

دانشنامه
فقهیه
ایران

N

I

Â

D

i

R

NÂDİRİ TEFSİRİ

<http://nadiritefsiri.com/oku/index.php>

MUHAMMED BİLAL NÂDİR HAZRETLERİ

TAKDİM

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

Günümüzde çok sayıda meal ve tefsir varken, neden böyle bir tefsir yazılma ihtiyacı hissedildi?

Ehl-i Sünnet âlimleri tarafından önceden yazılan ve Müslümanlar tarafından itibar edilen çok sayıda meal ve tefsir vardır. Osmanlı Devleti'nden sonra Arapça ve Osmanlıca olan bu eserler, günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Ancak bâzı kimselerin, bu eserleri çevirirken veya yeniden yazdıkları meal ve tefsirlerde kendi bâtıl görüşlerine göre âyetleri çarpıttıkları görülmektedir. Bu çarpıtmayı da, âyetlerle ilgili olan hadisleri; "Mevzudur, sahih değildir" demek sûretiyle gerçekleştirmişlerdir. Bu kimseler özellikle, Müslümanların itikâdını ve yakînini güçlendiren âyetleri çarpıtmışlardır. Meselâ: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mucizelerini ve onun üstün vasıflarını belirten, evliyâ, kerâmet, şefaât, zikrullah ve tasavvuf yolunu anlatan âyetler gibi. Böylece, Müslümanlar arasında tefrika çıkmasına sebep olmuşlardır. Biz de Müslümanlar arsındaki bu görüş ayrılığının ortadan kalkması, âyetlerin doğru anlaşılabilmesi ve ecdadımızın da amel ettiği Ehl-i Sünnet görüşünün tam anlamıyla yaşanabilmesi için âyetleri ilgili hadisler ile birlikte ele alarak böyle bir tefsir yazma ihtiyacı hissettik. Çünkü âyetlerin doğru anlaşılabilmesi için mutlak sûrette hadisler ile birlikte ele alınması gerekir.

Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Nisâ, Âyet 59'da şöyle buyurmuştur:

"... Eğer Allah'a ve âhiret gününe îman ediyorsanız, ihtilaf ettiğiniz herhangi bir meselede Allah'ın kitabına ve Resûlün sünnetine mürâcaat edin. Bu, sizin için hayırlı ve netice itibarıyla daha güzeldir."

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

"Size iki şey bırakıyorum ki, bunlara sarıldığınız sürece aslâ dalâlete düşmezsiniz. Bunlar, Allah'ın kitabı ve O'nun Peygamberinin sünnetidir." [1]

Bu iki emânet, Peygamberimiz Sallallahu aleyhi vesellem'in, Müslümanlara kıyâmete kadar geçerli olan bir vasiyetidir. Bu sebeple de âyetlerin doğru anlaşılabilmesi için hadisler ile birlikte ele alınması zorunludur.

Yine hadislerin önemine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Hiz. Ali Efendimiz, İbn-i Abbas Hazretlerini Hârici taifesiyle tartışmaya gönderir ve ona der ki: "Git, onlarla mücâdele et. Onları Kur'ân'a ve sünnete çağır. Fakat onlara Kur'ân'dan delil getirme. Çünkü âyetlerin pek çok mânâlara gelme ihtimali vardır. Ancak onlarla sünnetten delil getirerek mücâdele et." İbn-i Abbas Hazretleri de: "Ey Mü'minlerin Emiri! Ben Allah'ın kitabını onlardan daha iyi bilirim, çünkü Kur'ân bizim evlerimizde indi" dedi. Bunun üzerine Hiz. Ali Efendimiz: "Doğru söylüyorsun. Fakat Kur'ân, birçok yönü bulunan bir kitaptır. Kur'ân bir şey der, onlar da başka bir şey söylerler. Yani Allah'ın âyetlerini kendi kafalarına göre yorumlarlar, ağızları kapanmaz. Lâkin sen onlara sünnetten delil getirirsen kaçacak yer bulamazlar" buyurdu. Nitekim İbn-i Abbas Hazretleri, onların karşısına çıktı. Sünnetten delil getirerek onlarla tartıştı. Sonunda onların elinde hiçbir delil kalmadı ve böylece hepsini susturdu.[2]

İşte bu hâdiseden de anlaşılan odur ki, Kur'ân'a, sünnetler ile delil getirildiğinde, âyetlerin çarpıtılamadığı görülmektedir.

Bu konuda Hiz. Ömer Efendimiz de şöyle buyurmuştur:

"Size birtakım insanlar, Kur'ân-ı Kerîm'in müteşâbih âyetleriyle mücâdele etmeye gelecekler. Siz de onlara karşı sünnetler ile karşı koyun. Çünkü sünnetleri bilenler, Allah'ın kitabını en iyi bilenlerdir."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Dînin kaybolması, sünneti terk etmekle başlar. Halat, nasıl ki lif lif parçalanırsa din de, sünnetin birer birer terk edilmesiyle ortadan kalkar."[4]

Hadis-i Şerif'lerin önemine dair mezhep imamlarımız da şöyle söylemişlerdir:

İmam-ı Âzam Ebû Hanife Hazretleri: "Sünnet olmasaydı, hiçbirimiz Kur'ân'ı anlayamazdık" diye buyurmuştur.

Ahmed b. Hanbel Hazretleri: "Sünnet, bizim yanımızda; Resûlullah Sallallâhu

aleyhi ve sellem'den gelen nakillerdir. Sünnet, Kur'ân'ı açık-lar ve o, Kur'ân'ın işâret ettiği mânâların delilleridir" diye buyurmuştur.

İmam Şâfii Hazretleri: "Ehl-i Sünnet âlimlerinin bütün söyledikleri sünnetin şerhidir. Bütün sünnet de Kur'ân'ın şerhidir" diye buyurmuştur.

İmam Mâlik Hazretleri de: "Sünnet, Nûh'un gemisine benzer. Kim ona binerse, kurtulur, kim de binmezse boğulur" diye buyurmuştur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kendisine vahyedilen âyetleri Ashâbına açıklayarak izah ederdi. Bundan dolayı genellikle âyetlerin karşılığında hadisler vardır. Bu nedenle bir âyetin karşılığında olan her hadis, o âyetin en güzel tefsiridir.

Kur'ân âyetlerini çarpıtarak, kendi görüşüne göre mânâ verenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Her kim Kur'ân'a (gerçek mânâsını bildiği halde) kendi görüşüne göre mânâ verirse, Cehennemdeki yerine hazırlansın." [5]

Biz de bu tefsiri hazırlarken, âyetleri ilgili olan hadislerle birlikte değerlendirerek açıklamaya çalıştık. Ahkâm âyetlerini Hanefi Mezhebi'nin görüşü üzere izah ettik. Yine bâzı âyetlerin izahında, o âyeti açıklayıcı bir özelliğe sahip olması nedeniyle, Ehl-i Sünnet âlimleri tarafından nakledilen rivâyetlere de yer verdik. Eğer bilmeyerek bir hatâ yapmış isek, bundan dolayı Allah'ın rahmetine ve affına sığınırız! Vallâhu a'lem, bi's-savâb (Doğruyu en iyi bilen Allah'tır).

Muhammed Bilal Nâdir

Hazretlerinin Torunu

Bilal KUTLUBAY

[1] İmam Mâlik, Muvatta, Kitab'ul-Kader 3.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr fi't-Tefsîr bi'l-Me'sûr, c. 1, s. 97. Ayrıca tarihi kaynaklar: Hakem tayin etme ve verdiği hükme râzı olma meselesi etrafında cereyan eden bu münâkaşada, İbn-i Abbas Hazretlerinin, sünnet ve

sîretten deliller getirerek binlerce Haricî'nin tevbe edip Hz. Ali'nin safına geçmesini sağladığını kaydederler.

[3] Sünen-i Dârimî, Mukaddime 17.

[4] Sünen-i Dârimî, Mukaddime 16..

[5] Sünen-i Tirmizî, Tesir'ul-Kur'ân 1; İmam Gazâlî, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 1, s. 98.

MUHAMMED BİLAL NÂDİR HAZRETLERİNİN HAYATI VE YAZDIĞI ESERLERİ

Muhammed Bilal Nâdir Hazretleri; Gaziantep'in İslâhiye Kazası Erikli Belen (yeni adı Kozuluk) köyünde 1895 yılında dünyâyâ gelmiştir. Doğduğunda, babası Abdullah Efendi, çocuğunun hayırlı olması için yedi gün üst üste her gün bir koç kestirip Mevlid-i Şerif okutur. Zamanın en meşhur âlimlerine dualar yaptırır ve o âlimlere:

- Çocuğun ismini ne koyalım? diye sorar. Onlar da:
- Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ve müezzininin ismi olsun derler ve ismini "Muhammed Bilal" koyarlar.

Muhammed Bilal Nâdir Hazretleri, 15 yaşlarında iken babası Abdullah Efendi vefat edince, o yaşta evin geçimini kendisi üstlenir.

Daha sonra Eşerefoğlu Rûmî Hazretlerinin yazmış olduğu Müzzekk'in-Nüfûs adlı kitap eline geçer. Bu kitap tarikattan bahseder. Bu kitabı okur, onunla amel eder ve bir yandan da şeyh aramaya başlar. Bilal Nâdir Hazretleri, Hulefâ-i Kâdirî'den Şeyh Hafız Ali Efendiye gider ve ondan ders alır. Böylece tasavvuf yaşantısı başlamış olur.

Peygamberimiz Sallallahu aleyhi vesellem'in Hıra mağarasında çalıştığı gibi kendisi de, şeyhinin izni ile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimizin bu uygulamasını örnek alarak, yedi sene tuzsuz arpa ekmeği yiyip riyâzet ve mücâhede ile çalışmış ve kırk gün de çileye girmiştir.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu şekilde halktan uzaklaşıp ibâdete çekilmesine "İnzivâ", az yemenin adına "Riyâzet" ve nefsin hoşlanmadığı şeyleri yapmaya ve ibâdete çok çalışmaya da "Mücâhede" denir. İşte Bilal Nâdir Hazretleri de bu şekilde uzun yıllar çalışarak Kâdirî Tarikatı'nın, Nâdirî kolunu kurmuştur.

Gaziantep, Kahramanmaraş, İslâhiye ve köylerinde on beş cami yaptırmış. Bu eserleri yaptırırken ne sergi ile, ne makbuz ile, ne de imâ ederek para

toplamamıştır. Yapılan iftira ve şikâyetler üzerine istiklâl mahkemelerinde 3 defa idam ile yargılanmış, 36 defa tevkif edilmiş, 54 defa nezârete alınmış ve 100'den fazla da ifade vermiştir. Daha sonra 1936 ile 1946 seneleri arasında 10 sene Giresun'a sürgün gitmiş, 1953 ile 1954 yılları arasında bir yıl hapis yatmış ve o günün şartlarında bin lira da ağır para cezasına çarptırılmış, hapisten hemen sonra 1954 ile 1956 yılları arasında da 2 sene İstanbul'a sürgüne gönderilmiştir.

Sağlığının son senelerinde teyp ülkemizde yeni yeni yayılmaya başlamıştı. Vefatına kadar olan süre içerisinde 100 saat kadar vaaz bandı doldurmuştur. Cevâhir'ül-İslâm, Zuhuratiyye-i Geylâniyye, Hâzâ Kitab'ül-Hadis, Hulâsâ-i Tarikat, Ümm'ül-Hadis ve benzeri yazmış olduğu eserleri vardır.

Muhammed Bilal Nâdir Hazretlerinin Arapça ve Osmanlıca olarak yazdığı eserlerin bir kısmı, oğlu Muhammed Hilmi Kutlubay (d. 1936/ö. 1999) Hazretleri tarafından bastırılıp yayımlanmıştır. Daha sonra bastırılamamış olan diğer eserleri de aynı şekilde tercüme edilerek tarafımızdan düzenlenip yayımlanmış ve yayımlanmaya da devam edilmektedir. Bu şekilde şu ana kadar 25 adet eser basılmıştır.

İşte bu tefsir de, Hanefi âlimi olan Muhammed Bilal Nâdir Hazretlerinin kendi zamanında bastıramadığı eserlerinden biridir. Bu yazdığı tefsiri, tam olarak bitiremeden vefât etmiştir. Biz de bu yarım kalan çalışmasını; Ehl-i Sünnet âlimleri tarafından yazılmış olan eserlerden de istifâde ederek basıma hazır hale getirdik.

Muhammed Bilal Nâdir Hazretleri, 1969 senesi Aralık ayının 22'yi 23'e bağlayan gece, Gaziantep'in Çarpın (yeni adı Işıklı) köyünde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Türbesi, Nurdağı ilçesinin Hamidiye köyündedir.

1-FÂTİHA SÛRESİ

Bu sûre 7 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Fâtiha Sûresi, Kur'ân-ı Kerîm'in tamamının rûhudur. Kur'ân'ın kıraatine başlangıç teşkil ettiği için bu anlama gelen "Fâtiha" ismi verilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'in hakikatlerinin özünü kapsadığından dolayı "Ümm'ül-Kur'ân" (Kur'ân'ın anası) diye de isimlendirilmiştir.

Sûre-i Hicr, Âyet 87'de: "Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, Biz sana tekrarlanan yediye (Fâtiha Sûresi'ni) ve büyük Kur'ân'ı verdik" diye geçtiği üzere Fâtiha Sûresi, yedi âyetten ibâret olup, namazların her rek'atında okunduğundan, "Seb'ül-Mesânî" (tekrarlanan yedi) ismi de verilmiştir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي التَّوْرَةِ وَلَا فِي الْإِنْجِيلِ مِثْلَ أُمِّ الْقُرْآنِ وَهِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي وَهِيَ مَقْسُومَةٌ بَيْنِي
(وَبَيْنَ عَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ) (ن عن ابى بن كعب)

Allah'ı Teâlâ, ne Tevrat'ta ne de İncil'de, Ümm'ül-Kur'ân (Fâtiha Sûresi) gibi bir sûre indirmemiştir. Bu sûre, Seb'ül-Mesânî'dir. Hakk Teâlâ: "O sûre, Benimle kulum arasında taksim edilmiştir. Kulum için dilediği verilir" diye buyuruyor.[1]

Bu sûre ittifakla yedi âyettir. Hanefilerin de içinde bulunduğu ulemâdan bir kısmı, Besmeleyi Fâtiha'ya bağlı bir âyet saymadıkları için, "Sırâtallezîne en'amte aleyhim" kısmını bir âyet, sonrasını da ayrı bir âyet saymışlardır. Bu âlimlerin delillerinden birisi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in namazda Besmeleyi gizli okumasıdır. Bu hususta Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

صَلَّيْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ فَلَمْ أَسْمَعْ أَحَدًا
مِنْهُمْ يَجْهَرُ بِبِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (م د ن عن انس)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, Ebû Bekir, Ömer ve Osman Radiyallâhu anhum'un arkasında namaz kıldım, onlardan hiçbirinin Besmeleyi açıktan okuduğunu duymadım." [2]

Bu nedenle İmam-ı Âzam ve Ebû Yusuf’a göre; her namaza başlarken eûzudan sonra Besmele çekildiği gibi, her rekâtın evvelinde Fâtiha’dan önce Besmele çekmek lâzımdır. Fakat Fâtiha ile sonrasında okunacak sûre arasında Besmele çekilmez.[3]

İmam Şâfii’nin de içinde bulunduğu bâzı âlimlere göre; Besmeleyi, Fâtiha’ya bağlı bir âyet saydıkları için, sırâtallezîne...’den sûrenin sonuna kadar olan kısmı bir âyet saymışlardır. Bunların delillerinden biri de, Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen şu Hadis-i Şerif’tir:

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ سَبْعُ آيَاتٍ إِحْدَاهُنَّ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَهِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ وَهِيَ (ق) أُمُّ الْقُرْآنِ وَفَاتِحَةُ الْكِتَابِ (ق) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

”Fâtiha Sûresi, yedi âyettir ve bunların başı da Bismillâhi’r-rahmâni’r-rahîm’dır. Fâtiha Sûresi; Seb’ül-Mesânî’dir, Kur’ân-ı Azîm’dır, Ümm’ül-Kur’ân’dır ve Fâtihat’ül-Kitap’tır.”[4]

Fâtiha’nın ve diğer sûrelerin başında bulunan Bismelenin, o âyete bağlı bir âyet olup olmadığı hususuna gelince, bu konuda ihtilaf vardır. Dört mezhep imamının bu konudaki fetvâları şöyle nakledilmektedir:

İmam-ı Âzam Ebû Hanife; Fâtiha Sûresi’nin başındaki Bismelenin Fâtiha’nın ilk âyeti olup olmadığını belirtmemiş, ancak Bismelenin gizli okunacağını söylemiştir. Ebû Hanife’nin fetvâsına göre, namazda Besmele, Fâtiha Sûresi’nin evvelinde okunur, diğer zamm-ı sûrelerin evvelinde ise okunmaz.

Hanefi ulemâsına göre; Besmele, evvelinde bulunduğu sûrelere bağlı bir âyet değilse de, münferit âyet olarak sûrelerin arasını ayırmak için nâzil olmuştur. İmam Muhammed’e bu mesele sorulduğunda:

مَا بَيْنَ الدَّفْتَيْنِ كَلَامُ اللَّهِ

”Kitabın iki kapağı arasında olan Kur’ân’dır” diye cevap vermiştir.

İmam Şâfii ise; Bismelenin Fâtiha’dan bir âyet olduğunu ve Fâtiha ile birlikte okunmasının farz olduğunu söylemiştir. Bu sebeple de Fâtiha Sûresi’nin başındaki Besmeleyi açıktan okumuştur.

İmam Ahmed b. Hanbel de; İmâm Şâfii gibi Bismelenin Fâtiha’dan bir âyet

olduğunu söylemiş, ancak Besmeleyi her rek’atta gizli okumuştur.

İmam Mâlik ise; sûrelerin başında olan Besmelenin Kur’ân’dan olduğu kesin olarak tevâtürle bilinmediği için, hakkında ihtilaf olduğundan, o sûrelere bağlı bir âyet olmadığı gibi Kur’ân’dan da değildir. Dolayısıyla ne açıktan ne de gizli kılınan namazlarda Besmele okunmaz, diye hükmetmiştir.

Fâtiha Sûresi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in çok sayıda Hadis-i Şerif’i nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

(فَاتِحَةُ الْكِتَابِ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ (هب عن عبد الملك بن عمير

"Fâtiha Sûresi, her derde şifâdır."[5]

(إِذَا مَاتَ أَحَدُكُمْ فَلَا تَحْبِسُوهُ وَأَسْرِعُوا بِهِ إِلَى قَبْرِهِ وَلْيُقْرَأْ عِنْدَ رَأْسِهِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَعِنْدَ رِجْلَيْهِ بِخَاتِمَةِ (البقرة في قبره (طب هب عن ابن عمر

"Sizin biriniz vefât ettiğinde onu fuzûlî bekletmeyin. Bir an evvel kabrine ulaştırın. Kabrinde başının yanında Fâtiha’yı, ayaklarının yanında Bakara Sûresi’nin sonunu (Âmenerresûlü’yü) biriniz okusun."[6]

(أَمَرْنَا أَنْ نَقْرَأَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَمَا تَنَبَّسَرَ (د عن ابى سعيد

"Namazda Fâtiha Sûresi ile kolayca gelen bir miktar Kur’ân âyeti[7] okumakla emrolunduk."[8]

(أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ)

Allah’ın dergâhından kovulmuş olan şeytandan Allah’a sığınırım.

İzah: O şeytan ki, Allah’u Teâlâ ona lânet eyleyip dergâhından kovmuştur. Allah’u Teâlâ’nın da, bütün insanların da düşmanıdır. Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Fussilet, Âyet 36’da da şöyle buyurmuştur:

"Şeytandan seni dürtecek bir vesvese gelirse, hemen Allah’a sığın. Şüphesiz O, her şeyi işiten ve bilendir."

Kur’ân okumaya başlanırken, "Eûzubillâhimineşşeytânirracîm" dememiz gerektiği hakkında Allah’u Teâlâ, Sûre-i Nahl, Âyet 98’de:

"Ey Resûlüm! Kur'ân okumak istediğin vakit, Allah'ın dergâhından kovulmuş olan şeytandan Allah'a sığın" diye buyurmuştur.

Şeytanın şerrinden Allah'a sığınmak şöyledir: Benim helâkim için düşmanım olan şeytan, hücumlar ediyor; göklerden, yerden şerler yağıyor, helâk olmamız şüphesizdir, kurtulmamız imkânsızdır. Yalnız kurtaracak olan bir tek Allah'tır. İşte fırtına, kar ve tipilerden, mağaraya sığınan yolcular ve düşmandan kurtulmak için kalelere sığınan kimseler gibi ben de îmansız, güç yetmez, merhametsiz ve âsi düşmanım olan şeytandan, Allah'a sığınarak kendimi korurum.

[1] Sünen-i Nesâî, İftitah 26.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 124; Sahih-i Müslim, Salât 13 (50).

[3] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 2, s. 67; Ahkâm-ı Kur'âniyye, s. 2.

[4] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 203/10; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 2519.

[5] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 2279.

[6] Taberânî, Mu'cem'ul Kebir, Hadis No: 13438; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 8986.

[7] Kur'ân'dan en az bir satır kadar âyet okumaktır.

[8] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 131-132.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

1. Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

İzah: Hayır murad edilen her işe; Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın ismini zikir ile başlarım, demektir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كُلُّ كَلَامٍ أَوْ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُفْتَحُ بِذِكْرِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ فَهُوَ أَبْتَرُ أَوْ قَالَ أَقْطَعُ) (حم عن أبی هريرة

"Her söze ya da önemli bir işe Allah'ın zikriyle (Besmeleyle) başlanmazsa, o

işin sonu kesik olur.”[1]

Bir Mü'min her sözünde ve her işinde, Allah'ı zikrederse (Besmele çekerse) o iş hayırlı ve bereketli olur. Eğer bir işe Besmele ile başlamaz ise, o işin sonu kesik olur, demektir.

Hanefi Mezhebi'ne göre; namazların evvelinde "Subhâneke" okunması, bundan sonra Fâtiha'dan evvel yine sâdece kendi duyacağı şekilde "Eûzu-Besmele" okunması ve diğer rek'atlarda da aynı şekilde sâdece kendi duyacağı şekilde Fâtiha'dan evvel "Besmele-i Şerife" okunup Fâtiha'nın sonunda da "Âmin" denilmesi sünnettir. Bu hususta imam ile cemaat arasında bir fark yoktur. Fakat imama uyulduğunda cemaat, Fâtiha'yı okumayacağından "Eûzu-Besmele" okumazlar. Fâtiha'dan sonra okunacak sûrelerin başında "Besmele-i Şerife" okunmaz.

Besmele hakkında Fahreddin er-Râzî Hazretleri şöyle buyurmuştur:

كُلُّ الْعُلُومِ مُنْدَرِجٌ فِي الْكُتُبِ الْأَرْبَعَةِ وَعُلُومُهَا فِي الْقُرْآنِ وَالْقُرْآنُ فِي الْفَاتِحَةِ وَعُلُومُ الْفَاتِحَةِ فِي بِسْمِ
اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَعُلُومُهَا فِي الْبَاءِ مِنْ بِسْمِ اللَّهِ.

"İlimlerin hepsi dört kitapta toplanmıştır ve bu ilimler, Kur'an'dadır.[2]
Kur'an'daki ilimler Fâtiha'dadır. Fâtiha'daki ilimler de Bismillâhır-rahmânirrahîm'dedir. Bundaki ilim de Bismelenin başındaki B'dedir." [3]

İşte Kur'an-ı Kerîm'deki mânâların hepsi, Bismelenin B harfindedir. Hikmet ilmi de bu B'nin altındaki noktadadır. Bu hususta Hz. Ali Kerremallâhu vecche'nin:

(أَنَا النُّقْطَةُ تَحْتَ الْبَاءِ) (مَنْ عَلَّمَنِي حَرْفًا صِرْتُ لَهُ عَبْدًا)

"B harfinin altındaki nokta benim. Bana bir harf öğretenin kölesi olurum" [4]
diye buyurduğu harften maksat, Besmeledeki B harfidir.

Ashâb-ı Güzîn ve ulemâ, Çâr-ı Yâr Efendilerimizden bahsederken onları özellikle şu sıfatlarıyla övmüşlerdir:

Hiz. Ebû Bekir için "es-Sıddîk", Hiz. Ömer için "el-Fâruk", Hiz. Osman için "Zinnûreyn" ve Hiz. Ali için "Bâbu Medînet'ül-İlm ve noktatulletî tahte'l-bâ" denilmiştir. Burada Hiz. Ali için "İlim şehrinin kapısı ve B'nin altındaki nokta"

diye söylenmiştir.

Hz. Ali kerremallâhu veche hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَعَلَيَّ بَابُهَا فَمَنْ أَرَادَ الْمَدِينَةَ فَلْيَأْتِ الْبَابَ (ت) طَبَّ عَنْ عَلِيٍّ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ

"Ben ilmin şehriyim, Ali onun kapısıdır. İlim isteyen, o kapıya müracâat etsin."
[5]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(قُسِمَتِ الْحِكْمَةُ عَشْرَةَ أَجْزَاءٍ فَأُعْطِيَ عَلِيٌّ تِسْعَةَ أَجْزَاءٍ وَالنَّاسُ جُزْءًا وَاحِدًا وَعَلَيٌّ أَعْلَمُ بِالْوَاحِدِ مِنْهُمْ (حل) (و) أَرْبَعَةٌ عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ

"Hikmet ona ayrıldı. Dokuzu Ali’ye, biri diğer insanlara dağıtıldı. O, bu biri de diğer insanlardan iyi biliyordu." [6]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8355.

[2] Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Allah’u Teâlâ es-Seb’ut-Tivâli (yedi uzun sûreyi) Tevrat’ın yerine, el-Miûn’u (âyet sayısı yüzden fazla olan sûreleri) İncil’in yerine, et-Tavâsin’i (Tâ, Sîn ile başlayan sûreleri) Zebur’un yerine vermiş ve beni Havâmim (Hâ, Mîm ile başlayan sûreler) ve el-Mufasssal (kısa) sûreler ile üstün kılmıştır. Benden önce bunları hiçbir peygamber okumuş değildir." (İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 13, s. 87; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 7929)

[3] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 1, s. 89.

[4] Bakınız: Berîka, c. 5, s. 61.

[5] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 20; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 10898.

3 Râmûz’ul-Ehâdis, s. 335/1; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 32982.

((الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۲) الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (۳) مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ (۴))

2-4. Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun.* O Rahmân’dır, Rahîm’dir.* Din gününün mâlikidir (sahibidir).

İzah: Allah’u Teâlâ’ya olan hamd hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِذَا قُلْتَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ فَقَدْ شَكَرْتَ اللَّهَ فَزَادَكَ (ابن جرير في تفسيره عن الحكم بن عمير

Sen, "Elhamdulillâhi Rabbilâlemîn (Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun)" dediğinde, Allah’a şükretmiş olursun. O da sana olan nîmetlerini artırır.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğerk Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(مَا مِنْ عَبْدٍ يُنْعَمُ عَلَيْهِ نِعْمَةً فَحَمِدَ اللَّهَ إِلَّا كَانَ الْحَمْدُ أَفْضَلَ مِنْهَا (هب عن جابر

"Verilen nîmete karşılık Allah’a hamd etmek, kula verilen her nîmetten daha üstündür."[2]

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

"Elhamdulillâh" demek, Allah’a şükretmek, O’na boyun eğmek, O’nun nîmetlerini, hidâyetini, bizi yoktan var etmesini kabul ve ikrar etmektir.

Allah’u Teâlâ gökleri, yeri, bütün mahlûkatı, kâinatı yaratıp vücuda getirdiği ve kullarına her türlü nîmetleri ihsan ettiği için hamd yalnız Allah’u Teâlâ’ya mahsustur.

Yine Sûre-i Fâtiha, Âyet 4’te Allah’u Teâlâ için, "Din gününün mâlikidir" diye buyrulmaktadır. Din günü, ifadesinden maksat, mahşer günüdür. Bu husus Sûre-i İnfîtâr, Âyet 13-19’da şöyle geçmektedir:

"Şüphesiz ki sâlihler, elbette (Cennette) nîmet içindedirler.* Şüphesiz ki fâcirler de elbette (Cehennemde) yakıcı ateş içindedirler.* O fâcirler, din gününde oraya girecekler* ve oradan ayrılmayacaklardır.* Ey Resûlüm! Din günü nedir bilir misin?* Evet, din günü nedir bilir misin?* O günde hiçbir şahıs, bir şahıs için bir şeye mâlik olamaz. O günde emir, Allah’a mahsustur."

Sûre-i Fâtiha, Âyet 2-4’te, Allah’u Teâlâ’nın beş İsm-i Şerifi zikredilmiştir:

Allah: Nûr'dur. O'ndan nûr çıkar, bütün âlemi baştanbaşa nûra boyar. Yalnız dalâlet ehli olanlar, bu nûrdan mahrumdur. Hakkıyla Îman edenler bu nûrdan istifâde ederler. Allah'ı Teâlâ: "Allah'ı Teâlâ, göklerin ve yerin nûrudur"[3] diye buyuruyor. Cenâb-ı Hakk, Allah isminin zuhurâtından kâinatı yaratmıştır.

Rabb: Besleyicidir. Âlemleri yoktan var eden, besleyip büyütendir. Hayır, bereket ve feyz bundan çıkar. Toprağın ağacı beslediği gibi bütün âlemleri besler, büyütür ve kemâle erdirir. Feyzi ise yalnız inananlara mahsustur.

Rahmân: Hüküm sahibidir. Hükümler, her işlerin tedbiri ve her emir bundan çıkar. Bütün mahlûkata; in'amı, ihsanı verendir. Kâfir, Mü'min hepsine bakar, besler. Münâsip görürse, her ne isterlerse verir. Münâsip görmez ise vermez.

Rahîm: Rahmet sahibidir. Rahmet-i İlâhiyye bundan çıkar. Yalvarıp ağlayanlara merhamet eder. Rahmeti çok boldur. Rahmetini, mahşer gününde kullarından yalnız Mü'minlere saçandır. İn'am, ihsan umûma; rahmet Mü'minleredir.

Mâlik: Tutandır. Bütün âlemlerin ve içinde bulunanların cümlesinin canı, ruhu O'nun kudretindedir. İsteddiği gibi çeker, çevirir. Zâten hareket ettiren kendisidir. Hem zâhir, hem bâtın; dünyânın ve âhiretin bir tek sahibi O'dur.

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 6423, 2030.

[2] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 4232.

[3] Sûre-i Nûr, Âyet 35.

(اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ) ٥)

5. Allah'ım! Yalnız Sana ibâdet ederiz ve yalnız Sana sığınırız.

İzah: Allah'ım! Biz sâdece Sana ibâdet ederiz. Sen bizi sev ve bizi kendi ibâdetinden ayırma. O müşriklerin, kâfirlerin ve zâlimlerin gittiği yoldan Sana sığınırız. Sen bizi onların hevâsından ve gittikleri yoldan koru, demektir.

Allah'ı Teâlâ, ibâdette olan bir kimsenin, her korkudan kurtularak istediğini bulacağını, Kur'ân-ı Kerîm'de her sûrenin içinde tekrar tekrar söyler. Sıkı sıkı tembih eder. Temsiller getirir: "Ey kullarım! Siz îmanla, ibâdetle, hâlis muhlis Bana güvenerek, sığınarak çalışıp çabalayın. Ben sizin her şeyinize yeterim. Hiç

korkmayın, her şey Benim elimdedir. Siz, yalnız devam, sebat ve istikâmetle Benim yolumda çalışın. Gece gündüz durmadan Bana ibâdet edip, Beni zikir, tesbih edin. Artık gerisinden hiç korkmayın" diye buyurur.

(اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (٦) صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ (٧))

6-7. Bizi doğru yola hidâyet et,* o doğru yol ki, kendilerine in'am (ihسان) ettiklerinin, gazaba uğramayanların ve dalâlete düşmeyenlerin yoludur. (Âmin!)

İzah: Allah'ım! Kendilerine hidâyet ettiğin, onlara in'am, ihسان ettiğin ve doğru yoldan ayırmadığın kimselerin yollarını bize göster, demektir. İşte o kimseler; Peygamberler, evliyâlar, sıddîkler ve şehitlerdir.

Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Nisâ, Âyet 69'da şöyle buyurmuştur:

"Her kim Allah'a ve Resûle itaat ederse, işte onlar Allah'ı Teâlâ'nın, kendilerine nîmet verdiği Peygamberler, sıddîkler, şehitler ve sâlihler ile beraberdirler. Onlar ne güzel arkadaşlırlar."

Bu âyetlerde, Allah'ı Teâlâ'dan, bizi doğru yola iletmesini, o sevdiklerinin yolunda olup, gazabından esirgemesini dilemek vardır.

Ayrıca bu âyetlerde dalâlet yoluna gidenlere de işaret vardır. Her kim nefsin hevâsına uyarsa, Allah'ın gazabına uğrar ve hak yoldan çıkar. Böylece Cehennem yolunu tutmuş olur. Dikkat et! Sâdıklar nîmetini, yalancılar da gazabını bulacaktır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْيَهُودَ مَغْضُوبٌ عَلَيْهِمْ وَإِنَّ النَّصَارَى ضَالَّةٌ (ت) عَنْ عَدِي بْنِ حَاتِمٍ

"Yahudiler, gazaba uğrayanlar ve Hristiyanlar, dalâlete düşenlerdir."[1]

Fâtiha Sûresi okununca, "Âmin" demek de sünnettir. Anlamı ise, "Mühürlüyorum, zerre kadar şek ve şüphem yoktur" demektir. Bu hususta şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَقَنْنِي جِبْرِيلُ آمِينَ عِنْدَ فَرَاغِي مِنْ فَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَقَالَ إِنَّهُ كَالْخَاتَمِ عَلَى الْكِتَابِ. وَفِي حَدِيثٍ آخَرَ: آمِينَ خَاتَمُ رَبِّ الْعَالَمِينَ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن

Cebrâil bana Fâtiha Sûresi'ni bitirdiğim vakit, âmin demeyi telkin etti ve "Bu, mektubun üzerindeki mühür gibidir" dedi. Bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle denilmiştir: "Âmin, âlemlerin Rabbinin mührüdür."[2]

"Âmin" ifadesi hakkında Ebû Musabbih el-Makrâi Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

كُنَّا نَجْلِسُ إِلَى أَبِي زُهَيْرٍ النُّمَيْرِيِّ وَكَانَ مِنَ الصَّحَابَةِ فَيَبْحَثُ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ فَإِذَا دَعَا الرَّجُلُ مِنَّا بِدُعَاءٍ قَالَ (أَخْتِمُهُ بِأَمِينٍ فَإِنَّ أَمِينَ مِثْلَ الطَّابَعِ عَلَى الصَّحِيفَةِ ... (د عن ابى مصبح المقرائى

Ebû Zühayr'ın yanında otururduk. Çok güzel bir şekilde konuşurdu. Bizden herhangi bir kimse bir duâda bulunduğu zaman: "Onu âmin sözü ile bitir" derdi. Çünkü âmin bir sahifenin üzerindeki mühür gibidir. Ebû Zühayr buyurdu ki: Bunun neden böyle olduğunu size bildireyim. Bir gece, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte çıkmıştım. Israrla duâ eden birisinin yanından geçtik. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem onun duâsını işitecek bir şekilde durdu. Sonra Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Eğer mühürlerse duâsı kabul olunur" dedi. Orada bulunanlardan birisi: "Ne ile mühürleyecek Yâ Resûlallah?" diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Âmin ile" buyurdu. Çünkü o âmin ile duâsını bitirirse kabulünü gerektirmiş olur. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bu soruyu soran adam, duâ eden adamın yanına gitti ve ona: "Ey filan! Duânı mühürle (âmin, diyerek bitir) ve böylece kabul olunacağına dair sana müjde olsun!" dedi.[3]

Hanefi Mezhebi'ne göre; İmam, Fâtiha Sûresi'ni okuduktan sonra hem kendisi hem de cemaat, sâdece kendilerinin duyacağı bir sesle "Âmin" der. İmâm Fâtiha'yı bitirince, cemaatin ve imamın yüksek sesle "Âmin" demesi mekruhtur. [4]

Bu hususta İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir hadiste, şöyle buyrulmuştur:

(أَرْبَعٌ يُخْفِيهِنَّ الْإِمَامُ التَّعَوُّدُ وَالتَّسْمِيَةُ وَأَمِينَ وَرَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ (عن ابن مسعود

"İmam şu dört şeyi gizli söyler. Bunlar: Eûzu, Besmele, Âmin ve Rabbenâ lekelhamd ifadeleridir."[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul Kur'ân 3.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 1, s. 127.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 167-168.

[4] Nîmet'ül-İslâm, 2. Kısım, s. 180; Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s. 159.

[5] el-Hidâye Tercümesi, c. 1, s. 106; Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 67.

2-BAKARA SÛRESİ

Bu sûre 286 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. İçerisinde, İsrailoğullarının başından geçen inek hâdisesi sebebiyle ismini, "İnek" anlamına gelen "Bakara" kelimesinden almıştır. Şer'î ahkâmlar ve Peygamber kıssaları gibi birçok meseleyi ve hakikati içine almaktadır.

Bu sûrenin faziletine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

السُّورَةُ الَّتِي تُذَكِّرُ فِيهَا الْبَقَرَةَ فَسَطَّاطُ الْقُرْآنِ فَتَعَلَّمُوهَا فَإِنَّ تَعَلَّمَهَا بَرَكَتٌ وَتَرَكَهَا حَسْرَةٌ وَلَا تَسْتَطِيعُهَا الْبَطَلَةُ
(الدَّيْلَمِيُّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ)

"İçinde bakara kıssası anlatılan sûre, Kur'ân'ın çadırıdır. Onu tâlim edenin tâlimi bereket ve terki ise hasrettir. Onu okuyana sihircilerin sihri tesir etmez."[1]

الْبَقَرَةُ سَنَامُ الْقُرْآنِ وَذُرْوَتُهُ نَزَلَ مَعَ كُلِّ آيَةٍ مِنْهَا ثَمَانُونَ مَلَكًا وَاسْتُخْرِجَتْ اللَّاهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ مِنْ
تَحْتِ الْعَرْشِ فَوَصَّلَتْ بِهَا وَيَسَ قَلْبُ الْقُرْآنِ لَا يَفْرُوقُهَا رَجُلٌ يُرِيدُ اللَّاهُ وَالْدَّارَ الْآخِرَةَ إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ
(وَاقَرَّعُوهَا عَلَى مَوْتَاكُمْ) (حم طيب عن معقل بن يسار)

"Bakara Sûresi, Kur'ân'ın zirvesidir. Onun her bir âyetiyle seksen melek inmiştir. -Allah'u lâ ilâhe illâ hüvel hayyul kayyûm- (Âyet'el-Kürsî) Arş'ın altından çıkarılmıştır. Ben ona ulaştım. Yasin Sûresi de Kur'ân'ın kalbidir. Allah'ı ve âhireti gâye edinen kişi okursa, mutlaka bağışlanır. Onu ölülerinize de okuyun."[2]

Useyd İbn-i Hudayr Radiyallâhu anhu'dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Bir gün Useyd, gece vakti Bakara Sûresi'ni okuyordu. Atı da yanında bağlanmıştı. Kur'ân'ı okuyorken birden at deprenmeye başladı. Useyd sustu. O susunca at da sâkinleşti. Useyd tekrar okumaya başladı. At yine şahlandı. Useyd sustu, at da sâkinleşti. Bundan sonra Useyd bir daha okumaya başladı, at yine şahlandı. Useyd de artık vazgeçti. Useyd'in oğlu Yahya ise ata yakın bir yerde yatmakta idi. Atın çocuğa bir zararı dokunmasından endişe ederek, çocuğu geriye çekti. Bu sırada başını kaldırıp göğe baktığında, beyaz bulut gölgesine benzer bir sis içinde, kandiller gibi birtakım şeylerin parlamakta olduklarını gördü. Bu gördükleri göğe doğru çıkınca, nihâyet göremez oldu. Sabah

olduğunda Useyd, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e bunu söyledi. O da:

- Oku Ey Hudayr oğlu! Oku Ey Hudayr oğlu! buyurdu. Useyd:

- Yâ Resûlallah! Atın, oğlum Yahya’yı çiğnemesinden endişe-lendim. Çünkü çocuk ata yakın bir yerde yatmakta idi. Başımı kaldırıp çocuğa gittim. Başımı göğre doğru kaldırdığımda, beyaz bulut gölgesine benzer bir sis içinde kandiller gibi birçok şeylerin parlamakta olduğunu gördüm. Artık bu beyaz gölge tabakası içindeki ışıklı parlak cisimler manzumesi göğre doğru çekilip çıktı. Nihâyet onu görmez oldum, dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

- Bilir misin onlar nedir? diye sordu. Useyd:

- Hayır, dedi. Peygamber Efendimiz:

(تِلْكَ الْمَلَائِكَةُ دَنَتْ لِصَوْتِكَ وَلَوْ قَرَأْتَ لَأَصْبَحْتَ يَنْظُرُ النَّاسُ إِلَيْهَا لَا تَتَوَارَى مِنْهُمْ (خ) عَنْ أُسَيْدِ بْنِ حَضِيرٍ

- Onlar meleklerdi, senin Kur’ân okuyuş sesine yaklaşmışlardı. Eğer okumaya devam etseydin, sabaha kadar seni dinlerlerdi. İnsanlar da onlara bakarlardı. Onlar insanların gözünden gizlenemezlerdi, buyurdu.[3]

[1] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 2552; Sahih-i Müslim, Salât’ül-Müsâfirîn 42 (252).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19415; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 16905.

[3] Sahih-i Buhârî, Fedâil’ul-Kur’ân 15.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

((اَلَمْ) ۱)

1. Elif, Lâm, Mîm.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçtiği gibi, Allah’u Teâlâ bâzı sûrelere "Hurûf’ul-

Mukattaa" diye isimlendirilen harflerle başlar. Hakk Teâlâ yirmi dokuz sûreye bu gibi harflerle başlamıştır.

Bu harfler, Kur'ân'ın sırrıdır, zâhirine îman getirip ilmini Allah'ı Teâlâ'ya havâle ederiz. Bu hususta Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

- Her ilâhî kitapta Allah'ın bir sırrı vardır. Kur'ân-ı Kerîm'deki sırrı da, sûrelerin başındaki Huruf'ul-Mukattaa'dır.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا لَا أَقُولُ الْم حَرْفٌ وَلَكِنْ أَلِفٌ حَرْفٌ وَلَا مِمْ حَرْفٌ وَمِيمٌ حَرْفٌ (ت عن ابن مسعود)

"Kur'ân-ı Kerîm'den tek harf okuyana bile bir sevap vardır. Her iyilik on katıyladır. Elif, Lâm, Mim bir harftir, demiyorum. Aksine Elif bir harf, Lâm bir harf ve Mîm de bir harftir."[2]

[1] Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 26.

[2] Sünen-i Tirmizî, Sevâb'ul-Kur'ân 16.

(ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ۝ ٢)

2. İşte bu kitap (Kur'ân) ki, onda hiç şüphe yoktur. O, takvâ sahipleri için bir hidâyettir.

İzah: Bu Kur'ân'da kimsenin şüphe edeceği bir şey yoktur. Her kimin kalbinde Allah'ı Teâlâ'nın korkusu varsa, o kimseye Kur'ân, hidâyete ermesi için bir yardımcıdır, demektir.

Allah'a yaklaştıkça kişinin korkusu artmalıdır. Evvela ibâdet ederek bu korku kazanılır. Ancak yaptığı ibâdete güvenir yani nefesine güven gelirse, bu korkuda azalma olur. Çoğu kişiyi, Allah yolunda ilerlemekten geri koyan budur. İşte takvâ sahibi, her zaman Allah korkusunu kalbinde taşıyan kimsedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا يَبْلُغُ الْعَبْدُ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُتَّقِينَ حَتَّى يَدَعَ مَا لَا بَأْسَ بِهِ حَذَرًا لِمَا بِهِ الْبَأْسُ (ت ه عن عطية السعدي

"Kul, sakıncalı şeyden korktuğundan dolayı sakıncalı olmayan şeyi de bırakmadıkça takvâli kişilerden olamaz."[1]

Kur'ân-ı Kerîm'in takvâ sahipleri için hidâyetçi olduğuna dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(لَيْسَ الْقُرْآنُ بِالتَّلَاوَةِ وَلَا الْعِلْمُ بِالرَّوَايَةِ وَلَكِنَّ الْقُرْآنَ بِالْهِدَايَةِ وَالْعِلْمُ بِالدَّرَايَةِ) (الدیلمی عن انس)

"Kur'ân sâdece okumak için değildir. İlim de rivâyet için değildir. Velâkin Kur'ân hidâyet içindir. İlim de dirâyet içindir"[2] diye buyurmuştur.[3]

Kur'ân; okuyup, öğrenip, hükmüyle amel edilmek içindir. Yoksa sâdece köşeye çekilip, okuyup geçmek için değildir. Kur'ân'ı oku; içinde ne emirler, ne nehiyler var, ne yapmalı iyice öğren, ona göre çalış ve Cenneti kazan. Kur'ân okumakta büyük sevap vardır. Ancak bir kimse Kur'ân'ı öğrenir, okur, ibret alır ve hükmüyle amel ederse, Kur'ân kendine hidâyet eder. Fakat Kur'ân'ın hükmüyle amel etmezse, o Kur'ân mahşerde ona dâvâcı olur.

Bir kimse Kur'ân'ı okur, içine Allah korkusu düşmez, yalnız insanlara beğendirmek için okur, kendisine bir kibir ve gurur gelirse, bunun ona hiç faydası olmaz.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَتَعَلَّمُونَ فِيهِ الْقُرْآنَ فَيَجْمَعُونَ حُرُوفَهُ وَيُضَيِّعُونَ حُدُودَهُ وَيُلْ لَهُمْ مِمَّا جَمَعُوا وَيُلْ لَهُمْ مِمَّا ضَيَّعُوا (أبو نعيم عن ابن عباس)

"İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelir ki, Kur'ân'ı öğrenirler. Ancak harflerine önem verirler de, ahkâmını zâyî ederler. Bu hallerinden dolayı veyl[4] onlara olsun!"[5]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 24; Sünen-i Tirmizî, Sıfat'ul-Kıyâme 19.

[2] "İlim de dirâyet içindir" buyruğundan maksat; İlim, Allah'ı Teâlâ'yı bilmektir. Allah'ı bilen dirâyetli, cesaretli ve vakarlı olur. Yani Allah'ı kendine çok yakın bilip, O'nun hoşuna gidecek sözü; zenginlerin ve makam sahiplerinin hoşuna gitmeyecek diye geri durmayarak dirâyetli olup hakikati söyler, demektir.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 362/9.

[4] Veyl, Cehennemde bir vâdidir. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 79'un ve Sûre-i Mürselât, Âyet 8-15'in izahlarına bakınız.

[5] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 29120; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 504.

(الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ) (٣)

3. O takvâ sahipleri ki, gayba îman ederler, namazlarını kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıklarından infak ederler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Gayba îman ederler" diye buyrulması, Allah'ı Teâlâ'yı görmedikleri halde görmüş gibi îman edip, O'ndan korkarlar ve meleklerine, kitaplarına ve Peygamberlerine îman ederler, gözleriyle görmedikleri halde, Cennete, Cehenneme, sevaba ve günaha îman ederler, anlamındadır.

Enes İbn-i Mâlik Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَيْتَنِي قَدْ لَقِيتُ إِخْوَانِي. فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ: أَوْلَسْنَا إِخْوَانَكَ؟ قَالَ: بَلْ، أَنْتُمْ أَصْحَابِي، وَإِخْوَانِي قَوْمٌ يَأْتُونَ مِنْ بَعْدِي يُؤْمِنُونَ بِي وَلَمْ يَرَوْني. ثُمَّ قَرَأَ { الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ } (حم ابن عساكر عن انس بن مالك)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Keşke kardeşlerimi görebilseydim" deyince, Sahabeden bir kişi: "Yâ Resûlallah! Biz senin kardeşlerin değil miyiz?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Siz benim arkadaşlarımsınız. Kardeşlerim ise, benden sonra gelip, beni görmeden îman edecek olan kimselerdir" buyurup, "O takvâ sahipleri ki, gayba îman ederler, namazlarını kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıklarından infak ederler" âyetini okudu.[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Namazlarını kılarlar" diye buyrulduğu üzere takvâ sahipleri, Allah'ı Teâlâ'ya olan inançları kuvvetli olduğu için namazı devamlı ve çok kılarlar. Farzları, sünnetleri ve yapabildikleri kadar da gece ve gündüz nâfile namazlara devam ederler. Böyle olunca da Allah'ı Teâlâ onları sever.

Allah'ı Teâlâ âyetlerde, beş vakit namaza işâret ederek bu namazları vaktinde kılmamızı emretmiştir.[2] Fakat nasıl ve kaç rek'at kılacağımızı açıklamamıştır. Allah'ı Teâlâ, namazın nasıl kılınacağını Cebrâil Aleyhisselâm vâsıtasıyla Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e öğretmiş ve bizim de ondan

öğrenmemizi emretmiştir.

Bu hususta Mâlik b. Huveyris Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Bizler yaşça birbirine yakın gençler topluluğu olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldik ve yanında yirmi gece kaldık. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, ailelerimizi özlediğimizi anladı ve bize geride kimleri bıraktığımızı sordu. Biz de kendisine söyledik. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem gâyet ince yürekli, hassas ve çok merhametli idi. Bize buyurdu ki:

ارْجِعُوا إِلَىٰ أَهْلِيكُمْ فَعَلِّمُوهُمْ وَمُرُوهُمْ وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي وَإِذَا حَضَرْتُ الصَّلَاةَ فَلْيُوذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ (ثُمَّ لِيُؤْمَمَكُمْ أَكْبَرُكُمْ) (خ حم عن مالك بن حويرث)

"Haydi, ailelerinizin yanına dönün ve onlara dîni öğretin. Söyleyecek şeyleri onlara söyleyip emredin. Siz, ben nasıl kılıyorsam namazı öyle kılın. Namaz vakti geldiğinde içinizden biri size ezan okusun ve en büyüğünüz de size imam olsun."[3]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Kendilerine verdiğimiz rızıklarından infak ederler" diye buyrulmaktadır. Bunlar, zekâtlarını tam olarak verirler, ayrıca ihtiyaç sahiplerine hayır ve hasenatta bulunurlar. İşte bu zâtlar, gâyet cömert olurlar. Allah'ı Teâlâ'nın kendilerine verdiği mallarından Allah yoluna sarf ederler.

İnfak hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 261'de şöyle buyrulmuştur:

"Mallarını Allah yolunda infak edenlerin misâli, yedi başak veren ve her başağında yüz tane bulunan bir tohum gibidir. Allah'ı Teâlâ dilediğine kat kat ihsanda bulunur. Allah'ı Teâlâ, ihsanı geniş olandır ve her şeyi bilendir."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثٌ أَعْلَمَ أَنَّهُنَّ حَقٌّ مَا عَفَا امْرُؤٌ عَنْ مَظْلَمَةٍ إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ بِهَا عِزًّا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَابَ مَسْأَلَةٍ يَبْتَغِي بِهَا كَثْرَةً إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ بِهَا فَقْرًا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَابَ صَدَقَةٍ يَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ تَعَالَى إِلَّا (زَادَهُ اللَّهُ بِهَا كَثْرَةً) (هَب عن أبي هريرة)

"Üç haslet var ki onlar haktır: Haksızlığa uğrayan bir kimse (eline fırsat geçtiği halde sabredip) affederse, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, o kulun şerefini artırır. Çok

dünyâlık bulmak kastıyla kendisine dilencilik kapısını açan bir kula da Allah'ı Teâlâ yokluk kapısı açar. Bir kimse de Allah'ın rızâsını dileyerek Allah yoluna malını sarf ederse, Allah'ı Teâlâ da onun malını kat kat artırır.”[4]

[1] Ahmed b. Hanbel, Hadis No: 12119; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 1, s. 136.

[2] Bakınız: Sûre-i Nisâ, Âyet 103, Sûre-i Hûd, Âyet 114.

[3] Sahih-i Buhârî, Ezan 18, Edeb 27; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15045.

[4] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 7846; Muhtâr'ul-Ehâdis'in-Nebeviyye, Hadis No: 492.

(وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ) ٤)

4. Ey Habîbim! Onlar öyle kimseler ki, sana indirilen Kur'ân'a ve senden evvel indirilen kitaplara îman ederler. Onlar, âhirete de kesin olarak inanırlar.

İzah: Burada îmanın şartlarından bâzıları yer almaktadır. Allah'ı Teâlâ birçok Âyet-i Kerîme'de îmanın şartlarından bahsetmektedir.

Yine bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 285'te şöyle buyurmaktadır:

Resûl, Rabbinden kendisine indirilene îman etti, Mü'minler de îman ettiler. Hepsi de Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve Peygamberlerine îman ettiler ve "Biz, O'nun Peygamberlerinden hiçbirinin arasını (hak Peygamber oldukları hususunda) ayırmayız" dediler ve "İşittik, itaat ettik. Ey Rabbimiz! Bizi bağışla, bizim varacağımız yer Sensin" dediler.

Bu âyetlerde, Mü'minlerin nasıl bir îmana sahip olmaları gerektiği açık bir şekilde beyan edilmiştir. Hadis-i Şerif'ler de de bu îman esasları net bir şekilde ifade edilmiştir.

Bu husus Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'dan nakledilen meşhur Cibril Hadisi'nde şöyle geçmektedir:

بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ

شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يَرَى عَلَيْهِ أَثَرَ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِمَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ قَالَ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ. قَالَ صَدَقْتَ ... (م د ن ح م عن عمر بن الخطاب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem aramızda beraber oturuyorduk. O vakit melek sıfatlı gâyet sevimli bir adam yanımıza geldi. Elbisesi gâyet şiddetli beyaz ve gâyet temizdi. Saçı çok ziyâde kara ve gâyet güzeldi. Üstünde hiç yolculuk alâmeti yoktu ve bizim meclisimizde oturanlardan hiçbiri onu tanımadı. (Hürmetle) Resûlu Ekrem'in dizlerine kadar yaklaşıp, iki dizini iki dizine dayayarak oturdu. İki elini de iki dizinin üstüne koydu. Dedi ki:

"Yâ Muhammed! Bana îmandan haber ver." Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Îman; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, Peygamberlerine, âhiret gününe, kadere; hayır ve şerrin Allah tarafından olduğuna inanmaktır." O gelen adam: "Doğru söyledin" dedi. Biz hayret ettik. Hem soruyor, hem de tasdik ediyor. Daha ziyade hayrete düştük, acaba bu kimdir?

Bu adam yine: "Yâ Muhammed! Bana İslâm'dan haber ver" dedi. Buyurdu ki: "İslâm -Lâ ilâhe illallâh Muhammed'un Resûlullâh- diye şehâdet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, Ramazan'da oruç tutmak ve eğer yoluna gitmeye kudretin var ise hac etmektir." O adam yine: "Doğru söyledin" dedi. Bu adam hem soruyor hem de tasdik ediyor. Biz, çok dikkatle dinlemeye başladık. Hayretimiz gittikçe artıyordu. Yine o adam: "Bana ihsandan haber ver" dedi. Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "İhsan, Allah'ı görüyorsun gibi O'na ibâdet etmendir. Sen O'nu göremiyorsan da şüphesiz O seni görüyor."

Yine o adam: "Bana kıyâmetin ne zaman kopacağından haber ver" dedi. Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Bu hususta sorulan, sorandan daha bilgili değildir." Bu sefer o gelen kişi: "Bana alâmetlerinden haber ver, işâretleri nedir?" diye sordu. Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Câriyenin kendi efendisini doğurduğunu görürsün ve bacağı açıkları görürsün ve çıplakları da görürsün. Fakir koyun çobanları, yüksek binalar yaparlar."

Hız. Ömer dedi ki: Bu adam çıktı gitti. Biz bir zaman durduk. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Bu soran kimdi bildin mi Yâ Ömer?" "Allah ve Resûlü daha iyi bilir Yâ Resûlallah!" dedim. Buyurdu ki: "O

Cebrâil'dir. Sizin meclisinize dîninizin işini bildirmek için geldi."[1]

[1] Sahih-i Müslim, İman 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Nesâî, İman 5; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 346; Bu hâdise, Sahih-i Buhârî'de benzer lafızlarla Ebû Hüreyre Hazretlerinden de nakledilmiştir (Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 47).

((أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ) هـ)

5. İşte onlar, Rablerinden bir hidâyet üzeredirler ve felâha erenler de ancak onlardır.

İzah: Saadet ehli olup, Cennete ve Cemâle kavuşmanın yolu, Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Bakara, Âyet 1-5'te geçen emirlerini hâlisen tutmaktır.

Bu âyetler hakkında Abdullah İbn-i Amr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نَقْرَأُ مِنَ الْقُرْآنِ فَنَرْجُو، وَنَقْرَأُ مِنَ الْقُرْآنِ فَتَكَادُ أَنْ نَبْأَسَ، أَوْ كَمَا قَالَ: فَقَالَ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ عَنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَأَهْلِ النَّارِ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ: أَلَمْ ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ إِلَى قَوْلِهِ الْمُفْلِحُونَ هَؤُلَاءِ أَهْلُ الْجَنَّةِ، قَالُوا: إِنَّا نَرْجُوا أَنْ نَكُونَ هَؤُلَاءِ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ إِلَى قَوْلِهِ عَظِيمٌ هَؤُلَاءِ أَهْلُ النَّارِ، لَسْنَا هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: أَجَلْ (تفسير ابن أبي حاتم عن عبد الله بن عمرو)

"Yâ Resûlallah! Şüphesiz ki biz, Kur'ân'dan bâzı yerleri okuyoruz, ümitleniyoruz. Bâzı yerleri de okuyoruz, neredeyse ümidimiz kesiliyor." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Ben size Cennet ve Cehennem ehli kimdir onu bildireyim mi?" Onlar: "Evet, Yâ Resûlallah!" dediler. Resûlü Kirâm da, Bakara Sûresi'nin ilk beş âyetini okudu ve "İşte Cennet ehli bunlardır" buyurdu. Bunun üzerine oradakiler: "Biz de onlardan olmayı dileriz" dediler. Sonra da: "Ey Habîbim! (Înâdi olan) kâfirlere gelince, onları (Allah'ın azâbından) korkutsan da, korkutmasan da onlar için birdir, onlar îman etmezler.* Allah'ı Teâlâ onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir..." diye devam eden Sûre-i Bakara, Âyet 6-7'yi okudu ve "İşte bunlar da Cehennem ehlidir" buyurdu. Orada bulunanlar: "Yâ Resûlallah! Biz onlardan değiliz" dediklerinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara: "Evet" diye buyurdu.

[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 84, 89.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (٦) خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ (٧) (وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ٧)

6-7. Ey Habîbim! (Înâdi olan) kâfirlere gelince, onları (Allah'ın azâbından) korkutsan da, korkutmasan da onlar için birdir, onlar îman etmezler.* Allah'u Teâlâ onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözlerine de perde çekmiştir. Ve onlar için büyük bir azap vardır.

İzah: Cehennemlik olanlar şunlardır ki, onları Cehenneme girmekten korkutsan da, korkutmasan da onlar için birdir, aldırmas ve sakınmazlar. Ey Habîbim! Sen, küfürde inâdi olanları inandıramazsın, onların kalplerine korku koyamazsın. Günahlarının kirleri kendilerini paslandırır, vaadlere inanmaz olur, kalpleri körleşir. Bunlara Allah'u Teâlâ gazap eder; duymasınlar, görmesinler diye kalplerini, gözlerini ve kulaklarını kara mühürle mühürler. Sebebi de küfürde inat etmeleridir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْقُلُوبُ أَرْبَعَةٌ: قَلْبٌ أَغْلَفٌ، فَذَلِكَ قَلْبُ الْكَافِرِ، وَقَلْبٌ مُصْفَحٌ فَذَلِكَ قَلْبُ الْمُنَافِقِ، وَقَلْبٌ أَجْرَدٌ فِيهِ مِثْلُ السَّرَاحِ، فَذَلِكَ قَلْبُ الْمُؤْمِنِ، وَقَلْبٌ فِيهِ إِيْمَانٌ وَنِفَاقٌ، فَمِثْلُ الْإِيْمَانِ كَمِثْلِ شَجَرَةٍ يُمِدُّهَا مَاءٌ طَيِّبٌ، وَمِثْلُ النِّفَاقِ كَمِثْلِ (قُرْحَةٍ يُمِدُّهَا الْقَيْحُ وَالدَّمُ، فَأَيُّ الْمَادَّتَيْنِ غَلَبَتْ صَاحِبَتَهَا أَهْلَكَتُهُ (مصنف ابن ابى شيبه عن حذيفة

"Kalpler dört türdür. Tamamen mühürlenmiş kalp, bu (küfürde inâdi olan) kâfirin kalbidir. Eğri ve içinde îman ile küfrü bir arada bulunduran kalp, münâfığın kalbidir. İçinde ıslıl ıslıl bir kandilin yandığı kötülüklerden arındırılmış kalp, Mü'minin kalbidir. Bir kalp daha vardır ki, içinde nifak ve îmanı beraberce barındırır. İman, bu kalpte tertemiz sulardan beslenen bir ağacı andırırken, nifak, kan ve irin akıtan bir yaraya benzer. Artık hangisi diğerine üstün gelirse, kalp onun hükmü altına girer." [1]

Genel olarak hakkı inkâr edenler için kullanılan "Küfür" kelimesi lügatta, örtmek anlamına gelmektedir. Kavram olarak da İslâm'ın hakikatlerini kabul etmeyen kimselerdir.

Allah'u Teâlâ, 6'dan 20'inci Âyet-i Kerîme'ye kadar genel olarak, insanı Cehenneme götüren amellerin neler olduğunu haber vermektedir.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 1, s. 373; İbn-i Ebî Şeybe, Masanef, Hadis No: 53; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10705.

((وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ ۝ ۸)

8. İnsanlardan bâzı kimseler vardır ki: "Biz de Allah'a ve âhiret gününe îman ettik" derler. Halbuki onlar, Mü'min değildir.

İzah: İbn-i Abbas, Abdullah b. Mes'ud ve Rabi' b. Enes Hazretleri gibi birçok Sahâbîden nakledildiğine göre, bu âyette insanlardan bâzıları diye zikredilen kimselerden maksat, münâfıklardır.

((يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ۝ ۹)

9. Onlar, Allah'u Teâlâ'yı ve Mü'minleri aldatmak isterler. Halbuki onlar, ancak kendi nefislerini aldatırlar da bunun farkında değildirler.

İzah: Münâfıklar, îman etmedikleri halde, öldürülmekten kurtulmak için dilleriyle, kalplerindeki şüphe ve inkârın aksini söylerler. Ve bu sözleriyle Allah'u Teâlâ'yı ve Mü'minleri kandırmaya çalışırlar ve "Îman ettik" derler. Oysa onlar, ancak kendi nefislerini aldatmaktadırlar. Fakat bunun farkında değildirler. Mahşer günü de Allah'u Teâlâ münâfıklarla alay edecektir. Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 14-15'in izahına bakınız.

((فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ۝ ۱۰)

10. Onların kalplerinde maraz (hastalık) vardır. Allah'u Teâlâ onların kalplerindeki marazı artırır. İşte yalancılık yaptıkları için onlara elim bir azap vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Eslem Radiyallâhu anhu, şöyle buyurmuştur:

{ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ } قَالَ: هَذَا مَرَضٌ فِي الدِّينِ وَلَيْسَ مَرَضًا فِي الْأَجْسَادِ وَهُمْ الْمُنَافِقُونَ (ابن كثير، التفسير)
(القرآن العظيم عن عبد الرحمن بن زيد بن أسلم)

"Onların kalplerinde maraz (hastalık) vardır" diye geçen âyetteki maraz, bedende olan bir hastalık değil, dînî (mânevî) bir hastalıktır ve bunlar münâfıklardır.[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 1, s. 179.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ (١١) أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ (١٢)

11-12. Onlara, "Yeryüzünde (Mü'minleri aldatarak) fesat çıkarmayın" denildiği zaman, "Biz ancak ıslah edicileriz" derler.* Haberinizi olsun ki, fesat çıkaranlar ancak kendileridir. Lâkin bunun farkında değildirler.

İzah: Münâfığın dış görünüşü Mü'min şeklinde olduğu için onun durumu, Mü'minleri şüpheye düşürmektedir. Bu bakımdan fitne ve fesat, münâfıklar tarafından çıkarılır. Zîrâ münâfıklar, hakikat olmayan sözleriyle Mü'minleri aldatmış, Mü'minlere karşılık kâfirleri dost edinmişlerdir. Bu sebepten Allah'ı Teâlâ münâfıklar hakkında böyle buyurmuştur.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da bu âyeti şöyle açıklamıştır:

- Münâfıklar, Mü'minler ile kitap ehli arasını yapmaya çalışmaktayız derler. İşte münâfıkların yeryüzünde fesat çıkarmış olmalarının sebebi budur. Onlar bu davranışlarıyla yeryüzünü ıslah ettiklerini sanmışlardır.

Ayrıca münâfıkların başka bir özelliği de, sâdece kendi çıkarları ve menfaatleri için Müslüman ülkelerinde fitne ve fesat çıkararak, savaş çıkmasına neden olmalarıdır. Bu da Müslümanların büyük sıkıntılar çekmesine sebep olmaktadır. İşte bu fitneleri ve savaşları haksız yere çıkaran münâfıklar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْفِتْنَةُ نَائِمَةٌ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ أَيْقَظَهَا) (الرافعي عن أنس)

"Fitne uykudadır. Onu uyandırana Allah'ı Teâlâ lânet etsin!"[1]

Tarih boyunca münâfıklar tarafından, bütün Müslümanlar çok büyük zarar görmüşlerdir. Bunlara, "Niçin fesat çıkarıyorsunuz?" denildiği zaman da, "Biz ıslah edicileriz" demişlerdir. Birçok olayda olduğu gibi, Hz. Osman Efendimizin şehit edilmesine sebep, Hakem İbn-i Ebi'l-As isminde bir münâfık idi.[2] Bu münâfık, ortalığı karıştırıp Müslümanların birbirine düşmesine sebep olmuş ve bunun sonunda Hz. Ali ve Hz. Muâviye arasında ki Sıffin Savaşı meydana gelmiştir. Bu savaşta, nakledildiğine göre, her iki taraftan şehit olanların sayısı otuz altı bine ulaşmıştır. Tarih boyunca da fitne ve fesat çıkaranlar hep

münâfıklar olmuştur. Sonuç olarak Müslümanlar bu fitneler dolayısıyla öldürülmüş, göç etmek zorunda bırakılmış ve büyük zulümlere uğramışlardır.

[1] Kenz'ul Ummal, Hadis No: 30891.

[2] Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i İsrâ, Âyet 60'ın izahına bakınız.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ امْنُوا كَمَا امْنِ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا امْنِ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ (١٣) (

13. Onlara, "Siz de insanların (Sahâbîlerin) îman ettiği gibi îman edin" dendiği zaman, "O akılsızların îman ettiği gibi mi îman edelim?" derler. Haberiniz olsun ki, akılsız olanlar ancak kendileridir. Lâkin onlar bilmezler.

İzah: O münâfıklara hitaben, "Gelin, hakiki Mü'minlerin İmân ettiği gibi samimî bir şekilde îman edin" denilince, onlar kibirlenerek, "Biz o akılsızların îman ettiği gibi mi îman edelim?" derler. Halbuki asıl akılsız olanlar onlardır. Fakat bunu idrak etmezler, demektir.

Gerçek şu ki, her zaman, her yerde bu düşüncede olan münâfıklar vardır. Bunlar kendilerini bilgili, aydın, ilerici zannederler. Mü'minlere hakaret gözüyle bakarlar, kendileri gibi düşünmeyenleri fikirden, zekâdan mahrum sayarlar, onların medeniyete ilerlemeye karşı olduklarını sanırlar. Zavallılar, kendilerinin nasıl bir cehalet ve gaflet çukuruna düşmüş olduklarının farkında değildirler. Kendilerinin, o acınacak karanlık hallerini bir saadet, bir aydınlık hali zannederler. Ne diyelim, Cenâb-ı Hakk cümlemize uyanıklık nasip buyursun! [1]

Allah katında esas akıllı olanların Mü'minler olduğuna dair Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

خَلَقَ الْعَقْلَ فَقَالَ الْجَبَّارُ مَا خَلَقْتَ خَلْقًا أَعْجَبَ إِلَيَّ مِنْكَ وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَأَكْمَلَنَّكَ فِيمَنْ أَحْبَبْتَ وَلَأُنْقِصَنَّكَ فِيمَنْ أَبْغَضْتَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْمَلَ النَّاسَ عَقْلًا أَطَوْعُهُمْ لِلَّهِ وَأَعْمَلُهُمْ بِطَاعَتِهِ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن أبي هريرة)

Cebbâr olan Allah, aklı yarattığında ona şöyle buyurdu: "Senden daha çok beğendiğim bir yaratık yaratmadım. İzzetim ve Celâlime yemin ederim ki, sevdiğim kimselerde seni kemâle erdireceğim, buğzettiğim kimselerde seni eksik kılacağım." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "İnsanlar arasında akıllı en mükemmel olan, Allah'a en itaatkâr olan ve O'na itaat

olan amelleri en çok yapandır.”[2]

[1] Ömer Nasuhi Bilmen, Kur’ân-ı Kerîm Meâlî Âlîsî ve Tefsîri, c. 1, s. 20.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 18, s. 223.

وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزَؤُنَ (١٤) اللَّهُ (١٥) (يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمْدُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ)

14-15. Onlar, îman edenlerle karşılaştıkları zaman, "Biz de îman ettik" derler. Şeytanları ile (şeytan gibi küfründe inâdi olan kâfirlerle) yalnız kaldıkları zaman da, "Biz sizinle beraberiz, biz ancak onlarla alay ediyoruz" derler.* Allah’u Teâlâ da o münâfıklarla alay eder ve onlara, kendi azgınlıkları içinde şaşkın bir halde dolaşırlar diye mühlet verir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere Allah’u Teâlâ’nın münâfıklarla alay etmesinden maksat, Allah’u Teâlâ’nın onları derhal cezalandırmayıp kendilerine bir mühlet vermesi ve mahşer gününde de onlarla alay etmesidir. Bu husus bir Hadsî-i Şerîf’te şöyle geçmektedir:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَىٰ يَدْعُو النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَسْمَائِهِمْ سِترًا مِنْهُ عَلَىٰ عِبَادِهِ، وَأَمَّا عِنْدَ الصِّرَاطِ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُعْطِي كُلَّ مُؤْمِنٍ نُورًا، وَكُلَّ مُؤْمِنَةٍ نُورًا، وَكُلَّ مُنَافِقٍ نُورًا، فَإِذَا اسْتَوَوْا عَلَى الصِّرَاطِ سَلَبَ اللَّهُ نُورَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ، فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ: انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ [الحديد آية 13] وَقَالَ الْمُؤْمِنُونَ: رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا [التحریم آية 8] فَلَا يَذْكُرُ عِنْدَ ذَلِكَ أَحَدٌ أَحَدًا (طب عن ابن عباس)

Allah’u Teâlâ, mahşer günü insanları isimleriyle çağırır. Bu O’nun kullarını korumasıdır. Allah’u Teâlâ sırat köprüsünün yanında her Mü’mine ve her münâfığa bir nûr verir. Sırat’a vardıklarında da münafık erkek ve münafık kadınların nûrları geri alınır. Sûre-i Hadîd, Âyet 13’te geçtiği üzere, "O gün münafık erkekler ve münafık kadınlar, Mü’minlere: "Bizi bekleyin; nûrunuzdan biz de istifâde edelim!" derler. Mü’minler de onlara: "Arkanıza (dünyâya) dönün de oradan nûru arayın!" derler. Artık aralarına kapısı bulunan bir sur çekilir ki, onun iç tarafında rahmet, dış tarafında da azap vardır." Yine o zaman Mü’minler, Sûre-i Tahrîm, Âyet 8’de geçtiği üzere, "Ey Rabbimiz! Bizim nûrumuzu tamamla..." derler. Bu sırada kimse kimseyi zikretmez.[1]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 11079.

(أَوَّلُكَ الَّذِينَ اسْتَرَوْا الصَّلَاةَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رِيحَتْ تَجَارِثُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ) (١٦)

16. İşte onlar, hidâyet karşılığında dalâleti satın almışlardır. Onların bu ticaretleri kâr etmemiş ve onlar hidâyete de erememişlerdir.

İzah: O münâfıklar, hidâyet karşılığında küfür ve isyanı satın almışlardır. Onlar, her ne kadar geçici dünya menfaatlerinden istifade etseler de, âhirette elim bir azâba uğrayacaklardır. Onların bu ticaretleri, kendilerine hiçbir kazanç sağlamamıştır.

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْفَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ ((١٧)

17. Onların misâli, ateş yakmış kimselerin misâli gibidir. Ateş onların etrafını aydınlatırken, Allah'ı Teâlâ onların ateşinin nûrunu yok ediverir ve onları karanlıklar içinde bırakır da, onlar böylece göremez olurlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْفَدَ نَارًا إِلَى آخِرِ الْآيَةِ: هَذَا مَثَلُ صَرْبِهِ اللَّهُ لِلْمُنَافِقِينَ أَنَّهُمْ كَانُوا يَعْتَرُونَ بِالْإِسْلَامِ فَيُنَاقِحُهُمُ الْمُسْلِمُونَ وَيُورِثُونَهُمْ وَيُقَاسِمُونَهُمُ الْفَيْءَ فَلَمَّا مَاتُوا سَلَبَهُمُ اللَّهُ ذَلِكَ الْعِزَّ كَمَا سَلَبَ صَاحِبُ النَّارِ ضَوْءَهُ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ يَقُومُ فِي عَذَابٍ. (ابن جرير الطبري جامع البيان عن ابن عباس

"Allah'ı Teâlâ bu âyeti, münâfıkların hâlini beyan eden bir misâl olarak zikretmiştir. Onlar dünyâda iken İslâm'ın izzet ve şerefinden faydalanırlar, Müslümanlarla evlenirler, onlara mîrasçı olurlar, onlarla ganîmetleri paylaşırlar, fakat öldüklerinde Allah'ı Teâlâ, onlardan İslâm'ın lütuflarından faydalanmalarını keser. Aydınlanmak için ateşi yakan kimsenin ateşinin sönmesi hâlinde karanlıklar içinde kaldığı gibi, münâfıklar da öldükten sonra azap içinde kalırlar." [1]

[1] İbn-i Cerîr et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 1, s. 321.

(صُمُّكُمْ عُمِّي فَهُمْ لَا يَرِجِعُونَ) ١٨)

18. Onlar sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler. Artık onlar (o dalâletten) dönmezler.

İzah: O münâfıklar, mânen sağırdırlar, dilsizdirler ve kördürler. Bunların misâli şuna benzer: Kulağı sağır, dili yok, gözü kör olan kimselere, gittikleri yolda

tehlike olduğunu nasıl anlatıp döndürebilirsin? İyice düşün bak! Görmez ki doğruyu bulsun, işitmez ki anlasın, dili yok ki söylesin. Ne yapsan aksini anlar. İşte bunlar, bu hâllerinden dönmezler.

أَوْ كَصَيْبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ (وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ (١٩) يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ (قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٢٠)

19-20. Yahut onların misâli şu kimseler gibidir ki; gökten yağmur yağarken karanlık çöker, gök gürlür, şimşek olur. O kimseler, şimşekten dolayı ölüm korkusuyla işitmemek için parmaklarıyla kulaklarını tıkırlar. Allah’u Teâlâ onları (azapla) kuşatmıştır.* Neredeyse şimşek gözlerini kör edecekti. Şimşek, onları aydınlatınca ışığında yürürler. (Şimşegin aydınlığı kesilip) üzerlerine karanlık çökünce de ayakta kalıverirler. Allah’u Teâlâ dileseydi, elbette onların kulaklarını sağır ve gözlerini kör ederdi. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ her şeye kâdirdir.

İzah: Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’de, münâfığın durumunu, yağmur yağarken olan hâdiselere benzetmektedir.

Allah’u Teâlâ onların sapıklığını; karanlıklara, îmanının geçici aydınlatmasını; şimşegin geçici aydınlatmasına, îmanının zayıflığını ve Allah’ın azâbına çarptırılma korkusuyla şaşkınlığa düşmesini; ölüm korkusuyla şimşegin çarpması anında parmaklarını kulaklarına tıkamasına, îman içerisinde bulunduğú süreyi; şimşegin ışığında yürümesine, sapıklık içinde bocalayıp durmasını ise; karanlıklar içerisinde kalmasına benzetmiştir.

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (٢١)

21. Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibâdet edin ki, takvâ sahibi kimselerden olasınız.

İzah: Allah’u Teâlâ, takvâ ile ibâdet edenler kurtulurlar; siz de yapın, diye buyuruyor. Hakk Teâlâ’nın: "Felâha erenler de ancak onlardır"[1] diye buyurduğu bunlardır.

Allah’a yaklaştıkça kişinin korkusu artmalıdır. Evvela, ibâdet ederek bu korku kazanılır. Ancak yaptığı ibâdete güvenir yani nefsine güven gelirse bu korkuda

azalma olur. Çoğu kişiyi Allah yolunda ilerlemekten geri koyan budur. İşte takvâ sahibi, her zaman Allah korkusunu kalbinde taşıyan kimsedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللَّهِ (الحكيم هب عن ابن مسعود

"Hikmetin başı, Allah korkusudur."[2]

Takvâ hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا يَبْلُغُ الْعَبْدُ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُتَّقِينَ حَتَّى يَدَعَ مَا لَا بَأْسَ بِهِ حَذَرًا لِمَا بِهِ الْبَأْسُ (ت ه عن عطية السعدى

"Kul, sakıncalı şeyden korktuğundan dolayı sakıncalı olmayan şeyi de bırakmadıkça takvâlı kişilerden olamaz."[3]

Fetvâ ile amel vardır, takvâ ile amel vardır, bir de azim ile amel vardır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Fetvâ ile amel edin" diye emrederdi. Takvâyı tavsiye edip kendisi de tutardı. Azim ile amel eyleyip verâyı da elden bırakmazdı.

Takvâ sahipleri ile ilgili Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ بِتَقْوَى اللَّهِ تَعَالَى! فَإِنَّهَا جَمَاعُ كُلِّ خَيْرٍ وَعَلَيْكَ بِالْجِهَادِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى! فَإِنَّهُ رُهْبَانِيَّةُ الْمُسْلِمِينَ وَعَلَيْكَ بِذِكْرِ اللَّهِ تَعَالَى وَتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ! فَإِنَّهُ نُورٌ لَكَ فِي الْأَرْضِ وَذِكْرٌ لَكَ فِي السَّمَاءِ وَآخِرُنْ لِسَانِكَ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّكَ بِذَلِكَ تَغْلِبُ الشَّيْطَانَ (ع خط ع ق صف ط ح غ عن أبى سعيد الخدرى

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir adam gelerek: "Yâ Resûlallah! Bana vasiyet eyle" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Takvâ ile amel edesin. Çünkü hayrın hepsi ondadır. Ve senin üzerine Allah yolunda (nefsin ile) mücâhede etmek olsun ki bu, Müslümanların ruhbanlığıdır. [4] Ve senin üzerine zikrullah etmek olsun ve Kur'ân okumak olsun. Çünkü bunlar, sana yeryüzünde nûr ve gökyüzünde de senin için zikirdir. Ve senin üzerine dilini tutmak olsun. Yalnız hayırda tutmalı değil, hayrı söylemelisin. İşte sen bunların hepsini yaparsan, şeytana gâlip gelirsin."[5]

Takvâ ve verâ sahibi olan kişiler, herkesten fazla ibâdet ederler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de takvâ ve verâ sahibi idi. Kendisinin geçmiş ve

gelecek bütün günahları affedildiği halde, herkesten fazla ibâdet ederdi.

Bu hususta İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ لَا يَكُونُ فِي الْمُصَلِّينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِي الذَّاكِرِينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا (ابو نعيم خط
(عن ابن مسعود)

"Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah'ı Teâlâ'yı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı." [6] Namazda da zikirde de hepimizden ileriymi, demektir.

Fetvâ ile amel, şeriatın câiz gördüğü veya görmediği hususlardır. Fetvâ ile amel eden, gûnahtan kurtulur. Etmeyenler, azap çekerler.

Takvâ ile amel de odur ki, herkes haramdan sakınır. Takvâ ehli, daha fazla dikkat edip, fetvâda câiz olduğu halde şüpheli şeylerden sakınır. Takvâ ehli, helâl malından çok yemeye bile sakınır. Şeriatta karnı doyana kadar yiyebilir. Ancak bunlar daha fazla ibâdet yapıp Hakka sevelebilmek için yemeyi içmeyi azaltır. Şeriatta yemeye içmeye ruhsat varken, takvâ ehli hak yolunda nefisle mücâhede eder.

Azim ile amel edenler de, gece gündüz dâimâ azimle amel ederler. Diğerleri ise, vakitten vakite amel ederler. Verâ, takvâdan yüksektir. Verâ ehli, şüpheli şeylerden daha fazla sakınır, hattâ helâlden bile sakınır. Bu sebepten Hz. Ömer Efendimiz: "Allah korkusundan yetmiş helâli terkettim" diye buyurmuştur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(خَشْيَةُ اللَّهِ رَأْسُ كُلِّ حِكْمَةٍ وَالْوَرَعُ سَيِّدُ الْعَمَلِ (طب والقضاعي عن انس

"Allah korkusu, her hikmetin başıdır. Verâ da amelin seyyididir." [7]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(رَكَعَتَانِ مَنْ رَجُلٍ وَرَعٍ أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ رَكَعَةٍ مِنْ مُخَلَّطٍ (ابو نعيم عن انس

"Verâ sâhibi olan bir kişinin iki re'kat namazı, bu vasfı taşımayan bir kişinin bin

rek'at namazından efdaldır.”[8]

Câbir Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

ذُكِرَ رَجُلٌ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعِبَادَةٍ وَاجْتِهَادٍ وَذُكِرَ عِنْدَهُ آخِرُ بَرِّ عَةٍ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُعْدَلُ بِالرَّعَةِ (ت عن جابر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında bir adamın çok ibâdet ettiğinden, bir diğerinin de verâ sahibi olduğundan bahsedilmişti. Buyurdu ki: “Verâyâ denk olacak, onunla tartılabilecek bir şey yoktur.”[9]

[1] Sûre-i Bakara, Âyet 5.

[2] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 762, 763; Kenz’ül-İrfan, Hadis No: 613.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 24; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 19.

[4] Ruhbanlık hakkında Sûre-i Hadîd, Âyet 27 ve izahına bakınız.

[5] Râmûz’ul-Ehâdîs, 317/8.

[6] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 547/15; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 17931.

[7] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 277/8.

[8] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 291/9.

[9] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 60.

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا (تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ) ٢٢

22. O Rabb ki, sizin için arzı döşedi ve semâyı kubbe olarak bina etti. Gökten size su indirerek onunla çeşitli meyve ve bitkiyi sizin için rızık olarak çıkardı. O halde bile bile Allah’a ortaklar koşmayın.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: “O halde bile bile Allah’a ortaklar koşmayın” diye buyrulmaktadır. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, burada hitap edilenlerden maksadın; bütün müşrikler olduğunu, Arap müşriklerinin de Ehl-i Kitap müşriklerinin de bu ifadenin içinde bulunduklarını beyan etmiştir. Arap

müşrikleri, Allah'ın varlığını bildikleri halde, elleriyle yapmış oldukları putları ilah edinip bunlara ibâdet etmişler ve böylece Allah'a ortak koşmuşlardır. Bu müşrikler, "Melekler, Allah'ın kızlarıdır" diyerek de Allah'a ortak koşmuşlardır. Ayrıca Ehl-i Kitap olan müşriklerden Yahudiler ise, Allah'ın varlığını bildikleri halde, "Üzeyr, Allah'ın oğludur" diyerek Allah'a ortak koşmuşlardır. Aynı şekilde Hristiyanlar da, "Îsâ Mesih, Allah'ın oğludur" diyerek Allah'a ortak koşmuşlardır.

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ (صَادِقِينَ ٢٣)

23. Kulumuza (Muhammed Aleyhisselâm'a) indirdiğimiz Kur'ân hakkında şüphe ediyorsanız, eğer sözünüzde doğru iseniz, onun gibi bir sûre getirin ve Allah'tan başka şahitlerinizi (putlarınızı ve bilginlerinizi) de yardımınıza çağırın.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, müşriklerin Kur'ân âyetleri hakkında: "Muhammed onu kendiliğinden söylemiştir; insan sözüdür" demeleri üzerine nâzil olmuştur.

(فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ٢٤)

24. Onun gibi bir sûre yapamazsınız ve elbette hiçbir zaman yapamayacaksınız. Artık yakıtı insanlar ve taşlar olan Cehennem azâbından sakının. O azap, kâfirler için hazırlanmıştır.

İzah: Kul sözü eksik, yanlış ve geçersizdir. Allah'ın sözü ise her dâim geçerlidir ve sözlerin en güzeli. Kur'ân-ı Kerîm'in en kısa sûrelerinden birinin dahi, bir misli başkaları tarafından ne gelmiştir, ne de gelecektir. Kullar onu taklit edemezler. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Yûnus, Âyet 38 ve izahına bakınız.

Yine bu Âyet-i Kerîme, Cehennemin yaratılmış olduğunun delilidir. Cennet ve Cehennemin âhirette yaratılacağını iddia eden Mutezile Mezhebi'ni reddeder.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أُوقِدَ عَلَى النَّارِ أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى احْمَرَّتْ ثُمَّ أُوقِدَ عَلَيْهَا أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى ابْيَضَّتْ ثُمَّ أُوقِدَ عَلَيْهَا أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى (اسْوَدَّتْ فِيهَا سَوْدَاءُ مُظْلِمَةٍ) ت عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Cehennemin ateşi bin sene yakıldı, nihâyet kıpkırmızı kesildi. Bin sene daha yakıldı, bembeyaz kesildi. Bin sene daha yakıldı, simsiyah oluverdi. Şimdi o,

simsiyah ve kapkaranlıktır.”[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’lerinde de şöyle buyurmuştur:

إِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ وَاشْتَكَّتِ النَّارُ إِلَى رَبِّهَا فَقَالَتْ يَا رَبِّ أَكَلَّ بَعْضِي بَعْضًا فَأَذِنَ لَهَا بِنَفْسَيْنِ نَفْسٍ فِي الشَّتَاءِ وَنَفْسٍ فِي الصَّيْفِ فَهُوَ أَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الْحَرِّ وَأَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الزَّمْهَرِيرِ (خ م عن ابى هريرة)

”Sıcak şiddetlendiği zaman, onu namazla serinletin. Şüphesiz sıcaklığın şiddeti, Cehennem’in nefes almasından ileri gelir. Öyle ki, Cehennem ateşi Rabbine: ”Yâ Rabbi! Bir kısmım, bir kısmımı yedi” diyerek şikâyetle bulundu. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ, Cehennem’in biri kışta, biri de yazda olmak üzere yılda iki nefes almasına izin verdi. İşte sizin gördüğünüz en şiddetli sıcak ve en şiddetli soğuk bu iki nefesten meydana gelmektedir.”[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 7; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 10059.

[2] Sahih-i Buhârî, Mevâkit 9; Sahih-i Müslim, Mesâcid 32 (185, 186, 187).

وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ (رَزَقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (٢٥)

25. Ey Resûlüm! İman edip sâlih ameller işleyenlere müjde et. Muhakkak ki onlar için altlarından nehirler akan Cennetler vardır. Her ne vakit o Cennetlerdeki bir meyveden rızıklanıp yeseler, ”Biz bunu önceden (dünyâda iken) benzerlerini yemiştik” derler. Böylece onlara önceden yediklerine benzer (fakat daha lezzetli) meyveler verilecektir. Orada kendileri için tertemiz zevceler de vardır ve onlar orada ebedî kalacaklardır.

İzah: Allah’u Teâlâ birçok Âyet-i Kerîme’de, îman ile ameli beraber zikretmiştir. Bu ikisi birbirinden ayrılmaz. İman; amel etmekle tamam olur. Sâdece îmanın şartlarına inandım demek yeterli değildir. Allah’a ve Resûlüne îman ettim demek; ”Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’lere inanıp kabulden sonra, onlarla amel edip çalışmakla olur” demektir. İşte îman böyle tamam olur.

Allah’u Teâlâ Sûre-i Fetih, Âyet 29’da şöyle buyurmuştur:

"... Allah'ı Teâlâ, onlardan îman edip sâlih amellerde bulunanlara bir bağışlama ve büyük bir mükâfat vaad etmiştir."

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْإِيمَانُ مَعْرِفَةٌ بِالْقَلْبِ وَقَوْلٌ بِاللِّسَانِ وَعَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ (هـ) عن امام على

"Îman; dil ile ikrar, kalp ile tasdik ve erkânıyla amel etmektir."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(الْإِيمَانُ وَالْعَمَلُ شَرِيكَانِ فِي قَرْنٍ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ تَعَالَى أَحَدُهُمَا إِلَّا بِصَاحِبِهِ (الديلمى عن على

"Îman ve amel, ikisi bir memlekette ortaklardır. Allah'ı Teâlâ, birini diğer arkadaşı olmadan kabul etmez. Yalnız arkadaşı ile kabul eder."[2]

İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

(لَا يُقْبَلُ إِيْمَانٌ بِلَا عَمَلٍ وَعَمَلٌ بِلَا إِيْمَانٍ (طب عن ابن عمر

"Îman amelsiz, amel de îmansız kabul edilmez."[3]

Îman ile ameli bir temsil ile anlatacak olursak; îman, mermidir. Amel, tüfektir. Kalp, mermi yatağıdır. Nefes kontrolü, bedenlen namaz kılmaktır. Duâ, nişan almaktır. Hedef, Hakk'tır. Atıcı, ruhtur. Bunların temizleme fırçası, zikrullahtır; ruhun da gıdasıdır. "Yâ eyyühellezîne âmenû ve âmil'us-sâlihât" (îman ve sâlih amel) kuvvetidir. İşte biri olmadan diğerinin olamayacağı açığa çıktı. Böyle olursa, îman ve amel Hakk'a ulaşır ve kabul olur.

İmam-ı Âzam Efendimiz: "Îman dil ile ikrar, kalp ile tasdiktir; yaptığı amellerindeki noksanlık kişiyi kâfir etmez" diye buyurmuştur. Bu sebeple Hanefi Mezhebi'ne göre, bir kimsenin bir defa da olsa, namaz kıldığı görülmüşse, o kişinin cenâze namazı kılınır. Fakat ölen kimsenin namaz kıldığına dair hiçbir şâhidi yoksa, o kişinin cenâze namazı kılınmaz.

Dili ile îman ettiği halde, ibâdet yapmaya mâni bir durumu yok iken, mâzeretsiz olarak ömür boyu amelleri bilerek terkeden kişilerin de gerçek anlamda îman

etmiş olamayacağına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

صِنْفَانِ مِنْ أُمَّتِي لَعَنَهُمُ اللَّهُ الْقَدَرِيَّةُ وَالْمُرْجِنَةُ الَّذِينَ يَقُولُونَ الْإِيمَانُ إِفْرَارٌ لَيْسَ فِيهِ عَمَلٌ (الدِّيلْمِيُّ عَنْ حَذِيفَةَ)

Ümmetimden iki sınıf var ki, Allah'ın lâneti onlara olsun. Biri kaderiyye, biri mürciyedir. Bunlar "İman yalnız dil ile tasdikten ibârettir, onda amel yoktur" derler.[4]

Amel, ibâdet etmektir. Sâlih amel ise, ihlas ile ibâdet etmektir. Yani amelden murad, ancak Allah'ın rızâsı olmalıdır. İbâdetine riyâ yahut şeriata muhâlif işler karıştırmayarak, hayrı şerri birbirine katmayıp temiz yapmaktır.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 9; Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 210.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 193/9.

[3] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 260.

[4] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 636.

إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ (٢٦) (

26. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ (hakikati açıklamak için), bir sivrisineği ve ondan daha üstününü (daha küçüğünü) misâl vermekten hayâ etmez. İman edenler, bu misâlin Rableri tarafından hak olduğunu bilirler. Kâfirler ise, "Allah bu misâlle ne murad etmiştir?" derler. Allah'ı Teâlâ bu misâlle birçok kimseyi dalâlette bırakır ve birçoklarını da hidâyete erdirir. Allah'ı Teâlâ, bununla ancak fâsıkları (küfürde inâdi olanları) dalâlette bırakır.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın, Kur'ân'da sinek ve örümcekle[1] misâl getirdiğini duyan Yahudilerin: "Allah böyle basit ve değersiz şeylerle misâl getirir mi? Bu, Allah'ın kelâmı değildir" demeleri üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Yine Âyet-i Kerîme'de geçen "Fâsık" ifadesi, geçtiği yere küfür, fesat çıkaran, sözünde durmayan ve günahkâr gibi anlamlara gelmektedir.

[1] Örümceğin misâline dair de Sûre-i Ankebût, Âyet 41'e bakınız.

الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ (هُمُ الْخَاسِرُونَ ٢٧)

27. Bunlar, Allah'ı Teâlâ'ya verdikleri mîsâktan (sağlam ahidden) sonra ahidlerini bozarlar ve Allah'ın emrettiği vuslat yolunu keserler ve yeryüzünde fesat çıkarırlar. İşte bunlar, hüsrâna uğrayan kimselerdir.

İzah: Âyette: "Bunlar, Allah'ı Teâlâ'ya verdikleri mîsâktan (sağlam ahidden) sonra ahidlerini bozarlar" diye buyrulmaktadır. Bir kısım âlimlere göre, buradaki Allah'a verilen mîsâktan maksat, insanlar Hz. Âdem'in sulbünde iken onları çıkarıp Rableri olduğuna dair kendilerinden söz almasıdır. Ahdi bozmalarından maksat ise, orada verdikleri sözü dünyâyâ geldikten sonra yerine getirmemeleridir. Nitekim bu husus Sûre-i A'râf, Âyet 172'de şöyle geçmektedir:

Hani, senin Rabbin, Âdemoğullarının sulblerinden zürriyetlerini çıkardı ve onları kendi nefislerine karşı şâhit tutarak, "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" buyurdu. Onlar da, "Evet Rabbimizsin, şâhit olduk" dediler. Böyle yaptık ki mahşer günü, "Biz bundan habersizdik" demeyesiniz.

Ebu'l-Âliye Hazretleri, "Bunlar, Allah'ı Teâlâ'ya verdikleri mîsâktan (sağlam ahidden) sonra ahidlerini bozarlar" diye geçen Âyet-i Kerîme hakkında şöyle buyurmuştur:

هِيَ سِتُّ خِصَالٍ فِي الْمُنَافِقِينَ إِذَا كَانَتْ فِيهِمُ الظُّهْرَةُ عَلَى النَّاسِ أَظْهَرُوا هَذِهِ الْخِصَالَ: إِذَا حَدَّثُوا كَذَبُوا وَإِذَا وَعَدُوا أَخْلَفُوا وَإِذَا انْتَمَنُوا خَانُوا وَيَقْضُوا عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَقَطَعُوا مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَأَفْسَدُوا فِي الْأَرْضِ وَإِذَا كَانَتْ الظُّهْرَةُ عَلَيْهِمْ أَظْهَرُوا الْخِصَالَ: إِذَا حَدَّثُوا كَذَبُوا وَإِذَا وَعَدُوا أَخْلَفُوا وَإِذَا انْتَمَنُوا خَانُوا (تفسير ابن أبي حاتم عن أبي العالية)

Münâfıkların altı özelliği vardır. İnsanlar üzerine gâlip geldikleri zaman, bu özelliklerini açığa çıkarırlar. Bunlar: "Konuştukları zaman yalan söylerler, vaad ettikleri zaman dönerler, emânet verildiğinde hıyânet ederler, Allah'ı Teâlâ'ya söz verdikten sonra ahidlerini bozarlar, Allah'ın emrettiği Hakk'a kavuşmak yolunu keserler ve yeryüzünde fesat çıkarırlar." Eğer gâlibiyet kendilerinin değil de başkalarının olursa, o zaman da şu üç özelliği ortaya çıkar: "Konuşunca yalan söylerler, vaad edince dönerler, emânet verilince hıyânet ederler." [1]

Yine Âyet-i Kerîme’de: "Allah’ın emrettiği vuslat yolunu keserler" diye geçtiği üzere münâfıklar, Allah yolunda olup o yolda çalışan Mü’minlere hasetlerinden buğuz ve iftira ederek, onları Allah yolundan alıkoymaya çalışırlar.

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 285.

(كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٢٨))

28. Allah’u Teâlâ’yı nasıl inkâr ediyorsunuz? Halbuki siz ölüler idiniz (henüz yok idiniz), sizi O diriltti (size hayat verdi). Sonra (eceliniz geldiğinde) sizi öldürecektir. Sonra tekrar diriltecektir. Sonra da O’na döndürüleceksiniz.

İzah: Allah’u Teâlâ’nın, sizi öldürdükten sonra tekrar diriltme gücünde olduğunu nasıl inkâr edersiniz? Halbuki sizler hiç yok iken, Allah’u Teâlâ sizlere can vererek diriltti. Eceliniz geldiğinde de sizi öldürerek yok eder ve kıyâmetten sonra da tekrar dirilterek Allah’ın huzurunda haşrolunursunuz, demektir.

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (٢٩) (

29. O, yeryüzünde her ne var ise hepsini sizin istifâdeniz için yarattı. Sonra semâyı yaratmaya yönelip yedi gökleri kurdu. O, her şeyi hakkıyla bilendir.

İzah: Abdullah İbn-i Mes’ud, Abdullah İbn-i Abbas Hazretleri ve bir kısım Sahâbîler özetle kâinatın yaratılma safhâlarını şöyle beyan etmişlerdir:

- Allah’ın Arş’ı suyun üzerinde bulunmakta idi. Suyu yaratmadan önce, yaratıldığı beyan edilenlerden başka bir şey yaratmamıştı. Mahlûkatı var etmeyi dileyince, sudan duman (buhar) çıkarttı. Buhar suyun üzerine yükseldi. Allah’u Teâlâ ona, yükselen anlamına gelen semâ ismini verdi. Sonra suyu kuruttu. Onu bir tek kütle hâline getirdi. Sonra onu parçaladı. Onu, pazar ve pazartesi günlerinde yedi yer hâline getirdi. Yeryüzü sarsıldı. Bunun üzerine dağları yaratarak sarsıntıyı durdurdu. Yeryüzünün dağlarını ve orada yaşayacak olanların rızıklarını salı ve çarşamba olmak üzere iki günde yarattı. Böylece yeryüzünün yaratılması dört günde tamamlanmış oldu.

Allah’u Teâlâ sonra, duman hâlinde bulunan göğe yöneldi. Bu duman, suyun buharlaşmasından meydana gelmişti. Allah’u Teâlâ, onu bir tek semâ yapmıştı. Sonra onu yayarak perşembe ve cuma günlerinde yedi gök hâline getirdi.

Birleştirme anlamına gelen cuma gününe bu ismin verilmesi; o günde göklerle yerin yaratılıp birleştirilmesinden ve dumanlanmasındandır. Allah'ı Teâlâ, her göğe emrini vahyetti. Yani her gökte melekler ve diğer mahlûkatı var etti. Sonra yeryüzü semâsını yıldızlarla süsledi. Yıldızları hem bir süs aracı, hem de gökyüzünü şeytanlardan koruyucular olarak var etti. Allah'ı Teâlâ, dilediği şeyleri yarattıktan sonra, Arş'ına yükseldi.

Bu husus Sûre-i Fussilet, Âyet 9-12'de şöyle geçmektedir:

Ey Habîbim! De ki: "Siz, arzı iki günde yaratana inkâr ediyor ve O'na ortaklar mı koşuyorsunuz? O, âlemlerin Rabbidir.* O, arz üzerinde sâbit dağlar yarattı, yere bereket verdi ve muhtaç olan arz ehlinin yiyeceklerini uygun olarak dört gün içinde takdir etti.* Sonra semâyı yaratmaya yöneldi ki o, duman hâlinde idi. Allah'ı Teâlâ, göğe ve yere: "İsteyerek ya da istemeyerek olun" dedi. Onlar da: "İsteyerek ve emrine boyun eğerek olduk" dediler.* Böylece yedi göğü iki günde yarattı ve her göğe, kendilerine ait olan hususları emretti." Dünyâ semâsını da yıldızlarla süsledik ve onu koruduk. Bu, her şeye gâlip ve her şeyi bilen Allah'ın takdiridir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ ثُمَّ خَلَقَ السَّمَاءَ ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ فِي يَوْمَيْنِ آخَرَيْنِ ثُمَّ دَحَا الْأَرْضَ وَدَحَّوْهَا أَنْ أَخْرَجَ مِنْهَا الْمَاءَ وَالْمَرْعَىٰ وَخَلَقَ الْجِبَالَ وَالْجِبَالَ وَالْأَكَامَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي يَوْمَيْنِ آخَرَيْنِ فَذَلِكَ قَوْلُهُ {دَحَاهَا} وَقَوْلُهُ {خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ} فَجُعِلَتِ الْأَرْضُ وَمَا فِيهَا مِنْ شَيْءٍ فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ وَخُلِقَتِ السَّمَوَاتُ فِي يَوْمَيْنِ (خ عن ابن عباس)

Allah'ı Teâlâ yeri iki günde yarattı, sonra göğe yöneldi, başka iki günde de onu yedi kat olarak tanzim etti. Sonra diğer iki günde arzı düzenledi, yaydı. Arzdan su ve bitkiler çıkardı. Arzda dağlar, ağaçlar, tepeler ve arz ile semâ arasında bulunan şeyleri yarattı. Bunu Allah'ı Teâlâ Sûre-i Nâziât, Âyet 30'da: "Bundan sonra da yeri döşedi" kelâmıyla ifade etmiştir. Sûre-i Fussilet, Âyet 9'da: Ey Habîbim! De ki: "Siz, arzı iki günde yaratana inkâr ediyor ve O'na ortaklar mı koşuyorsunuz?..." diye geçen kelâmına gelince de, arz ve içindekiler dört günde yaratılmış olmaktadır. Semâvat da iki günde yaratılmış olmaktadır.[1]

Bu konu hakkında Sûre-i Fussilet, Âyet 9-12 ve izahına; Allah'ı Teâlâ'nın gökleri ve yeri altı günde yarattığına dair de Sûre-i A'râf, Âyet 54 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Fussilet 1.

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّیْ جَاعِلٌ فِی الْاَرْضِ خَلِیْفَةً قَالُوْۤا اَتَجْعَلُ فِیْهَا مَنْ یُّفْسِدُ فِیْهَا وَیَسْفِكُ الدِّمَآءَ (وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ اِنِّیْۤ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ (۳۰)

30. Ey Resûlüm! Senin Rabbin, meleklerle: "Ben, yeryüzünde bir halife yaratacağım" diye buyurduğunda onlar: "Yeryüzünde fesat çıkaracak ve kan dökcek birini mi yaratacaksın? Oysa bizler Seni hamd, tesbih ve takdis ediyoruz" dediler. Allah'ı Teâlâ da: "Ben sizin bilmediklerinizi bilirim" diye buyurdu.

İzah: Âdem Aleyhisselâm yaratılmadan önce yeryüzünde "Can-cin" diye bir nesil yaşamıştı. Onlar yeryüzünde çok kan döküp, fesat çıkarmışlardı. Bu nedenle de Allah'ı Teâlâ onların tamamını helâk etmiş ve meleklerle: "Yeryüzünde bir halife yaratacağım" diye buyurarak, onların yerlerine Âdemoğullarını getireceğini söylemiştir. Melekler, önceki yaratılanların durumunu bildiği için "Yeryüzünde fesat çıkaracak ve kan dökcek birini mi yaratacaksın? Oysa bizler Seni hamd, tesbih ve takdis ediyoruz" dediler. Cenâb-ı Hakk da, "Ben sizin bilmediklerinizi bilirim" diye buyurmuştur. Yani Allah'ı Teâlâ demek istiyor ki: "Ben yaratayım da bakın. Onların içinde Beni sizden daha iyi hamd ile tesbih eden, daha iyi zikir edenler olacak."[1]

Rivâyet edildiğine göre; Allah'ı Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm'ı yaratacağını meleklerle haber verdiği zaman, onlar âyette geçtiği üzere: "Yeryüzünde fesat çıkaracak ve kan dökcek birini mi yaratacaksın?" dediler. Allah da: "Ben sizin bilmediklerinizi bilirim" diye buyurdu. Melekler bu cevapta bir azarlama sezerek, söylediklerine pişman olup af dilediler. Bunun üzerine Allah, onlara keffaret olmak üzere bir iş yükledi ve Arş'ın altında Beyt'ül-Mâmur'u[2] yapıp orada tavaf etmelerini emretti.[3]

Beyt'ül-Mâmur hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

النَّبِیْتُ الْمَعْمُورُ فِی السَّمَآءِ یُقَالُ لَهُ الصِّرَاحُ، وَهُوَ عَلَى مِثْلِ بَيْتِ الْحَرَامِ بِحِیَالِهِ لَوْ سَقَطَ لَسَقَطَ عَلَیْهِ، یَدْخُلُهُ كُلُّ یَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ لَمْ یَرَوْهُ قَطُّ، وَإِنَّ لَهُ فِی السَّمَآءِ حُرْمَةً قَدْرَ حُرْمَةِ مَكَّةَ (طب عن ابن عباس)

"Beyt'ul-Mâmur semâdadır. Ona "Surah" ismi verilir. Bu, Beyt-i Haram'ın mislidir ve onun üst hizasına düşmektedir, yere düşecek olsa onun üstüne

düŖerdi. Orayı her gün daha önce hiç görmemiŖ yetmiŖ bin melek ziyaret eder. Onun semâdaki kıymeti, Beytullah'ın kıymeti gibidir."[4]

[1] Bakınız: Sûre-i Ahzâb, Âyet 41-42.

[2] Beyt'ül-Mâmur: Aynı Kâbe gibi meleklerin tavaf yaparak ibâdet ettikleri yer olup, dünyâdaki Kâbe'nin tam üzerine denk gelmektedir.

[3] Bu hususta Bakınız: Mir'at'ul-Haremeyn, Mir'at-ı Mekke, c. 1, s. 37.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12019; Râmûz'ul-Ehâdis, s. 196/3.

((وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٣١)

31. Allah'ı Teâlâ, Âdem'e isimlerin hepsini öğretti. Sonra onları meleklerle arzederek, "Eğer siz doğru söylüyor iseniz, bu mevcûdâtın isimlerini Bana bildirin" diye buyurdu.

((قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ (٣٢)

32. Melekler de: "Ey Rabbimiz! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Bize bildirdiğinden başka bir ilmimiz yoktur. Şüphesiz ki Sen her şeyi bilensin, hüküm ve hikmet sahibisin" dediler.

((قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنْ يَأْخُذْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمْ يَأْخُذْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنْ يَأْخُذْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمْ يَأْخُذْ بِأَسْمَائِهِمْ (٣٣)

33. Allah'ı Teâlâ: "Yâ Âdem! Mevcûdâtın isimlerini meleklerle bildir" dedi. Âdem de mevcûdâtın isimlerini bildirince, Allah'ı Teâlâ meleklerle: "Ben size göklerin ve yerin gaybını muhakkak bilirim, sizin açıktan söylediklerinizi ve gizlediklerinizi de bilirim demedim mi?" buyurdu.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm'ı yarattı. Onun vücut endamı, yapısı, anlatış tarzı ve sesi çok güzeldi. Dâvûdi bir sesi vardı. Ve Allah'ı Teâlâ ona, Safiyye ilmi'ni verdi. Bu ilim çok yüksektir. Bütün ilimlerden üstündür. Mâneviyat ilminin başı bu Safiyye ilmidir. Bu ilim, Âdem Aleyhisselâm'da mevcuttu; bu ilimle bütün mevcûdâtın isimlerini meleklerle bildirdi.

Âdem Aleyhisselâm, o zamana kadar İblis'in de, meleklerin de duymadığı ve

bilmediği mevcûdâtın isimleri ile beraber Allah'ın isimlerini de bütün mazharları ile sayınca, melekler hayran kaldı.

Bu hususta geniş olarak nakledilen şefaât hadisinde, Âdem Aleyhisselâm ile ilgili kısımda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَجْمَعُ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ فَيَقُولُونَ لَوْ اسْتَشْفَعْنَا إِلَى رَبِّنَا حَتَّى يُرِيحَنَا مِنْ مَكَانِنَا هَذَا فَيَأْتُونَنَا فَيَقُولُونَ يَا آدَمُ أَمَا تَرَى النَّاسَ خَلَقَكَ اللَّهُ بِبَيْدِهِ وَأَسْجَدَ لَكَ مَلَائِكَتَهُ وَعَلَّمَكَ أَسْمَاءَ كُلِّ شَيْءٍ أَشْفَعُ لَنَا إِلَى رَبِّنَا ... (خ عن انس)

Allah'ı Teâlâ, mahşer gününde Mü'minleri böylece toplar. Rabbimizden, içinde bulunduğumuz şu durumdan bizleri kurtarması için şefaât istesek, derler. Bunun üzerine Hz. Âdem'e gelirler ve "Yâ Âdem! İnsanların sıkıntıda olduklarını görmüyor musun? Allah'ı Teâlâ seni kendi eliyle yarattı, meleklerini sana secde ettirdi ve her şeyin isimlerini sana öğretti. Bulunduğumuz bu durumdan bizi kurtarması için Rabbin katında bizim için şefaâtçi ol!" derler...[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 19.

(وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ) (٣٤)

34. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki meleklerle, "Âdem'e secde edin" demiştik. Onlar da hemen secde ettiler. Yalnız İblis secde etmekten kaçındı, kibirlendi ve kâfirlerden oldu.

İzah: Hz. Âdem'deki Safiyye ilminden dolayı, melekler ona çok hürmet edince, İblis'in içindeki gizli kini biraz daha arttı. Kibrinden kendi karşısında kimseyi rakip olarak tanımıyordu, kendi kendine: "Eğer Allah'ı Teâlâ, -Âdem'e secde et-diye bana emretse, secde etmem" dedi. Onun kalbinden geçeni Allah'ı Teâlâ bilmekteydi. Bütün meleklerle Âdem Aleyhisselâm'a secde etmelerini emretti. Bir tek İblis kibirlenerek secde etmedi. Halbuki istese secde etmesine mâni olan bir durum yoktu. Böylece lânet toku[1] İblis'in boğazına geçti ve Cennetten kovuldu.

Şeytanın kovulması hakkında Allah'ı Teâlâ Sûre-i A'râf, Âyet 13'te şöyle buyurmaktadır:

Allah'ı Teâlâ da İblis'e: "Artık oradan (Cennetten) in. Orada kibirlenmek senin hakkın değildir. Artık çık, şüphesiz ki sen alçaklardansın" buyurdu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالْكِبْرَ فَإِنَّ إِبْلِيسَ حَمَلَهُ الْكِبْرُ عَلَى أَنْ لَا يَسْجُدَ لِآدَمَ وَإِيَّاكُمْ وَالْجِرْصَ فَإِنَّ آدَمَ حَمَلَهُ الْجِرْصُ عَلَى أَنْ (أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ ابْنِي آدَمَ إِنَّمَا قَتَلَ أَحَدَهُمَا صَاحِبُهُ حَسَدًا) (ابن عساکر عن ابن مسعود

"Kibirden sakının. Şüphesiz ki kibir, şeytanı Âdem'e secde etmemeye sevk etmiştir. Hırstan da sakının. Zîrâ hırs, Âdem'i mâlum ağaçtan yemeğe sevk etmiştir. Hasetten de sakının. Zîrâ Âdem'in iki oğlundan biri kardeşini ancak haset sebebiyle öldürmüştür. İşte bunlar her hatânın aslıdır."[2]

İblis'in, Allah'ı Teâlâ'nın emrinden çıkması hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ بِيَدِهِ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَأَمَرَ الْمَلَائِكَةَ أَنْ يَسْجُدُوا لَهُ (فَسَجَدُوا لَهُ إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ أَيْ خَرَجَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ (م) عن ابى هريرة

"Allah'ı Teâlâ Âdem Aleyhisselâm'ı kendi eliyle[3] Cuma günü yarattı ve ruhundan üfledi ve meleklerle ona secde etmelerini emretti. Hepsi ettiler. Yalnız İblis secde etmedi ki, o cinden idi. Böylece secde etmediği için İblis, Rabbinin emrinden çıktı."[4]

Meleklerin Âdem'e secde etmeleri, ona ibâdet için değil saygı göstermeleri ve Allah'ın emrine itaat etmeleri içindir. Burada geçen "İblis" kelimesi "İblas" kelimesinden türetilmiş bir kelimedir. "Hayırdan, pişmanlıktan kesilmiş, hayır olmayan" anlamına gelir.

İblis'in meleklerden olup olmadığı hususunda ihtilaf edilmiştir.

İbn-i Abbas, Abdullah b. Mes'ud Hazretleri ve diğer bâzı Sahâbîler, İblis'in, meleklerden birisi olduğunu söylemişlerdir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

"İblis, kendilerine cin denilen meleklerin kabilelerinden bir kabileye mensuptu. Bunlar, melekler arasında şiddetli harlanmış ateşten yaratılmışlardı. Bu kabileden olan İblis'in adı Hâris[5] idi. O, Cennetin bekçilerinden birisi idi. Bu kabilenin hâricindeki melekler ise nûrdan yaratılmışlardır. Sûre-i Rahmân, Âyet 15'te zikredilen cinler ise, dumansız ateş alevinden yaratılmışlardır. İblis, meleklerin en bilgini olup, Âdem Aleyhisselâm'a onu secde etmemeye kibri

sevk etmiştir.”[6]

Bunların delillerinden biri de, müşrikler hakkında Allah’u Teâlâ Sûre-i Sâffât, Âyet 158’de:

”Onlar, Allah ile melekler arasında nesep koyarlar...” diye buyrulmuştur.[7]
”Melekler” diye tercüme edilen kelime, âyetin metninde ”el-Cinne” diye geçmektedir. Bu ifade gözle görülmeyen varlıklar anlamına gelir. Bu nedenle, bu tâbirin geçtiği yere göre âyetlerde; bâzen melek, bâzen cin ve bâzen de şeytan için kullanıldığı görülmektedir.

İmam Taberî de tefsirinde, İblis’in meleklerden olduğunu kabul etmenin daha uygun olduğunu söylemiştir.

Bir kısım âlimler de İblisin, meleklerden olmadığını söylemişlerdir. Bu hususta Hasan-ı Basrî Hazretleri şöyle buyurmuştur:

”İblis, hiçbir an meleklerden olmamıştır. Âdem Aleyhisselâm insanların atası olduğu gibi, o da cinlerin atasıdır. Onlar da Âdemoğulları gibi doğum yoluyla çoğalırlar.” İblisin meleklerden olmayıp Cinlerden olduğunu söyleyenler delil olarak şunları zikretmişlerdir:

- İblis, meleklerden olsaydı, Allah’a isyan etmezdi. Çünkü Allah’u Teâlâ melekler hakkında Sûre-i Tahrîm, Âyet 6’da:

”... Verilen emirleri yerine getiren melekler vardır” diye buyurmuştur.

- Meleklerle cinlerin yaratılış özellikleri farklıdır. Melekler nurdan yaratılmışlardır. Cinler ise ateşten yaratılmışlardır.

[1] Burada geçen ”Tok” ifadesi, boğaza takılan metalden veya ahşaptan bir cisimdir ki, düşmanlarını aşağılamak için mahkûmlara veya esirlere takılır. Lânet toku diye söylenmesi de, Allah’ın lânetinin onun boynuna geçirilmesi, demektir. Allah dilemedikçe de bu lânet ve onun mânevi ağırlığı aslâ çıkartılamaz.

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 173/5.

[3] Burada geçen ”Kendi eliyle” ifadesi müteşâbihdir.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 278/2.

[5] İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir rivâyete göre de; Adem Aleyhisselâm'a secde emrinden önce İblis'in bir diğer adı "Azâzil" idi. (İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 1, s. 502)

[6] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 1, s. 455.

[7] Yine bu hususta Sûre-i En'âm, Âyet 100'e bakınız.

وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ
(الظَّالِمِينَ) (٣٥)

35. Biz: "Yâ Âdem! Sen ve zevcen Cennete yerleşin ve orada istediğiniz gibi Cennet yemişlerinden bol bol yiyin. Lâkin şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa nefislerinize zulmetmiş olursunuz" dedik.

İzah: İbn-i Abbas, Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhum ve diğer bir kısım Sahâbîlerden nakledildiğine göre; İblis, lânete uğradıktan sonra Cennetten çıkarıldı. Buna karşılık Âdem Aleyhisselâm ise Cennete yerleştirildi. Âdem Aleyhisselâm Cennette yalnız başına dolaşıyordu. Bir zaman uykuya daldı. Sonra uyandı. Baktı ki, başucunda bir kadın oturuyor. Allah'ı Teâlâ, o kadını Âdem Aleyhisselâm'ın kaburgasından yaratmıştı. Âdem Aleyhisselâm kadına: "Sen kimsin?" dedi. O da: "Ben bir kadını" dedi. Âdem Aleyhisselâm: "Niçin yaratıldın?" diye sordu. Kadın: "Sen benimle birlikte yaşayasın diye" dedi. Melekler, Âdem Aleyhisselâm'ın ilminin derecesini ölçmek için: "Yâ Âdem! Bu kadının ismi ne?" dediler. Âdem Aleyhisselâm: "Havva" dedi. Melekler: "Niçin Havva diye adlandırıldı?" dediler. Âdem Aleyhisselâm: "Çünkü o, diri bir varlıktan yaratıldı" dedi. Allah'ı Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm'a: "Yâ Âdem! Sen ve zevcen Cennete yerleşin ve orada istediğiniz gibi Cennet yemişlerinden bol bol yiyin..." diye buyurdu.

Yine rivâyet edildiğine göre; Allah'ı Teâlâ, Hz. Havva'yı Âdem Aleyhisselâm uykuda iken sol kaburga kemiğinden yarattığında, Âdem Aleyhisselâm uykusundan uyanıp Hz. Havva'yı yanında oturuyor gördü ve ona hitâben: "Sen kimin için yaratıldın?" diye sordu. Hz. Havva da: "Senin için yaratıldım" diye cevap verdi. Âdem Aleyhisselâm ona dokunmak isteyince, Hakk Teâlâ tarafından: "Mehrin vermeden Havva'ya dokunma" denildi. Âdem

Aleyhisselâm: "Mehri nedir?" diye sorunca, Allah'ı Teâlâ: "Yâ Âdem! Senin âhir zaman peygamberi üzerine on kere salâvat getirmen onun mehridir" buyurdu.[1]

Ebû Zerr Radiyallâhu anhu da, şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ آدَمَ أَنْبِيَّ كَانَ؟ قَالَ نَعَمْ كَانَ نَبِيًّا رَسُولًا كَلَّمَهُ اللَّهُ قُبْلَا قَالَ لَهُ يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ (وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ). (طس عن أبي ذر)

"Yâ Resûlallah! Sana Âdem Aleyhisselâm gösterildi. Acaba bir Nebî miydi?" dedim. Buyurdu ki: "Evet, bir Nebî ve Resûl idi. Allah'ı Teâlâ, onunla açıktan konuşarak: "Yâ Âdem! Sen ve zevcen Cennete yerleşin"[2] diye buyurdu."[3]

Hız. Havva'nın nasıl yaratıldığı, Sûre-i Nisâ, Âyet 1'de şöyle geçmektedir:

"Ey insanlar! O Rabbinizden korkun ki, sizi bir nefisten (Hız. Âdem'den) yarattığı gibi zevcesini (Hız. Havva'yı) dahi ondan yarattı..."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ فَإِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلَعٍ وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلَعِ أَعْلَاهُ فَإِنْ ذَهَبَتْ تُقْبِمُهُ كَسَرَتْهُ وَإِنْ (تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ) (خ م عن أبي هريرة)

"Size kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim. Çünkü kadın kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburga kemiğinin en eğri kısmı üst tarafıdır. Onu doğrultmaya kalkarsan kırarsın, kendi hâline bırakırsan da sürekli olarak eğri kalır. Onun için kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim."[4]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, Allah'ı Teâlâ onlara, bir ağaca yaklaşmamalarını emretmiştir. Yaklaşmayın dediği bu ağaç ise, bir rivâyete göre buğday ağacıdır. Buğday, Cennette ağaç şeklinde idi.

[1] Günyet'üt-Tâlibîn, c. 2, s. 35.

[2] Sûre-i Bakara, Âyet 35.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Evsat, Hadis No: 4410; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 1, s. 231.

[4] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 1, Nikah 80; Sahih-i Müslim, Radâ 18 (60).

فَازَلَهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ (وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ (٣٦)

36. Bunun üzerine şeytan, onları (vesveseyle) Cennetten kaydırđı ve oradaki nîmetlerden çıkarıp uzaklaştırdı. Biz de onlara: "Birbirinize düşman olarak yeryüzüne inin ve sizin için yeryüzünde bir müddet kalma ve (ecelleriniz gelinceye kadar) bir nasip vardır" dedik.

İzah: İblis, Cennetten kovulmuştu. Cennetin kapısına kadar gelirdi. Fakat görevli melekler kendisini içeri almazlardı. Tavus kuşu ve yılan, Cennetten dışarı çıkmıştı. İblis: "Cenneti son bir kez göreyim" diyerek ağlayıp yalvardı ve onlara: "Zâten siz de Cennetten çıkarılacaksınız, Âdem ile Havva da çıkarılacak" dedi. Böylece onları kandırdı. İblis, sihirle bir boncuk gibi oldu. Tavus kuşu onu ağzına alıp Cennete götürdü. Allah'ı Teâlâ ise bu durumdan haberdardı ve Âdem Aleyhisselâm'ı imtihan için İblis'in bu şeklide Cennete girmesine müsâde etti.

Bu husus Sûre-i A'râf, Âyet 22'de şöyle geçmektedir:

... Rableri de onlara, "Ben bu ağaçtan sizi nehyetmedim mi? Şüphesiz ki şeytan, sizin için apaçık bir düşmandır demedim mi?" diye nidâ etti.

Allah'ı Teâlâ, bu âyette bildirdiğı üzere, İblis'in Cennete tekrar girerek kendilerine vesvese vereceğini önceden haber vermişti.

İblis, Cennette insan sûretine girdi ve Havva annemize: "Siz şu ağaçtan yemezseniz, Cennetten çıkacaksınız" diye yemin etti. İlk yalan yere yemin etmek böylece başlamış oldu. Şeytan, Havva annemizi inandırdı. Bu husus Sûre-i A'râf, Âyet 21'de şöyle geçmektedir:

"Şüphesiz, ben size nasihat ediyorum!" diye onlara yemin de etti.

Hz. Havva, o ağaçtan yedi ve Âdem Aleyhisselâm'a; İblis'in, "O ağaçtan yemedikleri takdirde, Cennetten kovulacaklarını" söyleyerek yemin ettiğini ve kendisinin de inanıp o ağaçtan yediğini söyledi. Âdem Aleyhisselâm ondan yese Allah'ın emrine karşı geleceğini, yemese Havva'dan ebediyyen ayrılacağını düşündü. Halbuki yemese bir şey olmayacaktı. O da yiince ikisinin de

üzerindeki elbiseler soyuldu, düştü.

Bu husus Sûre-i A'râf, Âyet 22'de şöyle geçmektedir:

"Böylece şeytan, onları aldatarak menedilen ağaçtan yemeye sevk etti. Onlar, kendilerine menedilen ağacın meyvesinden tattıkları vakit, ayıp yerleri açığa çıktı. Onlar da hemen Cennet yaprakları ile örtünmeye başladılar..."

Rivâyete göre, mahrem yerlerini örtünmek için ağaçlardan yaprak istediler, yalnızca incir ağacı yaprağından verdi. Böylece lânet toku[1] Âdem Aleyhisselâm'a da geldi ve boynuna takıldı.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ فِيهِ الشَّمْسُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهِ خُلِقَ آدَمُ وَفِيهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ وَفِيهِ أُخْرِجَ مِنْهَا (ن) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Güneşin doğduğu en hayırlı gün Cuma günüdür. O günde Hz. Âdem yaratıldı. O günde Hz. Âdem Cennete girdirildi ve o günde Hz. Âdem Cennetten çıkarıldı."
[2]

Rivâyet edildiğine göre; Tavus kuşu ve yılan İblis'e yardım ettikleri için, Allah'ı Teâlâ onları da Cennetten çıkarıp yeryüzüne indirmiştir. Tavus kuşu, İblis'i ağzında Cennete girdirdiğinden, görüntüsü çok güzel olmasına rağmen Allah'ı Teâlâ sesini çirkin yapmıştır. Yılan da, Cennette iken elleri ve ayakları olan bir varlıktı. Allah'ı Teâlâ, onu da sürünge bir varlık hâline getirmiştir. Böylece yaptıkları hatâdan dolayı bunlar da cezâlandırılmıştır.

Yine Âyet-i Kerîme'de geçen "Birbirinize düşman olarak yeryüzüne inin" ifadesinden maksat şudur ki; Âdemoğlu ile İblis yeryüzünde kıyâmete kadar birbirlerinin düşmanıdırlar. Bu husus Sûre-i Yûsuf, Âyet 5'te şöyle geçmektedir: "... Şüphesiz ki şeytan, insan için apaçık bir düşmandır."

[1] Burada geçen "Tok" ifadesi, boğaza takılan metalden veya ahşaptan bir cisimdir ki, düşmanlarını aşağılamak için mahkûmlara veya esirlere takılır. Lânet toku diye söylenmesi de, Allah'ın lânetinin onun boynuna geçirilmesi, demektir.

[2] Sünen-i Nesâî, Cuma 4.

(فَتَلَقَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (۳۷)

37. Bunun üzerine Âdem, Rabbinden öğrendiği kelimelerle tevbe etti. Allah'ı Teâlâ da onun tevbesini kabul etti. Şüphesiz O, tevbeleri çok kabul edendir ve çok merhametlidir.

İzah: Âdem Aleyhisselâm, suçu kendi nefesine buldu ve duâsı kabul oldu. Âdem Aleyhisselâm, Sûre-i A'râf, Âyet 23'te: "... Ey Rabbimiz! Biz kendi nefsimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen, şüphesiz hüsrâna uğrayanlardan oluruz" diye geçtiği üzere, duâ ederek sürekli üzerindeki lânet tokunun kalkması için Allah'a yalvarıp, Havva annemizi arayarak geziyordu. Bu yıllarca sürdü. Bu şekilde dünyânın her tarafını gezdi ve sonunda Allah'ı Teâlâ onu affetti.

Âdem Aleyhisselâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i vesîle edince, onun hürmetine tevbesi kabul edilmiştir. Bu husus bir Hadis-i Şerif'te şöyle geçmektedir:

لَمَّا اقْتَرَفَ آدَمُ الْخَطِيئَةَ قَالَ: يَا رَبِّ! أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا لَمَّا غَفَرْتَ لِي فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَا آدَمُ! كَيْفَ عَرَفْتَ مُحَمَّدًا وَلَمْ أَخْلُقْهُ؟ قَالَ: يَا رَبِّ! لِأَنَّكَ لَمَّا خَلَقْتَنِي بِيَدِكَ وَنَفَخْتَ فِيَّ مِنْ رُوحِكَ رَفَعْتَ رَأْسِي فَرَأَيْتُ عَلَى قَوَائِمِ الْعَرْشِ مَكْتُوبًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ فَعَلِمْتُ أَنَّكَ لَمْ تُضِفْ إِلَيَّ اسْمِكَ إِلَّا أَحَبَّ الْخَلْقِ إِلَيْكَ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: صَدَقْتَ يَا آدَمُ! إِنَّهُ لَأَحَبُّ الْخَلْقِ إِلَيَّ وَإِذَا سَأَلْتَنِي بِحَقِّهِ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكَ وَلَوْ لَا مُحَمَّدٌ مَا خَلَقْتُكَ (ك) وابن عساکر عن عمر

Âdem, Cennetten kovulduğunda hatâsını anlayıp, "Yâ Rabbi! Eğer beni affetmemiş isen Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem hürmetine Senden affımı diliyorum" demişti. Allah'ı Teâlâ (ne cevap vereceğini bildiği halde, cevabını da diğer insanların duyması için): "Yâ Âdem! Ben onu henüz (zâhirde) yaratmadığım halde, sen Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i nasıl tanıdın?" diye buyurdu. Âdem: "Yâ Rabbi! Sen beni (kudret) elin ile yaratıp bana rûhundan üflediğin zaman, başımı kaldırıp baktığımda Arş'ın ayaklarında -Lâ ilâhe illallâh Muhammed'un Resûlullâh- yazılmış olduğunu gördüm. İsminin yanına ancak yaratılmışların en sevgilisini koyacağını bildim" dedi. Allah'ı Teâlâ: "Yâ Âdem! Doğru söyledin, hakikaten Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Bana yaratılmışların en sevgilisidir. Onun hürmetine Benden ne istesen sana verirdim. Affını diledin, Ben de seni affettim. Şâyet Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem olmasaydı, seni yaratmazdım" buyurdu.[1]

Âdem Aleyhisselâm'ın duâsının kabul edildiği yer Arafat diye bilinen yerdir. Âdem Aleyhisselâm'ın duâsı kabul olunca, Havva annemizle o anda orada

buluşmuşlardır. İşte hacıların Arafat'ta toplanıp duâ etmeleri ve orada günahlarının affedilmesi bu sebeptendir.

İblis ise, suçu hâşâ! Allah'ı Teâlâ'ya bularak: "Sen, ezelî olan ilminle benim secde etmeyeceğimi biliyordun, nasıl olacağım sana malûmdu. Bana, bile bile lânet tokunu giydirdin, benim hiçbir kabahatim yok" dedi. Böylece kabahati kendinde bulmayıp, kibrinden dolayı tevbe istiğfar etmediği için lânet onun üzerinden kaldırılmadı ve affedilmedi. Bu hususta Race' İbn-i Ebî Seleme Hazretlerinin şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

أُهْبِطَ آدَمَ يَدِيهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ مُطَاطِنًا رَأْسَهُ وَأُهْبِطَ إِبْلِيسُ مُشَبَّكًا بَيْنَ أَصَابِعِهِ رَافِعًا رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ (تفسير ابن ابى حاتم عن رجاء بن ابى سلمة)

"Âdem Aleyhisselâm yere indirildiğinde, mahcupluğundan başı eğik ve elleri de dizleri üzerindeydi. İblis ise indirildiğinde, kibrinden başı göğe doğru kalkık ve parmakları da birbirine geçmiş şekilde idi." [2]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4287; İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 13; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 8371; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 1, s. 256.

[2] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 387.

(قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنْ يَ هُدًى فَمَنْ تَبَعَ هَذَايَ فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (٣٨))

38. Biz dedik ki: "Hepiniz Cennetten inin. Benden size hidâyet (Kitap ve Resuller) geldiğinde, her kim hidâyetime tâbi olursa, artık onlar için hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

قَالَ إِبْلِيسُ لِرَبِّهِ: يَا رَبِّ قَدْ أَهْبِطَ آدَمُ وَقَدْ عَلِمْتُ أَنَّهُ سَيَكُونُ كِتَابٌ وَرُسُلٌ، فَمَا كِتَابُهُمْ وَرُسُلُهُمْ؟ قَالَ: قَالَ رُسُلُهُمُ: الْمَلَائِكَةُ وَالنَّبِيُّونَ مِنْهُمْ، وَكُتُبُهُمُ: التَّوْرَةُ وَالزَّبُورُ وَالْإِنْجِيلُ وَالْفُرْقَانُ، قَالَ: فَمَا كِتَابِي؟ قَالَ: كِتَابُكَ: الْوَشْمُ، وَقَرَأْنَاكَ: الشَّعْرُ، وَرُسُلُكَ: الْكَهَنَةُ، وَطَعَامُكَ: مَا لَا يُذَكَّرُ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ، وَشَرَابُكَ: كُلُّ مُسْكِرٍ، وَصِدْقُكَ: الْكَذِبُ، وَبَيْتُكَ: الْحَمَامُ، وَمَصَائِدُكَ: النِّسَاءُ، وَمُؤَذِّنُكَ: الْمِزْمَارُ، وَمَسْجِدُكَ: الْأَسْوَاقُ (طب عن ابن عباس)

İblis, Rabbi Teâlâ'ya: "Yâ Rabbi! Âdem yeryüzüne indirildi. İnsanlara, Kitap ve

Resuller geleceğini biliyorum. Onların Kitapları ve Resulleri nedir?" diye sordu. Allah'ı Teâlâ: "Resulleri, melekler ve Peygamberlerdir. Kitapları, Tevrat, İncil, Zebur ve Furkân'dır" cevabını verince İblis: "Peki, benim kitabım nedir?" diye sordu. Allah'ı Teâlâ: "Kitabın vücuda yapılan dövmelerdir. Kıraatin şiir, elçilerin kâhinler, yemeğin Allah'ın ismi zikredilmeden kesilen hayvanlar, içeceğin sarhoşluk veren her şey, konuşman yalan, evin hamamlar, avlandığın silahların kadınlar, müezzinin çalgı, mescidin ise çarşılarıdır" buyurdu.[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11018.

(وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ) (٣٩)

39. Kâfir olup âyetlerimizi yalanlayanlar ise, işte onlar Cehennem ehlidirler ve onlar orada ebedî kalacaklardır.

(يَا بَنِي إِسْرَآءِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ) (٤٠)

40. Ey İsrailoğulları! Size ihsan etmiş olduğum nîmetlerimi hatırlayın. Ve Bana verdiğiniz ahdi yerine getirin ki, Ben de size verdiğim ahdi yerine getireyim. Ve ancak Benden korkun.

İzah: İsrail, Yâkub Aleyhisselâm'ın diğer bir adıdır. Âyette geçen İsrailoğulları da, Yâkub Aleyhisselâm'ın çocukları, demektir. Yâkub Aleyhisselâm'ın on iki oğlu vardı. En büyüğünün adı Yahuda, en küçüğünün adı ise Bünyamin idi. Bünyamin'in büyüğü Yusuf Aleyhisselâm idi. Bu ikisi bir anneden, diğerleri ise başka anneden doğmuşlardı. İsrailoğullarının on iki kabile olması da, Yâkub Aleyhisselâm'ın on iki evlâdı olduğundan dolaydır.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Bana verdiğiniz ahdi yerine getirin ki, Ben de size verdiğim ahdi yerine getireyim" diye buyrulmaktadır. Allah'ı Teâlâ'nın, İsrailoğullarından aldığı ahid, Tevrat'ta, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in geleceğini ve hak Peygamber olduğunu bildirmesi, geldiğinde de ona îman etmelerine dair kendilerinden söz almasıdır.

İşte Allah'ı Teâlâ: "Ey İsrailoğulları! Sizi, Firavun'un zulmünden kurtarma, çölde taştan sular çıkartma, gökten kudret helvası ve bıldırcın yağdırma ve sizden Peygamberler seçme ve onlara kitaplar verme nîmetlerimi hatırlayın. Siz, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e îman edip ona uyun ki, Ben de sizi

Cennete koyacağıma dair olan vaadimi yerine getireyim" diye buyurmuştur.

وَأْمِنُوا بِمَا أُنزِلْتُ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِنِّي فَاتَّقُونَ)
((٤١)

41. Sizin yanınızda bulunan Tevrat'ı tasdik edici olarak indirdiğim Kur'ân'a îman edin ve onu ilk inkâr edenlerden olmayın. Benim âyetlerimi dünyâ menfaatleri karşılığında değiştirmeyin. Ve ancak Benden korkun!

İzah: Allah'ı Teâlâ, Resûlü Ekrem'e Peygamberlik görevi vererek âyetlerini göndermeye başladığında, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Peygamberliğini ve nâzıl olan Kur'ân âyetlerini insanlara haber verdi. Bu âyetle de Allah'ı Teâlâ, Yahudi âlimlerine hitâben: "Onu ilk inkâr edenlerden olmayın" diye buyurarak, tebliğ edilen İslâm Dîni'ni kabul etmedikleri takdirde, diğer Yahudilerin vebâlini yüklenmiş olacaklarını söylemektedir. Eğer o Yahudi âlimleri îman etmiş olsalardı, diğer Yahudiler ve onlardan sonra gelen Yahudiler de onların bu hallerinden etkilenerak îman etmiş olacaklardı.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Benim âyetlerimi dünyâ menfaatleri karşılığında değiştirmeyin" diye buyrulmaktadır. Allah'ın âyetlerinin karşılığında, dünyânın metâ'ının, parasının, mal ve mülkünün tamamının hiçbir değeri yoktur. Dünyâ menfaati için bile bile Allah'ın âyetlerini değiştiren, hükümlerini yok sayan veya gizleyen kimse kâfir olur. İşte Ehl-i Kitap da bu sebeple küfre girmişlerdir.

Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 174'te de şöyle geçmektedir:

"Allah'ın indirdiği kitaptan bir şeyi gizleyip onu dünyâ menfaati karşılığında değişenler var ya, işte onların yiyip de karınlarına doldurdukları, ateşten başka bir şey değildir. Mahşer günü Allah'ı Teâlâ onlarla konuşmaz, onları temize çıkarmaz ve onlar için elim bir azap vardır."

((٤٢) وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ)

42. (Ey Benî İsrail âlimleri!) Hakkı bâtil ile örtmeyin ve hakkı gizlemeyin. Halbuki siz bilirsiniz.

İzah: Ey Benî İsrâil âlimleri! Hakikati, uydurduğunuz bâtil sözlerinizle karıştırmayın ve "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in vasıflarını Tevrat'ta bulmadık" diye hakkı gizlemeyin. Halbuki siz onu vasıflarıyla bilirsiniz,

demektir.

Benî İsrail âlimlerinin, Peygamberimizin hak Peygamber olduğunu ve kendi çocuklarını nasıl bilirlerse öyle bildikleri, Sûre-i Bakara, Âyet 146'da şöyle haber verilmektedir:

"Ehl-i Kitap, kendi çocuklarını nasıl bilirlerse, onu (Muhammed Aleyhisselâm'ı) da öyle bilirler ki, bütün vasıflarıyla bilirler. Halbuki onlardan bir kısmı bu hakikati bilerek gizlerler."

((وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ (٤٣)

43. (Ey İsrailoğulları!) Namazı kılın, zekâtı verin ve rükû edenlerle birlikte rükû edin.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ, Yahudilere; Mü'minlerin îman ettiği gibi îman edin, onların namaz kıldığı gibi namazı kılın ve zekâtı verin, diye buyurmaktadır. Allah'ı Teâlâ'nın, "Rükû edenlerle birlikte rükû edin" diye buyurması da, Müslüman olarak bu ibâdetleri onlarla birlikte yapın, demektir.

Yine "Rükû edenlerle birlikte rükû edin" ifadesinden, namazın belli rükünlerinin olduğu ve ancak o şekilde namaz kılınabileceğine işâret de vardır. Nitekim birçok âyette namazdan bahsedilirken kıyam, rükû ve secde gibi namazın farzlarından bahsedildiği görülmektedir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Fetih, Âyet 29'da şöyle buyurmuştur:

"Muhammed, Allah'ın Resûlüdür. Onunla beraber bulunanlar, kâfirlere karşı çok şiddetlidirler, kendi aralarında ise çok merhametlidirler. Onları rükû ediciler, secde ediciler olarak görürsün..."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

أَمَرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظَمٍ: الْجَبْهَةِ وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى أَنْفِهِ وَالْيَدَيْنِ، وَالرُّكْبَتَيْنِ وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ وَلَا تَكْفُ الثِّيَابَ وَلَا الشَّعْرَ (خ م عن ابن عباس

"Ben yedi kemik üzerine secde etmekle emrolundum: Eliyle işâret ederek; alın ile burun, eller, diz kapakları, ayakların parmak uçları. Namazda ne elbiseleri ne de saç toplamayın."[1]

İşte namazın zâhir vücutla kılınması emrolunmuştur. Bu sebepten benim namazım kılınmıştır veya ben mâneviyatta kılıyorum gibi sözler sapıklıktır. Bu Hadis-i Şerif’te de açıkça geçtiği üzere, bir kimsenin yedi azası yere gelmeden kıldığı namazı, namaz olmaz. Ancak bir kimsenin hastalık gibi bir mazereti varsa, bu müstesnâdır. Bu kimse sağlık durumuna göre oturduğu yerden, hattâ îma ile namazını kılabilir.

[1] Sahih-i Buhârî, Ezan 132; Sahih-i Müslim, Salât 44 (230).

((أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (٤٤)

44. (Ey Benî İsrail âlimleri!) Kendi nefislerinizi unutup insanlara takvâ ile mi emrediyorsunuz? Halbuki siz kitabı (Tevrat’ı) okursunuz, hiç düşünmez misiniz?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme‘de, halka emir ve nehiy ile öğütler verdikleri halde, bunlar ile kendileri amel etmeyen âlimler hakkında büyük bir tehdit vardır.

Allah’u Teâlâ Sûre-i Cuma, Âyet 5’te şöyle buyurmaktadır:

”Kendilerine Tevrat verildikten sonra, onunla amel etmeyenlerin hâli, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin hâli gibidir...” Yani, kendisine ancak o ilmin mesuliyeti kalır, demektir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَثَلُ الْعَالِمِ الَّذِي يُعَلِّمُ النَّاسَ الْخَيْرَ وَيَنْسَى نَفْسَهُ كَمَثَلِ السَّرَاحِ يُضِيءُ لِلنَّاسِ وَيُحْرِقُ نَفْسَهُ (طب عن جندب بن عبد الله)

”İnsanlara iyiliği öğretip onunla amel etmeyen âlimin misâli, insanları aydınlatıp kendini yakan çıranın misâli gibidir.”[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

أَتَيْتُ لَيْلَةَ أُسْرِي بِي عَلَى قَوْمٍ تُقْرَضُ شِفَاهُهُمْ بِمَقَارِيطٍ مِنْ نَارٍ كُلَّمَا قُرِضَتْ دُقَّتْ فَقُلْتُ يَا جِبْرَائِيلُ مَنْ هَؤُلَاءِ قَالَ هَؤُلَاءِ خُطَبَاءُ أُمَّتِكَ الَّذِينَ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ وَيَقْرَأُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَلَا يَعْلَمُونَ بِهِ (هب عن أنس)

Mîraca çıkarıldığım gece bir kavmin yanına geldim. Dudakları ateşten

makaslarla kesiliyordu. Kesildikçe yine eski hâline dönüyordu. Cebrâil'e onların kim olduklarını sordum. Dedi ki: "Onlar, ümmetinin hatipleridir ki, yapmadıkları şeyleri söylerler. Allah'ın kitabını okurlar. Lâkin onunla amel etmezler." [2]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1659.

[2] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 1727; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 15/5. Ayrıca bakınız: Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11766.

وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ (٤٥) الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ (٤٦) إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ()

45-46. Ve sabırla, namazla Allah'a sığınmın. Şüphesiz bu zordur. Fakat takvâ sahipleri için kolaydır.* Onlar, Rablerine kavuşacaklarını ve sonunda O'na döneceklerini bilirler.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Üyeyne İbn-i Abdurrahman Râdiyallâhu anhu şu hâdiseyi anlatmıştır:

أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ نُعِيَ إِلَيْهِ أَخُوهُ قَتْمٌ وَهُوَ فِي سَفَرٍ فَاسْتَرْجَعَ ثُمَّ تَنَحَّى عَنِ الطَّرِيقِ ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ وَأَطَالَ فِيهِمَا الْجُلُوسَ ثُمَّ قَامَ يَمْشِي إِلَى رَاحِلَتِهِ وَهُوَ يَقُولُ: وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ (هَبْ عَنْ عَيْنَةِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِيهِ)

İbn-i Abbas Hazretlerine kardeşi Kusem'in, kendisi bir seferde iken öldüğü haber verildi. O, "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn" [1] dedi. Sonra yoldan bir kenara ayrıldı, oturdu ve iki rekât namaz kıldı ve namazda kaideleri uzattı, sonra kalktı bineğine doğru gitti "Ve sabırla, namazla Allah'a sığınmın. Şüphesiz bu zordur. Fakat takvâ sahipleri için kolaydır" mealindeki Sûre-i Bakara, Âyet 45'i okuyordu.[2]

Sabır hakkında As'as Râdiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَدَ رَجُلًا فَسَأَلَ عَنْهُ، فَجَاءَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَرَدْتُ أَنْ آتِيَ هَذَا الْجَبَلَ، فَأَخْلُوَ فِيهِ وَاتَّعَبْتُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَصَبْرٌ أَحَدِكُمْ سَاعَةً عَلَى مَا يَكْرَهُ فِي بَعْضِ مَوَاطِنِ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَتِهِ خَالِيًا أَرْبَعِينَ سَنَةً (هَبْ عَنْ عَسْعَسِ)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir kişinin yokluğunu hissedip onu sorunca, adam geldi ve "Yâ Resûlallah! Şu dağa gidip inzivaya çekilerek ibâdet etmek istedim" dedi. Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: "İslâm diyarından

birinde hoşlanmadığınız bir şeye, bir saat sabretmeniz, tek başına kırk yıl ibâdet etmenizden daha hayırlıdır.”[3]

Sabır hakkında Hz. Ömer b. el-Hattab Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

الصَّبْرُ صَبْرَانِ الصَّبْرُ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ حَسَنٌ وَأَحْسَنُ مِنْهُ الصَّبْرُ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ (تفسير ابن ابى حاتم عن عمر بن الخطاب)

”Sabır iki çeşittir: Musîbet anında sabır, güzeldir. Ondan daha güzeli, Allah’ın yasaklarına karşı sabretmektir.”[4]

Namazla Allah’a sığınmaya dair de Huzeyfe Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

(كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا حَزَبَهُ أَمْرٌ صَلَّى (د حم عن حذيفة

”Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendisini üzecek bir hâl olursa, namaza koşardı.”[5]

[1] Bu ifade; ”Muhakkak ki, biz O’ndan geldik ve elbette yine O’na döneceğiz” demektir. (Sûre-i Bakara, Âyet 156)

[2] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 9353.

[3] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 9394.

[4] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 480.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 312; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22210.

يَا بَنِي إِسْرَآءِ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ (٤٧) وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا (تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ (٤٨)

47-48. Ey İsrailoğulları! Size ihsan etmiş olduğum nîmetlerimi ve sizi (bir zamanlar atalarınızı) âlemlere üstün kıldığımı hatırlayın.* Ve hiçbir kimsenin başka bir kimse için bir şey ödeyemeyeceği, (Allah’ın izni olmadıkça) kimseden şefaât kabul olunmayacağı, kimseden fidye alınmayacağı ve onların yardım görmeyeceği günden korkun!

İzah: Hakk Teâlâ, İsrailoğullarını Firavun'un zulmünden kurtarmış, denizi yarıp onları karşıya geçirmiş, çöllerde onlar için bir taştan on iki çeşme akıtmış, gökten bıldırcın eti ve helva indirmiş, soylarından birçok Peygamber göndermiştir. Böylece onları, kendi zamanlarında yaşayan kimselere üstün kılmıştır.

Yine Sûre-i Bakara, Âyet 48'deki şefaatin reddi, kâfirler içindir. Çünkü Kur'ân'ın bu hitâbı onlara yöneliktir. Bu husus Sûre-i Müddessir, Âyet 48'de de şöyle geçmektedir: "Artık o kâfirlere, şefaate edenlerin şefaati fayda vermez."

Müslümanlara ise, şefaate haktır. Bu husus Sûre-i Duhân, Âyet 40-42'de şöyle geçmektedir: "Şüphesiz ki, hakkı bâtıldan ayırma günü, onların hepsinin toplanacağı vaad olunmuş gündür.* O gün, dostun dosta hiçbir faydası olmayacak ve onlar yardım da görmeyeceklerdir.* Ancak Allah'ın merhamet ettiği kimseler müstesnâ. Şüphesiz O, (kâfirlere karşı) mutlak gâliptir, (Mü'minlere) çok merhametlidir."

Nitekim Müslümanlar için şefaatin olduğuna dair çok sayıda Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Tâhâ, Âyet 109'da şöyle buyurmuştur:

"O gün şefaate fayda vermez. Ancak Rahmân'ın kendilerine izin verdiği ve sözünden râzı olduğu kimseler müstesnâ."

Yine Allah'ı Teâlâ Sûre-i Sebe, Âyet 23'te şöyle buyurmuştur:

Allah katında, O'nun izin verdiklerinden başkasının şefaati fayda vermez. Nihâyet kalplerinden korku giderilince, şefaate edilecekler şefaateçilere: "Rabbimiz şefaate hakkında ne buyurdu?" derler. Şefaateçiler de: "Hakkı" buyurdu (Allah'ı Teâlâ, sizlere şefaate etmemiz için izin verdi) derler. O, çok yücedir ve çok büyüktür.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

خُيِّرْتُ بَيْنَ الشَّفَاعَةِ وَبَيْنَ أَنْ يَدْخُلَ نِصْفُ أُمَّتِي الْجَنَّةَ فَاخْتَرْتُ الشَّفَاعَةَ لِأَنَّهَا أَعْمُ وَأَكْفَى أَثَرُوهَا لِلْمُتَّقِينَ لَا وَلَكِنَّهَا لِلْمُذْنِبِينَ الْخَطَّائِينَ الْمُتَلَوِّثِينَ (هـ عن موسى الأشعري)

"Ben, ümmetimin yarısının Cennete girmesi ya da şefaate etmem arasında

muhayyer bırakıldım. Ben şefaati tercih ettim. Çünkü şefaati, daha kapsamlı ve ümmetimin hepsinin kurtuluşuna daha yeterlidir. Şefaati siz takvâ sahiplerine has mı biliyorsunuz? Hayır! O takvâ sahipleri için değil, günahkâr, hatâlı ve kötü işlere karışan Müslümanlar içindir.”[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ فَتَعَجَّلْ كُلُّ نَبِيٍّ دَعْوَتَهُ وَإِنِّي أَخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِّأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ (خ م ت عن ابى هريرة وهو متواتر)

”Her Peygamberin Allah katında kabul edilecek bir duâsı vardır. Her Peygamber, o duâyı yapmakta acele etti. Ben ise, bu duâmı mahşer gününde ümmetime şefaati olarak kullanmak üzere sakladım.”[2]

Şefaati hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 255’in izahına bakınız.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühhd 37.

[2] Sahih-i Buhârî, Daavât 1; Sahih-i Müslim, İman 86 (296 Sünen-i Tirmizî, Daavât 141.

وَإِذْ نَجَّيْنَاكَ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكَ سُوءَ الْعَذَابِ يُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَكَ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكَ وَفِي ذَٰلِكَ (٤٩) بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكَ عَظِيمٌ (

49. (Ey İsrailoğulları!) Şu vakti de düşünün ki, sizi o vakit, Âl-i Firavun’dan (Firavun ve ona tâbi olanlardan) kurtardık. Onlar, sizi en kötü azap ile cezâlandırıyorlardı. Erkek çocuklarınızı boğazlıyor ve kızlarınızı da hayatta bırakıyorlardı. Bunda sizin için Rabbiniz tarafından büyük bir imtihan vardı.

İzah: Firavun’un erkek çocuklarını öldürüp, kız çocuklarını bırakmasının sebebi şöyle rivâyet edilmiştir:

Şeytanlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den önce, göğesi çıkararak kulak hırsızlığı yaparlardı. Yani gökteki meleklerin konuşmalarını dinlerler ve yeryüzüne gelerek bu haberleri kahinlere söylerlerdi. Kâhinler de olacak bâzı şeylerden böylece haberdar olurlardı. Firavun’un kâhinlere, ”Benim helâkime sebep kim olur?” diye sorması üzerine onlar, ”Bu sene içinde doğacak bir erkek çocuk” diye Mûsâ Aleyhisselâm’ın doğacağını haber vermişlerdi. Bunun üzerine

Firavun, İsrailoğullarından o yıl içerisinde doğan bütün erkek çocuklarını öldürüyor ve kız çocuklarını ise sağ bırakıyordu.

O dönemde Mısır'da uzun zamandan beri sülâle tâkip ederek krallık yapanlara "Firavun" denirdi. Mûsâ Aleyhisselâm zamanında gelen ve tanrılık dâvâsında bulunan son Firavun suya gark olarak öylelikle helâk oldu. "Âl-i Firavun" ifadesinden maksat da, Firavun'un dînini kabul edip, ona tâbi olanlardır.

(وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ) ٥٠)

50. Denizi yarıp yol açarak sizi kurtardığımız ve Âl-i Firavun'u (Firavun ve adamlarını) ise gözlerinizin önünde gark ettiğimiz zamanı da düşünün.

İzah: Hz. Mûsâ ve ümmeti Mısır'dan ayrılınca, Firavun ve adamları peşlerine düştü. Nihâyet Kızıldeniz'de onlara yetişti. Bunun üzerine Hz. Mûsâ âsâsı ile denize vurunca, denizin içerisinden on iki yol açıldı. Çünkü İsrailoğulları on iki kabileden oluşuyordu. Böylece her kabile açılan bir yoldan denize girdi. Dağlar gibi sular çekiliyor ve anında yolları kuruyordu. Bunlar, tozlu yolda gider gibi gidiyorlardı. Hz. Mûsâ'ya: "Yâ Mûsâ! Biz on iki aşiret ve diğerlerinin durumunu merak ediyoruz. Bu aradaki sular kalsın" dediler. Hz. Mûsâ, âsâsıyla suya vurdu. Yol arasındaki on iki parça su havaya kalktı. Bu sefer karışık gitmeye başladılar. Böylece İsrailoğulları karşıya geçtiler. Nihâyet Firavun ve askerleri, İsrailoğullarını tâkip ederek denizde açılan yola girdiler. Kızıldeniz'in üzerlerine kapanmasıyla da helâk oldular. Bu olanları, karşıya geçmiş olan İsrailoğulları seyrettiler.

Firavun ve askerlerinin Kızıldeniz'de gark olmaları hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Şuarâ, Âyet 63-66 ve izahına bakınız.

Bu hâdisenin Aşûre Günü gerçekleştiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَوْمَ عَاشُورَاءَ أَهْبَطَ عَلَى الْجُودِيِّ فَصَّامَ نُوحٌ وَمَنْ مَعَهُ وَالْوَحْشُ شُكْرًا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَفِي يَوْمٍ عَاشُورَاءَ أَفْلَقَ اللَّهُ الْبَحْرَ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ وَفِي يَوْمٍ عَاشُورَاءَ تَابَ اللَّهُ عَلَى آدَمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَى مَدِينَةِ يُونُسَ وَفِيهِ وَلِدَ إِبْرَاهِيمُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (طب عن سعيد بن أبي راشد)

"Aşûre Günü Nûh'un gemisi Cudi Dağı'na indirildi. O gün Nûh ve yanındakiler, Allah'a şükür için oruçlu idiler. Allah'ı Teâlâ denizi, İsrailoğulları için Aşûre

Günü vardı. Aşûre Günü Allah'ı Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm'ın tevbesini ve Yunus'un kavminin tevbesini kabul etti. İbrâhim Aleyhisselâm da o gün doğdu.
"[1]

Bu husus İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de, şöyle geçmektedir:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ فَرَأَى الْيَهُودَ تَصُومُ يَوْمَ عَاشُورَاءَ فَقَالَ مَا هَذَا قَالُوا هَذَا يَوْمٌ صَالِحٌ هَذَا يَوْمٌ نَجَّى اللَّهُ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ عَدُوِّهِمْ فَصَامَهُ مُوسَى قَالَ فَأَنَا أَحَقُّ بِمُوسَى مِنْكُمْ فَصَامَهُ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ (خ م عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne'ye ulaştığında, Yahudileri Aşûre Günü oruç tutuyor buldu. Bunun sebebi sorulunca, Yahudiler: "Bugün Allah'ı Teâlâ'nın, Firavun'a karşı Mûsâ'ya yardım ettiği gündür. Biz onu tâzim için bugün oruç tutuyoruz" dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Biz, Mûsâ'ya sizden daha yakınız" buyurdu ve Aşûre orucunu emretti.
[2]

Aşûre orucu hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(صُومُوا يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَخَالِفُوا فِيهِ الْيَهُودَ صُومُوا قَبْلَهُ يَوْمًا أَوْ بَعْدَهُ يَوْمًا) (حم هب عن ابن عباس)

"Aşûreden bir gün önce veya bir gün sonra da oruç tutarak Yahudilere muhalefet edin." [3]

Bugünün önemi hakkında çok sayıda Hadis-i Şerif nakledildiği için Aşûre Günü, Müslümanlar tarafından mübârek bir gün olarak kutlanmaktadır.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 5407.

[2] Sahih-i Buhârî, Menâkib'ül-Ensâr, 52; Sahih-i Müslim, Sıyâm 19 (127).

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2047; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 2988.

وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ (٥١) ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ (٥٢) لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ()

51-52. Ve bir vakit, Mûsâ ile kırk gece için vaadleşmiştik. O gittikten sonra siz, (Sâmirî'nin altından yaptığı) buzağıyı ilah edindiniz ve zâlimler (kâfirler) oldunuz.* Bu olaydan sonra da şükretmeniz için sizi affettik.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen bu vaadleşme olayı Sûre-i A'râf, Âyet 143'te de şöyle geçmektedir:

Mûsâ, (kırk geceyi tamamlamak için) mîkatımıza geldiği zaman, Rabbi onunla (vâsıtasız) konuşunca, "Yâ Rabbi! Bana zâtını da göster, Seni göreyim!" dedi. Allah'ı Teâlâ da, "Beni göremezsın. Lâkin şu dağa bak. Eğer yerinde durabilirse, sen de Beni görürsün" dedi. Rabbi Teâlâ, o dağa tecellî edince, dağı parça parça etti. Mûsâ da düşüp bayıldı. Ayılınca, "Yâ Rabbi! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Sana tevbe ettim. Ben, îman edenlerin (bu ümmetten İslâm'ı kabul edenlerin) ilkiyim" dedi.

Mûsâ Aleyhisselâm'ın, Allah'ı Teâlâ ile vaadleştiği üzere kırk geceliğine gitmesi olayı, kavmiyle beraber Kızıldeniz'i geçtikten sonra olmuştur. Bu kırk günlüğüne vaadleşilen yer, müfessirlerin büyük çoğunluğuna göre Tûr Dağı'dır. Çünkü âyetlerde de geçtiği üzere Allah'ı Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselâm ile Tûr Dağı'nda konuşmuştur. Bâzı ulemâya göre ise bu vaadleşilen yer, hac görevi için gittiği Mekke'dir. Bu konu hakkında geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 143'ün izahına bakınız.

Ayrıca Sûre-i Bakara, Âyet 51'de Yahudilerin, Sâmirî'nin altından yaptığı buzağıya taptıkları tefsirlerde beyan edilmiştir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu rivâyet nakledilmiştir:

Firavun ve ordusu, Mûsâ Aleyhisselâm ve İsrailoğullarını tâkip ederken denize varınca, Firavun denizin ikiye yarıldığını görmüş, tehlikeyi sezerek denize girmemiş ve askerlerini göndermiştir. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm, bir dişi atla gelerek Firavun'un atının denize girmesine sebep olmuştur. Şöyle ki, Cebrâil Aleyhisselâm'ın atının dişi olması nedeniyle Firavun'un erkek atı, o dişi atın peşinden gitmiş ve böylece Firavun'un atını durdurmak için yaptığı bütün çabalar boşa gitmiştir.[1] Bu arada Sâmirî de, Cebrâil Aleyhisselâm'ın atının ayağının izinden bir avuç toprak alıp saklamış, daha sonra açılan denizin tekrar kavuşmasıyla, Firavun ve askerleri helâk olmuştur.

Mûsâ Aleyhisselâm, Allah'ı Teâlâ ile vaadleştiği yere, kırk günlüğüne

gittiğinde, Sâmîrî, Cebrâil Aleyhisselâm'ın atının izinden aldığı toprağı, erittiğı altının içine karıştırarak sihirle ses çıkaran altından bir buzağı yaptı. Bu husus Sûre-i Tâhâ, Âyet 95-96'da şöyle geçmektedir:

Mûsâ: "Ey Sâmîrî! Sen niçin böyle yaptın?" dedi.* Sâmîrî de: "Ben, onların görmedikleri bir şeyi gördüm. Resûlün (Cebrâil'in) izinden (atının bastığı yerden) bir avuç toprak aldım ve onu erimiş altınların üzerine bıraktım. İşte böyle, bunu bana nefsim hoş gösterdi" dedi.

Sâmîrî'nin teşviki ile İsrailoğulları bu buzağıya tapmaya başladılar. Hârun Aleyhisselâm uyarmak için ne kadar çaba sarfetti ise dinlemediler.

[1] Bu olayın tafsilatı hakkında Sûre-i Şuarâ, Âyet 63-66'nın izahına bakınız.

(وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (٥٣)

53. Hidâyete ermeniz için Mûsâ'ya kitabı (Tevrat'ı) ve hak ile bâtlı ayıran hükümleri indirdiğimiz zamanı da düşünün.

(وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ أَنفُسَكُمْ بِاتَّخَذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَيَّ بَارِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ ذَلِكَ (٥٤) خَيْرٌ لَّكُمْ عِنْدَ بَارِكُمُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (٥٤)

54. Ve o zaman ki Mûsâ, kavmine: "Ey kavmim! Siz buzağıyı tanrı edinmekle nefsinize zulmettiniz (kâfir oldunuz). Hemen sizi yaratan Allah'a tevbe edin de nefislerinizi öldürün (ıslah edin). Böyle yapmanız, sizin için Rabbiniz katında daha hayırlıdır" demişti. Böylece Allah'ı Teâlâ tevbenizi kabul etti. Şüphesiz O, tevbeleri çok kabul edendir ve çok merhametlidir.

(وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ (٥٥) ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ (٥٦) مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (٥٦)

55-56. (Ey İsrailoğulları!) Şu vakti de hatırlayın ki siz: "Yâ Mûsâ! Allah'ı açıktan görmedikçe sana îman etmeyiz" demiştiniz. O vakit sizi yıldırım çarpmıştı. Siz ise bakıp duruyordunuz.* Ölümünüzden sonra, şükretmeniz için sizi tekrar diriltmiştik.

İzah: Yahudiler: "Yâ Mûsâ! Allah'ı açıktan görmedikçe sana îman etmeyiz" diyerek haddi aşmışlardı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hak Peygamber olduğuna inanmayan Medîne'deki Yahudiler de, Mûsâ

Aleyhisselâm'ın zamanındaki Yahudiler gibi, isteklerde bulunarak Peygamberimize de; açıktan gökyüzünden bir kitabın indiğini görmedikçe, kendisine îman etmeyeceklerini söylemişlerdi.

Bu husus Sûre-i Nisâ, Âyet 153'te şöyle geçmektedir:

"Ehl-i Kitap'tan Yahudiler, senin gökten kendilerine (gözleriyle görecekları) bir kitap indirmeni isterler. Mûsâ'dan daha büyüğünü istemişler ve "Allah'ı açıktan bize göster" demişlerdi. Artık bu zulümleri sebebiyle onları yıldırım çarptı..."

Yine Sûre-i Bakara, Âyet 55 ve 56'da geçen hâdiseler ile ilgili olarak şu hâdiseler rivâyet edilmiştir:

Mûsâ Aleyhisselâm'ın kavminden olan eşraftan kırk kişi: "Yâ Mûsâ! Biz senin, Allah ile konuştuğunu âşikâr görmedikçe sana îman etmeyiz" dediler. Mûsâ Aleyhisselâm da, onları Tûr Dağı'na çıkardı. Kendisi, Allah'u Teâlâ ile konuşmaya başladığında Allah'u Teâlâ'nın ilk kelâmında, yıldırım çarpması gibi hepsi birden öldü. Mûsâ Aleyhisselâm baktı ki, hepsi ölmüş, dedi ki: "Yâ Rabbi! Ben bunları Müslüman olurlar ve halklarını da Müslüman ederler, diye getirdim. Sen bunları öldürdün, şimdi ben onların kavmine ne cevap vereceğim?" Allah'u Teâlâ da buyurdu ki: "Bu zamanda Benimle konuşma yetkisini sâdece sana verdim. Sen onları buraya getirirken Benden izin aldın mı? Şimdi sen duâ et, Ben onları tekrar dirilteyim." Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm duâ etti ve hepsi dirildi. Mûsâ Aleyhisselâm onlara: "İnandınız mı?" deyince onlar, "Biz bir şey görmedik ve duymadık. Sen bizi kandırdın, sihir yaparak uyuttun" dediler ve yine îman etmediler.

İşte Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, onların yıldırım çarpmasıyla bir anda ölmeleri, Allah'ın kelâmıyla ölmeleridir. Tekrar diriltilmeleri de, Mûsâ Aleyhisselâm'ın duâsıyla Allah'u Teâlâ'nın onları diriltmesidir.

وَضَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوَى كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَئِنْ كَانُوا)
(أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ) (٥٧)

57. Tih (Sinâ) çölünde, Biz sizin üzerinize bulutla gölge eyledik ve size kudret helvası ve bıldırcın eti indirdik. "Size rızık olarak verdiğimiz şeylerin helâl ve temiz olanlarından yiyin" dedik. Onlar (nankörlük etmekle) Bize zulmetmediler, lâkin kendi nefislerine zulmettiler.

İzah: Kudret helvası hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْعَجْوَةُ مِنَ الْجَنَّةِ وَفِيهَا شِفَاءٌ مِنَ السَّمِّ وَالْكُمَةُ مِنَ الْمَنِّ وَمَاؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَيْنِ) (ت حم عن ابى هريرة)

"Acve hurması Cennetten gelmedir ve onda zehirlenmenin şifâsı vardır. Mantar ise, kudret helvâsındandır ve onun suyu göz için şifâdır." [1]

Allah'ı Teâlâ İsrailoğullarına, "Kudret helvası ve bıldırcın eti indirdik" diye buyurmuştur. Yahudiler ise, apaçık mûcizeleri gördükleri halde bu emre muhalefet edip, inkâr ile kâfir oldular ve böylece kendi nefislerine zulmettiler. Bu da, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbının, diğer Peygamberlerin Ashâbından üstünlüğünü ortaya çıkarmaktadır. Çünkü Peygamberimizin Ashâbının seferlerde ve savaşlarda, onunla beraber sebatla nasıl mücâdele ettikleri ortadadır. Bunlardan birisi Tebük Seferi'dir. O zaman susuzluk, şiddetli sıcak ve yorgunluk hâli olduğu halde, harikulade hiçbir şey istememişlerdi. Kaldı ki, bu kendi Peygamberlerine çok daha kolaydı. Sâdece açlıktan bitkin düştüklerinde yemeklerini çoğaltmasını istemişler ve yanlarındaki yemeklerinin hepsini toplayıp getirmişlerdi ki, ancak bir kuzunun yattığı yer kadar bir alanı işgal ediyordu. Resûlü Ekrem duâ etti ve herkesin beraberindeki yemek kaplarını doldurmalarını söyledi. Böylece Ashâbın hepsi, Peygamberimizin mûcizesiyle kaplarını doldurdular. Yine suya muhtaç olduklarında, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah'ı Teâlâ'dan diledi ve bir bulut gelip, onlara istediklerinden fazla su verdi; içtiler, develerini suladılar ve kaplarını doldurdular. Sonra bir de baktılar ki, o bulut karargâhın ötesine bile geçmemiş. İşte Ashâb-ı Kirâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bağlılık ve ona tâbi olmak konusunda en mükemmel örnektir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tıb 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8314.

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا مِنْهَا الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ (وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ) (٥٨) فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِنْ (السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ) (٥٩)

58-59. Tih çölünden çıktıktan sonra, onlara: "Şu beldeye (Eriha'ya) girin, dilediğiniz yiyecekleri refah içinde bol bol yiyin. Kapıdan girerken şükür secdesi yapın ve "Hıttâ! (Yâ Rabbi, günahlarımızı bağışla!)" deyin ki, Biz de hatâlarınızı bağışlayalım. Muhsinlere ise sevabı daha da artıracagız" dediğimiz zamanı

hatırlayın.* Fakat onlardan zâlim olanlar, kendilerine söylenilen sözü değiştirdiler. Biz de o zâlimlere, hak yoldan sapmaları sebebiyle semâdan azap indirdik.

İzah: Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Yahudiler, secde ederek girmeleri emredilen kapıdan, kılıçları üzerine gerisin geri sürünerek girdiler. Bunlar: "Yâ Rabbi, günahlarımızı bağışla!" anlamına gelen "Hıtta" kelimesi yerine; "Hınta fî şaîrah" diğer bir rivâyette de, "Habbe fi Şaîrah" diyorlardı. Bu sözlerinin ne mânâya geldiği bilinmiyordu. Bir kısım âlimler; onların, bu anlamsız sözleri söyleyerek, Allah'ı Teâlâ'dan af dilemeyi reddettiklerini ve bunun üzerine de Allah'ı Teâlâ'nın, kendilerini cezâlandırarak yetmiş bin kişinin, tâun (vebâ) hastalığından öldüğünü söylemişlerdir. Bu hususta Üsâme b. Zeyd Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ الطَّاعُونَ فَقَالَ بَقِيَّةُ رَجَزٍ أَوْ عَذَابٍ أُرْسِلَ عَلَى طَائِفَةٍ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا مِنْهَا وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَلَسْتُمْ بِهَا فَلَا تَهْبِطُوا عَلَيْهَا (خ ت عن اسامة بن زيد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, tâun (vebâ) hastalığından bahsederek buyurdu ki: "Tâun, İsrailoğullarından bir taifeye gönderilen bir pislik veya azap artığıdır. Tâun, bir yerde baş gösterir ve siz orada bulunursanız oradan çıkmayın! Şâyet bir yerde baş gösterir ve siz de orada olmazsanız, o yere girmeyin!"[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 54; Sünen-i Tirmizî, Cenâiz 65.

وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ (مَشْرَبَهُمْ كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ) (٦٠)

60. Tih çölünde susayan kavmi için Mûsâ, su talep ettiğinde, "Âsânı şu taşa vur!" demiştik. Onun vurmasıyla taştan on iki çeşme fışkırdı. Ve her kabile kendisine mahsus olan çeşmeyi bildi. Biz onlara: "Allah'ın size vermiş olduğu rızıktan yiyip için ve yeryüzünde fesat çıkararak haddi aşmayın" dedik.

İzah: Rivâyete göre, Mûsâ Aleyhisselâm'ın âsâsının uzunluğu kendi boyu kadardı ve iki bölümdü. Karanlıkta nûr gibi parlar, bir kandil gibi aydınlatırdı. Âdem Aleyhisselâm onu Cennetten yanında çıkarmıştı. Peygamberlerin birinden, diğerine intikâl ederek, nihâyet Şuayb Aleyhisselâm'ın eline geçmiş, o

da Mûsâ Aleyhisselâm'a vermişti.

Kendisinden on iki çeşme çıkan taş ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مُوسَى كَانَ رَجُلًا حَيِيًّا سَتِيرًا لَا يُرَى مِنْ جِلْدِهِ شَيْءٌ اسْتَحْيَاءٌ مِنْهُ فَأَذَاهُ مَنْ أَذَاهُ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَقَالُوا: مَا يَسْتَتِرُ هَذَا النَّسْتَرُ إِلَّا مِنْ عَيْبٍ بِجِلْدِهِ إِمَّا بَرَصٌ وَإِمَّا أَدْرَةٌ وَإِمَّا آفَةٌ وَإِنَّ اللَّهَ أَرَادَ أَنْ يُبَرِّئَهُ مِمَّا قَالُوا لِمُوسَى: فَخَلَا يَوْمًا وَحْدَهُ فَوَضَعَ ثِيَابَهُ عَلَى الْحَجَرِ ثُمَّ اغْتَسَلَ فَلَمَّا فَرَغَ أَقْبَلَ إِلَى ثِيَابِهِ لِيَأْخُذَهَا وَإِنَّ الْحَجَرَ عَدَا بِثَوْبِهِ فَأَخَذَ مُوسَى عَصَاهُ وَطَلَبَ الْحَجَرَ فَجَعَلَ يَقُولُ: تَوْبِي حَجْرُ تَوْبِي حَجْرُ حَتَّى انْتَهَى إِلَى مَلَأٍ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَرَأَوْهُ عُرْيَانًا أَحْسَنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ وَأَبْرَاهُ مِمَّا يَقُولُونَ: وَقَامَ الْحَجْرُ فَأَخَذَ ثَوْبَهُ فَلَبَسَهُ وَطَفِقَ بِالْحَجَرِ ضَرْبًا بِعَصَاهُ فَوَاللَّهِ إِنَّ بِالْحَجَرِ لَنَدَبًا مِنْ أَثَرِ ضَرْبِهِ ثَلَاثًا أَوْ أَرْبَعًا أَوْ خَمْسًا ... (خ عن أبي هريرة)

Mûsâ, çok utangaç ve hayâlî idi. Hayâsından dolayı derisinden bile bir şey görünmezdi. İsrailoğulları bu yüzden kendisine ezâ ederlerdi ve şöyle derlerdi: "Bunun böylece örtünmesinin tek sebebi ya derisinde cilt hastalığı olması veya kasık yarığı hastalığı ya da başka bir hastalığı vardır." Allah'ı Teâlâ, Mûsâ'yı onların söylediklerinden temize çıkarmak istedi.

Mûsâ, bir gün yalnız kalmıştı, elbiselerini bir taşın üzerine koyarak yıkanmıştı. Yıkanma işini bitirdiği zaman elbiselerini almak üzere taşa yöneldi. Fakat taş, elbiselerini alıp yürümeye başladı. Mûsâ da âsâsını alarak taşın arkasına düştü ve "Ey taş! Elbisemi ver. Ey taş! Elbisemi ver" demeye başladı. Sonunda İsrailoğullarından bir toplumun yanına bu vaziyette varmış oldu. Onlar da Mûsâ'yı çıplak vaziyette ve yaratılıştaki insanların en güzeli olarak gördüler. Böylece Allah'ı Teâlâ da onların söylemekte oldukları şeylerden onu temize çıkardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

- Taş durdu, Mûsâ da elbisesini aldı ve giydi. Âsâsıyla taşa vurmaya başladı. Vallâhi! Mûsâ'nın âsâsının darbelerinden dolayı o taşta üç veya dört yahut beş yara izi vardır...[1]

Rivâyet edildiğine göre, Mûsâ Aleyhisselâm taşa kızınca, Allah'ı Teâlâ, bu taşın hikmetini sonra göreceksin, dedi ve nihâyet Sûre-i Bakara, Âyet 60'ta geçtiği üzere, Allah'ı Teâlâ'nın Mûsâ Aleyhisselâm'a su çıkması için, âsânla şu taşa vur dediği taş ile, bu Hadis-i Şerif'te geçen taş aynı taştır.

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 26; Sünen-i Tirmizî Tefsir'ul-Kur'ân 34.

وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِئُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا (وَقَتْ أَنِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ إِهْطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَآؤُا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ (النَّبِيِّنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ (٦١)

61. Siz şu vakti de düşünün ki, "Yâ Mûsâ! Biz bir çeşit yiyecek (bıldırcın eti ve kudret helvası) üzere aslâ sabredemeyiz. Bizim için Rabbine duâ et de bize, yerin bitirdiği sebze, salatalık, buğday, mercimek ve soğandan çıkarsın" demiştiniz. Mûsâ da: "Siz, daha hayırlı olan şeyi, daha basit bir şeyle mi değiştirmek istiyorsunuz? Öyleyse bir şehre (Mısır'a) inin. Orada istediğiniz şeyler vardır" demişti. Böylece onlara, zillet ve yoksulluk vuruldu. Onlar, Allah'ın gazabına uğradılar. Bu da şüphesiz ki onların, Allah'ın âyetlerini inkâr etmeleri ve Peygamberleri haksız yere öldürmeleri sebebiyledir. Yine bu cezâ, isyan etmelerinden ve haddi aşmalarından dolayıdır.

İzah: Rivâyete göre; Yahudiler, üç yüz Peygamberin ölümünden sorumludurlar. Zekerîyya, Yahyâ ve Şuayb Aleyhimüsselâm Yahudilerin öldürdüğü bilinen Peygamberlerdendir.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَىٰ وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ (عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (٦٢)

62. Şüphesiz ki, (yalnız dilleriyle) îman edenlerden, Yahudilerden, Hristiyanlardan ve Sâbiilerden (yıldızlara tapanlardan) her kim Allah'a ve âhîret gününe îman eder ve sâlih amelde bulunursa, onlar için Rableri katında mükâfat vardır ve onlar için hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.

İzah: Tefsir-i Kebîr, Rûh'ul-Beyan, Nûr'ul-Beyan, Tefsir-i Tibyan ve Tefsir-i Mevâkib gibi eserlerde, bu âyetin başında geçen "Îman edenler" ifadesine, "Dili ile inandığını söyleyip kalben îman etmeyenler" diye mânâ verilmiştir. Çünkü âyetin devamında, Yahudi ve Hristiyan ile birlikte hiçbir zaman hak bir din olmayan Sâbiiler yani yıldızlara tapan sapık bir zümre zikredilmiştir. Bu sebeple burada sayılan dört zümre de küfür üzere olan topluluklardır. İşte bunlardan her kim îman eder ve ameli sâlih işlerse, diye buyrulduğundan, âyetin başında geçen "Îman edenler" ifadesinden maksadın da, münâfıklar olduğu anlaşılmaktadır. Münâfıklar için, "Îman edenler" diye bir ifadenin kullanılması, onların sâdece dilleri ile inandım demelerinin, kendilerini Cehennemden kurtarmayacağından dolayıdır.[1]

Âyet-i Kerîme'de geçen "Sâbiin" ifadesine de, "Yıldızlara, meleklerle tapan ve Allah'a ortak koşarak küfre giren bâtil bir zümre" diye mânâ verilmiştir. Bu zümrenin, İslâm'ın dışında olduğu hususunda hiçbir şüphe yoktur. "Ahtâr-i Kebîr" adlı eserde, İmam-ı Âzam Ebû Hanife Hazretlerinin Sâbiiler hakkında, "Onların yıldızlara tapan bir kavim olduğu" beyan edilmiştir.[2]

Bu hususta Mücâhid Hazretleri de şöyle buyurmuştur: "Sâbiiler, ne Hristiyan ve ne Yahudidir. Onlar kitabı olmayan bir topluluktur."[3]

Yahudilik ve Hristiyanlık ise, kendi zamanlarında hak din olup sonradan bozulan dinlerdir. Bunlar, hiçbir zaman hak din olmayan yıldız tapan Sâbiiler ile birlikte zikredildiği için bu âyet, kendi zamanında hak üzere olan Yahudi ve Hristiyanları değil, sonradan bozulmuş olan Yahudi ve Hristiyanları kastetmektedir. İşte âyetin başındaki, "Âmenû (îman edenler)" ifadesi de, îman eden Mü'minleri değil, dili ile inandıkları halde kalbi ile îman etmeyen münâfıkları kastetmektedir. Çünkü burada sayılan zümrelerin hepsi sapık zümrelerdir. Nitekim âyetin devamında da bu sapık zümreler, Allah'a ve âhirete îman edip Mü'min olarak ameli sâlih işlerlerse, işte o zaman, bunlara korku ve hüznün olmayacağı beyan edilmiştir.

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 19'da Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki, Allah katında tek din İslâm'dır. Bu hakikati bilen Ehl-i Kitab'ın ihtilaf etmeleri ise, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki hasetten dolaydır. Allah'ın âyetlerini kim inkâr ederse, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, hesabı çabuk görendir."

Bu husus Sûre-i Nisâ, Âyet 162'de de şöyle geçmektedir:

"Lâkin Ehl-i Kitap'tan ilimde râsih olanlar ve Mü'min olanlar, sana indirilene ve senden önceki Peygamberlere indirilenlere îman ederler. Namazı kılanlar, zekâtı verenler, Allah'a ve âhiret gününe îman edenler var ya, işte onlara büyük bir mükâfat vereceğiz."

İşte Sûre-i Bakara, Âyet 62'de sayılan zümrelerin, dalâlet ehli oldukları ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e tâbi olup îman eder ve sâlih amel işlerlerse, ancak o zaman Cehennem azâbından kurtulabilecekleri beyan edilmiştir.

Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي
(أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة

"Muhammed'in nefisini kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinde olacaktır."[4]

Allah katında artık İslâm'dan başka hiçbir dînin kabul edilmeyeceği, Yahudiliğin ve Hristiyanlığın bâtil olup, bunlara uyanların dalâlet üzere oldukları ve bu sebeple de İslâm'a girmedikleri sürece ebedî Cehennemlik olacaklarına dair Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 19, 20, 85; Sûre-i Bakara, Âyet 208, Sûre-i Beyyine, Âyet 6, Sûre-i Tevbe, Âyet 30'a bakınız.

[1] Nûr'ul-Beyan, c. 1, s. 17; Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 65; Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 2, s. 129; Tefsir-i Rûh'ul-Beyan, c. 1, s. 141-142; Tefsir-i Mevâkib, s. 52.

[2] Şemseddin Âhtari, Ahtâr-i Kebîr, c. 1, s. 413; Ferid Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat adlı kitabında da bu kelimeye: "Yıldıza tapanlar" diye mânâ verilmiştir.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 1, s. 321.

[4] Sahih-i Müslim, İman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَادْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (٦٣) ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ
(مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ (٦٤

63-64. (Ey İsrailoğulları!) Şu vakti de hatırlayın ki, mâsiyetten sakınmanız için sizden sağlam ahid almış, Tur Dağı'nı da üzerinize kaldırmış ve "Tevrat'a sımsıkı sarılın, ahkâmıyla amel edin!" demiştik.* Bundan sonra yine yüz çevirdiniz. Eğer Allah'ı Teâlâ'nın size lütfu ve rahmeti olmasaydı, elbette hüsrâna uğrayanlardan olurdunuz.

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ (٦٥) فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا
(وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ (٦٦

65-66. (Ey İsrailoğulları!) Yemin olsun ki sizler, cumartesi gününün ibâdetini bırakıp haddi aşanların hâlini elbette bilirsiniz. Biz onlara, "Zelil ve hakir maymunlar olun" demiştik.* Biz onların bu hallerini, o zamandaki insanlara ve ondan sonrakilere bir ibret ve takvâ sahipleri için de bir öğüt kıldık.

İzah: Yahudiler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir Hadis-i Şerif’inde şöyle buyurmuştur:

لَا تَرْتَكِبُوا مَا ارْتَكَبَتِ الْيَهُودُ فَتَسْتَحِلُّوا مَحَارِمَ اللَّهِ بِأَدْنَى الْحِيلِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة)

"Siz, Yahudilerin işlediğini işlemeyin. Sonra en küçük bir hile ile Allah’ın yasaklarını helâl saymaya başlarsınız."[1]

Yahudiler, vaktiyle cumartesi gününe tâzim etmekle, o gün dünyevî işlerini bırakıp ibâdet ve taatte bulunmakla mükellef kılınmışlardı. O gün bir iş yapmak onlara yasaklanmıştı. Allah’u Teâlâ, "Bakalım bir iş yapacaklar mı? Yoksa emrime mi uyacaklar?" diye cumartesi günü balıkları denizin yüzüne çıkartıyordu. O gün balık avına ilk defa az bir kimse gidip balık avladılar. Çok balık tuttular. Bunu gören diğer Yahudiler de cumartesi günü balık avlamaya gittiler. Allah’ın emrine itaat edip, balık avlamayanlar pek azınlıkta kaldı. Bu ise Allah’u Teâlâ’nın bir denemesiydi. Nihâyet Allah’u Teâlâ, cumartesi yasağını çiğneyenleri maymun sûretine döndürmüştür.

Bu husus Sûre-i A’râf, Âyet 163’te şöyle geçmektedir:

"Ey Habîbim! O Yahudilere, deniz kenarındaki şehir halkının başına gelenleri sor. Onlar, cumartesi günü balık avlamaktan menedilmişlerdi. Balıklar başka günler gelmeyip cumartesi günü su yüzüne geldiği vakit, cumartesi gününün hürmetini ihlal edip, Allah’ın hudûdunu çiğnediler. İşte yoldan çıkmaları sebebiyle onları böyle imtihan ediyorduk."

Yahudilerin maymuna döndürülmeleri bir Hadis-i Şerif’te, şöyle geçmektedir:

قَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ قُرَيْظَةَ تَحْتَ حُصُونِهِمْ فَقَالَ يَا إِخْوَانَ الْقِرْدَةِ وَالْخَنَازِيرِ فَقَالُوا مَنْ أَخْبَرَ بِهَذَا الْأَمْرِ مُحَمَّدًا مَا خَرَجَ هَذَا الْقَوْلُ إِلَّا مِنْكُمْ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن مجاهد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kureyza Yahudilerini muhâsara ettiğinde, kalelerinin altında durdu ve buyurdu ki: "Ey maymun ve domuzların kardeşleri!

Kalenizden inin." Onlar birbirlerine: "Bunu Muhammed'e kim haber verdi? Bu söz sizden çıkmış olmalıdır" dediler.[2]

Bu hususta İbn-i Mes'ud Hazretleri de şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

سَأَلْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْقِرْدَةِ وَالْخَنَازِيرِ أَهْيَ مِنْ نَسْلِ الْيَهُودِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَلْعَنَ قَوْمًا قَطُّ فَمَسَخَهُمْ فَكَانَ لَهُمْ نَسْلٌ حِينَ يُهْلِكُهُمْ وَلَكِنْ هَذَا خَلْقٌ كَانَ فَلَمَّا (عَضِبَ اللَّهُ عَلَى الْيَهُودِ مَسَخَهُمْ فَجَعَلَهُمْ مِثْلَهُمْ) (م حم عبد الله بن مسعود)

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den maymun ve domuzlar hakkında: "Acaba bu hayvanlar, bunların şekline giren Yahudilerin soyundan mı gelmedir?" diye sorduk. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Allah'ın lânetine uğratarak başka yaratıklar şekline döndürdüğü her topluluk yok olup gitmiştir, soyları kalmamıştır. Bu maymun ve domuzlar ise, daha önce var olan soylarının devamıdır. Allah'ı Teâlâ, Yahudilere gazap edince, onları maymunlar ve domuzlar şekline çevirmiştir."[3]

Yahudilerin maymun ve domuzlara dönüştürüldüklerine dair Sûre-i Mâide, Âyet 60 ve maymuna dönüştürüldüklerine dair de Sûre-i A'râf, Âyet 166'ya bakınız.

Benî İsrail zamanının ümmetleri, îman ettikten sonra azdılar, dünyâda iken şekilleri değişti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yâ Rabbi! Benim ümmetimin yüzünün karasını bu dünyâda yüzüne vurma, şekillerini değiştirme" diye duâ edince, duâsı kabul oldu. Fakat Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, âhir zamanda ümmetinden bir takım insanların, şekillerinin değişeceğini şu Hadis-i Şerif'inde haber vermiştir:

لَيَشْرَبَنَّ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي الْخَمْرَ يُسَمُّونَهَا بِغَيْرِ اسْمِهَا يُعْزَفُ عَلَى رُءُوسِهِمْ بِالْمَعَارِفِ وَالْمُعَنِّيَاتِ يَخْسِفُ اللَّهُ (بِهِمُ الْأَرْضَ وَيَجْعَلُ مِنْهُمْ الْقِرْدَةَ وَالْخَنَازِيرَ) (ه حب طب ق والبغوى عن ابى مالك)

"Ümmetimden birtakım insanlar içki içecekler, ona isminden başka isim takacaklar, başları ucunda çalgılar çalınacak, kadınlar oynatılacak. Allah onları yerle bir edecek ve maymunlar ve domuzlar şekline sokacaktır."[4]

[1] İbn-i Kesir, Tefir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 493.

[2] İbn-i Kesir, Tefir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 1, s. 309.

[3] Sahih-i Müslim, Kader 7 (33 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3560.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 22; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3342.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَنْتَخِذْنَا هُزُؤًا قَالِ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ (الْجَاهِلِينَ) (٦٧)

67. Şu vakti de düşünün ki Mûsâ, kavmine: "Allah'ı Teâlâ size bir inek kesmenizi emrediyor" dedi. Onlar da: "Sen bizimle alay mı ediyorsun" dediler. Mûsâ da: "Ben, câhillerden olmaktan Allah'a sığınırım" dedi.

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فَافْعَلُوا مَا (تُؤْمَرُونَ) (٦٨)

68. "Yâ Mûsâ! Rabbine bizim için duâ et de, o ineğin vasıflarını bize bildirsin" dediler. Mûsâ dedi ki: "Rabbim şöyle buyuruyor: O öyle bir inektir ki, ne yaşlı ne de körpe, orta yaşta dinç bir inektir. Artık emrolunduğunuz işi yapın."

(قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْنُهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءٌ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاظِرِينَ) (٦٩)

69. "Yâ Mûsâ! Rabbine bizim için duâ et, o ineğin renginin ne olduğunu bize bildirsin" dediler. Mûsâ dedi ki: "Rabbim şöyle buyuruyor: Görenlerin içini açan, parlak, sarı bir inektir."

(قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ) (٧٠)

70. Yâ Mûsâ! Rabbine bizim için duâ et de, onu bize açıkça bildirsin. Zîrâ nasıl bir inek keseceğimizi anlayamadık. İnşâallah, buluruz" dediler.

قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَا شِيبَةَ فِيهَا قَالُوا أَلَيْسَ جُنَّتْ (بِالْحَقِّ) فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ (٧١)

71. Mûsâ dedi ki: "Rabbim şöyle buyuruyor: Çift sürmemiş, ekin sulamamış, hiçbir kusuru olmayan, tam sarı bir inektir." Onlar: "Şimdi keseceğimiz ineği anladık" dediler. Nihâyet o ineği kestiler. Neredeyse bunu yapmayacaklardı.

(وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَرَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ) (٧٢)

72. O vakit, siz bir şahsı öldürmüş, sonra da suçu birbirinizin üstüne atmıştınız. Halbuki Allah'ı Teâlâ, gizlemekte olduğunuzu ortaya çıkarır.

(فَقَالُوا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (۷۳))

73. Biz de, "O ineğin bir parçasıyla öldürülene vurun" dedik. (vurdular, ölü de dirilerek kâtîlinin kim olduğunu söyledi). İşte Allah'ı Teâlâ, akledip düşünmeniz için ölüleri böyle diriltir ve kudretinin delillerini size gösterir.

İzah: Bu âyetlerde geçen hâdise, genel olarak şöyle nakledilmiştir:

Mûsâ Aleyhisselâm zamanında bir adam öldürülmüştü. Bu adamın kim tarafından öldürüldüğü bilinmiyordu. Yalancı şahitler, esas kâtîli saklamak istiyordu. Mûsâ Aleyhisselâm'a bu hâdiseyi anlattılar. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ, bir inek kesmelerini ve o ineğin azasıyla ölüye vurmalarını, ölünün dirilip; kendini öldüreni söyleyeceğini, bildirdi. O zamanın kavmi Mûsâ Aleyhisselâm'a alay tarzında, "O ineğin rengi nasıl? Eşgali nasıl? Bize bildir" dediler. Halbuki hangi ineği kesseler olacaktı.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَوْ أَخَذُوا أَذْنَىٰ بَقَرَةً لَّأَجْزَأَتْهُمْ) (البخاري عن أبي هريرة)

"İsrailoğulları, en âdi olan sıradan bir inek alsalardı, bu onlar için yeterli olurdu."
[1]

Allah'ı Teâlâ onların mekirlerine karşı mekir yaptı. O ineğin renginin altın sarısı; ne yaşlı, ne de körpe, ikisi arası bir inek olduğunu ve hiçbir işe koşulmadığını haber vererek tarif etti ve tarif edilen inekten başkasının kabul olmayacağını bildirdi. Evvelce inanmayıp alay edenler, Allah'ı Teâlâ'nın kesin olarak sâdece o özellikteki ineğin bulunup kesilmesi emrinden dolayı, o ineği kesmedikleri takdirde Allah'ın kendilerine bir belâ vereceğini düşünerek korktular ve "İnşâallah o ineği buluruz" dediler. Böyle dedikleri için de Allah'ı Teâlâ o özellikteki ineği kendilerine buldurdu.

Bu inek, çok fakir bir ailenindi. Yahudiler, o ineği sahibinden yüzlerce inek pahasına satın aldılar. Bu, Allah'ı Teâlâ'nın kendilerine bir cezâsıydı. Sonunda o ineği kestiler ve onun bir azasıyla öldürülen şahsa vurdular, ölü dirildi. Kendisini esas öldüreni ve hâdiseyi olduğu gibi anlattı. Onun için bu sûrenin adı, "Bakara Sûresi" (inek hâdisesi anlatılan sûre) olarak kaldı. Bu mûcizeye karşılık birçok kimseler tevbekâr olup Mûsâ Aleyhisselâm'a îman ettiler.

Öldürülen kişi o kadar zengindi ki, zâten malı için öldürülmüştü. O adamı öldürenler adamın amcaoğulları idi. Altınları, malları bize kalsın diye öldürmüşlerdi. İşte ölen kişi dirilince, bütün bu hâdiseyi olduğu gibi anlattı.

[1] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 6778.

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنْ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا (لَمَّا يَنْشَقُّ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (٧٤

74. Bu olaydan sonra, yine kalpleriniz taş gibi veya taştan daha katı oldu. Çünkü taşlardan bâzısı var ki yarılır, içinden nehirler akar. Yine bâzı taşlar var ki yarılır, içinden sular çıkar. Yine öyle taşlar var ki Allah korkusundan aşağıya düşüverir. Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızdan gâfil değildir.

İzah: Allah’u Teâlâ, bu misal ile şunu kasdetmiştir: Taşlar bile, delilleri gördükleri halde îman etmeyen bu Yahudilerin kalbinden daha yumuşaktır. Halbuki Allah’u Teâlâ onlara, akıllara durgunluk verecek deliller göstermiş ve onlara, taşlara vermediği selim bir kalp ve akıl vermiştir. Buna rağmen, insanlığın Efendisi olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i yalanlamışlardır.

أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يَحْرَفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ (يَعْلَمُونَ (٧٥

75. Ey Mü’minler! Siz onların geçmişteki hallerine vakıf olduktan sonra, yine îman etmelerine tamah mı ediyorsunuz? Halbuki onların atalarından bir fırka, Allah’ın kelâmını (Tevrat’ı) dinlerler ve mânâsını anladıktan sonra bilerek tahrif ederlerdi.

وَإِذَا قُلُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَا بِغَضِهمْ إِلَى بَعْضٍ قَالُوا اتَّحَدَّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ (لِيُخَاجِبُوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (٧٦) أَوْ لَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ (٧٧

76-77. Onlar, îman edenlerle karşılaştıkları zaman, "Biz de sizin gibi îman ettik" dediler. Birbirleriyle başbaşa kaldıkları zaman da, "Allah’ın size (Tevrat’ta) açıkladığını, Rabbinizin katında aleyhinize delil olarak kullansınlar diye mi Müslümanlara söylüyorsunuz, buna aklınız ermiyor mu?" dediler.* Bilmezler mi ki, Allah’u Teâlâ onların gizlediklerini de açıkladıklarını da muhakkak bilir.

İzah: İbn-i Zeyd Hazretlerine göre; Allah’u Teâlâ’nın Yahudilere açıkladığı

şeylerden maksat, Tevrat'ta açıklanan bir kısım hükümlerdir. Yahudilere: "Siz bunun, Tevrat'ta böyle böyle olduğunu bilmiyor musunuz?" diye sorulduğunda, onlar: "Evet, biliyoruz" diyorlardı. Liderlerinin yanına vardıklarında, liderleri onlara: "Allah'ın size (Tevrat'ta) açıkladığını, Rabbinizin katında aleyhinize delil olarak kullansınlar diye mi Müslümanlara söylüyorsunuz, buna aklınız ermiyor mu?" diyorlardı.

İbn-i Zeyd Hazretleri sözlerine devamla şöyle buyurmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mü'min olmayanların Medîne'ye girmelerini yasaklamıştı. Yahudilerin liderleri onlara: "Siz gidin îman ettik, deyin içlerine girin. Döndüğünüz de ise inkâr edin" diyorlardı. Yahudiler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in haber ve emirlerini öğrenmek için Medîne'ye geliyor; "Biz Müslüman olduk" diyerek sabahleyin şehre giriyorlar. İkindiden sonra oradan çıkıyorlar ve kâfir olduklarını belirtiyorlardı.

Bu husus Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 72-73'de de şöyle geçmektedir:

Ehl-i Kitap'tan bir taife diğerlerine dedi ki: "Mü'minlerin inandıkları şeye, günün başlangıcında îman edin, günün sonunda da inkâr edin. Belki onlar da şüpheye düşerler de dinlerinden dönerler.* Ve sizin dîninize tâbi olanlardan başkasına îman etmeyin..."

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle buyurmuştur:

Bir kısım Yahudiler, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hak Peygamber olduğunu ve onun sıfatlarının Tevrat'ta zikredildiğini Mü'minlere söylüyorlardı. Yahudilerle bir araya geldiklerinde de, diğer Yahudiler onları hesaba çekerek şöyle diyorlardı:

- Allah'ın Tevrat'ta size açıkladığı Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sıfatlarını, niçin Müslümanlara anlatıyorsunuz? Onlar, Allah katında bu sözlerinizi aleyhinize delil olarak kullanacaklardır. Halbuki Allah sizden, sıfatları belirtilen böyle bir Peygambere îman etmenize dair söz almıştır.

Yahudilerin bu durumu hakkında şu hâdis nakledilmiştir:

قَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ فُرِيظَةَ تَحْتَ حُصُونِهِمْ فَقَالَ يَا إِخْوَانَ الْقِرْدَةِ وَالْخَنَازِيرِ فَقَالُوا مَنْ أَخْبَرَ
(بِهَذَا الْأَمْرِ مُحَمَّدًا مَا خَرَجَ هَذَا الْقَوْلُ إِلَّا مِنْكُمْ) (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن مجاهد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kureyza Yahudilerini muhâsara ettiğinde, kalelerinin altında durdu ve buyurdu ki: "Ey maymun ve domuzların kardeşleri! Kalenizden inin." Onlar birbirlerine: "Bunu Muhammed'e kim haber verdi? Bu söz sizden çıkmış olmalıdır" dediler.[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 1, s. 309.

(وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِي وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ (٧٨))

78. Yahudilerin içinde birtakım ümmîler vardır, kitabı (Tevrat'ı) bilmezler. Bildikleri ancak (âlimlerinden öğrendikleri) asılsız sözlerdir. Onlar sâdece zanda bulunurlar.

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُتُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ (٧٩) (أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْتُسِبُونَ)

79. Veyl o kimselere ki, dünyâ menfaatleri için (Tevrat'ı tahrif ederek) kendi elleriyle yazdıkları kitaplara: "Bu, Allah katındandır" derler. Artık veyl onlara, o ellerinin yazmış olduğu şeylerden dolayı! Ve veyl onlara, o kazanmış oldukları şeylerden dolayı!

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Medîne'ye hicret ettiğinde, Yahudi âlimleri, gelirlerinin ve mevkilerinin son bulacağından korkmuşlar ve bu nedenle de Yahudilerin îman etmelerini engellemek için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Tevrat'ta yazılı olan vasıflarını tahrif etmişlerdi. Tevrat'ta, Resûlü Kirâm Efendimiz: "Güzel yüzlü, güzel saçlı, gözü sürmeli, orta boylu" diye tarif edilmişti. Fakat bunun yerine onlar: "Uzun boylu, mavi gözlü, kıvrıkcık saçlı" diye yazmışlardı. Kendilerine sorulduğu zaman da bu şekilde okurlardı. Yahudiler de bu uydurma sözlerle hiç düşünmeden inanarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i inkâr ederlerdi.[1]

Ehl-i Kitab'ın bile bile kendi kitaplarını tahrif ettiklerine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَسْأَلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ عَنْ شَيْءٍ فَإِنَّهُمْ لَنْ يَهْدُوكُمْ وَقَدْ ضَلُّوا فَإِنَّكُمْ إِمَّا أَنْ تُصَدِّقُوا بِبَاطِلٍ أَوْ تُكْذِّبُوا بِحَقٍّ فَإِنَّهُ (لَوْ كَانَ مُوسَى حَيًّا بَيِّنَ أَظْهَرِكُمْ مَا حَلَّ لَهُ إِلَّا أَنْ يَتَّبِعَنِي) (حم ع عن جابر بن عبد الله)

"Ehl-i Kitab'a herhangi bir şeyde dair soru sormayın. Yemin ederim ki, kendileri

sapmışken aslâ sizi hidâyete iletemezler. Onları dinlemeniz hâlinde, ya bâtl olan bir şeyi tasdik etmiş olursunuz veya hak olan bir şeyi yalanlamış olursunuz. Eğer Mûsâ sizin aranızda hayatta olsaydı, bana tâbi olmaktan başkası ona helâl olmazdı.”[2]

Bu Âyet-i Kerîme’de geçen "Veyl" ifadesi; vah olsun, yazıklar olsun mânâsına gelir. Yahut helâk mânâsındadır veya Cehennemde bir vâdinin adıdır. Bu sebeple "Veyl" ifadesi, âyetlerde bu mânâların hepsini ifade edebilmektedir. Buradaki mânâsı da, Allah’ın kelâmını tahrif edenlerin, şiddetli azap göreceği yer olan Cehennemde bir vâdidir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْوَيْلُ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ يَهْوِي فِيهِ الْكَافِرُ أَرْبَعِينَ خَرِيفًا قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ قَعْرَهُ (حم ت عن أبي سعيد

"Veyl, Cehennemde bir vâdidir ki kâfirler, üzerinden bırakıldığı vakit, kırk yılda dibine inemez.”[3]

[1] Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 73-74.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14104; Ebû Ya’lâ el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 2081.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11287; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 10063.

وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً قُلْ اتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ (مَا لَا تَعْلَمُونَ (٨٠)

80. O Yahudiler: "Bize sayılı günler dışında, aslâ ateş dokunmayacaktır" dediler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Allah katından bir vaad mi aldınız? Eğer böyle ise, Allah’u Teâlâ vaadinden dönmez. Yoksa aslâ bilemeyeceğiniz bir şeyi mi Allah’a isnat ediyorsunuz?"

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu hâdise nakledilmiştir:

Hayber’in fethedildiği gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e zehirli bir kuzu ikram edildi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yahudilerden burada olanları toplayın" buyurdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem onlara: "Babanız kimdir?" diye sordu. Onlar: "Falancadır" dediklerinde, buyurdu ki: "Yalan söylüyorsunuz, bilakis babanız falancadır." Onlar: "Doğru söylersin ve iyi söylersin" dediler. Sonra onlara buyurdu ki: "Ben size bir şey soracağım, o sorduğum şey konusunda bana doğruyu söyleyecek misiniz?" Onlar: "Evet! Ey Ebû Kasım! Eğer sana karşı yalan söylersek nasıl babamızı bildiysen yalan söylediğimizi de bilirsin" dediler.

فَقَالَ لَهُمْ مَنْ أَهْلُ النَّارِ قَالُوا نَكُونُ فِيهَا بِسِيرًا ثُمَّ تَخْلُفُونَا فِيهَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اخْسَئُوا فِيهَا وَاللَّهِ لَا نَخْلُفُكُمْ فِيهَا أَبَدًا ثُمَّ قَالَ هَلْ أَنْتُمْ صَادِقِي عَنْ شَيْءٍ إِنْ سَأَلْتُكُمْ عَنْهُ فَقَالُوا نَعَمْ يَا أَبَا الْقَاسِمِ قَالَ هَلْ جَعَلْتُمْ فِي هَذِهِ الشَّاةِ سُمًّا قَالُوا نَعَمْ قَالَ مَا حَمَلَكُمْ عَلَى ذَلِكَ قَالُوا أَرَدْنَا إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا نَسْتَرِيحُ وَإِنْ كُنْتَ نَبِيًّا لَمْ يَضُرَّكَ (خ حم عن ابى هريرة)

Peygamberimiz onlara: "Cehennem ehli kimlerdir?" diye sordu. Onlar da: "Biz orada az bir süre kalacağız, sonra bizim yerimize siz oraya gireceksiniz" dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Allah'a yemin ederim ki, biz ebediyyen sizin yerinize oraya girmeyeceğiz." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara şöyle buyurdu: "Şimdi ben size bir başka şey soracağım, o konuda bana doğruyu söyleyecek misiniz?" Onlar yine: "Evet! Ey Ebû Kasım!" dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bu kuzuya zehir kattınız mı?" buyurdu. Onlar da: "Evet" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Sizi buna sevk eden nedir?" dedi. Onlar: "Eğer yalan söylüyorsan senden kurtulmak istedik, eğer Peygamber isen sana aslâ zarar vermez" dediler.[1]

Bu Hadis-i Şerif'te geçen hâdiselerden önce, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem o zehirli kuzudan bir lokma yemişti. O zaman kuzu dile gelip: "Yâ Resûlallah! Benden yeme, ben zehirliyim!" dedi. Bu olay üzerine hadiste geçen hâdiseler gerçekleşmiştir. Zehirli et, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in vücuduna girmişti. Allah'ın hikmetiyle, o zaman bir zarar vermedi. Midesinde kaldı ve erimedi. Nihâyet Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem vefât edeceği zaman, o zehir aktif duruma geçerek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kâfir elinden şehit olmasına sebep olmuştur.

Yahudilerin, "Bize sayılı günler dışında, aslâ ateş dokunmayacaktır" diye söylemelerinin mânâsı hakkında da Hz. İkrime şöyle buyurmuştur:

"Buzağıya tapındığımız günler kadar bize ateş dokunacaktır" demiş olmalarıdır. Onlar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile münâkaşa ederek dediler ki:

لَنْ نَدْخُلَ النَّارَ إِلَّا أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَسَيُخْلَفُنَا فِيهَا قَوْمٌ آخَرُونَ يَعْتُونَ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابَهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ عَلَيَّ رُءُوسُهُمْ بَلْ أَنْتُمْ خَالِدُونَ مُخْلَدُونَ لَا يَخْلَفُكُمْ فِيهَا أَحَدٌ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً الْآيَةُ .(ابن كثير ، التفسير (القران العظيم عن قتادة

"Biz Cehenneme ancak kırk gece gireceğiz. Ondan sonra Allah'ı Teâlâ başka kavmi Cehenneme sokacak." [2] Bununla Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i ve Ashâbını kastediyorlardı. Resûlü Ekrem Efendimiz eliyle onları göstererek: "Bilakis siz, Cehennemde ebediyyen kalacaksınız. Oraya sizin arkanızdan hiçbir halef kılınmayacaktır" buyurdu. İşte bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: O Yahudiler: "Bize sayılı günler dışında, aslâ ateş dokunmayacaktır" dediler... diye devam eden Sûre-i Bakara, Âyet 80'i indirdi.[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Cizye 7; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9451.

[2] Mûsâ Aleyhisselâm, vaadleşilen yere kırk gün için gittiğinde Yahudiler, buzağıya tapmışlardı. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 51'in izahına bakınız.

[3] İbn-i Kesir, Tefir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 1, s. 314.

((بَلْ أَمْرٌ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَاطِئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (٨١)

81. Hayır! Kim bir kötülük kazanır ve günahı kendisini kuşatırsa, işte onlar Cehennem ehlidirler. Onlar orada ebedî kalacaklardır.

İzah: Her kim Allah'a ortak koşarak O'nun Peygamberlerini yalanlarsa, hatâları kendisini kuşatmış olur. Böylece bu kimsenin hiçbir kurtuluşu kalmaz, ebedî olarak Cehenneme girer.

Ayrıca küçük günahlardan da sakınmak gerekir. Zîrâ bu günahlar birikerek kişinin Cehenneme girmesine sebep olur. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَمُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ فَإِنَّهُنَّ يَجْتَمِعْنَ عَلَى الرَّجُلِ حَتَّى يُهْلِكَهُ وَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَرَبَ لَهُنَّ مَثَلًا كَمَثَلِ قَوْمٍ نَزَلُوا أَرْضَ فَلَاةٍ فَحَضَرَ صَنِيعُ الْقَوْمِ فَجَعَلَ الرَّجُلُ يَنْطَلِقُ فَيَجِيءُ بِالْعُودِ (وَالرَّجُلُ يَجِيءُ بِالْعُودِ حَتَّى جَمَعُوا سَوَادًا فَأَجْجُوا نَارًا وَأَنْضَجُوا مَا قَذَفُوا فِيهَا (حم طاب عن ابن مسعود

"Günahların küçüklerinden kendinizi koruyun, çünkü bunlar birleşerek adamı

helâke götürürler." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlar için bir de şu örneği vermiştir: "Bunlar, çöle inmiş bir kavim gibidirler. (Pişirmek için) bir şey hazırlamışlardır. Bir kişi çevreye gidip bir çöp getiriyor; öbürü de gidip bir çöp getiriyordu. Nihâyet odunu topladılar ve ateşi yaktilar ve ateşe attıkları şeyi pişirdiler."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3627; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 10349.

(وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ) (٨٢)

82. İman edip sâlih amellerde bulunanlar ise, işte onlar Cennet ehlidirler. Onlar orada ebedî kalacaklardır.

(وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَآءَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهََ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ) (وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنتُمْ مُّعْرِضُونَ) (٨٣)

83. Bir vakit İsrailoğullarından; yalnız Allah'a ibâdet etmeleri, anne ve babaya, akrabaya, yetimlere, miskinlere ihsanda bulunmaları, insanlara güzel söz söylemeleri, namazı kılmaları ve zekâtı vermeleri hususunda sağlam ahid almıştık. Sonra içinizden çok azınız müstesnâ, bu ahdinizden yüz çevirdiniz. Ve siz hâlâ yüz çeviren kimselersiniz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de zikredilen iyi davranışların bâzısı hakkında Behz İbn-i Hakîm'den şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَبْرُ قَالَ أُمُّكَ قَالَ قُلْتُ ثُمَّ مَنْ قَالَ أُمَّكَ قَالَ قُلْتُ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ (أَبَاكَ ثُمَّ الْأَقْرَبَ فَلَاقْرَبَ) (ت عن بهز بن حكيم عن أبيه عن جده

"Yâ Resûlallah! Kime iyi davranayım?" diye sordum. "Annene" buyurdu. "Sonra kime" deyince, yine "Annene" buyurdu. "Sonra kime" deyince, yine "Annene" buyurdu. "Sonra kime" deyince, bu sefer "Babana ve sonra sana kim yakınsa yakınına" diye buyurdu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Birr 1

(وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرَجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ) (٨٤) ثُمَّ (أَنْتُمْ قَوْلًا تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرَجُونَ مِنْ دِيَارِكُمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِنْ يَأْتُواكُمْ أُسَارَىٰ تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ

ذَٰلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ
((٨٥))

84-85. (Ey İsrailoğulları!) Yine sizden: "Birbirinizi öldürmeyin ve birbirinizi yurdunuzdan çıkarmayın" diye sağlam ahid almıştık. Sonra ikrar da etmiştiniz ve siz bu ikrarınıza şahitlik de edersiniz.* Buna rağmen, yine birbirinizi öldürüp, mâsiyet ve zulümde yardımlaşarak birbirinizi yurdunuzdan çıkarmak haram olduğu hâlde, içinizden bir taifeyi yurdunuzdan çıkardınız. Onlar esir olarak size geldikleri zaman da fidye verip kurtardınız. Siz, kitabın (Tevrat'ın) bir kısmına îman ediyor, bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Böyle yapanların cezâsı, dünyâ hayatında zillet ve âhirette de şiddetli azaptır. Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızdan gâfil değildir.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında, Medîne civârında yaşayan Benî Kaynuka ve Benî Kureyza diye iki Yahudi kabilesi vardı. Bunlar birbirlerine düşman kesilmişlerdi. Benî Kaynuka, Araplardan Evs kabilesiyle; Benî Kureyza da, yine Araplardan Benî Nadr ve Hazreç kabileleriyle müttefik olup birbirleriyle harp ediyorlardı. Gâlip gelenler, mağlup olanları, yurtlarından sürgün ettiler. Yurtlarından sürülen Yahudiler, düşman memleketlerinde esir düşüp satılmak üzere geri getirildiklerinde, onları fidye vererek geri aldılar. Niçin böyle yaptıkları kendilerine sorulduğu zaman, "Tevrat'ta böyle emrediliyor, biz dindaşlarımızı kurtarmak istiyoruz" dediler. Halbuki onların kendi dindaşlarını öldürmeleri ve yurtlarından çıkarmaları kendilerine haram kılınmıştı. İşte böylece Tevrat'ın bâzı hükümlerine îman edip, bâzılarını da inkâr ettikleri için bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetinin ise, Yahudiler gibi olmayıp, birbirlerine olan bağılıkları Hadis-i Şerif'te şöyle geçmektedir:

مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادُّهِمْ وَتَرَاحُمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَىٰ لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ
(بِالسَّهْرِ وَالْحُمَى (م) عَنْ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ)

"Mü'minlerin misâli, birbirlerine karşı merhametli davranmada, birbirlerini sevmeye, birbirlerine acımda tek vücut gibidir. Öyle ki, vücuttan bir organ hasta olunca, vücudun diğer organları birbirlerini hasta organın elemine, uykusuzlukla ve ateş içinde iştirake çağırırlar (hasta olan organın acısını hissederler)."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Birr 17 (65, 66, 67).

((أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يَخَفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ۝ ۸۶)

86. İşte onlar, âhirete karşılık dünyâ hayatını satın alanlardır. Artık onlardan azap hafifletilmeyecektir. Onlara yardım da edilmeyecektir.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا ((جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ۝ ۸۷)

87. Yemin olsun ki, Mûsâ'ya kitabı (Tevrat'ı) verdik ve müteakiben başka Peygamberler gönderdik. Meryem oğlu Îsâ'ya da mûcizeler verdik ve onu Rûh'ül-Kudüs ile destekledik. Sizler ise her ne vakit nefislerinizin hoşlanmadığı bir emir ile Peygamber gelince, kibirlenerek, onlardan bir kısmını yalanlayıp diğer bir kısmını da öldürmediniz mi?

İzah: Yahudiler, birçok Peygamberi öldürdükleri gibi, Îsâ Aleyhisselâm'ı da öldürmeye çalışmışlar, fakat buna muvaffak olamamışlardır. Allah'ı Teâlâ, Îsâ Aleyhisselâm'ı göğe yükseltmiştir. Kıyâmete yakın bir zamanda da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti olarak yeryüzüne indirecektir. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, 157-159 ve izahlarına bakınız.

Âyet-i Kerîme'de geçen "Rûh'ül-Kudüs" ifadesinden maksat da, Cebrâil Aleyhisselâm'dır. Birçok Hadis-i Şerif'te bu ifade geçmekte ve Cebrâil Aleyhisselâm kastedilmektedir.

Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَضَعُ لِحْسَانَ مُنْبَرًا فِي الْمَسْجِدِ يَقُومُ عَلَيْهِ قَائِمًا يُفَاخِرُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ قَالَ يُنَافِحُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَقُولُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يُؤَيِّدُ حَسَانَ بَرُوحِ الْقُدُسِ مَا يُفَاخِرُ أَوْ يُنَافِحُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (ت عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şair olan Hassan'a Mescitte bir minber koyar, Hassan'da onun üzerinde durarak, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i öven veya müdâfaa eden kasideler söylerdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Allah'ın Resûlünü övdüğü veya müdâfaa ettiği sürece Allah'ı Teâlâ Hassan'ı, Rûh'ül-Kudüs (Cebrâil Aleyhisselâm) ile destekler" derdi.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَا حَسَّانُ أَهْجُ الْمُشْرِكِينَ وَجِبْرِيلُ مَعَكَ إِذَا حَارَبَ أَصْحَابِي بِالسَّلَاحِ فَحَارِبُ أَنْتَ بِاللِّسَانِ (خط کر عن حسان بن ثابت)

"Yâ Hassan! Müşrikleri hicvet (şiir ile aşağılayarak onlarla mücâdele et). Cebrâîl seninle beraberdir. Ashâbım silahla harp ettiklerinde sen de durma, lisânla harp et." [2]

İşte bu şekilde Resûlullah Sallallâhu aleyhi vesellem: "Cebrâîl seninle beraberdir" diye Hassan Radiyallâhu anhu'ya açıktan söylediler.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ كَلَّمَهُ رُوحُ الْقُدُسِ لَمْ يُوْذَنْ لِلْأَرْضِ أَنْ تَأْكُلَ مِنْ لَحْمِهِ (السيوطي، الدر المنثور عن الحسن

"Rûh'ül-Kudüs'ün kendisiyle konuştuğu kişinin bedenini toprağın yemesine izin verilmez." [3]

[1] Sahih-i Buhârî, Edeb 91; Sünen-i Tirmizî, Edeb 103.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 496/7; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 7995.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 1, s. 371.

(وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ (٨٨)

88. Yahudiler (Resûlün dâvetine karşı), "Kalplerimiz kapalıdır" dediler. Hayır, öyle değil! Allah'ı Teâlâ, küfürlerinden dolayı onlara lânet etti. Onlar, pek az îman ederler.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Yahudi kabilelerini İslâmiyete dâvet edip onların yanlış inançlarını açıkladıkça onların: "Biz işittiğimiz her ilmi alırsınız, fakat sizin söylediklerini anlamıyoruz, sizin sözlerinize karşı bizim kalplerimiz kapalıdır. Eğer sizin söylediğinde bir hayır olsaydı, diğer ilimleri anladığımız gibi sizin söylediklerini de anlardık" deyip alay edercesine bir tavır alınca, bu âyet nâzil olmuştur.

Kalpler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْقُلُوبُ أَرْبَعَةٌ: قَلْبٌ أَغْلَفٌ، فَذَلِكَ قَلْبُ الْكَافِرِ، وَقَلْبٌ مُصْفَحٌ فَذَلِكَ قَلْبُ الْمُنَافِقِ، وَقَلْبٌ أَجْرَدٌ فِيهِ مِثْلُ السَّرَاجِ، فَذَلِكَ قَلْبُ الْمُؤْمِنِ، وَقَلْبٌ فِيهِ إِيْمَانٌ وَنِفَاقٌ، فَمِثْلُ الْإِيْمَانِ كَمِثْلِ شَجَرَةٍ يُمِدُّهَا مَاءٌ طَيِّبٌ، وَمِثْلُ النِّفَاقِ كَمِثْلِ (قُرْحَةٍ يُمِدُّهَا الْقَيْحُ وَالْدَّمُ، فَأَيُّ الْمَادَّتَيْنِ غَلَبَتْ صَاحِبَتَهَا أَهْلَكَتُهُ (مصنف ابن ابى شيبه عن حذيفة

"Kalpler dört türdür. Tamamen mühürlenmiş kalp, bu (küfürde inâdi olan) kâfirin kalbidir. Eğri ve içinde îman ile küfrü bir arada bulunduran kalp, münâfığın kalbidir. İçinde ıslıl ıslıl bir kandilin yandığı kötülüklerden arındırılmış kalp, Mü'minin kalbidir. Bir kalp daha vardır ki, içinde nifak ve îmanı beraberce barındırır. Îman, bu kalpte tertemiz sulardan beslenen bir ağacı andırırken, nifak, kan ve irin akıtan bir yaraya benzer. Artık hangisi diğerine üstün gelirse, kalp onun hükmü altına girer." [1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 1, s. 373; İbn-i Ebî Şeybe, Masannef, Hadis No: 53; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10705.

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ (مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ) ٨٩

89. Onlara, Allah tarafından, ellerindeki Tevrat'ı tasdik eden Kur'ân gelince, daha önce kâfirlere (Arap müşriklerine) karşı âhir zaman Peygamberini vesîle ederek yardım istedikleri halde, tanıyıp bildikleri bu Peygamber kendilerine gelince, onu inkâr ettiler. Allah'ın lâneti kâfirler üzerinedir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Abbas, Katâde, Ebu'l Âliye, Süddî, Mücâhid, Said b. Cübeyr ve İbn-i Zeyd Hazretleri gibi çok sayıdaki ulemâ tarafından şu hâdise anlatılmıştır:

Yahudiler, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i vesîle kılarak yardım diliyor ve müşriklerle savaştıklarında, "Yâ Rabbi! Sen, gönderilecek âhir zaman Peygamberi hürmetine, müşriklere karşı bize yardım et" diyorlardı. Fakat Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gönderilip de, onun kendi ırklarından olmadığını görünce, Arapları kıskanarak Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i inkâr ettiler.

Yahudiler kâfir oldukları halde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i vesîle ederek birçok savaş kazanmışlardır.

Şu Hadis-i Şerif'te Âdem Aleyhisselâm da Muhammed Sallallâhu aleyhi ve

sellem'i vesîle edince, onun hürmetine tevbesi kabul edilmiştir:

لَمَّا افْتَرَفَ آدَمُ الْخَطِيئَةَ قَالَ: يَا رَبِّ! أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا لَمَّا غَفَرْتَ لِي فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَا آدَمُ! كَيْفَ عَرَفْتَ مُحَمَّدًا وَلَمْ أَخْلُقْهُ؟ قَالَ: يَا رَبِّ! لِأَنَّكَ لَمَّا خَلَقْتَنِي بِيَدِكَ وَنَفَخْتَ فِيَّ مِنْ رُوحِكَ رَفَعْتَ رَأْسِي فَرَأَيْتُ عَلَى قَوَائِمِ الْعَرْشِ مَكْتُوبًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ فَعَلِمْتُ أَنَّكَ لَمْ تُضِفْ إِلَيَّ اسْمِكَ إِلَّا أَحَبَّ الْخَلْقِ إِلَيْكَ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: صَدَقْتَ يَا آدَمُ! إِنَّهُ لَأَحَبُّ الْخَلْقِ إِلَيَّ وَإِذَا سَأَلْتَنِي بِحَقِّهِ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكَ وَلَوْ لَا مُحَمَّدٌ مَا خَلَقْتُكَ (ك) وابن عساكر عن عمر

Âdem, Cennetten kovulduğunda hatâsını anlayıp, "Yâ Rabbi! Eğer beni affetmemiş isen Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem hürmetine Senden affımı diliyorum" demişti. Allah'ı Teâlâ (ne cevap vereceğini bildiği halde, cevabını da diğer insanların duyması için): "Yâ Âdem! Ben onu henüz (zâhirde) yaratmadığım halde, sen Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i nasıl tanıdın?" diye buyurdu. Âdem: "Yâ Rabbi! Sen beni (kudret) elin ile yaratıp bana rûhundan üflediğin zaman, başımı kaldırıp baktığımda Arş'ın ayaklarında -Lâ ilâhe illallâh Muhammed'un Resûlullâh- yazılmış olduğunu gördüm. İsminin yanına ancak yaratıl-mışların en sevgilisini koyacağını bildim" dedi. Allah'ı Teâlâ: "Yâ Âdem! Doğru söyledin, hakikaten Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Bana yaratılmışların en sevgilisidir. Onun hürmetine Benden ne istesen sana verirdim. Affını diledin, Ben de seni affettim. Şâyet Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem olmasaydı, seni yaratmazdım" buyurdu.[1]

Yine bir Hadis-i Şerif'te: Gözlerinin açılması için duâ ricâsında bulunan bir âmâyâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, abdest alıp iki rekât namaz kıldıktan sonra şöyle duâ etmesini söylemiştir:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ إِنِّي تَوَجَّهْتُ بِكَ إِلَى رَبِّي فِي حَاجَتِي هَذِهِ لِتُقْضَى (لِي) اللَّهُمَّ فَشَفِّعْهُ فِيَّ. (ت) عن عثمان بن حنيف

"Allah'ım! Ben, rahmet Peygamberi olan Senin Nebîn Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i vesîle ederek Senden istiyorum. Yâ Muhammed! Yâ Resûlallah! Ben seni vesîle ederek Rabbimden hacetimin hallini istiyorum. Allah'ım! Onu bana şefaathçi yap."[2]

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu da şu hâdiseyi anlatmıştır:

أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ كَانَ إِذَا قَحَطُوا اسْتَسْقَى بِالْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ اللَّهُمَّ إِنَّا كُنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّنَا فَتَسْقِينَا وَإِنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِعَمِّ نَبِيِّنَا فَاسْقِنَا قَالَ فَيُسْقَوْنَ (خ) طب عن انس

Kuraklık olduğunda, Ömer b. el-Hattab, (Peygamberimizin amcası) Abbas İbn-i Abdulmuttalib'i vesîle ederek, "Yâ Rabbi! Bizler, Peygamberimiz (hayatta iken) vesîlesiyle senden yağmur isterdik de bize yağmur ihsan ederdin. Şimdi de Peygamberimizin amcasının vesîlesiyle bize yağmur ihsan et" diye duâ ederdi. Enes Radiyallâhu anhu der ki: "Bu duâyı edince hemen yağmur yağardı." [3]

Bu sebeple Peygamberleri ve evliyâları vesîle ederek Allah'ı Teâlâ'dan istekte bulunmak haktır. Vesîle hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Mâide, Âyet 35 ve izahına bakınız.

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4287; İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 13; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 8371; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 1, s. 256.

[2] Sünen-i Tirmizî, Duâ bablarında çeşitli hadisler 6, Hakim, bu Hadis-i Şerif'in tahricinden sonra Hadisin sonuna: "Bu duâ ile duâ edip kalktığı zaman görmeğe başladı" diye ilâve etmiştir.

[3] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 537; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 82.

بِسْمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ بَغْيًا أَنْ يَنْزِلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ (فَبَاؤُوا بِغَضَبٍ عَلَى غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ) (٩٠)

90. Allah'ın indirdiği Kur'ân'ı, kullarından dilediğine lütfundan indirmesini haset ile inkâr ederek kendilerini satmaları (dünyâ hayatı için ebedî hayatlarını fedâ etmeleri) ne kötüdür! Bu halleriyle gazap üzerine gazaba uğradılar. Kâfirler için aşâğılayıcı bir azap da vardır.

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, İsrailoğullarından değil de, Araplardan geldiği için îman etmek Yahudiler'in nefislerine ağır gelmişti. Sâdece bu sebepten, bile bile îman etmedikleri için dünyâlarını âhiretlerine tercih edip nefislerini Cehenneme satmış olurlar. Allah'ı Teâlâ, onların kendilerini bu şekilde satmalarına "Ne kötüdür" diye buyurmuştur.

Bunlar hakkında Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 86'da şöyle buyurmuştur:

"İşte onlar, âhirete karşılık dünyâ hayatını satın alanlardır. Artık onlardan azap hafifletilmeyecektir. Onlara yardım da edilmeyecektir."

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا ((مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (٩١)

91. Onlara: "Allah'ın indirdiği Kur'an'a îman edin!" denildiği zaman, "Biz ancak bize indirilene îman ederiz" derler ve ondan sonra gelen Kur'an'ı inkâr ederler. Halbuki Kur'an, onlardaki Tevrat'ı tasdik eden hak bir kitaptır. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Mademki (Tevrat'a) îman ediyorsunuz, niçin daha önce gelen Allah'ın Peygamberlerini öldürdünüz?"

((وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ (٩٢)

92. Yemin olsun ki, Mûsâ size mûcizelerle geldi de, sonra siz onun arkasından buzağıyı ilah edindiniz. Böylece zâlimlerden oldunuz.

İzah: Sâmirî'nin altından yaptığı buzağıyı ilah edindiklerine dair geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 51'in izahına bakınız.

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمِعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَشْرَبُوا فِي ((قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ بِنَسَمَا يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيْمَانُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (٩٣)

93. (Ey İsrailoğulları!) Şu vakti de hatırlayın ki, üzerinize Tûr Dağı'nı kaldırarak sizden sağlam ahid almıştık, "Tevrat'a sımsıkı sarılın ve emirlerini dinleyin (gereğince amel edin)" demiştik. Onlar ise, "İştittik ve isyan ettik" dediler. Ve küfürleri sebebiyle kalplerine buzağı sevgisi yerleştirildi. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Eğer siz (iddianız üzere) Mü'min iseniz, îmanınızın size emrettiği şey ne kötüdür!"

İzah: Sûre-i Bakara, Âyet 91'de geçtiği üzere Yahudiler: "Biz ancak bize indirilene îman ederiz" demişlerdi. Bu âyette de açıkça, Tevrat'a da îman etmeyip, onunla amel etmedikleri anlatılmıştır. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ, Tûr Dağı'nı Yahudilerin üzerine kaldırmıştır. Tûr Dağı'nın üzerlerine kalktığını gören İsrailoğulları, dehşete kapılarak çok korkmuşlar ve o anda Tevrat'ın hükümleriyle amel etmeyi kabul etmişlerdir. Fakat sonra yine bu hükümlere uymamışlardır.

Yahudilerin kalbine, Allah'u Teâlâ'ya yaptıkları isyanları ve küfürleri sebebiyle buzağı sevgisi yerleştirilmiş ve bu sebeple hakkı göremez olmuşlardır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(حُبُّكَ الشَّيْءَ يُغْمِي وَيُصِمُّ (د عن ابى الدرداء

"Senin bir şeyi sevmen; seni kör ve sağır kılar." [1]

Bu hâdise ile ilgili olarak tefsirlerde şu rivâyete de yer verilmektedir:

Mûsâ Aleyhisselâm, Sâmirî'nin altından yaptığı buzağıyı parçalayıp yakarak eritti, küllerini ve bütün kalıntıları denize attı. Sonra Mûsâ Aleyhisselâm, kalplerinde buzağı sevgisi olanların meydana çıkması için, onlara denizin suyundan için dedi. Onlar da içtiler. Kalplerinde buzağı sevgisi olanların ağzının etrafında buzağıya ait olan alâmetler belirdi. Bunun için Allah'ı Teâlâ: "Ve küfürleri sebebiyle kalplerine buzağı sevgisi yerleştirildi" diye buyurmuştur.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 125.

(قُلْ إِنْ كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٩٤)

94. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Eğer Allah katında âhiret yurdu (Cennet), başka insanların değil de sâdece sizin olduğu iddiasında bulunuyorsanız ve bu iddianızda doğru iseniz, ölümü temenni edin."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Yahudilerin; "Allah, Cenneti sâdece bizim için yaratmıştır" diye iddia etmeleri üzerine nâzil olmuştur.

Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 111'de de şöyle geçmektedir:

Yahudiler: "Cennete bizden başka kimse girmez" dedikleri gibi Hristiyanlar da: "Cennete bizden başka kimse girmez" dediler. Onların bu sözleri bâtıl temennilerden ibârettir...

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ أَبُو جَهْلٍ لَئِنْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي عِنْدَ الْكُعْبَةِ لَأَتَيْنَهُ حَتَّى أَطَأَ عَلَى عُقْبِهِ قَالَ فَقَالَ لَوْ فَعَلَ لَأَخَذْتُهُ الْمَلَائِكَةُ عِيَانًا وَلَوْ أَنَّ الْيَهُودَ تَمَنَّوْا الْمَوْتَ لَمَاتُوا وَرَأَوْا مَقَاعِدَهُمْ فِي النَّارِ وَلَوْ خَرَجَ (الَّذِينَ يُبَاهِلُونَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَرَجَعُوا لَا يَجِدُونَ مَالًا وَلَا أَهْلًا (حم عن ابن عباس

Ebû Cehil melun dedi ki: "Ben, Muhammed'i Kâbe'nin yanında görürsem muhakkak onun üzerine gider ve onun boynunu çiğnerim." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Eğer öyle yapsaydı, melekler göz göre göre onu alırlardı. Eğer Yahudiler ölümü temenni etselerdi, hepsi ölür ve mutlaka Cehennemdeki yerlerini görürlerdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e meydan okuyan Hristiyanlar da mübâheleye[1] çıkmış olsalardı, dönüşlerinde ne ailelerini, ne de mallarını bulabilirlerdi." [2]

[1] Mübâhele âyeti hakkında Süre-i Âl-i İmrân, Âyet 61 ve izahına bakınız.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2115.

(وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ) ٩٥)

95. Halbuki onlar yaptıkları mâsiyetleri bildikleri için ölümü aslâ temenni etmezler. Allah'ı Teâlâ, zâlimleri hakkıyla bilendir.

İzah: Yahudilerin, Peygamberleri öldürmeleri, Tevrat'ı tahrif etmeleri ve Samîri'nin altından yaptığı buzağıya tapmaları gibi birçok fenâlıkları bile bile yaptıklarından, Yahudiler azâbı hak ettiklerini bilirler ve aslâ ölümü temenni etmezler. Hattâ onlar, derler ki: "Bize sayılı günler dışında, aslâ ateş dokunmayacaktır." [1] Bu da onların günahları bilerek işlediklerini göstermektedir.

[1] Sûre-i Bakara, Âyet 80.

(وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَاتِهِ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرَ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحِّزٍ)
(مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ) ٩٦)

96. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki sen, o Yahudileri dünyâ hayatı üzerine, insanlardan hattâ müşriklerden bile daha fazla hırslı bulursun. Onlardan her biri bin sene yaşamak ister. Halbuki uzun yaşamaları, onları azaptan uzaklaştırmaz. Allah'ı Teâlâ, onların bütün yaptıklarını görmektedir.

(قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ)
((٩٧) مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ) ٩٨)

97-98. Ey Resûlüm! De ki: "Her kim Cebrâil'e düşman olmuş ise kahrolsun. Çünkü kendinden önceki kitapları tastik eden ve Mü'minler için hidâyet ve

müjde olmak üzere Allah'ın izniyle Kur'an'ı senin kalbin üzerine indiren şüphesiz ki O'dur."* Her kim Allah'a, meleklerine, Peygamberlerine, Cebrâil'e ve Mikâil'e düşman olursa, şüphesiz ki Allah'u Teâlâ da kâfirlerin düşmanıdır.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Hiz. Ömer'in Medîne'nin yukarısında bir tarlası vardı. Yolu Yahudilerin medreselerinin önünden geçirdi. Hiz. Ömer, tarlasına giderken ara sıra onların medresesine uğrar ve onları dinlerdi. Bir gün onlar: "Yâ Ömer! Biz seni sevdik. Biz senin hakkında ümitliyiz" dediler. Hiz. Ömer de: "Vallâhi! Benim size gelmem, ne sevdiğim için, ne de dînimde bir şüphem olup da onu sormak için değildir. Size gelmemin nedeni, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in emirlerinin serpintilerini kitabınızda görüyorum ve bu inancımı kuvvetlendiriyor" dedi ve sonra onlara Cebrâil'i sordu. Onlar: "Cebrâil bizim düşmanımızdır. Bizim sırlarımızı, Muhammed'e haber verir. O, azâbın, kıtlık ve şiddetin sahibidir. Mikâil ise, dâimâ bolluk ve selâmet getirir" dediler.

فَقَالَ لَهُمْ وَمَا مَنَزَلَتْهُمَا مِنَ اللَّهِ؟ قَالُوا أَقْرَبُ مَنَزَلَةٍ جِبْرِيلُ عَنْ يَمِينِهِ وَمِيكَائِيلُ عَنْ يَسَارِهِ هُوَ مِيكَائِيلُ عَدُوُّ الْجِبْرِيلِ فَقَالَ عُمَرُ لَنْ كَانَ كَمَا تَقُولُونَ فَمَا هُمَا بِعَدُوِّينَ وَلَا أَنْتُمْ أَكْفَرُ مِنَ الْحَمِيرِ وَمَنْ كَانَ عَدُوًّا لِأَحَدِهِمَا كَانَ عَدُوًّا لِلْآخَرِ وَمَنْ كَانَ عَدُوًّا لَهُمَا كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ ثُمَّ رَجَعَ عُمَرُ فَوَجَدَ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَدْ سَبَقَهُ بِالْوَحْيِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ وَافَقَكَ رَبُّكَ يَا عُمَرُ قَالَ عُمَرُ لَقَدْ رَأَيْتَنِي فِي دِينِي بَعْدَ ذَلِكَ أَصْلَبَ (مِنْ الْحَجَرِ) (الرازى، التفسير الكبير)

Bunun üzerine Hiz. Ömer onlara: "Cebrâil ve Mikâil'in Allah katındaki mevkilerini bana bildirin?" dedi. Onlar: "Cebrâil, Allah'ın sağında ve Mikâil de solunda durur ve Mikâil, Cebrâil'in düşmanıdır" dediler. Hiz. Ömer de: "Şâyet sizin dediğiniz gibi ise, o ikisi birbirine düşman olmaz ve siz eşekten daha ahmaksınız. Onlardan birine düşman olan, diğerine de düşman olmuş olur. Onlardan ikisine düşman olan, Allah'u Teâlâ'ya da düşmanlık etmiş olur" dedi. Sonra oradan ayrılıp Peygamberimizin huzuruna geldi ve Cebrâil'in kendisinden önce vahiy getirdiğini ve Sûre-i Bakara Âyet 97-98'i indirdiğini gördü. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'a yemin olsun ki, Rabbin sana muvafakat etti Yâ Ömer!" dedi. Hiz. Ömer de: "Yâ Resûlallah! Allah'a yemin olsun ki, bundan sonra sen beni din hususunda, inancımı kayadan daha sağlam göreceksin" dedi.[1]

[1] Fahreddin er-Râzî, Tefsîr-i Kebîr, c. 2, s. 234.

(وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ (٩٩))

99. Ey Habîbim! Yemin olsun ki, Biz sana apaçık âyetler indirdik. Bunları ancak fâsıklar (küfürde inâdi olanlar) inkâr eder.

((أَوْكُلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (۱۰۰)

100. O Yahudiler, ne zaman bir ahidde bulundularsa, içlerinden bir taife o ahdi bozmadılar mı? Bilakis onların çoğu îman etmezler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdis nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Peygamber olarak gönderilip, Yahudilere; kendilerinden Tevrat'ta ahid alındığını ve Allah'ı Teâlâ'nın Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında kendilerine emirler verdiğini hatırlatınca, Mâlik b. Dayf: "Vallâhi! Muhammed hakkında bize hiçbir emir gelmedi ve onun hakkında bizden herhangi bir ahid alınmadı" dedi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'yi indirdi.[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 969.

وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ((ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (۱۰۱)

101. Yahudilere, Allah tarafından yanlarındaki Tevrat'ı tasdik eden bir Resûl gelince, kendilerine kitap verilmiş olanlardan bir taife, sanki (Muhammed Aleyhisselâm'ın Peygamberliğine dair delilleri) bilmiyor-larmış gibi, Allah'ın kitabını (Tevrat'ı) terk edip ondan yüz çevirdiler.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın, kendilerine Tevrat vâsıtasıyla bilgi verdiği Yahudi âlimlerine, Tevrat'ı tasdik eden ve Tevrat'ın da geleceğini haber verdiği Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem gelince bu Yahudiler, Allah'ın kitabını arkalarına attılar ve ondan yüz çevirdiler. Bu Yahudiler, sanki Tevrat'taki, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i tasdik edip ona uymalarını emreden hükmü bilmiyorlarmış gibi bu hakikati inkâr ettiler.

وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكٍ سَلِيمٍ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمٌ وَلَٰكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السَّحْرَ (وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا

يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (١٠٢) وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَتُّوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (١٠٣)

102-103. Süleyman'ın hükümdarlığı zamanında Yahudiler, şeytanların (âsi olan cinlerin)[1] okudukları şeye (sihre) tâbi oldular (Süleyman Aleyhisselâm'ın da sihre tâbi olduğu iddiasında bulundular). Halbuki Süleyman, (sihir yapıp) kâfir olmadı. Şeytanlar ise, insanlara sihri öğrettikleri, Bâbil'de Hârut ve Mârut ismindeki iki meleğe indirilen sihri de halka öğrettikleri için kâfir oldular. Halbuki bu iki melek, "Biz ancak imtihan için gönderildik, (sihri yapmakla) sakın kâfir olma!" demedikçe kimseye sihir öğretmezlerdi. İşte birtakım kimseler, bu iki melekten kişi ile karısının arasını ayıracak sihri öğreniyorlardı. Halbuki Allah'ın izni olmadıkça onlar, bununla kimseye zarar verecek değillerdi. Onlar, kendilerine zarar verecek, faydalı olmayacak şeyleri öğreniyorlardı. Yemin olsun ki onlar, o sihri satın alan kimsenin, âhirette bir nasibi olmadığını çok iyi biliyorlardı. Yemin olsun ki, nefisleri için satın aldıkları ve seçtikleri şey ne kötüdür. Keşke bilselerdi!* Eğer onlar da, (Kur'ân'a ve âhir zaman Peygamberine) îman ederek mâsiyetten sakınsalardı, yemin olsun ki Allah katından nâil olacakları mükâfat, kendileri için hayırlı olurdu. Keşke bilselerdi!

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Hârut ile Mârut" hakkında şu hâdise rivâyet edilmiştir:

Hârut ile Mârut, Arş-ı Âlâ'da sevapları ve günahları izleyen iki melekti. Bunlar Allah'u Teâlâ'ya:

- Yâ Rabbi! İnsanlar, bizim yaptığımız ibâdetten çok azını yaptıkları halde onlara çok büyük derece ve sevap veriyorsun, dediler. Allah'u Teâlâ:

- Sizde nefsin arzuları ve şeytanın müdahalesi yok. İnsanlar, nefisleriyle ve şeytanlarıyla mücâdele edip uğraşa uğraşa amel-i sâlih işliyorlar. Bu nedenle onların yaptığı ibâdetin derecesine sizin yetişmenize imkân yoktur, diye buyurdu. Bu iki Melek:

- Yâ Rabbi! Keşke bizi de insan olarak yaratsaydın. Biz de nefis ve şeytan ile mücâdele ederek ibâdet edip onların aldığı dereceleri ve sevapları alsaydık, diye Allah'a duâ ettiler. Allah'u Teâlâ da duâlarını kabul etti. Böylece onlar insan oldular. Nefis ve şeytanın müdâhalesi diğer insanlarda olduğu gibi kendilerinde de olmuştu.

Allah, bunları insan olarak, Süleyman Aleyhisselâm'ın zamanında onun kavminden sihir yapanlara karşı, Süleyman Aleyhisselâm'a yardımcı olmaları için gönderdi. Bunlar kazmayla kürekle, amelelikle çalışıyorlar ve hem de ibâdet ediyorlardı. İnsanları da, Allah'ın nehyettiği şeylerden menediyorlardı. Bunlar; kazma ve kürekle çalışa çalışa, kuru ekmek yiyerek ibâdet edip çok yorgun düşüyor ve lüks hayat yaşayan zenginlere çok imreniyorlardı. Nihâyet şeytan bunları azdırdı. Bunlar:

- Kazma ve kürekle çalışarak amelelikle bizim zengin olmamıza imkan yok. Millete sihirbazlık günahdır yapmayın der, Allah'ı Teâlâ'nın emrini tebliğ eder, ondan sonra da bunlara karıyla kocanın arasını açan vs. sihirleri öğretir, karşılığında para alır zengin oluruz, dediler. Böyle yaparak zengin olup büyük mevkilere yükseldiler. Günümüz tabiriyle bunlar, halkın içinde birisi hakim, diğeri de savcı konumunda itibar sahibi kişiler olmuşlardı.

Bir gün genç ve çok güzel bir kadınla, kocası geçimsiz olup mahkeme olmak için bunların huzuruna gelmişlerdi. Onlar ise, kadına göz koydular. Kadın da onlara:

- Eğer kocamı öldürür ve beni ondan kurtarırsanız, sizinle beraber olurum, dedi. Bunun üzerine Hârut ile Mârut, o adamı gizlice öldürdüler ve kadınla da zinâ ettiler. Böylece Allah'ın haram kıldığı büyük günahları işlediler. Sihirle mücâdele etmeleri gerekirken, nefislerine uyup sihri hem yaptılar hem de halka öğretiler, haksız yere bir kimseyi öldürdüler ve zinâ yaptılar. Bunun üzerine Hârut ile Mârut'u, Allah'ı Teâlâ Arş-ı A'lâ'ya çekti. Yine melek yaptı. Onlara:

- Siz dünyâ yüzünde kötülüğü önleyecektiniz, halbuki bunu siz yaptınız. İnsan olmayı da siz istediniz. Ben size, emirlerime uyduğunuzda mükâfat vererek yüksek dereceler vereceğimi; günah işlerseniz de aynı insanların cezâlandırıldığı gibi cezâlandıracağımı vaad etmiştim, dedi. Onlar:

- Yâ Rabbi! Biz hatâ ettik, Sen bizi affet, dediler. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ:

- Ben size kıyâmete kadar mı cezâ vereyim, yoksa kıyâmetten sonra mı? diye sordu. Onlar:

- Kıyâmetten sonra ebedî olacak, hiç sonu gelmeyecek. Kıyâmete kadar olursa sonu gelir, kurtuluruz. Sen bize, kıyâmete kadar cezâ ver, ondan sonra affet,

dediler. Allah'ı Teâlâ, bu ikisini ayaklarından, zincirle Arş-ı Âlâ'ya astı ve "Siz burada kıyâmete kadar bu cezâyı çekeceksiniz" buyurdu.

İşte bir kısım Yahudiler, kendilerine sihir ilmi verilen Hârut ve Mârut adındaki iki melekten sihir öğrenerek onlara tâbi olup kâfir olmuşlardır.

Ehl-i Sünnet'e göre, sihrin varlığı gerçektir. Fakat onunla amel etmek küfürdür. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَتَى كَاهِنًا أَوْ عَزَّافًا [فِي رَوَايَةٍ: أَوْ سَاحِرًا] فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (حم ك عن أبي هريرة وأبي يعلى الموصلى عن عبد الله)

"Kim bir kâhine veya büyücüye gider de onun söylediklerini tasdik ederse, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e indirilmiş olana küfretmiş olur."[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

حَدَّثَ السَّاحِرُ ضَرْبَةً بِالسَّيْفِ (ت عن جندب)

"Sihir yapanın haddi (şer'î hükmü), kılıçla onun boynunu vurmaktır."[3]

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sihir yapıldığını şöyle anlatmıştır:

سُحِرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى كَانَ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَفْعَلُ الشَّيْءَ وَمَا يَفْعَلُهُ حَتَّى كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ دَعَا وَدَعَا ثُمَّ قَالَ أَشْعَرْتُ أَنْ اللَّهَ أَفْتَانِي فِيمَا فِيهِ شِفَائِي أَتَانِي رَجُلَانِ فَقَعَدَ أَحَدُهُمَا عِنْدَ رَأْسِي وَالْآخَرُ عِنْدَ رِجْلِي فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِلْآخَرِ مَا وَجَعَ الرَّجُلُ قَالَ مَطْبُوبٌ قَالَ وَمَنْ طَبَّهُ قَالَ لَيْدٌ بْنُ الْأَعْصَمِ قَالَ فِيمَاذَا قَالَ فِي مُشْطٍ وَمُشَاقَّةٍ وَجَفَّ طَلْعَةٍ ذَكَرَ قَالَ فَأَيْنَ هُوَ قَالَ فِي بئرِ ذُرْوَانَ فَخَرَجَ إِلَيْهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ لِعَائِشَةَ حِينَ رَجَعَ نَحْلُهَا كَأَنَّهُ رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ فَقُلْتُ اسْتَخَرَجْتَهُ فَقَالَ لَا أَمَّا أَنَا فَقَدْ شَفَانِي اللَّهُ (وَحَشِيتُ أَنْ يُثِيرَ ذَلِكَ عَلَى النَّاسِ شَرًّا ثُمَّ دُفِنْتُ الْبِئْرُ) (خ عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sihir yapıldı. Öyle ki, yapmadığı bir şeyi yaptığını zannediyordu. Bir gün benim yanımdayken Allah'a çokça duâ etti ve sonra: "Yâ Âişe! Hissettin mi? Allah'ı Teâlâ bana neden şifâ bulacağımı bildirdi" diye buyurdu. "Yâ Resûlallah! O nedir?" deyince, buyurdu ki:

- Yanıma iki kişi geldi. Biri başucuma diğeri de ayak tarafıma oturdu. Sonra biri diğeri: "Bu adamın ağrısı nedir?" diye sordu. Diğeri: "Kendisine büyü yapılmış" dedi. O da: "Kim büyü yapmış?" diye sordu. Diğeri: "Züreykoğulları

Yahudilerinden Lebid b. el-A'sam yapmış" dedi. "Ne ile yapmış?" diye sordu. Diğer: "Tarak ve tarağın dışında kalan saçlar ve hurmanın erkek tomurcuğunun kabuğu ile yapmış" dedi. "Şimdi onlar nerede?" diye sordu. Diğer: "Zervan kuyusundadır" diye cevap verdi.

Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâbından bir grupla beraber oraya gitti ve geldi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yâ Âişe! Kuyunun etrafında yetişen hurma ağaçlarının uçları şeytan başları gibiydi" buyurdu. Dedim ki: "Yâ Resûlallah! Onu çıkardın mı?" Buyurdu ki: "Hayır! Artık Allah bana şifâ verdi ve onunla insanlara şer yayılmasını istemedim." Daha sonra kuyunun kapatılmasını emretti ve kuyunun üstü kapatıldı.[4]

[1] Âyetin metninde şeytanlar diye bir ifade kullanılmakta ve bu ifadeyle âsi olan cinler kastedilmektedir. Nitekim âyetlerde, cin için şeytan ifadesi, bâzen de şeytan için cin ifadesi kullanılmaktadır. Bu hususta Sûre-i En'âm, Âyet 128, Sûre-i Hicr, Âyet 27 ve izahlarına bakınız.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9171; Ebû Ya'la el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 5280.

[3] Sünen-i Tirmizî, Hudûd 27.

[4] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 11.

((يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انظُرْنَا وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ (١٠٤)

104. Ey îman edenler! (Resûlü Ekrem'e) "Râinâ" demeyin, "Unzurnâ" deyin ve size emrolunan şeyleri güzel dinleyin. Kâfirler için elim bir azap vardır.

İzah: Ashâb-ı Kirâm, "Râinâ Yâ Resûlallah!" derlerdi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu ifadenin, "Yâ Resûlallah! Sen bizi dinle, biz de seni dinleyelim" anlamında olduğunu söylemiştir. "Râinâ" lafzı ise İbrânice'de, "Ey sözü dinlenmez adam, bizi dinle" gibi hakaret anlamına gelmekteydi. Müslümanların böyle söylemelerini fırsat bilen Yahudiler de, hakaret olsun diye Resûlü Ekrem'e böyle demeye başlamışlardı. Said İbn-i Muaz Radiyallâhu anhu İbrânice bildiği için, "Ey Allah'ın düşmanları! Size lânet olsun. Vallâhi! Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e karşı bunu söylediğinizi bir daha iştirsem boynunuzu vururum" dedi. Onlar da, "Siz böyle söylemiyor musunuz?" deyince, bu âyet

nâzil olmuştur. Böylece Müslümanların, "Râinâ" yerine aynı anlama gelen "Unzurnâ" ifadesini kullanmaları emrolunmuştur.

(مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ)
(بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ) (١٠٥)

105. Ehl-i Kitap'tan kâfir olanlar da müşrikler de, Rabbinizden sizin üzerinize bir hayır (vahiy) indirilmesinden hoşlanmazlar. Allah'ı Teâlâ ise, rahmetini dilediğine tahsis eder. Allah'ı Teâlâ, büyük lütuf sahibidir.

(مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) (١٠٦)

106. Biz, herhangi bir âyeti nesh eder yahut unutturursak, ondan daha hayırlısını yahut mislini getiririz. Bilmez misin ki, şüphesiz Allah'ı Teâlâ her şeye kâdirdir.

İzah: Biz bir âyetin hükmünü nesh edersek yani helâli haram, harâmı helâl, mübahı sakıncalı, sakıncalıyı mübah şeklinde değiştirirsek yahut unutturursak yani amel etmeyi bırakmanızı istediğimiz bir hükmü kaldırırsak, ondan daha hayırlısını yahut mislini göndeririz. Bilmez misin ki, şüphesiz Allah'ı Teâlâ her şeye kâdirdir, demektir.

Yahudilerin: "Muhammed'i görmüyor musunuz? Ashâbına bir şeyi emrediyor, sonra dönüp onu yasaklıyor. Dolayısıyla söyledikleri şeyler hep kendisindendir, Allah katından değildir" demeleri üzerine Sûre-i Bakara, Âyet 106 ve Sûre-i Nahl, Âyet 101 nâzil olmuştur.

Kur'ân-ı Kerîm'de nâsih ve mensûh âyetler vardır. Daha sonra gelip de önceki âyetin hükmünü kaldıran âyete "Nâsih" denir. Hükmü kaldırılan âyete de "Mensûh" denir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ أَحَادِيثِي تَنْسَخُ بَعْضُهَا بَعْضًا كَنْسَخِ الْقُرْآنِ) (الديلمى قط عن ابن عمر)

"Kur'ân'ın âyetlerinde nâsih ve mensûh olduğu gibi benim hadislerimde de nâsih ve mensûh hadisler vardır." [1]

İşte âyetlerde olduğu gibi hadislerde de nâsih ve mensûh hadisler vardır. Meselâ, İmâm-ı Âzam Efendimiz der ki: "Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ilk

defa iki tarafına selâm vermeden sehiv secdesi yapardı. Sonradan iki tarafına selâm verdi ve sehiv secdesini yaptı.”[2] İşte sonraki, evvelkinin hükmünü kaldırmıştır.

İçki hakkında: "Ey îman edenler! Sarhoş olduğunuz halde ne dediğinizi bilinceye kadar namaz kılmayın..." diye devam eden Sûre-i Nisâ, Âyet 43 nâzil olunca, Ashâbdan bâzıları sarhoş olmayacak kadar içer namazlarını kırlardı. Daha sonra: "Ey îman edenler! İçki, kumar, putlar ve fal okları şeytanın amelinden olan murdar bir şeydir. Bunlardan sakının ki, felah bulasınız.* Muhakkak şeytan, içki ve kumarla aranızı buğuz ve düşmanlık sokmak ve sizi zikrullahtan ve namazdan alıkoymak ister. Artık siz bunlardan vazgeçtiniz değil mi?" mealindeki Sûre-i Mâide, Âyet 90-91 nâzil olunca, Sûre-i Nisâ, Âyet 43'ün içki hakkındaki bu kısmı ve içki hakkındaki diğer âyetler nesh edilmiş oldu. Böylece içki hakkındaki önceki âyetlerin hükmü tamamen kaldırıldı.

Sonuç olarak hükmü kaldırılan âyet ve hadisle amel edilmez. Ehl-i Sünnet itikâdına göre, Âyet-i Kerîme'nin hükmünün kalkmasıyla lafzı ortadan kalkmaz. Bu sebeple nesh edilen âyetler, Kur'ân'da yazılı olup, o âyetler okunarak namaz kılınır.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 111/9; Sünen-i Dârukutnî, Hadis No: 4323.

[2] Bakınız: İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 606.

((أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ (١٠٧)

107. Bilmez misin ki, göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. (Ey insanlar!) Sizin için Allah'tan başka ne bir dost, ne de bir yardımcı vardır.

((أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ (١٠٨)

108. Yoksa, (Ey Müslümanlar!) daha önce Yahudiler'in, Mûsâ'yı sorguya çektikleri gibi, siz de Peygamberinizi sorguya mı çekmek istiyorsunuz? Kim imânı küfür ile değiştirirse, şüphesiz doğru yoldan sapmış olur.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kendisine muhalefet edilmemesi gerektiğine dair şöyle buyurmuştur:

دَعُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِسُؤَالِهِمْ وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ فَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَاجْتَنِبُوهُ (وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ (خ م عن ابى هريرة

"Ben sizi bıraktığım sürece siz de beni bırakın. Sizden öncekiler çok soru sormaları ve Peygamberlerine karşı muhalefet etmeleri sebebiyle helâk oldular. Ben size bir şeyi emrettiğim zaman gücünüz yettiği kadar tutun. Sizi bir şeyden nehyettiğim zaman da ondan sakının." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, İ'tisâm 2; Sahih-i Müslim, Hac 73 (412 Sünen-i Nesâî, Hac 1.

وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا نَبَّيْنَاهُمْ (الْحَقُّ فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (١٠٩)

109. Ey Müslümanlar! Ehl-i Kitap'tan birçok kimseler, hak ve hakikat kendilerince mâlum iken, siz îman ettikten sonra hasetlerinden dolayı sizi tekrar küfre döndürmek isterler. Allah'ı Teâlâ'nın (onlar hakkındaki) emri gelinceye kadar onları affedin ve onlardan yüz çevirin. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ her şeye kâdirdir.

İzah: Ehl-i Kitap'tan Müslüman olmayarak küfrü seçen ve Müslümanları da küfre döndürmek isteyenler vardı. Sahâbe-i Kirâm'ın, onlarla harp etmek için Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den izin istemeleri üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Âyet-i Kerîme'de işâret edilen emir, Sûre-i Tevbe, Âyet 29'da şöyle ifade edilmiştir:

"Ey Mü'minler! Ehl-i Kitap'tan, Allah'a ve âhiret gününe îman etmeyen, Allah ve Resûlünün haram kıldığı şeyleri haram tanımayan ve hak din İslâm'ı din edinmeyen kimselerle, onlar zelil olarak kendi elleriyle cizye verinceye kadar savaşın."

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ((١١٠)

110. Ey Müslümanlar! Namazı kılın ve zekâtı verin. Hayır işlerden kendiniz için önden her ne gönderirseniz, Allah katında mükâfatını bulursunuz. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ yaptıklarınızı görür.

وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ((۱۱۱) بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (۱۱۲))

111-112. Yahudiler: "Cennete bizden başka kimse girmez" dedikleri gibi Hristiyanlar da: "Cennete bizden başka kimse girmez" dediler. Onların bu sözleri, bâtil temennilerden ibârettir. Ey Habîbim! Onlara de ki: "Sözünüzde doğru iseniz, delilinizi gösterin."* Hayır, onların dedikleri gibi değil! Kim muhsin olarak yüzünü Allah'a döndürürse, onun mükâfatı Rabbinin katındadır. Onlar için korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.

İzah: Hahamlar, râhipler ve onlara benzeyen kişiler, her ne kadar kendilerini Allah'u Teâlâ'ya adadıkları kanâatinde iseler de, amelleri Allah katında makbul değildir. Ancak onlara ve tüm insanlığa gönderilen Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e tâbi olup Müslüman olurlarsa, ancak o zaman amelleri makbul olur.

Bunlar hakkında Sûre-i Furkân, Âyet 23'te şöyle buyrulmuştur:

"Biz onların dünyâda yaptıkları iyilikleri saçılmış zerre hâline getiririz." Onlar, dünyâda yaptıkları iyiliklerinin hiçbir faydasını görmezler, demektir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ (خ) عَنْ عَائِشَةَ

"Bizim emretmediğimiz bir ameli yapan kimsenin, bu ameli reddedilmiştir." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Sulh 5.

وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ ((۱۱۳) كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (۱۱۴))

113. Yahudiler dediler ki: "Hristiyanların dîni bâtildir." Hristiyan-lar da dediler ki: "Yahudilerin dîni bâtildir." Halbuki onlar (birbirlerini tasdik eden) kitabı okuyorlardı. Bilmeyenler (müşrikler) de: "Kendi tuttıkları yoldan başka her din bâtildir" dediler. Allah'u Teâlâ ise, mahşer gününde ihtilaf ettikleri şey hakkında hükmünü verecektir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu

anhumâ şöyle buyurmuştur:

Necran Hristiyanları, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldiler. Yahudi âlimleri de onların bulunduğu yere geldiler ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzurunda münâkaşaya başladılar. Yahudiler, Hristiyanlara hitâben: "Sizin dîniniz bâtıldır" dediler ve Meryem oğlu Îsâ'yı ve İncil'i inkâr ettiler. Hristiyanlar da Yahudiler'e hitâben: "Sizin dîniniz bâtıldır" dediler ve Hz. Mûsâ'nın Peygamberliğini ve Tevrat'ı inkâr ettiler. Bunun üzerine de bu Âyet-i Kerîme nâzil oldu.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا ((إِلَّا خَافِئِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ (١١٤)

114. Allah'ın mescitlerinde O'nun isminin zikredilmesini meneden ve (böylelikle) o mescitlerin harap olmasına çalışandan daha zâlim kim olabilir? Onlar için lâıyk olan, mescitlere Allah'tan korkarak girmektir. Onlar için dünyâda zillet vardır ve onlar için âhirette de büyük bir azap vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de bahsi geçen ve insanları Allah'ın mescitlerinde Allah'ın ismini zikretmekten meneden ve onların tahribi için çalışan kişiler hakkında İbn-i Zeyd Hazretleri şöyle buyurmuştur:

"Bu âyette bahsi geçen kişiler, Hudeybiye vakasında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mekkeye girmesine engel olan Kureyş müşrikleridir. Zîrâ, Kureyşlilerin geleneklerine göre kişi, babasının katilinin dahi Mekke'ye girmesine engel olmazken, onlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i Kâbe'ye sokmamışlardır. Kureyş müşriklerinin Kâbe'yi harap etmeleri ise, Allah'ı zikrederek orayı tamir eden Mü'minlere engel olmaları, hac ve umre için gelen kişileri oraya sokmamalarıdır." [1]

İşte Cenab-ı Hakk Teâlâ, mescitlerde namaz kılınmasına, Allah'ın zikredilmesine ve bunlar gibi Allah için oralarda yapılacak ibâdetlere engel olanlar hakkında, bu Âyet-i Kerîme'yi indirmiştir.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 2, s. 521.

(وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُولُوا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (١١٥)

115. Doğru da, batı da Allah'ındır. Ey Müslümanlar! (Namaz esnâsında) nereye

yönelirseniz, Allah'ın vechi (rızâsı) oradadır. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, rahmeti geniş olandır ve her şeyi bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

كَانَ أَوَّلَ مَا نُسِخَ مِنَ الْقُرْآنِ الْقِبْلَةَ وَذَلِكَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا هَاجَرَ إِلَى الْمَدِينَةِ. وَكَانَ أَكْثَرُ أَهْلِهَا الْيَهُودَ أَمَرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَسْتَقْبِلَ بَيْتَ الْمُقَدَّسِ فَفَرَحَتِ الْيَهُودُ فَاسْتَقْبَلَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِضِعَةِ عَشْرَ شَهْرًا فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّ قِبْلَةَ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَكَانَ يَدْعُو وَيَنْظُرُ إِلَى السَّمَاءِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: {قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ} إِلَى قَوْلِهِ: {فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ} فَارْتَابَ مِنْ ذَلِكَ الْيَهُودُ وَقَالُوا: {مَا وَلَاهُمْ عَنْ قِبَلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا} فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: {قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ} وَقَالَ: {فَأَيْنَمَا تُولُوا فَتَمَّ وَجْهَ اللَّهِ} (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن ابن عباس)

Kur'an'ın ilk neshedilen hükmü kible meselesidir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne'ye hicret ettiğinde Medîne halkının çoğunluğunu Yahudiler oluşturunuyordu. Allah'u Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Beyt'ül-Makdis'e doğru yönelmesini emretti. Yahudiler buna sevindiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, on ay kadar bir zaman Kudüs'e yönelerek namaz kıldı. Fakat o, İbrâhim Aleyhisselâm'ın kiblesi olan Kâbe'ye yönelmeyi istiyordu. Bu hususta Allah'a yalvarıyor ve göğe doğru bakıyordu. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ: "Ey Habîbim! Biz senin (kıblenin Kâbe'ye çevrilmesi hususunda vahiy gelmesini bekleyerek) yüzünü göğe doğru çevirip durduğunu görüyoruz. Seni arzuladığın kibleye çeviriyoruz. Sen de yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir..." diye devam eden âyeti indirdi.[1] Yahudiler bundan tedirgin oldular ve "Müslümanları yöneldikleri kibleden (Beyt'ül-Makdis'ten) ne döndürdü?" dediler. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ: Ey Resûlüm! De ki: "Doğu da, batı da Allah'ındır..."[2] buyruğunu indirdi ve Sûre-i Bakara, Âyet 115'te: "Doğu da batı da Allah'ındır. Ey Müslümanlar! (Namaz esnâsında) nereye yönelirseniz, Allah'ın vechi (rızâsı) oradadır..." diye buyurdu.[3]

Diğer bâzı müfessirler de, Sûre-i Bakara, Âyet 115'in, kıblenin yönünün tam olarak belirlenemediği durum ile ilgili olduğunu beyan ederek, İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen şu hadisi delil getirirler:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي وَهُوَ مُقْبِلٌ مِنْ مَكَّةَ إِلَى الْمَدِينَةِ عَلَى رَاجِلَتِهِ حَيْثُ كَانَ وَجْهُهُ {قَالَ وَفِيهِ نَزَلْتُ} (م عن ابن عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'den Medîne'ye doğru gelirken (kendisi binek üzerinde namaz kılarken) devesi hangi tarafa dönerse o tarafa doğru namaz kılardı. İşte "Ey Mü'minler! Namaz esnasında nereye yönelirseniz Allah'ın vechi (rızâsı) oradadır..." diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 115, bu konu hakkında nâzil oldu.[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yolculuk esnâsında binek üzerinde nasıl namaz kılmışsa, günümüzde de yolculuk yapılan araçlarda aracı kullanan kişi hâriç, zaruret hâlinde diğer yolcular namazlarını oturdukları yerden kılabilirler.

Kiblenin önemi ve ona hürmet edilmesi gerektiğine dair Sûre-i Bakara, Âyet 149 ve izahına bakınız.

[1] Sûre-i Bakara, Âyet 144.

[2] Sûre-i Bakara, Âyet 142.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 2, s. 527.

[4] Sahih-i Müslim, Salât'ul-Müsâfirîn 4 (33).

(وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَه قَانِثُونَ) (١١٦)

116. Kâfirler: "Allah, çocuk edindi" dediler. Hâşâ! Allah'u Teâlâ, bundan uzaktır. Doğrusu göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur. Hepsi de O'na itaat edicilerdir.

İzah: Kâfirlerin, Allah'a çocuk isnat etmeleri hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا أَحَدَ أَصْبَرُ عَلَى أَدَى يَسْمَعُهُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّهُ يُشْرِكُ بِهِ وَيُجْعَلُ لَهُ الْوَلَدُ ثُمَّ هُوَ يُعَافِيهِمْ وَيَرْزُقُهُمْ (خ)
(عن ابى موسى)

"İşittiği bir eziyete Allah'u Teâlâ'dan daha çok sabreden hiç kimse yoktur. Kulların rızkını verdiği ve onlara sıhhat ihsan ettiği halde, onlar kendisi için çocuk isnat ederler." [1]

Müşrikler: "Melekler, Allah'ın kızlarıdır." Yahudiler: "Üzeyr, Allah'ın oğludur." Hristiyanlar da: "İsâ Mesih, Allah'ın oğludur" diyerek Allah'u Teâlâ'ya çocuk

isnat etmişlerdir.

İşte bu âyette onlara cevap verilmekte ve Allah'ı Teâlâ'nın bundan uzak olduğu net bir şekilde beyan edilmektedir

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 3; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 9 (49).

((بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (۱۱۷)

117. Allah'ı Teâlâ, göklerin ve yerin yaratıcısıdır. O, bir şeyin olmasını istediği zaman, ona sâdece "Ol" der, o da hemen oluverir.

İzah: Allah'ın dilediğinin "Ol" demesiyle hemen oluverdiğine dair bir Hadis-i Kudsî'de, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا جِبْرِيلُ إِنِّي خَلَقْتُ أَلْفَ أَلْفِ أُمَّةٍ لَا تَعْلَمُ أُمَّةٌ إِنِّي خَلَقْتُ سِوَاهَا لَمْ أَطْلِعْ عَلَيْهَا اللَّوْحَ الْمَحْفُوظَ وَلَا صَرِيرَ الْقَلَمِ إِنَّمَا أَمْرِي لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْتُ أَنْ أَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ وَلَا تَسْبِقُ الْكَافُ النَّوْنُ (الدِّمْلِيُّ عَنْ ابْنِ عَمْرٍ)

Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Ey Cebrâil! Bir milyon muhtelif millet yarattım. Hiçbir millet kendinden başkasını yarattığımı bilmez. Onlara Levh-i Mahfuz'u göstermedim. Kalemin hareketine de muttali kılmadım. Ben bir şeyin olmasını dilediğim zaman, ona sâdece "Ol" derim, o da hemen oluverir. Kef, Nûn'u katiyyen geçemez." [1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 330/7.

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَنْزِيلًا إِنَّهُ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ ((قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ (۱۱۸)

118. Bilmeyenler (câhil müşrikler ve Ehl-i Kitap) dediler ki: "Allah bizimle konuşsa veya bize bir âyet gelse ya" dediler. Onlardan öncekiler de böyle demişlerdi. Kalpleri birbirine benzedi. Biz, kesin olarak îman eden bir topluluğa âyetlerimizi apaçık bildirdik.

((إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ (۱۱۹)

119. Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Biz seni hak ile müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Sen, Cehennem ehlinde mesul olmazsın.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أُنْزِلَتْ عَلَيَّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا قَالَ بَشِيرًا بِالْجَنَّةِ وَنَذِيرًا مِنَ النَّارِ (تفسير ابن ابى حاتم عن ابن عباس)

"Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Biz seni hak ile müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik" diye devam eden âyet, Cenneti müjdeleyen ve Cehennemden korkutan kimse olarak bana indirildi.[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 1142-1143.

وَلَنْ تَرْضَى عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَى حَتَّى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَى وَلَئِنْ اتَّبَعْتَ ((أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ (١٢٠)

120. Ey Resûlüm! Sen onların dinlerine tâbi olmadıkça, Yahudiler de, Hristiyanlar da aslâ senden râzı olmazlar. Sen onlara: "Asıl doğru yol, Allah'ın yoludur (İslâm Dîni'dir)" de. Eğer sen, sana gelen ilimden sonra, onların hevâlarına uyacak olsan, yemin olsun ki, seni Allah'ın gazabından kurtaracak ne bir dost, ne de bir yardımcı bulunur.

((الَّذِينَ اتَّيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (١٢١)

121. (Ehl-i Kitap'tan) kendilerine verdiğimiz kitabı, indirildiği üzere okuyanlar, işte onlar ona îman edenlerdir. Kim onu inkâr ederse, işte onlar hüsrâna uğrayanlardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Habeşistan'a hicret eden Mü'minlerle birlikte Müslüman olarak Medîne'ye gelen Ehl-i Kitap hakkında nâzil olmuştur.

يَا بَنِي إِسْرَآءِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ (١٢٢) وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا ((تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ (١٢٣)

122-123. Ey İsrailoğulları! Size ihsan etmiş olduğum nîmetlerimi ve sizi (bir zamanlar atalarınızı) âlemlere üstün kıldığımı hatırlayın.* Ve hiçbir kimsenin başka bir kimse için bir şey ödeyemeyeceği, kimseden fidye kabul olunmayacağı, kimseye (Allah'ın izni olmadıkça) şefaatin fayda vermeyeceği ve onların yardım görmeyeceği günden korkun!

İzah: Hakk Teâlâ, İsrailoğullarını Firavun'un zulmünden kurtarmış, denizi yarıp onları karşıya geçirmiş, çöllerde onlar için bir taştan on iki çeşme akıtmış, gökten bıldırcın eti ve helva indirmiş, soylarından birçok Peygamber göndermiştir. Böylece onları, kendi zamanlarında yaşayan kimselere üstün kılmıştır.

Yine Sûre-i Bakara, Âyet 123'deki şefaatin reddi, kâfirler içindir. Çünkü Kur'ân'ın bu hitâbı onlara yöneliktir. Bu husus Sûre-i Müddessir, Âyet 48'de de şöyle geçmektedir: "Artık o kâfirlere, şefaate edenlerin şefaati fayda vermez."

Nitekim Müslümanlar için şefaatin olduğuna dair çok sayıda Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 255'in izahına bakınız.

وَإِذْ ابْنَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي (الظَّالِمِينَ) (١٢٤)

124. Ey Resûlüm! Onlara, o vakti hatırlat ki, Rabbi Teâlâ İbrâhim'i birtakım kelimelerle (emir ve nehiylerle) imtihan etmişti. O da bunları tamamen yerine getirmişti. Allah'ı Teâlâ ona: "Seni insanlara imam (önder) yapacağım" buyurdu. O da, "Zürriyetimden de imam yap" deyince, Allah'ı Teâlâ: "Benim ahdimde (imâmete) zâlimler nâil olamaz" diye buyurdu.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "Rabbi Teâlâ İbrâhim'i birtakım kelimelerle (emir ve nehiylerle) imtihan etmişti" âyetini açıklarken şöyle buyurmuştur: Allah'ı Teâlâ, Hz. İbrâhim'i tahâret ile imtihan etmişti. Bunların beş tanesi başta, beş tanesi de bedendedir. Başta olanlar; Bıyıkları kesmek, mazmaza, istinşak,[1] misvak kullanmak ve saçı ortadan ayırmaktır. Bedende bulunanlar ise; tırnakları kesmek, etek tıraşı yapmak, koltuk altı kıllarını gidermek ve büyük abdest ile küçük abdestin yerlerini su ile yıkamaktır.[2]

"İmam" tâbiri, bütün halkın onu önder bilip kendisine tâbi olduğu kimse demektir. Bu âyette kastedilen imamlık, Peygamberlik anlamındadır. Nitekim İbrâhim Aleyhisselâm'dan, İsmâil Aleyhisselâm ve onun neslinden de Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem gelmiş. İbrâhim Aleyhisselâm'ın diğer evlâdı olan İshâk Aleyhisselâm'ın neslinden de, Âsâ Aleyhisselâm'a kadar çok sayıda Peygamber gelmiştir.

[1] Mazmaza; ağıza su alıp çalkalamak, istinşak da; buruna bolca su verip çıkarmak, demektir.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 1, s. 466.

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ (طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ) (١٢٥)

125. O vakti de hatırlat ki, Kâbe'yi insanlar için sevap kazanılan ve emin bir yer kıldık. Mü'minlere: "Makâm-ı İbrâhim'de bir namaz kılma yeri edinin" dedik. Tavaf edenler, orada ibâdet niyetiyle kalanlar ve rükû ve secde edenler (namaz kılanlar) için Kâbe'nin temiz tutulmasını da, İbrâhim ve İsmâil'e emrettik.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi Enes Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ صَلَّيْنَا خَلْفَ الْمَقَامِ فَنَزَلَتْ { وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ (إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى) (ت عن انس

Ömer b. el-Hattab Radiyallâhu anhu: "Yâ Resûlallah! Makâm-ı İbrâhim arkasında namaz kılabilirsek?" deyince, "... Makâm-ı İbrâhim'de bir namaz kılma yeri edinin..." diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 125 nâzil oldu.[1]

Makâm-ı İbrâhim: İbrâhim Aleyhisselâm'ın Kâbe'yi yaparken üzerine bastığı ve ayaklarının izinin bulunduğu taşın adıdır. İbrâhim Aleyhisselâm, Kabe'yi tamamlayınca Allah'ın emriyle bu taşın üzerine çıkıp bütün insanları hacca dâvet etmiştir. Allah'ı Teâlâ onun sesini, yer yüzündeki herkese duyurmuştur.[2]

Allah'ı Teâlâ Makâm-ı İbrâhim'in arkasında namaz kılın, dediği için tavaftan sonra orada namaz kılmak vâciptir. Bu namaz tavaf namazıdır. Hanefi Mezhebi'ne göre, bu namaz kerahat vakitlerine rastlarsa kılınmaz, beklenir ve kerahat vakti çıktıktan sonra kılınır.

Bu hususta Câbir Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ قَدِمَ مَكَّةَ طَافَ بِالْبَيْتِ سَبْعًا وَآتَى الْمَقَامَ فَقَرَأَ { وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى } فَصَلَّى خَلْفَ الْمَقَامِ ثُمَّ أَتَى الْحَجَرَ فَاسْتَلَمَهُ ثُمَّ قَالَ نَبْدًا بِمَا بَدَأَ اللَّهُ بِهِ فَبَدَأَ بِالصَّافَا وَقَرَأَ { إِنَّ الصَّافَا (وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ) (ت عن جابر

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'ye girdiğinde Beytullah'ı yedi şavt ile tavaf etti. Sonra Makâm-ı İbrâhim'e geldi ve Sûre-i Bakara, Âyet 125'teki: "... Makâm-ı İbrâhim'de bir namaz kılma yeri edinin..." buyruğunu okudu ve Makâm-ı İbrâhim'in arkasında namaz kıldı. Sonra Hacer'ül Esved'e gelerek onu isti'lam etti (öptü). Sonra "Say'a, Allah'ı Teâlâ'nın ilk zikrettiği yerden başlayalım" buyurdu, say'a Safâ'dan başladı ve "Şüphesiz Safâ ile Merve, Allah'ın nişânelerindendir..." diye devam eden Sûre-i Bakara, Âyet 158'i okudu.[3]

Tavaf namazında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hangi sûreleri okuduğuna dair Câbir Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَ فِي رَكْعَتَيِ الطَّوَافِ بِسُورَتَيِ الْإِخْلَاصِ قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ وَقُلْ (هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) (ت) عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem iki rek'at olan tavaf namazında (birinci rek'atta) Kâfirun Sûresi'ni ve (ikinci rek'atta) İhlas Sûresi'ni okurdu." [4]

Makâm-ı İbrâhim hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

مَنْ طَافَ بِهَذَا النَّبَيْتِ سَبْعًا وَصَلَّى خَلْفَ الْمَقَامِ رَكْعَتَيْنِ وَشَرِبَ مِنْ مَاءٍ زَمَزَمَ غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُهُ بِالْغَةِ مَا بَلَغَتْ ((الدَّيْلَمِيُّ وَابْنُ النَّجَّارِ عَنْ جَابِرِ))

"Kim, Beytullah'ı yedi şavt ile tavaf ettikten sonra Makâm-ı İbrâhim arkasında iki rek'at namaz kılar ve Zemzem suyundan içerse günahları ne kadar çok olursa olsun Allah'ı Teâlâ hepsini affeder." [5]

إِنَّ الرُّكْنََ وَالْمَقَامَ يَأْفُوتَانِ مِنْ يَأْفُوتِ الْجَنَّةِ طَمَسَ اللَّهُ نُورَهُمَا وَلَوْ لَمْ يَطْمَسْ نُورُهُمَا لَأَضَاءَتَا مَا بَيْنَ (الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ) (ت) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو

"Muhakak ki, Hacer'ül-Esved ile Makâm-ı İbrâhim, Cennetten gönderilen yâkutlardandır. Allah onların parlaklığını yok etmiştir. Şâyet o iki taşın parlaklığını söndürmeseydi, doğudan batıya her şeyi aydınlatırdı." [6]

Ebû Bekr b. Ebî Mûsâ'dan nakledildiğine göre, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya, "Namaz mı, yoksa tavaf mı daha faziletlidir" diye sorulunca, şöyle buyurmuştur: "Mekke halkı için namaz daha faziletlidir, başka şehirlerden gelenler için tavaf daha faziletlidir." [7]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 3.

[2] Bu hususta Sûre-i Hacc, Âyet 27 ve izahına bakınız.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 3, Hac 38.

[4] Sünen-i Tirmizî, Hac 43.

[5] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 428/11.

[6] Sünen-i Tirmizî, Hac 49.

[7] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 1, s. 502.

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ (وََمَنْ كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ (١٢٦)

126. O vakti de hatırlat ki İbrâhim: "Yâ Rabbi! Bu beldeyi emin bir yer yap. Buranın ahalisinden, Allah'a ve âhiret gününe îman edenleri çeşitli ürünlerle rızıklandır" dedi. Allah'ı Teâlâ da: "Onlardan kâfir olanı da, yaşadıkları müddetçe rızıklandırır, sonra da onu Cehennem azâbına girmeye mecbur kılarım. Orası ne kötü varılacak yerdir" diye buyurdu.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de, Medîne'yi harem kılmış ve halkı için duâ etmiştir. Bu husus Enes İbn-i Mâlik Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَبِي طَلْحَةَ التَّمِمْ لِي غُلَامًا مِنْ غُلَمَانِكُمْ يَخْدُمُنِي فَخَرَجَ بِي أَبُو طَلْحَةَ يُرِيدُنِي وَرَاءَهُ فَكُنْتُ أَخْدُمُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلَّمَا نَزَلَ وَقَالَ فِي الْحَدِيثِ ثُمَّ أَقْبَلَ حَتَّى إِذَا بَدَأَ لَهُ أُحُدٌ قَالَ هَذَا جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ فَلَمَّا أَشْرَفَ عَلَى الْمَدِينَةِ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَحَرَّمُ مَا بَيْنَ جَبَلَيْهَا مِثْلَ مَا (حَرَّمَ بِهِ إِبْرَاهِيمُ مَكَّةَ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِي مَدَنِهِمْ وَصَاعِهِمْ) (خ م عن انس بن مالك)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ebû Talhâ'ya: "Bana çocuklarınızdan bir çocuk bulun da hizmet etsin" buyurmuş. Ebû Talha da, beni tergisine alarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e götürdü. Ben de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ne zaman bir yerde konaklarsa ona hizmet ederdim.

Enes İbn-i Mâlik Radiyallâhu anhu der ki:

Bir gün Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber gittik. Uhud Dağı göründü. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "İşte bu Uhud Dağı! O, bizi sever, biz de onu severiz" buyurdu. Medîne görününce de buyurdu ki: "Allah'ım! İbrâhim'in Mekke'yi haremğâh kıldığı gibi, ben de bu şehrin iki dağının arasını haremğâh kılıyorum. Allah'ım! Onların ölçülerini mübârek kıl. Allah'ım! Onların ölçülerini mübârek kıl." [1]

Ayrıca bu Âyet-i Kerîme'nin sonunda geçtiği üzere Allah'u Teâlâ, her türlü rızkı dünyâda hem Mü'minlere, hem de kâfirlere vereceğini beyan etmektedir. Ancak in'am ve ihsan, Mü'minlere hem dünyâda, hem de âhirette vardır. Kâfirler için ise sâdece dünyâ hayatındadır; âhirette ise onlar için hiçbir nasip yoktur. Dünyânın bütün nîmetlerinin, âhiretin nîmetleri ve ebediliği yanında hiçbir değeri yoktur.

[1] Sahih-i Müslim, Hac 85 (462 Sahih-i Buhârî, Cihat 71.

((وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (۱۲۷)

127. O vakit İbrâhim ile İsmâil, Kâbe'nin temellerini yükselterek dediler ki: "Ey Rabbimiz! Şu hayırlı amelimizi bizden kabul buyur. Şüphesiz ki sen, her şeyi işiten ve bilensin."

İzah: İbrâhim ve İsmâil Aleyhimesseleâm'ın Kâbe'yi inşaa etmeleri, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şöyle nakledilmiştir:

جَاءَ بِهَا إِبْرَاهِيمُ وَبِابْنِهَا إِسْمَاعِيلَ وَهِيَ تُرَضِعُهُ حَتَّى وَضَعَهُمَا عِنْدَ الْبَيْتِ عِنْدَ دَوْحَةٍ فَوْقَ زَمْزَمَ فِي أَعْلَى الْمَسْجِدِ وَلَيْسَ بِمَكَّةَ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ وَلَيْسَ بِهَا مَاءٌ فَوَضَعَهُمَا هُنَاكَ وَوَضَعَ عِنْدَهُمَا جِرَابًا فِيهِ تَمْرٌ وَسِقَاءٌ فِيهِ مَاءٌ ثُمَّ قَفَى إِبْرَاهِيمُ مُنْطَلِقًا فَتَبِعَتْهُ أُمُّ إِسْمَاعِيلَ فَقَالَتْ يَا إِبْرَاهِيمُ أَيْنَ تَذْهَبُ وَتَتْرُكُنَا بِهَذَا الْوَادِي الَّذِي لَيْسَ فِيهِ إِنْسٌ وَلَا شَيْءٌ فَقَالَتْ لَهُ ذَلِكَ مِرَارًا وَجَعَلَ لَا يَلْتَفِتُ إِلَيْهَا فَقَالَتْ لَهُ أَلَلَّهُ الَّذِي أَمَرَكَ بِهَذَا قَالَ نَعَمْ ... (خ عن ابن عباس)

Hiz. İbrâhim; Hiz. İsmâil ve annesi Hacer vâlidemizi şu anki Beytullah'ın bulunduğu yere yakın Zemzem kuyusunun üstüne bıraktı. O tarihte Mekke'de hiçbir kimse yoktu. Hattâ içecek su da yoktu. Hiz. İbrâhim, onların yanlarına biraz hurma ve bir miktar su bırakıp, oradan ayrılırken Hacer vâlidemiz:

- Yâ İbrâhim! Bizi buraya bırakıp nereye gidiyorsun? Burası öyle bir vâdi ki, ne bir kimse var, ne de bir hayat eseri var, dedi. Hiz. İbrâhim kendisine dönmeyince,

tekrar Hacer vâlidemiz:

- Buraya bırakmayı Allah'ı Teâlâ mı emretti? diye sordu. Hz. İbrâhim:
- Evet! Allah'ın emri olduğu için bırakıyorum, dedi. Bunun üzerine Hacer vâlidemiz:
- Öyleyse Allah'ı Teâlâ bizim vekilimizdir, O bizi korur ve bize yardım eder, dedi.

Hz. İbrâhim, oradan ayrılıp gitti. Mekke'nin üstündeki "Seniyye" mevkiinde görülmeyecek bir yere varınca, yüzünü Kâbe'nin olduğu tarafa döndü ve ellerini kaldırarak (Sûre-i İbrâhîm, Âyet 37'de geçtiği üzere) şöyle duâ etti:

"Ey Rabbimiz! Ben zürriyetimden bâzısını Senin Beyt-i Muharremi'nin (Kâbe'nin) yanında, ekinsiz bir vâdiye yerleştirdim. Ey Rabbimiz! Namaz kılsınlar diye böyle yaptım. İnsanlardan bir kısmının kalplerini onlara meylettir ve onları meyvelerle rızıklandır ki, şükretsinsinler."

Hz. İsmâil'in annesi, henüz daha çocuğunu emzirmekteydi ve yanlarında bulunan sudan içiyorlardı. Hacer vâlidemiz su bitince kendisi ve oğlu susadı. Oğlunun susuzluk çektiğini görünce dayanamadı ve Safâ Tepesi'ne çıktı. Sonra vâdiye karşı durup bir kimse görebilir miyim, diye bakmaya başladı. Fakat kimseyi göremiyordu. Oradan vâdiye indi. Eteğini toplayarak koşmaya başladı. Sonra Merve Tepesi'ne çıktı. Orada da bakındı ancak kimseyi göremedi. Hacer vâlidemiz, bu şekilde yedi sefer Safâ ile Merve arasında gitti. Bunun için insanlar, Safâ ile Merve arasında sa'y ederler, buyurmuştur. Son defa Merve Tepesi'ne çıktığında bir ses işitti. Bunun üzerine Hacer vâlidemiz: "Ey ses sahibi! Sesini duyurdun. Eğer bize yardım edecek bir kudretin varsa bize yardım et" dedi. Böyle der demez, Zemzem kuyusunun yerinde bir melek (Cebrâil Aleyhisselâm) görüldü. O melek, topuğu ile yahut kanadıyla yeri kazıyordu. Nihâyet su görüldü. Su başka tarafa akmasın diye Hacer vâlidemiz hemen suyun etrafını çevirerek havuz gibi yaptı. Hem eliyle böyle yapıyor. Hem de bir taraftan kırbasını doldurmaya devam ediyordu. Suyu aldıkça su da kaynamaya devam ediyordu. (Hacer vâlidemiz suyun etrafındaki setin dağılmaması için suya dur, dur diye hitap ediyordu. Zemzem adı buradan gelir. O zamanın dilinde de Zemzem, dur dur demektir)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'ı Teâlâ, Hz. İsmâîl'in annesi Hz. Hacer'e rahmet etsin. O Zemzem'i kendi hâline bıraksaydı da, suyun etrafına set yaparak dur dur demeseydi, muhakkak Zemzem akar bir ırmak olurdu" diye buyurdu.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, sözüne devamla dedi ki:

Hacer vâlidemiz bu sudan içti ve çocuğunu emzirdi. Cebrâîl, Hz. Hacer'e:

- Zâyi ve helâk oluruz diye sakın korkmayın! İşte şurası Allah'ı Teâlâ'nın evidir. O evi şu çocukla babası yapacaktır. Muhakkak ki, Allah'ı Teâlâ o işin ehlini zâyi etmez, dedi. Beyt'in yeri tepe gibi olup yerden yüksekçe idi. Uzun zaman seller sağını solunu alıp götürmüştü.

Hacer vâlidemiz bu şekilde yaşarken günün birinde Cürhüm'den bir topluluk uğradı. Bunlar Mekke'nin alt tarafına indiler. Cürhümlüler oraya bir kuşun gelip gittiğini gördüler ve "Hiç şüphesiz şu kuş bir suyun başında döner dolaşır. Halbuki bu vâdide su bulunmadığını biliyorduk" dediler ve bunu anlamak için çevik olan bir yahud iki kişi gönderdiler. Onlar orada su bulunduğunu anlayınca, dönüp geldiler ve su olduğunu haber verdiler. Bunun üzerine Cürhümlüler Mekke mevkiine geldiler.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ dedi ki:

Cürhümlüler geldiğinde Hz. İsmâîl'in annesi de su başında idi. Cürhümlüler ona:

- Bizim de gelip şuraya senin yakınına inmemize izin verir misin? dediler. Hz. Hacer de:

-Evet, inebilirsiniz. Fakat bu suda sizin mülkiyet hakkınız yoktur, dedi. Onlar da:

-Evet, diyerek Hz. Hacer'i tasdik ettiler. Ünsiyete muhtaç olduğu bir sırada Cürhümlüler'in bu gelişi Hz. Hacer'in arzusuna uygun oldu. Cürhümlüler Mekke civârına gelip yerleştiler. Sonra Cürhümlülerin asıl kalabalık kısmına da haber gönderdiler. Onlar da gelip yerleştiler. Nihâyet Mekke'nin bulunduğu yer medenî mâmur bir hâle gelmeye başladı.

Haz. Hacer'in oğlu Hz. İsmâîl yiğitlik ve gençlik çağına girdi. Cürhümlülerden Arapça öğrendi. Artık Hz. İsmâîl Cürhümlüler arasında en sevimli bir simâ

olmuştu. Onun necâbeti[1], güzelliği Cürhümlüleri hayret içinde bırakmıştı. Bu sebeble Hz. İsmâil bulûğa erince Cürhümlüler onu kendilerinden bir kızla evlendirdiler. Hayatın bu mesûd safhası devam ederken günün birinde Hz. İsmâil'in annesi Hacer vâlidemiz öldü. (Hz. Hacer'in doksan yaşına girdiği ve Kâbe'nin bitişiğindeki Hicr denilen yere gömüldüğü rivâyet edilir.)

Hız. İsmâil evlendikten sonra, Hz. İbrâhim bırakıp gittiği oğlunu ve kadını arayarak görmeye geldi. Hz. İsmâil, o sırada evde yoktu, Hz. İsmâil'i karısına sordu. O da:

-Rızkımızı tedârik etmek için ava gitti, diye cevap verdi. Sonra Hz. İbrâhim:

-Maişetiniz, hâliniz nasıldır? diye sordu. Hz. İsmâil'in hanımı:

- Şiddetli darlık içindeyiz, fenâ bir haldeyiz, diye şikâyet etti. Bunun üzerine Hz. İbrâhim dedi ki:

- Kocan geldiğinde benden selâm söyle ve ona de ki: "Kapısının eşini değiştirsin."

Hız. İsmâil geldiğinde babasının gelip gittiğini sezer gibi oldu ve karısına:

-Evimize gelen oldu mu? diye sordu. O da:

- Evet, şöyle şöyle şekilde yaşlı bir kişi geldi. Bana seni sordu. Cevap verdim. Maişetimizi sordu. Ben de şiddetli darlık içinde bulunduğumuzu söyledim, dedi. Bunun üzerine Hz. İsmâil:

-Sana bir şey vasiyet ve bir söz emânet etti mi? dedi. O da:

- Evet, bana, sana selâm söylememi ve kapısının eşini değiştirsin dememi tenbih etti, dedi. Sonra Hz. İsmâil, hanımına:

- O gelen ihtiyar, babamdır. Bana senden ayrılmamı emretmiştir. Artık sen kendi ailenin evine gidebilirsin, dedi ve ondan ayrılarak Cürhümlülerden başka bir kadınla evlendi.

Hız. İbrâhim, Allah'ın dilediği bir müddet uzaklaştı da sonra yine geldi. Yine evde Hz. İsmâil'i bulamadı. Onun hanımının yanına geldi. Ona da Hz. İsmâil'i

sordu. O da:

-Maişetimizi tedârik etmek için ava gitti, dedi. Hz. İbrâhim:

-Nasılsınız, maişetiniz, hâliniz iyi midir? diye sordu. İsmâil'in hanımı:

- Biz hayır, saadet ve bolluk içindeyiz, diye Allah'a hamdu senâ etti. Bunun üzerine Hz. İbrâhim:

-Ne yiyip içiyorsunuz? diye sordu. Kadın:

-Et yiyoruz, su içiyoruz, dedi. Hz. İbrâhim:

- Ey Allah'ım! Bunların etlerini ve sularını mübârek kıl, hayır ve bereket ihsan eyle, diye duâ etti.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

- Hz. İbrâhim zamanında Mekke civârında hubûbat yoktu. Av etiyle gıdâlanıyorlardı. Eğer o târihlerde ve oralarda hubûbat olsaydı, Hz. İbrâhim hubûbat hakkında da duâ ederdi.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ dedi ki:

Hz. İbrâhim'in bu duâsı bereketiyledir ki, et ile su Mekke'den başka yerlerde (o sıcak muhitte) Mekke'deki kadar hiçbir kimsenin sıhhatine uygun düşmez.

Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ sözüne devamla dedi ki: Hz. İbrâhim, kadına dedi ki:

- Kocan geldiğinde benden selâm söyle ve ona de ki: "Kapısının eşîğini güzel tutsun."

Hz. İsmâil geldiğinde:

-Evimize gelen oldu mu? diye sordu. Karısı:

- Evet, güzel yüzlü bir ihtiyar geldi, diye Hz. İbrâhim'i methetti. Sonra kadın:

- Seni sordu, ben de rızkımızı tedârik etmek için ava gitti, dedim.

- Geçiminiz nasıldır? dedi. Ben de:

- Hayır ve saadet içindeyiz, dedim. Sonra Hz. İsmâil:

-Sana bir şey vasiyet etti mi? diye sordu. Kadın da:

- Evet, o ihtiyar sana selâm söyledi ve kapının eşiğini iyi tutmanı emreyledi, dedi. Bunun üzerine Hz. İsmâil, hanımına:

- İşte o, babamdır; sen de evimizin şerefli eşiğisin! Babam bana seni hoş tutmamı, iyi geçinmemi emretmiştir, dedi.

Sonra Hz. İbrâhim, yine bir müddet daha oğlundan ve ailesinden uzakta yaşadı. Ondan sonra Mekke'ye geldi. O sırada Hz. İsmâil, Zemzem kuyusunun yakınında büyük bir ağacın altında okunu yontup düzeltmekte idi. Hz. İsmâil, babasını görünce hemen kalkıp ona karşı vardı. Baba oğul birbirlerine sarıldılar; el, yüz öpmelerinde bulundular. Sonra Hz. İbrâhim, oğluna:

-Yâ İsmâil! Allah'ı Teâlâ bana büyük bir iş emretti, dedi. Hz. İsmâil de:"Rabbin ne emretti ise onu yerine getir" dedi. Hz. İbrâhim:"Fakat bu işte sen bana yardım edeceksin" dedi. Hz. İsmâil: "Ben sana her türlü yardımı yaparım" dedi. Bunun üzerine Hz. İbrâhim:

- Allah'ı Teâlâ burada bir "Beyt" yapmamı emretti, diye etrafından yüksekçe bir tepeye işâret etti.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ dedi ki:

Hız. İbrâhim ile Hız. İsmâil, işte orada Kâbe'nin temelini atıp duvarlarını yükselttiler. Hız. İsmâil taş getirir, Hız. İbrâhim de bina ederdi. Nihâyet Beyt'in binası ilerleyip duvarları yükseldiğinde Hız. İsmâil, (Makâm-ı İbrâhim[2] diye bilinen) taşı getirdi. Hız. İbrâhim de onu ayağının altına (iskele olarak) koydu, üzerinde inşaata devam etti. Hız. İbrâhim yapar, Hız. İsmâil de taş sunardı. Nihâyet inşaat tamam olduktan sonra, baba oğul Beyt'in etrafını tavaf ederek (Sûre-i Bakara, Âyet 127'de geçtiği üzere) şöyle duâ ediyorlardı:

"Ey Rabbimiz! Şu hayırlı amelimizi bizden kabul buyur. Şüphesiz ki sen, her şeyi işiten ve bilensin."[3]

[1] Necâbet, soyluluk, soy temizliği anlamına gelmektedir.

[2] Makâm-ı İbrâhim hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 125 ve izahına bakınız.

[3] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 10.

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ((١٢٨)

128. "Ey Rabbimiz! Bizleri Sana iki muhlis Müslüman kıl ve zürriyetimizden de, Senin için Müslüman bir ümmet meydana getir. Bizlere haccın usulünü göster ve tevbelerimizi kabul buyur. Şüphesiz Sen tevbeleri çok kabul edensin, çok merhametlisin."

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ ((الْحَكِيمُ ١٢٩)

129. "Ey Rabbimiz! Onlara içlerinden bir Peygamber gönder. Senin âyetlerini onlara okusun. Kitabı ve hikmeti öğreterek onları günahlardan temizlesin. Şüphesiz Sen, evet Sen her şeye gâlipsin, hüküm ve hikmet sahibisin."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de İbrâhim ve İsmâil Aleyhimesseleâm'ın kendi nesillerinden gelmesi için duâ ettikleri Peygamber, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَخَاتَمُ النَّبِيِّينَ وَإِنَّ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمُنْجِدٌ فِي طِينَتِهِ سَأُنَبِّئُكُمْ بِتَأْوِيلِ ذَلِكَ دَعَاهُ أَبِي إِبْرَاهِيمَ وَبِشَارَةِ عِيسَى قَوْمَهُ وَرُؤْيَا أُمِّي الَّتِي رَأَتْ أَنَّهُ خَرَجَ مِنْهَا نُورٌ أَضَاءَتْ لَهُ قُصُورٌ وَكَذَلِكَ أَمَّهَاتُ النَّبِيِّينَ (صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ) (بزار و طب عن العرياض بن سارية)

"Âdem Aleyhisselâm'ın cesedi, henüz toprağın içindeyken ben Allah'ın kulu ve Peygamberlerin hâtemi idim. Bundan size haber vereyim: Bu, babam İbrâhim'in duâsı, Îsâ'nın kavmine verdiği müjde ve annemin gördüğü rüyâ sonucudur. Annem kendisinden bir nûrun çıktığını ve bu nûrun Şam saraylarını aydınlattığını görmüştü. Zîrâ diğer Peygamberlerin anneleri de bu türden rüyâlar görürlerdi." [1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Kitabı ve hikmeti öğreterek" diye buyrularak, iki ayrı ilimden bahsedilmektedir. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 151 ve

izahına bakınız.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 15032; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6356

وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ((١٣٠)

130. Akılsız ve câhil olanlardan başka İbrâhim'in dîninden kim yüz çevirir? Yemin olsun ki Biz, İbrâhim'i dünyâda (Peygamber olarak) seçtik. Şüphesiz o, âhirette de sâlihlerdendir.

((١٣١) إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ)

131. Hani o vakit ki, Rabbi Teâlâ İbrâhim'e: "İslâm ol" dedi. O da: "Âlemlerin Rabbine teslim oldum" dedi.

İzah: İmam Taberî der ki: "Allah'u Teâlâ, İbrâhim Aleyhisselâm'ı Dîn-i İslâm'a girmeye dâvet etmiş miydi?" denilecek olursa, cevâben denilir ki: "Evet etmişti." "Ne zaman etmişti?" denilecek olursa da, denilir ki: Allah'u Teâlâ, İbrâhim Aleyhisselâm'ı yıldız, ay ve güneş ile imtihan ettikten sonra, şu sözleri söylediği anda, onu Dîn-i İslâm'a dâvet etmiş, o da hemen Müslüman olduğunu belirtmişti. O zaman İbrâhim Aleyhisselâm şöyle demişti: "Ey kavmim! Ben sizin Allah'a ortak koştüğünüz şeylerden uzağım.* Ben, hanif olarak (İslâm üzere) yüzümü, gökleri ve yeri yaratana yöneldim. Ben müşriklerden değilim." [1]

İbrâhim Aleyhisselâm'ın bu kıssası hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i En'âm, Âyet 76-79 ve izahlarına bakınız.

[1] Sûre-i En'âm, Âyet 78-79.

وَوَصَّي بِهَآ إِبْرَاهِيمَ بَنِيهِ وَيَعْقُوبَ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ ((١٣٢)

132. İbrâhim, bu dîne tâbi olmalarını oğullarına vasiyet ettiği gibi, Yâkub da: "Ey oğullarım! Şüphesiz ki, Allah'u Teâlâ sizin için İslâm Dîni'ni seçti. Siz de ancak Müslümanlar olarak ölün" dedi.

أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ ((إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهًُا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (۱۳۳)

133. Yoksa siz, Yâkub'un ölüm döşeginde iken oğullarına: "Benden sonra neye ibâdet edersiniz?" sualine, cevap olarak oğullarının: "Biz senin ilahına ve babaların İbrâhim'in, İsmâil'in ve İshâk'ın ilahına ibâdet ederiz ki, O bir tek ilahtır. Biz O'na boyun eğen Müslümanlarız" dedikleri zaman hazır mı idiniz?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, İbrâhim Aleyhisselâm'ın dînini kabul etmeyerek, Yâkub Aleyhisselâm'ın Yahudi olduğu iddiasında bulunan Yahudilere cevap verilmiştir.

İsmâil Aleyhisselâm, İbrâhim Aleyhisselâm'ın Hz. Hacer'den olan oğludur. Yâkub Aleyhisselâm ise, İbrâhim Aleyhisselâm'ın diğer hanımı Hz. Sâra'dan olan İshâk Aleyhisselâm'ın oğludur. Bu âyette açıkça geçtiği üzere Yâkub Aleyhisselâm oğullarına vasiyette bulunurken, "Benden sonra neye ibâdet edersiniz?" suâline cevâben oğulları da: "Biz senin ilahına ve babaların İbrâhim'in, İsmâil'in ve İshâk'ın ilahına ibâdet ederiz ki, O bir tek ilahtır" diye cevap vermişlerdir.

Bu Âyet-i Kerîme'de, dedesi olan İbrâhim Aleyhisselâm'a ve anneden ayrı olan amcası İsmâil Aleyhisselâm'a, öz babası olmadığı halde, Yâkub Aleyhisselâm'ın onlara "Baba" diye hitap ettiği bildirilmektedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Ashâbdan bâzılarına gerçek ismiyle değil de, takmış olduğu isimlerle hitap etmiştir. Meselâ: Asıl adı Abdurrahman olan Ashâba, kedilere olan düşkünlüğünden dolayı "Ebû Hüreyre (kedilerin babası)" ismini vermiştir.[1] Bu zâta, o günden itibaren bütün Müslümanlar, "Ebû Hüreyre" diye hitap etmektedir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Ali'yi de "Ebû Turab (toprağın babası) diye isimlendirmiştir.[2] Yine nakledilen bir hadiste şöyle buyrulmuştur:

كَانَ جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ يُحِبُّ الْمَسَاكِينَ وَيَجْلِسُ إِلَيْهِمْ وَيُحَدِّثُهُمْ وَيُحَدِّثُونَهُ وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَكْنِيهِ أَبَا الْمَسَاكِينِ (م عن أبي هريرة)

Câfer İbn-i Ebû Tâlib, fakirleri çok sever, onların yanında oturur, onlarla konuşur sohbet ederdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de ona, "Ebu'l-Mesâkîn (fakirlerin babası)" ismini verdi.[3]

Yine Sûre-i Ahzâb, Âyet 6'da: "Peygamber, Mü'minlere kendi canlarından daha evlâdır. Onun zevceleri de Mü'minlerin anneleridir..." diye geçen buyruğundan dolayı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mü'minlerin babası hükmündedir. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ بِمَنْزِلَةِ الْوَالِدِ أَعْلَمُكُمْ ... (د عن ابى هريرة

"Doğrusu ben size göre baba mevkiindeyim. Ben size öğretirim..."[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ali Kerremallâhu veche için şöyle buyurmuştur:

(يَا عَلِيُّ أَنَا وَ أَنْتَ أَبَوَا هَذِهِ الْأُمَّةِ (الاصفهانى، المفردات

"Yâ Ali! Ben ve sen, bu ümmete babayız."[5]

İşte bâzı âlimlere, Müslümanlar tarafından "Baba" diye hitap edilmesi de Allah'ın ve Resûlünün emir ve nehiylerini öğreterek onlara önderlik yaptıklarından dolayıdır.

Halka yol göstererek önderlik yapan bu âlimler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى خُلَفَائِي قِيلَ وَمَا خُلَفَاؤُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُحْيُونَ سُنَّتِي وَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن

"Allah'ın rahmeti benim halifelerime olsun." "Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?" dediler. Buyurdu ki: "Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir."[6]

[1] Sünen-i Tirmizî, Menkibe (4091 Kütüb-i Sitte, c. 1, s. 63.

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 4 (38).

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 7.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 4.

[5] Râğıb el-İsfehânî, el-Müfredat, s. 7.

[6] Muhtâr'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 291/1.

(تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُنْالُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٣٤))

134. Onlar bir ümmettir ki, gelip geçti. Onların kazandıkları onlara, sizin kazandıklarınız size aittir. Onların yaptıkları sizden sorulmaz.

İzah: Katâde Hazretleri, Âyet-i Kerîme'de: "Onlar bir ümmettir ki, gelip geçti" diye geçen ifadeden maksat, Hz. İbrâhim, Hz. İsmâil, Hz. İshâk, Hz. Yâkub ve torunlarıdır, diye buyurmuştur. Âyetin devamında, onların yaptığı sâlih amellerin, kendilerinden sonra gelen ve dalâlet üzere olan Ehl-i Kitab'a bir faydasının olmayacağı beyan edilmiştir.

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de: "Onların yaptıkları sizden sorulmaz" diye buyrulmaktadır. Öncekilerin yaptıkları amellerin sonrakilere bir faydası yoktur. Ancak sonrakilerin yaptıkları amellerin öncekilere faydası vardır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ وَعِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ وَوَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ (م د ت ن
عن ابى هريرة)

"İnsan öldüğü zaman ameli kesilir. Ancak üç şeyden kesilmez: Sadaka-i câriye, yararlı ilim ve kendisine duâ eden sâlih bir evlat." [1]

[1] Sahih-i Müslim, Vasiyye 3 (14 Sünen-i Ebû Dâvud, Vasâya 14; Sünen-i Tirmizî, Ahkâm 36; Sünen-i Nesâî, Vasâya 8

(وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (١٣٥))

135. Yahudiler: "Yahudi olun" ve Hristiyanlar da: "Hristiyan olun ki, hidâyete eresiniz" dediler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Hayır! Biz, Hanif (İslâm üzere) olan İbrâhim'in dînine tâbi oluruz. O, aslâ müşriklerden olmadı."

İzah: Ehl-i Kitap, "Biz, İbrâhim'in dînindeyiz" diye iddiada bulunmuşlardı. Bu Âyet-i Kerîme, İbrâhim Aleyhisselâm'ın kendileri gibi Allah'a ortak koşmadığını ve İslâm üzere olduğunu söyleyerek, onların iddialarını reddetmiştir.[1]

Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şöyle nakledilmiştir:

عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صُورِيٍّ الْأَعْوَرُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا الْهُدَى إِلَّا مَا نَحْنُ عَلَيْهِ فَاتَّبِعْنَا يَا مُحَمَّدُ تَهْتَدِي وَقَالَتِ النَّصَارَى: مِثْلَ ذَلِكَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِمْ: وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا (تفسير ابن ابى حاتم عن ابن عباس)

Yahudi olan Abdullah İbn-i Surya el-A'ver, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Hidâyet, bizim üzerinde bulunduğumuz yoldan başkası değildir. Yâ Muhammed! Sen bize tâbi ol ki hidâyete eresin" dedi. Hristiyanlar da aynı şekilde söyleyince, Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 135'i indirmiştir.[2]

[1] Yahudilerin ve Hristiyanların Allah'a nasıl ortak koştuklarına dair Sûre-i Tevbe, Âyet 30'a bakınız.

[2] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 1283.

قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ (مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ) (١٣٦)

136. Ey Mü'minler! Deyin ki: "Biz, Allah'ı Teâlâ'ya, bize indirilene, İbrâhim'e, İsmâil'e, İshâk'a, Yâkub'a ve torunlarına indirilmiş olana, Mûsâ ile Îsâ'ya verilene ve diğer Peygamberlere Rablerinden verilmiş olan şeylere îman ettik. Onlardan hiçbirinin arasını (hak Peygamber oldukları hususunda) ayırmayız. Biz ancak O'na teslim olmuş olanlarız."

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre; bir grup Yahudi, Peygamber Efendimize geldi ve ona: "Peygamberlerden kimlere îman ettiğini sordular." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de onlara: "Sûre-i Bakara, Âyet 136'yı sonuna kadar okudu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Îsâ Aleyhisselâm'ı da zikredince, Yahudi topluluğu onun Peygamberliğini inkâr ettiler ve "Biz, Îsâ'ya ve ona îman edene de îman etmeyiz" dediler. Bunun üzerine de Allah'ı Teâlâ:

Ey Resûlüm! De ki: "Ey Ehl-i Kitap! Biz, Allah'ı Teâlâ'ya ve bize indirilene ve bizden önce indirilmiş olanlara îman ettiğimiz için mi bizden hoşlanmıyorsunuz? Şüphesiz ki, sizin çoğunuz (yoldan çıkmış) fâsık kimselersiniz" mealindeki Sûre-i Mâide, Âyet 59'u indirdi.

Yahudiler ve Hristiyanlar, bu Peygamberlerden bâzılarına îman edip bâzılarını da küfürde görerek Peygamberlerin arasını ayırmış oluyorlar ve bile bile birbirlerini dahi yalanlıyorlardı. Mü'minler ise, Peygamberlerin hiçbirisinin arasını ayırmayıp onların hepsine ve onlara indirilen bütün kitap ve suhuf'a îman ederler.

"Suhuf", sayfalar demektir. Allah'ı Teâlâ bâzı Peygamberlere kitap olarak değil de sayfalar şeklinde hükümler indirmiştir. Nakledildiğine göre; Âdem Aleyhisselâm'a on, Şit Aleyhisselâm'a elli, İdris Aleyhisselâm'a otuz, İbrâhim Aleyhisselâm'a da on sahife verilmiştir.

Bu âyet ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ أَهْلُ الْكِتَابِ يَقْرَأُونَ التَّوْرَةَ بِالْعِبْرَانِيَّةِ وَيُفَسِّرُونَهَا بِالْعَرَبِيَّةِ لِأَهْلِ الْإِسْلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُصَدِّقُوا أَهْلَ الْكِتَابِ وَلَا تُكَذِّبُوهُمْ وَقُولُوا {أَمَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ} الْآيَةَ (خ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

Ehl-i Kitap, Tevrat'ı İbranice okuyup Müslümanlara da Arapça olarak açıklıyorlardı. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: Ey Mü'minler! Deyin ki: "Biz, Allah'ı Teâlâ'ya, bize indirilene, İbrâhim'e, İsmâil'e, İshâk'a, Yâkub'a ve torunlarına indirilmiş olana, Mûsâ ile Îsâ'ya verilene ve diğer Peygamberlere Rablerinden verilmiş olan şeylere îman ettik..." diye devam eden Sûre-i Bakara, Âyet 136'yı okuyun.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Bakara 11, Tevhid 51.

فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدْ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ((۱۳۷)

137. Bunun üzerine onlar da sizin îman ettiğiniz gibi îman ederlerse, muhakkak hidâyete ermiş olurlar. Eğer yüz çevirirlerse, bilin ki onlar, ancak bir ayrılık içindedirler. Ey Habîbim! Onlara karşı Allah'ı Teâlâ sana yeter. O, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, Allah'ı Teâlâ vaadini yerine getirmiştir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hendek Savaşı'nda müşriklerle birleşerek Müslümanlara ihânet ettikleri için Kureyza Yahudileri'nin savaşılarını öldürttü, kadın ve çocuklarını esir aldı. Nadr oğullarını ise Şam'a

sürgün etti. Hayber Yahudilerini de cizyeye bağlayarak zımmi[1] yaptı.

Osman-ı Zinnûreyn Efendimiz, Kur'ân okurken şehit edildiğinde akan kanı Sûre-i Bakara, Âyet 137'deki:

"Ey Habîbim! Onlara karşı Allah'ı Teâlâ sana yeter. O, her şeyi işiten ve bilendir" buyruğunun üzerine damlamıştır. Hz. Osman Efendimizin kendisine ait olan ve üzerine kanının aktığı bu Kur'ân, İstanbul'da Topkapı Sarayı'ndadır.

[1] İslâm devletine bağlı olan ve haraç veren Hristiyan ve Yahudilerdir.

(صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ (۱۳۸)

138. Ey Mü'minler! Deyin ki: "Bizim boyamız Allah'ın boyasıdır. Allah'ın boyasından daha güzel boyası olan kim vardır? Biz yalnız O'na ibâdet ederiz."

İzah: Ey Mü'minler! Kumaş, boya ile nasıl ziynetlenir ise Allah'ı Teâlâ da sizi kalplerinize giren ve eseri görülen boyasıyla (îman ile) ziynetlendirdi. Kimin boyası Allah'ın boyası gibi iyi olabilir? Biz yalnız Allah'a ibâdet ederiz! deyin demektir.

Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Hristiyanlar, vaftiz suyu dedikleri sarı bir su ile yeni doğan çocukları yedi günlük iken yıkarlar ve "Temizlendi, yani Hristiyan oldu" derlerdi. Bu Âyet-i Kerîme Mü'minlere, siz de onlara; "Asıl temizlik ve hak olan Allah'ın boyasıdır, yani îmandır. Bundan daha ziyâde ziynet olan boya yoktur deyin" diye hitap ederek Hristiyanların yaptıkları uygulamanın bâtil olduğunu beyan etmiştir.

(قُلْ أَتَحْجُونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ (۱۳۹)

139. Ey Resûlüm! Ehl-i Kitab'a de ki: "Allah'ın dîni hakkında bizimle mücâdele mi ediyorsunuz? Halbuki O, bizim de Rabbimizdir, sizin de Rabbinizdir. Bizim amellerimiz bize, sizin amelleriniz size aittir. Bizler ancak O'na muhlis kullanırız."

(أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ ءَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ (۱۴۰)

140. Yoksa siz: "İbrâhim, İsmâil, İshâk, Yâkub ve torunları, Yahudi veya Hristiyan idiler" mi diyorsunuz? Ey Resûlüm! De ki: "Siz mi iyi bilirsiniz, yoksa Allah mı? Allah katında hak olan gerçeği bildikleri halde, onu gizleyenden daha zâlim kim vardır? Allah'ı Teâlâ, sizin yaptıklarınızdan gâfil değildir."

İzah: Hakkı bildikleri halde onu gizleyen Ehl-i Kitap hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَسْأَلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ عَنْ شَيْءٍ، فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يُخْبِرُوكُمْ بِالصِّدْقِ فَتُكْذِبُوهُمْ أَوْ يُخْبِرُوكُمْ بِالْكَذِبِ فَتُصَدِّقُوهُمْ (عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَإِنَّهُ فِيهِ نَبَأٌ مَا قَبْلَكُمْ وَخَبَرٌ مَا بَعْدَكُمْ وَفَصْلٌ مَا بَيْنَكُمْ) (كر عن ابن مسعود)

"Ehl-i Kitap'a bir şey sormayın. Korkarım ki, size doğruyu söylerler de siz yalanlarsınız yahut yalan haber verirler de doğrularsınız. Siz Kur'ân'dan ayrılmayın. Zîrâ Kur'ân'da sizden evvel gelenlerin de sizden sonrakilerin de haberleri mevcuttur. Aranızdaki anlaşmazlıkları bertaraf edecek hükümler de mevcuttur." [1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, 473/2.

(تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُنْالُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ) (١٤١)

141. Onlar bir ümmettir ki, gelip geçti. Onların kazandıkları onlara, sizin kazandıklarınız size aittir. Onların yaptıkları sizden sorulmaz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin açıklaması için Sûre-i Bakara, Âyet 134'ün izahına bakınız.

سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّيَهُمْ عَنْ قِبَلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (١٤٢)

142. İnsanlardan birtakım akılsızlar: "Müslümanları yöneldikleri kibleden (Beyt'ül-Makdis'ten) çeviren nedir?" diyecekler. Ey Resûlüm! De ki: "Doğu da batı da Allah'ındır. O, dilediğini doğru yola iletir."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Berâ İbn-i Azib Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّ أَنْ يُوجَّهَ إِلَى الْكَعْبَةِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ {قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ} فَتَوَجَّهَ نَحْوَ الْكَعْبَةِ وَقَالَ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ وَهُمْ الْيَهُودُ {مَا وَلَاهُمْ عَنْ قِبَلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ

(إِلَى الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ { (خ) عن البراء بن عذب

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kıblenin Kâbe'ye çevril-mesini çok istiyordu. Bu nedenle Allah'ı Teâlâ: "Ey Habîbim! Biz senin (kıblenin Kâbe'ye çevrilmesi hususunda vahiy gelmesini bekleyerek) yüzünü göğe doğru çevirip durduğunu görüyoruz..."[1] diye devam eden âyeti indirmiş ve yönünü Kâbe'ye doğru çevirmesini emretmiştir. Halkın akılsızları olan kimselerden bâzılarının ki, onlar Yahudilerdir. Onlar bu hususu hoş karşılamayınca da, insanlardan birtakım akılsızlar: "Müslümanları yöneldikleri kıbleden (Beyt'ül-Makdis'ten) çeviren nedir?" diyecekler. Ey Resûlüm! De ki: "Doğu da batı da Allah'ındır. O, dilediğini doğru yola iletir" diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 142 nâzil olmuştur. [2]

[1] Sûre-i Bakara, Âyet 144.

[2] Sahih-i Buhârî, Salât 31; Sahih-i Müslim Mesâcid 2 (11 Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6784.

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي (كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ (وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ إِيْمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُؤُوفٌ رَحِيمٌ (١٤٣)

143. Ey Mü'minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun. Ey Habîbim! Evvelce yöneldiğin Beyt'ul-Makdis'i kible yapmamız, Resûle tâbi olanlar ile ondan ayrılıp küfrü seçenleri ayırt etmemiz içindi. Kıblenin Kâbe'ye çevrilmesi, Allah'ın hidâyet ettiği kimselerden başkalarına elbette ağır geldi. Allah'ı Teâlâ sizin îmanınızı (Beyt'ül-Makdis'e yönelerek kıldığınız namazları) zâyî etmez. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ insanlara karşı elbette çok şefkatli, çok merhametlidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Ey Mü'minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık" diye buyrulmaktadır. Ey Müslümanlar! Biz sizi hidâyete erdirdiğimiz ve İbrâhim Aleyhisselâm'ın kıblesine dönmeyi nasip ettiğimiz gibi, sizi başkalarından üstün de kıldık. Sizi, seçkin ve âdil bir ümmet yaptık, demektir. Yani buradaki "Orta yol"dan maksat, iki uç tarafın ortası, demektir. Müslümanlar dinlerinde orta yolu tutmuşlardır. Onlar ne Hristiyanlar gibi ruhbanlıkta aşırı gitmişler ve Hz. Îsâ hakkında onu ilahlık derecesine çıkaracak sözler söylemişler, ne de Yahudiler gibi Peygamberleri öldürerek mâsiyete

düşmüşlerdir. Bilakis Müslümanlar, itidali muhafaza etmişler, ifrat ve tefritten kaçınmışlardır.

Müslümanların diğer ümmetlerden üstün olduğu, Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 110'da da şöyle geçmektedir: "Ey Mü'minler! Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz..."

Âyet-i Kerîme'de geçen "Şâhitlik" ise, Allah'ı Teâlâ'nın insanlara doğru yolu gösterdiğine, bunun için Peygamberler gönderdiğine ve bu Peygamberlerin Allah'ın emirlerini ümmetlerine tebliğ ettiklerine dair Ümmet-i Muhammed'in şâhitlik etmesi ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in de kendi ümmetinin bu beyanına şâhit olmasıdır. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الرَّجُلَانِ وَيَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الثَّلَاثَةُ وَكَثُرَ مِنْ ذَلِكَ وَأَقْلُ فَيُقَالُ لَهُ هَلْ بَلَغْتَ قَوْمَكَ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيَدْعِي قَوْمَهُ فَيُقَالُ هَلْ بَلَّغْتُمْ فَيَقُولُونَ لَا فَيُقَالُ مَنْ يَشْهَدُ لَكَ فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ فَيَدْعِي أُمَّةَ مُحَمَّدٍ فَيُقَالُ هَلْ بَلَغْتَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيَقُولُ وَمَا عَلَّمَكُم بِذَلِكَ فَيَقُولُونَ أَخْبَرَنَا نَبِيُّنَا بِذَلِكَ أَنَّ الرَّسُولَ قَدْ بَلَغُوا فَصَدَّقْنَاهُ قَالَ فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى {وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا} (هـ) عن ابى سعيد

Mahşer günü, bir Peygamber beraberinde ümmeti olarak iki adam olduğu halde gelir. Bir başka Peygamber, beraberinde ümmeti olarak üç kişi bulunduğu halde gelir. Bundan fazla ve az ümmetle gelen Peygamberde olur. Sonra o gelen her Peygambere: "Sen kendi kavmine dîni tebliğ ettin mi?" diye sorulur. O da, "Evet" der. Sonra onun kavmi huzura çağrılarak, "Peygamberiniz size dîni tebliğ etti mi?" denilir. Onlar: "Hayır" derler. Bunun üzerine onların Peygamberlerine: "Kavmine, senin dîni tebliğ ettiğine dair şâhidin kimdir?" denilir. O da, "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ümmeti" der. Bunun üzerine Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti çağrılır ve onlara: "Bu Peygamberler, kavmine dîni tebliğ etti mi?" diye sorulur. Onlar da, "Evet" derler. Sonra Allah'ı Teâlâ Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetine: "Bu Peygamberlerin, kendi kavmine dîni tebliğ ettiğine dair bilginiz nedir?" der. Onlar da, "Peygamberlerin, kendi kavimlerine dîni tebliğ ettiklerini bize Peygamberimiz haber verdi, biz de onu tasdik ettik" derler. İşte bu açıklama Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Bakara, Âyet 143'te: "Ey Mü'minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun..." diye geçen buyruğunun muhtevâsıdır.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

يَجِيءُ نُوحٌ وَأُمَّتُهُ فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى هَلْ بَلَغْتَ فَيَقُولُ نَعَمْ أَيْ رَبِّ فَيَقُولُ لِأُمَّتِهِ هَلْ بَلَغَكُمْ فَيَقُولُونَ لَا مَا جَاءَنَا مِنْ نَبِيِّ فَيَقُولُ لِنُوحٍ مَنْ يَشْهَدُ لَكَ فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأُمَّتُهُ فَنَشْهَدُ أَنَّهُ قَدْ بَلَغَ وَهُوَ قَوْلُهُ جَلَّ ذِكْرُهُ {وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ} وَالْوَسْطُ الْعَدْلُ (خ ت ه عن ابى سعيد

Mahşer günü, Nûh ve ümmeti gelir. Allah’u Teâlâ ona: "Tebliğ ettin, dînimi duyurdun mu?" diye sorar. "Evet, Ey Rabbim!" diye cevap verir. Allah’u Teâlâ bu sefer ümmetine sorar: "Nûh size tebliğ etmiş miydi?" Onlar: "Hayır! Bize Peygamber gelmedi" derler. Bu sefer Allah’u Teâlâ Nûh’a yönelerek: "Söylediğin şey hususunda sana kim şâhitlik edecek?" diye sorar. "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ümmeti" der. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ümmeti: "O tebliğde bulundu" diye şâhitlikte bulunur. Bu duruma Sûre-i Bakara, Âyet 143’te: "Ey Mü’minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun..." diye geçen buyruk işâret eder. İşte (âyetin metninde geçen) "el-Vasat" kelimesi, "Adl" mânâsındadır.[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَا وَأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى كَوْمٍ مُشْرِفِينَ عَلَى الْخَلَائِقِ مَا مِنْ النَّاسِ أَحَدٌ إِلَّا وَدَّ أَنَّهُ مِنَّا وَمَا مِنْ نَبِيِّ كَذَبَهُ قَوْمُهُ إِلَّا وَنَحْنُ نَشْهَدُ أَنَّهُ قَدْ بَلَغَ رَسُولًا رَبَّهُ عَزَّ وَجَلَّ (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن جابر بن عبد الله)

"Ben ve ümmetim mahşer gününde yüksekçe bir yerden halkı gözetleriz. Herkes ister ki, kendisi de bizden olsun. Hangi Peygamberi kavmi yalanlarsa, biz o Peygambere şâhitlik eder ve o Peygamberin Rabbi Azze ve Celle’nin emirlerini tebliğ ettiğine şâhitlik ederiz." [3]

Bu Âyet-i Kerîme’nin son kısmında geçen ifade ile ilgili de şu hâdis nakledilmiştir:

Kible değişince, bu olayı fırsat bilen Yahudiler, "Bu hâl hidâyet ise Beyt’ül-Makdis’e doğru kıldığınız namazlarınız dalâlet üzere miydi? Oraya doğru namaz kılıp ölenlerin namazı bâtil mıydı?" deyince, Allah’u Teâlâ: "Allah’u Teâlâ sizin îmanınızı (Beyt’ül-Makdis’e yönelerek kıldığınız namazları) zâyî etmez" diyerek onlara cevap vermiştir.

Bu hususta Berâ Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

أَنَّهُ مَاتَ عَلَى الْقِبْلَةِ قَبْلَ أَنْ تُحَوَّلَ رِجَالٌ وَقُتِلُوا فَلَمْ نَدْرِ مَا نَقُولُ فِيهِمْ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى {وَمَا كَانَ اللَّهُ} (خ عن البراء (لِيُضَيِّعَ إِيْمَانَكُمْ})

Kible, Mescid-i Aksâ'dan Kâbe yönüne çevrilmeden önce, evvelki kibleye karşı namaz kılan bâzı Müslümanlar ölmüş veya öldürülmüştü. Onlar hakkında ne diyeceğimizi bilemiyorduk. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "... Allah'ı Teâlâ sizin îmanınızı (Beyt'ül-Makdis'e yönelerek kıldığınız namazları) zâyî etmez..." diye geçen âyeti indirdi.[4]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Şüphesiz Allah'ı Teâlâ insanlara karşı elbette çok şefkatli, çok merhametlidir" diye buyrulmaktadır. Bu hususta Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna (Havâzin kabilesinden) bâzı esirler gelmişti. Esirler arasında emzikli bir kadın vardı. Çocuğunu kaybetmişti. O kadın, göğsüne biriken sütü sağıyor, çocuklara veriyor, emziriyordu. Bu kadın, esirler arasında çocuğunu bulunca, hemen alıp sinesine bastı ve derin bir şefkatle çocuğunu emzirmeye başladı. Bunu görünce Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bize:

أَتَرُونَ هَذِهِ طَارِحَةً وَلَدَهَا فِي النَّارِ قُلْنَا لَا وَهِيَ تَقْدِرُ عَلَى أَنْ لَا تَطْرَحَهُ فَقَالَ: لِلَّهِ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ (بَوْلَدَهَا) (خ م عن عمر بن الخطاب)

"Şu kadının kendi çocuğunu ateşe atabileceğini düşünür müsünüz?" dedi. Biz de: "Hayır, bunu asla yapmaz!" dedik. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "İşte Allah'ı Teâlâ kullarına, bu kadının çocuğuna olan şefkatinden daha merhametlidir" buyurdu.[5]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

[2] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 3, İ'tisam 19; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 3; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 1, s. 455.

[4] Sahih-i Buhârî, İman 29; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6783.

[5] Sahih-i Buhârî, Edeb 18; Sahih-i Müslim, Tevbe 4 (22).

قَدْ نَرَايَ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ (فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ (١٤٤) (

144. Ey Habîbim! Biz senin (kıblenin Kâbe'ye çevrilmesi hususunda vahiy gelmesini bekleyerek) yüzünü göğe doğru çevirip durduğunu görüyoruz. Seni arzuladığın kibleye çeviriyoruz. Sen de yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir. Ey Müslümanlar! Namaz için her nerede olursanız yüzünüzü Kâbe tarafına çevirin. Ehl-i Kitap, bunun Rablerinden bir hak olduğunu elbette bilirler. Allah'ı Teâlâ, onların yaptıklarından gâfil değildir.

İzah: Ehl-i Kitap'ın kiblesi, Beyt'ül-Makdis idi. Onlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Sen Peygambersen, dînin ayrı ise, niçin bizim kiblemize dönüyorsun?" dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de Kâbe'ye doğru namaz kılmayı çok arzuluyordu. Nihâyet Resûlü Ekrem Efendimiz, Ashâbıyla birlikte namazda iken, Allah'ı Teâlâ, "Yönünü Kâbe'ye çevir" diye emretti.

Böylece namazda yönlerini Kâbe'ye çevirdiler. O mescitte öğle veya ikinci namazının farzının iki rek'atı Beyt'ül-Makdis'e doğru, diğer iki rek'atı da Kâbe'ye doğru kılındığı için, o mescide, "Mescid-i Kibleteyn (iki kibleli mescit)" denildi.[1]

Kıblenin çevrilmesi hususunda Sûre-i Bakara, Âyet 115'in izahına bakınız.

[1] Yine bu hususta bakınız: Sünen-i İbni Mâce, İkâmet'üs-Salât 56.

وَلَيْنِ اتَّيْتِ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ (وَلَيْنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ (١٤٥) (

145. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki sen, Ehl-i Kitap'a her ne kadar burhan getirsen, yine onlar senin kıblene tâbi olmazlar. Sen de onların kiblesine tâbi olmazsın. Nitekim onlar birbirlerinin kiblesine de tâbi olmadılar. Yemin olsun ki, sana gelen ilimden sonra, onların hevâlarına uyacak olursan, şüphesiz sen de o zaman zâlimlerden olursun.

(الَّذِينَ اتَّبَعْنَا هُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (١٤٦) (

146. Ehl-i Kitap, kendi çocuklarını nasıl bilirlerse, onu (Muhammed Aleyhisselâm'ı) da öyle bilirler ki, bütün vasıflarıyla bilirler. Halbuki onlardan bir kısmı bu hakikati bilerek gizlerler.

İzah: Ehl-i Kitap'ın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i bütün vasıflarıyla çok iyi bildiklerine dair şöyle bir hâdise anlatılmıştır:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in annesi Hz. Âmine, kocasının vefâtından sonra, hem kocasının kabrini ziyaret ve hem de Benî Adiy b. Neccâr, "Harzeciye" yurdunda oturan dayılarını ziyaret için Medîne'ye gitmişti. O zaman altı yaşlarında küçük bir çocuk olan Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, annesiyle birlikte Medîne'de kaldıkları müddet içinde Adiy b. Neccâr havuzunda yüzmeyi öğreniyordu; bir gün Medîne çocuklarından bâzılarıyla bir yerde otururlarken yanlarından birkaç Yahudi geçmiş ve içlerinden biri Peygamberimizi işâret ederek, "Bu çocuk, âhir zaman Peygamberi olup, kendisine Peygamberlik geldikten sonra bizim beldemize hicret edecektir" diye arkadaşlarına göstermiştir. Bu sözleri, o sırada Hz. Âmine'nin hizmetinde bulunan Ümmü Eymen Radiyallâhu anhâ, Yahudinin ağzından duyduğunu bizzat rivâyet etmiş ve hicretten sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunu, Ümmü Eymen'den naklederek anlatmıştır.[1]

Yine bu hususta nakledilen bir Hadis-i Şerif'te A'rabî'den bir adam şöyle anlatmıştır:

جَلَبْتُ جُلُوبَةً إِلَى الْمَدِينَةِ فِي حَيَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا فَرَغْتُ مِنْ بَيْعَتِي قُلْتُ لَأَقْبِلَنَّ هَذَا الرَّجُلَ فَلَأَسْمَعَنَّ مِنْهُ قَالَ فَتَلَقَانِي بَيْنَ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ يَمْشُونَ فَتَبِعْتُهُمْ فِي أَقْفَائِهِمْ حَتَّى أَتَوْا عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْيَهُودِ نَاشِرًا النَّوْرَةَ يَقْرُؤُهَا يُعْزِي بِهَا نَفْسَهُ عَلَى ابْنِ لَهُ فِي الْمَوْتِ كَأَحْسَنِ الْفَنِيَانِ وَأَجْمَلِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْشُدْكَ بِالَّذِي أَنْزَلَ النَّوْرَةَ هَلْ تَجِدُ فِي كِتَابِكَ ذَا صِفَتِي وَمَخْرَجِي فَقَالَ بَرَأْسِهِ هَكَذَا أَيْ لَا فَقَالَ ابْنُهُ إِنِّي وَالَّذِي أَنْزَلَ النَّوْرَةَ إِنَّا لَنَجِدُ فِي كِتَابِنَا صِفَتَكَ وَمَخْرَجَكَ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ أَقِيمُوا الْيَهُودَ عَنْ أَخِيكُمْ ثُمَّ وَلِي كَفَنَهُ وَحَنَطَهُ وَصَلَّى عَلَيْهِ (حم عن رجل من الاعراب

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sağ iken satmak üzere Medîne'ye mal götürmüştüm. Satışımı bitirdiğimde: "Şu adama (Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e) varacağım ve onu dinleyeceğim" dedim. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in, onun arkasında birlikte yürür-lerken rastladım ve peşlerine düştüm. Nihâyet, ölmekte olan oğluna sabretmek üzere Tevrat'ı okuyan bir Yahudi'nin yanına vardılar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Tevrat'ı indiren aşkına

söyle, şu kitabında benim sıfatımı ve çıkışımı buluyor musun?" diye sordu. Adam başı ile, "Hayır" işâreti yaptı. Oğlu: "Evet, Tevrat'ı indirene yemin olsun ki, biz kitabımızda senin sıfatını ve çıkışını buluyoruz. Ben Allah'tan başka ilâh olmadığına, senin Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet ediyorum" dedi (ve kısa süre sonra çocuk öldü). Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yahudiyi kardeşinizden uzaklaştırın!" buyurdular ve kefenleme işi ile namazını kıldırmaı üzerlerine aldılar.[2]

[1] Mir'at'ul-Haremeyn, Mir'at-ı Mekke, c. 2, s. 1081-1082.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22394.

((الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ) (١٤٧)

147. Hak, Rabbinden gelendir. Sen onda şüphe edenlerden olma.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Hak" ifadesinden maksat, kıblenin Beyt'ül-Makdis'ten Kâbe'ye döndürölmesidir.

وَلِكُلِّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّیْهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِیْعًا إِنَّ اللَّهَ عَلٰی كُلِّ شَيْءٍ قَدِیْرٌ ((١٤٨)

148. Her ümmetin bir kıblesi vardır, oraya yönelirler. İbâdet ve hayırlı işlerde yarışın. Siz her nerede olursanız olun, Allah'ı Teâlâ sizi (mahşer gününde) bir araya toplar. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ her şeye kâdirdir.

İzah: Siz, Rabbinize şükretmek için salih ameller hususunda yarışın. Dünyâda âhiretiniz için azık hazırlayın. Kıblenizi muhafaza edin. Sizden evvelki ümmetler gibi onu kaybetmeyin. Sonra siz de onlar gibi sapıklığa düşersiniz. Nerede ölürseniz ölün, Allah'ı Teâlâ hepinizi mahşer gününde bir araya toplayacak ve amellerinize göre karşılığını verecektir. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, ölümünüzden sonra sizi kabirlerinizden çıkarıp bir araya toplamaya gücü yetendir, demektir.

İbâdet hususunda yarışmayla ilgili Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سَبِقُوا الْمَفْرَدُونَ قَالُوا وَمَا الْمَفْرَدُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الذَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ (م عن ابی هريرة)

"Durmayın çalışın, çalışanlar ileri geçtiler ve ilerlediler." Dediler ki: "Yâ Resûlallah! Bu ileri geçenler kimlerdir?" Buyurdu ki: "Allah'ı çok zikreden erkekler ve kadınlardır." [1]

İbâdet hususunda yarışanların mükâfatına dair geniş bilgi için de Sûre-i Vâkıa, Âyet 10-12 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Zikir 1 (4).

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (١٤٩) (

149. Ey Resûlüm! Yolculuk hâlinde de namaz için yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir. Şüphesiz bu, Rabbinden gelen bir haktır. Allah'ı Teâlâ, sizin yaptıklarınızdan gâfil değildir.

İzah: Allah'ı Teâlâ, bir Müslümanın her nerede olursa olsun, namaz kılmak için yönünü Kâbe'ye döndürmesi gerektiğini emretmiştir. Bütün Müslümanların namaz kılarken yöneldikleri yerin Kâbe olması, kıblenin önemini ve ona hürmet edilmesi gerektiğini de göstermektedir.

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, mescidin kıblesinde bir sümük gördü, ağırına gitti. Kalkıp onu eliyle kazıdı ve sonra şöyle buyurdu:

إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا قَامَ فِي صَلَاتِهِ فَإِنَّهُ يُنَاجِي رَبَّهُ أَوْ إِنَّ رَبَّهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ فَلَا يَبْرُقَنَّ أَحَدُكُمْ قَبْلَ قِبْلَتِهِ (خ عن انس بن مالك)

"Sizden biri namaza kalktığı zaman Rabbine yakarır. Rabbi Teâlâ, kendisiyle kıblesi arasında tecelli eder. Bu yüzden hiçbiriniz kıblesine doğru tükürmesin. "[1]

Kıblenin önemi hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ سَيِّدًا وَإِنَّ سَيِّدَ الْمَجَالِسِ قِبَالَةَ الْقِبْلَةِ (طب عن ابى هريرة

"Şüphesiz ki, her şeyin bir efendisi vardır. Muhakkak ki, meclisin efendisi de

kibleye karşı oturandır.”[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ بِمَنْزِلَةِ الْوَالِدِ أَعْلَمُكُمْ فَإِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ الْغَائِطُ فَلَا يَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ وَلَا يَسْتَدِيرُهَا وَلَا يَسْتَطِبُ بِيَمِينِهِ
(وَكَانَ يَأْمُرُ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ وَيَنْهَى عَنِ الرُّوْثِ وَالرَّمَّةِ (د) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

”Doğrusu ben, size göre baba mevkiindeyim. Ben, size öğretirim. Sizden birinizin büyük abdesti geldiğinde kibleye önünü ve arkasını dönmesin. Sağ eliyle istincâ yapmasın.”

Râvi der ki: ”Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, üç taş kullanılmasını emrederdi ve hayvan tersiyle, kemikle taharetlenmeyi yasaklardı.”[3]

Bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’lerden dolayı bir Müslüman, kibleye karşı ayak uzatmamalı, bu halde ayağını uzatarak yatmamalı, kibleye doğru tükürmemeli ve abdest bozarken kibleye doğru önünü ve arkasını dönmemelidir. Velhâsıl bir Müslümanın, kibleye karşı terk-i edepte bulunması çok mahsurludur, doğru değildir.

[1] Sahih-i Buhârî, Salât 33; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 1202.

[2] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7790; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 513.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 4.

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ
لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي وَلِأَتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ
((١٥٠)

150. Ey Resûlüm! Yolculuk hâlinde de namaz için yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir. Siz her nerede olsanız, namaz için yüzünüzü o tarafa çevirin ki, (kıblenin çevrilmesi hakkında) insanlar aleyhinizde kullanacak bir delil bulamasın. Ancak onlardan zâlim olanlar müstesnâ. Artık onlardan korkmayın, Benden korkun. Ben de size nîmetlerimi tamamlayayım. Böylece hidâyete ermiş olasınız.

İzah: Bir önceki Âyet-i Kerîme’de geçen "Yolculuk hâlinde de namaz için yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir" emrinin, bu Âyet-i Kerîme’de de tekrar edilmesinin hikmeti, önemine vurgu içindir.

Yine Âyet-i Kerîme’de: "(Kıblenin çevrilmesi hakkında) insanlar aleyhinizde kullanacak bir delil bulamasın" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat şöyle açıklanmıştır: Tevrat’ta âhir zaman Peygamberinin Kudüs tarafını bırakıp, Kâbe tarafına yönelerek namaz kılacağı yazılıdır. Müslümanlar, Kâbe tarafına doğru namaz kılmayacak olsalardı, bu sefer bir kısım münkirler: "Eğer bu zât, âhir zaman Peygamberi olsaydı, Tevrat’ın beyanı üzere Kâbe tarafına dönüp namaz kılardı" derlerdi. İşte bu sebeple Allah’u Teâlâ o kâfirlerin böyle bir delil getirmemeleri için, Mü’minlerin namaz kılarken Kâbe’ye yönelmelerini emretmiştir.

Ayrıca daha önceki ümmetlerde, mescit hâricinde namaz kılınmazdı. Bu âyetlerle yeryüzü Müslümanlar için Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem hürmetine mescit kılınmıştır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَ مِنْ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيَصِلْ وَأَجَلْتُ لِي الْعَنَائِمَ وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً (وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ) (خ م حم ه عن جابر)

"Bana, benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş özellik verildi: Bir aylık mesafeden düşmanın kalbine korku salmakla ilâhi yardıma mazhar oldum. Yeryüzü benim için mescit (namaz kılma mahalli) ve temiz kılındı; ümmetimden kim bir namaz vaktine erişirse, hemen bulunduğu yerde namazını kılsın. Ganîmetler bana helâl kılındı. Benden önceki Peygamberler sâdece kendi kavmine Peygamber olarak gönderiliyordu, ben ise bütün insanlığa Peygamber olarak gönderildim. Bana şefaât yetkisi verildi." [1] (Bir diğer Hadis-i Şerif’te: "Mahşer günü ilk şefaât edecek ve şefaâtı kabul edilecek olan benim" [2] diye buyrulmuştur.)

[1] Sahih-i Buhârî, Salat 56; Sahih-i Müslim, Mesâcid 1 (3).

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil 2 (3 Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 12; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 3.

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا)
(تَعْلَمُونَ) (١٥١)

151. Nitekim içinizden, size âyetlerimizi okuyan, sizi günahlardan temizleyen, size kitabı ve hikmeti öğreten ve bilmediklerinizi öğreten bir Peygamber gönderdik.

İzah: Allah'ın Resûlü, size Kur'ân'ın âyetlerini okuyarak tebliğde bulunur, kitabı yani şer'î hükümleri size öğretir. Namaz, hac gibi ibâdetlerin nasıl yapılacağını uygulamalı olarak size gösterir. Hakk'a yakınlığı, kendi nefsinin bilmeyi öğreten mânevi bir ilim olan hikmeti de size öğretir. Ayrıca önceki ümmetlere ait bilgiler, âhiret ahvâli ve kıyâmet alâmetleri gibi gâib olan bir çok haberleri size bildirir ve öğretir, demektir.

Hâsılı kişiye lâzım olan zâhir ve mânevi ilmin kaynağı Kur'ân-ı Kerîm'dir. Bu iki ilimi de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ümmetine öğretmiştir. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْعِلْمُ عِلْمَانِ فَعِلْمٌ ثَابِتٌ فِي الْقَلْبِ فَذَاكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ وَعِلْمٌ فِي اللِّسَانِ فَذَاكَ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ (ابو نعيم عن انس)

"İlim ikidir: Biri kalpte sâbittir. İşte en faydalı olan ilim (Hikmet ve Ledün ilmi) budur. Bir ilim de lisândaki ilimdir (kitaptır). Bu da Allah'ı Teâlâ'nın kullarına hüccetidir (delilidir)."[1]

Buradan anlaşılan iki türlü ilim vardır. Zîra Mûsâ Aleyhisselâm, zamanında en yüksek kitap ilmine sahipken, Allah'ı Teâlâ'nın yönlendirmesi üzerine Hızır Aleyhisselâm'a gitmiş ve hikmet ilmi olan ilm-i ledün'ü ondan öğrenmiştir.[2]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 223/2; İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 60.

[2] Mûsâ Aleyhisselâm'ın bu kıssası hakkında Sûre-i Kehf, Âyet 60-82'ye bakınız.

(فَادْكُرُونِي أذكُرْكُمْ واشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ) (١٥٢)

152. O halde Beni zikredin ki, Ben de sizi zikredeyim. Bana şükredin, nankörlükte bulunmayın.

İzah: Allah'ı Teâlâ, siz Bana ibâdet ederek emir ve nehiylerime uyun ki, Ben de size bunun karşılığında ihsanda bulunayım. Verdiğim nîmetlere karşı da inkâr ve isyan etmeyip şükredin, diye buyurmuştur.

Nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَّائِي مِنْ عِبَادِي وَأَحِبَّائِي مِنْ خَلْقِي الَّذِينَ يَذْكُرُونَ بِذِكْرِي وَاذْكُرُوا بِذِكْرِهِمْ (ك حل عن عمرو بن جموح)

"Yarattığım kullar içinde öyleleri vardır ki, onlar Benim yanımda çok sevgilidir. Onları kendime dost eyledim. Ne vakit ki onlar Beni zikrederler, Ben de onları zikrederim."[1]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(الذِّكْرُ نِعْمَةٌ مِنَ اللَّهِ فَادُّوا شُكْرَهَا (فر عن نبيط بن شريط

"Zikir, Allah'tan bir nîmettir. Bu sebeple Allah'ı zikrederek O'nun şükrünü ödeyin."[2]

Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerde geçen "Zikir" kelimesi, kullanıldığı yere göre farklı mânâlar içerir. Kur'an-ı Kerîm'de, zikir ve zikrullah diye geçen üç yüze yakın Âyet-i Kerîme vardır. Bu husustaki Hadis-i Şerif'ler ise çok daha fazladır.

"Zikir" lügatta, bir şeyi söylemek, yâd etmek, hatırlamak gibi anlamlara gelir. Kavram olarak ise, kullanıldığı yere göre; Zikrullah, Namaz, Kur'an, nasihat ve öğüt gibi anlamlara gelir. Nitekim birçok Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'te "الذِّكْر" Zikir" kelimesi geçmesine rağmen, bu anlamların kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Zikir kelimesi, Kur'an anlamında Sûre-i Nahl, Âyet 44'de şöyle geçmektedir:

"O Peygamberleri apaçık mûcizeler ve kitaplarla gönderdik. Ey Resûlüm! Sana da Zikri (Kur'an'ı) indirdik ki, kendilerine indirileni (emir ve nehyi) insanlara açıkça anlataşın. Umulur ki, onlar da tefekkür edeler."

Zikir kelimesi, nasihat anlamında Sûre-i Hûd, Âyet 114'te şöyle geçmektedir.

"Gündüzün iki tarafında (öğle ve ikindi) ve gecenin gündüze yakın zamanlarında (akşam, yatsı ve sabah) namaz kıl. Muhakkak ki iyilikler, kötülükleri giderir. Bu, nasihat alanlar için bir öğüttür."

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْقُرْآنُ هُوَ النُّورُ الْمُبِينُ وَالذِّكْرُ الْحَكِيمُ وَالصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ) (هَبْ عَنْ رَجُلٍ

"Kur'ân, apaçık büyük nûrdur. Hikmet dolu zikirdir ve dosdoğru bir yoldur."[3]

Yine bâzı Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerde geçen zikir kelimesi, Allah'ın isimlerinden birini zikretmek, anlamına gelmektedir.

Bu husus Sûre-i En'âm, Âyet 118'te şöyle geçmektedir:

"Eğer O'nun âyetlerine îman edenlerden iseniz, Allah'ın ismi zikredilerek kesilenlerden yiysin."

Sûre-i A'lâ, Âyet 14-15'te de şöyle buyrulmuştur:

"Şüphesiz ki nefisini (kötülüklerden) arındıran felâha ermiştir* ve o, Rabbinin ismini zikreder, namazı da kılar."

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَفْضَلُ الدُّعَاءِ الْحَمْدُ لِلَّهِ) (ت) عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ

"Zikrin efdâli Lâ ilâhe illallâh, duânın efdali de Elhamdulillah'tır."[4]

İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

(كَانَ لَا يَكُونُ فِي الْمُصَلِّينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِي الذَّاكِرِينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا) (ابو نعيم خط)
(عن ابن مسعود)

"Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah'ı Teâlâ'yı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı."[5] Namazda da zikirde de hepimizden ileriydi, demektir.

Bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle nakledilmiştir:

أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ أَنَّ رَفَعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا انْصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ. (خ م عن ابن عباس)

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ haber verdi ki: "Halkın farz namazdan çıkınca yüksek sesle zikretmesi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında var idi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: "Ben bu sesi işitir işitmez, zikir seslerinin yükselmesi ile namazdan çıktıklarını anladım."[6]

Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرَنِي فَإِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَلَأِ ذَكَرْتُهُ فِي مَلَأٍ خَيْرٍ مِنْهُمْ وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ بِشَبْرٍ تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذَرَأًا وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذَرَأًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا وَإِنْ أَتَانِي يَمْسِحُنِي أُفْتِنْتُهُ هَرُولَةً (خ م عن أبي هريرة)

"Ben, kulumun zannındayım. Kulum Beni zikrederken Ben muhakkak onunla beraber bulunurum. Eğer o Beni kendi nefsinde gizli olarak zikrederse, Ben de onu öyle zikrederim. Eğer o Beni bir cemaat içinde âşikâr olarak zikrederse, Ben de onu o cemaatten daha hayırlı bir cemaat içinde zikrederim. Kulum Bana bir karış yaklaşırsa, Ben ona bir arşın yaklaşıyorum. Kulum Bana bir arşın yaklaşırsa, Ben ona bir kulaç yaklaşıyorum. O Bana yürüyerek gelirse, Ben ona koşarak varırım."[7]

"Zikrullah" ise lügatta, Allah'ı Teâlâ'yı zikretmektir. Kavram olarak da genellikle doğrudan doğruya "Allah, Lâ ilâhe illallâh" gibi Allah'ın isimlerinden birisini; tek veya toplu, sesli yahut gizli söyleyerek yapılan bir ibâdet şeklidir. Nitekim birçok Âyet-i Kerîme'de ve Hadis-i Şerif'te Allah'ı Teâlâ'yı zikretmek anlamında, "ذِكْرُ اللَّهِ" Zikrullah" kavramının kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Sûre-i Mâide, Âyet 91:

"Muhakkak şeytan, içki ve kumarla aranızı buğuz ve düşmanlık sokmak ve sizi zikrullahtan ve namazdan alıkoymak ister. Artık siz bunlardan vazgeçtiniz değil mi?"

Sûre-i Ankebût, Âyet 45:

"Ey Resûlüm! Kitaptan sana vahyolunanı oku. Namaza devam et. Çünkü namaz, büyük ve küçük günahlardan alıkoyar ve (bu hususta) elbette zikrullah daha büyüktür. Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızı bilir."

Sûre-i Ahzâb, Âyet 41-42:

"Ey îman edenler! Allah'ı Teâlâ'yı çok zikredin.* Ve O'nu sabah akşam tesbih edin."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

أَلَا أَنْبِئُكُمْ بِخَيْرٍ أَعْمَالِكُمْ وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ وَأَرْفَعُهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ وَخَيْرٌ لَّكُمْ مِنْ إِنْفَاقِ الذَّهَبِ وَالْوَرَقِ وَخَيْرٌ لَّكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ قَالُوا بَلَى قَالَ ذِكُرِ اللَّهُ تَعَالَى (حم ت)
(عن ابى الدرداء)

"Haberiniz olsun! Rabbinizin katında derecenizi en yüksek ve sizi en temiz kılan, altın ve gümüş tasadduk etmekten daha hayırlı olan, Allah yolunda savaşa çıkıp da düşmanlarla kıyasıya savaşmaktan bile daha üstün olan hayırlı amelinizi size bildireyim mi?" "Evet" dediler. Buyurdu ki: "İşte o, zikrullahtır." [8]

لَيَبْعَثَنَّ اللَّهُ أَقْوَامًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي وُجُوهِهِمُ النُّورُ عَلَى مَنَابِرِ اللُّلُؤِ، يَغْبِطُهُمُ النَّاسُ، لَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ. فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، صِفْهُمْ لَنَا نَعْرِفُهُمْ؟ قَالَ: هُمْ الْمُتَحَابُّونَ فِي اللَّهِ مِنْ قَبَائِلِ شَتَّى وَبِلَادٍ شَتَّى. (يَجْتَمِعُونَ عَلَى ذِكْرِ اللَّهِ يَذْكُرُونَهُ) (طب عن ابى الدرداء)

"Allah'ı Teâlâ mahşer gününde huzura inciden minberler üzerinde yüzleri nurlu tüm insanların kendilerine gıpta edeceği ancak Peygamber veya şehitlerden olmayan bâzı kişiler çıkaracaktır." Bedevînin biri: "Yâ Resûlallah! Bize sıfatlarını söyle de kim olacaklarını bilelim" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onlar farklı belde ve farklı kabilelerden olan Allah için birbirlerini seven ve zikrullah yapmak için biraraya gelen kimselerdir" buyurdu. [9]

إِنَّمَا جُعِلَ الطَّوَافُ بِالْبَيْتِ وَالسَّعْيُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَرَمْيُ الْجِمَارِ لِإِقَامَةِ ذِكْرِ اللَّهِ لَا لِغَيْرِهِ (حم ك د)
(هب عن عائشة)

"Beytullah'ı tavaf etmek, Safâ ile Merve arasında sa'y etmek ve şeytanı taşlamak, zikrullahı ikâme etmek içindir. Başka bir şey için değildir." [10]

لَإِنْ أَقْعَدَ مَعَ أَقْوَامٍ يَذْكُرُونَ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْفَجْرِ إِلَى أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ أَرْبَعَةَ مِنْ بَنِي إِسْمَاعِيلَ دِيَّةَ كُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ اثْنَا عَشَرَ أَلْفًا لِأَنْ أَقْعَدَ مَعَ أَقْوَامٍ يَذْكُرُونَ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعَصْرِ إِلَى أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ أَرْبَعَةَ مِنْ بَنِي إِسْمَاعِيلَ دِيَّةَ كُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ اثْنَا عَشَرَ أَلْفًا (ع د عن انس)

"Sabah namazından sonra güneş doğuncaya kadar bir cemaatle birlikte zikrullah etmek, İsmâil evlâdından dört kimseyi, her birinin diyeti pahasına on iki bin dirhem verip kurtarmaktan daha sevgilidir. Yine ikindi namazından sonra güneş batıncaya kadar bir cemaatle oturup zikrullah etmek, İsmâil evlâdından dört kimseyi, her birinin diyeti pahasına yine on iki bin dirhem verip kurtarmaktan daha sevgilidir." [11]

الثَّابِتُ فِي مُصَلَّاهُ بَعْدَ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى يَذْكُرَ اللَّهَ تَعَالَى حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ أَبْلَغُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ مِنَ الضَّرْبِ فِي الْأَفَاقِ (الدَّيْلَمِيُّ عَنْ عَثْمَانَ)

"Namazgâhında, sabah namazından sonra güneş doğuncaya kadar sâbit bir halde oturup zikrullah etmek, rızık talep etmek için diyar diyar dolaşmaktan daha hayırlıdır." [12]

(كُلُّ كَلَامٍ فِي الْمَسْجِدِ لَعْنٌ إِلَّا الْقُرْآنَ وَذِكْرَ اللَّهِ وَمَسْأَلَةٌ عَنْ خَيْرٍ أَوْ إِعْطَاءٌ) (الدَّيْلَمِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ)

"Kur'ân'dan, zikrullahtan ve hayırlı bir şey sormaktan ya da cevap vermekten başka, mescitte her konuşulan söz, sahibi için bir vebaldır." [13]

مَنْ أَطَاعَ اللَّهَ فَقَدْ ذَكَرَ اللَّهَ وَإِنْ قَلَّتْ صَلَاتُهُ وَصِيَامُهُ وَتِلَاوَتُهُ لِلْقُرْآنِ، وَمَنْ عَصَى اللَّهَ فَلَمْ يَذْكُرْهُ وَإِنْ كَثُرَتْ صَلَاتُهُ وَصِيَامُهُ وَتِلَاوَتُهُ لِلْقُرْآنِ (طَبَّ كَرَّ عَنْ وَاقِدِ بْنِ هُبَّالٍ عَنْ أَبِي عَمْرٍاءَ)

"Her kim Allah'a itaatkâr ise, muhakkak zikrullah eder; eğer namazı, orucu ve Kur'ân okuması az ise de. Her kim de Allah'a âsi ise, zikrullah etmez; eğer namazı, orucu ve Kur'ân okuması çok ise de." [14]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ zikrullah hakkında şöyle buyurmuştur:

لَا يَفْرِضُ اللَّهُ عَلَى عِبَادِهِ فَرِيضَةً إِلَّا جَعَلَ لَهَا حَدًّا مَعْلُومًا ثُمَّ عَذَرَ أَهْلَهَا فِي حَالِ عَذْرِ غَيْرِ الذِّكْرِ فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَجْعَلْ لَهُ حَدًّا يَنْتَهِي إِلَيْهِ وَلَمْ يَعْذِرْ أَحَدًا فِي تَرْكِهِ إِلَّا مَعْلُوبًا عَلَى عَقْلِهِ فَقَالَ (فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِكُمْ) بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَفِي السَّفَرِ وَالْحَضَرِ وَالْغَنِيِّ وَالْفَقْرِ وَالسُّقْمِ وَالصَّحَّةِ وَالسِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ وَعَلَى كُلِّ حَالٍ وَقَالَ: (وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا) فَإِذَا فَعَلْتُمْ ذَلِكَ صَلَّى عَلَيْكُمْ هُوَ وَمَلَائِكَتُهُ قَالَ اللَّهُ (عَزَّ وَجَلَّ): (هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ) (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن ابن عباس)

"Allah'ı Teâlâ kullarına farz kıldığı her ibâdetle belli bir sınır koymuştur. Kulların özürlerine göre de onları bu ibâdetlerden muaf kılmıştır. Ancak zikrullahı bunların dışında tutmuştur. Zîrâ zikrullaha bir sınır koymamış ve zikrullah hususunda delillerden başka hiçbir kimsenin özrünü kabul etmemiştir. Allah'ı Teâlâ kulların; ayakta iken, otururken, yatarken,[15] gece ve gündüz, karada ve denizde, yolcu iken, mukim iken kendisini zikretmelerini istemiş; zengin olanın, fakir olanın, hasta olanın, sağlıklı olanın da, hâfî (gizli) veya cehrî (açıktan) zikrullah etmesini emretmiştir. Sûre-i Ahzâb, Âyet 42'de geçtiği üzere sabah akşam kendisinin tesbih edilmesini istemiş, bunu yapan kullarına ise, bu âyetlerin devamında gelen Sûre-i Ahzâb, Âyet 43'te de kendisinin, onlara merhametli davranacağını ve meleklerin de onlar için bağışlanma dileyeceğini ve onları, zulumâtta nûra çıkaracağını beyan etmiştir. Zîrâ Allah'ı Teâlâ, Mü'minlere karşı çok merhametlidir." [16]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 329/3.

[2] Kırk Mevzuda Kırk Hadis Kitabı, Zikir 8.

[3] Muhtâr'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 859; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 2309.

[4] Sünen-i Tirmizî, Daavât 8.

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 547/15; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 17931.

[6] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 465; Sahih-i Müslim, Mesâcid 23 (122).

[7] Sahih-i Buhârî, Tevhid 15; Sahih-i Müslim, Zikir 1 (2).

[8] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20713; Sünen-i Tirmizî, Daavât 5.

[9] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 2, s. 59; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3357; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 1893.

[10] Sünen-i Ebû Dâvud, Menâsik 51; Sünen-i Tirmizî, Hac 63; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 23215; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1392.

[11] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 344/13.

[12] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 199/3; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 9444.

[13] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 342/9.

[14] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 17867; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 706; Ebû Nuaym İsbehânî, Ma'rifet'üs-Sahâbe, Hadis No: 5914; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 405/4.

[15] Sûre-i Al-i İmrân, Âyet 191; Sûre-i Nisâ, Âyet 103.

[16] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 20, s. 280.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ) (۱۵۳)

153. Ey îman edenler! Sabır ve namaz ile Allah'a sığının. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ sabredenlerle beraberdir.

İzah: Sabır hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ (م عن صهيب)

"Mü'minin işi acâyiptir. Doğrusu onun her işi hayırdır. Bu husus Mü'minden başkası için böyle değildir. Ona iyilik ve genişlik isabet ederse, şükreder ve bu kendisi için hayır olur. Bir sıkıntı ve darlığa uğrarsa da, sabreder, bu da kendisi için hayır olur."[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُكْتَبُ أَنْيُنُ الْمَرِيضِ، فَإِنْ كَانَ صَابِرًا كَانَ أَنْيُنُهُ حَسَنَاتٍ، وَإِنْ كَانَ جَزُوعًا كُتِبَ هَلُوعًا لَا أَجْرَ لَهُ (الديلمى عن على)

"Hasta kişinin inlemeleri bile kayda geçilir. Şayet hastalığına sabrederse bu inlemeleri, sevap olarak yazılır. Ancak sızlanıp hâlinden şikâyetçi oluyorsa, sabırsız olarak yazılır ve hastalığından dolayı bir sevaba nâil olamaz."[2]

Hüzeyfe Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

(كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا حَزَبَهُ أَمْرٌ صَلَّى (د عن حذيفة

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sıkıntılı bir işle karşılaştığı zaman namaz kılardı."[3]

Bu hususta Üyeyne b. Abdurrahman Radiyallâhu anhu da şu hâdiseyi anlatmıştır:

أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ نُعِيَ إِلَيْهِ أَخُوهُ قُتْمٌ وَهُوَ فِي سَفَرٍ فَاسْتَرْجَعَ ثُمَّ تَنَحَّى عَنِ الطَّرِيقِ ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ وَأَطَالَ فِيهِمَا الْجُلُوسَ ثُمَّ قَامَ يَمْشِي إِلَى رَاحِلَتِهِ وَهُوَ يَقُولُ: وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ (هب عن عيينة بن عبد الرحمن عن ابيه

İbn-i Abbas Hazretlerine kardeşi Kusem'in, kendisi bir seferde iken öldüğü haber verildi. O, "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn"[4] dedi. Sonra yoldan bir kenara ayrıldı, oturdu ve iki rekât namaz kıldı ve namazda kaideleri uzattı, sonra kalktı bineğine doğru gitti "Ve sabırla, namazla Allah'a sığının. Şüphesiz bu zordur. Fakat takvâ sahipleri için kolaydır" mealindeki Sûre-i Bakara, Âyet 45'i okuyordu.[5]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 13 (64).

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 14, s. 642; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 6706.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât'ut-Tatavvû 22 (1319).

[4] Bu ifade; "Muhakkak ki, biz O'ndan geldik ve elbette yine O'na döneceğiz" demektir. (Sûre-i Bakara, Âyet 156)

[5] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 9353.

(وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ (١٥٤)

154. Allah yolunda öldürülenlere "Ölüler" demeyin. Bilakis onlar diridirler. Lâkin siz idrak etmezsiniz.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Bu Âyet-i Kerîme, Bedir şehitleri hakkında nâzil olmuştur. O gün

Müslümanlardan on dört kişi şehit edilmişti. Bunlardan altısı Muhâcirlerden, sekizi de Ensardandı. Muhâcirlerden olanların isimleri: Ubeyde b. el-Haris b. Abdulmuttalip, Ömer b. Ebî Vakkâs, Zü's-Şimâleyn, Amr b. Nufeyle, Âmir b. Bekr, Mihcâ b. Abdullah idi. Ensardan olanlar ise: Sa'd b. Hayseme, Kays b. Abdulmünzir, Zeyd b. el-Haris, Temim b. el-Humâm, Râfî b. el-Mualla, Hârise b. Sürâka, Muavviz b. Afra ve Avf b. Afra. Sahâbe, bu şehitler hakkında, "Falanca öldü, falanca öldü" diyorlardı. Cenâb-ı Allah, o şehitler hakkında "Öldüler" denilmesini bu âyetle nehyetti.

Allah yolunda cihat edip şehit düşenlerle ilgili geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 95-96'nın izahına bakınız.

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ (١٥٥) الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّ إِلَيْنَا رَاجِعُونَ (١٥٦) أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ (١٥٧) (وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ)

155-157. Yemin olsun ki, Biz sizleri elbette biraz korku ve açlık ile, mallardan, canlardan ve mahsullerden eksilterek imtihan ederiz. Ey Habîbim! Sabredenleri müjdele.* O sabredenler ki, kendilerine bir musîbet geldiği vakit, "Muhakkak ki, biz O'ndan geldik ve elbette yine O'na döneceğiz" derler.* İşte onlar için Rableri tarafından bağışlamalar ve rahmet vardır. Hidâyete erenler de onlardır.

İzah: Birçok Hadis-i Şerif'te, Allah'ı Teâlâ'nın, sevdiği kimselere musîbet verdiği ve bunlara sabredenlere büyük mükâfat ve müjdeler olacağı beyan edilmiştir.

Bu hususta Sa'd b. Ebî Vakkas Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ أَشَدُّ بَلَاءً قَالَ الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْأُمَمَلُ فَالْأُمَمَلُ يُبْتَلَى الْعَبْدُ عَلَى حَسَبِ دِينِهِ فَإِنْ كَانَ فِي دِينِهِ صُلْبًا اشْتَدَّ بَلَاؤُهُ وَإِنْ كَانَ فِي دِينِهِ رِقَّةً ابْتُلِيَ عَلَى حَسَبِ دِينِهِ فَمَا يَبْرَحُ الْبَلَاءُ بِالْعَبْدِ حَتَّى يَتْرُكَهُ (يَمْشِي عَلَى الْأَرْضِ وَمَا عَلَيْهِ مِنْ خَطِيئَةٍ) (ت ه عن سعد بن أبي وقاص)

Dedim ki: "Yâ Resûlallah! İnsanların en şiddetli belâyâ uğrayanları kimlerdir?" Buyurdu ki: "Peygamberlerdir. Onlardan sonra, dereceleri üstün olanlara göre sıralanırlar. Kişi, dindarlığına göre imtihan edilir. Eğer dîninde sağlam ise belâsı da şiddetli olur. Şâyet dîninde gevşek ise ona göre imtihan geçirir. Kulun başına devamlı felaketler gelir. Öyle ki o felâketler kulu arındırıp yeryüzünde günahsız

olarak yürümesini sağlar.”[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ يُرِدِ اللَّهَ بِهِ خَيْرًا يُصِبْ مِنْهُ) خ عن ابى هريرة

”Allah’u Teâlâ kime hayır dilerse, ona musîbet verir.”[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ لَيَكْتُبُ لِلْإِنْسَانِ الدَّرَجَةَ الْعُلْيَا فِي الْجَنَّةِ وَلَا يَكُونُ لَهُ مِنَ الْعَمَلِ مَا يُبْلَغُهَا فَلَا يَزَالُ يَنْتَلِيهِ اللَّهُ حَتَّى يُبْلَغَهَا (الامام الاعظم المسند عن عائشة)

”Şüphesiz Allah’u Teâlâ, insan için Cennette yüksek derece yazar. O insan, ameliyle o dereceye ulaşamaz. Bu sebeple Allah’u Teâlâ ona, o dereceyi kazanabilmesi için çeşitli belâlar vermekte devam eder.”[3]

Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ذَهَبَ مَالِي وَسَقَمَ جَسَدِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا خَيْرَ فِي عَبْدٍ لَا يَذْهَبُ مَالُهُ وَلَا يَسْقَمُ جِسْمُهُ إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا ابْتَلَاهُ وَإِذَا ابْتَلَاهُ صَبَّرَهُ (ابن أبي الدنيا في كتاب (المرض والكفارات عن أبي سعيد الخدري)

Adamın biri: ”Yâ Resûlallah! Hem servetim gitti, hem de vücudum hastalandı” dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ”Serveti kaybolmayan ve vücudu hastalanmayan kulda hayır yoktur. Allah’u Teâlâ bir kulu sevdiği vakit ona ibtilâ verir. İbtilâ verdiği zaman da ona sabretmesini öğretir.”[4]

Âmir Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif’i nakletmiştir:

Bizim için bayraklar ve sancaklar yükseltildiği zaman memleketi-mizde idik. Ben: ”Bu nedir?” diye sordum. ”Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in sancağı” dediler. Yanına gittim. Bir ağacın altında oturuyordu. Ashâbı da etrafını sarmıştı. Ben de yanlarına oturdum. Bir ara Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hastalıklardan ve dertlerden bahsedip dedi ki:

إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا أَصَابَهُ السَّقَمُ ثُمَّ أَغْفَاهُ اللَّهُ مِنْهُ كَانَ كَفَّارَةً لِمَا مَضَى مِنْ ذُنُوبِهِ وَمَوْعِظَةً لَهُ فِيمَا يَسْتَقْبِلُ وَإِنَّ

الْمُنَافِقَ إِذَا مَرَضَ ثُمَّ أَغْفِيَ كَانَ كَالْبَعِيرِ عَقْلُهُ أَهْلُهُ ثُمَّ أُرْسِلُوهُ فَلَمْ يَدْرِ لِمَ عَقَلُوهُ وَلَمْ يَدْرِ لِمَ أُرْسِلُوهُ فَقَالَ رَجُلٌ مِمَّنْ حَوْلَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْأَسْفَامُ وَاللَّهِ مَا مَرَضْتُ قَطُّ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُمْ عَنَّا (فَلَسْتُ مِنَّا) (د عن عامر الرام

"Mü'mine bir hastalık gelir, sonra da Allah'ı Teâlâ ona şifâ verirse, bu hastalık onun geçmiş günahlarına keffaret, geri kalan hayatı için de bir nasihat olur. Şâyet münâfık hastalanır, sonra da âfiyet verilirse o, sahibi tarafından bağlanıp sonra da salıverilen, fakat niçin bağlandığını, niçin salıverildiğini bilmeyen bir deve gibidir." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in etrafında oturanlardan biri: "Yâ Resûlallah! Hastalıklar da nedir? Ben hiç hastalanmadım" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kalk, sen bizden değilsin" diye buyurdu.[5]

Belâ geldiği anda sabrın gösterilmesi gerektiğine dair de Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi anlatmıştır:

مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَمْرَأَةٍ تَبْكِي عِنْدَ قَبْرِ فَقَالَ اتَّقِي اللَّهَ وَاصْبِرِي قَالَتْ إِلَيْكَ عَنِّي فَإِنَّكَ لَمْ تُصَبِّ بِمُصِيبَتِي وَلَمْ تَعْرِفْهُ فَقِيلَ لَهَا إِنَّهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاتَتْ بِأَبِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (فَلَمْ تَجِدْ عِنْدَهُ بَوَّابِينَ فَقَالَتْ لَمْ أَعْرِفْكَ فَقَالَ إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى) (خ د عن انس بن مالك

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün, kabir başında ağlayan bir kadının yanından geçti ve ona: "Allah'tan kork, sabret" dedi. Kadın: "Benden uzak ol. Benim musîbetim senin başına gelmedi" dedi. Kadın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i tanımamıştı. Ona: "Bu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir" dediler. Bunun üzerine kadın, Peygamberimizin kapısının önüne geldi. Orada kapıcı görmedi ve Peygamberimize: "Ben seni tanımadım" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Sabır, felâketin ilk anındadır" buyurdu.[6]

Bu Hadis-i Şerif'te geçtiği üzere, Allah'ı Teâlâ kişiye bir ibtilâ verdiğinde, o kulun ilk anındaki tepkisine bakar ve ona göre değerlendirir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Muhakkak ki, biz O'ndan geldik ve elbette yine O'na döneceğiz" diye buyrulmaktadır. Yani o sabreden kullar: "Biz, Allah'ın kullarıyız, O'nun nîmetlerine şükrederiz, musîbetlerine karşı da râzı olup sabrederiz" derler. Musîbet ve belâ anında bu âyette geçen ifadeyi söylemek sünnet-i seniyyedir.

Bu hususta şu Hadis-i şerif nakledilmiştir:

مَا مِنْ عَبْدٍ تُصِيبُهُ مُصِيبَةٌ فَيَقُولُ {إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ} اللّٰهُمَّ أَجِرْنِي فِي مُصِيبَتِي وَأَخْلِفْ لِي خَيْرًا مِنْهَا إِلَّا أَجَرَهُ اللّٰهُ فِي مُصِيبَتِهِ وَأَخْلَفَ لَهُ خَيْرًا مِنْهَا قَالَتْ فَلَمَّا تُوَفِّي أَبُو سَلَمَةَ قُلْتُ كَمَا أَمَرَنِي رَسُولُ اللّٰهِ (صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْلَفَ اللّٰهُ لِي خَيْرًا مِنْهُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (م عن ام سلمة

Bir kula bir musîbet isâbet ederde o, "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn (Muhakkak ki, biz O'ndan geldik ve elbette yine O'na döneceğiz)" der ve "Ey Allah'ım! Bu musîbetimden dolayı beni mükâfatlandır. Bana ondan daha iyi bir sonuç çıkar" derse, muhakkak bu musîbetinden dolayı onu mükâfatlandırır ve ondan daha hayırlı bir sonuç bahşeder. Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ dedi ki: "(Kocam) Ebû Seleme vefât edince ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bana buyurduğı gibi söyledim. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ bana, Ebû Seleme'den daha hayırlı birisini; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i ihsan etti." [7]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur

إِذَا مَاتَ وَلَدُ الْعَبْدِ قَالَ اللّٰهُ لِمَلَائِكَتِهِ قَبَضْتُمْ وَلَدَ عَبْدِي فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيَقُولُ قَبَضْتُمْ ثَمَرَةَ فُؤَادِهِ فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيَقُولُ مَاذَا قَالَ عَبْدِي فَيَقُولُونَ حَمْدَكَ وَاسْتَزَجَعَ فَيَقُولُ اللّٰهُ ابْنُوا لِعَبْدِي بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَسَمُّوهُ بَيْتَ الْحَمْدِ (حم عن أبي موسى الأشعري

"Bir kulun çocuğı vefât ettiğı zaman, Allah'u Teâlâ meleklerle: "Kulumun çocuğunun ruhunu teslim aldınız mı?" diye sorar. Melekler: "Evet, aldık" derler. Allah'u Teâlâ: "Onun kalbinden bir parçayı mı kopardınız?" diye sorunca, melekler: "Evet" derler. Allah'u Teâlâ: "Peki, kulum bunun karşısında ne dedi?" diye sorunca, melekler: "Sana hamdetti ve -İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn- dedi" derler. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ: "O zaman bu kuluma Cennette bir ev inşaa edin ve ismini -Hamd evi- olarak koyun" buyurur. [8]

[1] Sünen-i Tirmizî, Zühd 56; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 23.

[2] Sahih-i Buhârî, Merdâ 1.

[3] İmâm-ı Azam Ebû Hanife, Müsned, Hadis No: 433/1.

[4] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 4, Hadis No: 139.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 1.

[6] Sahih-i Buhârî, Cenâiz 7, 31; Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 23.

[7] Sahih-i Müslim, Cenâiz 2 (3).

[8] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 942.

إِنَّ الصَّافَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ)
(خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ (١٥٨)

158. Şüphesiz Safâ ile Merve, Allah'ın nişânelerindendir. Her kim hac yahut umre için Kâbe'ye giderse, Safâ ile Merve arasında sa'y etmesinde bir sakınca yoktur. Her kim de gönüllü olarak bir hayır işlerse, şüphesiz Allah'u Teâlâ az ibâdete çok mükâfat verendir, her şeyi bilendir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Şüphesiz Safâ ile Merve, Allah'ın nişânelerindendir" diye buyrulmaktadır. Bu sebeple Hac ve umre yapıldığında, Safâ ile Merve arasında sa'y etmek vâciptir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Her kim hac yahut umre için Kâbe'ye giderse, Safâ ile Merve arasında sa'y etmesinde bir sakınca yoktur" diye geçen ifadenin nüzul sebebi şöyle nakledilmiştir.

Câhiliye devrinde Safâ ile Merve'de iki put vardı. Müslümanlar bu sebepten Safa ile Merve arasında sa'y etmekten çekinince; sa'y etmeye izin veren bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur. Bu durumda dahi, Allah'u Teâlâ Safâ ile Merve arasında sa'y etmeyi yasaklamamıştır.

Safâ ile Merve: Kâbe'nin yanında bulunan iki tepedir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdis nakledilmiştir:

جَاءَ بِهَا إِبْرَاهِيمُ وَبَابْنَهَا إِسْمَاعِيلُ وَهِيَ تُرْضِعُهُ حَتَّى وَضَعَهُمَا عِنْدَ الْبَيْتِ عِنْدَ دُوْحَةٍ فَوْقَ زَمْزَمَ فِي أَعْلَى الْمَسْجِدِ وَلَيْسَ بِمَكَّةَ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ وَلَيْسَ بِهَا مَاءٌ فَوَضَعَهُمَا هُنَاكَ وَوَضَعَ عِنْدَهُمَا جَرَابًا فِيهِ تَمْرٌ وَسِقَاءٌ فِيهِ مَاءٌ ثُمَّ قَفَى إِبْرَاهِيمُ مُنْطَلِقًا فَتَبِعَتْهُ أُمُّ إِسْمَاعِيلَ فَقَالَتْ يَا إِبْرَاهِيمُ أَيْنَ تَذْهَبُ وَتَتْرُكُنَا بِهَذَا الْوَادِي الَّذِي لَيْسَ فِيهِ إِنْسٌ وَلَا شَيْءٌ فَقَالَتْ لَهُ ذَلِكَ مِرَارًا وَجَعَلَ لَا يَلْتَفِتُ إِلَيْهَا فَقَالَتْ لَهُ أَلَلَّهُ الَّذِي أَمَرَكَ بِهَذَا قَالَ نَعَمْ ... خ (ابن عباس)

Hız. İbrâhim; Hız. İsmâil ve annesi Hacer vâlidemizi şü anki Beytullah'ın bulunduğü yere yakın Zemzem kuyusunun üstüne bıraktı. O tarihte Mekke'de hiçbir kimse yoktu. Hattâ içecek su da yoktu. Hız. İbrâhim, onların yanlarına

biraz hurma ve bir miktar su bırakıp, oradan ayrılırken Hacer vâlidemiz:

- Yâ İbrâhim! Bizi buraya bırakıp nereye gidiyorsun? Burası öyle bir vâdi ki, ne bir kimse var, ne de bir hayat eseri var, dedi. Hz. İbrâhim kendisine dönmeyince, tekrar Hacer vâlidemiz:

- Buraya bırakmayı Allah'ı Teâlâ mı emretti? diye sordu. Hz. İbrâhim:

- Evet! Allah'ın emri olduğu için bırakıyorum, dedi. Bunun üzerine Hacer vâlidemiz:

- Öyleyse Allah'ı Teâlâ bizim vekilimizdir, O bizi korur ve bize yardım eder, dedi.

Hz. İbrâhim, oradan ayrılıp gitti. Mekke'nin üstündeki "Seniyye" mevkiinde görülmeyecek bir yere varınca, yüzünü Kâbe'nin olduğu tarafa döndü ve ellerini kaldırarak (Sûre-i İbrâhîm, Âyet 37'de geçtiği üzere) şöyle duâ etti:

"Ey Rabbimiz! Ben zürriyetimden bâzısını Senin Beyt-i Muharremi'nin (Kâbe'nin) yanında, ekinsiz bir vâdiye yerleştirdim. Ey Rabbimiz! Namaz kılsınlar diye böyle yaptım. İnsanlardan bir kısmının kalplerini onlara meylettir ve onları meyvelerle rızıklandır ki, şükretsinsinler."

Hz. İsmâil'in annesi, henüz daha çocuğunu emzirmekteydi ve yanlarında bulunan sudan içiyorlardı. Hacer vâlidemiz su bitince kendisi ve oğlu susadı. Oğlunun susuzluk çektiğini görünce dayanamadı ve Safâ Tepesi'ne çıktı. Sonra vâdiye karşı durup bir kimse görebilir miyim, diye bakmaya başladı. Fakat kimseyi göremiyordu. Oradan vâdiye indi. Eteğini toplayarak koşmaya başladı. Sonra Merve Tepesi'ne çıktı. Orada da bakındı ancak kimseyi göremedi. Hacer vâlidemiz, bu şekilde yedi sefer Safâ ile Merve arasında gitti. Bunun için insanlar, Safâ ile Merve arasında sa'y ederler, buyurmuştur. Son defa Merve tepesine çıktığında bir ses işitti. Bunun üzerine Hacer vâlidemiz: "Ey ses sahibi! Sesini duyurdun. Eğer bize yardım edecek bir kudretin varsa bize yardım et" dedi. Böyle der demez, Zemzem kuyusunun yerinde bir melek (Cebrâil Aleyhisselâm) görüldü. O melek, topuğu ile yahut kanadıyla yeri kazıyordu. Nihâyet su görüldü. Su başka tarafa akmasın diye Hacer vâlidemiz hemen suyun etrafını çevirerek havuz gibi yaptı. Hem eliyle böyle yapıyor. Hem de bir taraftan kırbasını doldurmaya devam ediyordu. Suyu aldıkça su da kaynamaya devam

ediyordu. (Hacer vâlidemiz suyun etrafındaki setin dağılmaması için suya dur, dur diye hitap ediyordu. Zemzem adı buradan gelir. O zamanın dilinde de Zemzem, dur dur demektir.)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'ı Teâlâ, Hz. İsmâil'in annesi Hz. Hacer'e rahmet etsin. O Zemzem'i kendi hâline bıraksaydı da, suyun etrafına set yaparak dur dur demeseydi, muhakkak Zemzem akar bir ırmak olurdu" diye buyurdu...[1]

Buradan anlaşıldığı üzere, Hacer vâlidemiz, oğlu İsmâil Aleyhisselâm'a su ararken bu iki tepe arasında toplam yedi sefer gitmiştir. İki tepenin çukur olan yerinde, oğlunu göremediği için koşmuştur. Bu nedenle sa'y esnasında oraya gelince, hem kadınların, hem de erkeklerin Hacer vâlidemizin koştuğu gibi koşmaları sünnettir.

İbrâhim Aleyhisselâm, Hacer vâlidemizi oraya bıraktığında orada hayat belirtisi yoktu. Yeni doğum yapmış olan Hacer vâlidemiz, kendisi ve yeni doğmuş çocuğu; yiyeceği, içeceği ve savunması olmadan, bakıma muhtaçken bu emrin Allah'tan geldiğini öğrenince, ölümü göze alıp, "Öyleyse Allah'ı Teâlâ bizim vekilimizdir, O bizi korur ve bize yardım eder" diyerek, hemen Allah'ın emrine itaat etmiştir. Hacer vâlidemizin Allah'ı Teâlâ'ya karşı olan bu tevekkülü, teslimiyeti ve sabrı Allah'ı Teâlâ'nın çok hoşuna gitti. Bu sebeple Allah'ı Teâlâ, hac yahut umre yapanlara, Safâ ve Merve Tepeleri arasında, onun yaptığı gibi yedi defa gidip gelmeyi emretti.

Bu hususta Ebû Tecrate Bint-i Habibe Radiyallâhu anhâ şu Hadis-i Şerif'i naklede:

رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَطُوفُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَالنَّاسُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُوَ وَرَاءَهُمْ وَهُوَ يَسْعَى حَتَّى أَرَى رُكْبَتَيْهِ مِنْ شِدَّةِ السَّعْيِ يَدُورُ بِهِ إِزَارُهُ وَهُوَ يَقُولُ اسْعُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَتَبَ عَلَيْكُمُ السَّعْيَ (حم)
(طب ك عن حبيبة بنت ابى تجرة)

Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in insanlar onun önünde ve O, insanların arkasında iken Safâ ile Merve'nin arasını sa'y yaptığını gördüm. O, koşuyordu. Hızlı koşmaktan diz kapaklarının açıldığını ve tekrar onu örttüğünü görüyordum. Bu halde iken bize diyordu ki: "Koşunuz, muhakkak ki Allah'ı Teâlâ size koşmayı yazdı."[2]

Safiyye Bint-i Şeybe Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif'te nakledilmiştir:

سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ يَقُولُ كُتِبَ عَلَيْكُمُ السَّعْيُ فَاسْعَوْا (حم ط ب عن صفية بنت شيبة)

Kadının birisi Hz. Safiyye Bint-i Şeybe'ye: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Safâ ile Merve arasında koşarken, "Size koşma yazıldı, koşunuz" dediğini duyduğunu haber vermiştir.[3]

Burada da açıkça görülmektedir ki, bu iki Hadis-i Şerif'i nakledenler kadın Sahâbîlerdir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hacer vâlidemizin koştuğu yere gelince, hem kendisi koşmuş hem de arkasındaki Ashâba, kadın erkek ayırt etmeksizin koşmaları gerektiğini açık bir şekilde beyan etmiştir.

Sa'y hakkında Câbir Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ قَدِمَ مَكَّةَ طَافَ بِالْبَيْتِ سَبْعًا وَأَتَى الْمَقَامَ فَقَرَأَ {وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى} فَصَلَّى خَلْفَ الْمَقَامِ ثُمَّ أَتَى الْحَجَرَ فَاسْتَلَمَهُ ثُمَّ قَالَ نَبْدَأُ بِمَا بَدَأَ اللَّهُ بِهِ فَبَدَأَ بِالصَّفَا وَقَرَأَ {إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ} (ت عن جابر)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'ye girdiğinde Beytullah'ı yedi şavt ile tavaf etti. Sonra Makâm-ı İbrâhim'e geldi ve Sûre-i Bakara, Âyet 125'teki: "... Makâm-ı İbrâhim'de bir namaz kılma yeri edinin..." buyruğunu okudu ve Makâm-ı İbrâhim'in arkasında namaz kıldı. Sonra Hacer'ül Esved'e gelerek onu isti'lam etti (öptü). Sonra "Say'a, Allah'ı Teâlâ'nın ilk zikrettiği yerden başlayalım" buyurdu, say'a Safâ'dan başladı ve "Şüphesiz Safâ ile Merve, Allah'ın nişânelerindendir..." diye devam eden Sûre-i Bakara, Âyet 158'i okudu.[4]

Yine Safa ile Merve arasında sa'y etmek hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا جُعِلَ الطَّوَافُ بِالْبَيْتِ وَالسَّعْيُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَرَمِي الْجِمَارِ لِإِقَامَةِ ذِكْرِ اللَّهِ لَا لِغَيْرِهِ (حم د ت ك هب عن عائشة)

"Beytullah'ı tavaf etmek, Safâ ile Merve arasında sa'y etmek ve şeytanı taşlamak, zikrullahı ikâme etmek içindir. Başka bir şey için değildir." [5]

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 10.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 26102; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 20040; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 7040; Sünen-i Dârukutnî, Hadis No: 2614.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 26191; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 19999.

[4] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 3, Hac 38.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Menâsik 51; Sünen-i Tirmizî, Hac 63; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 23215; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1392.

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ (١٥٩) إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُّوا فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (١٦٠) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ (١٦١) خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَخْفَفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ (١٦٢)

159-162. İndirdiğimiz açık delilleri ve hidâyeti insanlara kitapta (Tevrat'ta) bildirdikten sonra (Muhammed Aleyhisselâm'ın Peygamberliğini bildiren âyetleri) gizleyenler var ya, şüphesiz Allah'u Teâlâ onlara lânet eder. Onlara lânet ediciler (Melekler ve Mü'minler) de lânet eder.* Ancak tevbe edip nefislerini ıslah edenler ve (Allah'ın beyan buyurduğu delilleri) açıklayanlar müstesnâ. İşte onların tevbesini kabul ederim. Zîrâ tevbeleri çok kabul eden ve çok merhametli olan ancak Benim.* Şüphesiz ki, küfrü seçenlere ve kâfir olarak ölenlere gelince, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti işte onların üzerinedir.* Onlar, Cehennemde ebedî kalırlar. Onlardan ne azap hafifletilir, ne de onların yüzlerine bakılır.

İzah: Bu âyetler, her ne kadar Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğini gizleyen Yahudiler ile ilgili ise de hükmü, hakkı bildiği halde, söylemesi gereken yerde doğru olanı söylemeyip bildiğini gizleyen herkesi kapsar. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ سِئِلَ عَنْ عِلْمٍ فَكَتَمَهُ أَلْجَمَهُ اللَّهُ بِلِجَامٍ مِنْ نَارٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) (د ت ه عن ابى هريرة)

"Kime bir bilgi sorulur da, o kimse bildiğini gizlerse mahşer gününde o kimsenin ağzına ateşten bir gem vurulur." [1]

Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

إِنَّ النَّاسَ يَقُولُونَ أَكْثَرَ أَبُو هُرَيْرَةَ وَلَوْ لَا آيَتَانِ فِي كِتَابِ اللَّهِ مَا حَدَّثْتُ حَدِيثًا ثُمَّ يَنْتَلُو {إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ إِلَىٰ قَوْلِهِ الرَّحِيمِ} (خ م عن ابى هريرة

İnsanlar, "Ebû Hüreyre çok hadis rivâyet ediyor" diyorlar. Şâyet Allah'ın kitabındaki şu iki âyet olmasaydı, hiçbir hadis rivâyet etmezdim. Sonra Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu, Sûre-i Bakara, Âyet 159'u ve 160'ı okudu...[2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, İlim 9; Sünen-i Tirmizî, İlim 3; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 24.

[2] Sahih-i Buhârî, İlim 42; Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 160.

(وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ (١٦٣)

163. Sizin ilahınız tek bir ilahdır. O'ndan başka ilah yoktur. O Rahmân'dır, Rahîm'dir.

İzah: Allah'u Teâlâ'nın Esmâ'ul-Hüsna'sından olan Rahmân ismi, genel olarak dünyâda bütün kullara merhamet edendir. Rahîm ismi de, âhirette sâdece Mü'minlere merhamet edendir, demektir.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اسْمُ اللَّهِ الْأَعْظَمُ فِي هَاتَيْنِ الْآيَتَيْنِ {وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ} وَفَاتِحَةِ سُورَةِ آلِ (عِمْرَانَ {الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ} (د ت عن اسماء بنت يزيد

"Allah'u Teâlâ'nın İsm-i A'zam'ı şu âyetlerdedir. Bunlar: "Sizin ilahınız tek bir ilahdır. O'ndan başka ilah yoktur. O Rahmân'dır, Rahîm'dir"[1] âyeti ile "Elif, Lâ, Mîm.* Allah'u Teâlâ ki, O'ndan başka ilah yoktur, Hayy ve Kayyûm olan O'dur"[2] âyetidir."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

لَيْسَ شَيْءٌ أَشَدَّ عَلَى مَرَدَةِ الْجَنِّ مِنْ هَؤُلَاءِ الْآيَاتِ الَّتِي فِي سُورَةِ الْبَقَرَةِ وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ الْآيَتَيْنِ (الديلمى عن انس

"Cinlerin azgınlarını, Sûre-i Bakara, Âyet 163-165'ten fazla hiç bir şey yıldırıamaz. Bu iki âyetin okunduğu yere azgın cinler yaklaşıamaz."[4]

[1] Sûre-i Bakara, Âyet 163.

[2] Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 1-2.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 358; Sünen-i Tirmizî, Daavât 65.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 363/6.

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (١٦٤)

164. Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbirini tâkibinde, insanlara faydalı olan şeylerle denizde yüzen gemilerde, Allah'ı Teâlâ'nın semâdan su indirip onunla yeri ölümünden (bitkileri kuruduktan) sonra diriltmesinde, yeryüzünde her türlü canlıyı yaymasında, rüzgârları değişik yönlerden estirmesinde ve yer ile gök arasında Allah'ın emrine tâbi olan bulutta, aklını kullanan bir topluluk için elbette Allah'ın birliğine ve kudretine nice deliller vardır.

İzah: Ata b. Ebû Rebaha Hazretlerine göre, bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi şöyledir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, müşriklere, Allah'ı Teâlâ'dan başka hiçbir ilah olmadığını ve Allah'ın tek bir ilah olduğunu bildirince onlar: "Allah'ın bir olduğuna dair delilin nedir? Biz bunu inkâr ediyoruz. Biz, birden çok ilahımız olduğunu söylüyoruz" dediler. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ bu âyeti, putlara tapan müşriklere karşı Peygamber Efendimize bir delil olması için indirdi. Zîrâ bu âyet, Allah'tan başka tapılan putların hiçbir şey yapamadıklarını, Allah'ı Teâlâ'nın ise âyette zikredilen her şeyi yaptığını beyan ediyor.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ (ظَلَمُوا) إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ (١٦٥)

165. İnsanlardan öyleleri vardır ki, Allah'tan başkalarını O'na ortak koşarlar. Onları Allah'ı sever gibi severler. Mü'minlerin ise, Allah'a sevgileri daha

şiddetlidir. O zâlimler, azâbı gördükleri vakit, bütün kuvvetin Allah'a ait olduğunu ve Allah'ı Teâlâ'nın azâbının çok şiddetli olduğunu bir bilselerdi!

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, Allah'a ortak koşanlardan kastedilenler; Hristiyanlar, Yahudiler, Sâbiiler,[1] putperestler ve bunun gibilerdir.

Bu hususta Abdullah Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الذَّنْبِ أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ قَالَ أَنْ تَجْعَلَ لِلَّهِ نِدًّا وَهُوَ خَلْقَكَ قَالَ قُلْتُ لَهُ إِنَّ ذَلِكَ لَعَظِيمٌ قَالَ قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ ثُمَّ أَنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ مَخَافَةَ أَنْ يَطْعَمَ مَعَكَ قَالَ قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ ثُمَّ أَنْ تُزَانِيَ (م عن عبد الله)

Ben: "Yâ Resûlallah! Allah katında hangi günah daha büyüktür?" diye sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Seni yarattığı halde Allah'a ortak koşmandır" buyurdu. "Ondan sonra hangisidir?" dedim. "Seninle birlikte yemek yiyeceğinden korkarak çocuğunu öldürmendir" buyurdu. "Ondan sonra hangisidir?" dedim. "Komşunun hanımıyla zinâ etmendir" buyurdu.[2]

Yine bu Âyet-i Kerîme'de: "Mü'minlerin ise, Allah'a sevgileri daha şiddetlidir" diye buyrulmaktadır. Mü'minler Allah'ı Teâlâ'yı, malından, evlâdından, kendi canından daha ileri severler, azâbından da korkarak emir ve nehiyelerinin dışına çıkmazlar. Tâzim ve sevgi hususunda hiçbir şeyi Allah'ın dengine çıkarmazlar. Yani Hristiyanların "İsâ Mesih, Allah'ın oğludur" Yahudilerin de "Üzeyr, Allah'ın oğludur" ve müşriklerin "Melekler, Allah'ın kızlarıdır" gibi sözler söyleyerek, hiçbir mahlûku Allah'ın dengine çıkarmazlar.

[1] Sâbiiler hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 62 ve izahına bakınız.

[2] Sahih-i Müslim, İman, 38 (141).

إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ (١٦٦) وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنْ (لَنَا كُرَّةٌ فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّأُوا مِنَّا كَذَلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ) (١٦٧)

166-167. O zaman, kendisine tâbi olunan kimseler, azâbı görerek kendilerine tâbi olanlardan uzaklaşırlar ve aralarındaki bağlar tamamen kesilir.* O vakit, tâbi olanlar da: "Bir daha dünyâya dönseydik, tâbi olduklarımız burada nasıl bizden uzaklaşılsa, biz de orada onlardan öyle uzaklaşırdık!" derler. İşte böylece

Allah'ı Teâlâ, amellerini bir pişmanlık kaynağı olarak kendilerine gösterecektir. Onlar, Cehennem azâbından çıkacak da değildirler.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (١٦٨) ()
(إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ (١٦٩))

168-169. Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helâl ve temiz olanlarından yiyin. Şeytanın adımlarına (vesvesesine) uymayın. Şüphesiz o, sizin için apaçık bir düşmandır.* O, size ancak mâsiyetleri, çirkin işleri ve Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi emreder.

İzah: Sûre-i Bakara, Âyet 168 ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

تَلَيْتَ هَذِهِ الْآيَةَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: {يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا} فَقَامَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ لِي مُسْتَجَابَ الدَّعْوَةِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا سَعْدُ أَطِيبَ مَطْعَمِكَ تَكُنْ مُسْتَجَابَ الدَّعْوَةِ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ إِنَّ الْعَبْدَ لَيَقْذِفُ اللَّقْمَةَ الْحَرَامَ فِي جَوْفِهِ مَا يُتَقَبَّلُ مِنْهُ عَمَلٌ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، وَإِنَّمَا عَبْدٌ نَبَتَ لَحْمُهُ مِنَ السُّحْتِ وَالرَّبَا فَالْنَّارُ أُولَى بِهِ ((طس عن ابن عباس))

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzurunda: "Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helâl ve temiz olanlarından yiyin..." diye devam eden Sûre-i Bakara, Âyet 168 okunduğunda, Sa'd İbn-i Ebû Vakkâs ayağa kalkarak dedi ki: "Yâ Resûlallah! Benim için Allah'a duâ et de, duâsı kabul edilenlerden olayım." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Ey Sa'd! Yiyeceğini güzelleştir, duâsı kabul edilenlerden olursun. Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin ederim ki, kişi karnına haram lokmayı atınca, onun duâsı kırk gün kabul olunmaz ve hangi kulun eti, haram ve fâizden oluşursa, onun için Cehennem daha uygundur."[1]

Âyet-i Kerîme'de: "Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi emreder" ifadesindeki, insanların bilmeyerek söylediklerinden maksat da, şu Sûre-i Mâide, Âyet 103'te zikredilen ve helâl olduğu halde kendilerine haram kıldıkları şeylerdir: "Allah'ı Teâlâ, bahîre, sâibe, vasîle ve hâm'dan hiçbirini size meşrû kılmadı. Lâkin kâfirler, Allah'a karşı (bize emri böyledir, diye) yalan söylerler. Onların çoğu akletmezler."

Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, İyâd b. Himâr Radiyallâhu anhu şöyle

anlatmaktadır:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ذَاتَ يَوْمٍ فِي خُطْبَتِهِ أَلَا إِنَّ رَبِّي أَمَرَنِي أَنْ أُعَلِّمَكُمْ مَا جَهِلْتُمْ مِمَّا عَلَّمَنِي يَوْمِي هَذَا كُلَّ مَالٍ نَحَلْتُهُ عَبْدًا حَلَالٌ وَإِنِّي خُلِّفْتُ عِبَادِي خُنَفَاءَ كُلُّهُمْ وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمْ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَاثَتْهُمْ عَنْ دِينِهِمْ وَحَرَّمَتْ عَلَيْهِمْ مَا أَحَلَّلْتُ لَهُمْ وَأَمَرْتُهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا (م عن عياض بن حمار)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün hutbesinde şöyle buyurdu: Haberiniz olsun ki, işte bu günümde Rabbim Teâlâ, bana öğrettiklerinden, sizin bilmediğiniz şeyleri size öğretmemi bana emredip buyurdu ki: "Kullarımdan herhangi bir kula verdiğim her mal, o kul için helâldir. Ben, kullarımı Hanifler olarak (İslâm üzere) yarattım. Şeytanlar onlara geldi de, onları dinlerinden çevirdi. Benim onlara helâl kıldığım şeyleri onlara haram kıldı. Hakkında hiçbir delil indirmediğim şeyleri Bana ortak koşmalarını da onlara yine şeytanlar emretti (onlar da, nefislerine hoş geldiği için hemen şeytana tâbi oldular)..."[2]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 2, s. 120.

[2] Sahih-i Müslim, Cennet 16 (63).

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا)
(يَهْتَدُونَ) (١٧٠)

170. Kâfirlere: "Allah'ın indirdiğine tâbi olun!" denildiği zaman, "Hayır, biz babalarımızın dînine tâbi oluruz" dediler. Babaları bir şey anlamamış ve hidâyet üzere olmamış oldukları hâlde, yine onların dînine mi tâbi olacaklar?

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi şöyledir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ehl-i Kitap'tan Yahudileri İslâm'a dâvet etti. Onlara İslâm'ı övdü ve onları Allah'u Teâlâ'nın azâbından sakındırdı. Bunun üzerine Râfi' b. Harise ve Mâlik b. Avf:

- Bilakis biz, atalarımızı üzerinde bulduğumuz dîne tâbi oluruz. Çünkü onlar daha iyi biliyorlardı ve onlar bizden daha hayırlı idi, dediler. Bunun üzerine bu âyet nâzil oldu.

Bu husus Sûre-i Saffat, Âyet 68-70'de de: "Sonra onların dönüp varacakları yer,

şüphesiz yine Cehennemdir.* Çünkü onlar, babalarını azgın buldular* ve onların izine uymada sürat gösterdiler" diye geçmektedir.

(وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً صُمُّ بَكُمْ عُمِّي فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ (١٧١))

171. Kâfirler, çobanın bağırp çağırmasını işitip mânâsını idrak etmeyen hayvana benzerler. Onlar sağır, dilsiz, kör ve hakikatleri anlamayan kimselerdir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu Âyet-i Kerîme hakkında şöyle buyurmuştur:

Onlar, develer ve eşekler gibidir. Onlara, "Ye" desen ancak sesini işitirler, başka bir şey anlamazlar. İşte kâfirler de böyledir. Sen onlara iyiliği emredip kötülükten sakındırdığında, sesini duymaktan başka bir şey anlamazlar.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ (١٧٢))

172. Ey îman edenler! Eğer sâdece Allah'a ibâdet ediyorsanız, size verdiğimiz rızıkların helâl ve temiz olanlarından yiyin ve Allah'ı Teâlâ'ya şükredin.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ فَقَالَ {يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ} وَقَالَ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ} ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ يَا رَبِّ يَا رَبِّ وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ وَغُذِيَ بِالْحَرَامِ فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ (م ت عن ابى هريرة)

"Ey insanlar! Allah temizdir, ancak temiz olanı kabul eder. Allah'ı Teâlâ Resûllere neyi emretmiş ise Mü'minlere de aynı şeyi emretmiştir. Resullerine, Sûre-i Mü'minûn, Âyet 51'de: "Ey Resuller! Temiz ve helâl rızıklardan yiyin ve sâlih amelde bulunun. Şüphesiz ki Ben, sizin yaptıklarınızı bilirim" diye buyurmuş ve aynı şekilde Mü'minler için de, Sûre-i Bakara, Âyet 172'de: "Ey îman edenler! Eğer sâdece Allah'a ibâdet ediyorsanız, size verdiğimiz rızıkların temiz ve helâl olanlarından yiyin ve Allah'ı Teâlâ'ya şükredin" diye buyurmuştur." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem uzun yolculuktan dolayı saç birbirine karışmış, yüzü tozlanmış, iki elini semâya kaldırmış ve "Yâ Rabbi, Yâ Rabbi!" diyen bir adamdan bahsetti ve buyurdu ki: "Halbuki bu adamın yediği haram, içtiği haram, giydiği haram; haramla beslenmiş onun duâsı

nasıl kabul olur?"[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ لَا يَكُونُ فِيهِ شَيْءٌ أَعَزُّ مِنْ ثَلَاثٍ: دِرْهَمٌ حَلَالٌ، أَوْ أَخٌ يُسْتَأْنَسُ بِهِ، أَوْ سَنَةٌ يُعْمَلُ بِهَا
(طس حل عن حذيفة بن اليمان))

"Öyle bir zaman gelecektir ki, o zamanda şu üçünden daha değerli bir şey olmayacaktır: Helâl para, kendisiyle canı gönülden arkadaşlık yapılacak bir dost ve kendisiyle amel edilecek bir sünnet."[2]

[1] Sahih-i Müslim, Zekât 19 (65 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul Kur'ân 3.

[2] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 144; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 30886.

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ ()
(عَلَيْهِ إِنْ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ١٧٣)

173. Şüphesiz O, size murdar olarak ölen hayvanları, kanı, domuz etini ve Allah'tan başkası için kesilen hayvanları haram etti. Fakat çâresiz kalan kimsenin, isyan etmeden ve zaruret ölçüsünü aşmadan (ölmeyecek kadar) bunlardan yemesinde bir günah yoktur. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Haram ve helâl olan şeylerin bir kısmı âyetlerle belirlenmiş, bir kısmı da bizzat Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından belirlenmiştir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ أَلَا يُوشِكُ سَبْعَانُ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَقُولُ: عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ، فَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَلَالٍ فَاجْلَوْهُ وَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ فَحَرِّمُوهُ، وَإِنْ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا حَرَّمَ اللَّهُ. أَلَا لَا يَجِلُّ لَكُمْ الْجِمَارُ الْأَهْلِيُّ وَلَا كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ وَلَا لَفْطَةٌ مُعَاهِدٍ إِلَّا أَنْ يَسْتَعْنِي عَنْهَا صَاحِبُهَا وَمَنْ نَزَلَ بِقَوْمٍ (فَعَلَيْهِمْ أَنْ يَقْرُوهُ. فَإِنْ لَمْ يَقْرُوهُ فَلَهُ أَنْ يُعَقِّبَهُمْ بِمِثْلِ قِرَاءِهِ. (د طب عن المقدم بن معدي كرب

"Haberiniz olsun! Bana Kur'ân ile birlikte, onun bir benzeri sünnet de verilmiştir. Karnı tok bir şekilde koltuğuna kurulmuş olan bâzı kimselerin: "Bize Kur'ân yeter! Onda helâl olarak ne görmüşseniz, onu helâl; neyi de haram görmüşseniz, onu da haram kabul edin" diyeceği zamanlar yakındır. Şüphesiz ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in haram kıldığı da Allah'ı Teâlâ'nın haram kıldığı gibidir."[1] "Haberiniz olsun! Sizin için evcil olan eşek eti helâl

değildir. Yırtıcı hayvanların eti size helâl değildir. Bir muâhidin (kendisiyle barış ortamında olunan ve İslâm Dîni'nin haricinde olan kimselerin) yitiği size helâl olmaz. Ancak sahibi ona ihtiyaç duymayıp helâl ederse müstesnâ."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَيَحْسَبُ أَحَدُكُمْ وَهُوَ مُتَكَيٍّ عَلَى أَرِيكَتِهِ وَقَدْ يَظُنُّ أَنَّ اللَّهَ لَمْ يُحَرِّمْ شَيْئًا إِلَّا مَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ أَلَا وَإِنِّي وَاللَّهِ
(فَدَأَمَرْتُ وَوَعَّظْتُ وَنَهَيْتُ عَنْ أَشْيَاءٍ إِنَّهَا لَمِثْلُ الْقُرْآنِ أَوْ أَكْثَرُ) (عن العرياض بن سارية

"Sizden birisi koltuğuna kurulmuş olduğu halde, Allah'ı Teâlâ'nın sâdece Kur'ân'da belirtilenleri mi haram kıldığını zannediyor. Dikkat edin! Ben size bâzı şeyleri emrettim, vaaz ettim ve birtakım şeyleri de yasakladım ki, onlar Kur'ân'daki kadardır veya daha çoktur."[3]

Âyet-i Kerîme'lerde belirtilmediği halde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Hadis-i Şerif'lerinde haram ve helâl olarak buyurduğu hususlar vardır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أُجِلَّتْ لَكُمْ مَيِّتَتَانِ وَدَمَانِ فَأَمَّا الْمَيِّتَتَانِ فَالْحَوْثُ وَالْجَرَادُ وَأَمَّا الدَّمَانِ فَالْكَبِدُ وَالطَّحَالُ (هـ عن عبد الله بن
(عمر

"Size iki ölü hayvanın eti ile iki kan helâl kılındı. İki ölü olan hayvan eti, balık ve çekirgeci. Kana gelince o da, karaciğer ve dalaktır."[4]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نَرْكَبُ الْبَحْرَ وَنَحْمِلُ مَعَنَا الْقَلِيلَ مِنَ
الْمَاءِ فَإِنْ تَوَضَّأْنَا بِهِ عَطِشْنَا أَفَنَتَوَضَّأُ مِنْ مَاءِ الْبَحْرِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُوَ الطَّهْوَرُ
(مَاؤُهُ الْحِلُّ مَيِّتُهُ) (ن ت هـ عن أبي هريرة

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Yâ Resûlallah! Biz deniz yolculuğu yaparız ve beraberimizde pek az su taşırız. Onunla abdest alırsak susuz kalırız. Bu durumda deniz suyundan abdest alabilir miyiz?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Denizin suyu temiz, ölüsü helâldir" diye buyurdu.[5]

Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ خَيْبَرَ الْحُمْرَ الْإِنْسِيَّةَ وَلِحُومَ الْبِغَالِ وَكُلَّ ذِي نَابٍ مِنْ (السَّبَاعِ وَذِي مَخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ) (ه ت عن جابر)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hayber Günü evcil eşekleri ve katır etlerinin, yırtıcı kuşların ve yırtıcı hayvanların etlerinin yenilmesini haram kıldı.
"[6]

Yine Âyet-i Kerîme'de Cenâb-ı Hakk Teâlâ: "Allah'tan başkası için kesilen hayvanları haram etti" diye buyurmaktadır. Müşrikler, kurbanlık hayvanları keserken, yönünü putlara çevirir ve o putların adını zikrederek keserlerdi. Allah'ı Teâlâ, bu şekilde kesilen kurbanların haram olduğunu beyan etmiştir. Ancak her nerede olursa olsun, yönü kibleye çevrilerek ve Allah'ı Teâlâ'nın ismi zikredilerek kesilen kurbanlarda ise hiçbir sakınca yoktur, helâldir.

Yenilmesi haram olanlar hakkında ayrıca Sûre-i Mâide, Âyet 3 ve 96 ve Sûre-i En'âm, Âyet 121 ve 145'e bakınız.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 6; Sünen-i Tirmizî, İlim 10; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 2.

[2] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 3920, 3921, 6216.

[3] Bakınız: Berîka, c. 1, s. 222.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Et'ime 31. Deniz avı hakkında da Sûre-i Mâide, Âyet 96'ya bakınız.

[5] Sünen-i Tirmizî, Tahâre 53; Sünen-i Nesâî, Tahâre 46; Sünen-i İbn-i Mâce, Tahâre 38.

[6] Sünen-i Tirmizî, Etime 3; Sünen-i İbn-i Mâce, Zebâih 13.

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيُسْتَرُونَ بِهِ تَمَنَّا قَلِيلًا أُولَئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ (وَلَا يَكْلُمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ) (١٧٤) أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهَدَى وَالْعَذَابِ بِالْمَغْفِرَةِ فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ (١٧٥) ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي (الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ) (١٧٦)

174-176. Allah'ın indirdiği kitaptan bir şeyi gizleyip onu dünyâ menfaati karşılığında değişenler var ya, işte onların yiyip de karınlarına doldurdukları,

ateşten başka bir şey değildir. Mahşer günü Allah'ı Teâlâ onlarla konuşmaz, onları temize çıkarmaz ve onlar için elim bir azap vardır.* Onlar, hidâyet karşılığında dalâleti, bağışlanma karşılığında azâbı satın almışlardır. Onların ateşe sabırları hayrete şayandır.* Bu azap, Allah'ı Teâlâ'nın hak olarak indirdiği kitabı yalanlamalarının ve onda ihtilaf etmelerinin cezâsıdır. Allah'ın kitabında ihtilaf edenler, haktan uzak olan bir ayrılık içindedirler.

İzah: Bu âyetler, kitaplarında kendilerine bildirilen hakikatleri bilerek gizleyen ve dünyâ menfaati karşılığında bu hakikatleri değiştiren Ehl-i Kitap hakkında olmakla birlikte hükmü geneldir. Yani Kur'an'ın âyetlerini de gizleyip dünyâ menfaati karşılığında değiştirenleri de kapsamaktadır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ وَسَلُّوا بِهِ الْجَنَّةَ قَبْلَ أَنْ يَتَعَلَّمَهُ قَوْمٌ يَسْأَلُونَ بِهِ الدُّنْيَا فَإِنَّ الْقُرْآنَ يَتَعَلَّمُهُ ثَلَاثَةٌ نَفَرٍ رَجُلٌ يُبَاهِي بِهِ وَرَجُلٌ يَسْتَاكِلُ بِهِ وَرَجُلٌ يَقْرَأُهُ لِلَّهِ (ابن النصر هب عن سعيد الخدري)

"Kur'an öğrenip de onunla dünyayı isteyecek olan kavimden önce davranın. Kur'an'ı öğrenin ve siz onunla Cenneti isteyin. Çünkü Kur'an'ı şu üç sınıf insan öğrenir: Onunla övünmek için öğrenen kişi, onunla maddi menfaat elde etmek isteyen kişi ve onu sâdece Allah için okuyacak olan kişi." [1]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 2523, Râmûz'ul-Ehâdis, s. 253/12.

لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالصَّرَآءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ (١٧٧)

177. (Ey Ehl-i Kitap!) Hayır ve takvâ, yüzlerinizi doğuya veya batıya çevirmeniz değildir. Bilakis Allah'a, âhiret gününe, meleklerle, kitaplara, Peygamberlere inanmaktır. Ve sevdiği malını akrabaya, yetimlere, miskinlere, yolda kalmış gariplere, dilenenlere sarf etmek ve esir olanları hürriyetine kavuşturmak için tasadduk etmek, namaz kılmak, zekât vermek, söz verdiğinde sözünde durmak, sıkıntı, hastalık ve mücâhede zamanında sabreylemektir. İşte böyle yapanlar, (dinde) sâdık olanlardır ve takvâ sahipleri de bunlardır.

İzah: Katâde ve Rabi' b. Enes Hazretlerine göre, bu âyette geçen "(Ey Ehl-i

Kitap!) Hayır ve takvâ, yüzlerinizi doğuya veya batıya çevirmeniz değildir" ifadesi; Ey Yahudiler ve Hristiyanlar! Hayır ve takvâ, yüzünüzü doğuya ve batıya dönmeniz değildir. Bilakis Allah'a ve Resûlüne hakkıyla îman edip sâlih ameller işlemedikçe, kurtuluşa eremezsiniz, demektir.

Âyet-i Kerîme'de geçen "Allah'a, âhiret gününe inanmak;" Allah'ın bir olduğuna, eşi ve benzerinin olmayıp çocuk edinmediğine ve öldükten sonra geri dirilerek her nefsin hayır ve şerden karşılığını göreceğine; Cennet ve Cehennem hak olduğuna îman etmektir.

"Meleklerle inanmak"; onların Allah'ın kızları olmadığına yani erkek ve dişilikten uzak olup ibâdet ve taatle meşgul olduklarına îman etmektir.

"Kitaplara inanmak"; Allah'ın indirdiği bütün kitaplara, hak olarak indirildiği üzere îman etmektir. Yoksa Yahudiler ve Hristiyanlar tarafından tahrif edilmiş hâline değildir.

"Peygamberlere inanmak"; Âdem Aleyhisselâm ile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ikisi arasında gelen bütün Peygamberlerin Allah'ın kulu ve Peygamberi olduğuna îman etmektir.

Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 285'te de şöyle buyrulmuştur:

Resûl, Rabbinden kendisine indirilene îman etti, Mü'minler de îman ettiler. Hepsi de Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve Peygamber-lerine îman ettiler ve "Biz, O'nun Peygamberlerinden hiçbirinin arasını (hak Peygamber oldukları hususunda) ayırmayız" dediler ve "İşittik, itaat ettik. Ey Rabbimiz! Bizi bağışla, bizim varacağımız yer Sensin" dediler.

Îman esasları hakkında Hz. Ömer'den nakledilen Cibril Hadisi'nde:

Cebrâil Aleyhisselâm insan sûretinde gelerek, Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bâzı sorular sormuştur. Bunlardan biri de: "Yâ Muhammed! Bana îmandan haber ver?" sorusudur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu soruya cevap olarak şöyle buyurmuştur:

أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ ... (م د ن حم عن عمر بن الخطاب)

"İman; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, Peygamberlerine, âhiret gününe, kadere; hayır ve şerrin Allah tarafından olduğuna inanmaktır." [1]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçen "Yetimler" ifadesi, babaları ölmüş olan ve baliğ olmayan çocuklardır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ هَكَذَا وَقَالَ بِإِصْبَعَيْهِ السَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَى (خ) عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ

"Bir yetimi gözetip koruyan kişi, benimle Cennette işte şu iki parmak gibi birbirimize yakın olacağız, buyurup şahadet parmağı ve orta parmağı ile işâret etti." [2]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçen "Dilenenlere" ifadesi, malı olmayan ve çalışmaya güç yetiremeyen dilencidir.

"Miskin" de, bir günlük yiyeceği olan kimsedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَيْسَ الْمِسْكِينُ بِهَذَا الطَّوَّافِ الَّذِي يَطُوفُ عَلَى النَّاسِ فَنَزِدُّهُ اللَّقْمَةَ وَاللُّقْمَتَانِ وَالتَّمْرَةَ وَالتَّمْرَتَانِ قَالُوا فَمَا الْمِسْكِينُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الَّذِي لَا يَجِدُ غِنًى يُغْنِيهِ وَلَا يُفْطِنُ لَهُ فَيَتَصَدَّقَ عَلَيْهِ وَلَا يَسْأَلُ النَّاسَ شَيْئًا (م) خ
(عن ابى هريرة

"Miskin, şu kapı kapı dolaşmayı meslek edinen, bir şeyler istemek için halkı dolaşıp halkın da kendisine bir iki lokma, bir iki hurma verdiği dilenci değildir." Sahâbîler: "Öyle ise miskin kimdir, Yâ Resûlallah?" diye sorunca, buyurdu ki: "Miskin, kendisine yetecek zenginliği olmayan, kendisine verilmesi için halk tarafından zaruret durumu bilinmeyen, kendisi de kalkıp halktan bir şey istemeyen kimsedir." [3]

"Sabır" hakkında da Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz şöyle buyurmuştur:

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ (م) عَنْ صَهْبٍ

"Mü'minin işi acâyiptir. Doğrusu onun her işi hayırdır. Bu husus Mü'minden başkası için böyle değildir. Ona iyilik ve genişlik isabet ederse, şükreder ve bu kendisi için hayır olur. Bir sıkıntı ve darlığa uğrarsa da, sabreder, bu da kendisi için hayır olur." [4]

[1] Sahih-i Müslim, İman 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Nesâî, İman 5; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 346; Bu hâdise Buhârî’de benzer lafızlarla Ebû Hüreyre Hazretlerinden de nakledilmiştir. Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 47.

[2] Sahih-i Buhârî, Edeb 24, Sahih-i Müslim, Zühd 2 (42).

[3] Sahih-i Müslim, Zekât 34 (101 Sahih-i Buhârî, Zekât 53.

[4] Sahih-i Müslim, Zühd 13 (64).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ فَمَنْ)
عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبَاعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٍ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنْ اعْتَدَىٰ بَعْدَ
(ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ (١٧٨)

178. Ey îman edenler! (Kasten) öldürülenler hakkında kısâs sizin üzerinize farz kılındı. Hür karşılığında hür, köle karşılığında köle ve kadın karşılığında kadın öldürülür. Fakat kâtil, öldürülen şahsın vârisi tarafından affedilirse, bu durumda diyeti ona tam olarak ve güzel bir şekilde ödemek gerekir. Bu, (geçmiş ümmetler hakkındaki ahkâma nispetle) sizin için Rabbiniz tarafından bir hafifletme ve rahmettir. Artık bu hükümden sonra kim haddi aşarsa, onun için elim bir azap vardır.

İzah: Arap kabileleri arasında kin ve düşmanlık vardı. Bu sebeple onlardan bir kadın öldürüldüğünde, onun karşılığında öldürenin kabilesinden bir erkek öldüreceğiz, bir köle öldürüldüğünde ise, öldürenin kabilesinden hür bir kimseyi öldüreceğiz, derlerdi. Bunu, güçlü olanlar zayıflara karşı yaparlardı. İşte bu anlayışın yanlış olduğunu bildiren bu Âyet-i Kerîme nâzil oldu ve ancak kâtilin öldürülebileceğini, bunun dışında, cinâyetle ilgisi olmayan kişilere dokunulamayacağını hükme bağladı. Yine bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Mâide, Âyet 45’te şöyle buyurmuştur:

”Biz, Tevrat’ta İsrailoğullarına; şahıs karşılığında şahıs, göz karşılığında göz, burun karşılığında burun, kulak karşılığında kulak, diş karşılığında diş ile kısâs olunacağını ve yaralamalarda dahi kısâs gerektiğini beyan ettik. Fakat her kim hakından vazgeçerek bağışlarsa, bu onun için günahlarının affına bir sebeptir. Her kim Allah’ın indirdiği ile hükmetmezse, işte onlar zâlimlerdir.”

İşte kim birini kasten öldürürse makâmı, cinsiyeti ve durumu ne olursa olsun kısâs, bizzat kâtilin kendisine uygulanır. Meselâ: Eşraftan bir kimse birini öldürmüşse, kısâs bizzat kâtile uygulanır, onun yerine kardeşi, kölesi veya yakınlarına kısâs uygulanmaz. Âyet-i Kerîme’de: "Hür karşılığında hür, köle karşılığında köle ve kadın karşılığında kadın öldürülür" diye buyrulması da bu mânâdadır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أُصِيبَ بِقَتْلِ أَوْ خَبْلِ فَإِنَّهُ يَخْتَارُ إِحْدَى ثَلَاثٍ إِمَّا أَنْ يَقْتَصَّ وَإِمَّا أَنْ يَغْفُوَ وَإِمَّا أَنْ يَأْخُذَ الدِّيَّةَ فَإِنْ أَرَادَ (الرَّابِعَةَ فَخُذُوا عَلَى يَدَيْهِ وَمَنْ اغْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ (د عن ابى شريح الخزاعى

"Kimin bir yakını öldürülür ya da el ve ayağı kesilerek zarar verilirse, o kimse üç şey arasında serbesttir: Ya kısâs ister yahut affeder, ya da diyet alır. Dördüncü bir şey isterse ona engel olun. Artık bu hükümden sonra kim haddi aşarsa, onun için elim bir azap vardır."[1]

Yine bu husus Sûre-i Şûrâ, Âyet 40'ta şöyle geçmektedir:

"Bir kötülüğün cezası, onun misli bir kötülüktür. Lâkin her kim (gücü yettiği halde) affedip ıslahına gayret ederse, onun mükâfatı Allah'a aittir. Şüphesiz O, zâlimleri sevmez."

Diyet hakkında da Mücâhid Hazretleri şöyle buyurmuştur:

كَانَ بَنُو إِسْرَائِيلَ عَلَيْهِمُ الْقِصَاصُ وَلَيْسَ عَلَيْهِمُ الدِّيَّةُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِمُ الدِّيَّةَ فَجَعَلَهَا عَلَى هَذِهِ (الْأُمَّةِ تَخْفِيفًا عَلَى مَا كَانَ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ (ن عن مجاهد

"İsrailoğulları zamanında kısâs vardı. Ancak diyet yoktu. Bu ümmete ise bir hafifletme ve rahmet olması için İsrailoğullarına verilmeyen diyet, Sûre-i Bakara, Âyet 178'de Ümmet-i Muhammed'e verilmiştir." [2]

Şer'an "Kısâs," şartları mevcut olunca kâtili maktul karşılığında öldürmektir. Veyahut yaralanan veya kesilen bir aza karşılığında bunu yapanın da aynı o azasını yaralamak veya kesmektir.

"Diyet" de, öldürmek veya aza kesmek gibi bir cinâyet sebebiyle o cinâyeti yapandan veya onunla beraber âkilesi denilen aşiretinden [3] vesâireden alınıp hakkında cinâyet yapılan şahsa veya onun vârislerine verilen maldır ki, bu bir nevî tazminat demektir.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Diyet 3.

[2] Sünen-i Nesâî, Kasâme 27; Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Bakara 23.

[3] Âkile: Baba tarafından akraba demektir.

(وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيٰوةٌ يَا اُولِي الْاَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ) (۱۷۹)

179. Ey hâlis akıl sahipleri! Sizin için kısâsta hayat vardır. Umulur ki, (öldürmekten) sakınırsınız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Kısâsta hayat vardır" ifadesi ile, çok kan dökülmesinin önleneceğine ve kısâs korkusuyla öldürmeye cüretin azalacağına vurgu yapılmaktadır. Böylece kısâs, insanları öldürülmekten kurtarır. Yani insanlara hayat verir, demektir. Kısâs, tarafların birbirlerini öldürerek işin kan dâvâsı gibi yanlış bir uygulamaya dönüşmesini engeller. Böylece kısâs, çok daha fazla kişinin ölmesinin önüne geçerek, bu kişilere hayat vermiş olur. Ayrıca öldüren kişi yakalandığında kendisinin de kısas yoluya öldürüleceğini bilmesi nedeniyle, öldürmekten vazgeçer. Böylece kısas hükmü hayat vermiş olur.

Allah'ı Teâlâ, bir şeyin yapılmasını emrettiği zaman, o şeyde mutlaka insanın dünyâ ve âhiretinin ıslahı vardır. Bir şeyi yasakladığı zaman da mutlaka o işten insanların fesâdı vardır. Allah'ı Teâlâ mahlûkatın ıslahının ne ile olacağını en iyi bilendir.

كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى ((الْمُتَّقِينَ (١٨٠)

180. Ey Mü'minler! Sizden birine ölüm hâli geldiği vakit, eğer bir mal bırakıyorsa, anne ve babası ve akrabası için meşrû miktarda vasiyet etmesi farz oldu. Bu vasiyet, takvâ sahipleri üzerine haktır.

İzah: Bir kısım müfessirlere göre bu âyet, mîras hükümlerini açıklayan âyetlerle[1] tamamen nesh edilmiştir. Artık hiçbir kimse mîrasçı olmayan akrabasına dahi vasiyet etme mecburiyetinde değildir. Bu görüş, İbn-i Zeyd, İbn-i Abbas, Katâde, Mücâhid, Süddî, Abdullah İbn-i Ömer ve İbrahim en-Nehâi Hazretlerinden nakledilmiştir.

[1] Mîras âyetleri için bakınız: Sûre-i Nisâ, Âyet 11, 12, 176.

((فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (١٨١)

181. Vasiyeti işittikten sonra onu kim değiştirirse, şüphesiz ki bunun günahı o değiştirenlerin üzerinedir. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

((فَمَنْ خَافَ مِنْ مُوصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (١٨٢)

182. Kim vasiyet yapanın bir haksızlık yapacağından veya günah işleyeceğinden endişe eder de, onların aralarını düzeltirse, ona bir günah yoktur. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: İbn-i Abbas, Katâde, Rebi' b. Enes ve İbrahim en-Nehâi Hazretleri, bu Âyet-i Kerîme'yi şöyle izah etmişlerdir: Vasiyet eden ölünün velîleri veya Müslümanların idârecisi, vasiyet eden ölünün vasiyetinde yanlış bir iş yaptığını veya taraflı davrandığını hissederlerse vasiyet edilen kimselerle mîrasçıların aralarını bulmalarında bir sakınca yoktur. Bu da vasiyeti meşrû hâle getirmeleriyle mümkün olur. Meselâ, bir kişi vasiyet eder fakat haksız davranır ve yine, malının üçte birinden fazlasını vasiyet ederse, Müslümanların idârecisi bu vasiyeti meşru hâle sokar. Yani bu vasiyetin, kalan mîrasın üçte biri için geçerli olduğunu söyler. Böylece kendilerine vasiyet edilenlerle mîrasçıların arasını bulmuş olur. Bu izaha göre, ıslah edicinin müdahalesi, mîras bırakan kişinin ölümünden sonradır.

Kişi ölüm döşegine düşmeden önce malını istediği gibi tasarruf edebilir. Ancak

ölüm anında malının en fazla üçte birini tasadduk edebilir. Diğer üçte ikisi ise vârislerin hakkıdır.

Bu hususta Sa'd b. Ebî Vakkas Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

مَرَضْتُ عَامَ الْفَتْحِ مَرَضًا أَشْفَيْتُ مِنْهُ عَلَى الْمَوْتِ، فَأَتَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُنِي فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ لِي مَالًا كَثِيرًا، وَلَيْسَ بِرِثَتِي إِلَّا ابْنَتِي أَفَأُوصِي بِمَالِي كُلِّهِ قَالَ لَا قُلْتُ فَتَلْتَنِي مَالِي قَالَ لَا قُلْتُ فَالْشُّطْرُ قَالَ لَا قُلْتُ فَالتُّلْتُ قَالَ التُّلْتُ وَالتُّلْتُ كَثِيرٌ إِنَّكَ إِنْ تَدْعُ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَدْعَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ، وَإِنَّكَ لَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةً إِلَّا أُجِرْتَ فِيهَا حَتَّى اللَّقْمَةُ تَرْفَعَهَا إِلَيَّ فِي أَمْرَاتِكَ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْلَفَ عَنْ هَجْرَتِي قَالَ إِنَّكَ لَنْ تُخْلَفَ بَعْدِي فَتَعْمَلْ عَمَلًا تُرِيدُ بِهِ وَجْهَ اللَّهِ إِلَّا أَزِدَدْتَ بِهِ رَفْعَةً وَدَرَجَةً، وَلَعَلَّكَ أَنْ تُخْلَفَ حَتَّى يَنْتَفِعَ بِكَ أَقْوَامٌ، وَيُضَرَّ بِكَ آخَرُونَ وَاللَّهِمَّ أَمْضِ لِأَصْحَابِي هَجْرَتَهُمْ وَلَا تَزِدَّهُمْ عَلَى أَعْقَابِهِمْ لَكِنَّ الْبَائِسُ سَعْدُ ابْنِ خَوْلَةَ، يَرِثِي لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ مَاتَ بِمَكَّةَ (ت حم عن (سعد بن ابى وقاص)

Mekke fethinde hastalanmıştım. Neredeyse ölümle karşı karşıya geldim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem beni ziyarete geldi. "Yâ Resûlallah! Malım var, kızımdan başka da vârisim yok. Malımın üçte ikisini vasiyet edeyim mi?" dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Hayır" dedi. "Yarısını vasiyet edeyim mi?" dedim. Yine "Hayır" dedi. "Üçte birini vasiyet edeyim mi?" dedim. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Üçte bir olur ama, üçte bir bile çoktur" buyurdu ve sözüne şöyle devam etti: "Doğrusu senin vârislerini zenginler olarak bırakman, insanlara el açan fakirler olarak bırakmandan daha hayırlıdır. Sen yaptığın her harcamadan dolayı sevap kazanıyorsun. Hattâ hanımının ağzına uzattığın bir lokmadan bile..." Sonra "Yâ Resûlallah! Ben hicret etmiştim. Fakat şu anda hicret ettiğim Mekke'de hasta durumdayım. Hicretimden dönmüş mü sayılacağım?" dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Benden sonraya kalırsan, ömrün olursa, Allah'ın rızâsını umarak yapacağın her bir iş sebebiyle Allah senin sevabını artıracak ve derecenı yükseltecektir. Ömrün olur da yaşarsan, bâzı kimseler senden istifâde edecek, bâzı insanlar da savaşlarda senin kılıç darbelerinle senden zarar göreceklerdir. Allah'ım! Ashâbımın hicretlerinden dolayı sevaplarını eksiksiz olarak yaz, onları gerisin geriye çevirme." Fakat Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Sa'd'ın Mekke'de ölümüne üzülyordu.

[1]

Bu Hadis-i Şerif'te, ayrıca Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bir mûcizesi görölmektedir. Zîrâ Sa'd b. Ebî Vakkas Radiyallâhu anhu, bu hastalığından şifâ

bulmuş ve uzun süre daha yaşayıp Müslümanlara faydalı olmuş ve kâfirlere de çok zarar vermiştir.

Vasiyet hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا حَقُّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ لَهُ شَيْءٌ يُوصِي فِيهِ يَبِيتُ لَيْلَتَيْنِ إِلَّا وَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ. قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ مَا مَرَرْتُ عَلَى لَيْلَةٍ مُنْذُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ذَلِكَ إِلَّا وَعِنْدِي وَصِيَّتِي (م عن ابن عمر)

"Müslüman kişinin sahip olduğu maldaki hakkı, vasiyet etmesidir. Müslüman hastalanıp iki gece yatarsa, mutlaka vasiyeti yanında yazılı olmalıdır." Abdullah İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ der ki: "Ben Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in böyle dediğini işittikten sonra, bir gece bile vasiyetsiz yatmadım." [2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Vesâye, 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1442.

[2] Sahih-i Müslim, Vasiyye 1 (4).

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ) (۱۸۳)

183. Ey îman edenler! Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi, Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için size de farz kılındı.

İzah: Ramazan orucu hakkında Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(كَانَ عَاشُورَاءُ يُصَامُ قَبْلَ رَمَضَانَ فَلَمَّا نَزَلَ رَمَضَانُ قَالَ مَنْ شَاءَ صَامَ وَمَنْ شَاءَ أَفْطَرَ (خ عن عائشة

Ramazan orucundan önce Aşûre orucu tutulurdu. Ramazan orucu farz olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Aşûre orucunu dileyen tutar, dileyen tutmaz" buyurdu.[1]

Ramazan orucunun fazileti hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ يُضَاعَفُ الْحَسَنَةُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا الصَّوْمَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ يَدْعُ شَهْوَتَهُ وَطَعَامَهُ مِنْ أَجْلِ الصَّائِمِ فَرَحَتَانِ فَرَحَةٌ عِنْدَ فِطْرِهِ وَفَرَحَةٌ عِنْدَ لِقَاءِ رَبِّهِ وَلِخُلُوفٍ فِيهِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ (م عن ابى هريرة

"Âdemoğlunun her amelinin sevabı on mislinden yedi yüz misline kadar katlanır.

Allah’u Teâlâ buyurdu ki: Ancak oruç müstesnâdır. Çünkü o Benim içindir; onun mükâfatını ancak Ben vereceğim. Çünkü o, şehvetini ve yemesini sırf Benim için terk ediyor. Oruçlunun iki sevinci vardır. Birinci sevinç, iftar ettiği zamandır. İkinci sevinç de, Rabbine kavuştuğu zamandır. Oruçlunun ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha hoştur.”[2]

Yine Ramazan orucu ve Terâvih Namazı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَرَضَ صِيَامَ رَمَضَانَ عَلَيْكُمْ وَسَنَنْتُ لَكُمْ قِيَامَهُ فَمَنْ صَامَهُ وَقَامَهُ إِيْمَانًا وَاحْتِسَابًا (ن ح م ع ن) عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ

”Şüphesiz Allah’u Teâlâ, Ramazan orucunu size farz kıldı. Ben de onun namazını size sünnet kıldım. Her kim inanarak ve karşılığını Allah’tan bekleyerek Ramazan orucunu tutar ve onun namazını da kılarsa, annesinden doğduğu gün gibi günahlarından ayrılır ”[3]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Ramazan gecelerinde, bir gece çıkıp yirmi rek’at Terâvih Namazı kıldırılmış. İkinci gece olduğunda Sahâbe toplanınca, yine çıkıp evvelki gibi yirmi rek’at kıldırılmış. Üçüncü gece olduğunda çıkmayıp:

عَرَفْتُ إِجْتِمَاعَكُمْ لَكِنْ خَشِيتُ أَنْ يُكْتَبَ عَلَيْكُمْ

”Sizin toplandığınızı bildim. Fakat üzerinize farz kılınmasından korktum”[4] diye buyurmuştur. O vakitten Hz. Ömer Radiyallâhu anhu zamanına kadar Ashâb-ı Kirâm, Terâvih Namazlarını tek başlarına kılmışlardır. Hz. Ömer, kendi halifeliği döneminde, kurrâların (hâfızların) şeyhi olan Übyy b. Ka’b Radiyallâhu anhu’ya Terâvih Namazını cemaatle kıldırmasını emretmiştir. Sahâbeden Hz. Osman, Hz. Ali, İbn-i Mes’ud, İbn-i Abbas, Talhâ, Zübeyr, Muaz Radiyallâhu Teâlâ anhum ve daha pek çok Ashab-ı Kirâm Übeyy b. Ka’b Radiyallâhu anhu’ya uyarak Terâvih Namazını kılmışlardır.

İmam Ali Kerremallâhu veche:

نَوَّرَ اللَّهُ مَضْجَعَ عُمَرَ كَمَا نَوَّرَ مَسَاجِدَنَا وَإِنَّمَا لَمْ يُوَظَّهْهَا النَّبِيُّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ خَشْيَةً أَنْ تُكْتَبَ عَلَيْنَا

”Allah’u Teâlâ, Hz. Ömer’in yattığı yeri nurlandırsın. Onun bizim mescidimizi nurlandırdığı gibi. Peygamberimiz Aleyhissalâtu vesselâm, Terâvih Namazı’nın bizim üzerimize farz kılınmasından korktuğu için onu cemaatle kıldırmaya

devam etmemiştir"[5] diye buyurarak, Hz. Ömer Efendimizi methetmiştir.

İmam-ı Âzam Rahmetullâhi aleyh, Terâvih Namazı bir sünnet-i müekkede'dir. Hz. Ömer Radiyallâhu anhu, bu Terâvih Namazı'na kendiliğinden devam etmemiştir. Onun elinde bir asıl vardır. O asıl da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in:

إِنَّ لِعُمَرَ فِيكُمْ سُنَّةً مَّهْدِيَّةً فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تُخَالِفُوهُ

"Şüphesiz ki, aranızda Ömer için doğrulanmış bir sünnet vardır. Artık ona tâbi olun ve ona muhalefette bulunmayın"[6] Kavl-i Şerif'idir. Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem bu sünnet ile, Terâvih Namazı'nı murad etmiştir.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Bakara 24; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 2979.

[2] Sahih-i Müslim, Sıyam 30 (161 Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 2867.

[3] Sünen-i Nesâî, Sıyam 40; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1572;

[4] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 98; Sahih-i Müslim, Salât'ul-Musâfirîn 25 (177 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 24274.

[5] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 98.

[6] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 98-99. Ayrıca bu hususta bakınız: Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16522; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 304.

أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ ((مِسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (١٨٤)

184. Oruç, sayılı günlerdedir. Sizden hasta yahut yolculuk sebebiyle Ramazan ayında oruç tutmayanlar, yedikleri günler kadar kazâ etsinler. Tâkati olduğu halde oruç tutmayanların da, her gün için fidye vermeleri lâzımdır. Bu fidye, bir miskinın bir günlük yiyeceğidir. Her kim nâfile olarak fidyeyi artırırsa bu, kendisi için daha hayırlıdır. Eğer bilerseniz, oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Seleme b. Ekvâ Radiyallâhu anhu şöyle

buyurmuştur:

لَمَّا نَزَلَتْ {وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ} كَانَ مَنْ أَرَادَ أَنْ يُفْطِرَ وَيَقْتَدِيَ حَتَّى نَزَلَتْ الْآيَةُ الَّتِي
(بَعْدَهَا فَتَسَخَّرَتْهَا (خ ن عن سلمة بن الأكوع

"Tâkati olduğu halde oruç tutmayanların da, her gün için fidye vermeleri lâzımdır" ifadesi geçen Sûre-i Bakara, Âyet 184 nâzil olduğunda, isteyen orucunu bozup, yerine fidyesini veriyordu. Bu durum bir sonraki Sûre-i Bakara, Âyet 185 nâzil olup, bu âyeti nesh edinceye kadar devam etti.[1]

Ramazan orucunu tutmaya gücü yetmeyen yaşlı kimse için fidye hükmünün aslı, âyetle değil, icmâ ile sabittir.[2] Ağır hastalığından dolayı ilerde kazâ etmesi mümkün görünmeyen kimseler içinde bu hüküm verilmiştir.[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Bakara 26; Sünen-i Nesâî, Siyam 63.

[2] Hadislerle Hanefi Fıkhi, c. 7, s. 64.

[3] Nûr'ul-İzah ve Tercümesi, s. 136.

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ)
فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ
(وَلِتَكْمَلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَيْكُم وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (١٨٥)

185. Ramazan ayı, insanlara doğru yolu gösteren ve açık âyetler hâlinde hakkı bâtıldan ayıran Kur'ân'ın nâzil olduğu aydır. Sizden Ramazan ayına erişenler, o ay oruç tutsunlar. Ramazan ayında hastalık yahut sefer sebebiyle oruç tutmayanların, Ramazan'dan sonra kazâ etmeleri lâzımdır. Allah'ü Teâlâ sizin için kolaylık ister, güçlük istemez. Umulur ki bu şekilde orucun sayılarını tamamlarsınız ve size hidâyet buyurmuş olduğundan dolayı Allah'ü Teâlâ'ya tekbirde bulunursunuz ve şükredersiniz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere Ramazan ayı, Kur'ân-ı Kerîm'in nâzil olduğu aydır. Ramazan ayının içerisinde olan Mübârek Kadir Gecesi'nde indirilmiştir. Allah'ü Teâlâ Sûre-i Kadir, Âyet 1'de: "Şüphesiz ki, Biz Kur'ân'ı Kadir Gecesi'nde indirdik" diye buyurmuştur.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(أُنْزِلَ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ثُمَّ نَزَلَ بَعْدَ ذَلِكَ فِي عِشْرِينَ سَنَةً) (ك عن ابن عباس

"Kur'ân, Kadir Gecesi'nde dünyâ semâsına bir defada, bir bütün olarak indirilmiş, sonra yirmi senede nâzil olmuştur."[1]

Âyet-i Kerîme'de: "Sizden Ramazan ayına erişenler, o ay oruç tutsunlar" diye geçtiği üzere, Ramazan ayına yetişen ve mükellef olan her Müslümanın, o ayda oruç tutması farz kılınmıştır. Bu nedenle Ramazan ayı girdiğinde, hiçbir Müslüman âyette geçtiği üzere, hastalık yahut sefer durumu olmaksızın kasten orucu yiyemez.

Ramazan orucu hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَالْحَجِّ (وَصَوْمِ رَمَضَانَ) (خ م عن ابن عمر

"İslâm beş şey üzerine bina edilmiştir: -Lâ ilâhe illallâh Muhammed'ün Resûlullâh- diye şahadet getirmek, namaz kılmak, zekât vermek, hacca gitmek ve Ramazan'da oruç tutmak."[2]

Ramazan ayı girdiğinde bir kimsenin oruca niyet etmesi ya da niyet etmemesi bu farziyeti ortadan kaldırmaz. Eğer bir kimse: "Ben oruç tutmaya niyet etmedim" diyerek, bile bile kasıtlı olarak orucu yerse, bu kimseye hem keffâret ve hem de yediği günün kazâsı lâzım gelir. Keffâret ise sırası ile, maddi gücü elveriyorsa; bir köle azat etmek, buna gücü yetmezse altmış gün aralıksız oruç tutmaktır. Elli dokuz gün tutar mazaret olmadan son gün için ara verirse, tekrar baştan altmış gün üst üste oruç tutması gerekir. Yaşlı veya hasta olduğundan dolayı oruç tutamayan kimse de altmış fakiri sabah akşam doyurmak zorundadır.

Hanefi Mezhebi'ne göre, her gün için oruca niyet etmek şarttır ve geceden veya şer'î gündüzün yarısından[3] önce muhakkak kişinin oruca niyet etmesi gerekir. Sahura kalkan bir kimse de, oruca niyet etmeyi unutsa dahi, onun sahura kalkması niyet sayılır. Fakat akşamdan oruca niyet etmeyip, ihmal edip sahura da kalkmaz ve sabah kalktığında niyet etme zamanını da geçirmişse, bu kimse akşama kadar yine oruca devam eder. Ancak Ramazan'dan sonra yine bu niyetsiz tuttuğu o bir günü kaza eder.

Nitekim, "Ne oruçlu olmaya, ne de oruç tutmamaya niyet etmeksizin (aç susuz olarak) oruçlu gibi akşam etmek, sâdece kazayı gerektirir"[4] diye buyrulmuştur. Yoksa kişi kasıtlı olarak oruç tutmamaya niyet ederek orucu yerse, bu kimseye keffâret gerekir. Çünkü burada bilinçli olarak orucu yemeğe dair kasıt vardır. Bu kimse Allah'ı Teâlâ'nın âyette: "Sizden Ramazan ayına erişenler, o ay oruç tutsunlar" diye geçen emrine karşı gelmiştir.

Yine Ramazan'da gündüz oruçlu kalması gereken kimseler hakkında verilen fetvâlardan bâzıları şöyledir:

Gündüzün bir miktar daha varken aybaşı kanından temizlenen kadın ile seferîlikten dönen kimsenin, gündüzün kalan kısmında oruçlu imiş gibi davranıp orucu bozan şeylerden sakınmaları gerekir.[5] Yine Ramazan'da, hastalık gibi bir özürden dolayı orucu bozulduktan sonra iyileşen bir kimsenin, günün kalan kısmında oruçlu kalması gerekir. Ancak bunların, daha sonra o günün orucunu kazâ etmeleri lâzımdır.[6] Yine bir kimse abdest alırken istemeyerek boğazına su kaça, bu kimse de orucum nasıl olsa bozuldu, diye orucunu yiyemez. Bu kimse oruca devam eder ve daha sonra da bu orucunu kazâ eder.

Bu fetvâlardan anlaşılan; bir Müslümanın, hastalık ve seferîlik gibi bir durumu yoksa, Ramazan ayı girdiğinde oruç tutmamaya bir bahanesi olamaz.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَفْطَرَ يَوْمًا مِنْ رَمَضَانَ مِنْ غَيْرِ رُخْصَةٍ وَلَا مَرَضٍ لَمْ يَقْضِ عَنْهُ صَوْمُ الدَّهْرِ كُلِّهِ وَإِنْ صَامَهُ (خ ت د)
(عن ابى هريرة)

"Bir kimse Ramazan ayında, hasta veya ruhsat sahibi olmaksızın bir günlük orucunu yerse, ömür boyu oruç tutsa da, o günün borcunu gerçekten ödeyemez (kazâ eder, ama sevâbını tam olarak alamaz)."[7]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Ramazan ayında hastalık yahut sefer sebebiyle oruç tutmayanların, Ramazan'dan sonra kazâ etmeleri lâzımdır" diye belirtildiği üzere, sefer ve hastalık hâlinde kişi oruç tutmayabilir. Bu hususta nakledilen Hadis-i Şerif'lerden bâzıları şöyledir:

Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَرَأَى رَجُلًا قَدْ اجْتَمَعَ النَّاسُ عَلَيْهِ وَقَدْ ظَلَلَ عَلَيْهِ فَقَالَ مَا لَهُ قَالُوا رَجُلٌ صَائِمٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ مِنَ الْبِرِّ أَنْ تَصُومُوا فِي السَّفَرِ (خ م عن جابر بن عبد الله)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir ağacın gölgesinde bulunan ve insanların üzerine toplanarak su serptiği bir adam gördü ve "Bunun neyi var?" diye sordu. "Bu oruçludur" dediler Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Sizin yolculuk yaparken oruç tutmanız takvâ değildir" buyurdu.[8] Yani sizler, Allah'ın size vermiş olduğu ruhsatı alın ve kabul edin. Kendinizi zora koşmayın, tâkatiniz yetmiyorsa bu hususta ruhsat verilmiştir, demektir.

Hiz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَأَلَ حَمْرَةُ بْنُ عَمْرِو الْأَسْلَمِيِّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الصَّيَامِ فِي السَّفَرِ فَقَالَ إِنْ شِئْتَ فَصُمْ (وَأِنْ شِئْتَ فَأَفْطِرْ) (خ م عن عائشة)

Hamza b. Amr el-Eslemî, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e yolculukta oruç tutmanın hükmünü sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de buyurdu ki: "Oruç tutmak istersen tut. Orucu yemek istersen ye."[9]

Bu hususta Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

سَافَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي رَمَضَانَ فَصَامَ بَعْضُنَا وَأَفْطَرَ بَعْضُنَا فَلَمْ يَعْجَبِ الصَّائِمُ عَلَى (الْمُفْطِرِ وَلَا الْمُفْطِرُ عَلَى الصَّائِمِ) (م د عن انس)

"Biz, Ramazan ayında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile yolculuk yapıyorduk. İçimizden bâzılarımız oruçlu oluyor, bâzılarımız da oruçlarını yiyorlardı. Ne oruç tutanlarımız oruç yiyenleri ayıplıyor, ne de oruçlarını yiyenler oruç tutanları ayıplıyorlardı."[10]

Âyet-i Kerîme'de geçen "Allah'u Teâlâ'ya tekbirde bulunursunuz" emrinden maksat da, Hanefi Mezhebi'ne göre; Ramazan ayı bittikten sonra bayram günü, bayram namazı içerisinde getirilen tekbirlerdir.[11]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 2833.

[2] Sahih-i Buhârî, İman 1; Sahih-i Müslim İman 5 (20, 21).

[3] Şer'î gündüz: Fecr-i sâdıktan güneşin batmasına kadar olan zamandır. Bu

sûretle şer'i gündüzün yarısı dahve-i kübra (kaba kuşluk) zamanıdır. Yani Akşam ve imsak vakitleri toplamının yarısıdır).

[4] el-Hidâye Tercümesi, c. 1, s. 278; Nûr'ul-İzah ve Tercümesi, s. 132, 133.

[5] Hidâye Tercümesi, c. 1, s. 279.

[6] Nûr'ul-İzah ve Tercümesi, s. 133.

[7] Sahih-i Buhârî, Savm 29; Sünen-i Tirmizî, Savm 27; Sünen-i Ebû Dâvud, Savm 38.

[8] Sahih-i Buhârî, Savm 35; Sahih-i Müslim, Sıyam 15 (92).

[9] Sahih-i Buhârî, Savm 33; Sahih-i Müslim, Sıyam 17 (107).

[10] Sahih-i Müslim, Sıyam 15 (95 Sünen-i Ebû Dâvud, Savm 60.

[11] Bu hususta bakınız: Ahkâm-ı Kur'âniyye, s. 111.

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ
(يُرْشَدُونَ) (١٨٦)

186. Ey Resûlüm! Kullarım sana Benden sorarlarsa, şüphesiz Ben onlara çok yakınım. Onlardan Bana duâ edenin, duâsına duâ ettiği anda icâbet ederim. O halde onlar da Benim dâvetime koşsunlar ve Bana hakkıyla îman etsinler ki, doğru yola ulaşmış olsunlar.

İzah: Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ: "Şüphesiz Ben onlara çok yakınım. Onlardan Bana duâ edenin, duâsına duâ ettiği anda icâbet ederim..." diye geçen bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sorunca, şöyle buyurmuştur:

يَا رَبِّ مَسْأَلَةٌ عَائِشَةَ فَهَبْطَ جِبْرِيلَ فَقَالَ اللَّهُ يُقْرُوكَ السَّلَامَ هَذَا عَبْدِي الصَّالِحُ بِالنِّيَّةِ الصَّادِقَةِ وَقَلْبُهُ نَقِي يَقُولُ
(يَا رَبِّ فَأَقُولُ لِنَبِيِّكَ فَأَقْضِي حَاجَتَهُ) (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن أبي نافع بن معد يكرم

"Yâ Rabbi! Âişe'nin sorusuna bak!" Bunun üzerine Cebrâil indi ve dedi ki: Allah'ı Teâlâ sana selâm ediyor ve buyuruyor ki: "Benim sâlih kulum sâdık niyetle duâ ediyor ve kalbi tertemiz olarak Yâ Rabbi! diyor. Ben de ona söyle

derim ve hâcetini karşılarım.”[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir Hadis-i Şerif’inde şöyle buyurmuştur:

(ثَلَاثَةٌ لَا يَرُدُّ اللَّهُ دُعَائَهُمُ الذَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ وَالْإِمَامُ الْمُقْسِطُ (هَبْ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

”Allah’u Teâlâ, üç kimsenin duâsını kabul eder. Allah’ı çok zikredenlerin, zulme uğrayanların ve âdil hükümet reislerinin.”[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَدْعُو بِدَعْوَةٍ لَيْسَ فِيهَا إِيْتَمٌ وَلَا قَطِيعَةٌ رَحِمَ، إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ بِهَا إِحْدَى ثَلَاثٍ: إِمَّا أَنْ تُعْجَلَ لَهُ دَعْوَتُهُ، وَإِمَّا أَنْ يَدْخِرَهَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ، وَإِمَّا أَنْ يَصْرِفَ عَنْهُ مِنَ الشُّوءِ مِثْلَهَا قَالُوا: إِذَا نَكَّرَ، قَالَ: اللَّهُ (أَكْثَرُ (ك) عَنْ سَعِيدٍ

Herhangi bir Müslüman, günahkâr olmamak ve sıla-i rahimi (akrabalarla münâsebeti) koparmamak sûretiyle Allah’u Teâlâ’ya duâ ederse, Allah şu üç şeyden birini muhakkak ona verir: ”Ya onun duâsını çabucak kabul eder veya duâsını onun için âhirette azık yapar veya duâsı nisbetinde ona kötülüklerin gelmesini önler.” Orada bulunanlar ”Öyleyse çok duâ edelim” dediklerinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ”Evet, Allah’u Teâlâ en çok duâyı kabul edendir” buyurdu.[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ حَيُّ كَرِيمٌ يَسْتَحْيِي أَنْ يَرْفَعَ الْعَبْدُ يَدَيْهِ فَيَرُدَّهُمَا صِفْرًا لَا خَيْرَ فِيهِمَا، فَإِذَا رَفَعَ أَحَدُكُمْ يَدَيْهِ فَلْيَقُلْ: يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ إِذَا رَدَّ يَدَيْهِ فَلْيُفْرِغْ ذَلِكَ الْخَيْرَ إِلَى وَجْهِهِ (طَبَّ عَنْ ابْنِ عَمْرٍ)

”Allah’u Teâlâ, hayâ sahibi ve cömerttir. Kulu tarafından kendisine açılan elleri, hayırla doldurmadan boş olarak geri çevirmekten hayâ eder. Biriniz el açıp duâ edeceği zaman üç defa, -Ey Hayy ve Kayyûm[4] olan Allah’ım! Senden başka ilah yoktur. Ey Merhamet edenlerin en merhametlisi- diyerek duâ etsin. Duâsını bitirince de, ellerine inen hayırları yüzüne sürsün.”[5]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 1, s. 508.

[2] Beyhakî, Şuab’ul-İman, Hadis No: 611, 7107; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 265/5.

[3] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1770.

[4] "Hayy ve Kayyûm" ifadeleri; Allah'ı Teâlâ'nın Esmâ'ül-Hüsna'sındandır. Hayy: Diri olmak yani hayatı ezelî ve ebedîdir. Kayyûm da: Bütün mükevvenâtın halk ve tedbiri, muhafazası O'na aittir, demektir.

[5] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c.2, s. 237; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 13381.

أَجَلٌ لَكُمْ لَيْلَةَ الصَّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِيَّاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِيَّاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالْآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَبَيِّنَ لَكُمْ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُمُوا الصَّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ (تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرِبُوهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لِّلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ) (١٨٧)

187. Oruç gecesi zevcelerinize yaklaşmanız size helâl kılındı. Onlar (günaha girmeyi engellediği için) sizin elbiseniz, siz de onların elbisesisiniz. Sizin nefislerinizi, (zevcelerinize temastan menedemeyip) günaha mâruz bırakacağınızı Allah'ı Teâlâ bildi ve tevbenizi kabul edip sizi affetti. Bundan sonra, (oruç gecelerinde) zevcelerinize yaklaşın ve Allah'ı Teâlâ'nın sizin için takdir buyurduğu (zürriyet ve mübah olan) şeyleri talep edin. Fecrin beyaz ipliği siyah iplikten seçilinceye kadar yiyin, için. (Bu imsak vaktinden) sonra da akşama kadar oruçlu olun. Siz mescitlerde itikâf hâlinde iken de zevcelerinize yaklaşmayın. Bu hükümler, Allah'ın hudûdudur. Bu ahkâma muhalefet etmeyin. Allah'ı Teâlâ, hükümlerini böyle apaçık âyetler ile bildirir. Tâ ki, insanlar hükümlere muhalefetten sakınsınlar.

İzah: İslâmiyetin ilk yıllarında oruçlu, ancak güneş battıktan yatsı namazına kadar yer, içer ve cimâ edebilirdi. Bir oruç gecesi, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu, yatsıyı kıldıktan sonra zevcesiyle temasta bulundu. Sonra guslederek, hâlini arz etmek için ağlaya ağlaya Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi. Baktı ki, aynı mâzeret ve pişmanlık ile Ashâbdan bâzıları da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelmişlerdi. Bunun üzerine Sûre-i Bakara, Âyet 187 nâzil olmuş. Böylece bu uygulama kaldırılmış, oruç geceleri imsak vaktine kadar yeme, içme ve cimâ helâl kılınmıştır.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Adiy b. Hâtim Radiyallâhu anhu der ki:

لَمَّا نَزَلَتْ {حَتَّى يَبَيِّنَ لَكُمْ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ} عَمَدْتُ إِلَى عِقَالِ أَسْوَدَ وَإِلَى عِقَالِ أَبْيَضَ

فَجَعَلْتُهُمَا تَحْتَ وَسَادَتِي فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ فِي اللَّيْلِ فَلَا يَسْتَبِينُ لِي فَعَدَوْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُ لَهُ ذَلِكَ فَقَالَ إِنَّمَا ذَلِكَ سَوَادُ اللَّيْلِ وَبَيَاضُ النَّهَارِ (خ) عن عدی بن حاتم

"Fecrin beyaz ipliği siyah iplikten seçilinceye kadar yiyin, için" diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 187 nâzil olunca, biri siyah biri de beyaz olmak üzere iki ip edindim. Bunları yastığımın altına koydum. Gece onlara bakıyordum. Ama yine de seçemiyordum. Sabah Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına gittim ve durumu anlattım. Buyurdu ki: "Siyah ve beyaz ipten maksat, gecenin karanlığı ile gündüzün aydınlığıdır (imsak vaktidir)."[1]

Oruç tutarken sahur yapmak gerektiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(فَصَلُّ مَا بَيْنَ صِيَامِنَا وَصِيَامِ أَهْلِ الْكِتَابِ أَكْلَةُ السَّحْرِ (م) عن عمرو بن العاص

"Bizim orucumuzla Ehl-i Kitab'ın orucunu ayıran fark, sahur yemektir."[2]

İrbâd b. Sâriye Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

دَعَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى السَّحُورِ فِي رَمَضَانَ فَقَالَ هَلُمَّ إِلَى الْغَدَاءِ الْمُبَارَكِ (د) عن (العرباض بن سارية

Beni, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ramazan'da sahur yemeğine dâvet etti ve "Mübârek yemeğe buyur" dedi.[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

السَّحُورُ أَكْلُهُ بَرَكَةٌ فَلَا تَدْعُوهُ وَلَوْ أَنْ يَجْرَعَ أَحَدُكُمْ جُرْعَةً مِنْ مَاءٍ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ (عَلَى الْمُتَسَحِّرِينَ) (حم) عن أبي سعيد

"Sahurda yemek berekettir, sakın terketmeyin; içinizden birisi bir bardak su da içmiş olsa. Sahura kalkanlara Allah'u Teâlâ rahmet eder ve melekleri de onlar için duâ ederler."[4]

İftar etmeden peş peşe oruç tutmanın yasaklandığına dair Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْوِصَالِ رَحِمَةً لَهُمْ فَقَالُوا إِنَّكَ تَوَاصِلُ قَالَ إِنِّي لَسْتُ كَهَيْئَتِكُمْ إِنِّي

(يُطْعِمُنِي رَبِّي وَيَسْقِينِي) (خ عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mü'minlere rahmet olarak iftar etmeden peş peşe iki gün üst üste oruç tutmayı yasakladı. Onlar: "Yâ Resûlallah! Ama sen böyle tutuyorsun" deyince buyurdu ki: "Ben sizin gibi değilim. Rabbim beni yedirir, içirir." [5]

"İtikâf" hakkında da Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şöyle nakledilmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَغْتَكِفُ الْعَشْرَ الْأَوَّلَ مِنْ رَمَضَانَ حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ ثُمَّ اغْتَكَفَ زَوْجُهُ (مِنْ بَعْدِهِ) (خ م عن عائشة)

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, vefâtlarına kadar her Ramazan'ın son on gününde itikâfa girerdi. Ondan sonra da Mü'minlerin anneleri olan Peygamberimizin zevceleri itikâfa girmeye devam ettiler." [6]

Kadınlar için, evlerinde namaz kıldıkları bir oda, onlar için mescit hükmündedir. Bu nedenle kadınlar, kocasının izniyle evlerindeki odada itikâfa girebilirler.

İtikâfın mükâfatına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اغْتَكَفُ عَشْرًا فِي رَمَضَانَ كَحَجَّتَيْنِ وَعُمْرَتَيْنِ) (طب عن علي بن الحسين عن أبيه)

"Ramazan'da son on gün itikâfa girmek, iki hac ve iki umre gibidir." [7]

[1] Sahih-i Buhârî, Savm 16; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6798.

[2] Sahih-i Müslim, Sıyam 9 (46). Yine bakınız: Sünen-i Ebû Dâvud, Savm 15; Sünen-i Nesâî, Sıyam 27.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Savm 16.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10664, 10969.

[5] Sahih-i Buhârî, Savm 47; Sahih-i Müslim, Sıyam 11 (56).

[6] Sahih-i Buhârî, İtikâf 1; Sahih-i Müslim, İtikâf 1 (5).

[7] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 2819; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 74/1.

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَآ إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (١٨٨) (

188. Birbirinizin mallarını aranızda haksız yollarla yemeyin. Ve bildiğiniz halde insanların mallarından bir kısmını günaha girerek yemek için o malları hâkimlere (rüşvet olarak) vermeyin.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: "Birbirinizin mallarını aranızda haksız yollarla yemeyin" diye geçen ifade hakkında, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Hutbesi’nde şöyle buyurmuştur:

أَنَّ كُلَّ مُسْلِمٍ أَخٌ لِلْمُسْلِمِ وَأَنَّ الْمُسْلِمِينَ إِخْوَةٌ فَلَا يَحِلُّ لِأَمْرٍ مِّنْ أَخِيهِ إِلَّا مَا أَعْطَاهُ عَنْ طِيبِ نَفْسٍ مِنْهُ فَلَا (تَظْلِمُنْ أَنْفُسَكُمْ) (حم)

"Ey Müslümanlar! Sözümü iyi dinleyin ve iyi belleyin! Müslüman, Müslümanın kardeşidir, böylece bütün Müslümanlar kardestir. Kişiy e, kardeşinin malı, kendisi onu gönül hoşluğu ile vermiş olmadıkça helâl olmaz! Kardeşinizin malını onun gönlü olmadan alarak nefislerinize zulmetmeyin." [1]

Gönül hoşluğu olmadan utandırılarak insanların ellerinden alınan malın gasp edilmiş mal gibi haram olduğu fıkıh kitaplarında işlenmiş ve bu hususta ulemâ arasında icmâ olduğu şöyle beyan edilmiştir:

أَلَا تَرَى إِلَى حِكَايَةِ الْإِجْمَاعِ عَلَى أَنَّ مَنْ أَخَذَ مِنْهُ شَيْءٌ عَلَى سَبِيلِ الْحَيَاءِ مِنْ غَيْرِ رِضَا مِنْهُ بِذَلِكَ لَا يَمْلِكُهُ الْإِجْمَاعُ وَالْعَلَّوْهُ بِأَنَّ فِيهِ إِكْرَاهًا بِسَيْفِ الْحَيَاءِ فَهُوَ كَالْإِكْرَاهِ بِالسَّيْفِ الْحَسِيِّ بَلْ كَثِيرُونَ يُقَابِلُونَ هَذَا السَّيْفَ

"Kendisinin rızâsı olmaksızın utandırılarak kimden bir şey alınırsa, onu alan kişi o malın sahibi değildir, o mal ona helâl olmaz. Bu hükmün sebebi de, burada utandırma yoluyla yapılan bir zorlama olduğundandır. Bu da gerçek kılıçla gasp edilen mal gibidir. Hattâ insanların çoğunun, bu şekilde utandırılarak malları ellerinden alınmaktadır." [2]

Yine bu Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, bir kimse haksız olduğu halde, kendisini haklı çıkarabilmek için yalancı şahitlere, hâkimlere rüşvet vermesi de kesin olarak haram kılınmıştır. Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ فِي الْحُكْمِ) (ت عن ابى هريرة

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, hüküm konusunda rüşvet verene de alana da lânet etmiştir."[3]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned No: 19774.

[2] el-Fetava'l-Fıkhiyye el-Kübrâ, c. 5, s. 219.

[3] Sünen-i Tirmizî, Ahkâm 9; Sünen-i Ebû Dâvud, Akdıyye 4; Sünen-i İbn-i Mâce, Ahkâm 2.

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْآهِلَةِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ)
(مَنْ اتَّقَى وَأَتَى الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (١٨٩)

189. Ey Habîbim! Senden ayın safhâlarını soruyorlar. De ki: "O insanların işlerine ve haccın vakitlerine alâmettir. Takvâ, (sizin ihram zamanında yaptığınız gibi) evlere arkalarından girmeniz değildir. Lâkin takvâ, haram ve şüpheli şeylerden sakınmaktır. Evlere kapılarından girin. Allah'tan korkun ki, kurtuluşa eresiniz."

İzah: Katâde, Rebi' b. Enes, İbn-i Cüreyc ve İbn-i Abbas Hazretlerinden bu âyetin nüzul sebebi; bir kısım insanların Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den ayın büyüyüp küçülerek değişmesinin sebebini sormalarıdır. Sûre-i Bakara, Âyet 189, bu sorular üzerine nâzil olmuş ve ayın maddeten değişmesinin sebebine cevap verilmemiş, değişmesindeki hikmetin ne olduğu bildirilmiştir. Böylece soru soranlara:

- Asıl sormaları icabeden şeyin, ayın şeklinin değişip değişmemesi olmayıp onun değişmesindeki hikmetin olduğu bildirilmiştir. Evet! Ay, Müslümanların ibâdet ve muâmelât vakitlerini tesbit için Allah'ı Teâlâ tarafından görünümü değişir bir halde yaratılmıştır. Müslümanlar oruçlarını, haclarını, boşanmalarını, hayız sürelerini, alacak ve verecek vakitlerini aya göre tesbit ederler. İşte ay, bu hikmetlere binaen şekil olarak güneş gibi sâbit olmayıp değişmektedir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Takvâ, (sizin ihram zamanında yaptığınız gibi) evlere arkalarından girmeniz değildir..." diye buyrulmaktadır. Bu bölümünün nüzul sebebi, Berâ İbn-i Azib, Atâ ve Mücâhid Hazretlerinden özetle şöyle nakledilmiştir:

Ensârın hepsi veya onlardan bir kısmı, hac yapıp evlerine döndüklerinde, normal

kapılarından girmiyor, evlerinin arkasından duvarı delerek oradan veya küçük pencerelerden giriyorlardı. Böyle yapmalarının sebebi de, bunu bir takvâ saymaları idi.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mensup olduğu Kureyş kabilesine; "Dinlerine bağlı muhafazakârlar" anlamına gelen "Ahmesler" deniyordu. Ahmesler:

- Hac veya umre yaptıklarında evlerinin kapısını bırakıp başka tarafından girme şeklinde bir âdete sahip değillerdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne'ye hicret edince, Ensârda gördüğü bu gibi halleri yasaklamamış ve onları bu âdetlerinde serbest bırakmıştı. Bir defasında Ensârdan hacdan gelmiş bir adam da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gibi normal kapıdan içeri girmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona niçin böyle yaptığını sorunca, o da:

- Senin yaptığını yaptım, demişti. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona:

- Ben Ahmes'im, deyince, o da:

- Ben de Ahmes'im, dedi. Yani senin dînine tâbiyim, demek istemişti. İşte bu Âyet-i Kerîme'nin bu bölümü nâzil oldu ve evlere normal kapısından girilmesi gerektiği, kapılar bırakılıp da arkadan evlere girmenin takvâ ile bir ilgisinin olmadığı bildirildi.[1]

Bir şahsın başka birinin evine gittiğinde uyması gereken adaba dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَأْتُوا النِّبُوتَ مِنْ أُبْوَابِهَا، وَلَكِنْ ائْتَوْهَا مِنْ جَوَانِبِهَا ثُمَّ سَلُّوا فَإِنْ أُذِنَ لَكُمْ فَادْخُلُوا، وَإِلَّا فَارْجِعُوا (طب)
(عن عبد الله بن بسر)

"Evlere gelirken kapının karşısından gelmeyin. Lâkin onlara yandan gelin ve izin isteyin. Size izin verilirse girin, aksi halde dönün."[2]

[1] Ayrıca bakınız: Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Bakara 32; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6801.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 464/4.

(وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ (١٩٠)

190. Sizinle savaşımlarla Allah yolunda savaşıml. Fakat haddi aşmayın. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, haddi aşanları sevmez.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de: "Sizinle savaşımlarla Allah yolunda savaşıml" buyurarak, savaş kaçınılmaz bir hâl almış ya da düşman Müslümanlar için bir tehdit oluşturmuşsa, ancak o zaman düşmanla savaşıml. Aksi halde düşmanlarla sükûnet hâlinde iken, fitne çıkararak savaşa sebebiyet vermeyin, demektir.

Sûre-i Nisâ, Âyet 90'da Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Eğer o kâfirler, harp etmemek için sizinle anlaşma yapanlara sınırlarsa yahut ne size karşı harp etmeyi, ne de kendi kavimlerine karşı savaşımayı içlerine sığdıramayıp tarafsız olarak size gelirlerse, o halde onlara dokunmayın. Allah'ı Teâlâ dileseydi, onları sizin üzerinize musallat eder ve onlar da sizinle savaşırlardı. Sizinle savaşımdan uzak durdukları ve sulh hâlinde oldukları takdirde de Allah'ı Teâlâ onlara zarar vermenize müsaade etmemiştir."

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْفِتْنَةُ نَائِمَةٌ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ أَيْقَظَهَا (الرافعي عن أنس

"Fitne uykudadır. Onu uyandırana Allah'ı Teâlâ lânet etsin!"[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَاسْأَلُوا اللَّهَ الْعَافِيَةَ فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ مَنْزِلَ الْكِتَابِ وَمُجْرِي السَّحَابِ وَهَازِمَ الْأَحْزَابِ أَهْزِمْهُمْ وَانصُرْنَا عَلَيْهِمْ. (خ م عن (بن أبي أوفى

"Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı istemeyin! Allah'tan âfiyet (rahatlık, huzur, saadet) isteyin. Fakat düşman da karşınıza çıkarsa, o zaman da sebat-ı kadem edin (sağlam durup düşmandan kaçmayın) ve bilin ki Cennet, kılıçların gölgesi altındadır. Kur'ân'ı indiren, Tevrat'ı, İncil'i önceki Peygamberlere indiren Allah'ım! Bulutları rüzgârın önüne katıp da ordan oraya götürüp yağmur yağdıran Allah'ım! Müslümanlara yardım edip, İslâm düşmanlarını hezimete

uğratan Allah'ım! Bu karşımızdaki kâfirleri hezimete uğrat! Onlara karşı bize yardım eyle, güç kuvvet ver de, onlara karşı gâlip gelem!"[2] Âmin!

Bu Hadis-i Şerif'te, Allah'ı Teâlâ'dan istenilecek şeyin, selâmet ve huzur olduğu vurgulanmıştır. Yani Allah'ı Teâlâ'dan savaş değil, huzur ve sükûnet ortamı istenmesi gerekir.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de: "Fakat haddi aşmayın. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, haddi aşanları sevmez" diye buyrulmuştur. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, bu ifadeden maksat, savaştan el çekenleri; kadınları, çocukları, ihtiyarları ve size harp açmayanları öldürmeyin. Öldürürseniz, haddi aşmış olursunuz. Allah haddi aşanları sevmez, demektir.

Zîrâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَلَا تَقْتُلُوا شَيْخًا فَانِيًّا، وَلَا طِفْلًا، وَلَا صَغِيرًا، وَلَا امْرَأَةً) (د عن انس

"Savaşta âciz kalmış yaşlıları, buluş çağına ermemiş çocukları ve kadınları öldürmeyin."[3]

Ancak bunlardan birisi savaş ederse yahut harpte görüş sâhibi olup harbi yönlendirirse yahut mal sâhibi olur ve o mal ile savaşa teşvik ederse yahut kral veya komutan olursa öldürülürler. Çünkü Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Düreyd b. Samme'yi harp işlerinde görüşünden istifâde edilen bir kimse olduğu için yüz yirmi yaşında olduğu halde öldürmüştür.[4]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 30891.

[2] Sahih-i Buhârî, Cihat 114; Sahih-i Müslim, Cihat 6 (19-21).

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 2/82; Beyhâki, Ma'rifet'üs-Sünen ve'l-Âsâr, Hadis No: 5643.

[4] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 342.

وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقْتُلُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرِجُوهُمْ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ (الْحَرَامِ حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فَبِئْسَ مَا قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ (١٩١) فَإِنْ أَنْتَهُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (١٩٢) وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنْ أَنْتَهُوا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ (١٩٣)) (

191-193. Onları her nerede bulursanız öldürün. Onlar sizi Mekke'den nasıl çıkardılarsa, siz de onları vatanlarından çıkarın. Fitne, öldürmekten daha şiddetlidir. Mescid-i Haram'da onlar sizinle savaşmadığı sürece, siz de onlarla savaşmayın. Eğer sizinle savaşırlarsa, (orada olsalar bile) onları öldürün. Kâfirlerin cezâsı böyledir.* Eğer (İslâm'ı kabul edip düşmanlıklarına) son verirlerse, şüphesiz Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.* Bir fitne kalmayıp, din yalnız Allah için oluncaya kadar onlarla savaşın. Eğer (İslâm'ı kabul edip düşmanlıklarına) son verirlerse, artık düşmanlık ancak zâlimlere karşı olur.

İzah: Âyette: "Mescid-i Haram'da onlar sizinle savaşmadığı sürece, siz de onlarla savaşmayın" diye buyurulmaktadır. Bunun mânâsı, Ey Mü'minler, müşrikler size Mescid-i Haram civarında savaş açmadıkça, savaşı başlatan sizler olmayın. Ancak onlar başlatırlarsa, siz de onlarla savaşın ve onları öldürün, demektir.

Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hudeybiye'de Mekkeli müşriklerle sulh antlaşması yapmıştı. Bu antlaşma maddelerinden birisi de şuydu: "Kâfir olduğu halde, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in tarafında olan Huzaa kabilesine yapılacak her türlü saldırı, doğrudan Müslümanlara yapılmış kabul edilecek ve sulh antlaşması bozulmuş olacaktı." Sonuçta Mekkeliler, bu kabileye saldırarak yağma ettiler ve onlardan birçoklarını öldürdüler. Böylece Hudeybiye'de yapılan antlaşma müşrikler tarafından bozulmuş oldu. Bu şekilde savaşı başlatan taraf müşrikler oldu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'yi fethetti.

Mekke'nin fethi sırasında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ هَذَا الْبَلَدَ حَرَّمَهُ اللَّهُ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَلَمْ يَجْلَلْ لِي إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ وَإِنَّهَا سَاعَتِي هَذِهِ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا يُعْصَدُ شَجَرُهُ وَلَا يُخْتَلَى خَلَاءُهُ. فَإِنْ أَحَدٌ تَرَخَصَ بِقِتَالِ رَسُولِ اللَّهِ فَقُولُوا إِنَّ اللَّهَ أَذِنَ لِرَسُولِهِ وَلَمْ يَأْذَنْ لَكُمْ (خ م عن ابن عباس وعن أبي شريح)

"Bu beldeyi Allah'ı Teâlâ gökleri ve yeri yarattığı gün haram kıldı. Kıyâmet gününe kadar da Allah'ın haram kılmasıyla bu belde haramdır. Benden önce hiç kimseye orada savaş helâl olmamıştır. Benim için sâdece günün belirli bir süresinde helâl kılındı. Bu belde şu anda Allah'ın haram kıldığı gibi kıyâmet

gününe kadar haramdır. Ağacı kesilmez, otu koparılmaz." Bir kişi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in burada savaştığını söyleyerek kendine ruhsat çıkarmaya çalışırsa ona deyin ki: "Allah'ı Teâlâ, Resûlüne savaşmak için izin verdi, ama size vermedi."[1]

Bu Hadis-i Şerif'ten de anlaşıldığı üzere Mekke savaşıyla fethedilmiştir. Bu savaşta, Mekke'de Handeme Dağı yakınlarında kâfirlerden birçok kimse öldürülmüştü. Mekke halkına, "Barış içinde kapısını kapayan emindir, Kâbe'ye giren emindir ve Ebû Süfyân'ın evine giren emindir" denilmiştir.[2]

Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de: "Bir fitne kalmayıp, din yalnız Allah için oluncaya kadar onlarla savaşın..." diye buyurmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ (فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ (خ م عن ابن عمر

"Onlar -Lâ ilâhe illallâh Muhammed'un Resûlullâh- deyinceye, namazı kılıp zekâtı verinceye kadar, ben onlarla savaşmakla emrolundum. Onlar bu şeyleri yaptıkları sürece, kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Ancak İslâm'ın getirdiği haklar müstesnâ. Onların her birinin hesabı Allah'a aittir."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Cizye 21, Megâzi, 48; Sahih-i Müslim, Hac 82 (446).

[2] Mekke'nin fethine dair daha geniş bilgi için Âdiyet Sûresi'nin izahına bakınız.

[3] Sahih-i Buhârî, İman 15; Sahih-i Müslim, İman 8 (34).

الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتِ قِصَاصٌ فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ (وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ) (١٩٤)

194. Hürmette kısıs vardır. Hürmeti çiğnenen her bir haram ay karşılığında Haram aya olan hürmet çiğnenir. O halde her kim size saldırırsa, siz de onlara misliyle saldırın. Allah'tan korkun. Bilin ki Allah'ı Teâlâ, takvâ sahibi olan kimselerle beraberdir.

İzah: Haram olan aylarda size bir saldırı olursa, onlara karşı misliyle karşılık vermenizde hiçbir sakınca yoktur. Ancak bu aylarda size bir saldırı olmazsa, siz

de bu aylara hürmet ederek hiç kimseye saldırmayın, demektir.

Bu Âyet-i Kerîme’de geçen "Haram aylar"; Zilkâde, Zilhicce, Muharrem ve Recep aylarıdır. Bu aylar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Haccı’nda şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الزَّمَانَ قَدْ اسْتَدَارَ كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ السَّنَةُ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ثَلَاثُ (مُتَوَالِيَاتٍ ذُو الْقَعْدَةِ وَذُو الْحِجَّةِ وَالْمُحَرَّمُ وَرَجَبُ مُضَرَ الَّذِي بَيْنَ جُمَادَى وَشَعْبَانَ) (خ م عن ابى بكرة

"Şüphesiz ki zaman, Allah’ın gökleri ve yeri yarattığı gündeki şekil ve nizamına dönmüştür. Allah katında ayların sayısı on ikidir. Onlardan dördü haram aylardır ki, üçü birbiri ardınca gelir Zilkâde, Zilhicce, Muharrem. Bir de, Cumâd’el-âhire ile Şaban arasındaki, Mudar’ın ayı Receb’dir." [1]

Yine haram aylar hakkında Sûre-i Tevbe, Âyet 36 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Tevbe 8, Edâha 5; Sahih-i Müslim, Kasâme 9 (29).

(وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ) (۱۹۵)

195. Mallarınızı Allah yolunda infak edin ve nefislerinizi kendi ellerinizle tehlikeye atmayın. Amellerinizi ve ahlâkınızı güzelleştirin. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ muhsinleri sever.

İzah: Bu Âye-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair Eslem Radiyallâhu anhu, şu hâdiseyi nakletmiştir:

كُنَّا بِمَدِينَةِ الرُّومِ فَأَخْرَجُوا إِلَيْنَا صَفًّا عَظِيمًا مِنَ الرُّومِ فَخَرَجَ إِلَيْهِمْ مِنَ الْمُسْلِمِينَ مِثْلُهُمْ أَوْ أَكْثَرُ وَعَلَى أَهْلِ مِصْرَ عُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ وَعَلَى الْجَمَاعَةِ فَضَالَةُ بْنُ عُبَيْدٍ فَحَمَلَ رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ عَلَى صَفِّ الرُّومِ حَتَّى دَخَلَ فِيهِمْ فَصَاحَ النَّاسُ وَقَالُوا سُبْحَانَ اللَّهِ يُلْقِي بِيَدِهِ إِلَى التَّهْلُكَةِ فَقَامَ أَبُو أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيُّ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ تَتَأَوَّلُونَ هَذِهِ الْآيَةَ هَذَا التَّأْوِيلُ وَإِنَّمَا أَنْزَلْتُ هَذِهِ الْآيَةَ فِينَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ لَمَّا أَعَزَّ اللَّهُ الْإِسْلَامَ وَكَثُرَ نَاصِرُوهُ فَقَالَ بَعْضُنَا لِبَعْضٍ سِرًّا دُونَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَمْوَالَنَا قَدْ ضَاعَتْ وَإِنَّ اللَّهَ قَدْ أَعَزَّ الْإِسْلَامَ وَكَثُرَ نَاصِرُوهُ فَلَوْ أَقْمَنَّا فِي أَمْوَالِنَا فَأَصْلَحْنَا مَا ضَاعَ مِنْهَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرُدُّ عَلَيْنَا مَا قُلْنَا {وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ} فَكَانَتْ التَّهْلُكَةُ الْإِقَامَةُ عَلَى الْأَمْوَالِ وَإِصْلَاحُهَا وَتَرْكُنَا الْعَزَّوْ فَمَا زَالَ أَبُو أَيُّوبَ شَاخِصًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَتَّى دُفِنَ بِأَرْضِ الرُّومِ (ت) عن أسلم أبي عمران التجيبي

Biz, Kostantin’i (İstanbul’u) kuşatmıştık. Rumlar karşımıza büyük bir orduyla çıktılar. Biz Müslümanlardan da, onlar kadar veya onlardan biraz daha fazla

sayıda bir ordu onların karşısına çıktı. O dönemde Mısır halkının başında Ukbe b. Amir, ordunun başında da Fadele b. Ubeyd bulunuyordu. Müslümanlardan bir kişi Rum birliklerine hamle yaparak içlerine daldı. Bunu gören Müslümanlar: "Subhânallâh! Bu adam kendisini eliyle tehlikeye atıyor" dediler. Bunun üzerine Ebû Eyyüb el-Ensârî, ayağa kalktı ve şöyle dedi:

- Ey insanlar! Siz bu âyeti bu şekilde mi yorumluyorsunuz? Şüphesiz ki bu âyet, biz Ensâr topluluğu hakkında nâzil olmuştur. Allah İslâm'ı aziz kılıp onun yardımcılarını çoğaltınca bizler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bulunmadığı bir yerde birbirimizle gizli olarak şöyle konuştuk: "Biz, mallarımızı kaybettik. Şüphesiz ki Allah, İslâmı aziz kıldı ve onun yardımcılarını artırdı. Biz artık mallarımızın başında durup da kaybettiklerimizi tekrar elde etmeye çalışsak acaba nasıl olur?" dedik. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ bize cevap olarak Peygamberine: "Mallarınızı Allah yolunda infak edin ve nefislerinizi kendi ellerinizle tehlikeye atmayın..." diye devam eden Sûre-i Bakara, Âyet 195'i indirdi. Böylece asıl tehlikenin, malların başından ayrılmamak, onları çoğaltmaya çalışmak ve cihadı terketmek olduğu ortaya çıktı.

(Râvi) Eslem şöyle buyurdu:

Ebû Eyyüb el-Ensârî, Allah yolunda cihada devam etti ve orada ölümlük Rum topraklarına defnedildi.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Rum diyârı olan Kostantin şehrinin, Müslümanlar tarafından fethedileceğini bir Hadis-i Şerif'inde şöyle müjdelemiştir:

لَتُقَاتِلَنَّ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ فَلَنَعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنَعْمَ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ (حم ط ب عن عبد الله بن بشر الخثعمي عن أبيه)

"Konstantin (İstanbul) şehri muhakkak fetholunacak. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandandır. Onun askeri de ne güzel askerdir."[2]

Ashâb-ı Güzîn Efendilerimiz, bu müjdeye nâil olabilmek için yukarıdaki Hadis-i Şerif'te geçtiği üzere, İstanbul'u kuşatmışlardır. Bu kuşatma sırasında Hz. Ebû Eyyüb el-Ensârî başta olmak üzere birçok Sahâbe şehit olmuş, fakat şehri fethetmek nâil olamamışlardır. Daha sonra Fatih Sultan Muhammed Han Hazretleri, 1453 yılında İstanbul'un fethini gerçekleştirerek, bu müjdeye nâil olmuştur.

İstanbul'un fethinden sonra, Hz. Ebû Eyyüb el-Ensârî ve diğer Sahâbîlerin kabirlerinin yerleri tespit edilerek muhafaza altına alınmıştır. İşte günümüzde İstanbul'da Eyyüb Sultan Hazretleri diye ziyaret edilen yer, Hz. Ebû Eyyüb el-Ensârî'nin kabrinin bulunduğu türbedir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 3; Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 27.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18189; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1200; Kırk Mevzuda Kırk Hadis Kitabı, Hadis No: 28.

وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُخْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَخْلُقُوا رُؤُوسَكُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ (فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهٍ أَدَّى مِنْ رَأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ (ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ (١٩٦)

196. Allah için niyet ettiğiniz hac ve umreyi bütün erkânı ve şartlarıyla yerine getirin. Eğer (niyet ederek ihrama girdiğiniz hac ve umreyi) bir engel sebebiyle yerine getiremezseniz, kolayınıza gelen bir kurban gönderin ve bunlar kurban mahalline (Mina'ya) varıp kesilinceye kadar (ihramdan çıkmak için) başlarınızı tıraş etmeyin. Ancak sizden her kim ihramda iken hasta olur veya başındaki bir rahatsızlık sebebiyle tıraş olmak mecburiyetinde kalırsa, ona da oruç tutmak yahut sadaka vermek veya kurban kesmek sûretiyle fidye lâzımdır. Sonra emin olduğunuzda (hac ve umreyi yapmayı engelleyen sebep ortadan kalkınca), kim umre ve haccı beraber yapmak isterse, kolayına gelen bir kurban kesmesi vâcib olur. Kurban bulamayan kimseye de hacda üç gün, hacdan döndükten sonra da yedi gün ki, tamamı on gün oruç tutmak vâcib olur. Bu hüküm, ailesi Mescid-i Haram çevresinde oturmayanlar içindir. Allah'tan korkun ve bilin ki, şüphesiz Allah'ın azâbı çok şiddetlidir.

İzah: Hac; belirli zamanda ihrama girerek Arafat'ta vakfe yapıp Kâbe'yi ziyaret edip diğer hacca ait ibâdetleri yerine getirmektir. Umre de; belli bir vakte bağlı olmaksızın, usulüne göre ihrama girdikten sonra Kâbe'yi tavaf edip Safâ ile Merve arasında sa'y etmekten ibârettir. Tavaftan ve sa'ydan sonra traş olarak ihramdan çıkılır. Böylece Umre tamamlanmış olur.

Üç çeşit hac vardır.

Hacc-ı İfrad: Bu haccı yapmak isteyen kişi, hac ayları içerisinde umre yapmayıp

sâdece hac niyetiyle ihrama girer. İfrat haccı yapan kimseye kurban kesmek sünnettir.[1] Temettu ve kıran haccı yapanlara ise vâciptir.

Hacc-ı Temettu: Bu haccı yapmak isteyen kimse, hac ayları içerisinde, önce umreye niyet eder ve umreyi yaptıktan sonra ihramdan çıkar. Zilhiccenin sekizinci günü veya daha önce Mekke-i Mükerreme’de tekrar hac için ihrama girer ve haccını böylece tamamlar.

Hanefi Mezhebine göre, Mekke şehrinde bulunanlar ve mîkât sınırları içerisinde olanlar için Hacc-ı Temettu ve Hacc-ı Kıran yoktur. Onlar yalnız hac için ihrama girerler (Hacc-ı İfrad yaparlar). Mîkât sınırlarının dışından hac yapmaya gelen kişiler dilerse Hacc-ı İfrad’a da niyet edebilir.

Hacc-ı Kıran: Bu haccı yapan kimse de, bir ihramla hem haccı, hem de umreyi birlikte yapmış olur. Niyet ederken hem hacca hem de umreye birlikte niyet eder. Hanefi Mezhebi’ne göre, kıran haccı diğerlerinden daha efdaldır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَا آلَ مُحَمَّدٍ أَهْلُوا بِحَجَّةٍ وَعُمْرَةٍ مَعًا

"Ey Âl-i Muhammed! Hac ile umreyi ikisini bir ihram giymede beraber yapın."
[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(مَا مِنْ مُحْرِمٍ يَضْحَى لِلَّهِ يَوْمَهُ يُلَبِّي حَتَّى تَغِيبَ الشَّمْسُ إِلَّا غَابَتْ بِذُنُوبِهِ فَعَادَ كَمَا وَلَدَتْهُ أُمُّهُ) (ه) عن جابر

"İhramlı olan herhangi bir kişi; gününde kurban keser, telbiye getirirse o akşam güneş batarken günahları bağışlanır ve annesinden doğduğu gündeki gibi tertemiz olur." [3]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَابِعُوا بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَالذُّنُوبَ كَمَا يَنْفِي الْكَبِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ وَالذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَلَيْسَ (لِلْحَجَّةِ الْمَبْرُورَةِ ثَوَابٌ إِلَّا الْجَنَّةُ) (ت) عن ابن مسعود

"Hac ile umreyi birbiri ardına yapın! Çünkü bu ikisi fakirlik ile günahları,

körüğün demir, altın ve gümüşün pasını giderdiği gibi giderirler. Kabul edilmiş haccın karşılığı ancak Cennettir.”[4]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَبِي مَاتَ وَلَمْ يَحُجَّ أَفَأَحُجُّ عَنْهُ قَالَ أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ عَلَى أَبِيكَ دَيْنٌ أَكُنْتَ قَاضِيَهُ
(قَالَ نَعَمْ قَالَ فَدَيْنُ اللَّهِ أَحَقُّ (ن) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

Adamın biri: "Yâ Resûlullah! Babam haccını yapamadan öldü, onun yerine ben hac yapabilir miyim?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Bana söyler misin; babanın bir borcu olsa, sen onu öder miydin?" Adam: "Evet" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Öyleyse, Allah’u Teâlâ’ya olan borç ödenmeye daha lâyıktır" buyurdu.[5]

Hanefi Mezhebi’ne göre, haccın üç farzı ve yirmi bir vâcibi vardır. En azından hacda bunların muhakkak yerine getirilmesi gerekir. Bir kimse bu vâciplerin birini yahut bir kaçını bilerek ya da bilmeyerek terk ederse, cezâ olarak kurban kesmek vâcip olur. Orada, "Dört mezhepte vardır" diyerek farklı farklı uygulamalar yapılması doğru değildir. Bir kimse bu dört mezhepten hangisinde ise hac vazifelerini ona göre yapması gerekir. Hiç olmazsa farzlar ile vâciplere dikkat edilmesi lâzımdır. Mesala: Hanefi Mezhebi’nde, haccın şartlarından olan kurbanı kesmek vâciptir. Şafiilerde ise sünnettir. Bunun gibi Ehl-i Sünnet olan dört mezhep arasında farklı uygulamalar vardır. İşte bu sebeple herkes dört hak mezhepten, mensubu olduğu mezhebine göre amel etmelidir.

Haccın farzları şöyledir:

İhrama girmek: Niyet ve telbiyeden ibârettir.

Arafat’ta vakfeye durmak: Urenâ Vâdisi hâriç Arafat’ın her tarafı vakfe yeridir.

Ziyaret tavafı: Bunun vakti, bayram günün fecri doğduktan sonra üç gündür. Bu tavafın bayramın birinci günü yapılması efdaldır.

Haccın vâcipleri de şöyledir:

Dışarıdan hacca gelenler için ihramsız mîkatı geçmemek. Mekke’nin halkı Harem-i Şerif’te ihrama girerler. Medîneliler için mîkat, Zülhüleyfe’dir. Medîne’ye dört veya yedi mil uzaklıktadır. Halk arasında Ali Kuyusu diye

bilinen yerdir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Haccı için burada ihrama girmiştir. Iraklılar ve o bölgeden gelenler için mîkat, Zat-ı ırk'dır. Şamlılar için mîkat, Cuhfe'dir. Necidliler için mîkât, Karn'dır. Yemenliler için mîkat, Yelemlem'dir.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bu mîkatları tayin ederek; bu mîkâtlar, oranın halkı ile başka yerlerden gelenler için mîkattırlar, buyurmuştur. İhrama mîkatlarından önce girmek de câizdir. Gerek hac gerek umre gerekse herhangi bir iş için Mekke'ye gitmek isteyen kimsenin mîkatlardan ihramsız girmesi Hanefi Mezhebi'ne göre haramdır. Bu hususta Hanefilerin delili:

(لَا يَدْخُلُ مَكَّةَ إِلَّا بِإِحْرَامٍ (عن ابن عباس

"Hiçbir kimse ihramsız Mekke'ye giremez"[6] Hadis-i Şerif'idir.

İhramlı bulunduğu sürece, ihramlıya dikişli elbise giymek ve avlanmak gibi yasak olan şeyleri terketmek.

Arafat'ta gündüzden duran kimse, güneş batıncaya kadar Arafat'tan ayrılmayıp vakfeye durmak. Bekleme süresinde de akşam oluncaya kadar Kur'ân-ı Kerîm okumak, namaz, ibâdet, zikrullah, duâ ve tesbih ile meşgul olmaktır.

Müzdelife'de sabah namazından sonra vakfeye durmak. Arafat'tan akşam olunca hemen Müzdelife'ye gider, akşam yatsı namazını birleştirerek kılar, gece orada kalır, sabah namazını kıldıktan sonra Arafat'ta olduğu gibi aynı şekilde vakfeye durur ve duâsını yapar. Muhassir Vâdisi[7] hâriç, Müzdelife'nin her tarafı vakfe yeridir.

Mina'da şeytanı taşlamak ve şeytanı taşlamayı her gün yapmak ve yârinki güne ertelememek. Çünkü Mina'da şeytan üç gün taşlanır. Eğer Mina'da kalıyorsa, bayramın dördüncü gününde de şeytanı taşlaması vâciptir. Hanefi Mezhebi'ne göre; birinci gün, şeytanı sabah ile öğle vakti arasında; diğer günlerde öğle ile akşam arasında taşlamak efdaldır.

Kıran ve Temettu haccı yapanlar için kurban kesmek. Şeytan taşladıktan sonra kurbanı harem dâhilinde ve bayram günlerinde kesmektir.

Kurbanı kestikten sonra saçını kısaltıp veya usturaya verip ihramdan çıkmak ve bu işi yine harem dâhilinde ve bayram günlerinde yapmak. Âyet-i Kerîme'de

geçtiği gibi, Kıran ve Temettu hacı yapan bir kişi, kurbanı kesip tıraş olmadan ihramdan çıkamaz. Eğer çıkarsa, cezâ olarak bir kurban kesmesi gerekir.

Ziyaret tavafını kurban kesme günlerinde yapmak.

Ziyaret tavafında, şavt'ın[8] dördü farzdır, üçü vâciptir. Bunları tamam etmek.

Tavafı, hatimin ardından yapmaktır. Yani hatim, ay şeklinde Kâbe'den biraz ayrı olan kısımdır. Tavafı onun gerisinden dolanmaktır.

Kâbe'yi karşısına alıp Kâbe'nin sağ tarafından başlayıp sola doğru dönerek tavaf etmek.

Beytullah'ta tavaf'a başlarken Hacer'ül-Esved hizasına geldiğinde niyet edip başlamak.

Her farz veya nâfile tavaftan sonra iki rekât namaz kılmak: Efdal olan, bu namazın Zemzem-i Şerif'le Makam-ı İbrâhim Aleyhisselâm arasında kılmaktır. Hanefilere göre, bu tavaf namazı mübah olan vakitlerde kılınır. Kerahat vakitlerinde bu tavaf namazı kılınmaz.

Hac veya umre yapanlar için, muteber bir tavaftan sonra sa'y yapmak.

Say'a, Safâ Tepesi'nden başlamak.

Özrü olmayanların Say'ı yürüyerek yapması.

Hades ve habisten taharetlenmek. Yani büyük ve küçük abdestsizlikten ve pisliklerden temizlenmektir.

Temiz elbise giymek.

Setr-i avret. Yani avret yerini örtmektir.

Vedâ Tavafı yapmak. Bu da dışarıdan gelenlerin en son ayrılırken yapmaları gereken tavaftır.

(Haccın bu farz ve vâciplerini yerine getirdiği sürece) hac görevini yerine getirirken imama uymak.[9]

Burada farzlar ile vâciplere yer verdik. Geri kalanları sünnet ve âdablarıdır. Yapılırsa iyi, yapılmazsa da zararı yoktur.

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Abdullah İbn-i Ma'kil Hazretlerinden şu hâdise nakledilmiştir:

Ka'b İbn-i Ucre Radiyallâhu anhu'ya, "Ona da oruç tutmak yahut sadaka vermek veya kurban kesmek sûretiyle fidye lâzımdır" diye geçen âyeti sordum. Şöyle anlattı:

حُمِلْتُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْقَمَلُ يَتَنَاقَرُ عَلَيَّ وَجْهِي فَقَالَ مَا كُنْتُ أَرَى أَنَّ الْجَهْدَ قَدْ بَلَغَ بِكَ هَذَا
أَمَّا تَجِدُ شَاةً قُلْتُ لَا قَالَ صُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ أَوْ أَطْعِمِ سِتَّةَ مَسَاكِينَ لِكُلِّ مِسْكِينٍ نِصْفُ صَاعٍ مِنْ طَعَامٍ وَاحِدٍ
(رَأْسُكَ فَنَزَلَتْ فِي خَاصَّةٍ وَهِيَ لَكُمْ عَامَّةٌ (خ) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلٍ

(Hudeybiye'de) bitler yüzümün üzerinde saçılıp dağılır hâlde, ben Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına götürüldüm. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ben meşakkatin, bu dereceye ulaştığını zannetmiyordum. Sen bir davar bulabilir misin?" diye sordu. Ben: "Hayır" dedim. Bunun üzerine, "... Ona da oruç tutmak yahut sadaka vermek veya kurban kesmek sûretiyle fidye lâzımdır..."[10] diye geçen âyet nâzil oldu. Peygamberimiz: "Üç gün oruç tut, yahud herbir fakire yarım sâ' ölçeği buğday düşmek üzere altı fakiri doyur ve başını tıraş et" buyurdu. İşte bu âyet husûsî olarak benim hakkımda nâzil oldu, ancak umûmen hepinize şâmilidir.[11]

[1] el-Hidâye Tercümesi, c. 1, s. 321.

[2] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 194.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Menâsik 17; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 3126.

[4] Sünen-i Tirmizî, Hac 2.

[5] Sünen-i Nesâî, Menâsik'ul-Hac 11.

[6] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c 1, s. 178.

[7] Muhassir Vâdisi, Hadis-i Şerif'te istisnâ edilmiştir. Bu hususta bakınız: Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11068.

[8] Şavt: Tavafta Hacer'ül-Esved'den başlayıp Hatim'in dışından Kâbe'nin etrafında bir tur atmaktır. Bu şekilde yedi şavt, bir tavaf olur.

[9] Bu konu hakkında ve diğer sünnet ve nâfileleri için daha geniş bilgi için, Hanefi Mezhebi'nin temel kaynaklarından olan; Mevkûfât, adlı eserin hac bölümüne; Tibyan Tefsiri'ndeki bu âyetin izahına ve Nîmet'ül-İslâm, 5/23'ye bakınız.

[10] Sûre-i Bakara, Âyet 196.

[11] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Bakara 26; Megâzi 35.

الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ (يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُونِ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ (١٩٧)

197. Haccın vakti, bilinen aylardır. Her kim o aylarda hacca başlayarak onu kendisine farz kılarırsa, artık hac esnasında ailesiyle cimâ etmek, günah işlemek ve bir kimse ile çekişmek yasaklanmıştır. Siz hayır olarak her ne yaparsanız, Allah'ı Teâlâ onu bilir. Azık tedârik edin. Şüphesiz ki, azıkların en hayırlısı takvâdır. Ey hâlis akıl sahipleri! Benden korkun.

İzah: Hac ayları: Şevval, Zilkâde ve Zilhicce'nin ilk on günüdür. Hac yapma ve haccın faziletine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir.

تَعَجَّلُوا الْخُرُوجَ إِلَى مَكَّةَ فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي مَا يَعْزِضُ لَهُ مِنْ مَرَضٍ أَوْ حَاجَةٍ. (حل والديلمي عن ابن عباس)

"Mekke'ye hacca gitmekte acele edin. Zîrâ hiçbiriniz başına ne hastalık veya ne iş gelecek önceden bilemez." [1]

مَنْ حَجَّ هَذَا الْبَيْتَ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ (خ م عن ابى هريرة)

"Her kim bu Kâbe'yi haccetse ve bu süre içinde ailesiyle cimâ etmese ve günah da işlemese, anasından doğduğu gün gibi günahından sıyrılıp çıkar." [2]

(الْحَاجُّ يَشْفَعُ فِي أَرْبَعِمِائَةٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ وَيَخْرُجُ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ) (البخاري عن ابى موسى)

"(Haccı makbul olan) hacı, ev halkından dört yüz kişiye şefa'at eder ve anasından

doğduğu gibi günahlarından temizlenmiş olur.”[3]

إِذَا لَقِيتَ الْحَاجَّ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَصَافِحْهُ وَمُرَّهُ أَنْ يَسْتَغْفِرَ لَكَ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ بَيْتَهُ فَإِنَّهُ مَغْفُورٌ لَهُ (حم عن ابن عمر)

”Ey Abdullah! Hacdan dönmekte olan birine rastladığında ona selâm ver, onunla musâfaha yap ve evine girmezden önce kendisinden senin için istiğfar etmesini iste. Zîrâ o, bağışlanmış bir kimsedir.”[4]

إِنَّ الْحَسَنَةَ فِيهَا تُضَاعَفُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ وَكَذَلِكَ السَّيِّئَةُ.

”Mekke’de bir sevap yüz bine kadar katlanır, günah da aynı şekilde yüz bine kadar katlanır.”[5]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ”Azık tedârik edin. Şüphesiz ki, azıkların en hayırlısı takvâdır. Ey hâlis akıl sahipleri! Benden korkun” diye buyrulmaktadır. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu hususta şöyle buyurmuştur: Yemen halkı hacca giderken azık almıyor ve ”Biz, Allah’a tevekkül eden kullarız” diyorlardı. Fakat Mekke’ye geldikleri zaman da insanlardan dileniyorlardı. İşte bunun üzerine Allah’u Teâlâ bu âyeti indirdi.

Yani Allah’u Teâlâ, hac yolunda ve diğer yolculuklarınızda yeteri kadar azık alın. Takvâ, azığı terketmekte değildir. Takvâ, Allah’tan korkmaktır. Bu ise, azıkların en hayırlısıdır. Ey hâlis akıl sahipleri! Benden korkun, diye buyurmuştur.

Hac yolculuğu esnasında ölen bir kimse hakkında şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا أَوْقَصَتْهُ رَاحِلَتُهُ وَهُوَ مُحَرَّمٌ فَمَاتَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ وَكَفِّنُوهُ فِي ثَوْبَيْهِ وَلَا تُخَمِّرُوا رَأْسَهُ وَلَا وَجْهَهُ فَإِنَّهُ يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبِّيًا (م عن ابن عباس)

”İhramlı birisi bineğinden düşüp, boynu kırılarak ölünce, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ”Su ve sidr ile onu yıkayın, üzerindeki giysi ile kefenleyin, ancak yüzü ile başını örtmeyin. Zîrâ mahşer gününde telbiye ederek tekrar dirilecektir” buyurdu.[6]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 252/14; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2721.

[2] Sahih-i Buhârî, Hac 4; Sahih-i Müslim, Hac 79 (438).

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 201/12.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 5116; Râmûz'ul Ehâdîs, s. 62/8.

[5] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 192.

[6] Sahih-i Müslim, İtikaf 14 (93).

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ (وَادْكُرُوا كَمَا هَدَيْكُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ) (١٩٨)

198. (Hac mevsiminde ticaret yaparak) Rabbinizden bir rızık talep etmenizde size bir günah yoktur. Arafat'tan döndüğünüz zaman, Meş'ar'il-Haram'da Allah'ı Teâlâ'yı zikredin. Ve O'nu size doğrusunu öğrettiği gibi zikredin. Zîrâ siz, bundan önce dalâlette olan kimselerden idiniz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre şöyledir:

Ukaz ve Zu'l-Mecaz, câhiliye döneminde çarşıydı. İslâm geldikten sonra Müslümanlar hac zamanında orada ticaret yapmayı hoş görmüyorlardı. Bundan dolayı "(Hac mevsiminde ticaret yaparak) Rabbinizden bir rızık talep etmenizde size bir günah yoktur..." diye başlayan Sûre-i Bakara, Âyet 198 nâzil oldu.

Âyet-i Kerîme'de zikredilen "Meş'ar'il-Haram"dan maksat da, Müzdelife'nin nihâyetinde bulunan ve Kuzah denilen bir tepeciktir. Arafat yolu üzerinde bulunan iki boğazın bitiminden itibaren başlar ve "Muhassır" denen yere kadar devam eder.

Hz. Ali Kerremallâhu veche'den şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

فَلَمَّا أَصْبَحَ يَعْنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَوَقَفَ عَلَى قُزَحٍ فَقَالَ هَذَا قُزَحٌ وَهُوَ الْمَوْقِفُ وَجَمَعَ كُلُّهَا (مَوْقِفٌ وَنَحَرْتُ هَا هُنَا وَمِنَى كُلُّهَا مَنْحَرٌ فَأَنْحَرُوا فِي رِحَالِكُمْ) (د ع ن ع لى)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Müzdelife'de sabahladı ve orada Kuzah tepesinin üzerinde vakfe yaptı ve buyurdu ki: "Burası Kuzah'tır ve vakfe yeridir. Müzdelife'nin her tarafı da vakfe yeridir." Mina'ya varınca da şöyle buyurdu: "Ben kurbanı şurada kestim. Mina'nın her tarafı kesim yeridir. Bu sebeple kurbanlarınızı konak yerlerinizde kesin." [1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عَرَفَةُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ وَارْتَفَعُوا عَنْ بَطْنِ عُرْنَةَ وَالْمُزْدَلِفَةُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ وَارْتَفَعُوا عَنْ بَطْنِ مُحَسَّرٍ وَمِنَى كُلُّهَا مَوْقِفٌ وَارْتَفَعُوا عَنْ بَطْنِ عُرْنَةَ وَالْمُزْدَلِفَةُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ وَارْتَفَعُوا عَنْ بَطْنِ مُحَسَّرٍ وَمِنَى كُلُّهَا مَوْقِفٌ (طب عن ابن عباس)

"Arafat'ın her tarafında vakfe yapılabilir. Yalnız Batn-ı Urena'dan çekinin. Müzdelifenin de her tarafında vakfe yapılabilir. Ancak orada da Muhassır Vâdisi'nden çekinin. Mina'nın ise her tarafı kurban kesme yeridir." [2]

Abbas b. Mirdas es-Sülemî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Arafat'ta durduğu akşam, ümmeti için Allah'tan mağfiret diledi. Allah'ı Teâlâ da ona: "Zâlim olanlar hâriç hepsini affettim. Çünkü ben mazlumun hakkını ondan mutlaka alacağım" diye cevap verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

- Ey Rabbim! Eğer dilerseñ mazluma hakkını Cennetten verir ve zâlimi de affedersen, dedi. Allah'ı Teâlâ, akşam Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu talebine cevap vermemişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Müzdelife'de sabahlayınca bu duâsını tekrarladı. Bu defa ona istediği verildi. Orada Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem güldü veya gülümsedi. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer:

- Annem babam sana fedâ olsun! Bu an, senin gülmediğin bir andır. Seni güldüren nedir? Allah'ı Teâlâ seni güldürsün! dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'de buyurdu ki:

إِنَّ عَدُوَّ اللَّهِ إِبْلِيسَ لَمَّا عَلِمَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ اسْتَجَابَ دُعَائِي وَغَفَرَ لِأُمَّتِي أَخَذَ التُّرَابَ فَجَعَلَ يَحْتُوهُ عَلَى رَأْسِهِ وَيَدْعُو بِالْوَيْلِ وَالتَّبُورِ فَأَضْحَكَنِي مَا رَأَيْتُ مِنْ جَزَعِهِ (هـ عباس بن مرداس السلمى)

- Allah'ın düşmanı İblis, Allah'ı Teâlâ'nın, benim duâmı kabul edip ümmetimi affettiğini öğrenince toprakları alıp başına saçmaya başladı. Vah başıma gelenlere, "Keşke ölseydim de bunu duymasaydım" şeklinde bağırmaya başladı. İşte beni güldüren, ondan gördüğüm bu feryattır." [3]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Menâsik 65.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11068; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 315/9.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Menâsik 56.

(ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۱۹۹))

199. Sonra insanların döndüğü yerden (Arafat'tan) siz de dönün ve Allah'tan bağışlanma dileyin. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Hz. Âişe şöyle buyurmuştur:

كَانَتْ قُرَيْشٌ وَمَنْ دَانَ دِينَهَا يَقْفُونَ بِالْمُزْدَلِفَةِ وَكَانُوا يُسَمِّوْنَ الْحُمْسَ وَكَانَ سَائِرُ الْعَرَبِ يَقْفُونَ بِعَرَفَاتٍ فَلَمَّا جَاءَ الْإِسْلَامُ أَمَرَ اللَّهُ نَبِيَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَأْتِيَ عَرَفَاتٍ ثُمَّ يَقِفَ بِهَا ثُمَّ يُفِيضُ مِنْهَا فَذَلِكَ قَوْلُهُ (تَعَالَى { ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ } (خ) عَنْ عَائِشَةَ

Kureyşliler ve onların dînine tâbi olan müşrikler, câhiliye devrinde hac sırasında Arafat'a çıkmayıp Müzdelife'de vakfe yapıyorlar ve kendilerine de "Hums" ismini veriyorlardı. Halbuki diğer Araplar Arafat'a gidip orada vakfe yapıyorlardı. İslâm gelince, Allah'ı Teâlâ Peygamberine, Arafat'a gitmesini ve orada vakfe yapmasını ve sonra da oradan dönmesini emretti. İşte Sûre-i Bakara, Âyet 199, bu hususa işâret ediyor.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Bakara 36.

(فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَادْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا) (وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ (۲۰۰))

200. Sonra hacca ait ibâdetlerinizi bitirdiğiniz zaman, babalarınızı zikrettiğiniz gibi Allah'ı Teâlâ'yı zikredin, hattâ daha şiddetli zikredin. İnsanlardan öylesi vardır ki, "Ey Rabbimiz! Bizim nasibimizi dünyâda ver" der. Bunlar için âhirette bir nasip yoktur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: İslâmiyetten önce Araplar, hac görevlerini tamamlayınca, teşrik günlerinden sonra Mina Mescid'i ile dağı arasında dururlar ve onlardan her biri atalarının cömertlik, kahramanlık ve sıla-ı rahim gibi faziletlerini sayıp dökerler, yani yüksek sesle, bağırarak atalarına methu senâlarda bulunurlardı.[1] İşte Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ: "Atalarınızı yüksek sesle çağırdığınızdan daha şiddetli olarak Benim ismimi zikredin" diye buyurmuştur.

Ayrıca bu Âyet-i Kerîme’de, Allah’u Teâlâ’nın isminin yüksek sesle yapılmasına da delil vardır. Nitekim Kurban Bayramı günlerinde getirilen teşrik tekbirleri, ihrama niyet edildiğinde getirilen telbiyeler, ezanlar vs. bunlar gibi ibâdetlerde Allah’u Teâlâ’nın ismi yüksek sesle zikredilir. Bu sebeple diğer zamanlarda da, "Lâ ilâhe illallâh, Allah’u Ekber, Allah, Allah" gibi, Cenâb-ı Hakk Teâlâ Hazretlerinin isimleri tek veya toplu olarak zikredilir.

Cehrî zikre dair Allah’u Teâlâ Sûre-i Enfâl, Âyet 45’te: "Ey îman edenler! Siz bir kâfir topluluğu ile karşılaşırsanız, sebat edin (harpten kaçmayın) ve Allah’u Teâlâ’yı çok zikredin ki, felah bulasınız" diye buyurmaktadır. Bu sebeple İslâm orduları, kâfir ordusu üzerine hücum ederken ve onlarla savaşıırken; "Allah’u Ekber, Allah, Allah" diyerek, Cenâb-ı Hakk’ın ismini yüksek sesle zikrederler.

Cehrî zikrullahı dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا جُعِلَ الطَّوَافُ بِالْبَيْتِ وَالسَّعْيُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَرَمِي الْجِمَارِ لِإِقَامَةِ ذِكْرِ اللَّهِ لَا لِغَيْرِهِ (حم د ت ك هب عن عائشة)

"Beytullah’ı tavaf etmek, Safâ ile Merve arasında sa’y etmek ve şeytanı taşlamak, zikrullahı ikâme etmek içindir. Başka bir şey için değildir." [2]

Bir Hadis-i Şerif’te de şöyle geçmektedir:

أَنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ كُنْ عَجَاجًا تَجَاجًا وَالْعُجُ التَّلْبِيَّةُ وَالنَّجْ (نَحْرُ الْبُذْنِ). (حم طب عن السائب بن خالد)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e Cebrâil Aleyhisselâm gelerek dedi ki: "Yâ Muhammed! Accâcen ve seccâcen" (inleyici ve çağlayıcı ol). Ac, Beytullah’ta telbiyedir (cehrî zikrullahıdır). Sec de, kurbanın kanını çağlatıp akıtmaktır. [3]

Bir diğer Hadis-i Şerif’te şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ أَنَّ رَفَعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا انْصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ. (خ م عن ابن)

(عباس)

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ haber verdi ki: "Halkın farz namazdan çıkınca yüksek sesle zikretmesi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında var idi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: "Ben bu sesi işitir işitmez, zikir seslerinin yükselmesi ile namazdan çıktıklarını anladım." [4]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, mescidin dışında olmasına rağmen, namazdan çıktıklarını zikrullah sesinden anladım, diyerek mescidin dışından dahi duyulacak şekilde yüksek bir sesle zikrullahın yapıldığını anlatmaktadır.

Câbir Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

أَنَّ رَجُلًا كَانَ يَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالذِّكْرِ فَقَالَ رَجُلٌ لَوْ أَنَّ هَذَا خَفَضَ مِنْ صَوْتِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: فَإِنَّهُ أَوَاهٌ قَالَ: فَمَاتَ فَرَأَى رَجُلٌ نَارًا فِي قَبْرِهِ فَأَتَاهُ فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ (فِيهِ وَهُوَ يَقُولُ: هَلُمُّوا إِلَيَّ صَاحِبِكُمْ. فَإِذَا هُوَ الرَّجُلُ الَّذِي كَانَ يَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالذِّكْرِ (د هب ك عن جابر

Bir adam sesini yükselterek Allah'ı zikrederdi. Bunun üzerine adamın biri: "Bu adam sesini alçaltsa ya!" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "O evvâhtır (zikrullahı çok yapan biridir)." Ravî dedi ki: Bu adam öldü. Baktık ki, kabrinde bir nûr var. Gittik ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem orada ve "Arkadaşınızı bana verin (de onu kabre koyayım)" diyordu. İşte o adam, sesini yükselterek Allah'ı zikretmesiyle tanınan o zattı.[5]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا حَتَّى يَقُولَ الْمُنافِقُونَ لَكُمْ تَرَأُونِ. (طب هب عن ابن عباس

Allah'u Teâlâ'yı çok zikredin; hattâ o derece olsun ki münâfıklar, "Siz gösteriş yapıyorsunuz" desinler.[6]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ve Ashâbıyla beraber bir saat kadar "Lâ ilâhe illâllâh, Lâ ilâhe illallâh" diyerek, topluca ve yüksek sesle Allah'u Teâlâ'yı zikrettikleri Şeddâd b. Evs Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ هَلْ فِيكُمْ غَرِيبٌ يَغْنِي أَهْلَ الْكِتَابِ فَقُلْنَا لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَمَرَ بِعَلْقِ الْبَابِ وَقَالَ ارْفَعُوا أَيْدِيَكُمْ وَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَرَفَعْنَا أَيْدِينَا سَاعَةً ثُمَّ وَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ ثُمَّ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَمَّ بَعَثَنِي بِهِذِهِ الْكَلِمَةِ وَأَمَرَنِي بِهَا وَوَعَدَنِي عَلَيْهَا الْجَنَّةَ وَإِنَّكَ لَا تَخْلِفُ (الميعاد ثُمَّ قَالَ أَبْشِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ غَفَرَ لَكُمْ (حم طب ك عن أبي شَدَاد بن أوس

Biz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzurunda idik. Resûlü Ekrem: "Aranızda yabancı (Ehl-i Kitap gibi Müslüman olmayan) bir kimse var mı?" deyince, biz: "Yok, Yâ Resûlallah!" dedik. Bunun üzerine Resûlü Ekrem Efendimiz kapının kapatılmasını emretti ve buyurdu ki: "Ellerinizi kaldırın ve - Lâ ilâhe illallâh- deyin." Biz de ellerimizi kaldırdık ve öylece bir saat kadar kelime-i tevhid zikrini yaptık. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ellerini indirince biz de indirdik. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu zikrin sonunda: "Allah'ım! Sana hamd olsun. Muhakkak ki Sen beni bu kelime-i tevhidin tebliği ile peygamber olarak gönderdin. Onunla zikretmeyi bana emrettin ve bunun karşılığında da bana Cenneti vaad ettin. Sen vaadinden aslâ dönmezsın" diye duâ etti. Sonra da: "Size müjdelersun ki, Allah'ı Teâlâ hepinizi affetti" buyurdu.[7]

Hız. Ali Kerremallâhu veche, Ashâb-ı Kirâm'ı vasıflandırırken şöyle buyurmuştur:

كَانُوا إِذَا ذَكَرُوا اللَّهَ مَا دُوا كَمَا تَمِيدُ الشَّجَرَةُ فِي الْيَوْمِ الشَّدِيدِ الرِّيحِ وَجَرَتْ دُمُوعُهُمْ عَلَى ثِيَابِهِمْ (العسكري
في المواعظ كر حل عن على

"Ashab, Allah'ı Teâlâ'yı zikrederken, rüzgârın şiddetli olduğu bir günde sallanan ağaç gibi sallanırlardı. Gözlerinin yaşları da elbiselerinin üzerine akardı."
[8]

Sahâbenin zikir meclisi kurduklarına dair de Ebû Saîd el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

خَرَجَ مُعَاوِيَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَقَالَ مَا يُجْلِسُكُمْ قَالُوا جَلَسْنَا نَذْكُرُ اللَّهَ قَالَ اللَّهُ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَاكَ قَالُوا وَاللَّهِ مَا أَجْلَسْنَا إِلَّا ذَاكَ قَالَ أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تَهْمَةً لَكُمْ وَمَا كَانَ أَحَدٌ بِمَنْزِلَتِي مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَقَلَّ حَدِيثًا عَنْهُ مِنِّي إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ عَلَى حَلَقَةٍ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَالَ مَا يُجْلِسُكُمْ قَالُوا جَلَسْنَا نَذْكُرُ اللَّهَ وَنَحْمَدُهُ لِمَا هَدَانَا لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ عَلَيْنَا بِهِ فَقَالَ اللَّهُ مَا أَجْلَسَكُمْ إِلَّا ذَاكَ قَالُوا وَاللَّهِ مَا أَجْلَسْنَا إِلَّا ذَاكَ قَالَ أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ لِنَهْمَةٍ لَكُمْ إِنَّهُ أَتَانِي جِبْرِيلُ فَأَخْبَرَنِي أَنَّ اللَّهَ (م ت ن عن ابى سعيد الخدرى

Muâviye Radiyallâhu anhu, mescitte bir halkaya uğradı. Onlara hitâben: "Sizi burada oturtan nedir?" diye sordu. Dediler ki: "Allah'ı Teâlâ'yı zikretmek için oturduk." Hız. Muâviye dedi ki: "Allah'ı Teâlâ sizi buraya ancak bunun için mi oturttu?" Onlar: "Evet, Allah'ı Teâlâ bizi burada ancak bunun için oturttu" dediler. Bunun üzerine Hız. Muâviye şöyle dedi: Ben sizi töhmet altında

bırakarak, yemin ettirmeyeceğim. Sahâbe içinde Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den en az hadis rivayet eden benim. Bir gün Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, ashabından bir halkaya çıkıp hitâben: "Sizi burada oturtan nedir?" diye sordu. Onlar: "Biz burada Allah'ı Teâlâ'yı zikretmek için oturduk. Bizi İslâm ile müşerref kıldığı için ve bize böylesine büyük bir lütufta bulunduğu için O'na hamd ediyoruz" dediler. Resûlü Ekrem Efendimiz: "Allah'ı Teâlâ sizi buraya sâdece bunun için mi oturttu?" dedi. Onlar: "Evet, Allah'ı Teâlâ bizi ancak bunun için oturttu, başka bir gâyemiz yoktur" dediler. Bunun üzerine buyurdu ki: "Size inanıyorum, itham edip size yemin ettirmeyeceğim. Lâkin bana Cibril gelip Allah'ı Teâlâ'nın, meleklerle karşı sizinle iftihar ettiğini bildirdi." [9]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, İmam Ali Kerremallâhu veche'ye cehrî zikri nasıl yapacağını şöyle göstermiştir:

عَمَضَ عَيْنَيْكَ وَاسْمَعْ مِنِّي ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قُلْ أَنْتَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَأَنَا أَسْمَعُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مُعَمَّضًا عَيْنَيْهِ رَافِعًا صَوْتَهُ عَلِيٌّ يَسْمَعُ ثُمَّ قَالَ عَلِيٌّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مُعَمَّضًا عَيْنَيْهِ رَافِعًا صَوْتَهُ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْمَعُ

"Yâ Ali! Gözlerini kapa. Ben üç defa "Lâ ilâhe illallâh" derim, sen beni dinle. Sonra sen üç kere söyle, ben dinleyeyim" dedi. Sonra Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, gözlerini kapayıp mübârek sesini yükselterek üç kere "Lâ ilâhe illallâh" dedi, Hz. Ali de dinledi. Sonra Hz. Ali gözlerini kapayıp sesini yükselterek üç kere "Lâ ilâhe illallâh" dedi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de dinledi." [10]

Böylece Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, İmam Ali Kerremallâhu veche'ye cehrî zikri telkin etmiş oldu. [11]

Zikrullahın faziletine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

أَلَا أُنبِّئُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ وَأَرْفَعُهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ وَخَيْرٌ لَّكُمْ مِنْ إِنْفَاقِ الذَّهَبِ وَالْوَرِقِ وَخَيْرٌ لَّكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ قَالُوا بَلَى قَالَ ذِكُرِ اللَّهُ تَعَالَى (حم ت)
(عن أبي الدرداء)

"Haberiniz olsun! Rabbinizin katında derecenizi en yüksek ve sizi en temiz kılan, altın ve gümüş tasadduk etmekten daha hayırlı olan, Allah yolunda savaşa

çıkıp da düşmanlarla kıyasıya savaşmaktan bile daha üstün olan hayırlı amelinizi size bildireyim mi?" "Evet" dediler. Buyurdu ki: "İşte o, zikrullahtır." [12]

سِيرُوا سَبَقَ الْمُفْرِدُونَ قَالُوا وَمَا الْمُفْرِدُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الذَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ (م عن ابى هريرة)

"Durmayın çalışın, çalışanlar ileri geçtiler ve ilerlediler." Dediler ki: "Yâ Resûlallah! Bu ileri geçenler kimlerdir?" Buyurdu ki: "Allah'ı çok zikreden erkekler ve kadınlardır." [13]

(أَعْظَمُ النَّاسِ دَرَجَةً الذَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا. (هب عن ابى سعيد الخدرى

"Derecesi en yüksek olanlar, Allah'ı çok zikredenlerdir." [14]

Yine bu hususta Muaz İbn-i Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا سَأَلَهُ فَقَالَ أَيُّ الْجِهَادِ أَعْظَمُ أَجْرًا قَالَ أَكْثَرُهُمْ بِاللهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ذِكْرًا قَالَ فَأَيُّ الصَّائِمِينَ أَعْظَمُ أَجْرًا قَالَ أَكْثَرُهُمْ بِاللهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ذِكْرًا ثُمَّ ذَكَرَ لَنَا الصَّلَاةَ وَالزَّكَاةَ وَالْحَجَّ وَالصَّدَقَةَ كُلَّ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ أَكْثَرُهُمْ بِاللهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ذِكْرًا فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ لِعُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ يَا أَبَا حَفْصٍ ذَهَبَ الذَّاكِرُونَ بِكُلِّ خَيْرٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجَلُ (حم طب عن معاذ بن انس)

Bir kimse: "Yâ Resûlallah! Hangi cihadın ecri daha büyüktür?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'u Teâlâ'yı çok zikredenlerin ecri daha büyüktür" buyurdu. "Hangi oruçlunun ecri daha büyüktür?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'u Teâlâ'yı çok zikredenlerin ecri daha büyüktür" buyurdu. Sonra namaz kılanlar, zekât verenler, hacca gidenler ve sadaka verenler için de aynı soruyu sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de hepsine: "Allah'u Teâlâ'yı çok zikredenlerin ecri daha büyüktür" buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer'e: "Hayırların hepsini Allah'u Teâlâ'yı zikredenler alıp gitti" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Evet" diye buyurdu. [15]

Abdullah İbn-i Büsr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ شَرَائِعَ الْإِسْلَامِ قَدْ كَثُرَتْ عَلَيَّ فَأُخْبِرْنِي بِشَيْءٍ أَنْتَبِثُ بِهِ قَالَ لَا يَزَالُ لِسَانُكَ رَطْبًا مِمَّنْ ذَكَرَ اللَّهَ (ت عن عبد الله بن بسر)

Bir adam: "Yâ Resûlallah! Hayır kapıları çoktur. Hepsini yapmama imkân yok. Bana tek bir şey söyle ki, unutmayayım da onu yapayım" dedi. Şöyle buyurdu: "Dilin dâimâ zikrullah ile yaş kalsın."[16]

[1] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 3, s. 201.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Menâsik 51; Sünen-i Tirmizî, Hac 63; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 23215; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1392.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15971, 989; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 989, 6500.

[4] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 465; Sahih-i Müslim, Mesâcid 23 (122).

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 36-37; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 609; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1310.

[6] Taberânî, Mu'cem'ul Kebir, Hadis No: 126 15; Beyhakî, Şuab'ul Îman, Hadis No: 557.

[7] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16499; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1798; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7017. Taberânî'nin naklinde; "Resûlü Ekrem ve Ashâbı, Sahâbe-i Kiram'dan birinin evinde iken bu zikrullah yapılmıştır" diye geçmektedir.

[8] el-Câmi'ul-Ulûm ve'l-Hikem, 50/12; Ebû Nuaym, Hilye, c. 1, s. 40; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 44222.

[9] Sahih-i Müslim, Zikir 40. Ayrıca bakınız: Sünen-i Nesâî, Kudât 37.

[10] Bakınız: Eşrefoğlu Rûmî, Müzekk'in-Nüfus, s. 341.

[11] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Hz. Ali Efendimize öğretmiş olduğu bu zikir şekli ve usûlü, Hz. Ali Efendimizle başlayan ve elden ele inâbe yoluyla devam eden tarikat yoludur ve cehrîdir. Bu sebeple Kâdiri Târikatı'nın başlangıcı da, piri de Hz. Ali Efendimizdir.

Aynı şekilde Hz. Ali Efendimize öğrettiği gibi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ebû Bekir Efendimize de hâfi zikir şeklini ve usulünü öğretmiştir. Bu da Hz. Ebû Bekir Efendimizle başlayan ve elden ele inâbe yoluyla devam eden tarikat yoludur ve hâfidir. Bu sebeple Nakşi Tarikatı'nın başlangıcı da, piri de Hz. Ebû Bekir Efendimizdir. Hâfi zikir ile ilgili de Sûre-i A'râf, Âyet 205 ve izahına bakınız. Yine tarikat hakkında Sûre-i Mâide, Âyet 48 ve izahına bakınız.

[12] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20713; Sünen-i Tirmizî, Daavât 5.

[13] Sahih-i Müslim, Zikir 1 (4).

[14] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 74/13.

[15] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15061; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 16812; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 80/1.

[16] Sünen-i Tirmizî, Daavât 4.

وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ (٢٠١) أُولَٰئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ (٢٠٢) مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ (

201-202. Ve insanlardan öylesi vardır ki, "Ey Rabbimiz! Bize dünyâda da güzellik ver, âhirette de güzellik ver ve bizi Cehennem azâbından koru" der.* İşte bunlara, kazandıklarından bir nasip vardır. Allah'ı Teâlâ, hesabı çabuk görür.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Bize dünyâda da güzellik ver, âhirette de güzellik ver" diye geçen ifadeden maksat, Allah'ı Teâlâ'nın dünyâda vereceği güzellik; vücut âfiyetini, rızkı, ilmi, huzuru ve hem de ibâdeti içine alan bir güzelliştir. Âhiretteki güzellik ise, Cennettir.

Âyet-i Kerîme'de geçen duâ hakkında Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Müslümanlardan zayıflamış da kuş yavrusu gibi olmuş bir zâtı ziyaret etti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Allah'a bir şeyle duâ ediyor yahut ondan bir şey istiyor muydun?" diye sordu. O zât da: "Evet, Allah'ım, bana âhirette ne ile cezâ vereceksen, onu bana dünyâda peşin ver, diyordum" cevabını verdi. Bunun üzerine Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem:

سُبْحَانَ اللَّهِ لَا تَطِيقُهُ أَوْ لَا تَسْتَطِيعُهُ، أَفَلَا قُلْتَ: اللَّهُمَّ آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ؟ قَالَ: فَدَعَا اللَّهَ لَهُ فَشَفَاهُ (م عن انس)

- Subhânallâh! Sen buna tâkat getiremezsin yahut senin buna gücün yetmez "Allâhumme, (Rabbenâ) âtinâ fiddünyâ haseneten ve fil âhireti haseneten ve ginâ azâbennâr (Allah'ım! Bize dünyâda da güzellik ver, âhirette de güzellik ver ve bizi Cehennem azâbından koru)" deseydin ya! buyurdu ve akabinde Allah'u Teâlâ'ya onun için duâ etti. Allah'u Teâlâ da şifâsını verdi.[1]

Yine Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ أَكْثَرُ دُعَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ (خ م عن انس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem çok kere: "Allâhumme, Rabbenâ âtinâ fiddünyâ haseneten ve fil âhireti haseneten ve ginâ azâbennâr (Allah'ım! Ey Rabbimiz! Bize dünyâda da güzellik ver, âhirette de güzellik ver ve bizi Cehennem azâbından koru)" diye duâ ederdi.[2]

İşte bundan dolayı, beş vakit namazdan sonra yapılan tesbihatta müezzinler genellikle, bu duâyı okuyarak Fâtiha derler.

Bu hususta Abdullah b. es-Sâib Radiyallâhu anhu'dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ بَيْنَ الرُّكْنِ الْيَمَانِيِّ وَالْحَجَرِ { رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ } (د حم عن عبد الله بن السائب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i tavafta Rüknu Yemâni ile Hacer'ül-Esved arasında: "Rabbenâ âtinâ fiddünyâ haseneten ve fil âhireti haseneten ve ginâ azâbennâr (Ey Rabbimiz! Bize dünyâda da güzellik ver, âhirette de güzellik ver ve bizi Cehennem azâbından koru)" duâsını okuduğunu işittim.[3]

İşte böyle duâ edenler, hem dünyâda, hem de âhirette nasip alırlar.

[1] Sahih-i Müslim, Zikir 7 (23).

[2] Sahih-i Buhârî, Daavât 54; Sahih-i Müslim, Zikir 9 (26).

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Menâsik 51; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14852.

وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَى ()
(وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ) (٢٠٣)

203. Allah'ı Teâlâ'yı sayılı günlerde tekbir ile zikredin. Haccın ahkâmına riâyet edenler için, iki günde acele ederek dağılmakta günah yoktur. Kim de geri kalırsa, ona da günah yoktur. Allah'tan korkun ve bilin ki, hepiniz O'nun huzurunda toplanacaksınız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْحُجُّ عَرَفَةُ مَنْ جَاءَ لَيْلَةَ جَمْعٍ قَبْلَ طُلُوعِ الْفَجْرِ فَقَدْ أَدْرَكَ الْحَجَّ أَيَّامُ مَنْى ثَلَاثَةٌ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ (ت حم عد ك هق عن عبد الرحمن بن يعمر الديلمي)

"Hac Arafattır. Her kim bayram günü sabahı fecirden evvel Arafat'a kavuşacak olursa, hacca kavuşmuş olur. Mina günleri de üç gündür. Her kim iki günde acele edip dönerse, ona bir günah yoktur. Her kim de geri kalırsa, ona da bir günah yoktur." [1]

Bu Hadis-i Şerif'te; Mina günlerinde şeytanı taşlamak, üç gün diye geçmektedir. Buradan anlaşılan, bayramın birinci günü sayılmamaktadır. Bu sebeple Âyet-i Kerîme'de ve bu Hadis-i Şerif'te geçen ikinci gününden maksat; bayramın üçüncü, Mina günlerinin ikinci günüdür. Bundan dolayı kişi, şeytanı üç gün taşıladıktan sonra dönmesinde bir mahsur yoktur. Âyette, "Kim de geri kalırsa, ona da günah yoktur" diye geçtiği üzere şeytanı, Mina'nın üçüncü yani bayramın dördüncü gününde taşlanmasında da bir mahsur yoktur, demektir.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de: "Allah'ı Teâlâ'yı sayılı günlerde tekbir ile zikredin" diye buyrulmaktadır. Bu sayılı günler; Hanefi Mezhebi'ne göre Kurban Bayramı günleridir. Bayram günlerinde getirilen teşrik tekbirleri de Allah'ı Teâlâ'yı zikretmektir. Bu şekilde zikretmek de vâciptir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَيَّامُ التَّشْرِيقِ أَيَّامُ أَكْلِ وَشَرَبٍ وَذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ (د حم عن نبیشة الهذلی

"Teşrik günleri, yeme içme ve Allah'ı Teâlâ'yı zikir günleridir."[2]

Bu tekbirler, Hanefi Mezhebi'ne göre arefe günü sabah namazında başlar, bayramın dördüncü günü ikindi namazıyla sona erer. Toplam 23 vakittir. Bu tekbirleri getirmek vâcib olduğundan, unutulmuş getirilmeyen tekbirlerin sonradan kazâ edilmesi gerekir. Tekbir şöyle getirilir:

- Allah'ı Ekber Allah'ı Ekber lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber Allah'ı Ekber ve lillâhil hamd.

[1] Sünen-i Tirmizî, Hac 57; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18023.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Dahâya 10; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19797.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ (٢٠٤))
وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ (٢٠٥) وَإِذَا قِيلَ لَهُ
(اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ (٢٠٦)

204-206. Ey Resûlüm! İnsanlardan öylesi de vardır ki, dünyâ hayatı hakkında söylediği sözleri beğenirsin. Bir de kalbinde olana Allah'ı şâhit tutar. Halbuki onun, (sana) düşmanlığı çok şiddetlidir.* O münâfık, senden ayrıldığı vakit, yeryüzünde fesat çıkarıp mahsullerin ve neslin helâkı için çalışır. Allah'ı Teâlâ ise fesâdı sevmez.* O kimseye: "Allah'tan kork (fesat çıkarma)" denildiği zaman, kibri onu günaha sevk eder. Artık ona Cehennem kâfidir. Orası ne kötü bir yataktır.

İzah: Hz. Süddî'ye göre; bu âyetler, Ahnes b. Şerik hakkında nâzil olmuştur. Bu kişi, Zühreoğulları ile antlaşma yapmış bir kimse idi. Bir gün, Medîne'de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve ona Müslüman olduğunu söyledi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de onun bu hâlini beğendi. Ahnes: "Ben Müslüman olmak için geldim. Allah da biliyor ki, ben bu sözümde doğruyım" dedi ve Allah'ı Teâlâ'yı, kalbinde olana şâhit tuttu. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanından ayrılp gitti. Müslümanların ekinlerinin ve merkeplerinin yanından geçerken ekinleri yaktı ve merkepleri kesti. İşte bunun üzerine Allah'ı Teâlâ bu âyetleri indirdi.

Muhammed b. Kâ'b el-Kurezî Hazretleri de bu âyetlerin, bütün münâfıklar hakkında nâzil olduğunu beyan etmiştir. Bu hususta İmam Taberî şu hâdiseyi nakleder:

Bir gün Said el-Makburî, Muhammed b. Kâ'b el-Kurezî ile konuşurken Said ona, kendi ifadesiyle şu Hadis-i Şerif'i okumuştur:

يَخْرُجُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ رِجَالٌ يَخْنُلُونَ الدُّنْيَا بِالْدِّينِ يَلْبَسُونَ لِلنَّاسِ جُلُودَ الضَّأْنِ مِنَ اللَّيْلِ أَلَسِنَتُهُمْ أَخْلَى مِنَ السُّكْرِ وَقُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الذَّنَابِ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَبِي يَغْتَرُونَ أَمْ عَلَيَّ يَجْتَرُونَ فَبِي حَلَفْتُ لِأُبْعَثَنَّ عَلَى (أُولَئِكَ مِنْهُمْ فِتْنَةٌ تَدْعُ الْحَلِيمَ مِنْهُمْ حَيْرَانًا) ت عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Âhir zamanda dîni, dünyâ malı elde etmek için kullanan bir kısım insanlar ortaya çıkacak. Bunlar insanlara karşı yumuşak görünmek için koyun postuna bürünürler. Dilleri şekerden daha tatlı, kalpleri ise canavar kalbidir. Allah'ı Teâlâ: Bana güvenerek mi kendilerini aldatıyorlar? Yoksa Bana karşı kendilerini cesur mu hissediyorlar? Ben kendime yemin ederim ki, onların üzerine, kendi aralarından öyle bir fitne gönderirim ki, içlerinden halim selim olanları bile şaşkına çevirir, buyurdu." [1] Bunun üzerine Muhammed b. Kâ'b:

- Senin o okuduğun ifadeler, Allah'ın kitabında mevcuttur, dedi. Said de:

- O, Allah'ı Teâlâ'nın kitabının neresindedir? diye sorunca, Muhammed b. Kâ'b:

"Ey Resûlüm! İnsanlardan öylesi de vardır ki, dünyâ hayatı hakkında söylediği sözleri beğenirsin. Bir de kalbinde olana Allah'ı şâhit tutar. Halbuki onun, (sana) düşmanlığı çok şiddetlidir.* O münâfık, senden ayrıldığı vakit, yeryüzünde fesat çıkarıp mahsullerin ve neslin helâkı için çalışır. Allah'ı Teâlâ ise fesâdı sevmez" diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 204-205'i okudu. Said de Muhammed b. Ka'b'a:

- Ben bu âyetin, kimin hakkında nâzil olduğunu iyi biliyorum, dedi. Muhammed b. Ka'b da ona:

- Bir âyet belli bir kişi hakkında inmiş olabilir. Fakat onun hükmü herkes için geçerlidir, dedi.[2]

Bu âyetler, genel olarak bütün münâfıkların özellikleri hakkındadır. Onların sözleri acâyiplidir; dinleyenin hoşuna giden, beğendirici ve süslü kelimelerle konuşurlar, demektir. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ يَنْعَضُ الْبَلِغَ مِنَ الرِّجَالِ الَّذِي يَتَخَلَّلُ بِلِسَانِهِ كَمَا تَتَخَلَّلُ الْبَقَرَةُ (د ت عن عمرو بن العاص

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, ineğin otu yerken ağzında evirip çevirdiği gibi, sözü ağzında evirip çevirerek lugatlı konuşan erkeklere buğzeder."[3]

مَنْ تَعَلَّمَ صَرْفَ الْكَلَامِ لِيَسْبِي بِهِ قُلُوبَ النَّاسِ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفًا وَلَا عَدْلًا (د هب عن ابى هريرة

"Kim insanların kalbini kendine esir etmek için çeşitli konuşma tarzlarını öğrenirse, mahşer gününde Allah'ı Teâlâ onun ne tevbesini, ne de ibâdetini kabul eder."[4]

إِنَّ مِنْ أَحَبِّكُمْ إِلَيَّ وَأَقْرَبِكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحَاسِنُكُمْ أَخْلَاقًا وَإِنَّ أَبْعَضَكُمْ إِلَيَّ وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الثَّرَثَارُونَ وَالْمُتَشَدِّقُونَ وَالْمُتَقَبِّحُونَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ عَلِمْنَا الثَّرَثَارُونَ وَالْمُتَشَدِّقُونَ فَمَا (الْمُتَقَبِّحُونَ قَالَ الْمُتَكَبِّرُونَ (ت عن جابر

İçinizde en çok sevdiğim ve mahşer günü bana en yakın olacak kimseler, güzel ahlâk sahibi olanlarınızdır. En sevmediğim ve mahşer günü bana en uzak olacak kimseler ise, güzel konuşuyor dedirtmek için uzun uzun ve edebiyat yaparak konuşanlar ve sözünü beğendirmek için avurdunu şişire şişire laf edenler ve bilgiçlik etmek için lugatlı konuşanlardır." "Yâ Resûlallah! Biz bu vasıflarını saydığın kelimelerin tam mânâsını bilemedik" deyince, buyurdu ki: "Onlar kibirli olan kimselerdir.[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Zühd 59.

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 4, s. 231.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 94; Sünen-i Tirmizî, Edeb 72.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 93; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 413/5.

[5] Sünen-i Tirmizî, Birr 71.

(وَمِنْ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ (٢٠٧)

207. İnsanlardan öylesi de vardır ki, Allah'ın rızâsını kazanmak için nefsinin Allah'a ibâdet yolunda sarfeder. Allah'ı Teâlâ, kullarına karşı çok şefkatlidir.

İzah: İbn-i Abbâs, Enes İbn-i Mâlik, Said İbn Müseyyeb Hazretleri ve Sahâbîden bir topluluk, bu Âyet-i Kerîme'nin, Süheyb İbn-i Sînân er-Rûmî hakkında nâzil olduğunu beyan edip, bu olayı şöyle nakletmişlerdir:

- Hz. Süheyb, Mekke'de Müslüman olup hicret etmek istediğinde, kâfirler onun malıyla birlikte hicret etmesine engel oldular ve isterse malından vazgeçip hicret edebileceğini söylediler. O da böyle yaptı. Kureyşlilerden kurtuldu ve malını onlara bıraktı. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ onun hakkında bu âyeti indirdi. Hz. Ömer ve bir topluluk onu Harre taraflarında karşılayarak, "Kârlı alışveriş" dediler. O da, "Sizin ki de kârlı" dedi ve onlara, "Allah'ı Teâlâ ticaretinizi eksik etmesin, nedir bu kârlı olan kazanç?" dedi. Onlar da, bu âyetin kendisi hakkında nâzil olduğunu haber verdiler. Bu olay üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'de Hz. Süheyb'e: "Kârlı alışveriş Süheyb! Kârlı alışveriş Süheyb!" demiştir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَآفَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (٢٠٨) فَإِنْ زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمُ النَّبِيُّاتُ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٢٠٩) هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةِ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَالِ اللَّهِ تَرْجِعُ الْأُمُورَ (٢١٠)

208-210. Ey (önceki kitaplara) inananlar! Hepiniz İslâm'a girin ve şeytanın adımlarına (vesvesesine) uymayın. Şüphesiz o, sizin için apaçık bir düşmandır.* Size apaçık deliller (Kur'ân ve Peygamberin mucizeleri) geldikten sonra, yine İslâm'dan yüz çevirirseniz bilin ki, şüphesiz Allah'ı Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.* Onlar, bulutlardan Allah'ı Teâlâ'nın ve meleklerin gelmesinden ve işin olup bitmesinden başka bir şey mi beklerler? İşlerin hepsi Allah'a döner.

İzah: Bu Âyeti Kerîme'nin metninde "İnananlar!" diye hitap edilen zümreden kastedilen, Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 19-20'de de geçtiği üzere, Ehl-i Kitap olduğundan dolayı, "Ey (önceki kitaplara) inananlar!" diye mânâ verilmiştir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "Bu âyette, İslâm'a girmeleri emredilen inanan kimselerden maksat, daha önceki Peygamber-lere îman eden Ehl-i Kitap'tır" diye buyurmuştur.

Sûre-i Bakara, Âyet 210 ile ilgili olarak Peygamberimiz (Sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مِنَ الْغَمَامِ طَائِفَاتٍ يَأْتِي اللَّهُ فِيهَا مَخْفُوفًا بِالْمَلَائِكَةِ وَذَلِكَ قَوْلُهُ {هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ

(مِنَ الْعَمَامِ

"Mahşer gününde Allah'ı Teâlâ boşlukları olan bulutlar içinden melekler tarafından çevrenmiş bir şekilde gelir. İşte "Onlar, bulutlardan Allah'ı Teâlâ'nın ve meleklerin gelmesinden ve işin olup bitmesinden başka bir şey mi beklerler?" diye geçen âyetin anlamı budur." [1]

Bu husus Sûre-i Furkân, Âyet 24-25'te de şöyle geçmektedir:

"Ey Habîbim! Semânın bulutlarla yarılaacağı ve meleklerin bölük bölük indirileceği günü zikret.* O gün gerçek mülk Rahmân'ındır. O gün kâfirler için çetin bir gündür."

Yine Sûre-i Bakara, Âyet 210'un sonunda: "İşlerin hepsi Allah'a döner" diye buyurulmaktadır. Bundan maksat da, mahşer gününde, yarattıkları arasında dünyâdayken yaptıklarından dolayı hüküm verme işi sâdece Allah'a aittir. O, hak sahiplerinin haklarını alır, kendilerine verir. Haksızlık yapan Müslümanları, dilerse lütfedip affeder, dilerse de cezâlandırır. Kâfir ve münâfıkları ise, mutlaka cezâlandırır, demektir.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 2, s. 421.

سَلِّ بْنِ إِسْرَآ يَلِّ كَمْ أَتَيْنَاهُمْ مِنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ وَمَنْ يُبَدِّلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ((٢١١)

211. Ey Resûlüm! Kendilerine ne kadar açık mûcizeler gönder-diğimizi İsrailoğullarına sor. Her kim Allah'ın nîmetine nâil olduktan sonra, onu (küfür ile) değiştirirse bilsin ki, şüphesiz Allah'ın azâbı çok şiddetlidir.

İzah: Rebi' b. Enes Hazretleri; Mûsâ Aleyhisselâm'ın âsâsının, beyaz elinin, Kızıldeniz'in yarılmasının, düşmanları olan Firavun'un ve askerlerinin gözleri önünde boğulmasının, kendilerinin çölde iken bulutlarla gölgelendirilmelerinin ve Yahudilere, gökten bildircin eti ve kudret helvası inmesinin İsrailoğullarına verilen bu gibi mûcizeler olduğunu zikretmiştir.

زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ ((٢١٢)

212. Kâfirlere dünyâ hayatı güzel göründü. Onlar, îman edenler ile alay ederler.

Halbuki Allah'tan korkanlar, mahşer gününde onların üstündedirler. Allah'u Teâlâ, dilediğine hesapsız nîmetler ihsan eder.

İzah: Kâfirler, dünyâda mallarının ve sayılarının çoğalması ile kibirlenmeyi severler. Dünyâyâ ve onun süslerine önem vermeyen Mü'minlerle de alay ederler. Oysa Mü'minler, Allah'tan korkar ve O'nun emirlerini yerine getirirler. Böylece Cennete girerek, kâfirlerden üstün duruma gelirler. Allah'u Teâlâ, Mü'minlere hesapsız ikram ve ihsanda bulunur, demektir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَجَنَّةُ الْكَافِرِ (م ت عن ابى هريرة

"Dünyâ, Mü'minin zindanı, kâfirin ise cennetidir." [1]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 1; Sünen-i Tirmizî, Zühd 12.

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٢١٣)

213. İnsanlar (hak din üzere) bir tek ümmet idi. Sonra ihtilafa düşünce, Allah'u Teâlâ onlara müjdeleyici ve uyarıcı Peygamberler gönderdi. İnsanların ihtilafa düştükleri hususlarda aralarında hüküm vermeleri için, kitapları da Peygamberlere hak olarak indirdi. Ehl-i Kitap, kendilerine apaçık deliller geldikten sonra aralarındaki haset yüzünden ihtilafa düştüler. Allah'u Teâlâ, onların ihtilafa düştükleri gerçekler hakkında îman edenlere, izniyle doğru olanı gösterdi. Allah'u Teâlâ, dilediğini doğru yola iletir.

İzah: Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de kullarına bildirdi ki, insanlar önceleri tek din üzere idiler. O da hak din idi. Fakat daha sonra ihtilafa düştüler. Allah'u Teâlâ da onlara, müjdeleyen ve uyarıcı Peygamberler gönderdi. İnsanların, tek din üzere oldukları vakit, İkrime, İbn-i Abbas ve Katâde Hazretlerinin dedikleri gibi, Hz. Âdem ile Hz. Nûh'un arası olabilir. Mücâhid Hazretlerinin dediği gibi Hz. Âdem'in sulbünden gelecek insanların, zerrecikler hâlinde çıkarılıp kendilerine hak din arz edildiği zaman da olabilir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

نَحْنُ الْآخِرُونَ وَنَحْنُ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَيِّنٌ أَنَّ كُلَّ أُمَّةٍ أُوتِيَتْ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِنَا وَأُوتِينَاهُ مِنْ بَعْدِهِمْ ثُمَّ هَذَا الْيَوْمَ الَّذِي كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْنَا هَدَانَا اللَّهُ لَهُ فَالنَّاسُ لَنَا فِيهِ تَبَعٌ الْيَهُودُ غَدًا وَالنَّصَارَى بَعْدَ غَدٍ (م عن ابى هريرة)

"Bizler, Ehl-i Kitab'a nazaran en sonra gelenleriz. Mahşer gününde ise en ileri geçecek olanlarız. Çünkü bizden başka kendilerine kitap verilen her ümmet bizden öncedir. Bize ise kitap, onlardan sonra verildi. Sonra Allah'ın bize farz kıldığı şu gün (Cuma) yok mu? Allah'ı Teâlâ o günü bize verdi. Halk bunda bize tâbi olacaktır. Yahudilerin ibâdet günü yarın (cumartesi günü), Hristiyanların ki de öbür gündür (pazar günüdür)."[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, geceleyin kalkıp namaz kılariken şöyle duâ ettiği nakledilmiştir:

اللَّهُمَّ رَبَّ جِبْرَائِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَإِسْرَافِيلَ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ اهْدِنِي لِمَا اخْتَلَفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ((م عن عائشة

"Cebrâîl, Mikâîl ve İsrâfîl'in Rabbi! Göklerin ve yerin yaratanı! Görüleni ve görülmeeyeni bilen Allah'ım! Sen, kullarının aralarında ihtilafa düştükleri konuda hüküm verirsin. Beni insanların ihtilafa düştükleri konuda, izninle hakka hidâyet et. Doğrusu Sen, dilediğini doğru yola hidâyet edersin."[2]

Bu hususta şu duâ da nakledilmiştir:

(اللَّهُمَّ أَرِنَا الْحَقَّ حَقًّا وَارْزُقْنَا اتِّبَاعَهُ وَارِنَا الْبَاطِلَ بَاطِلًا وَارْزُقْنَا اجْتِنَابَهُ (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم

"Allah'ım! Bize hakkı hak olarak göster ve ona tâbi olmak nasip eyle ve bâtılı bâtıl olarak göster ve ondan da sakınmak nasip eyle."[3]

[1] Sahih-i Müslim, Cuma 6 (19).

[2] Sahih-i Müslim, Salât'ül-Müsâfirîn 26 (200).

[3] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 1, s. 571.

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَهْمُ الْبُاسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَرُلُّوا حَتَّى (يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ (٢١٤)

214. Ey Mü'minler! Yoksa siz, önceki ümmetlere isâbet edenler size de gelmedikçe, Cennete gireceğinizi mi zannedersiniz? Onları, türlü türlü belâlar yıldırması. Hattâ Peygamberleri ve O'nunla beraber imân edenler: "Allah'ın yardımını ne zaman?" dediler. İyi bilin ki, Allah'ın yardımını muhakkak yakındır.

İzah: Hendek Muhâsarası sırasında Müslümanlar çok büyük sıkıntılara uğrayınca, Ashâb-ı Kirâm'dan bâzıları: "Yâ Resûlallah! Allah'ın yardımını ne zamandır?" demeleri üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Bu durum hakkında Allah'ı Teâlâ Sûre-i Ahzâb, Âyet 10-11'de şöyle buyurmuştur:

"O vakit kâfirler, size hem üst tarafınızdan, hem de aşağı tarafınızdan gelmişlerdi. O zaman gözler kaymış, yürekler ağızlara gelmişti. Siz de Allah'a çeşitli zanlarda bulunuyordunuz.* İşte orada, Mü'minler imtihan edilmişler ve şiddetli bir sarsıntı ile sarsılmışlardı."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

ضَحِكَ رَبُّنَا مِنْ قُنُوطِ عِبَادِهِ وَقُرْبِ غَيْرِهِ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْ يَضْحَكُ الرَّبُّ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ لَنْ نَعْدَمَ مِنْ (رَبِّ يَضْحَكُ خَيْرًا) (هـ عن ابى رزين)

"Allah'ı Teâlâ kullarının ümitsizliğe düşmesine güler. Çünkü Allah'ı Teâlâ onların sıkıntılı durumlarının değişip kurtuluşlarının yakın olduğunu bilir." Ebû Rezîn dedi ki: "Yâ Resûlallah! Allah'ı Teâlâ güler mi?" diye sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet" deyince de, ben: "Gülmek vasfını taşıyan bir Rabb'den dâimâ hayır buluruz" dedim.[1]

Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre:

Ebû Süfyan, Müslüman olmadan önce Bizans imparatoru Heraklius ile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında konuşurken aralarında şu ifade geçmiştir:

وَسَأَلْتُكَ هَلْ قَاتَلْتُمُوهُ وَقَاتَلَكُمْ فَزَعَمْتَ أَنْ قَدْ فَعَلَ وَأَنَّ حَرْبَكُمْ وَحَرْبَهُ تَكُونُ دَوْلًا وَيُدَالُ عَلَيْكُمُ الْمَرَّةَ وَتُدَالُونَ عَلَيْهِ الْآخَرَى وَكَذَلِكَ الرُّسُلُ تُبْتَلَى وَتَكُونُ لَهَا الْعَاقِبَةُ (خـ عن ابن عباس)

Heraklius, Ebû Süfyan'a hitâben: "Onunla hiç savaştınız mı? Ve o sizinle savaştı mı?" diye sordum. Sen, savaştığınızı ve bu savaşların nöbetleşe geçtiğini, bâzen

onun size gâlip geldiğini bâzen de sizin ona gâlip geldiğinizi söyledin. Zâten Peygamberler hep böyledir, onlar belâlara uğratılırlar; ama sonra da güzel âkıbet onların olur, demiştir.[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 13.

[2] Sahih-i Buhârî, Bede'ul-Vahy 6; Cihat ve Siyer 101.

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُ مِنْ خَيْرٍ فَلِلَّهِ الدِّينُ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَى وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا (٢١٥) تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ

215. Ey Habîbim! Sana, ne infak edeceklerini sorarlar. De ki: "Maldan ne infak ederseniz, anne ve babaya, akrabaya, yetimlere, miskinlere ve yolda kalmış gariplere verin. Her ne hayır yaparsanız, şüphesiz Allah'ı Teâlâ onu hakkıyla bilir."

İzah: Ey Resûlüm! Sana Allah yolunda neyi sadaka olarak vereceklerini ve nereye vereceklerini soruyorlar. De ki: Ne hayır yaparsanız yapın; ister bir hurma tânesi, isterse bir zerrecik hâlis bir hayır olsun, onları öncelikle neseben size en yakın olanlara yapın, sonra kimsesi olmayan yetimlere, yoksullara ve yolda kalmış gariplere verin. Ey Mü'minler! İyi bilin ki, sırf Allah rızâsı için yaptığınız iyilikleri ve niyetinizi Allah'ı Teâlâ hakkıyla bilir, demektir.

Târık el-Muhâribî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Medîne'ye geldik. Baktık ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ayağa kalkmış minberde cemaate şöyle hitap ediyordu:

يَا أَيُّهَا الْمَعْطِيُّ الْعُلْيَا وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ أُمَّكَ وَأَبَاكَ وَأُخْتَكَ وَأَخَاكَ ثُمَّ أَدْنَاكَ أَدْنَاكَ مُخْتَصِرٌ (ن عن طارق المحاربي)

"En üstün el, verenin elidir. Hayra; annen, baban, kız kardeşin ve erkek kardeşinden başla daha sonra da sırasıyla sana yakınlık derecesine göre devam et." [1]

[1] Sünen-i Nesâî, Zekât 51.

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ (

(لَكُمْ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ) (٢١٦)

216. Ey Mü'minler! Savaş, hoşunuza gitmediği halde üzerinize farz kılındı. Bâzen bir şeyi hoş görmezsiniz, halbuki o sizin için hayırdır. Bâzen de bir şeyi arzu edersiniz, halbuki o sizin için şerdir. Allah'ı Teâlâ (sizin için hayır ve şer olanı) bilir, siz bilmezsiniz.

İzah: Ey Mü'minler! Size hoş gelmese de kâfirlerle Allah için savaşmak üzerinize farz kılındı. Zorluklarla dolu olduğu ve büyük sıkıntılara sebep olduğu için savaş nefislerinize hoş gelmez. Savaşı kötü görmeyin. Belki kötü gördüğünüz o savaşta sizin için hayır vardır. Cihadı terketmeyi de hoş görmeyin. Belki bu cihadı terk etme işinde sizin için şer vardır. Allah'ı Teâlâ, sizin için hangi şeyin şer, hangi şeyin hayır olduğunu bilir. Siz ise bunu bilmezsiniz, demektir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بُعِثْتُ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ بِالسَّيْفِ حَتَّى يُعْبَدَ اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَجُعِلَ رِزْقِي تَحْتَ ظِلِّ رُمْحِي وَجُعِلَ الدَّلَّةُ (وَالصَّغَارُ عَلَى مَنْ خَالَفَ أَمْرِي وَمَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ) (حم عن ابن عمر)

"Ben, kıyâmetten evvel, Allah'ı Teâlâ'ya ibâdet edilmesi ve O'na ortak koşulmaması için kılıç ile gönderildim. Rızkım, mızrağımın gölgesinde kılındı. Zillet ve aşağılık ise, emrime muhalefet edenlere verilmiştir. Her kim kendini bir kavme benzetirse, o da onlardandır." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ نَفْسَهُ بِغَزْوٍ مَاتَ عَلَى شُعْبَةٍ نِفَاقٍ) (د ن عن ابى هريرة)

"Her kim cihat etmeden ve cihat etmeyi gönlünden geçirmeden ölürse, münâfık olarak ölmüş olur." [2]

Yine bu Âyet-i Kerîme'de, yapılması emredilen cihadın kimlere farz kılındığı hususunda çeşitli görüşler zikredilmiştir. Bâzı müfessirler, bu âyette emredilen cihadın, cenâze namazının kılınmasında olduğu gibi Mü'minlerin üzerine farz-ı kîfaye olduğunu, Mü'minlerden belli bir grubun bu farzı eda etmeleri hâlinde diğerlerinden bu farzın düşeceğini söylemişlerdir.

Bu hususta İmam Taberî diyor ki: Bize göre doğru olan görüş de budur. Zîrâ bu hususta deliller ittifak hâlinedir. Cihat etme, ne sâdece belli insanlara farz kılınmıştır, ne de her ferdi şahsen yükümlü kılan bir farzdır. Nitekim Allah'ü Teâlâ Sûre-i Nisâ, Âyet 95'te şöyle buyurmuştur:

"Mü'minlerden özür sahibi olmaksızın (cihattan geri kalıp) oturanlarla, Allah yolunda mallarıyla canlarıyla cihat eden Mü'minler eşit değildir. Allah'ü Teâlâ, malları ve canları ile cihat edenleri, oturanlar üzerine yüksek derece ile üstün kıldı. Allah'ü Teâlâ, hepsine de Cenneti vaad etmiştir. Ve Allah'ü Teâlâ, cihat edenleri, oturanlar üzerine büyük bir mükâfat ile üstün kıldı."

Allah'ü Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, cihat edenlerin, cihat etmeyenlerden üstün olduklarını belirttikten sonra, her iki sınıfa da Cennet vaad ettiğini bildirmiştir. Şâyet cihat her fert için farz olsaydı, bu farzı îfâ etmeyenler için Cennet değil, cezâ vaad edilirdi.

Yine bu âyette, insanların hayır zannetikleri bâzı şeylerin şer, şer zannettikleri bâzı şeylerinde hayırlı olabileceği açıkça beyan edilmiştir. Bu konuda İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Bir gün ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in terkisine binmiştim. O bana dedi ki:

يَا ابْنَ عَبَّاسٍ إِنْ رَضِيَ عَنِ اللَّهِ بِمَا قَدَّرَ وَإِنْ كَانَ خِلَافَ هَوَاكَ فَإِنَّهُ مُثَبَّتٌ فِي كِتَابِ اللَّهِ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَيْنَ وَقَدْ قَرَأْتَ الْقُرْآنَ؟ قَالَ: فِي قَوْلِهِ: وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن ابن عباس)

"Ey İbn-i Abbas! Nefsinin hoşlanmadığı bir şey de olsa, Allah'ü Teâlâ'nın senin hakkında takdir ettiğine râzı ol. Zîrâ bu durum, Allah'ü Teâlâ'nın kitabında mevcuttur." "Yâ Resûlallah! O nerede? Ben, Kur'an'ı okudum" deyince, buyurdu ki: "... Bâzen bir şeyi hoş görmezsiniz, halbuki o sizin için hayırdır. Bâzen de bir şeyi arzu edersiniz, halbuki o sizin için şerdir. Allah'ü Teâlâ (sizin için hayır ve şer olanı) bilir, siz bilmezsiniz" diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 216'nın içindedir.[3]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 4869.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 18; Sünen-i Nesâî, Cihat 2.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 4, s. 298.

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدُّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكَفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ (الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ (وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (٢١٧)

217. Ey Resûlüm! Sana haram ayda savaşmayı sorarlar. De ki: "O ayda savaşmak büyük günahdır. Fakat insanları Allah yolundan menetmek, O'nu inkâr etmek, insanları Mescid-i Haram'dan menetmek ve ahâlisini oradan çıkartmak Allah katında daha büyük günahdır. Fitne ise, öldürmekten daha büyüktür. Müşrikler güçlü olurlarsa, sizi dîninizden döndürünceye kadar sizinle savaştan geri durmazlar. Sizden her kim dîninden dönüp de kâfir olarak ölürse, artık onların bütün amelleri dünyâda da âhirette de boşa gitmiş olur. İşte onlar, Cehennem ehlidirler ve orada ebedî kalacaklardır."

İzah: Haram aylar; Zilkâde, Zilhicce, Muharrem ve Recep aylarıdır. Bu hususta Sûre-i Tevbe, Âyet 36 ve izahına bakınız.

Bu âyetin nüzul sebebi genel olarak şöyle nakledilmektedir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir seriyye[1] göndermişti. Bu seriyye dokuz kişiden oluşuyordu. Başlarında Hz. Abdullah b. Caşş vardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Abdullah b. Caşş'a bir mektup verdi ve ona: "İki gün gittikten sonra mektubu açmasını, sonra mektupta emredilen şeyi yapmasını, fakat arkadaşlarından herhangi birini bu işe zorlamamasını emretmişti." Hz. Abdullah b. Caşş'ın yanındakiler şunlardı: "Ebû Huzeyfe b. Rabia, Ukkâşe b. Mahsen, Utbe b. Gazvan, Sa'd b. Ebî Vakkas, Amr b. Rabia, Vâkîd b. Abdullah, Halid b. el-Bekir ve Süheyl b. Beyda Radiyallâhu anhum." Hz. Abdullah b. Caşş, iki gün yürüdükten sonra mektubu açtı ve okudu. Gördü ki, onda: "Sen bu mektubumu açıp okuduktan sonra, Mekke ile Taif arasındaki "Nahle" denen yere varıncaya kadar git, orada dur. Oradan Kureyşi gözetle ve onlardan bize haber topla" diye yazılı idi. Hz. Abdullah b. Caşş, mektubu okuyunca: "Başüstüne, dinledim ve itaat ettim" dedi. Sonra arkadaşlarına, "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana, Nahle'ye gitmemi, haber almak için oradan Kureyş'i gözetlememi emretti ve sizden herhangi birinizi de buna zorlamamamı bana söyledi. Sizden kim şehitliği istiyor ve onu arzuluyorsa benimle gelsin. Kim de bunu istemiyorsa geri dönsün. Ben, Resûlullah

Efendimizin emri doğrultusunda devam edeceğim" dedi. Hz. Abdullah b. Cahş ve arkadaşları, Hicaz bölgesinde yol almaya devam ettiler. "Necran" denilen yere varınca, Hz. Sa'd b. Ebi Vakkas ile Hz. Utbe b. Gazvan ortaklaşa bindikleri develerini kaybettiler. Bunun üzerine arkadaşlarından geri kaldılar ve develerini aramaya koyuldular. Hz. Abdullah b. Cahş ile diğer arkadaşları ise yollarına devam edip "Nahle"ye vardılar ve orada konakladılar. O sırada yanlarından Kureyş'in kuru üzüm ve diğer yiyecek maddeleri taşıyan bir ticaret kervanı geçti. Bu kervanda Amr b. el-Hadremî, Osman b. Abdullah, kardeşi Nevfel b. Abdullah, Hakem b. Keysan bulunuyordu. Kervanda olanlar, Müslümanları görünce onlardan korktular. Müslümanlar bu müşrikler hakkında istişâre ettiler. Çünkü o gün, Cemâziyelâhir ayının son günüydü. Dediler ki: "Vallahi! Eğer bu gece bu insanlara dokunmaz isek, yarın haram ayı girecek ve artık onlar kendilerini bizden korumuş olacaklar." İlk önce tereddüt ettiler, sonra onlarla savaşmak hususunda ittifak ettiler. Bunun üzerine Hz. Vâkîd b. Abdullah, bir ok atarak Amr b. el-Hadremî'yi öldürdü. Osman b. Abdullah ile Hakem b. Keysan'ı da esir aldılar. Osman'ın kardeşi Nevfel b. Abdullah ise kaçıp ellerinden kurtuldu. Hz. Abdullah b. Cahş ile arkadaşları, kervanı ve iki esiri alıp Medîne'ye Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına geldiler. Kureyşliler, Müslümanlar aleyhinde propaganda yaparak: "Muhammed ve arkadaşları haram ayı ihlal etti. O ayda kan akıtıp mallara el koydu ve insanları esir etti" dediler. Mekke'de bulunan Müslümanlar ise onlara: "Müslümanlar bunu Cemâziyelâhir ayında yaptı" dediler. Bu hâdise üzerine Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'yi indirdi.

[1] Seriiyye: Düşman üzerine gönderilen küçük süvâri birliği.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ (٢١٨)

218. Şüphesiz ki îman edenler ve hicret edip de Allah yolunda cihat edenler, işte onlar, Allah'ın rahmetini umarlar. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bir kimsenin dînini muhafaza etmek için başka yere hicret etmesinin mükâfatı hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ فَرَ بَدِينِهِ مِنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ وَإِنْ كَانَ شَبِيرًا اسْتَوْجَبَ الْجَنَّةَ وَكَانَ رَفِيقَ إِبْرَاهِيمَ وَمُحَمَّدَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ

((القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن الحسن

"Bir kimse dînini muhafaza etmek için bir yerden bir yere hicret ederse, eğer hicreti bir karış mesâfe olsa bile, o kimsenin Cennete girmesi vâcib olur ve Cennette arkadaşı İbrâhim Aleyhisselâm ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem olur."[1]

Âyet-i Kerîme'de: "Allah'ın rahmetini umarlar" diye buyrulduğu üzere, burada şuna da işâret vardır ki, bir kimse ne kadar âbid ve zâhid olsa da, kendi sonunun ne olacağına kesin olarak hükmedemez. İtibar sonadır. Bu nedenle kişi, yaptığı ibâdet ve taate gururlanmayıp sonunun güzel olmasını Allah'ı Teâlâ'dan ricâ etmelidir.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 4, s. 97; Tercüme-i Tefsir-i Tıbyan, c. 1, s. 388; Nûr'ul-Beyan, c. 2, s. 774.

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ (٢١٩)

219. Ey Resûlüm! Senden içki ve kumar hakkında sorarlar. De ki: "Onların her birinde büyük günah vardır ve insanlar için onlarda bâzı menfaatler de vardır. Halbuki onların günahları, menfaatlerinden daha büyüktür." Sana ne infak edeceklerini de sorarlar. De ki: "İhtiyacınızdan artanı infak edin." İşte Allah'ı Teâlâ, tefekkür etmeniz için size âyetlerini böyle bildirir.

İzah: Allah'ı Teâlâ, o zamanın toplumunda içki çok yaygın olduğu için onu hemen yasaklamayıp, belli aşamaların sonunda kesin olarak yasaklamıştır.

Bu husus Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

اللَّهُمَّ بَيِّنْ لَنَا فِي الْخَمْرِ بَيَانًا شَافِيًا فَنَزَلْتُ الْآيَةَ الَّتِي فِي الْبَقَرَةِ فَدُعِيَ عُمَرُ فَقُرِئَتْ عَلَيْهِ فَقَالَ عُمَرُ اللَّهُمَّ بَيِّنْ لَنَا فِي الْخَمْرِ بَيَانًا شَافِيًا فَنَزَلْتُ الْآيَةَ الَّتِي فِي النَّسَاءِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى { فَكَانَ مُنَادِي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَقَامَ الصَّلَاةَ نَادَى لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى فَدُعِيَ عُمَرُ فَقُرِئَتْ عَلَيْهِ فَقَالَ اللَّهُمَّ بَيِّنْ لَنَا فِي الْخَمْرِ بَيَانًا شَافِيًا فَنَزَلْتُ الْآيَةَ الَّتِي فِي الْمَائِدَةِ فَدُعِيَ عُمَرُ فَقُرِئَتْ عَلَيْهِ فَلَمَّا بَلَغَ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُوْنَ قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنْتَهَيْنَا أَنْتَهَيْنَا (د ن ت عن عمر

Hz. Ömer: "Ey Allah'ım! İçki hakkında bize faydalı bir delil indir" diye duâ etti. Bunun üzerine, "Ey Resûlüm! Senden içki ve kumar hakkında sorarlar. De ki:

"Onların her birinde büyük günah vardır ve insanlar için onlarda bâzı menfaatler de vardır. Halbuki onların günahları, menfaatlerinden daha büyüktür..." diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 219 nâzil oldu. Hz. Ömer çağırılıp kendisine bu âyet okununca yine, "Ey Allah'ım! İçki hakkında bize faydalı bir delil indir" diye duâ etti. Bunun üzerine, "Ey îman edenler! Sarhoş olduğunuz halde ne dediğinizi bilinceye kadar namaz kılmayın..." diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 43 nâzil oldu. Bu âyetin nüzulünden sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in müezzini namaz için kamet edince, "Sarhoş iken namaza yaklaşmayın" diye ilan etti. Hz. Ömer çağırılıp bu âyet kendisine okununca yine, "Ey Allah'ım! İçki hakkında bize faydalı bir delil indir" diye duâ etti. Bunun üzerine de, "Ey îman edenler! İçki, kumar, putlar ve fal okları şeytanın amelinden olan murdar bir şeydir. Bunlardan sakının ki, felah bulasınız.* Muhakkak şeytan, içki ve kumarla aranızı buğuz ve düşmanlık sokmak ve sizi zikrullahtan ve namazdan alıkoymak ister. Artık siz bunlardan vazgeçtiniz değil mi?" diye geçen Sûre-i Mâide, Âyet 90-91 nâzil oldu. Hz. Ömer çağırılıp bu inen âyetler sonuna kadar okununca, Hz. Ömer: "Vazgeçtik, vazgeçtik" dedi.[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: Sana ne infak edeceklerini de sorarlar. De ki: "İhtiyacınızdan artanı infak edin" diye buyrulmaktadır. Beydâvî'nin beyanına göre, evvelce infak hususunda soru soran Amr b. Cumuh Radiyallâhu anhu, ikinci defa infakın miktarını sorması üzerine Allah'ı Teâlâ, bu âyeti indirerek ihtiyaçtan fazlasını sadaka etmenin, mal sahiplerinin hallerine uygun olduğunu beyan buyurmuştur. Bu Âyet-i Kerîme nâzil olduktan sonra Ashâb-ı Kirâm, kendi ailesinin nafakasını ayırıp, fazlasını infak ederlerdi.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْأَيْدِي ثَلَاثَةٌ فَيَدُ اللَّهِ الْعُلْيَا وَيَدُ الْمُعْطِي الَّتِي تَلِيهَا وَيَدُ السَّائِلِ السُّفْلَى فَأَعْطِ الْفَضْلَ وَلَا تَعْجِزْ عَنْ نَفْسِكَ د)
(عن مالك بن نضلة)

"Üç çeşit el vardır. Birincisi Allah'ı Teâlâ'nın cömert elidir ki, o en üstün eldir. Bundan sonra gelen el de başkalarına veren eldir. Bir diğer el de altta kalan eldir ki, bu da isteyen ve başkalarına açılan eldir. İhtiyacından arta kalanı başkalarına ver, ancak kendi kendini de muhtaç duruma düşürme." [2]

Bir kimse dilerse, ailesini başkasına muhtaç duruma düşürmeyecek şekilde malının tamamını infak edebilir. Nitekim Çâr-ı Yâr ve çok sayıda Sahâbe-i Kirâm, yeri geldiğinde; malının yarısını veya tamamını Allah yoluna infak

etmişlerdir. Hattâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, o an için imkânı olmadığı halde dahi, borçlanarak infakta bulunduğuna dair şu hâdise nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, savaştan elde edilen ganimetin tamamını Müslümanlara dağıttı. Ganîmet bittikten sonra:

أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ أَنْ يُعْطِيَهُ فَقَالَ النَّبِيُّ مَا عِنْدِي شَيْءٌ وَلَكِنْ إِنِّي عَاطِيٌّ
فَإِذَا جَانَنِي شَيْءٌ قَصَيْتُهُ. فَقَالَ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا كَلَّفَكَ اللَّهُ مَا لَا تَقْدِرُ عَلَيْهِ! فَكَرِهَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْلَ عُمَرَ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْفِقْ وَلَا تَخَفْ مِنْ ذِي الْعَرْشِ إِقْلَالًا. فَتَنَبَّسَ
النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَرِفَ الْبَشَرُ وَجْهَهُ لِقَوْلِ الْأَنْصَارِيِّ. قَالَ بِهَذَا أُمِرْتُ (الترمذی فی الشرائع
عن عمر)

Bir adam gelerek: "Yâ Resûlallah! Bana mal kalmadı mı? Maldan bana da ver" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "İhtiyacın olanı çarşıdan al ve benim ödeyeceğimi söyle, daha sonra ben onlara öderim." Hz. Ömer ayağa kalkarak, "Yâ Resûlallah! Sen gücünün yetmediği bir şeyi vermeye mecbur değilsin, Allah sana güçlkle emretmedi" dedi. Bu söz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hoşuna gitmedi, ancak bir şey de söylemedi. Ensârdan birisi ayağa kalkarak dedi ki: "Yâ Resûlallah! İstedğin kadar ver. Arş'ın sahibi olan Allah beni fakir eder diye korkma, O'na güven, ver." Bu söz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hoşuna gitti ve mübârek yüzü gülümsedi ve "Ben de bununla emredildim" diye buyurdu.[3]

Yine Sûre-i Bakara, Âyet 219'da Allah'u Teâlâ, tefekkür etmeye de dikkat çekmektedir. Tefekkür: Dâimâ Hakk Teâlâ'yı fikredip düşünmek, her yerde ve her zaman fikirli, düşünceli olmak ve cümle mahlûkata ibret nazarıyla bakmaktır. Ayrıca göklerden, yerden ibret alıp Hakk'ı bunlarla isbat ederek Hakk'ın varlığına ve birliğine delil bilmektir.

[1] Sünen-i Nesâî, Eşribe 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Eşribe 1; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ül-Kur'ân 6.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 29.

[3] Tirmizî, Şemâil-i Şerife, 22. Bölüm, Hadis No: 13, s. 358; İmam Gazâlî, İhyâ-u Ulûm'id-Dîn, c. 2, s. 895.

فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَىٰ قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ)
(مِنَ الْمُصْلِحِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعْنَتَكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ) (٢٢٠)

220. Dünyâ ve âhiret hakkında tefekkür edesiniz. Ey Resûlüm! Sana yetimler hakkında sorarlar. De ki: "Onları ve mallarını ıslah için müdahaleniz, uzak durmanızdan daha hayırlıdır. Eğer onları koruyarak bir arada yaşarsanız, onlar sizin kardeşlerinizdir." Allah'ı Teâlâ ise, bozguncuyu ve ıslah edeni bilir. Allah'ı Teâlâ dileseydi, size elbette güçlük çıkarırdı. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Dünyâ ve âhiret hakkında tefekkür edesiniz" diye buyrulan ifadedden maksat, Ey Mü'minler! Bu sûrede zikredilen âyet ve delilleri açıkladığım gibi size bir kısım emir ve yasaklarımı açıklarım ki, hem dünyânın geçiciliğini hem de âhiretin devamlılığını ve kalıcılığını düşünesiniz. Böylece âhiretin dünyâdan daha üstün olduğunu anlayasınız, onun için çalışasınız ve mallarınızdan ihtiyâcınız kadarını alıkoyup geri kalanını âhiretinize faydalı olacak bir şeye sarfedesiniz. Dünyânın geçici olduğunu düşününüz de ibâdet ve tâat edin. Günah ve fenâlıklardan kendinizi koruyun ve âhiretin dâimî olduğunu düşünerek onun için hazırlanın, demektir.

Bu âyette geçen yetimlerin durumuna dair beyan edilen hususun nüzul sebebi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şöyle nakledilmiştir:

لَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ} وَ {إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا} الْآيَةَ انْطَلَقَ مَنْ كَانَ عِنْدَهُ يَتِيمٌ فَعَزَلَ طَعَامَهُ مِنْ شَرَابِهِ مِنْ شَرَابِهِ فَجَعَلَ يَفْضُلُ مِنْ طَعَامِهِ فَيُحْبَسُ لَهُ حَتَّى يَأْكُلَهُ أَوْ يَفْسُدَ فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ {وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَىٰ قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ} فَخَلَطُوا طَعَامَهُمْ بِطَعَامِهِ وَشَرَابَهُمْ (بِشَرَابِهِ (ن) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

"Yetimin malına yaklaşmayın. Ancak onlar bâliğ olup rüşde erişinceye kadar en güzel bir sûretle yaklaşırsanız başka..."[1] ve "Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, karınlarına ancak ateş doldururlar ve onlar yakında şiddetli bir ateşe atılacaklardır"[2] diye geçen âyetler nâzil olunca, yanında yetim bulunan kişi, yemeğini onun yemeğinden, içeceğini de onun içeceğinden ayırmaya başladı. Yetimin yemeğinden bir şey arttığı zaman da, yetim onu yiyene veya bozulana kadar saklamaya başladı. Ancak bu durum yetimlere ağır geldi ve bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e söylediler. Bu hâdisе üzerine Allah'ı Teâlâ: "Ey Resûlüm! Sana yetimler hakkında sorarlar. De ki: "Onları ve

mallarını ıslah için müdahaleniz, uzak durmanızdan daha hayırlıdır" diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 220'yi indirdi. Bu âyet indikten sonra da, artık yanında yetim bulunanlar onlarla beraber yemeye ve içmeye başladılar."[3]

[1] Sûre-i En'âm, Âyet 152.

[2] Sûre-i Nisâ, Âyet 10.

[3] Sünen-i Nesâî, Vesâya 11; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6809.

وَلَا تَتَكُونُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَ وَلَا أَمَةٌ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ وَلَا تَتَكُونُوا الْمُشْرِكِينَ (حَتَّى يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ (وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ) ٢٢١)

221. Müşrik kadınları, îman etmedikçe nikah etmeyin. Müşrik bir kadın hoşunuza gitse bile, elbette Mü'min bir câriye, müşrik bir kadından hayırlıdır. Müşrik erkeklere de, îman etmedikçe Mü'min kadınları nikah etmeyin. Müşrik bir erkek hoşunuza gitse bile, elbette Mü'min bir köle, müşrik bir erkekten hayırlıdır. O müşrik erkek ve kadınlar sizi Cehenneme dâvet ederler. Allah'ı Teâlâ ise, kendi izniyle Cennete ve bağışlanmaya dâvet eder. Ve insanlara âyetlerini açıkça bildirir ki, düşünüp öğüt alsınlar.

İzah: Bu âyete göre, kâfirlere ne kız verilir, ne de alınır. Kesin olarak haram kılınmıştır. Ancak Sûre-i Mâide, Âyet 5'te Allah'ı Teâlâ: "... Hür ve iffetli Mü'min kadınlarla, Ehl-i Kitap'tan olan hür ve iffetli kadınlarla evlenmeniz de size helâldir..." diye buyurarak, Ehl-i Kitap olan bir kadının alınmasını helâl kılmıştır. Fakat kesinlikle Ehl-i Kitap'a Müslüman bir kadının nikâh edilmesi haramdır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(نَنْزَوُجَ نِسَاءَ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا يَتَزَوَّجُونَ نِسَاءَنَا) (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن جابر بن عبد الله)

"Biz, Ehl-i Kitap'ın kadınlarıyla evlenebiliriz, fakat onlar Müslüman kadınlarla evlenemezler."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(تُنكَحُ الْمَرْأَةُ لِأَرْبَعٍ لِمَالِهَا وَلِحَسَبِهَا وَجَمَالِهَا وَلِدِينِهَا فَانْظُرْ بِذَاتِ الدِّينِ تَرُبْتُ يَدَاكَ (خ) عن ابى هريرة

"Kadın dört şey için nikâhlanır: Malı, soyu, güzelliği ve dîni için. Sen dindarı olanı tercih et, ellerin bereketlensin."[2]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 4, s. 367.

[2] Sahih-i Buhârî, Nikâh 16.

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهَرْنَ فَإِذَا ()
(طَهَرْنَ فَأَتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ) (٢٢٢)

222. Ey Resûlüm! Sana kadınların hayız hâlinde sorarlar. De ki: "O bir ezâdır. Zevceleriniz temizleninceye kadar ay hâlinde onlarla cimâ etmeyin. İyice temizlendikleri vakit, Allah'ın emir buyurduğu mahalden onlarla cimâ edin. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, tevbe edenleri sever ve günahlardan temizlenenleri de sever."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

إِنَّ الْيَهُودَ كَانَتْ إِذَا حَاضَتْ مِنْهُنَّ الْمَرْأَةُ أَخْرَجُوَهَا مِنَ الْبَيْتِ وَلَمْ يُؤْكَلْهَا وَلَمْ يُشَارِبُوَهَا يُجَامِعُونَهَا فِي الْبَيْتِ فَسُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى ذِكْرَهُ {وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ} إِلَى آخِرِ آيَةٍ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (جَامِعُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ وَاصْنَعُوا كُلَّ شَيْءٍ غَيْرِ النِّكَاحِ) (د ن حم ت عن انس بن مالك)

Yahudiler, bir kadın hayızlı olduğunda onu evden (odasından) çıkarırlar onunla yemezler, içmezler ve aynı evde birlikte bulunmazlardı. Bu durum Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e soruldu. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 222'yi indirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de bunun üzerine: "Onlarla birlikte evlerde oturun ve cinsi temastan başka her şeyi yapın" buyurdu.[1]

Hiz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle buyurmuştur:

كَانَ إِحْدَانَا إِذَا كَانَتْ حَائِضًا أَمَرَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تَأْتِرَ فِي فُورٍ حَيْضَتِهَا ثُمَّ يُبَاشِرُهَا (قَالَتْ وَأَيُّكُمْ يَمْلِكُ إِرْبَهُ كَمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْلِكُ إِرْبَهُ) (خ م عن عائشة)

"Bizden birimiz, hayızlı olduğumuz zaman, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona dizi ile göbeği arasında bir şey giymesini emrederdi. Sonra ona dokunurdu. Sizden hanginiz Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hâkim

olduğu kadar nefesine hâkimdir?"[2]

Hayızlı kadının temizlik süresi hakkında Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

الْحَيْضُ ثَلَاثٌ وَأَرْبَعٌ وَخَمْسٌ وَسِتٌّ وَسَبْعٌ وَثَمَانٍ وَتِسْعٌ وَعَشْرٌ فَإِنْ زَادَ فَهِيَ مُسْتَحَاضَةٌ (قط عن ابن مسعود)

"Hayızlı kadın üç veya dört veya beş veya altı veya yedi veya sekiz veya dokuz veya on gün bekler. On gün geçmesine rağmen hâlâ kan geliyorsa bu, iztihâze (özür) kanıdır." [3] Yani on günü geçmişse, gelen kan hayız kanı değildir, bu özür kanı sayılır. Bu özür kanının gelmesi, onun ibâdetlerine engel teşkil etmez.

Hayız zamanında haram olan ve câiz olan hususların neler olduğu Hadis-i Şerifler'de açıkça beyan edilmiştir. Bu delillere dayanarak bütün Ehl-i Sünnet ulemâsı şu hususlarda ittifak etmiştir:

"Hayızlı kadın; namaz kılamaz, oruç tutamaz. Adetli olduğu zamanlarda kılamadığı namazları sonradan kaza etmez, fakat tutamadığı oruçları sonradan kaza eder. Kur'ân'a veya Kur'ân'dan bir âyet veya bir âyetten daha az bir bölüm yazılmış bir şeye el süremez ve eline alıp okuyamaz. Ancak duâ âyetlerini, duâ maksadı ile ezberden okuyabilir ve Allah'ı Teâlâ'yı zikredip tesbih çekebilir. Kocasıyla cinsi münasebette bulunamaz, kocası kendisinin diz kapağı ile göbek arasından çıplak olarak istifâde edemez, Kâbe'yi tavaf edemez ve mescitlere giremez."

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(فَإِنِّي لَا أُحِلُّ الْمَسْجِدَ لِحَائِضٍ وَلَا جُنُبٍ) (د عن عائشة)

"Kesin olarak hayızlı kadın ile, cünüp olana, mescidi helâl etmiyorum." [4]

Yine bu Âyet-i Kerîme'ye göre, âdetli hâlinde bulunan bir kadına nikâh kıyılabilir, ancak temizleninceye kadar onunla cinsel ilişkide bulunulamaz.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 103; Kütüb-i Sitte, Hadîs No: 3822.

[2] Sahih-i Buhârî, Hayız 5; Sahih-i Müslim, Hayız 1 (2).

[3] Sünen-i Dârukutnî, Hayz 1; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 2, s. 494.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 92.

نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنْ يَشْتُمُوا وَقَدِّمُوا لِنَفْسِكُمْ وَأَتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ وَبَشِّرْ ((الْمُؤْمِنِينَ ٢٢٣)

223. Zevceleriniz sizin ekin tarlanızdır. Siz ekin tarlanıza nasıl isterseniz, o şekilde yaklaşın. Ve kendiniz için önceden sâlih ameller gönderin. Allah'tan korkun ve bilin ki, şüphesiz O'na kavuşacaksınız. Ey Habîbim! Mü'minleri müjdele.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre şöyledir:

جَاءَ عُمَرُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَكَتُ قَالَ وَمَا أَهْلَكَ قَالَ حَوَلْتُ رَحْلِي اللَّيْلَةَ قَالَ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا قَالَ فَأَنْزَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَذِهِ الْآيَةَ {نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنْ يَشْتُمُوا} أَقْبَلَ وَأَدْبَرَ وَاتَّقِ الدُّبَرَ وَالْحَيْضَةَ. (ت عن ابن عباس)

Hiz. Ömer, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına gelerek: "Yâ Resûlallah! Ben helâk oldum" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Neden helâk oldun?" diye sorunca, "Hanımına arkadan yanaştım" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ona herhangi bir cevap vermedi. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, "Zevceleriniz sizin ekin tarlanızdır. Siz ekin tarlanıza nasıl isterseniz, o şekilde yaklaşın..." diye başlayan bu Sûre-i Bakara, Âyet 223 nâzil oldu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hiz. Ömer'e: "Önden veya arkadan yanaş, ancak dübürden ve hayızlı iken yaklaşmaktan sakın" buyurdu.[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنْتَ حَرْثُكَ أَنْ يَشْتُمُوا وَأَطْعَمَهَا إِذَا طَعِمْتَ وَاكْسَهَا إِذَا اكْتَسَيْتَ وَلَا تُفْجِحِ الْوَجْهَ وَلَا تَضْرِبْ (د عن بهز بن حكيم عن أبيه عن جده)

"Tarlanı dilediğin gibi ek (eşine meşrû ve helâl olan yerine istediğin gibi yaklaş). Yediğin vakit ona da yedir, kazandığında sen giydiğin gibi onu da giydir, yüze hakaret etme ve vurma."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğerk Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(مَلْعُونٌ مَنْ أَتَى امْرَأَتَهُ فِي دُبْرِهَا (د ت ه حم عن ابى هريرة

”Kim hanımına dübüründen yaklaşırsa melundur.”[3]

Yine bu Âyet-i Kerîme’de: ”Ve kendiniz için önceden sâlih ameller gönderin” diye buyrulmaktadır. Meselâ: Cinsî temastan önce, Besmeleyi söylemek, Allah’u Teâlâ’dan hayırlı bir evlâda kavuşmayı dilemek vs. güzel amellerde bulunmaktır.

Cimâdan önce Besmele çekilmesi gerektiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ أَنَّ أَحَدَهُمْ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَأْتِيَ أَهْلَهُ قَالَ بِاسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا فَإِنَّهُ إِنْ يُفَقِّرُ بَيْنَهُمَا وَلَدٌ فِي ذَلِكَ لَمْ يَضُرَّهُ شَيْطَانٌ أَبَدًا (خ م عن ابن عباس

”Sizden birisi ehli ile münâsebette bulunmak istediğinde, ”Bismillâh, Allah’ım! Bizden ve bize vereceğinden şeytanı uzaklaştır” dese ve bu münâsebetten onlar için bir çocuk takdir edilse, ebediyyen şeytan ona zarar veremez.”[4]

İmam Gazâlî Hazretleri, bu hususta oğluna nasihat olarak şöyle buyurmuştur: ”Ey oğul! Cimâ etmek istediğin vakit, Besmele çekmeden cima etme.”[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 3; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 6815.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Nikah 42; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 5/9.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tahâre 102; Sünen-i İbn-i Mâce, Nikah 29.

[4] Sahih-i Buhârî, Daavât 52; Sahih-i Müslim, Nikah 18 (116).

[5] İmam Gazâlî, Hücet’ül-İslâm, s. 89.

(وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِإِيمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (٢٢٤)

224. Yemininizi; iyilik yapmaya, takvâya ve insanların arasını ıslah etmeye engel kılmayın. Allah’u Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: İçinizden biri, bir iyiliğe veya bir hayra çağırıldığı vakit, "Ben bunu yapmamaya yemin etmişim" diyerek ondan yüz çevirmesin, demektir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا فَلْيُكْفِرْ عَنْ يَمِينِهِ وَلْيَفْعَلْ) (م ن عن ابى هريرة

"Her kim bir şeyi yapmamaya veya yapmaya yemin ederse, sonra da yeminini bozmayı daha hayırlı bulursa, yemininin keffâretini ödesin ve o hayırlı şeyi yapsın."[1]

Yeminin keffâretiyle ilgili aşağıdaki âyetin izahına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Eymen 3 (12 Sünen-i Nesâî, Eymen 14.

(لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّعْنَةِ فَبِإِيمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ (٢٢٥)

225. Allah'ı Teâlâ, bilmeyerek yaptığınız yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutmaz. Fakat bile bile yaptığınız yeminlerinizden sizi sorumlu tutar. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, Halîm'dir (cezâ vermekte acele etmez).

İzah: Bilmeyerek yapılan yeminlere, "Yemin-i Lağv" denir. Bu yemin, İmam-ı Âzam Efendimize göre, doğru olduğu zannıyla yemin edilip de sonradan doğru olmadığı anlaşılan veya yemin edilirken yalan söylemek kastı bulunmayan yeminlerdir. Bu tür yeminlerde keffâret yoktur.

Hiz. Âişe annemize, Yemin-i Lağv'ın ne olduğu sorulduğunda şöyle buyurmuştur:

(هُوَ قَوْلُهُ لَا وَاللَّهِ وَبَلَى وَاللَّهِ وَهُوَ يَرَى أَنَّهُ صَادِقٌ وَلَا يَكُونُ كَذَلِكَ) (تفسير ابن ابى حاتم عن عائشة

"Yemin-i lağv, kişinin doğru olduğunu sanarak Allah'a yemin ederim ki hayır, Allah'a yemin ederim ki evet, dediği halde o şeyin öyle olmadığı yemindir."[1]

Diğer bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَوْمٍ يَنْتَضِلُونَ يَعْزِي بِرُمُونَ وَمَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ فَرَمَى رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ فَقَالَ أَصَبْتُ وَاللَّهِ وَأَخْطَأْتُ وَاللَّهِ فَقَالَ الَّذِي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ: حَنِثَ الرَّجُلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: كَلَّا أَيْمَانُ الرُّمَةِ لَعُوْ لَا كَفَّارَةَ فِيهَا وَلَا عُقُوبَةَ (ابن كثير، التفسير
(القرآن العظيم عن الحسن بن ابى الحسن)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâbından birisi ile birlikte, ok atan bir gruba rastladı. Ok atanlardan bir kişi: "Vallâhi isâbet ettirdim, vallâhi isâbet ettiremedin" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında bulunan kişi: "Yâ Resûlallah! Bu adam yeminini bozdu" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Hayır! Ok atanların yeminleri lağvıdır, keffâreti ve cezâsı yoktur" buyurdu.[2]

Bile bile yapılan yeminlere de, "Yemin-i Mün'akide" denir. Bu da, bilerek yapılan yemindir. "Vallâhi yarın geleceğim gibi" bu tür yemini yerine getirmeyen kimseye keffâret gerekir.

Bir de "Yemin-i Gâmus" diye isimlendirilen yemin vardır. Bu da, yalan yere kasten yemin etmektir. Bu tür yapılan yeminin günahı çoktur. Buna keffâret kifâyet etmez. Çok tevbe istiğfar etmelidir.

Bir kimseye zorla yemin ettirilse, yemin olur ve bir kimseye yapmış olduğu yemini zorla bozdurulsa, keffâret vâcib olur. Çünkü bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثٌ جِدُّهُنَّ جِدٌّ وَهَزْلُهُنَّ جِدٌّ: النَّكَاحُ وَالطَّلَاقُ وَالْيَمِينُ.

"Üç şey vardır ki ciddileri de ciddidir, şakaları da ciddidir. Bunlar: Nikah, talak ve yemindir."[3]

Yeminini bozan kimse; Sûre-i Mâide, Âyet 89'da geçtiği üzere şu üç şeyden biri ile keffâretini yerine getirir:

- Bir köle azat etmek, on fakiri giydirmek ve on fakiri sabah akşam doyurmak. Bunlardan hiçbirine gücü yetmeyen kimse ise, arka arkaya üç gün oruç tutar. Bu da fakirin keffâretidir.

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 2191.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 1, s. 603.

[3] el-Hidâye Tercümesi, c. 2, s. 174; Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 305.

Ayrıca bakınız: Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 9; Sünen-i Tirmizî, Talak 9; Sünen-i İbn-i Mâce, Talak 13.

لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٢٢٦) وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ (٢٢٧) فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ()

226-227. Zevcelerine cimâ etmemeye dair yemin edenler için, bekleme süresi dört aydır. Bu yeminlerinden süre dolmadan dönerlerse, şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhametlidir.* Fakat bu müddetin sonunda boşanmaya azmederlerse, şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Bu durum, kişinin karısına dört ay veya daha fazla bir süre için veyahut süresiz olarak yaklaşmamaya dair yemin etmesidir. Buna "İlâ" denir. Bu durumda olan kişi, dört ay geçer de, karısına yanaşmamış olursa, kadın kendisinden bir bâin talak ile boş olur. Bu kimse ancak karısının rızâsı olursa, tekrar mehir belirleyerek nikah yapabilir.

Bu hususta Süheyl İbn-i Ebû Sâlih'den, o da babasından şöyle nakletmiştir:

سَأَلْتُ إِتْنِي عَشْرَ رَجُلًا مِنَ الصَّحَابَةِ عَنِ الرَّجُلِ يُؤْلِي مِنْ امْرَأَتِهِ فُكُلَهُمْ يَقُولُ لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ حَتَّى تَمُضِيَ الْأَرْبَعَةَ الْأَشْهُرَ فَيُوقِفَ فَإِنْ فَاءَ وَإِلَّا طَلَّقَ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن سهيل بن ابى صالح عن ابيه)

Sahâbîden on iki kişiye, karısıyla cinsî münâsebette bulun-mamaya yemin eden kişinin durumunu sordum. Hepsi de: "Dört ay geçinceye kadar ona bir şey yoktur, bu sürenin sonunda tutulur, şâyet dönerse ne alâ, değilse boş olur" dediler.[1]

Âyet-i Kerîme'ye göre, bu şekilde yeminde bulunan kişi, dört ay dolmadan hanımına yaklaşırsa, yeminini bozduğu için keffâret gerekir.[2] Keffâreti yerine getirdiğinde, yaptığı yeminin hükmü düşmüş olur. Böylece hanımına geri dönebilir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

إِذَا حَرَّمَ الرَّجُلُ عَلَيْهِ امْرَأَتَهُ فَهِيَ يَمِينٌ يُكْفَرُهَا وَقَالَ {لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ} (خ م عن ابن عباس)

Kim hanımını kendine haram kılarsa, bu söz bir yemindir. Bu durumdaki kişi,

yemin keffâretini yerine getirir. Allah’u Teâlâ: "Yemin olsun ki Resûlullah’ta, Allah’a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah’u Teâlâ’yı çok zikredenler için güzel bir numune vardır"[3] diye buyuruyor.[4]

Hiz. Âişe Radiyallâhu anhâ da şöyle buyurmaktadır:

آلى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ نِسَائِهِ وَحَرَّمَ فَجَعَلَ الْحَرَامَ حَلَالًا وَجَعَلَ فِي الْيَمِيْنِ كَفَّارَةً (ت عن عائشة)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hanımlarına yaklaşmamaya yemin etti ve haram kıldı. Böylece helâl olan bir şeyi kendisine haram kılmıştı. Sonra keffâret karşılığında yeminini bozdu."[5]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 1, s. 606.

[2] Yemin kefaretiyle ilgili bir önceki Âyet-i Kerîme’nin izahına bakınız.

[3] Sûre-i Ahzâb, Âyet 21.

[4] Sahih-i Buhârî, Talak 8; Sahih-i Müslim, Talak 3 (19).

[5] Sünen-i Tirmizî, Talak 21.

وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٢٢٨)

228. Boşanmış kadınlar, kendi kendilerine üç hayız müddeti beklesinler. Bunlardan hâmile olanlar, Allah’a ve âhiret gününe îman ediyor iseler, onların rahimlerinde Allah’ın yarattığını gizlemeleri helâl olmaz. Kocaları bu süre içinde barışmak isterlerse, onları geri almaya daha çok hak sahibidirler. Kocaların kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi, kadınların da kocaları üzerinde hakları vardır. Fakat kocanın hakkı bir derece daha üstündür. Allah’u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Hâmile olan kadınların iddeti; gerek boşanmış olsun, gerek kocaları ölmüş olsun, gerek hür gerek câriye olsun doğum yapmalarıyla biter. Eğer boşanmış kadın adet görenlerden ise, iddeti üç defa adet görmesi ile biter. Fakat Sûre-i Talâk, Âyet 4’te de geçtiği üzere, küçük yaşta veya büyük olduğu halde adet

görmeyenlerden ise iddeti üç aydır.

Âyet-i Kerîme’de geçen iddetin süresi ile ilgili olarak Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu, şu hâdiseyi anlatmıştır:

أَنَّهُ كَانَ عِنْدَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَجَاءَ رَجُلٌ وَأَمَرَهُ، فَقَالَ: طَلَّقْتُهَا ثُمَّ رَاجَعْتُهَا، فَقَالَتِ الْمَرْأَةُ: أَمَا أَنَّهُ لَمْ يَحْمِلْنِي الَّذِي كَانَ مِنْكَ أَنْ أُحَدِّثَ الْأَمْرَ عَلَى وَجْهِهِ، فَقَالَ عُمَرُ: حَدِّثْنِي، فَقَالَتْ: طَلَّقْتَنِي، ثُمَّ تَرَكَنِي حَتَّى إِذَا كُنْتُ فِي آخِرِ ثَلَاثِ حِيضٍ، وَانْقَطَعَ عَنِّي الدَّمُ، وَضَعْتُ غُسْلِي، وَرَدَدْتُ بَابِي، وَبَزَعْتُ ثِيَابِي، فَقَرَعَ الْبَابَ، قَالَ: قَدْ رَجَعْتُكَ قَدْ رَجَعْتُكَ فَتَرَكَتُ غُسْلِي، وَلَبِستُ ثِيَابِي، فَقَالَ عُمَرُ: مَا تَقُولُ فِيهَا يَا ابْنُ أُمِّ عَبْدِ اللَّهِ؟ فَقُلْتُ: أَرَأَيْتَ أَهَقُ بِهَا مَا دُونَ أَنْ تَحِلَّ لَهَا الصَّلَاةُ، فَقَالَ عُمَرُ: نَعَمْ مَا رَأَيْتَ، وَأَنَا أَرَى ذَلِكَ. (طب عن عبد الله بن مسعود)

Ben, Hz. Ömer’in yanında iken karısıyla beraber adamın biri geldi ve dedi ki: "Karımı boşadım (sonra da ona geri döndüm)." Kadın ise şöyle dedi: "Ben olayın doğrusunu olduğu gibi anlatayım."

Hz. Ömer, anlat diye karşılık verince, Kadın:

- Beni boşadı ve üçüncü hayzımın sonuna kadar beni bıraktı. Kan benden kesilince yıkanmak için hazırlandım. Kapımı kapadım ve giysilerimi çıkardım. Bunun üzerine kendisi kapıyı çaldı ve "Seni kendime geri döndürdüm, seni geri döndürdüm" dedi. Bu sebeple elbiselerimi geri giydim." Hz. Ömer bana:

- Ey Ümmü Abd’in oğlu! Bu konuda ne dersin? diye sordu. Ben:

- Namaz kılması kendisine helâl olmadan kocasının kendisini geri döndürmeye hakkı var gibi görüyorum, dedim. O da:

- En güzelini dedin ki, ben de aynı şekilde düşünüyorum, karşılığını verdi.[1]

Boşanma hakkında geniş bilgi için Sûre-i Talâk, Âyet 1’in izahına bakınız.

[1] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 4422.

الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَاِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ اَوْ تَسْرِيحٍ بِاِحْسَانٍ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ اَنْ تَاْخُذُوا مِمَّا اَتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا اِلَّا اَنْ يَخَافَا اِلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللّٰهِ فَاِنْ خِفْتُمْ اِلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللّٰهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهٖ تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ (فَلَا تَعْتَدُوْهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللّٰهِ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ) (٢٢٩)

229. Ric’i (geri dönüşü olan) boşama iki defadır. Bunlardan sonraki hüküm, ya

iyilikle tutmak ya da güzellikle bırakmaktır. Zevcelerinize verdiğiniz mehri onlardan geri almak size helâl olmaz. Şâyet erkek ve kadın, Allah'ın hudûdunu hakkıyla koruyamamaktan korkarsa, siz de onların Allah'ın hudûdunu hakkıyla yerine getiremeyeceklerinden korkarsanız, kadının fidyeye vererek (mehrini iade ederek) kocasından ayrılması ve erkeğin de bu fidyeyi alması günah değildir. Allah'ın hudûdu budur. Onu çiğneyip aşmayın. Allah'ın hudûdunu çiğneyip aşanlar zâlim olurlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Hz. Âişe annemizin şöyle dediği nakledilmiştir:

Erkek hanımını boşamak isteyince, hemen boşuyordu. Erkek, yüz ve hattâ daha çok kereler de boşamış olsa, iddeti içerisinde iken, döndüğü takdirde kadın yine de onun hanımı olmaya devam ediyordu. Bu hâl şu hâdiseye kadar devam etti. Bir adam: "Vallâhi! Seni ne tam boşayacağım ne de himâyeme alacağım, ebedî şekilde böyle tutacağım" dedi. Kadın: "Bu nasıl olur?" deyince, adam: "Seni boşayacağım, iddetin bitmek üzere iken geri döneceğim ve bu böylece devam edip gidecek" dedi. Kadın, bunun üzerine Hz. Aişe'ye gidip durumu haber verdi.

فَسَكَتَتْ عَائِشَةُ حَتَّى جَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَتْهُ فَسَكَتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى نَزَلَ الْقُرْآنُ {الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَاِمْسَاكِ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ} قَالَتْ عَائِشَةُ فَاسْتَأْنَفَ النَّاسُ الطَّلَاقَ مُسْتَقْبَلًا (مَنْ كَانَ طَلَّقَ وَمَنْ لَمْ يَكُنْ طَلَّقَ) (ت عن عائشة)

Hz. Âişe, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gelinceye kadar cevap vermedi. Gelince de durumu ona anlattı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de sükût etti. Derken Allah'u Teâlâ bu konuda: "Ric'i (geri dönüşü olan) boşama iki defadır. Bunlardan sonraki hüküm, ya iyilikle tutmak ya da güzellikle bırakmaktır..." diye devam eden Sûre-i Bakara, Âyet 229'u indirdi. Hz. Âişe dedi ki: "O günden itibaren insanlar bu yeni talaka yöneldiler, boşayan daboşamayan da." [1]

Yine bu hususta Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّي أَسْمَعُ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ (الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ) فَأَيُّنَ الثَّالِثَةَ قَالَ إِمْسَاكِ (بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ) (در عن انس)

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Yâ Resûlallah! Allah'u

Teâlâ'nın, "Ric'i (geri dönüşü olan) boşama iki defadır" diye buyurduğunu işittim. O halde üçüncüsü nerede?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Üçüncüsü, güzellikle tutmak veya güzellikle bırakmaktır."
[2]

Abdullah b. Mes'ud Radiyallâhu anhu da, bu Âyet-i Kerîme'nin izahında şöyle buyurmuştur: Erkek, hanımını temizlenme hâlinde, kendisine yaklaşımdan bir talakla boşar, sonra onu bırakır. Kadın ikinci kez âdet görüp temizlenince, dilerse onu bir talakla daha boşar, bundan sonra ona dönmek isterse, tekrar onu hanımı kabul eder. Dilerse onu boşar yahut da onu bırakır. Kadın üç kere âdet görmüş olur ve böylece kocasından tamamen ayrılmış olur.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Kadının fidyeye vererek (mehrini iade ederek) kocasından ayrılması ve erkeğin de bu fidyeyi alması günah değildir " diye geçtiği üzere; kadın, kocasının kendisine verdiği mehri iade etmesi durumunda kocasından ayrılabilir. Nitekim Hz. Ali, Rebi' b. Enes, Hasan-ı Basrî Hazretleri ve diğer bâzı âlimlere göre; kocasından ayrılmak isteyen kadının, boşama karşılığında vereceği bedel, erkeğin ona verdiği mehirten fazla olamaz. Bu zâtlar görüşlerine delil olarak, Âyet-i Kerîme'de zikredilen, "Zevcelerinize verdiğiniz mehri onlardan geri almak size helâl olmaz" ifadesini zikretmişlerdir. Zîrâ bu ifade, erkeğin, kadının rızâsı olmaksızın verdiği mehri geri alıp onu boşamasının haram olduğunu beyan etmektedir. Bundan anlaşılıyor ki, kadının, rızâsı ile boşanmayı istemesi hâlinde vereceği fidyeye, bu ifadede geçen bedeldir. O da evlenirken erkekten aldığı mehir miktarıdır. Erkeğin bu miktardan fazla alması helâl değildir. Yine bu zâtlar, görüşlerine ikinci bir delil olarak da, şu Hadis-i Şerif'i zikretmişlerdir:

أَنَّ ثَابِتَ بْنَ قَيْسٍ بَنَ شَمَّاسٍ كَانَتْ عِنْدَهُ زَيْنَبُ بِنْتُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَرْزَةَ وَكَانَ أَصْدَقَهَا حَدِيثًا فَكَرِهَتْهُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْتَرُدِّينَ حَدِيثَهُ النَّبِيُّ أَعْطَاكَ. قَالَتْ نَعَمْ وَزِيَادَةً. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَّا الزِّيَادَةُ فَلَا وَلَكِنْ حَدِيثَهُ. قَالَتْ نَعَمْ. فَأَخَذَهَا لَهُ وَخَلَّى سَبِيلَهَا (قط عن ابو الزبير)

Sâbit b. Kays'ın yanında Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl'un kızı bulunuyordu. Sâbit ona mehir olarak bir bahçe vermişti. Sâbit'in zevcesi; aralarındaki huzursuzluk sebebiyle (kocasından ayrılmak için) Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi (durumu anlattı). Peygamberimiz de ona dedi ki: "Kocanın mehir olarak sana verdiği bahçeyi geri verir misin?" Sâbit'in hanımı: "Evet, fazlasını da verebilirim" dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in: "Fazlasına gerek yok, sâdece mehrin olan bahçeyi vermek yeterli"

buyurması üzerine Sâbit'in hanımı: "Evet" diyerek kabul etti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de, kadından mehrini alıp Sâbit'e verdi ve kadını salıverdi.[3]

Mehir hakkında geniş bilgi için de Sûre-i Nisâ, Âyet 4'ün izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Talak 16; İmam Mâlik, Muvatta, Talak 80.

[2] Sünen-i Dârukutnî, Hadis No: 3934.

[3] Sünen-i Dârukutnî, Hadis No: 3672.

فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمْ أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ (
يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ) (٢٣٠)

230. Eğer koca, zevcesini üçüncü defa boşarsa, kadın başka biriyle evlenmedikçe ilk kocasına helâl olmaz. O evlendiği kişi de onu boşarsa ve önceki kocası ile kadın, Allah'ın hudûdunu hakkıyla yerine getireceklerine kanaat ederlerse, o zaman tekrar evlenmelerinde bir günah yoktur. İşte bunlar, Allah'ın hudûdudur. Allah'u Teâlâ, bunları bilen bir topluluk için beyan eder.

İzah: Bir kimse zevcesini üç talakla boşamışsa, bundan sonra o kadını geri alamaz. Ancak o kadınla tekrar evlenebilmesi için Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi, kadın normal şartlarda başka biriyle evlenir ve o kişi de ölürse veya onunla da geçinemeyip ayrılırsa, o zaman önceki kocasıyla dilerse tekrar evlenebilir.

Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا طَلَّقَ امْرَأَتَهُ ثَلَاثًا فَتَزَوَّجَتْ فَطَلَّقَ فَسُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَحِلُّ لِلْأَوَّلِ قَالَ لَا حَتَّى يَذُوقَ (عُسَيْلَتَهَا كَمَا ذَاقَ الْأَوَّلُ) (خ م عن عائشة)

Bir adam hanımını üçtalakla boşadı. Kadınla bir başka adam evlendi, ancak bu adam da kadını temastan önce boşadı. Kadın tekrar önceki kocasına dönmek istemişti. Resûlullah Sallallahu aleyhi ve sellem'e bu hususta sorulunca, buyurdu ki: "Hayır! İkincisi kadının balcağızından tatmadıkça önceki tadamaz!"[1]

Hulle yapan hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَعَنَ اللَّهُ الْمُحَلَّلَ وَالْمُحَلَّلَ لَهُ (د) عَنْ عَلِيٍّ عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ

"Hulle yapana da, yaptırana da Allah lânet etsin."[2]

İbn-i Melek, Menar Şerhi'nde; "Nikah, devamlı olarak meşrû kılınmıştır. Ayrılmak kastıyla nikâh yapılırsa ödünç elbise gibi olacağından, lânet, hulleci içindir. Kendisine hulle yapılan için de böyle bir nikâha sebep olduğundandır. Burada lânetten murad, bunların alçak olduklarını ortaya koymaktır."[3]

Yani Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, karısını başkasına dolaylı yoldan menfaat veya para karşılığında anlaşılarak birkaç gün hulle diye verip, tekrar alması durumunu söylemiştir. Yoksa Allah'ı Teâlâ'nın, alabilirsiniz, diye müsaade ettiğine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem lânet etmez. Bu Hadis-i Şerif, anlaşma yoluyla hulle yapılamayacağını gösteriyor. Nitekim İmam Ebû Yusuf; hulle şartıyla kıyılan nikah muvakkat (geçici) olacağından, nikah fâsid olup, kadın birinci kocaya helâl olmaz, diye buyurmuş ve İmam Muhammed de; hulle şartıyla kıyılan nikah sahih olsa da birinci kocasına, kadın helâl olmaz, diye buyurmuştur.[4]

İşte bu sebeple imameyn kavline göre, şartlı olarak yapılan hulle sonucunda, kadın birinci kocasına kesinlikle helâl olmaz. Âyet-i Kerîme'de: "O evlendiği kişi de onu boşarsa" diye geçtiğinden de anlaşılıyor ki, yapılan evlilik normal olan, olağan bir evliliktir. Yani üç talakla boşanmış kadın, başkasıyla evlenir ve her ikisi de birbirlerinden memnun ise ömür boyu evlilikleri devam edebilir. Âyet-i Kerîme de geçen husus, ancak bu gibi evliliklerden sonra boşanma olursa, o zaman önceki kocasının o kadınla tekrar nikâh yapabileceğidir. Bu ise, nikâhı hafife alanlar için Allah'ı Teâlâ'nın verdiği bir cezâdır.

[1] Sahih-i Buhârî, Libas 6, Talak 4, 7, 37; Sahih-i Müslim, Nikah 17 (115 Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 49.

[2] Sünen-i Tirmizî, Nikah 27; Sünen-i Ebû Dâvud , Nikâh 16; Sünen-i İbn-i Mâce, Nikah 33.

[3] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 269.

[4] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 269.

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَهُنَّ أَجَلُهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرَّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا)

لَتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا وَادْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ
(مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ بِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ) (٢٣١)

231. Zevcelerinizi boşadığınızda, iddetleri tamam olacağı zaman, ya iyilikle tutun ya da iyilikle bırakın. Onlara zulmetmek için zarar vermek kastıyla tutmayın. Kim böyle yaparsa, nefesine zulmetmiş olur. Allah'ın âyetlerini alay konusu yapmayın. Allah'ın üzerinizdeki nîmetlerini ve size indirip onunla öğüt verdiği kitabı ve hikmeti yâd edin. Allah'tan korkun ve bilin ki, şüphesiz Allah'ı Teâlâ her şeyi hakkıyla bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi Sevr b. Zeyd ed-Diyâlî Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا كَانَ يُطَلِّقُ امْرَأَتَهُ ثُمَّ يُرَاجِعُهَا وَلَا حَاجَةَ لَهُ بِهَا وَلَا يُرِيدُ إِمْسَاكَهَا كَيْمَا يُطَوِّلَ بِذَلِكَ عَلَيْهَا الْعِدَّةَ لِيُضَارَّهَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِيَتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ يَعْظُمُ اللَّهُ ذَلِكَ (المالك عن ثور بن زيد الديلى)

Kişi karısını boşar, ona ihtiyacı olmadığı ve yanında da tutmak istemediği halde, sırf iddetini uzatıp ona zarar vermek için onu geri dönderirdi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Zevcelerinizi boşadığınızda, iddetleri tamam olacağı zaman, ya iyilikle tutun ya da iyilikle bırakın. Onlara zulmetmek için zarar vermek kastıyla tutmayın. Kim böyle yaparsa, nefesine zulmetmiş olur..." diye devam eden Sûre-i Bakara, Âyet 231'i indirdi.[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

طَلَّقَ رَجُلٌ امْرَأَتَهُ وَهُوَ يَلْعَبُ لَا يُرِيدُ الطَّلَاقَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوءًا فَالْزَمَهُ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الطَّلَاقَ) (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن ابن عباس)

Bir adam karısını boşadı. Halbuki o, eğleniyordu ve talakı kasdetmiyordu. Bunun üzerine Hakk Teâlâ: "... Allah'ın âyetlerini alay konusu yapmayın..." diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 231'i indirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de bu boşanmayı geçerli saydı.[2]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثٌ جِدُّهُنَّ جِدٌّ وَهَزْلُهُنَّ جِدٌّ: النِّكَاحُ وَالطَّلَاقُ وَالْيَمِينُ.

"Üç şey vardır ki ciddileri de ciddidir, şakaları da ciddidir. Bunlar: Nikâh, talak ve yemindir."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ طَلَّقَ أَوْ حَرَّمَ أَوْ نَكَحَ أَوْ أَنْكَحَ فَقَالَ إِنِّي كُنْتُ لَاعِبًا فَهُوَ جَادٌّ. (طب عن الحسن عن أبي الدرداء

"Kim karısını boşarsa veya sen bana haramsın derse, evlenir veya evlendirirse,

sonunda da ben bunları şakadan yaptım derse, bu ciddidir.”[4]

[1] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 4415.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 1, s. 630.

[3] el-Hidâye Tercümesi, c. 2, s. 174; Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 305. Ayrıca bakınız: Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 9; Sünen-i Tirmizî, Talak 9; Sünen-i İbn-i Mâce, Talak 13.

[4] Râmûz’ul-Ehâdis, s. 429/11.

وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُمْ بِالْمَعْرُوفِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَمُ زَكَاةُكُمْ وَأَطْهَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (٢٣٢) (

232. Zevcelerinizi boşadığınızda, onlar da iddetlerini tamamla-yınca, dînin hükümleri dairesinde nikah akdi için kendi aralarında anlaşılırsa, kocaları ile tekrar nikahlanmalarına mâni olmayın. Sizden Allah’a ve âhîret gününe îman edenler için bu hükümde nasihat vardır. Bu şekilde hareket etmek, sizin için daha faydalı ve daha temizdir. Allah’u Teâlâ (hakkınızda neyin hayırlı olduğunu) bilir, siz bilmezsiniz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebi Ma’kıl İbn-i Yesâr Radiyallâhu anhu’dan şöyle anlatılmıştır:

كَأَنِّي لِي أُخْتُ تُحْطَبُ إِلَيَّ وَأَمْنَعُهَا مِنَ النَّاسِ فَأَتَانِي ابْنُ عَمٍّ فَأَنكَحْتُهَا إِيَّاهُ فَاصْطَحَبَا مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ طَلَّقَهَا طَلَاقًا لَهُ رَجْعَةٌ ثُمَّ تَرَكَهَا حَتَّى انْقَضَتْ عِدَّتُهَا فَلَمَّا حُطِبْتُ إِلَيَّ أَتَانِي يَخْطُبُهَا مَعَ الْخُطَابِ فَقُلْتُ لَهُ: حُطِبْتُ إِلَيَّ فَمَنْعْتُهَا النَّاسَ فَأَتَرْتُكَ بِهَا فَرَوَّجْتُكَ ثُمَّ طَلَّقْتُهَا طَلَاقًا لَكَ رَجْعَةٌ ثُمَّ تَرَكَتُهَا حَتَّى انْقَضَتْ عِدَّتُهَا فَلَمَّا حُطِبْتُ إِلَيَّ أَتَيْتَنِي تَخْطُبُهَا مَعَ الْخُطَابِ! وَاللَّهِ لَا أَنْكَحُكَهَا أَبَدًا. قَالَ: فَفِي نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ الْآيَةُ قَالَ: فَكَفَرْتُ عَنْ يَمِينِي وَأَنْكَحْتُهَا إِيَّاهُ. (خ د ت عن معقل بن يسار) وفي أخرى البخاري: فدعاه النبي صلى الله عليه وسلم فقرأها عليه فترك الحمية واستقاد الأمر الله عز وجل.

Benim bir kız kardeşim vardı. Evlenmek için bana mürâcaat edenler oldu. Fakat kimseye olumlu cevap vermiyordum. Derken amcamın oğlu istedi. Kız kardeşimi ona nikâhladım. Allah’ın dilediği kadar bir müddet beraber yaşadılar. Sonra amcamın oğlu onu talak-ı ric’i ile boşadı. Ancak tekrar almadan terketti. İddeti tamamlandı. Kız kardeşimle evlenmek isteyenler bana mürâcaat edince

amcamın oğlu da, mürâcaat ederek tekrar almak istedi. Kendisine: "Daha önce de çok isteyenler oldu, kimseye vermedim, seni hepsine tercih ederek sana verdim, seninle evlendirdim. Sen onu talak-ı ric'i ile boşadın. Geri alma hakkın olduğu halde, onu terkettin ve iddeti doldu. Başkaları istemeye gelince, sen de tâlip oldun. Vâllâhi! Onu aslâ sana vermeyeceğim" dedim. Hz. Ma'kıl der ki: Bunun üzerine benim hakkımda şu âyet nâzil oldu: "Zevcelerinizi boşadığınızda, onlar da iddetlerini tamamlayınca, dînin hükümleri dairesinde nikah akdi için kendi aralarında anlaşılırsa, kocaları ile tekrar nikahlanmalarına mâni olmayın..."[1] Yine Hz. Ma'kıl şöyle ilâve eder: Bu âyet üzerine, yeminim için keffârette bulundum ve kız kardeşimi, eski kocasına nikahladım.[2]

Buhârî'nin bir rivâyetinde şöyle denir: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ma'kıl'ı çağırdı, âyeti kendisine okudu. Bunun üzerine o, hamiyeti[3] ve kızgınlığı bıraktı ve Allah'ın emrine boyun eğdi.[4]

Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle buyurmuştur:

نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي الرَّجُلِ يُطَلِّقُ امْرَأَتَهُ طَلْقَةً أَوْ طَلْقَتَيْنِ فَتَتَّقِضِي عِدَّتَهَا ثُمَّ يَبْدُو لَهُ تَزْوِجُهَا وَأَنْ يُرَاجِعَهَا، (وَتُرِيدُ الْمَرْأَةُ ذَلِكَ فَيَمْنَعُهَا أَوْلِيَاؤُهَا مِنْ ذَلِكَ فَتَنْهَى اللَّهَ أَنْ يَمْنَعُوهَا. (السيوطي، الدر المنثور عن ابن عباس

"Bu âyet, karısını bir veya iki talakla boşayıp kadının iddeti bittikten sonra onu nikâhına döndürüp, tekrar evlenmek isteyen erkek ile aynısını isteyen ancak velîleri izin vermeyen kadın hakkında nâzil olmuştur. Bu âyetle Allah'ı Teâlâ, kadının velîlerine, onun böylesi bir evlilik yapmasına engel olmamalarını bildirmiştir."[5]

[1] Sûre-i Bakara, Âyet 232.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Bakara 40; Sünen-i Ebû Dâvud, Nikah 21; Sünen-i Tirmizî, Tefsîr'ul-Kur'ân 3; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 489.

[3] Hamiyet; bir kimsenin ailesini koruma çabası, demektir.

[4] Sahih-i Buhârî, Talak 44.

[5] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 2, s. 606.

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنِمَّ الرِّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ)

بِالْمَعْرُوفِ لَا تَكْلَفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَزِيعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ (إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُم بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (۲۳۳)

233. Anneler, çocuklarını tam iki sene emzirsinler. Bu hüküm, emzirmenin tamamlanmasını isteyen içindir. Bu annelerin, hâl ve zamana münâsîp yiyecek ve giyecekleri babaya aittir. Çünkü hiçbir kimse gücünün üstünde bir şey ile mükellef olmaz. Ne bir anne çocuğu sebebiyle, ne de bir baba çocuğu sebebiyle zarara sokulmasın. (Babanın ölümü sebebiyle) mîrasçıya düşen de baba üzerine düşen vazife gibidir. Baba ile anne istişâre ederek aralarında anlaşp, çocuğu iki seneden evvel süttten kesmek isterlerse, onlara bir günah yoktur. Çocuklarınızı bir sütanneye emzirtmek isterseniz, güzel bir şekilde ücretini verdiğiniz takdirde, size bir günah yoktur. Allah’tan korkun ve bilin ki, şüphesiz Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızın hepsini görür.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "Ne bir anne çocuğu sebebiyle, ne de bir baba çocuğu sebebiyle zarara sokulmasın" diye buyrulmaktadır. Yani taraflar, birbirlerinden gücünün üstünde bir şey istememelidir. Meselâ: Bir anne, çocuğunu emzirmeğe mecbur edilmemelidir. Kadın da çocuğunu emzirme karşılığında, erkeğin gücünün üstünde bir talepte bulunmamalıdır.

Süt hısımlığı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يَحْرُمُ مِنَ الرَّضَاعِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ قَلِيلُهُ وَكَثِيرُهُ (امام الاعظم المسند عن على

"Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, nesep ile hısımlıktan haram ettiğini, süt ile de haram etti. Bunun azı da çoğu da birdir."[1]

Bu sebeple süt kardeşi ve süt bacısı olanların evlenmemesine kesinlikle dikkat edilmesi gerekir. Kardeş yapan süttür. Bir kadının göğsünden emen ne kadar çocuk varsa, ister akrabası olsun, isterse tamamen yabancı olsun onlar birbirine kardeşirler.

Eğer aynı anneden sütü emmişlerse, birbirlerine bacı kardeşirler. Bir zehir bardağının damlası insanı öldürür. Bu zehirden bir damla da olsa sâdece yiyen ve içenler göz önüne alınır. Yemeyen ve içmeyene bir şey yoktur. Bir kadının sütünü başka bir çocuk emdi ise, o kadının sütünü emenlerle evlenmek aynen

zehir içmiş gibidir, haramdır. O sütü emmeyen, o zehirli kaptan hiç yememiş gibidir. Dolayısıyla alınıp verilmesinde bir mahzur yoktur, helâldir. Meselâ: Bir kız, bir kadından süt emse, bu kadının bütün çocukları ile süt kardeş olur. Fakat bu kadının çocukları, emen kızın diğer bütün kardeşleri ile evlenebilir. Yalnız bu süt emen kız, onlara süt kardeş olur.

Yine süt emen çocuğun, sütannesi ve sütbabası ile ve bunların anneleri, babaları, kardeşleri, çocukları ve her kuşaktan torunları ile evlenmesi ebedî haramdır. Bu çocuğun çocukları, bunun sütannesi veya sütbabası ile evlenemez. Çocuğun hanımı, çocuğun sütbabası ile ve çocuğun kocası da, çocuğun sütannesi ile evlenemez. Velhâsıl nikâh hususunda süt kardeş, öz kardeş hükmündedir.

Nikah hususunda öz kardeşlerin birbirleri arasındaki hüküm neyse, süt kardeşin hükmü de aynıdır. Bu sebeple kardeşlere nikâhı haram olan kişilerin, süt kardeşe de nikâhı haramdır.

Süt kardeşi olabilmesi için, süt müddeti İmam-ı Âzam Efendimize göre, iki buçuk yaşına kadardır. İmamı Muhammed ve İmam Yusuf’a göre ise bu müddet, iki senedir. Hanefi Mezhebi’nde genellikle imameyn kavli geçerlidir. Bu sebeple iki yaşından sonra çocuk süt hakkını geçmiştir. Süt’e ihtiyacı yoktur. Süt emse de olur, emmese de olur. Artık iki yaşını geçtikten sonra, süt emse de süt kardeşi sayılmaz, demektir.

Hanefi Mezhebi’nde, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan:

(مَا كَانَ فِي الْحَوْلَيْنِ وَإِنْ كَانَ مَصَّةً وَاحِدَةً فَهُوَ يُحَرِّمُ). (خرجه مالك عن ابن عباس)

”İki yıl içerisindeki emme tek bir emmeden ibâret de olsa bu, evlenmeyi haram kılar”[2] nakline göre, süt kardeşliği için tek emme yeterlidir.

Yine süt kardeşliği ile ilgili olarak Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ, şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعِنْدِي رَجُلٌ قَاعِدٌ فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَيَّ وَرَأَيْتُ الْغَضَبَ فِي وَجْهِهِ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ أَخِي مِنَ الرِّضَاعَةِ فَقَالَ أَنْظِرْنِ مَا إِخْوَانُكُنَّ وَمَرَّةً أُخْرَى أَنْظِرْنِ مَنْ إِخْوَانُكُنَّ مِنَ (الرِّضَاعَةِ فَإِنَّ الرِّضَاعَةَ مِنَ الْمَجَاعَةِ) (خ م عن عائشة)

Yanımda oturan bir erkek olduğu halde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem odama girdi. Bu hâl ona bir hayli ağır geldi ve rengi değişti, öfkesini yüzünden

okudum:

- Yâ Resûlallah! Bu benim süt kardeşimdir, dedim. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

- Siz kadınlar süt kardeşlerinizi iyi düşünün! Çünkü süt kardeşliği açlıktan dolayı hâsıl olur.[3]

Yani çocuğun annesi hasta olur veya ölürse, hazır mama imkânı da olmazsa, işte o zaman zaruret durumu olur. Bu sebeple çocuğun yaşaması için sütannesine emzirtilir. Bunun dışında rastgele emzirmek iyi değildir, demektir.

Yine Hz. Ali Kerremallâhu veche, "Onun bu taşıması ve süten kesilme müddeti otuz aydır"[4] diye geçen âyet ile "Anneler, çocuklarını tam iki sene emzirsinler"[5] diye geçen âyeti göz önünde bulundurarak, kadının hâmilelik müddetinin en az altı ay olabileceğine hüküm vermiş ve evlenen bir kadının en az altı ay ve sonrasında doğum yaparsa ondan zinâ cezâsını düşürmüştür.

[1] İmâm-ı Azam Ebû Hanife, Müsned, Hadis No: 280/1; Sünen-i Tirmizî, Radâ l.

[2] Kütüb-i Sitte, Hadîs No: 5676; İmam Mâlik, Muvatta, Radâ 4.

[3] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 5672; Sahih-i Müslim, Radâ 8 (32).

[4] Sûre-i Ahkaf, Âyet 15.

[5] Sûre-i Bakara, Âyet 233.

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ () عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فَبِئْسَ الْفَعْلُ فَبِئْسَ الْفَعْلُ فَبِئْسَ الْفَعْلُ فَبِئْسَ الْفَعْلُ فَبِئْسَ الْفَعْلُ فَبِئْسَ الْفَعْلُ (٢٣٤)

234. Sizden vefât edenlerin geride bıraktıkları zevceleri, kendi kendilerine dört ay on gün iddet beklesinler. Bu iddetlerini tamamlayınca, kendileri için meşrû bir sûrette yaptıkları işlerden dolayı size bir günah yoktur. Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, kocası ölen kadının dört ay on gün iddet beklemek zorunda olduğunu beyan etmektedir. Ancak kocası ölen kadın hâmile ise bunun

iddeti doğum yapması ile sona erer. Bu süre, doğumun meydana gelmesine göre dört ay on günden az da olabilir çok da olabilir.

Bu hususta Abdullah b. el-Erkam Hazretlerinden şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Sübey'a el-Eslemiye'nin kocası Sa'd b. Havle, karısı hâmile iken vefât etmişti. Kocasının vefâtından sonra çok geçmeden Sübey'a çocuğunu doğurdu. Lohusalık süresi bitince kendisini istemeye gelecekler için süslendi. Ebu's-Senâbil b. Ba'kek yanına girdi ve ona:

- Seni süslenmiş görüyorum, yoksa evlenmek mi istiyorsun? Allah'a yemin ederim ki, senin üzerinden dört ay on gün geçmedikçe evlenecek değilsin, dedi. Sübey'a durumu şöyle aktarıyor:

لِي ذَلِكَ جَمَعْتُ عَلَى نِيَابِي حِينَ أُمْسَيْتُ فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ فَأَقْتَنِي (بِأَنِّي قَدْ حَلَلْتُ حِينَ وَضَعْتُ حَمْلِي وَأَمَرَنِي بِالتَّزْوُجِ إِنْ بَدَأَ لِي (خ م عن عبد الله بن الأرقم الزهري

- Bana bunları söyleyince, akşam elbiselerimi topladım ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e giderek bu durumu kendisinden sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Çocuğumu doğurunca helâl olduğuna dair fetvâ verdi ve uygun görürsem evlenebileceğimi söyledi."[1]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zevcesi Ümmü Habibe (Radiyahallâhu anhâ)'dan şöyle nakledilmiştir:

لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُحْدَّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ إِلَّا عَلَى زَوْجٍ فَإِنَّهَا تُحْدُّ عَلَيْهِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا. (خ م عن أم حبيبة

"Allah'a ve âhiret gününe îman eden bir kadının kocasından başka bir ölü için üç günden fazla yas tutması helâl değildir. Lâkin kadın, kocasına karşı dört ay on gün üzüntüsünü belli edebilir."[2]

Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'nun kız kardeşi olan Fürey'a bint-i Mâlik Radiyallâhu anhâ şöyle anlatmıştır:

Kocam, kaçan kölelerini aramaya çıktı ve Kadûm tarafında onlara yetiştii. Köleler kocamı öldürdüler. Kocamın ölüm haberi geldi. Ben o sıralarda babamın evine uzak düşen Ensârın evlerinin birisinde ikâmet ediyordum. Bunun üzerine ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına gelerek:

فَقَلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ جَاءَ نَعْيُ زَوْجِي وَأَنَا فِي دَارٍ شَاسِعَةٍ عَنْ دَارِ أَهْلِي وَدَارِ إِخْوَتِي وَلَمْ يَدَعْ مَالًا يُنْفِقُ عَلَيَّ وَلَا مَالًا وَرِثْتُهُ وَلَا دَارًا يَمْلِكُهَا فَإِنْ رَأَيْتَ أَنْ تَأْذَنَ لِي فَأَلْحَقْ بِدَارِ أَهْلِي وَدَارِ إِخْوَتِي فَإِنَّهُ أَحَبُّ إِلَيَّ وَأَجْمَعُ لِي فِي بَعْضِ أَمْرِي قَالَ فَافْعَلِي إِنْ شِئْتِ قَالَتْ فَخَرَجْتُ قَرِيرَةً عَيْنِي لِمَا قَضَى اللَّهُ لِي عَلَى لِسَانِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى إِذَا كُنْتُ فِي الْمَسْجِدِ أَوْ فِي بَعْضِ الْحِجْرَةِ دَعَانِي فَقَالَ كَيْفَ زَعَمْتِ قَالَتْ فَقَصَصْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ امْكُثِي فِي بَيْتِكَ الَّذِي جَاءَ فِيهِ نَعْيُ زَوْجِكَ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ قَالَتْ فَأَعْتَدْتُ فِيهِ (أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا) هـ عَنْ الْفَرِيعَةِ بِنْتِ مَالِكٍ

"Yâ Resûlallah! Kocamın ölüm haberi geldi. Ben babamın evinden ve kardeşlerimin evinden uzak olan bir evdeyim. Kocam ne bana harcanacak bir mal, ne mîras yoluyla sahip olduğum bir mal, ne de sahibi olduğum bir ev bıraktı. Babamın evine ve kardeşlerimin evine taşınmama izin verirseniz şüphesiz bunu çok isterim ve bâzı işlerim yönünden iyi olur" diye müsaade istedim. Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Dilersen taşın" buyurdu. Furay'a demiştir ki:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in dili ile Allah'ın benim için verdiği bu hükme sevinçli olarak Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzurundan ayrıldım. Nihâyet ben mescitte veya evin sahanlığında iken Resûlü Kirâm Efendimiz beni geri çağırarak: "Sen nasıl söyledin?" buyurdu. Furay'a demiştir ki: "Ben de söylediklerimi tekrar anlattım." Bunun üzerine O, bana: "Yazılı iddet süresi tamamlanıncaya kadar, sen kocanın ölüm haberini aldığın evinde dur" buyurdu. Furay'a demiştir ki: "Ben o evde dört ay on gün iddet olarak durdum." [3]

Resûlü Ekrem'in ilk önce izin verip sonra izni geri almasının nedeni, kadının durumu arzettiği zaman, onun bahsi geçen evden taşınmasını önce zaruri görmüş, fakat daha sonra onu tekrar çağırıp iyice soruşturunca, zaruri bir durumun olmadığına kanaat getirmiş olması olabilir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Bu iddetlerini tamamlayınca, kendileri için meşrû bir sûrette yaptıkları işlerden dolayı size bir günah yoktur" diye buyrulmaktadır. Yani, onlar iddet sürelerini tamamlayınca, meşrû sûrette süslenmelerinden veya başkasıyla evlenmeğe aday olmalarından dolayı, Ey onların velileri ve Ey Müslümanlar! Sizin üzerinize bir günah yoktur. Artık bundan sorumlu olmazsınız, demektir.

[1] Sahih-i Buhârî, Megâzi 8; Sahih-i Müslim, Talak 8 (56).

[2] Sahih-i Buhârî, Cenâiz 30.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Talak 8; Sünen-i Nesâî, Talak 60-62.

وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خُطْبَةِ النَّسَاءِ أَوْ أَكْنَنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عِلْمَ اللَّهِ أَنْكُمْ سَتَذَكَّرُونَ هُنَّ (وَلَئِنْ لَا تُؤَاغِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا وَلَا تَعْزُمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ (وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ۚ ۲۳۵)

235. Kocalarının vefâtıyla iddet bekleyen kadınlarla nikâhlanmaya tâlip olursanız, bunu gizli bir şekilde söylemeniz veya gönlünüzde bunu tutmanızda bir günah yoktur. Allah’u Teâlâ bilir ki, sizler (böyle durumlarda sabır ve sukûnet edemez) onlara mutlaka rağbetinizi belli edersiniz. Onlarla gizlice vaadleşmeyin. Ancak meşrû bir şey konuşmanız müstesnâ. İddetleri tamam olmadıkça, onlarla nikaha azmetmeyin. Bilin ki, şüphesiz Allah’u Teâlâ gönüllerinizde olanı hakkıyla bilir. O’nun azâbından korkun ve bilin ki, şüphesiz Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, Halîm’dir (cezâ vermekte acele etmez).

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: "Onlarla gizlice vaadleşmeyin. Ancak meşrû bir şey konuşmanız müstesnâ" diye geçen ifadededen maksat, onlarla zinâ ve çirkin bir fiil için anlaşmayın. Onlarla meşrû yollarla konuşun, demektir.

Yine bu Âyet-i Kerîme’de: "İddetleri tamam olmadıkça, onlarla nikaha azmetmeyin" diye buyrulmaktadır. Bu sebeple boşanan bir kadın, iddet müddetini tamamlamadan başka birisiyle evlenemez. Kocasını ölen kadının iddet süresi, dört ay on gündür. Ancak, kocasını ölen bir kadın ile evlenmek isteyen erkek, evlenme isteğini iddet müddeti içerisinde kadına belli edebilir. Bu hüküm boşanmış olan kadın için de geçerlidir. Kadın boşandığında, üç hayız devresi olan iddet müddetini beklemesi gerekir. Boşanan kadın, iddet müddetini tamamlamadan başka biriyle evlenemez.

Bu hususta Fâtıma bint-i Kays Radiyallâhu anhâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Kocasını Ebû Amr İbn-i Hafs, kendisini üç talâkla boşamasının akabinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Fâtıma Bint-i Kays’ın, İbn-i Ümmü Mektûm’un evinde iddet beklemesini emretmiş ve ona:

إِذَا حَلَلْتَ فَأَذْنِينِي فَأَذْنَنُ فَخَطَبَهَا مُعَاوِيَةُ وَأَبُو جَهْمٍ وَأَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

أَمَّا مُعَاوِيَةُ فَرَجُلٌ تَرَبُّ لَا مَالَ لَهُ وَأَمَّا أَبُو جَهْمٍ فَرَجُلٌ ضَرَّابٌ لِلنِّسَاءِ وَلَكِنْ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ فَقَالَتْ بِيَدِهَا هَكَذَا أُسَامَةُ أُسَامَةُ فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَاعَةُ اللَّهِ وَطَاعَةُ رَسُولِهِ خَيْرٌ لَكَ قَالَتْ فَتَزَوَّجْتُهُ (فَاغْتَبَطْتُ م) عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ

"İddetin bittiğinde bana haber ver" demiştir. Fâtıma Bint-i Kays iddetini tamamlayınca, Muâviye b. Ebû Süfyan, Ebû Cehm ve Usame b. Zeyd ona talip olmuşlar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Muâviye, malı olmayan fakir bir adamdır. Ebû Cehm ise, kadın döven bir kimsedir. Fakat Usâme b. Zeyd farklı!" buyurdu.

Fâtıma Bint-i Kays eliyle işâret ederek (beğenmeyerek): "Usâme, Usâme!" demiş.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Fâtıma Bint-i Kays'a: "Allah'a itaat etmek ve Resûlüne itaat etmek senin için daha hayırlıdır" buyurdu. Bunun üzerine ben, Usâme ile evlendim ve bu evliliğimden çok memnun oldum.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Talak 6 (36).

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَى الْمَوْسِعِ قَدَرُهُ (وَعَلَى الْمُفْتَرِ قَدْرُهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ) (٢٣٦)

236. Eğer kadınları, kendilerine dokunmadan veya onlara mehir takdir etmeden boşarsanız, size bir günah yoktur. Ancak onları faydalandırın. Zengin kendi imkânına göre, fakir de kendi imkânına göre, uygun bir şekilde onlara bir mut'a versin. Bu, muhsinler üzerine bir haktır.

İzah: Hanefi Mezhebi'ne göre, halvet-i sahiha (karı ile kocanın hiçbirinde cinsî yakınlığa mâni bir sebep olmadığı halde, kimsenin göremeyeceği bir yerde beraber bulunmaları) cinsî yakınlık yerine geçer. Nikâh kıyılırken mehir söylenmez yahut mehir olmamak üzere nikâh kıyılırsa, cinsî yakınlıkta yahut halvet-i sahiha da bulunmakla mehr-i misil (herhangi bir sebeple dînî nikah sırasında belirlenmeyip daha sonra kadının baba soyundan, yoksa akran veya emsali arasında dengi olan birine verilmiş mehirden örnek alınarak tayin edilen mehir) lâzım olur. Cinsî yakınlıkta bulunmadan yahut halvet-i sahihada bulunmadan önce kadını boşarsa, sahih olan kavle göre; erkeğin hâli itibar edilerek kadına mut'a verilmesi lâzımdır. Mut'anın lâzım olması Sûre-i Bakara, Âyet 236 ile sâbittir.[1]

"Mut'a" kelimesinden maksat; kişinin hâline göre cimâ olmadan boşadığı kadına mal veya para vermesi; durumu zayıf olanın da gücüne göre elbise veya başörtüsü gibi bir şeyler vermesi lâzım, demektir.

Mut'a hakkında Ebû Useyd Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

تَزَوَّجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُمَيْمَةَ بِنْتَ شَرَّاحِيلَ فَلَمَّا أُدْخِلَتْ عَلَيْهِ بَسَطَ يَدَهُ إِلَيْهَا فَكَأَنَّهَُا كَرِهَتْ ذَلِكَ
(فَأَمَرَ أَبَا أُسَيْدٍ أَنْ يُجَهِّزَهَا وَيَكْسُوَهَا ثَوْبَيْنِ رَازِقَيْنِ) (خ) عن أبي عسید

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Şerahil'in kızı Ümeyme ile evlendi. Ümeyme, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına konulduğunda, Resûlü Kirâm Efendimiz elini ona uzattı, o da bundan hoşlanmadı. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Useyd'e, Ümeyme'nin çeyizinin hazırlanmasını ve kendisine mavi iki elbise giydirilmesini emretti ve kadını gönderdi." [2]

Özetle boşanan kadın dört kısımdır:

Birincisi: Mehir belirlenmeyip kendisine cinsî yakınlıkta bulunulmadan boşanan kadındır ki, ona ancak mut'a vâcib olur.

İkincisi: Mehir belirlenip kendisine cinsî yakınlıkta bulunulmuş olarak boşanan kadındır ki, buna belirlenen vâcib olan mehir verildikten sonra fazla olarak mut'a vermek müstehaptır.

Üçüncüsü: Mehir belirlenmeyip kendisine cinsî yakınlıkta bulunulduktan sonra boşanan kadındır ki, ona mehr-i misil verdikten sonra fazla olarak mut'a vermek müstehaptır.

Dördüncüsü: Mehir belirlenip kendisine cinsî yakınlıkta bulunulmadan boşanan kadındır ki, ona mehrin yarısını verdikten sonra mut'a vermek müstehap değildir. [3]

[1] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 227.

[2] Sahih-i Buhârî, Talak 3.

[3] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 229.

وَإِنْ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوا (الَّذِي بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (۲۳۷)

237. Eğer kadınlara mehir belirlediğiniz halde onlara dokunmadan boşarsanız, o zaman mehrin yarısı kadınındır. Ancak kadının veya nikâh bağı elinde bulunanın (kocanın) kendilerine ait olan kısmı bağışlamaları müstesnâ. Bağışlamakla takvâyâ daha fazla yaklaşmış olursunuz. Birbirinize iyilikte bulunmayı unutmayın. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

İzah: Nikahtan sonra cimâ olmadan boşanmayı anlatan bu âyet, nişandan dönenlerin durumunu da kapsar. Çünkü nişan töreninde, evlenecek çiftin velilerinden erkek tarafı şâhitler huzurunda kız tarafına "Allah'ın emri ve Peygamberin kavli üzere kızınızı oğlumıza istiyoruz" demesi, kız tarafının da "Biz de, Allah'ın emriyle verdik" demesiyle, nişanlanan çiftin de rızâları var ise, nikâhın şartları yerine gelmiş olur. Erkek tarafı nişandan dönerse, kızın mağdur olması nedeniyle bu âyette geçtiği gibi eğer mehir belirlenmişse, o mehrin ancak yarısını alabilir. Eğer mehir belirlenmemişse, kız tarafının şart olarak talep etmiş olduğu takılar da mehir hükmündedir. Bu takıların mehir hükmünde olması ise, kız tarafının şart koştuğundan dolayıdır. Bu sebeple kız tarafı bu takıların yarısını alabilir. Diğer yarısını ise erkek tarafına iade eder. Ancak ayrılma talebi kız tarafından gerçekleşirse, mehrin tamamını erkek tarafına iade etmesi gerekir. Mehrin hâricinde verilen hediyelere gelince, kız tarafı da erkek tarafı da karşılıklı olarak vermiş oldukları hediyeleri talep edebilirler. Eğer verilen hediyeler, yiyecek ve giyecek türünden bir şeyler ise, bunlar da kullanılmışsa, bunların talep edilmesi uygun değildir.

Âyet-i Kerîme'de: "Bağışlamakla takvâyâ daha fazla yaklaşmış olursunuz" diye geçtiği üzere, dilerse her iki tarafta haklarından ferâgat edip birbirlerine bağışlayabilirler.

Yine fıkıh kitaplarında "Evlilik talebi" anlamına gelen "Hıtbe" konusu anlatılmaktadır. Hıtbe kavram olarak, belirli bir kadınla evlenme isteğini açıklayarak, bunu kadına veya ailesine bildirmektir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا يَبِيعُ أَحَدُكُمْ عَلَى بَيْعِ أَخِيهِ وَلَا يَخْطُبُ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ إِلَّا أَنْ يَأْذَنَ لَهُ (حم خ عن ابن عمر

"Sizden biriniz Müslüman kardeşinin satışı üzerine satış yapmasın. Müslüman kardeşinin hıtbesi (evlenme teklifi) üstüne de, izni olmadıkça hıtbeye yapmasın (teklifte bulunmasın)."[1]

Bu Hadis-i Şerif'te geçen Hıtbeye, nişan töreni gibi değildir. Bu süreçte evlilik akdi yerine gelmemiştir. Çünkü evlilik akdinde, şahitler huzurunda iki tarafın Allah'ın emri ile birbirini istemesi şarttır. Hıtbeye de ise sâdece evlenme niyetinin belirtilmesi ve karşı tarafın da buna rızâlık durumu vardır. Bu durumda da nikâhın şartı yerine gelmemektedir.

[1] Ahmed bi Hanbel, Müsned, Hadis No: 4492; Sahih-i Buhâri, Nikâh 45, İmam Mâlik, Muvatta, Nikah 1.

(حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ) (٢٣٨)

238. Namazlara ve orta namaza devam edin ve huşû ile Allah'ın huzuruna durun.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Orta namaz"dan maksat, ikindi namazıdır. Bu hususta Hz. Ali Kerremallahu veche şöyle anlatmıştır:

كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ فَقَالَ مَلَأَ اللَّهُ قُبُورَهُمْ وَبَيُوتَهُمْ نَارًا كَمَا شَغَلُونَا عَنْ صَلَاةِ (الْوُسْطَى حَتَّى غَابَتِ الشَّمْسُ وَهِيَ صَلَاةُ الْعَصْرِ (خ م عن علي ابى طالب

Biz, Hendek Günü Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraberdik. O gün Resûlü Kirâm Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Bu kâfirler bizi orta namazdan alıkoydular. Tâ ki, güneş kaydı gitti. O namaz da ikindi namazıdır. Allah onların evlerini ve mezarlarını ateşle doldursun."[1]

Bu Hadis-i Şerif'e dayanarak birçok ulemâ ve İmam-ı Âzam, "Orta namaz"dan maksadın; "İkinci namazı" olduğunu beyan etmişlerdir.

Bir diğer Hadis-i Şerif'te de İbrâhim b. Yezid ed-Dımişkî Radiyallâhu anhu da şöyle anlatmıştır:

Ben, Abdulaziz b. Mervan'ın yanında oturuyordum. O, bir adama: "Ey filan! Falan adamın yanına git ve ona de ki: Sen Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den orta namaz hakkında ne işittin?" Bunun üzerine orada oturan bir adam şöyle dedi:

- Ben, küçük bir çocuk iken Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer, orta namazın ne demek olduğunu sormam için beni Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gönderdiler. O da:

فَأَخَذَ إصْبَعِي الصَّغِيرَةَ فَقَالَ هَذِهِ الْفَجْرُ وَقَبَضَ الَّتِي تَلِيهَا وَقَالَ هَذِهِ الظُّهْرُ ثُمَّ قَبَضَ الْإِبْهَامَ فَقَالَ هَذِهِ الْمَغْرِبُ ثُمَّ قَبَضَ الَّتِي تَلِيهَا ثُمَّ قَالَ هَذِهِ الْعِشَاءُ ثُمَّ قَالَ أَيُّ أَصَابِعِكَ بَقِيَتْ فَقُلْتُ الْوُسْطَى فَقَالَ أَيُّ صَلَاةٍ بَقِيَتْ قُلْتُ (الْعَصْرُ قَالَ هِيَ الْعَصْرُ). (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن إبراهيم بن يزيد الدمشقي)

- Benim serçe parmağımı tuttu ve "İşte sabah namazı budur." Sonra serçe parmağımın yanındaki parmağı tuttu, "Öğle namazı da budur" dedi. Sonra başparmağımı tuttu, "Yatsı namazı budur" dedi. Daha sonra onun yanındaki şehâdet parmağını tuttu, "Akşam namazı budur" dedi. Sonra da: "Hangi parmağın kaldı?" diye sordu. Dedim ki: "Orta parmağım." Buyurdu ki: "Hangi namaz kaldı?" Dedim ki: "İkinci namazı." Buyurdu ki: "İşte orta namaz budur." [2]

Diğer vakitler arasında, özellikle ikinci namazına devam edilmesi hususunun emredilmesinin hikmeti şöyle beyan edilmiştir:

Akşam, yatsı ve sabah namazları, insanların çoğunun işlerini bıraktıkları ve dinlendikleri vakitlerde olduğu için, onları kılmaları kendileri için bir zorluğa sebep olmaz. Öğlen namazı da sıcağın şiddetli anına rast geldiğinden, insanların istirahatı çekilme anlarında kılınır. Bu da onlar için zor değildir. İkinci namazı ise, insanların çalışmalarının yoğun olduğu bir zamana rastlar. Bu bakımdan onu ihmal etme durumu daha çoktur. Bu sebeple Allah'ı Teâlâ bütün namazlara devam edilmesini emrederken, özellikle de ikinci namazına devam etmelerini emretmiştir. İkinci namazına "Orta namaz" denmesinin sebebi ise, kendisinden önce iki vaktin, kendisinden sonra iki vaktin bulunması ve kendisinin beş vakit namazın tam ortasında olmasıdır.

İkinci namazı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الَّذِي تَقُوتُهُ صَلَاةُ الْعَصْرِ كَأَنَّمَا وَتَرَ أَهْلَهُ وَمَالَهُ) (خ م عن ابن عمر)

"İkinci namazını geçiren kimse, ailesi ve malı helâk edilmiş gibidir." [3]

[1] Sahih-i Buhârî, Daavât 57.

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 5, s. 196.

[3] Sahih-i Buhârî, Mevâkit'us-Salât 14; Sahih-i Müslim, Mesâcid 35 (200).

(فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَاتًا فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ (۲۳۹)

239. Namazlarınızı korkulu zamanlarda, yaya yahut binekli olarak kılın. Emin olduğunuz zaman da, bilmediğiniz şeyleri size öğreten Allah'ın öğrettiği üzere kılın.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere bu şartlarda kılınan namaza, Salât-ı Havf yani korkulu yerde namaz denir. Bu namazın nasıl kılınması gerektiğine dair Hanefi ve Şafii Mezhepleri arasında görüş farklılığı vardır.

İmam-ı Âzam Hazretleri, Âyet-i Kerîme'de geçen "Yaya" ifadesinin, "Ayakta durmak" anlamında olduğunu belirtmiş ve yürüyerek namaz kılmanın câiz olmadığını söylemiştir. Bu sebeple Hanefi ulemâsı bu Âyet-i Kerîme'ye: "Namazlarınızı, korkulu zamanlarda ayakta sâbit durarak veya binek üzerinde imâ ile kılın..." diye mânâ vermişlerdir.

İmam-ı Âzam Ebû Hanife Hazretleri, muharebe sırasında namazı normal şekilde durup kılma imkânı olmazsa, yaya olanlar namazı erteleyip sonra kaza ederler ve eğer binekli iseler binekleri üzerinde kılarlar, diye söylemiştir. Delil olarak ise Hendek Savaşı'nda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ikinci namazını kazâ ettiğine dair Hadis-i Şerif'leri beyan etmiştir.

Bu hususta nakledilen Hadis-i Şerif'lerden birisi Câbir Radiyallâhu anhu'dan şöyle anlatılmıştır:

أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ جَاءَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ بَعْدَ مَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ فَجَعَلَ يَسُبُّ كُفَّارَ قُرَيْشٍ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا كَذْتُ أَصْلِي الْعَصْرَ حَتَّى كَادَتْ الشَّمْسُ تَغْرُبُ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاللَّهِ مَا صَلَّيْتُهَا فَقُمْنَا إِلَى بُطْحَانَ فَتَوَضَّأَ لِلصَّلَاةِ وَتَوَضَّأْنَا لَهَا فَصَلَّى الْعَصْرَ بَعْدَ مَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ ثُمَّ صَلَّى بَعْدَهَا الْمَغْرِبَ (خ جابر بن عبد الله)

Hendek Savaşı'nda Ömer b. el-Hattab gelip, Kureyş kâfirlerine fenâ sözler söyledi ve "Yâ Resûlallah! Ben daha ikindiye kılmadım, güneş neredeyse batmak üzere" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Vallâhi! Ben de kılmadım" buyurdu. Sonra bir düzlüğe indi, abdest aldı ve güneş battıktan sonra önce ikindiye, daha sonra da akşam namazını kıldı.[1]

İmam Şâfii Hazretleri ise, Âyet-i Kerîme’de geçen "Yaya" ifadesinin "Yürümek" anlamında olduğunu söylemiş ve bu Âyet-i Kerîme’ye: "Namazlarınızı, korkulu zamanlarda yürüyerek veya binek üzerinde gider olduğunuz halde, imâ ile namazı kılın" diye mânâ vermiştir.[2]

Yine korku namazı hakkında Sûre-i Nisâ, Âyet 102 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Mevâkit’us-Salât 36, Megâzi 27.

[2] Hulâsât’ul-Beyân, c. 1, s. 435.

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ ((عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٢٤٠)

240. Sizden vefât edip de geride zevceler bırakanlar, onlara, belirledikleri evde bir yıl kalmaları şartıyla, bir yıllık geçimlerinin sağlanmasını vasiyet etsinler. Eğer onlar (bir yıl dolmadan kendi istekleriyle) çıkarlarsa, onların meşrû olarak yaptıkları şeylerden dolayı size bir günah yoktur. Allah’u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: İslâm’ın ilk yıllarında bir erkek vefât edince, karısı mîrasa nâil olamazdı. Ancak kocasının vefâtında evinden çıkmayıp orada bir sene kalırsa kocası, ona bu müddete ait nafakasını vasiyet etmekle mükellef idi. Kadın böyle beklerse bu nafakaya hak kazanırdı. Beklemez de daha evvel çıkarsa, bu nafakaya hakkı olmazdı. Daha sonra eşlerinden mîras almaları hakkındaki Sûre-i Nisâ, Âyet 12 nâzil olunca, bu Âyet-i Kerîme’nin hükmü kalkmış, nesh olmuştur.[1]

[1] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Bakara 45.

(وَلِلْمُطَلَّاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ (٢٤١) كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (٢٤٢)

241-242. Takvâ sahipleri üzerine, boşadıkları zevcelerine uygun şekilde bir mut’a vermeleri bir haktır.* Anlamanız için Allah’u Teâlâ, âyetlerini size işte böyle açıklar.

İzah: Takvâ üzere olan bir kimse, karısını şeriatın hükmünce boşayıp mehrini de verdikten sonra, fazladan Mut’a vermesi de lâzımdır. Mut’a hakkında geniş bilgi için de Sûre-i Bakara, Âyet 236’nın izahına bakınız.

لَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أَلَوْفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ (٢٤٣)

243. Binlerce kişi oldukları halde, ölüm korkusuyla yurtlarını terkedenleri görmedin mi? Allah'ı Teâlâ onlara: "Ölün" dedi. Sonra da onları diriltti. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, insanlara karşı elbette lütuf sahibidir. Lâkin insanların çoğu şükretmezler.

İzah: İmam Râzi Hazretleri, bu topluluğun İsrailoğullarından büyük bir taife olduğunu bildirir. Peygamberleri Hazkil Aleyhisselâm[1] onları Allah yolunda savaşa çağırmıştı. Onlar, ölümden korkarak firar etmişlerdi. Allah'ı Teâlâ da, bunlara vebâ hastalığı verdi. Hastalık sebebiyle yurtlarını terk ederek bir vâdiye geldiler. Allah'ı Teâlâ'nın: "Ölün" demesiyle hepsi birden öldüler. Bir zaman öylece kaldılar. Sonra Hazkil Aleyhisselâm; onları diriltmesi için Allah'a duâ etti. Allah'ı Teâlâ da, Peygamberinin duâsını kabul ederek, onları tekrar diriltti.

[1] Mûsâ Aleyhisselâm'dan sonra İsrailoğullarına gönderilen dördüncü Peygamberdir.

(وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (٢٤٤))

244. Ve Allah yolunda cihat edin. Bilin ki, şüphesiz Allah'ı Teâlâ her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Cihat hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَاسْأَلُوا اللَّهَ الْعَافِيَةَ فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ وَمُجْرِيَ السَّحَابِ وَهَازِمَ الْأَحْزَابِ اهْزِمْهُمْ وَانصُرْنَا عَلَيْهِمْ (خ م عن ابن أبي أوفى)

"Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı istemeyin! Allah'tan âfiyet (rahatlık, huzur, saadet) isteyin. Fakat düşman da karşınıza çıkarsa, o zaman da sebât-ı kadem edin (sağlam durup düşmandan kaçmayın) ve bilin ki Cennet kılıçların gölgesi altındadır. Kur'an'ı indiren, Tevrat'ı, İncil'i önceki Peygamberlere indiren Allah'ım! Bulutları rüzgârın önüne katıp da ordan oraya götürüp yağmur yağdıran Allah'ım! Müslümanlara yardım edip, İslâm düşmanlarını hezimete uğratan Allah'ım! Bu karşımızdaki kâfirleri hezimete uğrat! Onlara karşı bize yardım eyle, güç kuvvet ver de, onlara karşı gâlip gelelim!"[1] Âmin!

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

لَيْسَ الْجِهَادُ أَنْ يَضْرِبَ الرَّجُلُ بِسَيْفِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّمَا الْجِهَادُ مَنْ عَالَ وَالِدِيهِ وَعَالَ وَلَدَهُ فَهُوَ فِي جِهَادٍ (وَمَنْ عَالَ نَفْسَهُ يَكْفُهَا عَنِ النَّاسِ فَهُوَ فِي جِهَادٍ (كر والديلمى عن أنس

”Cihat, insanın yalnız Allah yolunda kılıç sallaması değildir. İnsanın annesine ve babasına bakması da cihattır. Evlâdına bakan da cihattadır. Başkasına muhtaç olmamak için helâlinden çalışan kimse de cihattadır.”[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Cihat 114; Sahih-i Müslim, Cihat 6 (19-21).

[2] Râmûz’ul-Ehâdis, s. 362/8.

مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصِطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٢٤٥) (

245. Kimdir o kimse ki, Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunur, Allah’u Teâlâ da o kimseye mükâfatını kat kat verir. Rızıkları daraltan ve genişleten Allah’tır. Ve O’na döndürüleceksiniz.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ”Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunur” diye buyrulmaktadır. Burada geçen ”Ödünç” ifadesi, Allah için yapılan ve karşılığı sâdece Allah’tan beklenen infak ve Allah için bir kimseye ödünç vermek anlamına gelmektedir.

Allah yolunda infak ile ilgili olarak Katâde Hazretleri şöyle buyurmuştur:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında adamın biri bu âyeti işitince, ”Ben Allah için ödünç veririm” dedi ve malına yöneldi. Malının en güzelinden tasaddukta bulundu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَنْفَقَ نَفَقَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ كُتِبَتْ بِسَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ (حم خريم بن فاتك الأسدی

”Her kim Allah yolunda bir şey harcarsa, ona yedi yüz katı yazılır.”[2]

Ödünç vermek ile ilgili de Şa’bî’den şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

اسْتَقْرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ رَجُلٍ تَمْرًا فَلَمْ يَقْرِضْهُ، وَقَالَ: لَوْ كَانَ هَذَا نَبِيًّا لَمْ يَسْتَقْرِضْ. فَأَرْسَلَ اللَّهُ إِلَى أَبِي الدَّحْدَاحِ فَاسْتَقْرَضَ مِنْهُ، فَقَالَ: وَاللَّهِ لَأَنْتَ أَحَقُّ بِي وَبِمَالِي وَوَلَدِي مِنْ نَفْسِي، وَإِنَّمَا هُوَ مَالُكَ، فَخَذَ مِنْهُ مَا شِئْتَ، وَاتْرُكْ لَنَا مَا شِئْتَ. فَلَمَّا تُوَفِّيَ ابْنُ الدَّحْدَاحِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (رُبَّ عَذَقٍ مُذَلِّلٍ لِابْنِ الدَّحْدَاحِ فِي الْجَنَّةِ) (أخرج ابن سعد عن الشعبي

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem adamın birinden borç hurma almak istedi. Ancak adam: "Bu, Peygamber olsaydı, borç istemezdi" deyip borç olarak istenen hurmayı vermedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, İbn'ud-Dehdâhe'yi çağırttı ve ondan borç istedi. Bunun üzerine İbn'ud-Dehdâhe: "Vallâhi, benim malımda ve çocuklarımda benden fazla hak sahibisin. Bu senin malındır, istediğin kadarını al, istediğin kadarını da bize bırak" dedi. İbn'ud-Dehdâhe vefât ettiği zaman, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, İbn'ud-Dehdâhe'nin Cennette erişebileceği nice salkımlar vardır" buyurdu.[3]

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında Abdullah İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ (قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: رَبِّ زِدْ أُمَّتِي فَنَزَلَتْ: مَنْ ذَا الَّذِي يَقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً قَالَ: رَبِّ زِدْ أُمَّتِي فَنَزَلَتْ: إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ (طَبِيبُ) (عن ابن عمر

"Mallarını Allah yolunda infak edenlerin misâli, yedi başak veren ve her başağında yüz tane bulunan bir tohum gibidir..."[4] diye geçen âyet nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Rabbim, ümmetime artır" buyurdu. Bunun üzerine "Kimdir o kimse ki, Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunur, Allah'ı Teâlâ da o kimseye mükâfatını kat kat verir..." diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 245 nâzil oldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yine: "Rabbim, ümmetime artır" buyurdu. Bunun üzerine de: "... Şüphesiz ki, sabredenlere mükâfatları hesapsız verilecektir"[5] diye geçen âyet nâzil oldu.[6]

Ebû Osman el-Nehdî Radiyallâhu anhu'dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Benden daha çok Ebû Hüreyre ile birlikte oturan kimse yoktur. O benden önce hacca gitti. Ben de ondan sonra yola çıktım. Basra halkının, Ebû Hüreyre'den Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in: "Allah'ı Teâlâ Mü'minin yaptığı bir iyiliği bin kere bin kat artırır (bir milyon iyilik sevabı verir)" buyurduğunu işittim. Ben: "Yazıklar olsun size, benden daha çok Ebû Hüreyre ile birlikte

oturan kimse yoktur ve ben bu Hadis-i Şerif'i işitmedim" dedim.

Ebû Osman el-Nehdî sözüne devamla şöyle anlatır:

Ona yetişmek üzere yola çıktım ve onun hacca gittiğini gördüm. Kendisinden bu Hadis-i Şerif'i almak için ben de hacca gittim ve onunla buluşarak, "Yâ Ebû Hüreyre! Basra halkının senden rivâyet ettiklerini işittiğim hadisın aslı nedir?" dedim. Ebû Hüreyre bana, "O ne ki?" dedi. Ben de: "Onlar, senin: "Allah'ı Teâlâ Mü'minin yaptığı bir iyiliğe bir milyon iyilik sevabı verir" dediğini iddia ediyorlar" dedim. Ebû Hüreyre:

- Yâ Ebû Osman! Buna şaşma; Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 245'te: "Kimdir o kimse ki, Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunur, Allah'ı Teâlâ da o kimseye mükâfatını kat kat verir..." Ve Sûre-i Tevbe, Âyet 38'de: "...Dünyâ hayatının menfaati, âhiretin yanında çok azdır" diye buyurmaktadır. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in:

(إِنَّ اللَّهَ لِيُضَاعِفُ الْحَسَنَةَ أَلْفِي أَلْفِ حَسَنَةٍ (حم عن أبي عثمان النهدي

"Allah'ı Teâlâ Mü'minin yaptığı bir iyiliği iki bin kere bin kat artırır (iki milyon iyilik sevabı verir)" buyurduğunu işittim.[7]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 3, s. 114.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18261.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 3, s. 113.

[4] Sûre-i Bakara, Âyet 261.

[5] Sûre-i Zümer, Âyet 10.

[6] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 645; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 3168.

[7] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7604, 10342; Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 2473; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 4, s. 422.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَأِ مِنْ بَنِي إِسْرَآءَ إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّ لَهُمْ ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ (
اللَّهِ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أَخْرَجْنَا مِنَ
(دِيَارِنَا وَابْنَانَا فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ) ٢٤٦

246. O zamanı bilir misin? ki, Mûsâ'dan sonra İsrailoğullarından bir cemaat, Peygamberlerine: "Allah yolunda savaşmak için bize bir hükümdar tayin et" dediler. Peygamberleri de: "Korkarım ki, savaşmak üzerinize farz olursa, savaşmaya yaklaşılmaz ve bu vaadinizi yerine getirmezsiz!" deyince, onlar: "Niçin Allah yolunda savaşmayalım? Halbuki vatanımızdan çıkarıldık ve oğullarımızdan ayrıldık" dediler. Savaşmak üzerlerine farz olunca, onlardan çok azı hâriç, (sözlerinden dönerek harpten) yüz çevirdiler. Allah'ı Teâlâ ise, o zâlimleri hakkıyla bilendir.

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ (
وَلَمْ يَأْتِ سَعَةً مِنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَنْ
(أَيْشَاءَ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ) ٢٤٧

247. Peygamberleri o cemaate: "Allah'ı Teâlâ size hükümdar olarak Tâlut'u gönderdi" dedi. Onlar: "Bizim hükümdarımız olma hakkı ona nereden geliyor? (Onun neslinde Peygamber ve hükümdar yoktur.) Biz hükümdar olmaya ondan daha hak sahibiyiz. Hem onun serveti de yoktur" dediler. Peygamberleri de onlara: "Şüphesiz Allah'ı Teâlâ onu seçti ve ona ilminizden fazla ilim ve cisminizden büyük cisim ihsan etti" dedi. Allah'ı Teâlâ, mülkünü dilediğine verir. Allah'ı Teâlâ, ihsanı geniş olandır ve her şeyi bilendir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "Bizim hükümdarımız olma hakkı ona nereden geliyor?" âyeti hakkında şöyle buyurmuştur:

لَمْ يَقُولُوا ذَلِكَ إِلَّا أَنَّهُ كَانَ فِي بَنِي إِسْرَآئِيلَ سِبْطَانٍ؛ كَانَ فِي أَحَدِهِمَا النَّبُوءَةُ وَفِي الْآخَرِ الْمُلْكُ، فَلَا يُبْعَثُ نَبِيٌّ إِلَّا مَنْ كَانَ مِنْ سِبْطِ النَّبُوءَةِ، وَلَا يَمْلِكُ عَلَى الْأَرْضِ أَحَدٌ إِلَّا مَنْ كَانَ مِنْ سِبْطِ الْمُلْكِ، وَأَنَّهُ ابْتَعَثَ طَالُوتَ حِينَ ابْتَعَثَهُ وَلَيْسَ مِنْ أَحَدِ السَّبْطَيْنِ. {قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ} عَلَيْكُمْ. يَعْنِي: اخْتَارَهُ عَلَيْكُمْ (ابن جرير وابن أبي حاتم عن ابن عباس)

"İsrailoğullarında iki kol vardı. Biri Peygamberlik kolu, diğeri de hükümdarlık koluydu. Peygamber ancak Peygamber kolundan, yeryüzünde hükümdar olacak kişi de ancak hükümdar kolundan gönderilirdi. Tâlut hükümdar olarak gönderildiği zaman, iki koldan da değildi. Hakk Teâlâ: "Şüphesiz Allah'ı Teâlâ onu seçti" buyurdu. Yani onu size hükümdar kıldı.[1]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 5, s. 311; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 3, s. 125.

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَلْكِينَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَىٰ وَآلُ هَارُونَ (تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ) إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (٢٤٨)

248. Ve Peygamberleri onlara dedi ki: "Tâlut'un, Allah tarafından seçildiğine alâmet, içinde Rabbinizden size bir sekînet ve Mûsâ ailesi ile Hârun ailesinin bıraktığı kalıntılar bulunan Tabut'un, melekler tarafından taşınarak getirilmesidir. Eğer Mü'min iseniz, şüphesiz bunda, kesin bir alâmet vardır."

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Sekînet" kelime olarak; vakar, celal ve rahmet gibi mânâlara gelmektedir. Bu âyette kastedilen de, İsrailoğullarına verilen bir mûcize olup, tabutla gezdirilen, kendilerine güven ve düşman-larına korku veren bir varlık anlamındadır.

Hiz. Ali, bu âyette geçen "Sekînet" hakkında şöyle buyurmuştur:

(السَّكِينَةُ لَهَا وَجْهٌ كَوَجْهِ الْإِنْسَانِ ثُمَّ هِيَ رُوحٌ هَفَافَةٌ (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن علي

"İnsan yüzü gibi bir yüzü vardır. Sonra o hafif bir ruhtu."[1]

Bu hususta Vehb İbn-i Münebbih Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

(السَّكِينَةُ رُوحٌ مِنَ اللَّهِ تَتَكَلَّمُ إِذَا اِخْتَلَفُوا فِي شَيْءٍ تَكَلَّمَ فَتُخْبِرُهُمْ بِبَيَانٍ مَا يُرِيدُونَ (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم وهب بن منبه

"Sekînet, Allah'ı Teâlâ'dan bir ruhtur ki, konuşurdu; herhangi bir şeyde anlaşmazlığa düştüklerinde konuşur ve arzuladıkları şeyin açıklamasını onlara bildirirdi."[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçen "Tabut", Hiz. Mûsâ ve Hiz. Hârun'dan sonra babadan oğula mîras olarak intikal etmek üzere İsrailoğullarının elinde bulunuyordu. Fakat bir zaman geldi ki, kâfirlerin krallarından biri bu tabutu İsrailoğullarının elinden gasbetti. Sonra Allah'ı Teâlâ, Tâlut'un hükümdarlığına bir delil olmak üzere, onu tekrar İsrailoğullarına döndürdü. Bu tabutun içerisinde âyette de geçtiği üzere Mûsâ Aleyhisselâm'ın âsâsı, bâzı Tevrat levhaları ile Hârun Aleyhisselâm'ın âsâsı, sarığı, cübbesi ve bir ölçek kudret helvası bulunuyordu.

İzah: Kâfirlerle savaşırken, düşmandan korkarak kaçılmaması gerektiği yine Sûre-i Enfâl, Âyet 45'te şöyle geçmektedir:

"Ey îman edenler! Siz bir kâfir topluluğu ile karşılaşırsanız, sebat edin (harpten kaçmayın) ve Allah'ı Teâlâ'yı çok zikredin ki, felah bulasınız."

فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَاتَّيَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ (بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَئِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ) (٢٥١) تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ (بِالْحَقِّ وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ) (٢٥٢)

251-252. Bunun üzerine Allah'ın izniyle düşman askerini hezimete uğrattılar. Ve (asker içinde bulunan) Dâvud, Câlut'u öldürdü. Allah'ı Teâlâ, Dâvud'a mülk ve Peygamberlik ihsan etti ve dilediği şeyleri ona öğretti. Eğer Allah'ı Teâlâ'nın, insanları birbiriyle defetmesi olmasaydı, yeryüzü fesâda uğrardı. Lâkin Allah'ı Teâlâ, âlemler üzerine lütuf sahibidir.* Ey Resûlüm! Bunlar, Allah'ın âyetleridir. Ey Habîbim! Bunları sana hak olarak okuyoruz. Şüphesiz sen, Peygamberlerdensin.

İzah: Dâvud Aleyhisselâm zamanında, Câlut isminde bir kâfir vardı. Buna kimsenin gücü yetmiyordu. Allah'ı Teâlâ, zamanın Peygamberine, Tâlut'un komutasında Câlut'la harp etmesini söyledi. Harbe hazırlandılar. Allah'ı Teâlâ'dan bir zırh indi. "Bu zırh kimin üzerine olursa, Câlut'u öldürecek kişi odur" buyruldu. Bütün askere giydirdiler. Zırh kimseye olmadı. Zırh kısa ve enliydi. Kısa adam giyerse bol oluyor, iri adam giyerse kısa oluyordu. Dâvud Aleyhisselâm'ın babasının on çocuğu vardı. Dokuzu harbe hazırlanıyordu. Dâvud Aleyhisselâm'ın boyu kısa ve enli idi. Onun için babası onu harbe getirmedi. Zırh kimseye olmayınca:

- Hiç başka askerimiz yok mu? dediler. Dâvud Aleyhisselâm'ın babası:

- Benim oğlum koyun yayıyor. İsmi Dâvud; kısa, enli olduğu için getirmeye utandım. Zırhın ebadı benim oğluma uygundur, dedi. Dâvud Aleyhisselâm'ı getirip zırhı giydirdiler. Tam birebir kendisine uydu.

Dâvud Aleyhisselâm, yolda giderken bir taşın yerde hareket ettiğini gördü. Elini uzattı, eli yere yetişmeden taş avucuna geldi. O taşı dağarcığında sakladı. Bir suya geldiler. Allah'ı Teâlâ, sudan bir avuç dolusunca içilmesini emretti. Çok susamışlardı. Birçokları kana kana içtiler. Su içenlerin karınları şişti, susuzlukları geçmedi. Yola devam edemediler. Tek avucuyla su içenlerin susuzlukları gitti ve yollarına devam ettiler.

Câlut'un karşısına kimse çıkamıyordu. Onun karşısına yalnızca Dâvud Aleyhisselâm çıktı. Câlut mızrağını attı, vuramadı. Dâvud Aleyhisselâm önünden çok çevik olarak kaçtı, kurtuldu. Yolda gelirken kendiliğinden avucuna gelen taşı, sapanın içine koydu. Sapanı salladı, attı. Câlut'u iki kaşı arasından vurdu. Câlut yere yığıldı ve öldü. Bunu gören Câlut'un askerleri dağılıp kaçtılar ve zafer Müslümanların oldu.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Eğer Allah'ı Teâlâ'nın, insanları birbiriyle defetmesi olmasaydı, yeryüzü fesâda uğrardı. Lâkin Allah'ı Teâlâ, âlemler üzerine lütuf sahibidir" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeye müfessirler birçok farklı mânâlar vermişlerdir.

Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak nakledildiğine göre, İbni Ömer Radiyallâhu anhumâ, Rasûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in:

إِنَّ اللَّهَ لَيَدْفَعُ بِالْمُسْلِمِ الصَّالِحِ عَنْ مَائَةِ أَهْلِ بَيْتٍ مِنْ جِيرَانِهِ الْبَلَاءَ. ثُمَّ قَرَأَ ابْنُ عُمَرَ {وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ} (ابن جرير وابن عدي عن ابن عمر)

Allah'ı Teâlâ, sâlih bir Müslümanın hürmetine, komşularından yüz ailenin üstünden belâyı defeder" buyurduğunu söyledi ve "Eğer Allah'ı Teâlâ'nın, insanları birbiriyle defetmesi olmasaydı, yeryüzü fesâda uğrardı" âyetini okudu. [1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَنْ تَخْلُو الْأَرْضُ مِنْ أَرْبَعِينَ رَجُلًا مِثْلَ خَلِيلِ الرَّحْمَنِ فِيهِمْ تُسْقَوْنَ وَبِهِمْ تُنْصَرُونَ، مَا مَاتَ مِنْهُمْ أَحَدٌ إِلَّا أَبْدَلَ اللَّهُ مَكَانَهُ آخَرَ (طس عن انس)

"Yeryüzünde İbrâhim Aleyhisselâm gibi Rahman'ın dostu olan kırk kişi hiçbir zaman eksik olmaz. Onlar sayesinde yağmur yağar ve onlar sayesinde (düşmana karşı) muzaffer olursunuz. Onlardan bir kişi ölünce, mutlaka Allah'ı Teâlâ yerine başka birini getirir." [2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي الْخَلْقِ ثَلَاثِمِائَةَ قَلْبُهُمْ عَلَى قَلْبِ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، وَلِلَّهِ فِي الْخَلْقِ أَرْبَعُونَ قَلْبُهُمْ عَلَى قَلْبِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ، وَلِلَّهِ فِي الْخَلْقِ سَبْعَةَ قَلْبُهُمْ عَلَى قَلْبِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، وَلِلَّهِ فِي الْخَلْقِ خَمْسَةَ قَلْبُهُمْ عَلَى قَلْبِ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، وَلِلَّهِ فِي الْخَلْقِ ثَلَاثَةَ قَلْبُهُمْ عَلَى قَلْبِ مِيكَائِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، وَلِلَّهِ فِي

الْخَلْقِ وَاحِدٌ قَلْبُهُ عَلَى قَلْبِ إِسْرَافِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَإِذَا مَاتَ الْوَاحِدُ أَبْدَلَ اللَّهُ مَكَانَهُ مِنَ الثَّلَاثَةِ، وَإِذَا مَاتَ مِنَ الثَّلَاثَةِ أَبْدَلَ اللَّهُ مَكَانَهُ مِنَ الْخَمْسَةِ، وَإِذَا مَاتَ مِنَ الْخَمْسَةِ أَبْدَلَ اللَّهُ مَكَانَهُ مِنَ السَّبْعَةِ، وَإِذَا مَاتَ مِنَ السَّبْعَةِ أَبْدَلَ اللَّهُ مَكَانَهُ مِنَ الْأَرْبَعِينَ، وَإِذَا مَاتَ مِنَ الْأَرْبَعِينَ أَبْدَلَ اللَّهُ مَكَانَهُ مِنَ الثَّلَاثِمِائَةِ، وَإِذَا مَاتَ مِنَ الثَّلَاثِمِائَةِ أَبْدَلَ اللَّهُ مَكَانَهُ مِنَ الْعَامَّةِ، فَبِهِمْ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَيُمْطِرُ وَيُنْبِتُ وَيَذْفَعُ الْبَلَاءَ. قِيلَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ: وَكَيْفَ بِهِمْ يُحْيِي وَيُمِيتُ؟ قَالَ: لِأَنَّهُمْ يَسْأَلُونَ اللَّهَ إِكْتَارَ الْأُمَمِ فَيَكْتُرُونَ وَيَدْعُونَ عَلَى الْجَبَابِرَةِ فَيُقْصَمُونَ وَيَسْتَسْقُونَ فَيُسْقَوْنَ وَيَسْأَلُونَ فَتَنْبِتُ لَهُمُ الْأَرْضُ وَيَدْعُونَ فَيَذْفَعُ بِهِمْ أَنْوَاعَ الْبَلَاءِ (أَبُو نَعِيمٍ فِي الْحَلِيَةِ وَابْنُ عَسَاكِرٍ عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ)

"Allah'ın kulları arasında, kalbi Âdem Aleyhisselâm'ın kalbi gibi olan üç yüz kişi vardır. Allah'ın kulları arasında, kalbi Mûsâ Aleyhis-selâm'ın kalbi gibi olan kırk kişi vardır. Allah'ın kulları arasında, kalbi İbrâhim Aleyhisselâm'ın kalbi gibi olan yedi kişi vardır.[3] Allah'ın kulları arasında, kalbi Cebrâil Aleyhisselâm'ın kalbi gibi olan beş kişi vardır. Allah'ın kulları arasında, kalbi Mikâil Aleyhisselâm'ın kalbi gibi olan üç kişi vardır. Allah'ın kulları arasında, kalbi İsrâfil Aleyhisselâm'ın kalbi gibi olan bir kişi vardır. O bir kişi öldüğü zaman, Allah'ı Teâlâ o üç kişiden birini onun yerine getirir. Üç kişiden biri öldüğü zaman, Allah'ı Teâlâ o beş kişiden birini onun yerine getirir. Beş kişiden biri öldüğü zaman, Allah'ı Teâlâ yedi kişiden birini onun yerine getirir. Yedi kişiden biri öldüğü zaman, Allah'ı Teâlâ o kırk kişiden birini onun yerine getirir. Kırk kişiden biri öldüğü zaman, Allah'ı Teâlâ o üç yüz kişiden birini onun yerine getirir. Üç yüz kişiden biri öldüğü zaman, Allah'ı Teâlâ onun yerine insanların genelinden bir kişi getirir. Onlarla yaşanır ve onlarla ölünür. Onlar sayesinde yağmur yağar, ot biter ve belâler defedilir."

Abdullah b. Mes'ud Radiyallâhu anhu'ya, "Onlarla nasıl yaşanıp ölünür?" diye sorulunca, "Onlar, Allah'tan ümmetlerin çoğalmasını isterler ve ümmetler çoğalır. Zorbalara bedduâ ederler ve onları kahrederler. Onlara yağmur inince, bize de iner, bir şey istedikleri zaman yeryüzü nîmetlerini onlara çıkarır. Onların duâsıyla çeşitli belâlar defedilir" dedi.[4]

Bu hususta Avf b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَا تَسُبُّوا أَهْلَ الشَّامِ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: فِيهِمُ الْأَبْدَالُ، وَبِهِمْ تُنْصَرُونَ وَبِهِمْ تَرْزَقُونَ (طَبِ وَابْنُ عَسَاكِرٍ عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ)

Şam ahâlisine sövmeyin. Çünkü Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in: "Ebdallar (kırklar) onlardandır. Onlarla (düşmana karşı) muzaffer olunur, onlarla

size rızık verilir" buyurduğunu işittim.[5]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 24654; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 500; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 3, s. 140-141.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Evsat, Hadis No: 4251; Râmûz'ul-Ehâdîs, 354/10.

[3] Bu Hadis-i Şerif'te, yedilerin kalbinin İbrâhim Aleyhisselâm'ın kalbi gibi olduğu geçmekte, başka rivâyetlerde de kırkların kalbinin İbrâhim Aleyhisselâm'ın kalbi gibi olduğu nakledilmiştir. Muhtemelen nakledilirken isim sıralaması karışmıştır.

[4] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 3, s. 143; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 34629

[5] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 14547; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 3, s. 144.

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ
الْبَيِّنَاتِ وَآتَيْنَاهُ الْبُحُورَ الْفُجُورَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَنَّا الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ
(اِخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَنَّا وَلَكِنْ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ (٢٥٣)

253. O Resullerin bâzısını bâzısı üzerine üstün kıldık. Bunlardan Allah'ı Teâlâ'nın hitâbına nâil olanlar vardır. Allah'ı Teâlâ, bunlardan bâzısına da yüksek dereceler verdi. Meryem oğlu Îsâ'ya da âyet ve mûcizeler verdik ve onu Rûh'ul-Kudûs (Cebrâil) ile destekledik. Allah'ı Teâlâ dileseydi, bu apaçık âyetler ve mûcizeler geldikten sonra, o Peygamberlerin ardından gelenler birbirlerini öldürmezlerdi. Fakat ihtilafa düştüler. Artık onlardan kimi imân etti ve onlardan kimi de kâfir oldu. Allah'ı Teâlâ dileseydi, birbirlerini öldürmezlerdi. Fakat Allah'ı Teâlâ dilediğini yapar.

İzah: Ehl-i Sünnet inancına göre, Sûre-i Bakara, Âyet 285'te: "Resûlullah, Rabbinden kendisine indirilene îman etti, Mü'minler de îman ettiler. Hepsi de Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve Peygamberlerine îman ettiler ve "Biz, O'nun Peygamberlerinden hiçbirinin arasını (hak Peygamber oldukları hususunda) ayırmayız" dediler... diye geçtiği üzere, gönderilen Peygamberlere îman bakımından aralarında hiçbir fark yoktur. Âdem Aleyhisselâm ile Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve bu ikisi arasında gelmiş olan Peygamberlerin

hepsi haktır. Nübüvvet bakımından aralarında hiçbir üstünlük yoktur. Ancak Sûre-i Bakara, Âyet 253'te: "O Resullerin bâzısını bâzısı üzerine üstün kıldık. Bunlardan Allah'ı Teâlâ'nın hitâbına nâil olanlar vardır. Allah'ı Teâlâ, bunlardan bâzısına da yüksek dereceler verdi" diye buyrulduğu üzere, Peygamberler arasında derece bakımından üstün olanlar vardır.

Allah'ı Teâlâ başka âyetlerde de şöyle buyurmaktadır.

Sûre-i İsrâ, Âyet 55:

"... Yemin olsun ki Biz, Peygamberlerin bâzısını diğer bâzısına üstün kıldık..."

Sûre-i Ahkâf, Âyet 35:

"Ey Habîbim! O halde, (kâfirlerin eziyetlerine) Peygamberlerden Ulu'l-Azim olanların sabrettikleri gibi sen de sabret..."

"Ulu'l-Azim" ifadesi, azim sahibi olan peygamberler anlamına gelmektedir. Bu Peygamberlerin sayısı altıdır. Bunlar: Âdem Safiyullah, Nûh Nebiyyullah, İbrâhim Halîlullah, Mûsâ Kelîmullah, Îsâ Rûhullah ve Muhammed Habîbullah'tır.[1]

İmam Fahreddin er-Râzî Hazretleri, "Tefsir-i Kebîr" adlı eserinde; "Fazilet ve mertebe bakımından bâzı Peygamberler daha üstün olabilir. Ancak Peygamberimiz Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem hepsinden üstündür. Bunun pek çok hücceti vardır" diyerek Resûlü Kirâm Efendimizin üstün yönlerini beyan eden âyetleri[2] ve delillerini sıralar. Bu âyetlerden bâzıları şöyledir:

Sûre-i Ahzâb, Âyet 56:

"Şüphesiz ki, Allah'ı Teâlâ ve melekleri Peygamber üzerine salavat getirirler. Ey îman edenler! Siz de ona salât-u selâm getirin."

Sûre-i Enbiyâ, Âyet 107:

"Ey Habîbim! Biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."

Sûre-i Ahzâb, Âyet 40:

"Muhammed,sizden hiçbir ricâlin (yetişkin olan oğlan çocuğunun) babası değildir. Lâkin Allah'ın Resûlüdür ve Hâtem'ül-Enbiyâ'dır. Allah'u Teâlâ her şeyi bilendir."

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında Allah'u Teâlâ Sûre-i İnşirâh, Âyet 4'te: "Ey Habîbim! Biz senin zikrini yücelttik" diye buyurarak Habîbinin ismini, Kelime-i Şahadet'te, ezanda ve teşehhütte kendi adıyla beraber zikrederek şânını yüceltmıştır.

Yine Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 110'da: "Ey Mü'minler! Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz..." buyruğuna göre, Resûlü Kirâm Efendimizin ümmeti, ümmetlerin en üstünüdür. Bundan dolayı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Peygamberlerin en üstünüdür.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(مَنْ لَمْ يَقُلْ عَلَيَّ خَيْرُ النَّاسِ فَقَدْ كَفَرَ (خط عن علي

"Kim benim için insanların en hayırlısıdır, demezse yemin olsun ki kâfir olur."
"[3]

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي نُصِرْتُ بِالرُّغْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ وَأَجَلْتُ لِي الْغَنَائِمُ وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً (وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ (خ م حم ه عن جابر

"Bana, benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş özellik verildi: Bir aylık mesafeden düşmanın kalbine korku salmakla ilâhi yardıma mazhar oldum. Yeryüzü benim için mescit (namaz kılma mahalli) ve temiz kılındı; ümmetimden kim bir namaz vaktine erişirse, hemen bulunduğu yerde namazını kılsın. Ganîmetler bana helâl kılındı. Benden önceki Peygamberler sâdece kendi kavmine Peygamber olarak gönderiliyordu, ben ise bütün insanlığa Peygamber olarak gönderildim. Bana şefaât yetkisi verildi." [4] (Bir diğer Hadis-i Şerif'te: "Mahşer günü ilk şefaât edecek ve şefaâtı kabul edilecek olan benim" [5] diye buyrulmuştur.)

أَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ ثُمَّ أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ عُمَرُ ثُمَّ آتَى أَهْلَ الْبَقِيعِ فَيُحْشَرُونَ مَعِيَ ثُمَّ أَنْتَظِرُ أَهْلَ مَكَّةَ حَتَّى (أَحْشَرَ بَيْنَ الْحَرَمَيْنِ (ت عن ابن عمر

"Toprağı yarılarak kabrinden çıkacak ilk insan benim. Sonra Ebû Bekir ve sonra Ömer. Sonra Bâki halkına geleceğim ve benimle beraber haşrolunacaklardır. Sonra Mekkelileri bekleyeceğim. Neticede iki harem arasında haşrolunacağım."
"[6]

أَنَا أَوَّلُ النَّاسِ خُرُوجًا إِذَا بُعِثُوا وَأَنَا خَاطِبُهُمْ إِذَا وَفَدُوا وَأَنَا مُبَشِّرُهُمْ إِذَا أَيْسُوا لِيَوَاءِ الْحَمْدِ يَوْمَئِذٍ بِيَدِي وَأَنَا (أَكْرَمُ وَلَدِ آدَمَ عَلَى رَبِّي وَلَا فَخْرَ) (ت عن انس)

"İnsanların, mahşer yerine getirilecekleri zaman kabrinden ilk çıkan benim, insanların hatipleri benim, ümitlerini kestikleri zaman müjdecileri benim, Livâ'ul-Hamd Sancağı o gün benim elimdedir. Allah katında Âdemoğlunun en şereflişi benim. Bunları övmek için söylemiyorum, hakikat budur." [7]

Nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

لَوْلَكَ لَوْلَكَ مَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاقَ

"Ey Habîbim! Eğer sen olmasa idin Ben, eflâkı (gökleri, yeri ve bütün mükevvenâtı) yaratmazdım." [8]

Allah'ı Teâlâ, ilk olarak kendi nurundan, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in nûrunu yaratmış ve o nûrdan da Peygamberler dâhil olmak üzere bütün yaratılan her şeyi yaratmıştır. Bu hususta Câbir Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

يَا رَسُولَ اللَّهِ يَا أَبَى أَنْتَ وَأُمِّي أَخْبِرْنِي أَوَّلُ مَا خَلَقَ اللَّهُ قَبْلَ الْأَشْيَاءِ؟ قَالَ: يَا جَابِرُ! إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ قَبْلَ (الْأَشْيَاءِ نُورَ نَبِيِّكَ مِنْ نُورِهِ... (عبد الرزق عن جابر بن عبد الله

"Yâ Resûlallah! Bütün eşyanın hepsinden evvel, Allah'ı Teâlâ neyi yarattı, ondan bana haber verir misin?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Yâ Câbir! Bütün eşyanın hepsinden evvel Allah'ı Teâlâ kendi nûrundan, senin Nebî'nin nûrunu yarattı..." [9]

Şu Hadis-i Şerif'te, Âdem Aleyhisselâm, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i vesîle edince, onun hürmetine tevbesi kabul edilmiştir:

لَمَّا اقْتَرَفَ آدَمُ الْخَطِيئَةَ قَالَ: يَا رَبِّ! أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا لَمَّا غَفَرْتَ لِي فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَا آدَمُ! كَيْفَ عَرَفْتَ مُحَمَّدًا وَلَمْ أَخْلُقْهُ؟ قَالَ: يَا رَبِّ! لِأَنَّكَ لَمَّا خَلَقْتَنِي بِيَدِكَ وَنَفَخْتَ فِيَّ مِنْ رُوحِكَ رَفَعْتَ رَأْسِي فَرَأَيْتُ عَلَى قَوَائِمِ الْعَرْشِ مَكْتُوبًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ فَعَلِمْتُ أَنَّكَ لَمْ تُضِفْ إِلَيَّ

اسْمِكَ إِلَّا أَحَبَّ الْخَلْقِ إِلَيْكَ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: صَدَقْتَ يَا آدَمُ! إِنَّهُ لَأَحَبُّ الْخَلْقِ إِلَيَّ وَإِذَا سَأَلْتَنِي بِحَقِّهِ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكَ وَلَوْ لَا مُحَمَّدٌ مَا خَلَقْتُكَ (ك) وابن عساكر عن عمر

Âdem, Cennetten kovulduğunda hatâsını anlayıp, "Yâ Rabbi! Eğer beni affetmemiş isen Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem hürmetine Senden affımı diliyorum" demişti. Allah'ı Teâlâ (ne cevap vereceğini bildiği halde, cevabını da diğer insanların duyması için): "Yâ Âdem! Ben onu henüz (zâhirde) yaratmadığım halde, sen Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i nasıl tanıdın?" diye buyurdu. Âdem: "Yâ Rabbi! Sen beni (kudret) elin ile yaratıp bana rûhundan üflediğin zaman, başımı kaldırıp baktığımda Arş'ın ayaklarında -Lâ ilâhe illallâh Muhammed'un Resûlullâh- yazılmış olduğunu gördüm. İsminin yanına ancak yaratılmışların en sevgilisini koyacağını bildim" dedi. Allah'ı Teâlâ: "Yâ Âdem! Doğru söyledin, hakikaten Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Bana yaratılmışların en sevgilisidir. Onun hürmetine Benden ne istesen sana verirdim. Affını diledin, Ben de seni affettim. Şâyet Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem olmasaydı, seni yaratmazdım" buyurdu.[10]

Bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerden anlaşıldığı üzere, bizim Peygamberimiz Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem, bütün Peygamberlerin en üstünü ve en hayırlısıdır. Bütün Ehl-i Sünnet ulemâsı bu görüştedir.

[1] Ulu'l-Azim Peygamberlerin özellikleri hakkında geniş bilgi için de Sûre-i Ahkaf, Âyet 35'in izahına bakınız.

[2] Sûre-i İnşirâh, Âyet 4; Sûre-i Nisâ, Âyet 80; Sûre-i Münâfikûn, Âyet 8; Sûre-i Enbiyâ, Âyet 107; Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 110; Sûre-i Ahzâb, Âyet 40, 45, 46 vs.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 442/15.

[4] Sahih-i Buhârî, Salat 56; Sahih-i Müslim, Mesâcid 1 (3).

[5] Sahih-i Müslim, Fedâil 2 (3 Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 12; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 3.

[6] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 53.

[7] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 2.

[8] Envâr'ul-Âşıkîn, s. 170.

[9] İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 9; Mir'at-ı Kâinat, c. 1, s. 10.

[10] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4287; İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 13; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 8371; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 1, s. 256.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعَ فِيهِ وَلَا خُلَّةَ وَلَا شَفَاعَةً وَالْكَافِرُونَ (هُمُ الظَّالِمُونَ (٢٥٤)

254. Ey îman edenler! Alışveriş, dostluk ve şefa'at olmayan gün gelmeden önce, size verdiğimiz rızıklardan infak edin (zekâtı verin). (Zekâtı) inkâr edenler ise, zâlimlerin ta kendileridir.

İzah: Ey îman edenler! Pişmanlığın fayda vermeyeceği âhiret günü gelmeden önce, dünyâda iken malınızın zekâtını verin. Çünkü o gün, kaybettiğiniz şeylerin yerine, yeni bir kazanç sağlayabileceğiniz ticaret yoktur. Eğer zekâtı ve dînî hükümleri inkâr ederek Allah'a ve Resûlüne karşı gelerseniz, kâfirlerden olursunuz. O günde de size fayda sağlayacak hiçbir dost ve şefa'atçi bulamazsınız, demektir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الدُّنْيَا مَزْرَعَةُ الْآخِرَةِ

"Dünyâ, âhiretin tarlasıdır." [1] Yani kullar dünyâda neyi ekerlerse, âhirette onu biçerler. Dünyâda iken bir insan, kendisine fayda sağlayacak ve şefa'ate nâil olacak amellerde bulunmamışsa, bu kimse âhirette ne kendisini ateşten kurtarabilecek bir mal, ne yardım edecek bir dost, ne de bir şefa'atçi bulabilir.

Kulların, kendisine âhirette fayda sağlayacak sâlih amelleri dünyâda iken yapması, dost ve yardımcıları da bu dünyâda arayıp bulması gerekir. Allah'ı Teâlâ: "Ey îman edenler! Allah'tan korkun ve sâdıklarla beraber olun" [2] diye buyurmuştur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ.. (م عن انس)

"Kişi sevdiğiyle beraberdir..."[3]

Allah'ı Teâlâ, âhirette faydası olacak dost ve yardımcıları Sûre-i Nisâ, Âyet 69'da şöyle haber vermektedir:

"Her kim Allah'a ve Resûle itaat ederse, işte onlar Allah'ı Teâlâ'nın, kendilerine nîmet verdiği Peygamberler, sıddîkler, şehitler ve sâlihler ile beraberdirler. Onlar ne güzel arkadaşlardır."

İşte âhirette alışveriş, dostluk ve şefaatin fayda sağlamayacağı kimseler Allah'ı Teâlâ'nın emirlerine karşı gelerek kâfir olanlardır. Müslümanlar için ise her ne kadar günahkâr da olsa şefaattir. Allah'ın izin verdiği kimselerin, âhirette Cehennemlik olan günahkâr kullara şefaati etmesi hakkında çok sayıda Âyet-i Kerîme vardır. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 255, Sûre-i Yûnus, Âyet 3, Sûre-i Meryem, Âyet 87, Sûre-i Tâhâ, Âyet 109, Sûre-i Sebe, Âyet 23 ve izahlarına bakınız.

Yine Sûre-i Bakara, Âyet 254'te "İnfak edin" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeye müfessirler; "Zekâtı verin" diye mânâ vermişlerdir. Çünkü Allah'ı Teâlâ: "İnfak edin (zekâtı verin)" diye buyurmuş ve âyetin sonunda da zekâtı inkâr ederek vermeyenlerin kâfirler olduğuna dikkat çekmiştir. Sadaka vermeyen kimse ise, kâfir olmayacağından, buradaki infaktan kastedilenin, farz olan zekât olduğu anlaşılmaktadır.

Bu sebeple kendisine zekât farz olduğu halde, zekâtı kabul etmeyerek kasıtlı bir şekilde vermeyen kimsenin kâfir olacağı beyan edilmiştir.

Zekât hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الزَّكَاةُ قَنْطَرَةُ الْإِسْلَامِ (طب هب عن ابى الدرداء

"Zekât, İslâm'ın köprüsüdür."[4]

Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

أُمِرْتُمْ بِإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَمَنْ لَمْ يُزَكَّ فَلَا صَلَاةَ لَهُ (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن عبد الله (بن مسعود

"Siz namaz kılmakla ve zekâtı vermekle emrolundunuz. Kim, zekât vermezse, onun namazı da yoktur."[5]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu da şu hâdiseyi anlatmıştır:

Hiz. Ebû Bekir halife olduğunda, zekât vermek istemeyen kimselerle savaş kararı alınca, Hiz. Ömer sâdece zekât vermiyorlar diye onlarla savaşmaya karşı çıkmıştı. Bunun üzerine Hiz. Ebû Bekir:

وَاللّٰهُ لَا قَاتِلَ مَنْ فَرَّقَ بَيْنَ الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ فَإِنَّ الزَّكَاةَ حَقُّ الْمَالِ وَاللّٰهُ لَوْ مَنَعُونِي عَنَّا كَانُوا يُؤَدُّونَهَا إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَاتَلْتُهُمْ عَلَى مَنَعِهَا قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَوَاللّٰهِ مَا هُوَ إِلَّا أَنْ قَدْ (شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَعَرَفْتُ أَنَّهُ الْحَقُّ) (خ م عن ابى هريرة

- Allah'a yemin olsun ki, namazla zekâtın arasını ayıranlarla savaşacağım. Zîrâ zekât, malın hakkıdır. Vallâhi! Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e vermekte oldukları bir oğlağı vermekten vazgeçseler, onu almak için onlarla savaşacağım, dedi. Hiz. Ömer, sonradan demiştir ki: "Allah'a yemin ederim! Anladım ki, Hiz. Ebû Bekir'in bu görüşü, Allah'ı Teâlâ'nın savaş meselesinde ona ilhamından başka bir şey değildi. İyice anladım ki, bu karar hakmış."[6]

[1] Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 636.

[2] Sûre-i Tevbe, Âyet 119.

[3] Sahih-i Müslim, Birr 50; Sünen-i Tirmizî, Zühd 36; Sünen-i Ebû Dâvûd, Edeb 113.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1795; Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 3159.

[5] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 111.

[6] Sahih-i Buhârî, İ'tisam 2, Zekât 1; Sahih-i Müslim, İman 32 (20).

اللّٰهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ (٢٥٥)

255. Allah'ı Teâlâ ki, O'ndan başka ilah yoktur. Hayy'dır, Kayyûm'dur. O'nu ne

uyuklama tutar, ne de uyku. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. O'nun izni olmadıkça, O'nun katında kimse şefaata edemez. O, bütün mahlûkâtın önlerindeki ve arkalarındaki gizli ve âşikâr her şeyini bilir. Dilediği kadarının dışında, hiçbir kimse için O'nun ilmini kavramak mümkün değildir. O'nun Kürsü'sü, gökleri ve yeri kuşatmıştır. Göklerin ve yerin korunması O'na ağır gelmez. O, çok yücedir ve çok büyüktür.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Hayy ve Kayyûm" ifadeleri; Allah'ı Teâlâ'nın Esmâ'ül-Hüsnâ'sındandır. Hayy: Diri olmak yani hayatı ezelî ve ebedîdir. Kayyûm da: Bütün mükevvenâtın halk ve tedbiri, muhafazası O'na aittir, demektir.

Âyet-i Kerîme'de: "O'nun Kürsü'sü, gökleri ve yeri kuşatmıştır" diye buyrulmaktadır. Burada geçen "Kürsü" hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُونَ السَّبْعُ عِنْدَ الْكَرْسِيِّ إِلَّا كَحَلْقَةٍ مُلْقَاةٍ بِأَرْضٍ فَلَاةٍ وَإِنَّ فَضْلَ الْعَرْشِ عَلَى الْكَرْسِيِّ كَفَضْلِ الْفَلَاةِ عَلَى تِلْكَ الْحَلْقَةِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى ذر الغفاري)

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, yedi kat gökler ve yerler, Kürsü'nün yanında çölün ortasına bırakılmış bir halka gibidir. Arş'ın, Kürsi'ye oranla üstünlüğü de, o çölün halkaya olan üstünlüğü gibidir." [1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "O'nun izni olmadıkça, O'nun katında kimse şefaata edemez" diye geçtiği üzere, bu ve bu anlamda geçen birçok Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'e göre, bütün Ehl-i Sünnet ulemâsı; şefaata'nın hak olduğunu ve âhirette Müslümanlara, Allah'ı Teâlâ'nın izin vermiş olduğu kimselerin şefaata edeceğini beyan etmişlerdir.

Şefaata hakkında geçen diğer bâzı âyetler şöyledir:

Sûre-i Yûnus, Âyet 3:

"... O'nun izni olmadan hiç kimse şefaata edemez..."

Sûre-i Meryem, Âyet 87:

"O gün, Rahmân'ın katında Allah'tan izin alandan başka, hiçbir kimse şefaata etme hakkına sahip olmayacaktır."

Sûre-i Tâhâ, Âyet 109:

"O gün şefaât fayda vermez. Ancak Rahmân'ın kendilerine izin verdiği ve sözünden râzı olduğu kimseler müstesnâ."

Sûre-i Sebe, Âyet 23:

Allah katında, O'nun izin verdiklerinden başkasının şefaati fayda vermez. Nihâyet kalplerinden korku giderilince, şefaât edilecekler şefaâtçilere: "Rabbiniz şefaât hakkında ne buyurdu?" derler. Şefaâtçiler de: "Hakkı" buyurdu (Allah'u Teâlâ, sizlere şefaât etmemiz için izin verdi) derler. O, çok yücedir ve çok büyüktür.

Bu konuda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den nakledilen Hadis-i Şerif'lerden bâzıları da şöyledir:

(إِنَّ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِأَهْلِ الْكِبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي (هـ) عن جابر

"Şüphesiz ki benim şefaatim, mahşer günü ümmetimden büyük günah işleyen kimselere olacaktır."[2]

لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ فَتَعَجَّلَ كُلُّ نَبِيٍّ دَعْوَتَهُ وَإِنِّي أَخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (خ م ت عن ابى هريرة وهو متواتر

"Her Peygamberin Allah katında kabul edilecek bir duâsı vardır. Her Peygamber, o duâyı yapmakta acele etti. Ben ise, bu duâmı mahşer gününde ümmetime şefaât olarak kullanmak üzere sakladım."[3]

خُيِّرْتُ بَيْنَ الشَّفَاعَةِ وَبَيْنَ أَنْ يَدْخُلَ نِصْفُ أُمَّتِي الْجَنَّةَ فَاخْتَرْتُ الشَّفَاعَةَ لِأَنَّهَا أَعَمُّ وَأَكْفَى أَتَرَوْنَهَا لِلْمُتَّقِينَ لَا وَلَكِنَّهَا لِلْمُذْنِبِينَ الْخَطَائِينَ الْمُتَلَوِّثِينَ. (هـ) عن موسى الاشعري

"Ben, ümmetimin yarısının Cennete girmesi ya da şefaât etmem arasında muhayyer bırakıldım. Ben şefaati tercih ettim. Çünkü şefaât, daha kapsamlı ve ümmetimin hepsinin kurtuluşuna daha yeterlidir. Şefaati siz takvâ sahiplerine has mı biliyorsunuz? Hayır! O takvâ sahipleri için değil, günahkâr, hatâlı ve kötü işlere karışan Müslümanlar içindir."[4]

يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَةِ رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَكْثَرُ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ سِوَاكَ قَالَ سِوَايَ. (ت عن عبد الله بن شقيق

"Ümmetimden bir adamın şefaatiyle Temimoğullarından daha çok kişi Cennete girecektir." "Yâ Resûlallah! Sizin şefaatinizden başka mı?" denilince, "Benim şefaatimden başka" buyurdu.[5]

(أَوَّلُ مَنْ يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ. (خط عن عثمان

"Mahşer gününde en evvel şefaata eden Peygamberlerdir, sonra âlimlerdir, sonra şehitlerdir."[6]

(شَفَاعَتِي مُبَاحَةٌ إِلَّا لِمَنْ سَبَّ أَصْحَابِي. (حل عن عبد الرحمن بن عوف

"Benim şefaetim, Müslüman olan herkese olacaktır. Ancak Ashâbıma hakaret edenlere şefaetim yoktur."[7]

(مَنْ مَاتَ مِنْ أَصْحَابِي بِأَرْضٍ فَهُوَ شَفِيعٌ لِأَهْلِ تِلْكَ الْأَرْضِ. (أبو نعيم كرى عن بريدة

"Ashâbımdan herhangi biri, bir yerde ölürse, mahşerde öldüğü yerin ehline şefaata edecektir."[8]

إِذَا اجْتَمَعَ الْعَالَمُ وَالْعَابِدُ عَلَى الصِّرَاطِ قِيلَ لِلْعَابِدِ: ادْخُلِ الْجَنَّةَ وَتَتَعَمَّ بِعِبَادَتِكَ وَقِيلَ لِلْعَالَمِ قِفْ هَهُنَا فَاشْفَعْ (لِمَنْ أَحْبَبْتَ فَإِنَّكَ لَا تَشْفَعُ لِأَحَدٍ إِلَّا شَفَعْتَ فَقَامَ مَقَامَ الْأَنْبِيَاءِ. (أبو الشيخ و الديلمى عن ابن عباس

Âlim ve âbidler sırat köprüsüne geldikleri zaman âbid olana: "Haydi, yaptığın ibâdetlerin karşılığı olarak Cennete gir ve nîmetleriyle nîmetlen" denilir. Âlim olana de denilir ki: "Sen burada dur, sevdiğin kimselere şefaata et (onlar senden dünyâ da iken şefaata umarlardı). Çünkü senin şefaatin büyüktür. Kime şefaata edersen şefaatin kabul edilecek." Ve bu şekilde âlimler, Peygamber makâmında olacaklardır.[9]

إِنَّ مِنْ أُمَّتِي مَنْ يَشْفَعُ لِلْفَنَامِ مِنَ النَّاسِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلْقَبِيلَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلْعَصْبَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ (لِلرَّجُلِ حَتَّى يَدْخُلُوا الْجَنَّةَ. (ت عن ابى سعيد

"Ümmetim içinde, insanlardan büyük cemaatlara şefaata edecek kişiler vardır. Onlardan kimi bir kabileye, kimi bir zümreye, kimi de bir kişiye şefaata edecek ve neticede bunlar Cennete gireceklerdir."[10]

شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَقٌّ فَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِهَا لَمْ يَكُنْ مِنْ أَهْلِهَا (ابن منيع عن زيد بن أرقم وبضعة عشر من الصحابة)

"Mahşer günü, şefaatin haklıdır. Kim şefaatinin hak olduğuna inanmazsa, şefaati edilecek kimselerden olmayacaktır."[11]

Şehitlerin şefaatine dair de Nimran b. Utbe ez-Zimârî Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Biz, Ümmü'd-Derdâ'nın yanına girdik ve hepimiz yetim idik. Ümmü'd-Derdâ bizi görünce, dedi ki:

أُبَشِّرُوا فَإِنِّي سَمِعْتُ أَبَا الدَّرْدَاءِ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُشَفِّعُ الشَّهِيدُ فِي سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ (د) عن نمران بن عتبة الدماري

- Size müjdelers olsun! Çünkü ben Ebu'd-Derdâ'yı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Şehit, ailesinden yetmiş kişiye şefaati edecektir" diye buyurdu, derken işittim.[12]

Ayrıca Sûre-i Bakara, Âyet 255'in faziletine dair de çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu âyete "Âyet'el-Kürsi" adıyla hitap ettiğii için, bu isimle zikredilmiştir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ حَمْدَ الْمُؤْمِنِ إِلَى {إِلَيْهِ الْمَصِيرُ} وَآيَةَ الْكُرْسِيِّ حِينَ يُصْبِحُ حَفِظَ بِهِمَا حَتَّى يُمَسِّيَ وَمَنْ قَرَأَهُمَا حِينَ (يُمَسِّي حَفِظَ بِهِمَا حَتَّى يُصْبِحَ) (ت) عن أبي هريرة

"Kim Mü'min Sûresi'nin üçüncü âyetine kadar ve Âyet'el-Kürsi'yi sabahladığında okursa, o kimse; o ikisi sayesinde akşama kadar muhafaza edilir. Yine kim, o ikisini akşam okuyacak olursa, sabaha erinceye kadar o ikisi sayesinde korunmuş olur."[13]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğeri Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ فِي دُبْرِ الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ فِي ذِمَّةِ اللَّهِ إِلَى الصَّلَاةِ الْآخَرَى (طب ص عن الحسين بن علي الديلمي عن علي

"Kim farz olan her namazın ardından Âyet'el-Kürsi'yi okursa, ondan sonraki namaza kadar Allah'ı Teâlâ'nın korumasında olur."[14]

Her beş vakit namazdan sonra tesbihatta Âyet’el-Kürsi’nin okunması, bu gibi Hadis-i Şerif’lerden dolaydır.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 1, s. 681.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd: 37; Sahih-i Buhârî, Rikak, 51; Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 21; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 306/3.

[3] Sahih-i Buhârî, Daavât 1; Sahih-i Müslim, İman, 86 (296 Sünen-i Tirmizî, Daavât 141.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 37.

[5] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 37.

[6] Muhtâr’ül-Ehâdîs’in-Nebeviyye, Hadis No: 1392; Kenz’ül-İrfan, Hadis No: 327, 331; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 28770.

[7] Kenzul-Ummal, Hadis No: 39058; Kenz’ül-İrfan, Hadis No: 162.

[8] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 443/14; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4367.

[9] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 24/12.

[10] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11.

[11] Kenz’ul Ummal, Hadis No: 39059.

[12] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 26.

[13] Sünen-i Tirmizî, Fedâil’ul-Kur’ân 2.

[14] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 2667; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 2565.

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ
(الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ٢٥٦)

256. Dinde zorlama yoktur. Hak ile bâtil açıkça ortaya çıkmıştır. Artık her kim

şeytana uymayıp Allah’a îman ederse, kopması mümkün olmayan sağlam bir kulpu tutmuştur. Allah’u Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Katâde, Dehhâk, Mücâhid ve İbn-i Abbas Hazretlerinden nakledildiğine göre; bu âyet, cizye verip boyun eğen Ehl-i Kitap hakkında nâzil olmuştur. Nitekim Sûre-i Tevbe, Âyet 29’da:

”Ey Mü’minler! Ehl-i Kitap’tan, Allah’a ve âhiret gününe îman etmeyen, Allah ve Resûlünün haram kıldığı şeyleri haram tanımayan ve hak din İslâm’ı din edinmeyen kimselerle, onlar zelil olarak kendi elleriyle cizye verinceye kadar savaşın” diye geçen emir gereğince, Müslümanlara boyun eğip cizye verdikleri takdirde, onlar, zorla İslâm Dîni’ne girdirmek için savaşılmaz.

Bu Âyet-i Kerîme, İslâm devletine cizye vererek boyun eğen Ehl-i Kitap’ın durumunu hükme bağlamaktadır. Bunlardan, cizye verenleri İslâm’a girmeye zorlama yoktur. Fakat putlara tapanlar ve İslâm Dîni’nden dönenler bu hükmün dışındadırlar. Çünkü bu âyette: ”Dinde zorlama yoktur” diye geçen husus, kendileriyle antlaşma yapılarak cizye alınan Ehl-i Kitap hakkındadır.

Yine bu Âyet-i Kerîme’de: ”Kopması mümkün olmayan sağlam bir kulpu tutmuştur” diye buyrulmaktadır. Yani noksanlığı mümkün olmayan İslâm’a itikâd etmiş olurlar. Akıllı olan bundan sonra îman ile ibâdetten ayrılmaz, demektir. Çünkü felah, kurtuluş belli oldu.

İbn-i Hurr Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

... Ben, mescitten çıktığımda (Abdullah İbn-i Selâm’a yaklaşıp) insanların senin hakkında:

- Kim Cennetlik bir adama bakmaktan hoşlanıyorsa, şu zâta baksın, dediklerini işittim.

- Bunun sebebi nedir? deyince, Abdullah İbn-i Selâm, bana dedi ki:

- Cennet ehlini ancak Allah’u Teâlâ bilir! Onların neden böyle söylediklerini sana söyleyeyim:

إِنِّي بَيْنَمَا أَنَا نَائِمٌ إِذْ أَتَانِي رَجُلٌ فَقَالَ لِي قُمْ فَأَخَذَ بِيَدِي فَأَنْطَلَقْتُ مَعَهُ قَالَ فَإِذَا أَنَا بِجَوَادٍ عَنْ شِمَالِي قَالَ فَأَخَذْتُ لِأَخْذٍ فِيهَا فَقَالَ لِي لَا تَأْخُذْ فِيهَا فَإِنَّهَا طَرُقُ أَصْحَابِ الشَّمَالِ قَالَ فَإِذَا جَوَادٌ مِنْهُجٌ عَلَى يَمِينِي فَقَالَ لِي

خُذْ هَاهُنَا فَاتَى بِي جَبَلًا فَقَالَ لِي اصْعَدْ قَالَ فَجَعَلْتُ إِذَا أَرَدْتُ أَنْ أَصْعَدَ خَرَرْتُ عَلَى اسْتِي قَالَ حَتَّى فَعَلْتُ ذَلِكَ مِرَارًا قَالَ ثُمَّ أَنْطَلَقَ بِي حَتَّى أَتَى بِي عَمُودًا رَأْسُهُ فِي السَّمَاءِ وَأَسْفَلُهُ فِي الْأَرْضِ فِي أَعْلَاهُ حَلَقَةٌ فَقَالَ لِي اصْعَدْ فَوْقَ هَذَا قَالَ قُلْتُ كَيْفَ أَصْعَدُ هَذَا وَرَأْسُهُ فِي السَّمَاءِ قَالَ فَأَخَذَ بِيَدِي فَرَجَلُ بِي قَالَ فَإِذَا أَنَا مُتَعَلِّقٌ بِالْحَلَقَةِ قَالَ ثُمَّ ضَرَبَ الْعَمُودَ فَخَرَّ قَالَ وَيَقِيتُ مُتَعَلِّقًا بِالْحَلَقَةِ حَتَّى أَصْبَحْتُ قَالَ فَاتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَصَصْتُهَا عَلَيْهِ فَقَالَ أَمَّا الطَّرِيقُ الَّتِي رَأَيْتَ عَنْ يَسَارِكَ فَهِيَ طَرِيقُ أَصْحَابِ الشَّمَالِ قَالَ وَأَمَّا الطَّرِيقُ الَّتِي رَأَيْتَ عَنْ يَمِينِكَ فَهِيَ طَرِيقُ أَصْحَابِ الْيَمِينِ وَأَمَّا الْجَبَلُ فَهُوَ مَنْزِلُ الشُّهَدَاءِ وَلَنْ تَنَالَهُ وَأَمَّا الْعَمُودُ فَهُوَ (عَمُودُ الْإِسْلَامِ وَأَمَّا الْعُرْوَةُ فَهِيَ عُرْوَةُ الْإِسْلَامِ وَلَنْ تَزَالَ مُتَمَسِّكًا بِهَا حَتَّى تَمُوتَ) (م) عن خرشة بن الحر

- Bir gece rüyâmda birdenbire yanıma bir adam geldi ve bana: "Kalk" diye emretti. Akabinde elimden tutarak beni yanında götürdü. Giderken sol tarafımda birçok geniş yollar gördüm ve onlara gitmek için davrandım. Yanımdaki adam bana:

- O yolları tutma, onlar solcuların yollarıdır, buyurdu. Bu sefer de sağ tarafımda apaçık, dümdüz, dosdoğru birtakım geniş yollar gördüm. O zât bana:

- İşte bu sağ tarafı tut, dedi. Nihâyet beni bir dağa getirdi ve "Yükseğe çık" dedi. Ben çıkmak istedikçe düşmeye başladım. Hattâ bu çıkma teşebbüsümü birçok kereler yaptım. Sonra o zât, beni bir direğin yanına kadar götürdü. Bu direğin başı semâda aşağısı da yerde bulunuyordu. Tepesinde de bir kulp vardı. O zât bana:

- Şu direğin üstüne çık, dedi. Ben:

- Başı gökte iken, bu direğin üstüne nasıl çıkarım, dedim. O zât, benim elimden tuttu da beni yukarıya doğru fırlatıverdi. Bir de baktım ki, ben tepedeki kulpa yapışmış haldeyim. Sonra o zât direğe bir vuruş vurdu ve direk yere düştü. Ben de sabaha erişinceye kadar, kulpa yapışmış olarak kaldım.

Uyanınca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelip rüyâmı anlattım. Bana şöyle buyurdu:

- Sol tarafında gördüğün yollar, Cehennemlik olanların yollarıdır. Sağ tarafında görmüş olduğun yollara gelince, onlar da Cennetlik olanların yollarıdır. Dağa gelince o, şehitlerin menzilidir. Sen ona aslâ nâil olamayacaksın. Direğe gelince o, İslâm'ın direğidir. Kulpta İslâm'ın kulpudur, itikâdıdır. Sen ölünceye kadar o kulpa yapışmada devam edeceksin.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tâbir 23; Sahih-i Müslim, Fedâil’us-Ashâb 33 (150).

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَ الْأُمُورِ الطَّاغُوتِ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ ()
() (النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ) (٢٥٧)

257. Allah’u Teâlâ, îman edenlerin velîsidir. Onları zulumâtta nûra çıkarır. Kâfirlerin velîleri de şeytandır. Şeytan da, onları nûrdan zulumâta çıkarır. İşte onlar, Cehennem ehlidirler ve orada ebedî kalırlar.

İzah: Allah’u Teâlâ kullarını dâimâ kötülükten iyiliğe çeker ve iyi olmalarını ister. Ancak kullar, nefsin hevâsına, şeytanın iğvasına uyarak Allah’u Teâlâ’nın sözlerine aldırış etmez, O’nu unutursa, azgınlık ve sapkınlığa düşüp Allah’u Teâlâ’ya âsi olurlar. İşte kullar, bu şekilde azmadıkça, Allah’u Teâlâ kulunu Cehenneme koymaz.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَلَا كُلُّكُمْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ شَرَدَ عَلَى اللَّهِ شِرَادَ الْبَعِيرِ عَلَى أَهْلِهِ (حم ك د عن امامة

"Haberiniz olsun ki, ehline âsi olan deve gibi Allah’a âsi olmadıkça, hepiniz Cennete girersiniz."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21197; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 171, 7735.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ () (٢٥٨)

258. Ey Habîbim! Allah’u Teâlâ’nın kendisine mülk verdiği için, Rabbi hakkında İbrâhim ile mücâdele eden Nemrut’u görmedin mi? İbrâhim: "Benim Rabbim O’dur ki, hayat verir ve öldürür" deyince, Nemrut: "Ben de hayat veririm ve öldürürüm" dedi. İbrâhim: "Allah’u Teâlâ, güneşi doğudan getirir, sen de onu batıdan getir" deyince, o kâfir cevap vermekten âciz kaldı. Allah’u Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm Nemrut’a: "Benim Rabbim O’dur ki, hayat verir ve öldürür" deyince Nemrut da: "Ben de hayat veririm ve öldürürüm" dedi ve idamlık iki kişi getirterek birini affetti, diğerini de öldürdü. Ölûme mahkûm

olmuş bir kişiye hayat verdim ve diğerini de öldürdüm, dedi. İbrâhim Aleyhisselâm da: "Allah'ı Teâlâ, güneşi doğudan getirir, sen de onu batıdan getir" diye karşılık verdi ve bunun üzerine Nemrut âciz kaldı ve cevap veremedi.

أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنْ أَيُّ يُحْيِي لِهَ الْآلَهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةً (عَامَ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتُ مِائَةً عَامَ فَأَنْظِرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنْشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ (قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٢٥٩)

259. Yahut harap olmuş bir şehire uğrayan kimseyi (Üzeyr Aleyhisselâm'ı) görmedin mi? "Allah'ı Teâlâ burayı ölümünden sonra nasıl ihyâ eder?" dedi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ onu öldürdü ve yüz sene sonra diriltilip, "Ne kadar kaldın?" diye sordu. O da: "Bir gün veya bir kaç saat kaldım" cevabını verdi. Allah'ı Teâlâ: "Hayır, yüz sene kaldın; yiyecek ve içeceğine bak! Bu müddet içinde hiç değişmedi. Ölmüş ve kemikleri ayrılmış olan eşeğine bak! Biz seni insanlar için kudretimize alâmet kıldık. Eşeğin kemiklerine bak! Nasıl bir araya getiriyor ve et giydiriyoruz" buyurdu. Bu hâli gören o kimse ise, "Bilirim ki, şüphesiz Allah'ı Teâlâ her şeye kâdirdir" dedi.

İzah: Naciye b. Kâ'b, Süleyman b. Büreyde, Katâde, Rebi' b. Enes, İkrime, Süddi, Dehhak ve İbn-i Abbas Hazretlerine göre; bu Âyet-i Kerîme'de zikredilen zât, Üzeyr Aleyhisselâm'dır. O harap olmuş bir şehirden geçerken:

- Allah'ı Teâlâ burayı nasıl imar eder? dedi ve bir incir ağacının altına geldi. Ağaçtan biraz incir toplayarak mendilinin arasına koydu. Sonra o ağaca merkebinin bağladı ve oraya yattı. Kalktığı anda baktı ki, yanına koyduğu incir solmamış ve içeceği de aynı şekilde duruyordu. Oysa eşeğinin kemikleri çürüyüp toprak olmuştu. Gözünün önünde, kemikleri yok iken var olmaya, bir araya toplanmaya başladı. İskeleti birbirine çatıldı, üzerine et ve deri geldi. Eşek, bir silkindi bağırmaya başladı. Sanki ölüp dirilen kendisi değildi. Eşeğin ve diğer her şeyin üzerinden yüz yıl geçtiği halde, Üzeyr Aleyhisselâm ile yiyecek ve içeceğinin üzerinden bir gün veya birkaç saat gibi geçmişti.

Üzeyr Aleyhisselâm kalkınca, o harap olan şehrin içine girdi ki, şehir tam imar olmuş. O şehirden ayrılarak kendi evine geldi ve kapıyı çaldı. Karşısına çok ihtiyar yüz yirmi yaşında birisi çıktı:

- Sen kimsin? deyince, Üzeyr Aleyhisselâm:

- Ben Üzeyr'im, dedi. Adam:

- Ben Üzeyr'in oğluyum. Sen benden gençsin, nasıl Üzeyr olursun? Benim babam kaybolalı yüz sene oldu, dedi. Millet toplandı. Bu adam; Üzeyr'dir, değildir derken en son Üzeyr Aleyhisselâm'ın gerçek Üzeyr olduğunu öğrenmek için bir imtihana tâbi tuttular.

[Kur'ân- Kerîm'den evvel İncil'i, Tevrat'ı, Zebur'u Peygamberlerden başkası ezberleyemezlerdi.[1] Çünkü Allah'ı Teâlâ Peygamberlerin kalbine vahyi yerleştirdi.]

Onlar, dediler ki:

- Eğer sen Üzeyr isen, Peygamberlerden başkası Tevrat'ı ezbere bilmez. Sen Tevrat'ı ezbere oku, biz de kitaptan tâkip edeceğiz.

Üzeyr Aleyhisselâm okudu, onlar tâkip etti. Tevrat'ı sonuna kadar hiç eksiksiz ezberden okudu. Bu sefer, "Bu Üzeyr'dir" diyenler çoğalmaya başladı. Yine de milletin az bir kısmı ikna olmuyordu. Üzeyr Aleyhisselâm:

- Ben bu eve girmedim, fakat bu evi yapan benim. Evin içini size tarif edeyim dedi ve ayrıntılı bir şekilde tarif etti. Üzeyr Aleyhisselâm:

- Allah'ı Teâlâ'dan felan şehrin nasıl imar olduğunu görseydim diye duâ ettim, Allah'ı Teâlâ duâmı kabul etti. Ben bir incir ağacının altında yattım. Kalktığımda yüz sene geçmişti, dedi.

Böylece Üzeyr Aleyhisselâm, ben yattığım yaşta kalktım diye kendilerini iknâ etti. Ondan sonra evine girdi.

Kur'ân-ı Kerîm'de acâyip, garâip hallerden çokça bahsedilir. Ashâb-ı Kehf üç yüz dokuz sene uyudu, aynı yaşta uyandılar.[2] Yine Sultan Süleyman Aleyhisselâm'ın ümmetinden Âsaf b. Berhaya: Yemen'den Kudüs'e, Süleyman Aleyhisselâm, başını çevirip bakana kadar Belkıs'ın muazzam köşkünü getirdi. [3] İşte bunlar gibi, Kur'ân'da çok sayıda hâdise anlatılmaktadır. Bunlar akla sığmaz, îmana sığar.

[1] Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hürmetine, Allah'ı Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'i ezberleme imkânı verdi.

[2] Sûre-i Kehf, Âyet 25.

[3] Sûre-i Neml, Âyet 40.

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ قَالَ أُولَٰمُ تُؤْمِنُ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِي قَالَ فَخُذْ
أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ
() عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٢٦٠)

260. Ey Resûlüm! Hatırlat o zamanı ki, İbrâhim: "Yâ Rabbi! Ölülerini nasıl dirilttiğini bana göster" dedi. Allah'ı Teâlâ: (Ölülerini diriltmeye kâdir olduğuma) inanmıyor musun?" buyurunca, İbrâhim: "İnanıyorum Yâ Rabbi! Fakat kalbimin mutmain olmasını istiyorum" dedi. Allah'ı Teâlâ da: "Dört kuş al. Onları kendine iyice alıştır. Sonra da onları kesip parça parça et. Her bir parçayı da bir dağ üzerine koy. Sonra onları çağır. Onlar sana koşarak geleceklerdir. Bil ki, şüphesiz Allah'ı Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir" diye buyurdu.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm, Allah'ı Teâlâ'nın bu emri üzere dört kuş alarak onları kendine alıştırdı. Sonra bunları kesip parçaladı ve birbirlerine karıştırarak her bir parçayı görebileceği bir tepenin üzerine koydu. Onlara seslenerek, kendine doğru gelmelerini söyledi. Parçalanan o kuşların dirilip kendine doğru geldiğini gördü. Gözünün önünde her kuşun kemikleri iskelet hâlinde dizildi ve her kuşun eti gövdesine yapıştı, derileri, tüyleri de yapıştı. Dördü de birer sefer silkinip ayağa kalktılar.

Bu kuşlar, Muhammed b. İshâk, Mücâhid, İbn-i Cüreyc ve İbn-i Zeyd Hazretlerinin beyanına göre; güvercin, horoz, karga ve tavus kuşu idi. Bunların hepsi de bağırarak etrafında dönmeye başladılar.

İbrâhim Aleyhisselâm, Allah'ı Teâlâ'nın ölülerini dirilteceğine inanıyordu, fakat gözüyle görerek mutmain olmak istemişti. İbrâhim Aleyhisselâm kuşların dirildiğini gözüyle görünce, kalbi mutmain olmuş oldu. İşte inanmakla mutmain olmak arasındaki fark böyledir.

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِّائَةُ حَبَّةٍ وَاللَّهُ
() يُضَاعِفُ لِمَن يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (٢٦١)

261. Mallarını Allah yolunda infak edenlerin misâli, yedi başak veren ve her

başığında yüz tane bulunan bir tohum gibidir. Allah'ı Teâlâ dilediğine kat kat ihsanda bulunur. Allah'ı Teâlâ, ihsanı geniş olandır ve her şeyi bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَرْسَلَ بِنَفَقَةٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَقَامَ فِي بَيْتِهِ فَلَهُ بِكُلِّ دِرْهَمٍ سَبْعُ مِائَةٍ دِرْهَمٍ وَمَنْ غَزَا بِنَفْسِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَنْفَقَ فِي وَجْهِ ذَلِكَ فَلَهُ بِكُلِّ دِرْهَمٍ سَبْعُ مِائَةٍ أَلْفٍ دِرْهَمٍ ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ {وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ} (هـ عن جابر و بن عمر و عمران بن حصين)

"Her kim, Allah yolunda bir nafaka gönderir de kendisi evinde oturursa, mahşer günü onun her bir dirhemi için yedi yüz dirhem vardır. Her kim de Allah yolunda nefsiyle gazâda bulunur ve bu yolda infakta bulunursa, onun her bir dirhemi için yedi yüz bin dirhem vardır." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "... Allah'ı Teâlâ dilediğine kat kat ihsanda bulunur..." diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 261'i okudu.[1]

Yine bu hususta İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٍ (قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: رَبِّ زِدْ أُمَّتِي فَنَزَلَتْ: مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً قَالَ: رَبِّ زِدْ أُمَّتِي فَنَزَلَتْ: إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ (طَب هب (عن ابن عمر

"Mallarını Allah yolunda infak edenlerin misâli, yedi başak veren ve her başığında yüz tane bulunan bir tohum gibidir..." diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 261 nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Rabbim, ümmetime artır" buyurdu. Bunun üzerine "Kimdir o kimse ki, Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunur, Allah'ı Teâlâ da o kimseye mükâfatını kat kat verir..."[2] diye geçen âyet nâzil oldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yine: "Rabbim, ümmetime artır" buyurdu. Bunun üzerine de: "... Şüphesiz ki, sabredenlere mükâfatları hesapsız verilecektir"[3] diye geçen âyet nâzil oldu.[4]

Hureym İbn-i Fâtik el-Esedî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

النَّاسُ أَرْبَعَةٌ وَالْأَعْمَالُ سِتَّةٌ فَالنَّاسُ مُوسَعٌ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمُوسَعٌ لَهُ فِي الدُّنْيَا مَقْتُورٌ عَلَيْهِ فِي

الْآخِرَةِ وَمَقْتُورٌ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا مُوسَّعٌ عَلَيْهِ فِي الْآخِرَةِ وَشَقِيٌّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَالْأَعْمَالُ مُوجِبَتَانِ وَمِثْلُ
بِمِثْلِ وَعَشْرَةُ أَضْعَافٍ وَسَبْعُ مِائَةٍ ضِعْفٍ فَالْمُوجِبَتَانِ مَنْ مَاتَ مُسْلِمًا مُؤْمِنًا لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا فُوجِبَتْ لَهُ
الْجَنَّةُ وَمَنْ مَاتَ كَافِرًا وَجِبَتْ لَهُ النَّارُ وَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا فَعَلِمَ اللَّهُ أَنَّهُ قَدْ أَشْعَرَهَا قَلْبُهُ وَحَرَصَ
عَلَيْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ لَمْ تَكُتَبْ عَلَيْهِ وَمَنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ وَاحِدَةٌ وَلَمْ تُضَاعَفْ عَلَيْهِ وَمَنْ عَمِلَ
حَسَنَةً كَانَتْ لَهُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا وَمَنْ أَنْفَقَ نَفَقَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَانَتْ لَهُ بِسَبْعِ مِائَةٍ ضِعْفٍ (حم عن خريم بن
فاتك الاسدى)

İnsanlar dört sınıftır. Ameller de altı çeşittir. İnsanların bâzıları dünyâda da âhirette de bolluk içindedirler. Bâzıları ise dünyâda bolluk, âhirette kıtlık içindedirler. Bâzıları da dünyâda kıtlık âhirette ise bolluk içindedirler. Bâzıları da dünyâda da perişan, âhirette de perişandır.

Altı çeşit olan amellere gelince; onlardan iki amel vardır ki, neticesi kesindir. Diğer iki çeşidi vardır ki, onların sâdece karşılıkları verilir. Başka bir amel vardır ki, onun karşılığında on katı verilir. Bir başka amel vardır ki onun karşılığında da yedi yüz katı verilir. Neticeleri kesin olan iki amel şunlardır:

Kim Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmadan Müslüman ve Mü’min olarak ölecek olursa onun için Cennet kesindir. Kim de kâfir olarak ölecek olursa onun için de Cehennem kesindir. (Müslümanlar için) sâdece karşılığı verilen ameller ise şunlardır:

Kim bir iyilik yapmayı diler de onu yapmaz ve Allah’u Teâlâ, kişinin bu ameli gönülden istediğini ve bunu yapmaya gayret gösterdiğini bilir ve böyle bir kişi için de bir sevap yazılır. Yine kim bir kötülük yapmayı düşünür de onu yapmayacak olursa karşılığında kendisine hiçbir günah yazılmaz. Şâyet bu kötülüğü işleyecek olursa ona, bu kötülüğe karşılık sâdece bir günah yazılır ve günahı artırılmaz. Karşılığında on kat sevap verilen amel de şudur:

Kim herhangi bir güzel ameli işleyecek olursa ona karşılığında on katı verilir. Karşılığında yedi yüz kat sevap verilen amele gelince, o amel de şudur: Kim, Allah yolunda bir şey harcayacak olursa, ona karşılığında yedi yüz katı verilir.[5]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا أَحْسَنَ أَحَدُكُمْ إِسْلَامَهُ فَكُلُّ حَسَنَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةٍ ضِعْفٍ وَكُلُّ سَيِّئَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ
(بِمِثْلِهَا حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ) (خ م عن أبي هريرة)

"Sizden biri içiyle dışıyla Müslüman olursa, yaptığı her bir hayır en az on mislinden, yedi yüz misline kadar sevabıyla yazılır. İşlediği her bir günah da sâdece misliyle yazılır. Bu hâl, Allah'a kavuşuncaya kadar böyle devam eder."
[6]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Cihat 4.

[2] Sûre-i Bakara, Âyet 245.

[3] Sûre-i Zümer, Âyet 10.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 645; Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 3168.

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18260.

[6] Sahih-i Buhârî, İman 31; Sahih-i Müslim, İman 59 (205).

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتَّبَعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَذًى لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ ()
(عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ) (٢٦٢)

262. Mallarını Allah yolunda infak edip de sonra infak ettiklerinin ardından başa kakmayan ve eziyet etmeyenlerin, Rableri katında mükâfatları vardır. Onlar için bir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.

İzah: Yapılan iyiliği başa kakanlarla ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَأَمَّا الثَّلَاثَةُ الَّذِينَ لَا يُنْظَرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: فَالْعَاقُ بِوَالِدَيْهِ وَمُذْمِنُ الْخَمْرِ وَالْمَنَانُ بِمَا أُعْطِيَ (طب عن
(ابن عمر)

"Üç sınıf insan vardır ki mahşer günü Allah'ı Teâlâ onlara rahmet nazarıyla bakmaz: Anne ve babasına isyan eden, devamlı içki içen ve verdiği hayrı başa kakan." [1]

[1] Taberânî, Mu'cem'l-Kebir, Hadis No: 13002; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 7344.

(قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَذًى وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ) (٢٦٣)

263. Bir tatlı dil, bir bağışlama, arkasından eziyet gelen sadakadan daha hayırlıdır. Allah'ı Teâlâ hiçbir şeye muhtaç değildir, Halîm'dir (cezâ vermekte acele etmez).

İzah: Yapılan iyilikle ilgili Ebû Zerr Radiyallâhu anhu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kendisine şöyle buyurduğunu söylemiştir:

(لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا وَلَوْ أَنْ تُلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهِ طَلْقٍ (م) عَنْ أَبِي ذَرٍّ

"İyilikten hiçbir şeyi küçük görme. Eğer verecek bir şey de bulamazsan, kardeşini sevimli bir yüzle karşıla."[1]

[1] Sahih-i Müslim. Birr 43 (144).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا
(يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ) ٢٦٤

264. Ey îman edenler! Allah'a ve âhiret gününe inanmadığı halde, malını insanlara gösteriş olsun diye infak eden kişinin yaptığı gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve eziyet etmek sûretiyle sevabınızı boşa çıkarmayın. O gösteriş (riyâ) yapanın hâli, üzerinde az bir toprak bulunan bir kayanın hâline benzer ki, ona şiddetli bir yağmur isâbet edince, üzerindeki toprağı temizleyip kendisini sade bir taş hâlinde bırakır. Onlar, gösteriş olarak yaptıkları infaklarının sevabını göremezler. Allah'ı Teâlâ, kâfirler topluluğuna hidâyet etmez.

İzah: Yapılan iyiliği başa kakanlar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ الْمَنَانُ بِمَا أُعْطِيَ
(وَالْمُسْبِلُ إِزَارَهُ وَالْمُنْفِقُ سِلْعَتَهُ بِالْحَلِفِ الْكَاذِبِ (ن) عَنْ أَبِي ذَرٍّ

"Üç sınıf insan vardır ki; mahşer günü Allah'ı Teâlâ onlarla konuşmaz, onlara bakmaz ve onları temize çıkarmaz ve onlar için elim bir azap vardır: Verdiğini başa kakan, elbisesini kibir için yerlerde sürüyen ve malını yalan yeminle satan."
[1]

Riyâkârlar hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ فِي جَهَنَّمَ لَوَادٍ يُسْتَغِيدُ جَهَنَّمَ مِنْ ذَلِكَ الْوَادِي فِي كُلِّ يَوْمٍ أَرْبَعَ مِائَةٍ مَرَّةٍ أَعَدَّ ذَلِكَ الْوَادِي لِلْمُرَائِينَ مِنْ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لِحَامِلِ كِتَابِ اللَّهِ وَلِلْمُصَدِّقِ فِي غَيْرِ ذَاتِ اللَّهِ وَلِلْحُجَّاجِ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ (وَلِلْخَارِجِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ (طب عن ابن عباس

"Cehennemde bir vâdi vardır. Cehennem günde dört yüz defa o vâdiden Allah'ı Teâlâ'ya sığınır. Buraya Ümmet-i Muhammed'in riyâkarları girecektir. Bunlar şu kimselerdir: Riyâkar hafızlar, sadakayı Allah rızâsından başka bir maksatla vermiş olanlar, hacca itibar kazanmak için gitmiş olanlar ve gazâyâ Allah rızâsından başka maksatla gitmiş olanlar." [2]

Bu Âyet-i Kerîme'nin devamında verilen misâlden maksat; kaya üzerindeki toprak, yağmur ile nasıl yok oluyorsa, infaklarını riyâ ile yapanların sevapları da amel defterlerinden öyle yok olur, demektir.

[1] Sünen-i Nesâî, Zekât 69; Sahih-i Müslim, İman 46 (171).

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12632.

وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَتَنْبِيئًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَاتَتْ ((أَكَلَهَا ضِغْفِيرٌ فَإِنْ لَمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلَّ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۚ ۲۶۵)

265. Mallarını sâdece Allah rızâsı için sebât-ı nefis ile infak edenlerin misâli de, yüksek yerde olup bol yahut hafif yağmura mâruz olması sebebiyle iki kat mahsul veren bahçelere benzer. Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Sebât-ı nefis ile infak edenler" diye geçen ifadeden maksat, kişinin, irâdesini sağlamlaştırmış bir şekilde infakta bulunması, demektir. İşte Allah'ı Teâlâ'nın, infak edilen mallar karşısında vereceği sevaba ulaşacağına inanan ve bunu kesin olarak bilen kişi, malını harcarken tereddüt içinde olmaz.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Secde, Âyet 17'de infakta bulunan Mü'minleri övmekte ve şöyle buyurmaktadır: "Onların (gece, ibâdet için) yanları yataklarından uzaklaşır. Rablerine, korku ve ümit ile duâ ederler. Kendilerine verdiğimiz rızıklardan da infak ederler.* Artık yaptıkları sâlih amellere mükâfat olarak, kendileri için gözlerini aydın edecek şeylerden neler saklandığını hiç kimse bilmez."

أَيُّدُ أَحَدِكُمْ أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَاءُ فَأَصَابَهُ إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ

266. (Ey riyâkarlık yapanlar!) İster misiniz ki, sizden birinizin hurma, üzüm ve bütün meyve ağaçlarından oluşan ve içinden nehirler akan bir bahçesi olup da, kendisine ihtiyarlık çöktükten sonra çocuklarının da hâli zayıfken, o bahçe yakıcı rüzgârın isâbetiyle yanıp mahvolsun? Allah'ı Teâlâ, tefekkür etmeniz için âyetlerini işte böyle açıklar.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'yi, Allah rızâsı için değil de insanların övgülerini kazanmak için, gösteriş olsun diye mallarını harcayanlara bir misâl olarak indirmiştir. Mahşer gününde bunlar, harcadıklarından faydalanmak istediklerinde, Allah'ı Teâlâ bunlara sevap vermeyecektir. Böylece yaptıklarının karşılığını almaya en çok muhtaç oldukları bir zamanda amel defterlerinde hiçbir sevap bulamayacaklardır. Tıpkı Âyet-i Kerîme'de misâl verilen kişinin durumuna düşeceklerdir. Öyle ki, bu kişi bahçesi için yatırım yapmış, gereken emeği vermiş, bahçesi yetiştiğinde de kendisi yaşlanmış çoluk çocuğu çoğalmış ve o bahçeye olan ihtiyacı şiddetle artmıştır. İşte tam o anda yakıcı şiddetli bir rüzgâr gelmiş, bahçeyi tamamen yakmış ve o kişi bu bahçeden hiçbir fayda elde edememiştir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ يَنْزِلُ إِلَى الْعِبَادِ لِيَقْضِيَ بَيْنَهُمْ وَكُلُّ أُمَّةٍ جَائِيَةٌ فَأَوَّلُ مَنْ يَدْعُو بِهِ رَجُلٌ جَمَعَ الْقُرْآنَ وَرَجُلٌ يَقْتَتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَرَجُلٌ كَثِيرُ الْمَالِ فَيَقُولُ اللَّهُ لِلْقَارِئِ أَلَمْ أَعْلَمَكَ مَا أَنْزَلْتُ عَلَى رَسُولِي قَالَ بَلَى يَا رَبِّ قَالَ فَمَاذَا عَمِلْتَ فِيمَا عُلِّمْتَ قَالَ كُنْتُ أَقُومُ بِهِ آتَاءَ اللَّيْلِ وَآتَاءَ النَّهَارِ فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ كَذَبْتَ وَتَقُولُ لَهُ الْمَلَائِكَةُ كَذَبْتَ وَيَقُولُ اللَّهُ بَلْ أَرَدْتُ أَنْ يُقَالَ إِنَّ فُلَانًا قَارِئٌ فَقَدْ قِيلَ ذَلِكَ... (ت عن ابى هريرة)

Allah'ı Teâlâ mahşer günü, kulları arasına hükmetmek için iner. Her ümmet diz üstü çöker. İlk çağırılacak olan insan, Kur'ân ezberleyen kişidir. Sonra malı çok olan kişi ve Allah yolunda öldürülen kişidir.

Allah'ı Teâlâ, Kur'ân okuyana der ki: "Ben sana Peygamberime indirdiğimi öğretmedim mi?" O da: "Evet Yâ Rabbi!" der. Allah'ı Teâlâ: "Peki, sana öğrettiğimle ne yaptın?" diye sorar. O da: "Gece gündüz elimden bırakmadım, devamlı okudum" diye cevap verince, Allah'ı Teâlâ ona: "Yalan söyledin" der. Melekler de: "Yalan söyledin" derler. Sonra Allah'ı Teâlâ ona şöyle buyurur: "Sen filan ne güzel okuyor desinler, diye okudun. Nitekim de öyle oldu. Ne

güzel Kur'ân okuyor, dediler."

Sonra malı çok olan adam getirilir ve ona da Allah'ı Teâlâ der ki: "Sana bol mal vermedim mi? Seni kimseye muhtaç olmayacak duruma getirmedim mi?" O da: "Evet Yâ Rabbi!" der. Allah'ı Teâlâ: "Peki, o malı ne yaptın?" diye sorar. O da: "Akrabaya ikram ettim, sadakalar ve zekâtlar verdim" diye cevap verince, Allah'ı Teâlâ ona: "Yalan söyledin" der. Melekler de: "Yalan söyledin" derler. Sonra Allah'ı Teâlâ ona şöyle buyurur: "Sen verirken filan kimse ne kadar cömerttir, desinler diye verdin. Nitekim de öyle denildi."

Sonra Allah yolunda öldürülen getirilir ve ona da Allah'ı Teâlâ der ki: "Sen neden öldürüldün?" O da: "Yolunda savaşıırken öldürüldüm" deyince, Allah'ı Teâlâ ona: "Yalan söyledin" der. Melekler de: "Yalan söyledin" derler. Sonra Allah'ı Teâlâ ona şöyle buyurur: "Filan adam ne kadar kahraman ve yiğit bir adamdır, desinler diye savaştın ve öldürüldün. Nitekim öyle de denildi."

Ondan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem dizime vurup buyurdu ki: "Yâ Ebû Hüreyre! İşte o üçler var ya, üzerlerine Cehennem ateşi tutuşturulacak olan ilk insanlardır." [1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Resûlullah'ın Zühdü 37; Rudânî, Câ'm'ul-Fevâid, Hadis No: 8086.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ (تَنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ (٢٦٧)

267. Ey îman edenler! Kazandığınız şeylerin ve yerden sizin için çıkarmış olduğumuz şeylerin en iyilerinden infak edin. Kendinizin, ancak göz yumarak (almaktan hoşlanmayarak) kabul edebileceğiniz kötü şeyleri infak etmeyin. Bilin ki, şüphesiz Allah'ı Teâlâ hiçbir şeye muhtaç değildir, hamde lâayk olandır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin şu hâdise üzerine nâzil olduğu rivâyet edilmiştir:

Ensâr, hurma kesme günleri gelince bahçelerinden tâze hurmaları alır ve bunları Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mescidinde iki direk arasına gerilmiş bir ipe asarlardı. Muhâcirlerin fakirleri de, onlardan yerdî. Ensârdan birisi kötü, âdi hurmaları aldı ve tâze hurma salkımlarının arasına koydu. Bunun câiz olduğunu sanıyordu. İşte böyle yapanlar hakkında Allah'ı Teâlâ: "Kendinizin,

ancak göz yumarak (almaktan hoşlanmayarak) kabul edebileceğiniz kötü şeyleri infak etmeyin" diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 267'yi indirdi.

Hz. Âişe'den nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أُتِيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِضَبٍّ فَلَمْ يَأْكُلْهُ وَلَمْ يَنْهَ عَنْهُ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا نَطْعِمُهُ الْمَسَاكِينَ (قَالَ لَا تَطْعِمُوهُمْ مِمَّا لَا تَأْكُلُونَ (حم عن عائشة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir keler (bir cins kertenkele) getirildi, onu yemedi ve yenilmesini de yasaklamadı. Ben: "Yâ Resûlallah! Onu fakirlere yedirelim mi?" diye sordum. Buyurdu ki: "Yemediğiniz şeylerden onlara yedirmeyin."[1]

Allah'ı Teâlâ bu âyet ile Mü'minlere, hem zekât verirken ve hem de infakta bulunurken mallarının kötülerini vermemelerini emretmiştir.

Bu hususta Berâ b. Azib Radiyallâhu anhu diyor ki:

- Artık bundan sonra, birimiz bir şey tasadduk etmek istediğinde elinde bulunanın en güzelini vermeye başladı.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 23593.

(الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (٢٦٨))

268. Şeytan, sizi fakirlik ile korkutur ve size cimriliği emreder. Allah'ı Teâlâ ise, size kendi katından bir bağışlama ve ihsan vaad eder. Allah'ı Teâlâ, ihsanı geniş olandır ve her şeyi bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِلشَّيْطَانِ لَمَّةً بِابْنِ آدَمَ وَلِلْمَلِكِ لَمَّةً فَأَمَّا لَمَّةُ الشَّيْطَانِ فَاِبْعَادُ بِالْشَّرِّ وَتَكْذِيبُ بِالْحَقِّ وَأَمَّا لَمَّةُ الْمَلِكِ فَاِبْعَادُ بِالْخَيْرِ وَتَصْدِيقُ بِالْحَقِّ فَمَنْ وَجَدَ ذَلِكَ فَلْيَعْلَمْ أَنَّهُ مِنَ اللَّهِ فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ وَمَنْ وَجَدَ الْآخِرَى فَلْيَنْعَوِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ثُمَّ قَرَأَ { الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ } الْآيَةَ (ت عن عبد الله بن مسعود

"Âdemoğlunda hem şeytanın hem de meleğin etkisi vardır. Şeytan'ın etkisi, insanı kötülöklere götürmesi ve hakkı yalanlatmasıdır. Meleğin etkisi ise, insanı hayra götürmesi ve hakkı tasdik ettirmesidir. Her kim böyle bir etki ile

karşılaşırsa, bilsin ki bu, Allah'tandır. Bu sebeple O'na şükretsin. Şeytan'ın etkisi ile karşılaşırsa da, Allah'ın dergâhından kovulmuş olan şeytandan O'na sığınsın. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Şeytan, sizi fakirlik ile korkutur ve size cimriliği emreder..." diye devam eden Sûre-i Bakara, Âyet 268'i okudu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 3; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6834.

(يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُوا الْأَلْبَابِ) (٢٦٩)

269. Allah'u Teâlâ, hikmeti dilediğine verir. Her kime hikmet verilmiş ise, şüphesiz ona çok hayır verilmiştir. Bunu, ancak hâlis akıl sahipleri düşünüp anlar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Hikmet ilmi"; Hakk'a yakınlığı, kendi nefsini bilmeyi öğreten mâneviyat ilmidir. En menfaatli ilim de budur. Kalpten doğan bir ilimdir. Allah'u Teâlâ, kimin kalbine Hikmet ilmi verdi ise, onun kalbine kendi rızâsına uygun olanları bildirir, demektir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

الْعِلْمُ عِلْمَانِ فَعِلْمٌ ثَابِتٌ فِي الْقَلْبِ فَذَاكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ وَعِلْمٌ فِي اللِّسَانِ فَذَاكَ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ (ابو نعيم عن انس)

"İlim ikidir: Biri kalpte sâbittir. İşte en faydalı olan ilim (Hikmet ve Ledün ilmi) budur. Bir ilim de lisândaki ilimdir (kitaptır). Bu da Allah'u Teâlâ'nın kullarına hüccetidir (delilidir)."[1]

عِلْمُ الْبَاطِنِ سِرٌّ مِنْ أَسْرَارِ اللَّهِ تَعَالَى وَحِكْمٌ مِنْ حِكَمِ اللَّهِ يَقْضِيهِ فِي قُلُوبٍ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ (فر الديلمی عن امام علی)

"Bâtın ilmi, Allah'ın sırlarından bir sırdır ve Allah'ın hikmetlerinden bir hikmettir. Onu dilediği kullarının kalbine koyar."[2]

إِنَّ لُقْمَانَ، قَالَ لِابْنِهِ: يَا بَنِيَّ عَلَيْكَ بِمَجَالِسِ الْعُلَمَاءِ، وَاسْتَمِعْ كَلَامَ الْحُكَمَاءِ، فَإِنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْقُلُوبَ الْمَيِّتَ بِنُورِ (الْحِكْمَةِ، كَمَا يُحْيِي الْأَرْضَ الْمَيِّتَةَ بِوَابِلِ الْمَطَرِ (طب عن أبي أمامة)

"Lokman, oğluna dedi ki: "Oğulcuğum! Ulemânın meclisine devam et. Ve Hükemânın kelâmını dinle. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, ölü kalbi hikmet nûruyla

diriltir, şiddetli yağmurun ölü toprağı dirilttiğı gibi.”[3] İlim meclisi, ilmi ve bilgiyi artırır. Hikmet meclisi de, ölü kalbi hikmet nûruyla diriltir, şiddetli yağmurun ölü toprağı dirilttiğı gibi.

Yine bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 151 ve izahına bakınız.

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 223/2; İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 60.

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 317/3.

[3] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 7716.

(وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ) (٢٧٠)

270. Nafakadan her ne infak ederseniz ve adaktan her ne adarsanız, Muhakkak ki Allah’u Teâlâ onu bilir. Zâlimlerin, (kendilerini azaptan kurtaracak) yardımcıları yoktur.

İzah: Âyet-i Kerîme’de zikredilen "Zâlimler"den maksat, mallarını gösteriş için riyâkarlık yaparak harcayanlar ve şeytana uyarak Hakk’ın hudûdunu aşır Allah’a isyan eden kimselerdir. Bu durumda olan kimseleri de Allah’ın azâbından kurtaracak kimse yoktur.

Bu Âyet-i Kerîme’nin metninde geçen "Nezr" kelimesi "Adak" anlamına gelmektedir. Adak: Allah’u Teâlâ’ya tâzim için mübah bir fiilin yapılmasını kendi nefesine vâcip kılmaktır.

Adak iki şekilde olur; biri, şarta bağı olan adak, diğeri de şartsız adaktır. Bu hususta "İhtiyâr" adlı eserde şöyle buyrulmuştur:

"Mutlak olarak adakta bulunan bir kimsenin, adağıını yerine getirmesi üzerine düşen bir borçtur. Yine adağın bir şarta bağlanması ve şartın da meydana gelmesi ile adağı yerine getirmek borç olur." [1] Yani şarta bağı olan adak, bir kimsenin mübah olan bir fiili, "Şu işim şöyle olursa, Allah için kurban keseceğim, şu kadar fakiri doyuracağım yahut sadaka vereceğim" gibi farklı ifadelerle Allah’u Teâlâ’ya vaadlerde bulunmasıdır.

Hanefi Mezhebi’ne göre, adak ancak iki şart ile sahih olur: Birincisi: Adakta bulunulan şey, şer’an farz ve vâcip olan bir ibâdetin cinsinden olmalıdır. İkincisi:

Adakta bulunulan şey, aslî bir ibâdet olup ibâdete vesîle olmamalıdır. Bundan dolayı hastayı ziyâret etmek için yapılan adak, sahih değildir. Zîrâ hastayı ziyâret etmek cinsinden şer'an vâcib olan bir ibâdet yoktur. Abdest almayı adamak da sahih değildir. Çünkü abdest almak da ibâdet değil, ibâdete vesîledir.[2]

Adakta bulunulan şeyin, namaz, oruç gibi aslî bir ibâdet olması gerektiğine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

بَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ إِذَا هُوَ بِرَجُلٍ قَائِمٍ فَسَأَلَ عَنْهُ فَقَالُوا أَبُو إِسْرَائِيلَ نَذَرَ أَنْ يَقُومَ وَلَا يَقْعُدَ وَلَا يَسْتَنْظِلَ وَلَا يَتَكَلَّمَ وَيَصُومَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرُّهُ فَلْيَتَكَلَّمْ وَلْيَسْتَنْظِلْ وَلْيَقْعُدْ وَلْيُتِمِّمْ (صَوْمُهُ) (خ) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, hutbe okurken ayakta duran birini gördü ve kim olduğunu sordu. "Bu, Ebû İsrâîl'dir, ayakta durmayı, oturmamayı, gölgede durmamayı, konuşmamayı ve oruç tutmayı adadı" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Ona söyleyin konuşsun, gölgede dursun, otursun ve orucunu tamamlasın" buyurdu."[3]

Yine adakların yerine getirilmesi hakkında Allah'ı Teâlâ Sûre-i İnsân, Âyet 7'de şöyle buyurmaktadır: "Allah'ın has kulları, adaklarını yerine getirirler ve şerri (azâbı) her tarafa yayılmış bir günden korkarlar."

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

مَنْ نَذَرَ نَذْرًا لَمْ يُسَمِّهِ فَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينٍ وَمَنْ نَذَرَ نَذْرًا لَا (يُطِيقُهُ فَكَفَّارَتُهُ كَفَّارَةُ يَمِينٍ وَمَنْ نَذَرَ نَذْرًا أَطَاقَهُ فَلَيْفَ بِهِ) (د) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ

"Kim bir adak adar da, onu açıkça belirtmezse, ona yemin keffâreti[4] gerekir. Günah olan şeylerde de kim adakta bulunursa, ona da yemin keffâreti gerekir. Bir kimse gücü yetmediği bir adak da bulunursa, ona da yemin keffâreti gerekir. Kim de bir adak adar ve onu yapmaya gücü yeterse, adağını yerine getirsin."[5]

[1] el-Mevsilî, Kitâb'ul-İhtiyâr, 4/90.

[2] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfat, c. 1, s. 169.

[3] Sahih-i Buhârî, Eymen ve'n-Nüzûr 30.

[4] Yemin keffâreti için Sûre-i Mâide, Âyet 89'a bakınız.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Eyman, 30; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 4057; Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 307.

إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ ()
(بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (٢٧١)

271. Sadakaları (riyâdan uzak olarak) açıktan verirsiniz, o da güzeldir. Lâkin gizlice fakirlere vermeniz sizin için daha hayırlıdır, bu sebeple Allah'ı Teâlâ da sizin günahlarınızı örter. Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Âmir eş-Şa'bî Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre; bu Âyet-i Kerîme, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer Radiyallâhu anhumâ hakkında nâzil olmuştur.

فَجَاءَ بِنِصْفِ مَالِهِ حَتَّى دَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا خَلَفْتَ وَرَأَاكَ لِأَهْلِكَ يَا عُمَرُ قَالَ خَلَفْتُ لَهُمْ نِصْفَ مَالِي وَأَمَّا أَبُو بَكْرٍ فَجَاءَ بِمَالِهِ كُلِّهِ يَكَادُ أَنْ يُخْفِيهِ مِنْ نَفْسِهِ حَتَّى دَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا خَلَفْتَ وَرَأَاكَ لِأَهْلِكَ يَا أَبَا بَكْرٍ؟ فَقَالَ عِدَّةُ اللَّهِ وَعِدَّةُ رَسُولِهِ فَبَكَى عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَقَالَ يَا بَابِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا أَبَا بَكْرٍ وَاللَّهِ مَا (اسْتَبَقْنَا إِلَى بَابِ خَيْرٍ قَطُّ إِلَّا كُنْتَ سَابِقًا) (الأصبهاني في الترغيب والترهيب عن عامر الشعبي)

Hz. Ömer, malının yarısını getirip Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e vermişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Arkanda ailen için ne bıraktın Yâ Ömer?" diye sorduğunda, Hz. Ömer: "Onlara malımın yarısını bıraktım" demişti. Hz. Ebû Bekir'e gelince; o bütün malını getirmiş ve neredeyse kendi nefsinden bile gizleyerek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e vermişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona, "Yâ Ebû Bekir! Arkanda ailen için ne bıraktın?" diye sorunca o, "Allah ve Resûlünü bıraktım" diye cevaplamış ve bunun üzerine Hz. Ömer ağlayarak, "Babam ve annem sana fedâ olsun Yâ Ebû Bekir! Allah'a yemin ederim ki, ne zaman hayır konusunda seninle yarışsak mutlaka sen beni geçtin" diye buyurmuştur.[1]

Sadakayı gizli vermenin mükâfatı hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ رَبِّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ طَلَبَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالَ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ أَخْفَى حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ (خ م عن ابى هريرة)

"Yedi sınıf insan vardır ki, Allah'ı Teâlâ onları hiçbir gölgenin bulunmadığı günde gölgelendirir. Bunlar şu kimselerdir: Âdil devlet başkanı. Rabbine ibâdet ederek yetişen genç. Kalbi mescitlere bağlı olan kişi. Allah için birbirini seven ve Allah için bir araya gelip Allah için birbirlerinden ayrılan iki kişi. Asâlet ve güzellik sahibi bir kadın kendisini dâvet ettiği halde, "Ben, Allah'tan korkarım" diyerek onu reddeden kişi. Sadaka verirken sağ elinin verdiği sol eline hissettirmeyecek şekilde gizli olarak sadaka veren kişi. Kimsenin olmadığı yerde Allah'ı zikrederek gözlerinden yaş döken kişi." [2]

Ebû Zerr el-Gifârî Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَالصَّدَقَةُ قَالَ أَضْعَافٌ مُضَاعَفَةٌ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَإِنَّهَا أَفْضَلُ قَالَ جَهْدُ مُقِلٍّ أَوْ سِرٌّ إِلَى (فَقِيرٍ) (حم عن أبي ذر)

"Yâ Resûlallah! Sadakanın karşılığı nedir?" diye sordum. Buyurdu ki: "Kat kattır." "Yâ Resûlallah! Hangi sadaka daha üstündür?" diye sordum. Buyurdu ki: "Malı az olanın zorlukla verdiği, bir de gizli olarak fakire verilen sadakadır." [3]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebû Hâtim, Hadis No: 2891.

[2] Sahih-i Buhârî, Ezan 36, Zekât 16, Rikâk 24; Sahih-i Müslim, Zekât 30 (91).

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20566, 20572.

لَيْسَ عَلَيْكَ هُدْيُهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا تُتَفَقَّهُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَا تُفْسِكُمْ وَمَا تُتَفَقَّهُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ () (اللَّهُ وَمَا تُتَفَقَّهُوا مِنْ خَيْرٍ يُوفِّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَظْلُمُونَ) (٢٧٢)

272. Ey Resûlüm! Onları hidâyete erdirmek sana ait değildir. Lâkin Allah'ı Teâlâ dilediğini hidâyete erdirir. Hayır olarak her ne infak ederseniz, kendiniz içindir. Zâten siz ancak Allah'ın rızâsını kazanmak için veriyorsunuz. Hayır olarak her ne infak ederseniz, size karşılığı kat kat verilir ve aslâ haksızlığa uğratılmazsınız.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre; Ashâb-ı Kirâm, müşrik olan akrabalarına azda olsa sadaka vermekten hoşlanmıyorlardı. Bu konuyu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sorduklarında: "Ey Resûlüm! Onları hidâyete erdirmek sana ait değildir. Lâkin Allah'ı Teâlâ dilediğini hidâyete erdirir. Hayır olarak her ne infak ederseniz, kendiniz içindir..." diye devam eden bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuş ve müşrik bile olsalar, akrabasına

sadaka verin, diye buyrulmuştur.

لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُخْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنَىٰ عَنْهُمْ (التَّعَفَّفَ نَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ الْحَاقًّا وَمَا نَنفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ (٢٧٣)

273. İnfakınızı, o fakirlere verin ki onlar, kendilerini Allah yoluna adamışlardır, yeryüzünde dolaşmaya (çalışmaya) güç yetiremezler, istemekten çekindikleri için bilmeyen onları zengin zanneder, sen onları sîmalarından tanırırsın, yüzüstü edip insanlardan bir şey istemezler. Hayır olarak her ne infak ederseniz, şüphesiz Allah’u Teâlâ onu bilir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَيْسَ الْمُسْكِينُ الَّذِي تَزُدُّهُ التَّمْرَةُ وَالتَّمْرَتَانِ وَلَا اللَّقْمَةُ وَلَا اللَّقْمَتَانِ إِنَّمَا الْمُسْكِينُ الَّذِي يَتَعَفَّفُ وَافْرُءُوا إِن (سَمِعْتُمْ يَعْني قَوْلُهُ { لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ الْحَاقًّا } (خ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Miskin, şu kapı kapı dolaşan ve kendisine bir iki hurma, bir iki lokma ve bir iki yiyecek verilen kişi değildir. Asıl miskin, kendisine yetecek zenginliği olmayan, tanınıp da kendisine infak edilmeyen ve insanlardan hiçbir şey istemeyen kimsedir. İsterseniz, "Yüzüstü edip insanlardan bir şey istemezler" diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 273’ü okuyun." [1]

Kâbisa b. el-Muhârik Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

تَحَمَّلْتُ حِمَالَةً فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْأَلُهُ فِيهَا فَقَالَ أَقِمْ حَتَّى تَأْتِيَنَا الصَّدَقَةُ فَنَأْمُرَ لَكَ بِهَا قَالَ ثُمَّ قَالَ يَا قَبِيصَةُ إِنَّ الْمَسْأَلَةَ لَا تَجِلُ إِلَّا لِأَحَدٍ ثَلَاثَةَ رَجُلٍ تَحْمَلُ حِمَالَةً فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَهَا ثُمَّ يُمْسِكُ وَرَجُلٌ أَصَابَتْهُ جَائِحَةٌ اجْتَاكَ مَالُهُ فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَ قَوَامًا مِنْ عَيْشٍ أَوْ قَالَ سِدَادًا مِنْ عَيْشٍ وَرَجُلٌ أَصَابَتْهُ فَاقَةٌ حَتَّى يَقُومَ ثَلَاثَةَ مِنْ ذَوِي الْحِجَابِ مِنْ قَوْمِهِ لَقَدْ أَصَابَتْ فَلَانًا فَاقَةً فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَ قَوَامًا مِنْ عَيْشٍ أَوْ قَالَ سِدَادًا مِنْ عَيْشٍ فَمَا سِوَاهُنَّ مِنَ الْمَسْأَلَةِ يَا قَبِيصَةُ سُخْتًا يَأْكُلُهَا صَاحِبُهَا (م د عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ الْمَخَارِقِ

Bir durumda birinin diyetine kefil oldum ve bunu istemek için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldim. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bize zekât gelene kadar bekle de geldi mi sana verilmesini emrederim" buyurdu. Sonra şöyle devam etti: "Ey Kâbisa! Dilenmek, ancak şu üç kişiden olan bir kişiye câizdir. Kefâlet altına girmiş olan birinin, meblağı ödeninceye

kadar dilenmesi câizdir. Ödedikten sonra bundan vazgeçer. Malı bir âfet veya musibetle telef olan kişinin, geçim veya ihtiyacı kadar dilenmesi câizdir. Veya biri fakirleşip muhtaç duruma düştüğünde, kavminden akıllı üç kişinin, "Falan kişi fakir düştü" derse, o kişinin geçim veya ihtiyacı kadar dilenmesi câizdir. Ey Kâbisa! Bunların dışında kişinin dilenmesi câiz değildir ve dilenen kişi onu haram olarak yer.[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Bakara 49; Sahih-i Müslim, Zekât 34 (102).

[2] Sahih-i Müslim, Zekât 36 (109 Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 27.

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ((٢٧٤)

274. Onlar ki, mallarını gece ve gündüz, gizli ve âşikâre olarak infak ederler, işte onların, Rableri katında mükâfatları vardır. Onlar için hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi hakkında, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

فِي قَوْلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً قَالَ نَزَلَتْ فِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ كَانَتْ عِنْدَهُ أَرْبَعَةُ دَرَاهِمٍ فَأَنْفَقَ بِاللَّيْلِ وَاحِدًا، وَبِالنَّهَارِ وَاحِدًا وَفِي السَّرِّ وَاحِدًا، وَفِي الْعَلَانِيَةِ وَاحِدًا. (طب عن ابن عباس)

"Onlar ki, mallarını gece ve gündüz, gizli ve âşikâre olarak infak ederler, işte onların, Rableri katında mükâfatları vardır..." diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 274, Hz. Ali hakkında nâzil olmuştur. Zîrâ onun dört dirhemi vardı. Birini gece, birini gündüz, birini gizlice, birini de açıktan infak etmişti.[1]

Gizli ve âşikâre infak etmenin mükâfatına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُنْفِقُ مِنْ مَالِهِ زَوْجَيْنِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا دَعَتْهُ حَبِيبَةُ الْجَنَّةِ هَلُمَّ هَلُمَّ. (خط عن أنس

Malından gizli ve âşikâre olarak Allah yolunda infakta bulunan hiçbir Müslüman yoktur ki, Cennet onu: "Haydi gel, haydi gel!" diye çağırmasın.[2]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir Hadis No: 11001; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis

No: 6835.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 387/9.

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ)
مِثْلَ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ
(وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ) (٢٧٥)

275. Fâiz yiyenler, (kabirlerinden) ancak cin[1] çarpmış gibi kalkarlar. Bu ise onların, "Alışveriş de fâiz gibidir" demeleri sebebiyledir. Halbuki Allah'ı Teâlâ, alışverişi helâl, fâizi haram kılmıştır. Rabbinin bu öğüdünden sonra, artık fâiz almaktan vazgeçenlerin, evvelce almış oldukları fâiz kendilerinden geri alınmaz. Onun hükmü Allah'a aittir. Fakat bu yasaktan sonra fâiz yemeye devam edenler, işte onlar, Cehennem ehlidirler ve orada ebedî kalacaklardır.

İzah: Yahudiler: "Alışveriş de fâiz gibidir" deyince, bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Alışveriş ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يَا مَعْشَرَ التُّجَّارِ إِنَّ الْبَيْعَ يَحْضُرُهُ اللَّغْوُ وَالْحَلْفُ فَشُوبُوهُ بِالصَّدَقَةِ (د ه عن قيس بن أبي غرزة

"Ey tüccarlar! Alışverişe devam edin. Alışverişte hile ve yeminler size söylemeye mecbur gibi görünür, bundan sakının ve sadakaya devam edin."[2]

Alışveriş üç türlüdür: Murâbaha: Kâr ile satmaktır. Tevliye: Aldığın pahaya satmaktır. Vedîa: Noksanına satmaktır. Üçü de câizdir, helâldir.[3]

Fâiz hakkında da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الرَّبَا سَبْعُونَ حُوبًا أَيْسَرُهَا أَنْ يَنْكِحَ الرَّجُلُ أُمَّهُ (ه عن ابى هريرة

"Fâiz, yetmiş çeşittir. Allah katında bunların en hafifi annesi ile zinâ eden gibidir."[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يُبَالِي الْمَرْءُ مَا أَخَذَ مِنْهُ مِنَ الْحَلَالِ أَمْ مِنَ الْحَرَامِ (خ ن عن ابى هريرة

"İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki kişi, aldığı (mal veya para) helâlden midir, yoksa haramdan mıdır aldırmayacak."[5]

İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

(لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكَلَ الرَّبَا وَمُؤْكَلَهُ وَشَاهِدِيهِ وَكَاتِبَهُ (ت عن ابن مسعود

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, fâizi yiyene de yedirene de, şâhidine de, yazana da lânet etti."[6]

[1] Âyetin metninde, şeytanlar diye bir ifade kullanılmakta ve bu ifadeyle cin kastedilmektedir. Nitekim cin için şeytan ifadesi, bâzen de şeytan için cin ifadesi kullanılmaktadır. Bu hususta Sûre-i En'âm, Âyet 128, Sûre-i Hicr, Âyet 27 ve izahlarına bakınız.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Buyû 1; Sünen-i İbn-i Mâce, Ticaret 3.

[3] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât c. 2, s. 28.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Ticaret 58; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 4718.

[5] Sahih-i Buhârî, Buyû 7; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 4532.

[6] Sünen-i Tirmizî, Buyû 2; Sahih-i Müslim, Musâkat 19 (106).

((يَمْحَقُ اللَّهُ الرَّبَا وَيُرِيي الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ (٢٧٦)

276. Allah'ı Teâlâ, fâizin girdiği malı mahveder. Sadakaları verilen malı da artırır. Allah'ı Teâlâ, hiçbir kâfiri ve günahkârı sevmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Allah'ı Teâlâ, fâizin girdiği malı mahveder" diye geçen ifade hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا أَحَدٌ أَكْثَرَ مِنَ الرَّبَا إِلَّا كَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهِ إِلَى قِلَّةٍ (ه عبد الله بن مسعود

"Sizden birinin fâiz ile malı çoğalsa dahi, sonunda eksilmeye mahkûmdur."[1]

Âyet-i Kerîme’de: "Sadakaları verilen malı da artırır" diye geçen ifade hakkında da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ يَقْبَلُ الصَّدَقَةَ وَيَأْخُذُهَا بِبِمِينِهِ فَيُرِيهَا لِأَحَدِكُمْ كَمَا يُرِيَّي أَحَدُكُمْ مُهْرَهُ حَتَّى إِنَّ اللَّقْمَةَ لَتَصِيرُ مِثْلَ أُحْدٍ وَتَصْدِيقُ ذَلِكَ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ { أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ } (و {يَمَحَقُ اللَّهُ الرَّبَا وَيُرِيي الصَّدَقَاتِ } (ت حم عن ابى هريرة

"Allah’u Teâlâ, verilen sadakayı kabul eder. Onu sağ eliyle alır ve sizden birinizin tayını beslediği gibi onu büyütür. Öyle ki, bir lokma, Uhud Dağı gibi olur. Bunu, Aziz ve Celil olan Allah’ın kitabında doğrulayan âyetler şunlardır: "Onlar bilmezler mi ki, muhakkak Allah’u Teâlâ, kullarının tevbesini kabul eder ve sadakaları alır..." diye devam eden Sûre-i Tevbe, Âyet 104 ve "Allah’u Teâlâ, fâizin girdiği malı mahveder. Sadakaları verilen malı da artırır..." diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 276’dır." [2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Tahâre 58.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9707; Sünen-i Tirmizî, Zekât 28.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ (وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ) (٢٧٧)

277. Şüphesiz îman edenlerin, sâlih amellerde bulunanların, namazlarını kılanların ve zekâtlarını verenlerin Rableri katında mükâfatları vardır. Onlar için hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.

İzah: Allah’u Teâlâ, bu Âyet-i Kerîme’de olduğu gibi birçok âyette, namaz ile zekâtı birlikte zikretmiştir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

أُمِرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ (فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ وَجَسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ (خ م عن ابن عمر

"Onlar -Lâ ilâhe illallâh Muhammed’un Resûlullâh- deyinceye, namazı kılıp zekâtı verinceye kadar, ben onlarla savaşmakla emrolundum. Onlar bu şeyleri yaptıkları sürece, kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Ancak İslâm’ın getirdiği haklar müstesnâ. Onların her birinin hesabı Allah’a aittir." [1]

Zekât’ın önemine dair Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu hâdis

nakledilmiştir:

Hiz. Ebû Bekir halife olunca, zekât vermek istemeyen kimselerle savaş kararı alınca, Hiz. Ömer sâdece zekât vermiyorlar diye onlarla savaşmaya karşı çıkmıştı. Bunun üzerine Hiz. Ebû Bekir:

وَاللّٰهُ لَاُقَاتِلَنَّ مَنْ فَرَّقَ بَيْنَ الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ فَإِنَّ الزَّكَاةَ حَقُّ الْمَالِ وَاللّٰهُ لَوْ مَنَعُونِي عَنَاقًا كَانُوا يُؤَدُّونَهَا إِلَيَّ
رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَاتَلْتُهُمْ عَلَى مَنَعِهَا قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَوَاللّٰهُ مَا هُوَ إِلَّا أَنْ قَدْ
(شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَعَرَفْتُ أَنَّهُ الْحَقُّ) (خ م عن أبي هريرة

"Allah'a yemin olsun ki, namazla zekâtın arasını ayıranlarla savaşacağım. Zîrâ zekât, malın hakkıdır. Vallâhi! Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e vermekte oldukları bir oğlağı vermekten vazgeçseler, onu almak için onlarla savaşacağım" dedi. Hiz. Ömer, sonradan demiştir ki: "Allah'a yemin ederim! Anladım ki, Hiz. Ebû Bekir'in bu görüşü, Allah'ı Teâlâ'nın savaş meselesinde ona ilhamından başka bir şey değildi. İyice anladım ki, bu karar hakmış."[2]

Zekât; camiye, Kur'an Kursu'na, cemaatlere, tarikatlara, vakıf ve derneklere, yol, su ve okul gibi bütün halkın faydalandığı yerlere verilmez. Zekâtın verileceği yerler Sûre-i Tevbe, Âyet 60'ta şöyle geçmektedir:

"Sadakaların (zekâtın); ancak fakirlere, miskinlere, zekât toplamakla görevli olan memurlara, müellefe-i kulûba (kalbi İslâm'a yönelecek kişilere), kölelere, borçlulara, Allah yolunda cihat edenlere ve yolda kalmış gariplere verilmesi Allah tarafından farz kılınmıştır. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."

[1] Sahih-i Buhârî, İman 15; Sahih-i Müslim, İman 8 (34).

[2] Sahih-i Buhârî, İ'tisam 2, Zekât 1, İstitabe 3; Sahih-i Müslim, İman 32 (20).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (٢٧٨) فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا)
(بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْنُمْ فَلَكُمْ رُؤُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ) (٢٧٩)

278-279. Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve Mü'min iseniz, fâizin geri kalanından vazgeçin.* Eğer böyle yapmazsanız, Allah ve Resûlü tarafından, size karşı harp ilan edilmiş olduğunu bilin. Eğer fâizden tevbe ederseniz, anaparalarınız size aittir. Böylece ne haksızlık edersiniz, ne de haksızlığa uğratılırsınız.

İzah: Bu âyetlerde zikredilen husus hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Hutbesi'nde şöyle buyurmuştur:

أَلَا وَإِنَّ كُلَّ دَمٍ وَمَالٍ وَمَأْتَرَةٍ كَانَتْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ تَحْتَ قَدَمِي هَذِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَإِنَّ أَوَّلَ دَمٍ يُوضَعُ دَمُ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ كَانَ مُسْتَرَضِعًا فِي بَنِي لَيْثٍ فَقَتَلْتُهُ هَذَا أَلَا وَإِنَّ كُلَّ رَبٍّ كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعٌ وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَضَى أَنَّ أَوَّلَ رَبٍّ يُوضَعُ رَبُّ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ لَكُمْ رُغُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ (حم عن أبي حرة الرقاشي عن عمه

"İyi bilin ki, câhiliye devrine ait bütün çirkin işler ayaklarımın altında ve kaldırılmıştır. Câhiliye devrinde güdülen bütün kan dâvâları kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan dâvâsı da bize ait kan dâvâlarından İbn-i Rebîa b. Hâris b. Abdulmuttalib'in (Çocuğu için sütannesi aramakta iken Hüzeyl'in haksız yere öldürdüğü amcamın oğlunun) kan dâvâsıdır. Câhiliye fâizleri de kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk fâiz, (amcam) Abbas b. Abdulmuttalib'in fâiz alacağıdır. Artık tüm fâizler kaldırılmıştır. Fakat anaparalarınız size aittir, sizin hakkınızdır. Ne bundan fazlasını isteyip borçlulara zulmedin, ne de hakkınızdaki aşığı alıp mazlum durumuna düşün!"[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

أَنْتِ لَيْلَةٌ أُسْرِي بِي عَلَى قَوْمٍ بَطُونُهُمْ كَالْبُيُوتِ فِيهَا الْحَيَاتُ تُرَى مِنْ خَارِجٍ يُطُونُهُمْ فَقُلْتُ مَنْ هَؤُلَاءِ يَا جِبْرَائِيلُ قَالَ هَؤُلَاءِ أَكَلَةُ الرَّبَا (ه عن أبي هريرة

Ben, Mîraç Gecesi'nde karınları evler kadar büyük olan bir topluluğun yanına vardım. Karınlarında yılanlar vardı. Bu yılanlar dışarıdan görünüyordu. Dedim ki: "Yâ Cebrâil! Bunlar kimdir?" Dedi ki: "Bunlar, fâiz yiyenlerdir."[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19774; Sahih-i Müslim, Hac 19 (147).

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Ticaret 58.

(وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ) (٢٨٠)

280. Size borçlu olanlar eğer yoksul iseler, onlara kolaylıkla ödeme durumuna gelinceye kadar mühlet verin. Eğer bilerseniz, (verdiğiniz borcu onlara tasadduk ederek) bağışlamanız sizin için daha hayırlıdır.

İzah: Borçluya mühlet veren hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُظِلَّهُ اللَّهُ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ فَلْيُبَيِّسْ عَلَى مُعْسِرٍ أَوْ لِيَضَعْ عَنْهُ (طب عن اسعد بن زرارة

"Her kim, hiçbir gölgenin olmadığı bir günde Allah'ı Teâlâ'nın kendisini gölgelendirmesini isterse, darda olan borçlusuna kolaylık gösterebilir veya alacağından vazgeçsin." [1]

Büreyde Radiyallâhu anhu'dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in: "Kim darda olana mühlet verirse, ona her bir gün karşılığında onun bir misli sadaka sevabı vardır. Sonra kim darda olana mühlet verirse, onun için her bir gün karşılığında onun iki misli sadaka sevabı vardır" buyurdıklarını işittim ve dedim ki: "Yâ Resûlallah! Senin: Kim darda olana mühlet verirse ona her bir gün karşılığında onun bir misli sadaka sevabı vardır, diye buyurduğunu; sonra da, iki misli sevabı vardır, buyurduğunu işittim." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

لَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ صَدَقَةٌ قَبْلَ أَنْ يَجِلَّ الدَّيْنُ فَإِذَا حَلَّ الدَّيْنُ فَانْظَرَهُ فَلَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ مِثْلَيْنِ صَدَقَةٌ (حم عن سليمان بن بريد عن أبيه

"Onun için, borcun vâdesi gelmeden önce her bir gün için onun bir misli sadaka sevabı vardır. Borcun vâdesi gelip de mühlet verdiğinde geçen her bir gün karşılığında da onun iki misli sadaka sevabı vardır." [2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ نَفَسَ عَنْ غَرِيمِهِ أَوْ مَحَا عَنْهُ كَانَ فِي ظِلِّ الْعَرْشِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (حم عن أبي قتادة

"Her kim, bir borçlusuna nefes aldırır veya onun borcunu silerse, o kişi mahşer gününde Arş'ın gölgesinde olacaktır." [3]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 894.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21968.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21516.

(وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ) (٢٨١)

281. Allah'ı Teâlâ'ya döndürüleceğiniz günden korkun ki, o gün herkesin kazandığına karşılık cezâ ve mükâfatı eksiksiz verilir ve kimseye haksızlık edilmez.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُبَ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا بَيَّخَسَ مِنْهُ شَيْءٌ فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَىٰ وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْخَمُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰ أَجَلٍ ذَٰلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَعَلَّوْا فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيَعْلَمَ اللَّهُ اللَّهُ الْأَشْهُدَاءُ (٢٨٢)

282. Ey îman edenler! Belirli bir vâde ile birbirinize borçlandığınız zaman, bu akdinizi yazın. Bu akdi, aranızdan adâletli ve itimat edilen bir kâtip yazsın. Kâtip de onu, Allah'ın kendisine öğrettiği ve bildirdiği gibi yazmaktan kaçınmasın, yazsın. Borçlu olan kimse de, borcunu ikrar ederek yazdırsın ve Rabbi olan Allah'tan korksun ve borcundan hiçbir şey eksiltmesin. Eğer borçlu; akılsız, küçük, bunak veya herhangi bir sebeple söylemeye gücü yetmezse, onun velîsi hakkâniyet ve adâlet dairesinde olayı anlatıp yazdırsın. Akitlerinizde, sizden iki erkeği şâhit tutun. Eğer iki erkek bulunmazsa, bir erkek ve iki kadını şâhit tutun. Bu şâhitler, şâhitliklerine râzı olacağınız, adâlet sahibi ve sözüne güvenilir kimseler olsun. Bir erkek yerine iki kadın olması; biri şâhitliği unutursa, diğerinin ona hatırlatması içindir. Şâhitler, şâhit olmaları için dâvet olundukları zaman şâhitlikten kaçınmasınlar. Borç az olsun, çok olsun onu, müddetiyle birlikte yazmaya üşenmeyin. Böyle yapmak, Allah katında âdalete daha uygun, şâhitlik için daha sağlam ve şüpheyi düşmemeniz için daha isâbetli olandır. Peşin olarak yapacağınız alışverişleri yazmamakta bir sakınca yoktur. Alışveriş yaptığınız zaman da şâhit tutun. Kâtibe de şâhide de zarar verilmesin. Eğer zarar vererseniz, bu sizin için bir günahtır. Sizin ıslahınız için ahkâmı size bildiren Allah'tan korkun. Allah'ı Teâlâ her şeyi hakkıyla bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ, yaptığımız alışverişleri mutlak sûrette yazıya dökmeyi ve şâhit tutmayı emretmektedir. Buna uyduğumuz takdirde sonradan olabilecek sıkıntılar ve tartışmalar ortadan kalkar ve herhangi bir husûmetin çıkması engellenmiş olur. Yazıya dökme ve şâhit tutma, hem Allah'ı

Teâlâ'nın emri ve hem de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünnetidir.

Yapılan akdi yazma ve şâhitlik hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ وَنَفَخَ فِيهِ الرُّوحَ عَطَسَ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ فَحَمِدَ اللَّهُ بِإِذْنِهِ فَقَالَ لَهُ رَبُّهُ يَرْحَمُكَ اللَّهُ يَا آدَمُ اذْهَبْ إِلَى أَوْلِيكَ الْمَلَائِكَةِ إِلَى مَلَأٍ مِنْهُمْ جُلُوسٍ فَقُلِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ قَالُوا وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ ... (ت) عن ابى هريرة

Allah'ı Teâlâ, Âdem'i yarattığı ve ruh üfllediği zaman, o hapşırды ve "Elhamdulillah" diyerek, izni ile Allah'a hamdetti. Rabbi Teâlâ da ona: "Yerhamukallâh (Allah sana rahmet etsin) Ey Âdem! Mukarreb (Allah'a en yakın olan) meleklerden şu oturan gruba git ve -Esselâmü aleyküm- de" dedi. Âdem de öyle yaptı. Hitap ettiği melekler: "Ve Aleyke's-selâm ve rahmetullâhi ve berekâtuh" diye karşılık verdiler. Sonra Âdem, Rabbine döndü. Rabbi Teâlâ ona: "Bu cümle, senin ve evlatlarının aralarındaki selamlaşmadır" dedi. Allah'ı Teâlâ elleri kapalı olduğu halde, Âdem'e: "Dilediğini seç" dedi. Âdem: "Rabbimin sağ elini seçtim! Rabbimin iki eli de sağdır, mübârektir" dedi.[1] Sonra Allah'ı Teâlâ sağ elini açtı. İçinde Âdem ve onun zürriyeti vardı. "Ey Rabbim! Bunlar nedir?" dedi. Rabbi Teâlâ: "Bunlar senin zürriyetindir" dedi. Her insanın, iki gözünün arasında ömrü yazılıydı. Aralarında biri hepsinden daha parlak, daha nûrlu idi. "Ey Rabbim! Bu kimdir?" dedi. Rabbi Teâlâ: "Bu senin oğlun Dâvud'dur. Ben ona kırk yıllık ömür takdir ettim" dedi. "Ey Rabbim! Onun ömrünü uzat" talebinde bulundu. Rabbi Teâlâ: "Bu ona takdir edilmiş olandır" deyince, O: "Ey Rabbim! Ben ona kendi ömrümden altmış senesini verdim" diye ısrar etti. Bunun üzerine Rabbi Teâlâ: "Sen ve bu talebin berabersiniz" buyurdu.

Sonra Âdem, Cennete yerleştirildi. Allah'ı Teâlâ'nın dilediği kadar orada kaldı. Sonra Cennetten yeryüzüne indirildi. Âdem, burada kendi ecelini yıl be yıl sayıp hesaplıyordu. Derken ölüm meleği geldi. Bunun üzerine ona: "Acele ettin, erken geldin. Bana bin yıl ömür takdir edilmişti" dedi. Melek: "İyi ama sen oğlun Dâvud'a altmış senesini verdin" dedi. Ne var ki o bunu inkâr etti, zürriyeti de inkâr etti; o unuttu, zürriyeti de unuttu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ilâve etti: "O günden itibaren yazışmak ve şâhit tutmak emredildi." [2]

Kadınların şâhitliği hakkında İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ تَصَدَّقْنَ وَأَكْثِرْنَ الْإِسْتِغْفَارَ فَإِنِّي رَأَيْتُكَنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ فَقَالَتْ أَمْرَأَةٌ مِنْهُنَّ جَزَلَةٌ وَمَا لَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ قَالَ تَكْثِرْنَ اللَّعْنَ وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ وَمَا رَأَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتِ عَقْلٍ وَدِينٍ أُغْلِبَ لِذِي لُبٍّ مِنْكُنَّ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا نُقْصَانُ الْعَقْلِ وَالْدِّينِ؟ قَالَ: أَمَّا نُقْصَانُ الْعَقْلِ فَشَهَادَةُ أَمْرَأَتَيْنِ تَعْدِلُ شَهَادَةَ رَجُلٍ فَهَذَا نُقْصَانُ الْعَقْلِ وَتَمَكُّثُ اللَّيَالِي مَا تُصَلِّي وَتُقَطِّرُ فِي رَمَضَانَ فَهَذَا نُقْصَانُ الدِّينِ (م عن عبد الله بن عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ey kadınlar topluluğu! Sadaka verin ve çok istiğfar edin. Çünkü ben, Cehennem ehlinin çoğunu sizlerden gördüm" buyurdu. Bunun üzerine onlardan açık sözlü olan bir kadın: "Yâ Resûlallah! Bizim neyimiz var ki, Cehennem ehlinin çoğu olmuşuz?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: Çünkü siz çokça lânet eder ve kocalarınıza karşı nankörlük edersiniz. Aklı ve dini eksik olan siz kadınlardan, akıllı ve ihtiyatlı bir kimsenin aklını daha çok çelen bir kimse görmedim" deyince, kadın: "Yâ Resûlallah! Akıl ve din eksikliği nedir?" diye sordu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "İki kadının şâhitliğinin bir erkek şâhitliğine eşit olması, aklın eksikliğidir. Hayızlı haldeyken günlerce bekleyip namaz kılmaması ve yine hayızlı iken Ramazan'da oruç tutmaması dînin eksikliğidir" buyurdu.[3]

Yine şâhitlik hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَحْفَظُونِي فِي أَصْحَابِي ثُمَّ الَّذِينَ يُلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يُلُونَهُمْ ثُمَّ يَفْشُو الْكَذِبُ حَتَّى يَشْهَدَ الرَّجُلُ وَمَا يُسْتَشْهَدُ (وَيَخْلِفُ وَمَا يُسْتَخْلَفُ) (ه عن ابن عمر)

"Ashâbıma, sonra onları tâkip edenlere, sonra da onları tâkip edenlere hürmet ederek bana olan hürmetinizi muhafaza edin. Daha sonra yalan yayılır. Öyle ki, kişi kendisinden istenilmeden şâhitlik yapar ve yemin teklif edilmeden yemin eder." [4]

[1] Burada geçen "Allah'ın eli" ifadesi müteşabih olan bir husustur. Allah'ın elinin nasıl olduğunu kimse bilemez, tarif de edemez.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 8.

[3] Sahih-i Müslim, İman 34 (132 Sahih-i Buhârî, Hayz 6.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Ahkâm 27; Râmûz'ul Ehâdîs, s. 19/5.

وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَقْبُوضَةٌ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ)

"... Siz nefsinizde olan şeyi ister âşikâr edin, ister gizleyin, Allah'ı Teâlâ onun hesabını sizden ister..." diye geçen âyet nâzil olduğu zaman, bu husus Müslümanlara ağır geldi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına gidip dizüstü çökerek, "Yâ Resûlallah! Biz şimdiye kadar gücümüzün yettiği amellerle; namaz, oruç, cihat, sadaka ile mükellef kılınmıştık. Şimdi ise sana bu âyet nazil oldu ki, bizim buna gücümüz yetmez. Biz içimizden geçirdiklerimiz

sebebiyle de cezâlandırılacaksa mahvolduk" dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Sizden önceki Yahudi ve Hristiyanların: "İşittik, isyan ettik" dedikleri gibi mi demek istiyorsunuz? Siz onların yaptıklarının aksine: "İşittik, itaat ettik. Ey Rabbimiz! Bizi bağışla, bizim varacağımız yer Sensin" deyin, buyurdu. Onlar: "İşittik, itaat ettik. Ey Rabbimiz! Bizi bağışla, bizim varacağımız yer Sensin" dediler ve dilleri de böyle söylemeye alıştı. Bunun arkasından Allah'ı Teâlâ:

- Resûl, Rabbinden kendisine indirilene îman etti, Mü'minler de îman ettiler. Hepsi de Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve Peygamber-lerine îman ettiler ve "Biz, O'nun Peygamberlerinden hiçbirinin arasını (hak Peygamber oldukları hususunda) ayırmayız" dediler ve "İşittik, itaat ettik. Ey Rabbimiz! Bizi bağışla, bizim varacağımız yer Sensin" dediler.[1] diye geçen âyeti indirdi. Ashâb-ı Kirâm da bu şekilde söyleyince, Hakk Teâlâ:

- Allah'ı Teâlâ, hiçbir kimseyi gücünün üstünde bir külfetle mükellef kılmaz. Herkesin kazandığı hayır kendine aittir ve kazandığı şer dahi kendine döner. (Siz şöyle duâ edin:) "Ey Rabbimiz! Unuttuk-larımızdan ve hatalarımızdan dolayı bizi mesul tutma. Ey Rabbimiz! Bize, bizden evvelkilere yüklemiş olduğun gibi ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Gücümüzün yetmediği şeyleri bize yükleme. Günahlarımızı affet ve ayıplarımızı ört. Bize merhamet et. Sen bizim mevlâmızsın (velîmizsin), kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et"[2] diye geçen âyetini indirdi.[3]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Siz nefsinizde olan şeyi ister âşikâr edin, ister gizleyin, Allah'ı Teâlâ onun hesabını sizden ister..." diye geçen ifade iki şekide izah etmişlerdir.

Birincisi: "Siz nefislerinizde gizli âşikâr kurduğunuz niyetlere göre Allah'ı Teâlâ sizi hesap eder. Neye lââyık iseniz, hangi niyette iseniz, ona göre takdir eder. Sonra niyetinize göre başınıza gelir" şeklindedir.

Kalbe gelen kötü düşünceler günah olarak yazılmaz. Fakat Cenâb-ı Hakk, ona göre kötü niyetine muvaffak olmasını yahut iyi niyetine muvaffak olmasını hespla takdir eder. Bir kimse bu kötü niyetinden tevbe ederek vazgeçerse, "Ancak tevbe eden ve îman eden ve sâlih amelde bulunan müstesnâ. Artık Allah'ı Teâlâ onların günahlarını sevaplara çevirir..."[4] buyruğuna göre, o takdir ettiğini değiştirerek bozar.

Sultan-ı Enbiyâ Efendimiz şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى أَجْسَادِكُمْ وَلَا إِلَى صُورِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ) (خ م عن ابو هريرة

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, sizin cesetlerinize, sûretlerinize ve amellerinize bakmaz. Lâkin kalplerinize bakar."[5]

Kalp, bir muharebe meydanına benzer. Nefsin iç yüzüdür, Cenâb-ı Hakk'ın her dâim baktığı yerdir ve çok da geniştir. Cenâb-ı Hakk'ın yanında Kâbe'den kıymetlidir. Kapısını kuluna teslim etmiştir. Kötülüğü ve iyiliği kalpte tutmak kişinin kendi elindedir. Hakk Teâlâ, sana bunu istediğin gibi açmak ve kapamak hakkını vermiştir. Dilediğini kabul eder, içeri alırsın; dilediğini de dışarı atarsın. Kötü niyetler ve kötü ahlâklar Allah'ı Teâlâ'nın sevmediği şeylerdir. İyi niyetler ve iyi ahlâklar da Allah'ı Teâlâ'nın sevdiği şeylerdir. İşte Allah'ı Teâlâ kulun kalbinde tuttuğu niyetlerine göre muâmele eder.

Kulun fikri ne ise zikri de o olur. Hulâsa şudur: Kulun nefsinde niyeti, maksadı ne ise ona göre dünyâda ve âhirette nasip alması vardır. Allah'ı Teâlâ ona göre hesap eder. Dünyâdaki hâli neyse, âhirette kazancı ona göre olur. Âhirette itiraz kalmaz.

İkincisi de: "Eğer siz nefsiniz de gizli âşikâr, her neyi niyetinize alır da onu kabul edip onu işlemeye karar vererseniz, ileride başınıza geleceği sizin istediğiniz gibi değil, Benim istediğim gibi hesaplarım, ona göre takdir ederim" şeklindedir. Meselâ: Bir kimse fırsat bekleyerek başkasına fenâlık etmek niyetinde iken, kendinin başına aynı fenâlık gelir. Halbuki böyle olmasını istemiyordu. İşte Cenâb-ı Hakk, onun başkasına düşündüğünü kendisinin başına takdir eyledi.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Dilediğini bağışlar ve dilediğine azap eder. Allah'ı Teâlâ her şeye kâdirdir" diye buyrulmuştur. Âyetin bu kısmı da, iki türlü izah edilmiştir:

Birincisi: "Allah'ı Teâlâ, iyi ve kötü olan şeyleri kalpte tutanları, artık kendi istediği gibi azap veya mağfiret eder" şeklindedir.

İkincisi de: "Her kim Allah'ı Teâlâ'dan büyük ihsanlar isteyerek yanıp yakılır ise, onun her suçlarını affedip, istediğini de takdir eder. Bir kimse de fenâ yolda

olmak ve fenâlık yapmak istiyorsa, ona da layığını verir, dilerse de affeder" şeklindedir.

Allah'ı Teâlâ, her şeyi lâıyıkı ile yapmaya kâdirdir, istediğini yapar. Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Enbiyâ, Âyet 23'te şöyle buyurmaktadır: " O, yaptığını hesaba çekilmez..." Yani yaptığını niçin böyle yaptın? diyecek yoktur.

[1] Sûre-i Bakara, Âyet 285.

[2] Sûre-i Bakara, Âyet 286.

[3] Sahih-i Müslim, İman 57 (199).

[4] Sûre-i Furkân, Âyet 70.

[5] Sahih-i Buhârî, Edeb, 63, Nikâh 45; Sahih-i Müslim, Birr 10 (33 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1601.

اٰمَنَ الرَّسُوْلُ بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُوْنَ كُلُّ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ (رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا وَغُفِرَ اَنْتَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيْرُ (٢٨٥)

285. Resûl, Rabbinden kendisine indirilene îman etti, Mü'minler de îman ettiler. Hepsi de Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve Peygamberlerine îman ettiler ve "Biz, O'nun Peygamberlerinden hiçbirinin arasını (hak Peygamber oldukları hususunda) ayırmayız" dediler ve "İşittik, itaat ettik. Ey Rabbimiz! Bizi bağışla, bizim varacağımız yer Sensin" dediler.

İzah: Mü'minler, biz bütün Peygamberleri tasdik ediyoruz. Onların bir kısmına îman edip diğerlerini inkâr ederek, Yahudi ve Hristiyanların yaptıkları gibi, onlar arasında ayırım yapmayız, derler.

İman esaslarının neler olduğu hususunda Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Cibril Hadisi'nde:

Cebrâil Aleyhisselâm insan sûretinde gelerek, Resûlü Ekrem'e bâzı sorular sormuştur. Bunlardan biri de: "Yâ Muhammed! Bana îmandan haber ver?" sorusudur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu soruya cevap olarak şöyle buyurmuştur:

أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ ... (م د ن حم عن عمر بن الخطاب)

"İman; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, Peygamberlerine, âhiret gününe, kadere; hayır ve şerrin Allah tarafından olduğuna inanmaktır." [1]

Bundan dolayı Ehl-i Sünnet itikâdına göre, burada sayılan hususlar îmanın şartları olarak kabul edilmiştir. Bu Hadis-i Şerif'te de açıkça geçtiği üzere Cenâb-ı Hakk'a îman etmenin altı şartı vardır. Her kim bu altı maddeden hepsine inandım, yalnız birine inanmadım derse, kâfir olur. Bunların hepsine inanmak farzdır. Farzı inkâr da küfürdür. İmanın altı şartı şöyledir:

أَمَنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَابْعَثْتُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقًّا. أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

Birincisi: Allah'a inanmaktır. Allah'ı Teâlâ, birdir ve O'ndan başka ibâdete lââyık kimse yoktur.

İkincisi: Meleklerle inanmaktır. Melekler vardır, her biri bir vazifede ve ibâdettedir.

Üçüncüsü: Kitaplara inanmaktır. Cenâb-ı Hakk'ın kullarına indirdiği kitapları vardır, kendisinin sözüdür. Her ne emir ile nehiy söyler ise doğrudur.

Dördüncüsü: Peygamberlere inanmaktır. Allah'ı Teâlâ peygamberler göndermiştir. Onların kimi Resûl, kimi Nebî'dir. Büyükleri; Âdem, Nûh, İbrâhim, Mûsâ, İsâ ve Muhammed Aleyhimüsselâm'dır. Her bir Peygamber, bir Esmâ'nın mazharıdır. Esmâ'ul-Hüsna ne kadar ise, o kadar Peygamber meşrebi vardır. Her bir Peygamber meşrebinde evliyâ vardır. Bu evliyâlar da kıyâmete kadar gelecektir. İşte Mü'minler, gönderilen bütün Peygamberlere aralarında ayırım yapmaksızın aynı şekilde îman etmek zorundadırlar.

Buradan anlaşılan, îman bakımından Peygamberler arasında ayırım yapmak câiz değildir. Ancak fazilet ve derece bakımından üstün olanlar vardır. Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 253'te: "O Resullerin bâzısını bâzısı üzerine üstün kıldık..." diye geçmektedir.

Beşincisi: Âhiret gününe inanmaktır. Muhakkak bu dünyânın sonu gelecek, harap olacaktır. Gökler, yıldızlar, ay, güneş bunların hepsi altüst olup yok

olacaktır. Sonra mahşer kurulacaktır. Mahşer, bu dünyâ değildir. Fakat bu dünyâ harap olup, yok olduktan sonra yeniden yaratılan gâyet büyük bir âlemdir. İnsanlar ölür ama ruhları ölmez. Allah'ı Teâlâ kullarını başka vücut ile mahşere getirecektir. Orada hesap görülür ve zerre kadar hayır işleyen, orada hayrının karşılığını hazırlanmış bulur. Şer işleyen de, onu hiç kaybolmamış olarak bulur. Ameli iyi olanlar Cennete, ameli kötü olanlar da Cehenneme giderler. Bu husus Sûre-i Zilzâl, Âyet 7-8'de de şöyle geçmektedir: "İşte her kim zerre kadar bir hayır işlemiş ise, onun mükâfatını görecektir.* Her kim de zerre kadar bir şer işlemiş ise, onun cezâsını görecektir."

Altıncısı: Kadere; hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanmaktır. Cenâb-ı Hakk, hayır ve şerri, kulun iyi yahut kötü niyetine göre yaratır. Hepsi O'nun takdiri ile olur. Kul, hayra lâîk olur ise hayır, şerre lâîk olur ise şer verir.

[1] Sahih-i Müslim, İman 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Nesâî, İman 5; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 346. Bu hâdisi Sahih-i Buhârî'de benzer lafızlarla Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan da nakledilmiştir (Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 47).

لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ (٢٨٦)

286. Allah'ı Teâlâ, hiçbir kimseyi gücünün üstünde bir külfetle mükellef kılmaz. Herkesin kazandığı hayır kendine aittir ve kazandığı şer dahi kendine döner. (Siz şöyle duâ edin:) "Ey Rabbimiz! Unuttuklarımızdan ve hatâlarımızdan dolayı bizi mesul tutma. Ey Rabbimiz! Bize, bizden evvelkilere yüklemiş olduğun gibi ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Gücümüzün yetmediği şeyleri bize yükleme. Günahlarımızı affet ve ayıplarımızı ört. Bize merhamet et. Sen bizim mevlâmızsın (velîmizsin), kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ, hiçbir kimseyi tâkatının üstünde bir teklifle mükellef eylemez, diye buyurmaktadır. Kalbe gelenler bizim elimizde değildir. Öyleyse "Kalbe gelenden ziyan gelmez" demek ise; kalbe gelene sahip olmayıp üstünde durmazsan ziyan gelmez. Fakat niyetine alır ve o kötülüğü kalbinde sürekli tutarsan ziyan gelir, demektir.

Yine Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile, Mü'min kullarına, kendisine nasıl duâ

edip yalvaracaklarını öğretmektedir. Yani siz Bana yalvarmak istediğiniz zaman, deyin ki:

- Ey Rabbimiz! Eğer bizler, üzerimize farz kıldığın bir ameli işlemeyi unutacak olur da yapmazsak veya bize yasakladığın bir şey hakkında hata ederek işleyecek olursak, Sen bizi hesaba çekme.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنَّسْيَانَ وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ (هـ) عن ابى زر الغفارى

"Allah'ı Teâlâ ümmetimden hata, unutma ve istemediği halde zorla yaptırılan şeyin sorumluluğunu kaldırmıştır." [1]

"Âmenerresûlü" diye bilinen Sûre-i Bakara, Âyet 285-286'nın fazileti hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ قَرَأَ الْآيَتَيْنِ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ فِي لَيْلَةٍ كَفَّتَاهُ (خ م د هـ) ت عن ابى مسعود

"Bakara Sûresi'nin sonundaki iki âyeti geceleyin kim okursa, o iki âyet ona kâfi gelir." [2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى آيَتَيْنِ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ كَتَبَهُمَا الرَّحْمَنُ بِيَدِهِ قِيلَ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ بِأَلْفِي عَامٍ مَنْ قَرَأَهُمَا بَعْدَ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ أَجْرَ أَتَاهُ عَنْ قِيَامِ اللَّيْلِ (ابن عدى عن ابن مسعود

"Allah'ı Teâlâ, halkı yaratmazdan iki bin yıl evvel, kudret eliyle yazdığı Bakara Sûresi'nin sonundaki iki âyeti, Cennet hazînesinden indirdi. Kim o âyetleri yatsı namazından sonra okursa, bütün gece ibâdet etmiş gibi sevaba nâil olur." [3]

İşte her yatsı namazından sonra gerek müezzinlerin, gerekse tek başına namaz kılanların "Âmenerresûlü" okuması bu nedenledir.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Talak 16.

[2] Sahih-i Buhârî, Megâzi 12, Fedâil'ul-Kur'ân 10, 17, 37; Sahih-i Müslim, Salât'ul-Müsâfirîn 43 (255-256 Sünen-i Tirmizî, Sevâb'ul-Kur'ân 4.

[3] Tercüme-i Tefsir-i Tiyan, c. 1, s. 232.

3-ÂL-İ İMRÂN SÛRESİ

Bu sûre 200 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Âl-i İmrân, İmrân ailesi demektir. İmrân, Mûsâ Aleyhisselâm'ın babasının adıdır. Daha sonra gelmiş olan Hz. Meryem'in babasının adı da İmrân'dır.

İmrân ailesi, içinden Peygamberlerin çıktığı mübârek bir ailedir. Bu sûrede, Hz. Meryem ve babası İmrân'dan, Zekeriyya Aleyhisselâm'dan ve Hz. Meryem'in Îsâ Aleyhisselâm'ı babasız olarak dünyâya getirmesinden bahsedilmiş, ismi geçen bu aileden dolayı "Âl-i İmrân Sûresi" diye isimlendirilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُؤْتَى بِالْقُرْآنِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَهْلِيهِ الَّذِينَ كَانُوا يَعْمَلُونَ بِهِ تَقْدُمُهُ سُورَةُ الْبَقَرَةِ وَالْإِمْرَانِ وَضَرْبَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَةَ أَمْثَالٍ مَا نَسِيْتُهُنَّ بَعْدَ قَالَ كَانَتْهُمَا غَمَامَتَانِ أَوْ ظِلَّتَانِ سَوْدَاوَانِ بَيْنَهُمَا شَرْقٌ (أَوْ كَانَتْهُمَا جِرْقَانِ مِنْ طَيْرٍ صَوَافٍ تُحَاجَّانِ عَنْ صَاحِبَيْهِمَا) (م ت عن نواس بن سمعان)

"Mahşer gününde Kur'ân ve onunla amel eden Kur'ân sahipleri getirilirler. Bakara Sûresi ile Âl-i İmrân Sûresi, onların önüne geçerler." Râvi der ki: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu iki sûre için üçer misâl getirdi ki, artık bunları hiç unutmadım." Buyurdu ki: "Bu iki sûre, iki bulut kümesi yahut aralarında bir nûr bulunan siyah iki gölgelik yahut da gökyüzünde saf saf kanat açmış vaziyette uçan iki alay kuş gibidir. Bunlar, sahiplerini harareten koruyacak ve şefaet edeceklerdir." [1]

Bu Hadis-i Şerif'te geçtiği üzere, Bakara Sûresi ile Âl-i İmrân Sûresi çifttir. Fâtiha Sûresi'nde geçen "Yalnız Sana ibâdet ederiz" buyruğu; Bakara Sûresi'ne, "Yalnız Sana sığınırız" buyruğu da Âl-i İmrân Sûresi'ne işârettir. Bakara Sûresi; îman, ahkâm ve cümle amelin beyanıdır. Âl-i İmrân Sûresi de, Hakk'a ne ile yakın olunur, Cennete ne ile girilir, ne ile kâfir olunur, ne ile Mü'min olunur bunların beyanıdır. Kısaca korktuğundan kurtulmak için günahlardan sakınıp Allah'a sığınmaktır.

Bir kimse tefekkür ederek düşünmelidir ki, bu âyetlerde Allah'ı Teâlâ'nın yeminler ile vaad ettiğini vereceğini, herkesin Cennet veya Cehennemi kendi eliyle kazanacağını nice şekillerle, misâllerle söylemekte ve iyilik yapanlara Cenneti, kötülük yapanlara Cehennemi yatak yapacağını beyan etmektedir.

Kulun yapmak istediği şeyleri, onun isteğine göre, Allah'ın yaratacağını; istemenin kulun elinde, yaratmanın da Allah'ın elinde olduğunu söylemektedir. Allah'u Teâlâ, kulun irâdesini kendi eline vermiştir. "Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz"[2] buyruğu budur.

Allah'u Teâlâ'nın hiçbir kuluna haksızlık yapmayacağına ve îman edip sâlih amel işleyenlerin Cennete, inkâr ederek kötü amellerde bulunup küfrü seçenlerin de Cehenneme gideceğine ve bu hususta irâdeyi tamamen kulun eline verdiğine dair çok sayıda Âyet-i Kerîme vardır. Bu konuda geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 51'in izahına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Salât'ül-Müsâfirîn 42 (253 Sünen-i Tirmizî, Sevâb'ul-Kur'ân 5.

[2] Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 182.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَلَمْ (۱) اَللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ (۲))

1-2. Elif, Lâm, Mîm.* Allah'u Teâlâ ki, O'ndan başka ilah yoktur, Hayy ve Kayyûm olan O'dur.

İzah: Hayy: Ezelî ve ebedî hayat ile diridir. Kayyûm: Bütün mükevvenâtın yaratma ve tedbiri, muhafazası O'na aittir, demektir.

Necran Hristiyanları tarafından gönderilen bir heyet, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimizle tartışmış ve Hz. Îsâ'nın Allah veya Allah'ın oğlu olduğunu yahut da üç ilahın üçüncüsü olduğunu iddia etmişlerdir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara hak dîni tebliğ etmiş ve Hz. Îsâ'nın da kendileri gibi insan ve Allah'ın Peygamberi olduğunu söylemiştir.

Bu Âyet-i Kerîme, Hristiyanların bâtil iddialarını reddederek, Allah'u Teâlâ'nın tek bir ilah olduğunu, O'ndan başka hiçbir ilahın bulunmadığını beyan etmiş ve bu sûrede bunlara ve Ehl-i Kitab'a cevap verilmiştir.

Yine bu iki Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle

buyurmuştur:

اسْمُ اللَّهِ الْأَعْظَمُ فِي هَاتَيْنِ الْآيَتَيْنِ {وَالْهَكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ} وَفَاتِحَةِ سُورَةِ آلِ
(عِمْرَانَ {الْمُ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ} (د ت عن اسماء بنت يزيد

"Allah'ı Teâlâ'nın İsm-i A'zam'ı şu âyetlerdedir. Bunlar: "Sizin ilahınız tek bir ilahdır. O'ndan başka ilah yoktur. O Rahmân'dır, Rahîm'dir"[1] âyeti ile "Elif, Lâ, Mîm.* Allah'ı Teâlâ ki, O'ndan başka ilah yoktur, Hayy ve Kayyûm olan O'dur"[2] âyetidir."[3]

[1] Sûre-i Bakara, Âyet 163.

[2] Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 1-2.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 358; Sünen-i Tirmizî, Daavât 65.

نَزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ (٣) مِنْ قَبْلُ هُدًى لِلنَّاسِ وَأَنزَلَ
الْفُرْقَانَ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ (٤) إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ
فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ (٥) هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ لََا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
(٦) (

3-6. Ey Resûlüm! O, sana kitabı (Kur'ân'ı) hak olarak ve kendisinden önce gönderdiği kitapları tasdik edici olarak indirdiği gibi, Tevrat ve İncil'i de indirmişti;* önceki insanların hidâyeti için. Şimdi ise hak ile bâtlı ayıran âyetleri indirdi. Allah'ın âyetlerini inkâr edenler için şiddetli bir azap vardır. Allah'ı Teâlâ, hükmünde gâliptir ve intikam sahibidir.* Şüphesiz ki, Allah'a yerde ve gökte olan hiçbir şey gizli değildir.* O, rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendirir. O'ndan başka ilah yoktur, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Şimdi ise hak ile bâtlı ayıran âyetleri indirdi" diye geçen ifadeyle; Allah'ı Teâlâ'nın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile, Îsâ Aleyhisselâm hakkında tartışan Hristiyanların yanlışta olduğunu Resûlü Ekrem'in sözlerinin ise hak olduğunu beyan eden âyet ve delilleri indirdiği beyan edilmiştir.

Allah'ı Teâlâ Âyet-i Kerîme'nin devamında: "O, rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendirir" diye geçtiği üzere, annelerinizin karnında erkek, dişi, beyaz, siyah, kırmızı gibi dilediği sûrette yaratan Allah'tır. Îsâ Aleyhisselâm'ı da annesinin karnında şekillendiren ve babasız olarak dünyâya getiren O'dur. Bu durumda

olan Îsâ Aleyhisselâm, nasıl ilah olabilir? Halbuki Allah'tan başka ilah yok, demektir.

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ (٧)

7. O, sana kitabı (Kur'ân'ı) indirdi. Onun bir kısmı muhkem âyetlerdir. Bu âyetler kitabın esâsıdır. Diğer bir kısmı da müteşâbih âyetlerdir. Kalplerinde eğrilik olanlar, istedikleri gibi mânâ vermek ve fitne çıkarmak maksadıyla müteşâbih âyetlere tâbi olurlar. Halbuki müteşâbih âyetlerin mânâsını, ancak Allah'ı Teâlâ bilir. İlimde râsih olanlar ise, "Âyetlerin cümlesi Rabbimizden nâzil olmuştur, biz onlara îman ettik" derler. İşte böyle diyenler, hâlis akıl sahipleridir.

İzah: Rebi' b. Enes Radiyallâhu anhu, Âyet-i Kerîme'de: "Kalp-lerinde eğrilik olanlar" diye geçen kişilerin, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelen Necran Hristiyanları olduklarını söylemiştir. Necran Hristiyanlarının heyeti Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelmiş, onunla münazaraya girmiş ve şöyle demişlerdir: "Sen Hz. Îsâ'nın, Allah'ın sözü ve ruhu olduğunu kabul etmiyor musun?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de onlara: "Evet, o öyledir" demiştir. Hristiyanlar da: "Senin bu sözün bizim için kâfidir" demişler. İşte bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Kalplerinde eğrilik olanlar, istedikleri gibi mânâ vermek ve fitne çıkarmak maksadıyla müteşâbih âyetlere tâbi olurlar" diye geçen Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 7'yi indirmiştir.

Nitekim Allah'ı Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 59'da buyurmuştur ki:

"Şüphesiz ki, Allah katında Îsâ'nın misâli, Âdem'in misâli gibidir ki, onu topraktan yarattı ve sonra ona "Ol" dedi, o da oluverdi."

Bu Âyet-i Kerîme, her ne kadar Necran Hristiyanları hakkında nâzil olmuşsa da hükmü geneldir. Nitekim Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

تَلَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ ... سورة آل عمران آية 7، قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا رَأَيْتُمُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ (مَا تَشَابَهَ مِنْهُ، فَأُولَئِكَ الَّذِينَ سَمَى اللَّهُ فَأَحْذَرُوهُمْ) (خ) عن عائشة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Âl-i İmrân Sûresi'ndeki: "O, sana Kur'an'ı indirdi. Onun bir kısmı muhkem âyetlerdir. Bu âyetler Kur'an'ın esâsıdır. Diğer bir kısmı da müteşâbih âyetlerdir. Kalplerinde eğrilik olanlar, istedikleri gibi mânâ vermek ve fitne çıkarmak maksadıyla müteşâbih âyetlere tâbi olurlar..." diye devam eden âyeti okudu ve bana dedi ki: "Yâ Âişe! Kur'an'ın yalnız müteşâbih âyetlerine tâbi olan şu dalâlet sahiplerini gördüğünde, Allah onları Kur'an'da beyan edip kötölemiştir, onlardan sakının!" [1]

Yani diyor ki: Müteşâbih âyetlere, istedikleri gibi mânâ vermek ve fitne çıkarmak maksadıyla o âyetlere tâbi olanları gördüğünüz zaman, onları tanıyın, onlardan sakının. Çünkü siz farkında olmadan îmanınızı, itikâdınızı bozar ve Allah'u Teâlâ'ya âsi ederler. Bunun için Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onları tanıyın ve onlardan sakının, uzak olun!" diye uyarmıştır.

Âyet-i Kerîme'de geçen "Muhkem âyetler," herkesin zâhir mânâsını anlayabileceği âyetlerdir. "Müteşâbih âyetler" ise, mânâsını Allah'u Teâlâ'dan başka kimsenin bilmediği âyetlerdir. Yalnız Kur'an'da söylendiği şekilde îman edilir. Bu türden olan âyetlerden bâzıları şöyledir:

Îsâ Aleyhisselâm'ın tekrar yeryüzüne inme vakti, kıyâmetin ne zaman kopacağı türünden olan âyetler müteşâbihtir.

Allah'ın Zât'ı birdir. Sıfatı çoktur. Kur'an-ı Kerîm'de birçok âyette Allah'u Teâlâ, "Biz" diyerek çoğul kullanmaktadır. İşte bunun mânâsını ancak Allah bilir, başkası bilmez. Biz ancak Zât'ı birdir, ortağı ve benzeri yoktur, sıfatı çoktur, diye inanırız.

Yine Sûre-i Fetih, Âyet 10'da: "Allah'ın eli, onların ellerinin üzerindedir" diye geçmektedir. Allah'u Teâlâ'nın eli deyince, O'nun eli tarif edilemez. Biz bunu okur, böyle îman ederiz. İştebu âyet de müteşâbih'tir. Bu âyette "Allah'ın eli" diye geçen ifadesinin esas mânâsını Allah'tan başkası bilmez. Biz ancak anladığımız şekilde söyleriz. "Allah'ın kudreti, hıfz-ı himâyesi onların üzerindeydi" deriz.

Ayrıca âyet ve hadiste ne mânâyâ geldiği açıklanmayan ve birçok mânâyâ ihtimali olabilen âyetler de müteşâbihtir.

Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Kehf, Âyet 9'da: "Ey Habîbim! Yoksa sen, Ashâb-ı Kehf ve Rakîm'i, Bizim şaşılacak âyetlerimizden mi zannettin?" diye buyuruyor. Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ, Ashâb-ı Kehf ile Rakîm'i birbirinden ayırmıştır. Ashâb-ı Kehf altı kişiydiler. Yedincileri giderken yolda karşılaştıkları çoban ki, o da onlara katılmıştı. Bir de yanlarında kendilerine katılan çobanın köpeği vardı. Bunlar, âyetlerde açıklanmıştır. Rakîm de, Âyet-i Kerîme'de geçmektedir. Ashâb-ı Kehf'in mânâsı okunur, öğrenilir, bilinir ve söylenir. Ama Rakîm'in mânâsını Allah'tan başkası bilmez. Çünkü Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerde bunun ne olduğu bildirilmemiştir. Dolayısıyla Ashâb-ı Kehf muhkem; Rakîm ise müteşâbihtir.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

نَزَلَ الْكِتَابُ الْأَوَّلُ نَزَلَ مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَعَلَى حَرْفٍ وَاحِدٍ وَنَزَلَ الْقُرْآنُ مِنْ سَبْعَةِ أَبْوَابٍ عَلَى سَبْعَةِ أَحْرُفٍ زَاجِرًا وَآمِرًا وَحَلَالًا وَحَرَامًا وَمُحْكَمًا وَمُنْتَسَابِيهَا وَأَمْتَالًا فَأَحَلُّوا حَلَالَهُ وَحَرَّمُوا حَرَامَهُ وَأَفْعَلُوا مَا أُمِرْتُمْ وَأَنْتَهُوا عَمَّا نُهِيتُمْ عَنْهُ وَاعْتَبِرُوا بِأَمْتَالِهِ وَاعْمَلُوا بِمُحْكَمِهِ وَآمِنُوا بِمُنْتَسَابِيهِ وَقُولُوا آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا ((ك عن ابن مسعود

Birinci kitap, tek kapıdan tek harf üzerine indi. Kur'ân ise yedi kapıdan yedi harf üzerine nâzil oldu. Nehyedici, emredici, helâl kılıcı, haram kılıcı, muhkem, müteşâbih, misâl âyetlerini ihtivâ etmiştir. Öyleyse onun helâlini helâl, haramını da haram kılın! Onda ne ile emrolundu iseniz onu yapın, neden nehyedildi iseniz ondan kaçın. Ondaki misâllerden de ibret alın! Muhkemiyle amel edin, müteşâbihine îman edin ve şöyle deyin: "Biz ona îman ettik, hepsi Rabbimizden nâzil olmuştur!"[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْقُرْآنَ لَمْ يَنْزَلْ لِيُكَذَّبْ بَعْضُهُ بَعْضًا فَمَا عَرَفْتُمْ مِنْهُ فَاعْمَلُوا بِهِ وَمَا تَشَابَهَ مِنْهُ فَأَمِنُوا بِهِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عمرو بن العاص)

"Kur'ân, bir kısmı diğer bir kısmını yalanlamak için indiril-memiştir. Ondan anladığınızla amel edin ve müteşâbih olanlarına da îman edin."[4]

Bu konu da Hz. Ömer Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

إِنَّهُ سَيَأْتِي نَاسٌ يُجَادِلُونَكُمْ بِشُبُهَاتِ الْقُرْآنِ فَخُذُوهُمْ بِالسُّنَنِ فَإِنَّ أَصْحَابَ السُّنَنِ أَعْلَمُ بِكِتَابِ اللَّهِ. (در عن

(عمر بن الخطاب

"Size birtakım insanlar Kur'ân'ın müteşâbih âyetleriyle mücâdele etmeye gelecekler. Siz de onlara, sünnetler ile karşı koyun. Çünkü sünnetleri bilenler Allah'ın kitabını en iyi bilenlerdir."[5]

İlimde râsih olanlar hakkında da birçok Sahâbeden nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ؟ قَالَ: هُوَ مَنْ بَرَّتْ يَمِينُهُ، وَصَدَقَ لِسَانُهُ، (وَعَفَّ بَطْنُهُ وَفَرَجَهُ، فَذَاكَ الرَّاسِخُ) (طب عن أبو الدرداء وأبو أمامة، وواتلة بن الأسقع وأنس بن مالك

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, ilimde râsih olanların kimler olduğu sorulunca, buyurdu ki: "Bir şey hakkında yemin ettiği zaman yemini doğru çıkan, doğru sözlü olan ve midesini ve fercini günahlardan uzak tutanlar, işte râsih olanlar bunlardır."[6]

Bu Hadis-i Şerif'te râsihlik mertebesine erişenlerin, ilim tahsiliyle değil, salih amel ile eriştiğine vurgu yapılmıştır.

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1684.

[2] Ashâb-ı Kehf ve Rakîm ile ilgili daha geniş bilgi için Sure-i Kehf, Âyet 9'un izahına bakınız.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 451/9.

[4] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 2, s. 11.

[5] Sünen-i Dârimî, Mukaddime 17.

[6] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7544; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6840.

(رَبَّنَا لَا تُرِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ) ۸)

(رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ) ۹)

8-9. Râsihler derler ki: "Ey Rabbimiz! Bize hidâyet ettikten sonra kalplerimizi

haktan döndürme ve katından bize bir rahmet ihsan et. Şüphesiz ki, Vehhâb olan (çok bahşeden) ancak Sensin."* "Ey Rabbimiz! Muhakkak ki, geleceğinde hiç şüphe olmayan bir günde (mükâfat ve cezâ için) insanları toplayacak olan ancak Sensin. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, vaadinden dönmez."

İzah: Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 8 ile ilgili olarak Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُكْثِرُ فِي دُعَائِهِ أَنْ يَقُولَ اللَّهُمَّ مَقْلَبَ الْقُلُوبِ ثَبَّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوَإِنَّ الْقُلُوبَ لَتَتَقَلَّبُ قَالَ نَعَمْ مَا مِنْ خَلْقٍ إِلَّا مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ بَشَرٍ إِلَّا أَنْ قَلْبَهُ بَيْنَ أَصْبُعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ اللَّهِ فَإِنْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَقَامَهُ وَإِنْ شَاءَ اللَّهُ أَرَاغَهُ فَتَسْأَلُ اللَّهُ رَبَّنَا أَنْ لَا يُزَيِّغَ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَانَا وَتَسْأَلُهُ أَنْ يَهَبَ لَنَا مِنْ لَدُنْهُ رَحْمَةً إِنَّهُ هُوَ الْوَهَّابُ قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا تَعْلَمُنِي دَعْوَةً أَدْعُو بِهَا لِنَفْسِي قَالَ بَلَى قُولِي اللَّهُمَّ رَبِّ مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي وَأَذْهَبْ غَيْظَ قَلْبِي وَاجْرِئِي مِنْ مُضِلَّاتِ الْفِتَنِ مَا أَحْيَيْتَنَا (حم عن ام سلمة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ey Kalpleri çeviren Allah'ım! Sen kalbimi dînin üzere sâbit kıl" diye çokça duâ ederdi. Dedim ki: "Yâ Resûlallah! Kalpler değişir mi?" Buyurdu ki: "Evet! Hiçbir insan yoktur ki, onun kalbi Allah'ı Teâlâ'nın parmaklarından iki parmağı arasında bulunmuş olmasın. O, dilediğine hidâyet eder, dilediğini de kaydırır. Biz, Rabbimiz olan Allah'tan dileriz ki, bizi hidâyete kavuşturduktan sonra kalplerimizi haktan kaydırmamasın, bizi Rahmet-i İlâhiyesine nâil etsin. Çünkü o, her isteyene ihsan buyurandır." "Yâ Resûlallah! Benim, kendim için yapacağım bir duâyı bana öğretir misin?" deyince buyurdu ki: "Evet, öğretirim." De ki: "Ey Peygamberim Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Rabbi olan Allah'ım! Sen benim günahlarımı affet, kalbimin öfkesini gider ve sağ kaldığım müddetçe beni saptıracak fitnelerden koru."[1]

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا اسْتَيْقَظَ مِنَ اللَّيْلِ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ اسْتَغْفِرُكَ لِدُنْيِي وَأَسْأَلُكَ رَحْمَتَكَ اللَّهُمَّ زِدْنِي عِلْمًا وَلَا تُزِغْ قَلْبِي بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنِي وَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ (الْوَهَّابُ د عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gece uyandığında: "Allah'ı Teâlâ'dan başka ilâh yok, O'nu tesbih ederim. Allah'ım! Günahlarımı bağışlamayı ve rahmetini dilerim. Allah'ım! İlmimi artır, bana hidâyet lütfettikten sonra kalbimi

haktan döndürme, bana katından bir rahmet ver. Şüphesiz ki, Vehhâb olan (çok bahşeden) ancak Sensin" diye duâ ederdi.[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 25364.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 109.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَئِكَ هُمْ وَقُودُ النَّارِ (١٠) كَذَّابِ آلِ ()
(فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَآخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ (١١))

10-11. Kâfirlere, (azaptan kurtulmak için) ne mallarının ne de çocuklarının bir faydası vardır. Onlar, Cehennem'in odunudur.* Bunların hâli, Âl-i Firavun'un (Firavun ve adamlarının) ve onlardan öncekilerin hâli gibidir. Onlar, âyetlerimizi yalanladılar. Allah'ı Teâlâ da onları günahları sebebiyle yakaladı. Allah'ın azâbı çok şiddetlidir.

İzah: Haklı söyleyen Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i inkâr eden Yahudi, Hristiyan, münâfık ve diğer kâfirlerin malları ve evlatları, kendilerini Allah'ın azâbından koruyamayacak ve onlara hiçbir fayda sağlayamayacaktır. Âhirette Cehennem'in odunu işte bunlardır. Bu kâfirlerin davranışı, Âl-i Firavun ve onlardan önce geçen Nûh, Hûd, ve Lût Aleyhimüsselâm gibi Peygamberlerin azgınlaşan kavimleri gibidir. Onlar, âyetlerimizi yalanladılar. Allah'ı Teâlâ da onları günahları sebebiyle yakalayıp helâk etti. Malları ve evlatları kendilerine fayda vermedi. Allah'ı Teâlâ, kendisini inkâr edene ve Peygamberini yalanlayana karşı cezâlandırmayı çok şiddetlidir, demektir.

(قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سَعْيُهُمْ وَهُمْ يَخْشَوْنَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمِهَادُ (١٢))

12. Ey Resûlüm! O kâfirlere (Yahudilere) de ki: "Yakında siz de mağlup olacak ve Cehennemde toplanacaksınız. Orası, ne kötü bir yataktır."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre şöyledir:

مَا أَصَابَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُرَيْشًا يَوْمَ بَدْرٍ وَقَدِمَ الْمَدِينَةَ جَمَعَ الْيَهُودَ فِي سُوقِ بَنِي قَيْنِقَاعٍ فَقَالَ يَا مَعْشَرَ يَهُودَ أَسْلِمُوا قَبْلَ أَنْ يُصِيبَكُمْ مِثْلُ مَا أَصَابَ قُرَيْشًا قَالُوا يَا مُحَمَّدُ لَا يُغَرِّكَ مِنْ نَفْسِكَ أَنَّكَ قَتَلْتَ نَفَرًا مِنْ قُرَيْشٍ كَانُوا أَغْمَارًا لَا يَعْرِفُونَ الْقِتَالَ إِنَّكَ لَوْ قَاتَلْتَنَا لَعَرَفْتَ أَنَّا نَحْنُ النَّاسُ وَأَنْكَ لَمْ تَلَقْ مِثْلَنَا (فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي ذَلِكَ قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سَعْيُهُمْ وَهُمْ يَخْشَوْنَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمِهَادُ (١٢)) (د عن ابن عباس)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Bedir Gazâsı'nda Kureyş müşriklerine gâlip gelerek, Medîne'ye döndüğü zaman Benî Kaynuka semtinde bir grup Yahudi ile karşılaşarak onlara dedi ki: "Ey Yahudiler! Allah'ın azâbından korkun ve İslâm'a gelin ki, Kureyş'in başına gelen musîbet size de gelsin. Halbuki siz, benim hak Peygamber olduğumu kitabınız da bulup bilirsiniz." Onlar: "Yâ Muhammed! Sen ona aldanma; harp ilmini bilmeyen bir kavme olan muzafferiyetine bakıp da bizi onlara kıyas ederek bize gâlip geleceğini sanma" dediler. İşte bu olay üzerine Allah'ı Teâlâ, Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 12'yi indirdi.[1]

Bu Âyet-i Kerîme, Yahudilerin de yakında Müslümanlara karşı mağlup olacaklarını haber vermiştir. Nitekim daha sonra Yahudilerle yapılan anlaşmayı bozarak Müslümanlara ihânet etmeleri üzerine Yahudiler cezâlandırılmış, bir kısmı öldürülmüş, bir kısmı ise sürgün edilmiştir.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, İmâre 22; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6842.

قَدْ كَانَ لَكُمْ آيَةٌ فِي فِئَتَيْنِ الْتَقَتَا فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأُخْرَى كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِثْلَهُمْ رَأْيَ الْعَيْنِ وَاللَّهُ (يُؤَيِّدُ بِنَصَرِهِ مَنْ يَشَاءُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ) (١٣)

13. Şüphesiz ki, Bedir'de karşılaşan iki toplulukta sizin için ibret vardır. Birisi Allah yolunda savaşıyordu, diğeri ise kâfirdi. Müslüman topluluk, kâfir topluluğun sayılarını, kendi sayılarının iki katı olduğunu bizzat gözleriyle görüyorlardı. Allah'ı Teâlâ dilediğine yardım eder. Şüphesiz bunda, basiret sahibi olanlar için elbette bir ibret vardır.

İzah: Bedir Savaşı'nı tasvir eden bu Âyet-i Kerîme, önceki âyeti kuvvetlendirmek için Yahudilere hitâben nâzil olmuştur.

Ey Yahudiler! Birbirleriyle karşılaşan toplulukta sizin için bir ibret vardır. Bunlardan bir topluluk Allah yolunda savaşan Müslümanlardır. Diğeri ise inkârcı olan kâfirlerdir. Müslümanlar, müşrik topluluğun kendilerinin iki katı olduğunu bizzat gözleriyle görmüşlerdir. Buna rağmen yılmamışlar ve onları Allah'ın yardımıyla mağlup etmişlerdir.

Allah'ı Teâlâ, müşriklerin gerçek sayısını Müslümanlara az göstermiştir. Çünkü müşriklerin sayısı, Müslümanların üç misli kadar, hattâ üç mislinden de fazla idi. Allah onların sayısını Mü'minlere bu âyette zikredildiği gibi bir ara kendilerinin

iki katı kadar gösterdi. Diğer bir durumda da müşriklerin sayısını Müslümanlara kendi sayıları kadar gösterdi.

Abdullah b. Mes'ud Radiyallâhu anhu bu âyeti okuduktan sonra şunları söylemiştir: Bu durum, Bedir Savaşı'nda olmuştur. Biz, müşriklere baktık. Onların bizim iki katımız olduklarını gördük. Tekrar onlara baktık. Bu defa onların bizden tek bir kişi dahi fazla olmadıklarını gördük. İşte bu son durum, Sûre-i Enfâl, Âyet 44'te şöyle zikredilmektedir:

"Ey Mü'minler! O vakti zikredin ki, siz düşmanla karşılaştığınız sırada, Allah'ı Teâlâ onları size az gösterdi ve bu harbe katılmaları için de onlara sizi az gösterdi. Çünkü Allah'ı Teâlâ, mukadder emrini yerine getirecekti. İşlerin hepsi Allah'a döndürülür."

Allah'ı Teâlâ, Müslümanların bu hâlini, iki fırkanın da gerçek sayısını bilen Yahudilere haber vererek onları, ibret almaya, sayılarının çokluğu ile gururlanmamaya ve müşriklerin başına gelenlerin kendi başlarına gelmesinden kaçınmaya çağırmıştır.

Bedir Harbi'nde, Müslümanların sayısı üç yüz on üç kişi idi. Bu hususta Berâ b. Âzib Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

(كُنَّا نَتَحَدَّثُ أَنَّ أَصْحَابَ بَدْرِ يَوْمَ بَدْرِ كَعِدَّةِ أَصْحَابِ طَالُوتَ ثَلَاثُ مِائَةٍ وَثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا) (ت عن البراء

"Bedir Günü, savaşa katılan Müslümanların, Tâlut'un adamlarının sayısı kadar; üç yüz on üç olduğunu söyledik."[1]

Bedir'de müşriklerin sayısı da, bin kişi kadardı. Müslümanların hem sayısı, hem de harb âletleri müşriklere göre çok yetersiz olmasına rağmen, Allah'ın yardımıyla gâlip gelmişlerdir.

Bedir Harbi hakkında geniş bilgi için yine bu Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 123'ün izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Siyer 37; Tâlut hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 246-252'ye bakınız.

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِصَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ (وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَاِبِ (١٤) قُلْ أَوْفُوا بِعَهْدِكُمْ بِخَيْرٍ مِنْ ذَلِكَ لِلَّذِينَ

اتَّقُوا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ
(بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ) (١٥)

14-15. Kadınlar, oğullar, kantarlarca altın ve gümüş, nişânı olan atlar, deve, sığır, koyun gibi havyanlar ve ekinler insanlara güzel göründü. İnsanlar, bunların üzerine düşerek çok fazla severler. Bunlar ise, hep dünyâ hayatının menfaatidir. Halbuki varılacak güzel yer, Allah'ın katındadır.* Ey Resûlüm! De ki: "Size bunlardan daha hayırlısını bildireyim mi? Takvâ sahipleri için Rableri katında altlarından nehirler akan ve orada ebedî kalacakları Cennetler, tertemiz zevceler ve Allah'ın rızâsı vardır. Allah'u Teâlâ, kullarını hakkıyla görendir."

İzah: Dünyânın kıymetsizliğine dair Sehl b. Sa'd Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ فَإِذَا هُوَ بِشَاةٍ مَيْتَةٍ شَانِلَةٍ بِرَجُلِهَا فَقَالَ أَتَرُونَ هَذِهِ هَبْيَةً عَلَى صَاحِبِهَا فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لِلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ هَذِهِ عَلَى صَاحِبِهَا وَلَوْ كَانَتْ الدُّنْيَا تَرْتُنُ عِنْدَ اللَّهِ (جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا قَطْرَةً أَبَدًا) (هـ عن سهل بن سعد)

Biz, Zu'hüleyfe'de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraberdik. Peygamberimiz, şişkinlikten ayakları havaya kalkmış murdar bir koyunla karşılaştı. Bunun üzerine buyurdu ki: "Şu murdar koyunun sahibinin yanında ne kadar kıymetsiz olduğunu görüyor musunuz? Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Allah katında dünyâ, sahibi yanında şu koyundan daha kıymetsizdir. Eğer dünyâ, Allah katında bir sivrisinek kanadı kadar kıymetli olsaydı, Allah'u Teâlâ, bir kâfire dünyâ sularından bir damla bile içirmezdi." [1]

Hiz. Ömer Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

(اللَّهُمَّ إِنَّا لَا نَسْتَطِيعُ إِلَّا أَنْ نَفْرَحَ بِمَا زَيَّنْتَهُ لَنَا اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تُنْفِقَهُ فِي حَقِّهِ (خ عن عمر)

"Ey Allah'ım! Biz ancak Senin bizler için ziynetlediğin şeylerle ferahlanmaya muktedir oluyoruz. Ey Allah'ım! Ben Senden, malı hak yolda harcamama muvaffak kılmanı dilerim!" [2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ هَذَا الْمَالَ خَضِرَةٌ حُلْوَةٌ وَنِعْمَ صَاحِبُ الْمُسْلِمِ لِمَنْ أَخَذَهُ بِحَقِّهِ فَجَعَلَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَنْ لَمْ يَأْخُذْهُ بِحَقِّهِ فَهُوَ كَالْأَكْلِ الَّذِي لَا يَشْبَعُ وَيَكُونُ عَلَيْهِ شَهِيدًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ (م عن ابى سعيد الخدرى)

"Şüphesiz ki dünya malı yeşildir, tatlıdır. Bu mal, Müslüman olan sahibi için ne güzeldir. O, bu malı helâl yoldan kazanır. Onu Allah yolunda yetimlere ve yoksullara harcar. Kim de malını helâl yoldan kazanmazsa, işte o, hiç doymadan yiyen kimse gibidir. Bu malı, mahşer gününde onun aleyhine şahitlik edecektir."
"[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الدُّنْيَا كُلَّهَا مَتَاعٌ وَخَيْرُ مَتَاعِ الدُّنْيَا الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ (ن م عبد اللّٰه بن عمرو

"Dünyâ, bir nîmettir. Dünyâ nîmetlerinin en hayırlısı da sâliha kadındır." [4]

Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'nin sonunda takvâ sahiplerini rızâsına kavuşturacağını zikretmiştir. Çünkü nîmetlerin en yücresi, Allah'ın rızâsını kazanmaktır. Bu sebeptendir ki, Mü'minler birbirlerine duâ edip en iyi dileklerini sunarlarken "Allah râzı olsun" temennisinde bulunurlar.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ لِأَهْلِ الْجَنَّةِ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ فَيَقُولُونَ لَبَّيْكَ رَبَّنَا وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ فِي بَدَيْكَ فَيَقُولُ هَلْ رَضِيتُمْ فَيَقُولُونَ وَمَا لَنَا لَا نَرْضَىٰ يَا رَبُّ وَقَدْ أُعْطِينَا مَا لَمْ نَعْطِ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ فَيَقُولُ إِلَّا أُعْطِيَكُمْ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ فَيَقُولُونَ يَا رَبُّ وَأَيُّ شَيْءٍ أَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ فَيَقُولُ أَجَلُ عَلَيْكُمْ رِضْوَانِي فَلَا أَسْخَطُ عَلَيْكُمْ بَعْدَهُ أَبَدًا (م عن ابى سعيد الخدرى

Allah'ı Teâlâ Cennetliklere: "Ey Cennetlikler!" diye seslenecek, onlar da: "Emret, emret; emrinle mutluyuz, emrinle mutluyuz. Ey Rabbimiz! Hayır, Senin ellerindedir" derler. Allah'ı Teâlâ da: "Râzı oldunuz mu?" diye sorar. Onlar da: "Ey Rabbimiz! Nasıl râzı olmayalım? Sen bize, yarattıklarından hiçbir kimseye vermediğin nîmetleri verdin" derler. Allah'ı Teâlâ: "Ben size, bunlardan daha üstününü vereyim mi?" der. Onlar da: "Ey Rabbimiz! Bunlardan daha üstün ne olabilir?" derler. Allah'ı Teâlâ da: "Sizin üzerinize rızâmı indiririm. Artık ondan sonra size ebedî gazap etmem" der.[5]

Takvâ sahipleri ile ilgili Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ بِتَقْوَى اللَّهِ

تَعَالَى! فَإِنَّهَا جَمَاعَ كُلِّ خَيْرٍ وَعَلَيْكَ بِالْجِهَادِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى! فَإِنَّهُ رُهْبَانِيَّةَ الْمُسْلِمِينَ وَعَلَيْكَ بِذِكْرِ اللَّهِ تَعَالَى وَتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ! فَإِنَّهُ نُورٌ لَكَ فِي الْأَرْضِ وَذِكْرٌ لَكَ فِي السَّمَاءِ وَأَخْزَنُ لِسَانِكَ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّكَ بِذَلِكَ (تَغْلِبُ الشَّيْطَانَ) ع خط ع ق صف ط ح غ عن أبي سعيد الخدري

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir adam gelerek: "Yâ Resûlallah! Bana vasiyet eyle" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Takvâ ile amel edesin. Çünkü hayrın hepsi ondadır. Ve senin üzerine Allah yolunda (nefsin ile) mücâhede etmek olsun ki bu, Müslümanların ruhbanlığıdır. [6] Ve senin üzerine zikrullah etmek olsun ve Kur'ân okumak olsun. Çünkü bunlar, sana yeryüzünde nûr ve gökyüzünde de senin için zikirdir. Ve senin üzerine dilini tutmak olsun. Yalnız hayırda tutmalı değil, hayrı söylemelisin. İşte sen bunların hepsini yaparsan, şeytana gâlip gelirsin." [7]

Takvâ ile amel odur ki, herkes haramdan sakınır. Takvâ ehli, daha fazla dikkat edip, fetvâda câiz olduğu halde şüpheli şeylerden sakınır. Takvâ ehli, helâl malından çok yemeye bile sakınır. Şeriatta karnı doyana kadar yiyebilir. Ancak bunlar daha fazla ibâdet yapıp Hakka sevelebilmek için yemeyi içmeyi azaltır. Şeriatta yemeye içmeye ruhsat varken, takvâ ehli hak yolunda nefisle mücâhede eder.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 3.

[2] Sahih-i Buhârî, Rikâk 11.

[3] Sahih-i Buhârî, Cihat 37.

[4] Sünen-i Nesâî, Nikah 15; Sahih-i Müslim, Radâ 17 (64).

[5] Sahih-i Müslim, Cennet 3 (9).

[6] Ruhbanlık hakkında Sûre-i Hadid, Âyet 27 ve izahına bakınız.

[7] Râmûz'ul-Ehâdîs, 317/8.

الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا إِنَّنَا أَمْنَا فَأَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ (١٦) الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ () وَالْمُنْفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ (١٧)

16-17. O takvâ sahipleri ki, "Ey Rabbimiz! Sana îman ettik, bizim günahlarımızı bağışla ve bizi Cehennem azâbından koru" derler.* Onlar sabrederler,

îmanlarında sâdıktırlar, ibâdetle devamlıdırlar, mallarını Allah yolunda infak ederler ve seher vakitlerinde istiğfar ederler.

İzah: Bu âyetlerde geçen ibâdetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur.

يَنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرِ فَيَقُولُ مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ (مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ (د عن ابى هريرة

"Her gece, gecenin son üçte biri kaldığında Allah’u Teâlâ dünyâ semâsına iner ve şöyle buyurur: Yok mu bir isteyen, istediğini vereyim. Yok mu bir duâ eden, duâsını kabul edeyim, yok mu istiğfar eden, bağışlayayım.”[1]

يَا أَيُّهَا النَّاسُ خُذُوا مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمْلِكُ حَتَّى تَمَلُّوا وَإِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ مَا دَامَ وَإِنْ قَلَّ ((خ عن عائشة

"Ey insanlar! Amellerden gücünüz yettiği kadar yapın. Çünkü Allah, siz usanmadıkça usanmaz. Allah’a amellerin en sevgili olanı, azda olsa devamlı olanıdır.”[2]

(إِنَّهُ لِيُغَاثِ عَلَى قَلْبِي وَإِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ فِي الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ) (م طب عن الاغر المزنى

"Muhakkak ki, kalbime perde çekilir ve bu nedenle ben günde yüz kere (Estağfirullah el-Azîm, diye) Allah’a istiğfar ederim.”[3]

ثَلَاثَةَ مَعْصُومُونَ مِنْ شَرِّ إِبْلِيسَ وَجُنُودِهِ: الذَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْمُسْتَغْفِرُونَ بِالْأَسْحَارِ (وَالْبَاكُونَ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ) (ابو الشيخ فى الثواب عن ابن عباس

"Üç şey kimde var ise şeytanın ve yardımcılarının şerrinden kur-tulmuştur. Zikrullahı gece gündüz çok edenler, seher vakti (Estağfirullah el-Azîm, diye) istiğfar edenler. Allah korkusundan ağlayanlar.”[4]

Yine bu hususta Mesrûk Hazretlerinden şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنْ عَمَلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ كَانَ يُحِبُّ الدَّائِمَ قَالَ قُلْتُ أَيَّ حِينٍ كَانَ (يُصَلِّي) فَقَالَتْ كَانَ إِذَا سَمِعَ الصَّارِخَ قَامَ فَصَلَّى (م عن مسروق

Hız. Âişe’ye sordum: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e göre hangi amel efdaldi?" Bana: "Devamlı olan" diye cevap verdi. Ben tekrar: "Gecenin hangi

vaktinde kalkardı?" dedim. "Horozun sesini işittiği zaman kalkar akabinde namaz kılardı" diye cevap verdi.[5]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 21.

[2] Sahih-i Buhârî, Libas 43.

[3] Sahih-i Müslim, Zikir 12 (41 Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 884, 879.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, 266/1.

[5] Sahih-i Müslim, Salât'ul-Müsâfirîn 16 (131 Sahih-i Buhârî, Teheccüd 7, Rikâk 18.

(شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُوا الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) (۱۸)

18. Allah'ı Teâlâ, melekler ve adâleti yerine getiren ilim sahipleri (Peygamberlerle Mü'minler) O'ndan başka ilah olmadığına şâhitlik ettiler. O'ndan başka ilah yoktur, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ile münazaraya girişen Necran Hristiyanlarının, Hz. Îsâ'ya isnat etmiş oldukları Allah'ın oğlu şeklindeki iddialarını reddetmiş, kendisinden başka hiçbir ilah olmadığını eşi ve benzeri bulunmadığını beyan etmiştir. Bunu hem bizzat kendisi beyan buyurmuş, melekler ikrar etmiş ve Peygamberlerle Mü'minler de îman etmişlerdir.

(إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعْثًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ) (بَيَّاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ) (۱۹)

19. Şüphesiz ki, Allah katında tek din İslâm'dır. Bu hakikati bilen Ehl-i Kitab'ın ihtilaf etmeleri ise, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki hasetten dolaydır. Allah'ın âyetlerini kim inkâr ederse, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, hesabı çabuk görendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi tek ve hak olan dînin, İslâm Dîni olduğuna dair Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 85'te de şöyle buyrulmuştur:

"Her kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bu din ondan aslâ kabul edilmeyecek ve o kimse âhirette hüsrâna uğrayanlardan olacaktır."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي
(أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة

"Muhammed'in nefsinin kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinde olacaktır."[1]

[1] Sahih-i Müslim, İman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِّي وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ ءَاسَلَمْتُمْ فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ
() اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاءُ وَاللَّهُ بِصِيرِ الْعِبَادِ (٢٠)

20. Ey Habîbim! Bu kadar delilden sonra (hak dînin İslâm olduğu hususunda) seninle mücâdele ederlerse, de ki: "Ben ve bana tâbi olanlar sâdece Allah'a îman ettik ve O'na boyun eğdik." Ve Ehl-i Kitap olanlar ile ümmîlere (Arap müşriklerine) de ki: "Siz de İslâm'ı kabul ettiniz mi?" Eğer İslâm'ı kabul ederlerse, hidâyete nâil olurlar. Eğer yüz çevirirlerse, senin üzerine düşen, ancak tebliğ etmektir. Allah'ı Teâlâ, kullarını hakkıyla görendir.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in peygamberliğine îman etmeden Cennete girilemeyeceğine dair bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ غُلَامًا يَهُودِيًّا كَانَ يَضَعُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَضُوءَهُ وَيُنَاوِلُهُ نَعْلَيْهِ فَمَرَضَ فَاتَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَخَلَ عَلَيْهِ وَأَبُوهُ قَاعِدٌ عِنْدَ رَأْسِهِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا فَلَانُ قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
فَنَظَرَ إِلَى أَبِيهِ فَسَكَتَ أَبُوهُ فَأَعَادَ عَلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَظَرَ إِلَى أَبِيهِ فَقَالَ أَبُوهُ أَطْعَمَ أَبَا الْقَاسِمِ
فَقَالَ الْغُلَامُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَقُولُ الْحَمْدُ لِلَّهِ
(الَّذِي أَخْرَجَهُ بِي مِنَ النَّارِ (حم م عن انس

Yahudi bir genç, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e abdest suyu hazırlar, nalınlarını getirirdi. Bir gün hastalandı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onu ziyarete gitti. O gencin babası başucunda duruyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem o gence: Ey falan, "Lâ İlâhe illallâh" de, diye buyurdu. Genç, babasına baktı, babası sustu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözünü tekrarlayınca çocuk yine babasına baktı ve babası: "Ebu'l-Kâsım'ın dediğini yap

" deyince, o genç: "Lâ ilâhe illallâh Muhammed'un Resûlullâh" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle diyerek, gencin yanından çıktı: "Benim sâiyemde onu Cehennemden çıkaran Allah'a hamd olsun."[1]

İşte bu Hadis-i Şerif'ten anlaşıldığı üzere, "Lâ ilâhe illallâh Muhammed'un Resûlullâh" demeden, Hristiyan ve Yahudi olan kimseler de dâhil olmak üzere hiçbir kimse Cennete giremez.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 12330.

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ)
(بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (٢١) أُولَٰئِكَ الَّذِينَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ (٢٢)

21-22. Ey Habîbim! Allah'ı Teâlâ'nın âyetlerini inkâr edenleri, Peygamberleri haksız yere öldürenleri ve insanlardan adâletle emreden kimseleri öldürenleri elim bir azap ile müjdele.* İşte onların amelleri, dünyâ ve âhirette bâtil oldu. Onların (kendilerini azaptan kurtaracak) hiçbir yardımcıları da yoktur.

İzah: Bu âyetler üç yüze yakın peygamberin ölümünden sorumlu olan Yahudilerden bahsetmektedir. Yahudilerin, Zekeriyya Aleyhisselâm ve Yahyâ Aleyhisselâm gibi çok sayıda Peygamberi öldürdüklerine dair Sûre-i Bakara, Âyet 61 ve izahına bakınız.

الَّذِينَ أَوْتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ وَهُمْ)
مُعْرِضُونَ (٢٣) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَنْ نَمَسَّنَا النَّارَ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ وَغَرَّهُمْ فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ
((٢٤) فَكَيفَ إِذَا جُمِعْنَا لَهُمْ لَيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (٢٥)

23-25. Ey Resûlüm! Kendilerine kitaptan (Tevrat'tan) nasip verilenleri görmedin mi? Aralarında hüküm vermesi için Allah'ın kitabına dâvet olunurlar da, sonra onlardan bir kısmı yüz çevirir. Onların âdeti döneklidir.* Bu da onların, "Bize sayılı günler dışında, aslâ ateş dokunmayacaktır" demelerindendir. Onları, dinlerinde iftira ettikleri şeyler aldatmıştır.* Gerçekleşmesinde şüphe olmayan ve herkesin amelinin karşılığını tam olarak görüp haksızlığa uğratılmadığı o günde, bu yüz çevirenleri de topladığımız vakit, onların halleri nasıl olacaktır?

قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكُ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعْزِزُ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ)
بِيدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٢٦) تُؤَلِّجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ (٢٧)

26-27. Ey Resûlüm! De ki: "Ey mülkün sahibi olan Allah'ım! Mülkü dilediğine verirsın ve mülkü dilediğinden alırsın. Dilediğini aziz ve dilediğini zelil edersin. Her hayır Senin elindedir. Şüphesiz Sen her şeye kâdırsın."* "Geceyi gündüze girdirirsin, gündüzü de geceye girdirirsin. Ölüden diriye çıkarırsın, diriden de ölüyü çıkarırsın. Dilediğine de hesapsız rızık verirsın."

İzah: Katâde Hazretleri der ki: Ey Resûlüm! De ki: "Ey mülkün sahibi olan Allah'ım! Mülkü dilediğine verirsın..." diye devam eden âyet, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in; şu anki İran'ın ve Bizans'ın elinde bulunan yerlerin, ümmetine verilmesini istemesi üzerine nâzil olmuştur. Mülkün asıl sahibinin Allah'u Teâlâ olduğunu, onu kullarından dilediğine verip, dilediğinden de çekip alacağını beyan etmiştir. Nitekim buralar, daha sonra Müslümanlar tarafından alınmıştır.

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Muaz b.Cebel Radiyallâhu anhu'ya şöyle buyurmuştur:

يَا مُعَاذُ، أَلَا أَعْلَمُكَ دُعَاءً تَدْعُو بِهِ؟ فَلَوْ كَانَ عَلَيْكَ مِنَ الدِّينِ مِثْلُ جَبَلٍ صَبِيرٍ أَدَاَهُ اللَّهُ عَنْكَ وَصَبِيرٌ جَبَلٌ بِالْيَمَنِ، فَأِدْعُ بِهِ يَا مُعَاذُ قُلْ: اللَّهُمَّ مَالِكُ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ، وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ، وَتُعْزِزُ مَنْ تَشَاءُ، وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، تُؤَلِّجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ، وَتُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ، وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ، وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ، وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ. رَحْمَنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَرَحِيمَهُمَا، تُعْطِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُمَا، وَتَمْنَعُ مَنْ تَشَاءُ، أَرْحَمَنِي رَحْمَةً تُغْنِينِي بِهَا عَنْ رَحْمَةِ مَنْ سِوَاكَ (طب عن معاذ بن جبل)

Ey Muaz! Sana öyle bir duâ öğreteceğim ki, bu duâyı yaptığında, Uhud Dağı kadar borcun olsa bile Allah'u Teâlâ bu borcu ödeyecektir. Ey Muaz! Allah'a şöyle duâ et: "Ey Mülkün sahibi olan Allah'ım! Mülkü dilediğine verirsın ve mülkü dilediğinden alırsın. Dilediğini aziz ve dilediğini zelil edersin. Her hayır Senin elindedir. Şüphesiz Sen her şeye kâdırsın."* "Geceyi gündüze girdirirsin, gündüzü de geceye girdirirsin. Ölüden diriye çıkarırsın, diriden de ölüyü çıkarırsın. Dilediğine de hesapsız rızık verirsın.[1] Ey dünyâ ve âhiretin Rahmân ve Rahîm'i olan Allah'ım! Sen onlardan dilediğine verir ve dilediğine de vermezsin. Allah'ım! Beni başkasının rahmetine (yardımına) muhtaç kılmadan fakirlikten kurtar ve borcumu öde (bu hususta bana yardımcı ol). Beni Senin ibâdetinde ve yolunda öldür."[2]

[1] Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 26-27.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 16739.

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ)
(تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقْيَهُ وَيَحْذَرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَاللَّهُ الْمَصِيرُ (٢٨)

28. Mü'minler, Mü'minleri bırakıp da kâfirleri dost edinmesin. Her kim bunu yaparsa, Allah'tan bekleyeceği hiçbir şey yoktur. Ancak onların size zarar vermesinden korkarsanız müstesnâ. Allah'ı Teâlâ size kendisinden korkmanızı emrediyor. Nihâyet dönüş Allah'adır.

قُلْ إِنْ تُخَفُوا مَا فِي صُدُورِكُمْ أَوْ تُبْذَوْهُ يُعْلَمَهُ اللَّهُ وَيَعْلَمَ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ)
(كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٢٩)

29. Ey Resûlüm! (Kâfirleri dost edinenlere) de ki: "Allah'ı Teâlâ sizin kalplerinizde sakladığınızı da açıkladığınızı da bilir. Göklerde ve yerde olanları da bilir. Allah'ı Teâlâ her şeye kâdirdir."

İzah: Bu âyette geçen kâfirleri dost tutan münâfıkların özellikleri hakkında Hz. Ebu'l-Âliye şöyle buyurmuştur:

هِيَ سِتُّ خِصَالٍ فِي الْمُنَافِقِينَ إِذَا كَانَتْ فِيهِمُ الظُّهْرَةُ عَلَى النَّاسِ أَظْهَرُوا هَذِهِ الْخِصَالَ: إِذَا حَدَّثُوا كَذَبُوا وَإِذَا وَعَدُوا أَخْلَفُوا وَإِذَا اتُّمِّنُوا خَانُوا وَنَقَضُوا عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَقَطَعُوا مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَأَفْسَدُوا فِي الْأَرْضِ وَإِذَا كَانَتْ الظُّهْرَةُ عَلَيْهِمْ أَظْهَرُوا الْخِصَالَ: إِذَا حَدَّثُوا كَذَبُوا وَإِذَا وَعَدُوا أَخْلَفُوا وَإِذَا اتُّمِّنُوا خَانُوا (تفسير ابن أبي حاتم عن أبي العالية)

Münâfıkların altı özelliği vardır. İnsanlar üzerine gâlip geldikleri zaman bu özelliklerini açığa çıkarırlar. Bunlar: "Konuştukları zaman yalan söylerler, vaad ettikleri zaman dönerler, emânet verildiğinde hıyânet ederler, Allah'a söz verdikten sonra ahidlerini bozarlar, Allah'ın emrettiği Hakka kavuşmak yolunu keserler ve yeryüzünde zulüm, fitne ve fesat yaparlar." Eğer gâlibiyet kendilerinin değil de başkalarının olursa, o zamanda şu üç özellikleri ortaya çıkar: "Konuşunca yalan söylerler, vaad edince dönerler, emânet verilince hıyânet ederler." [1]

[1] Tefsir'i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 285.

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا)
(وَيُحْذَرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ (٣٠)

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de, mahşer gününün çok dehşetli olacağı haber verilmektedir. Herkes, hayırlı ve kötü amellerinin yazılı olduğu defteri kendine verildiği gün, kötülüklerinin ortaya çıkmasından korkarak, "Keşke bugün gelmeseydi, çok uzak olsaydı" der. Güzel amellerde bulunanlar dahi, o günün korkusundan ve dehşetinden titrerler.

تُحْشَرُونَ حُفَاةَ عُرَاةٍ غُرْلًا فَقَالَتْ امْرَأَةٌ أَيْبَصِرُ أَوْ يَرَى بَعْضُنَا عَوْرَةَ بَعْضٍ قَالَ يَا فُلَانَةُ {لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ (يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ} (ت عن ابن عباس

[1] Sûre-i Abese, Âyet 37.

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٣١) قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ (٣٢)

İzah: Rivâyet olunduğuna göre, Ey Habîbim! De ki: "Eğer Allah'ı Teâlâ'yı seviyorsanız, bana tâbi olun ki, Allah'ı Teâlâ da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın..." diye geçen Âyet-i Kerîme nâzil olduğu zaman, Abdullah İbn-i

Ubeyy münâfıǵı, "Muhammed kendine itaati, Allah'a itaat gibi sayıyor ve Hristiyanların İsâ'yı sevdikleri gibi, bizimde kendini sevmemizi emrediyor" dedi. Bunun üzerine de, Ey Resûlüm! De ki: "Allah'a ve Resûle itaat edin. Eğer itaatten yüz çevirirseniz, şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ kâfirleri sevmez" diye geçen Âyet-i Kerîme nâzil oldu.

Allah'a ve Resûlüne itaatin farz olduğuna dair Kur'ân'da çok sayıda Âyet-i Kerîme vardır. Bu sebeptedir ki, elli dört farzın yirmi dördüncüsü, Allah'a ve Resûlüne itaattir.

Âyet-i Kerîme'de geçen "Allah'a itaat edin" emri, Kur'ân-ı Kerîm'e tâbi olup onunla amel etmektir. "Resûle itaat edin" emri de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimizin emirlerine uymak ve onun yaşadığı gibi yaşamaya ve onun sünnetlerine, Hadis-i Şerif'lerine tâbi olup onunla amel etmeye çalışmaktır. Çünkü Sultan-ı Enbiyâ'nın sünnetlerine tâbi olup, onunla amel ve itikâd etmedikçe, Allah'ı Teâlâ'ya sevimlemezsin.

Allah'ı Teâlâ'ya inandığını ve O'nu sevdiğini iddia eden herkesin Allah'ın Peygamberi olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e inanması, onu sevmesi ve onun yolundan ayrılmaması gerekir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yolundan ayrılan herkes, sapıklık içindedir.

Kendisine itaatın şart olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبِي قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَنْ يَا أَبَى قَالَ مَنْ أَطَاعَنِي (دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى (خ) عن أبي هريرة

"İstemeyenler dışında, ümmetimin tamamı Cennete girer." "Yâ Resûlallah! Cennete girmeyi kim istemez ki?" denilince, buyurdu ki: "Bana itaat edenler Cennete girer, bana karşı gelenler Cenneti istememiş demektir."[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ (خ) م عن عائشة

"Kim bizim üzerinde bulunduğumuz yolun dışında başka bir amel işlerse, o amel reddedilir."[2]

(مَنْ أَحْيَا سُنَّةَ مَنْ سُنَّتِي فَقَدْ أُمِيتَتْ بَعْدِي فَقَدْ أَحَبَّنِي وَمَنْ أَحَبَّنِي كَانَ مَعِيَ فِي الْجَنَّةِ) (رزین عن علی)

"Kim benden sonra öldürülen (unutturulan) sünnetimi diriltirse, beni sevmiş olur. Kim de beni severse Cennette benimle beraber olur." [3]

(مَنْ أَحْيَا سُنَّتِي فَقَدْ أَحَبَّنِي وَمَنْ أَحَبَّنِي كَانَ مَعِيَ فِي الْجَنَّةِ) (طس عن انس)

"Her kim benim sünnetimi ihyâ ederse, beni sevmiş olur. Beni seven kimse ise Cennette benimle beraberdir." [4]

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ لِمَنْ كَرِهَهُ مُيَسَّرٌ لِمَنْ تَبِعَهُ وَإِنَّ حَدِيثِي صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ لِمَنْ كَرِهَهُ مُيَسَّرٌ لِمَنْ تَبِعَهُ مَنْ سَمِعَ حَدِيثِي فَحَفِظَهُ وَعَمِلَ بِهِ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ الْقُرْآنِ وَمَنْ تَهَاوَنَ بِحَدِيثِي فَقَدْ تَهَاوَنَ بِالْقُرْآنِ وَمَنْ تَهَاوَنَ بِالْقُرْآنِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ (خط في الجامع عن الحكم)

"Bu Kur'ân, ondan hoşlanmayanlara muhakkak zor gelir. Ona tâbi olanlara ise gâyet kolay gelir. Benim hadisimden hoşlanmayanlara da, hadisim muhakkak zor gelir. Ona tâbi olanlara ise, gayet kolay gelir. Her kim benim hadisimi dinler, ezberler ve amel ederse, mahşer günü Kur'ân ile gelir. Her kim de benim hadisimi önemsemeyerek hor görürse, yemin olsun ki Kur'ân'ı hor görmüş olur. Kim de Kur'ân'ı hor görürse, dünyâ ve âhirette hüsrâna uğrar." [5]

إِنَّمَا بُعِثْتُ خَاتِمًا فَاتِحًا وَأُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ وَفَوَاتِحَهُ وَاخْتَصَرَ لِيَ الْحَدِيثُ اخْتِصَارًا فَلَا يُهْلِكَنَّكُمْ (إِلَّا الْمُنْهَوِّكُونَ) (هب عن قلابه)

"Ancak ben gönderildim ki, Peygamberlerin hâtemiyim ve yaratılış itibariyle de ilkiyim. Bana az söz ile çok mânâlar anlatma kabiliyeti verilmiştir. Bütün fütuhât bana açılmıştır. Hadisler bana kısa ve toplu olarak güzel kelimeler ile çok büyük mânâlı olarak gelmiştir. Siz bu hadislerime uyar ve amel ederseniz helâk olmazsınız. Yalnız hadisimi hiçe sayarak kıymete almayanlar helâk olurlar." [6]

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Necm, Âyet 3-4'te şöyle buyurmuştur:

"O (Muhammed Aleyhisselâm), kendi hevâsından konuşmaz.* Onun her konuştuğu, Allah tarafından vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir."

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, sünnetini hafife alarak yüz çeviren kimseler hakkında şöyle buyurmuştur:

(مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي) (خ م ن حم در عب حب طح ابن عساكر عن ابى ايوب

"Kim hafife alarak sünnetimden yüz çevirirse, benden değildir."[7]

[1] Sahih-i Buhârî, İ'tisâm 2. Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 158.

[2] Sahih-i Buhârî, İ'tisam 20; Sulh 5; Sahih-i Müslim Akdiye 8 (17).

[3] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 139. Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, İlim 16.

[4] Muhtâr'ul-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 1128; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 933.

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 133/7, 227/11.

[6] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 4983; Abdurrezzâk es-San'ânî, Musannef, Hadis No: 10163; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 139/5.

[7] Sahih-i Buhârî, Nikah 1; Sahih-i Müslim, Nikah 1 (5).

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ (٣٣) ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ (٣٤) سَمِيعٌ عَلِيمٌ (

33-34. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, Âdem'i, Nûh'u, İbrâhim ailesini ve İmran ailesini âlemlere üstün kıldı ve seçti.* Bunlar, birbirinden kollara ayrılmış bir nesildir. Allah'ı Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm'ı balçıktan yarattı, ona ruhundan üfledi, melekleri ona saygı için secde ettirdi. Ona her şeyin ismini öğretti. Onu önce Cennetine yerleştirip daha sonra, hikmeti gereği yeryüzüne indirdi. Böylece Âdem Aleyhisselâm, diğer varlıklara karşı seçkin bir kimse oldu.

Allah'ı Teâlâ, Nûh Aleyhisselâm'ı ise, insanların ilk defa putlara tapması ve kendisine ortak koştığı bir zamanda, Peygamber olarak gönderdi. Ona uzun bir ömür verip dokuz yüz elli sene insanları hak yola dâvet ettirdi. İnsanlar, Nûh Aleyhisselâm'ın emrini dinlemeyince, ona tâbi olanların dışında bütün insanları suda boğdu. Böylece Nûh Aleyhisselâm'ı seçkin bir insan kıldı.

Allah'ı Teâlâ, İbrâhim Aleyhisselâm'ı da diğer insanlardan seçmiş, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem dâhil birçok Peygamberi onun soyundan göndermiştir.

Âyet-i Kerîme'de geçen İmrân da, Hz. Meryem'in babası olan İmrân'dır. Allah'ı Teâlâ, onun soyundan Hz. Meryem'i ve ondan da insanlığın ilk yaratılışını hatırlatmak üzere, babasız olarak Îsâ Aleyhis-selâm'ı meydana getirmiş, böylece İmrân ailesini de seçkin kılmıştır.

إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (٣٥) (

35. Ey Resûlüm! Hatırlat o vakti ki, İmrân'ın zevcesi: "Ya Rabbi! Karnımdakini, ancak senin Beyt'ül-Makdis'ine hizmet etmesi için adadım. Bunu benden kabul buyur. Şüphesiz Sen her şeyi işiten ve bilensin" dedi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

{نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا} {لِلْمَسْجِدِ يَخْدُمُهَا}. (خ عن ابن عباس)

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 35'te geçen "Adamak" ifadesinden maksat, mescide hizmet etmek için adamak anlamındadır.[1]

Müfessirlerin beyanına göre, İmrân'ın zevcesi: Îsâ Aleyhisselâm'ın vâlidesi olan Hz. Meryem'in annesi Hanne'dir. Bu kadın, Zekeriyya Aleyhisselâm'ın karısının kız kardeşidir. Hanne'nin karnındaki çocuğu, Allah'ın evine hizmet etmek için adamasının sebebi, Muhammed b. İshâk tarafından şöyle nakledilmiştir:

Zekeriyya Aleyhisselâm ile İmrân, iki bacı ile evlendiler. Bu bacılardan biri, Zekeriyya Aleyhisselâm'ın oğlu Yahyâ Aleyhisselâm'ın annesi, diğeri ise İmrân'ın kızı Hz. Meryem'in annesidir. Hanne, ileri yaşlarına kadar çocuk doğurmamıştı. O, Allah'ı Teâlâ'nın seçkin kıldığı bir ailedendi. Bir gün, bir ağacın gölgesi altında otururken bir kuşun, yavrularını beslediğini gördü ve kendisinin de çocuğu olmasını arzuladı. Allah'ı Teâlâ'ya, kendisine çocuk vermesi için yalvardı. Bundan sonra Hz. Meryem'e hâmile kaldı. Hâmileliği sırasında kocası İmrân vefât etti. Hanne de karnında bulunan çocuğu Allah'a adadı. Onu adamasının mânâsı şuydu:

- Adanan çocuk, Allah'ın evine vakfedilmiş oluyordu. Artık o çocuk, sâdece Allah'u Teâlâ'ya ibâdet ediyor ve ondan ailesi dünyevî bir fayda beklemiyordu.

[1] Sahih-i Buhârî, Salât 73.

فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَىٰ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعْتَ وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَىٰ وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا (مَرْيَمَ وَإِنِّي أُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) ٣٦

36. İmran'ın zevcesi çocuğu doğurunca, Allah'u Teâlâ onun ne doğurduğunu daha iyi bildiği halde, "Yâ Rabbi! Onu kız doğurdum. Erkek kız gibi değildir. Ve ona Meryem ismini verdim. Yâ Rabbi! Onu ve zürriyetini kovulmuş şeytanın şerrinden Senin himâyene bıraktım" dedi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme de geçtiği üzere Allah'u Teâlâ, Hz. Meryem'in annesinin duâsını kabul etmiştir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ مَوْلُودٍ يُوَلَّدُ إِلَّا وَالشَّيْطَانُ يَمْسُهُ حِينَ يُوَلَّدُ فَيَسْتَهْلُ صَارِحًا مِنْ مَسِّ الشَّيْطَانِ إِلَّا مَرْيَمَ وَابْنَهَا ثُمَّ (يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ وَقَرَأُوا إِنَّ شِئْنَكُمْ {وَإِنِّي أُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ} (خ م عن ابى هريرة

"Doğan hiçbir çocuk yoktur ki annesinden doğduğu anda şeytan ona dokunmuş olmasın. Çocuk, şeytanın bu dokunmasından dolayı ilk defa ağlar. Fakat Hz. Meryem ile oğlu böyle değildirler." Sonra Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şöyle dedi: "Dilerseniz, Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 36'yı okuyun."[1]

Ayrıca Hz. Meryem'in annesinin bu duâsı üzerine Hz. Meryem ve Hz. Îsâ'nın günah işlemedikleri, Allah'u Teâlâ'nın Hz. Îsâ'ya verdiği yakîn sebebiyle onun, karada yürür gibi denizlerin üzerinde de yürüdüğü nakledilmiştir.

Nitekim Hz. Îsâ hakkında Resûlullah (Sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ كَانَ يَمْشِي عَلَى الْمَاءِ وَلَوْ إِزْدَادَ يَقِينًا لَمْشَى فِي الْهَوَى. (الحكيم عن زافر بن سليمان

"Meryem oğlu Îsâ suda yürürdü. Eğer daha fazla yakîn elde etseydi, havada da yürürdü."[2]

Bu husus Mir'ât-ı Kâinat adlı eserde de şöyle nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bâzı Ashâb-ı Kirâm: "Yâ Resûlallah! İşittik ki, İsâ Aleyhisselâm su üstünde yürür imiş" dediklerinde, buyurdu ki: "Evet, eğer korkusu daha ziyâde olaydı, hava üzerinde dahi yürürdü." Ashâb-ı Kirâm: "Yâ Resûlallah! Resullerin kusurlu olabileceklerini, anlıyoruz" dediklerinde, buyurdu ki:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَبْلَغَ شَأْنًا مِنْ أَنْ أَبْلَغَ أَحَدُ أَمْرِهِ

"Allah'u Teâlâ'nın İzzet ve Kibriyâsı öyle büyüktür ki, hiç kimse O'nun kulluğunu tam olarak yapamaz."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Ehâdis'ül-Enbiyâ 42; Tefsir-i Âl-i İmrân 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7540, 7574; Sahih-i Müslim, Fedâil 40 (146).

[2] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 24/1; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 7342; İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 6, s. 341.

[3] Mir'at-ı Kâinat, c. 1, s. 295.

فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا (رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنْى لَكَ مِذَّا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ (٣٧)

37. Bunun üzerine Rabbi, Meryem'in annesinin adağını kabul etti ve onu güzel bir şekilde yetiştirdi ve Zekeriyya'yı da onun bakımıyla görevlendirdi. Zekeriyya onun odasına her girişinde, yanında yiyecek bulurdu. "Yâ Meryem! Bunlar sana nereden geldi?" deyince, o da: "Allah katından geldi" derdi. Zîrâ Allah'u Teâlâ, dilediğine hesapsız rızık verir.

İzah: Hz. Meryem'in bakımı hususunda anlaşmazlığa düşülünce, yine Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 44'te de geçtiği üzere atılan kura sonucu Hz. Meryem'in bakımı Zekeriyya Aleyhisselâm'a verilmişti. Zekeriyya Aleyhisselâm, Hz. Meryem'in yanına her geldiğinde, onun yanında o zamana kadar hiç görmediği meyveler görürdü. Bunların nerden geldiğini sorunca da Hz. Meryem:

- Rabbim tarafından gönderilen Cennet meyveleridir; buyur ye, diye kendisine de ikram ederdi. İşte Allah'u Teâlâ Hz. Meryem'in böyle büyük bir kerâmete erdiğini, bu âyetle bildirmiştir. Nitekim Hz. Meryem bir Peygamber değildir. Bu sebeple ona Cennetten meyve gelmesi olayı bir mûcize değil, kerâmettir. Bu da Hz. Meryem'in Allah katında büyük bir evliyâ olduğunu gösterir.

Evliyâ kerametine dair Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Bir keresinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem birkaç gün yemek yemeden durdu. Sonra bu ona ağır gelmeye başladı. Hanımlarının evlerine uğradı. Onlardan hiçbirinde yiyecek bir şey yoktu. Onlardan çıkıp kızı Hz. Fâtıma'ya geldi ve "Kızcağızım, yanında yiyebileceğim bir şey var mı? Karnım aç" buyurdular. O da: "Her şeyim anam babam sana fedâ olsun, yok" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Fâtıma'nın yanından çıktıktan sonra bir komşusu, Hz. Fâtıma'ya iki ekmekle bir parça et gönderdi. Hz. Fâtıma bunları aldı ve bir kaba koyarak: "Allah'a yemin ederim ki, Resûlullah'ı kendime ve yanımdakilere tercih ederim" dedi. Halbuki hepsi de bir parça yemeğe çok muhtaç idiler. Hz. Hasan'ı veya Hz. Hüseyin'i Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gönderdi. Peygamberimiz geri geldi. Hz. Fâtıma: "Anam babam sana fedâ olsun. Allah'u Teâlâ bize bir şey gönderdi, ben de onu sana sakladım" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Getir onu kızcağızım" buyurdu. Hz. Fâtıma anlatıyor:

فَأَتَيْتُهُ بِالْجَفَنَةِ فَكَشَفْتُ عَنْهَا فَإِذَا هِيَ مَمْلُوءَةٌ خُبْزًا وَلَحْمًا فَلَمَّا نَظَرْتُ إِلَيْهَا بُهِتْتُ وَعَرَفْتُ أَنَّهَا بَرَكَاتٌ مِنَ اللَّهِ فَحَمِدْتُ اللَّهَ وَصَلَّيْتُ عَلَى نَبِيِّهِ وَقَدَّمْتُهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا رَأَاهُ حَمِدَ اللَّهَ وَقَالَ مِنْ أَيْنَ لَكَ هَذَا يَا بَنِيَّةُ؟ قَالَتْ يَا أَبَتُ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ فَحَمِدَ اللَّهَ وَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَكَ يَا بَنِيَّةُ شَبِيهَةً بِسَيِّدَةِ نِسَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَإِنَّهَا كَانَتْ إِذَا رَزَقَهَا اللَّهُ شَيْئًا وَسُئِلَتْ عَنْهُ قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ فَبَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيَّ عَلَيَّ ثُمَّ أَكَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَكَلَ عَلَيَّ وَفَاطِمَةُ وَحَسَنٌ وَحُسَيْنٌ وَجَمِيعُ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَهْلُ بَيْتِهِ حَتَّى شَبِعُوا جَمِيعًا قَالَتْ وَبَقِيتُ الْجَفَنَةَ كَمَا هِيَ قَالَتْ فَأَوْسَعْتُ بِبَقِيَّتِهَا عَلَى (جَمِيعِ الْجِيرَانِ وَجَعَلَ اللَّهُ فِيهَا بَرَكَاتٌ وَخَيْرًا كَثِيرًا. (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن جابر

Kabı getirdim, açtım, bir de baktım ki ekmek ve etle dolu. Hz. Fâtıma kaba bakıp da içindekileri görünce, âdeta dili tutuldu ve anladı ki bu, Allah'ın bereketindendir. Allah'a hamd ve Peygamberine de salât ve selâm ederek, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ikram etti. Peygamberimiz onu görünce Allah'a hamd etti ve "Kızcağızım, bu sana nereden geldi?" diye sordu. O da: "Babacığım! Bu Allah katındandır. Muhakkak ki Allah dilediğini hesapsız rızıklandırır" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tekrar Allah'a hamd etti ve buyurdu ki: "Kızcağızım, seni İsrailoğulları kadınlarının Efendisi olan Hz. Meryem'in bir benzeri kılan Allah'a hamdolsun. Allah'u Teâlâ, Hz. Meryem'i rızıklandırıp da bundan sorulduğunda: "Allah katından geldi" derdi. Zîrâ Allah,

dilediğine hesapsız rızık verir. Sonra Hz. Ali'ye haber gönderdi. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Efendimizin hanımları ve ev halkı ondan doyuncaya kadar yediler. Hz. Fâtıma diyor ki: "Yemek kabı olduğu gibi dolu duruyordu. Kalanını bütün komşularıma dağıttım. Allah'ı Teâlâ ona çok hayır ve bereket vermişti." [1]

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

أَنَّ رَجُلَيْنِ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَا مِنْ عِنْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ مُظْلِمَةٍ وَمَعَهُمَا مِثْلُ الْمِصْبَاحَيْنِ يُضِيئَانِ بَيْنَ أُيْدِيهِمَا فَلَمَّا افْتَرَقَا صَارَ مَعَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا وَاحِدٌ حَتَّى أَتَى (أَهْلُهُ) خ) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbından iki kişi karanlık bir gece de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanından çıktılar. Önlerinde meşâle gibi iki ışık belirdi. Birbirlerinden ayrılınca da, evlerine varıncaya kadar her birinin yolunu bir ışık aydınlattı." [2]

İmam Muhammed Mâturidî Hazretleri kerâmetin hak olduğunu delillerle ispat etmiş ve Süleyman Aleyhisselâm'ın baş veziri olan Âsaf bin Berhaya'nın Belkıs'ın Yemende bulunan köşkünü Yemen'den Kudüs'e göz açıp kapayıncaya kadar getirdiğini anlatan Sûre-i Neml, Âyet 40'ı delil getirmiş ve Yine Nihavend'de bulunan Sâriye Radiyallâhu anhu, Medîne'deki halife Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'nun:

يَا سَارِيَةَ الْجَبَلِ الْجَبَلُ

"Ey Sâriye! Dağa dikkat et, dağa!" sözünü işitmiştir. Halbuki ikisi arasında beş yüz fersaktan (2778 km'den) fazla bir mesafe bulunuyordu.

Yine Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'nun mektubu atılınca Nil Nehri'nin taşması, Hz. Halid'in zehir içmesi ve bundan zarar görmemesi meşhurdur.

Tâbiine ve Ümmet-i Muhammed'in sâlihlerine ait nakledilen kerâmetler o dereceye ulaşmıştır ki, ahad yolla gelen bu rivâyetler bir araya getirildiği takdirde, kerâmetin hak olduğu tevâtür mertebesine varır, diye bu delilleri İmam Maturidî sıralamaktadır.[3]

Tevâtür: Bir Hadis-i Şerif'i veya bir olayı, yalan üzere birleşmeleri mümkün olmayan büyük bir topluluğun, nesilden nesile başka topluluklara aktarmasıdır.

Örneğin, Fatih Sultan Muhammed Han Hazretleri tarafından İstanbul'un alınması hâdisesinin nesilden nesile söylenilerek günümüze kadar geldiği gibi. Bunun aksini iddia etmek imkânsızdır.

Bir Hadis-i Kudsî'de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُهُ وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ لَهُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا وَإِنْ سَأَلَنِي أُعْطِيْتُهُ وَلَوْ اسْتَعَاذَنِي لِأُعِيْذَنِيهِ (خ حب ق عن ابى هريرة)

Her kim Benim evliyâmdan birine düşmanlık ederse, Bana karşı harp ilan eyledi. Kulum Bana farz namazı kılarken yakın olduğu gibi başka bir şey ile yakın olamaz. O kulum, nâfilelere devam ettiği sürece, bu yakınlığı devam eder. Hattâ o kulumu severim. Bir kulumu seversem; onun işiten kulağı Ben olurum, Benim ile işitir. Gören gözü Ben olurum, Benim ile görür. Tutan eli Ben olurum, Benim ile tutar ve yürüyen ayağı Ben olurum, Benim ile yürür. Benden ne isterse istediğini veririm. Bana sığınır ise Ben de onu muhafazama alırım.[4]

Bu Hadis-i Kudsî'de de belirtildiği üzere, Allah'ı Teâlâ diğer kullarına vermediği birçok özellikleri velî kullarına vermiştir. İşte kerâmet de, bu özellikte olan kişilerde zuhur eder.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 2, s. 36.

[2] Sahih-i Buhârî, Salât 79, Menâkıb'ül-Ensâr 13.

[3] Mâturidiyye Akâidi, s. 123-124.

[4] Sahih-i Buhârî, Rikâk 38; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 330/3.

(هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ (٣٨))

38. Orada Zekeriyya, Rabbine duâ ederek dedi ki: "Yâ Rabbi! Bana da kendi katından tertemiz bir zürriyet ihsan et. Sen, duâyı hakkıyla işitensin."

İzah: Zekeriyya Aleyhisselâm, Hz. Meryem'in bu olağanüstü hikmetli hâlini görünce, kendisi de aynı onun gibi hayırlı bir evlâdı olması için istekte bulunmuştur.

Ayrıca bu Âyet-i Kerîme’de, evlenip hayırlı evlat yetiştirmenin önemine de vurgu yapılmaktadır. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثٌ يَبْقَيْنَ لِلْعَبْدِ بَعْدَ مَوْتِهِ: صَدَقَةٌ أَجْرَاهَا، وَعِلْمٌ أَحْيَاهَا، وَذُرِّيَّةٌ يَبْقَوْنَ بَعْدَهُ يَذْكُرُونَ اللَّهَ (أبو الشيخ عن أنس)

"Şu üç şeyin, kul için öldükten sonra da mükâfatı devam eder: Sadaka-i câriye (insanların istifâde ettiği yol, çeşme, cami vs. yapmak). Faydalı ilim. Kendisinden sonra Allah’ı zikreden nesil." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الرَّجُلَ لَتَرْفَعَ دَرَجَتُهُ فِي الْجَنَّةِ فَيَقُولُ يَا رَبِّ أَنْتَ لِي هَذَا فَيَقَالَ بِاسْتِغْفَارٍ وَلَدِكَ لَكَ (حم ه ق عن ابى هريرة)

Kişinin Cennetteki derecesi bir anda yükseltilecek, hayretler içinde: "Yâ Rabbi! Bu nereden geldi bana?" diye soracak. Kendisine şu cevap verilecek: "Bu, çocuğunun sana yaptığı duâ ve istiğfar sebe-biyledir." [2]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 264/6.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Edeb 1; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 99/9.

فَنَادَتْهُ الْمَلَكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَى مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَسَيِّدًا (وَحُصُورًا وَنَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ) (٣٩)

39. Zekeriyya, mihrapta namaz kılarken, melekler (Cebrâil) ona: "Şüphesiz Allah’u Teâlâ seni, Allah tarafından olan bir kelimeyi (Îsâ Aleyhisselâm’ı) tasdik edici, kavminin Efendisi ve nefsânî arzulardan uzak ve sâlihlerden bir Peygamber olarak Yahyâ ile müjdeler" diye nidâ etti.

İzah: Allah’u Teâlâ, Hz. Zekeriyya’yı, Hz. Yahyâ ile müjdelerken; "Allah tarafından olan bir kelimeyi (Îsâ Aleyhisselâm’ı) tasdik edici" olarak geleceğinden bahsetmiştir. Hz. Îsâ için, "Allah tarafından olan bir kelime" diye buyrulması; onun, babasız olarak Allah’ın kendi sözüyle meydana geldiğinden dolayıdır. Bundan dolayı Hz. Îsâ’ya "Kelimetullah" da denir.

(قَالَ رَبِّ أَنْى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَقَدْ بَلَغَنِي الْكِبَرُ وَامْرَأَتِي عَاقِرٌ قَالَ كَذَلِكَ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ (٤٠))

40. Zekeriyya: "Yâ Rabbi! Ben ihtiyar ve zevcem de kısır olduğu halde, benim oğlum nasıl olur?" dedi. Hakk Teâlâ da: "Bu böyledir, Allah'ı Teâlâ dilediğini yapar" buyurdu.

İzah: Zekeriyya Aleyhisselâm'ın kendisi ihtiyar ve hanımı da kısır olduğu halde, kendilerinden nasıl çocuk olacağını sorması üzerine, Allah'ı Teâlâ: Bu böyledir. Allah seni daha önce ortada yok iken var ettiği gibi, hanımın kısır sen de ihtiyar olduğun halde sana çocuk verecektir, diye buyurmuştur. Nakledildiğine göre; Zekeriyya Aleyhisselâm yüz yirmi veya doksan dokuz, hanımı ise doksan sekiz yaşında idi.

Zekeriyya Aleyhisselâm ve ona müjdelenen Yahyâ Aleyhisselâm hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Meryem, Âyet 7-8 ve izahına bakınız.

(قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً قَالَ آيَةُكَ أَنْ تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمَزًا وَادْكُرُ رَبَّكَ كَثِيرًا وَسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ (٤١) وَالْإِبْكَارِ)

41. Zekeriyya: "Yâ Rabbi! (Zevcemin hâmile olduğuna dair) bana bir alâmet ver" dedi. Allah'ı Teâlâ da: "Üç gün insanlar ile konuşamayıp, ancak işâretle konuşmandır. Ayrıca Rabbini çok zikret ve akşam sabah tesbih et" buyurdu.

İzah: Katâde Hazretleri, Âyet-i Kerîme'de; "Üç gün insanlar ile konuşamayıp, ancak işâretle konuşmandır" diye geçen ifadeyi açıklarken şöyle buyurmuştur:

"Melekler, Zekeriyya Aleyhisselâm ile yüzyüze gelerek onu müjdeledikten sonra Zekeriyya Aleyhisselâm, yine de Rabbinden bir işâret istemiştir. Bu isteğinden dolayı, cezâ olarak üç gün konuşamayıp sâdece işâret ile konuşacağı bildirilmiştir." [1]

Bu âyetin son kısmında Allah'ı Teâlâ, Zekeriyya Aleyhisselâm'a özellikle zikrullah etmesini ve sabah akşam O'nu tesbih etmesini emretmiştir. Zikrullah ve tesbih ile ilgili geniş bilgi için Sûre-i Ahzâb, Âyet 41-42 ve izahına bakınız.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 3, s. 469.

(وَإِذْ قَالَتِ الْمَلِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ (٤٢) يَا مَرْيَمُ) (أَفَأَنْتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدي وَارْكَعي مَعَ الرَّاكِعِينَ (٤٣))

42-43. Ey Resûlüm! Hatırlat o vakti ki, Cebrâil demişti ki: "Yâ Meryem! Allah'ı Teâlâ seni seçti. Seni temiz kıldı ve seni âlemlerin kadınları üzerine tercih etti.* Yâ Meryem! Rabbin için itaate devam et, secde et ve rükû edenlerle beraber rükû et."

İzah: Kadınlardan efdal olanlar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(لَقَدْ فَضَّلْتُ خَدِيجَةَ عَلَى نِسَاءِ أُمَّتِي كَمَا فَضَّلْتُ مَرْيَمَ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ (طب عن عمار بن ياسر)

"Meryem, diğer kadınların en seçkini olduğu gibi, Hatice'de benim ümmetimin kadınlarının en seçkinidir."[1]

خَيْرُ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَآسِيَةُ بِنْتُ مُزَاجِمٍ وَخَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَفَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ (السَّلَامُ) (ت طب عن انس)

Bütün kadınların içinde en hayırlı olanları: "Meryem Bint-i İmrân, Firavun'un hanımı Âsiye Bint-i Müzâhim, Hatice Bint-i Hüveylid ve Fâtıma Bint-i Muhammed Aleyhisselâm'dır."[2]

سَيِّدَاتُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ بَعْدَ مَرْيَمَ بِنْتِ عِمْرَانَ، فَاطِمَةُ، وَخَدِيجَةُ، وَآسِيَةُ امْرَأَةِ فِرْعَوْنَ (طب عن ابن عباس)

"Cennet ehli olan kadınların efendileri; Meryem Bint-i İmrân, Fâtıma, Hatice ve Firavun'un hanımı Âsiye'dir."[3]

Ayrıca Ebû Mûsâ el-Eş'ari Radiyallâhu anhu'dan nakledilen şu Hadis-i Şerif'te, efdal olan kadınlar arasında Hz. Âişe annemizin ismi de şöyle geçmektedir:

كَمُلَ مِنَ الرِّجَالِ كَثِيرٌ وَلَمْ يَكْمُلْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَرْيَمُ ابْنَةُ عِمْرَانَ وَآسِيَةُ امْرَأَةِ فِرْعَوْنَ وَفَاطِمَةُ عَائِشَةُ عَلَى (النِّسَاءِ كَفَضْلِ الثَّرِيدِ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ) (ت عن ابى موسى)

"Erkeklerin içinde kâmil olanlar çoktur. Kadınların içinde de kâmil olan ancak; Meryem Bint-i İmrân ve Firavun'un hanımı Âsiye'dir. Âişe'nin de diğer kadınlardan üstünlüğü, tirit'in diğer yemeklerden üstünlüğü gibidir."[4]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 34347.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 18437; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 55.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12013.

[4] Sünen-i Tirmizî, Taam 30.

ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَقُولُونَ أَفَلَا مَهُمُ أَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ (يَخْتَصِمُونَ) (٤٤)

44. Ey Habîbim! Bunlar gaybî haberlerdendir. Sana vahiy ile bildiriyoruz. Meryem'i kim himâyesine alacak, diye kâlemleri atarak aralarında kura çektikleri vakit, sen onların yanında değildin. Bu hususta tartıştıkları zaman da, sen onların yanında değildin.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen kura hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(اِقْتَرَعُوا فَجَرَتْ الْأَقْلَامُ مَعَ الْجَرِيَةِ وَعَالَ قَلَمُ زَكَرِيَّا الْجَرِيَةَ فَكَفَلَهَا زَكَرِيَّا (خ) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

"Kâlemlerini suya attıklarında, kâlemler suyun akışıyla beraber gitmeye başladı. Ancak Zekerîyya Aleyhisselâm'ın kâlemi suyun akışına üstün geldi ve böylece Hz. Meryem, Zekerîyya Aleyhisselâm'ın himâyesinde kaldı." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Şehâdet 30; Rudânî, Cem'ul Fevâid, Hadis No: 6847.

إِذْ قَالَتِ الْمَلَكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا (وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ) (٤٥) وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ الصَّالِحِينَ (٤٦)

45-46. Ey Resûlüm! Hatırlat o vakti ki, Cebrâîl demişti ki: "Yâ Meryem! Allah'ü Teâlâ seni kendi katından bir kelime ile (emriyle meydana gelecek olan bir çocukla) müjdeler. Onun ismi, Meryem oğlu Îsâ Mesih'tir. Dünyâda da âhirette de şânı yücedir, hem de Allah'a en yakın olanlardandır.* Beşikte iken de, yetişkin iken de insanlarla konuşacaktır. Ve o, sâlihlerdendir."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Hz. Îsâ, "Mesih" olarak sıfatlandırılmıştır. Bu kelime "Silme" mânâsına gelen kelimedenden türetilmiştir. Hz. Îsâ'ya bu sıfatın verilmesinin sebebi, Allah'ü Teâlâ'nın onu günahlarından arındırmasından ve kötülükleri ondan silip gidermesinden dolayıdır. Hz. Îsâ'ya "Meryem oğlu" denmesinin sebebi de, hem Hz. Îsâ'nın Allah'ın oğlu olduğunu iddia eden Hristiyanlara; hem de onun, gayr-i meşrû bir çocuk olduğunu iddia eden Yahudilere cevap vermek içindir. Zîrâ o, Hristiyanların iddia ettikleri gibi

Allah'ın oğlu değil, Meryem'in oğludur. Yahudilerin iddia ettikleri gibi gayr-i meşrû bir çocuk değil, Allah'ın emriyle Hz. Meryem'den, babasız olarak meydana gelmiş bir çocuktur.

Âyette geçtiği üzere Allah'a en yakın olup, Cennet-i Naîm'de olanlar hakkında geniş bilgi için de Sûre-i Vâkıa, Âyet 10-12 ve izahlarına bakınız.

Îsâ Aleyhisselâm'ın beşikte iken konuştuğuna dair de Allah'u Teâlâ Sûre-i Meryem, Âyet 27-33'te şöyle buyurmuştur:

Meryem, çocuğuyla beraber kavmine geldi. Kavmi dediler ki: "Yâ Meryem! Çok fenâ bir şey yaptın.* Ey Hârûn'un kız kardeşi! Senin baban kötü bir adam değildi ve annen de iffetsiz bir kadın değildi."* Bunun üzerine Meryem: "Onunla konuşun" diye çocuğu işâret etti. Kavmi: "Beşikteki bir çocukla nasıl konuşuruz?" dediler.* Bebek dedi ki: "Şüphesiz ben, Allah'ın kuluyum. O, bana kitap verdi, beni Peygamber kıldı,* beni her nerede olsam mübârek kıldı, hayatta olduğum müddet namaz ve zekât ile emretti,* beni anneme itaatkâr kıldı, beni cebbâr ve isyankâr kılmadı.* Doğduğum gün, öldüğüm gün ve diriltildiğim gün bana selâm olsun!"

قَالَتْ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمَسِّنِي بَشَرٌ قَالَ كَذَلِكَ اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (٤٧) وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ (٤٨) وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَآءَ يَلَّا أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بَآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ أَنِّي أَخْلَقُ لَكُمْ مِنَ الطَّيْنِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُخِي الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ وَأَنْبِئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدْخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (٤٩) وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَلِأَجْلِ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ (وَجِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (٥٠) إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ هَٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ (٥١) (

47-51. Meryem: "Yâ Rabbi! Bana hiçbir insan dokunmadığı halde, çocuğum nasıl olur?" deyince, Cebrâîl dedi ki: Allah'u Teâlâ dilediğini böyle yaratır. Bir şeyin olmasını istediği zaman, ona sâdece "Ol" der, o da hemen olur.* Allah'u Teâlâ ona kitabı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretecektir.* Ve onu İsrailoğullarına Peygamber olarak gönderecektir. O da, onlara şöyle der: "Ben size Rabbinizden mûcizeler ile geldim. Ben size çamuru kuş şeklinde yaparım ve ona üflerim. O da Allah'ın izniyle kuş olur, uçar. Anadan doğma körlerin gözlerini açar ve ebraslıları (vücudunda beyaz lekeler çıkan hastaları) bu illetten kurtarırım ve Allah'ın izniyle ölüleri diriltirim. Yediğiniz ve evlerde sakladığınız şeyleri size haber veririm. Eğer îman ederseniz, bunlar sizin için elbette birer

mûcizedir.* Benden evvel nâzil olan Tevrat'ı tasdik eder ve Tevrat'ta size haram olanlardan bir kısmının helâl olduğunu beyan eder olduğum halde, Allah tarafından apaçık âyetler ile size geldim. Allah'tan korkun ve bana itaat edin.* Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, benim de Rabbimdir, sizin de Rabbinizdir. Artık O'na ibâdet edin, doğru yol budur."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ, Hz. Îsâ'nın çamurdan yaptığı kuşa üflemesiyle kuşun (yarasanın) canlanıp uçuşması, anadan doğma körlerin gözlerini açması, ebrasilıları iyi etmesi ve ölüleri diriltmesi ve evde yedikleri yemekleri onlara haber vermesi gibi bir kısım mûcizelerini zikretmektedir.

Âyet-i Kerîme'de geçen kitap ve hikmet ilmi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 151 ve izahına bakınız.

فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَىٰ مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ آمَنَّا بِاللَّهِ (وَإِنَّا شَاهِدُونَ أَنَّكَ مُسْلِمُونَ (٥٢) رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ (٥٣)

52-53. Bu tebliğ ve dâvetlerden sonra Îsâ, Yahudilerin küfürde ısrarını anlayınca, "Allah yolunda bana yardım edenler kimlerdir?" dedi. Havârilere dediler ki: "Allah yolunda yardımcı biziz. Allah'a îman ettik. Bizim Müslüman olduğumuza şâhit ol.* Ey Rabbimiz! İndirdiğin kitaplara îman edip Resûle tâbi olduk. Bizi birliğine şâhit olanlar ile beraber kaydet."

İzah: Havârilere, Îsâ Aleyhisselâm'a tâbi olan kimseler olup, Allah'ı Teâlâ'nın hak olan dînini yayma hususunda ona yardımcı olmuş kimselerdir. Bunlar o zaman Beyt'ul-Makdis'te (Kudüs'te) bulunuyorlardı. Oradaki işleri çamaşır ağartmak idi. Nabtiye dilinde; "Havâriyyûn," bez ağartanlara verilen bir isimdir. Bunların hepsi on iki kişi idi. Kur'ân-ı Kerîm'de anlatıldığı üzere; Îsâ Aleyhisselâm onların yanına gitti ve şöyle dedi:

- Allah yolunda bana yardım edenler kimlerdir? Yani ben, kâfirleri ve azgınları Allah'ın taatine ve O'nun birliğine çağırıyorum. Bu işi yaparken, bana yardımcı gerek. Bu hususta bana kim yardım edebilir? Havârilere de dediler ki:

- Allah yolunda yardımcı biziz.

Böyle dedikten sonra, bütün işlerini bıraktılar; Îsâ Aleyhisselâm'a tâbi oldular. Îsâ Aleyhisselâm, nereye gidecek olsa, onlar da beraber giderdi. Bu arada, Îsâ

Aleyhisselâm'ın elinden çıkan şaşırtıcı mûcize işleri görürlerdi. Açlık hissedip yemeğe ihtiyaç duyduklarında, Îsâ Aleyhisselâm, bunların her birisi ve kendisi için eliyle yerden ikişer tane yufka ekmek çıkarırdı. Cebrâil Aleyhisselâm da, Îsâ Aleyhisselâm ile beraber giderdi. Ona hayret veren şeyler gösterir; kendilerine kuvvet verir ve yardım ederdi. Îsâ Aleyhisselâm, İsrailoğullarına devamlı olarak, şaşırtıcı mûcizelerini gösterirdi. Ama onun bütün bu gösterdikleri, daha çok onların kendisinden uzaklaşmalarını arttırdı.

Hattâ bir keresinde, İsrailoğullarından beş bin kişi önder olarak, Îsâ Aleyhisselâm'ın karşısına çıktılar ve hep birlikte havarilerle yemek yemeyi istediler. İşte bundan sonradır ki, Îsâ Aleyhisselâm şu duâyı yaptı:

"Yâ Allah! Ey Rabbimiz! Gökten bize bir sofrayı indir! Bize, bizden evvel ve sonra gelenlere bayram ve Senden (kudretine) bir delil olsun. Bize rızık ver. Sen rızık verenlerin en hayırlısısın"[1]

Şöyle demek istiyordu:

- Sofra indiği zaman, hazır bulunanlar bayram etsinler, aynı şekilde bizden sonra gelenler de bayram etsinler. Ve o sofrayı, Senin varlığını ve birliğini anlatsın; benim Peygamber olduğuma da açık bir mûcize olsun. Bizi rızıklandırsın. Sen rızık verenlerin en hayırlısısın.

Îsâ Aleyhisselâm'ın bu dileği üzerine, Allah'ı Teâlâ da: "Ben sofrayı size indiririm. Fakat sofranın inmesinden sonra, sizden inkâr edenlere de öyle azap ederim ki, âlemlerden hiçbir kimseye o azap ile azap etmem" diye buyurdu.[2]

Allah'ı Teâlâ bu sofrayı pazar gününde semâdan indirdi. O sofrada taze pişmiş balık, yufka ekmek ve hurma vardı. Bâzıları: O sofrayı öyle bir sofraydı ki, içinde pulsuz ve kılçıksız balık kızartması; balığın baş kısmında tuz, kuyruk kısmında da sirke var idi, dediler. Bâzıları da: Beş yufka ekmek, her yufka ekmek üzerinde zeytin, beş adet nar, hurma ve etrafında pırasa hâric çeşitli yeşillikler var idi, dediler.[3]

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Saff, Âyet 14'te de Îsâ Aleyhisselâm'a tâbi olan Havârilere övmekte ve onlar hakkında şöyle buyurmaktadır:

Ey îman edenler! Allah'ın dîninin yardımcıları olun. Nasıl ki Meryem oğlu Îsâ

da Havârilere, "Allah'a giden yolda benim yardımcı-larım kimdir?" demişti. Havârilere de, "Allah'ın dîninin yardımcıları biziz" demişlerdi. Bunun üzerine İsrailoğullarından bir taife (Îsâ Aleyhisselâm'a) îman etmiş, diğer bir taife de inkâr etmişti. Biz de îman edenleri, düşmanlarına karşı destekledik, onlar da gâlip oldular.

Îsâ Aleyhisselâm'ın havarilerinden övgüyle bahsedilmekte ve onların hak dînin yayılmasında kendi Peygamberlerine nasıl yardım ettiklerine ve hemen ona tâbi olduklarına dikkat çekilmektedir. Nitekim Îsâ Aleyhisselâm'ın ümmetinden olan üç kişi, hak dîni yaymak maksadıyla Antakya'ya gitmişlerdir. Bu kıssa Sûre-i Yâsîn, Âyet 13-32 ve izahlarında geniş olarak anlatılmıştır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ نَبِيٍّ بَعَثَهُ اللَّهُ فِي أُمَّةٍ قَبْلِي إِلَّا كَانَ لَهُ مِنْ أُمَّتِهِ حَوَارِيُونَ وَأَصْحَابٌ يَأْخُذُونَ بِسُنَّتِهِ وَيَقْتَدُونَ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِنَّهَا تَخْلُفُ مِنْ بَعْدِهِمْ خُلُوفٌ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ وَيَفْعَلُونَ مَا لَا يُؤْمَرُونَ فَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِيَدِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِلِسَانِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِقَلْبِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَيْسَ وَرَاءَ ذَلِكَ مِنَ الْإِيمَانِ حَبَّةُ خَرْدَلٍ (م عن عبد الله بن مسعود)

"Allah'u Teâlâ'nın benden evvelki ümmetlere gönderdiği her Peygamberin kendi ümmetinden, sünnetini alan ve emirlerine uyan muhakkak birtakım havârilere ve sahabileri vardır. Sonra onların ardından yapamayacakları şeyleri söyleyen ve emrolunmadıkları işleri yapan birtakım nesiller zuhur eder. İşte kim bunlara karşı eliyle mücâhede ederse o, bir Mü'mindir. Onlara karşı kim diliyle mücâhede ederse o da Mü'mindir, onlara karşı, kim kalbiyle mücâhede yaparsa o da Mü'mindir. Fakat bunun ötesinde olan kimsenin, îmandan bir hardal danesi de yoktur." [4]

[1] Sûre-i Mâide, Âyet 114.

[2] Sûre-i Mâide, Âyet 115.

[3] Günyet'üt-Tâlibin , c. 2, s. 26-27.

[4] Sahih-i Müslim, İman 20 (80).

(وَمَكْرُؤًا وَّمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ) ٥٤)

54. O Yahudiler tuzak kurdular. Allah'u Teâlâ da onlara tuzak kurdu. Allah'u

Teâlâ, tuzak kuranların hayırlısıdır.

İzah: Yahudiler, Îsâ Aleyhisselâm'ı öldürmek için tuzak kurdular. Allah'ı Teâlâ da onların bu tuzaklarına karşı tuzak kurdu. Îsâ Aleyhisselâm'ı göğe yükseltti ve o kâfirlerden birini Îsâ Aleyhisselâm'ın şekline soktu. Yahudiler de o kişiyi Îsâ Aleyhisselâm zannederek öldürdüler. İşte böylece Yahudilerin tuzaklarını Allah'ı Teâlâ tersine çevirdi. Bu husus Sûre-i Nisâ, Âyet 157'de şöyle geçmektedir:

Ve "Muhakkak biz, Allah'ın Resûlü olan Meryem oğlu Îsâ Mesih'i öldürdük" demeleri sebebiyle Allah'ı Teâlâ onların kalplerini mühür-ledi. Halbuki onu ne öldürdüler ve ne de çarmıha gerdiler. Onların öldürdükleri şahıs kendilerine Îsâ gibi gösterildi. Onun hakkında (öldürdüklerinin Îsâ Aleyhisselâm olup olmadığı hususunda) ihtilafa düşenler, ondan dolayı kesin bir şüphe içindedirler. Onların bu hususta zanna uymaktan başka bir bilgileri yoktur. Halbuki onu kesin olarak öldürmediler.

إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ (الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فَمِمَّا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ (٥٥) فَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَأَعَذُّهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ (٥٦) وَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ (فَيُوفِّيهِمْ أَجْرَهُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ (٥٧) ذَلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْآيَاتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيمِ (٥٨)

55-58. Ey Habîbim! Şu vakti de hatırlat ki, Allah'ı Teâlâ şöyle buyurdu: "Yâ Îsâ! Seni yeryüzünden kaldırıp kendime yükselteceğim, seni kâfirlerden kurtaracağım ve sana tâbi olanları kıyâmet gününe kadar kâfirlere üstün kılacağım. Sonra hepiniz Bana döneceksiniz. İşte o vakit, aranızda ihtilaf ettiğiniz şeyler hakkında Ben hüküm vereceğim.* O kâfirlere gelince, Ben onlara dünyâda da, âhirette de şiddetli bir azap ile azap edeceğim. Onların (bu azaptan kurtaracak) yardımcıları da olmayacaktır.* İman edip sâlih amellerde bulunanlara gelince, Allah'ı Teâlâ onların mükâfatlarını tam olarak verecektir. Allah'ı Teâlâ, zâlimleri sevmez.* Ey Resûlüm! Bu haberleri sana âyetlerden, hikmet dolu Kur'ân'dan okuyoruz."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Yeryüzünden kaldırmak" diye tercüme ettiğimiz "Teveffâ" kelimesinin, müfessirler: "Ben seni Yahudilerin elinden kurtaracağım. Onlar seni öldüremeyecekler. Ben seni semâya kaldıracacağım" anlamına geldiğini beyan etmişlerdir. Zîrâ Hasan-ı Basrî, İbn-i Cüreyc, Kâ'b'ul-Ahbar, Muhammed b. Câfer ve İbn-i Zeyd Hazretlerine göre de, burada

zikredilen "Teveffâ" kelimesinden maksat, yeryüzünden alıp yukarı kaldırmaktır. "Yâ Îsâ! Seni yeryüzünden kaldırıp kendime yükselteceğim" demektir. Kâ'b'ul Ahbar Hazretleri diyor ki: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şu Hadis-i Şerif'i, bu zikredileni doğrulamaktadır:

(كَيْفَ تَهْلِكُ أُمَّةٌ أَنَا أَوْلَاهَا وَعِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ أَخْرَاهَا؟) (ك عن ابن عمر)

"Benim, başında, Îsâ İbn-i Meryem'in de sonunda bulunduğu bir ümmet nasıl helâk olabilir?"[1]

Ayrıca Sûre-i Nisâ, Âyet 157'de Allah'ı Teâlâ: "Halbuki Îsâ'yı kesin olarak öldürmediler" diye buyurmuştur. Bir Hadis-i Şerif'inde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Yahudilere hitâben şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ عِيسَى لَمْ يَمُتْ وَإِنَّهُ رَاجِعٌ إِلَيْكُمْ قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ) (تفسير ابن أبي حاتم عن الحسن)

"Şüphesiz ki Îsâ ölmedi. O, kıyâmet gününden önce size dönecektir."[2]

Bu husus Sûre-i Nisâ, Âyet 158'de de şöyle geçmektedir:

"Bilakis Allah'ı Teâlâ, onu (bir mekâna) yükselterek himâyesine aldı. Allah'ı Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir."

Hız. Îsâ'nın ölmediğine, kıyâmetten evvel Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti olarak tekrar yeryüzüne inip Deccal'ı öldüreceğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den mütevatir haberler zikredilmiştir. Bu hususta o kadar çok Hadis-i Şerif var ki, hiçbir şüpheye mahal olmayıp, inkârı da mümkün değildir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Zuhruf, Âyet 61'de şöyle buyurmuştur: "Ve şüphesiz ki Îsâ, kıyâmetin bir alâmetidir..."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزَلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا مُقْسِطًا، فَيَكْسِرُ الصَّلِيبَ، وَيَقْتُلَ الْخَنَزِيرَ، وَيَضَعُ الْجِزْيَةَ، وَيَفِيضُ الْمَالَ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ. ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: اقْرَأُوا إِنَّ شَيْئَكُمْ: وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا (لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ) (خ م د ت عن أبي هريرة)

"Hayatım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, muhakkak yakında Meryem oğlu

Îsâ, Muhammed ümmeti arasında âdil bir hâkim olarak inecek. Haçı kıracak, domuzu öldürecek, cizyeyi kaldıracak ve mal o kadar çoğalacak ki, hattâ kimse mal kabul etmez olacak." Sonra Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu der ki: "Yemin olsun ki, Ehl-i Kitap'tan (Hristiyanlardan) ona (Îsâ Aleyhisselâm'a), onun ölümünden önce îman etmeyecek kimse yoktur..." diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 159'u okuyun.[3]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmaktadır:

(وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُهْلَنَّ ابْنُ مَرْيَمَ بِفَجِّ الرُّوحَاءِ حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا أَوْ لَيْثِيئَهُمَا (م حم عن ابى هريرة

"Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki Meryem oğlu Îsâ, Feccu'r-Ravhâ denilen yerde, hac veya umre yapmak yahut da her ikisini de yapmak için telbiye getirecektir."[4]

لَيْسَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ نَبِيٌّ يَعْنِي عِيسَى وَإِنَّهُ نَازِلٌ فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَاعْرِفُوهُ رَجُلٌ مَرْبُوعٌ إِلَى الْحُمْرَةِ وَالْبَيَاضِ بَيْنَ مُمَصَّرَتَيْنِ كَأَنَّ رَأْسَهُ يَقْطُرُ وَإِنْ لَمْ يُصِبْهُ بَلَلٌ فَيَقَاتِلُ النَّاسَ عَلَى الْإِسْلَامِ فَيَذُقُ الصَّلِيبَ وَيَقْتُلُ الْخَنَزِيرَ وَيَضَعُ الْجِزْيَةَ وَيُهْلِكُ اللَّاهُ فِي زَمَانِهِ الْمَلَّ كُلَّهَا إِلَّا الْإِسْلَامَ وَيُهْلِكُ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ فَيَمُوتُ فِي الْأَرْضِ (أَرْبَعِينَ سَنَةً ثُمَّ يُتَوَفَّى فَيُصَلَّى عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ (د عن ابى هريرة

"Îsâ ile benim aramda hiçbir Peygamber yoktur. O, şüphesiz inecektir. Onu gördüğünüz zaman tanıyın! O, orta boylu, beyaza çalar kırmızı renktedir. Sarıya boyalı iki elbise içinde olacak. Yağmur yağmasa da saçından su damlayacaktır. İnsanlarla İslâm için savaşıacaktır. Deccâl'i öldürecek ve yeryüzünde kırk sene kalacak. Sonra ölecek ve namazını Müslümanlar kılacaklardır."[5]

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Kehf, Âyet 25'te de: "Ashâb-ı Kehf'in uyuyarak mağaralarında kaldıkları müddet, üç yüz senedir. Dokuz sene de artırdılar" diye buyurarak, Ashâb-ı Kehf'in üç yüz dokuz sene uyuduk-larını haber vermektedir. Yine benzer bir hâdis Sûre-i Bakara, Âyet 259'da geçtiği üzere, Üzeyr Aleyhisselâm'a da yüz sene, bir gün veya yarım gün gibi geçmiştir. İşte aynı bu hâdiselerde olduğu gibi, Îsâ Aleyhisselâm'ı da Allah'ı Teâlâ göğe çekmiş ve kıyâmete yakın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti olarak aynı yaşta tekrar yeryüzüne indirecektir.

Îsâ Aleyhisselâm'ı Yahudilerin öldüremediği ve kıyâmetten evvel tekrar yeryüzüne indirileceğine dair daha geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 157-159 ve

izahlarına bakınız.

Yine Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 55'te: "Ve sana tâbi olanları kıyâmet gününe kadar kâfirlere üstün kılacağım" diye buyrulmaktadır. Hz. İbn-i Zeyd'e göre, İsâ Aleyhisselâm'a tâbi olanlardan maksat, Hristiyanlar, kâfirlerden maksat ise Yahudilerdir. Buna göre âyetin mânâsı: "Ey İsâ! Sana tâbi olan Hristiyanları, kıyâmet gününe kadar seni inkâr eden Yahudilerden üstün kılacağım" şeklindedir.

Bu husus Sûre-i Mâide, Âyet 82'de şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, insanlar içerisinde îman edenlere en şiddetli düşmanlık edenlerin Yahudiler ile müşrikler olduğunu görürsün. Yine yemin olsun ki, îman edenlere sevgi yönünden en yakın olanların da, "Biz Hristiyanlarız!" diyenler olduğunu görürsün. Bu da onların içinde hakkı kabul etmekten kibirlenmeyen âlimler, zâhidler bulunmasından dolayıdır.

Allah katında Hristiyanları Yahudilerden üstün kılan özellik, Hristiyanların içerisinde gerçek âlim ve zâhitlerin olması ve hakikatleri gördüklerinde hemen kabullenmeleridir. Nitekim Rahip Bahira ve Necâşi Hazretleri gibi zâtlar âhir zaman Peygamberi olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zuhur ettiğini haber alınca, hemen îman ederek ona tâbi olmuşlardır. Yahudiler ise çok azgın bir millettir. Onlar çok sayıda Peygamberi öldürmüşler, İsâ Aleyhisselâm'a îman etmedikleri gibi onu da öldürmeye teşebbüs etmişler, Peygamber Efendimizin âhir zaman Peygamberi olduğunu bildikleri halde hasetlerinden bile bile inkâr etmişlerdir. Ancak ferdi olarak Yahudilerden Müslüman olanlar, az da olsa olmuştur. Yahudilerin bu azgınlıklarından ve kibirlerinden dolayı Allah'ı Teâlâ onlara gazap etmiştir. Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 61'de: "Böylece onlara, zillet ve yoksulluk vuruldu. Onlar, Allah'ın gazabına uğradılar" diye geçmektedir. Allah'ı Teâlâ Sûre-i A'râf, Âyet 167'de de: "Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, senin Rabbin, kıyâmet gününe kadar Yahudilere şiddetli azap edecek kimseler göndereceğini yeminle bildirdi..." diye buyurmuştur.

Böylece Allah'ı Teâlâ, Hristiyanları Yahudilerden üstün tutmuştur.

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 38858.

[2] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 6266.

[3] Sahih-i Buhârî, Buyû 102, Enbiyâ 49; Sahih-i Müslim, İman 71 (242 Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 14; Sünen-i Tirmizî, Fiten 54.

[4] Sahih-i Müslim, Hac 34 (216 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6974.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 14; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 9966.

((إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ) ٥٩)

59. Şüphesiz ki, Allah katında İsâ'nın misâli, Âdem'in misâli gibidir ki, onu topraktan yarattı ve sonra ona "Ol" dedi, o da oluverdi.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm'ı nasıl yoktan yarattı ise, İsâ Aleyhisselâm'ı da babasız yarattı, demektir.

Bu Âyet-i Kerîme, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelen Necran Hristiyanları hakkında nâzil olmuştur. Onlar Peygamber Efendimize: "Sen, Hz. İsâ hakkında ne dersin?" diye sordular. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de onlara: "O, Allah'ı Teâlâ'nın kulu, ruhu ve sözüdür" buyurdu. Onlar da: "Hayır, o böyle değildir. O, Allah'tır, mülkünün başından inip gelmiş ve Meryem'in içine girmiş sonra da ondan çıkmıştır. Böylece bizlere kudretini ve durumunu göstermiştir. Sen, babasız olarak yaratılmış olan herhangi bir insan gördün mü?" dediler. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ, bu âyeti indirmiş ve İsâ Aleyhisselâm'ın durumunun, Âdem Aleyhisselâm'ın durumu gibi olduğunu beyan etmiştir.

((الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْمُمْتَرِينَ) ٦٠)

60. Hak olan bu haberler, Rabbindendir. O halde şüphe edenlerden olma!

((فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا) (وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ) ٦١)

61. Ey Resûlüm! Bu hakikatler sana geldikten sonra, İsâ hakkında seninle mücâdele edenlere de ki: "Gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, bizleri ve sizleri çağıralım, sonra hepimiz duâ edelim ve Allah'ın lânetinin yalancılar üzerine olmasını dileyelim."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'ye, "Mübâhele" âyeti denir. "Hangi taraf yalancı ise, ona Allah lânet etsin!" diye karşılıklı lânetleşmek demektir.

Bu Âyet-i Kerîme de, Necran Hristiyanları hakkında nâzil olmuştur. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, onları mübâheleye dâvet etmişti. Kâfirler bu dâvete, korkarak icâbet etmemişlerdi. Kendilerinden olan ve görüşlerine müracaat ettikleri Abdulmesih adındaki reisleri:

- Bu mübâheleden sakınalım. Enbiyâ ile mübâhele edenlerin helâkı muhakkaktır. Muhammed'in bir Peygamber olduğuna hiç şüphe yoktur. Ben, öyle düşünüyorum ki bunlar, Allah'ı Teâlâ'dan niyaz ettiler mi, dağı yerinden koparırlar. Küçük büyük hepimiz helâk oluruz. İyisi mi, bir antlaşma yapıp memleketimize gidelim, demişti. Netice olarak bunlar mübâheleye girişmeyeceklerini söyleyerek, memleketlerine dönmüşlerdir.

Sa'd b. Ebî Vakkas Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ {فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ} دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيًّا وَفَاطِمَةَ وَحَسَنًا وَحُسَيْنًا فَقَالَ اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلِي (م عن سعد بن ابى وقاص)

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 61 nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Ali'yi, Hz. Fâtıma'yı, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i çağırdı ve buyurdu ki: "Ey Allah'ım! İşte benim ehlim bunlardır." [1]

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da, şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

قَالَ أَبُو جَهْلٍ لِنَبِيِّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي عِنْدَ الْكَعْبَةِ لَا تَبَيِّنْهُ حَتَّى أَطَأَ عَلَى عُقْبِهِ قَالَ فَقَالَ لَوْ فَعَلَ لَأَخَذْتُهُ الْمَلَائِكَةُ عِيَانًا وَلَوْ أَنَّ الْيَهُودَ تَمَتُّوْا الْمَوْتَ لَمَاتُوا وَرَأَوْا مَقَاعِدَهُمْ فِي النَّارِ وَلَوْ خَرَجَ (الَّذِينَ يُبَاهِلُونَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَرَجَعُوا لَا يَجِدُونَ مَالًا وَلَا أَهْلًا) (حم عن ابن عباس)

Ebû Cehil melun dedi ki: "Ben, Muhammed'i Kâbe'nin yanında görürsem muhakkak onun üzerine gider ve onun boynunu çiğnerim." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Eğer öyle yapsaydı, melekler göz göre göre onu alırlardı. Eğer Yahudiler ölümü temenni etselerdi, hepsi ölür ve mutlaka Cehennemdeki yerlerini görürlerdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e meydan okuyan Hristiyanlar da mübâheleye çıkmış olsalardı, dönüşlerinde ne ailelerini, ne de mallarını bulabilirlerdi." [2]

[1] Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 4 (32).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2115.

إِنَّ مَآلَهُ الْقَصَصُ الْحَقُّ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (٦٢) فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ (٦٣) عَلِيمٌ بِالْمُفْسِدِينَ ()

62-63. Şüphesiz bu (Îsâ Aleyhisselâm hakkındaki) kıssalar haktır. Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, elbette O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.* Onlar yine haktan yüz çevirirlerse, şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, fesat çıkaranları çok iyi bilir.

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ (٦٤) بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ()

64. Ey Habîbim! De ki: "Ey Ehl-i Kitap! Bizimle sizin aranızda ortak olan bir kelimeye gelin. Şöyle ki, Allah'tan başkasına ibâdet etmeyelim. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım ve Allah'ı Teâlâ'dan başka bâzımız bâzımızı Rabb edinmesin. Eğer yüz çevirirlerse, deyin ki: "Şâhit olun, muhakkak biz Müslümanlarız!"

İzah: "Bâzımız bâzımızı Rabb edinmesin" ifadesinden maksat: "Ey Ehl-i Kitap! Üzeyr Aleyhisselâm ve Îsâ Aleyhisselâm'a; Allah'ın oğludur, diyerek birbirinizi Rabb edinmeyin" demektir. Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Tevbe, Âyet 30'da şöyle buyurmuştur:

Yahudiler: "Üzeyr, Allah'ın oğludur" dediler. Hristiyanlar da: "Îsâ Mesih, Allah'ın oğludur" dediler. Bu, onların ağızlarında geveledikleri sözleridir. Onlar bu sözlerini, kendilerinden önceki kâfirlerin sözlerine benzetirler. Allah onları kahretsin! Haktan nasıl yüz çeviriyorlar.

Allah'ı Teâlâ Âyet-i Kerîme'de: Ey Habîbim! De ki: "Ey Ehl-i Kitap! Bizimle sizin aranızda ortak olan bir kelimeye gelin..." diye buyurarak, Ehl-i Kitap'a, Allah katında hak olan dîne girmeleri gerektiğini emretmektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي (أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ) (حم م عن ابى هريرة)

"Muhammed'in nefsinin kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinden olacaktır."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, o zamanda Hristiyanların lideri durumunda bulunan Heraklius'a mektup yazarak onu ve ona tâbi olanları Müslüman olmaya dâvet etmiş ve mektubuna Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 64'ü de yazmıştır. Mektup, o anda Kudüs topraklarında bulunan Heraklius'a ulaştığında, ticaret için orada bulunan ve henüz Müslüman olmamış olan Ebû Süfyan ve arkadaşlarıyla Heraklius arasında bir görüşme meydana gelmiştir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu olayı şöyle anlatır:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Rûm Kayser'ini İslâm'a çağırmak üzere ona mektup yazdı. Mektubunu Kayser'e Dihye el-Kelbî'nin beraberinde yolladı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Dihye'ye, Busrâ halkı büyüğünün, Kayser'e sunması için mektubu, Busrâ halkı büyüğüne vermesini emretti.

Kayser ise, Allah'ı Teâlâ onunla Fars ordularını bozguna uğrattığı zaman, Allah'ın kendisine in'âm ettiği bu büyük zafere şükür olmak üzere, Hınıs'tan İliyâ'ya (Beytü'l-Makdis'e) kadar gelmiş idi. Kayser İliyâ'da iken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mektubu kendisine ulaştığı zaman, mektubu okuduğunda adamlarına:

- Bana burada o adamın kavminden bir adam arayın, ben onlara Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den suâller sorayım! dedi.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle dedi:

Bana Ebû Süfyan haber verdi ki, kendisi Kureyşlilerin, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile yaptıkları Hudeybiye antlaşmasının yürürlükte olduğu bir dönemde, ticaret maksadıyla Şam topraklarında bulunuyormuş.

Ebû Süfyan dedi ki:

Akabinde Kayser'in elçisi bizleri Şam'ın bir yerinde buldu. Ben ve arkadaşlarım götürüldük. Nihâyet İliyâ beldesine geldik. Kayser'in huzuruna girdirildik. Bir de gördük ki Heraklius, başında tâc olduğu halde, hükümdarlık tahtında oturmuş, etrafında Rûm büyükleri vardı. Heraklius tercümana:

- Peygamber olduğunu söyleyen şu zâta, nesep bakımından en yakın hangisidir? Onlara sor, dedi. Ebû Süfyan dedi ki:

- Ona soy bakımından en yakın olan benim, dedim. Heraklius:
- Onunla senin aradaki yakınlık nedir? dedi.
- O benim amcamın oğludur, dedim. O gün o kâfilenin içinde benden başka Abdumenâf oğullarından kimse yoktu. Heraklius:
- Onu bana yaklaştırsın, dedi ve arkadaşlarımla ilgili emri de verdi. Arkadaşlarımı benim omuzumun yanına sırtımın arka tarafına oturtular. Sonra Heraklius, tercümanına:
- Bunun arkadaşlarına söyle:
- Ben, Peygamber olduğunu söyleyen o zât hakkında bu adamdan bâzı şeyler soracağım. Eğer bu bana yalan söylerse, sizler onu yalanlayın! dedi.

Ebû Süfyan dedi ki:

- Vallâhi! O gün arkadaşlarımla benden çıkacak yalanı söylemelerinden çekinmeseydim, Resûlullah'ın hakkında yalan uydururdum. Bu sebeple Heraklius ne sordu ise, doğru söyledim. Sonra Heraklius tercümana:
- Peygamber olduğunu söyleyen o zâta, sizin içinizde onun nesebi nasıldır? Diye sor, dedi. Ben:
- İçimizde O büyük bir neseb sahibidir, dedim.
- İçinizde, ondan önce bu sözü söylemiş (Peygamberlik iddia etmiş) olan bir kimse var mıydı? dedi.
- Hayır, dedim.
- Bu Peygamberlik iddiasından önce, onu hiç yalancılıkla suçladığınız oldu mu? dedi.
- Hayır, dedim.
- Babalarının içinde bir kral var mıydı? dedi.
- Hayır, dedim.

- Ona tâbi olanlar, halkın ileri gelenleri mi yoksa zayıfları mıdır? dedi.
- Halkın zayıfları daha çok tâbi oluyorlar, dedim.
- Ona tâbi olanlar artıyor mu yoksa eksiliyor mu? dedi.
- Artıyorlar, dedim.
- İçlerinde onun dînine girdikten sonra, dînini beğenmemezlikten dolayı dinden çıkan var mı? dedi.
- Hayır, yoktur dedim.
- Hiç ahdinden döndüğü oluyor mu? dedi.
- Hayır, ancak şu anda onunla belli bir süreye kadar bir barış antlaşması içindeyiz; ahdini bozmasından korkuyoruz, dedim.

Ebû Süfyan dedi ki: Kayser ile olan bu mükâlemede bana, içine bir şey girdirip de onunla Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şânını eksilteceğim bir söz söylemek mümkün olmadı. Benden, bundan başkasının nakledilmesinden korkmuyorum. Heraklius bana:

- Onunla hiç savaştınız mı? yahut o sizinle savaştı mı? dedi.
- Evet, savaştık, dedim.
- Savaşlarınız nasıl sonuçlandı? dedi.
- Aramızdaki savaşlar nöbetleşe geçti. Bâzen o bizi yenilgiye uğrattıyor, bâzen de biz onu, dedim.
- O sizlere ne emrediyor? dedi.
- O bizlere, yalnız Allah'a ibâdet edin. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Babalarımızın ibâdet ettikleri putlardan bizleri nehyediyor ve bize namaz kılmayı, zekât vermeyi, iffetli olmayı, ahde vefâ etmeyi ve emâneti yerine getirmeyi emrediyor, dedim.

Bu sözlerden sonra Heraklius, tercümanına dedi ki:

- Bu adama şunları söyle: Ben sana içinizde onun nesebini sordum, Onun yüksek nesep sahibi olduğunu söyledin. Peygamberler de işte böyle kavimlerinin yüksek nesep sahipleri içinden gönderilirler.

İçinizden daha önce bu Peygamberlik iddiasını söyleyen herhangi bir kimse oldu mu? dedim.

- Hayır, dedin. Ondan evvel bu iddiada bulunmuş bir kimse olsaydı bu kimse, daha önce ortaya konan bir iddiaya uyup taklite kalkışan bir kimsedir, diye düşünürdüm.

Peygamberlik iddiasından önce, onu hiç yalancılıkla suçladığınız oldu mu? dedim.

- Hayır, dedin. Ben de kesin sûrette bildim ki, insanlara karşı yalan söylememiş bir kimse, sonradan Allah'a karşı yalan söylemeyeceği muhakkaktır.

Babaları içinde bir kral var mıdır? diye sordum.

- Hayır, dedin. Eğer ataları içinde bir kral bulunmuş olsaydı, bu da babasının iktidarını geri almaya çalışan bir kimsedir, derdim.

Ona halkın ileri gelenleri mi yoksa zayıfları mı tâbi oluyor? diye sordum.

- Ona insanların zayıflarının tâbi olduğunu söyledin. Zâten Peygamberlere ilk olarak bunlar tâbi olurlar.

Ona tâbi olanlar artıyor mu eksiliyor mu? diye sordum.

- Onların arttığını söyledin. İşte îman meselesi böyledir. Tamamlanıncaya kadar bu şekilde devam eder.

İçlerinde onun dînine girdikten sonra dîni beğenmeyerek ondan çıkanlar var mı? diye sordum.

- Hayır, dedin. Îmanın lezzeti kalbe işleyince işte böyle olur.

Hiç ahdinden döner mi? diye sordum.

- Hayır, dedin. İşte Peygamberler böyledir. Onlar ahidlerinden dönmezler.

Onunla hiç savaştınız mı? Ve o sizinle savaştı mı? diye sordum.

Savaştığınızı ve bu savaşların nöbetleşe geçtiğini, bâzen onun size gâlip geldiğini bazen de sizin ona gâlip geldiğinizi söyledin. Zâten Peygamberler hep böyledir, onlar belâlara uğratılırlar; ama sonra da güzel âkıbet onların olur.

Size ne emrediyor? diye sordum.

- Yalnız Allah'a ibâdet etmenizi ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamanızı emrettiğini, babalarınızın ibâdet ettiği putlardan sizi nehyettiğini, yine size namaz kılmayı, zekât vermeyi, iffetli olmayı, ahde vefâ etmeyi, emâneti yerine getirmeyi emrettiğini söyledin. Heraklius dedi ki:

- İşte bu söylediklerin Peygamberin sıfatlarıdır. Ben böyle birinin çıkacağını çok iyi biliyordum. Fakat bunun, sizin aranızdan çıkacağını sanmıyordum. Eğer bu dediklerin doğruysa, şu ayaklarımın bastığı yerlere de bir gün sahip olacaktır. Onun yanına ulaşabileceğimi ümit eder olsaydım, onunla buluşmak için elbette her türlü zahmete katlanırdım. Onun yanında olsaydım, ayaklarını yıkardım.

Ebû Süfyan dedi ki:

Bundan sonra Heraklius, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mektubunu istedi. Mektup okundu. Mektubun içinde şunların yazılmış olduğunu gördük:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مِنْ مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى هِرَقْلَ عَظِيمِ الرُّومِ سَلَامٌ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى أَمَّا
بَعْدُ فَإِنِّي أَدْعُوكَ بِدَعَايَةِ الْإِسْلَامِ أَسْلِمْتَ تَسْلَمَ يُؤْتِكَ اللَّهُ أَجْرَكَ مَرَّتَيْنِ فَإِنْ تَوَلَّيْتَ فَإِنَّ عَلَيْكَ إِثْمَ الْأَرِيسِيِّينَ وَ
{يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَوْ لَا نَعْبُدُ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا
(بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ} (خ) عن ابن عباس

Bismillâhirrahmânirrahîm. Allah'ı Teâlâ'nın kulu ve Peygamberi Muhammed'den, Rumların lideri Heraklius'e. Allah'ın selâmı hidâyete tâbi olanlara olsun.[2] Mesele şu ki, seni İslâm dâveti ile dâvet ediyorum. Müslüman ol ki kurtuluşa eresin. Ve Allah'ı Teâlâ sana iki kat mükâfat versin. Eğer kabul etmezsen sana tâbi olanların günahı da senin boynundadır. "Ey Ehl-i Kitap! Bizimle sizin aranızda ortak olan bir kelimeye gelin. Şöyle ki, Allah'tan

başkasına ibâdet etmeyelim. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım ve Allah'ı Teâlâ'dan başka bâzımız bâzımızı Rabb edinmesin. Eğer yüz çevirirlerse, deyin ki: "Şâhit olun, muhakkak biz Müslümanlarız!"[3]

Ebû Süfyan dedi ki:

- Heraklius, sözünü bitirip mektup okununca, etrafında bulunan Rûm büyüklerinin sesleri yükseldi ve gürültüleri çoğaldı. Ben onların ne dediklerini bilemiyorum. Bizimle ilgili emir verildi de bizler dışarı çıkarıldık. Arkadaşlarımla beraber dışarı çıkıp da yalnız kalınca, yanımdakilere:

- İbn-u Ebî Kebşe'nin (Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in) işi hakikaten azamet peyda etti. Bu Benî Esfer'in Meliki ondan korkuyor, dedim.

Ebû Süfyan dedi ki: "Vallâhi! O günden itibaren, sonunda onun gâlip geleceğini kesinlikle anlamıştım. Nihâyet isteksiz olduğum halde Allah'ı Teâlâ benim de kalbime İslâm'ı girdirdi."[4]

Muhammed İbn-i Ka'b el-Kurazî, bu olayı uzun uzadıya anlatır ve ziyâde olarak şu olaya da yer verir:

Ebû Süfyan, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in durumunu Kayser'in yanında küçük düşürmeğe ve önemsizmiş gibi göstermeğe gayret etti. Ebû Süfyan der ki:

- Doğrusu benim Nebî Sallallâhu aleyhi ve sellem'i Kayser'in gözünden düşürmek için yeterli sözleri söylememe engel olan husus, onun yanında bir yalan söyleyip de, bundan dolayı beni sorumlu tutması endişesi idi. Bu durumda o, benim söylediklerimden hiçbirini doğru saymazdı...

Ebû Süfyan der ki:

- Ben Kayser'e, onun Mîraca gittiğini anlatırken dedim ki:

أَيُّهَا الْمَلِكُ أَلَا أُخْبِرُكَ خَبْرًا تَعْرِفُ بِهِ أَنَّهُ قَدْ كَذَبَ قَالَ وَمَا هُوَ قَالَ قُلْتُ إِنَّهُ يَزْعُمُ لَنَا أَنَّهُ خَرَجَ مِنْ أَرْضِنَا أَرْضَ الْحَرَمِ فِي لَيْلَةٍ فَجَاءَ مَسْجِدَكُمْ هَذَا مَسْجِدَ إِبِلِيَاءَ وَرَجَعَ إِلَيْنَا تِلْكَ اللَّيْلَةَ قَبْلَ الصَّبَاحِ. قَالَ وَبَطْرِيقِ إِبِلِيَاءَ عِنْدَ رَأْسِ قَيْصَرَ فَقَالَ بَطْرِيقِ إِبِلِيَاءَ: قَدْ عَلِمْتُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ قَالَ فَنَظَرَ إِلَيْهِ قَيْصَرٌ. وَقَالَ وَمَا عَلِمُكَ بِهَذَا قَالَ إِنِّي كُنْتُ لَا أَنَامُ لَيْلَةً حَتَّى أُغْلِقَ أَبْوَابَ الْمَسْجِدِ فَلَمَّا كَانَتْ تِلْكَ اللَّيْلَةُ أَغْلَقْتُ الْأَبْوَابَ كُلَّهَا غَيْرَ بَابٍ وَاحِدٍ غَلَبَنِي فَاسْتَعْنْتُ عَلَيْهِ بِعُمَّالِي وَمَنْ يَحْضُرُنِي كُلُّهُمْ فَغَلَبْنَا ، فَلَمْ نَسْتَطِعْ أَنْ نُحَرِّكَهُ كَأَنَّمَا نَزَلَ بِهِ جَبَلًا

فَدَعَوْتُ إِلَيْهِ النَّجَاجِرَةَ فَتَنَظَرُوا إِلَيْهِ فَقَالُوا إِنَّ هَذَا الْبَابَ سَقَطَ عَلَيْهِ النَّجَافُ وَالْبُنْيَانُ وَلَا نَسْتَطِيعُ أَنْ نُحَرِّكَهُ حَتَّى نُصْبِحَ فَتَنَظَرُ مِنْ أَيْنَ أَتَى قَالَ فَرَجَعْتُ وَتَرَكْتُ الْبَابَيْنِ مَفْتُوحَيْنِ فَلَمَّا أَصْبَحْتُ غَدَوْتُ عَلَيْهِمَا فَإِذَا الْمَجْرُ الَّذِي فِي زَاوِيَةِ الْمَسْجِدِ مَتَّقُوبٌ. وَإِذَا فِيهِ أَثَرٌ مَرَبُطٍ الدَّابَّةِ قَالَ فَقُلْتُ لِأَصْحَابِي مَا حُسِبَ هَذَا الْبَابُ اللَّيْلَةَ إِلَّا عَلَى نَبِيٍّ وَقَدْ صَلَّى اللَّيْلَةَ فِي مَسْجِدِنَا (أَبُو نَعِيمٍ الْأَصْبَهَانِيُّ دَلَائِلُ النُّبُوَّةِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ الْقُرْظِيِّ)

- Ey Hükümdar! Sana onun yalan söylediğini bildiren bir haber vereyim mi?
Kayser:

- Nedir o? dedi. Ben dedim ki:

- O, bizim toprağımızda bulunan Harem-i Şerif'ten geceleyin çıkıp sizin mescidiniz olan şu İlyâ (Kudüs) mescidine geldiğini ve sabah olmadan önce, o gece tekrar bizim yanımıza döndüğünü iddia ediyor. Ebû Süfyan diyor ki:

- Kudüs Patriği de Kayser'in yanı başındaydı. Patrik dedi ki:

- Ben o geceyi biliyorum. Kayser ona baktı ve dedi ki:

- Senin bu gece hakkındaki bilgin nedir? Patrik dedi ki:

- Ben, gece Kudüs mescidinin kapılarını kapatmadan yatmazdım. O gece bütün kapıları kapamıştım. Ancak bir kapıyı kapayamadım. Yanımda çalışanlardan ve mescitte hazır bulunanlardan yardım istedim. Onlar da gelip bana yardım ettiler, ama kapıyı yerinden oynatamadık. Sanki bir dağ ile uğraşıyorduk. Marangozları çağırdım. Onlar baktılar ve dediler ki:

- Bu kapının üstü yıkılmış. Sabah olup bu yıkıntının nereden geldiğini görünceye kadar yerinden oynatamayız. Bunun üzerine Patrik dedi ki:

- O kapıyı açık bırakmak zorunda kaldım. Evime döndüm. Sabah oraya geldiğimde, mescidin bir köşesinde bulunan taş delinmişti ve taşın üzerinde bir hayvanın bağının izi vardı. Arkadaşlarıma dedim ki:

- Bu kapı, bu gece bir Peygambere açılmıştır ve o, bu gece bizim mescidimizde namaz kılmıştır.[5]

[1] Sahih-i Müslim, İman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

[2] Sûre-i Tâ-hâ, Âyet 47.

[3] Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 64.

[4] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Vahy 6; Cihat ve Siyer 101; Sünen-i Tirmizî, İsti'zan 24.

[5] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 45; Celâleddin es- Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 209.

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تُحَاجُّونَ فَيَ إِبْرَاهِيمَ وَمَا أُنزِلَتِ التَّوْرَةُ وَالْإِنْجِيلُ إِلَّا مِنْ بَعْدِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (٦٥) هَا أَنْتُمْ (مُؤَلَّاءٌ حَاجَجْتُمْ فِيمَا لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ فَلِمَ تُحَاجُّونَ فِيمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (٦٦) مَا (كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (٦٧)

65-67. Ey Ehl-i Kitap! Siz, İbrâhim'in kendinizden olduğunu nasıl iddia ediyorsunuz? Tevrat ve İncil ise, ondan sonra indirilmiştir. Bunu anlamıyor musunuz?* Ey ahmaklar! Tevrat ve İncil'de yazılı ve bilginiz dâhilinde olan şeyleri inkâr edip dururken, bilmediğiniz şey hakkında nasıl tartışıyorsunuz. Halbuki Allah'ı Teâlâ bilir, siz bilmezsiniz.* İbrâhim, ne Yahudi, ne de Hristiyan idi. Lâkin o, Hanif (İslâm üzere) idi, Müslüman idi ve aslâ müşriklerden olmadı.

İzah: Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, şu hâdiseyi anlatmaktadır: Necran Hristiyanları ile Yahudi Hahamları, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında bir araya geldiler ve tartıştılar. Yahudi Hahamları: "Hz. İbrâhim ancak Yahudidir." Hristiyanlar da: "Hz. İbrâhim ancak Hristiyandır" dediler. İşte bunun üzerine Allah'ı Teâlâ bu âyetleri indirdi ve her iki gruba da, Hz. İbrâhim'in, onların dîninden olmadığını bildirdi.

(إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ (٦٨))

68. Şüphesiz, İbrâhim'e insanlardan en yakın olanlar, zamanında ona tâbi olanlarla bu Peygamber (Muhammed Aleyhisselâm) ve onun ümmeti olan Mü'minlerdir. Allah'ı Teâlâ, Mü'minlerin velîsidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

إِنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ وَلاَةً مِنَ النَّبِيِّينَ وَإِنَّ وَلِيَّيَّ أَبِي وَخَلِيلُ رَبِّي ثُمَّ قَرَأَ { إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا

(النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ } (ت عن عبد الله بن مسعود

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Her Peygamberin, diğer Peygamberlerden bir dostu vardır. Benim dostumda atam ve Rabbimin dostu İbrâhim Aleyhisselâm'dır" buyurdu ve "Allah'ı Teâlâ, Mü'minlerin velîsidir" diye geçen Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 68'i okudu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 4; Rudânî, Cem'ul Fevâid, Hadis No: 6844.

(وَدَّتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّوكُمْ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ) (٦٩)

69. Ehl-i Kitap'tan bir taife, sizi dalâlete düşürmek istediler. Halbuki onlar, sâdece kendi nefislerini dalâlete düşürüyorlar da, bunun farkında bile değiller.

(يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ) (٧٠)

70. Ey Ehl-i Kitap! (Tevrat ve İncil'de Muhammed Aleyhisselâm'ın vasıflarını) görüp bildiğiniz halde, Allah'ı Teâlâ'nın âyetlerini niçin inkâr ediyorsunuz?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamber olarak geleceğini, kendi kitaplarından okudukları halde onu inkâr eden Ehl-i Kitap hakkındadır. Zîrâ Tevrat ve İncil'de, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in vasıfları açık bir şekilde zikredilmiştir. Onlar, o sıfatları görmelerine rağmen hak olan Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i bilerek yalanlamaya ve inkâra kalkışmışlardır.

Yine bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 146'da şöyle geçmektedir:

"Ehl-i Kitap, kendi çocuklarını nasıl bilirlerse, onu (Muhammed Aleyhisselâm'ı) da öyle bilirler ki, bütün vasıflarıyla bilirler. Halbuki onlardan bir kısmı bu hakikati bilerek gizlerler."

(يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ) (٧١)

71. Ey Ehl-i Kitap! Niçin hakkı bâtil ile karıştırıyorsunuz? Ve hakkı bilerek gizliyorsunuz?

İzah: Ey Ehl-i Kitap! Niçin Muhammed Aleyhisselâm'ın Peygamberliği ve

sıfatları sizin kitabınızda mevcut olduğu halde, bu gerçeği gizliyorsunuz? Ve bu hakikatleri gizleyip, hak olan kitaplarınızı tahrif ederek oluşturduğunuz bâtil inançlarınızı, hak gibi gösteriyorsunuz, halbuki sizler hakikatleri biliyorsunuz, demektir.

Ehl-i Kitap hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَسْأَلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ عَنْ شَيْءٍ فَإِنَّهُمْ لَنْ يَهْدُوكُمْ وَقَدْ ضَلُّوا فَإِنْ كُنْتُمْ إِمَّا أَنْ تُصَدِّقُوا بِبَاطِلٍ أَوْ تُكَذِّبُوا بِحَقٍّ فَإِنَّهُ لَوْ كَانَ مُوسَى حَيًّا بَيَّنَّ أَظْهَرَكُمْ مَا حَلَّ لَهُ إِلَّا أَنْ يَتَّبِعَنِي (حم ع عن جابر بن عبد الله)

"Ehl-i Kitap'a herhangi bir şeye dair soru sormayın. Yemin ederim ki, kendileri sapmışken aslâ sizi hidâyete iletemezler. Onları dinlemeniz hâlinde, ya bâtil olan bir şeyi tasdik etmiş olursunuz veya hak olan bir şeyi yalanlamış olursunuz. Eğer Mûsâ, sizin aranızda hayatta olsaydı, bana tâbi olmaktan başkası ona helâl olmazdı." [1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14104; Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 2081.

وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنُوا بِالَّذِي أُنْزِلَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَجَهَ النَّهَارَ وَكَفَرُوا آخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (٧٢) وَلَا تُؤْمِنُوا إِلَّا لِمَنْ تَبَعَ دِينَكُمْ قُلْ إِنْ الْهُدَى هُدَى اللَّهِ أَنْ يُؤْتَى أَحَدٌ مِمَّا أُوتِيتُمْ أَوْ يُحْجَاجُوكُمْ عِنْدَ رَبِّكُمْ قُلْ إِنْ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (٧٣) يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (٧٤)

72-74. Ehl-i Kitap'tan bir taife diğerlerine dedi ki: "Mü'minlerin inandıkları şeye, günün başlangıcında îman edin, günün sonunda da inkâr edin. Belki onlar da şüpheyeye düşerler de dinlerinden dönerler.* Ve sizin dîninize tâbi olanlardan başkasına îman etmeyin." Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Şüphesiz ki hidâyet, Allah'ın hidâyetidir (İslâm Dîni'dir). Size şeriat nasıl verildi ise başkasına da öyle verildiği veya Müslümanlar sizi Rabbiniz katında susturacakları için mi İslâm Dîni'ne îman etmiyorsunuz?" Yine de ki: "Lütuf, Allah'ın elindedir; onu dilediğine verir. Allah'u Teâlâ, lütfu geniş olandır ve her şeyi bilendir.* O, rahmetini dilediğine tahsis eder. Allah'u Teâlâ, büyük lütuf sahibidir."

İzah: Katâde, Ebû Mâlik ve Süddî Hazretlerine göre; Yahudiler, Mü'minlerin inancını sarsmak maksadıyla birbirlerine: "Onlara indirilene günün başlangıcında îman edin, fakat günün sonunda onu inkâr edin" tavsiyesinde bulunuyorlar ve bunu yaptıktan sonra da, kendi kendilerine: "Bu insanların,

günün başlangıcında îman edip sonra dönmeleri, bu dindeki eksiklik ve kusurdandır" diye İslâm aleyhinde propaganda yapıyorlardı. Yahudiler bunu, îmanı zayıf olan Müslümanları şüpheye düşürmek için yapıyorlardı. Yukarıda geçen âyetler, bu olayı anlatmaktadır.

Yine Âyet-i Kerîme'de, Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Şüphesiz ki hidâyet, Allah'ın hidâyetidir (İslâm Dîni'dir). Size şariat nasıl verildi ise başkasına da öyle verildiği veya Müslümanlar sizi Rabbiniz katında susturacakları için mi İslâm Dîni'ne îman etmiyorsunuz?" diye tercüme ettiğimiz bu kısmı, bâzı müfessirler farklı şekilde izah etmişlerdir. Yani âyetin içindeki, Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Şüphesiz ki hidâyet, Allah'ın hidâyetidir" ifadesi dışındaki diğer ifadelerin tümünün Yahudilerin sözü olduğunu farzederek şu şekilde mânâ vermişlerdir: Yahudiler birbirlerine dediler ki: "Sizin dîninize tabi olanlardan başkasını tasdik etmeyin." Ey Resûlüm! Sen de de ki: "Şüphesiz ki hidâyet, Allah'ın hidâyetidir." Yine Yahudiler dediler ki: "Size verilen Tevrat'ın ve size gönderilen Mûsâ'nın benzerinin bir başkasına; Muhammed'e ve ümmetine de verileceğine inanmayın. Yine sizler, Rabbiniz huzurunda aleyhinize delil getirilerek mağlup edileceğinize de inanmayın."

وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِقِنطَارٍ يُودِّهِ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِدِينَارٍ لَا يُودِّهِ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ (قَائِمًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْأُمِّيِّينَ سَبِيلٌ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (٧٥) بَلَى مَنْ (٧٦) أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ وَاتَّقَىٰ فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ

75-76. Ehl-i Kitap'tan öylesi vardır ki, kendisine emânet edilen mal ne kadar çok olsa da, onu sana iade eder. Onlardan öylesi de vardır ki, kendisine bir dinar emânet bıraksan, tepesine dikilip durmadıkça, onu sana iade etmez. Bu da onların, "Ümmîlerin (Ehl-i Kitap olmayanların) malları bize mübahtır" demelerindendir. Onlar gerçeği bildikleri halde Allah'a karşı yalan söylerler.* Hayır, kim ahdinde vefâ eder ve Allah'tan korkarsa, şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, takvâ sahiplerini sever.

İzah: Yahudilere göre, kendilerinden olmayanlara zulmetmek helâldir. Halbuki Allah'u Teâlâ onlara bu zulmü, Tevrat'ta haram kılmıştır. Yahudiler: "Tevrat'a îman etmeyen Arapların mallarını almanızda bir sakınca yoktur. Zîrâ Allah, onların mallarını bize helâl kılmıştır" dediler.

Bu âyetler inince, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَذَبَ أَعْدَاءُ اللَّهِ مَا مِنْ شَيْءٍ كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِلَّا وَهُوَ تَحْتَ قَدَمَيَّ هَاتَيْنِ إِلَّا الْأَمَانَةَ فَإِنَّهَا مُودَّاةٌ إِلَى الْبَرِّ (وَالْفَاجِرِ) (تفسير ابن ابى حاتم عن سعيد بن جبیر)

"Allah'ın düşmanları yalan söylediler. Câhiliye döneminde olan her şey ayaklarımın altındadır. Ancak verilen emânetler müstesnâ. Zîrâ emânet, sahibine verilmelidir. Sahibi ister takvâ sahibi olsun, ister fâcır."[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 3761.

إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ () (الْبَيْهَقِيُّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُرَكِّبُهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ٧٧)

77. Şüphesiz, Allah'a verdikleri ahdi ve yeminlerini dünyâ menfaati karşılığında değiştirenler var ya, işte onlar için âhirette bir nasip yoktur. Allah'ı Teâlâ onlara hitap etmez. Mahşer günü onların yüzlerine bakmaz ve kendilerini temize çıkarmaz. Ve onlar için elim bir azap vardır.

İzah: Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre; bu Âyet-i Kerîme, Eş'as b. Kays ile onun hasmı olan bir Yahudi hakkında nâzil olmuştur.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ وَهُوَ فِيهَا فَاجِرٌ لِيَقْتَطِعَ بِهَا مَالَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ فَقَالَ الْأَشْعَثُ بْنُ قَيْسٍ فِيَّ وَاللَّهِ لَقَدْ كَانَ ذَلِكَ كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَ رَجُلٍ مِنَ الْيَهُودِ أَرْضٌ فَجَحَدَنِي فَقَدَّمْتُهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَاكَ بَيِّنَةٌ قُلْتُ لَا فَقَالَ لِلْيَهُودِيِّ احْلِفْ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِذَا يَحْلِفُ فَيَذْهَبُ بِمَالِي فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى { إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا } إِلَى آخِرِ (الْآيَةُ خ م عن عبد الله بن مسعود)

"Her kim, bir Müslümanın herhangi bir malını ondan haksız yere almak için yalan yere yemin edecek olursa, o kimse Allah'ın huzuruna çıktığında, O'nun, kendisine karşı gazaplı olduğunu görecektir."

Hiz. Abdullah b. Mes'ud'u dinleyen Eş'as b. Kays şöyle demiştir:

- Vallâhi! Bu olay benim hakkımda olmuştur. Şöyle ki:

Benimle bir Yahudi arasında (ortak) bir arazi vardı. Yahudi, benim arazinin sahibi olduğumu inkâr etti. Ben onu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e

şikâyet ettim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana dedi ki:

- Senin şâhidin var mı? Ben de:

- Hayır, dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Yahudiye:

- Yemin et, dedi. Ben de dedim ki: Yâ Resûlallah! Böyle olursa Yahudi yemin eder ve benim malımı alıp götürür. İşte bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Şüphesiz, Allah'a verdikleri ahdi ve yeminlerini dünyâ menfaati karşılığında değiştirenler var ya, işte onlar için âhirette bir nasip yoktur..." diye devam eden Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 77'yi indirdi.[1]

Bu Âyet-i Kerîme, her ne kadar bu iki kimse hakkında nâzil olmuşsa da, hükmü geneldir. Yalan yere yemin eden bütün kişileri kapsamaktadır. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ قَالَ فَقَرَأَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ قَالَ أَبُو ذَرٍّ خَابُوا وَخَسِرُوا مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الْمُسْبِلُ وَالْمَنَانُ

(وَالْمُنْفِقُ سَلَعَتْهُ بِالْحَلْفِ الْكَاذِبِ (م) عَنْ أَبِي ذَرٍّ

"Üç kişi vardır ki, Allah'ı Teâlâ mahşer günü onlara hitap etmez. Mahşer günü yüzlerine bakmaz ve kendilerini temize çıkarmaz. Onlar için elim bir azap vardır. " Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunu üç kere tekrarladı. Hz. Ebû Zerr: "Bunlar kaybedip hüsrâna uğradılar. Yâ Resûlallah! Onlar kimlerdir?" deyince, buyurdu ki: "Elbisesini (kibirle) yerde sürüyen, yaptığı iyiliği başa kakan ve malının değerini yalan yeminle artırandır."[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Husûmât 3; Şehâdet 19; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 4.

[2] Sahih-i Müslim, İman 46 (171).

وَأَنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلُونِ السِّنَنَهُمْ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ (وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (٧٨)

78. Ehl-i Kitap'tan bir fırka, tahrif ettiklerini kitaptan sanasınız diye, kitaplarını okurken dillerini eğip бүkerler. Halbuki o, kitaptan değildir. Bir de: "Bu, Allah katındandır" derler. Halbuki Allah katından öyle bir şey nâzil olmamıştır. Onlar gerçeği bildikleri halde, Allah'ı Teâlâ'ya karşı yalan söylerler.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "Ehl-i Kitap’tan bir fırka" diye geçen ifadeden maksat, kendi kitaplarını tahrif eden Ehl-i Kitab’ın sapık âlimleridir. Bütün Ehl-i Kitap da, İslâm’a girmedikçe, sapıklık içinde olup küfürdedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي (أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة

"Muhammed’in nefisini kudret eliyle tutan Allah’a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinde olacaktır."[1]

[1] Sahih-i Müslim, İman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

مَا كَانَ لِيُشِيرَ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ (كُونُوا رَبَّانِيِّينَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ (٧٩) وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ (أَرْبَابًا أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (٨٠)

79-80. Allah’u Teâlâ’nın Peygamberlik bahşettiği, kitap ve hikmete nâil olan bir kimse, halka: "Allah’ı bırakın da bana kul olun" demez. Lâkin: "Öğrenip öğrettiğiniz kitap üzere Allah’a tâbi olun" der.* Size: "Melekleri ve Peygamberleri Rabb edinin" diye de emretmez. Siz Müslüman olduktan sonra, size hiç küfrü emreder mi?

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Yahudi Hahamları ile Necran Hristiyanları, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzurunda bir araya geldikleri zaman, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onları Müslüman olmaya dâvet etmiş, bunun üzerine Kureyza Yahudilerinden olan Ebû Râfi şöyle demiştir: "Yâ Muhammed! Hristiyanların Hz. İsâ’ya taptıkları gibi, bizim de sana tapmamızı mı istiyorsun?" Necran Hristiyanlarından Revs isminde biri de: "Yâ Muhammed! Sen bizden kendine tapmamızı istiyor ve bizi buna mı dâvet ediyorsun?" demiş. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Allah’u Teâlâ’nın dışında başka bir şeye ibâdet etmemizden veya onun dışında başka bir şeye ibâdet edilmesini emretmemizden Allah’a sığınırız. Allah’u Teâlâ beni ne böyle bir şeyle göndermiş, ne de bunu bana emretmiştir." İşte bu hâdise üzerine bu âyetler nâzil olmuştur.

Yine Âyet-i Kerîme’de geçen kitap ve hikmet ilmi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 151 ve izahına bakınız.

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْنُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ (وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ (٨١)) (فَمَنْ تَوَلَّىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ٨٢)

81-82. Ey Habîbim! Hatırlat o vakti ki, Allah’u Teâlâ Peygamber-lerden: "Size verilen kitap ve hikmetten sonra, size verilenleri tasdik edici olarak gelecek olan Peygambere (Muhammed Aleyhisselâm’a) îman ve yardım edeceksiniz" diye ahid almıştı. Onlara: "Bu ahdimi ikrar ve kabul ettiniz mi?" diye buyurdu. Onlar da: "Kabul ettik" dediler. Allah’u Teâlâ da: "Birbirinizin üzerine şâhit olun ve Ben de sizinle beraber şâhidim" buyurdu.* Artık bu ahidden sonra, kim hakkı kabulden yüz çevirirse, işte onlar (dinden çıkmış) fâsıklardır.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak İmam Ali ve İbn-i Abbas Radiyallâhu anhum şöyle buyurmuşlardır:

مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيًّا مِنْ الْأَنْبِيَاءِ إِلَّا أَخَذَ عَلَيْهِ الْمِيثَاقَ لَئِنْ بَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّدًا وَهُوَ حَيٌّ لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ وَلَيَنْصُرَنَّهُ وَأَمَرَهُ أَنْ يَأْخُذَ الْمِيثَاقَ عَلَىٰ أُمَّتِهِ لَئِنْ بُعِثَ مُحَمَّدٌ وَهُمْ أَحْيَاءُ لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ وَلَيَنْصُرَنَّهُ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن علي وبن عباس)

"Allah’u Teâlâ, gönderdiği Peygamberlerin hepsinden ahid almıştır ki, onlar hayatta iken Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem gönderilirse, ona îman edip yardım etsinler. Ümmetlerinden de, onlar hayatta iken Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem gönderilirse, ona îman edip yardım edeceklerine dair ahid alsınlar." [1]

Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَتَى وَجِبَتْ لَكَ النُّبُوَّةُ؟ قَالَ وَآدَمُ بَيْنَ الرُّوحِ وَالْجَسَدِ (ت عن ابى هريرة طب عن ميسرة الفجر)

"Yâ Resûlallah! Senin Peygamberliğin ne zaman kesinleşti?" diye sorulduğunda, buyurdu ki: "Âdem, ruh ile ceset arasında iken ben Peygamberdim." [2]

Ebu’d-Derdâ Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te de şöyle anlatılmaktadır:

Hız. Ömer, elinde Tevrat'tan bâzı bölümlerle Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelip dedi ki: "Yâ Resûlallah! İşte, Zuraykoğullarından bir arkadaşımđan alıp getirdiğim Tevrat'tan bâzı bölümler." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yüzünün rengi değışti. Bunun üzerine rüyâsında ezan kendisine okunan Hız. Abdullah b. Zeyd şöyle dedi: "Allah aklını başından mı aldı? Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in rengine bak, nasıl kızardı?" Bunun üzerine Hız. Ömer şöyle demekten kendini alamadı: "Rabb olarak Allah'ı, din olarak İslâm'ı, Peygamber olarak Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i önder olarak Kur'ân'ı kabul edip hoşnut olduk." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem çok memnun oldu, üzüntüsü gitti ve şöyle buyurdu:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ كَانَ مُوسَى بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ ثُمَّ تَبَعْتُمُوهُ وَتَرَكْتُمُونِي لَضَلَلْتُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا أَنْتُمْ حَظَى مِنْ (الْأَمَمِ وَأَنَا حَظَكُمُ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ) (طب عن ابى الدرداء)

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, eğer Mûsâ aranızda olup da beni terk edip ona uysaydınız, apaçık bir sapıklığa düşerdiniz. Ümmetler içinde en şanslı ümmet sizsiniz, Peygamberler içinde en şanslı Peygamber de benim."
"[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hız. Ömer Radiyallâhu anhu'ya şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ مُوسَى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ حَيًّا مَا وَسِعَهُ إِلَّا أَنْ يَتَّبِعَنِي (حم عن جابر بن عبد الله)

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, şâyet İmran oğlu Mûsâ Aleyhisselâm hayatta olsaydı, onun için dahi, bana tâbi olmaktan başka yapacak bir şey olamazdı."
"[4]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

لَا تَسْأَلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ عَنْ شَيْءٍ، فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يُخْبِرُوكُمْ بِالصِّدْقِ فَتَكْذِبُوهُمْ أَوْ يُخْبِرُوكُمْ بِالْكَذِبِ فَتَصَدِّقُوهُمْ (عليكم بالقرآن فإنه فيه نبأ ما قبلكم وخبر ما بعدكم وفصل ما بينكم) (كر عن ابن مسعود)

"Ehl-i Kitab'a bir şey sormayın. Korkarım ki, size doğruyu söylerler de siz yalanlarsınız yahut yalan haber verirlerde doğrularsınız. Siz Kur'ân'dan ayrılmayın. Zîrâ Kur'ân'da sizden evvel gelenlerin de sizden sonrakilerin de

haberleri mevcuttur. Aranızdaki anlaşmazlıkları bertaraf edecek hükümler de mevcuttur.”[5]

لَا تَحْمِلُوا دِينَكُمْ عَلَى مُسَالَمَةِ أَهْلِ الْكِتَابِ فَإِنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا وَأَضَلُّوا مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ ضَلَالًا مُبِينًا (كر عن ابى اسلم عن انس)

”Dîninizi Ehl-i Kitab’a sormayın. Çünkü onlar, dalâlete düştüler ve sizden öncekileri de dalâlete ittiler.”[6]

Birçok Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i diğer Peygamberlerden derece bakımından üstün kılmıştır. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 253’ün izahına bakınız.

[1] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 7; İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 3, s. 81; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 3. s. 566-567.

[2] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 1; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 12408; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 6355; İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, c. 1, s. 5.

[3] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 149.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14623.

[5] Râmûz’ul-Ehâdîs, 473/2.

[6] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 469/12.

((أَفَعَيَّرَ دِينَ اللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ) ٨٣)

83. Onlar, Allah’ın dîninden başkasını mı arıyorlar? Halbuki göklerde ve yerde kim varsa hepsi, isteyerek ve istemeyerek O’na teslim olmuşlardır. Ve O’na döndürüleceklerdir.

İzah: Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ سَاءَ خُلُقُهُ مِنَ الرَّقِيقِ وَالْذَّوَابِّ وَالصَّبَّيَّانِ فَأَقْرَعُوا فِي أَدْنِيهِ {أَفَعَيَّرَ دِينَ اللَّهِ يَبْغُونَ} (الآية (كر عن

(أنس)

Köleden, hayvandan ve çocuklardan bir kimsenin ahlâkı fenâ olursa, iki kulağına "Onlar, Allah'ın dîninden başkasını mı arıyorlar?..." diye devam eden Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 83'ü okuyun.[1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 423/3; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 41666.

قُلْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ ((مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ (٨٤)

84. Ey Resûlüm! De ki: "Biz, Allah'u Teâlâ'ya, bize indirilene, İbrâhim'e, İsmâil'e, İshâk'a, Yâkub'a ve torunlarına indirilmiş olana, Mûsâ'ya, Îsâ'ya ve diğer Peygamberlere Rablerinden verilmiş olan şeylere îman ettik. Onlardan hiçbirinin arasını (hak Peygamber oldukları hususunda) ayırmayız. Biz ancak O'na teslim olmuş olanlarız."

İzah: Âyet-i Kerîme'de beyan edildiği üzere, îman hususunda Peygamberler arasında hiçbir fark yoktur. Ancak derece bakımından üstün olan Peygamberler vardır. Bunların içinde en üstünü de, bizim Peygamberimiz Muhammed Mustafâ (Sallallâhu Teâlâ aleyhi vesellem)'dir. Peygamberler arasında derece farkının olduğuna dair geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 253 ve izahına bakınız.

((وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ (٨٥)

85. Her kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bu din ondan aslâ kabul edilmeyecek ve o kimse âhirette hüsrâna uğrayanlardan olacaktır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَمَةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي (أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة

"Muhammed'in nefsinin kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinde olacaktır."[1]

[1] Sahih-i Müslim, İman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ (٨٦) أُولَئِكَ جَزَاؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ (٨٧) خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ
(عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ) (٨٨) إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٨٩)

86-89. Kendilerine apaçık deliller gelmiş ve o Resûlün (Muhammed Aleyhisselâm'ın) şüphesiz bir hak (Peygamber) olduğuna şehâdet getirmişlerken, bu îmanlarından sonra kâfir olan bir kavmi Allah'ı Teâlâ nasıl hidâyete erdirir? Allah'ı Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.* İşte onların cezâsı; Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lânetinin üzerlerine olmasıdır.* Onlar, o lânetin gereği olan azapta ebedî kalırlar. Onların azâbı hafifletilmez. Onlara mühlet de verilmez.* Ancak bundan sonra tevbe edip nefislerini ıslah edenler müstesnâ. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebi hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

كَانَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ أَسْلَمَ ثُمَّ ارْتَدَّ وَلَجَّ بِالشِّرْكِ ثُمَّ تَنَدَّمَ فَأَرْسَلَ إِلَى قَوْمِهِ سَلُوا لِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلْ لِي مِنْ تَوْبَةٍ فَجَاءَ قَوْمُهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا إِنَّ فُلَانًا قَدْ نَدِمَ وَإِنَّهُ
أَمَرَنَا أَنْ نَسْأَلَكَ هَلْ لَهُ مِنْ تَوْبَةٍ فَنَزَلَتْ { كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ إِلَى قَوْلِهِ غَفُورٌ رَحِيمٌ }
(فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ فَأَسْلَمَ ن) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ

Ensârdan bir adam, Müslüman iken dinden dönüp müşrik oldu. Ancak daha sonra pişman olunca kavmine: "Benim için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sorun, tevbe etme hakkım var mı?" dedi. Bunun üzerine o adamın kavmi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına gelerek dediler ki: "Filan kişi pişman oldu ve tevbe etme hakkının olup olmadığını sana sormamızı istedi." İşte bu olay üzerine Allah'ı Teâlâ bu âyetleri indirdi. Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 86-89 inince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, o adama haber gönderdi ve o da yeniden Müslüman oldu.[1]

[1] Sünen-i Nesâî, Tahrim'ud-Dem 15; Rudânî, Cem'ul Fevâid, Hadis No: 6848.

(إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ ثُمَّ أَزْدَادُوا كُفْرًا لَنْ نَقْبَلَ تَوْبَتَهُمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الضَّالُّونَ) (٩٠)

90. Elbette îman ettikten sonra kâfir olanlar ve sonra küfürlerini artıranların tevbeleri aslâ kabul olunmaz. İşte bunlar, dâlalette olanların ta kendileridir.

İzah: Katâde, Hasan-ı Basrî ve Ata el-Horasânî Hazretleri Âyet-i Kerîme’de zikredilen kimselerden maksat, hakikatleri bildikleri halde hakkı inkâr eden Yahudilerdir, demişlerdir. Zîrâ Yahudiler, önce Hz. Mûsâ’ya îman etmişler, sonra Hz. İsâ’yı inkâr ederek kâfir olmuşlar, daha sonra Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i de inkâr ederek küfürlerini daha da artırmışlardır. Bu sebeple Allah’u Teâlâ, onların kalplerini mühür-lemiştir. Artık onların tevbeleri aslâ kabul olunmaz; onlar dalâlette sâbittirler, demektir.

Yahudilerin hakkı bilerek inkâr ettiklerine dair Sûre-i Bakara, Âyet 41-42’de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Sizin yanınızda bulunan Tevrat’ı tasdik edici olarak indirdiğim Kur’ân’a îman edin ve onu ilk inkâr edenlerden olmayın. Benim âyetlerimi dünyâ menfaatleri karşılığında değiştirmeyin. Ve ancak Benden korkun!* (Ey Benî İsrail âlimleri!) Hakkı bâtil ile örtmeyin ve hakkı gizlemeyin. Halbuki siz bilirsiniz."

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ مِلْءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوْ افْتَدَىٰ بِهِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ ((الِيمٌ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ٩١)

91. Kâfir olup da kâfir oldukları halde ölenler var ya, bunların her biri (kendini kurtarmak için) dünyâ dolusu altın verecek olsa bile, aslâ hiçbirinden kabul olunmaz. Onlar için elim bir azap vardır. Onların (bu azaptan kurtaracak) hiçbir yardımcıları da yoktur.

İzah: Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Peygamberliğini ve onun getirdiği dîni inkâr edip bu inkârları üzere ölen Yahudi, Hristiyan ve Mecûsi gibi kâfirler affedilmeleri için, yeryüzü dolusunca altını fidye olarak verseler dahi, bunların hiçbirisinden, bu verdikleri fidye kabul edilmeyecektir. Bunlar için elim bir azap vardır ve kendilerini Allah’ın azâbından kurtaracak yardımcı ve dostları da yoktur, demektir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُجَاءُ بِالْكَافِرِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقَالُ لَهُ أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ لَكَ مِلْءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا أَكُنْتَ تَقْتَدِي بِهِ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيَقَالُ لَهُ قَدْ (كُنْتَ سُلِّتَ مَا هُوَ أَيْسَرُ مِنْ ذَلِكَ (خ) عن انس بن مالك

"Mahşer gününde kâfir getirilecek ve ona: "Şâyet senin yeryüzü dolusu altının olsaydı onu fidye olarak verir miydin?" denilecek. O da: "Evet" diyecektir. Bu

defa ona: "Senden, bu söylediğinden daha kolayı istenmişti" denilecektir."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Rikâk 48.

(لَنْ تَتَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُتَفَقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُتَفَقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ (٩٢))

92. Siz sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda infak etmedikçe, aslâ birre nâil olamazsınız. Her ne infak ederseniz, muhakkak Allah'ı Teâlâ onu bilir.

İzah: Bir kimse vereceği zekâtı, yapacağı hayır ve hasenâtı malının iyisinden vermedikçe, "Birre nâil olamaz." Yani bir kâmil hayra veya bir Rahmet-i İlâhiyyeye, bir büyük sevâba, bir Rızây-ı Hakka veya Ravza-i Cennete nâil olamaz, demektir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 267'de de şöyle buyurmuştur:

"... Kendinizin, ancak göz yumarak (almaktan hoşlanmayarak) kabul edebileceğiniz kötü şeyleri infak etmeyin..."

Malından Allah için infak edenin fazileti hakkında Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَمَّا نَزَلَتْ {لَنْ تَتَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُتَفَقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ} قَالَ أَبُو طَلْحَةَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَى رَبَّنَا يَسْأَلُنَا مِنْ أَمْوَالِنَا فَإِنِّي أَشْهَدُكَ أَنِّي قَدْ جَعَلْتُ أَرْضِي بِأَرِيحَاءَ لَهُ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اجْعَلْهَا فِي قَرَابَتِكَ (فَقَسَمَهَا بَيْنَ حَسَّانَ بْنِ ثَابِتٍ وَأَبِي بِنِ كَعْبٍ (د حم عن انس بن مالك

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 92 nâzil olunca, Hz. Ebû Talhâ dedi ki: "Yâ Resûlallah! Allah'ı Teâlâ: "Siz sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda infak etmedikçe, aslâ rahmete ve Allah'ın rızâsına nâil olamazsınız..." diyor. Benim en sevgili malım Beyruha bahçesidir. Bunu Allah için tasadduk ettim. Ben bu bahçeden, Allah katında rahmete ve rızâyâ erişmeyi ve sevabının birikmesini ümit ediyorum." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Sen bu bahçeyi akrabalarına ver. Bu söz üzerine Hz. Ebû Talha, o bahçeyi akrabaları olan Hassan b. Sâbit ve Ubedy b. Ka'b arasında taksim etti."[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 45; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 13525.

كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ جَلًا لِبَنِي إِسْرَآءِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَآءِيلُ عَلَى نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَةُ فُلْ فَأَتُوا)
بِالتَّوْرَةِ فَأَتَوْهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٩٣) فَمَنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

93-94. Tevrat'ın nüzulünden önce İsrâil'in (Yâkub Aleyhisselâm'ın) nefsi için haram kıldığı şeyden başka, yiyeceklerin hepsi İsrailoğullarına helâl idi. Ey Resûlüm! De ki: "Dâvânızda doğru iseniz, Tevrat'ı getirip okuyun."* Bu delillerden sonra, Allah'a karşı kim yalan yere iftirada bulunursa, işte onlar zâlimdirler.

İzah: Tevrat'ın nüzulünden önce Yâkub Aleyhisselâm'ın nefsi için haram kıldığı şeyden başka, yiyeceklerin hepsi İsrailoğullarına helâl idi. Fakat onların zulüm ve isyanından dolayı bu yiyeceklerin bir kısmı Tevrat'ın nüzulünden sonra haram oldu. Yahudiler, Tevrat'ın nüzulünden sonra haram olan şeylerin, önceki Peygamberler zamanında dahi haram olduğu iddiasında ısrar edince, Allah'ü Teâlâ: Ey Resûlüm! De ki: "Dâvânızda doğru iseniz, Tevrat'ı getirip okuyun" diye buyurmuştur.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu hâdiseyi nakleder:

Yahudilerden bir topluluk Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldiler ve ona: "Ey Ebu'l-Kasım! Sana soracağımız bir kısım özel sorularımızı cevaplandır. Bunların cevabını Peygamber olmayan bilemez" dediler. Sorularından biri de şu idi:

- "Tevrat inmeden önce Yâkub'un, kendisine haram kıldığı yiyecek nedir?"
Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

- Mûsâ Aleyhisselâm'a Tevrat'ı indiren Allah hakkı için söyleyin, Yâkub Aleyhisselâm ağır bir şekilde hastalanıp ve hastalığı uzun süre devam edince, Allah'ü Teâlâ'nın kendisini bu hastalıktan kurtarması hâlinde, kendisi için en sevimli içeceği ve en sevimli yiyeceği haram kılacağına dair Allah'ü Teâlâ'ya adakta bulunmamış mıydı? Onun en sevdiği yemek deve eti, en sevdiği içecek de deve sütü değil miydi? Bunun üzerine Yahudiler: "Allah için doğru söyledin" dediler.[1] Fakat onların soru ve cevapları devam etti. Onlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den, Allah'ü Teâlâ'dan gelen meleğin Cebrâil Aleyhisselâm olduğunu öğrenince, "Cebrâil, savaşma emirlerini ve Allah'ın azap emirlerini getiren bir melektir. Bu, bizim düşmanımızdır. Eğer Allah'ü Teâlâ'dan, bana gelen melek, rahmeti indiren, yağmuru yağdıran ve bitkileri bitiren Mikâil'dir, deseydin sana uyardık" dediler ve yine îman etmediler.[2]

[1] Bakınız: Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 14.

[2] Bu hususta yine Sûre-i Bakara, Âyet 98 ve izahına bakınız.

(قُلْ صَدَقَ اللَّهُ فَاتَّبِعُوا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (٩٥))

95. Ey Resûlüm! De ki: "Allah’u Teâlâ, doğruyu söylemiştir. O halde Hanif (İslâm üzere) olan İbrâhim’in dînine tâbi olun. O ise, aslâ müşriklerden olmadı."

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in sabaha uyanınca, şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

أَصْبَحْنَا عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ وَعَلَى كَلِمَةِ الْإِخْلَاصِ وَعَلَى دِينِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَى مِلَّةِ (أَبِينَا إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (حم عن ابن عبد الرحمن بن ابزي عن أبيه

"İslâm fitratı ve ihlas üzerine ve bir de Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in dîni üzerine babamız İbrâhim Peygamberin dîni olan İslâm üzerine sabahlamış olduk. O, Hanif (İslâm üzere) idi, Müslüman idi. Ve aslâ müşriklerden olmadı." [1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14818.

(إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ (٩٦) فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ) (كَانَ أَمْنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حُجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ (٩٧)

96-97. İnsanlar için yapılmış olan ilk ev, mübârek olan ve âlemler için hidâyet kaynağı olarak kurulan Mekke’deki Kâbe’dir.* Orada açık alâmetler vardır. Makâm-ı İbrâhim oradadır. Oraya her kim girerse, emniyette olur. Kudreti olanların hac için orayı ziyaret etmeleri, Allah’u Teâlâ’nın insanlar üzerindeki hakkıdır. Her kim inkâr ederse, şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, âlemlerden Ganî’dir (O’nun hiçbir şeye ihtiyâcı yoktur).

İzah: Kâbe hakkında Ebû Zerr Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ مَسْجِدٍ وُضِعَ فِي الْأَرْضِ أَوَّلُ قَالَ الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى (قُلْتُ كَمْ بَيْنَهُمَا قَالَ أَرْبَعُونَ سَنَةً وَأَيْنَمَا أَدْرَكَتْكَ الصَّلَاةُ فَصَلِّ فَهُوَ مَسْجِدٌ (م عن ابى ذر

"Yâ Resûlallah! Yeryüzünde ilk kurulan mescit hangisidir?" diye sordum.

"Mescid-i Harâm (Kâbe)" buyurdu. "Sonra hangisi?" dedim. "Mescid-i Aksâ" buyurdu. "Bu ikisinin kuruluşu arasında ne kadar zaman var?" dedim. "Kırk sene" dedi. "Ondan sonra hangisi?" deyince de, buyurdu ki: "Namaz sana nerede yetişirse, namazı orada kıl. İşte orası bir mescittir."[1]

Bu Âyet-i Kerîme, haccın farz olduğunun açık delilidir. İnkâr eden kâfir olur. Nitekim Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, haccın farzietini kastederek, her kim inkâr ederse, diye buyururken "Kefere" kelimesini kullanmıştır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu Âyet-i Kerîme'yi izah ederken şöyle buyurmuştur:

مَنْ مَلَكَ زَادًا وَرَاحِلَةً تُبَلِّغُهُ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ وَلَمْ يَحْجَّ فَلَا عَلَيْهِ أَنْ يَمُوتَ يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا وَذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ يَقُولُ (فِي كِتَابِهِ {وَبِاللَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا} (ت) عَنْ عَلِيٍّ

"Her kim kendisini Beytullah'a ulaştıracak binek ve azığa mâlik (haccetmeye kudreti) olduğu halde haccetmezse, ister Yahudi isterse Hristiyan olarak ölsün. Çünkü Allah'ı Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 97'de: "Kudreti olanların hac için orayı ziyaret etmeleri, Allah'ı Teâlâ'nın insanlar üzerindeki hakkıdır" buyurmuştur."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا يُوجِبُ الْحَجَّ قَالَ الزَّادُ وَالرَّاحِلَةُ (ت) عَنْ (ابن عمر)

Bir adam, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek: "Yâ Resûlallah! Haccı farz kılan şey nedir?" diye sordu. Buyurdu ki: "Azık ve binek (vâsita) imkânının bulunmasıdır."[3]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün hutbesinde bize şöyle hitap etti:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ فَرَضَ عَلَيْكُمُ الْحَجَّ فَحُجُّوا فَقَالَ رَجُلٌ أَكُلَّ عَامٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَسَكَتَ حَتَّى قَالَهَا ثَلَاثًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ قُلْتَ نَعَمْ لَوَجِبْتَ وَلَمَّا اسْتَطَعْتُمْ ثُمَّ قَالَ ذَرُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ فَإِنَّمَا هَلَاكٌ مَنِ كَانَ قَبْلَكُمْ بِكَثْرَةِ سُؤَالِهِمْ وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ فَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَدَعُوهُ (م ن ح م عن ابى هريرة)

"Ey insanlar! Allah'ı Teâlâ üzerinize haccı farz kıldı, haccedin" diye buyurunca, Adamın biri, "Her sene mi Yâ Resûlallah?" diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem sükût etti. O kişi aynı soruyu üçüncü kez tekrar sorunca, buyurdu ki: "Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, evet deseydim hac üzerinize her sene farz olacaktı. Üzerinize farz olsaydı, buna güç yetiremeyecektiniz. Ben sizi bıraktığım sürece siz de beni bırakın. Sizden öncekiler çok soru sormaları ve Peygamberlerine karşı muhalefet etmeleri sebebiyle helâk oldular. Ben size bir şeyi emrettiğim zaman gücünüz yettiği kadar tutun. Sizi bir şeyden nehyettiğim zaman da ondan sakının." [4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde şöyle buyurmuştur:

(تَعَجَّلُوا إِلَى الْحَجِّ يَغْنِي الْفَرِيضَةَ فَإِنَّ أَدَّكُمْ لَا يَذْرِي مَا يَغْرِضُ لَهُ (حم) عن ابن عباس)

"Farz olan haccı edâ etmekte acele edin. Zîrâ sizden birisi başına ne geleceğini bilemez." [5]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçen "Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, âlemlerden Ganî'dir" ifadesi; Allah'ı Teâlâ hac yapandan ve yapmayandan Ganî'dir. Yani kimsenin yaptığı ibâdetle muhtaç değildir, herkes ona muhtaçtır, demektir. Bu emir, Allah'ı Teâlâ'nın Mü'minlere bir rahmeti olup, onları günahlarından arındırmak ve sevâba nâil etmek içindir. Yoksa Allah'ı Teâlâ'nın kimsenin ibâdetine ihtiyacı yoktur, demektir.

[1] Sahih-i Müslim, Mesâcid 1; Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 10.

[2] Sünen-i Tirmizî, Hac 3.

[3] Sünen-i Tirmizî, Hac 4; Sünen-i İbn Mâce, Menâsik 6.

[4] Sahih-i Müslim, Hac 73 (412 Sünen-i Nesâî, Menasik'ul-Hac 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10199.

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2721.

(قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ (٩٨) قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ (تَصُدُّونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ تَبْغُونَهَا عِوَجًا وَأَنْتُمْ شُهَدَاءُ) وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (٩٩)

98-99. Ey Resûlüm! De ki: "Ey Ehl-i Kitap! Allah'ı Teâlâ'nın (Muhammed Aleyhisselâm'ın, Peygamberliğini gösteren) delillerini niçin inkâr ediyorsunuz? Halbuki Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınıza şahittir."* De ki: "Ey Ehl-i Kitap! İslâm'ın hak din olduğunu bildiğiniz halde, niçin Allah'ın yolunu eğri (hakkı bâtl) göstererek, îman edenleri Allah'ın yolundan çevirmeye çalışıyorsunuz? Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızdan gâfil değildir."

İzah: Ehl-i Kitap'tan birine, "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğini Allah'ı Teâlâ'dan size gönderilen kitaplarda buluyor musunuz?" diye sorulduğunda, "Hayır" derdi. Böylece kendi kitaplarında mevcut olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sıfatlarını saklamak sûretiyle insanları ona îman etmekten ve ona tâbi olmaktan alıkoyuyorlardı.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ (١٠٠) وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْتَصِم بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (١٠١) (

100-101. Ey îman edenler! Ehl-i Kitap'tan her hangi bir fırkaya itaat ederseniz, onlar sizi îmanınızdan sonra küfre döndürürler.* Nasıl îmandan sonra kâfir olursunuz? Halbuki size Allah'ın âyetleri okunuyor ve O'nun Resûlü de içinde bulunuyor. Her kim Allah'ın dîni olan İslâm'a tutunursa, şüphesiz dosdoğru yolu bulmuştur.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Nasıl îmandan sonra kâfir olursunuz? Halbuki size Allah'ın âyetleri okunuyor ve O'nun Resûlü de içinde bulunuyor" diye buyrulmaktadır. Peygamber Efendimizin zamanında Ashab-ı Kirâm, indirilen Kur'ân âyetlerini ve Resûlü Kirâm Efendimizin gösterdiği mûcizeleri gözleriyle görüp yakînen îman etmişler, İslâm'ı kabul edip ona sımsıkı tutunmuşlardır. Aynı şekilde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den sonra gelen ümmeti de onu görmediği halde, onun Peygamberliğine ve getirdiği dîne Ashâb-ı Kirâm'ın îman ettiği gibi îman etmiş ve o dîne sımsıkı tutunmuşlardır.

Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ شَيْءٍ أَعْجَبُ إِيْمَانًا؟ قِيلَ: الْمَلَائِكَةُ، قَالَ: كَيْفَ وَهُمْ فِي السَّمَاءِ يَرَوْنَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَرَوْنَ. قِيلَ: فَلَا نُبِيَّاءَ، قَالَ: كَيْفَ وَهُمْ يَأْتِيهِمُ الْوَحْيُ قَالُوا: فَنَحْنُ، قَالَ: كَيْفَ وَأَنْتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ، وَلَكِنْ قَوْمٌ يَأْتُونَ مِنْ بَعْدِي يُؤْمِنُونَ بِي وَلَمْ يَرَوْني، أُولَئِكَ أَعْجَبُ إِيْمَانًا، (وَأُولَئِكَ إِخْوَانِي، وَأَنْتُمْ أَصْحَابِي. (السيوطي، الدر المنثور عن أبي هريرة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Îman yönünden en güzel olan kimdir?" diye sorunca, "Meleklerdir" cevabı verildi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onlar, gökte sizin görmediğinizi Allah'ı Teâlâ kendilerine gösterdiği halde nasıl îman etmezler ki karşılığını verince, "O zaman Peygamberlerdir" denildi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onlara vahiy geldiği halde nasıl îman etmezler ki" diye buyurunca, "O zaman biziz" dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Allah'ın âyetleri size okunduğu, Allah'ın Resûlü aranızda olduğu halde nasıl îman etmezsiniz ki! Îman yönünden en güzel olanlar benden sonra gelecek ve beni görmeden îman edeceklerdir. Bu kişiler îman yönünden en güzel olanlardır. Onlar benim kardeşlerim, sizler ise arkadaşlarımsınız."[1]

Bu husus Avf b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de, şöyle geçmektedir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا لَيْتَنِي قَدْ لَقِيتُ إِخْوَانِي. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَسْنَا إِخْوَانَكَ وَأَصْحَابَكَ؟ قَالَ: بَلَى، وَلَكِنْ قَوْمًا يَجِئُونَ مِنْ بَعْدِكُمْ، يُؤْمِنُونَ بِي إِيْمَانَكُمْ، وَيُصَدِّقُونِي تَصْدِيقَكُمْ وَيَنْصُرُونِي (نَصْرَكُمْ، فَيَا لَيْتَنِي قَدْ لَقِيتُ إِخْوَانِي. (ابن أبي شيبه في مسنده عن عوف بن مالك

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Keşke kardeşlerimi görebilseydim" deyince, Sahâbe: "Yâ Resûlallah! Biz senin kardeşlerin ve arkadaşların değil miyiz?" diye sordular. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet öyle, ama sizden sonra gelecek, sizin îman ettiğiniz gibi bana îman edecek, sizin tasdik ettiğiniz gibi beni tasdik edecek, sizin bana yardım ettiğiniz gibi yardım edecek bir topluluk gelecektir. Keşke o kardeşlerimi görebilseydim" buyurdu.[2]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 1, s. 135.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 1, s. 135-136.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (۱۰۲)

102. Ey îman edenler! Allah'ı Teâlâ'dan nasıl korkmak gerekiyorsa öyle korkun ve ancak Müslümanlar olarak can verin.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ أَنْ يُطَاعَ فَلَا يُعْصَى وَيُذَكَّرَ فَلَا يُنْسَى (السيوطي، الدر المنثور عن ابن مسعود)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 102'yi okudu ve "Burada Allah'a itaat edip âsi olmamak, Allah'ı zikredip unutmamak kastedilmektedir" diye buyurdu.[1]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da bu Âyet-i Kerîme hakkında şöyle buyurmuştur: Bu durum Müslümanlara ağır gelmişti. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "O halde gücünüz yettiği kadar Allah'tan korkun..."[2] diye geçen Âyet-i Kerîme'yi indirdi.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 3, s. 619.

[2] Sûre-i Teğâbün, Âyet 16.

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ)
فَاصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ
((۱۰۳)

103. Hepiniz Allah'ın ipine (İslâm Dîni'ne) sımsıkı sarılın. Fırkalara bölünerek haktan ayrılmayın. Allah'ı Teâlâ'nın size ihsan buyurduğu nîmeti düşünün. Siz birbirinize düşman olduğunuz zaman, Allah'ı Teâlâ kalplerinizi birleştirdi ve bu birleştirme nîmeti ile birbirinize kardeş oldunuz. Siz (küfrünüz sebebiyle) Cehennem çukuru kenarında olduğunuz vakit, (Hidâyet-i İslâm ile) Allah'ı Teâlâ sizi o çukura düşmekten kurtardı. İşte Allah'ı Teâlâ, âyetlerini size böyle beyan eder ki, hidâyette sâbit olasınız.

İzah: Âlimler, bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Allah'ın ipinden" maksadın, İslâm Dîni olduğunu beyan ederek dîni, ip ile tâbir etmişlerdir. Sahâbe-i Kirâm'dan Abdullah b. Mes'ud Radiyallâhu anhu da bu ifadeye; İslâm topluluğudur, diye mânâ vermiştir.

Bu husus Sûre-i Şûrâ, Âyet 13'te şöyle geçmektedir:

"Dîne sağlam bir şekilde sarılın ve onda ayrılığa düşmeyin" diye Nûh'a emrettiğini, Sana vahyettiğimizi, İbrâhim'e, Mûsâ'ya ve İsâ'ya emrettiğimizi size de din kıldı...

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ يَرْضَى لَكُمْ ثَلَاثًا وَيَسْخَطُ لَكُمْ ثَلَاثًا يَرْضَى لَكُمْ أَنْ تَعْبُدُوهُ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَأَنْ تَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَأَنْ تَتَّصِحُوا مَنْ وَلَّاهُ اللَّهُ أَمْرَكُمْ وَيَسْخَطُ لَكُمْ قِيلَ وَقَالَ وَإِضَاعَةَ الْمَالِ وَكَثْرَةَ
(السُّؤَالِ (م حم عن ابى هريرة

"Allah'ı Teâlâ, üç şeyden dolayı sizden râzı olur, üç şeyden dolayı da size gazap eder: Allah'a kulluk edip, O'na hiçbir şeyi ortak koşmama-nızdan, topluca Allah'ın ipine sarılıp tefrikaya düşmemenizden ve Allah'ı Teâlâ'nın, sizin başınıza getirdiği yöneticilere nasihatle bulunmanızdan hoşnut olur. Dedikodu yapmanıza, malınızı boşa harcamanıza ve çok soru sormanıza da gazap eder." [1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Siz birbirinize düşman olduğunuz zaman, Allah'ı Teâlâ kalplerinizi birleştirdi ve bu birleştirme nîmeti ile birbirinize kardeş oldunuz" diye geçen ifadeyle; Medîne'deki Evs ve Hazreç kabileleri kastedilmektedir. Bu

kabileler birbirlerine düşman idi. Bunlar İslâm ile müşerref olunca, düşmanlık gitmiş ve kardeş olmuşlardır.

Bunların ilk Müslüman oluşunu, İbn-i İshâk özetle şöyle anlatır:

Aziz ve Celil olan Allah, dînini açığa çıkarmayı, Peygamberini aziz kılmayı ve vaadini yerine getirmeyi dileyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ensârla karşılaştığı dönemde Mekke’de, dışardan gelen insanlara dîni tebliğ etmeye başladı. Her mevsimde yaptığı gibi, Ensâr ile görüştüğü mevsimde de Arap kabilelerini dîne dâvet etti. O, Akabe mevkiinde bulunurken Hazreç Kabilesi’nden, Allah’ın kendileri için hayır dilediği bir toplulukla karşılaştı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara: "Sizler kimlersiniz?" diye sordu. Onlar da: "Bizler, Hazreç kabilesinden bir topluluğuz" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Sizler, Yahudilerle anlaşması bulunan kimselerden misiniz?" diye sordu. Onlar da: "Evet" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Oturmaz mısınız? Sizinle biraz konuşalım" dedi. Onlar da: "Evet, olur" dediler. Resûlullah ile birlikte oturdular. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onları, Aziz ve Celil olan Allah’ın birliğine dâvet etti. Onlara İslâm’ı teklif etti ve Kur’ân okudu. Allah’u Teâlâ’nın, onların İslâm’a girmeleri için sebep kıldığı meselelerden biri de şuydu:

Hazreçliler memleketlerinde Yahudilerle birlikte yaşıyorlardı. Yahudiler, kitap ehli ve bilgi sahibiydiler. Hazreçliler ise Allah’a ortak koşan ve putlara tapan kimselerdi. Bunlar memleketlerinde, Yahudilere gâlip durumdaydılar. Aralarında bir olay çıktığında, Yahudiler onları tehdit ederek şöyle diyorlardı: "Şüphesiz ki pek yakında bir Peygamber gönderilecek, onun zamanı gelmiştir. Biz ona tâbi olacağız. Onunla birlikte sizleri Âd kavminin toplu bir şekilde helâk olduğu gibi, biz de sizi öldüreceğiz."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu topluluğa konuşup, onları İslâm’a dâvet edince, onlar birbirlerine şöyle demişlerdi: "Ey kavim! Vallâhi, sizler biliyorsunuz ki, işte bu Yahudilerin sizi kendisiyle tehdit ettikleri Peygamberdir. Buna sizden önce Yahudiler îman etmiş olmasınlar." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in dâvetini kabul ettiler. Onu tasdik ettiler ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in kendilerine teklif ettiği İslâm’ı kabullendiler. Ve şöyle dediler:

"Biz, geride öyle bir kavim bıraktık ki onların arasındaki düşmanlık ve kötülük

hiçbir kavmin arasında yoktur. Umulur ki, senin sayende Allah’u Teâlâ onları birleştirir. Şimdi biz, onların yanına döneceğiz. Onları senin emrine çağıracağız ve senin dâvetinle kabul ettiğimiz bu dîni onlara da arz edeceğiz. Şâyet onlar da bu din üzerinde birleşecek olurlarsa artık senden daha güçlü bir kimse olamaz.”

Bundan sonra Hazreçliler, Mü’min olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanından ayrılıp gittiler. Onlar altı kişiydiler. Bunlar Medîne’ye gidip kavimlerinin yanına varınca onlara Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i anlattılar ve kendilerini İslâm’a dâvet ettiler. Böylece aralarında İslâm yayılmaya başladı. Öyle ki, Ensârın evlerinden hiçbir ev kalmadı ki, orada Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den bahsedilmiş olmasın.

Ertesi yıl olunca aynı mevsimde Ensârdan on iki kişi geldi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile "Akabe" denen yerde buluştular. Burada birinci Akabe biatını yaptılar. Medîneli Ensâr, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile "Kadınların biati" diye adlandırılan bir biatta bulundular. Bu da Müslümanlara henüz savaşın farz kılınmadığı bir zamanda idi.

Yine bu Âyet-i Kerîme, Müslümanların birlik ve beraberlik içinde olmaları lâzım geldiğini emretmekte ve parçalanmayı, çeşitli fırkalara bölünmeyi yasaklamaktadır.

Bu hususta Arfece İbn-i Şurayh el-Eşcaiy Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif’i nakletmiştir:

رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمَنْبَرِ يَخْطُبُ النَّاسَ فَقَالَ إِنَّهُ سَيَكُونُ بَعْدِي هَنَاتٌ وَهَنَاتٌ فَمَنْ رَأَيْتُمُوهُ فَارْقَ الْجَمَاعَةَ أَوْ يُرِيدُ يُفَرِّقُ أَمْرَ أُمَّةٍ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَائِنًا مَنْ كَانَ فَأَقْتُلُوهُ فَإِنَّ يَدَ اللَّهِ (عَلَى الْجَمَاعَةِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ مَعَ مَنْ فَارَقَ الْجَمَاعَةَ يَرْكُضُ) (ن) عن عرفة بن شريح الأشجعي

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i minber üzerinde insanlara şöyle hitap ederken gördüm: "Benden sonra fitne ve fesat olacaktır. Kimin cemaatten (Ehl-i Sünnet toplumundan) ayrıldığını ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ümmetinin işlerini karıştırdığını görürseniz onu öldürün; o şahıs kim olursa olsun. Zîrâ Allah’ın yardımı cemaatle birlikte olanlaradır. Cemaatten ayrılan kişi ile de şeytan beraber koşar." [2]

Ehl-i Sünnet hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً قَالُوا وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مَا أَنَا (عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي) (ت عبد الله بن عمرو)

"Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılır. Bunlardan bir fırka hâriç hepsi Cehennemde olacaktır." "O kurtulan fırka kimdir Yâ Resûlallah?" dediler. Buyurdu ki: "Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır." [3]

İşte Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbının yolu üzerinde olan Ehl-i Sünnet toplumdur. Bunlar da Hanefi, Mâliki, Şâfii ve Hanbeli Mezhepleridir. Bu konu hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i En'âm, Âyet 159 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Akdiyye 5 (10 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8444.

[2] Sünen-i Nesâî, Tahrim'ud-Dem 6.

[3] Sünen-i Tirmizî, İman 18; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 17. Bu Hadis-i Şerif'in metni, bir diğer rivâyette de şöyle geçmektedir:

سَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي ثَلَاثٌ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا وَاحِدَةً مِنْ وَاحِدَةٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: مَا أَنَا عَلَيْهِ (İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 6, s. 118).

(وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (١٠٤))

104. Sizden, insanları hayra dâvet eden ve iyiliği emredip kötülükten nehyetmek ile meşgul olan bir topluluk bulunsun. Felâha erenler de ancak onlardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Hz. Ebû Câfer el-Bâkır'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَرَأَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: {وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ} ثُمَّ قَالَ: الْخَيْرُ اتِّبَاعُ الْقُرْآنِ (وَسُنَّتِي) (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن أبي جعفر الباقر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Sizden, insanları hayra dâvet eden ve iyiliği emredip kötülükten nehyetmek ile meşgul olan bir topluluk bulunsun..." diye geçen âyeti okudu ve sonra şöyle buyurdu: "Hayır; Kur'ân'a ve benim sünnetime uymaktır." [1] İşte hayra dâvet etmekten maksat, Kur'ân-ı Kerîm'e ve Sünnet-i Resûlullah'a uymak ve bu hususta insanları ayıktırmaktır.

İyiliği emredip kötülükten nehyetmek ile ilgili olarak çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

مَا مِنْ نَبِيٍّ بَعَثَهُ اللَّهُ فِي أُمَّةٍ قَبْلِي إِلَّا كَانَ لَهُ مِنْ أُمَّتِهِ حَوَارِيُونَ وَأَصْحَابٌ يَأْخُذُونَ بِسُنَّتِهِ وَيَقْتَدُونَ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِنَّهَا تَخْلُفُ مِنْ بَعْدِهِمْ خُلُوفٌ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ وَيَفْعَلُونَ مَا لَا يُؤْمَرُونَ فَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِيَدِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِلِسَانِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِقَلْبِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَيْسَ وَرَاءَ ذَلِكَ مِنَ الْإِيمَانِ حَبَّةُ خَرْدَلٍ (م عن عبد الله بن مسعود)

"Allah'ı Teâlâ'nın benden evvelki ümmetlere gönderdiği her Peygamberin kendi ümmetinden sünnetini alan ve emirlerine uyan muhakkak birtakım Havârilere ve Sahâbîlere vardır. Sonra onların ardından yapamayacakları şeyleri söyleyen ve emrolunmadıkları işleri yapan birtakım nesiller zuhur eder. İşte kim bunlara karşı eliyle mücâhede ederse, o bir Mü'mindir. Onlara karşı kim diliyle mücâhede ederse, o da Mü'mindir, onlara karşı, kim kalbiyle mücâhede yaparsa o da Mü'mindir. Fakat bunun ötesinde olan kimsenin, îmandan bir hardal danesi de yoktur." [2]

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيُوشِكَنَّ اللَّهُ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عِقَابًا مِنْ عِنْدِهِ ثُمَّ لَنَنْدَغَنَّ عَنْهُ فَلَا يَسْتَجِيبُ لَكُمْ (حم ت عن حذيفة بن اليمان)

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki, ya iyiliği emredip kötülükten nehyedersiniz ya da Allah'ı Teâlâ, katından sizin üzerinize bir cezâ gönderir, sonra onun kaldırılması için Allah'ı Teâlâ'ya duâ ederseniz de duânızı kabul etmez." [3]

مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ (م ت ن عن أبي سعيد)

"Kim bir kötülüğü (şer'an yapılması câiz görülmeyen bir şeyi) görüp de onu eliyle değiştirmeye gücü yeterse değiştirsin. Ona gücü yetmezse diliyle uyarın, ona da gücü yetmezse kalbiyle buğzetsin ki, bu da îmanın en zayıf derecesidir." [4]

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُخْرِجَنَّ مِنْ أُمَّتِي مِنْ قُبُورِهِمْ فِي صُورَةِ الْقَرْدَةِ وَالْخَنَازِيرِ بِمُدْهَانَتِهِمْ فِي الْمَعَاصِي وَكَفَّهِمْ (عَنْ النَّهْثِيِّ وَهُمْ يَسْتَطِيعُونَ) (أبو نعيم عن عبد الرحمن)

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, mâsiyetlere karşı göz yumdukları ve güçleri yettiği halde iyiliği emredip kötülükten nehyetmek

görevini yapmadıkları için, ümmetimden bâzıları kabir-lerinden maymun ve hınzır sûretinde çıkacaktır.”[5]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 2, s. 91.

[2] Sahih-i Müslim, İman 20 (80).

[3] Sünen-i Tirmizî, Fiten 9; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22212.

[4] Sahih-i Müslim, İman 20 (78).

[5] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 456/8.

(وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (۱۰۵)

105. Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra, ihtilaf ederek fırkalara ayrılanlar gibi olmayın. İşte onlar için büyük bir azap vardır.

İzah: Allah’u Teâlâ, dinlerini tahrif ederek fırkalara ayrılan Yahudiler ve Hristiyanlar gibi olmayın, diyerek Müslümanları uyarmaktadır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem âhir zamanda, aynı Ehl-i Kitab’ın yaptığı gibi, kendi menfaatleri için Kur’ân-ı Kerîm’e yanlış mânâ vererek tahrif etmek isteyecek bir zümrenin çıkacağını haber vermektedir. Bu Hadis-i Şerif’lerden bâzıları şöyledir:

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ فِي أُمَّتِي قَوْمًا يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ يَنْتُرُونَهُ نَتْرَ الدَّقْلِ يَتَأَوَّلُونَهُ عَلَى غَيْرِ تَأْوِيلِهِ (ابن جرير عن حذيفة

”Ümmetimden bir kavim olur. Onlar Kur’ân’ı okurlar da onu kötü ve kuru hurma gibi dağıtırlar ve Kur’ân’ı te’vîli mümkün olmayan tam tersi mânâlarla te’vîl ederler (mânâ verirler).”[1]

Hüzeyfe Radiyallâhu anhu’dan merfu olarak nakledilen bir Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

قَوْمٌ يَكُونُونَ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ يَنْتُرُونَهُ نَتْرَ الدَّقْلِ لَا يُجَاوِزُ تَرَاقِيهِمْ تَسْبِيقُ قِرَائَتِهِمْ إِيْمَانِهِمْ (ابن جرير عن حذيفة

"Bu ümmet içinde bir kavim olacak ki, onlar Kur'ân'ı okurlar. Ama onu kötü ve kuru hurma gibi dağıtırlar, Kur'ân onların boğazlarından öteye geçmez ve onların okuyuşları, îmanlarını geçer; yani îmandan çıkarlar." [2]

Halbuki Kur'ân-ı Kerîm'in âyetleri birbirine uygun gelir. Bu hususta Amr ibn-i Şuayb Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَمِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْمًا يَنْدَارُونَ فَقَالَ إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِهَذَا ضَرَبُوا كِتَابَ اللَّهِ بَعْضُهُ بِبَعْضٍ وَإِنَّمَا نَزَلَ كِتَابُ اللَّهِ يُصَدِّقُ بَعْضُهُ بَعْضًا فَلَا تُكَذِّبُوا بَعْضُهُ بِبَعْضٍ فَمَا عَلِمْتُمْ مِنْهُ فَقُولُوا وَمَا جَهَلْتُمْ (فَكَلُّوهُ إِلَى عَالِمِهِ) (حم عمرو بن شعيب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem münâkaşa eden bir grup gördü ve buyurdu ki: "Sizden öncekiler bu yüzden helâk oldu. Allah'ın kitabının bir kısmını diğer bir kısmıyla çatıştır gördüler. Halbuki Allah'ın kitabının bir bölümü diğer bir bölümünü doğrular mâhiyette indirilmiştir. Bir kısmını diğer bir kısmına dayanarak yalanlamayın. Ondan bildiğinizi söyleyin, bilmediğinizi de onu bilenlere bırakın." [3]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ فَسَّرَ الْقُرْآنَ بِرَأْيِهِ فَلْيَنْتَبِهْ مَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ) (ت عن ابن عباس)

"Her kim Kur'ân'a (gerçek mânâsını bildiği halde) kendi görüşüne göre mânâ verirse, Cehennemdeki yerine hazırlansın." [4]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31581.

[2] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31582.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6453.

[4] Sünen-i Tirmizî, Tesir'ul-Kur'ân 1; İmam Gazâlî, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 1, s. 98.

يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (١٠٦) وَأَمَّا الَّذِينَ ابْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ فَفِي رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (١٠٧) تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعَالَمِينَ (١٠٨) وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ (١٠٩)

106-109. Bâzı yüzlerin ak, bâzı yüzlerin de karardığı gün gelir. O gün yüzleri kararanlara: "İman ettikten sonra kâfir mi oldunuz? O halde yaptığınız küfür sebebiyle tadın azâbı" denilir.* O gün yüzleri ak olanlar, Allah'ı Teâlâ'nın rahmetindedirler ve Cennette ebedî kalırlar.* İşte bunlar, Allah'ın âyetleridir. Onları sana hak olarak okuyoruz. Allah'ı Teâlâ hiç kimseye haksızlık etmez.* Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ındır. İşlerin hepsi O'na döndürülecektir.

İzah: Bu âyetlerde geçtiği üzere îmanı veya küfrü seçmek insanın kendi irâdesindedir. Bu sebepten Ehl-i Sünnet ulemâsı der ki: "Kul kesb eder, Allah'ı Teâlâ da yaratır." Yani insan günah veya sevap, îman veya küfür yolu olan bir şeyi yapmaya yönelir ve kesin olarak niyetine alırsa, işte o zaman Allah'ı Teâlâ, onun niyetine göre yaratır.

Bu hususta Sultan-ı Enbiyâ Efendimiz şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى أَجْسَادِكُمْ وَلَا إِلَى صُورِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ) (خ م عن ابو هريرة)

"Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, sizin cesetlerinize, sûretlerinize ve amellerinize bakmaz. Lâkin kalplerinize bakar."[1]

Kalbin fikri ne ise, zikri de o olur. Hulasa şudur: Kulun kalbinde; fikri, niyeti, maksadı ne ise ona göre dünyâda ve âhirette nasip alması olur. Allah'ı Teâlâ ona göre hesap eder. Dünyâda hâli, kazancı ona göre olur. Âhirette hiçbir itiraz kalmaz. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 284'ün izahına bakınız.

Yine Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 106-107'de: Bâzı yüzlerin ak, bâzı yüzlerin de karardığı gün gelir. O gün yüzleri kararanlara: "İman ettikten sonra kâfir mi oldunuz? O halde yaptığınız küfür sebebiyle tadın azâbı" denilir.* O gün yüzleri ak olanlar, Allah'ı Teâlâ'nın rahmetindedirler ve Cennette ebedî kalırlar, diye buyrulmaktadır.

Übeyy b. Kâ'b Radiyallâhu anhu'ya göre, âhirette yüzleri ak olacak insanlardan maksat, Mü'minler, yüzleri kararacak olan insanlardan maksat ise kâfirlerdir. Kâfirlere, "İman ettikten sonra inkâr mı ettiniz?" denmesinin sebebi, onların, Âdem Aleyhisselâm'ın sulbünden zerrecikler hâlinde çıkarıldıklarında, îman ettiklerini söylemeleri, doğup dünyâya geldikten sonra da kâfir olmalarındandır.

Zîrâ Âyet-i Kerîme'nin, âhirette bütün insanları iki sınıfa ayırdığını, bunlardan yüzleri ak olanların Mü'minler olduğuna göre, yüzleri kararanların da kâfirler olduğu âşikârdır.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da bu Âyet-i Kerîme'yi açıklarken şöyle buyurmuştur:

"Yüzleri ak olanlardan maksat, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'tır, yüzleri kara olanlardan maksat ise, bid'at ve dalâlet ehlidir."[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Edeb, 63, Nikâh 45; Sahih-i Müslim, Birr 10 (33 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1601.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 3, s. 633-634.

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ (لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ) (١١٠)

110. Ey Mü'minler! Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten nehyeder ve Allah'a îman edersiniz. Ehl-i Kitap da îman etselerdi, elbette kendileri için hayırlı olurdu. Lâkin onlardan bir kısmı îman ettiler, çoğu ise îman etmeyerek kâfir kaldılar.

İzah: "Ey Mü'minler! Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz... " diye başlayan bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّكُمْ تَتِمُّونَ سَبْعِينَ أُمَّةً أَنْتُمْ خَيْرُهَا وَأَكْرَمُهَا عَلَى اللَّهِ) (ه ت عن بهز بن حكيم عن أبيه عن جده)

"Sizler yetmişinci ümmeti tamamlıyorsunuz. Üstelik Allah katında en hayırlı ve en değerli ümmet de sizsiniz."[1]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ فَضَّلَنِي عَلَى الْأَنْبِيَاءِ أَوْ قَالَ أُمَّتِي عَلَى الْأُمَمِ وَأَحَلَّ لِي الْغَنَائِمَ) (ت عن أبي امامة)

"Allah'u Teâlâ, beni diğer Peygamberlerden, ümmetimi de diğer ümmetlerden üstün kıldı ve bizim için ganîmetleri helâl kıldı."[2]

لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ الْعَرْشَ كَتَبَ عَلَيْهِ بِقَلَمٍ مِنْ نُورٍ طَوِيلٍ الْقَلَمَ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ (رَسُولُ اللَّهِ بِهِ أَخَذَ وَبِهِ أُعْطِيَ وَأَمَّتُهُ أَفْضَلُ الْأُمَمِ وَأَفْضَلُهَا أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ) (الرافعي عن سلمان)

"Allah'ı Teâlâ, Arşı yarattığı zaman uzunluğu doğu ile batı arası kadar olan nûrdan bir kalemle üzerine şunu yazdı: Lâ ilâhe illallâh Muhammed'un Resûlullâh. Onunla alır. Onunla veririm. Onun ümmeti, ümmetlerin en üstünüdür. Ümmetinin efdali de Ebû Bekir es-Sıddîk'tir."[3]

Ayrıca bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ açık bir şekilde; eğer Ehl-i Kitap, Mü'minlerin îman ettiği gibi îman etmezlerse kâfir olurlar, diye buyurmaktadır. Bu sebeple her kim ki, Allah'a ve Resûlu Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Mü'minlerin îman ettiği gibi îman etmezse, ister Yahudi olsun ister Hristiyan olsun veya hangi din üzere olursa olsun o kimseler kâfirdir ve ebedî Cehennemlidir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة)

"Muhammed'in nefisini kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinde olacaktır."[4]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 4; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6852.

[2] Sünen-i Tirmizî, Siyer 5.

[3] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 352/7; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 32581.

[4] Sahih-i Müslim, İman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

لَنْ يَضُرُّوَكُمْ إِلَّا أَذًى وَإِنْ يُفَاتِلُوكُمْ يُؤَلُّوْكُمْ الْأَدْبَارُ ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ (١١١) ضَرَبْتُ عَلَيْهِمُ الدَّلَّةَ آيْنَ مَا تَقِفُوا إِلَّا بِحَبْلٍ مِنَ اللَّهِ وَحَبْلٍ مِنَ النَّاسِ وَبِأَوْ بَعْضٍ مِنَ اللَّهِ وَضَرَبْتُ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةَ ذَلِكَ بَأَنَّهُمْ كَانُوا (يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ) (١١٢)

111-112. Ey Mü'minler! Yahudiler, size eziyetten başka bir zarar veremezler. Sizinle savaşırlarsa, arkalarını dönüp kaçarlar. Sonra onlara yardım da edilmez.*

Onlar her nerede olsalar, zillet içinde olmaya mahkûmdurlar. Allah'ı Teâlâ'nın ve Mü'minlerin himâyesine girerlerse, ancak bu zillet durumundan kurtulabilirler. Allah'a isyan edip hudûdu ahkâmını çiğnediler. Bu sebeple Allah'ın âyetlerini inkâr ettikleri ve haksız yere Peygamberleri öldürdükleri için Allah'ın gazabına müstehak oldular ve üzerlerine miskinlik yapıldı.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Yahudiler için: "Onlar her nerede olsalar, zillet içinde olmaya mahkûmdurlar" diye buyurmaktadır. Yine Yahudiler hakkında Sûre-i A'râf, Âyet 167'de Allah'ı Teâlâ: "Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, senin Rabbin, kıyâmet gününe kadar Yahudilere şiddetli azap edecek kimseler göndereceğini yeminle bildirdi..." diye buyurmaktadır. Tarihe bakıldığında, Yahudilerin farklı zamanlarda diğer insanlar tarafından devamlı cezâlandırıldıkları ve böylece zelil duruma düştükleri görülmektedir.

Allah'ı Teâlâ, Yahudileri birçok defâ zelil etmiş ve etmeye de devam edecektir. Meselâ: Allah'ı Teâlâ, Buhtunnasr'ı ve Roma krallarını, onların üzerine göndermiş ve onlar da binlerce Yahudiyi öldürmüştür. Sonra İslâm Dini gelmiş, Müslümanların dâvetlerini kabul etmemeleri sebebiyle yine o perişanlıkları devam etmiştir. Daha sonra İspanyollar tarafından öldürülen ve sürgün edilen Yahudiler, ancak Osmanlı Devleti'ne sığınarak kurtulabilmişlerdir. Yine ikinci dünyâ savaşında Almanlar tarafından da bunlar öldürülmüş ve zelil duruma düşürülmüştür.

Yahudilerin yeryüzünde ara ara zâlimce bir güç elde etmiş olmalarının bir önemi yoktur. Sonuçta Allah'ı Teâlâ bunları hep hor, hakir ve zelil bir duruma düşmeye mahkûm etmiştir. Allah'ın hükmü kesinlikle yerini bulur. Çünkü bunlar, Allah'ın gazabına uğramış bir topluluktur. Diğer bir Âyet-i Kerîme'de de Yahudiler için: "Böylece onlara, zillet ve yoksulluk vuruldu. Onlar, Allah'ın gazabına uğradılar"[1] diye buyrulmuştur.

Âhir zamanda İsa Aleyhisselâm yeryüzüne indiğinde, bunların zelil duruma düşeceğini, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle haber vermiştir:

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُقَاتِلَ الْمُسْلِمُونَ الْيَهُودَ فَيَقْتُلُهُمُ الْمُسْلِمُونَ حَتَّى يَخْتَبِيَ الْيَهُودِيُّ مِنْ وَرَاءِ الْحَجَرِ وَالشَّجَرِ فَيَقُولُ الْحَجَرُ أَوْ الشَّجَرُ يَا مُسْلِمُ يَا عَبْدَ اللَّهِ هَذَا يَهُودِيٌّ خَلْفِي فَتَعَالَ فَاقْتُلْهُ إِلَّا الْغَرْقَدَ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرِ (الْيَهُودِ) م عن أبي هريرة

Müslümanlar, Yahudilerle savaşmadıkça kıyâmet kopmayacaktır. Müslümanlar

onları öldüreceklerdir. Öyle ki Yahudiler, taşların ve ağaçların arkasında saklanacaklar. Fakat o taş veya ağaç, o zaman, "Ey Müslüman, Ey Allah'ın kulu! Bu Yahudi benim arkamda, gel onu öldür" diyecek. Ancak garkat ağacı hâriç. Çünkü bu, Yahudi ağacıdır.[2]

Bu husus bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

(لَنْقَاتِلَنَّ الْيَهُودَ فَلَنْقُتِلُنَّهُمْ حَتَّى يَقُولَ الْحَجَرُ يَا مُسْلِمُ هَذَا يَهُودِيٌّ فَتَعَالَ فَاقْتُلْهُ (خ) عن ابن عمر

Siz, muhakkak Yahudilerle savaşacak ve onları öldüreceksiniz. Öyle ki, o zaman bir taş: "Ey Müslüman! Bu Yahudi arkama saklandı, gel ve onu öldür" der.[3]

[1] Sûre-i Bakara, Âyet 61.

[2] Sahih-i Müslim, Fiten 18 (83).

[3] Sahih-i Buhârî, Cihat 94, Sahih-i Müslim, Fiten 18 (83 Sünen-i Tirmizî, Fiten 56, (2237).

لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ أَنْاءَ اللَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ (١١٣) يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ (وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ ((١١٤) وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكْفَرُوهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ (١١٥)

113-115. Ehl-i Kitab'ın hepsi aynı değildir (bir kısmı Müslüman, diğerleri gayr-i müslimdir). Onlardan bir cemaat vardır ki, istikâmet üzeredirler. Onlar, geceleri Allah'ın âyetlerini okurlar ve namaz kılarlar.* Onlar, Allah'a ve âhiret gününe îman ederler. İyiliği emrederler ve kötülükten de nehyederler. Hayır işlerinde koşuşurlar. İşte onlar sâlihlerdendir.* Onlar, hayırdan her ne yaparlarsa, elbette mükâfatları tam olarak verilecektir. Allah'ı Teâlâ, takvâ sahiplerini hakkıyla bilendir.

İzah: Bu âyetlerde de, Ehl-i Kitap'tan İslâmiyeti kabul ederek sâlih amelde bulunanlara verilecek olan mükâfatlar anlatılmaktadır. Nitekim bu âyetler ile ilgili İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

لَمَّا أَسْلَمَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ وَتَغَلَّبَ بَنُ سَعْيَةَ وَأَسَدُ بْنُ عُبَيْدٍ وَمَنْ أَسْلَمَ مِنْ يَهُودَ فَأَمَّنُوا وَصَدَّقُوا وَرَغِبُوا فِي الْإِسْلَامِ، قَالَتْ أَحْيَارُ يَهُودَ أَهْلُ الْكُفْرِ مَا آمَنَ بِمُحَمَّدٍ وَلَا تَبِعَهُ إِلَّا شِرَارُنَا وَلَوْ كَانُوا مِنْ خِيَارِنَا مَا تَرَكَوْا دِينَ آبَائِهِمْ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي ذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِمْ {لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ} إِلَى قَوْلِهِ: {مِنَ الصَّالِحِينَ} ((طب عن ابن عباس

Abdullah b. Selam, Sa'lebe b. Sa'ye, Üseyd b. Sa'ye, Es'ad b. Ubeyd ve Yahudilerden bir kısım kişiler Müslüman olup, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i tasdik edip îman ettikleri için onlara, kâfirlerden olan Yahudi hahamlarının: "Muhammed'e ancak bizim şerhlerimiz îman etmiştir. Eğer onlar, bizim hayırlılarımızdan olsaydılar, elbette atalarının dînini terk etmezlerdi" demeleri üzerine Allah'ı Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 113-114'ü indirmiştir.[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1372; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6854.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (١١٦) مَثَلٌ مَا يُنْفِقُونَ فِي هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَأَهْلَكَتْهُ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ أَنْفُسُهُمْ يَظْلِمُونَ (١١٧)

116-117. Kâfir olanların ne malları, ne de evlatları kendilerini Allah'ın azâbından kurtaramaz. Onlar, Cehennem ehlidirler ve orada ebedî olarak kalacaklardır.* Onların dünyâ hayatında infak ettikleri şeyler, küfür ve mâsiyet ile nefislerine zulmedenlerin çok soğuk bir rüzgâr isâbetiyle telef olan ekinlerine benzer. Allah'ı Teâlâ onlara zulmetmedi. Lâkin onlar kendi nefislerine zulmettiler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de, küfürde ısrar edenlerin dünyâdayken infak ettikleri ve yaptıkları iyiliklerin Allah katında hiçbir öneminin olmadığı misâlle anlatılmış ve soğuk bir rüzgârla kuruyan ekinin hâline benzetil-miştir. Âyet'in devamında da Allah'ı Teâlâ onlara zulmetmedi, lâkin onlar kendi nefislerine zulmettiler, diye buyurmaktadır. Yapmış oldukları bu iyiliklerin karşılığını âhirette göremeyeceklerdir. Bundan dolayı bir haksızlığa uğramadılar. Bunlar, dünyâdayken nefislerine hoş geldiği için küfrü seçip Allah'ın emirlerine karşı geldiler. Allah'ı Teâlâ da bu sebeple onların yaptığı hiçbir iyiliği sevap ile mükâfatlandırmadı. Böylece küfrü seçerek kendi kendilerine zarar verdiler.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ (١١٨) (أَفَوَاهِهِمْ وَمَا تَخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ

118. Ey îman edenler! Müslümanlardan başkasını dost edinmeyin. Müslüman olmayanlar, sizin için fesat yapmakta kusur etmezler ve size sıkıntı verecek şeylerin isâbet etmesini temenni ederler. Kinleri ağızlarından dökülür. Kalplerinde gizledikleri kin ise daha büyüktür. Eğer aklederseniz, sizin için

âyetlerimizi açıkça beyan ettik.

İzah: Kâfirlerin dost edinilmemesi hakkında Allah’u Teâlâ Sûre-i Mâide, Âyet 51’de de şöyle buyurmaktadır:

"Ey îman edenler! Yahudi ve Hristiyanları dost edinmeyin. Çünkü onlar birbirlerinin dostlarıdır. Sizden kim onları dost edinirse, muhakkak o da onlardandır. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, o zâlimler olan kavme hidâyet etmez."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدَكُمْ مَنْ يُخَالِلُ (حم هب ك عن ابى هريرة

"Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin."
"[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ كَثُرَ سَوَادُ قَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ وَمَنْ رَضِيَ عَمَلَ قَوْمٍ كَانَ شَرِيكًا مِنْ عَمَلِهِ (ع الديلمي عن ابن مسعود

"Her kim bir cemaatin kalabalığını artırırsa, o kimse onlardandır. Ve her kim bir kavmin yaptıklarından râzı ve memnun olursa, o işi yapanların ortağı olur."[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 441/4.

هَآ أَنْتُمْ أَوْلَآءِ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ وَإِذَا لَقُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْأَنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِ قُلْ مُؤْمِنُوا بِغَيْظِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (١١٩) إِنْ تَمَسَسَكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِنْ تُصِيبَكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ (١٢٠)

119-120. Ey Mü’minler! İşte siz onları seversiniz, onlar ise sizi sevmezler. Ve siz kitapların hepsine îman edersiniz. Onlar sizinle karşılaştıkları zaman, "Îman ettik" derler. Sizden ayrıldıkları zaman da, sizin aleyhinize olan öfkelerinden dolayı parmaklarını ısırırlar. Ey Resûlüm! Onlara: "Öfkenizle ölün" de. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, kalplerde olanı hakkıyla bilir.* Size bir iyilik dokunursa, bu onları mahzun eder. Size bir felâket gelirse, onunla sevinirler. Onların bu

düşmanlıklarına karşı sabreder ve Allah'ın nehyettikleri şeylerden sakınırsanız, onların hileleri size aslâ zarar vermez. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, onların yaptıklarını kuşatır.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu âyetlerde, Mü'minlerle kâfirlerin birbirlerine karşı olan davranışlarını ve duygularını beyan etmektedir. Mü'minler, kâfirlere karşı iyi niyetli ve acıma duygusuna sahip iken kâfirler Mü'minlere karşı katı kalpli ve kindardırlar. Bu hususta Katâde Hazretleri diyor ki:

- Allah'a yemin olsun ki Mü'min olan insan, münâfığı hoş görür, onu barındırır, ona merhamet eder. Şâyet münâfık, Mü'minin sahip olduğu şeye sahip olsa, Mü'minlerin kökünü kurutur.

وَإِذْ عَدُوَّتْ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (١٢١) إِذْ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ (تَفْشَلَا وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ) (١٢٢)

121-122. Ey Resûlüm! Mü'minlere hatırlat o vakti ki, o zaman sen ailenden ayrıldın ve savaş esnasında (Uhud'da) muhafaza etmeleri için Mü'minlere yerler gösterdin. Allah'ı Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.* O zaman sizden iki taife, neredeyse harpten korkarak çekilmek istemişti. Halbuki onların yardımcısı Allah'ı Teâlâ idi. Mü'minler, ancak Allah'a tevekkül etsinler!

İzah: Bu iki Âyet-i Kerîme, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ ve daha birçok ulemâdan nakledildiği üzere, Uhud Harbi'ni anlatmaktadır. Harp başlayınca münâfıkların başı olan Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl kendisine tâbi olan üç yüz kişi ile birlikte:

- Niçin kendimizi ve evlatlarımızı katlettirelim, diyerek İslâm ordusundan ayrıldılar. Bu hâdise üzerine, Âyet-i Kerîme'de iki taife diye geçen Hazreç kabilesinden Selemeoğulları ile Evs kabilesinden Hârise-oğulları, münâfıkların bu dönmelerinden etkilenererek tereddüt edip onlar da dönmek üzere iken, Allah'ı Teâlâ'nın ihsanıyla yerlerinde sâbit kaldılar. Bu iki kabile İslâm ordusunun iki kanadını oluşturuyor idi.[1]

Uhud Savaşı, Hicretin üçüncü yılının Şevval ayında meydana gelmiştir. Uhud Savaşı'nın en önemli sebebi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ordusunun Bedir Savaşı'nda Kureyş'in ileri gelenlerini öldürmesi ve büyük ganîmetler elde etmiş olmasıdır. Bedir Savaşı'ndaki yenilgilerinin intikamını

almak için Ebû Süfyan, çeşitli çevrelerden topladığı paralı askerlerden bir ordu meydana getirdi. Sayıları üç bini bulan bu ordu, Mekke'den gelerek Medîne'nin yakınında bulunan Uhud Dağı'nın eteklerinde karargâh kurdu. Bu haberi alan Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de, Cuma günü namazı kıldırdıktan sonra, Ashâbıyla, düşmana nasıl karşı koyacaklarını görüşmek üzere istişâre yapmıştı.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, şehri savunalım ve düşmanı yerimizde karşılayalım, demesi üzerine bâzı genç Sahâbîler: "Biz düşmandan korkmuyoruz ki şehirde harp edelim!" dediler. Bunun üzerine harbin şehrin dışında yapılmasına karar verildi. Sabah olunca Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, harb silahını kuşanmış, zırhını giymiş tam teçhizat geliyordu. Bunu gören Ashâba, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

"Ben, bir rüyâ gördüm. Rüyâmda kılıcımın sapına yakın yerden ağzı kırıldı."
"Bu nedir?" diye sorulunca Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Benim akrabalarımın, en yakınlarımdan birisi şehit düşecek" dedi. Hz. Hamza Radiyallâhu anhu: "İnşâallah! O da ben olurum" demişti. Yine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Rüyâmda bir öküz boğazladılar."
Ashâb-ı Kirâm: "Bu nedir Yâ Resûlallah?" diye sorunca da, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Benim Ashâbımdan birçokları bu harpte boğazlanacak" diye buyurdu. Sözüne devamla yine buyurdu ki: "Ellerimi sağlam bir zırhın içine soktum." Ashâb yine sordular: "Bu nedir Yâ Resûlallah?"
Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O zırh Medîne şehridir. Onun içinde benim elim olacak. Medîne şehrine düşman giremeyecek" dedi.[2]

Harbe giderken, Ashabdan birisi: Biz, bu harbi kazanacağız, demişti.
Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ne biliyorsun?" diye sorunca, o Ashâb: "Bedir Harbi'nde az idik, kazandık. Şimdi çoğuz daha kolay kazanırız" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bedir Harbi'nde az idik, Allah'a güvendik, O'nun yardımı ile kazandık. Şimdi çokluğumuza güveniyoruz, harbi kazanamayız" buyurdu. "Öyleyse, senin dediğin gibi olsun. Şehrin içinde harp edelim" dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Yeryüzünde hiçbir Peygamber, harpte kaybedeceğini bilse dahi, Allah için harbe çıkıp, Allah'tan emir almadan geri dönmemiştir. Şehirden çıkmadan olsaydı olurdu. Şimdi Allah'tan emir almadan geri dönmem."

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem harbe giderken yolda, harp müttefiki

olan gayri müslimler ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ümmet olmuş gibi görünerek biât eden münâfıklar mâzeret belirtip, "Biz harbe katılamayacağız, evlerimiz kenardadır, kadınlarımız ve çocuklarımız korkar" diyerek Ashabdan ayrıldılar. Harpten vazgeçtiler. Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 122'de Allah'ı Teâlâ: "... Mü'minler, ancak Allah'a tevekkül etsinler!" diye buyurmuş ve Mü'minlere; harpten korkmasınlar, sonunu bekleyip sebat etsinler, yılmayıp usanmasınlar, demiştir.

Böylece münâfıkların başı olan Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selül önderliğinde üç yüz kişi ayrıldıktan sonra, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem geri kalan yedi yüz kişilik ordusuyla yola devam etmiş ve Uhud Dağı'nın eteklerinde konaklamış, ordusunun arkasını dağa vererek şöyle demiştir:

- Kimse ben emir vermeden sakın savaşı başlatmasın. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bundan sonra, yedi yüz kişilik ordusunu savaş düzenine koydu. Elli kişiden meydana gelen okçuların başına da Abdullah b. Cübeyr'i komutan tayin edip bu okçuları İslâm askerinin arkasında bulunan dağ yolunun ağzını muhafazaya koydu. Tâ ki, düşman dolaşıp arkalarından gelmesin. Ve buyurdu ki:
- Düşmana gâlip geldiğimizi görseniz de, yerinizden ayrılmayın. Düşmanın bize gâlip geldiğini görseniz, yerinizden ayrılıp bize yardımcı olmaya kalkmayın. Kuşların, bizim cesetlerimizi parçalayıp götürdüğünü görseniz de yerinizden ayrılmayın.[3]

Düşman artık neredeyse hezimete uğramıştı. Fakat henüz iş bitmiş değildi. Bu durumu gören Müslümanların bâzıları, düşmanın tâkibini bırakıp ganîmet toplamaya başladı. Ayrıca Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in: "Yerinizden aslâ ayrılmayın" diye tembih ettiği okçular da, düşmanın mağlup olmakta olduğunu görünce, onlar da ganîmet toplamak için yerlerini terk ettiler. Başlarında bulunan Abdullah b. Cübeyr Hazretleri onlara, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in tembihini hatırlattı ise de dinletemedi. Yanında beş on kişi kaldı. Okçuların yerlerini terk ettiklerini gören düşman süvârilerinin başı Halid b. Velid, bu durumdan istifâde ederek Müslümanları arkadan çevirmek için harekete geçti. Karşı koyan az sayıdaki okçuları şehit edip onların savunduğu vâdiden geçerek Müslüman ordusunu arkadan çevirdiler. Bu süvâri birliği, ganîmetle meşgul bulunan Müslümanlara âni bir baskın yaptı. Böylece Müslümanlar bozguna uğradı ve büyük bir kısmı Medîne'ye doğru kaçmaya başladı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de onlara:

- Ey Allah'ın kulları! Bana gelin. Ey Allah'ın kulları! Bana gelin; Ben, Allah'ın Resûluyüm! Her kim geri döner de düşmana hücum ederse, ona Cennet vardır, diye harpten kaçmamaları için arkalarından çağırıyordu. O sırada Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında on iki kişiden başka kimse kalmamıştı. Kâfirlerin hepsi onlara saldırıyordu. Kâfirlerden birisi elindeki sapanına koyduğu bir taşı sallayarak atınca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mübârek yanağına isâbet etti. Bu taş, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yüzünü koruyan örme zırhın halkasını kırarak, o halkanın yanağına saplanmasına sebep oldu ve dişini de şehit etti. Bunun şiddetiyle Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yere düştü. Kâfirler bu sefer yerde saldırdılar. Az sayıdaki Ashâb da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i korumaya çalışıyorlardı. Kâfirlerden birisi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına kadar yaklaştı ve kılıcıyla vurmak istedi. O sırada Peygamberimizin yanında yaralı olarak yatan Zübeyr ve Talha Radiyallâhu anhumâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e zarar vermesin diye, birisi Peygamberimizin üzerine ayağını uzattı. Kılıç onun ayağını kesip Peygamberimize tesir etmedi. O kâfir ikinci defa tekrar vurmak istediğinde de yaralı olan diğer Sahâbe de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e zarar vermesin diye, kolunu karşı tuttu. Kolu koptu ve Peygamberimize yine kılıç tesir etmedi. Savaşan Ashabdan bir zât, kılıcıyla vurarak o kâfiri öldürdü.

Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kâfirlerin daha evvel harp için tuzak olarak kazdıkları ve üzeri belli olmayacak şekilde dalla örtülmüş olan kuyulardan birine düştü. Hz. Ali Radiyallâhu anhu, o kuyunun başına gelerek Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i kuyudan kurtarıp, Uhud Dağı'nda bulunan mağaraya çıkardı.

Ebû Süfyan da Uhud Dağı'nın eteğinde, Peygamberimizin çıktığı tepenin karşısında bir tepeye çıkmıştı ve "Muhammed içinizde mi?" diye bağırmış cevap veren olmamış, "Ebû Bekir orada mı?" diye sormuş yine cevap alamamış, "Ömer aranızda mı?" diye bağırmış yine cevap alamayınca, demek ki bunların hepsi ölmüş diye seslenmiş. Bunun üzerine Hz. Ömer:

- Bunların hepsi buradadır Ey Allah'ın düşmanı! diye cevap vermiştir. Kureys ordusu, ölülerini toplayıp gömdükten sonra, harp sahasını terk ederek çekildi. Müslümanlar, şehitlerini defnetmek için harp sahasına geldiklerinde gördükleri manzara yürekler parçalayıcı bir şekilde idi. Müşrikler, Müslüman şehitlerin kulaklarını ve burunlarını kesmişler, cesetleri parça parça etmişlerdi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, amcası Hz. Hamza'yı aramaya

başladı. Onu bulunca yüreği parçalandı. Kulakları, burnu kesilmiş, karnı deşilmiş, ciğeri çıkarılmış bir haldeydi. Bu durumu gören Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in üzüntüsünü tarif etmek mümkün değildi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Hamza'nın ve Ashâbın bu durumlarını görünce, "Elime fırsat geçerse, müşrik beylerinden yetmiş kişiyi öldüreceğim" diye vaadde bulunmuştu.[4] Onun bu vaadi, Mekke'nin fethinde gerçekleşmiş ve müşrik beylerinden yetmiş kişi öldürülmüştür. Bu hususta geniş bilgi için Âdiyât Sûresi'nin izahına bakınız.

Şehitlerin sayısı yetmiş kişiydi. Müslümanlar, şehitleri defnettikten sonra mahzun ve kederli olarak Medîne'ye döndüler.

[1] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Magâzi 18 ve Âl-i İmrân Tefsiri 8; Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 43 (171 Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6856.

[2] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 187; İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 80.

[3] İmam Kastalâni, Mevahib-i Ledünniyye, s. 81; Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1269.

[4] Mir'at-ı Kâinat, c. 1, s. 459; Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 2, 4. Rükün, s. 255.

(وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ) (١٢٣)

123. Az ve zayıf olduğunuz halde, şüphesiz Allah'ı Teâlâ size Bedir'de yardım etti. Allah'tan korkun ki, O'na şükretmiş olasınız.

İzah: Bedir, Medîne'ye seksen mil mesafede bulunan, Mekke ile Medîne arasında bir yerin adıdır. Bedir Savaşı şöyle gerçekleşmiştir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne'de iken kâfirler, Resûlü Ekrem'in ve Medînelilerin kervanlarını soymuşlar, kervancıları öldürmüşlerdi. Cebrâil Aleyhisselâm Allah'ı Teâlâ'dan, Müslümanların da Mekkeli müşriklere aynısını yapmaları emrini getirdi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem dokuz kişilik bir müfreze süvâri hazırlattı. Başkanları, Mikdâd b. Esved idi. Bu İslâm'da kâfire karşı olan ilk savaşı. Mikdâd kumandasındaki dokuz kişi kuru üzüm ile buğday yüklü olan Mekke kervanını soydular, adamlarını öldürdüler,

eşyalarını ve yüklerini, develerini ne varsa Medîne'ye getirdiler. Kureyşliler:

- Muhammed kervan soyduruyor diye, yalnız kervan göndermiyor-lardı. Mekke'nin beylerinden olan Ebû Süfyan'ın kervanı ve onun eşliğinde herkes kervanını büyük bir muhafız topluluğuyla süvâriler göndererek güvenliğini sağlıyorlar ve ayrıca hem Medîne'den, hem Mekke'den câsuslar aracılığı ile haber alıp, çok itinalı gidiyorlardı.

Ebû Süfyan'ın çok büyük kervan kafilesi vardı. Mekke'nin diğer beyleri de kendi kervanlarını ona katmışlardı. Bu kâfile Şam'dan Mekke'ye doğru yol alıyordu. Çölde izlerini belli etmemek için yol değiştirerek ilerliyorlardı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de Allah'tan aldığı emirle hazırda bulunan Ashâbla hemen yola çıkmıştı. Medînelilerin çoğu Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gittiği yeri bilmiyordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yola çıktığı haberini, Medîne'de bulunan, Mekkelilere câsusluk yapan, münâfıkların başı ve Medîne'nin en zengini olan Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl Mekke'ye ulaştırmıştı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Medîne'den çıkışı Allah'ın emri idi. Bu emrin, kervanı ele geçirmek için olup olmadığı da belli değildi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in askerinin sayısı üç yüz on üç kişiydi.

Müşrikler, Şam'dan gelecek olan kervanın, Müslümanlar tarafından bir saldırıya uğramasından endişeliydiler. Çünkü Mekke'nin bütün beylerinin bu kervanda malları vardı. Eğer bu kervan da ele geçirilirse, zarar ziyan çok büyük olacaktı. Bu sebeple Ebû Cehil ve diğer on bir bey asker toplamaya başladılar. Her evden yetişkin iki kişiden birisi muhakkak harbe katılacaktı. Harbe gelmeyen de yerine parayla adam tutup gönderecekti. Mekke'ye bir atlı geldi. Gelen atlı kervanlara saldırı olmadığını ve Mekke'ye doğru yol aldığını; Muhammed'in, adamları ile başka istikamette olduğu haberini getirdi. Beyler:

- Demek ki, Muhammed bizim kervanlarımızı ele geçirmeyecek, başkası ile harp edecek. Kervanlar da sâlimen geldiğine göre, biz bu harpten vazgeçelim, dediler. Bir tek Ebû Cehil ısrar ediyor ve "Muhammed'in en zayıf zamanıdır, çünkü adamlarının yarısı yanında yok. Bu kervanımıza bugün saldırmadıysa, daha sonra mutlaka saldırırlar. Bu endişeyle yaşayamayız. Bu kadar masraf ettik, hedefimize ulaşmamız lâzım, mutlaka bu tehdidin ortadan kalkması gerekir" diyordu. Böylece harbe karar verildi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in halası Müslüman olmamıştı. O geldi ve Beylere:

– Ben bir rüyâ gördüm. Mekke'nin üst tarafından dağdan bir kaya yuvarlandı, yetmiş ev yıktı. Siz on iki beyin de evini yıktı. Benim rüyâm doğru çıkar, siz bu harpte yenilgiye uğrayacaksınız, diye ikâzda bulundu. Bu ikâz üzerine on bir bey harpten vazgeçtiler. Bunun üzerine Ebû Cehil beylere dönerek dedi ki:

– Sizde hiç akıl yok mu? Bu Muhammed'in halası, her ne kadar bizdense de, Muhammed'in öldürülmesine râzı olmadığı için bu rüyâyı uydurdu. Kadına da dönerek yüksek sesle ve sert bir dille dedi ki:

– Şaştık bu Muhammedîlerin elinden. Bunların erkeği de dişisi de Peygamberlik taşıyor. Bugün rüyâ gördüm der kandırır, yarın Peygamberliğini ilan eder. Yakında bu da Peygamberim derse, şaşmayın. Beylere dönerek de; bu kadarını düşünemiyorsunuz. Bir kadın sizi kandırdı, dedi.

Bu sözler, beyler arasında tesirini gösterdi. Beyler ve Kureyş ordusu yola çıktı. Bedir denilen mevkiide ordular birbirine yaklaşmış, Bedir kuyularını, Kureyş ordusu ele geçirmişti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ashâb ile susuz çölde kaldılar. Su ikmâli çok zordu. O gün, Ramazan ayının 17'nci günü olan Cuma idi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir dere yatağına toprak yığarak bir set yapmalarını emretti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, ellerini açıp duâ etti. Yağmur yağdı ve oraya su toplanıp gölet oluştu. Harp esnâsında su sıkıntısı ortadan kalkmıştı. Ebû Cehil bunu haber aldı. Gece karanlıkta üç kişiyi bu seti yıkmak, suyu akıtmak için fedâi gönderdi. Kâfirlerin böyle bir hainlik yapacağını tahmin eden Hz. Hamza, su başında nöbet tutuyordu. Gelen üç kişiyi yakalayıp Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna getirdi. Ashabdan bâzıları bu esirleri dövüyorlardı. O sırada Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem namaz kılıyordu. Selam verdi. Esirler köle olduklarını söylüyorlardı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem esirleri bıraktırdı, yanına çağırdı ve "Esirler doğru söylüyorlar" dedi. Esirlere: "Kureyş ordusu nerede?" diye sorunca, esirler: "Şu tepenin arkasında" dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Sayıları kaç kişi?" diye sordu. Esirler: "Sayılarını bilmiyoruz, ama sizden çok fazla" dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Her gün kaç deve kesiyorlar?" diye sorunca, esirler: "Bir gün dokuz deve, bir gün on deve" dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ashâbına dönerek, "Kureyşliler dokuz yüzden fazla, binden az, çünkü Kureyşliler harpte her yüz kişiye bir deve keserler" buyurdu.

Kureyşlilerin yedek atları da vardı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i

yeneceklerinden emindiler. Yalnız o zamanda harp kazanılır da ganîmet malı gelmezse, çok ayıp olurdu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in de, Ashâbın da malları yoktu. Ebû Cehil, bin deveye yiyecek ve harp malzemesi yüklemişti. Bunları harp sonunda ganîmet malı aldık diye Mekkelilere gösterecek ve övünecekti.

Peygamberimizin Ashâbı ise, üç yüz on üç kişiydi. Bu hususta Hz. Ebû Eyyüb el-Ensârî'den şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

فَخَرَجْنَا يَغْنَى إِلَى بَدْرٍ - فَلَمَّا سِرْنَا يَوْمًا أَوْ يَوْمَيْنِ أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَتَعَادَ فَفَعَلْنَا فَإِذَا نَحْنُ ثَلَاثُمِائَةٍ وَثَلَاثَةٌ عَشَرَ رَجُلًا فَأَخْبَرَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعِدَّتِنَا فَسُرَّ بِذَلِكَ وَحَمِدَ اللَّهَ وَقَالَ (عِدَّةُ أَصْحَابِ طَالُوتَ (كر دلائل النبوة للبيهقي عن ابا ايوب الانصاري

Biz, Bedir'e çıktık. Bir ya da iki gün yol aldıktan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bize sayımızı tespit etmemizi emretti. Biz de onun emrini yerine getirdik, üç yüz on üç kişi olduğumuzu gördük. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sayımızı haber verince, o bundan dolayı sevindi ve Allah'a hamd edip: "Tâlut'un adamlarının sayısı kadarsınız" buyurdu.[1]

Bu husus Berâ b. Âzib Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

(كُنَّا نَتَحَدَّثُ أَنَّ أَصْحَابَ بَدْرٍ يَوْمَ بَدْرٍ كَعِدَّةِ أَصْحَابِ طَالُوتَ ثَلَاثَ مِائَةٍ وَثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا (ت عن البراء

"Bedir Günü, savaşa katılan Müslümanların, Tâlut'un adamlarının sayısı kadar; üç yüz on üç olduğunu söyledik."[2]

Rivâyete göre; İslâm ordusunda on iki at ve on yedi kılıç vardı. Savaşa katılan diğer Müslümanlarda ise değnek ve sapan vardı. Dağdaki çobanlar, bunları görünce gülüyorlardı. Çünkü silahsız harbe gidiyorlardı.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Bedir'de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Cenâb-ı Hakk'a şöyle duâ ediyordu:

اللَّهُمَّ إِنِّي أُنْشِدُكَ عَهْدَكَ وَوَعْدَكَ اللَّهُمَّ إِنْ شِئْتَ لَمْ تُعَبِّدْ فَأَخَذَ أَبُو بَكْرٍ بِيَدِهِ فَقَالَ حَسْبُكَ فَخَرَجَ وَهُوَ يَقُولُ {سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ} (خ عن ابن عباس

"Ey Allah'ım! Bana vaad ettiğin yardımı lütfet. Yâ Rabbi, bu bir avuç Müslüman bugün yok olursa, yeryüzünde Sana ibâdet edecek kimse kalmayacak. " Hz. Ebû Bekir, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu şekilde duâ ve yalvarışları karşısında dedi ki: "Yâ Resûlallah! Duân Arş'ı titretti. Allah'u Teâlâ, vaadini elbette yerine getirecek." Peygamberimiz Efendimiz o anda, "Onların cemaati, yakında hezimeye uğrayacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır"[3] diye geçen âyeti okudu.[4]

Harp başlamazdan bir gün evvel müşrik beylerinden Utbe, bir rüyâ görmüştü. Utbe rüyâsını şöyle anlattı:

Bir Arap, yanında bir deve getirdi. Devenin gırtlığına bir bıçak soktu. Deveyi salıverdi. Deve boynunu uzatarak bütün Kureyş çadırlarını gezip, Kureyş çadırlarını kanıyla ıslattı.

Bu rüyâyı Kureyş beylerinden hayra yoran olmadı ve bunun üzerine beyler, "Kervan kurtuldu, hep akrabayız, birbirimizi öldüreceğiz. Görülen rüyâ iki oldu. Harp etmeyelim" dediler. Ebû Cehil ise, ata binmiş, gayrete, namusa dokunacak sözler söyleyip askerin moralini yükseltmeye çalışıyordu. Yine beylere dönerek, "Sizde hiç akıl yok mu? Utbe'nin oğlu, Muhammed'in askerinin içindedir. Oğlunun öldürüleceğinden korkup uydurma rüyâ söylüyor. Bu rüyâ da uydurmadır" deyince Utbe sinirlendi. Ebû Cehil'e dönerek, "Ey suratı kanlı herif! Benim oğlum için konuşmaya-cağımı, Muhammed'e ve adamlarına düşman olduğumu, onları yok etmek istediğimi daha anlayamadın mı?" dedi. Beyler araya girdiler. Yine harbe karar verdiler. Utbe'nin öfkesi geçmiyordu. Bir yanına oğlu Velid'i bir yanına kardeşi Şeybe'yi alarak, Ebû Cehil'e çağırdı: "Ey suratı kanlı herif! Beni, oğluma ve Muhammed'e acıyormuş gibi tanıtıyorsun! İşte oğlum, kardeşim ve ben, üçümüz mübâreze meydanına gidiyoruz." O zamanda iki ordu arasındaki bulunan açıklığa mübâreze meydanı denirdi. Harp için ortaya girenlere mübâriz denilirdi. Utbe de mübâreze meydanına girip, "Yâ Muhammed! Bizim karşımıza adam gönder" diye çağırdı. Afra Hatun diye birisi vardı. Yedi oğlu vardı. Yedi oğlunun hepsi Müslümandı. Yedisi de bu harpte hazırdı. Bu kardeşlerden üçü meydana çıktılar. Utbe yine çağırdı: "Yâ Muhammed! Biz beyiz, bunlar bizim dengimiz değil, karşımıza dengimizi gönder. Senin en yakınların olsun" dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bu söz üzerine Hz. Hamza, Hz. Ebû Ubeyde ve Hz. Ali'yi gönderdi. Utbe'nin işâreti üzerine yaşta en büyük olan Ubeyde'nin karşısına kendisi, Şeybe'nin karşısına Hz. Hamza, Velid'in karşısına Hz. Ali çıktılar. Hz. Ali bir

vuruşta Velid'i öldürdü. Hz. Hamza'da şeybe'yi öldürdü. Ubeyde ile Utbe birbirlerini yenemediler, Ubeyde yaralandı. İkisi de Ubeyde'nin imdadına koştular. Hz. Hamza kılıcı kaldırmıştı ki, Hz. Ali kılıcını ondan evvel indirdi. Utbe de öldü. Kureyş ordusu karıştı. Rüyâlar çıkıyor korkusu baş gösterdi. Ebû Cehil, ortaya at sürüp, "Utbe ve şeybe acele ettiler; hep birden hücum etsek bunları mahvederdik" diye söyleyince, yatıştılar. Kureyşliler köleleri hücumla kaldırdılar. Köleler çok zâyîât verdiler. Kölelerin hücumundan Ashabdan Hz. Mihcâ ağır yaralandı. Peygamberimizin huzuruna getirdiler. Hz. Mihcâ, Cennetteki makâmını seyrediyorken, şehit oldu. Muharebe meydanında ilk şehit Hz. Mihcâ'dır.

Cebrâil Aleyhisselâm Allah'ı Teâlâ'dan aldığı emirle yanına bin melek almış,[5] buraklara binmiş ve Cebrâil Aleyhisselâm'ın bindiği ata; Burak'a, "Yâ Hayzum çabuk git" diye nidâ ettiği bu sesi, çobanlar dahi işitmişlerdi.[6] O Burak'ın adı Hayzum'du.

Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i şerif'te:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَوْمَ بَدْرٍ هَذَا جِبْرِيلُ أَخَذَ بِرَأْسِ فَرَسِهِ عَلَيْهِ أَدَاةُ الْحَرْبِ (خ) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Bedir Günü: "Yâ Ebû Bekir! İşte şu Cebrâil'dir. Allah tarafından sana yardımcı geldi. Atının başını ve gemini tutmuş, harp silahı ve zırhı üzerinde, hücumla hazır bir halde" buyurmuştur.[7]

Ashâbın tevekkülü hakkında bir rivâyetle de şöyle buyrulmuştur:

Ukkâşe Radiyallâhu anhu Bedir'de savaşırken kılıcı kırıldı. "Yâ Resûlallah! Kılıcsız kaldım" dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, yerden bir hurma dalı alarak Ukkâşe Radiyallâhu anhu'ya verdi ve "Bununla harbe devam et" buyurdu. Ukkâşe b. Mahsen Radiyallâhu anhu, dalı aldı ve harbe devam etti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mûcizesi olarak o hurma dalı, kılıçtan tesirli oldu. Ukkâşe Radiyallâhu anhu: "Bu hurma dalı ile birçok savaşa katıldığını" beyan etmiştir. Hattâ şehit olduğu zaman da o hurma dalı kendisinin yanında idi.[8]

Kureyşli müşrikler sayıca çok fazla, hazırlık bakımından da çok üstün oldukları için, daha başlangıçta zaferden emin idiler. Fakat Müslümanlar Allah'ı Teâlâ'nın

emrini yerine getirmek için kendilerinden kat kat güçlü olan müşrik ordusu ile Bedir’de savaşımlar ve Allah’u Teâlâ’nın yardımıyla büyük bir zafer kazanmışlar ve çok miktarda ganîmet elde etmişlerdir. Reisleri Ebû Cehil dâhil olmak üzere ileri gelenleri öldürülmüş ve hepsi bir kuyuya doldurulmuştur.

Bu savaşta Kureyşten toplam yetmiş kişi öldürülmüş ve yetmiş kişi de esir alınmıştır. Alınan yetmiş esire ne yapılacağı hususunda Allah’tan bir emir gelmeyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ashabıyla istişâre yapmıştır. Bunun sonucunda maddi durumu iyi olanları fidye karşılığında, maddi durumları zayıf olanlar da, on Müslüman çocuğa okuma-yazma öğretme karşılığında serbest bırakılmıştır.

Bu alınan yetmiş esir arasında, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in kızı Hz. Zeyneb’in kocası Ebu’l-Ass b. Rebi de vardı. Alınan esirlerin serbest bırakılması karşılığında Mekke müşrikleri tarafından gönderilen fidyeler gelince, Peygamber Efendimiz, bu fidyeler içerisinde, Hz. Hatice vâlidemiz tarafından kızları olan Hz. Zeyneb’e onun düğününde takmış olduğu takıları görünce tanıdı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Zeyneb’e ait olan bu takıları geri iade etti ve kocasını, kızı Hz. Zeyneb’i iade etmesi karşılığında anlaşılarak serbest bıraktı. Eb’ul-Ass da sözünde durarak Hz. Zeyneb’i Peygamber Efendimize gönderdi. Daha sonra Ebu’l-Ass Müslüman olunca, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Zeyneb ile onu tekrar nikâhlamıştır.

Yine Bedir ile ilgili Enes Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

Hız. Ömer ile beraber Mekke ile Medîne arasında bir yerde idik. Bedir’de savaşları anlatmaya başladı ve şöyle buyurdu:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيُرِينَا مَصَارِعَهُمْ بِالْأَمْسِ قَالَ هَذَا مَصْرَعُ فُلَانٍ إِنْ شَاءَ اللَّهُ غَدًا قَالَ عُمَرُ وَالَّذِي بَعَثَهُ بِالْحَقِّ مَا أَخْطَنُوا تَيْكَ فَجْعَلُوا فِي بَنَرٍ فَأَتَاهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَادَى يَا فُلَانُ بَنَ فُلَانٍ يَا فُلَانُ بَنَ فُلَانٍ هَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا فَإِنِّي وَجَدْتُ مَا وَعَدَنِي اللَّهُ حَقًّا فَقَالَ عُمَرُ تُكَلِّمُ أَجْسَادًا (لَا أَرَوَّاحَ فِيهَا فَقَالَ مَا أَنْتُمْ بِأَسْمَعَ لِمَا أَقُولُ مِنْهُمْ). (ن عن انس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem savaştan önce, kâfirlerin öldürülecekleri yerleri bize göstererek: "Allah’ın izni ile burası, yarın filanın öldürüleceği yer olacaktır" buyurdu. Hız. Ömer sözüne devamla dedi ki: Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i hak dîn ile gönderen Allah’a yemin olsun ki kâfirler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in gösterdiği yerlerde öldürüldüler.

Onların hepsi bir kuyuya atıldı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kuyunun başına gelerek şöyle seslendi: "Ey filan oğlu filan! Ey filan oğlu filan! Rabbinizin vaad ettiği şeyi buldunuz mu? Ben, Rabbimin bana vaad ettiği şeyi hak olarak buldum." Hz. Ömer: "Yâ Resûlallah! Sen, ruhları olmayan cesetlerle konuşuyorsun" dedim. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onlara söylediğimi siz onlardan daha iyi işitemezsiniz" buyurdu.[9]

Bedir Savaşı'nda Müslümanlar on dört şehit vermişti.

Bedir ehlinin faziletine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَا خَالِدُ لِمَ تُؤْذِي رَجُلًا مِنْ أَهْلِ بَدْرٍ لَوْ أَنْفَقْتَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا لَمْ تُدْرِكَ عَمَلَهُ (ع حب طب خط ك كر عن عبد الله بن أبي اوفى)

"Yâ Hâlid! Bedir Ehli'nden olan bir kişiye niye eziyet ediyorsun? Eğer sen Uhud Dağı kadar altın infak etsen, onun ameline ulaşamazsın."[10]

Yine Muaz İbn-i Rifâa Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

وَكَانَ أَبُوهُ مِنْ أَهْلِ بَدْرٍ قَالَ جَاءَ جِبْرِيلُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا تَعْدُونَ أَهْلَ بَدْرٍ فَيُكْرَمُ قَالَ مِنْ أَفْضَلِ الْمُسْلِمِينَ أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا قَالَ وَكَذَلِكَ مَنْ شَهِدَ بَدْرًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ (خ عن معاذ بن رفاعه بن رافع الزرقى عن أبيه)

Bedir Harbi sırasında Cebrâil Aleyhisselâm, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi de: "Yâ Resûlullah! İçinizdeki Bedir kahramanlarını ne mertebede sayarsınız?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Müslümanların en faziletli simaları sayarız" buyurdu. Yahut buna benzer söyledi. Cebrâil Aleyhisselâm: "Biz de meleklerden Bedir'de hazır bulunanları böylece meleklerin hayırlısı addederiz" dedi.[11]

Bedir Savaşı'nın sonunda Müslümanlardan sâdece on dört kişi şehit düşmüştür. Müşriklerden ise yetmiş kişi öldürülmüş ve yetmiş kişi de esir edilmiştir.

[1] Beyhakî, Delâil'un-Nübüvve, Hadis No: 907.

[2] Sünen-i Tirmizî, Siyer 37; Tâlut hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 246-252'ye bakınız.

[3] Sûre-i Kamer, Âyet 45.

[4] Sahih-i Buhârî, Magâzi 4; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11807.

[5] Meleklerin yardıma geldiğine dair Sûre-i Enfâl, Âyet 9'a bakınız

[6] İmam Kastalâni, Mevahib-i Ledünniye, s. 68. Ayrıca bakınız: İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 7, s. 175.

[7] Sahih-i Buhârî, Megâzi 9; Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1565.

[8] İmam Kastalânî, Mevahib-i Ledünniye, s. 70; M. Asım Köksal, İslam Târihi, Hz. Muhammed (A. S.) ve İslâmiyet, Medine Devri, c. 2, s. 144.

[9] Sünen-i Nesâî, Cenâiz 117.

[10] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 7216; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 496/8.

[11] Sahih-i Buhârî, Megâzi 9; Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadîs No: 1564.

إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُمِدَّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنَزَّلِينَ (١٢٤) بَلَىٰ إِنْ تَصْبِرُوا (١٢٥) وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فُورِهِمْ هَذَا يُمِدِّدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ (١٢٥)

124-125. Ey Habîbim! Hani (Bedir'de) sen Mü'minlere: "Rabbinizin üç bin melek ile size imdadı kifâyet etmez mi?" diyordun.* Evet, kifâyet eder. Kâfirlerin aniden hücum ettikleri sırada, sabrederek sebat eder ve Allah'tan korkarsanız, Allah'ı Teâlâ size alâmetli beş bin melek ile imdat eder.

İzah: Meleklerin yardımına dair Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

وَكَاْنَتْ سَيِّمَاءُ الْمَلَائِكَةِ يَوْمَ بَدْرٍ عَمَائِمُ سُودٍ وَيَوْمَ أَحَدٍ عَمَائِمُ حُمْرٍ (طب وابن مردويه والديلمي عن ابن عباس)

"Meleklerin Bedir'de nişanları siyah sarık, Uhud'da ise kırmızı sarıktı." [1]

Bu hususta Mâlik b. Rebia Radiyallâhu anhu'nun, gözlerini kaybettikten sonra

şunları söylediği nakledilmiştir:

لَوْ كُنْتُ مَعَكُمْ الْآنَ بَبْدَرٍ وَمَعِيَ بَصْرِي لَأَخْبَرْتُكُمْ بِالشَّعْبِ الَّذِي خَرَجْتُ مِنْهُ الْمَلَائِكَةُ لَا أَشْكُ وَلَا أَتَمَارِي
(ابن جرير الطبري، جامع البيان عن مالك بن ربيعة)

"Şâyet ben, şu anda sizinle Bedir'e gitseydim ve gözlerim de görüyor olsaydı, meleklerin hangi vâdiden çıkıp geldiklerini, hiç şüphe ve endişe etmeksizin size gösterirdim." [2]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da, Gifarogullarından bir kişinin kendisine şunları anlattığını söylemiştir:

أَقْبَلْتُ أَنَا وَابْنُ عَمِّ لِي حَتَّى أَصْعَدَنَا فِي جَبَلٍ يُشْرِفُ بِنَا عَلَى بَدْرٍ وَنَحْنُ مُشْرِكَانِ نَنْتَظِرُ الْوَقْعَةَ عَلَيَّ مَنْ
تَكُونُ الدَّيْرَةُ فَتَنْتَهَبُ مَعِي مَنْ يَنْتَهَبُ قَالَ فَبَيْنَا نَحْنُ فِي الْجَبَلِ إِذْ دَنَتْ مِنَّا سَحَابَةٌ فَسَمِعْنَا فِيهَا حَمَمَةَ الْخَيْلِ
فَسَمِعْتُ قَائِلًا يَقُولُ أَقْدِمْ حَيْرُومُ قَالَ فَأَمَّا ابْنُ عَمِّي فَأَنْكَشَفَ فَنَاقَ قَلْبَهُ فَمَاتَ مَكَانَهُ وَأَمَّا أَنَا فَكِدْتُ أَهْلِكَ ثُمَّ
(تَمَاسَكْتُ) (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن ابن عباس)

Ben ve amcamın oğlu birlikte gidip Bedir Vâdisi'ne bakan bir dağın üzerine çıktık. Biz o zaman müşriktik. Felâketin kimin başına geleceğini gözlüyor ve neticede, yağma yapacaklarla birlikte yağma-lamak istiyorduk. Biz, dağın başında bulunduğumuz sırada bize aniden bir bulut yaklaştı. Bulutun içinden at solumaları işittik. Bir kişinin de atına: "Haydi Yâ Hayzum" (Cebrâil Aleyhisselâm'ın atının adıdır) dediğini duyduk. Bunun üzerine amcamın oğlunun korkudan kalbi durdu ve orada öldü. Ben de neredeyse helâk olacaktım. Kendime zorla hâkim oldum. [3]

Bedir'de kaçan Kureyşliler, Mekke'ye yetişmişlerdi. Mekkeliler ve Ebû Leheb, savaştan kaçıp gelenlere Bedir'de ne olduğunu sordular. Gelen atlı: "Harp başlayınca, Muhammed'in askerinin içinde hiç görmediğimiz ve dünyâ yüzünde görülmemiş pehlivanlar çıktı. Onların karşısında insanoğlunun dayanması imkansız" dedi. Bunları dinleyen ve gizli Müslüman olan bir köle yüksek sesle bağırarak, "Vallâhi! O görünenler meleklerden başkası değildir" dedi. Ebû Leheb çok sinirlenmişti. Vurup kölenin başını yardı. Kölenin sahibi bir beydi. Kölesinin başını kanlar içinde görünce, "Bunu kim yaptı?" diye sordu. Köle: "Ebû Leheb; Muhammed'in amcası" dedi. Bey, çadır kazığını çekip Ebû Leheb'in kafasına vurdu. Ebû Leheb, perişan bir halde sürünerek çadırına girdi ve öldü. [4]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 338/7.

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 7, s. 175.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 7, s. 175.

[4] Taberî'de bu husus Ebû Rafi Radiyallâhu anhu'dan benzer şekilde nakledilmiştir.

(وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ) (۱۲۶)

126. Ey Mü'minler! Allah'ı Teâlâ bu imdâdı, ancak size bir müjde ve kalbinizin mutmain olması için yaptı. Hakikatta yardım, ancak her şeye gâlip, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah katındandır.

İzah: Bedir'e katılan Ebû Dâvud el-Mâzinî Radiyallâhu anhu, meleklerin yardımı hakkında şöyle buyurmuştur:

إِنِّي لَأَتَّبِعُ رَجُلًا مِنَ الْمَشْرِكِينَ لَأُضْرِبَهُ إِذْ وَقَعَ رَأْسُهُ قَبْلَ أَنْ يَصِلَ إِلَيْهِ سَيْفِي فَعَرَفْتُ أَنَّهُ قَدْ قَتَلَهُ غَيْرِي (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن أبي داود المازني)

"Ben, Bedir Savaşı'nda boynunu vurmak için kâfirlerden birini kovalıyordum. Henüz kılıcım ona dokunmadan, başının önüme düştüğünü gördüm. Böylece kalbim mutmain oldu ki, onu ben değil başka birisi (melek) öldürdü." [1]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 7, s. 176.

(لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَوْ يَكْبِتَهُمْ فَيَنْقَلِبُوا خَائِبِينَ) (۱۲۷)

127. Allah'ı Teâlâ'nın bu yardımı, kâfirlerden bir kısmını helâk etmek yahut zelil olarak onların ümitsiz ve ziyan içinde dönüp gitmeleri içindir.

لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ (۱۲۸) وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۱۲۹)

128-129. Ey Resûlüm! Bu hususta senin elinde bir şey yoktur. Allah'ı Teâlâ, ya onların tevbesini kabul eder, ya da zâlim oldukları için onlara azap eder.* Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ındır. Dilediğini bağışlar, dilediğine de azap eder. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Enes bin Mâlik Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre, bu Âyet-i

Kerîme'nin nüzul sebebi şöyledir:

لَمَّا كَانَ يَوْمٌ أُحِدَ كُسِرَتْ رِبَاعِيَّةُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَشَجَّ فَجَعَلَ الدَّمُ يَسِيلُ عَلَى وَجْهِهِ وَجَعَلَ يَمْسُحُ الدَّمَ عَنْ وَجْهِهِ وَيَقُولُ كَيْفَ يُفْلِحُ قَوْمٌ خَضَبُوا وَجْهَ نَبِيِّهِم بِالْأَسْوَاقِ وَهُوَ يَدْعُوهُمْ إِلَى اللَّهِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ} (هـ) عن انس بن مالك

Uhud Günü olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in rebaiye dişi kırıldı, başı yarıldı, kan mübârek yüzünün üzerinden akmaya başladı. Sonra o:"Bir Peygamber, kavmini Allah'a çağırırken yüzünü kana boyayan o kavim nasıl iflah olur?" diyerek yüzünden kanı silmeye başladı. Sonra Allah'ı Teâlâ: "Ey Resûlüm! Bu hususta senin elinde bir şey yoktur. Allah'ı Teâlâ, ya onların tevbesini kabul eder, ya da zâlim oldukları için onlara azap eder"mealindeki Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 128'i indirdi.[1]

Abdullah İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ da, babasından bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi hakkında şöyle buyurmaktadır:

يَوْمَ أُحِدَ لِلَّهِمَّ الْعَنْ أَبَا سُفْيَانَ اللَّهِمَّ الْعَنْ الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ اللَّهِمَّ الْعَنْ صَفْوَانَ بْنَ أُمَيَّةَ قَالَ فَتَزَلَّتْ {لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ} أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبُهُمْ { فَتَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ فَأَسْلَمُوا فَحَسَنَ إِسْلَامُهُمْ } (ت) عن سالم عبد (اللَّهِ بن عمر عن أبيه

Uhud Savaşı'nda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'ım! Ebû Süfyan'a lânet et. Allah'ım Hâris b. Hişam'a lânet et. Allah'ım Safvân b. Ümeyye'ye lânet et" dedi. Bunun üzerine Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 128 nâzil oldu. Daha sonra Allah'ı Teâlâ, onların tevbelerini kabul etti ve Müslüman oldular. Müslümanlıkları da güzel oldu.[2]

Bu Hadis-i Şerif'te geçenler gibi müşrik beylerinden bâzıları tevbe ederek Allah'ı Teâlâ'nın hidâyetine nâil oldular. Müşrik beylerinden yetmiş tanesi de Mekke'nin fethi sırasında öldürüldüler. İşte Allah'ı Teâlâ bir kısmına hidâyet etti ve bir kısmını da dalâlet üzere bırakarak helâk etti.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 23.

[2] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No:6859. Yine bakınız: Sahih-i Buhârî, Magâzi 21.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (١٣٠) وَاتَّقُوا النَّارَ () (الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ) (١٣١) وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (١٣٢)

130-132. Ey îman edenler! Kat kat artırmak sûretiyle fâiz yemeyin. Allah'tan korkun ki, kurtuluşa eresiniz.* Kâfirler için hazırlanan ateşten korkun.* Allah'a ve Resûle itaat edin ki, rahmete nâil olasınız.

İzah: Câhiliye zamanında bir kimse, başkasına bir miktar fâiz ile bir zaman müddetle ödünç verirdi. Müddet biter de borç ödenmez ise, alacaklı fâiz oranını bir kat daha artırarak gününü uzatırdı. Ödenme zamanı uzadıkça, fâiz oranını artırır ve borçlunun nesi var nesi yok, elinden alıncaya kadar çalışırlardı. Bu âyette Allah'ı Teâlâ, câhiliye âdeti olan fâizi kesin olarak yasaklayarak Mü'minleri bundan menetmiştir.

Fâizin, azı da çoğu da haramdır. Buna dair geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 275 ve izahına bakınız.

((وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ) (۱۳۳))

133. Rabbinizden bir bağışlanmaya ve genişliği göklerle yer kadar olan Cennete koşun. Orası takvâ sahipleri için hazırlanmıştır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ya'lâ İbn-i Mürre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَقِيتُ النَّبِيَّ رَسُولَ هِرَقْلَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحِمَصَ شَيْخًا كَبِيرًا قَدْ فَسَدَ فَقَالَ قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكِتَابِ هِرَقْلَ فَنَتَأَوَّلُ الصَّحِيفَةَ رَجُلٌ عَنْ يَسَارِهِ قَالَ: قُلْتُ مَنْ صَاحِبُكُمُ الَّذِي يَقْرَأُ؟ قَالُوا: مُعَاوِيَةُ فَإِذَا كِتَابُ صَاحِبِي: إِنَّكَ كُنْتُمْ تَدْعُونِي إِلَى جَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ فَأَيْنَ النَّارُ قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُبْحَانَ اللَّهِ فَأَيْنَ اللَّيْلِ إِذَا جَاءَ النَّهَارُ؟ ((ابن جرير الطبري، جامع البيان عن يعلى بن مَرَّة))

Heraklius'un, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e göndermiş olduğu elçisi et-Tenûhî'ye Hıms'da rastladım. İyice yaşlanmıştı. Dedi ki:

- Heraklius'un mektubunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e getirdim. Solunda duran birisi sayfayı aldı. Ben: "Mektubu okuyan arkadaşınız kim?" diye sordum. "Hz. Muâviye" dediler. Mektupta: "Sen beni, genişliği, göklerle yer kadar olan Cennete çağırmak üzere mektup yazmışsın. Peki, Cehennem nerede?" deniliyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Subhânallâh! Gündüz geldiğinde, gece nerede oluyor ki?" buyurdu.[1]

Rivâyet edildiğine göre; Hz. Ömer, Ashâbla birlikte bir mecliste otururken, Yahudilerden bir grup gelip demiş ki: "Siz Cennetin genişliği gökler ve yer kadardır, diyorsunuz. Peki, o halde Cehennem nerede?" Hz. Ömer: "Gece geldiği zaman gündüz, gündüz geldiği zaman gece nerede olur?" diye cevap verince, Yahudiler: "Tevrat'ta da böyle yazılıdır" dediler.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 7, s. 209.

(الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ) (۱۳۴)

134. O takvâ sahipleri, bollukta da darlıkta da infak edenler, öfkelerini yenenler ve insanların kusurlarını (güçleri yettiği halde) affedenlerdir. Allah'ı Teâlâ muhsinleri sever.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَأَيْتُ لَيْلَةً أُسْرِي بِي قُصُورًا مُسْتَوِيَةً عَلَى الْجَنَّةِ قُلْتُ يَا جَبْرِيلُ لِمَنْ هَذَا؟ فَقَالَ لِلْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ. (ابن لال والديلمي عن أنس)

Mîraç Gecesi, Cennetin üzerinde kurulmuş köşkler gördüm ve "Yâ Cebrâil! Bunlar kimindir?" diye sordum. "Öfkelerini yenenler ve insanların kusurlarını (güçleri yettiği halde) affedenler içindir. Allah'ı Teâlâ, muhsinleri sever" buyurdu.[1]

İşte bu vasıftaki insanların birinci özelliği cömert olup, Allah için infakta bulunmalarındır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

السَّخِيُّ قَرِيبٌ مِنَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْجَنَّةِ قَرِيبٌ مِنَ النَّاسِ بَعِيدٌ مِنَ النَّارِ وَالْبَخِيلُ بَعِيدٌ مِنَ اللَّهِ بَعِيدٌ مِنَ الْجَنَّةِ (بَعِيدٌ مِنَ النَّاسِ قَرِيبٌ مِنَ النَّارِ وَلَجَاهِلٌ سَخِيٌّ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ عَالِمٍ بَخِيلٍ) (ت عن ابى هريرة)

"Cömert, Allah'a yakındır, Cennete yakındır, insanlara yakındır, Cehennemden uzaktır. Cimri ise Allah'tan uzaktır, Cennetten uzaktır, insanlardan uzaktır, Cehenneme yakındır. Cömert olan câhil kişi Allah'ı Teâlâ'ya, âlim olan bir cimriden daha sevimlidir." [2]

Bunların ikinci özellikleri ise, öfkelerini yenmeleridir. Bu hususta da Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرَعَةِ إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ (خ م عن ابى هريرة

"Kuvvetli pehlivan, birçok güreşçileri yere serip gâlip olan değildir. Asıl kuvvetli pehlivan, öfkелendiğı sırada nefsine hâkim olan kimsedir."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğер Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(أَشَدُّكُمْ مَنْ غَلَبَ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ وَأَحْلَمُكُمْ مَنْ عَفَا عِنْدَ الْفُورَةِ (ابن أبي الدنيا عن علي

"Sizin en kuvvetliniz, gazap hâlinde öfkесini yenen, en hâliminiz de intikam alma imkânına sahip iken almayanınızdır."[4]

Bunların üçüncü özelliğı de, intikam alma imkânları olduğı halde affedenlerdir. Bu hususta Allah'у Teâlâ Sûre-i Şûrâ, Âyet 40'ta şöyle buyurmaktadır:

"Bir kötülüğün cezâsı, onun misli bir kötülüktür. Lâkin her kim (gücü yettiğı halde) affedip ıslahına gayret ederse, onun mükâfatı Allah'a aittir. Şüphesiz O, zâlimleri sevmez."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثَةٌ أَفْسِمُ عَلَيْهِنَّ وَأَحَدُنَّكُمْ حَدِيثًا فَاخْفُظُوهُ قَالَ مَا نَقَصَ مَالُ عَبْدٍ مِنْ صَدَقَةٍ وَلَا ظُلْمَ عَبْدٌ مَظْلَمَةً فَصَبَرَ عَلَيْهَا إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ عِزًّا وَلَا فَتَحَ عَبْدٌ بَابَ مَسْأَلَةٍ إِلَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ بَابَ فَقْرٍ أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا ... (ت عن ابى كيشة الانماى

"Üç özellik var ki onlar üzerine yemin ederim, olur. Size bir söz söyleyeceğim onu hafızanızda iyi tutun dedi ve şöyle buyurdu: Sadaka vermekten bir kulun malı eksilmez. Uğradığı haksızlıklara (elinde imkânı olduğu halde) sabreden kulun Allah'у Teâlâ izzetini artırır. Dilencilik kapısını açan bir kula Allah'у Teâlâ yoksulluk kapısını açar veya benzeri bir ifade kullandı. Size bir söz söyleyeceğim onu hafızanızda tutun, dedi ve şöyle buyurdu:

- Dünyâda dört sınıf insan vardır: Allah'ın kendisine mal rızık ve ilim verdiği bir kul ki, kul bu nîmet içerisinde yolunu Rabbi vâsıtasıyla bulur, Müslümanlarla ve akrabalarıyla irtibatını kesmez o verilen nîmette Allah'ın hakkı ne ise onu da bilir ve gereğini yerine getirir. Bu kul Allah katında en üstün derecededir. Yine

bir kul ki, Allah'ı Teâlâ ona ilim vermiş mal vermemiştir. Bu kulun niyeti doğrudur ve şöyle der: Eğer malım olsaydı falanın yaptığı gibi yapardım, der işte o niyetine göre karşılık görür. Önceki kimse ile sevapta eşittirler. Yine bir kul ki Allah'ı Teâlâ kendisine rızık vermiş fakat ilim vermemiştir. İlim ve bilgisizlik yüzünden malını dengesiz biçimde harcar, Rabbine karşı sorumluluk bilinci duymaz akrabası ve Müslümanlarla alakasını keser ve o malda Allah'ın hakkını da yerine getirmez. Bu kimse en kötü durumdadır. Yine bir kul daha vardır ki, Allah kendisine ne mal ne de ilim vermiştir. Bu kimse de şöyle der: Eğer malım olsaydı ben de falan kimse gibi o malı kötü yollarda harcardım. O da niyetine göre karşılık görür, her ikisinin de günahı eşittir.”[5]

Bu Hadis-i Şerif'te geçen dört kişiden sonuncusu, kalbinde sürekli olarak eline bir mal geçtiğinde kötülük yapmayı dilediği için ve o niyetinde hiçbir değişiklik olmadığından, Allah'ı Teâlâ onun niyetine göre günahını yazar. Ancak bir kul, bir günaha yönelir ve o günahı işlemeyen vazgeçerse, Allah'ı Teâlâ ona o günahı yazmaz. Çünkü o kimse önce günaha yöneldi. Fakat sonra bu hatâsından vazgeçti.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ (م عن ابى هريرة)

”Sadaka vermekle mal eksilmez. Kul affederse, Allah'ı Teâlâ onun izzetini artırır. Kim de Allah rızâsı için tevâzu sahibi olursa, Allah'ı Teâlâ onu yükseltir.”[6]

ثَلَاثٌ أَعْلَمُ أَنَّهُنَّ حَقٌّ مَا عَفَا امْرُؤٌ عَنْ مَظْلَمَةٍ إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ بِهَا عِزًّا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ مَسْأَلَةٍ يَبْتَغِي بِهَا كَثْرَةً إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ بِهَا فَقْرًا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ صَدَقَةٍ يَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ (تعالى إلا زاده الله بها كثرة) (هب عن ابى هريرة)

(تعالى إلا زاده الله بها كثرة) (هب عن ابى هريرة)

”Üç haslet var ki onlar haktır: Haksızlığa uğrayan bir kimse (eline fırsat geçtiği halde sabredip) affederse, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, o kulun şerefini artırır. Çok dünyâlık bulmak kastıyla kendisine dilencilik kapısını açan bir kula da, Allah'ı Teâlâ yokluk kapısı açar. Bir kimse de Allah'ın rızâsını dileyerek Allah yoluna malını sarf ederse, Allah'ı Teâlâ da onun malını kat kat artırır.”[7]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 287/11.

[2] Sünen-i Tirmizî, Birr 40.

[3] Sahih-i Buhârî, Edeb 76; Sahih-i Müslim, Birr 30 (107).

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 71/15.

[5] Sünen-i Tirmizî, Zühhd 14.

[6] Sahih-i Müslim, Birr 19 (69).

[7] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 7846; Muhtâr'ul-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 492.

وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ (١٣٥) أُولَٰئِكَ جَزَاءُ هُمْ مَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ (١٣٦)

135-136. Ve onlar, büyük bir günah yaptıkları yahut (herhangi bir mâsiyeti yüklenmekle) nefislerine zulmettikleri vakit, Allah'ı Teâlâ'yı hatırlayarak hemen günahlarına istiğfar ederler. Allah'ı Teâlâ'dan başka günahları kim bağışlar? Onlar günahlarında bile bile ısrar etmezler* İşte onların mükâfatı, Rablerinden bir bağışlanma ve altlarından nehirler akan Cennetlerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Güzel amellerde bulunanların mükâfatı ne güzeldir.

İzah: Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 135 ile ilgili olarak Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُذْنِبُ ذَنْبًا ثُمَّ يَتَوَضَّأُ فَيُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ تَعَالَى لِذَلِكَ الذَّنْبِ إِلَّا غُفِرَ لَهُ وَقَرَأَ هَاتَيْنِ الْآيَتَيْنِ {وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا} وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ الْآيَةَ (حم عن ابو بكر الصديق)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Günah işleyen, sonra abdest alıp iki rekât namaz kılarak bu günahı için Allah'tan af dileyen hiçbir Müslüman yoktur ki bağışlanmış olmasın" buyurarak, "Her kim bir fenâlık yapar yahut (bir günah işleyerek) nefisine zulmeder ve sonra Allah'tan bağışlanma dilerse, Allah'ı Teâlâ'yı çok bağışlayıcı ve çok merhametli bulur" mealindeki Sûre-i Nisâ, Âyet 110 ile "Ve onlar, büyük bir günah yaptıkları yahut (herhangi bir mâsiyeti

yüklenmekle) nefislerine zulmettikleri vakit, Allah'ı Teâlâ'yı hatırlayarak hemen günahlarına istiğfar ederler. Allah'ı Teâlâ'dan başka günahları kim bağışlar? Onlar günahlarında bile bile ısrar etmezler" mealindeki Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 135'i okudu.[1]

Her insan günah işleyebilir. Hatâ edebilir. Asıl olan insanın hatâsının farkına varıp tevbe etmesidir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَّاءٌ وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ (هـ) عن انس

"İnsanoğlunun hepsi günah işler. Günah işleyenlerin en hayırlısı ise işlediği günaha pişman olup tevbe edendir."[2]

Tevbenin şartları şunlardır: Evvelki günahlara pişman olup bir daha işlememeye niyet etmektir, günah ehlinden arkadaşlarını terk edip tevbekârlar ile beraber olmaktır ve kalan ömrünü ibâdete sarf etmektir. Bu şartlar ile her kim tevbe ederse, hiç günah işlememiş gibi olur. Bu şartlar ile tevbe edenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ (هـ) عن أبي عبيدة بن عبد الله

"Günaha tevbe eden, hiç günah işlemeyen kimse gibidir."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ فَإِنِّي أَتُوبُ فِي الْيَوْمِ إِلَيْهِ مِائَةَ مَرَّةٍ. (م حم عن ابن عمر

"Ey insanlar! Allah'a tevbe edin. Zîrâ ben de Allah'a, günde yüz kere (Estağfirullah el-Azîm, diye) tevbe istiğfar ediyorum."[4]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 46.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 30.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 30; Râmûz'ul Ehâdîs, s. 196/12.

[4] Sahih-i Müslim, Zikir 12 (42 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17173.

قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ (١٣٧) مَّا بَيَّانٌ لِلنَّاسِ ()
(وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِلْمُتَّقِينَ (١٣٨) وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (١٣٩)

137-139. Ey Mü'minler! Sizden önce nice olaylar gelip geçmiştir. Yeryüzünü dolaşın ve Peygamberleri yalanlayanların âkıbetlerinin nasıl olduğunu görün.* Ey Mü'minler! Bu husus, insanlar için bir açıklamadır. Takvâ sahipleri için ise, bir hidâyet ve öğüttür.* Ey Mü'minler! Gevşemeyin, (Uhud'da şehit olanlara) kederlenmeyin. Eğer Mü'min iseniz, sonunda gâlip gelecek olan sizsiniz.

İzah: Ey Mü'minler! Sizler, Uhud Savaşı'nda gâlip gelmeyişiinize üzülmeyin. Zîrâ bu, kâfirlere bir mühlet vermedir. Onların âkıbeti de Nûh, Lût ve Sâlih (Aleyhimüsselâm)'ın kavimleri gibi geçmiş ümmetlerin âkıbetine benzeyecektir.

Görüldüğü gibi, bu Âyet-i Kerîme, Uhud Savaşı'nda müşriklere gâlip gelemeyen Müslümanları teselli etmekte ve müşriklerin âkıbetlerinin kötü olacağını bildirmektedir.

Uhud Savaşı'nda Müslümanlar, bozguna uğramış ve daha sonra da Müslümanların Allah'ın yardımıyla Uhud Dağı'ndaki mağaraya çekilmeleriyle kâfirler, tam olarak amaçlarına ulaşamamışlardır. İşte Allah'u Teâlâ Âyet-i Kerîme'de Mü'minleri, Uhud Savaşı'nda verdikleri kayıplardan dolayı teselli etmekte, en sonunda yine Mü'minlerin kâfirlere karşı gâlip geleceklerini haber vermektedir.

إِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِثْلُهُ وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَتَّخِذَ ()
(مِنْكُمْ شُهَدَاءَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ) (١٤٠) وَلِيُمَحِّصَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَمْحَقَ الْكَافِرِينَ (١٤١)

140-141. Eğer siz (Uhud'da) yara aldınız ise, şüphesiz onlar da (Bedir'de) onun misli bir yara almıştı. İşte bu harp günlerini insanlar arasında çeviririz (gâlibiyeti Mü'minlere verdiğimiz gibi, bâzen de kâfirlere veririz). Bu, Allah'u Teâlâ'nın, îmanlarında sâbit duranları belirlemesi ve sizden bâzı kimseleri de şehitlik mertebesine yükseltmesi içindir. Allah'u Teâlâ, zâlimleri sevmez.* Ve Allah'u Teâlâ'nın, îman edenleri günahlarından temizlemesi ve kâfirleri mahvetmesi içindir.

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخِلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ (١٤٢) وَلَقَدْ كُنْتُمْ تَمَنَّوْنَ ()
(الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُلْقَوْهُ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ) (١٤٣)

142-143. Yoksa siz, Allah'ı Teâlâ sizden cihat edenleri ayırt etmeden ve sabredenleri ayırt etmeden Cennete gireceğinizi mi zannettiniz?* Yemin olsun ki siz, ölümle karşılaşmadan önce onu (şehit olmayı) temenni ediyordunuz. İşte şimdi onu karşınızda gördünüz. (Niçin korkup kaçıyorsunuz?)

İzah: Katâde Hazretleri diyor ki: Mü'minler, müşriklerle savaşmak istiyorlardı. Uhud Savaşı'nda düşmanla karşılaşınca bozguna uğradılar. Bu sebeple kaçanlara sitem edildi ve sabredip direnenler övüldü.

Cihat hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَاسْأَلُوا اللَّهَ الْعَافِيَةَ فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ... (خ م عن ابى اوفى)

"Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı istemeyin! Allah'tan afiyet (rahatlık, huzur, saadet) isteyin. Fakat düşman da karşınıza çıkarsa, o zaman da sebat-ı kadem edin (sağlam durup düşmandan kaçmayın) ve bilin ki, Cennet kılıçların gölgesi altındadır..."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Cihat 114; Sahih-i Müslim, Cihat 6 (19-21).

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى (عَقْبِيهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ) ١٤٤

144. Muhammed de ancak bir Peygamberdir. Ondan önce de Peygamberler gelip geçmiştir. Eğer o ölür veya öldürülürse, dîninizden döner misiniz? Her kim İslâm'dan dönerse, Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah'ı Teâlâ, (İslâm'da sebat edip) şükredenlerin mükâfatını verecektir.

İzah: Müşrikler, Uhud Savaşı'nda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in öldürüldüğüne dair yalan haberi yayınca, Müslümanlardan bir kısmı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem öldürüldü, diye harpten kaçmışlardı. İşte bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Bu hâdise şöyle nakledilmiştir:

İslâm sancaktarı olan Mus'ab b. Umeyr Radiyallâhu anhu, Müslümanların bozulup dağıldıkları sırada, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i müşriklerden korumak için onun önünde çarpışanlar arasında bulunuyordu. Bu

sırada da yüksek sesle: "Muhammed de, ancak bir Peygamberdir. Ondan önce de Peygamberler gelip geçmiştir..." diye geçen Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 144'teki buyruğu okuyordu. Bu âyetin Uhud Günü'ne kadar nâzil olmadığı ve o gün gönderildiği rivâyeti, Hz. Mus'ab'ın Allah katındaki değerini ifade eder.[1] İbn-i Kâmia adındaki bir müşrik, Hz. Mus'ab b. Umeyr'e kılıçla vurup sağ elini kesti. Bunun üzerine Hz. Mus'ab sancağı sol eline aldı. Kâfir, vurup onun sol elini de kesince, Hz. Mus'ab sancağı kesik kollarıyla tutup göğsüne bastırdı. Bu sefer o kâfir, vücuduna mızrak saplayarak o zâtı şehit etti. O müşrik, şehit ettiği Hz. Mus'ab b. Umeyr'in Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem olduğunu sanarak müşriklerin yanına döndüğü zaman, "Ben, Muhammed'i öldürdüm" dedi. Bunun üzerine onlardan biri de, "Muhammed öldürüldü!" diye bağırды.

Hz. Mus'ab b. Umeyr, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e çok benzeyen bir Ashâb idi. Uhud Günü, Resûlü Ekrem Efendimize daha çok benzemek için, onun giydiği zırhın aynısından giymişti. İşte bu şekilde kâfirleri yanıltarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimize yapılacak saldırıları kendi üzerine çekmek için böyle yapmıştı. Çünkü kâfirlerin, İslâm Dîni'ni ortadan kaldırmak için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimizi hedef alacaklarını biliyordu.

Hz. Mus'ab, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e çok benzediği için, müşrikler onu şehit edince Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i öldürdüklerini zannetmişlerdi.[2]

Hz. Mus'ab şehit olarak yerde yatarken, günün sonlarına doğru Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Mus'ab'ı elinde sancakla gördü ve "İleriye git Ey Mus'ab!" diye seslendi. Fakat o kişi kendisine dönerek: "Ben Mus'ab değilim" diye cevap verince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onun Mus'ab sûretinde savaşan Allah'ın meleklerinden biri olduğunu anladı.[3]

Uhud savaşında Ashâb-ı Kirâm'ın ileri gelenlerinden birçok kimse şehit olmuştu. Hz. Mus'ab da şehitler arasındaydı. Resûlü Ekrem'in ne kadar üzüntülü olduğu yüzünden okunuyordu.

Mekke'nin en zengin iki ailesinden birinin çocuğu olan Hz. Mus'ab b. Umeyr'e kefen olarak bir şey bulunamamıştı. Bu hâdiseyi Habbab b. Eret Radiyallâhu anhu şöyle anlatır:

Biz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte Medîne'ye yalnız Allah rızâsı için hicret ettik. Artık mükâfatını Allah'ı Teâlâ'dan bekleriz. Arkadaşlarımız arasında bu nîmetlerden tatmadan âhirete gidenler vardır ki, Hz. Mus'ab b. Umeyr bunlardandır. O, Uhud Günü şehit olunca, kendisini saracak kısa bir hırkadan başka bir şey bulunamamıştı. Hırkayı baş tarafına çektik, ayakları açıldı. Ayaklarına doğru çektik, baş tarafı açıldı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bize buyurdu ki: "Hırkayı baş tarafına çekin, ayaklarını da izhir otu ile kapatın."[4]

İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى مُضْعَبِ بْنِ عُمَيْرٍ حِينَ رَجَعَ مِنْ أَحَدٍ فَوَقَفَ عَلَيْهِ وَعَلَى أَصْحَابِهِ فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنَّكُمْ أَحْيَاءُ عِنْدَ اللَّهِ فَزُورُوهُمْ وَسَلِّمُوا عَلَيْهِمْ، فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يُسَلِّمُ عَلَيْهِمْ أَحَدٌ إِلَّا (رَدُّوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ) (طب عن ابن عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mus'ab ibn-i Ümeyr'in kabrine uğradı ve onun üzerinde dikilerek Uhud şehitleri hakkında şöyle buyurdu: "Ben şahitlik ederim ki, sizler Allah katında dirilersiniz." Sonra Ashâbına hitâben: "Onları ziyaret edin ve kendilerine selâm verin. Canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, bir kimse onlara selâm vermeye dursun, onun selâmına karşılık verirler. Tâ kıyâmete kadar bu böyle devam eder."[5]

Mus'ab b. Umeyr Radiyallâhu anhu hakkında Hz. Ali'den de şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Biz bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte Medîne'de mescitte otururken, uzaktan Mus'ab İbn-i Ümeyr göründü, bize doğru geliyordu. Üzerinde deri parçası ile yamanmış bir hırkası vardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onun bu hâlini görünce, Hz. Mus'ab'ın, Mekke'de iken bolluk ve rahat içinde yaşadığı günleri düşünerek ağladı. Sonra Ashâb-ı Suffa'ya hitâben:

كَيْفَ بَكُمْ إِذَا عَدَا أَحَدُكُمْ فِي حُلَّةٍ وَرَاحَ فِي حُلَّةٍ وَوَضِعَتْ بَيْنَ يَدَيْهِ صَحْفَةٌ وَرُفِعَتْ أُخْرَى وَسَرَرْتُمْ بُيُوتَكُمْ كَمَا تُسَرُّ الْكَعْبَةُ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ نَحْنُ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مِنَّا الْيَوْمَ نَتَقَرَّغُ لِلْعِبَادَةِ وَنُكْفَى الْمُؤْنَةَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَأَنْتُمْ الْيَوْمَ خَيْرٌ مِنْكُمْ يَوْمَئِذٍ) (ت عن علي بن أبي طالب)

"Gün gelip sizden biri sabah bir elbise, akşam başka bir elbise giyse, önüne yemek tabaklarının biri getirilip diğeri kaldırılrsa, evlerinizi de (halılar ve kilimler

ile) Kâbe gibi örtseniz, o zaman da nasıl olursunuz?" diye sordu. Orada bulunan Sahâbe-i Kirâm: "O gün biz bu günümüzden çok daha iyi oluruz. Çünkü hayat külfetimiz karşılanmış olacağından, ibâdete daha çok vakit ayırabileceğiz" dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Hayır, bilakis siz, bugün o gününüzden daha iyisiniz" buyurdu.[6]

Ayrıca Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem vefât ettiğinde, Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu bu Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 144'ü okumuştur.

[1] İbn-i Sa'd, et-Tabakât'ul-Kübrâ, c. 3, s. 120-121.

[2] M. Asım Köksal, İslâm Tarihi, c. 4, s. 172-175.

[3] İbn-i Sa'd, et-Tabakât'ul-Kübrâ, c. 2, s. 121.

[4] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Cenâiz 27. İbn-i Sa'd, et-Tabakât'ul-Kübrâ, c. 3, s. 116.

[5] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 17239; Râmûz'ul-Ehâdis, s. 184/3.

[6] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 35.

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِتَابًا مُؤَجَّلًا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ (نُوْتِهِ مِنْهَا وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ) (١٤٥)

145. Allah'ı Teâlâ'nın izni olmadıkça hiçbir kimse ölmez. Ölüm, muhakkak belli bir zamana bağlıdır. Dünyâ nîmeti isteyenlere dünyâ nîmetinden veririz. Âhiret nîmetini isteyenlere de âhiret nîmetinden veririz. Biz, şükredenleri mükâfatlandıracağız.

وَكَايْنٍ مِنْ نَبِيِّ قَاتِلٍ مَعَهُ رَبِّيُونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا (وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ) (١٤٦) وَمَا كَانَ قَوْلُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَتَبَيَّنَتْ أَقْدَامُنَا وَانْصَرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ (١٤٧) فَاتَّيَهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنُ ثَوَابِ الْآخِرَةِ وَاللَّهُ يُحِبُّ (الْمُحْسِنِينَ) (١٤٨)

146-148. Nice Peygamberler var ki, onlarla Allah dostları beraber harp ettiler. Onlar Allah yolunda uğradıkları şiddetlerden dolayı zayıflık ve zaaf göstermediler, düşmana baş eğmediler. Allah'ı Teâlâ, sabredenleri sever.* O Allah dostlarının sözleri: "Ey Rabbimiz! Bizim günahlarımızı ve

taşkınlıklarımızı bağışla. (Harpte) ayaklarımızı sâbit kıl ve kâfirlere karşı bize yardım et" demekten ibâretti.* Allah'ı Teâlâ da onlara dünyâ nîmetini verdiği gibi, âhiret nîmetini de ihsan buyurdu. Allah'ı Teâlâ muhsinleri sever.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Habbab İbn-i Erett Radiyallâhu anhu, şu hâdiseyi anlatmaktadır:

"Yâ Resûlallah! Bizim için Allah'ı Teâlâ'dan yardım istemeyecek misin? Bizim için Allah'ı Teâlâ'ya duâ etmeyecek misin?" dedik. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

قَدْ كَانَ مَنْ قَبْلَكُمْ يُؤْخَذُ الرَّجُلُ فَيُحْفَرُ لَهُ فِي الْأَرْضِ فَيُجْعَلُ فِيهَا فَيَجَاءُ بِالْمِنْشَارِ فَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ فَيُجْعَلُ نِصْفَيْنِ وَيُمَشَّطُ بِأَمْشَاطِ الْحَدِيدِ مَا دُونَ لَحْمِهِ وَعَظْمِهِ فَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ وَاللَّهِ لَيَتِمَّنَّ هَذَا الْأَمْرُ حَتَّى يَسِيرَ الرَّكَّابُ مِنْ صَنْعَاءَ إِلَى حَضْرَمَوْتَ لَا يَخَافُ إِلَّا اللَّهَ وَالذَّنْبَ عَلَى غَنَمِهِ وَلَكُمْ تَسْتَعْجِلُونَ (خ عن خَبَّابِ بْنِ الْأَرْتِ)

"Sizden önce geçenlerin başına öyle şeyler geldi ki, onlardan biri kâfirler tarafından yakalanır, onun için bir çukur kazılır ve o çukurun içine gömülürdü; sonra büyük bir testere getirilir ve başının ortasına konur ve ortadan ikiye kesilirdi de, bu onu dîninden döndürmezdi. Demirden taraklarla taranır, etiyile kemiği ayrılırdı da, bu onu yine dîninden döndürmezdi."

Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözlerine devamla şöyle buyurdu:

"Allah'a yemin olsun ki, Hakk Teâlâ bu dînin hâkim olmasını istemektedir. Öyle ki, yolcu San'a'dan bineğine binecek Hadramut'a kadar gelecek. Allah'ı Teâlâ'dan ve koyunları için de kurttan başkasından korkmayacak. Ne var ki, siz çok acele ediyorsunuz." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, İkrâh 1.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يَرُدُّوكُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ (١٤٩) بَلِ اللَّهُ (مَوْلَاكُمْ وَهُوَ خَيْرُ النَّاصِرِينَ) (١٥٠)

149-150. Ey îman edenler! Eğer kâfirlere itaat ederseniz, onlar sizi dîninizden döndürürler ve siz de hüsrâna uğrarsınız.* Hayır! Sizin mevlânız (velîniz) Allah'tır. O, yardımcılarının en hayırlısıdır.

سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَأْوَاهُمُ النَّارُ وَبِئْسَ)

(مَثْوَى الظَّالِمِينَ (١٥١)

151. Hakkında Allah'ı Teâlâ'nın hiçbir delil indirmediği şeyleri O'na ortak koştuklarından dolayı, yakında kâfirlerin kalplerine korku salacağız. Onların varacağı yer Cehennemdir. O zâlimlerin kalacağı yer ne kötüdür.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, Resûlü Ekrem Efendimizin sahabîlerine, düşmanlarına karşı yardım edeceğini, sonunda düşmanlarını Cehennem azâbına koyacağını vaad etmektedir. Yeter ki Mü'minler, Allah'ı Teâlâ'ya verdikleri sözden ayrılmasınlar, O'na ve Resûlüne itaat hususunda sımsıkı sarılsınlar.

Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kâfirlerin kalbine korku salınması hakkında şöyle buyurmuştur:

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَإِيمًا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ فَلَيَصَلَ وَأُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ (خ م حم ه عن جابر)

"Bana, benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş özellik verildi: Bir aylık mesafeden düşmanın kalbine korku salmakla ilâhi yardıma mazhar oldum. Yeryüzü benim için mescit (namaz kılma mahalli) ve temiz kılındı; ümmetimden kim bir namaz vaktine erişirse, hemen bulunduğu yerde namazını kılsın. Ganîmetler bana helâl kılındı. Benden önceki Peygamberler sâdece kendi kavmine Peygamber olarak gönderiliyordu, ben ise bütün insanlığa Peygamber olarak gönderildim. Bana şefaet yetkisi verildi." [1]

(Bir diğer Hadis-i Şerif'te: "Mahşer günü ilk şefaet edecek ve şefaati kabul edilecek olan benim" [2] diye buyrulmuştur.)

[1] Sahih-i Buhârî, Salât 56; Sahih-i Müslim, Mesâcid 1 (3).

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil 2 (3 Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 12; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 3.

وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ تَحُسُّونَهُمْ بِآذُنِهِ حَتَّى إِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَزَّعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَاعَصَيْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا أَرَاكُمْ)
مَا تُحِبُّونَ مِنْكُمْ مَنْ يَرِيذُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يَرِيذُ الْآخِرَةَ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ وَاللَّهُ ذُو
(فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ (١٥٢)

152. Yemin olsun ki, Allah’u Teâlâ size olan vaadini yerine getirdi. O’nun izniyle kâfirleri öldürüyordunuz. Tâ ki Allah’u Teâlâ size sevdiğiniz üstünlüğü gösterdikten sonra gevşediniz, (Resûlü Ekrem’in verdiği) emre itaat hususunda birbirinizle tartıştınız ve emre isyan ettiniz. Sizden bir kısmınız dünyâyı (ganîmeti) istiyordu. Diğer bir kısmınız da âhireti istiyordu. Sonra Allah’u Teâlâ sizi imtihan etmek için onların karşısında bozguna uğrattı. Sonunda yine de sizi bağışladı. Allah’u Teâlâ, Mü’minlere karşı lütuf sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de, Uhud Savaşı’nda, Peygamberimizin yerleştirdiği okçuların büyük bir kısmının ganîmet için yerlerini terk etmelerinden dolayı, savaşın kaybedildiği anlatılmaktadır.

Uhud Savaşı’nda Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, İslâm ordusunu korumaları için, elli kişiden oluşan okçuyu İslâm askerinin arkasında bulunan dağ yolunun ağzını muhafaza etmeleri için koydu. Tâ ki, düşman dolaşıp arkalarından gelmesin. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara hitâben:

لَا تَبْرَحُوا مَكَانَكُمْ إِن رَأَيْتُمْوْنَا قَدْ هَزَمْنَاهُمْ فَإِنَّا لَن نَزَالُ غَالِبِينَ مَا تَبْتُغُوا مَكَانَكُمْ

"Bizim hezimete uğradığımızı da görseniz, gâlip geldiğimizi de görseniz yerlerinizden ayrılmayın"[1] diye buyurmuştur.

Aşağıda Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 159’da Allah’u Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e hitâben, Uhud’da savaştan firar edenler için, "... Artık onları affet ve onlar için Allah’tan bağışlanma dile..." diye buyurmuş ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in duâsıyla onlar affedilmişlerdir.

[1] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 81; Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1269; İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 7, s. 254.

إِذْ تُصْعِدُونَ وَلَا تَلَوْنَ عَلَى أَحَدٍ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فَبِئْسَ أَخْرَايَكُمْ فَاتَّابَكُمْ عَمَّا يَعْمَ لِكَيْلَا تَحْزَنُوا عَلَى مَا (فَاتَّابَكُمْ وَلَا مَا أَصَابَكُمْ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ) (١٥٣)

153. Resûl, sizi arkanızdan çağırdığı halde, birbirinizi bırakıp arkanıza bakmayarak kaçıyordunuz. Bundan dolayı Allah’u Teâlâ, gam üstüne gam ile sizi cezâlandırdı ki, artık elinizden giden zaferden ve başınıza gelen bu felâketlerden dolayı mahzun olmayın. Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızdan

haberdardır.

ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نُّعَاسًا يَغْشَى طَائِفَةً مِنْكُمْ وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ (الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ يُخَفُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا بَيِّنُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هُنَا قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحَّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (١٥٤)

154. Bu gamdan sonra, Allah tarafından üzerinize bir emniyet indirildi. O halde iken, sizden bir taife uyuklamaya başladı. Nefislerinin kaygısına düşen ve Allah’a karşı câhiliye zannı gibi hakka muhâlif bir zanda bulunan diğer bir taife de: "Bu işte bizim bir düşüncemiz var mı?" dediler. Ey Resûlüm! "Gâlibiyet, Allah’ın emriyledir. İşlerin hepsi O’na aittir" de. Onların kalplerinde başka niyetler var, ama lisânlarıyla sana başka şey söylerler. Onlar kalben: "Eğer bu işte bizim bir düşüncemiz olsaydı (bize fikrimiz sorulsaydı), burada mağlup olup öldürülmezdik" derler. Ey Resûlüm! De ki: "Siz evlerinizde olsanız da, öldürülmesi mukadder olanlar, öldürülecekleri yere kendiliklerinden çıkarlar ve öldürülürlerdi. Allah’u Teâlâ bunu, kalplerinizde olanı ortaya çıkarmak ve kalplerinizdeki şüpheyi gidermek için yaptı. Allah’u Teâlâ, kalplerde olanı hakkıyla bilir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen uyku hâli hakkında Ebû Talha Radiyallâhu anhu şöyle anlatmıştır:

أَنَّهُ كَانَ يَوْمَئِذٍ مِمَّنْ غَشِيَهُ النَّعَاسُ قَالَ كَانَ السَّيْفُ يَسْقُطُ مِنْ يَدَيَّ ثُمَّ أَخَذَهُ مِنَ النَّعَاسِ (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن أبي طلحة)

"Uhud Savaşı’nda düşmanın karşısında saf hâlindeyken bizi uyku kaplamıştı. Öyle ki, kılıcım elimden düşüyor ve onu alıyordum. Tekrar düşüyor, tekrar alıyordum."[1]

Sahâbe-i Kirâm’ın savaşta uyumaları; Mü’minlerin zinde kalıp, güçlerini toplamaları ve Allah’u Teâlâ’nın kendilerini muzaffer kılacağına güvenmeleri içindi. Çünkü uyku, güven alâmetidir. Korkan kişinin, gözüne uyku girmez.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 7, s. 318.

إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ ((اللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ (١٥٥)

155. Uhud'da iki ordunun karşılaştığı gün, sizden firar edenler yok mu, Peygamberin emrine aykırı hareket etmeleri sebebiyle şeytan onların ayağını kaydırmak istedi. Yemin olsun ki, (tevbe ettikleri için) Allah'ı Teâlâ onları affetti. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, Halîm'dir (cezâ vermekte acele etmez).

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Osman b. Abdullah b. Mevhib Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

جَاءَ رَجُلٌ حَجَّ الْبَيْتِ فَرَأَى قَوْمًا جُلُوسًا فَقَالَ مَنْ هَؤُلَاءِ الْقُعُودُ قَالُوا هَؤُلَاءِ قُرَيْشٌ قَالَ مَنْ الشَّيْخُ قَالُوا ابْنُ عُمَرَ فَأَتَاهُ فَقَالَ إِنِّي سَأَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ أَتَحَدِّثُنِي قَالَ أَنْشُدُكَ بِحُرْمَةِ هَذَا الْبَيْتِ أَتَعْلَمُ أَنَّ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ فَرَّ يَوْمَ أُحُدٍ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَتَعْلَمُهُ تَغَيَّبَ عَنْ بَدْرٍ فَلَمْ يَشْهَدْهَا قَالَ نَعَمْ قَالَ فَتَعْلَمُ أَنَّهُ تَخَلَّفَ عَنْ بَيْعَةِ الرَّضْوَانِ فَلَمْ يَشْهَدْهَا قَالَ نَعَمْ ... (خ ت عن عثمان بن موهب)

Mısır ehlinden biri geldi, hac yapmak istiyordu. Oturan bir grup gördü ve "Bunlar da kim?" dedi. "Kureyşliler" denildi. "Aralarındaki Şeyh kim?" dedi. "İbn-i Ömer" denildi. Bunun üzerine bu zâta yaklaşılarak, "Sana bir şey soracağım, bana ondan haber ver. Hz. Osman Uhud günü kaçmış mıydı, biliyor musun?" diye sordu. O da: "Evet" dedi. "Onun Bedir'de kaybolduğunu ve savaşta hazır bulunmadığını da biliyor musun?" diye sordu. "Evet" dedi. Adam bu cevap üzerine: "Allah'ı Ekber!" deyip döndü. Hz. İbn-i Ömer, o adama: "Gel, sana açıklayayım" dedi (ve anlattı):

Uhud'daki firarına gelince: "Şâhitlik ederim ki, Allah'ı Teâlâ onu affetti. Nitekim Allah'ı Teâlâ haklarında: "... Yemin olsun ki, (tevbe ettikleri için) Allah'ı Teâlâ onları affetti. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, Halîm'dir (cezâ vermekte acele etmez)" diye geçen Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 155'i indirdi.

Bedir'deki kayboluşuna gelince: Onun nikâhı altında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kerîmeleri Hz. Rukiyye vardı ve hasta idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendisine: "Rukiyye ile kal. Sana Bedir'e katılan bir kimsenin sevabı ve (ganîmetten alacağı) pay var" buyurdu. O da bu emir üzerine kaldı.

Beyat'ur-Rıdvan'daki (Hudeybiye'deki biatte) kayboluşuna gelince: "Eğer Mekke havalisinde ondan daha aziz biri olsaydı, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yerine onu gönderecekti. Peygamberimiz Mekke'ye onu gönderdi.

Beyat'ur-Rıdvan'da, Hz. Osman Mekke'ye gittikten sonra (Hudeybiye'de iken onun şehit edildiği haberi gelince) meydana geldi.[1] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Bey'at akdi sırasında sağ elini sol eli üzerine koyarak: "Bu da Osman'ın yerine" buyurdular. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sol elinin Hz. Osman için hayrı, onların sağ elinin, kendileri için olan hayrından fazla idi. Sonra Hz. İbn-i Ömer, o adama: "Haydi, şimdi bu anlattıklarımı beraberinde götür" dedi.[2]

[1] Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Fetih, Âyet 10 ve izahına bakınız.

[2] Sahih-i Buhârî, Fedâil'ul-Ashâb 7, Meğâzi 19; Sünen-i Tirmizî, Menâkıb, 16.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا وَقَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ إِذَا ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ أَوْ كَانُوا غُرًى لَوْ (كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (١٥٦)

156. Ey îman edenler! Kâfir olanlar ve yeryüzünde sefere çıkan veya savaşa giden kardeşleri için, "Eğer yanımızda olsalardı, ölmezlerdi ve öldürülmezlerdi" diyenler gibi olmayın. Allah'ı Teâlâ onların kalplerine böyle üzüntü verir. Hayat veren ve öldüren Allah'tır. Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de zikredilen ve Mü'minlerin, onlara benzememeleri emredilen kişilerden maksat, bütün münâfıklardır.

وَلَيْنُ قُتِلْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مِتُّمْ لِمَغْفِرَةٍ مِنَ اللَّهِ وَرَحْمَةٍ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ (١٥٧) وَلَيْنُ مِتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ (لِيَالِي اللَّهِ تُحْشَرُونَ (١٥٨)

157-158. Yemin olsun ki, Allah yolunda öldürülür yahut ölürseniz, Allah'ın bağışlaması ve rahmeti, kâfirlerin dünyâda topladıkları şeylerin tamamından hayırlıdır.* Yemin olsun ki, siz ölün de öldürülürseniz de Allah'ı Teâlâ'nın huzurunda toplanırsınız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme: "Yemin olsun ki, Allah yolunda öldürülür yahut ölürseniz" diye geçen ifade; Allah için harpte şehit olanlardan, Allah'tan aldığı emirleri halka ulaştırıp Allah yolunda mücâdele ederek o yolda ölen Peygamberlerden ve malıyla, canıyla dîni yüceltmek için hayatını Allah yoluna adayan ve bu uğurda mücâdele ederek ölen Allah dostlarından bahsetmektedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde

şöyle buyurmuştur:

كَمْ مِمَّنْ أَصَابَهُ السَّلَاحُ وَلَيْسَ بِشَهِيدٍ وَلَا حَمِيدٍ وَكَمْ مِمَّنْ قَدْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ حَنْفَ أَنْفِهِ عِنْدَ اللَّهِ صَدِيقٌ
(وَشَهِيدٌ) (ابو الشيخ حل عن ابى ذر

"Nice silahla vurulup öldürülenler var ki, şehit değildir. Övülmüş de değildir. Yemin ederim ki, nice kendi döşeginde eceli ile ölen var ki, hem sıddıktır, hem de şehit."[1]

مَنْ فَصَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمَاتَ أَوْ قُتِلَ فَهُوَ شَهِيدٌ أَوْ وَقَصَهُ فَرَسُهُ أَوْ بَعِيرُهُ أَوْ لَدَغَتْهُ هَامَةٌ أَوْ مَاتَ عَلَى
فِرَاشِهِ أَوْ بِأَيِّ حَنْفٍ شَاءَ اللَّهُ فَإِنَّهُ شَهِيدٌ وَإِنْ لَهُ الْجَنَّةُ (د عن ابى مالك الاشعري

"Kim Allah yolunda evinden ayrılıp gider, ölür veya öldürülürse o şehittir. Veya atı yahut katırı kendisini öldürürse, yine kendisini bir haşere sokarak öldürürse ya da Allah'ın dilediği herhangi bir ölümle yatağında ölürse o kimse şehittir. Onun için Cennet vardır."[2]

(شُهِدَاءُ أَمَنَاءُ اللَّهُ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا عَلَى فُرُشِهِمْ. (الحكيم عن راشد بن سعد

"Şehitler, Allah'ın himâyesinde olan kişilerdir. İster öldürülsün, ister kendi döşeklerinde ölsünler."[3]

مَنْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فُؤَادًا نَاقَةً فَقَدْ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ وَمَنْ سَالَ اللَّهُ الْقَتْلَ مِنْ نَفْسِهِ صَادِقًا ثُمَّ مَاتَ أَوْ قُتِلَ
فَإِنَّ لَهُ أَجْرَ شَهِيدٍ زَادَ ابْنُ الْمُصَفَّى مِنْ هُنَا وَمَنْ جُرِحَ جُرْحًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ نُكِبَ نَكْبَةً فَإِنَّهَا تَجِيءُ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ كَأَغْزَرِ مَا كَانَتْ لَوْنُهَا لَوْنُ الزَّعْفَرَانِ وَرِيحُهَا رِيحُ الْمِسْكِ وَمَنْ خَرَجَ بِهِ خُرَاجٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنَّ
(عَلَيْهِ طَابَعَ الشَّهَادَةِ (د ن عن معاذ بن جبل

"İçinden samimi şekilde Allah yolunda cihat yapmayı temenni eden bir kimse, daha sonra ölse de, öldürülse de şehit sevabı kazanır. Kim de Allah yolunda yara alsa veya Allah yolunda düşmanın sebep olmadığı bir musîbetle bile yaralansa bu yara, mahşer günü olduğundan daha ağır, rengi zaferân rengine, kokusu da misk kokusunda olarak gelir. Kimin vücudunda, Allah yolunda iken çıkan, iltihap gibi bir yara açılacak olsa, bu da onun için şehitlik mührü olur."[4]

مَنْ سَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الشَّهَادَةَ بِصِدْقٍ بَلَغَهُ اللَّهُ مَنَازِلَ الشَّهَدَاءِ وَإِنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ (ن سهل بن أبي
(أمامة بن سهل بن حنيف حَدَّثَهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ

"Kim samimi bir kalple Allah'tan şehit olmayı dilerse, yatağında da ölse, Allah'u Teâlâ onu şehitlerin makâmına eriştirir."[5]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 344/3.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 15.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 216/7; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 11148.

[4] Sünen-i Nesâî, Cihat 25; Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 59.

[5] Sünen-i Nesâî, Cihat 36; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 422/12.

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ ((وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ (١٥٩)

159. Ey Habîbim! (Uhud'da emrine muhalefet edenler hakkında) Sen, Allah'ı Teâlâ'dan gelen bir rahmetle onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı yürekli olsaydın, onlar senin başından dağılırlardı. Artık onları affet ve onlar için Allah'tan bağışlanma dile. İşinde onlarla müşâvere et. Bir şeye azmedersen de Allah'a tevekkül et. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, tevekkül edenleri sever.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Ashâbıyla istişâre etmesini emrettiği için Resûlü Ekrem Uhud ve Hendek Harpleri'nde olduğu gibi, Allah'tan bir vahiy gelmediği zaman Ashâbıyla istişâre yapar ve çıkan sonuca göre hareket ederdi. Allah'ı Teâlâ, Sûre-i Şûrâ, Âyet 38'de Mü'minlerin özelliklerini sayarken; "... İşlerini aralarında müşâvere ile yürütürler..." vurgusu yaparak, istişârenin önemine dikkat çekmiştir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِذَا اسْتَشَارَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيُخِشِرْ عَلَيْهِ (هـ) عن جابر

"Sizden birisi Müslüman kardeşiyle istişâre ettiğinde, ona yol göstereyin." [1]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

لَمَّا نَزَلَتْ {وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ} قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَمَا إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنِيَانِ عَنْهَا، لَكِنْ جَعَلَهَا اللَّهُ رَحْمَةً لِأُمَّتِي فَمَنْ اسْتَشَارَ مِنْهُمْ لَمْ يَغْدِمْ رُشْدًا، وَمَنْ تَرَكَهَا لَمْ يَغْدِمْ غِيًّا (السيوطي، الدر المنثور عن ابن عباس)

"İşinde onlarla müşâvere et" buyruğu nâzil olduğu zaman Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Allah'ı Teâlâ'nın ve Resûlünün aslında öylesi bir istişâreye ihtiyacı yoktur. Ancak Allah'ı Teâlâ, bunu ümmetime bir rahmet kılmıştır. İçlerinden istişâre ile iş yapanlar doğruyu bulurlar. İstişâre yapmadan iş yapanlar ise yanlış yola girmekten korunamazlar."[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Edeb 37.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 4. s. 95.

إِنْ يَنْصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَإِنْ يَخْذَلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرُكُمْ مِنْ بَعْدِهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ((١٦٠))

160. Allah'ı Teâlâ size yardım ederse, size gâlip gelecek kimse yoktur. Eğer yardım etmezse, O'ndan başka size yardım edecek kimse de yoktur. Mü'minler, ancak Allah'a tevekkül etsinler.

وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ وَمَنْ يَغُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ((١٦١)) أَفَمَنْ أَتَّبَعَ رَسُولَ اللَّهِ كَمَنْ بَاءَ بِسَخَطٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ (١٦٢) هُمْ دَرَجَاتُ (عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ) (١٦٣)

161-163. Hiçbir Peygamber için emânete (ganîmete) hıyânet etmek sahih olmaz. Her kim hıyânet ederse, mahşer günü hıyânet ettiği şeyle gelir. Sonra herkese amelinin karşılığı verilir ve onlar hiçbir haksızlığa uğratılmazlar.* Allah'ın rızâsına tâbi olan kimse, Allah'ın gazabına uğrayan ve varacağı yer Cehennem olan kimse gibi midir? Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.* Onlar, Allah katında derece derecedirler. Allah'ı Teâlâ onların yaptıklarını görmektedir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

زَلَّتْ هَذِهِ الْآيَةُ {وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ} فِي قَطِيفَةٍ حَمْرَاءَ فَقَدَتْ يَوْمَ بَدْرٍ فَقَالَ بَعْضُ النَّاسِ لَعَلَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَهَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ} إِلَى آخِرِ الْآيَةِ (د ت عن ابن عباس)

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 161, Bedir Günü (ganîmetin taksimi yapılmadan önce) kırmızı renkli bir kadife kumaşın kaybolması üzerine nâzil olmuştur. Bâzı insanlar: "Sanırım onu Resûlullah aldı" dedik-lerinde, Allah'ı Teâlâ bu âyeti indirmiştir.[1] Böylece Allah'ı Teâlâ, hiçbir Peygamberin böyle bir şey

yapmayacağını haber vermiştir.

Resûlullah Efendimiz, ganîmet malından herhangi bir şeye ihânet edenin, âhiret günündeki hâlini beyan ederek şöyle buyurmuştur:

قَامَ فِينَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ الْغُلُولَ فَعَظَّمَهُ وَعَظَّمَ أَمْرَهُ قَالَ لَا أَلْفِينَ أَحَدَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رَقَبَتِهِ شَاةٌ لَهَا ثَغَاءٌ عَلَى رَقَبَتِهِ فَرَسٌ لَهُ حَمَحَمَةٌ يَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَغْنَيْتَنِي فَأَقُولُ لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ وَعَلَى رَقَبَتِهِ بَعِيرٌ لَهُ رُغَاءٌ يَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَغْنَيْتَنِي فَأَقُولُ لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ وَعَلَى رَقَبَتِهِ صَامِتٌ يَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَغْنَيْتَنِي فَأَقُولُ لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ أَوْ عَلَى رَقَبَتِهِ رِقَاعٌ تَخْفِقُ فَيَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ (أَغْنَيْتَنِي فَأَقُولُ لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ (خ) عن ابى هريرة

Bir keresinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem içimizde ayağa kalktı da ganîmet ve millet malına hainlik etme meselesini anlattı ve bu hususun büyük bir mesele olduğunu bildirdi ve şöyle buyurdu:

Sakın sizden birinizi, mahşer gününde omuzunda meleyen bir koyunla veya kişneyen bir at ile bulmayayım. O kimse bana: "Yâ Resûlallah! Sen beni kurtar" der. Ben de ona: "Sana bir şey yapacak güçte değilim. Çünkü ben sana tebliğ etmiştim" diyeceğim. Yine sizden birinizi omuzu üzerinde böğüren bir sığır ile bulmayayım. O kişi bana: "Yâ Resûlallah! Beni kurtar" der. Ben de ona: "Sana bir şey yapacak güçte değilim. Çünkü ben sana tebliğ etmiştim" diyeceğim. Yine sizden birinizi, omuzu üzerinde, altın veya gümüş yüklü olarak bulmayayım. O kişi bana: "Yâ Resûlallah! Beni kurtar" der. Ben de ona: "Sana bir şey yapacak güçte değilim. Çünkü sana tebliğ etmiştim" diyeceğim. Sizden birinizi, omuzu üzerinde sallanan ganîmet elbisesi ile bulmayayım. O kimse: "Yâ Resûlallah! Beni kurtar" der. Ben de ona: "Sana bir şey yapacak güçte değilim. Çünkü sana tebliğ etmiştim" diyeceğim.[2]

Allah'ın rızâsına tâbi olup, emrine itaat ederek ganîmetten herhangi bir şeye hıyânet etmeyenler, ganîmetten herhangi bir şeye hıyânet etmekle Allah'ın gazabına uğrayanlar gibi değildir. Ganîmete hıyânet edenlerin yeri Cehennemdir. Orası, ne korkunç bir dönüş yeridir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Onlar Allah katında derece derecedirler" diye buyrulmaktadır. Bu ifade, ganîmetten herhangi bir şeye hıyânet etmeyenler ile edenler için Allah katında farklı dereceler vardır. Hıyânet etmeyenler için sevap, hıyânet edenler için azap vardır, demektir.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Huruf ve Kıraat 1; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6861.

[2] Sahih-i Buhârî, Cihat 189; Sahih-i Müslim İmâre 6 (24).

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ (وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (١٦٤)

164. Yemin olsun ki Allah'ı Teâlâ, Mü'minlere büyük lütufta bulundu. Zîrâ onlara Allah'ın âyetlerini okuyan, onları günahlardan temizleyen, onlara kitabı ve hikmeti öğreten, kendilerinden bir Resûl gönderdi. Oysa onlar, evvelce apaçık bir dalâlet içindeydiler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Kitabı ve hikmeti öğreten" diye buyrulurak, iki ayrı ilimden bahsedilmektedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْعِلْمُ عِلْمَانِ فَعِلْمٌ ثَابِتٌ فِي الْقَلْبِ فَذَاكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ وَعِلْمٌ فِي اللِّسَانِ فَذَاكَ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ (ابو نعيم عن انس)

"İlim ikidir: Biri kalpte sâbittir. İşte en faydalı olan ilim (Hikmet ve Ledün ilmi) budur. Bir ilim de lisândaki ilimdir (kitaptır). Bu da Allah'ı Teâlâ'nın kullarına hüccetidir (delilidir)."[1]

Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 151 ve izahına bakınız

[1] Râmûz'ul Ehâdîs, s. 223/2; İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 60.

أَوَلَمْ أَصَابِكُمْ مُصِيبَةٌ قَدْ أَصَبْتُمْ مِنْتَ لَهَا قُلْتُمْ أَنْ أَى مَذَا قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ((١٦٥)

165. Ey Mü'minler! Uhud'da size bir musîbet isâbet etti. Halbuki Bedir'de siz onun iki katını düşmanlarınıza isâbet ettirmiştiniz. Siz: "Bu musîbet bize nereden geldi?" dediniz. Ey Habîbim! Onlara de ki: "Bu musîbet kendi nefsinizdendir (çünkü size gösterilen yerleri terk ettiniz)." Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ her şeye kâdirdir.

İzah: Mü'minler, Bedir Savaşı'nda, müşriklerden yetmiş kişi öldürüp yetmiş kişiyi de esir almışlardı. Uhud'da ise Mü'minlerden sâdece yetmiş kişi şehit

olmuştu. Bu sebeple Âyet-i Kerîme’de Mü’minlerin uğradıkları zararın iki katını müşriklere verdikleri zikredilmektedir.

وَمَا أَصَابَكُمْ يَوْمَ النِّقْيِ الْجَمْعَانِ فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ (١٦٦) وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ نَافَقُوا وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا فَاغْلِبُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ ادْفَعُوا قَالُوا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَاتَّبَعْنَاكُمْ هُمْ لِلْكَفَرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ يَقُولُونَ (١٦٧) بِأَفْوَهِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ

166-167. Uhud’da iki ordunun karşılaştığı gün, Allah’u Teâlâ’nın izniyle size isâbet eden musîbet, Mü’minlerin ortaya çıkması içindir.* Ve münâfıkların ortaya çıkması içindir. O münâfıklar ki, kendilerine: "Gelin, bizimle beraber Allah yolunda savaşın yahut hiç olmazsa müdafaada bulunun" denildiği vakit, "Biz nasıl savaşılacağını bilseydik, size tâbi olurduk" dediler. Onlar, o gün îmandan çok küfre yakın idiler. Onlar kalplerinde olmayanı ağızlarıyla söylerler. Allah’u Teâlâ, onların gizlediklerini çok iyi bilir.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Uhud günü bin kişilik bir orduyla birlikte yola çıkmıştı. Şavt denilen yere (Medîne ile Uhud arasında bir yerdir ki, oraya) gelince münâfıkların başı olan Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl: "Vallâhi, Ey insanlar! Bilmiyorum ki, burada kendimizi niçin öldürteceğiz?" diyerek ordunun üçte biriyle ayrıldı ve münâfıklarla birlikte geri döndü. İşte bu âyetlerde geçen münâfıklar bunlar idi.

(الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا قُلْ فَادْرَؤْا عَنْ أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ) (١٦٨)

168. O münâfıklar, kendileri harbe gitmeyip oturdukları halde, Uhud’da ölen (din) kardeşleri için: "Onlar da bize tâbi olup harbe gitmeselerdi, öldürülmezlerdi" dediler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Eğer bu sözünüzde doğru iseniz, meydana gelmesi muhakkak olan ölümü kendinizden defedin."

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ (١٦٩) فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (١٧٠) (يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ) (١٧١)

169-171. Allah yolunda öldürülenleri, ölümler zannetmeyin. Bilakis onlar diridirler ve Rableri katında rızıklanmaktadırlar.* O öldürülenler, Allah’u Teâlâ’nın kendilerine lütfundan verdiği şeyler ile mesrur olurlar. Onlar, arkalarından kendilerine şehit olarak dâhil olamayan Mü’minler için, bir korku ve hüznün olmadığını müjdelerler.* Onlar, Allah’tan gelen bir nîmete ve ihsana

nâil olacaklarını ve Allah'ı Teâlâ'nın, Mü'minlerin mükâfatından bir şey zâyî etmeyeceğini de müjdelerler.

İzah: Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 169'un nüzul sebebine dair Câbir İbn-i Abdullah Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Babam Abdullah İbn-i Amr İbn-i Haram, Uhud Günü şehit edilince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana:

يَا جَابِرُ أَلَا أُخْبِرُكَ مَا قَالَ اللَّهُ لِأَبِيكَ وَقَالَ يَحْيَى فِي حَدِيثِهِ فَقَالَ يَا جَابِرُ مَا لِي أَرَاكَ مُنْكَسِرًا قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ اسْتَشْهَدَ أَبِي وَتَرَكَ عِيَالًا وَدِينًا قَالَ أَفَلَا أُبَشِّرُكَ بِمَا لَقِيَ اللَّهُ بِهِ أَبَاكَ قَالَ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مَا كَلَّمَ اللَّهُ أَحَدًا قَطُّ إِلَّا مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ وَكَلَّمَ أَبَاكَ كِفَاحًا فَقَالَ يَا عَبْدِي تَمَنَّ عَلَيَّ أُعْطِكَ قَالَ يَا رَبِّ تُخَيِّبُنِي فَأُقْتَلَ فِيكَ ثَانِيَةً فَقَالَ الرَّبُّ سُبْحَانَهُ إِنَّهُ سَبَقَ مِنِّي أَنَّهُمْ إِلَيْهَا لَا يَرْجِعُونَ قَالَ يَا رَبِّ فَأَبْلُغْ مَنْ وَرَائِي قَالَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ (تَعَالَى) {وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ} (هـ) عن جابر

"Yâ Câbir! Allah'ı Teâlâ'nın babana söylediği sözü sana haber vereyim mi?" diye sordu. Ben: "Evet" dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Allah, perde ardından olmaksızın hiç kimse ile kat'iyen konuşmamıştır. Velâkin babanla perdesiz ve doğrudan doğruya konuştu ve ona: "Ey kulum! Benden ikram iste, sana vereyim" buyurdu. Baban da: "Ey Rabbim! Arzum, beni diriltirsin, ben de ikinci defa senin uğrunda şehit edilirim" dedi. Allah'ı Teâlâ da: "İnsanların dünyâya hiç dönmeyecekleri hükmü şüphesiz Benim tarafımdan önceden verilmiştir" buyurdu. Baban: "Yâ Rabbi! O halde bizim durumumuzu arkamda kalanlara bildir" dedi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Allah yolunda öldürülenleri, ölümler zannetmeyin. Bilakis onlar diridirler ve Rableri katında rızıklanmaktadırlar" diye geçen Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 169'u indirdi.[1]

Şehitliğin mükâfatı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

لِلشَّهِيدِ عِنْدَ اللَّهِ سِتُّ خَصَالٍ يَغْفِرُ لَهُ فِي أَوَّلِ دَفْعَةٍ مِنْ دَمِهِ وَيُرَى مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَيُجَارُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَيَأْمَنُ مِنَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ وَيُحَلَّى حُلَّةَ الْإِيمَانِ وَيُرَوَّجُ مِنَ الْخُورِ الْعَيْنِ وَيُسَفَّعُ فِي سَبْعِينَ إِنْسَانًا مِنْ أَقَارِبِهِ (هـ) عن المقدم بن معديكر

"Şehidin Allah katında altı özelliği vardır. Kanının ilk damlası ile günahları bağışlanır. Cennetteki yeri kendisine gösterilir. Kabir azâbından korunur. En büyük korkudan (Cehennem korkusundan) emin olur. İman elbisesi kendisine giydirilir. Hûruliyn ile evlendirilir ve akrabalarından yetmiş (Müslüman) kişi

hakkında şefa'at etmesi kabul edilir.”[2]

الشُّهَدَاءُ ثَلَاثَةٌ: رَجُلٌ خَرَجَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ مُحْتَسِبًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، يُرِيدُ أَلَّا يُقْتَلَ وَلَا يُقْتَلَ وَلَا يُقَاتَلَ، يَكْتُرُ سَوَادَ الْمُسْلِمِينَ، فَإِنْ مَاتَ وَقُتِلَ غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُهُ كُلُّهَا، وَأُجِيرَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَأُؤْمِنَ مِنَ الْفَرْعِ الْأَكْبَرِ، وَرُؤُوحُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ، وَحُلَّتْ عَلَيْهِ حُلَّةُ الْكَرَامَةِ، وَوُضِعَ عَلَى رَأْسِهِ تَاجُ الْوَقَارِ وَالْخُلْدِ، وَالثَّانِي: رَجُلٌ خَرَجَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ مُحْتَسِبًا يُرِيدُ أَنْ يُقْتَلَ وَلَا يُقْتَلَ، فَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ كَانَتْ رُكْبَتُهُ مَعَ رُكْبَةِ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ الرَّحْمَنِ، بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ، وَالثَّلَاثُ: رَجُلٌ خَرَجَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ مُحْتَسِبًا، يُرِيدُ أَنْ يُقْتَلَ وَيُقْتَلَ، فَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَاهِرًا سَيْفَهُ وَاضِعَهُ عَلَى عَاتِقِهِ وَالنَّاسُ جَائِثُونَ عَلَى الرُّكْبِ، يَقُولُ: أَلَا أَفْسَحُوا لَنَا مَرَّتَيْنِ، فَإِنَّا قَدْ بَدَلْنَا دِمَاعَنَا وَأَمَوْنَا لَنَا اللَّهُ» قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ قَالُوا ذَلِكَ لِإِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ الرَّحْمَنِ أَوْ لِنَبِيِّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ لَتَتَحَّى لَهُمْ عَنِ الطَّرِيقِ؛ لِمَا يَرَى مِنْ وَاجِبِ حَقِّهِمْ، حَتَّى يَأْتُوا مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ عَنْ يَمِينِ الْعَرْشِ، فَيَجْلِسُونَ فَيَنْظُرُونَ كَيْفَ يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ، لَا يَجِدُونَ غَمَّ الْمَوْتِ، وَلَا يَغْتَمُونَ فِي الْبَرْزَخِ، وَلَا تَفْرُغُهُمُ الصَّيْحَةُ، وَلَا يَبْهَمُهُمُ الْحِسَابُ وَلَا الْمِيزَانُ وَلَا الصِّرَاطُ، يَنْظُرُونَ كَيْفَ يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ، وَلَا يَسْأَلُونَ شَيْئًا إِلَّا أُعْطُوا، وَلَا يَشْفَعُونَ فِي شَيْءٍ إِلَّا شَفَعُوا فِيهِ، (وَيُعْطُونَ مِنَ الْجَنَّةِ مَا أَحْبَبُوا، وَيَنْزِلُونَ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ أَحْبَبُوا) (البرار والبيهقي عن أنس بن مالك)

”Şehitler, üç sınıftır. Biri Allah’u Teâlâ’nın rızâsını umarak Allah yolunda canını ve malını ortaya koyar, ancak ne öldürmeyi ne de ölmeyi düşünür, sâdece düşmana karşı Müslümanların sayısını fazla gösterir. Bu kişi öldüğü veya öldürüldüğü zaman bütün günahları bağışlanır, kabir azabından uzak tutulur, kıyâmet günündeki büyük korkudan emin kılınır, Cennet hurileri ile evlendirilir, kendisine kerâmet giysisi giydirilir. Başına sonsuzluk ve vakar tacı konulur.

Bir diğeri Allah’u Teâlâ’nın rızâsını umarak, Allah yolunda canını ve malını ortaya koyar. Gâyesi öldürülmeden düşmanları öldürmektir. Böylesi bir kişi öldüğü veya öldürüldüğü zaman, Halîlurrahman olan İbrâhim Aleyhisselâm’ın dizinin dibinde olur. Allah’u Teâlâ’nın, O kudretli hükümrânın huzurunda sıdk makâmında oturur.

Üçüncüsü de Allah’u Teâlâ’nın rızâsını umarak canını ve malını ortaya koyup cihada çıkar, gâyesi hem öldürmek, hem de öldürülmektir. Böylesi bir kişi de öldüğü veya öldürüldüğü zaman, mahşer gününde kılıcını çekip omuzuna dayamış bir şekilde gelir, tüm insanlar diz üstü çökmüşken, iki defa ”Bize yol verin, biz ki canımızı ve malımızı Allah yolunda fedâ ettik” der. Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin olsun ki, ”Yol verin” sözünü Halîlurrahman olan İbrâhim Aleyhisselâm’a veya başka bir Peygambere dahi söyleyecek olsa, onlar bile böylesi bir kişinin değeri ve hakkı karşısında ona yol açarlar. Böylesi kişiler Arş’ın sağında bulunan nurdan minberlere gelip otururlar. Oradan insanların nasıl hesaba çekilip hükümlerinin verildiğini izlerler. Aslâ ölüm derdi çekmezler.

Berzahta (kabir âleminde) üzüntüye mâruz kalmazlar. Kıyâmet günündeki o çılgıktan korkmazlar. Hesap, mizan ve sırat derdi taşımazlar. Oturdıkları yerden insanların nasıl hesaba çekilip hükümlerinin verildiğini izlerler. İstedikleri her şey kendilerine verilir. Bir konuda ettikleri şefaât kabul edilir. Cennetten istedikleri kendilerine verilir. Cennet içinde istedikleri yere yerleşirler.[3]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 34, Cihat 16.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce Cihat 16; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17115; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 130/4.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 4, s. 130-131.

(الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرٌ عَظِيمٌ (١٧٢)

172. O Mü'minler ki, Uhud'da yaralandıktan sonra, Allah'ın ve Resûlün dâvetine tekrar icâbet ettiler. Onlardan, dâvete icâbet edenler ve muhalefetten sakınanlar için büyük bir mükâfat vardır.

İzah: Ebû Süfyan ve arkadaşları, Uhud'dan çekilip Revha denilen yere geldikleri vakit, pişmanlık duymuşlardı: "Müslümanlara ağır zâiyat verdik, onların köklerini kesmeliydik" diyerek, dönüp tekrar hücum etmek istemişlerdi. Bunu haber alan Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem müşrikleri yıldırma, kendisinin ve Ashâbının kuvvetini göstermek için Ebû Sufyan'ın tâkibine karar vermişti. Ashâbını buna teşvik ederek, hemen ertesi gün Medîne'nin sekiz mil uzağında bulunan Hamre-i Esed denilen yere kadar ilerlemişlerdi. Ashâbın çoğu yaralı ve bitkindi. Yürümekte dahi zorlanıyorlardı. İçlerinde öyle yaralılar vardı ki, sırası ile birbirlerini sırtlarında taşıyor, birbirlerine dayanarak yürümeye çalışıyorlardı.

Bu Âyet-i Kerîme, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in emir ve dâvetine bu durumda iken icâbet eden Mü'minler hakkında nâzil olmuştur. Sonuçta Allah'ın düşmana korku vermesiyle, kâfirler Müslümanlara saldırma cesâreti bulamayıp kaçmışlardır.

(الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ (١٧٣) فَأَنْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ لَمْ يَمَسْسَهُمْ سُوءٌ وَاتَّبَعُوا رِضْوَانَهُ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ (١٧٤))

173-174. O Mü'minler ki, kendilerine bâzı kimseler tarafından: "Düşmanlarınız size karşı ordu hazırladı, o halde onlardan korkun!" denilmiş iken, bu söz onların îmanlarını artırdı ve "Hasbünallâhu ve ni'me'l-vekîl (Allah bize yeter, O ne güzel vekildir)" dediler.* Allah'ın rızâsına ve emrine tâbi oldukları için hiçbir zarar görmeyerek, Allah'tan gelen bir nîmet ve ihsan ile döndüler. Allah'ı Teâlâ, büyük lütuf sahibidir.

İzah: Bu âyetlerin, şu olay üzerine nâzil olduğu nakledilmiştir:

Ebû Süfyan, Uhud'dan Mekke'ye dönerken, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Gelecek sene sizinle, Bedir Savaşı'nı yaptığımız tarihte yine Bedir'de savaşalım" demişti. Peygamber Efendimiz de: "İnşâallâh" diye cevap vermişti. O gün gelince Ebû Süfyan, müşriklerle beraber Mekke'den ayrıldı. Fakat Allah kalbine korku düşürmüştü. Harbetmeye cesâret edemiyordu. Yolda Nuaym bin Mes'ud el-Eşcai'ye rastladı. Nuaym, umre yapmış geliyordu. Ebû Süfyan ona: "Yâ Nuaym! Muhammed'le Bedir'de savaşmayı kararlaştırmıştık. Fakat bu sene kurak. Bize herhalde hayvan yayacağımız ve süt içeceğimiz bir sene yaraşır. Bunun için geri dönmek istiyorum. Fakat Muhammed çıkar da, ben çıkmamış olursam cüreti artar. Medîne'ye git. Kuvvetimizin büyüklüğünden bahsederek onları korkut. Medîne'den çıkmamalarını temin et. Sana on deve vereyim!" dedi.

Ebû Süfyan'ın teklifini kabul eden Nuaym, Medîne'ye geldi. Müslümanların sefer için hazırlanmakta olduklarını gördü. Onlara: "Bu yaptığınız hareket doğru değil. Onlar, memleketinize geldiler, birçoğunuzu öldürdüler. Şimdi üzerlerine gidiyorsunuz. Büyük bir ordu hazırlamışlar. Vallâhi hiçbiriniz sağ kalamazsınız. İyisi mi siz bu işten vazgeçin" dedi. Bu sözler üzerine savaşa gidecek olan Müslümanlar: "Hasbünallâhu ve ni'me'l-vekîl" dediler. Nihâyet Zilkâde ayında Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem, yetmiş süvâri ile Medîne'den çıkarak Bedir-i Suğra denilen yere geldi. Allah'ı Teâlâ'nın verdiği bir korku ile Ebû Süfyan, korktu ve ordusunu alarak Mekke'ye döndü. Orada Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kimseyi göremedi. Bu hâdise üzerine Kureyş'in itibarı kırıldı. Müslümanlar şan ve şeref buldu.

Bu sefer hakkında yine Sûre-i Nisâ, Âyet 84 ve izahına bakınız

(إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا اللَّهَ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ) (١٧٥)

175. Sizi, kendine tâbi olan dostları vâsıtasıyla korkutmak isteyen şeytandır.

Onlardan korkmayın. Eğer Mü'min iseniz, Benden korkun.

وَلَا يَحْزُنُكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَن يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا يُرِيدُ اللَّهُ أَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حِطًّا فِي الْآخِرَةِ)
(وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (١٧٦)

176. Ey Habîbim! Birtakım kimselerin küfre koşmaları seni mahzun etmesin. Onlar, Allah'a aslâ zarar veremezler. Allah'ı Teâlâ, onlar için âhirette hiçbir nasip olmamasını murad buyurmuştur. Onlar için büyük bir azap vardır.

(إِنَّ الَّذِينَ اشْتَرَوْا الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ لَن يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (١٧٧)

177. Muhakkak ki küfrü îmana tercih edenler, Allah'a aslâ zarar veremezler. Onlar için elim bir azap vardır.

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُثَمِّلِي لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ إِنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ لِيَزْدَادُوا إِثْمًا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ)
((١٧٨)

178. Kâfirler, kendilerine vermiş olduğumuz mühletin, kendileri için hayırlı olduğunu zannetmesinler. Biz onlara, günahları artsın diye mühlet veriyoruz. Onlar için aşağılayıcı bir azap vardır.

İzah: Âhirette kâfirler için şiddetli azap vardır, dünyâdaki hallerine hiç sevinmesinler, demektir. Bu hususta Ebû Bekre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ؟ قَالَ: مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَحَسَنَ عَمَلُهُ قَالَ: أَيُّ النَّاسِ شَرٌّ؟ قَالَ: (مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَسَاءَ عَمَلُهُ. (ت عن ابو بكرة

Adamın biri, "Yâ Resûlallah! İnsanların en hayırlısı kimdir?" diye sordu. "Ömrü uzayıp ameli güzel olan kimsedir" buyurdu. "İnsanların en şerlisi kimdir?" diye sorunca da, "Ömrü uzayıp ameli kötü olan kimsedir" diye cevap verdi.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Zühd 18.

مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّى يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَجْتَبِي مِنْ رُسُلِهِ مَنْ يَشَاءُ فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَإِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ)
((١٧٩)

179. Allah'ı Teâlâ, Mü'minleri, içinde bulunduğunuz şu durumda bırakacak

değildir. Nihâyet murdarı (münâfıkları) temizden (Mü'min-lerden) ayıracaktır. Allah'ı Teâlâ size gaybı bildirecek de değildir. Lâkin Allah'ı Teâlâ, Resullerinden dilediğini seçer (gaybı ona bildirir). Öyle ise, Allah'a ve Resullerine îman edin. Eğer îman eder ve (münâfıklıktan) sakınırsanız, sizin için büyük bir mükâfat vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Allah'ı Teâlâ, Mü'minleri, içinde bulunduğunuz şu durumda bırakacak değildir. Nihâyet murdarı (münâfıkları) temizden (Mü'minlerden) ayıracaktır. Allah'ı Teâlâ size gaybı bildirecek de değildir" diye buyrulmaktadır. Bu ifade Allah'ı Teâlâ, Mü'minler ile münâfıkların böyle sürekli olarak birlikte hayat sürdür-melerine râzı olmadı da, münâfıkları Mü'minlerden ayırarak ortaya çıkardı. Siz, Allah katında olan gaybdan haberdar olmadınız ki, münâfık ile Mü'mini ayırt edesiniz, anlamındadır.

Münâfıkların birbirlerine, "Muhammed çok büyük dâvâ ediyor. Ama kalbimizden gâfildir. Bizden kim Mü'min, kim münâfık ne bilir?" diye söylemeleri üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Ey Mü'minler! Allah sizleri, kullarının kalbindekine vâkıf kılmadı ki, onlardan Mü'min ve münâfıkları ayırt edebilesiniz. Uhud Savaşı'nda olduğu gibi Allah'ı Teâlâ, kullarını sıkıntı ve belâlarla imtihan eder. Uhud'da münâfıklar, Mü'minlerden ayrılmış ve münâfıklar ortaya çıkmıştır. Ancak Allah'ı Teâlâ, Peygamberlerine vahiy yoluyla, kulların kalbinde bulunan şeylere vâkıf kılar. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, münâfıkların hepsini biliyor, fakat kâfirler: "Bak, Muhammed kendi adamlarını öldürüyor"[1] diye fitne çıkarmamaları için, isimlerini Ashâbına açıklamıyordu. Ne zaman münâfıklardan biri ölse, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah'ı Teâlâ'nın yasaklamasıyla o münafığın cenâze namazını kıldırılmazdı. Ashâb o zaman o kimsenin münâfık olduğunu anlardı. Bu hususta Sûre-i Tevbe, Âyet 84'ün izahına bakınız.

Bu münâfıklar hakkında İbn-i İshâk, şu hâdiseyi nakleder:

Yolda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bir devesi kayboldu. Münâfıklardan biri dedi ki:

أَلَيْسَ مُحَمَّدٌ بِرُعْمٍ أَنَّهُ نَبِيٌّ وَيُخْبِرُكُمْ عَنْ خَبَرِ السَّمَاءِ وَهُوَ لَا يَدْرِي أَيَّنَ نَاقَتُهُ؟... وَإِنِّي وَاللَّهِ مَا أَعْلَمُ إِلَّا مَا عَلَّمَنِي اللَّهُ وَقَدْ دَلَّنِي اللَّهُ عَلَيْهَا وَهِيَ فِي هَذَا الْوَادِي فِي شِعْبٍ كَذَا وَكَذَا قَدْ حَبَسْتُهَا شَجَرَةً بِرِمَامِهَا فَانْطَلَقُوا

(حَتَّى تَأْتُونِي بِهَا فَذَهَبُوا فَجَاءُوا بِهَا (سيرة ابن هشام عن ابن اسحاق

"Muhammed, Peygamberim diyor. Göklerden haber verdiğini söylüyor. Halbuki devesinin nerede olduğunu bilmiyor." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bir kişi hakkımda şunları söylüyor" diye münâfığın sözlerini Ashâbına anlattı. Sonra: "Vallâhi! Ben bir şey bilmem, ancak Allah'ın bildirdiğini bilirim. Şimdi Allah bana bildirdi ki, deve falan vâdide ve falan yerdedir. Yuları bir ağacın dalına takılıp kalmış, gidin getirin" buyurdu. Hakikaten, Ashabdan birkaç kişi hemen oraya koştu ve deveyi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in söylediği halde bulup getirdi.[2]

[1] Bakınız: Sahih-i Müslim, Zekât 47 (142 İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 2, s. 890.

[2] İbn-i Hişam, es-Sîret'ün-Nebeviyye, c. 4, s. 522-523; Mir'at-ı Kâinat, c. 1, s. 469.

وَلَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخُلُوا بِهِ (يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ) (١٨٠)

180. Allah'u Teâlâ'nın, kendilerine lütfundan verdiği nîmetlere nâil olup da (zekâtını vermekte) cimrilik edenler, bunu kendileri için hayır zannetmesinler. Bilakis bu onlar için şerdir. Cimrilik ettikleri şeyler, mahşer günü ateşten halka olup boğazlarına geçirilir. Göklerin ve yerin mîrası Allah'a aittir. Allah'u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَلَمْ يُؤَدِّ زَكَاتَهُ مُثِّلَ لَهُ مَالُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَجَاعًا أَفْرَعُ لَهُ زَبِيبَتَانِ يُطَوَّقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ يَأْخُذُ (بِلِهْزِمَتَيْهِ يَعْنِي بِشِدْقَيْهِ ثُمَّ يَقُولُ أَنَا مَالِكٌ أَنَا كَنْزُكَ ثُمَّ تَلَا (لَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ) الْآيَةَ (خ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Allah'ın mal verdiği bir kimse, malının zekâtını vermezse, mahşer gününde o mal ona bir yılan sûretinde gelir. O yılanın zehirli iki dili olur. Onun boynuna dolanıp avurtlarını çok zaman sokar, durur. "Ben senin malın ve hazinendim" diye ona bildirir. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'u Teâlâ'nın, kendilerine lütfundan verdiği nîmetlere nâil olup da (zekâtını vermekte) cimrilik edenler, bunu kendileri için hayır zannetmesinler..." diye

devam eden Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 180'i okudu.[1]

Bir kimsenin cimrilikten kurtulabilmesi için en az, zekât verirken malının en iyisinden veya orta hallisinden tam olarak vermesi gerekir. Cömertliğin en azı budur. Bir kimse zekât verse dahi, eğer malın kötüsünden veriyorsa, o kimse cimri sayılır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(بَرِيءٌ مِنَ الشُّحِّ مَنْ أَدَّى الزَّكَاةَ وَقَرَى الصَّيْفَ وَأَعْطَى فِي النَّائِبَةِ) (ع طب خالد بن زيد

"Zekât veren, misafir ağırlayan, insanlara gelen sıkıntılara karşı onlara yardım elini uzatan, cimrilikten kurtulmuştur."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(الْجَاهِلُ سَخِيٌّ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنْ عَابِدٍ بَخِيلٍ) (ت عن ابى هريرة

"Cömert olan câhil, cimri olan abidden Allah'a daha sevgilidir."[3]

Âbid, geceli gündüzlü ibâdet yapan kimse demektir. İşte ibâdetçi de olsa cimri ise Allah'ın düşmanıdır. Cehenneme de Allah'ın düşmanı girer. Cömert de, Allah'ın dostudur. Cennete de Allah'ın dostları girer, demektir.

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

السَّخَاءُ شَجَرَةٌ مِنْ أَشْجَارِ الْجَنَّةِ أَغْصَانُهَا مُتَدَلِّياتٌ فِي الدُّنْيَا فَمَنْ أَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْهَا قَادَهُ ذَلِكَ الْغُصْنُ إِلَى الْجَنَّةِ وَالْبُخْلُ شَجَرَةٌ مِنْ أَشْجَارِ النَّارِ أَغْصَانُهَا مُتَدَلِّياتٌ فِي الدُّنْيَا فَمَنْ أَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْ أَغْصَانِهَا قَادَهُ ذَلِكَ الْغُصْنُ إِلَى النَّارِ (قط في الافراد هب خط عد حل هب كر عن على و انس و ابى هريرة و جابر

"Cömertlik, öyle bir ağaçtır ki, kökü Cennettedir. Dalları dünyâyâ sarkmıştır. Kim ki o ağacın bir dalına tutunursa, bu dal onu Cennete götürür. Cimrilik de öyle bir ağaçtır ki, kökü Cehennemdedir. Onun da dalları dünyâyâ sarkmıştır. Kim ki onun dallarından birine tutunursa, bu dal da onu Cehenneme götürür."[4]

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 254'te de zekâtını vermeyenler hakkında şöyle buyurmuştur:

"Ey îman edenler! Alışveriş, dostluk ve şefaât olmayan gün gelmeden önce, size

verdiğimiz rızıklardan infak edin (zekâtı verin). (Zekâtı) inkâr edenler ise, zâlimlerin ta kendileridir."

Zekât hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(الزَّكَاةُ قَنْطَرَةُ الْإِسْلَامِ) (طب هب عن ابى الدرداء)

"Zekât, İslâm'ın köprüsüdür."[5]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Göklerin ve yerin mîrası Allah'a aittir" diye buyrulmaktadır.

Allah'ı Teâlâ bu ifade ile, kendisinin devamlı olarak diri olduğunu, bâki olduğunu, diğer bütün yaratıklarının ise yok olacaklarını beyan etmiştir. Bu itibarla, dünyâda iken bir takım eşyaya sahip gibi görünenlerin de sonunda öleceklerini ve sahip oldukları şeylerin gerçek mâlikinin de Allah'ı Teâlâ olduğu gerçeğinin ortaya çıkacağını beyan etmektedir.

[1] Sahih-i Buhârî, Zekât 3; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 2674.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3989; Râmûz'ul Ehâdîs, s. 244/4.

[3] Sünen-i Tirmizî, Birr 40; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 374, 376.

[4] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 10449; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 213/3.

[5] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1795; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 3159.

لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلُهُمُ الْإِنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ((وَنَقُولُ ذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ (١٨١) ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ (١٨٢)

181-182. "Allah fakirdir, biz zenginiz" diyenlerin sözlerini elbette Allah'ı Teâlâ işitti. Onların bu sözlerini ve haksız yere Peygamberleri öldürmelerini yazarız. Onları Cehenneme atar ve deriz ki: "Müstehak olduğunuz Cehennem azâbını tadın.* Bu azap, sizin kendi elinizle kazandığınızdır. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz."

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir: Peygamberimiz

Sallallâhu aleyhi ve sellem Benî Kaynuka Yahudilerine, Ebû Bekir Radiyallâhu anhu ile bir nâme (mektup) gönderip onları İslâm'a gelmeye, namaz kılmaya, zekât vermeye ve Allah için güzel bir ödünç vermeye dâvet buyurdu. Fenhas b. Azura adındaki Yahudi:

- Allah'ı Teâlâ fakirdir, bizden güzel bir ödünç istedi, dedi. Bunun üzerine Ebû Bekir Radiyallâhu anhu, ona şiddetli bir tokat vurdu ve şöyle dedi:

- Eğer aramızda ahid olmasaydı, boynunu vururdum.

Bunun üzerine o Yahudi gelip, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e onu şikâyet etti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz, sebebini sorunca Hz. Ebû Bekir, olanları olduğu gibi anlattı. Fakat Fennas adındaki o Yahudi, dediklerini inkâr edince, Hz. Ebû Bekir'i tasdik için bu âyetler nâzil olmuştur.

Bu hâdisede, "Allah için güzel bir ödünç vermek" diye geçen ifadedeki ödünç, Allah için yapılan ve karşılığı sâdece Allah'tan beklenen infak ve Allah için bir kimseye ödünç vermek anlamına gelmektedir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 245 ve izahına bakınız

الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ عَهِدَ إِلَيْنَا إِلَّا نُونِ لِرَسُولٍ حَتَّىٰ يَأْتِينَا بَقُرْبَانٍ تَأْكُلُهُ النَّارُ قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ (قَبْلِي بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالذِّكْرِ فَلَمْ تَتْلُمُوهُمْ إِنَّ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۱۸۳) فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ رَسُولٌ مِّنْ قَبْلِكَ جَاءُوا (۱۸۴) بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ)

183-184. Onlar: "Ateşin yiyeceği bir kurbanı bize getirmediğiniz, hiçbir Peygambere îman etmememiz hususunda Allah bize ahid verdi" dediler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Eğer sözünüzde doğru iseniz, bu dediğinizi getiren ve diğer mûcizelerle benden önce gelen Peygamberleri niçin öldürdünüz?"* Ey Resûlüm! Onlar seni yalanladılarsa, senden evvel mûcizeler, sahifeler ve açık ahkâmı bildiren kitaplar ile gelen Peygamberler de yalanlanmıştı.

İzah: Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 183'ün nüzul sebebine dair şu hâdisi nakledilmiştir:

Yahudiler'in ileri gelenleri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına gelerek, Yâ Muhammed! Sen Peygamber olduğunu söylüyor ve bizi İslâm'a dâvet ediyorsun. Halbuki Allah, bize bir kitap indirmiş ve bizimle bir ahidde bulunmuştur ki; "Hiçbir Peygambere îman etmeyelim, tâ ki bir kurban getirsin

de onu gökten inen bir ateş yakıversin." Şimdi sen de bize bir kurban getirip gökten inen bir ateş onu yemedikçe, biz sana îman etmeyiz" demeleri üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Allah'ı Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Benden evvel sizin dediğiniz gibi kurbanla ve birçok mûcizelerle Peygamberler geldi. Eğer sözünüz doğruysa, o Peygamberleri niçin öldürdünüz. Halbuki istediğiniz kurbanı getirince, öldürmemeniz lâzımdı. Neden öldürdünüz? diyerek onların sözlerinin yalan olduğunu yüzlerine vur" diye söylemesini beyan etmiştir.

كُلُّ نَفْسٍ دَانِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّقُونَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ زُحِرَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا ((الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ (١٨٥)

185. Her nefis ölümü tadacaktır. Ve mahşer günü yaptıklarınızın karşılığı size mutlaka eksiksiz verilecektir. Artık kim Cehennemden uzaklaştırılıp Cennete girdirilirse, muradına nâil olmuştur. Dünyâ hayatı, aldatıcı bir menfaatten başka bir şey değildir.

İzah: Ölümü çok hatırlamayla ilgili olarak İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَهُ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَفْضَلُ قَالَ أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا قَالَ فَأَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَكْيَسُ قَالَ أَكْثَرُهُمُ لِلْمَوْتِ ذِكْرًا (وَأَحْسَنُهُمْ لِمَا بَعْدَهُ اسْتِعْدَادًا أُولَئِكَ الْأَكْيَاسُ (هـ) عن ابن عمر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraberdim. Ensârdan bir adam geldi. Peygamberimize selam verdikten sonra şöyle dedi: "Yâ Resûlallah! Mü'minlerin hangisi daha faziletlidir?" "Ahlâken en güzel olandır" buyurdu. "Peki, Mü'minlerin hangisi daha akıllıdır?" deyince de: "Ölümü çok hatırlayan ve ondan sonrası için en güzel hazırlığı yapandır" buyurdu.[1]

Hız. Lokman da oğluna şu tavsiyede bulunmuştur:

"Yavrucuğum, tevbeyle yarına erteleme. Zîrâ ölüm sana aniden gelebilir."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ وَالْعَاجِزُ مَنْ اتَّبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَنَّى عَلَى اللَّهِ قَالَ وَمَعْنَى قَوْلِهِ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ يَقُولُ حَاسِبَ نَفْسِهِ فِي الدُّنْيَا قَبْلَ أَنْ يُحَاسَبَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيُرْوَى عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ

حَاسِبُوا أَنْفُسَكُمْ قَبْلَ أَنْ تُحَاسَبُوا وَتَرْيَبُوا لِلْعَرْضِ الْأَكْبَرِ وَإِنَّمَا يَخْفُفُ الْحِسَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى مَنْ حَاسَبَ (نَفْسُهُ فِي الدُّنْيَا) (ت عن شداد بن اوس)

"Akıllı kişi nefsinı hesaba çekip, ölüm sonrası için çalışan kişidir. Âciz kişi ise, nefsinin hevâsına uyarak ona tâbi olan ve Allah'ı Teâlâ'dan her şeyi temenni eden kişidir." Tirmizî der ki: Bu Hadis-i Şerif'te geçen: "Nefsinı hesaba çekmek" demek; mahşer gününde hesaba çekilmeden önce dünyâda iken kendisini hesaba çekmektir. Bu hususta Hz. Ömer de şöyle buyurmuştur: "Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin, tartıya vurulmadan önce kendinizi tartın ve büyük hesaba hazırlanın. Çünkü mahşer gününde hesap, ancak dünyâda iken kendisini hesaba çekenler için kolay olacaktır." [3]

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مَوْضِعَ سَوْطٍ فِي الْجَنَّةِ لَخَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا أَقْرَأُوا إِنَّ شَيْئًا {فَمَنْ زُحِرَ حَ عَنْ النَّارِ وَأَدْخَلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ} (فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا تَأْنُغُ الْغُرُورِ) (ت عن ابى هريرة)

"Cennette bir kırbaç boyu kadar yer, dünyâdan ve dünyâda bulunan her şeyden daha hayırlıdır, derseniz: "... Artık kim Cehennemden uzaklaştırılıp Cennete girdirilirse, muradına nâil olmuştur. Dünyâ hayatı, aldatıcı bir menfaatten başka bir şey değildir" diye geçen Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 185'i okuyun." [4]

Sehl b. Sa'd Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ فَإِذَا هُوَ بِشَاةٍ مَيْتَةٍ سَائِلَةٍ بِرَجُلِهَا فَقَالَ أَتُرَوْنَ هَذِهِ هَبِيَّةً عَلَى صَاحِبِهَا فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لِلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ هَذِهِ عَلَى صَاحِبِهَا وَلَوْ كَانَتْ الدُّنْيَا تَرُنُّ عِنْدَ اللَّهِ (جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا قَطْرَةً أَبَدًا) (ه عن سهل بن سعد)

Biz, Zu'hüleyfe'de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraberdik. Peygamberimiz, şişkinlikten ayakları havaya kalkmış murdar bir koyunla karşılaştı. Bunun üzerine buyurdu ki: "Şu murdar koyunun sahibinin yanında ne kadar kıymetsiz olduğunu görüyor musunuz? Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Allah katında dünyâ, sahibi yanında şu koyundan daha kıymetsizdir. Eğer dünyâ, Allah katında bir sivrisinek kanadı kadar kıymetli olsaydı, Allah'ı Teâlâ, bir kâfire dünyâ sularından bir damla bile içirmezdi." [5]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle

buyurmuştur:

(الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَجَنَّةُ الْكَافِرِ (م ت عن ابى هريرة

"Dünyâ, Mü'minin zindanı, kâfirin ise cennetidir."[6]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd, 31

[2] Günyet'üt-Tâlibin, c. 2, s. 193.

[3] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 25.

[4] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 4.

[5] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 3.

[6] Sahih-i Müslim, Zühd 1; Sünen-i Tirmizî, Zühd 12.

لَتُبْلَوْنَ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيرًا (وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ (١٨٦

186. Yemin olsun ki siz, mallarınızla ve canlarınızla imtihan olunursunuz. Yahudi, Hristiyan ve müşriklerden din yolunda çok eziyet görür ve işitirsiniz. Eğer bunlara sabreder ve takvâ üzere olursanız, dinde azim ve sebâtın gereğini yerine getirmiş olursunuz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Mü'minlere, mallarıyla ve canlarıyla imtihan olunacakları anlatılmaktadır. Âyetin devamında da Yahudi, Hristiyan ve müşriklerden de ezâ ve cefâ görecekları beyan edilmekte ve bu duruma sabreden Mü'minlerin, Allah'ın rızâsına nâil olacakları haber verilmektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُصِيبْ مِنْهُ) خ عن ابى هريرة

"Allah'u Teâlâ kime hayır dilerse, ona musîbet verir."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

لَا خَيْرَ فِي عَبْدٍ لَا يَذْهَبُ مَالُهُ وَلَا يَسْقَمُ جِسْمُهُ إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا ابْتَلَاهُ وَإِذَا ابْتَلَاهُ صَبَّرَهُ (ابن أبي الدنيا
(في كتاب المرض والكفارات عن أبي سعيد الخدري)

"Serveti kaybolmayan ve vücudu hastalanmayan kulda hayır yoktur. Allah'ı Teâlâ bir kulu sevdiği vakit ona ibtilâ verir. İbtılâ verdiği zaman da ona sabretmesini öğretir." [2]

[1] Sahih-i Buhârî, Merdâ 1.

[2] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 4, s. 240.

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا
قَلِيلًا فَبُئْسَ مَا يَشْتَرُونَ (١٨٧) لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا آتَوْا وَيُجِبُونَ أَنَّ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا
(تَحْسَبْنَهُمْ بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (١٨٨)

187-188. Ey Resûlüm! Hatırlat o vakti ki Allah'ı Teâlâ, kendilerine kitap verilenlerden, onu insanlara mutlaka açıklayacaklarına ve onda olanları gizlemeyeceklerine dair sağlam ahid almıştı. Onlar ise, bu ahdi arkalarına atarak (yerine getirmekten yüz çevirerek) onun karşılığında değersiz dünyâ menfaatini satın aldılar. Ne kötü bir alışverişte bulundular.* Ey Resûlüm! Yaptıklarına sevinen, yapmadıkları şeylerle de övülmekten hoşlanan kimselerin, Cehennem azâbından kurtulma-larını mümkün zannetme! Onlar için elim bir azap vardır.

İzah: Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 188 hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya: "Eğer kişi yaptığından dolayı sevindiği ve yapmadığı şeylerden dolayı da övülmekten hoşlandığı için azap görecekse, bu durumda hepimiz azâba mâruz kalmaz mıyız?" diye sorulunca, şöyle cevap vermiştir:

وَمَا لَكُمْ وَلِهَذِهِ إِنَّمَا دَعَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَهُودَ فَسَأَلَهُمْ عَنْ شَيْءٍ فَكَتَمُوا إِيَّاهُ وَأَخْبَرُوهُ بِغَيْرِهِ فَأَرَوْهُ
أَنْ قَدْ اسْتَحْمَدُوا إِلَيْهِ بِمَا أَخْبَرُوهُ عَنْهُ فِيمَا سَأَلَهُمْ وَفَرَحُوا بِمَا أُوتُوا مِنْ كِتْمَانِهِمْ ثُمَّ قَرَأَ ابْنُ عَبَّاسٍ {وَإِذْ أَخَذَ
اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كَذَلِكَ حَتَّىٰ قَوْلِهِ يَفْرَحُونَ بِمَا آتَوْا وَيُجِبُونَ أَنَّ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا} (خ ابن
عباس)

"Bu Âyet-i Kerîme, Mü'minlerle ilgili değildir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Yahudileri çağırıp onlara bir şey sordu. Onlar da gerçeği gizleyip başka bir şey söylediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e verdikleri bu yalan haberden dolayı, onun tarafından övülmeyi bekleyip, gizlediklerinden dolayı da sevinmeye başladılar." İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "İşte Âyet-i

Kerîme, bu Yahudiler ile ilgilidir deyip, Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 187-188'i okudu."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Âl-i İmrân 16; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6864.

(وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (١٨٩)

189. Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Ve Allah'u Teâlâ her şeye kâdirdir.

(إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ (١٩٠)

190. Şüphesiz ki, göklerin ve yerin yaratılmasında ve gece ile gündüzün birbirini tâkip etmesinde hâlis akıl sahipleri için elbette Allah'ın varlığını ve kudretini gösteren açık deliller vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbâs Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

بُثِّ فِي بَيْتِ مَيْمُونَةَ لَيْلَةً وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَهَا لِأَنْظُرَ كَيْفَ صَلَاةُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِاللَّيْلِ فَتَحَدَّثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ أَهْلِهِ سَاعَةً ثُمَّ رَقَدَ فَلَمَّا كَانَ ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرِ أَوْ بَعْضُهُ قَعَدَ فَتَنَظَّرَ إِلَى السَّمَاءِ فَقَرَأَ { إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَى قَوْلِهِ لِأُولِي الْأَلْبَابِ } ثُمَّ قَامَ فَتَوَضَّأَ وَاسْتَنْنَ ثُمَّ صَلَّى إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً ثُمَّ أَذَّنَ بِأَلٍّ بِالصَّلَاةِ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ خَرَجَ فَصَلَّى لِلنَّاسِ الصُّبْحَ (خ) (عن ابن عباس)

Ben, bir gece teyzem Hz. Meymûne'nin yanında geceledim. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de o gece teyzemin yanında idi. Maksadım Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in geceleyin kıldığı namazın nasıl olduğunu görmek istiyordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir müddet eşi Hz. Meymûne ile konuştu, sonra uyudu. Gecenin son üçte biri yahut yarısı olduğu zaman, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem oturdu ve semâya doğru baktı da, şu Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 190'ı okudu: "Şüphesiz ki, göklerin ve yerin yaratılmasında ve gece ile gündüzün birbirini tâkip etmesinde hâlis akıl sahipleri için elbette Allah'ın varlığını ve kudretini gösteren açık deliller vardır." Bundan sonra kalktı, dişlerini misvaklayarak abdest aldı. Sonra on bir rek'at namaz kıldı. [1] Sonra Hz. Bilal, sabah namazı için ezan okudu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem iki rek'at daha namaz kıldı (sabah namazının sünnetini kıldı). Bundan sonra mescide çıkıp insanlara sabah namazını kıldırdı.[2]

[1] Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem sekiz rekat teheccüd namazını kılmış ve üç rekat da vitir namazını kılmıştır. Toplam on bir yapar.

[2] Sahih-i Buhârî, Tevhid 26.

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ (۱۹۱)
(مَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ)

191. O hâlis akıl sahipleri ki, ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah’u Teâlâ’yı zikrederler. Göklerin ve yerin yaratılışı hususunda tefekkür ederler ve derler ki: "Ey Rabbimiz! Sen bunları boş yere yaratmadın. Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Bizi Cehennem azâbından koru."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de; ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah’u Teâlâ’yı zikrederler, diye bahsedilen husus, kişinin gece gündüz yapabildiği kadar Allah’u Teâlâ’yı zikretmesidir. Bu husus Sûre-i Nisâ, Âyet 103’te de şöyle geçmektedir:

"Namazı kıldıktan sonra da ayaktayken, otururken ve yanüstü yatarken Allah’u Teâlâ’yı zikredin..."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَعَدَ مَقْعَدًا لَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ فِيهِ كَانَتْ عَلَيْهِ مِنَ اللَّهِ تِرَةٌ وَمَنْ اضْطَجَعَ مَضْجَعًا لَا يَذْكُرُ اللَّهَ فِيهِ كَانَتْ عَلَيْهِ
(مِنْ اللَّهِ تِرَةٌ) (د) عن ابى هريرة

"Kim bir mecliste Allah’ı zikretmeden oturup kalkarsa Allah’tan nasibini alamamış, Allah’ın lütfuna nâil olamamıştır. Kim yattığı yerde Allah’ı zikretmezse, Allah’tan nasibini alamamış, Allah’ın lütfuna nâil olamamıştır. Kim yürüdüğü bir yerde Allah’ı zikretmezse, Allah’tan nasibini alamamış, Allah’ın lütfuna nâil olamamıştır." [1]

النَّابِثُ فِي مُصَلَّاهُ بَعْدَ صَلَاةِ الصُّبْحِ يَذْكُرُ اللَّهَ تَعَالَى حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ أُنْبَغُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ مِنَ الضَّرْبِ
(فى الأفاق) (الديلمى عن عثمان)

"Namazgâhında, sabah namazından sonra güneş doğuncaya kadar sâbit bir halde oturup zikrullah etmek, rızık talep etmek için diyar diyar dolaşmaktan daha hayırlıdır." [2]

Yattığı yerde zikrullah ederek uyuyanın mükâfatına dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَبِيتُ عَلَى طَهْرٍ ذَاكِرًا اللَّهَ تَعَالَى فَيَتَعَارَّ مِنَ اللَّيْلِ فَيَسْأَلُ اللَّهَ تَعَالَى خَيْرًا مِنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ إِلَّا (أَعْطَاهُ إِيَّاهُ) (د عن معاذ)

"Akşamdan abdestli olarak zikrullah ederek uyuyan ve geceleyin de uyanıp Allah'ı Teâlâ'dan dünyâ ve âhiret için hayır talep eden hiç kimse yoktur ki, Allah'ı Teâlâ dilediğini vermesin."[3]

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

(كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُ اللَّهَ جَمِيعَ أَحْيَانِهِ) (خ م د ت ح م ب ه عن عائشة)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bütün vakitlerinde (gizli, açık) zikrullah ederdi."[4]

İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ لَا يَكُونُ فِي الْمُصَلِّينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِي الذَّاكِرِينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا (ابو نعيم خط عن ابن مسعود)

"Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah'ı Teâlâ'yı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı."[5] Namazda da zikirde de hepimizden ileriymi, demektir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, zikrullah hakkında şöyle buyurmuştur:

لَا يَفْرُضُ اللَّهُ عَلَى عِبَادِهِ فَرِيضَةً إِلَّا جَعَلَ لَهَا حَدًّا مَعْلُومًا ثُمَّ عَذَرَ أَهْلَهَا فِي حَالِ عُذْرِ غَيْرِ الذِّكْرِ فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَجْعَلْ لَهُ حَدًّا يَنْتَهِي إِلَيْهِ وَلَمْ يَعْذِرْ أَحَدًا فِي تَرْكِهِ إِلَّا مَعْلُوبًا عَلَى عَقْلِهِ فَقَالَ (فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِكُمْ) بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَفِي السَّفَرِ وَالْحَضَرِ وَالْغَنِيِّ وَالْفَقْرِ وَالسُّقْمِ وَالصَّحَّةِ وَالسِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ وَعَلَى كُلِّ حَالٍ وَقَالَ: (وَسَيِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا) فَإِذَا فَعَلْتُمْ ذَلِكَ صَلَّى عَلَيْكُمْ هُوَ وَمَلَائِكَتُهُ قَالَ اللَّهُ (عَزَّ وَجَلَّ): (هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ). (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن ابن عباس)

"Allah'ı Teâlâ kullarına farz kıldığı her ibâdetle belli bir sınır koymuştur. Kulların özürlerine göre de onları bu ibâdetlerden muaf kılmıştır. Ancak zikrullahı bunların dışında tutmuştur. Zîrâ zikrullahı bir sınır koymamış ve

zikrullah hususunda delillerden başka hiçbir kimsenin özrünü kabul etmemiştir. Allah'ı Teâlâ kulların; ayakta iken, otururken, yatarken,[6] gece ve gündüz, karada ve denizde, yolcu iken, mukim iken kendisini zikretmelerini istemiş; zengin olanın, fakir olanın, hasta olanın, sağlıklı olanın da, hâfî (gizli) veya cehrî (açıktan) zikrullah etmesini emretmiştir. Sûre-i Ahzâb, Âyet 42'de geçtiği üzere sabah akşam kendisinin tesbih edilmesini istemiş, bunu yapan kullarına ise, bu âyetlerin devamında gelen Sûre-i Ahzâb, Âyet 43'te de kendisinin, onlara merhametli davranacağını ve meleklerin de onlar için bağışlanma dileyeceğini ve onları, zulumâtta nûra çıkaracağını beyan etmiştir. Zîrâ Allah'ı Teâlâ, Mü'minlere karşı çok merhametlidir." [7]

[1] Sahih-i Buhârî, Edeb 31; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 9196.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 199/3; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 9444.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 105; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1755.

[4] Sahih-i Müslim, Hayz 30 (117 Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 9; Sünen-i Tirmizî, Daavât 7.

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 547/15; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 17931.

[6] Sûre-i Al-i İmran, Âyet 191; Sûre-i Nisâ, Âyet 103.

[7] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 20, s. 280.

(رَبَّنَا إِنَّكَ مَنْ تَدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ أَخْرَجْتَهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ (۱۹۲)

192. "Ey Rabbimiz! Sen her kimi ateşe koyarsan, onu zelil etmiş olursun. Zâlimlerin hiçbir yardımcısı yoktur."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, zelil olacakları beyan edilen insanlardan maksat, Cehenneme girecek olan herkeştir. Cehennemdeki Müslümanlar, şefaate nâil olarak veya günahı kadar yandıktan sonra yine Cehennemden kurtulup Cennete gireceklerdir. Kâfirler ise, ebedî olarak Cehennemde kalacaklardır. İşte asıl zelil edici azap da budur.

(رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا)
(مَعَ الْأَبْرَارِ (۱۹۳)

193. "Ey Rabbimiz! Biz, "Rabbimize îman edin" diye îmana çağıran bir dâvetçi işittik ve hemen îman ettik. Ey Rabbimiz! Günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi gider ve bizleri sâlih kullar ile beraber öldür."

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Bizleri sâlih kullar ile beraber öldür" diye geçen ifadeden maksat, her daim bizi peygamberlerin ve takvâ sahiplerinin yolu üzere yaşat, onların yolundan bizi ayırma ve o hâl üzereyken bizi vefât ettir ki, mahşerde de onlarla beraber olalım, demektir.

Nitekim Allah'ı Teâlâ Sûre-i Tevbe, Âyet 119'da şöyle buyurmuştur: "Ey îman edenler! Allah'tan korkun ve sâdiklarla beraber olun."

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Nisâ, Âyet 69'da da şöyle buyurmaktadır: "Her kim Allah'a ve Resûle itaat ederse, işte onlar Allah'ı Teâlâ'nın, kendilerine nîmet verdiği Peygamberler, sıddîkler, şehitler ve sâlihler ile beraberdirler. Onlar ne güzel arkadaşlırlar."

Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek, "Yâ Resûlallah! Kıyâmet ne zaman kopacaktır?" diye sordu. Peygamberimiz, namaza kalktı ve namazını bitirince: "Kıyâmetin kopmasını soran kimse nerededir?" buyurdu. Adam: "Benim Yâ Resûlallah!" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kıyâmet için ne hazırladın?" buyurdu. Adam: "Kıyâmet için (nâfile olarak) fazla namaz ve oruç hazırlayamadım. Fakat ben, Allah'ı ve Resûlünü seviyorum" dedi.

Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ وَأَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ فَمَا رَأَيْتُ فَرَحَ الْمُسْلِمُونَ بَعْدَ الْإِسْلَامِ فَرَحَهُمْ بِهَذَا. (م د ت عن انس)

"Kişi sevdiğiyle beraberdir, sen de sevdiğinle beraber olacaksın." Enes Radiyallâhu anhu der ki: "Müslümanların Müslüman olmaları dışında bu söze sevindikleri kadar, başka bir şeye sevindiklerini görmedim." [1]

Müezzinlerin, tesbihatta genellikle:

اَللّٰهُمَّ احْشُرْنَا فِيْ زُمْرَةِ الصّٰلِحِيْنَ

"Allah'ım! Bizi sâlih kimselerle haşret" anlamına gelen: "Allah'um-mahşurnâ fi zümreti's-sâlihîn" duâsını okumaları da, işte bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerden dolaydır.

1 Sünen-i Tirmizî, Zühd 36; Sünen-i Ebû Dâvûd, Edeb 113; Sahih-i Müslim, Birr 50 (161-165).

(رَبَّنَا وَاتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَى رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْفِيْءِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ (۱۹۴))

194. "Ey Rabbimiz! Resullerinin vâsıtasıyla bize vaad ettiklerini bize ihsan buyur. Bizi mahşer gününde rüsvay etme. Şüphesiz ki Sen, vaadinden dönmezsın."

(فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَالَّذِينَ هَاجَرُوا)
وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُوذُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتِلُوا وَقُتِلُوا لَآ كُفْرَنَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَا دُخْلَنَّهُمْ جَنَاتٍ تَجْرِي
(مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ (۱۹۵))

195. Rableri onların duâlarını kabul etti ve buyurdu ki: "Şüphesiz Ben, erkek olsun kadın olsun, içinizden amel eden herhangi bir kimsenin amelinin zâyî etmem. Sizler (din yönünden) birbirinizle aynı durumdasınız. Hicret edenlerin, yurtlarından çıkarılanların, Benim yolumda eziyete uğrayanların, savaşanların ve öldürülenlerin günahlarını mutlaka örteceğim ve onları Allah katından bir mükâfat olarak, altlarından nehirler akan Cennetlere koyacağım. Mükâfatın en güzeli Allah katındadır."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi hakkında şu hâdise nakledilmiştir:

(قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَا أَسْمَعُ اللَّهَ ذَكَرَ النِّسَاءِ فِي الْهَجْرَةِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى { أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ (مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ) } (ت) عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ)

Hiz. Ümmü Seleme: "Yâ Resûlallah! Allah'ı Teâlâ'nın, hicret konusunda kadınlardan bahsettiğini işitmedim" deyince, Allah'ı Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 195'i indirmiştir." [1]

Bu Âyet-i Kerîme'de; hicret eden, Allah yolunda eziyet gören, savaşan ve şehit olan Mü'minlerin bağışlanıp Cennete konacakları zikredilmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ أَوَّلَ ثَلَاثَةٍ تَدْخُلُ الْجَنَّةَ لَفُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ يُتَّقَىٰ بِهِمُ الْمَكَارَهُ وَإِذَا أُمِرُوا سَمِعُوا وَأَطَاعُوا وَإِذَا كَانَتْ

لِرَجُلٍ مِنْهُمْ حَاجَةٌ إِلَى السُّلْطَانِ لَمْ تَقْضَ لَهُ حَتَّى يَمُوتَ وَهِيَ فِي صَدْرِهِ وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَدْعُو يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْجَنَّةَ فَتَأْتِي بِزُخْرُفِهَا وَزِينَتِهَا فَيَقُولُ أَيُّ عِبَادِي الَّذِينَ قَاتَلُوا فِي سَبِيلِي وَقَتَلُوا وَأُودُوا فِي سَبِيلِي وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِي ادْخُلُوا الْجَنَّةَ فَيَدْخُلُونَهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ وَلَا عَذَابٍ (حم عن عبد الله بن عمرو)

"Şüphesiz ki Cennete ilk girecek olanlar, Muhâcirlerin fakirleridir. Kerih ve sevilmeyen işler onlara yaptırılır. Onlara bir şey emredildiğinde dinler ve itaat ederler. Onlardan birinin devlet başkanına bir ihtiyacı olsa, ölünceye kadar onun ihtiyacı karşılanmaz ve o ihtiyaç içinde ölür gider. Şüphesiz ki Aziz ve Celil olan Allah, mahşer gününde onu Cennete çağırır, Cennet de bütün süs ve ziynetleriyle gelir. Allah'ı Teâlâ: "Ey Yolumda savaşıp, şehit olan ve eziyet gören ve yine Benim yolumda cihat eden kullarım! Siz Cennete girin" buyurur. Onlar Cennete, hesaba çekilmeden ve herhangi bir azap görmeden gireceklerdir." [2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 5; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6866.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6283.

لَا يَغُرُّكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ (١٩٦) مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ (١٩٧) لَكِنَّ الَّذِينَ () اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نَزُلَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ () (١٩٨)

196-198. Ey Resûlüm! Kâfirlerin refah içinde diyar diyar dolaşıp durmaları seni aldatmasın.* Onların bu halleri, az bir menfaatlenmedir. Sonra onların varacağı yer Cehennemdir. Orası, ne kötü bir yataktır.* Fakat Rablerinden korkanlar için, Allah katından hazırlanan ve altlarından nehirler akan Cennetler vardır. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Allah katında olanlar ise, sâlihler için daha hayırlıdır.

İzah: Bâzı Müslümanların; "Allah'ın düşmanı olan kâfirler, refah içinde yaşıyorlar. Bizler ise zorluk ve darlık içinde yaşıyoruz" demeleri üzerine, bu âyetler nâzil olmuştur.

وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ () (ثُمَّ قَلِيلًا أُولَئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ (١٩٩)

199. Ehl-i Kitap'tan öyleleri vardır ki, Allah'a, size indirilene ve kendilerine indirilene Allah'a boyun eğerek îman ederler. Allah'ın âyetlerini dünyâ menfaati karşılığında değıştirmezler. İşte onların Rableri katında mükâfatları vardır.

Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, hesabı çabuk görendir.

İzah: Câbir b. Abdullah, Katâde ve İbn-i Cüreyce Hazretlerine göre, bu Âyet-i Kerîme, Habeşistan'a hicret eden Müslümanlara çok yardımda bulunan Hz. Necâşi hakkında nâzil olmuştur. Nitekim Hz. Necâşi vefât edince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendisine Allah'ı Teâlâ'nın bildirmesiyle onun gıyâben cenâze namazını kıldırmasıdır. İlk gıyâbî olarak cenâze namazı da o zaman kılınmıştır.

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَى النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ خَرَجَ إِلَى الْمُصَلَّى فَصَفَّ بِهِمْ (وَكَبَّرَ أَرْبَعًا) (خ ه ت عن ابى هريرة)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Necâşi'nin vefâtını, onun öldüğü günü (mescitte bizzat) haber verdi. Sonra mescitten musallaya çıktı. Ashâbı ile saf bağlayarak dört tekbir aldı (gıyâbî olarak cenâze namazını kıldı)."[1]

Yine Necâşi Hazretleri hakkında Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şu hâdiseyi anlatmaktadır:

(لَمَّا مَاتَ النَّجَاشِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ كُنَّا نَتَحَدَّثُ أَنَّهُ يَزَالُ يُرَى عَلَى قَبْرِهِ نُورٌ) (د عن عائشة)

"Necâşi Rahimehullah, öldüğü zaman biz onun kabrinin üzerinde uzun müddet bir nûr görüldüğünü konuşurduk."[2]

Necâşi, kelime olarak Habeşçe'de kral demektir. İslâmî kaynaklarda, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanındaki Habeş kralı kastedilir. Asıl adı Ashame'dir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sağlığında iken Müslüman olmuş, kendisine iltica eden Müslümanları himâye etmiş ve Mekkeli müşriklerin, mülteci olan Müslümanları iade taleplerini reddetmiştir. Mekke'nin fethinden önce vefât etmiş, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, o öldüğü gün:

"Bugün sâlih bir kul vefât etti. Adı Ashame'dir, kalkın Asham'e üzerine namaz kılın!" diye buyurmuş ve gıyâbında, Medîne'de dört tekbir getirerek cenâze namazını kıldırmasıdır. Bilâhare gelen haber, onun namazı kılındığı günde vefât ettiğini te'yid etmiş, bu vesîle ile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bir mûcizesi daha zâhir olmuştur.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Allah'ın âyetlerini dünyâ menfaati karşılığında değiştirmezler" diye buyrulmaktadır. Dünyânın bütün metâ'ının, parasının, mal ve mülkünün hepsinin Allah'ın yanında hiçbir değeri yoktur. İşte Âyet-i Kerîme'de anlatılan bu zatlar, dünyâlık makam ve para için Allah'ın âyetlerini değiştirmez ve onun hükmüyle amel ederler, demektir.

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 622; Sünen-i İbn-i Mâce, Cenâiz 33.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 29; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4553.

((يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (۲۰۰)

200. Ey îman edenler! (Din yolunda meşakkatlere) sabredin, sabırda yarışın ve râbıta edin (nöbet tutun). Allah'tan korkun ki, felah bulasınız.

İzah: Ey îman edenler! Din yolunda meşakkatlere sabredin ve sabrınızla Allah'ın düşmanlarına gâlip olun. Yani gâlibiyet sabrın sonundadır. Râbıta ile nefsinizdeki ve zâhirinizdeki düşmanları gözetleyin, bekleyin. Allah'ın size emrettiğini yaparak ve nehyettiğini de yapmayıp belâyâ düşmekten sakınarak, Allah'ın gazabından korkun. İşte bunları bilip korkar da, emrini tutar ve nehyini yapmazsanız, her korkudan kurtulur, selâmet bulursunuz, demektir.

Allah yolunda sınırda nöbet tutmak hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَبَّاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا وَمَوْضِعُ سَوْطِ أَحَدِكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا (وَالرَّوْحَةُ يَرْوَحُهَا الْعَبْدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ الْعَدُوَّةُ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا) (خ عن سهل بن سعد الساعدي

"Allah yolunda sınırda bir gün nöbet tutmak, dünyâdan ve onun içinde bulunan şeylerden daha hayırlıdır. Sizden birinizin Cennette sahip olacağı bir kamçı boyu yer, dünyâdan ve onun içinde bulunanlardan daha hayırlıdır. Allah yolunda akşam ve sabah yürümek, dünyâ ve onun içinde bulunanlardan daha hayırlıdır."
[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Cihat 72.

NADİRİ TEFSİRİ-2

MUHAMMED BİLAL
NÂDİR HAZRETLERİ

4-NİSÂ SÛRESİ

Bu sûre 176 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Genellikle aile hayatından ve özellikle de kadınların haklarından bahsettiği için, kadınlar anlamına gelen "Nisâ" ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ()
(وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا) (١)

1. Ey insanlar! O Rabbinizden korkun ki, sizi bir nefisten (Hz. Âdem'den) yarattığı gibi zevcesini (Hz. Havva'yı) dahi ondan yarattı. İkisinden birçok erkek ve kadın meydana getirdi. İsmiyle dilekte bulunduğunuz Allah'tan korkun ve sıra-i rahimi kesmekten de sakının. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, sizin üzerinizde devamlı gözetleyicidir.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Hz. Havva'yı, Hz. Âdem'in kaburga kemiğinden yaratmıştır. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ فَإِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلْعٍ وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلْعِ أَعْلَاهُ فَإِنْ ذَهَبَتْ تُقِيمُهُ كَسَرَتْهُ وَإِنْ
(تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ) (خ م عن ابى هريرة

"Size kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim. Çünkü kadın kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburga kemiğinin en eğri kısmı üst tarafıdır. Onu doğrultmaya kalkarsan kırarsın, kendi hâline bırakırsan da sürekli olarak eğri kalır. Onun için kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim." [1]

Allah'ı Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm'dan ve Havva annemizden diğer insanları meydana getirmiştir. Bundan dolayı cesette babamız Âdem Aleyhisselâm'dır. Fakat ruhta babamız Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir. Çünkü ilk olarak onun ruhu yaratılmıştır. Bu hususta Meysere Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَتَى وَجَبَتْ لَكَ النَّبُوءَةُ؟ قَالَ وَآدَمُ بَيْنَ الرُّوحِ وَالْجَسَدِ. (ت عن ابى هريرة طب عن

(ميسرة الفجر)

"Yâ Resûlallah! Senin Peygamberliğin ne zaman kesinleşti?" diye sorulduğunda, buyurdu ki: "Âdem, ruh ile ceset arasında iken ben Peygamberdim."[2]

İlk olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in nûrunun ve ruhunun yaratılması hakkında geniş bilgi için Sûre-i Nûr, Âyet 35 ve izahına bakınız.

Yine Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ: "İkisinden birçok erkek ve kadın meydana getirdi" diye buyurmuştur. Havva annemiz yirmi defada kırk çocuk doğurmuştu. Her doğumda ikiz olarak bir erkek ve bir kız dünyâya gelmiştir. Çocuklar büyüyünce Âdem Aleyhisselâm, Allah'ın emri ile ikizlerden birini, diğer ikizlerden biriyle evlendirirdi. İnsanlar bu şekilde çoğalarak yeryüzüne dağıldı.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "İsmiyle dilekte bulunduğunuz Allah'tan korkun..." diye buyrulmaktadır. Yani sizler birbirinizden haber alırken veya verirken yahut isteklerinize vâsıta kıldığınız veya adaklar adayıp adına yeminler ettiğiniz Allah'tan korkun, demektir.

Sıla-i rahim ise, akraba ziyareti anlamına gelmektedir. Bunun önemine dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan birinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ أَوْ يُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ (خ) عن انس وعن ابى هريرة

"Kim rızkının bol olmasını ve ömrünün uzamasını arzu ederse, sila-i rahim yapsın."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 1, Nikâh 80; Sahih-i Müslim, Radâ 18 (60).

[2] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 1; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12408; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6355; İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, c. 1, s. 5.

[3] Sahih-i Buhârî, Buyû 13, Edeb 12.

وَأَتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا)
((٢)

2. Yetimlere (onlar rüşde eriştiklerinde) mallarını teslim edin. Temizi pis olanla (helâli haramla) değiştirmeyin. Onların mallarını kendi malınıza katarak yemeyin. Şüphesiz bu, büyük bir günahtır.

İzah: Yetimlerde rüşd, olgunluk görüldüğü zaman, mallarının onlara teslim edilmesi gerekir. Bir Hadis-i Şerif’te, "Yetim malı yemenin büyük günahlardan biri olduğu" beyan edilmiştir.[1] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(أَحَبُّ بُيُوتِكُمْ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ مُكْرَمٌ (طب عن ابن عمر

"Allah’u Teâlâ’ya en sevgili ev, içinde ikram gören yetimin bulunduğu evdir." [2]

[1] Sahih-i Buhârî , Vasâya 23, Sahih-i Müslim , İman 38 (145).

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 111/11.

(وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مِّنْ أَمْتٍ وَتِلْكَ وَرُبَاعٌ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا (تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا ٣)

3. Eğer yetim kızlar hakkında (onlarla evlendiğiniz zaman) adâleti yerine getirememekten korkarsanız, size helâl olan kadınlardan iki, üç ve dörde kadar nikahlayın. Eğer zevceleriniz arasında adâleti yerine getirememekten korkarsanız, bir zevce ile veya sahip olduğunuz câriyeler ile yetinin. Bu, adâletten sapmamanız için daha uygundur.

İzah: Rivâyete göre câhiliye zamanında bir şahıs, on kadar kadınla evlenebilirdi. Şâyet kendi idaresi altında mal sahibi olan bir yetim kız bulunursa, onu da malı için nikâhı altına alırdı, onu başkasına vermezdi, hakkında da adalet göstermeye lüzum görmezdi. İşte böyle adâlate aykırı, merhamete muhalif, hukuka tecâvüzü içeren hallerden Müslümanları menetmek için bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle buyurmuştur:

(أَنَّ رَجُلًا كَانَتْ لَهُ يَتِيمَةٌ فَكَحَّهَا وَكَانَ لَهَا عَدَقٌ وَكَانَ يُمَسِّكُهَا عَلَيْهِ وَلَمْ يَكُنْ لَهَا مِنْ نَفْسِهِ شَيْءٌ فَنَزَلَتْ فِيهِ (وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ) {خ عن عائشة

Bir kişinin himâyesinde yetim bir kız bulunmaktaydı. Adam o kızla evlendi. Kızın bir de hurmalığı vardı. Adam aslında bu kızla hurmalığı için evlenmişti.

Yoksa kızı istediğinden değil. İşte "Eğer yetim kızlar hakkında (onlarla evlendiğiniz zaman) adâleti yerine getirememekten korkarsanız, size helâl olan kadınlardan iki, üç ve dörde kadar nikahlayın..." diye geçen âyet bu olay üzerine nâzil oldu.[1]

Bu hususta İbrâhim en-Nehâi diyor ki: Hz. Ömer'e, yetim bir kızın velîsi geldiğinde ona, eğer o kız, güzel ve zengin ise, "Sen bunu başka biriyle evlendir. Bu kız için senden daha hayırlı birini ara. Şâyet kız çirkin ve malı yoksa, "Sen bununla evlen. Çünkü bununla evlenmeye sen daha lâıksın" derdi.

Yine Hz. Zübeyr'in oğlu Urve, Hz. Âişe'den, "Eğer yetim kızlar hakkında (onlarla evlendiğiniz zaman) adâleti yerine getirememekten korkarsanız" diye devam eden âyet hakkındı sormuş, Hz. Âişe de ona şu cevabı vermiştir:

يَا ابْنَ أُخْتِي هَذِهِ الْيَتِيمَةُ تَكُونُ فِي حَجَرٍ وَلَيْيَها تَشْرِكُهُ فِي مَالِهِ وَيُعْجِبُهُ مَالُهَا وَجَمَالُهَا فَبِرِيدُ وَلِيِّهَا أَنْ يَتَزَوَّجَهَا بِغَيْرِ أَنْ يُقْسِطَ فِي صَدَاقِهَا فَيُعْطِيَهَا مِنْ مِثْلِ مَا يُعْطِيهَا غَيْرُهُ فَتُفْهَوَا عَنْ أَنْ يَنْكِحُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يُقْسِطُوا لَهُنَّ وَيَبْلُغُوا لَهُنَّ أَعْلَى سُنَّتِهِنَّ فِي الصَّدَاقِ فَأَمُرُوا أَنْ يَنْكِحُوا مَا طَابَ لَهُمْ مِنَ النِّسَاءِ سِوَاهُنَّ (خ عن عائشة)

- Ey kız kardeşimin oğlu! Buradaki yetimden maksat, velîsinin himâyesi altında bulunan ve velîsiyle mal ortaklığı olan yetim kızdır. Kendisine nikah düşen velîsi, bu yetimin malı ve güzelliği hoşuna gittiği için adaletsizlik ederek, mehirde layık olduğu kadarını ve başkalarının verebileceği miktarı vermeksizin evlenmek ister. İşte bu Âyet-i Kerîme gelmiş ve bu tür insanların evlenmek istedikleri yetim kızların, lâıık oldukları mehirlerini vermeden, hattâ belli olan mehir bedelinin en fazlasını vermeksizin evlenmelerini yasaklamıştır. Ve onlara bu takdirde yetimlerin dışındaki kadınlarla evlenmeleri emredilmiştir.[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Eğer zevceleriniz arasında adâleti yerine getirememekten korkarsanız, bir zevce ile veya sahip olduğunuz câriyeler ile yetinin" diye buyrulmaktadır. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ كَانَ لَهُ امْرَأَتَانِ يَمِيلُ لِإِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحَدُ شِقَئِهِ مَائِلٌ (ن د عن ابى هريرة

"Kimin iki eşi olur da birine fazla meylerse, mahşer günü bir tarafı çarpık olarak gelir."[3]

[1] Sahih-i Buhâri, Tersir-i Nisâ 1.

[2] Sahih-i Buhâri, Tersir-i Nisâ 1. Yine bu hususta Sûre-i Nisâ, Âyet 127 ve izahına bakınız.

[3] Sünen-i Nesâî, Kadınlarla muâşeret 2; Ebû Dâvud, Nikâh 37-38; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7595, 8212.

(وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنَيْدًا مَرِيًّا) (٤)

4. Kadınlara mehirlerini gönül hoşluğuyla verin. Eğer onlar kendi istekleriyle mehirlerinden size bir şey bağışlarsa, onu da gönül rahatlığıyla yiyin.

İzah: Rivâyete göre, Arabistan'da önceleri erkekler kızlarını veya kız kardeşlerini evlendirdikleri zaman, ona verilen mehri kendileri alır, evlenen kadına bir şey vermezlerdi. Bâzı kimseler de verdikleri mehri daha sonra eşlerinden geri almak isterlerdi. Allah'ı Teâlâ bu şekilde mehri almalarını yasakladı ve bu âyeti indirdi.

Mehir: Nikâhın şartlarından olup, evlenecek olan kadının veya yaşı küçükse ailesinin, nikâh akdinde erkek tarafından talep ettiği maldır. Bu malda, kadının ailesinin hiçbir hakkı yoktur. Bu mal tamamen evlenen kadına aittir. Kadın mehri dilediği kadar isteyebilir ve aldığı mehir de evliliğin tamamen vukû bulduğu andan itibaren kendi malı olur ve dilediği şekilde tasarruf hakkına sahiptir. Mehir nikâh akdi esnasında verilebileceği gibi, sonra da verilebilir.

Bu hususta İbn'ul-Beylamani Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: {وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً} قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا الْعَلَائِقُ (بَيْنَهُنَّ؟ قَالَ: مَا تَرَاضَى عَلَيْهِ أَهْلُوهُمْ (ابن ابى شيبه عن ابن البيلماني

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kadınlara mehirlerini gönül hoşluğuyla verin..." diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 4'ü okudu. Orada bulunanlar: "Yâ Resûlallah! Mehir nedir?" diye sordu. Buyurdu ki: "Ailelerinin karşılıklı olarak râzı ve hoşnut olduğudur." [1]

[1] İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 9; Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 4812.

وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا)
((٥)

5. Allah' u Teâlâ'nın, geçim kaynağı olarak yarattığı mallarınızı sefihlere vermeyin. O mallar ile onları besleyin, giydirin ve onlara güzel sözler söyleyin.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Sefihler" ifadesi, akli zayıf olan kimseler, demektir. Âyette geçen bu ifadeden kastedilen de, velîlerinin yanında bulunan yaşları küçük yetimlerdir. Bu yetimlere malları teslim edildiğinde, onlar mallarının değerini bilemeyecekleri için, bu mallar onlara teslim edilmez. Ancak onlarda rüşd, olgunluk görüldüğü zaman teslim edilir.

Yetimlerin velîleri hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

طس عن عدی بن حاتم) مَنْ ضَمَّ يَتِيمًا لَهُ أَوْ لِغَيْرِهِ حَتَّى يُغْنِيَهُ اللَّهُ عَنْهُ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ

"Bir kimse, akrabasından veya başkasından olan bir yetimi, yetim kendisini kurtarana kadar sorumluluğunu üstlenirse, o kimseye Cennet vâcip olur." [1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 428/8.

وَابْتَلُوا الْيَتَامَى حَتَّى إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ (فَاشْهَدُوا عَلَيْهِمْ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا ٦)

6. Yetimleri, evlilik çağına erinceye kadar deneyin. Eğer kendilerinde rüşd görürseniz, hemen mallarını kendilerine teslim edin. Onların mallarını israf ederek ve büyü de mallarını geri alır düşüncesiyle alalecele yemeyin. Velîlerden zengin olanlar, yetimin mallarına dokunmasınlar. Velîlerden fakir olanlar ise, zaruret ve emeğinin karşılığı kadar yesinler. Yetimlere mallarını teslim edeceğiniz vakit, şâhit huzurunda verin. Hesap görücü olarak Allah yeter.

İzah: Hanefi Mezhebi'ne göre rüşd; kişinin mâli işlerde tasarruf edebilecek güce, olgunluğa gelmesi, demektir. Bu vasfa sahip olan kişiye reşid denir.

Âyet-i Kerîme'de: "Yetimleri, evlilik çağına erinceye kadar deneyin. Eğer kendilerinde rüşd görürseniz, hemen mallarını kendilerine teslim edin" diye buyrulmaktadır. Reşit olma, buluğ ile başlar. Eğer kişi, buluğ çağına girmesine

rağmen reşit değilse, bunun en son sınırı İmam-ı Âzam'a göre 25'tir. Bu yaşı gelmiş olan bir kimse, reşit değilse bile malı ona teslim edilir. Ancak İmâmeyn'e göre, reşit olmadıkça mal teslim edilmez. Büluğ yaşı ise alt sınırı kızlarda 9, erkeklerde 12 yaşıdır. Üst sınırı da İmam-ı Âzam'a göre kızlarda 17, erkeklerde 18 yaş; İmam Ebû Yusuf ile İmam Muhammed'e göre ise her iki cins için 15 yaşıdır.

İşte yetim bir çocuk da rüşde ermeyip olgun bir hâle gelmemişse, malını verdiği zaman onun kıymetini bilmeyip hebâ edebilir. Onun için rüşd ve olgunluk görülmeden, yetimlere mallarının teslim edilmemesi âyette emredilmiştir.

Amr b. Şuayb Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي فَقِيرٌ لَيْسَ لِي شَيْءٌ وَلِي يَتِيمٌ قَالَ كُلُّ مَنْ مَالٍ يَتِيمِكَ غَيْرَ (مُسْرِفٍ وَلَا مُبَاذِرٍ وَلَا مُتَأَتِّلٍ) (د ن عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده)

Adamın biri, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve dedi ki: "Ben fakir biriyim ve hiçbir şeyim yok. Ancak malı olan bir yetimim var, onun malından yiyebilir miyim?" Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "İsraf etmeden, saçıp savurmadan ve onun malını üzerine geçirmeden yiyebilirsin" buyurdu.[1]

[1] Sünen-i Nesâî, Vesâya 11; Sünen-i Ebû Dâvud, Vesâye 8; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 5072.

لِلرَّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ (أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَفْرُوضًا) (٧)

7. Anne, baba ve akrabaların, mîras olarak bıraktıkları mallarda erkeklerin hissesi olduğu gibi, kadınların da anne, baba ve akrabaların bıraktıkları mallarda hisseleri vardır. Bunlar az olsun çok olsun, farz kılınmış bir hissedir.

İzah: Araplar câhiliye devrinde, mîras malı sâdece savaşıarak yurdunu müdâfaa eden kimseye verilir, derler ve bu nedenle kadınlara mîras vermezlerdi. İşte bu Âyet-i Kerîme, mîrasın sâdece erkeklere mahsus olmadığını, kadınların da mîrastan hakkı olduğunu bildirmiş ve ne kadar verileceği de bu sûrenin 11. Âyetinde belirtilmiştir.

(وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُوا الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينُ فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا) ٨)

8. Mîras taksim edilirken, vâris olmayan akraba, yetim ve miskinler de hazır bulunuyorsa, onlara da maldan bir şeyler verin ve onlara güzel sözler de söyleyin.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin hükmü, bâzı müfessirlere göre miras âyetleriyle neshedilmiştir. Fakat müfessirlerin çoğuna göre neshedilmiş değildir. Belki bu husustaki emir, farz anlamında değildir. Mirasın taksimi esnasında bulunup varislerden olmayan akrabalara veya yetimler ile yoksullara gayrimenkul olmayan mîrastan bir miktar verilmesi sevaptır.

(وَلِيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكَوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا) ٩)

9. Vefât edip de geride küçük çocuklar bırakacak kimseler, kendi yetimleri hakkında nasıl korkarlarsa, himâyesi altına aldığı yetimler hakkında da öyle korksunlar. Allah'tan korksunlar ve doğru söz söylesinler.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu âyet hakkında şöyle buyurmuştur: "Yetimlerin velîsi olan kişiler, nasıl ki kendileri ölüp de geride âciz ve mağdur çocuklar bırakmaktan korkuyorlarsa ve onlara güzel davranılmasını, mallarının yenilmemesini istiyorlarsa, başkalarının geride bıraktıkları yetimlere de öyle davransınlar."

Bu hususta Câbir Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i zikreder:

قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ مِمَّا أَضْرِبُ مِنْهُ يَتِيمِي؟ قَالَ مِمَّا كُنْتَ ضَارِبًا مِنْهُ وَلَدَكَ غَيْرَ وَاقِ مَالِكَ بِمَالِهِ وَلَا (مُتَأْتِلٌ مِنْ مَالِهِ مَالًا) (حب عن جابر)

Bir adam: "Yâ Resûlallah! Yetimi hangi durumlarda döveyim?" diye sorunca, buyurdu ki: "Çocuğunu ne sebeple dövüyorsan o nedenle döv, kendi malını onun malıyla korumaksızın ve onun malını temelden yok etmeksizin." [1]

[1] Sahih-i İbn-i Hibbab, Hadis No: 4317; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 6044.

(إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا) ١٠)

10. Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, karınlarına ancak ateş doldururlar ve onlar yakında şiddetli bir ateşe atılacaklardır.

İzah: Yetimin mallarını haksız yere yiyenler hakkında Ebû Berze Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَ: يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَوْمٌ مِنْ قُبُورِهِمْ تَأْجِجُ أَفْوَاهُهُمْ نَارًا، فَقِيلَ: مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ : أَلَمْ تَرَ اللَّهُ يَقُولُ {إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا} {الآية (حب عن أبي ברزة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Mahşer gününde bâzı kimseler ağızlarında şiddetle yanan bir ateşle kabirlerinden çıkarlar" buyurdu. "Yâ Resûlallah! Bunlar kimdir?" diye sorulunca, şöyle buyurdu: Allah'ı Teâlâ'nın, "Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, karınlarına ancak ateş doldururlar ve onlar yakında şiddetli bir ateşe atılacaklardır" diye buyurduğunu görmez misin? [1]

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şöyle nakledilmiştir:

لَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ} وَ {إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا} {الآية انْطَلَقَ مَنْ كَانَ عِنْدَهُ يَتِيمٌ فَعَزَلَ طَعَامَهُ مِنْ طَعَامِهِ وَشَرَّابَهُ مِنْ شَرَّابِهِ فَجَعَلَ يَفْضُلُ مِنْ طَعَامِهِ فَيُخَبِّسُ لَهُ حَتَّى يَأْكُلَهُ أَوْ يَفْسُدَ فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ {وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ} فَخَلَطُوا طَعَامَهُمْ بِطَعَامِهِ وَشَرَّابَهُمْ (بِشَرَّابِهِ (ن عن ابن عباس

"Yetimin malına yaklaşmayın. Ancak onlar bâliğ olup rüşde erişinceye kadar en güzel bir sûretle yaklaşırsanız başka..."[2] ve "Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, karınlarına ancak ateş doldururlar ve onlar yakında şiddetli bir ateşe atılacaklardır"[3] diye geçen âyetler nâzil olunca, yanında yetim bulunan kişi, yemeğini onun yemeğinden, içeceğini de onun içeceğinden ayırmaya başladı. Yetimin yemeğinden bir şey arttığı zaman da, yetim onu yiyene veya bozulana kadar saklamaya başladı. Ancak bu durum yetimlere ağır geldi ve bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e söylediler. Bu hâdise üzerine Allah'ı Teâlâ: "... Ey Resûlüm! Sana yetimler hakkında sorarlar. De ki: "Onları ve mallarını ıslah için müdahaleniz, uzak durmanızdan daha hayırlıdır..."[4] diye geçen âyeti indirdi. Bu âyet indikten sonra da, artık yanında yetim bulunanlar onlarla beraber yemeye ve içmeye başladılar."[5]

[1] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 5657; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 4, s. 250.

[2] Sûre-i En'âm, Âyet 152.

[3] Sûre-i Nisâ, Âyet 10.

[4] Sûre-i Bakara, Âyet 220.

[5] Sünen-i Nesâî, Vesâya 11; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6809.

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمُ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا الشُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ الشُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ (أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفَعًا فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ إِنْ اللَّهُ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا) (١١)

11. Allah'ı Teâlâ size, çocuklarınız hakkında mîras taksimini şöyle emreder: "Çocuklarınızdan bir erkeğin hissesi, iki kızın hissesi kadardır. Çocuklarınız, yalnız kız çocuğu olur ve bunlar ikiden fazla olursa, mîrasınızın üçte ikisi onlarındır. Eğer bir kızdaki ibâret olursa, mîrasın yarısı onundur.[1] Ölenin çocuğu varsa, anne ve babasından her birine mîrasın altıda biri verilir. Ölenin hiç çocuğu olmayıp, yalnız anne ve babası olursa, üçte biri annesine verilir,[2] ölenin kardeşleri de var ise, annesine yalnız altıda bir verilir.[3] Bu taksim, ölenin vasiyeti yerine getirildikten ve borcu ödendikten sonra yapılır. Babalarınız ve oğullarınızdan hangisinin (dünyâda ve âhirette) sizin için hayırlı ve faydalı olduğunu bilmezsiniz. Allah'ın ferâizi (mîras emri) böyledir. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."

İzah: Mîrasın taksimi Allah'ı Teâlâ'nın apaçık bir emridir. Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem mîras konusundan bahsederken "Ferâiz" diye isim vermiştir. Fıkıh kitaplarında da bu konu, ferâiz başlığı adı altında işlenmiştir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَا أَبَا هُرَيْرَةَ تَعَلَّمُوا الْفَرَائِضَ وَعَلَّمُوا فَإِنَّهُ نِصْفُ الْعِلْمِ وَهُوَ يُنْسَى وَهُوَ أَوَّلُ شَيْءٍ يُنْزَعُ مِنْ أُمَّتِي (هـ عن أبي هريرة)

"Ferâizi (mîras hukûkunu) öğrenin ve onu öğretin. Muhakkak o, ilmin yarısıdır. Ümmetimden en evvel kalkacak ve unutulacak olan ilim de odur." [4]

Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi, Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu'dan

şöyle anlatılmıştır:

جَاءَتْ امْرَأَةُ سَعْدِ بْنِ الرَّبِيعِ بِابْنَتَيْهَا مِنْ سَعْدٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! هَاتَانِ ابْنَتَا سَعْدِ بْنِ الرَّبِيعِ، قُتِلَ أَبُوهُمَا مَعَكَ يَوْمَ أُحُدٍ شَهِيدًا، وَإِنَّ عَمَّهُمَا أَخَذَ مَالَهُمَا فَلَمْ يَدَعْ لَهُمَا مَالًا، وَلَا تُتَكَحَّنَ إِلَّا وَلَهُمَا مَالٌ، قَالَ: يَقْضِي اللَّهُ فِي ذَلِكَ فَنَزَلَتْ آيَةُ الْمِيرَاثِ، فَبَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى عَمَّهُمَا فَقَالَ: أَعْطِ ابْنَتَيْ سَعْدِ التَّلْثَيْنِ، وَأَعْطِ أُمَّهُمَا الثَّمْنَ، وَمَا بَقِيَ فَهُوَ لَكَ (ت ه حم عن جابر بن عبد الله)

Sa'd b. Rebî'in hanımı, Sa'd'dan olan iki kızıyla beraber Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve "Yâ Resûlallah! Bu ikisi Sa'd b. Rebî'in kızlarıdır. Babaları Uhud'da sizinle birlikte savaşırken şehit edildi. Amcaları bunların mallarını aldı ve bunlara hiçbir mal bırakmadı. Malları olmadığı için de bu çocuklar evlenemezler" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bu konuda Allah hüküm verecektir" buyurdu.

Hız. Câbir dedi ki:

- Sonra mîras âyeti nâzil oldu ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kızların amcasına haber gönderip çağırtdı ve ona: "Sa'd'ın iki kızına üçte iki, annelerine sekizde bir ver ve kalanı senindir" buyurdu.[5]

Kimlerin mîrastan hakları olduğu ve kimlerin de mîrastan mahrum olacakları şöyle beyan edilmiştir.[6]

Vârislerden mîras almaları üzerinde ittifak edilen erkekler ondur: Baba, babanın babası (dede),[7] oğlu, oğlunun oğlu, erkek kardeşi, erkek kardeşinin oğlu, amcası, amcasının oğlu, kocası ve köleyi azat eden efendi.

Kadınlardan vâris olanların hepsi de yedidir: Anne, annesinin annesi (nine), kızı, oğlunun kızı, kız kardeşi, karısı ve kölesini azat eden hanım.[8]

İşte bu erkek ve kadınlar, ashâb-ı ferâiz ve asabe olan kimselerdir. Ashâb-ı ferâiz: Mîrastan hisseleri âyet ile belirlenmiş olan vârislere denir. Asabe: Baba tarafından akraba olanlardır. Bunlar ölen kişiye, baba tarafından hısımlar olup ashâb-ı ferâiz, hisselerini aldıktan sonra geriye kalan mala hak sahibi olan ve yalnız bulunduklarında malın tamamını alan kimselerdir. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْحَقُّوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا فَمَا بَقِيَ فَهُوَ لِأُولَى رَجُلٍ ذَكَرَ (خ م ت عن ابن عباس

"Farz olan hisseleri sahiplerine verin. Artan kısım ise, ön sıradaki erkek asabenindir."[9]

Mîrasçı olmaya mâni haller ise şunlardır:

Köle olmak: Çünkü kölenin mülkü yoktur. O mülk etmeye ve mülk edinmeye ehil değildir.

Mîras bırakanı öldürmüş olmak: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْقَاتِلُ لَا يَرِثُ) (ت عن ابى هريرة)

"Kâtil, mîrasçı olamaz."[10] Fakat çocuk ve deli bunun dışındadır. Çünkü mîrastan mahrum bırakmak, kasıtlı olarak işlenen bir cinâyetin cezâsı olarak sâbit olmuştur. İstemeyerek kaza sonucu ölüme sebebiyet vermek kişiyi mîrastan mahrum bırakmaz.

Mîras bırakanla mîrasçının dinlerinin ayrı olması: İki ayrı dinden olanlar birbirlerine mîrasçı olamazlar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ وَلَا الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ) (خ م عن اسامة بن زيد)

"Müslüman, kâfire; kâfir de Müslümana mîrasçı olamaz."[11] Küfrün hepsi tek bir millettir. Şeriatleri muhtelif de olsa, onlar birbirlerine mîrasçı olabilirler.

Said b. Cübeyr Radiyallâhu anhu, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'nun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Küfrün hepsi tek millettir."[12] Çünkü küfrün hepsi sapıklıktır ve o İslâmiyet'in zıddıdır. Dolayısıyla bir millet sayılmışlardır.

Mîras bırakanla mîrasçının ülkelerinin ayrı olması: Bir harbî (Müslüman memleketiyle anlaşma yapmamış kâfir devleti vatandaşı), kendi memleketinde ölüp, İslâm memleketinde zımmî (Müslüman memleketinin egemenliğini kabul etmiş ve orada yaşayan gayr-i müslim) bir oğlu bulunsa, yahut İslâm memleketinde bir zımmî ölüp, düşman memleketinde babası bulunsa, memleketlerinin ayrı olması sebebiyle dinleri bir olsa bile birbirlerine vâris olamazlar.

Meselâ: Bir harbî eman (izin) ile İslâm memleketine gelse, o memlekette de bir zımmî kardeşi olsa, o harbî ölse, zımmî olan kardeşi ona bile vâris olamaz. Her ne kadar memleket, hakikatte bir ise de, hükmen ayrıdır. Ancak bu uygulama Müslümanlar için geçerli değildir.

[1] Mîrasın diğer kısmı babaları ve amcaları gibi asabeden bulunuyorsa onlara düşer. Eğer bunlarda bulunmazsa tamamı kızlara verilir.

[2] Gerisi babaya verilir.

[3] Gerisi babaya verilir. Baba yaşamıyor ise, altıda bir anneye, geri kalan da kardeşlerine verilir ki, erkek kardeşe üçte iki ve kız kardeşe de üçte bir hisse verilir.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Ferâiz 1.

[5] Sünen-i Tirmizî, Ferâiz, 3; Sünen-i İbn-i Mâce, Ferâiz, 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14270.

[6] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 2, s. 292.

[7] Babanın yokluğunda dede de baba mertebesindedir. Baba ile birlikte mîrasçı olanlar, dede ile birlikte de mîrasçı olurlar. Baba sebebiyle mîrastan düşenler, dede sebebiyle de düşerler. Aynı şekilde nineye de mîrasın altıda biri verilir. Bu hüküm sahih dede ve nine için geçerlidir. Sahih dede, ölüye nispetinde araya anne girmeyen kimsedir. Sahih nine de, ölüye nispetin de araya fâsid dede girmeyen kimsedir. (Bakınız: Sünen-i Ebû Dâvud, Ferâiz 5)

[8] Hadis-i Şerif’lerde belirtildiğine göre; azat edilen köle veya cariye ölür de neseben asabesi (mîrasçısı) yoksa onu azat etmiş olan efendisi ona Asabe olur. (Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 5147, 5150)

[9] Sahih-i Buhârî, Ferâiz 5; Sahih-i Müslim, Ferâiz 2, 3; Sünen-i Tirmizî, Ferâiz 8.

[10] Sünen-i Tirmizî, Ferâiz 17; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4709.

[11] Sahih-i Buhârî, Ferâiz 26; Sahih-i Müslim, Ferâiz 1, Sünen-i Ebû Dâvud, Ferâiz 10; Sünen-i Tirmizî, Ferâiz 15.

[12] el-Mevsilî, Kitâb'ul-Ihtiyâr, c. 5, s. 140.

وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمْ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَّ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ (يُوصِينَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَّ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثَّمَنُ مِمَّا تَرَكَنَّ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورِثُ كَلَالَةً أَوْ امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا السُّدُسُ فَإِنْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثَّلَاثِ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَى بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَارٍّ) (وَصِيَّةٍ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ خَلِيمٌ) (١٢)

12. Eğer ölen zevcelerinizin çocuğu olmazsa mîrasının yarısı,[1] çocuğu olursa dörtte biri sizindir. Bu taksim, ölenin vasiyeti yerine getirildikten ve borcu ödendikten sonra yapılır. Eğer sizin çocuklarınız olmazsa, mîrasınızın dörtte biri, çocuklarınız olursa, mîrasınızın sekizde biri zevcelerinizindir.[2] Bu taksim, yaptığınız vasiyet yerine getirildikten ve borcunuz ödendikten sonra yapılır. Bir erkek veya kadın vefât eder, çocuğu ve babası olmayıp anneleri bir olan bir erkek veya bir kız kardeşi olursa, bunlardan her birine mîrasın altıda biri verilir. Erkek ve kız kardeş birden fazla olursa da, mîrasın üçte biri aralarında eşit olarak taksim edilir.[3] Bu taksim, zarar kastı olmaksızın yapılmış olan vasiyetin yerine getirilmesinden ve borcun ödenmesinden sonra yapılır. Allah'ın emri böyledir. Allah'u Teâlâ her şeyi bilendir, Halîm'dir (cezâ vermekte acele etmez).

İzah: Bir kimse sağlıklı iken malını istediği gibi tasarruf etme hakkına sahiptir. Ancak kişi ölüm döşeginde iken artık mîras hukuku uygulanır. O kimse vârisler hâriç, ancak malının üçte birini vasiyet edebilir.[4] İşte âyette geçtiği üzere zarar verici olmayan vasiyet budur.

Sa'd b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

عَادَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا مَرِيضٌ فَقَالَ أَوْصَيْتَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ بِكَمْ قُلْتُ بِمَالِي كُلِّهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ فَمَا تَرَكَتَ لَوَلَدِكَ قُلْتُ هُمْ أَغْنِيَاءُ بِخَيْرٍ قَالَ أَوْصِ بِالْعُسْرِ فَمَا زِلْتُ أَنْاقِصُهُ حَتَّى قَالَ أَوْصِ (بِالثَّلَاثِ وَالثَّلَاثُ كَثِيرٌ) (ت) ن عن سعد بن مالك

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ben hasta iken ziyaretime geldi ve "Vasiyet ettin mi?" diye sordu. "Evet," dedim. "Ne kadar vasiyet ettin?" dedi. "Malımın tamamını Allah yolunda vakfettim" deyince, bana: "Çocuklarına ne bıraktın?" dedi. "Onlar iyidirler, ihtiyaçları yoktur" dedim. Buyurdu ki: "Onda birini vasiyet et." Ben bunu çok az buldum, devamlı olarak oranı artırmaya çalışıyordum, nihâyet üçte bir deyince: "Üçte bir de dur. Hattâ üçte bir de çoktur" buyurdu.[5]

Kişinin, mîras düşen kimselere vasiyet yapamayacağına dâir Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَعْطَى كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ فَلَا وَصِيَّةَ لَوَارِثٍ (ت) ن عن عمرو بن خزيمة

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, her hak sahibine hakkını verdi. Bu sebeple vârise vasiyet yoktur."[6]

Oğlu, kızı, oğlunun oğlu veya kızı, annesi, babası, dedesi olmayan ve bu durumda ölenlerin, anne ve babaları bir veya yalnız babaları bir olan kardeşleri varsa, bunlarla ilgili hüküm için de Sûre-i Nisâ, Âyet 176'ya bakınız.

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de geçen "Bu taksim, zarar kastı olmaksızın yapılmış olan vasiyetin yerine getirilmesinden ve borcun ödenmesinden sonra yapılır" buyruğuna bakıldığında, sıra olarak önce vasiyet sonra borç ibâresi geçmektedir. Bu hususta Hz. Ali'den şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى بِالَّذِينَ قَبْلَ الْوَصِيَّةِ، وَأَنْتُمْ تُقْرُونَ الْوَصِيَّةَ قَبْلَ الدَّيْنِ (ه) عن علي

"Şüphesiz ki Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, ölen kimsenin borcunun vasiyetten önce ödenmesine hükmetti. Halbuki siz Kur'ân'da sıra olarak vasiyeti borçtan önce okumaktasınız."[7]

[1] Diğer yarısı da, kadının asabeden olan akrabalarına veya diğer yakın akrabalarına ait olur. Onlardan da hiçbirisi bulunmazsa da, Beyt'ul-Mala kalır. Meselâ: Bir kadının kocasıyla bir de amcası bulunsa, bıraktığı malının yarısı kocasına, diğer yarısı da amcasına verilir.

[2] Ölen kimsenin çocuğu olmaz ve bir kaç tane zevcesi olsa da sâdece dörtte bir alma hakkı vardır. Yâni, bir kadın olsa hakkı dörtte birdir. İki, üç, dört kadın olsa da dörtte bir alır ve onu aralarında taksim ederler.

[3] Yani bir erkeğin veya bir kadının babası, çocuğu olmayıp da; kardeşleri veya amcaları gibi vârisleri tarafından mîrasına konuluyor da o vefât etmiş olanın ana tarafından bir erkek kardeşi veya bir kız kardeşi bulunuyorsa o ana bir erkek veya kız kardeşten her birine de mîrastan altıda bir hisse vardır. Burada oğlan ile kız kardeşler eşittir. Eğer bu ana bir erkek kardeşler ile kız kardeşler birden fazla iseler mîrasın üçte birinde ortaklırlar. Mîrasın kalanı da diğer ashâb-ı ferâiz'den ve asabeden olanlara ait olur.

[4] Yine bir kimse sağlıklı iken, ben öldükten sonra diyerek vasiyette bulunursa, bu kişinin durumu da ölüm döşeğindeki kişinin durumu gibidir.

[5] Sahih-i Buhârî , Vesâya 2; Sünen-i Nesâî, Vesâya 3.

[6] Sünen-i Tirmizî, Vesâya 5, Sünen-i Nesâî, Vesâya 5.

[7] Sünen-i İbn-i Mâce, Vesâyâ 7.

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ (الْعَظِيمُ (١٣) وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ (١٤)

13-14. İşte (mîras hakkındaki) bu ahkâm, Allah'ın hudûdudur. Her kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse, Allah'ı Teâlâ onu altlarından nehirler akan Cennetlere girdirir. Onlar orada ebedî kalacaklardır. İşte bu, büyük bir kurtuluştur.* Her kim de Allah'a ve Resûlüne isyan edip hudûdu ahkâmını çiğnerse, Allah'ı Teâlâ onu Cehenneme girdirir. Onlar da orada ebedî kalacaklardır. Ve onlar için aşağılayıcı bir azap vardır.

İzah: Vasiyette adâletli olmak gerektiğine dâir Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ بِعَمَلٍ أَهْلُ الْخَيْرِ سَبْعِينَ سَنَةً فَإِذَا أَوْصَى حَافٍ فِي وَصِيَّتِهِ فَيُخَنَّمُ لَهُ بِشَرِّ عَمَلِهِ فَيَدْخُلُ النَّارَ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ بِعَمَلٍ أَهْلُ الشَّرِّ سَبْعِينَ سَنَةً فَيُعَدِّلُ فِي وَصِيَّتِهِ فَيُخَنَّمُ لَهُ بِخَيْرِ عَمَلِهِ فَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَالَ ثُمَّ (يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ وَافَرَّعُوا إِنَّ شِئْنَكُمْ { تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ إِلَى قَوْلِهِ عَذَابٌ مُهِينٌ } (حم عن ابى هريرة

"Bir adam yetmiş sene hayır ehlinin işlediği amelleri işler de vasiyette bulunduğunda vasiyetinde adâletten saparsa, amel defteri bu kötü ameli ile kapatılır ve Cehenneme girer. Bir adam da yetmiş sene kötülük ehlinin yaptığı amelleri yapar da vasiyetinde adâletten ayrılmazsa, amel defteri hayırla kapanır ve Cennete girer." Sonra Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu: "Dilerseniz, Sûre-i Nisâ, Âyet 13-14'ü okuyun" buyurdu.[1]

Bu Hadis-i Şerif'te, vasiyette bulunan kişinin, vasiyette bilerek Allah'ın emrine karşı gelip adâletten ayrılma durumu örnek olarak verilmiştir. Âyet-i Kerîme'de mîras emriyle ilgili olarak Allah'ı Teâlâ: "Her kim de Allah'a ve Resûlüne isyan edip hudûdu ahkâmını çiğnerse, Allah'ı Teâlâ onu Cehenneme girdirir..." diye buyurduğu için bu hüküm, vasiyeti yerine getirme hususunda ve mîras

taksiminde, Allah'ın hudûdu ahkâmını çiğneyerek Allah'ın emrine karşı gelen herkes için geçerlidir.

Allah'ın hudûdu ahkâmını aşmadan vasiyeti yerine getiren ve mîras taksimini haksızlık yapmadan paylaşan kişiler için de, günahkâr da olsalar, bunların günahlarının affedilip Cennete girecekleri vaad edilmiştir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 23623.

وَالَّتِي يَأْتِيَنَّ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهَدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ (حَتَّى يَتَوَفَّيَهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا (١٥) وَالَّذَانِ يَأْتِيَانِيهَا مِنْكُمْ فَأْذُوهُمَا فَإِنْ تَابَا وَأَصْلَحَا (فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ تَوَّابًا رَحِيمًا (١٦)

15-16. Zinâ eden kadınlarınız hakkında dört erkek şâhit dinleyin. Onlar şâhitlik ederlerse, zinâ eden kadını ölünceye yahut Allah katından diğer bir emir gelinceye kadar evlerinde hapsedin.* Sizden bir kadın ile erkek zinâ ederse, onlara eziyet edin (azarlayın veya darp edin). Eğer tevbe edip ıslah olurlarsa, eziyetten vazgeçin. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, tevbeleri çok kabul edendir ve çok merhametlidir.

İzah: Sûre-i Nisâ, Âyet 15-16, daha sonra inen Sûre-i Nûr, Âyet 2 ile nesh edilmiş ve hükmü tamamen kaldırılmıştır.[1]

Bu hususta Hasan-ı Basrî Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

Zinâ cezâsıyla ilgili olarak nâzil olan ilk âyet, Sûre-i Nisâ, Âyet 16'dır. Bu âyet, zinâ yapanlara sâdece eziyet edilmesini emretmektedir. Bundan önceki Sûre-i Nisâ, Âyet 15 ise, hapis cezâsı verilmesini hükme bağlamaktadır. Nûr Sûresi'nin ikinci âyetinden onuncu âyetine kadar olan âyetler ise, zinâ hakkında inen en son âyetlerdir. Bu itibarla zinâ yapanlar bekar iseler, kendilerine yüz sopa vurulur. Eğer biri evli diğeri bekar ise evliye recm bekara sopa cezâsı tatbik edilir. Bu sebeple bu sûrenin on beşinci ve on altıncı âyetleri mensuktur (hükmü kaldırılmıştır).

Recm hakkında daha geniş bilgi için de Sûre-i Mâide, Âyet 15-16 ve 41-42'nin izahlarına bakınız.

[1] Bakınız: Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1590.

إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوْءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَٰئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ (اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا (١٧) وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي (تَنُوبُ أَلَمْ يَأْتِ الْوَيْلَ وَالْخَسْرَانَ) (١٨))

17-18. Allah'ı Teâlâ'nın kabul edeceğini vaad buyurduğu tevbe, o kimseler içindir ki, cehaletle bir günah işlerler de sonra çok geçmeden tevbe ederler. İşte Allah'ı Teâlâ, bunların tevbelerini kabul buyurur. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.* Yoksa günahlar işleyip de kendisine ölüm hâli gelince, "Ben şimdi tevbe ettim" diyenler ile kâfir olarak ölenlerin tevbeleri kabul olunmaz. İşte Biz, onlar için elim bir azap hazırladık.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ يَقْبَلُ تَوْبَةَ الْعَبْدِ مَا لَمْ يُعْرِغْ) (ت) عن ابن عمر

"Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, kulunun tevbesini can gırtlığa gelmedikçe kabul eder." [1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Daavât 52; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 9748.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَجِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرَاهًا وَلَا تَعْضَلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا اتَّيْمُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ (يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ (خَيْرًا كَثِيرًا) (١٩)

19. Ey îman edenler! Kadınlara zorla vâris olmanız size helâl değildir. (Zinâ ve isyankârlık gibi) açık bir hayâsızlık yapmadıkça, onlara verdiğiniz mehrin bir kısmını geri almak için onları sıkıştırmayın. Zevcelerinizle güzel geçinin. Şâyet onların davranışlarından hoşlanma-yacak olursanız; umulur ki sizin hoşunuza gitmeyen bir şeyde, Allah'ı Teâlâ birçok hayır takdir eder.

İzah: Câhiliye devrinde bir erkek öldüğü zaman, babası veya kardeşi yahut oğlu gibi en yakın olan vârisi, o ölenin karısını da mîrastan sayarak ona vâris olmak isterdi. Kadına evvelki mehrinden başka mehir vermeksizin onu zorla kendisine alır veya o kadını başkasına vererek mehri kendi alır yahut bu kadını kocasından alacağı mîrastan vazgeçirmek için başkasına varmaktan menederdi. Kadın ancak bir akrabasının yanına giderse, hürriyetine sahip olabilirdi.

İşte bu Âyet-i Kerîme, bu çok çirkin olan âdeti kaldırmakta ve kadının bir mal

gibi mîras olarak alınamayacağını beyan etmektedir.[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de: "Şâyet onların davranışlarından hoşlan-mayacak olursanız; umulur ki sizin hoşunuza gitmeyen bir şeyde, Allah’u Teâlâ birçok hayır takdir eder" diye buyrulmaktadır. Bu hususta da Dahhâk Hazretleri şöyle buyurmuştur: "Karı koca arasında bir tartışma çıktığı zaman, erkek acele edip de kadını boşamaya kalkmasın. Bunun yerine ağırdan alıp sabretsin. Belki de Allah’u Teâlâ, o kadın sebebiyle kendisine seveceği pek çok şey gösterecektir."^[2]

[1] Sahih-i Buhâri, Tefsir-i Nisâ 6, İkrâh 5; Sünen-i Ebû Dâvud, Nikah 23.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 4, s. 290.

وَإِنْ أَرَدْتُمْ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَكَانَ زَوْجٍ وَآتَيْتُمْ إِخْدِيَهُنَّ قِنْطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا اتَّخَذُوهُ بُهْتَانًا وَإِنَّكُمْ لَارِدُنَّكُمْ مِنْهُ مَكْرًا مُبِينًا (٢٠) وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَىٰ بَعْضُكُم إِلَىٰ بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا (٢١)

20-21. Eğer bir zevceyi boşayıp da yerine başka bir zevce almak isterseniz, evvelkine verdiğiniz mehir ne kadar çok olursa olsun, ondan bir şey almayın. Mehir olarak verdiğiniz şeyi iftira ederek geri almak, zulüm ve vebal olduğu halde yine alır mısınız?* Nasıl alırsınız? Halbuki aranızda ilişki meydana geldi ve onlar sizden muhabbet ve iyi geçim için kuvvetli bir ahid aldılar.

İzah: Câhiliye devrinde mehir vermekten kurtulmak için erkek, karısına zinâ etti diyerek iftirada bulunur ve böylece mehir vermezdi. İşte Allah’u Teâlâ bu çirkin âdeti tamamen ortadan kaldırmıştır.

İbn-i Kesir, tefsirinde bu âyetleri izah ederken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in örnek hayatından şöyle bahsetmektedir:

Allah’u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 228’de: "Kocaların kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi, kadınların da kocaları üzerinde hakları vardır" diye buyuruyor. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي) (هـ عن ابن عباس)

"Sizin en hayırlınız ailesine en hayırlı olanınızdır. Ben, ailesine en hayırlı olanınıyım"[1] buyuruyor. Güzel geçim, devamlı güler yüzlülük, ehli ile oynamak, onlarla şakalaşmak, onların nafakasını (geçimini) geniş tutmak ve

kadınlarını güldürmek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huylarındandı. O kadar ki, Mü'minlerin annesi Hz. Âişe ile yarışır ve bu davranışı ile ona olan sevgisini gösterirdi.

Âişe annemiz şöyle diyor:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem benim ile yarıştı ve ben onu geçtim. Bu, benim şişmanlamamdan önce idi. Ben şişmanladıktan sonra, yarıştığımızda ise o beni geçti ve "İşte bu, seninkine bir karşılıktır" buyurdu. Peygamberimizin eşleri onun akşamlayacağı evde her akşam toplanırlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bâzı kere akşam yemeğini onlarla birlikte yer, sonra her biri kendi evine giderdi. Resûlullah Efendimiz, hanımı ile bir örtü altında uyurlar, omuzundan ridâsını bırakır ve izar ile uyurdu. Yatsı namazını kıldıktan sonra evine girer, uyumazdan önce ehli ile bir miktar sohbet eder ve böylece onlara yakınlık sağlardı. Allah'ı Teâlâ: "Yemin olsun ki Resûlullah'ta, Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı Teâlâ'yı çok zikredenler için güzel bir numune vardır"[2] diye buyuruyor.[3]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Nikah 50.

[2] Sûre-i Ahzâb, Âyet 21.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 2, s. 242.

(وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا) (٢٢)

22. Babalarınızın evlendiği kadınlar ile evlenmeyin. Câhiliye devrinde geçen geçmiştir. Şüphesiz bu, çok çirkin ve Allah'ın gazabını gerektiren bir iştir ve kötü bir yoldur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile câhiliye devrinde, babalarının evlendiği kadınlarla evlenmek gibi çirkin ve kötü olan adetler vardı. Artık bunlar, kesin olarak yasaklandı ve İslâmiyet'te böyle kötü ve çirkin olan işlerin yerinin olmadığı açıkça beyan edildi.

Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi şöyle nakledilmiştir:

Ebû Kays İbn-i el-Eslet Radiyallâhu anhu öldüğünde ki o zât, Ensârın sâlih kişilerindendi. Oğlu Kays, onun karısıyla evlenmek istedi. Kadın:

- Ben seni bir oğul olarak görüyorum, sen kavminin sâlihlerindensin. Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gidip danışacağım, dedi ve Resûlû Ekrem'e gelerek, "Ebû Kays öldü" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

- Hayırdır, buyurdu. Kadın:

- Oğlu Kays, beni istedi. Halbuki o, kavminin sâlihlerindendir. Ben onu sâdece bir oğul olarak görüyorum. Ne emredersin? diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona:

- Evine dön ve bekle, diye buyurdu ve "Babalarınızın evlendiği kadınlar ile evlenmeyin..." diye devam eden Sûre-i Nisâ, Âyet 22 nâzil oldu.

Bu hususta Berâ İbn-i Âzib Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

مَرَّ بِي عَمِّي الْحَارِثُ بْنُ عَمْرٍو وَمَعَهُ لَوَاءٌ قَدْ عَقَدَهُ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ لَهُ أَيُّ عَمٍّ أَيْنَ بَعَثَكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَعَثَنِي إِلَى رَجُلٍ تَزَوَّجَ امْرَأَةً أَبِيهِ فَأَمَرَنِي أَنْ أَضْرِبَ عَنْقَهُ (حم عن البراء بن عازب)

Bana amcam Hâris İbn-i Amr uğradı. Yanında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, kendisine verdiği bir de sancak vardı. Ben: "Ey Amca! Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem seni nereye gönderdi?" diye sordum. Şöyle dedi: "Beni babasının hanımı ile evlenen bir adama gönderdi ve boynunu vurmamı emretti."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17841.

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمْ أَلْفِ تَيْ (أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرَّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبَّاتُكُمُ الْأَلْفِ تَيْ فِي حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَائِكُمُ الْأَلْفِ تَيْ دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَمِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَّ إِلَيْكُمْ الدِّينُ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ (الْأَخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا (۲۳)

23. Anneleriniz, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşlerinizin kızları ve kız kardeşlerinizin kızları, sizi emziren sütanneleriniz, süt kız kardeşleriniz, zevcelerinizin anneleri, kendileriyle zifafa girdiğiniz zevcelerinizin diğer kocasından olan kızları ile evlenmek size haram kılındı. Kendisiyle zifafa girmediğiniz zevcelelerin kızlarıyla evlenmekte ise vebal yoktur. Kendi oğullarınızın zevceleleriyle evlenmek ve (neseben yahut süt kardeş olan) iki

kız kardeşi birlikte almak dahi sizin için haram kılındı. Câhiliye devrinde geçen geçmiştir. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de evlenilmesi yasaklananlar genel olarak şöyledir[1]:

- Yakınlık bakımından haram olanlar: Anneler, kız kardeşler, halalar, teyzeler, erkek kardeşin kızları, kız kardeşin kızları.

İster anne, ister baba tarafından olsun bütün nineler de anne hükmündedir. Çünkü anne deyimi, onlara da şâmilidir. Yahut onlarla evlenmenin haram olması icmâ ile sâbittir. Hala, teyze ve kardeş deyimleri de genel olup, anne baba bir, yalnız baba bir veya yalnız anne bir olanların hepsine şâmilidir.

- Akrabalık bakımından haram olanlar: Babasının karısı, oğlunun karısı, karısının annesi, karısının kızları.

- Süt emme bakımından haram olanlar. Süt emen erkek veya kız çocuğuna haram olanlar: Sütannesi, sütnineleri, süt kardeşleri, süt kardeş-lerinin çocukları, süt halası ve teyzesi, süt amca ve dayıları vs.[2] Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ مِنَ الرَّضَاعِ مَا حَرَّمَ مِنَ النَّسَبِ) (ت عن علي

"Allah'ı Teâlâ, nesep ile haram ettiğini, süt ile de haram etti."[3]

- İki kız kardeşi bir nikahta bulundurmak haramdır. İki süt kız kardeşi aynı nikâhta bulundurmak da haramdır. Yani bir kız kardeş ile evli iken, diğer kız kardeşi de nikahına alamaz.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَجْمَعَنَّ مَاءَهُ فِي رَجْمِ أُخْتَيْنِ.

"Kim Allah'a ve âhiret gününe îman etmişse, suyunu iki kız kardeşin rahmine toplamasın."[4]

- Musâhere (evlenme ile meydana gelen akrabalık) bakımından haram olanlar; karısının önceki kocasından olan kızı ve karısının annesi kocasına haramdır. Kocanın, oğlu ve babası da kadına haramdır.

- Mecûsi ve putperest olan kadınlarla evlenmek haramdır. Ancak Ehl-i Kitap olan iffetli bir kadınla evlenilmesi sahihtir.[5] Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Mâide, Âyet 5'te şöyle buyurmuştur:

"... Ehl-i Kitap'tan olan hür ve iffetli kadınlarla evlenmeniz de size helâldir..." Fakat aslâ bir Müslüman kız veya kadın, Ehl-i Kitap'a verilemez, haramdır. Ayrıca Müslüman kadınlar, İslâm'ın dışında olan hiç kimseyle evlenemez, haramdır.

- Şeriatın belirlemiş olduğu sayıdan fazlasını almak haramdır.[6] Yani bir kölenin iki kadından fazla ve hür olan kimsenin de dört kadından fazla kadını nikâhı altında bulundurması haramdır. Hanefi Mezhebi'ne göre köle, hür olan kimsenin sahip olduğunun yarısına sahiptir.

- Başkasının nikahlısı olan ve iddet bekleyen kadını nikah etmek de haramdır.

İmam-ı Âzam ve İmam Muhammed'e göre, zinâdan hâmile olan kadının nikâhı câizdir. Çocuğu doğurmadan nikahlanabilir.

Ayrıca bir kimsenin kendisine haram kılınan kadınlarla baş başa kalmasının câiz olmadığına dâir Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَوْصِيَكُمْ بِأَصْحَابِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ يَفْشُو الْكَذِبُ حَتَّى يَخْلِفَ الرَّجُلُ وَلَا يُسْتَخْلَفُ وَيَشْهَدَ الشَّاهِدُ وَلَا يُسْتَشْهَدُ إِلَّا لَا يَخْلُونَ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا كَانَ تَالِيَهُمَا الشَّيْطَانُ عَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْفَرْقَةَ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ مَعَ الْوَاحِدِ وَهُوَ مِنَ الْإِثْنَيْنِ أَبْعَدُ مَنْ أَرَادَ بُحْبُوحَةَ الْجَنَّةِ فَلْيَلْزَمْ الْجَمَاعَةَ مَنْ سَرَّتْهُ حَسَنَتُهُ وَسَاءَتْهُ سَيِّئَتُهُ فَذَلِكَ الْمُؤْمِنُ (ت عن ابن عمر)

"Size Ashâbımı, sonra onların peşinden gelenleri ve sonra bunların peşinden gelenleri vasiyet ederim (sakın aleyhlerinde olmayın). Sonra yalan yaygınlaşır. Öyle ki, kişi kendinden yemin etmesi istenmeden yemin eder. Şâhit de, istenilmeden şâhitlik yapar. Dikkat edin! Bir erkek yabancı bir kadınla aslâ yalnız kalmasın, yoksa üçüncüleri şeytan olur. Size, Ehl-i Sünnet toplumuna devam etmenizi vasiyet ederim, tefrikaya (ayrılığa) düşmeyin. Zîrâ şeytan, tek insanla beraberdir. Halbuki o, iki kişiye daha uzaktır. Cennetin ortasını isteyen kimse, Ehl-i Sünnet toplumuna yapışsın. Kim iyilik yapınca sevinir, günah işleyince de üzülürse, işte o kimse Mü'mindir." [7]

Yine âyette: "Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet

edendir" diye buyrulmaktadır. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لِّلَّهِ أَزْهَمُ بَعْدَهِ مِنْ هَذِهِ بَوْلَدَهَا (خ م عن ابى هريرة

"Bir annenin çocuğuna olan merhametinden, Allah'ın kullarına olan merhameti çok daha fazladır."[8]

[1] Bu konu, Mülteka Tercümesi , Mevkûfat, c. 1, s. 214-219'dan özetlenerek alınmıştır.

[2] Süt hısımlığı hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 233'ün izahına bakınız.

[3] Sünen-i Tirmizî, Radâ l; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 5669.

[4] Mülteka Tercümesi, Mevkûfat, c. 1, s. 214-219.

[5] Sûre-i Bakara, Âyet 221.

[6] Sûre-i Nisâ, Âyet 3.

[7] Sünen-i Tirmizî, Fiten 7; Râmûz'ul-Ehâdis, s. 158/1.

[8] Sahih-i Buhârî, Edeb 18, Sahih-i Müslim, Tevbe 4 (22).

وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَأَجَلٌ لَّكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَاضَيْتُمْ (بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا (٢٤

24. Kocası olan kadınlarla evlenmek de size haram kılındı. Ancak elinizin altında bulunan câriyeler müstesnâ. Bu yasaklanan hususlardan sakınmayı Allah'ı Teâlâ size farz kıldı. Evlenilmesi yasaklanan bu kadınların hâricindekileri ise, iffetli olmak ve zinâ etmemek şartıyla mallarınızla (mehir ve câriyelerin değerlerini vermek sûretiyle) meşrû olarak istemeniz size helâl kılındı. Zifafa girdiğiniz zevcelerinizin mehirlerini tamamen vermeniz lâzımdır. Ancak iki tarafın da rızâsı ile mehri fazla veya eksik vermekte veya tamamen bağışlamakta bir vebâl yoktur. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu âyette, evli olan kadınlarla evlenmenin haram olduğunu bildirmekte, ancak cihat sırasında kâfirlerden esir alınan evli kadınları istisnâ etmektedir. Bunlar câriye olup sahiplerine helâldirler. Bunların ganîmet olarak alınmaları, kocalarıyla evlilik bağıını koparır. Bu sebeple bu kadınlarla iddetleri bittikten sonra evlenmek câizdir.

Nitekim bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dâir Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise anlatılmıştır:

أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ حُنَيْنٍ بَعَثَ جَيْشًا إِلَى أُوطَاسٍ، فَلَقُوا عَدُوًّا فَأَصَابُوا سَبَايَا لَهُنَّ أَزْوَاجٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَكَانَ الْمُسْلِمُونَ يَتَأْتَمُونَ مِنْ غَشْيَانَهُنَّ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى هَذِهِ الْآيَةَ: {وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ} أَيُّ هُنَّ حَلَالٌ لَكُمْ إِذَا مَا انْقَضَتْ عِدَّتُهُنَّ (م عن ابى سعيد الخدرى)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Huneyn Savaşı'ndan sonra Evtas denen yere asker gönderdi. Düşmanla karşılaşp savaştılar. Neticede gâlip geldiler. Ganîmetler ve cariyeler aldılar. Fakat bu Sahâbîler, aldıkları câriyelerin, müşriklerden kocaları bulunması sebebiyle onlara yaklaşımdan kaçındılar. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Kocası olan kadınlarla evlenmek de size haram kılındı. Ancak elinizin altında bulunan câriyeler müstesnâ..." diye devam eden Sûre-i Nisâ, Âyet 24'ü indirdi. Yani câriyeler, iddetleri bittikten sonra, esir düşmeden önce evli olmalarına bakılmaksızın Mü'minlere helâl kılındı.[1]

Bir erkek harp yurdundan esir olarak getirilmiş olan bir kadın ile evlense veya ona mâlik olsa, o kadın bir hayız görmedikçe ve hayız görmeyen bir kadın ise bir ay geçmedikçe ona yaklaşamaz. Bu bir istibrâ[2] meselesidir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Evtas câriyeleri" hakkında şöyle buyurmuştur:

(لَا تُوطَأُ حَامِلٌ حَتَّى تَضَعَ وَلَا غَيْرُ ذَاتِ حَمْلٍ حَتَّى تَحِيضَ حَيْضَةً) (د عن ابى سعيد الخدرى)

"Hâmile olanlar doğum yapmadan, hâmile olmayanlar ise bir defa âdet görmeden onlarla birlikte olmayın."[3]

[1] Sahih-i Müslim, Radâ, 33; Sünen-i Ebû Dâvud, Nikah 45; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 5.

[2] İstibrâ:Kadının rahminde çocuğun olmadığını tespit etmek anlamına gelir. Bu ise, hâmile kadının çocuğu doğurmasıyla, hâmile olmayan kadının ise bir adet

görüp temizlenmesiyle anlaşılır. Bu adet süresinin azami gün sayısı; Hanefilere göre on gündür, Şâfiilere göre ise on beş gündür. Bu sûrenin bitiminden sonra kadın artık temizlenmiş sayılır. Hanefi Mezhebi'ne göre, adet müddetinin en azı üç gündür.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Nikah 44; Sünen-i Dârimî, Talak 18.

وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتَيَانِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ (وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكُمْ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَانْكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ أَخْدَانٍ فَإِذَا أُحْصِنَ فَإِنَّ أَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ (ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ وَأَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٢٥)

25. Sizden her kim, hür olan Mü'min kadınlarla evlenmeye gücü yetmezse, sahip olduğunuz Mü'min câriyelerinizden evlensin. Allah'ı Teâlâ sizin îmanınızı daha iyi bilir. Siz birbirinizdensiniz (onlarla evlenince, size noksanlık gelmez). Öyle ise iffetli olmaları, zinâ etmemiş yahut gizli dost tutmamış olmaları hâlinde, sahiplerinin izniyle onlarla evlenin ve mehirlerini güzelce verin. Evlendikten sonra zinâ ederlerse, o câriyelere, hür kadınlara verilen cezânın yarısı vardır. Bu câriyelerle evlenmenin câiz olması, sizden zinâdan korkanlar içindir. Sabretmeniz ise, sizin için daha hayırlıdır. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, başkalarının mülkiyeti altında bulunan câriyelerle ne şekilde, ne gibi şartlar çerçevesinde evlenmenin câiz olacağını bildirmektedir.

Âyet-i Kerîme'de, "Câriyeler" diye tercüme edilen kelimenin asıl mânâsı "Genç kızlar" demektir. Ancak burada zikredilen "Genç kızlar"dan maksat, câriyelerdir.

Yine bu Âyet-i Kerîme'den anlaşıldığı üzere Müslüman bir erkeğin, hür kadınlarla evlenme imkânı varsa, câriyelerle evlenmesi câiz değildir. Bu hususta Hasan-ı Basrî Hazretleri, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

وَمَنْ وَجَدَ طَوْلًا لِحُرَّةٍ فَلَا يَنْكِحُ أَمَةً (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن الحسن

"Kimin hür kadınla evlenme imkânı varsa, câriye ile nikahlanıp evlenmesin." [1]

Ebû Hanife ve arkadaşlarına göre, bu âyette zikredilen; "Mü'min kadınlar" sıfatı, Mü'min olmayanları haram kılmak için değil, sâdece Mü'min olan câriyelerle

nikâhlanarak evlenmenin faziletli olduğunu ifade etmek içindir. Ehl-i Kitap olan câriyelerle nikâh akdi yaparak evlenmek câizdir. Zîrâ Allah'ı Teâlâ Sûre-i Mâide, Âyet 5'te: "... Hür ve iffetli Mü'min kadınlarla, Ehl-i Kitap'tan olan hür ve iffetli kadınlarla evlenmeniz de size helâldir..." diye geçtiği üzere, Ehl-i Kitap'ın iffetli olan kadınlarıyla evlenmenin helâl olduğunu beyan etmiş, hür ve câriye ayrımı yapmamıştır. Bu görüşte olan âlimlere göre, Ehl-i Kitap'ın dışında olan câriyelerle evlenilemez.

Zinâ ettiği tespit edilen kölelere ve câriyelere recm cezâsı uygulanmaz. Çünkü recm yarıya bölünmez. Bunlar hakkında bu zinâ cezâsı zinâ eden hür kimselere tatbik edilen cezânın yarısı uygulanır ve elli değnek vurulur.[2]

Bu hususta Ebû Abdurrahman es-Sülemî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

خَطَبَ عَلِيٌّ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَقِيمُوا عَلَى أَرْقَائِكُمُ الْحَدَّ مَنْ أَحْصَنَ مِنْهُمْ وَمَنْ لَمْ يُحْصِنْ فَإِنَّ أَمَةً لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَنْتَ فَأَمَرَنِي أَنْ أَجْلِدَهَا فَإِذَا هِيَ حَدِيثُ عَهْدٍ بِنَفَاسٍ فَخَشِيتُ إِنْ أَنَا جَلَدْتُهَا أَنْ أَقْتُلَهَا فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَحْسَنْتَ أَتْرُكُهَا حَتَّى تَمَاتَلَ (م عن أبي عبد الرحمن السلمي)

Hiz. Ali hutbede şöyle buyurdu: Ey insanlar! Erkek ve kadın kölelerinizden evlenmiş olanlara da, evlenmemiş olanlara da (zinâ işledikleri takdirde) hadleri (şer'î cezâları) tatbik edin. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bir câriyesi zinâ etmişti de ona celde (değnek) cezâsını uygulamamı bana emretmişti. Kendisine bu görevi yapmak üzere geldiğimde loğusalığının başlangıcında buldum ve şâyet bu cezâyı uygularsam öldürürüm diye korktum. Bu durumu gelip Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e anlattım. O da, "İyi yapmışsın, iyileşinceye kadar ona dokunma" buyurdu.[3]

Evlenmenin önemi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَصَرِ وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ (بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ) (خ م عن ابن مسعود)

"Ey gençler topluluğu! İçinizden evlenmeye gücü yeten evlensin. Zîrâ evlenmek gözleri haramdan daha çok korur ve zinâdan daha çok muhafaza eder. Gücü yetmeyen kimse ise (nâfile) oruç tutsun. Çünkü orucun şehveti kıran bir özelliği

vardır.”[4]

Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Nûr, Âyet 32 ve izahına bakınız.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 8, s. 187.

[2] Bu hususta bakınız: Sûre-i Nûr, Âyet 2.

[3] Sahih-i Müslim, Hudûd 7 (34 Sünen-i Tirmizî, Hudûd 13; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1593. Bu hususta yine bakınız: Hadislerle Hanefi Fıkhı, c. 10, s. 113-116.

[4] Sahih-i Buhârî, Nikah 2; Sahih-i Müslim, Nikah 1 (3).

(يُرِيدُ اللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنْنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ) ٢٦)

26. Allah’u Teâlâ, size (helâl ve haramı) açıkça bildirmek ve sizden öncekilerin (hidâyet ehli olanların) gittikleri yolu size göstermek ve tevbelerinizi kabul etmek ister. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

(وَاللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ تَمِيلُوا مَيْلًا عَظِيمًا) ٢٧)

27. Allah’u Teâlâ, sizin tevbe ederek affına nâil olmanızı ister. Şehvetlerine tâbi olanlar ise, sizin haktan uzaklaşıp kendilerine uymanızı isterler.

İzah: Siz sürekli günah işleyen kimselerle beraber olduğunuz zaman, onlar sizin doğru ve hak üzere olmanızı istemezler. Kendilerinin yaptığı günahları sizin de yapmanızı ister ve sizi kötü yola teşvik ederler. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ (حم هب ك عن ابى هريرة

”Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin.”[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

(يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا) ٢٨)

28. Allah'ı Teâlâ, sizden (yükümlülükleri) hafifletmek ister. Zîrâ insan, zayıf olarak yaratılmıştır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, Allah'ı Teâlâ sizin için dînî hükümleri kolaylaştırmak ister. Siz insanlar, âciz varlıklar olarak yaratıldınız. Özellikle kadınlar hususunda sabrınız çok azdır. Bu sebeple hür kadınlarla evlenmeye gücünüz yetmediği takdirde, câriyelerle evlenmenize izin verilmiştir, diye buyrulmuştur.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا (أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا (٢٩) وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ عُدُوًّا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصَلِِّيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى (اللَّهِ يَسِيرًا (٣٠)

29-30. Ey îman edenler! Birbirinizin mallarını aranızda haksız yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rızâ ile yapılan ticaret sûretiyle olursa müstesnâ. Birbirinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, size karşı çok merhametlidir.* Kim bunu bir düşmanlık ve zulüm olarak yaparsa, onu Cehenneme atacağız. Bu da Allah'ı Teâlâ'ya göre çok kolaydır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Ey îman edenler! Birbirinizin mallarını aranızda haksız yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rızâ ile yapılan ticaret sûretiyle olursa müstesnâ..." diye buyrulmaktadır. Katâde Hazretleri, bu Âyet-i Kerîme'yi açıklarken şöyle buyurmuştur: Ticaret, Allah'ı Teâlâ'nın ihsan ettiği rızık kapılarından biridir.

Dürüst ve güvenilir tüccarlar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَطْيَبَ الْكَسْبِ كَسْبُ التَّجَارِ الَّذِينَ إِذَا حَدَّثُوا لَمْ يَكْذِبُوا، وَإِذَا وَعَدُوا لَمْ يُخْلِفُوا، وَإِذَا انْتُمِنُوا لَمْ يَخُونُوا، وَإِذَا اشْتَرَوْا لَمْ يَذْمُوا، وَإِذَا بَاعُوا لَمْ يَمْدَحُوا، وَإِذَا كَانَ عَلَيْهِمْ لَمْ يَمْطُلُوا، وَإِذَا كَانَ لَهُمْ لَمْ يُعْسِرُوا (الأصبهاني (عن معاذ بن جبل)

"En temiz ve helâl kazanç, konuşurken yalan söylemeyen, verdiği sözde duran, emânete hıyânet etmeyen, satın alırken malı kötülemeyen, satarken de övmeyen, aldıkları borcun ödemesini geciktirmeyen, alacakları konusunda da karşı tarafı sıkıştırmayan tüccarların kazancıdır." [1]

Yine Âyet-i Kerîme'nin metninde geçen ve "Birbirinizi öldürmeyin" diye

tercüme ettiğimiz ifade, "İntihar etmek sûretiyle nefsinizi de bilerek öldürmeyin" anlamına da gelmektedir. Bu itibarla Mü'minlerin birbirlerini haksız yere öldürmeleri ve kişinin kendi canına bilerek kıyması kesin olarak haram kılınmıştır.

Haksız yere Mü'min olan birini öldüren hakkında Allah'ı Teâlâ yine Sûre-i Nisâ, Âyet 93'te şöyle buyurmuştur:

"Her kim de bir Mü'mini kasten öldürürse, onun cezâsı Cehennemdir. Orada ebedî olarak kalır. Allah'ı Teâlâ ona gazap etmiş ve ona lânette bulunmuş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır."

İntihar eden hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

(مَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ فِي الدُّنْيَا عُذِّبَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) (طب عن ثابت بن الضحاك)

"Kim kendisini dünyâda bir şeyle katlederse, âhiret günü o şeyle ona azap edilir."
[2]

İntihar ederek kendisini öldüren bir Müslümanın, cenâze namazı kılınıp kılınmayacağına ihtilaf edilmiş ise de, İmam-ı Âzam ve İmam-ı Muhammed'e göre intihar edenin ölüsü yıkanır ve namazı kılınır. Sahih olan görüş budur. Çünkü intihar etmek her ne kadar büyük günah ise de, intihar eden yine de günahkar bir Müslümandır. Dünyâyâ kahretmiştir. Yeryüzünde fitne fesat çıkarmaya sâ-yi gayret edenlerden değildir.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 4, s. 343; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 9340.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1313.

((إِنْ تَجْتَنَّبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلَكُمْ مُدْخَلَ كَرِيمًا) (۳۱))

31. Eğer nehyedildiğiniz büyük günahlardan sakınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi çok güzel bir yere (Cennete) girdiririz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebû Said Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَلَسَ عَلَى الْمِنْبَرِ ثُمَّ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا مِنْ عَبْدٍ يُصَلِّي الصَّلَاةَ الْخَمْسَ وَيُصُومُ رَمَضَانَ وَيُؤَدِّي الزَّكَاةَ وَيَجْتَنِبُ الْكَبَائِرَ السَّبْعَ إِلَّا فَتَحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ ثَمَانِيَةَ يَوْمٍ الْقِيَامَةِ، (حَتَّى أَتَاهَا لَتَصْطَفِقُ، ثُمَّ تَلَا {إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ...} الآية) (حب عن ابى سعيد الخدرى

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem minbere oturdu ve "Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki, beş vakit namazını kılan, Ramazan orucunu tutan, zekâtını veren ve yedi büyük günahdan kaçınan kişiye mahşer gününde Cennetin sekiz kapısı da açılır ve kapı kanatları birbirine çarpmaya başlar" buyurdu. Sonra "Eğer nehyedildiğiniz büyük günahlardan sakınırsanız, sizin (küçük) günahlarınızı örteriz ve sizi çok güzel bir yere (Cennete) girdiririz" âyetini okudu.[1]

Büyük günahların neler olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ قَالَ الشِّرْكُ بِاللَّهِ وَالسَّحَرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الزَّحْفِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْغَافِلَاتِ (خ م عن ابى هريرة)

"Helâke sürükleyen yedi şeyden kaçın." Sahâbe-i Kirâm: "Yâ Resûlallah! Onlar nedir?" diye sorunca, buyurdu ki: "Allah'a ortak koşmak, sihir yapmak, Allah'ı Teâlâ'nın öldürülmesini haram kıldığı insanı haksız yere öldürmek, fâiz yemek, yetim malı yemek, savaştan kaçmak ve iffetli olan Mü'min kadınlara zinâ iftirasında bulunmaktır."[2]

Bu günahlardan nasıl korunulacağı da Sûre-i Ankebût, Âyet 45'te şöyle geçmektedir:

"Ey Resûlüm! Kitaptan sana vahyolunanı oku. Namaza devam et. Çünkü namaz, büyük ve küçük günahlardan alıkoyar ve (bu hususta) elbette zikrullah daha büyüktür. Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızı bilir."

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 4, s. 348; Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 1778; Sünen-i Nesâî, Zekât 1.

[2] Sahih-i Buhârî, Vasâya 23, Sahih-i Müslim , İman 38 (145).

وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا ((اِكْتَسَبْنَ وَسَلُّوا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا (۳۲)

32. Ve Allah'ı Teâlâ'nın, bâzınıza diğerlerinden fazla verdiği şeylere tamah etmeyin. Erkekler kazançlarından bir nasip vardır. Kadınlara da kazançlarından bir nasip vardır. Allah'ı Teâlâ'dan, O'nun lütfunu isteyin. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, her şeyi hakkıyla bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ hakkında nazil olmuştur. Bu hususta Mücâhit Hazretleri şöyle anlatmaktadır:

Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ şöyle dedi: "Erkekler cihat ediyor, biz etmiyoruz. Mîrastan da erkeğin payının yarısını alıyoruz." Bunun üzerine: "Ve Allah'ı Teâlâ'nın, bâzınıza diğerlerinden fazla verdiği şeylere tamah etmeyin..." diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 32 nâzil oldu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 5.

وَلِكُلِّ جَعَلْنَا مَوَالِي مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَالَّذِينَ عَقَدْتَ أَيْمَانُكُمْ فَأَوْتَاهُمْ نَصِيْبَهُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا (۳۳)

33. Anne, baba ve akrabaların bıraktıkları her şey için mîrasçılar tayin ettik. Yemin akdiyle mîrasçı kıldıklarınızın paylarını da verin. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ her şeye şahittir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Yemin akdiyle mîrasçı kıldıklarınızın paylarını da verin " diye buyrulmaktadır. Burada, yemin akdiyle hak sahibi olanlar Mevle'l-Müvâlât'tır. Mevle'l-Müvâlât da, İmam-ı Âzam Ebû Hanife'ye göre şöyledir: Bir kâfir bir Müslümanın eliyle İslâm'a girerse, işledikleri hatâlardan dolayı diyetini ödeme ve mîrasçı olma hususunda aralarında anlaşarak bir sözleşme meydana gelirse, Müslüman olmasına vesîle olan kişi, onun aracılığıyla Müslüman olan kişiye mîrasçı olur. Eğer Sûre-i Nisâ, Âyet 11, 12 ve 176'da belirtilen mîrasçılardan farz olan hisse sahipleri, asabe yani baba tarafından akraba olanlar ve bunların dışındaki diğer bütün akrabalardan Müslüman olan hiçbir mîrasçısı yoksa, bunlardan her biri diğerine mîrasçı olur. Eğer bu şekilde ölen kişinin mîrasçısı varsa, bu sözleşmenin hükmü geçersizdir; mîrasçı olamazlar. Bunlar ancak hiçbir mîrasçısı olmadığı zaman, mîrassa hak sahibi olurlar.[1]

Bir adamın elinden Müslüman olup, o adamla müvâlât akdi yapan bir kimsenin durumu hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sorulunca, buyurmuş

ki:

(هُوَ أَحَقُّ النَّاسِ بِهِ مَحْيَاةً وَمَمَاتَةً) (عن تميم الداري

"Hayatında da ölümünde de o adam, insanlar arasında onun üzerinde daha fazla hak sahibidir."[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَسْلَمَ عَلَى يَدَي رَجُلٍ فَلَهُ وَلَائُهُ) (ض ط ب عد قط ق كر عن ابى عمامة

"Bir kimse bir adamın elinde Müslüman olursa, o adamın velâyet hakkı vardır (o adam ölse, vârisi de olmasa, bu adam ona vâris olur)."[3]

[1] Bakınız: Nûr'ul-Beyan, c. 1, s. 159.

[2] el-Mevsilî, Kitab'ul-İhtiyâr, c. 5, s. 135.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs. 403/11; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7683.

الرَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النَّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَالَّتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ (وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيْلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيْمًا كَبِيْرًا) (٣٤)

34. Erkekler, kadınların idârecisi ve koruyucusudurlar. Bunun sebebi, Allah'ı Teâlâ'nın onlardan bâzısını bâzısından üstün kılması ve bir de erkeklerin, harcamaları kendi mallarından yapmalarıdır. Sâliha kadınlar, itaatkâr olanlardır ve Allah'ı Teâlâ'nın, korunmasını emrettiği şeyleri (kocalarının hukuk ve malları ile kendi namus ve iffetlerini) koca-larının bulunmadığı zamanlarda da koruyanlardır. İsyan edeceklerinden korktuğunuz zevcelere nasihat edin. Kabul etmemeleri durumunda onları yataklarında yalnız bırakın. Yine kabul etmezlerse (hafifçe) dövün. Eğer size itaat ederlerse, artık onları incitmeye bir bahane aramayın. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ çok yücedir, çok büyüktür.

İzah: Âyet-i Kerîme'de de geçtiği üzere erkeklerin kadınlar üzerinde bir derece üstünlüğü vardır. Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 228'de de: "Kocaların kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi, kadınların da kocaları üzerinde hakları vardır. Fakat kocanın hakkı bir derece daha üstündür" diye geçmektedir.

Bu hususta Abdullah İbn-i Ebi Evfa Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

لَمَّا قَدِمَ مُعَاذٌ مِنَ الشَّامِ سَجَدَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا هَذَا يَا مُعَاذُ قَالَ أَتَيْتُ الشَّامَ فَوَافَقْتُهُمْ يَسْجُدُونَ لِأَسَاقِفَتِهِمْ وَبَطَارِقَتِهِمْ فَوَدِدْتُ فِي نَفْسِي أَنْ نَفْعَلَ ذَلِكَ بِكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَا تَفْعَلُوا فَإِنِّي لَوْ كُنْتُ أَمِيرًا أَحَدًا أَنْ يَسْجُدَ لِغَيْرِ اللَّهِ لَأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ أَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا ... (هـ عن عبد الله بن أبي أوفى)

Hız. Muaz, Şam'dan dönünce Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e secde etti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Ey Muaz! Bu da ne?" diye sordu. Hız. Muaz: "Ben, Şam'a gittim orada Şamlıların, Piskoposlarına ve Patriklerine secde ettiklerini gördüm. Ben de içimden sana böyle yapmamızı arzuladım" diye cevap verince, buyurdu ki: "Sakın böyle birşey yapmayın. Şâyet ben, herhangi bir kimsenin, Allah'tan başkasına secde etmesini emredecek olsaydım, kadının, kocasına secde etmesini emrederdim." [1]

Kadın ve erkeklerin birbirlerine karşı olan sorumlulukları hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا وَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا فَإِنَّمَا هُنَّ عَوَانٌ عِنْدَكُمْ لَيْسَ تَمْلِكُونَ مِنْهُنَّ شَيْئًا غَيْرَ ذَلِكَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبِينَةٍ فَإِنْ فَعَلْنَ فَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاصْرِبُوهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبَرِّحٍ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا أَلَا إِنَّ لَكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ حَقًّا وَلِنِسَائِكُمْ عَلَيْكُمْ حَقًّا فَأَمَّا حَقُّكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ فَلَا يُوطِئْنَ فُرُشَكُمْ مَنْ تَكَرَّهُونَ وَلَا يَأْذَنَنَّ فِي بُيُوتِكُمْ لِمَنْ تَكَرَّهُونَ أَلَا وَحَقُّهُنَّ عَلَيْكُمْ أَنْ تُحْسِنُوا إِلَيْهِنَّ فِي كِسْوَتِهِنَّ وَطَعَامِهِنَّ (ت عن عمرو بن الاحوص)

"Haberiniz olsun! Kadınlara karşı hayırlı olun. Çünkü onlar sizin yanınızda esir gibidirler. Onlara iyi davranmaktan başka bir hakkınız yoktur; yeter ki onlar (başkaldırmak, geçimsizlik ve iffetsizlik gibi) açık bir çirkinlik işlemesinler. Eğer işlerlerse yatakta yalnız bırakın ve yine devam ederlerse hafif bir şekilde dövün. Size itaat ederlerse, haklarında aşırı gitmeye bahane aramayın. Haberiniz olsun! Kadınlarınız üzerinde haklarınız var. Kadınlarınızın da sizin üzerinizde hakkı var. Onların üzerindeki hakkınız; döşeginizi istemediğimize çiğnetmemeleridir. İstemediklerinizi evlerinize almamalarıdır. Haberiniz olsun! Onların sizin üzerinizdeki hakları da, onların giyecek ve yiyeceklerini temin etmenizdir." [2]

Hadis-i Şerif'te geçen ve kadınların dövülmesini gerektiren açık bir çirkinlikten maksat, kocasına isyan etmek, geçimsizlik ve iffetsizlik gibi açıktan işlenen

çirkin fiillerdir. Bu şekilde çirkin bir fiilde bulunmadıkları müddetçe erkek, dövme hakkına sahip değildir.

Yine bu hususta İyâs b. Abdullah b. Ebî Zübâb Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَضْرِبُوا إِمَاءَ اللَّهِ فَجَاءَ عُمَرُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ ذَرْنِ النَّسَاءَ عَلَى أَزْوَاجِهِنَّ فَرَخَّصَ فِي ضَرْبِهِنَّ فَأُطْفِئَ بِأَلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِسَاءً كَثِيرٌ يَشْكُونَ أَزْوَاجَهُنَّ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ طَافَ بِأَلِ مُحَمَّدٍ نِسَاءً كَثِيرٌ يَشْكُونَ (أَزْوَاجَهُنَّ لَيْسَ أَوْلَنُكَ بِخِيَارِكُمْ) (د عن إياس بن عبد الله بن أبي ذباب)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Allah'ın câriyelerini dövmeyin" buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelip, Yâ Resûlallah! Kadınlar kocalarına karşı kafa tutmaya başladılar" diye şikâyet etti. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz de kadınları (hafifçe) dövmeye izin verdi. Bu izinden sonra Resûlullah Efendimizin hanımlarının yanına kocalarından şikâyetçi olarak birçok kadınlar geldi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, bunların hâlini görünce şöyle buyurdu: "Gerçekten bu gece Muhammed ailesine kocalarından şikâyetçi olarak birçok kadın geldi. Şunu iyi bilin ki, hanımlarını döven bu kimseler, sizin hayırlılarınız değildir."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in de hanımlarını dövdüğüne dair hiçbir hadis nakledilmemiştir. Nitekim Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي) (ه عن ابن عباس)

"Sizin en hayırlınız ailesine en hayırlı olanınızdır. Ben, ailesine en hayırlı olanınızım."[4]

Hadis-i Şerif'lerde kadınlarla iyi geçinilmesi gerektiği bildirilmiştir. Ancak işlerin de büsbütün kadınların eline verilmemesi gerektiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا كَانَتْ أُمْرَاؤُكُمْ خِيَارَكُمْ وَأَغْنِيَاؤُكُمْ سُمَحَاءَكُمْ وَأَمْرُكُمْ شُورَى بَيْنَكُمْ فَظَهَرَ الْأَرْضِ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ بَطْنِهَا وَإِذَا كَانَتْ أُمْرَاؤُكُمْ شِرَارَكُمْ وَأَغْنِيَاؤُكُمْ بُحْلَاءَكُمْ وَأَمْرُكُمْ إِلَى نِسَائِكُمْ فَبَطْنُ الْأَرْضِ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ ظَهْرِهَا (ت عن أبي هريرة)

"İdârecileriniz hayırlı olanlarınızdan iseler, zenginleriniz cömert kimselerse,

işlerinizi aranızda müşâvere ile hallediyorsanız, bu durumda yerin üstü sizin için yerin altından daha hayırlıdır. Eğer idârecileriniz şerhlerinizden, zenginleriniz cimri ve işleriniz kadınların elinde ise, yerin altı sizin için yerin üstünden daha hayırlıdır.”[5]

Kadınların en hayırlı olanları hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَيُّمَا امْرَأَةٍ مَاتَتْ وَزَوْجُهَا عَنْهَا رَاضٍ دَخَلَتْ الْجَنَّةَ (ت) عن ام سلمة

”Herhangi bir kadın, kocası kendisinden râzı olduğu halde ölürse, Cennete girer.”[6]

Yine bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan, şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

خَيْرُ النِّسَاءِ امْرَأَةٌ إِنْ نَظَرْتَ إِلَيْهَا سَرَّتْكَ وَإِنْ أَمَرْتَهَا أَطَاعَتْكَ، وَإِذَا غِيبْتَ عَنْهَا حَفِظَتْكَ فِي مَالِهَا وَنَفْسِهَا ثُمَّ (تَلَا: الرَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ (ابن ابى حاتم عن ابى هريرة

”Kadınların en hayırlısı odur ki, ona baktığın zaman seni sevindirir, ona bir şey emrettiğinde sana itaat eder. Yanında olmadığın zaman senin için nefsin ve malını korur.” Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ”Erkekler, kadınların idârecisi ve koruyucusudurlar...” diye devam eden Sûre-i Nisâ, Âyet 34’ü okudu.[7]

Yine kadının, kocasına karşı mutluluk vesîlesi olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثٌ مِنَ السَّعَادَةِ: الْمَرْأَةُ رَأَاهَا تُعْجِبُكَ، وَتَغِيبُ فَتَأْمَنُهَا عَلَى نَفْسِهَا وَمَالِكِ، وَالدَّابَّةُ تَكُونُ وَطِئَةً فَتُلْحِقُكَ بِأَصْحَابِكَ، وَالدَّارُ تَكُونُ وَاسِعَةً كَثِيرَةَ الْمَرَافِقِ. وَثَلَاثٌ مِنَ الشَّقَاءِ: الْمَرْأَةُ تَرَاهَا فَتَسُوءُكَ وَتَحْمِلُ لِسَانَهَا عَلَيْكَ، وَإِنْ غِيبْتَ لَمْ تَأْمَنُهَا عَلَى نَفْسِهَا وَمَالِكِ، وَالدَّابَّةُ تَكُونُ قَطُوفًا فَإِنْ ضَرَبَتْهَا أَتْعَبَتْكَ وَإِنْ تَرَكْتَهَا لَمْ (تُلْحِقْكَ بِأَصْحَابِكَ، وَالدَّارُ تَكُونُ ضَيِّقَةً قَلِيلَةَ الْمَرَافِقِ (ك) عن سعد

”Üç şey, kişiye mutluluk sebebidir. Birincisi, gördüğünde hoşuna giden, uzak kaldığında ise malını ve namusunu muhafaza eden hanımdır. Diğeri, uysal ama hızlı bir şekilde seni arkadaşlarına ulaştıracak binektir. Bir diğeri de çok odalı geniş evdir. Üç şey de kişinin mutsuzluğuna sebep olur. Birincisi, gördüğünde sana eziyet veren, sana dil uzatan, kendisinden uzak kaldığında malın ve namusun konusunda güvenemeyeceğin bir hanımdır. Bir diğeri yavaş olan

binektir ki, döverek yol almak istersen seni yorar ve seni arkadaşlarından geri bırakır. Bir diğeri de odaları az olan küçük dar bir evdir.”[8]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Nikah 4.

[2] Sünen-i Tirmizî, Radâ 11; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 3303.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Nikah 42.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Nikah 50.

[5] Sünen-i Tirmizî Fiten 63.

[6] Sünen-i Tirmizî, Radâ 10; Riyâz’üs-Sâlihîn, Hadis No: 284.

[7] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 5283.

[8] Hâkim, Müstetrek, Hadis No: 2634; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 4, s. 378.

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَانْبِعُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقُ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ ()كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا (٣٥)

35. Eğer koca ile zevcenin arasında ayrılık meydana gelmesinden korkarsanız, biri kocanın akrabasından, diğeri zevcenin akrabasından iki hakem gönderin. Onlar ikisinin arasını ıslah etmek isterlerse, Allah’u Teâlâ da o hakemleri muvaffak eder. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, her şeyi bilir ve her şeyden haberdardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ubeyde Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

جَاءَ رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ إِلَى عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَمَعَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا جَمْعٌ مِنَ النَّاسِ فَأَمَرَ هُمُ عَلِيٌّ بِأَنْ يَبْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا ثُمَّ قَالَ لِلْحَكَمَيْنِ تَعْرِفَانِ مَا عَلَيْكُمَا عَلَيْكُمَا إِنْ رَأَيْتُمَا أَنْ تَجْمَعَا فَاجْمَعَا وَإِنْ رَأَيْتُمَا أَنْ تُفَرِّقَا فَفَرِّقَا فَقَالَتِ الْمَرْأَةُ رَضِيتُ بِكِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى فِيمَا عَلَيَّ وَلِي فِيهِ فَقَالَ الرَّجُلُ أَمَا الْفُرْقَةُ فَلَا فَقَالَ عَلِيٌّ كَذَبْتَ وَاللَّهِ حَتَّى تُفَرِّقَ بِمِثْلِ الَّذِي أَفَرَّقْتُ بِهِ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن والرازي، التفسير الكبير عن عبيدة)

Her birinin yanında bâzı kimseler bulunduğu halde, bir erkek ve bir kadın Hz. Ali’nin yanına gelmişlerdi. Bunun üzerine Hz. Ali onlara, biri erkeğin bir de

kadının akrabasından olmak üzere birer hakem göndermelerini emretti. Sonra da hakemlere: "Vazifenizin ne olduğunu biliyorsunuz, değil mi?" dedi ve sözünü şöyle sürdürdü: "Eğer birlikte yaşayabilecekleri kanaatine varırsanız, o zaman onları birleştirin. Ama sizde ayrılacakları kanaati hâsıl olursa, o takdirde onları ayırın!" Bunun üzerine kadın: "Lehime ve aleyhime olan şeyler hususunda Allah'ın kitabına râzıyım" dedi. Erkek de: "Ayrılma hususunda hayır" deyince, Hz. Ali: "Kadının râzı olduğu şeye sen de râzı olmadıkça, buradan ayrılamazsın" dedi.[1]

[1] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 4, s. 35.

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا (فَخُورًا ٣٦)

36. Allah'a ibâdet edin. Hiçbir şeyi O'na ortak koşmayın. Anne ve babaya, akrabaya, yetimlere, miskinlere, yakın komşuya ve uzak komşuya, yanınızdaki arkadaş'a, yolda kalmış gariplere, elinizin altında bulunan köle ve câriyelere iyilik edin. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, kibirlileri ve övünenleri sevmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, ibâdet yalnız Allah'u Teâlâ'ya yapılır. Ancak duâ yapılırken Peygamberleri ve Allah dostlarını vesîle yapmakta bir sakınca yoktur. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Fâtiha, Âyet 5'in izahına bakınız.

Bu hususta Muaz Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

كُنْتُ رَدِيفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِي يَا مُعَاذُ أَتَدْرِي مَا حَقُّ اللَّهِ عَلَى النَّاسِ قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ حَقُّهُ عَلَيْهِمْ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا أَتَدْرِي يَا مُعَاذُ مَا حَقُّ النَّاسِ عَلَى اللَّهِ إِذَا فَعَلُوا (ذَلِكَ قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ حَقُّ النَّاسِ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُعَذِّبَهُمْ) (طَبَّ عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَل)

Peygamberimiz Sallallâhu Teâlâ aleyhi ve sellem, bineğinin üzerindeydi ve ben de onun arkasında idim. Bana: "Yâ Muaz! Allah'ın insanlar üzerindeki hakkı nedir, bilir misin?" diye sordu. Ben: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir?" dedim. Buyurdu ki: "Allah'u Teâlâ'yı bir bilip, yalnız O'na ibâdet etmeleri ve ibâdetlerinde hiçbir şeyi O'na ortak koşmamalarıdır. "Yâ Muaz! Bu görevlerini yerine getiren insanların Allah üzerindeki hakkı nedir, bilir misin?" "Allah ve Resûlü daha iyi bilir?" deyince, buyurdu ki: "Onlara azap etmemesidir." [1]

Anne ve babaya iyilik etmenin mükâfatı hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(بِرُّ الْوَالِدَيْنِ يَزِيدُ فِي الْعُمْرِ وَالِدُعَاءُ يَرُدُّ الْقَضَاءَ وَالْكَذِبُ يَنْقُصُ الرِّزْقَ (عد والدلمي عن أبي هريرة

"Anne ve babaya yapılan iyilik ömrü uzatır. Duâ kazâyı önler. Yalan da rızkı eksiltir."[2]

Miskinlere yapılan iyilik hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الصَّدَقَةَ عَلَى الْمِسْكِينِ صَدَقَةٌ وَعَلَى ذِي الرَّحِمِ اثْنَتَانِ صَدَقَةٌ وَصَلَةٌ (ن عن سلمان بن عامر

"Miskine verilen sadakanın sevabı bir mertebedir. Fakat akrabasından fakir olan birine verilen sadakanın sevabı iki mertebedir."[3]

Yetime yardım etmeye dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ مَسَحَ رَأْسَ يَتِيمٍ أَوْ يَتِيمَةٍ لَمْ يَمْسَحْهُ إِلَّا بِاللَّهِ كَانَ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ مَرَّتْ عَلَيْهَا يَدُهُ حَسَنَاتٌ وَمَنْ أَحْسَنَ إِلَى (يَتِيمَةٍ أَوْ يَتِيمٍ عِنْدَهُ كُنْتُ أَنَا وَهُوَ فِي الْجَنَّةِ كَهَاتَيْنِ وَقَرَنَ بَيْنَ أَصْبُعَيْهِ (حم طب عن ابى امامة

"Bir kimse Allah rızâsı için merhametle bir yetimin başını sığasa, eline değen kılların sayısınca onun için sevap yazılır. Oğlan veya kız bir yetimi terbiyesine alıp ona iyilik edenle Cennette şöylece oluruz, buyurup iki parmağını birbirlerine yaklaştırdı."[4]

Komşu hakkına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا زَالَ يُوصِينِي جِبْرِيلُ بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُورِّثُهُ (خ م عن عائشة

"Cebrâil, bana komşu hakkına riâyet emrini, o kadar çok söyledi ki, hattâ komşuyu komşuya vâris kılacak zannettim."[5]

Kişinin arkadaş ve dostlarına iyi davranması gerektiğine dair de şu hâdise nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir arkadaşıyla giderken, bineğinden inip bir ağaçlığa girmiş, oradan iki dal kesip getirdiğinde eğrisini kendisi alıp

düzgünü arkadaşına vermiş ve arkadaşı da:

يَا رَسُولَ اللَّهِ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي أَنْتَ أَحَقُّ بِالْمُعْتَدِلِ مِنِّي! فَقَالَ: كَلَّا يَا فُلَانُ إِنَّ كُلَّ صَاحِبٍ يَصْحَبُ صَاحِبًا
(مَسْئُولٌ عَنْ صَحَابَتِهِ وَلَوْ سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ) (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن فلان بن عبد الله)

"Yâ Resûlallah! Annem babam sana fedâ olsun. Düzgün olan dal sana daha lâyıktır" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurmuş ki: "Hayır, Ey filan! Muhakkak ki, her arkadaş kendisine arkadaşlık yapanın arkadaşlığından sorumludur; bu arkadaşlık bir an için olsa bile."[6]

Yolda kalmış garipleri misafir etmek hakkında ise Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَانَ يَوْمًا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ جَائِزَتُهُ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ وَالضِّيَافَةُ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ فَمَا بَعْدَ ذَلِكَ فَهُوَ
(صَدَقَهُ وَلَا يَحِلُّ لَهُ أَنْ يَتَوَيَّ عِنْدَهُ حَتَّى يُخْرِجَهُ) (خ) (أبي شريح الكعبي)

"Allah'a ve âhiret gününe îman eden kimse, misafirine ikram etsin. Farz olan ikram bir gün ve bir gecedir. Ziyafet ise üç gündür. Üç günden fazla yapılırsa, bu da sadakadır. Misafirin üç günden fazla kalarak ev sahibine meşakkatte bulunması ise helâl değildir."[7]

Hiz. Ömer, bir konuk geldiğinde, ona kendi hizmet eder ve şöyle dermiş:

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den işittim ki, misafir olan evde melekler ayakta olurlar. Öyle olunca ben oturup onlar ayakta olunca utanırım."
[8]

Kişinin elinin altında bulunan köle ve câriyelere iyi davranması gerektiğine dair de Ma'rur İbn-i Süveyd Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Rebzel denilen yerde Ebû Zerr Radiyallâhu anhu ile görüştim. Kendisi de kölesi de aynı elbiseden giymişlerdi. Ona bunun sebebini sordum, bana şu cevabı verdi:

"Ben bir adamla tartışmış ve onu, anasından dolayı ayıplamıştım."
Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de bu sebeple bana şöyle buyurmuştu:

يَا أَبَا ذَرٍّ أَعَيَّرْتَهُ بِأُمِّهِ إِنَّكَ أَمْرٌ فِيكَ جَاهِلِيَّةٌ إِخْوَانُكُمْ خَوْلُكُمْ جَعَلَهُمُ اللَّهُ تَحْتَ أَيْدِيكُمْ فَمَنْ كَانَ أَخُوهُ تَحْتَ يَدِهِ
فَلْيُطْعِمْهُ مِمَّا يَأْكُلُ وَلْيَلْبِسْهُ مِمَّا يَلْبَسُ وَلَا تُكَلِّفُوهُمْ مَا يَغْلِبُهُمْ فَإِنْ كَلَّفْتُمُوهُمْ فَأَعْيَبُوهُمْ (خ م عن المعمر بن)

(سويد)

"Ey Ebû Zerr! Sen onu, anasından dolayı nasıl ayıplıyorsun? Demek ki sen hâlâ üzerinde câhiliyet kalıntıları taşıyan bir kimsesin. Sahip olduğunuz kardeşleriniz (köleleriniz) sizin yardımcılarınızdır. Allah onları sizin elinizin altında bulundurmıştır. Kimin elinin altında bir kardeşi bulunursa, ona yediğinden yedirsın, giydiğinden giydirsın. Onlara, güçlerinin yetmeyeceği bir iş yüklemeyin. Şâyet yükleyecek olursanız onlara yardım edin."[9]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, kibirlileri ve övünenleri sevmez" diye buyrulmaktadır. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ قَالَ رَجُلٌ إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ (حَسَنَةً قَالَ إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ الْكِبَرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمَطُ النَّاسِ) (م عن ابن مسعود)

"Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse Cennete giremez." Orada bulunan adamın biri: "Fakat kişi, elbisesinin ve ayakkabılarının güzel olmasını ister" deyince, buyurdu ki: "Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir, Hakk'a karşı gururlanmak ve insanlara üstten bakmaktır."[10]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ فَخْرِ الْقُرَاءِ فَهُمْ أَشَدُّ فَخْرًا مِنَ الْجَبَابِرَةِ وَلَا شَيْءٌ أَبْغَضُ إِلَى اللَّهِ مِنْ قَارِيٍّ فَخُورٍ (الدَّيْلَمِيُّ عَنْ أَنَسٍ)

"Okuduğuna mağrur olan Kur'ân okuyucularının şerrinden Allah'a sığın. Çünkü onlar cebbârlardan daha kibirlidirler. Allah'ın en fazla buğzettiği kimseler, mağrur (kibirli ve kendini beğenen) âlimlerdir."[11]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 16508; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21029

[2] Kenz'ul-Ummal 45520; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 244/3.

[3] Sünen-i Nesâî, Zekât 81.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7726; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21253

[5] Sahih-i Buhârî, Edeb 28; Sahih-i Müslim, Birr 42 (140).

[6] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 8, s. 345.

[7] Sahih-i Buhârî, Edeb 87.

[8] Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 352; Mecmâ'ul-Âdâb, s. 209.

[9] Sahih-i Buhârî, İman 20; Sahih-i Müslim, Eymen 10 (40).

[10] Sahih-i Müslim, İman 39 (147).

[11] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 255/7.

الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا)
((٣٧)

37. Onlar ki, cimrilikte bulunurlar, halka da cimriliği emrederler ve Allah'ı Teâlâ'nın kendilerine lütfundan verdiği nîmeti gizlerler. Kâfirler için aşağılayıcı bir azap hazırladık.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu Âyet-i Kerîme'nin Yahudiler hakkında indiğini ve burada zikredilen cimrilikten maksadın, mallarını harcamada cimrilik etmeleri, gizlediklerinden maksadın da, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Tevrat'ta geçen vasıflarını gizlemeleri olduğunu söylemiştir.

Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

- Bu Âyet-i Kerîme, bir Yahudi cemaati hakkında nâzil olmuştur. Bunlar, Ensârdan bâzı kişilere gelip içlerine katılır ve nasihatle bulunup: "Mallarınızı Allah yolunda harcamayın. Zîrâ fakir düşeceğinizden korkuyoruz" derlerdi. İşte bunun üzerine Allah'ı Teâlâ Sûre-i Nisâ, Âyet 37'yi indirdi.

Cimrilik hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَاتَّقُوا الشُّحَّ فَإِنَّ الشُّحَّ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ فَبَلَّكُمْ حَمَلَهُمْ عَلَى أَنْ سَفَكُوا دِمَاءَهُمْ وَاسْتَحْلَوْا مَحَارِمَهُمْ (م جابر بن عبد الله)

"Cimrilikten kaçının. Zîrâ cimrilik, sizden öncekileri helâk etmiştir. O cimrilik, onların kanlarını akıtmaya ve kendilerine haram kılınanları helâl saymaya sevk etmiştir."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Birr 15 (56).

وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ ((قَرِينًا (۳۸) وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَانْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا (۳۹)

38-39. Onlar ki, mallarını halka gösteriş için sarfederler. Allah’a ve âhiret gününe îman etmezler. Şeytan kimin arkadaşı olursa, o ne kötü arkadaştır.* Onlar, Allah’a ve âhiret gününe îman etselerdi ve Allah’u Teâlâ’nın kendilerine rızık olarak verdiklerinden infak etselerdi, ne zarar görürlerdi? Allah’u Teâlâ onları hakkıyla bilendir.

((إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكَ حَسَنَةً يَضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا (۴۰))

40. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, hiç kimseye zerre kadar haksızlık yapmaz. Zerre kadar bir iyilik de olsa, onun sevabını kat kat artırır. Ayrıca kendi katından büyük bir mükâfat verir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَظْلِمُ الْمُؤْمِنَ حَسَنَةً يَتَابُ عَلَيْهَا الرِّزْقَ فِي الدُّنْيَا وَيُجْزِي بِهَا فِي الْآخِرَةِ وَأَمَّا الْكَافِرُ (فَيُعْطَى بِحَسَنَاتِهِ فِي الدُّنْيَا فَإِذَا لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُعْطَى بِهَا خَيْرًا (حم عن انس

"Şüphesiz Allah’u Teâlâ, hiç kimseye haksızlık etmez. Mü’min, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır ve bununla beraber âhirette de bunun karşılığını alır. Kâfir ise, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır, âhirete vardığında ise bir sevap bulunmaz ki, karşılığında ona hayır verilsin."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ بِأَشَدَّ مُنَاسَدَةً لِلَّهِ فِي اسْتِقْصَاءِ الْحَقِّ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ فِي النَّارِ يَقُولُونَ رَبَّنَا كَانُوا يَصُومُونَ مَعَنَا وَيُصَلُّونَ وَيَحْجُونَ فَيُقَالُ لَهُمْ أَخْرَجُوا مِنْ عَرَفْتُمْ فَتَحَرَّمُ صُورُهُمْ عَلَى النَّارِ فَيُخْرَجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا قَدْ أَخَذَتِ النَّارُ إِلَى نِصْفِ سَاقِيهِ وَإِلَى رُكْبَتَيْهِ ثُمَّ يَقُولُونَ رَبَّنَا مَا بَقِيَ فِيهَا أَحَدٌ مِمَّنْ أَمَرْتَنَا بِهِ فَيَقُولُ ارْجِعُوا فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ دِينَارٍ مِنْ خَيْرٍ فَأَخْرِجُوهُ

فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا ثُمَّ يَقُولُونَ رَبَّنَا لَمْ نَدْرُ فِيهَا أَحَدًا مِمَّنْ أَمَرْتَنَا ثُمَّ يَقُولُ ارْجِعُوا فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ دِينَارٍ مِنْ خَيْرٍ فَأَخْرِجُوهُ فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا ثُمَّ يَقُولُونَ رَبَّنَا لَمْ نَدْرُ فِيهَا أَحَدًا ثُمَّ يَقُولُ ارْجِعُوا فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ فَأَخْرِجُوهُ فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا ثُمَّ يَقُولُونَ رَبَّنَا لَمْ نَدْرُ فِيهَا خَيْرًا وَكَانَ أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ يَقُولُ إِنَّ لَمْ تُصَدِّقُونِي بِهَذَا الْحَدِيثِ فَأَقْرُوا إِنَّ شَيْئَكُمْ {إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكَ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا} (م عن ابى سعيد الخدرى

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, hiçbir kimse hak talep etme hususunda, âhîret gününde Allah'ı Teâlâ'ya, Cehennem ateşine düşen kardeşinin haklarını arayan Mü'minlerden daha fazla yalvarmaz ve ondan daha fazla yardım istemez. O Mü'minler diyecekler ki: "Ey Rabbimiz! Ateşe atılan bu kardeşlerimiz, bizimle beraber oruç tutuyor, namaz kılıyor ve hac yapıyorlardı." Onlara denilecek ki: "Onlardan tanıdıklarınızı Cehennemden çıkarın. Mü'minlerin yüzleri Cehennem ateşine haram kılınmıştır (yüzleri yanmadığı için onlar yüzlerinden tanınacaklardır). O Mü'minler, Cehennem ateşi bacağına yarısına kadar ve dizlerine kadar ulaşan birçok kişiyi o ateşten çıkaracaklardır." Sonra diyecekler ki: "Ey Rabbimiz! O ateşte bize çıkarmamızı emrettiğin kişilerden kimse kalmadı." Allah onlara: "Tekrar dönün, kimin kalbinde bir dinar kadar hayır bulacak olursanız onu da çıkarın" diyecek. Onlar da birçok insanı çıkaracaklar sonra: "Ey Rabbimiz! Biz orada, bize emrettiklerinden hiçbir kimseyi bırakmadık" diyecekler. Sonra Allah'ı Teâlâ onlara: "Geri dönün, kalbinde yarım dinar kadar hayır bulduğunuz kimseyi oradan çıkarın" diyecek. Onlar da, birçok insan çıkaracaklar. Sonra diyecekler ki: "Ey Rabbimiz! Biz orada bize emrettiklerinden kimseyi bırakmadık." Allah'ı Teâlâ da diyecek ki: "Geri dönün, kalbinde zerre kadar hayır bulduğunuz kimseyi çıkarın." Bunun üzerine onlar birçok insanı çıkaracaklar ve sonra diyecekler ki: "Ey Rabbimiz! Biz orada hayır sahibi olan hiçbir kimseyi bırakmadık."

Râvi Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu diyor ki: Eğer sizler bu hâdiseye inanmıyorsanız, "Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, hiç kimseye zerre kadar haksızlık yapmaz. Zerre kadar bir iyilik de olsa, onun sevabını kat kat artırır. Ayrıca kendi katından büyük bir mükâfat verir" diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 40'ı okuyun.[2]

Âyet-i Kerîme'de: "Zerre kadar bir iyilik de olsa, onun sevabını kat kat artırır" diye buyrulmaktadır. Bu hususta Ebû Osman en-Nehâî'den şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَقِيتُ أَبَا هُرَيْرَةَ فَقُلْتُ لَهُ: بَلِّغْنِي أَنَّكَ تَقُولُ: إِنَّ الْحَسَنَةَ لَتُضَاعَفُ أَلْفَ أَلْفِ حَسَنَةٍ؟ قَالَ: وَمَا أَعْجَبَكَ مِنْ ذَلِكَ؟ فَوَاللَّهِ لَقَدْ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ لِيُضَاعَفُ الْحَسَنَةَ أَلْفِي أَلْفِ حَسَنَةٍ (حم ابن

(جرير عن أبي عثمان النهدي)

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu ile karşılaştığımda ona, "Allah'ı Teâlâ Mü'minin yaptığı bir iyiliği bin kere bin kat artırır (bir milyon iyilik sevabı verir)" dediğin bana ulaştı, dediğimde, şu karşılığı verdi. Bunun nesine şaşıırıyorsun ki, vallâhi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in: "Allah'ı Teâlâ Mü'minin yaptığı bir iyiliği iki bin kere bin kat artırır (iki milyon iyilik sevabı verir)" buyurduğunu işittim.[3]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11816.

[2] Sahih-i Müslim, İman 81 (302).

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7604; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 4, s. 422.

(فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَىٰ تَوَلَّىٰ شَهِيدًا) (٤١)

41. Ey Habîbim! Her ümmetten (Peygamberlerini) bir şâhit getireceğimiz, seni de onların üzerine bir şâhit getireceğimiz zaman, onların hâli nasıl olacaktır?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen şâhitlikle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الرَّجُلَانِ وَيَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الثَّلَاثَةُ وَأَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ وَأَقْلُ فَيَقَالُ لَهُ هَلْ بَلَغْتَ قَوْمَكَ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيَدْعِي قَوْمَهُ فَيَقَالُ هَلْ بَلَغْتُمْ فَيَقُولُونَ لَا فَيَقَالُ مَنْ يَشْهَدُ لَكَ فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ وَأَمْنُهُ فَيَدْعِي أُمَّةً مُحَمَّدٌ فَيَقَالُ هَلْ بَلَغَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيَقُولُ وَمَا عَلِمْتُمْ بِذَلِكَ فَيَقُولُونَ أَخْبَرَنَا نَبِيُّنَا بِذَلِكَ أَنَّ الرَّسُولَ قَدْ بَلَغُوا فَصَدَقْنَاهُ قَالَ فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى {وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا} (هـ) عن ابى سعيد

Mahşer günü, bir Peygamber beraberinde ümmeti olarak iki adam olduğu halde gelir. Bir başka Peygamber, beraberinde ümmeti olarak üç kişi bulunduğu halde gelir. Bundan fazla ve az ümmetle gelen Peygamberde olur. Sonra o gelen her Peygambere: "Sen kendi kavmine dîni tebliğ ettin mi?" diye sorulur. O da, "Evet" der. Sonra onun kavmi huzura çağrılarak, "Peygamberiniz size dîni tebliğ etti mi?" denilir. Onlar: "Hayır" derler. Bunun üzerine onların Peygamberlerine: "Kavmine, senin dîni tebliğ ettiğine dair şâhidin kimdir?" denilir. O da, "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ümmeti" der. Bunun üzerine Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti çağrılır ve onlara: "Bu

Peygamberler, kavmine dîni tebliğ etti mi?" diye sorulur. Onlar da, "Evet" derler. Sonra Allah'ı Teâlâ Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetine: "Bu Peygamberlerin, kendi kavmine dîni tebliğ ettiğine dair bilginiz nedir?" der. Onlar da, "Peygamberlerin, kendi kavimlerine dîni tebliğ ettiklerini bize Peygamberimiz haber verdi, biz de onu tasdik ettik" derler. İşte bu açıklama Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Bakara, Âyet 143'te: "Ey Mü'minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun..." diye geçen buyruğunun muhtevâsıdır.[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu, şu hâdiseyi anlatmıştır:

قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَقْرَأُ عَلَى الْقُرْآنِ قَالَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَقْرَأُ عَلَيْكَ وَعَلَيْكَ أَنْزَلَ قَالَ إِنِّي أَشْتَهِي أَنْ أَسْمَعَهُ مِنْ غَيْرِي فَقَرَأْتُ النِّسَاءَ حَتَّى إِذَا بَلَغْتُ {فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا} رَفَعْتُ رَأْسِي أَوْ غَمَزَنِي رَجُلٌ إِلَى جَنْبِي فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَرَأَيْتُ دُمُوعَهُ تَسِيلُ (م عن عبد الله)

Bir defasında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana: "Kur'ân oku" diye buyurdu. Ben de: "Yâ Resûlallah! Kur'ân, sana indirildiği halde, ben onu sana nasıl okurum?" deyince, buyurdu ki: "Ben, Kur'ân'ı başkasından işitmeyi çok severim." Bunun üzerine ben de Nisâ Sûresi'ni okumaya başladım. Nihâyet: "Ey Habîbim! Her ümmetten (Peygam-berlerini) bir şâhit getireceğimiz, seni de onların üzerine bir şâhit getireceğimiz zaman, onların hâli nasıl olacaktır?" mealindeki Sûre-i Nisâ, Âyet 41'e ulaşınca, başımı kaldırdım yahut birisi yanıma dürttü de başımı kaldırdım. Gördüm ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gözyaşları akıyordu.[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

[2] Sahih-i Müslim, Salât'ul-Musâfirîn 40 (247 Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1693.

((يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصُوا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوَّى بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا) ٤٢)

42. O gün kâfirler ve Peygambere isyan edenler, yok olup toprak olmayı dilerler ve Allah'ı Teâlâ'dan hiçbir sözü gizleyemezler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "O gün kâfirler ve Peygambere isyan edenler, yok olup

toprak olmayı dilerler" diye geçen husus, Sûre-i Nebe, Âyet 40'ta da şöyle geçmektedir: ... O gün kişi, elleriyle yaptığı amellerine bakar ve kâfir: "Keşke toprak olsaydım!" der.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Said b. Cübeyr Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi anlatmaktadır:

Bir adam gelerek, "Ey İbn-i Abbas! Ben, Allah'ı Teâlâ'nın bir âyetinde, müşriklerin mahşer günü, içinde bulundukları zor durumdan dolayı, "Vallâhi, Ey Rabbimiz! Biz müşriklerden değildik"[1] diye söyleyeceklerini zikrettiğini gördüm. Bu kişi sözüne devamla, "Allah'ı Teâlâ'dan hiçbir sözü gizleyemezler"[2] diye geçen âyeti okudu ve bu nasıldır?" diye sordu. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki:

- Müşriklerin, "Vallâhi, Ey Rabbimiz! Biz müşriklerden değildik" şeklindeki sözlerini; onların, Cennete Müslüman olanlar dışında kimsenin girmediğini gördükleri ve "Gelin, biz de müşrik olduğumuzu inkâr edelim" dedikleri zaman söyleyeceklerdir. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ onların ağızlarını mühürleyecek, onların müşrik olduklarını elleri ve ayakları söyleyecektir. İşte o anda Allah'tan hiçbir sözü gizleyemeyeceklerdir.

[1] Sûre-i En'âm, Âyet 23.

[2] Sûre-i Nisâ, Âyet 42.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ (حَتَّىٰ تَغْتَسِلُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا (مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا (٤٣)

43. Ey iman edenler! Sarhoş olduğunuz halde ne dediğinizi bilinceye kadar namaz kılmayın. Cünüp olduğunuzda da gusül etmedikçe namaz kılmayın. Fakat yolcu olup da su bulamayanlar müstesnâ (onlar teyemmüm ederler). Hasta olur yahut yolculuk hâlinde bulunur yahut abdest bozmaktan gelmişseniz yahut kadına dokunur (cimâ eder) ve su bulamazsanız, yerin temiz olan bir toprağı ile (niyet edip) yüzlerinizi ve dirseklerinize kadar ellerinizi meshederek teyemmüm edin. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ çok affedendir, çok bağışlayandır.

İzah: Ashâb-ı Kirâm'ın bir kısmı Müslüman olmadan önce içkiye alışmışlardı.

Bunun terkedilmesi lâzımdı. Allah'ı Teâlâ bu âyetle, içkiyi daha rahat bırakabilmeleri için, bir basamak yaparak kolaylık sağlamıştır. İlk olarak "İçki haramdır" diye âyet nâzil olsaydı, içkiye bağımlı olanlar terk edemeyip, Kur'ân-ı Kerîm'e muhalefet edebilirlerdi. Bu nedenle: "Ey îman edenler! Sarhoş olduğunuz halde ne dediğinizi bilinceye kadar namaz kılmayın..." diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 43 nâzil oldu. Bunun üzerine Ashâbdan bâzıları sarhoş olmayacak kadar içer, namazlarını kırlardı. Sonra: "Ey îman edenler! İçki, kumar, putlar ve fal okları şeytanın amelinden olan murdar bir şeydir. Bunlardan sakının ki, felah bulasınız.* Muhakkak şeytan, içki ve kumarla aranızı buğuz ve düşmanlık sokmak ve sizi zikrullahtan ve namazdan alıkoymak ister. Artık siz bunlardan vazgeçtiniz değil mi?" diye geçen Sûre-i Mâide, Âyet 90-91 nâzil olunca, Sûre-i Nisâ, Âyet 43'ün içki hakkındaki bu kısmı ve içki hakkındaki diğer âyetler nesh edilmiş oldu. Böylece içki hakkındaki önceki âyetlerin hükmü tamamen kaldırıldı.

Bu hususta şu hâdise nakledilmiştir:

اللَّهُمَّ بَيْنَ لَنَا فِي الْخَمْرِ بَيِّنًا شَافِيًا فَنَزَلَتْ الْآيَةُ الَّتِي فِي الْبَقَرَةِ فَدَعِيَ عُمَرُ فَقَرَأْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ عُمَرُ اللَّهُمَّ بَيْنَ لَنَا فِي الْخَمْرِ بَيِّنًا شَافِيًا فَنَزَلَتْ الْآيَةُ الَّتِي فِي النَّسَاءِ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَىٰ} فَكَانَ مُنَادِي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَقَامَ الصَّلَاةَ نَادَى لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَىٰ فَدَعِيَ عُمَرُ فَقَرَأْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ اللَّهُمَّ بَيْنَ لَنَا فِي الْخَمْرِ بَيِّنًا شَافِيًا فَنَزَلَتْ الْآيَةُ الَّتِي فِي الْمَائِدَةِ فَدَعِيَ عُمَرُ فَقَرَأْتُ عَلَيْهِ فَلَمَّا بَلَغَ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنْتَهَيْنَا أَنْتَهَيْنَا (د ن ت عن عمر

Hiz. Ömer: "Ey Allah'ım! İçki hakkında bize faydalı bir delil indir" diye duâ etti. Bunun üzerine, "Ey Resûlüm! Senden içki ve kumar hakkında sorarlar. De ki: "Onların her birinde büyük günah vardır ve insanlar için onlarda bâzı menfaatler de vardır. Halbuki onların günahları, menfaatlerinden daha büyüktür..." diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 219 nâzil oldu. Hiz. Ömer çağırılıp kendisine bu âyet okununca yine, "Ey Allah'ım! İçki hakkında bize faydalı bir delil indir" diye duâ etti. Bunun üzerine, "Ey îman edenler! Sarhoş olduğunuz halde ne dediğinizi bilinceye kadar namaz kılmayın..." diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 43 nâzil oldu. Bu âyetin nüzulünden sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in müezzini namaz için kamet edince, "Sarhoş iken namaza yaklaşmayın" diye ilan etti. Hiz. Ömer çağırılıp bu âyet kendisine okununca yine, "Ey Allah'ım! İçki hakkında bize faydalı bir delil indir" diye duâ etti. Bunun üzerine de, "Ey îman edenler! İçki, kumar, putlar ve fal okları şeytanın amelinden olan murdar bir şeydir. Bunlardan sakının ki, felah bulasınız.* Muhakkak şeytan, içki ve kumarla aranızı buğuz ve düşmanlık sokmak ve sizi zikrullahtan ve namazdan alıkoymak

ister. Artık siz bunlardan vazgeçtiniz değil mi?" diye geçen Sûre-i Mâide, Âyet 90-91 nâzil oldu. Hz. Ömer çağrılıp bu inen âyetler sonuna kadar okununca, Hz. Ömer: "Vazgeçtik, vazgeçtik" dedi.[1]

Yine Sûre-i Nisâ, Âyet 43'te, kadına dokunmak olarak tercüme edilen "Lemese" kelimesi lügatta, dokunmak ve yapışmak anlamına gelmektedir. Hanefi Mezhebi'ne göre, burada dokunmaktan maksat, kinâye ile cimâdır. Şafii Mezhebi'ne göre ise, bu kelime lügat anlamıyladır. Onun içindir ki Şafii Mezhebi'nde, bir erkeğin, bülüğa ermiş bir kız veya kadına dokunmasıyla abdesti bozulur. Ancak Hanefi Mezhebi'nde bozulmaz.

Teyemmüm hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الصَّعِيدَ الطَّيِّبَ وَضُوءَ الْمُسْلِمِ وَإِنْ لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ عَشْرَ سِنِينَ فَإِذَا وَجَدَ الْمَاءَ فَلْيُمِسَّهُ بَشْرَتَهُ فَإِنَّ ذَلِكَ خَيْرٌ ((د ن ت عن ابى ذر

"On yıl su bulamasa da, temiz toprak Müslümanın abdest suyudur. Suyu bulunca bedenini onunla yıkasın (gusül etsin, abdest alsın demektir). Zîrâ bu daha hayırlıdır."[2]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, şöyle bir hâdise nakletmektedir:

أَصَابَ رَجُلًا جُرْحٌ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ اجْتَلَمَ فَأَمَرَ بِالْإِغْتِسَالِ فَأَغْتَسَلَ فَمَاتَ فَبَلَغَ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ قَتَلُوهُ قَتَلَهُمُ اللَّهُ أَلَا سَأَلُوا إِذْ لَمْ يَعْلَمُوا فَإِنَّمَا شِفَاءُ الْعِيِّ السُّؤَالُ إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيهِ أَنْ يَتَيَمَّمَ وَأَنْ يَعْصِبَ عَلَى جُرْحِهِ خِرْقَةً ثُمَّ يَمْسَحَ عَلَيْهَا وَيَغْسِلَ سَائِرَ جَسَدِهِ (د عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında bir adam yaralanmış, sonra da ihtilam olmuştu. Kendisinin yıkanması emredildi. Adam yıkandı ve öldü. Onun haberi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ulaştı, öfke ile şöyle buyurdu: "Onu öldürmüşler, Allah'ı Teâlâ da onların canını alsın! Madem bilmiyorlardı niye sormadılar? Bilgisizliğin şifâsı sormaktır. Ona teyemmüm yeterliydi. Yarasına bir bez sarılmalı ve üzerinden mesh edilmeli, sonra da bedeninin geri kalan kısmı yıkanmalı idi."[3]

Ayrıca hem abdest, hem de teyemmüm ile ilgili geniş bilgi için Sûre-i Mâide, Âyet 6 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i Nesâî, Eşribe 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Eşribe 1; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ül-Kur'ân 6.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 125; Sünen-i Nesâî, Taharet 204.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 127; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 3728.

((أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يَشْتُرُونَ الضَّلَالَةَ وَيُرِيدُونَ أَن تَضِلُّوا السَّبِيلَ (٤٤)

44. Ey Resûlüm! Kendilerine kitaptan (Tevrat'tan) bir nasip verilenleri görmedin mi? Onlar, (hidâyeti bırakıp) dalâleti satın alıyorlar ve sizin de doğru yoldan sapmanızı istiyorlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Ey Resûlüm! Kendilerine ilahi kitaptan bir pay verilen şu Yahudilerin hâline bir bakmaz mısınız? Onlar îmanı bırakıp, senin Peygamberliğini yalanlayarak doğru yolu terk ediyor ve sapıklığı satın alıyorlar. Sizin de doğru yoldan sapıp kendileri gibi olmanızı istiyorlar, anlamındadır.

Müslümanların Ehl-i Kitap'tan sakınmaları gerektiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَسْأَلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ عَنْ شَيْءٍ فَإِنَّهُمْ لَن يَهْدُوكُمْ وَقَدْ ضَلُّوا فَإِنَّكُمْ إِمَّا أَنْ تُصَدِّقُوا بِبَاطِلٍ أَوْ تُكْذِبُوا بِحَقٍّ فَإِنَّهُ لَوْ كَانَ مُوسَى حَيًّا بَيَّنَّ أَظْهَرَكُمْ مَا حَلَّ لَهُ إِلَّا أَنْ يَتَّبِعَنِي (حم ع عن جابر بن عبد الله

"Ehl-i Kitap'a herhangi bir şeye dair soru sormayın. Yemin ederim ki, kendileri sapmışken aslâ sizi hidâyete iletemezler. Onları dinlemeniz hâlinde, ya bâtlı olan bir şeyi tasdik etmiş olursunuz veya hak olan bir şeyi yalanlamış olursunuz. Eğer Mûsâ sizin aranızda hayatta olsaydı, bana tâbi olmaktan başkası ona helâl olmazdı." [1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14104; Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 2081.

((وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَانِكُمْ وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَى بِاللَّهِ نَصِيرًا (٤٥)

45. Allah'ı Teâlâ, sizin düşmanlarınızı daha iyi bilir. Dost olarak Allah yeter. Yardımcı olarak da Allah yeter.

مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمِعْ غَيْرَ مُسْمِعٍ وَرَاعِنَا لَيًّا (

بِالسِّنِّهِمْ وَطَعْنًا فِي الدِّينِ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأَسْمَعُ وَانْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَقْوَمَ وَلَئِنْ لَعَنَهُمُ
() (اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ٤٦)

46. Yahudilerden öyleleri var ki, Tevrat'ın mânâsını değıştirirler ve dillerini eğip bükerek ve dîne saldırarak: "Sözünü işittik, emrine isyan ettik", "İşit, işitmez olası" ve hakâret için "Râinâ" derler. Onlar, bu sözler yerine: "Emrini işittik, sana itaat ettik. Bizi dinle ve bize söz söylemek için müsaade et!" deselerdi, elbette onlar için daha hayırlı ve daha doğru olurdu. Fakat Allah'ı Teâlâ, küfürleri sebebiyle onlara lânet etti. Artık onların çok azından başkası îman etmezler.

İzah: Ashâb-ı Kirâm, "Râinâ Yâ Resûlallah!" derlerdi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu ifadenin, "Yâ Resûlallah! Sen bizi dinle, biz de seni dinleyelim" anlamında olduğunu söylemiştir. "Râinâ" lafzı ise İbrânice'de, "Ey sözü dinlenmez adam, bizi dinle" gibi hakaret anlamına gelmekteydi. Müslümanların böyle söylemelerini fırsat bilen Yahudiler de hakaret olsun diye Resûlü Ekrem'e böyle demeye başlamışlardı. İşte Âyet-i Kerîme, bu olayı anlatmaktadır.[1]

[1] Yine bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 104 ve izahına bakınız.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلَى
() (أَذْبَارَها أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ٤٧)

47. Ey kendilerine kitap verilenler! Biz, bir kısım yüzleri silip arkalarına çevirmeden veya cumartesi yasağına uymayan Yahudilere lânet ettiğimiz gibi lânet etmeden önce, yanınızda bulunan Tevrat'ı tasdik edici olarak indirdiğimiz Kur'an'a îman edin. Allah'ın emri yerini bulur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Yahudi hahamlarından Abdullah b. Suriya ve Ka'b b. Eşref gibi ileri gelenlere konuştu ve onlara dedi ki: "Ey Yahudi topluluğu! Allah'tan korkun. Müslüman olun. Allah'a yemin olsun ki, sizler benim size getirdiğim şeyin hak olduğunu biliyorsunuz." Onlar da: "Biz bunu bilmiyoruz" dediler. Böylece bildikleri şeyi inkâr ettiler, küfürlerinde ısrar ve inat ettiler. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'yi indirmiştir.

Yine Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ, Ehl-i Kitab’a hitâben: "Biz, bir kısım yüzleri silip arkalarına çevirmeden..." diye bir ifade kullanmıştır. Bu ifadeyi, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle açıklamıştır:

- Yüzlerin silinmesinden maksat, âhirette kâfirlerin gözlerinin silinip kör edilmesi veya gözlerinin ense tarafına geçmesidir. Böyle olan kimseler, gerisin geri yürümek zorunda kalacaklardır.

(إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا) (٤٨) (

48. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındaki günahları ise, dilediği kimse için bağışlar. Her kim Allah’a ortak koşarsa, şüphesiz büyük bir günah işleyerek Allah’a iftira etmiş olur.

İzah: İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ, bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebini şöyle anlatmıştır:

Ey Resûlüm! De ki: "Ey nefisleri üzerine haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ günahların hepsini bağışlar. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" diye geçen Sûre-i Zümer, Âyet 53 nâzil olunca, bir kişi ayağa kalktı ve "Yâ Resûlallah! Allah’a şirk koşmayı da mı?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bundan hoşlanmadı ve "Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz..." diye devam eden Sûre-i Nisâ, Âyet 48’i okudu.

Allah’u Teâlâ, hakkıyla tevbe edildiğinde her türlü günahı affeder. Ashâbın bir çoğu, İslâm’a girmezden önce hem Allah’u Teâlâ’ya şirk koşmuşlar, hem de her türlü büyük günahları işlemişler, hattâ daha da ileri giderek, kendi kız çocuklarını diri diri toprağa gömmüşlerdir. İşte bu âyette Allah’u Teâlâ mahşerde olacak durumu haber vermektedir. Allah’u Teâlâ, kendisine şirk koşarak ölen kimselerin affedilmeyeceğini beyan etmektedir. Diğer günahlardan ise, Allah’u Teâlâ dilediğini affeder.

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Husayn Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

أَخْبِرْكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ الْإِشْرَاقِ بِاللَّهِ ثُمَّ قَرَأَ: {وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا} وَعُقُوقَ الْوَالِدَيْنِ ثُمَّ

(قَرَأَ: {أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ} (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن عمران بن حصين

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: Size büyük günahların en büyüğünü haber veriyorum: "O, Allah'a ortak koşmaktır" buyurarak, "... Her kim Allah'a ortak koşarsa, şüphesiz büyük bir günah işleyerek Allah'a iftira etmiş olur" diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 48'i ve "Anne ve babaya âsi olmaktır" buyurarak da Sûre-i Lokmân, Âyet 14'te geçen, "... Bana, anne ve babana şükret. Dönüşün Banadır" buyruğunu okudu.[1]

Allah'ı Teâlâ bütün Peygamberlere, ümmetlerini Allah'a şirk koşmaktan nehyetmelerini emretmiştir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Allah'ı Teâlâ, Zekeriyya Aleyhisselâm'ın oğlu Yahyâ Aleyhisselâm'a beş kelime ile amel etmesini ve İsrailoğullarına da bunlarla amel etmelerini emretmişti. Yahyâ Aleyhisselâm bu konuda yavaş davra-nıyordu. İsa Aleyhisselâm ona dedi ki: "Sen kendin amel etmen ve İsrailoğullarına da amel etmelerini söylemek üzere beş kelime ile emrolundun, ya onu sen tebliğ et veya ben onlara tebliğ edeyim." Yahyâ Aleyhisselâm dedi ki: "Kardeşim, sen benden önce davranırsan, azâba uğramamdan veya helâk olmamdan korkarım." Sonra Yahyâ Aleyhisselâm, İsrailoğullarını Beyt'ül-Mukâddes'te topladı, mâbed dolmuştu. Yüksek bir yere oturdu. Allah'a hamd ve senâ etti ve sonra şöyle buyurdu:

- Doğrusu Allah'ı Teâlâ bana onlarla amel etmem ve size de amel etmenizi emretmem üzere beş kelime buyurmuştur, bunlar şöyledir:

أَنْ تَعْبُدُوا اللَّهَ لَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا فَإِنْ مَثَلَ ذَلِكَ مَثَلُ رَجُلٍ اشْتَرَى عَبْدًا مِنْ خَالِصِ مَالِهِ بَوْرَقٍ أَوْ ذَهَبٍ فَجَعَلَ يَعْمَلُ وَيُؤَدِّي عِلَّتَهُ إِلَى غَيْرِ سَيِّدِهِ فَأَيُّكُمْ سَرَّهُ أَنْ يَكُونَ عَبْدُهُ كَذَلِكَ وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَكُمْ وَرَزَقَكُمْ فَأَعْبُدُوهُ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَأَمْرُكُمْ بِالصَّلَاةِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَنْصِبُ وَجْهَهُ لَوَجْهِ عَبْدِهِ مَا لَمْ يَلْتَقِ فَإِذَا صَلَّيْتُمْ فَلَا تَلْتَقُوا وَأَمْرُكُمْ بِالصِّيَامِ فَإِنْ مَثَلَ ذَلِكَ كَمَثَلِ رَجُلٍ مَعَهُ صُرَّةٌ مِنْ مِسْكِ فِي عِصَابَةٍ كُلُّهُمْ يَجِدُ رِيحَ الْمِسْكِ وَإِنْ خُلُوفَ فَمِ الصَّائِمِ عِنْدَ اللَّهِ أَطْيَبُ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ وَأَمْرُكُمْ بِالصَّدَقَةِ فَإِنْ مَثَلَ ذَلِكَ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَسْرَهُ الْعَدُوُّ فَشَدُّوا يَدَيْهِ إِلَى عُنُقِهِ وَقَدَّمُوهُ لِيَضْرِبُوا عُنُقَهُ فَقَالَ هَلْ لَكُمْ أَنْ أَقْتَدِيَ نَفْسِي مِنْكُمْ فَجَعَلَ يَفْتَدِي نَفْسَهُ مِنْهُمْ بِالْقَلِيلِ وَالْكَثِيرِ حَتَّى فَكَ نَفْسَهُ وَأَمْرُكُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ كَثِيرًا وَإِنْ مَثَلَ ذَلِكَ كَمَثَلِ رَجُلٍ طَلَبَهُ الْعَدُوُّ سِرَاعًا فِي أَثَرِهِ فَاتَى حِصْنًا حَصِينًا فَتَحَصَّنَ فِيهِ وَإِنَّ الْعَبْدَ أَحْصَنُ مَا يَكُونُ مِنَ الشَّيْطَانِ إِذَا كَانَ فِي (ذَكَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ... (ت حم عن الحارث الاشعري

Birincisi: Allah'a ibâdet edip O'na hiçbir şeyi ortak koşmamanızdır. Bunun

misâli; bir adamın misâli gibidir ki, altın veya gümüşten kendi husûsî mülküyle bir köle satın almıştır. Köle çalışıp gelirini efendisinden başkasına vermektedir. Sizden hanginiz kölenizin böyle olmasından hoşlanırsınız? Doğrusu Allah, sizi yaratmış ve rızkınızı vermiştir. Öyleyse O'na ibâdet edin ve kendisine hiçbir şeyi ortak koşmayın.

İkincisi: Size namazı emretmiştir. Allah'ı Teâlâ yüzünü kulunun yüzüne doğru çevirir, kul namaz kılarken yüzünü dönmedikçe O'da dönmez. Bu sebeple namaz kılarken yüzünüzü kıbleden başka tarafa döndürmeyin.

Üçüncüsü: Size orucu emretmiştir. Bunun misâli de şu adamın misâli gibidir ki; beraberinde süzme bir misk torbası vardır, hepsi o miskin güzel râyihâsından istifâde ederler. İşte oruç tutan kimsenin ağzının kokusu, Allah'ı Teâlâ katında misk kokusundan daha güzeldir.

Dördüncüsü: Size sadakayı emretmiştir. Bunun misâli de şu adamın misâli gibidir ki; onu düşmanlar esir etmişlerdir. Ellerini boyunlarına bağlamışlar ve boynunu vurmak üzere önlerine getirmişlerdir. Adam onlara, "Ben az veya çok bütün malımı vererek kendimi fidye mukâbilinde kurtarmak istiyorum" der ve nefsinin, fidye ödeyerek kurtarır.

Beşincisi: Allah'ı Teâlâ size çok zikrullah etmenizi emretmiştir. Bunun misâli bir adamın misâli gibidir ki; düşmanlar onun izinden hızlıca koşarak kendisini aramaktadırlar, adam sağlam bir kaleye girmiş ve korunmuştur. Kul da zikrullah üzerinde bulunursa, en iyi kalede korunmuş olur. İşte kul ancak zikrullah ile kendini şeytana karşı emniyete almış olur.

Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Ben de size Allah'ın bana emrettiği beş hususu emrediyorum: Dinlemek, itaat, cihat, hicret ve cemaattir. Zîrâ her kim bu cemaatten (Ehl-i Sünnet toplumundan) bir karış miktarı ayrılırsa, İslâm'ın bağını boynundan çıkarmış olur;[2] ancak tekrar bu cemaate dönerse, müstesnâ. Kim câhiliye dâvâsı iddia ederse, o kimse Cehennem ehlindendir." Bunun üzerine bir adam: "Yâ Resûlallah! Namaz kılsa da, oruç tutsa da mı?" deyince, buyurdu ki: "Evet, namaz kılsa da oruç tutsa da! Sonra siz; Müslümanlar, Mü'minler ve Allah'ın kulları olarak sizi adlandıran Allah'ın dâvetiyle dâvet edin." [3]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 2, s. 331.

[2] Buradaki cemaatten maksat, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ve Ashâbının itikâdı üzere olan Ehl-i Sünnet toplumdur. Bunlar da itikâdda bir olup amelde dördtür. Hanefi, Şafii, Mâliki ve Hanbeli Mezhebleridir. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılır. Bunlardan bir fırka hâriç hepsi Cehennemde olacaktır." "O kurtulan fırka kimdir Yâ Resûlallah?" dediler. Buyurdu ki: "Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır." (Sünen-i Tirmizî, İman 18)

[3] Sünen-i Tirmizî, Misâl 3; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16542, 17132.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْكُورُونَ أَنْفُسَهُمْ بَلِ اللَّهُ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا (٤٩) أَنْظِرْ كَيْفَ يَفْتَرُونَ () عَلَى اللَّهِ الْكَذِبُ وَكَفَى بِهِ إِثْمًا مُّبِينًا (٥٠)

49-50. Ey Habîbim! Kendi nefislerini temize çıkaranları (Yahudi ve Hristiyanları) görmedin mi? Bilakis Allah'ı Teâlâ, dilediğini temize çıkarır. Kimseye kıl kadar bile haksızlık edilmez.* Ey Resûlüm! Bak, Allah'a karşı nasıl yalan söylüyor ve iftira ediyorlar? Bu büyük günah, onların azap görmesi için yeterlidir.

İzah: Yahudi ve Hristiyanlar: "Biz, Allah'ın oğulları ve dostlarıyız"[1] ve Yahudiler: "Cennete bizden başka kimse girmez" dedikleri gibi Hristiyanlar da: "Cennete bizden başka kimse girmez"[2] diyen ve böylece kendi nefislerini temize çıkaran Yahudiler ve Hristiyanlar hakkında Sûre-i Nisâ, Âyet 49 nâzil olmuştur.

[1] Sûre-i Mâide, Âyet 18.

[2] Sûre-i Bakara, Âyet 111.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجَبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هُؤُلَاءِ أَهْدَى () مِّنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا (٥١) أَوَّلَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَمَن يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا (٥٢)

51-52. Ey Resûlüm! Kendilerine kitaptan (Tevrat'tan) bir nasip verilenleri görmedin mi? Onlar, putlara ve şeytana îman ediyorlar ve kâfirler için, "Bunların tuttıkları yol, Müslümanların tuttıkları yoldan daha doğrudur" diyorlar.* Onlar, Allah'ın lânet ettiği kimselerdir. Allah'ı Teâlâ kime lânet ederse, artık onun için

hiçbir yardımcı bulamazsın.

İzah: Bu âyetlerde geçen Ehl-i Kitap'tan maksat, Yahudilerden bir topluluktur. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan da nakledildiğine göre, bu âyetlerin nüzul sebebine dair şu hâdise anlatılmıştır:

Yahudilerin ileri gelenlerinden Hüvey İbn-i Ahtab, Kâ'b İbn-i Eşref ve beraberindeki yetmiş süvâri, Uhud Harbi'nden sonra Mekke'ye müşriklere gitmişler ve Müslümanlarla yaptıkları anlaşmayı bozarak kendileriyle Müslümanların aleyhine olacak bir anlaşma yapmayı teklif etmişlerdi. Kureyşliler: "Siz, kitap ehlisiniz. Muhammed'e bizden daha yakınsınız. Bu sebeple size güvenemeyiz. Putlarımıza secde etmelisiniz ki, mutmain olalım" demişlerdi. Onlar da: "Tereddütsüz secde etmişlerdi." Bunun üzerine Ebû Süfyan, Yahudi âlimi olan Kâ'b'a: "Sen, kitabı okuyan âlim bir adamsın. Biz ise ümmiyiz, bilmeyiz. Bizim yolumuz mu doğru, yoksa Muhammed'in tuttuğu yol mu doğru?" diye sorması üzerine Kâ'b, dedi ki: "Muhammed ne diyor?" Ebû Süfyan: "Yalnız Allah'a ibâdeti emrediyor ve bizi şirkten menediyor" dedi. Bunun üzerine Kâ'b dedi ki: "Ya sizin dîniniz neyi emrediyor?" diye sorunca, Ebû Süfyan: "Biz, Kâbe'nin velîsiyiz. Hacılara su verimiz, misafirlere yemek yedirir ve esirleri kurtarız" diye cevap verince, Kâ'b: "Sizin yolunuz daha doğrudur" demiş ve putperestleri, Mü'minlere tercih etmişti. İşte bu âyetler bu hâdise üzerine nâzil olmuştur.

أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّنَ الْمُلْكِ فَإِذَا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا (٥٣) أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ ()
(فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا) (٥٤)

53-54. Yoksa onlar için mülkten bir nasip mi var? Eğer öyle olsaydı, insanlara bir zerre bile vermezlerdi.* Ey Resûlüm! Yoksa onlar Allah'ı Teâlâ'nın, kendi lütfundan insanlara verdiği nîmetlere haset mi ediyorlar? Halbuki Âl-i İbrâhim'e de (Hz. Dâvud ve Hz. Süleyman'a) kitap ve hikmet vermiş ve onlara büyük saltanat vermiş idik.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Yoksa onlar için mülkten bir nasip mi var? Eğer öyle olsaydı, insanlara bir zerre bile vermezlerdi" diye buyrulmak-tadır. Yani, o kâfirlere dünyâ mülkünün yetkisi mi verildi? Eğer verilmiş olsaydı, insanlara bunlardan bir zerre dahi vermezlerdi, demektir.

(فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ بِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ صَدَّ عَنْهُ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا) (٥٥)

55. Böylece Yahudilerden bir kısmı, ona (Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e) îman etti. Bir kısmı da ondan yüz çevirdi. İmandan yüz çevirenler için Cehennemin şiddetli ateşi kâfidir.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ إِنَّ ((اللَّهُ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا ٥٦)

56. Şüphesiz ki, âyetlerimizi inkâr edenleri Cehennem ateşine atacağız. Onların derileri yandıkça, yanan derilerini azaplarının devamı için yeni derilerle değiştireceğiz. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin izahı hakkında İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ, şu hâdiseyi anlatmıştır:

قَرَأَ رَجُلٌ عِنْدَ عُمَرَ هَذِهِ الْآيَةَ كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا فَقَالَ عُمَرُ: أَعَدَّهَا عَلَيَّ فَأَعَادَهَا فَقَالَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ: عِنْدِي تَفْسِيرُهَا تُبَدَّلُ فِي سَاعَةِ مِائَةِ مَرَّةٍ. فَقَالَ عُمَرُ: هَكَذَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى (اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). (تفسير ابن أبي حاتم عن ابن عمر

Bir adam Hz. Ömer'in yanında: "Onların derileri yandıkça, yanan derilerini azaplarının devamı için yeni derilerle değiştiririz" diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 56'yı okudu. Hz. Ömer: "Bu âyeti bana tekrar oku" dedi. Adam tekrar okuduğunda, Hz. Muaz İbn-i Cebel: "Ben bu âyetin tefsirini biliyorum; bir saatte yüz kere değiştirilecek" dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer de: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den böylece işittim" dedi.[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 5532.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَهُمْ فِيهَا ((أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا ٥٧)

57. İman edip sâlih amellerde bulunanları da altlarından nehirler akan Cennetlere girdireceğiz. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Onlar için orada temiz zevceler vardır. Ve onları koyu bir gölgeliğe koyacağız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Ve onları koyu bir gölgeliğe koyacağız" diye geçen ifadeden maksat, onlar emniyet ve güven içinde dâimî bir rahatlık ve nîmet içinde olurlar, anlamındadır. Arap ülkeleri çok sıcaktır. Onlar için gölge, en büyük rahatlık sebebidir. Bu ifadeyi sıcak iklimde olan kişiler, rahatlığı ifade

etmek için mecâzi olarak kullanırlar.

Aynı şekilde bu anlamda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(إِنَّ السُّلْطَانَ ظِلُّ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ يَأْوِي إِلَيْهِ كُلُّ مَظْلُومٍ مِنْ عِبَادِهِ ... (هَبْ ابْنُ النَّجَّارِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Devlet başkanı, yeryüzünde Allah'ın gölgesidir. Kullarından her mazlum ona sığınır..."[1] diye buyurmuştur. Gölge, rahatlığı ifade eden bir kelime olduğuna göre, koyu gölge de rahatlığın çok büyük boyutlara varmış olduğunu ifade etmektedir.

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 14581; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 7117.

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا)
(يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا ٥٨)

58. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, emânetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz vakit, adâletle hükmetmenizi emreder. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ size bununla ne güzel öğüt veriyor. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, her şeyi işiten ve görendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi hakkında şu hâdise nakledilmiştir:

Mekke'nin fetih günü, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'ye girdiği zaman, Kâbe'nin kapısının kilitli olduğunu gördü. Eskiden beri Kâbe'nin anahtarları Ebû Talhâ oğullarında dururdu. O tarihte de Osman b. Talhâ'nın elindeydi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, anahtarın kendisine teslim edilmesini istedi. Fakat Osman, vermekten çekindi ve Allah'ın Resûlü olduğunu bilseydim verirdim, dedi. Bunun üzerine Hz. Ali, Osman'ın elini bükerek anahtarları zorla ondan aldı ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e verdi. Peygamberimiz, bizzat Kâbe'nin kapısını açarak içeri girdi ve iki rek'ât namaz kıldı. Halbuki Ebû Talhâ oğulları, kendilerinden başka kimsenin Kâbe'yi açamayacağını zannederlerdi. Bu sırada hacılara Zemzem dağıtma hizmeti kendisinde bulunan Hz. Abbas, bu hizmetin de Abdulmuttalib oğullarına tahsis edilmesini ricâ etti. Hz. Ali de aynı fikri ileri sürdü.

Cebrâil Aleyhisselâm Hâcibliğin (Kâbe'yi açma görevinin) yine Ebû Talhâ oğullarında bırakılması emrini getirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hemen anahtarları Hz. Ali'ye verdi. Anahtarları Osman'a teslim etmesini ve

kendisinden de özür dilemesini emretti. Hz. Ali, verilen emri hemen yerine getirdi.

Bunun üzerine Osman: "Anahtarları zorla elimden aldın, eziyet ettin. Şimdi ise hem anahtarları geri getirdin, hem de özür diliyorsun" dedi. Hz. Ali: "Hakkında Allah'ı Teâlâ Âyet-i Kerîme indirdi" diye cevap verdi ve Sûre-i Nisâ, Âyet 58'i okudu. Bunun üzerine Osman, şehâdet getirerek Müslüman oldu. Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ey Ebû Talhâ! Allah'ın emânetini ebediyyen sizde kalmak üzere alın" buyurdu.

Bu Âyet-i Kerîme Osman b. Talhâ hakkında nâzil olsa da, bununla birlikte hükmü geneldir. Kendisine herhangi bir şey emânet edilecek kişinin, o işin ehli olması gerektiği beyan edilmiştir.

Kıyâmet alâmetleriyle ilgili Hadis-i Şerif'lerde; "Ehil olmayanların iş başına getirilecekleri" açık bir şekilde anlatılmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا ضُيِّعَتِ الْأَمَانَةُ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ قَالَ كَيْفَ إِضَاعَتُهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ إِذَا أُسْنِدَ الْأَمْرُ إِلَى غَيْرِ أَهْلِهِ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ (خ عن ابى هريرة)

"Emânet kaybedildiği vakit, kıyâmeti bekleyin. Emânet nasıl kaybedilir?" diye sordular. Buyurdu ki: "İşler, ehil olmayanlara teslim edildiği zaman kıyâmeti bekleyin." [1]

İş başına geçen kişilerin, bu âyette geçtiği gibi, muhakkak sûrette insanlar arasında adâletle hükmetmeleri gerektiği de emredilmiştir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

إِنَّ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَقْرَبُهُمْ مِنْهُ مَجْلِسًا إِمَامٌ عَادِلٌ وَإِنَّ أَبْغَضَ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَشَدَّهُ عَذَابًا إِمَامٌ جَائِرٌ (حم هب عن ابى سعيد)

"Mahşer günü insanların Allah'a en sevgili ve rahmetine en yakın olanı, adâletli emir sahipleridir. İnsanların Allah'a en sevimsi ve azâbın en şiddetlisini göreceği olanı da, zulmeden emir sahipleridir." [2]

[1] Sahih-i Buhârî, Rikâk 35, İlim 2; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 2.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10745; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis

No: 7114.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى ()
() (اللَّهُ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ٥٩)

59. Ey îman edenler! Allah'a itaat edin ve Resûle itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de itaat edin. Eğer Allah'a ve âhiret gününe îman ediyorsanız, ihtilaf ettiğiniz herhangi bir meselede Allah'ın kitabına ve Resûlün sünnetine mürâcaat edin. Bu, sizin için hayırlı ve netice itibariyle daha güzeldir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَمَنْ يُطِيعِ الْأَمِيرَ فَقَدْ أَطَاعَنِي وَمَنْ يَعْصِ الْأَمِيرَ فَقَدْ عَصَانِي وَإِنَّمَا الْإِمَامُ جُنَّةٌ يُفَاتَلُ مِنْ وَرَائِهِ وَيَنْقَى بِهِ فَإِنْ أَمَرَ بِتَقْوَى اللَّهِ (وَعَدَلْ فَإِنَّ لَهُ بِذَلِكَ أَجْرًا وَإِنْ قَالَ بِغَيْرِهِ فَإِنَّ عَلَيْهِ مِنْهُ) (خ) عن أبي هريرة

"Biz Müslümanlar, (Ehl-i Kitab'a nazaran) sonra gelmiş bulunuyoruz. Fakat mahşer gününde faziletçe en ileride bulunacağız. Her kim bana itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Her kim de bana isyan ederse Allah'a isyan etmiş olur. Her kim emîre itaat ederse bana itaat etmiş olur. Her kim emîre isyan ederse, bana isyan etmiş olur. İyi bilinmelidir ki devlet reisi, millet için bir siperdir. Onun önünde ve kumandasında harp olunur. Onunla düşmandan korunulur. Eğer o, millete takvâ ile emreder ve adâletle hükmederse, bu uygulamasıyla sevap kazanır. Eğer takvâ ve adâlet ile hükmetmez ise, bundan hâsıl olan günah ona döner." [1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Eğer Allah'a ve âhiret gününe îman ediyorsanız, ihtilaf ettiğiniz herhangi bir meselede Allah'ın kitabına ve Resûlün sünnetine mürâcaat edin" diye buyrulmaktadır. Yani, eğer siz, Allah'a ve âhiret gününe îman ediyorsanız, ihtilaf ettiğiniz herhangi bir meselede Allah'ın kitabına ve onun açıklaması olan Resûlünün sünnetine mürâcaat edin, demektir. Bu sebeple bir Müslüman, dînî bir konuda ihtilafa düşerse, öncelikle Allah'ın kitâbı olan Kur'ân'da ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünnetinde onu aramalıdır. Bizim dînimizin en temel kaynağı bunlardır. Bu ikisini birbirinden ayırmak mümkün değildir. Eğer bu iki kaynakta da bulunamazsa, ancak o zaman İcmâ-i Ümmete ve Kıyas-ı Fukaha'ya bakılır.

Sünnetin önemi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا هَلْ عَسَى رَجُلٌ يَبْلُغُهُ الْحَدِيثُ عَنِّي وَهُوَ مُتَكَيٍّ عَلَى أَرِيكَتِهِ فَيَقُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللَّهِ فَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَلَالًا اسْتَحْلَلْنَاهُ وَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَرَامًا حَرَّمْنَاهُ وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا حَرَّمَ اللَّهُ ((د ت ه عن المقدام بن معديكرب

"Haberiniz olsun! Bana Kur'ân ile birlikte, onun bir benzeri sünnet de verilmiştir. Karnı tok bir şekilde koltuğuna kurulmuş olan bâzı kimselerin: "Bize Kur'ân yeter! Onda helâl olarak ne görmüşseniz, onu helâl; neyi de haram görmüşseniz, onu da haram kabul edin" diyeceği zamanlar yakındır. Şüphesiz ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in haram kıldığı da Allah'ı Teâlâ'nın haram kıldığı gibidir."[2]

Yine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Hutbesi'nde şöyle buyurmuştur:

(تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ (موطأ عن ابى هريرة

"Size iki şey bırakıyorum ki, bunlara sarıldığınız sürece, aslâ dalâlete düşmezsiniz. Bunlar, Allah'ın kitabı ve O'nun Peygamberinin sünnetidir."[3]

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1240.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 6; Sünen-i Tirmizî, İlim 10; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 2.

[3] İmam Mâlik, Muvatta, Kitab'ul-Kader 3.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ (وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا (٦٠) وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أُنْزِلَ (اللَّهُ وَالْإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا (٦١)

60-61. Ey Habîbim! "Sana indirilen Kur'ân'a ve senden evvel gönderilen kitaplara îman ettik" diye iddiada bulunan kimseleri görmüyor musun? Onlar, bir işten dolayı şeytana tâbi olanın huzurunda mahkeme olmak isterler. Halbuki onlar, şeytana muhalefet etmekle emrolundular. O şeytan ise, onları hidâyet yolundan çok uzak olan dalâlete düşürmek ister.* Onlara: "Allah'ın indirdiği Kur'ân'a ve Resûlün hükmüne gelin" denildiği vakit, münâfıkların senden

şiddetle yüz çevirdiklerini görürsün.

İzah: Bu iki Âyet-i Kerîme, Yahudilerin alimlerinden olan Kâ'b b. Eşref'in hakemliğine başvuran bir münâfık ile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hakemliğini isteyen bir Yahudi hakkında nâzil olmuştur.

Bu hâdiseyi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle anlatmaktadır:

Münâfıklardan biri ile bir Yahudi, aralarında meydana gelen bir çekişmeden dolayı mahkeme olmak istediler. Yahudi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzurunda; münâfık ise Peygamberimize şiddetli düşmanlıkta bulunan ve Yahudi âlimlerinden Ka'b b. Eşref'in huzurunda mahkeme olunmak istedi. Yahudi dâvâsında haklı olduğunu düşündüğü için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in de adâlet üzere hüküm vereceğini, Ka'b b. Eşref'in ise rüşvet alan biri olduğundan ve adâlet üzere hüküm vermeyeceğini bildiğinden, Peygamberimizin huzurunda mahkeme olmakta ısrar etti. Nihâyet Peygamberimizin huzurunda mahkeme oldular. Yahudi haklı çıktı.

Münâfık, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in verdiği hükmü kabul etmeyerek, Hz. Ömer'in huzurunda tekrar mahkeme olmak talebinde bulundu. Yahudi de bu talebi kabul etti. Hz. Ömer'in huzuruna vardıkları zaman, Yahudi daha önce Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kendi lehinde hüküm verdiğini fakat hasmının bu hükme rızâ göstermediğini anlattı. Münâfık da bu söylenenleri tasdik edince, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu: "Biraz bekleyin" deyip içeri girdi ve kılıcını alıp çıktı. Münafığın boynunu vurdu ve "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hükmüne râzı olmayanın cezâsı budur" dedi.

Münafığın ailesi, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'yu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şikâyet ettiler. Bunun üzerine Resûlü Ekrem, Hz. Ömer'i çağırttı ve hâdiseyi sordu. Hz. Ömer: "Yâ Resûlallah! Hükümünüzü reddetti" cevabını verdi. O anda Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve dedi ki: "Ömer, Fâruk'tur (hak ile bâtlı ayırt etti)". Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ömer'e:

أَنْتَ الْفَارُوقُ.

"Sen Fâruk'sun" buyurdu.[1]

İşte bu iki âyet ve bunu tâkip eden dört âyet münâfıklar hakkında nâzil olmuştur.

Bu âyette "Şeytana tâbi olandan" maksat, Ka'b b. Eşref'tir.

[1] Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c.1, s. 367.

(فَكَيْفَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَآؤَكَ يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّ آرْدُنَا إِلَّا أَحْسَانًا وَتَوْفِيقًا) (٦٢)

62. Elleriyle yaptıklarının karşılığı olarak o münâfıklara bir musîbet isâbet ettiği vakit, halleri nasıl olur? Onlar (musîbete uğradıktan) sonra sana gelip Allah'a yemin ederek, "Başkasının huzurunda mahkemeyi kabul etmemiz, ancak meselenin güzellikle hallolması ve iki tarafın da barıştırılması içindi" derler.

(أُولَئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فَبَي أَنفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا) (٦٣)

63. Allah'ı Teâlâ, onların kalplerindeki nifâkı bilir. Onlardan yüz çevir. Nifâkı terk etmeleri için kendilerine öğüt ver ve onlara tesirli sözler söyle!

(وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَآؤَكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمْ) (الرَّسُولُ لَوْ جَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا) (٦٤)

64. Biz gönderdiğimiz Peygamberleri, Allah'ın izniyle emirlerine ve hükümlerine itaat edilmesi için gönderdik. Eğer onlar nefislerine zulmettiklerinde sana gelip, Allah'tan günahlarının bağışlanmasını dileselerdi ve Resûl de onlar için Allah'tan bağışlanma dileseydi, elbette Allah'ı Teâlâ'yı, tevbeleri çok kabul edici ve çok merhametli bulurlardı.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında bir grup âlim, Utbe Radiyallâhu anhu'dan şu meşhur hâdiseyi naklederler:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kabri yanında oturdum. Bir bedevî gelerek: "Selâm sana Yâ Resûlallah! Allah'ı Teâlâ'nın: "... Eğer onlar nefislerine zulmettiklerinde sana gelip, Allah'tan günahlarının bağışlanmasını dileselerdi ve Resûl de onlar için Allah'tan bağışlanma dileseydi, elbette Allah'ı Teâlâ'yı, tevbeleri çok kabul edici ve çok merhametli bulurlardı"[1] diye buyurduğunu işittim. İşte günahlarımın bağışlanmasını dileyerek ve Rabbime benim hakkımda şefaatte bulunmanı isteyerek sana geldim" dedi ve şu kasideyi söyledi:

يَا خَيْرَ مَنْ دُفِنَتْ بِالْقَاعِ أَعْظَمُهُ ... فَطَابَ مِنْ طَيِّبِهِ الْقَاعُ وَالْأَكْمُ

نَفْسِي الْفِدَاءُ لِقَبْرِ أَنْتَ سَاكِنُهُ ... فِيهِ الْعَفَافُ وَفِيهِ الْجُودُ وَالْكَرَمُ

- Ey yeryüzündeki efendilerin en hayırlısı ve en büyüğü! Onların güzel kokularıyla yeryüzünün alçak ve yüksek yerleri hep güzelleşmiştir. Senin bulunduğun kabre benim nefsim fedâ olsun. Orada iffet, orada cömertlik ve şeref vardır.

Sonra bedevî ayrılıp gitti ve bana bir uyku hâli geldi. Rüyâmda Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i gördüm. Şöyle buyurdu: "Ey Utbe! Bedevîye var ve Allah'ı Teâlâ'nın kendisini bağışladığını ona müjdele." [2]

Yine bu hususta Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilmiştir ki:

Hiz. İmam Ali'nin annesi Hiz. Fâtıma Bint-i Esed vefât ettiğinde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu Muşâr'un İleyhâ'nın naaşını bizzat kabre indirip buyurdu ki:

اغْفِرْ لَأُمِّي فَاطِمَةَ بِنْتِ أَسَدٍ وَلَقِّنْهَا حُجَّتَهَا وَوَسِّعْ عَلَيْهَا مُدْخَلَهَا بِحَقِّ نَبِيِّكَ وَالْأَنْبِيَاءِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِي فَإِنَّكَ أَرْحَمُ (الرَّاحِمِينَ). (طب عن انس بن مالك)

"Ey Allah'ım! Senin Nebîn ve önceki Peygamberlerin hakkı için annem Fâtıma Bint-i Esed'i bağışla ve girdiği yeri kendine genişlet. Muhakkak ki Sen, merhamet edenlerin en merhametlisisin." [3]

[1] Sûre-i Nisâ, Âyet 64.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim c. 2, s. 348.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 20324.

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ ((وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا) ٦٥)

65. Ey Resûlüm! Rabbine yemin olsun ki, onlar aralarında olan çekişmeden dolayı huzurunda mahkeme olup, verdiği hüküm şüphesiz kabul etmedikçe, tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe, sana îman etmiş olmazlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanından bahsetmiş olsa da hüküm her zaman için geçerlidir. Müslümanlar fırkalara

ayrılıp farklı inançlara yöneldiği zaman, Müslümanların içerisinde birliği sağlayacak olan Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Hadis-i Şerif'leridir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً قَالُوا وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مَا أَنَا (عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي (ت عبد الله بن عمرو

"Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılır. Bunlardan bir fırka hâric hepsi Cehennemde olacaktır." "O kurtulan fırka kimdir Yâ Resûlallah?" dediler. Buyurdu ki: "Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبِي قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَنْ يَأْبَى قَالَ مَنْ أَطَاعَنِي (دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى (خ عن ابى هريرة

"İstemeyenler dışında, ümmetimin tamamı Cennete girer." "Yâ Resûlallah! Cennete girmeyi kim istemez ki?" denilince, buyurdu ki: "Bana itaat edenler Cennete girer, bana karşı gelenler Cenneti istememiş demektir." [2]

[1] Sünen-i Tirmizî, İman 18; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 17. Bu Hadis-i Şerif'in metni, bir diğer rivâyette de şöyle geçmektedir:

سَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي ثَلَاثَ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا وَاحِدَةً مِنْ وَاحِدَةٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: مَا أَنَا عَلَيْهِ (İbn-i

Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 6, s. 118).

[2] Sahih-i Buhârî, İ'tisâm 2. Riyaz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 158.

وَلَوْ أَنَا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنْ أَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ أَوْ أَخْرِجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ مَا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا (يُوعِظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَشَدَّ تَنبِيئًا (٦٦) وَإِذَا لَأَتَيْنَاهُمْ مِنْ لَدُنَّا أَجْرًا عَظِيمًا (٦٧) وَلَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا (مُسْتَقِيمًا (٦٨)

66-68. Eğer o münâfıklara, "Kendinizi öldürün veya diyârınızdan çıkın!" diye emretmiş olsaydık, bu emrimizi onlardan ancak az bir grup yerine getirirdi. Halbuki onlar, kendilerine verilen öğüdü yerine getirirlerdi, elbette kendileri için daha hayırlı ve (îmanları) daha sağlam olurdu.* O zaman kendilerine elbette tarafımızdan büyük bir mükâfat da verirdik* ve onları elbette doğru yola hidâyet

ederdik.

İzah: Eğer o münâfıklara, "Kendinizi öldürün veya diyârınızdan çıkın!" diye emretmiş olsaydık, bu emrimizi onlardan ancak az bir grup yerine getirirdi... diye geçen âyet nâzil olunca, Sahâbîden bir adam: "Şâyet bize emredilmiş olsaydı, biz mutlaka yapardık. Bizi bundan affeden Allah'a hamd olsun" dedi. Bu söz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ulaştınca, şöyle buyurdu:

إِنَّ مِنْ أُمَّتِي لَرَجَالًا إِيمَانُ أَثْبَتَ فِي قُلُوبِهِمْ مِنَ الْجِبَالِ الرَّوَاسِي (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن أبي إسحاق السبيعي)

"Ümmetinden öyle insanlar vardır ki, îman, onların kalplerinde muhkem dağlardan daha sağlamdır."[1]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 8, s. 526.

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ (وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا (٦٩) ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ عَلِيمًا (٧٠)

69-70. Her kim Allah'a ve Resûle itaat ederse, işte onlar Allah'ı Teâlâ'nın, kendilerine nîmet verdiği Peygamberler, siddîkler, şehitler ve sâlihler ile beraberdirler. Onlar ne güzel arkadaşlardır.* Bu, Allah'ı Teâlâ'dan bir lütuftur. Her şeyi bilen olarak Allah yeter.

İzah: Sûre-i Nisâ, Âyet 69'un nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Ashâb-ı Kirâm'dan bir adam, (bir rivâyete göre de Resûlü Ekrem'in kölelikten azat ettiği Sevban Radiyallâhu anhu) Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i çok sever ve ondan bir an bile ayrı kalmaya tahammül edemezdi. Bir gün o, yüzü kül gibi olduğu halde Resûlü Ekrem'e geldi. Peygamber Efendimiz: "Hasta mısın?" diye sorunca, o zât: "Hayır" dedi ve konuşmasına şöyle devam etti:

يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لأُحِبُّكَ حَتَّى إِنِّي لَأَذْكُرُكَ فَلَوْلَا أَنِّي أَجِيءُ فَأَنْظُرُ إِلَيْكَ ظَنَنْتُ أَنَّ نَفْسِي تَخْرُجُ فَأَذْكُرُ أَنِّي إِنْ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ صِرْتُ دُونَكَ فِي الْمَنْزِلَةِ فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَيَّ وَأَجِبْتُ أَنْ أَكُونَ مَعَكَ فِي الدَّرَجَةِ فَلَمْ يَرُدَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: "وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ [النساء آية 69] فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَلَاهَا عَلَيْهِ. (طب عن ابن عباس)

"Yâ Resûlallah! Şüphesiz ki sen bana, elbette canımdan daha sevgilisin. Şüphesiz ki sen bana, elbette çocuklarımdan daha sevgilisin. Şüphesiz ki ben, elbette evde seni düşünüyorum da sabretemiyorum. Tâ ki geliyorum da sana bakıyorum. Ölümümü ve ölümünü hatırladığımda anladım ki, sen Cennete girdiğinde Peygamberlerle beraber yüksek makamlarda olacaksın. Ben de Cennete girmem hâlinde seni göremeyeceğimden korktum. Resûlulah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir cevap vermedi. Nihâyet Cebrâîl Aleyhisselâm ona şu âyeti indirdi: "Her kim Allah'a ve Resûle itaat ederse, işte onlar Allah'ı Teâlâ'nın, kendilerine nîmet verdiği Peygamberler, sıddîkler, şehitler ve sâlihler ile beraberdirler. Onlar ne güzel arkadaşlardır." [1] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, o zâtı çağırdı ve inen bu Âyet-i Kerîme'yi ona okudu. [2]

Hadis-i Şerif'te geçen sevgi, tek taraflı olan bir sevgi değildir. Sevgi her iki taraflı olursa, işte o zaman Hadis-i Şerif'teki müjdeye nâil olunur. Ashâb-ı Kirâm, Allah'ı Teâlâ'nın ve Resûlünün emirlerine itaat ederlerdi. Peygamber Efendimiz de bu sebeple onlara karşı sevgi ve muhabbet duyardı. Bu nedenle onlara Ashab denilmiştir. Ashab ifadesi de, dost ve arkadaş anlamına gelmektedir.

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şu hâdise de anlatılmıştır:

أَنَّ أَصْحَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوا: قَدْ عَلِمْنَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَهُ فَضْلٌ عَلَى مَنْ آمَنَ بِهِ فِي دَرَجَاتِ الْجَنَّةِ مِمَّنْ تَبِعَهُ وَصَدَّقَهُ، فَكَيْفَ لَهُمْ إِذَا اجْتَمَعُوا فِي الْجَنَّةِ أَنْ يَرَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا؟ فَأَنْزَلَ اللَّهُ هَذِهِ الْآيَةَ فِي ذَلِكَ. فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ الْأَعْلَى يَنْحَدِرُونَ إِلَى مَنْ هُوَ أَسْفَلَ مِنْهُمْ، (فَيَجْتَمِعُونَ فِي رِيَاضِهَا، فَيَذْكُرُونَ مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَيُثْنُونَ عَلَيْهِ (ابن جرير عن الربيع

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbı: "Resûlulah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kendisine îman ve tasdik edenlerden derece bakımından daha üstün olduğunu biliyoruz. Cennette farklı derecelerde bulunanlar birbirlerini nasıl görecekler?" dediler. Allah'ı Teâlâ da bu konuda "Her kim Allah'a ve Resûle itaat ederse, işte onlar Allah'ı Teâlâ'nın, kendilerine nîmet verdiği Peygamberler, sıddîkler, şehitler ve sâlihler ile beraberdirler..." [3] diye geçen âyeti indirdi. Sonrasında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Cennette yüksek derecede bulunanlar, kendilerinden daha alt derecede bulunanların yanına inip Cennet bahçelerinde biraraya gelirler. Burada Allah'ı Teâlâ'nın kendilerine verdiği nîmetleri zikredip onu överler" buyurdu. [4]

Abdullah b. Hişam Radiyallâhu anhu da, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Biz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanındaydık. Hz. Ömer'in elini tutmuştu. Hz. Ömer: "Yâ Resûlallah! Yemin ederim ki, ben seni kendi canım hâriç, her şeyden daha çok seviyorum" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

لَا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْكَ مِنْ نَفْسِكَ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ فَإِنَّهُ الْآنَ وَاللَّهِ لَأَنْتَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ نَفْسِي
(فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْآنَ يَا عُمَرُ. (خ) عن عبد الله بن هشام

"Hayır! Canımı kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, beni nefsimden daha çok sevmedikçe hakkıyla îman etmiş olmazsın." Bunun üzerine Hz. Ömer: "Vallâhi! Şu andan itibaren seni kendi canımdan daha çok seviyorum" deyince, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "İşte şimdi oldu Yâ Ömer!" buyurdu.[5]

Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek, "Yâ Resûlallah! Kıyâmet ne zaman kopacaktır?" diye sordu. Peygamberimiz, namaza kalktı ve namazını bitirince: "Kıyâmetin kopmasını soran kimse nerededir?" buyurdu. Adam: "Benim Yâ Resûlallah!" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kıyâmet için ne hazırladın?" buyurdu. Adam: "Kıyâmet için (nâfile olarak) fazla namaz ve oruç hazırlayamadım. Fakat ben, Allah'ı ve Resûlünü seviyorum" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ وَأَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ فَمَا رَأَيْتُ فَرِحَ الْمُسْلِمُونَ بَعْدَ الْإِسْلَامِ فَرَحَهُمْ بِهَذَا. (م د ت عن
(انس)

"Kişi sevdiğiyle beraberdir, sen de sevdiğinle beraber olacaksın." Enes Radiyallâhu anhu der ki: "Müslümanların, Müslüman olmaları dışında bu söze sevindikleri kadar, başka bir şeye sevindiklerini görmedim."[6]

Kaynakların ittifakla belirttiğine göre, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünnetlerine tam olarak uyma konusunda, Ashâb-ı Kirâm içinde İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'nın ayrı bir yeri vardır.

"İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i canından daha çok severdi. Onu zikrettiğinde gözlerinden yaşlar boşanırdı. Hac için Mekke'ye gittiğinde, Resûlü Ekrem'in bulunduğu yerlere uğradıkça, ona ait

hatıralarını düşünür, Resûlullah Efendimizin bulunduğu yerlere ellerini sürer, gözleri yaşla dolardı. Mescid-i Nebvî'ye gider, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in minberinin yanına yaklaşır, ayak bastığı ve oturduğu yere dokunarak ellerine, yüzüne sürerdi.”[7]

أَنَّ ابْنَ عُمَرَ ، كَانَ يَأْتِي شَجَرَةَ بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ فَيَنْزِلُ تَحْتَهَا وَيَزْعُمُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (كَانَ يَأْتِيهَا) طَبَّ عَنْ نَافِعٍ

”İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ, Mekke ile Medîne arasında bulunan bir ağacın yanına gelerek altında dinlenir ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in de böyle yaptığını söylerdi.”[8]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَشَدَّ أُمَّتِي لِي حُبًّا نَاسٌ يَكُونُونَ بَعْدِي يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ رَأَى بِأَهْلِهِ وَمَالِهِ) (م عن ابى هريرة

”Ümmetim içinde beni en çok sevenlerin bir kısmı da, benden sonra gelenler arasından çıkacaktır. Onlar beni görebilmek için ehlini ve malını fedâ etmek isteyeceklerdir.”[9]

[1] Sûre-i Nisâ, Âyet 69.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12394; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 4, s. 510.

[3] Sûre-i Nisâ, Âyet 69.

[4] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 4, s. 512.

[5] Sahih-i Buhârî, Eymen 3; Rudânî, Cem'ul Fevâid, Hadis No: 8363.

[6] Sünen-i Tirmizî, Zühd 36; Sünen-i Ebû Dâvûd, Edeb 113; Sahih-i Müslim, Birr 50 (161-165).

[7] İbn-i Hacer el-Askalanî, el-İsâbe Fî Temyiz'is-Sahâbe, c. 6, s. 290-302 (4856).

[8] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 489; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 157.

[9] Sahih-i Müslim, Cennet 4 (12).

((يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانْفِرُوا تَبَاتٍ أَوْ انْفِرُوا جَهِيئًا (٧١)

71. Ey îman edenler! Düşmanlarınıza karşı teyakkuz hâlinde olun. Gerek kısım kısım, gerek topluca düşmanlarınıza karşı savaşa çıkın.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, kâfirlere karşı her türlü tedbirin eksiksiz olarak alınması gerektiğini bildirmekte ve Mü'minlere, kâfirler tarafından bir tehdit söz konusu olduğunda, onlarla savaşmayı ihmal etmemelerini emretmektedir.

Yine bu hususta Sûre-i Enfâl, Âyet 60'ta şöyle buyrulmaktadır:

"Ey Mü'minler! Onlara karşı gücünüzün yettiği her kuvvetten ve atlardan hazırlayın. Bununla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve bunlardan başka sizin bilmediğiniz, fakat Allah'ı Teâlâ'nın bildiği diğer düşmanları korkutursunuz. Allah yolunda her ne harcarsanız, karşılığı size eksiksiz ödenir ve siz aslâ haksızlığa uğratılmazsınız."

((وَإِنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لَيُبَطِّئَنَّ فَإِنْ أَصَابَكُمْ مُصِيبَةٌ قَالَ قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيَّ إِذْ لَمْ أَكُنْ مَعَهُمْ شَهِيدًا (٧٢) وَلَئِنْ ((أَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِنَ اللَّهِ لَيَقُولَنَّ كَأَنْ لَمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا (٧٣)

72-73. Şüphesiz ki, sizden bâzınız da savaştan geri durur. Siz (öldürülme ve hezimet gibi) bir musîbete uğrarsanız, "Allah'ı Teâlâ bana nîmet ihsan etti de onlarla beraber bulunmadım" der.* Eğer size Allah'ı Teâlâ'dan bir ihsan nasip olursa, sanki kendisi ile aranızda hiçbir tanışıklık olmamış gibi, muhakkak şöyle der: "Keşke ben de onlarla beraber bulunsaydım ve ganîmete nâil olsaydım."

((فَلْيَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلْ أَوْ يَغْلِبْ ((فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا (٧٤)

74. Artık dünyâ hayatını âhiret karşılığında satanlar, Allah yolunda savaşsınlar. Her kim Allah yolunda savaşır da o uğurda öldürülür yahut gâlip gelirse, ona büyük bir mükâfat vereceğiz.

İzah: Allah yolunda cihat etmenin mükâfatı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فُؤَادًا فَنَاقَةً فَقَدْ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ وَمَنْ سَالَ اللَّهُ الْقَتْلَ مِنْ نَفْسِهِ صَادِقًا ثُمَّ مَاتَ أَوْ قُتِلَ

فَإِنَّ لَهُ أَجْرَ شَهِيدٍ زَادَ ابْنُ الْمُصَفَّى مِنْ هُنَا وَمَنْ جُرِحَ جُرْحًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ نُكِبَ نَكْبَةً فَإِنَّهَا تَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَأَغْزَرِ مَا كَانَتْ لَوْنُهَا لَوْنُ الرَّغَرَانِ وَرِيحُهَا رِيحُ الْمِسْكِ وَمَنْ خَرَجَ بِهِ خُرَاجٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنَّ (د ن عن معاذ بن جبل عَلَيْهِ طَابَعَ الشَّهَادَةُ)

"İçinden samimi şekilde Allah yolunda cihat yapmayı temenni eden bir kimse, daha sonra ölse de, öldürülse de şehit sevabı kazanır. Kim de Allah yolunda yara alsa veya Allah yolunda düşmanın sebep olmadığı bir musîbetle bile yaralansa, bu yara mahşer günü, olduğundan daha ağır, rengi zaferân rengine, kokusu da misk kokusunda olarak gelir. Kimin vücudunda, Allah yolunda iken çıkan iltihablı bir yara açılacak olsa, bu da onun için şehitlik mührü olur." [1]

Nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

الْمَجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ هُوَ عَلَيَّ ضَامِنٌ إِنْ قَبَضْتُهُ أَوْ رَتْنَتْهُ الْجَنَّةَ وَإِنْ رَجَعْتُهُ رَجَعْتُهُ بِأَجْرِ أَوْ غَنِيمَةٍ (ت عن انس)

"Benim uğrumda cihat eden kişi Benim teminatım altındadır. Şâyet ruhunu kabzedersen, kendisini Cennetin vârisi kılarım. Şâyet geri çevirirsem, sevap ve ganîmetle geri çeviririm." [2]

[1] Sünen-i Nesâî, Cihat 25; Ebû Dâvud, Cihat 59.

[2] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Cihat 1.

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا ((أَخْرَجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا (٧٥

75. Ey Mü'minler! Size ne oldu ki, esâret altında olup da, "Ey Rabbimiz! Bizi bu zulüm beldesinden ve zâlimlerden kurtar ve bize tarafından velî ve yardımcı gönder" diye Allah'ı Teâlâ'ya yalvaran çâresiz erkek, kadın ve çocukları kurtarmak için Allah yolunda savaşıyorunuz?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, zulüm beldesi diye geçen yer, Mekke'dir. Müslümanlardan fırsatını bulanlar Mekke'den hicret etmişti. Fakat onlardan çâresiz olanlar, Medîne'ye hicret edememişlerdi. Bunlar, Mekke müşrikleri tarafından her türlü eziyete uğramaktaydı. Bu zulme yalnız erkekler değil, kadınlar ve çocuklar da uğruyordu. Bunlar, âyette geçtiği gibi sürekli duâ ediyorlardı. Allah'ı Teâlâ, bu çâresiz durumda kalan Müslümanların duâlarını kabul buyurmuş ve Peygamberinin eliyle Mekke'nin fethini nasip ederek,

mazlumları, zâlimlerin zulmünden kurtarmıştır.

الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ ()
(الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا ٧٦)

76. İman edenler, Allah yolunda savaşır. Kâfir olanlar da şeytanın yolunda savaşır. O halde siz şeytanın dostları ile savaşın. Muhakkak ki, şeytanın hilesi zayıftır.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ ()
مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلَا أَخَّرْتَنَا إِلَى أَجَلٍ
(قَرِيبٍ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَى وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا ٧٧)

77. Ey Resûlüm! O kimseleri görmez misin ki, onlara: "Ellerinizi savaştan çekin, namaz kılın ve zekât verin" denilmişti. Sonra üzerlerine savaş farz olunca, onlardan bir taife, Allah'tan ne kadar korkarlar ise, kâfirlerden o kadar, belki de daha fazla korkmaya başladılar ve "Ey Rabbimiz! Niçin savaşı bizim üzerimize farz kıldın? Ne olurdu bizi yakın olan ecelimiz gelinceye kadar geciktirseydin" dediler. Onlara de ki: "Dünyâ menfaati, çok azdır (geçicidir). Âhîret ise, Allah'tan korkanlar için daha hayırlıdır. Siz, kıl kadar bile haksızlığa uğratılmazsınız."

İzah: Mü'minler, Mekke'de iken kâfirlerden gördükleri eziyetlerden dolayı onlarla savaşmak istemişlerdi. Fakat o zaman savaşmaktan menolunmuşlardı. Medîne'ye hicretten sonra ise cihat farz olunca, bir kısmı kâfirlerden korkup, "Keşke cihat farz olmasaydı" diye temennide bulununca, bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

أَيُّنَ مَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشِيدَةٍ وَإِنْ تُصِيبُهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَإِنْ ()
(تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَمَا لِقَوْمٍ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا ٧٨)

78. Her nerede bulunursanız bulunun, isterseniz yüksek burçlar içinde olun, ölüm sizi bulur. Eğer onlara (Yahudilere) bir nîmet gelirse, "Bu, Allah katındandır" derler. Onlara bir musîbet gelirse, "Bu, senin yüzündendir" derler. Ey Resûlüm! Sen onlara, "Hepsi Allah katındandır" de. Onlara ne oluyor da söz anlamaya yanaşmıyorlar?

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Medîne-i Münevvere'yi

şereflendirdikleri vakit, şehirde bolluk olmuştu. Fakat Yahudileri dîne dâvet edince, onların inanmamakta inat etmeleri üzerine, cezâ olarak, o sene kıtlık hüküm sürmeye başladı. O zaman Yahudiler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem için, "Biz böyle uğursuz adam görmedik, mahsullerimizde bereket kalmadı" demeye başlamışlardı. Onların bolluğu Allah'a, kıtlığı ise Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e isnat etmeleri üzerine, bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Nitekim Yahudiler vaktiyle Sûre-i A'râf, Âyet 131'de geçtiği üzere Mûsâ Aleyhisselâm'ı da aynı şekilde böyle uğursuzlukla itham etmişlerdi.

مَا أَصَابَكُمْ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكُمْ وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا وَكَفَى بِاللَّهِ (شَهِيدًا (٧٩)

79. Sana ne iyilik gelirse, Allah'ı Teâlâ'dandır. Sana ne kötülük gelirse kendi nefsendendir. Ey Habîbim! Biz seni insanlara Resûl olarak gönderdik. Şâhit olarak Allah yeter.

İzah: Âyette: "Sana ne iyilik gelirse, Allah'ı Teâlâ'dandır. Sana ne kötülük gelirse kendi nefsendendir" diye buyrulmaktadır. Yani, Ey Resûlüm! Sen de ki: "Ey insanlar! Nâil olduğunuz her hayır, Allah'ın lütfundandır. Başınıza gelen musîbet ise, kendi hatâlarınızdan dolayıdır" demektir.

Katâde Hazretleri, Âyet-i Kerîme'de geçen, "Sana ne kötülük gelirse kendi nefsendendir" buyruğunu açıklarken şöyle demiştir:

عُقُوبَةُ يَا ابْنَ آدَمَ بِذَنْبِكَ. قَالَ: وَذَكَرَ لَنَا أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ: لَا يُصِيبُ رَجُلًا خَدَشٌ عَوْدٌ، وَلَا عَثْرَةٌ قَدَمٍ، وَلَا اخْتِلَاجٌ عِرْقٍ إِلَّا بِذَنْبٍ، وَمَا يَغْفُو اللَّهُ عَنْهُ أَكْثَرُ (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن قتادة)

"Ey Âdemoğlu! Başına gelen kötülük ve sıkıntılar, kendi işlediğin günahlar yüzündendir. Bize bildirilene göre, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kişiye kıymık batması, ayağının kayması ve damar seğirtmesi ancak işlediği bir günah dolayısıyla olur. Allah'ın affettiği günahlar ise, cezâsını verdiklerinden daha çoktur" buyurmuştur.[1]

Sûre-i Şûrâ, Âyet 30'da da şöyle buyrulmaktadır:

"Başınıza gelen her musîbet, kendi ellerinizle kazandıklarınız yüzündendir.

Allah’u Teâlâ, (günahlarınızın) çoğunu da affeder.”

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ (م عن صهيب)

”Mü’minin işi acâyiptir. Doğrusu onun her işi hayırdır. Bu husus Mü’minden başkası için böyle değildir. Ona iyilik ve genişlik isabet ederse, şükreder ve bu kendisi için hayır olur. Bir sıkıntı ve darlığa uğrarsa da, sabreder, bu da kendisi için hayır olur.”[2]

Ayrıca Allah’u Teâlâ, sevdiği kullara, daha büyük dereceler alabilme-leri için lütfundan ibtilâlâlar verir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءَ الْأَنْبِيَاءِ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الْأُمَمُ فَلَا أُمَّتٌ (طَب ك عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَاصٍ)

”İnsanlardan belânın en şiddetlisi Peygamberlere, sonra âlimlere (velî kullara), sonra onlara en çok benzeyenlere ve çok benzeyenlere gelir.”[3]

İbtılâ konusunda daha geniş bilgi için de Sûre-i Bakara, Âyet 155 ve izahına bakınız.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 8, s. 558.

[2] Sahih-i Müslim, Zühd 13 (64).

[3] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 5472; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 20096.

(مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيطًا) (٨٠)

80. Her kim Resûle itaat ederse, Allah’a itaat etmiş olur. Her kim de itaatten yüz çevirirse, Ey Resûlüm! Biz seni onların üzerine koruyucu olarak göndermedik.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e itaat etmeyenin, Allah’u Teâlâ’ya da itaat etmemiş olacağı ve bu sebeple de küfre gireceği beyan edilmiştir.

Bu Âyet-i Kerîme nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَحَبَّنِي فَقَدْ أَحَبَّ اللَّهَ وَمَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ

"Her kim beni severse, şüphesiz Allah'ı sevmiş olur. Her kim de bana itaat ederse, şüphesiz Allah'a itaat etmiş olur."[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ ... (خ) عن ابى هريرة

"Biz Müslümanlar, (Ehl-i Kitab'a nazaran) sonra gelmiş bulunuyoruz. Fakat mahşer gününde faziletçe en ilerde bulunacağız. Her kim bana itaat ederse, Allah'a itaat etmiştir. Her kim de bana isyan ederse, Allah'a isyan etmiştir..."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَنْ يَأْبَى قَالَ مَنْ أَطَاعَنِي (دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى (خ) عن ابى هريرة

"İstemeyenler dışında, ümmetimin tamamı Cennete girer." "Yâ Resûlallah! Cennete girmeyi kim istemez ki?" denilince, buyurdu ki: "Bana itaat edenler Cennete girer, bana karşı gelenler Cenneti istememiş demektir."[3]

[1] Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c.1 s. 375.

[2] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1240.

[3] Sahih-i Buhârî, İ'tisâm 2. Riyaz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 158.

وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِنْدِكَ بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّنُونَ فَأَعْرَضَ)
(عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا) (٨١)

81. Ey Resûlüm! Münâfıklara bir şey emredersen, "İtaat ettik" derler. Senden ayrıldıkları vakit, onlardan bir topluluk, geceleyin (gizlice) senin söylediklerinin tersine planlar kurarlar. Allah'u Teâlâ onların o gizli planlarını yazıyor. Sen onlardan yüz çevir ve Allah'a tevekkül et. Vekil olarak Allah yeter.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir şey söylediğinde, Münâfıklar: "Biz sana itaat ettik" derlerdi. Ancak Resûlü Ekrem övüldüğü zaman zorlarına giderdi. Kendileri bir araya geldiklerinde aleyhinde atarlar ve sürekli olarak Peygamber Efendimizde açık arayıp onu mahcup etmeye çalışırlardı. Hattâ aralarında fedâi tutarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i öldürmeye çalışacak kadar nefret ederlerdi.

Münâfıklar hakkında İbn-i İshâk'tan şu hâdise nakledilmiştir:

Yolda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bir devesi kayboldu. Münâfıklardan biri dedi ki:

أَلَيْسَ مُحَمَّدٌ يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ وَيُخْبِرُكُمْ عَنْ خَبَرِ السَّمَاءِ وَهُوَ لَا يَدْرِي أَيْنَ نَاقَتُهُ؟ ... وَإِنِّي وَاللَّهِ مَا أَعْلَمُ إِلَّا مَا عَلَّمَنِي اللَّهُ وَقَدْ دَلَّنِي اللَّهُ عَلَيْهَا وَهِيَ فِي هَذَا الْوَادِي فِي شِعْبٍ كَذَا وَكَذَا قَدْ حَبَسَتْهَا شَجَرَةٌ بِزِمَامِهَا فَانْطَلِقُوا (حَتَّى تَأْتُونِي بِهَا فَذَهَبُوا فَجَاءُوا بِهَا) (سيرة ابن هشام عن ابن اسحاق)

"Muhammed, Peygamberim diyor. Göklerden haber verdiğini söylüyor. Halbuki devesinin nerede olduğunu bilmiyor." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bir kişi hakkımda şunları söylüyor" diye münâfığın sözlerini Ashâbına anlattı. Sonra: "Vallâhi! Ben bir şey bilmem, ancak Allah'ın bildirdiğini bilirim. Şimdi Allah bana bildirdi ki, deve falan vâdide ve falan yerdedir. Yuları bir ağacın dalına takılıp kalmış, gidin getirin" buyurdu. Hakikaten, Ashâbdan birkaç kişi hemen oraya koştu ve deveyi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in söylediği halde bulup getirdi.[1]

Yine bir gün Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem hutbede, münâfıklar hakkındaki âyetlerden okuyunca, onlar:

- Muhammed, bizim aleyhimizde konuşuyor. Bu Cuma yine aleyhimize konuşursa, minberden iner inmez onu öldürelim, dediler. İçlerinden fedâi seçtiler ve onlar zehirli hançerlerle minberin etrafında oturdular. Kimse, münâfıkların böyle bir niyette olduklarını bilmiyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hutbede, münâfıklar hakkındaki âyetlerden okuyup, ineceği zaman bir basamak aşağı adım atınca, Cebrâil Aleyhisselâm geldi. O gelince, Peygamberimiz ayakta ise otururdu. Cebrâil Aleyhisselâm, münâfıkların durumunu haber vererek:

- Ashâbdan güvendiğin kişileri minberin yanına çağır, dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, ayağa kalkarak Ashâbdan güvendiği kişilere;

minberin yanına gelmelerini söyledi. Böylece münâfıkların bu hâin düşüncesi başarısız oldu.

İşte imamların iki hutbe arasında oturmaları, bu olaydan dolayı sünnet olarak kalmıştır.

[1] İbn-i Hişam, es-Sîret'ün-Nebeviyye, c. 4, s. 522-523; Mir'at-ı Kâinat, c. 1, s. 469.

(أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا) (٨٢)

82. Kur'ân'ı düşünmüyorlar mı? Eğer Kur'an, Allah'tan başkası tarafından indirilmiş olsaydı, elbette onda birçok ihtilaf bulurlardı.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Amr İbn-i Şuayb Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

سَمِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْمًا يَتَدَارَعُونَ فَقَالَ إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِهَذَا ضَرَبُوا كِتَابَ اللَّهِ بَعْضُهُ
بِبَعْضٍ وَإِنَّمَا نَزَلَ كِتَابُ اللَّهِ يُصَدِّقُ بَعْضُهُ بَعْضًا فَلَا تُكَذِّبُوا بَعْضَهُ بِبَعْضٍ فَمَا عَلِمْتُمْ مِنْهُ فَقُولُوا وَمَا جَهِلْتُمْ
(فَكُلُّهُ إِلَى عَالِمِهِ (حم عمرو بن شعيب

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem münâkaşa eden bir grup gördü ve buyurdu ki: "Sizden öncekiler bu yüzden helâk oldu. Allah'ın kitabının bir bölümünü diğer bir bölümüyle çatıştır gördüler. Halbuki Allah'ın kitabının bir bölümü diğer bir bölümünü doğrular mâhiyette indirilmiştir. Bir kısmını diğer bir kısmına dayanarak yalanlamayın. Ondan bildiğinizi söyleyin, bilmediğinizi de onu bilenlere bırakın." [1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6453.

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ (الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَلَوْ لَا فَضْلَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا ٨٣)

83. Onlar, güven veya korkuya (kâfirlerle savaşması için gönderilen süvârilerin, zafer veya yenilmiş olduklarına) dair haber aldıkları vakit, herkese yayarlar. Halbuki o haberi, Resûle ve Ashâbın büyüklerine bırakarak sükût etseler, elbette onun yayılıp yayılmaması gerektiğini onlardan öğrenirlerdi. Allah'u Teâlâ'nın size lütfu ve rahmeti olmasaydı, pek azınız hâriç, elbette şeytana tâbi olurdunuz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ, Mü'minlerin savaşları hakkında gelen haberleri acele yayanları uyarmaktadır. Bu gibi ciddi haberleri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ve haberi inceleyip doğruluğunu veya yalan oluşunu tespit edebilecek güçteki Sahâbenin büyüklerine bırakmalarını emretmektedir. Buradan anlaşılıyor ki; bir kimsenin, bir mecliste bulunduğu anda, hâl ve hareketlerine, konuşmalarına dikkat etmesi gerekmektedir.

فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَالِفُ إِلَّا أَنْفَكَ وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَكُفَّ بَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَاللَّهُ (أَشَدُّ بَأْسًا وَأَشَدُّ تَنَكُّلًا ٨٤)

84. Ey Resûlüm! O halde Allah yolunda savaş. Sen nefsenden başkası ile mükellef olmazsın. Mü'minleri de savaşa teşvik et. Umulur ki Allah'u Teâlâ, kâfirlerin saldırılarını sizden defeder. Allah'ın gücü daha şiddetlidir ve cezâsı da daha şiddetlidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Bedir-i Suğra diye bilinen sefer hakkında nâzil

olmuştur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Uhud Savaşı'ndan hemen sonra, Bedir-i Suğra denilen yerde Zilkâde ayında Mekkeli müşrikler ile tekrar savaşıacağına dair söz vermişti. İşte bu savaş için dâvette bulundu, ancak bâzı kimseler bundan çekindi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Âyet-i Kerîme'de, "Sen nefsinden başkası ile mükellef olmazsın" diye geçtiği üzere, "Ben tek başıma da kalsam yine Allah yolunda savaşırım" diye buyurdu ve kendisine yetmiş süvâri katıldı. Nihâyet bu süvâri ile Bedir-i Suğra'ya kadar ilerledi. Düşman ise, Allah'ı Teâlâ'nın verdiği bir korku ile savaş meydanına gelemedi ve savaştan korkup kaçtı.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şecaati, cesareti hakkında da Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan, şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْسَنَ النَّاسِ وَكَانَ أَجْوَدَ النَّاسِ وَكَانَ أَشَجَعَ النَّاسِ وَلَقَدْ فَزَعَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَانْطَلَقَ نَاسٌ قَبْلَ الصَّوْتِ فَتَلَقَّاهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَاجِعًا وَقَدْ سَبَقَهُمْ إِلَى الصَّوْتِ وَهُوَ عَلَى فَرَسٍ لِأَبِي طَلْحَةَ عُرِي فِي عُنُقِهِ السَّيْفُ وَهُوَ يَقُولُ لَمْ تُرَاعُوا لَمْ تُرَاعُوا قَالَ وَجَدْنَاهُ (بَحْرًا أَوْ إِنَّهُ لَبَحْرٌ قَالَ وَكَانَ فَرَسًا يُبْطَأُ) (م عن انس بن مالك)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem; insanların en güzeli, en cömerti ve en cesuru idi. Bir gece Medîne halkı gerçekten korktu da, birtakım insanlar sesin geldiği tarafa gittiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ise, dönerken onlara rastladı. Sesin geldiği tarafa doğru onlardan önce gitmişti. Ebû Talhâ'nın çıplak bir atına binmiş; kılıç boynunda: "Korkulacak bir şey yok! Korkulacak bir şey yok!" diyordu.[2]

Hiz. Ali Kerremallâhu veche de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in savaşlardaki cesareti hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Savaşlarda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kadar düşmana yaklaşan bir kimse bulunmazdı. Birçok defalar savaş kızışıp başımız sıkıntıya girince, Peygamberimize sığınırız."[3]

İmam Taberî der ki, bu Âyet-i Kerîme'de Allah tarafından beyan edilen "Umulur ki" ifadesi, "Şüphesiz ki" anlamındadır. Yani "Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, kâfirlerin saldırılarını sizden defeder" demektir.

[1] Ayrıca bu sefer hakkında Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 173-174'e bakınız.

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil 11 (48).

[3] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 552.

مَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا وَمَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقِيتًا (٨٥)

85. Her kim güzel bir işe yardımcı olursa, onun sevabından ona da bir hisse vardır. Her kim de kötü bir işe yardımcı olursa, onun günahından ona da bir hisse vardır. Allah'ı Teâlâ, her şeyi gözetip karşılığını verendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, hayra yardım edenin onun sevabından bir hisse alacağı ve şerre yardımcı olanın da onun günahından bir hisse alacağı ifade edilmektedir.

Bu hususta Ebû Mes'ud el-Ensâri Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي أَبْذِعُ بِي فَاحْمِلْنِي فَقَالَ مَا عِنْدِي فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَا أَذْلُهُ عَلَى مَنْ يَحْمِلُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ (م)
(عن أبي مسعود الانصاري)

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve dedi ki: "Benim bineğim öldü, bineksiz kaldım. Beni savaşa götürecek başka bir bineğe bindir" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bende seni bindirecek binek yoktur" buyurdu. Oradan birisi: "Yâ Resûlallah! Ben ona, bineceği bir binek verecek olanı göstereyim mi?" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kim, bir hayır işleme yolunu gösterecek olursa, ona hayrı işleyenin sevabı kadar sevap vardır" buyurdu.[1]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا (م عن أبي هريرة)

"Her kim bir hidâyete dâvet ederse, kendisine uyanların sevaplarından hiçbir şey eksiltilmeksizin ona da aynısı verilir. Her kim de bir dalâlete dâvet ederse, kendisine uyanların günahlarından hiçbir şey eksiltilmeksizin ona da aynısı verilir."[2]

[1] Sahih-i Müslim, İmâre 37 (133 Sünen-i Tirmizî, İlim 14.

[2] Sahih-i Müslim, İlim 6 (15 Sünen-i Tirmizî, İlim 15; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 14.

(وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا) ٨٦)

86. Size selâm verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynısıyla karşılık verin. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, her şeyin hesabını hakkıyla görendir.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğinden önce, Araplar birbirleriyle karşılaştıkları zaman, selâm anlamına gelen "Tahiyye" ile selâm verirler ve "Hayyâkellâh" yani "Allah ömürler versin" diye hitap ederlerdi.

Her namazda okuduğumuz "Ettahiyyâtü" duâsı, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraçta Allah'ı Teâlâ ile konuşmasıdır.

Mîraçta ilk defa Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah'ı Teâlâ'nın huzuruna çıktığında: "Ettahiyyâtü lillâhi ves-selavâtü vettayyibât" (Selâmım Allah'adır, salâvatım da Allah'adır) dedi. Allah'ı Teâlâ'da: "es-Selâmü aleyke eyyühennebiyyü" (Selâmım senin üzerine olsun, Ey Benim Nebîm!) "Ve rahmetullâhi ve berekâtuh" (Rahmetim ve bereketim de senin üzerine olsun) diye karşılık verdi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "es-Selâmü aleynâ ve alâ ibâdillâh'is-sâlihîn" (Selâm üzerimize ve ibâdet edip amel-i sâlih işleyenlerin üzerine olsun) dedi. Bunları Cebrâil Aleyhisselâm Sidret'ul-Müntehâ'da dinliyordu. O da: "Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammed'en abduhû ve Resûluh" (Ben şahâdet ederim ki; Allah birdir, O'ndan başka ilâh yoktur. Yine şahâdet ederim ki; Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah'ın kulu ve hak Resûlüdür) dedi.[1]

Mîraçta Allah'ı Teâlâ "es-selâmü aleyke" (Selâmım senin üzerine olsun) dediği için ondan sonra tahiyye ile selâm verme yerine bu selâm şekli uygulandı.

Âyet-i Kerîme'de geçen selâmı aynı şekilde almak; selâmı veren kimse ne derse onu aynen iade etmektir. Yani biri "Esselâmu aleyküm" derse, "Aleyküm selâm" demektir. Daha güzeliyle almak ise, "Esselâmu aleyküm" diyene, "Aleyküm selâm ve rahmetullâh" veya "Aleyküm selâm ve rahmetullâhi ve berakâtuh" demektir.

Selmân Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

جَاءَ رَجُلٌ فَسَلَّمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ، ثُمَّ جَاءَ آخَرُ، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَرَحْمَةُ اللَّهِ، قَالَ: وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، ثُمَّ جَاءَ آخَرُ، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَعَلَيْكَ، فَقَالَ الرَّجُلُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَتَاكَ فُلَانٌ وَفُلَانٌ فَحَيَّيْتَهُمَا بِأَفْضَلِ مِمَّا حَيَّيْتَنِي؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّكَ لَنْ أَوْ لَمْ تَدْعُ شَيْئًا، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: {وَإِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ، فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا} فَرَدَدْتُ عَلَيْكَ التَّحِيَّةَ (طب عن سلمان الفارسي)

Bir adam Peygamber Efendimize gelerek: "Esselâmu aleyke Yâ Resûlallah!" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Aleyküm selâm ve rahmetullâh" buyurdu. Sonra bir diğeri gelerek: "Esselâmu aleyke ve rahmetullâh Yâ Resûlallah!" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Aleyküm selâm ve rahmetullahi ve berakâtüh" diye karşılık verdi. Sonra bir diğeri gelerek: "Esselûmu aleyke ve rahmetullâhi ve berakâtüh Yâ Resûlallah!" dedi. Efendimiz de kendisine: "Aleyküm selâm ve rahmetullâhi ve berakâtüh" diye karşılık verince adam, kendisine: "Yâ Resûlallah! Sana falan falan kişiler gelerek selâm verdiler. Sen de onlara bana verdiğin cevaptan daha fazlasıyla cevap verdin" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Sen bize bir şey bırakmadın ki! Allah'ı Teâlâ: "Size selâm verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynısıyla karşılık verin..."[2] buyuruyor. Biz de sana aynı ile karşılık verdik" buyurdular. [3]

Selâm vermek sünnet, almak ise farz-ı kifâyedir. Yani toplumdan bâzı kimselerin verilen selâmı mutlaka alması gerekir. Aksi halde o toplumdaki herkes mes'ul olur. Bir kısmının almasıyla, diğerlerinin üzerinden sorumluluk kalkmış olur. Lâkin selâm vermek, almaktan daha sevaptır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'inde şöyle buyurmuştur:

إِنَّ السَّلَامَ اسْمٌ مِنْ أَسْمَاءِ اللَّهِ وَضَعَهُ فِي الْأَرْضِ فَأَفْشَوْهُ فَيُكْمُ فَإِنَّ الرَّجُلَ إِذَا سَلَّمَ عَلَى الْقَوْمِ فَرَدُّوا عَلَيْهِ كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ فَضْلٌ دَرَجَةٍ لِأَنَّهُ ذَكَرَهُمْ فَإِنْ لَمْ يَرُدُّوا عَلَيْهِ رَدَّ عَلَيْهِ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْهُمْ وَأَطْيَبُ (طب عن ابن مسعود)

"Selâm, Allah'ın yeryüzüne koyduğu isimlerinden biridir. Bu nedenle onu aranızda yaygın hâle getirin! Müslüman bir adam bir kavme uğrayıp da selâm verirse ve onlar da onun selâmını alırlarsa, onlara selâmı hatırlattığı için bir

derece onlardan fazla sevap alır. Eğer selâmını almazlarsa, onun selâmını onlardan her bakımdan daha üstün ve güzel olan varlıklar alır.”[4]

Yine selâm hakkında İmran b. Huseyn Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَرَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ ثُمَّ جَلَسَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرٌ ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ فَرَدَّ عَلَيْهِ فَجَلَسَ فَقَالَ عَشْرُونَ ثُمَّ جَاءَ (آخَرُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ فَرَدَّ عَلَيْهِ فَجَلَسَ فَقَالَ ثَلَاثُونَ (د عن عمران بن حصين

Biz, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanındaydık. Bir adam gelip, "Esselâmü aleyküm" dedi. Nebiyyi Ekrem selâmını alarak, "On sevap aldı" buyurdu. Sonra başka biri geldi, "Esselâmü aleyküm ve rahmetullâh" dedi. Nebiyyi Ekrem selâmını alarak, "Yirmi sevap aldı" buyurdu. Derken başka biri geldi, "Esselâmü aleyküm ve rahmetullâhi ve berekâtüh" dedi. Nebiyyi Ekrem selâmını alarak, "Otuz sevap aldı" buyurdu.[5]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mü'minleri, aralarında selâmı yaymaya teşvik etmiş ve şöyle buyurmuştur:

لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوْ لَا أَدْلُكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ أَفْسُوا السَّلَامَ (بَيْنَكُمْ) (م ت عن ابى هريرة

"Siz îman etmedikçe Cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de îman etmiş olmazsınız. Size yaptığınız takdirde birbirinizi sevmiş olacağınız bir şeyi göstereyim mi? Aranızda selâmı yayın.”[6]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِذَا التَّقَى الْمُسْلِمَانِ فَسَلَّمَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى صَاحِبِهِ وَتَصَافَحَا نَزَلَتْ بَيْنَهُمَا مِائَةٌ رَحْمَةٍ لِلْبَادِي تِسْعُونَ وَ (لِلْمُصَافِحِ عَشْرَةٌ) (هب الحكيم وأبو الشيخ عن عمر

"İki Müslüman karşılaştıklarında, birbirine selâm vererek musâfahalaşırsa aralarına yüz rahmet iner. Bunun doksanı önce selâm verip musâfahalaşana, onu ise musâfaha eden ikinci şahsadır.”[7]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا لَقِيَ الْمُؤْمِنَ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ وَأَخَذَ بِيَدِهِ فَصَافَحَهُ تَنَاسَرَتْ خَطَايَاهُمَا كَمَا يَتَنَاسَرُ وَرَقُ الشَّجَرِ (طس)
(عن حذيفة بن اليمان)

"Mü'min Mü'min ile karşılaştığında ona selâm vererek musâfaha yaptığı zaman, her ikisinin günahları hazan olmuş ağaç yapraklarının döküldüğü gibi dökülür.
"[8] Bu Hadis-i Şerif açıklanırken "Musâfaha" şöyle tanımlanmıştır: "Musâfaha, el tutuşmaktır ki, bu da hakkında ihtilaf edilmeyen bir sünnet-i kadîmedir."[9]

Musâfaha'nın da bir ibâdet olduğuna dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Ashâbın mescitte musâfaha yaptıklarına ve Kâ'b Radiyallâhu anhu'nun affedildiğine dair Sûre-i Tevbe, Âyet 118 nâzil olunca, o der ki:

حَتَّى دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ حَوْلَهُ النَّاسُ فَقَامَ إِلَيَّ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدٍ اللَّهِ
(يَهْرُولُ حَتَّى صَافَحَنِي وَهَنَانِي) (خ م حم عن كعب)

"Nihâyet mescide girdiğimde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem oturmuş ve etrafını da Ashâb çevrelemişti. Hemen Talha b. Ubeydullah kalktı, koşarak geldi. Benimle musâfaha etti ve beni kutladı."[10]

Hüccet'ül-İslâm adlı eserde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, mescitte Hızır Aleyhisselâm ile musâfaha yaptığı ve bunun Peygamber Efendimizin sünneti olduğu ve yapana Hızır Aleyhisselâm sevabı verildiği şöyle nakledilmiştir:

Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: Ebû Süfyan'ın evinden çıktım, ikinci vaktinde mescide girdim. Boyu ve boynu uzun, kaşı çatık bir kişi mescide gelip dört rek'ât namaz kıldı. Mihraba yakın vardım. O kişiye nazar ettim. Namazdan sonra iki elini kaldırdı, ağlayarak duâ etmeye başladı. Ben de elimi kaldırıp âmin dedim. Duâdan sonra sağ elini bana uzattı, elimi hafifçe tutup selâm verdi. Elimi üç kere salladı, sonra mescitten çıkıp gitti. Ben o kişinin bu hareketine taaccüb ettim, dedi. Sonra Resulü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ali Radiyallâhu anhu'nun hâne-i saadetlerine gitti: "Yâ Ali! Mescitte bir kişi gördüm, namaz kıldı. Sonra elimi tuttu ve üç kerre salladı. Daha sonra mescitten çıkıp gitti" dedi. O anda Cebrâil Aleyhisselâm gelip:

- Yâ Muhammed! Hakk Teâlâ sana selâm edip buyurdu ki: "Mescid-i Saadette elini tutan yiğidi tanıdın mı?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Hayır, bilemedim" dedi. Cebrâil Aleyhisselâm: "O gördüğün kişi Hızır idi. Seni ziyaret

etmeye gelmişti" dedi.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Yâ Ali! Hızır Aleyhisselâm'ın sünneti sana vasiyet olsun. Her kim bu minval üzere musâfaha eylese Hakk Teâlâ, o kişiye Hızır sevabı misli kadar sevap verir. Her bir parmağına bir yıllık ibâdet sevabı verilir. Bu kişiler birbirinden ayrılana kadar Hakk Teâlâ ikisinin de günahlarını af ve mağfiret edip her günahına bedel bir sevap yazılır." [11]

Ayrıca Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir Hadis-i Şerif'inde Hristiyanlara ve Yahudilere selâm verilmemesi gerektiğini şöyle beyan etmiştir:

لَا تَبْدَعُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى بِالسَّلَامِ وَإِذَا لَقِيتُمْ أَحَدَهُمْ فِي الطَّرِيقِ فَاضْطَرُّوهُمْ إِلَى أَضِيقِهِ (ت عن ابى هريرة)

"Yahudi ve Hristiyanlara ilk selâmı siz vermeyin! Onlardan birine yolda rastlarsanız, onu yolun en dar yerine zorlayın." [12]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ فَقُولُوا وَعَلَيْكُمْ) (خ عن انس)

Kitap ehli size selâm verdikleri vakit siz de, "Ve aleyküm (aynısı sizin üzerinize olsun)" deyin. [13]

Selâmın adâbı da genel olarak şöyledir: Selâmı ilk veren ile ona karşılık veren selâmı birbirlerine ıstıttirmelidir. Hasım taraflar, duruşma sırasında hâkime, ilim müzâkere eden âlimlere, sohbet eden bir âlime, Kur'ân okuyana, mescitte oturup huzurla namazı bekleyenlere, abdest alana, yemek yiyene, yaşlı olmayan ve akraba olmayan kadınlara selâm verilmemelidir. Bir meclisten ayrılırken de orda kalanlara selâm verip ayrılmalıdır. Tanıyıp tanımadığı her Müslümana selâm verilmelidir. Zîrâ tanımadığı kimseye selâm vermemek, kıyâmet alâmetlerindendir, diye rivâyet olunmuştur. Binekli olan yaya olana, yürüyen kişi duran kişiye, az olan çok olana selâm vermelidir. Bir kimse ile selâm gönderilirse, bu emânet mutlaka yerine getirilmelidir. Bir kimse, mektupta bir kimseye selâm yazsa; o kimsenin yine yazılı olarak o selâmı iade etmesi lâzımdır. Evine girerken ev halkına selâm vermelidir. İçinde kimse bulunmayan bir eve girilirse, "Esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâh'is-sâlihîn" demelidir. Böyle

selâm verenlerin selâmlarını melekler iade ederler.

Ayrıca Süfyan b. Uyeyne Hazretleri, "Size selâm verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynısıyla karşılık verin" âyetini açıklarken şöyle buyurmuştur:

تَرَوْنَ هَذَا فِي السَّلَامِ وَحْدَهُ؟ هَذَا فِي كُلِّ شَيْءٍ مَنْ أَحْسَنَ إِلَيْكَ فَأَحْسِنُ إِلَيْهِ وَكَافٍ لَهُ فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فَادْعُ لَهُ وَأَنْتَ
(عَلَيْهِ عِنْدَ إِخْوَانِهِ (ابن ابى حاتم عن سفيان بن عيينة

"Bu âyetin sâdece selâm konusunda olduğunu mu sanıyorsunuz? Böylesi bir karşılık her şey için geçerlidir. Biri sana iyilik yaptığı zaman, sen de ona bir iyilikle karşılık ver. Şayet iyilik yapma imkânın yoksa, o adama duâ et veya din kardeşlerinin yanında onun hakkında iyi şeyler söyle." [14]

[1] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 71.

[2] Sûre-i Nisâ, Âyet 86.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 5991.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 10238; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7714.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 143; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7695.

[6] Sahih-i Müslim, İman 22 (93 Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 56.

[7] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 7823; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 25245.

[8] Rudânî, Câm'ul-Fevâid, Hadis No: 7723; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 442/5.

[9] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, c. 4, s. 435-436.

[10] Sahih-i Buhârî, Vesâye 16, Cihat 103, Menâkib 23; Sahih-i Müslim, Tevbe 9, (53).

[11] İmam Gazâli, Hüccet'ul-İslâm, s. 19-20.

[12] Sünen-i Tirmizî, Siyer 39; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7711.

[13] Sahih-i Buhârî, İsti'zân 22.

[14] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 4, s. 547.

(اَللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَ بَيْنَكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيْهِ وَمَنْ اٰصَدَقُ مِنَ اللّٰهِ حَدِيْثًا) (٨٧)

87. Allah'ı Teâlâ ki, O'ndan başka ilah yoktur. Yemin olsun ki, meydana gelmesinde şüphe olmayan mahşer günü sizi toplar. Allah'ı Teâlâ'dan daha doğru sözlü kim vardır?

فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِتْنَةٍ وَاللّٰهُ اَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوْا اَتُرِيْدُوْنَ اَنْ نَّهْدُوْا مَنْ اَضَلَّ اللّٰهُ وَمَنْ يُّضِلِلِ اللّٰهُ) (٨٨) فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيْلًا (

88. Ey Mü'minler! Size ne oluyor ki, münâfıklar hakkında iki fırkaya ayrılıyorsunuz? Halbuki Allah'ı Teâlâ, işledikleri kötülükler sebebiyle onları (müşriklerin hükmüne tâbi tutarak) baş aşağı çevirmiştir. Allah'ı Teâlâ'nın dalâlette bıraktığını doğru yola getirmek mi istiyorsunuz? Allah'ı Teâlâ kimi dalâlette bırakırsa, artık onun için kurtuluş yolu bulamazsın!

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, İslâmiyeti kabul ederek, bir müddet Medîne'de kaldıktan sonra, Medîne'den ayrılan ve daha sonra dinden dönerek müşriklere katılan münâfık bir zümre hakkında nâzil olmuştur. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّهَا طَيِّبَةٌ تَنْفِي الْخَبَثَ كَمَا تَنْفِي النَّارُ خَبَثَ الْفِضَّةِ (خ) عن زيد بن ثابت

"Medîne pak ve temiz bir yerdir. Ateş gümüşün posasını attığı gibi Medîne de murdar olanı dışarı atar." [1]

Bunlar, Mü'minlere karşı Müslüman olduklarını iddia ediyorlardı. Fakat kalben müşrikler ile beraber olup fırsat ellerine geçince, Müslümanların aleyhinde bulunmak isterlerdi. İşte Mü'minlerin bir kısmı, bunların Müslüman, diğer bir kısmı da münâfık olduklarını söyleyerek ikiliğe düşmüşlerdi. Bu sebeple Allah, bu Âyet-i Kerîme ile bunların münâfıklık yaptıklarını açık bir şekilde bildirmiştir.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Nisâ 13.

وَيُوْا لَوْ تَكْفُرُوْنَ كَمَا كَفَرُوْا فَتَكُوْنُوْنَ سَوَآءً فَلَا تَتَّخِذُوْا مِنْهُمْ اَوْلِيَآءَ حَتّٰى يُهَاجِرُوْا فِي سَبِيْلِ اللّٰهِ فَاِنْ) تَوَلَّوْا فَخُذُوْهُمْ وَاَقْتُلُوْهُمْ حَتّٰى وَجَدْتُمُوْهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوْا مِنْهُمْ وِلِيَّآءَ وَلَا نَصِيْرًا (٨٩) اِلَّا الَّذِيْنَ يَصِلُوْنَ اِلٰى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِّيثَاقٌ اَوْ جَاؤُكُمْ حَصِرَتْ صُدُوْرُهُمْ اَنْ يُقَاتِلُوْكُمْ اَوْ يُقَاتِلُوْا قَوْمَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَسَلَطْتُمْ عَلَيْكُمْ

(فَلَقَاتِلُوكُمْ فَإِنْ اعْتَرَلُوكُمْ فَلَمْ يُفَاتِلُوكُمْ وَالْقُوا إِلَيْكُمْ السَّلَامَ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا (٩٠)

89-90. Kâfirler sizin de kendileri gibi kâfir olup, kendileriyle eşit olmanızı isterler. O halde onlar, Allah yolunda hicret edinceye kadar (îman etmedikleri sürece) onları dost edinmeyin. İmandan yüz çevirirlerse, onları her nerede bulursanız, tutun ve öldürün. Onlardan ne bir dost, ne de bir yardımcı edinin.* Eğer o kâfirler, harp etmemek için sizinle anlaşma yapanlara sığınırılsa yahut ne size karşı harp etmeyi, ne de kendi kavimlerine karşı savaşmayı içlerine sığdıramayıp tarafsız olarak size gelirlerse, o halde onlara dokunmayın. Allah'ı Teâlâ dileseydi, onları sizin üzerinize musallat eder ve onlar da sizinle savaşırldı. Sizinle savaşmaktan uzak durdukları ve sulh hâlinde oldukları takdirde de Allah'ı Teâlâ onlara zarar vermenize müsaade etmemiştir.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Müslümanlarla antlaşması bulunan bir kavme sığınanların veya ne Müslümanlara karşı, ne de Müslümanlarla bir olup kendi kavmine karşı savaşmayı istemeyip tarafsız olanların esir edilmelerini ve öldürülmelerini yasaklamıştır.

سَتَجِدُونَ آخَرِينَ يُرِيدُونَ أَنْ يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ كُلًّا رُدُّوا إِلَى الْفِتْنَةِ أُرْكِسُوا فِيهَا فَإِنْ لَمْ يَعْتَزْلُوكُمْ (وَيُلْقُوا إِلَيْكُمْ السَّلَامَ وَيَكْفُرُوا أَيْدِيَهُمْ فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقْعَمُوهُمْ وَأُولَئِكَ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُبِينًا (٩١)

91. Onlardan diğer bir topluluk da göreceksiniz ki, onlar hem sizden emin olmayı, hem de kavimlerinden emin bulunmayı dilerler. Onlar her ne zaman, fitneye (küfre) dâvet olunsalar, hemen o tarafa dönerler. Eğer onlar, sizinle savaşmaktan çekinmez ve sulh ile savaştan el çekmezlerse, onları her nerede ele geçirirseniz, tutun ve öldürün. İşte bunlar aleyhinde size açık bir salâhiyet verdik.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Onlardan diğer bir topluluk da göreceksiniz ki, onlar hem sizden emin olmayı, hem de kavimlerinden emin bulunmayı dilerler" diye buyrulmaktadır. Bu ifade, şüphesiz yakında münâfıklardan diğer bir taife de göreceksiniz ki, onlar sizin yanınızda yalan yere îman ettiklerini açıklayarak, hem sizden emin olmayı ve hem de kavimleri arasına dönünce küfürlerini açığa vurarak, kavimlerinden emin bulunmayı dilerler, anlamındadır.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, bu âyet, Mekke ehlinde bir grup münâfık hakkında nâzil olmuştur. Bunlar Peygamberimiz

Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelmişler ve Müslüman olmadıkları halde, Müslüman olduklarını söyleyerek Kureyş'e dönmüşler ve tekrar putlara tapmışlardı. Böyle yaparak hem orada, hem burada emniyet içinde olmak istemişlerdi. Allah'ı Teâlâ da Müslümanlarla barış yapmazlarsa, onlarla savaşmayı emretmiştir. Bu sebeple ki Allah'ı Teâlâ: "Eğer onlar, sizinle savaşmaktan çekinmez ve sulh ile savaştan el çekmezlerse, onları her nerede ele geçirirseniz, tutun ve öldürün" diye buyurmuştur.

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَاً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَّةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ (إِلَّا أَنْ يَصَّدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَّةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِنَ اللَّهِ وَكَانَ (اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا) ٩٢)

92. Bir Mü'minin diğer bir Mü'mini haksız yere öldürmesi câiz değildir. Eğer hatâ ile olursa hâriç. Bir Mü'min diğer Mü'mini hatâ ile öldürürse, keffâret olarak bir Mü'min köleyi azat etmesi ve ölenin diyetini vârislerine vermesi gerekir. Eğer vârisler diyeti bağışlarsa başka. Eğer öldürülen kimse, Mü'min olduğu halde size düşman olan bir kavimden ise, o zaman Mü'min bir köle azad etmek gerekir (diyet gerekmez). Ve eğer öldürülen kimse, sizinle sulh anlaşması yapmış bir kavimden ise, o zaman vârislerine hem diyet ödemek, hem de Mü'min bir köle azad etmek gerekir. Fakat her kim (azat edecek Mü'min bir köle) bulamazsa, onun keffâreti, Allah katında tevbesinin kabulü için birbiri ardınca iki ay oruç tutmaktır. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Diyet: Öldürmek veya âzâ kesmek gibi bir cinâyet sebebiyle o cinâyeti yapandan veya onunla beraber âkilesi[1] denilen aşiretinden vesâireden alınıp hakkında cinâyet yapılan şahsa veya onun vârislerine verilen maldır ki, bu bir nevî tazminat demektir.

Hür bir erkeğin diyeti bin dinar veya on bin şer'î dirhem gümüş veya yüz deve veya iki yüz sığır veya iki bin koyun veya her biri iki parçadan ibâret olmak üzere iki yüz kat elbisedir. Hür bir kadının diyeti ise bunların yarısıdır.

Hatâ ile adam öldüren kimsenin diyeti, deve ile ödemek istemesi hâlinde, beş cins deveden yirmiştir tane olmak üzere toplam yüz devedir. Bu yüz devenin özellikleri hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

فِي دِيَةِ الْخَطَا عَشْرُونَ حِقَّةً وَعَشْرُونَ جَذَعَةً وَعَشْرُونَ بِنْتًا مَخَاضٍ وَعَشْرُونَ بِنْتًا لَبُونٍ وَعَشْرُونَ بَنِي
(مَخَاضٍ ذَكَرٍ (د) عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ

"Hatâ ile öldürmeden dolayı lâzım gelen diyet, dört yaşına girmiş dişi deveden yirmi, beş yaşına girmiş dişi deveden yirmi, iki yaşına girmiş dişi deveden yirmi, üç yaşına girmiş dişi deveden yirmi, iki yaşına girmiş erkek deveden yirmi olmak üzere toplam yüz devedir."[2]

Haksız yere bir Müslümanı öldüren hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(قَتَلَ الْمُؤْمِنَ أَكْثَرَ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ زَوَالِ الدُّنْيَا (ن) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو

"Bir Mü'mini haksız yere öldürmek, Allah katında dünyânın yıkılmasından daha büyük günahtır."[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَقْفَنَ أَحَدُكُمْ مَوْقِفًا يُقْتَلُ فِيهِ رَجُلٌ ظُلْمًا، فَإِنَّ اللَّعْنَةَ تَنْزِلُ عَلَى مَنْ حَضَرَ حِينَ لَمْ يَدْفَعُوا عَنْهُ، وَلَا يَقْفَنَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مَوْقِفًا يُضْرَبُ فِيهِ أَحَدٌ ظُلْمًا، فَإِنَّ اللَّعْنَةَ تَنْزِلُ عَلَى مَنْ حَضَرَهُ حِينَ لَمْ يَدْفَعُوا عَنْهُ (طب) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ

"Haksız yere bir adam öldürülürken, hiçbiriniz orada durmasın. Çünkü lânet, orada durup da öldürülen kimseyi savunmayan kişinin üstüne iner. Haksız yere bir adam dövülürken, biriniz orada durmasın. Çünkü lânet, orada durup da dövülen kimseyi savunmayan kişinin üstüne iner."[4]

[1] Âkile, Baba tarafından akraba demektir.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Diyet 18; Sünen-i Tirmizî, Diyet 1; Sünen-i Nesâî, Kasâme 32.

[3] Sünen-i Nesâî, Tahrim'üd-Dem 1.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11509; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 5200.

(وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعْنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا) (٩٣)

93. Her kim de bir Mü'mini kasten öldürürse, onun cezâsı Cehennemdir. Orada ebedî olarak kalır. Allah'ı Teâlâ ona gazap etmiş ve ona lânette bulunmuş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Mikyes ile Hişâm adında iki şahıs Müslüman olmuşlardı. Daha sonra Mikyes, Hişâm'ı Benî Neccar kabilesi arasında öldürülmüş olarak buldu ve durumu Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e anlattı. O da, Bedir Ashâbı'ndan İbn-i Fihri adındaki bir zâtı, Benî Neccar'a gönderdi. Eğer kâtili biliyorlarsa kısâs için Mikyas'a teslim etmelerini, bilmiyorlarsa diyetini vermelerini emretti. Benî Neccar da, "Kâtili bilmiyoruz" diyerek diyet olarak Mikyas'a yüz deve teslim ettiler. İki arkadaş yolda devam ederken şeytanın Mikyas'a vesvese vermesiyle, yanındaki Bedir Ashâbı'ndan olan İbn-i Fihri'nin gâfil olduğu bir zamanını yakaladı ve bir taş ile başına vurarak öldürdü. Dinden dönerek Mekke'ye geri döndü. İşte Âyet-i Kerîme, bu kişi hakkında nâzil olmuştur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mekke'yi fethedince, Hz. Hamza'nın kâtili Vahşi dahil olmak üzere birçok kişiyi affettiği halde, bu mürtet olan Mikyas'ı affetmedi ve o, Kâbe'nin örtüsüne yapıştığı halde, eman verilmeyerek öldürüldü.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَجْلُ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِلَّا بِإِحْدَى ثَلَاثٍ خِصَالٍ: زَانٍ مَحْصَنٌ يُرْجَمُ أَوْ رَجُلٌ قَتَلَ مُتَعَمِّدًا فَيُقْتَلُ أَوْ رَجُلٌ (خَرَجَ مِنَ الْإِسْلَامِ فَحَارَبَ فَيُقْتَلُ أَوْ يُصَلَّبُ أَوْ يُنْفَى مِنَ الْأَرْضِ) (د ن والنحاس والبيهقي عن عائشة)

"Müslüman kişinin kanı, şu üç şeyden biri olmaması durumunda helal değildir. Evli olup da zinâ eden kişi recmedilir. Kasten öldüren kişi (kısasla) öldürülür ve İslâm'dan çıkıp Müslümanlara karşı savaşan kişi ya öldürülür, ya asılır, ya da İslâm topraklarından sürgün edilir." [1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا وَاسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا وَأَكَلَ ذَبِيحَتَنَا فَذَلِكَ الْمُسْلِمُ الَّذِي لَهُ ذِمَّةُ اللَّهِ وَذِمَّةُ رَسُولِهِ فَلَا تُخْفَرُوا إِلَّاهُ (فِي ذِمَّتِهِ) (خ عن انس بن مالك)

"Kim bizim namazımızı kılar, bizim kıblemize yönelir, bizim kestiklerimizden yerse, bilin ki, o bir Müslümandır. Böylesi bir kişi Allah'ın zimmeti (koruması)

ile Resûlünün himâyesi altındadır. Onun için Allah'ın vermiş olduğu böyle bir zimmete ihânet etmeyin.”[2]

Allah'ın zimmeti ve Resûlünün himâyesi altındaki böylesi bir Müslüman'a haksız yere eziyet eden veya öldüren kimselerin durumu hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(سَبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ وَقِتَالُهُ كُفْرٌ (خ م عن ابن مسعود

”Müslümana sövmek fâsıklık, onu (kanının helâl olduğuna inanarak) öldürmek ise kâfirliktir.”[3]

مَنْ سَلَّ السَّيْفَ عَلَى أُمَّتِي فَإِنَّ لِحْجَتَهُمْ سَبْعَةَ أَبْوَابٍ بَابٌ مِنْهَا لِمَنْ سَلَّ السَّيْفَ (الامام الاعظم المسند عن ابن عمر)

”Ümmetime kılıç çeken bilsin ki, Cehennem'in yedi kapısı vardır ve bunlardan bir tanesi de kılıç çekene âittir.”[4]

(لَزَوَالُ الدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ قَتْلِ رَجُلٍ مُسْلِمٍ (ت عن عبد الله بن عمرو

”Allah katında dünyânın yıkılıp gitmesi, Müslüman bir kişinin öldürülmesinden daha hafiftir.”[5]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül Mensûr, c. 5, s. 262; Sünen-i Nesâî, Tahrim'ud-Dem 12; Sünen-i Ebû Dâvud, Hudûd 1.

[2] Sahih-i Buhârî, Salat 28.

[3] Sahih-i Buhârî, İman 36; Sahih-i Müslim, İman, 28 (116).

[4] İmam-ı Azam Ebû Hanife, Müsned, Hadis No: 495/1.

[5] Sünen-i Tirmizî, Diyet 7.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنَّ اللَّهَ كَانَ (بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا (٩٤

94. Ey iman edenler! Allah yolunda cihat için sefere çıktığınız zaman, (Mü'mini

kâfirden ayırt etmek için) iyice araştırın. Size selâm verene, dünyâ hayatının menfaatini gözeterek, "Sen Mü'min değilsin" demeyin. Allah katında çok ganîmetler vardır. Daha önce siz de öyleydiniz. Allah'ı Teâlâ size lütufta bulundu (Müslüman oldunuz). O halde iyice araştırın. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şöyle nakledilmiştir:

Fedekli Yahudi olan Mirdas İbn-i Nehiyk, Müslüman olmuştu. Fakat kavminde ondan başka Müslüman olan kimse yoktu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Gâlib İbn-i Fudâle komutasında gönderdiği bir seriyye, Mirdâs'ın kavmine gitmişti. Bütün kavim kaçmış ama Mirdas, Müslüman oluşuna güvenerek yerinde kalmıştı. O, Müslüman atlıları görünce, koyunlarını dağın bir kenarına çekti. Müslüman atlılar oraya ulaşip tekbir getirince, o da tekbir getirip onların yanına geldi ve "Lâ ilâhe illallâh Muhammed'un Resûlullâh, Esselâmu aleykum" dedi. Fakat Üsâme İbn-i Zeyd Radiyallâhu anhu onu öldürdü ve koyunlarını alarak Medîne'ye getirdi. Bunu Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e haber verdikleri zaman çok kızdı ve "Siz onu, yanındaki mala göz diktiğiniz için öldürdünüz" dedi. Sonra bu âyeti okudu. Hz. Üsâme: "Yâ Resûlallah! Onun şehâdet getirmesi ölüm korkusundandı" diyerek kendisini müdâfaa etmek istedi. Peygamberimiz: "Sen O'nun kalbini yarıp baktın mı ki, onun ölüm korkusuyla söyleyip söylemediğini biliyorsun?" buyurdu. Bunun üzerine Hz. Üsâme: "Yâ Resûlallah! Benim için Allah'a istiğfar et" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O, -Lâ ilâhe illallâh- demişken, bu nasıl olur?" dedi. Hz. Üsâme der ki:

فَمَا زَالَ يُكْرِّرُهَا حَتَّى تَمَنَيْتُ أَنِّي أَسْلَمْتُ يَوْمَئِذٍ

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu sözü tekrar edip durdu. Hattâ keşke daha önce Müslüman olmamış olsaydım da, o gün Müslüman olmuş olsaydım" diye arzu ettim.[1] Hz. Üsâme dedi ki: "Daha sonra Peygamberimiz, benim için istiğfar etti ve "Bir köle azâd et" diye buyurdu.[2]

[1] Bakınız: Sahih-i Müslim, İman 41 (158).

[2] Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 386.

لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ (فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكَأَنَّ اللَّهَ الْحُسْنَىٰ وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا (٩٥) دَرَجَاتٍ مِنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (٩٦))

95-96. Mü'minlerden özür sahibi olmaksızın (cihattan geri kalıp) oturanlarla, Allah yolunda mallarıyla canlarıyla cihat eden Mü'minler eşit değildir. Allah'ı Teâlâ, malları ve canları ile cihat edenleri, oturanlar üzerine yüksek derece ile üstün kıldı. Allah'ı Teâlâ, hepsine de Cenneti vaad etmiştir. Ve Allah'ı Teâlâ, cihat edenleri, oturanlar üzerine büyük bir mükâfat ile üstün kıldı.* Bu, Allah tarafından verilmiş derecelerdir, bir bağışlama ve rahmettir. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Zeyd b. Sâbit Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَلَىٰ عَلَيْهِ { لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ } { وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ } قَالَ فَجَاءَهُ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ وَهُوَ يُمْلِئُهَا عَلَيَّ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ أَسْتَطِيعُ الْجِهَادَ لَجَاهَدْتُ وَكَانَ رَجُلًا أَعْمَىٰ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَىٰ عَلَىٰ رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفَجَدَهُ عَلَىٰ فَخْذِي فَتَقَلَّتْ عَلَيَّ (حَتَّىٰ خِفْتُ أَنْ تَرْضَ فَخْذِي ثُمَّ سُرِّي عَنْهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ { غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ } (خ) عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana: "(Cihattan geri kalıp) oturanlarla, Allah yolunda mallarıyla canlarıyla cihat eden Mü'minler eşit değildir" diye geçen buyruğu yazdırırken, İbn-i Ümmi Mektum çıkageldi ve "Yâ Resûlallah! Allah'a yemin ederim ki, cihada gücüm yetseydi mutlaka cihat ederdim" dedi. İbn-i Ümmi Mektum âmâ biriydi.

Zeyd Radiyallâhu anhu diyor ki:

Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ, Peygamberine vahiy indirdi. Onun dizi benim dizimin üzerindeydi. Dizi ağırlaştı. Öyle ki ben, dizimin ezileceğinden korktum. Sonra vahiy bitince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem açıldı ve Allah'ı Teâlâ, özründen dolayı cihada gidemeyenleri istisnâ eden Sûre-i Nisâ, Âyet 95'in, "Özür sahibi olmaksızın" diye geçen kısmını indirdi.[1]

Tebuk'ten dönerken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ أَقْوَامًا بِالْمَدِينَةِ خَلَفْنَا مَا سَلَكْنَا شِعْبًا وَلَا وَادِيًّا إِلَّا وَهُمْ مَعَنَا فِيهِ حَبَسَهُمُ الْعُدْرُ (خ) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ

"Şüphesiz, özürlerinden dolayı Medîne'de bıraktığımız insanların içinde öyleleri

var ki, geçtiğimiz her dağ yolunda ve vâdide onlar bizimle beraberdirler.”[2]

Bu Âyet-i Kerîme’ye göre cihat, farz-ı kifâyedir. Çünkü Allah, Mü’minlerin hepsine Cenneti vaad etmiştir. Yani Müslümanlardan bir kısmının kâfirlere karşı yaptığı cihat, diğer Müslümanların üzerindeki sorumluluğu kaldırır. Cihada katılanlar, mükâfatını alır. Özü olmadan katılmayanlar ise mükâfatından mahrum olur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَا أَبَا سَعِيدٍ مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ فَعَجَبَ لَهَا أَبُو سَعِيدٍ فَقَالَ أَعِذْهَا عَلَيَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَعَلَّ ثُمَّ قَالَ وَأُخْرَى يُرْفَعُ بِهَا الْعَبْدُ مِائَةَ دَرَجَةٍ فِي الْجَنَّةِ مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ قَالَ وَمَا هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ (م عن ابى سعيد الخدرى)

”Yâ Ebâ Said! Rabb olarak Allah’ı, din olarak İslâm’ı, Peygamber olarak da Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i kabul ve tasdik edene Cennet vâcib olmuştur.” Ebû Saîd bundan hayret ederek: ”Yâ Resûlallah! Bu sözü bana tekrarlar mısınız?” dedi. Peygamber Efendimiz de sözünü tekrarladı; sonra şöyle buyurdu: ”Bir başka haslet daha vardır ki, onun sâyesinde Allah’u Teâlâ kulunu Cennette yüz derece yükseltir. Her bir derecenin arası da gök ile yer arası kadardır.” Ebû Said Radiyâllâhu anhu: ”O haslet nedir, Yâ Resûlallah?” diye sorunca da buyurdu ki: ”Allah yolunda cihattır, Allah yolunda cihattır.”[3]

Cihat iki kısımdır. Birincisi, kâfirlerle yapılan cihat. Diğeri de nefisle yapılan mücâhededir. Âyette geçen birinci cihat edenlerden maksat, kâfirlerle cihat edenlerdir. İkincisiyle kastedilen de, nefisleriyle cihat edenlerdir, diye buyrulmuştur.[4]

Kâfirle yapılan cihat hakkında çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bu hususta Ebû Said Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُؤْمِنٌ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ قَالُوا ثُمَّ مَنْ قَالَ مُؤْمِنٌ فِي شُعْبٍ مِنَ الشُّعَابِ يَتَّقِي اللَّهَ وَيَدْعُ النَّاسَ مِنْ شَرِّهِ (خ عن ابى سعيد الخدرى)

”Yâ Resûllah! İnsanların hangisi daha üstündür?” diye soruldu. Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah yolunda malıyla, canıyla cihat eden kişidir" cevabını verdi. "Sonra kim?" diye tekrar soruldu. "Tenhâlardan bir tenhaya Allah korkusuyla çekilen Mü'mindir ki, insanları şerrinden rahat bırakır" diye cevap verdi.[5]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَاسْأَلُوا اللَّهَ الْعَافِيَةَ فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ (السُّيُوفِ ... (خ م عن ابن ابي اوفى)

"Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı istemeyin! Allah'tan afiyet (rahatlık, huzur, saadet) isteyin. Fakat düşman da karşınıza çıkarsa, o zaman da sebât-ı kadem edin (sağlam durup düşmandan kaçmayın)[6] ve bilin ki, Cennet kılıçların gölgesi altındadır..."[7]

Bir Hadis-i Kudsî'de de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

الْمَجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ هُوَ عَلَيَّ ضَامِنٌ إِنْ قَبِضَتْهُ أَوْ رَتْنَتْهُ الْجَنَّةُ وَإِنْ رَجَعْتُهُ رَجَعْتُهُ بِأَجْرِ أَوْ غَنِيمَةٍ (ت عن انس)

"Benim uğrumda cihat eden kişi, Benim teminatım altındadır. Şâyet ruhunu kabzedersen, kendisini Cennetin vârisi kılarım. Şâyet geri çevirirsem, sevap ve ganîmetle geri çeviririm."[8]

Kişinin nefsiyle yaptığı cihat hakkında nakledilen Hadis-i Şerif'lerden bâzıları da şöyledir:

Bu hususta Ebû Zerr Radiyallâhu anhu, şöyle anlatmaktadır:

قَالَ أَبُو بَكْرٍ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ مِنْ جِهَادٍ غَيْرِ قِتَالِ الْمُشْرِكِينَ؟ قَالَ: نَعَمْ يَا أَبَا بَكْرٍ إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى مُجَاهِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَفْضَلُ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَحْيَاءٌ مَرْرُوقِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ يُبَاهِي اللَّهَ بِهِمْ عَلَى مَلَائِكَةِ السَّمَاءِ وَتَزِينُ لَهُمُ الْجَنَّةَ كَمَا تَزِينُتُ أُمَّ السَّلَامَةِ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ هُمْ؟ فَقَالَ: هُمُ الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْمُحِبُّونَ فِي اللَّهِ (احياء عن ابى ذر)

Hiz. Ebû Bekir: "Yâ Resûlallah! Müşriklerle savaştan başka cihat var mı?" diye sorunca, buyurdu ki: "Evet, Yâ Ebû Bekir! Muhakkak Allah'ın yeryüzünde öyle mücâhitleri vardır ki, bunlar şehitlerden üstündürler. Bunlar diridirler, rızıklanırlar, yeryüzünde gezerler. Allah onlar ile gökteki meleklerle iftihar eder.

Resûlû Ekrem'in zevcesi Ümmü Seleme'nin, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem için ziynetlendiği gibi, Cennet de onlar için ziynetlenir. Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk: "Yâ Resûlallah! Bunlar kimdir?" diye sorunca, buyurdu ki: "Bunlar, iyiliği emredip kötülüğü nehyeden, Allah için seven ve Allah için buğzedenlerdir."[9]

Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmaktadır:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزَاةٍ فَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: قَدِمْتُمْ خَيْرَ مُقَدَّمٍ وَقَدِمْتُمْ مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ إِلَى الْجِهَادِ الْأَكْبَرِ قَالُوا: وَمَا الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ؟ قَالَ: مُجَاهَدَةُ الْعَبْدِ هَوَاهُ (الدِّيلَمِيُّ الْخَطِيبُ فِي تَارِيخِهِ عَنْ جَابِرٍ)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir harpten[10] dönerken: "Daha hayırlı olana dönüş yapıyorsunuz. Küçük cihattan büyük cihada dönüyorsunuz" buyurdu. Sahâbîler: "O büyük cihat nedir?" dediler. "Kulun nefsiyle edeceği cihattır" buyurdu.[11]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَرَكَ الدُّنْيَا أَمْرٌ مِنَ الصَّبْرِ وَأَشَدُّ مِنْ حَطْمِ السُّيُوفِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَتْرُكُهَا إِلَّا أَحَدٌ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ مِنْ مِثْلِ مَا يُعْطَى الشَّهَدَاءَ وَتَرَكَهَا قِلَّةُ الْأَكْلِ وَالشَّبَعِ وَبُغْضُ النَّاسِ فَإِنَّهُ مَنْ أَحَبَّ النَّاسَ أَحَبَّ الدُّنْيَا (وَنَعِيمَهَا وَمَنْ سَرَّهُ النَّعِيمُ فَلْيَدَعْ الدُّنْيَا وَالتَّوَّابُ مِنَ النَّاسِ) (الدِّيلَمِيُّ عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ)

"Dünyâyı terketmek; sabırdan daha acıdır. Allah yolunda kılıç sallamaktan da şiddetlidir. Bir adam bunu yaparsa, Allah'ı Teâlâ şehitlere verdiğinin mislini ona da verir. Dünyâyı terketmek; az yemek, doymadan sofradan kalkmak ve insanların övmesinden hoşlanmamaktır. Zîrâ kim insanların övmesinden hoşlanırsa, dünyâyı ve nîmetlerini sevmiş olur. Kimin de Cennetin ebedî nîmetleri hoşuna giderse, dünyâyı ve insanların kendini övmesinden hoşlanmayı terk etsin."[12]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ) (ت ح م عن فضالة)

"Asıl mücâhit, nefsi ile cihat eden kimsedir."[13]

İşte Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerde geçtiği üzere, cihadın iki yönünün olduğu haber verilmektedir. Birincisi kâfirlerle yapılan savaş, diğeri de kişinin kendi nefsiyle yaptığı savaştır. Nasıl ki, kâfirlerle yapılan savaşta ölen bir Mü'min şehit oluyorsa, nefsiyle mücâhede eden ve bu hal üzere ölen kimse de şehittir.

Nitekim Allah katında şehit olanlarla ilgili Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَمْ مِمَّنْ أَصَابَهُ السَّلَاحُ وَلَيْسَ بِشَهِيدٍ وَلَا حَمِيدٍ وَكَمْ مِمَّنْ قَدْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ حَتْفَ أَنْفِهِ عِنْدَ اللَّهِ صَدِيقٌ
(وَشَهِيدٌ) (ابو الشيخ حل عن ابى ذر)

"Nice silahla vurulup öldürülenler var ki, şehit değildir. Övülmüş de değildir. Yemin ederim ki, nice kendi döşğinde eceli ile ölen var ki, hem sıddîktir, hem de şehit." [14]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Nisâ 16.

[2] Sahih-i Buhârî, Cihat 35; Abdurrezzâk es-San'ânî, Musannef, Hadis No: 9547.

[3] Sahih-i Müslim, İmâre 31 (116).

[4] Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 387.

[5] Sahih-i Buhârî, Cihat 2; Sahih-i Müslim, İmâre 34 (122).

[6] Harpte sebat ile ilgili olarak Sûre-i Enfâl, Âyet 45'e bakınız.

[7] Sahih-i Buhârî, Cihat 114; Sahih-i Müslim, Cihat 6 (19-21).

[8] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Cihat 1.

[9] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulumi'd-Din, c. 4, s. 771.

[10] Bu Hadis-i Şerif'te geçen harp, Tebuk Gazvesi'dir (Gunyet'üt-Tâlibîn, c. 1, s. 155).

[11] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 11719, 11260; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 334/6;

İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 3, Hadis No: 117.

[12] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 250/9.

[13] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Cihat 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22840.

[14] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 344/3.

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا (٩٧) إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا (٩٨) فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفِرَ عَنْهُمْ (٩٩) (وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا غَفُورًا)

97-99. (Hicret etmeyip) kendi nefislerine zulmedenlere, canlarını alırken melekler: "Ne işle meşgul idiniz?" derler. Onlar: "Biz, Mekke'de zayıf ve âciz idik" cevabını verirler. Melekler de: "Allah'ın arzı geniş değil miydi, niçin hicret etmediniz?" derler. İşte onların varacağı yer Cehennemdir. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.* Ancak hakikaten zayıf olup, hicret etmeye gücü yetmeyen ve gideceği yolu bulamayan erkekler, kadınlar ve çocuklar müstesnâ.* Umulur ki Allah'u Teâlâ bunları affeder. Allah'u Teâlâ çok affedendir, çok bağışlayandır.

İzah: Bu âyetler, hicret etmesine bir engel olmadığı halde, Mekke'den Medîne'ye hicret etmeyen Müslümanların durumu hakkında nâzil olmuş ve gerçek mâzereti olanlar ise istisnâ edilmiştir. İşte bu da geçerli mazereti olmayanların Mekke'den Medîne'ye hicret etmelerinin farz olduğunu göstermektedir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "Ancak hakikaten zayıf olup, hicret etmeye gücü yetmeyen ve hicret için yol bulamayan erkekler, kadınlar ve çocuklar müstesnâ" diye geçen âyeti okuduktan sonra, şöyle buyurmuştur:

(كَأَنْتِ أُمِّي مِمَّنْ عَذَرَ اللَّهُ (خ) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

"Benim annem de, Allah'ın burada mâzur kıldığını bildirdiği kimselerdendi." [1]

Bir kimsenin dînini muhafaza etmek için başka yere hicret etmesinin mükâfatı hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ فَرَّ بِدِينِهِ مِنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ وَإِنْ كَانَ شِبْرًا اسْتَوْجَبَ الْجَنَّةَ وَكَانَ رَفِيقَ إِبْرَاهِيمَ وَمُحَمَّدَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ ((القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن الحسن

"Bir kimse dînini muhafaza etmek için bir yerden bir yere hicret ederse, eğer hicreti bir karış mesafe olsa bile, o kimsenin Cennete girmesi vâcip olur ve Cennette arkadaşı İbrâhim Aleyhisselâm ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem olur."[2]

Yine bu âyetlerin sonunda, "Umulur ki" diye tercüme edilen kelime, Allah'ı Teâlâ için kullanıldığında, "Muhakkak ki" mânâsını ifade eder. Yani "Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ bunları affeder" demektir.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Nisâ 20.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 4, s. 97; Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 388; Nûr'ul-Beyan, c. 2, s. 774.

وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاجِمًا كَثِيرًا وَسَعَةً وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى ((اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكُهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (١٠٠)

100. Her kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde birçok hayırlı barınacak yer ve genişlik (dînini daha rahat yaşama imkânı) bulur. Her kim evinden, Allah ve Resûlü için hicret etmek gayesiyle çıkar da sonra ona ölüm gelirse, şüphesiz ki onun mükâfatı Allah'a aittir. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Cündüb b. Zamre adındaki bir Müslüman hakkında nâzil olmuştur. O zât, hicret hakkındaki Sûre-i Nisâ, Âyet 97-99'u duyunca, "Ben istisnâ edilen sınıflardan değilim. Zîrâ ben yolculuk yapabilirim ve Medîne yolunu bilirim. Vallâhi! Ben bu gece Mekke'de yatmam, yola çıkarım" dedi. Halbuki, hasta ve yaşlı idi. Oğullarına emretti. Hattâ onu bir taht üzerine koydular ve Medîne'ye doğru yola çıktılar. Tenim denilen yerde iyice rahatsızlandı. Orada, sağ elini sol elinin üzerine koydu ve "Allah'ım! Bu Senin ve Resûlün için olsun. Resûlün Sallallâhu aleyhi ve sellem'in biat ettiği şey üzere Sana biat ederim" deyip ruhunu teslim etti.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ مُجَاهِدًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ثُمَّ قَالَ بِأَصَابِعِهِ هَؤُلَاءِ الثَّلَاثُ الْوُسْطَى وَالسَّبَّابَةِ

وَالْإِبْهَامِ فَجَمَعَهُنَّ وَقَالَ وَأَيْنَ الْمُجَاهِدُونَ فَخَرَّ عَنْ دَابَّتِهِ فَمَاتَ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَمَنْ قُتِلَ قَعَصًا فَقَدْ (اسْتَوْجَبَ الْمَأْبَ (حم عن عبد الله بن عتيك

"Her kim evinden Allah yolunda hicret etmek üzere çıkarsa, bu sırada Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem orta, işâret ve baş parmaklarını birleştirerek, "Nerede mücâhitler?" buyurdu ve sözlerine devamla; hayvanından düşer de ölürse, onun mükâfatı Allah'a aittir. Kendisini bir hayvan sokar da ölürse, onun mükâfatı yine Allah'a aittir. Ya da yatağında ölürse onun mükâfatı yine Allah'a aittir. Her kim de yediği bir darbe ile bulunduğu yerde ölürse, o da güzel bir şekilde Allah'a dönüşü hak eder." [1]

Âyet-i Kerîme'de geçen, Allah ve Resûlü için hicret etmekten maksat şöyledir: Bir Müslümanın dînini daha iyi yaşayabilmesi için nefsin hoşuna giden vatan, yurt, aile, can, mal ve dünyâ nîmetlerinden, Allah ve Resûlünün rızâsını gözeterek vazgeçmesidir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15818.

وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ ((الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا) (١٠١)

101. Yeryüzünde sefere çıktığınız vakit, kâfirlerin size saldır-masından korkarsanız, namazı kısaltmanızda (dört re'kat farzları ikişer kılmakta) size bir vebâl yoktur. Muhakkak ki kâfirler, sizin apaçık düşmanınızdır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ya'la b. Ümeyye Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle anlatılmaktadır:

سَأَلْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قُلْتُ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقَدْ آمَنَ النَّاسُ فَقَالَ عَجِبْتُ مِمَّا عَجِبْتَ مِنْهُ فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ صَدَقَةٌ (تَصَدَّقَ اللَّهُ بِهَا عَلَيْكُمْ فَأَقْبَلُوا صَدَقَتَهُ) (ه ت عن يعلى بن أمية

Hız. Ömer'e: "Allah'ı Teâlâ âyetinde, "Yeryüzünde sefere çıktığınız vakit, kâfirlerin size saldırmasından korkarsanız, namazı kısaltmanızda (dört re'kat farzları ikişer kılmakta) size bir vebal yoktur" diye buyuruyor. Halbuki şimdi halk emniyet içindedir. Bu duruma halkın sefer hâlinde iken namazı kısaltmalarına sen ne dersin?" diye sordum. Hız. Ömer: "Senin şaşıtığın bu işe ben de şaşımtım ve bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sormuştum.

Buyurdu ki: "Bu, Allah'ın size bir sadakasıdır, onun için siz Allah'ın sadakasını kabul edin, reddetmeyin."[1]

Hanefi Mezhebi'nde; korku olsun olmasın, dört rek'at olan farzları seferde kısaltarak iki rek'at kılmak azîmettir. Yani namazın kısaltılması yolculuk meşakkatinden veya korkudan değil Allah'ın emrinden dolayıdır.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

اَقْتَرَضَ اللّٰهُ الصَّلَاةَ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّكُمْ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْحَضَرِ اَرْبَعًا وَفِي السَّفَرِ رَكْعَتَيْنِ (هـ عن ابن عباس)

"Allah'u Teâlâ, Peygamberinizin lisânıyla farz namazı, mukim iken dört rek'at, seferde iken iki rek'at olarak farz kıldı."[2]

İmam-ı Âzam Efendimize göre, en az üç günlük yaya olarak yürüme mesafesi olan (ki bu da 90 km.'dir) bir yere yolculuğa çıkıldığında, dört rek'at olan farz namazlar iki rek'at olarak kılınmalıdır. Kısaltmayıp dört rek'at olarak kılmak mekruhtur. Korku hâli de, sâdece kâfirlerin saldırmasıyla sınırlı olmayıp mutlaklıdır. Harp zamanında veya harp gibi her an tehlikeli bir durum varsa, o zaman yalnız iki rek'at farz kılınır. Sünnetler kılınmaz. Seferî iken sünnetlerin kılınmasının sebebi; harp veya harp korkusu olmadığındandır. Bu şekilde normal zamanlarda seferî olarak gidip gelirken bir tehlike yoksa dört rek'atlık farz namazlar, iki rek'at olarak kılınır; bu namazların sünnetleri ise tam olarak kılınır.

Bâzı kimseler, "Ben seferiye niyet etmedim" derler. Bu yanlıştır. Seferîlik, Allah'ın emridir.

Hiz. Ömer ile Hiz. Ali'den nakledildiğine göre, bu Âyet-i Kerîme'de kısaltılabileceği beyan edilen namaz, kişinin yolculuk hâlindeyken kılacağı farz namazdır. Kısaltılacak miktar ise, sâdece dört rek'atlı farz namazların iki rek'at olarak kılınmasıdır.

Bir kimse köyde oturuyorsa, köyün yerleşim sınırlarını, şehirde oturuyorsa da oranın yerleşim sınırlarını çıktıktan sonra, en az 90 km. uzağa gitmek kaydıyla seferî olur. Tekrar oturduğu yerin yerleşim sınırlarına girene kadar seferî sayılır. Gideceği yerde, on beş günden fazla kalacaksa, o kimse gideceği yere ulaştığında mukim olur, seferî olmaz. Ancak yolda giderken ve gelirken yine

seferîdir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَقَامَ بِمَكَّةَ عَامَ الْفَتْحِ خَمْسَ عَشْرَةَ لَيْلَةً يَقْصُرُ الصَّلَاةَ (د ه عن ابن عباس)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, fetih yılında Mekke'de on beş gün kaldı ve namazlarını kısaltarak (dört rek'atlık farzları iki rek'at olarak) kıldı." [3]

Bir kimse seferî olacağı yere gitse, yarın veya öbür gün çıkarım diye o niyetle beklese, bu belirsizlik hâli yıllarca da sürse, bu kimse mukim sayılmaz; seferîlik hâli devam eder. Bu kimse dört rek'at farz namazını iki rek'at olarak kılar.

Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbının Ramhürmüz denilen yerde yedi ay kaldıkları halde seferî kıldıklarını bildirmiştir. Yine İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'nın Azerbaycan'da altı ay kalıp dört rek'atlı namazları iki rek'at kıldığı rivâyet edilmiştir. [4]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Muhakkak ki kâfirler, sizin apaçık düşmanınızdır" diye buyrulmaktadır. Bu sebeple kâfirler dost edinilmez. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ جَامَعَ الْمُشْرِكَ وَسَكَنَ مَعَهُ فَإِنَّهُ مِثْلُهُ) (د عن سمرة بن جندب)

"Her kim müşrikle birlikte olur ve onunla beraber oturursa, şüphesiz o da onun gibidir." [5]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, İkamet'üs-Salat 73; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 5.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, İkamet'üs-Salat 73.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet'üs-Salat 76; Sünen-i Ebû Dâvud, Salat 280.

[4] Gunyet'üt-Tâlibîn, c. 2, s. 187.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihad 170.

وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَذَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذَى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا (١٠٢)

102. Ey Resûlüm! Sen, Mü'minler içinde bulunup da onlara namaz kıldıracağın zaman, (kâfirlerin size saldırmasından korkarsanız) onlardan bir taife silahlı olarak seninle beraber namaza dursun. Diğer taife de arkanızda sizi beklesinler. Seninle namaza duranlar secde ettikten sonra (birinci rek'atı kılınca), namaz kılanlar çekilip arkanızda bekleme göreviyle meşgul olsunlar. Namaz kılmayıp bekleme göreviyle meşgul olan diğer taife de gelsinler, silahlı olarak seninle beraber namazlarını kılsınlar. Kâfirler, silahlarınızdan ve eşyalarınızdan gaflet etmenizi ve cümlesi birlikte üzerinize ansızın hücum etmeyi temenni ederler. Yağmur yahut hastalık sebebiyle silahlarınızı bırakmanızda size bir vebal yoktur. O halde kâfirlerin hücumuna karşı uyanık olun. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, kâfirler için aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen korku namazı, düşman veya yırtıcı hayvandan korkulduğunda âyette târif edildiği gibi kılınır.

Düşman hazır olmaksızın korku namazı câiz değildir. Uzak yerden bir alay atlı görüp düşman zannetseler veya toz görseler, düşman zannederek korku namazı kılsalar, sonra düşman olmadığı anlaşılrsa, kılınan namaz câiz olmaz. Bu hususta İmam-ı Azam ve İmam Muhammed şöyle buyurmuşlardır: "Sahâbe-i Güzîn korku namazını Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den sonra da kılmışlardır."

Bu hususta İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ şu hâdiseyi anlatır:

عَزَوْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ نَجْدِ فَوَارِيزِنَا الْعَدُوِّ فَصَافَفْنَا لَهُمْ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي لَنَا فَقَامَتْ طَائِفَةٌ مَعَهُ وَأَقْبَلَتْ طَائِفَةٌ عَلَى الْعَدُوِّ، وَرَكَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَنْ مَعَهُ وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ انْصَرَفُوا مَكَانَ الطَّائِفَةِ الَّتِي لَمْ تُصَلِّ فَجَاؤُوا فَرَكَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِهِمْ رُكْعَةً وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ فَقَامَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ فَرَكَعَ لِنَفْسِهِ رُكْعَةً وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ (خ) (ابن عمر)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte, Necid tarafına yönelerek gazâyâ gitmiştim. Düşmanın hizâsına geldik. Onlara karşı saflarımızı düzdük. Namaz vakti gelince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bize, kıldırarak

üzere namaza durdu. Bir taife de onunla beraber durdular, diğer taife ise, yönünü düşmana çevirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendisiyle birlikte olanlarla beraber rükûa vardı ve iki secde etti. Derken namaz kılanlar, kılmamış olan taifenin yerlerine gittiler. Diğer taife de gelip Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in arkasında durdular. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlarla beraber rükûa varıp iki secde etti. Sonra selâm verdi. Sonra o iki taifenin her biri nöbetleşe namaza durup kendi hesaplarına birer kere rükûa varıp ikişer secde ettiler.”[1]

Yani ikinci rek’atte imama uyanlar selâm vermez, ayağa kalkar, ikinci rek’âtı kendi kendilerine kılarlar ve sonra selâm vererek namazı tamamlarlar ve silahları ile düşman önüne geçerler. Birinci rek’âtı imamla kılan evvelki askerler gelir, ikinci rek’âtı da kendi kendilerine kılarak iki rek’âtı tamamlamış olurlar. Bu şekilde her iki grupta imama uyararak birer rek’at namaz kılar ve ikinci rek’atları da kendi kendilerine tamamlayarak namazlarını imam ile kılmış olurlar.

Yine bu Âyet-i Kerîme’de geçen ”O halde kâfirlerin hücumuna karşı uyanık olun ” bölümüyle ilgili olarak, Ebû Sâlih’ten şu hâdis rivâyet edilmiştir:

Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem, Benî Enmâr’a harp için gazâyâ çıkmıştı. Bir yerde konakladılar. Düşmandan hiçbir kimse göremedikleri için Ashâb silâhlarını bıraktılar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de silâhlarını çıkarmıştı. Hava yağmurlu idi. Bir ara defi hacet için kafileden uzaklaştı ve dereyi geçti. Aniden bir sel geldi ve dere taşı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile Ashâb arasında bir sel meydana geldi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir ağacın altına oturdu. Gavres b. el-Hâris’il-Muhâribî adında bir kâfir, Peygamber Efendimizi yalnız görünce, O’nu öldürmek için kılıcını havaya kaldırdı ve ”Seni benim elimden kim alır?” dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ”Allah!” dedi. Kâfirin elindeki kılıcı yere düştü. Bütün eklemleri, vücudu dondu. Peygamberimiz kılıcı eline aldı ve ”Şimdi seni, benim elimden kim alır?” dedi. O kâfir, bu olaydan sonra kaskatı donmuş, nutku tutulmuş ve şaşırılmıştı. Gavres: ”Hiç kimse!” diye cevap verdi. Peygamber Efendimiz: ”Allah’ın birliğine ve benim Peygamberliğime şehâdet edersen kılıcını sana veririm” buyurdu. Gavres: ”Hayır! Fakat ebedî olarak seninle savaşmayacağıma ve aleyhinde hiçbir düşmana yardım etmeyeceğime söz veririm” deyince Peygamberimiz, kılıcını ona iade etti. Gavres: ”Vallâhi! Sen benden çok hayırlısın!” dedi. Sonra Gavres dönüp arkadaşlarının yanına gitti. Arkadaşları: ”Sana ne oldu ki, Muhammed’i öldürmedin?” dediler. Gavres,

durumu anlattı. Bunun üzerine bâzıları imân ettiler. Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem bir müddet daha suyun çekilmesini bekledikten sonra Ashâbının yanına döndü. Hâdiseyi anlattı ve Sûre-i Nisâ, Âyet 102'deki: "O halde kâfirlerin hücumuna karşı uyanık olun" bölümünü okudu. İşte Allah'ın bu emri, böyle ansızın bir baskına uğramaktan korunmak içindir.

[1] Sahih-i Buhâri, Cuma 40; Sünen-i Nesâî, Havf 1.

فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ (۱۰۳) كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا

103. Namazı kıldıktan sonra da ayaktayken, otururken ve yanüstü yatarken Allah'u Teâlâ'yı zikredin. Güvene kavuştuğunuz zaman da namazı tam olarak kılın. Şüphesiz ki namaz, Mü'minler üzerine vakitleri belirlenmiş farzdır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de namazı kıldıktan sonra ayakta, otururken ve yan üstü yatarken Allah'u Teâlâ'nın isminin zikredilmesi gerektiği emredilmiştir.

Tibyan Tefsiri'nde, bu Âyet-i Kerîme izah edilirken; "Namaz kıldıktan sonra düşmana hücum ederken, oturduğunuz yerde ok atarken ve yaralandı-ğınızda yan üstü yatarken zikrullah edin" diye açıklanmış, yani zikrullahtan geri durmayın diye ifade edilmiştir.

Sûre-i Enfâl, Âyet 45'te: "Ey îman edenler! Siz bir kâfir topluluğu ile karşılaşırsanız, sebat edin (harpten kaçmayın) ve Allah'u Teâlâ'yı çok zikredin ki, felah bulasınız" diye emredildiğinden, İslâm orduları, savaşlarda "Allah, Allah" nidâları ile yüksek sesle Allah'u Teâlâ'yı zikrederek düşmana hücum edip nice zaferlere ulaşmışlardır.

Savaşın hâricinde diğer zamanlarda da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in namazdan sonra âşikâre sesle zikrullah ettiği, bir Hadis-i Şerif'te şöyle nakledilmiştir:

أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ أَنَّ رَفَعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا انْصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ. (خ م عن ابن عباس)

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ haber verdi ki: "Halkın farz namazdan çıkınca yüksek sesle zikretmesi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in

zamanında var idi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: "Ben bu sesi işitir işitmez, zikir seslerinin yükselmesi ile namazdan çıktıklarını anladım." [1]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ zikrullah hakkında şöyle buyurmuştur:

لَا يَفْرُضُ اللَّهُ عَلَى عِبَادِهِ فَرِيضَةً إِلَّا جَعَلَ لَهَا حَدًّا مَعْلُومًا ثُمَّ عَذَرَ أَهْلَهَا فِي حَالِ عَذْرِ غَيْرِ الذِّكْرِ فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَجْعَلْ لَهُ حَدًّا يَنْتَهِي إِلَيْهِ وَلَمْ يَعْذِرْ أَحَدًا فِي تَرْكِهِ إِلَّا مَغْلُوبًا عَلَى عَقْلِهِ فَقَالَ (فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِكُمْ) بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَفِي السَّفَرِ وَالْحَضَرِ وَالْغَنِيِّ وَالْفَقْرِ وَالسُّقْمِ وَالصَّحَّةِ وَالسِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ وَعَلَى كُلِّ حَالٍ وَقَالَ: (وَسِيَّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا) فَإِذَا فَعَلْتُمْ ذَلِكَ صَلَّى عَلَيْكُمْ هُوَ وَمَلَائِكَتُهُ قَالَ اللَّهُ (عَزَّ وَجَلَّ): (هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ). (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن ابن عباس)

"Allah'ı Teâlâ kullarına farz kıldığı her ibâdetle belli bir sınır koymuştur. Kulların özürlerine göre de onları bu ibâdetlerden muaf kılmıştır. Ancak zikrullahı bunların dışında tutmuştur. Zîrâ zikrullahı bir sınır koymamış ve zikrullah hususunda delillerden başka hiçbir kimsenin özrünü kabul etmemiştir. Allah'ı Teâlâ kulların; ayakta iken, otururken, yatarken,[2] gece ve gündüz, karada ve denizde, yolcu iken, mukim iken kendisini zikretmelerini istemiş; zengin olanın, fakir olanın, hasta olanın, sağlıklı olanın da, hâfî (gizli) veya cehrî (açıktan) zikrullah etmesini emretmiştir. Sûre-i Ahzâb, Âyet 42'de geçtiği üzere sabah akşam kendisinin tesbih edilmesini istemiş, bunu yapan kullarına ise, bu âyetlerin devamında gelen Sûre-i Ahzâb, Âyet 43'te de kendisinin, onlara merhametli davranacağını ve meleklerin de onlar için bağışlanma dileyeceğini ve onları, zulumâtta nûra çıkaracağını beyan etmiştir. Zîrâ Allah'ı Teâlâ, Mü'minlere karşı çok merhametlidir." [3]

Yine bu Âyet-i Kerîme'de: "Şüphesiz ki namaz, Mü'minler üzerine vakitleri belirlenmiş farzdır" diye buyrulmaktadır. Allah'ı Teâlâ âyetlerde namazı hangi vakitte, nasıl ve kaç rek'at kılacağımızı açıklamamıştır. Fakat Allah'ı Teâlâ, namazın nasıl kılınacağını Cibrîl Aleyhisselâm vâsıtasıyla Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e öğretmiş ve bizim de ondan öğrenmemizi emretmiştir.

Bu hususta Mâlik b. Huveyris Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Bizler yaşça birbirine yakın gençler topluluğu olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldik ve yanında yirmi gece kaldık. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, ailelerimizi özlediğimizi anladı ve bize geride

kimleri bıraktığımızı sordu. Biz de kendisine söyledik. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem gâyet ince yürekli, hassas ve çok merhametli idi. Bize buyurdu ki:

ارْجِعُوا إِلَىٰ أَهْلِيكُمْ فَعَلِّمُوهُمْ وَمُرُوهُمْ وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي وَإِذَا حَضَرْتُ الصَّلَاةَ فَلْيُوذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ (ثُمَّ لِيُؤْمَكُم أَكْبَرُكُمْ) (خ حم عن مالك بن حويرث)

"Haydi, ailelerinizin yanına dönün ve onlara dîni öğretin. Söyleyecek şeyleri onlara söyleyip emredin. Siz, ben nasıl kılıyorsam namazı öyle kılın. Namaz vakti geldiğinde içinizden biri size ezan okusun ve en büyüğünüz de size imam olsun."[4]

Namazın vakitleri ile ilgili de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَمَنَى جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ عِنْدَ الْبَيْتِ مَرَّتَيْنِ، فَصَلَّى الظُّهَرَ فِي الْأُولَى مِنْهُمَا حِينَ كَانَ الْفَيْءُ مِثْلَ الشَّرَاكِ، ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ حِينَ كَانَ كُلُّ شَيْءٍ مِثْلَ ظِلِّهِ، ثُمَّ صَلَّى الْمَغْرِبَ حِينَ وَجَبَتِ الشَّمْسُ، وَأَفْطَرَ الصَّائِمَ، ثُمَّ صَلَّى الْعِشَاءَ حِينَ غَابَ الشَّفَقُ، ثُمَّ صَلَّى الْفَجْرَ حِينَ بَرَقَ الْفَجْرُ، وَحَرَّمَ الطَّعَامَ عَلَى الصَّائِمِ، وَصَلَّى الْمَرَّةَ الثَّانِيَةَ الظُّهَرَ حِينَ كَانَ ظِلُّ كُلِّ شَيْءٍ مِثْلَهُ لَوْقَتِ الْعَصْرِ بِالْأَمْسِ، ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ حِينَ كَانَ ظِلُّ كُلِّ شَيْءٍ مِثْلِهِ، ثُمَّ صَلَّى الْمَغْرِبَ لَوْقَتِهِ الْأُولَى، ثُمَّ صَلَّى الْعِشَاءَ الْآخِرَ حِينَ ذَهَبَ ثُلُثُ اللَّيْلِ، ثُمَّ صَلَّى الصُّبْحَ حِينَ أَسْفَرَتِ الْأَرْضُ، ثُمَّ التَّقَتِ إِلَى جِبْرِيلَ، فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ: هَذَا (وَقْتُ الْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مِنْ قَبْلِكَ، وَالْوَقْتُ فِيمَا بَيْنَ هَذَيْنِ الْوَقَّتَيْنِ) (د ت عن ابن عباس)

"Cebrâil Aleyhisselâm bana, Beytullah'ın yanında iki kere imamlık yaptı. Bunlardan birincide öğleyi, gölge ayakkabı bağı kadarken kıldı. Sonra, ikindiye her şey gölgesi kadarken kıldı. Sonra akşamı güneş battığı ve oruçlunun orucunu açtığı zaman kıldı. Sonra yatsıyı, ufuktaki aydınlık (şafak) kaybolunca kıldı. Sonra sabahı şafak sökünce ve oruçluya yemek haram olunca kıldı. İkinci sefer öğleyi, dünkü ikindinin vaktinde her şeyin gölgesi kendisi kadar olunca kıldı. Sonra ikindiye her şeyin gölgesi kendisinin iki misli olunca kıldı. Sonra akşamı önceki vaktinde kıldı. Sonra yatsıyı gecenin üçte biri gidince kıldı. Sonra sabahı yeryüzü ağarınca kıldı."

Sonra Cebrâil Aleyhisselâm bana yönelip, "Yâ Muhammed! Bunlar senden önceki Peygamberlerin namaz vaktidir. Namaz vaktide bu iki vakit arasında kalan zamandır" dedi.[5]

Bu Hadis-i Şerif'te namazın kılınma vakitleri iki farklı şekilde belirtilmiştir. Beş

vakit farz olan namazın vakitleri şöyledir:

Sabah namazının vakti: İkinci fecirden yani imsak vaktinden başlar, güneş doğmaya başladığında sona erer. Şâfiiler için efdal olan vakit imsak vaktidir. Hanefiler için ise ortalığın ilk ağarmaya başladığı vakittir.

Öğle namazının vakti: Güneşin zevâlinde (tepe noktasından batıya meyletmesiyle) başlar, her şeyin gölgesi iki boy olana kadar devam eder. Bu zamana "Asrı sâni (ikinci vakit)" denir. Bu, İmam-ı Âzam'a göredir. İmameyne ve üç büyük imama göre ise, her şeyin gölgesi zeval gölgesinden başka her şeyin gölgesi bir misline ulaşınca öğle namazının vakti çıkmış, ikindi namazının vakti girmiş olur. Bu zamana da "Asrı evvel (birinci vakit) denir.

Bu ihtilaftan kurtulmak için efdal olan; öğlen namazını her şeyin gölgesi bir misli olacak zamana kadar kılmaktır. İkindi namazını da her şeyin gölgesi iki misli olunca kılmaktır.

Cuma namazının vakti de öğle namazının vaktidir.

İkindi namazının vakti: İmam-ı Âzam'a göre her şeyin gölgesi kendisinin iki misline ulaştığında başlar, diğer imamlara göre ise bir misline ulaştığında başlar, güneş batmaya başladığında sona erer. Güneşin batmasına yarım saat kalıncaya kadar sünneti ile birlikte kılmalıdır. Fakat yarım saatten az bir süre kalmışsa, sâdece farzı kılınır.

Akşam namazının vakti: Güneşin batmasından itibaren şafağın kaybolacağı zamana kadardır. Şafak, İmam-ı Âzam'a göre, akşamleyin ufuktaki kızartıdan sonra meydana gelen beyazlıktır. İmâmeyn ile üç büyük imama göre ise, ufukta meydana gelen kızartıdan ibarettir. Vakıt girdiğinde, akşam namazını hemen kılmak efdaldır.

Yatsı namazının vakti: Şafağın kaybolmasından başlar, ikinci fecrin doğmasına kadar devam eder. Vitir namazının vakti de yatsı namazının vaktidir.

Bir kimse, ikindi namazının sünneti ile yatsı namazının ilk sünnetini, geçirmiş kazâsı varsa, kazâ yerine kılabilir. Fakat müekket on iki rek'at olan sünnetler kazâyâ kılınmaz. Bunlar da; iki rek'at sabah namazının sünneti, dört rekat öğle namazının ilk sünneti ile iki rek'at son sünneti, iki rek'at akşam namazının

sünneti ve iki rek'at yatsı namazının son sünnetidir.

Beş vakit namazlardaki müekked olan sünnetler hakkında Hz. Âişe annemizden şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

مَنْ تَابَرَ عَلَى ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً مِنَ السُّنَّةِ بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ قَبْلَ الظُّهْرِ وَرَكَعَتَيْنِ (بَعْدَهَا وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ وَرَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ. (ت ه عن عائشة

"Her kim bir gün ve gecede on iki rek'at namaz kılsa, onun için Cennette bir ev bina edilir. Bunlar: Öğle namazından önce dört rek'at, Öğle namazından sonra iki rek'at, akşam namazından sonra iki rek'at, yatsı namazından sonra iki rek'at, sabah namazından önce iki rek'at."[6]

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 465; Sahih-i Müslim, Kitab'ül-Mesâcid 23 (122).

[2] Sûre-i Al-i İmran, Âyet 191; Sûre-i Nisâ, Âyet 103.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 20, s. 280.

[4] Sahih-i Buhârî, Ezan 18, Edeb 27; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15045.

[5] Sünen-i Tirmizî, Salât 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 2; Sünen-i Nesâî, Namazın vakitleri 6; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 2364.

[6] Sünen-i Tirmizî, Salât 304; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmeti'üs-Salât 100.

وَلَا تَهْنُوا فِي ابْتِعَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلُمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلُمُونَ كَمَا تَأْلُمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ (وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا) (١٠٤)

104. Kâfirleri tâkip etmekte zaaf göstermeyin. Çünkü siz nasıl (yaralarınızdan) muzdarip iseniz, onlar da (yaralarından) muzdariptirler. Halbuki siz, Allah'ı Teâlâ'dan onların beklemediklerini (nusrat ve sevabı) bekliyorsunuz. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Ebû Süfyan ve arkadaşları, Uhud'dan ayrıldıklarında, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, onların tekrar Müslümanlara saldırmamaları için, Müslümanlardan bir taifenin onları tâkip etmesini istedi. Göndermek istediği bu

tâife, yaralarından şikâyet edince, Allah'ı Teâlâ bu âyeti indirmiştir.

Bu hâdise Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 172'de de şöyle geçmektedir:

"O Mü'minler ki, Uhud'da yaralandıktan sonra, Allah'ın ve Resûlün dâvetine tekrar icâbet ettiler. Onlardan, dâvete icâbet edenler ve muhalefetten sakınanlar için büyük bir mükâfat vardır."

Ebû Süfyan ve arkadaşları, Uhud'dan çekilip Revha denilen yere geldikleri vakit, pişmanlık duymuşlardı: "Müslümanlara ağır zâiyat verdik, onların köklerini kesmeliydik" diyerek, dönüp tekrar hücum etmek istemişlerdi. Bunu haber alan Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem müşrikleri yıldırma ve kendisinin ve Ashâbının kuvvetini göstermek için Ebû Süfyan'ın tâkibine karar vermişti. Ashâbını buna teşvik ederek, hemen ertesi gün Medîne'nin sekiz mil uzağında bulunan Hamre-i Esed denilen yere kadar ilerlemişlerdi. Ashâbın çoğu yaralı ve bitkindi. Yürümekte dahi zorlanıyorlardı. İçlerinde öyle yaralıları vardı ki, sırası ile birbirlerini sırtlarında taşıyor, birbirlerine dayanarak yürümeye çalışıyorlardı.

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنَ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا (١٠٥) وَاسْتَغْفِرِ
اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا (١٠٦) وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ
(خَوَّانًا أَثِيمًا (١٠٧)

105-107. Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Allah'ın bildirdiği şekilde insanlar arasında hükmetmen için Biz sana kitabı (Kur'ân'ı) hak olarak indirdik. Hâinler için müdâfaacı olma.* Allah'tan bağışlanma dile. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.* Kendi nefislerine hâinlik edenlerden yana mücâdele etme. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, hiçbir hâini ve günahkârı sevmez.

İzah: Benî Zafer kabilesinden, Tağme İbn-i Ubeyrik, komşusu Katâde b. Nu'man'ın zırhı ile bir dağarcıkta (deriden bir torbada) bulunan ununu çaldı. Zırhı o dağarcığın içine koydu. Dağarcık delik idi. Götürürken delikten un akmaya başladı. Zırh ile dağarcığı, Zeyd İbn-i Sem'in adında bir Yahudiye verdi. Ashâb, hırsızı bulmak için yerdeki un izlerini tâkip ederek, Yahudinin evine kadar vardılar. Yahudiden zırhı istediler. Yahudi, zırhı kendisine Tağme'nin verdiğini söyledi ve oradaki birçok Yahudi de buna şahitlik etti. Bunun üzerine Benî Zafer kabilesi mahkeme olmak için Yahudiye Peygamberimizin huzuruna dâvet ettiler ve gelip, "Yâ Resûlallah! Sen, Tağme'ye sahip çıkmazsan rezil olur.

Bu Yahudiler Tağme'ye iftira ederek, yalancı şahitler gösterir ve Yahudilerin beraati sâbit olur" dediler. Peygamberimiz de bunların sözlerinin doğru olacağını düşünerek, Tağme'nin suçsuz olacağına meyletmişti. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ Resûlullah (Sallallâhu aleyhi vesellem)'in böyle bir hatâyâ düşmemesi için onu uyarmış ve bu olay üzerine Sûre-i Nisâ, Âyet 105'ten, 115'e kadar olan âyetler nâzil olmuştur.

يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا
((يَعْمَلُونَ مُحِيطًا) ١٠٨)

108. Onlar, insanlardan hayâ ederek hâinliklerini örtmeye çalışırlar da, bütün hallerine vâkıf olan Allah'tan hayâ etmez ve korkmazlar. Halbuki Allah'ı Teâlâ, râzı olmayacağı sözü onlar geceleyin (gizlice) konuştukları zaman onlar ile beraberdir. Allah'ı Teâlâ, onların yaptıklarını (ilmi ve kudreti ile) kuşatmıştır.

هَآ أَنْتُمْ مُؤَلَّاءٌ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُجَادِلِ اللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا
((١٠٩))

109. (Ey Benî Zafer!) Haydi siz, dünyâ hayâtında onlar (hırsızlar) için mücâdele ettiniz, ya mahşer gününde onlar için Allah'ı Teâlâ'ya karşı kim mücâdele edecek? Veya onların üzerine kim vekil olacaktır?

((وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا) ١١٠)

110. Her kim bir fenâlık yapar yahut (bir günah işleyerek) nefesine zulmeder ve sonra Allah'tan bağışlanma dilerse, Allah'ı Teâlâ'yı çok bağışlayıcı ve çok merhametli bulur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُذْنِبُ ذَنْبًا ثُمَّ يَتَوَضَّأُ فَيُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ
تَعَالَىٰ لِذَلِكَ الذَّنْبِ إِلَّا غُفِرَ لَهُ وَقَرَأَ هَاتَيْنِ الْآيَتَيْنِ {وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ
(غَفُورًا رَحِيمًا وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمُ الْآيَةَ) (حم عن ابو بكر الصديق)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Günah işleyen, sonra abdest alıp iki rekât namaz kılarak bu günahı için Allah'tan af dileyen hiçbir Müslüman yoktur ki bağışlanmış olmasın" buyurarak, "Her kim bir fenâlık yapar yahut (bir günah

işleyerek) nefisine zulmeder ve sonra Allah'tan bağışlanma dilerse, Allah'ı Teâlâ'yı çok bağışlayıcı ve çok merhametli bulur" mealindeki Sûre-i Nisâ, Âyet 110 ile "Ve onlar, büyük bir günah yaptıkları yahut (herhangi bir mâsiyeti yüklenmekle) nefislerine zulmettikleri vakit, Allah'ı Teâlâ'yı hatırlayarak hemen günahlarına istiğfar ederler. Allah'ı Teâlâ'dan başka günahları kim bağışlar? Onlar günahlarında bile bile ısrar etmezler" mealindeki Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 135'i okudu.[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 46.

وَمَنْ يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلَى نَفْسِهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا (۱۱۱) وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ ((يَرْمِ بِهِ بَرِيئًا فَقَدْ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا (۱۱۲)

111-112. Her kim bir günah işlerse, zararı sâdece kendi nefisinedir. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.* Her kim bir hatâ veya günah işler de sonra onu suçsuz olan birinin üzerine atarsa, şüphesiz o, iftira etmiş ve apaçık bir günah yüklenmiş olur.

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ أَنْ يُضِلُّوكَ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ ((شَيْءٍ وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا (۱۱۳)

113. Ey Resûlüm! Eğer Allah'ı Teâlâ'nın sana lütfu ve rahmeti olmasaydı, elbette onlardan bir taife (Benî Zafer), seni haktan şaşırtmaya kastetmiş idi. Halbuki onlar, kendi nefislerinden başkasını şaşırtmazlar ve sana hiçbir zarar veremezler. Allah'ı Teâlâ sana kitabı ve hikmeti indirdi ve bilmediğin şeyleri bildirdi. Allah'ı Teâlâ'nın senin üzerindeki lütfu çok büyüktür.

İzah: Kitap ve hikmet ilmi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 151 ve izahlarına bakınız.

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ ((ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُوْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا (۱۱۴)

114. Onların (insanların), gizlice konuşmalarının çoğunda hayır yoktur. Ancak sadaka verenler yahut hayırlı bir amelde bulunanlar ya da insanların arasını düzeltmeyi isteyenler müstesnâ. Her kim Allah'ın rızâsını gözeterek bunları yaparsa, ona büyük bir mükâfat vereceğiz.

İzah: İnsanların arasını düzeltme hakkında nakledilen bir Hadis-i Şerif'te

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَفْضَلِ مِنْ دَرَجَةِ الصِّيَامِ وَالصَّلَاةِ وَالصَّدَقَةِ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ إِصْلَاحُ ذَاتِ الْبَيْنِ (وَفَسَادُ ذَاتِ الْبَيْنِ الْحَالِفَةُ) (د عن ابى الدرداء)

"Size oruç, sadaka ve namazın derecesinden daha efdal olan bir ameli haber vereyim mi?" deyince, Ashâb-ı Kirâm: "Evet! Yâ Resûlallah!" dediler. Buyurdu ki: "İki kişi arasındaki düşmanlığı gidererek aralarını düzeltmektir. Çünkü aralarında olan fesatlık, dîni tıraş edicidir." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(لَيْسَ بِالْكَذَّابِ مَنْ أَصْلَحَ بَيْنَ النَّاسِ فَقَالَ خَيْرًا أَوْ نَمَى خَيْرًا وَقَالَ مَرَّةً وَنَمَى خَيْرًا) (حم) كلثم بنت عقبة

"Bir kimse insanların arasındaki bir düşmanlığı gidererek aralarını düzeltmek için hayırlı sözler söylesin veya hayırlı sözlerine ilave yapsın. Bunu yaparken yalan konuşsa bile, o kimse yalancılık yapmış olmaz." [2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 58.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 26019.

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ ((وَسَاءَتْ مَصِيرًا) (١١٥)

115. Hakkın ortaya çıkmasından sonra, her kim Peygamberin emirlerine muhalefet eder ve Mü'minlerin tuttuğu yoldan başkasına tâbi olursa, onu dost olduğu dalâlet yolunda bırakırız. Âhirette de kendisini Cehenneme atarız. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَتَقْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً قَالُوا وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مَا أَنَا (عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي) (ت عبد الله بن عمرو)

"Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılır. Bunlardan bir fırka hâriç hepsi Cehennemde olacaktır." "O kurtulan fırka kimdir Yâ Resûlallah?" dediler.

Buyurdu ki: "Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır."[1]

Bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'te, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünneti üzere olanların dalâlete düşmeyeceği belirtilmektedir.

Bu husus İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَجْمَعُ أُمَّتِي أَوْ قَالَ أُمَّةَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى ضَلَالَةٍ وَيَدُ اللَّهِ مَعَ الْجَمَاعَةِ وَمَنْ شَذَّ (شَذَّ إِلَى النَّارِ) (ت) عَنْ ابْنِ عَمْرٍ

"Allah'ı Teâlâ, ümmetimi veya Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetini ebedî dalâlet üzere bir araya getirmez. Allah'ın eli, cemaatle (Ehl-i Sünnet toplumuyla) beraberdir. Her kim cemaatten ayrılırsa, Cehenneme gitmiş olur."[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, İman 18; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 17. Bu Hadis-i Şerif'in metni, bir diğer rivâyette de şöyle geçmektedir:

سَتَقْتَرِقُ أُمَّتِي ثَلَاثَ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا وَاحِدَةً مِنْ وَاحِدَةٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: مَا أَنَا عَلَيْهِ (İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 6, s. 118).

[2] Sünen-i Tirmizî, Fiten 7.

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا) ((١١٦)

116. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındaki günahları ise dilediği kimse için bağışlar. Her kim Allah'a ortak koşarsa, hidâyet yolundan çok uzak olan dalâlete düşmüştür.

((١١٧))

117. O müşrikler! Allah'ı bırakarak, ancak putlara ibâdet ederler. Böylece de ancak Allah'ın dergâhından kovulmuş olan inatçı şeytana tapmış olurlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de putlar diye tercüme ettiğimiz "İnâs" lafzı, müşriklerin taptığı Lat, Uzza ve Menat putlarına işâret etmektedir. Bu putların isimleri lafız olarak Arapça'da müennes (dişi) isim olduğu için, Allah'ı Teâlâ da bunları "İnâs

" lafzıyla yani dişi diye beyan etmiştir. Nitekim müşrikler, putlarını dişi sayarlardı. Onlara dişi adlar koyarlar ve meleklerin de dişi olduğuna inanırlardı.

لَعَنَهُ اللَّهُ وَقَالَ لَاتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَفْرُوضًا (۱۱۸) وَلَا ضِلَّكُمْ وَلَا مَنِيتَهُمْ وَلَا مَرْتَهُمْ فَلْيَبْتَكَنْ أَذَانُ (الْأَنْعَامِ وَلَا مَرْتَهُمْ فَلْيَغَيِّرَنَّ خَلْقَ اللَّهِ وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُبِينًا) (۱۱۹)

118-119. Allah'ı Teâlâ, şeytanı lânetledi. Şeytan dedi ki: "Elbette kullarımdan bir kısmını kendime tahsis ederim.* Elbette kendime tahsis ettiğim kullarını vesvese ile dalâlete düşürürüm ve elbette onları boş ümitlerle doldururum. Muhakkak onlara emrederim de hayvanların kulaklarını yararlar. Ve onlara emrederim de Allah'ın yaratışını değiştirirler. Her kim Allah'ı bırakıp da şeytanı dost tutarsa, şüphesiz ki çok açık bir zarar ve ziyâna uğramıştır.

İzah: Şeytanın, Allah'ı Teâlâ'ya: "Elbette kendime tahsis ettiğim kullarını vesvese ile dalâlete düşürürüm ve elbette onları boş ümitlerle doldururum" diye söylemesi; her türlü hile ve vesvese ile onları hak yoldan saptırırım. Dünyâ hayatlarını hırs, aç gözlülük ve uzun yaşama arzusu gibi nefse hoş gelen şeylerle doldururum, demektir.

Yine Âyet-i Kerîme'de; şeytanın, câhiliye dönemindeki müşriklere vesvese vererek hayvanların kulaklarını yarıldığı ve bu hayvanlardan maksat da, bu şekilde işâretlenerek putlara tahsis edilen "Bahire" ve "Saibe" gibi isimlerle adlandırılan hayvanlardır. Putlara adanacak hayvanların kulaklarını kesmek, müşriklerin âdetlerindendi.

Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, İyâd b. Himâr Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ذَاتَ يَوْمٍ فِي خُطْبَتِهِ أَلَا إِنَّ رَبِّي أَمَرَنِي أَنْ أُعَلِّمَكُمْ مَا جَهِلْتُمْ مِمَّا عَلَّمَنِي يَوْمَ هَذَا كُلِّ مَالٍ نَحَلْتُهُ عَبْدًا حَلَالٌ وَإِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حُنَفَاءَ كُلُّهُمْ وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمْ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَالَتْهُمْ عَنْ دِينِهِمْ وَحَرَّمْتُ عَلَيْهِمْ مَا أَخْلَلْتُ لَهُمْ وَأَمَرْتُهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا (م عن عياض بن حمار)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün hutbesinde şöyle buyurdu: Haberinizi olsun ki, işte bu günümde Rabbim Teâlâ, bana öğrettiklerinden, sizin bilmediğiniz şeyleri size öğretmemi bana emredip buyurdu ki: "Kullarımdan herhangi bir kula verdiğim her mal, o kul için helâldir. Ben, kullarımı Hanifler

olarak (İslâm üzere) yarattım. Şeytanlar onlara geldi de, onları dinlerinden çevirdi. Benim onlara helâl kıldığım şeyleri onlara haram kıldı. Hakkında hiçbir delil indirmediğim şeyleri Bana ortak koşmalarını da onlara yine şeytanlar emretti (onlar da, nefislerine hoş geldiği için hemen şeytana tâbi oldular)..."[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Ve onlara emrederim de Allah'ın yaratışını değiştirirler " diye buyrulmaktadır. Burada geçen Allah'ın yaratışından maksat, Allah'ın dînidir. Zîrâ diğer bir âyet, bu âyetteki; "Allah'ın yaratışından maksadın, Allah'ın dîni olduğunu ifade etmektedir ki, o âyet de şudur: "Ey Resûlüm! Hakka yönelerek yüzünü dosdoğru bir şekilde dîne çevir. Bu, Allah'u Teâlâ'nın insanlara verdiği bir fitrattır..."[2]

Allah'u Teâlâ bu âyetlerde, şeytanın emirlerini tutup onu kendine dost edinenlerin çok büyük zarara uğrayacaklarını, beyan ediyor. Çünkü Cennetteki nasibini elden kaçırmak, şeytanla beraber Cehenneme girmek, çok büyük zarar ve ziyandır. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا لَهُ مَنْزِلٌ فِي الْجَنَّةِ وَمَنْزِلٌ فِي النَّارِ فَإِذَا مَاتَ فَدَخَلَ النَّارَ وَرَثَ أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَهُ (فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى {أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ} (هـ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Her bir kimse için, biri Cennette biri de Cehennemde olmak üzere iki makam vardır. Bir adam ölüp de Cehenneme girdiği zaman, Cennet halkı o kimsenin Cennetteki makamına vâris olur. İşte Cennet ehlinin, Cehennemlik olanların Cennetteki makamlarına vâris olmaları, Allah'u Teâlâ'nın: "İşte vâris olanlar bunlardır"[3] diye geçen buyruğunun vurguladığı bir hükümdür."[4]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 16 (63).

[2] Sûre-i Rûm, Âyet 30.

[3] Sûre-i Mü'minûn, Âyet 10.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 39.

يَعِدُّهُمْ وَيُؤْمِنُ بِهِمْ وَمَا يَعِدُّهُمْ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا (١٢٠) أُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَحِيصًا) ((١٢١)

120-121. Şeytan onlara vaadlerde bulunur ve onları kuruntulara düşürür. Halbuki

şeytan onlara, aldatıcı şeylerden başkasını vaad etmez.* İşte onların varacakları yer Cehennemdir ve oradan kaçıp sığınacak bir yer de bulamayacaklardır.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا)
(وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا) (١٢٢)

122. İman edip sâlih amellerde bulunanları da, altlarından nehirler akan Cennetlere girdireceğiz. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Allah'ın vaadi haktır. Allah'u Teâlâ'dan daha doğru söz söyleyen kim vardır?

لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا)
((١٢٣)

123. Allah'ın vaad ettiği mükâfat, ne sizin kuruntunuz iledir, ne de Ehl-i Kitap'ın kuruntusu iledir (bilakis îman ve sâlih ameller iledir). Her kim bir kötülük işlerse, onun cezâsını görür ve o, kendisi için Allah'tan başka bir dost ve yardımcı bulamaz.

İzah: Âyet-i Kerîme'nin metninde geçen "Sizin" ifadesinden maksat, Mesruk, Süddî, Dehhak, İbn-i Abbas ve Ebû Sâlih Hazretlerine göre Müslümanlardır. "Ehl-i Kitap" ifadesinden maksat da Yahudi ve Hristiyanlardır.

Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Katâde Hazretleri şu hâdiseyi anlatmıştır:

Müslümanlar ile Ehl-i Kitap münâkaşa ettiler de Ehl-i Kitap: "Biz, sizden daha doğru yoldayız, Peygamberimiz sizin Peygamberinizden öncedir, kitabımız sizin kitabınızdan öncedir ve Allah katında, biz Allah'a sizlerden daha lâıyız" dediler. Müslümanlar da: "Bizler, sizlerden daha doğru yoldayız; bizim Peygamberimiz Peygamberlerin hâtemidir. Bizim kitabımız kendinden önceki bütün kitaplar hakkında hüküm veren kitaptır" dediler. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'yi ve devâmında gelen Sûre-i Nisâ, Âyet 124 ve 125'i indirdi.

Âyet-i Kerîme'de geçen "Allah'ın vaad ettiği mükâfat, ne sizin kuruntunuz iledir, ne de Ehl-i Kitap'ın kuruntusu iledir..." ifadesinden maksat, bu sizin arzunuz ile değildir. Ancak hakiki îman ve sâlih ameller iledir. Allah yolunda ibâdet ve say'î gayretledir, anlamındadır. Allah'ın vaadi, iyilik yapana Cennet,

kötülük yapana Cehennemdir.

Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanındayken, "Her kim bir kötülük işlerse, onun cezâsını görür" diye geçen âyet nâzil oldu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yâ Ebû Bekir! Bana şu anda inen âyeti sana okuyayım mı?" dedi. "Evet, Yâ Resûlallah! Oku" dedim. Bu âyeti bana okuyunca, sanki belim kırılacakmış gibi oldu, o yüzden eğildim.

Peygamberimiz: "Yâ Ebû Bekir! Neyin var?" deyince, "Yâ Resûlallah! Annem babam sana fedâ olsun, hangimiz kötülük yapmıyoruz ki? Demek ki, biz yaptıklarımızın cezâsını mutlaka göreceğiz" diye söyledim. Bunun üzerine buyurdu ki:

أَمَّا أَنْتَ يَا أَبَا بَكْرٍ وَالْمُؤْمِنُونَ فَتُجْزَوْنَ بِذَلِكَ فِي الدُّنْيَا حَتَّى تَلْقَوْا اللَّهَ وَلَيْسَ لَكُمْ ذُنُوبٌ وَأَمَّا الْآخَرُونَ فَيُجْمَعُ (ذَلِكَ لَهُمْ حَتَّى يُجْزَوْا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) ت عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ

"Yâ Ebû Bekir! Sen ve Mü'minler, yaptıklarınızın karşılığını bu dünyâda (hastalık ve musîbet olarak) görmektesiniz. Nihâyet Allah'a günahsız olarak kavuşacaksınız. Bunların dışında kalan kâfirler ve münâfıklar ise, yaptıkları bir araya getirilecek ve âhirette yaptıkları kötülüklerin cezâsı toptan olarak mutlaka verilecektir."[1]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

لَمَّا نَزَلَتْ {مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ} بَلَغَتْ مِنَ الْمُسْلِمِينَ مَبْلَغًا شَدِيدًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (قَارِبُوا وَسَدُّوا فِي كُلِّ مَا يُصَابُ بِهِ الْمُسْلِمُ كَفَّارَةً حَتَّى النُّكْبَةِ يُنْكَبُهَا أَوْ الشُّوْكَةَ يُشَاكُّهَا) (م عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ)

"Her kim bir kötülük işlerse, onun cezâsını görür" diye geçen âyet nâzil olunca bu, Müslümanlara çok ağır gelmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "İmanınızda sağlam olun ve sâlih ameller ile kendinizi Allah'a yakınlaştırın; başınıza gelen bir meşakkat ve sıkıntıya hattâ kendisine batan bir dikene varıncaya kadar, Müslümanın başına gelen her şey de onun için bir keffâret vardır."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَزَالُ الْبَلَاءُ بِالْمُؤْمِنِ أَوْ الْمُؤْمِنَةِ فِي جَسَدِهِ وَفِي مَالِهِ وَفِي وَلَدِهِ حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ وَمَا عَلَيْهِ مِنْ خَطِيئَةٍ (ح)

(عن أبي هريرة)

"Mü'minler günahsız bir şekilde Allah'ın huzuruna çıkıncaya kadar nefislerinde, çocuklarında ve mallarında musîbetler eksik olmaz."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

الْضَّمَّةُ فِي الْقَبْرِ كَفَّارَةٌ لِكُلِّ مُؤْمِنٍ لِكُلِّ ذَنْبٍ بَقِيَ عَلَيْهِ لَمْ يُغْفَرْ لَهُ وَذَلِكَ أَنَّ يَحْيَى بْنَ زَكَرِيَّا ضَمَّهُ الْقَبْرُ ضَمَّةً (فِي أَكْلَةِ شَعِيرٍ) (الرافعي عن معاذ)

"Kabrin sıkması, affedilmeyip üzerinde kalan günahları sebebiyle her Mü'min için keffârettir. Zekeriyya oğlu Yahyâ'yı kabrin sıkması, yediği bir arpa sebebiyle olmuştur."[4]

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

"Yâ Resûlallah! Ben Kur'an'da en şiddetli olan âyeti biliyorum" dedim. "Yâ Âişe! O hangi âyettir?" diye sordu. Ben de: "Her kim bir kötülük işlerse, onun cezâsını görür" diye geçen âyet olduğunu söyledim. Bunun üzerine buyurdu ki: "Yâ Âişe! Bir Mü'mine bir musîbet hattâ bir diken dahi isâbet eder ve o da buna sabrederse, onun amellerinin en çirkinlerine karşılık keffâret olur (o günahlardan hesaba çekilmez). Mahşer günü günahlarından dolayı hesaba çekilen kimse ise mutlaka azap görür."

قَالَتْ أَلَيْسَ اللَّهُ يَقُولُ {فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا} قَالَ ذَاكُمْ الْعَرَضُ يَا عَائِشَةُ مَنْ نُوقِشَ الْحِسَابَ عُذِبَ ((د عن عائشة))

Bunun üzerine Hz. Âişe annemiz: Allah'u Teâlâ, Sûre-i İnşikâk, Âyet 7-8'de: "O zaman amel defteri sağ eline verilen kimsenin,* hesabı kolayca görülür" diye buyurmuyor mu? diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "O, amellerin Allah'ın huzurunda arzedilmesidir. Kulun günahlarından dolayı hesaba çekilmesi değildir. Yâ Âişe! İnceden inceye hesaba çekilen kimse azâba uğratılır" buyurdu.[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'an 5; Rudânî, Cem'ul Fevâid, Hadis No: 6912.

[2] Sahih-i Müslim, Birr 14 (52).

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7521, 9435; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 6846.

[4] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 220/4.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 1.

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا ((١٢٤)

124. Erkek olsun kadın olsun, her kim Mü'min olarak sâlih amellerde bulunursa, işte onlar Cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar.

وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا ((١٢٥)

125. Muhsin olduğu halde, kendini tam bir ihlasla Allah'a teslim eden ve Hanif (İslâm üzere) olan İbrâhim'in dînine tabi olandan daha güzel din sahibi kim olabilir? Allah'ı Teâlâ, İbrâhim'i dost edindi.

İzah: Allah'ı Teâlâ, İbrâhim Aleyhisselâm'a Halîlim yani dostum, diye hitap etmiştir. Bundan dolayı İbrâhim Aleyhisselâm'a "Halîlullah" diye söylenir ki, Allah'ın dostu demektir. İbrâhim Aleyhisselâm Allah'ın dostluğunu, misafire hürmette bulmuştur.

Bu hususta Abdullah İbn-i Amr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا جِبْرِيلُ لِمَ اتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا؟ قَالَ لِإِطْعَامِهِ الطَّعَامَ يَا مُحَمَّدُ ((هَبْ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو))

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yâ Cebrâil! Allah'ı Teâlâ, İbrâhim'i ne sebepten Halîl (dost) edindi?" diye sorunca, o: "Misafirlerine yemek yedirdiği için Yâ Muhammed!" diye cevap verdi.[1]

Rivâyete göre, İbrâhim Aleyhisselâm Kâbe'yi yapıp bitirince, sevinerek sırtını Kâbe'nin duvarına dayadı ve Allah'ın verdiği emri yerine getirdiğinden dolayı

rahatlayıp derin bir oh çekti. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "İçinde misafirlerin ağırlandığı ve misafirlerle dolup taşan bir misafirhâne mi yaptın?" dedi. İbrâhim Aleyhisselâm: "Böyle bir misafirhâne, Kâbe'den daha mı efdaldır Yâ Rabbi?" dedi. Allah'ı Teâlâ'nın: "Öyle bir misafirhâne, Benim yanımda Kâbe'den efdaldır" buyurması üzerine de, İbrâhim Aleyhisselâm iki kapısı olan bir misâfirhane yaptırdı. Misafir olmadan yemek yemezdi. Hattâ bu sebepten günlerce yemek yemediği olurdu ve misafir aramak için evinden çıkardı.

İbrâhim Aleyhisselâm misafirhâne yaptırıp yoldan gelip geçenleri doyurmakla tanınmış olduğundan ona: "Ebu'd-Dayfân (misafirlerin babası)" diye isim verilmiştir.[2]

İbrâhim Aleyhisselâm'ın, misafirlerine yaptığı ikram hakkında Sûre-i Zâriyât, Âyet 24-27'de şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! İbrâhim'in ağırladığı misafirlerin kıssası sana geldi mi?* Hani onlar, İbrâhim'in yanına girmiş ve "Selâm" demişlerdi. İbrâhim de: "Selâm size, siz tanınmayan bir kavimsiniz" demişti.* Hemen bir bahane ile ailesinin yanına gitti ve (kızartılmış) semiz bir buzağı getirdi.* Onu önlerine koydu ve "Yemez misiniz?" dedi.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

اتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا وَمُوسَىٰ نَجِيًّا وَاتَّخَذَنِي حَبِيبًا ثُمَّ قَالَ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا أُوتِرَنَّ حَبِيبِي عَلَىٰ خَلِيلِي (وَنَجِيِّي) (هب عن أبي هريرة)

Allah'ı Teâlâ İbrâhim'i Halîl (dost), Mûsâ'yı Kelîmullah ve beni de Habîb (sevgili) edindi ve sonra: "İzzetim ve Celâlim'e yemin olsun ki sevgilimi, dostuma ve sırdaşıma elbette tercih ederim, üstün tutarım" buyurdu.[3]

Bundan dolayı Peygamber Efendimize, "Habîbullah" diye söylenir ki, Allah'ı Teâlâ'nın sevgilisi demektir. Bu da bizim Peygamberimizin diğer Peygamberlerden Allah katında daha sevgili ve derece bakımından daha üstün olduğunu gösterir.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in üstünlüğüne dair daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 253 ve izahına bakınız.

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 9290.

[2] Mecmâ'ul-Âdâb, s. 209-210.

[3] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 1468; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31893.

(وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطًا (١٢٦))

126. Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ındır. Allah'ı Teâlâ, her şeyi (ilmi ve kudreti ile) kuşatmıştır.

وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُنْزَلُ عَلَيْكُمُ فِي الْكِتَابِ فِي يَتَامَى النِّسَاءِ الْأَتْيَ لَا (نُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَنَرَّ غُيُوبَ أَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهِنَّ وَهُنَّ الْمُسْتَضْعَفَاتُ مِنَ الْوِلْدَانِ وَأَنْ تَقُولُوا لِلْيَتَامَى بِالْقِسْطِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا (١٢٧))

127. Ey Resûlüm! Senden kadınların mîrası hakkında fetvâ isterler. De ki: "Onlar hakkındaki fetvâyı size Allah'ı Teâlâ veriyor. Kitapta (Kur'ân'da), nikahlarına rağbet etmekle beraber mîraslarını vermediğiniz yetim kadınlara, zayıf çocuklara ve yetimlere adâletle muâmele etmeniz hakkında size okunan âyetlerdir. Siz hayırdan ne yaparsanız, şüphesiz Allah'ı Teâlâ onu bilmektedir."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında çok sayıda nüzul sebebi nakledilmiştir. Bunlardan biri Said b. Cübeyr Radiyallâhu anhu'dan şöyle anlatılmıştır:

Câhiliye devrinde sâdece yetişkin erkekler mîrasçı olur, küçük çocuklar ve kadınlar mîrasçı olmazlardı. Nisâ Sûresi'ndeki mîras âyetleri nâzil olunca, bu insanlara ağır geldi: "Mal elde etmek için çalışan erkekler gibi çalışmayan ve malı koruyamayan çocuk ve kadın mîrasçı oluyor" dediler ve Allah'ı Teâlâ'dan bu konuda yeni bir emir gelmesini umarak beklediler. Baktılar ki yeni bir haber gelmiyor. Bunun üzerine: "Eğer bu din ve mîras hukuku tamamlanmış ise, bu size vâcip oldu bile deyip, gidin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir daha sorun" dediler. Gelip tekrar sormaları üzerine, Allah'ı Teâlâ: "Ey Resûlüm! Senden kadınların mîrası hakkında fetvâ isterler..." diye devam eden bu âyeti indirdi.

Câhiliye Arapları bir kadın yetim kaldığı zaman, onun malı başkalarına kalmasın diye, velîsi onu kendi nikahına alır veya başkasıyla evlenmesine müsaade etmezdi. Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile, yetimlere yapılan bu haksız ve adâletsiz uygulamanın mahsurlu olduğunu açık bir şekilde beyan etmiştir.[1]

Bu hususta İbrâhim en-Nehâi diyor ki: Hz. Ömer'e, yetim bir kızın velîsi geldiğinde ona, eğer o kız, güzel ve zengin ise, "Sen bunu başka biriyle evlendir. Bu kız için senden daha hayırlı birini ara. Şâyet kız çirkin ve malı yoksa, "Sen bununla evlen. Çünkü bununla evlenmeye sen daha lâyıksın" derdi.

Yine bu konuda Hasan-ı Basrî Hazretleri de şu hâdiseyi anlatmıştır:

Bir adam, Hz. Ali'ye geldi ve ona dedi ki: "Ey Mü'minlerin emiri! Benimle yetimimin durumu ne olacaktır?" Hz. Ali: "Hangi hususta?" diye sordu. Adam meseleyi anlattı. Hz. Ali: "O, zengin ve güzel olursa, sen onunla evlenir misin?" dedi. Adam: "Evet, vallâhi evlenirim" dedi. Hz. Ali: "O halde sen onunla çirkin ve malı olmadığı halde de evlen" dedi. Hz. Ali sözlerine devamla: "Eğer sen onun için hayırlı olursan, onunla evlen. Şâyet senden başkası onun için hayırlı olursa, sen onu hayırlı olana ver" dedi.

Yetimlerin mallarını muhafaza etme ve kadınların mîras hakları hakkındaki âyetler için de Sûre-i Nisâ, Âyet 2, 3, 6, 7, 11 ve 12'ye bakınız.

[1] Bu hususta bakınız: Sahih-i Buhârî, Tefsîr-i Nisâ 1.

وَإِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ (وَأُخْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا (۱۲۸) وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمِيلِ فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا (۱۲۹))

128-129. Eğer bir kadın, kocasının kendinden uzaklaşmasından veya yüz çevirmesinden korkarsa, aralarında anlaşarak sulh olmalarında bir günah yoktur. Sulh, (ayrılmaktan) daha hayırlıdır. Ve nefislerde cimrilik hazırlanmıştır. Eğer iyilik eder (kadınlarla güzel geçinir) ve (geçimsizlikten) sakınırsanız, şüphesiz Allah'ı Teâlâ yaptıklarınızdan haberdardır.* Ne kadar çaba gösterirseniz gösterin, yine de kadınlar arasında sevgi hususunda adâletli olamazsınız. O halde tamamen birine meyledip diğerini kocasız gibi bırakmayın. Eğer arayı bulur ve (haksızlık etmekten) sakınırsanız, şüphesiz Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Sûre-i Nisâ, Âyet 128, Peygamberimizin zevcelerinden Sevde bint-i Zem'a Radiyallâhu anhâ hakkında nâzil olmuştur.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu olayı şöyle anlatır:

حَشِيتُ سَوْدَةَ أَنْ يُطَلِّقَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ لَا تُطَلِّقْنِي وَأَمْسِكْنِي وَاجْعَلْ يَوْمِي لِعَائِشَةَ فَقَعَلَ
(فَنَزَلَتْ {فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ} (ت) عن ابن عباس

Hiz. Sevide, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kendisini boşamasından korktu da, "Beni boşama, beni nikâhın altında tut ve günümü Âişe'ye ver, ona tahsis et" dedi. Resûlü Ekrem de öyle yaptı. Bunun üzerine: "Eğer bir kadın, kocasının kendinden uzaklaşmasından veya yüz çevirmesinden korkarsa, aralarında anlaşarak sulh olmalarında bir günah yoktur..." diye devam eden Sûre-i Nisâ, Âyet 128 nâzil oldu.[1]

Bu Âyet-i Kerîme'de: "Ve nefislerde cimrilik hazırlanmıştır" diye geçen ifadeden maksat da, kadın ve erkekten her biri, hakkından vazgeçmek hususunda çok cimridir, hakkını almakta çok hırslıdır, demektir.

Nefislerde olan cimrilik, insanlarda olan bir beşeriyet hâlidir. İnsan, aklını ve irâdesini doğru kullanıp nefisine hâkim olursa; hatâyâ ve yanlışâ düşmekten kurtulur. Dolayısıyla cimrilik, insanlık tabiatı gereğidir, ondan ayrılmaz. Fakat kişi irâdesini kullanarak bu duyguya hâkim olur. Bu durum kişiye, nefisine hâkim olarak günahlardan sakınıp sâlih ameller işlediği sürece zarar vermez.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثٌ مُهْلِكَاتٌ وَثَلَاثٌ مُنْجِيَّاتٌ وَثَلَاثٌ كَفَّارَاتٌ وَثَلَاثٌ دَرَجَاتٌ فَأَمَّا الْمُهْلِكَاتُ: فَشَحْ مُطَاعٌ وَهَوَى مُنْبَغٌ وَإِعْجَابُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ وَأَمَّا الْمُنْجِيَّاتُ: فَالْعَدْلُ فِي الْعُصْبِ وَالرِّضَا وَالْقَصْدُ فِي الْفَقْرِ وَالْغِنَى، وَخَشْيَةُ اللَّهِ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ وَأَمَّا الْكَفَّارَاتُ: وَابْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ وَإِسْبَاغُ الْوُضُوءِ فِي السَّبَرَاتِ وَنَقْلُ الْأَقْدَامِ إِلَى الْجُمُعَاتِ وَأَمَّا الدَّرَجَاتُ: فِإِطْعَامُ الطَّعَامِ وَإِفْشَاءُ السَّلَامِ وَالصَّلَاةُ بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ (طس) عن ابن عمر

"Üç şey insanı helâke götürür, üç şey kurtuluşa götürür, üç şey günahları örter, üç şey derece kazandırır. İnsanı helâke götürenler: Kendisine itaat edilen cimrilik, kendisine uyulan hevâ ve bir kimsenin nefisine mağrur olup başkalarından kendini üstün görmesi. İnsanı kurtuluşa götürenler: Öfke ve rızâ hâlinde adâletli olmak, fakirlik ve zenginlik hallerinde iktisatlı olmak ve gizli ve alenî hallerde Allah korkusunu üzerinde taşımak. Günahları örtenler: Bir namazdan sonra diğer namazı beklemek, çok soğuk günlerde abdesti tam almak ve Ayakları cemaate alıştırmak. Şunlar da insana derece kazandırır: Yemek

yedirmek, selâmı âşikâre etmek ve insanlar uykuda iken gece namazı kılmak.
"[2]

Sûre-i Nisâ, Âyet 129 da, Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ hakkında nâzil olmuştur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onu diğerlerinden daha fazla severdi. Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْسِمُ فَيَعْدِلُ وَيَقُولُ اللَّهُمَّ هَذَا قَسْمِي فِيمَا أَمْلِكُ فَلَا تُلْمَنِي فِيمَا تَمْلِكُ (وَلَا أَمْلِكُ قَالَ أَبُو دَاوُدَ يَعْنِي الْقَلْبَ (د) عَنْ عَائِشَةَ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kadınları arasında geceleri bölüştürür, bunda adâletli davranır, sonra şöyle derdi: "Allah'ım! gücümün yettiği hususlarda benim taksimim budur. Senin gücünün yettiği ve benim gücümün yetmediği şeylerin taksimi hususunda -kalbi kastederek- beni kınama."[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân, 4/26.

[2] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 43594; Râmûz'ul-Ehâdis, s. 260/12.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Nikah 39.

(وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهِ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا (۱۳۰))

130. Eğer (eşler) ayrılırlarsa, Allah'ı Teâlâ lütuf ve keremiyle onların her birini zengin eder. Allah'ı Teâlâ lütfu geniş olandır, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Eğer koca ile zevce, artık geçinemez ve mecbur kalıp şeriatın emri dâhilinde ayrılırlarsa, o zaman Allah'ı Teâlâ onları zengin eder. Yani kimseye muhtaç etmez, demektir. Kadını boşama mübahtır, câizdir. Allah'ın müsaade ettiklerinin içinde en kerih olanıdır (hoşlanmadığı şeydir). Allah'ı Teâlâ'nın istemeyerek, sevmeyerek müsaade ettiği, suçsuz bir kadını boşamaktır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا أَحَلَّ اللَّهُ شَيْئًا أَبْغَضَ إِلَيْهِ مِنَ الطَّلَاقِ. (د) عَنْ ابْنِ عَمْرٍ

"Allah'ı Teâlâ'nın, helâl kıldıkları arasında en sevmediği şey boşamaktır."[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud Talak 3; Kütüb-i Site, Hadis No: 4082.

وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِيْنَ اٰوْتُوْا الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَاِيَّاكُمْ اَنْ اَتَّقُوا اللّٰهَ وَاِنْ تَكْفُرُوْا فَلِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَكَانَ اللّٰهُ غَنِيًّا حَمِيْدًا (۱۳۱) وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَلِيًّا (۱۳۲)

131-132. Şüphesiz göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Yemin olsun ki, sizden önce kendilerine kitap verilenlere ve size, "Allah'tan korkun" diye emrettik. Eğer inkâr ederseniz, şüphesiz ki, göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ındır. Allah'ı Teâlâ hiçbir şeye muhtaç değildir, hamde lââyık olandır.* Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ındır. Vekil olarak Allah yeter.

(اِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ اَيُّهَا النَّاسُ وَيَاْتِ بِاٰخَرِيْنَ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى ذٰلِكَ قَدِيْرًا (۱۳۳))

133. Ey insanlar! Allah'ı Teâlâ dilerse sizi yok eder ve yerinize başkalarını getirir. Allah'ı Teâlâ buna hakkıyla kâdirdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile, Allah'ı Teâlâ Mü'minleri uyarmaktadır. Onlara Allah'a ve Resûlüne itaat etmelerini emretmektedir. Eğer bu itaatten yüzçevirirlerse de, onları yok edip yerlerine Allah'a ve Resûlüne itaat eden başkalarını getireceğini haber vermektedir. Bu husus Sûre-i Mâide, Âyet 54'te de şöyle geçmektedir:

"Ey îman edenler! Sizden her kim dîninden dönerse, muhakkak Allah'ı Teâlâ, onların yerine yakında öyle bir kavim getirecek ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler..."

(مَنْ كَانَ يُرِيْدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللّٰهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَكَانَ اللّٰهُ سَمِيْعًا بَصِيْرًا (۱۳۴))

134. Her kim dünyâ nîmeti isterse, bilsin ki dünyâ nîmeti de âhiret nîmeti de Allah'ın katındadır. Allah'ı Teâlâ, her şeyi işiten ve görendir.

İzah: Siz, sâdece dünyâ nîmeti isteyerek aza râzı olmayın; duânızda hem dünyâ, hem de âhiret nîmetlerini Allah'ı Teâlâ'dan isteyin, demektir.

Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 201'de de şöyle geçmektedir:

Ve insanlardan öylesi vardır ki, "Ey Rabbimiz! Bize dünyâda da güzellik ver, âhirette de güzellik ver ve bizi Cehennem azâbından koru" der.

İşte her namaz sonunda selâmdan önce ve tesbihatta: "Rabbenâ âtinâ fiddünyâ

haseneten vefil âhireti haseneten ve ginâ azâbennâr" diye geçen Bakara Sûresi'ndeki bu Âyet-i Kerîme, duâ niyetiyle okunur.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ
عَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أُولَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلَوْا أَوْ نَعَرَضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ
خَبِيرًا (١٣٥)

135. Ey îman edenler! Adâleti gereği gibi muhafaza edip yerine getirin. Allah için hakkıyla şâhitlik edenler olun. Yaptığınız şâhitlik kendi aleyhinize veya anne ve babanız aleyhine ve diğer akrabalarınız aleyhine de olsa. Hakkında şâhitlik edilen kimse zengin de olsa fakir de olsa. Çünkü Allah'ı Teâlâ, o ikisine sizden daha yakındır. Onun için haktan saparak hevânıza tâbi olmayın. Şâyet dilinizi eğip bükerseniz (şâhitlik ederken doğruyu söylemezseniz) veya (şâhitlikten) yüz çevirir-seniz, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında nâzil olmuştur. Nakledildiğine göre, Peygamberimize bir zengin ile fakir bir kimse mahkeme olmak için başvurmuştu. Peygamberimiz, fakirin zengine zulmedemeyeceğini düşünerek, kendisinin gönlü fakirden yana meyletti. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ, zengin olsun fakir olsun, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, insanları mahkeme ederken ön yargılı olmadan, her iki tarafı da dinleyerek hüküm vermesi gerektiğini bildirmiştir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ
(وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا) (١٣٦)

136. Ey (önceki kitaplara) inananlar! Allah'a, Resûlüne ve Resûlüne indirdiği kitaba (Kur'ân'a) ve daha önce indirdiği kitaplara îman edin. Her kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, Peygamberlerini ve âhiret gününü inkâr ederse, şüphesiz ki hidâyet yolundan çok uzak olan dalâlete düşmüştür.

İzah: Burada îmanın şartlarından bâzısı yer almaktadır. Allah'ı Teâlâ birçok Âyet-i Kerîme'de îmanın şartlarından bahsetmektedir. Yine bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 285'te şöyle buyurmaktadır:

Resûl, Rabbinden kendisine indirilene îman etti, Mü'minler de îman ettiler. Hepsi de Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve Peygamber-lerine îman ettiler ve

"Biz, O'nun Peygamberlerinden hiçbirinin arasını (hak Peygamber oldukları hususunda) ayırmayız" dediler ve "İşittik, itaat ettik. Ey Rabbimiz! Bizi bağışla, bizim varacağımız yer Sensin" dediler.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ أَرَادُوا كُفْرًا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا ((۱۳۷)

137. Evvelce îman eden, sonra küfrü seçen, sonra tekrar îman eden ve daha sonra yine küfrü seçen ve en sonra da küfürde ısrar edenleri, Allah'ı Teâlâ bağışlamaz ve onlara hidâyet yolunu göstermez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Yahudiler hakkında nâzil olmuştur. Onlar evvelce Mûsâ Aleyhisselâm'a îman ettiler. Mûsâ Aleyhisselâm vaadleşilen kırk günlüğüne ayrıldığı vakit,[1] Sâmirî tarafından yapılan buzağıya taparak kâfir oldular. Mûsâ Aleyhisselâm döndüğü zaman ise tekrar ona îman ettiler. Sonra İsâ Aleyhisselâm'ı inkâr ile tekrar kâfir oldukları gibi, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i de inkâr ile küfürlerinde ısrar ettiler.

[1] Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 51 ve izahına bakınız.

بَشِّرِ الْمُنَافِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا (۱۳۸) الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَيْنِئْتُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا ((عِنْدَهُمُ الْعِزَّةُ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا (۱۳۹)

138-139. Ey Resûlüm! Münâfıklara müjdele ki, onlara muhakkak elim bir azap vardır.* Onlar, Mü'minleri bırakıp kâfirleri dost edinirler. İzzeti (şeref ve kuvveti) onların yanında mı arıyorlar? Şüphesiz ki, bütün izzet Allah'ındır.

وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتَ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا ((فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مِثْلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا (۱۴۰)

140. Allah'ı Teâlâ size kitapta (Kur'an'da): "Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman, başka bir söze geçinceye kadar o kâfirlerle oturmayın. Aksi halde siz de onlar gibi olursunuz" diye hüküm indirdi. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, münâfıkların ve kâfirlerin hepsini Cehennemde toplayacaktır.

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ بِكُفْرٍ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فِتْنٌ مِنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعُكُم مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ قَالُوا يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ((سَبِيلًا (۱۴۱)

141. Ey Mü'minler! O münâfıklar ki, sizin hâlinize bakarlar. Siz Allah'ın yardımıyla fethe nâil olur ve ganîmet elde ederseniz, "Biz de sizinle beraber değil miydik? (Ganîmetten bize de pay verin)" derler. Eğer kâfirler gâlip olup bir nasip elde ederlerse onlara, "Size üstünlük sağlayarak sizi Mü'minlerden korumadık mı?" derler. Artık Allah'ı Teâlâ, mahşer günü aranızda hükmünü verecektir. Allah'ı Teâlâ, Mü'minlerin aleyhine kâfirlere aslâ bir yol vermeyecektir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Artık Allah'ı Teâlâ, mahşer günü aranızda hükmünü verecektir. Allah'ı Teâlâ, Mü'minlerin aleyhine kâfirlere aslâ bir yol vermeyecektir" diye geçen ifade, Allah'ı Teâlâ âhirette hakkı batıldan ayırır, münâfık ve kâfirlerden intikamını alır. İşte o zaman, münâfıkların ve kâfirlerin haklı çıkmaları için dayanacakları hiçbir delil kalmaz, anlamındadır.

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالًا يُرَآؤُنَ النَّاسَ وَلَا (يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا) (١٤٢)

142. Şüphesiz münâfıklar, Allah'ı Teâlâ'yı aldatmak isterler. Halbuki Allah'ı Teâlâ onları aldatır. Münâfıklar, namaza tembel olurlar, namazı insanlara gösteriş için kırlarlar ve Allah'ı Teâlâ'yı da çok az zikrederler.

İzah: Münâfıklar, namaz kılarak, oruç tutarak ve benzeri ibâdetleri yaparak Müslüman gibi görünüp Mü'minleri aldatırlar. Bu Âyet-i Kerîm'de de münâfıklar için, "Halbuki Allah'ı Teâlâ onları aldatır" diye buyrulmaktadır. Allah'ı Teâlâ, Cehenneme girecekleri zamana kadar onlara mühlet verip ve yaşadıkları sürece, kendilerine ağır gelen İslâmî hükümleri onlara tatbik ettirerek, onları aldatmaktadır. Mahşer günü de münâfıklar, yaptıkları ibâdetlerin hiçbir faydasını göremeyeceklerdir. İşte bu şekilde esas aldanan münâfıkların kendileri olacaktır.

Bu hususta Süddi, İbn-i Cüreyc ve Hasan-ı Basrî Hazretleri de şöyle buyurmuşlardır:

Hakk Teâlâ'nın, münâfıkları aldatması, Allah'ın mahşer gününde Mü'minlere verdiği nûr gibi, münâfıklara da nûr vermesi, daha sonra aydınlıklarını alarak onları karanlıkta bırakması ve Mü'minlerle münâfıklar arasına bir set çekmesidir.

Nitekim bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَدْعُو النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَسْمَائِهِمْ سِرًّا مِنْهُ عَلَى عِبَادِهِ، وَأَمَّا عِنْدَ الصِّرَاطِ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُعْطِي كُلَّ مُؤْمِنٍ نُورًا، وَكُلَّ مُؤْمِنَةٍ نُورًا، وَكُلَّ مُنَافِقٍ نُورًا، فَإِذَا اسْتَوَوْا عَلَى الصِّرَاطِ سَلَبَ اللَّهُ نُورَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ، فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ: أَنْظِرُونَا نَقْتَسِبَ مِنْ نُورِكُمْ [الحديد آية 13] وَقَالَ الْمُؤْمِنُونَ: رَبَّنَا أَتِمِّمْ لَنَا نُورَنَا [التحریم آية 8] فَلَا يَذْكُرُ عِنْدَ ذَلِكَ أَحَدٌ أَحَدًا. (طب عن ابن عباس)

Allah'ı Teâlâ, mahşer günü insanları isimleriyle çağırır. Bu O'nun kullarını korumasıdır. Allah'ı Teâlâ sırat köprüsünün yanında her Mü'mine ve her münâfığa bir nûr verir. Sırat'a vardıklarında da münâfık erkek ve münâfık kadınların nûrları geri alınır. Sûre-i Hadîd, Âyet 13'te geçtiği üzere, "O gün münâfık erkekler ve münâfık kadınlar, Mü'minlere: "Bizi bekleyin; nûrunuzdan biz de istifâde edelim!" derler. Mü'minler de onlara: "Arkanıza (dünyâyâ) dönün de oradan nûru arayın!" derler. Artık aralarına kapısı bulunan bir sur çekilir ki, onun iç tarafında rahmet, dış tarafında da azap vardır." Yine o zaman Mü'minler, Sûre-i Tahrîm, Âyet 8'de geçtiği üzere, "Ey Rabbimiz! Bizim nûrumuzu tamamla, bizi bağışla..." derler. Bu sırada kimse kimseyi zikretmez.[1]

Birçok Âyet-i Kerîme'de ve Hadis-i Şerif'te münâfıklarda bulunan özellikler geniş olarak madde madde beyan edilmiştir. Bu âyette de münâfıklarda bulunan iki özellikten bahsedilmiştir.

Bunlardan ilki şudur: Namaza tembel olurlar ve namazı kıldıklarında riya ile kılarlar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَحْسَنَ الصَّلَاةَ حَيْثُ يَرَاهُ النَّاسُ ثُمَّ أَسَاءَهَا حَيْثُ يَخْلُو فَبِئْسَ مَا لَكَ إِسْتِهَانَةً إِسْتِهَانَةً بِهَا رَبُّهُ. (عب ع هب عن (ابن مسعود)

"Her kim insanların gördüğü yerde namazını güzel kılıp da onların görmediği yerde güzel kılmazsa bu, Rabbine karşı yapmış olduğu bir ihânet sayılır." [2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تِلْكَ صَلَاةُ الْمُنَافِقِ يَجْلِسُ يَرْقُبُ الشَّمْسَ حَتَّى إِذَا كَانَتْ بَيْنَ قَرْنَيْ الشَّيْطَانِ قَامَ فَفَرَّهَا أَرْبَعًا لَا يَذْكُرُ اللَّهَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا (م ن ت ح م عن انس بن مالك)

"İşte münâfık namazı; oturur, güneşi gözetler, güneş, şeytanın iki boynuzu arasında olduğu zaman (güneş batmaya yaklaştığında), kalkar namazı kuşun

gagalaması gibi süratle dört rek'at kılar. Kıldığı bu namaz içerisinde Allah'ı Teâlâ'yı da çok az zikreder.”[3]

İkincisi de şudur: Allah'ı çok az zikrederler, çok zikredenlere de karşı olurlar. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَكْثَرَ ذِكْرَ اللَّهِ فَقَدْ بَرَّءَ مِنَ النِّفَاقِ (ابن شاهين فى الذكر طب هب عن ابى هريرة

”Zikrullahı çok eden kimse, münâfıklıktan kurtulur.”[4]

(اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا حَتَّى يَقُولَ الْمُنَافِقُونَ لَكُمْ تِرَائُونَ. (طب هب عن ابن عباس

Allah'u Teâlâ'yı çok zikredin; hattâ o derece olsun ki münâfıklar, ”Siz gösteriş yapıyorsunuz” desinler.[5]

مِنْ عَلَامَةِ حُبِّ اللَّهِ ذِكْرُ اللَّهِ وَمِنْ عَلَامَةِ بُغْضِ اللَّهِ بُغْضُ ذِكْرِ اللَّهِ (هب ابن شاهين فى الترغيب فى
الذكر عن انس

”Allah'ı sevmenin alâmeti, zikrullahtır. Allah'a buğzun alâmeti ise, zikrullaha buğzetmektir.”[6]

İşte münâfıkları, bu iki özelliği taşıyan kimseler arasında arayın, demektir.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11079.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 398/1.

[3] Sahih-i Müslim, Mesâcid 34 (195 Sünen-i Tirmizî, Salât 7; Sünen-i Nesâî, Mevâkit 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11561.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 197, 878; Kenz'ul-İrfan, Hadis No: 266

[5] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 126 15; Beyhakî, Şu'ab'ul-Îman, Hadis No: 557.

[6] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 449/14.

(مَذْذَبَيْنَ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَلَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَمَنْ يَضِلَّ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا) (١٤٣)

143. O münâfıklar, inanma ile inanmama arasındadırlar. Ne Mü'minlerden, ne de kâfirlerden yana olurlar. Ey Resûlüm! Allah'ı Teâlâ kimi dalâlette bırakırsa, artık onun için kurtuluş yolu bulamazsın.

İzah: Münâfıklar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَثَلُ الْمُنَافِقِ كَمَثَلِ الشَّاةِ الْعَائِرَةِ بَيْنَ الْغَنَمَيْنِ تَعِيرُ إِلَى هَذِهِ مَرَّةً وَإِلَى هَذِهِ مَرَّةً لَا تَدْرِي أَيُّهُمَا تَتَّبِعُ (م ن حم عن ابن عمر)

"Münâfığın misâli, iki sürü arasında şaşırması koyun gibidir. Bir ötekine, bir berikine gider, gelir ve hangisine uyacağını bilmez." [1]

Bu husus Katâde Hazretlerinden nakledilen bir hadiste de şöyle geçmektedir:

مَثَلُ الْمُؤْمِنِ وَالْمُنَافِقِ وَالْكَافِرِ كَمَثَلِ رَهْطٍ ثَلَاثَةٍ وَقَعُوا إِلَى نَهْرٍ فَوَقَعَ الْمُؤْمِنُ فَقَطَعَ، ثُمَّ وَقَعَ الْمُنَافِقُ حَتَّى إِذَا كَادَ أَنْ يَصِلَ إِلَى الْمُؤْمِنِ نَادَاهُ الْكَافِرُ: أَنْ هَلُمَّ إِلَيَّ فَإِنِّي أَخْشَى عَلَيْكَ، وَنَادَاهُ الْمُؤْمِنُ: أَنْ هَلُمَّ إِلَيَّ فَإِن عِنْدِي وَعِنْدِي، يَحْظِي لَهُ مَا عِنْدَهُ، فَمَا زَالَ الْمُنَافِقُ يَتَرَدَّدُ بَيْنَهُمَا حَتَّى أَتَى عَلَيْهِ أَدَى فَعَرَقَهُ، وَإِنَّ الْمُنَافِقَ لَمْ يَزَلْ (فِي شَكٍّ وَشُبْهَةٍ حَتَّى أَتَى عَلَيْهِ الْمَوْتُ وَهُوَ كَذَلِكَ) ابن جرير عن قتادة

"Mü'min, münâfık ve kâfir'in misâli, bir nehre giren üç kişi gibidir. Mü'min yürümeye başlar ve geçer. Sonra münâfık yürür ve Mü'mine ulaşmasına az kala; kâfir ona bağırır: Bana gel, ben senin durumundan korkuyorum. Mü'min de onu şöyle çağırır: Bana gel. Benim yanımda şunlar şunlar var ve yanında olanları sayıp döker. Münâfık, ikisi arasında tereddüt edip dururken bir dalga gelir ve onu boğar. Münâfık bu durumda devam edip dururken ölüm kendisine gelinceye kadar şek ve şüphe içindedir." [2]

[1] Sahih-i Müslim, Sıfat'ul-Münâfıkın 1; Sünen-i Nesâî, İman ve Şerâia 31; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 5528.

[2] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 869.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَلَا تَعْلَمُونَ أَنَّ تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا) (مُبِينًا ١٤٤)

144. Ey îman edenler! Mü'minleri bırakıp da kâfirleri dost edinmeyin. (Kâfirleri dost edinmekle) kendi aleyhinize Allah'ı Teâlâ'ya apaçık delil oluşturmak ister

misiniz?

İzah: Ey îman edenler! Kâfirleri dost edindiğiniz takdirde Allah'ın gazabına uğrar, münâfıkların hak etmiş oldukları cezâyı siz de uğramış olursunuz.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ (حم هب ك عن ابى هريرة

"Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin."
[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(لَا تُصَاحِبْ إِلَّا مُؤْمِنًا وَلَا يَأْكُلْ طَعَامَكَ إِلَّا تَقِيٌّ (د ت عن ابى سعيد

"Mü'minden başka kimse ile arkadaşlık etme! Yemeğini de ancak takvâ sahibi kimse yesin." [2]

Yahudi ve Hristiyanlarla dost olunmaması gerektiğine dair de Sûre-i Mâide, Âyet 51 ve izahına bakınız.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 19; Rudânî, Cem'ul-Fevâid Hadis No: 7859.

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا (١٤٥) إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا)
وَاغْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ يُؤْتِي اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا
((١٤٦)

145-146. Şüphesiz ki münâfıklar, Cehennemin en alt tabakasındadırlar. Onlar için (oradan kurtaracak) bir yardımcı da bulamazsın.* Ancak tevbe edip hâlini düzelterler, Allah'ın emirlerine sımsıkı sarılanlar ve Allah için dinlerine ihlasla bağlananlar müstesnâ. İşte bunlar, Mü'minlerle beraberdir. Allah'ı Teâlâ, Mü'minlere büyük bir mükâfat verecektir.

İzah: Münâfığın yeri Cehennemin en alt tabakasıdır. Bu hususta Ebû Hüreyre

Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ بُيُوتَ لَهَا أَبْوَابُ تُطَبَّقُ عَلَيْهِمْ فَتُوقَدُ مِنْ تَحْتِهِمْ وَمِنْ فَوْقِهِمْ (تفسير ابن ابى حاتم عن ابى هريرة)

"En alt tabaka birtakım evlerdir ki, kapıları onların üzerine örtülecek; alt ve üstlerinden yakılacaktır."[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 6188.

(مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَآمَنْتُمْ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا) (١٤٧)

147. Siz şükreder ve îman ederseniz, Allah'ı Teâlâ size ne diye azap etsin? Allah'ı Teâlâ Şâkir'dir (az ibâdete çok mükâfat verendir), her şeyi bilendir.

İzah: Eğer siz îman etseniz Allah'ı Teâlâ size azap etmezdi. Siz îman ettikten sonra size azap etmekte Allah'ı Teâlâ'ya ne fayda vardır. Siz îman eder ve sâlih amel işlerseniz, size azap da yoktur. Âyette geçen "Şâkir" ifadesi, Allah'ı Teâlâ kullarının güzel amelleri az da olsa yine onlara kat kat sevap verir, demektir. O, her şeyi hakkıyla bilendir. Bu sebeple O, sizin îmanınızı da bilir, ondan dolayı size mükâfatını verir ve sizi mükâfatsız bırakması aslâ tasavvur olunamaz.[1]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَخْلَصْ دِينَكَ يَكْفِيكَ الْقَلِيلُ مِنَ الْعَمَلِ) (ك هب عن معاذ بن جبل)

"Dîninde ihlaslı ol ki, az amel sana yeterli olsun."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(أَلَا كُلُّكُمْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ شَرَدَ عَلَى اللَّهِ شِرَادَ الْبَعِيرِ عَلَى أَهْلِهِ) (حم ك د عن امامة)

"Haberiniz olsun ki, ehline âsi olan deve gibi Allah'a âsi olmadıkça, hepiniz Cennete girersiniz."[3]

Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, îman ve itikâdın sağlam olmasına dikkat çekmektedir. Hakkıyla îman eden bir kişinin, amelde noksanı olursa, bu kimse günahı kadar Cehennemde yanar ve sonuçta yine Cennete girer. Yahud da

Şefaate uğrayarak azaptan kurtulur.

Şâyet bir kimsenin itikâdı bozuk olursa, onun ne kadar çok ibâdeti olursa olsun, yaptığı ibâdetlerin hiçbir önemi yoktur. Zîrâ münâfıǵı Cehennem'in en alt tabakasına götüren sebep amel noksanlığı değil, itikâdının bozukluǵudur.

[1] Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, c. 2, s. 694; Hulâsât'ul-Beyan, c. 3, s. 1092; Nûr'ul-Beyan, c1 , s. 194.

[2] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 6593; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 7955.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21197; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 171, 7735.

((لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوِّءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا) ١٤٨)

148. Allah'ı Teâlâ, kötü sözün açıkça söylenmesini sevmez. Ancak zulme uğrayanın söylemesi müstesnâ. Allah'ı Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: İbn-i Abbas, Katâde ve Hasan-ı Basrî Hazretlerine göre, bu Âyet-i Kerîme'nin izahı şöyledir: "Allah'ı Teâlâ, bir kimsenin aleyhine açıktan bedduâ yapılmasını sevmez. Ancak kendisine zulmedilmiş olan kimse müstesnâ. O, zulmedenin aleyhine açıkça bedduâda bulunabilir." Mücâhid Hazretlerine göre ise, bu Âyet-i Kerîme'nin izahı şöyledir: "Allah'ı Teâlâ, kimsenin açıktan kötü söz söylemesini sevmez. Ancak zulmedilen kimse müstesnâ. Kendisine zulmedilen kimse, zulmedenin yaptığı kötülükleri açıkça söyleyebilir."

Bu sebeple zâlimin zulmünü anlatmak gıybet değildir.

((إِنْ تَبَدُّوا خَيْرًا أَوْ تُخَفُّوهُ أَوْ تَغْفُوا عَنْ سُوءٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا) ١٤٩)

149. Bir iyiliǵı açıkça yaparsanız veya yaptığınız iyiliǵı gizlerseniz yahut size yapılan bir kötülüǵü affederseniz, şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, çok affedicidir ve her şeye kâdirdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, "Çok affedicidir" diye tercüme ettiğimiz Allah'ı Teâlâ'nın "Afuvv" İsm-i Şerifi; intikama gücü yettiǵi halde, affı çok olan, demektir. Bir kimse zulme uğrar ve eline intikam alma fırsatı geçtiǵi halde,

affedip Allah'a havâle ederse, büyük mükâfatlara nâil olur.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Şûrâ, Âyet 40'da da şöyle buyurmaktadır:

"Bir kötülüğün cezası, onun misli bir kötülüktür. Lâkin her kim (gücü yettiği halde) affedip ıslahına gayret ederse, onun mükâfatı Allah'a aittir. Şüphesiz O, zâlimleri sevmez."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ (م عن ابى هريرة)

"Sadaka vermekle mal eksilmez. Kul affederse, Allah'ı Teâlâ onun izzetini artırır. Kim de Allah rızâsı için tevâzu sahibi olursa, Allah'ı Teâlâ onu yükseltir."
[1]

[1] Sahih-i Müslim, Birr 19 (69).

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ)
(وَيُرِيدُونَ أَنْ يُتَّخَذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا) (١٥٠) أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا (١٥١)
(

150-151. Allah'ı Teâlâ'yı ve Peygamberlerini inkâr edenler, Allah'ı Teâlâ ile Peygamberlerinin arasını ayırmak isteyenler (Allah'a inanıp Peygamberlere inanmayanlar) ve "Peygamberlerin kimine inanırız ve kimini inkâr ederiz" diyerek îman ile küfür arasında bir yol tutmak isteyenler,* işte onlar, hakkıyla kâfirdirler. Biz de kâfirler için aşağılayıcı bir azap hazırladık.

İzah: Katâde Hazretleri şöyle buyurmuştur: Âyet-i Kerîme'de zikredilenler, Allah'ın düşmanı olan Yahudi ve Hristiyanlardır. Yahudiler, Tevrat'a ve Hz. Mûsâ'ya îman etmiş, İncil'i ve Hz. Îsâ'yı inkâr etmişlerdir. Hristiyanlar da İncil'e ve Hz. Îsâ'ya îman etmiş, Kur'ân-ı Kerîm'i ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i inkâr etmişlerdir. Yahudiler Yahudiliği, Hristiyanlar da Hristiyanlığı din edinmişlerdir. Halbuki bu iki din de Allah tarafından gönderildiği gibi kalmamış, sonradan tahrif edilerek değiştirilmiştir. Yahudi ve Hristiyanlar, bu halleriyle Allah'ı Teâlâ'nın Peygamberlerine göndermiş olduğu hak din olan İslâm'ı terk etmişlerdir.

وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ أُولَٰئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أَجُورَهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا ((رَحِيمًا ١٥٢)

152. Allah’a ve Peygamberlerine îman edenlere ve onlardan hiçbirinin arasını ayırmayanlara gelince, işte onlara Allah’u Teâlâ mükâfatlarını verecektir. Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’de, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ümmetinin sıfatlarını beyan etmekte ve onlara mükâfatlar verileceğini bildirmektedir. Çünkü Sûre-i Bakara, Âyet 285’te: "Resûl, Rabbinden kendisine indirilene îman etti, Mü’minler de îman ettiler. Hepsi de Allah’a, meleklerine, kitaplarına ve Peygamberlerine îman ettiler ve "Biz, O’nun Peygamberlerinden hiçbirinin arasını (hak Peygamber oldukları hususunda) ayırmayız" dediler..." diye belirtildiği üzere Mü’minler, Peygamberler arasında bir ayırım yapmaz, hepsine îman ederler.

يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَىٰ أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالَ وَا أَرَنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذَلِكَ وَإِنَّا مُوسَىٰ ((سُلْطَانًا مُبِينًا ١٥٣)

153. Ehl-i Kitap’tan Yahudiler, senin gökten kendilerine (gözleriyle görecekləri) bir kitap indirmeni isterler. Mûsâ’dan daha büyüğünü istemişler ve "Allah’ı açıktan bize göster" demişlerdi. Artık bu zulümleri sebebiyle onları yıldırım çarptı. Kendilerine apaçık mûcizeler geldiği halde, yine buzağıyı ilah edindiler. Böyle iken, onları affederek helâk etmedik. Ve Mûsâ’ya açık bir hâkimiyet verdik.

وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ بِمِيثَاقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمْ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا ((غَلِيظًا ١٥٤)

154. Yahudiler, Tevrat’ın ahkâmını kabul için verdikleri ahdi bozmaya azmedince, Tûr Dağı’nı üzerlerine kaldırdık ve onlara, "Kapıdan secde ederek girin" dedik ve cumartesi gününün hürmetini ihlal etmeyin" dedik. Onlardan ağır bir ahid aldık.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen hususlar ile ilgili olarak daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 58, 63, 93 ve izahlarına bakınız.

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ وَكَفَرِهِمْ بِآيَاتِ اللَّهِ وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا)
((يَكْفُرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا) ١٥٥)

155. Ahidlerini bozdukları, Allah'ın âyetlerini inkâr ettikleri ve Peygamberleri haksız yere öldürdükleri ve "Kalplerimiz kapalıdır (sözlerini anlamıyoruz)" dedikleri için onlara lânet ettik. Bilakis Allah'u Teâlâ, küfürleri sebebiyle onların kalplerini mühürledi. Bu sebeple çok azı müstesnâ, onlar îman etmezler.

((وَيَكْفُرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَى مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا) ١٥٦)

156. Bir de onların (Îsâ Aleyhisselâm'ı) inkâr etmeleri ve Meryem'e (Zinâ isnâdı ile) büyük bir iftirada bulunmaları sebebiyle Allah'u Teâlâ onların kalplerini mühürledi.

وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ
اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا (١٥٧) بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ
((وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا) ١٥٨)

157-158. Ve "Muhakkak biz, Allah'ın Resûlü olan Meryem oğlu Îsâ Mesih'i öldürdük" demeleri sebebiyle Allah'u Teâlâ onların kalplerini mühürledi. Halbuki onu ne öldürdüler ve ne de çarmıha gerdiler. Onların öldürdükleri şahıs kendilerine Îsâ gibi gösterildi. Onun hakkında (öldürdüklerinin Îsâ Aleyhisselâm olup olmadığı hususunda) ihtilafa düşenler, ondan dolayı kesin bir şüphe içindedirler. Onların bu hususta zanna uymaktan başka bir bilgileri yoktur. Halbuki onu kesin olarak öldürmediler.* Bilakis Allah'u Teâlâ, onu (bir mekâna) yükselterek himâyesine aldı. Allah'u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Yahudiler, Hz. Îsâ'nın bütün mûcizelerini ve hattâ Allah'ın izniyle ölüyü diriltmesini sihir kabul edip, ona sihirbaz, dediler. Îsâ Aleyhisselâm bunları duyunca üzüldü ve onlara bedduâ edip maymun ve domuz olmalarını diledi. Yahudiler, durumu hükümdarlarına bildirdiler. O da, Hz. Îsâ'yı öldürmeyi tasarladı. Hz. Îsâ, Kudüs'de bulunduğu bir sırada, Eşbu" veya "Yahuda" adındaki en kıymetli adamları önde olduğu halde Yahudiler toplanıp onu öldürmek için geldiler. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm, bir rivâyete göre, Hz. Îsâ'yı ikinci kat semâya çıkardı.

Hz. Îsâ'yı öldürmek için en önde gelen kâfir beyi, onun bulunduğu eve girer

girmez, Allah'ı Teâlâ o kâfir beyinin yüzünü, aynı Îsâ Aleyhisselâm'ın yüzüne benzetti. Onun peşinden diğer kâfirler de içeri girince, o beyi Hz. Îsâ zannederek, onu öldürdüler. O kâfir ölünce, Allah'ı Teâlâ onun yüzünü eski hâline çevirdi. Bu sefer onu öldürenlerle o kâfir beyinin adamları harp etti ve birbirlerini öldürdüler.[1]

Bu Âyet-i Kerîme'de ve nakledilen birçok Hadis-i Şerif'te geçtiği üzere Yahudiler, Hz. Îsâ'yı kesin olarak öldürememişlerdir. Allah'ı Teâlâ onu ikinci kat semâya çıkartmış, kıyâmet kopmadan evvel de tekrar yeryüzüne indirecek ve o da, Peygamber Efendimizin şeriatı ile onun ümmeti olarak yeryüzünde yaşayacaktır.

Hz. Îsâ yeryüzüne indiğinde, bizim Peygamberimize olan hürmetinden dolayı namazı Mehdi'nin arkasında kılacaktır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde buyurdu ki:

(كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا نَزَلَ ابْنُ مَرْيَمَ فِيكُمْ وَإِمَامُكُمْ مِنْكُمْ) (خ م عن ابى هريرة)

"İmamınız sizin içinizden biri iken, Meryem oğlu Îsâ aranızda indiği vakit, hâliniz nasıl olur?"[2]

لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي يُقَاتِلُونَ عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ قَالَ فَيَنْزِلُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَقُولُ أَمِيرُهُمْ تَعَالَى صَلِّ لَنَا فَيَقُولُ لَا إِنَّ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ أَمْرَاءُ تَكْرِمَةَ اللَّهِ هَذِهِ الْأُمَّةُ (م عن جابر بن عبد الله)

"Ümmetimden bir grup, hak için muzaffer şekilde mücâdeleye kıyâmet gününe kadar devam edecektir. Nihâyet Meryem oğlu Îsâ onların üzerine iner ve Müslümanların emiri ona: "Gel, bize namaz kıldır" der. Bunun üzerine Îsâ Aleyhisselâm: "Hayır! Allah'ı Teâlâ'nın bu ümmete bir ikramı olarak, sizin bir kısmınız diğer bir kısım üzerine emirlersiniz" der."[3]

(الْمَهْدِيُّ مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ يُصْلِحُهُ اللَّهُ فِي لَيْلَةٍ) (ه حم عن علي)

"Mehdi bizden, Ehl-i Beytten olacak. Allah onu bir gecede ıslah edecek (feyiz ve hikmetlerle donatacak)."[4]

سَتَكُونُ بَعْدِي فِتْنٌ مِنْهَا فِتْنَةُ الْإِخْلَاسِ يَكُونُ حَرْبٌ وَهَرَبٌ ثُمَّ بَعْدَهَا فِتْنٌ أَشَدُّ مِنْهَا ثُمَّ تَكُونُ فِتْنَةٌ كُلَّمَا قِيلَ انْقَطَعَتْ، تَمَادَّتْ حَتَّى لَا يَبْقَى بَيْتٌ إِلَّا دَخَلَتْهُ وَلَا مُسْلِمٌ إِلَّا نَلَتْهُ حَتَّى يَخْرُجَ رَجُلٌ مِنْ عِزْرَتِي (نعيم بن حماد عن أبي سعيد عن جابر)

"Benden sonra fitneler olur. Birisi de Ahlas fitnesidir. O fitne zamanında harp ve kaçış olur. Sonra daha şiddetli bir fitne olur. Ha bitti denir, daha da devam eder. O derece ki, fitnenin kendisine dokunmadığı ev ve Müslüman kalmaz. Bu hâl, Ehl-i Beytimden bir Müslüman (Mehdi) çıkıncaya kadar devam eder."[5]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Bilakis Allah'ı Teâlâ, onu (bir mekâna) yükselterek himâyesine aldı" diye buyrulmaktadır. Rivâyet edildiği üzere, Îsâ Aleyhisselâm otuz üç yaşında olduğu halde Kudüs'te semâya yükseltilmesi, Aşûre gününün ikinci namazı arasında idi.[6]

Hız. Îsâ'nın kıyâmetten evvel Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti olarak tekrar yeryüzüne ineceğine dair, o kadar çok Hadis-i Şerif nakledilmiştir ki, mütevâtir derecesine ulaşmıştır; inkârı mümkün değildir. Bu sebeple dört mezhebin imamı başta olmak üzere bütün Ehl-i Sünnet âlimleri bu hususta ittifak etmişlerdir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Zuhur, Âyet 61'de de buyurdu ki: "Ve şüphesiz ki Îsâ, kıyâmetin bir alâmetidir..."

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَنْزِلُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ ثَمَانِمِائَةَ رَجُلٍ وَأَرْبَعُمِائَةَ امْرَأَةٍ أَخْيَارٌ مِنْ عَلَى الْأَرْضِ وَصُلَحَاءُ مِنْ مَضَى (الدَّيْلَمِيُّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ)

"Meryem oğlu Îsâ, o gün yeryüzünün en hayırlı ve geçen milletlerin sâlihleri gibi sekiz yüz erkek ile dört yüz kadın büyük zât üzerine iner."[7]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِذَا نَزَلَ عِيسَى عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ قَتَلَ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ وَيَخْرُجُ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَيَمُوتُونَ وَيَبْقَى عِيسَى عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ وَدِينُ الْإِسْلَامِ وَلَا يُعْبَدُ فِي الْأَرْضِ غَيْرَ اللَّهِ وَهُوَ يَحْيَى وَيَحْيَى أَصْحَابَ الْكَهْفِ مَعَهُ ((مختصر تذكرة القرطبي))

"Îsâ Aleyhisselâm yeryüzüne inince, Deccal'i öldürecek. Ye'cûc ile Me'cûc çıkacak ve onlar da ölecekler. Îsâ Aleyhisselâm ile İslâm Dîni kalacak. O zaman da yeryüzünde Allah'tan başka hiçbir şeye ibâdet edilmeyecek. Îsâ Aleyhisselâm haccedecek, beraberinde Ashâb-ı Kehf de haccedecekler."[8]

[1] Bakınız: Envâr'ul-Âşîkîn, s. 158.

[2] Sahih-i Buhârî, Enbiya 47; Sahih-i Müslim, İman 71 (244).

[3] Sahih-i Müslim, İman 71 (247).

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 34; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 610.

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 300/3.

[6] Envâr'ul-Âşîkîn, s. 158.

[7] İmâm-ı Şa'rânî, Muhtasarı Tezkirat'il-Kurtubî, s. 179; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 38863.

[8] İmâm-ı Şa'rânî, Muhtasarı Tezkirat'il-Kurtubî, s. 188-189.

(وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لِيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا) (١٥٩)

159. Yemin olsun ki, Ehl-i Kitap'tan (Hristiyanlardan) ona (Îsâ Aleyhisselâm'a), onun ölümünden önce îman etmeyecek kimse yoktur. Mahşer gününde de Îsâ, onların üzerine şâhit olacaktır.

İzah: Abdullah İbn-i Abbas, Ebû Mâlik, Hasan Basrî, Katâde ve İbn-i Zeyd Hazretleri bu Âyet-i Kerîme'yi şöyle izah etmişlerdir:

Ehl-i Kitap'tan hiçbir kimse yoktur ki Hz. Îsâ, Deccal'i öldürmek için tekrar yeryüzüne gönderildiğinde, Hz. Îsâ ölmeden önce ona îman etmiş olmasın. Yani Hz. Îsâ'nın yere inmesinden sonra Hristiyanların, Hz. Îsâ'ya îman edecekleri ve Müslüman olacakları bildirilmiştir. Mahşer gününde, Hz. Îsâ onlar için şâhitlik edecektir. Hristiyanların içerisinde kimin îman edip kimin îman etmediğini bildirecektir.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزَلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا مُقْسِطًا، فَيَكْسِرُ الصَّلِيبَ، وَيَقْتُلَ الْخَنَزِيرَ، وَيَضَعُ الْجِزْيَةَ، وَيَقْبِضُ الْمَالَ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ. ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: إَفْرُوا إِنْ شِئْتُمْ: وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا (لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ) (خ م د ت عن ابى هريرة)

"Hayatım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, muhakkak yakında Meryem oğlu İsa, Muhammed ümmeti arasında âdil bir hâkim olarak inecek. Haçı kıracak, domuzu öldürecek, cizyeyi kaldıracak ve mal o kadar çoğalacak ki, hattâ kimse mal kabul etmez olacak." Sonra Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu der ki: "Yemin olsun ki, Ehl-i Kitap'tan (Hristiyanlardan) ona (İsa Aleyhisselâm'a), onun ölümünden önce iman etmeyecek kimse yoktur..." diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 159'u okuyun.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

الْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ لِعَلَّاتٍ أُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ وَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ لَأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ بَيْنِي وَبَيْنَهُ نَبِيٌّ وَإِنَّهُ نَازِلٌ فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَعْرِفُوهُ رَجُلًا مَرْبُوعًا إِلَى الْحُمْرَةِ وَالْبَيَاضِ عَلَيْهِ ثَوْبَانِ مُمَصَّرَانِ كَأَنَّ رَأْسَهُ يَقْطُرُ وَإِنْ لَمْ يُصْبِهِ بَلَلٌ فَبِدُقِ الصَّلِيبِ وَيَقْتُلِ الْخَنْزِيرَ وَيَضَعِ الْجُزْيَةَ وَيَدْعُو النَّاسَ إِلَى الْإِسْلَامِ فَيُهْلِكُ اللَّهُ فِي زَمَانِهِ الْمَلَائِكَةَ كُلَّهَا إِلَّا الْإِسْلَامَ وَيُهْلِكُ اللَّهُ فِي زَمَانِهِ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ وَتَقَعُ الْأَمْنَةُ عَلَى الْأَرْضِ حَتَّى تَرْتَعَ الْأَسْوَدُ مَعَ الْإِبِلِ وَالنَّمَارُ مَعَ الْبَقَرِ وَالذَّنَابُ مَعَ الْعِثَمِ وَيَلْعَبُ الصَّبِيَّانِ بِالْحَيَّاتِ لَا تَضُرُّهُمَا فَيَمُوتُ أَرْبَعِينَ سَنَةً ثُمَّ يَتَوَفَّى وَيُصَلِّي عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ (حم عن ابى هريرة)

"Peygamberler, babadan bir kardeşirler. Onların anneleri ayrı olmakla birlikte, dinleri birdir. İnsanlar arasında Meryem oğlu İsa'ya en yakın benim. Çünkü benim ile onun arasında bir Peygamber yoktur. Şüphesiz İsa Aleyhisselâm inecektir. Gördüğünüz vakit, onu tanıyınız ki o; orta boylu, pembeye çalan beyaz tenli, üzerinde iki parçadan ibâret elbisesi olan bir kimsedir. Islaklık olmadığı halde, sanki başından su damlar. İnsanları İslâm'a çağırarak, haçı kırarak, domuzu öldürecek ve cizyeyi kaldıracaktır. Onun zamanında Allah'ı Teâlâ, İslâm'dan başkalarını helâk edecek ve Mesih-i Deccal'i de helâk edecektir. Sonra, yeryüzünde sükûnet, emniyet meydana gelecektir. O kadar ki aslanlar develerle, panterler ineklerle ve kurtlar kuzularla serbestçe otlayıp geçinecekler, çocuklar da yılanlarla oynayacaklardır. İsa Aleyhisselâm kırk yıl yeryüzünde yaşayacak, sonra vefât edecek, cenâze namazını da Müslümanlar kılacaktır." [2]

İşte bu Âyet-i Kerîme, Hz. İsa yeryüzüne indiğinde Hristiyanları Müslüman edeceğini, mahşer gününde de bunların imanına şahit olacağını, aynı zamanda kendisinin Peygamberliğini yalanlayan Yahudilerin ve kendisine "Allah'ın oğludur" diyerek şirke giren Hristiyanların aleyhine şahitlik yapacağını beyan etmiştir.

Yukarıdaki Hadis-i Şerif'te de geçtiği üzere Hz. İsa, gökten inince bütün bâtil

dinler ortadan kalkacak. İnsanlar, İslâm Dîni'nde birleşecek ve böylece Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in dînine tâbi olacaklar ve o zaman Hristiyanlardan, Müslüman olmayan kimse kalmayacaktır.

Hasan-ı Basrî Hazretleri şöyle buyurmuştur:

"Allah'a yemin olsun ki, Hz. Îsâ şu anda diridir ve Allah katındadır. O, yeryüzüne indiği zaman bütün Hristiyanlar ona îman edecektir. Mahşer gününde de Hz. Îsâ, kendisine inanan veya inanmayanlara karşı şahit olacaktır."

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَيْسَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ نَبِيٌّ يَعْنِي عِيسَى وَإِنَّهُ نَازِلٌ فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَعْرِفُوهُ رَجُلٌ مَرْبُوعٌ إِلَى الْحُمْرَةِ وَالْبَيَاضِ بَيْنَ مُمَصَّرَتَيْنِ كَانَ رَأْسُهُ يَقْطُرُ وَإِنْ لَمْ يُصْبِهِ بَلَلٌ فَيَقَاتِلُ النَّاسَ عَلَى الْإِسْلَامِ فَيَذُقُ الصَّلِيبَ وَيَقْتُلُ الْخَنَزِيرَ وَيَضَعُ الْجَرِيَّةَ وَيُهْلِكُ اللَّهُ فِي زَمَانِهِ الْمَلَائِكَةَ كُلَّهَا إِلَّا الْإِسْلَامَ وَيُهْلِكُ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ فَيَمُوتُ فِي الْأَرْضِ (أَرْبَعِينَ سَنَةً ثُمَّ يَتَوَقَّى فَيُصَلِّي عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ (د عن ابى هريرة

"Îsâ ile benim aramda hiçbir Peygamber yoktur. O şüphesiz inecektir. Onu gördüğünüz zaman tanıyın! O, orta boylu, beyaza çalar kırmızı renktedir. Sarıya boyalı iki elbise içinde olacak. Yağmur yağmasa da saçından su damlayacaktır. İnsanlarla İslâm için savaşacaktır. Mesih-i Deccâl'i öldürecek ve yeryüzünde kırk sene kalacak. Sonra ölecek ve namazını Müslümanlar kılacaklardır."[3]

Bir rivâyette de yeryüzünde kırk beş yıl kalacağı ve vefât ettiğinde Peygamber Efendimizin yanına defnedileceği beyan edilmiştir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur.

يَنْزِلُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ إِلَى الْأَرْضِ فَيَتَزَوَّجُ وَيُولَدُ لَهُ وَيَمُوتُ خَمْسًا وَأَرْبَعِينَ سَنَةً ثُمَّ يَمُوتُ فَيُذْفَنُ مَعِيَ فِي قَبْرِِي فَأَقُومُ أَنَا وَعِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ فِي قَبْرِ وَاحِدٍ بَيْنَ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ (مشكاة المصابيح ومختصر تذكرة (القرطبي عن عبد الله بن عمر

"Şüphesiz ki Meryem oğlu Îsâ yeryüzüne indiği zaman evlenecek, çocuğu olacak, yeryüzünde kırk beş yıl kalacak ve benim yanıma bana arkadaş olarak mezarlığıma defnedilecektir. Mahşer günü olunca, Ben ve Îsâ, Ebû Bekir ile Ömer'in arasında kabirden kalkacağız."[4]

Bu husus bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ صِفَةُ مُحَمَّدٍ وَصِفَةُ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ يُذْفَنُ مَعَهُ فَقَالَ أَبُو مَوْدُودٍ وَقَدْ بَقِيَ فِي الْبَيْتِ مَوْضِعُ

(قَبْرِ (ت عن عبد الله بن سلام

"Tevrat'ta Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sıfatı ve Meryem oğlu Îsâ'nın O'nun yanında defnedileceği yazılıdır." Ebû Mevdûd Radiyallâhu anhu: "Hücre-i Saadet'te bir kabir yeri kalmıştır" diye buyurdu.[5]

[1] Sahih-i Buhârî, Buyû 102, Enbiyâ 49; Sahih-i Müslim, İman 71 (242 Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 14; Sünen-i Tirmizî, Fiten 54.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8902.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 14; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 9966.

[4] Mişkât'ul-Mesâbih, Fiten 21; İmâm-ı Şa'rânî, Muhtasarı Tezkirat'il-Kurtubî, s. 179.

[5] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 1.

فَبِظُلْمٍ مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُجِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا (١٦٠) وَأَخَذَهُمْ ((الرَّبَّاءُ وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلَهُمْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا (١٦١)

160-161. Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan menetmeleri sebebiyle daha önce kendilerine helâl olan güzel nîmetleri onlara haram kıldık.* Ve nehyolundukları halde fâiz almaları ve insanların mallarını haksız yere yemeleri sebebiyle bu nîmetleri onlara haram kıldık. Ve onlardan kâfir olanlara elim bir azap hazırladık.

İzah: Tevrat'ın nüzulünden evvel kendilerine helâl iken, Âyet-i Kerîme'de de geçtiği gibi yaptıkları zulüm ve küfürlerinden dolayı Yahudilere haram edilen nîmetler, Sûre-i En'âm, Âyet 146'da şöyle geçmektedir:

"Yahudilere her tırnaklı hayvanı haram kıldık. Sığır, koyun ve keçinin sırtlarına ve bağırsaklarına yapışan yağlar ve kuyruk kemiğine ve etlere yapışan yağlar müstesnâ olmak üzere, iç yağlarını da haram kıldık. İşte bunu, azgınlıkları sebebiyle onlara cezâ olarak yaptık. Şüphesiz ki Biz, sözümüzde elbette doğruyuz."

Görüldüğü üzere Sûre-i Nisâ, Âyet 160 ve 161'de, Yahudilerin, işledikleri dört günahtan dolayı kendilerine daha önce helâl kılınan şeylerin haram kılındığı

beyan edilmiştir. İşledikleri bu günahlardan biri, zulmetmeleridir. Bu zulümlerinin mahiyeti ise, bize Allah'ı göster demeleri, Sâmiri'nin altından yaptığı buzağıyı ilah edinmeleri, Allah'a verdikleri ahdi bozmaları, Allah'ın âyetlerini inkâr etmeleri, Peygamberleri haksız yere öldürmeleri, Hz. Meryem'e zinâ iftirasında bulunmaları ve Meryem oğlu Îsâ Mesîhi öldürdük, demeleri gibi hususlardır.

Bu günahlardan bir diğeri de, insanları Allah yolundan menetmeleridir. Bundan maksat ise, Allah'a karşı batıl şeyler uydurup onun, Allah'u Teâlâ'dan olduğunu iddia etmeleri, Allah'ın kitabını değiştirmeleri, mânâlarını gerçeğinden saptırmaları, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğini hak olarak bildikleri hâlde inkâr etmeleri ve onun vasıflarını, bilmeyen insanlardan gizlemeleri ve böylece insanları doğru yoldan saptırmalarıdır.

Yahudilerin işlemiş oldukları günahlardan biri de fâiz almaları, bir diğeri de insanların mallarını haksız yere yemeleridir. Bundan maksat, verecekleri hüküm karşılığında rüşvet almaları, kendileri herhangi bir şey yazarak, "Bu, Allah katındandır" demek sûretiyle para almaları ve benzeri murdar kazançlar sağlamalarıdır. Bu günahları sebebiyle Allah'u Teâlâ onları cezâlandırmış ve onlar için evvelce helâl kıldığı şeyleri haram kılmıştır.

لَا كِنَ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ ()
(وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا) (١٦٢)

162. Lâkin Ehl-i Kitap'tan ilimde râsih olanlar ve Mü'min olanlar, sana indirilene ve senden önceki Peygamberlere indirilenlere îman ederler. Namazı kılanlar, zekâtı verenler, Allah'a ve âhiret gününe îman edenler var ya, işte onlara büyük bir mükâfat vereceğiz.

İzah: İlimde râsih olanlar hakkında birçok Sahâbîden, şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ؟ قَالَ: هُوَ مَنْ بَرَّتْ يَمِينُهُ، وَصَدَقَ لِسَانُهُ،
(وَعَفَّ بَطْنُهُ وَفَرَّجَهُ، فَذَلِكَ الرَّاسِخُ) (طب عن أبو الدرداء وأبو أمامة، ورواه ابن الأُسَيقِ وَأَنَسُ بْنُ مَالِكٍ)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, ilimde râsih olanların kimler olduğu sorulunca, buyurdu ki: "Bir şey hakkında yemin ettiği zaman yemini doğru çıkan, doğru sözlü olan ve midesini ve fercini günahlardan uzak tutanlar, işte

râsih olanlar bunlardır.”[1]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 7544; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 6840.

إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ (وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا (١٦٣) وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا (١٦٤) رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا (١٦٥)

163-165. Ey Resûlüm! Biz Nûh’a, ondan sonra gelen Peygamberlere, İbrâhim’e, İsmâil’e, İshâk’a, Yâkub’a ve torunlarına, Îsâ’ya, Eyyüb’e, Yunus’a, Hârûn’a ve Süleyman’a vahyettiğimiz ve Dâvud’a da Zebur’u verdiğimiz gibi, Sana da vahyettik ve Kur’ân’ı gönderdik.* Ve daha önce kıssalarını sana anlattığımız Resulleri ve kıssalarını sana anlatmadığımız Resulleri gönderdik. Allah’u Teâlâ, Mûsâ’ya da hitap ederek konuştu.* Âhiret gününde insanların, Allah’a karşı bir bahaneleri olmamaları için Resullerimizi müjdeleyici ve korkutucu olarak gönderdik. Allah’u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Yahudilerden Sükeyn ve Adiy İbn-i Zeyd gibi şahısların: "Yâ Muhammed! Allah’u Teâlâ’nın, Hz. Mûsâ’dan sonra herhangi bir insana bir şey indirdiğini bilmiyoruz" diye söylemeleri üzerine Allah’u Teâlâ bu âyetleri indirdi.

Peygamberlerin sayısı hakkında Ebû Zerr Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَمْ النَّبِيُّونَ قَالَ مِائَةُ أَلْفِ نَبِيٍّ وَأَرْبَعَةٌ وَعِشْرُونَ أَلْفَ نَبِيٍّ قَالَ قُلْتُ كَمْ الْمُرْسَلُونَ مِنْهُمْ (قَالَ ثَلَاثُمِائَةٍ وَثَلَاثَةٌ عَشَرَ (ك) هَبْ عَنْ أَبِي ذَرٍّ

"Yâ Resûlallah! Nebîlerin sayıları ne kadardır?" diye sordum: Buyurdu ki: "Nebîlerin adedi yüz yirmi dört bindir." Yâ Resûlallah! "Onlardan kaç Resûldür?"[1] deyince de, buyurdu ki: "Onlardan üç yüz on üç Resûldür."[2]

Yine âyette geçtiği üzere Allah’u Teâlâ, insanların mahşer gününde: "Yâ Rabbi! Emir ve nehiylerini bize tebliğ edip anlatacak Peygamberler gönderseydin, Sana îman ederdik" demelerine imkan bırakmamak için Peygamberleri, müjdeleyici

ve uyarıcı olarak göndermiştir.

[1] Nebî ve Resûl ifadeleri hakkında Sûre-i İsrâ, Âyet 15'in izahına bakınız.

[2] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 124; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4131.

(لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَكُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا) (١٦٦)

166. Fakat Allah'ı Teâlâ, senin Peygamberliğine delil olan Kur'an'ı, kendi ilmine uygun olarak sana indirdiğine şâhittir ve melekler de buna şâhitlik eder. Şâhit olarak Allah yeter.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: Yahudilerden bir grup Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına geldi. Peygamber Efendimiz onlara şöyle buyurdu: "Muhakkak ki ben, Allah'ın Resûlüyüm." Onlar: "Biz bunu bilmiyoruz" dediler. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ bu âyeti indirdi.

(إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا (١٦٧) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ)
اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا (١٦٨) إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا
(١٦٩) (

167-169. Şüphesiz ki kâfir olanlar ve insanları Allah yolundan menedenler, hidâyet yolundan çok uzak olan dalâlete düşmüşlerdir.* Muhakkak ki kâfir olanları ve zulmedenleri, işte onları, Allah'ı Teâlâ bağışlamaz ve onlara doğru yolu göstermez.* Allah'ı Teâlâ'nın, onlara göstereceği yol, ancak Cehennem yoludur. Orada ebedî olarak kalacaklardır. Bunu yapmak, Allah'a göre çok kolaydır.

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَامِنُوا خَيْرًا لَكُمْ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ)
(وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا) (١٧٠)

170. Ey insanlar! Muhakkak ki Resûl, Rabbinizden size gerçeği getirmiştir. O halde ona îman ederek hakkınızda hayırlı olanı seçin. Küfrünüzde ısrar ederseniz, şüphesiz göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu âyette geçen "Şüphesiz göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır" ifadesi; Allah'ı Teâlâ, sizin îmanınıza muhtaç değildir, küfrünüzden de aslâ

zarar görmez. Yani her şeyden zengindir, hiçbir şeye muhtaç değildir ve her şey ona muhtaçtır, anlamına gelmektedir.

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ الْقِيَامَةُ إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ انْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا (١٧١)

171. Ey Ehl-i Kitap! Dîninizde (Hz. Îsâ hakkında) size bildirilen hudûdu aşmayın. Allah'ı Teâlâ'yı da, ancak zâtına lââyık olan sıfatlarla söyleyin. Meryem oğlu Îsâ Mesih, ancak Allah'ın Resûlü ve Meryem'e ulaştırdığı kelimesi ve O'ndan bir ruhtur. Allah'a ve Resullerine îman edin ve "İlah üçtür" demeyin. Bundan vazgeçin, sizin için hayırlı olur. Allah'ı Teâlâ, ancak bir tek ilahtır. O, çocuğu olmaktan uzaktır. Göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur. Vekil olarak Allah yeter.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Hz. Îsâ, "Mesih" olarak sıfatlandırılmıştır. Bu kelime "Silme" mânâsına gelen kelimeden türetilmiştir. Hz. Îsâ'ya bu sıfatın verilmesinin sebebi, Allah'ı Teâlâ'nın onu günahlarından arındırmasından ve kötülükleri ondan silip gidermesinden dolayıdır. Deccal'e Mesih denmesinin sebebi ise, onun gözünün silik oluşundandır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de bunu böyle açıklamıştır.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de zikredilen Hz. Îsâ'nın diğer bir sıfatı da "Meryem'e ulaştırdığı kelimesi" diye geçen ifadedir. Bu sıfattan maksat da, Allah'ı Teâlâ'nın Cebrâil Aleyhisselâm vâsıtasıyla Hz. Meryem'e müjdelemesini emrettiği bir mesajı, demektir.

Yine Âyet-i Kerîme'de Hz. Îsâ'nın diğer bir sıfatı olarak, "O'ndan bir ruhtur" ifadesi zikredilmiştir. Bu ifadeden maksat ise, Allah tarafından bir üflemedir. Zîrâ Hz. Îsâ, Allah'ın emriyle Cebrâil Aleyhisselâm tarafından annesi Hz. Meryem'e üflenmiş olduğu için "Ruh" adını almıştır. Bundan dolayı Hz. Îsâ'ya "Rûhullah (Allah'ın rûhu)" diye hitap edilir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ مِنَ الْعَمَلِ (خ ح م ع) (عن عبادة)

"Her kim Allah'tan başka ilah yoktur, yalnız Allah vardır. O'nun ortağı yoktur. Şüphesiz ki, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem de Allah'ın kulu ve O'nun Resûlüdür. Şüphesiz ki, Îsâ Aleyhisselâm da Allah'ın kulu ve O'nun Resûlüdür, Hz. Meryem'e bıraktığı kelimesi ve Allah tarafından bir ruhtur. Cennet haktır. Cehennem de haktır, diye diliyle ikrar ve kalbiyle tasdik ederse, Allah'ı Teâlâ, o kimseyi Cennete koyar. O kul, hangi amelde olursa olsun."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 45; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21620.

لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ (فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا) (١٧٢) فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلَةٍ (وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنْكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا) (١٧٣)

172-173. Mesih (Îsâ Aleyhisselâm), Allah'a kul olmaktan aslâ çekinmez, mukarrebûn (Allah'a en yakın) olan melekler de. Her kim Allah'a ibâdetten çekinir ve kibirlenirse, elbette onların hepsini huzurunda toplayacaktır.* Allah'ı Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanlara, mükâfatlarını verecek ve onlara lütfundan daha da artıracaktır. Allah'a ibâdetten çekenlere ve kibirlenenlere de, elim bir azap ile azap edecektir. Onlar, kendileri için Allah'tan başka bir dost ve yardımcı da bulamayacaklardır.

İzah: Sûre-i Nisâ, Âyet 172'nin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Hristiyan olan Necran elçileri, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzurunda iken dediler ki: "Sen niçin bizim sahibimize kusur isnat ediyorsun?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Sahibiniz kimdir?" diye sorunca, onlar: "Îsâ'dır" dediler. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz: "Ben ona ne kusur isnat ettim?" diye buyurunca, onlar: "Sen, Îsâ Aleyhisselâm Allah'ın kulu ve Peygamberidir, diyorsun" dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onun, Allah'ın bir kulu olması bir kusur değildir" diye cevap verince bu âyet nâzil olmuştur.

Âyet-i Kerîme'de geçen "Mukarrebûn melekler" de, Cebrâîl, İsrâfil, Mikâil ve Azrâil gibi Allah'ı Teâlâ'ya en yakın olan meleklerdir.

Sûre-i Nisâ, Âyet 173 ile ilgili olarak da Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قَوْلِهِ: فَيُؤَفِّقُهُمْ أَجُورُهُمْ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ" [النساء 173]، قَالَ: أَجُورُهُمْ: يُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ، وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ: الشَّفَاعَةُ لِمَنْ وَجَبَتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ لِمَنْ صَنَعَ إِلَيْهِمُ الْمَعْرُوفَ فِي الدُّنْيَا. (طب عن عبد الله بن مسعود)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'ı Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanlara, mükâfatlarını verecek ve onlara lütfundan daha da artıracaktır..." diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 173 hakkında buyurdu ki: "Onların mükâfatları, Allah'ı Teâlâ'nın onları Cennete koyması, lütfundan daha da artırması ise, dünyâda iken sâlih ameller hususunda fazla çalışanların, kendine Cehennem vâcip olanlara şefaatte bulunmasıdır."[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 10310.

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا) (١٧٤)

174. Ey insanlar! Muhakkak size Rabbinizden bir burhan (Muhammed Aleyhisselâm) geldi. Ve size apaçık bir nûr (Kur'ân) indirdik.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Ey insanlar! Muhakkak size Rabbinizden bir burhan (Muhammed Aleyhisselâm) geldi" diye geçmesi, Peygamber Efendimizin çok açık mûcizeler ile geldiğinin beyanıdır.

Bu mûcizelerden bâzıları şöyledir:

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraca çıkması, ayın iki parçaya ayrılıp Kâbe'nin yakınındaki Ebû Kubeys Dağı'na inerek Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğine şâhitlik etmesi, yanmış hurma ağacına duâ edince canlanıp tekrar hurma vermesi ve böylece en güzel hurma olan Acve hurmasının meydana gelmesi, dikmiş olduğu yüzlerce küçük hurma fidanının bir anda büyüyerek hepsinin hurma vermesi gibi..."

Peygamber Efendimizin bunlara benzer sayılamayacak kadar çok mûcizeleri vardır. Bu âyette Allah'ı Teâlâ'nın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, "Burhan" diye söylemesi de, herkesin gözü önünde açık bir şekilde burhan, mûcize gösterdiği içindir.

Kur'ân-ı Kerîm'in özelliği hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْقُرْآنُ هُوَ النُّورُ الْمُبِينُ وَالذِّكْرُ الْحَكِيمُ وَالصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ) (هب عن رجل)

"Kur'ân, apaçık nûrdur. Hikmet dolu zikirdir ve dosdoğru bir yoldur."[1]

[1] Muhtar'ül-Ehâdisîn-Nebeviyye, Hadis No: 859; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 2309.

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ((١٧٥)

175. Allah'a îman eden ve emirlerine sımsıkı sarılanlara gelince, Allah'u Teâlâ onları, rahmet ve lütfuna girdirecek ve onları kendisine kavuşturacak olan dosdoğru bir yola iletecektir.

İzah: Allah'a îman edip O'nun emirlerine sımsıkı sarılanları Allah'u Teâlâ, rahmet yeri olan Cennete girdirir, orada akla ve hayâle gelmeyen türlü türlü nîmetler ihsan eder.

Cennetlik olan herkes, ancak Allah'ın rahmetiyle Cennete girer. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَخْرُجُ لِابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلَاثَةُ دَوَابِينَ دِيْوَانٍ فِيهِ الْعَمَلُ الصَّالِحُ وَدِيْوَانٍ فِيهِ ذُنُوبُهُ وَدِيْوَانٍ فِيهِ النَّعْمُ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى لِأَصْغَرِ نِعَمِهِ أَحْسَبُهُ قَالَ فِي دِيْوَانِ النَّعْمِ خُذِي ثَمَنَكَ مِنْ عَمَلِ الصَّالِحِ فَتَسْتَوْعِبْ عَمَلِ الصَّالِحِ كُلَّهُ ثُمَّ تَنْحَى وَتَقُولُ وَعِزَّتِكَ مَا اسْتَوْفَيْتِ وَتَبْقَى الذُّنُوبُ وَالنَّعْمُ فَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَرْحَمَهُ قَالَ يَا عَبْدِي قَدْ ضَاعَفْتُ لَكَ حَسَنَاتِكَ وَتَجَاوَزْتَ لَكَ عَنْ سَيِّئَاتِكَ أَحْسَبُهُ قَالَ وَوَهَبْتُ لَكَ نِعْمِي (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن انس)

"Mahşer günü Âdemoğlu için üç divan çıkarılır: "İçinde sâlih amelinin olduğu bir dîvân, günâhlarının olduğu bir dîvân ve Allah tarafından ona bahşedilen nîmetlerin bulunduğu bir dîvân." Allah'u Teâlâ nîmetlerin dîvânındaki, nîmetlerin en küçüğüne: "Onun, sâlih amelinden ücretini al" buyurur. O nîmet, sâlih amellerinin hepsini alır, sonra bir kıyıya çekilip şöyle der: "İzzetin adına yemin olsun ki hakkımı tam almadım. Günahlar ve nîmetler kalır. Allah'u Teâlâ merhamet buyurmak istediği zaman, "Ey kulum! Senin için iyiliklerini kat kat artırdım ve günâhlarından vazgeçtim" buyurur. Râvi der ki: Öyle sanıyorum ki, "Nîmetlerimi de sana bağışladım" buyurur.[1]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ أَحَدٍ يُدْخِلُهُ عَمَلُهُ الْجَنَّةَ فَقِيلَ وَلَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِي رَبِّي بِرَحْمَةٍ (خ م عن ابى هريرة)

"Bir kimse yaptığı ameliyle Cennete giremez." "Sen de mi Yâ Resûlallah?" denilince, buyurdu ki: "Evet, ben de Rabbimin rahmetiyle girerim. Ancak Allah beni rahmetine daldırmıştır." [2]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 512.

[2] Sahih-i Buhârî, Merdâ 19; Sahih-i Müslim, Sıfat'ul-Kıyâme, Cennet ve Cehennem 17 (72).

يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ إِنْ امْرُؤٌ هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَا إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ فَإِنْ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثَّلَاثَانِ مِمَّا تَرَكَ وَإِنْ كَانُوا إِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَاءً فَلِلَّذَكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَنْ تَضِلُّوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (١٧٦)

176. Ey Resûlüm! Senden, çocuğu ve babası olmayan kimselerin mîras taksimi hakkında fetvâ istiyorlar. De ki: "Bu konu hakkındaki fetvâyı Allah'ı Teâlâ şöyle veriyor: Eğer çocuğu olmayan bir kimse ölür ve bir kız kardeşi bulunursa, [1] bıraktığı malın yarısı kız kardeşindir.[2] Eğer kız kardeşi ölür ve çocuğu da bulunmazsa, erkek kardeş ona mîrasçı olur.[3] Eğer ölenin, iki (veya daha fazla) kız kardeşi varsa, bıraktığı malın üçte ikisi kız kardeşlerindir.[4] Eğer kardeşler erkek ve kız olursa, erkek kardeşe, iki kız kardeşin payı kadar verilir. Mîrasın taksiminde hatâ etmemeniz için Allah'ı Teâlâ mîras ahkâmını beyan eder. Allah'ı Teâlâ, her şeyi bilendir."

İzah: Anne ve babaları bir olanlar, babaları bir olanlardan önceliklidir. Eğer bunlar yoksa, babaları bir olan kardeşler devreye girer.

Bu hususta Hz. Ali Kerremallâhu veche şöyle buyurmuştur:

إِنَّكُمْ تَقْرَأُونَ هَذِهِ الْآيَةَ {مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ} وَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى بِالَّذِينَ قَبْلَ الْوَصِيَّةِ وَإِنْ أَعْيَانَ بَنِي الْأُمِّ يَتَوَارَثُونَ دُونَ بَنِي الْعَلَاتِ الرَّجُلُ يَرِثُ أَخَاهُ لِأَبِيهِ وَأُمُّهُ دُونَ أَخِيهِ (لأبيه ت عن على)

"... Bu taksim, zarar kastı olmaksızın yapılmış olan vasiyetin yerine getirilmesinden ve borcun ödenmesinden sonra yapılır..." diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 12'yi metninde sıralama olarak önce vasiyet, sonra borcun ödenmesi

şeklinde okuyorsunuz. Fakat bilirsiniz ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem vasiyetin yerine getirilmesinden önce borçlarının ödenmesine hükmetti. Anne ve babaları bir olan kardeşler, ölen kardeşlerine mîrasçı olurlar. Bunlar varken anneleri ayrı olup babaları bir olan kardeşler mîrasçı olamazlar. Erkek olan kişi, anne ve babaları bir olan erkek kardeşine, babaları bir olan erkek kardeşinden önce vâris olur.[5]

Bu sebepten dolayı aynı şekilde anne ve babaları bir olan kız kardeşler, babaları bir olan kız kardeşlerden mîrasa daha evlâdırlar.[6]

Sonuç olarak mîrasta taksimin nasıl olacağını Allah'ı Teâlâ, Sûre-i Nisâ, Âyet 11, 12 ve 176'da tafsilatlı olarak beyan etmiştir. Âyet-i Kerîme'de belirtilmeyen bâzı hususlar da Hadis-i Şerif'lerde beyan edilmiştir. Meselâ: Hanefi Mezhebi'ne göre, Zev'il-Erhâm da mîrasta hak alır. Zev'il-Erhâm: Ashâb-ı Ferâiz'den yani mîrasta hisseleri Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif ile belirlenmiş olan vârislerden ve asabeden hiç mîrasçısı olmayan kimselerin, kendisine en yakın olan diğer akrabalarının onun malına mîrasçı olmalarıdır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْخَالُ وَارِثٌ مَنْ لَا وَارِثَ لَهُ (ت) عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ أَبِي أَبِي عُبَيْدَةَ

"Dayı, mîrasçısı olmayanın mîrasçısıdır."[7]

Yine anne karnındaki çocuk, mîrasçı olur ve onun hissesi kendi adına durdurulur ve çocuğun sesi işitilir işitilmez, mîrasa hak sahibi olur. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِذَا اسْتَهَلَ الْمَوْلُودُ وَرَّثَ (د) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Doğan çocuk ağlar yani sesi işitilirse (sonra ölse dahi), vâris olur ve ona vâris olunur."[8] Ağlamazsa (ölü doğarsa), ne vâris olur, ne de ona vâris olunur.

[1] Yani anne ve babaları bir veya yalnız babaları bir olan bir kız kardeşi bulunursa, demektir.

[2] Yani bir kimse çocuğu veya babası bulunmaksızın ölüp de kendisinin anne ve babaları bir veya yalnız babaları bir kız kardeşi bulunursa, o kız kardeş için, o ölünün mîrasının yarısı verilir. Kalan mîras da asabeden kimsesi var ise ona verilir, yok ise o da bu kız kardeşe red yoluyla ait olur. Bu, İmam-ı Âzam'ın

mezhebine göredir.

[3] Yani, başka vârisi bulunmayınca mîrasın tamamına hak sahibi olur.

[4] Geri kalan eğer başka hiçbir mîrasçısı yoksa tamamı kızlara kalır.

[5] Sünen-i Tirmizî, Ferâiz 5; Sünen-i İbn-i Mâce, Ferâiz 10; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 8110.

[6] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 2, s. 295-296.

[7] Sünen-i Tirmizî, Ferâiz 12.

[8] Sünen-i Ebû Dâvud, Ferâiz 15.

5-MÂİDE SÛRESİ

Bu sûre 120 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede Îsâ Aleyhisselâm'a semâdan sofraya inme hâdisesi anlatıldığı için "Sofra" anlamına gelen "Mâide" ismi verilmiştir.

Bu sûre hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(عَلِّمُوا رِجَالَكُمْ سُورَةَ الْمَائِدَةِ وَعَلِّمُوا نِسَاءَكُمْ سُورَةَ النُّورِ (ص) هب عن مجاهد مرسلًا

"Erkeklerinize Mâide Sûresi'ni, kadınlarınıza da Nûr Sûresi'ni iyi öğretin."[1]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 2330; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 44949.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيمَةُ الْأَنْعَامِ إِلَّا مَا يُنْتَلَىٰ عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ (إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ ۝۱)

1. Ey îman edenler! Akitlerinizi yerine getirin. İhramlı iken avlanmayı helâl saymamanız şartıyla, size haram oldukları bildirilecek olanlar dışında, En'âm-ı Behime (deve, sığır, koyun ve keçi) helâl kılındı. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ dilediği şekilde hükmeder.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Ey îman edenler! Akitlerinizi yerine getirin" diye buyrulmaktadır. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ âyette zikredilen "Akit"ten maksat, Allah'ı Teâlâ'nın, kullarından, îman etmelerine, helâl kıldığını helâl, haram kıldığını haram kabul etmelerine, emirlerini tutup yasaklarından kaçınacaklarına dair aldığı sözdür, diye buyurmuştur.

Bu Âyet-i Kerîme'de haram oldukları beyan edilenlerden maksat, leş, boğularak, darp edilerek ölen, Allah'tan başkası adına kesilen ve benzeri hayvanlardır. Bunlar da Sûre-i Bakara, Âyet 173, Sûre-i Mâide, Âyet 3 ve Sûre-i En'âm, Âyet 121 ve 145'te ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

Yine Âyet-i Kerîme’de geçen ihramlı iken yasaklanan avlanmadan maksat da kara avıdır. Balık avlamak ise helâldir. Bu husus Sûre-i Mâide, Âyet 96’da şöyle ifade edilmiştir:

”İhramlı iken, suda yaşayan hayvanların avı ve onun yenilmesi, ondan yemeniz ve sefer esnasında azık edinmeniz için size helâl kılındı. Fakat ihramlı olduğunuz müddetçe kara avı size haram kılındı. Hesap için huzurunda toplanacağınız Allah’tan korkun.”

Yine âlimlerin çoğu, En’âm-ı Behime’nin helâl kılındığı gibi kesildiğinde, onların karnından çıkan yavruların da helâl olacağını beyan etmişlerdir.

Bu husus Müsedded Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle geçmektedir:

يَا رَسُولَ اللَّهِ نَنْحَرُ النَّاقَةَ وَنَذْبَحُ الْبَقْرَةَ وَالشَّاةَ فَنَجِدُ فِي بَطْنِهَا الْجَنِينَ أَمْ نَأْكُلُهُ قَالَ كُلُّوهُ إِنْ شِئْتُمْ فَإِنَّ (د عَنْ مَسَدَد)

”Yâ Resûlallah! Deveyi boğazlıyoruz. Sığır ve koyunu kesiyoruz. Fakat bazen içinden yavru çıkıyor. Onu atalım mı, yoksa yiyelim mi?” dedik. Bunun üzerine: ”İsterseniz yiyin. Çünkü anasını kesmek, onu da kesmek demektir” buyurdu.[1]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, ”İsterseniz yiyin” buyruğundan, bu hayvanın etini içiniz alıyorsa veya açlıktan dolayı sıkıntı çekiyorsanız, yiyebilirsiniz anlamı çıkmaktadır.

Bu sebepten İmam-ı Âzam Efendimiz, kesilen bir hayvanın karnından çıkan yavrusu, yenilmez, demiştir. Ancak İmam Muhammed ve İmam Yusuf’a göre, yavrunun şeklini tamamlamış olması yeterlidir, yenilmesi helâldir. Yavru, anne karnında şeklini tamamlamamışsa, o zaman yenilmez, demişlerdir. Hanefi Mezhebi’nde fetvâ imameynin kavline göredir.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Dahâyâ 18; Rudânî, Cem’ul-Fevaid, Hadis No: 3897.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَجْلُوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهَرِ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا أَمْمِينَ الْبَيْتِ الْحَرَامِ (يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ قَوْمٍ أَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ) (الْعِقَابِ ٢)

2. Ey îman edenler! Allah'ı Teâlâ'nın nişânelerine (haccın şartı olan ibâdetlere), haram olan aya, hac kurbanına ve onun gerdanlıklarına, Rabbilerinden bir lütuf ve rızâ talebinde bulunarak Beyt-i Haram'a ziyaret maksadıyla gelenlere saygısızlık etmeyin. İhramdan çıktığınız vakit avlanabilirsiniz. Sizi Mescid-i Haram'dan menetmiş olduklarından dolayı bir kavme olan buğzunuz,)Kâbe'yi ziyaret maksadıyla gelenler hakkında) sizi saldırmaya sevk etmesin. Birbirinize iyilik ve takvâ hususunda yardım edin, kötülük ve düşmanlıkta ise yardım etmeyin. Allah'tan korkun. Şüphesiz ki, Allah'ın azâbı çok şiddetlidir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Haram olan ay" ifadesi; Zilkâde, Zilhicce, Muharrem ve Receb aylarıdır. Bu âyette haram olan aya saygısızlık edilmemesi, kutsallığının korunması emredilmektedir. Bu da o ayda savaşmamakla olur. Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 217'de şöyle buyurmaktadır:

"Ey Resûlüm! Sana haram ayda savaşmayı sorarlar. De ki: "O ayda savaşmak büyük günahdır..."

Yine bu Âyet-i Kerîme'de, Müslümanların kendilerini Beytullah'a girmelerine Hudeybiye'de engel olanlara karşı, artık kin beslememeleri ve Kâbe'ye ziyaret maksadıyla gelen kâfirlere dokunulmaması gerektiği beyan edilmiştir. Çünkü o zaman Müslümanların Beytullah'a girmelerinin engellenmesi çok ağırlarına gitmişti.[1] Ancak kâfirlerden Kâbe'yi ziyaret etmek için gelenlere mâni olunmaması ile ilgili hüküm neshedilmiştir. Zîrâ daha sonra nâzil olan Sûre-i Tevbe, Âyet 28'de şöyle buyrulmuştur:

"Ey îman edenler! Şüphesiz ki müşrikler pisliktir. Onlar bu yıldan sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar..."

Yine bu âyetin devâmında, "Birbirinize iyilik ve takvâ hususunda yardım edin, kötülük ve düşmanlıkta ise yardım etmeyin" diye geçen ifade hakkında Nevvâs İbn-i Sem'an Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْبِرِّ وَالْإِثْمِ فَقَالَ الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ (وَكُرِهْتُ أَنْ يُطْلَعَ عَلَيْهِ النَّاسُ) (م ت عن النّوأس بن سمعان)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, iyilik ve kötülüğün ne olduğunu sordum, buyurdu ki: "İyilik, güzel ahlâktır. Kötülük de öyle bir şeydir ki, kalbin onu bilir ve insanların da onu bilmesinden hoşlanmaz."[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(حَبَّبُوا اللَّهَ إِلَى عِبَادِهِ يُحِبُّكُمُ اللَّهُ (طب كر والضياء عن ابى امامة

"Allah'u Teâlâ'yı kullarına sevdiren. Allah'u Teâlâ da sizi sever."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

انصُرْ أَهْلَكَ ظَالِمًا أَوْ مَظْلُومًا قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ نَصْرُهُ مَظْلُومًا فَكَيْفَ أَنْصُرُهُ ظَالِمًا قَالَ تَكْفُهُ عَنْ الظُّلْمِ (فَذَاكَ نَصْرُكَ إِيَّاهُ (خ ت عن انس

"İster zâlim olsun ister mazlum, kardeşine yardım et." Yâ Resûlallah! Mazlum ise yardım edelim. Ya zâlim ise ona nasıl yardım ederiz?" denilince de, buyurdu ki: "Onun zulmüne engel olursun, işte senin ona yardımın böyledir."[4]

[1] Bu konu hakkında geniş bilgi için Sûre-i Fetih, Âyet 10'un izahına bakınız.

[2] Sahih-i Müslim, Birr 5 (14 Sünen-i Tirmizî, Zühd 41.

[3] Taberânî Mu'cem'ul Kebir, Hadis No: 7333; Kenz'ul-İrfan, Hadis No: 289

[4] Sahih-i Buhârî, İkrâh 8; Sünen-i Tirmizî, Fiten 74.

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخَنَازِيرِ وَمَا أَهَلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ (وَمَا أَكَلَ السَّبْعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْنُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْوَاجِ لَكُمْ فِسْقٌ الْيَوْمَ يَبْسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا (فَمَنْ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرِ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝۳)

3. Murdar ölen hayvan, kan, domuz eti, Allah'tan başkası için kesilmiş ve boğulmuş, darp edilmiş, (yüksekten) yuvarlanmış, birbiriyle tokuşarak ölmüş ve yırtıcı hayvanın parçalaması ile ölmüş olan hayvanlar size haram oldu. Ancak daha ölmeden (Allah'ın ismini zikrederek) boğazladığınız müstesnâ. Putlar için kesilen kurbanlar ve oklarla kura çekerek hayır ve şerri belirlemek de size haram oldu. Bunlar, hak yoldan çıkmaktır. Bugün kâfirler, dîninizden (onu yok etmekten) ümitlerini kestiler. Artık onlardan korkmayın, Benden korkun. Bugün dîninizi kemâle erdirdim, size nîmetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı seçtim. Fakat son derece açlık hâlinde çâresiz kalan kimsenin, zaruret ölçüsünü aşmadan (ölmeyecek kadar) bunlardan yemesinde bir günah yoktur.

Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Üzerine Allah'ın ismi zikredilmeden kesilen hayvan, murdar olur ve eti aslâ yenmez. Allah'ı Teâlâ Sûre-i En'âm, Âyet 121'de şöyle buyurmaktadır:

"Üzerine Allah'ın ismi zikredilmeden kesilen hayvanlardan yemeyin. Zîrâ o fısktır (Allah'a itaatten ayrılmadır)..."

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(مَنْ نَسِيَ التَّسْمِيَةَ فَلَا بَأْسَ وَمَنْ تَعَمَّدَ فَلَا تُوَكَّلُ) (خرجه رزين عن ابن عباس)

"Şâyet bir kimse, Allah'ın ismini zikretmeyi hatâ ile veya unutarak terk ederse, o zaman yenir. Fakat kasten terk edilmesi durumunda aslâ yenilmez."[1]

Rafi' b. Hadîc Hazretlerinden nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا لَأَقْوَى الْعَدُوِّ عَدَاً وَلَيْسَتْ مَعَنَا مُدَى فَقَالَ اعْجَلْ أَوْ أَرْنِ مَا أَنْهَرَ الدَّمَ وَذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ فَكُلْ (لَيْسَ السِّنُّ وَالظُّفْرُ وَسَأُحَدِّثُكَ أَمَّا السِّنُّ فَعَظْمٌ وَأَمَّا الظُّفْرُ فَمُدَى الْحَبَشَةِ) (خ م عن رافع بن خديج)

"Yâ Resûlallah! Biz yarın düşmanla karşılaşabiliriz, yanımızda bıçak yok, (avı veya yanımızdaki hayvanları) kamışla kesebilir miyiz?" diye sorunca, buyurdu ki: "Kanı akıtılan ve üzerine Allah'ın ismi zikredilerek kesileni ye. Ama kesme aleti diş ve tırnak olmasın. Bunu da size açıklayayım; diş kemiktir, tırnak ise Habeşlilerin bıçağıdır."[2]

"Fal oklarına" gelince, câhiliye zamanında bir kimse herhangi bir şey için azmederse, o işe teşebbüs etmezden evvel üç ok alır, birinin üzerine: "Rabbim bana emretti" diğèrinin üzerine: "Rabbim beni nehyetti" diye yazar. Üçüncüsüne de bir şey yazmaz ve bunları da kese gibi bir şeyin içine koyup karıştırdıktan sonra, kendileri için kismet olan şeyi, bu sûretle bilmek niyetiyle kura tarzında, o okların birini çekerdi. "Rabbim bana emretti" diye yazılı olan ok çıkarsa, neye azmetmek istiyorsa ona teşebbüs ederdi. "Rabbim beni nehyetti" diye yazılı olan ok çıkarsa, o işten vazgeçerdi. Boş olan ok çıkarsa da kurayı tekrar ederdi. Allah'ı Teâlâ bu fısk olan uygulamayı kesin olarak haram kılmıştır.

Yine "Bugün dîninizi kemâle erdirdim" diye geçen Âyet-i Kerîme nâzil olunca, Ashâb-ı Kirâm ferahlamış ve büyük bir sevinç duymuşlardı. Fakat Hz. Ebû

Bekir ve Hz. Ömer ağlamış ve "Artık Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in tebliğ vazifesi sona erdi. Bu, onunebedî âleme irtihalinin yaklaştığını gösteriyor" demişlerdi. Gerçekten de Peygamber Efendimiz, bu âyetin nüzulünden seksen bir gün sonra vefât etmiştir.

Yine Sûre-i Mâide, Âyet 3 hakkında Târik b. Şihâb Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

جَاءَ رَجُلٌ مِنَ الْيَهُودِ إِلَى عُمَرَ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ آيَةٌ فِي كِتَابِكُمْ تَقْرُؤُونَهَا لَوْ عَلَيْنَا نَزَلَتْ مَعْشَرَ الْيَهُودِ لَاتَّخَذْنَا ذَلِكَ الْيَوْمَ عِيدًا قَالَ وَآيُ آيَةٍ قَالَ { الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا } فَقَالَ عُمَرُ إِنِّي لَأَعْلَمُ الْيَوْمَ الَّذِي نَزَلَتْ فِيهِ وَالْمَكَانَ الَّذِي نَزَلَتْ فِيهِ نَزَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَرَافَاتٍ فِي يَوْمٍ جُمُعَةٍ) (خ) عن طارق بن شهاب

Yahudilerden bir adam Hz. Ömer'e geldi ve: "Yâ Ömer! Kitabınızda okuduğunuz öyle bir âyet var ki, şâyet o âyet bize indirilseydi, nâzil olduğu günü bayram ilan ederdik" dedi. Hz. Ömer hangi âyet diye sorunca, Yahudi: "Bugün dîninizi kemâle erdirdim, size olan nîmetlerimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı seçtim" âyetidir, dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer dedi ki: "Bu âyetin nâzil olduğu günü ve mekânı biliyorum. Bu âyet, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Arafat'ta Cuma günü nâzil oldu." (Hz. Ömer, o günün bayram olduğuna işâret etmiştir)[3]

Yine Âyet-i Kerîme'de, yenmesi haram olan şeylerden bahsedilirken, "Fakat son derece açlık hâlinde çâresiz kalan kimsenin, zaruret ölçüsünü aşmadan (ölmeyecek kadar) bunlardan yemesinde bir günah yoktur" diye buyrulmaktadır. Eğer kişi açlıktan ölecek duruma gelirse, o zaman haram olan şeylerden açlığını giderecek kadar yemesi mübah kılınmıştır. Ancak zaruret hâlinde bulunan çâresiz, aç bir kişinin insan eti yiyebileceği ve yiyemeyeceği hakkında âlimler farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.

Hanefi Mezhebi'ne göre, insan etinin yenilmesi câiz değildir. Hattâ bir adam diğerine, "Elimi kes, ye" dese, o dahi helâl olmaz. İnsan eti mecbur kalındığında da mübah olmaz. Çünkü insan, şerefli bir varlıktır. Bu sebeple onun yiyecek olarak kullanılması câiz değildir.[4]

Nitekim bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i İsrâ, Âyet 70'de şöyle buyurmuştur:

"Yemin olsun ki Biz, Âdemoğlunu üstün bir varlık kıldık. Onları karada ve

denizde (çeşitli vâsıtalarla) taşıdık. Onlara leziz ve temiz rızıklar verdik ve onları yarattıklarımızın birçoğuna üstün kıldık."

[1] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1950.

[2] Sahih-i Buhârî, Zebâih 15; Rudânî, Cem'ul-Fevaid, Hadis No: 3899.

[3] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Mâide 1; Rudânî, Cem'ul-Fevaid, Hadis No: 6916.

[4] İbn-i Âbidîn, Redd'ül-Muhtar, c. 15, s. 318.

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ الْجَوَارِحِ مُكَلَّبِينَ يَعْلَمُونَهَا مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ (۴)
(فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَانْفُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ۴)

4. Ey Resûlüm! Senden kendilerine helâl olan şeylerin neler olduğunu sorarlar. De ki: "Temiz nîmetler ve Allah'ı Teâlâ'nın size bildirdiğinden kendilerine öğreterek eğittiğiniz avcı hayvanların tuttukları (avladıkları) sizin için helâl kılındı. Artık onların sizin için tuttuklarından yiyin. Onları av için bıraktığınız vakit, Allah'ın ismini zikredin. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, hesabı çabuk görendir."

İzah: Bir avcının, ava silah atarken veya eğitilmiş hayvanı avın üzerine bırakırken bir defa, "Bismillâhi Allah'ı Ekber" demesi gerekir. Avı ele geçirdiğinde, av ölmüş olsa dahi, avı kıble yönüne döndürerek tekrar, "Bismillâhi Allah'ı Ekber" diyerek kesmelidir. Eğer bir Müslüman unutmuşsa, hükmen söylemiş sayılır. Ancak kasten terk ederse, o avın eti yenmez.

Bu Âyet-i Kerîme'ye ve nakledilen birçok Hadis-i Şerif'e göre, avlanmak maksadıyla av köpeği, tazi, atmaca gibi hayvan beslemek câizdir. Bu hususta Resûlullâh Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ اتَّخَذَ كَلْبًا لَيْسَ بِكَلْبِ زَرْعٍ وَلَا صَيْدٍ وَلَا مَاشِيَةٍ فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِ كُلِّ يَوْمٍ قِيرَاطٍ قَالَ سَلِيمٌ وَأَحْسَبُهُ قَدْ
(قَالَ وَالْقِيرَاطُ مِثْلُ أُحْدٍ) (حم عن أبي هريرة)

"Ekinleri korumak, avlanmak ve davar için kullanmak dışında köpek besleyen kişinin sevabından her gün bir kırat eksilir." Râvilerden Süleym, sanırım şunu da ilave etti: "Bir kırat Uhud Dağı kadardır." [1]

Yine av köpeği hakkında nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de, Ebû Sa'lebe

Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا بِأَرْضِ قَوْمٍ أَهْلُ كِتَابٍ. أَفَنَأْكُلُ فِي أَنْبَتِهِمْ؟ وَبِأَرْضِ صَيْدٍ، أَصِيدُ بِكَلْبِي الْمُعَلَّمِ وَبِقَوْسِي، وَبِكَلْبِي الَّذِي لَيْسَ بِمُعَلَّمٍ، فَمَا يَصْلُحُ لِي؟ قَالَ: أَمَّا مَا ذَكَرْتَ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ فَإِنْ وَجَدْتُمْ غَيْرَهَا فَلَا تَأْكُلُوا فِيهَا، وَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَاعْسِلُوهَا وَكُلُوا فِيهَا، وَمَا صِدَّتْ بِقَوْسِكَ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُلْ. وَمَا صِدَّتْ بِكَلْبِكَ الْمُعَلَّمِ فَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُلْ. وَمَا صِدَّتْ بِكَلْبِكَ غَيْرَ (مُعَلَّمٍ فَأَذْرَكْتَ ذَكَاتَهُ فَكُلْ (خ م عن أبي ثعلبة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelip dedim ki: "Yâ Resûlallah! Biz, Ehl-i Kitap olan bir kavmin yurdundayız ve onların yemek kaplarından yiyoruz. Ayrıca ava çıktığım zaman okum ve eğitimli ve eğitimsiz köpeklerimle avlanıyorum. Bu konuda bize helâl olan şeyleri bildirir misin?" Buyurdu ki: "Ehl-i Kitap'ın yurdunda bulunduğu için kaplarından yemek yemek konusunda, eğer onların kaplarından başka bir kap bulabiliyorsanız, o kaplarla yiyin. Ama başka kap bulamıyorsanız, onların kaplarını önce yıkayın ve sonra o kaplardan yiyin. Ava çıkman hususuna gelince, okunla avladığın avı, Allah'ın ismini zikrettikten sonra ye. Yani Allah'ın ismini zikrederek kes ve ondan sonra ye. Eğitimli köpeğinle avladığın avı da, Allah'ın ismini zikrettikten sonra ye. Eğitimsiz köpeğine gelince, avı canlı iken kesmeye yetişirsen yiyebilirsin." [2]

Yine bu hususta Adiy b. Hâtim Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أُرْسِلُ كَلْبِي وَأُسَمِّي فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أُرْسَلَتْ كَلْبُكَ وَسَمَّيْتَ فَأَخَذَ فَقَتَلَ فَأَكَلَ فَلَا تَأْكُلْ فَإِنَّمَا أُمْسِكَ عَلَى نَفْسِهِ قُلْتُ إِنِّي أُرْسِلُ كَلْبِي أَجِدُ مَعَهُ كَلْبًا آخَرَ لَا أَدْرِي أَيُّهُمَا أَخَذَهُ فَقَالَ لَا تَأْكُلْ فَإِنَّمَا سَمَّيْتَ عَلَى كَلْبِكَ وَلَمْ تُسَمِّ عَلَى غَيْرِهِ وَسَأَلْتُهُ عَنْ صَيْدِ الْمُعْرَاضِ فَقَالَ إِذَا أَصَبْتَ بِحَدِّهِ فَكُلْ وَإِذَا أَصَبْتَ بِعَرَضِهِ فَقَتَلَ فَإِنَّهُ وَقِيدٌ فَلَا تَأْكُلْ (خ م عن عدى بن حاتم

"Yâ Resûlallah! Ben, Allah'ın ismini zikrederek köpeğimi av maksadıyla gönderiyorum, yakalayıp getirdiklerini yiyelim mi?" diye sordum. Şöyle buyurdu: "Allah'ın ismini zikrederek köpeğini gönderdiğinde, eğer onu tutar ve öldürür ve yerse, onu sakın yeme! Çünkü o, kendisi için yakalamıştır." Köpeğimi avın peşine salıyorum. Sonra onunla başka bir köpek gönderiyorum. Hangisinin yakaladığını bilemiyorum, deyince de buyurdu ki: "Ondan yeme! Çünkü sen, kendi köpeğin için Allah'ın ismini zikrettin; başkası için ise böyle yapmadın." "Mızrak atarak avlanmamız hakkında ne dersiniz" diye sorunca da, buyurdu ki: "Onun kesen kısmı ile avlarsan ye. Ancak yan kısmı ile avlayıp öldürürsen yeme. Çünkü o, bir yerine vurulup darp edilerek öldürülmüş [3] hayvan hükmündedir." [4]

Havada vurulan kuş yere düşerek ölürse, yenilmesi helâldir. Zîrâ yere düşmesi kaçınılmazdır. Ancak karada yaşayan ve avlandığında yenilmesi helâl olan hayvan veya kuş[5], vurulduğunda suya canlı olarak düşüp suda ölmüş ise, bu yenilmez. Çünkü suda boğularak ölme ihtimali vardır. Fakat ölmeden yetişilirse, o zaman kesilir ve yenilmesinde mahsur olmaz.

Yine Adiy b. Hâtim Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الصَّيْدِ فَقَالَ إِذَا رَمَيْتَ بِسَهْمِكَ فَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ فَإِنْ وَجَدْتَهُ قَدْ قُتِلَ فَكُلْ إِلَّا أَنْ تَجِدَهُ قَدْ وَقَعَ فِي مَاءٍ فَلَا تَأْكُلْ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي الْمَاءُ قَتَلَهُ أَوْ سَهْمُكَ (ت) عن عدی بن حاتم

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e av hakkında sorduğumda, bana şöyle buyurdu: "Okunu atarken Besmele çek, hayvanı ölmüş durumda bulursan bile ondan ye, ancak suya düşmüş bulursan ondan yeme; çünkü bu durumda onu suyun mu, yoksa okun mu öldürdüğünü bilemezsin." [6] Bu hüküm, kara da yaşayan hayvanlar için geçerlidir.

Av ile ilgili diğer fetvâlara gelince, bunlar da genel olarak şöyledir:

Av için olan hayvanlar; köpek, doğan, şahin, atmaca ve pars gibi eğitilmiş olanlardır. Bir hayvanın eğitilmiş olup olmadığı İmam-ı Âzam’dan bir görüşe ve İmam Yusuf ile Muhammed’e göre; azı dişleri olan bir hayvanın ard arda üç defa tuttuğu avı yemeyip terk etmesiyle, Doğan, Şahin, Atmaca ve Kartal gibi tırnaklı bir av hayvanının da bırakılmasından sonra, çağırıldığı zaman gelmesiyle eğitilmiş olduğu anlaşılır. Pars gibi bir hayvanın eğitilmiş olduğu da, hem yemeyi terk etmesi, hem de çağırıldığı zaman hemen dönüp gelmesiyle bilinir.

Av köpekleri gibi dişli olan eğitilmiş av hayvanları, tuttukları avın etinden yiyecek olurlarsa, artık o ölmüş avın eti helâl olmaz. Fakat tırnaklı olan eğitilmiş Doğan, Şahin gibi hayvanların tutup yedikleri avlar yenilebilir. Çünkü bu kısım hayvanların eğitilmiş olmaları, yemeyi terk ile değil, çağırıldıkları zaman hemen geri dönüp sahibine itaat ederek gelmeleriyledir.

Nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, Adiy b. Hatim Radiyallâhu anhu şöyle anlatmıştır:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ صَيْدِ الْبَارِي فَقَالَ مَا أَمْسَكَ عَلَيْكَ فَكُلْ (د) عن عدی بن حاتم

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, şahin ve doğan'ın avladığı hayvanın durumundan sordum. Buyurdu ki: "Senin için yakaladığı avı ye." [7]

Hadis-i Şerif'te geçen "Senin için yakaladığı avı ye" ifadesinden maksat, eğitilmiş olmasıdır. Bu da yukarıda açıklanmıştır.

Yine av hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِذَا رَمَيْتَ بِسَهْمِكَ فَغَابَ عَنْكَ فَأَذْرَكْتَهُ فَكُلْهُ مَا لَمْ يُنْتِنِ (م) عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ

"Avı vurduğun zaman, onu üç gün sonra bulursan ve kendi okunu da onun üzerinde görürsen, eğer kokuşmamışsa ye." [8]

Vurulan av, ele geçtiğinde canlı da olsa, ölü de olsa bu hayvanın mutlaka Allah'ı Teâlâ'nın ismi zikredilerek kesilmesi gerekir.

Şu hususa da dikkat edilmelidir: Bir kimse bir hayvanı yemek kastı olmadan keyfi olarak öldürürse, bu haramdır. Zîrâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَتَلَ عُصْفُورًا عَبَثًا عَجَّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَقُولُ يَا رَبِّ إِنَّ فُلَانًا قَتَلَنِي عَبَثًا وَلَمْ يَنْفَعْنِي

لِمَنْفَعَةٍ (ن) عمرو بن الشريد) فِي رِوَايَةٍ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَمَا حَقُّهَا قَالَ حَقُّهَا أَنْ تَذْبَحَهَا فَتَأْكُلَهَا وَلَا تَقْطَعَ (رَأْسَهَا فَيُرْمَى بِهَا (ن) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو

"Her kim serçe kuşunu veya her türlü hayvanı boş yere öldürürse, mahşer günü yüksek sesle ondan dâvâcı olup şöyle diyecek: Ey Rabbim! Falan adam beni faydalanmak için değil de, keyfi olarak boş yere öldürdü." Bir rivâyette de: "Yâ Resûlallah! Onun hakkı nedir?" diye sorulunca, buyurdu ki: "Onu keser ve yer. Onu öldürüp atmaz." [9]

Bu nedenle av, eti için veya derisinden faydalanmak için yapılmalıdır. Vahşi hayvanları derisinden istifâde için avlamak câizdir. Çünkü bunlar insanların istifâdesi için yaratılmıştır. Yine insanlara zararı dokunan her türlü hayvanın, eti yenmese de öldürülmesi câizdir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8191; Rudânî, Cem'ul-Fevaid, Hadis No: 3884; Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 14; Sahih-i Müslim, Müsâkât 58; Sünen-i Ebû Dâvud, Sayd 1. Bir rivâyette de, "İki kırat" diye geçer. (Sahih-i Buhârî, Hars

3; Sünen-i Nesâî, Sayd 14; Rudânî, Cem'ul-Fevaid, Hadis No: 3882)

[2] Sahih-i Buhârî, Zebâih Ve's-Sayd 4, 10, 14; Sahih-i Müslim, Sayd 8-12.

[3] Sûre-i Mâide, Âyet 3.

[4] Sahih-i Buhârî, Zebâih Ve's-Sayd 9; Rudânî, Cem'ul-Fevaid, Hadis No: 3862.

[5] Bu hüküm, sâdece karada yaşayan kuşlarla ilgilidir. Suda yaşayan ördek ve kaz gibi kuşların ise suda boğulma ihtimalleri ise zaten yoktur.

[6] Sünen-i Tirmizî, Sayd 5.

[7] Sünen-i Ebû Dâvud, Sayd: 22; Sünen-i Tirmizî, Sayd 3.

[8] Sahih-i Müslim, Sayd 9; Sünen-i İbn-i Mâce, Sayd 4.

[9] Sünen-i Nesâî, Dahâya 42; Sayd 34; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1951.

الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ (وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِذَا اتَّيْنَهُنَّ أُجُورُهُنَّ مُحْصَنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُنْخَدِعِي (أَخْدَانٍ وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ٥)

5. Bugün sizin için temiz nîmetler helâl olduğu gibi, Ehl-i Kitab'ın yemeği dahi helâl kılındı. Sizin yemeğiniz de onlara helâldir. Hür ve iffetli Mü'min kadınlarla, Ehl-i Kitab'tan olan hür ve iffetli kadınlarla evlenmeniz de size helâldir. Ancak evlendiğiniz bu kadınlara mehir-lerini vermeniz, iffetli olmanız, zinâ yapmamanız ve onları gizli dost tutmamanız şartıyla size helâldir. Her kim dînin ahkâmını inkâr ederse, muhakkak yaptığı sâlih ameller mahvolur ve o kimse âhirette hüsrâna uğrayanlardan olur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Ehl-i Kitab'ın yemeği dahi helâl kılındı" ifadesinden maksat, İslâm'da helâl görülen hayvanların etinden yapılarak ikram edilen yemekler ve diğer her türlü sebze yemekleridir. İslâm'ın haram gördüğü domuz eti ve içki gibi yiyecek ve içecekler ise helâl değildir, aslâ yenilmez ve içilmez. Ehl-i Kitab'ın işlettiği lokanta veya kasap gibi yerlerden alınan et veya et yemeği haramdır. Çünkü bunların, o hayvanları Allah'ın ismini zikretmeden kestikleri muhakkaktır. Ayrıca bu, bir ikram da olmadığı için, kişi bunu almak

zorunda da değildir. Allah'ı Teâlâ, Ehl-i Kitab'ı diğer kâfirlerden farklı kılmış; onların yemeklerini helâl kıldığı gibi, onların iffetli olan kadınlarını da, Yahudi ve Hristiyan olarak kendi bâtil dinlerinde yaşasalar dahi, Müslümanlara onlarla evlenmeyi helâl kılmıştır. Diğer müşrik, Mecûsi gibi Ehl-i Kitab'ın dışında olan kâfirlerin ise ne pişirdikleri yenir, ne de kadınlarıyla evlenilir.

Nitekim Hayber fethedildiğinde Yahudiler tarafından yemek olarak getirilen ve zehirlenmiş olan bir kuzu etinden Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yediği nakledilmiştir.[1] Daha sonra kızartılmış olan o kuzu lisâna gelerek, "Yâ Resûlallah! Ben zehirliyim, benden yeme" demesi üzerine, orada bu olaya şâhit olan çok sayıda kâfir, Müslüman olmuştur.

Hasan-ı Basrî Hazretleri, Ehl-i Kitap tarafından ikram edilmiş olan yemek hakkında şöyle buyurmuştur:

"Yahudi ve Hristiyanın Allah'tan başkasının adını zikrederek kestiğini bizzat görür ve işitersen yeme. Ancak o iş, senin gıyabında yapılmışsa (ikram ettikleri yemeği) ye. Çünkü Allah'ı Teâlâ onu sana helâl kılmıştır."

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, Ehl-i Kitap'tan iffetli olan kadınlarla evlenmek helâl kılınmıştır. Ancak Mü'min kadınlar, hiçbir kâfirle evlenemezler. Bu kâfirler, Ehl-i Kitap da olsa, hüküm böyledir. Bu husus Sûre-i Mümtehine, Âyet 10'da Mü'min kadınlarla ilgili olarak, "... Ne onlar kâfirlere helâldir, ne de kâfirler onlara helâldir..." diye buyrulmuştur.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(نَتَزَوَّجُ نِسَاءَ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا يَتَزَوَّجُونَ نِسَاءَنَا) (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن جابر بن عبد الله)

"Biz, Ehl-i Kitab'ın kadınlarıyla evlenebiliriz, fakat onlar Müslüman kadınlarla evlenemezler." [2]

İşte bu emirlerden dolayı Müslüman kadının, Ehl-i Kitap'tan biriyle evlenmesi veya evlendirilmesi kesin olarak haramdır.

[1] Sahih-i Buhârî, Cizye 7; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9451.

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 4, s. 367.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهَّرَكُمْ وَلِيُيَسِّرَ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ٦)

6. Ey îman edenler! Namaza kalkacağınız zaman, yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayın ve başlarınızı mesh edin. Ayaklarınızı da topuklara kadar yıkayın. Cünüp olursanız, gusledin. Hasta olur yahut seferde bulunur yahut abdest bozmaktan gelmişseniz yahut kadınlara dokunur (ilişkide bulunur) da su bulamazsanız, (niyet edip) temiz toprak ile yüzlerinizi ve dirseklerinize kadar ellerinizi mesh ederek teyemmüm edin. Allah'ı Teâlâ size güçlük vermek istemez. Lâkin sizi tertemiz yapmak ve size nîmetini tamamlamak ister ki, şükredesiniz.

İzah: Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ, gerdanlığını ikinci defa kaybettiği seferde, gece susuz bir mevkide konaklamışlar, abdest alma imkânı olmamış ve bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Bu hâdise Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şöyle nakledilmiştir:

لَمَّا كَانَ مِنْ أَمْرِ عَقْدِي مَا كَانَ قَالَ أَهْلُ الْإِفْكِ مَا قَالُوا، فَخَرَجْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةٍ أُخْرَى، فَسَقَطَ أَيْضًا عَقْدِي، حَتَّى حَبَسَ التَّمَأَسُّهُ النَّاسَ، وَأَطْلَعَ الْفَجْرُ، فَلَقِيتُ مِنْ أَبِي بَكْرٍ مَا شَاءَ اللَّهُ، وَقَالَ لِي: يَا بَنِيَّةُ فِي سَفَرٍ تَكُونِينَ عَنَاءً وَبَلَاءً وَلَيْسَ مَعَ النَّاسِ مَاءٌ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ الرُّخْصَةَ بِالتَّيَمُّمِ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَمَّا (وَاللَّهِ يَا بَنِيَّةُ إِنَّكَ لِمَا عَلِمْتُ مُبَارَكَةً (طب عن عائشة

Gerdanlığımın kaybolduğu ve ifk[1] ehlinin attıkları iftiralar ile bunu tâkip eden olaylardan sonra yine bir defasında başka bir gazvede Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte sefere çıkmıştım. Yine gerdanlığım düştü ve insanlar, onu aramak üzere hapsolundu. Bulundukları yerden ayırlamadılar. Ebû Bekir es-Sıddîk bana: "Kızcağızım, her seferde insanlara yük ve ibtila oluyorsun" dedi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ teyemmümle ilgili ruhsatı indirdi[2] de, Ebû Bekir es-Sıddîk de: "Ey kızım! Şüphesiz ki, sen çok mübârek birisin" dedi.[3]

Bu Hadis-i Şerif'ten anlaşılan, Ashâb-ı Kirâm susuz bir mevkide konakladıklarında, Hz. Âişe annemizin gerdanlığı kayboluyor ve Ashâb, onu uzun süre arayınca abdest almakta sıkıntı çekiyorlar. İşte bu sebepten abdesti ve teyemmümü anlatan bu âyet nâzil olmuştur.

İbn-i Abbas, Ebû Mûsâ el-Eş'arî ve İbrâhim en-Nehâî Hazretleri gibi birçok ulemâ, bu Âyet-i Kerîme'de kişi abdestsiz iken namaza kalktığı zaman abdest alması emredilmiştir. Şâyet kişi namaza kalkmadan önce abdestli ise, yeniden abdest alması gerekli değildir, diye açıklamışlardır.

Nûr'ul-Beyan ve Tefsir-i Tibyan'da şöyle nakledilmiştir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'nin fetih günü, beş vakit namazı bir abdestle kılmıştır. Bunun üzerine Hz. Ömer: "Yâ Resûlallah! Bundan evvel yapmadığın bir şeyi yaptın" deyince, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Câiz olduğunu beyan etmek için böyle yaptım" diye buyurmuştur.

Fakat Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in abdestli olmasına rağmen, tekrar abdest aldığı ve bunun mükâfatına dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir.

Bu hususta Ebû Esed b. Amr Hazretleri şöyle buyurmuştur:

سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ الْوُضُوءِ فَقَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ لِكُلِّ صَلَاةٍ (وَكُنَّا نُصَلِّي الصَّلَوَاتِ بِوُضُوءٍ وَاحِدٍ) (خ عن ابى اسد بن عمرو)

Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'ya abdest hakkında soru sordum. Bana şöyle dedi: "Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, her bir farz namaz için ayrı bir abdest alırdı. Biz ise bir abdestle birçok namaz kılardık." [4]

Abdullah İbn-i Zeyd Radiyallâhu anhu'dan nakledilen diğer bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle geçmektedir:

(تَوَضَّأَ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ وَقَالَ هُوَ نُورٌ عَلَى نُورٍ) (عن عبد الله بن زيد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, iki defa üst üste abdest aldı ve "Bu, nûr üzerine nûrdur" buyurdu. [5]

Bu Âyet-i Kerîme'ye göre Abdestin farzı dördtür: Elleri dirseklerle beraber yıkamak, yüzü yıkamak, Hanefi mezhebine göre başın en az dörtte birini meshetmek [6] ve ayakları topuklarla beraber yıkamaktır.

Sünnet-i Resûlullah üzere abdestin nasıl alındığına dair Hz. Osman-ı Zinnûreyn'nin azat ettiği Humran b. Eban Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif

nakledilmiştir:

عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَبَانَ مَوْلَى عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ قَالَ رَأَيْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ تَوَضَّأَ فَأَفْرَغَ عَلَى يَدَيْهِ ثَلَاثًا فَعَسَلَهُمَا ثُمَّ تَمَضَّمَضَ وَاسْتَنْشَقَ { وَاسْتَنْشَقَ } وَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا وَغَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْمِرْفَقِ ثَلَاثًا ثُمَّ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ ثُمَّ غَسَلَ قَدَمَهُ الْيُمْنَى ثَلَاثًا ثُمَّ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ مِثْلَ وَضُوءِي هَذَا ثُمَّ قَالَ مَنْ تَوَضَّأَ مِثْلَ وَضُوءِي هَذَا ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ لَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ (غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ) (خ م عن حمران بن أبان

Ben, Hz. Osman'ın abdest aldığını gördüm. Önce ellerine üç defa su döküp onları yıkadı, sonra üç defa ağzına su alıp çalkaladı. Sonra üç defa burnuna su verip dışarı attı. Sonra üç defa yüzünü yıkadı. Sonra sağ elini dirseği ile beraber üç defa ve sol elini de aynı şekilde yıkadı. Başını ve iki kulağını ve boynunu mesh edip önce sağ, sonra sol ayağını yıkayınca şöyle dedi: Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in aynen şu benim abdest aldığım gibi abdest aldığını gördüm ve şöyle buyurduğunu duydum: "Kim benim abdest aldığım gibi abdest alırsa, gönlünden hiçbir şey geçirmeyerek iki rekât namaz kılsa, Allah onun geçmiş günahlarını affeder." [7]

Abdest alınırken misvak kullanmanın sünnet olduğu ve faziletine dair de birçok Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan birinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(رَكْعَتَانِ بِسُوءِكَ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً مِنْ غَيْرِ سُوءِكَ) (ابن النجار عن أبي هريرة

"Misvak kullanarak kılınan iki rek'ât namaz, misvaksız kılınan yetmiş rek'ât namazdan efaldır." [8]

Hanefi Mezhebi'ne göre, guslün farzı üçtür: Mazmaza (ağza bol su vererek gargara yapmak), istinşak (suyu burundan genzine kadar çekmek) ve bedenın tümünü iğne ucu kadar kuru yer kalmayacak şekilde temizleyip yıkamaktır. Ağız ve burun içi de, aynı vücudun dış azaları gibidir. Dolayısıyla buralarda da hiç kuru yer kalmaması gerekir.

Sünnet üzere gusül abdesti şöyle alınır:

Bir kimse gusül etmek için girdiği banyoda ön ve arkası kıbleye gelmeyecek şekilde durur veya oturur. [9] Şâyet üzerinde varsa meni ve bulaşıklarını ve suyun deriye ulaşmasını engelleyecek şeyleri giderip yıkar. Sonra ön ve arkasını taharet

eder, yıkar.[10] Sonra Besmele çekerek Gusül abdesti almaya niyet eder ve namaz abdesti gibi abdest alır.[11] Fakat ağzına bol su vererek gargara yapar ve burnuna verdiğinde de genzini yakacak şekilde çeker. Leğen, küvet gibi bir şeyde yıkaniyorsa ayaklarını yıkamaz, en sonunda banyodan çıkarken yıkar. Fakat su akıp gidiyorsa hemen yıkar. Daha sonra başına üç defa su dökünerek saçını ve sakalını hilaller. Erkeğin saçı belik şeklinde örülmüşse, beliğini çözerek yıkanır. Kadın ise, saçının beliğini çözme de olur. Daha sonra üç defa sağına, üç defa soluna hâsılı vücudunun her yerine; bir kılın dibi dahi kuru kalmayacak şekilde su dökerek ovalar.[12] Böylece kuru yeri kalmadığına kalbi kanaat getirinceye kadar su dökünür. En son banyodan çıkarken ayaklarına soğuk su dökmek de sünnettendir.

En büyük abdest gusüldür. Gusül abdestinin üzerine normal abdest alınmaz. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

(مَنْ تَوَضَّأَ بَعْدَ الْغَسْلِ فَلَيْسَ مِنَّا) (ش ابن جرير والطحاوی)

"Gusülden sonra abdest alan bizden değildir." [13]

Teyemmüm hakkında geniş bilgi için de Sûre-i Nisâ, Âyet 43 ve izahına bakınız.

[1] İfk hâdisesi ile ilgili Sûre-i Nûr, Âyet 11-20'ye bakınız.

[2] Sûre-i Mâide, Âyet 6.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 18683; Sahih-i Buhârî, Teyemmüm 12.

[4] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 162.

[5] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 3613

[6] İmam Mâlik ve İmam Ahmed b. Hanbel başın tamamının, İmam Şâfii ise sâdece bir parmak dokunmanın farz olduğunu söylemişlerdir.

[7] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 127; Sahih-i Müslim, Tahâre 3, 4.

[8] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 291/13.

[9] Sünen-i İbn-i Mâce, Tahâre 16.

[10] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 97.

[11] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 3745, 3748.

[12] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 3743.

[13] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 415/1. Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Tahâre 79.

وَ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذِي وَاثَقَكُمْ بِهٖ اِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا وَ اتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌ بِذَاتِ
((الصُّدُوْر ٧)

7. Ey Müslümanlar! Allah'ı Teâlâ'nın size olan nîmetini ve Resûlüne: "İşittik itaat ettik" diye biat ettiğinizde, Allah'a karşı vermiş olduğunuz ahdi yâd edin. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, kalplerde olanı hakkıyla bilir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu âyette zikredilen ahidden maksat, Mü'minlerin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, sevdikleri şeylerde dinleyip itaat edeceklerine ve sevmedikleri şeylerde de dinleyip itaat edeceklerine söz vererek ona biat etmeleri anında Allah'ı Teâlâ'ya ahid vermeleridir.

Abdurrahman b. Rezîn, Seleme b. el-Ekvâ Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakleder:

بَايَعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِيْ هَذِهِ فَقَبَّلَنَاهَا فَلَمْ يَنْكُرْ ذَلِكَ (عن عبد الرحمن بن رزين عن سلمة بن
(الاکوع

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şu elimle biat ettim ve elini öptük de buna itiraz etmedi." [1]

[1] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7728.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلّٰهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اِعْدِلُوا هُوَ
((أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَ اتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ٨)

8. Ey îman edenler! Allah için hakkı ayakta tutan ve adâletle şâhitlik eden kimseler olun. Bir kavme olan düşmanlığınız sizi adâletten menetmesin. Âdil olun. Çünkü o, takvâya daha yakındır. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ,

yaptıklarınızdan haberdardır.

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ (٩) وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ (١٠) أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ()

9-10. Allah'ı Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanlara vaat etti ki, onlar için bir bağışlama ve büyük bir mükâfat vardır.* Kâfir olup âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, onlar da Cehennem ehlidirler.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هُمْ قَوْمٌ أَنْ يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا (١١) (اللَّهُ وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ)

11. Ey îman edenler! Allah'ı Teâlâ'nın, size olan nîmetini yâd edin. Hani bir kavim size el uzatmaya (sizi öldürmeye) kalkışmıştı da Allah'ı Teâlâ onların ellerini sizden çekmişti (onları engellemişti). Allah'tan korkun. Mü'minler, Allah'a tevekkül etsinler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Bir kavim" den maksat, Benî Nadr Yahudileridir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi şöyledir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Benî Âmir'e öncü birlik göndermişti. Bunlar, Bir-i Maûne denilen yerde şehîd edildi. Ancak bir kayıp aramaya çıkmış olan üç kişi kurtulmuştu. Bunlardan birisi de Amr İbn-i Ubeyyet ed-Damrî idi. Bu zât bir arkadaşı ile birlikte olanları, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e haber vermek için yola çıkmıştı. Yolda Benî Âmir'den olduklarını söyleyen iki kişiye tesadüf etmişler ve ikisini de öldürmüşlerdi. Halbuki bunlar, Benî Selim kabilesinden idiler. Benî Selim'in ise, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den emanları vardı. Bunlar Peygamberimize gelerek diyet istediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanında Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali olduğu halde Benî Nadr'e gittiler. Yahudi kabilesi olan Benî Nadr'ın, diyetlere yardım etmek kaydı da olmak üzere, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile aralarında birbirlerine saldırmayacaklarına dair bir antlaşması vardı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

- Ashâbımdan biri, benim eman verdiğim iki kişiyi vurdu. Bana, diyetleri lâzım geldi. Buna yardım etmenizi istiyorum, buyurunca Benî Nadr:

- Hay hay, buyurunuz, yemeğimizi yiyiniz, istediğinizi veriniz, dediler. Halbuki aralarında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbına bir suikast yapmayı kararlaştırmışlar ve bulundukları yerin üzerine üst taraflarından büyük bir taş yuvarlayarak ezmeyi planlamışlardı. Fakat Cebrâil Aleyhisselâm, onların bu planlarını Peygamberimize haber verdi. Bunun üzerine Peygamberimiz ve Ashâbı derhal kalkarak hareket ettiler. Yahudiler:

- Çömleklerimiz kaynıyor, niçin gidiyorsunuz? diye güya serzenişte bulunmak istediler. Bunun üzerine Fahr-i Kâinat Efendimiz, niyetlerinin ne olduğunu vahiy ile kendisine bildirildiğini onlara söyledi.

وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَآءَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ (وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ (جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ (١٢)

12. Yemin olsun ki Allah'ı Teâlâ, (Eriha'da yerleşik olan cebbârlar ile savaşmaları için) İsrailoğullarından sağlam ahid almıştı. Biz onlara, içlerinden (on iki kabileye ayrılan İsrailoğullarının her kabilesinden) ileri gelen on iki kişiyi cebbârların durumunu öğrenmek için göndermiştik. (Bunlar, o cebbârlardan korkunca) Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Muhakkak Ben sizinle beraberim. Yemin olsun ki eğer namaz kılar, zekât verir, Peygamberlerime îman eder, onlara yardımcı olur ve Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunursanız,[1] elbette günahlarınızı bağışlar ve sizi mutlaka altlarından nehirler akan Cennetlere girdiririm. Fakat bu ahidden sonra sizden kim kâfir olursa, şüphesiz doğru yoldan sapmış olur."

İzah: Mücâhid ve Kelbî Hazretleri gibi müteber zâtlardan, bu Âyet-i Kerîme hakkında şu hâdise nakledilmiştir:

Firavun suda boğulduktan sonra Allah'ı Teâlâ Benî İsrail'e, Şam bölgesinde Cebâbire-i Kenâniyyûn kavminin oturduğu Eriha'ya gitmelerini ve oraya yerleşmelerini emretti. Allah'ı Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselâm'ın lisânıyla:

- Ben size orayı yurt olarak takdir ettim. Oraya gidin ve oradaki kâfirler ile cihat edin. Ben size yardım eder ve şerlerini sizden defederim, dedi. Bunun üzerine Hz. Mûsâ, bu hususta kavminden mîsâk aldı ve verilen emrin yerine getirilmesi için, on iki kabileden oluşan Benî İsrail'in her birinden ileri gelen ve tedbirli olan birer kişi seçti. Yola çıktılar ve Eriha'ya yaklaşıncâ Mûsâ Aleyhisselâm,

Cebâbire'nin durumunu öğrenmek için seçtiği kişileri önden Eriha'ya gönderdi. Cebâbire'nin kendilerinden kat kat kuvvetli olduğunu görünce korktular. Fakat içlerinden iyi düşünenleri:

- Gördüğümüzü söylemeyelim. Olur ki kavmimiz itaatsizlik eder ve sözlerinden dönerler. Bilakis onları savaşa teşvik edelim. Doğruyu da yalnız Hz. Mûsâ ve Hz. Hârun'a söyleyelim, dediler. Nitekim Mûsâ Aleyhisselâm'ın tenbihi de böyleydi. Fakat karargâha döndükleri vakit, içlerinden ikisi:

- Yehuda kabilesinden Kâlib b. Yufenna ve Yusuf kabilesinden Yûşa b. Nûn hâriç, diğerleri sözlerinde durmadı ve döner dönmez gördüklerini kavimlerine söylediler. İşte bu on iki kişinin gördükleri olağanüstü hâdise; Uc İbn-i Unk adında devasâ bir vücuda sahip olan çok heybetli bir kişiyi görmeleri idi ki, onu görünce korkmuşlardı.[2]

[1] Âyette, "Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunursanız" diye buyrulmaktadır. Burada geçen "Ödünç" ifadesi, Allah için yapılan ve karşılığı sâdece Allah'tan beklenen infak ve Allah için bir kimseye ödünç vermek anlamına gelmektedir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 245 ve izahına bakınız.

[2] Bu hususta yine Sûre-i Mâide, Âyet 21-22 ve izahına bakınız.

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خِائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ (١٣) وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ (١٤) وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ (١٤)

13-14. Sonra bu ahidlerini bozmaları sebebiyle onlara lânet ettik ve kalplerini kaskatı yaptık. Onlar, Tevrat'ın kelimelerini tahrif ettiler. İhtar edilmiş oldukları şeyden nasip almayı da unuttular (Muhammed Aleyhisselâm'a tâbi olmayı terkettiller). Ey Resûlüm! Onlardan çok azı müstesnâ, onların hâlâ hâinlik üzere olduklarını görürsün. Onları affet ve onlardan yüz çevir. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, muhsinleri sever.* "Biz nasarayız (Hristiyanız)" diyenlerden de sağlam ahid almıştık. Onlar da ihtar edilmiş oldukları şeyden nasip almayı unuttular (Muhammed Aleyhisselâm'a tâbi olmayı terkettiller). Bu sebeple kıyâmete kadar aralarına düşmanlık ve buğuz koyduk. Allah'ı Teâlâ, onlara ne yaptıklarını yakında haber verecektir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçtiği gibi Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 81’de de Allah’u Teâlâ’nın bütün Peygamberlerden, âhir zaman Peygamberi olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e tâbi olmaları hususunda ahid alındığı şöyle haber verilmektedir:

Ey Habîbim! Hatırlat o vakti ki, Allah’u Teâlâ Peygamberlerden: "Size verilen kitap ve hikmetten sonra, size verilenleri tasdik edici olarak gelecek olan Peygambere (Muhammed Aleyhisselâm’a) îman ve yardım edeceksiniz" diye ahid almıştı...

Yahudiler Tevrat’ı, Hristiyanlar da İncil’i tahrif ettiklerinden, onların sözlerine itimat edilmeyeceğine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَسْأَلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ عَنْ شَيْءٍ فَإِنَّهُمْ لَنْ يَهْدُوكُمْ وَقَدْ ضَلُّوا فَإِنَّكُمْ إِمَّا أَنْ تُصَدِّقُوا بِبَاطِلٍ أَوْ تُكْذِبُوا بِحَقٍّ فَإِنَّهُ لَوْ كَانَ مُوسَى حَيًّا بَيِّنَ أَظْهَرَكُمْ مَا حَلَّ لَهُ إِلَّا أَنْ يَتَّبِعَنِي (حم ع عن جابر بن عبد الله)

"Ehl-i Kitab’a herhangi bir şeye dair soru sormayın. Yemin ederim ki, kendileri sapmışken aslâ sizi hidâyete iletemezler. Onları dinlemeniz hâlinde, ya bâtıl olan bir şeyi tasdik etmiş olursunuz veya hak olan bir şeyi yalanlamış olursunuz. Eğer Mûsâ, sizin aranızda hayatta olsaydı, bana tâbi olmaktan başkası ona helâl olmazdı." [1]

Yine Âyet-i Kerîme’de: "Ey Resûlüm! Onlardan çok azı müstesnâ, onların hâlâ hâinlik üzere olduklarını görürsün. Onları affet ve onlardan yüz çevir" diye buyrulmaktadır. Katâde Hazretleri, bu Âyet-i Kerîme’nin, şu Sûre-i Tevbe, Âyet 29 ile neshedildiğini söylemiştir:

"Ey Mü’minler! Ehl-i Kitap’tan, Allah’a ve âhiret gününe îman etmeyen, Allah ve Resûlünün haram kıldığı şeyleri haram tanımayan ve hak din İslâm’ı din edinmeyen kimselerle, onlar zelil olarak kendi elleriyle cizye verinceye kadar savaşın."

Ayrıca Katâde Hazretleri, "Biz nasarayız (Hristiyanız)" diyenlerden de sağlam ahid almıştık" buyruğunu açıklarken şöyle buyurmuştur: "Nasara" diye adlandırılmalarının sebebi "Nâsire" denilen bir köyde oturmaları idi. İsâ Aleyhisselâm, o köyde ikâmet ederdi.[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14104; Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 2081.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 216.

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ (١٥) يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (١٦)

15-16. Ey Ehl-i Kitap! Muhakkak size, kitaptan gizlediğiniz birçok şeyleri açıklayan, birçoğunu da bildiği halde açıklamayan Resûlümüz geldi. Şüphesiz ki size, Allah'tan bir nûr (Muhammed Aleyhisselâm) ve apaçık bir kitap (Kur'an) geldi.* Allah'ı Teâlâ, rızâsına tâbi olanları onunla selâmet yollarına götürür ve onları izniyle zulumâtta nûra çıkarır ve onları dosdoğru yola hidâyet eder.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: "Kim recm etme hükmünü inkâr edecek olursa, o hiç farkında olmadan Kur'an-ı Kerîmi inkâr etmiş olur. Çünkü Allah'ı Teâlâ, kitabında:

"Ey Ehl-i Kitap! Muhakkak size, kitaptan gizlediğiniz birçok şeyleri açıklayan, birçoğunu da bildiği halde açıklamayan Resûlümüz geldi" diye buyurmaktadır. Ehl-i Kitab'ın gizlediği şeylerden biri de, recm etme hükmüdür."[1]

Yine bu âyette geçen "Nûr" ifadesinden maksat, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir. Zîrâ Sûre-i Ahzâb, Âyet 45-46'da Allah'ı Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem için şöyle buyurmaktadır:

"Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik.* Ve O'nun izniyle Allah'a dâvet edici ve nûr saçan bir kandil olarak gönderdik."

[1] Recm ile ilgili yine bu Sûre-i Mâide, Âyet 41-44 ve izahlarına bakınız.

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (١٧)

17. Yemin olsun ki, "Allah, Meryem oğlu (Îsâ) Mesih'tir" diyenler muhakkak kâfir oldular. Ey Resûlüm! De ki: "Allah'ı Teâlâ, Meryem oğlu (Îsâ) Mesih'i,

annesini ve yeryüzündeki insanların hepsini helâk etmek isterse, bundan Allah’u Teâlâ’yı menedebilecek kim vardır? Göklerde, yerde ve ikisinin arasında ne varsa, hepsinin mülkü Allah’a aittir. İstedliğini yaratır. Allah’u Teâlâ her şeye kâdirdir.”

وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَىٰ نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاءُ قُلُوبِهِمْ فَلَمَّ يُعَذِّبُهُمْ بِذُنُوبِهِمْ بَلَّ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ (١٨) لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ (١٨)

18. Yahudi ve Hristiyanlar: "Biz, Allah’ın oğulları ve dostlarıyız" dediler. Ey Resûlüm! De ki: "Öyle ise Allah’u Teâlâ, niçin günahlarınız sebebiyle size (dünyâ ve âhirette) azap ediyor? Siz ancak O’nun yarattıklarından bir beşersiniz. Allah’u Teâlâ, dilediğini bağışlar ve dilediğine azap eder. Göklerde, yerde ve bu ikisinin aralarında ne varsa, hepsinin mülkü Allah’a aittir. Nihâyet dönüş de O’nadır.”

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şöyle nakledilmiştir:

Yahudilerden Numân b. Adâ, Bahri b. Amr ve Şa’s b. Adiy, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gelerek onunla konuştular. Peygamberimiz de kendileriyle konuştu ve onları Allah’tan korkmaya ve azâbından kaçınmaya dâvet etti. Onlar: "Yâ Muhammed! Bizi niçin korkutacaksın? Biz, Allah’ın oğulları ve dostlarıyız" dediler. Aynı Hristiyanların söyledikleri gibi söyleyince, Allah’u Teâlâ bu âyeti indirdi.

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَىٰ فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ أَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ (١٩) فَقَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (١٩)

19. Ey Ehl-i Kitap! "Bize müjdeleyici ve uyarıcı gelmedi" diye itiraz etmemeniz için, Peygamberlerin arasının kesilmiş olduğu bir zamanda size İslâm’ı beyan eden Resûlümüz (Muhammed Aleyhisselâm) geldi. İşte size, müjdeleyici ve uyarıcı geldi. Allah’u Teâlâ her şeye kâdirdir.

İzah: Peygamberlerin hâtemi olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ile Îsâ Aleyhisselâm arasında bir fetret dönemi vardır. Bu arada başka Peygamber gelmemiştir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ لِأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ بَيْنِي وَبَيْنَهُ نَبِيٌّ (حم عن ابى هريرة

"Meryem oğlu İsâ'ya en yakın dost benim. Çünkü benim ile onun arasında hiçbir Peygamber yoktur."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8902.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا وَآتَاكُمْ مَا لَمْ (يُؤْتِ أَحَدًا مِّنَ الْعَالَمِينَ ٢٠)

20. Mûsâ, kavmine şöyle demişti: "Ey kavmim! Allah'ı Teâlâ'nın size olan nîmetini yâd edin. Zîrâ sizden Peygamberler seçmişti, sizleri hükümdarlar kılmıştı ve âlemlerden kimsenin nâil olmadığı şeyleri sizlere vermişti."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Âlemlerden kimsenin nâil olmadığı şeyler" diye geçen ifadedden maksat; İsrailoğullarına verilen kudret helvası, bildircin eti, kendisinden on iki pınar fışkıran taş, Sinâ Çölü'nde onları gölgelendiren bulut ve Mûsâ Aleyhisselâm'ın Kızıldeniz'i ikiye yararak denizin karşı tarafına geçip kurtulmalarıdır. Fakat bunlar, bu mûcizeleri gördükleri halde, Mûsâ Aleyhisselâm kırk günlüğüne yanlarından ayrılınca, Hârun Aleyhisselâm da onları uyarmasına rağmen, Sâmirî'nin yaptığı puta tapmışlardır. Bu hâdise de Yahudilerin ne kadar azgın bir millet olduğunu göstermektedir.

يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ (٢١) قَالُوا (يَا مُوسَىٰ إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ وَإِنَّا لَنَنْدَحُلُهَا حَتَّىٰ يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِن يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنَّا دَاخِلُونَ ٢٢)

21-22. "Ey kavmim! Allah'ın emri üzere size mesken olarak takdir ettiği mukaddes yere (Eriha'ya) girin. Düşmanlarınızdan korkup kaçmayın. Yoksa hüsrâna uğrayanlardan olursunuz."* Onlar, "Yâ Mûsâ! O mukaddes yerde cebbâr ve zâlim kimseler vardır. Onlar oradan çıkmadıkça, biz oraya aslâ girmeyiz. Eğer oradan çıkarlarsa, biz de muhakkak gireriz" dediler.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm, Yahudilerin her kabilesinden bir kişi seçerek on iki kişiyi, düşmanın durumunu öğrenmek üzere Eriha'ya göndermişti.[1] Bunlar gördükleri azamet ve heybet sahibi olan kimseden korkmuşlar ve döndükleri vakit Kâlib ve Yûşa hâriç, Hz. Mûsâ'nın, "Gördüğünüz olumsuzlukları kimseye söylemeyin" tenbihine rağmen, gördüklerini, yakınlarına ve dostlarına

söylemişler ve böylelikle haber, bütün Benî İsrail'e yayılmıştı. Müfessirlerin beyanına göre, oradaki cebbâr ve zâlim olan kimselerden biri de, Uc İbn-i Unk adında devasâ bir vücuda sahip olan bir kişidir. Bu kişi, Amâlikalılar denilen kavmin reisiydi.[2]

Rivâyet edildiğine göre, Uc'un babası ve annesi cüce idiler. O zamanın halkı, bunları birbirleri ile evlendirelim, bakalım ne kadar küçük çocukları olacak, diye gülüştüler. Nihâyet onları evlendirdiler. Bunların bir oğlu oldu. Adını Uc, koydular. Allah'ı Teâlâ; bu çocuğa büyüme hastalığı verdi. Çok süratle büyüyordu. Büyümesini önleyemediler. Gülüp alay edecekleri o çocuk, Allah'ı Teâlâ'nın hikmetiyle akıl almaz derecede büyüyerek insanları hayrete düşürdü.

Uc, Mûsâ Aleyhisselâm ile düşman oldu. Mûsâ Aleyhisselâm'ın askerlerini öldürmek için, bir dağı omuzuna aldı ve üzerlerine atıp hepsini öldürmek istedi. Bunu bilen Mûsâ Aleyhisselâm geçeceği yolun üzerindeki yüksek bir kayanın üzerine çıktı. Allah'ı Teâlâ, Uc'un adımını koyacağı yeri, Mûsâ Aleyhisselâm'a bildirmişti. Uc, omuzunda dağ ile geliyordu. Çok büyük olduğundan, Mûsâ Aleyhisselâm'ı görmüyor, ileriye bakıyordu. Adımını, Mûsâ Aleyhisselâm'ın üstüne çıktığı tepenin yanına atmıştı. Bu hususta İbn-i Mesûd Radiyallâhu anhu der ki:

كَانَ طُولُ مُوسَى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اثْنَيْ عَشَرَ ذِرَاعًا، وَعَصَاهُ اثْنَيْ عَشَرَ ذِرَاعًا، وَوُثْنُهُ اثْنَيْ عَشَرَ، (فَضْرَبَ عَوْجَ بَنِ عَنَاقٍ، فَمَا أَصَابَ مِنْهُ إِلَّا كَعْبُهُ. (طَبَّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ)

"Mûsâ Aleyhisselâm'ın on iki arşın boyu vardı. Âsâsının boyu da on iki arşın idi. Mûsâ Aleyhisselâm, on iki arşın da sıçradı, ancak Uc'un topuğuna isâbet ettirebildi." [3] Mûsâ Aleyhisselâm'ın bir mûcizesi olarak Uc, aldığı bu yaradan dolayı öldü.[4]

Bir rivâyete göre, Nûh Tufanı'nda Uc'u su boylamamıştı.[5] O, Nûh Aleyhisselâm gemi yapmak istediği vakit, Şam'dan ağaç getirmiş ve Nûh Aleyhisselâm da, o ağaçlarla gemiyi yapmış idi. Gemi yapımında yaptığı bu yardımdan dolayı da Uc tufanda boğulmamıştır.[6]

Buna benzer birçok acâyip hâdise Kur'ân-ı Kerîm'de anlatılmaktadır. Meselâ: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraç hâdisesi ve ayı ikiye bölmesi, Mûsâ Aleyhisselâm'ın Kızıldeniz'in içinden yol açması, İsâ Aleyhisselâm'ın çamurdan kuş (yarasa) yapması ve o kuşun canlanarak uçuşması,

Ashâb-ı Kehf'in üç yüz dokuz sene uyuması ve aynı yaşta kalkması, Hz. Meryem'e her gün Cennetten meyve gelmesi, Üzeyr Aleyhisselâm'ın yatması ve yüz yıl sonra aynı yaşta kalkması. Bu hâdiseler akla va mantığa sığmaz, ancak îmana sığar. Uc konusu da müteber kabul edilen tefsirlerde geçmektedir. Bu hususta net bir şekilde Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif olmasa da bâzı Sahâbîlerden nakiller gelmiştir. Bu sebeple Uc konusuna inanmak ya da inanmamak insanı küfre götürmez. Uc konusu, Allah'ın ilmine ve kudretine dikkat çeken ibretlik bir hâdisedir. Kur'ân-ı Kerîme ve Hadis-i Şerif'lere ters gelen bir tarafı da yoktur.

[1] Bu hususta Sûre-i Mâide, Âyet 12 ve izahına bakınız.

[2] Tefsir-i Begavî, c. 1, s. 98.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 8811.

[4] Bu hususta bakınız: İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 10, s. 197, 199; İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 6, s. 126-127.

[5] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 15, s. 315; Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 1. Rükün, s. 58.

[6] Envâr'ul-Âşikîn, s. 47.

قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنَّ اللَّهَ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَالِبُونَ وَعَلَى اللَّهِ (٢٣) (فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ)

23. Allah'tan korkanlardan, Allah'u Teâlâ'nın kendilerine nîmet verdiği iki adam şöyle dedi: "Onların üzerine beldelerine ait kapıdan girin, oraya girdiğiniz zaman, muhakkak siz gâlip olursunuz. Eğer Mü'min iseniz, Allah'a tevekkül edin!"

(قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّا لَنُذْخِلَنَّ أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَادْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلْ إِنَّا هُنَا قَاعِدُونَ) (٢٤)

24. Yine kavmi, "Yâ Mûsâ! O cebbârlar orada oldukça, biz o mukaddes yere aslâ girmeyiz. Sen ve Rabbin gidin, onlarla savaşın. Biz burada oturacağız" dediler.

İzah: İşte İsrailoğulları Sûre-i Mâide, Âyet 22'de izah edildiği üzere, akıl almaz derecede büyük olan Uc b. Unk'u ve diğer cebbâr ve zâlim olan halkı görünce,

"Yâ Mûsâ! O cebbârlar orada oldukça, biz o mukaddes yere aslâ girmeyiz. Sen ve Rabbin gidin, onlarla savaşın. Biz burada oturacağız" diye söylemişlerdir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbı ise, onların yaptığı gibi yapmayıp canlarından vazgeçerek tam itaat etmişlerdi. Bu husus Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

اسْتَشَارَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَخْرَجَهُ إِلَى بَدْرٍ فَأَشَارَ عَلَيْهِ أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ اسْتَشَارَ عُمَرَ فَأَشَارَ عَلَيْهِ عُمَرُ
ثُمَّ اسْتَشَارَ هُمُ فَقَالَ بَعْضُ الْأَنْصَارِ إِنَّا كُمْ يُرِيدُ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ قَائِلُ
الْأَنْصَارِ تَسْتَشِيرُنَا يَا نَبِيَّ اللَّهِ إِنَّا لَا نَقُولُ لَكَ كَمَا قَالَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ لِمُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ أَذْهَبَ أَنْتَ وَرَبُّكَ
فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ وَلَكِنْ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَوْ ضَرَبْتَ أَكْبَادَهَا إِلَى بَرَكِ الْعِمَادِ لَا تَبْغَاكَ (حم عن
انس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Bedir'e hareket edeceği zaman, Müslümanlarla istişâre etti. Önce Hz. Ebû Bekir, sonra Hz. Ömer ile istişâre etti. Sonra da Sahâbînin hepsiyle istişâre etti. Ensâr'a: "Ey Ensâr topluluğu! Sizi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem istiyor" denilince, onlar: "Yâ Nebiyyallah! Biz Sana İsrailoğullarının Hz. Mûsâ'ya dedikleri gibi, "Sen ve Rabbin gidin, onlarla savaşın. Biz burada oturacağız"[1] demeyeceğiz. Seni hak üzere gönderen Allah'a yemin ederiz ki, bizi derin suyun içine sevk etsen, bu şekilde öleceğimizi de bilsek yine sana tâbi oluruz" dediler.[2]

[1] Sûre-i Mâide, Âyet 24.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 12486, 18073.

قَالَ رَبِّ إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي فَافْرِقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ (٢٥) قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ
() (أَرْبَعِينَ سَنَةً يَتِيهُونَ فِي الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ) (٢٦)

25-26. Mûsâ: "Yâ Rabbi! Kendi nefsimle kardeşim Hârûn'dan başkasına sözüm geçmiyor. Artık bizimle bu fasık kavmin arasını ayır" dedi.* Allah'ı Teâlâ şöyle buyurdu: "Şüphesiz o mukaddes yer onlara kırk yıl haram kılınmıştır. Bu müddet zarfında yollarını şaşırarak, o yerde (Tih Çölü'nde) dolaşıp duracaklardır. Artık bu fâsık kavmin hâline mahzun olma!"

İzah: Yahudilerin kırk sene Tih Çölü'nde yollarını şaşırarak gezmeleri, müfessirler tarafından şöyle anlatılmaktadır:

Mûsâ Aleyhisselâm kendine inanmayan ümmetine: "Allah sizin yolunuzu

şaşırtın!" diyerek bedduâ etti ve kırk bin kişi, Tih Çölü'nde yollarını şaşırdılar. Çölde bir kısmı öldü, bir kısmı da yokluktan iskelet vaziyetine geldi. Kırk sene sonra Mûsâ Aleyhisselâm, o çölü geçmek için giderken bunlarla karşılaştı. Bunlar: "Acımızdan ölüyoruz Yâ Mûsâ! Bize yiyecek, içecek ver" dediler Açlık ve zayıflıktan nerdeyse tanınmayacak hâle gelmişlerdi. Mûsâ Aleyhisselâm: "Şimdi Allah'a ve bana inanacak mısınız?" deyince, onlar: "Yâ Mûsâ! İlk defa karnımız doysun, sonra inanalım" dediler. Mûsâ Aleyhisselâm: "Ne istiyorsunuz?" dedi. Onlar: "Etli, tatlı birşeyler olsun" dediler Mûsâ Aleyhisselâm duâ etti, havadan kırk gün bıldırcın yağdı. Bunlar: "Etten usandık" dediler. Yine Mûsâ Aleyhisselâm duâ etti. Kırk gün de helva yağdı. Kırk gün de, helva yeme işi tamam olunca, Mûsâ Aleyhisselâm bunlara dedi ki: "İnandınız mı?" Bunlar: "Neye?" dediler. Mûsâ Aleyhisselâm: "Allah'ı Teâlâ'nın bir olduğuna, her şeyi yarattığına ve benim hak Peygamber olduğuma" deyince, onlar: "Yâ Mûsâ! Sen büyük bir sihirbazsın, havadan ne bıldırcın yağar, ne de helva. Sen bizi sihirle kandırdın" diyerek küfürlerinde ısrar ettiler.

وَإِثْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ (٢٧) لَئِنْ بَسَطْتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِي مَا أَنَا بِبَاسٍ بِكَ لَأَقْتُلَنَّكَ إِنَِّّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ (٢٨) إِنَِّّي أُرِيدُ أَنْ تَبُوءَ بِإِثْمِي وَإِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ (٢٩)

27-29. Ey Resûlüm! Sen, Âdem'in iki oğlunun hak ve doğru olan kıssasını onlara haber ver. O vakit ki, onlar iki kurban takdim etmişlerdi. Birisinden kabul edilmiş, diğerinden kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, kardeşine: "Seni muhakkak öldüreceğim" dedi. Kardeşi de dedi ki: "Allah'ı Teâlâ, ancak takvâ sahiplerinin kurbanını kabul eder.* Yemin ederim ki, sen beni öldürmeye girişirsen, ben seni öldürmeye girişmem. Şüphesiz ben, âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım.* Ben, Rabbimin huzuruna kendi günahından başka, benim vebâlimi de taşıyarak Cehennem ehlinde olmanı isterim. Zâlimlerin cezası işte budur."

İzah: Âdem Aleyhisselâm'ın oğulları olan Hâbil ile Kâbil hakkında şu hâdise nakledilmiştir:

Hız. Havva yirmi defada kırk çocuk doğurmuştu. Her doğumda ikiz olarak bir erkek ve bir kız dünyâyâ getirmişti. Âdem Aleyhisselâm, Allah'ın emri ile, büyüdüklerinde ikizlerden birini, diğer ikizlerden biriyle evlendirirdi. Kâbil, Eklîma'nın; Hâbil de, Leyûza'nın ikizleriydi. Sonuçta Eklîma'nın Hâbil ve Leyûza'nın da Kabil ile evlenmesi gerekiyordu. Fakat Eklîma, çok güzel

olmasına karşın Leyuza ise, o kadar güzel değildi. Kâbil, hakkına râzı olmadı. Babasına: "Sen, Hâbil'i daha fazla sevdiğin için Eklima'yı ona vermek istiyorsun. Fakat ben, ikizimi Hâbil'e vermem; onu ben alacağım" dedi. Âdem Aleyhisselâm: "Allah'ın emri böyle, senin hakkın Leyuza'dır. Eğer inanmazsanız Hakk Teâlâ'ya ikiniz de bir kurban sunun; hanginizin kurbanı kabul edilirse Eklima onundur" dedi.

Hâbil koyun sahibiydi. Sürüsünden en fazla beğendiği bir koç seçti. Kâbil de çiftçiydi. O da, zayıf ve tanesi az başaklardan bir demet yaptı ve ikisi kurbanlarını belirlenen yere götürdüler. Hâbil'in Cenâb-ı Hakk'a itaat ve teslimiyet göstermesine karşın, Kâbil: "Kurbanım kabul edilse de edilmese de, ben Eklima'yı Hâbil'e vermem" diye düşünmekteydi.

O zamanda kurban, Cenâb-ı Hakk tarafından kabul edilirse, gökten dumansız bir ateş iner ve onu yakardı. Nihâyet bir ateş geldi ve Hâbil'in koyununu yaktı. Fakat başak demetine dokunmadı. Kâbil, buna fenâ halde öfkeleni ve kardeşini ölümle tehdit ederek, "Seni öldürürüm. Zîrâ sen benim güzel olan ikizimi nikâhlamak istiyorsun. Ben ise, senin çirkin olan ikizini almak mecburiyetinde kalacağım. Fakat buna müsaade etmeyeceğim" dedi. Hâbil de ona: "Allah'ı Teâlâ ancak takvâ sahibi olanın kurbanını kabul eder. Senin niyetin bozuk ve fenâ olduğu için seninkini reddetti ise, benim bunda ne kabahatim var" dedi.

Hiz. Âdem'in oğullarından Hâbil, Kâbile: "Yemin ederim ki, sen beni öldürmeye girişirsen, ben seni öldürmeye girişmem" diye söylemesinin sebebi kardeşkan akıtmanın haram olduğunu ifade etmek içindir.

Kâbil'in yaptığı gibi haksız yere birbirlerini öldürmeye çalışan Müslümanların Cehenneme gireceğine dair Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا التَّقَى الْمُسْلِمَانِ بِسَيْفَيْهِمَا فَالْقَاتِلُ وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا الْقَاتِلُ فَمَا بَالُ الْمَقْتُولِ قَالَ إِنَّهُ (أَرَادَ قَتْلَ صَاحِبِهِ) (ن ه عن ابى موسى

"İki Müslüman kılıçlarıyla karşı karşıya geldiğinde, öldüren de öldürülen de ateştedir." Dediler ki: "Yâ Resûlallah! Evet, bunların biri kâtildir. Fakat öldürülenin suçu nedir?" Buyurdu ki: "O da arkadaşını öldürmek istemiştir." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem diğer bir Hadis-i Şerif'inde de şöyle

buyurmuştur:

إِنَّهَا سَتَكُونُ فِتْنًا أَلَا تَمُ تَكُونُ فِتْنَةً الْقَاعِدُ فِيهَا خَيْرٌ مِنَ الْمَاشِي فِيهَا وَالْمَاشِي فِيهَا خَيْرٌ مِنَ السَّاعِي إِلَيْهَا أَلَا
فَإِذَا نَزَلْتُ أَوْ وَقَعْتُ فَمَنْ كَانَ لَهُ إِبِلٌ فَلْيَلْحَقْ بِإِبِلِهِ وَمَنْ كَانَتْ لَهُ غَنَمٌ فَلْيَلْحَقْ بِغَنَمِهِ وَمَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ
فَلْيَلْحَقْ بِأَرْضِهِ قَالَ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ إِبِلٌ وَلَا غَنَمٌ وَلَا أَرْضٌ قَالَ يَغْمِدُ إِلَيَّ
سَيْفِيهِ فَيَدُقُّ عَلَى حَدِّهِ بِحَجَرٍ ثُمَّ لِيَنْجُو إِنْ اسْتَطَاعَ النَّجَاءُ اللَّهُمَّ هَلْ بَلَغْتُ اللَّهَ هَلْ بَلَغْتُ اللَّهَ هَلْ بَلَغْتُ اللَّهَ قَالَ
فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ أَكْرَهْتُ حَتَّى يُنْطَلِقَ بِي إِلَى أَحَدِ الصَّفَيْنِ أَوْ إِحْدَى الْفِتْنَتَيْنِ فَضَرَبَنِي
رَجُلٌ بِسَيْفِهِ أَوْ يَجِيءُ سَهْمٌ فَيَقْتُلَنِي قَالَ يَبُوءُ بِإِثْمِهِ وَإِثْمِكَ وَيَكُونُ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (م عن أبي بكرة

"Muhakkak ki bir fitne kopacaktır. Haberiniz olsun ki, sonra bir fitne daha kopacaktır. Bu fitneler zamanında oturan ayakta durandan daha hayırlıdır. Ayakta duran yürüyenden daha hayırlıdır. Bu fitne indiği yahut meydana geldiği zaman develeri olan develerinin ardına gitsin, koyunları olan koyunlarının ardına gitsin, arazisi olan da arazisine gitsin." Bunun üzerine bir adam: "Yâ Resûlallah! Develeri, koyunları ve arâzisi olmayan kimseye ne dersiniz?" diye sorunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Öylesi kılıcına dönsün ve onun keskin tarafı üzerine taşla vurup köreltsin. Sonra da gücü yeterse oradan uzaklaşıp kurtulsun" karşılığını verdi. Sonra, "Allah'ım! Tebliğ ettim mi?" "Allah'ım! Tebliğ ettim mi?" "Allah'ım! Tebliğ ettim mi?" buyurdu. Bunun ardından diğer bir kimse de, "Yâ Resûlallah! Ben istemesem de beni bir saftan diğer bir safa götürürlerse, akabinde de birisi beni bir ok atıp ya da kılıçla vurarak öldürürse ne buyurursun?" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Öylesi hem kendi günahı, hem de senin günahını yüklenip döner de Cehennem ehlinden olur " karşılığını verdi.[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 11; Sünen-i Nesâî, Tahrim'üd-Dem 29.

[2] Sahih-i Müslim, Fiten 3 (13 Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 8479.

فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ (٣٠) فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ
كَيْفَ يُؤَارِي سَوْأَةَ أَخِيهِ قَالَ يَا وَيْلَتَى أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُوَارِيَ سَوْأَةَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ
النَّادِمِينَ (٣١)

30-31. Bunun üzerine kardeşinin katli hususunda nefsine uyup, kardeşini öldürdü. Böylece hüsrâna uğrayanlardan oldu.* Sonra Allah'ı Teâlâ, kardeşinin nasıl defnedileceğini ona göstermek için, yeri eşeleyen bir karga gönderdi. (Bu karganın hâlini görünce, kâtil): "Yazık bana, ben bu karga gibi olmaktan ve kardeşimin cesedini örtmekten âciz mi oldum?" dedi ve pişman olanlardan oldu.

İzah: Rivâyete göre; Kâbil, Hâbil'i öldürmek için çâre arıyordu. Nihâyet İblis, insan şekline girerek bir kuş tuttu. Başını taşla ezdi. Bir insanı nasıl öldüreceğini Kâbil'e gösterdi. Çünkü yeryüzünde henüz hiç kimse ölmemişti. Nihâyet Kâbil, kardeşi Hâbil'in başını taşla ezdi. Bu sefer yere gömmeyi bilmiyordu. Aylarca sırtında gezdirdi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ, iki karga gönderdi. Onlar birbirleriyle dövüştüler. Sonunda biri diğerini öldürdü, yeri kazdı ve öldürdüğü kargayı oraya gömdü. Bunu gören Kâbil: "Ben bu karga gibi olmaktan ve kardeşimin cesedini örtmekten âciz mi oldum? Yazık bana!" diye söyledi. Böylece Kâbil, karganın yaptığı gibi, kardeşi Hâbil'i toprağı kazarak yere gömdü.

Kâbil daha sonra, Âdem Aleyhisselâm'a kardeşini öldürdüğünü ve yere gömdüğünü anlattı. Âdem Aleyhisselâm da, ona bedduâ etti ve huzurundan kovdu. Bu bedduâ sonucunda Kâbil'in yüzü simsiyah oldu.

Kâbil hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا تُقْتَلُ نَفْسٌ ظُلْمًا إِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ آدَمَ الْأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْ دِمَهِهَا لِأَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ (خ م عن عبد الله

"Zulm ile öldürülen hiçbir nefis yoktur ki, onun kanının günahından Hz. Âdem'in ilk oğlu Kâbil hesabına bir pay ayrılmasın. Çünkü bu cinâyeti âdet edenlerin önderi odur, kardeşi Hâbil'i öldürmüştür."[1]

Rivâyet edildiğine göre; üzüm suyundan ilk defa şarabı yapan, söğüt ağacının içini oyup, at kuyruğunun tellerinden ilk defa saz yapan yine Kâbil'dir.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِيَّاكُمْ وَالْكِبْرَ فَإِنَّ إِبْلِيسَ حَمَلَهُ الْكِبْرُ عَلَى أَنْ لَا يَسْجُدَ لِآدَمَ وَإِيَّاكُمْ وَالْحِرْصَ فَإِنَّ آدَمَ حَمَلَهُ الْحِرْصَ عَلَى أَنْ أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ ابْنِي آدَمَ إِنَّمَا قَتَلَ أَحَدَهُمَا صَاحِبُهُ حَسَدًا (ابن عساكر عن ابن مسعود

"Kibirden sakının. Şüphesiz ki kibir, şeytanı Âdem'e secde etmemeye sevk etmiştir. Hıristan da sakının. Zîrâ hırs, Âdem'i mâlum ağaçtan yemeğe sevk etmiştir. Hasetten de sakının. Zîrâ Âdem'in iki oğlundan biri kardeşini ancak haset sebebiyle öldürmüştür. İşte bunlar her hatânın aslıdır."[2]

Allah'ı Teâlâ bu âyette Mü'minlere, Hz. Âdem'in iki oğlundan sâlih olana uymalarını, kâtil olanı örnek almamalarını bildirmiştir. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ ضَرَبَ لَكُمُ الْإِنْسَانَ آدَمَ مَثَلًا فَخُذُوا مِنْ خَيْرِهِمْ وَدَعُوا الشَّرَّ (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن
(الحسن

"Allah'u Teâlâ size Âdem'in iki oğlunu örnek olarak zikretmiştir. Siz onlardan hayırlısını örnek alın, şerli olanını bırakın."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Ehâdis'ul-Enbiyâ 1; Sahih-i Müslim, Kasâme 7 (27).

[2] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 173/5.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 10, s. 230.

مَنْ أَجَلَ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَآءِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ
النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ
(فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ (٣٢)

32. İşte bunun içindir ki, İsrailoğullarının üzerine, "Her kim kısıası hak etmeyen yahut yeryüzünde fesat çıkarmayan birini öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibidir. Her kim de bir nefsin yaşamasına sebep olursa, bütün insanları yaşatmış gibidir" diye hükmettik. Yemin olsun ki, Resullerimiz onlara apaçık âyet ve mucizelerle geldiler. Fakat buna rağmen, onların birçoğu yeryüzünde (öldürme hususunda) haddi aşmaktadırlar.

إِنَّمَا جَزَأُا الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ
وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ (٣٣) إِلَّا
(الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٣٤)

33-34. Allah ve Resûlü ile harp edenlerin ve yeryüzünde fesat çıkarmaya çalışanların cezâsı, öldürülmeleri veya asılmaları yahut ellerinin ve ayaklarının çapraz olarak (sağ eli ile sol ayağının) kesilmesi yahut bulundukları yerden sürülmeleridir. Bu cezâ, o gibilerin dünyadaki cezâlarıdır. Âhirette ise, onlar için büyük bir azap vardır.* Fakat onlardan ele geçmeden evvel tevbe edenler hakkında, bilin ki Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu, Sûre-i Mâide, Âyet 33'ün nüzul sebebiyle ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

قَدِمَ أَغْرَابٌ مِنْ عُرَيْنَةَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَسْلَمُوا فَاجْتَوَوْا الْمَدِينَةَ حَتَّى أَصْفَرَتْ أَلْوَانُهُمْ

وَعَظَمَتْ بُطُونُهُمْ فَبَعَثَ بِهِمْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى لِقَاحٍ لَهُ وَأَمَرَهُمْ أَنْ يَشْرَبُوا مِنْ أَلْبَانِهَا وَأَبْوَالِهَا حَتَّى صَحُّوا فَفَتَّلُوا رَاغِيَهَا وَاسْتَأْفُوا الْإِيلَ فَبَعَثَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي طَلِبِهِمْ فَأَتَى بِهِمْ (فَقَطَعَ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلَهُمْ وَسَمَرَ أَعْيُنَهُمْ) (خ ن د عن انس)

"Ureyne kabilesinden bâzı kimseler Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelip Müslüman oldular. Medîne'nin havası onlara iyi gelmediği için renkleri sarardı, karınları şişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de onları sütlü develerin bulunduğu yere gönderdi ve onlara, o develerin sütlerinden ve idrarlarından içmelerini emretti. Onlar sıhhat bulunca, develerin çobanını öldürdüler ve develeri de sürüp götürdüler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem onları yakalamak üzere bir müfreze (küçük bir askerî birlik) gönderdi. Onlar yakalanıp getirildiler. Çobanı öldürdükleri şekilde kısâs yapılarak öldürülmeleri gerektiğinden; bu kimselerin gözleri oyuldu, elleri ve ayakları çapraz olarak kesildi." [1]

Allah'ı Teâlâ, kendine ait olan hukuku affeder. Ancak kulların hakları bâkidir. Bu hakkın düşmesi ancak, kısasın yerine getirilmesi veya helâlleşme yoluyla olur.

[1] Sünen-i Nesâî, Tahâre 192; Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 125; Sahih-i Buhârî, Vudû 72.

((يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (۳۵))

35. Ey îman edenler! Allah'tan korkun. O'na yakınlık için vesîle arayın ve O'nun yolunda mücâhede edin ki, felaha eresiniz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, Ey îman edenler! Allah'a takvâ ile amel edin ve kendisine vâsıl olmak, kavuşmak için vesîle, vâsıta, çâreler arayın, diye buyrulmuştur. Yani Allah'ın rızâsını kazanacak sâlih ameller işleyerek sizi O'na yaklaştıracak bir yol arayın, demektir. Allah'a yaklaştıracak bu sâlih ameller de Allah'ı Teâlâ'ya yakınlık hâsıl etmiş olan Peygamberler, evliyâlar, âlimler ve sâlih kullara tâbi olunarak öğrenilir. Böylece Allah'a yaklaştıran ibâdetlerin usul ve erkânı bu zâtlardan öğrenilmiş olur. İşte Allah'a yakınlık için vesîle aramak, bu anlamdadır.

Allah'ı Teâlâ'ya yakınlık kazanmak için O'na vesîle aramak şöyledir:

Sûre-i Kehf, Âyet 66'da geçtiği üzere, ledün ilmini öğrenmek isteyince, Mûsâ Aleyhisselâm, kendisine ledün ilmi verilen Hızır Aleyhisselâm'ı bularak dedi ki: "Sana öğretilen hikmetli ilimden bana da öğretmen için sana tâbi olayım mı?"

Allah'u Teâlâ istese bu ilmi, Mûsâ Aleyhisselâm'a bir anda verirdi. Ancak Allah'u Teâlâ kullarına bu hikmet ilminin nasıl öğrenileceğini bildirmek için, Hızır Aleyhisselâm'ı Mûsâ Aleyhisselâm'a vesîle kılmıştır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْعِلْمُ عِلْمَانِ فَعِلْمٌ ثَابِتٌ فِي الْقَلْبِ فَذَاكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ وَعِلْمٌ فِي اللِّسَانِ فَذَاكَ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ (ابو نعيم عن انس)

"İlim ikidir: Biri kalpte sâbittir. İşte en faydalı olan ilim (Hikmet ve Ledün ilmi) budur. Bir ilim de lisândaki ilimdir (kitaptır). Bu da Allah'u Teâlâ'nın kullarına hüccetidir (delilidir)."[1]

Ashâb-ı Güzin Efendilerimiz de bu iki ilmi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den öğrenmişlerdir. Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 151'de Allah'u Teâlâ:

"Nitekim içinizden, size âyetlerimizi okuyan, sizi günahlardan temizleyen, size kitabı ve hikmeti öğreten ve bilmediklerinizi öğreten bir Peygamber gönderdik" diye buyurmuştur.

Tasavvuf yaşantısı, Hızır Aleyhisselâm örneğinde olduğu gibi önceki Peygamberler döneminde de vardı.[2] Peygamber Efendimizin zamanında da tasavvuf yolunu, Ashab-ı Suffa temsil ediyordu. Böylece bu uygulama günümüze kadar gelmiştir.

Yine âyette, "O'nun yolunda mücâhede edin" diye buyrulmaktadır. Nefse ağır gelen her amel, nefisle mücâhededir. Nefse ağır gelen amellerin başında, düşmanla savaşmak ve insanın sürekli olarak nefsiyle mücâhede etmesi gelir.

Bu hususta Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزَاةٍ فَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: قَدِمْتُمْ خَيْرَ مُقَدَّمٍ وَقَدِمْتُمْ مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ إِلَى الْجِهَادِ الْأَكْبَرِ قَالُوا: وَمَا الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ؟ قَالَ: مُجَاهَدَةُ الْعَبْدِ هَوَاهُ (الدِّيلَمِيُّ الْخَطِيبُ فِي تَارِيخِهِ)

(عن جابر)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir harpten[3] dönerken: "Daha hayırlı olana dönüş yapıyorsunuz. Küçük cihattan büyük cihada dönüyorsunuz" buyurdu. Sahâbîler: "O büyük cihat nedir?" dediler. "Kulun nefsiyle edeceği cihattır" buyurdu.[4]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ (ت) حم عن فضالة)

"Asıl mücâhit, nefsi ile cihat eden kimsedir."[5]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَخْلَصَ لِلَّهِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا ظَهَرَتْ يَنَابِيعُ الْحِكْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ إِلَى لِسَانِهِ (ض) حل عن ابن عباس)

"Bir kimse kırk sabah, Allah için ihlaslı olarak ibâdetle sabahlasa, kalbinden diline ilm-i hikmet pınarları akmaya başlar."[6]

İşte tasavvufta kırk gün çileye girilmesi, az yeme, az uyuma, az konuşma ve inziva gibi nefisle mücâhede yapılması, bu gibi Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’lerden dolayıdır.

Yine Peygamberleri ve velî kulları vesîle ederek, kulların sıkıntı-larından kurtulabileceklerine dair çok sayıda Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Peygamberimiz Sallâllahu aleyhi ve sellem’in zuhurundan önce, Yahudilerin, Arap müşrikleri ile yaptıkları savaşlarda, kendilerine Tevrat’ta bildirildiği üzere; âhir zaman Peygamberinin hürmetine, onu vesîle ederek Allah’u Teâlâ’dan yardım talep ettikleri Sûre-i Bakara, Âyet 89’da şöyle geçmektedir:

"Onlara, Allah tarafından, ellerindeki Tevrat’ı tasdik eden Kur’ân gelince, daha önce kâfirlere (Arap müşriklerine) karşı âhir zaman Peygamberini vesîle ederek yardım istedikleri halde, tanıyıp bildikleri bu Peygamber kendilerine gelince, onu inkâr ettiler. Allah’ın lâneti kâfirler üzerinedir."

Sûre-i Yûsuf, Âyet 93'te geçtiği üzere, Yusuf Aleyhisselâm kardeş-lerine, babası Yâkub Aleyhisselâm'ın kör olan gözlerinin açılması için, "Şu gömleği götürün, babamın yüzüne koyun. Babamın görmez olan gözleri açılır..." diye buyurmuştur.

Yine Süleyman Aleyhisselâm, Yemen'den Kuds-ü Şerif'e, "Belkıs'ın köşkünü kim getirir?" diye sorduğunda, Sûre-i Neaml, Âyet 40'ta geçtiği gibi: "Kendinde, kitaptan bir ilim bulunan zât (Âsaf b. Berhaya) da: "Ben onu sana gözünü kapayıp açıncaya kadar getiririm" dedi (ve hemen getirdi)..." İşte o köşkün, Âsaf b. Berhaya tarafından getirilmesi de bir vesîledir ve aynı zamanda bir kerâmettir. Yoksa Süleyman Aleyhisselâm Allah'ı Teâlâ'dan isteseydi, O'nun izniyle kendisi de o köşkü getirebilirdi. Kendi ümmeti içerisinde, bu ilme sahip birinin olup olmadığını anlamak için onlardan birinin getirmesini istedi. İşte bu köşkü getiren zât da, Süleyman Aleyhisselâm'ın ümmetinden Peygamber olmadığı halde hikmete nâil olmuş bir kuldur. Bu da Allah'ın sevdiği kullara verdiği büyük bir ilim ve ihsandır.

Yine Sûre-i Nisâ, Âyet 64'te Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"... Eğer onlar nefislerine zulmettiklerinde sana gelip, Allah'tan günahlarının bağışlanmasını dileselerdi ve Resûl de onlar için Allah'tan bağışlanma dileseydi, elbette Allah'ı Teâlâ'yı, tevbeleri çok kabul edici ve çok merhametli bulurlardı."

Bu âyette de Allah'ı Teâlâ, Sahâbe-i Kirâm'ın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelip onun huzurunda ve onu vesîle ederek Allah'ı Teâlâ'dan istiğfarda bulunmalarını söylemiştir.

Yine Sûre-i Yûsuf, Âyet 97-98'de, işledikleri günahlardan dolayı babalarına gelerek, Yakub'un oğulları: "Ey babamız! Allah'tan günah-larımızın affını dile. Şüphesiz biz, hatâ ettik" dediler.* Yâkub da: "Yakında Rabbimden, sizin için günahlarınızın affını dileyeceğim. O, çok bağışlayandır ve çok merhametlidir" dedi.

Vesîle hakkında Hadis-i Şerif'lerden bâzıları da şöyledir:

Gözlerinin açılması için duâ ricâsında bulunan bir âmâyâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem abdest alıp iki rek'at namaz kıldıktan sonra şöyle duâ etmesini söylemiştir:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ إِنِّي تَوَجَّهْتُ بِكَ إِلَى رَبِّي فِي حَاجَتِي هَذِهِ لِتَقْضَى (لِي) اللَّهُمَّ فَشَفِّعْهُ فِيَّ. (ت عن عثمان بن حنيف)

"Allah'ım! Ben, rahmet Peygamberi olan Senin Nebîn Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i vesîle ederek Senden istiyorum. Yâ Muhammed! Yâ Resûlallah! Ben seni vesîle ederek Rabbimden hâcetim hallini istiyorum. Allah'ım onu bana şefaati yap." [7] Bu da şüphesiz apaçık bir vesîledir.

Bir Hadis-i Şerif'inde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ السَّائِلِينَ عَلَيْكَ ... (ه عن ابى سعيد الخدرى

"Ey Allah'ım! Duâlarımı kabul ettiklerinin hakkı için Senden istiyorum" [8] diye duâ etmiş, bu duâyı Ashâb-ı Kirâm'a da öğretmiştir.

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا انْقَلَبَتْ دَابَّةُ أَحَدِكُمْ بِأَرْضٍ فَلَاةٍ فَلْيُنَادِ: يَا عِبَادَ اللَّهِ احْبِسُوا عَلَيَّ يَا عِبَادَ اللَّهِ احْبِسُوا عَلَيَّ فَإِنَّ لِلَّهِ فِي الْأَرْضِ حَاضِرًا سَيَحْبِسُهُ عَلَيْكُمْ (طب عن ابن مسعود)

"Sizin birinizin sahrada hayvanı kaçarsa, "Ey Allah'ın has kulları, hapsedin! Ey Allah'ın has kulları, durdurun!" diye seslensin. Çünkü Allah'u Teâlâ'nın yeryüzünde hazır bulunan öyle kulları vardır ki, onu tutarlar." [9]

Yine vesîle hakkında Enes Radiyallâhu anhu da şu hâdiseyi nakletmektedir:

أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ كَانَ إِذَا قَحَطُوا اسْتَسْقَى بِالْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ اللَّهُمَّ إِنَّا كُنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّنَا فَتَسْقِينَا وَإِنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِعَمِّ نَبِيِّنَا فَاسْقِنَا قَالَ فَيُسْقَوْنَ (خ طب عن انس

Kuraklık olduğunda, Ömer b. el-Hattab, (Peygamberimizin amcası) Abbas İbn-i Abdulmuttalib'i vesîle ederek, "Yâ Rabbi! Bizler, Peygamberimiz (hayatta iken) vesîlesiyle senden yağmur isterdik de bize yağmur ihsan ederdin. Şimdi de Peygamberimizin amcasının vesîlesiyle bize yağmur ihsan et" diye duâ ederdi. Enes Radiyallâhu anhu der ki: "Bu duâyı edince hemen yağmur yağardı." [10]

Bu deliller açıkça göstermektedir ki, Ehl-i Sünnet itikâdına göre, vesîle haktır. Peygamberler ve evliyâlar, halkı Hakk'a yaklaştırmak için birer vesîledir.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 223/2; İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 60.

[2] Bu hususta Sûre-i Mâide, Âyet 48 ve izahına bakınız.

[3] Bu Hadis-i Şerif'te geçen harp, Tebuk Gazvesi'dir (Gunyet'üt-Tâlibîn, c. 1, s. 155).

[4] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 11719, 11260; Râmûz'ul-Ehâdîs, 334/6; İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 3, Hadis No: 117.

[5] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Cihat 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22840.

[6] İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 43; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 398/11.

[7] Sünen-i Tirmizî, Duâ Bablarında Çeşitli Hadisler 6. Hâkim, bu Hadis-i Şerif'in tahricinden sonra hadisin sonuna: "Bu duâ ile duâ edip kalktığı zaman görmeğe başladı" diye ilâve etmiştir. Yine bu hususta Bakınız: Kadı İyaz, Şifâ-i Şerif, s. 321.

[8] Sünen-i İbn-i Mâce, Mesâcid 14.

[9] Ebû Ya'la Mevsili, Müsned, Hadis No: 5269; Taberânî, Mu'cem'ül-Kebir, Hadis No: 10520, 13737.; Heysemî, Mecma'uz-Zevâid, Hadis No: 17105; İbn-i Hacer el-Askalâni, el-Metâlib'ul-Âliye Fî Zevâid'il Mesanid'is-Semâniye, Duâlar ve Zikirler 25, Hadis No: 3382.

[10] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 537; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 82.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَا تُقْبَلُ مِنْهُمْ (وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (۳۶) يُرِيدُونَ أَنْ يُخْرِجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ (۳۷)

36-37. Şüphesiz ki kâfirler, yeryüzündeki malların hepsine ve bir kat daha fazlasına sahip olsalar da, mahşer gününde azaptan kurtulmak için bu malları fedâ etseler, kendilerinden kabul olunmaz. Onlar için elim bir azap vardır.* Cehennemden çıkmak isterler. Halbuki onlar, oradan çıkamazlar. Onlar için devamlı bir azap vardır.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُجَاءُ بِالْكَافِرِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُقَالُ لَهُ أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ لَكَ مِلْءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا أَكُنْتَ تَقْتَدِي بِهِ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيُقَالُ لَهُ قَدْ
(كُنْتَ سُنِلْتَ مَا هُوَ أَيْسَرُ مِنْ ذَلِكَ (خ) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ

"Mahşer gününde kâfir getirilecek ve ona: "Şâyet senin yeryüzü dolusu altının olsaydı onu fidye olarak verir miydin?" denilecek. O da: "Evet" diyecektir. Bu defa ona: "Senden, bu söylediğinden daha kolayı istenmişti" denilecektir."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Rikak 48.

(وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٣٨)

38. Hırsızlık yapan erkek ve kadının, bu fiillerine karşılık ve Allah'tan bir cezâ olarak (sağ) ellerini kesin. Allah'ı Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de zikredilen bu hükmün uygulanması için bâzı şartların yerine gelmesi gerekir.

Hanefilerin temel kaynaklarından olan "Mevkûfat" adlı kitapta, bu hususta yazılan fetvâlar özetle şöyledir:[1]

Şeriatta hırsızlık: Mükellef, yani akıllı ve bülûğ çağına erişen, (ayrıca konuşan ve gören) bir kimsenin kendisine ait olmadığı hususunda şüphe olmayan ve değeri de on dirhem miktarı gümüşten[2] fazla olan her türlü malı bulunduğu yerden gizlice almaktır.

En az on dirhem in ölçü alınması da, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen şu Hadis-i Şerif'ten dolayıdır:

(قَطَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَ رَجُلٍ فِي مِجَنٍّ قِيمَتُهُ دِينَارٌ أَوْ عَشْرَةُ دَرَاهِمَ (د) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir adamın elini, bir dinar veya on dirhem değerinde olan bir kalkan çaldığı için kesti."[3]

Hırsızlık olayı, adâletli en az iki mükellef erkeğin hırsızlık hakkında yapacakları şâhitlikleriyle sâbit olur. Bir erkek ile iki kadının şâhitlikleriyle sâbit olmaz. Zîrâ had cezâlarında[4] kadınların şâhitlikleri makbul değildir.

Hırsızlık yapan kişi, çaldığı bir şeyi kabul edip itiraf ederse veya çaldığına dair

iki mükellef erkek şahitlik ederse, hâkim şahitlerden hırsızlığın mahiyetini soruşturur. Bunun sonucunda hiçbir şüphe kalmadan, o malın o şahıs tarafından çalındığına kanaat getirirse, bu sefer hâkim şahitlerin güvenilir ve adâletli olup olmadığını araştırır. Eğer şahitler de güvenilir ise, o zaman hırsızın sağ eli bileğinden kesilir.

Kıymeti on dirhemden az olan mallar için el kesme cezâsı uygulanmaz. Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ:

(لَمْ يَكُنْ يُقَطَّعُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الشَّيْءِ التَّافِهَةِ (ابن ابى شيبه عن عائشة

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında değersiz şeyler için el kesilmezdi"[5] demiştir.

[1] Mültekâ Tercümei, Mevkûfât, c. 1, s. 334.

[2] Bir dirhem: 3.207 gr'dır.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Hudûd 11.

[4] Had: Allah'ı Teâlâ'nın hakkı olmak üzere yerine getirilmesi gereken, ölçüsü belirlenmiş cezâdır. Hadler altı çeşiddir: 1. Zinâ haddi. 2. İçki haddi. 3. Sarhoşluk haddi. 4. Kazf (zinâ iftirası) haddi. 5. Hırsızlık haddi. 6. Yol kesme haddi. (Bakınız: Mültekâ Tercümei, Mevkûfât, c. 1, s. 322)

[5] Musannef-i İbn-i Ebi Şeybe, Hadis No: 27548; Ayrıca İbn-i Ebi Şeybe metninde: "Kalkanın değerinden az olan şeyler için el kesilmezdi" ziyâdesini de kaydetmiştir.

((فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۳۹))

39. Her kim yaptığı hırsızlıktan sonra, tevbe edip nefsinı ıslah ederse, şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ onun tevbesini kabul eder. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Tevbe eden hırsız hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِسَارِقٍ سَرَقَ شَمْلَةً فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ هَذَا قَدْ سَرَقَ. فَقَالَ

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا إِخَالَهُ سَرَقَ. قَالَ السَّارِقُ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اذْهَبُوا بِهِ فاقطعوه ثُمَّ احسِمُوهُ ثُمَّ انْتُونِي بِهِ. فَقَطَّعَ فَأَتَى بِهِ فَقَالَ تَبَّ إِلَى اللَّهِ. قَالَ قَدْ تَبَّتَ (إِلَى اللَّهِ. قَالَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْكَ) قط عن ابى هريرة

Hırka çalan bir hırsız, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e getirildi. Dediler ki: "Yâ Resûlallah! Bu hırsızlık yaptı." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem o hırsızlık yapana: "Bunu çaldığını sanmam" deyince hırsız: "Yâ Resûlullah! Çaldım" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onu götürün, elini kesin, sonra dağlayın ve sonra bana getirin" buyurdu. Eli kesildikten sonra Peygamberimize getirildi. Resûlü Ekrem ona: "Tevbe et" dedi. O da: "Allah'a tevbe ettim, dedi. Resûlü Ekrem de ona: "Allah senin tevbeni kabul etsin" buyurdu.[1]

Yine bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle anlatmaktadır:

Mekke'nin fethi sırasında Mahzumi kabilesinden bir kadın hırsızlık yaptı. Bu kadının hâli Kureyş kabilesini üzüntüye boğdu. Dediler ki:

- Bu kadın hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile kim konuşabilir? Yine dediler ki:

- Bu hususta Peygamberimiz ile onun sevdiği Üsâme b. Zeyd'den başka kim konuşmaya cesâret edebilir?

Kadın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e getirildi. Üsâme b. Zeyd, onun için Peygamberimiz ile konuştu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in rengi değişti ve şöyle buyurdu:

"Allah'ın koymuş olduğu cezâlardan birinin düşürülmesi hususunda mı şefaatçi oluyorsun?" Bunu duyan Hz. Üsâme:

- Yâ Resûlallah! Allah'tan affedilmemi dile" dedi.

Akşam olunca Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem mescitte hutbeye çıktı ve Allah'a hamd edip onu lâayık olduğu şekilde övdükten sonra şöyle buyurdu:

فَإِنَّمَا أَهْلَكَ النَّاسَ قَبْلَكُمْ أَنَّهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ تَرَكَوهُ وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ الْحَدَّ (وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا ... (خ م عن عائشة

"Sizden öncekiler içlerinden şerefli birisi hırsızlık yapınca onu serbest bırakıyor, zayıf birisi yapınca da onu cezâlandırıyorlardı. Onlar işte bu sebepten helâk oldular. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki, eğer Muhammed'in kızı Fâtıma hırsızlık yapsaydı, onun da elini keserdim."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, sonra hırsızlık yapan kadının elinin kesilmesini emretti ve onun eli kesildi.

Hız. Âişe diyor ki:

"Elinin kesilmesinden sonra bu kadın düzeldi, tevbe etti ve evlendi. Her zaman bana gelip gidiyordu ve ihtiyaçlarını Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e arz ederdi." [2]

[1] Sünen-i Dârukutnî, Hadis No: 3210.

[2] Sahih-i Müslim, Hudûd 2 (9 Sahih-i Buhârî, Magâzi 50.

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٤٠) (

40. Bilmez misin ki, göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. O, dilediğine azap eder ve dilediğini bağışlar. Allah'ı Teâlâ her şeye kâdirdir.

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَاعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْءٌ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ (٤١) (

41. Ey Resûl! Kalpleriyle îman etmedikleri halde ağızlarıyla, "Biz îman ettik" diyen kimselerin (münâfıkların) ve Yahudilerin küfürde yarışmaları seni mahzun etmesin. O Yahudiler, çok yalan dinlerler (senin Peygamberliğinin aleyhindeki uydurma sözlere kulak verirler). Ve huzuruna gelmeyen kimseleri de çok dinlerler. Tevrat'ın kelimelerini tahrif ederler ve (bâzı meseleler için huzuruna gönderdikleri şahıslara), "Bizim söylediğimiz gibi cevap alırsanız kabul edin, yoksa kabul etmeyin" derler. Sen, Allah'ı Teâlâ'nın dalâlette bıraktığı kimselerin kurtuluşuna, Allah tarafından izin verilmiş ve muktedir değilsin. Onlar öyle kimselerdir ki, Allah'ı Teâlâ onların kalplerini (pislik olan küfürden ve dalâletten) temizlemek istememiştir. Onlar için dünyâda bir zillet vardır ve

onlar için âhirette de büyük bir azap vardır.

İzah: Ebû Hüreyre, Berâ İbn-i Azib, İbn-i Abbas Hazretleri ve daha birçok Sahâbîden nakledildiğine göre, bu ve devamındaki üç Âyet-i Kerîme, şu hâdisе üzerine nâzil olmuştur:

Hayber eşrafından evli bir erkek ile Yûsra adında bir kadın zinâ etmişti. Tevrat'ta zinâ edenlerin cezâsı recm olduğu hâlde, eşraftan oldukları için Yahudiler bunları recm etmek istemediler. Yahudiler birbirlerine:

- Biz Medîne'deki Peygambere gidelim; çünkü o, cezâların hafif-letilmesiyle gönderilen bir Peygamberdir. Eğer o, bize, recm edilmekten başka bir fetvâ verirse onu kabul ederiz. Allah katında onu delil olarak beyan ederiz ve deriz ki: "Bu, senin Peygamberlerinden bir Peygamberin fetvâsıdır." Sonra zinâ eden bu iki kişiyi, kalabalık bir cemâatle Medîne'ye gönderdiler ve "Eğer dövmek emrederse kabul edin, recm emrederse kabul etmeyin" dediler. Medîne'ye gelince hâdiseyi Beni Kurayza ve Beni Nâdr'e anlattılar. Onların vâsıtasıyla dâvâ, Resûlü Ekrem'e intikal etti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Benim hükmüme râzı olur musunuz? deyince, onlar: "Evet" dediler. Bu haldeyken Cebrâil Aleyhisselâm recm hükmünü indirdi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Recm gerekir" buyurunca, onlar: "Kitabımızda recm yoktur" diyerek hükmü kabul etmekten sakındılar. Bunun üzerine yine Cebrâil Aleyhisselâm'ın bildirmesiyle Resûlü Ekrem: "Fedek'te İbn-i Sürya adlı bir Yahudi var. Bu gencin aranızdaki derecesi nedir?" diye sorunca, onlar: "Tevrat ilminde yeryüzündeki Yahudilerin en âlimidir" dediler. Bunun üzerine Resûlü Ekrem: "O hâlde, bu davâ'da İbn-i Sürya'nın hakemliğini kabul eder misiniz?" buyurdu. Onlar da kabul ettiler ve İbn-i Sürya'yı Peygamber Efendimizin huzuruna getirdiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem İbn-i Sürya'ya: "Allah hakkı için ki, Tevrat'ı Mûsâ Aleyhisselâm'a indirdi. Denizi yararak sizi kurtardı. Firavun ve kavmini de boğdu. Size kudret helvası ve bıldırcın gönderdi. Sizi bulutla gölgelendirdi. Size helâl ve haram hakkındaki hükümlerini bildirdi. Doğru söyle, kitabınızda evli olduğu halde zinâ edenlere recm var mıdır?" diye buyurdu. İbn-i Sürya: "O Allah hakkı için ki, sıfatlarını bana hatırlattın, evet vardır. Fakat eğer Tevrat'ın beni yakmasından korkmasam, bunu itirâf etmez, yalan söyledim" demiş ve sözüne devamla Resûlü Ekrem'e: "Yâ Muhammed! Peki, senin şeriatında hüküm nedir?" diye sordu. Resûlü Ekrem de: "Evli kimselerin zinâ ettiklerine, dört kişi şehâdet ederlerse recm gerekir" buyurdu. Bunun üzerine İbn-i Sürya: "O Allah hakkı için

ki, Tevrat'ı Mûsâ Aleyhisselâm'a indirdi. Tevrat'ta da hüküm aynıdır" diye cevap verdi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:"Öyle ise, niçin Allah'ın emrine riâyet etmiyorsunuz?"buyurunca, İbn-i Sürya şöyle anlattı:

- Eşraftan biri zinâ ettiği zaman, onu recm etmekten kaçındık. Recm hükmünü ancak zayıf ve âcizlere has kıldık. Bu sebeple eşraf arasında zinâ edenler çoğaldı. Melikimizin amcaoğlu bile zinâ etti. Fakat hakkında hiçbir şey yapmadık. Aradan kısa bir zaman geçti. Melikimiz halktan zinâ ettiğini işittiği bir adamı recm etmek istedi. Fakat halk isyan etti. Sen amcaoğlunu recm etmedikçe, bunu recm ettirmeyiz, dediler. Nihâyet Melik: "Gelin, recmden vazgeçelim ve her zinâ eden hakkında eşit olarak tatbik edebileceğimiz bir hüküm ortaya koyalım. Zinâ edenlere kırk kırbaç vuralım, yüzlerini boyayalım, her birini bir eşeğe ters bindirerek şehirde gezdirelim" dedi. Biz de işte o zamandan beri bu cezâyı tatbik etmekteyiz.

Bunun üzerine Yahudiler, İbn-i Sürya'ya: "Biz, seni gıyabında övdük. Sen ise bizim sırrımızı açıklıyorsun!" dediler. İbn-i Sürya: "Muhammed, bana Tevrat üzerine yemin vermiş olmasaydı, bu sırrı saklamakta tereddüt etmez ve Tevrat'ın beni yakmasından korkmasam bunu ona söylemezdim" diye cevap verdi.

Bundan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, zinâ eden bu erkek ve kadının mescit kapısı önünde recm edilmelerini emretti.[1]

İşte bu hâdise üzerine Sûre-i Mâide, Âyet 41 ve aşağıdaki 42-44 nâzil olmuştur.

[1] Bakınız: Sahih-i Müslim, Hudûd 6 (28 Sünen-i Ebû Dâvud, Hudûd 26; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1612.

سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالُونَ لِلسُّحْتِ فَإِنْ جَاؤَكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ)
(شَيْءٌ وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ) (٤٢)

42. Ey Resûlüm! Onlar, yalanı çok dinlerler ve suhtu çok yerler. Onlar (bir meseleden dolayı mahkeme olmak için) huzuruna gelirlerse, ister aralarında hükmet, ister onlardan yüz çevir. Eğer yüz çevirirsen, onlar sana hiçbir zarar veremezler. Eğer hükmedersen, aralarında adâletle hükmet. Şüphesiz Allah'ü Teâlâ, âdil olanları sever.

İzah: Hasan-ı Basrî Hazretleri, "Ey Resûlüm! Onlar, yalanı çok dinlerler ve suhtu

çok yerler" buyruğunu açıklarken, "Burada çokça yalan sözler dinleyen ve rüşvet gibi haram olan işleri yapan Yahudiler kastedilmiştir" dedi.

Âyette geçen "Suht" ifadesi, "Pis ve haram yollarla elde edilen kazanç" anlamına gelmektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سِتُّ خِصَالٍ مِنَ السُّحْتِ: رَشْوَةُ الْإِمَامِ وَهِيَ أَخْبَثُ ذَلِكَ كُلِّهِ، وَثَمَنُ الْكَلْبِ، وَعَسْبُ الْفَحْلِ، وَمَهْرُ الْبَغِيِّ، وَكَسْبُ الْحَجَّامِ، وَخُلُوانُ الْكَاهِنِ (ابن مردويه والديلمى عن أبي هريرة)

"Altı haslet vardır ki, bunlar suhttan sayılır. Bunlar, idârecinin rüşvet alması ki, bu en pis olanıdır. Köpek alışverişlerinde elde edilen kazanç, damızlık hayvanın tohumu karşılığında alınan ücret, zinâ karşılığı alınan ücret ve hacamatçının aldığı ücret ve kâhinin aldığı ücrettir."[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Eğer hükmedersen, aralarında adâletle hükmet" diye buyrulan hususun, recm cezâsı ile ilgili olduğu Sûre-i Mâide, Âyet 41'in nüzul sebebinden net bir şekilde anlaşılmaktadır. Zîrâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in anlatılan bu hâdisedeki recm cezâsını bizzat uyguladığı, hadis kitaplarında nakledilmiştir.

Sûre-i Ahzâb, Âyet 21'de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Yemin olsun ki Resûlullah'ta, Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı Teâlâ'yı çok zikredenler için güzel bir numune vardır."

Bu hususta Süleyman b. Büreyde, babasından nakilde bulunarak şu hâdiseyi anlatır:

جَاءَ مَا عَزُ بْنُ مَالِكٍ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ طَهِّرْنِي فَقَالَ وَيْحَكَ ارْجِعْ فَاسْتَغْفِرِ اللَّهَ وَتُبْ إِلَيْهِ قَالَ فَرَجَعَ غَيْرَ بَعِيدٍ ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ طَهِّرْنِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيْحَكَ ارْجِعْ فَاسْتَغْفِرِ اللَّهَ وَتُبْ إِلَيْهِ قَالَ فَرَجَعَ غَيْرَ بَعِيدٍ ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ طَهِّرْنِي... (م عن سليمان بن بريدة)

Maiz b. Mâlik, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek, "Yâ Resûlallah! Beni temizle!" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Vah sana! Dön de Allah'tan bağışlanma dile ve O'na tevbe et" buyurdu. Mâiz, daha fazla uzaklaşmadan geri döndü ve "Yâ Resûlallah! Beni temizle"

dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem tekrar: "Vah sana! Dön de Allah'tan bağışlanma dile ve O'na tevbe et" buyurdu. Mâiz, daha fazla uzaklaşmadan geri döndü ve "Yâ Resûlallah! Beni temizle" dedi.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem aynı şeyi söyledi. Nihâyet dördüncü defa tekrar edince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Seni ne hususta temizliyeyim?" diye sordu. Mâiz:

- Zinâdan, dedi. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bunda delilik var mı?" diye sordu. Kendilerine onun deli olmadığı haber verildi. "Şarap içmiş mi?" diye sordu. Hemen bir zât kalkarak onun ağzını kokladı; fakat şarap kokusu bulamadı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem tekrar:

- Sen zinâ mı ettin? diye sordu. Mâiz: "Evet" cevabını verdi. Artık emir buyurdular. Bu şekilde dört kere tekrar edince de, Mâiz recmedildi. Onun hakkında cemaat iki fırka olmuştu. Kimisi, "Helâk oldu! Onu günahı kuşattı" diyor. Bâzısı da, "Mâiz'in tevbesinden efdal tevbe olmaz! Zîrâ o, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek elini onun eline koydu. Sonra -beni taşlarla öldür- dedi" diyordu. Bu hâl üzere iki veya üç gün durdular. Daha sonra onlar otururken Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem gelerek selâm verip oturdu ve arkasından: "Mâiz b. Mâlik için istiğfar edin" buyurdu. Ashâb: "Allah'u Teâlâ, Mâiz b. Mâlik'i bağışlasın" dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Gerçekten o öyle bir tevbe etti ki, bu tevbe bir ümmet arasında taksim edilse onlara yeterdi" buyurdu.

Râvi der ki: Sonra Ezd kabilesinin Gâmid kolundan bir kadın geldi ve: "Yâ Resûlallah! Beni temizle!" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Vah sana! Dön de Allah'tan bağışlanma dile ve O'na tevbe et" buyurdu. Kadın: "Görüyorum ki, beni, Mâiz'i çevirdiğin gibi geri çevirmek istiyorsun" dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ne oldu sana?" diye sordu. Kadın kendisinin zinâdan gebe olduğunu söyledi. Bunun üzerine: "Sen mi?" diye buyurdu. Kadın: "Evet" cevabını verdi. O'na:

- Karnındakini doğuruncaya kadar bekle, buyurdu. Derken kadın doğuruncaya kadar geçimini Ensârdan bir zât üzerine aldı. Daha sonra Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek, "Gâmid'li kadın doğurdu" dedi. Peygamber Efendimiz:

- O halde onu recmedip de çocuğunu küçük olduğu halde emzirecek kimsesiz

bırakamayız, buyurdu. Bunun üzerine Ensârdan bir zât ayağa kalkarak, "Çocuğun bakımı bana ait olsun Yâ Nebiyyallah!" dedi. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem emir buyurdu ve kadın recmedildi.[2] Bu hususta nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te şu ziyâde de vardır:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem o kadının cenâze namazını bizzat kendisi kıldırdı. Bunun üzerine Hz. Ömer: "Yâ Nebiyyallah! Bu kadının cenâze namazını kıldırdın. Halbuki o zinâ etmiştir" deyince Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

لَقَدْ تَابَتْ تَوْبَةً لَوْ قُسِمَتْ بَيْنَ سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ لَوَسِعَتْهُمْ وَهَلْ وَجَدْتَ تَوْبَةً أَفْضَلَ مِنْ أَنْ جَادَتْ بِنَفْسِهَا (م عن عمران بن حصين (لِلَّهِ تَعَالَى))

"Gerçekten o öyle bir tevbe etti ki, bu tevbe Medînelilerden yetmiş kişi arasında taksim edilse onlara yeterdi. Sen Allah için canını vermekten daha faziletli bir tevbe gördün mü?"[3]

Yine recm hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

Bedevîlerden bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek: "Yâ Resûlallah! Senden Allah aşkına benim için ancak Allah'ın kitabı ile hüküm vermeni dilerim" dedi. Öteki hasım ondan daha anlayışlı olduğu halde: "Evet, aramızda Allah'ın kitabı ile hükmet! Bana da müsaade buyur da konuşayım" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Söyle" dedi. O adam:

قَالَ إِنَّ ابْنِي كَانَ عَسِيفًا عَلَى هَذَا فَرَزَنِي بِأَمْرَاتِهِ وَإِنِّي أَخْبَرْتُ أَنَّ عَلَى ابْنِي الرَّجْمَ فَأَفْتَدَيْتُ مِنْهُ بِمِائَةِ شَاةٍ وَوَلِيدَةٍ فَسَأَلْتُ أَهْلَ الْعِلْمِ فَأَخْبَرُونِي أَنَّ عَلَى ابْنِي جَلْدَ مِائَةٍ وَتَغْرِيبُ عَامٍ وَأَنَّ عَلَى امْرَأَةِ هَذَا الرَّجْمَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا أَقْضِيَنَّ بَيْنَكُمَا بِكِتَابِ اللَّهِ الْوَلِيدَةُ وَالْعَنْمُ رَدٌّ وَعَلَى ابْنِكَ جَلْدَ مِائَةٍ وَتَغْرِيبُ عَامٍ اغْدُ يَا أَنْيْسُ إِلَى امْرَأَةِ هَذَا فَإِنْ اعْتَرَفَتْ فَارْجُمُهَا قَالَ فَعَدَا عَلَيْهَا فَاعْتَرَفَتْ فَأَمَرَ بِهَا (رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَجِمَتْ (خ م عن ابى هريرة

- Benim oğlum bu adamın yanında çıracak idi. Derken o adamın karısı ile zinâ etti. Ben haber aldım ki oğluma recm lâzımmış; hemen onun nâmına yüz koyunla bir câriye fidye verdim. Bir de ulemâyâ sordum: "Bana oğluma ancak yüz değnek ile bir yıl sürgün cezâsı lâzım geldiğini; bunun karısına da recm gerektiğini söylediler" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, aranızda Allah'ın kitabı ile

hükmedeceğim! Cârîye ile koyunlar geri verilecek! Oğluna yüz değnekle[4] bir yıl sürgün gerek! Haydi, Yâ Uneys! Bunun karısına git! Şâyet itiraf ederse, onu recm et" buyurdu. Üneys kadına gitti. Suçunu itiraf etmiş. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de emir buyurdu ve kadın recmedildi.[5]

Bu hususta Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şu hâdiseyi nakleder:

Hiz. Ömer, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in minberi üzerinde otururken şöyle dedi:

إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْحَقِّ وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ الْكِتَابَ فَكَانَ مِمَّا أَنْزَلَ عَلَيْهِ آيَةُ الرَّجْمِ قَرَأْنَاهَا وَوَعَيْنَاهَا وَعَقَلْنَاهَا فَرَجَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَجَمْنَا بَعْدَهُ فَأَخْشَى أَنْ طَالَ بِالنَّاسِ زَمَانٌ أَنْ يَقُولَ قَائِلٌ مَا نَجِدُ الرَّجْمَ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَيُضِلُّوا بِتَرْكِ فَرِيضَةٍ أَنْزَلَهَا اللَّهُ وَإِنَّ الرَّجْمَ فِي كِتَابِ اللَّهِ حَقٌّ عَلَى مَنْ زَنَى إِذَا أَحْصَنَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ إِذَا قَامَتِ الْبَيِّنَةُ أَوْ كَانَ الْحَبْلُ أَوْ الْإِعْتِرَافُ (م عن ابن عباس)

"Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i hak din ile göndermiş ve kendisine kitabı indirmiştir. Ona indirilenlerden biri de recm âyetidir. Biz bu âyeti okuduk, belledik ve anladık. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem recm cezâsı uyguladı. Ondan sonra biz de recm cezâsı uyguladık. Fakat insanların üzerinden uzun zaman geçerse, korkarım biri: "Biz Allah'ın kitabında recm'i bulamıyoruz" der de Allah'ın indirdiği bir farzı terk etmekle dalâlete düşerler.

Gerçekten erkek ve kadınlardan zinâ eden kimse üzerine evli olarak beyyine (dört erkek şahit) veya gebelik hâli yahut itiraf bulunmak şartı ile recm Allah'ın kitabında haktır."[6]

Hiz. Ömer Radiyallâhu anhu'nun korktuğu, daha sonraki dönemlerde hakikaten Müslümanların başına gelmiştir. Nitekim batıl mezheplerden olan Haricîler ile Mutezile, recmi inkâr etmişlerdir. Hiz. Ömer Radiyallâhu anhu'nun bu şekilde haber vermesi onun kerâmetlerinden sayılmıştır.

Hanefi Mezhebi'ne göre, recm cezâsı, adâlet sahibi dört erkeğin zinâyâ şahitlik etmesiyle[7] veya kendisinin yukarıda Mâiz hâdisesinde geçtiği üzere dört defa itiraf etmesiyle yerine getirilir. Zinâ ettiğini ikrar eden kimse, had vurulmadan önce yahut had vurulurken sözünden dönerse, had vurma bırakılır. Çünkü onun dönmesi, doğru olma ihtimali bulunan bir haberdur. Bu takdirde, araya şüphe

girer. Böyle olunca da recm uygulanmaz. Çünkü şer'i hadler de şüphe olursa, had cezâsı düşer yani uygulanmaz.

Bu hususta nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

(ادْرَءُوا الْحُدُودَ مَا اسْتَطَعْتُمْ) (عب عمر بن الخطاب)

"Gücünüz yettiği kadar, şüpheli durumlarda had cezâlarını düşürün." [8]

Hadler: Allah'ı Teâlâ'nın hakkı olmak üzere yerine getirilmesi gereken, ölçüsü belirlenmiş cezâlardır. [9]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 9412; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 285.

[2] Sahih-i Müslim, Hudûd 5 (22).

[3] Sahih-i Müslim, Hudûd 5 (24).

[4] Bekar olan birinin zinâ ettiğinde uygulanacak had cezâsına dair Sûre-i Nûr, Âyet 2'ye bakınız.

[5] Sahih-i Buhârî, Muhâribîn 6; Sahih-i Müslim, Hudûd 5 (25).

[6] Sahih-i Müslim, Hudûd 4 (15).

[7] Sûre-i Nisâ, Âyet 15: Zinâ eden kadınlarınız hakkında dört erkek şahit dinleyiniz.

[8] Abdurrezzâk es-San'ânî, Musannef, Hadis No: 13641; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 12956, 13414; Mültekâ Tercümei, Mevkûfat, c. 1, s. 323.

[9] Bu hadler altı çeşiddir: 1. Zinâ haddi. 2. İçki haddi. 3. Sarhoşluk haddi. 4. Kazf (zinâ iftirası) haddi. 5. Hırsızlık haddi. 6. Yol kesme haddi. (Mültekâ Tercümei, Mevkûfat, c. 1, s. 322)

(وَكَيفَ يُحْكُمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ) (٤٣)

43. Ey Resûlüm! Yahudiler, (huzurunda mahkeme olmak istedikleri meseleler hakkında) Tevrat'ta Allah'ı Teâlâ'nın hükmü varken, nasıl seni hakem tayin

ediyorlar, sonra da bunun ardından verdiği hükümden yüz çeviriyorlar? Onlar (kendi kitaplarına da, senin verdiği hükme de) îman etmiş değillerdir.

إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا (اسْتُخْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَآخِشُوا اللَّهَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ (٤٤)

44. Şüphesiz ki, Tevrat'ı Biz indirdik. Onda bir hidâyet ve bir nûr vardır. İslâm olan Benî İsrail Peygamberleri, onunla Yahudiler arasında hükmederlerdi. O Peygamberlere tâbi olan zâhidler ve âlimler de Allah'ın kitabını muhafaza etmekle görevlendirildikleri için onunla hükmederlerdi. Onlar, Tevrat'ın hak olduğuna şâhit idiler. (Ey zâhidler ve âlimler!) Artık insanlardan korkmayın, Benden korkun ve âyetlerimi dünyâ menfaati karşılığında değiştirmeyin. Her kim Allah'ın indirdiği ahkâm ile hükmetmezse, işte onlar kâfirdirler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de kısaca "Zâhidler" diye tercüme ettiğimiz "Rabbâniyyûn" kelimesinin geniş anlamı, terk-i dünyâ ederek Cenâb-ı Hakk'a mânevi yakınlığa vesîle olan ibâdet ve itaate çokça devam eden takvâ sahibi olan zâhit zâtlar demektir. Yine "Âlimler" diye tercüme ettiğimiz "Ahbâr" kelimesinin geniş anlamı da, Peygamberlerinin yoluna girmiş fakih, yüksek bilgili âlimler demektir.[1]

Buradan anlaşılan şudur ki: "Rabbâniyyûn" dediği, tasavvuf yolunda çalışan takvâ sahipleridir. "Ahbâr" dediği de, kitap ilminde bilgili olan fıkıh âlimleridir. İşte bu zatlar âyetinde de, "O Peygamberlere tâbi olan zâhidler ve âlimler de Allah'ın kitabını muhafaza etmekle görevlendirildikleri için onunla hükmederlerdi" diye geçtiği üzere, Allah'ın hükümlerini muhafaza ile görevliydi.

İslâm Dîni'nde de aynı şekilde Allah'ın hükümlerini muhafaza ile görevli zâtlar vardır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından Hadis-i Şerif'te şöyle bildirilmiştir:

(إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ أَمْرَ دِينِهَا (د ط ب ك ق عن ابى هريرة

"Şüphesiz Allah'u Teâlâ, bu ümmete her yüz yılın başında bir zât gönderir. Bu kimse, din işlerini yenileyip tazeler (itikâdi ve amelî hususlardaki yanlışlıkları düzeltir)."[2]

Bu zatların, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in halifeleri olduğuna dair de şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى خُلَفَائِي قِيلَ وَمَا خُلَفَاؤُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُخِيُونَ سُنَّتِي وَيَعْلَمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن)

"Allah'ın rahmeti benim halifelerime olsun." "Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?" dediler. Buyurdu ki: "Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir."[3]

Allah'u Teâlâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hürmetine kendisinden sonra Peygamber gelmemesine rağmen, kıyâmete kadar Kur'an'ı ve hükümlerini muhafaza edeceğini Sûre-i Hicr, Âyet 9'da: "Şüphesiz ki, Kur'an'ı Biz indirdik Biz. Onun koruyucusu da elbette Biziz" diye buyurarak haber vermiştir.

[1] Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'an-ı Kerîm Meâli Âlîsi ve Tefsîri, c. 2, s. 772-773.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 1; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1118.

[3] Muhtâr'ül-Ehâdis'in-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz'ul-Ehâdis, s. 291/1.

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ (فَصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ) (٤٥)

45. Biz, Tevrat'ta İsrailoğullarına; şahıs karşılığında şahıs, göz karşılığında göz, burun karşılığında burun, kulak karşılığında kulak, diş karşılığında diş ile kısâs olunacağını ve yaralamalarda dahi kısâs gerektiğini beyan ettik. Fakat her kim hakkından vazgeçerek bağışlarsa, bu onun için günahlarının affına bir sebeptir. Her kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmez ise, işte onlar zâlimlerdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'yle ilgili olarak İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Fakat her kim hakkından vazgeçerek bağışlarsa, bu onun için günahlarının affına bir sebeptir" diye geçen âyeti açıklarken şöyle buyurdu:

الرَّجُلُ يُكْسِرُ سِنَّهُ أَوْ يُجْرَحُ مِنْ جَسَدِهِ فَيَغْفُو عَنْهُ، فَيَحْطُ مِنْ خَطَايَاهُ بِقَدْرِ مَا عَفَا عَنْهُ مِنْ جَسَدِهِ، إِنْ كَانَ

نِصْفَ الدِّيَةِ فَنِصْفَ خَطَايَاهُ، وَإِنْ كَانَ رُبْعَ الدِّيَةِ فَرُبْعَ خَطَايَاهُ، وَإِنْ كَانَ ثَلَاثَ الدِّيَةِ فَثَلَاثَ خَطَايَاهُ، وَإِنْ كَانَتْ الدِّيَةُ كُلُّهَا فَخَطَايَاهُ كُلُّهَا (الدَّيْلَمِيُّ عَنْ ابْنِ عَمْرٍ)

"Dişi kırılan veya herhangi bir yerinden yaralanan kişi, hakkını bağışlarsa bağışlamış olduğu hak miktarınca günahı affedilir. Eğer hakkı diyetin yarısı ise günahlarının yarısı, dörtte biri ise günahlarının dörtte biri, üçte biri ise günahlarının üçte biri, eğer tam diyetse bütün günahları affedilir."[1]

Âzâlarda kısas ve diyet hakkında Ebu's-Sefer Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

Kureyşten bir adam Ensârdan bir adamın dişini kırdı. Hz. Muâviye ona yardım etmeye çalıştı. O:

- Ey Mü'minlerin emiri! Bu benim dişimi kırdı" dedi. Hz. Muâviye de: "Biz seni râzı edeceğiz dedi. Fakat o adam, cezâyı uygulaması için Hz. Muâviye'ye belirtti. Hz. Muâviye ona kesin söz verdi, fakat râzı edemedi. Bunun üzerine:

- Arkadaşına ne yaparsan yap, dedi.

O sırada Hz. Ebu'd-Derdâ, Hz. Muâviye'nin yanında bulunuyordu. Hz. Ebu'd-Derdâ dedi ki:

- Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim. Onun konuştuğunu bizzat kulaklarımla duydum ve kalbimle idrak ettim. O buyurdu ki:

مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصَابُ بِشَيْءٍ فِي جَسَدِهِ فَيَتَصَدَّقُ بِهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهِ دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ... (حم ت
(عن أبي الدرداء

"Herhangi bir Müslüman vücudunun herhangi bir yerinden zarara uğratılır da, zarar vereni affederse, Allah'ı Teâlâ onunla o kulun derecesini yükseltir ve ondan hatâsını da giderir."

Ensârdan olan adam dedi ki:

- Bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den bizzat işittin mi? Hz. Ebu'd-Derdâ dedi ki:

- Ben onu kendi kulaklarımla işittim ve kalbim onu idrak etti. Ensârdan olan adam dedi ki:
- Ben bunun cezâsını ondan düşürüyorum. Hz. Muâviye de ona:
- Zararı yok, ben seni mahrum etmem, dedi ve ona mal verilmesini emretti.[2]

İsrailoğulları zamanında kısâs vardı. Ancak diyet yoktu. Bir hafifletme ve rahmet olması için, İsrailoğullarına verilmeyen diyet, Ümmet-i Muhammed'e verilmiştir.[3] Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 178-179 ve izahlarına bakınız.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül Mensûr, c. 5, s. 306.

[2] Sünen-i Tirmizî, Diyat 5; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 26258.

[3] Sünen-i Nesâî, Kasâme 27.

وَقَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ ۖ
وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ (٤٦) وَلَيَحْكُمَ أَهْلُ الْإِنْجِيلِ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فِيهِ
(وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ٤٧)

46-47. Benî İsrail Peygamberlerinin arkasından, onların izleri üzere ellerindeki Tevrat'ı tasdik edici olarak Meryem oğlu İsâ'yı gönderdik. Ve ona, içerisinde hidâyet ve nûr bulunan, ellerindeki Tevrat'ı tasdik edici ve takvâ sahipleri için bir hidâyet ve öğüt olmak üzere İncil'i verdik.* Ve İncil ehli, Allah'u Teâlâ'nın onda indirdiği ile hükmetsin. Her kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmez ise, işte onlar (dinden çıkmış) fâsıklardır.

وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَٰكِنْ لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَايَكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ٤٨)

48. Ey Resûlüm! Biz sana, önceki kitapları tasdik eden ve onları muhafaza altına alan kitabı (Kur'ân'ı) hak olarak indirdik. Ehl-i Kitap arasında da Allah'ın indirdiği ahkâm ile hükmet. Onların hevâsına uyup, sana hak olarak nâzil olan ahkâmdan ayrılma. Sizden her bir taife için bir şeriat ve bir tarik (yol) koyduk. Allah'u Teâlâ dileseydi, sizi bir ümmet yapardı. Fakat size vermiş olduğu şeylerde sizi imtihan etmek için öyle yapmadı. Siz de sâlih amellerde yarışın.

Hepinizin dönüşü Allah'adır. O zaman, ihtilaf ettiğiniz şeyleri Allah'ı Teâlâ size haber verecektir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Ey Resûlüm! Biz sana, önceki kitapları tasdik eden ve onları muhafaza altına alan kitabı (Kur'an'ı) hak olarak indirdik" diye buyrulmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ أَعْطَانِي السَّبْعَ الطُّوَالَ مَكَانَ التَّوْرَةِ وَأَعْطَانِي الْمِثْنَ مَكَانَ الْإِنْجِيلِ وَأَعْطَانِي الطَّوَاسِينَ مَكَانَ الزَّبُورِ وَفَضَّلَنِي بِالْحَوَامِيمِ وَالْمُفَصَّلِ مَا قَرَأَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن البراء بن عازب)

"Allah'ı Teâlâ es-Seb'ut-Tivâli (yedi uzun sûreyi)[1] Tevrat'ın yerine, el-Miûn'u (âyet sayısı yüzden fazla olan sûreleri) İncil'in yerine, et-Tavâsin'i (Tâ, Sîn ile başlayan sûreleri)[2] Zebur'un yerine vermiş ve beni Havâmim (Hâ, Mîm ile başlayan sûreleri)[3] ve el-Mufasssal (kısa) sûreler ile üstün kılmıştır. Benden önce bunları hiçbir Peygamber okumuş değildir." [4]

Yine Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, Kur'an'ın ahkâmından ayrılmamayı emretmiş ve devamında da, "Sizden her bir taife için bir şeriat ve bir tarik (yol) koyduk" buyurarak; hem şeriatı, hem de târikatı İslâm üzere olanlar için koyduğunu beyan etmiştir. Âyetin metninde "Minhac" diye geçen kelime; tarik, yol anlamına gelmektedir. Tarikat da Allah'a giden gönül yolu, demektir.

Şeriat, Allah'ın ve Resûlünün, yapın diye emrettiği ve yapmayın diye yasakladığı hususlardır. Tarikat da şeriatıtan ayrılmadan, ibâdet ve taatle Hakk Teâlâ'ya yakınlık kazanma usûlüdür.

Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında olan Ashâb-ı Suffa da devamlı ibâdet ile meşgul olurlardı. İşte bunlar, tarikat yolunu temsil eder, diğer Ashâb da şeriat yolunu temsil ederdi. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْعِلْمُ عِلْمَانِ فَاعِلْمٌ ثَابِتٌ فِي الْقَلْبِ فَذَاكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ وَعِلْمٌ فِي اللِّسَانِ فَذَاكَ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ (ابو نعيم عن انس)

"İlim ikidir: Biri kalpte sâbittir. İşte en faydalı olan ilim (Hikmet ve Ledün ilmi) budur. Bir ilim de lisândaki ilimdir (kitaptır). Bu da Allah'ı Teâlâ'nın kullarına

hüccetidir (delilidir).”[5]

Hâsılı kişiye lâzım olan zâhir ve mânevi ilmin kaynağı Kur’ân-ı Kerîm’dir. Bu iki ilimi de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ümmetine öğretmiştir.[6]

Tarikat-ı Âliye, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bâzı Ashâbına gösterdiği yoldur. İki usuldür. Biri Hz. Ali Efendimizle başlayan kâdiri yoludur. Diğer de Hz. Ebû Bekir Efendimizle başlayan nakşî yoludur. Bu her iki târikat da Hakk’a giden vuslat yoludur.

[1] Bu yedi sûre: Bakara, Âl-i İmrân, Nisâ, Mâide, En’âm, A’râf ve arası besmele ile ayrılmağı için ikisi bir sûre görülen Enfâl ile Tenvîr Sûreleri’nden oluşmaktadır.

[2] Şuarâ ve Kasas, Tâ, Sîn, Mîm diye Neml de Tâ, Sîn diye başlamaktadır.

[3] Hâ-Mîm ile başlayan sûreler: Mü’min, Fussilet, Şûra, Zuhruf, Duhân, Câsiye ve Ahkaf Sûreleri’dir.

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkâm’il-Kur’ân, c. 13, s. 87; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 7929.

[5] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 223/2; İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 60.

[6] Yine bu konuda Sûre-i Mâide, Âyet 44 ve izahına bakınız.

وَأَنِ احْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمُوا أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِنْ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ (٤٩)

49. Ve aralarında Allah’ın indirdiği (Kur’ân) ile hükmet. Onların hevâsına tâbi olma ve onlardan çok sakın ki, seni Allah’ın bâzı ahkâmını yerine getirmekten alıkoymasınlar. Onlar (Kur’ân’ın ahkâmını kabulden) yüz çevirirlerse, bil ki şüphesiz Allah’u Teâlâ, bir kısım günahları sebebiyle onları musîbete uğratmak istiyor. Şüphesiz ki, insanların çoğu elbette fâsık (kâfir) kimselerdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebi hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu hâdise nakledilmiştir:

Kâ’b b. Esed, b. Salûbâ, Abdullah b. Süryâ ve Şeys b. Kays kendi aralarında

konusarak: "Muhammed'e varalım, belki onu dîninden döndürürüz" dediler ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelip dediler ki:

- Yâ Muhammed! Sen bilirsin ki, biz hahamlar Yahudilerin seçkinleri ve efendileriyiz. Şâyet biz, sana uyacak olursak, bütün Yahudiler de bize uyarlar. Çünkü onlar, bize muhalefet edemezler. Bizimle milletimiz arasında bir düşmanlık olur da bu konuda senin hükmüne başvurursak, sen onların aleyhinde ve bizim lehimizde hüküm verirsen, sana inanır ve seni doğrularız."

Onların bu sözlerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yaklaşmadı ve bu hâdise üzerine de bu âyet nâzil oldu.

(أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ) (٥٠)

50. Onlar, câhiliye devrinin hükmünü mü istiyorlar? Kesin olarak îman eden kimseler için, Allah'ı Teâlâ'dan daha güzel hükmeden kim vardır?

İzah: Allah'ı Teâlâ, Ey Resûlüm! Senin hakemliğine başvurup sonra da senin adâletle verdiği hükme râzı olmayan bu Yahudiler, ellerinde Allah'ın kitabı Tevrat bulunduğu halde, putperestlerin ve müşriklerin hükümlerini mi istiyorlar? diye buyurmuştur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَبْغَضُ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ ثَلَاثَةٌ مُلْحِدٌ فِي الْحَرَمِ وَمُبْتَغٍ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ وَمُطَلِّبٌ دَمَ امْرِئٍ بِغَيْرِ حَقٍّ (لِيُهِرِيقَ دَمَهُ) (خ عن ابن عباس)

"Allah katında insanların en sevilmeyeni şu üç kimsedir: Harem bölgesi içinde zulüm ve haksızlık yapan. İslâm döneminde câhiliye devri âdet ve hükümlerini araştırıp yaşatmaya çalışan. Bir de bir kimsenin haksız yere kanını dökmek için çalışandır." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Diyet 9.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ (إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ) (٥١)

51. Ey îman edenler! Yahudi ve Hristiyanları dost edinmeyin. Çünkü onlar birbirlerinin dostlarıdır. Sizden kim onları dost edinirse, muhakkak o da

onlardandır. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, o zâlimler olan kavme hidâyet etmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ) (حم هب ك عن ابى هريرة

"Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin.

"[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ (د عن ابن عمر

”Her kim kendini bir kavme benzetirse, o da onlardandır.”[2]

Bundan dolayıdır ki, birçok Hadis-i Şerif’te geçtiği üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Yahudilere ve Hristiyanlara muhalefet etmemizi emretmiştir.

Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’inde şöyle buyurmuştur:

يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ حَمِّرُوا وَصَفِّرُوا وَخَالِفُوا أَهْلَ الْكِتَابِ تَسَرُّوْا وَاتَّزِرُوا وَخَالِفُوا أَهْلَ الْكِتَابِ تَخَفُّوا
وَأَنْتَعِلُوا وَخَالِفُوا أَهْلَ الْكِتَابِ فَصُّوا سُبَالَكُمْ وَوَقِّرُوا عُنَانِيَكُمْ وَخَالِفُوا أَهْلَ الْكِتَابِ (طب ص حم عن أبي
(أمامة

”Ey Ensâr topluluğu! Sakalınızı kırmızıya boyayın, sarıya boyayın da Ehl-i Kitab’a muhalefet edin! Şalvar giyin, entari giyin! Ehl-i Kitab’a muhalefet edin. Mest giyin, pabuç giyin, Ehl-i Kitab’a muhalefet edin. Bıyıklarınızı kırpin, sakallarınızın uçlarından kesin ve Ehl-i Kitab’a muhalefet edin.”[3]

لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَشَبَّهَ بِغَيْرِنَا لَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ وَلَا بِالنَّصَارَى فَإِنَّ تَسْلِيمَ الْيَهُودِ الْإِشَارَةُ بِالْأَصَابِعِ وَتَسْلِيمَ
(النَّصَارَى الْإِشَارَةُ بِالْأَكْفَفِ (ت عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده

”Kendisini bizden başkasına benzetenler bizden değildir. Ne Yahudilere, ne de Hristiyanlara benzemeyin. Yahudilerin selâmı parmaklarla işâret etmektir. Hristiyanların selâmı ise avuçlarla işâret etmektir.”[4]

(مَنْ كَثُرَ سَوَادَ قَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ وَمَنْ رَضِيَ عَمَلَ قَوْمٍ كَانَ شَرِيكٌ مِنْ عَمَلِهِ (ع الديلمى عن ابن مسعود

”Her kim bir cemaatin kalabalığını artırırsa, o kimse onlardandır. Ve her kim bir kavmin yaptıklarından râzı ve memnun olursa, o işi yapanların ortağı olur.”[5]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned Hadis No: 8065; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Libas 5.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21252; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 501/10.

[4] Sünen-i Tirmizî, İsti'zân 7; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 366/3.

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 441/4.

فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى أَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُضْبِحُوا عَلَى مَا أَسْرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ (٥٢) وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا أَهْؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ أَنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَاصْبَحُوا خَاسِرِينَ (٥٣)

52-53. Ey Resûlüm! Kalplerinde nifak marazı olanları görürsün ki onlar, kâfirlerle dostluk yapmak hususunda yarışır ve "Bize zararlarının dokunmasından korkarız" diye mâzeret gösterirler. Umulur ki Allah'ı Teâlâ, Müslümanlara bir fetih ihsan eder veya katından, münâfıkların gizlediklerini ortaya çıkaran bir emir gönderir de, onlar da nefislerinde gizledikleri nifâka pişman olurlar.* O zaman îman edenler derler ki: "Sizinle beraberiz diye en ağır yeminleriyle Allah'a yemin edenler bunlar mı?" Onların amelleri bâtıl oldu. Böylece hüsrâna uğrayanlardan oldular."

İzah: Bu âyetler, Yahudi ve Hristiyanları dost edinen ve Mü'minleri aldatan münâfıklar hakkında nâzil olmuştur. Münâfıklar, kuvvet kâfirlerin eline geçtiğinde, hemen kâfirlerin safına geçerler. Kuvvet Müslümanlara geçince de, yemin ederek biz zâten sizinle beraberdik, derler.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Umulur ki Allah'ı Teâlâ, Müslümanlara bir fetih ihsan eder veya katından, münâfıkların gizlediklerini ortaya çıkaran bir emir gönderir de, onlar da nefislerinde gizledikleri nifâka pişman olurlar" diye buyrulmaktadır. Burada, "Umulur ki" diye tercüme edilen kelime, Allah'ı Teâlâ için kullanıldığında, "Muhakkak ki" mânâsını ifade eder. Yani, "Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, Müslümanlara bir fetih ihsan eder..." demektir.

Nitekim Kâtade Hazretlerine göre burada zikredilen "Fetih"ten maksat, Allah'ı Teâlâ'nın vereceği hükümdür. Süddî Hazretlerine göre ise Mekke'nin fethidir.

Bu hususta İmam Taberî diyor ki: Fetih kelimesi Arapça'da, "Hüküm vermek" mânâsına gelir. Ancak buradaki fethin, Mekke'nin fethi mânâsına gelmesi de mümkündür. Zîrâ Allah'ı Teâlâ'nın, Müslümanlarla kâfirler arasında verdiği en büyük hükümlerden biri de Mekke'nin fethedilmesine dair verdiği hükümdür.

Allah’u Teâlâ bü hükmüyle küfür ve nifak ehline, sözünü mutlaka yücelteceğine ve kâfirlerin tuzaklarını mutlaka etkisiz hale getireceğine dair hükmünü vermiştir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ (أَعَزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةً لَّ إِنَّمِ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ (وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (٥٤)

54. Ey îman edenler! Sizden her kim dîninden dönerse, muhakkak Allah’u Teâlâ, onların yerine yakında öyle bir kavim getirecek ki, Allah onları sever, onlar da Allah’ı severler. Onlar, Mü’minlere karşı merhametli ve mütevâzi, kâfirlere karşı da onurlu ve şiddetlidirler. Allah yolunda cihat ederler ve kınayanın kınamasından korkmazlar. İşte bu, Allah’ın bir lütfudur, onu dilediğine verir. Allah’u Teâlâ, lütfu geniş olandır ve her şeyi hakkıyla bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçtiği gibi, İslâm’a büyük hizmetlerde bulunacak Araplardan başka bir kavimin geleceği Sûre-i Muhammed, Âyet 38’de de şöyle geçmektedir:

”İşte sizler, Allah yolunda mallarınızı infak etmeye dâvet ediliyorsunuz. Fakat içinizden bâzınız cimrilik ediyor. Cimrilik eden, kendi aleyhine cimrilik etmiş olur. Allah’u Teâlâ hiçbir şeye muhtaç değildir. Siz ise fakirsiniz. Eğer itaatten yüz çevirirseniz, sizin yerinize başka bir kavmi getirir. Sonra o gelen kavim, sizin gibi olmazlar.”

Ömer Nasuhi Bilmen’in tefsirinde yazdığı gibi bâzı İslâm ulemâsı, Sûre-i Mâide, Âyet 54’te övgüyle bahsedilen kavmin Türkler olduğunu belirtmişlerdir.[1] Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den sonra birçok kavim mürtet olmuş yani İslâm’dan dönerek kâfir olmuştu. Bunlar ile Hz. Ebû Bekir Efendimizin yaptığı harpler meşhurdur. Sonra Yezid ile başlayan Emeviler zamanında da İslâmiyet büyük zarar görmüştür. İşte bu hâdiselerden kısa bir zaman sonra Türkler, topyekün Müslüman olmuşlar ve İslâmiyeti yüceltmek için hiç durmadan, hem mânen, hem madden bütün küffar ile harp yapmışlardır. İslâm tarihine bakıldığında Türklerin İslâmiyete yardımı miladi 751 yılında meydana gelen Talas Savaşı ile başlayıp, Selçuklular ve altı yüz yirmi yıl İslâmiyet’e hizmet eden Osmanlı İmparatorluğu ile devam etmiştir. Görüldüğü üzere, Araplardan sonra İslâmiyete en büyük hizmeti Türkler’in yaptığı anlaşılmaktadır. Âyet-i Kerîme’de, Arapların hâricinde başka bir kavimden

bahsedilmesi de, bu kavmin Türkler olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak Türkler, uzun süre İslâm'ın bayraktarlığını yapıp Konstantin şehrini yani İstanbul'u da fethederek, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimizin övgüsüne ve müjdesine mazhar olmuşlardır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَتَقْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ فَلَنِعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنِعْمَ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ) (حم طب ك عن عبد الله بن بشر)

"Konstantin (İstanbul) şehri muhakkak fetholunacak. Onu feth eden kumandan ne güzel kumandandır. Onun askeri de ne güzel askerdir."[2]

Bu Âyet-i Kerîme'de bahsedilen kavmin, Türkleri işâret ettiği Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şu Hadis-i Şerif'inden de anlaşılmaktadır:

اعْلَمُوا أَنَّكُمْ سَتُقَاتِلُونَ بَنِي الْأَصْفَرِ أَوْ يُقَاتِلُهُمْ مِنْ بَعْدِكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ، وَتَخْرُجُ إِلَيْهِمْ رُوقَةُ الْمُؤْمِنِينَ أَهْلُ الْحِجَازِ، الَّذِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، لَا تَأْخُذْهُمْ فِي اللَّهِ لَوْمَةٌ لَائِمٌ، حَتَّى يَفْتَحَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِمُ قُسْطَنْطِينِيَّةَ، وَرُومِيَّةَ، بِالنَّسِيحِ وَالتَّكْبِيرِ فَيَنْهَدِمُ حَصْنَهَا، فَيُصِيبُونَ نَبْلًا عَظِيمًا، لَمْ يُصِيبُوا مِثْلَهُ قَطُّ حَتَّى (إِنَّهُمْ يَقْتَسِمُونَ بِالْثُرْسِ ... (ك كثير بن عبد الله)

"Sizler Rumlarla mutlaka çarpışacaksınız! Ne varki sizden sonra İslâm'ın yüz akı olan başka bir ordu gelir ve Rumlarla, asıl onlar çarpışır. Onlar öyle kimselerdir ki, Allah yolunda harp ederler ve Allah yolunda kendilerini kınayanların kınamalarından çekinmezler. İşte onlar tesbih ve tekbir sesleri ile Konstantin'i (İstanbul'u) ve Roma'yı fethederler. Oralardan daha önce hiçbir yerden alamadıkları miktarda öyle çok ganîmetler elde ederler ki, onlar bu ganîmetleri aralarında kalkanları ölçek yaparak taksim ederler..."[3]

İşte burada da geçtiği gibi, Türkleri işâret eden ve açık bir şekilde onlardan bahsederek öven çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اتْرُكُوا التُّرْكَ مَا تَرَكَوْكُمْ، فَإِنَّ أَوَّلَ مَنْ يَسْلُبُ أُمَّتِي مُلْكَهُمْ وَمَا حَوْلَهُمْ اللَّهُ بَنُو قَنْطُورَاءَ. (طب عن عبد الله بن مسعود)

"Türkler, size ilişmedikçe siz de onlara ilişmeyin. Çünkü ümmetimin mülkünü ve Allah'ı Teâlâ'nın ona olan ihsanını en evvel Kanturaogulları (Türkler)

alacaktır.”[4]

[1] Ömer Nasuhi Bilmen, Kur’ân-ı Kerîm Meâli Âlîsi ve Tefsîri, c. 2, s. 785-786.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18189; Taberânî, Mu’cem’ul Kebir, Hadis No: 1202; Mehmed Emre, Kırk Mevzuda Kırk Hadis Kitabı, Hadis No: 28.

[3] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 8625.

[4] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 10236.

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ (٥٥) وَمَنْ (٥٦) يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ)

55-56. Sizin dostunuz, ancak Allah’tır, O’nun Resûlüdür ve îman edenlerdir. O îman edenler ki, namazı kılarlar, zekâtı verirler ve onlar Allah’ın emirlerine boyun eğenlerdir.* Her kim Allah’u Teâlâ’yı, O’nun Resûlünü ve îman edenleri dost edinirse, şüphesiz ki onlar, Allah’ın taraftarlarıdır ve onlar gâlipdirler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de; Allah’u Teâlâ’nın, O’nun Resûlünün ve Mü’minlerin dost edilmesi gerektiği emredilmektedir.

Birçok Âyet-i Kerîme’de: "Allah’a ve Resûlüne itaat" edilmesi gerektiği açık bir şekilde emredilmiştir. Allah’u Teâlâ’ya itaat, Allah’ın helâl kıldığını yapmak ve haram kıldığından da sakınmaktır. Resûlüne itaat ise, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in emirlerine uyarak onun sünnetini kendi yaşantısında uygulamaya çalışmaktır. Kişi, bu şekilde Allah’ın ve Resûlünün dostluğunu kazanmış olur.

Allah’u Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 31-32’de şöyle buyurmaktadır:

Ey Habîbim! De ki: "Eğer Allah’u Teâlâ’yı seviyorsanız, bana tâbi olun ki, Allah’u Teâlâ da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."* Ey Resûlüm! De ki: "Allah’a ve Resûle itaat edin. Eğer itaatten yüz çevirerseniz, şüphesiz ki Allah’u Teâlâ kâfirleri sevmez."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ لِمَنْ كَرِهَهُ مُيَسَّرٌ لِمَنْ تَبِعَهُ وَإِنَّ حَدِيثِي صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ لِمَنْ كَرِهَهُ مُيَسَّرٌ لِمَنْ تَبِعَهُ مَنْ سَمِعَ حَدِيثِي فَحَفِظَهُ وَعَمِلَ بِهِ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ الْقُرْآنِ وَمَنْ تَهَاوَنَ بِحَدِيثِي فَقَدْ تَهَاوَنَ بِالْقُرْآنِ وَمَنْ تَهَاوَنَ بِالْقُرْآنِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ (خط في الجامع عن الحكم)

"Bu Kur'ân, ondan hoşlanmayanlara muhakkak zor gelir. Ona tâbi olanlara ise gâyet kolay gelir. Benim hadisimden hoşlanmayanlara da, hadisim muhakkak zor gelir. Ona tâbi olanlara ise, gayet kolay gelir. Her kim benim hadisimi dinler, ezberler ve amel ederse, mahşer günü Kur'ân ile gelir. Her kim de benim hadisimi önemsemeyerek hor görürse, yemin olsun ki Kur'ân'ı hor görmüş olur. Kim de Kur'ân'ı hor görürse, dünyâ ve âhirette hüsrâna uğrar."[1]

Sâdece Mü'minleri dost tutmak gerektiğine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا تُصَاحِبْ إِلَّا مُؤْمِنًا وَلَا يَأْكُلْ طَعَامَكَ إِلَّا تَقِيًّا) (د ت عن ابى سعيد)

"Mü'minden başka kimse ile arkadaşlık etme! Yemeğini de ancak takvâ sahibi kimse yesin."[2]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 133/7, 227/11.

[2] Sünen-i Tirmizî, Zühd 45; Rudânî, Cem'ul-Fevâid Hadis No: 7859.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُؤًا وَلَعِبًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكَافِرَ ((أُولَئِكَ أَوْلِيََاءُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ ٥٧)

57. Ey îman edenler! Sizden önce kendilerine kitap verilenlerle, kâfirlerden dîninizi alay ve eğlence konusu yapanları dost edinmeyin. Eğer Mü'min iseniz, Allah'tan korkun.

İzah: Âyet-i Kerîm'de geçen kitap verilenlerden maksat, Yahudi ve Hristiyanlardır. Kâfirler diye geçen ifadeden maksat da, müşriklerdir. Allah'ı Teâlâ Mü'minlere, bunları dost edinmemelerini emretmiştir. Çünkü Ehl-i Kitap'tan olan bu insanlar, Mü'minlere karşı dost gibi görünseler dahi, onlara ellerinden gelen kötülüğü yapmaktan geri durmazlar.

O Yahudilerin, Mü'minlerin dîni ile alay etmeleri de şu şekilde olurdu:

Onlardan biri, kâfir olduğu halde Mü'minlere kendisinin de Mü'min olduğunu

söyler, biraz zaman geçtikten sonra yine diliyle kâfir olduğunu açıklardı. Böylece İslâm Dîni ile oynar ve onu alaya almak isterdi. Allah'ı Teâlâ bu gibi münâfık Yahudilerin kötü hallerini beyan etmiştir.

Bu gibi münâfıkların durumu Sûre-i Bakara, Âyet 14'te de şöyle geçmektedir:

Onlar, îman edenlerle karşılaştıkları zaman, "Biz de îman ettik" derler. Şeytanları ile (şeytan gibi küfründe inâdi olan kâfirlerle) yalnız kaldıkları zaman da, "Biz sizinle beraberiz, biz ancak onlarla alay ediyoruz" derler.

(وَإِذَا نَادَيْنَا إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوا هُزُوءًا وَلَعِبًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ) (٥٨)

58. Siz namaz için ezan okuduğunuz vakit, onu alay ve eğlence konusu yaparlar. Bu da şüphesiz ki, onların akıllarını kullanmayan bir topluluk olmalarındandır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Süddî Hazretleri şu hâdiseyi anlatmıştır: Medîne'de Hristiyan olan bir adam vardı. Müezzinin ezan okurken, "Eşhedü enne Muhammed'en Resûlullâh" dediğini duyunca şöyle dedi: "Ateşte yanası yalancı!" Bir gece bu Hristiyanın hizmetçisi, kendisi ve ailesi uyurken elinde bir ateşle içeri girdi. Ateşten bir parça düştü ve ev yanarak o kişi ve ailesi öldü.[1]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 10, s. 432.

(قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَتَّقُمُونَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلُ وَأَنْ أَكْثَرُكُمْ فَاسِقُونَ) (٥٩)

59. Ey Resûlüm! De ki: "Ey Ehl-i Kitap! Biz, Allah'ı Teâlâ'ya ve bize indirilene ve bizden önce indirilmiş olanlara îman ettiğimiz için mi bizden hoşlanmıyorsunuz? Şüphesiz ki, sizin çoğunuz (yoldan çıkmış) fâsık kimselersiniz."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdisi nakledilmiştir:

Bir grup Yahudi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve ona, Peygamberlerden kimlere îman ettiğini sordular. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de onlara:

Ey Mü'minler! Deyin ki: "Biz, Allah'ı Teâlâ'ya, bize indirilene, İbrâhim'e,

İsmâil'e, İshâk'a, Yâkub'a ve torunlarına indirilmiş olana, Mûsâ ile Îsâ'ya verilene ve diğer Peygamberlere Rablerinden verilmiş olan şeylere îman ettik. Onlardan hiçbirinin arasını (hak Peygamber oldukları hususunda) ayırmayız. Biz ancak O'na teslim olmuş olanlarız" mealindeki Sûre-i Bakara, Âyet 136'yı sonuna kadar okudu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Îsâ'yı da zikredince, Yahudi topluluğu onun Peygamberliğini inkâr ettiler ve "Biz, Îsâ'ya ve ona îman edene de îman etmeyiz" dediler. Bunun üzerine de Allah'ı Teâlâ Sûre-i Mâide, Âyet 59'u indirdi.

قُلْ هَلْ أَنْبَأُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذَلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ ((وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ أُولَئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَضَلُّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ (٦٠)

60. Ey Resûlüm! Yahudilere de ki: "Sizin şerdir, diye ayıpladığınız ve inkâr ettiğiniz hak dinden, Allah'ı Teâlâ'nın cezâlandırması itibariyle kötü ve bâtl olan dîni size bildireyim mi? O din, şu kimselerin dînidir ki, Allah'ı Teâlâ onlara lânet ve gazap etti ve onlardan bir kısmını maymunlara ve domuzlara dönüştürdü. Onlar, tâğuta (şeytana) ibâdet ederler. İşte onların yeri ne kötüdür ve onlar doğru yoldan çok uzaktırlar."

İzah: Yahudiler, Müslümanlarla ve İslâm Dîni'yle alay etmişlerdi. Bu âyet indikten sonra, bu defa Müslümanlar, o Yahudilerle alay etmişlerdir. Bu hususta Fahreddin er-Râzî Hazretlerinin bildirdiğine göre, bu âyetin nüzulünden sonra Mü'minlerin, Yahudileri ayıplayıp, "Ey maymun ve domuzun kardeşleri" dedikleri ve Yahudilerin de cevâba muktedir olamayıp, boyunlarını eğdikleri rivâyet edilmiştir.[1]

Allah'ın gazabına uğrayan Yahudilerden bâzıları, maymun ve domuz şekline çevrilmişti. Bu husus Hadis-i Şerif'te şöyle geçmektedir:

سَأَلْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْقِرَدَةِ وَالْخَنَازِيرِ أَهِيَ مِنْ نَسْلِ الْيَهُودِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَلْعَنُ قَوْمًا قَطُّ فَمَسَخَهُمْ فَكَانَ لَهُمْ نَسْلٌ حِينَ يُهْلِكُهُمْ وَلَكِنْ هَذَا خَلْقٌ كَانَ فَلَمَّا (غَضِبَ اللَّهُ عَلَى الْيَهُودِ مَسَخَهُمْ فَجَعَلَهُمْ مِثْلَهُمْ (م حم عبد الله بن مسعود

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den maymun ve domuzlar hakkında: "Acaba bu hayvanlar, bunların şekline giren Yahudilerin soyundan mı gelmedir?" diye sorduk. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

"Allah'ı Teâlâ'nın lânetine uğratarak başka yaratıklar şekline döndürdüğü her topluluk yok olup gitmiştir, soyları kalmamıştır. Diğer maymun ve domuzlar ise, daha önce var olan soylarının devamıdır. Allah'ı Teâlâ, Yahudilere gazap edince, onları maymunlar ve domuzlar şekline çevirmiştir." [2]

Yahudilerin maymun ve domuzlara dönüştürüldüklerine dair daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet, 65-66 ve Sûre-i Mâide, Âyet 115 ve Sûre-i A'râf, Âyet 163-166 ve izahlarına bakınız.

[1] Mehmed Vehbî, Hulâsât'ul-Beyân c. 3, s. 1260.

[2] Sahih-i Müslim, Kader 7 (33 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3560.

(وَإِذَا جَاؤُكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكَفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ (٦١)

61. Ey Resûlüm! Onlar senin huzuruna geldikleri vakit, "Biz îman ettik" derler. Halbuki huzuruna kâfir olarak girdiler ve kâfir olarak çıktılar. Allah'ı Teâlâ onların gizlediklerini çok iyi bilir.*

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'yi açıklarken Ahmed İbn-i Zeyd Hazretleri şöyle buyurmuştur: Yahudilerden bir kısmı, Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 72'de zikredildiği gibi davranırlardı:

Ehl-i Kitap'tan bir taife diğerlerine dedi ki: "Mü'minlerin inandıkları şeye, günün başlangıcında îman edin, günün sonunda da inkâr edin. Belki onlar da şüpheye düşerler de dinlerinden dönerler."

(وَتَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٦٢) لَوْلَا يَنْهَاهُمْ)
(الرِّبَانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ (٦٣)

62-63. Ey Habîbim! Onlardan bir çoğunu görürsün ki, günahta, düşmanlıkta ve suhutta birbirleriyle yarışır. Onların yaptıkları elbette ne kötüdür.* Onların âlimleri ve zâhidleri, yalan söylemekten ve suhttan onları nehyetselerdi ya! Onların işledikleri elbette ne kötüdür.

İzah: Âyette geçen "Suh" ifadesi, "Pis ve haram yollarla elde edilen kazanç" anlamına gelmektedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سِتُّ خِصَالٍ مِنَ السُّخْتِ: رِشْوَةُ الْإِمَامِ وَهِيَ أَخْبَثُ ذَلِكَ كُلِّهِ، وَثَمَنُ الْكَلْبِ، وَعَسْبُ الْفَحْلِ، وَمَهْرُ الْبَغِيِّ، وَكَسْبُ الْحَجَّامِ، وَحُلْوَانُ الْكَاهِنِ (ابن مردويه والديلمى عن أبي هريرة)

"Altı haslet vardır ki, bunlar suhttan sayılır. Bunlar, idârecinin rüşvet alması ki, bu en pis olanıdır. Köpek alışverişlerinde elde edilen kazanç, damızlık hayvanın tohumu karşılığında alınan ücret, zinâ karşılığı alınan ücret ve hacamatçının aldığı ücret ve kâhinin aldığı ücrettir." [1]

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Ebî Hâtim'in bildirdiğine göre, İmam Ali Kerremallâhu veche hutbesinde şöyle buyurmuştur:

"Ey insanlar! Sizden önce helak olanlar işledikleri mâsiyetlerden dolayı helak oldular. Din adamları ve bilginleri onları bu mâsiyetlerden sakındırmazdı. Bu sebeple mâsiyette ileri gittiler ve başlarına cezâ olarak musîbetler geldi. Onların başına gelenler, sizin de başınıza gelmeden önce, iyiliği emredip kötülükten nehyedin. Bilin ki, iyiliği emredip kötülükten nehyetmek ne rızkı keser, ne de eceli yaklaştırır." [2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ قَوْمٍ يَكُونُ بَيْنَهُمْ أَظْهَرُ هُمْ مَنْ يَعْمَلُ بِالْمَعَاصِي هُمْ أَعَزُّ مِنْهُ وَأَمْنَعُ لَمْ يُغَيِّرُوا عَلَيْهِ إِلَّا أَصَابَهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْهُ بِعِقَابٍ (حم عن ابن جرير)

"Hangi toplumda günah işleyenler bulunur da, sâlihler onlardan daha güçlü ve onları engelleyecek kudrette bulundukları halde, onları değiştirmeye çalışmazlarsa, Allah'ı Teâlâ mutlaka o topluma bir azap gönderir." [3]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 9412; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 285.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 341.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18419.

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا وَالْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ (٦٤)

64. Yahudiler: "Allah'ın eli bağılıdır (Allah cimridir)" dediler. Elleri bağlansın!

Kendileri de bu sözlerinden dolayı melun olsunlar! Bilakis, O'nun iki eli de açıktır. Nasıl isterse öyle infak eder. Yemin olsun ki, Rabbinden sana nâzil olan âyetler, onlardan birçoğunun (âlimlerinin ve önderlerinin) azgınlıklarını ve küfürlerini artırır. Biz onların arasına kıyâmet gününe kadar düşmanlık ve buğuz koyduk. Onlar, her ne vakit harp ateşini yaktılsa, Allah'ı Teâlâ onu söndürdü (onları mağlup etti). Onlar, yeryüzünde fesat çıkarmaya koşarlar. Halbuki Allah'ı Teâlâ, fesat çıkaranları sevmez.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, Yahudiler: "Allah'ın eli bağlıdır (Allah cimridir)" dediler. Yani onlar, "Allah bize karşı nîmetlerini kısıtlamıştır, lütfu geniş değildir" diyerek Allah'a iftira etmişlerdir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Şa's b. Kays adında bir Yahudi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Senin Rabbin cimridir, kimseye bir harcamada bulunmuyor" dedi. Bunun üzerine bu âyet nâzil oldu ve Yahudilerin, Allah'a isnat ettikleri iftira da kendilerinin yalancı olduklarını ortaya koydu. Zîrâ Allah'ı Teâlâ, kullarına istedikleri nîmeti bolca verir. Nitekim Sûre-i İbrâhîm, Âyet 34'te de: "Ve Allah'ı Teâlâ, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi. Eğer Allah'ın nîmetlerini saymaya kalkışsanız, sayıp bitiremezsiniz. Şüphesiz insan çok zâlimdir, çok nankördür" diye buyurmuştur.

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْفَقَ أَنْفَقَ عَلَيْكَ وَقَالَ يَدُ اللَّهِ مَلَأَى لَا تَغِيضُهَا نَفَقَةً سَحَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَقَالَ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْفَقَ مِنْذُ خَلَقَ السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ فَإِنَّهُ لَمْ يَغِضْ مَا فِي يَدِهِ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ وَبِيَدِهِ الْمِيزَانُ يَخْفِضُ (وَيَرْفَعُ) خ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

Allah'ı Teâlâ buyuruyor ki: "Ey kulum! Sen Allah yolunda harca ki, Ben de sana vereyim." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözlerine devamla şöyle buyurdu: "Allah'ın eli (hazinesi) doludur. Ondan vermesiyle eksilmez. O hazineler gece ve gündüz akar. Allah'ı Teâlâ'nın, gökleri ve yeri yarattığı günden beri ne kadar nîmetler verdiğini söyleyebilir misiniz? Bütün bu verdikleri onun hazinesinden bir şey eksiltmemiştir. Çünkü O'nun Arş'ı su üzerinde kurulmuştur. Terâzi O'nun elindedir. Kefeyi bâzen indirir, bâzen kaldırır." [1] Böylece insanların bâzısına çok, bâzısına az verir. Bir topluluğu

yükseltir, diğerini alçaltır.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hûd 1.

(وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأَدْخَلْنَاَهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ) ٦٥)

65. Eğer Ehl-i Kitap, îman edip mâsiyetlerden sakınsalardı, elbette onların günahlarını örter ve elbette onları Naîm Cennetlerine girdirirdik.

İzah: Eğer Ehl-i Kitap olan Yahudi ve Hristiyanlar, Allah’a hakkıyla îman etmiş olsalardı, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i tasdik edip ona indirilenlerin hak olduğuna inansalardı, Allah’ın yasakladıklarından kaçınıp emirlerini tutacak olsalardı, Allah’u Teâlâ onların günahlarını siler ve onları Cennet-i Naîm’e koyardı, demektir.

Bu husus Sûre-i Hadîd, Âyet 28’de de şöyle geçmektedir:

"Ey (önceki Peygamberlere) îman edenler! Allah’tan korkun ve Resûlüne (Muhammed Aleyhisselâm’a) îman edin ki, Allah’u Teâlâ rahmetini size iki kat versin, size aydınlığında yürüyeceğiniz bir nûr ihsan etsin ve sizi bağışlasın. Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

Cennet-i Naîm, Cennetlerin en makbulüdür. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 108 ve Sûre-i Vâkıa, Âyet 11-12 ve izahlarına bakınız.

(وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرِيَّةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكْلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ أُمَّةٌ)
(مُفْتَصِّدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَاءٌ مَا يَعْمَلُونَ) ٦٦)

66. Eğer onlar, Tevrat’a, İncil’e ve onlara Rableri tarafından indirilen Kur’ân’a itikâd edip ahkâmına tâbi olsalardı, elbette hem üstlerinden, hem de ayakları altından yiyeceklerdi. Onlardan bir kısmı, mûtedil bir ümmettir. Fakat onlardan çoğunun yaptıkları ise ne kötüdür.

İzah: Eğer Yahudiler ve Hristiyanlar, vaktiyle kendilerine indirilmiş olan Tevrat’ı ve İncil’i güzelce koruyup hükümlerine riâyette bulunsalar idi, bu kitapların bildirmiş olduğu son peygamber Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i tasdik ederek onun gösterdiği hidâyet yolunu takip etselerdi ve onlara îman etmeleri için Rableri tarafından indirilmiş olan Kur’ân’a îman edip ahkâmına tâbi olsalardı, elbette haklarında Allah’ın nîmetleri tamamiyle tecellî edecek; hem

üstlerinden, hem de ayakları altından rızıkları geniş olacaktı, ağaçları bol meyveler verecek, ekinleri pek ziyâde artacaktı, kendilerine her taraftan nîmetler gelecekti. Âhirette nîmetlere nâil olacakları gibi dünyâ nîmetlerine de nâil olacaklardı. Halbuki onlar inkârlarında devam ettiler. Fakat bunlardan bir topluluk vardır ki orta yolu tutar. Dîni hususta ne aşırı gider, ne de eksik bırakır. Adâletli davranır. Bu orta yolu tutan topluluk, yeryüzünde dâimâ bulunur. Hak üzere olan bu topluluklar, kendi Peygamberlerinden sonra hak olarak gelen Peygamberlere ve onun getirdiği âyetlere îman etmişlerdir. Necâşi Hazretleri de bunlardan biridir. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamber olarak geldiğini haber alır almaz, kendisi ve tâbiası hemen ona îman etmişlerdir. Dalâlet üzere olan Ehl-i Kitap ise, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e îman etmeyerek çok kötü bir amelde bulunmuşlardır. Nitekim Yahudiler, "Üzeyr Allah'ın oğludur" dediler. Hristiyanlar ise, "Îsâ Mesih Allah'ın oğludur" dediler. Böylece kâfir oldular.

Necâşi Hazretlerinin Müslüman olması hakkında geniş bilgi için Sûre-i Mâide, Âyet 82-86 ve izahına bakınız.

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ ()
(اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ) (٦٧)

67. Ey Resûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun verdiği Peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun. Allah'ı Teâlâ, seni insanlardan korur. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, kâfirler topluluğuna hidâyet etmez.

İzah: Bu âyet hakkında Hz. Âişe annemizden şu hadis nakledilmiştir:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُجْرَسُ حَتَّى نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ {وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ} فَأَخْرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأْسَهُ مِنَ الْقُبَّةِ فَقَالَ لَهُمْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ انْصَرِفُوا فَقَدْ عَصَمَنِي اللَّهُ (ت عن عائشة)

Sûre-i Mâide, Âyet 67 gelmeden önce, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Sahâbe tarafından korunuyordu. "Allah'ı Teâlâ, seni insanlardan korur" diye buyrulan bu âyet inince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem o anda içinde bulunduğu çadırdan başını dışarı çıkararak kapısını bekleyen Ashâbına hitâben, "Ey insanlar! yanımdan dağılın. Artık Allah'ı Teâlâ beni koruyor" buyurdu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kır'ân 3.

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُ عَلَى شَيْءٍ حَتَّى تُقِيمُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَيَزِيدَنَّ (٦٨) كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ (٦٨)

68. Ey Resûlüm! De ki: "Ey Ehl-i Kitap! Tevrat'a, İncil'e ve Rabbinizden size indirilen Kur'ân'a itikâd edip ahkâmına tâbi olmadıkça, hak din üzere olmuş olmazsınız." Yemin olsun ki, Rabbinden sana nâzil olan Kur'ân, onlardan birçoğunun azgınlıklarını ve küfürlerini artırır. O halde kâfirler için üzülmeyin!

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Râfi' b. Harise, Selâm b. Miskin, Mâlik b. Sayf ve Râfi' b. Harmele adındaki Yahudiler, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldiler ve dediler ki: "Yâ Muhammed! Sen, İbrâhim Aleyhisselâm'ın milleti ve dîni üzere olduğunu ve bizim yanımdaki Tevrat'a îman ettiğini söyleyip onun Allah'tan gelen hak bir kitap olduğuna şehâdet etmiyor musun?" Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet öyledir. Fakat sizler sonradan birçok şeyler uydurdunuz, onda sizden alınmış olan mîsâkı inkâr ettiniz ve onda benim Peygamberliğim ve vasıflarım gibi insanlara açıklamakla emrolunduğunuz şeyleri gizlediniz. Ben, sizin bu sonradan uydurup meydana getirdiklerinizden uzağım" buyurdu. Onlar yine: "Biz, elbette yanımda mevcut olanı kabul ediyoruz. Hiç kuşkumuz yok ki, biz hak ve hidâyet üzereyiz; sana îman edecek ve sana uyacak da değiliz" dediler. İşte bunun üzerine Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'yi indirdi.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِقُونَ وَالنَّصَارَى مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ (٦٩) عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (٦٩)

69. Şüphesiz ki (yalnız dilleriyle) îman edenlerden, Yahudilerden, Sabîîlerden (yıldızlara tapanlardan) ve Hristiyanlardan her kim Allah'a ve âhîret gününe îman eder ve sâlih amelde bulunursa, artık onlar için hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.

İzah: Tefsir-i Kebîr, Rûh'ul-Beyan, Nûr'ul-Beyan, Tefsir-i Tibyan ve Tefsir-i Mevâkıb gibi eserlerde, bu âyetin başında geçen "İman edenler" ifadesine, "Dili ile inandığını söyleyip kalben îman etmeyenler" diye mânâ verilmiştir. Çünkü âyetin devamında, Yahudi ve Hristiyan ile birlikte hiçbir zaman hak bir din olmayan Sâbiîler yani yıldızlara tapan sapık bir zümre zikredilmiştir. Bu sebeple

burada sayılan dört zümre de küfür üzere olan topluluklardır. İşte bunlardan her kim îman eder ve ameli sâlih işlerse, diye buyrulduğundan, âyetin başında geçen "Îman edenler" ifadesinden maksadın da, münâfıklar olduğu anlaşılmaktadır. Münâfıklar için, "Îman edenler" diye bir ifadenin kullanılması, onların sâdece dilleri ile inandım demelerinin, kendilerini Cehennemden kurtarmayacağından dolaydır.[1]

Âyet-i Kerîme'de geçen "Sâbiin" ifadesine de, "Yıldızlara, meleklerle tapan ve Allah'a ortak koşarak küfre giren bâtil bir zümre" diye mânâ verilmiştir. Bu zümrenin, İslâm'ın dışında olduğu hususunda hiçbir şüphe yoktur. "Ahtâr-i Kebîr" adlı eserde, İmam-ı Âzam Ebû Hanife Hazretlerinin Sâbiiler hakkında, "Onların yıldızlara tapan bir kavim olduğu" beyan edilmiştir.[2]

Bu hususta Mücâhid Hazretleri de şöyle buyurmuştur: "Sâbiiler, ne Hristiyan ve ne Yahudidir. Onlar kitabı olmayan bir topluluktur."[3]

Yahudilik ve Hristiyanlık ise, kendi zamanlarında hak din olup sonradan bozulan dinlerdir. Bunlar, hiçbir zaman hak din olmayan yıldıza tapan Sâbiiler ile birlikte zikredildiği için bu âyet, kendi zamanında hak üzere olan Yahudi ve Hristiyanları değil, sonradan bozulmuş olan Yahudi ve Hristiyanları kastetmektedir. İşte âyetin başındaki, "Âmenû (îman edenler)" ifadesi de, îman eden Mü'minleri değil, dili ile inandıkları halde kalbi ile îman etmeyen münâfıkları kastetmektedir. Çünkü burada sayılan zümrelerin hepsi sapık zümrelerdir. Nitekim âyetin devamında da bu sapık zümreler, Allah'a ve âhirete îman edip Mü'min olarak ameli sâlih işlerlerse, işte o zaman, bunlara korku ve hüznün olmayacağı beyan edilmiştir.

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 85'te Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Her kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bu din ondan aslâ kabul edilmeyecek ve o kimse âhirette hüsrâna uğrayanlardan olacaktır."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة)

"Muhammed'in nefsinin kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim

Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinde olacaktır.”[4]

Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 62’de de geçmektedir.

[1] Nûr’ul-Beyan, c. 1, s. 17; Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 65; Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 2, s. 129; Tefsir-i Rûh’ul-Beyan, c. 1, s. 141-142; Tefsir-i Mevâkib, s. 52.

[2] Şemseddin Âhtari, Ahtâr-i Kebîr, c. 1, s. 413; Ferid Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat adlı kitabında da bu kelimeye: "Yıldıza tapanlar" diye mânâ verilmiştir.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 1, s. 321.

[4] Sahih-i Müslim, İman, 240 (153 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَآءِيلَ وَأَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ رُسُلًا كُلَّمَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا (وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ (٧٠) وَحَسِبُوا أَنَّا لَنَكُونَ فَتْنَةً فَعَمُوا وَصَمُّوا ثُمَّ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا وَصَمُّوا كَثِيرٌ مِنْهُمْ (وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ ٧١)

70-71. Yemin olsun ki, (Allah’a ve Peygamberine îman hususunda) İsrailoğullarından sağlam ahid aldık ve onlara Peygamberler gönderdik. Her ne zaman, onların nefislerinin hevâsına uymayan hükümler ile bir Peygamber geldiyse, onlardan bir kısmını yalanladılar, bir kısmını da öldürdüler.* Bunu yapmakla azâba uğramayacaklarını zannettiler. Hakkı görmekten kör ve işitmekten sağır oldular. Sonra (tevbe ettiler), Allah’u Teâlâ da tevbelerini kabul etti. Sonra onlardan birçoğu yine kör ve sağır oldular. Allah’u Teâlâ, onların yaptıklarını görmektedir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere Yahudiler çok sayıda Peygamberi öldürmüşlerdir. Yahudilerin, üç yüz Peygamberin ölümünden sorumlu olduğu nakledilmiştir. Zekerîyya, Yahyâ ve Şuayb Aleyhimüs-selâm, Yahudilerin öldürdüğü bilinen Peygamberlerdendir.

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِي إِسْرَآءِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي (وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ (٧٢))

72. Yemin olsun ki, "Allah, Meryem oğlu (Îsâ) Mesih’tir" diyenler muhakkak

kâfir oldular. Halbuki (Îsâ) Mesih şöyle demişti: "Ey İsrailoğulları! Benim Rabbim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a ibâdet edin. Her kim Allah'a ortak koşarsa, Allah'ı Teâlâ ona muhakkak Cenneti haram kılmıştır. Onun varacağı yer Cehennemdir. Zâlimler için hiçbir yardımcı da yoktur.

(لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَلَاثُ ثُلُثٍ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ)
(كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (٧٣)

73. "Allah, üçün üçüncüsüdür" diyenler de muhakkak kâfir oldular. Halbuki bir olan Allah'tan başka ilah yoktur. Onlar bu sözlerinden vazgeçmezlerse, onlardan kâfir olanlara elbette elim bir azap vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, "İlahlık, Allah ile Hz. Îsâ'nın ve Hz. Meryem'in arasında müşterektir, bunların her biri de bir ilahdır" diyen Hristiyanlardan bir taife hakkında nâzil olmuştur. Böyle bir inanışta bulunanlar, Nesturiye ve Milkâniyye denilen taifelerdir. Bu Âyet-i Kerîme'de, Allah'ı Teâlâ bu gibi iftiralarda bulunan Hristiyanları yalanlamış, Allah'ın tek bir ilah olduğunu, O'ndan başka ilah bulunmadığını beyan etmiştir.

(أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٧٤)

74. Onlar, hâlâ Allah'a tevbe edip bağışlanmalarını dilemeyecekler mi? Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

(مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ انْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ)
(لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ انْظُرْ أَنْ يَؤْفَكُونَ (٧٥)

75. Meryem oğlu (Îsâ) Mesih, ancak bir Peygamberdir. Ondan önce de Peygamberler gelip geçmiştir. Annesi de, sıddîka (takvâ sahibi, sâliha) bir kadındır. Onların her ikisi yemek yerlerdi. Ey Resûlüm! Bak, delillerimizi onlara nasıl açıkça beyan ediyoruz? Sonra da bak, onlar nasıl haktan yüz çeviriyorlar?

(قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (٧٦)

76. Ey Resûlüm! De ki: "Allah'ı Teâlâ'dan başkasına mı ibâdet ediyorsunuz? Sizin ibâdet ettikleriniz, sizin için fayda ve zarara muktedir değildir. Halbuki Allah'ı Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir."

İzah: Allah Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'yi, Hz. Îsâ'nın, ilah olduğunu veya üç

ilahtan biri olduğunu iddia edenlere karşı, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir delil olarak göndermiş ve her şeyi yaratan, rızıklandıran, hayat veren ve öldürenin Allah olduğunu bildirmiştir. Zîrâ Rabb olan Zât-ı A'lâ, her şeye kâdir olan ve yarattıklarına dilediğini yapabilendir. Bu sıfatlardan yoksun olanın Rabb kabul edilmesi sapıklıktır, küfürdür.

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَصْلُوا كَثِيرًا ((وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ (٧٧)

77. Ey Resûlüm! De ki: "Ey Ehl-i Kitap! Dîninizde (Îsâ Aleyhisselâm hakkında) haksız olarak haddi aşmayın. Daha önce sapmış, birçoklarını da saptırmış ve doğru yoldan sapmış bir kavmin (atalarınızın) hevâlarına uymayın."

لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَآءِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ((٧٨) كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ (٧٩)

78-79. İsrailoğullarından kâfir olanlar, Dâvud'un ve Meryem oğlu Îsâ'nın duâsıyla melun oldular. Bu lânet, onların küfür ve isyan etmeleri ve dînin hudûdunu aşmaları sebebiyle meydana geldi.* Onlar, yaptıkları kötülükten birbirlerini nehyetmezlerdi. Onların yaptıkları elbette ne kötüdür.

İzah: Yahudilerin lânetlenmesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمَّا وَقَعَتْ بَنُو إِسْرَآءِيلَ فِي الْمَعَاصِي نَهْنَهُمْ عُلَمَاؤُهُمْ فَلَمْ يَنْتَهُوا فَجَالَسُوهُمْ فِي مَجَالِسِهِمْ وَوَاكَلُوهُمْ وَشَارَبُوهُمْ فَضَرَبَ اللَّهُ قُلُوبَ بَعْضِهِمْ بِبَعْضٍ وَلَعَنَهُمْ { عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ } قَالَ فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ مُتَكِنًا فَقَالَ لَا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ حَتَّى تَأْطُرُوهُمْ (عَلَى الْحَقِّ أَطْرًا (ت ه د عن ابن مسعود

"İsrailoğulları, isyan ve günahlara batıp gittiklerinde, âlimleri onları bu hallerinden nehyettiler ise de, onlar vazgeçmediler. Sonra âlimleri de onların meclislerinde onlarla birlikte oturup onlarla birlikte yediler ve içtiler. Allah'ı Teâlâ da onların kalplerini birbirine benzetti ve Sûre-i Mâide, Âyet 78'de geçtiği üzere; Dâvud ve Meryem oğlu Îsâ'nın bedduâlarıyla lânetlendiler.

İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu şöyle devam etti:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, yaslanmış iken doğruldu ve "Hayır hayır! Canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, sizler de aranızda ki

günahkârlara gerektiği şekilde engel olmadıkça kurtulamazsınız.”[1]

Bu hususta Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَتَى نَتْرُكُ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ قَالَ إِذَا ظَهَرَ فِيكُمْ مَا ظَهَرَ فِي الْأُمَمِ قَبْلَكُمْ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا ظَهَرَ فِي الْأُمَمِ قَبْلَنَا قَالَ الْمُلْكُ فِي صِغَارِكُمْ وَالْفَاحِشَةُ فِي كِبَارِكُمْ وَالْعِلْمُ فِي رُذَالِكُمْ ((هـ عن انس بن مالك

“Yâ Resûlallah! İyiliği emri ve kötülükten nehyi ne zaman terkederiz?” diye soruldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: “Sizden önceki milletlerin arasında yayılan şeyler, sizin aranızda da belirdiği zaman” buyurdu. “Yâ Resûlallah! Bizden önceki milletlerin arasında yayılan şey nedir?” diye sorduk. Şöyle buyurdu: “Küçükleriniz arasında mülk, büyükleriniz arasında fuhuş, kötüleriniz arasında ilim.”[2]

Bir diğer Hadis-i Şerif’inde de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يُعَذِّبُ الْعَامَّةَ بِعَمَلِ الْخَاصَّةِ حَتَّى يَرَوْا الْمُنْكَرَ بَيْنَ ظَهْرَانِيهِمْ وَهُمْ قَادِرُونَ عَلَى أَنْ يُنْكِرُوهُ فَلَا يُنْكِرُوهُ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَذَّبَ اللَّهُ الْخَاصَّةَ وَالْعَامَّةَ (حم عن مجاهد

“Şüphesiz ki Allah, bâzı kişilerin işledikleri günahlar yüzünden bütün insanları cezâlandırılmaz. Ancak bütün insanlar aralarında kötülüğün yayıldığını görür de ona mâni olmaya güçleri yettiği halde, o kötülüğe mâni olmazlarsa, o zaman bir kısmınızın işlediği günah yüzünden hepinizi cezâlandırır.”[3]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim: 27; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten: 17; Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 6.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 21.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17057.

تَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَبِيسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ أَنْ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ (خَالِدُونَ (٨٠) وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوا أَوْلِيَاءَ وَلَكِنْ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ (٨١)) (

80-81. Ey Resûlüm! Ehl-i Kitap’tan birçoğunun, müşrikleri dost edindiklerini görürsün. Yemin olsun ki, nefislerinin kendileri için (âhiret hesabına) takdim

ettiği şeyler ne kötüdür. Allah'ın gazabı onlar üzerinedir. Onlar azapta ebedîdirler.* Onlar, Allah'a ve Peygamberine ve ona nâzil olan Kur'ân'a îman etselerdi, müşrikleri dost edinmezlerdi. Lâkin onlardan birçoğu fâsık (yoldan çıkmış) kimselerdir.

İzah: Ehl-i Kitap'tan olan Ka'b İbn-i Eşref ve benzeri kimseler Müslümanların aleyhine cephe almak için Mekke'deki müşriklerin yanlarına gitmişler, onlar ile ittifakta bulunarak Hendek Gazvesi'nde Müslümanlara karşı savaşmışlardır. Halbuki bu Yahudiler, müşriklere karşı, Müslümanlar ile birlikte Medîne'yi müdaafa edeceklerine dair antlaşma yapmışlardı. Onların fâsıklığı, Müslümanlarla yaptıkları antlaşmaya ihânet ederek, müşriklerle dost olup onların safına geçmeleridir.

لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا (إِنَّا نَصَارَىٰ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَسَّيْسِيْنَ وَرُهَبَانَا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ (٨٢) وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ (٨٣) وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَنَطْمَعُ أَنْ يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ (٨٤) فَاتَّبَعَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ (٨٥) وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا (أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ (٨٦)

82-86. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, insanlar içerisinde îman edenlere en şiddetli düşmanlık edenlerin Yahudiler ile müşrikler olduğunu görürsün. Yine yemin olsun ki, îman edenlere sevgi yönünden en yakın olanların da, "Biz Hristiyanlarız!" diyenler olduğunu görürsün. Bu da onların içinde hakkı kabul etmekten kibirlenmeyen âlimler, zâhidler bulunmasından dolayıdır.* Onlar, Resûle nâzil olan Kur'ân'ı dinledikleri vakit görürsün ki, hakkı bildikleri için onların gözleri yaşla dolar. Derler ki: "Ey Rabbimiz! Biz de îman ettik, bizi de şâhitler (Mü'minler) arasında kaydet.* Rabbimizin bizi sâlihler arasına girdirmesini şiddetle arzuladığımız halde, niçin Allah'a ve bize Hak'tan gelen Kur'ân'a îman etmeyelim?"* Allah'ı Teâlâ da, onların bu sözlerinden dolayı onlara, altlarından nehirler akan Cennetler ihsan buyurdu. Onlar orada ebedî kalacaklardır. İşte bu, muhsinlerin mükâfatıdır.* Kâfir olanlara ve âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte onlar da Cehennem ehlidirler.

İzah: Yahudilerin, Müslümanlara olan düşmanlığı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا خَلَ يَهُودِيٌّ بِمُسْلِمٍ إِلَّا حَدَّثَ نَفْسَهُ بِقَتْلِهِ. (أَبُو الشَّيْخِ وَابْنُ مَرْدَوَيْهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Yahudi biri, Müslüman biriyle yalnız kaldığı zaman, mutlakâ o Müslümanı öldürmeyi düşünmüştür"[1]

Ayrıca İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, bu âyetler, Müslüman olan Necâşi ve onun arkadaşları hakkında nâzil olmuştur. Şöyle ki: İslâmiyetin ilk yıllarında Peygamber Efendimizin emriyle Hz. Câfer b. Ebû Tâlib, Habeşistan'a hicret ettiği vakit, onlara Meryem Sûresi'ni okumuş ve sûre tamamlanıncaya kadar orada bulunan Hristiyan cemaatinin hepsi ağlamışlardı. Daha sonra Hz. Necâşi, kendi kavminin ulemâsından İslâm'a meyleden yetmiş kişiyi Fahr-i Kâinat Efendimize göndermiştir. Resûlü Ekrem de onlara Yâsîn Sûresi'ni okumuş, onlar da ağlayarak hemen Müslümanlığı kabul etmişlerdi.

Necâşi, Müslüman olarak vefat etmiştir. Onun vefat haberi Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ulaşınca, Medîne'de onun üzerine gıyâbî olarak cenâze namazını kıldırılmıştır. Bu husus Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَى النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ خَرَجَ إِلَى الْمُصَلَّى فَصَفَّ بِهِمْ (وَكَبَّرَ أَرْبَعًا) (خ ه ت عن أبي هريرة)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Necâşi'nin vefâtını, onun öldüğü günü (mescitte bizzat) haber verdi. Sonra mescitten musallaya çıktı. Ashâbı ile saf bağlayarak dört tekbir aldı (gıyâbî olarak cenâze namazını kıldı)."[2]

Âyet-i Kerîme'de: "Bizi de şâhitler (Mü'minler) arasında kaydet" ifadesinde geçen "Şâhitler"'den maksat, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya göre, Ümmet-i Muhammed'dir. "Şâhitler" denilmesinin sebebi ise, Mü'minlerin mahşer gününde; Peygamberlerin, ümmetlerine Allah'ın emirlerini tebliğ ettiklerine dair şâhitlik yapacak olmalarından dolayıdır. Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 143'te Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Ey Mü'minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun..."

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 371; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 11259.

[2] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 622; Sünen-i İbn-i Mâce,

Cenâiz 33.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ) (٨٧)

87. Ey îman edenler! Allah'ı Teâlâ'nın size helâl kıldığı temiz şeyleri kendinize haram kılmayın, haddi de aşmayın. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, haddi aşanları sevmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi Ebû Kılâbe Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

أَرَادَ النَّاسُ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَرْفُضُوا الدُّنْيَا وَيَتْرَكُوا النِّسَاءَ وَيَتَرَهَّبُوا فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَلَّظَ فِيهِمُ الْمَقَالَهَ ثُمَّ قَالَ: إِنَّمَا هَلَاكُ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِالتَّشَدُّدِ، شَدَّدُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ فَشَدَّدَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ، فَأُولَئِكَ بَقَايَاهُمْ فِي الدِّيَارِ وَالصَّوَامِعِ، فَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ، وَحُجُّوا وَاعْتَمَرُوا وَاسْتَقِيمُوا يُسْتَقَمْ بِكُمْ قَالَ: وَنَزَلَتْ فِيهِمْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ {...} (الآية) (عبد الرزاق وابن جرير وابن المنذر عن أبي قلابه)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbından bâzı kişiler, dünyâ nîmetlerini ve kadınlarını terk ederek râhipler gibi olmak istediler. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kalkıp onlara ağır şeyler söyleyerek, "Sizden önceki kavimler zorluklardan dolayı helâk oldular. Onlar kendi nefislerine zorluklar çıkarınca, Allah'ı Teâlâ da onlara zorluklar çıkardı. Bugünkü manastır ve mâbetlerde bulunanlar da onlardan geriye kalanlardır. Siz Allah'a ibâdet edin ve hiçbir şeyi O'na ortak koşmayın. Siz hac ve umre yaparak doğru olun ki, size de dürüst davranılsın" buyurdu. Sonra da "Ey îman edenler! Allah'ı Teâlâ'nın size helâl kıldığı temiz şeyleri kendinize haram kılmayın" âyeti nâzil oldu.[1]

Yine bu husuta Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan şu hâdisi nakledilmiştir:

جَاءَ ثَلَاثَةٌ رَهْطٍ إِلَى بُيُوتِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُونَ عَنْ عِبَادَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا أُخْبِرُوا كَانَتْهُمْ تَقَالُوهَا فَقَالُوا وَائِينَ نَحْنُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ قَالَ أَحَدُهُمْ أَمَّا أَنَا فَإِنِّي أَصْلِي اللَّيْلَ أَبَدًا وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَصُومُ الدَّهْرَ وَلَا أَفْطِرُ وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَعْتَزِلُ النِّسَاءَ فَلَا أَتَزَوَّجُ أَبَدًا فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ أَنْتُمْ الَّذِينَ قُلْتُمْ كَذَا وَكَذَا أَمَّا وَاللَّهِ إِنِّي لَأَخْشَاكُمْ لِلَّهِ وَأَتَقَاكُمْ لَهُ لَكِنِّي أَصُومُ وَأَفْطِرُ وَأَصْلِي وَأَرْقُدُ وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي (خ) (عن انس بن مالك)

Üç kişi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zevcelerinin evlerine

gelip Peygamberimizin ibâdetinden soruyorlardı. Bunlara Peygamberimizin ibâdeti haber verilince kendi yaptıkları ibâdeti azımsadılar: "Biz nerede, Resûlullah nerede? Allah'ı Teâlâ, Peygamberinin geçmiş ve gelecek bütün günahlarını bağışlamıştır"[2] dediler. İçlerinden biri: "Bana gelince, ben geceleri dâimâ namaz kılacağım" dedi. Diğeri de: "Ben her zaman oruç tutacağım ve oruçsuz olmayacağım" dedi. Üçüncüsü de: "Ben de kadınlardan uzak duracağım ve hiç evlenmeyeceğim" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onların yanlarına gelerek şöyle buyurdu: "Bu sözleri söyleyenler siz misiniz? Vallâhi! En fazla Allah'tan korkanınız ve en fazla takvâlı olanınız benim. Bununla beraber ben hem nâfile oruç tutarım, hem oruçsuz bulunurum, hem nâfile namaz kılarım, hem uyurum ve kadınlarla da evlenirim. Her kim benim sünnetimden yüz çevirirse, o benden değildir."[3]

Yine evlenmenin önemi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ كَانَ مُوسِرًا لَأَنْ يَنْكِحَ فَلَمْ يَنْكِحْ فَلَيْسَ مِنَّا) (ق هب عن ميمون أبي المغلس)

"Evlenmeye gücü yetip de evlenmeyen kişi bizden değildir."[4]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 388-389.

[2] Bakınız: Sûre-i Fetih, Âyet 2.

[3] Sahih-i Buhârî, Nikâh 1; Sahih-i Müslim, Nikâh 1 (5).

[4] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül Mensûr, c. 5, s. 399; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 44463.

(وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ) (٨٨)

88. Ve Allah'ı Teâlâ'nın size ihsan buyurduğu rızıkları helâl ve temiz olarak yiyin. Kendisine îman ettiğiniz Allah'tan da korkun.

İzah: Haram yiyenler hakkında ise Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَكَلَ لُقْمَةً حَرَامَ لَنْ تُقْبَلَ لَهُ صَلَاةُ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَلَمْ تُسْتَجَبْ لَهُ دَعْوَةُ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا وَكُلَّ لَحْمٍ يُنْبِتُهُ الْحَرَامُ) (فَالنَّارُ أَوْلَى بِهِ وَإِنَّ اللَّقْمَةَ الْوَاحِدَةَ تُنْبِتُ اللَّحْمَ) (الديلمى عن ابن مسعود)

"Kim haram bir lokma yerse, kırk gece namazı kabul olmaz, kırk sabah duâsı kabul olmaz, haramın bitirdiği her et ateşe lâyıktır. Şüphesiz tek haram lokma bile et meydana getirir."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يُبَالِي الْمَرْءُ مَا أَخَذَ مِنْهُ أَمِنْ الْحَلَالِ أَمْ مِنَ الْحَرَامِ (خ حم عن ابى هريرة

"İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki kişi, aldığı (mal veya para) helâlden midir? Yoksa haramdan mıdır? aldırmayacak."[2]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 409/4.

[2] Sahih-i Buhârî, Buyû 23; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9247.

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَئِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسْكِينٍ مِنْ (أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (٨٩)

89. Allah’u Teâlâ, bilmeyerek yaptığınız yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutmaz. Fakat bile bile yaptığınız yeminlerinizden sizi sorumlu tutar. Bu yoldaki yeminlerinizi bozarsanız, bunun keffâreti, ailenize yedirdiğinizin orta hallisinden on miskini doyurmak yahut onları giydirmek yahut bir köle azat etmektir. Bunları yapmaya gücü yetmeyenler, (arka arkaya) üç gün oruç tutsunlar. Yemin edip de yeminlerinizi bozduğunuz vakit, yeminlerinizin keffâreti budur. Yeminlerinize sâdık olun. İşte Allah’u Teâlâ, âyetlerini size böyle beyan eder ki, şükredesiniz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair Hz. Âişe’den şöyle nakledilmiştir:

(أُنْزِلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ { لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ } فِي قَوْلِ الرَّجُلِ لَا وَاللَّهِ وَبَلَى وَاللَّهِ (خ عن عائشة

Âyette: "Allah’u Teâlâ, bilmeyerek yaptığınız yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutmaz" diye geçen ifade, bir kimsenin yalanı kastetmeksizin söylediği, "Hayır vallâhi, evet vallâhi" gibi sözler söylemesi hakkında nâzil oldu.[1]

Bilmeyerek yapılan yeminlere, "Yemin-i Lağv" denir ki, İmam-ı Âzam

Efendimize göre, doğru olduğu zannıyla yemin edilip de sonradan doğru olmadığı anlaşılan veya yemin edilirken yalan söylemek kastı bulunmayan yeminlerdir. Bu tür yeminler de keffâret yoktur.

Bile bile yapılan yeminlere de, "Yemin-i Mün'akide" denir ki, bu da bilerek yapılan yemindir. "Vallâhi, yarın geleceğim gibi," bu tür yemini yerine getirmeyen kimseye keffâret gerekir.

Bir de "Yemin-i Gâmus" diye isimlendirilen yemin vardır ki, bu da yalan yere kasten yemin etmektir. Bu tür yapılan yeminin günahı çoktur. Buna keffâret kifâyet etmez. Çok tevbe istiğfar etmelidir.

Nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, Abdurrahman b. Semure Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ سَمُرَةَ إِذَا حَلَفْتَ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَيْتَ غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا (فَأَتِ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ وَكَفَّرَ يَمِينَكَ) (خ م د عن عبد الرحمن بن سمرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana: "Yâ Abdurrahman b. Semüre! Bir şey üzerine yemin edip de başkasını o şeyden daha hayırlı gördüğünde, o hayırlı olanı yap ve yeminine keffâret öde" buyurdu.[2]

Keffâret, âyette açıkça geçtiği üzere, taahhüt ettiğiniz yeminlerinizi bozarsanız, şu üç şeyden birini yerine getirin, demektir: "Köle azat etmek, on fakiri giydirmek ve on fakiri doyurmak."

Eğer bunlara da gücünüz yetmiyorsa, arka arkaya üç gün oruç tutun. Bu da fakirin keffâretidir.

Yeminini bozan kimsenin eğer mümkünse, Müslüman veya kâfir, büyük olsun, küçük olsun, erkek olsun kadın olsun, bir köle azat etmesi veya zıhâr[3] keffâretinde veya zıhâr yedirmesinde olduğu gibi sabah ve akşam ailenize yedirdiğinizin orta hallisinden on miskini doyurması yahut on fakire bütün bedenini örtecek orta halde birer elbise almasıdır. Eğer bunlardan hiç birini yapmaya gücü yetmezse, arka arkaya üç gün oruç tutar. Yeminini bozmayan kimse için yemin keffâreti gerekmez.[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ حَلَفَ فَقَالَ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ. فَإِنْ شَاءَ مَضَى وَإِنْ شَاءَ رَجَعَ غَيْرَ حَانِثٍ (البیهقي في الأسماء والصفات عن ابن عمر)

"Yemin ederken "İnşâallah!" diyen kişi dilerse yeminini yerine getirir, dilerse getirmez ve yemini bozulmaz (yemin keffareti gerekmez)."[5]

Yine yemin hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 225 ve izahına, adak hakkında da Sûre-i Bakara, Âyet 270 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Eymen 1, Keffârât 1, 6; Riyaz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1723.

[2] Sahih-i Buhârî, Eymen 10; Sahih-i Müslim, Eymen 3 (7, 9, 10, 13 Sünen-i Ebû Dâvud, Eymen 13.

[3] Zihar ile ilgili de Sûre-i Mücâdele, Âyet 3-4 ve izahlarına bakınız.

[4] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 305.

[5] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 454; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6126; Sünen-i Nesâî, İman Ve'n-Nüzur 18.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ (تُقْلِحُونَ) (٩٠)

90. Ey îman edenler! İçki, kumar, putlar ve fal okları şeytanın amelinden olan murdar bir şeydir. Bunlardan sakının ki, felah bulasınız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi hakkında şu hâdis nakledilmiştir:

اللَّهُمَّ بَيْنَ لَنَا فِي الْخَمْرِ بَيِّنًا شَافِيًا فَنَزَلَتْ آيَةُ النَّبِيِّ فِي الْبَقَرَةِ فَدَعِيَ عُمَرُ فَقَرِئَتْ عَلَيْهِ فَقَالَ عُمَرُ اللَّهُمَّ بَيْنَ لَنَا فِي الْخَمْرِ بَيِّنًا شَافِيًا فَنَزَلَتْ آيَةُ النَّبِيِّ فِي النَّسَاءِ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى} فَكَانَ مُنَادِي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَقَامَ الصَّلَاةَ نَادَى لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى فَدَعِيَ عُمَرُ فَقَرِئَتْ عَلَيْهِ فَقَالَ اللَّهُمَّ بَيْنَ لَنَا فِي الْخَمْرِ بَيِّنًا شَافِيًا فَنَزَلَتْ آيَةُ النَّبِيِّ فِي الْمَائِدَةِ فَدَعِيَ عُمَرُ فَقَرِئَتْ عَلَيْهِ فَلَمَّا بَلَغَ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنْتَهَيْنَا أَنْتَهَيْنَا (د ن ت عن عمر)

Hiz. Ömer: "Ey Allah'ım! İçki hakkında bize faydalı bir delil indir" diye duâ etti. Bunun üzerine, "Ey Resûlüm! Senden içki ve kumar hakkında sorarlar. De ki: "Onların her birinde büyük günah vardır ve insanlar için onlarda bâzı menfaatler de vardır. Halbuki onların günahları, menfaatlerinden daha büyüktür..." diye

geçen Sûre-i Bakara, Âyet 219 nâzil oldu. Hz. Ömer çağırılıp kendisine bu âyet okununca yine, "Ey Allah'ım! İçki hakkında bize faydalı bir delil indir" diye duâ etti. Bunun üzerine, "Ey îman edenler! Sarhoş olduğunuz halde ne dediğinizi bilinceye kadar namaz kılmayın..." diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 43 nâzil oldu. Bu âyetin nüzulünden sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in müezzini namaz için kamet edince, "Sarhoş iken namaza yaklaşmayın" diye ilan etti. Hz. Ömer çağırılıp bu âyet kendisine okununca yine, "Ey Allah'ım! İçki hakkında bize faydalı bir delil indir" diye duâ etti. Bunun üzerine de, "Ey îman edenler! İçki, kumar, putlar ve fal okları şeytanın amelinden olan murdar bir şeydir. Bunlardan sakının ki, felah bulasınız.* Muhakkak şeytan, içki ve kumarla aranızı buğuz ve düşmanlık sokmak ve sizi zikrillahtan ve namazdan alıkoymak ister. Artık siz bunlardan vazgeçtiniz değil mi?" diye geçen Sûre-i Mâide, Âyet 90-91 nâzil oldu. Hz. Ömer çağırılıp bu inen âyetler sonuna kadar okununca, Hz. Ömer: "Vazgeçtik, vazgeçtik" dedi.[1]

İçki içmenin haram olduğuna dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

(نَهَى رَسُولُ اللَّهِ عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ وَمُفْتَرٍ (طَب حَم د عَنْ ام سلمة

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem her müsker ve müfteri yasakladı."[2]

Müsker, sarhoşluk veren her şey demektir. Bunun azının da çoğunun da haram olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ (د ن ه عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ

"Çoğu sarhoşluk veren şeyin azını da yasaklayıp haram kılıyorum."[3]

Müfter ise, içince yüzü kızartan, kötü kokusu olan, kafayı bulandıran ve vücuda gevşeklik veren şeylerdir. İşte bu özellikler tütünde de mevcuttur. Ayrıca hem israftır, hem de sağlığa zarar verir. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(طَيِّبُوا أَفْوَاهَكُمْ فَإِنَّ أَفْوَاهَكُمْ طَرِيقُ الْقُرْآنِ (هَبْ أَبُو مُسْلِمٍ فِي سَنَنِهِ أَبُو نَصْرٍ عَنْ بَعْضِ الصَّحَابَةِ

"Ağzınızı temiz tutun. Çünkü ağzınız Kur'ân yoludur."[4]

Yine içki içenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(يَشْرَبُ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي الْخَمْرَ يُسَمُّونَهَا بِغَيْرِ اسْمِهَا (د ن عن محيريز

"Ümmetimden bir kısmı içki içerler ve onlara değişik isimler verirler."[5]

(مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَقْعُدُ عَلَى مَائِدَةٍ يَشْرَبُ عَلَيْهَا الْخَمْرُ (در عن جابر

"Kim Allah'a ve âhiret gününe îman ediyorsa, üzerinde içki içilen bir sofraya oturmasın!"[6]

لُعِنَتِ الْخَمْرُ عَلَى عَشْرَةِ أَجْزَاءٍ بَعَيْنُهَا وَعَاصِرُهَا وَمُعْتَصِرُهَا وَبَائِعُهَا وَمُتَبَاعُهَا وَحَامِلُهَا وَالْمَحْمُولَةُ إِلَيْهِ (وَأَكِلُ ثَمَرِهَا وَشَارِبُهَا وَسَاقِيهَا (ه عن ابن عمر

"İçkiye, on yönden lânet edilmiştir: İçkinin kendisine, onu imâl edene, imâl etmek isteyene, satıcısına, müşterisine, taşıyana, taşıttırana, kazancını yiyene, içene ve içirene."[7]

İçki hakkında Hz. Osman Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

اجْتَنِبُوا الْخَمْرَ فَإِنَّهَا أُمُّ الْخَبَائِثِ إِنَّهُ كَانَ رَجُلٌ مِمَّنْ خَلَا قَبْلَكُمْ تَعَبَدَ فَعَلَقَتْهُ امْرَأَةٌ غَوِيَّةٌ فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهِ جَارِيَتَهَا فَقَالَتْ لَهُ إِنَّا نَدْعُوكَ لِلشَّهَادَةِ فَاذْهَبْ مَعَ جَارِيَتِنَا فَطَفِقَتْ كُلَّمَا دَخَلَ بَابًا أَعْلَقَتْهُ دُونَهُ حَتَّى أَفْضَى إِلَى امْرَأَةٍ وَضِيئَةٍ عِنْدَهَا غُلَامٌ وَبَاطِيَةٌ خَمْرٌ فَقَالَتْ إِنِّي وَاللَّهِ مَا دَعَوْتُكَ لِلشَّهَادَةِ وَلَكِنْ دَعَوْتُكَ لِنَقَعٍ عَلَيَّ أَوْ تَشْرَبَ مِنْ هَذِهِ الْخَمْرِ كَأْسًا أَوْ تَقْتُلَ هَذَا الْغُلَامَ قَالَ فَاسْقِنِي مِنْ هَذَا الْخَمْرِ كَأْسًا فَسَقَتْهُ كَأْسًا قَالَ زَيْدُونِي فَلَمْ يَرَمْ حَتَّى وَقَعَ عَلَيْهَا وَقَتْلَ النَّفْسَ فَاجْتَنِبُوا الْخَمْرَ فَإِنَّهَا وَاللَّهِ لَا يَجْتَمِعُ الْإِيمَانُ وَإِيمَانُ الْخَمْرِ إِلَّا لِيُوشِكَ أَنْ يُخْرِجَ (أَحَدُهُمَا صَاحِبُهُ (ن عثمان

"İçki içmekten uzak durun, çünkü o kötülüklerin anasıdır. Sizden önceki ümmetler arasında ibâdetle meşgul olan bir adam vardı. Fahişe bir kadın ona meylett ve hizmetçisini göndererek; şahitlik için seni istiyoruz, diye onu çağırttı. O hizmetçiyle beraber onun yanına kadar geldiler. Her bir kapıdan içeri girince hizmetçi kapıları kilitliyordu. Sonunda güzel bir kadının yanına geldi kadının yanında bir çocuk, bir kap içerisinde de içki vardı. Kadın o gelen adama: "Allah'a yemin olsun ki ben seni şahitlik için çağırmadım, ya benimle ilişki kurarsın veya bu içkiden içersin veya bu çocuğu öldürürsün" diye çağırdım. Adam: "Öyleyse bana bir kadeh içki ver" dedi. Kadın bir kadeh içki verdi, adam

tekrar ver dedi ve sarhoş olunca kadınla zinâ etti, çocuğu da öldürdü. İşte bu olaydan ibret alıp içkiden uzak durun! Allah'a yemin ederim ki, içki ile îman bir arada durmaz; biri girerse, diğeri çıkar.”[8]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْخَبَائِثَ جُعِلَتْ فِي بَيْتٍ فَأُغْلِقَ عَلَيْهَا، وَجُعِلَ مُفْتَاحُهَا الْخَمْرُ، فَمَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ وَقَعَ بِالْخَبَائِثِ (مصنف عبد الرزاق عن أبان)

”Bütün pislikler bir eve konuldu ve bu evin kapısı kilitlendi. Bu evin anahtarı da içki kılındı. Kim içkiyi içerse, o pislğin içine düşer”[9]

Bu hususta Dahhâk Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

مَنْ مَاتَ مُدْمِنًا لِلْخَمْرِ نُصِخَ فِي وَجْهِهِ بِالْحَمِيمِ حِينَ يُفَارِقُ الدُّنْيَا (ن عن الضحاك)

”Kim içki tiryakisi olarak ölürse, son nefesinde dünyâdan ayrılırken, yüzüne Cehennem suyu serpilir.”[10]

İçki içen birine verilen cezâyâ dair Huseyn b. el-Münzir Radiyallâhu anhu’dan şu hadis nakledilmiştir:

شَهِدْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ وَأُتِيَ بِالْوَلِيدِ بْنِ عُقْبَةَ فَشَهِدَ عَلَيْهِ خُمْرَانُ وَرَجُلٌ آخَرُ فَشَهِدَ أَحَدُهُمَا أَنَّهُ رَأَاهُ شَرِبَهَا يَغْنِي الْخَمْرَ وَشَهِدَ الْآخَرُ أَنَّهُ رَأَاهُ يَتَقَيَّأُ فَقَالَ عُثْمَانُ إِنَّهُ لَمْ يَتَقَيَّأُ حَتَّى شَرِبَهَا فَقَالَ لِعَلِّي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَقِمَّ عَلَيْهِ الْحَدَّ فَقَالَ لِلْحَسَنِ أَقِمَّ عَلَيْهِ الْحَدَّ فَقَالَ الْحَسَنُ وَلَ جَارَهَا مَنْ تَوَلَّى قَارَهَا فَقَالَ عَلِيُّ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ أَقِمَّ عَلَيْهِ الْحَدَّ قَالَ فَأَخَذَ السَّوْطَ فَجَلَدَهُ وَعَلِيُّ يَعُدُّ فَلَمَّا بَلَغَ أَرْبَعِينَ قَالَ حَسْبُكَ جَلَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعِينَ أَحْسَبُهُ قَالَ وَجَلَدَ أَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ وَعُمَرُ ثَمَانِينَ وَكُلُّ سَنَةٍ وَهَذَا أَحَبُّ إِلَيَّ (د م عن حصين بن منذر)

Hiz. Osman’ın yanında hazır bulundum. Yanına Velid getirildi. İki rek’at sabah namazı kılmıştı. Sarhoş olduğı için, ”Daha da kılalım mı?” dedi. İki adam onun sarhoşluğu hakkında şahitlik yaptı. O iki şahitten biri Humrân idi. Bu şahitlerden biri onun içki içtiğini söylerken, diğeri de onun, içtiğini kusarken gördüğünü söyledi. Bunun üzerine Hiz. Osman: ”Tam anlamıyla içmeseydi, onu kusmazdı” dedi ve Hiz. Ali’ye: ”Yâ Ali! Kalk onu kamçıla” dedi. Hiz. Ali de: ”Yâ Hasan! Haydi, sen kalk da onu kamçıla” dedi. Bunun üzerine Hiz. Hasan: ”Hilâfetin serinlik, afiyet ve iyiliklerine nâil olan, onun sıcaklık, şiddet ve zorluklarına da katlanmalıdır” şeklinde bir misâl söyledi. Sonra, ”Yâ Abdullah b. Câfer! Kalk şuna şer’î cezâyı sen uygula” dedi. Kalktı ve ona kamçı vurmaya başladı. Hiz. Ali

de bir yandan sayıyordu. Kırka ulaşınca, "Bırak yeter" dedi. Sonra şöyle buyurdu: "Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Hz. Ebû Bekir bu gibi durumlarda kırk kamçı vurdu. Hz. Ömer ise seksen kamçı vurdu. Bunların hepsi sünnettir. Bu kırk kamçı benim için daha uygundur."[11]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçen Kumar da, her türlü şans oyunudur. Kumarın her çeşidi haramdır.

Kumar hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ لَعِبَ بِالْمَيْسِرِ، ثُمَّ قَامَ يُصَلِّيَ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الَّذِي يَتَوَضَّأُ بِالْقَيْحِ وَدَمِ الْخِنْزِيرِ، فَتَقُولُ: اللَّهُ يَقْبَلُ لَهُ صَلَاةٌ؟ ((طَبَّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ))

"Kim kumar oynayıp da namaza kalkarsa, o irin ve domuz kanı ile abdest alan kişi gibidir. Allah'ı Teâlâ böylesinin namazını kabul eder mi hiç?"[12]

Âyet-i Kerîme'de geçen Fal okları hakkında geniş bilgi için de Sûre-i Mâide, Âyet 3'ün izahına bakınız.

[1] Sünen-i Nesâî, Eşribe 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Eşribe 1; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 6.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 25416; Taberânî, Mu'cem'ul Kebir, Hadis No: 19233.

[3] Sünen-i Nesâî, Eşribe, 24; Sünen-i Ebû Dâvud, Eşribe 5; İbn Mâce, Eşribe 11.

[4] Beyhâkî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 2054; Râmûz'ul-Ehâdîs, 314/4.

[5] Sünen-i Nesâî, Eşribe 41; Sünen-i Ebû Dâvud, Eşribe 6.

[6] Sünen-i Dârimî, Eşribe, 4.

[7] Sünen-i İbn-i Mâce, Eşribe 6.

[8] Sünen-i Nesâî, Eşribe, 44.

[9] Abdurrezzâk es-San'ânî, Musannef, Hadis No: 17068.

كَانَ لَا يَكُونُ فِي الْمُصَلِّينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِي الذَّاكِرِينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا (ابو نعيم خط
(عن ابن مسعود

"Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah'ı Teâlâ'yı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı." [1] Namazda da zikirde de hepimizden ileriye, demektir.

Bir diğerk Hadis-i Şerif'te de şöyle nakledilmiştir:

أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ أَنَّ رَفَعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا انْصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ. (خ م عن ابن عباس)

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ haber verdi ki: "Halkın farz namazdan çıkınca yüksek sesle zikretmesi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında var idi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: "Ben bu sesi işitir işitmez, zikir seslerinin yükselmesi ile namazdan çıktıklarını anladım." [2]

İşte bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerde geçtiğı üzere şeytan, Mü'minler tarafından yapılan bu ibâdetlere; içki, kumar gibi kötü alışkanlıklar ile engel olmak ister.

[1] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 547/15; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 17931.

[2] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 465; Sahih-i Müslim, Mesâcid 23 (122).

(وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا إِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ) (٩٢)

92. Allah'a itaat edin ve Resûle itaat edin ve emirlerine muhalefet etmekten sakının. Şâyet yüz çevirerseniz, bilin ki Resûlümüze düşen, sâdece açık bir tebliğdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا هَلْ عَسَى رَجُلٌ يَبْلُغُهُ الْحَدِيثُ عَنِّي وَهُوَ مُتَكَيٍّ عَلَى أَرِيكَتِهِ فَيَقُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللَّهِ فَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَلَالًا اسْتَخْلَنَاهُ وَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَرَامًا حَرَّمْنَاهُ وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا حَرَّمَ اللَّهُ ((د ت ه عن المقدم بن معديكر))

"Haberiniz olsun! Bana Kur'an ile birlikte, onun bir benzeri sünnet de verilmiştir. Karnı tok bir şekilde koltuğuna kurulmuş olan bâzı kimselerin: "Bize

Kur'ân yeter! Onda helâl olarak ne görmüşseniz, onu helâl; neyi de haram görmüşseniz, onu da haram kabul edin" diyeceği zamanlar yakındır. Şüphesiz ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in haram kıldığı da Allah'ı Teâlâ'nın haram kıldığı gibidir."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

عَسَى أَحَدُكُمْ أَنْ يُكَذِّبَنِي وَهُوَ مُنْكَرٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَبْلُغُهُ الْحَدِيثُ عَنِّي فَيَقُولُ مَا قَالَ ذَا رَسُولُ اللَّهِ دَعِ هَذَا (وَهَاتِ مَا فِي الْقُرْآنِ) (أبو نصر السجزي في الابانة وقال غريب عن جابر أبو نصر عن أبي سعيد

"Sizden birinin koltuğuna dayanmış olduğu halde, beni yalanla-yacağı beklenir. Şöyle ki, kendisine benden bir hadis ulaştığında, "Resûlullah böyle bir şey söylemedi. Bunu bırak, Kur'ân'dakini bana getir" der."[2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 6; Sünen-i Tirmizî, İlim 10; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 2.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, 315/10; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 983.

لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ثُمَّ () اتَّقَوْا وَآمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَأَحْسَنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ (٩٣)

93. İman edip sâlih amellerde bulunanlar için, mademki haramdan sakındılar ve îman edip sâlih amellere devam ettiler, sonra haram edilenlerden sakındılar ve bunların haram olduğuna inandılar, daha sonra yine haram edilenlerden sakınarak güzel amellerde bulundular. Artık bunlara haram edilmezden evvel yedikleri şeylerden dolayı bir günah yoktur. Allah'ı Teâlâ, muhsinleri sever.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ الَّذِينَ مَاتُوا وَهُمْ يَشْرَبُونَ الْخَمْرَ لَمَّا نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ فَنَزَلَتْ {لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ (آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ} (ت) عن ابن عباس

İçkinin haram olduğunu bildiren Sûre-i Mâide, Âyet 91-92 nâzil olunca, Sahâbîler: "Yâ Resûlallah! İçkinin haram olduğunu beyan eden âyet nâzil olmadan önce, içki içen ve o hâl üzere ölen arkadaşlarımızın hâli ne olacaktır?" diye sormaları üzerine Sûre-i Mâide, Âyet 93 nâzil olmuştur.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 6.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِّنَ الصَّيِّدِ تَتَالُهُ ائْتِيكُمْ وَرِمَاكُمْ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ فَمَن)
(اِغْتَدَىٰ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ (٩٤)

94. Ey îman edenler! Yemin olsun ki Allah'ı Teâlâ, görmedikleri halde kendisinden korkanları meydana çıkarmak için, ihramda iken elinizle tutacağınız ve mızraklarınızla vuracağınız avları çoğaltarak sizi imtihan edecektir. Bu beyandan sonra, her kim haddi aşarsa, onun için elim bir azap vardır.

İzah: Hudeybiye senesi Ashab, ihramlı iken Temim mevkiine geldiklerinde, Allah'ı Teâlâ onları imtihan etmek için av hayvanlarını o kadar çoğaltmıştı ki, hattâ elleri ile tutacak kadar kendilerine yakın etmişti. Fakat Ashab, ihramlı iken kara hayvanı avlamak yasaklandığı için av yapmamışlar, Allah ve Resûlünün emrine itaat etmişlerdir. İşte onlar bu durumda iken bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Yahudilere, cumartesi gününde avlanmak yasak kılınmıştı. Allah onları imtihan etmek için o gün balıkları suyun yüzüne çıkardı. Bu durumu gören Yahudilerden çok azı hâriç, tamamı denize girip onları avladılar.[1] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbı ise, av hayvanlarına elleriyle yakalayabilecekleri mesâfeye kadar gelmesine rağmen, Allah ve Resûlünün emrine boyun eğerek, onların hiçbirine dokunmamışlardır. Bu da Peygamberimizin ümmetinin, diğer ümmetlere olan üstünlüğünü gösterir.

Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 110'da şöyle buyurmaktadır:

"Ey Mü'minler! Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten nehyeder ve Allah'a îman edersiniz. Ehl-i Kitap da îman etselerdi, elbette kendileri için hayırlı olurdu. Lâkin onlardan bir kısmı îman ettiler, çoğu ise îman etmeyerek kâfir kaldılar."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ فَضَّلَنِي عَلَى الْأَنْبِيَاءِ أَوْ قَالَ أُمَّتِي عَلَى الْأُمَمِ وَأَحَلَّ لِي الْغَنَائِمَ (ت) عن ابى امامة

"Allah'ı Teâlâ, beni diğer Peygamberlerden, ümmetimi de diğer ümmetlerden üstün kıldı ve bizim için ganîmetleri helâl kıldı." [2]

[1] Bu hususta Sûre-i A'râf, Âyet 163 ve Sûre-i Bakara, Âyet 65-66'ya bakınız.

[2] Sünen-i Tirmizî, Siyer 5.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمَّدًا فَجَزَاءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِ
ذُو عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاكِينَ أَوْ عَدْلٌ ذَلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِ عَفَا اللَّهُ عَنْمَا
(سَلَفٌ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ٩٥)

95. Ey îman edenler! İhramlı iken (karada yaşayan) avı öldürmeyin! Sizden her kim onu kasten öldürürse onun cezâsı, sizden adâlet sahibi iki kimsenin, (deve, sığır, koyun ve keçiden) o avın dengi olduğuna hükmettiği hayvanın, kurban olarak Kâbe'de (Harem-i Şerif dâhilinde) kesilerek tasadduk edilmesidir. Yahut onun cezâsı kefarettir ki, o da avın kıymetine eş olan yemek ile miskinleri doyurmaktan veya her miskinın yemeğine karşılık bir gün oruç tutmaktan ibârettir. Tâ ki bu sûretle işlediği suçun cezâsını tatsın. Allah'ı Teâlâ geçmişte olanları affetti. Fakat her kim (bu yasaktan sonra) bir daha bunu yaparsa (avı öldürürse), Allah'ı Teâlâ ondan intikamını alır. Allah'ı Teâlâ her şeye gâliptir, intikam sahibidir.

İzah: İhramlı kimse, karada yaşayan bir av hayvanı öldürse veya öldürmek isteyen kimseye avın yerini gösterse cezâ lâzım gelir. Cezâsı ise, eğer cüsse bakımından benzeri yoksa öldürüldüğü yerdeki kıymeti, iki adâletli kimse tarafından tayin edilir. Eğer öldürüldüğü yerde kıymeti yoksa, oraya yakın olan yerdeki kıymeti takdir edilir. Öldürülen hayvanın kıymeti kurban olacak kadar olursa, kurban keser veya miktarınca fakirlere fıtır sadakası dağıtır. Eğer öldürülen hayvanın bedeli, fıtır sadakasından az ise onu da sadaka olarak verir veya yerine bir gün oruç tutar. İmamı Âzam ve Ebû Yusuf'un fetvâsı budur.

Bu konuda nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şu hâdise anlatılmaktadır:

Ebû Katâde Radiyallâhu anhu, ihramlı bir cemaatin içinde bulunuyordu. Kendisi ihramlı değildi. Bu sırada Ebû Katâde Radiyallâhu anhu, bir yaban merkebinin[1] avlamış ve arkadaşları da ihramlı oldukları için onun avını yemekten kaçınmışlar, sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e durumu sormuşlar, o da onlara şöyle buyurmuştur:

هَلْ أَشَارَ إِلَيْهِ إِنْسَانٌ مِنْكُمْ أَوْ أَمَرَهُ بِشَيْءٍ قَالُوا لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ فَكُلُوا فِي رَوَايَةٍ: هَلْ مَعَكُمْ مِنْهُ شَيْءٌ
(قَالُوا مَعَنَا رَجُلُهُ قَالَ فَأَخَذَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَكَلَهَا) (م عن ابو قتادة)

"Sizden biriniz onun yerini gösterdiniz mi? veya öldürülmesi konusunda Ebû Katâde'ye emrettiniz mi? Ashâb-ı Kirâm: "Hayır, Yâ Resûlallah!" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Öyleyse bundan yiyin" buyurmuştur. Bir rivâyette de: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ondan yanınızda bir şey var mı?" diye sordu. Ashâb: "Bacağı yanımızdadır" dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onu alarak yedi"[2] diye geçmektedir.

Hz. Âişe annemizden nakledildiğine göre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, şu hayvanların, ihramlı olursa dahi öldürülmesini câiz görmüştür:

(خَمْسٌ فَوَاسِقُ يُقْتَلْنَ فِي الْحِلِّ وَالْحَرَمِ الْحَيَّةُ وَالْغُرَابُ الْأَبْقَعُ وَالْفَأْرَةُ وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ وَالْحَدْيَا (م عن عائشة

"Beş çeşit hayvan zararlı olup haremın dışında da haremde de öldürülebilir. Bunlar dölengeç kuşu, yılan, akrep, fare ve ısırıcı köpektir."[3]

Hadis-i Şerif'in bâzı rivâyetlerinde; leş yiyen karga ve kurt da geçmektedir. Bunların dışındaki eti yenmeyen hayvanları öldürmek de cezâ gerektirir.

[1] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir Hadis-i Şerif'inde; "Evcil eşek etini haram kılmıştır." (Sünen-i Tirmizî, Etime 3; Sahih-i Müslim, Sayd 6 (36 Sünen-i İbn-i Mâce, Zebâih: 13). Buradaki Hadis-i Şerif'te ise, Ebû Katâde'nin avladığı eşek, evcil eşekten farklı olup yabani olarak doğada yaşayan farklı bir hayvan türüdür.

[2] Sahih-i Müslim Hac 8 (63-64).

[3] Sahih-i Müslim, Hac 9 (66-79 Sahih-i Buhârî, Sayd 7.

أَحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي ((إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ٩٦

96. İhramlı iken, suda yaşayan hayvanların avı ve onun yenilmesi, ondan yemeniz ve sefer esnasında azık edinmeniz için size helâl kılındı. Fakat ihramlı olduğunuz müddetçe kara avı size haram kılındı. Hesap için huzurunda toplanacağınız Allah'tan korkun.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile, ihramlı iken bir kimsenin akarsularda ve göllerde yaşayan balıklardan avlanması, yenilmesi ve sefer hâlinde de azık edilmesi helâl kılınmıştır. Kara avı ise, ihramlı kimseye kesin olarak haram kılınmıştır. Bu

kimse bunu ne avlayabilir, ne de avlanan bir kimseye avın yerini gösterebilir.

"Suda yaşayan hayvanların avı" diye tercüme ettiğimiz "Sayd'ul-Bahr" tâbiri; göl, ırmak, nehir ve havuz gibi yerlerde yetişen balıkları kapsamaktadır. Hadis-i Şerif'te:

كُلُّ شَيْءٍ فِي الْبَحْرِ مَذْبُوحٌ ... قُلْتُ لِعَطَاءٍ صَيْدُ الْأَنْهَارِ وَقِلَاتِ السَّيْلِ أَصِيدُ بَحْرٌ هُوَ قَالَ نَعَمْ ثُمَّ تَلَا { هَذَا عَذْبٌ فَرَاتٌ سَائِعٌ شَرَابُهُ وَهَذَا مِلْحٌ أَجَاجٌ وَمِنْ كُلِّ تَاكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا } (خ) عن ابن جريج

"Denizde yaşayan her hayvan boğazlanmıştır (helâldir)" diye geçmektedir... İbn-i Cüreyc dedi ki:

- Ben, Atâ İbn-i Ebî Rebâh'a: "Nehirlerde ve sel birikintilerindeki av da, deniz avı mıdır?" diye sordum. O da: "Evet" dedi ve sonra, "Biri tatlı, susuzluğu giderici ve içimi kolay, diğeri tuzlu ve acı olan iki deniz eşit değildir. Halbuki her birinden taze et (balık) yersiniz..." diye geçen Sûre-i Fâtır, Âyet 12'yi okudu.[1]

Kıyıya vuran deniz avının helâl olduğuna dair Câbir Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bizleri, üzerimize Ebû Ubeyde'yi komutan tâyin ederek bir sefere yolladı. Kureyş'in bir kervanı ile karşılaşacaktık. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bizlere bir dağarcık hurma azığı vermişti. Başka bir şey bulamamıştı. Ebû Ubeyde bundan bize tane tane vermeye başladı. Kendisine:

- Bununla nasıl idâre ediyordunuz? diye soruldu. Şu cevabı verdi:

- Biz hurmayı âdetâ emiyorduk, bebeğin emmesi gibi. Sonra da üzerine su içiyorduk. Bu bize geceye kadar yetiyordu. Birde acıktığımız zaman âsâlarımızla selem ağacının yapraklarına vurup düşürüyorduk, sonrada onu su ile ıslatıyor ve müteakiben de yiyorduk.[2] Sonra Câbir Radiyallâhu anhu şöyle devam etti:

وَانْطَلَقْنَا عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ فَرَفَعَ لَنَا عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ كَهَيْئَةِ الْكُتَيْبِ الضَّخْمِ فَأَتَيْنَاهُ فَإِذَا هِيَ دَابَّةٌ تُدْعَى الْعَنْبَرُ قَالَ قَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ مَيِّتَةٌ ثُمَّ قَالَ لَا بَلْ نَحْنُ رُسُلُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ اضْطُرَّرْنَا فَكُلُوا قَالَ فَأَقَمْنَا عَلَيْهِ شَهْرًا وَنَحْنُ ثَلَاثُ مِائَةٍ حَتَّى سَمِنَّا قَالَ وَلَقَدْ رَأَيْنَا نَعْتَرَفَ مِنْ وَقَبِ عَيْنِهِ بِالْقِلَالِ الدُّهْنِ وَنَقَطَ مِنْهُ الْفِدْرَ كَالثَّوْرِ أَوْ كَقَدْرِ الثَّوْرِ فَلَقَدْ أَخَذَ مِنَّا أَبُو عُبَيْدَةَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا فَأَقْعَدَهُمْ فِي وَقَبِ عَيْنِهِ وَأَخَذَ ضِلْعًا مِنْ أَضْلَاعِهِ فَأَقَامَهَا ثُمَّ رَحَلَ أَعْظَمَ بَعِيرٍ مَعَنَا فَمَرَّ مِنْ تَحْتِهَا وَتَرَوَدْنَا مِنْ لَحْمِهِ

وَشَائِقَ فَلَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ أَتَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ هُوَ رِزْقُ أَخْرَجَهُ اللَّهُ لَكُمْ فَهَلْ مَعَكُمْ مِنْ لَحْمِهِ شَيْءٍ فَنُطْعِمُونَا قَالَ فَأَرْسَلْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهُ فَأَكَلَهُ (م عن جابر)

Biz, deniz sahili üzerine gittik. Nihâyet karşımıza deniz sahili üzerinde iri bir kum tepesi gibi bir şey çıktı. Onun yanına geldik. Bir de baktık ki o, anber denilen (balina gibi) büyük bir hayvan. Ebû Ubeyde: "Bu ölmüştür" dedi. Sonra da: "Hayır! Muhakkak ki biz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in elçileriyiz, üstelik Allah yolundayız. Zor durumda kaldınız, ölü de olsa bundan yiyin!" dedi. Ondan bir ay boyunca yedik. Hattâ üç yüz kişi olduğumuz halde, vücudumuz kendine gelip eski hâlini aldı. Yeminle söylerim ki, kendimizin onun göz çukurundan testilerle yağ doldurduğumuzu ve ondan öküz büyük-lüğünde parçalar kestiğimizi çok iyi bilmekteyim. Yine yeminle söylerim ki, Ebû Ubeyde bizden on üç kişi aldı da onları bu hayvanın göz çukuruna oturttu. Ve yine onun kaburga kemiklerinden birini alıp dikti. Sonra beraberimizde bulunan en büyük deveyi semerledi. Müteakiben deve bu hâli ile onun altından geçti. Ve bizler onun etinden birer defa kaynatılıp kurutulmak suretiyle elde edilen kurutulmuş yol azıkları yaptık. Nihâyet Medîne'ye gelince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına varıp bu durumu ona anlattık. O da: "Bu, Allah'ın size ihsan ettiği bir rızıktır. Beraberinizde, etinden hâlâ bir şey var mı ki, bize de yederseniz?" buyurdu. Biz de ondan bir parça Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gönderdik, o da bundan yedi.[3]

Deniz avı ile ilgili Hanefi Mezhebi'nin kaynaklarından olan Mevkûfat adlı eserde denir ki: "Suda yaşayan hayvanlardan her çeşit balık yenir. Yılan balığı ve yunus balığı da bu sınıftandır."

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدْ ذَبَحَ كُلَّ نُونٍ فِي الْبَحْرِ لِبَنِي آدَمَ (قط عبد الله بن سرجس)

"Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, denizde her balığı Âdemoğlu için boğazlamıştır."[4]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Deniz yolculuğu yapan bâzı kimselerin, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e deniz suyu hakkında sormaları üzerine, O şöyle buyurdu:

(هُوَ الطَّهْرُ مَاؤُهُ الْحَلَّ مَيْتَتُهُ) (البیهقی عن ابی ہریرۃ)

"Deniz suyu, temizleyici ve ölüsü de helâldir."[5]

Ancak suda kendi kendine sebepsiz olarak ölüp de su yüzeyinde, arkası üstüne dönmüş balıklar yenmez. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا أَلْفَاهُ الْبَحْرُ أَوْ جَزَرَ عَنْهُ فَكُلُوهُ، وَمَا مَاتَ فِيهِ وَطَفَا فَلَا تَأْكُلُوهُ) (د عن جابر)

"Denizin dışarıya attığını ya da denizin çekilip karada bıraktığını yiyin. Fakat suyun içinde ölüp de üste çıkanını yemeyin!"[6]

Balık ile çekirgenin, kesilmeden yenilmesi helâldir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أُحِلَّتْ لَكُمْ مَيْتَتَانِ وَدَمَانِ فَأَمَّا الْمَيْتَتَانِ فَالْحُوتُ وَالْجَرَادُ وَأَمَّا الدَّمَانِ فَالْكَبِدُ وَالطَّحَالُ (ه عن عبد اللہ بن عمر)

"Size iki ölü hayvanın eti ile iki kan helâl kılındı. İki ölü olan hayvan eti, balık ve çekirge dir. Kana gelince o da, karaciğer ve dalaktır."[7]

[1] Sahih-i Buhârî, Sayd 12.

[2] Sefer sırasında Sahâbiler açlıktan ağaç yaprakları yedikleri için, bu sefere "Habat (yaprak) Gazvesi" de denilmiştir. Hicretin 8. Yılında meydana gelmiştir.

[3] Sahih-i Müslim, Sayd 4 (17), Sünen-i Ebû Dâvud, Et'ime 46.

[4] Sünen-i Dârukutnî, Eşribe 3 Hadis No: 4771.

[5] Beyhakî, Ma'rifet'üs-Sünen Ve'l-Âsâr, Hadis No: 107.

[6] Sünen-i Ebû Dâvud, Et'ime 36; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 3479.

[7] Sünen-i İbn-i Mâce, Et'ime 31; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 3945. Deniz avı hakkında da Sûre-i Mâide, Âyet 96'ya bakınız.

جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ذَلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا (فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ) (٩٧)

97. Allah'ı Teâlâ, Kâbe'yi, o Beyt-i Haram'ı, Şehr-i Haram'ı, hac için Kâbe'ye gönderilen kurbanları ve o kurbanlara takılan nişanları insanların dînî ve dünyevî işlerinin yerine gelmesi için vesîle kıldı. Bunlar, göklerde ve yerde olanların hepsini Allah'ın bildiğini ve Allah'ın her şeyi hakkıyla bilen olduğunu bilmeniz içindir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Kâbe" ifadesi hakkında Mücâhid Hazretleri şöyle buyurmuştur: "Kâbe diye adlandırılmasının sebebi kare şeklinde olmasındandır. "[1] Kâbe kelimesi, sözlükte de küp; küp şeklindeki yapı anlamına gelmektedir. Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Beyt-i Haram"'dan maksat, Kâbe'dir. Beytullah diye de tâbir edilir. Buranın haram diye sıfatlanmış olmasının sebebi, hac zamanında ihramda olanlar için av yapmanın menedilmesi ve orada Sûre-i Bakara, Âyet 197'de: "Haccın vakti, bilinen aylardır. Her kim o aylarda hacca başlayarak onu kendisine farz kılsa, artık hac esnasında ailesiyle cimâ etmek, günah işlemek ve bir kimse ile çekişmek yasaklanmıştır..." diye geçtiği üzere fisk ve cidalin haram olmasıdır.

Haram ayların sayısı dördüttür; Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep aylarıdır. Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Şehr-i Haram" ise, "Haram ay" anlamına gelmekte ve kastedilen de, hac zamanı olan Zilhicce ayıdır.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 491.

(اَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَأَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ) ٩٨)

98. Bilin ki, (ahkâmını çiğneyenler hakkında) Allah'ın azâbı muhakkak çok şiddetlidir. Ve şüphesiz Allah'ı Teâlâ (emirlerine tâbi olanlar hakkında) çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

(مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ) ٩٩)

99. Resûle düşen, sâdece tebliğdir. Allah'ı Teâlâ, sizin açıkladığınızı ve gizlediğiniz şeyleri bilir.

(قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ) ١٠٠)

100. Ey Resûlüm! De ki: "Pis olan şeylerin çokluğu hoşunuza gitse de, pis ile

temiz bir olmaz. Ey hâlis akıl sahipleri! Allah'tan korkun ki, felah bulasınız."

İzah: Âyette geçen "Pis ile temiz bir olmaz" ifadesinden maksat, haram ile helâl, pis olan şey ile temiz olan şey, kötü inanç ve çirkin işler ile güzel inanç ve güzel amel Allah katında bir olmaz, demektir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنَ أَشْيَاءَ إِن تُبَدَّ لَكُمْ تَسْؤُكُمْ وَإِنْ نَسَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْآنُ تُبَدَّ لَكُمْ (عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ) (١٠١)

101. Ey îman edenler! Size açıklandığı zaman, kederleneceğiniz şeyleri sormayın. Eğer Kur'ân indirilirken onları sorarsanız, size açıklanır. Evvelce meydana gelmiş olan suallerinizden dolayı Allah'ı Teâlâ sizi affetti. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, Halîm'dir (cezâ vermekte acele etmez).

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Hz. Ali Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şu hâdis nakledilmiştir:

لَمَّا نَزَلَتْ {وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا} قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ الْحَجُّ فِي كُلِّ عَامٍ فَسَكَتَ ثُمَّ قَالُوا أَفِي كُلِّ عَامٍ فَقَالَ لَا وَلَوْ قُلْتُ نَعَمْ لَوَجِبَتْ فَنَزَلَتْ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنَ أَشْيَاءَ إِن تُبَدَّ لَكُمْ (تَسْؤُكُمْ)} (ه ت عن علي)

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 97'de: "... Kudreti olanların hac için orayı ziyaret etmeleri, Allah'ı Teâlâ'nın insanlar üzerindeki hakkıdır..." diye geçen buyruk nâzil olunca, bâzıları: "Yâ Resûlallah! Her yıl mı farzdır?" diye sordular. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem cevap vermedi. Tekrar: "Her yıl mı farzdır?" diye sordular. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Hayır değildir. Evet, diyecek olsaydım elbette ki her yıl hac yapmak farz olacaktı" buyurdu ve bunun üzerine de: "Ey îman edenler! Size açıklandığı zaman, kederleneceğiniz şeyleri sormayın..." diye geçen Sûre-i Mâide, Âyet 101 nâzil oldu.[1]

Bu husus Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün hutbesinde bize şöyle hitap etti:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ فَرَضَ عَلَيْكُمُ الْحَجَّ فَحُجُّوا فَقَالَ رَجُلٌ أَكُلَّ عَامٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَسَكَتَ حَتَّى قَالَهَا ثَلَاثًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ قُلْتُ نَعَمْ لَوَجِبَتْ وَلَمَّا اسْتَطَعْتُمْ ثُمَّ قَالَ ذَرُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ فَإِنَّمَا هَلَاكٌ مَنِ كَانَ قَبْلَكُمْ بِكَثْرَةِ سُؤَالِهِمْ وَاجْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ فَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا

(اسْتَطَعْتُمْ وَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَدَعَوْهُ (م ن حم عن ابى هريرة

"Ey insanlar! Allah'ı Teâlâ üzerinize haccı farz kıldı, haccedin" diye buyurunca, Adamın biri: "Her sene mi Yâ Resûlallah!" diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem sükût etti. O kişi aynı soruyu üçüncü kez tekrar sorunca, buyurdu ki: "Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, evet deseydim hac üzerinize her sene farz olacaktı. Üzerinize farz olsaydı, buna güç yetiremeyecektiniz. Ben sizi bıraktığım sürece siz de beni bırakın. Sizden öncekiler çok soru sormaları ve Peygamberlerine karşı muhalefet etmeleri sebebiyle helâk oldular. Ben size bir şeyi emrettiğim zaman gücünüz yettiği kadar tutun. Sizi bir şeyden nehyettiğim zaman da ondan sakının." [2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 5; Sünen-i Ibn-i Mâce, Menâsik 2.

[2] Sahih-i Müslim, Hac 73 (412 Sünen-i Nesâî, Hac 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10199.

((قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ (١٠٢)

102. Şüphesiz ki sizden evvelki kavimler, her şeyi sordular ve sonra o sebeple kâfir oldular.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سَلَّاتِ الْيَهُودُ عَنْ مُوسَى فَأَكْثَرُوا وَزَادُوا وَنَقَصُوا حَتَّى كَفَرُوا وَسَلَّاتِ النَّصَارَى عَنْ عِيسَى فَأَكْثَرُوا فِيهِ وَزَادُوا وَنَقَصُوا حَتَّى كَفَرُوا وَإِنَّهُ سَيَفْشُوا عَنِّي أَحَادِيثُ فَمَا آتَاكُمْ مِنْ حَدِيثِي فَأَقْرَعُوا كِتَابَ اللَّهِ

(وَاعْتَبِرُوا فَمَا وَافَقَ كِتَابَ اللَّهِ فَإِنَّا قُلْنَاهُ وَمَا لَمْ يُوَافِقْ كِتَابَ اللَّهِ فَلَمْ أَقْلَهُ. (طب عن عبد الله بن عمر

"Mûsâ'dan Yahudiler sordular, yine sordular, suali çoğalttılar, artırdılar, eksilttiler. Tâ ki, küfre düştüler. Hristiyanlar da Îsâ'dan sordular da sordular, suali çoğalttılar, artırdılar ve eksilttiler. Nihâyet onlar da küfre düştüler. Şüphesiz ki benden size hadisler söylenecektir. Size benim hadislerim geldiğinde Allah'ın kitabı olan Kur'ân'ı okuyun ve onunla karşılaştırın. Kur'ân'a uyuyorsa, onu ben söylemişimdir. Eğer uymuyorsa, onu ben söylememişimdir." [1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 13046; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 294/8.

مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلَا كَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ (۱۰۳) (وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ)

103. Allah’u Teâlâ, bahîre, sâibe, vasîle ve hâm’dan hiçbirini size meşrû kılmadı. Lâkin kâfirler, Allah’a karşı (bize emri böyledir, diye) yalan söylerler. Onların çoğu akletmezler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen kavramlar, Said b. el-Müseyb Radiyallâhu anhu’dan nakledildiğine göre şöyledir:

الْبَحِيرَةُ الَّتِي يُمْنَعُ دَرُّهَا لِلطَّوَاعِيتِ فَلَا يَحْلُبُهَا أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ وَالسَّائِبَةُ كَانُوا يُسَيِّبُونَهَا لِإِلَهَتِهِمْ لَا يُحْمَلُ عَلَيْهَا شَيْءٌ قَالَ وَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَيْتُ عَمْرَو بْنَ عَامِرٍ الْخَزَاعِيَّ يَجْرُ قُصْبَهُ فِي النَّارِ كَانَ أَوَّلَ مَنْ سَيَّبَ السَّوَائِبَ وَالْوَصِيلَةَ النَّاقَةُ الْبَكْرُ تَبْكُرُ فِي أَوَّلِ نِتَاجِ الْإِبِلِ ثُمَّ تَنْتَنِي بَعْدُ بِأُنْتَى وَكَانُوا يُسَيِّبُونَهَا لِطَوَاعِيتِهِمْ إِنْ وَصَلَتْ إِحْدَاهُمَا بِالْأُخْرَى لَيْسَ بَيْنَهُمَا ذَكَرٌ وَالْحَامُ فَحْلُ الْإِبِلِ يَضْرِبُ الضَّرَابَ الْمَعْدُودَ فَإِذَا قَضَى ضِرَابَهُ وَدَعَا لِلطَّوَاعِيتِ وَأَعْفُوهُ مِنَ الْحَمْلِ فَلَمْ يُحْمَلْ عَلَيْهِ شَيْءٌ وَسَمَّوهُ (الْحَامِي (خ) عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ)

Müşriklerin bâtil inanışına göre bahîra, sütü putlara bağışlanan, bu sebeple kimsenin sağlamadığı devedir. Sâibe, putlar için salıverilip ondan faydalanılmayan ve üzerine hiçbir yük yükletilmeyen devedir. Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu söyledi: "Ben, İbn-i Amr el-Huzai’yi kendi bağırsaklarını Cehennem ateşinde sürükler bir halde olduğunu gördüm. Çünkü o develeri putlar için salarak, adak yapanların ilkidir." Hz. Said b. el-Müseyb şöyle devam etti: Vasîle, genç devedir ki, birinci ve ikinci doğumda birbiri üzerine dişi doğurması sebebiyle, putlar için terk edilen devedir. Hâm, Kendilerince belirlenen sayıda dişiye çekildikten sonra, putlar için terk edilen erkek devedir. Artık bunun üzerine hiçbir yük yükletilmezdi.[1]

Yine bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, Eksem İbn-i Cevvan’a:

يَا أَكْثَمَ رَأَيْتَ عَمْرَو بْنَ لَحْيٍ بِنَ قَمْعَةٍ بِنَ خَنْدَفٍ يَجْرُ قُصْبَهُ فِي النَّارِ فَمَا رَأَيْتَ رَجُلًا أَشْيَهَ بِرَجُلٍ مِنْكَ بِهِ وَلَا بِهِ مِنْكَ! فَقَالَ أَكْثَمُ: أَخْشَى أَنْ يَضُرَّنِي شَبْهَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا إِنَّكَ مُؤْمِنٌ وَهُوَ كَافِرٌ إِنَّهُ أَوَّلَ مَنْ غَيَّرَ دِينَ إِسْمَاعِيلَ وَبَحَرَ الْبَحِيرَةَ وَسَيَّبَ السَّائِبَةَ وَحَمَى الْحَامِي (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن أبي هريرة)

"Yâ Eksem! Ben Amr İbn-i Luhayy el-Huzai'nin, Cehennem ateşinde bağırsaklarını sürüklediğini gördüm. Ben senden daha fazla ona benzeyenini görmedim" diye buyurunca, Hz. Eksem dedi ki: "Yâ Resûlallah! Onun bana benzemesinin, bana zarar vereceğinden korkuyorum." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Hayır, korkma. Çünkü sen Mü'minsin, o ise kâfirdi. O, İsmâil'in dînini değiştiren ilk kişiydi. Putları dikti ve hayvanları, bahîra, sâibe, vasîle ve hâm diye isimlendirdi."[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 9; Tefsir-i Mâide 13.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14272; İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 11, s. 118.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ)
(لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ (١٠٤)

104. Onlara, "Allah'ın indirdiğine ve Resûle gelin" denildiği vakit onlar, "Babalarımızdan gördüğümüz şey bize yeter" dediler. Babaları câhil ve hidâyetten uzak olsalar da mı?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

إِنَّمَا مَثَلِي وَمَثَلُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَتَى قَوْمًا فَقَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي رَأَيْتُ الْجَيْشَ بَعِثَنِي وَإِنِّي أَنَا النَّذِيرُ
الْعُرْيَانُ فَالْنَّجَاءُ فَأَطَاعَهُ طَائِفَةٌ مِنْ قَوْمِهِ فَأَذَلُّوهُ فَأَنْطَلَقُوا عَلَى مَهْلِهِمْ فَنَجَّوْا وَكَذَّبَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ فَأَصْبَحُوا
مَكَانَهُمْ فَصَبَّحَهُمُ الْجَيْشُ فَأَهْلَكَهُمْ وَاجْتَاَحَهُمْ فَذَلِكَ مَثَلٌ مِنْ أَطَاعَنِي فَاتَّبَعَ مَا جِئْتُ بِهِ وَمَثَلٌ مِنْ عَصَانِي
(وَكَذَّبَ بِمَا جِئْتُ بِهِ مِنَ الْحَقِّ (خ م عن ابى موسى

"Ben ve Allah'ın benimle gönderdiği; halkına gidip de şöyle diyen adama benzeriz: Düşmanı gözümle gördüm, sizi uyarıyorum. Haydi, kaçıp kendinizi kurtarın! Halkından bir kısmı onu dinleyip yavaş yavaş orayı terk ederek kaçıp kurtulurlar; diğer kısmı da ona kulak asmayıp yerlerini terk etmezler ve böylece düşmana yem olup helâk olurlar. İşte bana itaat ederek, Allah katından getirdiklerime uyup, uygulayanlar ile bana başkaldırıp Allah katından getirdiklerimi yalanlayanların durumu da böyledir."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, İ'tisam 2; Sahih-i Müslim, Fedâil 6 (16 Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 154.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ)
(تَعْمَلُونَ (١٠٥)

105. Ey îman edenler! Nefsinizin ıslahı size aittir. Siz doğru yolda olursanız, yoldan sapan kimse size zarar veremez. Hepinizin dönüşü Allah'adır. O da size yaptıklarınızı haber verecektir.

İzah: Allah'ı Teâlâ, bize nefsimizle mücâhede edip ıslah ederek, hidâyet üzere olmamızı emretmektedir. Nefis ile mücâhede hakkında Sûre-i Nisâ, Âyet 96'nın izahına bakınız.

Ey îman edenler! Nefsinizi ıslah edin. Allah'a taatten ayrılmayın. Emir ve yasaklarını tutun. Böylece kendi yükümlülüğünüzü yerine getirin. Sizler Allah'ın size farz kıldığı iyiliği emretme, kötülükten nehyetme vazifenizi yerine getirdikten sonra, artık dalâlet yoluna sapanlardan sorumlu değilsiniz, demektir. Bu hususta Muaz b. Cebel Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ} قَالَ: يَا مَعْزُودُ، مُرُوا بِالْمَعْرُوفِ، وَتَنَاهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ شُحًا مُطَاعًا، وَهَوًى مُتَّبَعًا، وَإِعْجَابَ كُلِّ امْرِئٍ بِرَأْيِهِ، فَعَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ، لَا يَضُرُّكُمْ ضَلَالَةُ غَيْرِكُمْ، فَهُوَ مِنْ وَرَائِكُمْ أَيَّامٌ صَبْرٍ، الْمَمْسُوكُ فِيهَا بِدِينِهِ مِثْلُ الْقَابِضِ عَلَى الْجَمْرِ، فَلِلْعَامِلِ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ مِثْلُ عَمَلِ أَحَدِكُمْ الْيَوْمَ كَأَجْرِ خَمْسِينَ مِنْكُمْ، قُلْتُ: يَا (رَسُولَ اللَّهِ، خَمْسِينَ مِنْهُمْ؟ قَالَ: بَلْ خَمْسِينَ مِنْكُمْ أَنْتُمْ (ابن مردويه عن معاذ بن جبل

Yâ Resûlallah! Bana Allah'ı Teâlâ'nın, "Ey îman edenler! Nefsi-nizin ıslahı size aittir. Siz doğru yolda olursanız, yoldan sapan kimse size zarar veremez" buyruğundan haber ver dediğimde, "Ey Muaz! İyiliği emredip kötülükten nehyedin. Ancak cimriliğe itaat edildiğini, nefsânî şeylere tâbi olunduğunu, her görüş sahibinin kendi görüşünü beğendiğini gördüğünüz zaman, kendi nefsinize bakın. Siz doğru yolda olursanız, yoldan sapan kimseler size zarar veremez. Şüphesiz aranızda sabır gerektirecek günler vardır. O gün dîne tutunan kişi, ellerinde kor tutmuş gibi olacaktır. O zaman sizin gibi amel işleyenlerin sevabı elli kişinin sevabı kadardır" buyurdu. Ben, "Yâ Resûlallah! Onlardan elli kişinin sevabı kadar mı?" dediğimde, "Hayır, sizlerden elli kişinin sevabı kadardır" buyurdu.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 516-517.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمُ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ أَوْ آخَرَانِ مِنْ)

غَيْرِكُمْ إِنْ أَنْتُمْ صَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَأَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ تَحْبِسُونَهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ إِنْ
() اَرْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِي بِهِ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ إِنْ آٰ إِذَا لَمِنَ الْإِثْمِينَ (١٠٦)

106. Ey îman edenler! Sizden biri, ölüm döşeginde vasiyet edeceği vakit, sizden adâlet sahibi iki şâhit tutun. Şâyet sefer hâlinde bulunur ve vasiyet anında Müslüman şâhit bulamazsanız, kendi dîninizden olmayan diğer iki kimseyi şâhit tutun. Eğer o gayr-i müslimlerin şâhitliğine güvenemezseniz, onları bekletin ve ikinci namazından sonra onlar da, "Şâhitlik edeceğimiz kimse, akrabamızdan olsa bile hakkı bırakıp da farz olan şâhitliği dünyâ menfaati için gizlemeyiz; gizlersek, elbette günahkârlardan oluruz!" diye yemin etsinler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de, belli olan bir namazdan bahsedilmektedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Aclan kabilesinden olan iki kimseye ikinci namazından sonra "Lânetleşme" yemini ettirmiştir. Bu da göstermektedir ki, Müslümanların namazında yemin ettirme vakti olarak seçilen namaz, ikinci namazıdır. İşte bundan dolayı bu âyetin metninde geçen "Namaz" ifadesine, "İkinci namazı" diye mânâ verilmiştir. Sa'bi, Said b. Cübeyr ve İbrâhim en-Nehâî Hazretlerine göre de buradaki namazdan maksat, ikinci namazıdır. Çünkü Ebû Mûsâ el-Eş'arî Radiyallâhu anhu, gayr-i müslim olan iki vekili, ikinci namazından sonra yemin ettirmiştir.

فَإِنْ غُيِّرَ عَلَىٰ أَتَاهُمَا اسْتَحَقَّ إِثْمًا فَآخِرَانِ يَوْمَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْأُولَايَانِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ
لَشَهَادَتُنَا أَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدَيْنَا إِنْ آٰ إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ (١٠٧) ذَلِكَ أَذْنَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَىٰ
() وَجْهٍ أَوْ يَخَافُوا أَنْ تُرَدَّ أَيْمَانُ بَعْدَ أَيْمَانِهِمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاسْمِعُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ (١٠٨)

107-108. Bunlar yemin ettikten sonra, yalan yere yemin ettikleri anlaşılsa, önceki iki şâhidin yerine, haksızlığa uğramış olan vârislerden iki kişi, "Vallâhi! Bizim şâhitliğimiz, onların şâhitliklerinden daha doğrudur. Yeminimizde hak ve hakikati aşmadık. Aştıysak, elbette zâlimlerden oluruz!" diye yemin etsinler.* Bu usul, şâhitliklerini gerektiği gibi yapmaları yahut yaptıkları yeminden sonra yeminlerinin reddedilmesinden korkmaları için en iyi yoldur. Allah'tan korkun ve emirlerini dinleyin. Allah'u Teâlâ, fâsıklar topluluğuna hidâyet etmez.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebi hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdis nakledilmiştir:

Temim b. Evs ed-Dâri ile Adiy b. Yezid Hristiyan iken (Müslüman olmadan önce), Amr b. el-As'ın kölesi ve Müslüman olan Budeyl b. Ebî Meryem

yanlarında olduğu halde, ticaret için Şam'a gittiler. Şam'a ulaştıklarında, Budeyl hastalandı. Her neyi varsa hepsini arkadaşlarından habersiz bir kâğıda yazıp, onu da eşyasının arasına koyduktan sonra, arkadaşlarına; kendisi vefât ettikten sonra eşyasını götürüp ailesine teslim etmeleri için vasiyet etti.

Vefâtından sonra arkadaşları eşyasını karıştırdılar ve eşya arasında gördükleri üç yüz miskal ağırlığında, üzeri altın ile kaplı olan gümüş bir kabı aldılar. Kalan diğer eşyayı da götürüp Budeyl'in ailesine teslim ettiler.

Budeyl'in ailesi o eşyaları karıştırdırca, o yazıyı buldular ve gümüş kabın noksan olduğunu anladılar. Bunu Temim ile Adiy'den istediler. İnkârları üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şikâyet ettiler. İnkârlarında ısrar edince, hıyânet etmediklerine dair onlara yemin ettirildi.

Bir müddet sonra, Budeyl'in vârisleri o kabı Mekke'de buldular. Sahibi, onu Temim ile Adiy'den satın aldığını söyleyince, tekrar Temim ile Adiy'e müracaat ettiler. Onlar, bu kabı ölenin sattığını iddia ettiler. Halbuki evvelce, mîrasımız malından bir şey sattı mı? diye sordukları zaman da, satmadığını söylemişlerdi. Bu sefer sözlerini ispat edemediler.

Tekrar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e müracaat olundu. Vârislerden ikisi Temim ile Adiy'in hâin ve yeminlerinde yalancı olduklarına yemin edip kabı aldılar. İşte Sûre-i Mâide, Âyet 106-108'in nüzul sebebi bu olaydır.[1]

[1] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Vesâyâ 27; Nûr'ul-Beyan, c. 1, s. 241.

((يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أُجِبْتُمْ قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَا إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ) ١٠٩)

109. O gün ki, Allah'ı Teâlâ Peygamberleri toplayacak da (ümmetinizi dâvet ettiğinizde) "Size verilen cevap neydi?" diye soracak. Onlar da, "Bizim hiçbir bilgimiz yok, gaybı bilen ancak Sensin, Sen!" diyeceklerdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen hususla ilgili olarak Allah'ı Teâlâ Sûre-i A'râf, Âyet 6'da da şöyle buyurmaktadır:

"Kendilerine Peygamber gönderilenlere mutlaka soracağız ve gönderilen Peygamberlere de elbette soracağız."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِجِيءِ النَّبِيِّ وَمَعَهُ الرَّجُلَانِ وَبِجِيءِ النَّبِيِّ وَمَعَهُ الثَّلَاثَةُ وَأَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ وَأَقَلُّ فَيُقَالُ لَهُ هَلْ بَلَغْتَ قَوْمَكَ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيَدْعَى قَوْمَهُ فَيُقَالُ هَلْ بَلَغَكُمْ فَيَقُولُونَ لَا فَيُقَالُ مَنْ يَشْهَدُ لَكَ فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ فَنَدْعَى أُمَّةً مُحَمَّدٍ فَيُقَالُ هَلْ بَلَغَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيَقُولُ وَمَا عَلَّمَكُمْ بِذَلِكَ فَيَقُولُونَ أَخْبَرَنَا نَبِيُّنَا بِذَلِكَ أَنَّ الرُّسُلَ قَدْ بَلَغُوا فَصَدَّقْنَاهُ قَالَ فَذَلِكُمْ قَوْلُهُ تَعَالَى {وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا} (هـ) عن ابى سعيد

Mahşer günü, bir Peygamber beraberinde ümmeti olarak iki adam olduğu halde gelir. Bir başka Peygamber, beraberinde ümmeti olarak üç kişi bulunduğu halde gelir. Bundan fazla ve az ümmetle gelen Peygamberde olur. Sonra o gelen her Peygambere: "Sen kendi kavmine dîni tebliğ ettin mi?" diye sorulur. O da, "Evet" der. Sonra onun kavmi huzura çağrılarak, "Peygamberiniz size dîni tebliğ etti mi?" denilir. Onlar: "Hayır" derler. Bunun üzerine onların Peygamberlerine: "Kavmine, senin dîni tebliğ ettiğine dair şâhidin kimdir?" denilir. O da, "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ümmeti" der. Bunun üzerine Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti çağrılır ve onlara: "Bu Peygamberler, kavmine dîni tebliğ etti mi?" diye sorulur. Onlar da, "Evet" derler. Sonra Allah'ı Teâlâ Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetine: "Bu Peygamberlerin, kendi kavmine dîni tebliğ ettiğine dair bilginiz nedir?" der. Onlar da, "Peygamberlerin, kendi kavimlerine dîni tebliğ ettiklerini bize Peygamberimiz haber verdi, biz de onu tasdik ettik" derler. İşte bu açıklama Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Bakara, Âyet 143'te: "Ey Mü'minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun..." diye geçen buyruğunun muhtevâsıdır.[1]

Ümmet-i Muhammed'in şâhitliği hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 143 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ إِذْ أَيَّدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَإِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِي وَتُبْرِئُ الْأَكْمَةَ وَالْأَنْرَصَ بِإِذْنِي وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِي وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَآءِيلَ عَنْكَ إِذْ جِئْتَهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ (١١٠)

110. O gün Allah'ı Teâlâ şöyle buyuracak: "Ey Meryem oğlu İsa! Sana ve annene olan nîmetimi zikret. O zaman ki, seni Ruh'ul-Kudüs (Cebrâil) ile kuvvetlendirmiştım. Sen beşikte iken de yetişkin iken de insanlara konuşuyordun. Ve o zaman ki, sana kitabı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i

öğretmiştim. Ve o zaman ki, iznimle çamurdan kuş şeklinde bir şey yapıyor ve ona üflüyordun, o da iznimle kuş oluyordu. Ve iznimle anadan doğma körlerin gözlerini açıyor ve ebrasilıları (vücudunda beyaz lekeler çıkan hastaları) şifâya kavuşturuyordun. Ve o zaman ki, iznimle ölüleri diriltiyordun. Mûcizeler gösterdiğin İsrailoğullarından kâfir olanlar, gösterdiğin mucizelere: "Bu, apaçık sihirden başka bir şey değildir!" dedikleri vakit, seni onlardan kurtarmıştım."

İzah: Bu âyetin sonunda Allah'ı Teâlâ Hz. İsâ'ya hitâben: "Seni onlardan kurtarmıştım" diye buyurmuştur. Yani, sana îman etmeyen kâfirlerin seni öldürmeye teşebbüs ettiklerinde, onların elinden seni kurtararak, semâya kaldırdım, böylece sana hiçbir zarar veremediler, demektir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre: "İsâ Aleyhisselâm, otuz yaşında Peygamber olmuş ve otuz ay Peygamberlik yaptıktan sonra göğe yükseltilmiştir." [1]

Yahudilerin Hz. İsâ'yı öldüremedikleri, Allah'ı Teâlâ'nın onu ikinci kat göğe yükseltmesi ve kıyâmetten evvel yeryüzüne inip Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti olarak yaşayacağına dair daha geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 157-159 ve izahlarına bakınız.

Yine Âllah'ı Teâlâ Âyet-i Kerîme'de Hz. İsâ'ya kitap ve hikmet ilmini öğrettiğini beyan etmektedir. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 151 ve izahına bakınız.

[1] Tercüm-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 483.

(وَإِذْ أَوْحَيْنَا إِلَى الْحَوَارِيِّينَ أَنْ آمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي قَالُوا آمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ) (۱۱۱)

111. Ve o zaman ki, Havârilere: "Bana ve Resûlüme îman edin!" diye vahyetmiştim. Onlar da: "İman ettik, bizim muhakkak Müslüman olduğumuza şâhit ol" demişlerdi.

İzah: Vehiy lügatta; kelâm, göndermek, işâret, ilham, bir şeyi gizlice bildirmek anlamlarına gelmektedir. Şeriatta vahiy, Cenâb-ı Hakk'ın dilediği şeyleri Peygamberlerine birer yol ile bildirmesi, anlatması ve öğretmesi demektir.

İlham tabiri de lügatta; Haber vermek, anlatmak, feyiz yoluyla kalbe gelen bilgiler demektir. Evliyâullahın kalplerine doğan bazı ilâhî sırlar, ilâhî ilimler de

ilham eseridir. İşte bu Âyet-i Kerîme’de geçen Havârilere olan vahiyden maksat, onlara Allah’u Teâlâ’nın ilham etmesidir. Çünkü bunlar Peygamber değil, Evliyâullahtır. Mûsâ Aleyhisselâm’ın annesi de bir Peygamber olmadığı halde, Allah’u Teâlâ ona ne yapacağını ilham ederek bildirmiştir. Bu husus Sûre-i Kasas, Âyet 7’de şöyle geçmektedir:

Mûsâ’nın annesine: "Mûsâ’yı emzir ve öldürülmesinden korktuğun zaman, onu Nil Nehri’ne bırak, korkma ve mahzun olma. Çünkü Biz onu en yakın zamanda sana döndüreceğiz ve onu Resullerden yapacağız" diye vahyettik.

Allah’u Teâlâ, Hz. Meryem’e de Îsâ Aleyhisselâm ile müjdelemek için Cebrâil Aleyhisselâm’ı göndermiştir. Bu husus Sûre-i Meryem, Âyet 16-19’da şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! Kitapta (Kur’ân’da), Meryem’e dair anlattıklarımızı da zikret. Bir zaman Meryem, ailesinin bulunduğu yerin doğu tarafına çekilmişti.* Meryem, ailesiyle kendi arasına bir perde çekti. Ona Cebrâil’i gönderdik. Cebrâil ona tam bir insan şeklinde göründü* Meryem, Cebrâil’e: "Ben senden Rahmân’a sığınırım. Allah’tan korkarsan, bana ilişme" dedi.* Cebrâil: "Ben senin sığındığın Rabbinin resûlüyüm. Sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamak için geldim" dedi.

Yine İbrâhim Aleyhisselâm, Hacer vâlidemiz ile oğlu İsmâil Aleyhisselâm’ı Kâbe’nin bulunduğu yere bıraktığında, Hacer vâlidemiz ve oğlu susuz kalmışlardı. Hacer vâlidemiz, su aramak için Safâ ve Merve tepelerine çıkarak, bu iki tepe arasında yedi defa gitmiştir. O, bu halde iken, Cebrâil Aleyhisselâm ona görünerek onunla konuşmuştur. Bu husus İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şöyle nakledilmiştir:

فَلَمَّا أَشْرَفَتْ عَلَى الْمَرْوَةِ سَمِعَتْ صَوْتًا فَقَالَتْ صِهْ تُرِيدُ نَفْسَهَا ثُمَّ تَسَمِعَتْ فَسَمِعَتْ أَيُّضًا فَقَالَتْ قَدْ أَسْمَعْتُ إِنْ كَانَ عِنْدَكَ غَوَاثُ فَإِذَا هِيَ بِالْمَلَكِ عِنْدَ مَوْضِعِ زَمْزَمَ فَبَحَثَ بِعَقِبِهِ أَوْ قَالَ بِجَنَاحِهِ حَتَّى ظَهَرَ الْمَاءُ فَجَعَلَتْ (تَحَوُّضُهُ ... خ عن ابن عباس

... Son defa Merve Tepesi’ne çıktığında bir ses işitti. Bunun üzerine Hacer vâlidemiz: "Ey ses sahibi! Sesini duyurdun. Eğer bize yardım edecek bir kudretin varsa, bize yardım et" dedi ve böyle der demez, Zemzem kuyusunun yerinde bir melek (Cebrâil Aleyhisselâm) göründü. O melek, topuğu ile yahut kanadıyla yeri kazıyordu. Nihâyet su göründü. Su başka tarafa akmasın diye

Hacer vâlidemiz, hemen suyun etrafını çevirerek havuz gibi yaptı...[1]

Aynı şekilde Allah’u Teâlâ’nın velî kullarına ilham etmesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَقَدْ كَانَ فِيمَا قَبْلَكُمْ مِنَ الْأُمَمِ مُحَدَّثُونَ فَإِنْ يَكُونُ فِي أُمَّتِي أَحَدٌ فَإِنَّهُ عُمَرُ (خ ت عن ابى هريرة

”Yemin olsun ki, sizden önce yaşamış ümmetler içinde kendilerine ilham olunan kimseler vardı. Ümmetim içinde onlardan biri de şüphesiz Ömer’dir.”[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 10.

[2] Sahih-i Buhârî, Fedâil’ul–Ashâb 6, Enbiyâ 54; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 17.

إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنْزِلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (١١٢) قَالُوا نُرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ (١١٣)

112-113. O vakti ki, Havârililer: ”Ey Meryem oğlu Îsâ! Rabbin gökten bize bir mâide (sofra) indirebilir mi?” demişlerdi. Îsâ da onlara:”Eğer Mü’min iseniz, Allah’tan korkun” demişti.* Bu cevap üzerine Havârililer: ”Biz istiyoruz ki, ondan yiyelim, kalplerimiz mutmain olsun, senin bize doğru söylediğini bilelim ve buna şahitlik edenlerden olalım” demişlerdi.

İzah: Îsâ Aleyhisselâm’ın dinde kendine yardımcı olan Havârilileri vardı. Bunların sayısı on iki idi. Bu Havârililer hakkında geniş bilgi için Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 52-54 ve izahına bakınız.

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ (١١٤) (وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

114. Bunun üzerine Meryem oğlu Îsâ: ”Yâ Allah! Ey Rabbimiz! Gökten bize bir sofrayı indir! Bize, bizden evvel ve sonra gelenlere bayram ve Senden (kudretine) bir delil olsun. Bize rızık ver. Sen rızık verenlerin en hayırlısıdır” dedi.

(قَالَ اللَّهُ إِنْ يُنْزِلُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدَ مَنكُمُ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَّا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ (١١٥)

115. Allah’u Teâlâ da: ”Ben sofrayı size indiririm. Fakat sofranın inmesinden sonra, sizden inkâr edenlere de öyle azap ederim ki, âlemlerden hiçbir kimseye o

azap ile azap etmem" diye buyurdu.

İzah: Îsâ Aleyhisselâm'ın sofra mûcizesi birçok tefsirde şöyle nakledilmiştir:

Bir keresinde İsrailoğullarından beş bin kişi önder olarak, Îsâ Aleyhisselâm'ın karşısına çıktılar ve hep birlikte havarilerle yemek yemeyi istediler. Bunun üzerine Îsâ Aleyhisselâm duâ etti. Göğe bakarlarken semâdan iki bulut arasında kırmızı bir sofra önlerine indi. Îsâ Aleyhisselâm ağladı: "Îlâhi! Beni şükredenlerden et. Bunu bir rahmet kıl. Cezâ kılma" diye duâ etti. Kalkıp abdest aldı, namaz kıldı, yine ağladı, sonra sofranın örtüsünü açtı ve "Bismillâh, hayrurrâzıkîn!" (Rızık verenlerin en hayırlısı olan Allah'ın ismiyle!) dedi. Bir de ne görsünler; sofrada kızarmış, pulsuz, kılçıksız, yağlı bir balık. Baş tarafında tuz, kuyruk tarafında sirke ve etrafında pırasadan başka her çeşit yeşillik olan sebze ve birincisinde zeytin, ikincisinde bal, üçüncüsünde tereyağı, dördüncüsünde peynir ve beşincisinde pastırma bulunan beş yufka vardı. Havârilere Şem'un: "Yâ Rûhullah! Bu sofradakiler dünyâ yemeklerinden mi, âhiret yemeklerinden mi?" diye sordu. Îsâ Aleyhisselâm: "Hayır, ikisinden de değil. Allah'ı Teâlâ'nın kudretiyle verdiği şeylerdir. Yiyin ve şükredin ki, nîmetini size artırsın" dedi. Sonra: "Yâ Rûhullah! Bu mûcizeden bize bir mûcize daha göstersen" dediler. Îsâ Aleyhisselâm: "Ey balık! Allah'ın izniyle diril" dedi. Balık hemen dirildi. Sonra: "Dön eski hâline!" dedi. Yine kızarmış bir balık oldu. Daha sonra sofra uçup gitti. Buna rağmen, içlerinden isyan edenler oldu. Onlar maymun ve domuz şekline döndürüldüler.

Îsâ Aleyhisselâm, Yahudilere gönderilen bir Peygamberdir. İncil'in dili İbrânicedir. Bu mûcizeyi inkâr edenler de onlardır, onu öldürmek isteyenler de yine Yahudilerdir.[1]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أُنْزِلَتْ الْمَائِدَةُ مِنَ السَّمَاءِ خُبْزًا وَلَحْمًا وَأُمِرُوا أَنْ لَا يَخُونُوا وَلَا يَدْخَرُوا الْعَدِ فَخَافُوا وَادَّخَرُوا وَرَفَعُوا الْعَدِ (فَمُسِخُوا قِرْدَةً وَخَنَازِيرَ) (ت) عن عمار بن ياسر

"Gökten Îsâ'ya inen sofra; et ve ekmek olarak indirilmişti ve kendilerine de hâinlik yapmamaları ve yarın için bu gıdalardan saklamamaları emredilmişti. Fakat hâinlik ettiler; yarın için bir şeyler alıp sakladılar. Sonunda da maymun ve domuz şekline döndürüldüler."[2]

Bu sofraya bir pazar günü indirilmiştir. Pazar gününün Hristiyanlarca bayram sayılması bu sebeptendir, denilir.

[1] Bu hususta Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 49 ve Sûre-i Nisâ, Âyet 157'ye bakınız.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 6; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6938.

وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمَ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ (١١٦) مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (١١٧) إِنْ تُعَذِّبُهُمْ (فَإِنَّهُمْ عَبْدُكَ وَإِنْ تُغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) (١١٨)

116-118. Ey Resûlüm! Hatırlat o vakti ki, Allah'ı Teâlâ: "Ey Meryem oğlu Îsâ! Sen mi insanlara, Allah'ı bırakıp da, beni ve annemi ilah edin, dedin?" diye buyurdu. Îsâ da dedi ki: "Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Hak olmayan sözü insanlara söylemek bana lâayık olmaz. Öyle bir şey dediysem, muhakkak onu bilirsin. Sen benim gizlediğim şeyleri bilirsin. Ben ise, Senin gizlediğin şeyleri bilemem. Gaybleri bilen ancak Sensin, Sen.* Ben onlara bana emrettiğin şeylerden başka bir şey demedim. "Benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a ibâdet edin" dedim. Ben onların arasında iken hallerine şâhit idim, beni yükselttikten sonra onların hallerini gözetleyen Sen idin. Sen her şeye şâhidsin.* Eğer onlara azap edersen, şüphesiz onlar Senin kullarıdır (Sana itiraz edecek yoktur). Eğer onları affedersen, şüphesiz Sen her şeye gâlipsin, hüküm ve hikmet sahibisin."

İzah: Sûre-i Mâide, Âyet 116 ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre, o şöyle buyurmuştur:

يُلَقَّى عِيسَى حُجَّتَهُ فَلَقَّاهُ اللَّهُ فِي قَوْلِهِ {وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ} (ت) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

Allah'ı Teâlâ, Îsâ Aleyhisselâm'a, Sûre-i Mâide, Âyet 116'daki: "Ey Resûlüm! Hatırlat o vakti ki, Allah'ı Teâlâ: "Ey Meryem oğlu Îsâ! Sen mi insanlara, Allah'ı bırakıp da beni ve annemi ilah edin, dedin?" diye geçen sorusu hakkında, nasıl cevap vereceğini (Âyet-i Kerîme'nin devamında geçtiği üzere) ona öğretmiştir.[1]

Bu âyetler ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hutbede şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ مَحْشُورُونَ إِلَى اللَّهِ حُفَاءَ عُرَاءٍ غُرْلًا ثُمَّ قَالَ {كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ} إِلَى آخِرِ الْآيَةِ ثُمَّ قَالَ أَلَا وَإِنَّ أَوَّلَ الْخَلْقِ يُكْسَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِبْرَاهِيمُ أَلَا وَإِنَّهُ يَجَاءُ بِرِجَالٍ مِنْ أُمَّتِي فَيُؤْخَذُ بِهِمْ ذَاتَ الشَّمَالِ فَأَقُولُ يَا رَبِّ أَصِيحَابِي فَيَقَالُ إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَحْدَثُوا بَعْدَكَ فَأَقُولُ كَمَا قَالَ الْعَبْدُ الصَّالِحُ {وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ} فَيَقَالُ إِنَّ هَؤُلَاءِ لَمْ يَزَالُوا مُرْتَدِّينَ عَلَى أَعْقَابِهِمْ مُنْذُ فَرَقْتَهُمْ (خ عن ابن عباس)

"Ey insanlar! Şüphesiz ki, sizler Allah'ın huzurunda yalınayak, çıplak ve sünnetsiz olarak toplanacaksınız. Sonra Sûre-i Enbiyâ, Âyet 104'deki: "... Varlıkları ilk olarak nasıl yarattıysak, öyle iâde ederiz. Bu, yerine getireceğimiz vaadimizdir. Biz, bu vaadimizi muhakkak yaparız" buyruğunu okudu ve daha sonra şöyle buyurdu:

- İyi bilin ki mahşer gününde, yaratılanların ilk elbise giydirileni İbrâhim Aleyhisselâm olacaktır. Yine iyi bilin ki ümmetimden bir kısım insanlar getirilecek ve onlar sol tarafa doğru götürüleceklerdir. Ben: "Ey Rabbim! Bunlar benim Ashâbımdır" diyeceğim. Bana: "Sen bunların senden sonra ne yaptıklarını bilmiyorsun" denilecektir. Ben de, şu sâlih kulun; Îsâ Aleyhisselâm'ın, Sûre-i Mâide, Âyet 117'de: "Ben onlara bana emrettiğin şeylerden başka bir şey demedim. "Benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a ibâdet edin" dedim. Ben onların arasında iken hallerine şâhit idim, beni yükselttikten sonra onların hallerini gözetleyen Sen idin. Sen her şeye şâhidsin" diye söylediği gibi söyleyeceğim. Bana şöyle denecektir: "Sen onlardan ayrıldıktan sonra dinden döndüler ve mürtet olarak devam ettiler."[2]

Allah'ı Teâlâ, Hz. Îsâ'yı yeryüzünden alarak göğe yükseltmiştir ve kıyâmetten evvel yeryüzüne inecek ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti olarak yaşayacaktır. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 55-57 izahına bakınız.

Yine Sûre-i Mâide, Âyet 118 hakkında Abdullah İbn-i Amr İbn'il-Âs Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, İbrâhim Aleyhisselâm'ın, Sûre-i İbrâhîm, Âyet 36'da geçen "Ey Rabbim! Şüphesiz putlar, insanlardan birçoğunun dalâlete düşmesine sebep oldular. Bana tâbi olan bendendir; bana âsi olan için de

şüphesiz Sen çok bağışlayansın, çok merhamet edensin" buyruğunu ve İsâ Aleyhisselâm'ın, Sûre-i Mâide, Âyet 118'de geçen "Eğer onlara azap edersen, şüphesiz onlar Senin kullarıdır (Sana itiraz edecek yoktur). Eğer onları affedersen, şüphesiz Sen her şeye gâlipsin, hüküm ve hikmet sahibisin" diye geçen âyetleri okudu ve ellerini kaldırarak:

اللّٰهُمَّ اُمَّتِيْ اُمَّتِيْ وَبَكَى فَقَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ اِلَيَّ مُحَمَّدٍ وَرَبُّكَ اَعْلَمُ فَسَلِّهُ مَا يُبْكِيكَ فَاتَّاهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَسَأَلَهُ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَا قَالَ وَهُوَ اَعْلَمُ فَقَالَ اللّٰهُ يَا جِبْرِيلُ (اِذْهَبْ اِلَيَّ مُحَمَّدٍ فَقُلْ اِنَّا سَنُرْضِيْكَ فِيْ اُمَّتِكَ وَلَا نَسُوْءُكَ) (م عن عبد اللّٰه بن عمرو بن العاص

"Allah'ım! Ümmetim, ümmetim" deyip ağladı. Allah'ı Teâlâ: "Yâ Cebrâil! Muhammed'e git ve Rabbin en iyi bilen olduğu halde, onu ağlatanın ne olduğunu sor" diye buyurdu. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve niçin ağladığını sordu. Peygamberimiz de durumu ona haber verdi. Allah'ı Teâlâ en iyi bilen olduğu halde buyurdu ki:

- Yâ Cebrâil! Muhammed'e git ve de ki: "Ümmetin konusunda Biz seni râzı edeceğiz ve seni üzmeyeceğiz."[3]

Nitekim bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ شَفَاعَتِيْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِأَهْلِ الْكِبَائِرِ مِنْ أُمَّتِيْ (ه عن جابر

"Şüphesiz ki benim şefaetim, mahşer günü ümmetimden büyük günah işleyen kimselere olacaktır."[4]

Şefaath hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 255 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 6.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Mâide 12.

[3] Sahih-i Müslim, İman 86 (346).

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd: 37; Sahih-i Buhârî, Rikâk 51; Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 21; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11.

قَالَ اللّٰهُ لَمَّا يَوْمُ يَنْفَعُ الصّٰدِقِيْنَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِيْنَ فِيْهَا اَبَدًا رَّضِيَ اللّٰهُ)

(عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ) ١١٩

119. Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Bugün, sâdıklara, sadâkatlarının fayda vereceği bir gündür. Onlar için altlarından nehirler akan Cennetler vardır. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Allah'ı Teâlâ onlardan râzı oldu. Onlar da Allah'ı Teâlâ'dan râzı oldular. İşte büyük kurtuluş budur."

(لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) ١٢٠

120. Göklerin, yerin ve onlarda bulunanların mülkü Allah'ındır. O, her şeye kâdirdir.

6-EN'ÂM SÛRESİ

Bu sûre 165 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. En'âm lafzı, 136, 138, 139 ve 142. âyetlerinde geçmektedir. Bu kelime, hayvan anlamına gelmekle birlikte, genel olarak; deve, sığır, koyun ve keçi için kullanılan bir tâbirdir. Bu sebeple "En'âm" diye isimlendirilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

نَزَلْتُ عَلَى سُورَةِ الْأَنْعَامِ جُمْلَةً وَاحِدَةً يُشَيِّعُهَا سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ لَهُمْ زَجَلٌ بِالتَّسْبِيحِ وَالتَّحْمِيدِ (طب عن ابن عمر)

"En'âm Sûresi, bana, Allah'ı tesbih ve hamd eden yetmiş bin melek eşliğinde toplu olarak nâzil oldu."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

مَنْ صَلَّى الْفَجْرَ فِي جَمَاعَةٍ، وَقَعَدَ فِي مُصَلَّاهُ، وَقَرَأَ ثَلَاثَ آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِ سُورَةِ الْأَنْعَامِ، وَكَلَّ اللَّهُ بِهِ سَبْعِينَ (مَلَكًا يُسَبِّحُونَ اللَّهَ وَيَسْتَغْفِرُونَ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ) (الدَّيْلَمِيُّ عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ)

"Bir kimse sabah namazını cemaatle kılar, namaz kıldığı yerde oturur ve sonra En'âm Sûresi'nin evvelinden üç âyet okursa, Allah ona, Allah'ı tesbih eden ve kendisi için istiğfar eden yetmiş melek memur eder."[2]

En'âm Sûresi, Mekke'de bir bütün olarak nâzil olmuş ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bütün kâtiplerini çağırarak yazdırmıştır.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 22; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, hadis No: 6940.

[2] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 427/3.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ) ١)

1. Hamd, gökleri ve yeri yaratan, zulumât ve nûru meydana getiren Allah’a mahsustur. Fakat buna rağmen kâfirler, putları Rablerine denk tutuyorlar.

İzah: Birçok tefsir ulemâsı Âyet-i Kerîme’de geçen "Zulumât ve nûr" ifadelerini; gece ve gündüz, küfür ve îman, cehâlet ve ilim, dalâlet ve hidâyet olarak tefsir etmişlerdir.

(هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ) (٢)

2. O ki, sizi çamurdan yarattı, sonra sizin için bir ecel takdir etti. O’nun katında takdir edilen bir ecel de vardır. Böyle iken, (Ey kâfirler!) Siz hâlâ şüphe ediyorsunuz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, sizin atanız olan Hz. Âdem’i çamurdan yaratan, sonra ölümünüz için size belli bir vakit tayin eden O’dur. Ayrıca dirilip kabirlerinizden kalkmanız için tayin edilen bir zaman da O’nun katındadır. Böyle iken, Ey kâfirler! Öldükten sonra, Allah’u Teâlâ’nın sizi dirilteceğine dair kudretinden siz hâlâ şüphe ediyorsunuz, anlamındadır.

Allah’u Teâlâ, Hz. Âdem’i yaratmayı murad ettiğinde, Cebrâîl Aleyhisselâm’a emir vererek yeryüzünden toprak getirmesini istedi. Cebrâîl Aleyhisselâm da bu emir gereği yeryüzüne inerek Kâbe’nin yerinden ve dünyânın farklı bölgelerinden her renkten farklı topraklar alarak getirmiş ve böylece Hz. Âdem, bu topraklarla yoğrularak vücudu yaratılmıştır. Bu nedenle insanlar, farklı renk ve tabiattadır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَىٰ خَلَقَ آدَمَ مِنْ قَبْضَةٍ قَبَضَهَا مِنْ جَمِيعِ الْأَرْضِ فَجَاءَ بَنُو آدَمَ عَلَى قَدَرِ الْأَرْضِ فَجَاءَ مِنْهُمْ (الْأَحْمَرُ وَالْأَبْيَضُ وَالْأَسْوَدُ وَبَيْنَ ذَلِكَ وَالسَّهْلُ وَالْحَزْنُ وَالْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ) (د ت عن ابى موسى)

"Allah’u Teâlâ, Âdem’i yeryüzünün her tarafından aldığı bir avuç topraktan yarattı. Bu sebeple Âdemoğulları, yeryüzünün renkleri ve tabiatları kadar değişik şekiller aldılar. Onlardan kimi siyah, kimi beyaz, kimi kırmızı, bânısı da bunların karışımı bir renktedir ve bunlardan bânısı yumuşak, bânısı sert, kimi çirkin, kimi de güzeldir." [1]

Meyserate’l-Fecr Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

(قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَتَى كُنْتُ نَبِيًّا؟ قَالَ وَآدَمُ بَيْنَ الرُّوحِ وَالْجَسَدِ (طَبَّ عَنْ مَيْسِرَةِ الْفَجْرِ

"Yâ Resûlallah! Sen ne zaman Nebî idin?" diye sordum. Buyurdu ki: "Âdem Aleyhisselâm, ruh ile ceset arasında iken ben Nebî idim."[2]

Bu husus bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

لَمَّا افْتَرَفَ آدَمُ الْخَطِيئَةَ قَالَ: يَا رَبِّ! أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا لَمَّا غَفَرْتَ لِي فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَا آدَمُ! كَيْفَ عَرَفْتَ مُحَمَّدًا وَلَمْ أَخْلُقْهُ؟ قَالَ: يَا رَبِّ! لِأَنَّكَ لَمَّا خَلَقْتَنِي بِيَدِكَ وَنَفَخْتَ فِيَّ مِنْ رُوحِكَ رَفَعْتَ رَأْسِي فَرَأَيْتُ عَلَى قَوَائِمِ الْعَرْشِ مَكْتُوبًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ فَعَلِمْتُ أَنَّكَ لَمْ تُضِفْ إِلَيَّ اسْمِكَ إِلَّا أَحَبَّ الْخَلْقِ إِلَيْكَ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: صَدَقْتَ يَا آدَمُ! إِنَّهُ لَأَحَبُّ الْخَلْقِ إِلَيَّ وَإِذَا سَأَلْتَنِي بِحَقِّهِ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكَ وَلَوْ لَا مُحَمَّدٌ مَا خَلَقْتُكَ (ك) وابن عساکر عن عمر

Âdem, Cennetten kovulduğunda hatâsını anlayıp, "Yâ Rabbi! Eğer beni affetmemiş isen Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem hürmetine Senden affımı diliyorum" demişti. Allah'ı Teâlâ (ne cevap vereceğini bildiği halde, cevabını da diğer insanların duyması için): "Yâ Âdem! Ben onu henüz (zâhirde) yaratmadığım halde, sen Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i nasıl tanıdın?" diye buyurdu. Âdem: "Yâ Rabbi! Sen beni (kudret) elin ile yaratıp bana rûhundan üflediğin zaman, başımı kaldırıp baktığımda Arş'ın ayaklarında -Lâ ilâhe illallâh Muhammed'un Resûlullâh- yazılmış olduğunu gördüm. İsminin yanına ancak yaratılmışların en sevgilisini koyacağını bildim" dedi. Allah'ı Teâlâ: "Yâ Âdem! Doğru söyledin, hakikaten Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Bana yaratılmışların en sevgilisidir. Onun hürmetine Benden ne istesen sana verirdim. Affını diledin, Ben de seni affettim. Şâyet Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem olmasaydı, seni yaratmazdım" buyurdu.[3]

Her şeyden önce Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in nûru yaratılmıştır. Âdem Aleyhisselâm ise, ceset olarak ilk yaratılandır. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Nûr, Âyet 35 ve izahlarına bakınız.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 3; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 278/4.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul Kebir, Hadis No: 17220, 17221. Sünen-i Tirmizî, Menâkib 1; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6355; İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, c. 1, s. 5.

[3] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4287; İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 13; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 8371; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 1, s. 256.

(وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ) ٣)

3. Halbuki göklerde ve yerde (ibâdete lâayık olan) yalnız O Allah'tır. Sizin gizlediğinizi de, açığa vurduğunuzu da bilir ve (hayır ve şerden) ne kazandığınızı da bilir.

(وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ) ٤)

4. O kâfirlere, Rablerinin âyetlerinden hiçbir âyet gelmez ki, ondan yüz çevirmiş olmasınlar!

(فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنْبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤْنَ) ٥)

5. İşte onlar, Kur'ân kendilerine gelince, onu yalanladılar. Bu alay etmelerinin cezâsını muhakkak yakında göreceklerdir.

(أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَكَّانُهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ نُمِكِّنْ لَهُمْ إِنْ سَأَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِذْرَافًا) ٦)
(وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَا هُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَأَنشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ) ٦)

6. Onlardan evvel, nice nesilleri helâk ettiğimizi görmediler mi? Yeryüzünde size vermediğimiz imkânları onlara verdik. Bol bol yağmurlar yağdırdık ve altlarından nehirler akıttık. Sonra, günahları sebebiyle onları helâk ettik ve onlardan sonra da başka nesiller yarattık.

(وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ) ٧) وَقَالُوا)
(لَوْلَا أَنْزَلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكًا لَفُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ) ٨)

7-8. Ey Resûlüm! Sana istedikleri şekilde, kâğıtta yazılı bir kitap indirmiş olsak, onlar da o kitaba elleriyle dokunsalar, yine kâfir olanlar: "Bu sihirden başka bir şey değildir" diyeceklerdi.* Bir de: "Ona bir melek indirilseydi ya!" dediler. Eğer bir melek indirmiş olsaydık, elbette iş bitirilmiş olurdu (helâk olurlardı). Sonra onlara hiç mühlet verilmezdi.

İzah: Nâdir b. Haris, Abdullah İbn-i Ebû Ümeyye ve Nevfel b. Huveylid'in, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hitâben: "Sen bize Allah katından,

"Allah'ü Teâlâ, mahlûkatı var edince, Arş'ın üzerinde kendi katında bulunan kitabına (Levh-i Mahfuz'a) şöyle yazmıştır: Şüphesiz ki, merhametim gazabıma

gâlip gelmiştir.”[1]

إِنَّ لِلَّهِ مِائَةَ رَحْمَةٍ أَنْزَلَ مِنْهَا رَحْمَةً وَاحِدَةً بَيْنَ الْجَنِّ وَالْإِنْسِ وَالْبَهَائِمِ وَالْهَوَامِّ فَبِهَا يَتَعَاطَفُونَ وَبِهَا يَنَزَّاحُمُونَ وَبِهَا تَغْطِفُ الْوُحُشُ عَلَى وَلَدِهَا وَآخِرَ اللَّهِ تِسْعًا وَتِسْعِينَ رَحْمَةً يَرْحَمُ بِهَا عِبَادَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (م)
(عن ابى هريرة)

”Allah’u Teâlâ’nın yüz rahmeti vardır. Bunlardan bir rahmetini cinlerin, insanların, hayvanların ve haşeratin arasında taksim etti. Tâ ki onunla birbirlerine şefkat ve merhamet etsinler. Hattâ vahşi hayvanlar bile onunla yavrularına şefkat gösterirler. Doksan dokuz rahmetini ise, kullarına rahmet etmek için mahşer gününe bırakmıştır.”[2]

(لَلَّهِ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ بَوْلَدِهَا (خ م عن ابى هريرة)

”Bir annenin çocuğuna olan merhametinden, Allah’ın kullarına olan merhameti çok daha fazladır.”[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 15, 22, 55; Sahih-i Müslim, Tevbe 4 (14).

[2] Sahih-i Müslim, Tevbe, 4 (19).

[3] Sahih-i Buhârî, Edeb 18, Sahih-i Müslim, Tevbe 4 (22).

(وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (١٣))

13. Gece ve gündüzde barınan her şey O’nundur. O, her şeyi işiten ve bilendir.

قُلْ أَغَيَّرَ اللَّهُ إِلَهُاتِي فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ قُلْ إِنِّي أَمَرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ ()
(أَسْلَمَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (١٤))

14. Ey Resûlüm! De ki: ”Gökleri ve yeri yaratan, rızıklandıran fakat rızka ihtiyacı olmayan Allah’tan başkasını mı dost (Rabb) edineyim?” De ki: ”Şüphesiz bana, İslâm’ı kabul edenlerin ilki olmam ve müşriklerden olmamam emredildi.”

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen hususlarla ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

Ensârdan bir adam Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’i yemeğe dâvet

edince, biz de onunla birlikte gittik. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yemeğini bitirdiği zaman ellerini temizledi ve şöyle duâ etti:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ، مَنْ عَلَيْنَا فَهَدَانَا، وَأَطْعَمَنَا وَسَقَانَا، وَكُلَّ بَلَاءٍ حَسَنٍ أَبْلَانَا، الْحَمْدُ لِلَّهِ غَيْرِ مُودِّعِ رَبِّي وَلَا مُكَافٍ، وَلَا مَكْفُورٍ وَلَا مُسْتَعْنَى عَنْهُ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا مِنَ الطَّعَامِ، وَسَقَانَا مِنَ الشَّرَابِ، وَكَسَانَا مِنَ الْعُرْيِ، وَهَدَانَا مِنَ الضَّلَالِ، وَبَصَّرَنَا مِنَ الْعَمَى، وَفَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ (تَفْضِيلًا، الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (ك هب عن ابى هريرة

"Yedirdiği halde yedirilmeyen, bize nîmet verip hidâyet bahşeden, bizi yedirip içiren, güzel ibtilalarla imtihan eden Allah'a hamd olsun. Hiçbir zaman terk edilemeyecek olan, ama yine de verilenlerin karşılığı olamayan, her zaman kendisine muhtaç olunacak hamdler Allah'a mahsustur. Çeşitli yiyecekleri yediren, çeşitli içecekleri içiren, çıplakları giydiren, dalâletten hidâyete erdiren, körlükten bizi kurtaran ve yarattıklarının birçoğundan bizi üstün kılan âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun." [1]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1961; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 40850.

قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ (١٥) مَنْ يُصْرِفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ وَذَلِكَ الْفَوْزُ ((الْمُبِينُ (١٦)

15-16. Ey Resûlüm! De ki: "Eğer ben, Rabbime isyan edersem, elbette büyük bir günün azâbına uğramaktan korkarım.* O gün, azap kimden kaldırılırsa, muhakkak Allah'ı Teâlâ ona rahmet etmiştir. İşte apaçık kurtuluş budur."

((وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (١٧)

17. Ey Resûlüm! Şâyet Allah'ı Teâlâ sana bir zarar isâbet ettirecek olursa, bunu O'ndan başka giderecek yoktur. Sana bir hayır isâbet ettirecek olursa, onu da kimse gideremez. O, her şeye kâdirdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Muâviye Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

إِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ فِي ذُبْرِ كُلِّ صَلَاةٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجِدِّ مِنْكَ الْجَدُّ وَكَتَبَ إِلَيْهِ إِنَّهُ كَانَ يَنْهَى عَنْ قِيلٍ وَقَالَ وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ وَإِضَاعَةَ الْمَالِ وَكَانَ يَنْهَى عَنْ عُقُوقِ الْأَمَّهَاتِ (وَوَادِ النَّبَاتِ وَمَنْعِ وَهَاتِ (خ عن معاوية

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, her namazın sonunda şöyle duâ ederdi: "Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîkeleh, lehul mülkü velehul hamdu ve hüve alâ kulli şey'in kadîr (Allah'tan başka ilah yoktur. O, birdir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Mülk sâdece O'nundur. Hamd O'na mahsustur. O, her şeye kâdirdir). Ey Allah'ım! Senin verdiğine mâni olacak yoktur. Vermediğini verebilecek de yoktur. Kimsenin varlığı, Sen dilemedikçe kendisine fayda vermez." [1]

İşte bu ve buna benzer Hadis-i Şerif'lerden dolayı: "Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîkeleh, lehul mülkü velehul hamdu ve hüve alâ kulli şey'in kadîr" duâsı, her namaz kılındıktan sonra tesbihatta okunur. Bu sebeple de müezzinlik duâlarından sayılmıştır.

[1] Sahih-i Buhârî, İ'tisam 3.

(وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ) (۱۸)

18. O, kullarının üzerinde tek tasarruf sahibidir. O, hüküm ve hikmet sahibidir ve her şeyden haberdardır.

(قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلْ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَتَيْنَكُمْ) (لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ إِلَهَةً أُخْرَى قُلْ لَّا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ) (۱۹)

19. Ey Resûlüm! (Peygamberliğine şâhit isteyenlere) de ki: "Şâhitliği daha büyük olan kimdir?" De ki: "Allah'tır. O, benimle sizin aranızda şâhittir. İşte bu Kur'ân, sizi ve kime ulaşırsa onları uyarayım diye bana vahyolundu. Siz, Allah ile beraber başka ilahlar olduğuna şâhitlik mi ediyorsunuz?" De ki: "Ben, buna şâhitlik etmem." De ki: "O, bir tek ilahtır. Şüphesiz ben, sizin Allah'a ortak koştüğunuz şeylerden uzağım."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nuzül sebebi şöyle nakledilmiştir:

Kureyş müşrikleri, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hitâben: "Yâ Muhammed! Allah senden başka Peygamber bulamadı mı? Biz seni tasdik eden kimse görmüyoruz? Yahudi ve Hristiyanlara da sorduk. Kitaplarında senin Peygamberliğine dair bir haber olmadığını söylüyorlar. Bize, senin Allah'ın Resûlü olduğuna şâhitlik edecek bir şâhit göster" dediler. İşte onların bu sözleri üzerine Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'yi indirmiştir.

Âyet-i Kerîme’de, "İşte bu Kur’ân, sizi ve kime ulaşırsa onları uyarayım diye bana vahyolundu" diye geçen ifadeden anlaşılmaktadır ki; Kur’ân’ın hükümleri, sâdece nâzil olduğu döneme has değil, kıyâmete kadar gelecek olan herkes içindir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de, yalnız Araplara değil, bütün âlemlere Peygamber olarak gönderilmiştir. Zîrâ Allah’u Teâlâ: "Ey Habîbim! Biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik"[1] diye buyurmuştur.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(نَضَرَ اللَّهُ عَبْدًا سَمِعَ مَقَالَتِي فَوَعَاَهَا وَأَدَّاهَا (طَبَّ عَنْ جَبِيرِ بْنِ مَطْعَمٍ

"Her kim benim sözlerimi işitip ezberler ve ümmetime tebliğ ederse, Allah’u Teâlâ ona hayat ve güzellik verir."[2]

Bu tebliğ, hem Kur’ân-ı Kerîm’i, hem de Hadis-i Şerif’leri kapsamak-tadır. Nitekim birçok âyette: "Allah’a ve Resûlüne itaat edin"[3] diye emredilmiştir.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا قَرَأَ الرَّجُلُ الْقُرْآنَ وَاخْتَشَى وَمِنْ أَحَادِيثِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَتْ هُنَاكَ عَزِيزَةً كَانَ (خَلِيفَةً مِنْ خُلَفَاءِ الْأَنْبِيَاءِ (الرافع في تاريخه عن ابن امامة

"Kur’ân’ı huşû ile okuyan, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Hadis-i Şerif’lerine de aynı hürmeti yapan bir kimse, bu dünyâda aziz olur ve Peygamberlerin halifelerinden bir halife olur."[4]

[1] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 107.

[2] Taberânî, Mu’cem’ul Kebir, Hadis No: 1524.

[3] Bakınız: Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 31, 50; Sûre-i Nûr, Âyet, 52, 54, 56; Sûre-i Necm, Âyet: 3; Sûre-i Tevbe, Âyet 71; Sûre-i Şuarâ, Âyet 108, 110, 131, 150, 179, Sûre-i Ahzâb, Âyet 33, Sûre-i Muhammed, Âyet 33.

[4] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 28694.

(الَّذِينَ اتَّيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمُ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ) (٢٠)

20. Ehl-i Kitap, onu (Muhammed Aleyhisselâm'ı) kendi oğullarını tanıdıkları gibi tanıyıp bilirler. Kendilerini hüsrâna uğratanlar var ya, işte onlar îman etmezler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, Ehl-i Kitap'ın, kendi kitaplarında sıfatları belirtilen Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i kendi oğullarını tanıdıkları gibi onu tanıyıp bildikleri beyan edilmiştir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e îman etmeyenlerin, kendilerini hüsrâna uğrattığı Cehenneme gidecekleri de beyan edilmiştir.

Yahudilerden Müslüman olan insanlar demişlerdir ki:

Allah'a yemin olsun ki bizim, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i tanımamız, oğlumuzu tanımamızdan daha sağlamdır. Çünkü Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bütün sıfatlarını Tevrat'ta okuduk.

İşte Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Tevrat ve İncil'deki vasıflarını bildikleri halde, gizleyerek inkâr eden Ehl-i Kitap, kendilerini hüsrâna, zarar ve ziyana uğratarak Cehennemlik olurlar.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي (أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن أبي هريرة

"Muhammed'in nefsinin kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni iştir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinde olacaktır."[1]

[1] Sahih-i Müslim, İman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

(وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ) (٢١)

21. Allah'a karşı yalan isnat edenlerden yahut O'nun âyetlerini yalanlayanlardan daha zâlim kim vardır? Şüphesiz ki, zâlimler kurtuluşa eremezler.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in İncil ve Tevrat'ta geçen vasıflarını değiştirip inkâr eden Ehl-i Kitap'tan, "Melekler, Allah'ın kızlarıdır!" gibi sözler söyleyerek Allah'a iftirada bulunan müşriklerden ve Kur'ân âyetlerini

inkâr edenlerden daha zâlim kim vardır? Bu zâlimler aslâ kurtuluşa eremezler, demektir.

ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِيتَنَتُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ (٢٣) أَنْظِرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ (٢٤) مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ()

22-24. Ey Resûlüm! Onların hepsini topladığımız ve sonra Allah’a ortak koşanlara, "Nerede o ortak koştuklarınız ki, onları ilah sanırdınız?" dediğimiz günü hatırlat.* O zaman onların, "Vallâhi, Ey Rabbimiz! Biz müşriklerden değildik" demekten başka mâzeretleri olmaz.* Bak, kendilerine karşı nasıl yalan söylediler ve uydurdukları putlar da kendilerinden nasıl kaybolup gitti.

İzah: "Allah’a ortak koşmak" anlamına gelen "Şirk" ifadesinden maksat, Allah’ın birliğini inkâr ederek, müşriklerin yaptığı gibi putu veya her hangi bir nesneyi ilah edinip ona ibâdet etmek ve ayrıca Ehl-i Kitab’ın yaptığı gibi, birden fazla ilah olduğunu söyleyerek Allah’a ortak koşmaktır.

Bu husus Sûre-i Mü’min, Âyet 73-74’te de şöyle geçmektedir:

Sonra onlara denilir ki: "Nerede o ortak koştuklarınız;* Allah’tan başka taptıklarınız?*" Onlar da: "Bizden uzaklaşıp kayboldular. Bilakis onlara ibâdet etmekle, evvelce hiçbir şeye ibâdet etmemiş olduğumuz meydana çıktı" derler. Allah’u Teâlâ, kâfirleri işte böyle dalâlet üzere bırakır.

Yine bu âyetler hakkında Said b. Cübeyr Radiyallâhu anhu, şu hâdiseyi anlatır:

Bir adam gelerek, "Yâ İbn-i Abbas! Ben, Allah’u Teâlâ’nın bir âyette, müşriklerin mahşer günü, içinde bulundukları zor durumdan dolayı, "Vallâhi, Ey Rabbimiz! Biz müşriklerden değildik"[1] diye söyleyeceklerini zikrettiğini gördüm. Bu kişi sözüne devamla, "Allah’u Teâlâ’dan hiçbir sözü gizleyemezler"[2] diye geçen âyeti okudu ve bu nasıldır?" diye sordu. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki:

Müşriklerin, "Vallâhi, Ey Rabbimiz! Biz müşriklerden değildik" şeklindeki sözlerini; onların, Cennete Müslüman olanlar dışında kimsenin girmediğini gördükleri ve "Gelin, biz de müşrik olduğumuzu inkâr edelim" dedikleri zaman söyleyeceklerdir. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ onların ağızlarını mühürleyecek, onların müşrik olduklarını elleri ve ayakları söyleyecektir. İşte o anda Allah’tan

hiçbir sözü gizleyemeyeceklerdir.

[1] Sûre-i En'âm, Âyet 23.

[2] Sûre-i Nisâ, Âyet 42.

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ يَرَوْا كَلِمَةً لَا يُؤْمِنُوا بِهَا حَتَّى إِذَا جَاءُوكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا آسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (٢٥) وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ (وَيَنْهَوْنَ عَنْهُ وَإِنْ يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ٢٦)

25-26. Onların bir kısmı, okuduğun Kur'ân'ı dinlerler. Halbuki senin sözlerini anlamamaları için, o (küfürde inâdî olan) kâfirlerin kalplerini kapadık, kulaklarını da sağır ettik. Onlar, her türlü mucizeyi görseler de, yine ona îman etmezler. Yalanları o dereceye geldi ki, seninle mücâdeleye gelseler, o kâfirler: "Bu Kur'ân, eskilerin masallarından başka bir şey değildir" derler.* Onlar, insanları Kur'ân'ı dinlemekten nehyederler ve kendileri de ondan uzaklaşırlar. Böylece ancak kendi nefislerini helâk ederler. Fakat bunun farkında değildirler.

İzah: Sûre-i En'âm, Âyet 25'in nüzul sebebi hakkında şu hâdisi nakledilmiştir:

Bir gün Ebû Cehil ve arkadaşları, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i Kur'ân-ı Kerîm okurken dışarıdan dinlemişlerdi. Nadr daha önlerindeydi. Ona: "Muhammed, ne diyor?" diye sormuşlar. O da: "Ne dediğini bilmiyorum. Ancak dudakları hareket ediyor. Gâliba benim size anlattığım gibi eskilerin uydurmalarını söylüyor" dedi. Nadr'in şiirleri vardı. O birtakım hikayeler toplayıp yazar ve bunları Kureyş'e okur, onlar da dinlerlerdi. Ebû Süfyan dayanamadı: "Pek öyle değil. Ben, Muhammed'in bâzı sözlerini doğru buluyorum" dedi. Bunun üzerine Ebû Cehil: "Sakin böyle söyleme, bunu itiraf etmektense, ölüm bize bundan evlâdır" diye cevap verdi. İşte bu Âyet-i Kerîme, bu olay üzerine nâzil olmuştur.

وَلَوْ تَرَى إِذْ وَقَفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبُ بآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (٢٧) بَلْ بَدَأَ لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (٢٨) وَقَالُوا إِن هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ (٢٩)

27-29. Ey Resûlüm! Onlar, Cehennem'in karşısında durduruldukları zaman, "Keşke geri döndürülsek de, Rabbimizin âyetlerini yalanlamayıp Mü'minlerden olsak" dediklerini bir görsen!* Bilakis onlara evvelce yalanladıkları Cehennem

ateşi göründü de, bu temennide bulundular. Eğer tekrar dünyâyâ dönseler, yine nehyedildikleri fenâlıklara dönerlerdi. Şüphesiz ki onlar, yalancıdırılar.* Dünyâyâ dönseler yine şöyle derlerdi: "Dünyâ hayatından başka hayat yoktur ve biz tekrar diriltilecek değiliz."

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَٰ مَٰذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا قَالَ فَذُقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (٣٠)

30. Ey Resûlüm! Onları, Rableri huzurunda hesap vermek için durduruldukları zaman bir görsen! O zaman Rableri onlara: "Bu dirilme, hak değil miymiş?" diye soracak. Onlar da: "Evet, Rabbimiz!" diye yeminle tasdik edecekler. Rableri de onlara: "Küfrünüz sebebiyle müstehak olduğunuz azâbı tadın" buyuracak.

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا عَلَىٰ مَا فَرَطْنَا فِيهَا وَهُمْ (٣١) يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ (٣١)

31. Allah'a kavuşmayı yalanlayanlar, şüphesiz hüsrâna uğramıştır. Nihâyet kendilerine kıyâmet ansızın geldiği vakit, günahlarını sırtlarına yüklenmiş oldukları halde, "Dünyâda yaptığımız kusurlardan dolayı yazıklar olsun bize!" derler. Dikkat edin! Onların yüklendikleri şey ne kötüdür.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Merzuk Hazretleri şöyle buyurmuştur:

يَسْتَقْبِلُ الْكَافِرَ أَوْ الْفَاجِرَ عِنْدَ خُرُوجِهِ مِنْ قَبْرِهِ كَأَقْبَحِ صُورَةٍ رَأَيْتُهَا وَأَنْتَنَّهُ رِيحًا فَيَقُولُ مَنْ أَنْتَ فَيَقُولُ أَوْ مَا تَعْرِفَنِي فَيَقُولُ لَا وَاللَّهِ إِلَّا أَنْ اللَّهَ قَبَّحَ وَجْهَكَ وَأَنْتَنَ رِيحَكَ فَيَقُولُ أَنَا عَمَلُكَ الْخَبِيثُ هَكَذَا كُنْتَ فِي الدُّنْيَا خَبِيثَ الْعَمَلِ مُنْتَنَةً فَطَالَمَا رَكِبْتَنِي فِي الدُّنْيَا هَلَمْ أَرْكَبَكَ فَهُوَ قَوْلُهُ وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ الْآيَةُ ((تفسير ابن أبي حاتم عن أبي مرزوق))

Kâfir veya günahkâr, kabrinden çıkışı sırasında çok çirkin suratlı ve çok pis kokan bir şey tarafından karşılanır ve ona, "Sen kimsin?" diye sorar. O da: "Beni tanımıyor musun?" der. O kişi: "Hayır! Ancak Allah'ı Teâlâ senin yüzünü çirkinleştirmiş ve kokunu pis kılmıştır" der. O şey de: "Ben senin kötü amelinim. Sen, dünyâda böyle çirkin amelde bulunan birisiydin. Mademki, dünyâda sen bana bindin, şimdi de gel, ben sana bineceğim" diyecek. İşte Sûre-i En'âm, Âyet 31'de geçen "Onların yüklendikleri şey ne kötüdür" sözünün anlamı budur.[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 7264.

(وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (٣٢))

32. Dünyâ hayatı, bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Takvâ sahipleri için âhiret yurdu elbette daha hayırlıdır. Hâlâ akletmiyor musunuz?

İzah: Şeytan insana dünyâ hayatını hoş gösterir. Halbuki dünyâ hayâtı kısa ve geçicidir. Şeytana uyan kişiler için dünyâ hayatı, oyun ve eğlenceden ibârettir. Gerçek ve ebedî olan hayat ise, âhiret hayatıdır. Mü'minler ise şeytanın bu iğvasına uymazlar ve Allah'ı Teâlâ'nın emir ve yasaklarına uyar, nefisleriyle mücâdele eder ve ebedî olan âhiret hayatına hazırlık yaparlar.

Bu husus Sûre-i Hadîd, Âyet 20'de de şöyle geçmektedir:

Bilin ki, dünyâ hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda bir öğünme, mal ve evlatların çoğalmasından ibârettir. Dünyâ hayatı şuna benzer ki; yağmur yağar ve onunla hâsıl olan bitkiyi çiftçiler beğenirler. Lâkin çok geçmeden kurur, sararır, sonra da çer çöp hâline gelir. İşte (dünyâyı üstün görenler için) âhirette şiddetli bir azap vardır. Ve (Mü'minler için) Allah'ın bağışlaması ve rızâsı vardır. Dünyâ hayatı, aldatıcı bir menfaatten başka bir şey değildir.

Allah katında dünyânın önemsiz olduğuna dair Sehl b. Sa'd Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ فَإِذَا هُوَ بِشَاةٍ مَبِيتَةٍ سَائِلَةٍ بِرَجُلٍهَا فَقَالَ أَتَرَوْنَ هَذِهِ هَبْيَةً عَلَى صَاحِبِهَا فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ هَذِهِ عَلَى صَاحِبِهَا وَلَوْ كَانَتْ الدُّنْيَا تَرْتَنُّ عِنْدَ اللَّهِ (جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا قَطْرَةً أَبَدًا) (هـ) عن سهل بن سعد

Biz, Zu'hüleyfe'de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraberdik. Peygamberimiz, şişkinlikten ayakları havaya kalkmış murdar bir koyunla karşılaştı. Bunun üzerine buyurdu ki: "Şu murdar koyunun sahibinin yanında ne kadar kıymetsiz olduğunu görüyor musunuz? Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Allah katında dünyâ, sahibi yanında şu koyundan daha kıymetsizdir. Eğer dünyâ, Allah katında bir sivrisinek kanadı kadar kıymetli olsaydı, Allah'ı Teâlâ, bir kâfire dünyâ sularından bir damla bile içirmezdi." [1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 3.

(فَذَنْعَلَمْ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَئِنْ الظَّالِمِينَ بَايَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ (٣٣))

33. Ey Resûlüm! İyi biliriz ki, seni yalanlayanların sözleri elbette seni mahzun

eder. O zâlimler hakikatte seni değil, Allah'ın âyetlerini yalanlar ve inkâr ederler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi hakkında Hz. Ali Kerremallâhu veche şöyle buyurmuştur:

أَنَّ أَبَا جَهْلٍ قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّا لَا نُكَذِّبُكَ وَلَكِنْ نُكَذِّبُ بِمَا جِئْتَ بِهِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى {فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ} (ت عن علي)

Ebû Cehil, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hitâben: "Biz seni değil, getirdiğin Kur'ân'ı yalanlıyoruz" deyince Alah'u Teâlâ Sûre-i En'âm, Âyet 33'ü indirdi.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 7; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6942.

وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَى مَا كُذِّبُوا وَأُوذُوا حَتَّىٰ أَتَاهُمْ نَصْرُنَا وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ (وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَبَائِ الْمُرْسَلِينَ (٣٤)

34. Yemin olsun ki, senden evvelki Peygamberler de yalanlandılar. Onlar, yalanlanmalarına ve yalanlayanlar tarafından yapılan eziyetlere, bizim yardımımız gelinceye kadar sabrettiler. Allah'ın kelimelerini (vaadini) değiştirebilecek hiçbir kuvvet yoktur. Yemin olsun ki, senden evvelki Peygamberlerin bâzı haberleri sana geldi.

İzah: Ey Resûlüm! Bu kâfirlerin, seni yalanlamaları ve onlardan görmüş olduğun eziyetler seni üzmesin. Çünkü bu muâmeleler ilk defa sana yapılmış değildir. Senden önceki Peygamberler de yalanlandılar. Fakat onlar, ümmetlerinin kendilerini yalanlamalarına karşı sabırlı oldular ve kendilerine zaferimiz ulaşınca kadar dâvâlarını, ısrarla devam ettirmekten geri durmadılar. Allah'u Teâlâ'nın, Peygamberlerine vaad etmiş olduğu zaferi değiştirebilecek hiçbir kuvvet yoktur. Allah'ın zaferi sana da ulaşacaktır. Önceki Peygamberlerin, ümmetleriyle olan kıssaları sana gelmiştir. Sen bunları bilmektesin. Kâfirler azâba uğratılmış, Mü'minler ise kurtarılmışlardır, demektir.

Yine bu hususta Allah'u Teâlâ Sûre-i Ahkâf, Âyet 35'te Resûlüne hitâben şöyle buyurmuştur: "Ey Habîbim! O halde, (kâfirlerin eziyetlerine) Peygamberlerden Ulu'l-Azim olanların sabrettikleri gibi sen de sabret. Onlar hakkında (azâbın inmesi için) acele etme..."

وَإِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُمْ بِآيَةٍ وَلَوْ (شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَى فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ (۳۵) إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتَى يَبْعَثُهُمْ (اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ (۳۶))

35-36. Eğer onların yüz çevirmeleri sana ağır geliyorsa, onlara bir delil getirmek için yerin içine girmeye bir tünel veya göğe çıkmaya bir merdiven yapabiliyorsan yap da, onları îmana getir. Allah'ı Teâlâ dileyseydi, onların hepsine hidâyet ederdi. O halde sakın câhillerden olma!* Senin dâvetine, ancak (hakikati düşünerek) dinleyenler icâbet eder. Allah'ı Teâlâ, ölüleri diriltir. Sonra da hepsi, O'na döndürülürler.

İzah: Allah'ı Teâlâ: Ey Resûlüm! Sen sâdece vazifen olan tebliğ görevini yerine getir. Onların niyeti bozuk ve küfürde inâdi oldukları için ne kadar büyük mûcize göstersen de, onlar yine îman etmezler. Bundan dolayı mahzun olma! Hidâyet Benim elimdedir, diye buyurmuştur.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 6-7'de de şöyle buyurmuştur:

"Ey Habîbim! (İnâdi olan) kâfirlere gelince, onları (Allah'ın azâbından) korkutsan da, korkutmasan da onlar için birdir, onlar îman etmezler.* Allah'ı Teâlâ onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözlerine de perde çekmiştir. Ve onlar için büyük bir azap vardır."

(وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنْزِلَ آيَةً وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (۳۷))

37. O kâfirler: "Ona Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya!" dediler. Ey Resûlüm! De ki: "Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, mûcize vermeye kâdirdir. Lâkin onların birçoğu (mûcizeden sonra, yine yalanladıkları takdirde helâk olacaklarını) bilmezler."

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, çok sayıda mûcize göstermiştir. Buna rağmen küfürde inâdi olanlar, her defasında bir bahane uydurarak yine inkâr etmişlerdir. Bu Âyet-i Kerîme'de de o kâfirlerin: "Ona Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya!" diye söylemeleri, Sâlih Aleyhisselâm'ın devesi, Mûsâ Aleyhisselâm'ın âsâsı gibi buna benzer bir mûcize daha istemeleridir. İşte Allah'ı Teâlâ, böyle bir mûcize verdiğinde, buna da inanmayıp yalanladıkları takdirde helâk olacaklarını beyan etmektedir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdise nakledilmiştir:

قَالَتْ قُرَيْشُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ أَنْ يَجْعَلَ لَنَا الصَّفَا ذَهَبًا وَنُؤْمِنُ بِكَ قَالَ وَتَفْعَلُونَ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَدَعَا فَاتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ عَزَّ وَجَلَّ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ إِنَّ شَيْئًا أَصْبَحَ لَهُمُ الصَّفَا ذَهَبًا فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْهُمْ عَذَّبْنَاهُ عَذَابًا لَا أَعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ وَإِنْ شِئْتَ فَتَحْتُ لَهُمْ بَابَ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (قَالَ بَلْ بَابُ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (حم عن ابن عباس

Kureyşliler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Rabbine duâ et de bize Safa Tepesi'ni altın yapsın, sana inanalım" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara: "Şâyet bunu yaparsam beni tasdik eder misiniz?" diye sorunca, onlar: "Evet" dediler. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şöyle dedi: Rabbinin sana selâmı var ve der ki: "İsterse onlar için Safa Tepesi altın olur, ama içlerinden her kim bundan sonra küfre devam ederse; onu âlemlerden hiç kimseyi azaplandırmadığım bir biçimde azaplandırırım. İstersen de, onlar için tevbe ve rahmet kapılarını açarım." Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, tevbe ve rahmet kapılarını isterim" dedi.[1]

Yine kâfirlerin bu türden isteklerine dair, Sûre-i En'âm, Âyet 109-111 ve izahına bakınız.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraca çıkması, ayın ikiye ayrılması, parmaklarından çeşmeler akması gibi sayılamayacak kadar çok mûcizesi vardır. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mûcizeleriyle ilgili geniş bilgi için Sûre-i Kamer, Âyet 1 ve izahına bakınız.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2058.

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَلُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَى (رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ (٣٨)

38. Yeryüzünde hareket eden hiçbir canlı varlık ve gökte kanat-larıyla uçan hiçbir kuş yoktur ki, sizin gibi birer topluluk olmasınlar. Biz, kitapta hiçbir şeyi noksan bırakmadık. Sonra onların hepsi Rabblerinin huzurunda toplanacaklardır.

İzah: Bütün mahlûkatın Allah'ın huzurunda toplanacaklarına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُحْشَرُ الْخَلْقُ كُلُّهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْبَهَائِمُ وَالْدَّوَابُّ وَالطَّيْرُ وَكُلُّ شَيْءٍ فَيَبْلُغُ مِنْ عَدْلِ اللَّهِ أَنْ يَأْخُذَ لِلْجَمَاءِ مِنْ

(الْقَرْنَاءِ ثُمَّ يَقُولُ: كُونِي تَرَابًا فَذَلِكَ حِينَ يَقُولُ الْكَافِرُ: يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تَرَابًا (ك) عن ابى هريرة

Allah'ı Teâlâ, mahşer gününde hayvanları, kuşları ve bütün yarattıklarını bir araya toplayacaktır. O gün Allah'ın adâleti, öyle bir dereceye ulaşacaktır ki, boynuzsuz hayvanların hakkını boynuzlu olanlardan alacak ve sonra, "Hepiniz toprak olun" buyuracak. Bu nedenle kâfir, "Keşke toprak olsaydım!"[1] diyecektir."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَتَوَدََّنَّ الْحُقُوقَ إِلَى أَهْلِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُقَادَ لِلشَّاةِ الْجَلْحَاءِ مِنَ الشَّاةِ الْقَرْنَاءِ (م) ت عن ابى هريرة

"Mahşer gününde hakkı olanların haklarını, mutlaka sahiplerine vereceksiniz. Öyle ki, mahşer gününde boynuzsuz koyunun hakkı, (kendisini boynuzlayan) boynuzlu koyundan alınır."[3]

[1] Sûre-i Nebe, Âyet 40.

[2] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3188.

[3] Sahih-i Müslim, Birr 15 (60 Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 1.

وَالَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا صُمْ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ مَنْ يَشَأِ اللَّهُ يُضِلَّهُ وَمَنْ يَشَأِ يُجْعَلُهُ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ((٣٩

39. Âyetlerimizi yalanlayanlar, küfür karanlığında koşan sağır ve dilsizlerdir. Allah'ı Teâlâ dilediğini dalâlette bırakır, dilediğini de doğru yola iletir.

İzah: Allah'ı Teâlâ, kulun kalbindeki niyetine göre, onu dalâlette bırakır veya hidâyete erdirir. Kullarına aslâ haksızlık etmez. Bu hususta Sûre-i Enfal, Âyet 51 ve izahına bakınız.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَيْكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ السَّاعَةُ أَغَيْرَ اللَّهِ تَدْعُونَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٤٠) بَلْ إِلَٰهَهُ ((تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ وَتَتَسَوَّنَ مَا تَشْرِكُونَ (٤١

40-41. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Eğer (putların, ilah oldukları iddiasında) doğru iseniz, size Allah'ın azâbı gelirse yahut kıyâmet koparsa, Allah'tan başkasına mı yalvarırsınız? Söyleyin!* Bilakis o vakit, sâdece O'na yalvarırsınız. O da dilerse, sizin kalkması için yalvardığınız belâyı üzerinizden

kaldırır. Siz de o zaman Allah’a ortak koştüğünüz putları unutursunuz.”

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَآخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ (٤٢) فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا)
(نَضَرَّعُوا وَلَٰكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٤٣)

42-43. Yemin olsun ki, senden evvelki ümmetlere de Peygamberler gönderdik, Peygamberlerini yalanladılar. Biz de onlara birtakım şiddetler ve âfetler verdik ki, Allah’a tevbe edip yalvarsınlar!* Onlar, tarafımızdan bu şekilde belâlara uğratıldıklarında, Rablerine yalvarmalı değil miydiler? Lâkin kalpleri katılaştı, şeytan da amellerini kendilerine güzel gösterdi.

İzah: Önceki kavimlerden; Nûh, Hûd ve Sâlih Aleyhimüsselâm’ın kavimleri gibi birçok kavim, Allah’ın emrine karşı geldiklerinden, Allah’u Teâlâ ayıkmaları için onlara çeşitli belâlar gönderdi. Buna rağmen, hatâlarında ısrar ettiler ve Allah’a tevbe ederek yalvarıp yakarmadılar, kalpleri katılaştı, şeytan da amellerini onlara güzel gösterdi. Böylece helâk oldular. Ancak Yunus Aleyhisselâm’ın kavmi, belânın ilk alâmetlerini görür görmez, hatâlarını anlayıp, hemen tevbe ederek Allah’a yalvardılar. Allah’u Teâlâ da onlara vermiş olduğu belâyı kaldırdı ve onları affederek ömürlerini tekrar uzattı.

Bu husus Sûre-i Yûnus, Âyet 96-98’de şöyle geçmektedir:

”Şüphesiz ki, aleyhlerinde Rabbinin kelimesi (hükmü) hak olanlar, îman etmezler.* Onlar, elim azâbı görünceye kadar delillerin hepsini görseler de yine îman etmezler.* Helâk olan bir belde ahâlisi, onlara azap inmeden önce îman etselerdi de bu îmanları kendilerine fayda verseydi ya! Ancak Yunus’un kavmi, azap işâretlerini görür görmez îman ettiler. Biz de onlardan, dünyâ hayatında zelil olacakları azâbı kaldırdık ve onları bir müddete kadar faydalandırdık.”

Yunus Aleyhisselâm’ın kavminin kıssası genel olarak şöyledir:

Yunus Aleyhisselâm, kavmini îmana dâvet edince, onlar kendisine inanmayarak, ”Sen bizi kandırıyorsun” dediler. Allah’u Teâlâ, Yunus Aleyhisselâm’a: ”Yâ Yunus! Sen, sana tâbi olanları al, içlerinden çık, ben onlara belâ vereceğim. Sen felan ayın, felan günü gel, şehrin sokaklarında gez de onların hâlini gör” dedi.

Yunus Aleyhisselâm, kavmine her ne kadar söylediyse de bunlar inanmadılar. O da kendine tâbi olanları alıp, onların içinden ayrıldı. Yunus Aleyhisselâm,

onların üzerine belânın geleceği günü haber vermişti. O gün gelince onların üzerine belâ olarak Allah’u Teâlâ gökyüzünden ateş yağmuru yağdırmaya başladı. O kavmin kralı, Yunus Aleyhisselâm’ın doğru söylediğini anladı ve adamlarına: "Yunus’u bulun, ona îman edelim" dedi. Fakat Allah’ın emri ile Yunus Aleyhisselâm ve kendisine îman edenler oradan ayrılmıştı. Adamları: "Yunus gitmiş, yok" dediler. Bunun üzerine Kral: "Onun adamlarından birini bulun; ona îman edelim" dedi. Adamlarının da tamamının Yunus Aleyhisselâm ile birlikte gitmiş olduğunu söylediler. Kral onları bulamayınca insan, hayvan ne varsa, bir araya toplayıp dişileri erkeklerinden, yavruları analarından ayırdı. Onlar hep birlikte bağırmaya başladılar. Kral: "Yâ Rabbi! Ben bilsem, Sana Yunus’un ettiği gibi duâ edeceğim. Ama elimden ancak, bu insanları ve hayvanları Sana karşı bağirttirmek geliyor. Bunların bağırmalarını Yunus’un yaptığı duâ gibi kabul et" dedi. Kral’ın bu duâsı, Allah’u Teâlâ’nın hoşuna gitti ve onların üzerlerinde ki belâyı kaldırdı. Daha sonra o kavim, Yunus Aleyhisselâm’a tâbi olarak îman etmişlerdir.

İşte Âyet-i Kerîme’de: "Onlar, tarafımızdan bu şekilde belâlara uğratıldıklarında, Rablerine yalvarmalı değil miydiler?" diye buyrularak, diğer kavimlerin de tıpkı Yunus Aleyhisselâm’ın kavminin yaptığı gibi, belânın alâmetlerini görür görmez tevbe edip yalvarmaları gerekmez miydi? diye beyan edilmiştir. Allah’ın rahmeti çok geniştir; kullar her ne kadar çok günah işleseler de, içinden gelerek ihlasla tevbe ettiklerinde Allah’u Teâlâ onları bağışlar.

(فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ (٤٤) فَقَطَّعَ دَائِرَ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٤٥))

44-45. Kendilerine söylenilen öğüt ve tehditleri unuttukları vakit, Biz de onlara (istidrâcen dünyâ nîmetlerinden) her şeyin kapılarını açtık. Nihâyet kendilerine verilen şeyler ile mesrur oldukları vakit, onları ansızın yakaladık. Artık o anda, bütün ümitlerini yitirdiler.* İşte böyle o zulmeden topluluğun kökü kesildi. Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun!

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Ukbe b. Âmir Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

إِذَا رَأَيْتَ اللَّهَ يُعْطِي الْعَبْدَ مِنَ الدُّنْيَا عَلَى مَعْاصِيهِ مَا يُحِبُّ فَإِنَّمَا هُوَ اسْتِذْرَاجٌ ثُمَّ تَلَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ } (حم عن عقبه بن عامر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Eğer Allah'ı Teâlâ'nın bir kula günahlarına karşılık hâlâ sevdiği şeyleri verdiğini görürsen, bil ki bu istidraçtır" buyurdu ve Sûre-i En'âm, Âyet 44 ve 45'i okudu.[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16673; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6944.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَارَكُمْ وَخَتَمَ عَلَى قُلُوبِكُمْ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِهِ أَنْظَرُ كَيْفَ)
(نَصْرَفُ الْآيَاتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ٤٦)

46. Ey Resûlüm! De ki: "Allah'ı Teâlâ, sizi sağır ve kör etse, kalplerinizi de mühürlese, bunları Allah'tan başka îade edecek ilah var mı?" Bak, âyetleri, nasıl türlü türlü açıklıyoruz. Böyle iken onlar, hakikati kabulden nasıl yüz çeviriyorlar?

(قُلْ أَرَأَيْتَكُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الظَّالِمُونَ ٤٧)

47. Ey Resûlüm! De ki: "Söyleyin bana, eğer Allah'ın azâbı size ansızın yahut açıkça gelirse, zâlim bir kavimden başkası mı helâk olur?"

وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ فَمَنْ آمَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (٤٨)
(وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ٤٩)

48-49. Biz, Peygamberleri ancak müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak göndeririz. Kim îman eder ve hâlini ıslah ederse, artık onlar için hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.* Âyetlerimizi yalanlayanlar da, doğru yoldan çıkmaları sebebiyle uyarıldıkları azâba uğrayacaklardır.

قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبِ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنْ أَتَّبِعْ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ قُلْ)
(هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ٥٠)

50. Ey Resûlüm! De ki: "Ben size Allah'ın hazineleri benim yanımdadır demiyorum, gaybı da bilmiyorum, ben size meleğim de demiyorum. Ancak bana nâzil olan vahye tâbi oluyorum." De ki: "Kör ile gören bir olur mu? Hiç düşünmez misiniz?"

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, kâfirlerin haddi aşan istekleri üzerine nâzil olmuştur. Peygamberler gaybı bilemezler, ancak Allah'ı Teâlâ bildirdiği zaman bilirler. Nitekim Peygamberler, Allah'ı Teâlâ'nın bildirmesiyle birçok gaybi olan şeyleri

haber vermişlerdir. Meselâ: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah'ın bildirmesiyle birçok gaybî olan haberleri bilmiş ve bizlere de haber vermiştir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kendisinden sonra meydana gelecek hâdiseleri, kıyâmet alâmetlerini, mahşeri, Cennet ve Cehennemi anlatan hadisleri buna açık örnektir.

Yine bu hususta İbn-i İshâk, şu hâdiseyi nakletmiştir:

Yolda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bir devesi kayboldu. Münâfıklardan biri dedi ki:

أَلَيْسَ مُحَمَّدٌ بِرُعْمٍ أَنَّهُ نَبِيٌّ وَيُخْبِرُكُمْ عَنْ خَبَرِ السَّمَاءِ وَهُوَ لَا يَذَرِي أَيْنَ نَاقَتُهُ؟ ... وَإِنِّي وَاللَّهِ مَا أَعْلَمُ إِلَّا مَا عَلَّمَنِي اللَّهُ وَقَدْ دَلَّنِي اللَّهُ عَلَيْهَا وَهِيَ فِي هَذَا الْوَادِي فِي شِعْبٍ كَذَا وَكَذَا قَدْ حَبَسَتْهَا شَجَرَةٌ بِزِمَامِهَا فَانْطَلَفُوا (حَتَّى تَأْتُونِي بِهَا فَذَهَبُوا فَجَاءُوا بِهَا) (سيرة ابن هشام عن ابن اسحاق)

"Muhammed, Peygamberim diyor. Göklerden haber verdiğini söylüyor. Halbuki devesinin nerede olduğunu bilmiyor." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bir kişi hakkımda şunları söylüyor" diye münâfığın sözlerini Ashâbına anlattı. Sonra: "Vallâhi! Ben bir şey bilmem, ancak Allah'ın bildirdiğini bilirim. Şimdi Allah bana bildirdi ki, deve falan vâdide ve falan yerdedir. Yuları bir ağacın dalına takılıp kalmış, gidin getirin" buyurdu. Hakikaten, Ashâbdan birkaç kişi hemen oraya koştu ve deveyi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in söylediği halde bulup getirdi.[1]

Katâde Hazretleri: "Kör ile gören bir olur mu? Hiç düşünmez misiniz?" âyetini açıklarken şöyle buyurmuştur: "Kör, Allah'ın üzerindeki hakkından ve verdiği nîmetlere karşı kör olan kâfir demektir. Gören ise, ibret gözüyle bakan, Allah'ı tevhid edip Rabbini râzı edecek ameller yapan ve Allah'ın kendisine verdiklerinden faydalanan Mü'mindir." [2]

[1] İbn-i Hişam, es-Sîret'ün-Nebeviyye, c. 4, s. 522-523; Mir'at-ı Kâinat, c. 1, s. 469.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 6, s. 70.

(وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُخْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ) (٥١)

51. Ey Resûlüm! Rablerinin huzurunda toplanmaktan korkanları Kur'ân ile uyar. Onlar için O'ndan başka ne bir dost, ne de bir şefaatçi vardır. Umulur ki, Allah'a

karşı gelmekten sakınırlar.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "Onlar için O’ndan başka ne bir dost, ne de bir şefaathçi vardır" diye buyrulmaktadır. Burdaki hitâbın Mü’minlere mi yoksa kâfirlere mi olduğu hususunda müfessirler farklı görüşler beyan etmişlerdir. Buradaki hitâbın kâfirlere olduğunu söyleyenler bu âyete, Allah katında kâfirler için hiçbir dost ve şefaathçi yoktur, diye mânâ vermişlerdir. Zîrâ Allah’u Teâlâ Sûre-i Müddessir, Âyet 48’de: "Artık o kâfirlere, şfaat edenlerin şfaatleri fayda vermez" diye buyurmuştur. Sûre-i Mü’min, Âyet 18’de de: "... Kâfirler için ne yakın bir dost, ne de itaat olunacak bir şefaathçi vardır" diye buyurmuştur.

Buradaki hitâbın Müslümanlar olduğunu söyleyenler de bu âyete, "O’ndan başka ne bir dost, ne de bir şefaathçi vardır" diye mânâ vermişlerdir. Bu mânâ, Müslümanlar için şfaatin olmadığı anlamına gelmez. Müslümanlar için şfaatin hak olduğuna dair çok sayıda Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır. Şfaat ancak Allah’u Teâlâ’nın izniyle olduğundan dolayı, gerçekte Allah tarafından yapılmış olur. Şfaat hakkında Sûre-i Meryem, Âyet 87’de: "O gün, Rahmân’ın katında Allah’tan izin alandan başka, hiçbir kimse şfaat etme hakkına sahip olmayacaktır" diye buyrulmuştur. Yine Sûre-i Tâhâ, Âyet 109’da: "O gün şfaat fayda vermez. Ancak Rahmân’ın kendilerine izin verdiği ve sözünden râzı olduğu kimseler müstesnâ" diye buyrulmuştur.

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْعَدْوَةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ (٥٢)
(حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ)

52. Ey Resûlüm! Rablerinin Cemâlini dileyerek, sabah akşam O’na duâ edenleri yanından kovma. Sen onların (Ashâbın uzaklaştırılmasını isteyen kâfirlerin) amellerinden mesul olmadığın gibi, onlar da senin amellerinden mesul değildir. Eğer onları uzaklaştırırsan, zâlimlerden olursun.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen husus Sûre-i Kehf, Âyet 28’de de şöyle geçmektedir:

"Ey Resûlüm! Sen nefesine (Ashâbın ter kokularına ve sözlerine) sabret. Onlarla beraber ol ki onlar, sabah akşam Rablerine duâ ederler ve O’nun Cemâlini dilerler. Sakın dünyâ hayâtının ziynetini dileyerek gözlerini onlardan başkasına çevirme. Bizi zikretmekten kalbini gâfil bıraktığımız, hevâsına tâbi olan kimselere uyma. Onlar haddini aşmış kimselerdir."

Bu âyetlerde geçen "Duâ" ifadesi kelime olarak; çağırmak, nidâ etmek anlamındadır. Âyette kastedilen mânâ da, Mü'minlerin Allah'ı Teâlâ'yı zikretmeleridir. Bu hususta İbrâhim en-Nehâi ve Mansur Hazretlerinden nakledildiğine göre:

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ (قَالَ: هُمْ أَهْلُ الذَّكَرِ) (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن منصور وعن ابراهيم)

Âyet-i Kerîme'de: "Ey Resûlüm! Rablerinin Cemâlini dileyerek, sabah akşam O'na duâ edenleri yanından kovma" diye geçen kişiler, zikir ehli olanlardır."[1]

Âyet-i Kerîme'de: "Ey Resûlüm! Rablerinin Cemâlini dileyerek, sabah akşam O'na duâ edenleri yanından kovma" diye geçen ifadede "Dileyerek" diye tercüme ettiğimiz "Yurîdûne" kelimesi, burada fiil şeklinde kullanılmıştır. Bu kelimenin ism-i fâil şekli de "Mürîd" diye ifade edilir. Mürîd ise dileyen, arzulayan, istekli anlamına gelmektedir. Tasavvuf yolunda olan kişilerin "Mürîd" diye isimlendirilmesi ise onların, Rablerinin Cemâlini ve rızâsını dileyerek, ihlasla Allah'ı Teâlâ'ya ibâdet etmeleri sebebiyledir.

Sûre-i En'âm, Âyet 52-55 ve Sûre-i Kehf, Âyet 28'in nüzul sebebine dair Habbâb Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise anlatılmıştır:

قَالَ جَاءَ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ التَّمِيمِيُّ وَعُيَيْنَةُ بْنُ حِصْنٍ الْفَزَارِيُّ فَوَجَدَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ صُهَيْبٍ وَبِلَالٍ وَعَمَّارٍ وَخَبَّابٍ قَاعِدًا فِي نَاسٍ مِنَ الصُّعَفَاءِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَلَمَّا رَأَوْهُمْ حَوْلَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقَرُوهُمْ فَأَتَوْهُ فَخَلُّوا بِهِ وَقَالُوا إِنَّا نُرِيدُ أَنْ تَجْعَلَ لَنَا مِنْكَ مَجْلِسًا نَعْرِفُ لَنَا بِهِ الْعَرَبُ فَضَلُّنَا فَإِنَّ وُفُودَ الْعَرَبِ تَأْتِيكَ فَنَسْتَحْيِي أَنْ تَرَانَا الْعَرَبُ مَعَ هَذِهِ الْأَعْبِدِ فَإِذَا نَحْنُ جِئْنَاكَ فَأَقِمُّهُمْ عِنَّا فَإِذَا نَحْنُ فَرَعْنَا (فَاقْعُدْ مَعَهُمْ إِنْ شِئْتَ قَالَ نَعَمْ ... ه) عن خباب

Akra' b. Habis et-Temîmi ve Uyeyne b. Hısn el-Fezâri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldiler ve onu; fakir Müslümanlardan bir grup içinde Bilal, Suheyb, Ammâr ve Habbâb ile birlikte oturur buldular. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in çevresinde onları görünce, bu fakir ve köle olan Müslümanları hakir görerek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e:

- Bizim için bunlardan ayrı bir oturum yapmanı, bize ayrı bir meclis tahsis etmeni isteriz. Böylece Araplar bizim bunlardan üstün olduğumuzu anlasınlar. Biliyorsun bize Arap kabilelerinden birtakım elçiler, heyetler gelir. Araplar'ın bizi, bu kölelerle birlikte görmelerinden utanırız. Dolayısıyla biz gelince onları

yanından uzaklaştı. Bizim seninle işimiz bittikten sonra yine istersen onlarla ayrıca otur, dediler. Peygamber Efendimiz de (belki Müslüman olurlar ümidiyle):

- Olur, diye buyurunca, onlar:

- Olur demen yetmez, bizim için bunu yazılı hâle getir. Bunu bize yaz, dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunların söyledik-lerini kabul ettiğini yazmak üzere, Hz. Ali'yi çağırıp üstüne yazılması için bir sayfa istedi. Biz, bir köşede oturuyorduk. O sırada Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve "Ey Resûlüm! Rablerinin Cemâlini dileyerek, sabah akşam O'na duâ edenleri yanından kovma..." diye devam eden Sûre-i En'âm, Âyet 52'yi ve sonra bu âyetin devamında nâzil olan Sûre-i En'âm, Âyet 53-55'i indirdi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem elindeki sayfayı attı ve bizi yanına çağırdı. Yanına geldiğimizde:

"Size selâm olsun! Rabbiniz kendi üzerine rahmeti yazdı..."[2] diyordu. Ona yaklaştık. Hattâ o kadar yaklaştık ki, dizlerimizi onun dizleri üzerine koyduk. Bu âyetin inmesinden sonra biz eskiden olduğu gibi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında oturmaya devam ettik. O, yanımızdan kalkıp gitmek istediği zaman kalkar gider, yanımızdan ayrılırdı. Ne zaman ki:

"Ey Resûlüm! Sen nefesine (Ashâbın ter kokularına ve sözlerine) sabret. Onlarla beraber ol ki onlar, sabah akşam Rablerine duâ ederler ve O'nun Cemâlini dilerler. Sakın dünyâ hayâtının ziynetini dileyerek gözlerini onlardan başkasına çevirme. Bizi zikretmekten kalbini gâfil bıraktığımız, hevâsına tâbi olan kimselere uyma. Onlar haddini aşmış kimselerdir" mealindeki Sûre-i Kehf, Âyet 28 inince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte otururken vakit geç olup onun kalkma zamanı gelince, biz onun yanından kalkıp ayrılırdık ki, kalkıp gidebilsin.[3]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 11, s. 385; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 6, s. 76.

[2] Sûre-i En'âm, Âyet 54.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 7.

(وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوا أَمُلَاءُ مِّنَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ مِّنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ) (٥٣)

53. Böylece insanların bâzısını bâzısıyla imtihan ettik ki, (O kâfirler, Ashab hakkında): "Allah, aramızdan bunlara mı lütufta bulundu?" desinler. Allah'ı Teâlâ, şükredenleri daha iyi bilen değil mi?

(وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَن عَمِلَ مِنكُمْ سُوءًا أَوْ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِن بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ (٥٤) وَكَذَٰلِكَ نَفْصَلُ الْآيَاتِ وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلُ الْمُجْرِمِينَ) (٥٥)

54-55. Âyetlerimize îman edenler sana geldikleri zaman, onlara de ki: "Size selâm olsun! Rabbiniz kendi üzerine rahmeti yazdı ki, sizden her kim cehâletle bir fenâlık yapar da sonra tevbe edip nefsinı ıslah ederse, şüphesiz Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.* Âyetleri işte böyle genişçe açıklıyoruz ki, mücrimlerin tuttıkları yol açıkça ortaya çıksın.

(قُلْ إِنِّي نُبِئْتُ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ ذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قُلْ لَّا أَتَّبِعُ أَهْوَاءَكُمْ قَدْ ضَلَلْتُ إِذَا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ) (٥٦)

56. Ey Resûlüm! De ki: "Ben, Allah'tan başka taptığınız şeylere ibâdet etmekten nehyolundum." De ki: "Ben sizin hevânıza aslâ uymam. Eğer sizin hevânıza uyarsam, dalâlet yolunu seçmiş ve ben hidâyetten çıkmış olurum."

(قُلْ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّنْ رَبِّي وَكَذَّبْتُمْ بِهِ مَا عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ يَقُصُّ الْحَقَّ وَهُوَ خَبِيرٌ) (٥٧) (الْفَاصِلِينَ)

57. Ey Resûlüm! De ki: "Şüphesiz ben, Rabbinimden apaçık bir delile (Kur'ân'a) dayanmaktayım. Siz ise onu yalanladınız. Acele olarak istediğiniz azap, benim elimde değildir. Hüküm ancak Allah'ındır. O, hakkı beyan eder. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Sûre-i Ankebût, Âyet 53-55'te de kâfirlerin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den, kendilerini korkuttuğu azâbı hemen getirmesini istemelerini ve bu azâbın hemen gelmemesinin hikmet ve sebeplerini şöyle beyan etmektedir: Ey Habîbim! Senden azâbın hemen gelmesini isterler. Her şey için bir zaman belirlenmiş olmasaydı, onların azâbı da istedikleri gibi hemen gelirdi. Yemin olsun ki, onlar için belirlenmiş olan azap, farkında değillerken kendilerine ansızın gelir.* Senden azâbın hemen gelmesini isterler. Halbuki

Cehennem, o kâfirleri elbette kuşatmış bulunmaktadır.* Azap, onları üstlerinden ve ayaklarının altından sardığı gün, Allah'ı Teâlâ onlara: "Yaptıklarınızın cezâsını tadın" der.

(قُلْ لَوْ أَنَّ عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ لَفُضِّي الْأَمْرُ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالظَّالِمِينَ) (٥٨)

58. Ey Resûlüm! De ki: "Meydana gelmesinde acele ettiğiniz azâbı, acele getirmeye muktedir olsaydım, o iş aramızda olur biterdi. Allah'ı Teâlâ, zâlimleri daha iyi bilir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre; Nadr İbn-i Haris ve Kureyşin ileri gelenleri: "Yâ Muhammed! Sık sık bizi Allah'ın azâbı ile korkutuyorsun. Haydi, azaptan neye gücün yetiyorsa getir, demişlerdi." İşte bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي (ظِلْمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ) (٥٩)

59. Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır. Onları, Allah'tan başka kimse bilmez. O, karada ve denizdekilerin hepsini bilir. Bir yaprak düşmez ve yerin altına bir tohum girmez ki, Allah'ı Teâlâ onu bilmesin. Yaş ve kuru her ne varsa, hepsi apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) kayıtlıdır.

İzah: Gaybın anahtarları hakkında Sâlim İbn-i Abdullah Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

مَفَاتِحُ الْغَيْبِ خَمْسٌ { إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنْزِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَآذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ } (خ عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Gaybın anahtarları beştir" diye buyurmuş ve Sûre-i Lokmân, Âyet 34'ü okumuştur: "Kıyâmetin ne zaman kopacağına dair bilgi, ancak Allah katındadır. Yağmuru O indirir ve rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez ve hiç kimse nerede öleceğini bilmez. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, her şeyden haberdardır." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i En'âm 1; Tefsir-i Lokmân 3.

وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُمْ بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰ أَجَلٌ مُّسَمًّى ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ)

(يُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ) (٦٠)

60. O, geceleyin sizi uyutan, gündüzün ne kazandığınızı bilen ve belirlenmiş eceliniz tamamlanıncaya kadar gündüzün sizi uyandırandır. Sonra dönüşünüz O'nadır. Sonra O, yaptıklarınızı size haber verecektir.

وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفِرُّونَ (٦١) (٦٢)

61-62. Ve O, kullarının üzerinde tek tasarruf sahibidir. Sizin amellerinizi kaydeden melekler gönderir. Hattâ sizden birinin eceli geldiğinde, ruhları almakla görevli olan ve vazifelerini yerine getirmede kusur etmeyen melekler onun ruhunu alır.* Sonra onlar, hak mevlâları olan Allah'a döndürülürler. İyi bilin ki, hüküm yalnız O'nundur. Ve O, hesaba çekenlerin en hızlı olanıdır.

İzah: Kulların hayır ve şer, yaptıkları amelleri kaydeden meleklerin olduğu birçok Âyet-i Kerîme'de geçmektedir. Bunlara kirâmen kâtibîn melekleri de denir.

Bu husus Sûre-i İnfitâr, Âyet 10-12'de de şöyle geçmektedir:

"Halbuki yaptığınız işleri yazmakla görevli;* kirâmen kâtibîn (değerli ve güvenilir kâtip melekler) vardır.* Onlar, sizin yaptıklarınızı bilir ve kaydederler."

Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَحَّحَكَ فَقَالَ هَلْ تَذَرُونَ مِمَّ أَصْحَكُ قَالَ قُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ مِنْ مُخَاطَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ يَقُولُ يَا رَبِّ أَلَمْ تُجِرْنِي مِنَ الظُّلْمِ قَالَ يَقُولُ بَلَىٰ قَالَ فَيَقُولُ فَإِنِّي لَا أُجِيرُ عَلَىٰ نَفْسِي إِلَّا شَاهِدًا مِنِّي قَالَ فَيَقُولُ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا وَبِالْكَرَامِ الْكَاتِبِينَ شَهِودًا قَالَ فَيُخْتَمُ عَلَىٰ فِيهِ فَيَقَالُ لِأَرْكَانِهِ انْطِقِي قَالَ فَتَنْطِقُ بِأَعْمَالِهِ قَالَ ثُمَّ يُخْلَىٰ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلَامِ قَالَ فَيَقُولُ بُعْدًا لَكَ وَسُخْرًا فَعَنْكَرَ (كُنْتُ أَنَاضِلُ (م) عَنْ أَنَسٍ)

Biz, bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında iken güldü de, "Neye güldüğümü biliyor musunuz?" buyurdu. "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedik. Bunun üzerine: "Kulun, Rabbine olan hitabından!" buyurdu ve sözüne şöyle devam etti. Kul: "Ey Rabbim! Sen beni zulümden korumadın mı?" der. Allah'û Teâlâ da: "Evet, korudum" buyurur. Kul da: "Fakat ben bugün kendime, kendimden başka bir kimsenin şâhit olmasını aslâ istemiyorum" der. Allah'û Teâlâ: "Bugün sana tek şâhit olarak nefsin, çok şâhit olarak da kirâmen kâtibîn

melekleri kâfidir" buyurur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem devamla buyurdu ki: "Ağzına mühür vurulur ve diğer organlarına, "Konuş" denilir. Onlar kişinin amelinin haber verirler. Sonra konuşma hususunda serbest bırakılır. Adam organlarına: "Yazıklar olsun size! Buradan defolun! Ben sizin için mücâdele etmişim" der.[1]

Ruhları almakla görevli olan melek, Azrâil Aleyhisselâm'dır. Âyette melekler diye çoğul kullanılmasının sebebi, Azrâil Aleyhisselâm'ın bu işi yaparken kendisinin emri altında görevli olan başka meleklerin de olmasından dolayıdır. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: "Ölüm meleğinin, diğer meleklerden çeşitli yardımcıları vardır."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْمَيِّتَ تَحْضُرُهُ الْمَلَائِكَةُ فَإِذَا كَانَ الرَّجُلُ الصَّالِحُ قَالُوا أَخْرِجِي أَيْتُهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الطَّيِّبِ أَخْرِجِي حَمِيدَةً وَأَبْشِرِي بِرُوحٍ وَرِيحَانٍ وَرَبِّ غَيْرِ غَضْبَانَ قَالَ فَلَا يَزَالُ يُقَالُ ذَلِكَ حَتَّى تَخْرُجَ ثُمَّ يُعْرَجُ بِهَا إِلَى السَّمَاءِ فَيُسْتَفْتَحُ لَهَا فَيُقَالُ مَنْ هَذَا فَيُقَالُ فَلَانٌ فَيَقُولُونَ مَرْحَبًا بِالنَّفْسِ الطَّيِّبَةِ كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الطَّيِّبِ ادْخُلِي حَمِيدَةً وَأَبْشِرِي بِرُوحٍ وَرِيحَانٍ وَرَبِّ غَيْرِ غَضْبَانَ قَالَ فَلَا يَزَالُ يُقَالُ لَهَا حَتَّى يَنْتَهَى بِهَا إِلَى السَّمَاءِ الَّتِي فِيهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَإِذَا كَانَ الرَّجُلُ السَّوْءُ قَالُوا أَخْرِجِي أَيْتُهَا النَّفْسُ الْخَبِيثَةُ كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الْخَبِيثِ أَخْرِجِي ذَمِيمَةً وَأَبْشِرِي بِحَمِيمٍ وَغَسَاقٍ وَآخِرَ مِنْ شَكْلِهِ أَرْوَاجٌ فَلَا يَزَالُ حَتَّى تَخْرُجَ ثُمَّ يُعْرَجُ بِهَا إِلَى السَّمَاءِ فَيُسْتَفْتَحُ لَهَا فَيُقَالُ مَنْ هَذَا فَيُقَالُ فَلَانٌ فَيُقَالُ لَا مَرْحَبًا بِالنَّفْسِ الْخَبِيثَةِ كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الْخَبِيثِ ارْجِعِي ذَمِيمَةً فَإِنَّهُ لَا يَفْتَحُ لَكَ أَبْوَابَ السَّمَاءِ فَتُرْسَلُ مِنَ السَّمَاءِ ثُمَّ تَصِيرُ إِلَى الْقَبْرِ فَيُجْلَسُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ فَيُقَالُ لَهُ مِثْلُ مَا قِيلَ لَهُ فِي الْحَدِيثِ الْأَوَّلِ (حم عن ابى هريرة)

"Melekler, ölünün yanında hazır bulunurlar. Eğer o sâlih bir kişi ise, şöyle derler: "Merhaba, Ey temiz cesette bulunan temiz ruh! Övülmüş ve müjdelenmiş olarak, rahat ve huzur ile cesetten çık. Öfkeli olmayan Rabbin Teâlâ'nın müjdesi sanadır." Bu melekler, o ruh cesetten çıkıncaya kadar bu sözleri söylemeye devam ederler. Sonra o ruh, göğe yükseltilir ve onun için gök kapılarının açılması istenir. "Bu kimdir?" diye sorulduğunda, "Falancadır" denilir. Ona: "Merhaba, Ey temiz cesette bulunan temiz ruh! Övülmüş ve müjdelenmiş olarak, rahat ve huzur ile gir, öfkeli olmayan Rabbinin müjdesi sanadır" denilir. O kişi, Allah'ı Teâlâ'nın bulunduğu göğe erişinceye kadar, melekler bunları söylemeye devam ederler. Şâyet o kötü bir kimse ise, şöyle derler: "Sana merhaba yok, Ey pis cesette bulunan pis ruh! Kötülenmiş olarak cesetten çık. Kavurucu ateş ve irinle, buna benzer başka azaplarla seni müjdeleriz" Bu melekler, o ruh cesetten çıkıncaya kadar bu sözleri söylemeye devam ederler. Sonra o ruh, göğe

yükseltilir ve onun için gök kapılarının açılması istenir. "Bu kimdir?" diye sorulduğunda, "Falancadır" diye cevap verilir. Bunun üzerine: "Sana merhaba yok, Ey pis cesette bulunan pis ruh! Kötülenmiş olarak dön. Gök kapıları sana açılmayacaktır" denilir ve gökten geri çevrilip gönderilir. Sonra bunlar (sâlih ve kötü olan kimse) kabre girdirilir. Sâlih kişi, kabrinde oturtulup ilk sözde (rûhu alındığında) söylenenlerin bir misli kendisine tekrar söylenir. Kötü kişi de, kabrinde oturtulur, ilk sözde (rûhu alındığında) söylenenlerin bir misli kendisine tekrar söylenir."[2]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (17).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8414.

قُلْ مَنْ يُنَجِّيكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لَّئِنْ أَنْجَيْنَا مِنْ هَذِهِ لَنُكَوِّنَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ((٦٣) قُلِ اللَّهُ يُنَجِّيكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ أَنْتُمْ مُشْرِكُونَ (٦٤))

63-64. Ey Resûlüm! De ki: "Karanın ve denizin zulumâtına (şiddet-lerine) uğrayıp da, açıktan veya gizlice Allah'a yalvardığınızı ve "Yâ Rabbi! Yemin olsun ki, eğer bizi bu zulumâtтан kurtarırsan, mutlaka şükredenler olacağız!" dediğiniz halde, sizi o zulumâtтан kim kurtarır?"* De ki: "Sizi o zulumâtтан ve her türlü sıkıntıdan Allah'ı Teâlâ kurtarır da, yine siz O'na ortak koşarsınız!"

قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيْعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ ((بَأْسَ بَعْضٍ أَنْظِرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ (٦٥))

65. Ey Habîbim! De ki: "O, size üstünüzden veya ayaklarınızın altından azap göndermeye veya sizi fırkalara ayırıp, bâzınızı diğerine musallat edip sizi birbirinize öldürtme azâbı gibi azapları size vermeye kâdirdir." Bak, anlasınlar diye âyetleri genişçe nasıl açıklıyoruz?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Câbir Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

مَا نَزَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ {قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ} قَالَ أَعُوذُ بِوَجْهِكَ {أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ} قَالَ أَعُوذُ بِوَجْهِكَ فَلَمَّا نَزَلَتْ {أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيْعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ} قَالَ هَاتَانِ أَهْوَنُ أَوْ أَيْسَرُ (خ) عن جابر بن عبد الله

Sûre-i En'âm, Âyet 65, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e nâzil olurken, bu âyette geçen: "Size üstünüzden azap göndermeye" kısmı inince, Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'ım! Senin Cemâline sığınırım" buyurdu. "Size altınızdan azap göndermeye" kısmı inince, yine: "Allah'ım! Senin Cemâline sığınırım" buyurdu. "Sizi fırkalara ayırıp, bâzınızı diğerine musallat edip sizi birbirinize öldürtme azâbı gibi azapları size vermeye kâdirdir" kısmı nâzil olunca da, buyurdu ki: "Bu daha hafiftir."[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme'de hakkında Übeyy b. Kâ'b Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ { الْآيَةُ قَالَ هُنَّ أَرْبَعٌ وَكُلُّهُنَّ عَذَابٌ وَاقِعٌ لَا مَحَالَةَ { فَمَضَتْ اثْنَتَانِ بَعْدَ وَفَاةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِخَمْسٍ وَعِشْرِينَ سَنَةً فَأَلْبِسُوا شِيْعًا وَذَاقَ بَعْضُهُمْ بَأْسَ (بَعْضٍ وَثْنَتَانِ وَاقِعَتَانِ لَا مَحَالَةَ الْخَسْفُ وَالرَّجْمُ) (حم عن ابى ابن كعب

Ey Habîbim! De ki: "O, size üstünüzden veya ayaklarınızın altından azap göndermeye ve sizi fırkalara ayırıp, bâzınızı diğerine musallat edip sizi birbirinize öldürtme azâbı gibi azapları size vermeye kâdirdir..." diye devam eden Sûre-i En'âm, Âyet 65'te dört durum vardır. Hepsi de azap olup mutlaka meydana gelecektir. İkisi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in vefâtından yirmi beş yıl sonra meydana gelmiştir. Müslümanlar fırkalara ayrılmış ve birbirlerine sıkıntı çektirmişlerdir. Diğer ikisi de mutlaka meydana gelecek. Bu da, hasf (deprem ile yerle bir olma) ve semâdan recm (taşlanma veya havadan atılan bombalar) şeklinde olacaktır.[2]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَكُونُ فِي آخِرِ هَذِهِ الْأُمَّةِ خَسْفٌ وَمَسْحٌ وَقَذْفٌ قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ انْهَلِكْ وَفِينَا الصَّالِحُونَ قَالَ نَعَمْ إِذَا (ظَهَرَ الْخَبْثُ) (ت عن عائشة

"Bu ümmetin sonunda yere geçme, diğer hayvanların şekline döndürülme ve patlama hâdiseleri vardır." Hz. Âişe dedi ki: "Yâ Resûlallah! Aramızda sâlih insanlar olduğu halde yine helâk olur muyuz?" dedim. Buyurdu ki: "Evet, çirkin durumlar ortaya çıktığı vakit."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي الْأَئِمَّةَ الْمُضِلِّينَ قَالَ وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ يَخْذُلُهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ (ت عن ثوبان) قَالَ أَبُو عِيسَى هَذَا حَدِيثٌ

حَسَنٌ صَحِيحٌ سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ إِسْمَاعِيلَ يَقُولُ سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْمَدِينِيِّ يَقُولُ وَذَكَرَ هَذَا الْحَدِيثَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَرَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ فَقَالَ عَلِيٌّ هُمْ أَهْلُ الْحَدِيثِ

"Ümmetim üzerine en çok korktuğum, sapık ve saptırıcı imamların çıkmasıdır." Sevbân Radiyallâhu anhu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu da söyledi: "Ümmetimden bir taife Allah'ın emri gelinceye kadar bâtıla üstün gelerek hak üzere devam edeceklerdir. Onları yardımsız bırakanlar, onlara zarar veremeyeceklerdir." İmam Tirmizî buyurdu ki: Bu hadis sahihtir. Muhammed b. İsmâil'den işittim şöyle diyordu: Ali b. el Medînî Radiyallâhu anhu'dan işittim, şöyle demişti: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in: "Ümmetimden bir taife hak üzere olmaya devam edecektir" diye geçen Hadis-i Şerif'i Hz. Ali'ye hatırlatılınca, şöyle buyurmuştur: "Onlar, hadisle uğraşan ve ona göre yaşayan kimselerdir." [4]

Burada, Hadis-i Şerif'lere önem vererek Sünnet-i Resûlullah üzere yaşamanın önemine dikkat çekilmektedir.

[1] Sahih-i Buhârî, i'tisam 12; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6948.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20279; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6947.

[3] Sünen-i Tirmizî, Fiten 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6235.

[4] Sünen-i Tirmizî, Fiten 51.

(وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ) ٦٦)

66. Ey Resûlüm! Senin kavmin de hak ve doğru olan Kur'ân'ı yalanladı. Onlara de ki: "Ben sizin üzerinize vekil değilim."

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Ben sizin üzerinize vekil değilim" ifadesinden maksat, Benim vazifem sâdece tebliğdir, uyarmaktır; ben de onu yaptım, demektir.

(لِكُلِّ نَبِيٍّ مُسْتَقَرٌّ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ) ٦٧)

67. Her haberin, gerçekleşeceği bir zaman vardır. Yakında bileceksiniz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Kur'ân'a ve onun verdiği haberlere inanmayan kâfirleri tehdit etmektedir.

وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِى آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ (الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (٦٨)

68. Âyetlerimizle alay edenleri görürsen, onlar başka bahse geçinceye kadar onlardan yüz çevir ve uzaklaş. Eğer şeytan sana unutturur da bir müddet onlarla beraber kalırsan, hatırladığın anda, o zâlimlerle birlikte oturmayıp hemen kalk.

İzah: Vahidî'nin naklettiğine göre; müşrikler, Mü'minlerle bir mecliste bulundukları zaman, Allah'ın Resûlüne ve Kur'ân'a hakâret ederler ve onlarla alay ederlerdi. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ Mü'minlere, müşrikler konuyu değiştirip başka bahse geçinceye kadar onlarla oturmamalarını emretti.

Şâyet bir Müslüman, şeytanın unutturması hâlinde, bu alay edenlerle birlikte bulunursa, hatırlar hatırlamaz hemen o zâlimlerden ayrılmalıdır. Bir Müslüman İslâm'a yapılan hakaretlere rağmen, o toplumu terk etmez ve susup dinlerse, o toplumdaki yapılan hakaretleri kabullenmiş olur.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ كَثَّرَ سَوَادَ قَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ وَمَنْ رَضِيَ عَمَلَ قَوْمٍ كَانَ شَرِيكَ مِنْ عَمَلِهِ (ع الديلمى عن ابن مسعود

"Her kim bir cemaatin kalabalığını artırır, o kimse onlardandır. Ve her kim bir kavmin yaptıklarından râzı ve memnun olursa, o işi yapanların ortağı olur." [1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 441/4.

(وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلَئِنْ ذُكِّرُوا لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ (٦٩)

69. Takvâ sahiplerine, o alay edenlerin hesabından bir zarar gelmez. Lâkin onlar, nasihat etmelidirler. Umulur ki, o alay edenler de sakınırlar.

İzah: Takvâ sâhiplerine düşen, onlara hatırlatıp öğüt vermek ve onları kötülüklerinden vazgeçirmeye çalışmaktır. Eğer kabul etmeyecek olurlarsa, onların hesaplarını görmek Allah'a aittir. O takvâ sahiplerine de, onlarla oturup nasihat ettiğinden dolayı bir ziyan yoktur.

وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَعَرَّتْهُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَذَكَرَ بِهِ أَنْ تَبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ وَإِنْ تَعْدِلْ كُلُّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَكَافُورٌ (٧٠)

70. Dinlerini oyun ve eğlence edinen ve kendilerini dünyâ hayatının aldattığı kimseleri bırak. Hiç kimsenin kazandığı (küfür ve mâsiyet) yüzünden helâke uğramaması için Kur'ân ile öğüt ver. Yoksa o gün onun için Allah'tan başka ne bir dost, ne de bir şefaathçi vardır. Kurtuluşu için her türlü fidyeyi verse de, ondan kabul edilmez. İşte onlar, kazandıkları (küfür ve mâsiyetler) yüzünden azâbı hak etmişlerdir. Onlar için küfürlerinden dolayı kaynar bir içecek ve elim bir azap vardır.

İzah: Bu Ayet-i Kerîme, Peygamber Efendimize, dinlerini oyun ve eğlence edinen ve kendilerini dünyâ hayatına kaptıran kâfirlerden yüz çevirmesini, onların bu hallerinden tedirgin olmamasını, zîrâ sonunda mutlak azâba uğrayacaklarını bildirmektedir.

Kâfirler için mahşerde hiçbir dost ve şefaathçi yoktur. Şefaath sâdece Müslümanlardır. Bu konu Sûre-i Bakara, Âyet 48, 255 ve Sûre-i En'âm, Âyet 51'de geniş olarak izah edilmiştir.

قُلْ أَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰ أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْنَا اللَّهَ كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ خَيْرًا لَهُ أَصْحَابُ يَدْعُونَهُ إِلَى الْهُدَىٰ انْتَظِرْ قُلْ إِنْ هَدَىٰ اللَّهُ فَهُوَ الْهُدَىٰ وَأَمْرًا يُسَلِّمُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ (٧١) وَإِنْ أَقْبِمُوا الصَّلَاةَ وَاتَّقَوْهُ وَهُوَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (٧٢) وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ (٧٣) الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ()

71-73. Ey Resûlüm! De ki: "Allah'ı bırakıp da, bize ne bir fayda, ne de bir zarar vermeye gücü olmayan şeylere mi ibâdet edelim? Allah'ı Teâlâ, bize hidâyet ettikten sonra gerisin geri şirke mi dönelim? Arkadaşları: "Bize gel!" diye doğru yola çağırdıkları halde, yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşıp, şeytanların azdırmasıyla doğru yolu bulamayan kimse gibi mi olalım?" De ki: "Şüphesiz ki hidâyet, ancak Allah'ın hidâyetidir. Biz, âlemlerin Rabbine boyun eğmek ile emrolunduk."* Bir de "Namaz kılın, Allah'tan korkun" diye emrolunduk. O, huzurunda toplanacağınız Allah'tır.* O, gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yaratandır. O'nun "Ol!" diyeceği gün, her şey hemen oluverir. O'nun kelâmı haktır. Sûr'a üflendiği gün de mülkün hepsi sâdece O'nundur. Gizliyi ve açığı bilendir. O, hüküm ve hikmet sahibidir ve her şeyden haberdardır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen "Sûr" hakkında nakledilen bir Hadis-i Şerif’te şöyle buyrulmuştur:

(جاء أعرابي إلى النبي صلى الله عليه وسلم قال ما الصور قال قرن يُنفخ فيه) (ت عن عمرو بن العاص)

Bir bedevî, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gelerek, "Sûr nedir?" diye sorunca, buyurdu ki: "İçine üflenlen bir boynuzdur." [1]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâbından bir grubun arasında bulunduğu sırada şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ لَمَّا فَرَعَ مِنْ خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ خَلَقَ الصُّورَ فَأَعْطَاهُ إِسْرَافِيلَ فَهُوَ وَاضِعُهُ عَلَى فِيهِ شَاخِصٌ بَبَصَرِهِ يَنْتَظِرُ مَتَى يُؤْمَرُ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الصُّورُ؟ قَالَ: هُوَ قَرْنٌ قُلْتُ: وَكَيْفَ هُوَ؟ قَالَ: عَظِيمٌ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ عَظَمَ دَارَةٍ فِيهِ لَعَرَضُ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ يَنْفُخُ فِيهِ ثَلَاثَ نَفَخَاتٍ فَالْنَّفْخَةُ الْأُولَى لِلْفَزَعِ وَالنَّفْخَةُ الثَّانِيَةُ نَفْخَةُ الصَّبَقِ وَالنَّفْخَةُ الثَّالِثَةُ نَفْخَةُ الْقِيَامِ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ. يَأْمُرُ اللَّهُ إِسْرَافِيلَ بِالنَّفْخَةِ الْأُولَى فَيَقُولُ: انْفُخْ نَفْخَةَ الْفَزَعِ فَيَفْزَعُ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ وَأَهْلُ الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ وَيَأْمُرُهُ اللَّهُ فَيُدِيمُهَا وَيُطَوِّلُهَا فَلَا يَفْتَنُّ وَهِيَ كَقَوْلِ اللَّهِ: {وَمَا يَنْظُرُ هَؤُلَاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ} ... (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة)

Allah’u Teâlâ, göklerin ve yerin yaratılmasını bitirince, Sûr’u yaratıp onu İsrâfil’e verdi. O, "Sûr’a üfleme emri ne zaman verilecek" diye beklemek üzere gözünü Arş’a dikerek o Sûr’u ağzına aldı. "Yâ Resûlallah! Sûr nedir?" diye sordum. "Boynuzdur" buyurdu. "O nasıldır?" diye sordum. "Büyüktür" buyurdu. Beni hak ile gönderen Allah’a yemin ederim ki, onun bir halkasının büyüklüğü göklerle yerin genişliği gibidir. Ona üç defa üflenecektir:

- Birinci üfleme, korku üflemesidir. İkincisi, yıkılma üflemesidir. Üçüncüsü ise, kalkıp âlemlerin Rabbinin huzuruna dikilme üflemesidir. Allah’u Teâlâ İsrâfil’e birinci üfleme emredip, "Üfle" diye buyuracak. O da, üfleyecek. Allah’ın diledikleri dışında bütün gökler ve yer halkı korkacak. Allah ona emredecek de uzatacak ve kesinti yapmayacak. Bu durum, Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Sâd, Âyet 15’te: "Müşrikler de, bir an gecikmesi dâhi olmayan korkunç bir sestten (Sûr’un üflenmesinden) başka bir şeyi beklemiyorlar" diye geçen buyruğu gibidir. Allah’u Teâlâ dağları yürütecek. Onlar bir bulut gibi geçecek ve serap olacaklar. Sonra yeryüzü halkını öyle bir sarsacak ki, dalgaların çarptığı denize atılmış bir gemi gibi olacak. Yeryüzündeki halkı ters çevirip rüzgârların salladığı, Arş’ta asılı bir kandil gibi yapacak. Bu durum, Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Nâziât, Âyet

6-9'daki: "O gün (Sûr'un üflenmesiyle) yerin şiddetle sarsıldığı* ve o sarsıntının ardından bir başkasının geldiği gündür.* O gün, kalpler çok muzdariptir* ve onların gözleri de korkudan zillet içindedir" buyruğunda haber verdiği durumdur. İnsanlar, onun üzerinde sarsılıp çalkalanacak. Süt veren kadınlar çocuklarını unutacak, hâmileler karınlarındakini bırakacak, çocuklar ihtiyarlayacak, şeytânlar korkudan uçar gibi kaçacaklar. Yeryüzünün kenarlarına varınca, melekler onlara gelip yüzlerine vuracaklar ve onlar da dönecek. İnsanlar arkalarına dönüp kaçacak. Allah'ın emrinden onları koruyacak hiçbir şey olmayacak. Birbirlerini çağıracaklar. İşte bu, Allah'ı Teâlâ'nın çağırışma günü! Onlar bu halde iken, yeryüzü bir baştan diğer bir başa kadar yarılıp çatlayacak. Bir benzerini görmedikleri büyük bir durumu görecekler. Bundan dolayı en iyisini Allah'ın bildiği üzüntü ve korku onları kaplayacak. Sonra gökyüzüne bakacaklar ki o; erimiş bir maden gibi olmuş. Sonra gökyüzü yarılıp yıldızlar saçılacak, güneş ve ay batacak.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla buyurdu ki: "Ölüler bundan hiçbir şey bilmeyecekler." Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu: "Yâ Resûlallah! Sûre-i Neml, Âyet 87'deki: "Sûr'a üflendiği gün, göklerde ve yerde bulunan kimselerin hepsi, şiddetli bir korkuya tutulur. Ancak Allah'ı Teâlâ'nın diledikleri müstesnâ..." buyruğunda istisnâ ettikleri kimlerdir?" diye sorunca, buyurdu ki: "Bunlar şehitlerdir. Korku, dirilere ulaşacaktır. Şehitler, Allah katında diriler olup rızık-lanmaktadırlar. Allah'ı Teâlâ, o günün korkusundan onları koruyup emîn kılacaktır. Kıyâmet, Allah'ı Teâlâ'nın yarattıklarının kötülere üzerine göndereceği bir azaptır." Allah'ı Teâlâ bu hususta Sûre-i Hacc, Âyet 1-2'de şöyle buyurmaktadır:

"Ey insanlar! Rabbinizden korkun. Şüphesiz ki kıyâmetin sarsıntısı korkunç bir olaydır.* Onu gördüğünüz vakit, dehşetinden her emzikli kadın emzirdiği çocuğunu unuttur, her gebe kadın çocuğunu düşürür. O gün, sarhoş olmadıkları halde, herkesi sarhoş görürsün. Çünkü Allah'ın azâbı çok şiddetlidir." Onlar, Allah'ın dilediği kadar bu azap içinde kalacaklardır. Bu süre uzun olacaktır. Sonra Allah'ı Teâlâ İsrâfil'e yıkılma üflemesini emredecek. O da üfleyecek. Allah'ın diledikleri dışında gökler ve yer halkı yıkılacak. Bunlar bitince ölüm meleği, Cebrâil olan Allah'a gelecek ve "Ey Rabbim! Senin dilediklerin dışında gökler ve yer ehli öldü" diyecek. Allah'ı Teâlâ, kimlerin kaldığını en iyi bildiği halde; kimler kaldı? diye soracak. Ölüm meleği:

- Ey Rabbim! Ölmeyecek diri olan Sen, Arş'ı taşıyanlar, Cebrâil ve Mikâil ve bir

de ben kaldım, diyecek. Allah'ı Teâlâ: "Cebrâil ve Mikâil de ölsünler" buyuracak. Allah'ı Teâlâ, Arş'ı konuşturacak ve o diyecek ki:

- Ey Rabbim! Cebrâil ve Mikâil de ölüyor! Allah'ı Teâlâ: "Sus! Ben, Arş'ımın altında olan her şeye ölümü yazdım" buyuracak ve o ikisi ölecekler. Sonra ölüm meleği, Cebbâr olan Allah'ı Teâlâ'ya gelip:

- Ey Rabbim! Cebrâil ve Mikâil de öldü, diyecek. Allah'ı Teâlâ, kimlerin kaldığını en iyi bilen olduğu halde, "kim kaldı?" diye soracak. Ölüm meleği: "Aslâ ölmeyecek diri olan Sen, Arş'ını taşıyanlar ve bir de ben kaldım" diyecek. Allah'ı Teâlâ: "Arş'ımı taşıyanlar ölsünler" buyuracak ve onlar da ölecekler. Allah, Arş'a emredecek ve O, Sûr'u İsrâfil'den alacak (böylece İsrâfil de ölecek). Sonra ölüm meleği gelip:

- Ey Rabbim! Arş'ını taşıyanlar da öldü, diyecek. Allah'ı Teâlâ, kimlerin kaldığını en iyi bilen olduğu halde, "Kim kaldı?" diye soracak. Ölüm meleği: "Ey Rabbim! Aslâ ölmeyecek diri olan Sen ve bir de ben kaldım" diyecek. Allah'ı Teâlâ: "Sen, yarattıklarımın bir yaratıksın. Şu gördüğünü görmeyen için seni yaratmıştım, sen de öl" buyuracak ve o da ölecek. Vâhid, Ahâd, Kahrâr olan, doğmamış ve doğurmamış olan Allah'tan başka, hiçbir şey kalmayınca ilk olduğu gibi Allah'ı Teâlâ son da olacak. Gökleri ve yeri yazılan belgelerin dürüldüğü gibi dürecek sonra yayıp düzleyecek ve üç kere onları atacak ve: "Ben Cebbâr'ım, Ben Cebbâr'ım, Ben Cebbâr'ım" diye söyleyip üç kere: "Bugün mülk kimindir?" diye seslenecek. Ona hiç kimse cevap vermeyecek ve kendi kendine: "Tek ve kahredici olan Allah'ım" buyuracak. Allah'ı Teâlâ Sûre-i İbrâhîm, Âyet 48'de: "O gün yer başka yere, gökler de başka göklere çevrilir ve insanlar, bir ve her şeye hâkim olan Allah'ın huzuruna çıkarlar" diye buyuruyor ki, Allah'ı Teâlâ gökleri ve yeri yayacak. Ukâzî köselesi gibi onları uzatıp yayacak. Sen onlarda hiçbir eğrilik göremeyeceksin.

Sonra Allah'ı Teâlâ, mahlûkata öyle bir seslenecek ki, onlar bu değiştirilmiş yeryüzünde bir öncekinde (dünyâdayken) oldukları gibi olacaklar. O'nun vâdisinde olanlar yine vâdisinde, yüksek yerinde olanlar yine yükseklerinde olacaklar (nerede ölmüşse oradan dirilecek). Sonra Allah'ı Teâlâ, Arş'ın altından onların üzerine bir su gönderecek ve gökyüzüne yağmur yağdırmasını emredecek. Yeryüzüne kırk gün yağmur yağdıracak. Su onların üzerinde on iki kulaç olacak. Sonra Allah'ı Teâlâ cesetlere, kamış veya bakla gibi bitmelerini emredecek de onlar bitecekler. Nihâyet cesetleri, daha önce olduğu gibi tam

olarak teşekkül edecek. Allah'ı Teâlâ: "Arş'ımı taşıyanlar dirilsin" buyuracak ve onlar dirilecekler. Allah'ı Teâlâ, İsrâfil'e emredecek ve o, Sûr'u alıp ağzına koyacak. Sonra Allah'ı Teâlâ: "Cebrâil ve Mikâil dirilsin" buyuracak ve onlar dirilecekler. Allah'ı Teâlâ ruhları çağırarak. Onlar getirilecekler. Müslümanların ruhları nûr saçarken, kâfirlerin ruhları karanlık olacak. Allah'ı Teâlâ hepsini alıp Sûr'un içine koyacak. Daha sonra İsrâfil'e dirilme üflemesini emredecek. O da, üfleyecek. Ruhlar arı gibi çıkacaklar. Gökle yer arasını doldurmuş olacaklar. Allah'ı Teâlâ: "İzzet ve Celâlim hakkı için, muhakkak her ruh cesedine dönecek" buyuracak ve ruhlar yeryüzündeki cesetlerine girecekler. Önce genizlere girip, sokulan kişide zehirin yürümesi gibi cesedin içinde yürüyecek. Sonra yeryüzü sizi bırakacak. Yeryüzünün kendisini bırakacakların ilki ben olacağım. Rabbimize doğru çıkıp süratle varacaksınız. Kâfirler, o çağırana koşarak: "Bu, zorlu bir gündür" derler...[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 5.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 283.

(وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ أَرَرَ أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا آلِهَةً إِنِّي أَرَاكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ (٧٤))

74. Ey Resûlüm! İbrâhim'in, babası Âzer'e: "Sen putları ilah mı ediniyorsun? Şüphesiz ben görüyorum ki sen ve kavmin, apaçık bir dalâlet içindesiniz" dediği vakti zikret.

İzah: İbrâhim (Âleyhisselâm), Babil halkındandı. Kavmi yıldızlara, gök cisimlerine ve putlara tapıyordu. Bu yıldız tapanlara sâbiiler adı verilirdi.[1]

Âyet-i Kerîme'de geçen Âzer'in, İbrâhim Aleyhisselâm'ın gerçek babası olup olmadığı hususunda tefsir âlimleri farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ أَبَا إِبْرَاهِيمَ لَمْ يَكُنْ اسْمُهُ أَرَرَ وَإِنَّمَا كَانَ اسْمُهُ تَارَحَ (تفسير ابن أبي حاتم عن ابن عباس

"İbrâhim Aleyhisselâm'ın babasının adı, Âzer değildir. Onun babasının ismi Târeh'tir."[2]

Zeccâc da, neseb âlimleri arasında İbrâhim Aleyhisselâm'ın babası-nın isminin "Târeh" olduğu hususunda bir ihtilaf yoktur, demiştir.

Bâzı tefsir âlimleri, Târeh ile Âzer'in aynı kişi olduğunu ileri sürerek Âzer'in İbrâhim (Aleyhisselâm)'ın babası olduğunu söylemişlerdir. Vallâhu a'lem, bi's-savâb (Doğruyu en iyi bilen Allah'tır).

[1] Sâbiiler hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, âyet, 62'nin izahına bakınız.

[2] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 7524.

(وَكَذَٰلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ) (٧٥)

75. Böylece İbrâhim'e göklerin ve yerin melekûtunu gösteriyorduk ki, yakînen (kesin olarak) bilip inananlardan olsun.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki: Bu Âyet-i Kerîme'de "Melekût" diye geçen ifadedden maksat, göklerin ve yerin nasıl yaratıldığını İbrâhim Aleyhisselâm'a gösterdik, anlamındadır.

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَٰذَا رَبِّي فَلَمَّ أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ الْإِفْلَاقَ (٧٦) فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَٰذَا رَبِّي فَلَمَّ أَفَلَ قَالَ لَيْنٌ لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ (٧٧) فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِعَةً قَالَ هَٰذَا رَبِّي فَلَمَّ أَفَلْتُ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ (٧٨) إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ (٧٩)

76-79. Gece olduğu vakit, İbrâhim bir yıldız gördü, "Rabbim budur!" dedi. Yıldız kaybolunca, "Ben böyle kaybolan şeyleri sevmem!" dedi.* Ayın doğduğunu görünce, "Rabbim budur!" dedi. O da batınca, "Yemin olsun ki, eğer Rabbim bana hidâyet etmemiş olsaydı, elbette dalâlete düşen kavimden olacaktım!" dedi.* Güneşin doğduğunu görünce, "Rabbim budur, bu daha büyüktür!" dedi. O da battığı vakit, dedi ki: "Ey kavmim! Ben sizin Allah'a ortak koştuğunuz şeylerden uzağım.* Şüphesiz ben, hanif olarak (İslâm üzere) yüzümü, gökleri ve yeri yaratana çevirdim. Ben, müşriklerden değilim."

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm'ın zamanında, o zamanın kralı ve kendisinin ilah olduğunu iddia eden Nemrud, bir gün kendi kendine: "Her şeyin bir sonu var, benim sonum ne zaman?" diye düşündü. Remilcilere, diğer bir deyimle kâhinlere, remil attırdı. O zamanda kâhinlik çok ileri idi. Geleceği istidrâcen bilirlerdi. Nemrud, bunlardan, kendisinin helâkine sebep olacak çocuğun dünyâya gelmesinin yakın olduğunu öğrendi.

Bunun üzerine doğan erkek çocuklarını öldürtmeye başladı. Âzer de, doğumu

gizlenen çocukları bulup öldürmek için görevlendirilmişti. Doğan erkek çocukları şikâyet edene, ödül veriliyordu. İbrâhim Aleyhisselâm'a hâmile olan annesi, bundan dolayı kendini gizliyordu. Şehrin dışında doğum yapmak için münâsip bir yer arıyordu. Nihâyet doğum günü yaklaştı. Urfa'daki mağarada, İbrâhim Aleyhisselâm'ı gizlice dünyâyâ getirdi. Orası, o zamanda yerleşim yerinden çok uzakta olup ıssız ve emin bir yerdi. Annesi çocuğu o mağarada bırakarak Allah'a emânet edip geri döndü. O mağaraya geyikler gelirdi ve İbrâhim Aleyhisselâm da onların sütünden emerdi. Annesi üç gün sonra geldi ki, İbrâhim Aleyhisselâm üç yaşındaki bir çocuk gibi olmuştu. İbrâhim Aleyhisselâm Allah'ı Teâlâ'nın hikmetiyle o mağarada hergün bir yaş büyümüşü. İbrâhim Aleyhisselâm ilk defa mağaradan on üç, on beş gün sonra gece vakti dışarı çıkmıştı. Önce parlak bir yıldızı, sonra ayı daha sonra da güneşi gördü ve kendi kendine, "Muhakkak beni bir yaratan var" diyerek, Allah'ın verdiği akıllı kullanıp önce, "Beni yaratan bu yıldızdır" dedi. Sonra ay doğdu. Bunu daha parlak gördü. "İşte, benim Rabbim budur" dedi. Ay batınca, güneş doğdu. "İşte benim Rabbim budur" dedi. Güneş de batınca, bunların hiçbirisi benim Rabbim değil, "Beni yaratan bunları da yaratmıştır." Benim Rabbim, bu kâinattan daha büyük olmasa bunları yaratamaz, ben onu bu gözle göremem, diyerek Allah'ı Teâlâ'nın gücünü kudretini idrak etti ve kendisini yaratanı buldu.

وَحَاجَّهُ قَوْمُهُ قَالَ أَتُحَاجُّونِّي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدِينِ وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ إِلَّا أَن يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا (وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ (٨٠) وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُمْ بِاللَّهِ مَا (لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ٨١)

80-81. Kavmi, onunla mücadeleye kalkıştı. İbrâhim dedi ki: "Bana hidâyet ettiği halde, Allah'ın birliği hususunda benimle mücâdele mi ediyorsunuz? Ben, Allah'a ortak koştüğünüz putlardan korkmam. Rabbim dilemedikçe, bana hiçbir fenâlık isâbet etmez. Rabbim, her şeyi ilmiyle kuşatmıştır. (Putların, hiçbir şeye kâdir olmadığını) düşünmez misiniz?* Siz, Allah'ı Teâlâ'nın, hakkında hiçbir delil indirmedığı şeyleri (putları), O'na ortak koşmaktan korkmazken, ben sizin ortak koştuklarınızdan nasıl korkarım? Artık korkudan emin olmaya iki taraftan hangisi daha haklıdır? Eğer biliyorsanız, söyleyin!"

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm'ın gençlik yıllarında, Âzer, put yapar ve bunları satmak için onu pazara gönderirdi. Fakat İbrâhim Aleyhisselâm pazarda: "Kimseye bir fayda ve zararı dokunmayan bu putları benden kim satın alır?" diye bağırırdı. Bu yüzden satış yapamazdı. Akşam olunca, putları nehre götürür,

başlarını suya sokar ve "Haydi su için" diyerek kavmi ile alay eder ve onlara dalâletlerini bildirirdi. Bu hâdis e şehre yayılınca kavmi kendisiyle mücâdele etmeye başladı.

(الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ) (٨٢)

82. İman edenler ve imanlarını zulümle (şirkle) karıştırmayanlar var ya, işte korkudan emin olacak olanlar onlardır. Hidâyete nâil olanlar da onlardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَمَّا نَزَلَتْ {الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ} شَقَّ ذَلِكَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَئِنَّا لَا بَظْلُمْ نَفْسَهُ قَالَ لَيْسَ ذَلِكَ إِنَّمَا هُوَ الشِّرْكُ أَلَمْ تَسْمَعُوا مَا قَالَ لَقَمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ {يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ} (خ م عن عبد الله)

"İman edenler ve imanlarını zulümle (şirkle) karıştırmayanlar var ya, işte korkudan emin olacak olanlar onlardır. Hidâyete nâil olanlar da onlardır"[1] diye geçen âyet nâzil olduğunda, bu husus Müslümanlara ağır geldi. "Yâ Resûlallah! Hangimiz zulüm yapmadık ki?" dediler. Peygam-berimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Burada kastedilen siz değilsiniz. Burada geçen zulümden maksat, şirktir. Hz. Lokman'ın oğluna nasihat ederken, "Oğulcuğum! Allah'a şirk koşma. Şüphesiz ki şirk, elbette büyük zulümdür"[2] dediğini duymadınız mı?"[3]

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Cerir b. Abdullah Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا بَرَزْنَا مِنَ الْمَدِينَةِ إِذَا رَاكِبٌ يُوضِعُ نَحْوَنَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَأَنَّ هَذَا الرَّكِبَ إِيَّاكُمْ يُرِيدُ قَالَ فَاذْنَبْتُهُ الرَّجُلُ إِلَيْنَا فَسَلَّمَ فَرَدَدْنَا عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَيْنَ أَقْبَلْتَ قَالَ مِنْ أَهْلِي وَوَلَدِي وَعَشِيرَتِي قَالَ فَأَيْنَ تُرِيدُ قَالَ أُرِيدُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَفَدَّ أَصْبَتُهُ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَّمَنِي مَا الْإِيمَانُ قَالَ تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ وَتَصُومُ رَمَضَانَ وَتَحُجُّ الْبَيْتَ قَالَ قَدْ أَقْرَرْتُ ... (حم)
(عن جرير بن عبد الله)

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber çıkmıştık. Medîne'den uzaklaştığımızda bize doğru hızla gelen bir süvâri gördük. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bu binitli sanki bizi arıyor gibi" buyurdu. Adam yanımıza

geldi ve selâm verdi. Biz selâmını aldık. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Nereden geliyorsun?" diye sordu. O Adam: "Ailemden, çocuklarımdan ve aşiretimden" diye cevap verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Nereye gidiyorsun?" diye sordu. Adam: "Resûlullah'ı istiyorum" deyince de, Resûlû Ekrem: "İsabet ettin" buyurdu. Adam: "Yâ Resûlallah! Bana îman (İslâm) nedir? öğret" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'tan başka ilâh olmadığına Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet eder, namazı kılar, zekâtı verir, Ramazân orucunu tutar ve Kâbe'yi haccedersin" buyurdu. Adam: "Kabul ettim" dedi. Sonra devesinin ayağı bir tarla faresi yuvasına girdi de devesi yıkılınca adam da yıkılıp tepesi üstü düşerek öldü. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Adamı bana getiriniz" buyurdu. Ammâr b. Yâsir ve Huzeyfe b. Yemân, ona doğru koşup adamı oturtular ve "Yâ Resûlallah! Adam ölmüş" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yüzünü ondan çevirip ikisine: "Yüzümü adamdan çevirdiğimi görmediniz mi? Ben, iki melek gördüm, onun ağzına Cennet meyvelerinden koymaktaydılar. Bildim ki o, aç olarak ölmüş" buyurdu. Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Allah'u Teâlâ'nın Sûre-i Enâm, Âyet 82'de: "Îman edenler ve îmanlarını zulümle (şirkle) karıştırmayanlar var ya, işte korkudan emin olacak olanlar onlardır. Hidâyete nâil olanlar da onlardır" diye buyurduğu kimselerdendir. Kardeşinizi alın" buyurdu. Onu yüklenip suya götürdük. Yıkadık, kefenleyip tabuta koyarak kabre götürdük. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gelip kabrin kenarına oturdu ve "Lahid[4] yapın, düz bir yarık hâlinde çukur kazmayın. Lahid bizim için, düz yarık hâlinde çukur kazmak bizim dışımızdakiler içindir" buyurdu.[5]

[1] Sûre-i En'âm, Âyet 82.

[2] Sûre-i Lokmân, Âyet 13.

[3] Sahih-i Buhârî, İman 23, Enbiyâ 8; Sahih-i Müslim, İman 56 (197).

[4] Lahid: Mezar kazıldıktan sonra, mezarın taban kısmından kible tarafına, ölünün boydan boya sığacağı kadar bir girinti yapılmasıdır

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18382.

(وَتِلْكَ حُجَّتُنَا إِنِّيْنَاةَ إِبْرَاهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مِّنْ نَّشَأٍ إِنَّ رَبَّكَ خَلِيقٌ عَلِيمٌ) (٨٣)

83. İşte bu, İbrâhim'e, kavmine karşı verdiğimiz delilimizdir. Biz, dilediğimizi derecelerle yükseltiriz. Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, hüküm ve hikmet sahibidir ve her şeyi bilendir.

وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ ((مُوسَى وَمَرْيَمَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ٨٤)

84. Ve İbrâhim'e, İshâk'ı ve (İshâk'ın oğlu) Yâkub'u ihsan ettik ve hepsini de hidâyete erdirdik. Daha önce Nûh'u ve onun zürriyetinden Dâvud'u, Süleyman'ı, Eyyüb'u, Yusuf'u, Mûsâ'yı ve Hârûn'u da hidâyete erdirmiştik. Muhsinleri işte böyle mükâfatlandırırız.

İzah: İshâk Aleyhisselâm, İbrâhim Aleyhisselâm'ın Hz. Sâra'dan olan oğludur ve İshâk Aleyhisselâm'dan da Yâkub Aleyhisselâm olmuştur. Allah'ı Teâlâ bunları İbrâhim Aleyhisselâm'a müjdelemiş idi. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 69-73 ve izahlarına bakınız.

((وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِنَ الصَّالِحِينَ ٨٥)

85. Zekeriyya'yı, Yahyâ'yı, İsâ'yı ve İlyâs'ı da hidâyete erdirdik. Bunların hepsi sâlihlerdendir.

وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ (٨٦) وَمِنْ آبَائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَأَخَوَانِهِمْ ((وَجَنَّبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ٨٧) ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَلَوْ أَشْرَكُوا ((لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ٨٨)

86-88. İsmâil'i, Elyasa'yı, Yunus'u ve Lût'u da hidâyete erdirdik. Hepsini (Peygamberlikle) âlemlere üstün kıldık.* Onların babalarından, oğullarından ve kardeşlerinden bâzısını da (Peygamberlikle) üstün kıldık ve doğru yola hidâyet ettik.* İşte bu, Allah'ın hidâyetidir, onunla kullarından dilediğine hidâyet eder. Eğer onlar Allah'a ortak koşmuş olsalardı, (iyi) amelleri boşa giderdi.

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ أَنْتَنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ فَإِنْ يَكْفُرْ بِهَا فَوَلَّاءٌ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ ((أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدْيِهِمْ افْتَدَىٰ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ٩٠)

89-90. Onlar, kendilerine kitap ve hikmet ve Peygamberlik verdiği-miz zâtlardır. Eğer onlar (Kureyş kâfirleri), kendilerine verdiklerimizi inkâr ederlerse, Biz onları inkâr etmeyecek bir kavmi (Muhâcir ile Ensârı) onlara vekil ederiz.* O Peygamberler, Allah'ı Teâlâ'nın hidâyet ettiği zâtlardır. Ey Habîbim! Sen de

onların hidâyet yolunu tâkip et ve de ki: "Kur'ân'ı tebliğimden dolayı sizden ücret istemiyorum. O Kur'ân, âlemler için ancak bir öğüttür."

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen kitap ve hikmet ilmi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 151 ve izahına bakınız.

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍ قُلْ مَنْ أَنزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ
مُوسَى نُورًا وَهُدًى لِلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ يُبَدُّونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا وَعُلِّمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُوا أَنْتُمْ وَلِآبَائِكُمْ
(قُلِ اللَّهُ تَعَالَى نَزَّلَهُمْ فِي خَوَاطِرِهِمْ ۙ لِيُتْلُوهُنَّ لِلنَّاسِ) (٩١)

91. Yahudiler, Allah'u Teâlâ'nın kadrini hakkıyla takdir etmediler. Zîrâ "Allah, insana bir şey indirmedir!" dediler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Mûsâ'nın, insanlara bir nûr ve hidâyet olarak getirdiği, sizin de parça parça sahifelere yazıp işinize geleni açıkladığınız, fakat çoğunu da gizlediğiniz, sizin de babalarınızın da bilmediği şeylerin size öğretildiği o kitabı kim indirdi?" Ey Habîbim! "Allah'u Teâlâ indirdi" de. Sonra bırak onları, batıl itikâdlarında oynaya dursunlar!

İzah: Said b. Cübeyr'e göre; bu Âyet-i Kerîme, Yahudi âlimi olan Mâlik b. Sayf hakkında nâzil olmuştur.

Yahudilerin hahambaşı olan Mâlik b. Sayf gelip Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile tartışmaya girişti. Peygamberimiz de ona:

- Tevrat'ı Mûsâ Aleyhisselâm'a indiren Allah hakkı için doğru söyle! Sen Tevrat'ta: "Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, şişman olan âlime buğzeder, onu sevmez!" diye geçen hükmünü görmedin mi? Mâlik, şişman bir din adamıydı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu sorusu üzerine kızdı ve dedi ki: "Allah'a yemin olsun ki, Allah insana bir şey indirmedir!" Yahudiler onun bu sözünü işitince, ona: "Yazıklar olsun sana, Mûsâ Aleyhisselâm'a Tevrat indirilmedi mi? Niçin onu inkâr ettin?" dediler. Mâlik: "Muhammed'e hiddetimden öyle söyledim" dedi. Yahudiler: "Biz, öfkelenildiği vakit kitabını inkâr eden adamı istemeyiz, sen yarın hiddetlenirsen Allah'ı da inkâr etmekten korkmazsın" dediler ve kendisini başhahamlıktan azlederek, yerine Kâ'b b. Eşref'i tayin ettiler. İşte bu Âyet-i Kerîme, bu hâdise üzerine nâzil olmuştur.

Bu Âyet-i Kerîme'nin devamında, Yahudilerin işlerine gelen yerde Tevrat'tan bölümler okudukları, işlerine gelmeyen yerde de onu sakladıkları, tahrif ettikleri

beyan edilmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَسْأَلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ عَنْ شَيْءٍ فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يُخْبِرُوكُمْ بِالصِّدْقِ فَتَكْذِبُواهُمْ أَوْ يُخْبِرُوكُمْ بِالْكَذِبِ فَتَصَدِّقُواهُمْ (عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَإِنَّهُ فِيهِ نَبَأٌ مَا قَبْلَكُمْ وَخَبَرٌ مَا بَعْدَكُمْ وَفَصْلٌ مَا بَيْنَكُمْ) (كر عن ابن مسعود)

"Ehl-i Kitab'a bir şey sormayın. Korkarım ki, size doğruyu söylerler de siz yalanlarsınız yahut yalan haber verirlerde doğrularsınız. Siz Kur'ân'dan ayrılmayın. Zîrâ Kur'ân'da sizden evvel gelenlerin de sizden sonrakilerin de haberleri mevcuttur. Aranızdaki anlaşmazlıkları bertaraf edecek hükümler de mevcuttur." [1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, 473/2.

وَلَا تَسْأَلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ عَنْ شَيْءٍ فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يُخْبِرُوكُمْ بِالصِّدْقِ فَتَكْذِبُواهُمْ أَوْ يُخْبِرُوكُمْ بِالْكَذِبِ فَتَصَدِّقُواهُمْ (عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَإِنَّهُ فِيهِ نَبَأٌ مَا قَبْلَكُمْ وَخَبَرٌ مَا بَعْدَكُمْ وَفَصْلٌ مَا بَيْنَكُمْ) (كر عن ابن مسعود)

92. Ey Resûlüm! Bu Kur'ân, kendinden önceki kitapları tasdik eden ve şehirlerin anası olan Mekke ahâlisini ve diğer insanları uyarman için indirdiğimiz mübârek bir kitaptır. Âhiret gününe îman edenler, Kur'ân'a da îman ederler ve namazlarını kılmada itinâlı olurlar.

İzah: Önceki Peygamberler sâdece kendi kavimlerine Peygamber olarak gönderilmiştir. Bu Âyet-i Kerîme'de ise, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bütün insanlığa Peygamber olarak gönderildiği vurgulanmıştır. Bu hususta Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَ مِنْ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي نُصِرْتُ بِالرُّغْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ وَأَجِلْتُ لِي الْغَنَائِمُ وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً (وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ) (خ م حم ه عن جابر)

"Bana, benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş özellik verildi: Bir aylık mesafeden düşmanın kalbine korku salmakla ilâhi yardıma mazhar oldum. Yeryüzü benim için mescit (namaz kılma mahalli) ve temiz kılındı; ümmetimden kim bir namaz vaktine erişirse, hemen bulunduğu yerde namazını kılsın. Ganîmetler bana helâl kılındı. Benden önceki Peygamberler sâdece kendi kavmine Peygamber olarak gönderiliyordu, ben ise bütün insanlığa Peygamber olarak gönderildim. Bana şefaât yetkisi verildi." [1] (Bir diğer Hadis-i Şerif'te:

"Mahşer günü ilk şefaata edecek ve şefaati kabul edilecek olan benim"[2] diye buyrulmuştur.)

Âyet-i Kerîme'de, "Şehirlerin anası" diye tercüme ettiğimiz ifade, âyetin metninde "Ümm'ül-Kurâ" diye geçmektedir. Mekke şehrine bu ismin verilme sebebini Süddî Hazretleri şöyle açıklamıştır: "Mekke'ye bu adın verilmesi, ilk mescidin (Kâbe'nin) oraya inşaa edilmesi sebebiyledir." [3]

[1] Sahih-i Buhârî, Salat 56; Sahih-i Müslim, Mesâcid 1 (3).

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil 2 (3 Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 12; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 3.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül Mensûr, c. 6, s. 146.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلُ مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَوْ تَرَى إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرَجُوا أَنْفُسَكُمْ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ (عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ (٩٣)

93. Yalan yere Allah'a iftira edenden ve kendisine hiçbir vahiy nâzil olmadığı halde, "Bana vahiy nâzil oldu!" diyenden ve "Allah'ın indirdiği âyetler gibi ben de indireceğim!" iddiasında bulunandan daha zâlim kim vardır? Ey Habîbim! O zâlimleri, ölüm hâlinde can çekiştikleri ve (ruhları almakla görevli) melekler ruhlarını almak için ellerini uzatıp, onlara şiddetle, "Ruhunuzu teslim edin. Bugün Allah'a iftira etmeniz ve Allah'ın âyetlerine karşı büyüklük taslamanız sebebiyle aşağılayıcı azap göreceksiniz" dedikleri vakit, hallerini bir görsen!

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Müseylemet'ül-Kezzab'ın Necid'de ve Esved'ül-Ansî'nin Yemen'de Peygamberlik iddiasında bulunarak isyan etmeleri üzerine nâzil olmuştur.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ رَأَيْتُ أَنَّهُ وُضِعَ فِي يَدَيَّ سَوَارَانِ مِنْ ذَهَبٍ فَفَطَعْتُهُمَا وَكَرِهْتُهُمَا فَأَذِنَ لِي فَفَنَخْتُهُمَا فَطَارَا فَأَوَّلَتْهُمَا كَذَابَيْنِ يَخْرُجَانِ فَقَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ أَحَدُهُمَا الْعَنَسِيُّ الَّذِي قَتَلَهُ فَيُرَوِّزُ بِالْيَمَنِ وَالْآخَرُ مُسَيْلِمَةُ (خ عن ابن عباس)

"Ben uykuda iken iki elime altından iki bileziğin verildiğini gördüm. Bunlardan korktum ve hoş karşılamadım, bana izin verildi. Ben onlara üfledim. İkisi de

uçup gittiler. Ben o iki bileziği, ortaya çıkacak iki yalancı olarak yorumladım. Râvilerden Ubeydullah Radiyallâhu anhu diyor ki: "Bunlardan biri, Feyruz'un, Yemen'de öldürdüğü el-Ansî'dir. Diğeri ise (Hz. Vahşi'nin öldürdüğü) Müseyleme'dir." [1]

Ayrıca İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre; "Ey Habîbim! O zâlimleri, ölüm hâlinde can çekiştikleri ve (ruhları almakla görevli) melekler ruhlarını almak için ellerini uzatıp, onlara şiddetle, "Ruhunuzu teslim edin" âyetinde bahsedilen meleklerin, ellerini uzatması olayı ölüm anındadır. Uzatmak ise, vurmak anlamındadır. Melekler onların yüzlerine ve arkalarına vurarak canlarını alır, demektir. [2]

[1] Sahih-i Buhârî Tâbir 40.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 6, s. 154.

وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِفِرَاقٍ كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ (الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِیْكُمْ شُرَكَاءُ) لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ (٩٤)

94. Allah'ı Teâlâ mahşer günü o müşriklere der ki: "Yemin olsun ki, sizi evvelce nasıl teker teker yarattıysak, dünyâda size verdiğimiz nîmetleri arkanızda bırakıp öyle teker teker Bize geldiniz. Şimdi Allah'a ortak koştuğunuz şefaatçilerinizden (putlardan) hiçbirini yanınızda görmüyoruz. Onlarla sizin aranızdaki bağlar koptu ve şefaat eder zannettiğiniz o putlar, sizden kaybolup gitti."

İzah: İkrime Hazretlerinden nakledildiğine göre, en-Nadr İbnu'l-Hâris: "Lât ve Uzzâ elbette bana şefaat edecekler" demiş ve onun bu sözü üzerine, bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَقُولُ الْعَبْدُ مَالِي مَالِي إِنَّمَا لَهُ مِنْ مَالِهِ ثَلَاثُ مَا أَكَلَ فَأَقْنَىٰ أَوْ لَبَسَ فَأَبْلَىٰ أَوْ أَعْطَىٰ فَأَقْتَنَىٰ وَمَا سِوَىٰ ذَلِكَ فَهُوَ ذَاهِبٌ وَتَارِكُهُ لِلنَّاسِ (م عن ابى هريرة)

İnsan, "Malım malım" der. Halbuki yiyip bitirdiğin, giyip eskittiğin ve tasaddukta bulunup âhirete gönderdiklerinden başka malın yoktur. Bundan gayrisi gidici ve insanları terk edicidir." [1]

Sûre-i Tekâsür, Âyet 1-2'de de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Çoklukla övünmek, sizi oyaladı.* Tâ ki kabirlere vardınız."

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (4 Sünen-i Nesâî, Vesâye 1.

إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ذَلِكَمُ اللَّهُ فَأَنْى تُؤْفَكُونَ) (٩٥)

95. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, tohum ve çekirdekleri yarar (onlardan ot ve ağaç bitirir). Ölüden diriye çıkarır. Diriden ölüyü çıkaran da O'dur. Bunları yapan Allah'tır. O halde nasıl haktan yüz çeviriyorsunuz?

(فَالِقُ الْإِصْبَاحِ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ) (٩٦)

96. O, sabahı (gecenin karanlığından) yarıp çıkarandır. Geceyi istirahat için, güneşi ve ayı da vakitleri tayin için birer hesap nişânesi kıldı. Bu, her şeye gâlip ve her şeyi bilen Allah'ın takdiridir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, "Yarıp çıkaran" diye tercüme ettiğimiz "Fâligu" kelimesi, "Bir şeyi yarıp ayırmak" anlamına gelmektedir. Bu da Kur'ân-ı Kerîm'in büyüklüğünü göstermektedir. Çünkü dünyânın bir tarafı gündüzken, diğer tarafı gece olmaktadır. İşte Allah'ı Teâlâ yeryüzünü bu şekilde ikiye ayırmıştır. Bilim ve teknoloji bu bilgiye, ancak miladi 1600'lü yıllarda ulaşmış ve o zaman dünyânın yuvarlak olduğu, döndüğü ve yeryüzünün bir tarafı gündüzken, diğer tarafının gece olduğu ancak keşfedilebilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm ise, miladi 600'lü yıllarda bu bilgiyi, Sûre-i En'âm, Âyet 96'da: "O, sabahı (gecenin karanlığından) yarıp çıkarandır..." Yine Sûre-i A'râf, Âyet 54'te: "... Allah'ı Teâlâ, gündüzü gece ile örter ve süratle gece gündüzü, gündüz de geceyi tâkip eder..." diye açık bir şekilde beyan etmiştir. İşte bu iki Âyet-i Kerîme, dünyânın döndüğünü haber vermektedir.

Kur'ân'da geçen bu bilgi, ancak bin yıl sonra bilimsel olarak ortaya çıkarılabilmektedir. Bu da Kur'ân-ı Kerîm'deki mucizelerden birisidir.

(وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ) (٩٧)

97. Denizin ve karanın karanlıklarında yolunuzu bulmanız için yıldızları yaratan O'dur. Şüphesiz Biz, bilen bir topluluk için âyetleri genişçe açıkladık.

(وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ (٩٨)

98. Sizi bir nefisten (Âdem Aleyhisselâm'dan) yaratan O'dur. Sizin için karar kılınan ve emanet olarak kalınan yerler vardır. Şüphesiz Biz, âyetleri, bunları anlayıp ibret alanlar için genişçe açıkladık.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'ye, sizi, Hz. Âdem'in sulbünden meydana getiren Allah'tır. Sizin, ana rahmi, yeryüzü, kabir ve âhîret gibi karar kılacağınız yerler olduğu gibi, atalarınızın sulbü ve geçici dünyâ gibi emânet olarak kalacağınız yerler de vardır. Şüphesiz ki Biz, âyetlerimizi ve delillerimizi, bunları anlayıp ibret alanlar için geniş bir şekilde açıkladık, diye mânâ verilmiştir.

Yine bu Âyet-i Kerîme ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ اسْتَكَى ضِرْسَهُ فَلْيَضَعْ إصْبَعَهُ عَلَيْهِ، وَلْيَقْرَأْ هَاتَيْنِ الْآيَتَيْنِ سَبْعَ مَرَّاتٍ { وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ } إِلَى قَوْلِهِ { يَفْقَهُونَ } { هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ } إِلَى { تَشْكُرُونَ } فَإِنَّهُ يَبْرِأُ بِإِذْنِ اللَّهِ (الدارقطني في الأفراد عن ابن عباس)

Diş ağrısı çeken kişi, elini üzerine koysun ve yedişer defa; "Sizi bir nefisten (Âdem Aleyhisselâm'dan) yaratan O'dur..." diye devam eden Sûre-i En'âm, Âyet 98'i ve Ey Resûlüm! De ki: "Sizi yaratan ve size kulaklar, gözler ve kalpler ihsan eden O'dur..." diye devam eden Sûre-i Mülk, Âyet 23'ü okusun. Allah'ın izniyle ağrısı geçecektir.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 14, s. 558.

(وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا) وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ انظُرُوا إِلَى (ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْعِهِ إِنَّ فِي ذَلِكُمْ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (٩٩)

99. Semâdan su indiren de O'dur. Sonra o su ile, her sınıf bitkiyi bitirdik ve her bitkiden yeşillik meydana getirdik, yeşillikten ise birbiri üzerine binmiş taneler çıkarırız. Ve hurma ağacının tomurcuğundan, aşağıya sarkmış salkımlar çıkarırız. Ayrıca birbirine benzeyen ve benzemeyen (tatları ve kokuları ayrı ayrı olan) üzüm, zeytin ve nar ağaçlarından bahçeler meydana getiririz. Herbirinin meyve verdiği zaman, meyvesine ve onun olgunlaşmasına ibretle bakın. Şüphesiz bunlarda, îman edenler için elbette Allah'ın kudretine deliller vardır.

İzah: Dallar, yapraklar ve meyveler her biri yerli yerinde yakışmıştır. Her meyvenin kendine göre bir yapısı vardır. Toplaması kolay olsun diye böyle yaratılmıştır.

Yine Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, Allah’u Teâlâ su ile, üzüm bahçeleri, yaprakları ve görünüşleri bakımından birbirine benzeyen, fakat meyve ve tat bakımından birbirine benzemeyen zeytin ve nar ağaçları çıkarmıştır. Böylece Allah’u Teâlâ her canlı için gerekli olan bitkileri su ile yerden çıkarmıştır.

وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُصِفُونَ (۱۰۰)
بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَلَا يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (۱۰۱)

100-101. Böyle iken kâfirler, melekleri Allah’a ortak koştular. Halbuki onları Allah’u Teâlâ yaratmıştır. Onlar, hiçbir bilgiye dayanmadan, Allah’a oğullar ve kızlar isnat ettiler. Allah’u Teâlâ, onların isnat ettikleri vasıflardan uzaktır ve çok yücedir.* O, gökleri ve yeri yoktan var edendir. O’nun bir zevcesi olmadığı halde, nasıl bir çocuğu olabilir. Halbuki her şeyi O yarattı ve O, her şeyi hakkıyla bilendir.

İzah: Âyet-i Kerîme’nin metninde "el-Cinne" diye geçen kelime, genel olarak görülmeyen varlıklar için kullanılan bir ifade olup, geçtiği yere göre melek, cin hattâ şeytan anlamına gelmektedir. Burada kastedilen melek olduğu için, el-Cinne ifadesi "Melek" olarak tercüme edilmiştir.[1]

Müşriklerin, meleklerle Allah’ın kızları diyerek şirk koştuklarına dair Sûre-i Enbiyâ, Âyet 26-28’de şöyle geçmektedir:

"Ve bâzıları: "Rahmân, çocuk edindi" dediler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. Bilakis onlar (melekler), ikram olunmuş kullardır.* Onlar, O’nun sözünün önüne geçmezler ve onlar, ancak O’nun emriyle hareket ederler.* Allah’u Teâlâ, onların yaptıklarını ve yapacaklarını bilir. Onlar, ancak Allah’ın râzı olduğu kimse için şefaât (yardım) ederler. Onlar, O’nun azamet ve heybetinden korkarlar."

[1] Allah’u Teâlâ âyetlerde, bâzen cine, şeytan; bâzen de şeytana, cin diye hitap etmektedir. Bu hususta Sûre-i Hicr, Âyet 26-27 ve izahına bakınız. Yine Allah’u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 102’de: "Şeyâtîn" diye bir ifade kullanmakta ve cinleri kastetmektedir.

(ذَلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ (١٠٢)

102. İşte Rabbiniz olan Allah budur. O'ndan başka ilah yoktur. O, her şeyin yaratıcısıdır. O'na ibâdet edin. O, her şey üzerine vekildir.

(لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ (١٠٣)

103. Gözler O'nu idrak edemez. Halbuki O, gözleri idrak eder. O, kullarına lütufta bulunandır ve her şeyden haberdardır.

İzah: Ehl-i Sünnet ulemâsı bu Âyet-i Kerîme, Ru'yetullah'ın (Allah'ı görmenin) mümkün olduğuna delil olduğunu beyan ederek, birçok âyet ve hadisler ile şöyle izah etmişlerdir:

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Necm, Âyet 10-11'de şöyle buyurmuştur:

"Böylece Allah'ı Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti.* Gözüyle gördüğünü kalbi yalanlamadı."

Allah'ı görmek hakkında İmam-ı Câfer-i Sâdık Rahmetullâhi aleyh: "Böylece Allah'u Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti" âyeti hakkında şöyle buyurmuştur:

"Bu âyette geçtiği üzere, olan oldu, giden gitti. Dost dostuyla muamelesini tamam etti. Aralarında olan sırları, perde-i hifâda (gizlilik perdesinde) kaldı. Ne vahyettiğini kimse bilmedi. Ancak Müslümanlar bildi ki, Allah'u Teâlâ O'na vahyetti."[1]

Bu hususta İkrime Hazretlerinden nakledildiğine göre, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ:

قَالَ رَأَى مُحَمَّدٌ رَبَّهُ قُلْتُ أَلَيْسَ اللَّهُ يَقُولُ { لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ } قَالَ وَيَحَاكَ ذَاكَ إِذَا (تَجَلَّى بِنُورِهِ الَّذِي هُوَ نُورُهُ وَقَالَ أَرِيَهُ مَرَّتَيْنِ) (ت عن ابن عباس)

"Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem, Rabbini gördü" dedi. Allah'u Teâlâ: "Gözler O'nu idrak edemez. Halbuki O, gözleri idrak eder"[2] diye buyurmuyor mu? dedim. Bunun üzerine buyurdu ki: "Vay sana! O, kendi nûru olan nûru ile tecelli ettiği zamandır. Oysa Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Rabbini iki kez gördü."[3]

Kadı İyaz der ki:

Ru'yetullah aklen de câizdir. Mûsâ Aleyhisselâm: Sûre-i A'râf, Âyet 143'te geçtiği üzere, "Yâ Rabbi! Bana zâtını da göster, Seni göreyim!" dedi. Peygamberler imkânsız olan şeyi istemezler. Şer'i Şerif'te görmenin câiz olmadığına bir delil yoktur, diyerek "Gözler O'nu idrak edemez" âyetini delil tutanların hücceti yoktur. Zîrâ Âyet-i Kerîme'de, değişik görüşler vardır, buyurdu. Ulemâdan rivâyettir ki:

- Allah'u Teâlâ görülür, ama idrak olunmaz. Zîrâ idrak ihatadan ve sonuna kadar bütününün kavranmasından ibârettir. Allah'u Teâlâ ise sondan ve sınırdan münezzeh ve mukaddestir, dediler. Görünmez diyenler, Mûsâ Aleyhisselâm'ın: "Len Terânî" yani "Beni göremezsın"[4] âyetini delil olarak alırlar ise; bu âyet, daha iyi görülmesinin câiz olduğuna apaçık delildir, dediler. Zîrâ Peygamberler câiz olmayan ve olması imkânsız olan şeyi istemezler.

Sûre-i Necm, Âyet: 3-4'te Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"O (Muhammed Aleyhisselâm), kendi hevâsından konuşmaz.* Onun her konuştuğu, Allah tarafından vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir."

Mûsâ Aleyhisselâm'ın: "Yâ Rabbi! Bana zâtını da göster, Seni göreyim" dediği zaman, Allah'ı Teâlâ'nın: "Beni göremezsın" diye buyurduğu, yalnız Mûsâ Aleyhisselâm'dır. "Beni göremezler" dememiştir. Hikmetini kendi bilir ki, ona öyle demiştir: Eğer görmek câiz olmasa idi, görüleceğine itikâd edenler kâfir olurdu. Mûsâ Aleyhisselâm'ı risâlet ve seçilmiş Peygamber ve envâ-i çeşit faziletler, burhanlar ve sözlerini Kelâm-ı Şerif ile nice mûcizeler ile kuvvetlendirip yardım eyleyip de, böyle olan kimse Hakk Teâlâ Hazretlerine câiz olmayanı nasıl câiz itikâd eyler? Mûsâ Aleyhisselâm, hemen o anda görmek istedi. O saatte göremeyeceğini, Hakk Teâlâ ona söyledi.

Kadı Beydâvî dahi tefsirinde demiştir ki:

"Bu âyette ru'yetin yani Allah'ı görmenin câiz olduğuna delil vardır. Zîrâ Enbiyâ'ya câiz olan, helâl şeyleri talep etmektir. Onun için: "Len Terânî" yani "Beni göremezsın" dedi. "Len Erâ" yani "Ben görülmem" demedi, demiştir.[5]

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(قَدْ رَأَى مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَبَّهُ (ك) حَبَّ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

"Yemin ederim ki, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Rabbini gördü."[6]

İmam Abdurrezzak'ın naklettiğine göre:

(كَانَ الْحَسَنُ يَخْلِفُ بِاللَّهِ لَقَدْ رَأَى مُحَمَّدٌ رَبَّهُ (ع) عَنِ الْحَسَنِ)

Hasan-ı Basrî Hazretleri, "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Rabbini gördü" diye yemin etmiştir.[7]

Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

(أَتَعْجَبُونَ أَنْ تَكُونَ الْخَلَّةُ لِإِبْرَاهِيمَ وَالْكَالَامُ لِمُوسَى وَلِرُؤْيَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (طَبَّ ك) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

"Halillığın İbrâhim'e, kelâmın Mûsâ'ya ve görmenin Muhammed Sallallâhu

aleyhi ve sellem'e olduğuna siz hayret mi edersiniz!"[8]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mîraç gecesinde gördüklerini haber verince, Müslümanlardan birçok kimse inkâr edip mürtet oldu. Şimdi birçok âlimim diye geçinen, aklının almadığını inkâr eden kişiler hep böyledir.

Ehl-i Sünnet'in dışında olan Mûtezile fırkası, bu Âyet-i Kerîme'ye dayanarak, Allah'ı Teâlâ'nın, dünyâda görülemediği gibi âhirette de hiç görülemeyeceğini söylemiştir. Onların bu sözü yanlıştır. Âyetin bâtıl bir yorumudur. Allah'ı Teâlâ'nın görüleceği, sahih hadis kitaplarında mevcut olan sağlam Nass'lar ile bildirilmiştir.

Cerir İbn-i Abdullah Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَظَرُ إِلَى الْقَمَرِ لَيْلَةَ يَغْنِي الْبَدْرَ فَقَالَ إِنَّكُمْ سَتَرُونَ رَبُّكُمْ كَمَا تَرَوْنَ هَذَا الْقَمَرَ لَا تُضَامُونَ فِي رُؤْيَيْهِ (خ م عن جرير بن عبد الله)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanındaydık. Mehtaplı bir gecede aya bir baktı ve "Siz, Rabbinizi şu ayı perdesiz ve birbirinizi itip kakmadan gördüğünüz gibi açık olarak göreceksiniz."[9]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لِمَنْ يَنْظُرُ إِلَى جَنَانِهِ وَأَزْوَاجِهِ وَخَدَمِهِ وَسُرُرِهِ مَسِيرَةَ أَلْفِ سَنَةٍ وَأَكْرَمُهُمْ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ يَنْظُرُ إِلَى وَجْهِهِ غُدُوَّةً وَعَشِيَّةً ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ {وَجُوهٌ نَاضِرَةٌ (إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ)} (ت) عن ابن عمر

"Cennet ehlinin en aşağı mertebede olanı şu kişidir ki; bahçelerini, eşlerini, bol nîmetlerini, hizmetçilerini ve tahtlarını bin senelik mesâfeye kadar görecektir. Cennet ehlinin Allah katında en makbul olanı da şu kişidir ki, sabah akşam Allah'ın Cemâlini görecektir." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O günde birtakım yüzler parıldar;* Rabblerine bakarlar" mealindeki Sûre-i Kıyâmet, Âyet 22-23'ü okudu.[10]

[1] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 422.

[2] Sûre-i En'âm, Âyet 103.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 53.

[4] Sûre-i A'râf, Âyet 143.

[5] Bu husustaki fetvâlarla ilgili olarak bakınız: İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 425-426; Kadı İyaz, Şifâ-i Şerif, s. 197.

[6] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 57; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 204.

[7] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 426.

[8] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3069, 3706; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11746.

[9] Sahih-i Buhârî, Mevâkit'üs-Salat 16; Sahih-i Müslim, Mesâcid 37 (211).

[10] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 16.

(قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ) (١٠٤)

104. Şüphesiz size Rabbinizden hakikati gösteren deliller gelmiştir. Artık kim görürse kendi lehinedir, kim de görmezse kendi aleyhinedir. Ey Resûlüm! De ki: "Ben, sizin üzerinize bir koruyucu değilim (vazifem tebliğden ibârettir)."

(وَكَذَلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ) (١٠٥)

105. Kâfirler, "Sen onu başkalarından öğrendin" desinler diye ve bilen bir topluluğa da onu açıklayalım diye âyetleri genişçe işte böyle beyan ederiz.

(اِتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ) (١٠٦)

106. Ey Resûlüm! Sana Rabbinden nâzil olan vahye tâbi ol! O'ndan başka ilah yoktur. Müşriklerden yüz çevir!

(وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ) (١٠٧)

107. Allah'ı Teâlâ dileyseydi, onlar Allah'a ortak koşmazlardı. Biz seni onların üzerine bir koruyucu kılmadık. Sen onların üzerine vekil de değilsin!

(وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ)

((مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٠٨)

108. Ey îman edenler! Kâfirlerin, Allah'tan başka taptıkları putlara sövmeyin. Sonra onlar da haddi aşarak, cehâletle Allah'a söverler. Böylece her ümmete kendi amellerini güzel gösterdik. Sonra dönüşleri, ancak Rablerinedir. Rableri de, onlara ne yaptıklarını haber verecektir.

İzah: Katâde Hazretlerinden nakledildiğine göre; Müslümanların, kâfirlerin putlarına sövmeleri, kâfirlerin de haddi aşarak düşmanlıkla Allah'ı Teâlâ'ya sövmeleri üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Bu hususta Abdullah b. Amr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ الْكَبَائِرِ أَنْ يَشْتُمَ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَهَلْ يَشْتُمُ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ قَالَ نَعَمْ يَسُبُّ أَبَا الرَّجُلِ (فَيَسْتُمُّ أَبَاهُ وَيَسْتُمُّ أُمَّهُ فَيَسُبُّ أُمَّهُ (م ت عن عبد الله بن عمرو

"Kişinin, anne ve babasına sövmesi, büyük günahlardandır" Dediler ki: "Yâ Resûlallah! Kişi nasıl olur da anne ve babasına söver?" Bunun üzerine buyurdu ki: "Kişi başkasının babasına söver, sövdüğü adam da onun babasına söver ve başkasının annesine söver, o da onun annesine söver."[1]

[1] Sahih-i Müslim, İman 38 (146 Sünen-i Tirmizî, Birr 4.

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَتْهُمْ آيَةٌ لَيُؤْمِنُنَّ بِهَا قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَ إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ (١٠٩) وَنَقَلَبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ (١١٠) وَلَوْ أَنَّا نَزَّلْنَا إِلَيْهِمُ الْمَلَكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتَى وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَا كَانُوا لَيُؤْمِنُوا إِلَّا (أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ يَجْهَلُونَ (١١١)

109-111. Kâfirler, kendilerine istedikleri gibi bir mûcize gelirse, ona mutlaka îman edeceklerine dair en ağır yeminleriyle Allah'a yemin ettiler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Mûcizeler, ancak Allah katındadır. Ey îman edenler! Ne bilirsiniz ki, istedikleri gibi mûcize gelse, yine îman etmezler."* Biz onların kalplerini ve gözlerini ters çevriririz de, ilk defa ona îman etmedikleri gibi, şimdi de îman etmezler. Onları, azgınlık ve isyanlarında şaşırmış oldukları halde terk ederiz.* Biz onlara melekler göndersek, (İslâm Dîni'nin hak olduğuna dair) ölümler dile gelip şehâdet etse ve her şeyi bölük bölük toptasak da şahitlik etseler, Allah'ı Teâlâ dilemedikçe, yine îman etmezlerdi. Lâkin onların (Mü'minlerin) çoğu, bu

hakikatleri (o kâfirlerin îman etmeyeceğini) bilmezler.

İzah: Müşrikler, kendilerinin istediği gibi bir mûcize geldiği takdirde îman edeceklerine dair yemin edince, Mü'minler: "Yâ Resûlallah! Sen Allah'ı Teâlâ'dan bir mûcize iste de müşrikler îman etsinler" demişlerdi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ bu âyetleri indirmiş ve "Ey Mü'minler! O müşriklere istedikleri mûcizeler geldiğinde, onların îman edeceklerini nereden biliyorsunuz?" diye buyurmuştur.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdise nakledilmiştir:

قَالَتْ قُرَيْشٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ أَنْ يَجْعَلَ لَنَا الصِّفَا ذَهَبًا وَنُؤْمِنُ بِكَ قَالَ وَتَفْعَلُونَ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَدَعَا فَاتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ عَزَّ وَجَلَّ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ إِنْ شِئْتَ أَصْبَحَ لَهُمُ الصِّفَا ذَهَبًا فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْهُمْ عَذَّبْنَاهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ وَإِنْ شِئْتَ فَتَحْتُ لَهُمْ بَابَ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (قَالَ بَلْ بَابُ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (حم عن ابن عباس

Kureyşliler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Rabbine duâ et de bize Safa Tepesi'ni altın yapsın, sana inanalım" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara: "Şâyet bunu yaparsam beni tasdik eder misiniz?" diye sorunca, onlar: "Evet" dediler. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şöyle dedi: Rabbinin sana selâmı var ve der ki: "İsterse onlar için Safa Tepesi altın olur, ama içlerinden her kim bundan sonra küfre devam ederse; onu âlemlerden hiç kimseyi azaplandırmadığım bir biçimde azaplandırırım. İstersen de, onlar için tevbe ve rahmet kapılarını açarım." Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, tevbe ve rahmet kapılarını isterim" dedi.[1]

Bu olay üzerine bu âyetler nâzil olmuştur. Birçok Âyet-i Kerîme'de belirtildiği gibi, önceki kavimler Peygamberlerden mûcize istemişler, mûcize gelip de gözleriyle gördükleri halde, yine de Peygamberleri ve tebliğ ettiği dini kabul etmemişlerdi. Allah'ı Teâlâ, bunlardan bâzılarını domuz ve maymun sûretine dönüştürmüş ya da helâk etmiştir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, işte ümmetinin bu durumlara düşmesini istemediği için, tevbe ve rahmet kapılarını tercih etmiştir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2058.

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ)

شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ (۱۱۲) وَلِتَصْغَىٰ إِلَيْهِ أَفْئِدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَلِيَرَوْهُ
(وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ (۱۱۳))

112-113. İşte böylece, her peygamber için, insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. Onlar aldatmak için birbirlerine yaldızlı bâtil sözleri telkin ederler. Rabbin dileyseydi, bunu yapamazlardı. O halde onları kendi küfür ve iftiralarıyla başbaşa bırak.* Bir de âhirete îman etmeyenlerin kalpleri, o yaldızlı bâtil sözlere meyletsin, ondan hoşlansın ve çirkin olan küfürlerinde devam etsinler, diye o kâfirler böyle yaparlar.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "İşte böylece, her peygamber için, insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık" diye buyrulmaktadır. İblis ve onun bütün çocukları, sâdece Peygamberlere değil, Âdemoğullarının hepsine düşman-dırlar. Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’de, özellikle Peygamberlere düşman olan şeytanları zikrettiğine göre, buradaki şeytanlardan maksadın, İblis’in soyundan olan şeytanlar olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu da göstermek-tedir ki, buradaki insanların şeytanlarından maksat, insanların azgınları, cinlerin şeytanlarından maksat da cinlerin azgınlarıdır.

Bu hususta Ebû Zerr Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَجْلِسٍ قَدْ أَطَالَ فِيهِ الْجُلُوسَ قَالَ فَقَالَ: يَا أَبَا ذَرٍّ ، هَلْ صَلَّيْتَ؟
قَالَ: لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: قُمْ فَارْكَعْ رَكَعَتَيْنِ قَالَ: ثُمَّ جُنْتُ فَجَلَسْتُ إِلَيْهِ، فَقَالَ: يَا أَبَا ذَرٍّ ، هَلْ تَعَوَّدْتَ بِاللَّهِ
مِنْ شَيَاطِينِ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ؟ قَالَ: قُلْتُ: لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَهَلْ لِلْإِنْسِ مِنْ شَيَاطِينٍ؟ قَالَ: نَعَمْ، هُمْ شَرٌّ مِنْ
(شَيَاطِينِ الْجِنِّ). (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن أبي ذر

Bir mecliste Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına vardım. Peygamber Efendimiz orada uzun süre oturdu. Bana: "Yâ Ebâ Zerr! Namaz kıldın mı?" diye sordu. "Hayır, Yâ Resûlallah" diye cevap verdim. "Kalk ve iki rek’at namaz kıl" buyurdu. Sonra geldim ve yanına oturdum. "Yâ Ebâ Zerr! İnsan ve cin şeytanlarının şerrinden Allah’a sığındın mı?" buyurdu. "Hayır, Yâ Resûlallah! İnsanların da şeytanları mı var?" diye sordum. Buyurdu ki: "Evet, onlar cin şeytanlarından daha şerlidirler." [1]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 12, s. 53; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20566; 20572; Sünen-i Nesâî, İstiâze 46.

أَفَعَيِّرَ اللَّهُ أَبْنَعِي حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِنْ)

(رَبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ) (١١٤)

114. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "O, size Kur'ân'ı genişçe açıklanmış olarak indirmişken, Allah'tan başka hakem mi arayayım? Kendilerine kitap verdiklerimiz de o kitabın (Kur'ân'ın), gerçekten Rabbin tarafından hak olarak indirilmiş olduğunu bilirler. Sakın şüphe edenlerden olma!

(وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدَّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ) (١١٥)

115. Rabbinin kelimesi (haberleri, ahkâmı ve vaadi), doğruluk ve adâlet bakımından tamamlanmıştır. O'nun kelimelerini değiştirecek yoktur. O, her şeyi işiten ve bilendir.

(وَإِنْ تُطِيعُوا أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ) (١١٦)

116. Eğer yeryüzündekilerin çoğuna tâbi olursan, onlar seni Allah'ın doğru yolundan saptırırlar. Onlar, zandan başka bir şeye tâbi olmazlar. Onlar, ancak yalan söylerler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, insanların çoğunun görüşünün hakkı temsil etmediğini, nefsânî arzularına uyarak bâtıla yöneldiklerini, bunlara uyulduğu takdirde, insanları Allah'ın yolundan saptıracaklarını bizlere öğretmekte ve hakka uyanların sayısı ne kadar azınlıkta olsa da, hakka tâbi olmak gerektiğini bildirmektedir.

(إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ) (١١٧)

117. Şüphesiz senin Rabbin, kendi yolundan sapanları çok iyi bilir. O, hidâyet yolunda olanları da çok iyi bilir.

(فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ) (١١٨)

118. Eğer O'nun âyetlerine îman edenlerden iseniz, Allah'ın ismi zikredilerek kesilen hayvanlardan yiyin.

İzah: Sûre-i En'âm, Âyet 118-121'in nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

أَتَى أَنَسُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتَأْكُلُ مَا نَقَتْلُ وَلَا نَأْكُلُ مَا يَقْتُلُ اللَّهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ {فَكُلُوا مِمَّا ذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ إِلَى قَوْلِهِ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ} (ت عن ابن عباس)

"Yâ Resûlallah! Hayvanlardan kendi öldürdüğümüzü yiyoruz da, Allah'ın öldürdüklerinden neden yiyemiyoruz?" diye sordular. İşte bunun üzerine Allah'ı Teâlâ Sûre-i En'âm, Âyet 118-121'i indirdi.[1]

Hayvan kesilirken: "Bismillâhi Allah'ı Ekber" demek yeterlidir. Zîrâ bu hususta Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

ضَحَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَفْرَنَيْنِ ذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ وَسَمَّى وَكَبَّرَ وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا (خ م ن عن انس)

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, iki tane alacalı ve boynuzlu koç kurban etti. Onları kendi eliyle kesti ve "Besmele ile tekbir getirdi (Bismillâhi Allah'ı Ekber, dedi). Kendi ayağını da boyunlarının üzerine koydu." [2]

Âyet-i Kerîme'de: "Allah'ın ismi zikredilerek" diye geçen ifadeden maksat, "Bismillâhi Allah'ı Ekber" demektir.

Allah'ın ismi zikredilmeden kesilen hayvanların yenmeyeceğine dair, aşağıda gelecek olan Sûre-i En'âm, Âyet 121 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 7; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6951.

[2] Sahih-i Buhârî, Edâhi 14. Sahih-i Müslim, Edâhi 3 (17 Sünen-i Nesâî, Dahâya 14.

وَمَا لَكُمْ إِلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرَرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنْ كَثِيرًا) (لِيُضِلُّونَ بِأَهْوَاءِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ) (١١٩)

119. Allah'ın ismi zikredilerek kesilen hayvanlardan niçin yemeyesiniz? Halbuki Allah'ı Teâlâ size haram olan şeyleri ayrıntılı olarak bildirdi. Ancak haram olan şeylerden zaruret hâlinde (ölmeyecek kadar) yemeniz müstesnâ. Doğrusu birçokları, hevâlarına uyarak, hiçbir ilme dayanmaksızın (haramı helâl, helâli de haram saymak sûretiyle) insanları doğru yoldan saptırırlar. Şüphesiz senin Rabbin, haddi aşanları çok iyi bilir.

İzah: Allah'ın haram kıldığı şeyler; Sûre-i Bakara, Âyet 173, Sûre-i Mâide, Âyet 3, Sûre-i En'âm, Âyet 121, 145 de ve izahlarında açıklanmıştır. İslâmiyet'te haram ve helâl olan şeyler, gerek âyet ve gerekse de hadislerde açık bir şekilde belirlenmiştir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

الْحَالَلُ بَيِّنٌ وَالْحَرَامُ بَيِّنٌ وَبَيْنَهُمَا مُشَبَّهَاتٌ لَا يَعْلَمُهَا كَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ فَمَنْ اتَّقَى الْمُسَبَّهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ كَرَّاعٍ يَزْعَى حَوْلَ الْجَمَى يُوشِكُ أَنْ يُوَاقِعَهُ أَلَا وَإِنْ لِكُلِّ مَلِكٍ جَمَى أَلَا إِنَّ جَمَى اللَّهِ فِي أَرْضِهِ مَحَارِمُهُ أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتِ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ (خ) عن النعمان بن بشير

"Helâl bellidir, haram da bellidir. Bu ikisinin arasında çok kimselerin bilmedikleri şüpheli şeyler vardır. Kim bu şüpheli şeylerden korunursa, dînini ve ırzını korumuş olur. Şüpheli işi işleyenler, harama düşerler. Şüpheli işleri işleyen kişi, korunun etrafında hayvanlarını otlatan kimse gibidir ki, koruya girmesi pek mümkündür. Dikkat ediniz, her hükümdarın bir korusu vardır. Uyanık olun, Allah'ı Teâlâ'nın korusu da, haram kıldığı şeylerdir. Haberinizi olsun ki, bedende bir et parçası vardır, o düzgün olursa bütün vücut düzgün olur. Eğer o bozuk olursa, bütün vücut bozuk olur. Haberinizi olsun ki, bu et parçası kalptir."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, İman 37.

(وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ) (١٢٠)

120. Ey îman edenler! Âşikâr ve gizli olan günahı bırakın. Şüphesiz günah kazananlar, günahlarının cezâsını görürler.

İzah: Günaha dair Nüvas İbn-i Sem'ân Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْإِثْمِ فَقَالَ الْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلِعَ النَّاسَ (عَلَيْهِ). (ابن أبي حاتم عن النّوأس بن سمعان)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, günahın ne olduğunu sordum. Şöyle buyurdu: "Günah, kalbinde tereddüt ve şüphe uyandıran, insanların ondan haberdar olmasından hoşlanmadığın şeydir."[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 7859.

وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذَكَّرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَيْكُمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ (١٢١)

121. Üzerine Allah'ın ismi zikredilmeden kesilen hayvanlardan yemeyin. Zîrâ o fısktır (Allah'a itaatten ayrılmadır). Muhakkak ki şeytanlar, sizinle mücâdele etmek için dostlarına (kendi kestiğini yiyorsunuz da, Allah'ın öldürdüğünü yemiyorsunuz diye) vesvese verirler. Eğer onlara itaat ederseniz, şüphesiz siz de müşrik olursunuz.

İzah: İkrime Hazretlerinden nakledildiğine göre, müşriklerden bâzı insanlar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldiler ve ona dediler ki: "Söyler misin bize, ölen bir koyunu kim öldürmüştür?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de buyurdu ki: "Allah öldürmüştür." Bunun üzerine Müşrikler dediler ki: "Sen kendi öldürdüğünü ve arkadaşlarının öldürdüğünü helâl, Allah'ın öldürdüğünü ise haram sayıyorsun ha?" İşte bunun üzerine bu âyet nâzil oldu.

Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile, putlar için kesilen hayvanların, kendiliğinden ölen hayvanların ve Allah'ın ismi zikredilmeksizin kesilen hayvanların yenilmeyeceğini beyan etmiştir.

Yukarıda Sûre-i En'âm, Âyet 118'in izahındaki Hadis-i Şerif'te geçtiği gibi hayvan kesilirken, "Bismillâhi Allah'ı Ekber" demek yeterlidir.[1] Bu ifadesinin tam hayvan kesileceği sırada söylenilmesi lâzımdır. Bu söz ile hayvan kesmek arasına, başka bir iş veya dünyâ kelâmı girmemelidir. Şâyet bir Müslüman, Allah'ın ismini zikretmeyi unutarak terk etse, o hayvanın eti yenir.

Bu hususta da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنَّسْيَانَ وَمَا اسْتَكْبَرُوا عَلَيْهِ (هـ) عن ابن عباس

"Allah'ı Teâlâ ümmetimden hatâ, unutma ve istemediği halde zorla yaptırılan şeyin sorumluluğunu kaldırmıştır." [2]

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(مَنْ نَسِيَ النَّسْمِيَّةَ فَلَا بَأْسَ وَمَنْ نَعَمَّدَ فَلَا تُؤْكَلُ (اخرجه رزين عن ابن عباس

"Şâyet bir kimse, Allah'ın ismini zikretmeyi hatâ ile veya unutarak terk ederse, o

zaman yenir. Fakat kasten terk edilmesi durumunda aslâ yenilmez.”[3]

Kâ'b İbn-i Mâlik Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmaktadır:

أَنَّ جَارِيَةً لَهُمْ كَانَتْ تَرْعَى غَنَمًا بَسْلَعُ فَأُبْصِرَتْ بِشَاةٍ مِنْ غَنَمِهَا مَوْتًا فَكَسِرَتْ حَجَرًا فَذَبَحَتْهَا فَقَالَ لِأَهْلِهِ لَا تَأْكُلُوا حَتَّى أَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ فَأَمَرَهُ بِأَكْلِهَا (مالك) خ عن كعب بن مالك

”Onların koyun güden câriyeleri, bir koyunun ölmek üzere olduğunu görmüş, derhal bir taş kırarak, onunla koyunu kesmiştir. Babası, ailesine: ”Ondan yemeyin.” Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e sorayım demiş ve sormuş. O da, yemelerini emretmiştir.”[4]

[1] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Edâhi 14. Sahih-i Müslim, Edâhi 3 (17 Sünen-i Nesâî, Dahâya 14.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Talak 16.

[3] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1950.

[4] Sahih-i Buhârî, Zebâih 18; İmam Mâlik, Muvatta, Zebâih 4; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1958.

أَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَأَخْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَتَّئُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذَلِكَ (زَيْنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) (١٢٢)

122. Ölü (dalâlette) iken dirilttiğimiz ve insanlar arasında hidâyet yolunda yürümesi için nûr verdiğimiz kimse, dalâlet karanlığında dalmış olan kimse gibi midir? İşte kâfirlere, yaptıkları böyle güzel göründü.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Bu âyette kastedilenler, Hz. Hamza ve Ebû Cehil'dir. Şöyle ki: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir gün Safa Tepesi'nde otururken, oradan geçmekte olan Ebû Cehil, kendisine hakaret etmişti. O gün bu hâdiseyi görenler, o sırada elinde yayı ile avdan dönmekte olan Peygamberimizin amcası Hz. Hamza'ya haber verdiler. Hz. Hamza, yeğeni hakkında fenâ sözler söylendiğini işitince, doğru Ebû Cehil'in yanına gitti ve kızgın bir şekilde gelip Ebû Cehil'in üzerine

yürüdü. "Yeğenime hakaret eden ve onu inciten sen misin?" dedi. Yayı ile vurarak Ebû Cehil'in kafasını yardı. Ebû Cehil, müşrikler arasında hatırı sayılan bir kimseydi. Yanındakiler, Hz. Hamza'ya hücum edecek oldular. Fakat Ebû Cehil buna engel oldu. Hz. Hamza ayrıldıktan sonra da dostlarına: "Ona sakın ilişmeyin. Hiddetlenir de Müslüman olur ve Muhammedîler kuvvet bulur" diye öğüt verdi.

Hız. Hamza, Ebû Cehil'in yanından ayrıldıktan sonra Resûlü Ekrem'in huzuruna geldi ve Ebû Cehil'e yaptığı hâdiseyi ona anlatarak teselli etti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hız. Hamza'ya; "Ancak Müslüman olursan, memnun olurum" dedi. Bunun üzerine Hız. Hamza, Kelime-i Şehâdet getirdi ve bu îmanını bütün Kureyş'e ilan etti.

Dahhâk Hazretlerine göre ise, bu Âyet-i Kerîme, Hız. Ömer ile Ebû Cehil hakkında nâzil olmuştur. Zîrâ İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللَّهُمَّ أَعِزَّ الْإِسْلَامَ بِأَبِي جَهْلٍ ابْنِ هِشَامٍ أَوْ يُعْمَرَ قَالَ فَأَصْبَحَ فَعَدَا عُمَرُ (عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَسْلَمَ) (ت عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'ım! İslâm'ı Ebû Cehil b. Hişam (Ömer b. Hişam) veya Ömer b. el-Hattab ile aziz kıl" diye duâ etti. Ömer b. el-Hattab sabaha erince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e giderek Müslüman oldu.[1]

Ömer b. Hişam'a: "Câhillerin babası" anlamına gelen "Ebû Cehil" lakabını Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem takmıştır.

Cehâlet zamanında Hız. Ömer'in bütün insanları titreten bir heybeti, şiddeti vardı. Bir gün câhiller meclisinde iken birisi: "Ey Kureyş beyleri! Muhammed'in şiirleri karılarınızın koynunda dolaşıyor" deyince, Hız. Ömer, bu sözü söyleyene hiddetle sus dediğinde, o evet! hepinizin karıları böyledir. Muhammed'in yanına gidip şiirlerini alıyorlar, dedi. Hız. Ömer hiddetle kalkıp Muhammed'in başını şimdi buraya getirmezsem insan değilim dedi. Kendi kız kardeşinin de Müslüman olduğu haberini alınca, daha ziyâde hiddetlendi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbı, otuz dokuz kişi oldukları halde bir evde Allah'ın zikriyle meşgulken, Hız. Ömer kapıya geldi. Ashâbın korkudan elleri tutmaz oldu. "Eyvah! Resûlullah elimizden gitti" dediler. Resûlü Ekrem Sallallâhu

aleyhi ve sellem, "Korkmayın, gelsin" deyince, Hz. Ömer'i içeri aldılar. O, yalın kılıç, harp elbisesi üzerinde olduğu halde dedi ki: "Ey Ebû Tâlib'in yetimi! Nedir bu senin yaptıkların? Evlâdı babaya, kardeşi kardeşe düşman ediyormuşsun. Yeniden bir din icâd etmişsin. Bizim putlarımızın hepsini inkâr ediyormuşsun. Bu dediklerin doğru mu? Sen bu sözleri söylüyor musun?" Kılıcı Peygamberimizin üzerinde idi. Niyeti Peygamber Efendimiz, "Doğrudur" dese hemen ona vuracaktı. Bunun üzerine Resûlû Ekrem'e bir celal gelip, hiddetle Hz. Ömer'in üzerine yürüdü. Mübârek elleriyle yakasından tutup, "Ben, Allah'ın Resûlüyüm sizi îmana dâvet ediyorum" diye silkelediğinde, Hz. Ömer'in vücudunda şiddetli bir zelzele oldu, yıldırım çarpmış gibi oldu. Neredeyse hayatı elden gidiyordu. Bütün gücü gidip, hemen yere yığıldı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yâ Ömer! Müslüman ol" deyince, derhal şehâdet getirdi. Hz. Ömer'in vücudunda o titreme hâli ölünceye kadar devam etti.

Hz. Ömer'in Müslüman olması sâdece Mü'minleri değil, gökteki melekleri bile sevindirmişti.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

(لَمَّا أَسْلَمَ عُمَرُ نَزَلَ جِبْرِيلُ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ لَقَدْ اسْتَبَشَرَ أَهْلُ السَّمَاءِ بِإِسْلَامِ عُمَرَ (هـ) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

Hz. Ömer, Müslüman olduğunda, Cebrâil Aleyhisselâm gelerek: "Yâ Muhammed! Gök Ehli, Hz. Ömer'in Müslüman oluşunu birbirine müjdeliyorlar" dedi.[2]

Sonuç olarak bu Âyet-i Kerîme, bu iki olay hakkında nâzil olmuştur. Hükmü her Mü'min ve kâfir için geçerlidir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 47 (3928).

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 11

(وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ (١٢٣))

123. Böylece Biz, her beldede günahkârlarını ileri gelenler kıldık ki, orada hile yapsınlar. Halbuki onlar, hileyi ancak kendilerine yaparlar. Fakat bunun farkında değillerdir.

وَإِذَا جَاءَهُمْ آيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّى نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ ۗ اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ ۚ (سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا صَغَارٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ) (١٢٤)

124. Onlara (Muhammed Aleyhisselâm'ın doğruluğuna dair) bir âyet geldiği zaman, "Allah'ın Peygamberlerine verilenin aynısı bize de veril-medikçe îman etmeyiz" dediler. Allah'u Teâlâ, Peygamberlik görevini kime vereceğini daha iyi bilir. Mücrimlere, yaptıkları hilelerinden dolayı Allah katında zillet ve şiddetli bir azap isâbet edecektir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Allah'u Teâlâ, Peygamberlik görevini kime vereceğini daha iyi bilir" diye geçen ifadeyle ilgili olarak çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ اصْطَفَىٰ مِنْ وَلَدِ إِبْرَاهِيمَ إِسْمَاعِيلَ وَاصْطَفَىٰ مِنْ بَنِي إِسْمَاعِيلَ كِنَانَةَ وَاصْطَفَىٰ مِنْ بَنِي كِنَانَةَ قُرَيْشًا وَاصْطَفَىٰ مِنْ قُرَيْشٍ بَنِي هَاشِمٍ وَاصْطَفَانِي مِنْ بَنِي هَاشِمٍ (حم عن واثلة بن الأسقع)

"Allah'u Teâlâ, İbrâhim evlâdından İsmâil'i, İsmâiloğullarından, Kinâneoğullarını, Kinâneoğullarından Kureyş'i, Kureyş'ten Hâşim-oğullarını ve Hâşimoğullarından da beni seçmiştir." [1]

Abbas Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

بَلَّغَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْضُ مَا يَقُولُ النَّاسُ قَالَ فَصَعِدَ الْمِنْبَرَ فَقَالَ مَنْ أَنَا قَالُوا أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْخَلْقَ فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِ خَلْقِهِ وَجَعَلَهُمْ فِرْقَتَيْنِ فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِ فِرْقَةٍ وَخَلَقَ الْقَبَائِلَ فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِ قَبِيلَةٍ وَجَعَلَهُمْ بَنِيَّ وَجَعَلَنِي فِي خَيْرِ بَنِيٍّ فَأَنَا خَيْرُكُمْ بَنِيًّا وَخَيْرُكُمْ (نَفْسًا) (حم عن العباس)

İnsanların söylediklerinin bir kısmı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ulaştı. Bunun üzerine minbere çıkıp: "Ben kimim?" diye buyurdu. "Sen, Allah'ın Resûlüsün" demeleri üzerine, şöyle buyurdu: "Ben, Abdulmuttalib oğlu Abdullah oğlu Muhammed'im. Allah'u Teâlâ, mahlûkâtı yaratmış ve beni yarattıklarının en hayırlısı içinde kılmıştır. Onları iki bölük yapmış, beni en hayırlı bölük içinde kılmıştır. Kabileleri yaratmış ve beni en hayırlı kabile içinde kılmıştır. Onlara evler yapmış ve beni evlerin en hayırlıları içinde kılmıştır. Ben, evi en hayırlı olanınız, nefsi en hayırlı olanınızım." [2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

قَالَ لِي جَبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَلَبْتُ الْأَرْضَ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا فَلَمْ أَجِدْ رَجُلًا أَفْضَلَ مِنْ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ (وَقَلَبْتُ الْأَرْضَ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا فَلَمْ أَجِدْ بَنِي أَبِي أَفْضَلَ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ (دلائل النبوة عن عائشة

Cebrâil Aleyhisselâm bana dedi ki: "Yeryüzünün doğusunu batısını dolaştım, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'den daha üstün bir kişi bulamadım. Yeryüzünün doğusunu batısını dolaştım. Bir babanın oğulları olan Hâşimoğullarından daha üstününü bulamadım."[3]

Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

إِنَّ اللَّهَ نَظَرَ فِي قُلُوبِ الْعِبَادِ فَوَجَدَ قَلْبَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرَ قُلُوبِ الْعِبَادِ فَاصْطَفَاهُ لِنَفْسِهِ فَأَبْنَعَتْهُ بِرِسَالَتِهِ ثُمَّ نَظَرَ فِي قُلُوبِ الْعِبَادِ بَعْدَ قَلْبِ مُحَمَّدٍ فَوَجَدَ قُلُوبَ أَصْحَابِهِ خَيْرَ قُلُوبِ الْعِبَادِ فَجَعَلَهُمْ وَزَرَاءَ نَبِيِّهِ يُقَاتِلُونَ عَلَى دِينِهِ فَمَا رَأَى الْمُسْلِمُونَ حَسَنًا فَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ حَسَنٌ وَمَا رَأَوْا سَيِّئًا فَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ (سَيِّئٌ) (حم طب عن عبد الله بن مسعود

"Allah'u Teâlâ, kulların kalplerine baktı ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kalbini kulların kalplerinin en hayırlısı bularak onu kendisi için seçti ve emirlerini onunla gönderdi. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kalbinden sonra kulların kalplerine baktı ve onun Ashâbının kalplerini, kulların kalplerinin en hayırlısı bularak onları dîni üzere çarpışan Peygamberinin vezirleri yaptı. Müslümanların güzel gördükleri, Allah katında da güzeldir. Kötü gördükleri, Allah katında da kötüdür."[4]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16373.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1692

[3] Beyhakî, Delâil'ün-Nübüvve, Hadis No: 83.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3418; Taberani, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 8504.

فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصْعَدُ (فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرَّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ (١٢٥)

125. Allah'ı Teâlâ, her kime hidâyet etmek isterse, onun göğsünü İslâm'a açar. Dalâlette bırakmak istediği kimsenin göğsünü de öyle sıkarak ki, ona İslâm'ı kabul etmek semâya çıkmak kadar zor gelir. İşte böylece Allah'ı Teâlâ, îman etmeyenlerin üzerine pislik (azap) yağdırır.

İzah: İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre Ashâb, bu âyet nâzil olduğunda, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e:

قَالُوا: كَيْفَ يُنْشَرَحَ الصَّدْرُ؟ قَالَ: إِذَا نَزَلَ النُّورُ فِي الْقَلْبِ انْشَرَحَ لَهُ الصَّدْرُ وَانْفَسَحَ [فِي رِوَايَةٍ: إِذَا دَخَلَ النُّورُ الْقَلْبَ انْفَسَحَ وَانْشَرَحَ] قَالُوا: فَهَلْ لِدَٰلِكَ آيَةٌ يُعْرَفُ بِهَا؟ قَالَ: نَعَمْ الْإِنَابَةُ إِلَى دَارِ الْخُلُودِ وَالتَّجَافِي عَنْ دَارِ الْغُرُورِ وَالِاسْتِعْدَادَ لِلْمَوْتِ قَبْلَ الْفَوْتِ. (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن أبي جعفر وعن عبد الله بن مسعود)

"Yâ Resûlallah! Hidâyete eren kişinin göğsü nasıl açılır?" dediler, Buyurdu ki: "İslâm, bir nûr olarak onların gönlüne konur ve onların gönlü de bu nûr ile açılır, huzura kavuşur." Ashâb: "Yâ Resûlallah! Böyle olanı belirtecek bir alâmet var mıdır?" diye sorunca, buyurdu ki: "Evet, ebedî yurda yönelmek, aldatan yurttan kaçınmak ve ölüm gelmeden önce ona hazırlanmaktır."[1]

Hiz. Abdurrahman b. Zeyd, bu âyetin metninde, "Rics" diye geçen kelimedenden maksadın, "Azap" olduğunu söylemiştir. Bu sebeple biz de bu mânâda tercüme ettik. Bâzı tefsir âlimleri de, bu kelimeye aslî anlamı olan "Pislik ve murdar" anlamı vererek, "Allah'ı Teâlâ, îman etmeyenlerin üzerinde murdarlığı, pisliği böyle bırakır" diye mânâ vermişlerdir.

Allah'ı Teâlâ, kulun kalbindeki niyetine göre, onu dalâlette bırakır veya hidâyete erdirir. Kullarına aslâ haksızlık etmez. Bu hususta Sûre-i Enfal, Âyet 51 ve izahına bakınız.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, Hadis No: c. 12, s. 98.

وَلَمَّا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ (١٢٦) لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ) (إِيْمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٢٧)

126-127. İşte bu (İslâm Dîni), Rabbinin dosdoğru yoludur. Şüphesiz Biz, âyetleri düşünenler için genişçe açıkladık.* Onlar için Rableri katında Dâr'us-Selâm (Cennet) vardır. Allah'ı Teâlâ, güzel amelleri sebebiyle onların velîsidir.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا يَا مَعْشَرَ الْجِنَّ قَدِ اسْتَكْثَرْتُمْ مِنَ الْإِنْسِ وَقَالَ أَوْلِيَاؤُهُمْ مِنَ الْإِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْنَعَ بَعْضُنَا)

بِبَعْضٍ وَبَلَعْنَا الدِّيَّ أَجَلْتُمْ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوِيكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ
((١٢٨)) وَكَذَلِكَ نُؤَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (١٢٩)

128-129. Ey Habîbim! Allah'ı Teâlâ'nın, onların hepsini bir araya toplayacağı günü zikret. O gün Allah'ı Teâlâ, "Ey şeytanlar! İnsanların çoğunu yoldan çıkardınız" der. Onların insanlardan olan dostları da, "Ey Rabbimiz! Biz birbirimizden istifade ettik (onlar bize nefsânî arzuları güzel gösterdiler, biz de onlara itaat ettik). Şimdi bizim için takdir ettiğin güne geldik ve huzurunda boyun eğdik" derler. Allah'ı Teâlâ da onlara, "Sizin yeriniz Cehennemdir. Orada ebedî kalacaksınız. Ancak Allah'ın dilediği müstesnâ" diye buyurur. Şüphesiz senin Rabbin, hüküm ve hikmet sahibidir ve her şeyi bilendir.* İşte böylece, zâlimleri kazandık-ları (günahlar) sebebiyle birbirlerinin dostu yaparız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin Arapça metninde, "Cinler topluluğu" diye geçen ibâreden maksat, "Şeytanlar" olduğu için böyle mânâ verilmiştir. Çünkü "el-Cinne" diye geçen ve genel olarak görülmeyen varlıklar için kullanılan bu kelime, kullanıldığı yere göre mânâ ifade eden bir kelime olup şeytan, cin ve melek anlamlarına gelmektedir. Bu Âyet-i Kerîme'de kastedilen mânâ da, şeytanlar anlamındadır.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Zuhurf, Âyet 36'da şöyle buyurmuştur:

"Her kim Rahmân'ın zikrini görmemezlikten gelirse, ona bir şeytan musallat ederiz. Artık o şeytan, her zaman onun arkadaşıdır."

Yine âyette: "Sizin yeriniz Cehennemdir, orada ebedî kalacaksınız. Ancak Allah'ın dilediği müstesnâ" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat ise, kâfirler Cehennemde ebedî kalacaktır. Ancak günahlarından dolayı Cehenneme giren bâzı Müslümanlar, Allah'ı Teâlâ'nın rahmetiyle şefaate uğrayarak oradan çıkarılacaklardır, demektir.[1]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَمَّا أَهْلُ النَّارِ الَّذِينَ هُمْ أَهْلُهَا فَإِنَّهُمْ لَا يَمُوتُونَ فِيهَا وَلَا يَحْيَوْنَ وَلَكِنْ نَاسٌ أَصَابَتْهُمْ النَّارُ بِذُنُوبِهِمْ أَوْ قَالَ بِخَطَايَاهُمْ فَأَمَاتَهُمْ إِمَاتَةً حَتَّى إِذَا كَانُوا أَفْحَمًا أَذِنَ بِالشَّفَاعَةِ فَجِيءَ بِهِمْ ضَبَائِرَ ضَبَائِرَ فَبُتُّوا عَلَى أَنْهَارِ الْجَنَّةِ (ثُمَّ قِيلَ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ أَفِيضُوا عَلَيْهِمْ فَيَنْبُتُونَ نَبَاتَ الْجَنَّةِ تَكُونُ فِي حَمِيلٍ). (م حم عن ابى سعيد

"Cehennemin ehli olanlar, orada ne öldürülür, ne de diriltilir. Fakat işledikleri

birtakım günahlardan dolayı Cehennem ateşi isâbet etmiş birtakım Müslümanlar vardır. İşte bir müddet azaptan sonra öldürülenler onlardır. Onlar kömür hâline geldiklerinde kendilerine şefaât olunma izni çıkar. Onlar, bölük bölük getirilip Cennetin ırmaklarına dağıtılacaklardır. Sonra Cennetliklere: "Ey Cennet ahâlisi! Bunlara bol su, Cennet sularından dökünüz" denilecek. Sonra onlar, sel yatağında biten dereotları gibi yeniden biteceklerdir." [2]

Şefaât ile ilgili daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 255'in izahına bakınız.

Katâde Hazretleri, "İşte böylece, zâlimleri işledikleri (günahlar) sebebiyle birbirlerinin dostu yaparız" âyetini açıklarken: "Allah'ı Teâlâ, zâlimleri dünyâda birbirine dost yapar ve bunlar Cehennemde birbirlerinin peşinden giderler" diye buyurdu. [3]

[1] Ebedî Cehennemde kalacak olanların sâdece kâfirler olduğuna dair ayrıca Sûre-i Müddessir, Âyet 48 ve izahına bakınız.

[2] Sahih-i Müslim, İman 82 (306 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10655.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 6, s. 218.

يَا مَعْشَرَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا قَالُوا شَهِدْنَا ()
(عَلَى أَنْفُسِنَا وَغَرَّتْهُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ (١٣٠)

130. Allah'ı Teâlâ mahşer günü: "Ey cin ve insan topluluğu! Size âyetlerimi anlatan ve sizi, bu güne kavuşacağınız hususunda uyarın Resuller gelmedi mi?" buyurur. Onlar da: "Biz kendi aleyhimize şahitlik ederiz (geldiler ve bizi uyardılar)" derler. Allah'ı Teâlâ da: "Dünyâ hayatı onları aldattı. Şimdi de kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şahitlik ettiler" diye buyurur.

İzah: Cinlere kendilerinden Peygamber gelip gelmediği hususunda ihtilaf edenler olmuşsa da, Peygamberler sâdece insanlardan olmuştur. Cinlerden Peygamber yoktur. Sahâbe, tâbiin ve sonraki gelen âlimlerden birçoğu, bu hususu açıkça belirtmişlerdir. Nitekim bu hususta İbn-i Abbâs Radiyallâhu anhumâ der ki:

(الرُّسُلُ مِنْ بَنِي آدَمَ وَمِنْ الْجِنَّ نُذِرُ (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن ابن عباس

"Peygamberler, Âdemoğullarındandır. Cinlerden ise, sâdece uyarıcılar vardır." [1]

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Cin, Âyet 1-3'te de şöyle buyurmuştur:

Ey Habîbim! De ki: Bana vahyolundu ki, Kur'an'ı okuduğum zaman cinlerden bir taife beni dinlemiş ve kavimlerine şöyle demişler: "Muhakkak biz, acâyip bir Kur'an dinledik ki,* hakka hidâyet ediyor. Artık biz ona îman ettik ve onun beyanı üzere Rabbimize hiçbir kimseyi aslâ ortak koşmayız.* Şüphesiz ki, Rabbimizin azameti çok yücedir. O, ne bir eş, ne de bir çocuk edinmiştir."

Bu âyetlerde, cinlerden bâzılarının kendi kavimlerini uyararak onları İslâm Dîni'ne dâvet ettikleri görülmektedir. İşte İbn-i Abbas Hazretlerinin: "Cinlerden sâdece uyarıcılar vardır" dediği de budur.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'an'il-Azim, c. 3, s. 340.

(ذَٰلِكَ أَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ (۱۳۱)

131. İşte bu (Resullerin gönderilmesi), Rabbinin, beldeler halkını gâfil bir halde bulunurlarken (onları uyarmadan), zulümleri sebebiyle helâk etmek istemediği içindir.

İzah: Allah'ı Teâlâ bir kavme, Resûl gönderip onları uyarmadıkça, günah ve isyanlarından dolayı onları helak etmez. Bu husus Sûre-i İsrâ, Âyet 15'te de şöyle geçmektedir: "... Biz, bir Resûl göndermedikçe (hiçbir kavme) azap etmeyiz."

(وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِّمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ (۱۳۲)

132. (Mükellef olan) herkesin, (hayır veya şer) yaptıklarına göre dereceleri vardır. Senin Rabbin, onların yaptıklarından gâfil değildir.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Âdil'dir. Yarattığı herkese kendi varlığını birliğini bulması için akıl ve fırsat vermiştir. Allah'ı Teâlâ, yarattığı bütün kullara amellerine göre, mükâfat veya cezâ olarak karşılığını verecektir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Zilzâl, Âyet 7-8'de şöyle buyurmuştur:

"İşte her kim zerre kadar bir hayır işlemiş ise, onun mükâfatını görecektir.* Her kim de zerre kadar bir şer işlemiş ise, onun cezâsını görecektir."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَظْلِمُ الْمُؤْمِنَ حَسَنَةً يُثَابُ عَلَيْهَا الرِّزْقَ فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَى بِهَا فِي الْآخِرَةِ وَأَمَّا الْكَافِرُ (فَيُعْطَى بِحَسَنَاتِهِ فِي الدُّنْيَا فَإِذَا لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُعْطَى بِهَا خَيْرًا (حم عن انس

"Şüphesiz Allah'u Teâlâ, hiç kimseye haksızlık etmez. Mü'min, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır ve bununla beraber âhirette de bunun karşılığını alır. Kâfir ise, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır, âhirete vardığında ise bir sevap bulunmaz ki, karşılığında ona hayır verilsin." [1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11816.

وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ كَمَا أَنْشَأَكُمْ مِنْ ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ آخَرِينَ ((١٣٣)

133. Ey Resûlüm! Senin Rabbin, hiçbir şeye muhtaç değildir, rahmet sahibidir. Eğer dilerse sizi helâk eder ve sizden sonra yerinize dilediğini getirir, tıpkı sizi başka bir kavmin soyundan getirdiği gibi.

İzah: Ey Resûlüm! Senin Rabbin, hiçbir şeye muhtaç değildir, rahmet sahibidir; kulları hakkındaki teklifi ve mühlet vermesi hep rahmettir. Ey âsiler! Allah'u Teâlâ'nın size ihtiyacı yoktur. Sizi, sizden evvelki kavmin zürriyetinden nasıl yarattıysa, dilerse, sizi de helâk eder ve sizden sonra, dilediğini sizin yerinize getirir, demektir.

Yine bu mânâda Allah'u Teâlâ Sûre-i Fâtır, Âyet 15-17'de şöyle buyurmaktadır:

"Ey insanlar! Siz, Allah'a muhtaçsınız. Allah'u Teâlâ ise hiçbir şeye muhtaç değildir, hamde lâyıktır.* Eğer dilerse, sizi helâk eder ve yerinize başkalarını getirir.* Bu, Allah'a göre zor bir şey değildir."

((١٣٤) إِنْ مَا تُوْعَدُونَ لَآتٍ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ)

134. Şüphesiz size vaad olunan (kıyâmet ve azap), mutlaka yerine gelir. Siz bundan kurtulamazsınız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

إِنَّ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَأَحْسَنَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا وَ {إِنَّ
(مَا تُوَعَّدُونَ لَا تِ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ} (خ) عن ابن مسعود

"Şüphesiz en güzel söz Allah'ın kitabıdır. En güzel yol da Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in (sünnet ve hadisleriyle gösterdiği) yoludur. İşlerin en kötüsü de, dîne aykırı olarak sonradan çıkarılandır. Sûre-i En'âm, Âyet 134'te Allah'ı Teâlâ şöyle buyuruyor: "Size vaad olunan (kıyâmet ve azap), mutlaka yerine gelir. Siz bundan kurtulamazsınız." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, İ'tisam 2, Edeb 70; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 60.

قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ)
((١٣٥)

135. Ey Resûlüm! De ki: "Ey kavmim! Siz bulunduğunuz hâl üzere devam edin. Şüphesiz ben de bulunduğum hâl üzere devam edeceğim. Elbette yakında güzel âkibetin kimin olduğunu bileceksiniz. Şüphesiz ki, zâlimler kurtuluşa eremezler."
"

وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَذَا لِشُرَكَائِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ)
(فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ (١٣٦)

136. Mekke müşrikleri, Allah'ı Teâlâ'nın yarattığı ekinlerden ve hayvanlardan bir pay ayırdılar ve bâtil zanlarınca, "Bu, Allah içindir, şu da putlarımız içindir" dediler. Putları için ayırdıkları, Allah için verilmezdi. Fakat Allah için ayırdıkları, putları için verilirdi. Bu hükümleri ne kötüydü.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak müfessirler, şu hâdiseyi beyan etmişlerdir:

Mekke müşrikleri ekinlerinin arasına bir hat çeker ve "Bu Allah'ın, bu da ilahlarımızın" derlerdi. Aynı şekilde deve, sığır, koyun ve keçilerden de bu şekilde ayırırlardı. Allah'ı Teâlâ için ayırdıklarını misafirlere ve fakirlere, putları için ayırdıklarını da o putların bakımına, onların huzurunda yapılacak âyine, kesilecek kurbanlara sarfedilmek üzere puthâne hizmetçilerine verirlerdi. Eğer Allah'ı Teâlâ için ayırdıkları ürün ve hayvanlar çoğalır ve iyi gelişirse, onlardan putlarına verirlerdi. Fakat putlarına ayırdıkları çoğalır ve iyi gelişirse, onlardan Allah'ı Teâlâ için vermezler ve putlarına bırakırlardı. "Allah zengin, putlarımız

ise fakir ve muhtaç" derlerdi. Bu sûrette putlarını Allah'ı Teâlâ'ya tercih ederlerdi. Allah için ayırdıklarını putlara sarf eder, fakat putları için ayırdıklarından Allah için sarf etmezlerdi. İşte bu Âyet-i Kerîme, onların bu anlamsız ve çirkin işlerini haber vermektedir.

وَكَذَلِكَ زَيْنَ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتَلَ أَوْلَادَهُمْ شُرَكَاءُؤُهُمْ لِيُزِدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ (١٣٧) مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ()

137. Böylece onların ortakları (şeytanlar), müşriklerden birçoğuna, onları helâk etmek ve dinlerini bozmak için çocuklarını öldürmeyi de güzel gösterdi. Allah'ı Teâlâ dileseydi, bunları yapamazlardı. Sen onları küfür ve iftiralarında bırak!

İzah: Câhiliye Araplarının, kız çocuklarını öldürdükleri, diri diri toprağa gömdükleri birçok Âyet-i Kerîme'de beyan edilmektedir.

Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Nahl, Âyet 57-58'de de şöyle buyurmuştur:

"Onlar, Allah'a kızlar isnat ederler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. Kendilerine ise sevdiklerini (erkek çocuklarını) isnat ederler.* Halbuki onlardan biri, kız çocuğu ile müjdelendiği zaman, içi öfkeyle dolar ve yüzü kapkara kesilir."

Sonuç olarak; Ey Habîbim! Sen onların yaptıkları bu kötülüklerden ve batıl inançlarından dolayı, sâdece uyar ve onlara hakkı tebliğ et. Eğer dinlemezlerse, onları iftiralarıyla yani küfürleri üzere bırak, ne halleri varsa görsünler, demektir. O dönemde Araplar, Hz. İbrâhim ve Hz. İsmâil'in zamanından beri gelen Hanif yani İslâm inancını, yukarıda geçtiği üzere, kendi bâtil hurafeleri ile bozmuşlardır.

وَقَالُوا هَذِهِ أَنْعَامٌ وَحَرْتُ حِجْرٌ لَا يَطْعَمُهَا إِلَّا مَنْ نَشَاءُ بَرَعْمِهِمْ وَأَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَأَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ (١٣٨) (اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءٌ عَلَيْهِ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ)

138. Ve bâtil zanlarınca dediler ki: "Bu hayvanlar ve ekinler haramdır, bunları dilediğimiz kimselerden (putlara hizmet edenlerden) başkası yiyemez." Şunlar da, "Sırtına binilmesi ve yük yükletilmesi yasaklanmış hayvanlardır" derler. Bir kısım hayvanları da keserken, üzerlerine Allah'ın ismini zikretmezler. Bütün bunları, (Allah emretti, diye) O'na iftira ederek yaparlar. Elbette Allah'ı Teâlâ, bu iftiraları sebebiyle onları cezâlandıracaktır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Said b. el-Müseyyb Radiyallâhu anhu'dan

şöyle nakledilmiştir:

الْبَحِيرَةُ الَّتِي يَمْنَعُ دَرُّهَا لِلطَّوَاعِيتِ فَلَا يَحْلُبُهَا أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ وَالسَّائِبَةُ كَانُوا يُسَيِّبُونَهَا لِإِلَهَتِهِمْ لَا يُحْمَلُ عَلَيْهَا شَيْءٌ قَالَ وَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَيْتُ عَمْرَو بْنَ عَامِرٍ الْخَزَاعِيَّ يَجْرُ قُصْبَهُ فِي النَّارِ كَانَ أَوَّلَ مَنْ سَيَّبَ السَّوَائِبَ وَالْوَصِيلَةَ النَّاقَةَ الْبَكْرُ تُبَكِّرُ فِي أَوَّلِ نِتَاجِ الْإِبِلِ ثُمَّ تَنْتَبِئُ بَعْدُ بِأُنْتَى وَكَانُوا يُسَيِّبُونَهَا لِطَوَاعِيَّتِهِمْ إِنْ وَصَلَتْ إِحْدَاهُمَا بِالْأُخْرَى لَيْسَ بَيْنَهُمَا ذَكَرٌ وَالْحَامُ فَحُلُ الْإِبِلِ يَضْرِبُ الضَّرَابَ الْمَعْدُودَ فَإِذَا قَضَى ضَرَابَهُ وَدَعَا لِلطَّوَاعِيتِ وَأَعْفُوهُ مِنَ الْحَمْلِ فَلَمْ يُحْمَلْ عَلَيْهِ شَيْءٌ وَسَمَّوْهُ (الْحَامِي (خ) عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ)

Müşriklerin bâtil inanışına göre bahîra, sütü putlara bağışlanan, bu sebeple kimsenin sağlamadığı devedir. Sâibe, putlar için salıverilip ondan faydalanılmayan ve üzerine hiçbir yük yükletilmeyen devedir. Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu söyledi: "Ben, İbn-i Amr el-Huzai'yi kendi bağırsaklarını Cehennem ateşinde sürükler bir halde olduğunu gördüm. Çünkü o develeri putlar için salarak, adak yapanların ilkidir." Said b. el-Müseyb Radiyallâhu anhu şöyle devam etti: Vasîle, genç devedir ki, birinci ve ikinci doğumda birbiri üzerine dişi doğurması sebebiyle, putlar için terk edilen devedir. Hâm, Kendilerince belirlenen sayıda dişiye çekildikten sonra, putlar için terk edilen erkek devedir. Artık bunun üzerine hiçbir yük yükletilmezdi.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 9, Tefsir-i Mâide 13.

وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِّذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلٰى أَرْوَاجِنَا وَإِنْ يَكُنْ مِثْنَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ (سَيَجْزِيهِمْ وَصَفَّهُمْ إِنَّهُ خَكِيمٌ عَلِيمٌ (١٣٩)

139. "Bu (Bahîra ve Sâibe gibi) hayvanların karınlarındaki yavrular, erkeklerimiz için helâl, kadınlarımız için haramdır. Eğer ölü doğarsa, onlardan erkek ve kadınlar yiyebilir" dediler. Allah'ı Teâlâ, onlara bu isnatlarının (haram ve helâl hususundaki yalanlarının) cezâsını yakında verecektir. Şüphesiz O, hüküm ve hikmet sahibidir ve her şeyi bilendir.

فَدَخَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا (مُهْتَدِينَ (١٤٠)

140. Hiçbir bilgiye dayanmadan akılsızca hareket ederek çocuk-larını öldürenler ve Allah'ı Teâlâ'nın kendilerine rızık olarak verdiği helâl olan nîmetleri, Allah'ı Teâlâ'ya iftira ederek haram sayanlar, elbette hüsrâna uğramışlardır. Muhakkak

ki onlar, sapıtmışlar ve doğru yolu bulamamışlardır.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan rivâyet edildiğine göre, bu Âyet-i Kerîme; Râbia, Mudar ve diğer Arap kabilelerinden câhiliye devrinde kız çocuklarını diri diri gömenler hakkında nâzil olmuştur.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ:

إِذَا سَرَكَ أَنْ تَعْلَمَ جَهْلَ الْعَرَبِ فَأَقْرَأْ مَا فَوْقَ الثَّلَاثِينَ وَمِائَةٍ فِي سُورَةِ الْأَنْعَامِ {قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ
(سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ إِلَى قَوْلِهِ قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ} (خ عن ابن عباس)

"İslâm'dan önce Arapların cehâletini öğrenmek hoşuna giderse, Sûre-i En'âm, Âyet 130'dan sonrasını oku buyurmuş ve Sûre-i En'âm, Âyet 140'a kadar okumuştur." [1]

Câhiliye döneminde babalarının, kendi kız çocuklarını diri diri gömüp öldürmelerinin sebebi hakkında Katâde Hazretleri şöyle buyurmuştur: "Kız çocukları sağ kalıp büyüdükleri takdirde, ırz ve namuslarının ayaklar altına alınmasından ve fakirlik korkusundan, babalarının onları daha küçükken öldürdükleri nakledilmiştir."

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 10; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No:6952.

وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّحْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أَكْلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَانَ (مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ كُلُّوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ)
(١٤١)

141. Dalları yerden yüksek veya yeryüzüne yayılmış bahçeler, tatları çeşitli olan hurma ve ekinleri, birbirine benzeyen ve benzemeyen zeytin ve nar ağaçlarını yaratan O'dur. Bunlar meyve verdikleri vakit, her birinin meyvesinden yiyin ve hasat zamanında hakkını verin ve israf etmeyin. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, müsrifleri sevmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Hasat zamanında hakkını verin" diye geçen ifadeden maksadın, ne olduğu hususunda genel olarak şu üç mânâ verilmiştir.

Birincisi: Hasat zamanında bunlardan tasadduk edin, demektir. Çünkü bu âyet bâzı tefsir âlimlerine göre; zekâtın farz kılınmasından evvel nâzil olduğundan, burada geçen haktan maksat, miktarı belirsiz bir tasadduktan ibârettir.

İkincisi: Hasat zamanında Allah’a hamd ederek O’na kulluk ve ibâdet edin, demektir.

Üçüncüsü: Hasat zamanında hakkını verin, yani oturduğunuz toprağı düşmana karşı muhafaza eden devlete öşrü (vergiyi) verin, demektir. Ömer Nasuhi Bilmen, tefsirinde bu mânâyâ yer verir ve der ki:

"Bu âyette geçen haktan maksat, ürünlerin usulü dairesinde onda birini veya yirmide birini selâhiyet sahibi makama (devlete) vermektir."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(فِيمَا سَقَتِ الْأَنْهَارُ وَالْعُيُونُ الْعُشْرُ وَمَا سُقِيَ بِالسَّوَانِي فَفِيهِ نِصْفُ الْعُشْرِ (خ م د عن جابر

"Nehirlerin ve pınarların (kendiliğinden akarak) suladığı arazi mahsulünde öşür (onda bir), hayvanla çıkarılan (yani kendi imkânlarıyla çıkarılan) su ile sulanan arazi mahsullerinde ise yarım öşür (yirmide bir) vergi vardır." [1]

Öşür ile zekât birbirinden farklıdır. Çünkü öşür genel olarak onda birdir, zekât ise kırkta birdir. Öşür mahsul çıkar çıkmaz verilir, zekât üzerinden sene geçince verilir. Öşürü millet verir, devlet alır; zekâtı zengin verir, fakir alır. Zengin veya fakir, malı olan herkesin devlete öşür vermesi mecbûrîdir. Eğer kişi gelirinin onda biri oranında devlete vergi vermişse öşür vermesi gerekmez. Çünkü öşür, zâten devlete verilen bir vergidir. Zekâtta, belli bir nisap miktarı aranırken, öşürde böyle bir nisap yoktur. Nitekim İmam-ı Âzam Efendimiz; öşürde nisap aranmaksızın az veya çok, yerden çıkan her mahsüle öşür düşeceği kanaatindedir.

Bâzen kitaplarda öşüre, zekât tâbirinin kullanılmasının sebebi, daha evvel İslâm devletinde öşürü de, zekâtı da devlet topladığı içindir. Devlet, öşürü, Müslümanların topraklarını düşmandan koruduğundan dolayı, kendi bekâsı için vergi olarak alır. Zekât olarak topladıklarını ise fakirlere dağıtırdı.

Bu hususta Ebû Yusuf, Amr b. Şuayb Radiyallâhu anhu’dan şu hâdiseyi nakleder:

Tâif emiri, Hz. Ömer’e yolladığı mektupta şöyle yazmıştı: "Arı sahipleri vaktiyle Resûlullah’a vermekte oldukları bal öşürünü bize vermekten imtinâ ediyorlar, buna mukâbil bizden vâdilerini (bağ ve bahçelerini) korumamızı istiyorlar. Bu

husustaki görüşünüzü bana yazın ki, ona göre hareket edeyim."

H. Ömer şöyle yazdı: "Eğer onlar Resûlullah'a vermekte oldukları miktarı sana da verirlerse vâdilerini (bağ ve bahçelerini) koru, eğer vermezlerse vâdilerini koruma. Onlar, Resûlullah'a on kırbadan bir kırba veriyorlardı.[2]

Öşür arazileri, Müslümanlara ait olan topraklardır. Bunlardan onda bir veya duruma göre yirmide bir oranında alınan vergiye öşür denilmiştir. Haraç arazileri de gayr-i müslimlere ait olan topraklardır. Bunlardan alınan vergiye de haraç vergisi denilmiştir. Öşürün oranı Hadis-i Şerif'lerde belirlendiği için, devlet bunda artırma veya eksiltme yapamaz. Ancak devlet, haraç vergisini gayr-i müslimlerin durumuna göre istediği oranda artırabilir. Bu onların kuvvetlenip Müslümanlara ve devlete silahlanıp karşı koymamaları içindir. Bu sebeple gayr-i müslimler, devletin belirlediği haracı vermeye mecburdurlar.

Öşür ve haraç hakkında el-Alâ b. el-Hadramî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْبَحْرَيْنِ أَوْ إِلَى هَجَرَ فَكُنْتُ آتِيَ الْحَائِطَ يَكُونُ بَيْنَ الْإِخْوَةِ يُسْلِمُ (أَحَدُهُمْ فَآخُذُ مِنَ الْمُسْلِمِ الْعَشَرَ وَمِنَ الْمُشْرِكِ الْخَرَاجَ) (هـ) عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ الْحَضْرَمِيِّ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem beni, Bahreyn'e veya Hecer'e gönderdi. Ben orada iki kardeş arasında müşterek olan bahçeye haraç almak için giderdim. Kardeşlerden birisi Müslümanlığı kabul etti. Artık Müslüman olan kardeşten öşür, müşrik olan kardeşten de haraç alırdım."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Zekât 55; Sahih-i Müslim, Zekât 1 (7 Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 11.

[2] Ebû Yusuf, Kitâb'ul-Haraç, s. 124.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zekât 22.

(وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ) (١٤٢)

142. Yük taşıyan ve kıllarından döşek yapılan hayvanları yaratan da O'dur. Allah'ı Teâlâ'nın size rızık olarak verdiği (helâl olan) şeylerden yiyin. Şeytanın adımlarına (vesvesesine) uymayın. Şüphesiz o, sizin için apaçık bir düşmandır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere daha birçok Âyet-i Kerîme’de, hayvanların, insanların istifâdesi için yaratıldığı beyan edilmektedir.

Bu husus Sûre-i Yâsîn, Âyet 71-73’te de şöyle geçmektedir:

"Onlar, kendileri için bizzat kudretimizin eseri olarak yarattığımız hayvanları görmüyorlar mı? Üstelik bunlara sahiptirler.* Biz o hayvanları kendilerine boyun eğdirdik. Onlardan bir kısmını binek olarak kullanırlar, bir kısmını da yerler.* Onlar için bu hayvanlarda nice faydalar ve içilecek sütler vardır. Hâlâ şükretmezler mi?"

ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ مِنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ قُلِ الذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمَ الْأُنثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ نَبُوءِي بِعِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (١٤٣) وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلِ الذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمَ الْأُنثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ وَصَّيْكُمْ اللَّهُ بِهَذَا فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (١٤٤)

143-144. (Allah’u Teâlâ’nın faydalanmanız için yarattığı) o hayvanlar, sekiz sınıftır. İki koyun, iki keçi. Ey Resûlüm! De ki: " Allah’u Teâlâ bunların erkeklerini mi, yoksa dişilerini mi, yoksa dişilerinin karnındaki yavrularını mı haram etti? Eğer dâvânızda doğru iseniz, bunu bana bir ilimle haber verin."* Ve geri kalan o sekiz sınıftan ikisi deve, ikisi de sığırdır. Ey Habîbim! De ki: "Allah’u Teâlâ bunların erkeklerini mi, yoksa dişilerini mi, yoksa dişilerinin karnındaki yavruları mı haram etti? Yoksa Allah’u Teâlâ bunların haram olduğunu tavsiye ettiği vakit, hazır mı idiniz?" İnsanları dalâlete düşürmek için bilgisizce Allah’a karşı yalan uyduran kimseden daha zâlim kim vardır? Şüphesiz Allah’u Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.

İzah: Bu âyetlerde Allah’u Teâlâ, taptıkları putları Allah’u Teâlâ’ya denk tutan müşriklerin, bir kısım hayvanları, Sûre-i En’âm, Âyet 138-139’da da açıklandığı üzere Bahire, Sâibe, Vasîle ve Hâm diye isimler takarak haram kılmalarını kınamakta ve bu câhiliye âdetlerini reddetmektedir.[1]

[1] Bu hususta yine Sûre-i En’âm, Âyet 138 ve izahına bakınız.

قُلْ لَّا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعُمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خَنْزِيرٍ (فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهْلٌ لِّغَيْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (١٤٥)

145. Ey Resûlüm! De ki: "Bana vahyedilenler içinde, bir kimsenin yiyecekleri

arasında, murdar olan hayvan yahut dökülmüş kan veya domuz eti ki, şüphesiz o necistir (murdardır) yahut haktan saporak Allah'tan başkası adına kesilen hayvandan başka, yenilmesi haram olan bir şey bulmadım. Fakat çâresiz kalan kimsenin, isyan etmeden ve zaruret ölçüsünü aşmadan (ölmeyecek kadar) bunlardan yemesinde bir günah yoktur. Şüphesiz senin Rabbin çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

İzah: Haram kılınan hususlar ile ilgili geniş bilgi için bu Âyet-i Kerîme'nin benzeri olan Sûre-i Bakara, Âyet 173'ün izahına bakınız.

وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفْرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمْ إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمْ أَوِ الْحَوَايَا أَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِبَغْيِهِمْ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ (١٤٦) فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ (١٤٧)

146-147. Yahudilere her tırnaklı hayvanı haram kıldık. Sığır, koyun ve keçinin sırtlarına ve bağırsaklarına yapışan yağlar ve kuyruk kemiğine ve etlere yapışan yağlar müstesnâ olmak üzere, iç yağlarını da haram kıldık. İşte bunu, azgınlıkları sebebiyle onlara cezâ olarak yaptık. Şüphesiz ki Biz, sözümüzde elbette doğruyuz.* Ey Resûlüm! Seni yalanlarsa, onlara de ki: "Rabbiniz, geniş rahmet sahibidir (sizi cezâlandırmada acele etmez). Fakat onun azâbı da mücrim olan bir toplumdaki geri çevrilmez."

İzah: Allah'ı Teâlâ Âyet-i Kerîme'de: "Yahudilere her tırnaklı hayvanı haram kıldık" diye buyurmaktadır. Bu ifade, Yahudilere her tek tırnaklı veya bitişik tırnaklı deve, deve kuşu, ördek ve benzeri hayvanları haram kıldık, demektir.

Yine bu âyetler hakkında şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ عَامَ الْفَتْحِ وَهُوَ بِمَكَّةَ إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ بَيْعَ الْخَمْرِ وَالْمَيْتَةِ وَالْخَنْزِيرِ وَالْأَصْنَامِ فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ شُحُومَ الْمَيْتَةِ فَإِنَّهُ يُطْلَى بِهَا السُّفْنُ وَيُدْهَنُ بِهَا الْجُلُودُ وَيَسْتَصْبَحُ بِهَا النَّاسُ فَقَالَ لَا هُوَ حَرَامٌ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ ذَلِكَ قَاتِلَ اللَّهِ الْيَهُودَ (إِنَّ اللَّهَ لَمَّا حَرَّمَ عَلَيْهِمْ شُحُومَهَا أَجْمَلُوهَا ثُمَّ بَاغَوْهَ فَأَكَلُوا ثَمَنَهُ) (خ م عن جابر)

Câbir Radiyallâhu anhu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i Mekke'de fetih yılında şöyle buyururken işitmiştir: "Allah'ı Teâlâ içkinin, murdar olarak ölmüş hayvanın, domuzun ve putun alışverişini yasakladı." "Yâ Resûlallah! Murdar olarak ölmüş hayvanların iç yağı hakkında ne buyurursunuz. Zîrâ onunla gemiler yağlanır, derilere sürülür ve kandiller aydınlatılır" denildi. Bunun üzerine: "O

haramdır" buyurdu ve sözüne şöyle devam etti: "Allah, Yahudilerin canını alsın! Allah onlara murdar olarak ölmüş hayvanların iç yağını haram kıldı. Fakat onlar bu yağı erittiler ve sonrada satıp parasını yediler."[1]

Buradan anlaşılan, Ashâbın iç yağı hakkında ne dersiniz? diye sorması, yenmesi hakkında değildir. Çünkü ölmüş murdar bir hayvanın eti zâten haramdır. Öğrenilmek istenilen, iç yağıyla gemiler yağlanması, derilere sürülmesi, aydınlatma amacıyla kandillerde yakılması ve ayrıca alım satımına dair helâl olup olmadığı hususudur. Bu husus İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te ise, şöyle geçmektedir:

رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسًا عِنْدَ الرُّكْنِ قَالَ فَرَفَعَ بَصَرَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَضَجَّكَ فَقَالَ لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ ثَلَاثًا إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيْهِمُ الشُّحُومَ فَبَاعُوهَا وَأَكَلُوا أَثْمَانَهَا وَإِنَّ اللَّهَ إِذَا حَرَّمَ عَلَى قَوْمٍ أَكْلَ شَيْءٍ (حَرَّمَ عَلَيْهِمْ ثَمَنَهُ) د وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i, Makâm-ı İbrâhîm'in arkasında otururken gördüm. Bir ara başını semâya kaldırarak güldü ve üç kez: "Allah'u Teâlâ Yahudilere lânet etsin!" buyurdu ve şöyle devam etti: "Allah'u Teâlâ onlara murdar olarak ölen hayvanların iç yağlarını haram kılmıştı. Onlar ise bunu satıp ücretini yediler. Halbuki Allah'u Teâlâ bir kavme bir şeyin yenmesini haram kılmışsa, onlara bunun ücretini, alım satımını da haram kılmıştır."[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Buyû 112, Meğâzî 50; Sahih-i Müslim, Müsâkât 71 (13 Sünen-i Ebû Dâvud, Buyû 66.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Büyû 66; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 217.

سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ) حَتَّى ذَاقُوا بَأْسَنَا قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ (١٤٨) (قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاءَ لَهَدَيْكُمْ أَجْمَعِينَ (١٤٩))

148-149. Allah'a ortak koşanlar diyeceklerdir ki: "Eğer Allah dileseydi, biz de ortak koşmazdık, babalarımız da. Hiçbir şeyi de haram kılmazdık." Onlardan evvelkiler de (peygamberlerini) böyle yalanlamıştı. Nihâyet azabımızı tattılar. Ey Resûlüm! De ki: "Bu yaptıklarınızın hak olduğuna dair bildiğiniz bir delil ve burhan varsa beyan edin!" Bu gibi itikâdlarda bâtil zandan başka bir şeye tâbi olmuyorsunuz. Siz yalancıdan başka bir şey değilsiniz!* Ey Habîbim De ki: "Apaçık delil, Allah'a mahsustur. Eğer O dileseydi, elbette hepinizi hidâyete

erdirirdi."

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Eğer O dileseydi, elbette hepinizi hidâyete erdirirdi" diye buyrulmaktadır. Yani Allah dileseydi, bütün insanları zorla hidâyete erdirirdi. Fakat bunu dilemedi ve herkesi kendi irâdesine bıraktı. Cenneti de Cehennemi de kazanmak kulun kendi irâdesindedir, demektir.[1]

Bu husus Sûre-i Yûnus, Âyet 99'da da şöyle geçmektedir:

"Ey Resûlüm! Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzündekilerin hepsi îman ederdi. Allah'ı Teâlâ istemese de, sen insanları Mü'min olmaları için zorlar mısın?"

[1] Bu konuda geniş bilgi için Sure-i Enfâl, Âyet 51 ve izahına bakınız.

قُلْ هَلْ مَشَٰهَدًا كُنتُمْ يَٰشَاهِدُونَ أَلَّا يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ ذَٰلِكَ فَإِنْ شَٰهَدُوا فَلَا تَشْهَدُوا مَعَهُمْ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَبُوا)
(بَيِّنَاتٍ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ) (١٥٠)

150. Ey Resûlüm De ki: "Haydi, bu haram saydıklarınızı, Allah'ı Teâlâ'nın haram kıldığına dair şâhitlik edecek olan şâhitlerinizi getirin." Eğer onlar yalan yere şâhitlik ederlerse, sen onlarla beraber bulunup kendilerini tasdik etme. Âyetlerimizi yalanlayanların ve âhirete îman etmeyenlerin hevâsına tâbi olma. Onlar, başka şeyleri Rablerine denk tutarlar.

قُلْ تَعَالَوْا أَنُؤْمَرْ بِمَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ)
نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنٌ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ)
(ذَٰلِكُمْ وَصَّا بِكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ) (١٥١)

151. Ey Resûlüm! De ki: "Gelin, Rabbinizin size haram kıldığı şeyleri okuyayım: "O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anne ve babanıza güzel muâmele edin. Fakirlikten korkarak çocuklarınızı öldürmeyin. Biz, sizin de onların da rızkını veririz. Gizli ve âşikâr fuhşiyata (zinâ ve benzeri günahlara) yaklaşmayın. Haksız yere Allah'ı Teâlâ'nın haram kıldığı nefsi öldürmeyin." Akledip düşünesiniz diye, Allah'ı Teâlâ size bunları emretti."

İzah: Büyük günahlar hakkında Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الذَّنْبِ أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ قَالَ أَنْ تَجْعَلَ لِلَّهِ نِدًّا وَهُوَ خَلْقَكَ قَالَ قُلْتُ لَهُ إِنَّ ذَٰلِكَ لَعْظِيمٌ قَالَ قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ ثُمَّ أَنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ مَخَافَةَ أَنْ يَطْعَمَ مَعَكَ قَالَ قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ ثُمَّ أَنْ تُزَانِيَ

(حَلِيلَةَ جَارِكَ (م عن عبد الله

"Yâ Resûlallah! Allah katında hangi günah daha büyüktür?" diye sordum. "Seni yarattığı halde Allah'ı Teâlâ'ya ortak koşmandır" buyurdu. "Ondan sonra hangisidir?" dedim. "Seninle birlikte yemek yiyeceğinden korkarak çocuğunu öldürmendir" buyurdu. "Ondan sonra hangisidir?" dedim. "Komşunun hanımıyla zinâ etmendir" buyurdu.[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi, birçok Âyet-i Kerîme'de ve Hadis-i Şerif'te, anne ve babaya güzel muâmelede bulunulması emredil-mektedir.

Bu husus Sûre-i İsrâ, Âyet 23'te de şöyle geçmektedir:

"Rabbin, kendisinden başkasına ibâdet etmemenizi, anne ve babaya güzel muâmelede bulunmanızı emretti. İkisinden biri yahut her ikisi, yanında yaşlanır ve düşkün duruma düşerse, onlardan sıkılıp "Öf" bile deme! Onları azarlama ve onlara güzel söz söyle."

İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ قَالَ الصَّلَاةُ عَلَى وَقْتِهَا قَالَ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ ثُمَّ بَرُّ
الْوَالِدَيْنِ قَالَ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنِي بِهِمْ وَلَوْ اسْتَرْذَنُتُهُ لَزَادَنِي (خ عن عبد الله بن
(مسعود)

"Yâ Resûlallah! Amellerin hangisi Allah'a daha sevimlidir?" diye sordum. "Vaktinde kılınan namazdır" buyurdu. "Sonra hangisi?" dedim. "Anne ve babaya iyilikte bulunmaktır" buyurdu. "Sonra hangisidir?" dedim. "Allah yolunda mücâhede etmektir" buyurdu. Bundan sonra ben sustum. Şâyet daha fazla soracak olsaydım, onlara da cevap verecekti.[2]

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de geçen "Fuhşiyattan" maksat, zinâ ve benzeri büyük günahlardır. Bu hususta Sûre-i İsrâ, Âyet 32'de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Zinâyâ yaklaşmayın! Şüphesiz ki o, çok çirkin ve fenâlığı açık olan kötü bir fiildir."

Ayrıca âyette, meşrû bir hak olmadıkça, Allah'ın haram kıldığı bir nefsi öldürmenin haram kılındığı da açıklanmıştır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَجِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِلَّا بِإِخْدَى ثَلَاثٍ خِصَالٍ: زَانٍ مُحْصَنٌ يُرْجَمُ أَوْ رَجُلٌ قَتَلَ مُتَعَمِّدًا فَيُقْتَلُ أَوْ رَجُلٌ (خَرَجَ مِنَ الْإِسْلَامِ فَحَارَبَ فَيُقْتَلُ أَوْ يُصْلَبُ أَوْ يُنْفَى مِنَ الْأَرْضِ (د ن والنحاس والبيهقي عن عائشة

"Müslüman kişinin kanı, şu üç şeyden biri olmaması durumunda helal değildir. Evli olup da zinâ eden kişi recmedilir. Kasten öldüren kişi (kısasla) öldürülür ve İslâm'dan çıkıp Müslümanlara karşı savaşan kişi ya öldürülür, ya asılır ya da İslâm topraklarından sürgün edilir."[3]

[1] Sahih-i Müslim, İman, 38 (141).

[2] Sahih-i Buhârî, Mevâkit'us-Salât 6.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 262; Sünen-i Nesâî, Tahrim'ud-Dem 12; Sünen-i Ebû Dâvud, Hudûd 1.

وَلَا تَقْرُبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا ((إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَٰلِكُمْ وَصَّيْكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (١٥٢)

152. Yetimin malına yaklaşmayın. Ancak onlar bâliğ olup rüşde erişinceye kadar en güzel bir sûretle yaklaşırsanız başka. Ölçüyü ve tartıyı adâletle tam yapın. Biz, kimseyi gücünün yetmeyeceği bir şeyle sorumlu tutmayız. Söz söylediğiniz vakit (lehinde ve aleyhinde söyleye-ceğiniz kimse) akrabanız dahi olsa adâleti gözetin. Allah'ın ahidini (O'nun emirlerini) yerine getirin. Allah'u Teâlâ size, düşünüp öğüt alasınız diye bunları emretti.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şöyle nakledilmiştir:

لَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {وَلَا تَقْرُبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ} وَ {إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا} الْآيَةَ انْطَلَقَ مَنْ كَانَ عِنْدَهُ يَتِيمٌ فَعَزَلَ طَعَامَهُ مِنْ طَعَامِهِ وَشَرَابَهُ مِنْ شَرَابِهِ فَجَعَلَ يَفْضِلُ مِنْ طَعَامِهِ فَيُخَبِّسُ لَهُ حَتَّى يَأْكُلَهُ أَوْ يَفْسُدَ فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِلرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ {وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَىٰ قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ} فَخَلَطُوا طَعَامَهُمْ بِطَعَامِهِ وَشَرَابَهُمْ (بِشَرَابِهِ (ن عن ابن عباس

"Yetimin malına yaklaşmayın. Ancak onlar bâliğ olup rüşde erişinceye kadar en güzel bir sûretle yaklaşırsanız başka..."[1] ve "Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, karınlarına ancak ateş doldururlar ve onlar yakında şiddetli bir ateşe atılacaklardır"[2] diye geçen âyetler nâzil olunca, yanında yetim bulunan kişi,

yemeğini onun yemeğinden, içeceğini de onun içeceğinden ayırmaya başladı. Yetimin yemeğinden bir şey arttığı zaman da, yetim onu yiyene veya bozulana kadar saklamaya başladı. Ancak bu durum yetimlere ağır geldi ve bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e söylediler. Bu hâdis üzerine Allah'ı Teâlâ: "... Ey Resûlüm! Sana yetimler hakkında sorarlar. De ki: "Onları ve mallarını ıslah için müdahaleniz, uzak durmanızdan daha hayırlıdır..."[3] diye geçen âyeti indirdi. Bu âyet indikten sonra da, artık yanında yetim bulunanlar onlarla beraber yemeye ve içmeye başladılar."[4]

[1] Sûre-i En'âm, Âyet 152.

[2] Sûre-i Nisâ, Âyet 10.

[3] Sûre-i Bakara, Âyet 220.

[4] Sünen-i Nesâî, Vesâya 11; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6809.

وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (١٥٣) (

153. İşte bu, Benim dosdoğru yolumdur. Artık o doğru yolda yürüyün. Sizi doğru yoldan ayırıp tefrikaya düşürecek yollara gitmeyin. Allah'ı Teâlâ, sakınasınız diye bunları size emretti.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

خَطَّ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطًّا ثُمَّ قَالَ هَذَا سَبِيلُ اللَّهِ ثُمَّ خَطَّ خُطُوطًا عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ ثُمَّ قَالَ هَذِهِ سُبُلٌ قَالَ يَزِيدُ مُتَفَرِّقَةٌ عَلَى كُلِّ سَبِيلٍ مِنْهَا شَيْطَانٌ يَدْعُو إِلَيْهِ ثُمَّ قَرَأَ {إِنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا} (فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ) (هـ حم عن عبد الله بن مسعود)

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yere bir çizgi çizdi ve "Bu Allah'ın yoludur" dedi. Sonra bu çizginin sağında ve solunda başka çizgiler de çizdi ve "Bunlar da başka yollardır. Bunların her birinin başında, kendisine çağıran bir şeytan bulunmaktadır" buyurdu. Sonra da: "İşte bu, Benim dosdoğru yolumdur. Artık o doğru yolda yürüyün. Sizi doğru yoldan ayırıp tefrikaya düşürecek yollara gitmeyin..." diye devam eden Sûre-i En'âm, Âyet 153'ü okudu.[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3928.

ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ (يُؤْمِنُونَ) (١٥٤)

154. Sonra ahkâmıyla güzelce amel edenlere nîmeti tamamlamak, her şeyi açıklamak ve hidâyet ve rahmet olmak üzere Mûsâ'ya kitabı (Tevrat'ı) verdik. Tâ ki (İsrailoğulları), Rablerine kavuşacaklarına îman etsinler.

وَلَا كِتَابُ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ* (١٥٥) أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَنْزَلَ الْكِتَابُ عَلَى طَائِفَتَيْنِ (مِنْ قَبْلِنَا وَإِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لِعَافِينَ*) (١٥٦) أَوْ تَقُولُوا لَوْ أَنَّا أَنْزَلْنَا الْكِتَابَ لَكُنَّا أَهْدَى مِنْهُمْ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ بَيِّنَاتِ اللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا سَنَجْزِي الَّذِينَ يَصْدِفُونَ (عَنْ آيَاتِنَا سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ) (١٥٧)

155-157. Bu (Kur'ân) da, Bizim indirdiğimiz mübârek bir kitaptır. Artık ona tâbi olun ve muhalefetten sakının ki, rahmete nâil olasınız.* "Kitap, yalnız bizden önceki iki taifeye (Yahudilere ve Hristiyanlara) indirildi. Biz onların okuduklarından gâfil idik" dememeniz için bu kitabı (Kur'ân'ı) indirdik.* Yahut, "Bize kitap indirilseydi, onlardan daha fazla hidâyette olurduk" dememeniz için bu Kur'ân'ı indirdik. İşte size Rabbinizden apaçık bir delil, hidâyet ve rahmet geldi. Artık Allah'ın âyetlerini yalanlayan ve ondan yüz çeviren kimseden daha zâlim kim vardır? Âyetlerimizden yüz çevirenleri, elbette bu yüz çevirmelerinden dolayı şiddetli bir azap ile cezâlandıracağız.

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا (يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ أَمْنَتْ مِنْ قَبْلٍ أَوْ كَسَبَتْ فِى إِيْمَانِهَا خَيْرًا قَلِ انتَظَرُوا إِنَّا مُنتَظِرُونَ) (١٥٨)

158. Onlar, îman etmek için kendilerine meleklerin gelmesini veya Rabbinin gelmesini ya da Rabbinin bâzı alâmetlerinin gelmesini mi bekliyorlar? Rabbinin bâzı alâmetlerinin geldiği gün, daha önce îman etmemiş veya îmanıyla bir hayır kazanmamış olan bir kişiye, o zaman ki îmanı fayda vermeyecektir. Ey Resûlüm! De ki: "Siz bekleyin, şüphesiz biz de bekliyoruz!"

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Said Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ { أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ } قَالَ طُلُوعُ الشَّمْسِ مِنْ

(مَغْرِبَهَا (ت) عن ابى سعيد

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Rabbinin bâzı alâmetlerinin geldiği gün..." diye geçen Sûre-i En'âm, Âyet 158'i okuduktan sonra buyurdu ki: "Bu âlamet, güneşin batıdan doğmasıdır." [1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا فَإِذَا طَلَعَتْ فَرَأَاهَا النَّاسُ آمَنُوا أَجْمَعُونَ فَذَلِكَ جِئْنَ { لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا } وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ نَشَرَ الرَّجُلَانِ ثَوْبَهُمَا بَيْنَهُمَا فَلَا يَبْتَاعَانِهِ وَلَا يَطْوِيَانِهِ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ أَنْصَرَفَ الرَّجُلُ بِلَبَنِ لِفَحْتِهِ فَلَا يَطْعُمُهُ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَهُوَ يَلِيطُ حَوْضَهُ فَلَا يَسْقِي فِيهِ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ رَفَعَ أَحَدُكُمْ أَكْلَتَهُ إِلَى فِيهِ فَلَا يَطْعُمُهَا (خ) عن (ابى هريرة

"Güneş batıdan doğmadıkça kıyâmet kopmaz. Güneş batıdan doğup da insanlar onu gördüklerinde, hepsi îman ederler. İşte o zaman, "Rabbinin bâzı alâmetlerinin geldiği gün, daha önce îman etmemiş veya îmanıyla bir hayır kazanmamış olan bir kişiye, o zaman ki îmanı fayda vermeyecektir" [2] diye buyrulan zamandır. İki kişi elbiselerini aralarında açmışlar, henüz satamamışlar ve toplayamamışlarken kıyâmet kopacak-tır. Kişi, devesinin sütünü sağıp ayrılmışken onu içemeden kıyâmet kopacaktır. Kişi, yiyeceğini ağzına almış fakat henüz yutamamışken kıyâmet kopacaktır." [3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مِنْ قَبْلِ مَغْرِبِ الشَّمْسِ بَابًا مَفْتُوحًا عَرْضُهُ سَبْعُونَ سَنَةً فَلَا يَزَالُ ذَلِكَ الْبَابُ مَفْتُوحًا لِلنَّبَاةِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ نَحْوِهِ فَإِذَا طَلَعَتْ مِنْ نَحْوِهِ لَمْ يَنْفَعِ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا (ه) عَنْ صفوان بن عسال

"Güneşin battığı yerde, genişliği yetmiş yıllık bir mesafe olan açık bir kapı vardır. Bu kapı, güneş batı yönünden doğuncaya kadar, tevbe için açıktır. Güneşin bu yönden doğduğu zamandan itibaren ise, daha önce îman etmemiş veya îmanıyla bir hayır kazanmamış olan bir kişiye, o zaman ki îmanı fayda vermeyecektir." [4]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 6.

[2] Sûre-i En'âm, Âyet 158.

[3] Sahih-i Buhârî, Rikâk 39.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 32.

إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا لَسْتُ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَ أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ (١٥٩) (

159. Şüphesiz ki, dinlerini parça parça edip fırkalara ayrılanlar var ya, sen onlardan mesul değilsin. Onların işi ancak Allah’a aittir. Sonra Allah’u Teâlâ, ne yaptıklarını kendilerine haber verecektir.

İzah: Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledildiğine göre, bu âyette geçen "Fırkalara ayrılanlardan" maksat, bu ümmetten ehl-i bid’at olanlardır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

افْتَرَقَتِ الْيَهُودُ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَافْتَرَقَتِ النَّصَارَى عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَأَحَدَى وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَتَفْتَرِقَنَّ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً وَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَثِنْتَانِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ قَبْلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هُمْ قَالَ الْجَمَاعَةُ (هـ) عَنْ (عُوفِ بْنِ مَالِكٍ)

"Yahudiler yetmiş bir fırkaya ayrıldı. Biri hâriç hepsi ateştedir. Hristiyanlar da yetmiş iki fırkaya ayrıldı. Bunlardan da biri hâriç hepsi ateştedir. Muhammed’in canı kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, benim ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Birinden başka hepsi ateştedir." "Yâ Resûlallah! O kurtuluşa eren tek fırka kimlerdir?" diye sorulunca, buyurdu ki: " Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır." [1]

Bu Hadis-i Şerif’ten anlaşılan; Yahudiler, Mûsâ Aleyhisselâm’dan sonra yetmiş bir fırkaya ayrılmış ve daha sonraki gelen Peygamberlere, bunların içinden hak üzere olan bir fırka îman etmiş ve bunlar kurtuluşa ermiştir. Îsâ Aleyhisselâm gelinceye kadar bu durum böyle devam etmiş ve o geldiğinde de, yine hak olan bir zümre hemen ona tâbi olarak kurtuluşa ermiştir. Îsâ Aleyhisselâm’ın göğe yükseltilmesinden sonra, Peygam-berimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in zamanına kadar, Îsâ Aleyhisselâm’ın ümmeti de yetmiş iki fırkaya ayrılmış ve bunlardan da ancak bir fırka kurtulmuştur. Onlardaki hak üzere olan fırka da, Hz. Necâşi ve tâbileri gibi hak üzere olan topluluktur. Bunlar, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in geldiğini haber alır almaz, hemen îman edip, ona

tâbi olmuşlardır.

Allah’u Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 19’da: "Şüphesiz ki, Allah katında tek din İslâm’dır..." diye buyuruyor.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي
(أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ) (حم م عن ابى هريرة)

"Muhammed’in nefisini kudret eliyle tutan Allah’a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni iştir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinde olacaktır." [2]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ümmetinin yetmiş üç fırkaya ayrılmasına gelince; Yezid ile başlayan ve Mervanla son bulan seksen yıllık Emeviler döneminde İslâmiyet zaafiyete uğratıldığı için, yetmiş üç ayrı fırka ortaya çıkmıştır. Ebâ Müslim, Emevi saltanatını yıkıp; Peygamberimizin amcası Hz. Abbas’ın soyundan gelen bir zâtı halife yaptı. Bu sebeple onlara "Abbâsiler" denildi. O dönemin hükümdarı, ilmine güvendiği beş yüz din ulemâsı seçti. Ortaya çıkan bu yetmiş üç fırkanın itikâdlarına ait görüşlerini âyet ve hadisler ile inceletti. Her birinin âyet ve hadislerle ters düşen tarafları vardı. Ancak bunlardan, tek birinin âyet ve hadislerle ters düşmediği görüldü. Bu sebeple bu topluluğa, "Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat" denildi. Yeryüzünde bulunan Müslümanların hepsi Ehl-i Sünnet’in itikâdı üzere olmaya mecburdur. Ehl-i Sünnet’nin itikâddaki görüşü tektir ve itikâdda imamları da İmam Mâturudî ve İmam Eş’arî’dir. Ehl-i Sünnet, amel bakımından ise dörde ayrılır. O dönemde ilk olarak İmam-ı Âzam Ebû Hanife Hazretleri Hanefi Mezhebi’ni kurmuş ve daha sonra da itikadda aynı olup amel bakımından bâzı farklılıkları olan, Şâfi, Mâliki ve Hanbelî Mezhepleri oluşmuştur. Bu sebepten bu dört mezhebe, Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat mezhebi denilmiştir.

İşte bu dört mezhebin tamamı, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yaşantısında uyguladığı hâli örnek almışlardır. Meselâ: Amel bakımından abdest, namaz, oruç ve benzeri hususlarda Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bâzıları ilk yaptığını, bâzıları da daha sonra yaptığını örnek almışlardır. Bunların hepsi de âyet ve hadislerle delil getirdiği için, bu dört mezhebin imamlarının görüşleri doğrudur. Bu, şuna benzemektedir: Ağacın kökü bir olup, dört ayrı kola

ayrıldığı gibidir. Neticede hepsi de aynı kökten beslenmektedir. Meselâ: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Uhud Savaşı'nda kanlı elbiselerini değiştirmede. Onunla namaz kıldı. Şâfiiler bunu delil göstererek, kan akması abdesti bozmaz ve bu şekilde kanlı elbiseyle de namaz kılınır hükmünü verdi. Hanefiler ise, Uhud Harbi'nde bir zaruret vardı. Onun için böyle yaptı. Fakat diğer savaşlarında kanlı elbiseleri ile namaz kılmadı. Bu sebepten dolayı kanlı elbise ile namaz kılınamayacağına ve kan akmasının da abdesti bozacağına hükmetti. Her iki uygulama da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bizzat yaptığı uygulamalardır. Yine Şâfiilerde, sabah namazını imsak vaktinde kılmak efdaldır. Hanefilerde ise, sabah namazını ortalık biraz daha aydınlanmaya başlayınca kılmak efdaldır. Bu her iki uygulamada Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından yapılmıştır.

Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lere uygun olan Ehl-i Sünnet toplumuna; Fırka-i Nâciye (kurtuluşa erenler) de denir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Hutbesi'nde bu konuya değinerek şöyle buyurmuştur:

(تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ (موطأ عن أبي هريرة

"Size iki şey bırakıyorum ki, bunlara sarıldığınız sürece, aslâ dalâlete düşmezsiniz. Bunlar, Allah'ın kitabı ve O'nun Peygamberinin sünnetidir."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي أَحَدُهُمَا أَعْظَمُ مِنَ الْآخِرِ كِتَابُ اللَّهِ حِزْلٌ مَمْدُودٌ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَعَثَرَتِي أَهْلُ بَيْتِي وَلَنْ يَتَقَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ فَاَنْظُرُوا كَيْفَ تَخْلُقُونِي فِيهِمَا (ت زید بن ارقم

"Ben size iki şey bırakacağım ki, buna sarıldığınızda benden sonra aslâ sapıklığa düşmezsiniz. Bunların ikisinden biri diğerinden büyüktür. O, semâdan yere uzanan bir ip gibi olan Allah'ın kitabıdır. Diğeri de, kendi neslim olan Ehl-i Beytimdir. Bu ikisi mahşer günü havuz başında bana gelinceye kadar aslâ birbirinden ayrılmayacaklardır. Bu iki şey hakkında bana nasıl uyacağınıza dikkat edin."[4]

Bu Hadis-i Şerif'te Kur'ân'a itaat edilmesi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünnetlerini en iyi yaşayan Ehl-i Beytine uyulması gerektiği

emredilmektedir. Bu sebeple Ehl-i Sünnet âlimleri, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünneti üzere olan Ehl-i Beytini örnek almışlardır. Resûlü Ekrem'in Ehl-i Beyti'nin büyük âlimlerine imam diye hitap edilmesi de bundan dolayıdır. Mesalâ: Ebû Hanife Hazretleri, on iki imamdan biri olan Câfer-i Sâdık Hazretlerini üstâdı olarak kabul etmiş ve daha ilk görüşmesinde onun için: "İnsanların en âlim olanıdır ve meseleler etrafındaki ihtilafları en iyi bilendir" diye buyurmuştur.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ehl-i Beytinden gelen imamlar şu zâtlardır: İmam Ali, İmam Hasan, İmam Hüseyin, İmam Zeynelâbidin b. Hüseyin, İmam Muhammed Bâkır, İmam Câfer-i Sâdık, İmam Mûsâ Kâzım, İmam Ali Rızâ, İmam Muhammed Cevad Takî, İmam Ali Nakî, İmam Hasan b. Ali Askerî Zekî, İmam Muhammed Mehdî.[5] Yine Abdulkadir Geylânî Hazretleri, Ahmed Rufâî Hazretleri ve Seyyid Nizamoğlu Hazretleri gibi Ehl-i Beytten çok sayıda büyük âlim yetişmiştir. İşte bu hadiste, Kur'ân ve sünnet ile amel eden bu gibi Ehl-i Beytten olan zâtlara uyulması gerektiği söylenmiştir.

Peygamber Efendimizin Ehl-i Beytinden olan bu gibi zâtlar, Âyet-i Kerîme'ye ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünnetlerine yeryüzündeki bütün insanlardan daha fazla önem vererek titizlikle uyarlar ve bunlara uygun amel ederler. Bir kimse her ne kadar ben Ehl-i Beytim dese de, hal ve davranışları âyete ve hadislere uygun değilse, ona tâbi olunmaz ve onun sözüyle de amel edilmez.

Kur'ân ve sünnetin dışına çıkanlar, dalâlete düşen fırkalardır. Yukarıda Hadis-i Şerif'te geçtiği üzere bunların sayısı da yetmiş ikidir. Bu fırkalara: "Fırka-i Dâlîle, Ehl-i Bid'at veya Beşinci Mezhep" de denir. Bunların hepsi dâlâlettedir ve sapıktır.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de geçen dinde fırkalara ayrılanlar hakkında Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِعَائِشَةَ يَا عَائِشَةُ إِنَّ الَّذِينَ فَارَقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا هُمْ أَصْحَابُ (الْبِدْعِ وَأَصْحَابُ الْأَهْوَاءِ لَيْسَ لَهُمْ تَوْبَةٌ أَنَا مِنْهُمْ بَرِيءٌ وَهُمْ مِنِّي بَرَاءٌ) (طس عن عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Âişe'ye şöyle buyurdu: "Yâ Aişe! Sûre-i En'âm, Âyet 159'da ki kişiler, bid'at ve hevâ sahipleridir. Onların tevbesi kabul edilmez. Ben onlardan uzağım, onlar da benden uzaktır." [6]

Ehl-i Bid‘ad, Ehl-i Sünnet’in zıttıdır. Bir bid‘at kalkar yerine bir sünnet gelir. Bir sünnet kalkar yerine bir bid‘at gelir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا أَخَذَتْ قَوْمٌ بِدْعَةٍ إِلَّا رُفِعَ مِثْلُهَا مِنَ السُّنَّةِ (حم) عن غضيف بن الحارث

"Bir kavim, kötü bir bid‘at ihdas ederse, ihdas ettiği bid‘at kadar sünnet ortadan kalkar."[7]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in çok sayıda Hadis-i Şerif’i nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَا يَقْبَلُ لِصَاحِبِ بِدْعَةٍ صَوْمًا وَلَا صَلَاةً وَلَا صَدَقَةً وَلَا حَجًّا وَلَا عُمْرَةً وَلَا جِهَادًا وَلَا صَرْفًا وَلَا عَدْلًا حَتَّى يَخْرُجَ مِنَ الْإِسْلَامِ كَمَا تَخْرُجُ الشَّعْرَةُ مِنَ الْعَجِينِ (هـ) الديلمي عن حذيفة

"Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, bid‘at ehlinin orucunu, namazını, sadakasını, haccını, umresini, cihadını, sarfiyatını ve adâletini kabul etmez. Hattâ İslâmlıktan deriden kılın ayrıldığı gibi çıkar, ayrılırlar."[8]

إِذَا ظَهَرَتِ الْبِدْعُ وَلَعَنَ آخِرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ أُولَئِهَا فَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ عِلْمٌ فَلْيُنْشُرْهُ فَإِنَّ كَاتِمَ الْعِلْمِ يَوْمَئِذٍ كَكَاتِمِ مَا أَنْزَلَ (اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ (ابن عساكر عن معاذ

"Bid‘atler yayıldığı ve bu ümmetin sonra gelenleri öncekilere lânet ettiği (reddettiği) zaman, kendinde ilim olanlar onu yaysın. Zîrâ böyle zamanda ilmini gizleyen kimse, Allah’u Teâlâ’nın Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e indirdiğini gizleyen kimse gibidir."[9]

مَنْ أَحْيَا سُنَّةً مِنْ سُنَّتِي فَعَمِلَ بِهَا النَّاسُ كَانَ لَهُ مِثْلُ أُجْرٍ مَنْ عَمِلَ بِهَا لَا يَنْقُصُ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ ابْتَدَعَ بِدْعَةً فَعَمِلَ بِهَا كَانَ عَلَيْهِ أَوْزَارٌ مَنْ عَمِلَ بِهَا لَا يَنْقُصُ مِنْ أَوْزَارِ مَنْ عَمِلَ بِهَا شَيْئًا (هـ) عن عمرو بن عوف (المزنى

"Kim benim bir sünnetimi ihyâ ederek insanların onunla amel etmelerine vesîle olursa, o insanların kazanacağı sevaplardan hiçbir şey eksiltilmeden onların sevabından bir katını almış olacaktır. Kim de bir bid‘at icad ederek onunla amel edilmesine vesîle olursa, o bid‘at ile amel edenlerin yüklenecekleri günahlardan hiçbir şey eksiltilmeden onların günahlarının bir katını yüklenmiş olur."[10]

غَشِيَتْكُمْ السَّكْرَتَانِ سَكْرَةُ حُبِّ الْعَيْشِ وَحُبِّ الْجَهْلِ فَعِنْدَكَ ذَلِكَ لَا تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَلَا تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ (وَالْقَائِمُونَ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ كَالسَّابِقِينَ الْأَوَّلِينَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ (حل عن عائشة

"Âhir zamanda iki sarhoşluk sizi kaplar. Birincisi, geçim sarhoş-luğudur. İkincisi de cehâlet sarhoşluğudur. O zaman ne iyiliği emreder, ne de kötülükten nehyedersiniz. İşte o zaman da Allah'ın kitabı ve Resûlünün sünneti ile amel edip başkalarına da öğretenler, (derece bakımından) öne geçen Muhâcir ve Ensâr gibidirler." [11]

İrbad b. Sâriye Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

وَعَظَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا بَعْدَ صَلَاةِ الْغَدَاةِ مَوْعِظَةً بَلِيغَةً ذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ وَوَجَلَتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ فَقَالَ رَجُلٌ إِنَّ هَذِهِ مَوْعِظَةٌ مُودَّعٌ فَمَاذَا نَعْهَدُ إِلَيْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنَّ عَبْدًا حَبِشِيًّا فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ بِرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا وَإِيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ فَإِنَّهَا ضَلَالَةٌ فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَعَلَيْهِ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمُهْدِيِّينَ عَصُوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ (ت عن العرباض بن سارية)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün sabah namazından sonra son derece tesirli bir vaaz verdi. Bu vaazın tesirinden gözler yaşardı, kalpler ürperdi. Ashâbdan bir adam: "Bu öğütler, şüphesiz vedalaşan bir kimsenin öğütleri gibidir. Yâ Resûlallah! Bize neyi vasiyet edersiniz?" dedi. Resûlü Ekrem şöyle buyurdu: "Takvâ ile amel etmenizi ve idâreciniz Habeşli bir köle bile olsa, dinleyip itaat etmenizi vasiyet ederim. İçinizde yaşayacak olanlar benden sonra pek çok ayrılık ve anlaşmazlıklara şâhit olacaktır. Dinde yeri olmayan, fakat dindenmiş gibi gösterilmeye çalışılan şeylerden sakınıp uzak durun; çünkü onlar dalâlettir. Sizden her kim bu dönemlere ulaşırsa, benim sünnetime ve hidâyet üzere olan Hulefâ-i Râşidinin sünnetine sıkıca sarılsın. Bu yolda dışınızı sıkın." [12]

Buraya kadar anlatılanlardan açıkça anlaşılan şudur ki; Ehl-i Sünnet'i, diğer fırka-i dâlle veya ehl-i bid'at'ten ayıran temel özellik, Kur'ân-ı Kerîm'e ve Sünnet-i Resûlullah'a olan bağlılıktır. Bu sebeple hak olan bu fırkaya "Ehl-i Sünnet" yani "Sünnet Ehli" adı verilmiştir. Ehl-i Sünnet, itikâdda bir olup, amelde dörde ayrılır. Bunlar da; Hanefi, Şâfi, Mâliki ve Hanbelî Mezhepleri'dir.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 17. Bu Hadis-i Şerif'in sonunda geçen "el-Cemaat" ifadesine, "Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır" diye mânâ vermemizin sebebi, bu Hadis-i Şerif'in başka rivâyetlerinde, مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي "Mâ ene aleyhi ve ashâbî" diye mânâ verildiği içindir (Sünen-i Tirmizî, İman 18).

[2] Sahih-i Müslim, İman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

[3] İmam Mâlik, Muvatta, Kitab'ul-Kader 3.

[4] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 26.

[5] Burada sayılan Muhammed Mehdi ise, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ehl-i Beytinden gelen 12 imamın sonuncusudur. Hadislerde geçen ve ahir zamanda gelecek olan mehdidir.

[6] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6957.

[7] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16356.

[8] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 7; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 92/1.

[9] Râmûz'ul Ehâdîs, s. 54/8; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 24.

[10] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 15.

[11] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 321/5.

[12] Sünen-i Tirmizî, İlim 15.

(مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلُهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ) (١٦٠)

160. Bir iyilik yapan kimse için on misli mükâfat vardır. Bir kötülük yapan kimse de, ancak yaptığı kötülüğün misliyle cezâlandırılır. Onlara haksızlık edilmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebu Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَقَوْلُهُ الْحَقُّ إِذَا هَمَّ عَبْدِي بِحَسَنَةٍ فَاكْتُبُوهَا لَهُ حَسَنَةً فَإِنْ عَمِلَهَا فَاكْتُبُوهَا لَهُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا وَإِذَا هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَا تَكْتُبُوهَا فَإِنْ عَمِلَهَا فَاكْتُبُوهَا بِمِثْلِهَا فَإِنْ تَرَكَهَا وَرَبَّمَا قَالَ لَمْ يَعْمَلْ بِهَا فَاكْتُبُوهَا لَهُ حَسَنَةً ثُمَّ (قَرَأَ { مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا }) (ت عن ابى هريرة

"Allah'u Teâlâ buyurur ki, O'nun sözü haktır: Kulum bir iyilik yapmayı gönlünden geçirirse ona bir sevap yazın. Eğer o iyiliği yaparsa on kat olarak yazın. Eğer bir kötülük yapmayı içinden geçirirse, onu yazmayın. Şâyet o

kötülüğü işlerse ona bir günah yazın. Şâyet ondan vazgeçerse veya onu yapmazsa da ona bir sevap yazın." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunu söyledikten sonra Sûre-i En'âm âyet 160'ı okudu.[1]

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 261'de de şöyle buyurmuştur:

"Mallarını Allah yolunda infak edenlerin misâli, yedi başak veren ve her başağında yüz tane bulunan bir tohum gibidir. Allah'ı Teâlâ dilediğine kat kat ihsanda bulunur..."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِذَا أَحْسَنَ أَحَدُكُمْ إِسْلَامَهُ فَكُلُّ حَسَنَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةٍ ضِعْفٍ وَكُلُّ سَيِّئَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ (بِمِثْلِهَا حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ) (خ م عن أبي هريرة)

"Sizden biri içiyle dışıyla Müslüman olursa, yaptığı her bir hayır en az on mislinden, yedi yüz misline kadar sevabıyla yazılır. İşlediği her bir günah da sâdece misliyle yazılır. Bu hâl, Allah'a kavuşuncaya kadar böyle devam eder."
[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 7.

[2] Sahih-i Buhârî, İman 31; Sahih-i Müslim, İman 59 (205).

(قُلْ إِنِّي هَدَيْتُ رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ دِينًا قِيمًا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ) (١٦١)

161. Ey Resûlüm! De ki: "Şüphesiz Rabbim, beni dosdoğru yola, sâbit dîne, Hanif (İslâm üzere) olan İbrâhim'in dînine hidâyet buyurdu. O ise, aslâ müşriklerden olmadı.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Hanif" ifadesi, hakka meyleden anlamına gelmektedir. Kavram olarak da kastedilen, İslâm inancıdır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sabaha uyanınca, şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

أَصْبَحْنَا عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ وَعَلَى كَلِمَةِ الْإِخْلَاصِ وَعَلَى دِينِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَى مِلَّةِ (أَبِينَا إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ) (حم عن ابن عبد الرحمن بن ابزى عن أبيه)

"İslâm fitratı ve ihlas üzerine ve birde Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in

dîni üzerine babamız İbrâhim Peygamberin dîni olan İslâm üzerine sabahlamış olduk. O, Hanif (İslâm üzere) idi, Müslüman idi. Ve aslâ müşriklerden olmadı. "[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14818.

قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (١٦٢) لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ () الْمُسْلِمِينَ (١٦٣)

162-163. Ey Habîbim! De ki: "Şüphesiz benim namazım, ibâdet-lerim, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir.* O'nun ortağı yoktur. Ben, bununla emrolundum ve ben, Müslümanların (bu ümmetten İslâm'ı kabul edenlerin) ilkiyim."

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Câbir Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

ذَبَحَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الذَّبْحِ كَثِيرَيْنِ أَقْرَنَيْنِ أَمْلَحَيْنِ مُوجَّأَيْنِ فَلَمَّا وَجَّهَهُمَا قَالَ إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ عَلَى مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ اللَّهُمَّ مِنْكَ وَلَكَ وَعَنْ مُحَمَّدٍ (وَأَمَّتِهِ بِاسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ ثُمَّ ذَبَحَ) (د) عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Kurban Bayramı günü boynuzlu, alacalı ve hadımlaştırılmış iki koç kesti. Bunları kesime hazırlayıp yönlerini kibleye çevirince, "Şüphesiz ben, hanif olarak İbrâhim'in dîni (İslâm) üzere yüzümü, gökleri ve yeri yaratana çevirdim. Ben, müşriklerden değilim."

"Şüphesiz benim namazım, ibâdetlerim, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir.* O'nun ortağı yoktur. Ben, bununla emrolundum ve ben, Müslümanların (bu ümmetten İslâm'ı kabul edenlerin) ilkiyim." [1] "Ey Allah'ım! Bu kurban, Senden bir nîmettir. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ümmeti tarafından sırf senin rızân içindir" diye buyurdu. Bismillâhi Allah'u Ekber deyip, sonra koçu kesti. [2]

[1] Sûre-i En'âm, Âyet 162-163.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Dahâya 4; Sünen-i İbn-i Mâce, Edâha 1; Sünen-i Tirmizî, Edâha 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14491.

قُلْ أَغْيِرَ اللَّهُ أَبْعِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ ()

(إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ١٦٤)

164. Ey Resûlüm! De ki: "Ben, Allah'tan başkasını mı Rabb edinmek isterim? Halbuki O, her şeyin Rabbidir. Herkesin günahı kendine aittir. Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez. Sonra dönüşünüz ancak Rabbinizedir. O zaman, ihtilaf ettiğiniz şeyleri Allah'ı Teâlâ size haber verecektir.

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكَم خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضُكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَبْلُوكُمْ فِي مَا آتَايَكُمُ إِنَّ رَبَّكَ (سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ١٦٥)

165. O, sizi yeryüzünün halifeleri kıldı. Ve size verdiği şeyler konusunda sizi imtihan etmek için derecelerle bâzınızı bâzınızdan üstün kıldı. Şüphesiz senin Rabbin, cezâyı çabuk görendir. Ve muhakkak ki O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الدُّنْيَا حُلُوهٌ خَصِرَةٌ وَإِنَّ اللَّهَ مُسْتَخْلِفُكُمْ فِيهَا فَيَنْظُرُ كَيْفَ تَعْمَلُونَ فَاتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النَّسَاءَ فَإِنَّ أَوَّلَ فِتْنَةٍ (بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَتْ فِي النَّسَاءِ (م) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخَدْرِيِّ

"Şüphesiz dünyâ tatlıdır, yeşildir. Muhakkak ki Allah, sizleri oraya halifeler kılmıştır. Nasıl ameller işleyeceğinize bakmaktadır. Dünyâdan sakının. Kadınlardan sakının. Zîrâ İsrailoğullarının ilk fitnesi kadınlar olmuştur."[1]

Fahreddin er-Râzî Hazretleri, tefsirinde âyette, "Derecelerle bâzınızı bâzınızdan üstün kıldı" diye geçen ifade hakkında şöyle buyurmuştur:

- Bu Âyet-i Celîle işâret ediyor ki; Cenâb-ı Hakk, kullarının ahvâli arasında değişik durumlar yaratmıştır. Bâzılarını yaratılışta, rızıkta, şerefte, akılda, kuvvette, fazilette diğerlerinden üstün kılmıştır. Bâzılarını güzel, bâzılarını çirkin, bâzılarını zengin, bâzılarını fakir, bâzılarını soylu, bâzılarını basit, bâzılarını kuvvetli, bâzılarını da zayıf yaratmıştır. İşte halkın arasındaki bu değişiklik, derecelerdir. Yani bu durumda üstün gibi gözüken meziyetler aslında bir imtihan vesîlesidir. Bu nîmetlere sahip olan insanların şükrünü yerine getirmek ve hesabını vermek gibi sorumlulukları vardır.

Ehl-i Sünnet inancına göre, bize düşen, Allah'ın takdirine râzı olmaktır. Bu farklılıklarda Allah'ı Teâlâ'nın hikmetleri vardır. Allah katında bütün kullar

eşittir. Bunların yaptığı amellerden hiçbir şey zâyî edilmez. Allah'ı Teâlâ kullarına zerre kadar haksızlık yapmaz. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثَةُ نَفَرٍ كَانُوا لِأَحَدِهِمْ عَشْرَةُ دَنَانِيرٍ فَتَصَدَّقَ مِنْهَا بِدِينَارٍ وَكَانَ لِآخَرَ عَشْرَةُ أَوَاقٍ فَتَصَدَّقَ مِنْهَا بِأَوْقِيَّةٍ وَآخَرُ كَانَتْ لَهُ مِائَةُ أَوْقِيَّةٍ فَتَصَدَّقَ بِعَشْرَةِ أَوَاقٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هُمْ فِي الْأَجْرِ سَوَاءٌ كُلُّ قَدْ تَصَدَّقَ بِعُشْرِ مَالِهِ ... (طب عن ابى مالك الاشعري

Üç kişi vardı. Bunlardan birisinin on dinarı bulunuyordu, bundan bir dinar sadaka verdi. Diğerinin on okkası vardı, o da bir okka tasadduk etti. Üçüncüsünün de yüz okkası vardı, bundan on okka sadaka verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bu üçünün mükâfatı eşittir, çünkü her biri malının onda birini tasadduk etti" buyurdu.[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يَدْخُلُ فُقَرَاءُ الْمُؤْمِنِينَ الْجَنَّةَ قَبْلَ أَغْنِيَائِهِمْ بِنِصْفِ يَوْمٍ خَمْسِ مِائَةِ عَامٍ (هـ) عن ابى هريرة

"Mü'minlerin fakirleri, Cennete, zengin olanlardan yarım gün yani beş yüz yıl evvel girerler."[3]

İşte bu şekilde fakirler, dünyâda iken bir takım sıkıntılara mâruz kalmaları sebebiyle Allah'ı Teâlâ mahşerde önce onları Cennete almaktadır.

[1] Sahih-i Müslim, Zikir 26 (99 Sünen-i Tirmizî, Fiten 26.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3361.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 6.

7-A'RÂF SÛRESİ

Bu sûre 206 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Ancak bu sûrenin 163 ile 170 arasındaki âyetlerin Medîne döneminde nâzil olduğu rivâyet edilmiştir. Cennetlik ve Cehennemlik olanların arasında olan hicap, yani yüksek sûr anlamına gelen A'râf'a dair bilgiler içerdiği için "A'râf" ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

((الْمَصَّ (١) كِتَابٌ أَنْزَلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ لَتُنْذِرَ بِهِ وَذَكَرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ (٢))

1-2. Elif, Lâm, Mîm, Sâd.* Ey Resûlüm! Sana nâzil olan kitap budur. yalanlanı korkusuyla kalbinde bir sıkıntı olmasın. Bu kitap, kendisiyle uyarman için ve Mü'minlere bir öğüt olsun diye indirilmiştir.

((اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ (٣))

3. Rabbinizden size indirilene tâbi olun ve O'nu bırakıp da başka dostlara (sizi dalâlete düşürenlere) tâbi olmayın. Siz ne kadar az öğüt alıyorsunuz.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Siz ne kadar az öğüt alıyorsunuz" diye buyrulmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَيُّمَا عَبْدٍ جَاءَتْهُ مَوْعِظَةٌ مِّنَ اللَّهِ فِي دِينِهِ فَإِنَّهَا نِعْمَةٌ مِّنَ اللَّهِ سَبَقَتْ إِلَيْهِ فَإِنْ قَبِلَهَا بِشُكْرِ وَإِلَّا كَانَتْ حُجَّةً مِّنَ اللَّهِ عَلَيْهِ لِيَرْدَادَ بِهَا إِيْمًا وَيَرْدَادَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا سَخَطًا (ابن النجار عن عطية بن قيس)

"Herhangi bir kula, Allah tarafından dîni hakkında bir öğüt geldi ise, bu ona Allah'tan bir nîmettir. Buna şükrederse ne ala. Şükretmezse bu, günahının ve Allah'ın gazabının artması için kendisi aleyhinde bir delil olur."[1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 178/10.

(وَكَمْ مِّنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا فَجَاءَهَا بَأْسُنَا بَيَاتًا أَوْ هُمْ قَائِلُونَ (٤)) فَمَا كَانَ دَعْوَاهُمْ إِذْ جَاءَهُمْ بِأُسْنًا إِلَّا أَن ((قَالَوا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ (٥))

4-5. Biz, nice beldeler ahâlisini helâk ettik ki, onlara azabımız, gece uyurlarken

veya gündüzün ortasında uyurlarken geldi.* Azâbımız geldiği vakit onların yakarışları, "Yâ Rabbi! Biz hakîkten zâlim kimseler olmuş idik!" diye günahlarını itiraf etmekten başka bir şey olmadı.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Biz, nice beldeler ahâlisini helâk ettik" diye tercüme edilen ifadeyle, Allah'ın emrine karşı gelerek helâk edilen kavimlerin çok fazla olduğuna işâret edilmektedir. Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmi Semud, helâk edilen beldeler ahâlisinden biridir. Helâk edilen beldeler hakkında çok sayıda Âyet-i Kerîme vardır.

Bu husus Sûre-i Kasas, Âyet 58'de şöyle geçmektedir:

"Biz, refah içinde şımarıp azgınlaşan nice beldeleri helâk ettik. İşte evleri bomboş duruyor..."

Sûre-i Rûm, Âyet 42'de de şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Yeryüzünde gezin, sizden öncekilerin sonlarının nasıl olduğunu görün." Onların çoğu müşrik idiler.

Bu âyetlerde geçen helâk edilme hususunda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَنْ يَهْلِكَ النَّاسُ حَتَّى يَعْذِرُوا أَوْ يُعْذِرُوا مِنْ أَنْفُسِهِمْ) (د) عن رجل من اصحاب

"İnsanlar cezâlandırılmayı hak etmedikçe veya özürleri kabul edilmeyecek hâle düşmedikçe helâk edilmezler!"[1] İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'ya: "Bu nasıl olur?" diye sorulunca, Sûre-i A'râf, Âyet 5'i okumuştur.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 17.

(فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ (٦) فَلَنَقْصُصَنَّ عَلَيْهِمْ بِعِلْمٍ وَمَا كُنَّا غَائِبِينَ (٧))

6-7. Kendilerine Peygamber gönderilenlere mutlaka soracağız ve gönderilen Peygamberlere de elbette soracağız.* Sonra da onlara yaptıklarını bir ilimle elbette anlatacağız. Zîrâ Biz, onlardan uzak değildik.

İzah: Kendilerine Peygamber gönderilenlere, Peygamberlerinin getir-dikleri hükümlere uyup uymadıklarını mutlaka soracağız. Kendileriyle hükümlerimizi

gönderdiğimiz Peygamberlere de, bu hükümleri tebliğ edip etmediklerini elbette soracağız. Mahşer günü Peygamberlere ve onların ümmetlerine, yapmış oldukları açık veya gizli halleri bir ilimle onlara elbette haber vereceğiz. Çünkü onların o amelleri, halleri bize zâten gizli değildi, demektir.

Sûre-i Mâide, Âyet 109'da da şöyle buyrulmaktadır:

O gün ki, Allah'ı Teâlâ Peygamberleri toplayacak da (ümmetinizi dâvet ettiğinizde) "Size verilen cevap neydi?" diye soracak. Onlar da, "Bizim hiçbir bilimiz yok, gaybı bilen ancak Sensin, Sen!" diyeceklerdir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

يَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الرَّجُلَانِ وَيَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الثَّلَاثَةُ وَأَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ وَقَالَ فَيَقَالُ لَهُ هَلْ بَلَغْتَ قَوْمَكَ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيَدْعَى قَوْمَهُ فَيَقَالُ هَلْ بَلَغْتُمْ فَيَقُولُونَ لَا فَيَقَالُ مَنْ يَشْهَدُ لَكَ فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ فَيَدْعَى أُمَّةً مُّحَمَّدٍ فَيَقَالُ هَلْ بَلَغَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيَقُولُ وَمَا عَلِمُكُمْ بِذَلِكَ فَيَقُولُونَ أَخْبَرَنَا نَبِيُّنَا بِذَلِكَ أَنَّ الرُّسُلَ قَدْ بَلَغُوا فَصَدَّقْنَاهُ قَالَ فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى {وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرُّسُلُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا} (هـ) عن ابى سعيد

Mahşer günü, bir Peygamber beraberinde ümmeti olarak iki adam olduğu halde gelir. Bir başka Peygamber, beraberinde ümmeti olarak üç kişi bulunduğu halde gelir. Bundan fazla ve az ümmetle gelen Peygamberde olur. Sonra o gelen her Peygambere: "Sen kendi kavmine dîni tebliğ ettin mi?" diye sorulur. O da, "Evet" der. Sonra onun kavmi huzura çağrılarak, "Peygamberiniz size dîni tebliğ etti mi?" denilir. Onlar: "Hayır" derler. Bunun üzerine onların Peygamberlerine: "Kavmine, senin dîni tebliğ ettiğine dair şâhidin kimdir?" denilir. O da, "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ümmeti" der. Bunun üzerine Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti çağrılır ve onlara: "Bu Peygamberler, kavmine dîni tebliğ etti mi?" diye sorulur. Onlar da, "Evet" derler. Sonra Allah'ı Teâlâ Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetine: "Bu Peygamberlerin, kendi kavmine dîni tebliğ ettiğine dair bilginiz nedir?" der. Onlar da, "Peygamberlerin, kendi kavimlerine dîni tebliğ ettiklerini bize Peygamberimiz haber verdi, biz de onu tasdik ettik" derler. İşte bu açıklama Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Bakara, Âyet 143'te: "Ey Mü'minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun..." diye geçen buyruğunun muhtevâsıdır.[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Sonra da onlara yaptıklarını bir ilimle elbette

anlatacağız" diye buyrulmaktadır. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Hutbesi'nde şöyle buyurmuştur:

أَلَا وَإِنِّي مُسْتَنْقِذُ رَجَالًا أَوْ إِنَانًا وَمُسْتَنْقِذُ مِنِّي آخِرُونَ فَأَقُولُ يَا رَبِّ أَصْحَابِي فَيَقَالُ إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَخَذُوا (بَعْدَكَ) (حم عن رجل من اصحاب)

"Haberiniz olsun ki, ben birtakım insanları kurtaracağım. Kurtarmak isteyeceğim diğer birtakım insanlara gelince, onları da kurtarmak için ısrar edeceğim; "Yâ Rabbi! Bunlar da benim ümmetimdir" diyeceğim. Allah'ı Teâlâ da: "Senden sonra onların neler yaptığını sen bilmiyorsun" buyuracaktır.[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22399; Ebû Nuaym İsbehani, Ma'rifet'üs-Sahâbe, Hadis No: 6673.

وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَنْ تَقَلَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (٨) وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ (خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلِمُونَ ٩)

8-9. Mahşer günü amel defterleri adâletle tartılır. Artık kimin iyi amelleri ağır gelirse, işte kurtuluşa erenler onlardır.* Kimin de iyi amelleri hafif gelirse, işte onlar, âyetlerimize zulmetmeleri sebebiyle kendilerini hüsrâna uğratanlardır.

(وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ) (١٠)

10. Ey insanlar! Şüphesiz ki sizi yeryüzüne yerleştirdik. Orada sizin için geçim imkânları yarattık. Fakat siz ne kadar az şükrediyorsunuz!

İzah: Allah'ı Teâlâ Sûre-i İbrâhîm, Âyet 34'te de şöyle buyurmuştur:

"Ve Allah'ı Teâlâ, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi. Eğer Allah'ın nîmetlerini saymaya kalkışsanız, sayıp bitiremezsiniz. Şüphesiz insan çok zâlimdir, çok nankördür."

Allah'ın verdiği nîmetlere şükreden kimse hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لِلطَّاعِ الشَّاكِرِ مِنْ أَجْرِ مِثْلِ مَا لِلصَّائِمِ الصَّابِرِ) (ق حم عن ابى هريرة

"Yiyip de şükreden için, oruç tutup da sabreden gibi sevap vardır."[1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 220/9; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7550.

(وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْا اِلَّا اِبْلٰسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّٰجِدِيْنَ (۱۱))

11. Şüphesiz ki, sizi (Âdem Aleyhisselâm'ı) yarattık. Sonra size sûret verdik. Sonra da meleklerle, "Âdem'e secde edin" dedik. Onlar da hemen secde ettiler. Ancak İblis, secde edenlerden olmadı.

İzah: İblis'in, Âdem Aleyhisselâm'a secde etmemesi hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خَلَقَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ اٰدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ بِيَدِهِ وَنَفَخَ فِيْهِ مِنْ رُّوْحِهِ وَاَمَرَ الْمَلٰٓئِكَةَ اَنْ يَسْجُدُوْا لَهٗ (فَسَجَدُوْا لَهٗ اِلَّا اِبْلٰسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهٗ اٰى خَرَجَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهٗ (م عن ابى هريرة

"Allah'ı Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm'ı kendi eliyle[1] Cuma günü yarattı ve ruhundan üfledi ve meleklerle ona secde etmelerini emretti. Hepsi ettiler. Yalnız İblis secde etmedi ki, o cinden idi.[2] Böylece secde etmediği için İblis, Rabbinin emrinden çıktı."[3]

[1] Burada geçen "Kendi eliyle" ifadesi müteşâbihdir.

[2] İblis'in yaratılışı hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 34'ün izahına bakınız.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 278/2.

قَالَ مَا مَنَعَكَ اِلَّا تَسْجُدَ اِذْ اَمَرْتُكَ قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِيْ مِنْ نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِيْنٍ (۱۲) قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا (فَمَا يَكُوْنُ لَكَ اَنْ تَتَّكِبَ فِيْهَا فَاُخْرِجَ اِنَّكَ مِنَ الصّٰغِرِيْنَ (۱۳))

12-13. Allah'ı Teâlâ, İblis'e: "Sana secde etmen için emrettiğim zaman, seni secde etmekten ne menetti?" dedi. İblis de: "Ben ondan daha hayırlıyım. Çünkü beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın" dedi.* Allah'ı Teâlâ da İblis'e: "Artık oradan (Cennetten) in. Orada kibirlenmek senin hakkın değildir. Artık çık, şüphesiz ki sen alçaklardansın" buyurdu.

İzah: İblis'in kibirlenerek secde etmemesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِيَّاكُمْ وَالْكِبْرَ فَإِنَّ إِبْلِيسَ حَمَلَهُ الْكِبْرُ عَلَى أَنْ لَا يَسْجُدَ لِآدَمَ وَإِيَّاكُمْ وَالْحِرْصَ فَإِنَّ آدَمَ حَمَلَهُ الْحِرْصُ عَلَى أَنْ أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ ابْنِي آدَمَ إِنَّمَا قَتَلَ أَحَدَهُمَا صَاحِبَهُ حَسَدًا (ابن عساکر عن ابن مسعود

"Kibirden sakının. Şüphesiz ki kibir, şeytanı Âdem'e secde etmemeye sevk etmiştir. Hırstan da sakının. Zîrâ hırs, Âdem'i mâlum ağaçtan yemeğe sevk etmiştir. Hasetten de sakının. Zîrâ Âdem'in iki oğlundan biri kardeşini ancak haset sebebiyle öldürmüştür. İşte bunlar her hatânın aslıdır."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(لَا تَقْيِسُوا الدِّينَ فَإِنَّ الدِّينَ لَا يُقَاسُ وَأَوَّلُ مَنْ قَاسَ إِبْلِيسَ (الدیلمی عن علی

"Dîni kendi ayarınızla ölçmeyin. Zîrâ din bu şekildeki kıyası kabul etmez. Bâtıl olarak ilk kıyas yapan İblis'tir."[2]

Bu Hadis-i Şerif'ten maksat; kişinin İblis'in yaptığı gibi kendi nefesine hoş gelecek şekilde dîni ölçmeye, hüküm vermeye çalışmasıdır. Yoksa ulemânın Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'e dayanarak kıyas yapmalarında herhangi bir sakınca olmadığı gibi, böyle de olması gerekir. Bu şekilde ki kıyas, bizim dînimizde edille-i şer'iyyeden sayılmıştır. Edille-i Şer'iyye: Kur'ân, Sünnet, İcma ve Kıyas-ı Fukaha'dır.[3]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 173/5.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 478/9.

[3] Kadı İyaz, Şifâ-i Şerif, s. 389.

قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمٍ يُبْعَثُونَ (١٤) قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ (١٥) قَالَ فِيمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ (١٦) ثُمَّ لَا تَبِيبُهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ (١٧)

14-17. İblis dedi ki: "Bana kıyâmet gününe kadar mühlet ver."* Allah'ı Teâlâ da buyurdu ki: " Şüphesiz sen, mühlet verilenlerdensin" buyurdu.* İblis dedi ki: "Beni rahmetinden kovmana karşılık, yemin olsun ki, ben de onları saptırmak için Senin doğru yolun üzerinde oturacağım.* Sonra muhakkak onların önlerinden, arkalarından, sağlarından,ollarından geleceğim ve Sen onların çoğunu şükredenlerden bulamayacaksın."

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الشَّيْطَانَ قَعَدَ لِابْنِ آدَمَ فِي طَرِيقِهِ، فَقَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْإِسْلَامِ فَقَالَ لَهُ: نُسَلِّمُ وَتَذَرُ دِينَكَ وَدِينَ آبَائِكَ! فَعَصَاهُ فَأَسْلَمَ، ثُمَّ قَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْهَجْرَةِ فَقَالَ: أَتُهَاجِرُ وَتَذَرُ أَرْضَكَ وَسَمَاءَكَ وَإِنَّمَا مَثَلُ الْمُهَاجِرِ كَالْفَرَسِ فِي طَوْلِهِ! فَعَصَاهُ فَهَاجَرَ، ثُمَّ قَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْجِهَادِ فَقَالَ: هُوَ جَهْدُ النَّفْسِ وَالْمَالِ، فَتَقَاتِلُ فَتَقْتُلُ، فَتُنَكِّحُ الْمَرْأَةَ، وَيُقَسِّمُ الْمَالَ! فَعَصَاهُ فَجَاهَدَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ مِنْهُمْ، فَمَاتَ أَوْ وَقَصَّتْهُ دَابَّتُهُ (كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ). (حم ن هب حب طب عن سيرة ابن الفاكه)

Şeytan, Âdemoğlunun yollarında oturur. Şeytan insana karşı İslâm yolunda oturur ve "Müslüman olup dînini, babalarının dînini mi bırakıyorsun!" der. Âdemoğlu, onu dinlemeyerek Müslüman olur. Sonra ona karşı hicret yolunda oturur ve "Hicret edip yerini, yurdunu mu terk ediyorsun. Hicret eden ipte bağlı bir kısrak gibidir" der. Âdemoğlu, onu dinlemeyip hicret eder. Sonra ona karşı cihat yolunda oturur ve "Cihat, canının, malının yok olmasıdır. Savaşıp öldürüleceksin. Hanımın nikâhlanacak ve malın bölüşülecek!" der. Âdemoğlu, ona karşı gelip cihat eder. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla şöyle buyurdu: "Onlardan kim bunu yapar ve ölürse veya hayvanı onu üzerinden atar ve ölürse, onu Cennete koymak Allah üzerine bir haktır"[1]

Yine İblis'in vesvese vererek kulları azdırmak istemesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الشَّيْطَانَ وَاصِعُ خَطْمُهُ عَلَى قَلْبِ ابْنِ آدَمَ، فَإِنْ ذَكَرَ اللَّهَ خَسَسَ، وَإِنْ نَسِيَ النَّعَمَ قَلْبُهُ فَذَلِكَ الْوَسْوَاسُ (الْخَنَّاسُ) (ابن ابى الدنيا ع هب عن انس)

"Şeytan, ağzını insanoğlunun kalbine dayamıştır. Kişi Allah'ı Teâlâ'yı zikrettiği zaman, geri çekilip pıсар. Allah'ın zikrinden gâfil olduğu zamanlarda ise, onun kalbini yutup ele geçirir. Sinsi vesveseci olması budur."[2]

[1] Sünen-i Nesâî, Cihat 19; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15392; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis N0: 4081; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 6, s. 331-332.

[2] Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 4188; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 1782.

قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْمُومًا مَذْهُورًا لِمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَا مَلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ أَجْمَعِينَ (١٨) وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ)

(وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكَلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ) ١٩

18-19. Allah'ı Teâlâ da buyurdu ki: "Oradan (Cennetten) hor ve hakir edilmiş ve kovulmuş olarak çık! Yemin olsun ki, onlardan her kim sana tâbi olursa, elbette Cehennemî sizlerle, hepinizle dolduracağım.* Ey Âdem! Sen ve zevcen Cennete yerleşin. Dilediğiniz nîmetlerden yiyin. Fakat şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa ikiniz de zâlimlerden olursunuz."

İzah: Âdem Aleyhisselâm hakkında Hz. Ebû Zerr, şu hadisi nakleder:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ آدَمَ أَنْبِيَّ كَانَ؟ قَالَ نَعَمْ كَانَ نَبِيًّا رَسُولًا كَلَّمَهُ اللَّهُ قُبُلًا قَالَ لَهُ يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ (وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ. (طس عن أبي ذر

"Yâ Resûlallah! Sana Âdem gösterildi. Acaba bir Nebî miydi?" dedim. Buyurdu ki: "Evet, bir Nebî ve Resûl idi. Allah'ı Teâlâ, onunla açıktan konuşarak: "Yâ Âdem! Sen ve zevcen Cennete yerleşin"[1] diye buyurdu."[2]

Âyet-i Kerîme'de yaklaşmayın dediği ağaç bir rivâyete göre, buğday ağacıdır. Buğday, Cennette ağaç şeklinde idi.

[1] Sûre-i Bakara, Âyet 35.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Evsat, Hadis No: 4410; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 1, s. 231.

فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوَاتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَن (أَنْ تَكُونَا مَلَكَتَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ (٢٠) وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ* (٢١)

20-21. Sonra şeytan, bunlara kendilerinden örtülmüş olan ayıp yerlerini açmak için Âdem ile zevcesine vesvese verdi ve onlara, "Rabbinizin sizi bu ağaçtan menetmesi, melek olmamanız yahut Cennette ebedî kalmamanız içindir" dedi.* "Şüphesiz, ben size nasihat ediyorum!" diye onlara yemin de etti.

İzah: İblis, Cennetten kovulmuştu. Cennetin kapısına kadar gelirdi. Fakat görevli melekler kendisini içeri almazlardı.

Tavus kuşu ve yılan, Cennetten dışarı çıkmıştı. İblis: "Cenneti son bir kez göreyim" diyerek ağlayıp yalvardı ve onlara: "Zâten siz de Cennetten çıkarılacaksınız, Âdem ile Havva da çıkarılacak" dedi. Böylece onları kandırdı.

İblis, sihirle bir boncuk gibi oldu. Tavus kuşu onu ağzına alıp Cennete götürdü. Cennetin kapısındaki görevli melekler, bu durumu farketmedi. Allah'ı Teâlâ ise bu durumdan haberdardı ve Âdem Aleyhisselâm'ı imtihan için İblis'in bu şekilde Cennete girmesine müsaade etti.

İblis, Cennette insan sûretine girdi ve Havva annemize: "Siz şu ağaçtan yemezseniz, Cennetten çıkacaksınız" diye yemin etti. İşte ilk yalan yere yemin etmek böylece başlamış oldu. Ve Havva annemizi inandırdı.

Havva annemiz, o ağaçtan yedi ve Âdem Aleyhisselâm'a: İblis'in "o ağaçtan yemedikleri takdirde Cennetten kovulacaklarını" söyleyerek yemin ettiğini ve kendisinin de inanıp, yediğini söyledi. Âdem Aleyhisselâm yese, Allah'ı Teâlâ'nın emrine karşı gelecek, yemese Havva'dan ebediyyen ayrılacağını düşündü. Halbuki yemese, bir şey olmayacaktı. O da yiyinge ikisinin de üzerindeki elbiseler soyuldu, düştü.

فَدَلَّيْهُمَا بِغُرُورٍ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا (رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكَ الشَّجَرَةِ وَأَقُلَّ لَكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُبِينٌ) (٢٢)

22. Böylece şeytan, onları aldatarak menedilen ağaçtan yemeye sevk etti. Onlar, kendilerine menedilen ağacın meyvesinden tattıkları vakit, ayıp yerleri açığa çıktı. Onlar da hemen Cennet yaprakları ile örtünmeye başladılar. Rableri de onlara, "Ben bu ağaçtan sizi nehyetmedim mi? Şüphesiz ki şeytan, sizin için apaçık bir düşmandır demedim mi?" diye nidâ etti.

İzah: Âdem Aleyhisselâm'ın yasaklanan meyveden yiyip avret mahallinin açığa çıkması hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ آدَمَ رَجُلًا طَوَالًا كَثِيرَ شَعْرِ الرَّأْسِ كَأَنَّهُ نَخْلَةٌ سَحُوقٌ فَلَمَّا ذَاقَ الشَّجَرَةَ سَقَطَ عَنْهُ لِبَاسُهُ فَأَوَّلُ مَا بَدَا مِنْهُ عَوْرَتُهُ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَى عَوْرَتِهِ جَعَلَ يَشْتَدُّ فِي الْجَنَّةِ فَأَخَذَتْ شَعْرُهُ شَجَرَةً فَنَارَ عَهَا فَنَادَاهُ الرَّحْمَنُ: يَا آدَمُ مَنِي تَقَرُّ؟ فَلَمَّا سَمِعَ كَلَامَ الرَّحْمَنِ قَالَ: يَا رَبِّ لَا وَلَكِنْ اسْتَحْيَاءَ (تفسير ابن أبي حاتم عن (ابن كعب

Allah'ı Teâlâ, Âdem'i uzun boylu, uzun dallı bir hurma gibi başında uzun saçları olarak yaratmıştı. Âyet-i Kerîme'de zikredilen ağaçtan tadınca, üzerinden elbisesi düştü ve ilkin ayıp yerleri ortaya çıktı. Âdem, ayıp yerlerini görünce Cennette koşuşmaya başladı, koşarken saçı bir ağaca takıldı, çekiştirmeye başladı. Bunun üzerine Rahmân ona seslendi: "Ey Âdem! Benden mi

kaçıyorsun?" dedi. Âdem Rahmân'ın sözünü işitince: "Hayır, Yâ Rabbi! Sâdece utancımdan kaçıyorum" dedi.[1]

Bir rivâyete göre; Âdem Aleyhisselâm ile Hz. Havva, mahrem yerlerini örtünmek için ağaçlardan yaprak istediler, yalnızca incir ağacı yaprağından verdi. Lânet toku,[2] İblis'in boynuna geçirildiği gibi, Âdem Aleyhisselâm da lânetlenerek Cennetten kovuldu.

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hatim, Hadis No: 384.

[2] Burada geçen "Tok" ifadesi, boğaza takılan metalden veya ahşaptan bir cisimdir ki, düşmanlarını aşağılamak için mahkûmlara veya esirlere takılır. Lânet toku diye söylenmesi de, Allah'ın lânetinin onun boynuna geçirilmesi, demektir.

(قَالَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ) (٢٣)

23. Âdem ile zevcesi dediler ki: "Ey Rabbimiz! Biz kendi nefsimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen, şüphesiz hüsrâna uğrayanlardan oluruz."

İzah: Hz. Âdem ile zevcesi, suçu kendi nefislerine buldular. Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi Hz. Âdem sürekli duâ ederek, üzerindeki lânetin kalkması için Allah'u Teâlâ'ya yalvarıp, Hz. Havva'yı arayarak geziyordu. Bu yıllarca sürdü. En son Hadis-i Şerif'te de geçtiği üzere:

لَمَّا اقْتَرَفَ آدَمُ الْخَطِيئَةَ قَالَ: يَا رَبِّ! أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا لَمَّا غَفَرْتَ لِي (ك) وابن عساكر عن عمر

"Âdem, Cennetten kovulduğunda hatâsını anlayıp, "Yâ Rabbi! Eğer beni affetmemiş isen Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem hürmetine Senden affımı diliyorum..."[1] diye, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i vesîle edince, onun hürmetine tevbesi kabul edilmiştir.[2]

Nakledildiğine göre; Âdem Aleyhisselâm'ın duâsının kabul edildiği yer Arafat diye bilinen yerdir. Âdem Aleyhisselâm'ın duâsı kabul olunca, Havva annemizle o anda orada buluşmuşlardır. İşte hacıların Arafat'ta toplanıp duâ etmeleri ve günahlarının orada affedilmesi bu sebeptendir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَوْ وُزِنَ دُمُوعُ آدَمَ بِدُمُوعِ وَلَدِهِ لَرُجِحَ دُمُوعُهُ عَلَى دُمُوعِ جَمِيعِ وَلَدِهِ (طب) عد هب عن ابن البريدة

"Eğer Âdem'in gözyaşları, çocuklarının gözyaşları ile tartılsaydı, onun gözyaşları hepsinden ağır gelirdi."[3]

İblis ise, suçu hâşâ! Allah'ı Teâlâ'ya bularak: "Sen, ezelî olan ilmin ile benim secde etmeyeceğimi biliyordun, nasıl olacağım sana mâlumdu. Bana, bile bile lânet tokunu giydirdin, benim hiçbir kabahatim yok" dedi. Böylece kabahati kendinde bulmayıp, kibrinden dolayı tevbe istiğfar etmediği için lânet onun üzerinden kaldırılmadı ve affedilmedi.

İbn-i Ebî Hâtim, Race İbn-i Ebî Seleme Radiyallâhu anhu'nun şöyle buyurduğunu nakleder:

أُهْبِطَ آدَمَ يَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ مُطَاطِنًا رَأْسَهُ وَأُهْبِطَ إِبْلِيسُ مُشَبَّكًا بَيْنَ أَصَابِعِهِ رَافِعًا رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ (تفسير ابن أبي حاتم عن رجاء بن أبي سلمة)

"Âdem Aleyhisselâm yere indirildiğinde, mahcupluğundan başı eğik ve elleri de dizleri üzerindeydi. İblis ise indirildiğinde, kibrinden başı göğe doğru kalkık ve parmakları da birbirine geçmiş şekilde idi."[4]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4287; İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 13; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 8371.

[2] Bu Hadis-i Şerif'in tamamı için Sûre-i Bakara, Âyet 37'nin izahına bakınız.

[3] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 359/5.

[4] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 387.

قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ (٢٤) قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ () (وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ) (٢٥)

24-25. Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Birbirinize düşman olarak (yeryüzüne) inin. Sizin için yeryüzünde bir müddete (ecelinizin sonuna) kadar yerleşme ve faydalanma vardır.* Yine şöyle buyurdu: Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan (diriltilip) çıkarılacaksınız."

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Birbirinize düşman olarak (yeryüzüne) inin"

ifadesinden maksat, Âdemoğlu ile İblis, yeryüzünde kıyâmete kadar birbirlerinin düşmanıdır, demektir[1] Bu husus Sûre-i Yusuf, Âyet 5'te şöyle geçmektedir: "... Şüphesiz ki şeytan, insan için apaçık bir düşmandır."

Âdem Aleyhisselâm'ın Cennetten çıkarılması ile ilgili de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ فِيهِ الشَّمْسُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهِ خُلِقَ آدَمُ وَفِيهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ وَفِيهِ أُخْرِجَ مِنْهَا (ن) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Güneşin doğduğu en iyi gün Cuma günüdür. O gün de Âdem yaratıldı. O gün de Âdem Cennete girdirildi ve o gün de Âdem Cennetten çıkarıldı."[2]

[1] Yine bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 36'ya bakınız.

[2] Sünen-i Nesâî, Cuma 4.

يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي سَوَائِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ النَّقْوَى ذَلِكَ خَيْرٌ ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ (يَذْكُرُونَ) (٢٦)

26. Ey Âdemoğulları! Size ayıp yerlerinizi örtecek elbise ve bir de ziynet elbisesi yarattık. Fakat takvâ elbisesi daha hayırlıdır. İşte bu, Allah'ın ihsanını gösteren alâmetlerindendir. Umulur ki, bunu düşünürler.

İzah: Allah'ı Teâlâ, insanların ayıp yerlerini örtmeleri ve ziynetlenmeleri için elbise yarattığını beyan etmekte ve ayrıca, "Fakat takvâ elbisesi daha hayırlıdır" diye de, takvâ elbisesine vurgu yapmaktadır.

Takvâ elbisesinin, zâhir ve bâtın olmak üzere iki yönü vardır. Bâtın yönü, kişinin Allah korkusunu sürekli olarak üzerlerinde taşımasıdır. Kişi bu şekilde her türlü gûnahtan kendini koruyacak mânevi bir elbiseye sahip olmuş olur. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Ali'ye şöyle buyurmuştur:

يَا عَلِيُّ، إِنَّ الْإِسْلَامَ عُرْيَانٌ لِبَاسُهُ النَّقْوَى وَرِيشُهُ الْهُدَى وَزِينَتُهُ الْحَيَاءُ وَعِمَادُهُ الْوَرَعُ وَمَلَكَهُ الْعَمَلُ الصَّالِحُ (وَأَسَاسُ الْإِسْلَامِ حُبِّي وَحُبُّ أَهْلِ بَيْتِي (كَر) عَنْ عَلِيٍّ

"Yâ Ali! İslâm çıplaktır. Elbisesi takvâ ve daha kıymetli elbisesi de hidâyettir. Ziyneti, hayâ, direği verâ, kıvâmı sâlih amel ve İslâm'ın esâsı da Bana ve Ehl-i Beytime muhabbettir."[1]

Takvâ elbisesinin zâhir yönü ise, sünnete uygun olan elbisedir. Bu elbiselerin özelliği ise, kalın, bol ve uzun olmasıdır. Bu ölçü, hem erkek ve hem de kadın için geçerlidir.

Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَإِنَّكَ لَتَلْبَسُ السَّرَاوِيلَ؟ قَالَ نَعَمْ وَفِي السَّفَرِ وَالْحَضَرِ وَاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ فَإِنِّي أَمَرْتُ بِالسَّتْرِ فَلَمْ أَجِدْ شَيْئًا أَسْتَرُ مِنْهُ (طس عن ابى هريرة)

"Yâ Resûllallah! Sen şalvar giyer misin?" dedim. Buyurdu ki: "Evet giyerim. Yolculukta ve yolculuk dışında, gecede ve gündüzde şalvar giyerim. Ben örtünmekle emrolundum. Şalvardan daha fazla örtücü bir şey bulamadım."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَانَ عَلَى مُوسَى يَوْمَ كَلَّمَهُ رَبُّهُ كِسَاءٌ صُوفٍ وَجَبَّةٌ صُوفٍ وَكُمَّةٌ صُوفٍ وَسَرَاوِيلٌ صُوفٍ وَكَانَتْ نَعْلَاهُ مِنْ جِلْدِ جِمَارٍ مَيِّتٍ (ت عن ابن مسعود)

"Mûsâ, Rabbi ile konuştuğu gün, üstünde yün elbisesi, yün cübbesi, yün sarığı, yün şalvarı vardı. Ayakkabıları da ölmüş eşek derisindendi."[3]

Resûlü Ekrem Efendimizin, şalvar giyen Müslüman kadınlara da hayır duâ ettiğine dair Hz. Ali şu hâdiseyi anlatmıştır:

كُنْتُ قَاعِدًا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ الْبُقْعِ يَعْنِي بَقِيعَ الْغَرْقَدِ فِي يَوْمٍ مَطِيرٍ فَمَرَّتْ امْرَأَةٌ عَلَى جِمَارٍ وَمَعَهَا مَكَارِي فَمَرَّتْ فِي وَهْدَةٍ مِنَ الْأَرْضِ فَسَقَطَتْ فَأَعْرَضَ عَنْهَا بِوَجْهِهِ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهَا (مُنْسَرُولَةٌ فَقَالَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُنْسَرُولَاتِ مِنْ أُمَّتِي) (البزار عن علي)

Yağmurlu bir günde bâki mezarlığında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında oturuyordum. Oradan eşeğe binmiş bir kadın işçisiyle beraber geçti. Eşek yerdeki bir çukura düşerek aksayınca, kadın yere düştü. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ondan yüzünü çevirdi. "Yâ Resûllallah! Kadın şalvar giymiş" dedikleri zaman, "Allah'ım! Ümmetinden şalvar giyen kadınları mağfiret et" diye duâ etti (böylece şalvar giyen kadınları da methetti)."[4] İşte bağda bahçede çalışırken kadınların bol şalvar giymesi bu sebeptendir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الْأَرْضَ لَتَسْتَغْفِرُ لِلْمُصَلِّي بِالْسَّرَاوِيلِ (الديلمى عن مالك بن عتاعية)

"Şüphesiz ki yeryüzü, şalvarla namaz kılan kişi için Allah'tan mağfiret dilemektedir."[5]

Kadın olsun, erkek olsun, takvâ elbisesi; bol olur, uzun olur ve kişinin tenini göstermeyecek derece de kalın olur. İşte bu şekilde olan elbiseler sünnete uygun olan kıyafetlerdir.

Yine İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

مَرَرْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِي إِزَارِي اسْتِرْخَاءً فَقَالَ يَا عَبْدَ اللَّهِ ارْفَعْ إِزَارَكَ فَرَفَعْتُهُ (ثُمَّ قَالَ زِدْ فَزِدْتُ فَمَا زِلْتُ أَنْحَرَاهَا بَعْدُ فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ إِلَى أَيْنَ فَقَالَ أَنْصَافِ السَّاقَيْنِ (م ابن عمر

"Elbisemin etekleri topuklarımdan aşağı sarkmış vaziyette Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna varmıştım. Bana: "Yâ Abdullah! Elbisenin eteklerini yukarıya kaldır" buyurdu. Ben de hemen kaldırdım. Sonra: "Biraz daha kaldır" buyurdu. Bunun üzerine ben biraz daha kaldırdım. Ondan sonra elbisemin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in uygun gördüğü şekilde olmasına dâimâ dikkat etmişimdir. Topluluktan biri: "Nereye kadar kaldırmıştın?" diye sordu. İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ: "Baldırlarımın yarısına (diz kapağı ile aşığımın arasına) kadar kaldırmıştım" diye cevap verdi.[6]

Safiye Bint-i Ebî Ubeyd Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ ذَكَرَ الْإِزَارَ فَالْمَرْأَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ تُرْخِي شِبْرًا قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ إِذَا يَنْكَشِفُ عَنْهَا قَالَ فَذِرَا عَا لَا تَزِيدُ عَلَيْهِ (د عن صفية)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, belden aşağı giyilen eteklikten bahsedince, hanımı Ümmü Seleme: "Yâ Resûlallah! Kadınların durumu nedir?" diye sordu. "Erkeğinkinden bir karış fazla uzatır" buyurdu. Ümmü Seleme: "O zaman kadın yürüyünce vücudunun bir kısmı açılır" dedi. Bunun üzerine Resûlü Ekrem: "Biraz daha uzatabilir, daha da fazla (yerde sürüyecek kadar) uzatamaz" karşılığını verdi.[7]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, yukarıda İbn-i Ömer Radiyallâhu

anhumâ'ya; elbisesinin eteğini baldırının ortasına kadar kaldırmasını yani dizi ile aşığı arasında olmasını söylemiştir. Kadınların ise, erkeğin ölçüsü olan baldırının ortasından bir karış aşağısına yani aşığına kadar indirmesini beyan etmiş, Ümmü Seleme'nin ısrarı üzerine de, biraz daha yani yere değmeyecek kadar uzatabileceğini söylemiştir.

Bu husus Abdullah b. Muğaffel Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te şöyle geçmektedir:

إِزْرَةُ الْمُؤْمِنِ إِلَى أَنْصَافِ سَاقَيْهِ وَلَيْسَ عَلَيْهِ حَرَجٌ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَعْبَيْنِ وَمَا أَسْفَلَ مِنْ ذَلِكَ فَفِي النَّارِ (طب)
(عن عبد الله بن مغفل)

"Mü'min olan kimsenin izar bağlaması şu şekilde olmalıdır: Baldırının ortasına kadar varsın. Baldır ortası ile topuk arasının ortasına dek uzatmak da câizdir. Ondan aşağısı ateştedir." [8]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 498/10.

[2] Rudânî, Cem'ul Fevâid, Hadis No: 5751.

[3] Sünen-i Tirmizî, Libas 9; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 337/8.

[4] Rudânî, Câm'ul-Fevâid, Hadis No: 5752.

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 95/8.

[6] Sahih-i Müslim, Libâs 9 (47).

[7] Sünen-i Ebû Dâvud, Libas 37; Sünen-i Nesâî, Ziynet 106; Sünen-i İbn-i Mâce, Libas 13.

[8] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 278.

يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُمُ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا إِنَّهُ يَرِيكُمْ)
(هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ (٢٧)

27. Ey Âdemoğulları! Şeytan, babanız Âdem ve anneniz Havva'nın ayıp yerlerini açığa çıkarmak için elbiselerini soyarak onları Cennetten çıkardığı gibi, sizi de dalâlete düşürmesin! Siz, şeytanı ve kabilesini görmediğiniz yerde, onlar

sizi görür. Şüphesiz ki Biz, şeytanları îman etmeyenlere dostlar kıldık.

İzah: Şeytanın insana verdiği vesvese hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنْ ابْنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ (د) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ

"Şüphesiz ki şeytan, Âdemoğlunun damarlarının içinden kanın aktığı gibi akar."
[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 11; Sahih-i Müslim, Selâm 9 (23).

وَإِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ أَتَقُولُونَ عَلَى ((اللَّهُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ٢٨)

28. Müşrikler, (Allah'a şirk koşturmak ve Beytullah'ı çıplak olarak tavaf etmek gibi) bir günah işledikleri zaman (kendilerini nehyedenlere), "Biz babalarımızı bu yolda bulduk ve onlara uyduk. Allah da bize böyle emretti" dediler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Allah'u Teâlâ, günahı emretmez. Bilmediğiniz şeyleri Allah'a mı atfetmek istiyorsunuz?"

İzah: Rivâyete göre, câhiliye döneminde Araplar, Beytullah'ı tavafa geldikleri vakit, içinde günah işlediğimiz elbiseler ile tavaf etmeyiz, diye elbiselerini çıkarır, çıplak olarak tavaf ederlerdi.

Mücâhid Hazretlerinden nakledilen başka bir rivâyete göre de, kendilerine "Muhafazakârlar" anlamına gelen "Humus" ismi verilen Kureyşliler dışında diğer bütün Araplar, Kâbe'yi tam çıplak olarak tavaf ederlerdi.

قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ((٢٩)

29. Ey Resûlüm! De ki: "Rabbim adâleti emretti. Her mescitte yüzlerinizi O'na çevirin ve O'na dinde ihlaslı kimseler olarak ibâdet edin. Başlangıçta sizi yarattığı gibi yine O'na döneceksiniz."

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Yüzlerinizi O'na çevirin" ifadesinden neyin kastedildiği hususunda iki görüş vardır. Mücâhid ve Süddî Hazretlerine göre bu

ifadenin mânâsı: "Her mescitte yüzünüzü Kâbe'ye çevirin" demektir.

Kiblenin önemine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ سَيِّدًا وَإِنَّ سَيِّدَ الْمَجَالِسِ قُبَالَةَ الْقِبْلَةِ (طب عن ابى هريرة

"Her şeyin bir efendisi vardır. Meclisin efendisi de kibleye karşı oturandır."[1]

İhlaslı olmak hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَخْلِصُوا أَعْمَالَكُمْ لِلَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبَلُ إِلَّا مَا خُلِّصَ لَهُ (قد عن الضحاك ابن قيس الفهرى

"Amellerinizi Allah için hâlis kılın. Zîrâ Allah'ı Teâlâ ancak kendisi için ihlasla yapılan ameli kabul eder."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(لَا تَجْلِسُوا عِنْدَ كُلِّ عَالِمٍ إِلَّا عَالِمٌ يَدْعُوكُمْ مِنَ الْخَمْسِ إِلَى الْخَمْسِ مِنَ الشَّكِّ إِلَى الْيَقِينِ وَمِنَ الْكِبَرِ إِلَى التَّوَّاضُعِ وَمِنَ الْعَدَاوَةِ إِلَى النَّصِيحَةِ وَمِنَ الرِّيَاءِ إِلَى الْإِخْلَاصِ وَمِنَ الرِّغْبَةِ إِلَى الزُّهْدِ (كر عن جابر

"Her âlimin meclisinde oturmayın. Ancak şu beş şeyden, diğer beş şeye dâvet eden âlimin yanında oturun; şekten yâkine, kibirden tevâzuya, nefret ve husûmetten nasihata, riyakârlıktan ihlasa ve dünyâyâ yönelmiş olmaktan zühde."[3]

Yine bu Âyet-i Kerîme'nin sonunda, "Başlangıçta sizi yarattığı gibi yine O'na döneceksiniz" diye buyrulmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

(تُحْشَرُونَ خِفَاءً عُرَاءَ غُرٍّ لَا فَقَالَتْ امْرَأَةٌ أَيُّبَصِرُ أَوْ يَرَى بَعْضُنَا عَوْرَةَ بَعْضٍ قَالَ يَا فُلَانَةُ {لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ (يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ { (ت عن ابن عباس

"Sizler mahşer yerine yalın ayak, çıplak ve sünnetsiz olarak toplanacaksınız." Bunun üzerine bir kadın: "O zaman birbirimizin ayıp yerlerini görmez miyiz?" diye sorunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: Ey kadın! "O gün herkesin kendisine yetecek kadar derdi vardır"[4] diye buyurdu.[5]

[1] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7790, Taberani, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 513

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 20/13.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 468/3.

[4] Sûre-i Abese, Âyet 37.

[5] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 73; Sahih-i Buhârî, Rikâk 27. Bu Hadis-i Şerif, Hz. Âişe'den de rivâyet edilmiş ve burada "Bir kadın" diye geçen kişi de kendisidir.

فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ (٣٠) (

30. Sizden bir taife Allah'ın yardımını ile hidâyete erdi. Bir taife de Allah'ı bırakıp şeytanları dost edindikleri ve kendilerini hidâyette zannettikleri için dalâlete müstehak oldu.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Sizden bir taife Allah'ın yardımını ile hidâyete erdi" diye geçen ifade, niyeti doğru olup da hakkı arayan bir kimseye Allah'ı Teâlâ'nın doğru yolu buldurması, demektir. Allah'ı Teâlâ âdildir. Hiç kimseye zulmetmez. Hidâyet ve dalâlet yoluna gitmek kişinin kendi irâdesindedir. Kişi nefesine ve şeytanın iğvâsına uyarsa, işte o zaman hidâyet yolundan ayrılır.

Nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حُنَفَاءَ كُلُّهُمْ وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمْ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَالَتْهُمْ عَنْ دِينِهِمْ وَحَرَمْتُ عَلَيْهِمْ مَا أَخَلَّتْ لَهُمْ (وَأَمَرْتَهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا) (م عن عياض بن حمار

"Ben, kullarımı hanifler olarak (İslâm üzere) yarattım. Şeytânlar onlara geldi de, onları dinlerinden çevirdi. Benim onlara helâl kıldığımı onlara haram kıldı. Hakkında hiçbir delil indirmediğim şeyleri Bana ortak koşmalarını da onlara yine şeytanlar emretti (onlar da, nefislerine hoş geldiği için hemen şeytana tâbi oldular)..."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 16 (63).

(يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ) (۳۱)

31. Ey Âdemoğulları! Her mescide giderken güzel ve temiz elbiselerinizi giyinin. Yiyin, için, fakat israf etmeyin. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, müsrifleri sevmez.

İzah: Mescitlere güzel elbise giyinerek gidilmesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَلَبَسَ مِنْ أَحْسَنِ ثِيَابِهِ وَمَسَّ مِنْ طِيبٍ _ إِنْ كَانَ عِنْدَهُ _ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَلَمْ يَتَخَطَّ أَغْنَاقَ النَّاسِ، ثُمَّ صَلَّى مَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ، ثُمَّ أَنْصَتَ إِذَا خَرَجَ إِمَامُهُ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْ صَلَاتِهِ، كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ جُمُعَتِهِ الَّتِي قَبْلَهَا. قَالَ وَيَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ، وَيَقُولُ: إِنَّ الْحَسَنَةَ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا (د) (عن أبي هريرة و عن أبي سعيد)

"Kim Cuma günü gusül eder, en güzel elbisesini giyer, yanında varsa güzel koku sürünür, sonra da Cuma'ya gelip insanların omuzlarına basmaz ve Allah'ın kendisine yazdığı ve takdir ettiği (iki rek'at olan) Tahiyet'ül-Mescid namazını kılar. İmam hutbe için çıktığı zaman namazını bitirinceye kadar susarsa, onun bu durumu bu Cuma ile geçmiş Cuma arasındaki günahlar için keffârettir." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(مَا عَلَى أَحَدِكُمْ إِنْ وَجَدَ سَعَةً أَنْ يَتَّخِذَ ثَوْبَيْنِ لِجُمُعَتِهِ سِوَى ثَوْبَيْ مِهْنَتِهِ (ه) عن عائشة)

"Herhangi birinizin, imkânı olursa iş elbisesinden başka, Cuma'ya mahsus bir kat elbise edinsin." [2]

Yine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كَانَ إِذَا اسْتَجَدَّ ثَوْبًا لِبِسَهُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ (خط عن أنس)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yeni elbise giydiklerinde Cuma günü giyerdi." [3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Cuma gününe mahsus özel elbiselerinin olduğu görülmektedir. Âyet-i Kerîme'de: "Her mescide giderken güzel ve temiz elbiselerinizi giyinin" diye geçen ifadenin, bu Hadis-i Şerif'lerle birlikte ele alındığı zaman, Cuma Namazı için olduğu anlaşılmaktadır. Aksi

halde her beş vakitte mescitte namazını kılan kimse, her vakitte elbise değiştirmek zorunda kalır.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

كُلُوا وَاشْرَبُوا وَتَصَدَّقُوا وَالْبَسُوا فِي غَيْرِ مَخِيلَةٍ وَلَا سَرَفٍ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ تَرَى نِعْمَتَهُ عَلَى عَبْدِهِ (حم ك)
(هـ ب عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده)

"Yiyin, için, tasadduk edin ve giyinin. Ancak kibirlenmeyin ve israf etmeyin. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, nîmetinin eserini kulunun üzerinde görmeyi sever."
[4]

Hiz. Âişe annemizden nakledilen bir Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmaktadır:

كَانَ نَفَرٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْتَظِرُونَهُ عَلَى الْبَابِ فَخَرَجَ يُرِيدُهُمْ، وَفِي الدَّارِ رَكُوعَةٌ فِيهَا مَاءٌ، فَجَعَلَ يَنْظُرُ فِي الْمَاءِ وَيَسْرِي شَعْرَهُ وَلِحْيَتَهُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَأَنْتَ تَفْعَلُ هَذَا؟ قَالَ: نَعَمْ إِذَا خَرَجَ الرَّجُلُ إِلَى إِخْوَانِهِ فَلْيُهَيِّئْ مِنْ نَفْسِهِ فَإِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Ashâbından bir topluluk onu kapıda bekliyorlardı. O da yanlarına gitmek üzere dışarı çıktı. Evde içinde su bulunan bir deri kap vardı. Suyu bakarak sakalını ve saçlarını düzeltmeye başladı. Ben: "Yâ Resûlallah! Sende mi bunu yapıyorsun?" diye sordum. Şöyle buyurdu: "Evet, kişi kardeşlerinin yanına çıkacağı vakit, kendisine çeki düzen versin. Muhakkak ki Allah güzeldir, güzel olanı sever." [5]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّكُمْ قَادِمُونَ عَلَى إِخْوَانِكُمْ فَأَصْلِحُوا رِحَالَكُمْ وَلِبَاسَكُمْ حَتَّى تَكُونُوا فِي النَّاسِ كَأَنَّكُمْ شَامَةٌ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يُحِبُّ الْفُحْشَ وَلَا التَّقَشَّ (حم عن سهل بن الحنظلية)

"Kardeşlerinizin yanına gidiyorsanız, bineklerinizi ve giysilerinizi güzelleştirin ki, insanlar içinde (vücuttaki) bir ben gibi olun. Allah’u Teâlâ, çirkin sözü ve fiilleri sevmez." [6]

Yine Âyet-i Kerîme’de: "Yiyin, için, fakat israf etmeyin. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, müsrifleri sevmez" diye buyrulmaktadır. Yeme içme âdabı hakkında nakledilen Hadis-i Şerif’lerden bâzıları ise şöyledir:

Ömer İbn-i Ebû Seleme Radiyallâhu anhu şöyle anlatmıştır:

كُنْتُ غُلَامًا فِي حَجْرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَتْ يَدِي تَطِيشُ فِي الصَّحْفَةِ فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا غُلَامُ سَمِّ اللَّهَ وَكُلْ بِيَمِينِكَ وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ فَمَا زِلْتُ تِلْكَ طِعْمَتِي بَعْدُ (خ م عن عمر (بن أبي سلمة

Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in himâyesinde yetişen bir çocuktum. Yemek yerken, elim yemek tabağının her yanına giderdi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana şöyle buyurdu: "Oğlum, Besmele çek! Sağ elinle ye! Hep önünden ye!" Bundan sonra hep böyle yedim. [7]

Seleme İbn-i el-Ekvâ Radiyallâhu anhu'dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا أَكَلَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشِمَالِهِ فَقَالَ كُلْ بِيَمِينِكَ قَالَ لَا أَسْتَطِيعُ قَالَ لَا اسْتَطَعْتَ (مَا مَنَعَهُ إِلَّا الْكِبَرُ قَالَ فَمَا رَفَعَهَا إِلَيَّ فِيهِ (م عن سلمة بن الاكوع

Adamın biri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında sol eliyle yemek yedi. Peygamberimiz ona: "Sağ elinle ye!" buyurdu. Adam: "Yiyemiyorum!" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz buyurdu ki: "Yiyemez ol!" Onu böyle demeye kibri sevketti. Bundan sonra elini ağzına kaldıramadı.[8]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا يَأْكُلَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمْ بِشِمَالِهِ وَلَا يَشْرَبَنَّ بِهَا فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ وَيَشْرَبُ بِهَا (م عبد الله بن عمر

"Sizden hiçbir kimse sakın sol eliyle yemesin ve içmesin. Çünkü şeytan soluyla yer ve içer."[9]

Ayrıca israf hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مِنْ الْإِسْرَافِ أَنْ تَأْكُلَ كُلَّ مَا اسْتَهَيْتَ (ه هب عن أنس بن مالك

"Canının her istediği şeyi yemen israftandır."[10]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 127.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, İkamet'us-Sala 83.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 525/1.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6421; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 7295; Beyhakî, Şuab'ul Îman, Hadis No: 4395; Ayrıca bakınız: Sahih-i Buhârî, Libas 1.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 7, s. 197.

[6] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16966; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 6, s. 361.

[7] Sahih-i Buhârî, Et'ime 2, 3; Sahih-i Müslim, Eşribe 13 (108).

[8] Sahih-i Müslim, Eşribe 13 (107). Kütüb-i Sitte, Hadis No: 3875.

[9] Sahih-i Müslim, Eşribe 13, (106 Sünen-i Tirmizî, Et'ime 9.

[10] Sünen-i İbn-i Mâce, Et'ime 51; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 5481.

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا (خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نَفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ) (٣٢)

32. Ey Resûlüm! De ki: "Allah'ı Teâlâ'nın, kulları için yarattığı ziyneti ve temiz rızıkları kim haram etti?" De ki: "Bunlardan, Mü'minler dünyâda istifâde edecekleri gibi, âhirette de bunlar sâdece onlara aittir. İşte âyetleri, bilen bir topluluk için böyle genişçe açıklarız."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi, dünyânın her türlü helâl olan nîmet ve ziynetlerinden istifâde etmek Mü'minlerin de hakkıdır. Bu nîmetlerden istifâde etmek sâdece kâfir ve münâfıklara has değildir. Âhirette ise, bu dünyâdaki nîmetlerin kat kat fazlası, çok daha güzel ziynet ve nîmetler ise sâdece Mü'minlere ait olacaktır. Kâfir ve münâfıklar da bunlardan tamamen mahrum kaldıkları gibi, Cehennem azâbına uğrayacaklardır. Bu anlamda Sûre-i Bakara, Âyet 25'te Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

Ey Resûlüm! İman edip sâlih ameller işleyenlere müjde et. Muhakkak ki onlar için altlarından nehirler akan Cennetler vardır. Her ne vakit o Cennetlerdeki bir meyveden rızıklanıp yeseler, "Biz bunu önceden (dünyâda iken) benzerlerini yemiştik" derler. Böylece onlara önceden yediklerine benzer (fakat daha lezzetli)

meyveler verilecektir. Orada kendileri için tertemiz zevceler de vardır ve onlar orada ebedî kalacaklardır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

سَيِّدُ الْإِدَامِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ اللَّحْمُ، وَسَيِّدُ الشَّرَابِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ الْمَاءُ، وَسَيِّدُ الرِّيَاجِينَ فِي الدُّنْيَا (وَالْآخِرَةِ الْفَاحِشَةُ) (طب عن عبد الله بن بريدة)

"Dünyâ ve âhirette yemeklerin efendisi ettir, dünyâ ve âhirette içeceklerin efendisi sudur, dünyâ ve âhirette güzel kokuların efendisi kınadır." [1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1569; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 5648.

قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّي الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ (يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ (۳۳)

33. Ey Habîbim! De ki: "Rabbim âşikâr ve gizli fuhşiyatı, mâsiyeti, haksız yere insanlara zulmü, hakkında hiçbir delil indirmedığı bir şeyi Allah'a ortak koşmayı ve bilmediğiniz şeyi Allah'a karşı söylemenizi (haramı işleyerek, "Allah bize böyle emretti" demenizi) haram kıldı."

İzah: Gizli ve açık günah işlendiğinde nasıl hareket edilmesi gerektiğine dair Muaz Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakledeer:

"Yâ Resûlallah! Bana vasiyet et" dedim. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana buyurdu ki:

(إِذَا عَمِلْتَ سَيِّئَةً فَاعْمَلْ بِجَنْبِهَا حَسَنَةً، السِّرُّ بِالسَّرِّ وَالْعَلَانِيَةُ بِالْعَلَانِيَةِ (ابن النجار عن معاذ

"Bir kötülük yaptığın zaman, onun yanında hemen bir iyilik yap. Gizli ise gizli, açık ise açık." [1]

Ebû Zerr Radiyallâhu anhu'dan da, şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana dedi ki:

(اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ وَأَتَّبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ (ت عن ابى ذر

"Her nerede olursan ol Allah'tan kork ve günahın hemen akabinde sevap işle ki o sevap, o günahı silmiş olsun. Ve insanlara karşı güzel ahlâklı ol."[2]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s.13/4.

[2] Sünen-i Tirmizî, Birr 55.

(وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ (٣٤))

34. Her ümmet için bir ecel vardır. Ecelleri geldiği vakit, onu ne bir an erteleyebilirler, ne de bir an öne alabilirler.

İzah: Allah'ın Peygamberlerini yalanlayan her topluluğun başına gelecek felâket için belli bir vakit vardır. O helâk olma vakti gelince, ne erteleyebilirler, ne de bir an öne alabilirler, demektir. Nitekim Nûh, Hûd, Lût ve Sâlih Aleyhimüsselâm'ın kavimlerinde olduğu gibi, bunlara benzer birçok kavim helâk olmuştur.

(يَا بَنِي آدَمَ إِنَّمَا يَأْتِيَكُمْ رَسُولٌ مِّنْكُمْ يَصْطُورُ عَلَيْكُمْ أَلْيَا يَوْمَ فَمَنْ أَتَّقَىٰ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ)
(يَحْزَنُونَ (٣٥)) وَالَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (٣٦)

35-36. Ey Âdemoğulları! İçinizden size benim âyetlerimi anlatan Peygamberler geldiğinde, her kim onları yalanlamaktan sakınır ve nefsini ıslah ederse, artık onlar için hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.*
Âyetlerimizi yalanlayanlar ve kibirlenerek kabul etmeyenler de, Cehennem ehlidirler. Onlar orada ebedî kalacaklardır.

(فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ أُولَٰئِكَ يَنَالُهُمْ نَصِيبُهُمْ مِنَ الْكِتَابِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُمْ)
(رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْ قَالُوا أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا وَشَهِدُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا)
(كَافِرِينَ (٣٧))

37. Allah'ı Teâlâ'ya (emretmediği şeyleri, emretti diye) yalan yere iftirada bulunandan yahut âyetlerimizi yalanlayandan daha zâlim kim vardır? İşte onlara kitaptan (Levh-i Mahfuz'da yazılı olan) nasipleri erişecektir. Nihâyet resullerimiz (meleklerimiz), ruhlarını almak için onlara geldikleri zaman, "Allah'ı bırakıp da ibâdet ettiğiniz şeyler nerededir?" derler. Onlar da, "Bizi bırakıp kayboldular" derler ve kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şâhitlik ederler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: "Onlara, kitaptan (Levh-i Mahfuz’da yazılı olan) nasipleri erişecektir" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, kâfirler dünyâda iken kendilerine takdir edilen rızka ve ömre nâil olurlar, âhirette de küfürleri sebebiyle azâba müstehak olurlar, demektir.

Yine Âyet-i Kerîme’de: "Nihâyet resullerimiz (meleklerimiz), ruhlarını almak için onlara geldikleri zaman..." diye buyrulduğu üzere, burada geçen resullerden maksat, Azrâil Aleyhisselâm ve onun emrindeki meleklerdir.

قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ فِي النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنَتْ أُخْتَهَا حَتَّى إِذَا ()
أَدَارَكُوا فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أُخْرِيَهُمْ لِأُولَئِيهِمْ رَبَّنَا مُؤَلَّاءُ أَصْلَوْنَا فَنَاتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِ قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٍ
وَلَكِنْ لَا تَعْلَمُونَ (٣٨) وَقَالَتْ أُولَئِيهِمْ لِأَخْرِيَهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ فذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ
((٣٩)

38-39. Allah’u Teâlâ onlara: "Sizden evvel insan ve cinden gelip geçen ümmetlerin arasında Cehenneme girin" buyurur. Her ne zaman bir ümmet Cehenneme girdikçe, yoldaşına (onlara uyararak dalâlette kalan kimse, kendi uydukları kimselere) lânet eder. Hattâ hepsi toplandıkları vakit, en sonra gelenler, evvelki gelenler için, "Ey Rabbimiz! Bizi bunlar dalâlete düşürdü. Bunlara iki kat azap et" derler. Allah’u Teâlâ da, "Hepinize kat kat azap vardır. Lâkin siz bilmezsiniz" buyurur.* Evvelki gelenler de sonra gelenlere, "Sizin bize bir üstünlüğünüz yoktur. Artık kendi yaptığınızın cezâsı olan azâbı tadın" derler.

إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تَفْتَحْ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي فِي ()
سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ (٤٠) لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ
(٤١) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ
((٤٢)

40-42. Şüphesiz ki, âyetlerimizi yalanlayanların ve kibirlenerek onları kabul etmeyenlerin ruhları için göklerin kapıları açılmaz. Deve, iğnenin deliğinden geçinceye kadar onlar Cennete giremezler. Mücrimleri işte böyle cezâlandırırız.* Onlara, Cehennemde ateşten bir döşek ve üzerlerinde de ateşten örtüler vardır. Zâlimleri işte böyle cezâlandırırız.* İman edip sâlih amellerde bulunanlara gelince ki, Biz hiçbir kimseyi gücünün üstünde olan bir şeyle mükellef kılmayız. İşte onlar, Cennet ehlidirler ve orada ebedî kalacaklardır.

İzah: Allah’u Teâlâ’nın: "Deve, iğnenin deliğinden geçinceye kadar" diye buyurması, Araplarda kullanılan bir darb-ı meseldir; aslâ mümkün olmayacak

durumlar için kullanılan bir tâbirdir. Bu nedenle o kâfirler kesinlikle Cennete girmezler, demektir. Yani devenin iğnenin deliğinden geçmesinin mümkün olmadığı gibi, kâfirlerin de Cennete girmelerinin mümkün olmayacağı belirtilmiştir.

Gök kapılarının kâfirlere açılmayıp yalnız Mü'minlere açılacağına dair Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جَنَازَةِ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَاَنْتَهَيْنَا إِلَى الْقَبْرِ وَلَمَّا يُلْحَدُ فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَلَسْنَا حَوْلَهُ وَكَانَ عَلَى رُؤُسِنَا الطَّيْرُ وَفِي يَدِهِ عُودٌ يَنْكُثُ فِي الْأَرْضِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ اسْتَعِيزُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ إِذَا كَانَ فِي انْقِطَاعٍ مِنَ الدُّنْيَا وَإِقْبَالٍ مِنَ الْآخِرَةِ نَزَلَ إِلَيْهِ مَلَائِكَةٌ مِنَ السَّمَاءِ بِيضُ الْوُجُوهِ كَأَنَّ وُجُوهُهُمْ الشَّمْسُ مَعَهُمْ كَفَنٌ مِنْ أَكْفَانِ الْجَنَّةِ وَحَنُوطٌ مِنْ حَنُوطِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَجْلِسُوا مِنْهُ مَدَّ الْبَصَرِ ثُمَّ يَجِيءُ مَلَكُ الْمَوْتِ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَتَّى يَجْلِسَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَيَقُولُ أَيَّتُهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ اخْرُجِي إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ ... (د حم عن البراء بن عازب)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber Ensârdan bir adamın cenâzesinde bulunduk. Kabre vardığımızda kabrin henüz lahdi yapılmamıştı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem oturdu. Biz de onun çevresinde, başlarımızda sanki kuşlar varmış gibi sessiz bir şekilde oturduk. Peygamberimizin elinde bir ağaç parçası vardı ve onunla toprağı karıştırıyordu. Başını kaldırdı ve buyurdu ki: "Kabir azâbından Allah'a sığının." Bu sözü iki veya üç defa tekrarladı ve sonra şöyle buyurdu:

Mü'min bir kulun dünyâdan ayrılıp âhirete yönelme vakti gelince, onun yanına gökten, yüzleri güneşe benzeyen beyaz yüzlü melekler iner. Yanlarında Cennet kefenlerinden bir kefen ve Cennet kokularından bir koku bulunur. O melekler, can vermekte olan kişinin gözünün göreceğı kadar bir uzaklıkta otururlar. Sonra Azrâil gelir, onun başucuna oturur ve "Ey pâk ve temiz ruh! Vücuttan çık. Allah'ın affına ve rızâsına kavuş" der. Bunun üzerine su kabından bir damlanın akması gibi ruh vücuttan akıp çıkar. Melek onu alır ve diğer melekler o ruhu Azrâil'den, göz açıp kapayıncaya kadar bile bekletmeksizin alırlar. Cennetten getirdikleri o kefenin ve kokunun içine koyarlar. O ruhtan yeryüzündeki en güzel miskin kokusu gibi bir koku çıkar ve o melekler bu ruhu alıp yukarı çıkarlar. Hangi melek topluluğuna uğrarlarsa, onlar: "Bu hoş ve güzel ruh kimin?" diye sorarlar. O ruhu taşıyan melekler, onun dünyâda çağırıldığı en güzel adını söyleyerek: "Bu, falan oğlu falandır" derler. Nihâyet o ruhla birlikte Dünyâ semâsına varırlar ve kapının açılmasını isterler. Kapı onlara açılır. Her katta

bulunan ileri gelen kimseler, o ruhu bir üst kata kadar yolcu ederler. Nihâyet yedinci kat semâya ulaşırlar. Orada Allah'ı Teâlâ: "Bu kulumun amelini İliyyin'e yazın ve tekrar kendisini yere gönderin. Çünkü Ben onları oradan yarattım, onları oraya iade ederim. Bir kere daha onları yine oradan çıkartırım "[1] diye buyurur. Bunun üzerine ruhu tekrar cesedine iade edilir.

İki melek gelip yanına oturur. O meleklerden biri: "Rabbin kim? der. O da: "Rabbim Allah'tır" der. Melek: "Dînin nedir?" der. O da: "Dînim İslâm'dır" der. Melek: "Size gönderilen Peygamber kimdir?" diye sorar. O da: "Allah'ın Resûlüdür" der. Melek bu sefer: "Amelin nedir?" diye sorar. O da: "Allah'ın kitabını okudum. Ona îman ettim ve onu tasdik ettim" der.

Bunun üzerine gökten: "Kulum doğru söyledi. Onun altına Cennetten sergiler serin ve onu Cennetten giydirin. Ona, Cennete bakan bir kapı açın" diye bir nidâ gelir. O kişiye Cennetin havası ve kokuları gelir. Kabri, gözün görebileceği kadar genişler. Yanına güzel yüzlü temiz elbiseli, hoş kokulu bir adam gelir ve ona: "Ben seni, sevindirici bir şeyle müjdeleyeyim. İşte sana vaad edilen gün bugündür" der. Ölen kişi de ona: "Sen kimsin? Yüzünden bile, hayırlı bir haber getirdiğin belli oluyor" der. O kişi: "Ben senin, dünyâda işlediğin sâlih amelini" der. Bunun üzerine ölen kişi: "Yâ Rabbi! Kıyâmeti kopar. Tâ ki aileme ve Cennetteki nîmetlere kavuşayım" der.

Bir kâfirin de, dünyâdan ayrılıp âhirete yönelme vakti gelince, onun yanına gökten, siyah yüzlü melekler iner. Yanlarında bir paçavra vardır. O melekler can çekişmekte olan kişinin gözünün görebileceği kadar bir uzaklıkta otururlar. Sonra Azrâil gelir, onun başucuna oturur ve "Ey pis ruh! Vücuttan çık ve Allah'ın gazabına uğra" der. Bunun üzerine ruh, kişinin vücudunun her tarafına yayılır. Melek o ruhu, ıslak yünün içinden kebab şişini çekercesine çekip alır ve diğer melekler, göz açıp kapayıncaya kadar bekletmeksizin onu Azrâil'den alırlar ve onu, getirdikleri paçavranın içine koyarlar. O paçavradan, yeryüzündeki en pis kokulu leşten çıkan koku gibi bir koku çıkar. Melekler onu alıp yukarı çıkarırlar. Hangi melek topluluğuna uğrarlarsa onlar: "Bu pis ruh kimin?" diye sorarlar, O ruhu taşıyan melekler, kişinin dünyâda çağırıldığı en kötü adını söyleyerek, "Bu falan oğlu falandır" derler. Nihâyet o ruhla dünyâ semâsına varırlar ve onun için kapıların açılması istenir. Fakat kapı ona açılmaz.

Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Şüphesiz ki, âyetlerimizi yalanlayanların ve kibirlenerek onları kabul etmeyenlerin ruhları için göklerin

kapıları açılmaz. Deve iğnenin deliğinden geçinceye kadar onlar Cennete giremezler..."[2] diye devam eden âyeti okudu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

Aziz ve Celil olan Allah: "Bunun amelini, yerin en alt katında bulunan Siccîn'e yazın" diye buyurur. Bundan sonra onun ruhu aşağıya atılır. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "... Her kim Allah'a ortak koşarsa, sanki o, gökten düşmüş de kendisini kuşlar kapışmış veya rüzgâr onu uzak bir yere atmış gibidir"[3] diye geçen âyeti okudu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

Bu adamın ruhu vücuduna döndürülür. İki melek gelip yanına oturur. O meleklerden biri: "Rabbin kim?" der. O da: "(Gülerek) hah, hah, bilmiyorum!" der. Melek: "Dînin nedir?" der. O da: "Hah, hah, bilmiyorum!" der. Melek: "Size gönderilen Peygamber kimdir?" diye sorar. O da: "Hah, hah, bilmiyorum!" der.

Bunun üzerine gökten: "Kulum yalan söyledi. Altına ateşten sergiler serin ve kendisine, Cehenneme bakan bir kapı açın" diye nidâ gelir. Bu kişiye Cehennemnin sıcağı ve alevi gelir. Kabri sıkıştırıldıkça sıkıştırılır, kaburgaları birbirine girer. Yanına çirkin yüzlü, pis kokulu bir kişi gelir ve ona: "Seni, hoşuna gitmeyecek bir şeyle müjdeleyeyim. İşte sana vaad edilen gün bugündür" der. Ölen kişi de ona: "Sen kimsin? Yüzün bile kötülüğü ifade ediyor" der. O da: "Ben senin kötü amelini" der. Bunun üzerine ölen kişi: "Yâ Rabbi! Sen kıyâmeti koparma" der.[4]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Biz hiçbir kimseyi gücünün üstünde olan bir şeyle mükellef kılmayız" diye geçtiği üzere, Allah'ı Teâlâ hiç kimseye gücünün üstünde bir sorumluluk yüklemeyiz. Kişi gücünün yetmediği bir amelden dolayı Cehennemlik olmaz. Eğer kişi Cehennemlik olmuşsa, nefesine hoş gelen kötü amelleri işlediği içindir. Halbuki Cennete giden bir kimsenin yaptığı iyi amelleri kendisi de yapabiliyordu.

[1] Bakınız: Sûre-i Tâhâ, Âyet 55.

[2] Sûre-i A'râf, Âyet 40.

[3] Sûre-i Hacc, Âyet 31.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 27; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17803.

وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رَسُولُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ وَنُودُوا أَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٤٣) (

43. Cennet ehlinin kalplerinden kin ve düşmanlığı kaldırırız. Onların altlarından nehirler akar. "Bizi bu nîmetlere ulaştıran Allah'a hamd olsun. Eğer Allah'u Teâlâ bize hidâyet etmeseydi, biz hidâyete eremezdik. Yemin olsun ki, Rabbimizin peygamberleri hak ile geldiler" derler. Onlara: "İşte sâlih amellerinizin karşılığı olarak mîrasçı olduğunuz Cennet budur" diye nidâ olunur.

İzah: Cennet ehlinin dünyâda iken birbirlerine karşı olan kin ve husumetleri, Allah'u Teâlâ tarafından kalplerinden çıkartılır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْغِلُّ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ كَمَبَارِكِ الْإِبِلِ قَدْ نَزَعَهُ اللَّهُ مِنْ قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن

"Kin, Cennetin kapısında develerin çöküş yeri gibi olacaktır. Allah onu, Mü'minlerin kalplerinden alacaktır."[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Bizi bu nîmetlere ulaştıran Allah'a hamd olsun" diye geçen ifade ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ أَحَدٍ يُدْخِلُهُ عَمَلُهُ الْجَنَّةَ فَقِيلَ وَلَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِي رَبِّي بِرَحْمَةٍ (خ م عن (ابى هريرة

"Bir kimse yaptığı ameliyle Cennete giremez." "Sen de mi Yâ Resûlallah?" denilince, buyurdu ki: "Evet, ben de Rabbimin rahmetiyle girerim. Ancak Allah beni rahmetine daldırmıştır."[2]

Mü'minin yapmış olduğu ibâdetler, Cennetteki nîmetlerin karşılığı değildir. Ancak kul, yapmış olduğu sâlih amellerin karşılığı olarak, Allah'ın rahmetine nâil olur ve Cennetteki nîmetlere kavuşur. İşte Hadis-i Şerif, bu hususa dikkat çekmektedir.

Yine bu Âyet-i Kerîme'nin son kısmı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لَكُمْ أَنْ تَصِحُّوا فَلَا تَسْقَمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَحْيُوا فَلَا تَمُوتُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَسْبُوا فَلَا تَهْرَمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَنْعَمُوا فَلَا تَبْأَسُوا أَبَدًا فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ {وَنُودُوا أَنْ تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ} (م)
(عن ابى هريرة و ابى سعيد الخدرى)

Şüphesiz ki Cennet ehline bir münâdi şöyle nidâ eder: "Sizin için sıhhatli olmak var, ebedî hasta olmayacaksınız, size yaşamak var, ebedî ölmeyeceksiniz, sizin için genç olmak var ebedî ihtiyarlamayacaksınız, sizin için devamlı nîmetlendirilmek var, ebedî sıkıntı çekmeyeceksiniz." Onlara: "İşte sâlih amellerinizin karşılığı olarak mîrasçı olduğunuz Cennet budur" diye nidâ olunur, diye geçen Sûre-i A'râf, Âyet 43'ten murad budur." [3]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 7, s. 208.

[2] Sahih-i Buhârî, Merdâ 19; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet, Cennet ve Cehennem 17 (72).

[3] Sahih-i Müslim, Cennet 8 (22).

وَنَادَىٰ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابَ النَّارِ أَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا (نَعَمْ فَإِنَّ مُؤَذِّنًا بَيْنَهُمْ أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ) (٤٤)

44. Cennet ehli, Cehennem ehline: "Rabbimizin bize vaad ettiği şeyleri doğru bulduk. Siz de Rabbinizin vaad ettiği şeyleri doğru buldunuz mu?" diye nidâ ederler. Cehennem ehli de: "Evet" derler. Bu iki fırka arasında bir münâdi de: "Allah'ın lâneti zâlimler üzerine olsun!" diye nidâ eder.

İzah: Bu hususta Sûre-i Tûr, Âyet 14-16'da da Cehennem ehli olan kâfirlere hitâben şöyle söyleneceği beyan edilmiştir.

Onlara denir ki: "Yalanladığınız ateş işte budur!* Bu da sihir midir? Yoksa görmüyor musunuz?* Ateşe girin, onun şiddetine ister sabredin ister etmeyin, sizin için birdir. Siz, ancak yaptıklarınızın cezâsını çekiyorsunuz."

Enes Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi anlatmıştır:

Hz. Ömer ile beraber Mekke ile Medîne arasında bir yerde idik. Bedir'de

savaşanları anlatmaya başladı ve şöyle buyurdu:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيُرِينَا مَصَارِعَهُمْ بِالْأَمْسِ قَالَ هَذَا مَصْرَعُ فُلَانٍ إِنْ شَاءَ اللَّهُ غَدًا قَالَ عُمَرُ وَالَّذِي بَعَثَهُ بِالْحَقِّ مَا أَخْطَأُوا تِيكَ فَجْعَلُوا فِي بَنَرٍ فَأَتَاهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَادَى يَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ يَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ هَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا فَإِنِّي وَجَدْتُ مَا وَعَدَنِي اللَّهُ حَقًّا فَقَالَ عُمَرُ تَكَلَّمْ أَجْسَادًا (لا أرواح فيها فقال ما أنتم بأسمع لما أقول منهم). (ن عن انس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem savaştan önce, kâfirlerin öldürülecekleri yerleri bize göstererek: "Allah'ın izni ile burası, yarın filanın öldürüleceği yer olacaktır" buyurdu. Hz. Ömer sözüne devamla dedi ki: Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i hak dîn ile gönderen Allah'a yemin olsun ki kâfirler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gösterdiği yerlerde öldürüldüler. Onların hepsi bir kuyuya atıldı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kuyunun başına gelerek şöyle seslendi: "Ey filan oğlu filan! Ey filan oğlu filan! Rabbinizin vaad ettiği şeyi buldunuz mu? Ben, Rabbimin bana vaad ettiği şeyi hak olarak buldum." Hz. Ömer: "Yâ Resûlallah! Sen, ruhları olmayan cesetlerle konuşuyorsun" dedim. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onlara söylediğimi siz onlardan daha iyi işitemezsiniz" buyurdu.[1]

[1] Sünen-i Nesâî, Cenâiz 117.

(الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ كَافِرُونَ) (٤٥)

45. O zâlimler ki, Allah yolundan menederler ve o yolu eğri göstermeye çalışırlar ve onlar âhireti de inkâr edenlerdir.

İzah: Eğer bir kimse; kâfir, münâfık ve fâsıklarla beraber olur ve onları dost tutarsa, onlar kendini doğru yoldan döndürür ve kendilerinin gittiği dalâlet yoluna sevk ederler. Bu sebeple kişi sâlih kimseleri dost edinmelidir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدَكُمْ مَنْ يُخَالِلُ (حم هب ك عن ابى هريرة

"Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin."
"[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ وَنَادَوْا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ (٤٦) وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (٤٧)

46-47. Cennet ehli ile Cehennem ehli arasında bir sur vardır. A'râf'ın (surun burçları) üzerinde de birtakım insanlar vardır. Onlar Cennet ehlini ve Cehennem ehlini sîmalarından tanırlar. Ve Cennete giremeyip, onu arzu eder oldukları halde Cennet ehline, "Size selâm olsun" diye nidâ ederler.* Bakışları, Cehennem ehli tarafına döndüğü vakit de, "Ey Rabbimiz! Bizi, zâlimler olan şu toplulukla beraber etme" derler.

İzah: Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, "A'râf ehlinin kimler olduğu" sorulduğunda, şöyle buyurmuştur:

قَوْمٌ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَهُمْ عُصَاةٌ لِآبَائِهِمْ فَمَنْعَتْهُمْ الشَّهَادَةُ أَنْ يَدْخُلُوا النَّارَ وَمَنْعَتْهُمْ الْمَعْصِيَةُ أَنْ يَدْخُلُوا الْجَنَّةَ فَهُمْ وَقُوفٌ عَلَى سُورٍ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ حَتَّى تَذُوبَ شُحُومُهُمْ وَتَذُبُلَ لِحُومُهُمْ حَتَّى يَفْرُغَ اللَّهُ مِنْ حِسَابِ الْخَالِئِ فَإِذَا فَرَّغَ مِنْ حِسَابِ الْخَالِئِ تَعَمَّدَهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ فَأَدْخَلُوا الْجَنَّةَ (طس عن ابى سعيد الخدرى)

"Allah yolunda ölen, ancak babalarına da isyan eden bir topluluk-tur. Şehit olmaları onların Cehenneme girmelerine engel olmuştur. Babalarına karşı geldikleri için de Cennete girememişlerdir. Onlar Cennet ve Cehennem arasında bir surun üzerinde duracaklardır. Allah'ı Teâlâ mahlûkâtın hesabını görünceye kadar yağları eriyecek ve etleri kuruyacaktır. Allah'ı Teâlâ mahlûkâtın hesabını bitirdikten sonra onlara rahmet edip Cennete koyacaktır."[1]

Bu Hadis-i Şerif'ten de anlaşılan A'râftakiler yani sûr üzerinde bekletilenler, kesin olarak Cenneti kazanacak ameli işlemiş olan ve kesin olarak Cehennemi kazanacak amel de işlemiş olan ve bu sebepten Cennete de, Cehenneme de giremeyen kişilerdir. Bu Hadis-i Şerif'te geçen örnekte olduğu gibi, kişi şehit olarak Cenneti hak etmiş, babası kendisine şeriata muhalif bir şey emretmediği halde ona karşı gelerek de Cehennemi hak etmiştir.[2] İşte mahşer halkının tamamının hesabı bittikten sonra bunun gibi bekletilen kişilerin, Allah'ı Teâlâ'nın rahmetiyle Cennete girecekleri belirtilmektedir. Bunlar, insanlar arasında, haklarında en son hüküm verilecek olan, sonunda da Allah'ın rahmetiyle Cennete girecek olan kişilerdir.

Amr İbn-i Cerîr Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, "A'râf ehlinin kimler olduğu" sorulduğunda, şöyle buyurmuştur:

هُمْ آخِر مَنْ يُفْصَلُ بَيْنَهُمْ مِنَ الْعِبَادِ وَإِذَا فَرَغَ رَبُّ الْعَالَمِينَ مِنْ فَصْلِهِ بَيْنَ الْعِبَادِ قَالَ أَنْتُمْ قَوْمٌ أَخْرَجْتُكُمْ حَسَنَاتِكُمْ مِنَ النَّارِ وَلَمْ تُدْخِلْكُمْ الْجَنَّةَ وَأَنْتُمْ عُتْقَائِي فَأَرْعُوا مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ شِئْتُمْ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عمرو بن جرير)

Bunlar, kullardan aralarında hüküm verilenlerin sonuncusudur. Âlemlerin Rabbi, kullar arasındaki hükmünü bitirdiğinde, "Sizler öyle bir kavimsiniz ki, iyilikleriniz sizi Cehennemden çıkarmıştır. Cennete de girmediniz. Sizler, Benim azatlılarımsınız. Cennetten dilediğiniz yere gidin" buyuracak.[3]

Allah'ı Teâlâ'nın rahmetinin genişliğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَمَّا قَضَى اللَّهُ الْخَلْقَ كَتَبَ فِي كِتَابِهِ فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ الْعَرْشِ إِنَّ رَحْمَتِي غَلَبَتْ غَضَبِي (خ م عن ابى هريرة

"Allah'ı Teâlâ, mahlûkatı var edince, arşın üzerinde kendi katında bulunan kitabına şöyle yazmıştır: Şüphesiz ki merhametim gazabıma gâlip gelmiştir."[4]

Yine bu Âyet-i Kerîme'de: "A'râf'ın (surun burçları) üzerinde de birtakım insanlar vardır. Onlar Cennet ehlini ve Cehennem ehlini sîmalarından tanırlar" diye geçen ifade hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: "Cennet ehlini, yüzlerinin beyazlığı ile; Cehennem ehlini ise yüzlerinin siyahlığı ile tanırlar."

[1] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6961.

[2] Anne ve babaya itaat hususunda Sûre-i Ankebût, Âyet 8 ve izahına bakınız.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 420.

[4] Sahih-i Buhârî, Tevhid 15, 22, 55; Sahih-i Müslim, Tevbe 4 (14).

وَنَادَى أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ رَجُلًا لَا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَاهُمْ قَالُوا مَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ (٤٨) (أَقُولُ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ أَدْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَآ أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ (٤٩)

48-49. A'râftakiler, sîmalarından tanıdıkları (Cehennem ehlinden olan) bir takım

insanlara hitâben, "Dünyâda topluluğunuzun çokluğu, mallarınız ve kibriniz sizi Cehennem azâbından kurtarmadı" diye nidâ ederler.* A'râftakiler, kâfirlere hitâben (onların hor ve hakir gördüğü Mü'minleri göstererek), "Allah'ın rahmetine nâil olmazlar? diye yemin ettiğiniz kimseler bunlar mıdır?" dedikleri gibi, Mü'minlere hitâben de, "Cennete girin. Sizin için hiçbir korku yoktur ve siz mahzun da olmayacaksınız" derler.

İzah: Kâfirlerin dünyâda iken Mü'minleri hor, hakir ve câhil kimseler olarak gördükleri Sûre-i Şuarâ, Âyet 111-115'te şöyle geçmektedir:

Kavmi: "Sefil ve câhil insanlar sana tâbi olmuşken, biz sana îman eder miyiz?" dediler.* Nûh dedi ki: "Bana tâbi olanların kalplerinin nasıl olduğunu bilmem (ben, ancak zâhire itibar ederim).* Onların hesabı ancak Rabbime aittir, eğer anlarsanız.* Ben, Mü'minleri kovacak değilim.* Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım."[1]

İşte bu şekilde bütün Peygamberlerin ümmetleri, o zamanın kâfirleri ve münâfıkları tarafından hor ve hakir görülmüşlerdir. Sûre-i A'râf, Âyet 49'da geçtiği üzere; aksine hor, hakir, zelil ve Cehennemlik olanların Mü'minler değil, kâfirler ve münâfıklar olduğu ortaya çıkmıştır.

[1] Bu anlamda yine bakınız: Sûre-i A'râf, Âyet 75; Sûre-i Hûd, Âyet 27-31.

وَنَادَىٰ أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ أَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى الْكَافِرِينَ (٥٠) الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنسِفُهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَٰذَا وَمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ (٥١) وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ (٥٢) يُؤْمِنُونَ ()

50-52. Cehennem ehli, Cennet ehline: "Suyunuzdan veya Allah'ın size ihsan buyurduğu rızıklardan bize de verin" diye nidâ ederler. Cennet ehli de: "Şüphesiz, Allah'ı Teâlâ bunları kâfirlere haram kıldı" derler.* O kâfirler ki, dinlerini oyun ve eğlence edindiler ve dünyâ hayatı onları aldattı. Onlar nasıl bugüne kavuşacaklarını unuttular ve âyetlerimizi inkâr ettilerse, Biz de onları bugün öyle unuturuz (Cehennemde bırakırız).* Şüphesiz ki, onlara bir kitap getirdik. İman edenlere bir hidâyet ve rahmet olması için tam bir ilim üzere onun hükümlerini genişçe açıkladık.

İzah: Sûre-i A'râf, Âyet 51 ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem

şöyle buyurmuştur:

قَالَ فَيَقُولُ الْعَبْدُ فَيَقُولُ أَيُّ فُلٍ أَلَمْ أُكْرِمَكَ وَأُسَوِّدَكَ وَأَزَوَّجَكَ وَأَسَخَّرَ لَكَ الْخَيْلَ وَالْإِبِلَ وَأَذْرَكَ تَرَاسُ...
(وَتَرْبَعُ فَيَقُولُ بَلَى قَالَ فَيَقُولُ أَفَظَنَنْتَ أَنَّكَ مُلَاقِي فَيَقُولُ لَا فَيَقُولُ فَإِنِّي أَنَسَاكَ كَمَا نَسِيتَنِي (م عن ابى هريرة

... Allah'ı Teâlâ mahşer günü kullarından birini karşısına alıp ona: "Ey filan! Sana ikramda bulunmadım mı? Sana zevce yaratmadım mı? Ben seni başkalarına efendi yapmadım mı? Atları ve develeri senin hizmetine vermedim mi? Seni reis olmaya ve rahat içinde yaşamaya bırakmadım mı?" diye soracak. O kul: "Evet" diyecek. Allah'ı Teâlâ da: "Bana kavuşacağını zannettin mi?" diye soracak. O da: "Hayır" deyince, Allah'ı Teâlâ: "Sen Beni nasıl unutmuşsan, bugün de Ben seni unutturum" diye buyuracak.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (16).

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلُهُ يَقُولُ الَّذِينَ نَسُوهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ فَهَلْ لَنَا مِنْ (شَفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلْ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ قَدْ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ٥٣)
(

53. Kâfirler, onun (Kur'ân'ın) vaad ettiği akıbetten başka bir şey mi beklerler? O akıbetin geldiği gün, daha önce onu unutanlar, "Muhakkak Rabbimizin Peygamberleri hakkı getirmişlerdir. Bugün bize şefaate edecek kimseler var mı? Yahut bizim dünyâyâ dönüp de evvelce yaptığımız amellerin başkasını (İslâm'ı) seçmemizin imkânı var mı?" diyecekler. Şüphesiz ki onlar, (hayatlarını küfürle geçirmekle) kendilerini hüsrâna uğrattılar. Uydurdukları putlar da kendilerinden uzaklaşıp kayboldu.

إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ (حَبِيبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ ۗ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ٥٤)

54. Şüphesiz Rabbiniz O Allah'tır ki, gökleri ve yeri altı günde yarattı. Sonra Arş üzerine istivâ etti. Allah'ı Teâlâ, gündüzü gece ile örter ve süratle gece gündüzü, gündüz de geceyi tâkip eder. Güneş, ay ve yıldızlar O'nun emrine boyun eğmiştir. Haberiniz olsun, yaratma ve tasarruf sâdece O'nundur. Âlemlerin Rabbi olan Allah, çok yücedir.

İzah: Allah'ı Teâlâ istese gökleri ve yeri altı günde değil de bir anda da yarattı. Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 117'de şöyle buyurmaktadır:

"Allah'u Teâlâ, göklerin ve yerin yaratıcısıdır. O, bir şeyin olmasını istediği zaman, ona sâdece "Ol" der, o da hemen oluverir."

Fakat Allah'u Teâlâ, kullarının ağır ağır, düşünce düşünce iş yapmaları için böyle altı günde yaratmıştır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(التَّائِي مِنَ اللَّاءِ وَالْعَجَلَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ) (هب عن أنس)

"Yavaşça, ihtiyat ile hareket etmek, Allah'tandır. Acele etmek ise, şeytandandır."
"[1]

İbn-i Mes'ud, İbn-i Abbas Hazretleri ve bir kısım Sahâbîler kâinatın yaratılması safhâlarını şöyle beyan etmişlerdir:

- Allah'ın Arşı suyun üzerinde bulunmakta idi. Suyu yaratmadan önce, yaratıldığı beyan edilenlerden başka bir şey yaratmamıştı. Mahlûkatı var etmeyi dileyince, sudan duman (buhar) çıkarttı. Buhar suyun üzerine yükseldi. Allah'u Teâlâ ona, yükselen anlamına gelen semâ ismini verdi. Sonra suyu kuruttu. Onu bir tek kütle hâline getirdi. Sonra onu parçaladı. Onu, pazar ve pazartesi günlerinde yedi yer hâline getirdi. Yeryüzü sarsıldı. Bunun üzerine dağları yaratarak sarsıntıyı durdurdu. Yeryüzünün dağlarını ve orada yaşayacak olanların rızıklarını salı ve çarşamba olmak üzere iki günde yarattı. Böylece yeryüzünün yaratılması dört günde tamamlanmış oldu.

Allah'u Teâlâ sonra, duman hâlinde bulunan göğe yöneldi. Bu duman, suyun buharlaşmasından meydana gelmişti. Allah'u Teâlâ, onu bir tek semâ yapmıştı. Sonra onu yayarak perşembe ve cuma günlerinde yedi gök hâline getirdi. Birleştirme anlamına gelen cuma gününe bu ismin verilmesi; o günde göklerle yerin yaratılıp birleştirilmesinden ve dumanlanmasındandır. Allah'u Teâlâ, her göğe emrini vahyetti. Yani her gökte melekler ve diğer mahlûkatı var etti. Sonra yeryüzü semâsını yıldızlarla süsledi. Yıldızları hem bir süs aracı, hem de gökyüzünü şeytanlardan koruyucular olarak var etti. Allah'u Teâlâ, dilediği şeyleri yarattıktan sonra, Arş'ına yükseldi.

Bu husus Sûre-i Fussilet, Âyet 9-12'de de şöyle geçmektedir:

Ey Habîbim! De ki: "Siz, arzı iki günde yaratanı inkâr ediyor ve O'na ortaklar mı koşuyorsunuz? O, âlemlerin Rabbidir.* O, arz üzerinde sâbit dağlar yarattı,

yere bereket verdi ve muhtaç olan arz ehlinin yiyeceklerini uygun olarak dört gün içinde takdir etti.* Sonra semâyı yaratmaya yöneldi ki o, duman hâlinde idi. Allah'ı Teâlâ, göğe ve yere: "İsteyerek ya da istemeyerek olun" dedi. Onlar da: "İsteyerek ve emrine boyun eğerek olduk" dediler.* Böylece yedi göğü iki günde yarattı ve her göğe, kendilerine ait olan hususları emretti." Dünyâ semâsını da yıldızlarla süsledik ve onu koruduk. Bu, her şeye gâlip ve her şeyi bilen Allah'ın takdiridir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle buyurmuştur:

خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ ثُمَّ خَلَقَ السَّمَاءَ ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ فِي يَوْمَيْنِ آخَرَيْنِ ثُمَّ دَحَا الْأَرْضَ وَدَحَاهَا أَنْ أُخْرِجَ مِنْهَا الْمَاءَ وَالْمَرْعَىٰ وَخَلَقَ الْجِبَالَ وَالْجِبَالَ وَالْأَكَامَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي يَوْمَيْنِ آخَرَيْنِ فَذَلِكَ قَوْلُهُ {دَحَاهَا} وَقَوْلُهُ {خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ} فَجَعَلَتْ الْأَرْضُ وَمَا فِيهَا مِنْ شَيْءٍ فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ وَخُلِقَتْ السَّمَوَاتُ فِي يَوْمَيْنِ (خ عن ابن عباس)

Allah'ı Teâlâ yeri iki günde yarattı, sonra göğe yöneldi, başka iki günde de onu yedi kat olarak tanzim etti. Sonra diğer iki günde arzı düzenledi, yaydı. Arzdan su ve bitkiler çıkardı. Arzda dağlar, ağaçlar, tepeler ve arz ile semâ arasında bulunan şeyleri yarattı. Bunu Allah'ı Teâlâ Sûre-i Nâziât, Âyet 30'da: "Bundan sonra da yeri döşedi" kelâmıyla ifade etmiştir. Sûre-i Fussilet, Âyet 9'da: Ey Habîbim! De ki: "Siz, arzı iki günde yaratanı inkâr ediyor ve O'na ortaklar mı koşuyorsunuz?..." diye geçen kelâmına gelince de, arz ve içindekiler dört günde yaratılmış olmaktadır. Semâvat da iki günde yaratılmış olmaktadır.[2]

Yine bu Sûre-i A'râf, Âyet 54'te geçen "Arş" sözlükte; köşk, mülk, saltanat gibi anlamlara gelmekte ve "İstivâ" da; karar etmek, oturmak, yönelmek gibi anlamlara gelmektedir. Yoksa Allah'ı Teâlâ mekândan münezzehtir. Burada kastedilen mânânın ne olduğunu ancak Allah'ı Teâlâ bilir. Bu hususu sâdece Allah'ın bildiğine dair Sûre-i Furkân, Âyet 59'da şöyle buyrulmaktadır:

"Gökleri, yeri ve bunların arasında olanları altı günde yaratan, sonra Arş'a istivâ eden Rahmân'dır. Bunu, Habîr olandan sor."

Bu hususları ancak Allah bilir, demektir. Bu da yaratma ve istivânın müteşabih olduğunu gösterir. Nitekim Allah'ı Teâlâ'nın, hem Arş'a istivâ etmesi ve hem de her yerde hazır ve nazır olduğu Sûre-i Hadîd, Âyet 4'te şöyle geçmektedir:

"Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arş'a istivâ eden O'dur. Yere gireni ve

ondan çıkanı, semâdan ineni ve ona çıkanı bilir. Her nerede olsanız, O sizinle beraberdir. Allah'ı Teâlâ, bütün yaptıklarınızı görür."

Allah'ı Teâlâ'nın, gizli âşikâr her şeyden haberdar olduğu birçok Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'te ifade edilmektedir. Ehl-i Sünnet itikâdına göre, bu hususlar müteşâbih olarak kabul edilir.

Yine bu anlamda Hadis-i Kudsî'de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَا وَسِعَنِي أَرْضِي وَلَا سَمَائِي وَلَكِنْ وَسِعَنِي قَلْبُ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ.

"Bana yer ve göklerim geniş gelmedi, Mü'min kulumun kalbi geniş geldi."[3]

Bu Hadis-i Kudsî'nin, zâhiren hiçbir şekilde izah edilmesinin imkânı yoktur. Bu ve buna benzer çok sayıda mânâsı tam olarak bilinemeyen müteşâbih hususlar vardır.

Müteşâbih âyetler hakkında Allah'ı Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 7'de şöyle buyurmaktadır:

"O, sana kitabı (Kur'ân'ı) indirdi. Onun bir kısmı muhkem âyetlerdir. Bu âyetler kitabın esâsıdır. Diğer bir kısmı da müteşâbih âyetlerdir. Kalplerinde eğrilik olanlar, istedikleri gibi mânâ vermek ve fitne çıkarmak maksadıyla müteşâbih âyetlere tâbi olurlar. Halbuki müteşâbih âyetlerin mânâsını, ancak Allah'ı Teâlâ bilir. İlimde râsih olanlar ise, "Âyetlerin cümlesi Rabbimizden nâzil olmuştur, biz onlara îman ettik" derler. İşte böyle diyenler, hâlis akıl sahipleridir."

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de: "Allah'ı Teâlâ, gündüzü gece ile örter ve süratle gece gündüzü, gündüz de geceyi tâkip eder" diye geçen ifade de, Kur'ân-ı Kerîm'deki mucizelerden biridir. O zamanki insanların bilmesine imkân olmayan bir olayı haber vermektedir. Âyette, gece ile gündüzün süratle birbirini tâkip ettiğinin ifade edilmesi, dünyânın kendi eksenini etrafında dönmesinden kaynaklanan hâdiseyi haber vermektedir. Özellikle âyette, "Süratle" diye bir ifade kullanılmaktadır. Dünyâ, saatte 1670 km hızla kendi eksenini etrafında dönmektedir. Dünyânın, güneşin etrafındaki dönüş hızı ise, saatte tam 108.000 km'dir. Bilim adamları tarafından en son teknoloji kullanılarak bu dönüş hızı tesbit edilmiştir. Diğer yıldızların durumu ise hâlâ tam olarak bilinmemektedir. Bu da Allah'ı Teâlâ'nın kudretinin delillerindendir. Ayrıca Kur'ân-ı Kerîm'deki

mûcizelerdendir.[4]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 4197; Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Birr 65.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Fussilet 1.

[3] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 227.

[4] Bu husus Sûre-i En'âm, âyet 96'da da geçmektedir.

(اُدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ) (٥٥)

55. Ey îman edenler! Rabbinize yalvararak ve gizlice duâ edin. Şüphesiz O, haddi aşanları sevmez.

İzah: Duâyı gizli yapmak da, âşikâre yapmak da vardır. Âyette gizli duânın efdal olduğuna işâret vardır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

رَكَعَتَانِ بِسَوَاكِ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكَعَةً مِنْ غَيْرِ سَوَاكِ وَدَعْوَةٌ فِي السِّرِّ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ دَعْوَةً فِي
(الْعَلَانِيَةِ وَصَدَقَةٌ فِي السِّرِّ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ صَدَقَةً فِي الْعَلَانِيَةِ) (ابن النجار فر عن أبي هريرة

"Misvak kullanılarak alınan abdest ile kılınan iki rek'at namaz, misvaksız olarak alınan abdestle kılınan yetmiş rek'at namazdan efdaldır. Gizli yapılan duâ, âşikâre olan yetmiş duâdan efdaldır. Gizlide verilen sadaka ise, âşikâre verilen yetmiş sadakadan efdaldır." [1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Şüphesiz O, haddi aşanları sevmez" diye buyrulmaktadır. Yani Allah'ı Teâlâ duâda haddi aşanları, riyâ ile bağıra çağıra duâ edenleri sevmez. Her hususta olduğu gibi duâda da ölçülü olmak lâzımdır. Bir kimse kendi hâline lâıyk olmayan birşeyi temenni etmemelidir. Meselâ: Peygamberler mertebesine ulaşmak gibi, semâya yükselmek gibi birşey hakkında dua etmemelidir.

Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Abdullah b. Muğfel Radiyallâhu anhu, oğlunun: "Allah'ım! Bana Cennetin sağında bir beyaz köşk ver" diye duâ ettiğini işitmiş. Bunun üzerine ona: Oğlum! Allah'tan Cenneti iste ve Cehennemden ona sığın. Ben, Peygamberimizin şöyle

buyurduğunu işittim:

(إِنَّهُ سَيَكُونُ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ قَوْمٌ يَعْتَدُونَ فِي الطُّهُورِ وَالْدُّعَاءِ (د عن عبد اللّٰه بن مغفل

"Bu ümmette bir kavim olacak, abdestte[2] ve duâda haddi aşacaklardır." [3]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 291/13; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 26180.

[2] Abdestte haddi aşmak, abdest alırken suyu israf etmektir. Bir hadiste şöyle buyrulmuştur: Peygamberimiz, abdest almakta olan Sa'd'a rastladığında: "Bu israfta nedir Yâ Sa'd?" diye buyurdu. Sa'd da: "Abdestte israf olur mu Yâ Resûlallah?" dedi. Resûlullah da: "Evet, akan bir nehir kenarında bile olsun" buyurdular. (Sünen-i Ebû Dâvud, Tercüme ve Şerhi, c. 1, s. 183.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 45.

(وَلَا تُقْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ) ٥٦)

56. Yeryüzü (Allah'ı Teâlâ'nın, Peygamber ve ahkâm göndermesiyle) ıslah edildikten sonra, orada (küfür ve mâsiyet ile) fesat çıkarmayın. O'na, korkarak ve ümit ederek duâ edin. Şüphesiz ki, Allah'ın rahmeti muhsinlere yakındır.

İzah: Allah'tan ümit kesilerek duâ terk edilmez. Dâimâ hem korku hem de ümitle Allah'ı Teâlâ'ya duâ edilmelidir.

Bu husus Sûre-i Zümer, Âyet 53'te de şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! De ki: "Ey nefisleri üzerine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ günahların hepsini bağışlar. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ لَمْ تُذْنِبُوا لَذَهَبَ اللَّهُ بِكُمْ وَلَجَاءَ بِقَوْمٍ يُذْنِبُونَ فَيَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ فَيَغْفِرُ لَهُمْ (م عن ابى هريرة)

"Canımı kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, siz hiç günah işlemeseydiniz, Allah sizi yok eder ve yerinize günah işledikten sonra Allah'tan af dileycek bir millet getirir ve onları da affederdi." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(ادْعُوا اللَّهَ وَأَنْتُمْ مُوقِنُونَ بِالْإِجَابَةِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَجِيبُ دُعَاءَ مَنْ قَلْبٍ غَافِلٍ لِاهٍ (ت) عن ابى هريرة

"Allah’a duâyı, size icâbet edeceğinden emin olarak yapın. Şunu bilin ki, Allah’u Teâlâ gafletle oyalanan kalbin duâsını kabul etmez." [2]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا مِنْ عَبْدٍ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَتَّى يَبْدُوَ إِيَّاهُ يَسْأَلُ اللَّهَ مَسْأَلَةً إِلَّا آتَاهَا إِيَّاهُ مَا لَمْ يَعْجَلْ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ عَجَلْتُهُ قَالَ يَقُولُ قَدْ سَأَلْتُ وَسَأَلْتُ وَلَمْ أُعْطَ شَيْئًا (ت) عن ابى هريرة

"Herhangi bir kul, koltuğunun altı görünecek şekilde ellerini kaldırır ve Allah’tan herhangi bir dilekte bulunursa, acele etmediği takdirde dileği kendisine verilir." Bunun üzerine Ashâb: "Yâ Resûlallah! Acelesi nasıldır?" deyince, buyurdu ki: "Diledim, diledim, fakat bana bir şey verilmedi, der." [3]

Bu Hadis-i Şerif’te: "Herhangi bir kul, koltuğunun altı görünecek şekilde ellerini kaldırır" diye geçen ifadeyle, duânın yapılma şekli açıklanmıştır. Bu da kişinin duâ yaparken ellerini semâya açarak koltuk altlarının beyazlığı görününceye kadar yukarı kaldırmasıyla olur. Elbiseli olan bir kimsenin koltuk altı görülmez. Bu ifade duânın yapılma şeklini tarif etmek için söylenmiştir.

[1] Sahih-i Müslim, Tevbe 2 (11).

[2] Sünen-i Tirmizî, Daavât 66.

[3] Sünen-i Tirmizî, Daavât 118.

(وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ حَتَّى إِذَا أَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا سُقْنَاهُ لِيَلْدَ مَيِّتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ) (فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ كَذَلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتَى لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ٥٧)

57. O, (yağmur) rahmetinin önünde müjdeleyici olarak rüzgârları gönderendir. Nihâyet rüzgârlar, yağmur yüklü bulutları yüklenince, onları ölü (bitkileri kurumuş) olan bir beldeye sevk ederiz. Böylece oraya suyu indirir ve onunla her türlü mahsulü çıkarırız. İşte ölüleri de (kabirlerinden) böyle çıkarırız. Umulur ki, düşünüp ibret alırsınız.

İzah: Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan sûra üfleme, kıyâmetin kopması, yeniden dirilme ve mahşerdeki durum hakkında uzun olarak nakledilen Hadis-i Şerif'te; her şeyin yok olup, ölümlerin yeniden dirilmesi hakkında Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

فَإِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ الْأَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ كَانَ آخِرًا كَمَا كَانَ أَوَّلًا طَوَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ طَيَّ السَّجَلِ لِلْكِتَابِ ثُمَّ دَحَاهُمَا ثُمَّ يُلَقِّهُمَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ يَقُولُ أَنَا الْجَبَّارُ أَنَا الْجَبَّارُ أَنَا الْجَبَّارُ ثَلَاثًا ثُمَّ هَتَفَ بِصَوْتِهِ لِمَنْ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَلَا يُجِيبُهُ أَحَدٌ ثُمَّ يَقُولُ لِنَفْسِهِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ يَقُولُ اللَّهُ يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ فَيَبْسُطُهُمَا وَيَسْطَحُهُمَا ثُمَّ يَمْدُهُمَا مَدَّ الْأَيْمِ الْعُكَاظِيِّ لَا تَرَى فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا ثُمَّ يَزْجُرُ اللَّهُ الْخَلْقَ زَجْرَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ فِي هَذِهِ الْأَرْضِ الْمُبَدَّلَةِ مِثْلَ مَا كَانُوا فِيهَا مِنَ الْأُولَى مَنْ كَانَ فِي بَطْنِهَا كَانَ فِي بَطْنِهَا وَمَنْ كَانَ عَلَى ظَهْرِهَا كَانَ عَلَى ظَهْرِهَا ثُمَّ يُنَزِّلُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَاءً مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ ثُمَّ يَأْمُرُ اللَّهُ السَّمَاءَ أَنْ تُمْطِرَ فَنُطِرَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا حَتَّى يَكُونَ الْمَاءُ فَوْقَهُمْ اثْنِي عَشَرَ ذِرَاعًا ثُمَّ يَأْمُرُ اللَّهُ الْأَجْسَادَ أَنْ تَنْتَبِتَ فَتَنْتَبِتُ كَنْبَاتِ الطَّرَائِثِ أَوْ كَنْبَاتِ الْبَقْلِ حَتَّى إِذَا تَكَامَلَتْ أَجْسَادُهُمْ فَكَانَتْ كَمَا كَانَتْ ... ((ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة

"... Vâhid, Ahâd, Kakhâr olan, doğmamış ve doğurmamış olan Allah'tan başka, hiçbir şey kalmayınca ilk olduğu gibi Allah'ı Teâlâ son da olacak. Gökleri ve yeri yazılan belgelerin dürüldüğü gibi dürecek sonra yayıp düzleyecek ve üç kere onları atacak ve: "Ben Cebbâr'ım, Ben Cebbâr'ım, Ben Cebbâr'ım" diye söyleyip üç kere: "Bugün mülk kimindir?" diye seslenecek. Ona hiç kimse cevap vermeyecek ve kendi kendine: "Tek ve kahredici olan Allah'ım" buyuracak. Allah'ı Teâlâ Sûre-i İbrâhîm, Âyet 48'de: "O gün yer başka yere, gökler de başka göklere çevrilir ve insanlar, bir ve her şeye hâkim olan Allah'ın huzuruna çıkarlar" diye buyuruyor ki, Allah'ı Teâlâ gökleri ve yeri yayacak. Ukâzî köselesi gibi onları uzatıp yayacak. Sen onlarda hiçbir eğrilik göremeyeceksin.

Sonra Allah'ı Teâlâ, mahlûkata öyle bir seslenecek ki, onlar bu değiştirilmiş yeryüzünde bir öncekinde (dünyâdayken) oldukları gibi olacaklar. O'nun vâdisinde olanlar yine vâdisinde, yüksek yerinde olanlar yine yükseklerinde olacaklar (nerede ölmüşse oradan dirilecek). Sonra Allah'ı Teâlâ, Arş'ın altından onların üzerine bir su gönderecek ve gökyüzüne yağmur yağdırmasını emredecek. Yeryüzüne kırk gün yağmur yağdıracak. Su onların üzerinde on iki kulaç olacak. Sonra Allah'ı Teâlâ cesetlere, kamış veya bakla gibi bitmelerini emredecek de onlar bitecekler. Nihâyet cesetleri, daha önce olduğu gibi tam olarak teşekkül edecek...[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, "Rüzgâr" hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem şöyle buyurmaktadır:

الرَّيْحُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ تَأْتِي بِالرَّحْمَةِ وَتَأْتِي بِالْعَذَابِ فَإِذَا رَأَيْتُمُوهَا فَلَا تَسُبُّوهَا وَاسْأَلُوا اللَّهَ خَيْرَهَا وَاسْتَغِيثُوا
(بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهَا (د عن ابى هريرة

"Rüzgâr, Allah'ın rahmetindendir. Rahmete de, azâba da vesîle olur. Onu görünce, sakın ona sövmeyin. Allah'u Teâlâ'dan rüzgârın hayrını dileyin, şerrinden de Allah'a sığının."[2]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 283. Bu hadisin geniş hâli için Sûre-i En'âm, âyet 73'ün izahına bakınız.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 113, Râmûz'ul-Ehâdis, s. 211/14; Ayrıca bakınız: Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 5, Sünen-i Tirmizî, Fiten 64.

وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرِجُ نَبَاتَهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَالَّذِي خَبَثَ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًّا كَذَلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ((٥٨)

58. Toprağı iyi olan bir beldenin bitkisi, Rabbinin izniyle bol çıkar. Toprağı kötü olan bir beldenin bitkisi de, ancak az ve faydasız olarak çıkar. İşte şükredenler için âyetleri, böyle tekrar tekrar beyan ederiz.

İzah: İbn-i Abbas, Mücâhid, Katâde ve Süddî Hazretleri, bu Âyet-i Kerîme'nin, Mü'min ve kâfirlerin hallerini belirten bir misal olduğunu söylemişlerdir.

Mü'min kulun, kendisi güzel olduğu gibi ameli de güzeldir. Tıpkı verimli arâzi gibi. O arâziden, güzel mahsuller elde edilir. Kâfire gelince, onun kendisi pis, ameli de kötüdür. Tıpkı çorak arâzi gibi. O arâziden güzel mahsul elde edilemez.

Bu husus Ebû Mûsâ Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

مَثَلُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ مِنَ الْهُدَى وَالْعِلْمِ كَمَثَلِ الْغَيْثِ الْكَثِيرِ أَصَابَ أَرْضًا فَكَانَ مِنْهَا نَقِيَّةٌ قَبِلَتْ الْمَاءَ فَأَنْبَتَتْ الْكَلَّا وَالْعُشْبَ الْكَثِيرَ وَكَانَتْ مِنْهَا أَجَادِبُ أُمْسَكْتَ الْمَاءَ فَنَفَعَ اللَّهُ بِهَا النَّاسَ فَشَرِبُوا وَسَقَوْا وَزَرَعُوا وَأَصَابَتْ مِنْهَا طَائِفَةٌ أُخْرَى إِنَّمَا هِيَ قِيعَانٌ لَا تُمْسِكُ مَاءً وَلَا تُنْبِتُ كَلَّا فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ قَفَّ فِي دِينِ اللَّهِ وَنَفَعَهُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ فَعِلَمٌ وَعِلْمٌ وَمَثَلُ مَنْ لَمْ يَرْفَعْ بِذَلِكَ رَأْسًا وَلَمْ يَقْبَلْ هُدَى اللَّهِ الَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ (خ م عن ابى موسى)

"Allah'u Teâlâ'nın benim vâsıtamla göndermiş olduğu ilim ve hidâyetin misâli,

sağanak halde yağan bir yağmurun misâli gibidir ki, bu yağmurun düştüğü bir kısım arâzi suyu içine alır ve orada, bol miktarda ot ve mahsul yetişir; iyi ve verimli bir arazidir. Bu yağmurun düştüğü diğer bir kısım arâzi ise, sert bir arâzidir ki, suyu üstünde tutar. Allah’u Teâlâ, bu arâzinin suyundan insanları faydalandırır. Zîrâ oranın suyundan içerler, hayvanlarına içirirler ve ekinlerini sularlar. Bu yağmur diğer bir kısım arâziye daha düşer. Bu yer; suyu tutmayan ve ot bitirmeyen kumlu kötü bir arazidir ki, hiç kimseye faydası olmaz. Allah’ın dîninde derin bir anlayış sahibi olan, Allah’ın beni kendisine gönderdiği şeyin kendisine fayda verdiği, öğrendiği ve öğrettiği kimse ile, bu sebeplere aldırış etmeyen ve kendisi için gönderildiği ilâhi hidâyeti kabullenmeyen kimsenin misâli işte budur.”[1]

[1] Sahih-i Buhârî, İlim 20.

لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهِ غَيْرُهُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ (عَظِيمٍ (٥٩) قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرِيكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ (٦٠)

59-60. Yemin olsun ki, Nûh’u kavmine Peygamber olarak gönderdik. O da: "Ey kavmim! Allah’a ibâdet edin. Sizin için O’ndan başka ilah yoktur. Şüphesiz ki ben, sizin büyük bir günün azâbına uğramanızdan korkarım" dedi.* Kavminden ileri gelenler de ona: "Biz seni apaçık bir sapıklık içinde görüyoruz" dediler.

İzah: Nûh Aleyhisselâm, İdris Aleyhisselâm’ın torunlarından. İdris Aleyhisselâm göğe çekildikten sonra insanlar, yine doğru yoldan ayrılmış ve putlara tapar olmuşlardı. Allah’u Teâlâ da onlara Peygamber olarak Nûh Aleyhisselâm’ı gönderdi.

Nûh Aleyhisselâm, dokuz yüz elli sene boyunca kavmini dîne dâvet etmiş, fakat onlar her defasında, kendisine îman etmeyerek, ona eziyet etmişlerdi. Bu husus Sûre-i Ankebût, Âyet 14’te şöyle geçmektedir:

"Yemin olsun ki Biz, Nûh’u kavmine Peygamber olarak gönderdik. O da dokuz yüz elli sene onların arasında (Peygamber olarak) kaldı. Nihâyet onlar, zâlimler oldukları halde tufan onları helâk etti."

Nûh Aleyhisselâm, artık onların îman etmelerinden ümit kesince, âyette de geçtiği üzere Allah’a nidâ ederek yardım istemiştir. Allah’u Teâlâ da, tufan ile o kâfirlerin hepsini helâk etmiştir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir hadiste, şöyle buyrulmaktadır:

بَعَثَ اللَّهُ نُوحًا لَأَرْبَعِينَ سَنَةً وَلَبِثَ فِي قَوْمِهِ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا يَدْعُوهُمْ وَعَاشَ بَعْدَ الطُّوفَانِ سِتِّينَ (سَنَةً حَتَّى كَثُرَ النَّاسُ وَفَسَّوْا) (ك) عن ابن عباس

"Allah'u Teâlâ, Nûh'u kırk yaşında Peygamber kıldı. Dokuz yüz elli sene kavmini dîne dâvet etti. Altmış sene de insanlar çoğalınca ve yayılınca kadar tufandan sonra yaşadı."[1]

Nûh Aleyhisselâm hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَكْرَمَ ذَا سِنٍّ فِي الْإِسْلَامِ كَأَنَّهُ قَدْ أَكْرَمَ نُوحًا فِي قَوْمِهِ وَمَنْ أَكْرَمَ نُوحًا فِي قَوْمِهِ فَقَدْ أَكْرَمَ اللَّهَ (خط كر عن أنس)

"Bir kimse Müslümanlıkta ihtiyarlayan bir kimseye ikram ederse, Nûh'a ikram etmiş gibidir. Kavmi içinde Nûh'a ikram eden de Allah'u Teâlâ'ya ikram etmiş olur."[2]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 244/12; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3964.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 408/8.

قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٦١) أَبْلَغُكُمْ رَسُولَاتِ رَبِّي وَأَنْصَحُ لَكُمْ (وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ) (٦٢) أَوْعَجِبْتُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا (وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ) (٦٣)

61-63. Nûh dedi ki: "Ey kavmim! Bende hiç bir sapıklık yoktur. Aksine ben, âlemlerin Rabbi tarafından gönderilen bir Peygamberim.* Ben size Rabbimin emirlerini tebliğ ediyorum ve size nasihat ediyorum. Allah tarafından gelen vahiy ile sizin bilmediklerinizi bilirim.* Sizi uyarmak ve sizin de uyarı sebebiyle küfür ve mâsiyetten sakınmanız ve rahmete nâil olmanız için içinizden bir adam vâsıtası ile Rabbinizden size bir öğüt gelmesine mi hayret ediyorsunuz?"

(فَكَذَّبُوهُ فَأَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَأَعْرِفْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَمِينَ) (٦٤)

64. Buna rağmen Nûh'u yalanladılar. Biz de onu ve onunla beraber gemide olanları kurtardık. Âyetlerimizi yalanlayanları da tufanda gark ettik. Çünkü

onlar, kalpleri (İslâm'a karşı) kör kimselerdi.

İzah: Nûh Aleyhisselâm'a kavminden çok az kimse îman etmişti. Kavmi kendisini yalanlayıp, alay ederlerdi. Nûh Aleyhisselâm onlara dokuz yüz elli sene nasihat etmesine rağmen, onlar yine îmandan yüz çevirince, onlardan ümidini kesti ve onların helâki için duâ etti. Bu duâsı kabul edildi ve Allah'ü Teâlâ tarafından bir gemi yapması emredildi.

Nûh Aleyhisselâm'ın kavminden çok az kimse gemiye binmişti. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, iman ederek gemiye binenler seksen kişi idi ve gark olmaktan sâdece bunlar kurtuldu.

وَالْإِلٰهَ عَادِ أَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلٰهِ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ (٦٥) قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ ()
(كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرِيكَ فِي سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنُظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ (٦٦))

65-66. Âd kavmine de kardeşleri Hûd'u Peygamber olarak gönderdik. O da: "Ey kavmim! Allah'a ibâdet edin. Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. Allah'tan korkmaz mısınız?" dedi.* Kavminden ileri gelen kâfirler de ona: "Muhakkak biz seni akli eksik görüyoruz ve biz zannediyoruz ki, sen elbette yalancılardansın" dediler.

İzah: Hûd Aleyhisselâm, Âd kavminden ve Nûh Aleyhisselâm'ın zürriyetindendir. Âd kavmi, bir Arap kabilesi olup Yemen bölgesinde ikâmet ederlerdi.

قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٦٧) أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ ()
أَمِينٌ (٦٨) أَوْعَجِبْتُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَأَذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ
(قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَصِيطَةً فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ (٦٩))

67-69. Hûd onlara dedi ki: "Ey kavmim! Bende akıl eksikliği yoktur. Aksine ben, âlemlerin Rabbi tarafından gönderilen bir Peygamberim.* Ben size Rabbimin emirlerini tebliğ ediyorum. Ben sizin için emin bir nasihatçıyım.* Sizi uyarmak için, içinizden bir adam vâsıtası ile Rabbinizden size bir öğüt gelmesine mi hayret ediyorsunuz? Allah'ü Teâlâ'nın, Nûh kavminden sonra sizi yeryüzünün halifeleri kıldığı ve size daha ziyâde kuvvet ve irilik verdiği vakti zikredin. Artık Allah'ın nîmetlerini yâd edin ki, kurtuluşa eresiniz."

(قَالَ وَآجِنْتَنَا لِلْعِبَادَةِ وَاللَّهُ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأَتَانَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (٧٠))

70. Kavmi, Hûd'a: "Babalarımızın ibâdet ettiği şeyi terk edip de, yalnız bir Allah'a ibâdet etmemiz için mi bize geldin? Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi bize vaad ettiğin azâbı getir" dediler.

قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ أَتَجَادِلُونَنِي فِي أَسْمَاءٍ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا نَزَّلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ فَانْتَضِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ (٧١) فَأَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَقَطَّعْنَا دَايِرَ الَّذِينَ (٧٢) كَذَبُوا بِآيَاتِنَا وَمَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ ()

71-72. Hûd da: "Rabbinizin azap ve gazabı sizin üzerinize hak oldu. Sizin ve babalarınızın ilah diye isimlendirdikleri şeyler ki, onlara ibâdet olunması için Allah tarafından hiçbir şey nâzil olmamıştır. Onlar hakkında benimle mücâdele mi ediyorsunuz? Öyleyse vaad edilen azâbı siz de bekleyin, ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim" dedi.* Bunun üzerine Hûd'u ve onunla beraber olanları tarafımızdan bir rahmetle kurtardık. Âyetlerimizi yalanlayıp îman etmeyenlerin ise kökünü kestik.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm'dan evvel, Nûh Aleyhisselâm'dan sonra Âd kavmi geldi. Bunlar çok iri ve kuvvetli adamlardı. Peygamberleri Hûd Aleyhisselâm, her ne kadar Allah'ın emirlerini söyleyerek bunları uyarmışsa da, söz dinlemedi. Bunlar tam azgınlaşınca, Allah'ı Teâlâ bunlara belâ vereceğini, Hûd Aleyhisselâm'a haber verdi. Bu kavmin padişahı şeddad idi. O, kendi kendini tanrı ilan etmişti. Şeddad ölmüş, yerine başka birisi geçmişti. Bu azgın kavim, onun yerine geçmiş olan padişahlarına: "Allah ile harbedelim" dediler. Allah'ı Teâlâ bunlara kavurucu Cehennem sıcaklığı verdi. Sıcaktan mağaralar kazıp içine girdiler. Sıcak daha da ziyâdeleştirdi. Yine kazdılar, daha ileri girdiler. En son belâ kararlaştırılmıştı. Allah'ı Teâlâ belâlarını vermek diledi. Hava bulutlandı, hafiften az az yağmur yağmaya başladı. Birden hava serinledi. Bunlar sevindiler. Hepsi o bulutun altına toplandı. Allah'ı Teâlâ bunlara uğultulu, şiddetli bir rüzgâr gönderdi. Bu rüzgârla tamamı helâk oldu. Âd kavmi de yaptıkları büyük ve muazzam eserleri de kendileri ile birlikte helâk oldu.

Bu husus Sûre-i Fussilet, Âyet 15-16'da şöyle geçmektedir:

"Âd kavmine gelince, onlar da yeryüzünde haksız yere kibirlendiler ve "Bizden daha kuvvetli kim var?" dediler. Onlar, kendilerini yaratan Allah'ı Teâlâ'nın onlardan daha kuvvetli olduğunu düşünmediler mi? Onlar, Bizim âyetlerimizi inkâr ediyorlardı.* Biz de onlara, dünyâ hayatında zelil edici azâbı tattırmak için belânın geldiği günlerde uğultulu rüzgâr gönderdik. Âhiretin azâbı ise daha

şiddetlidir ve onlara yardım da edilmez."

Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَجْمِعًا ضَاحِكًا حَتَّى أَرَى مِنْهُ لَهَوَاتِهِ إِنَّمَا كَانَ يَبْسِمُ قَالَتْ
وَكَانَ إِذَا رَأَى غَيْمًا أَوْ رِيحًا عُرِفَ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَى النَّاسَ إِذَا رَأَوْا الْغَيْمَ فَرَحُوا
رَجَاءً أَنْ يَكُونَ فِيهِ الْمَطَرُ وَأَرَاكَ إِذَا رَأَيْتَهُ عَرَفْتَ فِي وَجْهِكَ الْكَرَاهِيَةَ قَالَتْ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ مَا يُؤْمِنُنِي أَنْ
(يَكُونَ فِيهِ عَذَابٌ قَدْ عَذَّبَ قَوْمٌ بِالرَّيْحِ وَقَدْ رَأَى قَوْمٌ الْعَذَابَ فَقَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُمِطِرُنَا (خ م عن عائشة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ciddi bir şekilde küçük dili görünecek derecede güldüğünü görmedim. O, sâdece tebessüm ederdi, bir bulut görecek olsa bu yüzünden bilinirdi. "Yâ Resûlallah! Halk bir bulut görecek olsa, yağmur getirebilir ümidiyle sevinir, halbuki sen bir bulut gördüğünde üzüldüğünü yüzünden okuyorum, sebebi nedir?" diye sordum. Şöyle buyurdu: Yâ Âişe! Bunda bir azap bulunmadığı hususunda bana kim teminat verebilir? Nitekim geçmişte bir kavim rüzgârla azâba uğratılmıştır. O kavim azâbı gördükleri vakit, "Buluttan bize yağmur yağacak"[1] demişlerdi.[2]

Hz. Âişe: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ancak yağmur yağınca rahatları ve ben bunu yüzünden anlardım"[3] diye buyurmuştur.

[1] Sûre-i Ahkaf, Âyet 24.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Ahkaf 2; Sahih-i Müslim, İstiskâ 3 (16).

[3] Bakınız: Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 47.

وَالْإِثْمُ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ هَذِهِ نَاقَةُ
اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ فَذُرُّوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ الْإِيمِ (٧٣) وَانْذَرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ
خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِي الْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْجَثُونَ الْجِبَالَ بَيْوتًا فَادْكُرُوا اللَّهَ
() (اللَّهُ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ٧٤)

73-74. Semud kavmine de kardeşleri Sâlih'i Peygamber olarak gönderdik. O da, dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a ibâdet edin. Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. Muhakkak ki, Rabbinizden size (dâvâmın doğru olduğuna dair) apaçık bir delil de geldi. İşte Allah'ın dişi devesi sizin için bir mûcizedir. Onu bırakın, Allah'ın arzında otlasın. Sakın ona bir kötülükle dokunmayın. Sonra elim bir azâba uğrarsınız.* Ve Allah'ı Teâlâ'nın, Âd kavminden sonra sizi halifeler kıldığı ve yeryüzünde yerleştirdiği vakti yâd edin. Düz yerlerde köşkler ve dağları delerek

evler yapardınız. Artık Allah'ın nîmetlerini hatırlayın, yeryüzünde küfürde yarışmayın ve fesat çıkarmayın."

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتَضَعُّوا لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِ (قَالَوَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ (٧٥)

75. Sâlih'in kavminden ileri gelen kibirliler, aralarında küçümsedikleri îman edenlere (alay yoluyla): "Siz, Sâlih'in, Rabbi tarafından gönderilmiş bir Peygamber olduğunu biliyor musunuz?" dediler. Îman edenler de: "Şüphesiz biz, onunla gönderilenlere îman ediyoruz" cevabını verdiler.

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا بِالَّذِي آمَنَّكُمْ بِهِ كَاْفِرُونَ (٧٦) فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يَا صَالِحُ إِنْتَبَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ (٧٧) فَأَخَذْنَاهُمُ الرِّجْفَةَ فَاصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ (٧٨) فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلَكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ (٧٩)

76-79. Kibirlenenler de onlara: "Biz sizin îman ettiğiniz şeyleri inkâr ediyoruz" dediler.* Sonra o dişi deveyi kestiler. Rablerinin emrinden çıkıp isyan ettiler ve "Yâ Sâlih! Eğer gerçekten Peygamber-lerden isen, haydi bize vaad ettiğin azâbı getir" dediler.* Bunun üzerine onları şiddetli bir sarsıntı yakaladı ve sabahleyin yurtlarında diz üstü çökmüş (ölmüş) olarak bulundular.* Sâlih ise onlardan yüz çevirdi ve "Ey kavmim! Yemin olsun ki, ben size Rabbimin emirlerini tebliğ ettim ve size nasihatta bulundum. Lâkin siz nasihat edenleri sevmezsiniz" dedi.

İzah: Sâlih Aleyhisselâm ile Semûd kavmi arasında geçen bu hâdise, birçok âyette[1] anlatılmaktadır.

Sâlih Aleyhisselâm kavmine, her ne kadar: "Ben Peygamberim bana îman edin" dediyse de, onlar inanmadılar. "Sen Peygambersen, bize mûcize göster, Peygamberde mûcize olur ve o da âşikâr olur" dediler.

Bu husus Sûre-i Şuarâ, Âyet 153-154'te şöyle geçmektedir:

Onlar, dediler ki: "Sen ancak büyülenmişlerden birisin.* Sen, bizim gibi beşerden başka bir şey değilsin. Dâvânda doğru isen, bize bir mûcize getir."

Sâlih Aleyhisselâm: "Benim Rabbim yapar. Ne istiyorsunuz? Sizin istediğiniz gibi olsun. Ben kendiliğimden göstersem sihirdir dersiniz" dedi. Onlar toplandılar, kendi aralarında konuştular ve bunlar:

- Düz bir ovanın ortasında "Kâibe" isimli büyük bir kaya var, sen duâ et, bu kaya yarılsın, içinden büyük bir deve hâmile olarak çıksın, gelsin. Hepimizin gözü önünde doğursun. Deve de yavrusu da ölmeyip, içimizde yaşasın, her yerden kumandanlar, beyler, aşiret reisleri, bütün halk ve krallar gelsin. Bunların hepsinin gözünün önünde olsun. Sihir geçersiz olur, kaybolur. Mûcize kaybolmaz, dediler. Deve kaybolmasın içimizde yaşasın; her zaman görelim. Diğer develerden ayırt edilmesi için daha büyük ve iri olsun. O zaman senin Peygamberliğine inanırız, demeleri üzerine Allah'ı Teâlâ:

- O deve içlerinde yaşayacak, deveyi öldürmesinler, deveyi öldürür-lerse kendilerini helâk ederim. Mâdemki yaşamasını istiyorlar. Onlar öldürmedikçe, deve içlerinde yaşayacak, buyurdu. Sâlih Aleyhisselâm:

- Benim Rabbim yapar, dedi. Felan ayın, felan günü diye gün tayin ettiler. Haftalarca, aylarca o düzlüğe millet, beyler, reisler, kumandanlar ve adamları toplandılar. O gün Sâlih Aleyhisselâm da geldi. Bunların hepsinin gözünün önünde duâ etti. Oadaki o büyük kaya yarıldı. İçinden iri cüsseli bir deve çıktı. Yürüdü, bu kalabalığın ortasına geldi. Hemen doğuracak şekilde hâmileydi. Herkesin gözünün önünde yavruladı. Yavrusu ile beraber içlerinde yaşadı. Yavrusu da büyüdü. O da annesi gibi iri oldu. Bunların vücutları, normal develerden çok büyüktü. Yirmi beş sene içlerinde yaşadılar.

Bir sürü sahibinin develeri çoktu. O beldede su az olduğundan su çok kıymetli idi. Suyu kuyudan çekip su oluklarına dolduruyorlardı. Hayvanlar oluktan içer, giderdi. O develer çok su içtiklerinden, diğer hayvanlara su kalmıyordu.

Bu husus Sûre-i Şuarâ, Âyet 155'te şöyle geçmektedir: "... Onun sudan nasibi vardır, mâlum olan günün nasibi de sizindir." Bu Âyet-i Kerîme'de, "Mâlum olan gün" diye geçen ifadedden maksat, iki gün halkın mallarını sulaması, bir gün de deveye tahsis etmeleridir.

Develer çok iri olduğundan, su oluklarının içindeki suyun hepsini içip gidiyorlardı. Onların gelmesini çobanlar engelleyemiyordu. Bunların elinden sürü sahibi bezmişti.

- Develeri öldürürseniz, Allah'ı Teâlâ belâ verir, sözü herkesi korkutuyordu. Onun için develeri öldürmüyorlardı. Sürü sahibi, azgın bir eşkiya ile görüştü.

- Siz develeri öldürürseniz, size çok altın vereceğim, dedi. Onların atları güçlü, kendileri azgın, kâfir kimselerdi. Bu eşkiyalar:

- Biz öldürürüz, dediler. Yalnız, develerin ikisini de öldürünce, altını ondan sonra alacaklardı. Önce, ana devenin arka ayaklarının sinirlerini kestiler. O deve bağırıp yere çökünce, yavru deve kaçtı. Düşen deveyi boğazladılar.

Bu husus Abdullah İbn-i Zem‘a Radiyallâhu anhu‘dan nakledilen Hadis-i Şerif‘te, şöyle geçmektedir:

خَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ النَّاقَةَ وَذَكَرَ الذِّي عَقَرَهَا فَقَالَ إِذْ أَنْبَعْتَ أَشَقَّاهَا أَنْبَعْتَ بِهَا
(رَجُلٌ عَزِيزٌ عَارِمٌ مَنِيعٌ فِي رَهْطِهِ مِثْلُ أَبِي زَمْعَةَ ... (م) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَمْعَةَ)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hutbe okudu ve Sâlih Aleyhisselâm‘ın dişi devesini ve onun ayak sinirlerini kesip öldüren kimseyi zikrederek: "Onların en şâkisi, (mûcize olarak çıkan devesinin ayaklarını kesmek için) süratle fırladığı zaman" diye geçen Sûre-i Şems, Âyet 12‘yi okudu ve dişi deveye karşı kalkıp fırlayan o kimse; kendi kavmi içinde arkalı, kuvvetli, şerli ve çok menedici bir adamdı. Tıpkı Mekke‘deki Ebû Zem‘a gibi" buyurdu.[2]

Bunlar daha sonra yavru deveyi öldürmek için atla peşine düştüler. Atlar deveye yetişemiyordu. Sâlih Aleyhisselâm‘a îman edenler: "Yapmayın, bu deveyi öldürmeyin, Allah bize belâ verecek" dedilerse de bunlar söz dinlemedi. Allah‘u Teâlâ, öldürmesinler ve mânî olsunlar diye o deveyi ibret için beldelere uğratiyordu. Fakat bunlara mânî olan çıkmıyordu. En son deve kaçtı ve çıktığı büyük kayanın dibine gelerek bağırды. Yine kaya yarıldı, deve içine girdi ve kaya kapandı. Allah‘u Teâlâ:

- Ya Sâlih! Onlara söyle, üç gün yaşasınlar. Üç gün sonra onlara belâ vereceğim buyurdu. Üç gün yaşadılar. Nihâyet üçüncü gün, Sûre-i Hûd, Âyet 67‘de: "Nihâyet o zâlimleri, korkunç bir ses yakaladı ve sabahleyin yurtlarında diz üstü çökmüş (ölmüş) olarak bulundular" diye geçtiği üzere, Allah‘u Teâlâ bu kavmin hepsini helâk etti.

Sâlih Aleyhisselâm‘ın kayayı yarıp içinden deve çıkarması, Mûsâ Aleyhisselâm‘ın Kızıldeniz‘i yararak yol açması, Yunus Aleyhisselâm‘ın balığın karnında altı ay gibi uzun süre kalması, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in ayı ikiye bölmesi ve Mîraç hâdisesi, Süleyman Aleyhisselâm‘ın ümmetinden

olan Âsaf b. Berhaya'nın, Belkis'in köşkünü Yemen'den Kudüs'e getirmesi, Üzeyr Aleyhisselâm'ın yatıp yüz yıl sonra kalkması, Ashâb-ı Kehf'in üç yüz dokuz yıl uyuması ve buna benzer Kur'ân-ı Kerîm'de çok sayıda aklın ve mantığın alamayacağı olağanüstü hâdiseler anlatılmaktadır. Bu sebeple Kur'ân-ı Kerîm'deki bâzı hâdiseler, akla ve mantığa sığmaz, ancak îmana sığar.

[1] Bu deve olayı, ayrıca Sûre-i Şuarâ, Âyet 141-159; Sûre-i Neml, Âyet 45-53; Sûre-i Kamer, Âyet 27-31'de de tafsilatlı olarak anlatılmış ve Sûre-i Şems, Âyet 12-15'te de kısaca dişi deveyi kesme olayına yer verilmiştir.

[2] Sahih-i Müslim, Cennet 13 (49).

وَلَوْ طَآ إِذْ قَالِ لِقَوْمِهِ لَتَأْتُونَ الْفَآحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ آَحِدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ (٨٠) إِنكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ (دُونَ النَّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ (٨١) وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنَاسٌ (يَنْتَهَرُونَ (٨٢)

80-82. Lût'u da Peygamber olarak gönderdik. O da kavmine dedi ki: "Sizden önce âlemlerden hiç kimsenin yapmadığı fuhşiyatı mı yapıyorsunuz?* Şüphesiz siz, kadınları bırakıp da şehvetle erkeklere mi yanaşıyorsunuz? Hakikaten siz, haddi aşan bir kavimsiniz."* Kavminin cevabı ise, "Onları beldenizden çıkarın. Çünkü onlar, yaptıklarımızdan temiz kalmak isteyen kimselerdir!" demekten ibâret oldu.

فَأَنجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ (٨٣) وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَأَنْظَرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ (الْمُجْرِمِينَ (٨٤)

83-84. Biz de Lût'u ve ehlini kurtardık. Ancak zevcesi müstesnâ. O, geride kalıp helâk olanlardan oldu.* Zâlimler üzerine yağmur gibi taş yağdırdık. Ey Resûlüm! Bak, mücrimlerin âkıbeti nasıl oldu?

İzah: Lût Aleyhisselâm, İbrâhim Aleyhisselâm'ın kardeşinin torunudur. Humus'ta bulunan Sedum beldesi ahâlisine Peygamber olarak gönderilmiştir. O kavim o zamana kadar kimsenin yapmadığı fuhşiyatı yapıyor, yani; kadınları bırakıp, erkeklere yanaşıyorlardı. Bunlar söz tutmayıp iyice azgınlaşınca, Allah'ın emriyle Lût Aleyhisselâm, karısı hâriç, ev halkıyla ve kendisine îman edenlerle birlikte bir gece onların içinden çıkıp gitti. O kavim, başlarına yağmur gibi taş yağıp beldelerinin de altı üstüne çevrilerek helâk oldular. Kâfirlerle iş birliği yaptığı için Lût Aleyhisselâm'ın zevcesi de helâk edilmiştir.

Bu husus Sûre-i Hûd, Âyet 82-83'te de şöyle geçmektedir:

"Lût kavminin helâki hakkındaki emrimiz gelince, beldelerinin altını üstüne çevirdik ve üzerlerine arka arkaya ateşte pişirilmiş çamurdan taşlar yağdırdık.* O taşlar (her birinin üzerinde kime isâbet edeceği), Rabbin tarafından işâretlenmiş idi. Bu azap, zâlimlerden hiçbir zaman uzak değildir."

Lût Aleyhisselâm'ın kavminin yaptığı bu fuhşiyat hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَإِذَا كُتِرَ اللَّوْطِيَّةُ رَفَعَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَدَهُ عَنِ الْخَلْقِ فَلَا يُبَالِي فِي أَيِّ وَادٍ هَلَكُوا) (طب عن جابر

"Lûtîlik (Lût Aleyhisselâm'ın kavminin yaptığı erkeklerle ilişki fuhşiyatı) çoğaldığında, Allah'u Teâlâ onların üzerinden rahmet elini kaldırır ve hangi vâdide helâk olduklarına bakmaz."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

سَيَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ أَقْوَامٌ يُقَالُ لَهُمُ اللَّوْطِيَّةُ عَلَى ثَلَاثَةِ أَصْنَافٍ فَصِنْفٌ يَنْظُرُونَ وَيَتَكَلَّمُونَ وَصِنْفٌ يُصَافِحُونَ وَيُعَانِقُونَ وَصِنْفٌ يَعْمَلُونَ ذَلِكَ الْعَمَلَ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ إِلَّا أَنْ يَتُوبُوا فَمَنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ ((الدَّيْلَمِي عَنْ أَبِي سَعِيدٍ

"Âhir zamanda lûtî denilen bir taife çıkar ve bunlar üç sınıf olurlar: Biri yüze bakmak ve konuşmakla, diğeri el ve kucaklaşma ile yetinir ve diğeri bir sınıfta bu işi bilfiil yaparlar. Allah'ın lâneti bunların üzerine olsun. Eğer tevbe ederlerse başka. Tevbe edenin tevbesini Allah'u Teâlâ kabul eder."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu fiili işleyen kimselerin cezâsı hakkında da şöyle buyurmuştur:

(مَنْ وَجَدْتُمُوهُ يَعْمَلُ عَمَلَ قَوْمِ لُوطٍ فَاقْتُلُوا الْفَاعِلَ وَالْمَفْعُولَ) (د ه عن ابن عباس

"Kimi Lût kavminin fuhşiyatını işlerken göreceksanız, yapanı da yapılanı da öldürünüz."[3] Fakat bu çirkin fiil, birine zorla yapılmışsa, o yapılan bu cezâdan muaftır.

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَقْتُلُوا الْفَاعِلَ وَالْمَفْعُولَ بِهِ فِي عَمَلِ قَوْمِ لُوطٍ وَالْبَهِيمَةَ وَالْوَاقِعَ عَلَى الْبَهِيمَةِ وَمَنْ وَقَعَ عَلَى ذَاتِ مَحْرَمٍ (فَاَقْتُلُوهُ (حم عن ابن عباس)

"Lût kavminin yaptığı çirkin fuhşiyatını yapanı veya hayvana cinsi temasta bulunanı ve o çirkin fiil kendisine yapılanı öldürün. Kendisine haram olan yakını ile cinsi temasta bulunan kimseyi de öldürün." [4]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya: "Hayvanın öldürülmesinin nedeni nedir?" diye sorulunca, buyurdu ki: "Böyle demiş olmasının sebebi, zannederim o hayvana bu iş yapılmış olduktan sonra, etinin yenilmesini hoş görmediğinden dolaydır." [5]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1731; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 53/14.

[2] Râmûz'ul Ehâdîs, s. 303/11.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Hudûd 28; Süne-i İbn Mâce, Hudûd 12.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2591; Râmûz'ul Ehâdîs, s. 446/3.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Hudûd 29.

وَالْإِي مَدِينَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَوْفُوا بِالْكَيْلِ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (٨٥) وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِهِ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا وَاذْكُرُوا إِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا فَكَثَرَكُمْ وَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ (٨٦) وَإِنْ كَانَ طَائِفَةٌ مِنْكُمْ آمَنُوا بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ وَطَائِفَةٌ لَمْ يُؤْمِنُوا فَاصْبِرُوا حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ (٨٧)

85-87. Medyen kavmine de kardeşleri Şuayb'i Peygamber olarak gönderdik. O, dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a ibâdet edin. Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. Muhakkak ki, Rabbinizden size (dâvamın doğru olduğuna dair) apaçık bir delil de geldi. Ölçüyü ve tartıyı tam yapın. İnsanların eşyalarını eksiltmeyin.

Yeryüzünün ıslahından sonra orada fesat çıkarmayın. Bu hâl, Mü'min iseniz sizin için daha hayırlıdır.* Allah'a îman edenleri korkutarak, Allah yolundan menederek ve o yolu eğri göstermeye çalışarak her yolun başında oturmayın. Hatırlayın ki, vaktiyle siz pek az idiniz. Sonra Allah'ı Teâlâ sizi çoğalttı. Bakın, fesat çıkaranların âkibeti nasıl oldu? Sizden bir taife benimle gönderilene îman eder, diğer taife de îman etmezse, artık Allah'ı Teâlâ, aramızda hükmedinceye kadar sabredin. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır."

İzah: Medyen halkının yaşadığı belde, Filistin ile Hicaz arasında Kızıldeniz sahilinde bir mevki idi. Şuayb Aleyhisselâm da, bu kavimden olup, İbrâhim Aleyhisselâm'ın neslindendi. Büyük vâlidesi, Lût Aleyhis-selâm'ın kızıydı. Şuayb Aleyhisselâm Medyen şehrinde iken, kızını Mûsâ Aleyhisselâm'a vermiştir.

İbn-i İshâk'tan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

Şuayb Aleyhisselâm'dan konuşulduğu zaman, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyururdu:

(ذَٰكَ خَطِيبُ الْأَنْبِيَاءِ (ك) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ)

"İşte o, Peygamberlerin hâtibidir." [1]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4034.

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيِنَا أَوْ لَتَعُولُنَّ فِي مِلَّتِنَا)
قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا كَارِمِينَ (٨٨) قَدْ افْتَرَيْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِي مِلَّتِكُمْ بَعْدَ إِذْ نَجَّيْنَا اللَّهَ مِنْهَا وَمَا يَكُونُ
لَنَا أَنْ نَعُودَ فِيهَا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّنَا وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ
(قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ (٨٩)

88-89. Şuayb'ın kavminden ileri gelen kibirliler: "Ey Şuayb! Seni ve sana îman edenleri beldemizden mutlaka çıkarırız yahut kesinlikle bizim dînimize dönersiniz" dediler. Şuayb dedi ki: "Dîninize dönmek istemesek de mi?* Allah' u Teâlâ bizi sizin dîninizden kurtardıktan sonra, tekrar sizin dîninize dönersek, muhakkak Allah'a yalan isnat etmiş oluruz. Rabbimiz olan Allah dilemedikçe, sizin dîninize dönmemiz mümkün değildir. Rabbimiz, her şeyi ilmiyle kuşatmıştır. Biz, Allah'a tevekkül ettik. Ey Rabbimiz! Bizimle kavmimiz arasında hakk ile hükmet. Sen, hükmedenlerin en hayırlısısın."

وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنْ اتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا إِنَّكُمْ إِذَا لَخَاسِرُونَ (٩٠) فَآخَذَتْهُمْ الرِّجْفَةُ فَاصْبَحُوا)
فِي دَارِهِمْ جَانِثِينَ (٩١) الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَانُوا لَمْ يَغْنَوْا فِيهَا الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَانُوا هُمُ الْخَاسِرِينَ
(٩٢) فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ فَكَيْفَ آسَىٰ عَلَىٰ قَوْمٍ كَافِرِينَ
((٩٣)

90-93. Onun kavminden ileri gelen kâfirler, diğerlerine: "Yemin olsun ki, eğer Şuayb'e tâbi olursanız, o zaman mutlaka hüsrâna uğrarsınız" dediler.* Bunun üzerine onları şiddetli bir sarsıntı yakaladı ve sabahleyin yurtlarında diz üstü çökmüş (ölmüş) olarak bulundular.* Şuayb'i yalanlayanlar, orada hiç oturmamış gibi oldular. Şuayb'i yalanlayanlar var ya, asıl hüsrâna uğrayanlar onlar oldu.* Bunun üzerine Şuayb, onlardan yüz çevirdi ve dedi ki: "Ey kavmim! Yemin olsun ki, ben size Rabbimin emirlerini tebliğ ettim ve size nasihatta bulundum. Şimdi kâfir olan bir kavmin hâline nasıl mahzun olurum?"

İzah: Medyen kavmi, Şuayb Aleyhisselâm'ı yalanlayıp küfürde ısrar edince, deprem ve korkunç bir sesle beraber helâk olmuşlardır.

(وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّن نَّبِيٍّ إِلَّا أَخَذْنَا أَهْلَهَا بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَاءِ لَعَلَّهُمْ يَضُرَّ عُونٌ) (٩٤)

94. Biz hangi beldeye bir Resûl gönderdiysek, oranın halkını yalvarıp yakarsınlar diye mutlaka yokluk ve sıkıntıya uğratmışızdır.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın gönderdiği Peygamberler, insanların îman etmeleri için önce mûcizeler gösterirler. Buna rağmen îman etmezlerse, Allah'ı Teâlâ ayıklmaları için onlara belâlar verir. Meselâ: Sûre-i Â'raf, Âyet 132-133'te Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Firavun ile kavmi, Mûsâ'ya: "Bize sihir etmek için her ne mûcize göstersen biz sana îman etmeyiz" dediler.* Biz de, onlara ayrı ayrı tufan, çekirge, büyük keneler, kurbağalar ve kan alâmetlerini gönderdik..."

(ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتَّىٰ عَفَوْا وَقَالُوا قَدْ مَسَّ آبَاءَنَا الضَّرَّاءُ وَالسَّرَّاءُ فَأَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ) (٩٥)

95. Sonra onların kötü hâlini güzel hâle (zenginliğe ve sıhhate) çevirdik. Nihâyet çoğalınca, "Babalarımıza da darlık ve genişlik isâbet etmişti" dediler. Biz de onları, haberleri olmadığı halde ansızın helâk ettik.

İzah: Âyet-i Kerîme'de helâk olma sebebi olarak gösterilen, çoğalınca, diye geçen ifade; onların evlatlarının çoğalması ve mal, mülk, güç ve refah düzeylerinin yükselmesi anlamına gelmektedir. Buradan uzun bir süre geçtiği anlaşılmaktadır. Bunların, babalarının yaptığı hatâları tekrar-lamaları üzerine Allah'ı Teâlâ'nın, babalarını ayıktırmak için verdiği ibtilâları kendilerine de

verdi. Bunlar ise bunu bir ikaz olarak değil, kibirlerinden dolayı "Babalarımız zamanında da böyle darlık ve bolluk dönemleri oldu" diyerek hafife aldılar. Halbuki babaları o belâları görünce, hemen tevbe istiğfar ederek helâk olmaktan kurtulmuşlar ve kötü halleri güzel hâle dönmüştü. Oysa bunlar ayıklmaları için başlarına gelen belâları hafife aldılar ve ansızın helâk oldular.

Hiz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ مَوْتِ الْفَجَاءَةِ فَقَالَ رَاحَةٌ لِلْمُؤْمِنِ وَأَخْذَةٌ أَسْفٍ لِفَاجِرٍ (حم عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ansızın gelen ölümden sordum. Buyurdu ki: "Mü'min için rahmet, fâcir için ise üzüntü ile yakalanmadır." [1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 23891.

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا (يَكْسِبُونَ) (٩٦) أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَن يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيَاتًا وَهُمْ نَائِمُونَ (٩٧) أَوَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَن يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا (ضَحَىٰ وَهُمْ يَلْعَبُونَ) (٩٨) أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ (٩٩)

96-99. Peygamberler gönderdiğimiz beldeler ahâlisi, îman etseler ve (küfür ve mâsiyetten) sakınsalardı, elbette onlara göklerin ve yerin bereket kapılarını açardık. Lâkin Peygamberlerimizi yalanladılar. Biz de onları, kazandıkları (küfür ve isyan) sebebiyle helâk ettik.* O belde ahâlisi azâbımızın, gece onlar uykuda iken gelmeyeceğinden emin mi oldular?* O belde ahâlisi azâbımızın, gündüz onlar eğlenirlerken gelmeyeceğinden emin mi oldular?* Yoksa o belde ahâlisi, Allah'ın tuzağından emin mi oldular? Allah'ın tuzağından, ancak hüsrâna uğrayan bir kavim emin olur.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Yoksa o belde ahâlisi Allah'ın tuzağından emin mi oldular?" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, yoksa onlar Allah'ın, kendilerine bolluk ve sıhhat ihsan ederek fırsat vermesinden dolayı Allah'ı Teâlâ'nın azâbından emin mi oldular? demektir. Âyetin devamında, "Allah'ın tuzağından, ancak hüsrâna uğrayan bir kavim emin olur" diye geçen ifadeden maksat da, peygamberleri yalanlayarak Allah'ın emrine karşı gelen azgın kavmi, Allah'ı Teâlâ'nın dünyâ hayatında iken onları helâk etmesidir. Böylece kendilerinden sonra gelen ve aynı durumda olan azgın kavimleri, Allah aynı

şekilde helâk ettiğinde, bunlar o azaptan emin olurlar. Çünkü onlar, o azâbı hayatta iken görüp helâk oldular. Ancak kabirde ve Cehennemde onlar için çok daha elim azaplar vardır.

أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ أَهْلِهَا أَنْ لَوْ نَشَاءُ أَصْبَنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَنَطْبَعُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ (١٠٠)

100. Onların helâkinden sonra, yeryüzüne vâris olanlara, şu gerçek belli olmadı mı ki, isteseydik kendilerini de öncekiler gibi, günahları sebebiyle musîbetlere uğrattırdık. Biz onların kalplerini mühürledik de, onlar hakkı işitemezlerdi.

تِلْكَ الْقُرَى نَفُصٌ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِهَا وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ كَذَلِكَ (١٠١) (يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الْكَافِرِينَ)

101. Ey Resûlüm! Bu beldelerin haberlerinden bir kısmını sana anlatıyoruz. Yemin olsun ki onlara, Peygamberleri apaçık mûcizeler ile geldi. Evvelce yalanladıkları şeylere yine îman etmediler. Allah'ı Teâlâ, kâfirlerin kalplerini işte böyle mühürler.

(وَمَا وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِينَ) (١٠٢)

102. Önceki ümmetlerin çoğunu ahde bağlı bulmadık. Ve şüphesiz ki, onların çoğunu fâsıklar olarak bulduk.

İzah: Bu âyet, Ey Resûlüm! Kendilerini helak ettiğimiz ve kıssalarını sana anlattığımız bu beldeler ahâlisinin çoğunu, kendilerine emrettiğimiz, Allah'ı bir bilme, Peygamberlerine tâbi olma, Allah'a itaatte bulunma ve putlardan kaçınma gibi esaslara bağlı kimseler bulmadık. Aksine bunların çoğunu, Rablerine itaatten ayrılan, O'nun emirlerini terk eden kimseler olarak bulduk, anlamındadır.

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسَى بِآيَاتِنَا إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَظَلَمُوا بِهَا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ (١٠٣) (

103. Bu sayılan Peygamberlerden sonra Mûsâ'yı da apaçık mûcizelerimizle Firavun'a ve kavminin ileri gelenlerine Peygamber olarak gönderdik. Onlar, mûcizeleri inkâr ettiler. Ey Resûlüm! Bak, yeryüzünde fesat çıkaranların âkıbeti nasıl oldu?

İzah: Firavunlar, Mısır'da uzun zamandan beri sülale tâkip ederek krallık yapıyorlardı. Bu kralların hepsine, "Firavun" denirdi. Âyette geçen Firavun ise, Mûsâ Aleyhisselâm zamanında tanrı olduğunu iddia eden son Firavun'dur.

Mûsâ Aleyhisselâm ile Firavun'un kıssası detaylı olarak Tâ-hâ ve Kasas Sûrelerinde beyan edilmiştir.

وَقَالَ مُوسَىٰ يَا فِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ (١٠٤) حَقِيقٌ عَلَيَّ أَنْ لَا أَقُولَ عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ (١٠٥) (قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَءِيلَ (١٠٥))

104-105. Mûsâ dedi ki: "Ey Firavun! Şüphesiz ben, âlemlerin Rabbi tarafından gönderilen bir Peygamberim.* Bana düşen, Allah hakkında haktan başka bir şey söylememektir. Şüphesiz ki, ben size Rabbinizden apaçık mûcize ile geldim. Artık İsrailoğullarını benimle beraber gönder."

قَالَ إِن كُنتَ جِئْتَ بِآيَةٍ فَأْتِ بِهَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (١٠٦) فَالْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ (١٠٧) (وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ (١٠٨))

106-108. Firavun da: "Eğer mûcize ile geldin ve sözünde doğru isen, getirdiğin mûcizeyi göster" dedi.* Bunun üzerine Mûsâ, âsâsını bıraktı. Âsâ hemen, açık bir şekilde büyük ve korkunç bir yılan oluverdi.* Ve elini koynundan çıkardı. Bir de ne görsünler o, bakanlara bembeyaz ışık saçan bir el oluvermiş.

(قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ (١٠٩))

109. Firavun'un kavminden ileri gelenler: "Bu, şüphesiz çok bilgili bir sihirbazdır" dediler.

İzah: Peygamberler, hiç kimsenin yapmasına imkân olmayan mûcizeler gösterince, küfründe inâdi olanlar, bu mûcizeler karşısında bir çıkış yolu bulamadıkları zaman "Bu, sihirden başka bir şey değildir" diyerek hakikati inkâr etmişlerdir.

يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ (١١٠) قَالَُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَرْسِلْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ (١١١) (يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ (١١٢))

110-112. Firavun da: "Bu adam, sizi yurdundan çıkarmak istiyor. O halde görüşünüz nedir?" dedi.* Onlar da dediler ki: "Onu ve kardeşini beklet ve beldelere sihirbazları toplayacak adamlar gönder.* Ne kadar bilgili sihirbaz varsa

hepsini sana getirsinler."

وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ (۱۱۳) قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ (۱۱۴) (

113-114. Sihirbazlar Firavun'a geldiler ve ona: "Gâlip olursak, bizim için mükâfat var değil mi?" dediler.* Firavun da: "Evet, hem de bana en yakın kimselerden olacaksınız" dedi.

قَالُوا يَا مُوسَى إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمُلْقِينَ (۱۱۵) قَالَ أَلْقُوا فَلَمَّا أَلْقَوْا سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ (۱۱۶) (وَأَسَنَرَهُمْ وَأَجَاؤُا بِسِحْرِ عَظِيمٍ

115-116. Sihirbazlar: "Yâ Mûsâ! İlk sen mi atarsın, yoksa biz mi?" dediler.* Mûsâ da: "Siz atın" dedi. Sihirbazlar attıkları vakit, insanların gözlerini büyülediler, halkı korkuttular ve büyük bir sihir gösterdiler.

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَى أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ (۱۱۷) فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۱۱۸) (فَعَلُوا هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوا صَاغِرِينَ

117-119. Biz, "Mûsâ'ya âsânı bırak" diye vahyettik. Bıraktı, âsâ da hemen onların bütün uydurduklarını yutuverdi.* Böylece hak ortaya çıktı ve onların yaptıkları yok olup gitti.* Artık orada sihirbazlar mağlup ve Firavun ile kavmi zelil oldular.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm ilk olarak Firavun'a Peygamberliğini ilan ettiğinde, Firavun ondan mûcize istemişti. Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm âsâsını yere attı ve âsâ büyük ve korkunç bir yılan oldu. Bunu gören Firavun, kavmine: "Mûsâ, büyük sihirbazdır; bu değnek yılan olmaz" dedi. Firavun'un adamları da: "Biz de çevremizdeki beldelerde ne kadar bilgili sihirbaz varsa çağıralım, onlar da buna karşılık sihir yapsın" dediler. Sonuçta sihirbazları getirdiler. O sihirbazlar, kendirleri kalın ipleri uc uca bağlayıp sihirle yüzlerce metre uzunluğunda, ağzından ateş saçan çok sayıda yılan yaptılar. Bu sihirler, Mûsâ Aleyhisselâm'ın ve ona tâbi olanların üzerine doğru geliyordu. Artık hiç kurtuluş yoktu. O tâbi olanlar, Mûsâ Aleyhisselâm'a yalvardılar. Allah'ı Teâlâ: "Yâ Mûsâ! Âsâyı yere bırak" deyince Mûsâ Aleyhisselâm âsâyı yere bıraktı. Âsâ yine bir mil uzunluğunda büyük ve korkunç bir yılan oldu. Onların sihirle ağızlarından ateş saçarak gelen yılanlarının hepsini yuttu. Bu şekilde Firavun ve sihirbazları mağlup ve zelil oldular.

(وَالْقِيَّ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ (١٢٠) قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ* (١٢١) رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ (١٢٢))

120-122. Sihirbazlar ise, yere kapanarak secde ettiler* ve dediler ki: "Biz âlemlerin Rabbine îman ettik,* Mûsâ ve Hârun'un Rabbine!"

(قَالِ فِرْعَوْنُ اٰمَنْتُمْ بِهٖ قَبْلَ اَنْ اٰذِنَ لَكُمْ اِنَّ هٰذَا لَمَكْرٌ مَّكَّرْتُمُوْهُ فِى الْمَدِيْنَةِ لِتُخْرِجُوْا مِنْهٗا اَهْلَهَا فَسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ) (١٢٣) (لَاقُطْعَنَّ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَأَصْلَبَنَّكُمْ اَجْمَعِيْنَ) (١٢٤))

123-124. Firavun dedi ki: "Ben size izin vermeden evvel mi îman ettiniz? Şüphesiz ki bu, halkı oradan çıkarmak için Mısır'da (sizinle Mûsâ'nın) kurduğunuz bir tuzaktır. Bu fiilinizin âkıbetini göreceksiniz.* Elbette sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çapraz olarak keseceğim. Sonra da hepinizi elbette asacağım."

İzah: Sihirbazlar, sihir yaparak küfürde çok ileri gitmelerine rağmen, bu mûcize karşısında, Allah'ın kudretini görüp îman ettiler. Firavun'un, ellerini ve ayaklarını çapraz keserek asacağını söylemesine rağmen, onlar îmanlarından dönmediler. Hakkıyla tevbe edip Mü'min oldular. Sonuçta Firavun, küfründe inat ederek îman etmedi ve söylediği gibi, îman eden sihirbazların ellerini ve ayaklarını çapraz keserek astı.

Bu hususta Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: Firavun'un, el ve ayaklarını çaprazlama kesip sonra da astığı bu insanlar, günün başlangıcında sihirbaz iken günün sonunda şehit olmuşlardır.

(قَالُوا اِنَّا اِلٰى رَبِّنَا مُنْقَلِبُوْنَ (١٢٥) وَمَا نَنْقُمُ مِنْ اِلٰهٍ اَنْ اَمَّا بَايَاتِ رَبِّنَا لَمَّا جِئْنَا رَبَّنَا اَفْرَغْ عَلَيْنَا) (صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِيْنَ) (١٢٦))

125-126. Sihirbazlar dediler ki: "Biz mutlaka Rabbimize döneceğiz.* Sen, ancak Rabbimizin mûcizelerini gördüğümüz vakit, ona îman ettiğimiz için intikam almak istersin. Ey Rabbimiz! Bize bol sabır ver ve Müslüman olarak ölmemizi nasip eyle."

İzah: Bu olaylardan sonra halktan bâzıları kendi nefislerine uyup, Firavun'u haklı gördüler. Bir kısmı da Firavun'dan korktu. Bâzıları da: Mûsâ Aleyhisselâm Peygamberdir, ona îman edeceğiz, dediler ve Mûsâ Aleyhisselâm'ın yanına geldiler. Mısır'da; Firavun'a haklı diyenlere "Firavniler", Mûsâ Aleyhisselâm'a haklı diyenlere de "Mûseviler" diye söylenirdi. Halk bu şekilde ikiye ayrılmıştı.

Mûsâ Aleyhisselâm, bu olaydan sonra da birçok mûcizeler gösterdi. Fakat Firavun ve kavmi, buna rağmen yine îman etmediler.

وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ أَتَذَرُ مُوسَى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَيَذَرَكَ وَالْهَتَكَ قَالَ سَنُقَتِّلُ أَبْنَاءَهُمْ)
(وَنَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ) (١٢٧)

127. Firavun'un kavminden ileri gelenler, ona: "Mûsâ ve kavmini, böyle yeryüzünde fesat çıkardıkları, seni ve ilahlarını terk ettikleri halde bırakacak mısın?" dediler. Firavun da: "Biz onların oğullarını öldürürüz, kızlarını da sağ bırakırız. Elbette biz, onların üstünde kahredici bir güce sahibiz" dedi.

İzah: Firavun, ilah olduğunu iddia eden bir kimse idi. Sûre-i Nâziât, Âyet 24'te geçtiği üzere; "Ben sizin en yüce rabbinizim" diyordu. Bu Âyet-i Kerîme'de ise Firavun'un da ilahları bulunduğu ve Hz. Mûsâ'nın da bu ilahları reddettiği zikredilmektedir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, Firavun'un ilahları hususunda şöyle buyurmuştur:

- Firavun'un kavmi güzel bir inek gördüklerinde Firavun onlara, ineğe tapmalarını emrederdi. Böylece inekler onların ilahları sayılırdı.

Bu şekilde Firavun, neye tapmalarını isterse ona taparlardı.

قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَاصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ)
(١٢٨) قَالَ وَآؤِذِينَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا قَالَ عَسَى رَبُّكُمْ أَنْ يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلَفَكُمْ فِي
(الْأَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ) (١٢٩)

128-129. Mûsâ, kavmine: "Allah'a sığının ve sabredin. Şüphesiz ki, yeryüzü Allah'ındır. Onu kullarından dilediğine mîras olarak verir. Güzel âkıbet, Allah'tan korkanlar içindir" dedi.* Onlar da: "Sen bize gelmeden önce de, geldikten sonra da biz, Firavun'dan eziyet gördük " dediler. Mûsâ da: "Umulur ki Rabbiniz, düşmanlarınızı helâk eder ve sizi yeryüzünde (Mısır'da) onların yerine geçirir. Sonra da ne yapacağınıza bakar" dedi.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere îman edenler, Hz. Mûsâ'ya: "Sen bize gelmeden önce de, geldikten sonra da biz, Firavun'dan eziyet gördük" diye söylediler. Yani onların Mûsâ Aleyhisselâm'a söylemek istedikleri, biz senden önce de Firavundan zulüm görüyorduk, şimdi de görüyoruz; bizi onun zulmünden kurtar, diye yardım istemeleridir. Bunun üzerine Hz. Mûsâ da:

"Umulur ki Rabbiniz, düşmanlarınızı helâk eder ve sizi yeryüzünde (Mısır'da) onların yerine geçirir" diye onların, o eziyetten kurtulmaları için bu şekilde duâ etmiştir.

(وَلَقَدْ أَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ بِالسِّنِينَ وَنَقْصٍ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ (۱۳۰)

130. Yemin olsun ki, düşünüp öğüt alsınlar diye Âl-i Firavun'u (Firavun ve ona tâbi olanları) yıllarca kıtlık ve ürün azlığı ile cezâlandırdık.

فَإِذَا جَاءَتْهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا مَزِيدٌ وَإِنْ تُصِيبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ ۗ أَلَا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ (وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (۱۳۱)

131. Onlara genişlik gelince, "İşte bu bizim hakkımızdır" dediler. Onlara bir kıtlık ve belâ isâbet ederse, Mûsâ ile onunla beraber olanların uğursuzluğuna yorarlardı. İyi bilin ki, onların uğursuz saydıkları şey, Allah katındandır. Fakat onların çoğu bunu bilmezler.

İzah: Âl-i Firavun'un başına gelen kıtlık ve belâlar, ayıklmaları için Allah'ı Teâlâ tarafından kendilerine verilmiştir. Yoksa onların iddia ettiği gibi, kesinlikle Mûsâ Aleyhisselâm ile ona îman edenlerin uğursuzluğu değildir. Hayrı da şerri de yaratan Allah'tır. Ancak kulun niyetine, ameline göre yaratmaktadır ki; çok kimseler bundan gâfildir, demektir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا الْعِلْمُ بِالتَّعَلُّمِ وَإِنَّمَا الْجُلْمُ بِالتَّحْلُمِ مَنْ يَتَحَرَّى الْخَيْرَ يُعْطَهُ، وَمَنْ يَتَّقِ الشَّرَّ يُوقَهُ (حل قط خط عن أبي هريرة)

"İlim çalışmakla, hilm (yumşak huyluluk, alçak gönüllülük) de gayretle olur. Hayır isteyene hayır verilir. Kim de şerden uzak durursa, o da korunur." [1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 137/3.

وَقَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ مِنْ آيَةٍ لِنَسْحَرَنَّ بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ (۱۳۲) فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالدَّمَ آيَاتٍ مُفَصَّلَاتٍ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُّجْرِمِينَ (۱۳۳) وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا يَا مُوسَىٰ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ لِنُؤْمِنَ لَكَ وَلَتُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِي إِسْرَٰءِيلَ (۱۳۴) فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الرِّجْزَ إِلَىٰ أَجَلٍ هُمْ بِالْغَوَةِ إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ (۱۳۵) فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ (بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ (۱۳۶)

132-136. Firavun ile kavmi, Mûsâ'ya: "Bize sihir etmek için her ne mûcize göstersen biz sana îman etmeyiz" dediler.* Biz de onlara ayrı ayrı tufan, çekirge, büyük keneler, kurbağalar ve kan alâmetlerini gönderdik. Yine onlar îmandan yüz çevirip kibirlendiler ve mücrim bir kavim oldular.* Onlara azap gelince, "Yâ Mûsâ! Bizim için Rabbine duâ et, sana olan ahdi hürmetine eğer bu azâbı üzerimizden kaldırırsan, elbette sana îman edeceğiz ve İsrailoğullarını seninle beraber elbette göndereceğiz" dediler.* Erişecekleri belirli bir süreye kadar azâbı kendilerinden kaldırdığımız zaman, hemen ahidlerini bozdular.* Bu yüzden onlardan intikam aldık. Âyetlerimizi yalanladıkları ve onlardan gafil oldukları için onları denizde gark ettik.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen tufan, gökten yağan yağmur sularıdır. Rivâyete göre, sekiz gün sekiz gece yağmur yağmış ve kimse evinden çıkamamıştı. Bütün evleri su basmış, boğazlarına kadar su içinde kalmışlardı. Fakat Mûsâ Aleyhisselâm'a îman edenlere bir şey olmamıştı. Sonunda Mûsâ Aleyhisselâm'a gelip yalvardılar ve "Yâ Mûsâ! Rabbine duâ et, bizi bu felâketten kurtarsın, sana îman edelim" dediler. Mûsâ Aleyhisselâm'ın duâsıyla sular çekildi. Toprakta çok bereket meydana geldi ve her taraf yeşerip sebze ve meyvelerde bolluk oldu. Bunun üzerine onlar: "Bu bir felâket değil, hakkımızda bir hayırmış" demeye başladılar ve verdikleri sözü unutup küfür ve şirkte ısrar ettiler.

Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ üzerlerine çekirge gönderdi. Bu çekirgeler, bütün mahsullerini, hattâ evlerinin tavanlarına, döşemelerine, elbiselerine kadar her şeylerini yedi. Elllerinde çok az mahsulleri kalmıştı. Yine Mûsâ Aleyhisselâm'a geldiler ve duâ etmesi için yalvardılar. Mûsâ Aleyhisselâm'ın duâsıyla kuvvetli bir rüzgâr, çekirgeleri dağıtarak denize döktü. Fakat yine îman etmeyerek, "Elimizde kalan mahsül bize yeter dediler. Allah'ı Teâlâ bu defa üzerlerine büyük keneleri musallat etti. Bu haşereler ellerinde kalan mahsulleri de yedi, evlerine hattâ vücutlarına kadar istila etti. Çâresiz kalarak yine Mûsâ Aleyhisselâm'a geldiler. Onun duâsıyla bu belâ da üzerlerinden kalkınca yine îman etmediler ve "Yâ Mûsâ! Senin çok büyük sihirbaz olduğun hususunda artık hiç şüphemiz kalmadı" dediler.

Daha sonra Allah'ı Teâlâ gökten üzerlerine kurbağa yağdırdı. Öyle ki kurbağadan yürüyemez, bir şey yiyip içemez oldular. Böylece dördüncü defa Mûsâ Aleyhisselâm'a müracaat ettiler. Mûsâ Aleyhisselâm kendilerinden kuvvetli bir söz aldıktan sonra duâ etti ve böylece yağan bir yağmurla bu felâketten de kurtuldular. Fakat yine sözlerinden dönerek îman etmediler.

Bunun üzerine Allah’u Teâlâ kan gönderdi ve içecekleri bütün sular kan oldu. Nil Nehri’nden günlerce kan aktı. Bu belâ da sâdece Kıptilere mahsustu. Bunlar ne zaman su içecek olsa kan oluyordu. Bu sefer de Mûsâ Aleyhisselâm’a yalvardılar ve artık küfre dönmeyeceklerine dair yemin ettiler. Mûsâ Aleyhisselâm’ı, İsrailoğulları ile birlikte mukaddes beldeye göndereceklerini vaad ettiler. Fakat Mûsâ Aleyhisselâm’ın duâsıyla musîbet üzerlerinden kalkınca, yine îman etmemekte ısrar ettiler.

Firavun ve adamlarının Kızıldeniz’de boğulmaları hakkında geniş bilgi için de Sûre-i Şuarâ, Âyet 63-66’nın izahına bakınız:

وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَعَارِبَهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ (الْحُسْنَى عَلَى بَنِي إِسْرَآ يَلَّ بِمَا صَبَرُوا وَدَمَرْنَا مَا كَانْ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ ۝۱۳۷) ((

137. Kendisine bolluk ve bereket verdiğimiz yerin doğu ve batı taraflarına, o zayıf ve hakir görülen kavmi mîrasçı kıldık. Rabbinin İsrailoğulları hakkındaki vaadi, sabırları sebebiyle yerini buldu. Firavun ve kavminin yaptıkları köşkleri, binaları ve bahçeleri de harap ettik.

İzah: Müfessirlerin çoğunluğuna göre, İsrailoğullarına mîras kalan mübârak yer, Şam diyârıdır. Allah’u Teâlâ İbrâhim Aleyhisselâm’ı da Nemrut’tan kurtardığında, Şam diyârında bulunun Kuds-i Şerif’in bulunduğu mevkiye gitmesini emretmiştir.[1]

Şam diyârının önemi hakkında nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

(يَا شَامُ، أَنْتَ خَيْرَتِي مِنْ بَلَدِي، أَسْكُنُكَ خَيْرَتِي مِنْ عِبَادِي (ابن عساکر عن ثابت بن معبد

"Ey Şam! Sen, memleketlerin en hayırlılarındanısın ve sende kullarımın hayırlılarını ikâmet ettiririm." [2]

[1] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 71 ve izahına bakınız.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül Mensûr, c. 6, s. 495.

وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَآ يَلَّ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَهُمْ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا)

كَمَا لَهُمُ إِلَهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ (١٣٨) إِنَّ هَؤُلَاءِ مُتَّبَرِّ مَا هُمْ فِيهِ وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٣٩) قَالَ () (أَغْيَرَ اللَّهُ أَنْبِيَاءَكُمْ إِلَهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ (١٤٠))

138-140. İsrailoğullarını denizden geçirdik. Onların yolu, putlara tapan bir kavme uğradı. Onları görünce, "Yâ Mûsâ! Bunların nasıl putları varsa, bize de öyle put yap" dediler. Mûsâ da dedi ki: "Muhakkak siz câhil bir kavimsiniz.* Şüphesiz ki, bunların içinde bulundukları din, yok olmaya mahkûmdur ve bütün yaptıkları da bâtıldır.* Size Allah'tan başka ilah mı arayayım? Halbuki O, sizi âlemlere üstün kıldı."

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm kavmi ile birlikte Kızıldeniz'i Aşûre günü geçmişlerdir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ فَرَأَى الْيَهُودَ تَصُومُ يَوْمَ عَاشُورَاءَ فَقَالَ مَا هَذَا قَالُوا هَذَا يَوْمٌ صَالِحٌ هَذَا يَوْمٌ نَجَّى اللَّهُ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ عَدُوِّهِمْ فَصَامَهُ مُوسَى قَالَ فَأَنَا أَحَقُّ بِمُوسَى مِنْكُمْ فَصَامَهُ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ ((خ م عن ابن عباس))

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne'ye ulaştığında, Yahudileri Aşûre Günü oruç tutuyor buldu. Bunun sebebi sorulunca, Yahudiler: "Bugün Allah'ı Teâlâ'nın, Firavun'a karşı Mûsâ'ya yardım ettiği gündür. Biz onu tâzim için bugün oruç tutuyoruz" dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Biz, Mûsâ'ya sizden daha yakınız" buyurdu ve Aşûre orucunu emretti. [1]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere Mûsâ Aleyhisselâm kavmine hitâben dedi ki: "Halbuki O, sizi âlemlere üstün kıldı." Bu ifadeden maksat şudur: Allah'ı Teâlâ İsrailoğullarını, Firavun'un zulmünden kurtarmış, denizi yarıp onları karşıya geçirmiş, çöllerde onlar için bir taştan on iki çeşme akıtmış, gökten bıldırcın eti ve helva indirmiş, soylarından birçok Peygamber göndermiştir. Allah'ı Teâlâ böylece onları, kendi zamanlarında yaşayan kişilere üstün kılmıştır.

Bu kadar mûcizeden sonra, o Yahudilerin, putları ilah edinmek istemeleri onların ne kadar azgın bir millet olduklarını göstermektedir.

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib'ül-Ensâr, 52; Sahih-i Müslim, Sıyâm 19 (127).

وَإِذْ أَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يَقْتُلُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكَ بَلَاءٌ)

(مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ۝ ١٤١)

141. Sizi Âl-i Firavun'dan (Firavun ve adamlarından) kurtardığımız vakti düşünün. Onlar size şiddetli azap ile kötülük ediyorlardı. Oğullarınızı öldürüyor, kızlarınızı da hayatta bırakıyorlardı. Bunda sizin için Rabbiniz tarafından büyük bir imtihan vardı.

İzah: Firavun, İsrailoğullarından doğacak bir erkek çocuğun, büyüüp saltanatını elinden alacağı korkusuyla, onların oğullarını öldürüyor, kızlarını da hayatta bırakıyordu. İsrailoğullarına daha başka türlü işkenceler de yapıyordu.

Allah'ı Teâlâ, onların gördükleri bu zulme son verdi. Hz. Mûsâ'yı onlara Peygamber olarak gönderip, İsrailoğullarını onun vâsıtasıyla Mısır'dan çıkararak Firavun'un zulmünden kurtardı. Allah'ı Teâlâ, İsrailoğullarına bu nîmeti hatırlatmakta ve bütün bunların bir imtihan olduğunu beyan etmektedir.

وَوَاعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتَمَمْنَاهَا بِعَشْرِ فَنَمَّ مِيقَاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَقَالَ مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ (الْخُلَفَاءُ فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ ۝ ١٤٢)

142. Mûsâ ile otuz gece için vaadleştik ve on gece daha ilave ettik. Böylece Rabbinin tayin ettiği süre kırk geceye tamamlanmış oldu. Mûsâ, kardeşi Hârun'a: "Ben gelinceye kadar İsrailoğulları için bana halife ol. Onları ıslah et. Fesat çıkaranların gittikleri yola gitme" dedi.

وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي وَلَئِنْ أَنْظَرُ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرَانِي وَلَئِنْ أَنْظَرُ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرَانِي وَلَئِنْ أَنْظَرُ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرَانِي وَلَئِنْ أَنْظَرُ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرَانِي (تَبْتَثُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ ۝ ١٤٣)

143. Mûsâ, (kırk geceyi tamamlamak için) mîkatımıza geldiği zaman, Rabbi onunla (vâsıtasız) konuşunca, "Yâ Rabbi! Bana zâtını da göster, Seni göreyim!" dedi. Allah'ı Teâlâ da, "Beni göremezsin. Lâkin şu dağa bak. Eğer yerinde durabilirse, sen de Beni görürsün" dedi. Rabbi Teâlâ, o dağa tecellî edince, dağı parça parça etti. Mûsâ da düşüp bayıldı. Ayılınca, "Yâ Rabbi! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Sana tevbe ettim. Ben, îman edenlerin (bu ümmetten İslâm'ı kabul edenlerin) ilkiyim" dedi.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm'ın, Allah'ı Teâlâ ile vaadleştigi üzere kırk geceliğine gitmesi olayı, kavmiyle beraber Kızıldeniz'i geçtikten sonra olmuştur. Bu kırk

günlüğüne vaadleşilen yer, müfessirlerin büyük çoğunluğuna göre Tûr Dağı'dır. Çünkü âyetlerde de geçtiği üzere Allah'ı Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselâm ile Tûr Dağı'nda konuşmuştur.

Bâzı ulemâyâ göre ise bu vaadleşilen yer, hac görevi için gittiği Mekke'dir. Mekke'ye hac için gittiğini söyleyenlerin delilleri ise şöyledir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمَّا تَجَلَّى اللَّهُ لِلْجِبَالِ طَارَتْ لِعَظَمَتِهِ سِتَّةٌ أَجْبُلٌ فَوَقَعَتْ ثَلَاثَةٌ بِالْمَدِينَةِ وَثَلَاثَةٌ بِمَكَّةَ بِالْمَدِينَةِ أُحُدٌ وَوَرْقَانُ (وَرَضْوَى وَوَقَعَ بِمَكَّةَ جِرَاءً وَثَبِيرٌ وَثَوْرٌ (ابن النجار عن انس

"Allah'ı Teâlâ, dağa tecellî ettiğinde, azametinden o dağ parçalanarak altı dağın üzerine düştü. Bunların üçü Medîne'ye, üçü de Mekke'ye düştü. Medîne'de olanlar Uhud, Verikân, Radvâ'dır. Mekke'de olanlar ise Hira, Sebîr ve Sevr'dir. "[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

لَمَّا تَجَلَّى اللَّهُ لِمُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يُبْصِرُ النَّمْلَةَ عَلَى الصَّفَا فِي اللَّيْلَةِ الظُّلُمَاءِ مَسِيرَةَ عَشْرَةِ فَرَاسَخٍ ((الشفاء عن ابى هريرة

"Allah'ı Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselâm'a tecellî ettiğinde, Safâ Tepesi üzerinde karanlık gecede on fersahlık yoldan karınca görünürdü." [2]

İmam Taberî gibi birçok müfessir tarafından nakledildiğine göre, İbn-i Abbas, Mücâhid, Hadramî ve Mersuk Hazretleri; Allah'ı Teâlâ ile Mûsâ Aleyhisselâm arasında olan vaadleşmenin, Zilkâde ayının tamamı ve Zilhicce'nin ilk on günü olarak toplam kırk gün olduğunu beyan etmişlerdir. Bu aylar da hac ayları olduğu için burada hac zamanına işâret vardır. Çünkü hac ayları, Sûre-i Bakara, Âyet 197'de geçtiği üzere, bilinen aylar olup, bunlar; Şevval, Zilkâde ve Zilhicce ayının ilk on günüdür.

Mûsâ Aleyhisselâm'ın hac yaptığına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

صَلَّى فِي مَسْجِدِ الْخَيْفِ سَبْعُونَ نَبِيًّا مِنْهُمْ مُوسَى فَكَانَتْ أَنْظَرُ إِلَيْهِ وَعَلَيْهِ عِبَائَتَانِ قُطَوَانِيَّتَانِ وَهُوَ مُحَرَّمٌ (عَلَى بَعِيرٍ مِنْ إِبِلِ شَنْوَةِ مَخْطُومِ الْخَطَامِ لَيْفٍ وَلَهُ ضَفِيرَتَانِ (طب كر عن ابن عباس

"Mescid-i Havf'ta[3] namaz kıl. Zîrâ orada yetmiş Peygamber namaz kılmuştır. İçlerinde ihramlı olduğu halde Mûsâ da vardı. Sanki kendisini şu an, üzerinde iki pamuk abası ihram olduğu ve Şenua Kabilesi'nin, ağzına liften yular vurulmuş develerinden bir devenin üstünde saçları örgülü bir halde görüyorum." [4]

Vallâhu a'lem bi's-savâb (doğruyu en iyi bilen Allah'tır).

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 4377; Tefsir-i İbn-i Ebî Hatim, Hadis No: 8978; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 6, s. 526.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 473.

[3] Mescid-i Havf: Mina'nın Şam tarafında Cemre-i Ülâ'nın güneyindedir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem hac yaptığında buraya çadır kurmuş idi.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12116; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 307/12.

(قَالَ يَا مُوسَى إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِي وَبِكَلَامِي فَخُذْ مَا آتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ) (١٤٤)

144. Allah'ı Teâlâ: "Yâ Mûsâ! Şüphesiz Ben, sana vahyettiğim şeylerle ve seninle konuşmamla seni insanlar üzerine tercih ettim. Sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol" buyurdu.

(وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَابِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَتَفْصِيلًا لِكُلِّ شَيْءٍ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَأْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا بِأَحْسَنِهَا) (سَارِيكُمْ دَارَ الْفَاسِقِينَ) (١٤٥)

145. Ve Mûsâ için, Tevrat'ın levhâlarında her şeyden bir öğüt yazdık ve her bir şeyi ayrıntılı olarak açıkladık ve ona şöyle dedik: "Bunlara sıkıca sarıl, kavmine de emret, ellerinden gelen en güzel bir biçimde onlar da sıkıca sarılsınlar. Yakında size, o fâsıkların yurdunu göstereceğim."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen ve Hz. Mûsâ'ya gösterileceği vaadedilen fâsıklar yurdunun, bâzılarına göre, Şam toprakları olduğu zikredilmekte, bâzılarına göre ise bu toprakların, Mısır diyârı olduğu ve Firavunun helâk olmasından sonra oranın nasıl harap olduğunun gösterileceği beyan edilmiştir.

(سَأَصْرِفُ عَنْ آيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِنْ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا)

((غَافِلِينَ (١٤٦)

146. Yeryüzünde haksız yere kibirlenenleri, âyetlerimi anlamaktan uzaklaştıracığım. Onlar, âyetlerimizi görseler yine ona îman etmezler. Hidâyet yolunu görseler, o yola girmezler. Dalâlet yolunu görseler, onu seçip, o dalâlet yolunda devamlı olurlar. Bunun sebebi ise, âyetlerimizi yalanlamaları ve onlardan gafil kalmalarıdır.

((وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٤٧)

147. Âyetlerimizi ve âhirete kavuşacaklarını yalanlayanların amelleri boşa gitmiştir. Onlar, ancak yaptıklarının (küfür ve isyanlarının) cezâsını görürler.

وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَىٰ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ أَلَمْ يَرَوْا أَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا ((اتَّخَذُوهُ وَكَانُوا ظَالِمِينَ (١٤٨)

148. Mûsâ, tâyin olunan vakitte vaadleşilen yere gittiğinde, kavmi ziynet eşyalarından yaptıkları bir buzağı heykelini ilah edindiler. Ondan buzağı böğürmesi gibi bir ses işitirlerdi. Görmezler mi ki, o buzağı kendilerine söz söylemez ve kendilerini doğru yola sevk etmez. Böyle iken o buzağıyı ilah edindiler de zâlim kimseler oldular.

İzah: Samîrî'nin altını eritip, sihirle ses çıkaran buzağı şeklinde bir heykel yapması ve İsrailoğullarının da ona tapması hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 51'in izahına bakınız.

وَلَمَّا سَقَطَ فِي أَيِّدِهِمْ وَرَأَوْا أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا قَالُوا لَئِنْ لَمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ (((١٤٩)

149. İsrailoğulları, yaptıklarına pişman olup dalâlete düştüklerini anladıkları vakit, "Eğer Rabbimiz, bize merhamet etmez ve bizi bağışlamazsa, şüphesiz hüsrâna uğrayanlardan oluruz" dediler.

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَقْتُمُونِي مِنْ بَعْدِي أَعَجَلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ وَأَلْقَى الْأَلْوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُ إِلَيْهِ قَالَ ابْنُ أُمِّ إِبْرَاهِيمَ اسْتَغْفِرْ لِي وَأَنْتَ غَافِلٌ (((١٥٠)

150. Mûsâ, vaadleşilen yerden döndüğü zaman, kavminin yaptığına gadap ve üzüntü ile, "Benden sonra arkamdan ne kötü bir şey yaptınız. Rabbinizin emrini

beklemeyip acele mi ettiniz?" dedi. Elindeki levhâları yere attı ve kardeşinin saçından tutup kendine doğru sürükledi. Kardeşi Hârun: "Ey annemin oğlu! Bu kavim, beni zayıf gördü ve neredeyse beni öldürüyorlardı. Bana, düşmanları memnun edecek muâmele yapma ve beni, (buzağıya tapan) o zâlimler topluluğuyla bir tutma" dedi.

İzah: Hz. Mûsâ, kırk günlüğüne vaadleşilen yere gitmiş ve kardeşi Hz. Hârun'u yerine vekil tayin etmişti. Hz. Mûsâ gelinceye kadar, herkes Sâmîrî'nin altından yaptığı buzağıya tapıyordu. Hz. Mûsâ gelip bunları görünce bunun, kardeşi Hz. Hârun'un ihmalliğinden kaynaklandığını ve gereken mücâdeleyi yapmadığını zannedip sinirlendi ve kardeşini sakalından ve saçından tutup sürüklemeye başladı. Bunun üzerine kardeşi Hz. Hârun da, âyette geçtiği üzere; "Bana, düşmanları memnun edecek muâmele yapma" diye söylemiştir.

Bu husus Sûre-i Tâhâ, Âyet 94'te de şöyle geçmektedir:

Hârun da: "Ey anamın oğlu! Benim sakalımı ve saçımı çekme. İsrailoğullarının arasını açtın ve sözüme riâyet etmedin demenden korktum" dedi.

Bu âyetlerde, Hz. Mûsâ, kardeşi Hz. Hârun'u saçından tutarak yerde sürüklediğinden bahsedilmektedir. Buradan da, Hz. Hârun'un saçının uzun olduğu anlaşılmaktadır.

Aynı şekilde Mûsâ Aleyhisselâm ve diğer Peygamberlerin de saçlarının uzun olduğuna dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ آدَمَ رَجُلًا طَوَالًا كَثِيرَ شَعْرِ الرَّأْسِ كَأَنَّهُ نَخْلَةٌ سَحُوقٌ فَلَمَّا ذَاقَ الشَّجَرَةَ سَقَطَ عَنْهُ لِبَاسُهُ فَأَوَّلُ مَا بَدَا مِنْهُ عَوْرَتُهُ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَى عَوْرَتِهِ جَعَلَ يَشْتَدُّ فِي الْجَنَّةِ فَأَخَذَتْ شَعْرَهُ شَجَرَةٌ فَنَارَ عَنْهَا فَنَادَاهُ الرَّحْمَنُ: يَا آدَمُ مَنِّي تَقَرُّ؟ فَلَمَّا سَمِعَ كَلَامَ الرَّحْمَنِ قَالَ: يَا رَبِّ لَا وَلَكِنْ اسْتَحْيَاءَ (تفسير ابن ابي حاتم عن ابى بن كعب)

"Allah'u Teâlâ, Âdem'i uzun boylu, uzun dallı bir hurma gibi başında uzun saçları olarak yaratmıştı. Âyet-i Kerîme'de zikredilen ağaçtan tadınca, üzerinden elbisesi düştü ve ilkin ayıp yerleri ortaya çıktı. Âdem, ayıp yerlerini görünce Cennette koşuşmaya başladı, koşarken saçı bir ağaca takıldı, çekiştirmeye başladı. Bunun üzerine Rahmân ona seslendi: "Ey Âdem! Benden mi kaçırıyorsun?" dedi. Âdem, Rahmân'ın sözünü işitince: "Hayır, Yâ Rabbi! Sâdece

utancımdan kaçıyorum" dedi."[1]

صَلَّى فِي مَسْجِدِ الْخَيْفِ سَبْعُونَ نَبِيًّا مِنْهُمْ مُوسَى فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ وَعَلَيْهِ عَابَتَانِ قُطَوَانِيَّتَانِ وَهُوَ مُحْرِمٌ
(عَلَى بَعِيرٍ مِنْ إِبِلِ سَنُوءَةٍ مَخْطُومِ الْخَطَامِ لَيْفٍ وَلَهُ صَفِيرَتَانِ (طب كر عن ابن عباس

"Mescid-i Havf'ta[2] namaz kıl. Zîrâ orada yetmiş Peygamber namaz kılmıştır. İçlerinde ihramlı olduğu halde Mûsâ da vardı. Sanki kendisini şu an, üzerinde iki pamuk abası ihram olduğu ve Şenua Kabilesi'nin, ağzına liften yular vurulmuş develerinden bir devenin üstünde saçları örgülü bir halde görüyorum."[3]

أَرَانِي اللَّيْلَةَ عِنْدَ الْكَعْبَةِ فِي الْمَنَامِ فَإِذَا رَجُلٌ أَدَمٌ كَأَحْسَنَ مَا يُرَى مِنْ أَدَمِ الرِّجَالِ تَضْرِبُ لِمَتُّهُ بَيْنَ مَنْكَبَيْهِ
رَجُلٌ الشَّعْرَ يَفْطُرُ رَأْسُهُ مَاءً وَاضِعًا يَدَيْهِ عَلَى مَنْكَبَيْ رَجُلَيْنِ وَهُوَ يَطُوفُ بِالنَّبِيِّ فَقُلْتُ مَنْ هَذَا فَقَالُوا هَذَا
(الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ (خ عن ابن عمر

"Ben bu gece kendimi rüyâmda Kâbe'de buldum. Ansızın al yüzlü bir kişi gördüm. Sanki o, al yüzlü olan insanların en güzeliydi ve başının saçları iki omuzu arasında sarkıyordu. Saçları yeni taranmış ve arınmıştı da saçları su damlatıyordu. İki elini iki kişinin iki omuzuna koyarak Beyti tavaf ediyordu. Orada bulunanlara: "Bu kimdir?" diye sordum. Onlar: "Bu Meryem oğlu Îsâ Mesih'tir" dediler... "[4]

Meryem oğlu Îsâ Aleyhisselâm'ın saçları iki omuzundan sarkacak kadar uzundu. İşte Peygamberler saçlıdır ve saç uzatmak da onlardan kalan bir sünnettir. Nitekim saç uzatmanın sünnet olduğuna dair nakledilen Hadis-i Şerifler'den bâzıları şöyledir.

Mücâhid Hazretleri, Hz. Ali Efendimizin kız kardeşi Ümmü Hâni Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

(دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ وَلَهُ أَرْبَعُ غَدَائِرَ تَغْنِي صَفَائِرَ (ه عن مجاهد

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'ye dört gadire (belik örgüsü) olduğu halde girdi." Ümmü Hâni; gadire ile, saç örgüsünü kast eder."[5]

Bera İbn-i Azib Radiyallâhu anhu, Resulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i şöyle vasfetmiştir:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرْبُوعًا بَعِيدَ مَا بَيْنَ الْمَنْكَبَيْنِ لَهُ شَعْرٌ يَبْلُغُ شَحْمَةَ أُذُنِهِ رَأَيْتُهُ فِي حُلَّةٍ حَمْرَاءَ
(لَمْ أَرْ شَيْئًا قَطُّ أَحْسَنَ مِنْهُ (خ عن البراء بن عازب

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, uzunla kısa boy arası mu'tedil bir endamla yaratılmıştı, onun iki omuz arası genişti. İki kulağı yumuşağına kadar inen gür saçı vardı. Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i kırmızı bir elbise için de görmüştüm. Kesin olarak derim ki; ben güzellikte ona denk olabilecek hiçbir şey görmedim."[6]

Yine uzun saç hakkında İbn-i Husayn Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

لَمَّا قَدِمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اذْنُ مِنِّي فَذَنَا (مِنْهُ فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى ذُؤَابَتِهِ ثُمَّ أَجْرَى يَدَهُ وَسَمَّتْ عَلَيْهِ وَدَعَا لَهُ (ن) عَنْ بَنِ حَصِينِ)

Medîne'de Resulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına gittiğimde, bana: "Yanıma yaklaş" buyurdu. Yanına yaklaşıncı, elini saçımın örgüsünün üzerine koydu, saçımı okşadı ve bana duâ etti."[7]

Yahyâ b. Said Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ أَبَا قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيَّ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ لِي جُمَةً أَفْأَرَجُلُهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ وَأَكْرَمُهَا فَكَانَ أَبُو قَتَادَةَ رُبَّمَا دَهْنَهَا فِي الْيَوْمِ مَرَّتَيْنِ لِمَا قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ وَأَكْرَمُهَا (مَوْطَأُ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ)

"Ebû Katâde el-Ensârî, Resulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Yâ Resûlallah! Benim omuzlarıma kadar dökülen gür saçlarım var, tarayıp tanzim edeyim mi?" diye sorunca, Resulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, ona ikramda bulun" buyurdu. Râvi der ki: Resulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in: "Evet, ona ikramda bulun" sözü sebebiyle Ebû Katâde, günde iki sefer (bakım yapar ve) saçlarını yağlardı.[8]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hatim, Hadis No: 384.

[2] Mescid-i Havf: Mina'nın Şam tarafında Cemre-i Ülâ'nın güneyindedir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem hac yaptığında buraya çadır kurmuş idi.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12116; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 307/12.

[4] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sari0h, Hadis No: 1400; Yine bu hususta

bakınız: Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 14; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 9966

[5] Sünen-i İbn-i Mâce, Libas 36.

[6] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1451.

[7] Sünen-i Nesâî, Ziyne 10.

[8] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 2122; İmam Mâlik, Muvatta, el-Câmi 54.

(قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِإِخِي وَأَدْخِلْنَا فِي رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ) (١٥١)

151. Mûsâ: "Yâ Rabbi! Beni ve kardeşimi bağışla. Bizi rahmetine dâhil et. Sen merhametlilerin en merhametlisin" dedi.

(إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ) (١٥٢)

152. Şüphesiz ki, buzağıyı ilah edinenlere, elbette Rablerinden bir gazap ve dünyâ hayatında da bir zillet erişecektir. İşte (şirk ile) iftira edenleri böyle cezâlandırırız.

İzah: İsrailoğullarının zillete düşürülmesi ise, onların yurtlarından kovulmaları ve yabancı diyarlarda dolaşıp durmalarıdır. Rivâyete göre, Buzağı heykelini yapan Samîrî'yi, Mûsâ Aleyhisselâm öldürmek istedi. Fakat Allah'ı Teâlâ: "Onu öldürme, çünkü o cömert birisidir" dedi. Mûsâ Aleyhisselâm da Samîrî'yi kovdu. Bundan sonra Samîri, çölde dolaşmaya başladı ve birini gördüğü zaman, "Bana dokunma" diye bağırmaya başladılar. Çünkü bir kimse ona dokunursa, ikisi birden hasta olurdu.

Bu husus Sûre-i Tâhâ, Âyet 97'de de şöyle geçmektedir:

Mûsâ, Sâmirî'ye dedi ki: "Aramızdan çık. Hayatın boyunca her tesadüf ettiğin kimseye, "Bana dokunma" demen cezân olsun. Âhirette de sana, kaçıp kurtulamayacağın, vaad edilmiş bir azap vardır. Bütün gün ibâdet ettiğin ilâhına bak! Biz onu nasıl yakacağız ve sonra külünü denize savuracağız."

(وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَآمَنُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ) (١٥٣)

153. Kötü ameller işleyip de sonra arkasından tevbe edip îman edenlere, şüphesiz ki Rabbin, tevbeden sonra elbette çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

(وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْغَضَبُ أَخَذَ الْأَلْوَاخَ وَفِي نُسَخِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ (١٥٤))

154. Mûsâ'nın öfkesi geçince, attığı levhâları yerden kaldırdı. Onlardaki yazıda, Rablerinden korkanlar için bir hidâyet ve rahmet vardı.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm, kavminin Samîrî'nin yaptı buzağıya taptıklarını görünce, öfkesinden elindeki levhâları yere atmıştı. Öfkesi geçince de tekrar o levhâları yerden kaldırdı.

وَاخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِمِيقَاتِنَا فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُمْ مِنْ قَبْلِ وَآيَايَ)
أَتَهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَاءُ مِنَّا إِنْ هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَنْ تَشَاءُ وَتَهْدِي مَنْ تَشَاءُ أَنْتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا
وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ (١٥٥) وَكَتُبْنَا لَهُمْ فِي ذَلِكَ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا هُنَا لَبِئْسَ مَا كُنَّا
نُفَعِّلُونَ (١٥٦) عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَاكُنْهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ
(بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ (١٥٦)

155-156. (Buzağıya taptıklarından dolayı günahlarının affını dilemek üzere) Mûsâ, mîkatımıza getirmek için kavminden yetmiş kişiyi seçti. Onları orada şiddetli bir sarsıntı yakalayınca, Mûsâ dedi ki: "Yâ Rabbi! Eğer dileseydin, onları ve beni önceden helâk ederdin. Bizden akılsız ve câhil olanların yaptıkları yüzünden, şimdi bizi helâk mı edeceksin? Bu, Senin imtihanından başka bir şey değildir. Bununla dilediğini dalâlette bırakırsın, dilediğine de hidâyet edersin. Sen bizim velîmizsin. Artık bizi bağışla ve bize rahmet et. Sen, bağışlayanların en hayırlısıdır.* Bize, dünyâda da âhirette de güzellik ver. Biz Sana yöneldik." Allah'ı Teâlâ şöyle buyurdu: "Benim azâbım dilediğime isâbet eder, rahmetim ise her şeyi kuşatır. Rahmetimi, küfür ve mâsiyetten sakınanlara, zekât verenlere ve âyetlerimize îman edenlere vereceğim."

İzah: Hasan-ı Basrî Hazretleri, Allah'ı Teâlâ'nın, "Rahmetim ise her şeyi kuşatır" diye buyurmasından maksadın; rahmetim, dünyâda Mü'min, kâfir, günahkâr veya sâlih olan herkesi kaplamıştır. Fakat âhirette onu özellikle küfür ve mâsiyetten sakınan, zekâtını veren, âyetlerime îman eden ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e isyan etmeyen kullarıma tahsis edeceğim anlamında olduğunu beyan etmiştir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِلَّهِ مِائَةَ رَحْمَةٍ أَنْزَلَ مِنْهَا رَحْمَةً وَاحِدَةً بَيْنَ الْجَنِّ وَالْإِنْسِ وَالْبَهَائِمِ وَالْهَوَامِّ فَبِهَا يَتَعَاطَفُونَ وَبِهَا يَنَزَّاحُمُونَ وَبِهَا تَغْطِفُ الْوَحْشُ عَلَى وَلَدِهَا وَأَخْرَ اللَّهُ تِسْعًا وَتِسْعِينَ رَحْمَةً يَرْحَمُ بِهَا عِبَادَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (م)
(عن ابى هريرة)

"Allah'ı Teâlâ'nın yüz rahmeti vardır. Bunlardan bir rahmetini cinlerin, insanların, hayvanların ve haşeratin arasında taksim etti. Tâ ki onunla birbirlerine şefkat ve merhamet etsinler. Hattâ vahşi hayvanlar bile onunla yavrularına şefkat gösterirler. Doksan dokuz rahmetini ise, kullarına rahmet etmek için mahşer gününe bırakmıştır." [1]

[1] Sahih-i Müslim, Tevbe, 4 (19).

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ (عَلَيْهِمْ) فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (١٥٧)

157. Onlar, yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî Peygambere tâbi olan kimselerdir. O Peygamber ki, onlara iyiliği emreder ve kötülükten nehyeder. Temiz olan şeyleri onlar için helâl, pis olan şeyleri de haram kılar. Ve onlardan ağır yüklerini ve üzerlerinde bulunan bağları kaldırır. O Resûle îman edenler, ona tâzim gösterenler, ona yardım edenler ve kendisine indirilen nûr'a (Kur'ân'a) tâbi olanlar, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Ve onlardan ağır yüklerini ve üzerlerinde bulunan bağları kaldırır" diye geçen ifadeyi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle açıklamıştır: Yahudiler, Tevrat'la amel edeceklerine dair Allah'a söz vermişlerdi. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem geldikten sonra Kur'ân-ı Kerîm'in, Tevrat'ı neshetmesi üzerine, artık Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e îman eden Yahudilerin, bu sözlerine bağlı kalma yükümlülükleri kalkmıştır.

Peygamber Efendimizin birçok ismi vardır. Bunlardan en fazla zikredilenler; Muhammed, Ahmed, Mahmud ve Mustafa'dır. Allah'ı Teâlâ, Tevrat'ta ve İncil'de Ahmed ismi ile övmüştür. Zebur'da Mahmud diye övmüş [1] ve Kuran'da da Muhammed [2] ismi ile övmektedir. Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Saff, Âyet 6'da şöyle buyurmuştur:

Hani bir zaman Meryem oğlu İsâ da, "Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, size Tevrat'ı doğrulayan ve benden sonra Ahmed isminde bir Peygamberin geleceğini müjdeleyici olarak gelen Allah'ın Resûlüyüm" demişti. Ne zaman ki o Peygamber (Muhammed Aleyhisselâm), apaçık mucizelerle onlara geldi. Dediler ki: "Bu, âşikâr bir sihirdir."

Ebû Mûsâ el-Eş'arî Radiyallâhu anhu şöyle buyurmaktadır:

أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَنْطَلِقَ إِلَى أَرْضِ النَّجَاشِيِّ فَذَكَرَ حَدِيثَهُ قَالَ النَّجَاشِيُّ أَشْهَدُ أَنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَّهُ الَّذِي بَشَّرَ بِهِ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَلَوْلَا مَا أَنَا فِيهِ مِنَ الْمُلْكِ لَأَتَيْتُهُ حَتَّى (أَحْمِلَ نَعْلَيْهِ) (د عن ابى الدرداء عن أبيه)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bize Necâşi'nin ülkesine gitmemizi emretti. Râvi, Necâşi'nin Müslümanlığı kabul edişi ile ilgili hâdiseyi şöyle anlattı: Necâşi: "Ben, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet ederim. O, Meryem oğlu İsâ'nın, müjdelediği kimsedir. Eğer üzerimde meliklik görevi olmasaydı, kendisine varır, ayakkabılarını taşırdım" dedi.[3]

Atâ b. Yesar Hazretlerinden de şu hâdisi nakledilmiştir:

Abdullah b. Amr b. As ile karşılaştım. Ona: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Tevrat'ta zikredilen sıfatlarını bana bildir" dedim. O da tamam bildireyim; Allah'a yemin olsun ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Tevrat'ta, Kur'ân'da zikredilen sıfatlarının bir kısmı ile zikredilmiştir" dedi ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Tevrat'ta geçen sıfatını şöyle anlattı:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَجَزَا لِّلْأُمِّيِّينَ أَنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي سَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكَّلَ لَيْسَ بِفَطٍّ وَلَا غَلِيظٌ وَلَا سَخَابٍ بِالْأَسْوَاقِ وَلَا يَذْفَعُ السَّيِّئَةَ بِالسَّيِّئَةِ وَلَكِنْ يَغْفُو وَيَصْفَحُ وَلَنْ يَقْبِضَهُ اللَّهُ حَتَّى يُقِيمَ بِهِ الْمِلَّةَ الْعَوْجَاءَ بَأَنْ يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَيَفْتَحَ بِهَا أَعْيُنًا عُمًيًا وَأَذَانًا صُمًّا وَقُلُوبًا غُلْفًا (خ حم عن عبد الله بن عمرو بن العاص)

"Ey Peygamber! Biz seni şâhit, müjdeleyici, uyarıcı ve ümmilere koruyucu olarak gönderdik. Sen benim kulum ve Resûlümsün. Ben sana "Mütevekkil" adını verdim. Sen, sert ve katı kalpli biri değilsin. Çarşıda pazarda bağırıp çağıran da değilsin. Sen, kötülüğü kötülükle gideren değilsin. Fakat sen, affeden ve bağışlayansın. Allah'u Teâlâ onunla, eğrilen dîni doğrultup, insanlar "Lâ ilâhe

illallâh" demedikçe ve bu sözle kör gözleri, sağır kulakları ve perdeli kalpleri açmadıkça onun ruhunu almayacaktır."[4]

Görüldüğü üzere, hem önceki kitaplarda ve suhuflarda, hem de Kur'ân'da Allah'ı Teâlâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i methetmektedir. Böylece Peygamberimizi ilk övmeyi bu kitaplarda ve suhuflarda Allah'ı Teâlâ yapmıştır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem üzerine mevlid okunması ve salât-u selâm getirilmesi de bu sebeplerden dolayıdır. Allah'ı Teâlâ Sûre-i Ahzâb, Âyet 56'da: "Şüphesiz ki, Allah'ı Teâlâ ve melekleri Peygamber üzerine salavat getirirler. Ey îman edenler! Siz de ona salât-u selâm getirin" diye buyurmuştur.

Namaz kılarken tahiyyatta, salli ve bârik duâlarında okunan salavatlarla da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem övülmektedir.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında Allah'ı Teâlâ Sûre-i İnşirâh, Âyet 4'te: "Ey Habîbim! Biz senin zikrini yücelttik" diye buyurarak Habîbinin ismini, Kelime-i Şahadet'te, ezanda ve teşehhütte kendi adıyla beraber zikrederek şânını yüceltmıştır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

أَنَاي جِبْرِيلُ فَقَالَ إِنَّ رَبِّي وَرَبُّكَ يَقُولُ: كَيْفَ رَفَعْتُ لَكَ ذِكْرَكَ؟ قَالَ: اللَّهُ أَعْلَمُ، قَالَ: إِذَا ذُكِرْتُ ذُكِرْتُ مَعِي
(ع عن أبي سعيد الخدري)

Cebrâil bana gelip dedi ki: "Benim ve senin Rabbin, şânını nasıl yücelttiğime bir baksın diyor" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah en iyi bilendir" dedi. Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Benim adım zikredilince, Benimle beraber sen de zikredilirsin."[5]

Zîrâ Sûre-i A'râf, Âyet 157'de: "... O Resûle îman edenler, ona tâzim gösterenler, ona yardım edenler ve kendisine indirilen nûr'a (Kur'ân'a) tâbi olanlar, işte onlar kurtuluşa erenlerdir" diye buyrulmakta ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i tâzim edip, onu övmeyenlerin felaha nâil olamayacaklarına vurgu yapılmaktadır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in altı şâiri vardı. Bunlar, gittikleri her

yerde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i, kâfirlere karşı kasideler söyleyip methederlerdi. "Hassan İbn-i Sabit,Ka'b İbn-i Mâlik ve Abdullah İbn-i Revaha bunlardandır."[6]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e olan sevgi ve muhabbetten dolayı, Ashâb-ı Kirâm'dan bu zamana kadar bütün Müslümanlar, her dilde Mevlid-i Şerif'ler ve kasideler yazarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i övmüşlerdir.

İmam-ı Âzam Efendimiz de, "ed-Dürr'ül-Meknûn" isminde, elli üç beyitten oluşan ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i metheden kasidesini, Peygamber Efendimizin ravzasına yüz sürdüğünde yazmıştır.[7]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i, önce Allah'ı Teâlâ en güzel şekilde Kur'ân'da ve önceki kitaplarda övmüştür. Yine önceki peygamberler kendi ümmetlerine, Peygamberimizin vasıflarını methederek haber vermişlerdir. Aynı şekilde Ashâb-ı Güzîn ve bütün Mü'minler de, Resûlü Ekrem'in üzerine salât-u selâm getirmişler ve onun üstün vasıflarını anlatan kasideler yazmışlardır. Böylece âyette geçtiği gibi ona tâzim ve hürmet etmişlerdir. Allah'ı Teâlâ onun şefaatinde bizleri mahrum etmesin, Âmin!

[1] İmam Kastâlani, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 160.

[2] Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 144; Sûre-i Ahzâb, Âyet 40; Sûre-i Fetih, Âyet 29; Sûre-i Muhammed, Âyet 2

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenaiz 56-58.

[4] Sahih-i Buhârî, Buyû 50; Tefsir-i Fetih 3; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6333.

[5] Ebû Ya'lâ, Müsned, Hadis No: 1349; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31891.

[6] Sahih-i Buhârî, Magâzi 30, Edeb 91; Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 34 (153, 157 Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 8190, 8191, 8192.

[7] Bakınız: el-Mecme'at'ül-Kübrâ, Süleymaniye Kütüphanesi, İstanbul, Tirnovalı; No: 1510; el-Mecme'at'ül-Kübrâ Min'el-Kasâidi'l-Fuhrâ Fî Hakk-ı Nebiyyinâ Muhammedin'il-Büşrâ Aleyh-i Salâtüllâhi ve Selâmüh'ül uzmâ, s.

58-65.

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي (وَيُمِيتُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (١٥٨)

158. Ey Habîbim! De ki: "Ey insanlar! Şüphesiz ben, göklerin ve yerin sahibi olan, O'ndan başka hiçbir ilah olmayan, hayat veren ve öldüren Allah'ı Teâlâ'nın hepinize gönderdiği Resûlüyüm. O halde Allah'a ve ümmî (okuma yazma bilmeyen) bir Peygamber olup Allah'a ve O'nun sözlerine inanan Resûlüne îman edin ve ona tâbi olun ki, hidâyete nâil olasınız."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebû Derdâ Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Hiz. Ebû Bekir ve Hiz. Ömer arasında bir konuşma olmuştu. Hiz. Ebû Bekir, Hiz. Ömer'e kızmış ve Hiz. Ömer de kızarak onun yanından ayrılmıştı. Kendisini bağışlamasını dilemek üzere Hiz. Ebû Bekir, peşinden koşmuş ancak bunu yapamadan Hiz. Ömer kapıyı onun yüzüne kapatmıştı. Hiz. Ebû Bekir, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi.

Ebû Derdâ Radiyallâhu anhu der ki:

- Biz de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanındaydık Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Arkadaşınız öfkelenmiş ve kızmıştır" buyurdular. Hiz. Ömer, yaptığına pişman olup geldi, selâm verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına oturup, olayı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e anlattı.

Ebû Derdâ Radiyallâhu anhu der ki:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kızınca, Hiz. Ebû Bekir şöyle demeye başladı: "Yâ Resûlallah! Allah'a yemin olsun ki, ben haksızdım." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

هَلْ أَنْتُمْ تَارِكُونَ لِي صَاحِبِي هَلْ أَنْتُمْ تَارِكُونَ لِي صَاحِبِي إِنِّي قُلْتُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ ... (جَمِيعًا فَقُلْتُمْ كَذَبْتَ وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ صَدَقْتَ (خ عم ابى الدرداء)

- Arkadaşımı bana bırakır mısınız? Ben, "Ey insanlar! Allah'ı Teâlâ'nın size, hepinize gönderdiği Resûlüyüm" dedim. Siz: "Yalan söyledin" dediniz. Ebû Bekir ise: "Doğru söyledin" dedi.[1]

Hız. Ebû Bekir ve Hız. Ömer arasında geçen bu hâdisede, Hız. Ebû Bekir haksız olduğu halde ve bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bizzat söylenmesine rağmen, Resûlü Ekrem Efendimiz, kendisine hiç kimsenin îman etmediği bir zamanda, Hız. Ebû Bekir'in îman ettiğini söylemiş ve böylece bütün insanların îmanına bedel olan bir îmana sahip olmuştur. Bundan dolayı, Ashâbın da ona saygı ve hürmet göstermelerini istemiştir.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir'ul-Kur'ân 134.

(وَمِنْ قَوْمِ مُوسَى أُمَّةٌ يَهُودُ نَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ (١٥٩)

159. Mûsâ'nın kavminden bir taife var ki, halkı hakka irşad ederler ve hak ile adâlette bulunurlar.

وَقَطَّعْنَاهُمْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ إِذِ اسْتَسْقَىٰهُ قَوْمُهُ أَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ) فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرِبَهُمْ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهُمُ الْعَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوَىٰ (كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (١٦٠)

160. Biz, İsrailoğullarını ayrı ayrı topluluk hâlinde on iki kabileye ayırdık. (Tih çölünde) kavmi Mûsâ'dan su istediğinde, Biz ona, "Âsânı taşa vur" diye vahyettik. Vurdu, taştan on iki çeşme aktı ve her kabile kendine mahsus olan çeşmeyi bildi. Onları (güneşin sıcağından muhafaza etmesi için) bulutla da gölgelendirdik. Onlara kudret helvası ile bıldırcın eti de indirdik. "Size verdiğimiz güzel rızıklardan yiyin" dedik. Onlar (bu nîmetlerin kıymetini bilmemekle) Bize zulmetmediler, lâkin kendi nefislerine zulmettiler.

İzah: Burada bahsi geçen taş ile ilgili geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 60'ın izahına bakınız.

وَإِذْ قِيلَ لَهُمْ اسْكُنُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ وَقُولُوا حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا نَغْفِرْ لَكُمْ) خَطِيئَتِكُمْ سَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ (١٦١) فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا (مِنْ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَظْلِمُونَ (١٦٢)

161-162. Ey Resûlüm! Onlara: "Şu beldeye (Eriha'ya) girin ve yiyeceklerden dilediğinizi yiyin ve "Hıttâ! (Yâ Rabbi, günahlarımızı bağışla!)" deyin ve kapıdan girerken şükür secdesi edin ki, sizin hatâlarınızı bağışlayalım. Biz, muhsinlere mükâfatı daha da artıracamız" denildiği vakti zikret.* Fakat onlardan zâlim olanlar, kendilerine denilen sözü başka bir söze çevirdiler. Biz de onların

üzerine zulümleri (emre muhalefetleri) sebebiyle gökten bir azap gönderdik.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Yahudiler, secde ederek girmeleri emredilen kapıdan, kışları üzerine gerisin geri sürünerek girdiler. Bunlar: "Yâ Rabbi, günahlarımızı bağışla!" anlamına gelen "Hıtta" kelimesi yerine; "Hınta fî şaîrah" diğer bir rivâyette de, "Habbe fi Şaîrah" diyorlardı. Bu sözlerinin ne mânâyâ geldiği bilinmiyordu.

Bir kısım âlimler, onlar bu anlamsız sözleri söyleyerek, Allah'tan af dilemeyi reddetmişlerdir. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ onlardan yetmiş bin kişiyi tâun (vebâ) hastalığından helak etti, demişlerdir.

Bu hususta Üsâme b. Zeyd Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ الطَّاغُوتَ فَقَالَ بَقِيَّةُ رَجَزٍ أَوْ عَذَابٍ أُرْسِلَ عَلَى طَائِفَةٍ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا مِنْهَا وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَلَسْتُمْ بِهَا فَلَا تَهْبِطُوا عَلَيْهَا (خ ت عن اسامة بن زيد)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, tâun hastalığından bahsederek buyurdu ki: "Tâun, İsrailoğullarından bir taifeye gönderilen bir pislik veya azap artığıdır. Tâun, bir yerde baş gösterir ve siz orada bulunursanız, oradan çıkmayın! Şâyet bir yerde baş gösterir ve siz de orada olmazsanız, o yere girmeyin!"[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 54; Sünen-i Tirmizî, Cenâiz 65.

وَسَأَلَهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا (وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ لَا تَأْتِيهِمْ كَذَلِكَ نَبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ) (١٦٣)

163. Ey Habîbim! O Yahudilere, deniz kenarındaki şehir halkının başına gelenleri sor. Onlar, cumartesi günü balık avlamaktan menedilmişlerdi. Balıklar başka günler gelmeyip cumartesi günü su yüzüne geldiği vakit, cumartesi gününün hürmetini ihlal edip, Allah'ın hudûdunu çiğnediler. İşte yoldan çıkmaları sebebiyle onları böyle imtihan ediyorduk.

İzah: Yahudiler, Allah'ın emrine muhalefet ederek cumartesi avlanma yasağını çiğnedikleri için Allah'ı Teâlâ, o belde halkını maymuna dönüştürmüştür. Bu

husus hemen aşağıda gelecek olan Sûre-i A'râf, Âyet 166'da açıkça geçmektedir.

O Yahudiler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَزْكِبُوا مَا آتَتْكُمُ الْيَهُودُ فَتَسْتَحِلُّوا مَحَارِمَ اللَّهِ بِأَدْنَى الْحِيلِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة)

"Yahudilerin işlediklerini siz işlemeyin. Onlar, Allah'ı Teâlâ'nın haramlarını, hilelerin en basiti ve aşağılığı ile helâl kılmak istediler." [1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 493.

وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا اللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا قَالُوا مَعِذَةُ إِيَّايَ رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَنْفَقُونَ (١٦٤) فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنْجَبْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوْءِ وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ (١٦٥) فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ (١٦٦)

164-166. Onlardan bir topluluk: "Allah'ı Teâlâ'nın kendilerini helâk edeceği yahut şiddetli azapla cezâlandıracağı kimselere niçin nasihatte bulunuyorsunuz?" demişlerdi. Onlar da: "Rabbimize bir mâzeret beyan etmek için ve bir de Allah'a karşı gelmekten sakınırlar ümidiyle nasihat ediyoruz" demişlerdi.* Artık onlar kendilerine edilen nasihatleri unutunca, Biz de kötülükten nehyedenleri kurtardık. Zulmedenleri ise, yoldan çıkmaları sebebiyle şiddetli bir azap ile cezâlandırdık.* İşte nehyolundukları şeyleri terk etmemekte ısrar edince, onlara: "Zelil ve hakir maymunlar olun" dedik.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak İkrime Hazretleri, şu hâdiseyi anlatmıştır:

جِئْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَوْمًا وَهُوَ يَبْكِي وَإِذَا الْمُصْحَفُ فِي حِجْرِهِ فَأَعْظَمْتُ أَنْ أَدْنُو مِنْهُ ثُمَّ لَمْ أَزَلْ عَلَى ذَلِكَ حَتَّى تَقَدَّمْتُ فَجَلَسْتُ فَقُلْتُ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ؟ قَالَ : هُوَ لَا يَزَالُ الْوَرَقَاتُ وَإِذَا هُوَ فِي سُورَةٍ (الأعرافِ ثُمَّ قَالَ: هَلْ تَعْرِفُ آيَةَ؟ ... (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى عكرمة

Bir gün İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya vardım. Ağlıyordu. Baktım Mushaf da odasında idi; Kur'ân okuyordu. Yaklaşmaktan sakındım. Bir müddet tereddütten sonra ilerledim, oturdum. "Allah'ı Teâlâ beni sana fedâ etsin. Ey İbn-i Abbas! Seni ağlatan nedir?" dedim. "Şu yapraklar" dedi. Bir de baktım ki o, A'râf Sûresi'ni okuyor. "Eyle'yi biliyor musun?" diye sordu. "Evet" deyince, şöyle anlattı:

Orada Yahudilerden bir şehir ahâlisi vardı. Cumartesi günü onlara balıklar

gönderilir, sonra kaybolurdu. Ancak suya dalmak sûretiyle, zorluk ve şiddetli zahmetten sonra balık bulabiliyorlardı. Cumartesi günü balıklar onlara beyaz, etli ve şişman olarak sürüyle gelir, yanlarında birbirlerinin sırtları karınlarına dokunurdu. Onlar bir süre böyle devam ettiler. Sonra şeytan gelip onlara şöyle fısıldadı: "Siz sâdece cumartesi günü onları yemekten men olundunuz. Cumartesi günleri onları alın ve başka günlerde yiyin" Onlardan bir topluluk bunu yaptı. Bir topluluk ise: "Siz cumartesi günü hem onu yemekten, hem almaktan ve hem de avlamaktan men olundunuz" dediler.

Onlar bu halde iken bir sonraki cumartesi geldi. Bir topluluk, çocukları ve kadınlarıyla birlikte gitti. Bir topluluk sağ tarafa ayrılıp uzaklaştı. Diğer bir topluluk da sol tarafa ayrılıp sustu. Sağdakiler: "Allah'ı Teâlâ'nın, helâk yahut şiddetli azap edeceği kavme niçin vaaz ediyorsunuz?" dediler. Soldakiler de: "Bizim vaazımız, kötülükten nehyde bulunup Allah katında uyarmak içindir. Belki onlar da avlanmaktan sakınırlar" dediler. "Onların bu işi bırakmaları musîbete uğramalarından ve helâk olmalarından bize daha sevimlidir. Eğer vazgeçmezlerse, bu Rabbinize karşı bir mâzeret olur" dediler. Onlar ise, günah işlemeye devam ettiler. Sağdakiler: "Ey Allah'ın düşmanları! Bu gece biz şehrinizde sizinle birlikte gecelemeceğiz. Allah'a yemin olsun ki, sabaha çıktığınızda Allah'ı Teâlâ, ya sizi yere batıracak, ya sizi yurdunuzdan atacak veya katından bir azapla cezâlandıracak" dediler. Sabah olunca, kapılarını çalıp seslendiler. Kendilerine cevap verilmedi. Bir merdiven koyup şehrin duvarlarına bir adam çıkardılar. Bu adam onlara dönüp, "Ey Allah'ın kulları! Bunlar maymunlar. Allah'a yemin olsun ki kıvrım kıvrım kuyrukları var" dedi. Açıp girdiler. Maymunlar; insanlardan olan yakınlarını ve akrabalarını tanıdılar, insanlar ise maymun olan yakınlarını tanımadılar. Maymunlar, insanlardan olan yakınlarına gelip elbiselerini koklamaya ve ağlamaya başladılar. Onlar, "Sizi bundan menetmedik mi?" diyorlardı, maymunlar da başlarıyla "Evet" işâreti yapıyorlardı.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "Artık onlar kendilerine edilen nasihatleri unuttunca, Biz de kötülükten nehyedenleri kurtardık. Zulmedenleri ise, yoldan çıkmaları sebebiyle şiddetli bir azap ile cezâlandırdık" diye geçen Sûre-i A'râf, Âyet 165'i okudu ve sözüne şöyle devam etti: "Görüyorum ki, onları menedenler kurtuldular. Diğerleri ise zikredilmemiş. Biz hoşlanmadığımız şeyleri görüyoruz da, onlar hakkında bir şey söylemiyoruz. Bunun üzerine İkrime Hazretleri dedi ki: "Allah'ı Teâlâ, beni sana fedâ etsin. Görmüyor musun? Onlar, diğerlerinin

içinde bulunduğu durumu hoş görmemiş, onlara muhalefet etmiş ve: "Allah'ı Teâlâ'nın, helâk yahut şiddetli azap edeceği kavme niçin vaaz ediyorsunuz?" demişler" deyince, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "Emretti de, bana iki takım elbise giydirildi." [1]

Yahudilerin maymuna döndürüldüklerine dair nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

قَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ قُرَيْظَةَ تَحْتَ حُصُونِهِمْ فَقَالَ: يَا إِخْوَانَ الْقِرْدَةِ وَالْخَنَازِيرِ فَقَالُوا: مَنْ (أَخْبَرَ بِهَذَا الْأَمْرَ مُحَمَّدًا؟ مَا خَرَجَ هَذَا الْقَوْلُ إِلَّا مِنْكُمْ) (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kureyza Yahudilerini muhâsara ettiğinde, kalelerinin altında durdu ve buyurdu ki: "Ey maymun ve domuzların kardeşleri! Kalenizden inin." Onlar birbirlerine: "Bunu Muhammed'e kim haber verdi? Bu söz sizden çıkmış olmalıdır" dediler. [2]

Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu da, bu hususta şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

سَأَلْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْقِرْدَةِ وَالْخَنَازِيرِ أَهِيَ مِنْ نَسْلِ الْيَهُودِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَلْعَنَ قَوْمًا قَطُّ فَمَسَخَهُمْ فَكَانَ لَهُمْ نَسْلٌ حِينَ يُهْلِكُهُمْ وَلَكِنْ هَذَا خَلْقٌ كَانَ فَلَمَّا (غَضِبَ اللَّهُ عَلَى الْيَهُودِ مَسَخَهُمْ فَجَعَلَهُمْ مِثْلَهُمْ) (م حم عبد الله بن مسعود)

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den maymun ve domuzlar hakkında: "Acaba bu hayvanlar, bunların şekline giren Yahudilerin soyundan mı gelmedir?" diye sorduk. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Allah'ı Teâlâ'nın lânetine uğratarak başka yaratıklar şekline döndürdüğü her topluluk yok olup gitmiştir, soyları kalmamıştır. Bu maymun ve domuzlar ise, daha önce var olan soylarının devamıdır. Allah'ı Teâlâ, Yahudilere gadap edince onları, maymunlar ve domuzlar şekline çevirmiştir." [3]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 495.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 1, s. 309.

[3] Sahih-i Müslim Kader 7 (33 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3560.

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لِيُبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ ((رحيم ١٦٧)

167. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, senin Rabbin, kıyâmet gününe kadar Yahudilere şiddetli azap edecek kimseler göndereceğini yeminle bildirdi. Şüphesiz senin Rabbin, elbette cezâyı çabuk görendir. Şüphesiz O, elbette (tevbe ve îman edenler hakkında) çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, senin Rabbin, kıyâmet gününe kadar Yahudilere şiddetli azap edecek kimseler göndereceğini yeminle bildirdi" diye buyrulmaktadır. Tarihe bakıldığında da, Yahudilerin farklı zamanlarda diğer insanlar tarafından devamlı cezâlandırıldıkları ve böylece zelil duruma düştükleri görülmektedir.

Yahudiler hakkında Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 112'de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Onlar her nerede olsalar, zillet içinde olmaya mahkûmdurlar..."

Allah'ı Teâlâ Yahudilere, Câlut'u ve Roma Krallarını musallat etmiş, daha sonra da Hristiyanların eliyle onları ezmiş ve perişan etmiştir. Sonra İslâm Dini gelmiş, Müslümanların dâvetlerini kabul etmemeleri sebebiyle yine o perişanlıkları devam etmiş, bir kısmı öldürülmüş ve bir kısmı da sürgün edilmiştir.

Ayrıca yakın tarihte de, İspanyollar ve Almanlar tarafından elim bir şekilde öldürülmüşlerdir.

Son olarak Yahudilerin, Deccalın yardımcıları olacağı ve bu nedenle gökten inecek olan Hz. İsa ile beraber olan Müslümanların eliyle öldürülecekleri hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُقَاتِلَ الْمُسْلِمُونَ الْيَهُودَ فَيَقْتُلُهُمُ الْمُسْلِمُونَ حَتَّى يَخْتَبِئَ الْيَهُودِيُّ مِنْ وَرَاءِ الْحَجَرِ وَالشَّجَرِ فَيَقُولُ الْحَجَرُ أَوْ الشَّجَرُ يَا مُسْلِمُ يَا عَبْدَ اللَّهِ هَذَا يَهُودِيٌّ خَلْفِي فَتَعَالَ فَاقْتُلْهُ إِلَّا الْغَرْقَدَ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرٍ (الْيَهُودِ (م) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

Müslümanlar, Yahudilerle savaşmadıkça kıyâmet kopmayacaktır. Müslümanlar onları öldüreceklerdir. Öyle ki Yahudiler, taşların ve ağaçların arkasında saklanacaklar. Fakat o taş veya ağaç, o zaman, "Ey Müslüman, Ey Allah'ın kulu! Bu Yahudi benim arkamda, gel onu öldür" diyecek. Ancak garkat ağacı hâriç. Çünkü bu, Yahudi ağacıdır.[1]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَتَقَاتِلَنَ الْيَهُودَ فَلَتَقْتُلُنَّهُمْ حَتَّى يَقُولَ الْحَجَرُ يَا مُسْلِمُ هَذَا يَهُودِيٌّ فَتَعَالَ فَاقْتُلْهُ (خ) عن ابن عمر

Siz, muhakkak Yahudilerle savaşacak ve onları öldüreceksiniz. Öyle ki o zaman bir taş: "Ey Müslüman! Bu Yahudi arkama saklandı, gel ve onu öldür" der.[2]

Yine bu hususta Sûre-i İsrâ, Âyet 4-8 ve izahlarına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Fiten 18 (83).

[2] Sahih-i Buhârî, Cihat 94, Sahih-i Müslim, Fiten 18 (83 Sünen-i Tirmizî, Fiten 56.

وَقَطَّعْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أُمَمًا مِنْهُمْ الصَّالِحُونَ وَمِنْهُمْ دُونَ ذَلِكَ وَبَلَوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ)
(إِيْرَجِعُونَ (١٦٨

168. Ve onları ayrı ayrı topluluklar hâlinde yeryüzüne dağıttık. Onlardan sâlih kimseler vardı ve onlardan böyle olmayanlar da vardı. Biz onları, hakka dönsünler diye nîmetlerle ve musîbetlerle imtihan ettik.

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ مَا الْأَدْنَى وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَإِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ)
مِثْلُهُ يَأْخُذُوهُ أَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِمْ مِيثَاقُ الْكِتَابِ أَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ وَالِدَارُ الْأُخْرَى)
(خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (١٦٩

169. Onların ardından yerlerine, kitaba (Tevrat'a) mîrasçı olan bozuk bir toplum geçti. Fakat onlar, (hükümlerini değıştirme karşılığında) şu değersiz dünyâ menfaatlerini alırlar ve "Elbette biz bağışlanacağız" derler. Ve onlara aldıklarının bir misli dünyâ menfaatleri gelse, onu da alırlar. Onlardan Allah'a karşı, haktan başka bir şey söylemeyeceklerine dair, kitapta (Tevrat'ta) ahid alınmamış mıydı? Halbuki onlar, o kitaptakini okumuşlardı. Allah'tan korkanlar için âhiret yurdu daha hayırlıdır. Hiç aklınızı kullanmaz mısınız?

(وَالَّذِينَ يُمَسْكُونُ بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَا نَضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ (١٧٠)

170. Kitabın ahkâmına sımsıkı sarılanlara ve namazı kılanlara gelince, şüphesiz Biz, sâlihlerin mükâfatını zâyî etmeyiz.

İzah: Böyle mükâfatlara nail olacak zatlar, Mücâhid Hazretlerine göre Abdullah İbn-i Selâm Radiyallâhu anhu ile arkadaşları gibi Tevrat'ın hükümlerini

değiştirmeyen, onu geçim vâsıtası yapmayan, İslâmiyet’i kabul etmiş bulunan zatlardır.

Bu Âyet-i Kerîme’de, Allah’tan korkarak, Tevrat’ın hükümlerini değiştirmeyen, hak olan İslâm Dîni geldiğinde de ona îman ederek Müslüman olan kişilerin sâlihlerden olduğu bildirilmektedir. Sûre-i Cuma, Âyet 5’te de Tevrat’ın hükmüyle amel etmeyen Yahudilerin hâli, şöyle geçmektedir:

"Kendilerine Tevrat verildikten sonra, onunla amel etmeyenlerin hâli, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin hâli gibidir. Allah’ın âyetlerini yalanlayan topluluğun hâli ne kötüdür. Allah’u Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez."

وَإِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُ ظُلَّةٌ وَظَنُّوا أَنَّهُ وَاقِعٌ بِهِمْ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ((١٧١)

171. Bir vakit, Tûr Dağı’nı gölgelik gibi üzerlerine kaldırmıştık da, üzerlerine düşecek sanmışlardı. Onlara: "Size verdiğimiz kitabı sıkıca tutun ve ondaki hükümlerle gereğince amel edin ki, (kötü amellerden) sakınasınız" dedik.

İzah: İsrailoğulları Tevrat’la amel etmeyi terk edince, Allah’u Teâlâ Cebrâîl Aleyhisselâm’a emretmiş ve Cebrâîl Aleyhisselâm da, Tûr Dağı’nı yerinden koparıp onların üzerine kaldırmıştır. Onlar bu haldeyken Allah’u Teâlâ onlara: "Ya Tevrat’taki hükümlerle amel etmeyi kabul edersiniz ya da bu dağ başınıza indiririm" diye buyurmuştur.

Hasan-ı Basrî Hazretleri şöyle buyurmuştur:

"Yahudiler, dağı üzerlerine kalkmış görünce, onun düşeceğinden korkarak, sol kaşlarının üzerine secdeye kapanmış ve sağ gözleriyle de dağa bakıp duruyorlardı. Yahudiler bugün de hâlâ sol kaşlarının üzerine secde etmektedirler."

وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَنْ (نَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ (١٧٢) أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ (أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ (١٧٣) وَكَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (١٧٤)

172-174. Hani, senin Rabbin, Âdemoğullarının sulblerinden zürriyetlerini çıkardı ve onları kendi nefislerine karşı şâhit tutarak, "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" buyurdu. Onlar da, "Evet Rabbimizsin, şâhit olduk" dediler. Böyle

yaptık ki mahşer günü, "Biz bundan habersizdik" demeyesiniz.* Yahut, "Daha önce babalarımız Allah'a ortak koştu, onların evlâdı olan biz de onların eserine tâbi olduk. Şimdi babalarımızın bâtil fiilleri yüzünden bize azap mı edeceksin?" demeyesiniz.* Hakka dönsünler diye işte âyetleri böyle genişçe açıklarız.

İzah: Bu âyetler hakkında Übeyy b. Kâ'b Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

جَمَعَهُمْ فَجَعَلَهُمْ أَرْوَاحًا ثُمَّ صَوَّرَهُمْ فَاَسْتَنْطَقَهُمْ فَتَكَلَّمُوا ثُمَّ اخَذَ عَلَيْهِمُ الْعَهْدَ وَالْمِيثَاقَ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ
أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالَ فَإِنِّي أَشْهَدُ عَلَيْكُمْ السَّمَوَاتِ السَّبْعَ وَالْأَرْضِينَ السَّبْعَ وَأَشْهَدُ عَلَيْكُمْ أَبَاكُمْ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنْ
تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ نَعْلَمْ بِهَذَا اَعْلَمُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ غَيْرِي وَلَا رَبَّ غَيْرِي فَلَا تُشْرِكُوا بِي شَيْئًا وَإِنِّي سَأَرْسِلُ
إِلَيْكُمْ رُسُلِي يُذَكِّرُونَكُمْ عَهْدِي وَمِيثَاقِي وَأَنْزِلُ عَلَيْكُمْ كُتُبِي قَالُوا شَهِدْنَا بِأَنَّكَ رَبُّنَا وَالْهَئِنَّا لَا رَبَّ لَنَا غَيْرُكَ ...
(حم عن ابى بن كعب))

Allah'ü Teâlâ, Âdem'in soyundan gelecek olan insanları onun sulbünde toplamış, onlara can vermiş ve onları şekillendirmiştir. Sonra onların konuşmalarını istemiş onlar da konuşmuşlardır. Daha sonra bunlardan ahid almış ve bunları, kendi nefislerine şâhit tutarak:

- Ben sizin Rabbiniz değil miyim? demiş, onlar da:

- Evet, şâhidiz, Sen bizim Rabbimizsin, diye cevap vermişlerdir. Bunun üzerine Allah'ü Teâlâ:

- Ben de yedi kat göğü ve yedi kat yeri ve atanız Âdem'i, mahşer gününde; biz bunu bilmiyorduk, dememeniz için size karşı şâhit tutuyorum. Bilin ki Benden başka ne bir ilah, ne de bir Rabb vardır. Hiçbir şeyi Bana ortak koşmayın. Ben sizlere, sizden aldığım ahdi size hatırlatacak Peygamberlerimi göndereceğim ve sizlere kitaplarımı indireceğim, dedi. Onlar da:

- Senin, bizim Rabbimiz ve ilahımız olduğuna, bizim Senden başka hiçbir Rabbimiz olmadığına şâhitlik ederiz, diyerek bu ahidlerini onayladılar. Allah'ü Teâlâ, Âdem'i onları görsün diye yükseltti. Âdem de onları gördü. İçlerinde zengini, fakiri, güzeli ve çirkini gördü de:

- Ey Rabbim! Neden hepsini eşit kılmadın? dedi. Allah'ü Teâlâ:

- Bana şükredilmesini istedim, buyurdu. Âdem, onların içinde Peygamberleri gördü. Üzerlerinde kandillere benzeyen bir nûr vardı. Risâlet ve Peygamberlik

konusunda onlardan da farklı bir söz ve ahid alınmıştı. İşte Allah'ı Teâlâ'nın: "Ey Resûlüm! Yâd et ki, Biz (emirlerimi tebliğ ve hak dîne dâvet için) Peygamberlerden mîsâk (sağlam ahid) almıştık. Senden, Nûh'tan, İbrâhim'den, Mûsâ ve Meryem oğlu Îsâ'dan da mîsâk aldık. Biz onlardan büyük mîsâk aldık "[1] mealindeki buyruğu bu anlamdadır.

- Îsâ Aleyhisselâm da, bu ruhlar arasındaydı ve onu da Hz. Meryem'e gönderdi. Übeyy b. Ka'b Radiyallâhu anhu'dan nakledil-diğine göre; Îsâ Aleyhisselâm, Hz. Meryem'e ağzından girmiştir.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ لِأَهْلِ النَّارِ عَذَابًا لَوْ أَنَّ لَكَ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَيْءٍ كُنْتَ تَفْتَدِي بِهِ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَقَدْ (سَأَلْتُكَ مَا هُوَ أَهْوَنُ مِنْ هَذَا وَأَنْتَ فِي صَلْبِ آدَمَ أَنْ لَا تُشْرِكَ بِي فَأَبَيْتَ إِلَّا الشِّرْكَ (خ) عَنْ أَنَسِ

"Allah'ı Teâlâ Cehennemliklerden azâbı en hafif olana şöyle diyecektir: "Yeryüzünde ne varsa hepsi senin olsaydı, şimdi onları verip kendini kurtarmak ister miydin?" O kişi ise: "Evet" diyecektir. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ ona: "Sen, Âdem'in sulbünde iken Ben senden, bundan daha kolayını istemiştım. Bana ortak koşmamamı istemiştım, fakat sen, ortak koşmakta direktin" buyuracaktır."[3]

Bu Ahd-i Mîsâk'ın Hacer'ül-Esved'in içine konduğuna dair de Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ لَمَّا أَتَى الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ وَقَفَ فَقَالَ: أَمَا إِنِّي أَعْلَمُ إِنَّكَ حَجَرٌ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ، وَلَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَلَمَكَ مَا اسْتَلَمْتُكَ فَبَلَغْتَ مَقَالَتَهُ عَلَيْهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ: أَمَا إِنَّ الْحَجَرَ يَنْفَعُ ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَمَا مَنَفَعَتُهُ يَا خَتَنَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمَّا أَخَذَ الذَّرِّيَّةَ مِنْ ظَهْرِ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَرَّرَهُمْ بِقَوْلِهِ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا: بَلَى، أَوَدَعَ إِقْرَارَهُمُ الْحَجَرَ فَمَنْ يَسْتَلِمُ الْحَجَرَ فَهُوَ يُجَدِّدُ الْعَهْدَ بِذَلِكَ (الْإِقْرَارُ، وَالْحَجَرُ يَشْهَدُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (ك) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخَدْرِيِّ

Hiz. Ömer, tavafta Hacer'ül-Esved'e geldiğinde, orada durdu ve dedi ki: "Ey Taş! Ben biliyorum ki, sen sâdece bir taşsın. Ne bir faydan ne de bir zararın vardır. Eğer Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in seni öpüp, elini yüzünü sürdüğünü görmeseydim, sana elimi yüzümü sürmezdim." [4] Bu sözü Hiz. Ali duyunca, "Yâ Ömer! Öyle söyleme, o taşın faydası var" dedi. Hiz. Ömer: "Ey Resûlullah'ın amcasının oğlu! Onun faydası nedir?" deyince, buyurdu ki:

"Resûlallah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu duydum: Allah'ı Teâlâ, bir zaman Âdem evlatlarının arkasından zürriyetlerini çıkarıp, yani ruhlarımızı yaratıp, Onlara: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye hitap etti. Bu hitâba, ruhlarımız: "Evet Rabbimizsin" demişlerdi. Allah'ı Teâlâ, bu şekilde onlardan Ahd-i Mîsâk almıştı. İşte o mîsâktaki ahdi, Hacer'ül-Esved taşının içine koymuştur. Bir kimse Hacer'ül-Esved'i isti'lam ettiğinde[5], o ahdi yenilemiş olur. İşte o taş, mahşer gününde o kimseye şâhitlik yapar."[6] Bu söz üzerine Hz. Ömer'in: "Allah senden râzı olsun Yâ Ali! Ben bunları bilmezdim, diye buyurduğu rivâyet edilmiştir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْحَجَرِ وَاللَّهِ لَيُبْعَثَنَّهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَهُ عَيْنَانِ يُبْصِرُ بِهِمَا وَلِسَانٌ (يَنْطِقُ بِهِ يَشْهَدُ عَلَى مَنْ اسْتَلَمَهُ بِحَقِّ) (ت عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hacer'ül-Esved hakkında buyurdu ki: "Vallâhi! Mahşer gününde Allah'ı Teâlâ Hacer'ül-Esved'i haşredecektir. İki gözü vardır. Onlarla görecektir. Ve birde dili vardır onunla konuşacak ve kendisini hak ile isti'lam edenlere şâhitlik yapacaktır."[7]

Hacer'ül-Esved hakkında İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ da, şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبَّلَ الْحَجَرَ، وَوَضَعَ شَفَتَيْهِ عَلَيْهِ وَبَكَى طَوِيلًا ثُمَّ نَظَرَ فَإِذَا هُوَ بِعُمَرَ رَضِيَ (اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ يَا عُمَرُ هُنَا تُسَكَّبُ الْعِبَرَاتُ). (ه عن ابن عمر)

"Resûlallah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hacer'ül-Esved'e geldi. Yüzlerini ona sürdü, bu halde uzun süre ağladı. Sonra Hz. Ömer'e baktı ve buyurdu ki: "Yâ Ömer! Burası gözyaşı döküp ibret alınacak yerdir."[8]

[1] Sûre-i Ahzâb, Âyet 7.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20283; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6968.

[3] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 1.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Menâsik 27.

[5] İsti'lam: Tavafta Hacer'ül-Esved'in hizâsına gelindiğinde, Hacer'ül-Esved'e elini yüzünü sürüp öpmek, yaklaşılamaz ise, uzaktan elini kaldırarak tekbir ile selam vermektir.

[6] Şemseddin Serahsî, el-Mebsut, c. 4, s. 434-435; Envâr'ül-Âşıkîn, s. 36; Hâkim, Müstedrek, Hadis No:1635 (benzeri).

[7] Sünen-i Tirmizî, Hac 111; Ayrıca bakınız: Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 361/2.

[8] Sünen-i İbn-i Mâce, Menâsik 27.

وَأَنزَلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ (١٧٥) وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا)
وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلَ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثْ ذَلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ
(الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ (١٧٦)

175-176. Ey Resûlüm! Kendine âyetlerimizi verdiğimiz halde, onlardan sıyrılıp, şeytanın da onu kendine tâbi kıldığı azgınlardan olan kimsenin kıssasını Yahudilere oku.* Eğer dileseydik, onu o âyetler ile yükseltirdik. Lâkin o, dünyâyâ itimat etti ve hevâsına tâbi oldu. Onun hâli, üzerine hücum etsen de kendi hâline bıraksan da, dilini çıkarıp soluyan köpeğin hâli gibidir. İşte âyetlerimizi yalanlayanların hâli budur. Ey Habîbim! Âyetlerimizi yalanlayanlara bu kıssayı anlat. Umulur ki düşünürler.

İzah: Bu iki Âyet-i Kerîme, Benî İsrail ulemâsından Mûsâ Aleyhis-selâm'a bedduâ eden ve yaptığı bu bedduâdan sonra Allah'ı Teâlâ'nın kendisine belâ verdiği Belam b. Bâura hakkında nâzil olmuştur.

Bu hususta Abdullah b. Mes'ud Radiyallâhu anhu da:

(وَأَنزَلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا قَالَ: هُوَ بَلْعُمْ وَيُقَالُ بَلْعَامُ (طب عن عبد الله

"Sûre-i A'râf, Âyet 175-176'da bahsedilen kişi, Belam'dır"[1] diye buyurmuştur.

Mûsâ Aleyhisselâm büyük bir ordu ile kenânilerin ülkesine geldiği vakit o bölge halkı, Belam'dan Mûsâ Aleyhisselâm'ın geri dönmesi için bedduâ etmesini istemişlerdi. Belam: "Bu olacak bir şey değildir. Çünkü gelen Allah'ın Peygamberidir. Askerleri melekler ve Mü'minlerdir. Eğer onlara bedduâ edecek olursam, dünyâ ve âhiretimi kaybetmiş olurum" dedi. Fakat kavmi ısrar etti. Bunun üzerine: "O halde sabredin. Rüyâmda Rabbim bana emreder, size ona

göre bir cevap veririm" dedi. Belam'ın bir hacet için duâ etmeden önce istihare etmek âdeti idi. Göreceği rüyâya göre hareket ederdi. Rüyâsında: "Mûsâ Aleyhisselâm için bedduâ etme" diye net bir şekilde tembih edilmişken, kavmin ısrarı ve özellikle de kendisine verdikleri hediyelere dayanamadı ve Mûsâ Aleyhisselâm için bedduâ etti. Bunun üzerine dili göğsüne kadar sarktı. Bu Âyet-i Kerîme'de bahsedilen benzetme bundan dolayıdır.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 8966; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6971.

سَاءَ مَثَلًا الْقَوْمُ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَأَنْفُسُهُمْ كَانُوا يَظْلِمُونَ (١٧٧) مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِي وَمَنْ يُضِلِّ (فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (١٧٨) وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ (أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ (١٧٩)

177-179. Âyetlerimizi yalanlayan ve kendi nefislerine zulmeden bir kavmin hâli ne kötüdür.* Allah'ı Teâlâ kime hidâyet ederse, hak yola ulaşan odur. Kimi de dalâlet üzere bırakırsa, işte hüsrâna uğrayanlar onlardır.* Yemin olsun ki Biz, cinlerden ve insanlardan birçoğunu Cehennem için yarattık; onların kalpleri vardır, ama onunla gerçeği anlamazlar. Gözleri vardır, ama onunla hakkı görmezler. Kulakları vardır, ama onunla hakkı işitmezler. Onlar hayvanlar gibidir, hattâ daha da azgındırlar. İşte gâfil olanlar onlardır.

İzah: Allah'ı Teâlâ Sûre-i Zâriyât, Âyet 56'da da: "Ben, cinleri ve insanları, ancak Bana ibâdet etsinler diye yarattım" diye buyurmuştur.

Yine Ebu'd-Derdâ Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللَّهُ إِنِّي وَالْإِنْسُ وَالْجِنُّ فِي نَبَاٍ عَظِيمٍ أَخْلُقُ وَيُعْبَدُ غَيْرِي وَأَرْزُقُ وَيُشْكُرُ غَيْرِي (هب كر ك عن ابى الدرداء)

Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Cinler ve insanlar büyük ziyan içindedir. Ben yaratıyorum. Benden başkasına tapılıyor, rızık veren Benim, Benden başkasına şükrediliyor." [1]

Allah'ı Teâlâ iyi veya kötü amel işlemeyi kulun kendi irâdesine vermiştir. İnsan ve cinden her kim Allah'ı Teâlâ'nın emirlerine uyarak sâlih amel işlerse Cennete girecektir. Nefsine ve şeytana uyarak Allah'ı Teâlâ'nın emrine karşı gelirse de

Cehenneme girecektir. Allah'ı Teâlâ, İlm-i Ezeliyyesiyle daha olmadan önce olacağı bildiği için, "Yemin olsun ki Biz, cinlerden ve insanlardan birçoğunu Cehennem için yarattık" diye buyurmuştur.[2]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 4387; Râmûz'ul-Ehâdis, s. 326/13.

[2] Kader konusunda geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 51'in izahına bakınız.

(وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٨٠))

180. En güzel isimler Allah'ındır. O'na o güzel isimleri ile çağırın (ibâdet ve duâ edin). O'nun isimleri hakkında çekiştirenleri bırakın. Onlar, yaptıklarının cezâsını göreceklerdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şu hâdise nakledilmiştir:

Ebû Cehil, Müslümanların; Cenâb-ı Hakk'ın, Allah, Rahmân gibi çeşitli isimlerini zikrettiklerini duymuş ve "Muhammed, ilahın tek bir ilah olduğunu iddia ediyor, halbuki o da birçok ilaha tapıyor" demiş. Bunun üzerine bu âyet nâzil olmuş ve bu isimlerin hepsinin tek bir ilah olan Allah'a ait olduğu beyan edilmiştir.

Allah'a ait olan en güzel isimlerin (Esmâ'ül-Hüsna'nın) sayısı 99'dur. Bu isimlerden başka, Allah'ı Teâlâ'nın "Hû, Rabb" gibi birçok başka isimleri de vardır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى تِسْعَةً وَتِسْعِينَ اسْمًا مِائَةً غَيْرَ وَاحِدٍ مَنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ الْغَفَّارُ الْقَهَّارُ الْوَهَّابُ الرَّزَّاقُ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ الْقَابِضُ الْبَاسِطُ الْخَافِضُ الرَّافِعُ الْمُعِزُّ الْمُذِلُّ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ الْحَكَمُ الْعَدْلُ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ الْحَلِيمُ الْعَظِيمُ الْغَفُورُ الشَّكُورُ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ الْحَفِيزُ الْمُقِيتُ الْحَسِيبُ الْجَلِيلُ الْكَرِيمُ الرَّقِيبُ الْمُجِيبُ الْوَاسِعُ الْحَكِيمُ الْوَدُودُ الْمَجِيدُ الْبَاعِثُ الشَّهِيدُ الْحَقُّ الْوَكِيلُ الْقَوِيُّ الْمَتِينُ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ الْمُحْصِي الْمُبْدِئُ الْمُعِيدُ الْمُحْيِي الْمُمِيتُ الْحَيُّ الْقَيُّومُ الْوَاحِدُ الْمَجْدُ الْوَاحِدُ الصَّمَدُ الْقَادِرُ الْمُقْتَدِرُ الْمُقَدِّمُ الْمُؤَخِّرُ الْأَوَّلُ الْآخِرُ الظَّاهِرُ الْبَاطِنُ الْوَالِي الْمُعَالِي الْبَرُّ التَّوَّابُ الْمُتَنَقِّمُ الْغَفُورُ الرَّؤُفُ مَالِكُ الْمُلْكِ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ الْمُقْسِطُ الْجَامِعُ الْغَنِيُّ الْمُغْنِي الْمَانِعُ الضَّارُّ النَّافِعُ النُّورُ الْهَادِي الْبَدِيعُ الْبَاقِي الْوَارِثُ الرَّشِيدُ (الصَّبُورُ) (ت ه عن ابى هريرة)

"Allah'ı Teâlâ'nın, doksan dokuz güzel ismi vardır. Her kim bunları öğrenir ve

hayatı boyunca Allah'ı Teâlâ'yı bu şekilde tanıyarak yaşar ve hayatını bu îman ile yaşayarak bitirirse Cennete girer. O kendisinden başka ilah olmayan Allah, Rahmân, Rahîm, Melik, Kuddûs, Selâm, Mü'min, Müheymin, Azîz, Cebbâr, Mütekebbir, Hâlik, Bârî, Musavvir, Gaffâr, Kahrî, Vehhâb, Rezzâk, Fettâh, Âlim, Kâbid, Bâsıt, Hâfid, Râfi', Muizz, Müzil, Sem'i, Basîr, Hakem, Adl, Latîf, Habîr, Hâlim, Azîm, Gafûr, Şekûr, Aliyy, Kebîr, Hafîz, Mukîr, Hasîb, Celil, Kerîm, Rakîb, Mucîb, Vasi', Hakîm, Vedûd, Mecîd, Bâis, Şehîd, Hakk, Vekîl, Kaviyy, Metîn, Veliyy, Hamîd, Muhsî, Mübdî, Muîd, Muhyî, Mümîd, Hayy, Kayyûm, Vâcid, Mâcid, Vâhid, Samed, Kâdir, Muktedir, Mukaddim, Muahhir, Evvel, Âhir, Zâhir, Bâtın, Vâlî, Mûteâlî, Berr, Tevvab, Muntakim, Afuvv, Raûf, Mâlik'ül-Mülk, Zülcelâl-i ve'l-İkram, Muksit, Câmî, Ganî, Muğnî, Mânî, Dârr, Nâfi, Nûr, Hâdî, Bedî, Bakî, Vâris, Reşîd, Sabûr'dur."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Daavât 83; Sünen-i İbn-i Mâce, Duâ 10.

((وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ۝ ۱۸۱))

181. Yarattıklarımızın içinde bir taife var ki, halkı hakka irşad ederler ve hak ile adâlette bulunurlar.

İzah: Rivâyet edildiğine göre; Sûre-i A'râf, Âyet 159'da: "Mûsâ'nın kavminden bir taife var ki, halkı hakka irşad ederler ve hak ile adâlette bulunurlar" diye geçtiği üzere, Mûsâ Aleyhisselâm'ın ümmetinde irşad sahipleri olunca, Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Acaba benim ümmetimde yok mu?" diye müteessir olmuştu. Bunun üzerine Sûre-i A'râf, Âyet 181 nâzil olunca, Resûlü Ekrem Efendimiz; "Elhamdulillâh! Mûsâ Aleyhisselâm'ın ümmetinde bir taife nasıl halkı, irşad ve hakka hidâyet etti ise, benim ümmetimde de öyle irşad sahipleri olur" diye çok sevinmiştir.[1]

Zîrâ bu âyette anlatılan irşad sahipleri hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâbına hitâben:

هَذِهِ لَكُمْ وَقَدْ أُعْطِيَ اللَّهُ قَوْمَ مُوسَى مِنْهَا وَقَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ وَقَالَ إِنَّ مِنْ أُمَّتِي قَوْمًا عَلَى الْحَقِّ حَتَّى يَنْزَلَ (عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ) (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن)

"Bu sizdendir. Allah'ı Teâlâ Mûsâ'nın kavmine onun benzerini vermiştir" dedi ve Sûre-i A'râf, Âyet 181'i okudu ve sözüne devamla buyurdu ki: "Meryem oğlu İsa ininceye kadar şüphesiz benim ümmetinden dâimâ hak üzere olan bir

topluluk bulunacaktır.”[2]

Ali b. el Medînî Radiyallâhu anhu, şöyle buyurmuştur:

وَذَكَرَ هَذَا الْحَدِيثَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ فَقَالَ عَلِيٌّ (هُمْ أَهْلُ الْحَدِيثِ) (ت) عن علي بن المديني

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in: “Ümmetimden bir taife hak üzere olmaya devam edecektir” Hadis-i Şerif’i Hz. Ali’ye hatırlatılınca, buyurdu ki: “Onlar hadisle uğraşan ve ona göre yaşayan kimselerdir.”[3]

İşte halkı hakka irşad eden bu zâtlar, Kur’ân’ın hükmü ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in sünnet ile amel eden ve insanlara da öğreten kimselerdir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, halifelerinin kimler olduğunu şöyle haber vermiştir:

رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى خُلَفَائِي قِيلَ وَمَا خُلَفَاؤُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُخِيُونَ سُنَّتِي وَيَعْلَمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن)

“Allah’ın rahmeti benim halifelerime olsun.” “Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?” dediler. Buyurdu ki: “Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir.”[4]

Kur’ân’ın hükmü ve Resûlullah’ın sünnet ile amel edip insanlara da öğreten kimseler, Âyet-i Kerîme’de beyan edildiği gibi halkı hakka irşad eden zâtlardır. Bu vasıflar da hakiki Mürşid-i Kâmil’lerde vardır.

Allah’u Teâlâ bu zâtlarla beraber olmamız gerektiğine dair Sûre-i Tevbe, Âyet 119’da şöyle buyurmaktadır:

“Ey îman edenler! Allah’tan korkun ve sâdıklarla beraber olun.”

[1] Bu hususta yine Sûre-i Secde, Âyet 23-24 ve izahına bakınız.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 7, s. 329; Ayrıca bakınız: Sahih-i Buhârî, Tevhid 29; Sahih-i Müslim, İman 71 (247 Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 4382.

[3] Sünen-i Tirmizî, Fiten 51.

[4] Muhtâr'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 291/1.

(وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ (۱۸۲) وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ (۱۸۳))

182-183. Âyetlerimizi yalanlayanları da, bilmedikleri bir taraftan yavaş yavaş helâke yaklaştırırız.* Ve onlara mühlet veririm. Şüphesiz Benim tuzağım çok sağlamdır (ondan kimse kurtulamaz).

İzah: Allah'ın âyetlerini yalanlayanlar azdıkça, Hakk Teâlâ istidrâcen türlü türlü dünyâlık nîmetler verir ve küfürlerini artırır. Böylece onlara dünyâda mühlet verir. Sonra da helâke uğratar.

(أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِهِمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ (۱۸۴))

184. Onlar, arkadaşlarında (Muhammed Aleyhisselam'da) cinnetten bir eser bulunmadığını ve onun ancak apaçık bir uyarıcı olduğunu düşünmüyorlar mı?

İzah: Katâde'den nakledildiğine göre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gece Safâ Tepesi'ne çıkarak, Kureyş'i Allah'ın azâbından sakınmaları hususunda uyarmıştı. İçlerinden biri: "Sizin şu dostunuzda cinnet olmalı, delirmiş, bütün gece feryat etti" deyince bu âyet nâzil olmuştur.

(أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ)
(أَجَلُهُمْ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ (۱۸۵))

185. Onlar, Allah'u Teâlâ'nın göklerdeki ve yerdeki büyük mülküne ve orada yarattığı her şeye, kendi ecellerinin yaklaşmış olabileceğine hiç bakmadılar mı? Artık bu Kur'an'dan sonra hangi kelâma inanacaklar?

(مَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَيَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ (۱۸۶))

186. Allah'ın dalâlette bıraktığına hidâyet edecek kimse yoktur. Allah'u Teâlâ, onları şaşırmış ve kararsız olarak azgınlıklarında bırakır.

(يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ فِي السَّمَوَاتِ)
(وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمُ إِلَّا بَغْتَةً يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ كَافٍ عَنْهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (۱۸۷))

187. Ey Resûlüm! Senden kıyâmetin ne zaman kopacağını sorarlar. De ki: "Onun ilmi ancak Rabbimin katındadır. Onun vaktini O'ndan başkası açıklayamaz. Kıyâmet hâdisesi göklerde ve yerde bulunanlara ağır gelen bir hâdisedir. Kıyâmet sizlere ansızın geliverir." Onlar, kıyâmetin ne zaman kopacağını biliyormuşsun gibi, senden sorarlar. De ki: "Onun ilmi ancak Allah katındadır. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler."

İzah: Kıyâmetin ne zaman kopacağını Peygamberler de dâhil, hiç kimse bilemez. Ancak Allah'ı Teâlâ bilir. Peygamberler, Allah'ın bildirdiği ölçüde, ancak alâmetleri hakkında bilgi verirler.

Huzeyfe Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e kıyâmet hakkında soruldu. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ وَلَكِنْ أُخْبِرُكُمْ بِمَشَارِيطِهَا وَمَا يَكُونُ بَيْنَ يَدَيْهَا إِنْ بَيْنَ يَدَيْهَا فِتْنَةٌ وَهَرَجًا قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ الْفِتْنَةُ قَدْ عَرَفْنَاهَا فَالْهَرَجُ مَا هُوَ قَالَ بِلِسَانِ الْحَبَشَةِ الْقَتْلُ وَيُلْقَى بَيْنَ النَّاسِ (التَّنَاكُرُ فَلَا يَكَادُ أَحَدٌ أَنْ يَعْرِفَ أَحَدًا (حم عن حذيفة

"Onun ilmi ancak Rabbimin katındadır. Onun vaktini O'ndan başkası açıklayamaz..." diye geçen Sûre-i A'râf, Âyet 187'yi okudu ve fakat size onun alâmetlerini ve hemen önce olacak şeyleri haber vereceğim: "Kıyâmetin hemen öncesinde fitne ve herc olacaktır" buyurdu. "Yâ Resûlallah! Fitneyi anladık. Fakat herc nedir?" diye sordular. Buyurdu ki: "Habeş dilinde öldürmedir. İnsanlar arasına birbirlerini bilmemezlik konulacak da neredeyse kimse kimseyi tanımayacak."[1]

Kıyâmetin ansızın kopacağına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا فَإِذَا طَلَعَتْ فَرَأَاهَا النَّاسُ آمَنُوا أَجْمَعُونَ فَذَلِكَ حِينَ { لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا } وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ نَشَرَ الرَّجُلَانِ ثَوْبَهُمَا بَيْنَهُمَا فَلَا يَنْبَايَعَانِهِ وَلَا يَطْوِيَانِهِ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ أَنْصَرَفَ الرَّجُلُ بِلَبَنِ لِفَحْتِهِ فَلَا يَطْعُمُهُ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَهُوَ يَلِيْطُ حَوْضَهُ فَلَا يَسْقِي فِيهِ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ رَفَعَ أَحَدُكُمْ أَكْلَتَهُ إِلَى فِيهِ فَلَا يَطْعُمُهَا (خ عن ابى هريرة

"Güneş batıdan doğmadıkça kıyâmet kopmaz. Güneş batıdan doğup da insanlar onu gördüklerinde, hepsi îman ederler. İşte o zaman, "Rabbinin bâzı

alâmetlerinin geldiği gün, daha önce îman etmemiş veya îmanıyla bir hayır kazanmamış olan bir kişiye, o zaman ki îmanı fayda vermeyecektir"[2] diye buyrulan zamandır. İki kişi elbiselerini aralarında açmışlar henüz satamamışlar ve dürememişlerken kıyâmet kopacaktır. Kişi, devesinin sütünü sağıp ayrılmışken onu içmeden kıyâmet kopacaktır. Kişi, yiyeceğini ağzına almış fakat henüz yutamamışken kıyâmet kopacaktır."[3]

Birçok Hadis-i Şerif'te belirtildiği üzere; kıyâmetten evvel esen bir rüzgâr ile zerre kadar îmanı olanlar dahi ölecek, kıyâmet sâdece kâfirler ve münâfıklar üzerine kopacaktır.

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün: "Lât ve Uzza'ya tapılmadıkça, gece ile gündüz gitmeyecektir" buyurdu. Bunun üzerine Hz. Âişe: "Müşrikler istemeseler de, dînini bütün dinlere üstün kılmak için, Resûlünü hidâyet ve hak din ile gönderen O'dur"[4] buyruğunu indirdiği zaman, ben bunun tamam olduğunu zannetmiştim!" deyince, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

إِنَّهُ سَيَكُونُ مِنْ ذَلِكَ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ رِيحًا طَيِّبَةً فَتَوَفَّى كُلَّ مَنْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ خَرْدَلٍ مِنْ إِيْمَانٍ (فَيَبْقَى مَنْ لَا خَيْرَ فِيهِ فَيَرْجِعُونَ إِلَى دِينِ آبَائِهِمْ) (م عن عائشة)

"Bu hususta Allah'ın dediği olacak. Sonra Allah'u Teâlâ hoş bir rüzgâr gönderecek. Bunun tesiriyle kalbinde zerre miktar îmanı olanın ruhu alınacak. Kendisinde hiçbir hayır olmayan kâfir ve münâfıklar dünyâda bâki kalacaklar ve bunlar atalarının dinlerine dönecekler!"[5] Yani bunlar bu hâle gelince, kıyâmet bunların üzerine kopacaktır, demektir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22217.

[2] Sûre-i En'âm, Âyet 158.

[3] Sahih-i Buhârî, Rakâik 39.

[4] Sûre-i Saff, Âyet 9.

[5] Sahih-i Müslim, Fiten 17 (52).

قُلْ لَّا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْنَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ)
(السُّوْرَةُ أَنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ) (١٨٨)

188. Ey Resûlüm! De ki: "Allah'ı Teâlâ'nın dilediğinden başka, kendim için ne bir fayda ne de bir zarar verme gücüne sahip değilim. Ben gaybı bilseydim, elbette kendim için daha çok hayır elde ederdim ve bana hiçbir zarar isâbet etmezdi. Ben, ancak uyarıcıyım ve îman eden bir topluluk için müjdeleyiciyim."

İzah: Allah'ı Teâlâ bildirmediği zaman, kimse gaybı bilemez. Ancak Allah'ı Teâlâ bildirirse, bildirdiği kadar bilirler. Birçok Hadis-i Şerif'te geçtiği üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah'ı Teâlâ'nın kendisine bildirmesi ile; kıyâmet alâmetleri, kabir ve âhiret ahvâli gibi gaybî olan birçok konu hakkında bilgiler vermektedir. Bu hususta Sûre-i Cin, Âyet 26-27'de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Gaybı bilen O'dur. Gaybını kimseye bildirmez.* Ancak rızâsına nâil olan Resuller müstesnâ. Allah'ı Teâlâ, onların önleri ve arkaları sıra muhafız melekler yürütür."

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Ben gaybı bilseydim, elbette kendim için daha çok hayır elde ederdim ve bana hiçbir zarar isâbet etmezdi" diye geçen ifade, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in istediği dünyevî olan maddi bir menfaat değildir. Çünkü Peygamber Efendimize Hatice annemizden büyük bir servet kalmıştı. Hz. Hatice annemiz, Mekke'nin en zenginlerinden biriydi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu malın tamamını fakir olan Ashâbını kölelikten kurtarmak ve onları yedirip içirip bakımlarını yapmak için harcadı. Eğer dünyâlık bir arzusu olsaydı, zâten bu servetini bu yolda harcamazdı.

Buradan da, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in dünyâ malına hiç önem vermediği, malını, canını ve her şeyini Allah için fedâ ettiği görülmektedir. Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

مَا سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْإِسْلَامِ شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ قَالَ فَجَاءَهُ رَجُلٌ فَأَعْطَاهُ غَنَمًا بَيْنَ
(جَبَلَيْنِ فَرَجَعَ إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ أَسْلِمُوا فَإِنَّ مُحَمَّدًا يُعْطِي عَطَاءً لَا يَخْشَى الْفَاقَةَ) (م عن انس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, İslâm adına ne istenirse muhakkak verirdi. Bir defasında kendisine (bir savaştan ganîmetlerle dönerken) bir adam gelmişti. Ona iki dağ arasını kaplayan koyun sürüsünü vermişti. Bu adam

kavmine döndüğü zaman dedi ki: "Ey kavmim! Müslüman olunuz. Çünkü fakirlikten korkmayan bir Peygamber gördüm."[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme'de: "Elbette kendim için daha çok hayır elde ederdim ve bana hiçbir zarar isâbet etmezdi" diye geçen ifade; Uhud ile Hendek Savaşı ve münâfıkların, Âişe annemize yaptıkları iftira gibi bunlara benzer hâdiselerde, kâfirlerin ve münâfıkların, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ve Ashâbına verdikleri zararları anlatmaktadır. Eğer bunları defetmek benim elimde olsaydı, bu zararlar bana isâbet etmezdi, demektir. Bunlar ise Allah'ın takdiri olan birer imtihandır. Bu sebeple bu âyette bahsedilen dünyevî bir menfaat değildir. Çünkü Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, hiçbir zaman dünyâ malına önem vermemiştir.

[1] Sahih-i Müslim, Fedâil 14 (57-58 Riyaz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 555.

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا تَغَشَّيْهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا فَمَرَّتْ () (بِهِ فَلَمَّا أَنْقَلَتْ دَعَا اللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ آتَيْنَا صَالِحًا لَنُكَونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ (١٨٩)

189. O, sizi bir nefisten (Hz. Âdem'den) yarattı ve zevcesini (Hz. Havva'yı) dahi onunla gönlü huzura kavuşması için ondan yarattı. Âdem, zevcesi ile cimâ ettiği vakit, zevcesi hafif bir yük yüklendi (hâmile kaldı) ve bu halde bir müddet onu taşıdı. Hâmileliği ağırlaşınca, her ikisi de Rableri olan Allah'a duâ ettiler ve dediler ki: "Yâ Rabbi! Bize sâlih bir evlat ihsan buyurursan, elbette Sana şükredenlerden oluruz."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, Hz. Havva'nın, Âdem Aleyhisselâm'dan yaratılması ve onun ilk hâmile olması, anlatılmaktadır.

Havva annemizin yaratılması ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ فَإِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلْعٍ وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلْعِ أَعْلَاهُ فَإِنْ ذَهَبَتْ تُقِيمُهُ كَسَرَتْهُ وَإِنْ (تَرَكَتُهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ (خ م عن ابى هريرة

"Size kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim. Çünkü kadın kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburga kemiğinin en eğri kısmı üst tarafıdır. Onu doğrultmaya kalkarsan kırarsın, kendi hâline bırakırsan da sürekli olarak eğri kalır. Onun için kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 1, Nikâh 80; Sahih-i Müslim, Radâ 18 (60).

(فَلَمَّا اتَّيَهُمَا صَالِحًا جَعَلَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا اتَّيَهُمَا فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ (۱۹۰)

190. Fakat Allah’u Teâlâ onlara sâlih bir evlat verince, kendilerine verdiği bu evlat hakkında (sonradan insanlar) O’na ortaklar koşmağa başladılar. Allah’u Teâlâ, onların ortak koştığı şeylerden çok yücedir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: "Kendilerine verdiği bu evlat hakkında (sonradan insanlar) O’na ortaklar koşmağa başladılar" diye geçen ifade ile; Hz. Âdem ve Hz. Havva’nın zürriyetinden daha sonra gelen evlatlarından bâzıları, kendi çocuklarına; müşriklerde olduğu gibi, Uzza’nın kulu, Menat’ın kulu gibi isimler vererek, bu şekilde putlara taptıkları ve Allah’a ortak koştukları beyan edilmiştir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

صَارَتْ الْأَوْتَانُ الَّتِي كَانَتْ فِي قَوْمِ نُوحٍ فِي الْعَرَبِ بَعْدَ أَمَّا وَدَّ كَانَتْ لِكَلْبٍ بِدَوْمَةِ الْجَنْدَلِ وَأَمَّا سُوَاغُ كَانَتْ لِهَذِيلٍ وَأَمَّا يَغُوثُ فَكَانَتْ لِمُرَادٍ ثُمَّ لِيَنِي غُطَيْفٍ بِالْجَوْفِ عِنْدَ سَبَا وَأَمَّا يَعْقُوقُ فَكَانَتْ لَهُمْدَانَ وَأَمَّا نَسْرُ فَكَانَتْ لِحَمِيرَ لَا لِي الْكَلَاعِ أَسْمَاءُ رَجَالٍ صَالِحِينَ مِنْ قَوْمِ نُوحٍ فَلَمَّا هَلَكُوا أَوْحَى الشَّيْطَانُ إِلَى قَوْمِهِمْ أَنْ انصِبُوا إِلَى مَجَالِسِهِمُ الَّتِي كَانُوا يَجْلِسُونَ أَنْصَابًا وَاسْمُوهَا بِأَسْمَائِهِمْ فَفَعَلُوا فَلَمْ تُعْبَدْ حَتَّى إِذَا هَلَكَ أُولَئِكَ وَتَنَسَخَ الْعِلْمُ عُبِدَتْ (خ) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ

"Nûh’un kavminde mevcut olan putlar daha sonra Araplara da intikal etmiştir. Vedd adlı put, Devmetü’l-Cendel’de Kelb kabilesinin putudur. Süvâ ise Hüzeyl kabilesinin putu, Yeğûs ise Murâd kabilesinin putudur ki, daha sonra o, Curf mevkiindeki Sebe’in yanında bulunan Gutayfoğullarının putu oldu. Yeûk’a gelince, o da Hemedan kavminin putudur. Nesr ise, Zilkelâ ailesi olan Himyer kabilesinin putudur. Aslında bunlar, Nûh’un kavminden sâlih kişilerin isimleridir. Onlar öldükleri zaman, şeytan bunların kavmine gelip onların hatıralarına putlarının, oturdukları yerlerde dikilmesini ve bu putlara da onların isimlerinin verilmesini iğva etti, şeytanın bu isteğini yerine getirdiler. Onlar ölünceye dek bu putlara tapılmadı. Sonra halkın bu hususta bildikleri unutulunca, onlara tapmaya başladılar." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Nûh 1; Rudâni, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7296.

أَيُّشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ (۱۹۱) وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسُهُمْ يَنْصُرُونَ (۱۹۲) وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَتَّبِعُوكُمْ سِوَاءَ عَلَيْكُمْ أَدْعُوهُمْ أَمْ أَنْتُمْ صَامِتُونَ (۱۹۳) إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ

(دُونِ اللّٰهِ عِبَادَ اَمْثَالِكُمْ فَادْعُوْهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوْا لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِيْنَ) (١٩٤)

191-194. Onlar, yaratılmış olan ve hiçbir şeyi yaratmaya muktedir olmayan putları mı Allah'a ortak koşuyorlar?* Halbuki o putların, kendilerine tapanlara yardım etmeye güçleri yetmez. Hattâ kendilerine bile yardım edemezler.* Eğer onları doğru yola dâvet etseniz, size tâbi olmazlar. Onları dâvet etseniz de, sussanız da sizin için birdir.* Ey müşrikler! Allah'ı bırakıp da taptığınız putlar, sizin gibi mahlûklardır. Eğer siz iddianızda doğru iseniz, haydi onları çağırın da size cevap versinler!

اَلَهُمْ اَرْجُلٌ يَمْشُوْنَ بِهَا اَمْ لَهُمْ اَيْدٍ يَبِيْطُشُوْنَ بِهَا اَمْ لَهُمْ اَعْيُنٌ يُبْصِرُوْنَ بِهَا اَمْ لَهُمْ اَذَانٌ يَسْمَعُوْنَ بِهَا قُلْ اَدْعُوا (شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَكُمْ يَوْمَئِذٍ فَلَآ تُنْظَرُوْنَ) (١٩٥) اِنَّ وَلِيِّ اللّٰهِ الَّذِيْ نَزَلَ الْكِتَابُ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصّٰلِحِيْنَ (١٩٦) (وَالَّذِيْنَ تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِهٖ لَا يَسْتَجِيبُوْنَ نَصْرَكُمْ وَلَا اَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُوْنَ) (١٩٧)

195-197. O putların, yürüyecek ayakları mı var? Yahut yakalayacak elleri mi var? Veya görececek gözleri mi var? Ya da işitecek kulakları mı var? Ey Resûlüm! De ki: "Haydi, çağırın putlarınızı, sonra bana istediğiniz tuzağı kurun, bana mühlet de vermeyin.* Şüphesiz ki, benin yardımcım ve koruyucum, kitabı (Kur'ân'ı) indiren Allah'tır. Sâlihlerin yardımcısı ve koruyucusu O'dur.* Sizin Allah'tan başka taptığınız putların, size yardım etmeye güçleri yetmez. Hattâ kendilerine bile yardım edemezler."

(وَاِنْ تَدْعُوْهُمْ اِلَى الْهُدٰى لَا يَسْمَعُوْا وَتَرٰىهُمْ يَنْظُرُوْنَ اِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُنْصِرُوْنَ) (١٩٨)

198. Ve onları doğru yolu göstermeğe çağırarak olsanız duymazlar. Ve onları sana bakar görürsün, halbuki onlar görmezler.

İzah: Ey Resûlüm! Eğer o müşrikleri doğru yola dâvet etseniz, hakkı duymazlar. Ve onları sana bakar görürsün, fakat onlar hakkı görmezler, demektir.

Bu Âyet-i Kerîme'ye müfessirler tarafından şu şekilde farklı bir mânâ da verilmiştir:

Ey putperest câhillere! O taptığınız putları size doğru yolu göstermeğe çağırarak olsanız, onlar bunu duymazlar. Size rehberlik edemezler. Ve onları bakar gibi görürsün, halbuki onlar göremezler. Onların gözleri birer şekilden ibarettir. Görmek yeteneğine sahip değildir.

(خُذِ الْعَفْوَ وَاْمُرْ بِالْعُرْفِ وَاَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِيْنَ) (١٩٩)

199. Ey Habîbim! Affı kendine âdet et. İyiliği emret ve câhillerden yüz çevir.

İzah: Bu âyet hakkında Abdullah İbn-i Zübeyr Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

{ خُذُ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ { قَالَ مَا أُنْزِلَ إِلَّاهُ إِلَّا فِي أَخْلَاقِ النَّاسِ (خ د عن عبد الله بن زبير)

"Sûre-i A'râf, Âyet 199, ancak insanların ahlâkı hususunda nâzil oldu."[1]

Ümeyy Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

"Allah'ı Teâlâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, Sûre-i A'râf, Âyet 199'u indirdiğinde, Resûlü Ekrem Efendimiz:

مَا هَذَا يَا جِبْرِيلُ؟ قَالَ إِنَّ اللَّهَ أَمَرَكَ أَنْ تَعْفُوَ عَمَّنْ ظَلَمَكَ وَتُعْطِيَ مَنْ حَرَمَكَ وَتَصِلَ مَنْ قَطَعَكَ (ابن كثير،
(التفسير القران العظيم عن امي)

"Ey Cebrâil! Bu ne demektir?" diye sordu. O da şöyle dedi: "Allah'ı Teâlâ, sana haksızlık edeni affetmeni, seni mahrum edene vermeni ve sana gelip gitmeyi kesenlere gitmeni emretmektedir."[2]

Câfer-i Sâdık Radiyallâhu anhu, bu Âyet-i Kerîme hakkında şöyle buyurmuştur: "Kur'ân-ı Kerîm'de, güzel ahlâkı bu âyetten daha fazla içinde toplayan başka bir âyet yoktur."

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Âraf 7; Sünen-i Ebû Dâvud, Edep 5.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 531.

(وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (٢٠٠)

200. Eğer şeytandan sana bir vesvese gelir ve seni öfkelenendirirse, hemen Allah'a sığın. Şüphesiz ki O, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Şeytan, insana vesvese verir ve onu öfkelenendirir. Böyle olduğunda kulun, Allah'a sığınarak o öfkeyi yenmesi gerekir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, nakledilen çok sayıda Hadis-i Şerif'i vardır. Bunlardan bâzıları şöyledir:

إِنَّ الْغَضَبَ مِنَ الشَّيْطَانِ وَإِنَّ الشَّيْطَانَ خُلِقَ مِنَ النَّارِ وَإِنَّمَا تُطْفِئُ النَّارَ بِالْمَاءِ فَإِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَوَضَّأْ
(حم د عن عروة بن محمد بن عطية السعدى عن ابيه عن جده

"Öfke şeytandandır, şeytan ise ateşten yaratılmıştır. Ateş su ile söndürülür. Şu halde biriniz öfkeleniği zaman hemen abdest alsın."[1]

(إِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ وَهُوَ قَائِمٌ فَلْيَجْلِسْ فَإِنْ ذَهَبَ عَنْهُ الْغَضَبُ وَإِلَّا فَلْيُضْطَجِعْ) (د عن ابى ذر

"Biriniz öfkeleniğinde, ayakta ise hemen otursun. Öfkesi geçerse ne âlâ, eğer geçmezse yatsın."[2]

(لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرَعَةِ إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ) (خ م عن ابى هريرة

"Kuvvetli pehlivan, birçok güreşçileri yere serip gâlip olan değildir. Asıl kuvvetli pehlivan, öfkeleniği sırada nefsine hâkim olan kimsedir."[3]

(أَشَدُّكُمْ مَنْ غَلَبَ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ وَأَحْلَمُكُمْ مَنْ عَفَا عِنْدَ الْقُدْرَةِ) (ابن أبى الدنيا عن علي

"Sizin en kuvvetliniz, gadap hâlinde öfkesini yenen, en hâliminiz de intikam alma imkânına sahip iken almayanınızdır."[4]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 4; Râmûz'ul-Ehâdis, s. 105/4.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 4 (4782 Râmûz'ul-Ehâdis, s. 55/11.

[3] Sahih-i Buhârî, Edeb 76; Sahih-i Müslim, Birr 30 (107).

[4] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 71/15.

((إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ) (٢٠١)

201. Şüphesiz takvâ sahipleri, şeytandan kendilerine bir vesvese isâbet ettiği vakit, güzelce düşünürler ve bu sebeple hatâyı görüp ondan sakınırlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Yahya b. Eyyüb el-Huzâî'den şu hâdis nakledilmiştir:

أَنَّ شَابًا كَانَ يَتَعَبَّدُ فِي الْمَسْجِدِ فَهَوَيْتُهُ أَمْرًا فَدَعَتْهُ إِلَى نَفْسِهَا وَمَا زَالَتْ بِهِ حَتَّى كَادَ يَدْخُلُ مَعَهَا الْمَنْزِلَ، فَذَكَرَ هَذِهِ الْآيَةَ إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ فَخَرَّ مَغْشِيًّا عَلَيْهِ ثُمَّ

أَفَاقَ فَأَعَادَهَا فَمَاتَ. فَجَاءَ عُمَرُ فَعَزَّى فِيهِ أَبَاهُ وَكَانَ قَدْ دُفِنَ لَيْلًا فَذَهَبَ فَصَلَّى عَلَى قَبْرِهِ بِمَنْ مَعَهُ ثُمَّ نَادَاهُ عُمَرُ فَقَالَ: يَا فَتَى وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ وَأَجَابَهُ الْفَتَى مِنْ دَاخِلِ الْقَبْرِ: يَا عُمَرُ قَدْ أُعْطَانِيهِمَا رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ فِي الْجَنَّةِ مَرَّتَيْنِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن يحيى بن أيوب الخزاعي)

Bir genç, mescitte çok ibâdet ederdi. Bir kadın ona âşık olup kendine dâvet etti. Kadın ısrar edince sonunda genç, onunla birlikte eve girmek üzereyken, "Şüphesiz takvâ sahipleri, şeytandan kendilerine bir vesvese isâbet ettiği vakit, güzelce düşünürler ve bu sebeple hatâyı görüp ondan sakınırlar"[1] diye geçen âyeti zikretti ve bayılıp düştü. Sonra ayıldı ve tekrar bayılarak öldü. Hz. Ömer gelip babasına taziye de bulundu. O genç, gece defnedilmişti. Hz. Ömer gidip yanındakilerle birlikte kabri başında namaz kıldı sonra ona: "Ey genç! Rabbinin makâmından (huzuruna çıkıp hesap vermekten) korkan kimse için iki Cennet vardır"[2] diye nidâ etti. Genç, kabrinden ona: "Yâ Ömer! Rabbim Cennette o ikisini bana iki kere verdi" diye cevap verdi.[3]

Takvâ ile amel hususunda Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ بِتَقْوَى اللَّهِ (ع خط عق صف طح غ عن أبي سعيد الخدري)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir adam gelerek: "Yâ Resûlallah! Bana vasiyet eyle" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Takvâ ile amel edesin. Çünkü hayrın hepsi ondadır..."[4]

Takvâ sahiplerini avlamak için şeytanın kurduğu tuzakları da, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle haber vermektedir:

اتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النِّسَاءَ فَإِنَّ إِبْلِسَ طَّلَاعَ رَصَادٍ حَصَادٌ وَمَا هُوَ بِشَيْءٍ مِنْ فُخُوحِهِ بِأَوْثَقَ لِصَيْدِهِ فِي (الْأَتَقِيَاءِ فِي النِّسَاءِ (الدَّيْلَمِي عَنْ مَعَاذِ بْنِ جَبَل)

"Dünyâdan sakının; kadınlardan sakının. Çünkü iblis ziyâdesi ile bakıcı, gözetleyici ve ürün elde edicidir. Takvâyâ ermiş kimseleri avlamak için kadınlardan kurduğu tuzaktan daha sağlam bir tuzağa sahip değildir."[5]

[1] Sûre-i A'râf, Âyet 201.

[2] Sûre-i Rahmân, Âyet 46.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 534; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 4634.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, 317/8.

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 14/3.

(وَأَخْوَانُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِي الْغَيِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ) (٢٠٢)

202. Şeytanlara kardeş olanlara gelince, şeytanlar onları azgınlığa sürüklerler. Sonra da onları azdırmaktan hiç geri kalmazlar.

İzah: Şeytanın insanlara günahları güzel gösterdiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بُعِثْتُ دَاعِيًا وَمُبَلِّغًا وَلَيْسَ إِلَيَّ مِنَ الْهُدَى شَيْءٌ وَخُلِقَ إِبْلِيسُ مُزِينًا وَلَيْسَ إِلَيْهِ مِنَ الضَّلَالَةِ شَيْءٌ (عق كر عد
(وابن النجار والديلمى عن عمر

"Ben, Allah'a dâvet edici ve tebliğ edici olarak gönderildim. Hidâyet etme yetkisi bana verilmemiştir, ancak Allah'a aittir. Şeytan da sâdece günahları ziynetleyici olarak yaratıldı. Dalâlet ile onun bir ilgisi yoktur."[1]

Allah'u Teâlâ, irâde-i cüz'iyeye'yi kulun eline vermiştir. Onun yönelmesine göre; ona hidâyet eder veya o kimseyi dalâlette bırakır. Eğer kişi nefesine ve şeytanın iğvasına uyarsa, işte o zaman dalâlete düşmüş olur ki, bu da kendi eliyle kazandığıdır.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 245/4.

وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِمْ بِآيَةٍ قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا قُلْ إِنَّمَا أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ مِنْ رَبِّيَ لَٰذَا بَصَّائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى
(وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ) (٢٠٣)

203. Ey Resûlüm! Müşriklere (vahyin gecikmesi sebebiyle) bir âyet getirmediğin zaman, "Kendin bir âyet yapsaydın ya!" dediler. Sen onlara de ki: "Ben, ancak Rabbimden vahyolunan şeye tâbi olurum. Bu Kur'ân, Rabbinizden kalp gözünüzü açan bir nûrdur ve îman eden bir topluluk için bir hidâyet ve rahmettir."

(وَإِذَا قَرَأَ الْقُرْآنَ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ) (٢٠٤)

204. Ey îman edenler! Kur'ân okunduğu vakit, dinleyin ve sukût edin ki, Allah'ın rahmetine nâil olasınız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'ye göre, Kur'ân okunduğu zaman, onu duyar duymaz; hemen sesi kesip dinlemek bütün Mü'minler üzerine farzdır. Bundan dolayıdır ki, Kur'ân'ı okumak sünnet, dinlemek ise farzdır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ اسْتَمَعَ إِلَى آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى كُتِبَ لَهُ حَسَنَةٌ مُضَاعَفَةٌ وَمَنْ تَلَاهَا كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ (حم)
(عن ابى هريرة)

"Her kim, Allah'ın kitabından bir âyet dinlerse, onun için kat kat sevap yazılır. Her kim onu okursa, mahşer günü kendisi için bir nûr olur." [1]

Yine bu hususta Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu, şu hâdiseyi anlatmaktadır:

قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اقْرَأْ عَلَيَّ الْقُرْآنَ قَالَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ اقْرَأْ عَلَيْكَ وَعَلَيْكَ أَنْزَلَ قَالَ إِنِّي أَشْتَهِي أَنْ أَسْمَعَهُ مِنْ غَيْرِي فَقَرَأْتُ النِّسَاءَ حَتَّى إِذَا بَلَغْتُ {فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا} رَفَعْتُ رَأْسِي أَوْ غَمَزَنِي رَجُلٌ إِلَى جَنْبِي فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَرَأَيْتُ دُمُوعَهُ تَسِيلُ (م عن عبد الله)

Bir defasında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana: "Kur'ân oku" diye buyurdu. Ben de: "Yâ Resûlallah! Kur'ân, sana indirildiği halde, ben onu sana nasıl okurum?" deyince, buyurdu ki: "Ben, Kur'ân'ı başkasından işitmeyi çok severim." Bunun üzerine ben de Nisâ Sûresi'ni okumaya başladım. Nihâyet: "Ey Habîbim! Her ümmetten (Peygamber-lerini) bir şâhit olarak getirdiğimiz ve seni de onların üzerine bir şâhid olarak getirdiğimiz vakit, onların hâli nasıl olacaktır?" mealindeki Sûre-i Nisâ, Âyet 41'e ulaşınca, başımı kaldırdım yahut birisi yanıma dürttü de başımı kaldırdım. Gördüm ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gözyaşları akıyordu.[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8138.

[2] Sahih-i Müslim, Salat'ul-Musafirin 40 (247 Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No 1693.

وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ)

٢٠٥) ((

205. Ve Rabbini, sabah akşam yalvararak ve korkarak ve yüksek olmayan bir sesle içinden zikret, gâfillerden olma!

İzah: Kur'ân'da zikrullah hakkında çok sayıda Âyet-i Kerîme vardır. Bu âyetlere bakıldığında ortamın şartlarına göre, yapabildiği kadar yürürken, otururken ve yan üstü yatarken zikrullahtan gâfil olunmaması, sesli veya sessiz Allah'u Teâlâ'nın zikredilmesi gerektiği beyan edilmiştir. Bu âyette de sessiz olarak Allah'u Teâlâ'nın zikredilmesi gerektiği anlatılmaktadır.

Zikrullah hakkında nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de, Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرَنِي فَإِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَلَأِ ذَكَرْتُهُ فِي مَلَأٍ خَيْرٍ مِنْهُمْ وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ بِشِبْرٍ تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذَرَاعًا وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذَرَاعًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا وَإِنْ أَتَانِي (يَمْشِي أُنْتَبِهُ هَرْوَلَةً) (خ عن ابى هريرة

"Ben, kulumun zannındayım. Kulum Beni zikrederken Ben muhakkak onunla beraber bulunurum. Eğer o Beni kendi nefsinde gizli olarak zikrederse, Ben de onu öyle zikrederim. Eğer o Beni bir cemaat içinde âşikâr olarak zikrederse, Ben de onu o cemaatten daha hayırlı bir cemaat içinde zikrederim. Kulum Bana bir karış yaklaşırsa, Ben ona bir arşın yaklaşıyorum. Kulum Bana bir arşın yaklaşırsa, Ben ona bir kulaç yaklaşıyorum. O Bana yürüyerek gelirse, Ben ona koşarak varırım." [1]

Yine zikrullah hakkında Sûre-i Nisâ, Âyet 103'te şöyle buyrulmuştur:

"Namazı kıldıktan sonra da ayaktayken, otururken ve yanüstü yatarken Allah'u Teâlâ'yı zikredin..."

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 191'de de şöyle buyrulmuştur:

"O hâlis akıl sahipleri ki, ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'u Teâlâ'yı zikrederler..."

Hiz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle buyurmaktadır:

(كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُ اللَّهَ جَمِيعَ أَحْيَانِهِ) (خ م د ت حم حب ه عن عائشة

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, her vakit zikrullah ederdi."[2]

İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ لَا يَكُونُ فِي الْمُصَلِّينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِي الذَّاكِرِينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا (ابو نعيم خط عن ابن مسعود)

"Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah'ı Teâlâ'yı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı."[3] Namazda da zikirde de hepimizden ileriymi, demektir.

Zikrullah hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle buyurmuştur:

لَا يَفْرِضُ اللَّهُ عَلَى عِبَادِهِ فَرِيضَةً إِلَّا جَعَلَ لَهَا حَدًّا مَعْلُومًا ثُمَّ عَذَرَ أَهْلَهَا فِي حَالِ عُذْرِ غَيْرِ الذِّكْرِ فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَجْعَلْ لَهُ حَدًّا يَنْتَهِي إِلَيْهِ، وَلَمْ يَعْذِرْ أَحَدًا فِي تَرْكِهِ إِلَّا مَعْلُوبًا عَلَى عَقْلِهِ فَقَالَ (فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِكُمْ) بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَفِي السَّفَرِ وَالْحَضَرِ وَالْغَنَى وَالْفَقْرِ وَالسُّقْمَ وَالصَّحَّةَ وَالسِّرَّ وَالْعَلَانِيَةَ، وَعَلَى كُلِّ حَالٍ وَقَالَ: (وَسَبِّحْهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا) فَإِذَا فَعَلْتُمْ ذَلِكَ صَلَّى عَلَيْكُمْ هُوَ وَمَلَائِكَتُهُ قَالَ (اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ): (هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ). (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن ابن عباس)

"Allah'ı Teâlâ kullarına farz kıldığı her ibâdetle belli bir sınır koymuştur. Kulların özürlerine göre de onları bu ibâdetlerden muaf kılmıştır. Ancak zikrullahı bunların dışında tutmuştur. Zîrâ zikrullahı bir sınır koymamış ve zikrullah hususunda delillerden başka hiçbir kimsenin özrünü kabul etmemiştir. Allah'ı Teâlâ kulların; ayakta iken, otururken, yatarken,[4] gece ve gündüz, karada ve denizde, yolcu iken, mukim iken kendisini zikretmelerini istemiş; zengin olanın, fakir olanın, hasta olanın, sağlıklı olanın da, hâfî (gizli) veya cehrî (açıktan) zikrullah etmesini emretmiştir. Sûre-i Ahzâb, Âyet 42'de geçtiği üzere sabah akşam kendisinin tesbih edilmesini istemiş, bunu yapan kullarına ise, bu âyetlerin devamında gelen Sûre-i Ahzâb, Âyet 43'te de kendisinin, onlara merhametli davranacağını ve meleklerin de onlar için bağışlanma dileyeceğini ve onları, zulumâtta nûra çıkaracağını beyan etmiştir. Zîrâ Allah'ı Teâlâ, Mü'minlere karşı çok merhametlidir."[5]

Bu sebeple bir Mü'min, yapabildiği kadar; "Lâ ilâhe illallâh, Allah, Allah" gibi Allah'ı Teâlâ'nın isimlerinden herhangi birini sesli veya sessiz olarak zikretmeye çalışması gerekir. Sesli zikrullahı hakkında da Sûre-i Bakara, Âyet 200 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 15; Sahih-i Müslim, Zikir 1 (2).

[2] Sahih-i Müslim, Hayz 30 (117 Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 9; Sünen-i Tirmizî, Daavât 7.

[3] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 547/15; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 17931.

[4] Sûre-i Al-i İmran, Âyet 191; Sûre-i Nisâ, Âyet 103.

[5] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 20, s. 280.

((إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ (سَجْدَهُ) (٢٠٦))

206. Şüphesiz ki Rabbinin katında olanlar (melekler), O'na ibâdet etmekten kibirlenmezler. O'nu tesbih ederler ve sâdece O'na secde ederler. (Secde âyetidir)

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Kur'ân'da geçen ilk secde âyetidir. Kur'ân-ı Kerîm'de toplam on dört secde âyeti vardır. Bu secde âyetlerinden her birini okuyan veya dinleyen her mükellef olan Müslümanın hemen Tilâvet Secdesi yapması Hanefi Mezhebi'ne göre vâciptir. Diğer üç mezhebe göre ise sünnettir.

Eğer kişi hatim indirirken hangi âyetin secde âyeti olduğunu anlamaz ise, secde âyetinin belirtildiği sayfayı okur okumaz, hemen bu Tilâvet Secdesi'ni yapması gerekir. Hatmi tamamladıktan sonra, bu on dört secde âyetini birden toptan yapmak doğru değildir.

Tilâvet Secdesi şöyle yapılır: Tilâvet secdesi niyetiyle elleri kaldırmaksızın, "Allah'u Ekber" denilerek doğrudan secdeye gidilir ve secdede de en az üç defa "Subhâne Rabbiye'l-A'lâ" denilir. Sonra, "Allah'u Ekber" denilerek secdeden kalkılır. Ayaktayken secdeye gidilir ve secde bittikten sonra ayağa kalkılır, ayağa kalkarken de "Gufrâneke Rabbenâ ve ileyke'l-masîr" denilmesi müstehaptır.

Tilâvet secdesini yapacak kimsenin hadesten ve necasetten temiz, avret yerleri örtülü, kibleye yönelmiş olması şarttır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

إِذَا قَرَأَ ابْنُ آدَمَ السَّجْدَةَ اعْتَرَلَ الشَّيْطَانُ يَبْكِي يَقُولُ يَا وَيْلَهُ أَمَرَ بِالسُّجُودِ فَسَجَدَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَأَمَرْتُ بِالسُّجُودِ
(فَعَصَيْتُ فَلِيَ النَّارُ) (حم م ه عن ابن هريرة)

Âdemoğlu secde âyetini okuyup Tilâvet Secdesi yaptığı zaman, şeytan ağlayarak çekilir ve "Eyvahlar olsun! Bu, secde ile emrolundu da secde etti. Onun için Cennet var. Ben de secde ile emredildim, fakat isyan ettim. Bana da Cehennem var" der.[1]

مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْجُدُ لِلَّهِ سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَظَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ (ت عن معدان بن طلحة
(اليعمري))

"Allah'u Teâlâ, secde eden kulunu, bu secdesi sebebiyle, bir derece yükseltir ve bir günahını da bağışlar."[2]

(أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنَ اللَّهِ إِذَا كَانَ سَاجِدًا. (طب عن أبي هريرة)

"Kulun Rabbine en yakın olduğu hâl, secde ettiği zamandır."[3]

[1] Sahih-i Müslim Îman 35 (133 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9336.

[2] Sünen-i Tirmizî, Salât 173; Sünen-i Nesâî, Tâbi 76; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 19016.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 9871; Sahih-i Müslim, Salât 42 (215 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9083; Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 92.

NADİRİ TEFSİRİ-3

MUHAMMED BİLAL
NÂDİR HAZRETLERİ

8-ENFÂL SÛRESİ

Bu sûre 75 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Enfâl, asıl üzerine fazladan bir şey bina etmek demektir. Namaz, oruç gibi ibâdetlerde farzın üzerine fazladan yapılan ibâdetlere nâfile denildiği gibi. Bu sûrenin ismi olan Enfâl'in anlamı ise, cihat neticesinde düşmandan alınan ganîmet mallarıdır. Bu kelimenin kullanılmasının sebebi Allah'ı Teâlâ, cihat yapanlara, âhirette büyük sevap vaad ettiği gibi dünyâda iken de ganîmeti fazladan bir nîmet olarak helâl kılmasıdır. Çünkü önceki ümmetlere ganîmet malları helâl değildi. Ümmet-i Muhammed'e ise helâl kılınmıştır.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Salât 56; Sahih-i Müslim, Mesâcid 1 (3). Ganîmet malları hakkında Süre-i Enfâl, Âyet 69 ve izahına bakınız.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلّٰهِ وَالرَّسُولِ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ إِن)
(كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ)

1. Ey Resûlüm! Sana ganîmetler hakkında sorarlar. De ki: "Ganîmetler, Allah'a ve Resûle aittir. Eğer Mü'minler iseniz, Allah'tan korkun (ganîmetlerin nasıl taksim edileceği hususunda ihtilaf etmeyin), aranızı ıslah edin, Allah'a ve Resûlüne itaat edin."

İzah: Bedir Harbi'nde elde edilen ganîmetlerin ne şekilde taksim edileceği Müslümanlar arasında ihtilaf konusu olmuştu. Çünkü ilk defa ganîmet elde edildiği için, hükmü bilinmemekteydi. Nihâyet ganîmetler hakkında ne yapılması gerektiği hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sorulmuş ve bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Sa'd Radiyallâhu anhu'nun babasından, şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَمَّا كَانَ يَوْمُ بَدْرٍ جُنْتُ بِسَيْفٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّ اللّٰهَ قَدْ شَفَى صَدْرِي مِنَ الْمُشْرِكِينَ أَوْ نَحْوَ هَذَا هَبْ لِي هَذَا السَّيْفَ فَقَالَ هَذَا لَيْسَ لِي وَلَا لَكَ فَقُلْتُ عَسَى أَنْ يُعْطَى هَذَا مَنْ لَا يُبْلَى بِلَايِي فَجَاءَنِي الرَّسُولُ فَقَالَ

إِنَّكَ سَأَلْتَنِي وَلَيْسَ لِي وَإِنَّهُ قَدْ صَارَ لِي وَهُوَ لَكَ قَالَ فَنَزَلَتْ {يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْإِنْفَالِ} (ت عن ابن سعد عن أبيه)

Bedir Savaşı'nda ganîmet mallarından bir kılıç getirdim ve: "Yâ Resûlallah! Allah'ı Teâlâ müşriklere karşı hıncımı dindirdi. Bu sebeple bu kılıcı bana hibe et" dedim. Buyurdu ki: "Bu kılıç ne senindir, ne de benim." Ben, "Belki savaşta benim gösterdiğim yararlılığı göstermeyen birine verilecektir" dedim. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanıma geldi ve "Benden istedin ama benim değildi, artık benim oldu ve onu sana bağışlıyorum" buyurdu ve "Ey Resûlüm! Sana ganîmetler hakkında sorarlar..." diye devam eden Sûre-i Enfâl, Âyet 1'in nâzil olduğunu söyledi.[1]

Bu Âyet-i Kerîme'de: "Ganîmetler, Allah'a ve Resûle aittir" diye buyrulduğu için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ganîmetleri dilediği gibi tasarruf etme hakkına sahiptir.

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

مَا سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْإِسْلَامِ شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ قَالَ فَجَاءَهُ رَجُلٌ فَأَعْطَاهُ غَنَمًا بَيْنَ (جَبَلَيْنِ فَرَجَعَ إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ أَسْلِمُوا فَإِنَّ مُحَمَّدًا يُعْطِي عَطَاءً لَا يَخْشَى الْفَاقَةَ) (م عن انس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, İslâm adına ne istenirse muhakkak verirdi. Bir defasında kendisine (bir savaştan ganîmetlerle dönerken) bir adam gelmişti. Ona iki dağ arasını kaplayan koyun sürüsünü vermişti. Bu adam kavmine döndüğü zaman dedi ki: "Ey kavmim! Müslüman olun. Çünkü fakirlikten korkmayan bir Peygamber gördüm." [2]

Bu Hadis-i Şerif'te: "Ey kavmim! Müslüman olun" diye geçen ifadede, o adamın da, kavminin de kâfir olduğu anlaşılmaktadır. Müslüman olmayan bir kişiye dahi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hiç kimseye sormadan, dilediği şekilde ganîmetten mal vermesi, âyetle geçtiği üzere ganîmetlerin Allah'a ve Resûlüne ait olduğundan dolayıdır. İşte ganîmetler hakkında Allah'ı Teâlâ Resûlullah Efendimize dilediği gibi tasarruf etme yetkisi vermişti.

Ayrıca bu Âyet-i Kerîme'de: "Ganîmetler, Allah'a ve Resûle aittir" diye geçtiği için, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem vefât ettiğinde bu mallar, halifesine yani Beyt'ul-Mal'a kalmaktadır. Çünkü o mal, Allah'a ve Resûlüne ait olduğundan, bütün Müslümanların o malda hakkı vardır. Bu nedenle Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem'in malı, kendi evlatlarına mîras olarak kalmamıştır.

Bu hususta Ebû Hureyre Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

جَاءَتْ فَاطِمَةُ إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَقَالَتْ مَنْ يَرِثُكَ قَالَ أَهْلِي وَوَلَدِي قَالَتْ فَمَا لِي لَا أَرِثُ أَبِي فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا نُورِثُ وَلَكِنِّي أَعُولُ مَنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُولُهُ وَأَنْفَقَ عَلَى مَنْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُنْفِقُ عَلَيْهِ (ت عن ابى هريرة)

Hiz. Fâtıma, Hiz. Ebû Bekir'e: "Sen öldükten sonra mîrasçın kim olacaktır?" diye sordu. Hiz.Ebû Bekir de: "Çocuklarım ve ailem" diye cevap verdi.Bunun üzerine Hiz. Fâtıma: "O halde neden babam Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mîrasını almayalım?" deyince Hiz. Ebû Bekir dedi ki: "Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in: "Peygamberler mîras bırakmaz!" diye buyurduğunu duydum. Ben de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in geçimlerini karşılamakla sorumlu olduğu kişilerin geçimlerini karşılamakla sorumluyum. Ben de onun bağışta bulunduğı kişilere bağışta bulunacağım."[3] Bu şekilde Hiz. Ebû Bekir, Hiz. Fâtıma'ya ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hanımlarına Beyt'ul-Mal'dan dilediğı kadar vermiştir.

Ganîmetlerin genel olarak taksim edilme şekli hakkında Sûre-i Enfâl, Âyet 41 ve izahına bakınız.

Allah'a ve Resûlüne itaat hakkında geniş bilgi için de Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 31-32 ve Sûre-i Enfâl, Âyet 20 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 9.

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil 14 (57-58 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 555.

[3] Sünen-i Tirmizî, Siyer 44; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 57.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (٢) الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ (٣) أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ (وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ) (٤)

2-4. Mü'minler şu kimselerdir ki, Allah'ı Teâlâ zikrolunduğı vakit kalpleri titrer. Kendilerine Allah'ın âyetleri okunursa, îmanları artar ve Rablerine tevekkül ederler.* Onlar, namazlarını kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan infak ederler.* İşte onlar, hakkıyla Mü'minlerdir. Onlar için Rableri

katında yüksek dereceler, bağışlanma ve bol rızık vardır.

İzah: Bu âyetlerde, hakkıyla Mü'min olanların özellikleri sayılmaktadır. "Allah'ı Teâlâ zikrolunduğu vakit kalpleri titrer (cilâlanır)" buyruğundan maksat; gece ve gündüz, gizli ve âşıkâr Allah'ı Teâlâ'yı zikretmeleridir. "Allah'ın âyetleri okunursa îmanları artar ve Allah'ı Teâlâ'ya tevekkül ederler" buyruğu, bu kimselerin îmanlarının ve tevekküllerinin herkesten fazla olmasıdır. "Namazlarını kılarlar" diye buyrulması, bu kimselerin farzları, sünnetleri ve yapabildikleri kadar da gece ve gündüz nâfile namazları kılmalarıdır. "İnfak ederler" buyruğu, bunların herkesten çok infak etmeleridir. Yoksa herkes kendi gücüne göre infakta bulunur. Dilenciye verilen çok az bir mal dahi infaktır. Bunun ayrı bir özellik sayılması için kişinin, Allah yolunda herkesten daha fazla infakta bulunması gerekir. İşte hakkıyla Mü'min olan kimseleri, diğer Mü'minlerden ayıran özellik, ibâdetlerinde herkesin yaptığından daha fazla yapmalarıdır.

Bu âyetlerde geçen ibâdetler genel olarak zikrullah, îman ve tevekkül, namaz ve cömertliktir. Bu ibâdetler şöyledir:

Hakkıyla Mü'minler o kadar çok zikrullah ederler. Zikrullahın ateşi kalplerini yakar. O kimsenin vücudu titrer, gözü ağlar, kalbi çarpar ve böylece kalbi nûrlanır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سَبَقَ الْمُفْرِدُونَ قَالُوا وَمَا الْمُفْرِدُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الْمُسْتَهْتَرُونَ فِي ذِكْرِ اللَّهِ يَضَعُ الذِّكْرُ عَنْهُمْ أَثْقَالَهُمْ (فَيَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ خِفَافًا) (ت) عن أبي هريرة

"Çalışanlar ileri geçtiler." Ashâb-ı Kirâm: "Yâ Resûlallah! Bu ileri geçenler kimlerdir?" deyince, buyurdu ki: "Zikrullahta kendilerinden geçenlerdir. Zikir onların ağırlıklarını indirir (günahlarını yok eder) ve onlar mahşer gününe hafiflemiş (günahsız) olarak gelirler." [1]

İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ لَا يَكُونُ فِي الْمَصْلِيِّ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِي الذَّاكِرِينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا (ابو نعيم خط) (عن ابن مسعود)

"Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah'ı Teâlâ'yı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı." [2] Namazda da zikirde de hepimizden ileriymi, demektir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ve Ashâb-ı Kirâm'ın zikrullah yapması hakkında Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ نَزَلَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ فُقَرَاءَ أُمَّتِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ قَبْلَ الْأَغْنِيَاءِ بِخَمْسِ مِائَةِ عَامٍ وَهُوَ نِصْفُ يَوْمٍ فَفَرَحَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أَفِيكُمْ مَنْ يُنْشِدُنَا؟ فَقَالَ بَدْوِيٌّ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ: هَاتِ هَاتِ فَأَنْشَدَ الْبَدْوِيُّ: قَدْ لَسَعَتْ حَيَّةُ الْهَوَى كِبْدِي فَلَا طَبِيبَ لَهَا وَلَا رَاقِيَ إِلَّا الْحَبِيبُ الَّذِي قَدْ شَغَفْتُ بِهِ فَعِنْدَهُ رُقِيَّتِي وَتَرْيَاقِي فَتَوَاجَدَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَوَاجَدَ الْأَصْحَابُ حَتَّى سَقَطَ رِدَاؤُهُ عَنْ مَنْكِبِهِ فَلَمَّا فَرَغُوا أَوَى كُلُّ وَاحِدٍ إِلَى مَكَانِهِ . قَالَ مُعَاوِيَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ: مَا أَحْسَنَ لِعِبَادِكُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَقَالَ: مَا يَا مُعَاوِيَةُ لَيْسَ بِكَرِيمٍ مَنْ لَا يَهْتَزُّ عِنْدَ سَمَاعِ ذِكْرِ الْحَبِيبِ ثُمَّ اقْتَسَمَ (رِذَاءَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ حَاضِرِهِمْ بِأَرْبَعِ مِائَةِ قِطْعَةٍ) (عن انس بن مالك)

Biz, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanındayken Cebrâil Aleyhisselâm indi ve ona: "Yâ Resûlallah! Senin ümmetinden fakir olanlar, zengin olanlardan beş yüz yıl evvel Cennete girecek ki, o da Allah katında yarım gündür" [3] deyince Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sevindi ve buyurdu ki: "İçinizde beyit söyleyebileniniz var mı?" Bunun üzerine bir bedevî: "Evet, ben söylerim Yâ Resûlallah!" dedi. Resûlü Ekrem de: "Söyle söyle!" diye buyurunca, o bedevî: "Benim yüreğim Allah aşkı ile, ateşi ile yandı. Buna doktorlar hekimler çare bulamaz. Ancak o benim sevdiğim, Rabbimin lütfu, ihsanı buna çare olur" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e vecid hâli geldi ve Ashâba da vecid hâli geldi. Hattâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hırkası omzundan yere düştü. Bu hâl geçince her birimiz tekrar yerlerimize oturduk. Muaviye b. Ebû Süfyan: "Yâ Resûlallah! Herkesi hayrette bırakan bu hâl [4] ne güzeldi" deyince Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Yâ Muâviye! Sevdiğinin ismini iştirip de yerinden harekete gelmeyen kerim değildir." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zikrullahta üzerinden düşen hırkası, orada bulunan dört yüz Ashâb arasında pay edildi. [5]

Hiz. Ali Kerremallâhu veche'den nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmaktadır:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ سُنَّتِهِ فَقَالَ الشَّرِيعَةُ أَقْوَالِي وَالطَّرِيقَةُ أَفْعَالِي وَالْحَقِيقَةُ حَالِي الْمَعْرِفَةُ رَأْسُ مَالِي [فِي رِوَايَةٍ: وَمَعْرِفَةُ سِرِّي] وَالْعَقْلُ دِينِي وَالْحَسَبُ أَسَاسِي وَالشَّوْقُ مَرْكَبِي وَذِكْرُ اللَّهِ

أَنْبِئِي وَالثَّقَةَ كُنْزِي وَالْحُزْنَ رَفِيقِي وَالْعِلْمُ سِلَاحِي وَالصَّبْرُ رَدَائِي وَالرِّضَا غَنِيمَتِي وَالْفَقْرُ فَخْرِي, وَالزُّهْدُ حِرْفَتِي وَالْيَقِينُ قُوَّتِي وَالصَّدَقُ شَفِيعِي وَالطَّاعَةُ حَسْبِي وَالْجِهَادُ خُلُقِي وَقُرَّةُ عَيْنِي الصَّلَاةُ [زَادَ فِي رِوَايَةٍ: (وَالصَّوْمُ حُجَّتِي) (انوار العاشقين عن علي

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sünnetlerinin neler olduğunu sordum. Şöyle buyurdu: "Şeriat kavlimdir (yapın veya yapmayın dediğim şeylerdir), tarikat fiilimdir (gece gündüz yaptığım), hakikat hâlimdir (Allah ile aramda olan aşk ve muhabbet halleridir), marifet sermâyemdir. (Bir rivâyette de; marifet sırrımdır, diye geçmektedir), akıl dînimin aslıdır, hakkı sevmek temel esasımdır, şevk benim bineğimdir, zikrullah gece gündüz yoldaşımdır, ilim silahımdır, sabır azığımdır, rızâ ganîmetimdir, dervişlik iftiharımdır, zühd sanatımdır, yakîn kuvvetimdir, doğruluk kalbimdir, taat ömrümün mahsulüdür, gazâ ahlâkımdır ve gözümün nûru namazdır (huşû ile kılınan namazdır.) (Bir rivâyette de ziyadeyle; oruç hüccetimdir, beni menzilime ulaştırandır, diye geçmektedir) "[6]

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Ahzâb, Âyet 21'de şöyle buyurmuştur:

"Yemin olsun ki Resûlullah'ta, Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı Teâlâ'yı çok zikredenler için güzel bir numune vardır."

Yine bu zâtlara Allah'ın âyetleri okununca, îmanları artar ve inançları, yakînleri kuvvetlenir. Kur'ân-ı Azîm'ü-Şân'da okunan âyetlerde Esrâr-ı İlahiyye'yi sezerler. Mûcizeleri, kerâmet-i evliyâyı tamamen tasdik ederler. Bir de her türlü belâ ve musîbetleri Allah'a tevekkül ile O'na havale ederler. Her işlerinde Allah'ı Teâlâ'yı vekil tutar ve sabrederler.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُصِبْ مِنْهُ) (خ عن ابى هريرة

"Allah'ı Teâlâ kime hayır dilerse, ona musîbet verir." [7]

Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ذَهَبَ مَالِي وَسَقَمَ جَسَدِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا خَيْرَ فِي عَبْدٍ لَا يَذْهَبُ مَالُهُ وَلَا يَسْقَمُ جِسْمُهُ إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا ابْتَلَاهُ وَإِذَا ابْتَلَاهُ صَبَّرَهُ (ابن أبي الدنيا في كتاب (المرض والكفارات عن أبي سعيد الخدري

Adamın biri: "Yâ Resûlallah! Hem servetim gitti, hem de vücudum hastalandı"

dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Serveti kaybolmayan ve vücudu hastalanmayan kulda hayır yoktur. Allah'ı Teâlâ bir kulu sevdiği vakit ona ibtilâ verir. İbtılâ verdiği zaman da ona sabretmesini öğretir." [8]

Yine bu hakkıyla Mü'min olanlar, Allah'ı Teâlâ'ya olan inançları kuvvetli olduğu için namazı devamlı ve çok kılarlar. Farzları, sünnetleri ve yapabildikleri kadar da gece ve gündüz nâfile namazlara devam ederler. Böyle olunca da Allah'ı Teâlâ onları sever.

Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de, Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُهُ وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ لَهُ سَمْعُهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرُهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ وَيَدُهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلُهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا وَإِنْ سَأَلَنِي أُعْطِيْتُهُ وَلَوْ اسْتَعَاذَنِي لَأُعِذَّنِيهِ (خ حب ق عن ابى هريرة)

Her kim Benim evliyâmdan birine düşmanlık ederse, Bana karşı harp ilan eyledi. Kulum Bana farz namazı kılarken yakın olduğu gibi başka bir şey ile yakın olamaz. O kulum, nâfilelere devam ettiği sürece, bu yakınlığı devam eder. Hattâ o kulumu severim. Bir kulumu seversem; onun işiten kulağı Ben olurum, Benim ile işitir. Gören gözü Ben olurum, Benim ile görür. Tutan eli Ben olurum, Benim ile tutar ve yürüyen ayağı Ben olurum, Benim ile yürür. Benden ne isterse istediğini veririm. Bana sığınır ise Ben de onu muhafazama alırım. [9]

Bu sebeple Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem çok namaz kılardı. İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً فَلَمْ يَزَلْ قَائِمًا حَتَّى هَمَمْتُ بِأَمْرِ سَوْءٍ قِيلَ مَا هَمَمْتَ؟ قَالَ هَمَمْتُ (أَنْ أَفْعَدَ وَأَذَرَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (خ ه عن ابن مسعود)

Bir gece ben, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber namaz kıldım. Resûlü Ekrem mütemâdiyen kâim (ayakta) idi. En sonu ben, fenâ bir iş işlemeyi düşündüm. Ona: "Ne düşündün?" diye sorulunca, buyurdu ki: "İstedim ki ben oturayım da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i yalnız bırakayım." [10]

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de o şöyle anlatmaktadır:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى قَامَ حَتَّى تَقْطَرَ رَجُلَاهُ قَالَتْ عَائِشَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتَصْنَعُ هَذَا وَقَدْ غُفِرَ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا (م عن عائشة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, geceleri mübârek ayakları şişinceye kadar ibâdet ederdi. Hz. Âişe: "Yâ Resûlallah! Senin geçmiş ve gelecek olan günahlarını Allah'ı Teâlâ bağışladığı[11] halde, niçin bu kadar ibâdet edip kendini yoruyorsun?" deyince, buyurdu ki: "Yâ Âişe! Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?"[12]

Bir de bu hakkıyla Mü'min olanlar, Allah'a inançları kuvvetli olduğundan rızıklarını, mallarını Hak yolunda yedirerek ve fakirlere vererek, esirgemedен sarf ederler. Çünkü Allah'ı Teâlâ'ya inançları, yakînleri kuvvetlidir. Rızıklarının geleceğine inanırlar; acaba gelmezse ne oluruz, diye korkmazlar. Allah yolunda verdikçe, arkasının geleceğine tam inanırlar.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثٌ أَعْلَمُ أَنَّهُنَّ حَقٌّ مَا عَفَا امْرُؤٌ عَنْ مَظْلَمَةٍ إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ بِهَا عِزًّا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ مَسْأَلَةٍ يَبْتَغِي بِهَا كَثْرَةً إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ بِهَا فَقْرًا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ صَدَقَةٍ يَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ تَعَالَى إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ بِهَا كَثْرَةً (هـب عن ابى هريرة)

"Üç haslet var ki onlar haktır: Haksızlığa uğrayan bir kimse (eline fırsat geçtiği halde sabredip) affederse, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, o kulun şerefini artırır. Çok dünyâlık bulmak kastıyla kendisine dilencilik kapısını açan bir kula da Allah'ı Teâlâ yokluk kapısı açar. Bir kimse de Allah'ın rızâsını dileyerek Allah yoluna malını sarf ederse, Allah'ı Teâlâ da onun malını kat kat artırır."[13]

İşte bunlar hakkıyla Mü'mindirler. Bunlara Allah'ı Teâlâ hem dünyâ, da hem de âhirette büyük dereceler verir. Bunlar, Esrâr-ı İlâhiyye'ye ve Gurbîyet-i İlâhiyye'ye nâil olurlar. Bir de böyle çalışanları affedeceğini ve ibâdetlerinin sonunda bol rızık, bol servet ve zenginlik vereceğini vaad etmiştir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ حَفِظَ سُنَّتِي أَكْرَمَهُ اللَّهُ بِأَرْبَعٍ خِصَالٍ الْمُحَبَّةِ فِي قُلُوبِ الْبَرَّةِ وَالْهَيْبَةِ فِي قُلُوبِ الْفَجَرَةِ وَالسَّعَةِ فِي الرِّزْقِ وَالنَّقَّةَ فِي الدِّينِ.

"Her kim sünnetimi muhafaza ederse, Allah'ı Teâlâ ona dört büyük haslet verir. Mü'minlerin kalbine sevgisini koyar. Fâcirlerin kalbine heybetini koyar. Rızıkına

bolluk verir. Dîninde inancı kuvvetli olur.”[14]

İşte yukarıda geçen Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’lerde nâfile ibâdet olarak sayılan bu özellikler, Sünnet-i Resûlullah’ı yaşayan kimselerde olur. Bu da Sünnet-i Resûlullah’ın ne kadar önemli olduğunu gösterir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Daavât 12.

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 547/15; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 17931.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 6.

[4] Burada kastedilen mânâ; "Herkesi hayrete düşüren zikrullahtaki vecid hâli"dir. Vecid de, sözlükte; kuvvetli aşk hâli, aşk sarhoşluğu, coşkunluk gibi anlamlara gelmektedir. Buradaki anlamı da; "Kişinin Allah aşkından kendisini kaybetmesi" demektir.

[5] Bakınız: Eşrefoğlu Rûmi, Müzekk’in-Nüfus, s. 246.

[6] Envâr’ul-Âşikîn, s. 262.

[7] Sahih-i Buhârî, Merdâ 1.

[8] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm’id-Din, c. 4, Hadis No: 139.

[9] Sahih-i Buhârî, Rikâk 38; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 330/3.

[10] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 584; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet’us-Salât 200.

[11] Bakınız: Sûre-i Fetih, Âyet 2.

[12] Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 18 (81).

[13] Beyhakî, Şuab’ul-İman, Hadis No: 7846; Muhtâr’ul-Ehâdîs’in-Nebeviyye, Hadis No: 492.

[14] Mecmâ’ul-Âdâb, s. 66.

(كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ) هـ)

5. Nasıl ki, Rabbin seni hak uğrunda evinden çıkarmıştı. Mü'minlerden bir kısmı ise şüphesiz ki, bunu hoş görmüyorlardı.

İzah: Ey Mü'minler! Siz savaş için evinizden çıktığınızda, Şam'dan gelen Ebû Süfyan'ın kervanına gitmeyi istemiştiniz. Allah'ı Teâlâ ise sizin Bedir'de güçlü olan müşriklere karşı savaşmanızı istedi. Bu, içinizden bâzınızın hoşuna gitmedi. Buna rağmen, Allah'ın yardımıyla kolay bir zafer ve çok sayıda ganîmet elde ettiniz. Şimdi de ganîmetler konusunda hükmün Allah'a ve Resûlüne ait olduğu hususu, yine bâzınızın hoşuna gitmedi. İşte Bedir'deki savaş nasıl ki sizin için hayırlı olduysa, ganîmetlerin Allah'a ve Resûlüne ait olduğunun hükmü de sizin için daha hayırlıdır, demektir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 216'da şöyle buyurmuştur:

"... Bâzen bir şeyi hoş görmezsiniz, halbuki o sizin için hayırdır. Bâzen de bir şeyi arzu edersiniz, halbuki o sizin için şerdir. Allah'ı Teâlâ (sizin için hayır ve şer olanı) bilir, siz bilmezsiniz."

Aşağıdaki Sûre-i Enfâl, Âyet 6-7'de bu Kureyş kervanı ve Bedir'deki savaş anlatılmaktadır.

(إِيْجَادِلُوْكَ فِى الْحَقِّ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ كَاَنَّمَا يُسَاقُوْنَ اِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُوْنَ ۚ)

6. Hak açıkça ortaya çıktıktan sonra, sanki göz göre göre ölüme sevk olunuyorlarmış gibi, hak olan cihat hususunda seninle münâkaşa ediyorlardı.

İzah: Bir kısım Mü'minler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hitâben: "Sen bize düşmanla karşılaşacağımızı bildirmedi ki, onlarla savaşmak için hazırlık yapalım. Biz, yalnız Şam'dan gelen ticaret kervanını yakalamak için çıkmıştık" diyerek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile mücâdele etmişlerdi. Halbuki bu cihadı, Allah'ın emriyle yaptığı ortaya çıkmıştı. Onlar, düşmanla karşılaşmayı sevmediklerinden, sanki ölüme sürükleniyormuş gibi olmuşlardı. İşte Allah'ı Teâlâ âyette, onların bu durumunu haber vermektedir.

(وَاِذْ يَعِدُّكُمْ اللّٰهُ اِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ اَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّوْنَ اَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُوْنُ لَكُمْ وَيُرِيْدُ اللّٰهُ اَنْ يُحَقِّقَ الْحَقَّ)
(بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعُ دَابِرَ الْكَافِرِيْنَ ۚ) (۷) لِيَحَقِّقَ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُوْنَ ۝۸)

7-8. Ve hani, Allah'ı Teâlâ size (biri Kureyş kervanı, diğeri Mekke müşrikleri olan) iki taifeden birinin sizin olacağını vaad ediyordu. Siz de zayıf olanın

(Kureyş kervanının) sizin olmasını istiyordunuz. Halbuki Allah'ı Teâlâ, emirleriyle hakkı ortaya çıkarmayı ve kâfirleri kökünden kesmeyi murad ediyordu.* Bu, mücrimler istemese de, Allah'ı Teâlâ'nın hakkı ortaya çıkarması ve bâtilı ortadan kaldırması içindir.

İzah: Kureyş kervanında; Ebû Süfyan, Amr İbn'ul-As, Amr İbn-i Hişam ve beraberlerinde kırk süvâri bulunuyordu. Şam'dan büyük bir ticaret ile Mekke'ye gelmekte olan bu kervanı, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbına haber vermesi üzerine Mü'minler, kervanı ele geçirmek için yola çıkmışlardı. Bu haber Mekke'ye ulaşınca, Ebû Cehil'in tahrik ve teşvikiyle Mekke müşrikleri toplanarak kervanın muhafazası için Bedir mevkiine gelmişlerdi.

Allah'ı Teâlâ, Resûlü vâsıtasıyla bu iki taifeden birini seçmelerini vaad buyurdu. Mü'minler kervanı seçtiler, Allah'ı Teâlâ da Mekke müşriklerini kökünden kesmeyi murad etti.

Sonuçta Mü'minler, Allah'ın emrini yerine getirmek için kendi-lerinden kat kat daha güçlü olan müşrik ordusu ile Bedir'de savaştılar ve Allah'ın yardımıyla büyük bir zafer kazandılar. Müşrik olan Mekke beylerinden ve onların yakınlarından yetmiş kişiyi öldürmüşler, yetmiş kişiyi de esir almışlardı. Böylece Mekke müşriklerinin bütün güçleri kırılmıştı. Ayette Allah'ı Teâlâ'nın, "Kâfirleri kökünden kesmeyi murad ediyordu" buyruğu gerçekleşmiş oldu. Ancak alınan yetmiş esirin serbest bırakılmasıyla müşrikler tekrar toparlanarak güç, kuvvet bulup İslâm'â yeniden tehit oluşturmışlar ve Uhud ve Hendek savaşlarında Müslüman-lara büyük zarar ve sıkıntı vermişlerdir. Bu esirlerin bırakılmasının hatâ olduğunu Allah'ı Teâlâ Sûre-i Enfâl, Âyet 67-68'de haber vermiştir.

(إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ) ٩)

9. O zaman, Rabbinizden gâlibiyet için yardım istiyordunuz. O da, "Şüphesiz Ben size, ardı ardına gelen bin melek ile yardım ederim" diye duânıza icâbet buyurmuştu.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Hz. Ömer b. el-Hattab Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

نَظَرَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمُشْرِكِينَ وَهُمْ أَلْفٌ وَأَصْحَابُهُ ثَلَاثُ مِائَةٍ وَبِضْعَةُ عَشَرَ رَجُلًا

فَاسْتَقْبَلَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقِبْلَةَ ثُمَّ مَدَّ يَدَيْهِ وَجَعَلَ يَهْتِفُ بِرَبِّهِ اللَّهُمَّ أَنْجِزْ لِي مَا وَعَدْتَنِي اللَّهُمَّ آتِنِي مَا وَعَدْتَنِي اللَّهُمَّ إِنْ تَهْلِكْ هَذِهِ الْعَصَابَةُ مِنْ أَهْلِ الْإِسْلَامِ لَا تَعْبُدُ فِي الْأَرْضِ فَمَا زَالَ يَهْتِفُ بِرَبِّهِ مَا دَا يَدِيهِ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ حَتَّى سَقَطَ رِدَاؤُهُ مِنْ مَنْكَبِيهِ فَأَتَاهُ أَبُو بَكْرٍ فَأَخَذَ رِدَاءَهُ فَأَلْقَاهُ عَلَى مَنْكَبِيهِ ثُمَّ التَزَمَهُ مِنْ وَرَائِهِ فَقَالَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ كَفَاكَ مُنَاشِدَتَكَ رَبِّكَ إِنَّهُ سَيُنْجِزُ لَكَ مَا وَعَدَكَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى {إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِنْ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ} فَأَمَدَّهُمُ اللَّهُ بِالْمَلَائِكَةِ (ت عن عمر بن الخطاب)

Bedir Günü Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, müşriklere baktı. Bin kişi olduklarını gördü. Ashâbı ise üç yüz on üç kişi idi.[1] Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kibleye yöneldi, sonra ellerini kaldırdı. Rabbine şöyle niyaz etti:

"Allah'ım! Bana vaadini yerine getir! Allah'ım, bana vaadini yerine getir! Allah'ım! Eğer Sen İslâm ehlinde bu topluluğu helâk edecek olursan, yeryüzünde Sana ibâdet edecek kimse kalmayacaktır." Kibleye yönelmiş ve ellerini kaldırmış olduğu halde, Rabbine o kadar çok niyaz etti ki, hırkası omuzlarından düştü. Sonra Hz. Ebû Bekir yanına gelerek, hırkasını alıp omuzlarına bıraktı ve: "Yâ Resûlallah! Rabbinden istediğin yeter. Sana vaadini muhakkak yerine getirecektir." Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ Sûre-i Enfâl, Âyet 9'u indirdi ve Allah'ı Teâlâ, melekleri onlara yardımcı olarak gönderdi.[2]

Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ: "Şüphesiz Ben size, ardı ardına gelen bin melek ile yardım ederim" diye buyurmuştur. Bedir Günü, yardım için Peygamber Efendimiz duâ etmiş ve Mü'minler de âmin demişlerdi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ onlara bin melek ile yardım etmiş, daha sonra meleklerin sayısı üç bin, sonra da beş bin olmuştur.[3]

Bedir Harbi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 123 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Siyer 37'de açıkça üç yüz on üç kişi diye geçmektedir.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 9.

[3] Bu hususta bakınız: Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 124-125.

(وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ) (١٠)

10. Allah'ı Teâlâ'nın size meleklerle yardım etmesi, ancak sizi müjdelemek ve

kalbinizin mutmain olması içindir. Yardım ancak Allah katındandır. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bedir Savaşı'nda meleklerin yardımını Ashâb-ı Kirâm açıktan görmüşlerdir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

بَيْنَا رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَسْتَدِّي فِي أَثَرِ رَجُلٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ أَمَامَهُ إِذْ سَمِعَ صَرْبَةً بِالسَّوْطِ فَوْقَهُ وَصَوْتِ الْفَارِسِ يَقُولُ أَقْدِمَ حَيْزُومِ إِذْ نَظَرَ إِلَى الْمُشْرِكِ أَمَامَهُ فَخَرَّ مُسْتَلْقِيًا قَالَ فَتَنَظَّرَ إِلَيْهِ فَإِذَا هُوَ قَدْ حُطِمَ وَشَقِيَ وَجْهَهُ كَصَرْبَةِ السَّوْطِ فَأَخْضَرَ ذَلِكَ أَجْمَعَ فَجَاءَ الْأَنْصَارِيَّ فَحَدَّثَ بِذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (قَالَ صَدَقْتَ ذَلِكَ مِنْ مَدَدِ السَّمَاءِ الثَّالِثَةِ (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن ابن عباس

Müslümanlardan birisi önündeki müşriklerden birinin peşinden koşarken, birden bir kamçı ve bir atlı sesi işitti. Atlı: "Yâ Hayzûm! durma ilerle, ileri atıl" diyordu. Bir de önündeki müşriğe baktı ki, upuzun yere yıkılıp serilmiş. Ona baktı ve gördü ki burnu ezilmiş, kamçı vuruşu gibi yüzü yarılmış, Ensârdan olan bu zât, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelip olayı haber verice, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Doğru söyledin. O, üçüncü semânın imdâdın-dandır." [1]

Yine Bedir Ehli'nden olan Rafi b. Hadic Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

جَاءَ جِبْرِيلُ أَوْ مَلَكٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا تَعْدُونَ مَنْ شَهِدَ بَدْرًا فَيُكْمَ قَالُوا خِيَارَنَا قَالَ (كَذَلِكَ هُمْ عِنْدَنَا خِيَارُ الْمَلَائِكَةِ (ه عن رافع بن خديج

Cebrâil veya bir melek Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve "Bedir Savaşı'na katılan Sahâbîleri kendi aranızda nasıl bir mertebeye sahip olarak sayarsınız?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Onları Müslümanların hayırlılarından sayarız." Bunun üzerine Cebrâil de: "Bizler de Bedir Savaşı'na katılan melekleri, böyle sayarız" dedi. [2]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 20.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 30.

إِذْ يُعْشَىٰ بِكُمْ النُّعَاسَ أَمَنَةً مِنْهُ وَيُنَزَّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِّيُطَهِّرَكُمْ بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ ((عَلَى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْأَقْدَامَ (١١)

11. Yine yâd edin ki, Allah'ı Teâlâ kendi katından bir emniyet olmak üzere sizleri uykuya daldırmıştı. Sizi temizlemek ve şeytanın vesvesesini sizden gidermek, kalplerinizi takviye etmek ve ayaklarınızı yerinde sâbit kılmak için üzerinize gökten yağmur yağdırmıştı.

İzah: İslâm ordusu, Bedir'e yakın kumluk bir alanda konaklamıştı. Öyle ki, yürürken insanların ve hayvanların ayakları gömülüydü. Kureyşliler önceden gelip Bedir kuyularını zaptettikleri için, Mü'minler susuzluktan zahmet çekiyorlardı. Bu sebeple şeytan, Mü'minlerden bâzılarının kalbine susuzluktan ölme korkusu ve vesvesesi vermişti. Halbuki Allah'ı Teâlâ, Kureyş ordusunun içine bir korku düşürmüştü ve Mü'minlere de tatlı bir uyku hâli vermişti. Kureyşlilerin, Müslümanlardan kuvvetleri kat kat fazla olmasına rağmen, onlar endişe içinde sabahlamışken, Müslümanlar emniyetle uyumuşlardı.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ashâb ile çölde susuz kalmışlardı. Su ikmâli çok zordu. Peygamberimiz bir dere yatağına toprak yığarak bir set yapmalarını emretti. Toprak yığıldı. Peygamberimiz ellerini açıp duâ etti. Yağmur yağdı ve oraya su toplanıp gölet oluştu. Böylece harp esnasında su sıkıntısı ortadan kalkmıştı. Bu hâdise Ramazan ayının on yedisinde Cuma günü gerçekleşmiştir.

اِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنْ يَمَعَكُمْ فَتَنْبِئُوا الَّذِينَ آمَنُوا سَالِقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ (فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ (۱۲) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ (وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ (۱۳) ذَلِكَ فَذُو قُوَّةٍ وَأَنَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابَ النَّارِ (۱۴))

12-14. Ey Resûlüm! Senin Rabbin, (size yardım etmesi için) gönderdiği meleklerle: "Ben sizinle beraberim, îman edenlere sebat verin. Ben, kâfirlerin kalplerine korku koyarım! Kâfirlerin boyunlarının üstüne vurun ve bütün parmaklarına vurun" diye vahyettiği vakti zikret.* Kâfirlerin bu âkıbeti, onların Allah'a ve Resûlüne muhalefetlerinden dolayıdır. Her kim Allah'a ve Resûlüne muhalefet ederse, şüphesiz ki Allah'ın azâbı çok şiddetlidir.* Ey kâfirler! Bu, şimdiki azâbınızdır, tadın bunu! Şüphesiz ki, kâfirler için Cehennem azâbı da vardır.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Rebî' İbn-i Enes Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

كَانَ النَّاسُ يَوْمَ بَدْرٍ يَعْرِفُونَ قَتْلَى الْمَلَائِكَةِ مِمَّنْ قَتَلُوا هُمْ بِضَرْبٍ فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَعَلَى الْبَنَانِ مِثْلَ سِمَةِ النَّارِ

(قَدْ أَحْرَقَ بِهِ (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن الربيع بن أنس

"Boyunlarının üzerine vurulmuş olması, parmakları üzerinde ateşle yakılmış gibi dağlama işâreti olması ile insanlar, meleklerin öldürdük-lerini kendi öldürdüklerinden ayırt edebiliyorlardı."[1]

Sonuçta Bedir'de Ebû Cehil de dahil, on ikisi bey olmak üzere toplamda yetmiş kâfir öldürülmüştür. Bu kâfirlerin sonunun nasıl olduğu hakkında Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Hiz. Ömer ile beraber Mekke ile Medîne arasında bir yerde idik. Bedir'de savaşanları anlatmaya başladı ve şöyle buyurdu:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيُرِينَا مَصَارِعَهُمْ بِالْأَمْسِ قَالَ هَذَا مَصْرَعُ فُلَانٍ إِنْ شَاءَ اللَّهُ غَدًا قَالَ عُمرُ وَالَّذِي بَعَثَهُ بِالْحَقِّ مَا أَخْطَأُوا نَيْكَ فَجَعَلُوا فِي بئرٍ فَأَتَاهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَادَى يَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ يَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ هَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا فَإِنِّي وَجَدْتُ مَا وَعَدَنِي اللَّهُ حَقًّا فَقَالَ عُمرُ تَكَلَّمْ أَجْسَادًا (لَا أُرَوِّحُ فِيهَا فَقَالَ مَا أَنْتُمْ بِأَسْمَعَ لِمَا أَقُولُ مِنْهُمْ. (ن عن انس

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem savaştan önce, kâfirlerin öldürülecekleri yerleri bize göstererek: "Allah'ın izni ile burası, yarın filanın öldürüleceği yer olacaktır" buyurdu. Hiz. Ömer sözüne devamla dedi ki: Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i hak dîn ile gönderen Allah'a yemin olsun ki kâfirler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gösterdiği yerlerde öldürüldüler. Onların hepsi bir kuyuya atıldı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kuyunun başına gelerek şöyle seslendi: "Ey filan oğlu filan! Ey filan oğlu filan! Rabbinizin vaad ettiği şeyi buldunuz mu? Ben, Rabbin bana vaad ettiği şeyi hak olarak buldum." Hiz. Ömer: "Yâ Resûlallah! Sen, ruhları olmayan cesetlerle konuşuyorsun" dedim. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onlara söylediğimi siz onlardan daha iyi işitemezsiniz" buyurdu.[2]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 26

[2] Sünen-i Nesâî, Cenâiz 117.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُولُوهُمْ الْأَدْبَارَ (١٥) وَمَنْ يُؤْلِهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبرُهُ إِلَّا (مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّرًا إِلَى فِتْنَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ (١٦)

15-16. Ey îman edenler! (Savaş için ilerlerken) kâfir ordusuyla karşılaştığınız zaman, onlardan kaçmayın.* Onlarla karşılaştığınız gün, savaş taktiği icâbı yahut

Müslüman bir fırkaya takviye maksadı olmaksızın kâfirlerden kaçan kimse, Allah'ın gazabına uğrar. Onun varacağı yer Cehennemdir. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki: Bu âyetlerin hükmü, Allah yolunda hak olan cihattan kaçan herkes için geçerlidir. Çünkü cihattan kaçmak, Allah'a ortak koşmak gibi en büyük günahlardandır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ قَالَ الشِّرْكُ بِاللَّهِ وَالسَّحَرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالنَّوْلِي يَوْمَ الرَّحْفِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْعَافِلَاتِ (خ م عن ابى هريرة)

"Helâke sürükleyen yedi şeyden kaçının." Sahâbe-i Kirâm: "Yâ Resûlallah! Onlar nedir?" diye sorunca, buyurdu ki: "Allah'a ortak koşmak, sihir yapmak, Allah'u Teâlâ'nın öldürülmesini haram kıldığı insanı haksız yere öldürmek, fâiz yemek, yetim malı yemek, savaştan kaçmak ve iffetli olan Mü'min kadınlara zinâ iftirasında bulunmaktır."[1]

Bu âyet Bedir'de savaşanlar hakkında nâzil olmasına rağmen, hükmü bütün Mü'minler için geçerlidir. Kâfirlerle karşılaşan bir Mü'min, savaş taktiği icâbı veya Müslüman bir topluluğa takviye maksadı olmaksızın kâfirden korkarak kaçarsa, Cehenneme düşer. Ancak tevbe kapısı her zaman açıktır.

Bu konuda da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ غَيْرَ لَهُ وَإِنْ كَانَ قَدْ فَرَّ مِنَ الرَّحْفِ (د ت عن بلال بن يسار بن زيد)

"Her kim kendisinden başka ilah bulunmayan, Hayy ve Kayyûm olan Allah'tan bağışlanma diler ve O'na tevbe ederim derse, Allah'u Teâlâ, savaştan kaçmış olsa dahi onu bağışlar."[2]

İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ da şöyle buyurmuştur:

كُنْتُ فِي سَرِيَّةٍ مِنْ سَرَايَا رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَاصَ النَّاسُ حَيْصَةً وَكُنْتُ فِيْمِنْ حَاصٍ فَقُلْنَا كَيْفَ نَصْنَعُ وَقَدْ فَرَرْنَا مِنَ الرَّحْفِ وَبُؤْنَا بِالْغَضَبِ ثُمَّ قُلْنَا لَوْ دَخَلْنَا الْمَدِينَةَ فَبِتْنَا ثُمَّ قُلْنَا لَوْ عَرَضْنَا أَنْفُسَنَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنْ كَانَتْ لَهُ تَوْبَةٌ وَإِلَّا ذَهَبْنَا فَأَتَيْنَاهُ قَبْلَ صَلَاةِ الْغَدَاةِ فَخَرَجَ فَقَالَ مَنْ

الْقَوْمُ قَالَ فَقُلْنَا نَحْنُ الْفَرَارُونَ قَالَ لَا بَلْ أَنْتُمْ الْعَكَارُونَ أَنَا فِئَةُ الْمُسْلِمِينَ قَالَ فَأَتَيْنَاهُ حَتَّى قَبَّلْنَا يَدَهُ ((حم عن عبد الله بن عمر))

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in göndermiş olduğu seriyyelerden birinde idim. İnsanlar hezimete uğradılar, ben de hezimete uğrayanlar içinde idim. Biz: "Savaştan kaçtık ve Allah'ın gazabı ile döndük, ne yapacağız" dedik. Sonra "Medîne'ye girsek de gecelesek, nasıl olur?" dedik. Daha sonra, "Kendimizi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e arz etsek. Şâyet bizim için tevbe varsa ne âlâ, değilse gitsek" dedik. Sabah namazından önce Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldik, çıktı ve "O topluluk kimdir?" diye sordu. Biz: "Kaçanlarız" dedik. "Hayır, aksine siz yardımını istemek üzere imamınıza dönersiniz ve ben, sizin topluluğunuzum. Ben Müslümanların dönüp katılacakları topluluğum" buyurdu. Bunun üzerine biz yanına vardık ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in elini öptük.[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Vasâya 23, Sahih-i Müslim, Îman 38 (145).

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Vitr 26; Sünen-i Tirmizî, Daavât 117

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 5128.

فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا إِنَّ () (اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (١٧) ذَلِكَ وَأَنَّ اللَّهَ مَوْهِنُ الْكَافِرِينَ (١٨)

17-18. Ey Mü'minler! (Bedir'de) o kâfirleri siz öldürmediniz, lâkin (sizin elinizle) Allah öldürdü. Ey Resûlüm! Kâfirlere (bir avuç toprak) attığın zaman da sen atmadın, lâkin Allah attı. Allah'ı Teâlâ bunu, güzel bir imtihanla Mü'minleri denemek için yaptı. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.* Ey Mü'minler! Bu yardımlar sizin içindir. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, kâfirlerin hilesini boşa çıkarandır.

İzah: Bedir'de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yerden bir avuç toprak alarak kâfirlerin üzerine atmış ve mûcize olarak o toprak, bütün kâfirlerin gözlerine isâbet etmişti. Bu mûcize de kâfirlerin bozguna uğramasında büyük etken olmuştur.

Bu hususta Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْضَةً مِنْ تُرَابٍ فَرَمَى بِهَا فِي وُجُوهِ الْقَوْمِ وَقَالَ شَاهَتِ الْوُجُوهُ (ابن

(كثير، التفسير القران العظيم عن ابن عباس)

Bedir Savaşı'nda, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir avuç toprak aldı ve müşriklerin yüzlerine doğru serperken şöyle buyurdu: "Yüzleri berbat olsun." [1]

Âyet-i Kerîme'de: "Ey Resûlüm! Kâfirlere (bir avuç toprak) attığın zaman da sen atmadın, lâkin Allah attı" diye geçen bu ifade ile ilgili de Hadis-i Kudsî'de, Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُهُ وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ لَهُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا وَإِنْ سَأَلَنِي أُعْطِيْتُهُ وَلَوْ اسْتَعَاذَنِي لَأَعِذَّنِيهِ (خ حب ق عن ابى هريرة)

Her kim Benim evliyâmdan birine düşmanlık ederse, Bana karşı harp ilan eyledi. Kulum Bana farz namazı kılarken yakın olduğu gibi başka bir şey ile yakın olamaz. O kulum, nâfilelere devam ettiği sürece, bu yakınlığı devam eder. Hattâ o kulumu severim. Bir kulumu seversem; onun işiten kulağı Ben olurum, Benim ile işitir. Gören gözü Ben olurum, Benim ile görür. Tutan eli Ben olurum, Benim ile tutar ve yürüyen ayağı Ben olurum, Benim ile yürür. Benden ne isterse istediğini veririm. Bana sığınır ise Ben de onu muhafazama alırım. [2]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Allah'ı Teâlâ bunu, güzel bir imtihanla Mü'minleri denemek için yaptı" diye buyrulmaktadır. İmtihan, Mü'minlerin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte kendilerinden sayı ve techizat olarak çok üstün olan müşrik ordusuna karşı savaşa girmeleridir. Bu imtihanın güzel olması da, kazanılması imkansız gibi görünen bu savaşı Allah'ın yardımıyla kolay bir şekilde kazanmaları ve çok miktarda ganimete nâil olmalarıdır.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 31

[2] Sahih-i Buhârî, Rikâk 38; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 330/3.

إِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ وَإِنْ تَنْتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَإِنْ تَعُودُوا نَعُدْ وَلَنْ تُغْنِي عَنْكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْئًا وَلَوْ كَثُرَتْ وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ (١٩)

19. Ey müşrikler! Eğer fetih istiyorsanız, işte size fetih geldi. Eğer (küfre ve Resûle düşmanlığa) son verirsiniz, bu sizin için hayırlıdır. Eğer (harp etmek için) tekrar dönerseniz, Biz de döneriz (Mü'minlere yardım eder, sizi helâk ederiz). Sizin topluluğunuz çok olsa da, topluluğunuzun size hiçbir faydası

olmayacaktır. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, Mü'minlerle beraberdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Ey müşrikler! Eğer fetih istiyorsanız, işte size fetih geldi" diye geçen ifade, kâfirler ile alay etmek içindir. Yoksa hakikatte onlara fetih ve yardım gelmeyip, aksine helâke uğramışlardır.

Bu hususta Abdullah b. Sa'lebe b. Suayr Radiyallâhu anhu'dan şu hâdis nakledilmiştir:

أَنَّ أَبَا جَهْلٍ قَالَ جِئْنَا النَّبِيَّ الْقَوْمُ اللَّاهُمَّ أَقْطَعْنَا الرَّحِمَ وَآتَانَا بِمَا لَا نَعْرِفُهُ فَأَحْنِيهِ الْغَدَاةَ فَكَانَ الْمُسْتَفْتِحَ (حم)
(عن عبد الله بن ثعلبة بن صعيبر)

Ebû Cehil, Bedir Savaşı'nda şöyle demişti: "Ey Allah'ım! O, akrabalık bağıyı kopardı. Bizlere bilmediğimiz şeyleri getirdi. Yarın sen onu helâk et." Ebû Cehil böyle söyleyerek fetih istemişti.[1] Allah'ı Teâlâ onlarla bir nevi alay etmektedir. Yani onlar fetih istemiş, fakat fetih Müslümanlara nasip olmuştur.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Eğer (harp etmek için) tekrar dönerseniz, Biz de döneriz (Mü'minlere yardım eder ve sizi helâk ederiz)" diye buyrulmaktadır. Bedir Savaşı'ndan sonra her ne kadar Uhud ve Hendek savaşlarında Müslümanlar büyük sıkıntılar çekmişse de, Allah'ı Teâlâ Mekke'nin fethiyle Mü'minleri müşriklere karşı muzaffer edip, onları ve bâtil inaçlarını yok etmiştir.

İslâm tarihine bakıldığı zaman, kâfirler başlangıçta Peygamberlere karşı gelip İslâm'a karşı zâhirde üstünük sağlasar da sonuçta Allah'ı Teâlâ, İslâm'ı küfre gâlip getirerek o kâfirleri helâk etmiştir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Saff, Âyet 9'da şöyle buyurmuştur:

"Müşrikler istemeseler de, dînini bütün dinlere üstün kılmak için Resûlünü hidâyet ve hak din ile gönderen O'dur."

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22551.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ (٢٠) وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا ()
(سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ (٢١)

20-21. Ey îman edenler! Allah'a ve Resûlüne itaat edin. Dâvetini işittiğiniz halde, Peygamberden yüz çevirmeyin.* Sakın, dinlemedikleri halde "Dinledik"

diyenler gibi olmayın.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçtiği gibi, birçok Âyet-i Kerîme’de: "Allah’a ve Resûlüne itaat edilmesi" gerektiği emredilmektedir.

"Allah’a itaat edin" buyruğu, Kur’ân ile amel etmektir. "Resûlüne itaat edin" buyruğu da, Sünnet-i Resûlullah ile amel etmektir. Ancak bu şekilde olursa Allah’a ve Resûlüne itaat edilmiş olur. Bir kimse Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in sünnetini kabul edip, gücünün yettiği kadar da yapmaya çalışırsa, ibâdet hususunda her ne kadar noksanı da olsa, bu kimse Resûlü Ekrem Efendimize itaat etmiş olur. Ancak bir kimse "Ben sâdece Kur’ân ile amel ederim, sünnete gerek yoktur" diyerek Sünnet-i Resûlullah’ı hafife alarak inkar ederse, bu kimse Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e itaat etmemiş olur ve bu sebeple de küfre düşer.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي) (خ م ن حم در عب حب طح ابن عساکر عن ابی ایوب

"Kim hafife alarak sünnetimden yüz çevirirse, benden değildir."[1]

Allah’u Teâlâ Sûre-i Necm, Âyet: 3-4’te de şöyle buyurmuştur:

"O (Muhammed Aleyhisselâm), kendi hevâsından konuşmaz.* Onun her konuştuğu, Allah tarafından vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir."

Bu âyetlerde Hakk Teâlâ açıkça, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in sözlerinin ve uygulamalarının kendisinin rızâsından ayrı olmadığını beyan etmektedir.

Haram ve helâl olan şeylerin bir kısmı âyetle belirlenmiş, bir kısmı da bizzat Peygamberimiz tarafından belirlenmiştir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ لَا يُوْشِكُ شَيْعَانُ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَقُولُ: عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ، فَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَلَالٍ فَالْجُوهُ وَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ فَحَرِّمُوهُ، وَإِنْ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا حَرَّمَ اللَّهُ، أَلَا لَا يَجِلُّ لَكُمْ الْحِمَارُ الْأَهْلِيُّ وَلَا كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ وَلَا لَفْظَةٌ مُعَاهِدٍ إِلَّا أَنْ يَسْتَغْنِي عَنْهَا صَاحِبُهَا وَمَنْ نَزَلَ بِقَوْمٍ (فَعَلَيْهِمْ أَنْ يَقْرُوهُ. فَإِنْ لَمْ يَقْرُوهُ فَلَهُ أَنْ يُعَقِّبَهُمْ بِمِثْلِ قِرَاءَةٍ. (د طب عن المقدم بن معدي كرب

"Haberiniz olsun! Bana Kur'ân ile birlikte, onun bir benzeri sünnet de verilmiştir. Karnı tok bir şekilde koltuğuna kurulmuş olan bâzı kimselerin: "Bize Kur'ân yeter! Onda helâl olarak ne görmüşseniz, onu helâl; neyi de haram görmüşseniz, onu da haram kabul edin" diyeceği zamanlar yakındır. Şüphesiz ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in haram kıldığı da Allah'ı Teâlâ'nın haram kıldığı gibidir." [2] "Haberiniz olsun! Sizin için evcil olan eşek eti helâl değildir. Yırtıcı hayvanların eti size helâl değildir. Bir muâhidin (kendisiyle barış ortamında olunan ve İslâm Dîni'nin haricinde olan kimselerin) yitiği size helâl olmaz. Ancak sahibi ona ihtiyaç duymayıp helâl ederse müstesnâ." [3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

عَسَىٰ أَحَدُكُمْ أَنْ يُكْذِبَنِي وَهُوَ مُتَكِيٌّ عَلَىٰ أَرِيكَتِهِ يَبْلُغُهُ الْحَدِيثُ عَنِّي فَيَقُولُ مَا قَالَ ذَا رَسُولُ اللَّهِ دَعِ هَذَا (وَهَاتِ مَا فِي الْقُرْآنِ) (أَبُو نَصْرٍ السَّجَزِيُّ فِي الْإِبَانَةِ وَقَالَ غَرِيبٌ عَنْ جَابِرٍ أَبُو نَصْرٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ

"Sizden birinin koltuğuna dayanmış olduğu halde, beni yalanlayacağı beklenir. Şöyle ki, kendisine benden bir hadis ulaştığında, "Resûlullah böyle bir şey söylemedi. Bunu bırak, Kur'ân'dakini bana getir" der." [4]

[1] Sahih-i Buhârî, Nikah 1; Sahih-i Müslim, Nikah 1 (5).

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 6; Sünen-i Tirmizî, İlim 10; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 2.

[3] Rudâni, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 3920, 3921, 6216.

[4] Râmûz'ul-Ehâdis, 315/10; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 983.

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ (٢٢) وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ وَلَوْ (أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ) (٢٣)

22-23. Şüphesiz ki, Allah katında yeryüzünde yürüyen canlıların en şerlisi, akıllarını kullanmayan sağır ve dilsizlerdir.* Eğer Allah'ı Teâlâ onlarda bir hayır görseydi, elbette hakkı onlara işittirirdi. Onlara işittirseydi bile, elbette yine yüz çevirerek dönüp giderlerdi.

İzah: Bu âyetlerde Allah'ı Teâlâ, kâfir ve münâfıkların niyetlerinin bozuk olduğundan bahsetmektedir. Çünkü bunlar, Allah'ın âyetlerini ve Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mûcizelerini gördükleri halde, ona îman etmek istemediler ve nefislerine hoş geleni tercih edip, şeytana uydular. Allah'ı Teâlâ da bunların bu niyetinden dolayı, onları hidâyete erdirmeyi ve onların kalplerini mühürledi. Artık onlar, ne aklını kullanıp hakkı bilir, ne de hakikatleri görebilir. Onlar, hayvanlardan bile daha aşağıdırlar.

Bunlar hakkında Sûre-i Furkân, Âyet 43-44'te de şöyle buyrulmuştur:

"Ey Resûlüm! Nefsinin arzusunu kendisine ilah edineni gördün mü? Artık ona sen mi vekil olacaksın?* Yoksa sen onların çoğunu işitir, anlar mı sanırsın? Onlar, ancak hayvan gibidirler. Hattâ tuttukları yol bakımından hayvandan daha aşağıdırlar."

İşte onların bu duruma düşmeleri, akıllarını kullanmayıp, nefsin arzularına uyarak küfürde ısrar etmelerinden dolayıdır. Yoksa Allah'ı Teâlâ kullarına aslâ zulmetmez.

Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Enfâl, Âyet 51'de şöyle buyurmuştur:

"İşte bu, sizin kendi ellerinizle önceden yaptıklarınızın karşılığıdır. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz."

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ)
(وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (٢٤)

24. Ey îman edenler! Resûl, kalplerinizi dîni hakikatler ile ihyâ için sizi dâvet ettiği vakit, Allah'a ve Resûle icâbet edin. Bilin ki, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, kişi ile kalbi arasına girer (kalbinize sizden daha yakındır). Ve muhakkak ki siz, O'nun huzurunda toplanacaksınız.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e mutlak sûrette itaat edilmesi gerektiğine dair Ebû Said İbn'ul-Muallâ Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i naklede:

كُنْتُ أَصَلِّي فِي الْمَسْجِدِ فَدَعَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ أُجِبْهُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي كُنْتُ أَصَلِّي فَقَالَ أَلَمْ يَقُلِ اللَّهُ {اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ} ثُمَّ قَالَ لِي لَأَعْلَمَنَّكَ سُورَةً هِيَ أَعْظَمُ السُّورِ فِي الْقُرْآنِ قَبْلَ أَنْ تَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِدِ ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِي فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ قُلْتُ لَهُ أَلَمْ يَقُلْ لَأَعْلَمَنَّكَ سُورَةً هِيَ أَعْظَمُ سُورَةٍ فِي الْقُرْآنِ قَالَ الْقُرْآنُ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ هِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الَّذِي (أَوْتَيْنَاهُ) (خ د ن عن سعيد بن المعلى

Ben, Mescid-i Nebevî’de (nâfile) namaz kılıyordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem beni çağırdı. Fakat namazda olduğum için icâbet edemedim. Sonra yanına gelerek: "Yâ Resûlallah! Namaz kılıyordum" dedim. Bana: "Allah’u Teâlâ, kitabında: "Ey îman edenler! Resûl, kalplerinizi dîni hakikatler ile ihyâ için sizi dâvet ettiği vakit, Allah’a ve Resûle icâbet edin..."[1] diye buyurmuyor mu?" dedi ve sözüne şöyle devam etti: "Mescitten çıkmazdan önce, sana Kur’ân-ı Kerîm’in en büyük sûresini öğreteyim mi?" dedi ve elimden tuttu. Mescitten çıkacağı sırada ben: "Yâ Resûlallah! Sana en büyük sûreyi öğreteceğim, dememiş miydiniz?" dedim. Bunun üzerine bana: "O sûre, Elhamdulillâhi Rabbi’l âlemîn’dir ki, Seb’ül-Mesânî’dir ve bana verilen Yüce Kur’ân’dır" buyurdu.[2]

Yine bu âyetin devâmında geçtiği üzere Allah’u Teâlâ’nın, kulların kalplerinde olanı daha iyi bildiğine dair Sûre-i Kâf, Âyet 16’da da şöyle buyrulmuştur:

"Yemin olsun ki, insanı Biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biliriz. Biz ona şah damarından daha yakınız."

[1] Sûre-i Enfâl, Âyet 24.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Fâtîha 1; Sünen-i Nesâî, İftitah 26; Sünen-i Ebû Dâvud, Vitir 15.

(وَأَتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ) (٢٥)

25. Fitneden sakının. Çünkü o, içinizden sâdece zulmedenlere dokunmaz. Bilin ki, şüphesiz Allah’ın azâbı çok şiddetlidir.

İzah: Ey Müslümanlar! Öyle gayr-i meşrû bir hareketten, felâkete sebep olacak bir hâdisenin meydana gelmesinden sakının ki, o fitnenin kötülüğü, felâketi; maddî ve mânevî zararları sizden yalnız zulmedenlere dokunmakla kalmaz, bilakis zulmetmemiş, o hâdiseyi fiilen yapmamış olanlara da zarar verir. Meselâ: Bir cemiyet arasında bir takım gayri meşrû şeyler yapıp dururken bunları yapanların engellenmesine çalışılmaması, umûmi bir sorumluluğa, bir kötülüğe sebep olabilir.

Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يُعَذِّبُ الْعَامَّةَ بِعَمَلِ الْخَاصَّةِ حَتَّى يَرَوْا الْمُنْكَرَ بَيْنَ ظَهْرَانِهِمْ وَهُمْ قَائِرُونَ عَلَى أَنْ (يُنْكِرُوهُ فَلَا يُنْكِرُوهُ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَذَّبَ اللَّهُ الْخَاصَّةَ وَالْعَامَّةَ) (حم عن عدی)

"Allah'u Teâlâ bir kimsenin veya taifenin yaptığıyla umuma azap etmez. Ancak onların yaptıkları kötü fiili aralarında görür ve düzeltmeye de imkânları olduğu halde müdahale edip düzeltmez iseler, o zaman azap hepsine uğrar."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيُوشِكَنَّ اللَّهُ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عِقَابًا مِنْ عِنْدِهِ ثُمَّ (لَتَدْعُنَّهُ فَلَا يُسْتَجِيبُ لَكُمْ) (حم ت عن حذيفة بن اليمان)

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki, ya iyiliği emredip kötülükten nehyederseniz, ya da Allah'u Teâlâ, katından sizin üzerinize bir cezâ gönderir. Sonra onun kaldırılması için Allah'a duâ ederseniz de duânızı kabul etmez."[2]

Mü'minlerin annesi Zeyneb Bint-i Cahş Radiyallâhu anhâ da şöyle anlatmıştır:

اسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ النَّوْمِ مُحْمَرًّا وَجْهُهُ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَيَلُّ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرِّ قَدْ اقْتَرَبَ فُتِحَ الْيَوْمَ مِنْ رَدْمِ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مِثْلَ هَذِهِ وَحَلَقَ بِإِصْبَعِهِ الْإِبْهَامَ وَالَّتِي تَلِيهَا قَالَتْ زَيْنَبُ بِنْتُ (جَحْشٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْهَلِكَ وَفِينَا الصَّالِحُونَ قَالَ نَعَمْ إِذَا كَثُرَ الْخَبَثُ) (خ م عن زينب بنت جحش)

Bir gün Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem uykudan uyandı ve titreyerek ürpermiş ve yüzleri kızarmış olduğu halde: "Lâ ilâhe illallâh! Gelecek olan şerden dolayı Arab'a vah olsun! Bugün Ye'cûc ve Me'cûc'un seddinden şu kadar yer açıldı" buyurdu ve baş parmağı ile şehâdet parmağını birleştirerek halka yaptı. "Yâ Resûlallah! İçimizde iyiler olduğu halde de helâk olur muyuz?" diye sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kötülük ve günahlar çoğaldığı vakit, evet!" diye buyurdu.[3]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17057.

[2] Sünen-i Tirmizî, Fiten 9; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22212.

[3] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 7, Fiten 4, 28; Sahih-i Müslim, Fiten 1, 2; Sünen-i Tirmizî, Fiten 21, 23

وَاذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ أَنْ يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَآوَاكُمْ وَأَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهِ وَرَزَقَكُمْ)
(مِنْ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ) ٢٦

26. Ey îman edenler! O vakti zikredin ki, siz yeryüzünde az ve zayıf idiniz. Kâfirlerin sizi mağlup ve perişan etmesinden korkardınız. Allah'ı Teâlâ sizi Medîne'ye yerleştirdi, yardımıyla kuvvetlendirdi ve size temiz şeylerden (ganîmetlerden) rızık verdi ki şükredesiniz.

İzah: Ey îman edenler! Allah'ı Teâlâ'nın, üzerinizdeki nîmetlerini hatırlayın ki, Mekke'de iken sizler, az ve zayıf idiniz. Müşrikler tarafından küçümseniyor, dîninizden dönmeye zorlanıyor ve çeşitli işkencelere maruz kalıyordunuz. Allah'ı Teâlâ sizleri Medîne'ye yerleştirdi. Oranın sakinleri olan Ensâr ile size yardım etti. Onlar vâsıtasıyla Bedir Savaşı'nda muzaffer oldunuz ve bu savaşın sonunda birçok ganîmetler elde ettiniz, demektir.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ) ٢٧)

27. Ey îman edenler! Allah'a ve Resûle hâinlik etmeyin ve emânetlerinize de hıyânette bulunmayın. Halbuki siz bilirsiniz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Allah'a hâinlik etmek, onun farzlarını bilerek terk etmekle, Resûlüne hâinlik etmek de, onun sünnetlerini bilerek inkar edip yapmamakla olur. Kendi emânetlerine hıyânet de, Allah'ı Teâlâ'nın kullarını sorumlu tuttuğu görevleri yerine getirmemekle olur.

(وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ) ٢٨)

28. Ey îman edenler! Bilin ki, şüphesiz mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır. Allah katında ise büyük bir mükâfat vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme; malların ve çocukların, Müslümanları Allah yolundan alıkoyabilecek bir imtihan vesilesi olabileceğini, bu itibarla Müslümanların bunlara kapılmayarak sâlih amellerde devam etmeleri gerektiğini bildirmektedir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Münâfikûn, Âyet 9'da da şöyle buyurmuştur:

"Ey îman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız, sizi Allah'ın zikrinden alıkoymasın! Her kim böyle yaparsa, işte onlar hüsrâna uğrayanlardır."

Ebû Büreyde Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُنَا إِذْ جَاءَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ عَلَيْهِمَا قَمِيصَانِ أَحْمَرَانِ يَمْشِيَانِ وَيَعْتَزَّانِ فَنَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمِنْبَرِ فَحَمَلَهُمَا وَوَضَعَهُمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ صَدَقَ اللَّهُ { إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ } فَنَظَرْتُ إِلَى هَذَيْنِ الصَّبِيَّيْنِ يَمْشِيَانِ وَيَعْتَزَّانِ فَلَمْ أَصْبِرْ حَتَّى قَطَعْتُ حَدِيثِي (وَرَفَعْتُهُمَا (ت) ابْنِ بَرِيدَةَ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bize hutbe verdiği bir sırada Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin üzerlerinde kırmızı birer gömlek olduğu halde geldiler. Bir düşüp, bir kalkıyorlardı. Peygamberimiz hutbeden indi, onları taşıdı ve önüne oturtuktan sonra şöyle buyurdu: Allah'ı Teâlâ doğru söyledi: "Şüphesiz ki, mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır..."[1] Ben bu iki küçük çocuğa bir düşüp bir kalkarken baktım da, sözümü kesip onları kaldırıp yanıma almadan edemedim.[2]

[1] Sûre-i Teğâbün, Âyet 15.

[2] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 25; Sünen-i Nesâî, Cuma 30.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (٢٩)

29. Ey îman edenler! Eğer Allah'tan korkarsanız, O size hakkı bâtıldan ayırt edebileceğiniz bir anlayış verir, kötülüklerinizi örter ve sizi bağışlar. Allah'ı Teâlâ, büyük lütuf sahibidir.

وَإِذَا يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ (٣٠)

30. Ey Resûlüm! Hani bir vakit, o kâfirler, seni tutup bağlamak veya öldürmek yahut Mekke'den çıkarmak için sana tuzak kuruyorlardı. Onlar (sana) tuzak kurarlar. Allah'ı Teâlâ da (onlara) tuzak kurar. Allah Teâlâ, tuzak kuranların hayırlısıdır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de bahsedilen olay özetle şöyle nakledilmiştir:

Evs ve Hazreç kabileleri Müslüman olduktan sonra İslâmiyet, Medîne’de yerleşmiş ve kuvvet bulmuştu. Akabe biatından sonra Resûlü Ekrem, Ashâbın Medîne’ye hicret etmelerine izin verdi. Bu izin üzerine mazereti olanlar hâriç hepsi hicret ettiler. Hicret edenler: "Yâ Resûlallah! Sen neden bizimle gelmiyorsun" demeleri üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Sizin gidip gitmeyeceğiniz konusunda ben karar veririm. Benim gitmem konusunda da ancak Allah’u Teâlâ karar verir. Fakat Allah’u Teâlâ’dan henüz izin çıkmadı" diye buyurmuştur.

Müslümanların hicreti müşrikleri telaşa düşürmüştü. Çünkü Resûlü Ekrem de Ashâbının yanına giderse, Medîne’de büyük bir Müslüman kuvveti meydana gelecekti. Tedbir almak maksadıyla Dâr’un-Nedve denilen yerde bir araya geldiler. İblis de Necidli bir ihtiyar olduğunu söyleyerek o toplantıya katıldı. Müşrikler: "Kimi, elini ve kolunu bağlayıp hapsedelim, kimi de Mekke’den sürelim" dediler. Necidli bir ihtiyar bunlara bağırarak itiraz etti ve "Siz onu hapsederseniz, onun kavmi gelir ve sizinle savaşıyor onu kurtarır. Eğer onu başka yere sürerseniz, bu sefer sizin sefihlerinizi kendine tâbi kıldığı gibi, gittiği yerde birçok kimseleri kendine tâbi kılar" dedi. Oradakiler İblis’in söylediklerini tasdik ettiler. Bu sefer Ebû Cehil: "Onu öldürmekten başka çare yoktur. Fakat her kabilede bir adam seçilmeli ve hepsi birden vurup öldürmeli ki, kâtil belli olmasın. Böylece Hâşimiler kan dâvâsı güdemezler, çünkü bütün Kureyş’e savaş açmaya güçleri yetmez" dedi. Necidli bir ihtiyar olan İblis de: "İşte bu gencin (Ebû Cehil’in) görüşü doğrudur" diyerek tasdik edince diğerleri de bu görüşe katıldılar. Gece öldürmeyi planladılar ve Resûlü Ekrem’in evinin etrafında uyumasını beklemeye başladılar. Cebrâil Aleyhisselâm, müşriklerin kurduğu hileyi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e haber verdi ve Medîne’ye hicret etmesi için Allah tarafından kendisine izin verildiğini söyledi.

Bunun üzerine Resûlü Ekrem: "Benim gittiğimi anlamamaları için benim yatağında kim yatar?" dedi. Kimseden ses çıkmayınca, Hz. Ali Efendimiz: "Yâ Resûlallah! Ben yatarım" dedi. Çünkü müşrikler tarafından Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e yatağında suikast yapılacağı Allah’u Teâlâ tarafından kesin olarak bildirilmişti. Hz. Ali Efendimiz, hiç tereddüt etmeden ölümü göze alarak bunu kabul etti.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de kendisinde bulunan emânetleri Hz. Ali’ye vererek, "Yâ Ali! Ben Medîne’ye hicret ediyorum. Bu emânetleri sahiplerine teslim et. Sonra sen de gel" buyurdu. Böylece Hz. Ali Efendimiz,

Resûlü Ekrem'in döşğine yattı ve yeşil hırkasını da üzerine örttü.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de, yerden bir avuç toprak aldı ve Yâsin Sûresi'ninin ilk dokuz âyetini okuyarak evinin etrafındaki müşriklerin üzerine saçtı ve aralarından geçip gitti. O müşrikler kör gibi oldular ve uzun bir süre o hâl üzere kaldılar. Daha sonra kendilerine gelip içeri girdiklerinde Hz. Ali'yi, Resûlü Ekrem'in yerinde yatıyor gördüler. Böylece onların kurdukları tuzak boşa gitmişti. İşte Sûre-i Enfâl, Âyet 30 bu olayı anlatmaktadır.

(وَإِذَا تَنَزَّلُوا عَلَيْهِمْ أَیَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (۳۱)

31. Âyetlerimiz onlara okunduğu zaman, "İşittik, istesek biz de elbette bunun gibisini söyleyebiliriz. Bu, evvelkilerin masallarından başka bir şey değildir" dediler.

(وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ أَوْ ائْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (۳۲) وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ (۳۳) وَمَا لَهُمْ إِلَّا يَعْذِّبُهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَهُ إِنْ أُولِي أُوَّةٍ إِلَّا الْمُتَّقُونَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (۳۴)

32-34. Bir de o kâfirler: "Ey Allah'ım! Eğer bu, Senin tarafından gelmiş hak bir kitap ise, hemen üzerimize taş yağdır yahut bize elim bir azap gönder" dediler.* Ey Resûlüm! Sen onların içindeyken, Allah'ı Teâlâ onlara azap edecek değildir. Ve (Mü'minler Mekke'de) istiğfar ederlerken, Allah'ı Teâlâ onlara azap edecek değildir.* (Sen ve istiğfar eden Mü'minler içlerinden çıkınca) Allah'ı Teâlâ onlara niçin azap etmesin? Onlar, Mü'minleri Mescid-i Haram'dan menediyorlar, halbuki Mescid-i Haram'ın hizmetine de ehil değillerdir. Onun hizmetine ehil olanlar, ancak takvâ sahipleridir. Lâkin kâfirlerin çoğu, bunu bilmezler.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebeplerine dair Enes Radiyallâhu anhu'dan şu hâdis nakledilmiştir:

قَالَ أَبُو جَهْلٍ اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ أَوْ ائْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ فَنَزَلَتْ {وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ وَمَا لَهُمْ إِلَّا يَعْذِّبُهُمُ اللَّهُ (وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) إِلَى آخِرِ الْآيَةِ (خ م عن انس

Ebû Cehil bir gün: "Ey Allah'ımız! Eğer bu, Senin tarafından gelmiş hak bir kitap ise, üzerimize taş yağdır yahut bize elim bir azap gönder" diye duâ etti.

Sonra, "Ey Resûlüm! Sen onların içindeyken, Allah'ı Teâlâ onlara azap edecek değildir..." diye devam eden Sûre-i Enfâl, Âyet 33 ve 34 nâzil oldu.[1]

Allah'ı Teâlâ, içlerinde Peygamber olduğu halde hiçbir kavmi helâk etmemiştir. Ancak Peygamberler içlerinden çıkıp gittikten sonra onlara belâlar inmiştir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

- Allah'ı Teâlâ, hiçbir belde halkını Peygamberleri oradan çıkıp emrolundukları yere ulaşmadıkça azâba uğratmamıştır.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Ve (Mü'minler Mekke'de) istiğfar eder-lerken, Allah'ı Teâlâ onlara azap edecek değildir" diye buyrulmaktadır. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

فِي الْأَرْضِ أَمَانَانِ: أَنَا أَمَانٌ وَالْإِسْتِغْفَارُ أَمَانٌ وَأَنَا مَذْهُوبٌ بِي وَيَبْقَى أَمَانُ الْإِسْتِغْفَارِ، فَعَلَيْكُمْ بِالْإِسْتِغْفَارِ عِنْدَ كُلِّ حَدَثٍ وَذَنْبٍ (الدَّيْلَمِيُّ عَنْ عَثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ)

"Yeryüzünde Allah'ın azâbından koruyan iki güvence vardır. Birinci güvence benim varlığım, ikincisi ise istiğfardır. Zamanı gelince, ben gideceğim. Ancak istiğfar kalacaktır. Onun için günah ve suç için (Estağfirullah el-Azîm, diye) istiğfarda bulunun."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْعَبْدُ آمِنٌ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا اسْتَغْفَرَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ (حم) عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ)

"Kul, Allah'ı Teâlâ'ya istiğfarda bulunduğu sürece, Allah'ı Teâlâ'nın azâbından emindir."[3]

İşte Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, "Bir de o kâfirler: "Ey Allah'ım! Eğer bu, Senin tarafından gelmiş hak bir kitap ise, hemen üzerimize taş yağdır..." diye söyleyince, Allah'ı Teâlâ, "Ey Resûlüm! Sen onların içindeyken, Allah'ı Teâlâ onlara azap edecek değildir. Ve (Mü'minler Mekke'de) istiğfar ederlerken, Allah'ı Teâlâ onlara azap edecek değildir" diye buyurmuştur. Sonra devâmında gelen âyette de, "(Sen ve istiğfar eden Mü'minler içlerinden çıkınca) Allah'ı Teâlâ onlara niçin azap etmesin?" diye buyrularak, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, hicretle aralarından ayrılmasıyla bu engelin artık ortadan kalktığı ve onlara azap geleceği haber verilmiştir. Bu azap, Bedir'de Ebû Cehil de dâhil olmak üzere kâfirlerin ileri gelenlerinden yetmiş kişinin öldürülmesi ve yetmiş

kişinin de esir alınmasıyla meydana gelmiştir. Neticede hepsi helâk olmadı ama hepsi toplu olarak azâba uğradı. Nitekim Bedir’de kimi öldürüldü, kimi esir düştü, bunların yakınları da bunların ölmesinden ve esir düşmelerinden dolayı büyük ızdıraba uğrayarak hepsi Allah’ın vaad ettiği dünyâdaki azâba uğramış oldular.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Enfâl 3, 4; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 5 (37).

[2] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 2093.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22828.

(وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءٌ وَتَصَدِيَةٌ فَذُقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (۳۵)

35. Ve o müşriklerin, Beytullah’taki ibâdet ve duâları, ıslık çalmak ve el çırpıktan başka bir şey değildir. O halde küfrünüz sebebiyle tadın azâbı.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ diyor ki: Müşrikler, çıplak olarak Kâbe’yi tavaf eder ve ıslık çalıp el çırparlardı. İşte bu Âyet-i Kerîme, onların bu çirkin işlerini haber vermektedir.

İbn-i İshâk, İbn-i Cüreyc ve Dehhak Hazretlerine göre, bu âyette kâfirlerin tadacaklarına dair haber verilen azaptan maksat da, Bedir Savaşı’nda öldürülmeleri ve esir edilmeleridir. Âhirette ise, bunlar için daha elim bir azap vardır.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيُنفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ (وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ (۳۶) لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ الْخَبِيثَ بَعْضُهُ عَلَىٰ (بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلُهُ فِي جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (۳۷)

36-37. Şüphesiz ki kâfirler, mallarını halkı Allah’ın yolundan alıkoymak için harcarlar ve harcayacaklar da. Fakat bu, onlar için sonunda bir pişmanlık sebebi olacaktır. Sonra da mağlup olacaklardır. Kâfirler toplanıp Cehenneme sevk olunacaklardır.* Bu da, Allah’u Teâlâ’nın, murdar olanı (kâfiri) pâk olandan (Mü’minden) ayırması ve kâfirlerin hepsini birbiri üstüne yığıp Cehenneme atması içindir. İşte onlar, hüsrâna uğrayanlardır.

İzah: Bu iki Âyet-i Kerîme, Bedir Savaşı ve ondan sonra meydana gelen savaşlarda mallarını Müslümanlara karşı kâfirlere sarfeden Kureyş müşrikleri

hakkında nâzil olmuştur. Fakat bu yaptıkları da, maksatlarına nâil olmaya yetmemiş ve sonunda hepsi perişan olmuşlardır.

(قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ (٣٨))

38. Ey Resûlüm! Kâfir olanlara de ki: "Eğer (İslâm'ı kabul edip düşmanlıklarına) son verirlerse, geçmiş günahları bağışlanır. Yine (küfür ve azgınlıklarına) dönerlerse, kendilerinden önceki milletler nasıl helâk oldularsa, kendileri de öyle helâk olurlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ilgili olarak Amr İbn-i el-As Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

فَلَمَّا جَعَلَ اللَّهُ الْإِسْلَامَ فِي قَلْبِي أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ ابْسُطْ يَمِينَكَ فَلَأَبَايَعَكَ فَبَسَطَ يَمِينَهُ قَالَ فَقَبَضْتُ يَدِي. قَالَ: مَا لَكَ يَا عَمْرُو؟ قَالَ قُلْتُ أَرَدْتُ أَنْ أَشْتَرِطَ قَالَ تَشْتَرِطُ بِمَاذَا قُلْتُ أَنْ يُغْفَرَ لِي قَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْإِسْلَامَ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ وَأَنَّ الْهَجْرَةَ تَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهَا وَأَنَّ الْحَجَّ يَهْدِمُ مَا كَانَ قَبْلَهُ؟ (م عن عمرو بن العاص)

"Allah'u Teâlâ İslâm'ı kalbime koyduğu zaman, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldim ve "Elini uzat, sana biat edeyim" dedim. Sağ elini uzattı, ben de elimi uzatmadım. "Ey Amr! Ne oldu?" diye sordu. "Şart koşmak istiyorum" dedim. "Ne şartı koşacaksın?" diye sorunca da, Allah'u Teâlâ'nın beni bağışlaması şartını" dedim. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bilmez misin ki, İslâm kendinden önceki günahları yok eder, hicret kendinden önceki günahları yok eder, hac da kendinden önceki günahları yok eder?" buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Müslim, İman 54 (192).

(وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ فَإِنْ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (٣٩) وَإِنْ) (تَوَلَّوْا فَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ (٤٠))

39-40. Ey Mü'minler! Bir fitne kalmayıp, din yalnız Allah için oluncaya kadar onlarla savaşın. Eğer (İslâm'ı kabul edip düşmanlıklarına) son verirlerse, şüphesiz ki Allah'u Teâlâ onların yaptıklarını hakkıyla görendir.* Eğer îmandan yüz çevirirlerse, Ey Mü'minler! Bilin ki, şüphesiz Allah'u Teâlâ sizin mevlânızdır (velînizdir). O, ne güzel mevlâ ve ne güzel yardımcıdır.

İzah: Bu âyetler, Müslümanlara eziyet eden Mekke müşrikleri hakkında nâzil

olmuştur. Çünkü müşrikler, Müslüman olanlara İslâm'dan çıkıp tekrar putlara tapmaları için baskı ve işkence yapıyorlardı.

Bu baskılar neticesinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Müslümanlara önce Habeşistan'a ve sonra da Medîne'ye hicret etmelerini söylemişti. Daha sonra Müslümanların Medîne'de güçlenip kuvvet bulduklarında, Mekkeli müşriklerin İslâm Dîni'nin önünde büyük bir engel olup her fırsatta Mü'minlere saldırdıklarından, Allah'ı Teâlâ da bu âyetlerde, müşriklerin bâtil dinlerini bırakıp İslâm'ı kabul edene kadar onlarla savaşılmaması gerektiğini söyleyerek, bu tehtidin ortadan kaldırılmasını emretmiştir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ (فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ (خ م عن ابن عمر

"Onlar -Lâ ilâhe illallâh Muhammed'un Resûlullâh- deyinceye, namazı kılıp zekâtı verinceye kadar, ben onlarla savaşmakla emrolundum. Onlar bu şeyleri yaptıkları sürece, kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Ancak İslâm'ın getirdiği haklar müstesnâ. Onların her birinin hesabı Allah'a aittir." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, İman 15; Sahih-i Müslim, İman 8 (34).

وَاعْلَمُوا أَنَّ مَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ (إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ النِّقَى الْجَمْعَانِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٤١ (

41. Ey Mü'minler! Eğer Allah'a ve hak ile bâtılın ayrıldığı gün (Bedir Günü), iki ordunun karşılaştığı o gün, kulumuza (Muhammed Aleyhisselâm'a) indirdiğimiz âyetlere îman ediyorsanız, bilin ki, kâfirlerden ganîmet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri, Allah'a ve Resûle, onun akrabasına, yetimlere, miskinlere ve yolda kalmış gariplere aittir. Allah'ı Teâlâ her şeye kâdirdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'ye göre, ganîmet mallarının beşte biri Beyt'ul-Mal'a ayrılır ve geri kalan dört kısmı da mücâhitlere taksim olunur.

İmam-ı Âzam'a göre; ganîmetten, piyâde olanlara birer hisse, süvâri olanlara da ikişer hisse verilir. İmam Yusuf ve İmam Muhammed'e göre ise, süvârilere üç hisse verilir. Bir hisse kendisi için, iki hisse de atı içindir.

Bu hususta İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

(أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَعَلَ لِلْفَرَسِ سَهْمَيْنِ وَلِصَاحِبِهِ سَهْمًا (خ م عن ابن عمر

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ata iki pay ve atın sahibine de bir pay vermiştir."[1]

Ganîmetin tümü beş'e taksim edilir. Bunun dördü, yukarıda açıklandığı üzere savaşılan mücahidlere verilir. Kalan beşte biri ise şöyle taksim edilir:

Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ın ismi, hürmeten başta zikredilmiştir. Zîrâ Allah'ı Teaâla, Resûlünü kendisinden ayırmadığı için kendisiyle beraber zikretmiştir. Bu sebeple Allah'ı Teâlâ için özel bir pay ayrılması söz konusu değildir. Böylece ganîmetten kalan beşte bir olan hisse, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, onun akrabalarına, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmış gariplere dağıtılır.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in akrabalarından kasıt, Haşimoğulları ile Muttaliboğullarıdır. Zîrâ Cübeyr b. Mut'im Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهُمْ لَمْ يُفَارِقُونِي فِي جَاهِلِيَّةٍ وَلَا إِسْلَامٍ إِنَّمَا بَنُو هَاشِمٍ وَبَنُو الْمُطَّلِبِ (شَيْءٌ وَاحِدٌ وَشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ (ن عن جُبَيْر بن مطعم

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Şüphesiz bunlar, ne câhiliye döneminde ne de İslâm döneminde benden ayrılmadılar. Haşimoğulları ile Muttaliboğulları aynıdır" buyurdu ve parmaklarını birbirine geçirdi.[2]

Savaş yoluyla elde edilen mallardan menkul olanlar da gayrimenkul olanlar da ganîmettir. Ancak gayrimenkuller, devlet başkanının tasarrufundadır. Dilerse dağıtır. Zîrâ Rasulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hayber'i fethettiğinde, ganîmeti Müslümanlar arasında taksim etmiştir. Dilerse de eski sahiplerinde bırakarak, kendilerinden cizye, arazilerinden de haraç alır. Nitekim Hz. Ömer, Irak'ı fethettiğinde oranın halkına, evlerine ve arâzileri üzerine haraç koymuştur. Menkul olan ganîmetler ise, âyetle geçtiği üzere taksim edilir.

[1] Sahih-i Buhârî, Cihat 51, Megâzi 38; Sahih-i Müslim, Cihat 17 (57).

[2] Sünen-i Nesâî, Kasm'ul-Fey' 5, 6.

إِذْ أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَى وَالرَّكْبُ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لِاخْتِلَافْتُمْ فِي الْمِيعَادِ وَلَئِنْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَى مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّنَةٍ وَإِنَّ اللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ (٤٢) (

42. Ey Mü'minler! O vakit ki siz, (Bedir'de) vâdinin (Medîne'ye) yakın tarafında, düşmanlarınız da vâdinin uzağında, Kureyş kervanı ise sizden aşağıda idi (deniz tarafındaydı). Eğer siz, o kâfirler ile savaşmak için sözleşmiş olsaydınız, elbette (düşmanın çokluğu ve kuvveti sebebiyle) sözleşmenizde ihtilaf eder ve tayin olunan vakitte harbe gitmezsiniz. Lâkin Allah'ı Teâlâ, bir mukadder emri (Mü'minlerin zaferini) yerine getirmek için böyle yaptı ki, helâk olan kâfirler, açık mûcizeyi gördükten sonra helâk olsun! Hayatta kalan Müslümanlar da açık mûcizeyi gördükten sonra hayatta kalsın! Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, "Açık mûcize" diye geçen ifadeden maksat şudur:

Kâfirlerin sayısı çoktu ve savaş techizatı bakımından kuvvetliydi. Bulundukları yer harbe müsâit olup, suyun bulunduğu yeri de zaptetmişlerdi. Mü'minler ise, sayıları az ve imkanları kısıtlıydı. Yerleri harbe müsâit olmayıp kumsaldı ve suları da yoktu. Durum böyleyken Allah'ı Teâlâ, yağmur yağdırıp dereyi akıtmış ve yağmurdan sonra, yumuşak olan kumlu zemini sertleştirerek harbe müsâit kılmıştır. Ayrıca binlerce meleği de yardıma göndermiştir.[1] Bu sûretle Allah'ı Teâlâ Mü'minleri kafirlere karşı üstün bir duruma getirmiş ve nihâyetinde kafirler mağlup olmuştur. İşte bu olayları gören kâfirler, mânevi çöküntüye girerek hüsrâna uğramışlardır. Mü'minlerin ise, Allah'ı Teâlâ'nın bu açık mûcizeleri karşısında îmanları ve cesaretleri artmış ve zafere nâil olmuşlardır. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 11'in izahına bakınız.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ: "Helâk olan kâfirler açık mûcizeyi gördükten sonra helâk olsun! Hayatta kalan Müslümanlar da açık mûcizeyi gördükten sonra hayatta kalsın!" diye buyurarak, onlara yardımını göstermek için durumu böyle takdir etmiştir. Allah'ı Teâlâ istiyordu ki, mağlup olan, açıkça mağlup olduğunu ve her türlü tedbire rağmen yenildiğini; gâlip gelen de az bir kuvvetle ve kendisinin yardımıyla büyük bir kuvveti yenmiş olduğunu açıkça görsün.

Rivâyet edildiğine göre; Bedir‘de kaçan Kureyşliler, Mekke‘ye yetişmişlerdi. Mekkeliler ve Ebû Leheb, savaştan kaçıp gelenlere Bedir‘de ne olduğunu sordular. Gelen atlı: "Harp başlayınca, Muhammed‘in askerinin içinde hiç görmediğimiz ve dünyâ yüzünde görülmemiş pehlivanlar çıktı. Onların karşısında insanoğlunun dayanması imkansız" dedi. Bunları dinleyen ve gizli Müslüman olan bir köle yüksek sesle bağırarak, "Vallâhi! O görünenler meleklerden başkası değildir" dedi. Ebû Leheb çok sinirlenmişti. Vurup kölenin başını yarı. Kölenin sahibi bir beydi. Kölesinin başını kanlar içinde görünce, "Bunu kim yaptı?" diye sordu. Köle: "Ebû Leheb; Muhammed‘in amcası" dedi. Bey, çadır kazığını çekip Ebû Leheb‘in kafasına vurdu. Ebû Leheb, perişan bir halde sürünerek çadırına girdi ve öldü.[2]

Bedir Savaşı‘nda, meleklerin yardımıyla ilgili olarak Mâlik b. Rebîa Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

لَوْ كُنْتُ مَعَكُمْ الْآنَ بَبْدَرٍ وَمَعِيَ بَصْرِي لَأَخْبَرْتُكُمْ بِالشَّعْبِ الَّذِي خَرَجَتْ مِنْهُ الْمَلَائِكَةُ لَا أَشْكُ وَلَا أَتَمَارِي ((ابن جرير الطبري، جامع البيان عن مالك بن ربيعة

"Şâyet ben, bu anda sizinle Bedir‘e gitseydim ve gözlerim de görüyor olsaydı, meleklerin hangi vâdiden çıkıp geldiklerini, hiç şüphe ve endişe etmeksizin size gösterirdim."[3]

[1] Bu hususta bakınız: Sure-i Âl-i İmran, Âyet 124-125.

[2] İmam Taberî, tefsirinde bu hususu Ebû Rafi Radiyallâhu anhu‘dan benzer şekilde nakletmiştir.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi‘ul-Beyan, c. 7, s. 125.

إِذْ يُرِيكُهُمُ اللَّهُ فِي مَنَامِكَ قَلِيلًا وَلَوْ أَرَايَهُمْ كَثِيرًا لَفَاشَلْتُمْ وَلَتَنَازَعُنَّ فِي الْأَمْرِ وَلَئِنَّ اللَّهَ سَلَّمَ إِنَّهُ ((عَلَيْهِمُ بَذَاتِ الصُّدُورِ ٤٣

43. Ey Resûlüm! O vakti zikret ki, Allah‘u Teâlâ uykunda sana düşmanları az gösterdi. Eğer sana onları çok gösterseydi, korkup savaş emrinde ihtilaf ederdiniz. Lâkin Allah‘u Teâlâ, sizi korku ve ihtilaftan kurtardı. Şüphesiz ki O, kalplerde olanı hakkıyla bilendir.

وَإِذْ يُرِيكُمُوهُمْ إِذِ التَّقَاتُمْ فِي آَعَيْنِكُمْ قَلِيلًا وَيَقَالُكُمْ فِي آَعَيْنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا وَإِلَى اللَّهِ ((تَرْجَعُ الْأُمُورُ ٤٤

44. Ey Mü'minler! O vakti zikredin ki, siz düşmanla karşılaştığınız sırada, Allah'ı Teâlâ onları size az gösterdi ve bu harbe katılmaları için de onlara sizi az gösterdi. Çünkü Allah'ı Teâlâ, mukadder emrini yerine getirecekti. İşlerin hepsi Allah'a döndürülür.

İzah: Bu âyet hakkında Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

لَقَدْ قُلُّوا فِي أَغْيُنِنَا يَوْمَ بَدْرٍ حَتَّى قُلْتُ لِرَجُلٍ إِلَيَّ جَنَبِي تَرَاهُمْ سَبْعِينَ؟ قَالَ أَرَاهُمْ مِائَةً قَالَ فَأَسْرَنَا رَجُلًا مِنْهُمْ (فَقُلْنَا كَمْ كُنْتُمْ؟ قَالَ أَلْفًا) (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن عبد الله بن مسعود)

Bedir Savaşı'nın yapıldığı günde düşmanlar bizim gözümüze o kadar az gösterilmiştir ki, yanımızdaki arkadaşım: "Ne dersin bunlar yetmiş kişi var mı?" diye sordum. O da: "Kanaatimce bunlar yüz kişidir" demişti. Nihâyet onlardan bir kişiyi esir ettik ve ona kaç kişi olduklarını sorduk. O da: "Biz, bin kişi idik" dedi.[1]

Yine bu konuda Süddî Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

قَالَ نَاسٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ الْعِيرَ قَدْ انْصَرَفَتْ فَارْجِعُوا فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ الْآنَ إِذْ بَرَزَ لَكُمْ مُحَمَّدٌ وَأَصْحَابُهُ فَلَا تَرْجِعُوا حَتَّى تَسْتَأْصِلُوهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمُ لَا تَقْتُلُوهُمْ بِالسَّلَاحِ وَلَكِنْ خُذُوهُمْ أَخْذًا فَارْبُطُوهُمْ بِالْجِبَالِ! (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن السدي)

Müşriklerden bir kısım insanlar dediler ki: "Ticaret kervanı kurtulmuş, biz de dönüp gidelim." Ebû Cehil ise demiştir ki: "Şimdi mi? Muhammed ve arkadaşları size göründükten sonra mı? Onların kökünü kazımadan geri dönmeyin. Ey kavim! Siz onları silahlarla öldürmeyin. Onları yakalayın ve iplerle bağlayın." Evet, Ebû Cehil kendisine çok güvenmiş, fakat neticede Bedir'deki kuyuya atılmıştır.[2]

Ebû Cehil'in Bedir'de öldürülmesi şöyle nakledilmiştir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'de iken, Sûre-i Rahmân nâzil olduğunda, "Bu sûreyi, Ebû Cehil'in karşısında kim okuyabilir?" deyince, Ashâbın içerisinde en kısa boylu olan Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu: "Ben okurum Yâ Resûlallah!" demişti. Ebû Cehil'in yanına gelip okumuş. Ebû Cehil: "Okuyacağın bitti mi?" diye sormuş, İbn-i Mes'ud: "Bitti" deyince, Ebû Cehil, İbn-i Mes'ud'a bir tokat vurmuş. İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu

yuvarlanmıştı. Hem de kulağının zarı patlamıştı. Peygamberimizin yanına ağlayarak geldi. Ashâb da ağlıyordu. Peygamberimiz ona hem bakıyor, hem de gülüyordu. "Yâ Resûlallah! Niçin gülüyorsunuz?" dediler. Peygamberimiz: "Ebû Cehil'in başını İbn-i Mes'ud'un işkence ile kestiğini Allah'ı Teâlâ bana gösterdi. Ona gülüyorum" demişti.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, boyu çok kısa olduğu için Bedir Savaşı'nda İbn-i Mes'ud'u harbe girdirmedi ve sen, Müslümanların yaralılarına yardım et. Yaralı kâfirleri de kaçırma, demişti. İbn-i Mes'ud, gezerken Ebû Cehil'e rast geldi.[3] "Şehâdet getir, Müslüman ol!" çağrısına karşılık, Ebû Cehil: "Muhammed'e söyle; ben ölünceye kadar ona düşmandım. Öldükten sonra da ona düşman olacağım" dedi. İbn-i Mes'ud, Ebû Cehil'in göğsü üzerine çıkıp ezân okudu. Hançerini çıkarıp ağzını taşa vurup köreltmeye başladı. Ebû Cehil: "Onu niçin taşa vuruyorsun?" deyince İbn-i Mes'ud: "Keskin olursa çabuk keser, canını az acıtır, kör olursa zor keser, canın çok acır. Onun için köreltiyorum" dedi. Ebû Cehil de: "Başımı boğazımın dibinden değil, göğsüme yakın yerden kes" dedi. Bunun üzerine İbn-i Mes'ud: "Neden?" diye sordu. Ebû Cehil: "Göğsüme yakın yerden kesilmezse, heybetli görünmez. Herkes Ebû Cehil'in başı diyecek. Gören başımı heybetli görsün" dedi.

İbn-i Mes'ud, bunu çok beğendi, dediği gibi yaptı. İp takıp sürüyerek Peygamberimizin huzuruna getirdi. Hiç kimse Ebû Cehil'in başını, İbn-i Mes'ud'un kesebileceğine inanamıyordu. Çünkü Ebû Cehil, çok iriyarı birisiydi. İbn-i Mes'ud ise, Ashâbın içerisinde en kısa boylu olanı idi. O, Ebû Cehil'in başını yerde sürüyerek getirdiği için, yüzü tanınmaz bir haldeydi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Gençliğimde Ebû Cehil ile güreşmişim. Onu kaldırıp yere vurunca, sırtı bir taşa gelmişti ve bu sebeple iki egesi kırılmıştı. O yara izi onda hâlâ mevcuttur. Onun sırtını çevirip bakın" dedi. İbn-i Mes'ud'un gösterdiği cesedin başına giderek, çevirip sırtına baktılar ki, aynı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in söylediği gibi olduğunu gördüler. Böylece o olduğuna herkes kanâat getirdi.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 13, s. 572.

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 13, s. 573.

[3] Sahîhi Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1566.

((يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ) ٤٥)

45. Ey îman edenler! Siz bir kâfir topluluğu ile karşılaşsanız, sebat edin (harpten kaçmayın) ve Allah'ı Teâlâ'yı çok zikredin ki, felah bulasınız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'ye ilgili olarak Abdullah İbn-i Ebî Evfâ Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem düşmanlarıyla karşılaştığı günlerin birinde güneş, tepe noktasından biraz eğilinceye kadar bekledi, sonra ayağa kalkıp şöyle buyurdu:

أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَاسْأَلُوا اللَّهَ الْعَافِيَةَ فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ وَمُجْرِيَ السَّحَابِ وَهَازِمَ الْأَحْزَابِ اهْزِمْنَاهُمْ وَانصُرْنَا عَلَيْهِمْ.
(خ م عن بن ابى اوفى))

"Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı istemeyin! Allah'tan afiyet (rahatlık, huzur, saadet) isteyin. Fakat düşman da karşınıza çıkarsa, o zaman da sebat-ı kadem edin (sağlam durup düşmandan kaçmayın) ve bilin ki Cennet kılıçların gölgesi altındadır. Kur'an'ı indiren, Tevrat'ı, İncil'i önceki Peygamberlere indiren Allah'ım! Bulutları rüzgârın önüne katıp da oradan oraya götürüp yağmur yağdıran Allah'ım! Müslümanlara yardım edip, İslâm düşmanlarını hezimete uğratan Allah'ım! Bu karşımızdaki kâfirleri hezimete uğrat! Onlara karşı bize yardım eyle, güç kuvvet ver de, onlara karşı gâlip gelelim!"[1] Âmin!

Yine bu Âyet-i Kerîme'nin sonunda: "Allah'ı Teâlâ'yı çok zikredin ki, felah bulasınız" diye buyrulmaktadır. Bu hususta bir Hadis-i Kudsi'de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur.

(إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ: إِنَّ عَبْدِي كُلَّ عَبْدِي الَّذِي يَذْكُرُنِي وَهُوَ مُلَاقٍ قَرْنِيهِ. (ت عن عمارة ابن زعكرة

"Benim gerçek kulum, savaşta düşmanla karşılaştığında Beni zikredendir."[2]

Bu konuda Katâde Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

افْتَرَضَ اللَّهُ ذِكْرَهُ عِنْدَ أَشْغَلٍ مَا تَكُونُونَ عِنْدَ الضَّرَابِ بِالسُّيُوفِ (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن فتادة)

"Allah'ı Teâlâ sizlere, kılıçlarla vuruştunuz, en çok meşgul olduğunuz durumda bile başarıya ulaşmanız için, kendisini zikretmenizi farz kılmıştır." [3]

Bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerden dolayı İslâm orduları, kâfirler ordusu üzerine hücum ederken ve onlarla savaşıırken; "Allah'ı Ekber, Allah, Allah" diyerek, Cenâb-ı Hakk'ın ismini yüksek sesle zikrederler.

[1] Sahih-i Buhârî, Cihat 114; Sahih-i Müslim, Cihat 6 (19-21).

[2] Sünen-i Tirmizî, Daavât 118.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 13, s. 574.

(وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ) (٤٦)

46. Ey Mü'minler! Allah'a ve Resûlüne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin. Yoksa içinize korku düşer ve kuvvetiniz elden gider. Ve sabredin. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, sabredenlerle beraberdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ, Mü'minlere, savaşıırken de Allah'a ve Resûlüne itaat etmelerini, emirlerine uyup yasaklarından kaçınmalarını emretmektedir. Ancak böyle olurlarsa, Allah'ın yardımına nâil olup zafer kazanacakları bildirilmektedir. Nitekim Uhud'da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yerleştirdiği elli okçuya: "Savaşı kazansak da, kaybetsek de kesinlikle yerinizden ayrılmayacaksınız" diye söylemesine rağmen, okçulardan büyük bir çoğunluğu yerlerini bırakıp gittikleri için, kazanılmış olan Uhud Savaşı, maalesef Müslümanların aleyhine sonuçlanmıştır. İşte bu da sâdece emre itaatsizlikten dolayı olmuştur.

Ayrıca bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ, Mü'minlere, birlik ve beraberlik içinde olmaları gerektiğini söylemektedir. Bu husus diğer âyetlerde de şöyle buyrulmuştur.

Sûre-i Hucurât, Âyet 10:

"Mü'minler ancak kardeşirler. O halde kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah'tan korkun ki, size merhamet edilsin."

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 103:

"Hepiniz Allah'ın ipine (İslâm Dîni'ne) sımsıkı sarılın. Fırkalara bölünerek haktan ayrılmayın..."

Sûre-i Enfâl, Âyet 73:

"Kâfirler de birbirlerinin dostudurlar. Ey Mü'minler! Siz birbirinizi dost edinmezseniz, yeryüzünde fitne ve büyük bir fesat olur."

Bu âyetlerde, Müslümanların birlik ve beraberlik içinde olmaları gerektiği emredilmektedir. Aksi halde korkacakları, güçlerinin azalacağı ve vakarlarının gidip Allah'ın yardımının olmayacağı beyan edilmektedir. Allah'ı Teâlâ, bu sayılan olumsuzlukların olmaması için Müslümanlara, mutlak olarak husûmet, kin ve düşmanlık olmadan birlik beraberlik içinde olmaları gerektiğini beyan etmektedir.

Bu birliktelik, âyette geçtiği gibi Allah'a ve Resûlüne itaatle olur. Nitekim Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Hutbesi'nde şöyle buyurmuştur:

(تَرَكَتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ (موطأ عن ابى هريرة

"Size iki şey bırakıyorum ki, bunlara sarıldığınız sürece, aslâ dalâlete düşmezsiniz. Bunlar, Allah'ın kitabı ve O'nun Peygamberinin sünnetidir."[1]

Ancak Kur'ân-ı Kerîme ve Hadis-i Şerif'lere tam olarak uyulduğunda bu birlik ve beraberlik sağlanır. İşte o zaman Müslümanlar güçlü, vakarlı olur ve Allah'ın yardımıyla düşmana korku salarlar. Aksi takdirde, Müslümanların birbirleriyle savaşmalarına, güçlerinin zayıflamasına, dünyâdaki kâfir devletlerine karşı kuvvet ve vakarlarının azalmasına neden olur.

Bu hususta Arfece Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i minberde hitap ederken gördüm. İnsanlara şöyle diyordu:

سَيَكُونُ بَعْدِي هَنَاتٌ وَهَنَاتٌ فَمَنْ رَأَيْتُمُوهُ فَارَقَ الْجَمَاعَةَ أَوْ يُرِيدُ يُفَرِّقَ أَمْرَ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَائِنًا مَنْ كَانَ فَاقْتُلُوهُ فَإِنَّ يَدَ اللَّهِ عَلَى الْجَمَاعَةِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ مَعَ مَنْ فَرَكَ الْجَمَاعَةَ يَرْكُضُ (ن حب عن عرفة)

"Benden sonra şerler ve fesatlar olacak. Her kim birlik içinde olan bu ümmetin arasında tefrika çıkarmak isterse veya Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetinin düzenini bozmak isterse, onu gördüğünüzde, kim olursa olsun öldürün. Zîrâ Allah'ın eli, Ehl-i Sünnet toplumu üzerindedir. Şeytan ise, bu Ehl-i Sünnet topluluğundan ayrılıp tefrika çıkaranlarla beraber koşar." [2]

[1] İmam Mâlik, Muvatta, Kitab'ul-Kader 3.

[2] Sünen-i Nesâî, Tahrim 6.

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ (مُحِيطٌ (٤٧)

47. (Şam'dan gelen Kureyş kervanını himâye için) kibir, riyâ ve insanları Allah yolundan menetmek maksadıyla Mekke'den çıkan kâfirler gibi olmayın. Allah'u Teâlâ, onların bütün yaptıklarını (ilmi ve kudreti ile) kuşatmıştır.

İzah: İmam Taberî'nin beyanına göre bu Âyet-i Kerîme, Bedir Savaşı'nda Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Mü'minlerle savaşmak için şımarık bir şekilde yola çıkan Kureyş kâfirlerine ve Ebû Cehil'in şu sözlerine işâret etmektedir:

- Müşriklerden bâzıları: "Şam'dan gelen kervan, Müslümanların saldırısına uğramadan sağ sâlim Mekke'ye ulaştı, artık geri dönelim" demişler. Ebû Cehil ise, bu teklife: "Yemin olsun ki Bedir'e gidip orada içki içip, develeri keserek yemedikçe, câriyeleri oynatıp eğlenmedikçe, Arapların bizim bu hâlimizi duyarak bizden çekinmeye devam etmelerini sağlamadıkça, geri dönmeyeceğiz" diye karşılık vermiştir.

وَإِذْ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ فَلَمَّا تَرَآءَتِ الْفِيلَتَانِ (نَكَصَ عَلَى عَقَبَيْهِ وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكُمْ إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ (٤٨)

48. Ey Resûlüm! Hatırlat o vakti ki şeytan, o kâfirlere amellerini güzel gösterdi ve "Bugün size gâlip gelecek kimse yoktur. Ben de şüphesiz sizi himâye ederim" dedi. İki fırka (Müslümanlarla kâfirler), harp için karşılaştıkları zaman, şeytan birden bire geri döndü ve "Şüphesiz ben, sizden uzağım. Şüphesiz ben, sizin görmediğiniz şeyleri görüyorum. Şüphesiz ben, Allah'tan korkarım. Allah'ın

azâbı çok şiddetlidir" dedi.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, Bedir Savaşı'nın yapıldığı gün İblis, şeytanlardan oluşan bir ordunun içinde, elinde sancak bulunduğu halde Müdlicogullarından şair, Süraka b. Mâlik'in sûretinde çıkıp geldi ve müşriklere: "Bugün size gâlip gelecek kimse yoktur. Ben sizi himâye ederim" dedi.

İnsanlar savaş için karşılaştıklarında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir avuç toprak alıp onu müşriklerin yüzüne serpti. Onlar da dönüp kaçmaya başladılar. Bu sırada Cebrâil Aleyhisselâm İblis'e geldi. İblis, onu görünce elini, müşriklerden birinin eline vermiş durmaktayken elini çekip aldı. Kendisi ve taraftarları gerisin geri kaçmaya başladılar. Elini tutan adam ona: "Ey Süraka! Sen bizi himâye edeceğini söylüyordun" dedi. Bunun üzerine İblis: "Şüphesiz ben, sizin görmediğiniz şeyleri görüyorum. Şüphesiz ben, Allah'tan korkarım. Allah'ın azâbı çok şiddetlidir" dedi.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu âyet ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

مَا رُبِّي الشَّيْطَانُ يَوْمًا هُوَ فِيهِ أَصْغَرُ وَلَا أَذْهَرُ وَلَا أَحْقَرُ وَلَا أَغْيَظُ مِنْهُ فِي يَوْمٍ عَرَفَةَ وَمَا ذَاكَ إِلَّا لِمَا رَأَى مِنْ تَنْزُلِ الرَّحْمَةِ وَتَجَاوُزِ اللَّهِ عَنِ الذُّنُوبِ الْعِظَامِ إِلَّا مَا أَرَى يَوْمَ بَدْرٍ قِيلَ وَمَا رَأَى يَوْمَ بَدْرٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ (قَالَ أَمَا إِنَّهُ قَدْ رَأَى جِبْرِيلَ يَزْعُمُ الْمَلَائِكَةَ) (موطأ عن طلحة بن عبيد الله)

"Şeytan, Arefe Günü kendisini küçük, hakir, kovulmuş ve öfkeli gördüğü kadar hiçbir gün görmüş değildir. Bunun sebebi ise, ilâhi rahmetin sağınak sağınak inişini, Allah'ı Teâlâ'nın da büyük günahları bağışlamasını görmesinden başkası değildir. Bundan tek istisnâ, Bedir Günü gördükleridir." "Yâ Resûlallah! Bedir Günü ne gördü ki?" diye sordular da, şöyle buyurdu: "O, Cebrâil'i, melekleri savaş için düzene koyarken gördü." [1]

[1] İmam Mâlik Muvatta, Hac 81.

إِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ غَرَّ ثَوَلَاءُ دِينُهُمْ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ (حَكِيمٌ) (٤٩)

49. Ey Resûlüm! O vakti hatırlat ki, münâfıklar ile kalplerinde maraz olanlar (savaşa katılan Mü'minlere işâretle), "Dinleri bunları aldattı" dediler. Halbuki

her kim Allah’a tevekkül ederse, şüphesiz ki Allah’u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: O zaman münâfıklar ve kalplerinde hastalık olanlar, Müslümanlar aleyhine: "Bunları dinleri aldattı da, kendi sayılarının az, düşmanlarının ise çok olmasına rağmen savaşa giriştiler" demişlerdi. Halbuki önemli olan sayı değildir, îman gücüdür. Zîrâ kim Allah’a tevekkül eder ve O’na güvenirse, şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, onu muhafaza eder ve ona yardım eder. Allah’u Teâlâ, her şeye galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir, demektir.

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ (٥٠) ذَلِكَ (٥١) بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ (٥١)

50-51. Ey Habîbim! (Yardım için gönderilen) melekler, kâfirlerin önlerinden ve arkalarından vurarak ve "Tadın Cehennem azâbını" diyerek canlarını alırken bir görseydin.* İşte bu, sizin kendi ellerinizle önceden yaptıklarınızın karşılığıdır. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz.

İzah: Bedir’de meleklerin yardımına dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: "Bedir Savaşı’nda müşrikler Müslümanlara hücum ettiklerinde, Melekler onların yüzlerine vuruyorlardı, geri dönüp kaçtıklarında ise kalçalarına vuruyorlardı."

Âyet-i Kerîme’de: "İşte bu, sizin kendi ellerinizle önceden yaptıklarınızın karşılığıdır. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat da, Ey kâfirler! Bu darp ve azap, sizin önceden yaptığınız küfür ve isyânınızın cezâsıdır. Yoksa Allah’u Teâlâ, sebepsiz yere hiçbir kuluna cezâ vermez, siz kendi nefsinize zulmettiniz, demektir. Bu anlamda çok sayıda Âyet-i Kerîme vardır. Bunlardan bâzıları şöyledir.

Sûre-i Hacc, Âyet 10:

Onlara: "Bu zillet ve azap, senin kendi ellerinle önceden yaptığından dolaydır" denilir. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz.

Sûre-i Necm, Âyet 39:

"Şüphesiz ki, insan için kendi çalıştığından başkası yoktur."

Bir kimse kendi kazandığının karşılığını yarın mahşerde görecektir. Allah'ı Teâlâ irâde-i cüz'iyye'yi kulun kendi eline vermiştir. Kul, îmanı seçip amel-i sâlihte bulunursa Cennete; şeytana ve nefsin hevâsına uyup küfrü seçer ve kötü amellerde bulunursa da Cehenneme girer.

Sûre-i Secde, Âyet 14'te de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

Onlara şöyle denir: "Bugüne kavuşmayı unutmanız sebebiyle tadın azâbı. Biz de bugün sizi unuttuk (Cehennemde bıraktık). Amellerinizin gereği olan dâimî azâbı tadın."

Cenâb-ı Hakk'ın bildiğini Hakka bırakıp Kur'ân-ı Kerîm'de Hakk'ın bize olan vaadlerine bakmalıyız. Kur'ân bize diyor ki; gece ve gündüz Hakk'ı zikir, tesbih, tehlil, secde ile vs. ibâdet ederseniz, felah bulursunuz. Zerre kadar ameliniz zâyi olmaz. Hayır ve şer ne işlediyseniz, onu bulursunuz. Cennete, îman ve sâlih amelle girilir. Cehenneme girmek ise, küfür ve âsilikledir.

Şu halde anlaşıldı ki, Cenâb-ı Hak Teâlâ kulun isteğine göre yaratır. Ancak kader ikidir:

Birincisi İlm-i Ezelî'dir (Kader-i Mutlak'tır). Bu ilimden konuşulmaz. Bu ilim, Hakkın bildiğidir. Bundan bahsetmek insanın hem dînine, hem aklına, hem dünyâsına, hem de âhiretine büyük zarar verir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunun bahsinden bizi men eylemiştir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا ذُكِرَ أَصْحَابِي فَأَمْسِكُوا وَإِذَا ذُكِرَتِ النُّجُومُ فَأَمْسِكُوا وَإِذَا ذُكِرَ الْقَدَرُ فَأَمْسِكُوا. (طب حل عم ثوبان عد عن عمر)

"Üç şeyden bahsetmeyin: Yıldızların ilminden, kaderden ve Ashâbım hakkında aralarında olan ihtilafları kötü görerek onların aleyhlerinde söz söylemekten." [1] Yani bunlara aklınız yetmez, demektir.

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

Kader hususunda birbirimizle çekişmekte iken Resulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem üzerimize çıka geldi. O kadar kızdı ki, yüzü kızarmıştı; hattâ yanaklarına

sanki nar sıkılmıştı. Sonra şöyle buyurdu:

أَبْهَذَا أُمِرْتُمْ أَمْ بِهَذَا أُرْسِلْتُ إِلَيْكُمْ إِنَّمَا هَلَاكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حِينَ تَنَازَعُوا فِي هَذَا الْأَمْرِ عَزَمْتُ عَلَيْكُمْ إِلَّا
(تَنَازَعُوا فِيهِ ت) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Size bu kader mevzuunda tartışmak mı emredildi? Yoksa ben size bununla mı gönderildim. Sizden öncekiler bu meselede çekiştikleri için helâk oldular. Artık bu hususta tartışmamanızı sizden ciddi olarak istiyorum."[2]

İkincisi Levh-i Mahfuz'dur (Kader-i Muallak'tır). Bu, Allah katında olan bir kitaptır. Bu kitapta, olacak her hâdise yazılmıştır. Bir kişi her ne amelde bulunacak ise, ana rahminde iken kayıt olunmuştur. Fakat Allah'ı Teâlâ kulun yönelmesine göre, bu Levh-i Mahfuz'da olan kaderi dilerse değiştirir. Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Ra'd, Âyet 39'da şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ı Teâlâ, dilediği hükmü siler ve dilediğini sâbit bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O'nun katındadır."

Bu bahiste Kur'ân-ı Kerîm'de çok sıkı sıkı tembih vardır ki, siz isteyin vereceğim, denmiştir. Biz her ne istersek Hakk'ın rızâsına (şeriata) uygun olan isteklerimizin hepsini Allah'ın vereceğine inanmalıyız. Kaderimde var ise zâten istesem de istemesem de olur demek, büyük günahdır; hattâ belki de küfürdür. Çünkü Cenâb-ı Hakk bu kadar vaadler ediyor ki, siz çalışırsanız, isterseniz; Cenneti, Cemâli, rızâyı vereceğini söylüyor.

Bu hususta Cenâb-ı Hakk Teâlâ Sûre-i Yûnus, Âyet 4'te şöyle buyurmaktadır:

"Hepiniz O'na dönersiniz. Bu, Allah'ı Teâlâ'nın hak olan vaadidir. Şüphesiz O, mahlûkları yoktan var etmiştir. Sonra îman edip sâlih amellerde bulunanların mükâfatını adâletle vermek için, onları geri iâde eder. Kâfir olanlar için de küfürleri sebebiyle kaynar sudan bir içecek ve elim bir azap vardır."

Cebriyye, Mürcie ve Kaderiyye gibi bâtıl mezhepler, İlm-i Ezeliyye'ye karıştıkları için dalâlete düşüp kâfir olmuşlardır.

Mürcie ve Cebriyye Mezhebi: Ezelde ne var, ne yok hepsi tayin edilmiş, iyi ve kötü ne ise olacak olmuş, bu değişmez. Hem de kulun elinde bir şey yoktur. Hepsini yapan Allah'tır. O takdir etmese kim yapabilir, derler. Ve Cennetlik, Cehennemlik ezelde olmuştur. Kulun çalışması fayda vermez, derler. Kur'ân-ı

Kerîm'e ve Hadis-i Şerif'lere muhâlif sözler ile kâfir, zındık olurlar. Bunlar, bu sözleri ile Allah'a iftira etmektedirler.

Kaderiyye Mezhebi: İnsan ne isterse yapar, Allah ne karışır. Kul fiilinin yaratıcısıdır, derler. Bunlar Allah'ın yaratmasını yani kula kudret ve kuvvet vermesini inkâr ederler. Kâfir, zındık olurlar. Bunlar da Allah'a iftira etmektedirler.

Bunlar hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

صِنْفَانِ مِنْ أُمَّتِي لَعَنَهُمُ اللَّهُ الْقَدَرِيَّةُ وَالْمُرْجِيَّةُ الَّذِينَ يَقُولُونَ الْإِيمَانُ إِقْرَارٌ لَيْسَ فِيهِ عَمَلٌ (الدَّيْلَمِيُّ عَنْ حَذِيفَةَ)

Ümmetimden iki sınıf var ki, Allah'ın lâneti onlara olsun. Biri kaderiyye, biri mürciyedir. Bunlar "İman yalnız dil ile tasdikten ibârettir, onda amel yoktur" derler.[3]

Hak olan Ehl-i Sünnet Mezhebi ise: Allah'ı Teâlâ yaratıcıdır. Kul fâili muhtardır. Yani kul, hayır veya şer kendi fiilini seçmekte serbesttir. Kul evvelâ işe niyetle teşebbüs eder, o işe karar verir. Allah'ı Teâlâ da ondan sonra o işi yaratır; kula kuvvet, kudret verir. Kul bir şeye yönelip istemeden Allah'ı Teâlâ onu yaratmaz; kuvvet, kudret vermez. Hayrı rızâsı olarak verir. Şerri ise rızâsı olmayarak verir, der. İşte bu görüşten başkası reddedilmiştir.

Yukarıda zikredilen Mürcie ve Cebriyye gibi bâtıl mezhepler ise, ezelde bizim başımıza her ne gelecekse, Allah yazmıştır. Şimdi biz ne yapsak faydasızdır; öyle dilemiş, derler. İşte bu söz Allah'a karşı büyük iftirâdır, şeytan mezhebidir. Bu fâsıklar: "Allah'ın kazasından, kaderinden kurtulamazsın" derler de böylece kaygısız olurlar, def'i için Allah'a yalvarıp çâresine bakmazlar.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَنْ يَنْفَعَ حَذْرٌ مِنْ قَدَرٍ وَلَكِنَّ الدُّعَاءَ يَنْفَعُ مِمَّا نَزَلَ وَمِمَّا لَمْ يَنْزَلْ فَعَلَيْكُمْ بِالْأَدْعَاءِ عِبَادَ اللَّهِ. (حم ط ب ع والْحَكِيم عَنْ مَعَاذِ بْنِ جَبَل)

"Kaderden sakınmak fayda vermez. Velâkin duâ etmek fayda verir; ister inmiş olsun, isterse inmemiş olsun. Ey Allah'ın kulları! Size (kader meselesinde def'ine çalışmanız için) Allah'a duâ edip yalvarmanızı tavsiye ederim." [4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğerk Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

فَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا مِنْهَا وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَلَسْتُمْ بِهَا فَلَا تَهْبِطُوا عَلَيْهَا (خ ت عن ... (اسامة بن زيد

”Tâun bir yerde baş gösterir ve siz de orada bulunursanız, oradan çıkmayın! Şâyet bir yerde baş gösterir ve siz de orada olmazsanız, o yere girmeyin!”[5]

Yine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الرَّجُلَ لِيُحْرَمَ الرِّزْقَ بِالذَّنْبِ يُصِيبُهُ وَلَا يَرُدُّ الْقَدَرَ إِلَّا الدُّعَاءُ وَلَا يَزِيدُ فِي الْعُمْرِ إِلَّا الْبِرُّ (حم عن ثوبان

”Muhakkak kişi işlediği günahla rızıktan mahrum kalır. Kaderi ancak duâ geri çevirir. Ömür de ancak iyilikle artar.”[6]

Nitekim Yunus Aleyhisselâm’ın kavmine belâ geldiği halde yaptıkları duâ ile o belâ üzerlerinden kalktı ve ömürleri de uzadı. Bu husus Sure-i Yûnus, Âyet 96-98’de açık bir şekilde geçmektedir.

Bu konu hakkında daha nice Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır. Allah’u Teâlâ kimseyi kâfir, Cehennemlik ve azap vermek için yaratmamıştır. Nitekim Allah’u Teâlâ Sûre-i Kehf, Âyet 55’te:

”Kendilerine hidâyet (Kur’ân ve Peygamber) geldiği zaman, insanları îman etmekten ve Rablerinden bağışlanma dilemekten meneden olmadı, ancak geçmiş ümmetlerin başlarına gelen felâketlerin gelmesini veya kendilerine azâbın ayânen gelmesini istemeleri oldu” diye buyurmuştur. Allah’a ve âhirete îman etmekten meneden ne vardır? Bakınız, eğer Allah’u Teâlâ Cehennemlik yaratmış olsaydı, size îmandan meneden şey nedir? diye sormazdı.

Nitekim Sûre-i Nisâ, Âyet 147’de: ”Siz şükreder ve îman ederseniz, Allah’u Teâlâ size ne diye azap etsin? Allah’u Teâlâ Şâkir’dir (az ibâdete çok mükâfat verendir), her şeyi bilendir” diye buyrulmuştur. Yani, siz îman edip amel-i sâlih işlerseniz, size azap da yoktur, diye buyurmuşken, bâzıları bu delilleri yok sayıp Allah’a iftirâ ederler.

Eğer Allah’u Teâlâ, kulun dilediğini vermeyip, zâten mukadder ne ise olur,

dedikleri doğru olsa idi, namazın her rek‘atında okuduğumuz Sûre-i Fâtiha, Âyet 5-7’de: "Allah’ım! Yalnız Sana ibâdet ederiz ve yalnız Sana sığınırız.* Bizi doğru yola hidâyet et,* o doğru yol ki, kendilerine in’am (ihسان) ettiklerinin, gazaba uğramayanların ve dalâlete düşmeyenlerin yoludur" diye bu kadar duâ etmek, ne lâzım idi.

Bir kişi, zâten İlm-i Ezelî’de her ne olacaksa olmuş; Cennetlik, Cehennemlik her ne ise zâten olacak olmuş der de kaygısız olursa, yukarıda Kur’ân’da geçen Allah’ın bütün vaadlerini ve bu delilleri hiçe saymış olur. Eğer ne olacak, ne bitecek onu Allah’u Teâlâ bilmez dese, o da İlm-i Ezeliyye’yi inkâr olur. Bunun içindir ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yukarıda geçen Hadis-i Şerif’lerinde İlm-i Ezelî hakkında konuşmaktan menetmiştir.

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 1411, 10296; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 45/18.

[2] Sünen-i Tirmizî, Kader 2; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 6003.

[3] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 636.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21033; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 16627; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 3123; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 354/3.

[5] Sahih-i Buhârî, Enbiya 54; Sünen-i Tirmizî, Cenâiz 65.

[6] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21352.

(كَذَابِ الْفِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ فَآخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ) (٥٢)

52. Ey Resûlüm! Bunların hâli, Âl-i Firavun (Firavun ve adamları) ile onlardan öncekilerin hâli gibidir. Onlar, Allah’ın âyetlerini inkâr etmişlerdi. Allah’u Teâlâ da onları günahları sebebiyle cezâlandırdı. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, çok güçlüdür ve azâbı şiddetli olandır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Ey Resûlüm! Seni ve sana gönderilenleri inkâr eden bu müşriklerin hâli, Âl-i Firavun ve onlardan önce geçen inkârcıların hâli gibidir. Onlar, Allah’ın âyetlerini, mucizelerini ve Peygamberini inkâr etmişlerdi. Allah, işledikleri günahlar sebebiyle onları cezâlandırmıştı. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, çok

güçlüdür. Kimse O'nun cezâsından kurtulamaz. Cezâsı pek çetindir, başkasının cezâsına benzemez, anlamındadır.

(ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (٥٣))

53. Çünkü bir kavim, kendi iyi hallerini değıştirmedikçe, Allah'ı Teâlâ onlara verdiği nîmeti değıştirmez. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

كَذَّابٍ إِلَّا فِرْعَوْنُ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَكُلُّ كَاثِرٍ (٥٤) ظَالِمٍ ()

54. Onların bu hâli, Âl-i Firavun (Firavun ve adamları) ile onlardan öncekilerin hâli gibidir. Onlar, Rablerinin âyetlerini yalanlamışlardı. Biz de onları günahları sebebiyle helâk ettik ve Âl-i Firavun'u da denizde gark ettik. Bunların hepsi zâlim idiler.

İzah: Evvelkilerden helâk olan kavimler ve Âl-i Firavun'un denizde gark olması hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 59-137'ye bakınız.

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (٥٥) الَّذِينَ عَاهَدْتَ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ (٥٦) فَاِمَّا تَنْفِقْنَهُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِهِمْ مَنْ خَلَفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ (٥٧) وَاِمَّا تَخَافَنَّ (٥٨) مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَانْبِذِ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ ()

55-58. Şüphesiz Allah katında, yeryüzünde yürüyen canlıların en şerlisi, kâfir olanlardır. Artık onlar îman etmezler.* Ey Resûlüm! Onlar, kendileriyle ahidleştiğin, sonra da her defasında ahidlerini bozan kimselerdir. Onlar, (hâinlikten) sakınmazlar.* Onları harpte bulduğun vakit onlarla öyle harp et ki, arkalarındaki kimseler korkup ayrılınsın. Umulur ki ibret alırlar.* Seninle ahidleşen bir kavmin, (ahidlerini bozarak) hâinlik etmesinden korkarsan, sen de ahdi bozduğunu aynı şekilde onlara bildir. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, hâinleri sevmez.

İzah: Burada bahsedilen zümre, Benî Kureyza Yahudileri'dir. Bunlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in düşmanları olan müşrikler ile dostluk kurmayacaklarına dair ahid vermişlerdi. Fakat Bedir'de müşriklere silah verdiler. Sonra unuttuk, hatâ ettik diyerek ahidlerini yenilediler. Hendek Savaşı'nda yine müşrikler tarafına geçerek ahidlerinde hainlik yaptılar. Hendek Savaşı'nda Allah'ı Teâlâ, müşrikleri mağlup ederek Müslümanları gâlip getirince,

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bu hâinlerden hesap sormak için Hendek Savaşı'nın bittiği gün Ashâb-ı Kirâm'a: "Hiç kimse ikindi namazını Benî Kureyza yurduna varmadan kılmasın" buyurdu. Sonuçta onların kaleleri muhâsara edilerek ele geçirildi ve o Yahudiler yaptıkları hâinliğin cezâsını çektiler.

Benî Kureyza Yahudileri hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Ahzâb, Âyet 26-27 ve izahına bakınız.

(وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ) ٥٩)

59. Ve o kâfirler zannetmesinler ki, Allah'ın azâbından kurtulurlar. Aslâ kurtulamazlar.

(وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ) ٦٠)

60. Ey Mü'minler! Onlara karşı gücünüzün yettiği her kuvvetten ve atlardan hazırlayın. Bununla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve bunlardan başka sizin bilmediğiniz, fakat Allah'ı Teâlâ'nın bildiği diğer düşmanları korkutursunuz. Allah yolunda her ne harcarsanız, karşılığı size eksiksiz ödenir ve siz aslâ haksızlığa uğratılmazsınız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, Müslümanların kâfirlere karşı, silah ve at gibi her türlü kuvvet ile zamanın şartlarına göre dâimâ hazırlıklı olmaları gerektiği emredilmektedir. O zamanın en etkili savaş aracı at olduğu için, at misal olarak verilmiştir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in de yirmi tane kendine ait cins atı vardı.[1]

Ortam ve zamanın şartlarına göre Müslüman bir devletin, düşman-larına karşı elindeki imkânları kullanarak, ordusunu en mükemmel, en üst teknolojik silahlarla, düşmana korku verebilecek şekilde donatması gerekir. Âyet-i Kerîme'de: "Ey Mü'minler! Onlara karşı gücünüzün yettiği her kuvvetten ve atlardan hazırlayın" diye geçen ifade bu anlamdadır.

Ukbe b. Âmir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ {وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ} أَلَا إِنَّ

(الْقُوَّةُ الرَّمِّيُّ أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمِّيَّ أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمِّيَّ (م د ت عنعقبة بن عامر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem minberdeyken, Sûre-i Enfâl, Âyet 60'ı okudu ve "Haberiniz olsun! Şüphesiz kuvvet, atmadır. "Haberiniz olsun! Şüphesiz kuvvet, atmadır. "Haberiniz olsun! Şüphesiz kuvvet, atmadır" buyurdu.[2] Burada geçen "Kuvvet" ifadesinden maksat, düşmana karşı üstünlük sağlayabilecek her türlü araç ve gereçleri temin edip, en iyi şekilde de kullanmayı öğrenmektir.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كُلُّ مَا يُلْهُو بِهِ الْمَرْءُ الْمُسْلِمُ بَاطِلٌ إِلَّا رَمِيَهُ بِقَوْسِهِ وَتَأْدِيبَهُ فَرَسَهُ وَمَلَاعِبَتَهُ أَمْرًا تَهْتَفُ فِيهِ نَفْسٌ مِنَ الْحَقِّ (ه ت عنعقبة بن عامر

"Kişinin kendisi ile oyalandığı her bir şey bâtıldır. Yayıyla ok atması, atını eğitmesi ve hanımı ile oynaması müstesnâ. Çünkü bunlar hak cümlesindendir. "[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(عَلِّمُوا أَبْنَاءَكُمْ السَّيَّاحَةَ وَالرَّمِيَّ، وَالْمَرْأَةَ الْمِغْزَلَ (هب عن ابن عمر

"Oğullarınıza yüzmeyi ve atıcılığı, kadınlara da örgü örmeyi öğretin."[4]

[1] İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 194-195.

[2] Sahih-i Müslim, İmâre 52 (167 Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 23; Sünen-i İbn-i Mâce, Cihat 19.

[3] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Cihat 11; Sünen-i İbn Mâce, Cihat 19

[4] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 8411; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 7, s. 160.

وَأَنْ جَنَحُوا لِلِّسْلَمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (٦١) وَإِنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ (حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي آتَاكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ (٦٢) وَالْفَتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا (الْفَتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلْفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٦٣)

61-63. Ey Resûlüm! Kâfirler barışa meylederlerse, sen de meylet ve Allah’a tevekkül et. Şüphesiz O, her şeyi işiten ve bilendir.* Eğer kâfirler (bu meyilleriyle kuvvet kazanmak için) seni aldatmak isterlerse, Allah’u Teâlâ sana yeter. O, seni yardımıyla ve Mü’minlerle kuvvetlendirdi.* Ve Mü’minlerin kalplerini sevgi ile birleştirdi. Sen yeryüzündeki şeylerin hepsini infak etseydin, yine onların kalplerini birleştiremezdin. Lâkin Allah’u Teâlâ, onları birbirine sevdirdi. Şüphesiz O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Medîne’de Evs ve Hazreç kabileleri arasında yüz yirmi yıldan beri süren kin ve düşmanlık vardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne’ye hicret ettiğinde, bunlar Müslüman oldu ve aralarındaki düşmanlık gitti ve yerini sevgi aldı. İşte Âyet-i Kerîme’de bu husus beyan edilmektedir.

(يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ) ٦٤)

64. Ey Peygamber! Sana ve sana tâbi olan Mü’minlere Allah’u Teâlâ yeter.

İzah: Rivâyete göre; bu Âyet-i Kerîme, Bedir Savaşı başlamadan hemen önce nâzil olmuştur.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ (٦٥) أَلَنْ خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ (٦٦) (

65-66. Ey Peygamber! Mü’minleri savaşa teşvik et. Eğer sizden sabırlı yirmi kişi bulunursa, iki yüz kişiye gâlip gelirler. Eğer sizden yüz kişi bulunursa, kâfirlerden bin kişiye gâlip gelirler. Çünkü onlar hakikatleri anlamayan bir kavimdir.* Şimdi Allah’u Teâlâ, sizden bu külfeti hafifletti ve bildi ki, sizde muhakkak bir zayıflık var. Bundan böyle sizden sabırlı yüz kişi bulunursa, iki yüz kişiye gâlip gelirler. Eğer sizden bin kişi bulunursa, Allah’ın izniyle iki bin kişiye gâlip gelirler. Allah’u Teâlâ, sabredenlerle beraberdir.

İzah: Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

لَمَّا نَزَلَتْ {إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا} فَكُتِبَ عَلَيْهِمْ أَنْ لَا يَقْرَءَ وَاحِدٌ مِنْ عَشْرَةٍ ... ثُمَّ نَزَلَتْ {الآن خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ} الْآيَةُ فَكُتِبَ أَنْ لَا يَقْرَءَ مِائَةٌ مِنْ مِائَتَيْنِ ... (خ عن ابن عباس)

"... Eğer sizden sabırlı yirmi kişi bulunursa, iki yüz kişiye gâlip gelirler. Eğer sizden yüz kişi bulunursa, kâfirlerden bin kişiye gâlip gelirler..." diye geçen Sûre-i Enfâl, Âyet 65 nâzil olduğunda, Müslüman-lardan bir kişinin on düşmandan kaçmaması farz kılınmış oldu. Daha sonra: " Şimdi Allah'ı Teâlâ, sizden bu külfeti hafifletti ve bildi ki, sizde muhakkak bir zayıflık var..." diye devam eden Sûre-i Enfâl, Âyet 66 nâzil olunca, Müslümanlardan yüz kişinin, iki yüz düşmandan kaçmaması farz kılınmış oldu.[1]

Bir Müslümanın savaşta iki kâfirin karşısında kaçması Allah'a ortak koşmak gibi büyük günahlardan sayılmıştır.[2] Bu hususta Sûre-i Enfâl, Âyet 15-16 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Enfâl 6; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6980.

[2] Sahih-i Buhârî, Vasâya 23, Sahih-i Müslim , İman 38 (145).

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُنْخَنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَصَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ)
(عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٦٧) لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسْكُكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (٦٨)

67-68. Kâfirler zillete uğrayıp İslâm Dîni kuvvet buluncaya kadar esirlerden fidye almak hiçbir Peygamber için câiz olmadı. Ey Mü'minler! Siz (esirlerden fidye almak sûretiyle) dünyâ malını istiyorsunuz. Allah'ı Teâlâ ise âhireti kazanmanızı istiyor. Allah'ı Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.* Eğer Allah'ı Teâlâ'nın (Bedir Savaşı'na katılan Mü'minlere azap etmeyeceğine dair) daha önce verilmiş bir hükmü olmasaydı, esirlerden fidye aldığınızdan dolayı büyük bir azâba uğrardınız.

İzah: Bedir Harbi'nde ölen kâfirlerin sayısı on ikisi bey olmak üzere, yetmiş kişiydi. Onlardan yetmiş de esir alınmıştı. Diğerleri kaçmış, bunlardan bir kısmı da yaralı idi. Bedir'de şehit olan Müslümanların sayısı, on dört kişi idi. Bu, büyük bir zaferdi.

Bedir'de kâfirlerden alınan yetmiş esir hakkında ne yapılacağını Allah'ı Teâlâ Peygamberimize âyetle veya ilhamla bildirmeyip, rüyâda da göstermeyince, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Peygamberimiz dördü müşâvere yaptılar. Hz. Ali genç olduğundan, müşâvere heyetine dâhil edilmedi.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yâ Ebû Bekir! Esirleri ne yapalım?

" diye sordu. Hz. Ebû Bekir: "Akrabalarımızdır, belki Müslüman olurlar. Çok ağır fidye alıp bırakalım" dedi. Hz. Ömer'e sordu. O da: "Yâ Resûlallah! Ya Müslüman olsunlar, ya da öldürelim; eğer bırakırsak ilerde yine bize düşmanlık yaparlar" dedi.[1] Hz. Osman'a sordu. O da Hz. Ebû Bekir'in söylediği gibi: "Yâ Resûlallah! Çok para alalım, silahlanalım, kendileri fakir olur. Bizimle harp edemezler" dedi.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem çok düşündü. Allah'ı Teâlâ'dan da bir işâret gelmeyince, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Osman'ın sözünü tasdik etti. Zenginlerden fidye alıp bıraktılar. Para ödeyemeyecek kadar fakir olanlar da, Medîneli on çocuğa okuma yazma öğrettirler, onları da öylece bıraktılar. Fakir olup, okuma yazma bilmeyenler ve diğerleriyle de kendileriyle harp etmeyeceklerine dair antlaşma yaptılar. Böylece hepsi serbest bırakıldı. Cebrâîl Aleyhisselâm geldi ve "Siz, onlara acıdınız! Onlar zamanı gelince sizin evlatlarınıza acımayacaklar" dedi ve daha sonra da Hz. Ömer'in sözünü tasdik eden bu Sûre-i Enfâl, Âyet 67-68'i okudu.[2]

Nitekim Sûre-i Enfâl, Âyet 71'de: "Eğer o esirler, sana ihânet etmek isterlerse şaşırma..." diye buyrulmakta ve ileride bu serbest bırakılan müşriklerin, Müslümanlara ihânet ederek büyük zarar verecekleri bildirilmektedir. O esirler, yaptıkları antlaşmayı bozarak, Uhud ve Hendek Savaşları'nda Müslümanların büyük sıkıntılar çekmelerine sebep olmuşlardır.

Bedir esirlerini fidye karşılığında bıraktıklarında, Allah'ı Teâlâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i; "Eğer Allah'ı Teâlâ'nın (Bedir Savaşı'na katılan Mü'minlere azap etmeyeceğine dair) daha önce verilmiş bir hükmü olmasaydı, esirlerden fidye aldığınızdan dolayı büyük bir azâba uğrardınız " Kavî-i Kerîmi ile itap[3] buyurduğunda, Resûlü Ekrem Efendimiz, Hz. Ebû Bekir ile oturup ağlamışlardı. Zîrâ bu fidye meselesi, Hz. Ebû Bekir'in işâretiyle olmuştu. Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'e muhalefet etmişti. Resûlullah (Sallâhu aleyhi vesellem: "Eğer bu hususta gökten bir azap inseydi, Ömer'den başkası kurtulamazdı" buyurmuştur.[4]

Yine Âyet-i Kerîme'de, Bedir'e katılan Müslümanların, Allah tarafından bağışlandığı da beyan edilmektedir. Bu hususta Mücâhid, Hasan-ı Basrî ve Said b. Cübeyr Hazretleri de: "Bu Âyet-i Kerîme'de, önceden verilmiş hükümden maksadın, Allah'ı Teâlâ'nın, Bedir'e katılanların geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlamış olmasıdır" diye buyurmuşlardır.

Bedir'e katılan Müslümanların bağışlandığına dair Hz. Ali'den nakledilen Hadis-i Şerif'te, şu hâdise nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, benimle Zübeyr ve Mikdâd'ı gönderdi ve "Hemen Hâh bostanına[5] kadar gidin. Orada mahfe içinde yolcu olan bir kadın var. Yanında da bir mektup var. Çabuk mektubu, o kadından alıp getirin" buyurdu. Biz hemen çıktık, atlarımızı koşturarak bahçeye vardık. Hakikaten orada kadınla karşılaştık. Kadına:

- Mektubu çıkar, dedik. Kadın:

- Yanımda mektup yoktur, dedi. Kadına:

- Ya mektubu çıkarırsın yahut da elbiseni soyunursun, dedik. Bunun üzerine kadın, mektubu örülü saç bağları arasından çıkardı. Biz de onu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e getirdik. Bu mektup da:

- Hatıb b. Ebû Beltea'dan, Mekkeli müşriklerden bâzı insanlara! deniliyor ve onlara Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bâzı işlerini haber veriyordu. Bunun üzerine Peygamberimiz:

- Ey Hatıb! Bu ne? diye sordu. Hatıb:

- Yâ Resûlallah! Üzerime varmakta acele etme. Ben Kureyş içinde alâkası olan bir kimseyim. (Râvi Süfyan: "Onların müttefikleri idi, fakat Kureyş'ten değil idi" dedi). Maiyetinde bulunan Muhâcirlerin Mekkelilere akrabalıkları vardır. Mekke'deki ailelerini o sebeple himâye ederler. Benim ise Mekkelilere nesep bakımından münasebetim olmadığı için, yakınlarımı himâye edecek bir dost kazanmak istedim. Yoksa ben bunu ne bir küfür, ne dînimden dönmek, ne de İslâm'dan sonra kâfirliğe râzı olmak için yaptım, dedi. Peygamberimiz buyurdu ki:

- Doğru söyledi. Bunun üzerine Hz. Ömer:

- Yâ Resûlallah! Beni bırak da şu münafığın boynunu vurayım! dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de:

إِنَّهُ قَدْ شَهِدَ بَدْرًا وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ اللَّهَ أَطَّلَعَ عَلَى أَهْلِ بَدْرٍ فَقَالَ اْعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ} (م عن علي

- Hatıb, Bedir Harbi'nde hazır bulundu. Ne biliyorsun, Allah'ı Teâlâ'nın, Bedir Ehli hakkında bir bildiği var ki onlara: "Dilediğinizi yapın, Ben sizi bağışladım" diye buyurdu. İşte bu olay üzerine de Allah'ı Teâlâ: "Ey îman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin..." diye devam eden Sûre-i Mümtetine, Âyet 1 nâzil olmuştur.[6]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(لَنْ يَدْخُلَ النَّارَ رَجُلٌ شَهِدَ بَدْرًا وَالْحُدَيْبِيَّةَ) (حم عن جابر)

"Bedir ve Hudeybiye'de bulunan hiçbir kimse Cehenneme girmeyecektir." [7]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 7, s. 190.

[2] Ayrıca bakınız: Sahih-i Müslim, Cihat 18 (58 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 203; Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 121; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 8.

[3] İtap, azarlama ve paylama anlamına gelmektedir..

[4] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfat, c. 1, s. 344.

[5] Burası, Mekke ile Medîne arasında ve Medîne'ye 12 mil mesafede bir yerin adıdır.

[6] Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 36 (161 Sahih-i Buhârî, Cihat 141, Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 98.

[7] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14725.

(فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ) (٦٩)

69. Artık elde ettiğiniz ganîmetten helâl ve temiz olarak yiyin. Allah'tan korkun! Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: En helâl olan mal, ganîmet malıdır. Ganîmet malı, bir tek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ümmetine helâl kılınmıştır. Bu sebeple İslâm devletleri, Kâbe'ye yapacakları tâmiratları, kâfirlerden ele geçirilen ganîmet

mallarıyla yaparlardı.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَ مِنْ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَإِيمًا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ وَأَجِلْتُ لِي الْغَنَائِمُ وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً (وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ) (خ م حم ه عن جابر)

"Bana, benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş özellik verildi: Bir aylık mesafeden düşmanın kalbine korku salmakla ilâhi yardıma mazhar oldum. Yeryüzü benim için mescit (namaz kılma mahalli) ve temiz kılındı; ümmetimden kim bir namaz vaktine erişirse, hemen bulunduğu yerde namazını kılsın. Ganîmetler bana helal kılındı. Benden önceki Peygamberler sâdece kendi kavmine Peygamber olarak gönderiliyordu, ben ise bütün insanlığa Peygamber olarak gönderildim. Bana şefaât yetkisi verildi." [1] (Bir diğer Hadis-i Şerif'te: "Mahşer günü ilk şefaât edecek ve şefaâtı kabul edilecek olan benim" [2] diye buyrulmuştur.)

Ganîmet hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 1 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Salat 56; Sahih-i Müslim, Mesâcid 1 (3).

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil 2 (3 Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 12; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 3.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَىٰ إِنْ يَعْلَمِ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا أَخَذَ مِنْكُمْ) (وَيَغْفِرَ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٧٠)

70. Ey Peygamber! Elinizde olan esirlere de ki: "Eğer Allah'ı Teâlâ sizin kalplerinizde bir hayır (îman) görürse, sizden alınan fidyeden daha hayırlısını size verir ve sizi bağışlar. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şöyle nakledilmiştir:

لَمَّا بَعَثَ أَهْلُ مَكَّةَ فِي فِدَاءِ أَسْرَاهُمْ، بَعَثْتُ زَيْنَبَ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي فِدَاءِ أَبِي الْعَاصِي وَبَعَثْتُ فِيهِ بِقِلَادَةٍ فَلَمَّا رَأَاهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَقَّ رَقَّةً شَدِيدَةً وَقَالَ: إِنْ رَأَيْتُمْ أَنْ تُطْلَقُوا لَهَا أَسِيرَهَا. وَقَالَ الْعَبَّاسُ: إِنِّي كُنْتُ مُسْلِمًا يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِسْلَامِكَ، فَإِنْ تَكُنْ كَمَا

تَقُولَ قَالَهُ يَجْزِيكَ، فَأَدِّ نَفْسَكَ وَابْنِي أَخَوَيْكَ؛ تَوَفَّلَ بَنُ الْحَارِثِ، وَعَقِيلَ بَنُ أَبِي طَالِبٍ، وَحَلِيفَكَ عُثْبَةَ بَنُ عَمْرٍو. قَالَ: مَا ذَاكَ عِنْدِي يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: فَأَيْنَ الْمَالُ الَّذِي دَفَنْتَ أَنْتَ وَأُمُّ الْفَضْلِ؟ فَقُلْتَ لَهَا: إِنْ أَصِيبْتُ فَهَذَا الْمَالُ لِبَنِي. فَقَالَ: وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ هَذَا لَشَيْءٌ مَا عَلِمَهُ غَيْرِي وَغَيْرُهَا، فَأَحْسِبْ لِي مَا أَصِيبْتُمْ مِنِّي عَشْرِينَ أَوْ قِيَّةً مِنْ مَالٍ كَانَ مَعِي. فَقَالَ: أَفْعَلُ. فَدَفَى نَفْسَهُ وَابْنِي أَخَوَيْهِ وَحَلِيفَهُ، وَنَزَلَتْ: {قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَى إِنْ يَعْلَمِ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا أَخَذَ مِنْكُمْ} فَأَعْطَانِي مَكَانَ الْعَشْرِينَ أَوْ قِيَّةً فِي الْإِسْلَامِ عَشْرِينَ عَبْدًا، كُلُّهُمْ فِي يَدِهِ مَالٌ يَضْرِبُ بِهِ مَعَ مَا أَرْجُو مِنْ مَغْفِرَةِ اللَّهِ. (الحاكم وصححه (والبیهقي في سننه عن عائشة

Mekkeliler, esir düşen adamları için fidyeleri gönderdiklerinde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kızı Hz. Zeyneb de, kocası Ebu'l-Âs'ın fidyesini gönderdi. Gönderdiği fidyenin içerisinde bir gerdanlık da vardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem görünce çok duygulandı ve "Onun esir düşen kocasını bıraksanız olmaz mı?" buyurdu. Hz. Abbas da: "Yâ Resûlallah! Ben de Müslüman biriyim" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Müslüman olup olmadığını Allah'ı Teâlâ bilir. Şâyet dediğin gibiysen de bunun karşılığını Allah'ı Teâlâ sana verecektir. Kendi fidyeni, kardeşlerinin oğulları Nefvel b. el-Hâris ile Âkil b. Ebû Tâlib'in fidyelerini ve anlaşmalı olduğun Utbe b. Amr'ın fidyesini öde" karşılığını verdi. Hz. Abbas: "Yâ Resûlallah! Bu kadar malım yok" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ümmü'l-Fadl ile birlikte gömdüğünüz ve ona, şayet bana bir şey olursa bunlar çocuklarıdır, dediğin paralar nerede?" diye sordu. Hz. Abbas: "Yâ Resûlallah! Vallâhi, bunu Ümmü'l-Fadl ile benden başka bilen yok. Benimle birlikte ele geçirdiğiniz yirmi ukiyyeyi benim fidyem olarak say" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Olur" buyurdu. Bu şekilde Hz. Abbas, kendi fidyesiyle yeğenlerinin ve anlaşmalı olduğu kişinin fidyelerini ödedi. Sonrasında, "Ey Peygamber! Elinizde olan esirlere de ki: "Eğer Allah'ı Teâlâ sizin kalplerinizde bir hayır (îman) görürse, sizden alınan fidyeden daha hayırlısını size verir ve sizi bağışlar..." diye devam eden Sûre-i Enfâl, Âyet 70 nâzil oldu.

Bu konuda Hz. Abbas şöyle demiştir: "Allah'ı Teâlâ fidye olarak verdiğim yirmi ukiyyeye karşılık bana yirmi köle verdi. Her biri de ticaretten anlayan ve malımla ticaret yapan kişilerdi. Bununla birlikte de Allah'ı Teâlâ'dan bağışlanmayı umuyorum." [1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 7, s. 198, 200.

((وَأَنْ يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (٧١))

71. Eğer o esirler, sana ihânet etmek isterlerse şaşırma. Muhakkak ki onlar, daha önce Allah’a da ihânet etmişlerdi. Bu yüzden Allah’u Teâlâ onlara karşı sana imkân verdi (Bedir’de onları öldürdü ve esir etti). Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

(إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَٰئِكَ (بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا وَإِنِ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ) (۷۲)

72. İman edip hicret edenler ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihat eden Muhâcirler ile onları barındırıp yardım eden Ensâr var ya, işte bunlar birbirlerinin dostudurlar. İman edip de hicret etmeyenlere gelince, onlar hicret edinceye kadar (mîras hususunda) aranızda hiçbir velâyet sorumluluğu yoktur. Onlar, din hususunda sizden yardım talep ederlerse, onlara yardım etmek üzerinize vâciptir. Fakat harp etmemek üzere antlaşma yaptığınız kavim ile harp etmek için sizden yardım isterlerse, yardım etmeyin. Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

İzah: Mekke’den Medîne’ye hicret eden Muhâcirlerle, onları barındıran Ensar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından kardeş yapılmış, aralarındaki dostluk o dereceye ulaşmıştı ki, birbirlerine mîrasçı olmuşlardı.[1] Daha sonra mîras hükümlerini açıklığa kavuşturan âyetler geldi ve âyetlerde belirtilen akrabalar dışında, Mü’minlerin birbirlerine mîrasçı olmaları kaldırıldı.

[1] Sûre-i Nisâ, Âyet 11, 12, 176. Yine bu hususta bakınız: Sûre-i Enfâl, Âyet 75.

(وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِبَعْضِهِمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ) (۷۳)

73. Kâfirler de birbirlerinin dostudurlar. Ey Mü’minler! Siz birbirinizi dost edinmezseniz, yeryüzünde fitne ve büyük bir fesat olur.

İzah: Mü’minlerin birbirlerine muhabbet besleyerek birlik ve beraberlik içinde olmaları gerektiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّىٰ تُوْمِنُوا وَلَا تُوْمِنُوا حَتَّىٰ تَحَابُّوا أَوْ لَا أَدْلُكُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ أَفْشَوْا السَّلَامَ (بَيْنَكُمْ) (م ت عن ابى هريرة)

"Sizler îman etmedikçe, cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de îman etmiş olmazsınız. Size, yaptığınız takdirde birbirinizi sevmiş olacağınız bir şeyi göstereyim mi? Aranızda selâmı yayın."[1]

Mü'minlerin kâfirleri dost edinmemeleri hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ جَامَعَ الْمُشْرِكَ وَسَكَنَ مَعَهُ فَإِنَّهُ مِثْلُهُ د) عن سمرة بن جندب

"Her kim müşrikle birlikte olur ve onunla beraber oturursa, şüphesiz o da onun gibidir."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ (حم هب ك عن ابى هريرة

"Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin."
[3]

[1] Sahih-i Müslim, İman 22 (93 Sünen-i Tirmizi, Sıfat-ı Kıyâmet 56.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 170.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned Hadis No: 8065; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ (مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ (٧٤

74. İman edip hicret edenler, Allah yolunda cihat edenler ve Muhâcirleri barındırıp yardım eden Ensar var ya, işte onlar hakkıyla Mü'mindirler. İşte onlar için bağışlanma ve bol rızık vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de olduğu gibi, Allah'ı Teâlâ yüzlerce Âyet-i Kerîme'de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbı olan Muhâcir ve Ensârı övmekte ve onlara büyük mükâfatlar vaad etmektedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de birçok Hadis-i Şerif'inde Ashâb-ı Kirâm'a dil uzatanlara lânet etmektedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

(إِذَا رَأَيْتُمْ الَّذِينَ يَسُبُّونَ أَصْحَابِي فَقُولُوا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى شَرِّكُمْ) (ت عن ابن عمر)

Ashâbıma hakaret edenleri gördüğünüz vakit, "Allah’ın lâneti sizin şerrinize olsun" deyin.[1]

إِنَّ اللَّهَ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ أَصْحَابِي فَجَعَلَهُمْ أَصْهَارِي وَجَعَلَهُمْ أَنْصَارِي وَإِنَّهُ سَيَجِيءُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَنْتَقِصُونَهُمْ أَلَا فَلَا تَتَكَبَّحُوا إِلَيْهِمْ أَلَا فَلَا تُصَلُّوا عَلَيْهِمْ عَلَيْهِمْ حَلَّتْ لَعْنَةُ (عق ابن النجار عن انس بن مالك)

"Şüphesiz Allah’u Teâlâ, Beni ve Ashâbımı seçti. Ashâbımı Bana akraba ve yardımcıları kıldı. Bilesiniz âhir zamanda bir kısım insanlar çıkıp Ashâbımın kadrini, kıymetini düşürmeye çalışacak. Dikkat edin! Onlarla evlenmeyin. Dikkat edin! Onlara kız vermeyin. Dikkat edin! Onlarla birlikte namaz kılmayın. Onların (cenâze) namazını da kılmayın. Onlara Hakk’ın lâneti inmiştir." [2]

اللَّهُ اللَّهُ فِي أَصْحَابِي فَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَلْيُبْغِضِي أَبْغَضَهُمْ وَمَنْ أَحَبَّهُمْ فَلْيُحِبِّي أَحَبَّهُمْ اللَّهُمَّ أَحَبَّ مَنْ أَحَبَّهُمْ (وَأَبْغَضِي مَنْ أَبْغَضَهُمْ) (ابن النجار عن انس)

"Ashâbım hakkında Allah, Allah derim. Kim onlara buğzederse Bana buğzetmiştir. Ben de o kimseye buğzederim. Kim de Ashâbımı severse, Beni sevmiştir. Ben de o kimseleri severim. Allah’ım! Ashâbımı sevenleri sev, Ashâbıma buğzedenlere buğzet." [3]

لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي فَمَنْ سَبَّ أَصْحَابِي فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَكُ وَالنَّاسُ أَجْمَعِينَ لَا يُقْبَلُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (صَرَفٌ وَلَا عَدْلٌ) (أبو نعيم عن جابر)

"Ashâbıma hakaret etmeyin. Kim Ashâbıma hakaret ederse, Allah’ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onların üzerine olur ve mahşer gününde de onun (dünyâda iken yaptığı) hiçbir iyi ameli kabul edilmez." [4]

(شَفَاعَتِي مُبَاحَةٌ إِلَّا لِمَنْ سَبَّ أَصْحَابِي). (حل عن عبد الرحمن بن عوف)

"Benim şefaati, Müslüman olan herkese olacaktır. Ancak Ashâbıma hakaret edenlere şefaati yoktur." [5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 53.

[2] Kütüb-i Sitte, c. 1, s. 525; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 89/7; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 32468, 32529.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 185/5; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 53; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19641.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 473/8; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 155.

[5] Kenzul-Ummal, Hadis No: 39058; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 162.

وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ بَعْدُ وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَأُولَٰئِكَ مِنْكُمْ وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي ()
(كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ٧٥)

75. Sonradan îman edip hicret edenler ve sizinle beraber cihat edenlere gelince, işte onlar da sizdendir. Allah'ın kitabına göre, (mîrasçı olma bakımından) akrabalar birbirlerine daha lâyıktırlar. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ her şeyi hakkıyla bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Hicret sonrası Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâbını birbirleriyle kardeş kıldı. Bu kardeşliğe göre de birbirlerine mîrasçı oldular. "Allah'ın kitabına göre, (mîrasçı olma bakımından) akrabalar birbirlerine daha lâyıktırlar" diye geçen âyet nâzil olunca, bu uygulamayı bıraktılar ve mîrası akrabalığa göre paylaşmaya başladılar.[1]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, şu Hadis-i Şerif'inde, Muhâcir ve Ensârı tâkip eden Mü'minlerin vasıflarından bahsetmekte ve bu vasıfta olanların da Muhâcir ve Ensâr gibi olduklarını beyan etmektedir:

عَشِيَّتُكُمُ السَّكْرَتَانِ سَكْرَةُ حُبِّ الْعَيْشِ وَحُبُّ الْجَهْلِ فَعِنْدَكَ ذَلِكَ لَا تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَلَا تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ (وَالْقَائِمُونَ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ كَالسَّابِقِينَ الْأَوَّلِينَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ (حل عن عائشة

"Âhir zamanda iki sarhoşluk sizi kaplar. Birincisi, geçim sarhoş-luğudur. İkincisi de cehâlet sarhoşluğudur. O zaman ne iyiliği emreder, ne de kötülükten nehyedersiniz. İşte o zaman da Allah'ın kitabı ve Resûlünün sünneti ile amel edip başkalarına da öğretenler, (derece bakımından) öne geçen Muhâcir ve Ensâr gibidirler." [2]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 7, s. 210.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 321/5.

9-TEVBE SÛRESİ

Bu sûre 129 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Mü'minlerin tevbe olmaları gerektiği beyan edildiği için "Tevbe Sûresi" diye isimlendirilmiştir. İçerisinde kâfir ve münâfıkların elim ve acıklı bir azâba uğrayacakları beyan edildiği için "Azap Sûresi" ismi de verilmiştir. Yine birinci âyetinde geçen "Berâat" ifadesinden dolayı "Berâat Sûresi" diye de isimlendirilmiştir. Bu sûrede münâfıkların çok kötü halleri açıklanıp teşhir edildiği için "Rüsvay eden sûre" anlamına gelen "Fâdiha Sûresi" ismi de verilmiştir.

Bu sûrenin başında, diğer sûrelerden farklı olarak Besmele-i Şerif bulunmamaktadır.

Bu hususta Hz. Osman Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

"Enfâl Sûresi'nin sonunda ve Tevbe Sûresi'nin başında kâtip bendim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana, aralarına Besmele yaz diye emretmedi. Ben, Enfâl Sûresi'nin devamı mıdır, yoksa değil midir bilmiyorum."

Ashâb-ı Kirâm'dan bâzıları, Enfâl Sûresi ile Tevbe Sûresi'nin bir tek sûreden ibâret olduğu görüşündedirler. Çünkü bu sûrelerdeki âyetlerin çoğu, cihat ve antlaşma hakkında nâzil olmuştur. Bu itibarla aralarında bir birlik vardır.

Yine bu hususta Hz. Ali Kerremallâhu veche'nin de: "Tevbe Sûresi, harp hakkında nâzil olmuştur. Besmele ise, emân ve rahmettir. Bu nedenle başına Besmele yazılmamıştır" diye buyurduğu nakledilmiştir.

İmam Fahreddin er-Râzî Hazretleri, bu sûrenin başına Besmele konulmaması hakkında şu değerlendirmeyi yapmıştır:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından, Tevbe Sûresi'nin başlangıcında Besmele yazdırılmamıştır. Bunun için Sahâbîler Besmeleyi, sûrenin başına koymamış ve tabiîn de onların yolunu izlemiştir. Bu, Kur'ân'ın ilk ve tam şekli ile muhafaza edilerek tahrif edilmeksizin korunması hususunda azami dikkat gösterildiğinin çok güzel bir delilidir.

((بِرَاءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ) ١)

1. Ey Mü'minler! Bu, Allah ve Resûlünden, kendisiyle antlaşma yaptığınız (ve bu antlaşmayı bozan) müşriklere bir berâattir (ihtardır).

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Berâat" ifadesi, geniş bir anlam ifade etmektedir. Bu ifade sözlükte; her hangi bir şeyden ilişkiyi kesmek, ayrılmak gibi anlamlara gelmektedir. Meselâ; mahkemeden beraat etmek gibi. Yani artık mahkemeyeyle bir işi kalmadı, demektir. Bu bağlamda âyetteki "Berâat" ifadesi, müşriklerle yapılan antlaşmanın onlar tarafından bozulması sonucunda aralarındaki antlaşmanın hükmünün kalktığını ifade etmektedir. Ey müşrikler! "Barış antlaşmasını siz bozdunuz, o halde sonucuna katlanın" anlamında bir ihtardır.

(فَسَیْجُوهَا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَأَنَّ اللَّهَ مُخْزِي الْكَافِرِينَ) (٢)

2. (Ey antlaşmayı bozan müşrikler!) Yeryüzünde dört ay emin olarak dolaşın. Bilin ki, her nerede olsanız, Allah'ın azâbından kurtulamazsınız. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, kâfirleri (dünyâda helâk, âhirette de azap ile) zelil eder.

İzah: Önce müşriklerle antlaşma yapılmasına Allah'u Teâlâ müsaade etmişti. Daha sonra kendileriyle antlaşma yapılan bâzı müşrik kabileleri, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile yapmış oldukları antlaşmaya muhalefet edip bozmaya başladılar. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ, Resûlüne müşriklerle olan antlaşmayı bozmasını ve kendilerine dört aylık bir süre tanıdıktan sonra savaş açacağını ihtar etmesini emretmiştir.

Verilen bu dört aylık müddet, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya göre, Mekke'nin fethinden bir yıl sonra yani hicretin dokuzuncu yılı Zilhicce'nin onuncu günü olan Kurban Bayramı'nın birinci gününden itibaren Rebiulâhir ayının onuna kadar olan süredir. O sene Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Tebuk Gazvesi'nden döndükten sonra, Hz. Ebû Bekir'i insanlara hac yaptırmak üzere Hac Emîri olarak göndermişti. Hz. Ebû Bekir, Mekke'ye doğru hareket ettikten sonra da, Tevbe Sûresi'nin bununla ilgili âyetleri nâzil olmuş, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kendi devesine Hz. Ali'yi bindirerek bu sûreyi müşriklere okuması için Mekke-i Mükerre'ye göndermiştir.

Tevriye gününden bir gün önce[1] Hz. Ebû Bekir hac hutbesini okumuş ve haccın nasıl yapılması gerektiğini öğretmiştir. Hz. Ali de Zilhicce'nin onuncu günü olan Kurban Bayramı'nın birinci günü, akabe cemresinin yanında herkese

Tevbe Sûresi'nde geçen bu husustaki âyetleri okumuştur.

Bu hususta Zeyd İbn-i Yusey Radiyallâhu anhu dedi ki:

سَأَلْنَا عَلِيًّا بِأَيِّ شَيْءٍ بُعِثْتَ فِي الْحَجَّةِ قَالَ بُعِثْتُ بِأَرْبَعٍ أَنْ لَا يَطُوفَ بِالْبَيْتِ غُرَبَاءُ وَمَنْ كَانَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَهْدٌ فَهُوَ إِلَيَّ مُدَّتِهِ وَمَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ عَهْدٌ فَأَجَلُهُ أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا نَفْسٌ (مُؤْمِنَةٌ وَلَا يَجْتَمِعُ الْمُشْرِكُونَ وَالْمُسْلِمُونَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا) (ت) عن زيد بن يسيع

"Biz, Hz. Ali'ye, sen hacda neyi tebliğ etmek için gönderildin?" diye sorduk. O da buyurdu ki: "Dört şeyi tebliğ etmek için gönderildim. Kimse çıplak olarak Kâbeyi tavaf edemeyecek. Kimin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile bir antlaşması varsa, o antlaşması sonuna kadar geçerlidir. Kimin de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile antlaşması yoksa onun müddeti dört aydır. Cennete ancak Mü'min olan kişi girer. Bu seneden sonra, artık müşriklerle Müslümanlar bir arada olmayacaklardır." [2]

[1] Arefe gününden iki gün önce.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsîr'ul-Kur'ân 10.

وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ فَإِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ (خَيْرٌ لَكُمْ وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (۳))

3. Ve bu, Allah ve Resûlünden insanlara Hacc-ı Ekber günü, Allah ve Resûlünün (antlaşmayı bozan) müşriklerden uzak olduğuna dair bir ilandır. (Ey müşrikler!) Eğer tevbe ederseniz, bu sizin için hayırlıdır. Tevbeden yüz çevirirseniz, bilin ki her nerede olsanız, Allah'ın azâbından kurtulamazsınız. Ey Resûlüm! Kâfirleri elim bir azap ile müjdele!

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Hacc-ı Ekber"den maksat, Kurban Bayramı'nın birinci günü olan Zilhicce'nin onuncu günüdür. Bu husus İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَفَ يَوْمَ النَّحْرِ بَيْنَ الْجَمَرَاتِ فِي الْحَجَّةِ الَّتِي حَجَّ فَقَالَ: أَيُّ يَوْمٍ هَذَا؟ (قَالُوا: يَوْمُ النَّحْرِ. قَالَ: هَذَا يَوْمُ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ. (د) عن ابن عمر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Vedâ Haccı'nda cemrelerin arasında durdu ve şöyle buyurdu: "Bugün hangi gündür?" Sahâbe: "Kurban Bayramı'nın birinci günü" deyince, buyurdu ki: "Bugün, Hacc-ı Ekber günüdür." [1]

Bu husus Hz. Ali Kerremallâhu veche'den nakledilen diğerk bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle geçmektedir:

(سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ يَوْمِ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ فَقَالَ يَوْمُ النَّحْرِ (ت عَنْ عَلِيَّ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Hacc-ı Ekber'in gününü sordum da, "Kurban Bayramı'nın birinci günü" diye cevap verdi.[2]

Yine farz olan hacca, Hacc-ı Ekber (büyük hac) ve Umre'ye de, Hacc-ı Asgar (küçük hac) denilmiştir. Bu âyet ve hadislerde kastedilenin, farz olan hac olduğu beyan edilmiştir.

Ayrıca hac dönemlerinde Arefe günü Cuma'ya denk geldiğinde, bu hacca da Hacc-ı Ekber denilmiştir. Bunun sebebi ise Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Arefesi Cuma'ya denk gelen haccın diğerk haclardan yetmiş derece daha üstün olduğunu beyan etmesidir. Yani Arafat gününün Cuma'ya denk gelmesidir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَفْضَلُ الْأَيَّامِ يَوْمُ عَرَفَةَ وَإِذَا وَافَقَ يَوْمَ جُمُعَةٍ فَهُوَ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ حَجَّةً فِي غَيْرِ يَوْمِ جُمُعَةٍ. أَفْضَلُ الدُّعَاءِ يَوْمَ عَرَفَةَ وَأَفْضَلُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي: مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ (لَهُ). (رَزِينَ عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ كَرِيزٍ

"Günlerin en faziletlisi Arefe Günü'dür. Bugün Cuma'ya rastlarsa, Cuma günü dışında yapılan yetmiş hacdan daha üstündür. En faziletli duâ Arefe günü yapılan duâdır. Benim ve benden önceki Peygamberlerin söyledikleri en faziletli söz de şudur: "Lâ ilâhe illallâhü vahdehü lâ şerîke leh (Bir olan ve hiçbir ortağı olmayan Allah'tan başka ilah yoktur)."[3]

Bu konu el-Misver İbn-i Mahreme Radiyallâhu anhu'dan nakledilen diğerk bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle geçmektedir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطَبَ يَوْمَ عَرَفَةَ فَقَالَ: هَذَا يَوْمُ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ (ابْنُ جَرِيرٍ الطَّبْرِي، (جَامِعُ الْبَيَانِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ بْنِ مَخْرَمَةَ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Arefe Günü bir hutbe okudu ve "Bugün Hacc-ı Ekber günüdür" buyurdu.[4] Sûre-i Mâide, Âyet 3'ün izahında anlatıldığı üzere, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Haccı'nda Arafat'ta okuduğu

hutbe Cuma gününe rastlamış idi.[5]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Menâsik 66; Sünen-i Ibn-i Mâce, Menâsik 76.

[2] Sünen-i Tirmizî, Hac 110.

[3] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 3155; Sünen-i Tirmizî, Daavât 65.

[4] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 14, s. 116; İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c 4, s. 108; Aynî, Umdet'ul-Kâri, 15/322; Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 10076.

[5] Bu hususta bakınız: Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Mâide 1; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6916.

إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوكُمْ شَيْئًا وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُّوا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَى (مَدَّتِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ) ٤

4. Ancak antlaşma yaptığınız müşriklerden, antlaşmada hiçbir eksiklik yapmayanlar ve aleyhinizde hiçbir kimseye yardım etmeyenler müstesnâ. Bunlarla yaptığınız antlaşmayı müddeti bitinceye kadar yerine getirin. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, takvâ sahiplerini sever.

İzah: Yapılan antlaşmaya uyulması gerektiği hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

(مَنْ قَتَلَ مُعَاهِدًا فِي غَيْرِ كُنْهِهِ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ) (د عن ابى بكرة

"Her kim kendisine eman verilerek antlaşma yapılan bir kimseyi vakti dışında öldürürse, Allah'ı Teâlâ Cenneti ona haram eder." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

أَلَا مَنْ ظَلَمَ مُعَاهِدًا أَوْ انْتَقَصَهُ أَوْ كَلَّفَهُ فَوْقَ طَاقَتِهِ أَوْ أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بَغَيْرِ طِيبِ نَفْسٍ فَأَنَا حَاجِبُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ((عن عدة من أبناء اصحاب

"Dikkat edin! Kim antlaşma yapılan bir kimseye zulmeder veya hakkını noksanlaştırır veya tâkatının üstünde bir şeyle emreder yahut onun rızâsı dışında

bir şeyini alırsa, mahşer günü aleyhine ben delil olacağım.”[2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 165; Sünen-i Nesâî, Kasâme 14.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Haraç 33.

فَإِذَا انْسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُواهُمْ وَاحْصِرُوهُمْ وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ (مَرَصِدٍ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٥)

5. Haram aylar (emniyetle gezmeleri için müşriklere müsaade olunan dört ay) tamam olursa, antlaşmalarını bozan müşrikleri her nerede bulursanız öldürün, esir ve muhâsara edin ve etrafa dağılmamaları için yollarını bekleyin. Eğer tevbe ederler (İslâm’ı kabul ederler), namaz kılarlar ve zekât verirlerse, artık kendilerini serbest bırakın. Şüphesiz Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Süddi, Mücâhid, Amr b. Şuayb, İbn-i Zeyd ve İbn-i İshâk Hazretlerine göre, bu âyette zikredilen haram aylardan maksat, meşhur olan haram aylar değil, Zilhicce’den yirmi gün, Muharrem ayı, Safer ayı, Rebiülevvel ayı ve Rebiülâhir ayının ilk on günüdür. Toplam dört aydır. Bunlar da bu sûrenin ikinci âyetinde zikredilen dört aydır. İşte müşrikler, yapılan antlaşmalarını bozduklarından dolayı, Allah’u Teâlâ bunlara dört ay müsaade vermiştir. Bunlar dört ay olan süre içerisinde ya İslâm’ı kabul edecekler ya da görüldükleri yerde öldürüleceklerdir. Bu aylara, haram aylar denilmesinin sebebi ise, Allah’u Teâlâ’nın bu sûrenin ikinci âyetinde belirttiği dört aylık süre doluncaya kadar, onlara müsaade edilmesidir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ (فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ (خ م عن ابن عمر

”Onlar -Lâ ilâhe illallâh Muhammed’un Resûlullâh- deyinceye, namazı kılıp zekâtı verinceye kadar, ben onlarla savaşmakla emrolundum. Onlar bu şeyleri yaptıkları sürece, kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Ancak İslâm’ın getirdiği haklar müstesnâ. Onların her birinin hesabı Allah’a aittir.”[1]

[1] Sahih-i Buhârî, İman 15; Sahih-i Müslim, İman 8 (34).

وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ (٦) (

6. Ey Resûlüm! (Dört ay olan müddet tamamlandıktan sonra) eğer müşriklerden biri senden güvence isterse, ona güvence ver ki, Allah'ın kelâmını dinlesin. Bu dinlemeden sonra, onu emin olduğu yere gönder. Çünkü onlar, hakkı bilmeyen bir topluluktur.

İzah: Said b. Cübeyr'den nakledildiğine göre, müşriklerden bir kişi Hz. Ali'nin yanına gelerek, "Bizden herhangi bir kimse bu dört ayın bitişinden sonra Muhammed'in yanına gelip de, Allah'ın kelâmını işitmek isterse veya bir ihtiyâcı dolayısıyla gelirse öldürülür mü?" dedi. Bunun üzerine Hz. Ali Kerremallâhu veche buyurdu ki:

- Hayır! Çünkü Allah'ı Teâlâ: "Ey Resûlüm! Dört ay olan müddet tamamlandıktan sonra, müşriklerden biri senden eman isterse, ona eman ver. Tâ ki Allah'ın kelâmını dinlesin..." diye buyurmuştur. Doğru olan da budur ve bu Âyet-i Kerîme muhkemdir.

كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ رَسُولِهِ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ (٧) كَيْفَ وَإِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ إِلَّا وَلَا ذِمَّةً يُرْضُونَكُمْ فَأَسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ (٨) (بِأَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبَى قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ (٨) (

7-8. (Antlaşmalarını bozan) o müşriklerin antlaşması, Allah yanında ve Resûlü yanında, nasıl itibara lââyık olur? Lâkin Mescid-i Haram civârında antlaşma yaptığınız müşrikler müstesnâ. Onlar antlaşma-larında sebat ederlerse, siz de antlaşmanıza uyun. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, takvâ sahiplerini sever.* Evet, o müşriklerin antlaşması, Allah ve Resûlü yanında nasıl itibara lââyık olur? Halbuki onlar size gâlip gelirlerse, akrabalık bağını da antlaşmalarını da gözetmezler. Onlar sizi sözle râzı etmeye çalışırlar. Halbuki kalpleri antlaşmaya uymaktan sakınırlar. Onların çoğu (sözünde durmayan) fâsıktırlar.

İzah: İmam Taberî, Âyet-i Kerîme'de Mescid-i Haram civârında antlaşma yapılan müşriklerin, Kinane'den Bekroğulları olduğunu beyan etmiştir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hudeybiye antlaşmasını yaparken bunlar da Kureyşlilerle birlikte antlaşmaya katılmışlar ve bu antlaşmalarını bozmamışlardır. Fakat Kureyşliler, kendileriyle antlaşmalı olan Deyloğullarına, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile antlaşmalı olan Huzaaoğullarına karşı

yardım etmişler ve böylece Hudeybiye antlaşmasını bozmuşlardır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hudeybiye’de Mekkeli müşriklerle sulh antlaşması yapmıştı. Bu antlaşma maddelerinden birisi de şuydu:

- Kâfir olduğu halde, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in tarafında olan Huzaa kabilesine yapılacak her türlü saldırı, doğrudan Müslümanlara yapılmış kabul edilecek ve sulh antlaşması bozulmuş olacaktı. Sonuçta Mekkeliler, bu kabileye saldırarak yağma ettiler. Birçoklarını öldürdüler. Böylece Hudeybiye’de yapılan antlaşma müşrikler tarafından bozulmuş oldu. Bu şekilde savaşı başlatan taraf müşrikler oldu.

Bu olay hakkında ve Mekke’nin fethi hakkında daha geniş bilgi için Âdiyât Sûresi’ne ve izahına bakınız.

اِسْتَرَوْا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٩) لَا يَرْفُقُونَ فِيهِ مُمِينَ ()
() إِلَّا وَلَا ذِمَّةَ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ (١٠)

9-10. Onlar, Allah’ın âyetlerini dünyâ menfaati karşılığında değiştirdiler de insanları Allah’ın yolundan çevirdiler. Onların yaptıkları şeyler ne kötüdür.* Onlar, hiç bir Mü’minin akrabalık bağını ve onlarla yaptığı antlaşmayı gözetmezler. İşte onlar, haddi aşan kimselerdir.

() فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (١١)

11. Eğer onlar tevbe ederler (îman edenler), namaz kılarlar ve zekât verirlerse, artık dinde sizin kardeşleriniz olurlar. Biz âyetleri, bilen bir topluluk için genişçe açıklarız.

İzah: Zekât hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الزَّكَاةُ قَنْطَرَةُ الْإِسْلَامِ (طب هب عن ابى الدرداء

"Zekât, İslâm’ın köprüsüdür." [1]

Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

أُمِرْتُ بِإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَمَنْ لَمْ يُزَكَّ فَلَا صَلَاةَ لَهُ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عبد الله

(بن مسعود)

"Siz namaz kılmakla ve zekâtı vermekle emrolundunuz. Kim, zekât vermezse, onun namazı da yoktur."[2]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1795; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 3159.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 111.

وَإِنْ نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعْنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أَيْمَةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَأَ أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ ((١٢)

12. Eğer onlar, antlaşmalarından sonra yeminlerini bozar ve dîninize hakaret ederlerse, artık o küfür önderlerini öldürün. Şüphesiz ki, onların yeminleri yoktur (yeminlerine inanmayın). Umulur ki, (küfürlerine) son verirler.

أَلَا تُقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُمْ بَدَوُكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ اتَّخَشَوْنَهُمْ فَالَلَهُ أَحَقُّ أَنْ (تَخْشَوْهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (١٣) قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِيهِمْ وَيُنْصِرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ (مُؤْمِنِينَ (١٤) وَيَذْهَبَ غِيظُ قُلُوبِهِمْ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ (١٥)

13-15. Ey Mü'minler! Yeminlerini bozan, Resûlü Mekke'den çıkarmaya azmeden ve sizinle düşmanlığı ve savaşı ilk başlatan bir toplulukla savaşmaz mısınız? Yoksa onlardan korkuyor musunuz? Eğer Mü'min iseniz, kendisinden korkmanıza Allah'ı Teâlâ daha lâyıktır.* Onlarla savaşın ki, Allah'ı Teâlâ sizin elinizle onlara azap etsin. Onları rüsvay etsin. Onlara karşı size yardım etsin. Mü'minler topluluğunun kalplerini ferahlandırınsın.* Ve Mü'minlerin kalplerindeki kin ve öfkeyi gidersin. Allah'ı Teâlâ, dilediğinin tevbesini kabul eder. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Allah'ı Teâlâ Âyet-i Kerîme'de: "Sizinle düşmanlığı ve savaşı ilk başlatan bir toplulukla savaşmaz mısınız?" diye geçen ifadesiyle, Mekkeli müşrikler, sizinle antlaşması olan Huzaa kabilesine savaş açarak, sizinle savaşı önce onlar başlatmıştır. Öyleyse onlarla savaşın, buyur-muştur.[1] Çünkü Resûlü Kibriyâ'nın Hudeybiye'de Mekkeli müşriklerle yapmış olduğu sulh antlaşmasının bir maddesi şöyledi:

- Kâfir olduğu halde, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in tarafında olan Huzaa kabilesine yapılacak her türlü saldırı, doğrudan Müslümanlara

yapılmış kabul edilecek ve sulh antlaşması bozulmuş olacaktı. Sonuçta Mekkeliler, bu kabileye saldırarak yağma ettiler. Birçoklarını öldürdüler. Böylece Hudeybiye’de yapılan antlaşma müşrikler tarafından bozulmuş oldu. Bu şekilde savaşı başlatan taraf müşrikler oldu. Nihâyet Allah’u Teâlâ’nın emri üzerine müşriklerle savaşarak Mekke fethedilmiştir. Bu hususta geniş bilgi için Âdiyât Sûresi’ne ve izahına bakınız.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 7, s. 244-245.

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ)
(وَلِيَجْزِيَ اللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ١٦)

16. Ey Mü’minler! Yoksa Allah’u Teâlâ, sizden cihat edenleri, Allah’tan, Resûlünden ve Mü’minlerden başkasını sırdaş edinmeyenleri açığa çıkarmadan bırakılacağınızı mı zannediyorsunuz? Şüphesiz Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Kimin cihadı sâdece Allah için yaptığını, kimin Allah’tan, Resûlünden ve Mü’minlerden başkasını sırdaş edinmediğini Allah bilir ve onlara karşılığını verir. Böylece Allah’u Teâlâ, ihlaslı olan Mü’minleri, diğerlerinden ayırt eder.

مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ بِالْكُفْرِ أُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ وَفِي النَّارٍ)
هُمْ خَالِدُونَ (١٧) إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ)
(إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ١٨)

17-18. Müşriklerin, küfürlerine kendileri de şâhit oldukları halde, Allah’ın mescitlerini imar etmeleri câiz değildir. Onlar, amelleri bâtıl ve kendileri de Cehennemde ebedî kalacak olan kimselerdir.* Allah’ın mescitlerini ancak Allah’a ve âhiret gününe îman eden, namazlarını kılan, zekâtlarını veren ve Allah’tan başka kimseden korkmayan kimseler imar eder. İşte hidâyet üzere oldukları umulanlar bunlardır.

İzah: Kureyşlilerin: "Biz, Harem’in sâkinleriyiz. Hacılara su veren-leriz. Beytullah’ı imar edenleriz. Hiçbir kimse bizden üstün olamaz" demeleri üzerine bu Âyet-i Kerîme inmiş, Allah’u Teâlâ, Beytullah’ı ve diğer mescitleri ancak hakkıyla îman eden, Allah’ın emirlerini yerine getiren ve Allah’tan korkan Mü’minlerin, gerçek mânâda imar edeceklerini beyan etmiştir.

Allah'ın rızâsına uygun olarak imar edilen mescitler, ancak âyette sayılan sıfatlara sahip olanlar tarafından imar edilenlerdir. Yoksa Allah'ın mescitleri, başka şekillerde zorla veya utandırılarak isteme yoluyla yahut fâsık ve münâfıkların eliyle imar edilirse, bu Allah'ın rızâsına uygun olmaz.

Gönül hoşluğu ile verilmeyen malın haram olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Hutbesi'nde şöyle buyurmuştur:

أَنَّ كُلَّ مُسْلِمٍ أَخٌ لِلْمُسْلِمِ وَأَنَّ الْمُسْلِمِينَ إِخْوَةٌ فَلَا يَحِلُّ لِأَمْرٍ مِنْ أَخِيهِ إِلَّا مَا أَعْطَاهُ عَنْ طَيْبِ نَفْسٍ مِنْهُ فَلَا (تُظْلِمَنَّ أَنْفُسَكُمْ) حَم

"Ey Müslümanlar! Sözümü iyi dinleyin ve iyi belleyin! Müslüman, Müslümanın kardeşidir, böylece bütün Müslümanlar kardeştir. Kişiye, kardeşinin malı, kendisi onu gönül hoşluğu ile vermiş olmadıkça helâl olmaz! Kardeşinizin malını onun gönlü olmadan alarak nefislerinize zulmetmeyin."[1]

İnsanların rızâsı olmadan utandırılarak ellerinden alınan malın gasp edilmiş mal gibi haram olduğu fıkıh kitaplarında işlenmiş ve bu hususta ulemâ arasında icmâ olduğu şöyle beyan edilmiştir:

أَلَا تَرَى إِلَى حِكَايَةِ الْإِجْمَاعِ عَلَى أَنَّ مَنْ أَخَذَ مِنْهُ شَيْءٌ عَلَى سَبِيلِ الْحَيَاءِ مِنْ غَيْرِ رِضَا مِنْهُ بِذَلِكَ لَا يَمْلِكُهُ الْأَخْذَ وَعَلَّوْهُ بَأَنَّ فِيهِ إِكْرَاهًا بِسَيْفِ الْحَيَاءِ فَهُوَ كَالْإِكْرَاهِ بِالسَّيْفِ الْحَسِيِّ بَلْ كَثِيرُونَ يَقَابِلُونَ هَذَا السَّيْفَ

"Kendisinin rızâsı olmaksızın utandırılarak kimden bir şey alınırsa, onu alan kişi o malın sahibi değildir, o mal ona helâl olmaz. Bu hükmün sebebi de, burada utandırma yoluyla yapılan bir zorlama olduğundandır. Bu da gerçek kılıçla gasp edilen mal gibidir. Hattâ insanların çoğunun, bu şekilde utandırılarak malları ellerinden alınmaktadır."[2]

İşte gönül hoşluğu olmadan utandırılarak insanlardan alınan mal ve para kesin olarak haramdır. Dolayısıyla bu şekilde elde edilen mal ve para ile cami ve benzeri hiçbir hayır işi yapılamaz. Ancak insanlar gönül hoşluğu ile kendiliğinden, "O hayır işinde benim de bir katkım olsun" diye az veya çok bir yardımda bulunmak isterlerse, bu kişilerin yapacağı hayra mâni olunmaz.

Mescitler yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından şöyle beyan edilmiştir:

(مَا أُمِرْتُ بِتَشْيِيدِ الْمَسَاجِدِ) (د عن ابن عباس)

"Benden mescitleri süslemem istenmedi."[3]

Allah için mescit yaptıranların mükâfatına dair de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ بَنَى مَسْجِدًا يَبْتَغِي بِهِ وَجْهَ اللَّهِ بَنَى اللَّهُ لَهُ مِثْلَهُ فِي الْجَنَّةِ (خ) عَنْ عَثْمَانَ بْنِ عَفَانَ

"Kim Allah rızâsı için mescit yaparsa, Allah'ı Teâlâ benzerini onun için Cennette inşaa eder."[4]

Nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de de, Allah'ın evi olan mescitleri imar edenlerin faziletine dair Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنِّي لَأَهْمُّ بِأَهْلِ الْأَرْضِ عَذَابًا فَإِذَا نَظَرْتُ إِلَى عُمَارِ بُيُوتِي وَالْمُتَحَابِّينَ فِيَّ وَإِلَى الْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ (صَرَفْتُ عَنْهُمْ) (هَبْ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ

"Muhakkak ki Ben, yeryüzü ahâlisine azap vermeye niyetlenirim. Ancak evlerimi imar edenleri, Benim için birbirlerini sevenleri ve seherlerde istiğfar edenleri gördüğümde bundan vazgeçerim."[5]

Ayrıca Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, mescit ve diğer hayırları yapanlara âhirette büyük mükâfatlar verileceğini bildirerek, şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مِمَّا يُلْحَقُ الْمُؤْمِنَ مِنْ عَمَلِهِ وَحَسَنَاتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ عِلْمًا عَلَّمَهُ وَنَشَرَهُ وَوَلَدًا صَالِحًا تَرَكَهُ وَمُصْحَفًا وَرَثَتَهُ أَوْ مَسْجِدًا بَنَاهُ أَوْ بَيْتًا لِابْنِ السَّبِيلِ بَنَاهُ أَوْ نَهْرًا أَجْرَاهُ أَوْ صَدَقَةً أَخْرَجَهَا مِنْ مَالِهِ فِي صِحَّتِهِ وَحَيَاتِهِ يُلْحَقُهُ مِنْ (بَعْدِ مَوْتِهِ) (ه) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Bir Mü'min kişiye, öldükten sonra amelinden ve yaptığı iyiliklerinden ulaşacak şeyler: Kendisinden sonraya bıraktığı ilim, geride bıraktığı sâlih evlat, mîras olarak bıraktığı Mushaf-ı Şerif, yaptırdığı mescit, yolcuların barınması için inşaa ettiği misâfirhâne, akıttığı su, sağlığı tam yerinde iken malından çıkarıp verdiği sadakadır. Bunlardan hangisini yapmış ise öldükten sonra da, onun sevabı kendisine ulaşır."[6]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "İşte hidâyet üzere oldukları umulanlar bunlardır" diye buyrulmaktadır. Burada Allah tarafından beyan edilen "Umulanlar" ifadesi, ihtimal değil "Kesinlik" ifade eder. Yani "Bunlar, muhakkak ki kurtuluşa erenlerdir" demektir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned No: 19774.

[2] el-Fetava'l-Fıkhiyye el-Kübrâ, c. 5, s. 219.

[3] Süne-i Ebû Dâvud, Salât 12.

[4] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 280.

[5] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 2814, 8761.

[6] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 20.

أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ أَمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (١٩) الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَكْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ (٢٠) يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ () وَجَنَّاتٍ لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُقِيمٌ (٢١) خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ (٢٢)

19-22. Hacılara su dağıtan ve Mescid-i Haram'ı imar edenle Allah'a ve âhiret gününe îman eden ve Allah yolunda cihatta bulunanı bir mi tutarsınız? Onlar, Allah katında eşit değildirler. Allah'ı Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.* İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihat eden kimseler, Allah katında çok büyük dereceye sahiptirler. İşte kurtuluşa nâil olanlar, onlardır.* Rableri onları, kendinden bir rahmet ve rızâ ile ve içinde dâimî nîmetler bulunan Cennetlerle müjdeler.* Onlar, orada ebedî kalacaklardır. Şüphesiz ki, Allah katında büyük bir mükâfat vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Müşrikler, Allah'ın evini tamir eden ve hacılara su dağıtan kimse, Allah'a îman eden ve cihat edenden daha hayırlıdır, dediler. Onlar, Harem'in sâkinleri ve bakımını yapmaları sebebiyle bununla iftihar ediyor ve gururlanıyorlardı. Allah'ı Teâlâ, onların böbürlenmelerini ve haktan yüz çevirmelerini zikrederek Sûre-i Mü'minûn, Âyet 66-67'de buyurdu ki:

"Muhakkak ki, Benim âyetlerim size okunurdu da siz ondan yüz çevirirdiniz.* Onunla (Kâbe ile) böbürlenir ve geceleri toplanıp, Kur'ân hakkında türlü türlü hezeyan ederdiniz."

Evet, onlar Harem-i Şerif'e hizmetle övünüyor, geceleri eğleniyor, Kur'ân'ı ve Resûlü Ekrem'i alaya alıyorlardı. İman ve Allah yolunda cihat etmenin, Beytullah'ı tamir etmekten ve hacılara su vermekten daha hayırlı olduğuna, müşriklerin de Allah'a ortak koşmalarıyla birlikte yaptıkları güzel amellerin, kendilerine fayda vermediğini Allah'ı Teâlâ Sûre-i Tevbe, Âyet 19'da beyan etti.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ (فَاُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ) (٢٣)

23. Ey iman edenler! Eğer babalarınız ve kardeşleriniz, küfrü îmana tercih ederlerse, onları dost edinmeyin. Sizden kim onları dost edinirse, işte zâlim olanlar onlardır.

İzah: Mü'min, din kardeşliğini esas alır. Bu kardeşliği soy kardeşliğinden üstün tutar. Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Mücâdele, Âyet 22'de de şöyle buyurmuştur:

"Allah'a ve âhiret gününe iman eden hiçbir topluluğun, babaları veya oğulları veya kardeşleri veya aşiretleri olsa bile Allah'a ve Resûlüne düşmanlık ve muhalefet edenlere sevgi beslediğini göremezsin..."

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَ أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ (٢٤)

24. Ey Resûlüm! De ki: "Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeş-leriniz, zevceleriniz, aşiretiniz, kazandığınız mallar, yok olmasından korktuğunuz ticaretiniz, sevdiğiniz meskenleriniz sizin için Allah'tan, Resûlünden ve Allah yolunda cihattan daha fazla sevgili ise artık Allah'ın (azap) emri gelinceye kadar bekleyin. Allah'ı Teâlâ, (itaatinden ayrılan) fâsıklar topluluğuna hidâyet etmez."

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ (٢٥) ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ (٢٦) ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَلَى مَنْ يَشَاءُ (وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ) (٢٧)

25-27. Ey Mü'minler! Muhakkak ki, Allah'ı Teâlâ size birçok harpte ve Huneyn

Günü de yardım etmişti. O gün, çokluğunuza itimat etmiştiniz. Fakat çokluğunuz size bir fayda sağlamamıştı da, o geniş yeryüzü size dar gelmişti. Nihâyet arkanızı dönüp kaçıştınız.* Bu bozgundan sonra Allah'ı Teâlâ, Resûlü ile Mü'minler üzerine kendi tarafından sükûnet indirdi ve (size yardım için) görmediğiniz ordular indirdi. Böylece kâfirleri azâba uğrattı. İşte bu, kâfirlerin cezâsıdır.* Bundan sonra da Allah'ı Teâlâ, dilediğinin tevbesini kabul eder. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Huneyn, Mekke ile Taif arasında bir vâdinin ismidir. Huneyn Savaşı, Mekke'nin fethinden hemen sonra meydana gelmiştir. Mekke'nin fethi üzerine Kureyş kabilelerinin çoğu Müslüman olmuştu. Fakat Arapların en büyük kabilelerinden biri olan Havâzin kabilesi İslâm'ı kabul etmemişti. Onlar, reisleri Mâlik b. Avf önderliğinde Sakiyf, Benî Sa'd gibi kabileleri de yanına alarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile harp etmek için Huneyn'de toplandılar. Sayıları yirmi bini bulmuştu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunu haber alınca, hemen hazırlıklara başladı ve nihâyet on iki bin kişilik asker ile Huneyn vâdisine doğru yola çıktı. Müslümanlardan bâzıları İslâm ordusunun çokluğuna, kuvvetine bakarak:

- Bugün aslâ azlıktan dolayı mağlup olmayız, demişlerdi. Sayılarının çokluğuna güvenmişlerdi. Uhud Savaşı'nda da buna benzer söz ve düşüncelerinden dolayı çok zor duruma düşmüşlerdi. Halbuki o zamana kadar nâil oldukları zaferlerin hiçbirini çokluklarına borçlu değillerdi. Allah'ın yardımıyla hep zafer kazanmışlardı. İşte bu nedenle İslâm Ordusu Huneyn'de ilk başta bozguna uğramış ve dağılmışlardı.

İki ordu Huneyn vâdisinde karşılaştı. Savaş sabah karanlığında başlamıştı. Müslümanlar vâdiye inerken Havâzin kabilesi pusuda bekliyordu. Müslümanları habersiz yakalayıp yağmur gibi ok yağdırdılar. Kılıçlarını çekip hücumla geçtiler. Komutanlarının emrettiği gibi hep birden saldırıyorlardı. Bu beklenmedik saldırı karşısında Müslümanlar geri çekilmek zorunda kaldılar.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Uhud'da olduğu gibi bu savaşta da Müslümanlar kaçtığı halde, kendisi kaçmayıp harp ediyordu. Nakledildiğine göre:

Adamın biri Bera b. Azib'e, "Huneyn Günü Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem'in yanından hepiniz kaçtınız mı?" diye sordu. Bunun üzerine o dedi ki: "Biz kaçtık. Lâkin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kaçmadığına şahitlik ederim..."

Bera b. Azib Radiyallâhu anhu sözüne devamla şöyle buyurdu:

(إِذَا أَحْمَرَّ النَّاسُ نَتَقِي بِرَسُولِ اللَّهِ وَإِنَّ الشُّجَاعَ مَنَّا لِلَّذِي يُحَاذِي بِهِ (م) عَنْ أَبِي اسْحَقْ

"Vallâhi! Biz, savaş kızıştığı zaman Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sığınır onunla korunurduk. İçimizde en yiğit olanımız, Peygamberimizin savaş anında hizasında durabilendi."[1]

Hiz. Ebû Bekir, Hiz. Ömer, Hiz. Osman ve Hiz. Ali asker dağılmasın, diyerek, Müslüman birliklerinin arasından ayrılmadılar. Bunlarla birlikte Abbas, Ebû Süfyan b. Hâris, Eymen ve Usâme b. Zeyd Radiyallâhu anhum gibi çok az sahabî düşmana karşı direniyordu.

Kâfirlerin önlerinde uzun bir mızrağa bayrak çeken bir kâfir ilerliyor, ardından da diğerleri koşuyordu. Bu sırada Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(أَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبَ أَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ (م) عَنْ أَبِي اسْحَقْ

"Ben Peygamberim, yalan yok. Ben, Abdulmuttalip oğluyum"[2] diye nidâ etti. Fakat Peygamberimizin bu çağrısını paniğe kapılmış olan İslâm ordusu duymuyordu. Bunun üzerine Peygamberimizin talimatı ile sesi gür olduğu için amcası Hiz. Abbas yüksek bir yere çıktı:

- Ey Ensâr! Ey Ashâb! Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem buradadır. Ona doğru gelin, diye haykırdı. Ashâb:

- Lebbeyk, Lebbeyk! dediler. O kargaşa ortamında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in nerede olduğunu bilmiyorlardı. Nihâyet yüz kadar Sahâbe toplandı.

Müşriklerin başı olan Mâlik b. Avf'a, "Abdullah oğlu Muhammed dağın dibinde" dediler. O zaman kâfir askerleri o tarafa yöneldi. Kâfir askerlerinin gelişini görünce tekbir getirdiler. Hiz. Ali, kâfirlerin önünde geleni karşıladı. Allah'ın Aslanı onu öldürdü. Müslümanlar hep bir ağızdan, "Allah'u Ekber" diye tekbir getirdiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de:

- İşte şimdi fırın kızdı, buyurarak bir avuç toprak aldı, okudu ve o toprağı düşman üzerine saçtı. Müslümanların arkasından esen bir rüzgâr çıktı. Bu rüzgâr sebebiyle kâfirlerin gözü görmez oldu, hepsi dağıldılar. Böylece Allah'ın gönderdiği melekler ve rüzgâr vesîlesiyle zafer Mü'minlerin oldu.

Bu savaşta müşriklerden yetmiş kişi öldürülmüş ve birçoğı da esir alınmıştı. İslâm ordusunun kaybı ise sâdece dört şehitten ibâretti.

Bu savaşta alınan esirler arasında Benî Sa'd kabilesinden Resûlü Ekrem'in süt kız kardeşi Şeyma da vardı. Ubeyd İbn-i es-Sa'd Radiyallâhu anhu bu olayı şöyle anlatır:

فَلَمَّا انْتَهَى بِهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَخْتُكَ مِنَ الرِّضَاعَةِ قَالَ وَمَا عَلَامَةُ ذَلِكَ؟ قَالَتْ عَصَا عَصُتْنِيهَا فِي ظَهْرِي وَأَنَا مُتَوَرِّكْتُكَ قَالَ فَعَرَفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَلَامَةَ فَبَسَطَ لَهَا رِدَاءَهُ فَأَجْلَسَهَا عَلَيْهِ وَخَيْرَهَا وَقَالَ إِنَّ أَحَبَّتِ فَعِنْدِي مُحَبَّةٌ مُكْرَمَةٌ وَإِنْ أَحَبَّتِ أَنْ أُمَتِّعَكَ وَتَرْجِعِي إِلَى قَوْمِكَ فَعَلْتُ فَقَالَتْ بَلْ تَمَتُّعْنِي وَتَرُدَّنِي إِلَى قَوْمِي فَمَتَّعَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَدَّهَا إِلَى قَوْمِهَا فَزَعَمَتْ بَنُو سَعْدٍ أَنَّهُ أَعْطَاهَا غُلَامًا لَهُ يُقَالُ لَهُ مَكْحُولٌ وَجَارِيَةٌ فَزَوَّجَتْ أَحَدَهُمَا (الْأُخْرَى فَلَمْ يَزَلْ فِيهِمْ مِنْ نَسْلِهِمَا بَقِيَّةً) (ابن هشام عن يزيد بن عبيد)

Şeyma, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e kadar getiril-diğinde şöyle dedi:

"Yâ Resûlallah! Ben senin süttten kız kardeşinim. Bunun üzerine Efendimiz:

"Bunun alâmeti nedir?" diye sordu. Şeyma dedi ki:"Ben seni uyluklarımın

üstünde taşırken, sırtımdan beni ısırmıştın. Hâlen izi vardır. Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem alâmeti tanıdı, ridâsını onun için serdi ve onu üzerine

oturttu ve şöyle buyurdu: "Eğer istersen sevgi ve ikram ile benim yanımda kal.

Eğer sana yararlı olmamı ve kavmine dönmeyi arzu edersen bunu da yaparım."

Şeyma da şöyle dedi: "Hayır! Bilakis beni yararlandır ve beni kavmime geri

gönder. Bunun üzerine Peygamberimiz ona bir takım menfaatler sağladı ve onu

kavmine geri gönderdi. Benî Sa'd der ki: "Ona mekhûl denilen bir kölesini ve bir

de câriye verdi. O da onları birbirleriyle evlendirdi. Hâlen o ikisinin nesli onların

içerisinde yaşamaktadır."[3]

Rivâyet olunur ki, Huneyn Gazâsı'nda bir kadın gelip esir alınan Havâzin taifesi içinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in süt kız kardeşini zikreden bir şiir

okudu. O sebeple Peygamberimiz onlardan alınan ganîmetleri geri verdi. Onlara

çok ihsanlarda bulundu. Hattâ o gün bağışladıklarına kıymet biçtiler yüzlerce

yük mal karşılığı geldi.[4]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ne kadar cömert ve kerem sahibi olduklarını bir defa daha göstermişti.

Ganîmetler taksim edilirken bir köşede yüz cins devenin toplandığını gören Safvan İbn-i Ümeyye: "Ne güzel develer" demişti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Senin olsun" buyurdu ve develeri ona verdi. Bunun üzerine Safvan, Müslüman olmak için dört ay mühlet aldığı halde, "Bu kadar cömertlik ve lütuf ancak Peygamberlere has bir özelliktir" diyerek hemen Müslüman oldu. [5]

Huneyn zaferinde Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem çok ganîmet malı almıştı. Ganîmet olarak alınan kırk bin koyunu, yirmi beş bin deveyi, bin dirhem, üç ton altın gümüş kıymetli eşyayı dağıtarak bitirmiş, verecek bir şeyi kalmamıştı.

Ensâra bu harpte, diğerlerine verildiği kadar hisse verilmemişti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem deve, koyun, altın, gümüş gibi birçok ganîmet mallarını müellifi kulûb'a (kalbi İslâm'a yönelecek kişilere) vermişti. Buna, bâzı Ashâbın canı sıkılmış ve aralarında söylenmişlerdi. Bunu haber alan Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ensârı huzuruna çağırdı ve şöyle buyurdu:

"Ben birtakım itikâdı zayıf olan ve yeni Müslüman olmuşların kalplerini ısındırmak için ganîmetlerden onlara fazla hisse verdim. Onlar bu malı alıp memleketlerine gidecekler. Siz de Resûlullah'ı alıp yurdunuza götürmeye râzı değil misiniz?" Bunun üzerine hepsi: "Râzı ve hoşnutuz" dediler. Peygamberimizin bu iltifatından memnun ve müteessir olup ağlaştılar. Fahr-i Âlem Efendimiz de, ellerini kaldırdı ve Ensâra ve çocuklarına hayırla duâ etti.[6]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kâfirlere dahi bu kadar çok ganîmet malı verdiğini duyan bedevîler, kendileri savaşa katılmadıkları halde, nakledildiğine göre:

Bedevî Arapları, Huneyn'den dönüşünde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yoluna çıkarak etrafını sardılar ve durmadan kendisinden Huneyn Savaşı'nda alınan ganîmet malından istediler. Hattâ Resûlü Ekrem bir semura ağacına sığınmağa mecbur kaldı. O sırada bedevîler sırtındaki ridasını çekip zorlayarak aldı. (Bir rivâyette; o bedevîler ridasını hızla çektiler ve bu sebeple Resûlü Ekrem'in mübârek boynunun derisinde kızarıklık oluştu, diye

geçmektedir). Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem durdu ve buyurdu ki:

أَعْطُونِي رِدَائِي لَوْ كَانَ لِي عَدَدُ هَذِهِ الْعِصَاهِ نَعْمًا لَقَسَمْتُهٖ بَيْنَكُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُونِي بِخِيَالًا وَلَا كَذُوبًا وَلَا جَبَانًا (خ)
(عن جبیر بن مطعم)

"Ridâmı verin, eğer bu semura ağaçlarının sayısı kadar koyunum olsa, hepsini size verirdim. Bu sözümde beni ne korkak, ne cimri ve ne de yalancı bulurdunuz."
[7]

[1] Sahih-i Müslim, Cihat 28 (79 Sahih-i Buhârî, Megâzi 54; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4291.

[2] Sahih-i Müslim, Cihat 28 (79 Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1213.

[3] İbn-i Hişam, es-Sîret'ün-Nebeviyye, c. 4, s. 458.

[4] İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 255.

[5] Bakınız: Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 2, s. 169.

[6] Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 2, s. 169; Sahih-i Buhârî, Megâzi 56; Sahih-i Müslim, Zekât 46 (132).

[7] Sahih-i Buhârî, Cihat 24; Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 553.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ
(يُغْنِيكُمْ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِنْ شَاءَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَلِيمٌ (٢٨)

28. Ey îman edenler! Şüphesiz ki müşrikler pisliktir. Onlar bu yıldan sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar. Eğer (onlarla ticaretinizin kesilmesinden dolayı) fakirlikten korkarsanız, Allah'ı Teâlâ dilerse sizi lütfundan zenginleştirecektir. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Kâfirler, inanç bakımından pistirler. Onların pis olmasının sebebi Allah'ı ve Resûlünü inkâr etmeleridir. Bu sebeple onların, Mescid-i Haram'a girmeleri yasaklanmıştır.

Müslümanlar ise, îmanları sebebiyle temizdirler. Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَقِيتَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي طَرِيقٍ مِنْ طُرُقِ الْمَدِينَةِ وَأَنَا جُنُبٌ فَأَخْتَنَسْتُ فَذَهَبْتُ فَأَعْتَسَلْتُ
ثُمَّ جِئْتُ فَقَالَ أَيْنَ كُنْتَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ قُلْتُ إِنِّي كُنْتُ جُنُبًا فَكَرِهْتُ أَنْ أَجَالِسَكَ عَلَى غَيْرِ طَهَارَةٍ فَقَالَ
(سُبْحَانَ اللَّهِ إِنَّ الْمُسْلِمَ لَا يَنْجُسُ) (د عن ابى هريرة)

Medîne yollarından birisinde ben cünüp iken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana rastladı. Ondan gizlendim, gidip gusûl abdesti aldım ve geri geldim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

- Nerede kaldın, Yâ Ebâ Hüreyre? deyince, ben:

- Cünüp idim, temizlenmeden seninle beraber oturmayı doğru bulmadım, dedim. Bunun üzerine:

- Subhânallâh! Müslüman pis olmaz, buyurdu.[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvûd, Tahâre 91; Sünen-i Tirmizî, Tahâre 89; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8610, 9704; Râmûz'ul-Ehâdîs, 107/2.

قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ ()
(مِنْ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ) (٢٩)

29. Ey Mü'minler! Ehl-i Kitap'tan, Allah'a ve âhiret gününe îman etmeyen, Allah ve Resûlünün haram kıldığı şeyleri haram tanımayan ve hak din İslâm'ı din edinmeyen kimselerle, onlar zelil olarak kendi elleriyle cizye verinceye kadar savaşın.

İzah: Müfessirler, bu Âyet-i Kerîme'nin, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, Rumlarla savaşmasını emretmek üzere indiğini ve bundan sonra Peygamberimizin Rumlara karşı Tebuk Seferi'ne çıktığını söylemişlerdir. Bu sefer hakkında geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 38-39'un izahına bakınız.

Ehl-i Kitap, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e îman etmedikleri takdirde, aslâ îman etmiş sayılmazlar. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي

(أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (م) عن ابى هريرة

"Muhammed'in nefisini kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinde olacaktır."[1]

İslâm'dan başka Allah katında geçerli hiçbir din yoktur. Bu hususta Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 19'da Allah'ı Teâlâ: "Şüphesiz ki, Allah katında tek din İslâm'dır. Bu hakikati bilen Ehl-i Kitab'ın ihtilaf etmeleri ise, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki hasetten dolayıdır. Allah'ın âyetlerini kim inkâr ederse, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, hesabı çabuk görendir" diye buyurmaktadır.

Ayrıca Sûre-i Tevbe, Âyet 29'da: "Allah ve Resûlünün haram kıldığı şeyleri haram tanımayan..." diye geçen ifadeden, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in de Allah'ın haram kıldığı gibi kendisinin de haram kılma yetkisinin olduğunu göstermektedir. Nitekim yırtıcı hayvanların ve evcil olan eşeklerin etleri gibi bâzı şeyler, Kur'ân'da geçmediği halde bizzat Peygamberimiz tarafından haram kılınmıştır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ أَلَا يُوشِكُ شَبْعَانُ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَقُولُ: عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ، فَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَلَالٍ فَأَجِلُوهُ وَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ فَحَرِّمُوهُ، وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا حَرَّمَ اللَّهُ. أَلَا لَا يَحِلُّ لَكُمْ الْجِمَارُ الْأَهْلِيُّ وَلَا كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ وَلَا لُقْطَةٌ مُعَاهَدٍ إِلَّا أَنْ يَسْتَعْنِي عَنْهَا صَاحِبُهَا وَمَنْ نَزَلَ بِقَوْمٍ (فَعَلَيْهِمْ أَنْ يَقْرُوهُ. فَإِنْ لَمْ يَقْرُوهُ فَلَهُ أَنْ يُعَقِّبَهُمْ بِمِثْلِ قِرَاءَةٍ. (د ط ب عن المقدم بن معدي كرب

"Haberiniz olsun! Bana Kur'ân ile birlikte, onun bir benzeri sünnet de verilmiştir. Karnı tok bir şekilde koltuğuna kurulmuş olan bâzı kimselerin: "Bize Kur'ân yeter! Onda helâl olarak ne görmüşseniz, onu helâl; neyi de haram görmüşseniz, onu da haram kabul edin" diyeceği zamanlar yakındır. Şüphesiz ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in haram kıldığı da Allah'ı Teâlâ'nın haram kıldığı gibidir."[2] "Haberiniz olsun! Sizin için evcil olan eşek eti helâl değildir. Yırtıcı hayvanların eti size helâl değildir. Bir muâhidin (kendisiyle barış ortamında olunan ve İslâm Dîni'nin haricinde olan kimselerin) yitiği size helâl olmaz. Ancak sahibi ona ihtiyaç duymayıp helâl ederse müstesnâ."[3]

Câbir Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ خَيْبَرَ الْحُمْرَ الْإِنْسِيَّةَ وَلَحُومَ الْبِغَالِ وَكُلَّ ذِي نَابٍ مِّنَ السَّبَاعِ وَذِي مَخْلَبٍ مِّنَ الطَّيْرِ (م ه ت عن جابر)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hayber Günü evcil eşekleri ve katır etlerinin, yırtıcı kuşların ve yırtıcı hayvanların etlerinin yenilmesini haram kıldı.
"[4]

Yine âyette geçen cizye'den maksat da, gayr-i müslimlerin, hayat ve hürriyetlerinin korunması karşılığında, içinde yaşadıkları İslâm Devleti'ne vermek zorunda oldukları vergidir.

[1] Sahih-i Müslim, İman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 6; Sünen-i Tirmizî, İlim 10; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 2.

[3] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 3920, 3921, 6216.

[4] Sünen-i Tirmizî, Et'ime 3; Sünen-i İbn-i Mâce, Zebâih 13.

وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهَوْنَ قَوْلَ الَّذِينَ (كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنْ يُوَفَّكَونَ) (٣٠)

30. Yahudiler: "Üzeyr, Allah'ın oğludur" dediler. Hristiyanlar da: "İsâ Mesih, Allah'ın oğludur" dediler. Bu, onların ağızlarında geveledikleri sözleridir. Onlar bu sözlerini, kendilerinden önceki kâfirlerin sözlerine benzetiyorlar. Allah onları kahretsin! Haktan nasıl yüz çeviriyorlar.

İzah: Âyette geçtiği üzere Yahudilerin, Üzeyr Aleyhisselâm'a Allah'ın oğlu demelerinin sebebi, Üzeyr Aleyhisselâm'ın kırk yaşında iken bir incir ağacının altına yatması ve yüz yıl sonra aynı yaşta kalkması olayına dayanmaktadır. [1] Beydâvî der ki: Allah'ı Teâlâ, yüz yıl sonra Üzeyr Aleyhisselâm'ı kaldırıncı, Üzeyr Aleyhisselâm Tevrat'ı onlara ezberden yazdırdı. Onlar bu olaya şaşırarak: "Bunu ancak Allah'ın oğlu olduğu için yapabildi" dediler.[2]

Hristiyanların, İsâ Aleyhisselâm'a Allah'ın oğlu demelerinin sebebi de İsâ Aleyhisselâm'ın bâkire bir anneden babasız olarak dünyâya gelmesidir.[3]

Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle

buyrulmuştur:

لَمَّا كَانَ يَوْمُ أُحُدٍ سَجَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي وَجْهِهِ وَكَسِرَتْ رَبَاعِيَّتُهُ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَئِذٍ رَافِعًا يَدَيْهِ يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ اشْتَدَّ غَضَبُهُ عَلَى الْيَهُودِ أَنْ قَالُوا: عَزِيرُ ابْنِ اللَّهِ وَاشْتَدَّ غَضَبُهُ عَلَى النَّصَارَى أَنْ قَالُوا: الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ وَإِنَّ اللَّهَ اشْتَدَّ غَضَبُهُ عَلَى مَنْ أَرَأَقَ دَمِي وَأَذَانِي فِي (عَثَرَتِي). (السيوطي، الدر المنثور عن أبي سعيد الخدري)

"Uhud Savaşı'nda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yüzünden yaralandı ve rebaiye dişi kırıldı. O gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ellerini kaldırıp şöyle buyurdu: Allah'ı Teâlâ: "Üzeyr, Allah'ın oğludur" dedikleri için Yahudilere çok öfkelenildi. "Mesih, Allah'ın oğludur" dedikleri için de Hristiyanlara çok öfkelenildi. Allah'ı Teâlâ kanımı akıtan ve ailemden yana bana eziyet edenlere de çok öfkelenildi.[4]

Yahudi ve Hristiyanların mahşerdeki durumlarına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ لِيَتَّبِعَ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ فَلَا يَبْقَى أَحَدٌ كَانَ يَعْبُدُ غَيْرَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ مِنَ الْأَصْنَامِ وَالْأَنْصَابِ إِلَّا يَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ وَفَاجِرٍ وَغَيْرِ أَهْلِ الْكِتَابِ فَيُدْعَى الْيَهُودُ فَيَقَالُ لَهُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ قَالُوا كُنَّا نَعْبُدُ عَزِيرَ ابْنِ اللَّهِ فَيَقَالُ كَذَبْتُمْ مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ فَمَاذَا تَبْعُونَ قَالُوا عَطِشْنَا يَا رَبَّنَا فَاسْقِنَا فَيُسَارُ إِلَيْهِمْ أَلَّا تَرُدُّونَ فَيُحْشَرُونَ إِلَى النَّارِ كَأَنَّهُمْ سَرَابٌ يَحْطُمُ بَعْضُهَا بَعْضًا فَيَتَسَاقَطُونَ فِي النَّارِ ثُمَّ يُدْعَى النَّصَارَى فَيَقَالُ لَهُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ قَالُوا كُنَّا نَعْبُدُ الْمَسِيحَ ابْنَ اللَّهِ فَيَقَالُ لَهُمْ كَذَبْتُمْ مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ فَيَقَالُ لَهُمْ مَاذَا تَبْعُونَ فَيَقُولُونَ عَطِشْنَا يَا رَبَّنَا فَاسْقِنَا قَالَ فَيُسَارُ إِلَيْهِمْ أَلَّا تَرُدُّونَ فَيُحْشَرُونَ إِلَى جَهَنَّمَ كَأَنَّهُمْ سَرَابٌ يَحْطُمُ بَعْضُهَا بَعْضًا فَيَتَسَاقَطُونَ (في النَّارِ ... (م عن أبي سعيد الخدري)

"Kıyâmet koptuğu zaman bir nidâcı: "Her ümmet dünyâda neye tapmışsa, onun arkasına takılsın" diye ilan edecek. Bunun üzerine Allah'tan başka şeylere, putlara ve heykellere tapmış olanlardan hiçbir kalmayacak, hepsi Cehenneme düşecekler. Nihâyet yalnız Allah'a tapan iyi ve kötülerle Ehl-i Kitab'ın bakiyeleri kalacak ve önce Yahudiler çağırılarak kendilerine: "Siz neye ibâdet ederdiniz?" diye sorulacak. Onlar: "Biz, Allah'ın oğlu Üzeyr'e tapardık" diyecekler. Kendilerine: "Yalan söylediniz. Allah'ı Teâlâ'nın hiçbir zevcesi ve çocuğu yoktu. Şimdi siz ne istiyorsunuz?" denilecek. Yahudiler: "Susadık Yâ Rabbi! Bize su ver" diyecekler. Bunun üzerine onlara: "Suya buyurmaz mısınız?" denilecek ve Yahudiler Cehenneme, o serap gibi birbirini tarumar eden ateşe haşrolunarak oraya düşecekler. Sonra Hristiyanlar çağırılarak kendilerine: "Siz neye ibâdet ederdiniz?" diye sorulacak. Onlar: "Biz, Allah'ın oğlu Mesih'e

tapardık" diyecekler. Kendilerine: "Yalan söylediniz. Allah'ı Teâlâ'nın hiçbir zevcesi ve çocuğu yoktur; şimdi siz ne istiyorsunuz?" denilecek. Hristiyanlar da: "Susadık Yâ Rabbi! Bize su ver" diyecekler. Bunun üzerine onlara: "Suya buyurmaz mısınız? denilecek ve Hristiyanlar Cehenneme, o serap gibi birbirini tarumar eden ateşe haşrolunarak oraya düşecekler..."[5]

[1] Üzeyr Aleyhisselâm'ın bu olayı hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 259'a bakınız.

[2] Tefsir-i Beydâvî, c. 2, s. 433.

[3] Bu hususta Sûre-i Nisâ, Âyet 171'e bakınız.

[4] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 7, s. 300.

[5] Sahih-i Müslim, İman 81 (183).

اِتَّخَذُوا اٰخْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ اَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَالْمَسِيحِ ابْنِ مَرْيَمَ وَمَا اُمِرُوا اِلَّا لِيَعْبُدُوْا اِلٰهًا وَّاحِدًا لَا)
(اِلٰهَ اِلَّا هُوَ سُبْحٰنَهُ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ (۳۱)

31. Onlar, Allah'ı Teâlâ'yı bıraktılar. Hahamlarını, râhiplerini ve Meryem oğlu İsa Mesih'i Rabb edindiler. Halbuki onlar, (Tevrat ve İncil'de) ancak bir olan ilaha ibâdetle emrolundular. O'ndan başka ilah yoktur. Allah'ı Teâlâ, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de zikredilen hahamlardan maksat, Yahudilerin din âlimleridir. Rahiplerden maksat ise, Hristiyanların manastırlara çekilen ve dîni hususlarda içtihat bulunan âlimleridir. Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de Yahudi ve Hristiyanların din adamlarını rabler edindiklerini zikretmiştir. Bu ifadeden maksat, onların din adamlarını ilah edinerek onlara tapmaları değil, Allah'ın emir ve yasaklarını bırakıp din adamlarının koydukları emir ve yasaklara uymalarıdır.

Bu hususta Adiy b. Hâtim Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

اَتَّيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِيْ عُنُقِيْ صَلِيْبٌ مِنْ ذَهَبٍ فَقَالَ يَا عَدِيُّ اطْرَحْ عَنْكَ هٰذَا الْوَتْنَ وَسَمِعْتُهُ يَقْرَأُ فِيْ سُوْرَةِ بَرَاءَةٍ { اِتَّخَذُوا اٰخْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ اَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللّٰهِ } قَالَ اَمَّا اِنَّهُمْ لَمْ يَكُوْنُوْا يَعْبُدُوْنَهُمْ وَلَكِنَّهُمْ كَانُوْا اِذَا اَحْلَوْا لَهُمْ شَيْئًا اسْتَحْلَوْهُ وَاِذَا حَرَّمُوْا عَلَيْهِمْ شَيْئًا حَرَّمُوْهُ (ت عن عدی بن حاتم

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına gittim. Boynumda altından

bir haç bulunuyordu. Bana: "Ey Adiy! Bu putu çıkarıp at" dedi. Onun: "Hahamlarını, râhiplerini ve Meryem oğlu Îsâ Mesih'i Rabb edindiler..." diye geçen Sûre-i Tevbe, Âyet 31'i okuduğunu işittim. Dedim ki: "Yâ Resûlallah! Biz onlara ibâdet etmiyorduk." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Dikkat edin! Yahudi ve Hristiyanlar, din adamlarına tapmıyorlardı. Fakat onlar, hahamlar ve papazlar kendilerine bir şeyi helâl kılınca onu helâl sayıyorlardı, bir şeyi haram kılınca da onu haram kabul ediyorlardı." [1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân, 10.

يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يَنْتِزِعَ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ (٣٢) هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ ((رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ (٣٣)

32-33. Onlar, Allah'ın nûrunu ağızlarıyla (bâtıl sözleriyle) söndürmek isterler. Kâfirler istemese de Allah'u Teâlâ, nûrunu mutlaka tamamlayacaktır.* O Allah ki, müşrikler istemese de İslâm Dîni'ni diğer dinler üzerine üstün kılmak için Resûlünü, Kur'ân ve hak din ile gönderdi.

İzah: Hahamlarını ve papazlarını rabler edinen bu kâfirler, Allah'ın nûru olan İslâm'ı yalanlayıp, insanların da onu kabul etmelerine engel olarak bâtıl sözleriyle söndürmeye kalkarlar. Allah'u Teâlâ, kâfirler istemese de, dînini mutlaka yüceltecek ve nûrunu tamamlayacaktır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَيَبْلُغَنَّ هَذَا الْأَمْرُ مَا بَلَغَ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَلَا يَنْتَرِكُ اللَّهُ بَيْتَ مَدَرٍ وَلَا وَبَرٍ إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ هَذَا الدِّينَ بَعِزٍّ عَزِيزٍ (أَوْ يَذِلُّ ذَلِيلًا عِزًّا يُعِزُّ اللَّهُ بِهِ الْإِسْلَامَ وَذَلَّا يُذِلُّ اللَّهُ بِهِ الْكُفْرَ (حم عن تميم الداري

"Muhakkak bu iş, gece ve gündüzün ulaştığına ulaşacaktır. Allah'u Teâlâ, azizin izzeti veya zelilin zilleti ile, bu dînini girdirmediği köy, kasaba ve şehir bırakmayacaktır. Öyle bir izzet ki, Allah'u Teâlâ onunla İslâm'ı aziz kılacak; öyle bir zillet ki, Allah'u Teâlâ onunla küfrü zelil kılacaktır." [1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16344.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَخْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ (اللَّهِ وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (٣٤) يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَنْزْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ ((٣٥)

34-35. Ey îman edenler! Hahamlardan ve râhiplerden birçoğu, insanların mallarını haksız yollarla yerler ve halkı Allah yolundan menederler. Ey Resûlüm! Altını ve gümüşü biriktirip Allah yolunda infak etmeyenleri (zekâtını vermeyenleri) elim bir azap ile müjdele.* O gün, biriktirdikleri altın ve gümüşün üzerleri Cehennem ateşiyle kızdırılıp, onunla alınları, yanları ve arkaları dağlanır ve onlara: "İşte bunlar, nefsiniz için biriktirdiğiniz şeylerdir, artık biriktirdiklerinizin azâbını tadın" denilir.

İzah: İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ der ki: Âyet-i Kerîme'de zikredilen biriktirilen maldan maksat, kendisinden zekât vermek farz olduğu halde, zekâtı verilmeyen her türlü maldır.

Zekâtını verdiği her türlü mal, yere gömülüp depolanmış olsa dahi, biriktirilmiş mal değildir. Buna mukabil zekâtı verilmeyen her mal, Allah'ın, Kur'ân'da zikrettiği biriktirilmiş maldır. Sahibi, âhirette bu mal ile dağlanacaktır.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

"... Ey Resûlüm! Altını ve gümüşü biriktirip Allah yolunda infak etmeyenleri (zekâtını vermeyenleri) elim bir azap ile müjdele" diye geçen Sûre-i Tevbe, Âyet 34 nâzil olunca bu, Müslümanlara ağır geldi. Hz. Ömer, "Bu sıkıntınızı ben gidereceğim" diyerek kalkıp Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gitti ve dedi ki: "Yâ Resûlallah! Bu âyetin hükmü, Ashâbına ağır geldi."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَفْرِضْ الزَّكَاةَ إِلَّا لِطَيِّبٍ مَّا بَقِيَ مِنْ أَمْوَالِكُمْ وَإِنَّمَا فَرَضَ الْمَوَارِيثَ لِتَكُونَ لِمَنْ بَعْدَكُمْ فَكَبَّرَ عُمَرُ ثُمَّ قَالَ لَهُ أَلَا أَخْبِرُكَ بِخَيْرٍ مَّا يَكْنِزُ الْمَرْءُ الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهَا سَرَّتْهُ وَإِذَا أَمَرَهَا أَطَاعَتْهُ وَإِذَا غَابَ عَنْهَا حَفِظَتْهُ (د عن ابن عباس)

"Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, zekâtı ancak mallarınızın geri kalan bölümleri temizlensin, diye farz kılmıştır. Mîrası da mallarınız sizden sonrakilere kalsın diye farz kılmıştır." Bunun üzerine Hz. Ömer tekbir getirdi. Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona şöyle buyurdu: "Sana kişinin alıkoyacağı en hayırlı şeyin ne olduğunu haber vereyim mi?" "O, sâliha bir kadındır. Ona baktığı vakit onu sürura gark eder. Ona emrederse kendisine itaat eder. Yanında bulunmadığı zaman onun namusunu korur."[1]

Yine bu hususta İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ: "Uhud Dağı kadar malım olsa düşünmem. Elverir ki, adedini bilip zekâtını vereyim ve onunla Allah'a taat eder olayım" demiştir.

Zekâtı vermeyenler hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ صَاحِبِ ذَهَبٍ وَلَا فِضَّةٍ لَا يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا إِلَّا إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ صُفِّحَتْ لَهُ صَفَائِحُ مِنْ نَارٍ فَأُحْمِيَ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَيُكْوَى بِهَا جَنْبُهُ وَجَبِينُهُ وَظَهْرُهُ كُلَّمَا بَرَدَتْ أُعِيدَتْ لَهُ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى يُقْضَى بَيْنَ الْعِبَادِ فَيَرَى سَبِيلَهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِمَّا إِلَى النَّارِ (م عن ابى هريرة)

"Hiçbir altın ve gümüş sahibi yoktur ki, onlarda olan hakları (zekâtı) vermezse, o kimse için mahşer gününde ateşten tabaklar biçilmiş olmasın. O tabaklar, Cehennemin ateşinde kızdırılır. Onlarla o kişinin alını, yanı ve sırtı dağlanır. Her soğudukça bu tekrarlanır. Bu öyle bir günde olacaktır ki, onun miktarı elli bin senedir. Bu hâl, kullar arasında hüküm verilip, o kulun yolu tayin edilinceye kadar devam edecektir. O da, ya Cennete veya Cehenneme giden yoldur..."[2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 32.

[2] Sahih-i Müslim, Zekât, 6 (24).

إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ (ذَلِكَ الدِّينُ الْقِيمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَآفَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَآفَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ (۳۶))

36. Muhakkak ki, Allah katında ayların sayısı, Allah'ın kitabında (Levh-i Mahfuz'unda) gökleri ve yeri yarattığı günden beri on ikidir. Bunlardan dördü haram aylardır. Bu dört ayın haram kılınışı, (Hz. İbrâhim'den gelen) doğru dînin hesabı ve hükmüdür. Artık o aylarda (savaşarak) nefsinize zulmetmeyin. Ey Mü'minler! Müşrikler sizinle nasıl topluca savaşıyorlarsa, siz de onlarla topluca savaşın. Bilin ki, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, takvâ sahipleriyle beraberdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen on iki aya, "Kamerî aylar" denir. Bunlar; Muharrem, Safer, Rebiulevvel, Rebiulahir, Cemâziyelevvel, Cemâziyelahir, Recep, Şaban, Ramazan, Şevval, Zilkade ve Zilhicce'dir. Bu aylar içerisindeki haram olan aylar ise; Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep aylarıdır. Bu aylarda savaşmak haram kılınmıştır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Haccı'nda şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الزَّمَانَ قَدْ اسْتَدَارَ كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ السَّنَةُ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ثَلَاثُ (مُتَوَالِيَاتٌ ذُو الْقَعْدَةِ وَذُو الْحِجَّةِ وَالْمُحَرَّمُ وَرَجَبٌ مُضَرَّ الَّذِي بَيْنَ جُمَادَى وَشَعْبَانَ) (خ م عن ابى بكرة

"Şüphesiz ki zaman, Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı gündeki şekil ve nizamına dönmüştür. Allah katında ayların sayısı on ikidir. Onlardan dördü haram aylardır ki, üçü birbiri ardınca gelir Zilkâde, Zilhicce, Muharrem. Bir de, Cumâd'el-âhire ile Şaban arasındaki, Mudar'ın ayı Receb'dir."[1]

İslâm Dîni'nde yılbaşı Muharrem ayının onu olan Aşûre Günü'dür. Rivâyete göre, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında Sahâbe-i Kirâm: "Bir yılbaşı tayin edelim" dediler. Bunun üzerine Ashâptan bâzıları, "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mekke'den Medîne'ye hicreti, bâzıları da, Hz. Ebû Bekir'in Rumlarla mukâvele imzaladığı ve kazandığı hakkında Rum Sûresi'nin indiği meşhur gün olsun" dediler. En son Hz. Ali, "birçok Peygamberlerin sıkıntılarından kurtuldukları ve daha pek çok faziletleri olan mübârek Aşûre Günü yılbaşı olsun" dedi.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Muharrem ayında bulunan Aşûre Günü'nü daha güzel buldu ve yılbaşı olarak bugünü kabul etti ve buyurdu ki:

"Aşûre Günü yeryüzüne ilk yağmur yağdı. Aşûre Günü Cenâb-ı Hakk, gökleri ve yeri yarattı. Aşûre Günü duâlar kabul oldu. Aşûre Günü Peygamberlerin kiminin doğduğu gün, kiminin vefât ettiği gündür, kiminin düşmandan kurtulup, kiminin düşmanını helâk ettiği gündür."[2] Hz. Hüseyin Efendimiz de, Yezid tarafından bugün şehit edilmiştir.

Aşûre Günü'nde Peygamberlere çok fütuhatlar, İslâmiyet'te çok önemli şeyler olmuştur. Bu sebeple o gün, mübârek bir gündür. Bu günü Müslümanların ibâdetle ve sevinçle kutlaması gerekir. Hz. Hüseyin Efendimizin Aşûre Günü şehit edildiğinden dolayı, o günde mâtem tutmak Ehl-i Sünnet inancına göre câiz değildir. Eğer mübârek bir zâtın vefât ettiği gün mâtem tutma günü olsaydı, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in vefât ettiği gün, bütün Müslümanlar yas tutardı. Nitekim Sahâbe ve Tâbiin, Aşûre Günü çoluk çocuğunu sevindirmek, giydirmek ve oruç tutmak gibi ameller yapmışlardır.[3] Nitekim Hz. Hüseyin Efendimizin, Yezid'e biat etmemesinin sebebi, kendisinin halife

olması için değil, Yezid'in bir İslâm halifesi olamayacak kadar İslâmî yaşantıdan uzak olmasıdır. Hz. Hasan Efendimizin döneminde Müslümanlar ikiye bölünmüştü, bir kısmı Hz. Muâviye tarafında iken, diğer kısmı da Hz. Hasan Efendimizi desteklemişti. Hz. Hasan Efendimiz Müslümanlar arasında bir fitne çıkmasını diye Hz. Muâviye'ye biat etmişti. Böylece Müslümanlar arasında birlik sağlanmıştı. İşte mesele halifelik meselesi değil, mesele İslâm'a uygun bir halifenin seçilmesi idi. Yezid'in, Hz. Hüseyin Efendimizin kendisine biat etmesi için ısrar etmesinin sebebi de, onun Müslümanların önderi konumunda olmasıdır. Çünkü onun biatı, bütün Müslümanların biat etmesi anlamına geliyordu. Hz. Hüseyin Efendimiz, Allah'ın rızâsını gözetip, Yezid'e biat etmeyerek şehâdeti seçmiştir. Muharrem ayının onuncu (Aşûre) günü, Allah yanında en makbul günlerden biri olduğundan, Hakk Teâlâ da o günde onu şehitlere serdar yapmıştır.

Hz. Hüseyin Efendimizin şehit olması, her ne kadar Müslümanları büyük bir üzüntüye sevk etmişse de, onun Yezid karşısındaki dik duruşu bütün Müslümanlar için bir örnek ve gurur duyulacak bir hâdise olmuştur. Allah'u Teâlâ, bizleri Hz. Hüseyin Efendimizin sevgisinden ve yolundan ayırmasın ve âhirette de şefaatine nâil eylesin, âmin!

Yine Aşûre Günü hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

يَوْمُ عَاشُورَاءَ أَهْبِطَ عَلَى الْجُودِيِّ فَصَامَ نُوحٌ وَمَنْ مَعَهُ وَالْوَحْشُ شُكْرًا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَفِي يَوْمٍ عَاشُورَاءَ أَفْلَقَ اللَّهُ الْبَحْرَ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ وَفِي يَوْمٍ عَاشُورَاءَ تَابَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى آدَمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَى مَدِينَةِ (يُونُسَ وَفِيهِ وَلِدَ إِبْرَاهِيمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (طب عن سعيد بن أبي راشد)

"Aşûre Günü Nûh'un gemisi Cudi Dağı'na indirildi. O gün Nûh ve yanındakiler, Allah'a şükür için oruçlu idiler. Allah'u Teâlâ, denizi İsrailoğulları için Aşûre Günü yardı. Aşûre Günü Allah'u Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm'ın tevbesini ve Yunus'un kavminin tevbesini kabul etti. İbrâhim Aleyhisselâm da o gün doğdu."
"[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de, Mekkeli müşriklerin baskı ve zulümlerinden dolayı Allah'ın emriyle Muharrem ayında hicret etmiş ve Medîne'ye Muharrem ayının onuncu günü olan Aşûre günü ulaşmıştır. Bu Hususta şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ فَرَأَى الْيَهُودَ تَصُومُ يَوْمَ عَاشُورَاءَ فَقَالَ مَا هَذَا قَالُوا هَذَا يَوْمٌ صَالِحٌ

هَذَا يَوْمٌ نَجَّى اللَّهُ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ عَدُوِّهِمْ فَصَامَهُ مُوسَى قَالَ فَأَنَا أَحَقُّ بِمُوسَى مِنْكُمْ فَصَامَهُ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ
(خ م عن ابن عباس))

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne'ye ulaştığında, Yahudileri Aşûre Günü oruç tutuyor buldu. Bunun sebebi sorulunca, Yahudiler: "Bugün Allah'ı Teâlâ'nın, Firavun'a karşı Mûsâ'ya yardım ettiği gündür. Biz onu tâzim için bugün oruç tutuyoruz" dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Biz, Mûsâ'ya sizden daha yakınız" buyurdu ve Aşûre orucunu emretti.
[5]

Ramazan-ı Şerif orucu farz olmazdan evvel, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbı, Aşûre orucu tutarlardı. Daha sonra Ramazan orucu farz olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Muharrem ayında tutulan bu orucu dileyen tutsun, dileyen tutmasın" diye buyurmuştur.

Bu husus Âişe Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

كَانَتْ قُرَيْشٌ تَصُومُ عَاشُورَاءَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُهُ فَلَمَّا هَاجَرَ إِلَى الْمَدِينَةِ صَامَهُ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ فَلَمَّا فُرِضَ شَهْرُ رَمَضَانَ قَالَ مَنْ شَاءَ صَامَهُ وَمَنْ شَاءَ تَرَكَهُ (م عن عائشة)

Câhiliye devrinde Kureyş, Aşûre orucu tutardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Aşûre orucu tutardı. Medîne'ye hicret edince, yine bu orucu tuttu ve Sahâbîlerine de bu orucun tutulması emrini verdi. Ramazan ayı orucu farz kılınca: "İsteyen Aşûre orucunu tutar, isteyen de terk eder" buyurdu.[6]

Ayrıca Aşûre orucu hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(صُومُوا يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَخَالِفُوا فِيهِ الْيَهُودَ صُومُوا قَبْلَهُ يَوْمًا أَوْ بَعْدَهُ يَوْمًا) (حم عن ابن عباس)

"Aşûre günü oruç tutun ve o hususta Yahudilere muhalefet edin. Aşûre'den bir gün önce veya sonrayı da oruçlu geçirin."[7]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Tevbe 8, Edâha 5; Sahih-i Müslim, Kasâme 9 (29).

[2] Gunyet'üt-Tâlibîn, c. 2, s. 74-75.

[3] Bakınız: Gunyet'üt-Tâlibîn, c. 2, s. 76.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 5407.

[5] Sahih-i Buhârî, Menâkib'ül-Ensâr, 52; Sahih-i Müslim, Sıyâm 19 (127).

[6] Sahih-i Müslim, Sıyâm 19 (113).

[7] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2047.

إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُحْلُونَهُ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِّيُوَاطُّوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ (فَيَحْلِلُوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ زُرَيْنٌ لَهُمْ سُوءُ أَعْمَالِهِمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ) (٣٧)

37. Bu haram ayların hürmetini diğer aylara nakletmek küfürde ileri gitmektir. Kâfirler böyle yapmakla doğru yoldan saptırılırlar. Allah'ın haram kıldığı ayların sayısına uydurmak için, o ayı bir sene helâl, diğer sene haram sayarlar. Böylece Allah'ın haram kıldığını helâl kabul ederler. Onların bu kötü amelleri, kendilerine güzel göründü. Allah'ı Teâlâ, kâfirler topluluğuna hidâyet etmez.

İzah: Araplar, İbrâhim Aleyhisselâm'dan beri, haram aylara[1] hürmet ederlerdi. Daha sonraları ise, tertibi bozarak diğer helâl olan aylardan birini haram ay, haram ayı da helâl ay olarak saymayı adet edinmeye başladılar. Bu durum Mekke'nin fethine kadar böyle devam etti ve nihâyet bu âyet ile müşriklerin yapmış olduğu bu uygulamaya son verildi.

[1] Haram aylar; Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep aylarıdır..

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ أَنْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَنْتَقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ (الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ) (٣٨) إِلَّا تَتَفَرَّغُوا يُعَذِّبُكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلَ (قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) (٣٩)

38-39. Ey îman edenler! Size ne oluyor da, "Allah yolunda gazâyâ çıkın" denildiği vakit ağır davranıyorsunuz? Dünyâ hayatını, âhiretteki menfaate tercih mi ettiniz? Dünyâ hayatının menfaati, âhiretin yanında çok azdır.* Dâvet olunduğunuz gazâyâ çıkmazsanız, Allah'ı Teâlâ sizi elim bir azap ile cezâlandırır ve yerinize (âhireti dünyâyâ tercih eden) başka bir kavim getirir. Siz (ağır davranmakla) Allah'a aslâ zarar veremezsiniz. Allah'ı Teâlâ, her şeye kâdirdir.

İzah: Bu âyetler, Tebuk Gazvesi hakkında nâzil olmuştur. Mevsim yaz olması nedeniyle hava çok sıcaktı. Düşman kuvvetli ve gidilecek yer uzaktı. Hurmalar

yeni olgunlaşmış ve hasat zamanı da gelmişti. Huneyn ve Taif Gazveleri'nden henüz yeni dönen Ashâbdan bâzılarına bu gazve meşakkatli görüldüğü için ağır davranmışlardı. Münâfıklar da, "Bu sıcakta yola çıkılmaz" diyerek fitne çıkarmışlar ve çeşitli bahaneler ileri sürerek orduya katılmamışlardı.

Bu sefere, Roma'nın tehditkâr bir tavır takınması sebebiyle çıkılmıştır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kıtlık hüküm sürdüğü için, kudreti olanların askere yardım etmelerini emretti. Hz. Ebû Bekir bütün servetini bu uğurda sarf etti. Hz. Osman-ı Zinnûreyn de üç yüz deveyi yüküyle, semeriyle beraber sarf etti ve ayrıca bin dinar verdi.[1]

Sonuçta Peygamber Efendimiz, hicretin dokuzuncu yılı Recep ayında bir perşembe günü otuz bin kişilik ordu ile Medîne'den hareket etti ve yerine Hz. Ali'yi bıraktı.

Bu hususta Sa'd İbn-i Ebî Vakkas Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

خَلَفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَخْلُفُنِي فِي النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ فَقَالَ أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى غَيْرَ أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي (م عن سعد بن ابى وقاص)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Tebuk Seferi'ne çıkınca, Hz. Ali'yi yerine Medîne'de halife olarak bırakmıştı. Hz. Ali: "Yâ Resûlallah! Siz beni çocukların ve kadınların arasında mı bırakıyor-sunuz?" deyince, buyurdu ki: "Sen Hârun'un Mûsâ yanında aldığı yeri, benim yanımda almaktan râzı değil misin? Yalnız şu fark var ki, benden sonra Peygamber yoktur." [2]

Nihâyet İslâm ordusu, Medîne ile Şam arasında bulunan Tebuk denilen yere vardı ve bir su başında ordugâh kuruldu. Fakat su çok az olduğu için orduya yeterli gelmiyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sudan abdest aldı ve mûcize olarak su birkaç orduya yetecek kadar çoğaldı.

İslâm ordusunun Tebuk'a kadar gelerek Romalılara meydan okuyuşu, diğer toplumlar tarafından da dehşetle karşılandı ve hareket ettiği haber verilen Roma ordusu, korkularından Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ordusunun karşısına çıkamadı ve muharebe olmadı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yirmi gün Tebuk'ta kaldı [3] ve Ashâbıyla istişâre yaptıktan sonra geri dönmeye

karar vererek, Ramazan-ı Şerif'te Medîne'ye döndü.

Medîne hakkında Sa'd Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

لَمَّا رَجَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ تَبُوكَ تَلَقَّتُهُ رِجَالٌ مِنَ الْمُتَخَلِّفِينَ فَأَثَارُوا غُبَارًا فَخَمَرَ بَعْضُ مَنْ كَانَ مَعَهُ أَنْفَهُ، فَأَزَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّثَامَ عَنْ وَجْهِهِ وَقَالَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ غُبَارَهَا (شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَارَاهُ ذَكَرٌ وَمِنْ الْجُزَامِ وَالْبَرَصِ) (خرجه رزين عن سعيد)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Tebuk'ten dönünce, Medîne'de kalmış olanlardan bâzıları, onu karşıladılar. Bu sırada toz kaldırdılar. Bunun üzerine beraberinde bulunanlardan bâzıları burun-larını sardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yüzündeki sargıyı çıkardı ve "Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Medîne'nin tozu, her hastalığa şifâdır" buyurdu. Sözüne devamla: "Cüzzam ve ebras hastalığından" diye saydığını gördüm.[4]

Bir özürleri olmadığı halde İslâm ordusuna katılmayanlar çok pişman oldular ve gece gündüz ağlayarak af olunmalarını dilediler. Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem, Müslümanları onlarla konuşmaktan menetti. Bunlar birer köşeye çekilerek elli gün yalnız yaşadılar. Dünyâ hayatı onlara zindan oldu. Daha sonra Allah'ı Teâlâ hepsinin tevbesini kabul etti ve suçlarını affetti. Bunların affedilmeleriyle ilgili olarak daha geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 118'in izahına bakınız.

[1] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4402; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 57.

[2] Sahih-i Müslim Fedâil'üs-Sahâbe 4 (31).

[3] Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre; "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Tebuk'ta yirmi gün kaldı ve farz namazları kısalttı (dört rekatlı farzları iki olarak kıldı)." (Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 280) Çünkü ne zaman döneceği bilinmediğinden dönünceye kadar namazlarını kısaltarak kılmıştır.

[4] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4615.

إِلَّا تَتَصَبَّرُوا فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِي اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ)
إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللَّهِ
(هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ) (٤٠)

40. Ey îman edenler! Siz, Resûle yardım etmezseniz, Allah'ı Teâlâ vaktiyle ona yardım ettiği gibi yine eder. Hani, iki kişiden biri iken kâfirler onu Mekke'den çıkarmışlardı. İkisi mağarada iken, arkadaşına (Ebû Bekir es-Sıddîk'a): "Mahzun olma, şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ bizimle beraberdir!" diyordu. Böylece Allah'ı Teâlâ onun üzerine tarafından sükûnet indirdi, onu görmediğiniz ordularla kuvvetlendirdi ve kâfirlerin sözünü alçalttı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah'ı Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile Hz. Ebû Bekir, Mekke'den Medîne'ye hicret ederken bir müddet gizlendik-leri Sevr Mağarası'nda iken, müşriklerin mağaranın ağzına kadar gelme hâdisesi anlatılmaktadır.

Mekke'de Müslümanlara, müşrikler tarafından işkence ve kötülükler yapıyordu. Bu sebeple Müslümanların bir kısmı Habeşistan'a hicret etmişti. Daha sonraları Medîne'de bulunan Evs ve Hazreç kabilelerinden, İslâmiyet'i kabul edenler çoğalınca Müslümanlar, Peygamber Efendimizin müsaadesiyle Medîne'ye hicret etmeye ve orada önemli bir güç hâline gelmeye başladılar. Mekkeli müşrikler bu durumdan endişelendiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, oraya giderek Müslümanların başına geçmesi hâlinde, kendileri için çok tehlikeli olacağını düşünerek Dâr'un-Nedve denilen yerde toplanıp durumu müzakere ettiler. Ebû Cehil'in teklifiyle Peygamberimizi öldürmeye karar verdiler. Bu durumu Cebrâil Aleyhisselâm Resûlü Ekrem'e bildirdi ve Medîne'ye hicret etmesine Allah'ı Teâlâ'nın müsaade buyurduğunu tebliğ etti.

Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem o gece, Hz. Ali'yi kendi yatağına yatırarak evinden çıktı ve evinin etrafında bekleyen kâfirlerin yüzüne bir avuç toprak serpti. Böylece kâfirler kendisini göremediler. Sonra doğruca Hz. Ebû Bekir'in evine gitti ve beraberce hicret edeceklerini söyledi. Hemen bir kılavuz tutuldu ve o kılavuza, üç gün sonra develeri alıp Sevr Dağı'na gelmesi söylendi.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile Hz. Ebû Bekir o gece şehirden çıkarak Mekke'ye bir saat mesâfede bulunan Sevr Dağı'na gittiler ve orada bir mağaraya girdiler. Ertesi sabah müşrikler, Peygamberimizin Mekke'den ayrılmış olduğunu öğrenince onu aramaya başladılar. Her tarafı arıyorlardı. İzini sürerek Sevr Dağı'na kadar geldiler. Fakat Allah'ın takdiriyle mağaranın girişine, örümcek ağını örmüş ve güvercin de yuva yapmıştı. Bunu gören müşrikler, burada

kimsenin bulunamayacağını düşünerek içeriye girmediler. Böylece, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve arkadaşı Hz. Ebû Bekir Efendimiz, müşriklerin saldırısından kurtulmuş oldular.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile Hz. Ebû Bekir, üç gün sonra, kılavuzun getirdiği develere binerek Medîne'ye doğru yola çıktılar.

Bu olayı Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu şöyle anlatır:

نَظَرْتُ إِلَى أَقْدَامِ الْمُشْرِكِينَ عَلَى رُءُوسِنَا وَنَحْنُ فِي الْغَارِ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ أَنَّ أَحَدَهُمْ نَظَرَ إِلَى قَدَمَيْهِ (أَبْصَرْنَا تَحْتَ قَدَمَيْهِ فَقَالَ يَا أَبَا بَكْرٍ مَا ظَنُّكَ بِأَتَيْنِ اللَّهَ تَالِيَهُمَا (خ م عن ابى بكر

Biz mağarada iken müşriklerin ayaklarını görüyordum. Onlar bu sırada başlarımızın üstünde idiler. "Yâ Resûlallah! Onlar ayaklarının hizasından eğilip bir bakacak olsalar, bizi mutlaka görürler" dedim. Bunun üzerine buyurdu ki: "Yâ Ebû Bekir! İki yoldaş ki üçüncüleri Allah'tır, hiç endişe edilir mi?"[1]

Bu Âyet-i Kerîme, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, hicret sırasında Allah'ı Teâlâ'nın himâye ve lütfuna mazhar oluşunu gösterdiği gibi Hz. Ebû Bekir'i de zikrederek onun mertebesinin yüceliğine de işâret buyurmaktadır.

[1] Sahih-i Buhârî, Fedâil'ul-Ashâb 2, Menâkib 45; Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 1.

((انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (٤١)

41. Ey îman edenler! Gerek hafif, gerek ağırlıklı olarak cihada çıkın. Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla cihat edin. Eğer bilerseniz, bu sizin için daha hayırlıdır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Ey îman edenler! Gerek hafif, gerek ağırlıklı olarak cihada çıkın" ifadesi, Ey îman edenler! Kuvvetliniz, zayıfınız, genciniz, ihtiyarınız, zengininiz, fakiriniz, yayanız, süvâriniz, silahlınız, silahsızınız hep birlikte harbe çıkın, demektir.

Cihat hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(جَاهِدُوا الْمُشْرِكِينَ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ (د ن عن انس

"Müşriklerle mallarınızla, canlarınızla ve dillerinizle cihat edin."[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 18; Sünen-i Nesâî, Cihat 1.

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَاتَّبَعُوكَ وَلَكِنْ بَعَدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ وَسَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَوِ اسْتَطَعْنَا)
(لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ٤٢)

42. Ey Resûlüm! Onların (münâfıkların) dâvet olundukları şey, dünyâ menfaati ve gidecekleri sefer de yakın bir yerde olsaydı, sana tâbi olurlardı. Lâkin mesafe onlara uzun ve meşakkatli göründü. Harpten geri kalanlar: "Billâhi! Muktedir olsaydık, elbette sizinle beraber çıkardık" derler ve nefislerini azâba koyarlar. Allah'ı Teâlâ, onların elbette yalancı olduklarını bilir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Tebuk Seferi'ne katılmayan münâfıklar hakkında nâzil olmuştur. Bu kimseler, çeşitli bahaneler ileri sürerek cihattan geri kalmışlar ve bu davranışlarıyla Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i kandırdıklarını zannetmişlerdi. Allah da, bunların iç yüzünü Resûlüne bildirerek, bahanelerinin geçersiz olduğunu ve iddialarında yalancı olduklarını açıkladı.

(عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذْنَبْتَ لَهُمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَاذِبِينَ ٤٣)

43. Ey Resûlüm! Allah'ı Teâlâ seni affetti. Harbe gitmemek için senden izin isteyenlere niçin izin verdin? Özründe doğru olanlarla yalancı olanları bilinceye kadar onlara izin vermemeliydin.

İzah: Bu âyette Allah'ı Teâlâ, yumuşak bir üslup ile Resûlüne sitem etmektedir. Ancak Allah'ı Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu olayda daha uygun olan hareketi yapmamasından dolayı ona sitem etmeden önce, onun bu davranışını affettiğini bildirmektedir. Bu da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem için bir lütuftur.

لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ (٤٤)
(إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ٤٥)

44-45. Allah'a ve âhiret gününe îman edenler, mallarıyla ve canlarıyla cihattan geri kalmak için senden izin istemezler. Allah'ı Teâlâ, takvâ sahiplerini çok iyi bilir.* Harbe katılmamak için senden izin isteyenler, ancak Allah'a ve âhiret gününe îman etmeyenler ve kalpleri şüphe ile meşgul olanlardır. Onlar, şüpheleri içinde bocalayıp dururlar.

(وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ انْبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ) (٤٦)

46. Onlar harbe çıkmak isteselerdi, onun için elbette hazırlık yaparlardı. Lâkin Allah'ı Teâlâ onların harbe çıkmalarını istemedi de onları alıkoydu. Ve onlara, "Harbe çıkmayanlarla (kadın ve çocuklarla) beraber oturun" denildi.

İzah: Savaşmamak için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den izin isteyenler, münâfıkların ileri gelenlerinden Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl ve onun gibi olan diğer münâfıklardır. Allah'ı Teâlâ, bu münâfıkların savaşa katıldığında Mü'minlerin ordularını ifsat edeceklerini bildiği için, bunları yerlerinde bırakmış ve savaşa çıkmalarını nasip etmemiştir. Aşağıdaki âyette de bu durumu açıkça beyan etmiştir.

(لَوْ خَرَجُوا فِئْكُمْ مَا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَا أُوْضَعُوا خِلَالَكُمْ يَبْغُونَكُمُ الْفِتْنَةَ وَفِئْكُمْ سَمَاعُونَ لَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ) (بِالظَّالِمِينَ) (٤٧)

47. Onlar sizinle beraber cihada çıksalardı, size fesattan başka bir şey vermezler ve sizi fitneye düşürmek için aranızda koştururlardı. Halbuki içinizde onları dinleyip sözlerini kabul edenler vardır. Allah'ı Teâlâ, zâlimleri bilir.

İzah: Bu âyette: "Halbuki içinizde onları dinleyip sözlerini kabul edenler vardır. Allah'ı Teâlâ, zâlimleri bilir" diye geçen ifadeden maksat, sizin içinizde onların sözlerini dinleyen, inancı ve irâdesi zayıf olan kişiler bulunmaktadır. Özellikle bunları kandırmaya çalışacaklardı. Allah'ı Teâlâ, zâlim olan münâfıklar güruhunu çok iyi bilir, demektir.

(لَقَدْ ابْتِغُوا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ حَتَّىٰ جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَارِهُونَ) (٤٨)

48. Ey Habîbim! Onlar, daha önce de fitne çıkarmak istemişler ve sana karşı türlü işler çevirmişlerdi. Nihâyet hak geldi ve onlar istemedikleri halde Allah'ın emri gâlip oldu.

İzah: Ey Habîbim! Uhud savaşında, münâfıkların başı Abdullah b. Ubeyy'in, taraftarlarıyla birlikte sizi bırakıp gitmeleri gibi, münâfıklar, Ashâbını fitneye düşürmek istediler. İslâm'ı geçersiz kılmak için sana karşı nice dalavereler çevirdiler. Nihâyet Allah'ı Teâlâ'nın hak olan zaferi geldi ve İslâm Dîni, onlar istemedikleri halde gâlip oldu, demektir.

(وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِي وَلَا تَفْتِنِّي اَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ) (٤٩)

49. Ey Resûlüm! Onlardan bâzı kimseler harbe gitmemek için, "Bana izin ver, beni fitneye düşürme" diyordu. Haberiniz olsun ki, onlar harbe gitmemekle fitneye düştüler. Şüphesiz ki Cehennem, kâfirleri elbette kuşatacaktır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Cedd b. Kays'a, Tebuk Seferi için hazırlanmasını isteyerek şöyle buyurmuştur: "Ey Cedd! Bu sene Rumların cellatlarına karşı savaşa var mısınız?" Cedd ise, "Yâ Resûlallah! Harbe gitmemem için bana izin ver, beni fitneye düşürme. Vallâhi kavmim, kadınlara benden daha düşkün birisinin olmadığını çok iyi bilir. Korkuyorum ki, Rum kadınlarını görünce sabredemem. Ben sana malımla yardım edeyim" diye karşılık verdi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ondan yüz çevirdi ve "Sana izin verdim" diye buyurdu. İşte bu hâdise üzerine Sûre-i Tevbe, Âyet 49 nâzil olmuştur.

Bu âyet nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Beni Seleme kabilesine, "Ey Selemeoğulları! Sizin ulunuz kimdir?" buyurdu. Onlar da, "Cedd b. Kays'tır. Fakat o, cimri ve korkak bir kimsedir" dediler. Bunun üzerine Resûlû Ekrem şöyle buyurdu: "Cimrilikten daha kötü ve büyük hastalık ne olabilir? Bilakis sizin ulunuz; beyaz tenli, cömert bir delikanlı olan Bışr b. Bera b. Ma'mur'dur."[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 7, s. 158.

(اِنْ تُصِيبَكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَاِنْ تُصِيبَكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا قَدْ اَخَذْنَا اَمْرًا مِنْ قَبْلُ وَيَتَوَلَّوْا وَهُمْ فَرِحُونَ) (٥٠)

50. Ey Resûlüm! Sana bir iyilik (zafer ve ganîmet) isâbet ederse, o münâfıklar mahzun olurlar. Sana bir musîbet isâbet ederse de, "İyi ki evvelce düşündük de harbe gitmemeyi seçtik" derler ve mesrur olarak evlerine giderler.

İzah: Ey Resûlüm! Senin bir başarı elde etmen, bir zafer kazanman, münâfıkların hoşuna gitmez, buna üzürlürler. Şâyet savaşta mağlup olmanız veya başarı elde edememeniz gibi bir musîbet dokunacak olsa, münâfıklar bu durum karşısında: "Biz daha önce savaşa katılmayıp Muhammed'den geri kalmakla tedbirimizi aldık" derler. Sizin uğradığınız zarardan dolayı sevinerek sizden uzaklaşıp

giderler. İşte Cedd b. Kays vb. münâfıklar bunlardandır.

(قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ (٥١))

51. Ey Resûlüm! O münâfıklara de ki: "Bize ancak Allah'ın yazmış olduğu (takdir ettiği) şey isâbet eder. O, bizim mevlâmızdır (velîmizdir). Mü'minler, Allah'a tevekkül etsinler."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebu's-Şeyh Mutarrif Hazretleri şöyle buyurmuştur: Kişi bir evin damına çıkıp da kendini aşağıya atarak, "Bu benim kaderimdir" diyemez. Ancak bu tehlikelerden korunmalı ve tedbirimizi almalıyız. Şâyet başımıza bir şey gelirse, biliriz ki Allah'ı Teâlâ'nın yazdığından başka bir şey başımıza gelmez.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 7, s. 372.

(قُلْ هَلْ تَرَبُّصُونَ بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسَيْنَيْنِ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَنْ يُصِيبَكُمْ اللَّهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِهِ أَوْ بِإِذِينَا) (٥٢) (فَتَرَبَّصُوا إِنَّا مَعَكُمْ مُتَرَبِّصُونَ)

52. Ey Habîbim! Onlara de ki: "Bizim için iki güzelliğin (yardım ve şehitliğin) birinden başka bir şey mi bekliyorsunuz? Biz de sizin için ya doğrudan doğruya Allah tarafından yahut bizim vâsıtamızla azâba uğramanızı bekleriz. Âkıbeti siz de bekleyin, biz de sizinle beraber bekleyenleriz!"

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Kâb b. Ucre Hazretlerinden nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

بَيْنَمَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالرُّوحَاءِ إِذْ هَبَطَ عَلَيْهِ أَعْرَابِيٌّ مِنْ سَرَفٍ فَقَالَ: مَنْ الْقَوْمُ؟ وَأَيْنَ تَرِيدُونَ؟ قِيلَ: بِدْرًا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: مَا لِي أَرَاكُمْ بَذَةً هَيْئَتُكُمْ، قَلِيلًا سِلَاحُكُمْ؟ قَالُوا: نَنْتَظِرُ إِحْدَى الْحُسَيْنَيْنِ؛ إِمَّا أَنْ نُقْتَلَ فَالْجَنَّةَ، وَإِمَّا أَنْ نَغْلِبَ فَيَجْمَعَهُمَا اللَّهُ تَعَالَى لَنَا؛ الظَّفَرِ وَالْجَنَّةَ، قَالَ: أَيْنَ نَبِيُّكُمْ؟ قَالُوا: هَا هُوَ ذَا، فَقَالَ لَهُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، لَيْسَتْ لِي مَصْلَحَةٌ، أَخَذُ مَصْلَحَتِي ثُمَّ أَلْحَقُ. قَالَ: أَذْهَبَ إِلَى أَهْلِكَ، فَخَذَ مَصْلَحَتَكَ. فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ بَدْرٍ، وَخَرَجَ الرَّجُلُ إِلَى أَهْلِهِ، حَتَّى فَرَغَ مِنْ حَاجَتِهِ، ثُمَّ لَحِقَ بِهِمْ بِدْرٍ، فَدَخَلَ فِي الصَّفِّ مَعَهُمْ، فَاقْتَتَلَ النَّاسَ، فَكَانَ فِي مَنْ اسْتَشْهَدَ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ أَنْ انْتَصَرَ، فَمَرَّ بَيْنَ ظَهْرَانِي الشَّهْدَاءِ وَمَعَهُ عُمَرُ. فَقَالَ: هَا يَا عُمَرُ، إِنَّكَ تُحِبُّ الْحَدِيثَ، وَإِنَّ لِلشَّهْدَاءِ سَادَةً وَأَشْرَافًا وَمُلُوكًا، وَإِنَّ هَذَا يَا عُمَرُ مِنْهُمْ. (ك عن سعد بن إسحاق بن كعب بن عجرة، عن أبيه، عن جده)

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Bedir Savaşı'na giderken, Rahvâ'ya ulaştığında, Serîf'ten[1] bir bedevî geldi: "Kimsiniz ve nereye

gidiyorsunuz?" diye sordu. "Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte Bedir'e gidiyoruz" denildi. Bedevî: "Bakıyorum da, durumunuz kötü ve sayınız da az" dedi. Müslümanlar: "Biz iki güzellikten birini umuyoruz, ya öldürülür Cennete gireriz. Yahut düşmanı yener ve her ikisine; hem zafere, hem Cennete nâil oluruz" karşılığını verdiler. Bedevî: "Peygamberiniz nerede?" diye sordu. Müslümanlar: "İşte o" karşılığını verdiler. Bedevî: "Ey Allah'ın Peygamberi! Yanımda gerekli teçhizat yok, gidip gerekli olan şeyleri alayım ve sana katılayım" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evine git ve gerekli hazırlığını yap, ihtiyaçlarını gör" buyurdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Bedir'e doğru giderken, Bedevî'de ailesinin yanına gitti. İhtiyaçlarını karşıladıktan sonra da Bedir'e gelip Müslümanlara katıldı. Müşriklerle savaşıırken de şehit düşenlerden biri oldu. Savaş sonrası zafer elde edildikten sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ömer ile birlikte şehit düşenlere bakmaya gitti. Bedevî'nin yanına vardığında: "İşte Yâ Ömer! Sen ki, konuşmayı seversin. Bil ki, şehitlerinde efendileri, ileri gelenleri ve kralları vardır. Yâ Ömer! Bu da, bunlardan biridir" buyurdu.[2]

[1] Serîf, Mekke'ye altı mil uzaklığında bir yerdir.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 7, s. 373-374; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 2365.

قُلْ أَنْفِقُوا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَنْ يُتَقَبَلَ مِنْكُمْ إِنْ كُنْتُمْ كُفْرًا فَاسْقِيَنَّ (٥٣) وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلَّا ()
() أَنْهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَى وَلَا يُنْفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ (٥٤)

53-54. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "İster gönül rızâsı ile ister gönülsüz olarak infak edin. Bu, sizden aslâ kabul olunmaz. Çünkü siz fâsık bir topluluksunuz."* Onların infakının kabulüne mâni olan şey, ancak Allah ile Resûlünü inkâr etmeleri, namaza tembel tembel kalkmaları ve gönülsüz olarak infak etmeleridir.

İzah: Kâfir ve münâfıklar, ister gönül rızâsı ile ister gönülsüz olarak mallarından infak etsinler, âhirette bu iyi amelleri onlardan kesinlikle kabul edilmeyecek ve onlara hiçbir fayda da sağlamayacaktır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مُؤْمِنًا حَسَنَةً يُعْطَىٰ بِهَا فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَىٰ بِهَا فِي الْآخِرَةِ وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيُطْعَمُ بِحَسَنَاتِ مَا عَمِلَ
(بِهَا لِلَّهِ فِي الدُّنْيَا حَتَّىٰ إِذَا أَفْضَىٰ إِلَى الْآخِرَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُجْزَىٰ بِهَا (م) عَنْ أَنَسٍ)

"Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, hiçbir Mü'mine bir iyiliğinde dahi haksızlık etmez. Dünyâda da onun karşılığı ona verilir. Âhirette de ondan dolayı ona mükâfat verilir. Kâfire gelince o, dünyâda Allah için yapmış olduğu iyilikler karşılığında ona yemek yedirilir, ihsanda bulunulur. Nihâyet âhirete gittiğinde, onun karşılığını görebileceği herhangi bir iyiliği kalmamış olur." [1]

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de münâfıkların bir özelliğinin de namaza tembel oldukları zikredilmektedir. Bu husus Sûre-i Nisâ, Âyet 142'de de şöyle geçmektedir:

"Şüphesiz münâfıklar, Allah'ı Teâlâ'yı aldatmak isterler. Halbuki Allah'ı Teâlâ onları aldatır. Münâfıklar, namaza tembel olurlar, namazı insanlara gösteriş için kırlarlar ve Allah'ı Teâlâ'yı da çok az zikrederler."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

تِلْكَ صَلَاةُ الْمُنَافِقِ يَجْلِسُ يَرْقُبُ الشَّمْسَ حَتَّى إِذَا كَانَتْ بَيْنَ قَرْنَيْ الشَّيْطَانِ قَامَ فَفَقَّرَهَا أَرْبَعًا لَا يَذْكُرُ اللَّهَ (فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا) (م ن ت ح م عن انس بن مالك)

"İşte münâfık namazı; oturur, güneşi gözetler, güneş, şeytanın iki boynuzu arasında olduğu zaman (güneş batmaya yaklaştığında), kalkar namazı kuşun gagalaması gibi süratle dört rek'at kılar. Kıldığı bu namaz içerisinde Allah'ı Teâlâ'yı da çok az zikreder." [2]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da, münâfıkların bu özelliği hakkında şöyle buyurmuştur: "Böyle bir kimse cemaat arasında bulunursa namaz kılar, tek başına kalırsa namaz kılmaz. Böyle bir kişi, namaz dolayısıyla bir mükâfat ummayan, onu terk etmekten ötürü de bir cezâ göreceğinden korkmayan bir kimsedir. Münâfıklık, kaçınılmaz olarak kişiyi ibâdetle tembelliğe götürür."

[1] Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 15 (56).

[2] Sahih-i Müslim, Mesâcid 34 (195 Sünen-i Tirmizî, Salât 7; Sünen-i Nesâî, Mevâkit 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11561.

فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ (٥٥) (

55. Ey Resûlüm! O münâfıkların malları ve evlatları seni hayrete düşürmesin!

Allah'ı Teâlâ, bunlar sebebiyle dünyâ hayatında onlara azap etmeyi ve canlarının kâfir olarak çıkmasını diler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Ey Resûlüm! O münâfıkların malları ve evlatları seni hayrete düşürmesin!" diye geçen ifade, sen o münâfıkların mallarının ve evlatlarının çokluğuna taaccüp etme, demektir. Yani, bunların îman etmemesine sebep olan onların malları, evlatları ve huzurlu aile ortamı idi. Bu ortamın bozulmaması için o münâfıklar, güçlü olan müşrik beylerinin yanında olmayı tercih ettiler. Allah'ı Teâlâ da dünyâ ve âhirette, işte bu nedenlerden dolayı onlara azap edeceğini beyan etmiştir.

(وَيَخْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنْكُمْ وَمَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرُقُونَ) ٥٦)

56. O münâfıklar, sizden olduklarına dair Allah'a yemin ederler. Halbuki sizden değildirler. Fakat onlar, korkudan ödleri patlayan bir topluluktur.

İzah: Yukarıdaki Sûre-i Tevbe, Âyet 55'te münâfıkların, müşrikler güçlü olduğu zaman mallarını ve evlatlarını emniyet altına alabilmek için müşriklerin yanında yer aldıkları beyan edilmiştir. Bu Âyet-i Kerîme'de ise, Müslümanların güçlü oldukları dönemde de; Müslümanların yanında yer alarak îman etmedikleri halde, yine aynı kaygılarla Müslüman olduklarını iddia etmişlerdir.

(لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَأًا أَوْ مَغَارَاتٍ أَوْ مُدْخَلًا لَوَلَّوْا إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ) ٥٧)

57. O münâfıklar, sığınacak bir mekân veya saklanacak mağaralar yahut yer altında girecek bir delik bulsalar, oraya gitmek için koşarak sizden ayrılırlardı.

İzah: Münâfıklar, saklanacak ve korunacak hiçbir çareleri olmadığı için Müslümanların güçlü olduğu dönemlerde; kalben îman etmedikleri halde, dilde Müslümanım diyerek Müslümanların içinde yer almak zorunda kalmışlardır. Nitekim Uhud ve Hendek Savaşları'nda münâfıklar, müşriklerin üstün olarak görüldüğü bu dönemlerde, tekrar müşriklerin saflarına geçmişlerdir. Sonradan Müslümanlar müşriklere karşı üstünlüğü tekrar ele geçirdiğinde de, bu sefer biz de Müslümanız, diyerek Müslümanların yanında yer almışlardır.

(وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ) ٥٨)

58. Ey Resûlüm! O münâfıkların bir kısmı, sadakaların (ganimetlerin) taksimi hakkında sana dil uzatırlar (adâletsizlikle ithama kalkışırlar). Onlara

sadakalardan bir pay verilirse râzı olurlar. Bir şey verilmezse hemen kızarlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, özellikle Zulhüveysire adındaki münâfık hakkında nâzil olmuştur. Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu, bu olayı şöyle nakleder:

بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْسِمُ قِسْمًا إِذْ جَاءَهُ ابْنُ ذِي الْخُوَيْصِرَةِ التَّمِيمِيُّ فَقَالَ اعْدِلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ وَيْلَكَ وَمَنْ يَعْدِلُ إِذَا لَمْ أَعْدِلْ (م حم عن ابى سعيد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem malları (Huneyn ganîmetlerini) paylaştırırken, müellefe-i kulûba (kalbi İslâm'a yönelecek kişilere) kalplerini İslâm'a ısındırmak için fazla pay ayırmıştı. (Hârici asıllı olan) Temimli Zulhüveysire, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına geldi. Bu adam: "Yâ Resûlallah! Adâletli ol" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yazıklar olsun sana, ben âdil olmazsam kim âdil olur!" diye buyurdu.[1] Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre:

فَقَالَ عُمَرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ دَعْنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَقْتُلْ هَذَا الْمُنَافِقَ فَقَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ يَتَحَدَّثَ النَّاسُ أَنَّي أَقْتُلُ أَصْحَابِي إِنَّ هَذَا وَأَصْحَابَهُ يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ لَا يُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ يَمْرُقُونَ مِنْهُ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ (م حم عن جابر بن عبد الله)

Bunun üzerine Hz. Ömer: "Yâ Resûlallah! Müsaade et, şu münâfığı öldüreyim" deyince, Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "İnsanların arkadaşlarımı öldürttüğümden söz etmelerinden Allah'a sığınırım. Şüphesiz ki, bu ve onun arkadaşları Kur'ân okurlar, ama Kur'ân onların boğazlarından aşağıya inmez. Onlar, okun yaydan çıktığı gibi ondan sıyrılıp çıkarlar." [2]

[1] Sahih-i Müslim, Zekât 48 (142, 148 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11112.

[2] Sahih-i Müslim, Zekât 48; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14276.

وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا آتَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَيُؤْتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَرَسُولُهُ إِنَّا إِلَى اللَّهِ (رَاغِبُونَ ٥٩)

59. Eğer onlar, Allah ile Resûlünün verdiği şeylere râzı olsalar ve "Allah bize yeter. İleride Allah'ı Teâlâ, lütfundan bize ihsan eder ve Resûlü de bize bu ihsanı ulaştırır. Biz, Allah'ın ihsanını arzu ederiz!" deselerdi, kendileri için daha hayırlı olurdu.

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ ()
(اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ) (٦٠)

60. Sadakaların (zekâtın); ancak fakirlere, miskinlere, zekât toplamakla görevli olan memurlara, müellefe-i kulûba (kalbi İslâm'a yönelecek kişilere), kölelere, borçlulara, Allah yolunda cihat edenlere ve yolda kalmış gariplere verilmesi Allah tarafından farz kılınmıştır. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Sadaka, Müslümanların malından sırf Allah için muhtaçlara vermek üzere ayırdığı hisse demektir. Bu sadaka da üç kısımdır. Biri farz, biri vâcip, diğeri de nâfiledir. Farz olan sadaka, zekâtıdır. Âyetle kastedilen de budur Vâcip olan sadaka, Sadaka-i Fıtır'dır. Bunların hâricinde verilen infaklarda nâfile sadakadır.

Âyetle kendilerine zekât verilebilecek kimseler madde madde şöyle beyan edilmiştir:

Fakirler: Hanefilere göre fakir, kendisine ait malı olmakla birlikte nisap miktarı (80 gr altın) maldan daha az mala sahip olan kimsedir.

Miskinler: Hanefilere göre miskin ise, kendisine ait hiçbir malı olmayıp, bir günlük yiyeceği olan kimse, demektir. Bunlar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَيْسَ الْمِسْكِينُ بِهَذَا الطَّوَّافِ الَّذِي يَطُوفُ عَلَى النَّاسِ فَنَزِدُّهُ الْقُمَةَ وَاللُّقْمَتَانِ وَالتَّمْرَتَانِ قَالُوا فَمَا الْمِسْكِينُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الَّذِي لَا يَجِدُ غَنًى يُغْنِيهِ وَلَا يُفْطِنُ لَهُ فَيَتَصَدَّقَ عَلَيْهِ وَلَا يَسْأَلُ النَّاسَ شَيْئًا (م خ)
(عن أبي هريرة)

"Miskin, şu kapı kapı dolaşmayı meslek edinen, bir şeyler istemek için halkı dolaşıp halkın da kendisine bir iki lokma, bir iki hurma verdiği dilenci değildir." Sahâbîler: "Öyle ise miskin kimdir, Yâ Resûlallah?" diye sorunca, buyurdu ki: "Miskin, kendisine yetecek zenginliği olmayan, kendisine verilmesi için halk tarafından zaruret durumu bilinmeyen, kendisi de kalkıp halktan bir şey istemeyen kimsedir." [1]

Zekât toplamakla görevli olan memurlar: Zekât memurları, ancak halife tarafından tayin edilen kimselerdir. Bunlar, zekâtı halife adına toplar ve halife de, zekâtı âyetle verilmesi emredilen kişilere dağıtır.

Bu hususta Ebû Humeyd es-Saidi Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Esed kabilesinden, İbn-i el-Lutbiyye isimli bir kişiyi zekât toplamak için memur tayin etti. O kişi dönüp gelince zekâtı topladığı mallar için:

- Bu sizindir. Bu da bana aittir. Çünkü bu bana hediye edilmiştir, dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem minbere çıktı. Allah'a hamd edip onu övdükten sonra şöyle buyurdu:

مَا بَالُ عَامِلٍ أَبْعَثُهُ فَيَقُولُ هَذَا لَكُمْ وَهَذَا أُهْدِي لِي أَفَلَا قَعَدَ فِي بَيْتِ أَبِيهِ أَوْ فِي بَيْتِ أُمِّهِ حَتَّى يَنْظُرَ أَيُّهُدَى إِلَيْهِ أَمْ لَا وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَنْأَلُ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنْهَا شَيْئًا إِلَّا جَاءَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَحْمِلُهُ عَلَى عُنُقِهِ بَعِيرٌ لَهُ رُغَاءٌ أَوْ بَقَرَةٌ لَهَا حُورٌ أَوْ شَاةٌ تَنْعِيرُ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى رَأَيْنَا عُفْرَتِي إِنْطِئِهِ ثُمَّ قَالَ أَلَا هُمْ هَلْ بَلَغْتُ مَرَّتَيْنِ (م)
(عن ابى حميد الساعدي)

"Ne oluyor bir vazifeliye ki, ben onu gönderiyorum, o da döndüğünde: "Bu mallar sizindir, bunlar da bana hediye edildi" diyor. Babasının veya annesinin evinde otursun da görsün bakalım, ona hediye ediliyor mu, edilmiyor mu? Muhammed'in nefsi, kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki, sizden herhangi bir kimse o sadakalardan (zekâtı) bir şey alacak olursa o kimse, mahşer gününde o sadakayı mutlaka boynunda taşıyarak gelecektir. Onun boynunda, böğüren bir deve veya böğüren bir sığır, yahut meleyen bir koyun şeklinde olacaktır." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ellerini yukarı kaldırdı. Öyle ki, biz onun koltuk altı beyazlarını gördük. Sonra şöyle buyurdu: "Allah'ım! Tebliğ ettim mi? Allah'ım! Tebliğ ettim mi?"[2]

Müellefe-i kulûb: Kalbi İslâm'a yönelecek olan kişilerdir. Bu madde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den sonra Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu'nun hilafeti zamanında icmâ ile zekât sınıfından düşürülmüştür.

Müellefe-i kulûb, kendilerine zekât verilmesi için Hz. Ebû Bekir'e müracaat etmişlerdi. Hz. Ebû Bekir onlara zekât verilmesi için, Hz. Ömer'e bir mektup yazmıştı. Bunlar mektubu Hz. Ömer'e verdiklerinde, Hz. Ömer mektubu yırtmış ve "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, sizin kalplerinizi İslâm'a ısındırmak için zekât vermiştir. Ama şimdi Allah'ı Teâlâ, İslâm Dîni'ni aziz kılmış ve size ihtiyaç kalmamıştır. Bundan sonra ya İslâm, ya kılıç vardır" diye buyurmuştur. Bunlar tekrar Hz. Ebû Bekir'e gelerek:

- Verdiğiniz mektubu, Hz. Ömer yırttı ve bize: "Yâ İslâm, ya kılıç" dedi. "Halife siz misiniz, yoksa Hz. Ömer midir?" deyince Hz. Ebû Bekir: "İnşâallah o da halifedir" diye cevap vermiştir. İşte böylece müellefe-i kulûb icmâ ile zekât sınıfından düşürülmüştür.[3] Bu sebeple Hanefiler, zekâtın müellefe-i kulûb'a verilemeyeceği görüşündedir.

İmam Taberî de tefsirinde, müellefe-i kulûb ve zekât memurları hakkında şöyle buyurmuştur:

- Bâzı âlimler, zekât veren kişinin zekâtını, verilecek kimselere taksim etmek istemesi hâlinde zekâtı, altı sınıfa taksim etmesi gerektiğini söylemişlerdir. Çünkü müellefe-i kulûb, bu âlimlere göre; artık ortadan kalkmış, zekât toplama memurları da bu durumda söz konusu değildir. Bu sebeple sayılan sekiz sınıfın altısı kalmıştır. Bunun için mükellef olan kişi, zekâtını bu altı sınıftan dilediğine dağıtır. Eğer toplanan zekâtı, halife toplayıp dağıtacak olursa, yedi sınıfa verir. Çünkü bu durumda zekât toplayan memurlar da mevcuttur.

İşte buradan anlaşıldığı üzere zekât memurları, ancak halife tarafından tayin edilebilir.

Köleler: Efendisiyle hürriyetine kavuşmak üzere anlaşılan kölelerdir. İşte bu kimselere de hürriyetlerine kavuşmaları için zekât verilebilir.

Borçlular: Günah yolunda olmayarak borçlanan borçlular da kendisine zekât verilen kimselerdendir. Hanefilere göre borçlu, borcu olan ve borcundan başka nisap miktarı mala sahip olmayan kimsedir.

Allah yolunda cihat edenler: İmam Ebû Yusuf'a göre, fakirliğinden dolayı İslâm Ordusu'na katılamayan kimseye ve İmam Muhammed'e göre, Hac yolunda malını, parasını ve binitini kaybetmiş fakir kimseye zekâtla yardım olunur.

Yolcular: Malından ve diyarından ayrılan gariplerdir. Nitekim vatanında zengin olup da hâli hazırda yanında malı, parası olmayan misafire de zekât verilir.

Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ zekâtın kimlere verilebileceğini madde madde açık bir şekilde beyan etmektedir. Bu sebeple zekât, sâdece burada sayılan zümrelere verilir. Zekât, fakirin zenginin malı üzerindeki hakkıdır. Bu sebeple mescit, Kur'ân kursu, yol ve çeşme yapımı için zekât verilmez. Hattâ

zengin fakir bütün halkın kullandığı her türlü hayır yerleri dahi olsa, oraların yapımına ve kullanımına zekât verilmez. Zekât, sâdece fakirin ve ihtiyaç sahibinin hakkıdır. Şüpheyile ibâdet olmaz. Bu sebepten zekâtı veren kimsenin, verilen zekâtın fakirin eline geçtiğinden emin olması gerekir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Bana zekât ver" diyen birisine şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يَرْضَ بِحُكْمِ نَبِيِّ وَلَا غَيْرِهِ فِي الصَّدَقَاتِ حَتَّى حَكَمَ فِيهَا هُوَ فَجَزَّ أَمَّا ثَمَانِيَةَ أَجْزَاءٍ فَإِنْ كُنْتَ (مِنْ تِلْكَ الْأَجْزَاءِ أُعْطَيْتَكَ حَقَّكَ) (د عن زياد بن الحارث الصدائي)

"Allah'u Teâlâ, zekâtın verileceği yerler hususunda ne bir Peygamberin, ne de bir başkasının hükmüne râzı olmayarak, onunla ilgili hükmü kendisi verdi ve onu sekiz sınıfa taksim etti. Eğer o sekiz sınıfın içinde isen sana hakkını veririm. "[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ هَذِهِ الصَّدَقَةَ إِنَّمَا هِيَ أَوْسَاخُ النَّاسِ وَإِنَّهَا لَا تَحِلُّ لِمُحَمَّدٍ وَلَا لِأَلِ مُحَمَّدٍ (م د ن عن ابن عباس)

"Şüphesiz ki, bu sadaka (zekât), Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ve onun akrabalarına helâl değildir. Çünkü o insanların mallarındaki pisliklerdir. "[5] Yani zekât, mallardaki pislikleri temizleme vâsıtasıdır.

Bu sebeple Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ehl-i Beyti, akrabaları ne zekât ne de sadaka almazlardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'de sadakayı kabul etmez, hediye kabul ederdi.

Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَخَذَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا تَمْرَةً مِنْ تَمْرِ الصَّدَقَةِ فَجَعَلَهَا فِي فِيهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ كَيْفَ لِيَطْرَحَهَا ثُمَّ قَالَ أَمَا شَعَرْتُ أَنَّا لَا نَأْكُلُ الصَّدَقَةَ (خ عن ابى هريرة)

Hiz. Ali'nin oğlu Hiz. Hasan, sadaka hurmalarından bir hurma tanesi alıp ağzına attı. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kıh, kıh! (tükür). Onu ağzından çıkar. Bizim zekât yemediğimizi sen bilmiyor musun?" diye buyurdu.[6]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

إِذَا أُتِيَ بِطَعَامٍ سَأَلَ عَنْهُ أَهْدِيَّةٌ أَمْ صَدَقَةٌ فَإِنْ قِيلَ صَدَقَةٌ قَالَ لِأَصْحَابِهِ كُلُوا وَلَمْ يَأْكُلْ وَإِنْ قِيلَ هَدِيَّةٌ ضَرَبَ (بِيَدِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَكَلَ مَعَهُمْ) (خ) عن ابى هريرة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir yiyecek geldiği zaman: "Bu hediye midir, yoksa sadaka mıdır?" diye sorardı. "Sadakadır!" denilirse, Ashâbına: "Siz yeyin!" buyururdu da, kendisi sadakadan yemezdi. "Eğer hediyedir!" denilirse, elini uzatırdı ve Ashâbıyla beraber ondan yedi.[7]

Hediye hakkında Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(يَقْبَلُ الْهَدِيَّةَ وَيُثِيبُ عَلَيْهَا) (خ) د ت عن عائشة

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hediyeği kabul eder ve mukabilinde kendisi de hediye verirdi."[8]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْهَدِيَّةُ رِزْقٌ مِنَ اللَّهِ فَمَنْ قَبِلَهَا فَإِنَّمَا يَقْبَلُهَا مِنَ اللَّهِ وَمَنْ يَرُدُّهَا فَإِنَّمَا يَرُدُّ عَلَى اللَّهِ (ابو عبد الرحمن عن (ابى هريرة

"Hediye Allah'ı Teâlâ'nın güzel rızıklarından biridir. Kim kabul ederse Allah'tan kabul eder. Kim de reddederse Allah'a karşı reddetmiş olur."[9]

Zekât verebilecek durumdaki bir kişiye zekât verilmez. Yine zekât veren kimse zekâtını; ne kadar yukarı çıkarsa çıksın babasına, annesine ve dedelerine ve ninelerine, ne kadar aşağı inerse insin çocuklarına ve torunlarına veremez. Hanefi Mezhebi'ne göre, menfaatleri ortak olduğu için kişi, karısına da zekât veremez; kadın da, kocasına zekât veremez.

Zekât verilirken efdal olan sıralama şöyledir: Zekât veren kişinin önce kardeşlerine; kardeşlerinin çocuklarına; amca, hala, teyze ve bunların çocuklarına; bunların hâricinde olan diğer akrabalarına; komşularına ve bulunduğu beldedeki fakirlere vermesidir.

[1] Sahih-i Müslim, Zekât 34 (101 Sahih-i Buhârî, Zekât 53.

[2] Sahih-i Müslim, İmâra 7 (26).

[3] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 155.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 24.

[5] Sahih-i Müslim, Zekât 51 (167,168 Sünen-i Ebû Dâvud, Harfe 20; Sünen-i Nesâî, Zekât 95.

[6] Sahih-i Buhârî, Zekât 57, 60, Cihad 188.

[7] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1128; Sahih-i Buhârî, Rikâk 17.

[8] Sahih-i Buhârî, Hibe 11; Sünen-i Ebû Dâvud, Buyû 82; Sünen-i Tirmizî, Birr 34.

[9] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 239/16.

وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ قُلْ أُذُنُ خَيْرٌ لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ ((أَمِنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ٦١)

61. O münâfıklardan öyleleri vardır ki, Peygamberi rencide ederler ve onun için, "O, her söyleneni dinleyen bir kulaktır" derler. Ey Resûlüm! De ki: "O, sizin için hayır olanı işiten bir kulaktır; Allah'a îman eder, Mü'minleri tasdik eder ve sizden îman edenler için bir rahmettir. Resûlullah'ı rencide edenler için elim bir azap vardır."

İzah: Nakledildiğine göre, münâfıklardan bir topluluk, aralarında konuşurlarken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e münasebetsiz sözlerde bulunmuşlardı. İçlerinden biri: "Yapmayın, korkulur ki bu sözümüzü işitir, sonra hakkımızda iyi olmaz" dedi. Cûlas b. Süveydi: "Biz dilediğimizi söyleriz. Sonra ona gider, söylediklerimizi inkâr ederiz. Bir de yemin ettik mi, yemine inanır, sözümüzü doğru zanneder. Şu halde o, herkesi dinleyen bir kulaktır; her söyleneni dinler ve inanır" diye söyleyince de bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيُرْضُوكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ أَنْ يُرْضُوهُ إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ (٦٢) أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ مَنْ ((يُحَادِدِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا ذَلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ ٦٣)

62-63. Ey Mü'minler! Münâfıklar sizi râzı etmek için Allah'a yemin ederler. Eğer Mü'min iseler, asıl râzı edilmesi en gerekli olan Allah ve Resûlüdür!* Bilmezler mi ki, şüphesiz her kim Allah'a ve Resûlüne muhalefet ederse, elbette onun için, içinde ebedî olarak kalacağı Cehennem ateşi vardır. İşte bu, büyük bir zilletir.

يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهِزُوا إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَا تَحْذَرُونَ ((٦٤)

64. Münâfıklar, kalplerinde gizlediklerini haber verecek bir sûrenin üzerlerine indirilmesinden çekinirler (bu çekincelerini de alay yoluyla birbirlerine söylerler). Ey Resûlüm! De ki: "Alay edin bakalım! Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, çekindiğiniz şeyi açığa çıkaracaktır."

İzah: Münâfıklar kendi aralarında Müslümanlar aleyhine konuşur sonra da, "Umulur ki Allah, bu söylediğimiz gizli sözleri açığa çıkarmaz" derlerdi. Allah'ı Teâlâ onların konuştuklarını açığa çıkararak, kendilerini rezil, rüsvay etmiştir. Bu hususta Katâde Hazretleri diyor ki: "Bu sûrenin diğer bir adı da rüsvay eden anlamına gelen "Fâdiha"dır. Çünkü bu sûrede, münâfıkların rüsvay edildiği bildirilmektedir."

(وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِؤْنَ (٦٥))

65. Yemin olsun ki, sen onlara niçin alay ettiklerini sorarsan, "Vâllâhi! Biz, ancak lâfa dalmış şakalaşıyorduk" derler. Ey Habîbim! De ki: "Allah ile, âyetleriyle ve Resûlü ile mi alay ediyorsunuz?"

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen bu olay, Tebuk Seferi'nde meydana gelmiştir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu sefere giderken, münâfıklardan bir süvâri müfrezesi önde gidiyordu. Kendi aralarında hem Allah'ın âyetleri, hem de Resûlü ile alay ediyor ve şöyle diyorlardı:

- Bu adam, Rumların Şam'da bulunan köşklerini ve kalelerini fethedeceğini mi zannediyor, bu mümkün mü?

Allah'ı Teâlâ, onların bu konuşmalarını Resûlüne bildirdi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

- Şu müfrezeyi durdurun, buyurdu ve yanlarına giderek konuştuklarının hepsini kendilerine söyledi. Onlar da:

- Yâ Resûlallah! Hayır, vallâhi! Ne senin, ne de Ashâbının hakkında bir şey söylemedik. Yolu kısaltmak için söze dalmış, şakalaşıyorduk, demişlerdi.

(لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ إِنْ نَعْفُ عَنْ طَائِفَةٍ مِنْكُمْ نُعَذِّبْ طَائِفَةً بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ (٦٦))

66. Özür beyan etmeyin. Çünkü siz, îman ettikten sonra kâfir oldunuz. Sizden tevbe eden bir taifeyi affetsek de, suçlarında ısrar ettiklerinden dolayı diğer bir taifeye azap edeceğiz.

(الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا (٦٧))

67. Münâfık erkeklerle münâfık kadınlar, birbirlerine benzerler. Onlar kötülüğü emredip iyilikten nehyederler ve şiddetli cimriliği seçerler. Onlar, Allah'ı unuttular (O'na taati terk ettiler); Allah'u Teâlâ da onları unuttu (lütfundan mahrum bıraktı). Şüphesiz ki münâfıklar, fâsıkların (kâfirlerin) ta kendileridir.

وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعَنَهُمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ((٦٨)

68. Allah'u Teâlâ, münâfık erkeklere ve münâfık kadınlara ve kâfirlere Cehennem ateşini vaad etti. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Bu onlara yeter. Allah'u Teâlâ, onlara lânet etmiştir. Onlar için devamlı bir azap vardır.

كَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَكَثَرُوا مَالًا وَآوَلَدُوا فَاسْتَغْنَوْا بِخَلْقِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِخَلْقِكُمْ كَمَا (اسْتَمْتَعَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ بِخَلْقِهِمْ وَخُضْتُمْ كَالَّذِي خَاضُوا أُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ اسْتَمْتَعُوا) (٦٩) هُمُ الْخَاسِرُونَ (

69. Ey münâfıklar! Siz de sizden öncekiler gibisiniz. Onlar, sizden daha kuvvetliydimler, mallar ve evlatlar bakımından daha çoktular. Onlar dünyadaki nasipleri ile faydalandılar. Sizden öncekiler nasıl nasipleriyle faydalandıysa, siz de dünyadaki nasiplerinizle öyle faydalandınız. Onların bâtıla daldığı gibi siz de daldınız. Onların amelleri, dünyâda ve âhirette bâtıl oldu. İşte hüsrâna uğrayanlar onlardır.

أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ إِبْرَاهِيمَ وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَاتِ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُمْ (بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُظْلَمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (٧٠)

70. Onlara, kendilerinden önceki Nûh, Âd ve Semud kavimlerinin, İbrâhim kavminin, Medyen halkının ve altı üstüne çevrilmiş beldeler halkının (Lût kavminin) haberleri gelmedi mi? Peygamberleri onlara apaçık mucizeler ile gelmişti (fakat yalanladılar, Hakk Teâlâ da onları helâk etti). Allah'u Teâlâ onlara zulmetmiş değildi. Lâkin onlar kendi nefislerine zulmediyorlardı.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Onlara, kendilerinden önceki Nûh, Âd ve Semud kavimlerinin, İbrâhim kavminin, Medyen halkının ve altı üstüne çevrilmiş beldeler halkının (Lût kavminin) haberleri gelmedi mi?" diye geçen ifadeden maksat, Nûh Aleyhisselâm'ın kavmini tufan ile boğmadık mı? Hûd Aleyhisselâm'ın gönderildiği Âd kavmini, şiddetli rüzgârla helâk etmedik mi? Sâlih Aleyhisselâm'ın gönderildiği Semud kavmini korkunç bir sarsıntı ile yok

etmedik mi? İbrâhim Aleyhisselâm'ın kavminden verdiğimiz nîmetleri alıp, Kralları Nemrud'u helâk etmedik mi? Şuayb Aleyhisselâm'ın gönderildiği Medyen halkını korkunç bir ses ile helâk etmedik mi? Lût Aleyhisselâm'ın kavmine azap emrimiz gelince, yaşadıkları beldelerinin altını üstüne çevirmedik mi? Üzerlerine işâretlenmiş kızgın taşlar yağdırmadık mı? demektir.

İşte Allah'u Teâlâ, bunların hiçbirisini haksız yere helâk etmemiştir. Onlar, Allah'ı ve Peygamberlerini yalanladıkları için bu cezâyı layık olmuşlar ve böylece kendi nefislerine zulmetmişlerdir.

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ)
(وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٧١)

71. Mü'min erkekler ve Mü'min kadınlar, birbirlerinin velîleridir. Onlar iyiliği emredip kötülükten nehyederler, namaz kılarlar, zekât verirler, Allah'a ve Resûlüne itaat ederler. İşte onlara Allah'u Teâlâ rahmet edecektir. Şüphesiz Allah'u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Mü'minlerin birbirlerine olan bağlılıkları hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَرَى الْمُؤْمِنِينَ فِي تَرَاحُمِهِمْ وَتَوَادُّهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ كَمَثَلِ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى عُضْوًا تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ جَسَدِهِ بِالسَّهْرِ
(وَالْحُمَى (خ) عَنِ النِّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ

"Mü'minler, birbirlerini kollamada birbirlerini sevmeye ve birbirlerine karşı merhametli olmada tek bir vücut gibidirler. Vücudun organlarından biri hasta olduğunda, diğer organlar da uykusuzlukta ve acıda ona ortak olurlar." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Edeb 27.

وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِينٍ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ)
(عَذْنٍ وَرِضْوَانٍ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (٧٢)

72. Allah'u Teâlâ, Mü'min erkeklere ve Mü'min kadınlara içinde ebedî olarak kalacakları, altlarından nehirler akan Cennetler ve Adn Cennetlerinde güzel meskenler vaad etti. Allah'ın rızâsı ise her şeyin üstündedir. İşte en büyük kurtuluş da budur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Hasan-ı Basrî Hazretleri, şu hâdiseyi

anlatmıştır:

İmrân İbn-i el-Husayn ile Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhumâ'ya, Hakk Teâlâ'nın: "Allah'ı Teâlâ, Mü'min erkeklere ve Mü'min kadınlara altlarından nehirler akan Cennetler ve Adn Cennetlerinde güzel meskenler vaad etti..." diye geçen âyetinin, ne demek olduğunu sordum. Bunun üzerine onlar: "Tam adamına rastladın" diyerek sözlerine şöyle devam ettiler. Biz bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sorduk, o da bize şöyle buyurdu:

قَصْرٌ مِنْ لَوْلُؤَةٍ فِي ذَلِكَ الْقَصْرِ سَبْعُونَ دَارًا مِنْ يَأْفُوتَةَ حَمْرَاءَ فِي كُلِّ دَارٍ سَبْعُونَ بَيْتًا مِنْ زَبْرَجْدَةٍ خَضْرَاءَ فِي كُلِّ بَيْتٍ سَبْعُونَ سَرِيرًا عَلَى كُلِّ سَرِيرٍ فِرَاشًا مِنْ كُلِّ لَوْنٍ عَلَى كُلِّ فِرَاشٍ زَوْجَةٌ مِنَ الْخُورِ الْعَيْنِ فِي كُلِّ بَيْتٍ سَبْعُونَ مَائِدَةً عَلَى كُلِّ مَائِدَةٍ سَبْعُونَ لَوْنًا مِنْ طَعَامٍ فِي كُلِّ بَيْتٍ سَبْعُونَ وَصِيفَةً وَيُعْطَى الْمُؤْمِنُ مِنَ الْقُوَّةِ فِي غَدَاةٍ وَاحِدَةٍ مَا يَأْتِي عَلَى ذَلِكَ كُلِّهِ أَجْمَعُ. (تفسير ابن أبي حاتم عن الحسن)

"Bunlar, Cennette incilerden yapılmış olan köşklendir. Her köşkte kırmızı yakuttan yetmiş saray ve her sarayda yeşil zümrüitten yetmiş ev; her evde yetmiş divan, her divan üzerinde yetmiş yatak, her yatak üzerinde de çok güzel hûriler vardır. Her evde yetmiş sofrâ, her sofrâ üzerinde de yetmiş çeşit yiyecek, her evde de yetmiş hizmetçi vardır. O zaman Mü'min kimseye, bütün bunlara güç yetirecek kuvvet verilecektir." [1]

Nakledildiğine göre, Allah'ı Teâlâ sekiz Cennet yaratmıştır. Bunlar: Dâr'ul-Celâl, Dâr'us-Selâm, Cennet'ül-Me'vâ, Cennet'ül-Huld, Cennet'ül-Karar, Cennet'ül-Firdevs, Cennet'ül-Adn, Cennet'ün-Naîm'dir. Cennetlik olanlar amellerine göre bunlardan birine girdirirler.

Âyet-i Kerîme'de geçen Adn Cenneti hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

جَنَّاتٍ مِنْ فَضَّةٍ أُنِيتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَجَنَّاتٍ مِنْ ذَهَبٍ أُنِيتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى رَبِّهِمْ إِلَّا رِذَاءَ الْكَبِيرِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةٍ عَدْنٍ (خ م ه عن عبد الله بن قيس الأشعري)

"İki Cennet vardır ki, bunların kapları ve içlerinde bulunan şeyler hep gümüşstendir. Diğer iki Cennet daha vardır ki, bunların kapları ve içlerinde bulunan şeyler de altındandır. Adn Cenneti'nde bulunan topluluk ile de Allah'ın Cemâli arasında ancak bir Ridây-ı Kibriyâ vardır." [2]

Âyet-i Kerîme'deki: "Allah'ın rızâsı ise her şeyin üstündedir. İşte en büyük

kurtuluş da budur" buyruğu da, Allah'ın Cemâlini görmektir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ فَيَقُولُونَ أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوهَنَا أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ قَالَ فَيَكْثِفُ الْحَبَابَ فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عَزَّ وَجَلَّ (ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ {لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ} (م) عَنْ صَهْب)

Cennet ehli Cennete girdikten sonra, Allah'u Teâlâ şöyle buyuracak: "Size daha fazlasını vermemi istediğiniz bir şey var mı?" Onlar: "Yüzlerimizi ağartmadın mı, bizi Cennete koymadın mı, Cehennem ateşinden korumadın mı?" diyecekler. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ perdeyi açar. Onlara, Aziz ve Celil olan Rablerine bakmaktan daha çok sevdikleri bir şey verilmiş olmayacaktır. Sonra da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Güzel amellerde bulunanlar için, sevap ve fazla mükâfat (Cemâlullah) vardır..."[3] diye devam eden âyeti okudu.[4]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 10591.

[2] Sahih-i Buhârî, Tevhid 24, Tefir-i Rahmân 1; Sahih-i Müslim, İman 80 (296 Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 35.

[3] Sûre-i Yûnus, Âyet 26.

[4] Sahih-i Müslim, İman 80 (297, 298 Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 13.

(يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوِيَهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ (٧٣)

73. Ey Peygamber! Kâfirlerle ve münâfıklarla cihat et ve onlara karşı sert ve şiddetli ol. Onların varacağı yer Cehennemdir. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Hz. Ali Kerremallâhu veche şöyle buyurmuştur:

بُعِثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَرْبَعَةِ أَسْيَافٍ: سَيْفٍ لِلْمُشْرِكِينَ: {فَإِذَا انْسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ} وَسَيْفٍ لِكُفَّارِ أَهْلِ الْكِتَابِ: {قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ} وَسَيْفٍ لِلْمُنَافِقِينَ: {جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ} وَسَيْفٍ لِلْبُعَاةِ: {قَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَقِيَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ} ((ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن علي

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem dört kılıçla gönderilmiştir: Birinci kılıç,

müşrikler için: "Haram aylar (emniyetle gezmeleri için müşriklere müsaade olunan dört ay) tamam olursa, antlaşmalarını bozan müşrikleri her nerede bulursanız öldürün..."[1] diye devam eden âyettir. İkinci kılıç, İslâmiyeti kabul etmeyen Ehl-i Kitap için: "Ey Mü'minler! Ehl-i Kitap'tan, Allah'a ve âhiret gününe îman etmeyen, Allah ve Resûlünün haram kıldığı şeyleri haram tanımayan ve hak din İslâm'ı din edinmeyen kimselerle, onlar zelil olarak kendi elleriyle cizye verinceye kadar savaşın"[2] mealindeki âyettir. Üçüncü kılıç, münâfıklar için: "Ey Peygamber! Kâfirlerle ve münâfıklarla cihat et ve onlara karşı sert ve şiddetli ol..."[3] diye devam eden âyettir. Dördüncü kılıç, âsiler için: "Mü'minlerden iki taife birbiriyle savaşırlarsa, aralarını düzeltin. Bunlardan biri diğerine karşı haddi aşarsa, Allah'ın emrine dönünceye kadar, haddi aşan tarafa karşı savaşın..."[4] diye devam eden âyettir.[5]

İslâm Dîni, barış ve huzur dînidir. Hiçbir zaman savaşı isteyen ve fitneyi çıkaran bir din olmamıştır. İslâm, ancak dîne ve Müslümanlara karşı, kâfirler ve münâfıklar tarafından bir saldırı ve tehdit söz konusu olursa, ancak o zaman savaşı emretmektedir. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(الْفِتْنَةُ نَائِمَةٌ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ أَيْقَظَهَا) (الرافعي عن أنس)

"Fitne uykudadır. Onu uyandırana Allah'u Teâlâ lânet etsin!"[6] diye buyurmuştur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَاسْأَلُوا اللَّهَ الْعَافِيَةَ فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلِّ (السُّيُوفِ ... (خ م عن ابى اوفى)

"Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı istemeyin! Allah'tan afiyet (rahatlık, huzur, saadet) isteyin. Fakat düşman da karşınıza çıkarsa, o zaman da sebât-ı kadem edin (sağlam durup düşmandan kaçmayın) ve bilin ki Cennet kılıçların gölgesi altındadır."[7]

Yukarıdaki Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lere bakıldığı zaman, savaşın arzu edilmemesi, ancak savaş durumunda kesinlikle savaştan geri durulmaması gerektiği emredilmektedir. Nitekim Tebuk Seferi'nden önce, Hristiyan olan Rumların, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i tehdit ederek savaş için haber

göndermeleri üzerine, onlarla savaşılmaması için Sûre-i Tevbe, Âyet 29 nâzil olmuştu. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz otuz bin kişilik bir ordu ile Şam yakınlarındaki Tebuk'a kadar gitmişti. Kâfir ordusu Müslümanlardan korkup karşılmasına çıkmayınca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem orada yirmi gün beklemiş ve her hangi bir tehdit unsuru olmadığını görünce, savaşmadan geri dönmüştü.

Âyetlerde kâfirlere karşı savaşılmaması emredilmektedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ancak İslâm'a bir tehdit olduğu zaman düşmanla savaşmıştır. Tebuk'ta olduğu gibi tehdit ortadan kalkınca savaşmamıştır. Bundan da anlaşılıyor ki, eğer bu âyetlerden kâfirlerle her zaman savaşılmaması gerektiği kesin bir hüküm olsaydı, Peygamberimizin Tebuk'ta geri dönmemesi ve onları bulup mutlaka savaşıması gerekirdi.

Savaş durumu olmadığı zamanlarda, yine münâfıklarla dil ile cihadı devam ettirmek gerekir. Çünkü bir münâfık, Müslümanlara karşı dâimâ bir tehdittir. Kâfirin veremeyeceği zarardan daha fazlasını, bir münâfık verir. Çünkü kâfir, bir Müslümanın itikâdını bozamaz. Fakat münâfıklar, sürekli olarak Müslümanların itikâdını bozacak şekilde hareket ederler. Bu yüzden münâfıklara karşı şiddetle İslâm'ı savunmak, âyetten ve sünnetten deliller getirerek, onların iddialarını ve bâtil sözlerini boşa çıkarmak gerekir.

Nitekim tarih boyunca münâfıklar tarafından, bütün Müslümanlar çok büyük zarar görmüşlerdir. Bunlara, "Niçin fesat çıkarıyorsunuz?" denildiği zaman da, "Biz ıslah edicileriz"[8] demişlerdir.

Birçok olayda olduğu gibi, Hz. Osman Efendimizin şehit edilmesine sebep, Hakem İbn-i Ebi'l-As isminde bir münâfık idi.[9] Bu münâfık, ortalığı karıştırıp Müslümanların birbirine düşmesine sebep olmuş ve bunun sonunda Hz. Ali ve Hz. Muâviye arasında ki Sıffin Savaşı meydana gelmiştir. Bu savaşta, nakledildiğine göre, her iki taraftan şehit olanların sayısı otuz altı bine ulaşmıştır.

Tarih boyunca da fitne ve fesat çıkaranlar hep münâfıklar olmuştur. Sonuç olarak Müslümanlar, bu fitneler dolayısıyla öldürülmüş, göç etmek zorunda bırakılmış ve büyük zulümlere uğramışlardır.

Yine münâfıklar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا تَقُولُوا لِلْمُنَافِقِ سَيِّدٌ فَإِنَّهُ إِنْ يَكْ سَيِّدًا فَقَدْ أَسْخَطْتُمْ رَبَّكُمْ عَزَّ وَجَلَّ (د عن بريدة

"Münâfığa, efendidemeyin. Eğer o efendi olursa, muhakkak Rabbinizi gazaplandırırınız."[10]

[1] Sûre-i Tevbe, Âyet 5.

[2] Sûre-i Tevbe, Âyet 29.

[3] Sûre-i Tevbe, Âyet 73; Sûre-i Tahrim, Âyet 9.

[4] Sûre-i Hucurat, Âyet 9.

[5] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 9, s. 73; Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 10105.

[6] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 30891.

[7] Sahih-i Buhârî, Cihat 114; Sahih-i Müslim, Cihat 6 (19-21).

[8] Bakınız: Sûre-i Bakara, Âyet 11.

[9] Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i İsrâ, Âyet 60'ın izahına bakınız.

[10] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 83.

يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَهَمُّوا بِمَا لَمْ يَنَالُوا وَمَا نَقَمُوا إِلَّا أَنْ (أَعْنِيَهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنْ يَتُوبُوا يَكْ خَيْرًا لَهُمْ وَإِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا (وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ (٧٤

74. Münâfıklar, senin hakkında bir şey söylemediklerine dair Allah'a yemin ederler. Halbuki onlar, kâfirliğe götüren sözü söylediler. Müslüman olduktan sonra tekrar kâfir oldular. Onlar, ulaşılmaması ve meydana gelmesi mümkün olmayan şeye (Resûlü Ekrem'i öldürmeye) kastettiler. Onların intikama kalkışmaları, sırf Allah ve Resûlünün, Allah'ın lütfuyla kendilerini zenginleştirmesinden dolayıdır. Eğer onlar tevbe ederlerse, kendileri için hayırlı olur. Eğer yüz çevirirlerse, Allah'u Teâlâ onlara dünyâda ve âhirette elim bir azap ile azap eder. Onlar için yeryüzünde (Allah'ın azâbından kurtaracak) velî ve yardımcı yoktur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nim nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Cülas b. Süveyd: "Eğer Muhammed'in Medîne'de bıraktığımız dostlarımız hakkında söyledikleri doğru ise, bizler eşeklerden daha kötüyüz" dedi. Bunu duyan Âmir b. Kays: "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem elbette doğru. Siz eşeklerden daha alçaksınız" diye cevap vermişti. Bu zât, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne'ye dönünce durumu haber verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem her ikisini de huzuruna çağırdı. Cülas: "Vallâhi! Ben bu sözleri söylemedim, bana iftira ediyor" diye yemin etti. Bunun üzerine Âmir de, onun bu sözleri söylediğine ve iftira etmediğine dair yemin ettikten sonra ellerini kaldırdı ve "Ya Rabbi! Peygamberine doğru söyleyeni tasdik ve yalan söyleyenin de yalancılığını ortaya çıkaracak âyet gönder" diye duâ etti. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Münâfıklar, senin hakkında bir şey söylemediklerine dair Allah'a yemin ederler..." diye devam eden Sûre-i Tevbe, Âyet 74 nâzil oldu. Bu olaydan sonra Cülas'ın: "Allah'ı Teâlâ bu âyette tevbeyi de beyan buyuruyor. Ben hakikaten yalan söylemiştim" diyerek tevbe ettiği ve tevbesinde de sâdık kaldığı rivâyet edilmiştir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Onlar, ulaşılması ve meydana gelmesi mümkün olmayan şeye (Resûlü Ekrem'i öldürmeye) kastettiler" diye buyrulmaktadır. Burada kastedilen, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkındaki suikastlardır. Nitekim muvaffak olamayıp rezil, rüsvay olmuşlardır. Çünkü Allah'ı Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i koruyacağını Sûre-i Mâide, Âyet 67'de vaad buyurmuştu. Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anha şöyle buyurmuştur:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُجْرَسُ حَتَّى نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ {وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ} فَأَخْرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأْسَهُ مِنَ الْقُبَّةِ فَقَالَ لَهُمْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ انْصَرِفُوا فَقَدْ عَصَمَنِي اللَّهُ (ت عن عائشة)

Sûre-i Mâide, Âyet 67 gelmeden önce, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Sahâbe tarafından korunuyordu. "Allah'ı Teâlâ, seni insanlardan korur" diye buyrulan bu âyet inince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem o anda içinde bulunduğu çadırdan başını dışarı çıkararak kapısını bekleyen Ashâbına hitâben, "Ey insanlar! yanımdan dağılın. Artık Allah'ı Teâlâ beni koruyor" buyurdu.[1]

İşte Allah'ı Teâlâ'nın: "Onlar, ulaşılması ve meydana gelmesi mümkün olmayan şeye (Resûlü Ekrem'i öldürmeye) kastettiler" diye buyurması bundan dolayıdır.

Çünkü Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in koruyucusu bizzat Allah'ı Teâlâ idi.

Münâfıkların bu suikastlarına dair olan hâdiseler şöyle anlatılmıştır:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Tebuk Gazvesi'nden dönerken on beş münafık, geceleyin yolda puslu kurarak Resûlu Ekrem'i uçurumdan düşürmek kastıyla suikastta bulunmak istemişti. Fakat bu suikastlarını tam gerçekleştirecekleri sırada, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında bulunan Huzeýfet'ul-Yeman Radiyallâhu anhu, o hâinlerin bu vaziyetini anlamış ve "Ey Allah'ın düşmanları! Çekilin" diye bağırması üzerine dağılmışlar ve suikastı gerçekleştiremeyip rezil, rüsvay olarak kaçmaya mecbur kalmışlardır.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Onların intikama kalkışmaları, sırf Allah ve Resûlünün, Allah'ın lütfuyla kendilerini zenginleştirmesinden dolayıdır" diye buyrulmaktadır. Bu ifadede maksat da şudur: Onların, Resûlu Ekrem'e karşı çıkmaları, ancak Allah'ın ve Resûlünün, kendilerini birleştirip kaynaştırmak sûretiyle zengin etmesindendir. Onlar, Allah'ın lütfuyla ganîmetlerden pay alarak zengin olmuşlar, buna rağmen bu nîmetlere nankörlük ederek İslâm'a ve Müslümanlara karşı bâzen açıktan bâzen gizlice düşmanlık etmişlerdir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kıur'ân 3.

وَمِنْهُمْ مَّنْ عَاهَدَ اللَّهَ لَئِنْ آتَيْنَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ (٧٥) فَلَمَّا آتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ (٧٦) فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ إِلَى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ بَخِلُوا بِهِ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ (٧٧) (وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ (٧٧)

75-77. O münâfıklardan bir kısmı da, "Yemin olsun ki, eğer Allah bize lütfundan ihsan ederse, biz de muhakkak tasadduk eder ve mutlaka salihlerden oluruz" diye Allah'a söz verdiler.* Fakat Allah'ı Teâlâ, lütfundan onlara ihsan edince, onda cimrilik edip (Allah'ın taatinden) yüz çevirdiler. Onların âdeti zâten yüz çevirmektir.* Vaadlerinde durmamaları ve yalan söylemeleri sebebiyle Allah'ı Teâlâ da, kendisine kavuşacakları güne kadar onların kalplerine nifak koydu.

İzah: Dahhâk Hazretleri der ki: Bu âyetler, münâfıklardan Nebtel b. el-Hâris, el-Cedd b. Kays ve Muattib b. Kuşeyr gibi birtakım kimseler hakkında nâzil olmuştur.

Münâfıkların özelliklerine dair Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثَةٌ إِذَا نَطَقَ كَذَبَ إِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَ إِذَا أُتُمِنَ خَانَ (خ م عن ابى هريرة

"Münâfıkların alâmeti üçtür. Konuşur yalan söyler. Vaad eder, vaadinde durmaz. Emânet verirsin, hıyânet eder."[1]

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 31; Sahih-i Müslim, İman 25 (107).

((أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ وَأَنَّ اللَّهَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ (٧٨))

78. Bilmezler mi ki, içlerinde gizlediklerini ve birbirlerine gizli olarak söylediklerini Allah'ı Teâlâ muhakkak bilir. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, gaybleri çok iyi bilir (kendisine hiçbir şey gizli olmaz).

(الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (٧٩)) (لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ (٨٠))

79-80. Mü'minlerden zengin olup nâfile olarak çok sadaka veren-leri, fakir olup tâkatları derecesinde az sadaka verenleri ayıplayanları ve onlarla alay edenleri, Allah'ı Teâlâ maskaraya çevirir. Onlar için elim bir azap da vardır.* Ey Resûlüm! Onlar için ister Allah'tan af dile, ister dileme. Onlar için yetmiş kere Allah'tan af dilesen de Allah'ı Teâlâ onları aslâ bağışlamaz. Allah'ı Teâlâ'nın onları bağışlamamasının sebebi, Allah'ı ve Resûlünü inkâr etmeleridir. Allah'ı Teâlâ, fâsıklar topluluğuna hidâyet etmez.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebini İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle anlatmaktadır:

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem insanların yanına geldi ve "Sadakalarınızı buraya toplayın" diye nidâ etti. Bunun üzerine insanlar, sadakalarını getirip bir araya topladılar. Kureyş kabilesinin Zühre-oğullarından Abdurrahman b. Avf Radiyallâhu anhu dört bin dirhem getirerek, "Benim sekiz bin dirhemim vardı. Bunlardan dört binini Allah için veriyorum. Diğer dört binini ise kendime bırakıyorum" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِيمَا أُمْسَكْتَ وَفِيمَا أُعْطِيتَ

"Allah'ı Teâlâ, verdiğini de kendine bıraktığını da mübârek kılsın" diye duâ etti. Sonra bu zâtın, serveti çok fazla artmış, hattâ vefâtı zamanında iki eşine isâbet eden mîras payı yüz doksan bin dirhemi bulmuştu.

Yine Sahâbîden Ebû Heyseme el-Ensârî Radiyallâhu anhu, kendisi muhtaç olduğu halde bir ölçek hurma getirerek, "Yâ Resûlallah! Bu gece bir zâtın hurmalığını suladım. Karşılığında iki sa' hurma kazandım. Birini geride bıraktım, diğerini sadaka olarak getirdim" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu hurmayı da diğer sadakaların içine saçtı. Bu durum, münâfıkların hoşuna gitmedi ve dediler ki: "Abdurrahman bu sadakayı sırf riyâ ve gösteriş için yaptı. Ebû Heyseme'nin bir sa' hurmasından Allah ve Resûlü daha zengindir" diyerek alay ettiler.

İşte bu olaylar üzerine Allah'ı Teâlâ bu âyetleri indirdi.

فَرَحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ وَكَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا (لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ (٨١) فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلَيَبْكَوا كَثِيرًا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٨٢))

81-82. Cihattan geri kalan münâfıklar, Resûlullah'a muhalefet ederek yerlerinde kalmalarına sevindiler. Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihat etmekten hoşlanmadılar ve birbirlerine, "Bu sıcakta cihada gitmeyin" dediler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Cehennemın ateşi daha sıcaktır." Keşke anlasalardı!* Kazandıklarının cezâsı olarak artık (dünyâda) az gülsünler, (âhirette) çok ağlasınlar!

İzah: Bu âyetler, Tebuk Seferi'nde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e katılmayıp geri kalan ve bu hallerine sevinen münâfıkların durumunu anlatmaktadır. Münâfıklar, havanın çok sıcak oluşunu bahane edip: "Bu sıcakta savaşa çıkmayın" diyerek diğer insanları da bu seferden alıkoymaya çalışmışlardı. Bu sefer hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 38-39 ve izahına bakınız.

Cehennemdeki ateş ile ilgili Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَوْقَدَ عَلَى النَّارِ أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى احْمَرَّتْ ثُمَّ أَوْقَدَ عَلَيْهَا أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى ابْيَضَّتْ ثُمَّ أَوْقَدَ عَلَيْهَا أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى (اسْوَدَّتْ فِيهَا سَوْدَاءُ مُظْلِمَةٍ) (ت) عن ابى هريرة

"Ateş, bin sene yakılmış ve nihâyet kızarmış. Sonra bin sene daha yakılmış nihâyet beyazlaşmış. Sonra bin sene daha yakılmış siyahlaşmış. O, zifiri karanlık gece gibi simsiyahtır."[1]

Yine münâfıklarla ilgili olarak Âyet-i Kerîme'de: "Kazandıklarının cezâsı olarak artık (dünyâda) az gülsünler, (âhirette) çok ağlasınlar!" diye buyrulmaktadır. Yani o münâfıklar, bu dünyânın geçici hayatında gülsünler. Zîrâ bu gülüş, bu zevk ve sefâ, netice itibariyle bitmeye, yok olmaya mahkûmdur. Bu gülüş, bu sebeple az bir gülüştür, süresi az olan bir zevktir. Bunlar çok ağlasınlar. Zîrâ yaptıkları küfür ve nifakın cezâsı olarak Cehennemde yanacaklardır. Çokça ağlayacaklar, ebediyyen ağlayacaklardır, demektir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَهْلَ النَّارِ إِذَا دَخَلُوا النَّارَ بَكَوْا الدُّمُوعَ زَمَانًا، ثُمَّ بَكَوْا الْقَيْحَ زَمَانًا، فَتَقُولُ لَهُمُ الْخَزَنَةُ: يَا مَعْشَرَ الْأَشْقِيَاءِ تَرَكْتُمُ الْبُكَاءَ فِي الدَّارِ الْمَرْحُومِ فِيهَا أَهْلُهَا فِي الدُّنْيَا، هَلْ تَجِدُونَ الْيَوْمَ مَنْ تَسْتَغِيثُونَ بِهِ فَيَرْفَعُونَ أَصْوَاتَهُمْ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ يَا مَعْشَرَ الْأَبَاءِ وَالْأُمَّهَاتِ وَالْأَوْلَادِ، خَرَجْنَا مِنَ الْقُبُورِ عَطَاشًا، وَكُنَّا طَوِيلَ الْمَوْقِفِ عَطَاشًا، وَنَحْنُ الْيَوْمَ عَطَاشٌ، فَأَفِضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ. فَيَذْعُونَ أَرْبَعِينَ سَنَةً لَا يُجِيبُهُمْ، ثُمَّ (يُجِيبُهُمْ: إِنَّكُمْ مَا كُنْتُمْ. فَيَأْسُونَ مِنْ كُلِّ خَيْرٍ). (ابن أبي الدنيا في صفة النار عن زيد بن ربيع، رفعه)

"Cehennem ahâlisi, Cehenneme girdiği zaman bir süre gözyaşı döküp ağlarlar. Gözyaşları bitince, bir süre irin ağlarlar. Cehennem zebânileri kendilerine: "Ey gühahkâr insanlar! Ahâlisine merhamet edilen dünyâda hiç ağlamadınız. Şimdi burada sizlere bir yardımcı bulacak mısınız?" deyince, bunlar yüksek sesle: "Ey Cennet ahâlisi! Babalar! Anneler! Çocuklar! Mezarlarımızdan susuz çıktık. Hesap için susuz bir şekilde bekledik ve şuanda da çok susamışsınız, bize az bir su veya Allah'ı Teâlâ'nın size ihsan ettiği nîmetlerden verin" diye seslenirler. Kırk yıl boyunca böyle çağırırlar. Ama kendilerine cevap verilmez. Sonunda: "Siz burada ebedî kalacaksınız"[2] cevabı verilince, onlar her türlü hayırdan ümitlerini keserler.[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 7.

[2] Sûre-i Zuhurf, Âyet 77.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 7, s. 442.

فَإِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ مِنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا وَلَنْ تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا ((أَنْكُمْ رَضِيْتُمْ بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا مَعَ الْخَالِفِينَ (۸۳)

83. Ey Resûlüm! Eğer Allah'u Teâlâ, Tebuk'ten sonra tekrar seni, gazâyâ iştirak etmeyen münâfıklara döndürürse ve onlar da diğer bir gazâyâ çıkmak için senden izin isterlerse, onlara de ki: "Benimle beraber hiç çıkmayacaksınız ve benimle beraber bir düşman ile aslâ savaşıma-yacaksınız. Mademki siz, evvelki gazâyâ gitmeyip yerlerinizde oturup kalmayı kabul ettiniz, şimdi de cihattan geri kalanlarla (kadın ve çocuklarla) beraber oturun."

وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ (((۸۴)

84. Ey Habîbim! O münâfıklardan ölenin cenâze namazını ebedî kılma ve kabri başında (defin ve ziyaret için) durma. Çünkü onlar, Allah'ı ve Resûlünü inkâr ettiler ve kâfir olarak öldüler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi hakkında Hz. Ömer Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

Münâfıkların ileri gelenlerinden biri olan Abdullah İbn-i Übeyy öldüğünde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onun namazına çağrıldı. Peygamber Efendimiz onun namazını kılmak için kalktı. Namazını kılmak üzere başında durduğunda döndüm, göğsü hizasında durdum ve "Yâ Resûlallah! Filân, filân günler şöyle şöyle diyen Allah'ın düşmanı Abdullah İbn-i Übey üzerine mi namaz kılacaksın?" dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tebessüm etti. Ben bunu fazlaca söyleyince: "Geri çekil Yâ Ömer! Ben muhayyer bırakıldım. Bana, Sûre-i Tevbe, Âyet 80'de: "Ey Resûlüm! Onlar için ister Allah'tan af dile, ister dileme. Onlar için yetmiş kere Allah'tan af dilesen de Allah'u Teâlâ onları aslâ bağışlamaz..." denildi. Şâyet yetmişten fazla mağfiret dilediğimde bağışlanacağını bilsem, mutlaka mağfiret dilemeyi artırırdım" buyurdu. Sonra namazını kıldı ve cenâzesiyle birlikte yürüdü, defin işi bitinceye kadar kabri başında durdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem en iyi bilen olduğu halde ona karşı olan bu cür'etime ne kadar şaşılır.

فَوَاللَّهِ مَا كَانَ إِلَّا يَسِيرًا حَتَّى نَزَلَتْ هَاتَانِ الْآيَتَانِ {وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ

إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ { فَمَا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَهُ عَلَى (مُنَافِقٍ وَلَا قَامَ عَلَى قَبْرِهِ حَتَّى قَبَضَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ (حم عن عمر بن الخطاب

- Vallâhi! Çok geçmeden: "Ey Habîbim! O münâfıklardan ölenin cenâze namazını ebedî kılma ve kabri başında (defin ve ziyaret için) durma..." diye geçen Sûre-i Tevbe, Âyet 84 nâzil oldu. Bundan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, hiçbir münâfığın namazını kılmadı ve vefât edinceye kadar hiçbirinin kabri başında durmadı.[1]

Katâde Hazretlerinden nakledildiğine göre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in vefâtından sonra:

وَكَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ لَا يُصَلِّي عَلَى جَنَازَةٍ مِنْ جُهْلَ حَالِهِ حَتَّى يُصَلِّيَ عَلَيْهَا حَذِيفَةُ بْنُ الْيَمَانِ لِأَنَّهُ كَانَ يَعْلَمُ أَعْيَانَ مُنَافِقِينَ قَدْ أَخْبَرَهُ بِهِمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلِهَذَا كَانَ يُقَالُ لَهُ: صَاحِبُ السِّرِّ الَّذِي (لَا يَعْلَمُهُ غَيْرُهُ أَيْ مِنَ الصَّحَابَةِ. (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن قتادة

Hiz. Ömer, tanımadığı kimselerin cenâze namazını, Hiz. Huzeyfe b. el-Yeman kılmadıkça kılmaıdı. Çünkü o, kimin münâfık olduğunu bilirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendisine münâfıkları haber vermişti. Bu sebepledir ki ona, Sahâbeden, kimsenin bilmediği "Sırrın Sahibi" denilirdi.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in vefâtından sonra, Huzeyfe Radiyallâhu anhu, Ashâb diye gözüken bâzı kişilerin cenâze namazlarına gitmeyince, o kimsenin münâfık olduğu anlaşıldı. Ashâbın hiç tahmin etmediği bâzı kişilerin de cenâze namazına o zât gitmeyince, birçok Ashâb kendi kendinden şüphe etmeye başladı. Bunun üzerine Hiz. Ömer Radiyallâhu anhu, Hiz. Huzeyfe'ye dedi ki:

(أَنْشُدُكَ اللَّهَ أَمِنْهُمْ أَنَا؟ فَقَالَ: لَا وَاللَّهِ (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن قتادة

"Allah için bana söyle, ben de onlardan mıyım?" Hiz. Huzeyfe de dedi ki: "Hayır, vallâhi! Sen onlardan değilsin."[3]

Bunun üzerine Hiz. Ömer Radiyallâhu anhu, Allah'a hamd ederek secdeye kapanmıştır.

Bu husus Sûre-i Muhammed, Âyet 30'da da geçtiği üzere, Allah'ı Teâlâ, Habîbine, münâfıkları bildirmiştir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, hadis No: 91.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 195.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 14, s. 443.

(وَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ (٨٥)

85. Ey Resûlüm! O münâfıkların malları ve evlatları seni hayrete düşürmesin! Allah'ı Teâlâ, bunlar sebebiyle dünyâ hayatında onlara azap etmeyi ve canlarının kâfir olarak çıkmasını diler

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin açıklaması için Sûre-i Tevbe, Âyet 55'in izahına bakınız.

وَإِذَا أَنْزَلْتُ سُورَةً أَنْ آمِنُوا بِاللَّهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَأْذَنَكَ أُولُوا الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُنْ مَعَ (الْقَاعِدِينَ (٨٦) رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ (٨٧)

86-87. "Allah'a îman edin ve Resûlü ile beraber cihat edin" diye bir sûre nâzil olduğu vakit, onlardan zengin olanlar, senden izin istediler ve "Bizi bırak, cihattan geri kalanlarla beraber oturalım" dediler.* Onlar, cihattan geri kalanlarla (kadın ve çocuklarla) beraber olmaya râzı oldular. Allah'ı Teâlâ da onların kalplerini mühürledi. Bu sebeple onlar hakikatleri anlayamazlar.

لَئِنْ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ جَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَأُولَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ((٨٨) أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (٨٩)

88-89. Fakat Resûl ve onunla beraber bulunan Mü'minler, mallarıyla ve canlarıyla cihat ettiler. İşte bütün hayırlar (dünyâda ve âhirette) onlarındır. Kurtuluşa nâil olanlar da işte onlardır.* Allah'ı Teâlâ, onlar için altlarından nehirler akan Cennetler hazırladı. Onlar orada ebedî kalacaklardır. İşte en büyük kurtuluş budur.

وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ (عَذَابٌ أَلِيمٌ (٩٠)

90. Bedevîlerden bir kısmı, kendilerine izin verilmesi için geldiler ve birtakım ehemmiyetsiz özürlerde bulundular. Allah ve Resûlünü yalanlayan diğer kısmı da, ne izin için geldiler ne cihada iştirak ettiler; yerlerinde oturdular. Onlardan

kâfir olanlar için elim bir azap vardır.

لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يُنْفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ (وَرَسُولِهِ مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٩١) وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا اتَّوَكَّلُوا لِيَتَحْمِلَهُمْ قُلْتُ لَا (اَجِدْ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَأَعْيُنُهُمْ تَفِيضٌ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ (٩٢)

91-92. Allah ve Resûlü için (insanlara) nasihatta bulundukları takdirde, zayıflara (ihtiyar, çocuk ve sakatlara), hastalara ve sefer için harcayacak bir şey bulamayanlara cihada iştirak etmemelerinden dolayı bir günah yoktur. Muhsinler için bir günah olmadığı gibi onlara tenkit için bir yol dahi yoktur. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.* Kendilerini bindirip sevk etmen için sana müracaat ettikleri vakit, senin onlara: "Sizi bindirecek bir şey bulamıyorum " demen üzerine, gözlerinden yaşlar dökerek dönüp gidenler ve infak edecek bir şey bulamamalarından dolayı mahzun olanlar için de bir günah ve tenkit yoktur.

İzah: Âyet-i Kerîme'de açıkça geçtiği üzere, mâzereti olup savaşa gitmeyenler için bir günah olmadığı anlatılmaktadır. Bunlar, özründen dolayı savaşa katılamayan kişilerdir. Yeter ki bunlar, Allah'a ve Peygamberine karşı samimi olsunlar, özürlerinde haklı bulunsunlar, insanları savaştan caydırmasınlar, geride fitne çıkarmasınlar ve onlara nasihatta bulunsunlar. İşte bu takdirde kendilerine bir sorumluluk yoktur.

Muhammed b. Kâ'b Radiyallâhu anhu'ya göre, Sûre-i Tevbe, Âyet 92, çeşitli kabilelerden olan yedi kişi hakkında nâzil olmuştur.[1]

Tebuk'ten dönerken, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

(إِنَّ أَقْوَامًا بِالْمَدِينَةِ خَلَفْنَا مَا سَلَكْنَا شِعْبًا وَلَا وَادِيًا إِلَّا وَهُمْ مَعَنَا فِيهِ حَبَسَهُمُ الْعُدْرُ (خ) عن انس بن مالك

"Şüphesiz, özürlerinden dolayı Medîne'de bıraktığımız insanların içinde öyleleri var ki, geçtiğimiz her dağ yolunda ve vâdide onlar bizimle beraberdirler." [2]

[1] Bir rivâyette de, bu âyette bahsi geçen İrbâd b. Sâriye Radiyallâhu anhu'dur. (Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 6; Sünen-i Tirmizî, İlim 16)

[2] Sahih-i Buhârî, Cihat 35; Abdurrezzâk es-San'ânî, Musannef, Hadis No: 9547.

إِنَّمَا السَّبِيلَ عَلَى الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنَىٰ رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ)
(فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ٩٣)

93. Kınananlar, zengin oldukları halde cihada gitmemek için senden izin isteyenlerdir. Onlar, cihattan geri kalanlarla (kadın ve çocuklarla) beraber olmaya râzı oldular. Allah'ı Teâlâ da onların kalplerini mühürledi. Artık onlar hakkı bilemezler.

يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ قُلْ لَا تَعْتَذِرُوا لَنْ تُؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَأْنَا اللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ وَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ)
(وَرَسُولُهُ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ٩٤)

94. Siz, seferden döndüğünüz vakit, onlar size mâzeret beyan ederler. Ey Resûlüm! De ki: "Mâzeret beyan etmeyin. Size aslâ inanmayız. Çünkü Allah'ı Teâlâ bize sizin haberlerinizi (gizlediğiniz şer ve fesâdı) bildirdi. Allah ile Resûlü, sizin amellerinizi görecektir. Sonra, gizli ve açık her şeyi bilen Allah'ın huzuruna çıkarılacaksınız. O da yaptıklarınızı size haber verecektir."

سَيَخْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِنَعْرِضُوا عَنْهُمْ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رَجِسٌ وَمَآلُهُمْ جَهَنَّمَ جَزَاءً بِمَا)
(كَانُوا يَكْسِبُونَ ٩٥)

95. Seferden döndüğünüz zaman, kendilerini bırakmanız için size karşı Allah'a yemin edeceklerdir. O münâfıklardan yüz çevirin. Çünkü onlar pisliktir. Kazandıklarının cezâsı olarak, varacakları yer de Cehennemdir.

İzah: Tebuk Seferi'ne katılmayan münâfıklar yalan yere yemin ederek mâzeret beyan edince, Allah'ı Teâlâ Mü'minlere, onlardan uzak durup konuşmamalarını emretmiştir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: "O münâfıklardan yüz çevirin" buyruğu; "Onlarla konuşmayın" demektir. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, Tebuk'tan döndükten sonra:

وَلَا تُجَالِسُوهُمْ وَلَا تَكَلَّمُوهُمْ

"Onlarla oturup kalkmayın ve onlarla konuşmayın"[1] diye buyurduğu nakledilmiştir.

Mü'minlerin içerisinde de Tebuk Seferi'ne katılmayan bâzı kimseler olmuştu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Sahâbenin bunlarla da konuşmalarını yasaklamıştı. Bunlar yalan söylemeyi, hiçbir mâzeret beyan etmedikleri için ve sürekli olarak tevbe istiğfarda bulunmalarından dolayı Allah'ı Teâlâ onları

affetmiştir.[2]

Tebuk Seferi'ne katılmadıkları halde mâzeret beyan etmeyerek, doğruyu söyleyen ve daha sonra tevbelerinin kabul edildiğine dair haklarında Sûre-i Tevbe, Âyet 117, 118 ve 119 indirilenlerden biri olan Ka'b Radiyallâhu anhu diyor ki:

فَوَاللَّهِ مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيَّ مِنْ نِعْمَةٍ قَطُّ بَعْدَ أَنْ هَدَانِي لِلْإِسْلَامِ أَعْظَمَ فِي نَفْسِي مِنْ صِدْقِي لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ لَا أَكُونَ كَذَبْتُهُ فَأَهْلِكَ كَمَا هَلَكَ الَّذِينَ كَذَّبُوا فَإِنَّ اللَّهَ قَالَ لِلَّذِينَ كَذَّبُوا حِينَ أَنْزَلَ الْوَحْيَ شَرًّا مَا قَالَ لِأَحَدٍ فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى {سَيُخْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَى قَوْلِهِ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَى عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ} (خ م عن كعب)

Allah'a yemin olsun ki kanaatime göre, Allah'ı Teâlâ beni İslâm'a erıştirdikten sonra, bana Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e doğru söylememden dolayı lütufta bulunduğundan daha büyük bir lütufta bulunmadı. Ben, yalan söyleyenler gibi helâk olmadım. Zîrâ Allah'ı Teâlâ, yalan söyleyenler hakkında vahiy indirerek bir insana söylediğinin en ağırını söyledi. Ve Ka'b Radiyallâhu anhu sözüne devamla Sûre-i Tevbe, Âyet 95-96'yı okudu.[3]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 8, s. 231.

[2] Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 118 ve izahına bakınız.

[3] Sahih-i Buhârî, Vesâye 16, Cihat 103, Menâkib 23; Sahih-i Müslim, Tevbe 9 (53).

() {يُخْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَى عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ} (٩٦)

96. Onlardan râzı olmanız için size yemin ederler. Siz onlardan râzı olsanız da, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, o fâsıklar topluluğundan râzı olmaz.

() {الْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا حُدُودَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ} (٩٧)

97. Bedevîler, küfür ve nifakta daha şiddetlidirler ve Allah'ı Teâlâ'nın, Resûlüne indirdiği ahkâmın hudûdunu bilmemeye daha yatkındırlar. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bedevî, çölde yaşayan kimselerdir. Bu insanlar genellikle şehirlerde yaşayan âlimlerden uzak kaldıkları, takvâ sahibi sâlih kişilerle münasebetleri

olmadığı ve eğitimden uzak oldukları için, medeniyetten uzak câhil kalmış kimselerdi. İslâm'a karşı çıkmalarında bu halleri önemli bir rol oynamıştır.

Müslüman olan bedevîler hakkında da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا يَوْمَ أَعْرَابِيٍّ مُهَاجِرًا (ه) عن جابر بن عبد الله)

"Hiçbir bedevî, Muhâcire imam olamaz." [1]

Yani, bedevî olan Müslümanların en büyüğü, derece olarak Muhâcirin en küçüğünden de küçüktür. Çünkü Muhâcirler, Mekke'de ilk olarak Müslüman olup, zor şartlarda İslâmiyetin yayılmasına sebep olmuşlar ve canlarını tehlikeye atarak bütün mallarını geride bırakıp İslâmiyet için hicret etmişlerdir. Bundan dolayı Allah katında büyük dereceler almışlardır. Bedevîler ise, böyle bir fedâkarlıkta bulunmamış-lardır. İşte bu nedenle hiçbir bedevî, Muhâcire imam olamaz.

Yine bedevîler hakkında Hz. Âişe annemizden, şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَدِيمَ نَاسٍ مِنَ الْأَعْرَابِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا أَنْتَقَبِلُونَ صِبْيَانَكُمْ فَقَالُوا نَعَمْ فَقَالُوا لَكِنَّا (وَاللَّهِ مَا نَقَبَلُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَمْلِكُ إِنْ كَانَ اللَّهُ نَزَعَ مِنْكُمْ الرَّحْمَةَ (م) عن عائشة)

Bedevîlerden bâzı insanlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldiler ve ona: "Çocuklarınızı öpüyor musunuz?" dediler. O da: "Evet" deyince onlar: "Fakat Allah'a yemin olsun ki biz öpmeyiz" dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Allah'u Teâlâ, sizden merhameti söküp almışsa ben ne yapabilirim?" [2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, İkamet'üs-Salâ 78.

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil 15 (64).

(وَمِنْ الْأَعْرَابِ مَنْ يَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُ بِكُمْ الدَّوَائِرَ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (٩٨))

98. Bedevîlerden öyleleri vardır ki, infak ettiği şeyi zarar sayar ve başınıza bir felâket gelmesini bekler. Şiddetli felâket onların başına gelsin! Allah'u Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de zikredilen kimseler, bedevîlerin münâfıklarıdır. Bunlar, müşriklere karşı cihat etmek için veya bir Müslümana yardım etmek için veya Allah’ın emrettiği herhangi bir yere vermek için harcadığı mallarını zarar sayarlardı. Ondan bir sevap beklemediği gibi, onun kendisinden bir cezâyı uzaklaştırdığına da inanmazlardı. Onlar, sevmediğiniz bir şeyin başınıza gelmesi ve düşmanınızın size gâlip gelmesi gibi felâketlerin sizlere gelmesini beklerler. Felâketler sizin değil, onların başına gelsin. Allah’u Teâlâ, o münâfıkların kalplerindeki hainliği ve asıl kimlerin felâkete uğrayacağını çok iyi işiten ve bilendir.

وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرْبَاتٍ عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ أَلَا إِنَّهَا (قُرْبَةٌ لَهُمْ سَيُدْخِلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ إِنْ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ) (۹۹)

99. Bedevîlerden öyleleri de vardır ki, Allah’a ve âhiret gününe îman eder ve infak ettiği şeyi, Allah katında yakınlığa ve Resûlün duâlarını almaya vesîle sayar. Haberinizi olsun ki bu, onlar için Allah katında yakınlığa vesîledir. Allah’u Teâlâ onları rahmetine (Cennetine) koyacaktır. Şüphesiz Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bedevîlerden bâzıları da vardır ki, Allah’u Teâlâ’ya ve öldükten sonra dirilmeye, sevap ve cezâyı îman ederler. Müşriklere karşı cihat etmek için ve Resûlullah’ın seferleri için mallarından infakta bulunurlar. Böyle yaparak Allah’ın rızâsına erişmeyi ve Peygamberin duâ ve affına mazhar olmayı isterler. Haberinizi olsun ki, Peygamberin onlara duâ etmesi ve onlar için af dilemesi, onları Allah’a yaklaştıran bir vâsıtaadır. Onların infak ettikleri de bir vâsıtaadır. Allah’u Teâlâ onları, rahmetinin içine koyup Cennetine katacağı kimselerden yapacaktır. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, onların işlediği kusurları affeden, tevbe etmelerinden sonra azaplarını düşürüp merhamet edendir, demektir.

وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ (وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ) (۱۰۰)

100. Muhâcirler ile Ensârdan ilk evvel İslâm’ı kabul ederek (derece bakımından) öne geçenlerden ve (kıyâmet gününe kadar) ihsan ile onlara tâbi olanlardan Allah râzı oldu, onlar da Allah’tan râzı oldular. Allah’u Teâlâ onlara altlarından nehirler akan Cennetler hazırladı. Onlar orada ebedî kalacaklardır. İşte büyük kurtuluş budur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Muhammed İbn-i Kâ'b el-Kurazî Radiyallâhu anhu der ki:

Hiz. Ömer, Sûre-i Tevbe, Âyet 100'ü okuyan bir kişinin yanından geçti ve onun elinden tutarak: "Sana bunu kim okutuyor?" diye sordu. O kişı: "Übeyy İbn-i Kâ'b" diye cevap verdi. Bunun üzerine Hiz. Ömer: "Seni ona götürönceye kadar benden ayrılma" dedi. Übeyy İbn-i Kâ'b'a vardıklarında Hiz. Ömer: "Bu âyeti, buna bu şekilde sen mi okuttun?" diye sordu. Übeyy İbn-i Kâ'b: "Evet" deyince, Hiz. Ömer: "Bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den işittin mi?" diye sordu. O da: "Evet" diye cevap verdi. Bunun üzerine Hiz. Ömer buyurdu ki:

لَقَدْ كُنْتُ أَرَى أَنَّا رَفَعْنَا رَفْعَةً لَا يَبْلُغُهَا أَحَدٌ بَعْدَنَا (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن محمد بن كعب القرظي)

"Öyle inanıyorum ki, bizden sonra hiç kimsenin ulaşamayacağı bir mertebeye yükseltildik"[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

غَشِيَتْكُمُ السَّكْرَتَانِ سَكْرَةُ حُبِّ الْعَيْشِ وَحُبِّ الْجَهْلِ فَعِنْدَكَ ذَلِكَ لَا تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَلَا تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْقَائِمُونَ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ كَالسَّابِقِينَ الْأَوَّلِينَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ (حل عن عائشة)

"Âhir zamanda iki sarhoşluk sizi kaplar. Birincisi, geçim sarhoş-luğudur. İkincisi de cehâlet sarhoşluğudur. O zaman ne iyiliği emreder, ne de kötölükten nehyedersiniz. İşte o zaman da Allah'ın kitabı ve Resûlünün sünneti ile amel edip başkalarına da öğretenler, (derece bakımından) öne geçen Muhâcir ve Ensâr gibidirler."[2]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 203.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 321/5.

وَمِمَّنْ حَوْلَكُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ مُنَافِقُونَ وَمِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُوا عَلَى النِّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ سَنُعَذِّبُهُمْ) (مَرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَى عَذَابٍ عَظِيمٍ (١٠١)

101. Çevrenizdeki bedevîlerden bir kısmı münâfıktır. Medîne ahâlisinden bir kısmı da nifakta devam eder. Ey Resûlüm! Sen onları bilmezsin. Biz onları biliriz. Onlara iki kere azap edeceğiz. Sonra da daha büyük bir azâba döndürüleceklerdir.

İzah: Bu âyette geçen "Onlara iki kere azap edeceğiz" ifadesindeki iki azap; onların rezil, rüsvay olarak ölmeleri ve kabir azâbıdır, denilmiştir. Bunlardan sonra onlara asıl büyük azap ise âhirette olacaktır.

وَآخِرُونَ اغْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللَّهُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (١٠٢) خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلَّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (١٠٣) ((

102-103. Günahlarını itiraf eden diğerleri de, sâlih ameli kötü amelle karıştırdılar. Umulur ki Allah'ı Teâlâ, onların tevbesini kabul eder. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.* Ey Habîbim! Onların mallarından bir sadaka al ki, onunla kendilerini günahlarından temizlemiş, arındırmış olursun. Onlar için duâ et. Senin duân ile, onların kalpleri sükûnet bulur. Allah'ı Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Bu âyetlerin, Tebuk Gazâsı'na katılmayarak pişman olup tevbe eden kimseler hakkında nâzil olduğu beyan edilmiştir.

Âyet-i Kerîme'de: "Ey Habîbim! Onların mallarından bir sadaka al" diye buyrulmaktadır. Burada Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hitâben, onlardan sadaka al, denilmesi kendisi için değil, bu sadakaların fakirlere verilmesi içindir.

Âyet-i Kerîme'de geçen ve "Umulur ki" diye tercüme edilen kelime, Allah'ı Teâlâ için kullanıldığında, "Muhakkak ki" mânâsını ifade eder. Bu nedenle âyette zikredilen kimselerin, günahlarının affedileceği vaad edilmiştir.

((أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (١٠٤)

104. Onlar bilmezler mi ki, muhakkak Allah'ı Teâlâ, kullarının tevbesini kabul eder ve sadakaları alır. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, tevbeleri çok kabul edendir ve çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyrulmuştur:

إِنَّ اللَّهَ يَقْبَلُ الصَّدَقَةَ وَيَأْخُذُهَا بِبَيْمِينِهِ فَيُرَبِّيَهَا لِأَحَدِكُمْ كَمَا يُرَبِّي أَحَدَكُمْ مُهْرَهُ حَتَّى إِنَّ اللَّقْمَةَ لَتَنْصِيرُ مِثْلَ أُحْدٍ وَتَصْدِيقُ ذَلِكَ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ { أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ } (و) {يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُزْبِي الصَّدَقَاتِ} (ت حم عن ابى هريرة

"Allah'ı Teâlâ, verilen sadakayı kabul eder. Onu sağ eliyle alır ve sizden birinizin tayını beslediği gibi onu büyütür. Öyle ki, bir lokma, Uhud Dağı gibi olur. Bunu, Aziz ve Celil olan Allah'ın kitabında doğrulayan âyetler şunlardır: "Onlar bilmezler mi ki, muhakkak Allah'ı Teâlâ, kullarının tevbesini kabul eder ve sadakaları alır..." diye devam eden Sûre-i Tevbe, Âyet 104 ve "Allah'ı Teâlâ, fâizin girdiği malı mahveder. Sadakaları verilen malı da artırır..." diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 276'dır." [1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9707; Sünen-i Tirmizî, Zekât 28.

وَقُلْ اَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَتُرَدُّونَ اِلٰى عَالَمٍ الْغَيْبِ وَ الشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ)
(تَعْمَلُونَ) (١٠٥)

105. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Dilediğinizi yapın. Allah'ı Teâlâ, O'nun Resûlü ve Mü'minler sizin yaptıklarınızı göreceklidir. Ve siz, gizli olanı da, açık olanı da bilen Allah'a döndürüleceksiniz. O da yaptıklarınızı size haber verecektir."

İzah: Bu mübârek âyetler, insanları tevbeye teşvik, tevbeden kaçınanlara da tehdit mahiyetini taşımaktadır. Cihattan geri kalan bir taifenin de ya azâba uğrayacaklarını veya affa nâil olacaklarını açıklamaktadır. Şöyle ki; Ey Resulüm! O cihada katılmayanlara veya bütün insanlara hitâben de ki: "Dilediğinizi yapın. Tevbenin lüzum ve faydası açıkça bildirilmiş olduktan sonra artık dilediğiniz amellerde bulunun, elbette Allah'ı Teâlâ ve O'nun Resûlü ve Mü'minler sizin yaptıklarınızı göreceklidir. Şüphesiz ki, Cenâb-ı Hakk'a hiç bir şey gizli kalmaz. Yüce Peygamber de, mazhar olduğu ilâhî vahiy sayesinde bunları bilecektir..." diye buyrulmuştur.

(وَآخَرُونَ مُّرْجُونَ لِلّٰهِ اِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَاِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ) (١٠٦)

106. Tebuk Seferi'ne katılmayanlardan diğer bir kısmı da Allah'ın emri için ertelenmişlerdir. Allah'ı Teâlâ onlara ya azap eder veya tevbelerini kabul eder. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Tebuk Gazvesi'ne iştirak etmeyerek geri kalan; Ka'b b. Mâlik, Murare b. Rabi' ve Hilal b. Ümeyye hakkında nâzil olmuştur. Bu âyet inince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem; haklarında bir karar verilinceye

kadar, Ashâbla ve hattâ kendi eşleriyle de görüşmelerini yasakladı. Bu sebeple bunlar çok zor durumda kaldılar. Bu durum elli gün devam etti ve müteakiben tevbelerin kabul olduğuna dair: "Tebuk Seferi'nden geri kalan ve Allah'ın onlar hakkındaki emri ertelenen üç kişinin de tevbelerini Allah'u Teâlâ kabul etti..." diye devam eden Sûre-i Tevbe, Âyet 118 nâzil oldu.[1]

[1] Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 118'in izahına bakınız.

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ (وَلِيَحْلِفْنَ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَىَّ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (۱۰۷) لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لِمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى (مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ (۱۰۸)

107-108. Bir de Mü'minlere zarar vermek, küfrü takviye etmek, Mü'minlerin arasını ayırmak ve evvelce Allah ve Resûlü ile harp eden kimsenin gelmesini beklemek için mescit yapanlar, "Bu mescidi Mü'minlere iyilikten başka bir şey için yapmadık" diye yemin ederler. Allah'u Teâlâ şâhittir ki, onlar şüphesiz yalancılardır.* Ey Resûlüm! Orada (Mescid-i Dırar'da) ebediyyen namaz kılma. Yemin olsun ki, ilk günden beri takvâ üzerine bina edilen mescit (Kuba Mescidi), senin orada namaz kılmana daha lâyıktır. Orada temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah'u Teâlâ, çok temizlenenleri sever.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, içinde namaz kılmaktan nehy edildiği Mescid-i Dırar, Benî Ganem b. Avf tarafından yapılan mescittir. Allah ve Resûlü ile harp eden kimse de, Ebû Âmir er-Râhib'dir. O, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Seninle harp eden kimi bulursam, onunla beraber olur ve seninle harp ederim" demişti. Resûlü Kibriyâ Sallallâhu aleyhi ve sellem de onu, "Fâsık" diye isimlendirmişti. Bu kişi, Uhud Savaşı'nda şehit olan ve melekler tarafından yıkanan Hanzala Radiyallâhu anhu'nun babası idi. Câhiliye döneminde ilim edinerek rahiplik mertebesine yükselmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Peygamberliğini ilan edince, düşmanlığa kalkışmış ve Mekke müşriklerini Peygamberimizin aleyhine tahrik etmeye başlamış ve Uhud'da müşriklerle birlikte savaşmıştı. Huneyn savaşına kadar, Müslümanlara karşı dâimâ müşriklerin safında yer almış ve orada müşriklerin yenilmesiyle Şam'a kaçmıştı. Giderken de münâfıklara: "Gücünüz yettiği kadar silahlanın, hazırlanın ve benim için bir ibâdet yeri bina edin. Ben Roma kayserine gidiyorum, büyük bir ordu ile gelip Muhammed ve Ashâbını Medîne'den çıkaracağım" diye haber göndermişti.

Nakledildiğine göre; Benî Amr b. Avf, Mescid-i Kuba'yı bina edince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in orada namaz kılmasını ricâ ettiler. Resûlü Kirâm Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz de onların dâvetlerini kabul edip, orada namaz kılınca, amcazadeleri olan Benî Ganem b. Avf, bu duruma haset etti ve Müslümanların arasına tefrika sokmak, onlara zarar vermek ve o zamanda Şam'da bulunan Ebû Âmir er-Râhib geldiği vakit, ona ibâdet yeri olması maksadıyla etrafındaki münâfıklarla birlikte bir mescit yapıp, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e haber gönderdiler. Resûlü Kirâm Sallallâhu aleyhi ve sellem ise, orada namaz kılmaktan bu âyetler ile nehyedildi ve o Mescid-i Dırar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in emriyle yıkıldı.

Müslümanların yaptıkları ilk mescit olan Kuba Mescidi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الصَّلَاةُ فِي مَسْجِدِ قُبَاءٍ كَعُمْرَةٍ) (ت) عن أسيد بن ظهير الأنصاري

"Kuba Mescidi'nde kılınan bir namaz, (sevap bakımından) umre gibidir."[1]

Âyet-i Kerîme'de geçen "... Orada temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah'u Teâlâ, çok temizlenenleri sever" ifadesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدْ أَتَنَّى عَلَيْكُمْ خَيْرًا فِي الطُّهُورِ فَمَا طُهُرُكُمْ هَذَا. قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ نَتَوَضَّأُ لِلصَّلَاةِ وَنَغْتَسِلُ مِنَ الْجَنَابَةِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَهَلْ مَعَ ذَلِكَ مِنْ غَيْرِهِ قَالُوا لَا (غَيْرَ أَنْ أَحَدَنَا إِذَا خَرَجَ مِنَ الْغَائِطِ أَحَبَّ أَنْ يَسْتَنْجِيَ بِالْمَاءِ فَقَالَ هُوَ ذَلِكَ فَعَلَيْكُمْوه) (قط عن انس

"Ey Ensâr topluluğu! Allah'u Teâlâ temizlenmek hususunda sizden övgü ve hayırla söz etti. Sizin bu temizlenmeniz nasıldır?" Onlar: "Yâ Resûlallah! Biz namaz için abdest alır, cünüplükten dolayı da guslederiz" dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bununla birlikte başka bir şey de yapıyor musunuz?" buyurdu. Onlar: "Hayır, şu kadar var ki, bizden herhangi bir kimse tuvaletten çıktıktan sonra yine su ile istinca yapmayı hoş ve güzel görür" deyince, buyurdu ki: "İşte bu övgüye sebep odur. Siz buna devam edin."[2]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي أَهْلِ قُبَاءَ {فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ} قَالَ كَانُوا يَسْتَنْجُونَ

(بِالْمَاءِ فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِيهِمْ (ت د عن ابى هريرة

"... Orada temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah'ı Teâlâ, çok temizlenenleri sever" diye geçen Sûre-i Tevbe, Âyet 108, Kuba halkı hakkında nâzil olmuştur. Çünkü onlar, su ile taharet ederlerdi. Bu sebeple bu âyet, onlar hakkında nâzil oldu."[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Salât 131.

[2] Sünen-i Dârakutnî, Hadis No: 179.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 9; Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 23.

أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَى تَقْوَى مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٍ أَمْ مَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَى شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَانْهَارَ بِهِ)
(فِي نَارٍ جَهَنَّمَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (١٠٩)

109. O halde dîninin binâsını, takvâ ve Allah'ın rızâsı üzerine tesis eden mi hayırlıdır? Yoksa dîninin binâsını, yıkılmaya meyilli bir yarın kenarında tesis edip de onunla beraber Cehennem ateşine yuvarlanan mı? Allah'ı Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.

(لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِي بَنَوْا رِيبَةً فِي قُلُوبِهِمْ إِلَّا أَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (١١٠)

110. Kalpleri paramparça oluncaya kadar, yaptıkları o mescit, dâimâ bir şüphe kaynağı olarak kalplerinde kalacaktır. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ)
وَعَدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ
وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (١١١) التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْأَمْرُونَ
(بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ (١١٢)

111-112. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, Mü'minlerden canlarını ve mallarını, Cennet karşılığında satın almıştır. Onlar, Allah yolunda savaşır, öldürürler ve ölürlər. Allah'ı Teâlâ'nın Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'ân'da zikredilen bu vaadi hak ve sâbittir. Allah'tan daha fazla vaadini yerine getiren kim vardır? Ey Mü'minler! Artık yaptığınız bu alışverişi sevinin. İşte büyük kurtuluş budur.* Ey Resûlüm! Şu Mü'minleri müjdele ki, onlar tevbe ederler, Allah'a ibâdet ederler, Allah'ın nîmetlerine hamd ederler, Allah için seyahat yaparlar, rükû ve secde ederler,

Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle

buyrulmaktadır:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ذَهَبَ مَالِي وَسَقَمَ جَسَدِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا خَيْرَ فِي عَبْدٍ لَا يَذْهَبُ مَالُهُ وَلَا يَسْقَمُ جِسْمُهُ إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا ابْتَلَاهُ وَإِذَا ابْتَلَاهُ صَبَّرَهُ (ابن أبي الدنيا في كتاب (المرض والكفارات عن أبي سعيد الخدري)

Adamın biri: "Yâ Resûlallah! Hem servetim gitti, hem de vücudum hastalandı" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Serveti kaybolmayan ve vücudu hastalanmayan kulda hayır yoktur. Allah'ı Teâlâ bir kulu sevdiği vakit ona ibtilâ verir. İbtîlâ verdiği zaman da ona sabretmesini öğretir."[2]

Yine Âyet-i Kerîme'nin metninde, "Sâihûn" diye geçen "Allah için seyahat yaparlar" ifadesi ise, Allah için hicret edip İslâm'ı yaymak için seyahat edenler, demektir. Bu kimseler, İslâm Dîni'ni yaymak amacıyla uzak diyarlara seyahat ederler. Bunların uzak memleketlere, sırf İslâm'ı yaymak için, kâfirler ve münâfıklar tarafından başlarına gelebilecek her türlü belâları da göze alarak gitmeleri Allah katında yüksek dereceler almalarına ve âyette övgüyle söz edilmelerine sebep olmaktadır. Nitekim dünyânın çeşitli yerlerine Ashâb-ı Kirâm Efendilerimiz İslâm'ı yaymak amacıyla hayatlarını tehlikeye atarak seyahat etmişlerdir. Gittikleri yerlerde vefât etmişler ve dünyânın muhtelif yerlerinde türbeleri vardır. Abdulkadir Geylani Hazretleri, bu sebeple oğlu Abdurrezzak Hazretlerini Çin'e göndermiştir. Şu anda Çin'de bulunan yüz milyondan fazla Müslüman onun Allah için yaptığı bu hizmetin eseridir. Osmanlı Devleti de aldığı kâfir ülkelerine İslâm'ı yaymak için ilk olarak şeyhleri ve dervişleri o uzak diyarlara gönderip oralara yerleştirmiştir. Hâlâ günümüzde Balkan ülkelerinde, o şeyhlere ve dervişlere ait dergah ve türbeler mevcut olup, ziyaret edilmektedir. Oralardaki Müslümanlar, bu zâtların yaptığı hizmetlerin eseridir.

Ashâb-ı Güzin Efendilerimizin derecelerine Ashâb olmayan hiçbir zât ulaşamaz. Çünkü İslâm'ı yeryüzüne ilk olarak onlar yaydılar. Bu sebeple Allah'ı Teâlâ, kendilerinden sonra gelen Müslümanların sevabından eksiltmeden onlara da verecektir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَحْيَا سُنَّةَ مَنْ سُنَّتِي فَعَمِلَ بِهَا النَّاسُ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِ هِمَّ شَيْئًا وَمَنْ ابْتَدَعَ بِدْعَةً فَعَمِلَ بِهَا كَانَ عَلَيْهِ أَوْزَارٌ مَنْ عَمِلَ بِهَا لَا يَنْقُصُ مِنْ أَوْزَارِ مَنْ عَمِلَ بِهَا شَيْئًا (هـ عن عمرو بن عوف (المزنى)

"Kim benim bir sünnetimi ihyâ ederek insanların da onunla amel etmelerine vesîle olursa, o insanların kazanacağı sevaplardan hiçbir şey eksiltilmeden onların sevabından bir katını almış olacaktır. Kim de bir bid'at icat ederek onunla amel edilmesine vesîle olursa, o bid'at ile amel edenlerin yüklenecekleri günahlarından hiçbir şey eksiltilmeden bir mislini yüklenmiş olacaktır." [3]

Sâihun yapanlar, gittikleri yerlerdeki insanların İslâm'a girmelerine ve İslâm'ı yaşamalarına sebep oldukları için, Allah'ı Teâlâ kıyâmete kadar o insanların yaptıkları bütün ibâdetlerin sevabından eksiltmeden aynı şekilde onlara da verir. Bu nedenle de çok büyük dereceye nâil olurlar. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hayber Günü Hz. Ali'ye şöyle buyurmuştur:

(قَالَ اللَّهُ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ) (خ م عن سهل بن سعد

"Vallâhi! Senin elinle bir kişinin Müslüman olması kırmızı develere sahip olmandan (dünyâdaki en kıymetli şeylerden) daha hayırlıdır." [4]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 5472; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 20096.

[2] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 4, Hadis No: 139.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 15.

[4] Sahih-i Buhârî, Menâkib 33; Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 4 (34).

(مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ)
(أَصْحَابُ الْجَحِيمِ) (١١٣)

113. Ne Peygamberin, ne de îman edenlerin, Cehennem ehlinden oldukları belli olduktan sonra akrabaları da olsa, müşrikler için af dilemeleri aslâ doğru olmaz.

İzah: Rivâyete göre; Müslümanlar, müşrik olarak ölen akrabaları için Allah'tan bağışlanma diliyorlardı. Nihâyet bu Âyet-i Kerîme nâzil olunca, Müslümanlar, onların bağışlanmalarını dilemekten uzak durdular. Ancak, hayatta olanlar hakkında hidâyete erip İslâm'a girmeleri için Allah'ı Teâlâ'ya duâ etmeleri yasaklanmamıştır.

(وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ)

((لَا وَاهُ حَلِيمٌ (١١٤)

114. İbrâhim'in, babası (Âzer) için af dilemesi ise, ancak ona yapmış olduğu bir vaaddan dolayı idi. Fakat babasının Allah'ın düşmanı olduğu ortaya çıkınca, İbrâhim ondan uzaklaştı. Şüphesiz ki İbrâhim, elbette evvâh (zikrullahı çok yapan) ve halîm (yumuşak huylu) bir zât idi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Hz. Ali Kerremallâhu veche şöyle buyurmuştur:

سَمِعْتُ رَجُلًا يَسْتَغْفِرُ لِأَبِيهِ وَهُمَا مُشْرِكَانِ فَقُلْتُ أَسْتَغْفِرُ لَهُمَا وَهُمَا مُشْرِكَانِ فَقَالَ أَوْ لَمْ يَسْتَغْفِرْ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَنَزَلَتْ {وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ (مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ) (ن) عَنْ عَلِيٍّ

Ben, birisinin müşrik oldukları halde, anne ve babasına af dilemekte olduğunu duyunca ona, "Her ikisi de müşrik oldukları halde, onlar için af mı diliyorsun?" diye sordum. O, "İbrâhim Aleyhisselâm babası (Âzer) için af dilememiş miydi?" dedi. Ben de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına gittim ve ona bunu sordum. Bunun üzerine, "İbrâhim'in, babası (Âzer) için af dilemesi ise, ancak ona yapmış olduğu bir vaaddan dolayı idi..." diye devam eden Sûre-i Tevbe, Âyet 114 nâzil oldu.[1]

İbrâhim Aleyhisselâm'ın, Azer için Allah'tan af dileyeyeğine dair vaadi Sûre-i Meryem, Âyet 47'de de şöyle geçmektedir:

İbrâhim ona dedi ki: "Sana selâm olsun! Senin için Rabbimden af dileyeyeğim. Şüphesiz O, bana çok lütufkârdır."

Ayrıca Sûre-i Tevbe, Âyet 114'te İbrâhim Aleyhisselâm'ın özelliğinden bahsedilirken onun için, "Evvâh" tâbiri kullanılmıştır. Said b. Cübeyr ve Hasan-ı Basrî Hazretleri gibi bâzı İslâm âlimleri, bu kelimenin; Allah'ı çok zikreden ve çok tesbih eden kimseler için kullanılan bir tâbir olduğunu beyan etmişlerdir.

Bu hususta Ukbe b. Âmir Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

ذَكَرَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ يُكْثِرُ ذِكْرَ اللَّهِ وَيُسَبِّحُ فَقَالَ: إِنَّهُ لَا وَاهُ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عقبة بن عامر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında Allah'ı çok zikir ve tesbih eden bir adamdan bahsedilince, buyurdu ki: "Bu adam evvâhtır." [2]

Zikri çok yapan bu adam ile ilgili olarak Câbir Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا كَانَ يَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالذِّكْرِ فَقَالَ رَجُلٌ لَوْ أَنَّ هَذَا خَفَضَ مِنْ صَوْتِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: فَإِنَّهُ أَوَاهٌ قَالَ: فَمَاتَ فَرَأَى رَجُلٌ نَارًا فِي قَبْرِهَ فَأَتَاهُ فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ (فِيهِ وَهُوَ يَقُولُ: هَلُمُّوا إِلَيَّ صَاحِبِكُمْ. فَإِذَا هُوَ الرَّجُلُ الَّذِي كَانَ يَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالذِّكْرِ (د هب ك عن جابر

Bir adam sesini yükselterek Allah'ı zikrederdi. Bunun üzerine adamın biri: "Bu adam sesini alçaltsa ya!" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "O evvâhtır (zikrullahı çok yapan biridir)." Ravî dedi ki: Bu adam öldü. Baktık ki, kabrinde bir nûr var. Gittik ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem orada ve "Arkadaşınızı bana verin (de onu kabre koyayım)" diyordu. İşte o adam, sesini yükselterek Allah'ı zikretmesiyle tanınan o zattı.[3]

İbrâhim Aleyhisselâm zikrullahı çok yapardı ve bunu yapanları da çok severdi. Bu hususta nakledilen bir rivâyette şöyle geçmektedir:

Bir gün İbrâhim Halîlullah, sayısı binlerce olan koyunlarını dağa çıkarmış ve kendisi de Allah'ı zikredip duruyordu. O zaman Cebrâil Aleyhisselâm, Allah'ı Teâlâ'ya: "İbrâhim Aleyhisselâm'ın vücudu sağlam, malı çok ve sıhhati yerinde, elbette ibâdet eder" deyince Cenâbı Hakk buyurdu ki: "Git, Halîlim'i imtihan et." Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm, bir fakir sûretinde gelip İbrâhim Aleyhisselâm'a: "Bu koyunların hepsi senin mi?" deyince, İbrâhim Aleyhisselâm: "Allah verdi bana ait" dedi. Cebrâil Aleyhisselâm: "Ben fakirim, bunlardan bana biraz verir misin?" deyince, İbrâhim Aleyhisselâm: "Sen Allah'ı zikretmesini bilir misin?" dedi. Cebrâil Aleyhisselâm: "Evet bilirim" deyince, İbrâhim Aleyhisselâm: "Öyleyse zikrette sana koyun vereyim" dedi. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm:

سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ

"Subbûhun, Kuddûsun"[4] diyerek Allah'ı Teâlâ'yı zikredince, İbrâhim Aleyhisselâm dedi ki: "Sen Benim Allah'ımı ne güzel zikrettin. Allah'a yemin ediyorum ki, şu koyunların üçte birini sana verdim."

İbrâhim Aleyhisselâm duramıyor, yine Cebrâil Aleyhisselâm'a: "Allah'ı zikreder misin?" deyince, o da: "Ederim" dedi. Bu sefer Cebrâil Aleyhisselâm:

سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّنَا وَرَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ

"Subbûhun, Kuddûsün Rabbunâ ve Rabb'ül-melâiketi ve'r-rûh"[5] diyerek Allah'ı Teâlâ'yı zikredince, İbrâhim Aleyhisselâm: "Sen benim bilmediğim şekilde, benim Allah'ımı ne güzel zikrettin. Allah'a yemin ediyorum ki, şu koyunların üçte ikisini sana verdim."

İbrâhim Aleyhisselâm duramıyor ve yine: "Allah'ı zikreder misin?" deyince, o da: "Ederim" dedi. Cebrâil Aleyhisselâm:

رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَتَجَاوَزْ عَمَّا تَعْلَمُ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَكْرَمُ

"Rabbiğfir verham ve tecâvez ammâ te'lemu, inneke entel eazzu'l-ekrem"[6] diye Allah'ı Teâlâ'yı zikredince, İbrâhim Aleyhisselâm hemen ayağa kalkarak: "Vallâhi! Bu koyunlarımın hepsini sana verdim" dedi.

Cebrâil Aleyhisselâm bakıyor ki, koyunların hepsini kendisine teslim etmiş, gidiyor. O zaman Cebrâil Aleyhisselâm, Hz. İbrâhim'e dedi ki: "Gel gel, hakikaten sen Halîlullah'sın. Ben Cebrâil'im, seni imtihan etmeye gelmiştim."

[1] Sünen-i Nesâî, Cenâiz 102; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 17.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 8, s. 275; Ayrıca benzer rivâyet için bakınız: Ahmed. b. Hanbel. Müsned, Hadis No: 16811

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 36-37; Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 609; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1310.

[4] Allah'ı Teâlâ, bütün noksan sıfatlardan uzaktır ve bütün üstün vasıfları kendinde toplayandır.

[5] Allah'ı Teâlâ, bütün noksan sıfatlardan uzaktır, bütün üstün vasıfları kendinde toplayandır. O bizim Rabbimiz, meleklerin ve Rûh'un (Cebrâil Aleyhisselâm'ın) Rabbidir. (Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in de böyle duâ ettiğine dair bakınız: Sünen-i İbn Mâce, İkâmet'üs-Salât 20).

[6] Rabbim! Bizi bağışla, bize merhamet et, Sana mâlum olan günahlarımızı affet. Çünkü Sen, en Aziz ve en Kerîm'sin.

(وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَيْهُمْ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُمْ مَا يَتَّقُونَ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (۱۱۵)

115. Allah'ı Teâlâ, bir kavmi hidâyete erdirdikten sonra, o kavme, kaçınmaları gerekenleri açıklamadıkça, onları saptıracak değildir. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir.

(إِنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ (۱۱۶)

116. Şüphesiz göklerin ve yerin mülkü yalnız Allah'ındır. Dirilten ve öldüren O'dur. (Ey insanlar!) Sizin için Allah'tan başka ne bir dost, ne de bir yardımcı vardır.

لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ (۱۱۷)

117. Yemin olsun ki Allah'ı Teâlâ, Peygambere ve o dayanılması çok zor olan zamanda ona tâbi olan Muhâcirler ile Ensâra tevbe nasip etti. İçlerinden bir kısmının kalpleri neredeyse kaymak üzere iken tevbelerini kabul etti. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, onlara karşı çok şefkatli, çok merhametlidir.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ve kendisine tâbi olan Muhâcir ve Ensâra tevbe nasip etmesi şöyledir: Resûlü Ekrem Hazretleri Tebuk Gazvesi sırasında bir takım münâfıkların, mâzeret beyan etmeleri üzerine onların savaştan geri kalmalarına izin vermişti. İşte bundan dolayı Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem affedilmiş, mesul tutulmamıştır. Ashâb-ı Kirâm'a gelince, onlar da bu gazveyi ağır görmüş, başlangıçta bundan korkmuş iseler de sonra bu sıkıntılı süreçte fedakârlık göstererek savaşa atılmış olduklarından dolayı bu hal onlar için bir tevbe yerine geçmiştir.

Bu Âyet-i Kerîme'de: "Dayanılması çok zor olan zaman" Ashâb'ın, Tebuk Gazvesi'nde uğradıkları yokluk zamanıdır. Bundan dolayı buna, "Zorluk seferi" adı verilmiştir. Çünkü bu sefer, bineklerin, azıkların ve suların az, sıcağın ise şiddetli olduğu bir zamanda yapılmıştı.

Hiz. Ömer, Tebuk Seferi hakkında şöyle buyurmuştur:

Biz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte, sıcağın şiddetli olduğu bir sırada Tebuk Seferi'ne çıktık. Bir yerde konakladık. Çok susamıştık. Neredeyse

susuzluktan ölecektik. Bâzıları, develerini kesip karnındaki suyu içiyor ve böylece ciğerini yanmaktan kurtarıyordu. Hz. Ebû Bekir:

يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ قَدْ عَوَّدَكَ فِي الدُّعَاءِ خَيْرًا فَادْعُ لَنَا فَقَالَ أُتِحِبُّ ذَلِكَ؟ قَالَ نَعَمْ فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَلَمْ يُزِجْهُمَا حَتَّى قَالَتِ السَّمَاءُ فَأَظْلَمَتْ ثُمَّ سَكَبَتْ فَمَلَأُوا مَا مَعَهُمْ ثُمَّ ذَهَبْنَا نَنْظُرُ فَلَمْ نَجِدْهَا جَارَتْ الْعَسْكَرَ (دلائل النبوة للبيهقي ك عن عمر

"Yâ Resûlallah! Allah'ı Teâlâ sana duâlarının karşılığında hayır nasip ediyor, bizim için duâ et" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bunu istiyor musun?" diye sordu. Hz. Ebû Bekir de: "Evet" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ellerini kaldırıp Allah'a yalvarmaya başladı. Daha ellerini indirmeden hava değişti, bulutlar geldi ve gökten yağmur dökülmeye başladı. Herkes yanında bulunan kapları doldurdu. Etrafımıza baktık, yağmurun ordunun üzerinden başka bir yere yağmadığını gördük.[1]

[1] Beyhakî, Delâil'un-Nübüvve, Hadis No: 1984; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 523.

وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خَلَفُوا حَتَّى إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنْفُسُهُمْ وَظَنُّوا أَنْ لَا (مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (١١٨)

118. Tebuk Seferi'nden geri kalan ve Allah'ın onlar hakkındaki emri ertelenen üç kişinin de tevbelerini Allah'ı Teâlâ kabul etti. Yeryüzü geniş olmasına rağmen kendilerine dar gelmiş, kalpleri sıkılmış ve Allah'tan başka sığınacak bir yer olmadığını anlamışlardı. Onları da tevbe etmeye muvaffak kıldı ve tevbelerini kabul etti. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, tevbeleri çok kabul edendir, çok merhametlidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Tebuk Gazvesi'ne iştirak etmeyerek geri kalan; Ka'b b. Mâlik, Murare b. Rabi' ve Hilal b. Ümeyye'nin tevbelerinin kabul edildiğine dair nâzil olmuştur. Sûre-i Tevbe, Âyet 106'da geçtiği üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem; haklarında bir karar verilinceye kadar, Ashâbla ve hattâ kendi eşleriyle de görüşmelerini yasakladı. Bu sebeple bunlar çok zor durumda kaldılar. Bu durum elli gün devam etti.

Bu olayı Ka'b b. Mâlik Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

Ben geri kaldığım Tebuk Seferi'ndeki zamanımdan daha güçlü ve daha imkânlı

bir an yaşamamıştım. Allah’a yemin olsun ki, ondan önce elimde iki binek hiçbir zaman bulunmamıştı. O sefer sırasında ise elimde iki binek vardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu seferi, şiddetli sıcak bir mevsimde yapmıştı. O uzun bir yolculuğa ve ıssız çöllere yönelmişti. Büyük bir düşmanla karşılaşmaya gidiyordu. Müslümanlar, savaşmak için bütün hazırlıklarını yapsınlar diye, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara durumu iyice açıkladı. Hangi tarafa doğru sefer yapmak istediğini onlara bildirdi. Bu sefer esnasında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber bulunan Müslümanların sayısı çoktu. Onların isimlerini kaydeden belli kayıt defteri yoktu. Bu sebeple ortadan kaybolmak isteyen kişi, hakkında Allah tarafından vahiy gelmedikçe gizlenebileceğini düşünüyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu seferi meyvelerin olgunlaştığı, gölgelerin sevildiği bir zamanda yaptı. Ben de bunları severim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Müslümanlar, hazırlığa başladılar. Ben de onlarla birlikte hazırlanmak için eve gidiyor, fakat hiçbir şey yapamadan geri dönüyor ve kendi kendime diyordum ki:

- İstedğim zaman bunu yapabilirim. Bu hâl bende devam etti. Nihâyet insanlar, işi ciddiye almaya başladılar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve onunla birlikte Müslümanlar sefere başladılar. Ben ise hiçbir hazırlık yapamamıştım. Gidip geliyor fakat hiçbir şey yapamıyordum. Bu durum bende devam etti. Nihâyet onlar hızla yola koyuldular. Ben seferi kaçırmıştım. Yola çıkıp onlara kavuşmak istedim. Keşke bunu yapmış olsaydım. Fakat bana bu da nasip olmadı. Artık ben Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in sefere gitmesinden sonra, insanların içine gittiğimde benim durumumda olan bir kimse göremiyordum. Ancak münâfıklıkla itham edilen veya âcizliğinden dolayı Allah tarafından mâzur görülen kişileri görebiliyordum. Bu da beni üzüyordu. Ordu Tebuk’e varıncaya kadar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem benden bahsetmemiş. Fakat Tebuk’te insanların içinde otururken, "Ka’b’dan ne haber?" diye sormuş, Selemeoğullarından bir kişi de, "Yâ Resûlallah! Onu iki cübbesi ve omuzlarına bakması alıkoydu (zenginliği ve gururu onu alıkoydu)" demiş. Bunun üzerine Muaz b. Cebel, o kişiye: "Ne kötü bir şey söyledin!" demiş. Sonra da, "Yâ Resûlallah! Allah’a yemin olsun ki, biz onda hayırdan başka bir şey görmedik" demiş. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir şey söylememiş. O arada Peygamber Efendimiz, beyaz bir elbise giymiş, o elbisesiyle de âdeta serapları titreten bir adamın çıkıp geldiğini görmüş ve buyurmuş ki: "Sen keşke Ebû Hayseme olsan!" Bir de bakmışlar ki, o kişi gerçekten Ebû Hayseme el-Ensârî. Bu kişi bir ölçek hurmayı tasadduk ettiği için münâfıklar tarafından ayıplanan

kişidir.[1]

Ka'b b. Mâlik Radiyallâhu anhu sözlerine devamla diyor ki:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Tebuk'ten dönerek Medîne'ye yöneldiği haberi bana ulaşınca, işte o zaman büyük bir sıkıntıya düştüm. Hatırıma yalan söylemek geldi. Diyordum ki: "Yarın ben onun gazabından nasıl kurtulacağım?" Bu hususta ailemin, görüş sahibi olanlarıyla istişâre ediyordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yaklaştığı haberini alınca bâtil düşünceler benden uzaklaştı ve anladım ki, kendimi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den hiçbir şekilde kurtaramam. Ona doğruyu söylemeye karar verdim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sabahleyin geldi. O, bir yolculuktan döndüğünde önce mescide gider, iki rek'at namaz kılar ve sonra insanlarla görüşmek için otururdu. Tebuk'ten dönünce de aynı şeyi yaptığında savaştan geri kalanlar ona gelip özür beyan etmeye başladılar. Yeminler ettiler. Bunlar seksen küsur kişi idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onların dış görünüşlerine bakarak özürlerini kabul etti. Onlardan biat aldı, onlar için af diledi ve gizli durumlarını ise Allah'a bıraktı. Nihâyet ben de gittim. Selâm verdim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kızgın bir kimsenin tebessümü gibi tebessüm etti ve sonra: "Gel" dedi. Yürüyüp yanına gittim ve önüne oturdum. Bana: "Seni geri bırakan neydi? Sen, binek satın almamış mıydın?" diye sordu. Ben de dedim ki:

- Yâ Resûlallah! Allah'a yemin olsun ki, eğer ben senin dışında dünyâdaki insanlardan herhangi bir insanın yanına oturmuş olsaydım, bir özür beyan ederek onun bana kızmasından kurtulabilirdim. Çünkü Allah'ı Teâlâ bana, güzel konuşma kabiliyeti vermiştir. Fakat Allah'a yemin olsun! Ben çok iyi biliyorum ki, eğer sana bugün yalan söyleyip râzı edecek olsam, yarın Allah'ı Teâlâ'nın seni bana gazaplandırması yakındır. Şâyet sana doğru söyleyecek olsam, ondan dolayı bana kızacaksın. Ben bu hususta Allah'ı Teâlâ'nın, hakkımda hayır nasip etmesini ümit ediyorum. Allah'a yemin olsun ki, benim hiçbir özürüm yoktu. Allah'a yemin olsun ki, senden geri kaldığım zamandan daha güçlü ve daha imkânlı bir anım olmamıştı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de buyurdu ki:

- İşte bu doğru söyledi. Haydi kalk, Allah'ı Teâlâ senin hakkında hükmünü verinceye kadar bekle. Ben de kalkıp gittim. Seleme oğullarından bâzı kişiler kızgınlıkla gelip bana kavuştular ve dediler ki: "Vallâhi! Bizler, senin bundan önce bir günah işlediğini bilmiyoruz. Savaştan geri kalanların dilemiş oldukları

özürleri beyan ederek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den özür dilemekten âciz kaldın. Senin günahın için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in af dilemesi yeterliydi." Bunun üzerine Ka'b Radiyallâhu anhu diyor ki:

- Allah'a yemin olsun ki, onlar durmadan beni kınıyorlardı. Öyle ki bir ara geri dönüp Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, kendimi yalancı çıkarmak istedim. Sonra onlara dedim ki: "Benim durumuma düşen başka kimse var mı?" Onlar da dediler ki: "Evet, iki kişi var. Onlar da senin söylediğin gibi sözler söylediler. Onlara da, sana söylenen şeyler söylendi." "Onlar kimlerdir?" diye sorunca, bana dediler ki: "Onlar Mûrare b. Rebia el-Âmir'i ve Hilal b. Ümeyye el-Vakifi'dir." Onlar bana Bedir Savaşı'nda bulunan sâlih iki kişiyi anlattılar. Onlar benim için örnek kişilerdi. Bunları bana anlatınca ben devam edip yoluma gittim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Müslümanlara, savaştan geri kalanlar arasından üçümüzle konuşmalarını yasakladı. Böylece insanlardan uzak kaldık. Onlar bize karşı değiştiler. Öyle ki, ben sanki daha önce tanımadığım bir yerde yaşıyormuş gibi oldum. Bu hâlimiz, elli gün devam etti. Diğer iki arkadaşım ise boyunlarını büküp evlerinde oturdular ve ağladılar. Ben onların en genci ve en metânetlileri idim. Çıkıp geziyordum. Namazlarda bulunuyor, çarşılarda dolaşı-yordum. Fakat kimse benimle konuşmuyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, namazdan sonra oturup sohbet ettiğinde gidip ona selam veriyordum. Kendi kendime diyordum ki:

- Acaba selamımı almak için dudaklarını oynattı mı, yoksa oynatmadı mı? Ona yakın yerde namaz kılıyor ve göz ucuyla onu tâkip ediyordum. Namaza yöneldiğimde bana bakıyordu. Ben ona doğru yönelince de yüzünü çeviriyordu. Müslümanların bu tavrı uzayınca gidip Ebû Katâde Radiyallâhu anhu'nun bahçesinin duvarından tırmanarak onun yanına vardım. O, benim amcamın oğlu ve en çok sevdiğim bir kişiydi. Ona selam verdim. Vallâhi! O selâmımı almadı. Ona dedim ki: "Ey Ebû Katâde! Allah hakkı için söyle, sen benim Allah'ı ve Resûlünü sevdiğimi bilmiyor musun?" O, hiç cevap vermedi. Tekrar seslendim yine sustu. Tekrar seslendim. Bunun üzerine dedi ki: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir." Bunu duyunca gözlerim yaşla doldu. Geri döndüm. Duvardan tırmanıp çıktım. Medîne'nin çarşısında yürürken, Şam halkının Nabtilerinden Medîne'ye gıda maddesi getirip satan bir kimse orada şöyle diyordu:

- Bana, Ka'b b. Mâlik'i kim gösterecek? İnsanlar beni gösterdiler. O adam gelip bana Gassan kralından bir mektup verdi. Ben, okur yazar biriydim. Mektubu okudum. Bir de ne göreyim onda şöyle yazıyordu: "Bize ulaşan haberlere göre

adamın (Peygamberin) sana eziyet ediyormuş. Allah seni zelil olacağın, haklarının zâyi olacağı bir yer için yaratmamıştır. Bize gel, yardımlaşalım."

Bunu okuduğumda dedim ki: "İşte bu da belâlardan başka bir belâ!" Götürüp o mektubu, tandıra atıp yaktım. Yasaklanan elli günden kırk gün geçip vahiy gelmeyince baktım ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in elçisi bana geldi ve dedi ki:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, hanımından uzaklaşmanı emrediyor. Dedim ki: "Ben onu boşayayım mı, yoksa ne yapayım?" Dedi ki: "Hayır boşama, ondan uzaklaş ve ona yaklaşma." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem diğer iki arkadaşına da aynı emri göndermiş. Hanımına dedim ki: "Ailene git. Allah'ı Teâlâ bu mesele hakkında hükmünü gönderinceye kadar onların yanında dur."

Hilal b. Ümeyye'nin karısı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gitti ve ona: "Yâ Resûlallah! Hilal b. Ümeyye kendisine bakamayan bir ihtiyardır. Onun bir hizmetçisi de yoktur. Benim ona hizmet etmeme kızarmısın?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de buyurdu ki: "Hayır, fakat o sana yaklaşmasın." Bunun üzerine kadın da dedi ki: "Vallâhi, onda hiçbir hareket yok. Vallâhi bu mesele ortaya çıktıktan sonra durmadan ağlıyor."

Kâ'b Radiyallâhu anhu sözüne şöyle devam eder. Ailemden bâzı kişiler dediler ki: "Sen de zevcen hususunda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den izin isteseydin. Çünkü o, Hilal b. Umeyye'nin hanımının, ona hizmet etmesine izin verdi." Ben dedim ki: "Ben, zevcem hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den izin istemem. Ben, genç bir adamım. Zevcem hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den izin istersem, onun bana nasıl bir cevap vereceğini ne bileyim?"

Bu hâl üzere on gün daha devam ettim. Böylece bizimle konuşulması yasaklanan günler elliye tamamlandı. Ellinci gecenin sabahı evlerimizden bir evin üzerinde sabah namazını kıldım. Ben, Allah'ın vasıflandırdığı bir şekilde, sıkıntılı ve bütün genişliğine rağmen yeryüzü bana dar gelmiş bir halde otururken, Sel dağının üzerine çıkmış olan bir kişinin sesini işittim. O, en yüksek sesiyle şöyle diyordu:

- Ey Ka'b. b. Mâlik, müjde! Bunun üzerine secdeye kapandım. Artık kurtuluşun

geldiğini anlamıştım. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, sabah namazını kıldıktan sonra, Allah'ı Teâlâ'nın tevbemizi kabul ettiğini ilan etmiş ve insanlar, bizleri müjdelemek için gelmişlerdi. İki arkadaşıma da müjdeciler gitmiş, bir kişi de atına binip bana gelmişti. Eslem Kabilesi'nden bir kişi koşup dağa çıkmış ve yukarıda zikredildiği şekilde bağırdığı için, ses attan daha hızlı geldi. Bu sebeple sesini işittiğim adam gelip beni müjdeleyince sırtımda bulunan iki elbiseyi çıkarıp müjdesine karşılık ona giydirdim. Allah'a yemin olsun ki, o gün benim iki elbiseden başka elbisem yoktu. Emânet iki elbise alıp onları giydim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile görüşmek için çıkıp gittim. İnsanlar grup grup beni karşılıyor, tevbeimin kabul edilişi sebebiyle beni tebrik ediyor ve şöyle diyorlardı: "Allah'ın tevbeni kabul etmesi mübârek olsun!"

Nihâyet mescide girdiğimde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem oturmuş ve etrafını da Ashâb çevrelemişti.

(فَقَامَ إِلَى طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدٍ اللَّاهِ يُهْرُولُ حَتَّى صَافَحَنِي وَهَنَانِي ... (خ م عن كعب

Hemen Talha b. Ubeydullah kalktı, koşarak geldi. Benimle musâfaha etti ve beni kutladı. Vallâhi! Muhâcirlerden, ondan başka kimse gelmedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e selâm verince ki, onun yüzü sevinçten dolayı parlıyordu. Şöyle buyurdu: "Annenin seni doğurduğu günden beri geçen günlerin en hayırlı bir günü sana müjdelenmiş olsun!" Ben dedim ki: "Yâ Resûlallah! Bu senin tarafından mı yoksa, Allah katından mı?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de buyurdu ki: "Hayır, benim tarafımdan değil, Allah tarafından."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sevinince yüzü aydınlanırdı. Sanki o, aydan bir parça olurdu. Biz bunu anlardık. Peygamberimizin önünde oturunca, dedim ki: "Yâ Resûlallah! Benim, Allah ve Resûlü yolunda sadaka olarak bütün malımdan feragat etmem, tevbe edişimin bir bölümü idi." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Malların bir kısmını elinde tut. O, senin için daha hayırlıdır." Ben de dedim ki: "O halde ben, Hayber'de hakkıma düşen hisseyi tutayım." Yine dedim ki:

- Yâ Resûlallah! Allah'ı Teâlâ beni, ancak doğru söylemem sayesinde kurtardı. Yaşadığım müddetçe, konuştuğumda doğrudan başkasını söylemeyeceğim. Vaadim de tevbeimin bir bölümüydü. Allah'a yemin olsun ki, ben anlattıklarımı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e söylediğim günden bugüne kadar,

Allah'ı Teâlâ'nın, doğru söylemesinden dolayı bir Müslümana benim doğru söylememden dolayı bana lütfettiği iyilik kadar iyilik lütfettiğini sanmam. Allah'a yemin olsun ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e doğru söyleyeceğimi vaad ettikten bugüne kadar, kasıtlı bir şekilde yalan söylemedim. Temennim odur ki, hayatımın geri kalan kısmında da Allah'ı Teâlâ beni korur. Ka'b Radiyallâhu anhu diyor ki:

- İşte bu hâdis e üzerine tev bimizin kabul edildiğine dair Sûre-i Tevbe, Âyet 117-119 indirildi. Allah'a yemin olsun ki, kanaatime göre, Allah'ı Teâlâ beni İslâm'a er iştirdikten sonra, bana Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e doğru söylememden dolayı lüt ufta bulunduğundan daha büyük bir lüt ufta bulunmadı. Ben, yalan söyleyenler gibi helâk olmadım. Zîrâ Allah'ı Teâlâ, yalan söyleyenler hakkında vahiy indirerek, bir insana söylediğinin en ağırını söyledi ve Sûre-i Tevbe, Âyet 95-96'da buyurdu ki:

"Seferden döndüğünüz zaman, kendilerini bırakmanız için size karşı Allah'a yemin edeceklerdir. O münâfıklardan yüz çevirin. Çünkü onlar pisliktir. Kazandıklarının cezâsı olarak, varacakları yer de Cehennemdir.* Onlardan râzı olmanız için size yemin ederler. Siz onlardan râzı olsanız da, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, o fâsıklar topluluğundan râzı olmaz." [2]

Bu hâdis e ile ilgili olarak Kâ'b b. Mâlik Radiyallâhu anhu'nun oğlundan şöyle nakledilmiştir:

(أَنَّهُ لَمَّا نَزَلَ عُذْرُهُ، أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَخَذَ بِيَدِهِ، فَقَبَّلَهَا (طب عن ابن كعب

"Babam, tevbesinin kabul edildiğine dair âyet nâzil olduğunda, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına gitti ve onun elini tutup öptü." [3]

[1] Bu zâtın olayı ile ilgili Sûre-i Tevbe, Âyet 79-80 ve 120'nin izahına bakınız.

[2] Sahih-i Buhârî, Vesâye 16, Cihat 103, Menâkib 23; Sahih-i Müslim, Tevbe 9 (53).

[3] Taberâni, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 15535.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ) (١١٩)

119. Ey îman edenler! Allah'tan korkun ve sâdıklarla beraber olun.

İzah: Yukarıda Sûre-i Tevbe, Âyet 118'in izahında geniş olarak geçtiği üzere Ka'b Radiyallâhu anhu ve arkadaşları Tebuk Seferi'ne Peygamber Efendimiz ve Ashâb-ı Kirâm ile gitmeyerek, sâdıkların topluluğundan ayrılmışlardı. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, bunlar hakkında hüküm verilinceye kadar, bunlarla konuşulmamasını emretmiştir. Bunların tevbe ve istiğfarları sonucunda nihâyet ellinci gün, tevbelerinin kabul edildiğine dair, Sûre-i Tevbe, Âyet 117, 118 nâzil olmuş ve 119. âyet ile de bundan sonra sâdıklardan ayrılmamaları gerektiği emredilmiştir.

Görüldüğü üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbın yolundan gitmeyip de ayrılan kişilerin çok açık hatâyâ düştükleri beyan edilmektedir.

Bu Âyet-i Kerîme'de, kıyâmete kadar geçerli genel bir hüküm olarak bütün Mü'minlerin sâdıklarla beraber olmaları gerektiği emredilmektedir. O zaman, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbdan sonra kendilerine uyulması gereken sâdıklar kimlerdir?

Allah'ı Teâlâ'nın Âyet-i Kerîme'de: "Sâdıklarla beraber olun" diye buyurduğu bu zâtlar, Kur'ân ve Sünnet ile amel edip, halka da öğreten kimselerdir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu kimseler hakkında şöyle buyurmuştur:

رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى خُلَفَائِي قِيلَ وَمَا خُلَفَاؤُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُخِيُونِ سُنَّتِي وَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساکر عن الحسن)

"Allah'ın rahmeti benim halifelerime olsun." "Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?" dediler. Buyurdu ki: "Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir." [1]

İşte bu zâtlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in halifeleridir. Bunlar halkı hakka irşad ederler. Allah'ı Teâlâ, bu zâtlar hakkında Sûre-i A'râf, Âyet 181'de: Yarattıklarımızın içinde bir taife var ki, halkı hakka irşad ederler ve hak ile adâlette bulunurlar" diye buyurmuştur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالْجَلِيسِ السَّوِّءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكِيرِ فَحَامِلُ الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ يُخَذِّكَ وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً وَنَافِخِ الْكِيرِ إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ رِيحًا خَبِيثَةً (م عن ابى موسى)

"Sâlih arkadaş ile kötü arkadaşın misâli, misk taşıyan kimse ile demirci körüğünü yelleyip çeken kimse gibidir. Misk taşıyan, ya sana onu ikram eder yahut sen ondan satın alırsın ya da ondan güzel bir koku duyarsın. Körükçü ise, ya elbiseni yakar ya da ondan fenâ bir koku duyarsın." [2]

Sonuçta herkes sevdiği ile beraberdir. Mü'minler de sevdikleri ile beraber haşredilip mahşer yerine öyle geleceklerdir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا حَشَرَهُ اللَّهُ فِي زُمْرَتِهِمْ (طَبَّ عَنْ أَبِي قُرْصَافَةَ

"Her kim bir kavmi severse, Allah'ı Teâlâ onu, onların zümresinin içinde haşreder." [3]

Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek, "Yâ Resûlallah! Kıyâmet ne zaman kopacaktır?" diye sordu. Peygamberimiz, namaza kalktı ve namazını bitirince: "Kıyâmetin kopmasını soran kimse nerededir?" buyurdu. Adam: "Benim Yâ Resûlallah!" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kıyâmet için ne hazırladın?" buyurdu. Adam: "Kıyâmet için (nâfile olarak) fazla namaz ve oruç hazırlayamadım. Fakat ben, Allah'ı ve Resûlünü seviyorum " dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ وَأَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ فَمَا رَأَيْتُ فَرَحَ الْمُسْلِمُونَ بَعْدَ الْإِسْلَامِ فَرَحَهُمْ بِهَذَا. (م د ت عن انس)

"Kişi sevdiğiyle beraberdir, sen de sevdiğinle beraber olacaksın." Enes Radiyallâhu anhu der ki: "Müslümanların, Müslüman olmaları dışında bu söze sevindikleri kadar, başka bir şeye sevindiklerini görmedim." [4]

Hadis-i Şerif'te geçen sevgi, tek taraflı olan bir sevgi değildir. Sevgi her iki taraflı olursa, işte o zaman Hadis-i Şerif'teki müjdeye nâil olunur. Ashâb-ı Kirâm, Allah'ı Teâlâ'nın ve Resûlünün emirlerine itaat ederlerdi. Peygamber Efendimiz de bu sebeple onlara karşı sevgi ve muhabbet duyardı. Bu nedenle onlara Ashab denilmiştir. Ashab ifadesi de, dost ve arkadaş anlamına gelmektedir.

İşte Âyet-i Kerîme'de: "Ey îman edenler! Allah'tan korkun ve sâdıklarla beraber

olun" diye buyrulması, Allah'ı Teâlâ'nın Mü'minlere bir rahmetidir. Ey Mü'minler! Âhirette yüksek derecelere ve nîmetlere nâil olabilmek için dünyâda iken sâdıklarla beraber olun ki, âhirette de onların toplumundan olasınız, demektir.

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ (حم هب ك عن ابى هريرة

"Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kimle dost olacağına dikkat etsin."
[5]

Her kim de dünyâda iken mücrimlerle birlikte olur ve onları dost tutarsa, onlarla birlikte zincirlenerek mahşer yerine getirilir. Nitekim bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Hûd, Âyet 98'de, Firavun'a tâbi olanlar hakkında:

"Firavun, mahşer gününde kavminin önüne düşecek ve onları ateşe götürecektir. Varacakları yer, ne kötü bir yerdir" diye buyurmuştur.

[1] Muhtâr'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 291/1.

[2] Sahih-i Müslim, Birr 45 (146 Sahih-i Buhârî, Buyû 38.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 2456; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4261; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 24678, 24730.

[4] Sünen-i Tirmizî, Zühd 36; Sünen-i Ebû Dâvûd, Edeb 113; Sahih-i Müslim, Birr 50 (161-165).

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Câ'm'ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

(مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ وَلَا يَرْغَبُوا بِأَنفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِهِ)
ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطَؤُونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا
(يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نِيلاً إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ) (١٢٠)

120. Medîne halkı ve çevresinde bulunan bedevîlere, Allah'ın Resûlü ile birlikte savaşa çıkmaktan geri kalmaları, kendi canlarını onun canından daha çok sevmeleri yakışmazdı. Çünkü onlar, Allah yolunda ne zaman bir susuzluk,

yorgunluk ve açlığa mâruz kalsalar, kâfirleri kızdıracak bir yere ayak bassalar ve düşmana karşı bir başarı elde etseler, bunların her biri mutlaka onlar için sâlih bir amel olarak yazılır. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, muhsinlerin mükâfatını zâyî etmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şu hâdise nakledilmiştir:

Ebû Hayseme Radiyallâhu anhu, bir gün bahçesine gider. Kendisine koyu gölgelikte bir hasır serer, tâze hurma hazırlar ve soğuk su getirir, güzel zevcesi de yanındadır. Ebû Hayseme Radiyallâhu anhu bakar:

- Koyu gölge, tâze hurma, soğuk su, güzel zevce! Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ise, geçmiş ve gelecek günahları affedilmiş olduğu halde, açık güneşte ve rüzgârda. "Bu hayır değil" der. Hemen kalkar, kılıcını ve mızrağını alır, devesine atlar. Süratle Peygamberimize kavuşmak üzere yola çıkar ve onlara yetişir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de bundan çok memnun olur ve ona duâ ve istiğfarda bulunur.

Sûre-i Tevbe, Âyet 118’in izahında uzun olarak Ka’b Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

فَسَكَتَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَيْنَمَا هُوَ عَلَى ذَلِكَ رَأَى رَجُلًا مُبِيضًا يَرُودُ بِهِ السَّرَابُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُنْ أَبَا حَيْثِمَةَ فَإِذَا هُوَ أَبُو حَيْثِمَةَ الْأَنْصَارِيُّ وَهُوَ الَّذِي تَصَدَّقَ بِصَاعِ (النَّمْرِ حِينَ لَمَزَهُ الْمُنَافِقُونَ (م عن كعب

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Tebuk’e giderken yolda istirahat verdiği bir sırada, beyaz bir elbise giymiş, o elbisesiyle de âdeta serapları titreten bir adamın çıkıp geldiğini görmüş ve buyurmuştur ki: "Sen keşke Ebû Hayseme olsan! Bir de bakmışlar ki, o kişi gerçekten Ebû Hayseme el-Ensârî. Bu kişi aynı zamanda bir ölçek hurmayı tasadduk ettiği için münâfıklar tarafından ayıplanan kişidir." [1]

[1] Sahih-i Müslim, Tevbe 9, (53). Bu zâtın tasadduku ile ilgili olarak Sûre-i Tevbe, Âyet 79-80’nin izahına bakınız.

وَلَا يُنْفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ((١٢١)

121. Ve onlar, Allah yolunda az veya çok bir harcama yaptıklarında ve herhangi

bir vâdiden geçtiklerinde, bu onlar için yazılıp tespit edilir ki, Allah’u Teâlâ onları yaptıklarından daha güzeliyle (en az on katıyla) mükâfatlandırırsın.

İzah: Tebuk Seferi’ne, Roma’nın tehditkâr bir tavır takınması sebebiyle çıkılmıştır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kıtlık hüküm sürdüğü için, kudreti olanların askere yardım etmelerini emretti. Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk, bütün servetini bu uğurda sarf etti. Hz. Osman-ı Zinnûreyn de üç yüz deveyi yüküyle, semeriyle beraber sarf etti ve ayrıca bin dinar verdi.[1] Bu şekilde Ashâb-ı Kirâm, kendi durumlarına göre az veya çok yardımda bulundular.

Bu Âyet-i Kerîme, az veya çok yardımda bulunan Ashâb-ı Kirâm’ın, orduyu donatmak için yaptıklarına karşılık, onlara verilecek olan mükâfattan övgüyle bahsetmektedir.

[1] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4402; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 57.

وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَآفَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ (١٢٢)

122. Bununla beraber Mü’minlerin hepsinin gazâyâ çıkması câiz değildir. Dinde derin bilgi sahibi olmak ve gazâyâ gidenler döndükleri vakit onları uyarmak için her fırkadan bir zümre kalsa ya! Umulur ki, onlar da sakınırlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ’nın, “Her fırkadan bir zümre kalsa ya!” diye geçen emri üzerine, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâbın içinden Ashâb-ı Suffa’yı ayırdı. Onlar, Mescid-i Nebvî’nin sofasında gece gündüz, sürekli olarak ibâdetle; namazla, zikirle meşgul olurlar ve böylece dinde derin bilgi sahibi olmak için ilmi yakîni öğrenmeye çalışırlardı. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(تَعَلَّمُوا الْيَقِينَ كَمَا تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ حَتَّى تَعْرِفُوهُ فَإِنِّي أَتَعَلَّمُهُ (حل عن ثور

”İlm-i yakîni öğrenmeye çalışın. Kur’ân öğrenmeye çalıştığınız gibi. Hattâ onu iyice bilirsiniz, ben de onu öğrenmeye çalışıyorum.”[1]

Ayrıca savaşa gitmeyen bu zümre, İslâm ordusu için de duâ ederlerdi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem onları harbe götürmediği halde, ganîmet malından onlara da verirdi.

Ashab-ı Suffa, Peygamber Efendimizin himâyesinde yetiştikleri için, onu tâkip eder ve onun yaptığı gibi ibâdet etmeye çalışırlardı. Gece Peygamber Efendimizin ibâdet için kalktığını anladıklarında, kendileri de kalkar ibâdet ederlerdi. Bu husus Sûre-i Müzzemmil, Âyet 20’de şöyle geçmektedir:

"Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, senin ve seninle beraber olanlardan bir tâifenin gecenin üçte ikisinden azını ve gecenin yarısını ve üçte birini ibâdetle geçirdiğini bilir..."

İşte tasavvuf yaşantısı da bu uygulamanın bir devamıdır. Nasıl ki Peygamber Efendimiz, Ashâbın içinden Ashâb-ı Suffa’yı ayırdı ise, Peygamber Efendimizden sonra da bu uygulama tasavvuf ehli tarafından devam ettirilmiştir. Çünkü Âyet-i Kerîme’nin hükmü kıyâmete kadar geçerlidir.

Ashâb-ı Suffa’dan olan Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَاءَيْنِ فَأَمَّا أَحَدُهُمَا فَبَيَّنْتُهُ وَأَمَّا الْآخَرُ فَلَوْ بَيَّنْتُهُ قُطِعَ هَذَا (البُلْعُومُ خ) عن ابى هريرة

"Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den iki çeşit ilim öğrendim. Bunlardan birini sizlere bildirdim. Eğer ikinci öğrendiğim ilmi size söylersem, benim şu boğazım kesilir."[2]

Burada Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den iki çeşit ilim öğrendiğini söylemektedir. İşte birisi bütün Ashâbın bildiği ve uyguladığı şeriat ilmidir. Diğeri de Ashâb-ı Suffa’nın bildiği ve uyguladığı ledün ilmidir.

Bu iki ilim hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْعِلْمُ عِلْمَانِ فَعِلْمٌ ثَابِتٌ فِي الْقَلْبِ فَذَاكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ وَعِلْمٌ فِي اللِّسَانِ فَذَاكَ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ (ابو نعيم عن انس)

"İlim ikidir: Biri kalpte sâbittir. İşte en faydalı olan ilim (Hikmet ve Ledün ilmi) budur. Bir ilim de lisândaki ilimdir (kitaptır). Bu da Allah’u Teâlâ’nın kullarına hüccetidir (delilidir)."[3]

Kelîmullah olan Mûsâ Aleyhisselâm, kitap ilmini en iyi şekilde bildiği halde, mânevîyat ilmi olan ilm-i ledün’ü öğrenmek için Hızır Aleyhis-selâm’ın yanında

kalıp ona tâbi olarak öğrenmiştir.[4]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 254/1; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 7337.

[2] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 100.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 223/2; İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 60.

[4] Bu ilmi nasıl öğrendiğine dair geniş bilgi için Sûre-i Kehf, Âyet 63-82 ve izahlarına bakınız.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ (١٢٣)

123. Ey îman edenler! Yakınıınızda olan kâfirlerle savaşın ve onlar, sizde bir şiddet ve sertlik bulsunlar. Bilin ki, şüphesiz Allah'u Teâlâ, takvâ sahipleriyle beraberdir.

İzah: Mü'minin Mü'mine karşı çok yumuşak, halim ve selim olması gerektiği gibi, kâfirleri inkârlarından caydırmak için onlara karşı da sert ve güçlü olması gerekir. Bu husus Sûre-i Fetih, Âyet 29'da şöyle geçmektedir:

"Muhammed, Allah'ın Resûlüdür. Onunla beraber bulunanlar, kâfirlere karşı çok şiddetlidirler, kendi aralarında ise çok merhametli-dirler..."

Allah'u Teâlâ Sûre-i Mâide, Âyet 54'te de şöyle buyurmuştur

"Ey îman edenler! Sizden her kim dîninden dönerse, muhakkak Allah'u Teâlâ, onların yerine yakında öyle bir kavim getirecek ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler. Onlar, Mü'minlere karşı merhametli ve mütevâzi, kâfirlere karşı da onurlu ve şiddetlidirler. Allah yolunda cihat ederler ve kınayanın kınamasından korkmazlar. İşte bu, Allah'ın bir lûtfudur, onu dilediğine verir. Allah'u Teâlâ, lûtfu geniş olandır ve her şeyi hakkıyla bilendir."

وَإِذَا مَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَذِهِ إِيمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ (١٢٤) وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَى رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ (١٢٥) أَوْ لَا يَرْوْنَ (١٢٦) أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ مَرَّةٍ أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذْكُرُونَ (١٢٦)

124-126. Bir sûre nâzil olduğu zaman, münâfıklardan bâzısı, diğerlerine: "Bu

sûre hanginizin îmanını artırdı" derler. îman edenlere gelince, her sûre nâzil oldukça onların îmanı artar ve onlar bununla sevinirler.* Kalplerinde maraz olanların ise, onların her sûre nâzil oldukça küfürleri artar ve onlar, kâfir olarak ölüp giderler.* O münâfıklar görmezler mi ki, her sene bir veya iki defa belâlara uğrarlar da yine tevbe etmezler ve akıllarını başlarına toplamazlar.

وَإِذَا مَا أَنْزَلَتْ سُورَةً نَظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ هَلْ يَرِيكُمْ مِنْ أَحَدٍ ثُمَّ انْصَرَفُوا صَرَفَ اللَّهِ قُلُوبَهُمْ بِأَنَّهُمْ)
(قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ (١٢٧)

127. Münâfıklar, aleyhlerinde bir sûre nâzil olduğu zaman, birbirlerine bakarlar ve "Siz, Peygamberin meclisinden kalkıp gitseniz, sizi kimse görür mü?" diye işâretleşırler. Sonra kalkar giderler. Hakikati anlamamaları sebebiyle, Allah'ı Teâlâ onların kalplerini (îmanı kabulden) çevirmiştir.

(لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ (١٢٨)

128. Yemin olsun ki, size kendinizden bir Resûl geldi ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkündür. Mü'minlere karşı çok şefkatli, çok merhametlidir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkündür" diye buyrulmaktadır. Yani, o sizin kötü âkibetinizden ve azâba uğramanızdan korkar. Sizin ıslâhınız ve îmanınız hususunda üzerinize titrer, demektir.

Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mü'minlere karşı çok şefkatli ve merhametliydi. Rivâyet edildiğine göre; bir köle Müslüman olmuştu. Yalnız kölenin sahibi Yahudi idi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu köleyi satın almak istedi. Yahudi, Peygamberimizin o köleyi sırf Müslüman olduğu için satın alıp hürriyetine kavuşturmak istediğini biliyordu. Bu sebeple çok ağır şartlar öne sürdü ve en son, "Kırk bin altından aşağı satmam" dedi. Ashabdan hiç kimsenin bu parayı vermeye gücü yetmiyordu. Hattâ bütün Ashâb parasının tamamını verse yine de bu istenen rakama ulaşamıyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Yahudiye: "Sen bunu azat et. Ben sana bu parayı borçlanmış olayım" dedi. Bunun üzerine Yahudi: "Sen bu parayı veremezsin. Ben senin neyini alacağım" diye söyledi. Peygam-berimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Sen köleyi değiştirmiş olacaksın. Bu adam kölelikten kurtulacak, ben sana köle olacağım" dedi. Yahudi ile Peygamberimiz

Sallallâhu aleyhi ve sellem arasında mukâvele yapıldı. Paranın ödenmesi için kırk gün kararlaştırıldı. Nihâyet kırkıncı gün olmuştu. Fakat ortada para yoktu. Yahudi gelip parayı isterse, Peygamber Efendimiz Yahudi'nin kölesi olacaktı. Bütün Ashâb çok büyük bir tedirginlik içinde düşünüyorlardı. Peygamberimizin kızı Hz. Fatıma da çok müteessir oldu ve gözünden bir damla yaş, bir taşın üstüne düştü. Bu taş, o anda rengini değiştirip çok parlak bir şekil aldı. Bu taş Hz. Fatıma, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e getirdi. O da, bu taş Hz. Ebû Bekir'e vererek, bunu o zamanın sarraflarına götürüp paraya çevirmesini söyledi. Sarraflardan biri, bu taş "Seksen bin altın veririm" dedi. Hz. Ebû Bekir bu bedeli kabul ederek, seksen bin altını alıp Peygamberimize getirdi. Çok geçmeden o Yahudi geldi. Bu taştan elde edilen altının kırk binini, o meluna verdiler.

Hiç kimsenin yapamadığı bu fedâkarlığı, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ashâbına karşı olan merhamet ve şefkatinden dolayı yapmıştır. İşte bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ, Peygamber Efendimizin bu üstün yönünden bahsetmektedir.

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

{ مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ أَفْرَعُوا إِنْ شِئْتُمْ } {النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ} فَأَيُّمَا مُؤْمِنٍ تَرَكَ مَالًا فَلْيَرِثْهُ عَصَبَتُهُ مَنْ كَانُوا فَإِنْ تَرَكَ دَيْنًا أَوْ ضَيَاعًا فَلْيَأْتِنِي فَأَنَا مَوْلَاهُ (خ عن أبى هريرة)

"Mü'mine, dünyâ ve âhirette insanlar içinde en yakını benim. İsterseniz, "Peygamber, Mü'minlere kendi canlarından daha evlâdır..." diye geçen Sûre-i Ahzâb, Âyet 6'yı okuyun. Bunun içindir ki, herhangi bir Mü'min ölünce mal bırakırsa, akrabaları ona vâris olsunlar. Kim de bir borç veya bakıma muhtaç bir aile bırakırsa, bana gelsinler, zîrâ onun velîsi benim." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Ahzâb 1; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7156.

(فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ) (١٢٩)

129. Ey Resûlüm! Onlar senden yüz çevirirlerse, de ki: "Allah'ı Teâlâ bana yeter. O'ndan başka ilah yoktur. Ben O'na tevekkül ettim. O, büyük Arş'ın sâhibidir."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ رَحِيمٌ يُحِبُّ كُلَّ رَحِيمٍ يَضَعُ رَحْمَتَهُ عَلَى كُلِّ رَحِيمٍ. قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا لَنَرَحِمُ أَنْفُسَنَا وَأَمْوَالَنَا وَأَزْوَاجَنَا؟ قَالَ لَيْسَ كَذَلِكَ وَلَكِنْ كُونُوا كَمَا قَالَ اللَّهُ: لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ... (ابن جرير (الطبرى، جامع البيان عن أبي صالح الحنفى)

"Allah'ı Teâlâ merhametlidir, her merhametli olanı sever ve rahmetini merhamet edenin üzerine koyar." "Yâ Resûlallah! Bizim, kendimize, mallarımıza ve eşlerimize merhamet etmekle merhamet eden olur muyuz?" dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Öyle değildir. Fakat sizler, Allah'ın buyurduğu gibi olun" diye buyurarak: "Yemin olsun ki, size kendinizden bir Resûl geldi ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir..." diye devam eden Sûre-i Tevbe, Âyet 128'i ve "Ey Resûlüm! Onlar senden yüz çevirirlerse, de ki: "Allah'ı Teâlâ bana yeter..." diye devam eden Sûre-i Tevbe, Âyet 129'u okudu.[1]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 14, s. 588.

10-YÛNUS SÛRESİ

Bu sûre 109 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Yunus Aleyhisselâm'ın kavminin tevbesine dikkat çekildiği için "Yûnus Sûresi" diye isimlendirilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

((الرَّ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ۱))

1. Elif, Lâm, Râ. Bunlar, hikmetlerle dolu olan kitabın âyetleridir.

(أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ مُّبِينٌ ۲))

2. "İnsanları (Allah'ın azâbıyla) uyar ve îman edenleri, Rablerinin katında yüksek bir makam ile müjdele" diye içlerinden bir erkeğe (Muhammed Aleyhisselâm'a) vahyetmemizde, insanlar için şaşılacak bir şey mi var ki, o kâfirler: "Bu, elbette apaçık bir sihirbazdır!" dediler.

İzah: Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Peygamberlik verilince, müşriklerin: "Ne acâyiptir, hayret verici bir şeydir. Allah'ı Teâlâ Ebû Talib'in yetiminden başka Peygamber olarak gönderecek bir Resûl bulamadı mı?" diye söylemeleri üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Bu Âyet-i Kerîme, Mü'minlerin sebât-ı kadem edip sadakatle din üzerinde olmalarını söyler. Bunlara Allah katında yüksek bir makam olacağını da müjdeler.

(إِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ فِيْ سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْاَمْرَ مَا مِنْ شَافِعٍ اِلَّا مِنْ بَعْدِ اِذْنِهٖ ذٰلِكُمْ اللّٰهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوْهُ اَفَلَا تَذَكَّرُوْنَ ۳))

3. Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arş üzerine istivâ eden ve kâinatın işlerini düzene koyan ve takdir eden Allah'tır. O'nun izni olmadan hiç kimse şefaât edemez. İşte sizin Rabbiniz, bu sıfatlara sahip olan Allah'tır. Yalnız O'na ibâdet edin. Bunları düşünüp ibret almaz mısınız?

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın Arş üzerine istivâ etmesi, Ehl-i Sünnet itikâdına göre müteşabihdir. Göklerin ve yerin altı günde yaratıldığına dair geniş bilgi için de Sûre-i A'râf, Âyet 54'ün izahına bakınız.

Sûre-i Bakara, Âyet 255'te de geniş olarak izah edildiği üzere, Allah'ın izin verdiği zâtların şefaatinin hak olduğu hem âyetlerde hem de hadislerde açık bir şekilde beyan edilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Sûre-i Bakara, Âyet 255:

"... O'nun izni olmadıkça, O'nun katında kimse şefaet edemez..."

Sûre-i Meryem, Âyet 87:

"O gün, Rahmân'ın katında Allah'tan izin alandan başka, hiçbir kimse şefaet etme hakkına sahip olmayacaktır."

Sûre-i Tâhâ, Âyet 109:

"O gün şefaet fayda vermez. Ancak Rahmân'ın kendilerine izin verdiği ve sözünden râzı olduğu kimseler müstesnâ."

Sûre-i Sebe, Âyet 23:

Allah katında, O'nun izin verdiklerinden başkasının şefaati fayda vermez. Nihâyet kalplerinden korku giderilince, şefaet edilecekler şefaâtçilere: "Rabbimiz şefaet hakkında ne buyurdu?" derler. Şefaâtçiler de: "Hakkı" buyurdu (Allah'ı Teâlâ, sizlere şefaet etmemiz için izin verdi) derler. O, çok yücedir ve çok büyüktür.

Şefaet hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Hadis-i Şerif'lerinden bazıları şöyledir:

(إِنَّ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِأَهْلِ الْكِبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي (هـ) عن جابر

"Şüphesiz ki benim şefaetim, mahşer günü ümmetimden büyük günah işleyen kimselere olacaktır."[1]

لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ فَتَعَجَّلْ كُلُّ نَبِيٍّ دَعْوَتَهُ وَإِنِّي أَخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (خ م ت عن

(ابى هريرة وهو متواتر)

"Her Peygamberin Allah katında kabul edilecek bir duâsı vardır. Her Peygamber, o duâyı yapmakta acele etti. Ben ise, bu duâmı mahşer gününde ümmetime şefa'at olarak kullanmak üzere sakladım." [2]

(أَوَّلُ مَنْ يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ. (خط عن عثمان

"Mahşer gününde en evvel şefa'at eden peygamberlerdir, sonra âlimlerdir, sonra şehitlerdir." [3]

إِنَّ مِنْ أُمَّتِي مَنْ يَشْفَعُ لِلْفَنَاءِ مِنَ النَّاسِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلْقَبِيلَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلْعَصْبَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ (لِلرَّجُلِ حَتَّى يَدْخُلُوا الْجَنَّةَ. (ت عن ابى سعيد

"Ümmetim içinde, insanlardan büyük cemaatlara şefa'at edecek kişiler vardır. Onlardan kimi bir kabileye, kimi bir zümreye, kimi de bir kişiye şefa'at edecek ve neticede bunlar Cennete gireceklerdir." [4]

Şefa'ati inkâr edenler hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَقٌّ فَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِهَا لَمْ يَكُنْ مِنْ أَهْلِهَا (ابن منيع عن زيد بن أرقم وبضعة عشر من الصحابة)

"Mahşer günü, şefa'atim haktır. Kim şefa'atimin hak olduğuna inanmazsa, şefa'at edilecek kimselerden olmayacaktır." [5]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 37; Sahih-i Buhârî, Rikâk 51; Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 21; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11.

[2] Sahih-i Buhârî, Daavât 1; Sahih-i Müslim, İman, 86 (296 Sünen-i Tirmizî, Daavât 141.

[3] Muhtar'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 1392; Kenz'ul-İrfan, Hadîs No: 327, 331; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 28770.

[4] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11.

[5] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 39059.

إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا إِنَّهُ يَبْدُوُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِ)
(وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ٤)

4. Hepiniz O'na dönersiniz. Bu, Allah'ı Teâlâ'nın hak olan vaadidir. Şüphesiz O, mahlûkları yoktan var etmiştir. Sonra îman edip sâlih amellerde bulunanların mükâfatını adâletle vermek için, onları geri iâde eder. Kâfir olanlar için de küfürleri sebebiyle kaynar sudan bir içecek ve elim bir azap vardır.

هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسُ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِّينَ وَالْحِسَابَ مَا خَلَقَ اللَّهُ ذَلِكَ)
(إِلَّا بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ٥)

5. O, güneşi bir ışık, ayı da bir aydınlık kılan ve yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için ona menziller takdir edendir. Allah'ı Teâlâ, bunları hak ve hikmete uygun olarak yarattı. O, bilen bir topluluk için âyetleri tafsilatlı olarak açıklar.

İzah: Allah katında aylar on ikidir. Âyette geçen, "Ona menziller takdir edendir" ifadesinden anlaşılan, aylar ve yıllar gökyüzündeki ayın dönüşümüne göre belirlenir. Bu şekilde yapılan hesaba da hicri takvim denilir. İslâm Dîni'nde geçerli olan takvim de budur.

Hicri sene, miladi seneden farklıdır. Miladi sene üç yüz altmış beş gün, hicri sene ise üç yüz elli beş gündür. Bu nedenle hicri sene, miladiye göre, her yıl on gün daha erken tamamlanmaktadır. Bundan dolayı meselâ; Ramazan ayı her yıl bir önceki yıla göre on gün erken gelmektedir. Böylece yaklaşık otuz altı yılda bir başladığı noktaya geri gelir.

(إِنَّ فِي اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّقُونَ ٦)

6. Şüphesiz ki gece ve gündüzün birbirini takib etmesinde, Allah'ın göklerde ve yerde yarattığı şeylerde, Allah'tan korkan bir topluluk için elbette deliller vardır.

İzah: Allah'ın âyetlerini düşünüp tefekkür etmeyle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَعْطُوا أَعْيُنَكُمْ حَظَّهَا مِنَ الْعِبَادَةِ النَّظَرُ فِي الْمُصْحَفِ، وَالتَّفَكُّرُ فِيهِ، وَالْاِعْتِبَارُ عِنْدَ عَجَائِبِهِ (رواه الحاكم عن أبي سعيد)

"Şu ibâdet işinde gözlerinizin hazzını verin: Mushaf'a (Kur'ân'a) bakarak okumak. Onda tefekkür etmek. Acâiblerini okurken de ibret almak." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(فَكْرَةُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةٍ سِتِّينَ سَنَةً) (أبو الشيخ في العظمة عن أبي هريرة)

"Bir saat tefekkür, altmış sene nâfile ibâdetten hayırlıdır." [2]

[1] Muhtâr’ul-Ehâdis’in-Nebeviyye, Hadis No: 189.

[2] Kenz’ul, Ummal, Hadis No: 5710.

إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنَّنُوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ (٧) أُولَٰئِكَ (٨) مَأْوَاهُمُ النَّارُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٨)

7-8. Şüphesiz ki Bize kavuşacaklarını ümit etmeyenler, dünyâ hayatına râzı olup onunla mutmain olanlar ve âyetlerimizden gâfil olanlar var ya,* işte onların, kazandıkları (küfür ve isyan) sebebiyle varacakları yer ateştir.

İzah: Küfür ehli, Allah’ı inkâr ederek sâdece dünyâyı istediği için Hakk Teâlâ onlara dünyâlık arzularını verir. Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 200’de şöyle geçmektedir:

"... İnsanlardan öylesi vardır ki, "Ey Rabbimiz! Bizim nasibimizi dünyâda ver" der. Bunlar için âhirette bir nasip yoktur."

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ (٩) (دَعَوِيهِمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) (١٠)

9-10. İman edip sâlih amellerde bulunanlara gelince, Rableri onları îmanları sebebiyle hidâyete erdirir. Onlar, altlarından nehirler akan Naîm Cennetlerindedir.* Oradaki duâları, "Subhâneke Allâhumme (Allah’ım! Sen, noksan sıfatlardan uzaksın)", oradaki selamlaşmaları "Selâm", duâlarının sonu ise, "Elhamdulillâhi Rabbi’l-âlemîn!" (Âlem-lerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun)" sözleridir.

İzah: Müfessirler, bu Âyet-i Kerîme’de geçen duâ cümlelerini şöyle ifade etmişlerdir:

Cennet-i Naîm’e girenlerin, "Subhâneke Allâhumme" (Allah’ım! Sen, noksan

sıfatlardan uzaksın) diye söylemeleri; Cennet yemeğinde Cennet ehli ile oradaki hizmetçiler arasında olan alâmettir. Öyle ki, Cennet ehli onlardan yemek isterler ve sonra, "Subhâneke Allâhumme" diye tesbih ederler. Yemekten ayrıldıkları zaman da, "Elhamdulillâhi Rabbi'l-âlemîn!" diyerek, Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd ederler ve birbirlerini gördüklerinde de "Selâm" diyerek selamlaşırlar.

Cennetler içerisindeki en yüksek makam olan Cennet-i Naîm ve orayı kazananların özellikleri ve mükâfatlarına dair daha geniş bilgi için Sûre-i Yûnus, Âyet 26, Sûre-i Hûd, Âyet 108 ve Sûre-i Vâkıa, Âyet 11-12 ve izahına bakınız.

وَلَوْ يُعَجِّلُ اللَّهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتِعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ لَقَضَىٰ إِلَيْهِمْ أَجْلُهُمْ فَنَذَرُ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا فِي (طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ (١١)

11. İnsanların, hayrı acele istedikleri gibi, Allah'ı Teâlâ da onlara (müstehak oldukları) şerri acele verseydi, elbette ecelleri tez gelirdi (lâkin onlara mühlet verir). Artık Bize kavuşacaklarını ummayanları, kendi azgınlıkları içinde şaşkın bir halde bırakınız.

İzah: Allah'ı Teâlâ acele etmez ve sonunu bekler; kullarına mühlet verir ki, kimsenin bir bahanesi kalmasın. En sonunda ecelleri tamam olunca da Allah'ı Teâlâ'nın huzurunda herkes toplanır ve yaptıklarına göre karşılığı kendilerine verilir.

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَا إِلَىٰ ضُرِّ (مَسَّهُ كَذَلِكَ زِينٌ لِّلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٢)

12. İnsana bir sıkıntı isâbet ettiği vakit, (onun kalkması için) yan üstü yatarken, otururken yahut ayakta iken Bize duâ eder. O sıkıntıyı ondan kaldırdığımız zaman, kendisine isâbet eden sıkıntının kalkması için Bize duâ etmemiş gibi evvelki hâlinde devam eder gider. İşte o haddi aşanlara, yaptıkları ameller böyle güzel göründü.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, haddi aşan müşriklerin, başına bir belâ geldiğinde Allah'ı hatırlayıp duâ ettiği ve o belâ kalktığı zamanda, sanki bu sıkıntıyı hiç yaşamamış gibi eski hatâlarında devam ettiği söylenmektedir.

Mü'min'in hâli ise böyle değildir. Musîbete sabreder ve bolluk zamanında da

şükreder. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَاكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ (م عن صهيب)

"Mü'minin işi acâyiptir. Doğrusu onun her işi hayırdır. Bu husus Mü'minden başkası için böyle değildir. Ona iyilik ve genişlik isabet ederse, şükreder ve bu kendisi için hayır olur. Bir sıkıntı ve darlığa uğrarsa da, sabreder, bu da kendisi için hayır olur."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 13 (64).

وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ وَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ (الْمُجْرِمِينَ (١٣) ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ (١٤)

13-14. Şüphesiz Biz, sizden önce nice nesilleri, Peygamberleri kendilerine apaçık deliller ile geldiği halde, zulmettikleri (yalanladıkları) ve îman etmeyip küfürde ısrar ettikleri vakit helâk ettik. Mücrimler topluluğunu işte böyle cezâlandırırız.* Onlardan sonra, nasıl amel edeceğinizi görmek için, sizi yeryüzünde halifeler kıldık.

İzah: Sûre-i Yûnus, Âyet 14 hakkında Katâde Hazretleri, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'nun şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

صَدَقَ رَبُّنَا مَا جَعَلْنَا خُلَفَاءَ إِلَّا لِنَنْظُرَ كَيْفَ أَعْمَلْنَا فَأَرَوْا اللَّهَ مِنْ أَعْمَالِكُمْ خَيْرًا بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالسِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن قتادة)

"Rabbimiz doğru söyledi. O, bizleri ancak amellerimizin nasıl olacağını görmek için yeryüzünde halifeler kıldı. Siz, Allah'ı Teâlâ'ya gece gündüz, gizli ve açık iyi ameller gösterin."[1]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الدُّنْيَا حُلْوَةٌ خَصِرَةٌ وَإِنَّ اللَّهَ مُسْتَخْلِفُكُمْ فِيهَا فَيَنْظُرُ كَيْفَ تَعْمَلُونَ فَاتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النَّسَاءَ فَإِنَّ أَوَّلَ فِتْنَةٍ (بني إسرائيل كَانَتْ فِي النَّسَاءِ (م عن ابى سعيد الخدرى

"Şüphesiz dünyâ tatlıdır, yeşildir. Muhakkak ki Allah, sizleri oraya halifeler kılmıştır. Nasıl ameller işleyeceğinize bakmaktadır. Dünyâdan sakının.

Kadınlardan sakının. Zîrâ İsrailoğullarının ilk fitnesi kadınlar olmuştur.”[2]

Ayrıca Âyet-i Kerîme’de geçen ”Halife” ifadesi, kendisinden önce-kinin yerine geçen kimse demektir. Halifeler diye çoğul kullanıldığında da, önceki kavimlerin yerine gelen diğer kavimler anlamındadır. İşte Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in vefâtından sonra onun yerine geçen Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali’ye halife denmesi bu sebepten dolayıdır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in vekili olan kimseler, demektir.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 15, s. 39.

[2] Sahih-i Müslim, Zikir 26 (99 Sünen-i Tirmizî, Fiten 26.

وَإِذَا تُلَّيْ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا إِنَّتَ بِقُرْآنٍ غَيْرِ مَدَّ أَوْ بَدَّلَهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ ((أَبَدِّلَهُ مِنْ تِلْقَآئِ نَفْسِي إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ (١٥)

15. Bize kavuşacaklarını ümit etmeyen müşrikler, kendilerine apaçık olarak âyetlerimiz okunduğu vakit, ”Bize bundan başka bir Kur’ân getir yahut onu değiştir” dediler. Ey Habîbim! De ki: ”Bu Kur’ân’ı kendiliğimden değiştirmem mümkün değildir. Ben, bana nâzil olan vahiyden başka bir şeye tâbi olmam. Eğer ben, Rabbime isyan edersem, elbette büyük bir günün azâbına uğramaktan korkarım.”

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, müşriklerin: ”İman etmemizi istiyorsan, içinde; dirilmeye, azâba ve ilahlarımıza ibâdetin terk edilmesine dair bir hüküm bulunmayan başka bir kitap getir yahut azap âyetlerini rahmete, helâli harama; haramı helâle çevirmek sûretiyle değiştir” diye söylemeleri üzerine nâzil olmuştur.

((قُلْ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ وَلَا أَدْرَاكُمْ بِهِ فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِنْ قَبْلِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (١٦)

16. Ey Habîbim! De ki: ”Eğer Allah’u Teâlâ dileseydi, bu Kur’ân’ı size okumazdım. Ve benim vâsıta ile onu size bildirmezdi. Ben, Kur’ân nâzil olmadan evvel içinde uzun müddet kaldığım halde, böyle bir şey okumadığımı düşünmez misiniz?”

İzah: Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu hâdise nakledilmiştir:

Ebû Süfyan, Müslüman olmadan önce, Bizans imparatoru Heraklius ile

karşılaşıp Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında konuşurken Heraklius, Ebû Süfyan'a:

وَسَأَلْتُكَ هَلْ كُنْتُمْ تَتَّهَمُونَهُ بِالْكَذِبِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ مَا قَالَ فَذَكَرْتَ أَنْ لَا فَقَدْ أَعْرِفُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ لِيَذَرَ الْكَذِبَ عَلَى النَّاسِ وَيَكْذِبَ عَلَى اللَّهِ (خ عن ابن عباس)

- Bu iddiada bulunmadan önce onu hiç yalancılıkla suçlamış mıydınız? diye sordum. Sen: "Hayır" dedin. Çok iyi biliyorum ki, daha önce insanlara karşı yalan söylemeyen bir kimsenin Allah'a karşı yalan söylemeyeceği muhakkaktır, demiştir.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Vahy 6, Cihat ve Siyer 101.

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْمُجْرِمُونَ (١٧) وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ يَقُولُونَ مُؤَلَاءٌ شَفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَتُنَبِّئُونَ اللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ (١٨)

17-18. Allah'a yalan isnat edenlerden yahut O'nun âyetlerini yalanlayanlardan daha zâlim kim vardır? Şüphesiz ki, mücrimler kurtuluşa eremezler.* Onlar, Allah'ı bırakıp kendine zararı ve faydası olmayacak putlara taparlar. "Bunlar, Allah katında şefaathilerimizdir" derler. Ey Resûlüm! De ki: "Göklerde ve yerde Allah'ın bilmediği bir şeyi mi O'na haber veriyorsunuz? Allah'u Teâlâ, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır ve çok yücedir."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, müşriklerin tapmış oldukları putların kendilerine hiçbir şefaath ve yardımının olmayacağı ifade edilmektedir. Nitekim Sûre-i Yûnus, Âyet 30'da bu husus şöyle ifade edilmiştir:

"Orada her nefis, evvelce yapmış olduğundan haberdar olacaktır. Ve müşrikler, hak mevlâları olan Allah'ın cezâsına sevk olunur. Ve müşriklerin, ilah diye uydurdukları şeyler kaybolup gider."

(وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُوا وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَفُضِّي بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (١٩))

19. İnsanlar, (hak din üzere) tek bir ümmet idiler; sonra ihtilafa düştüler. Eğer (azâbın ertelenmesi hakkında) Rabbinden önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, ihtilaf ettikleri konuda elbette aralarında hemen hüküm verilirdi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'yi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle izah etmiştir:

- Âdem Aleyhisselâm ile Nûh Aleyhisselâm arasında on ümmet geçti. Bunların hepsi Müslümandı. Sonra insanlar arasında ihtilaf çıktı. Bâzı insanlar Allah'ı bırakıp putlara ve heykellere tapar oldular. Allah'ı Teâlâ da, bunlara âyet ve mûcizeleriyle birlikte Peygamberler gönderdi ki, helâk olan da açıkça delili gördükten sonra helâk olsun, yaşayanlar da açıkça delili gördükten sonra yaşasın.

(وَيَقُولُونَ لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَقُلْ إِنَّمَا الْغَيْبُ لِلَّهِ فَانْتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ) (٢٠)

20. Müşrikler: "Ona Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya!" derler. Ey Resûlüm! De ki: "Gaybı ancak Allah'ı Teâlâ bilir. Siz de bekleyin, ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim."

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, çok sayıda mûcize göstermiştir. Buna rağmen küfürde inâdî olanlar, her defasında bir bahane uydurarak yine inkâr etmişlerdir. Bu Âyet-i Kerîme'de de o kâfirlerin:

"Ona Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya!" diye söylemeleri, Sâlih Aleyhisselâm'ın devesi, Mûsâ Aleyhisselâm'ın âsâsı gibi buna benzer bir mûcize daha istemeleridir. İşte Allah'ı Teâlâ, böyle bir mûcize verdiğinde, buna da inanmayıp yalanladıkları takdirde helâk olacaklarını beyan etmektedir.

Bu husus Sûre-i En'âm, Âyet 37'de de şöyle geçmektedir:

O kâfirler: "Ona Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya!" dediler. Ey Resûlüm! De ki: "Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, mûcize vermeye kâdirdir. Lâkin onların birçoğu (mûcizeden sonra, yine yalanladıkları takdirde helâk olacaklarını) bilmezler."

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdise nakledilmiştir:

قَالَتْ قُرَيْشٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ أَنْ يَجْعَلَ لَنَا الصِّفَا ذَهَبًا وَنُؤْمِنُ بِكَ قَالَ وَتَفْعَلُونَ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَدَعَا فَاتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ عَزَّ وَجَلَّ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ إِنَّ شَيْئًا أَصْبَحَ لَهُمُ الصِّفَا ذَهَبًا فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْهُمْ عَذَابُهُ عَذَابًا لَا أَعَذِبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ وَإِنْ شِئْتُ فَتَحْتُ لَهُمُ بَابَ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (قَالَ بَلْ بَابُ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (حم عن ابن عباس

Kureyşliler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Rabbine duâ et de bize Safa Tepesi'ni altın yapsın, sana inanalım" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi

ve sellem onlara: "Şâyet bunu yaparsam beni tasdik eder misiniz?" diye sorunca, onlar: "Evet" dediler. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şöyle dedi: Rabbinin sana selâmı var ve der ki: "İsterse onlar için Safa Tepesi altın olur, ama içlerinden her kim bundan sonra küfre devam ederse; onu âlemlerden hiç kimseyi azaplandırmadığım bir biçimde azaplandırırım. İstersen de, onlar için tevbe ve rahmet kapılarını açarım." Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, tevbe ve rahmet kapılarını isterim" dedi.[1]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraca çıkması, ayın ikiye ayrılması, parmaklarından çeşmeler akması gibi sayılamayacak kadar çok mûcizesi vardır. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mûcizeleriyle ilgili geniş bilgi için Sûre-i Kamer, Âyet 1 ve izahına bakınız.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2058.

وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِنْ بَعْدِ ضَرَاءٍ مَسَّتْهُمْ إِذَا لَهُمْ مَكْرٌ فَبِئْسَ آيَاتِنَا لِلَّذِينَ أُسْرِخُوا أَنْ تُسَلَّنَا)
(يَكْتُتُونَ مَا تَمْكُرُونَ) (٢١)

21. İnsanlara, isâbet eden bir sıkıntıdan sonra, bir rahmet (sıhhat ve genişlik) verirken, hemen âyetlerimiz hakkında hile kurarlar. Ey Resûlüm! "Allah'u Teâlâ hile kurmada daha hızlıdır" de. Ey kâfirler! Şüphesiz resûllerimiz (kirâmen kâtibîn melekleri), kurduğunuz hileleri yazarlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, kâfirlere Allah'u Teâlâ'nın mühlet verdiğini, onların da buna aldanarak kendilerine azap edilmeyeceğini zannettiklerini, Allah'ın tayin ettiği mühlet bitince de onların âniden yakalanacağını ifade etmektedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ (خ) عَنْ أَبِي مُوسَى

"Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, zâlime mühlet verir. Nihâyet (mühleti dolup) onu yakaladığında aslâ kurtulamaz." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hûd 5; Sahih-i Müslim, Birr 15 (61).

هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتَّى إِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلْكِ وَجَرَيْنَ بِهِمْ بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرَحُوا بِهَا جَاءَتْهَا)
رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ لَئِنْ أَنْجَيْتَنَا

مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ (٢٢) فَلَمَّ أَنْجِيَهُمْ إِذَا هُمْ يَبْعُثُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا
(بَغْيُكُمْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٢٣)

22-23. Sizi karada ve denizde (çeşitli vâsıtalarla) yürüten O'dur. Hattâ gemilerde bulunduğunuzda, gemiler taşıdığı yolcularını uygun bir rüzgârla istedikleri yöne götürürken ve onlar da bu durumla mesrur iken, ansızın şiddetli bir fırtına çıkar, her taraftan dalgalar hücum etmeye başlar, bütünüyle kuşatılıp helâk olacaklarını anlayınca, "Yâ Rabbi! Bizi bu felâketten kurtarırsan, vallâhi! Sana şükredenlerden oluruz" diye tam bir ihlas ile Allah'a duâ ederler.* Allah'ı Teâlâ onları kurtarınca da, hemen yeryüzünde haksız yere azgınlık ederler. Ey insanlar! Bu azgınlığınız, ancak kendi aleyhinizedir. Dünyâ hayatının menfaati geçicidir. Sonra Bize dönersiniz. Biz de bütün yaptıklarınızı size haber veriz.

İzah: Allah'ı Teâlâ, insanoğlunun tutarsız olduğunu, sıkıntıya düşünce hemen Allah'a sığındığını, selâmete kavuşunca da, hemen önceki sıkıntılı hâlini unuttuğunu beyan etmekte ve onların başıboş bırakılmayacağını, iyi veya kötü yaptığı her amelin karşılığını göreceğini beyan etmektedir.

Bu husus Sûre-i İsrâ, Âyet 67'de de şöyle geçmektedir:

"Denizde gark olmak korkusuna düşerseniz, Allah'ı bırakıp da ibâdet ettiğiniz ilahlar hatırınızdan çıkar. Fakat Allah'ı Teâlâ sizi kurtarıp karaya çıkarınca, O'ndan yüz çevirirsiniz. Çünkü insanoğlu, çok nankördür."

إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالْأَنْعَامُ حَتَّى إِذَا
أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَا أَتَيْنَاهَا أُتْرَاقًا فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا
(كَأَن لَّمْ تَغْنَبِ بِالْأَمْسِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (٢٤)

24. Dünyâ hayatı şuna benzer ki; semâdan indirdiğimiz yağmurla insanların ve hayvanların yedikleri, birbirine girmiş yeryüzü bitkileri yetişir. Yeryüzü güzelliklerini ve ziynetini ortaya çıkardığı zaman ve o bitkilerin gelişmesiyle sahipleri de, bunları elde etmeye (mahsulünü almaya) kâdir olduklarını zannettikleri bir sırada, gece yahut gündüz emrimizin meydana gelmesiyle o bitkileri, kökünden biçilmiş ve evvelce hiç ekilmemiş bir hâle getiririz. Tefekkür eden bir topluluk için âyetlerimizi işte böyle genişçe açıklarız.

İzah: Allah'ı Teâlâ birçok âyette buna benzer misaller vererek dünyâ hayatının geçici ve değersiz olduğuna dikkat çekmektedir. Bu âyetlerden bâzıları ise

şöyledir:

Sûre-i Kehf, Âyet 45:

"Ey Resûlüm! O kâfirlere dünyâ hayatını misal olarak beyan et. Dünyâ hayatı şuna benzer ki; Biz semâdan yağmur indiririz. Onunla birbirine girmiş yeryüzü bitkileri yetişir. En sonunda da kuruyup rüzgârın savurduğu çerçöp hâline gelir. Allah'ı Teâlâ her şeye muktedirdir."

Sûre-i Hadîd, Âyet 20:

Bilin ki, dünyâ hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda bir öğünme, mal ve evlatların çoğalmasından ibârettir. Dünyâ hayatı şuna benzer ki; yağmur yağar ve onunla hâsıl olan bitkiyi çiftçiler beğenirler. Lâkin çok geçmeden kurur, sararır, sonra da çer çöp hâline gelir. İşte (dünyâyı üstün görenler için) âhirette şiddetli bir azap vardır. Ve (Mü'minler için) Allah'ın bağışlaması ve rızâsı vardır. Dünyâ hayatı, aldatıcı bir menfaatten başka bir şey değildir.

Dünyâ nîmetlerinin Allah katında bir öneminin olmadığına dair de Sehl b. Sa'd Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ فَإِذَا هُوَ بِشَاةٍ مَيْتَةٍ سَائِلَةٍ بِرِجْلِهَا فَقَالَ أَتَرَوْنَ هَذِهِ هَيْئَةً عَلَى صَاحِبِهَا فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لِلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ هَذِهِ عَلَى صَاحِبِهَا وَلَوْ كَانَتْ الدُّنْيَا تَرْتُنُ عِنْدَ اللَّهِ (جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا قَطْرَةً أَبَدًا) (هـ) عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ

Biz, Zu'hüleyfe'de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraberdik. Peygamberimiz, şişkinlikten ayakları havaya kalkmış murdar bir koyunla karşılaştı. Bunun üzerine buyurdu ki: "Şu murdar koyunun sahibinin yanında ne kadar kıymetsiz olduğunu görüyor musunuz? Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Allah katında dünyâ, sahibi yanında şu koyundan daha kıymetsizdir. Eğer dünyâ, Allah katında bir sivrisinek kanadı kadar kıymetli olsaydı, Allah'ı Teâlâ, bir kâfire dünyâ sularından bir damla bile içirmezdi." [1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 3.

(وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٢٥))

25. Allah'ı Teâlâ, Dâr'us-Selâm'a (Cennete) dâvet eder ve dilediğini doğru yola (İslâm'a) hidâyet buyurur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen "Dâr’us-Selâm" ifadesi; selâm, emniyet ve huzur yurdu demektir, kastedilen Cennettir.

Ey insanlar! Sizler dünyâyı ve onun ziynetlerini istemeyin. Çünkü onlar, Allah’ın beyan ettiği gibi, yeryüzündeki bitkiler gibi, sonunda yok olacaklardır. Fakat sizler, ebedî olan âhireti isteyin ve onun için amel işleyin. Zîrâ Allah’u Teâlâ sizleri, hazırladığı Cennetlerine çağırmaktadır. Sizler, Cennetlere girdiğiniz takdirde sıkıntı ve kederlerden kurtulmuş olacak ve orada bulunan nîmetlerin yok olmayacağından emin olacaksınız, demektir.

Allah’u Teâlâ’nın, kullarını âhirete yönelmeye dâvet ettiği hususunu izah eden bir Hadis-i Şerif’te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا طَلَعَتْ شَمْسٌ قَطُّ إِلَّا بُعِثَ بِجَنَّتَيْهَا مَلَكَانِ يُنَادِيَانِ يُسَمِعَانِ أَهْلَ الْأَرْضِ إِلَّا الثَّقَلَيْنِ يَا أَيُّهَا النَّاسُ هَلُمُّوا إِلَيَّ رَبِّكُمْ فَإِنَّ مَا قُلَّ وَكَفَى خَيْرٌ مِّمَّا كَثُرَ وَاللَّهِ لَا أَبْتَ شَمْسٌ قَطُّ إِلَّا بُعِثَ بِجَنَّتَيْهَا مَلَكَانِ يُنَادِيَانِ يُسَمِعَانِ أَهْلَ (الْأَرْضِ إِلَّا الثَّقَلَيْنِ اللَّهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلْفًا وَأَعْطِ مُمْسِكًا مَا لَا تَلْفًا (حم عن ابى الدرداء

Güneşin doğduğu hiçbir gün yoktur ki, Güneş’in iki yanında insanların ve cinlerin dışında bütün mahlûkatın işittiği şu çağrışı yapan iki melek gönderilmiş olmasın: "Ey insanlar! Rabbinize koşun. Az ve yeterli olan dünyâ malı, çok ve meşgul eden dünyâ malından daha hayırlıdır." Ve Güneş’in battığı hiçbir gün yoktur ki, Güneş’in iki yanında insanların ve cinlerin dışında bütün mahlûkatın işittiği şu çağrışı yapan iki melek gönderilmiş olmasın: "Allah’ım! İnfak edenin malını artır ve cimrilik edenin de malını yok et."[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de geçen "Dâr’us-Selâm" hakkında Câbir Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanımıza geldi ve şöyle buyurdu:

إِنِّي رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ كَأَنَّ جِبْرِيلَ عِنْدَ رَأْسِي وَمِيكَائِيلَ عِنْدَ رِجْلِي يَقُولُ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ اضْرِبْ لَهُ مَثَلًا فَقَالَ اسْمَعْ سَمِعْتُ أَدْنُكَ وَاعْقِلْ عَقْلَ قَلْبِكَ إِنَّمَا مَثَلُكَ وَمَثَلُ أَمَّتِكَ كَمَثَلِ مَلِكٍ اتَّخَذَ دَارًا ثُمَّ بَنَى فِيهَا بَيْتًا ثُمَّ جَعَلَ فِيهَا مَائِدَةً ثُمَّ بَعَثَ رَسُولًا يَدْعُو النَّاسَ إِلَى طَعَامِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ أَجَابَ الرَّسُولَ وَمِنْهُمْ مَنْ تَرَكَهُ فَالِلَّهِ هُوَ الْمَلِكُ وَالِدَارُ الْإِسْلَامُ وَالْبَيْتُ الْجَنَّةُ وَأَنْتَ يَا مُحَمَّدُ رَسُولٌ فَمَنْ أَجَابَكَ دَخَلَ الْإِسْلَامَ وَمَنْ دَخَلَ الْإِسْلَامَ دَخَلَ الْجَنَّةَ (وَمَنْ دَخَلَ الْجَنَّةَ أَكَلَ مَا فِيهَا (ت) عن جابر بن عبد الله

"Ben uykumda gördüm ki Cebrâil başucumda, Mikâil ayakucumda. Biri arkadaşına: "Şunun için bir misâl ver" dedi. O, şöyle dedi: "İşit, kulağın duysun,

kalbinle anla, aklet. Muhakkak ki senin ve ümmetinin misâli bir padişah gibidir ki o, önce bir dâr (yurt) edinir, sonra orada bir ev bina eder. Orada bir yemek verir. Daha sonra insanları yemeğine çağırarak bir elçi gönderir. Onlardan elçiye uyanlar ve terk edenler vardır." İşte Allah'ı Teâlâ, o padişaktır. Yurt, İslâm'dır. Ev Cennettir ve sen Yâ Muhammed, işte o elçisin. Kim sana uyarsa İslâm'a girer, kim İslâm'a girerse Cennete girmiştir. Kim de Cennete girerse o yemekten yer."[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20728.

[2] Sünen-i Tirmizî, Emsâl 1.

لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ((٢٦)

26. Güzel amellerde bulunanlar için, sevap ve fazla mükâfat (Cemâlullah) vardır. Onların yüzlerinde siyahlık ve zillet eseri bulunmaz. İşte onlar Cennet ehlidirler ve orada ebedî kalacaklardır.

İzah: Müfessirlerin beyanına göre bu Âyet-i Kerîme'de, güzel amellerde bulunanlara verilen sevap, Cennet ve ziyâde olarak verilen fazla mükâfat da, Allah'ı Teâlâ'nın, onlara Cemâlini göstermesidir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ قَالَ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ فَيَقُولُونَ أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوهَنَا أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ قَالَ فَيُكْشَفُ الْحِجَابُ فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عَزَّ وَجَلَّ (ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ {لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ} (م عن صهيب

Cennet ehli Cennete girdikten sonra, Allah'ı Teâlâ şöyle buyuracak: "Size daha fazlasını vermemi istediğiniz bir şey var mı?" Onlar: "Yüzlerimizi ağartmadın mı, bizi Cennete koymadın mı, Cehennem ateşinden korumadın mı?" diyecekler. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ perdeyi açar. Onlara, Aziz ve Celil olan Rablerine bakmaktan daha çok sevdikleri bir şey verilmiş olmayacaktır. Sonra da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Güzel amellerde bulunanlar için, sevap ve fazla mükâfat (Cemâlullah) vardır..." diye devam eden Sûre-i Yûnus, Âyet 26'yı okudu.[1]

Yine bu konuda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَدْنَىٰ أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لِّيَنْظُرُوا فِي مُلْكِ الْآلِ فِي سَنَةِ يَرَىٰ أَقْصَاهُ كَمَا يَرَىٰ أَذْنَاهُ يَنْظُرُ فِي أَزْوَاجِهِ وَخَدَمِهِ وَإِنَّ أَفْضَلَهُمْ مَنْزِلَةً لِّيَنْظُرُوا فِي وَجْهِ اللَّهِ تَعَالَىٰ كُلَّ يَوْمٍ مَرَّتَيْنِ (حم ابو الشيخ فى العظمة ك عن ابن عمر

"Cennet ehlinin derece bakımından en düşük olanları bile, oturduğu köşkten bin senelik mesâfeye kadar etrafı seyrederek. En yakın yeri gördükleri gibi, en uzak yeri de görebilirler. Hanımlarına, hizmetçilerine ve yataklarına bakıp seyrederek. En üstün dereceye sahip olanları da; günde iki kere Allah'ın Cemâlini seyrederek." [2]

[1] Sahih-i Müslim, İman 80 (297, 298 Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 13.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 4395.

وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ مَّا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ ((قِطْعًا مِنَ اللَّيْلِ مُظْلِمًا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (٢٧)

27. Kötü amellerde bulunanlar ise, yaptıkları kötülüklerin karşılığında misliyle cezâ görürler. Onları bir zillet kaplar. Allah'ın azâbından onları kurtaracak kimse yoktur. Onların yüzleri, gecenin karanlığının bir kısmıyla kaplanmış gibidir. İşte onlar, Cehennem ehlidirler ve orada ebedî kalacaklardır.

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا مَكَانَكُمْ أَنْتُمْ وَشُرَكَاءُكُمْ فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ وَقَالَ شُرَكَاءُهُمْ مَا كُنْتُمْ ((إِيَّانَا تَعْبُدُونَ (٢٨) فَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ إِنْ كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَافِلِينَ (٢٩)

28-29. Ey Resûlüm! İnsanların hepsini topladığımız, sonra onlardan müşrik olanlara: "Siz ve Allah'a ortak koştuklarınız, hakkınızdaki muâmeleyi bekleyin" dediğimiz ve aralarındaki bağı kopardığımız günü kendilerine haber ver. Halbuki o gün, taptıkları da onlara derler ki: "Siz bize ibâdet etmiyordunuz.* Sizin bize ibâdetinizden bizim habersiz olduğumuza, Allah'ın şahitliği yeter."

İzah: Mahşer günü, müşriklerin taptıkları putlar; kendilerine ibâdet edildiğini inkâr edecekler. Zîrâ işitmez, görmez ve bilmezdik. Taptınız ise, bize değil, kendi hevânıza ve hayallerinize tapmışsınız, biz böyle bir şeyi kabul etmeyiz, diyecekler.

((هُنَالِكَ تَبْلُوا كُلُّ نَفْسٍ مَّا أَسْلَفَتْ وَرُدُّوْا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمْ الْحَقُّ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (٣٠)

30. Orada her nefis, evvelce yapmış olduğundan haberdar olacaktır. Ve

müşrikler, hak mevlâları olan Allah'ın cezâsına sevk olunur. Ve müşriklerin, ilah diye uydurdıkları şeyler kaybolup gider.

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ (٣١) فَذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ (إِلَّا الضَّلَالُ) فَإِنِ تُصْرَفُونَ (٣٢) كَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ فَسَقُوا أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (٣٣)

31-33. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: "Gökten ve yerden sizi rızıklandıran kimdir? Kulakları ve gözleri yaratan kimdir? Ölüden diriye ve diriden ölüyü çıkaran kimdir? Âlemin işlerini idâre eden kimdir?" Onlar: "Allah'tır" diyecekler. De ki: "Allah'tan korkmaz mısınız?" İşte O Allah, sizin hak olan Rabbinizdir. Hakkın dışında dalâletten başka ne vardır? O halde nasıl haktan yüz çeviriyorsunuz?"* Böylece, küfürde inat edenlerin îman etmeyeceği hakkındaki Rabbinin hükmü sâbit oldu.

(قُلْ هَلْ مِنْ شَرِكِ إِيَّكُمْ مَنْ يَبْدُوا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ قُلِ اللَّهُ يَبْدُوا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ فَإِنِ تُؤْفَكُونَ (٣٤))

34. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: "Allah'a ortak koştuklarınız (putlarınız) arasında, mahlûkatı ilk olarak yaratacak, öldükten sonra da tekrar diriltecek olan var mı?" Yine de ki: "Allah'u Teâlâ mahlûkatı ilk olarak yaratır, öldükten sonra da tekrar diriltir. O halde nasıl haktan yüz çeviriyorsunuz?"

قُلْ هَلْ مِنْ شَرِكِ إِيَّكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ قُلِ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا (يَهْدِي إِلَّا أَن يُهْدَىٰ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ (٣٥))

35. Ey Resûlüm! De ki: "Allah'a ortak koştuklarınızdan hakka hidâyet edecek bir kimse var mıdır?" De ki: "Allah'u Teâlâ hakka hidâyet eder. O halde hakka hidâyet eden mi uyulmaya daha lâyıktır, yoksa hidâyet olunmadıkça kendi kendine hidâyete eremeyecek kimse mi? Ne oluyor size? Nasıl hükmediyorsunuz?"

İzah: Ey Resûlüm! O müşriklere de ki: Allah'a ortak oştunuz putlarınızdan deliller ve Resuller göndererek doğru yolu gösterecek bir kimse mevcut mudur? Elbette mevcut olmadığı muhakkaktır. Ey Resûlüm! Onlara de ki: Dilediğini hidâyete kavuşturmak, yalnız Allah'ın kudret elindedir. Düşünün! Hakka hidâyet eden mi kendisine ibâdet ve itaat edilmeye daha lâyıktır, yoksa Allah tarafından hidâyet olunmadıkça kendi kendine hidâyete eremeyecek kimse mi? elbette ki, böyle kendisini bizzat hidâyete erdirmekten âciz bir kimse, başkalarını da asla

hidâyete erdiremez. Ne oluyor size? Kendilerine uyulmaya lââyık olmayan şeyleri nasıl Allah’a ortak koşarsınız? demektir.

(وَمَا يَتَّبِعْ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ (٣٦))

36. Müşriklerin çoğu zandan başka bir şeye tâbi olmazlar. Zan ise, haktan bir şey ifade etmez. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, onların yaptıklarını hakkıyla bilir.

İzah: Putlara ibâdet edenlerin tâbi oldukları şey, zandan yani babalarını taklitten başka bir şey değildir. Zan ise, ilmî ve aklî bir delil olmadığına göre, haktan bir şey ifade etmez. Allah’u Teâlâ, onların yaptıklarını hakkıyla bilir ve cezâlarını verir, demektir.

Kâfirlerin, babalarının bâtil inançlarına tâbi olarak, onlarla birlikte Cehennemlik oldukları Sûre-i Sâffât, Âyet 68-70’de de: "Sonra onların dönüp varacakları yer, şüphesiz yine Cehennemdir.* Çünkü onlar, babalarını azgın buldular* ve onların izine uymada sürat gösterdiler" diye geçmektedir.

(وَمَا كَانَ لَٰذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَىٰ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ)
(مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٣٧))

37. Bu Kur’ân, Allah’tan başkasına isnat edilemez. Lâkin o, önceki kitapları tasdik eden, hüküm ve hakikatleri açıklayan bir kitaptır. Onda hiçbir şüphe yoktur. Âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.

İzah: Kur’ân-ı Kerîm hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كِتَابُ اللَّهِ فِيهِ نَبَأُ مَا قَبْلَكُمْ ، وَخَبَرُ مَا بَعْدَكُمْ، وَحُكْمُ مَا بَيْنَكُمْ (مصنف ابن ابى شيبه عن على

"Kur’ân’da, sizden öncekilerin ve sizden sonrakilerin haberi ve aranızda olan hükümler vardır."[1]

[1] İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 7/164.

(أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا مَنِ اسْتِطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٣٨))

38. Yoksa o kâfirler: "Kur’ân’ı, kendisi uydurdu mu?" diyorlar. Ey Resûlüm! De ki: "Eğer sözünüzde doğru iseniz, onun gibi bir sûre getirin ve Allah’tan başka

gücünüzün yettiği herkesi de yardımınıza çağırın."

İzah: Kul sözü eksik, yanlış ve geçersizdir. Allah'ın sözü ise her dâim geçerlidir ve sözlerin en güzelidir. Kur'ân-ı Kerîm'in en kısa sûrelerinden birinin dahi, bir misli başkaları tarafından ne gelmiştir, ne de gelecektir. Kullar onu taklit edemezler.

Yalancı Peygamber Müseylemet'ül-Kezzab, Kur'ân-ı Kerîm'deki Fil Sûresi'nin karşılığını yazabilmek için yedi sene uğraştı ve âyet diye yerine şu saçma sözleri uydurdu:

الْفِيلُ مَا الْفِيلُ وَمَا أَدْرِيكَ مَا الْفِيلُ لَهُ ذَنْبٌ وَثِيلٌ وَمِشْفَرٌ طَوِيلٌ وَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ خَلْقٍ وَرَبَّنَا الْقَلِيلُ

"Fil nedir? Fil ne bildirdi sana ki, fil nedir? Onun hurma lifinden ipe benzer bir kuyruğu vardır ve uzun bir hortumu vardır. Gerçekten bu bizim Rabbimizin yaratıklarından az bulunur bir nesnedir."

Yine kendisine indiğini iddia ettiği başka bir yalan söz de şöyle geçmektedir:

يَا ضِفْدَعُ كَمْ تَنْقِينَ أَغْلَاكَ فِي الْمَاءِ وَأَسْفَلَكَ فِي الطِّينِ لَا الْمَاءُ تَكْذُرِينَ وَلَا الشَّارِبَ تَمْنَعِينَ

"Ey kurbağa kızı kurbağa! Ne diye nak nak, vak vak edip duruyorsun. Yukarın suda aşağın balçık içindedir. Ne suyu bulandıra-bilirsin, ne de içen kimseyi menedebilirsin."

Müseyleme'ye: "Sana inen Fil Sûresi'nin mânâsını ver" dediler. Kendisi hiçbir mânâ veremedi. Çünkü kul sözünün mânâsı olmaz. Allah'ı Teâlâ ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sözünün mânâları ise iç içe birçok mânâlar taşır. Kur'ân-ı Kerîm rumuzludur, düşündükçe mânâsı derinlere varır.

Müseyleme, kendi bozuk itikâdınca böyle hezeyanlar söyledi.[1]

İşte, Kur'ân'ın sûrelerine benzeyen bir sûre yapmaya çalışan Müseyleme gibi birçok kâfirler, Kur'ân'ın hikmeti karşısında âciz kalmışlar ve yazdıkları yazılarla gülünç hâle düşmüşlerdir.

[1] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 306.

بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِبُّوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ كَذَّابٌ كَذَّابٌ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ)

(الظَّالِمِينَ (٣٩)

39. Bilakis o kâfirler, ilmini kavrayamadıkları ve daha açıklaması kendilerine gelmemiş olan Kur'ân'ı yalanladılar. Onlardan öncekiler de (Peygamberlerini) böyle yalanlamışlardı. Bak! Zâlimlerin âkıbeti nasıl oldu?

(وَمِنْهُمْ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهِ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِالْمُفْسِدِينَ (٤٠)

40. Onlardan bir kısmı, Kur'ân'a îman eder ve onlardan bir kısmı da îman etmez. Senin Rabbin, fesat çıkaranları çok iyi bilir.

(وَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ لِي عَمَلِي وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ أَنْتُمْ بَرِيءُونَ مِمَّا أَعْمَلُ وَأَنَا بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ (٤١)

41. Ey Resûlüm! Seni yalanlarlarsa, de ki: "Benim amelim bana, sizin ameliniz size döner. Siz benim amelimden uzaksınız, ben de sizin amelinizden uzağım.

(وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ أَفَأَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ وَلَوْ كَانُوا لَا يَعْقِلُونَ (٤٢) وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْظُرُ إِلَيْكَ أَفَأَنْتَ تَهْدِي (٤٣) الْعُمَى وَلَوْ كَانُوا لَا يُبْصِرُونَ (٤٤)

42-43. Ey Habîbim! Onlardan bir kısmı seni dinlerler. Hiç sen, sağırlara işittirebilir misin? Hele akıllarını da kullanmıyorlarsa!* Ve onlardan sana bakanlar da vardır. Hiç sen, körlere doğru yolu göstere-bilir misin? Hele gerçeği de görmüyorlarsa!

İzah: Ey Habîbim! Müşriklerden bâzıları, okuduğun Kur'ân'ı, senin güzel sözlerini, kalplere ve bedenlere şifa olan hadislerini dinlerler ve senin ortaya koyduğun delilleri, mûcizelerini, vakarını ve güzel ahlâkını, üstün meziyetlerini de görürler. Bu, onların doğru yola gelmeleri için kâfidir. Ancak bunlar bile küfürde ısrar ettikleri için Allah'u Teâlâ onlara hidâyet etmez, onların kulaklarını ve gözlerini hakikatlere kapatmıştır. Bu sebeple sen, onlara ne hakikatleri duyurabilirsin, ne de gösterebilirsin. Onlar hidâyete eremezler, demektir.

Ayrıca bu Âyet-i Kerîme, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğini inkâr eden ve onu yalanlayanlara karşı, Habîbini teselli etmektedir. Aynı zamanda, İslâm'ı tebliğ etmesine rağmen, onların îman etmemelerine üzülmemesini, zîrâ hidâyetin ancak Allah'u Teâlâ'nın elinde olduğunu bildirmektedir.

(إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسُهُمْ يَظْلِمُونَ (٤٤)

44. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, insanlara aslâ zulmetmez. Lâkin insanlar, kendi nefislerine zulmederler.

İzah: Allah'ı Teâlâ insanlara, günah işlemediği halde cezâ vererek zulmetmez. Fakat insanlar, Allah'ın gazabını gerektiren günahları işleyerek kendi kendilerine zulmetmiş olurlar. İşte bu âyet, Allah'ın emrine karşı gelenlerin bu hâllerinin kendi suçlarından kaynaklandığını beyan etmektedir.

Nitekim Allah'ı Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm'ı yasakladığı ağacın meyvesinden yemesi üzerine Cennetten kovmuştur. Sûre-i A'râf, Âyet 23'te geçtiği üzere Âdem Aleyhisselâm:

"Ey Rabbimiz! Biz kendi nefsimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen, şüphesiz hüsrâna uğrayanlardan oluruz" diye duâ etmiştir.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبَسُوا إِلَّا سَاعَةً مِنَ النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ وَمَا (٤٥) كَانُوا مُهْتَدِينَ (

45. Allah'ın onları diriltilip bir araya toplayacağı gün, dünyâda sanki gündüzün bir saati kadar kalmış olduklarını sanacaklardır. Birbirlerini tanıyacaklardır. Allah'ın huzuruna çıkacaklarını yalanlayanlar, o gün elbette hüsrandaırlar. Çünkü doğru yolda değillerdi.

İzah: Mahşer günü, insanlar dünyâda çok kısa bir süre kaldıklarını söylerler. Bu husus birçok Âyet-i Kerîme'de beyan edilmiştir. Sûre-i Ahkâf, Âyet 35'te Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Ey Habîbim! O halde, (kâfirlerin eziyetlerine) Peygamberlerden Ulu'l-Azim olanların sabrettikleri gibi sen de sabret. Onlar hakkında (azâbın inmesi için) acele etme. Onlar kendilerine vaad olunan azâbı gördükleri gün, dünyâda gündüzden ancak bir saat kadar kalmış olduklarını zannederler. Bu, bir tebliğdir. Öyleyse, fâsıklar (kâfirler) topluluğundan başkası helâk edilir mi? (Elbette edilmez)"

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, mahşerde insanlar birbirlerini tanırlar, fakat kendilerine zarar gelir korkusuyla birbirlerinden kaçarlar. Bu husus Sûre-i Abese, Âyet 33-42'de de şöyle geçmektedir:

"O çok kuvvetli ses geldiği (tekrar dirilme için Sûr'a üflendiği) zaman,* insan o

gün kardeşinden kaçar,* annesinden, babasından,* zevcesinden ve oğullarından kaçar.* O gün herkesin kendisine yetecek kadar derdi vardır.* O gün birtakım yüzler parlar,* güler ve müjde ile sevinir.* O gün birtakım yüzleri de toz* ve karanlık kaplar.* İşte bunlar, kâfirler ve fâcirlerdir."

(وَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ اللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ) ٤٦)

46. Ey Resûlüm! Kâfirler için vaad ettiğimiz azaptan bâzısını sana dünyâda iken göstersek de, göstermeden evvel seni vefât ettirsek de sonunda onların dönüşü Bizedir. Sonra, Allah'ı Teâlâ onların yaptık-larına da şâhittir.

(وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَسُولٌ فَإِذَا جَاءَ رَسُولُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ) ٤٧)

47. Her ümmet için bir Resûl vardır. Resulleri gelince, aralarında adâletle hüküm verilir. Onlara aslâ haksızlık edilmez.

İzah: Geçmiş her ümmetin, insanları Allah'ın dînine ve O'na itaate dâvet eden bir Resûlü olmuştur. Âhirette o ümmetlerin Resûlleri hesap görme yerine gelince, ümmetin fertleri arasında adâletle hükmedilecek, onlara herhangi bir haksızlık yapılmayacaktır. Aralarında hüküm verilecek, herkese lâıyk olduğu cezâ veya mükâfat verilecek, hiçbir kimseye haksızlık edilmeyecektir, demektir.

Mahşer günü hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(نَحْنُ الْآخِرُونَ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا وَالْأَوَّلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمَقْضَى لَهُمْ قَبْلَ الْخَلْقِ (ن) عَنْ حذيفة

"Bizler, Dünyâ ehlinin sonuncusuyuz. Mahşer günü ise ilkleriz. Bütün yaratılanlardan önce, haklarında hüküm verilenleriz (ilk olarak Cennete girenleriz)."[1]

Elbette ki Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti, mahşer günü bu ilk olmayı, Peygamberlerinin şerefiyle kazanmıştır. Allah'ı Telala'nın salâtü selâmı dâimâ onun üzerine olsun! Âmin.

[1] Sahih-i Müslim, Cuma 6 (22 Sünen-i Nesâî, Cuma 1.

(وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ) ٤٨)

48. Kâfirler: "Sözünüzde doğru iseniz, beyan ettiğiniz bu azap vaadi ne zamandır?" derler.

İzah: Kıyâmetin kopacağına inanmayan kâfirler, bu vaad edilen azâbın hemen gelmesini temenni etmişlerdir. Bu husus birçok âyette zikredilmektedir. Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Şûrâ, Âyet 18'de şöyle buyurmaktadır:

"Kıyâmete îman etmeyenler, onun acele olarak kopmasını isterler. İman edenler ise, ondan korkarlar ve onun hak olduğunu bilirler. Haberiniz olsun ki, kıyâmet hakkında mücâdele edenler, haktan uzak dalâlet içindedirler."

قُلْ لَّا أَمْلِكُ لِنَفْسِي ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ إِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَلَا يَسْتَأْذِرُونَ سَاعَةً وَلَا)
(يَسْتَفْتِمُونَ ٤٩)

49. Ey Resûlüm! De ki: "Allah'ın dilediğinden başka, kendim için ne bir zarar, ne de bir fayda verme gücüne sahibim. Her ümmetin bir eceli vardır. Ecelleri geldiği vakit, onu ne bir an erteleyebilirler, ne de bir an öne alabilirler."

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de şöyle buyurmuştur: Ey Resûlüm! Kendilerine vaad edilen azâbın acele gelmesini isteyenlere ve kıyâmetin ne zaman kopacağını soranlara de ki: "Onun ne zaman kopacağını Allah'ı Teâlâ bilir. Onu koparacak olan Allah'tır. Ben, Allah'ın izni olmadıkça, kendim için bir zararı defedecek veya bir fayda sağlayacak güce sahip değilim. Kıyâmetin kopacağını kendiliğimden nasıl bilir de onu haber verebilirim? Ancak şunu bilin ki, her ümmetin bir eceli vardır. Ecelleri gelince, ne bir an erteleyebilirler, ne de bir an öne alabilirler."

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَيْكُمْ عَذَابُهُ بَيَآتًا أَوْ نَهَارًا مَّاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ الْمُجْرِمُونَ (٥٠) أَتُمْ إِذَا مَا وَقَعَ أَمْنْتُمْ بِهِ أَلَمْ تَكُنْ مِنْ
(وَقَدْ كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ ٥١) ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ ٥٢)
(

50-52. Ey Habîbim! De ki: "Meydana gelmesinde acele ettiğiniz Allah'ın azâbı size gece veya gündüz gelirse, ne yaparsınız? Mücrimler bu konuda niçin acele ederler? Bana haber verin."* Vaad olunan azâbın meydana gelmesinden sonra mı O'na îman edeceksiniz? O zaman onlara: "Şimdi mi îman ettiniz? Halbuki (yalanlama ve alay ile) azâbın meydana gelmesi hususunda acele ediyordunuz" denir.* Sonra o zulmedenlere: "Ebedî azâbı tadın, sizler sâdece yaptıklarınızla cezâlandırılıyorsunuz?" denir.

(وَيَسْتَنْبِئُكَ أَحَقُّ هُوَ قُلْ إِي وَرَبِّي إِنَّهُ لَحَقٌّ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ (٥٣)

53. Ey Resûlüm! Müşrikler sana: "Bize vaadettiğin azap gerçek midir?" diye sorarlar. De ki: "Evet, Rabbime yemin ederim ki, o haktır. Siz, Allah'ın azâbından kurtulamazsınız!"

(وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِي الْأَرْضِ لَافْتَدَتْ بِهِ وَأَسْرُوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَفُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ) (٥٤) (وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (٥٤)

54. (Nefsine) zulmeden herkes, eğer yeryüzündeki her şeye sahip olsa, azâbı gördükleri vakit, pişmanlıkla azaptan kurtulmak için onu muhakkak fedâ ederdi. Aralarında adâletle hükmedilir. Onlar haksızlığa da uğratılmazlar.

İzah: Âhirette herkese adâletle muâmele edilir. Kimseye haksızlık edilmez. Herkes kendi yaptığıının karşılığını mükâfat veya cezâ olarak görür. Hiçbir kimse, başkasının günahından dolayı cezâlandırılarak zulme uğratılmaz. O gün, zerre kadar hayır da şer de zâyî olmaz.

(أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَلَا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٥٥) هُوَ يُحْيِي (٥٦) وَيُمِيتُ وَاللَّهُ تَرْجِعُونَ (٥٦)

55-56. Haberiniz olsun ki, şüphesiz göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Haberiniz olsun ki, Allah'ın vaadi haktır. Fakat onların çoğu bunu bilmezler.* Dirilten ve öldüren O'dur. Hepiniz O'na döndürüleceksiniz.

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ (٥٧) قُلْ) (بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ (٥٨)

57-58. Ey insanlar! Rabbinizden size bir nasihat, gönüllere bir şifâ, Mü'minler için hidâyet ve rahmet geldi.* Ey Resûlüm! De ki: "Allah'u Teâlâ'nın bu lütfuyla ve rahmetiyle ferahlansınlar. O, onların dünyâda topladıkları şeylerden daha hayırlıdır!"

İzah: "Allah'u Teâlâ'nın bu lütfuyla ve rahmetiyle ferahlansınlar" diye geçen Âyet-i Kerîme'de "Lütuf" ifadesi, Kur'ân-ı Kerîm, anlamına gelmektedir. Kur'ân-ı Kerîm, Allah'u Teâlâ'nın emir ve nehiylerini bildirmekte ve Müslümanlar için bir ihsan, rahmet ve mükâfat olmakla beraber Cennetteki makamlarını bildirerek onları sevindirmektedir. "Rahmet" diye buyrulması da Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir. Allah'u Teâlâ, Sûre-i Enbiyâ, Âyet

107'de:

"Ey Habîbim! Biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik" diye buyurmaktadır. Müslümanlar, İslâm'ı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den öğrenerek, dalâletten hidâyete onun sayesinde ermişlerdir. İşte kurtuluşlarına vesîle olduğu için onunla ferahlanıp sevinmektedirler. Bu sebeple Peygamber Efendimize olan sevgilerinden dolayı Ashâb-ı Kirâm, Resûlü Ekrem Efendimizi evlerine dâvet ederlerdi, ona olan sevgi ve muhabbetlerini bu şekilde gösterirlerdi, böylece evlerinde bolluk, bereket ve rahmet olurdu.

Sahâbe-i Kirâm'ın yaptığı gibi, onlardan sonra gelen Müslümanlar da Peygamber Efendimize olan sevgi ve muhabbetlerini göstermek için evlerinde ziyâfet verirler; Müslümanları dâvet ederler, onun üzerine hep birlikte salât-u selâmlar getirirler,[1] Mevlid-i Şerif okurlar ve onu öven kasideler söylerler, böylece evlerinde bolluk, bereket ve rahmet olmasını umarlar.

[1] Resûlü Ekrem Efendimizin üzerine salât-u selâm getirmek hakkında Sûre-i Ahzâb, Âyet 56 ve izahına bakınız.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ حَرَامًا وَحَلَالًا قُلْ اللَّهُ أَدْنَىٰ أَمَّ عَلَى اللَّهِ تَقْتَرُونَ)
٥٩) (

59. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: "Söyleyin bana, Allah'ı Teâlâ'nın size ihsan ettiği rızıkların, niçin bir kısmını helâl, bir kısmını haram saydınız?" De ki: "Allah'ı Teâlâ mı size izin verdi? Yoksa Allah'a iftira mı ediyorsunuz?"

İzah: Câhiliye Arapları, Allah'ın helâl kıldığı bâzı şeyleri birtakım adetler edinerek kendilerine haram kılarlardı. Meselâ: Bâzı develeri Bahîre, Sâibe, Vasîle ve Hâm diye kısımlara ayırırlar ve bunları serbest bırakır, onlara binmez, sütünü sağmaz ve onları kendilerine haram kılarlardı. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Mâide, Âyet 103'e bakınız.

İşte Allah'ı Teâlâ onların bu adetlerinin bâtıl olduğunu ve Allah'ın kullarına helâl kıldığı şeyleri, kimsenin haram kılamayacağını açık bir şekilde beyan etmektedir.

Bu hususta Mâlik b. Nadle Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا قَشِيفُ الْهَيْئَةِ فَقَالَ هَلْ لَكَ مَالٌ قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ مِنْ أَيِّ الْمَالِ

قَالَ قُلْتُ مِنْ كُلِّ الْمَالِ مِنَ الْإِبِلِ وَالرَّقِيقِ وَالْخَيْلِ وَالْعَنَمِ فَقَالَ إِذَا آتَاكَ اللَّهُ مَالًا فَلْيُرْ عَلَيْكَ ... (حم عن مالك
(بن نضلة)

Bir gün, eskimiş bir elbise içerisinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna gittim. Bana dedi ki: "Senin malın var mı?" Ben: "Evet" deyince buyurdu ki: "Ne cins malın var?" Ben: "Allah'ı Teâlâ; deve, köle, at, koyun vs. her cins maldan verdi" diye cevap verince de, buyurdu ki: "Allah'ı Teâlâ sana bir mal verdiğinde, o malın eserini senin üzerinde görmek ister." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözlerine devamla: "Sen, kavminin develeri sağlam olarak doğurduklarında eline usturayı alıp onların kulaklarını kesip; bunlar Bahîre'dir veya kulaklarını yahut derilerini yarıp; bunlar Sâibe'dir, diyor ve onları kendine ve ehline haram kılıyor musun?" dedi. Ben: "Evet" dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'ı Teâlâ'nın sana verdiği bu şeyler helâldir. Allah'ı Teâlâ'nın bileği, senin bileğinden daha güçlü ve onun usturası senin usturandan daha keskindir" diye buyurdu. "Yâ Resûlallah! Ben bir adama gitsem de, o bana ikram etmese ve beni misafir etmese, o bana gelince ben ona aynen bana davrandığı gibi mi davranayım? Yoksa onu misafir edeyim mi?" diye sorunca da, "Misafir et" diye buyurdu.[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15323; Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Birr 62.

وَمَا ظَنُّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَئِنْ أَكْثَرَهُمْ لَا
(يَشْكُرُونَ) (٦٠)

60. Allah'a karşı yalan yere iftirada bulunanların, mahşer günü âkibetleri hakkındaki zanları nedir? Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, insanlara karşı lütuf sahibidir. Lâkin onların çoğu şükretmezler.

İzah: Allah'ın helâl kıldığını haram, haram kıldığını da helâl sayarak Allah'a karşı yalan uyduranlar âhirette Allah'ı Teâlâ'nın, kendilerine ne yapacağını düşünürler? Bütün iftiralarına rağmen, Allah'ı Teâlâ'nın kendilerini affedeceğini mi zannederler? Bilakis Allah, onları affetmeyecek ve Cehennemine atacaktır. Çünkü onlar bunu hak etmişlerdir. Halbuki Allah, kullarını yaptıkları günahlardan dolayı hemen cezâlandırmayıp ayıklmaları ve tevbe etmeleri için mühlet verir. Bu, kullar için büyük rahmettir. İşte Allah'ın lütfu, bu hususta umûmidir, herkesi kapsar. Fakat insanların çoğu bu rahmete rağmen, şükretmeyerek hak yola gelmezler ve Allah'a nankörlük ederler, demektir.

Allah’u Teâlâ’nın rahmetinin büyüklüğü hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَمَّا قَضَى اللَّهُ الْخَلْقَ كَتَبَ فِي كِتَابِهِ فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ الْعَرْشِ إِنَّ رَحْمَتِي غَلَبَتْ غَضَبِي (خ م عن أبي هريرة

Allah’u Teâlâ, mahlûkatı var edince, Arş’ın üzerinde kendi katında bulunan kitabına (Levh-i Mahfuz’a) şöyle yazmıştır: "Şüphesiz ki, merhametim gazabıma gâlip gelmiştir." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 15, 22, 55; Sahih-i Müslim, Tevbe 4 (14).

وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ (وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ (٦١)

61. Ey Resûlüm! Sen herhangi bir işde bulunsan, Kur’ân’dan bir âyet okusan, sen ve ümmetin her ne iş yapsanız, onu yapmaya girişti-ğinizde, Biz ona mutlaka şahit oluruz. Rabbine yerde ve gökte zerre kadar bir şey gizli kalmaz. Zerreden küçük ve zerreden büyük, hiçbir şey yoktur ki, apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz’da) kayıtlı olmasın.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de anlatılan Levh-i Mahfuz’da yazılı olan kaderdir. Her insanın başına gelebilecek iyi veya kötü her şey Levh-i Mahfuz’da yazılıdır. Kullanın yaşantısına ve ameline göre Levh-i Mahfuz’daki yazılı olan bu kaderi Allah’u Teâlâ dilerse değiştirir.

Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Ra’d, Âyet 39’da şöyle buyurmuştur:

"Allah’u Teâlâ, dilediği hükmü siler ve dilediğini sâbit bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O’nun katındadır."

Sûre-i Yûnus, Âyet 97-98’de geçtiği üzere, Yunus Aleyhisselâm’ın kavminin helâk olacağı kesinleştiği halde, Allah’u Teâlâ’ya olan duâları ve yalvarmaları sonucunda, helâktan kurtuldular, dolayısıyla ecelleri de uzamış oldu.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(بِرُّ الْوَالِدَيْنِ يَزِيدُ فِي الْعُمْرِ وَالِدُعَاءُ يَرُدُّ الْقَضَاءَ وَالْكَذِبُ يَنْقُصُ الرِّزْقَ ... (عد والديلمي عن أبي هريرة

"Anne ve babaya yapılan iyilik ömrü uzatır. Duâ kazâyı önler. Yalan da rızkı eksiltir."[1]

Kader hakkında geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 51'in izahına bakınız.

[1] Kenz'ul-Ummal 45520; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 244/3.

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (٦٢) الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ (٦٣) لَهُمُ الْبُشْرَى فِي ()
() الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (٦٤)

62-64. Haberiniz olsun ki, muhakkak Allah'ın evliyâsı için bir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.* Onlar, îman etmiş ve takvâyâ sarılmışlardır.* Onlar için hem dünyâda, hem de âhirette müjdeler vardır. Allah'ın kelimeleri aslâ değişmez (vaadi haktır). Bu müjde, büyük kurtuluştur.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Evliyâ" kelimesi, dostlar anlamına gelmektedir. "Evliyâullah" ifadesi de, Allah'ın dostları demektir. Bunlar da; Peygamberler, ulemâlar, şehitler ve sâlih kullardır. Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Nisâ, Âyet 69'da şöyle buyurmuştur:

"Her kim Allah'a ve Resûle itaat ederse, işte onlar Allah'ı Teâlâ'nın, kendilerine nîmet verdiği Peygamberler, sıddîkler, şehitler ve sâlihler ile beraberdirler. Onlar ne güzel arkadaşlardır."

Said b. Cübeyr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ فَقَالَ الَّذِينَ إِذَا رُءُوا ذَكَرَ اللَّهُ (ابن جرير الطبري،
(جامع البيان ك عن سعيد بن جبیر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Allah'ın evliyâsı kimlerdir?" diye sorulunca, buyurdu ki: "Görüldüğü zaman, Allah'ın hatırlandığı kimselerdir."[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(خِيَارُكُمْ مِنْ ذَكَرَكُمْ بِاللَّهِ رُؤْيَتْهُ وَزَادَ عِلْمُكُمْ مَنْطِقُهُ وَرَغَبَكُمْ فِي الْآخِرَةِ عَمَلُهُ) (الحكيم عن ابن عمرو)

"Meclisinde bulunacağınız en hayırlı kimseler, görüldüğünde size Allah'ı hatırlatan, konuşması ilminize bereket katan ve ameli âhirete rağbetinizi artıran

sâlihlerdir.”[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ لَأَنَاسًا مَا هُمْ بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ يَغْبِطُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِمَكَانِهِمْ مِنَ اللَّهِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبَرْنَا مَنْ هُمْ وَمَا أَعْمَالُهُمْ؟ فَأِنَّا نَحْبُهُمْ لِذَلِكَ قَالَ هُمْ قَوْمٌ تَحَابُّوا فِي اللَّهِ بِرُوحِ اللَّهِ عَلَى غَيْرِ أَرْحَامٍ بَيْنَهُمْ وَلَا أَمْوَالٍ يَتَعَاطَوْنَهَا قَوْلَ اللَّهِ إِنَّ وُجُوهَهُمْ لَنُورٌ وَإِنَّهُمْ لَعَلَى نُورٍ لَا يَخَافُونَ إِذَا خَافَ النَّاسُ وَلَا يَحْزَنُونَ إِذَا حَزَنَ النَّاسُ وَقَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ إِلَّا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (هـب عن عمر بن الخطاب)

”Allah’ın kulları arasında öyle kimseler vardır ki, onlar ne Peygamberdir, ne de şehittirler. Fakat mahşer günü, Allah katındaki makamlarının yüksekliğine Peygamberler de, şehitler de gıpta ederler.” Denildi ki: ”Yâ Resûlallah! Bunlar kimlerdir, amelleri nedir? Bize haber ver, biz de onlara dost olalım!” Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ”Bunlar, Allah’ın kullarından bir taifedir ki, aralarında ne bir akrabalık ve ne maddi bir alâka olmaksızın, Allah için birbirlerini severler. Allah’u Teâlâ, onların yüzlerini nûrlandırır. Şüphesiz onlar, nurdan minberler üzerinde olacaklardır. İnsanlar korktuğu vakit, onlar korkmaz ve insanlar mahzun oldukları vakit, onlar mahzun olmazlar.” Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ”Haberiniz olsun! Muhakkak Allah’ın evliyâsı için bir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır” mealindeki Sûre-i Yûnus, Âyet 62’yi okudu.[3]

Nakledilen bir Hadis-i Kudsi’de de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُهُ وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ لَهُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا وَإِنْ سَأَلَنِي أُعْطِيتُهُ وَلَوْ اسْتَعَاذَنِي لَأُعِذَّنِيهِ (خ حب ق عن ابى هريرة)

”Her kim Benim evliyâmdan birine düşmanlık ederse, Bana karşı harp ilan eyledi. Kulum Bana farz namazı kılarken yakın olduğu gibi başka bir şey ile yakın olamaz. O kulum, nâfilelere devam ettiği sürece, bu yakınlığı devam eder. Hattâ o kulumu severim. Bir kulumu seversem; onun işiten kulağı Ben olurum, Benim ile işitir. Gören gözü Ben olurum, Benim ile görür. Tutan eli Ben olurum, Benim ile tutar ve yürüyen ayağı Ben olurum, Benim ile yürür. Benden ne isterse istediğini veririm. Bana sığınır ise Ben de onu muhafazama alırım.”[4]

Bu âyetlerde Allah’u Teâlâ, evliyâsına dünyâ da iken vereceği İhsan-ı İlâhiye’sini haber vermiştir. Yani Benim vereceğim dereceler yalnız âhirette değildir. Oraya mahsustur, sanmayın. Âhirette vereceklerimi bu dünyâda sağ iken de evliyâlarıma vereceğim, diye buyurmuştur. İşte bu müjde, Gurbiyet-i İlâhi’dir. Yani Allah’u Teâlâ’ya yakınlık kazanmaktır.

Allah’a yakınlık kazanan bu zâtlar, daha dünyâda iken, temiz bir hayat kazanırlar. Bu husus Sûre-i Nahl, Âyet 97’de şöyle geçmektedir:

"Erkek ve kadından her kim, Mü'min olarak sâlih amelde bulunursa, elbette ona dünyâda yeniden temiz bir hayat veririz ve âhirette de onu, amellerinin daha güzeliyle mükâfatlandırırız."

[1] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 1783; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 4 (benzeri İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 15, s. 120.

[2] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 1787.

[3] Beyhakî, Şuab’ul-İman, Hadis No: 8714; İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 15, s. 121.

[4] Sahih-i Buhârî, Rikâk 38; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 330/3.

(وَلَا يَخْزُنْكَ قَوْلُهُمْ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ) ٦٥)

65. Ey Habîbim! Kâfirlerin sözleri seni mahzun etmesin. İzzet ve kuvvetin hepsi Allah’ındır. O, her şeyi işiten ve bilendir.

(أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَتَّبِعُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ شُرَكَاءَ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ) ٦٦)

66. Haberiniz olsun ki, şüphesiz göklerde ve yerde kim varsa hepsi Allah’ındır. Allah’tan başkasına (putlara, mahlûklara) ibâdet edenler, gerçekte ortak koştuklarına uymazlar. Sâdece zanna uyarlar ve onlar ancak yalan söylerler.

(هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ) ٦٧)

67. Size geceyi istirahat edesiniz diye karanlık, gündüzü de (nasibinizi arayasınız diye) aydınlık olarak yaratan O’dur. Şüphesiz ki bunda, âyetlerimizi dinleyen bir

topluluk için elbette deliller vardır.

قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ هُوَ الْغَنِيُّ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ إِنَّ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بِهَذَا)
اتَّقُوا اللَّهَ مَا لَا تَعْلَمُونَ (٦٨) قُلْ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ (٦٩) مَتَاعٌ فِي الدُّنْيَا
(نَمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ (٧٠)

68-70. Müşrikler: "Allah, çocuk edindi" dediler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. O, hiçbir şeye muhtaç değildir. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. Sizin bu iddianıza bir deliliniz yoktur. Bilmediğiniz bir şeyi Allah'a isnat mı ediyorsunuz?* Ey Resûlüm! De ki: "Allah'a yalan isnat edenler, aslâ kurtuluşa eremezler."* Onlar için dünyâda geçici bir yararlanma vardır. Sonra dönüşleri Bizedir. Sonra da, inkârları sebebiyle onlara şiddetli azâbı tattıracağız.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Müşrikler: "Allah, çocuk edindi" dediler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. O, hiçbir şeye muhtaç değildir" diye buyrulmaktadır. Müşrikler: "Melekler, Allah'ın kızlarıdır" şeklindeki sözleriyle "Allah, çocuk edindi" dediler. Halbuki Allah'u Teâlâ, onların bu iftiralarından uzaktır. Zîrâ O'nun, yarattıklarından hiçbir şeye ihtiyacı yoktur ki çocuk edinmeye de ihtiyacı olsun, demektir.

وَإِنَّا عَلَيْهِمْ نَبَأُ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَتَذِكْرِي بآيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ)
فَاجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنْظِرُونِ (٧١) فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَمَا
(سَأَلْتَكُمْ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَامْرَأَتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ (٧٢)

71-72. Ey Resûlüm! Onlara, Nûh'un kıssasını oku. Hani o, kavmine şöyle demişti: "Ey kavmim! Benim, içinizde bulunmam ve Allah'ın âyetleri ile nasihat etmem size ağır geliyorsa, bilin ki ben, Allah'a tevekkül ettim. Siz de Allah'a ortak koştuğunuz şeylerle beraber aleyhimdeki kötü maksatlarınızı aranızda kararlaştırın. Sonra bana yapacağınızı âşikâre yapın. Sonra hakkımda hükmünüzü verin, bana mühlet de vermeyin."* "Yine hakkı kabulden yüz çevirirseniz, ben sizden bir ücret istemedim. Benim mükâfatım, ancak Allah'a aittir ve ben, Müslümanlardan olmakla emrolundum."

İzah: Peygamberler, hayatlarını tehlikeye atarak yaptıkları tebliğ ve nasihatlardan dolayı hiçbir şekilde ücret ve menfaat gözetmemişlerdir. Nitekim Peygamberlerin kıssalarını anlatan âyetlere bakıldığı zaman, bu hususa vurgu yapıldığı görülmektedir.

Peygamberlerin vârisleri olan âlimlerin de böyle olmaları gerekir. Sûre-i Yâsîn, Âyet 20-21’de; İsâ Aleyhisselâm’ın ümmetinden olan bâzı âlimlerin, Antakya ahâlisini dîne dâvet için gittiklerinde, dîni tebliğ etme karşılığında, onlardan bir ücret talep etmedikleri şöyle geçmektedir:

"O esnâda şehrin öbür ucundan bir adam (Habib-i Neccâr) koşarak geldi ve şehir ahâlisine şöyle dedi: "Ey kavmim! Bu Resullere tâbi olun.* Sizden hiçbir ücret istemeyen ve hidâyete ermiş olan bu kimselere tâbi olun."

Bu sebeple nasihat, Allah için yapılır. Kur’ân, Allah için okunur ve bunlar yapılırken hiç kimseden bir menfaat beklenmez. Bunun karşılığı ancak Allah’u Teâlâ’dan beklenir.

Bu husus nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle geçmektedir:

أَنَّهُ مَرَّ عَلَى قَارِيٍّ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ ثُمَّ يَسْأَلُ النَّاسَ بِهِ فَاسْتَرْجَعَ وَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَلَيْسَ أَلِ اللَّهِ بِهِ سَيِّجٌ أَقْوَامٌ يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ وَيَسْأَلُونَ بِهِ النَّاسَ (ت عن عمران بن حصين)

İmran İbn-i Husayn Radiyallâhu anhu, Kur’ân okuyan arkasından da buna mukabil halktan dünyâlık taleb eden birine rastlamıştı. "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn!"[1] deyip arkasından şu açıklamayı yaptı: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’i şöyle derken işitmişim: "Kim Kur’ân okursa isteyeceğini Allah’tan istesin. Zîrâ birtakım insanlar zuhur edecek, onlar Kur’ân okuyup, okudukları mukabilinde halktan dünyâlık isteyecekler."[2]

Nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

دَخَلَ رَجُلَانِ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَسْجِدًا، فَلَمَّا سَلَّمَ الْإِمَامُ قَامَ رَجُلٌ فَتَلَا آيَاتٍ مِنَ الْقُرْآنِ، ثُمَّ سَأَلَ، فَقَالَ أَحَدُهُمَا: إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (سَيَجِيءُ قَوْمٌ يَسْأَلُونَ بِالْقُرْآنِ، فَمَنْ سَأَلَ بِالْقُرْآنِ فَلَا تُعْطَوْهُ) (عن فضيل بن عمرو)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Ashâbından iki kişi, bir gün bir mescide geldiler. İmam namazdan selâm verince, cemaatten biri bir miktar Kur’ân okudu, sonra da yardım istedi. Olaydan müteessir olan Sahâbîlerden biri dedi ki: "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn (Muhakkak ki, biz O’ndan geldik ve elbette yine O’na döneceğiz)." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i şöyle derken işitmişim: "Pek yakın bir gelecekte bir grup insan türeyecek, bunlar

Kur'ân'ı âlet edip dilenecekler. Bu işi kimin yaptığını görürseniz, sakın ona bir şey vereyim demeyin.”[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ اقْتَرَبَ ابَّ السَّاعَةِ إِذَا كَثُرَ خُطَبَاءُ مَنَابِرِكُمْ وَرَكَنَ عُلَمَاؤُكُمْ إِلَىٰ وَلَا تَكُمُ فَاحْلُوا لَهُمُ الْحَرَامَ وَحَرَّمُوا عَلَيْهِمُ الْحَلَالَ فَافْتَوْهُمْ بِمَا يَسْتَهُونَ، وَيُعَلِّمُ عُلَمَانَكُمْ لِيُحْلُوا بِهِ دَنَائِيرَكُمْ وَدَرَاهِمَكُمْ، وَاتَّخَذْتُمُ الْقُرْآنَ تِجَارَةً (الدِّيلَمِي عَنْ عَلِيٍّ)

”Minberlerinizin hatipleri çoğaldığı, âlimleriniz idarecilere meylettikleri, haram olan şeyleri onlara helâl, helâl olanları da haram ederek arzularına göre fetvâ verdikleri zaman, yine âlimleriniz sırf dinar ve dirhemleriniz için öğrettikleri zaman, bir de Kur'ân'ı ticaret vesîlesi edindiğiniz zaman, bilin ki kıyâmet yaklaşmıştır.”[4]

Yine bu hususta Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَفِينَا الْأَعْرَابِيُّ وَالْأَعْجَمِيُّ فَقَالَ اقْرَءُوا فَكُلُّ (حَسَنٌ وَسَيِّجِيءٌ أَقْوَامٌ يُقِيمُونَهُ كَمَا يَقَامُ الْقِدْحُ يَتَعَجَّلُونَهُ وَلَا يَتَأَجَّلُونَهُ) (د عَنْ جَابِرٍ)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bizler Kur'ân okuyorken yanımıza geldi; aramızda Arap da vardı, Arap olmayan da. Şöyle buyurdu: ”Okuyun, her okuyuş güzeldir. İlerde bir kavim gelecektir ki bunlar, Kur'ân'ın kelime ve lafızlarını, okun yontulması gibi yontacaklar. Ondan hâsıl olan ecir âhirete bırakmayıp, dünyâda iken karşılığını alacaklar.”[5]

Kur'ân okuyanlar hakkında Tabiinden Hasan-ı Basrî Hazretleri şöyle buyurmuştur:

Kur'ân okuyucuları üç grupta mütalaa edilir:

Bir grup vardır ki, bunlar Kur'ân kıraatini geçimlerine vasıta yapıp bu yoldaki kazançlarıyla hayatlarını sürdürürler. Bunlar dilenci grubudur.

Diğer bir grup vardır ki, bunlar bütün tecvid kaidelerine de uyarak okumayı başarırlar, ama Kur'ânla amel etmezler, onu istismar ederek halkın kendilerine rağbetini sağlarlar. Devlet adamlarının bu sayede teveccühlerini elde ederler. Bu sınıfın çoğunu hafızlar teşkil eder. Allah'ı Teâlâ onların sayısını artırmassın.

Diğer bir grup da vardır ki, onlar Kur'ânın ilahi feyzine yönelmiş-lerdir. Kalplerine arız olan hastalıkları bu feyizle tedavi ederler, daima Allah'tan sakınırlar. Şiarları ciddiyet ve vakardır. Allah'u Teâlâ onları rahmetiyle taltif etsin ve düşmanlarına üstün kılsın. Ancak, Allah'a yemin ederim ki, Hamele-i Kur'ân'ın (âlimlerin) bu sınıfından olanlar parmakla gösterecek kadar azdır ve her biri bir değerdir.[6]

İşte Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi, İslâm'ı yaymak karşılığında dünyâlık bir ücret beklenemez. İnsanlara ilim öğretmek ve Kur'ân okumak karşılığında bir ücret beklemek haramdır. Ancak istemedikleri halde, kendilerine verilen hediye almalarında, bir sakınca yoktur. Peygamberler ve ulemâ, dîne yaptıkları hizmetlerin karşılığını kullardan değil, ancak Allah'u Teâlâ'dan beklemişlerdir.

[1] Sure-i Bakara, Âyet 156: Bu Âyet-i Kerîme; musîbet ve belâ anında okunur, sünnet-i seniyyedir.

[2] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Kur'ân 20; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19039; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 14788; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 434.

[3] Nevevî, et-Tibyan, s. 29; Yüce Kitabımız Hz Kur'ân, s. 57.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 448/10.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 139; Rudânî, Câmi'ul-Fevâid, Hadis No: 7352.

[6] Ebû Şâme, el-Mürşid'ul-Vecîz, s. 209; Dr. Tayyar Altıkulaç, Yüce Kitabımız Hz Kur'ân, s. 57-58.

فَكَذَّبُوهُ فَانْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَجَعَلْنَاهُمْ خَلَائِفَ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ (الْمُنْذِرِينَ (٧٣)

73. Kavmi, Nûh'u yalanladılar. Biz, Nûh'u ve gemide onunla beraber olanları kurtardık ve onları (yeryüzünde) halifeler kıldık. Âyetlerimizi yalanlayanları da tufanla gark ettik. Ey Resûlüm! Bak, uyarıldıkları halde, kabul etmeyenlerin âkıbeti nasıl oldu?

İzah: Kavmi, Nûh Aleyhisselâm'ı yalanlayınca, Allah'u Teâlâ tufanla hepsini gark etti. Yeryüzünde karada yaşayan insanlar, hayvanlar, ne varsa hepsi

ölmüştü. Çünkü tufanda su, dünyânın en yüksek dağından kırk arşın daha yukarıya yükselmişti. Daha sonra insanlar, Nûh Aleyhisselâm'a îman edip gemiye binenlerden dünyâ yüzüne yayıldı. Allah'ı Teâlâ bu gark edilenlerin yerine bunları getirdi ve nesil tekrar onlardan çoğaldı. İşte bu âyette geçen halifeler kıldık, ifadesi bu anlamdadır. Yine karada yaşayan hayvanlar da, Nûh Aleyhisselâm'ın gemiye aldığı hayvanlardan çoğalmıştır.

Nûh Aleyhisselâm'ın kıssası hakkında geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 25-49 ve izahlarına bakınız.

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَاءُوهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ كَذَلِكَ نَطْبَعُ ((عَلَىٰ قُلُوبِ الْمُعْتَدِينَ (٧٤)

74. Biz, Nûhtan sonra gelen kavimlere de Peygamberler gönderdik, onlara apaçık mûcizeler ile geldiler. Kavimleri, evvelce yalanladıkları şeye yine îman etmediler. İşte Biz, haddi aşanların kalplerini böylece mühürleriz.

(ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِم مُّوسَىٰ وَهَارُونَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ بِآيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُّجْرِمِينَ (٧٥)

75. O Peygamberlerden sonra, Mûsâ ve Hârun'u, mûcizelerimizle Firavun'a ve onun ileri gelenlerine gönderdik. Fakat kibirlenerek îman etmediler. Onlar da mücrim bir topluluktu.

فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا إِنَّ هَذَا لَسِحْرٌ مُّبِينٌ (٧٦) قَالَ مُوسَىٰ اتَّقُوا اللَّهَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَكُمْ أَسِحْرٌ ((مَذًا وَلَا يَفْلِحُ السَّاجِرُونَ (٧٧)

76-77. Mûsâ onlara, Bizim tarafımızdan mûcizeler ile geldiği zaman, "Şüphesiz bu, âşikâr sihirden başka bir şey değildir" dediler.* Mûsâ da onlara: "Size mûcize gelince, böyle mi diyorsunuz? Bu sihir midir? Halbuki sihirbazlar, aslâ kurtuluşa eremezler" dedi.

قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَلْفِتَنَّا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا وَتَكُونَ لَكُمُ الْكِبْرِيَاءُ فِي الْأَرْضِ وَمَا نَحْنُ لَكُمْ بِمُؤْمِنِينَ ((٧٨)

78. Firavun ile onun ileri gelenleri, Mûsâ'ya dediler ki: "Bizi babalarımızın dîninden döndürmek ve yeryüzünde büyüklüğü kendine ve kardeşine mahsus kılmak için mi bize geldin? Biz ikinize de îman etmeyiz!"

وَقَالَ فِرْعَوْنُ أَتَأْتُونِي بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ (٧٩) فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ قَالَ لَهُمْ مُوسَىٰ أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ (٨٠)

فَلَمَّا الْقَوْا قَالَ مُوسَىٰ مَا جِئْتُمْ بِهِ السَّحْرَ إِنَّ اللَّهَ سَيُبْطِلُهُ إِنَّ اللَّهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ (٨١) وَيَحِقُّ لِلَّهِ
(الْحَقُّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ) (٨٢)

79-82. Firavun: "Bana her bilgin sihirbazı getirin" dedi.* Sihirbazlar geldiği vakit, Mûsâ onlara: "Atmak istediğiniz şeyleri siz atın" dedi.* Sihirbazlar (iplerini) attıkları vakit, Mûsâ onlara dedi ki: Bu sizin yaptığınız sihirdir. Allah'ı Teâlâ onları iptal edecektir. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, fesat çıkaranların işini düzeltmez.* Mücrimler istemese de Allah'ı Teâlâ, kelimeleriyle (emir ve hükümleriyle) hakkı ispat eder."

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm Firavun'a ilk olarak Peygamberliğini ilan ettiğinde, Firavun ondan mûcize istemişti. Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm âsâsını yere attı ve âsâ büyük korkunç bir yılan oldu. Bunu gören Firavun, kavmine: "Mûsâ, büyük sihirbazdır; bu değnek yılan olmaz" dedi. Firavun'un adamları da: "Biz de çevremizdeki beldelerde ne kadar bilgili sihirbaz varsa çağıralım, onlar da buna karşılık sihir yapsın" dediler. Sonuçta sihirbazları getirdiler. O sihirbazlar, kalın ipleri uc uca bağlayıp sihirle yüzlerce metre uzunluğunda, ağzından ateş saçan çok sayıda yılan yaptılar. Bu sihirler, Mûsâ Aleyhisselâm'ın ve tâbiasının üzerine doğru geliyordu. Artık hiç kurtuluş yoktu. Tâbiası, Mûsâ Aleyhisselâm'a yalvardılar. Allah'ı Teâlâ: "Yâ Mûsâ! Âsâyı yere bırak" deyince Mûsâ Aleyhisselâm âsâyı yere bıraktı. Âsâ, yine bir mil uzunluğunda büyük ve korkunç bir yılan oldu. Onların sihirle ağızlarından ateş saçarak gelen yılanların hepsini yuttu.

Bu husus Sûre-i A'râf, Âyet 117-119'da da şöyle geçmektedir:

Biz, "Mûsâ'ya âsânı bırak" diye vahyettik. Bıraktı, âsâ da hemen onların bütün uydurduklarını yutuverdi.* Böylece hak ortaya çıktı ve onların yaptıkları yok olup gitti.* Artık orada sihirbazlar mağlup ve Firavun ile kavmi zelil oldular.

فَمَا آمَنَ لِمُوسَىٰ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِنْ قَوْمِهِ عَلَىٰ خَوْفٍ مِنْ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ أَنْ يَفْتَتَهُمْ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي
(الْأَرْضِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ) (٨٣)

83. Mûsâ'ya, kavminden sâdece az bir topluluk îman etti. Onlar da, Firavun ve onun ileri gelenlerinin, kendilerine azap etmelerinden korkmakta idiler. Çünkü Firavun, Mısır'da kibirli, kuvvetli ve şüphesiz haddi aşmış bir kimse idi.

وَقَالَ مُوسَىٰ يَا قَوْمِ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا إِنْ كُنْتُمْ مُسْلِمِينَ (٨٤) فَقَالُوا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا)

(لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ * (٨٥) وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِّنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ (٨٦))

84-86. Mûsâ, (Mü'minlerin bu korkularını görünce): "Ey kavmim! Siz gerçekten Allah'a îman ettiyseniz ve O'nun birliğine ihlas ile teslim olmuş Müslümanlarsanız, artık O'na tevekkül edin!" dedi.* Onlar da dediler ki: "Allah'a tevekkül ettik. Ey Rabbimiz! Zâlimleri üzerimize musallat etme* ve rahmetinle bizi kâfirler topluluğundan kurtar."

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ أَنْ تَبَوَّآ لِقَوْمِكَمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَاجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَبَشِّرِ (الْمُؤْمِنِينَ (٨٧))

87. Biz, Mûsâ'ya ve kardeşi Hârûn'a: "Kavminiz için Mısır'da evler yapın ve evlerinizi mescit edinin ve (düşmanın musallat olmasından emin olmak için, o evlerde) namazlarınızı kılın, Yâ Mûsâ! Mü'minleri (yardım ve Cennet ile) müjdele" diye vahyettik.

İzah: İsrailoğullarına namazlarını sâdece mâbetlerinde kılmaları emredilmişti. Firavun, onların mâbetlerini yıkıp onları namaz kılmaktan menetti. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ onlara, Firavun'un musallat olmasından emin olmaları için, evlerini namazgâh edinip oralarda namaz kılmalarını emretti.

Mûsâ Aleyhisselâm'da olduğu gibi, bütün Peygamberlere namazlarını sâdece mescitlerde kılmaları emredilmişti. İşte bizim Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in diğer Peygamberlerden üstün olan özelliklerinden biri de, kendisine yeryüzünün mescit kılınmasıdır. Böylece Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti, namaz vakti girdiğinde namazını dilediği yerde kılabilir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kendisinden önce hiçbir Peygambere verilmeyen ve sâdece kendisine verilen özellikleri sayarken bunlardan birinin de bir Hadis-i Şerif'inde şu olduğunu beyan etmiştir:

(وَجُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَأَيُّمَا رَجُلٍ مِّنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ ... (خ م عن جابر

"Yeryüzü benim için mescit (namaz kılma mahalli) ve temiz kılındı. Ümmetimden kim bir namaz vaktine erişirse, hemen bulunduğu yerde namazını kılsın..."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Salât 56; Sahih-i Müslim Mesâcid 1.

وَقَالَ مُوسَى رَبَّنَا إِنَّكَ آتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُ زِينَةً وَأَمْوَالًا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلَّوَا عَنْ سَبِيلِكَ رَبَّنَا (٨٨) اطمسْ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَأَشْدُدْ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتَّى يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ)

88. Mûsâ dedi ki: "Ey Rabbimiz! Şüphesiz ki sen, Firavun'a ve onun ileri gelenlerine dünyâ hayatında ziynet ve mallar verdin. Ey Rabbimiz! Senin yolundan saptırsınlar diye mi verdin? Ey Rabbimiz! Onların mallarını mahvet ve kalplerini şiddetle mühürle ki, elim azâbı görünceye kadar îman etmesinler!"

İzah: Burada açık bir şekilde Mûsâ Aleyhisselâm, Firavun ve adamlarına bedduâ etmiştir. Nitekim daha evvel Nûh Aleyhisselâm da kavmini dokuz yüz elli yıl îmana dâvet etmiş ve her defasında kavmi tarafından büyük hakaretlere uğramıştı. En sonunda Nûh Aleyhisselâm, kavminin îmana gelmelerine dair ümidi kalmadığında, helâk olmaları için bedduâ etmiştir. Bu husus Sûre-i Nûh, Âyet 26-28'de şöyle geçmektedir:

Nûh dedi ki: "Yâ Rabbi! Yeryüzünde hiçbir kâfir bırakma.* Şüphesiz ki, Sen onları bırakırsan, kullarını dalâlete düşürürler ve ancak fâcir, kâfir çocuklar doğururlar.* Yâ Rabbi! Beni, anne ve babamı, Mü'min olarak evime girenleri, bütün Mü'min erkekleri ve Mü'min kadınları bağışla. Zâlimlerin ise ancak helâkini artır."

Bu sebeple dînimizde Müslümanlara zulmeden kâfirlere bedduâ etmek haktır. Nitekim Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in müşrik beylerinden bâzılarına bedduâ ettiğine dair şu hâdiseyi anlatır:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir keresinde Kâbe'nin yanında namaz kılıyordu. Ebû Cehil ile bâzı arkadaşları da oturuyor-lardı. Derken biri diğerlerine falancalarda yeni boğazlanan devenin döl eşini hanginiz muhteviyâtı ile beraber getirip secdeye vardığında Muhammed'in sırtına koyar, dedi. Oradakilerin en şâkisi koşarak getirdi ve bekledi. Tâ ki Resûlü Ekrem secdeye varınca, iki omuzu arasına mübârek sırtının üzerine koydu. Ben ise hiçbir işe yaramayarak bel bel bakıyordum. Ah ne olurdu o zaman elimde kuvvet olaydı. İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu der ki:

- Herifler gülmek ve eğlenmek için bu işi birbirlerine isnat etmeye başladılar. Resûlallah Sallallâhu aleyhi ve sellem secdeden başını kaldıramıyordu. Nihâyet kızı Hz. Fâtıma gelip onu sırtından attı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem

başını kaldırdı. Namazı tamamladıktan sonra da üç kere:

اللَّهُمَّ عَلَيْكَ يُفْرِشُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَشَقَّ عَلَيْهِمْ إِذْ دَعَا عَلَيْهِمْ قَالَ وَكَانُوا يَرَوْنَ أَنَّ الدَّعْوَةَ فِي ذَلِكَ الْبَلَدِ مُسْتَجَابَةٌ ثُمَّ سَمَّى اللَّهُ عَلَيْكَ بِأَبِي جَهْلٍ وَعَلَيْكَ بِعُتْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ وَشَيْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ وَالْوَلِيدِ بْنِ عُتْبَةَ وَأُمِّيَةَ بْنِ خَلْفٍ وَعُتْبَةَ بْنِ أَبِي مُعَيْطٍ وَعَدَّ السَّابِعَ فَلَمْ يَحْفَظْ قَالَ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ رَأَيْتُ الَّذِينَ عَدَّ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَرَخَى فِي الْقَلْبِ قَلْبِ بَدْرٍ (خ) عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ

"Yâ Rabbi! Kureş'i Sana havale ederim" diye buyurdu ve bunu üç kere tekrar etti. Resûlallah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in aleyhlerinde böyle duâ buyurması onlara pek ağır geldi. Zîrâ o makamda duânın kabul olacağını biliyorlardı. Ondan sonra Resûlallah Sallallâhu aleyhi ve sellem birer birer isim sayarak:

"Yâ Rabbi! Ebû Cehil'i Sana havale ederim. Utbe b. Rebia'yı, Şeybe b. Rebia'yı, Velid b. Utbey'i, Umeyye b. Halef'i, Utbe b. Ebî Muayt'ı sana havale ederim" buyurdu. Yedinciyi de saydı ise de ismini râvi unut-muştur. İbn-i Me'sud Radiyallâhu anhu der ki: "Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Resûlallah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu saydıklarının ekserisini Bedir çukurunda serilmiş gördüm." [1]

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrîd-i Sarîh, Hadis No: 177.

(قَالَ قَدْ أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعَانَّ سَبِيلَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ (٨٩))

89. Allah'ı Teâlâ, Mûsâ ve Hârûn'a buyurdu ki: "İkinizin duâsı da kabul edildi. Siz, yine istikâmette devam edin. Câhillerin tuttuğu yola gitmeyin."

İzah: Ebû Sâlih, Ebu'l-Âliye ve İkrime Hazretlerinden nakledildiğine göre; Allah'ı Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselâm'ın Firavun ve adamlarının helâk olmaları için yapmış oldukları bu bedduâsını kabul buyurmuştur. Kardeşi Hârûn Aleyhisselâm da bu duâyâ âmin! demiştir. İşte bundan dolayı, Âyet-i Kerîme'de: Allah'ı Teâlâ, Mûsâ ve Hârûn'a buyurdu ki: "İkinizin duâsı da kabul edildi..." diye buyrulmuştur.

وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَآءِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَيْنَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُ بَغْيًا وَعَدُوًّا حَتَّى إِذَا أَدْرَكَهُ الْعَرْقُ قَالَ أَمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي آمَنْتُ بِهِ بَنُوءَا إِسْرَآءِيلَ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ (٩٠) أَلَمْ تَكُنْ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ (٩١) فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدْنِكَ لِنُكُونَ لِمَنْ خَلَقَكَ آيَةً وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ عَنْ آيَاتِنَا لَغَافِلُونَ (٩٢)

90-92. İsrailoğullarını denizden geçirdik. Firavun ve askerleri de azgınlıkla, düşmanlıkla onları tâkip ettiler. Tâ ki Firavun gark olacağını anladı ve

"İsrailoğullarının îman ettiği ilahtan başka hiçbir ilah olmadığına îman ettim. Ben de Müslümanlardanım" dedi.* Ona: "Şimdi mi? Halbuki evvelce isyan ettin ve fesat çıkaranlardan idin" denildi.* Biz de bugün senin cesedini kurtaracağız ki, senden sonra geleceklere bir ibret olsun. Şüphesiz ki, insanların birçoğu bizim âyetlerimizden elbette gâfildirler.

İzah: Firavun'un helâk olması ile ilgili Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَمَّا أَغْرَقَ اللَّهُ فِرْعَوْنَ قَالَ { أَمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي آمَنْتُ بِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ } فَقَالَ جِبْرِيلُ يَا مُحَمَّدُ فَلَوْ رَأَيْتَنِي وَأَنَا أَخْذُ مِنْ حَالِ الْبَحْرِ فَأَدُسُّهُ فِيهِ مَخَافَةً أَنْ تُدْرِكَهُ الرَّحْمَةُ ((ت عن ابن عباس

Allah'ı Teâlâ, Firavun'u suya gark ettiği vakit o: "İsrailoğullarının îman ettiği ilahtan başka hiçbir ilah olmadığına îman ettim ve ben, Müslümanlardanım" dedi. Cebrâil dedi ki: "Yâ Muhammed! Rahmetin ona ulaşmasından korkarak, denizin çamurlarından alıp onun ağzını tıkarken beni görecektin!"[1]

Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 136 ve Sûre-i Şuarâ, Âyet 63-66 ve izahlarına bakınız.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Biz de bugün senin cesedini kurtaracağız ki, senden sonra geleceklere bir ibret olsun" diye buyrulmaktadır.

İngilizler, Firavun'un cesedini Kızıldeniz'de aradılar. Üç bin yıldan fazla kalmış olan Firavun'un cesedinin hâlâ sağlam olduğunu gördüler. Bu ceset İngiltere bulunan bir müzede sergilenmektedir.

Allah'ı Teâlâ, Firavun'un cesedini üç bin yıldan fazla denizin altında korumuş ve kullara ibret olması için, onu ne balıklara yedirmiş ne de çürütmüştür. Bu ibretlik hâdis, Allah'ın dilemesiyle, kâfirlerin eliyle ortaya çıkarılmış, onlar tarafından da korunmakta ve sergilenmektedir. İşte bu da Kur'ân-ı Kerîm'deki mucizelerden biridir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 11.

وَلَقَدْ بَوَّأْنَا بَنِي إِسْرَآءِيلَ مَبَآءَ صِدْقٍ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطَّيِّبَاتِ فَمَا اخْتَلَفُوا حَتَّىٰ جَاءَهُمُ الْعِلْمُ إِنَّ رَبَّكَ (يَفْضِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۙ (۹۳

93. Yemin olsun ki, İsrailoğullarını (düşmanlarından kurtardıktan sonra) güzel bir yerde yerleştirdik. Onlara temiz rızıklar verdik. Onlar, kendilerine ilim (Tevrat) gelinceye kadar aralarında (dîni işlerinden dolayı) ihtilaf etmediler. Şüphesiz senin Rabbin, mahşer günü ihtilaf ettikleri şeylerden dolayı aralarında hükmünü verecektir.

İzah: İsrailoğullarının yerleştirildiği güzel yerden maksat, Mısır veya Şam diyâdır.

İsrailoğulları, kendilerine kitap indirilmeden önce dinleri hususunda ihtilafa düşmüş değillerdi. Bilakis onlar Peygamberlerinin kendilerine tebliğ ettiği ve kendisiyle hidâyete yönlendirdiği şey hususunda ayrılığa düşmüş olmayıp müttelik idiler. Her ne zaman ki onlara Tevrat indi, hemen onda ihtilafa düştüler ve fırkalara ayrıldılar. Daha sonra hak yolundan uzaklaştılar ve o kitabı da tahrif ettiler. Özellikle de Peygamberlerin en mükemmeli olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem geldiğinde hasetlerinden ihtilafa düştüler ve Tevrat'ta geçen Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in üstün vasıflarını ve sıfatlarını değiştirdiler. Böylece onlardan çok azı hâriç, büyük bir kısmı îman etmedi. Âyette de geçtiği üzere Allah'ı Teâlâ, mahşer gününde onlar hakkında hükmünü verecek, mükâfatlandırmak veya cezâlandırmak sûretiyle hakkı bâtıldan ayıracaktır.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 19'da da şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz ki, Allah katında tek din İslâm'dır. Bu hakikati bilen Ehl-i Kitab'ın ihtilaf etmeleri ise, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki hasetten dolayıdır. Allah'ın âyetlerini kim inkâr ederse, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, hesabı çabuk görendir."

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَفْتَرَقَتِ الْيَهُودُ عَلَى اِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَوَاجِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَافْتَرَقَتِ النَّصَارَى عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَاِحْدَى وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَتَفْتَرِقَنَّ اُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً وَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَثِنْتَانِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنْ هُمْ قَالَ الْجَمَاعَةُ (هـ عن عوف بن مالك)

"Yahudiler yetmiş bir fırkaya ayrıldı. Biri hâriç hepsi ateştedir. Hristiyanlar da yetmiş iki fırkaya ayrıldı. Bunlardan da biri hâriç hepsi ateştedir. Muhammed'in

canı kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, benim ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Birinden başka hepsi ateştedir.” ”Yâ Resûlallah! O kurtuluşa eren tek fırka kimlerdir?” diye sorulunca, buyurdu ki: ”Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır.”[1]

Bu Hadis-i Şerif’ten anlaşılan; Yahudiler, Mûsâ Aleyhisselâm’dan sonra yetmiş bir fırkaya ayrılmış ve daha sonraki gelen Peygamberlere, bunların içinden hak üzere olan bir fırka îman etmiş ve bunlar kurtuluşa ermiştir. Îsâ Aleyhisselâm gelinceye kadar bu durum böyle devam etmiş ve o geldiğinde de, yine hak olan bir zümre hemen ona tâbi olarak kurtuluşa ermiştir. Îsâ Aleyhisselâm’ın göğsüne yükseltilmesinden sonra, Peygam-berimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in zamanına kadar, Îsâ Aleyhisselâm’ın ümmeti de yetmiş iki fırkaya ayrılmış ve bunlardan da ancak bir fırka kurtulmuştur. Onlardaki hak üzere olan fırka da, Hz. Necâşi ve tâbileri gibi hak üzere olan topluluktur. Bunlar, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in geldiğini haber alır almaz, hemen îman edip, ona tâbi olmuşlardır.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي
(أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة

”Muhammed’in nefisini kudret eliyle tutan Allah’a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinde olacaktır.”[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 17. Bu Hadis-i Şerif’in sonunda geçen ”el-Cemaat ” ifadesine, ”Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır” diye mânâ vermemizin sebebi, bu Hadis-i Şerif’in başka rivâyetlerinde, مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي ”Mâ ene aleyhi ve ashâbî” diye mânâ verildiği içindir (Sünen-i Tirmizî, İman 18).

[2] Sahih-i Müslim, İman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

فَإِنْ كُنْتَ فِي شَكٍّ مِمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ فَاسْأَلِ الَّذِينَ يَقْرَأُونَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ لَقَدْ جَاءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا
(تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ) (٩٤) وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ فَتَكُونُوا مِنَ الْخَاسِرِينَ (٩٥)

94-95. Ey Resûlüm! Sana indirdiğimiz bu kıssalarda, şüphe ediyorsan, senden

evvel kitabı (Tevrat'ı) okuyanlara sor. Yemin olsun ki, Rabbinden sana gelen bu kıssalar doğrudur. Bunlarda aslâ şüphe edenlerden olma!* Ve sakın Allah'ın âyetlerini yalanlayanlardan olma! Yoksa hüsrâna düşenlerden olursun.

İzah: Katâde'den nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Sûre-i Yûnus, Âyet 94 indikten hemen sonra:

(لَا أَشْكُ وَلَا أَسْأَلُ (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن قتادة

"Şüphe etmiyorum ve sormuyorum"[1] diye buyurmuştur.

İmam Taberî, bu Âyet-i Kerîme'yi şöyle izah etmektedir: Aslında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendisinin Peygamber olduğu ve kendisine Allah tarafından indirilen vahiy hususunda aslâ şüphe etmemektedir. Bu ifadenin böyle kullanılması, Arapça'nın bir özelliğinden kaynaklanmaktadır. Buna misal olmak üzere şunu söylemek mümkündür. Meselâ: Bir kişi; oğlundan bir işi kesinlikle yapmamasını isterse ona şöyle derdi: "Eğer sen benim oğlum isen, şu işi kesinlikle yapmayacaksın." Bu ifade de baba, çocuğunun gerçek çocuğu olup olmadığı hususunda şüphe etmiş değildir. Bu, ifadenin özel bir şeklidir ve te'kid ifade eder ve "Şu işi kesinlikle yapmayacaksın" demektir. Bu Âyet-i Kerîme'deki ifade, böyle bir ifadedir.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 15, s. 202.

إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ (٩٦) وَلَوْ جَاءَهُمْ كُلُّ آيَةٍ حَتَّىٰ يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ (٩٧) فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ أَمَنَتْ فَتَنْفَعَنَا إِيمَانُهَا إِلَّا قَوْمَ يُوْنُسَ لَمَّا أَمْنُوا كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا (وَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ ٩٨)

96-98. Şüphesiz ki, aleyhlerinde Rabbinin kelimesi (hükmü) hak olanlar, îman etmezler.* Onlar, elim azâbı görünceye kadar delillerin hepsini görseler de yine îman etmezler.* Helâk olan bir belde ahâlisi, onlara azap inmeden önce îman etselerdi de bu îmanları kendilerine fayda verseydi ya! Ancak Yunus'un kavmi, azap işâretlerini görür görmez îman ettiler. Biz de onlardan, dünyâ hayatında zelil olacakları azâbı kaldırdık ve onları bir müddete kadar faydalandırdık.

İzah: Yunus Aleyhisselâm, kavmini îmana dâvet edince, onlar kendisine inanmayarak, "Sen bizi kandırıyorsun" dediler. Allah'ı Teâlâ, Yunus Aleyhisselâm'a: "Yâ Yunus! Sen, sana tâbi olanları al, içlerinden çık, ben onlara

belâ vereceğim. Sen felan ayın, felan günü gel, şehrin sokaklarında gez de onların hâlini gör" dedi.

Yunus Aleyhisselâm, kavmine her ne kadar söylediye de bunlar inanmadılar. O da kendine tâbi olanları alıp, onların içinden ayrıldı. Yunus Aleyhisselâm, onların üzerine belânın geleceği günü haber vermişti. O gün gelince onların üzerine belâ olarak Allah'ı Teâlâ gökyüzünden ateş yağmuru yağdırmaya başladı. O kavmin kralı, Yunus Aleyhisselâm'ın doğru söylediğini anladı ve adamlarına: "Yunus'u bulun, ona îman edelim" dedi. Fakat Allah'ın emri ile Yunus Aleyhisselâm ve kendisine îman edenler oradan ayrılmıştı. Adamları: "Yunus gitmiş, yok" dediler. Bunun üzerine Kral: "Onun adamlarından birini bulun; ona îman edelim" dedi. Adamlarının da tamamının, Yunus Aleyhisselâm ile birlikte gitmiş olduğunu söylediler. Kral onları bulamayınca insan, hayvan ne varsa, bir araya toplayıp dişileri erkeklerinden, yavruları analarından ayırdı. Onlar hep birlikte bağırmaya başladılar. Kral: "Yâ Rabbi! Ben bilsem, Sana Yunus'un ettiği gibi duâ edeceğim. Ama elimden ancak, bu insanları ve hayvanları Sana karşı bağirttirmek geliyor. Bunların bağırmalarını Yunus'un yaptığı duâ gibi kabul et" dedi. Kral'ın bu duâsı, Allah'ı Teâlâ'nın hoşuna gitti ve onların üzerlerinde ki belâyı kaldırdı. Daha sonra o kavim, Yunus Aleyhisselâm'a tâbi olarak îman ettiler.

Yunus Aleyhisselâm'ın kavminin tevbesinin Aşûre Günü kabul edilmesi hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

يَوْمُ عَاشُورَاءَ أَهْبِطَ عَلَى الْجُودِيِّ فَصَامَ نُوحٌ وَمَنْ مَعَهُ وَالْوَحْشُ شُكْرًا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَفِي يَوْمِ عَاشُورَاءَ أَفْلَقَ اللَّهُ الْبَحْرَ لِيَنِيَّ إِسْرَائِيلَ وَفِي يَوْمِ عَاشُورَاءَ تَابَ اللَّهُ عَلَى آدَمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَى مَدْيَنَةَ (يُونُسَ وَفِيهِ وَلِدَ إِبْرَاهِيمُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (طب عن سعيد بن أبي راشد)

"Aşûre Günü Nûh'un gemisi Cudi Dağı'na indirildi. O gün Nûh ve yanındakiler, Allah'a şükür için oruçlu idiler. Allah'ı Teâlâ, denizi İsrailoğulları için Aşûre Günü yardı. Aşûre Günü Allah'ı Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm'ın tevbesini ve Yunus'un kavminin tevbesini kabul etti. İbrâhim Aleyhisselâm da o gün doğdu. "[1]

Bu Hadis-i Şerif'te de geçtiği gibi bunlara benzer birçok önemli hâdiseler Aşûre günü vukû bulmuştur.

Yunus Aleyhisselâm'ın kavmi, rivâyete göre, Musul Bölgesi'nde yaşayan

Ninovalılar denilen topluluktur.[2]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 5407.

[2] Yunus Aleyhisselâm'ın kıssası hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Enbiyâ, Âyet 87-88 ve izahına bakınız.

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مَنْ فِي الْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنْتَ تُكْرَهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ (٩٩) وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَجْعَلُ الرَّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ (١٠٠) قُلْ أَنْظِرُوا مَاذَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا تُغْنِي الْآيَاتُ وَالنُّذُرُ عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ (١٠١) فَهَلْ يَنْتَظِرُونَ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِهِمْ قُلْ فَانْتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ (١٠٢) ثُمَّ نُنْجِي رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنْجِ الْمُؤْمِنِينَ (١٠٣)

99-103. Ey Resûlüm! Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzündekilerin hepsi îman ederdi. Allah'ı Teâlâ istemese de, sen insanları Mü'min olmaları için zorlar mısın?* Allah'ın izni olmadıkça, hiçbir kimsenin îman etmesi mümkün değildir. Allah'ı Teâlâ, azâbı âyetlerini ve delillerini düşünüp akletmeyenlere gönderir.* Ey Resûlüm! (Müşriklere) de ki: "Göklerde ve yerde olanlara bakın da ibret alın! " Fakat îman etmeyen bir kavme, deliller ve uyarılar fayda vermez.* Onlar, ancak kendilerinden önce gelip geçmiş olanların günleri gibi, azap dolu bir gün bekliyorlar. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "(Âkıbetinizi) bekleyin, ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim."* Sonra (kâfirlere azap inince), Resullerimizi ve onlara îman edenleri kurtarıyoruz. Böylece Mü'minleri kurtarmak üzerimize hak oldu.

İzah: Eğer Allah'ı Teâlâ dilemiş olsaydı yeryüzündeki bütün insanlar, ister istemez îman etmiş olurlardı. Fakat hikmetinin gereği; herkesi îman edip etmemekte, kendi irâdesiyle baş başa bırakmıştır. Bu sebeple Resûlüne: "O halde sen onları zorla îman ettiremezsin. Senin vazifen sâdece tebliğ etmektir" diye buyurmuştur.

Yine âyette geçen ve kelime olarak "Pislik, murdarlık" anlamına gelen "Rics" ifadesi, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan, buradaki kastın; "Allah'ın azâbı olduğu" beyan edildiği için, bu ifadeye, "Azap" diye mânâ verilmiştir.

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِنْ دِينِي فَلَا أَعْبُدُ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ أَعْبُدُ اللَّهَ الَّذِي () يَتَوَفَّاكُمْ وَأَمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (١٠٤) وَأَنْ أَقِمَّ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ () (١٠٥) وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذَا مِنَ الظَّالِمِينَ (١٠٦)

104-106. Ey Resûlüm! De ki: "Ey insanlar! Benim dînim hakkında şüphe ediyorsanız, bilin ki Allah'ı bırakıp da sizin ibâdet ettiğiniz şeylere ibâdet etmem. Lâkin sizi öldürecek olan Allah'a ibâdet ederim. Ben, Mü'minlerden olmakla emrolundum.* Ve yüzünü İslâmiyet'te sabit olarak dîne çevir, müşriklerden olma! diye emrolundum.* Ve Allah'ı bırakıp da, sana faydası ve zararı olmayan şeylere ibâdet etme. Eğer böyle yaparsan, şüphesiz ki sen zâlimlerden olursun! diye emrolundum."

İzah: Allah'u Teâlâ bu âyetlerde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şahsında bütün kullarına seslenerek, müşriklerin putları kendilerine ilah edinerek onlara ibâdet ettikleri gibi, putlara tapmamalarını emretmiştir. Hâşâ! Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in puta tapma gibi bir hâli olamaz.

وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ (عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (١٠٧)

107. Ey Resûlüm! Eğer Allah'u Teâlâ sana bir zarar dokundurursa, O'ndan başka bunu defedecek yoktur ve eğer senin için bir hayır dilerse, O'nun lütfunu engelleyecek de yoktur. O, bunu kullarından dilediğine nasip eder. O, çok bağışlayandır ve çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, zararın ve hayrın ancak Allah katından olduğu, hiçbir hususta putların O'na ortak olamayacağı ve ibâdet edilmeye sâdece Allah'u Teâlâ'nın lâyük olduğu beyan edilmiştir.

Allah'u Teâlâ'dan hayır istenmesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اطْلُبُوا الْخَيْرَ دَهْرَكُمْ كُلَّهُ وَتَعَرَّضُوا لِنَفَحَاتِ رَحْمَةِ اللَّهِ فَإِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ نَفَحَاتٍ مِنْ رَحْمَتِهِ يُصِيبُ بِهَا مَنْ (يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَاسْأَلُوا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَسْتُرَ عَوْرَاتِكُمْ وَيُؤَمِّنَ رُوعَاتِكُمْ (هب عن أنس بن مالك

"Bütün ömrünüz boyunca hayır isteyin. Allah'ın rahmetinin esintilerine göğsünüzü açın. Şüphesiz ki, Allah'ın rahmetinin esintileri vardır. Kullarından dilediğine onu isâbet ettirir. Ayıplarınızı örtmesini ve korkularınızdan emin kılmasını da Allah'u Teâlâ'dan isteyin."[1]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 1132.

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا)

(اَنَا عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ (١٠٨)

108. Ey Resûlüm! De ki: "Ey insanlar! Muhakkak ki, Rabbinizden size hak (Kur'ân ve Peygamber) geldi. Artık her kim hidâyeti kabul ederse, şüphesiz ki kendisi için hidâyete ermiş olur. Her kim de dalâlete düşerse, şüphesiz ki kendi aleyhine dalâlete düşmüş olur. Ben sizin üzerinize vekil değilim (sâdece tebliğ ile görevliyim)."

(وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَاصْبِرْ حَتَّىٰ يَحْكُمَ اللَّهُ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ (١٠٩)

109. Ey Resûlüm! Sana nâzil olan vahye tâbi ol ve Allah'ın hükmü gelinceye kadar sabret. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de: "Allah'ın hükmü gelinceye kadar sabret" diye buyurmaktadır. Bu hüküm Bedir Savaşı'nda vukû bulmuştur. Bedir Savaşı hakkında Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 123'ye bakınız.

11-HÛD SÛRESİ

Bu sûre 123 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Hûd Aleyhisselâm'ın hayatına dair bilgiler içerdiği için, "Hûd Sûresi" diye isimlendirilmiştir.

Bu sûre hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ شَبَّتَ قَالَ شَبَّيْتَنِي هُوْدٌ، وَالْوَاقِعَةُ، وَالْمُرْسَلَاتُ، وَعَمَّ (يَتَسَاءَلُونَ، وَإِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ (ت) عن ابن عباس

Hiz. Ebû Bekir: "Yâ Resûlallah! Saçların ağardı" deyince, buyurdu ki: "Hûd, Vâkıa, Mürselât, Nebe ve Tekvîr Sûreleri benim saçımı ağarttı."[1]

Yine bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَقْرَءُوا سُورَةَ هُوْدٍ يَوْمَ الْجُمُعَةِ (در عن كعب

"Cuma günü, Hûd Sûresi'ni okuyun."[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 56.

[2] Sünen-i Dârimî, Fedâil'ul-Kur'ân 17.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

الرَّ كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ (١) أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنَّنِي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ (٢) (وَبَشِّرِ ٢)

1-2. Elif, Lâm, Râ. Bu (Kur'ân), âyetleri sağlam kılınmış, sonra hüküm ve hikmet sahibi ve her şeyden haberdar olan Allah tarafından hükümleri genişçe açıklanmış bir kitaptır.* Tâ ki Allah'tan başkasına ibâdet etmeyesiniz. Ey Resûlüm! De ki: "Şüphesiz ben, O'nun tarafından size bir uyarıcıyım ve müjdeleyiciyim."

İzah: Âyet-i Kerîme'de, Kur'ân âyetlerinin sağlam kılındığından

bahsedilmektedir. Bu ifade, Kurân âyetleri bâtıla karşı sağlam kılınmış, sonra onlarla haram ve helâl açıklanmıştır, anlamına gelir.

Yine Âyet-i Kerîme’de: "Şüphesiz ben, O’nun tarafından size bir uyarıcıyım ve müjdeleyiciyim" diye buyrulmaktadır. Yani sizleri, Allah’a isyan ettiğiniz takdirde Cehennem ile cezâlandıracağı gerçeğiyle uyarırım. Yine ben sizler için bir müjdeleyiciyim. Allah’a itaat ettiğiniz takdirde onun sevâbını kazanarak Cennete gireceğinizi müjdelerim, demektir.

وَأَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا حَسَنًا أَلِيَّ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ وَإِنْ ()
(تَوَلَّوْا فَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ (۳) إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۴)

3-4. Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra da O’na tevbe edin ki, sizi ömrünüzün sonuna kadar güzelce yaşatsın ve her hayır işleyenin mükâfatını (dünyâda ve âhirette) versin. Ey Resûlüm! De ki: "Eğer (îmandan) yüz çevirirseniz, şüphesiz ki ben, sizin büyük bir günün azâbına uğramanızdan korkarım.* Dönüşünüz Allah’adır. O, her şeyde kâdirdir."

İzah: Hz. Âişe’den nakledildiğine göre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem istiğfarda bulunarak şöyle duâ ederdi:

(اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ الَّذِينَ إِذَا أَحْسَنُوا اسْتَبَشَرُوا وَإِذَا أَسَاءُوا اسْتَغْفَرُوا (هـ) عن عائشة

"Allah’ım! Beni o kimselerden eyle ki, onlar güzel ameller işledikleri zaman müjdelenirler ve hatâ işledikleri zaman da istiğfar ederler."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ تَوَبُوا إِلَى اللَّهِ فَإِنِّي أَتُوبُ فِي الْيَوْمِ إِلَيْهِ مِائَةَ مَرَّةٍ. (م حم عن ابن عمر

"Ey insanlar! Allah’a tevbe edin. Zîrâ ben de Allah’a, günde yüz kere (Estağfirullah el-Azîm, diye) tevbe istiğfar ediyorum."[2]

Allah’u Teâlâ, îman edip amel-i sâlih işleyenlere, hem dünyâda, hem de âhirette nîmetler vereceğini vaad etmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ حَفِظَ سُنَّتِي أَكْرَمَهُ اللَّهُ بِأَرْبَعِ خِصَالٍ الْمَحَبَّةِ فِي قُلُوبِ الْبَرَّةِ وَالْهَيِّبَةِ فِي قُلُوبِ الْفَجَرَةِ وَالسَّعَةِ فِي

الرِّزْقِ وَالنَّقَّةَ فِي الدِّينِ.

"Her kim sünnetimi muhafaza ederse, Allah'ı Teâlâ ona dört büyük haslet verir. Mü'minlerin kalbine sevgisini koyar. Fâcirlerin kalbine heybetini koyar. Rızkına bolluk verir. Dîninde inancı kuvvetli olur." [3]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Edeb 57.

[2] Sahih-i Müslim, Zikir 12 (42 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17173.

[3] Mecmâ'ul-Âdâb, s. 66.

أَلَا إِنَّهُمْ يَنْتُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ أَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ ((بَذَاتِ الصُّدُورِ ٥)

5. Haberiniz olsun ki onlar, kalplerini haktan döndürürler ve kalplerinde gizlediklerini O'ndan saklamak isterler. Haberiniz olsun ki onlar, örtülerine büründükleri vakitte bile, gizledikleri ve açıkladıkları şeylerin hepsini Allah'ı Teâlâ bilir. Şüphesiz ki O, kalplerde olanı hakkıyla bilir.

İzah: Rivâyete göre bu Âyet-i Kerîme, Ahnes b. Şurayk hakkında nâzil olmuştur. O tatlı sözlü, hoş görkemli bir kişiydi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hoşuna gidecek sözleri söyler, fakat kalbinde bunun aksini düşünürdü.

Bu Âyet-i Kerîme genel olarak; münâfıkların ve müşriklerin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e olan düşmanlıkları ve kalplerinde gizledikleri hususları beyan etmektedir.

((وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ٦)

6. Yeryüzünde hiçbir canlı varlık yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın. Allah'ı Teâlâ, onların (hayat ve ölüm hâlindeki) duracakları ve emânet olarak bırakılacakları yeri bilir. Bunların hepsi apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) kayıtlıdır.

İzah: Levh-i Mahfuz hakkında Allah'ı Teâlâ Sûre-i Ra'd, Âyet 39'da da şöyle buyurmuştur:

"Allah'ı Teâlâ, dilediği hükmü siler ve dilediğini sâbit bırakır. Ana kitap (Levh-i

Mahfuz) O'nun katındadır."

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Yeryüzünde hiçbir canlı varlık yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın" diye geçen kısım ile ilgili olarak Zeyd b. Eşlem Radiyallâhu anhu, şu olayı nakleder:

Eş'arî kabilesinden olan Ebû Mûsâ, Ebû Mâlik ve Ebû Âmir kendi kabilelerinden bir grup ile birlikte hicret edip, Efendimizin huzuruna geldiklerinde azıkları tükenmişti. Aralarından birisini azık istemek üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gönderdiler. Bu kişi Efendimizin kapısına ulaştığında: "Yeryüzünde hiçbir canlı varlık yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın..." diye devam eden Sûre-i Hûd, Âyet 6'yı okuduğunu işitti. Bunun üzerine o adam: "Eş'arîler, Allah yanında diğer canlılardan daha değersiz değildi" diyerek geri döndü ve Efendimizin huzuruna girmedi. Arkadaşlarına da: "Müjdeler olsun sizlere ki, sizin imdadınıza yetişildi" dedi. Onlar da bu adamın Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile konuştuğunu ve Efendimizin ona söz verdiğini zannediyorlardı. Bu halde bulundukları sırada, içi ekmek ve et dolu bir kabı, iki kişinin taşıyarak getirdiğini gördüler. Diledikleri kadar o kaptan yediler, daha sonra biri diğerine: "Keşke biz bu yiyeceği, o da ihtiyacını gidersin diye, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geri göndersek" dedi ve bu iki adama şöyle dediler: "Haydi bu yemeği Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geri götürün. Çünkü bizler bundan ihtiyacımızı karşıladık."

Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldiler ve "Yâ Resûlallah! Bize göndermiş olduğun o yiyecekten daha bol ve daha lezzetlisini görmedik" dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

مَا أَرْسَلْتُ إِلَيْكُمْ طَعَامًا فَأَخْبَرُوهُ أَنَّهُمْ أَرْسَلُوا صَاحِبَهُمْ فَسَأَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ مَا صَنَعَ وَمَا قَالَ لَهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَلِكَ شَيْءٌ رَزَقَكُمُوهُ اللَّهُ (الترمذي الحكيم في نوادر الأصول عن زيد بن اسلم)

"Ben size yiyecek bir şey göndermedim ki" dedi. Ona kendi arkadaşlarını gönderdiklerini bildirince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de ona durumu sordu. Bu kişi de yaptığını ve arkadaşlarına söylediklerini bildirince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bu Allah'ı Teâlâ'nın size rızık olarak verdiği bir yiyecektir" buyurdu.[1]

Her canlının rızkını Allah'ı Teâlâ verdiğinden dolayı bir kulun, "Nasıl olsa

rızkım gelir, beni bulur" diyerek boş boş beklememesi gerekir. Kul elinden geleni yapmak zorundadır. Allah'ı Teâlâ'nın da takdiri ne ise, o rızıkta gelir kendini bulur. O kulun ilim ve makam sahibi olması ya da câhil olması Allah'ı Teâlâ'nın vereceği rızıkı etkilemez. Nice ilim sahibi olan kişiler vardır ki, maddi durumları zayıftır, nice câhil gibi gözüken kişiler de vardır ki, maddi durumları çok iyidir. Allah'ın takdiri neyse o olur. Her şey O'nun dilemesiyledir. Dilediğinin rızkını artırır, dilediğinin de rızkını azaltır.[2] Allah'ı Teâlâ rızıkı dilediğine, ilmi de çalışana verir.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 9, s. 7.

[2] Bakınız: Sûre-i İsrâ, Âyet 30, Sûre-i Sebe, Âyet 36.

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَلَئِنْ (قُلْتُ إِنَّكُمْ مَبْعُوثُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ۝۷)

7. O, Arş'ı su üzerinde iken, hanginizin daha güzel amel işleyeceği hususunda sizi imtihan için gökleri ve yeri altı günde yarattı. Ey Resûlüm! Sen onlara: "Öldükten sonra şüphesiz ki dirileceksiniz" desen, kâfirler: "Bu söz, sihirden başka bir şey değildir" derler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İmran b. Husayn Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi anlatmıştır:

إِنِّي عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَهُ قَوْمٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ فَقَالَ اقْبَلُوا الْبَشْرَى يَا بَنِي تَمِيمٍ قَالُوا بَشَرَتْنَا فَأَعْطَنَا فَدَخَلَ نَاسٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ فَقَالَ اقْبَلُوا الْبَشْرَى يَا أَهْلَ الْيَمَنِ إِذْ لَمْ يَقْبَلْهَا بَنُو تَمِيمٍ قَالُوا قَبِلْنَا جَنَّاكَ لِنَتَفَقَّهَ فِي الدِّينِ وَلِنَسْأَلَكَ عَنْ أَوَّلِ هَذَا الْأَمْرِ مَا كَانَ قَالَ كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ قَبْلَهُ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ (ثُمَّ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَكَتَبَ فِي الذِّكْرِ كُلِّ شَيْءٍ ... (خ عن عمران

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında idim. Yanına Temimoğullarından bir topluluk geldi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara:

- Ey Temimoğulları! Müjdeyi kabul edin, buyurdu. Onlar da:

- Madem bize müjde verdin. Haydi bize ihsanda bulun, dediler ve bunu iki defa tekrarlادılar. Bu sefer Yemen halkından birtakım kimseler girdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara:

- Ey Yemen halkı! Madem Temimoğulları onu kabul etmediler. O halde sizler müjdeyi kabul edin, diye buyurdu. Onlar da:

- Kabul ettik. Biz dinde bilgi sahibi olmak için geldik ve sana bu işin önceki hâlini sormaya geldik, dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

- Her şeyden önce Allah'ı Teâlâ vardı, O'ndan başka hiçbir şey yoktu. Arş'ı da su üzerinde idi. Daha sonra gökleri ve yeri yarattı ve Levh-i Mahfuz'da her şeyi yazdı...[1]

Ebû Rezzin Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيْنَ كَانَ رَبُّنَا قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ خَلْقَهُ. قَالَ: كَانَ فِي عَمَاءٍ، مَا تَحْتَهُ هَوَاءٌ وَمَا فَوْقَهُ هَوَاءٌ، (وَخَلَقَ عَرْشَهُ عَلَى الْمَاءِ (ت) عَنْ أَبِي رَزِينِ

Dedim ki: "Yâ Resûlallah! Rabbimiz mahlûkatını yaratmadan evvel nerede idi?" Buyurdu ki: "O, kendisiyle beraber hiçbir şey bulunmaz bir haldeydi. Ne altında hava bulunuyordu ne de üstünde! Ve Arş'ını su üzerinde yarattı."[2]

Allah'ı Teâlâ'nın, gökleri ve yeri altı günde yaratıldığına dair de geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 54'ün izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhâri, Bed'ul-Halk 1, Tevhid 22.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân, 12.

وَلَيْنُ أَخْرَجَنَا عَنْهُمُ الْعَذَابُ إِلَهِي أُمَّةٍ مَعْدُودَةٍ لَيَقُولُنَّ مَا يَحْبِسُهُ إِلَّا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ () بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤْنَ ۝ ۸

8. Yemin olsun ki, eğer onlardan azâbı sayılı bir müddete kadar ertelese, o zaman da elbette (alay ederek), "Bu azâbı bizden meneden nedir?" derler. Bu azap geldiği zaman, kendilerinden çevrilecek değildir. O alay ettikleri azap, kendilerini kuşatmış olacaktır.

() وَلَيْنُ أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُ إِنَّهُ لَيَؤْسٌ كُفُورٌ ۝ ۹

9. Yemin olsun ki, insana tarafımızdan bir nîmet tattırır, sonra da onu kendisinden geri alırsak, şüphesiz ki o, ümitsizliğe düşer ve nankör olur.

وَلَئِنْ أَدَقْنَا نَعْمَاءَ بَعْدَ ضَرَاءٍ مَسَّنَتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحَ فَخُورٌ (١٠) إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا () وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَوْلَىٰ ذَٰلِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ (١١)

10-11. Yemin olsun ki, insana uğradığı bir musîbetten sonra bir nîmet tattırırsak, "Musîbetler benden gitti" der. Şüphesiz ki o, (şükretmeyerek) ferahlanır ve gururlanır.* Ancak sabredenler ve sâlih amellerde bulunanlar böyle değildir. İşte onlar için bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır.

İzah: Mü'minin, başına gelen musîbetler karşısında hâlinin nasıl olduğu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından şöyle ifade edilmiştir:

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَٰلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ (م عن صهيب)

"Mü'minin işi acâyiptir. Doğrusu onun her işi hayırdır. Bu husus Mü'minden başkası için böyle değildir. Ona iyilik ve genişlik isabet ederse, şükreder ve bu kendisi için hayır olur. Bir sıkıntı ve darlığa uğrarsa da, sabreder, bu da kendisi için hayır olur."[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَذًى وَلَا غَمٍّ حَتَّى الشَّوْكَةِ يُشَاكُهَا إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ (بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ (خ عن ابى هريرة)

"Kendisine batan bir dikene varıncaya kadar Müslüman olan kişinin başına bir üzüntü, bir dert ve hastalık, bir hüznün gelmez ki, Allah'u Teâlâ onlarla, hatâlarından bağışlamış olmasın."[2]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 13 (64).

[2] Sahih-i Buhârî Merdâ 1. Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Cenâiz 1.

فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضُ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَضَلَّ أَقْبُ بِهِ صَدْرُكَ أَنْ يَقُولُوا لَوْلَا أَنْزَلَ عَلَيْهِ كَنْزٌ أَوْ جَاءَ مَعَهُ مَلَكٌ إِنَّمَا () أَنْتَ نَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ (١٢)

12. Ey Habîbim! Kâfirlerin, "Ona bir hazine indirilseydi veya berâberinde bir melek gelseydi ya!" diye söylemelerinden sıkılıp, sana nâzil olan vahiylerin bir kısmını tebliğden geri durma. Zîrâ sen, ancak uyarmakla görevlisin. Allah'u Teâlâ, her şey üzerine vekildir (O'na tevekkül et).

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "Allah’u Teâlâ, her şey üzerine vekildir" diye geçen ifade, her şeyi sevk ve idâre eden Allah’tır, anlamındadır.

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرِيَهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوْرٍ مِثْلِهِ مُفْتَرِيَاتٍ وَادْعُوا مَنْ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ((١٣)) فَالَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّهُمْ أَنْزَلَ بِاللَّهِ وَأَنَّ لَآ إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (١٤)

13-14. Yoksa o kâfirler, "Kur’ân’ı, kendisi uydurdu mu?" diyorlar. Ey Resûlüm! De ki: "Eğer sözünüzde doğru iseniz, siz de onun gibi uydurma on sûre getirin ve bunun için Allah’tan başka gücünüzün yettiği herkesi de yardımınıza çağırın. "* Ey kâfirler! Yardım etmeleri için çağırdıklarınız size icâbet etmezlerse, bilin ki bu Kur’ân, ancak Allah’ın ilmi ile nâzil olmuştur. O’ndan başka ilah yoktur. Artık Müslüman oluyor musunuz?

İzah: Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in hak Peygamber olduğuna delil olarak, insanları âciz bırakan bu Kur’ân kâfidir. Zîrâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yaşadığı toplumun fertlerinden biridir ve okuma yazma bilmiyordu. O tarihte Araplar edebiyatın zirvesinde bulunuyorlardı. Tüm belâgat ve fesahatlarına rağmen Kur’ân ifadeleri karşısında âciz kalmışlar ve onun bir sûresinin dahi benzerini meydana getirememişlerdir. İşte bu hâliyle Kur’ân-ı Kerîm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in hak Peygamber olduğuna en büyük delildir.

Allah’u Teâlâ’nın âyetlerinin benzerinin getirilemeyeceğine dair daha geniş bilgi için Sûre-i Yûnus, Âyet 38’in izahına bakınız.

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُخْسِرُونَ (١٥) أُولَٰئِكَ الَّذِينَ ((أَلَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٦)

15-16. Her kim dünyâ hayatını ve onun ziynetini isterse, onlara yaptığı amellerin karşılığını dünyâda tam olarak veririz. Onlar orada bir eksikliğe uğratılmazlar.* İşte onlara, âhirette ateşten başka bir şey yoktur. Onların dünyâda yapıkları ameller âhirette boşa gitmiştir, bütün amelleri bâtıl olmuştur.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu âyetler hakkında şöyle buyurmuştur:

Dünyâlık malı elde etmek için oruç tutan, namaz kılan veya gece ibâdetine kalkan kişi hakkında Allah’u Teâlâ: "Ona dünyâlıktan istediklerini veririm, ama bu kişinin yapmış oldukları amelleri boşa gider ve âhirette zarara uğrayanlardan

olur" diye buyurmuştur.[1]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَوَّلُ مَنْ يُدْعَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ جَمَعَ الْقُرْآنَ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ: أَلَمْ أُعَلِّمْكَ مَا أَنْزَلْتُ عَلَى رَسُولِي؟ فَيَقُولُ: بَلَى يَا رَبِّ فَيَقُولُ: فَمَاذَا عَمِلْتَ فِيمَا عَلَّمْتُكَ؟ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ كُنْتُ أَقُومُ بِهِ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ. فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ: كَذَبْتَ، وَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ: كَذَبْتَ، بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يُقَالَ: فَلَانٌ قَارِئٌ، فَقَدْ قِيلَ ذَلِكَ أَذْهَبَ فَلَيْسَ لَكَ الْيَوْمَ عِنْدَنَا شَيْءٌ، ثُمَّ يُدْعَى صَاحِبُ الْمَالِ فَيَقُولُ اللَّهُ: عَبْدِي، أَلَمْ أُنْعِمَ عَلَيْكَ، أَلَمْ أُوسِعْ عَلَيْكَ، فَيَقُولُ: بَلَى يَا رَبِّ، فَيَقُولُ: مَاذَا عَمِلْتَ فِيمَا آتَيْتُكَ؟ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ كُنْتُ أَصِلُ الرَّحِمَ وَأَتَصَدَّقُ وَأَفْعَلُ وَأَفْعَلُ فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ: كَذَبْتَ بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يُقَالَ: فَلَانٌ جَوَادٌ، فَقَدْ قِيلَ ذَلِكَ، أَذْهَبَ فَلَيْسَ لَكَ الْيَوْمَ عِنْدَنَا شَيْءٌ، وَيُدْعَى الْمُقْتُولُ، فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ: عَبْدِي، فِيمَ قُتِلْتَ؟ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ فَيْكَ، وَفِي سَبِيلِكَ، فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ: كَذَبْتَ، وَتَقُولُ لَهُ الْمَلَائِكَةُ: كَذَبْتَ، بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يُقَالَ: فَلَانٌ جَرِيءٌ، فَقَدْ قِيلَ ذَلِكَ، أَذْهَبَ فَلَيْسَ لَكَ الْيَوْمَ عِنْدَنَا شَيْءٌ. ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أُولَئِكَ الثَّلَاثَةُ أَوَّلُ خَلْقِ اللَّهِ تُسْعَرُ بِهِمُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. فَحَدَّثَ مُعَاوِيَةَ بِهَذَا إِلَى قَوْلِهِ {وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ} (ت ك السيوطي، الدر المنثور عن أبي هريرة)

Mahşer günü, hesaba çekilmek için ilk çağrılacak kişi Kur'ân'ı ezberleyip okuyan kişidir. Allah'ı Teâlâ bu kişiye: "Peygamberime indirdiğimi sana öğretmedim mi?" diye sorar. Bu kişi: "Evet, öğrettin Ey Rabbim" karşılığını verince Allah'ı Teâlâ: "Sana öğrettiğimle nasıl amel yaptın?" diye sorar. Bu kişi: "Yâ Rabbi! Gece gündüz onu elimden bırakmadım" cevabını verince Allah'ı Teâlâ: "Yâlan söyledin" buyurur. Melekler de: "Yalan söyledin" derler. Allah'ı Teâlâ: "Senin için filan kişi güzel okuyor, desinler diye Kur'ân okudun ve böyle de denildi. Git, bugün yanımızda senin bir alacağın yoktur" buyurur.

Sonra mal sâhibi çağrılır ve Allah'ı Teâlâ: "Kulum! Sana nîmetler vermedim mi? Sana bolluk vermedim mi?" diye sorar. Bu kişi: "Evet, Ey Rabbim" cevabını verince Allah'ı Teâlâ: "Sana verdiğimle ne yaptın?" diye sorar. Bu kişi: "Ey Rabbim! Akrabamı gözetir, sadaka verir ve başka yerlere de infakta bulunurdum" cevabını verince, Allah'ı Teâlâ: "Yalan söyledin, sen bunları senin için cömert denilmesi için yaptın ve böylede denildi. Git, bugün yanımızda senin bir alacağın yoktur" buyurur.

Sonra öldürülen kişi çağrılır ve Allah'ı Teâlâ: "Ey kulum! Neden öldürüldün?" diye sorar. O kul: "Yâ Rabbi! Senin için ve Senin yolunda öldürüldüm" cevabını verince, Allah'ı Teâlâ: "Yalan söyledin." Melekler de: "Yalan söyledin" derler. Allah'ı Teâlâ: "Senin için, falan kişi cesurdur denilmesi için savaştın ve böyle de denildi. Git, bugün yanımızda senin bir alacağın yoktur" buyurur.

Sonra Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Mahşer günü, Cehennem ilk olarak bu üç kişi ile tutuşturulacaktır." Bu hadis Hz. Muâviye'ye anlatılınca, ağlayarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem doğru söyledi deyip, "Dünyâ hayatını ve ziynetini isteyenlere, dünyâdaki amellerinin karşılığını tam olarak veririz. Onlar orada bir eksikliğe uğratılmazlar.* İşte onlara, âhirette ateşten başka bir şey yoktur. Onların dünyâdaki amelleri âhirette boşa gitti ve bütün amelleri de bâtıl oldu" diye geçen âyetleri okudu.[2]

Yine bu konuda Câbir Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif' nakledilmiştir:

حَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَفِينَا الْأَعْرَابِيُّ وَالْأَعْجَمِيُّ فَقَالَ اقْرَأُوا فَكُلُّ (حَسَنٌ وَسَيِّئٌ أَقْوَامٌ يُقِيمُونَهُ كَمَا يَقَامُ الْقَدْحُ يَتَعَجَّلُونَهُ وَلَا يَتَأَجَّلُونَهُ) (د عن جابر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bizler Kur'ân okuyorken yanımıza geldi; aramızda Arap da vardı, Arap olmayan da. Şöyle buyurdu:

"Okuyun, her okuyuş güzeldir. İlerde bir kavim gelecektir ki bunlar, Kur'ân'ın kelime ve lafızlarını, okun yontulması gibi yontacaklar. Ondan hâsıl olan ecri âhirete bırakmayıp, dünyâda iken karşılığını alacaklar."[3]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَكُونُ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ فِتْنٌ كَقِطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ، وَيُصْبِحُ الرَّجُلُ فِيهَا مُؤْمِنًا وَيُؤْمِسِي كَافِرًا، وَيُؤْمِسِي مُؤْمِنًا (وَيُصْبِحُ كَافِرًا، يَبِيعُ أَقْوَامٌ دِينَهُمْ بِعَرَضِ الدُّنْيَا) (ت عن انس بن مالك)

"Kıyâmet kopmazdan önce gece karanlığının parçaları gibi fitneler olacak. (O vakit) kişi Mü'min olarak sabaha erer de kâfir olarak akşama kavuşur. Mü'min olarak akşama erer, kâfir olarak sabaha kavuşur. Birçok kimseler azıcık bir dünyâlık mukabilinde dinlerini satarlar."[4]

Ameler niyete göredir. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ وَإِنَّمَا لِامْرِئٍ مِمَّا نَوَى (خ م عن عمر بن الخطاب)

"Şüphesiz ki, bütün ameller niyete göredir. Herkes yaptığı amelin karşılığını niyetine göre alır."[5]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 8, s. 36; Kenz'ul-Ummal, Hadis

No: 7469; Sünen-i Tirmizi, Resûlullah'ın Zühdü 37; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 8086.

[2] Sünen-i Tirmizî, Resûlullah'ın Zühdü 37; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mansûr, c. 8, s. 37-38.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 139; Rudânî, Câm'ul-Fevâid, Hadis No: 7352.

[4] Sünen-i Tirmizi, Fiten 27.

[5] Sahih-i Buhârî, Îman 41, Nikâh 5; Sahih-i Müslim, Îmâre 45 (155 Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 11; Tirmizî, Fedâil'ül-Cihat 16.

أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِنْهُ وَمِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ (وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ (١٧)

17. Rabbinden apaçık bir delil üzere (Kur'an ve mûcizelerle desteklenmiş) olan, ayrıca onu kendinden bir şâhit tâkip eden ve ondan evvel kendisine uyulan ve bir rahmet olan Mûsâ'nın kitabı (Tevrat) ile tasdik edilen zât, dünyâ hayatını tercih eden gibi midir? İşte bunlar (Müslümanlar) ona îman ederler. Resûlullah'ın aleyhindeki firkalardan her kim onu inkâr ederse, ona vaad edilen yer Cehennemdir. Artık ondan hiç şüpheden olmasın. Şüphesiz o, Rabbinden bir haktır. Fakat insanların çoğu îman etmezler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah (Sallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur:

(أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ أَنَا، وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِنْهُ قَالَ: عَلَيَّ (السيوطي، الدر المنثور عن علي

"Rabbinden apaçık bir delil üzere olan kişi benim, kendimden olan şâhit ise Ali'dir."[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında Said İbn-i Cübeyr Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre, o şöyle buyurmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَحَدٍ يَسْمَعُ بِي مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَلَا يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ فَلَا يُؤْمِنُ بِي إِلَّا دَخَلَ النَّارَ فَجَعَلْتُ أَقُولُ أَيْنَ مُصَدِّقُهَا فِي كِتَابِ اللَّهِ؟ قَالَ وَقَلَّمَا سَمِعْتُ حَدِيثًا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا وَجَدْتُ لَهُ تَصْدِيقًا فِي الْقُرْآنِ حَتَّى وَجَدْتُ هَذِهِ الْآيَاتِ (وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ فَالنَّارُ

(مَوْعِدُهُ) الْمَلَلُ كُلُّهَا (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن سعيد بن جبير

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmazsa Cehenneme girecektir"[2] diye buyurdu. Kendi kendime: "Bunun Allah'ın kitabında tasdiki nerededir?" diye konuşmaya başladım. Said İbn-i Cübeyr Radiyallâhu anhu dedi ki: "Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den işittiğim her Hadis-i Şerif'in tasdikini muhakkak Kur'ân-ı Kerîm'de buldum. Nihâyet şu Âyet-i Kerîme'yi buldum: "Resûlullah'ın aleyhindeki fırkalardan her kim onu inkâr ederse ona vaad edilen, Cehennemdir"[3] İşte burada kasdedilen fırkalar, İslâm hâricinde olan diğer dinlerden olanlardır.[4]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mansûr, c. 8, s. 42.

[2] Bu rivâyetin benzeri için bakınız: Sahih-i Müslim, İman 70 (240).

[3] Sûre-i Hûd, Âyet 17.

[4] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 15, s. 280; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mansûr, c. 8, s. 43.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أُولَٰئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ وَيَقُولُ الْأَشْهَادُ هَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا)
عَلَىٰ رَبِّهِمْ أَلَّا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ (١٨) الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ
(هُمْ كَافِرُونَ) (١٩)

18-19. Allah'a yalan isnat ederek iftira edenden daha zâlim kim vardır? Onlar, Rablerine arz olunurlar. Şâhitler de, "Rablerine yalan isnat edenler bunlardır" derler. Haberiniz olsun ki, Allah'ın lâneti zâlimler üzerinedir.* O zâlimler ki, Allah yolundan menederler ve o yolu eğri göstermeye çalışırlar ve onlar âhireti de inkâr edenlerdir.

İzah: Âyette geçtiği üzere Rablerine yalan isnat eden kimseler hakkında Safvan b. Muhriz Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Bir adam, İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'ya: "Sen, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mahşer gününde Allah'u Teâlâ'nın, kulu ile konuşması hakkında ne duydun?" diye sorunca o, "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu dinledim" dedi:

يُذْنَى الْمُؤْمِنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ حَتَّى يَضَعَ عَلَيْهِ كَنَفَهُ فَيَقْرُرُهُ بِذُنُوبِهِ فَيَقُولَ هَلْ تَعْرِفُ فَيَقُولَ أَيُّ رَبِّ أَعْرِفُ قَالَ فَإِنِّي قَدْ سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا وَإِنِّي أَعْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ فَيُعْطَى صَحِيفَةً حَسَنَاتِهِ وَأَمَّا الْكَفَّارُ (وَالْمُنَافِقُونَ فَيُنَادَى بِهِمْ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ (م) عن صفوان بن محرز

"Mü'min, mahşer gününde Aziz ve Celil olan Rabbine yaklaştırılır. Hattâ Allah'ı Teâlâ onun üzerine şefkat kanadını koyar da gizlice ona bütün günahlarını söyler. Rabbi kuluna, "Sen şu günahı tanıyor musun?" diye sorar, o da: "Ey Rabbim! Tanıyorum" diye ikrar eder. Allah'ı Teâlâ: "Ey kulum! Ben senin aleyhindeki bu günahları dünyâda iken halktan gizledim. Bugün de senin lehine bunları bağışlıyorum" buyurur. Sonra da ona sevaplarının yazılı olduğu sahife verilir. Kâfirler ile münâfıklara ise herkesin önünde: "Bunlar Allah'a karşı yalan söyleyen kimselerdir" diye ilan edilirler.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Tevbe 8 (52 Ayrıca bakınız: Sahih-i Buhârî, Mezâlim 2, Tevhid 36; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 13.

أُولَئِكَ لَمْ يَكُونُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ يُضَاعَفُ لَهُمُ الْعَذَابُ مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ السَّمْعَ وَمَا كَانُوا يُبْصِرُونَ (٢٠) أُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (٢١) لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْآخِسُونَ (٢٢)

20-22. Onlar yeryüzünde her nereye kaçsalar, Allah'ın azâbından kurtulamazlar. Ve onların Allah'tan başka hiçbir yardımcısı da yoktur. Onlara azap kat kat artırılır. Çünkü onlar, hakkı işitmeğe tahammül edemiyorlardı, hem de görmüyorlardı.* İşte onlar, kendilerini hüsrâna uğratanlardır. Allah'a ortak edindikleri şeyler de kendilerinden kaybolup gitmiştir.* Şüphesiz ki, âhirette en çok hüsrâna uğrayanlar onlardır.

İzah: Allah'ı Teâlâ, kâfirlere îman edip hakkı bulmaları için mühlet verir. Küfürlerinde ısrar edenlere, hem dünyâda, hem de âhirette azap eder. Dilerse de hak ettikleri cezâyı âhirette bırakır. Ancak hak ettikleri cezâyı âhirette mutlaka göreceklerdir.

(إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَخْبَتُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (٢٣))

23. Şüphesiz ki îman edip sâlih amellerde bulunanlar ve Rablerine tevâzu ile boyun eğenler, işte onlar Cennet ehlidirler ve onlar orada ebedî kalacaklardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Rablerine tevâzu ile boyun eğenler" diye geçen

ifadeden maksat, Allah’u Teâlâ’ya gönül enginliği ile takvâ üzere ibâdet edenlerdir. Yaptığı ibâdetin Allah’u Teâlâ’ya lâîk olmadığını düşünerek, sürekli kendi âcizliğini, noksanını göz önüne alıp ibâdetlerini özenerek yapar ve bu sebeple sürekli olarak tevbe istiğfar ederler.

İstiğfar hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّهُ لِيُعَانُ عَلَى قَلْبِي وَإِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ فِي الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ) م ط ب عن الاغر المزني

"Muhakkak ki, kalbime perde çekilir ve bu nedenle ben günde yüz kere (Estağfirullah el-Azîm, diye) Allah’a istiğfar ederim.”[1]

[1] Sahih-i Müslim, Zikir 12 (41 Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 884, 879.

(مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالْأَعْمَى وَالْأَصَمِّ وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا أَفَلَا تَذَكَّرُونَ) (٢٤)

24. Biri Mü’mîn, diğeri kâfir iki fırkanın misâli; kör ve sağır ile gören ve işitenin misâli gibidir. Bu iki fırkanın halleri eşit midir? Hâlâ düşünmez misiniz?

İzah: Mü’mîn, hakkı kabul ettiği için gören ve işiten kimse gibidir. Kâfir ve münâfıklar ise, hakkı görüp işittikleri halde, nefislerine ve şeytana uyararak hakkı kabul etmediklerinden, Allah katında kör ve sağır olan kimse gibidirler.

Kâfir ve münâfıkların özellikleri hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 18’de de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Onlar sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler. Artık onlar (o dalâletten) dönmezler."

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ (٢٥) أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنَِّّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ () (يَوْمِ الْيَمِّ ٢٦)

25-26. Yemin olsun ki Nûh’u, kavmine Peygamber olarak gönderdik. O, kavmine dedi ki: "Şüphesiz ben, sizin için apaçık bir uyarıcıyım.* Allah’tan başkasına ibâdet etmeyin. Şüphesiz ben, elim bir günün azâbına uğramanızdan korkarım."

İzah: İdris Aleyhisselâm göğe çekildikten sonra Âdemoğulları, putlara tapar olmuşlardı. Allah’u Teâlâ’da onlara Peygamber olarak Nûh Aleyhisselâm’ı

gönderdi.

Nûh Aleyhisselâm dokuzyüz elli sene boyunca kavmini dîne dâvet etmiş. Fakat her defasında kendisine îman etmeyerek, ona eziyet etmişlerdi. Bu husus Sûre-i Ankebût, Âyet 14'te şöyle geçmektedir:

"Yemin olsun ki Biz, Nûh'u kavmine Peygamber olarak gönderdik. O da dokuz yüz elli sene onların arasında (Peygamber olarak) kaldı. Nihâyet onlar, zâlimler oldukları halde tufan onları helâk etti."

Nûh Aleyhisselâm, artık onların îman etmelerinden ümit kesince, onların helâk olmaları için Allah'u Teâlâ'ya nidâ ederek yardım istemiştir. Allah'u Teâlâ da, tufan ile o kâfirlerin hepsini helâk etmiştir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

بَعَثَ اللَّهُ نُوحًا لَأَرْبَعِينَ سَنَةً وَلَبِثَ فِي قَوْمِهِ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا يَدْعُوهُمْ وَعَاشَ بَعْدَ الطُّوفَانِ سِتِّينَ (سَنَةً حَتَّى كَثُرَ النَّاسُ وَفَشُوا) (ك) عن ابن عباس

"Allah'u Teâlâ, Nûh'u kırk yaşında Peygamber kıldı. Dokuzyüz elli sene kavmini dîne dâvet etti. Altmış sene de insanlar çoğalınca ve yayılınca kadar tufandan sonra yaşadı." [1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 244/12; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3964.

فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا نَرِيكَ إِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا وَمَا نَرِيكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا بِإِدْنِي الرَّأْيِ (وَمَا نَرَى لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ (٢٧)

27. Nûh'un kavminden ileri gelen kâfirler: "Biz seni ancak bizim gibi bir insan olarak görüyoruz. İçimizden sana, basit görüşlü olan en aşağı kimselerden başkasının tâbi olduğunu da görmüyoruz. Sizin bize karşı bir üstünlüğünüzü de görmüyoruz. Bilakis sizin, yalancı kimseler olduğunuzu zannediyoruz" dediler.

İzah: Burada ve birçok âyette geçtiği üzere, Peygamberler hakkı tebliğ ettiklerinde, ilk başta özellikle de zengin ve eşraftan olan insanların tereddütü olmuştur. Hattâ bunların çoğu, nefislerine uyarak hakkı inkâr etmişlerdir. İman edenler ise genellikle eşraf olan kesim tarafından hor ve hakir görülen kimselerdir. Bu husus hemen aşağıda Sûre-i Hûd, Âyet 29-30'un izahında geniş

olarak izah edilmiştir.

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَآتَيْنِي رَحْمَةً مِّن عِنْدِي فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ أَنُلْزِمُكُمْوهَا وَأَنْتُمْ)
(لَهَا كَارِهُونَ (٢٨)

28. Nûh, kavmine dedi ki: "Ey kavmim! Eğer Rabbimden, (dâvâmın doğruluğuna dair) açık bir delilim varsa ve Allah katından bana bir rahmet olarak Peygamberlik verilmişse, siz de bunlara kör kalmışsanız, sizleri, istemediğiniz halde İslâm'a zorla mı girdireyim? Söyleyin."

İzah: Nûh Aleyhisselâm kavmine hitâben: "Bana âyet, mûcize ve Peygamberlik verildiği; siz de bu âyet ve mûcizeleri açıkça gördüğünüz halde, hakkı bilerek inkâr eden körler olmuşsanız, sizler bu durumda iken, zorla hakkı kabul ettirip İslâm'a girdirebilir miyim?" dedi.

Kâfirlerin hak olan doğru karşısında sağır ve kör olduklarına dair Sûre-i Hûd, Âyet 24'e bakınız.

وَيَا قَوْمِ لَا آسَأُكُمُ عَلَيْهِ مَا لَّآ إِن أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَمَا أَنَا بِطَارِدٍ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَلَكِنِّي)
(أَرَايَكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ (٢٩) وَيَا قَوْمِ مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِن طردتُهُمْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ (٣٠)

29-30. "Ey kavmim! Ben, tebliğden dolayı sizden herhangi bir mal istemiyorum. Benim mükâfatım, ancak Allah'a aittir. Ben, îman edenleri kovacak da değilim. Şüphesiz onlar, Rablerine kavuşacaklardır. Fakat ben sizi câhillik eden bir topluluk olarak görüyorum.* Ey kavmim! Eğer ben onları kovarsam, Allah'a karşı bana kim yardım edebilir? Hiç düşünmez misiniz?"

İzah: Nûh Aleyhisselâm'a îman etmeyen kavmi, gördükleri mûcizeler karşısında, onun hakiki Peygamber olduğunu bildiler. Fakat Nûh Aleyhisselâm'a tâbi olan kişileri; sefil ve câhil olarak gördükleri için kibirlerinden bunlarla bir arada ve aynı seviyede olmak nefislerine ağır geldi. Nûh Aleyhisselâm'dan bunları yanından kovmasını istediler. Ancak bu şekilde kendisine inanacaklarını beyan ettiler. Bu husus Sûre-i Şuarâ, Âyet 111'de de:

Kavmi: "Sefil ve câhil insanlar sana tâbi olmuşken, biz sana îman eder miyiz?" dediler diye geçmektedir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında da Sûre-i En'âm, Âyet 52 ve Sûre-i Kehf, Âyet 28'de geniş olarak geçtiği üzere Mekke'nin beyleri,

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Biz, şu Ashâbın senin yanında iken seninle konuşamayız. Çünkü onlar fakir ve kölelerden olan kimselerdir. Onların ter kokuları bizi rahatsız ediyor. Biz onlarla aynı seviyeye de mi olacağız? Onları yanından uzaklaştırırsan seninle görüşürüz" dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Ben onları yanımdan kovucu değilim" dedi.

Nitekim bütün Peygamberlere ilk olarak tâbi olanlar, genellikle halkın alt kesiminden, câhil olarak görülen fakir ve köleler olmuştur. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdise nakledilmiştir:

Ebû Süfyan, Müslüman olmadan önce, Bizans İmparatoru Heraklius ile karşılaşp Peygamber Efendimiz hakkında konuşurken:

وَسَأَلْتُكَ أَشْرَافُ النَّاسِ اتَّبَعُوهُ أَمْ ضُعَفَاؤُهُمْ، فَذَكَرْتَ أَنَّ ضُعَفَاءَهُمْ اتَّبَعُوهُ، وَهُمْ اتَّبَاعُ الرُّسُلِ إِلَهِ (خ) عن (ابن عباس)

Heraklius: "Ona halkın ileri gelenleri mi yoksa zayıfları mı tâbi oluyor?" diye sordum. Sen: "Ona insanların zayıflarının tâbi olduğunu söyledin. Zâten Peygamberlere ilk olarak bunlar tâbi olurlar" diye söylemiştir.[1]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الدِّينَ بَدَأَ غَرِيبًا وَیَرْجِعُ غَرِيبًا فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ الَّذِينَ يُصْلِحُونَ مَا أَفْسَدَ النَّاسُ مِنْ بَعْدِي مِنْ سُتْنَى. (ت) عن عمرو بن عوف المزنی

"Bu din garip olarak geldi (gariplerin eli ile yüceltildi), garip olarak gider. Hayır ve saadet, o garipleredir ki, onlar benden sonra insanların fesâda gittiği zamanda benim sünnetimi yaparlar ve halka da öğretirler."[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Vahy 6; Cihat ve Siyer 101.

[2] Sünen-i Tirmizî, İman 12.

وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ إِنَِّّي مَلَكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ لَنْ (يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا أَلَّا أَعْلَمَ بِمَا فَيَ أَنْفُسِهِمْ إِنَِّّي إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ (٣١)

31. Ben size, "Allah'ın hazineleri benim yanımdadır" demiyorum. Ben gaybı da bilmem. "Ben meleşim" de demiyorum. Sizin hakir gördüğünüz Mü'minler için,

"Allah'ı Teâlâ onlara hiçbir hayır vermez" de demem. Onların kalplerinde olanı Allah'ı Teâlâ daha iyi bilir. Böyle bir şey söylersem, elbette zâlimlerden olurum.

(قَالُوا يَا نُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَكُنتَ مِمَّا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (٣٢))

32. Kavmi: "Ey Nûh! Bizimle mücâdele ettin ve bizimle olan bu mücâdelede aşırı gittin. Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi bize vaad ettiğin azâbı getir" dediler.

İzah: Câhiller, cesur olur. İşte Nûh Aleyhisselâm'ın kavmi de, cehâletlerinden dolayı hem îman etmediler, hem de "Haydi bize vaad ettiğin azâbı getir" dediler. Bu cehâletleri neticesinde de büyük bir azâba uğrayıp tufanda helâk oldular.

(قَالَ إِنَّمَا يَأْتِيكُمْ بِهِ اللَّهُ إِنْ شَاءَ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ (٣٣) وَلَا يَنْفَعُكُمْ نُصْحِي إِنْ أَرَدْتُ أَنْ أَنْصَحَ لَكُمْ إِنْ)
(كَانِ اللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُغْوِيَكُمْ هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٣٤))

33-34. Nûh dedi ki: "O azâbı size eğer dilerse, ancak Allah'ı Teâlâ getirir, siz de bunun gelmesine mâni olamazsınız.* Eğer Allah'ı Teâlâ sizi azgınlığınızda bırakıp helâk olmanızı dilemişse, ben size nasihat etmek istesem de, nasihatimin size bir faydası olmaz. O, sizin Rabbinizdir ve O'na döndürüleceksiniz."

(أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَيْنَاهُ قُلْ إِنْ افْتَرَيْتُهُ فَعَلَيَّ إِجْرَامِي وَأَنَا بَرِيءٌ مِمَّا تُجْرِمُونَ (٣٥))

35. Yoksa o kâfirler, "Bu vahyi, kendisi uydurdu mu?" diyorlar. (Ey Nûh!) De ki: "Eğer ben uydurduysam, vebâli bana aittir. Ben sizin işlediğiniz suçlardan uzağım."

(وَأَوْحِي إِلَيُّ نُوحٍ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ (٣٦))

36. Nûh'a şöyle vahyolundu: "Kavminden îman etmiş olanlardan başka, artık hiç kimse îman etmeyecektir. Artık onların yaptıklarından dolayı mahzun olma!"

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre; Nûh Aleyhisselâm, kavmini dîne dâvet ettiğinde, onu düşüp bayılıncaya kadar döverlerdi. Sonra bir keçeye sarıp bir evin köşesine bırakırlardı. Fakat ertesi gün yine meydana çıkar ve onları dîne dâvet ederdi.

Allah'ı Teâlâ, bunlara ayıklmaları için, bir kaç sefer belâlar verdi. Belâ gelince, korkularından inandık, dediler. Sonra yine azdılar.

Yine rivâyet edildiğine göre, Nûh Aleyhisselâm'ın kavminden bir ihtiyar, oğlunu yanına aldı. Âsâsına dayanarak Nûh Aleyhisselâm'ın yanına geldi ve oğluna: "Sakın, yavrum dikkat et, bu divâne seni aldatmasın" deyince delikanlı, derhal babasının âsâsını aldı ve Nûh Aleyhisselâm'ın başını yardı. Bunun üzerine: "Kavminden îman etmiş olanlardan başka, artık hiç kimse îman etmeyecektir. Onların yaptıklarından mahzun olma!" Yani, sen sabret. Ben onları helâk edecek ve sana îman edenleri de kurtaracağım, diye vahiy geldi.

Nûh Aleyhisselâm, kavmini Allah'ı Teâlâ'nın birliğine dâvet edince, onu dövdüler, ayaklarından sürüyüp attılar. Nûh Aleyhisselâm, bunları tekrar tekrar îmana dâvet etti. Bu durum dokuz yüz elli sene devam etti;[1] fakat içlerinden pek azı hâriç, çoğu îman etmediler.

Bu kâfirler, ezâ ve alaylarında git gide daha da ileri gittiler. Nihâyet Allah'ı Teâlâ Nûh Aleyhisselâm'a gemi yapmasını ve kendine îman edenlerin, o gemiye binmesini emretti. Sonunda tufanda bütün kavmi helâk oldu ve sâdece o gemiye binenler kurtuldu.

[1] Sûre-i Ankabut, Âyet 14; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 244/12; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3964.

(وَاصْنَعِ الْفُلَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُعْرِقُونَ) (٣٧)

37. Gemiye Bizim nezâretimiz altında ve vahyimize uygun olarak yap. Ve zâlimler hakkında Bana müracaatta bulunma. Şüphesiz ki onlar, gark olacaklardır.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Nûh Aleyhisselâm'a bir gemi yapmasını emretti ve gemiyi nasıl yapacağını Cebrâil Aleyhisselâm vâsitayla öğretti.

Rivâyet edildiğine göre geminin şeklini, her türlü detayını tarif etti. İnsan ve hayvanın kaburga kemikleri gibi birbirine çatmasını; gövdesinin ördek gövdesi gibi olmasını, tam teferruatıyla tarif etti. Bu, Allah'ı Teâlâ'nın bir emri idi. Âyette: "Gemiye Bizim nezâretimiz altında ve vahyimize uygun olarak yap" diye buyrulmuştur. Böylece gemi, Cebrâil Aleyhisselâm'ın nezâreti altında Allah'ı Teâlâ tarafından tarif edilerek yapılmıştır.

Rivâyete göre, gemi tamamlanmaya yakın, kâfirler gelip geminin içini tuvalet

gibi kullandılar. Nûh Aleyhisselâm, geminin içine girilmez hâle geldiğini görünce, "Yâ Rabbi! Ben bunu nasıl temizleyeyim?" dedi. Allah'ı Teâlâ: "Ben, onu onlara temizleteceğim" dedi. O kavme bir uyuz hastalığı verdi. Herkes uyuz oldu. Birisi gemi içerisinde tuvalete otururken, pisliğin içine düştü. Dışarı çıktı. Onun uyuzu geçti. "Hangi ilacı sürdürdün?" dediler. O da: "O pislige düştüm ve ondan sonra hastalığım geçti" dedi. Herkes gelip, kovalarla pislik götürüp evlerinde süründüler. Hastalığın geçtiğini gören diğerleri de geldiler. En son gelenler yıkadılar, temizlediler, onun suyunu götürüp süründüler. Böylece geminin içi tertemiz oldu.

وَيَصْنَعُ الْفُلَكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ إِنْ تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ (٣٨)

(فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ (٣٩)

38-39. Nûh gemiyi yapıyordu, kavminin ileri gelenleri kendisine her uğradığında, onunla alay ediyorlardı. Nûh dedi ki: "Bizimle alay ederseniz, bizimle alay ettiğiniz gibi biz de sizinle alay edeceğiz.* İleride, zelil edecek azâbın ve dâimî olan azâbın kime geleceğini bileceksiniz."

İzah: Nûh Aleyhisselâm gemiyi, sudan uzak ve yüksek bir yerde yaptığından dolayı, kavminin ileri gelenleri: "Sen ne yapıyorsun?" diyerek gülüşür, alay ederlerdi. Nûh Aleyhisselâm da onlara: "Bugün siz bizimle alay ediyorsunuz, fakat tufan kopup gemiye bindiğimiz de biz de sizinle alay edeceğiz" diye cevap vermiştir.

Tûfan hâdisesi ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu hâdiseyi anlatır:

قَالَ الْحَوَارِيُّونَ لِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ لَوْ بَعَثْتَ لَنَا رَجُلًا شَهِدَ السَّفِينَةَ فَحَدَّثَنَا عَنْهَا فَاَنْطَلَقَ بِهِمْ حَتَّى انْتَهَى إِلَى كَثِيبٍ مِنْ تَرَابٍ فَأَخَذَ كَفًّا مِنْ ذَلِكَ التَّرَابِ يَكْفُهُ فَقَالَ اتَّذَرُونَ مَا هَذَا؟ قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ هَذَا قَبْرُ حَامِ بْنِ نُوحٍ قَالَ فَضَرَبَ الْكَثِيبَ بِعَصَاهُ وَقَالَ قُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ فَإِذَا هُوَ قَائِمٌ يَنْفُضُ التَّرَابَ عَنْ رَأْسِهِ وَقَدْ شَابَ فَقَالَ لَهُ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ هَكَذَا هَلَكْتَ؟ قَالَ لَا وَلَكِنِّي مِتُّ وَأَنَا شَابٌ وَلَكِنِّي ظَنَنْتُ أَنَّهَا السَّاعَةُ فَمِنْ تَمَّ شَيْئٌ قَالَ حَدَّثْنَا عَنْ سَفِينَةِ نُوحٍ قَالَ كَانَ طُولُهَا أَلْفَ ذِرَاعٍ وَمِائَتِي ذِرَاعٍ وَعَرْضُهَا سِتُّ مِائَةِ ذِرَاعٍ وَكَانَتْ ثَلَاثَ طَبَقَاتٍ فَطَبَقَةٌ فِيهَا الدَّوَابُّ وَالْوَحْشُ وَطَبَقَةٌ فِيهَا الْإِنْسُ وَطَبَقَةٌ فِيهَا الطَّيْرُ... (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن ابن عباس)

Havârilere, Meryem oğlu İsa'ya: Gemide bulunan birisini bizim için diriltseydin

de, bize ondan bahsetseydi, dediler. Âsâ Aleyhisselâm, onları alıp götürdü ve bir toprak tepeciğine vardı. Avucuyla topraktan bir avuç alıp, "Biliyor musunuz bu nedir?" diye sordu. Onlar: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dediler. Âsâ Aleyhisselâm: "Bu, Nûh'un oğlu Hâm'ın topuğudur" dedi ve tepeciğe âsâsı ile vurarak, "Allah'ın izni ile kalk" dedi. Bir de gördüler ki o, kalkmış başından toprağı silkeliyor ve ihtiyarlamış. Âsâ Aleyhisselâm ona: "Bu şekilde mi öldün?" diye sordu. O dedi ki: "Hayır, genç iken öldüm. Fakat ben sandım ki, o tufan kıyâmettir. İşte bunun için ihtiyarladım. Âsâ Aleyhisselâm: "Bize Nûh'un gemisinden bahset" dedi. Bunun üzerine dedi ki: "Uzunluğu bin iki yüz arşın, genişliği altı yüz arşın idi ve üç katlı idi. Bir katında hayvanlar ve vahşiler, bir katında insanlar, bir katında ise kuşlar vardı..."[1]

Bir rivâyete göre, Nûh Aleyhisselâm, Mü'minlerin çocuklarını da hayvanlardan bir zarar görmemeleri için üst kapıdan yanına alarak gemiye binmiştir.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 15, s. 311.

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ ۖ قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ)
(وَمَنْ آمَنَ وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ) (٤٠)

40. Nihâyet emrimiz gelip tandır kaynayınca (yerden sular çıkmaya başladığında), Nûh'a: "Her cins canlıdan (erkekli dişili) birer çift, bir de aleyhlerinde daha önce hüküm verilmiş olanlar hâriç, ehlini ve îman edenleri gemiye yükle" dedik. Zâten onunla beraber ancak çok az kimse îman etmişti.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Nûh Aleyhisselâm'a: "Her hayvandan bir çift gemiye al; nesli bitmesin" dedi. Nûh Aleyhisselâm çağırdı ve bütün hayvanlardan birer çift geldi, gemiye girdi.

Nûh Aleyhisselâm'ın gemiye binen üç oğlu; Sâm, Hâm ve Yâfes, kızları, kavmi ve kendisi; İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledil-diğine göre, hepsi toplam seksen kişi idi.

Nûh Aleyhisselâm'ın çocukları hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَلَدُ نُوحٍ ثَلَاثَةٌ سَامٌ أَبُو الْعَرَبِ وَحَامٌ أَبُو السُّودَانِ وَيَافِثُ أَبُو التُّرْكِ (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم حم
(عن سمرة

"Nûh'un (gemiye binen) çocuklarından Sâm, Arapların atası; Hâm, Sûdanlıların atası; Yâfes de, Türklerin atasıdır." [1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 195; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1940; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 38; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 32393. Bu Hadis-i Şerif'in bâzı rivâyetlerinde: "Sâm, Arapların atası, Ham, Habeşlilerin atası, Yâfes de, Rumların atası" diye geçmektedir.

وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا بِسْمِ اللَّهِ مَجْرِيهَا وَمُرسِيهَا إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ (٤١) وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَنَادَى نُوحٌ ابْنَهُ وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ (٤٢) قَالَ سَلَوِي إِلَى جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَحِمَ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ (٤٣)

41-43. Nûh, gemiye binecekler: "Bismillâhi mecrâhâ ve mürsâhâ (Allah'ın ismini zikredip, geminin yürümesi de durması da O'nun irâdesiyledir) diyerek gemiye binin. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhametlidir" dedi.* Bindiler ve gemi, dağlar gibi dalgalar arasında yüzmeye başladı. Nûh, kendinden ayrılmış olan oğluna: "Oğulcuğum! Gel, bizimle beraber bin. Kâfirlerle beraber olma!" diye nidâ etti.* Oğlu: "Beni gark olmaktan koruyacak bir dağa sığınırım" dedi. Nûh da: "Bugün Allah'ın rahmet ettiğinden başka, O'nun azâbından korunacak yoktur" dedi. Bu esnâda dalga aralarına girdi, oğlu da gark olanlardan oldu.

İzah: Tufan başlayınca yerden sular kaynamaya, semâdan bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başladı. Denizin yükselmesi ile birlikte bütün kara parçaları su altında kaldı. Böylece gemi yüzmeye başladı.

Âyette anlatıldığı gibi, Nûh Aleyhisselâm'ın oğullarından Kenan gemiye binmedi ve "Ben dağ başına; tunçtan bir ev yaptırırım, ona girerim. Tufan geçince de çıkarım" dedi.

İşte bu Âyet-i Kerîme'de: "Bugün Allah'ın rahmet ettiğinden başka, Allah'ın azâbından korunacak yoktur" diye geçtiği üzere, tufandan ancak Allah'ı Teâlâ'nın rahmet ettiği kimselerin kurtulacağı beyan edilmiştir.

Gemiye binenlerden başka, Allah'ın rahmetiyle kurtulan bir kadın hakkında da şu hâdis rivâyet edilmiştir:

Tufandan önce yaşlı bir kadın, her gün ineğini sağıp ve sütünü Nûh Aleyhisselâm'a getirirdi: "Yâ Nûh! Tufanda beni unutma" derdi. O da: "Tamam" derdi. Tufan olup bunlar gemiye binince, Nûh Aleyhisselâm, yaşlı kadını gemiye almayı unutmuştu. Tufan geçtikten sonra sular çekildi ve yer kurudu. Bir gün, yaşlı kadın yine ineği sağmış, sütü getirdi. "Yâ Nûh! Beni tufanda unutma, gemiye al" deyince Nûh Aleyhisselâm: "Subhânallâh! Tufan oldu, geçti. Sana ve ineğine bir şey olmamış. Sen hiçbir şey farketmedin mi?" dedi. Yaşlı kadın: "Bir gün ineğimin sırtı yaşarmış olarak eve geldi. Başka bir şey hatırlamıyorum" dedi.

Yeryüzü altı ay tufanın içinde kalıyor, her yer deniz oluyor. Yaşlı kadının haberi yok. Kendine ve ineğine hiçbir şey olmamış. Allah esirgerse, işte böyle esirger. Nitekim Allah'ı Teâlâ Nemrut'un yaktırdığı ateşi gül bahçesine çevirerek İbrâhim Aleyhisselâm'ı bu ateşten esirgemiştir. Allah'ı Teâlâ bizi de esirgesin. Amin!

وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكَ وَيَا سَمَاءُ أَفْلَعِي وَغِيضَ الْمَاءِ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ (بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ) ٤٤

44. Sonra, "Ey yer! Suyunu çek. Ey gök! Suyunu dindir" denildi. Su çekildi ve (Nûh kavminin helâki hakkındaki) Allah'ın vaadi yerini buldu. Gemi, Cudi Dağı'nın üzerinde durdu ve "Zâlimler topluluğu, Allah'ın rahmetinden uzak olsun" denildi.

İzah: Böylece gemi, altı ay su yüzünde kaldı. Sular çekilince de Aşûre Günü, Cudi Dağı'nda karaya oturdu. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَجَبُ شَهْرٍ عَظِيمٍ يُضَاعَفُ فِيهِ الْحَسَنَاتُ فَمَنْ صَامَ يَوْمًا مِنْ رَجَبٍ فَكَأَنَّمَا صَامَ سَنَةً وَمَنْ صَامَ مِنْهُ سَبْعَةَ أَيَّامٍ غُلِقَتْ عَنْهُ سَبْعَةُ أَبْوَابِ جَهَنَّمَ وَمَنْ صَامَ مِنْهُ ثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ فَنَحَتْ لَهُ ثَمَانِيَةُ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ وَمَنْ صَامَ مِنْهُ عَشْرَةَ أَيَّامٍ لَمْ يَسْأَلِ اللَّهَ شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ وَمَنْ صَامَ مِنْهُ خَمْسَةَ عَشَرَ يَوْمًا نَادَى مُنَادٍ فِي السَّمَاءِ قَدْ غُفِرَ لَكَ مَا مَضَى فَاسْتَنْفِ الْعَمَلَ وَمَنْ زَادَ زَادَهُ اللَّهُ وَفِي رَجَبٍ حَمَلَ اللَّهُ نُوحًا فِي السَّفِينَةِ فَصَامَ رَجَبًا وَأَمَرَ مَنْ مَعَهُ أَنْ يَصُومُوا فَجَرَّتْ بِهِمُ السَّفِينَةُ سَنَةً أَشْهُرَ ذَلِكَ يَوْمَ عَاشُورَاءَ أَهْطَطَ عَلَى الْجُودِيِّ فَصَامَ نُوحٌ وَمَنْ مَعَهُ وَالْوَحْشُ شُكْرًا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَفِي يَوْمَ عَاشُورَاءَ فَلَاقَ اللَّهُ الْبَحْرَ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ وَفِي يَوْمَ عَاشُورَاءَ تَابَ اللَّهُ عَلَى آدَمَ وَعَلَى مَدِينَةِ يُونُسَ وَفِيهِ وُلِدَ إِبْرَاهِيمُ. (طب عن سعيد بن أبي راشد)

"Receb, büyük bir aydır. Allah'ı Teâlâ bu ayda hasenâtı kat kat eder. Kim Receb'den bir gün oruç tutarsa, sanki bir sene oruç tutmuş gibi olur. Kim ondan

yedi gün oruç tutarsa, ona Cehennem kapıları kapanır. Kim ondan sekiz gün oruç tutarsa, ona Cennetin sekiz kapısı açılır. Kim ondan on gün oruç tutarsa, Allah' Teâlâ ona istediğini verir. Kim ondan on beş gün oruç tutarsa, semâdan bir münadi şöyle seslenir: Geçmişin affolundu. Amellere yeniden başla. Kim artırırsa Allah'ı Teâlâ da onu artırır. Receb ayında Allah'ı Teâlâ Nûh'u gemiye bindirdi ve o, Receb ayını oruçlu geçirdi. Yanındakilere de oruç tutmalarını emretti. Onlarla gemi altı ay seyretti. Bunun sonu Aşûre Günü'dür. Ve gemi, Cudi Dağı'nda durdu. O gün Nûh, yanındaki insanlar ve hayvanlar hepsi, Aziz ve Celil olan Allah için, şükür olarak oruçlu idiler. Allah'ı Teâlâ, denizi İsrailoğulları için Aşûre Günü'nde yardı. Ve yine Aşûre Günü'nde Allah'ı Teâlâ Âdem'in tevbesini ve Yunus'un şehrinin halkının tevbesini de kabul etti. İbrâhim de o gün de doğdu.”[1]

Yine bu hususta İmam Kurtubî, tefsirinde şu hâdiseyi nakleder:

Nûh Aleyhisselâm, yeryüzünün durumuna dair (kara parçası görülüp görülmediğine dair) kendisine bilgi getirmek üzere birisini görevli olarak göndermek isteyince, tavuk ben gideyim, dedi. Nûh Aleyhisselâm, o tavuğu alıp kanatlarını mühürledi ve ona: "Sen benim mührümle mühürlüsün, ebediyyen uçamazsın. Seninle benim ümmetim istifâde etsin" dedi. Bunun üzerine kargayı gönderdi, karga bir leşe kondu ve orada kaldı, dönüşü gecikti. Nûh Aleyhisselâm da kargaya lânet etti, işte bundan dolayı leş yiyen karga, hem Harem bölgesinde, hem de Harem bölgesinin dışında öldürülür.[2] Nûh Aleyhisselâm kargaya korkak olsun, diye bedduâ etti. Bundan dolayı karga evcil değildir. Daha sonra güvercini gönderdi, güvercin duracak bir yer bulamadı. Sina topraklarında bir ağaca kondu ve bir zeytin yaprağı taşıdı, Nûh Aleyhisselâm'ın yanına geri döndü, böylelikle Nûh Aleyhisselâm güvercinin yere konamadığını anladı. Daha sonra onu bir daha gönderdi. Bu sefer güvercin Harem bölgesi vâdilerinden birisine kondu. Kâbe'nin bulunduğu yerlerde suyun çekilmiş olduğunu gördü. Oranın çamurları kırmızı renkli idi, o bakımdan güvercinin iki ayağı da bu çamur ile renklendi. Sonradan Nûh Aleyhis-selâm'a gelerek, sana vereceğim müjde karşılığında benim boynuma gerdanlık bağışlaman, ayaklarımın kınalanması ve Harem bölgesinde yerleşmem olsun, dedi. Nûh Aleyhisselâm eliyle boynunu sıvazladı, boynunun etrafında gerdanlık oluştu; ayaklarında da ona kırmızılık bağışladı, ona ve zürriyetine mübârek olması için duâ etti.

Nihâyet Cudi Dağı'na indiklerinde gemide bulunan son yiyeceklerini de hep bir araya toplayıp karıştırarak Aşûre yemeğini yaptılar. Bunlar nohut, fasulye,

dövme gibi yedi çeşit yiyecek türünden oluşmaktaydı. İşte Muharrem'in onuncu günü bu şekilde Aşûre yemeği yapmak sevaptır. Bu da Nûh Aleyhisselâm'dan kalma bir sünnettir.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 5405; Râmûz'ul-Ehâdîs, Hadis No: 288/13.

[2] Hz. Âişe'den nakledilen bir Hadis-i Şerif'te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Beş çeşit hayvan vardırki bunlar fâsıktırlar. Bunlar harem dâhilinde dahi öldürülürler: Bunlar karga, çaylak, ısırıcı (kuduz) köpek, akrep ve fâre." Sahih-i Müslim, Hac 9 (71, 76-79)

وَنَادَى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَأَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ (٤٥) قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَسْأَلْنِ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَِّّي أَعْطُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ (٤٦) (

45-46. Nûh, Rabbine nidâ ederek, "Yâ Rabbi! Şüphesiz oğlum benim ehlimdendir (ehlimin kurtulacağını vaad buyurduğun halde onu gark ettin). Muhakkak ki, Senin vaadin haktır. Sen, hükmedenlerin en iyi hükmedenisin!" dedi.* Allah'ı Teâlâ da, "Ey Nûh! O senin ehlinde değildir. Çünkü o, pek kötü işte bulundu. Sen, bilmediğin bir şeyi Benden isteme. Muhakkak ki, Ben sana câhillerden olmayasın diye öğüt veririm" buyurdu.

İzah: Nûh Aleyhisselâm'ın oğullarından biri olan Kenan gemiye binmemişti. Suda boğulurken Kenan, babasına: "Baba beni kurtar" diye çağırdı. Nûh Aleyhisselâm da onu kurtarmak için gemiyi oğlundan tarafa çevirince Allah'ı Teâlâ: "Yâ Nûh! Ben seni aklıseline çekiyorum, sen câhillerden oluyorsun. Kim senin gemine bindiyse ehlin odur" buyurdu.

Kenan, Nûh Aleyhisselâm'ın öz oğlu olduğu halde, Allah'a ve Peygamberine itaat etmeyerek gemiye binmediği için, Allah'ı Teâlâ Nûh Aleyhisselâm'ın ehlinde olmadığını yani evlâdı sayılmadığını söyle-miştir. Bu sebeple Allah'ı Teâlâ Nûh Aleyhisselâm'ın, gemiyi oğlundan tarafa çevirmesine müsaade etmedi. Kenan da boğularak öldü.

İşte Peygamberler kendine tâbi olanların babası hükmündedir. Nitekim Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Ahzâb, Âyet 6'da: "Peygamber, Mü'min-lere kendi canlarından daha evlâdır. Onun zevceleri de Mü'minlerin anneleridir..." diye geçen

buyruğundan dolayı, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de Mü'minlerin babasıdır.

(قَالَ رَبِّ إِنِّي آَعُوذُ بِكَ أَن أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنَ مِنَ الْخَاسِرِينَ (٤٧))

47. Nûh: "Ey Rabbim! Şüphesiz ben, bilmediğim bir şeyi Senden istemekten Sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve bana merhamet etmezsen, hüsrâna uğrayanlardan olurum" dedi.

(قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَى أُمَمٍ مِّمَّنْ مَعَكَ وَأُمَّمٌ سَنَمَتُّهُمْ ثُمَّ يَمْسُهُمْنَا عَذَابٌ أَلِيمٌ (٤٨))

48. Ona şöyle denildi: "Ey Nûh! Tarafımızdan bir güven içinde, sana ve senin zürriyetinden sonra gelecek ümmetlere (Mü'minlere) verilecek olan bereketlerle gemiden in. Bir kısım ümmetleri (kâfirleri) de ecelleri gelinceye kadar dünyâda faydalandıracağız. Sonra onlara tarafımızdan elim bir azap dokunacaktır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, Nûh (Aleyhisselam) ile gemiye binen insanların tamamının Allah'ı Teâlâ'nın emrine itaat eden Mü'min kimseler olduğu, tufandan sonra, bunların nesillerinin yeryüzüne tekrar yayılıp çoğalacağı ve bunların içerisinde de Allah'a isyan eden kâfir zümreler olacağı bildirilmektedir.

(تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هَٰذَا فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ (٤٩))

49. Ey Habîbim! Sana vahyettiğimiz bu kıssa, gaybî olan haberler-dendir. Vahiyden önce sen ve kavmin, bu kıssayı bilmezsiniz. O halde sabret. Şüphesiz ki (dünyâda ve âhirette) güzel âkıbet, takvâ sahipleri içindir.

(وَالْإِنِّي عَادِي آَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ إِن أَنْتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ (٥٠) يَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِن أَجْرِي إِلَّا عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي أَفَلَا تَعْقِلُونَ (٥١) وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا (٥٢) إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ (٥٢))

50-52. Âd kavmine de kardeşleri Hûd'u Peygamber olarak gönderdik. O dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a ibâdet edin. Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. Siz ise (putlara ibâdet ederek, Allah'a ortak koşan) iftiracılar başka bir şey değilsiniz.* Ey kavmim! Ben dâvetime karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim mükâfatım, beni yaratan Allah'a aittir. Düşünmüyor musunuz?*" Ey

53-57. Kavmi de dediler ki: "Ey Hûd! Sen bize açık bir mûcize ile gelmedin. Biz

senin sözünle ilahlarımızı terk edecek değiliz. Biz sana îman edecek de değiliz.* Biz: "İlahlarımızdan bâzısı seni fenâ çarpmış" demekten başka bir şey söylemeyiz. Hûd dedi ki: "Ben, Allah'ı şâhit tutarım. Siz de şâhit olun ki, ben sizin Allah'a ortak koştüğünüz şeylerden uzağım.* Haydi (sizler de, ilahlarınız da) hep birlikte bir araya gelin ve bana istediğiniz tuzağı kurun, bana mühlet de vermeyin.* Şüphesiz ben, hem benim Rabbim, hem de sizin Rabbiniz olan Allah'a tevekkül ettim. Hareket eden hiçbir canlı varlık yoktur ki, idâre ve tasarrufu O'nun elinde olmasın. Şüphesiz Rabbimin yolu, elbette hak olan yoldur.* Eğer haktan yüz çevirirseniz, ben size tebliğ etmekle görevli olduğum şeyi muhakkak tebliğ ettim. Rabbim sizi helâk eder ve yerinize başka bir kavim getirir. Hakkı kabulden yüz çevirmekle O'na aslâ zarar veremezsiniz. Şüphesiz ki Rabbim, her şeyin koruyucusu ve gözetleyicisidir."

(وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَنَجَّيْنَاهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ (٥٨))

58. Âd kavminin helâki hakkındaki emrimiz gelince, Hûd'u ve onunla beraber îman edenleri tarafımızdan bir rahmetle kurtardık ve onları ağır bir azaptan kurtardık.

(وَتِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الَّتِي كُنَّا نُخَالِصُكَ بِهَا وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (٥٩) وَأَتَّبِعُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا) (لَعْنَةُ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا إِنْ عَادَا كَفَرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا بُعْدًا لِعَادٍ قَوْمِ هُودٍ (٦٠))

59-60. Rablerinin âyetlerini inkâr eden, Peygamberlerine isyan eden, inatçı ve cebbâr olan önderlerine tâbi olan Âd kavminin hâli budur.* Onlar, hem dünyâda, hem de âhîret gününde bir lânete tâbi tutuldular. Haberinizi olsun ki, Âd kavmi, Rablerini inkâr ettiler. Haberinizi olsun ki, Hûd'un kavmi olan Âd, Allah'ın rahmetinden uzaklaştılar.

İzah: Âd kavminin inatçı ve kibirli olan önderleri tanrılık iddiasında bulunan Şeddat idi. Hûd Aleyhisselâm'ın kavmi olan Âd kavmi ve bunların nasıl helâk edildiğine dair geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 72 ve izahına bakınız.

(وَإِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ) (فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تَوَبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُجِيبٌ (٦١))

61. Semud kavmine de kardeşleri Sâlih'i Peygamber olarak gönderdik. O dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a ibâdet edin. Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. Sizi topraktan yaratan ve sizi orada yaşatan O'dur. O'ndan bağışlanma dileyin, sonra

da O'na tevbe edin. Şüphesiz benim Rabbim, kullarına çok yakındır ve duâlara icâbet edendir."

İzah: Semud Kavmi, Tebuk ile Medîne arasında bulunan Hicr bölgesinde yaşamış olan bir kavimdir. Dağları oyarak evler yapmışlardı. Bunlar, kendilerine Peygamber olarak gönderilen Sâlih Aleyhisselâm'ı yalanladılar ve istekleri üzerine Sâlih Aleyhisselâm'ın mûcize olarak getirmiş olduğu dişi deveyi keserek öldürdüler. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ da onları helâk etti.

Sâlih Aleyhisselâm ve Semud kavmi hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 78'in izahına bakınız.

قَالُوا يَا صَالِحُ قَدْ كُنْتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَذَا أَتَنْهَانَا أَنْ نَعْبُدَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا وَإِنَّنَا لَفِي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَا أَلَيْسَ بِهَذَا صَالِحٌ مِمَّا تَدْعُونَ (٦٢)

62. Kavmi: "Ey Sâlih! Sen bunları söylemeden önce, aramızda (kendisinde olgunluk görülen ve efendi olması) ümit edilen biriydin. Şimdi bize, babalarımızın taptıklarına tapmamızı mı yasaklıyorsun? Şüphesiz biz, bizi dâvet ettiğin şeyler hakkında şiddetli bir tereddüt ve şüphe içindeyiz" dediler.

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَآتَيْنِي مِنْهُ رَحْمَةً فَمَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ عَصَيْتُهُ (٦٣) وَمَا تَزِيدُونَنِي غَيْرَ تَخْسِيرٍ (٦٤) وَيَا قَوْمِ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسَوْءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ قَرِيبٌ (٦٤) فَعَقَرُوهَا فَقَالَ تَمَتَّعُوا فِي دَارِكُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ذَلِكَ وَعْدٌ غَيْرُ مَكْدُوبٍ (٦٥)

63-65. Sâlih, onlara dedi ki: "Ey kavmim! Söyleyin bana, eğer Rabbimden, (dâvâmın doğruluğuna dair) açık bir delilim varsa ve Allah tarafından bana bir rahmet olarak Peygamberlik verilmişse, buna rağmen Allah'a isyan edersem, beni Allah'ın azâbından kim kurtarır? Demek ki, (ben size uyarsam) siz bana ziyandan başka bir şey artırmış olmayacaksınız.* Ey kavmim! Şu dişi deve, Allah'ı Teâlâ'nın size mûcize olarak gönderdiği devedir. Onu bırakın, Allah'ın arzında (yeryüzünde) yayılsın. Ona bir fenâlık yapmayın, yoksa inmesi yakın olan bir azâba uğrarsınız."* Sonra kavmi, o deveyi keserek öldürdüler. Sâlih onlara dedi ki: "Yurdunuzda üç gün daha yaşayın (sonra azâba uğrayacaksınız). İşte bu, yalanlanmamış olan bir vaaddir."

فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا صَالِحًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَمِنْ خِزْيِ يَوْمِئِذٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ (٦٦)

66. Semud kavminin helâki hakkındaki emrimiz gelince, Sâlih'i ve onunla beraber îman edenleri tarafımızdan bir rahmetle o günün azâbından ve zelilliğinden kurtardık. Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin çok kuvvetlidir, her şeye gâliptir.

وَآخِذِ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ (٦٧) كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا أَلَا إِنَّ تَمُودًا كَفَرُوا (٦٨) رَبَّهُمْ إِلَّا بَعْدًا لِّتَمُودَ

67-68. Nihâyet o zâlimleri, korkunç bir ses yakaladı ve sabahleyin yurtlarında diz üstü çökmüş (ölmüş) olarak bulundular.* Orada hiç oturmamış gibi oldular. Haberinizi olsun ki, Semud kavmi, Rablerini inkâr ettiler. Haberinizi olsun ki, Semud kavmi, Allah'ın rahmetinden uzaklaştılar.

İzah: Semud kavmi ve Salih Aleyhisselâm'ın kıssası hakkında geniş bilgi için yine Sûre-i A'râf, Âyet 73-79 ve izahlarına bakınız.

(وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلَنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَى قَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ فَمَا لَبِثَ أَنْ جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيذٍ (٦٩))

69. Şüphesiz ki resullerimiz (melekler), İbrâhim'e bir müjde ile geldiler. Ona: "Selâm" dediler. İbrâhim de "Selâm" dedi ve çok geçmeden kızartılmış (semiz) bir buzağıyı getirdi.

İzah: Rivâyete göre; İbrâhim Aleyhisselâm'a gelen melekler, Cebrâil, Mikâil ve İsrâfil idi.

İbrâhim Aleyhisselâm'ın misafirlerine yaptığı ikram Sûre-i Zâriyât, Âyet 24-27'de de şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! İbrâhim'in ağırladığı misafirlerin kıssası sana geldi mi?* Hani onlar, İbrâhim'in yanına girmiş ve "Selâm" demişlerdi. İbrâhim de: "Selâm size, siz tanınmayan bir kavimsiniz" demişti.* Hemen bir bahane ile ailesinin yanına gitti ve (kızartılmış) semiz bir buzağı getirdi.* Onu önlerine koydu ve "Yemez misiniz?" dedi.

İbrâhim Aleyhisselâm misafirhâne yaptırıp yoldan gelip geçenleri doyurmakla tanınmış olduğundan ona, "Ebu'd-Dayfân (misafirlerin babası)" diye isim verilmiştir.[1] Abdullah İbn-i Amr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا جِبْرِيلُ لِمَ اتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا؟ قَالَ لِإِطْعَامِهِ الطَّعَامَ يَا مُحَمَّدٌ ((هَبْ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو))

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yâ Cebrâil! Allah'ı Teâlâ, İbrâhim'i ne sebepten Halîl (dost) edindi?" diye sorunca, o: "Misafir-lerine yemek yedirdiği için Yâ Muhammed!" diye cevap verdi.[2]

Bu da, misafire ikramın ne kadar önemli olduğunu gösterir. İbrâhim Aleyhisselâm hiç tanımadığı halde, kendisine gelenlere en iyi şekilde ikramda bulunup, güzel bir buzağı kızartarak önlerine getirmiştir. Hattâ onlara aç olup olmadıklarını dahi sormamıştı.

Misafire ikram hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den nakledilen Hadis-i Şerifler'den bâzıları da şöyledir:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ صَيفَهُ (خ م عن ابى هريرة)

"Allah'a ve âhiret gününe îman eden kimse, ya hayır söylesin ya da sussun! Allah'a ve âhiret gününe îman eden kimse, akrabasına iyilik etsin. Allah'a ve âhiret gününe îman eden kimse, misafirine ikram etsin."[3]

ثَلَاثٌ حَقٌّ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يَرُدُّ لَهُمْ دَعْوَةً: الصَّائِمُ حَتَّى يُفْطَرَ وَالْمَظْلُومُ حَتَّى يَنْتَصِرَ وَالْمُسَافِرُ حَتَّى يَرْجِعَ ((بزار عن ابى هريرة))

"Üç kişi vardır ki, duâlarını geri çevirmemek Allah'ı Teâlâ üzerine bir haktır: Orucunu açıncaya kadar oruçlu, hakkını alıncaya kadar mazlum ve evine dönünceye kadar misafir."[4]

(أَقْبِلُوا السَّخِيَّ زَلَّتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ أَخَذَ بِيَدِهِ كُلَّمَا عَثَرَ (الجامع الصغير عن ابن عباس

"Cömert kimselerin kusurunu affedin. Çünkü her ayağı tökezlediğinde Allah'ı Teâlâ onun elinden tutar."[5]

[1] Mecmâ'ul-Âdab, s. 209-210.

[2] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 9290.

[3] Sahih-i Buhârî, Edeb 31, 85; Sahih-i Müslim, Îman 19 (74).

[4] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 3319.

[5] Celâleddin es-Suyûtî, Câmi'us-Sağır, c. 1, s. 283.

فَلَمَّا رَأَوْا أَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكَرَهُمْ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمٍ لُوطٍ (٧٠))
وَأَمْرًا أَنَّهُ قَائِمَةٌ فَضَحِكَتْ فَلَبَسَ نَاهَا بِإِسْحَاقَ وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبَ (٧١) قَالَتْ يَا وَيْلَتَى أَأَلِدُ وَأَنَا عَجُوزٌ
وَهَذَا بَعْلِي شَيْخًا إِنَّ مَذَا لَشَيْءٌ عَجِيبٌ (٧٢) قَالُوا اتَّعَجِبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحْمَةً لِلَّهِ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ
() (الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَجِيدٌ (٧٣)

70-73. Onların ellerinin yemeğe uzanmadığını görünce, bu halleri hoşuna gitmedi ve onlardan korktu. Onlar: "Korkma! Biz, Lût'un kavmine gönderildik" dediler.* İbrâhim'in zevcesi de ayakta duruyordu, (Meleklerin, "Korkma" diye vukû bulan müjdesinden dolayı) sevincinden güldü. Ona da İshâk'ı ve İshâk'ın arkasından da Yâkub'u müjdeledik.* İbrâhim'in zevcesi (Sâra): "Vay başıma gelene! Ben, (kısır) yaşlı bir kadını ve bu kocam da bir şeyhtir. Bu halde ben doğurur muyum? Şüphesiz ki bu, acâyip bir şeydir" dedi.* Melekler ona: "Allah'ın işine mi şaşıryorsun? Ey İbrâhim'in ailesi! Allah'ın rahmeti ve bereketi sizin üzerinizdedir. Şüphesiz O, hamde lâyıktır, şâni yücedir" dediler.

İzah: Melekler, insan sûretinde gelmişlerdi. Yemeğe ellerini sürmeyince, İbrâhim Aleyhisselâm onlara, neden yemediklerini sordu. Onlar da, kendilerinin Cebrâil, Mikâil ve İsrâfil olduklarını beyan ettiler. İbrâhim Aleyhisselâm bunların ne için geldiklerini bilmediğinden dolayı endişe ederek korktu. Melekler de korkmamasını, kendisini İshâk ve Yâkub Aleyhisselâm ile müjdelemek için geldiklerini ve Lût Aleyhisselâm'ın yanına giderek de azgın olan kavmini helâk edeceklerini beyan ettiler.

Yine Âyet-i Kerîme'de, İbrâhim Aleyhisselâm'ın zevcesi Sâra vâlidemizin, insan zannettiği meleklerle hizmet için orada ayakta durması misafire olan hürmeti ve adabın nasıl olması gerektiğinin bir göstergesidir.

Rivâyet edildiğine göre, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu bir misafir geldiğinde, ona kendi hizmet eder ve şöyle dermiş:

"Peygamberimiz Sallallâhu Teâlâ aleyhi vesellem'den işittim ki, misafir olan evde melekler ayakta olurlar. Öyle olunca ben oturup onlar ayakta olunca utanırım." [1]

Bu nedenle misâfire ev sahibi hizmet etmelidir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(سَخَافَةٌ بِالْمَرْءِ أَنْ يَسْتَحْدِمَ ضَيْفَهُ) (الديلمى عن ابن عباس)

"İnsanın aklının kısılgına alâmettir ki, misafirinden hizmet bekleye."[2]

Misafir giderken onları uğurlamak gerektiğine dair de Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu hadis nakledilmiştir:

(إِنَّ مِنَ السُّنَّةِ أَنْ يَخْرُجَ الرَّجُلُ مَعَ ضَيْفِهِ إِلَى بَابِ الدَّارِ) (هـ عن ابى هريرة)

"Kişinin misafirini dış kapıya kadar uğurlaması sünnettendir."[3]

Yine âyette geçtiği üzere Melekler, İbrâhim Aleyhisselâm'a gelerek; İshâk Aleyhisselâm ile müjdeleyince, İbrâhim Aleyhisselâm'ın zevcesi Sâra: "Vay başıma gelene! Ben, (kısır) yaşlı bir kadını" diye söylemiştir. Çünkü kendisi doksan yaşında idi ve o zamana kadar hiç çocuğu olmamıştı. Bu nedenle çocuğunun olacağına dair haberi alınca, hayret edip böyle söylemiştir.

Bu husus Sûre-i Zâriyât, Âyet 28-30'da da şöyle geçmektedir:

O vakit İbrâhim onlardan korktu. Misafirler: "Korkma! Biz, Allah'ın resulleriyiz" dediler ve onu ilim sâhibi bir oğul ile müjdele-diler.* Bunun üzerine zevcesi (Sâra), hayretle seslenerek geldi, ellerini yüzüne vurdu ve "Benim gibi kısır, yaşlı bir kadın nasıl doğurur?" dedi.* Melekler de: "Senin Rabbin, işte böyle emretti. Şüphesiz O, hüküm ve hikmet sahibidir, her şeyi bilendir" dediler.

Sâra vâlidemiz, İbrâhim Aleyhisselâm'a: "Bu kocam da bir şeyhtir" diyerek, onun yaşlı ve saygı değer, kemal sahibi biri olduğunu söylemiştir.

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere melekler, İbrâhim Aleyhis-selâm'ın ailesine: "Allah'ın rahmeti ve bereketi sizin üzerinizdedir" diye selâm vererek, Allah'ı Teâlâ'nın rahmeti ve bereketiyle çocuklarının olacağını ve çoğalacaklarını müjdelemişlerdir.

Sahâbe-i Kirâm tarafından Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e:

قَبِلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمَّا السَّلَامُ عَلَيْكَ فَقَدْ عَرَفْنَاهُ فَكَيْفَ الصَّلَاةُ عَلَيْكَ قَالَ قُولُوا اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى

آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ
(عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ) (خ م عن كعب بن عجرة)

"Yâ Resûlallah! Senin üzerine olan selâmı bildik. Senin üzerine salât nasıldır?" denildi. Bunun üzerine buyurdu ki: "Ey Allah'ım! İbrâhim'in âline salât ettiğin gibi, Muhammed ve Muhammed'in âline de salât et (yücelt). Sen hamde lâıyk ve şânı yüce olansın. Ey Allah'ım! İbrâhim'in âlini mübârek kıldığın gibi, Muhammed ve Muhammed'in âlini de mübârek kıl. Sen hamde lâıyk ve şânı yüce olansın, deyin." [4]

Bu Hadis-i Şerif'te geçen salât, her namazda tahiyyatta selamdan önce okuduğumuz "Allâhumme salli ve Allâhumme bârik" diye bilinen duâlardır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem üzerine çok sayıda getirilen salavat çeşitlerinden bir tanesidir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Ona da İshâk'ı ve İshâk'ın arkasından da Yâkub'u müjdeledik" diye buyrulmaktadır. Âyette müjdelendiği gibi, İbrahim Aleyhisselâm'ın ve Sârâ validemizin oğulları İshâk Aleyhisselâm doğdu. Rivâyet edildiğine göre; İshâk Aleyhisselâm'ın da iki oğlu oldu. Biri İs, birisi de Yâkub Aleyhisselâm idi. İs, sert mizaçlı, Yâkub Aleyhisselâm ise, sakın mizaçlı bir kişiydi.

İshâk Aleyhisselâm çok ihtiyar, çok zayıflamış ve öleceği zaman da yaklaşmıştı. İs onun yanına geldi ve "Bana dua et, ben ve benden sonra gelen çocuklarım da Peygamber olsun" dedi. İshâk Aleyhisselâm: "Sen bir geyik avlamaya git, eğer Allah'ı Teâlâ sana bir geyik vurmayı nasip ederse, ben de senin Peygamber olman için Allah'ı Teâlâ'ya duâ ederim" dedi. Kendisi de İs'in Peygamber olmasını istiyordu. Ancak bunu Allah'ı Teâlâ'ya havâle ederek, "Yâ Rabbi! Eğer İs, Peygamberliğe lâıyksa, ona geyik vurmayı nasip et, değilse nasip etme" diye duâ etti.

Annesi ise Yâkub Aleyhisselâm'ı çok seviyordu. Bunun için Hz. Yâkub'a: "Sen de git, eğer Allah'ı Teâlâ senin Peygamber olmanı dilerse, ondan evvel sana geyiği vurmayı nasip eder" dedi.

Geyiğin olduğu yer uzaktı. İs, o uzak mesafeye gitmişti. Yakub Aleyhisselâm da annesinin sözü üzerine oku, yayı aldı ve yola çıktı. Allah'ı Teala Yâkub Aleyhisselâm'a Peygamberliği nasip etmek için, köyün kenarında onun önüne bir

geyik çıkardı. Yakub Aleyhisselâm da geyiği vurdu, getirdi. Babasına: "İşte geyiği getirdim" dedi. Babasının gözleri görmüyordu. Yâkub Aleyhisselâm'ı İs zannederek ellerini havaya açtı ve dua etti: "Senin neslinden Peygamberler gelsin, sen de benim yerime peygamber ol" dedi.

Annesi Yâkub Aleyhisselâm'a: "İs seni görürse öldürür, sen halanın yanına kaç, gizlen" dedi. Halasının yeri, yaya olarak üç günlük yoldu. Yâkub Aleyhisselâm, üç günlük yiyeceğini aldı. Annesi: "Gündüz yoldan gitme, seni görür, arkandan yetişir, gece git, yoldan uzak yürü" dedi. Yâkub Aleyhisselâm, annesinin dediği gibi halasının yanına gitmek için yola çıktı. Yoldan uzak ve gece gider, gündüz yatardı. İs geldi, babasına: "Geyiği getirdim, bana dua et" dedi. İshâk Aleyhisselâm: "Ben sana duâ ettim, geyiği getirmiştin" dedi. İs, anladı ki kardeşi geyik getirmiş, duâyı o almıştı. İs: "Ben onu öldürürüm" diye onun halasının yanına gideceğini tahmin ederek, oraya gitti. Üç günlük yaya yolunu her gün atla gidip gelirdi. Gündüz Yâkub Aleyhisselâm yatar, İs yoldan rüzgâr gibi geçerdi. İs, halasının yanını arıyor, orada yok. Babasının yanında arıyor, orada da yok. Babası ona: "Ben duâ ettim, onun elinden Peygamberliği alamazsın. Gel sana da duâ edeyim. Sen ve senin neslinden gelenlerde padişah olsun" dedi.

Yâkub Aleyhisselâm, İs'den uzun yıllar ayrı kaldı. Bir gün kardeşi İs'i görmek için memleketine geldi. İs, padişah olmuştu. Çocuklarından birisini görüşme izni için İs'in yanına gönderdi ve ona dedi ki:

- İs'e de ki, "Senin bir kölen varmış, o da kaçmış, korkusundan gelemiyormuş. Şimdi gelmiş, senden müsaade ve görüşmek istiyor." Böylece o çocuk, İs'in yanına geldi ve babasının söylediklerini ona bildirdi. İs ise, Yâkub Aleyhisselâm ile görüşmek istemedi ve yanından kovdu.

Bunun üzerine Yâkub Aleyhisselâm Kenan'a geldi. Yusuf Aleyhisselâm'ın ve kardeşlerinin hâdiseleri Kenan'da olmuş ve daha sonra Mısır'a yerleşmişlerdi. Yâkub Aleyhisselâm ömrünün en son günlerinde çok ihtiyarlamıştı: "Ben, babamın memleketine gideceğim" dedi ve yola çıktı.

İs de padişahlığı oğullarına devredip, o da babasının memleketine gelmek için yola çıktı. Yolda iki kâfile birbirlerini gördüler. Birbirlerinin yanına adam gönderdiler. Yâkub Aleyhisselâm'ın kâfilesi, gelen kâfilenin İs'in kâfilesi olduğunu; İs ile gelen kâfile de, gelenin Yâkub Aleyhisselâm'ın kâfilesi olduğunu öğrenince, her ikisi de attan indiler ve kucaklaştılar. Gözlerinin yaşları,

elbiselerinden yere doğru aktı. Her ikisi de o anda ruhlarını teslim ettiler. Bunlar ikiz olarak dünyâya gelmişlerdi. Bunlar hayatları boyunca kûs olarak ayrı kaldıkları için bunları ikisini de bir kabire defnettiler.

Bu sebeple dünyânın birçok yerlerinde İs'in evlatları krallık, padişahlık yaptılar. İşte dünyâdaki kırılların soyu genellikle İs'e dayanır.

Bu hususta Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

لَمْ يَقُولُوا ذَلِكَ إِلَّا أَنَّهُ كَانَ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ سِبْطَانٍ؛ كَانَ فِي أَحَدِهِمَا النُّبُوَّةُ وَفِي الْآخَرِ الْمُلْكُ، فَلَا يُبْعَثُ نَبِيٌّ إِلَّا مَنْ كَانَ مِنْ سِبْطِ النُّبُوَّةِ، وَلَا يَمْلِكُ عَلَى الْأَرْضِ أَحَدٌ إِلَّا مَنْ كَانَ مِنْ سِبْطِ الْمُلْكِ... (ابن جرير وابن أبي حاتم عن ابن عباس)

"İsrailoğullarında iki kol vardı. Biri Peygamberlik kolu, diğeri de hükümdarlık koluydu. Peygamber ancak Peygamber kolundan, yeryüzünde hükümdar olacak kişi de ancak hükümdar kolundan gönderilirdi...[5]

[1] Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 352; Mecmâ'ul-Âdâb, s. 209.

[2] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 25872; Muhtâr'ul-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 668.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Et'ime 55.

[4] Sahih-i Buhârî, Tefsîr-i Ahzâb 9; Sahih-i Müslim, Salât 17 (65).

[5] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 5, s. 311; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 3, s. 125.

فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ وَجَاءَتْهُ الْبُشْرَى يُجَادِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ (٧٤) إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ ((٧٥)

74-75. İbrâhim'den korku gidip, kendisine müjde gelince, Lût kavmi hakkında meleklerimizle (helâk edilmemeleri için) mücâdeleye başladı.* Şüphesiz ki İbrâhim, elbette halîm (yumuşak huylu), evvâh (zikrullahı çok yapan) ve munîb (kendisini ibâdete vermiş) bir zât idi.

İzah: "Evvâh" tâbiri hakkında Câbir Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا كَانَ يَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالذِّكْرِ فَقَالَ رَجُلٌ لَوْ أَنَّ هَذَا خَفَضَ مِنْ صَوْتِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: فَإِنَّهُ أَوْاهٌ قَالَ: فَمَاتَ فَرَأَى رَجُلٌ نَارًا فِي قَبْرِهِ فَأَتَاهُ فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ (فِيهِ وَهُوَ يَقُولُ: هَلُمُّوا إِلَيَّ صَاحِبِكُمْ. فَإِذَا هُوَ الرَّجُلُ الَّذِي كَانَ يَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالذِّكْرِ (د هب ك عن جابر

Bir adam sesini yükselterek Allah'ı zikrederdi. Bunun üzerine adamın biri: "Bu adam sesini alçaltsa ya!" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "O evvâhtır (zikrullahı çok yapan biridir)." Ravî dedi ki: Bu adam öldü. Baktık ki, kabrinde bir nûr var. Gittik ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem orada ve "Arkadaşınızı bana verin (de onu kabre koyayım)" diyordu. İşte o adam, sesini yükselterek Allah'ı zikretmesiyle tanınan o zattı.[1]

Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 114'ün izahına bakınız.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 36-37; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 609; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1310.

((يَا إِبْرَاهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا إِنَّهُ قَدْ جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَإِنَّهُمْ آتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ (٧٦)

76. Melekler: "Ey İbrâhim! Bu mücâdeleden vazgeç. Şüphesiz ki, Rabbinin emri gelmiştir. Muhakkak ki onlara, geri çevrilmesi mümkün olmayan azap gelecektir " dediler.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm, Lût Aleyhisselâm'ın kavminin helâk olmaması için meleklerle mücâdele edince, melekler; âyette geçtiği gibi mücâdeleden vazgeçmesini söylediler. Çünkü Allah'u Teâlâ'dan azâba uğratılmaları için meleklerle kesin emir verilmişti.

((وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سَيِّئًا بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هَذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ (٧٧)

77. Resullerimiz (meleklerimiz) Lût'a gelince, onların gelmesiyle endişeye düştü, kalbi daraldı ve "İşte bugün zor bir gündür" dedi.

وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ وَمِنْ قَبْلُ كَانُوا يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ قَالَ يَا قَوْمِ هَؤُلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُوا ((اللَّهُ وَلَا تَخْزُونِ فِي صَيْفِي أَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشِيدٌ (٧٨)

78. Kötülük yapmaya alışmış olan Lût'un kavmi de süratle ona doğru geldiler. Lût onlara: "Ey kavmim! İşte kızlarım! Onlar sizin için daha temizdir. Allah'tan korkun. Beni misafirlerime karşı rezil etmeyin. İçinizde akli başında bir adam yok mu?" dedi.

İzah: Rivâyet edildiğine göre melekler, Lût Aleyhisselâm'ın evine geldikleri vakit, onun zevcesi, bir iş bahane ederek dışarı çıkmış ve o azgın kavme: "Lût'a çok güzel genç oğlanlar geldi" diye haber vermişti. Lût Aleyhisselâm'ın kavmi olan Sadum halkı; o zamana kadar kimsenin yapmadığı fuhşiyatı yapıyorlar, kadınları bırakıp erkeklere yanaşıyorlardı.[1]

Ayrıca bu âyette, Lût Aleyhisselâm, gelen misafirlerin melek olduğunu bilmediği halde, sırf Allah rızâsı için evinde misafir etmiş ve bu misafirlerin canını ve namusunu kendi nefsinden üstün görüp, onları rahat bırakmaları için bu azgın kavme kendi, kızlarını almalarını söylemiştir.[2]

[1] Bu hususta daha geniş bilgi için Sure-i A'râf, Âyet 84'ün izahına bakınız.

[2] Misafirliğin önemine dair geniş bilgi için Sure-i Nisâ, Âyet 125'in izahına bakınız.

قَالُوا لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكُمْ مِنْ حَقٍّ وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ (٧٩) قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَىٰ (٨٠) (رُكْنٍ شَدِيدٍ)

79-80. Kavmi, Lût'a hitâben: "Bizim, senin kızlarında bir hakkımız olmadığını çok iyi bilirsin ve ne istediğimizi de çok iyi bilirsin" dediler.* Lût da onlara: "Sizi defedecek bir gücüm olsa yahut sağlam bir kuvvete sığınabilsem" dedi.

İzah: Lût Aleyhisselâm'ın kavmi, âyette geçtiği gibi misafirlerine sarkıntılık yapıyordu. Lût Aleyhisselâm, misafirlerinin bu olaydan haberi olmaması için, hem azgın kavmiyle mücâdele ediyor, hem de misafirlerine hissettirmemeye çalışıyordu. Evin kapılarını kilitleyip, kavmini içeri almayınca, bu sefer onlar, evin kerpiç duvarını yıkmaya başladılar. Bunun üzerine Lût Aleyhisselâm Allah'u Teâlâ'ya sığınmıştır.

Lût Aleyhisselâm'ın: "Sizi defedecek bir gücüm olsa yahut sağlam bir kuvvete sığınabilsem" sözü ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu)'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَأْوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ إِلَىٰ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَا بُعِثَ بَعْدَهُ نَبِيٌّ إِلَّا فِي تَرْوَةٍ مِنْ قَوْمِهِ (حم عن ابى هريرة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Allah'u Teâlâ, Lût'a rahmet etsin. O, sağlam bir kuvvete, Rabbi Teâlâ'ya sığınıyordu"

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla buyurdu ki: "Ondan sonra Peygamberler, kavminden aşiretinin sayısı çok olarak gönderildi." [1]

Lût Aleyhisselâm'ın, o azgın kavme karşı koyacak bir gücü olmadığı için: "Yâ Rabbi! Güçlü bir aşiretim olsaydı, ben bu küfür ehli ile mücâdele ederdim" diyerek duâ edip Allah'a sığınmıştır. Allah'ı Teâlâ da kendisini ve ehlini, o kavimden kurtarmış ve yapmış olduğu duâyı da kabul edip, ondan sonra gelen Peygamberleri, kavminden aşiretinin sayısı çok olarak göndermiştir.

Yine melekler Lût Aleyhisselâm'a sordular: "Sendeki bu telaş nedir? Bu insanlar senden ne istiyor?" Lût Aleyhisselâm ise, hayâ ettiğinden cevap veremiyordu. Bunun üzerine melekler: "Yâ Lût! Biz, Allah tarafından gönderilmiş olan melekleriz. Senin kavminin ne kadar azgın olduğunu görmek ve bu kavmi helâk etmek için gönderildik, müsterih ol" dediler.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8627.

قَالُوا يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَنْ يَصِلُوا إِلَيْكَ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ اللَّيْلِ وَلَا يَلْتَقِبْ مِنْكُم أَحَدٌ إِلَّا أَمْرَاتُكَ إِنَّهُ)
(مُصِيبُهَا مَا أَصَابَهُمْ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ) (٨١)

81. Melekler dediler ki: "Ey Lût! Biz Rabbinin görevlendirdiği resulleriz. Onların sana aslâ bir zararları dokunamaz. Sen, zevcen hâriç ehlin ile gecenin bir kısmında çık git. Sizden hiçbir kimse arkasına dönüp bakmasın. Kavmine gelecek azap, zevcene de gelecektir. Onların helâk olma vakti sabah vaktidir, sabah yakın değil mi?"

İzah: Lût Aleyhisselâm'ın zevcesi, gelen misafirler hakkında o azgın kavme haber verip onlarla birlikte hareket ettiği için, azaptan o da kurtulamamıştır.

Lût Aleyhisselâm, meleklerle azâbın ne zaman olacağını sormuş, âyette geçtiği üzere, melekler de sabah vakti deyince, sabah vaktinin yakın olmasından dolayı Lût Aleyhisselâm telaşlanmış ve acele ederek ehliyle birlikte evden çıkmıştır. Hanımı hâriç, onların attıkları her adım bir mûcize olarak bir mil (1600 metre) uzunluğunda oldu. Hanımı peşlerinden ne kadar koştuysa da ulaşamadı. Birkaç adım atarak onlar şehirden çıktılar ve o azgın kavim de, hanımı da hepsi şehirle birlikte helâk edildi.

فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَلَىٰهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ مَنْضُودٍ (٨٢) مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ وَمَا)

(هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ ۸۳)

82-83. Lût kavminin helâki hakkındaki emrimiz gelince, beldelerinin altını üstüne çevirdik ve üzerlerine arka arkaya ateşte pişirilmiş çamurdan taşlar yağdırdık.* O taşlar, Rabbin tarafından işâretlenmiş (üzerinde kime isâbet edeceği yazılı) idi. Bu azap, zâlimlerden hiçbir zaman uzak değildir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "Beldelerinin altını üstüne çevirdik" diye geçen ifadedden maksat şudur: Lût kavminin yaptıkları azgınlıklarından dolayı Allah’u Teâlâ o kavmi helâk etmek istedi ve Cebrâil Aleyhisselâm’ı onlara gönderdi. O da kanadını, yerin derinliklerinden daldırarak beldelerini olduğu gibi kaldırıp gökyüzünde bulutların seviyesine kadar yükseltti ve oradan ters çevirerek bıraktı. Bu şekilde onların beldelerinin altını üstüne çevirmiş oldu. İşte Lut Gölü diye bilinen yer de bu sebepten oluşmuştur. Bilimsel olarak yapılan araştırmalarda, buranın binlerce metre altındaki katmanın yer yüzeyine çıktığı görülmüştür. Bu da Kur’ân’daki mûcizelerdendir.

Bu husus nakledilen bir Hadis-i Şerif’te şöyle geçmektedir:

أَنَّهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ قَالَ لِحَبِيبِ اللَّهِ ذَكَرَ اللَّهُ قُوَّتَكَ فَمَاذَا بَلَغْتَ؟ قَالَ رَفَعْتُ قُرَيَّاتِ قَوْمِ لُوطٍ الْأَرْبَعَ عَلَى قَوَائِمِ جَنَاحِي حَتَّى إِذَا سَمِعَ أَهْلُ السَّمَاءِ نُبَاحَ الْكِلَابِ وَأَصْوَاتَ الدَّجَاجِ قَلْبُنُهَا (الرازي، التفسير الكبير)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Cebrâil’e: "Allah’u Teâlâ senin kuvvetinden bahsediyor. Kuvvetin ne kadar?" diye sordu. O da: Lût’un kavminin dört şehrini kanatlarımın üzerine alıp, göktekiler o şehirdeki köpeklerin havlamasını ve horozların ötüşlerini duyacakları yüksekliğe kadar kaldırdım ve yere çaldım" dedi.[1]

Yine Allah’u Teâlâ, Lût Aleyhisselâm’ın kavmini helâk ederken üzerlerine yağın taşların üzerinde kime isâbet edeceği yazılı idi, diye beyan ettikten sonra, âyetin devamında: "Bu azap, zâlimlerden hiçbir zaman uzak değildir" buyurarak, Mekke müşriklerine Fil Sûresi’nde geçen Ebrehe olayını hatırlatmaktadır. Ebrehe’nin ordusuna da eabil kuşları vâsıtasıyla ateşte pişmiş taş yağdırılmıştı ve o taşların üzerinde de kime isâbet edeceği yazılı idi.

Lût kavminin hangi sebepten helâk olduğuna dair de Sûre-i A’râf, Âyet 80-84 ve izahına bakınız.

[1] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 16, s. 379.

وَالْأَيُّ مَدِينَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهِ غَيْرُهُ وَلَا تَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِنَِّّي أَرَاكُمْ بِخَيْرٍ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُحِيطٍ (٨٤) وَيَا قَوْمِ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْنُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ (٨٥) بَقِيَتْ أَلَلَّهِ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِخَفِيظٍ (٨٦)

84-86. Medyen kavmine de kardeşleri Şuayb'i Peygamber olarak gönderdik. O dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a ibâdet edin. Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. Ölçüyü ve terâziyi eksik tutmayın. Ben sizi, bolluk ve bereket içinde görüyorum. Şüphesiz ben, her tarafı kuşatan bir günün azâbına uğramanızdan korkarım.* Ey kavmim! Ölçüyü ve terâziyi adâlet ile kullanın. İnsanların eşyalarını (haklarını) eksik vermeyin ve yeryüzünde fesat çıkararak fenâlık yapmayın.* Eğer siz îman etmiş kimseler iseniz, Allah'ın helâl olarak verdiği kazanç, sizin için daha hayırlıdır. Ben sizin yaptıklarınızın koruyucusu değilim."

İzah: Medyen halkı, İbrâhim Aleyhisselâm'ın neslinden gelen bir kavimdir. Şuayb Aleyhisselâm da o kavimdendi. Medyen halkının yaşadığı belde, Kudüs ile Hicaz arasında Kızıldeniz sahilinde bir mevkiidir. Şuayb Aleyhisselâm'ın büyük vâlidesi Lût Aleyhisselâm'ın kızıydı. Şuayb Aleyhisselâm, Medyen şehrinde iken kızını Mûsâ Aleyhisselâm ile evlendirmişti.

İbn-i İshâk'tan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

Şuayb Aleyhisselâm'dan konuşulduğu zaman, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyururdu:

(ذَٰكَ خَطِيبُ الْأَنْبِيَاءِ (ك) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ اسْحَاقَ)

"İşte o, Peygamberlerin hâtibidir."[1]

Yine ölçü ve tartıyı noksan etmek hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَلَمْ يَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا أُخْذُوا بِالسِّنِينَ وَشِدَّةِ الْمَوْتِ وَجَوْرِ السُّلْطَانِ عَلَيْهِمْ (ه) عَنْ ابْنِ عَمْرٍ)

"Bir kavim eksik ölçüp tarttıkları takdirde, onlar mutlaka kıtlık, geçim zorluğu ve yöneticilerin zulmü ve musîbeti ile karşı karşıya bırakılırlar."[2]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4034.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 22.

قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصْلَوتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ نَتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فَبَيَّ أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ إِنَّكَ لَأَنْتَ)
(الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ (٨٧)

87. Kavmi: "Ey Şuayb! Babalarımızın taptığı şeyleri veya mallarımız hakkında dilediğimizi yapmayı terk etmemizi, kıldığın namazın mı sana emrediyor? Şüphesiz ki sen, yumuşak huylu ve akli başında bir kimsesin" dediler.

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَهِي مَا)
أَنَّهُكُمْ عَنْهُ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ (٨٨) وَيَا
قَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِي أَنْ يُصَيِّبَكُمْ مِثْلُ مَا أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَالِحٍ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِنْكُمْ
(٨٩) وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ (٩٠)

88-90. Şuayb dedi ki: "Ey kavmim! Eğer Rabbimden, (dâvâmın doğruluğuna dair) açık bir delilim varsa ve Rabbim bana katından güzel bir rızık vermişse, yine hakkımda böyle der misiniz? Söyleyin. Size nehyettiğim şeyi kendim yapmak istemiyorum. Sâdece gücümün yettiği kadar ıslah etmeyi isterim. Muvaffak olmam, ancak Allah'ı Teâlâ'nın yardımıyla. O'na tevekkül ettim ve O'na yönelirim.* Ey kavmim! Bana muhalefetiniz ve düşmanlığınız, sizi Nûh yahut Hûd veya Sâlih'in kavimlerine isâbet eden musîbetler gibi bir musîbete sevk etmesin. Lût kavmi de sizden uzak değildir (ibret alın).* Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra da O'na tevbe edin. Şüphesiz benim Rabbim, çok merhametlidir ve kendisine yönelenleri çok sever."

İzah: Şuayb Aleyhisselâm, kavmine hitâben: "Rabbim bana katından güzel bir rızık vermişse, yine hakkımda böyle der misiniz?" diye buyurmuştur. Yani, bana helâl nîmetler vermiş, beni Peygamberliğe, hikmete, mânevî ve maddî bereketlere kavuşturmuş ise artık benim hakkımda öyle yanlış iddialarda bulunur musunuz? diye söylemiştir.

قَالُوا يَا شُعَيْبُ مَا نَفَقَةً كَثِيرًا مِمَّا تَقُولُ وَإِنَّا لَنَرِيكَ فَبِينًا ضَعِيفًا وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَاكَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْنَا)
(بَعِزِّزٍ (٩١)

91. Kavmi: "Ey Şuayb! Sözlerinin çoğunu anlamıyoruz. Şüphesiz biz seni aramızda hakikaten zayıf görüyoruz. Eğer aşiretin (onların hatırı) olmasaydı,

elbette seni taşıyarak öldürürdük. Sen bizim nazarımızda itibarlı biri değilsin" dediler.

İzah: Şuayb Aleyhisselâm, Peygamberliğini ilan etmeden önce Sûre-i Hûd, Âyet 87'de geçtiği üzere kendisine: "Şüphesiz ki sen, yumuşak huylu ve akli başında bir kimsesin" diyorlardı. Ne zaman ki Peygamberliğini ilan etti, o zaman Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi: "... Sen bizim nazarımızda itibarlı biri değilsin" dediler ve Peygamberliğini kabul etmeyerek küfürlerinde ısrar ettiler.

Bu âyetlerde geçen benzer bir hadise de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında gerçekleşmiştir.

Bu husus Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

Abdullah b. Selâm der ki: Ben Müslüman olduktan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Yâ Resûlallah! Yahudiler insanı hayrette bırakacak derecede yalancı, asılsız isnat ve iftiralarda bulunan bir kavimdir. Eğer sen beni onlara sormadan önce, onlar benim Müslüman olduğumu öğrenirlerse, senin yanında bana akla gelmedik isnat ve iftiralarda bulunurlar. Sen beni odalarından birine gizledikten sonra, onlar arasındaki durumumu onlara sormanı, bunu Müslüman olduğumu öğrenmeden önce sana haber vermelerini istiyorum" dedi.

Peygamber Efendimiz de onu odalarından birine koydu. Sonra, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Yahudilere haber saldı, geldiler. Peygamber Efendimiz onlara Abdullah İbn-i Selâm hakkında:

أَيُّ رَجُلٍ عَبْدُ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ فَيَكُمُ قَالُوا هُوَ خَيْرُنَا وَابْنُ خَيْرِنَا وَسَيِّدُنَا وَابْنُ سَيِّدِنَا وَعَالِمُنَا وَابْنُ عَالِمِنَا فَقَالَ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَسْلَمَ تُسَلِّمُونَ فَقَالُوا أَعَاذَهُ اللَّهُ مِنْ ذَلِكَ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ سَلَامٍ أَخْرِجْ إِلَيْهِمْ فَأَخْبِرْهُمْ فَخَرَجَ فَقَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ فَقَالُوا أَشَرُّنَا وَابْنُ أَشَرِّنَا وَجَاهِلُنَا وَابْنُ جَاهِلِنَا فَقَالَ ابْنُ سَلَامٍ قَدْ أَخْبَرْتُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَّ الْيَهُودَ قَوْمٌ بُهَتُوا (حم عن انس بن مالك)

"Abdullah İbn-i Selâm, aranızda nasıl bir adamdır?" diye sorunca, onlar: "O, bizim en hayırlımız ve en hayırlımızın oğludur. O, bizim Efendimiz ve Efendimizin oğludur. O bizim en âlim olanımız ve en âlim olanımızın oğludur" dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Eğer o, Müslüman olmuşsa, siz ne dersiniz?" diye sordu. Onlar: "Allah onu böyle bir şeyden korusun" dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yâ

Abdullah İbn-i Selâm! Çık ve onlara haber ver" dedi. Bunun üzerine o hemen çıktı ve "Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet ederim" dedi. Abdullah İbn-i Selâm'ın Müslüman olduğunu gören Yahudiler, bu sefer daha önce övdükleri bu zât hakkında: "O, en şerlimizdir ve en şerlimizin oğludur. O en câhilimiz ve en câhilimizin oğludur" dediler. Abdullah İbn-i Selâm dedi ki: "Yâ Resûlallah! Ben sana Yahudilerin insanı hayrette bırakacak derecede yalancı, asılsız isnat ve iftiralarda bulunan bir kavim olduğunu söylemiştim."[1]

Allah'ı Teâlâ, bütün Peygamberlere vahiy yoluyla hakkı ve hakikati bildirmiştir. Şeytan da küfür ehline sapık ve bâtıl olan şeyleri iğvâ ile bildirmiştir. Bu sebeple bütün Peygamberler hep aynı şekilde dîni halka tebliğ etmişlerdir. Küfrü inâdi olanlar da aynı fiil ve sözlerle karşı gelerek Mü'minleri câhil, hor ve hakir görmüşler,[2] Peygamberleri ise hep yalanlamışlardır. Peygamberlerin gösterdiği mucizelere de hiçbir bahane bulamadıkları için "Sihirdir"[3] diyerek küfürlerinde ısrar etmişlerdir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned Hadis No: 13365; Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 7546.

[2] Bu hususta bakınız: Sûre-i Hûd, Âyet 30, Sûre-i Şuarâ, Âyet 111.

[3] Bu hususta da Sûre-i Kamer, Âyet 2, Sûre-i Enbiyâ, Âyet 3 ve Sûre-i Neml, Âyet 13'e bakınız.

قَالَ يَا قَوْمِ ارْهُطِيْ اَعَزُّ عَلَيْكُمْ مِنَ اللّٰهِ وَاتَّخَذْتُمُوْهُ وِرَآءَكُمْ ظَهْرِيًّا اِنَّ رَبِّيْ بِمَا تَعْمَلُوْنَ مُحِيطٌ (٩٢) وَيَا قَوْمِ اَعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ اِنِّيْ عَامِلٌ سَوْفَ تَعْلَمُوْنَ مَنْ يَّاتِيْهِ عَذَابٌ يُخْزِيْهِ وَمَنْ هُوَ كَاذِبٌ وَارْتَقِبُوا (٩٣) اِنِّيْ مَعَكُمْ رَقِيْبٌ ()

92-93. Şuayb dedi ki: "Ey kavmim! Sizce benim aşiretim, Allah'tan daha mı itibarlı ki, O'na sırt çeviriyorsunuz? Şüphesiz benim Rabbim, sizin yaptıklarınızı (ilim ve kudreti ile) kuşatmıştır.* Ey kavmim! Siz bulunduğunuz hâl üzere devam edin. Şüphesiz ben de bulunduğum hâl üzere devam edeceğim. Zelil edici azâbın kime geleceğini ve kimin yalancı olduğunu yakında bileceksiniz. Siz de bekleyin, şüphesiz ben de sizinle beraber beklerim."

وَلَمَّا جَاءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَاَخَذَتِ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا الصَّيْحَةَ فَاصْبَحُوْا فِيْ () (٩٤) كَانْ لَّمْ يَغْنَوْا فِيْهَا اِلَّا بُعْدًا لِّمَدِيْنٍ كَمَا بَعْدَتْ ثَمُوْدُ (٩٥)

94-95. Medyen kavminin helâki için emrimiz gelince, Şuayb'i ve onunla beraber îman edenleri tarafımızdan bir rahmetle kurtardık. O zâlimleri ise, korkunç bir ses yakaladı ve sabahleyin yurtlarında diz üstü çökmüş (ölmüş) olarak bulundular.* Orada hiç oturmamış gibi oldular. Haberinizi olsun ki, Semud kavmi, Allah'ın rahmetinden uzaklaştığı gibi, Medyen kavmi de öyle uzaklaştı.

İzah: Medyen kavmi de, aynı Semud kavmi gibi yerin sarsılması ve korkunç bir sesle beraber helâk olmuşlardır.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ (٩٦) إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَاتَّبَعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ وَمَا أَمْرُ (٩٨)
(فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ (٩٧) يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ وَبِئْسَ الْوَرْدُ الْمَوْرُودُ)

96-98. Yemin olsun ki Mûsâ'yı da âyetlerimizle ve açık mûcizelerle Peygamber olarak gönderdik;* Firavun'a ve onun ileri gelenlerine. Onlar ise, Firavun'un emrine tâbi oldular. Halbuki Firavun'un emri hak değildi.* Firavun, mahşer gününde kavminin önüne düşecek ve onları ateşe götürecektir. Varacakları yer, ne kötü bir yerdir.

İzah: Tâbi olunan kişi Allah dostu olursa, kendisine tâbi olanları Cennete götürür. Eğer tâbi olunan kişi zâlim, fâcir, kâfir olursa, tâbi olanları kendisiyle birlikte Cehenneme götürür. İşte hayatta iken Firavun'a tâbi olanlar, mahşerde de Firavun ile birlikte Cehenneme giderler. Bu yüzden kişi kime tâbi olacağına dikkat etmelidir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْمَرْءُ عَلَىٰ دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَن يُخَالِلُ (حم هب ك عن ابى هريرة

"Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin.
"[1]

Sonuçta herkes sevdiği ile beraberdir. Mü'minler de sevdikleri ile beraber haşredilip mahşer yerine öyle geleceklerdir. Bu nedenledir ki, Allah'ı Teâlâ Sûre-i Tevbe, Âyet 119'da: "Ey îman edenler! Allah'tan korkun ve sâdıklarla beraber olun" diye buyurmuştur.

Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek: "Yâ Resûlallah!

Kıyâmet ne zaman kopacaktır?" diye sordu. Peygamberimiz, namaza kalktı ve namazını bitirince: "Kıyâmetin kopmasını soran kimse nerededir?" buyurdu. Adam: "Benim Yâ Resûlallah!" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kıyâmet için ne hazırladın?" buyurdu. Adam: "Kıyâmet için (nâfile olarak) fazla namaz ve oruç hazırlayamadım. Fakat ben, Allah'ı ve Resûlünü seviyorum" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ وَأَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ فَمَا رَأَيْتُ فَرِحَ الْمُسْلِمُونَ بَعْدَ الْإِسْلَامِ فَرَحَهُمْ بِهَذَا. (م د ت عن انس)

"Kişi sevdiğiyle beraberdir, sen de sevdiğinle beraber olacaksın." Enes Radiyallâhu anhu der ki: "Müslümanların, Müslüman olmaları dışında bu söze sevindikleri kadar, başka bir şeye sevindiklerini görmedim."[2]

Hadis-i Şerif'te geçen sevgi, tek taraflı olan bir sevgi değildir. Sevgi her iki taraflı olursa, işte o zaman Hadis-i Şerif'teki müjdeye nâil olunur. Ashâb-ı Kirâm, Allah'ı Teâlâ'nın ve Resûlünün emirlerine itaat ederlerdi. Peygamber Efendimiz de bu sebeple onlara karşı sevgi ve muhabbet duyardı. Bu nedenle onlara Ashab denilmiştir. Ashab ifadesi de, dost ve arkadaş anlamına gelmektedir.

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يُنْعَثُ كُلُّ عَبْدٍ عَلَى مَا مَاتَ عَلَيْهِ) م عن جابر

"Her bir kul hangi hâl üzere vefât ettiyse, o hâl üzere diriltilir."[3]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

[2] Sünen-i Tirmizî, Zühd 36; Sünen-i Ebû Dâvûd, Edeb 113; Sahih-i Müslim, Birr 50 (161-165).

[3] Sahih-i Müslim, Cennet 19 (83-84).

(وَأَتَّبِعُوا فِي هَذِهِ لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ بِنَسْرِ الرَّفْدِ الْمَرْفُودُ) ٩٩)

99. Onlar, hem dünyâda, hem de âhiret gününde bir lânete tâbi tutuldular. Onlara yapılan bu ikram, ne kötü bir ikramdır.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, "Onlara yapılan bu ikram, ne kötü bir ikramdır" buyruğundan kastedilen, dünyâ ve âhirette uğrayacakları lânettir.

(ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْقُرَى نَقُصُّهُ عَلَيْكَ مِنْهَا قَائِمٌ وَحَصِيدٌ (۱۰۰))

100. Ey Resûlüm! Sana anlattığımız bu kıssalar, (helâk olan) beldelerin haberlerinden bâzılarıdır. Onların bir kısmı hâlâ ayakta, bir kısmı ise biçilmiş ekin gibi yok olmuştur.

وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَاءَ (۱۰۱) (أَمْرُ رَبِّكَ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٌ (۱۰۱))

101. Biz onlara zulmetmedik. Lâkin onlar (küfrü yüklenmekle) kendi nefislerine zulmettiler. Rabbinin azap emri gelince, Allah'ı bırakıp da ibâdet ettikleri ilahları, onlara hiçbir fayda sağlamadı ve onların hüsrânlarını artırmaktan başka bir şeye yaramadı.

(وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ (۱۰۲))

102. Senin Rabbin, zulmeden beldeleri yakaladığı zaman, işte böyle yakalar. O'nun yakalaması (cezâlandırması), elim ve şiddetlidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Mûsâ el-Eş'arî Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللَّهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُقْلَنْهُ قَالَ ثُمَّ قَرَأَ { وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ } (خ) عن ابى موسى

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, zâlime mühlet verir. Nihâyet (mühleti dolup) onu yakaladığında aslâ kurtulamaz" buyurdu ve sonra da, Sûre-i Hûd, Âyet 102'yi okudu." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e verilen özelliklerden biri de, kendisine şiddetli yakalama yeteneğinin verilmesidir. Yani düşmanını helâk etmesidir.

Bu hususta da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(فُضِّلْتُ عَلَى النَّاسِ بِأَرْبَعٍ بِالسَّخَاءِ وَالشَّجَاعَةِ وَكَثْرَةِ الْجِمَاعِ وَشِدَّةِ الْبَطْشِ (طس خط كر عن انس

"İnsanlara şu dört hasletle üstün kıldım. Cömertlik, şecaat, çok cimâ ve Şiddetli yakalamayeneği." [2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'de olan şiddetli yakalama yeteneği, düşmanlarını zâhir ve bâtın olarak helâk etmesidir.

Zâhiren helâk etmesine örnek verecek olursak, savaş meydanlarında iki ordu karşı karşıya geldiğinde; gücüne ve yeteneğine güvenen bâzı kâfir savaşçıları, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e meydan okurlardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de bu kâfir pehlivanlarının hiçbirini reddetmez, karşısına çıkar, onları öldürür ve helâk ederdi. Savaşlarda da kâfirleri yenilgiye uğratarak, onları bu şekilde cezâlandırıp helâk etmiştir.

Hız. Ali Kerremallâhu veche, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in savaşlardaki yiğitliği ve cesareti hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Savaşlarda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kadar düşmana yaklaşan bir kimse bulunmazdı. Birçok defalar savaş kızışıp başımız sıkıntıya girince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sığınırđık." [3]

Câbir Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kendisine diğery peygamberlere verilmeyen beş özellikten bahsetmekte ve bunlardan birinde de şöyle buyurmaktadır:

(نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ... (خ م حم ه عن جابر

"Bir aylık mesafeden düşmanın kalbine korku salmakla ilâhi yardıma mazhar oldum..." [4]

Bâtın olarak helâk etmesi de, ona düşman olanların sonunun hüsrânla bitmesi ve mahşerde elim bir azâba uğramalarıdır.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hûd 5; Sahih-i Müslim, Birr 15 (61).

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 323/12.

[3] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihâli, s. 552.

[4] Sahih-i Buhârî, Salât 56; Sahih-i Müslim Mesâcid 1.

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّمَنْ خَافَ عَذَابَ الْآخِرَةِ ذَلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ وَذَلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ (١٠٣) وَمَا ()
(نُوحِرُهُ إِلَّا لِأَجَلٍ مُّعَدُّودٍ (١٠٤) يَوْمٌ يَأْتِ لَا تَكَلُمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ (١٠٥)

103-105. Şüphesiz bu kıssalarda, âhiret azâbından korkanlar için elbette bir ibret vardır. O gün, insanların bir araya gelip toplanacağı bir gündür. O gün, bütün mahlûkatın hazır bulunacağı bir gündür.* Biz o günü, ancak belirli bir müddete kadar erteleriz.* O gün gelince, hiçbir kimse Allah'ın izni olmadan konuşamaz. Artık onların bir kısmı şakîdir (Cehennemliktir), bir kısmı da saiddir (Cennetliktir).

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "O gün gelince, hiçbir kimse Allah'ın izni olmadan konuşamaz" diye buyrulmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُضْرَبُ الصِّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرِي جَهَنَّمَ فَأَكُونُ أَنَا وَأُمَّتِي فِي أَوَّلِ مَنْ يَجُوزُ وَلَا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ إِلَّا الرُّسُلُ فِدْعَاءُ
(الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ: اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ... (خ م عن ابى هريرة

"Cehennemin ortasına sırat kurulur. Ümmetimle beraber onun üzerinden geçenlerin ilki ben olurum. O gün Resullerden başka hiçbir kimse konuşamaz. Resullerin de o günkü duâları: "Allah'ım! Selâmet ver, Allah'ım! Selâmet ver" olacaktır..."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 24; Sahih-i Müslim, İman 81 (299).

فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا فِي النَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ (١٠٦) خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا ()
(مَا شَاءَ رَبُّكَ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ (١٠٧)

106-107. Şakî (Cehennemlik) olanlar, ateşe atılırlar ve azâbın şiddetinden inleyip solurlar.* Onlar, gökler ve yer durdukça orada ebedî olarak kalacaklardır. Ancak Rabbinin dilediği müstesnâ. Şüphesiz senin Rabbin, dilediğini yapar.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Cehennemliklerin orada ebedî olarak kalacak-larını beyan etmiştir. Çünkü Araplar, bir şeyin ebedî olarak devam edeceğini söylemek istedikleri zaman, "Gökler ve yer durdukça" ifadesini kullanırlar. Âyetin devamında da Allah'ı Teâlâ: "Ancak Rabbinin dilediği müstesnâ" diye buyurmaktadır. Bu ifade de, kâfirler Cehennemde ebedî kalacaktır. Ancak günahlarından dolayı Cehenneme giren bâzı Müslümanlar, Allah'ın rahmetiyle

şefaate uğrayarak oradan çıkarlar, anlamındadır.[1]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَمَّا أَهْلُ النَّارِ الَّذِينَ هُمْ أَهْلُهَا فَإِنَّهُمْ لَا يَمُوتُونَ فِيهَا وَلَا يَحْيَوْنَ وَلَكِنْ نَاسٌ أَصَابَتْهُمْ النَّارُ بِذُنُوبِهِمْ أَوْ قَالَ بِخَطَايَاهُمْ فَأَمَاتَهُمْ إِمَاتَةً حَتَّى إِذَا كَانُوا فَحْمًا أَذِنَ بِالشَّفَاعَةِ فَجِيءَ بِهِمْ ضَبَائِرَ ضَبَائِرَ فَبُثُوا عَلَى أَنْهَارِ الْجَنَّةِ (ثُمَّ قِيلَ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ أَفِيضُوا عَلَيْهِمْ فَيَنْبُتُونَ نَبَاتَ الْحَبَّةِ تَكُونُ فِي حِمِيلٍ. (م حم عن ابى سعيد

Cehennem ehli olanlar, orada ne öldürülür, ne de dirilitilir. Fakat işledikleri birtakım günahlardan dolayı Cehennem ateşi isâbet etmiş birtakım Müslümanlar vardır. İşte bir müddet azaptan sonra öldürü-lenler onlardır.[2] Onlar kömür hâline geldiklerinde kendilerine şefa'at olunma izni çıkar. Onlar, bölük bölük getirilip Cennetin ırmaklarına dağıtılacaklardır. Sonra Cennetliklere: "Ey Cennet ahâlisi! Bunlara bol su, Cennet sularından dökün" denilecek. Sonra onlar, sel yatağında biten dereotları gibi yeniden biteceklerdir. Bunun üzerine oradaki topluluktan biri: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, muhakkak çölde bulunmuş gibidir"[3] dedi.[4]

Şefa'at ile ilgili daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 255'in izahına bakınız.

[1] Ebedî Cehennemde kalacak olanların sâdece kâfirler olduğuna dair ayrıca Sûre-i Müddessir, Âyet 48 ve izahına bakınız.

[2] Müslümanların Cehennemde ölme olayı Allah'ı Teâlâ'nın kâfirlere karşı Müslümanlara verdiği bir ayrıcalıktır. Belli bir azaptan sonra, onlara azâbı hissettirmemek içindir.

[3] Bu ifade, çölde susuz kalmış ve ölmek üzere olan birinin, suyu bulunca hayatının kurtulduğu gibi, Cehenneme düşen günahkâr bir Müslüman da, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şefaatiyle oradan kurtulup Cennete girdirildiği için, Peygamberimiz de çölde bulunmuş su gibidir, demektir.

[4] Sahih-i Müslim, İman 82 (306 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10655.

وَأَمَّا الَّذِينَ سُعِدُوا فَفِي الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ عَطَاءٌ غَيْرٌ (مَجْدُودٍ (١٠٨)

108. Said (Cennetlik) olanlar ise, gökler ve yer durdukça ebedî olarak Cennette kalacaklardır. Ancak Rabbinin (daha yüce derecelere nâil olmalarını) diledikleri

müstesnâ. Allah'ın verdiği nîmetlerin sonu yoktur.

İzah: Cennetlik olanlar ebedî olarak Cennete girerler. O gün de kimsenin ameli zâyî edilmez. Güzel amellerde bulunanlara ise, ziyâde olarak mükâfat ve yüce dereceler vardır.

Sûre-i Vâkıa, Âyet 7-12'de geçtiği üzere, mahşer yerine insanlar üç sınıf olarak gelir. Biri Cehennemlik, biri Cennetlik ve biri de sâbikunlar yani sebat edip ibâdetle ileri geçenlerdir. Böylece Cehennemlikler, Cehenneme ve Cennet ehlinin tamamı da Cennete girerler. Çok uzun yıllar geçtikten sonra, Allah'ı Teâlâ tarafından Cennet ehline: "Sâbikunlar ayrılınsın!" diye nidâ olunur. Böylelikle Cennet ehlinin içerisinde sâbikunlar, Allah'ı Teâlâ'nın emriyle bulundukları Cennetlerden ayrılarak Nâim Cennetlerine yükseltirler. İşte en yüksek makam ve derece de burasıdır. Sûre-i Hûd, Âyet 108'de: "Said (Cennetlik) olanlar ise, gökler ve yer durdukça ebedî olarak Cennette kalacaklardır. Ancak Rabbinin (daha yüce derecelere nâil olmalarını) diledikleri müstesnâ..." diye istisnâ edilen bu zümre, Cennet-i Nâim'e giren sâbikûnlardır.

Cennet-i Nâim'in en yüksek makam olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ جِبْرِيلَ قَالَ لِي أَخْرُجْ فَأَخْبِرْ بِنِعْمِ اللَّهِ الَّتِي أَنْعَمَ بِهَا عَلَيْكَ وَفَضِيلَتِهِ الَّتِي فَضَّلْتَ بِهَا فَبَشِّرَنِي أَنِّي بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ وَأَمَرَنِي أَنْ أَنْذِرَ الْجَنِّ وَأَتَانِي كِتَابَهُ وَأَنَا أُمِّيٌّ وَغَفَرَ ذَنْبِي مَا تَقَدَّمَ وَمَا تَأَخَّرَ وَذَكَرَ اسْمِي فِي الْأَذَانِ وَأَمَدَّنِي بِالْمَلَائِكَةِ وَأَتَانِي النُّصْرَ وَجَعَلَ الرَّغْبَ أَمَامِي وَأَتَانِي الْكَوْثَرَ وَجَعَلَ حَوْضِي مِنْ أَكْثَرِ الْحَيَاضِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَوَعَدَنِي الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ وَالنَّاسَ مُهْطِعُونَ مُقْبِعُونَ رُءُوسَهُمْ وَجَعَلَنِي فِي أَوَّلِ زُمْرَةٍ تَخْرُجُ مِنَ النَّاسِ وَأَدْخَلَ فِي شَفَاعَتِي سَبْعِينَ أَلْفًا مِنْ أُمَّتِي الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَأَتَانِي السُّلْطَانَ وَالْمُلْكَ وَجَعَلَنِي فِي أَعْلَى عُرْفَةٍ فِي الْجَنَّةِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ فَلَيْسَ فَوْقِي أَحَدٌ إِلَّا الْمَلَائِكَةُ الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَأَحَلَّ لِي وَلِأُمَّتِي الْعَنَائِمَ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ كَانَ قَبْلَنَا (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن عبادة بن الصامت)

Cebrâil Aleyhisselâm bana dedi ki: "Çık ve Allah'ı Teâlâ'nın sana bahşettiği nîmetleri, senin üstün kılındığın faziletini haber ver." Allah'ı Teâlâ bana müjdeledi ki; şüphesiz beni kırmızı ve siyah tenli insanlara gönderdi. Cinleri uyarmamı bana emretti. Ümmî olduğum halde bana kitabını verdi. Geçmiş ve gelecek günahlarımı bağışladı. Adımı ezanda zikretti. Beni meleklerle kuvvetlendirdi. Bana zaferi bahşetti ve korkuyu önümde kıldı (korku benden kaçır). Bana Kevser'i verdi; mahşer günü benim havuzumu havuzların en büyüğü kıldı. İnsanlar başlarını eğip koşuşturdukları zamanda bana Makâm-ı Mahmûd'u vaad etti. Beni insanlardan haşrolunacak ilk zümre içinde kıldı.

Benim şefaetimle ümmetinden yetmiş bin kişiyi hesapsız olarak Cennete koydu. Bana hükümrânlık ve mülk verdi. Beni Naîm Cennetlerinde içinde Cennetin en yüce köşkünde kıldı. Benim üzerimde Arş'ı taşıyan meleklerden başka hiç kimse yoktur. Bana bizden öncekilerden hiç kimseye helâl kılmadığı halde ganîmetleri helâl kıldı.”[1]

Cennetin ve Cehennemın ebedî olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

إِذَا صَارَ أَهْلُ الْجَنَّةِ إِلَى الْجَنَّةِ وَصَارَ أَهْلُ النَّارِ إِلَى النَّارِ أَتَى بِالمَوْتِ حَتَّى يُجْعَلَ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ ثُمَّ يُذْبَحُ ثُمَّ يُنَادِي مُنَادٍ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ لَا مَوْتَ وَيَا أَهْلَ النَّارِ لَا مَوْتَ فَيَزِدَادُ أَهْلَ الْجَنَّةِ فَرَحًا إِلَى فَرَحِهِمْ وَيَزِدَادُ أَهْلَ (النَّارِ حُزْنًا إِلَى حُزْنِهِمْ (م عن ابن عمر

”Cennet ehli Cennete vardığı, Cehennem ehli de Cehenneme vardığı zaman, ölüm gürbüz bir koç sûretinde getirilir. Cennet ile Cehennem arasında yatırılır ve sonra kesilir. Sonra bir münâdi: ”Ey Cennet ehli! Artık ölüm yoktur. Ey Cehennem ehli! Artık ölüm yoktur” diye nidâ eder. Bu hâdise sebebiyle Cennet ehlinin ferahı bir ferah daha artar. Cehennem ehlinin hüznü ve kederi ise bir hüznü daha artar.”[2]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 5, s. 333.

[2] Sahih-i Müslim, Cennet 13 (43).

فَلَا تَكُ فِي مَرِيَةٍ مِّمَّا يَعْبُدُ قُلُوبًا مَّا يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ آبَاؤُهُمْ مِنْ قَبْلُ وَإِنَّا لَمَوْفُوهُمْ نَصِيبُهُمْ غَيْرَ ((مَنْقُوصٌ ١٠٩)

109. Ey Resûlüm! O müşriklerin ibâdet ettikleri putların bâtil olduğu hususunda hiç şüphe etme. Çünkü onlar, ancak babalarının evvelce putlara ibâdet ettikleri gibi ibâdet ederler. Biz de elbette onlara azaptan nasiplerini noksansız vereceğiz.

İzah: Allah’u Teâlâ: ”Ey Resûlüm! O müşriklerin taptıkları şeylerin bâtil olduğu hususunda hiç şüphe etme” diye buyurarak, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şahsında bütün kullarına seslenmekte ve ”Put ve benzeri şeylere ibâdet edenlerin, ibâdetlerinin bâtil olduğu hususunda şüphe etmeyin” diye buyurmaktadır.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتَلَفَ فِيهِ وَلَوْ لَا كَلِمَةُ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَفَضَّلْنَا بَيْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ ((١١٠)

110. Yemin olsun ki Mûsâ'ya da kitabı (Tevrat'ı) vermiştik. Onun kavmi de Tevrat'ta ihtilafa düşmüşlerdi (bir kısmı îman, diğer kısmı inkâr etmişti). Eğer (azâbın ertelenmesi hakkında) Rabbinden önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, elbette aralarında hüküm hemen verilirdi. Şüphesiz onlar da (Mekkeli müşrikler de), Kur'ân hakkında şiddetli bir tereddüt ve şüphe içindedirler.

((وَإِنْ كُلًّا لَّمَّا لَيُؤْفِقْنَهُمْ رَبُّكَ أَعْمَالَهُمْ إِنَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (۱۱۱)

111. Şüphesiz senin Rabbin, herkesin amellerinin karşılığını tam olarak verecektir. Şüphesiz O, onların yaptıklarından haberdardır.

((فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (۱۱۲)

112. Ey Resûlüm! Sen ve tevbe edip seninle beraber olanlar, emrolunduğunuz üzere dosdoğru olun. Allah'ın emirlerinin dışına çıkmayın. Şüphesiz O, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, Sûre-i Hûd, Âyet 112'den daha ağır ve zor herhangi bir âyet inmiş değildir.

أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ شَبَّتَ قَالَ شَبَّيْتَنِي هُوْدٌ، وَالْوَاقِعَةُ، وَالْمُرْسَلَاتُ، وَعَمَّ يَتَسَاءَلُونَ، (وَإِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ (ت) عن ابن عباس

Hız. Ebû Bekir: "Yâ Resûlallah! Saçların ağardı" deyince, buyurdu ki: "Hûd, Vâkıa, Mürselât, Nebe ve Tekvîr Sûreleri benim saçımı ağarttı."[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Süfyan b. Abdullah es-Sakafî Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ حَدَّثَنِي بِأَمْرٍ أَعْتَصِمُ بِهِ قَالَ قُلْ رَبِّي اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقِمْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَخَوْفُ مَا تَخَافُ (عَلَيَّ فَأَخَذَ بِلِسَانِ نَفْسِهِ ثُمَّ قَالَ هَذَا (ت) عن سفیان بن عبد الله الثقفی

"Yâ Resûlallah! Bana bir iş söyle ki ona sımsıkı sarılayım" dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Rabbim Allah'tır de, sonra da dosdoğru ol. Süfyan diyor ki: "Yâ Resûlallah! Benim için en korkulacak şey

nedir?"dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendi dilini tutarak,"İşte bu "buyurdu.[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 56; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7015.

[2] Sünen-i Tirmizî, Zühhd 47; Sahih-i Müslim, İman 13 (62 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14869.

(وَلَا تَرْكُنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ) (۱۱۳)

113. Zâlimlere meyletmeyin. Yoksa size de ateş dokunur. Sizin Allah'tan başka yardımcılarınız yoktur. Sonra yardım da göremezsiniz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Zâlimlere meyletmeyin. Yoksa size de ateş dokunur " buyruğu ile; bir Müslümanın dostunun ve düşmanın kim olduğuna dikkat etmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Zâlimleri, kendilerine dost edinenler, onlarla birlikte haşrolup Cehenneme giderler. Sâlihleri dost edinip Allah'ın emirlerini tutanlar da, Allah'ı dost tutmuş olurlar ve onlar da sâlihlerle birlikte haşrolup Cennete girerler, demektir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَن يُخَالِلُ (حم هب ك عن ابى هريرة

"Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin. "[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

(وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفًا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذَّاكِرِينَ) (۱۱۴)

114. Gündüzün iki tarafında (öğle ve ikindi) ve gecenin gündüze yakın zamanlarında (akşam, yatsı ve sabah) namaz kıl. Muhakkak ki iyilikler, kötülükleri giderir. Bu, nasihat alanlar için bir öğüttür.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair, Abdullah b. Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise anlatılmıştır:

Bir adam Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek dedi ki:
"Medîne'nin uzakça bir yerinde bir kadın ile başbaşa kaldım. Ben ona cinsi temasta bulunmaksızın istifâde ettim. İşte huzurundayım, hakkımda dilediğin hükmü ver." Bunun üzerine Hz. Ömer ona:

- Sen kendini örtmüş olsaydın, Allah'u Teâlâ da seni örterdi, dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de ona hiçbir karşılık vermedi. Adam gitti, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ardından birisini göndererek onu çağırttı ve ona:

فَتَلَا عَلَيْهِ هَذِهِ الْآيَةَ: وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفَا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرِي (للذَّاكِرِينَ. فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ هَذَا لَهُ خَاصَّةٌ؟ قَالَ بَلَى لِلنَّاسِ كَافَّةً (م ت عن عبد الله

"Gündüzün iki tarafında (öğle ve ikindi) ve gecenin gündüze yakın zamanlarında (akşam, yatsı ve sabah) namaz kıl. Muhakkak ki iyilikler, kötülükleri giderir..." diye devam eden Sûre-i Hûd, Âyet 114'ü sonuna kadar okudu. Bunun üzerine orada hazır bulunanlardan birisi: "Bu hüküm, yalnız ona özel mi?" diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bilakis bütün insanlar için" buyurdu.[1]

Allah'u Teâlâ Sûre-i Ankebût, Âyet 45'te de şöyle buyurmuştur:

"Ey Resûlüm! Kitaptan sana vahyolunanı oku. Namaza devam et. Çünkü namaz, büyük ve küçük günahlardan alıkoyar ve (bu hususta) elbette zikrullah daha büyüktür. Allah'u Teâlâ, yaptıklarınızı bilir."

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ başta olmak üzere birçok ulemâ demişler ki: Âyet-i Kerîme'de geçen, kötülükleri silen iyiliklerden maksat, beş vakit namazdır. Zîrâ namaz kılmanın, kişinin günahlarını sileceği hakkında birçok Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Kötülüklerden maksat da, günahlardır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِبَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا مَا نَقُولُ ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ قَالُوا لَا يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ (شَيْئًا قَالَ فَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا (خ م عن ابى هريرة

"Şâyet birinizin kapısında suyu bol olan bir nehir olsa, her gün onda beş kere yıkansa, onun kirinden bir şey bırakır mı, ne dersiniz?" deyince, Sahâbe-i Kirâm: "Hayır, hiçbir kir bırakmaz" deyince, buyurdu ki: "İşte beş vakit namaz da

böyledir. Allah, onunla hatâları siler.”[2]

Yine iyi amellerin kötülükleri giderdiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الصَّلَاةُ الْمَكْتُوبَةُ تُكَفِّرُ مَا قَبْلَهَا إِلَى الصَّلَاةِ الْآخَرَى وَالْجُمُعَةُ تُكَفِّرُ مَا قَبْلَهَا إِلَى الْجُمُعَةِ الْآخَرَى وَشَهْرُ رَمَضَانَ يُكَفِّرُ مَا قَبْلَهُ إِلَى شَهْرِ رَمَضَانَ وَالْحَجُّ يُكَفِّرُ مَا قَبْلَهُ إِلَى الْحَجِّ لَا يَحِلُّ لَامْرَأَةٍ مُسْلِمَةٍ أَنْ تَحْجَّ إِلَّا مَعَ (رَوْجٍ أَوْ ذِي مَحْرَمٍ) (طب عن ابى امامة)

”Farz namaz bir önceki namazdan diğer namaz vaktine kadar işlenecek günahları örter. Cuma Namazı bir evvel ki Cuma’dan diğer Cuma vaktine kadar yapılacak günahları örter. Ramazan ayı da bir önceki Ramazan’dan diğer Ramazan ayına kadar yapılacak günahların keffâreti olur. Hacda bir önceki hacdan diğer hacca kadar işlenen günahların keffâreti olur. Müslüman bir hanıma, kocası veya mahremi bulunmadan haccetmesi helâl olmaz.”[3]

Ayrıca üzerine namaz farz olanların, vakit girince namazlarını kılmaları farz kılınmıştır. Namaz vakitlerinin hangi zamanlar olduğunu Allah’u Teâlâ, Sûre-i Hûd, Âyet 114’te beyan ettiği gibi, yine birçok Âyet-i Kerîme’de işâret etmiş ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de Hadis-i Şerif’lerinde bu vakitleri açık bir şekilde beyan etmiştir.[4] Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 103 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Tevbe 7 (42 Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân.

[2] Sahih-i Buhârî, Mevâkî’t-us-Salat 5; Sahih-i Müslim, Mesâcid 51 (283).

[3] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 218/4.

[4] Sünen-i Tirmizî, Salât 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 2; Sünen-i Nesâî, Namazın vakitleri 6; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 2364.

(وَأَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضَيِّعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ) (١١٥)

115. Ey Resûlüm! (Müşriklerin eziyetlerine) sabret. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, muhsinlerin mükâfatını zâyi etmez.

فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ أُولُوا بَقِيَّةَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّنْ أَنْجَيْنَا مِنْهُمْ وَاتَّبَعَ (الَّذِينَ ظَلَمُوا مَا أَتَرَفُوا فِيهِ وَكَانُوا مُجْرِمِينَ) (١١٦)

116. Sizden önceki ümmetlerden, yeryüzünde fesâdı nehyeden fazilet sahibi kimseler olsaydı ya! Onlardan bu özellikte çok az kimse vardı. Biz de onları kurtardık. O zulmedenler ise, kendilerine verilen refahın peşine düştüler ve mücrim kimseler oldular.

İzah: Yeryüzündeki fesâdı önlemek Mü'minlerin en önemli vazife-lerinden birisidir. Zîrâ zâlimin zulmüne dur denilmediği takdirde, fitne ve fesâdın bütün toplumu kuşatacağı muhakkaktır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ النَّاسَ إِذَا رَأَوْا الْمُنْكَرَ وَلَا يُغَيِّرُوهُ أَوْشَكَ اللَّهُ أَنْ يَعْمَهُمْ بِعِقَابِهِ (حم عن ابى بكر

"İnsanlar kötülüğü görüp de ona müdahale edip değiştirmezlerse, Allah'ın onlar üzerine göndereceği azâbı, hepsine umûmileştirmesi yakındır."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ (م ت ن
(عن ابى سعيد

"Kim bir kötülüğü (şer'an yapılması câiz görülme-yen bir şeyi) görüp de onu eliyle değiştirmeye gücü yeterse değiştirsin. Ona gücü yetmezse diliyle, ona da gücü yetmezse kalbiyle buğzetsin ki, bu da îmanın en zayıf derecesidir."[2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 17; Sünen-i Tirmizî, Fiten 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16.

[2] Sahih-i Müslim, Îman 20 (78).

(وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلِهَا مُصْلِحُونَ (١١٧)

117. Ey Resûlüm! Senin Rabbin, halkı ıslah olmuş bir memleketi, haksız yere helâk edecek değildir.

İzah: Allah'u Teâlâ, halkı dürüst olan ve hak yoldan ayrılmayan bir memleketin insanlarını, onlar hak yolda devam ettikleri sürece cezâlandır-mayacağını bildirmektedir. Zîrâ Allah'u Teâlâ kimseye haksızlık etmez.

Müslüman bir toplumun içerisinde, günah ve kötülükler çoğaldığı zaman, helâke uğrayacaklarına dair Mü'minlerin annesi Zeyneb Bint-i Cahş Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

اسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ النَّوْمِ مُحَمَّرًا وَجْهُهُ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَيْلٌ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرِّ قَدْ اقْتَرَبَ فُتُوحُ الْيَوْمِ مِنْ رَدْمِ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مِثْلُ هَذِهِ وَحَلَقَ بِإِصْبَعِهِ الْإِبْهَامَ وَالَّتِي تَلِيهَا قَالَتْ زَيْنَبُ بِنْتُ (جَحْشٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَهْلِكَ وَفِينَا الصَّالِحُونَ قَالَ نَعَمْ إِذَا كَثُرَ الْخَبَثُ (خ م عن زينب بنت جحش

Bir gün Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem uykudan uyandı ve titreyerek ürpermiş ve yüzleri kızarmış olduğu halde: "Lâ ilâhe illallâh! Gelecek olan şerden dolayı Arab'a vah olsun! Bugün Ye'cûc ve Me'cûc'un seddinden şu kadar yer açıldı" buyurdu ve baş parmağı ile şehâdet parmağını birleştirerek halka yaptı. "Yâ Resûlallah! İçimizde iyiler olduğu halde de helâk olur muyuz?" diye sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kötülük ve günahlar çoğaldığı vakit, evet!" diye buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Buhâri, Enbiyâ 7, Fiten 4, 28; Sahih-i Müslim, Fiten 1, 2; Sünen-i Tirmizî, Fiten 21, 23

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ (١١٨) إِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ (وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ (١١٩)

118-119. Eğer Rabbin dileseydi, elbette insanların hepsini (hak din üzere) tek bir ümmet yapardı. Fakat (irâdelerinde serbest bıraktığı için) onlar devamlı olarak dinde ihtilaf ediyorlar.* Ancak Rabbinin rahmet ettiği kimseler müstesnâ. Onun için onları yaratmıştır ki, Rabbinin: "Yemin olsun ki, Cehennemi tamamen (âsi olan) cinlerden ve insanlardan dolduracağım" diye vukû bulan vaadi yerini bulsun.

İzah: Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ, insanların dinde ihtilaf ederek çeşitli fırkalara ayrıldığından bahsetmektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

افْتَرَقَتِ الْيَهُودُ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَافْتَرَقَتِ النَّصَارَى عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَأِحْدَى وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَتَفْتَرِقَنَّ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً وَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَثِنْتَانِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هُمْ قَالَ الْجَمَاعَةُ (ه عن عوف بن مالك

"Yahudiler yetmiş bir fırkaya ayrıldı. Biri hâriç hepsi ateştedir. Hristiyanlar da yetmiş iki fırkaya ayrıldı. Bunlardan da biri hâriç hepsi ateştedir. Muhammed'in canı kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, benim ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Birinden başka hepsi ateştedir." "Yâ Resûlallah! O kurtuluşa eren tek fırka kimlerdir?" diye sorulunca, buyurdu ki: " Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır."[1]

Bu Hadis-i Şerif'ten anlaşılan; Yahudiler, Mûsâ Aleyhisselâm'dan sonra yetmiş bir fırkaya ayrılmış ve daha sonraki gelen Peygamberlere, bunların içinden hak üzere olan bir fırka îman etmiş ve bunlar kurtuluşa ermiştir. Îsâ Aleyhisselâm gelinceye kadar bu durum böyle devam etmiş ve o geldiğinde de, yine hak olan bir zümre hemen ona tâbi olarak kurtuluşa ermiştir. Îsâ Aleyhisselâm'ın göğe yükseltilmesinden sonra, Peygam-berimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanına kadar, Îsâ Aleyhisselâm'ın ümmeti de yetmiş iki fırkaya ayrılmış ve bunlardan da ancak bir fırka kurtulmuştur. Onlardaki hak üzere olan fırka da, Hz. Necâşi ve tâbileri gibi hak üzere olan topluluktur. Bunlar, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in geldiğini haber alır almaz, hemen îman edip, ona tâbi olmuşlardır.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 19'da şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki, Allah katında tek din İslâm'dır. Bu hakikati bilen Ehl-i Kitab'ın ihtilaf etmeleri ise, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki hasetten dolaydır. Allah'ın âyetlerini kim inkâr ederse, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, hesabı çabuk görendir."

Yine hak dînin, İslâm olduğuna dair Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 85'te de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Her kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bu din ondan aslâ kabul edilmeyecek ve o kimse âhirette hüsrâna uğrayanlardan olacaktır."

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de, ümmetinin yetmiş üç fırkasından sâdece birinin kurtulacağını beyan etmiştir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Zâriyât, Âyet 56'de: "Ben, cinleri ve insanları ancak Bana ibâdet etmeleri için yarattım" diye buyuruyor. İşte bu emre uymayarak, şeytana ve nefesine uyup küfrü ve mâsiyeti işleyenler, kendi irâdeleriyle Cehennemi

seçmiş oldular. Şeytana ve nefesine uymayanlar ise, Allah'ı Teâlâ'nın hak yolunu seçerek Cenneti kazandılar. Burada küfrü veya hakkı seçmek tamamen kulun kendi irâdesindedir. Allah'ı Teâlâ dilese, hepsini bir ümmet yapardı. Lâkin kimin ibâdetinde daha yüksek dereceler kazanacağını ve kimin küfrü seçerek Cehenneme gideceğini görmek için, imtihan olarak dünyâyâ gönderip, irâdelerinde serbest bıraktı.

Yine bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Mülk, Âyet 1-2'de şöyle buyurmuştur:

"Bütün mülkün tasarrufu kudret elinde olan Allah'ı Teâlâ, çok yücedir. O, her şeye kâdirdir.* Hanginizin daha güzel amel işleyeceğini imtihan için, ölümü ve hayatı yaratan O'dur. O, her şeye gâliptir ve çok bağışlayandır."

Sûre-i Hûd, Âyet 119'da: "Yemin olsun ki, Cehennemi tamamen (âsi olan) cinlerden ve insanlardan dolduracağım" diye geçen ifadeden maksat ise, insan ve cinlerden, şeytana ve nefesine uyarak küfrü seçip, mâsiyet yolunda olanları, vaad olsun Cehenneme doldururum, demektir.

Bu olay, Sûre-i Â'raf, Âyet 16-18'de de şöyle geçmektedir:

İblis dedi ki: "Beni rahmetinden kovmana karşılık, yemin olsun ki, ben de onları saptırmak için Senin doğru yolun üzerinde oturacağım.* Sonra muhakkak onların önlerinden, arkalarından, sağlarından,olların-dan geleceğim ve Sen onların çoğunu şükredenlerden bulamayacaksın."* Allah'ı Teâlâ da buyurdu ki: "Oradan (Cennetten) hor ve hakir edilmiş ve kovulmuş olarak çık! Yemin olsun ki, onlardan her kim sana tâbi olursa, elbette Cehennemi sizlerle, hepinizle dolduracağım."

Şeytana uyarak âsi olanların, Cehenneme gireceklerine dair olan Allah'ın vaadi budur. Allah'ı Teâlâ hiç kimseyi Cehennemlik olması için yaratmamıştır. Hiç kimseye de bir haksızlık yapılmayacağını tekrar tekrar ifade etmiştir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Zilzâl, Âyet 7-8'de şöyle buyurmuştur:

"İşte her kim zerre kadar bir hayır işlemiş ise, onun mükâfatını görecektir.* Her kim de zerre kadar bir şer işlemiş ise, onun cezâsını görecektir."

Allah'ı Teâlâ âdildir, hâşâ hiç kimseye zulmetmez. Ancak kullar, hayır ve şerden kendi yaptıklarının karşılığını görürler.[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 17. Bu Hadis-i Şerif'in sonunda geçen "el-Cemaat" ifadesine, "Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır" diye mânâ vermemizin sebebi, bu Hadis-i Şerif'in başka rivâyetlerinde, مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي "Mâ ene aleyhi ve ashâbî" diye mânâ verildiği içindir (Sünen-i Tirmizî, İman 18).

[2] Yine bu hususta Sûre-i Secde, Âyet 13-14 ve izahına bakınız.

وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءَكَ فِي هَذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرٌ لِلْمُؤْمِنِينَ ((١٢٠)

120. Ey Resûlüm! Peygamberlerin haberlerinden, kalbini mutmain edeceğimiz her haberi sana beyan ediyoruz. Bu sûrede de, sana hak ve Mü'minlere bir öğüt ve uyarı gelmiştir.

İzah: Ey Resûlüm! Geçmiş Peygamberler ve ümmetlerine ait olan haberleri sana anlatmamızın sebebi, senden önceki Peygamberlerin, ümmetlerinden neler beklediklerini bilmen ve kavminin seni yalanlama-sından dolayı üzülmemen içindir. Peygamberlerin kıssalarını açıklayan bu sûrede sana, Rabbin tarafından gerçekler gelmiş, Mü'minlere ise bir öğüt ve bir uyarı ve ibret gelmiştir ki, Allah'a itaattan ayrılmasınlar, demektir.

(وَقُلْ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ اَعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَامِلُونَ (١٢١) وَانْتَظِرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ (١٢٢)

121-122. Ey Resûlüm! İman etmeyenlere de ki: "Siz bulunduğunuz hâl üzere devam edin. Şüphesiz biz de bulunduğumuz hâl üzere devam edeceğiz.* Ve (âkıbeti) bekleyin, şüphesiz biz de bekleyeceğiz."

وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ((١٢٣)

123. Göklerin ve yerin gaybını (gizliliklerini) bilmek Allah'a aittir. İşlerin hepsi O'na döndürülür. O halde O'na ibâdet et ve O'na tevekkül ol. Senin Rabbin, yaptıklarınızdan gâfil değildir.

12-YÛSUF SÛRESİ

Bu sûre 111 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Yusuf Aleyhisselâm'ın kıssasından dolayı "Yûsuf Sûresi" diye isimlendirilmiştir.

Bu sûre ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdis nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Yusuf Sûresi'ni okurken, bir Yahudi bilgini yanına girdi ve "Yâ Muhammed! Bunu sana kim öğretti?" diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'u Teâlâ öğretti" cevabını verdi. Hayrete düşen o Yahudi bilgini diğer Yahudilerin yanına giderek, "Vallâhi! Muhammed, Tevrat'ta indirildiği şekilde Kur'ân'ı okuyor" dedi. Sonra da yanına Yahudilerden birkaç kişi alarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna vardılar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i görünce, vasıflarından onun Peygamber olduğunu anladılar ve onun omuzları arasındaki Peygamberlik mührüne baktılar ve Yusuf Sûresi'ni dinlediler. Öyle bir hayrete düştüler ki, hepsi de Müslüman oldular.[1]

[1] Beyhakî, Delâil'ün-Nübüvve, Hadis No: 2536; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 8, s. 181.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

((الرَّ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ (۱) إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (۲))

1-2. Elif, Lâm, Râ. Bunlar, apaçık bildiren kitabın âyetleridir.* Şüphesiz Biz onu, mânâsını iyi anlamanız için Arapça bir Kur'ân olarak indirdik.

İzah: Kur'ân-ı Kerîm hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(جِبُّوا الْعَرَبَ لثَلَاثٍ لِأَنِّي عَرَبِيٌّ وَالْقُرْآنُ عَرَبِيٌّ وَكَلَامُ أَهْلِ الْجَنَّةِ عَرَبِيٌّ) (هَبْكَ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

"Şu üç şeyden dolayı Arabı sevin. Çünkü ben Arabım, Kur'ân Arapçadır ve

Cennetliklerin dili de Arapçadır.”[1]

Bu sebeple gökten indirilen kitapların en mükemmeli olan Kur’ân-ı Kerîm, dillerin en mükemmeli olan Arapça ile, Peygamberlerin en üstünü olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e yeryüzünün en mukaddes toprağı olan Mekke ve Medîne’de ayların en mübâreğı olan Ramazan ayında indirilmiştir. Bunun için Kur’ân, her yönden mükemmel olan ilâhi bir kitaptır.

[1] Hâkim,Müstedrek, Hadis No: 7099; Beyhakî,Şuab’ul-İmân, Hadis No: 1415

(نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنُ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ (۳))

3. Ey Resûlüm! Biz sana bu Kur’ân’ı (bu sûreyi) vahyetmekle sana kıssaların en güzelini beyan ediyoruz. Halbuki daha önce elbette sen bundan habersizdin.

اِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ (۴) قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلَى إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُبِينٌ (۵) وَكَذَلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ آلِ يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَّهَا عَلَىٰ أَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (۶)

4-6. Ey Habîbim! Zikret o vakti ki Yusuf, babası Yâkub’a dedi ki: "Babacığım! Muhakkak ben rüyâmda on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm, bunların bana secde ettiklerini gördüm."* Babası da ona dedi ki: "Oğulcuğum! Bu rüyânı kardeşlerine söyleme. Yoksa, (hasetlerinden) sana bir tuzak kurarlar. Şüphesiz ki şeytan, insan için apaçık bir düşmandır.* Rüyânda gördüğün üzere Rabbin seni seçecek ve sana rüyâların tâbirini öğretecek, (Peygamberlik vermek sûretiyle) nîmetini daha önce babaların İbrâhim ve İshâk’a tamamladığı gibi, sana ve Yâkub’un evlatlarına da tamamlayacaktır. Şüphesiz senin Rabbin her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."

İzah: Yâkub Aleyhisselâm’ın on iki oğlu vardı. En büyüğünün ismi Yahuda, en küçüğünün ismi Bünyamin idi. Bünyamin’in büyüğü Hz. Yusuf idi. Bünyamin ile Hz. Yusuf bir anneden, diğerleri başka anneden doğmuşlardı. Babası, Hz. Yusuf’u çok severdi. Hz. Yusuf, on iki yaşında iken, Âyet-i Kerîme’de: "Babacığım! Muhakkak ben rüyâmda on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm, bunların bana secde ettiklerini gördüm" diye geçtiği üzere bir rüyâ görmüş ve bu rüyâsını babasına anlatmıştı. Babası Yâkub Aleyhisselâm da Hz. Yusuf’a: "Bu rüyân çok güzel, kardeşlerine ve hiç kimseye söyleme. Allah’u Teâlâ sana rüyâ

tâbiri ilmi ile birlikte Peygamberlik de verecek. On bir yıldız, on bir kardeşin, ay, annen; güneş, baban (benim). Zaman gelecek hepimiz sana muhtaç olup, huzurunda secde[1] edeceğiz” dedi.

Rüyâ hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا اقْتَرَبَ الزَّمَانُ لَمْ تَكْذُ رُؤْيَا الْمُؤْمِنِ تَكْذِبُ وَأَصْدَقُهُمْ رُؤْيَا أَصْدَقُهُمْ حَدِيثًا وَرُؤْيَا الْمُسْلِمِ جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوءَةِ وَالرُّؤْيَا ثَلَاثٌ فَالرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ بُشْرَى مِنَ اللَّهِ وَالرُّؤْيَا مِنْ تَحْزِينِ الشَّيْطَانِ وَالرُّؤْيَا مِمَّا يُحَدِّثُ بِهَا الرَّجُلُ نَفْسَهُ فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مَا يَكْرَهُ فَلْيَقُمْ فَلْيَتَّقِلْ وَلَا يُحَدِّثْ بِهَا النَّاسَ قَالَ وَاجِبٌ (الْقَيْدُ فِي النَّوْمِ وَأَكْرَهُ الْعُلَّ الْقَيْدُ ثَبَاتٌ فِي الدِّينِ) (ت عن ابى هريرة)

”Zaman yaklaşıncâ (âhir zamanda), Mü’minin rüyâsı yalan çıkmaz. Rüyâsı en doğru olanlar sözü doğru olan sâdıklardır. Mü’minin rüyâsı, Peygamberliğin kırk altı cüzünden bir cüzdür. Rüyâ üç kısımdır. 1. Allah tarafından müjde olan rüyâ. 2. Şeytanın üzüntü vermesinden kaynak-lanan rüyâ. 3. İnsanın önceden kendisini meşgul ettiği şeyden kaynak-lanan rüyâ. Böylece sizden biriniz hoşlanmadığı bir rüyâ görürse hemen kalksın ve soluna tükürsün ve o rüyâyı kimseye anlatmasın.” Ve ”rüyâda ayaklara vurulan pırangaları severim. Boyunlara vurulan pırangalardan ise hoşlanmam. Ayaklara vurulan pıringa dinde sebattır” buyurdu. [2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

الرُّؤْيَا الْحَسَنَةُ مِنَ اللَّهِ فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مَا يُحِبُّ فَلَا يُحَدِّثْ بِهِ إِلَّا مَنْ يُحِبُّ وَإِذَا رَأَى مَا يَكْرَهُ فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ (مِنْ شَرِّهَا وَمِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ وَلْيَتَّقِلْ ثَلَاثًا وَلَا يُحَدِّثْ بِهَا أَحَدًا فَإِنَّهَا لَنْ تَضُرَّهُ) (خ عن ابى سلمة)

”Güzel rüyâ, Allah tarafındandır. Sizden biriniz sevdiği bir rüyâ görürse onu ancak sevdiği kişilere anlatsın. Sevmediği bir rüyâ görürse onun şerrinden ve şeytanın şerrinden Allah’a sığınsın. Üç kere (sol tarafına) tükürsün, onu kimseye anlatmasın. Böylece o rüyâ, ona aslâ zarar vermez.”[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَصْدَقُ الرُّؤْيَا بِالْأَسْحَارِ) (ت عن ابى سعيد)

”Rüyânın en doğrusu, seher vakitlerinde görülen rüyâlardır.”[4]

Görülen rüyânın hayra yorulması çok mühimdir. Bu sebeple rüyânın, hayra

yorumlayacak sâlih kimselere anlatılması gerekir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رُؤْيَا الْمُؤْمِنِ جُزْءٌ مِنْ أَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوءَةِ وَهِيَ عَلَى رَجُلٍ طَائِرَمَا لَمْ يَتَحَدَّثْ بِهَا فَإِذَا تَحَدَّثَ بِهَا سَقَطَتْ (قَالَ وَأَحْسَبُهُ قَالَ وَلَا يُحَدَّثُ بِهَا إِلَّا لِنَبِيٍّ أَوْ حَبِيبٍ) (ت) عن ابى رزين العقيلي

"Mü'minin rüyâsı Peygamberliğin kırkta bir cüzünden bir cüzdür ve kimseye anlatmadıkça o rüyâ, kuşun bacağına bağlıdır (muallaktır). Ancak anlattığı zaman düşer (yorumlandığı gibi olur)." Râvi diyor ki: Zannedersem, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Rüyâyı ancak kâmil akıl sahibi kimselere veya bir dosta anlat" diye buyurdu.[5]

[1] Bu secde hususunda Sûre-i Yusuf, Âyet 100 ve izahına bakınız.

[2] Sünen-i Tirmizî, Rüyâ 1; Sahih-i Buhârî, Tâbir 26.

[3] Sahih-i Buhârî, Tâbir 46.

[4] Sünen-i Tirmizî, Rüyâ 2.

[5] Sünen-i Tirmizî, Rüyâ 5.

(لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٍ لِلِّسَّائِلِينَ) ٧)

7. Yemin olsun ki, anlamak isteyenler için Yusuf ile kardeşlerinin kıssasında ibretler vardır.

إِذْ قَالُوا لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنْ أَبِينَا مِنَّا وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (٨) أَقْتُلُوا يُوسُفَ) (أَوْ اطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهِ قَوْمًا صَالِحِينَ) ٩)

8-9. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, Yusuf'un kardeşleri birbirlerine dediler ki: "Yusuf ile kardeşi (Bünyamin), babamız yanında bizden daha sevgilidir. Halbuki biz, kuvvetli bir topluluğuz. Şüphesiz ki bizim babamız, elbette apaçık bir hatâ içindedir.* Yusuf'u öldürün yahut uzak bir yere atın. Babanızın karşısında sizden başka sevecek kimse kalmaz. Siz de bundan sonra (tevbe edip) sâlihlerden olursunuz."

İzah: Yusuf Aleyhisselâm'ın kardeşleri, Yâkub Aleyhisselâm'ın Yusuf

Aleyhisselâm'ı çok sevmesini kısındılar ve bir şekilde rüyâdan da haberdar olunca, Yusuf Aleyhisselâm, babamızın yanında bizden daha sevgilidir, bunu babamızdan izin alıp götürelim; ya öldürelim, yahut uzaklaştırıp bir yere atalım. O zaman babamız bizi sever, dediler. Ve yaptıkları bu işin hatâ olduğunu bildikleri halde, sonradan tevbe ettiklerinde, Allah'ı Teâlâ'nın kendilerini bağışlayacağını ve tekrar sâlihlerden olacaklarını düşündüler.

Kardeşlerini bu hatâyâ götüren sebep ise, şeytanın vesvesesine uymalarıdır. Bu mesele Sûre-i Yûsuf, Âyet 5'te şöyle geçmektedir:

Babası da ona dedi ki: "Oğulcuğum! Bu rüyânı kardeşlerine söyleme. Yoksa, (hasetlerinden) sana bir tuzak kurarlar. Şüphesiz ki şeytan, insan için apaçık bir düşmandır.

(قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَالْقَوْهٖ فِي غِيَابَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطُهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ (١٠))

10. Onlardan biri (Yahuda) dedi ki: "Yusuf'u öldürmeyin ve onu bir kuyunun dibine bırakın. Onu bir yolcu kafilesi bulup alır. Eğer mutlaka bir şey yapacaksanız, böyle yapın."

قَالُوا يَا أَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمُرُنَا بِأَن نَّكُلَّ يُوْسُفَ وَإِنَّا لَهُ لَنَاصِحُونَ (١١) أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ (١٢)

11-12. Bunlar hep birlikte babaları Yâkub'un yanına geldiler ve dediler ki: "Ey babamız! Biz, Yusuf'un iyiliğini istediğimiz halde, niçin bize güvenip onu teslim etmiyorsun?*" Yusuf'u yarın bizimle beraber gönder. Bol bol yesin ve oynasın. Şüphesiz biz onu koruruz."

(قَالَ إِنِّي لَيَحْزُنُنِي أَنَّ تَذْهَبُوا بِهِ وَأَخَافُ أَنْ يَأْكُلَهُ الذِّئْبُ وَأَنْتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ (١٣))

13. Yâkub dedi ki: "Onu götürmeniz beni mahzun eder (ayrılığına tahammül edemem). Ve siz ondan gâfil iken onu kurdun yemesinden korkarım."

(قَالُوا لَيْنَ أَكَلَهُ الذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّا إِذًا لَّخَاسِرُونَ (١٤))

14. Yusuf'un kardeşleri: "Biz kuvvetli bir topluluk iken onu kurt yerse, şüphesiz biz, elbette hüsrâna uğrayanlardan oluruz" dediler

فَلَمَّا ذَهَبُوا بِهِ وَاجْتَمَعُوا أَنْ يَجْعَلُوهُ فِي غِيَابَتِ الْجُبِّ وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (١٥)

((١٥)

15. Kardeşleri onu götürdükleri ve kuyunun dibine bırakmaya azmettikleri vakit, Biz de Yusuf'a: "Bir gün gelecek ki, kardeşlerinin bu yaptıklarını (senin Yusuf olduğundan) habersiz oldukları halde, onlara söyleyeceksin" diye vahyettik.

وَجَآؤْاْ اَبَاهُمْ عِشَاءَ يَبْكُوْنَ (١٦) قَالُوْا يَا اَبَانَا اِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَآكَلَهُ الذِّئْبُ وَمَا اَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَّنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِيْنَ (١٧) وَجَآؤْاْ عَلٰى قَمِيصِهٖ بِدَمٍ كَذِبٍ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ اَنْفُسُكُمْ اَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيْلٌ وَاللّٰهُ الْمُسْتَعٰنُ عَلٰى مَا تَصِفُوْنَ (١٨)

16-18. Ve kardeşleri, akşam vakti ağlayarak babalarına geldiler.* Babalarına: "Ey babamız! Biz yarış yapmak için gittik. Yusuf'u da eşyamızın yanında bıraktık. Onu kurt yemiş. Ne kadar doğru söylesek de sen bize inanmazsın" dediler.* Ve Yusuf'un gömleğine yalandan sürmüş oldukları kanı gösterdiler. Babaları Yâkub dedi ki: "Hayır! Nefsiniz sizi aldatıp böyle bir işe sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Bu sözlerinize karşı kendine sığınılacak da ancak Allah'tır."

İzah: Kardeşleri, Yusuf Aleyhisselâm'a hasetlerinden, babalarına yalvararak, "Yusuf'a sahip oluruz ve sana geri getiririz" diye söz verdiler. Babaları da: "Belki başına bir kaza getirirsiniz ve sahip olamazsınız" diyordu. Yusuf Aleyhisselâm'ın, başına bir şey geleceği kendisine ayan olmuştu. Kardeşleri ısrar ettiler ve neticede Yusuf Aleyhisselâm'ı alıp beraber götürdüler. Kardeşleri, önce Yusuf Aleyhisselâm'ı öldürmeye karar verdiler. Sonra kıyamadılar. İçlerinden en büyük kardeşi Yahuda ve bâzı kardeşleri öldürülmesine râzı olmadı. Kuyuya atmaya karar verdiler ve attılar. Yusuf Aleyhisselâm, kuyuya atıldığı anda, Allah'ı Teâlâ onu muhafaza etti, zarar ve ziyan görmedi.

Kardeşleri, Yusuf Aleyhisselâm'ı kuyuya atarlarken, gömleğini çıkarttılar. Bir tavşan kesip, kanını gömleğe sürdüler. Gömleği babalarına getirdiler. Babalarına: "Yusuf'u kurt yedi" diye yemin ettiler. Babaları, gömleği eline aldı, baktı; gömlekte yırtık yoktu. Dedi ki: "Bu kurt sizden merhametliymiş. Gömleği yırtmadan içindekini yemiş. Gerçekten kurt, Yusuf Aleyhisselâm'ı tutsa, gömleğinin parçalanması lâzımdı."

Yâkub Aleyhisselâm, çocuklarının yeminlerinden dolayı onun öldüğüne; gömleğin parçalanmadığından dolayı da ölmediğine, başına bir iş getirdiklerine kanaat ediyordu. Ağlamaya başladı.

Yâkub Aleyhisselâm, kurtları çağırdı. Tüm Kenan'ın kurtları geldiler. Kurtlara: "Yusuf'u yediniz mi? Benim oğluma ne yaptınız?" diye sordu. Kurtlar da, onu yemediklerine dair yemin ettiler.

وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ فَأَدْلَى دَلْوَةً قَالَ يَا بُشْرَىٰ لِمَ آتَاكَ بِضَاةٌ مِنَ اللَّيْلِ وَآتَاكَ بِالْبُحْرِ (۱۹) وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ وَكَانُوا فِيهِ مِنَ الزَّاهِدِينَ (۲۰)

19-20. Bir kervan geldi, su çekmekle görevli olan adamlarını kuyuya gönderdiler, hemen kovanın kuyuya saldı. (Yusuf, kovanın ipine yapıştı, kuyunun ağzına çıkınca) o adam: "Müjde! İşte bir oğlan" dedi. Kardeşleri, haberdar olup geldiler ve Yusuf'un kim olduğunu, kuyuya nasıl düştüğünü gizlediler ve onu bir ticaret malı edindiler ("Bu bizim kölemizdir, bizden kaçtı" dediler). Halbuki Allah'ı Teâlâ, onların yaptıklarını biliyordu.* Yusuf'u istemeyen kardeşleri, birkaç dirhemden ibâret olan çok ucuz bir fiyat ile onu sattılar.

İzah: Kardeşlerinin içinde, Yahuda en merhametlisi idi. Arada gelir, kuyunun dibine ekmek atardı. Kuyunun içinde sudan yüksek bir taş vardı. Yusuf Aleyhisselâm, o taşın üzerinde otururdu ve atılan ekmeği yerdi.

Bir gün bir kervan geldi ve o kuyudan su çekmek için kovalarını kuyuya indirdiler. Yusuf Aleyhisselâm o kovaya tutundu ve onu kuyudan çıkardılar. Yusuf Aleyhisselâm'ın kardeşleri, bu olaydan haberdar olup geldiler ve "Biz, onu kölemiz olduğunu söyleyerek, uzak bir yer olan Mısır'a giden bu kervana satarsak, göz önünden uzaklaşmış olur" dediler ve bu bizim kölemizdir, diyerek çok ucuz bir fiyata sattılar.

Bu şekilde ucuz bir fiyata köle olarak satılmasının hikmeti ise; bir gün, Yusuf Aleyhisselâm aynanın karşısına geçip kendisine uzun uzun baktı ve "Ben köle olsam, çok yüksek bir pahaya satılırdım" demişti. İşte bu sözünden dolayı Allah'ı Teâlâ onun kardeşleri tarafından kuyuya atılmasına ve çok ucuz fiyata satılmasına müsaade etti. Allah'ı Teâlâ, büyük konuşanları, başkalarını küçük görenleri sevmez. Bu sebeple onu kuyuya attırdı ve çok ucuz bir fiyata sattırdı.

Yusuf Aleyhisselâm küçük yaşta iken, Yâkub Aleyhisselâm namaz kıldığı esnada, Yusuf Aleyhisselâm önüne gelmişti. Yâkub Aleyhisselâm, secde yerine bakması gerekirken, Yusuf Aleyhisselâm'a baktı. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Benden, yani secdeden ayırdığın o gözlerini ve ona sebep olan Yusuf'u senden

ayıracağım" dedi. Nihâyet öyle oldu. Yusuf Aleyhisselâm kaybolunca Yâkub Aleyhisselâm, ağlaya ağlaya onun hasretinden gözlerini kaybetti.

Aşağıdaki Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, onu satın alan kervancı, Mısır'a geldi ve ondan da Mısır meliki satın aldı.

وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ مِصْرَ لِامْرَأَتِهِ أَكْرِمِي مَثْوَاهُ عَسَىٰ أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ (فِي الْأَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهُ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (٢١)

21. Mısır'da Yusuf'u satın alan kimse, zevcesine: "Buna iyi bak! Umulur ki bize menfaati dokunur yahut onu kendimize evlat ediniriz" dedi. İşte Yusuf'u böylece Mısır'a yerleştirdik ve ona rüyâların tâbirini öğrettik. Allah'u Teâlâ, emrinde gâliptir. Lâkin insanların çoğu bunu bilmezler.

(وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (٢٢)

22. Yusuf, kemal yaşına ulaştığı vakit, ona Peygamberlik ve ilim verdik. Muhsinleri işte böyle mükâfatlandırırız.

وَرَأَوْنَاهُ الْيَاقُوبَ هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَغَلَّقَتِ الْأَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ (مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ (٢٣)

23. Yusuf'un bulunduğu evin kadını (Zeliha), onunla birleşmek istedi ve kapılarını kapattı, "Haydi gelsene" dedi. Yusuf ise, "Allah'a sığınırım! Senin kocan, benim efendimdir. Bana güzel baktı (ben ona ihânet etmem). Şüphesiz ki, zâlimler kurtuluşa eremezler" dedi.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm, bunların yanında köle iken evlenme çağına geldi. Mısır kralının ailesi Zeliha ona âşık oldu. Çünkü Yusuf Aleyhisselâm aşırı derecede güzeldi. Kocasında erkeklik olmadığı için Zeliha bâkireydi.

Zeliha, Yusuf Aleyhisselâm'a, kendisiyle beraber olması için teklifte bulundu, Yusuf Aleyhisselâm bu teklifi reddetti. Zeliha, Mısır'ın en güzel kızlarını çok açık vaziyette, Yusuf Aleyhisselâm ile beraber odalara kapattı. İlk defa bunlarla birleşirse, sonra benimle birleşir, ümidiyle çok zaman denedi. Zeliha, Yusuf Aleyhisselâm'a, sarayın içindeki yüzme havuzuna bu güzel kızlarla birlikte girmesini emretti. Yusuf Aleyhisselâm, köle olduğu için mecbûren onun emirlerini yerine getiriyordu. Buna rağmen Yusuf Aleyhisselâm bunlara dönüp bakmıyordu. Zeliha yine amacına muvaffak olamadı.

Zeliha, Yusuf Aleyhisselâm'ı sözleri ile kendine çekmek istiyordu. Yusuf Aleyhisselâm da, onu ikaz mahiyetinde ayıktırmaya çalışıyordu. Zeliha: "Yâ Yusuf! Ne kadar güzel gözlerin var" dedi. Yusuf Aleyhisselâm: "Bir zaman gelecek çukuruna karıncalar dolacak, neye yarar?" dedi. Zeliha: "Yâ Yusuf! Ne güzel yanakların var" dedi. Yusuf Aleyhisselâm: "Bir zaman gelecek kabirde yılanlara, akreplere yem olacak, neye yarar?" dedi. Bu sefer Zeliha: "Yâ Yusuf! Ne güzel konuşman, lisânın var" deyince de Yusuf Aleyhisselâm: "Bir zaman gelecek, konuşmadan kesilip ruh çıkacak, neye yarar?" dedi.

Zeliha, Yusuf Aleyhisselâm ile birleşmek için birçok çarelere başvuruyordu. Fakat Yusuf Aleyhisselâm her seferinde kendisini reddediyordu. En son onu bir odaya kapatınca, Yusuf Aleyhisselâm: "Ben senin dediğini yaparsam, zâlimlerden olmuş ve sahibime ihânet etmiş olurum" dedi.

وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهٖ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا اَنْ رَّا بُرْهَانَ رَبِّهٖ كَذٰلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوْءَ وَالْفَحْشَآءَ اِنَّهٗ مِنْ عِبَادِنَا)
(الْمُخْلِصِيْنَ) (٢٤)

24. Şüphesiz ki o kadın, Yusuf ile birlikte olmayı kastettiği gibi, Yusuf da Rabbinin burhanını (babasını) görmeseydi, kadına kastede-cekti. Biz ondan kötülüğü (efendisine ihâneti) ve zinâyı işte böyle defettik. Şüphesiz o, Bizim ihlaslı kullarımızdandı.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Rabbinin burhanı" ifadesinden maksat, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, "Babası Yâkub Aleyhisselâm'ı görmesidir."

Zeliha, en son Yusuf Aleyhisselâm'ı gizli bir odaya çağırdı, üzerine kapıyı kapattı. Onu râzı etmişti. Kıyâfetlerini çıkarmışlardı, üzerlerinde sâdece birer gömlek kalmıştı. Zeliha içeride bulunan putun yüzünü örttü. Yusuf Aleyhisselâm: "Ne yaptın?" deyince, Zeliha: "Bu bizim tanrımızdır. Biz, bunun yanında, gözü önünde böyle bir şey yapamayız" dedi. Yusuf Aleyhisselâm: "Sen taştan uydurma olan tanrından hayâ ediyorsun da, ben, Rabbinden niçin haya etmeyeyim!" dedi. Bunun üzerine Yâkub Aleyhisselâm'ın mâneviyatını pencerede gördü. Buna sebep Yusuf Aleyhisselâm'ın: "Sen taş olan puttan hayâ ediyorsun da, ben, Rabbinden nasıl hayâ etmeyeyim?" demesi oldu. Allah'ı Teâlâ'ya olan saygısı ve korkusu, Allah'ı Teâlâ'nın hoşuna gitti. Burhan olarak babasının vâsıtasıyla Yusuf Aleyhisselâm'ı, Zeliha'nın şerrinden kurtardı.

Babası Yâkub Aleyhisselâm; Hz.Yusuf'un bulunduğu odanın penceresine parmaklarıyla vurdu. Yusuf Aleyhisselâm baktı ki, babası kendisine bakıyor. Yâkub Aleyhisselâm, Hz. Yusuf'a: "Ne yapıyorsun, Yusuf! dışarı çık" diye çağırdı. Yusuf Aleyhisselâm, kilitli olan demir kapılara eliyle her vurduğunda, kapılar kendiliğinden açılıyordu. Yusuf Aleyhisselâm'ın hızla dışarı doğru kaçtığını gören Zeliha, onu tutabilmek için arkasından koşuyordu. Yetiştii ve arkasından gömleğini tuttu. Yusuf Aleyhisselâm'ın gömleği yırtıldı. Maksudı dışarı çıkartmamaktı. Yusuf Aleyhisselâm yine koştu.

Sonuç olarak kul, Allah'ı Teâlâ'dan tarafa sözle, hareketle yönelince, Allah'ı Teâlâ da, ayıktırmak için vesîle, sebep olarak burhan gösteriyor. İşte âyette geçen burhan, Yusuf Aleyhisselâm'ın babasının mâneviyatını pencerede görmesi ve sesini duymasıdır.

Yâkub Aleyhisselâm, zâhirde Yusuf Aleyhisselâm'ı arıyor, bulamıyordu. Ağlaya ağlaya, gözleri kör olmuştu. Öldü mü, sağ mı bilmiyordu! Mâneviyatı da Zeliha'nın şerrinden, Yusuf Aleyhisselâm'ı kurtarıyor. Bâtınının yaptığından, zâhirinin haberi yoktu.

وَاسْتَبَقَا الْبَابَ وَفَدَّتْ قَمِيصَهُ مِنْ دُبُرٍ وَالْفَتَا سَيِّدَهَا لَذَا الْبَابِ قَالَتْ مَا جَزَاءُ مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوءًا إِلَّا أَنْ)
(يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (٢٥)

25. Yusuf ile kadın, kapıya doğru koştular. Kadın, onun gömleğini arkadan çekip yırttı. Kapının yanında o kadının efendisine (kocasına) rastladılar. Bunun üzerine kadın, "Senin zevcen hakkında fenâlık yapmak isteyeninin cezâsı, zindana atılmak yahut elim bir azap ile cezâlandırılmaktan başka bir şey değildir" dedi.

قَالَ هِيَ رَاوَدْتَنِي عَنْ نَفْسِي وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ أَهْلِهَا إِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ الْكَاذِبِينَ (٢٦) وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ الصَّادِقِينَ (٢٧) فَلَمَّا رَأَى قَمِيصَهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ قَالَ إِنَّهُ مِنْ كَيْدِكُنَّ إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ (٢٨) يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا وَاسْتَغْفِرِي لِذَنْبِكِ إِنَّكِ كُنْتِ مِنَ الْخَاطِئِينَ (٢٩) (

26-29. Yusuf: "O kadın, benimle birlikte olmak istedi" dedi. Kadının akrabasından bir şâhit de şöyle şâhitlik etti: "Yusuf'un gömleği önden yırtılmış ise kadın doğru söylemiştir, Yusuf yalancılardandır.* Eğer gömlek arkadan yırtılmış ise kadın yalan söylemiştir, Yusuf doğru söyleyenlerdendir."* Kadının kocası, Yusuf'un gömleğinin arkadan yırtıldığını görünce, dedi ki: "Şüphesiz bu, siz kadınların tuzağıdır. Şüphesiz, sizin tuzağınız çok büyüktür."* "Ey Yusuf! Bu

hâli gizle, kimseye duyurma! Ey kadın! Sen de günahının bağışlanmasını dile. Şüphesiz sen, günahkârlardan oldun."

İzah: Önde Yusuf Aleyhisselâm, arkada Zeliha ikisi de dışarı çıktı. Üzerlerinde birer uzun gömlek vardı. Padişah (Zeliha'nın kocası), kumandanlar, vezirler dışarıda oturuyorlardı. İlk defa Zeliha söze atıldı: "O benimle birlikte olmak istedi. Bunun cezâsı ölüm değil, zindana atılmaktır" dedi. Çünkü öldürürler, diye de korkuyordu. Yusuf Aleyhisselâm'a sordular. Yusuf Aleyhisselâm: "Benim yerime bu konuşsun" diye Zeliha'nın akrabalarından bir kadının kucağında olan kundaktaki bebeği gösterdi. O bebek, Allah'ı Teâlâ'nın hikmetiyle konuştu. O bebeğe: "Hangisi haklıdır?" diye sordular. Bebek: "Yusuf'un eteği arkadan yırtılmışsa, Yusuf haklı; yok eğer önden yırtılmışsa Zeliha haklıdır" dedi.

Yusuf Aleyhisselâm'ın gömleği arkadan yırtılmıştı. Böylece Yusuf Aleyhisselâm'ın haklı olduğunu anladılar.

Padişah ve yanındakiler, Yusuf Aleyhisselâm'a: "Sen bu olayları söylemekten kaçın, bizim sırrımızı dışarı verme, sonunda duyulursa seni astırırız" gibi tehditler yaptılar. Yusuf Aleyhisselâm'ın köle olması, Zeliha'nın da Mısır Şâhi'nin karısı olması nedeniyle, haklı olduğu halde, onu haksız gördüler.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا تَرَكَتُ بَعْدِي فِتْنَةً أَضَرَّ عَلَى الرَّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ (خ) عَنْ اسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ

"Ben, kendimden sonra ümmetimin erkekleri için, kadınlardan daha zararlı bir fitne bırakmadım."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Nikâh 17; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 9.

وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَنْ نَفْسِهِ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا إِنَّا لَنَرِيهَا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ((٣٠)

30. Ve şehirdeki birtakım kadınlar: "Azizin zevcesi, genç kölesiyle birlikte olmayı istemiş, onun sevgisi kalbine işlemiş. Şüphesiz ki, onu apaçık sapıklık içinde görüyoruz" dediler.

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَأً وَآتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ سِكِّينًا وَقَالَتِ اخْرُجْ عَلَيْهِنَّ (فَلَمَّا رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا هَذَا بَشَرًا إِنْ هَذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ (٣١)

31. Aziz'in zevcesi, kadınların bu sözlerini işitince, onlara haber gönderip çağırdı. Ve onlar için yaslanacakları bir yer ve bıçakla kesilecek bir şeyler hazırladı. Geldiklerinde de herbirine bir bıçak verdi. Onlar kendileri için hazırlanan şeyleri (meyveleri) bıçakla keserlerken, Aziz'in zevcesi, Yusuf'a: "Yanlarına çık!" diye emretti. Yusuf çıktı. Şehrin kadınları onu yüce bir varlık olarak gördüler ve onun güzelliğinden kendi ellerini kestiler de haberleri olmadı. "Allah'ı tenzih ederiz, bu bir insan değil, ancak kerîm (güzel) bir melektir" dediler.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm'ın güzelliği hakkında Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mîraca yükselirken üçüncü göğün kapısı açıldığında, orada Yusuf Aleyhisselâm ile görüştüğünü söylemiş ve şöyle buyurmuştur:

(فَإِذَا أَنَا بِيُوسُفَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا هُوَ قَدْ أُعْطِيَ شَطْرَ الْحُسْنِ (م) عَنْ أَنَسِ)

"Yusuf ile karşılaştım. Meğer ona güzelliğin yarısı verilmiş."[1]

Peygamberler içerisinde Yusuf Aleyhisselâm güzelliği ile ün yapmış ve onun bu yönü darb-ı mesel olmuştur. Âlemlerin kendi yüzü suyu hürmetine yaratıldığı Fahr-i Kâinat Efendimiz ise, yaratılmış olanların da, yaratılacak olanların da eşsiz güzelidir.

Resûlü Ekrem'in mübârek vücudunda bâtını güzelliklere delâlet eden zâhiri güzellikler, hiçbir şahısta bir araya gelmiş değildir. Hattâ İmam Kurtubî diyor ki: "Resûlü Ekrem'in güzelliği tamamen açık olarak görülmüş değildir. Bütün güzellikleri tamamen açık olsaydı, Sahâbe-i Kirâm'ın ona bakmaya gücü yetmezdi."[2]

Bu hususta Peygamberimiz Sallalâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيًّا إِلَّا حَسَنَ الْوَجْهِ حَسَنَ الصَّوْتِ وَكَانَ نَبِيُّكُمْ أَحْسَنَهُمْ وَجْهًا وَأَحْسَنَهُمْ صَوْتًا) (الترمذي عن أنس)

"Allah'ın gönderdiği bütün Peygamberler güzel yüzlü ve güzel sesli idi. Fakat sizin Peygamberiniz hepsinden daha güzel yüzlü, daha güzel seslidir."[3]

Hız. Ali Kerremallâhu veche, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in özelliğini anlatırken bir bölümünde şöyle buyurmuştur:

(يَقُولُ نَاعْتُهُ لَمْ أَرِ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ (ت) عن علي...

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i anlatmaya çalışan anlatmaktan aciz kalınca, "Ne ondan önce ne de ondan sonra bir benzerini görmedim" derdi.[4]

[1] Sahih-i Müslim, İman 74 (259).

[2] Tirmizî, Şemâil-i Şerife (Tercüme ve şerh eden, Hüsâm'üd-din en-Nakşibendî), s. 7.

[3] İbn-i Hacer, Fethu'l-Barî, c. 11, s. 216.

[4] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 7.

قَالَتْ فَذَلِكَ الَّذِي لُمْتَنِي فِيهِ وَلَقَدْ رَأَوْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ فَاسْتَعَصَمَ وَلَئِنْ لَمْ يَفْعَلْ مَا أُمِرُهُ لَيُسْجَنَنَّ وَلَيَكُونَا مِنْ (الصَّاعِرِينَ ٣٢)

32. Aziz'in zevcesi de, "İşte beni ayıpladığınız kimse budur. Yemin olsun ki, onunla birlikte olmayı ben istedim. O ise kaçındı. Yemin olsun ki, eğer ona emrettiğimi yapmazsa, muhakkak zindana atılacak ve şüphesiz hakir ve zelil olacak" dedi.

قَالَ رَبُّ السَّجْنِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ وَالْأَلَّا تَصْرَفَ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُنْ مِنَ الْجَاهِلِينَ (٣٣) فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (٣٤) ثُمَّ بَدَأَ لَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا رَأَوُا الْآيَاتِ (لَيْسُ جُنَّتُهُ حَتَّى حِينَ ٣٥)

33-35. (O kadınlar, "Zeliha'nın talebini kabul et" diye Yusuf'u iknâya çalışınca) Yusuf: "Yâ Rabbi! Zindan, bana bunların teklif ettiği şeyden daha hoştur. Bunların tuzağını benden defetmezsen, onlara meyleder ve câhillerden olurum" dedi.* Rabbi Teâlâ da onun duâsını kabul etti ve kadınların tuzağını ondan uzaklaştırdı. Şüphesiz O, her şeyi işiten ve bilendir.* Yusuf'un suçsuz olduğuna dair alâmetleri gördükleri halde, (halkın dedikodusunu kesmek için) onu bir müddet zindana atmayı uygun gördüler.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm ile Zeliha arasındaki olaylar, Mısır halkının eşraf olan kadınları arasında duyulmuştu. Onlar: "Nasıl olur, Mısır şahının karısı bir köleye

gönül verir, bu olacak şey mi?" diye aleyhinde çok dedikodu yaptılar. Bu, Zeliha'ya kadar duyuldu. Zeliha da, onların kendisi hakkında yanlış düşündüklerini, kendisinin haklı olduğunu ve Yusuf Aleyhisselâm'ın dayanılamayacak kadar güzel olduğunu onlara göstermek için Yusuf Aleyhisselâm'ı o kadınların bulunduğu odaya çağırdı. Yusuf Aleyhisselâm, Zeliha'nın önceden kendisine söylemesi üzerine gülümseyerek odaya girdi. Mısır kadınları, Yusuf Aleyhisselâm'ı görünce, ondan gözlerini ayıramadılar. Meyveleri ellerine aldılar. Meyveye, bıçağa bakmadan, meyveyi soymaya başladılar. Meyve diye parmaklarını doğruyor ve kan yere akıyordu. Zeliha, bunları görüyordu. Nihâyet Yusuf Aleyhisselâm'ı dışarı çıkardı. Kadınlar parmaklarının acısını, ancak o zaman duydular. Zeliha, kadınlara: "Benim için, köleye gönül indirdi" diyordunuz; siz ise bir gülmesine dayanamayıp, meyve yerine parmaklarınızı doğradınız. Halbuki ben her gün görüyorum, siz bir an görünce ne hâle geldiniz!

Kadınlar, kendi kendilerinden geçmiş, baygın vaziyete gelmişlerdi. O kadınlar, Zeliha'ya: "Bu insanoğlu değil, o ancak bir melektir" dediler. Yusuf Aleyhisselâm'a da dediler ki: "Zeliha ne diyorsa, sen onu yap." Yusuf Aleyhisselâm, yine kabul etmedi. Yusuf Aleyhisselâm esas hürriyeti; Zeliha'nın yanında kalıp fuhşiyat yapmakta değil, Allah korkusundan, zindanda yatmada buldu.

Böylece Yusuf Aleyhisselâm'ı zindana attılar. Zeliha, her zaman Yusuf Aleyhisselâm'a haber gönderiyor ve "Benimle olursa, kendisini hemen zindandan çıkartırım" diyordu. Yusuf Aleyhisselâm ise, "Benim için zindanda olmak, onun yanında sarayda olmamdan daha iyidir" diye buyurdu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir Hadis-i Şerif'inde şöyle buyurmuştur:

سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ رَبِّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ طَلَبَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالَ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ أَخْفَى حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ (خ م عن ابى هريرة)

"Yedi sınıf insan vardır ki, Allah'ı Teâlâ onları hiçbir gölgenin bulunmadığı günde gölgelendirir. Bunlar şu kimselerdir: Âdil devlet başkanı. Rabbine ibâdet ederek yetişen genç. Kalbi mescitlere bağlı olan kişi. Allah için birbirini seven ve Allah için bir araya gelip Allah için birbirlerinden ayrılan iki kişi. Asâlet ve

güzellik sahibi bir kadın kendisini dâvet ettiği halde, "Ben, Allah'tan korkarım" diyerek onu reddeden kişi. Sadaka verirken sağ elinin verdiği sol eline hissettirmeyecek şekilde gizli olarak sadaka veren kişi. Kimsenin olmadığı yerde Allah'ı zikrederek gözlerinden yaş döken kişi." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Ezan 36, Zekât 16, Rikâk 24; Sahih-i Müslim, Zekât 30 (91).

وَدَخَلَ مَعَهُ السَّجْنَ فَتَيَانٍ قَالَ أَحَدُهُمَا إِنِّي أَرِيتُ رَّبِّيَ أَعْصِرُ خَمْرًا وَقَالَ الْآخَرُ إِنِّي أَرِيتُ رَّبِّيَ أَحْمِلُ فَوْقَ ((رَأْسِي خُبْرًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ نَبْنَأُ بِتَأْوِيلِهِ إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ٣٦)

36. Yusuf, zindana atılırken, onunla beraber iki genç daha zindana atıldı. O iki gençten biri, "Ben rüyâmda kendimi şaraplık üzüm sıkıyor gördüm" dedi. Diğeri de, "Ben de rüyâmda gördüm ki, başımın üstünde ekmek götürüyorum, kuşlar da o ekmekten yiyordu. Bize bu gördüklerimizin tâbirini bildir. Şüphesiz ki, biz seni muhsinlerden görüyoruz" dedi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin son kısmıyla ilgili olarak Ebû Seleme b. Sebt'den şöyle nakledilmiştir:

كُنْتُ عِنْدَ الدَّحَّاكِ بْنِ مَزَاحِمٍ فَسَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ هَذِهِ الْآيَةِ: (إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ) مَا كَانَ إِحْسَانُهُ؟ قَالَ: كَانَ إِذَا رَأَى رَجُلًا مُضَيِّقًا عَلَيْهِ وَسِعَ عَلَيْهِ وَإِذَا رَأَى مَرِيضًا قَامَ عَلَيْهِ وَإِذَا رَأَى مُحْتَاجًا سَأَلَهُ لِقَضَاءِ حَاجَتِهِ ((المسند للإمام الأعظم أبي حنيفة عن أبي سلمة بن سبط

ed-Dahhak İbn-i Mezâhim'in yanındaydım. Bir adam ona: "Şüphesiz biz seni muhsinlerden görüyoruz" mealindeki âyette geçen "Yusuf Aleyhisselâm'ın iyilikleri nelerdi?" diye sordu. Şöyle cevap verdi: "O, zindanda iken biri ne zaman sıkışsa, ümitsiz kalsa onu teselli eder, ferahlatırdı. Biri hasta olsa hâlini sorar, yardımına koşardı. Biri bir şeye muhtaç olsa, onun bu ihtiyacını gidermeye çalışırdı." [1]

[1] İmâm-ı Âzam Ebû Hanife, Müsned, Hadis No: 499; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 9255.

قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِيهِ إِلَّا نَبَأْتُكُمَا بِتَأْوِيلِهِ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَكُمَا ذَلِكَمَا مِمَّا عَلَّمَنِي رَبِّيَ إِنِّي تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ (٣٧) وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ مَا كَانَ لَنَا أَنْ نُشْرِكَ بِاللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ذَلِكَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ عَلَيْنَا وَعَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ (٣٨) (

37-38. Yusuf, onlara dedi ki: "Size verilecek bir yemek, daha size gelmeden önce onun nasıl bir yemek olduğunu size haber veririm. Bu, Rabbimin bana öğrettiği

ilimlerdenidir. Şüphesiz ben, Allah'a îman etmeyen ve âhiret gününü inkâr eden bir kavmin dînini terk ettim.* Ve babalarım İbrâhim, İshâk ve Yâkub'un dînine tâbi oldum. Bizim için Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmamız lâıyk değildir. Bu tevhid, bize ve insanlara Allah'ın bir lütfudur. Lâkin insanların çoğu şükretmezler."

(يَا صَاحِبِي السَّجْنِ ءَارَبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ) (٣٩)

39. "Ey zindan arkadaşlarım! Aynı ayrı birçok ilahlar mı hayırlıdır, yoksa bir ve her şeye hâkim olan Allah mı?"

(مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمِيئُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلّٰهِ أَمَرَ)
() (لَا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ) (٤٠)

40. "Allah'tan başka ibâdet ettiğiniz şeyler, sizin ve babalarınızın isimlendirdiği putlardan başka bir şey değildir. Allah'ı Teâlâ, bunlara ibâdet için hiçbir delil indirmemiştir. Hüküm ancak Allah'ındır. O, yalnız kendisine ibâdet etmenizi emretmiştir. Sâbit ve doğru olan din budur. Lâkin insanların çoğu bu hakikati bilmezler."

(يَا صَاحِبِي السَّجْنِ أَمْ أَحَدُكُمَا فَيَسْقِي رَبَّهُ خَمْرًا وَأَمَّا الْآخَرُ فَيُصْلَبُ فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَأْسِهِ قُضِيَ الْأَمْرُ)
الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ (٤١) وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُ نَاجٍ مِنْهُمَا اذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ فَأَنَسِيَهُ الشَّيْطَانُ ذَكَرَ رَبَّهُ فَلَبِثَ
() فِي السَّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ (٤٢)

41-42. "Ey zindan arkadaşlarım! Rüyâlarınızın tâbirine gelince, Biriniz efendisine yine şarap sunacak, diğersiniz ise asılacak, sonra kuşlar başından yiyecek. Benden sorduğunuz tâbir budur ve böyle olacaktır."* Yusuf, kurtulacağını anladığı kişiye: "Benim zulme uğrayarak hapis yattığımı efendine söyle" dedi. Fakat şeytan ona, efendisine söylemeyi unutturdu. Yusuf da birçok sene (yedi yıl) daha zindanda kaldı.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm çok güzel rüyâ tâbiri yapardı. Ağır mahkum olan iki kişi, gizliden konuşup Yusuf Aleyhisselâm'a uydurma bir rüyâ söylediler. Birisi: "Ben rüyâmda başımın üzerinde ekmek götürürken kuşların onu yiyip uçtuğunu gördüm." Diğeri de, "Ben de rüyâmda şarap sıktığımı gördüm" dedi.

Yusuf Aleyhisselâm başında ekmek götürene: "Seni asacaklar ve başına kuşlar konup etini, beynini yiyecekler" diğersine de: "Sen de kurtulacaksın. Padişah,

yanına yine seni şarap sunan hizmetçi olarak alacak. Orada benim suçsuz olduğumu hatırlat" dedi. Onlar: "Biz böyle bir rüyâ görmemiştik, yalan söyledik" dediler. Yusuf Aleyhisselâm: "Ben tâbirini yaptım, isterseniz yalan söyleyin" dedi. Rüyânın tâbiri de aynen çıktı. Birisi asıldı, diğeri de padişahın yanında hizmetçi oldu.

Şeytan, o hizmetçiye Yusuf Aleyhisselâm'ın: "Beni efendine hatırlat" sözünü padişaha söylemeyi yedi sene unutturdu. Böylece zindanda yedi yıl daha kaldı. Bu da Allah'ın takdiri idi. Allah'ı Teâlâ'nın izni olmadan hiçbir şey olmaz. Bu âyette de şeytanın unutturması yine Allah'ı Teâlâ'nın izniyledir.

Bu hususta Cenâb-ı Hakk Teâlâ Sûre-i Tevbe, Âyet 51'de şöyle buyurmuştur:

Ey Resûlüm! O münâfıklara de ki: "Bize ancak Allah'ın yazmış olduğu (takdir ettiği) şey isâbet eder. O, bizim mevlâmızdır (velîmizdir). Mü'minler, Allah'a tevekkül etsinler."

وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعَ سُنبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي رُءْيَايَ إِن كُنْتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ (٤٣) قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ وَمَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ الْأَحْلَامِ بِعَالَمِينَ (٤٤)

43-44. Mısır meliki: "Ben rüyâmda yedi zayıf inek, yedi semiz ineği yerken gördüm. Yedi yeşil ve yedi kuru başak da gördüm. Ey kavmimin ileri gelenleri! Eğer rüyâ tâbirini biliyorsanız, rüyâmı bana tâbir edin" dedi.* Onlar da: "Bu gördüklerin karışık rüyâlardır. Biz ise böyle karışık rüyâların tâbirini bilmeyiz" dediler.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm'ın zindandan çıkma zamanı gelince, Allah'ı Teâlâ, onun zindandan çıkması için bir sebep yaratıyor ve ülkenin hükümdarı dikkat çekici bir rüyâ görüyor. Rüyâsını önce etrafında bulunan güvendiği kişilere söyleyerek tâbir etmelerini istiyor. Fakat onlar, bu rüyâyı tâbir etmekten âciz kalıyorlar ve şöyle diyorlar:

- Senin bu gördüğün şeyler, birtakım karışık ve aldatıcı rüyâlardır. Biz, böyle şeylerin yorumunu bilmiyoruz.

وَقَالَ الَّذِي نَجَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَا أُنَبِّئُكُمْ بِتَأْوِيلِهِ فَأَرْسِلُونِ (٤٥) يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِي سَبْعِ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعِ سُنبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ لَعَلِّي أَرْجِعُ إِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ

45-46. Zindandan kurtulmuş olan, aradan bir hayli zaman geçtikten sonra Yusuf'u hatırlayarak, "Ben size onun tâbirini haber veririm, beni hemen (zindana) gönderin" dedi.* Zindana gelince, "Ey sözünde doğru olan Yusuf! Yedi semiz ineği yiyen yedi zayıf inek ile yedi yeşil ve yedi kuru başak rüyâsını bize tâbir et. Ümit ederim ki, (isâbetli tâbirinle) insanlara dönerim de onlar da senin değerini bilirler" dedi.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm zindanda yatarken, Mısır şahı bir rüyâ gördü. Bunu hiçbir rüyâ tâbircisi yorumlayamadı. O zaman Yusuf Aleyhisselâm ile zindanda yatan padişahın hizmetçisi, yani Yusuf Aleyhisselâm'ın tâbiri sonrası beraat edip kurtulan kişi: "Ben, Yusuf'la zindanda yattım. O, çok iyi rüyâ tâbiri yapıyor, hiç yanılmıyor, bana izin verin, ondan bunun tâbirini öğrenirim" dedi. Onların izni üzerine Yusuf Aleyhisselâm'a gelerek rüyâyı anlattı.

قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَابَّاً فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُنْبُلِهِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَأْكُلُونَ (٤٧) ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَحْصِنُونَ (٤٨) ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ (٤٩)

47-49. Yusuf dedi ki: "Yedi sene devamlı olarak ekersiniz, her sene biçtiğiniz mahsülü, yiyeceğiniz az bir miktarı hâriç, başaklarıyla bırakın.* Bundan sonra, yedi sene kuraklık olacak. Yedi sene sakladığınız mahsülü, ziraat için ayırdığınız az bir miktarı hâriç, bu kuraklık senelerinde yiyin.* Sonra yağmurlu ve bereketli bir yıl gelecek ve o yılda halk (üzüm ve zeytin gibi) mahsüllerini sıkıp faydalanır."

İzah: Âyetlerde de geçtiği üzere, Yusuf Aleyhisselâm rüyâyı şöyle yorumlamıştır: "Bu memlekette yedi sene bolluk olacak. Her sene, iki üç senenin mahsulünü verecek. Yedi seneden sonra, yedi sene kıtlık olacak. Siz, yedi sene buğdayların fazlasını depolayın. Yedi sene kıtlık olduğunda, onları yersiniz ve satarsınız" dedi.

Ambarda bir yıldan fazla duran buğday bitlenir, böcek düşer ve yenmez hâle gelir. Günümüzde bitlenmemesi için uzun süre depolanan buğdaya ilaç atılır. Evvelce ambar ilacı olmadığı için Yusuf Aleyhisselâm onlara stok yapma usulünü öğretti. "Yiyeceğiniz kadarını yiyin, geri kalanını; buğdayın başağını dâimâ içe getirip sapı dışarıda kalacak şekilde öyle yığın" dedi.

Böylece kaç sene kalırsa kalsın, buğday bozulmaz. Buğday sarf edileceği zaman o buğday dövülür, savrulur, tâze buğday olarak kullanılırdı. Aksi takdirde ambarda buğday olarak depolanmış olsa hepsi çürürdü. Yusuf Aleyhisselâm Mısır padişahına stok yapmayı böylece tarif etti.

Ayrıca kuraklık bittikten sonra yedi yıl yağmurlu ve bereketli bir yıl olacak. O zaman meyve sebze bol olur ve halk onların suyunu sıkar, bolluk ve bereket gelir, dedi.

وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهَا فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ فَسَلِّهْ مَا بَالُ النِّسْوَةِ الَّتِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ ((إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ (٥٠)

50. Bu tâbiri duyan Melik: "Onu bana getirin" dedi. Melik'in adamı onu zindandan çıkarmak için geldiği vakit, Yusuf ona: "Ellerini kesen kadınların maksadı ne idi? Git, efendinden sor. Rabbim onların tuzağını bilir" dedi.

قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ إِذْ رَاوَدْتُنَّ يُوسُفَ عَنْ نَفْسِهِ قُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِنْ سُوءٍ قَالَتِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ ((أَلَنْ حَصَّصَ الْحَقُّ أَنَا رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ (٥١)

51. Melik, o kadınlara: "Yusuf'u baştan çıkarmak istemekteki maksadınız neydi?" dedi. Kadınlar: "Hâşâ! Allah için, biz onda bir kötülük görmedik" dediler. Aziz'in zevcesi de (Zeliha da) dedi ki: "Şimdi hak meydana çıktı. Onunla birlikte olmayı ben istedim. O, hakikaten doğru söyleyenlerdendir."

((ذَلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّي لَمْ أَخُنْهُ بِالْغَيْبِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِنِينَ (٥٢)

52. Yusuf dedi ki: "Bu tahkikat, Aziz'in, kendisine gıyabında hıyânet etmediğimi ve Allah'ı Teâlâ'nın, hâinlerin tuzağını geçersiz kılacağını bilmesi içindir" dedi.

((وَمَا أَبْرَأْتُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ (٥٣)

53. Yusuf: "Ben nefsimi temize çıkarmam. Şüphesiz ki nefis, kötülüğü şiddetle emreder. Ancak Rabbimin esirgediği nefis müstesnâ. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" dedi.

İzah: Melik: "Yusuf'u çağırın, buraya gelsin" dedi. Yusuf Aleyhis-selâm'a zindandan çıkması söylenince, buyurdu ki: "Ben mahkeme olup, beraat etmeden çıkmam."

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَلَوْ لَبِثْتُ فِي السَّجْنِ مَا لَبِثْتُوْهُ ثُمَّ أَتَانِي الدَّاعِي لِأَجْبَتُهُ (خ م عن ابى هريرة

"Eğer ben, zindanda Yusuf'un kaldığı gibi uzun zaman mahpus kalsaydım, onu hapisten çağırmaya gelen kişinin o dâvetine hemen icâbet ederdim." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ben Yusuf'un yerinde olsa idim, bana "Zindandan çık" denilse hemen çıkardım. Padişaha git beni mahkeme yapsın. Mahkeme olmadan, mahkemeyi kazanmadan çıkmam demez, hemen çıkardım. Yusuf Aleyhisselâm bu hususta benden sabırlı imiş, diye buyurmuştur.

Yusuf Aleyhisselâm'ın ısrârı üzerine padişah, mahkeme kurdu. Zeliha'yı ve Mısır'ın eşraf hanımlarını mahkemeye çağırdı. Onlar, mahkeme huzurunda olayı olduğu gibi anlattılar. Zeliha suçlu görüldü ve Yusuf Aleyhisselâm beraat etti.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Şüphesiz ki nefis, kötülüğü şiddetle emreder" diye tercüme ettiğimiz "Nefs-i Emmâre" ifadesi tasavvuf'ta nefsin yedi mertebesinin ilkidir.

Yedi nefis mertebesi ise sıra ile şöyledir: Nefs-i Emmâre, Nefs-i Levvâme, Nefs-i Mülhime, Nefs-i Mutmainne, Nefs-i Râziye, Nefs-i Marziye ve Nefs-i Safiyye. Bir Müslüman sebatla, ibâdete çalıştığı sürece bu nefis mertebelerini geçer. Bunların her birini işâret eden âyetler vardır. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Fecr, Âyet 27-30 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 11, 19; Sahih-i Müslim, İman 69 (238).

وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ اَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْسِي فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ اِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ اَمِينٌ (٥٤) قَالَ اجْعَلْنِي (٥٥) عَلٰى خَزَائِنِ الْاَرْضِ اِنَّيْ حَفِيْظٌ عَلِيْمٌ (٥٥)

54-55. Melik de: "Onu bana getirin, kendime tahsis edeyim" dedi. Getirdikleri vakit, onunla konuşup rüşd ve zekâsını anlayınca, Yusuf'a: "Sen bugün bizim yanımızda kudret ve makam sahibisin ve her hususta

güvenilir bir kimsesin" dedi.* Yusuf da ona: "Beni yerin hazineleri üzerine görevlendir. Çünkü ben, iyi muhafaza eder ve onu güzel tasarruf etmesini bilirim" dedi.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm'ın Zeliha ile olan hâdisesinde, onun mâsum ve sâdık biri olduğu kesin olarak ortaya çıkınca, Mısır Meliki: "Sen her hususta güvenilir, vakarlı ve zeki bir kimsesin" diyerek kendisine hangi görevi isterse, o işin başına yetkili olarak getireceğini söyledi. Yusuf Aleyhisselâm da âyette geçtiği üzere, "Beni yerin hazineleri üzerine görevlendir" dedi. Yani, yedi yıl sürecek olan bolluk yıllarında mahsullerin ekilmesini, hasat edilmesini, stoklanmasını ve yedi yıl sürecek olan kıtlık yıllarında ise bu mahsullerin tasarruf etmesini en iyi ben bilirim, dedi.

Bunun üzerine Mısır Meliki, Yusuf Aleyhisselâm'ı yerden çıkan mahsullerden sorumlu, kendisinden sonra en yetkili vezir yaptı. Mısır'da Yusuf Aleyhisselâm bu işin başına geçtikten sonra, yedi yıl süren bereketli yıllarda dâimâ ekin ektirdi. Elde edilen mahsulleri bizzat kendisinin tarif ettiği gibi kıtlık yılları gelinceye kadar stok yaptırdı.

وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَتَّبِعُوا مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ نُصِيبُ بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَشَاءُ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ ()
(الْمُحْسِنِينَ (٥٦) وَلَا جُزْءَ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ (٥٧)

56-57. Böylece Yusuf'u Mısır'da mevkii sahibi kıldık. Artık Mısır'ın her neresinde isterse orada kalabiliyordu. Biz rahmetimizi (dünyâ ve âhiret) istediğimize veririz ve muhsinlerin mükâfatını zâyî etmeyiz.* İman edip takvâ üzere olanlar için elbette âhiret mükâfatı daha hayırlıdır.

İzah: Bir zaman sonra dönemin Mısır Melik'i ölmüş ve yerine Yusuf Aleyhisselâm geçerek padişah olmuştu. Zeliha'nın aşkı ise, hâlâ bitmemişti. Bir gün Yusuf Aleyhisselâm, ibâdethanesinden gelirken; Zeliha, bir sefer olsun yüzünü göreyim, diye dilenci kılığına girmiş, Yusuf Aleyhisselâm'ın geçeceği yerde bekliyordu. Elindeki değneği Yusuf Aleyhisselâm'a uzattı. Zeliha'nın elindeki değnek, aşkından dolayı ısınmıştı, Yusuf Aleyhisselâm'ın elini yaktı. Ve Zeliha'yı tanıdı.

Zeliha senelerce puta duâ eder; kendinin Yusuf'la evlenmesini, bu dileğinin kabul olmasını isterdi. En son, bir gün putlara öfkelenive "Siz ilah değilsiniz, eğer ilah olsanız, senelerce yaptığım duâmı kabul etmeniz lâzımdı. Ben de, Yusuf'un dînine girdim" dedi ve belindeki zünnarını[1] kesti. Zünnarı kesince duâsı kabul oldu.

Müslüman olduktan sonra Zeliha'nın ilk duâsı: "Yâ Rabbi! Bendeki Yusuf'a

karşı olan aşkın yarısını Yusuf'a ver" demek olmuştu. Yusuf Aleyhisselâm, Zeliha'yı saraya çağırdı. Evlenmek için teklif yaptı. Zeliha'nın kocası ölmüştü. Bu sefer de Zeliha reddetti. Aslında Zeliha reddetmemiş, fakat kendini Yusuf Aleyhisselâm'ın zindandan çıkacağı zaman, Mısır halkı önünde mahkeme yaptırması, Zeliha'nın çok ağırına gitmişti. Az da olsa onun intikamını almak istiyordu. Zeliha giderken; Yusuf Aleyhisselâm: "Daha anlatmadım, dur" dedi. Zeliha: "Ben senin peşine çok düştüm. Sen de benim peşime gel" dedi. Yusuf Aleyhisselâm: "Ben Peygamberim, bana bu yakışmaz. Son sözümü iyice dinle de ondan sonra git" dedi. Zeliha kapıyı Yusuf Aleyhisselâm'ın yüzüne çarptı. Dışarı doğru giderken Yusuf Aleyhisselâm kapıyı açıp, Zeliha'yı eteğinden tuttu. Zeliha'nın eteği de yırtılmıştı. Evvelce yapmış olduğu kısâs yerini buldu. Zeliha ile evlendiler ve bu evlilikten çocukları oldu.

Bir kimse Allah korkusundan haram olan bir şeyden sakınırsa, Allah'ı Teâlâ ona, onu helâlinden nasip eder veya ondan daha iyisini nasip eder. İşte Yusuf Aleyhisselâm da Allah korkusundan Zeliha ile zinâ yapmadı. Allah'ı Teâlâ, Zeliha'yı ona helâl olarak nasip etti.

[1] Zünnar: Kadınların, beline deriden, madenden veya benzeri tip bir kemer sarmasıdır. Bu haramdır. Fakat giydiği elbisenin kendi kumaşından beline sararsa, ona kuşak denir ki, bu helâldir.

(وَجَاءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ) ٥٨)

58. Nihâyet (kıtık seneleri gelince) Yusuf'un kardeşleri (yiyecek satın almak için) geldiler. Onun huzuruna çıkınca, Yusuf onları tanıdı. Fakat kardeşleri onu tanımadı.

İzah: Yedi yıl bolluktan sonra, kıtlık yılları geldi, Mısır'ı ve çevresini kıtlık istilâ etti. Her taraftan gelip, depolanan yiyeceklerden satın almaya başladılar.

Mısır hükümdarının rüyâsında gördüğü gibi yedi yıl bolluk olmuş ve sonra da kıtlık yılları gelmişti. Yusuf Aleyhisselâm, bolluk yıllarında tedbir alarak kıtlık yılları için hububat depo etmişti. Bu sebeple kendi ülkesinin ihtiyaçlarını karşıladığı gibi diğer ülkelerden gelen insanlara da, kişi başına bir deve yükü olmak üzere tahıl satıyordu. Böylece Mısır'ı ve çevresini kuraklık istilâ edince, her taraftan stoklanan hububattan satın almak için Mısır'a gelmeye başladılar. İşte bu gelenler arasında Yusuf Aleyhisselâm'ın kardeşleri de vardı.

Yedi sene sonra kıtlık başladığında Yâkub Aleyhisselâm'ın memleketinde buğday tükenmişti. Yâkub Aleyhisselâm, oğullarını Mısır'a buğday almaya gönderdi. Yusuf Aleyhisselâm'ın başına gelen hâdise gibi, Bünyamin'in de başına bir iş gelmemesi için, Bünyamin'i onlarla birlikte göndermedi. Kardeşleri Mısır'a geldiler. Yusuf Aleyhisselâm, Kenan'dan geldiklerini öğrenince, onları huzuruna getirtti. "Kimin oğlusunuz?" dedi. Onlar: "Yâkub oğullarıyız" dediler. Yusuf Aleyhisselâm: "Babanız ne âlemde, ne yapıyor?" dedi. Onlar: "Babamız ağlaya ağlaya gözleri kör oldu" dediler.

((٥٩) فَإِنْ لَمْ تَأْتُونِي بِهِ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِنْدِي وَلَا تَقْرُبُونِ (٦٠) قَالُوا سَنُرَاوِدُ عَنْهُ أَبَاهُ وَإِنَّا لَفَاعِلُونَ (٦١) وَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ قَالَ أَتَأْتُونَ بِي بَآخَ لَكُمْ مِنْ أَبِيكُمْ أَلَا تَرَوْنَ أَنَّي أَوْفِي الْكَيْلِ وَأَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ)

59-61. Yusuf, yüklerini hazırlatınca onlara dedi ki: "Baba bir olan kardeşinizi (Bünyamin'i) bana getirin. Görüyorsunuz ki, ben ölçeği doğru ölçüyorum ve misafirlerime hayırlıyım.* Eğer onu bana getirmezsensiz, size yiyecek yoktur, bana da gelmeyin."* Kardeşleri de: "Babasından isteyip getirmeğe çalışacağız, bunu mutlaka yapacağız" dediler.

((وَقَالَ لِفَتْيَانِهِ اجْعَلُوا بِضَاعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَا إِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (٦٢)

62. Yusuf, görevli kişilere: "Yiyecek satın almak için herbirinin getirdiği bedeli, kendi yüküne koyun. Umulur ki yerlerine döndükleri vakit, görürler de tekrar gelirler" dedi.

((فَلَمَّا رَجَعُوا إِلَى أَبِيهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مُنِعَ مِنَّا الْكَيْلُ فَأَرْسِلْ مَعَنَا آخَانًا نَكْتَلْ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ (٦٣)

63. Babalarına döndükleri vakit, "Ey babamız! Kardeşimizi bizimle beraber göndermezsen, bizden yiyecek satışı men edildi. Kardeşimizi bizimle beraber gönder ki, yiyecek satın alalım. Şüphesiz ki biz kardeşimizi koruruz" dediler.

((قَالَ هَلْ أَمْنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَا أَمْنُكُمْ عَلَى أَخِيهِ مِنْ قَبْلُ قَالَ لَهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ (٦٤)

64. Yâkub onlara: "Ben bu oğlumu, daha önce size Yusuf'u emânet ettiğim gibi mi emânet edeyim? Allah'ı Teâlâ, muhafaza edenlerin en hayırlısıdır ve merhamet edenlerin en merhametlisidir" dedi.

((وَلَمَّا فَتَحُوا مَتَاعَهُمْ وَجَدُوا بِضَاعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مَا نَبْغِي هَذِهِ بِضَاعَتُنَا رُدَّتْ إِلَيْنَا وَنَمِيرُ أَهْلَنَا وَنَحْفَظُ أَخَانَا وَنَزِدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ ذَلِكَ كَيْلُ يَسِيرٍ (٦٥) قَالَ لَنْ أَرْسِلَهُ مَعَكُمْ حَتَّى تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ لَتَأْتُنَّنِي بِهِ إِلَّا أَنْ يُحَاطَ بِكُمْ فَلَمَّا آتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللَّهُ عَلَى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ (٦٦)

65-66. Yüklerini açtıkları vakit, verdikleri bedelin kendilerine iade edildiğini gördüler ve "Ey babamız! Melikten daha ne isteriz, iŖte aldığımız malların bedeli bize iade olundu. Bununla sermâyemizi çoğaltır ve ailemize yiyecek getiririz. Kardeşimizi korur ve onun vâsıtasıyla bir deve yükü fazladan alırız. Bu getirdiğimiz yiyecek azdır; bize yetmez" dediler.* Yâkub onlara: "Etrafınızın dŖmanlar tarafından kuŖatılması dıŖında, onu bana geri getireceğinize dair Allah adına sağlam bir söz vermedikçe, onu elbette sizinle göndermeyeceğim" dedi. Onlar söz verip yemin edince, babaları da: "Allah'ı Teâlâ, bu dedik-lerimize Ŗâhittir" dedi (Bünyamin'i onlarla gönderdi).

İzah: Yusuf Aleyhisselâm, kardeşlerinden habersiz olarak onların paralarını kendi yüklerinin içine koydurdu. Yusuf Aleyhisselâm, kendisinin onların kardeŖi olduğunu anlamamaları için, onlardan babası ve Bünyamin hakkında bilgi aldıktan sonra, "Babanıza benden çok selâm söyleyin. Diğer kardeŖiniz Bünyamin'i de beraberinizde getirin onu bir göreyim" dedi. Yahuda: "Onun büyük kardeŖini biz gezmeye götürürken kurt yedi, buna babam inanmadı. Siz yalan söylüyorsunuz, dedi. O günden bugüne kadar Bünyamin'i bize emânet etmiyor" dedi. Mısır Ŗâhı: "Bu geliŖinizde muhakkak Bünyamin'i getirin" dedi. Çünkü Bünyamin, Yusuf Aleyhisselâm'ın öz kardeŖiydi, öbürleri veydi.

Çocuklar, babalarına gittiler, yükleri açtılar ki paraları içinde duruyordu. "Mısır Ŗâhı çok iyi adam mıŖ. Bize çok hürmet etti. Sana da selâmı var. Paralarımızı da yklerimizde içine koydu. Tekrar buğday almaya gideceğiz. Mısır Ŗâhı, bu sefer Bünyamin'i istedi. Biz söz verdik, getiririz dedik. Eğer Bünyamin'i gtrmezsek, bize buğday verilmeyecek" dediler. Babası, her ne kadar göndermek istemediyse de, Yahuda kefil oldu ve böylece Bünyamin'i de yanlarına alarak Mısır'a getirdiler.

وَقَالَ يَا بَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍ وَمَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِنْ (الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ) ٦٧

67. Sonra Yâkub dedi ki: "Ey oğullarım! Ŗehre bir kapıdan girmeyin; farklı kapılardan girin. Biliniz ki ben, bu vasiyetle Allah'ın takdirini sizden kaldıramam. Hüküm ancak Allah'ındır. Ben O'na tevekkül ettim ve tevekkül edenler, ancak O'na tevekkül etsinler!"

وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُمْ مَا كَانَ يُغْنِي عَنْهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا حَاجَةٌ فِي نَفْسٍ يَعْقُوبَ)

(قَضَيْهَا وَإِنَّهُ لَذُو عِلْمٍ لِّمَا عَلَّمْنَاهُ وَلَئِنْ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ٦٨)

68. Yâkub'un oğulları, şehre babalarının emri üzere farklı kapılardan girdiler. Bu sûretle girmeleri, onları Allah'ın takdirinden kurtaramazdı. Lâkin Yâkub, şefkatinden bu vasiyette bulundu. Şüphesiz ki o, kendisine bildirdiğimiz şeyleri bilirdi. Lâkin insanların çoğu bunu bilmezler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Lâkin Yâkub, şefkatinden bu vasiyette bulundu" diye geçen ifade şöyle izah edilmiştir: Çeşitli kapılardan girmeleri, Yâkub Aleyhisselâm'ın oğullarını, Allah'ın kazasından kurtaracak değildi. Ancak Yâkub Aleyhisselâm'ın içinde, oğullarına karşı bir his bulunuyordu ki, o da çocuklarına nazar degeceği korkusuydu. İşte bu sebeple bu duygularını dile getirmiştir.

Allah'u Teâlâ bir şeyi takdir etmişse, ona alınacak hiçbir tedbir mâni olamaz. Yâkub Aleyhisselâm Allah'u Teâlâ'nın kendisine bildirmesiyle Bünyamin'in de başına bir iş geleceğini biliyordu. Fakat yine de oğullarına tedbir almalarını söylemiştir.

Tedbir ve tevekkül hakkında Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

"Yâ Resûlallah! devemi bağlayıp da mı, yoksa salıverip de mi Allah'a tevekkül edeyim?" diye soran bir adama, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اعْقُلْهَا وَتَوَكَّلْ) (ت عن انس)

"Deveni bağla ve sonra tevekkül et."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 60; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 336/13.

(وَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ أَوَىٰ إِلَيْهِ أَخَاهُ قَالَ إِنِّي أَنَا أَخُوكَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ٦٩)

69. Kardeşleri, Yusuf'un huzuruna girdikleri vakit, Yusuf, (öz) kardeşini (Bünyamin'i) yanına aldı ve ona: "Şüphesiz ben senin kardeşimim. Artık onların yaptıkları şeylerden dolayı mahzun olma!" dedi.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm, her iki kardeşe bir oda verdi. Bünyamin tek kalmıştı.

Yusuf Aleyhisselâm, Bünyamin ile aynı odada kalmak için bunu hususi yapmıştı.

Yusuf Aleyhisselâm da; odada tek kalmış olan Bünyamin'in yanına geldi. Ona kendinin Yusuf olduğunu ve başından geçen hâdiseleri olduğu gibi anlattı:

- Kardeşlerim bana çok sıkıntı verdiler. Ben de onlara sıkıntı vereceğim, seni göndermeyeceğim, dedi ve o gece beraber kalarak hasret giderdiler.

Yâkub Aleyhisselâm'ın on iki oğlu vardı. En büyüğüne Yahuda, en küçüğüne Bünyamin derlerdi. Bünyamin'in büyüğü Yusuf Aleyhisselâm idi. Bünyamin ile Yusuf Aleyhisselâm bir anneden, diğerleri de başka bir anneden doğmuşlardı.

(فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ السَّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيُّهَا الْعَيْرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ (٧٠)

70. Yusuf, kardeşlerinin yüklerini hazırlatınca, ölçek olarak kullandığı bir kabı, (öz) kardeşinin (Bünyamin'in) yüküne koydurdu. Sonra da bir münâdi: "Ey kervan ehli! Siz hırsızısınız!" diye seslendi.

قَالُوا وَاقْبَلُوا عَلَيْهِمْ مَاذَا تَفْقَدُونَ (٧١) قَالُوا نَفْقَدُ صُوعَ الْمَلِكِ وَلِمَنْ جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ (٧٢) قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كُنَّا سَارِقِينَ (٧٣)

71-73. Yusuf'un kardeşleri onlara dönerek, "Ne kaybettiniz?" dediler.* Onlar da, "Melikin ölçeğini kaybettik. Her kim getirirse, ona bir deve yükü bahşiş var. (Onlara seslenen münâdi de) ben buna kefilim" dediler.* Onlar da: "Tallâhi! Bilirsiniz ki, biz buraya fesat çıkarmak için gelmedik. Biz hırsız da değiliz" dediler.

قَالُوا فَمَا جَزَاؤُهُ إِنْ كُنْتُمْ كَاذِبِينَ (٧٤) قَالُوا جَزَاؤُهُ مَنْ وُجِدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ كَذَلِكَ نَجْزِي (٧٥) الظَّالِمِينَ (

74-75. Münâdi ile arkadaşları, "Ölçeğin sizde olmadığı yolundaki sözünüzde yalan çıkarsanız, size göre hırsızın cezâsı nedir?" dediler.* Onlar da, "Hırsızın cezâsı, ölçek kimin yükünde bulunursa, onun köle olarak alınmasıdır. Zâlimleri işte böyle cezâlandırırız" dediler.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm'ın şeriatına göre, hırsızlık yapan kişi, malı çalınana teslim edilirdi. O kişi, dilerse hırsız belli bir iş yaptırarak bırakırdı, dilerse de onu kölesi yapardı. Yâkub Aleyhisselâm'ın oğulları, İbrâhim Aleyhisselâm'ın şeriatıyla amel ettikleri için, Yusuf Aleyhis-selâm'ın adamlarına bu cevabı

vermişlerdi. Yusuf Aleyhisselâm da Allah'ı Teâlâ'nın kendisine bunu hatırlatmasıyla, Kardeşi Bünyamin'i yanında alıkoyabilmek için onlara böyle bir hile yaptı.

فَبَدَأَ بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وَعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِنْ وَعَاءِ أَخِيهِ كَذَلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ ((الْمَلِكِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ (٧٦)

76. Yusuf emretti, ölçeği diğer kardeşlerinin yüklerinden aramaya başlayıp, nihâyet (öz) kardeşinin (Bünyamin'in) yükünden çıkardılar. İşte Yusuf'a bu hileyi öğrettik. Çünkü melikin kânunlarına göre, kardeşini hırsızlıktan dolayı köle olarak alamazdı. Lâkin Allah'ın dilemesiyle onu aldı. Biz dilediğimizi büyük derecelere yükseltiriz. Her âlimin üstünde bir âlim vardır.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm, Bünyamin'in yükünün içine altından veya gümüştan yahut cevherler ile süslenmiş olan kıymetli bir ölçeğini koydurtmuştu. Bunlar kervan ile giderlerken, arkalarından Mısır hükümdarının askerleri geldi.

- Hükümdarın, buğday ölçeği çalınmış, onu arıyoruz, diye hepsini durdurdular. Bu ölçek, Bünyamin'in hayvanının üzerindeki yükün içinde bulundu. O ölçek Bünyamin'in yükünde bulununca, Yusuf Aleyhisselâm: "Bünyamin, benim kölemdir" dedi. Kardeşleri, Yusuf Aleyhisselâm'a: "Biz Yâkub evlatlarıyız, bizde hırsızlık olmaz" diye ne kadar rica ettilerse de, Yusuf Aleyhisselâm, Bünyamin'i vermedi. Yusuf Aleyhisselâm kardeş-lerinden intikam almak için böyle yapmıştı.

Halbuki Mısır kânunlarına göre böyle bir uygulama yoktu. Allah'ı Teâlâ bu âyette melikin kânunlarında böyle bir uygulama yoktur, diye buyurmaktadır. "Her âlimin üstünde bir âlim vardır" diye buyrulması da, kardeşlerinin hilelerine karşılık, Allah'ı Teâlâ daha büyük bir hile ile karşılık vererek onları rezil ve rüsvay etmesidir.

قَالُوا إِنْ يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلُ فَأَسْرَهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِ وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ قَالَ أَنْتُمْ شَرُّ مَكَانًا وَاللَّهِ ((أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ (٧٧)

77. Yusuf'un kardeşleri: "Eğer o, hırsızlık yaptıysa, kardeşi Yusuf da daha önce hırsızlık yapmıştı" dediler. Yusuf, bu sözleri hazmetti. Onlara bir şey söylemedi. Kendi kendine: "Siz daha şerlisiniz. Allah'ı Teâlâ, söylediğiniz şeyleri daha iyi bilir" dedi.

İzah: Yusuf Aleyhisselâm'ı küçükken halası istemiş. Babası vermeyince, halası kuşağını içten Yusuf Aleyhisselâm'ın beline bağlayıp, "Benim kuşağımı Yusuf çaldı" diye yanına almıştı. Kardeşleri de: "Bunun büyük kardeşi Yusuf, o da zamanla böyle bir hırsızlık yapmıştı" dediler.

(قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ إِنَّ لَهُ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُ إِنَّا نَرِيكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ (٧٨)

78. Yusuf'un kardeşleri: "Ey Aziz! Bunun babası büyük bir şeyhtir. Onun yerine bizden birini al. Şüphesiz ki, biz seni muhsinlerden görüyoruz" dediler.

İzah: "Şeyh" ifadesi; kendisine saygı duyulan, kemal sahibi veya yaşlı olan Mü'minler için kullanılan bir ifadedir.

(قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ نَأْخُذَ إِلَّا مَنْ وَجَدْنَا مَتَاعَنَا عِنْدَهُ إِنَّا إِذًا لَظَالِمُونَ (٧٩)

79. Yusuf dedi ki: "Allah'a sığınırız! Biz eşyamızı kimin yanında bulduysak, ancak onu alırız. Onun yerine başka birini alırsak, şüphesiz zâlimlerden oluruz."

فَلَمَّا اسْتَمْتَعُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا قَالَ كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ أَبَاكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُمْ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ وَمِنْ قَبْلُ مَا فَرَّطْتُمْ فِي يُوسُفَ فَلَنْ أَبْرَحَ الْأَرْضَ حَتَّى يَأْتِيَ أَبِي أَوْ يَخُكَّمَ اللَّهُ لِي وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ (٨٠)
إِرجِعُوا إِلَيَّ أَبِيكُمْ فَقُولُوا يَا أَبَانَا إِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا عَلَّمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ (٨١)
(وَسَلِّ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعِيرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا وَإِنَّا لَصَادِقُونَ (٨٢)

80-82. Yusuf'un kardeşleri, ondan (Bünyamin'in bırakılmasından) ümitlerini kesince, aralarında gizlice istişâre etmek üzere bir kenara çekildiler. Büyükleri (Yahuda): "Bilmiyor musunuz ki, babamız sizden (Bünyamin'i koruyacağınıza dair) sağlam ahid aldı. Ondan evvel de Yusuf'un muhafazasında kusur ettiniz. Babam bana izin vermedikçe yahut hükmedenlerin hayırlısı olan Allah'ı Teâlâ hükmetmedikçe, buradan ayrılmam!" dedi.* Babanızın yanına dönün ve ona şöyle deyin: "Ey babamız! Oğlun hırsızlık yaptı, biz ancak bildiğimize şahitlik ettik. Biz gaybı bilemezdik.* Eğer inanmazsan, bizim bulunduğumuz şehir ahâlisinden ve beraber geldiğimiz kervan ehlinden soruştur. Şüphesiz ki biz doğru söylüyoruz."

İzah: En büyük kardeşleri olan Yahuda; bunu bırakın yerine ben köle olayım, dediyse de Yusuf Aleyhisselâm kabul etmedi. Bunun üzerine Yahuda yemin ederek, "Ben, Bünyamin'i almadan dönmeyeceğim. Durumu babama söyleyin" dedi ve Mısır sarayına geri göndü. Yahuda da bir aşk, bir cezbe, öyle bir hâl

zuhur etti ki: "Ey Mısır şâhı! Kardeşimi ver, yoksa bu sarayı başına yıkarım" diyordu. Gerçekten de saray sallanmaya başladı. Bunun üzerine Yusuf Aleyhisselâm, oğluna: "Şu bağırان adamın sırtını okşa ve salavat getir" dedi. O da okşayıp, salavat getirince, Yahuda buz gibi oldu. Hiçbir hâl kalmadı. Yahuda: "Ben, Allah'ın birliğine yemin ederim ki, bu sarayda Yâkub evlatlarından biri var. O olmasa, bendeki bu hâli kimse gideremezdi" dedi.

Nihâyet kardeşleri, Yâkub Aleyhisselâm'a geldiler ve dediler ki:

- Bünyamin, Mısır şâhının ölçeğini çaldığı için, onu köle olarak aldı. Yahuda da: "Bunu bırakın yerine ben köle olayım, dediyse de kabul etmedi" dediler. O zaman Yâkub Aleyhisselâm, oğullarını tekrar Mısır'a gönderip bir de mektup yazdı. Mektup da: "Ey Mısır Şahı! Oğlum Bünyamin'i bırak. Zâten daha evvel büyük kardeşini kaybettim. Bedduâ edersem, ebedî şâd olamazsın. Biz de hırsızlık olmaz" diye yazdı. Mektubu getirip Yusuf Aleyhisselâm'a verdiler. Yusuf Aleyhisselâm üç sefer mektubu öpüp başına koydu, hürmet ve tâzimle açtı. Okuduktan sonra yanındakilere; kendisinin Yusuf olduğunu, kardeşini yanında alıkoymak için ölçek çalma hâdisesini bilerek yaptığını söyledi.

(قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ) (٨٣)

83. (Onlar, durumu babalarına aktarınca) Yâkub dedi ki: "Hayır! Nefsiniz sizi aldatıp böyle bir işe sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Umulur ki Allah'u Teâlâ, onların hepsini bana getirir. Şüphesiz O, her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

(وَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا أَسَفَى عَلَى يُوسُفَ وَابْتَغَيْتُ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ) (٨٤)

84. Ve Yâkub, yüzünü onlardan çevirdi, "Vah Yusuf!" dedi ve üzüntüden gözlerine ak düştü. Artık o, acısını içine atıyordu.

İzah: Yakub Aleyhisselâm'ın üzüntüsü hakkında Abdullah b. Ebû Câfer Hazretlerinden şu hâdisе nakledilmiştir:

Yusuf Aleyhisselâm hapisteyken yanına Cebrâil Aleyhisselâm gelince, "Ey Cebrâil! Babamın hüznü hangi dereceye vardı?" diye sordu. Cebrâil Aleyhisselâm:

- İlk çocuğu ölen yetmiş kadının üzüntüsü kadar, cevabını verince, Yusuf Aleyhisselâm: "Buna karşılık kendisine ne kadar ecir verildi?" diye sordu. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm: "Yüz şehit sevabı verildi" cevabını verdi.
[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül Mensûr, c. 8, s. 303-304.

(قَالَوا تَاللّٰهِ تَفْتُوْا تَذْكُرُ يُوْسُفَ حَتّٰى تَكُوْنَ حَرَضًا اَوْ تَكُوْنَ مِنَ الْهٰلِكِيْنَ) (٨٥)

85. Oğulları: "Allah'a yemin olsun ki sen, bir hastalığa tutuluncaya yahut helâk oluncaya kadar, Yusuf'u yâd etmekten vazgeçmeyeceksin" dediler.

(قَالَ اِنَّمَا اَشْكُوْا بِبَنِي وَحْزَنِىْ اِلَى اللّٰهِ وَاَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ) (٨٦) يَا بَنِيَّ اذْهَبُوْا فَتَحَسَّسُوْا مِنْ (يُوْسُفَ وَاَخِيْهِ وَلَا تَايَسُوْا مِنْ رُّوْحِ اللّٰهِ اِنَّهٗ لَا يَايْسُ مِنْ رُّوْحِ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْكَٰفِرُوْنَ) (٨٧)

86-87. Yâkub onlara dedi ki: "Ben derdimi ve hüznümü, ancak Allah'a arz ederim. Ben, Allah'u Teâlâ'dan sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim!* Ey oğullarım! Gidin, Yusuf ve kardeşinin ahvâlini araştırın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü Allah'ın rahmetinden, ancak kâfirler topluluğu ümidini keser."

İzah: Âyet-i Kerîme'nin, "Ben derdimi ve hüznümü, ancak Allah'a arz ederim" diye geçen kısmıyla ilgili olarak, Müslim b. Yâsir Radiyallâhu anhu'dan merfû olarak bildirildiğine göre, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

قَالَ: مَنْ بَثَّ لَمْ يَصْبِرْ. ثُمَّ قَرَأَ { اِنَّمَا اَشْكُوْا بِبَنِي وَحْزَنِىْ اِلَى اللّٰهِ } (عبد الرزاق وابن جرير، عن مسلم بن يسار)

"Kim, (bir belâ karşısında) şikâyetle bulunursa, sabretmemiş demektir" buyurdu ve sonra, "Ben derdimi ve hüznümü, ancak Allah'u Teâlâ'ya arz ederim" âyetini okudu.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 8, s. 307.

(فَلَمَّا دَخَلُوْا عَلَيْهِ قَالُوْا يَا اَيُّهَا الْعَزِيْزُ مَسَّنَا وَاهْلُنَا الضُّرُّ وَجِئْنَا بِبِضَاعَةٍ مُّزْجِيَةٍ فَآوَفِ لَنَا الْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ) (عَلَيْنَا اِنَّ اللّٰهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِيْنَ) (٨٨)

88. Babalarının emri üzerine Mısır'a dönen kardeşleri, Mısır'a dönüp Yusuf'un yanına girince, "Ey Aziz! Bizi ve ailemizi açlık istilâ etti ve sana az bir bedel ile

geldik. Bize ihtiyacımızı tam olarak ver ve (kardeşimizi de) bize tasadduk et. Allah'ı Teâlâ, tasadduk edenlerin mükâfatını verir" dediler.

(قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ مَا فَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ وَآخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ ٨٩)

89. Yusuf onlara dedi ki: "Siz câhillerden olduğunuz vakit, Yusuf'a ve kardeşine ne yaptığınızı biliyor musunuz?"

(قَالَ وَآ إِنَّكَ لَأَنْتَ يُوسُفُ قَالَ أَنَا يُوسُفُ وَمَذَا أَخِي قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِلُّهُ) (يُضَيِّعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ٩٠)

90. Kardeşleri: "Hakikaten sen Yusuf musun?" dediler. Yusuf: "Evet, ben Yusuf'um, bu da kardeşimdir. Allah'ı Teâlâ, bizi lütuf ve nîmetiyle birleştirdi. Her kim Allah'tan korkar ve sabrederse, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, muhsinlerin mükâfatını zâyi etmez" dedi.

(قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ أَثَرَكَ اللَّهُ عَلَيْنَا وَإِنْ كُنَّا لَخَاطِئِينَ ٩١)

91. Kardeşleri, Yusuf'a: "Allah'a yemin olsun ki, muhakkak Allah'ı Teâlâ seni (sûreten ve ahlâken) bize üstün kıldı. Şüphesiz biz, (sana yaptığımız şeylerde) suçlu idik" dediler.

(قَالَ لَا تَثْرِيْبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ٩٢) اذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا فَالْقُوْهُ عَلَى وَجْهِهِ) (أَبِي يَأْتِ بِصِيرٍ وَأَتُونِي بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ ٩٣)

92-93. Yusuf onlara dedi ki: "Bugün size azarlama yoktur. Allah'ı Teâlâ sizi bağışlar. O, merhametlilerin en merhametlisidir.* Şu gömleği götürün, babamın yüzüne koyun. Babamın görmez olan gözleri açılır. Ve ailenizin hepsini alıp bana gelin."

İzah: "Bugün size azarlama yoktur..." diye devam eden Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا فَتَحَ مَكَّةَ طَافَ بِالْبَيْتِ وَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ أَتَى الْكَعْبَةَ فَأَخَذَ بَعْضَادَتِي الْبَابَ فَقَالَ: مَاذَا تَقُولُونَ وَمَاذَا تَطْنُونُ قَالُوا: نَقُولُ ابْنُ أَخٍ، وَابْنُ عَمٍّ حَلِيمٌ رَحِيمٌ فَقَالَ: أَقُولُ كَمَا قَالَ يُوسُفُ { لَا تَثْرِيْبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ } فَخَرَجُوا كَأَنَّمَا نُشِرُوا مِنَ الْقُبُورِ (فَدَخَلُوا فِي الْإِسْلَامِ). (البیهقي في الدلائل، عن أبي هريرة)

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'yi fethettiği zaman, Kâbe'yi

tavaf edip iki rek'at namaz kıldıktan sonra Kâbe'nin yanına gidip, kapının iki yanındaki dilmelerden tutarak halka: "Ne dersiniz ve size ne yapacağımı zannedersiniz?" diye sordu. Halk: "Sen, yumuşak ve merhametli bir yeğen ve amcaoğlusun!" karşılığını verince, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Size Hz. Yusuf'un söylediği gibi söylerim, "Bugün size azarlama yoktur. Allah'ı Teâlâ sizi bağışlar. O, merhametlilerin en merhametlisidir" buyurdu. Bunun üzerine halk, sanki kabirlerinden çıkarılmış gibi oldular ve İslâm'a girdiler.[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere Yâkub Aleyhisselâm, Hz. Yusuf'un hem babası, hem de bir Peygamber olmasına rağmen, Hz. Yusuf'un gönderdiği gömleği gözlerine sürmesi neticesinde, kör olan gözleri bir anda iyileşip eski hâlini almıştır. Allah'ı Teâlâ dileseydi, bir sebep olmadan da Yâkub Aleyhisselâm'ın gözlerini açardı.

İşte Yâkub Aleyhisselâm'ın görmeyen gözleri, oğlu Hz. Yusuf'un gömleği vesîlesiyle şifâya kavuşmuştur. Vesîle hakkında geniş bilgi için de Sûre-i Mâide, Âyet 35 ve izahına bakınız.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 8, s. 317.

وَلَمَّا فَصَلَتِ الْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ لَوْلَا أَنْ تُقَنَّدُونِ (٩٤) قَالُوا تَاللَّهِ إِنَّكَ لَفِي ضَلَالِكَ (٩٥) الْقَدِيمِ ()

94-95. Kervan, Mısır'dan ayrılınca (Kenan diyârında evinde olduğu halde), babaları Yâkub: "Bana bunadı demezseniz, ben Yusuf'un kokusunu alıyorum" dedi.* Orada bulunanlar da: "Tallâhi! Sen hâlâ eski şaşkınlığındasın" dediler.

فَلَمَّا أَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ أَلْقَاهُ عَلَى وَجْهِهِ فَارْتَدَّ بَصِيرًا قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ (٩٦) ()

96. Yusuf'un gömleğini taşıyan müjdecî, gelip gömleği Yâkub'un yüzüne koyunca, gözleri açılıverdi. Yâkub dedi ki: "Ben, Allah'ın bildirmesiyle sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim, demedim mi?"

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu müjdecinin, Yâkub Aleyhisselâm'ın oğullarından Vahuza olduğunu ve bunun, kardeşlerine: Yusuf'un kanlara bulaştırılmış gömleğini babama ben götürmüştüm, şimdi onun müjdeleyici

gömleğini de babama ben götüreceğim, dediğini rivâyet etmektedir.

قَالُوا يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ (٩٧) قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ((٩٨)

97-98. Yakub'un oğulları: "Ey babamız! Allah'tan günahlarımızın affını dile. Şüphesiz biz, hatâ ettik" dediler.* Yâkub da: "Yakında Rabbimden, sizin için günahlarınızın affını dileyeceğim. O, çok bağışlayandır ve çok merhametlidir" dedi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Yâkub Aleyhisselâm'ın, "Yakında Rabbimden, sizin için günahlarınızın affını dileyeceğim" diye söyle-mesinin sebebine dair Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

- Yâkub Aleyhisselâm, Allah'ı Teâlâ'dan, oğullarının affını hemen dilememiş, seher vaktine bırakmıştır. Çünkü o vakit, duâların daha çok kabul edileceği bir andır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْآخِرِ فَيَقُولُ مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ (مَنْ يَسْأَلُنِي فَأَعْطِيهِ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ (د عن ابى هريرة

"Her gece, gecenin son üçte biri kaldığında, Allah'ı Teâlâ dünyâ semasına iner ve şöyle buyurur: "Yok mu bir isteyen, istediğini vereyim, yok mu bir duâ eden kabul edeyim, yok mu istiğfar eden bağışlayayım." [1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 21.

(فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ أَوَى إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ وَقَالَ ادْخُلُوا مِصْرَ إِن شَاءَ اللَّهُ أَمِينٌ (٩٩))

99. Yâkub ailesi Mısır'a gelip Yusuf'un yanına vardıklarında, Yusuf, babası ile annesini kucakladı ve "İnşâallah! Emin olarak Mısır'a girin" dedi.

İzah: İmam Taberi der ki: Yusuf Aleyhisselâm, babasını ve ailesini şehrin dışında karşılamış ve anne ve babasını kucakladıktan sonra "Allah'ın izniyle Mısır'a, kapılarından güven içinde girin" demiştir.

وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ وَخَرُّوا لَهُ سُجَّدًا وَقَالَ يَا أَبَتِ هَذَا تَأْوِيلُ رُؤْيَايَ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا وَقَدْ)

أَحْسَنَ بَيِّ إِذْ أَخْرَجْنِي مِنَ السِّجْنِ وَجَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ مِنْ بَعْدِ أَنْ نَزَعَ الشَّيْطَانُ بَيْنِي وَبَيْنَ إِخْوَتِي إِنَّ
(رَبِّي لَطِيفٌ لِمَا يَشَاءُ إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ) (١٠٠)

100. Ve Yusuf, babası ile annesini köşküne çıkardı. (Kardeşleriyle beraber) hepsi Yusuf'a secde ettiler. Yusuf şöyle dedi: "Babacığım! İşte bu evvelce gördüğüm rüyânın tâbiridir. Rabbim rüyâmı hak olarak çıkardı. Muhakak ki, bana ihsanda bulundu. Şöyle ki; şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra, Rabbim sizi çölden getirerek benimle burada buluşturdu. Şüphesiz ki Rabbim, dilediğine lütfeder. O, her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."

İzah: Yusuf Aleyhisselâm ile birlikte Yâkub Aleyhisselâm, oğulları ve aileleri Mısır'a emin olarak girdiler, nihâyet sarayda Yusuf Aleyhisselâm'a ait olan yüksek makama geldiklerinde, saray erkanı ile birlikte hepsi birden Yusuf Aleyhisselâm'a secde ettiler. Böylece Yusuf Aleyhisselâm daha evvel Sûre-i Yûsuf, Âyet 4-5'te geçtiği üzere; gördüğü rüyâda on bir yıldız, ay ve güneş bana secde ediyorlar... diye söylediği rüyâsı ortaya çıkmış oldu. Bu yere kapanmaları Allah'a yapılan secde gibi ibâdet maksadıyla değil, o zamanın geleneklerinden olan ve krallara karşı yapılan bir saygının göstergesiydi. Bu secdeden maksat, bir eğilmekten bir tevazu göster-mekden ibaretti, buna secde denilmiştir. Böyle bir hareket, eski ümmetlere câiz bulunmuşdu. İslâm şeriatında bu kaldırılmıştır. Öyle secde gibi sayılacak hareketler insanlara karşı yapılamaz. Bu husus Abdullah İbn-i Ebî Evfâ Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te şöyle geçmektedir:

لَمَّا قَدِمَ مُعَاذٌ مِنَ الشَّامِ سَجَدَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا هَذَا يَا مُعَاذُ قَالَ أَتَيْتُ الشَّامَ فَوَافَقْتُهُمْ
يَسْجُدُونَ لِأَسَاقِفَتِهِمْ وَبَطَارِقَتِهِمْ فَوَدِدْتُ فِي نَفْسِي أَنْ نَفْعَلَ ذَلِكَ بِكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
فَلَا تَفْعَلُوا فَإِنِّي لَوْ كُنْتُ أَمِيرًا أَحَدًا أَنْ يَسْجُدَ لِغَيْرِ اللَّهِ لَأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ أَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا ... (هـ عن عبد الله
(بن أبي أوفى)

Muaz Radiyallâhu anhu, Şam'dan dönünce Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e secde etti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Ey Muaz! Bu da ne?" diye sordu. Muaz Radiyallâhu anhu: "Ben, Şam'a gittim orada Şamlıların, Piskoposlarına ve Patriklerine secde ettiklerini gördüm. Ben de içimden sana böyle yapmamızı arzuladım" diye cevap verince, buyurdu ki: "Sakin böyle bir şey yapmayın. Şâyet ben, herhangi bir kimsenin, Allah'tan başkasına secde etmesini emredek olsaydım, kadının, kocasına secde etmesini emrederdim." [1]

Böylece Yâkub Aleyhisselâm, Yusuf Aleyhisselâm ve kardeşleri birbirlerine

sarıldılar. Mısır sarayında huzurlu bir şekilde yaşadılar.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Nikah 4.

رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْتَ وَلِيِّ فِي الدُّنْيَا (١٠١)
(وَالْآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَالْحَقَّنِي بِالصَّالِحِينَ)

101. Sonra şöyle duâ etti: "Yâ Rabbi! Muhakkak ki, bana Mısır'ın mülkünü verdin ve bana rüyâ tâbirini öğrettin. Ey göklerin ve yerin yaratıcısı! Dünyâda da, âhirette de benim velîm Sensin. Beni Müslüman olarak öldür ve beni sâlihlerin arasına kat."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, Yusuf Aleyhisselâm'ın yaptığı duâ gibi, müezzinler de namaz tesbihatında, duâ edilmeden önce genellikle:

اَللّٰهُمَّ احْشُرْنَا فِيْ زُمْرَةِ الصّٰلِحِيْنَ

"Allah'ım! Bizi sâlih kimselerle haşret" anlamına gelen: "Allâhum-mahşurnâ fi zümretis-sâlihîn" duâsını okurlar.

(ذَٰلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُوا أَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ) (١٠٢)

102. Yusuf'un bu kıssası, gayb haberlerindendir. Ey Habîbim! Sana vahy ediyoruz. Kardeşleri, Yusuf'u kuyuya atmak için azmettikleri ve hakkında hile kurdukları zaman yanlarında değildin.

(وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ) (١٠٣)

103. Ey Resûlüm! Ne kadar şiddetli arzulasan da, yine insanların çoğu îman etmezler.

(وَمَا تَسْأَلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ) (١٠٤)

104. Ey Resûlüm! Halbuki sen, bu tebliğ karşılığında onlardan bir ücret istemiyorsun. O (Kur'ân), âlemler için nasihattan başka bir şey değildir.

İzah: Peygamberler, Allah tarafından gönderilen emirleri insanlara tebliğ etmekle görevlidirler. Bu sebeple, tebliğ görevlerini yaparlarken, insanlardan herhangi bir dünyevî menfaat beklemezler. Peygamberlerin vârisleri olan âlimler

de aynı şekilde dîne yaptıkları hizmet karşılığında hiçbir dünyevî menfaat beklemezler. Yaptıkları hizmeti sâdece Allah için yaparlar. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Yûnus, Âyet 72'nin izahına bakınız.

وَكَأَيِّنْ مِنْ آيَةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ (١٠٥) وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ (١٠٦) إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ ()

105-106. Göklerde ve yerde Allah'ın varlığına delil olan nice alâmetler görürler de, yine tefekkürden yüz çevirirler.* Onların çoğu, ancak müşrik olarak Allah'a îman ederler.

İzah: Âyet-i kKerîme'de: "Onların çoğu, ancak müşrik olarak Allah'a îman ederler" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, kafirlerin çoğu Allah'a inanırlar, aynı zamanda da putları Allah'a ortak koşarlar. Onlar, kendilerini Allah'ın yarattığını ve rızıklandığını söylerler. Bununla beraber Allah'ı Teâlâ'nın dışındaki varlıkları ilahlık mertebesine yükseltirler ve kâfir olurlar, demektir.

() أَفَأَمِنُوا أَنْ تَأْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ أَوْ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (١٠٧))

107. Onlar, Allah'ın azâbından bir felâketin gelip kendilerini kuşatmasından yahut kendileri habersiz oldukları halde, kıyâmetin ansızın kopmasından emin mi oldular?

İzah: Kıyâmetin ansızın kopacağına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا فَإِذَا طَلَعَتْ فَرَأَاهَا النَّاسُ آمَنُوا أَجْمَعُونَ فَذَلِكَ حِينٌ { لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا } وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ نَشَرَ الرَّجُلَانِ ثَوْبَهُمَا بَيْنَهُمَا فَلَا يَبْتَاعَانِهِ وَلَا يَطْوِيَانِهِ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ أَنْصَرَفَ الرَّجُلُ بِلَبَنِ لِقَحْتِهِ فَلَا يَطْعُمُهُ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَهُوَ يَلِيطُ حَوْضَهُ فَلَا يَسْقِي فِيهِ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ رَفَعَ أَحَدُكُمْ أَكْلَتَهُ إِلَى فِيهِ فَلَا يَطْعُمُهَا (خ عن ابى هريرة)

"Güneş batıdan doğmadıkça kıyâmet kopmaz. Güneş batıdan doğup da insanlar onu gördüklerinde, hepsi îman ederler. İşte o zaman, "Rabbinin bâzı alâmetlerinin geldiği gün, daha önce îman etmemiş veya îmanıyla bir hayır kazanmamış olan bir kişiye, o zaman ki îmanı fayda vermeyecektir "[1] diye buyrulan zamandır. İki kişi elbiselerini aralarında açmışlar henüz satamamışlar

ve dürememişlerken kıyâmet kopacaktır. Kişi, devesinin sütünü sağıp ayrılmışken onu içmeden kıyâmet kopacaktır. Kişi, yiyeceğini ağzına almış fakat henüz yutamamışken kıyâmet kopacaktır.”[2]

[1] Sûre-i En’âm, Âyet 158.

[2] Sahih-i Buhârî, Rikâk 39.

قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ (١٠٨) (

108. Ey Resûlüm! De ki: "İşte benim yolum budur. Ben ve bana tâbi olanlar, basîret üzere olduğumuz halde Allah’a dâvet ederiz. Allah’ı bütün noksanlıklardan tenzih ederim. Ben müşriklerden değilim."

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ أَلَمْ يَسْأَلُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ (١٠٩) (عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا أَفَلَا تَعْقِلُونَ)

109. Ey Habîbim! Biz, senden evvel de şehirler ahalisinden, ancak kendilerine vahyettiğimiz erkekleri Peygamber olarak gönderdik. Kâfirler, yeryüzünde gezip kendilerinden öncekilerin âkıbetinin ne olduğunu görmüyorlar mı? Allah’tan korkanlar için âhiret yurdu daha hayırlıdır. Hâlâ akletmeyecek misiniz?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’den net bir şekilde anlaşılan; Allah’u Teâlâ, gönderdiği bütün Peygamberleri göçebe olmayan, yani yerleşik belde ve şehirler ahâlisinden, sâdece erkeklerden göndermiştir. Kadından bir Peygamber gelmemiştir. Kadından Peygamber geldiğini gösteren ne bir Âyet-i Kerîme, ne de Hadis-i Şerif vardır. Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 37’de Hz. Meryem’e Cennetten meyve geldiği geçmektedir. Kadından Peygamber olmadığı için Hz. Meryem, evliyâullahtır. Bu sebeple ona Cennetten meyve gelmesi, bir mûcize değil, kerâmettir.

حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَرَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِّبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّيَ مَنْ نَشَاءُ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ (١١٠) (الْمُجْرِمِينَ)

110. (Kâfirler, azâbın gecikmesine aldanmasınlar!) Peygamberler (yardımdan) ümitsizliğe düşüp, (insanlar karşısında) yalancı durumuna düşeceklerini sandıkları sırada, nihâyet yardımımız geldi ve dilediğimiz kurtuldu. Mücrimler topluluğundan ise, azâbımız aslâ geri çevrilmez.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu Âyet-i Kerîme hakkında: "Onlar, Allah'ın vaad ettiği yardımın, zaferin gerçekleşmeyeceğini zannettiler. Çünkü onlar da insandı" deyip, bunu desteklemek için de:

- Ey Mü'minler! Yoksa siz, önceki ümmetlere isâbet edenler size de gelmedikçe, Cennete gireceğinizi mi zannedersiniz? Onları, türlü türlü belâlar yıldırılmıştı. Hattâ peygamberleri ve O'nunla beraber imân edenler: "Allah'ın yardımı ne zaman?" dediler. İyi bilin ki, Allah'ın yardımı muhakkak yakındır, mealindeki Sûre-i Bakara, Âyet 214'ü okumuştur.

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ (١١)
(كل شيء وهدى ورحمة لقوم يؤمنون)

111. Şüphesiz, Peygamberlerin ve önceki ümmetlerin kıssalarında hâlis akıl sahipleri için bir ibret vardır. Bu Kur'ân, uydurma olan bir söz değildir. Lâkin ondan evvel nâzil olan kitapları tasdik eden, her şeyi genişçe açıklayan ve îman eden bir topluluğa hidâyet ve rahmet kaynağı olan bir kitaptır.

İzah: Kur'ân-ı Kerîm'in önceki kitapları da içerdiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ أَعْطَانِي السَّبْعَ الطُّوَالَ مَكَانَ التَّوْرَةِ وَأَعْطَانِي الْمِثْنَ مَكَانَ الْإِنْجِيلِ وَأَعْطَانِي الطَّوَاسِينَ مَكَانَ الزَّبُورِ وَفَضَّلَنِي بِالْحَوَامِيمِ وَالْمُفَصَّلِ مَا قَرَأَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن البراء بن عازب)

"Allah'u Teâlâ es-Seb'ut-Tivâli (yedi uzun sûreyi)[1] Tevrat'ın yerine, el-Miûn'u (âyet sayısı yüzden fazla olan sûreleri) İncil'in yerine, et-Tavâsin'i (Tâ, Sîn ile başlayan sûreleri)[2] Zebur'un yerine vermiş ve beni Havâmim (Hâ, Mîm ile başlayan sûreler)[3] ve el-Mufasssal (kısa) sûreler ile üstün kılmıştır. Benden önce bunları hiçbir Peygamber okumuş değildir."[4]

[1] Bu yedi sûre: Bakara, Âl-i İmrân, Nisâ, Mâide, En'âm, A'râf ve arası Besmele ile ayrılmadığı için ikisi bir sûre görülen Enfâl ile Tevbe Sûreleri'nden oluşmaktadır.

[2] Şuarâ ve Kasas, Tâ, Sîn, Mîm diye Neml de Tâ, Sîn diye başlamaktadır.

[3] Hâ, Mîm ile başlayan sûreler: Mü'min, Fussilet, Şûra, Zuhruf, Duhân, Câsiye

ve Ahkâf Sûreleri'dir.

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 13, s. 87; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7929.

13-RA'D SÛRESİ

Bu sûre 43 âyettir. Bu sûrenin Mekke döneminde mi yoksa Medîne döneminde mi nâzil olduğu hususunda çeşitli rivâyetler vardır. Bâzı âyetlerinin Mekke döneminde, diğer bir kısım âyetlerinin de Medîne döneminde nâzil olduğu rivâyet edilmiştir. İsmi, 13. âyetinde geçen ve "Gök gürültüsü" anlamına gelen "Ra'd" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَلَمْ تَرَ تِلْكَ اٰیٰتِ الْكِتٰبِ وَالَّذِیْ اُنْزِلَ اِلَیْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ وَلٰكِنَّ النَّاسَ لَا یُؤْمِنُوْنَ) (۱)

1. Elif, Lâm, Mîm, Râ. Bunlar, kitabın âyetleridir. Ey Resûlüm! Rabbinden sana indirilen (bu Kur'ân) haktır. Lâkin insanların çoğu îman etmezler.

(اَللّٰهُ الَّذِیْ رَفَعَ السَّمٰوٰتِ بِغَیْرِ عَمَدٍ تَّرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوٰی عَلَی الْعَرْشِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ یَّجْرِیْ لَاجَلٍ)
(مُسَمِّیْ یُدَبِّرُ الْاَمْرَ یَفْصَلُ الْاٰیٰتِ لَعَلَّكُمْ یَلْقَآءَ رَبِّكُمْ تَوْفِیْقُوْنَ) (۲)

2. Gördüğünüz şekilde gökleri direksiz olarak yükselten, sonra Arş üzerine istivâ eden, güneşi ve ayı sizin hizmetinize veren ve bunları belirli bir vakte kadar hareket ettiren, her işi idâre eden Allah'tır. Rabbinize kavuşacağınıza kesin olarak inanmanız için, âyetlerini tafsilatlı olarak açıklar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen Arş'ın büyüklüğü hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الَّذِیْ نَفْسِیْ بَیْدهِ مَا السَّمٰوٰتُ السَّبْعُ وَالْاَرْضُ السَّبْعُ عِنْدَ الْکُرْسِیِّ اِلَّا كَحَلْقَةٍ مُّلقَاةٍ بِاَرْضٍ فَلَاةٍ وَّ اِنَّ فَضْلَ
(الْعَرْشِ عَلَی الْکُرْسِیِّ کَفَضْلِ الْفَلَاةِ عَلَی تِلْكَ الْحَلْقَةِ) (ابن کثیر، التفسیر القران العظیم عن ابی ذر الغفاری)

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki; yedi kat gök ve yerler, Kürsî'nin yanında çölün ortasına bırakılmış bir halka gibidir. Arş'ın da Kürsî'ye oranla üstünlüğü, o çölün halkaya olan üstünlüğü gibidir." [1]

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Mülk, Âyet 5'te: "Yemin olsun ki Biz, dünyâ semâsını yıldızlarla süsledik..." diye buyuruyor. Dünyâ semâsının süsü ay, güneş,

yıldızlar olunca bunların hepsi dünyâ semâsında birinci kat göğün altındadır. Her kat gök bu dünyâ semâsından defalarca daha büyüktür. Yedinci kat gökten yukarıda Arş-ı Âlâ vardır. Arş-ı Âlâ'nın da on iki direği vardır.

Rivâyete göre, Cebrâil Aleyhisselâm Arş-ı A'lâ'yı dolanmak istedi. Allah'ı Teâlâ müsâde etti. Cebrâil Aleyhisselâm saniyede dünyâyı üç yüz altmış tur yapacak hızla yetmiş bin sene uçtu ve "Yâ Rabbi! Ben, Arş-ı A'lâ'nın ne kadar yerini gidebildim?" dedi. Allah'ı Teâlâ da: "Arş-ı A'lâ'nın on iki direği var. Sen bir direk ile diğer bir direğin arasını yarı edemedin. Yarı etmene çok uzun zaman var" buyurdu.

Âyet-i Kerîme'de, Allah'ı Teâlâ'nın Arş üzerine istivâ ettiğine dair geçen ifade; Ehl-i Sünnet itikâdına göre müteşâbih olan âyetlerdendir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 54'ün izahına bakınız.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 1, s. 681.

وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا رَوْحَيْنِ اثْنَيْنِ يُغْشِيهِ (الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا رَوْحَيْنِ اثْنَيْنِ يُغْشِيهِ) (۳)

3. Yeryüzünü yayıp orada sâbit dağlar ve nehirler yaratan ve orada her meyveden (erkek ve dişi şeklinde) çift çift yaratan O'dur. O, geceyi gündüze bürüyor. Şüphesiz bunlarda, tefekkür eden bir topluluk için elbette Allah'ın birliğine ve kudretine deliller vardır.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, Yeryüzünde var edilen ilk dağ, Ebû Kubeys Dağı'dır. Hz. Âdem ve Hz. Şit'in Ebû Kubeys Dağı'nda medfun olduğu kesin olmamakla birlikte rivâyet edilmiştir.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mûcizelerinden biri olarak Sûre-i Kamer, Âyet 1-3'te de geçtiği üzere ay, ikiye bölünerek bir parçası, bu Ebû Kubeys Dağı'nın üzerine inmiştir. İşte bu sebeple ayın indiği yere bir mescit yapılmış ve o mescide de Şakk'ul-Kamer (ayın ikiye bölünmesi) diye isim verilmişti.

وَفِي الْأَرْضِ قِطْعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِنْ أَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَى بِمَاءٍ وَاحِدٍ (وَفِي الْأَرْضِ قِطْعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِنْ أَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَى بِمَاءٍ وَاحِدٍ) (۴)

4. Yeryüzünde birbirine komşu kıtalar, üzüm bağları, ekinler, hurmalıklar, çatallı

çatalsız hepsi aynı su ile sulanır. Halbuki meyvelerinde bâzısını bâzısına üstün kılıyoruz. Şüphesiz bunlarda, aklını kullanan bir topluluk için elbette Allah'ın birliğine ve kudretine deliller vardır.

İzah: Yeryüzünde bitişik ve ayrı kıtalar vardır ki, yaratılış olarak iklimleri, toprakları ve meyveleri farklıdır. Meselâ: Ziraate elverişli olan yerler vardır, olmayan yerler de vardır. Ve yeryüzünde üzüm bağları, ekinler ve hurmalıklar gibi farklı türden bitkiler ve her bitkinin de kendi içinde türleri vardır ki, hepsi su ile sulanır, toprakta gelişip büyür, böyle olduğu halde meyvelerinin renkleri ve tatları farklıdır. Bu hâdiselerde, akını kullanıp düşünenler için Allah'ın birliğine ve kudretine deliller vardır.

Bu Âyet-i Kerîme'de, "Halbuki meyvelerinde bâzısını bâzısına üstün kılıyoruz" diye geçen ifade hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الدَّقْلُ وَالْفَارِسِيُّ وَالْحُلُّوُ وَالْحَامِضُ (ت) عن ابى هريرة

"Kimisi Fârisî türüdür (cinsi kalitelidir), kimisi bayağıdır (âdi olan bir cinstir), kimisi tatlı, kimisi de ekşidir." [1]

[1] Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 14.

(وَإِنْ تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ إِذَا كُنَّا تُرَابًا ءِإِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ الْأَغْلَالُ) (فِى آغْنَقِيهِمْ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ٥)

5. Ey Resûlüm! Eğer (kâfirlerin seni yalanlamasına) şaşıyorsan, işte asıl şaşılacak olan onların: "Biz toprak olduğumuz vakit, tekrar dirilir miyiz?" demeleridir. İşte onlar, Rablerini inkâr edenlerdir. İşte onlar, mahşer gününde boyunlarına demir halkalar vurulanlardır. İşte onlar, Cehennem ehlidirler ve orada ebedî kalacaklardır.

(وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمُ الْمَثَلَاتُ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلَى ظُلْمِهِمْ) (وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ ٦)

6. Ey Resûlüm! Kâfirler senden, iyilikten önce kötülüğün acele gelmesini isterler. Kendilerinden öncekilere isâbet eden azaplar ile uslanmıyorlar mı? Senin Rabbin, zulmetmelerine rağmen, insanlara mağfiret sahibidir (mühlet verir). Şüphesiz ki, Rabbinin azâbı çok şiddetlidir.

İzah: Müşrikler, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i yalanla-mışlar ve "Eğer senin söylediklerin doğruysa bize vaad ettiğin cezâları derhal getir" demişlerdir. Hattâ bâzen alaylı bir edâ ile Allah'a bile Sûre-i Enfâl, Âyet 32'de geçtiği üzere, "Ey Allah'ım! Eğer bu, Senin tarafından gelmiş hak bir kitap ise, hemen üzerimize taş yağdır yahut bize elim bir azap gönder" demişlerdi. Allah'u Teâlâ âyette, müşriklerin ve inkârcıların, azâbı acele istemekle akılsız olduklarını, azâba uğrayan geçmiş ümmet-lerden ibret almaları gerektiğini, azâbı erteleme sebeplerinden birinin de, yaptıklarından vazgeçmeleri için bir lütuf olduğunu beyan etmektedir.

Said İbn-i Müseyyeb Radiyallâhu anhu şöyle demiştir:

"... Senin Rabbin, zulmetmelerine rağmen, insanlara mağfiret sahibidir (mühlet verir). Şüphesiz ki, Rabbinin azâbı çok şiddetlidir" diye geçen Sûre-i Ra'd, Âyet 6 nâzil olduğunda, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

لَوْلَا عَفْوُ اللَّهِ وَتَجَاوُزُهُ مَا هُنَّا أَحَدًا الْعَيْشَ وَلَوْلَا وَعِيدُهُ وَعِقَابُهُ لَأَتَّكَلَ كُلُّ أَحَدٍ (تفسير ابن ابى حاتم عن سعيد بن المسيب)

"Eğer Allah'ın affı ve günahlardan vazgeçmesi olmasaydı, hiç kimseye hayat tatlı olmazdı. Eğer Allah'ın tehdidi ve cezâlandırması da olmasaydı, o zaman da herkes, kendine ve ameline güvenirdi."[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 12976.

(وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ) (

7. O kâfirler: "Ona Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya!" derler. Ey Habîbim! Sen ancak uyarmakla görevlisin. Ve her kavim için bir hidâyetçi vardır.

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, çok sayıda mûcize göstermiştir. Buna rağmen küfürde inâdi olanlar, her defasında bir bahane uydurarak yine inkâr etmişlerdir. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Ra'd, Âyet 27'nin izahına bakınız.

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdis nakledilmiştir:

"... Ey Habîbim! Sen ancak uyarmakla görevlisin. Ve her kavim için bir hidâyetçi vardır" diye geçen Sûre-i Ra'd, Âyet 7 nâzil olduğu vakit, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem elini göğsüne koyup buyurdu ki:

أَنَا الْمُنذِرُ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ وَأَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى مَنْكِبِ عَلِيٍّ فَقَالَ أَنْتَ الْهَادِي يَا عَلِيُّ بِكَ يَهْتَدِي الْمُهْتَدُونَ مِنْ بَعْدِي ((ابن جرير الطبري، جامع البيان عن ابن عباس

"Ben uyarıcıyım ve her kavim için bir hidâyetçi vardır." Ve Hz. Ali'nin omuzuna dokunarak: "Yâ Ali! Hidâyetçi sensin. Benden sonra hidâyete erenler, seninle hidâyete ulaşacaktır" buyurdu.[1]

Bu Hadis-i Şerif'te, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den sonra insanların Hz. Ali Efendimizin sebebiyle hidâyete ereceği söylenmiştir. Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, her yüz yılın başında Allah'ı Teâlâ'nın bu ümmete bir müceddid göndereceğini şöyle haber vermiştir:

(إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ أَمْرَ دِينِهَا (د طب ك ق عن ابى هريرة

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, bu ümmete her yüz yılın başında bir zât gönderir. Bu kimse, din işlerini yenileyip tazeler (itikâdi ve amelî hususlardaki yanlışlıkları düzeltir)."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَزَالُ أَرْبَعُونَ رَجُلًا مِنْ أُمَّتِي قُلُوبُهُمْ عَلَى قَلْبِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَدْفَعُ اللَّهُ بِهِمْ عَنْ أَهْلِ الْأَرْضِ يُقَالُ لَهُمُ الْأَبْدَالُ إِنَّهُمْ لَمْ يُدْرِكُوا بِصَلَاةٍ وَلَا بِصَوْمٍ وَلَا بِصَدَقَةٍ، فِيمَ أُدْرِكُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ بِالسَّخَاءِ (وَالنَّصِيحَةِ لِلْمُسْلِمِينَ (حل طب عن بن مسعود

Ümmetimin içinde kırk kişi hiç eksik olmaz. Kalpleri İbrâhim Aleyhisselâm'ın kalbi gibidir. Yeryüzünü Allah'ı Teâlâ onlarla korur. Onlara, "Ebdallar" derler. Onlar o mertebeye namazla, oruçla, zekât ile ermediler. "Ne ile erdiler Yâ Resûlallah?" dediler. Şöyle buyurdu: "Cömertlikle ve Müslümanlara bol nasihatla."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ (د ه حم هب عن ابى الدرداء

"Âlimler, Peygamberlerin vârisleridirler." [4] Bu âlimler hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى خُلَفَائِي قِيلَ وَمَا خُلَفَاؤُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُخِيُونَ سُنَّتِي وَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن)

"Allah'ın rahmeti benim halifelerime olsun." "Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?" dediler. Buyurdu ki: "Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir." [5]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 16, s. 357.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 1; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1118.

[3] Ebû Nuaym İsbehânî, Ma'rifet'üs-Sahâbe, Hadis No: 4013.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, İlim 1; Sünen-i Tirmizî, İlim 19.

[5] Muhtâr'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 291/1.

((اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَىٰ وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ ۝ ٨)

8. Allah'ı Teâlâ, her dişinin neye hâmile olduğunu ve rahimlerin neyi eksiltip, neyi artıracığını bilir. O'nun katında her şey belli bir ölçü ileler.

İzah: Allah'ı Teâlâ, her dişinin neye hâmile olduğunu, o dişinin karnındaki, şeklinin, huyunun, ömrünün, rızkının ve bunun gibi şeylerin nasıl olacağını bilir. Rahimlerin, zamanından evvel doğum yapmak, içlerinde bulunan şeyleri dışarı atmakla neleri eksilttiğini de bilir. Yine Allah'ı Teâlâ'nın, rahimlerin neyi artırdığını bilmesi de, rahimlerde gebelik süresinin evrelerinde çocuğun gelişmesini, hâmilelik müddetinin uzamasını ve ikiz veya daha fazla olabileceğini Allah'ın bilmesidir. Her şey, Allah katında bir ölçüye tâbidir.

عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ (٩) سَوَاءٌ مِنْكُمْ مَنْ أَسَرَ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِهِ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ ((وَسَارِبٍ بِالنَّهَارِ ۝ ١٠)

9-10. Allah'ı Teâlâ, gizliyi de açıkta olanı da bilendir. Çok büyüktür, çok yücedir.* Allah'a göre, sizden sözünü gizleyenle açığa vuran, geceleyin

gizlenenle gündüz ortaya çıkan arasında hiçbir fark yoktur.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "Allah'a göre, sizden sözünü gizleyenle açığa vuran, geceleyin gizlenenle gündüz ortaya çıkan arasında hiçbir fark yoktur" buyruğunu açıklarken şöyle buyurmuştur: Gece gizlenenden kasıt, gece gizlice günah işleyip gündüz insanların içine çıkınca, insanlara kendisini günahsız olarak gösteren riyâkardır.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 8, s. 369.

لَهُ مُعَقَّبَاتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا ()
() بِأَنفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ (١١)

11. İnsanı, önünden ve arkasından tâkip edip gözetleyen melekler vardır. O melekler, tâkip ettikleri kimsenin hallerini Allah'ın emri üzere muhafaza ederler. Allah'u Teâlâ bir kavme ihsan buyurduğu nîmeti, o kavim güzel halden kötü hâle geçinceye kadar kaldırmaz. Allah'u Teâlâ, bir kavme azap etmek isterse, artık onu geri çevirecek yoktur. Onlar için O'ndan başka bir yardımcı da yoktur.

İzah: Âyette geçtiği üzere insanları gözetlemekle görevli olan melekler hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَتَعَاقَبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الْعَصْرِ ثُمَّ يَعرُجُ الَّذِينَ بَاتُوا فِيكُمْ فَيَسْأَلُهُمْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي فَيَقُولُونَ تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ وَاتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ (خ)
(م عن ابى هريرة

"Sizleri hem gece hem de gündüz tâkip eden melekler vardır. Bunlar, sabah ve ikindi namazlarında bir araya gelirler. Sonra sizinle beraber geceleyenler yukarı çıkarlar. Rabbiniz daha iyi bildiği halde, onlardan: "Kullarımı nasıl bıraktınız?" diye sorar. Onlar da: "Biz onları namaz kılarken bıraktık. Gittiğimizde de namaz kılıyorlardı" derler."[1]

Kinâne el-Adevî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmaktadır:

دَخَلَ عُثْمَانُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَخْبِرْنِي عَنْ الْعَبْدِ كَمْ مَعَهُ مِنْ مَلَكٍ؟ قَالَ: مَلَكٌ عَنْ يَمِينِكَ يَكْتُبُ الْحَسَنَاتِ وَآخَرُ عَنِ الشَّمَالِ يَكْتُبُ السَّيِّئَاتِ وَالَّذِي عَلَى الْيَمِينِ أَمِيرٌ عَلَى الَّذِي عَلَى الشَّمَالِ فَإِذَا عَمِلْتَ حَسَنَةً كُتِبَتْ عَشْرًا وَإِذَا عَمِلْتَ سَيِّئَةً قَالَ الَّذِي عَلَى الشَّمَالِ لِلَّذِي عَلَى الْيَمِينِ أَكْتُبُ قَالَ لَا لَعَلَّهُ يَسْتَغْفِرُ اللَّهُ تَعَالَى أَوْ يَتُوبُ إِلَيْهِ فَإِذَا قَالَ ثَلَاثًا قَالَ نَعَمْ أَكْتُبُ أَرَأَيْتَ اللَّهُ

تَعَالَى مِنْهُ فَبِنَسَ الْقَرِينِ هُوَ مَا أَقَلَّ مَرَّاقَبَتَهُ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَأَقَلَّ اسْتِجْيَاءَهُ مِمَّا يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ وَمَلَكَانِ مِنْ بَيْنِ يَدَيْكَ وَمِنْ خَلْفِكَ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ مُعَقَّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ وَمَلَكَ قَابِضٌ عَلَى نَاصِيَتِكَ فَإِذَا تَوَاضَعْتَ لِلَّهِ رَفَعَكَ وَإِذَا تَجَبَّرْتَ عَلَى اللَّهِ قَصَمَكَ وَمَلَكَانِ عَلَى شَفَتَيْكَ وَلَيْسَ يَحْفَظَانِ عَلَيْكَ إِلَّا الصَّلَاةُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَمَلَكَ قَائِمٌ عَلَى فَيْكِ لَا يَدْعُ أَنْ تَدْخُلَ الْحَيَّةُ فِي فَيْكِ وَمَلَكَانِ عَلَى عَيْنَيْكَ فَهُوَ لَا عَشْرَةَ أَمْلَاكَ عَلَى كُلِّ آدَمِيٍّ يَتَدَاوَلُونَ مَلَائِكَةَ اللَّيْلِ عَلَى مَلَائِكَةِ النَّهَارِ لِأَنَّ مَلَائِكَةَ اللَّيْلِ لَيْسُوا بِمَلَائِكَةِ النَّهَارِ فَهُوَ لَا عَشْرُونَ مَلَكًا عَلَى كُلِّ آدَمِيٍّ وَإِبْلِيسَ مَعَ ابْنِ آدَمَ بِالنَّهَارِ وَوَلَدَهُ بِاللَّيْلِ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن عثمان

Hız. Osman, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna geldi ve "Yâ Resûlallah! Bana kul ile birlikte kaç meleğin bulunduğunu haber verir misin?" diye sorunca, buyurdu ki:

"Sağında bir melek var, iyi amelleri yazar. Solunda bir melek var, bu da kötü amelleri yazar. Sağdaki melek, soldaki meleğin emîridir. Sen bir iyilik işledin mi on olarak yazılır, bir kötülük işledin mi sol taraftaki, sağ taraftakine: "Yazayım mı?" diye sorar. Öbürü: "Hayır, olur ki Allah'tan bağışlanma diler, yahut O'na tevbe eder, der. Aynı soruyu üç defa tekrarladığı zaman, "Evet yaz. Ondan yana Allah'u Teâlâ bize rahat versin. Bu kişi ne kadar kötü bir arkadaşdır. Allah'u Teâlâ'nın kendisini gözetlediğini ne kadar az hatırlıyor ve bizden ne kadar az utanıyor" der.

Allah'u Teâlâ ise Sûre-i Kâf, Âyet 18'de: "İnsanın ağzından hiçbir söz çıkmaz ki, onun yanında, yaptıklarını gözetleyen ve yazmaya hazır bir melek bulunmasın" diye buyuruyor. İki melek de önünde ve arkanda var. Bunlar hakkında da Allah'u Teâlâ Sûre-i Ra'd, Âyet 11'de: "İnsanı, önünden ve arkasından tâkip edip gözetleyen melekler vardır..." diye buyurmaktadır. Bir melek de senin alnını yakalamıştır, Allah rızâsı için alçak gönüllülük gösterecek olursan, seni yükseltir. Allah'u Teâlâ'ya karşı büyüklenecek olursan, belini kırar. Dudaklarının üzerinde de iki melek vardır, bunlar senin ancak Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ve Ehl-i Beytine getirdiğin Salavât-ı Şerife'leri tespit ederler. Bir melek de ağzın üzerinde dikilidir. O yılanın ağzına girmesine fırsat vermez. Gözlerinin üzerinde de iki melek vardır.

İşte her bir insan üzerindeki on melek bunlardır. Gece melekleri ile gündüz melekleri yer değiştirir, dururlar. Çünkü geceleyin duran melekler, gündüz duran meleklerle aynı değildir. Her bir insan üzerinde bu şekilde yirmi melek vardır. İblis de, gündüz Âdemoğlu ile birlikte, onun çocukları ise geceleyin Âdemoğlu ile birlikte bulunurlar." [2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالتَّعَرِّيَ فَإِنَّ مَعَكُمْ مَنْ لَا يُفَارِقُكُمْ إِلَّا عِنْدَ الْغَائِطِ وَحِينَ يُفْضِي الرَّجُلُ إِلَى أَهْلِهِ فَاسْتَخْيُوهُمْ وَأَكْرِمُوهُمْ (ت) عن ابن عمر

"Çıplak durmaktan kaçının. Zîrâ sizden hiç ayrılmayan, sâdece tuvalette ve bir de kişinin ailesiyle cinsî münasebette bulunduğu sırada ayrılan melekler vardır. Onlardan hayâ edin ve onlara saygı gösterin."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Mevâkî't-üs-Salât, 16, Tevhid, 33; Sahih-i Müslim. Mesâcid 37 (210).

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 9, s. 293.

[3] Sünen-i Tirmizî, Edeb 42.

(هُوَ الَّذِي يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنْشِئُ السَّحَابَ الثِّقَالَ) (١٢)

12. O, sizi (yıldırımla) korkutmak ve (yağmurla) ümitlendirmek için şimşegi gösteren ve yağmurlu bulutları meydana getirendir.

İzah: Yıldırım hakkında nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَمِعَ الرَّعْدَ وَالصَّوَاعِقَ قَالَ اللَّهُمَّ لَا تَقْتُلْنَا بِغَضَبِكَ وَلَا تُهْلِكْنَا بِعَذَابِكَ وَعَافِنَا قَبْلَ ذَلِكَ (ت) حم عن سالم

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gök gürlemesini ve yıldırımını işittiği zaman şöyle derdi: "Ey Allah'ım! Bizi gazabınla öldürme, bizi azâbınla helâk buyurma ve ondan önce bize afiyet ver."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 5503; Sünen-i Tirmizî, Daavât 40.

وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَأُكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ (هُوَ سَدِيدُ الْمِحَالِ) (١٣)

13. Ra'd (gök gürlemesi), O'nu hamd ile tesbih eder. Melekler de O'nun korkusundan tesbih ederler. Allah'u Teâlâ, yıldırımlar gönderir, onları dilediğine isâbet ettirir. Ve o kâfirler, Allah hakkında mücâdelede bulunurlar. Halbuki O, azâbı şiddetli olandır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Yahudiler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek: "Yâ Ebe'l-Kasım! Ra'd'ın ne olduğunu bize bildir?" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

مَلَكٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُوَكَّلٌ بِالسَّحَابِ مَعَهُ مَخَارِيقُ مِنْ نَارٍ يَسُوقُ بِهَا السَّحَابَ حَيْثُ شَاءَ اللَّهُ فَقَالُوا فَمَا هَذَا الصَّوْتُ الَّذِي نَسْمَعُ قَالَ زَجْرُهُ بِالسَّحَابِ إِذَا زَجَرَهُ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى حَيْثُ أَمَرَ قَالُوا صَدَقْتَ (ت عن ابن عباس)

"Ra'd, meleklerden bulutlarla vazifeli olan bir melektir. Yanında ateşten kırbaçlar vardır; bunlarla bulutları Allah'ın dilediği yere sürer." Yahudiler, "O halde işittiğimiz ses nedir?" diye sorunca, buyurdu ki: "Emredildiği yere kadar varması için bulutu sürdüğü zaman onu zorlamasıdır." Yahudiler: "Doğru söyledin" dediler.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(إِذَا سَمِعْتُمُ الرِّعْدَ فَادْكُرُوا اللَّهَ، فَإِنَّهُ لَا يُصِيبُ ذَاكِرًا) (طب عن ابن عباس)

"Gök gürlemesini işittiğiniz zaman, Allah'ı zikredin. Muhakkak ki Allah'ı zikreden birine, o isâbet etmez."[2]

Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair de şu hâdise nakledilmiştir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem câhiliye Araplarının azgınlarından birine bir kaç Sahâbe göndererek, onu İslâm'a dâvet etti. Bu azgın kişi onlara şöyle dedi: "Bana Muhammed'in Rabbinin mâhiyetini; gümüşten mi, demirden mi, bakırdan mı olduğunu haber verin?" Yanına gidenler onun söylediği bu sözden dehşete kapıldılar. Bunun üzerine bu azgın kişi: "Ben, Muhammed'in tanımadığı bir Rabbe mi icâbet edip çağrısını kabul edeyim" dedi.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem defalarca ona elçi gönderdiği halde, o yine ona benzeri sözler söylüyordu. Ona gidenlerin, onunla tartıştığı ve İslâm'a çağırdıkları bir sırada aniden bir bulut yükseldi ve bu bulut, tepelerinin üzerinde durdu. Gök gürledi, şimşek çaktı ve bir yıldırım düştü. Sâdece o kâfiri yaktı. Yanan o kâfirin yanından kalkanlar, Peygamberimizin yanına gelirken yolda

Sahâbeden bâzıları ile karşılaştılar. Karşılatıkları Sahâbîler: "Sizin adamınız yandı" dediler. Onlar da: "Nereden bildiniz?" diye sordular. Bunun üzerine karşılatıkları Sahâbîler: Allah'ı Teâlâ, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e:

"... Ve o kâfirler, Allah hakkında mücâdelede bulunurlar. Halbuki O, azâbı şiddetli olandır" diye geçen Sûre-i Ra'd, Âyet 13'ü vahyetti, dediler.[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 14.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11208.

[3] Benzer rivâyet için, Rudânî, Cem'ul-Fevaid, Hadis No: 7028'e bakınız.

لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ بِشَيْءٍ إِلَّا كَبَاسِطٌ كَفِّهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ () بِبَالِغِهِ وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ (١٤)

14. Hak duâ, ancak O'nadır. Müşriklerin, Allah'ı bırakıp da duâ ettikleri putlar, kendilerine hiçbir şekilde karşılık veremezler. Onların durumu, ağzına gelsin diye suya doğru iki avucunu açan kimseye benzer. Halbuki o su, hiçbir zaman ona ulaşmaz. İşte kâfirlerin duâsı, böyle boşa gider.

(وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَالُهُم بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ (سَجْدَهُ) (١٥))

15. Göklerde ve yerde kim varsa, ister istemez kendileri de, gölgeleri de sabah akşam Allah'a secde ederler. (Secde âyetidir)

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Mücâhid Hazretleri: "İsteyerek secde eden Mü'min, istemeyerek secde eden ise kâfirin gölgesidir" demiştir. İbn-i Zeyd Hazretleri de şöyle demiştir: Bize bildirildiğine göre "Her şeyin gölgesi Allah'a secde eder deyip, "Allah'ı Teâlâ'nın yarattığı şeyleri görmüyorlar mı? Onların gölgeleri Allah'a secde ederek ve tevâzu ile boyun eğerek sağa ve sola dönmektedir"[1] âyetini okumuş ve o gölgeler Allah'a secde ederler demiştir.[2]

[1] Sûre-i Nahl, Âyet 48.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 8, s. 397.

قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ أَنْفُسِهِمْ نَعْمَا وَلَا ضَرًّا قُلْ ()

هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ (الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ١٦)

16. Ey Resûlüm! Kavmine: "Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?" diye sor ve "Allah'tır" de. "O'nu bıraktınız da, kendilerine bile faydası ve zararı olmayan putları mı dost (mâbud) edindiniz?" de. Yine de ki: "Kör ile gören (Mü'min ile kâfir) bir olur mu? Veya zulumât ile nûr (bâtıl ile hak) bir olur mu? Yoksa Allah'a ortak koştukları putlar, Allah'ın yarattığı gibi ona benzer şeyler yarattı da bu sebeple mi kendilerine mâbud edindiler?" Yine de ki: "Her şeyin tek yaratıcısı Allah'tır. O birdir, her şeye hâkimdir."

أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَابِيًا وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِي النَّارِ ابْتِغَاءَ (جَلِيَّةٍ أَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ مِثْلَهُ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ (فَيَمُكُّ فِي الْأَرْضِ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ ١٧)

17. Allah'u Teâlâ, semâdan yağmur indirdi de dereler kendi miktarınca sel olup akmaya başladı, sel de üste çıkan köpüğü aldı götürdü. Ziyet veya faydalı bir eşya yapmak için ateşte eritilen madenlerin de onun gibi bir köpüğü (cürufu) vardır. Hak ile bâtılın misâli böyledir. Köpükler kurur gider; insanlara faydalı olan ise yerinde kalır. İşte Allah'u Teâlâ, böyle misaller verir.

لِلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمُ الْحُسْنَىٰ وَالَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُ لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا (بِأُولَئِكَ لَهُمْ سُوءُ الْحِسَابِ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ١٨)

18. Rablerinin dâvetine icâbet edenler için mükâfatın en güzeli vardır. Allah'ın dâvetine icâbet etmeyenler ise, yeryüzündeki malların hepsi ve bir misli daha kendilerinin olsa, görecekları azaptan kurtulmak için fedâ ederlerdi. İşte hesabın kötüsü onlar içindir. Onların varacağı yer Cehennemdir. Orası, ne kötü bir yataktır.

(أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ ١٩)

19. Ey Resûlüm! Sana Rabbinden indirilenin hak olduğunu bilip kabul edenle, kalbi kör olan bir olur mu? Bunu, ancak hâlis akıl sahibi olanlar idrak eder.

(الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ ٢٠)

20. O hâlis akıl sahipleri ki, Allah'a verdikleri ahde vefâ ederler ve mîsâkı bozmazlar.

İzah: Mîsâk hakkında Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ لَمَّا أَتَى الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ وَقَفَ فَقَالَ: أَمَا إِنِّي أَعْلَمُ إِنَّكَ حَجَرٌ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ، وَلَوْ لَا أَنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَلَمَكَ مَا اسْتَلَمْتُكَ فَبَلَغْتَ مَقَالَتَهُ عَلِيًّا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ: أَمَا إِنَّ الْحَجَرَ يَنْفَعُ ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَمَا مَنَعْتُهُ يَا خَنَزَنَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمَّا أَخَذَ الذَّرِيَّةَ مِنْ ظَهْرِ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَرَّرَهُمْ بِقَوْلِهِ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا: بَلَى، أَوَدَعَ إِفْرَارَهُمُ الْحَجَرَ فَمَنْ يَسْتَلِمُ الْحَجَرَ فَهُوَ يُجَدِّدُ الْعَهْدَ بِذَلِكَ (الإِفْرَارِ، وَالْحَجَرُ يَشْهَدُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (ك) عن أبي سعيد الخدري

Hz. Ömer, tavafta Hacer'ül-Esved'e geldiğinde, orada durdu ve dedi ki: "Ey Taş! Ben biliyorum ki, sen sâdece bir taşsın. Ne bir faydan ne de bir zararın vardır. Eğer Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in seni öpüp, elini yüzünü sürdüğünü görmeseydim, sana elimi yüzümü sürmezdim." [1]

Bu sözü Hz. Ali duyunca, "Yâ Ömer! Öyle söyleme, o taşın faydası var" dedi. Hz. Ömer: "Ey Resûlullah'ın amcasının oğlu! Onun faydası nedir?" deyince, buyurdu ki: "Resûlallah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu duydum: Allah'ı Teâlâ, bir zaman Âdem evlatlarının arkasından zürriyetlerini çıkarıp, yani ruhlarımızı yaratıp, Onlara: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye hitap etti. Bu hitâba, ruhlarımız: "Evet Rabbimizsin" demişlerdi. Allah'ı Teâlâ, bu şekilde onlardan Ahd-i Mîsâk almıştı. İşte o mîsâktaki ahdi, Hacer'ül-Esved taşının içine koymuştur. Bir kimse Hacer'ül-Esved'i isti'lam ettiğinde[2], o ahdi yenilemiş olur. İşte o taş, mahşer gününde o kimseye şâhitlik yapar." [3]

Bu söz üzerine Hz. Ömer'in: "Allah senden râzı olsun Yâ Ali! Ben bunları bilmezdim, diye buyurduğu rivâyet edilmiştir.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Menâsik 27.

[2] İsti'lam: Tavafta Hacer'ül-Esved'in hizâsına gelindiğinde, Hacer'ül-Esved'e elini yüzünü sürüp öpmek, yaklaşılamaz ise, uzaktan elini kaldırarak tekbir ile selam vermektir.

[3] Şemseddin Serahsî, el-Mebsut, c. 4, s. 434-435; Envâr'ül-Âşıkîn, s. 36; Hâkim, Müstedrek, Hadis No:1635 (benzeri).

(وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ) (٢١)

21. O hâlis akıl sahipleri ki, Allah'ı Teâlâ'nın ulaştırılmasını emrettiği şeyleri ulaştırırlar ve Rablerinden korkarlar ve kötü hesaptan sakınırlar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Allah'ı Teâlâ'nın ulaştırılmasını emrettiği şeyler" diye geçen ifadeden maksat, akrabalık bağı gibi şeylerdir.

Âyet-i Kerîme'nin metninde geçen "Ulaştırmak" diye tercüme ettiğimiz "Vasl" kelimesinin, vuslat, kavuşmak anlamı da vardır. En mühim vuslat ise, Allah'a kavuşmaktır. Allah'ın dostları olan zâtlar, kulları Hakk'a irşad ederler. Bu husus Sûre-i A'râf, Âyet 181'de şöyle geçmektedir:

"Yarattıklarımızın içinde bir taife var ki, halkı hakka irşad ederler ve hak ile adâlette bulunurlar."

İşte Allah'ı Teâlâ'nın emrettiği vuslat yolunu, akrabalık bağı diyerek, âyetteki mânânın sâdece bir yönünü söylemek ne kadar hazindir. Halbuki asıl vuslat, Enbiyâların ve evliyâların Hakk'a giden yoludur. Bu zâtlar, vuslat yolunda canlarını fedâ etmişlerdir.

وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَرَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرُؤْنَ بِالْحَسَنَةِ (السَّيِّئَةُ أُولَئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ) (٢٢) جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ (وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ) (٢٣) سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ (٢٤)

22-24. O hâlis akıl sahipleri ki, Rablerinin rızâsı için sabrederler, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz rızıklardan gizli ve açık infak ederler ve kötülüğe karşılık iyilik ederler. İşte güzel âkıbet onlar içindir.* Adn Cennetleri onlar içindir, oraya girerler. Babalarından, zevcelerinden ve evlatlarından sâlih olanlar kendileriyle beraber olur. Melekler de her kapıdan yanlarına varırlar*ve sabrettiğinizden dolayı, "Size selâm olsun. Bu ne güzel âkıbettir!" derler.

İzah: Nefislerini ıslah edip sabreden, farz ve nâfile namazlara devam eden, rızıklarından gizli ve aşikar dağıtan ve kendilerine kötülük yapılsa dahi onların ıslahı için iyilikle muâmele eden muhsinler için büyük mükâfatlar vardır.

Kendilerine yapılan kötülüğe iyilikle muâmele edenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَشَدُّكُمْ مَنْ غَلَبَ نَفْسُهُ عِنْدَ الْغَضَبِ وَأَحْلَمَكُمْ مَنْ عَفَا عِنْدَ الْقُدْرَةِ) (ابن أبي الدنيا عن علي

"Sizin en kuvvetliniz, gazap hâlinde öfkesini yenen, en hâliminiz de intikam alma imkânına sahip iken affedeninizdir."[1]

Adn Cennetleri hakkında geniş bilgi için de Sûre-i Tevbe âyet 72 ve izahına bakınız.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 71/15.

وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ (لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ٢٥)

25. Şunlar ki, Allah'a verdikleri ahd-i mîsâkı sonradan bozarlar ve Allah'ın emrettiği vuslat yolunu keserler ve yeryüzünde fesat çıkarırlar. İşte lânet onlarıdır ve yurdun kötüsü de onlarıdır.

İzah: Ahd-i mîsâk: Ervâh-ı Ezel'de ruhlar yaratılınca, Allah'u Teâlâ'nın onlara: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim? sorusuna karşı, onların: Evet! Sen bizim Rabbimizsin" diyerek ahid vermeleridir.[1]

İşte Allah'u Teâlâ siz Benim yolumdan, gösterdiğim yoldan, ayrılmayacağınıza söz verir misiniz? deyince, onlar: "Evet, söz veriz" dediler. Böylece insanlar dünyâyâ geldiğinde bir kısmı, İslâm'a girip, Allah'ın emir ve yasaklarına uyararak, bu verdikleri ahdi yerine getirdiler. Diğer kısmı da dünyânın gösterişine, güzelliğine, şeytanın iğvâsına ve nefsinin hevâsına aldanıp, o verdikleri ahdi unuttular. Böylece o vermiş oldukları ahdi bozdular.

Bu sebeple her Peygamber, ümmetinden bu Ahd-i Mîsâk'ı elden tutup tâzelemişlerdir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de Hudeybiye'de Ashâbından; mallarıyla, canlarıyla kendisinin gösterdiği hak yoldan ayrılmayacaklarına dair ahid almıştır. Bu ahdi yapanlar hakkında Allah'u Teâlâ Sûre-i Fetih, Âyet 10'da şöyle buyurmuştur:

"Ey Resûlüm! Şüphesiz ki sana biat edenler, muhakkak ki Allah'a biat ederler. Allah'ın eli, onların ellerinin üzerindedir. Her kim ahdini bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Her kim de Allah'a olan ahdini yerine getirirse, Allah'u Teâlâ ona büyük bir mükâfat verecektir."

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında olsak, biz de Hudeybiye'de olduğu gibi onun elinden tutup, aynı ahdi yapardık.

Bu sebeple Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e yetişemeyenler, Çâr-ı Yâr-ı Güzîn Efendilerimizin elinden tutup biat ettiler. Onlara da yetişemeyenler, onların elinden tutan âlimlerin elinden tutarak biat ettiler. Böylece günümüze kadar elden ele gelmiştir. Hiç kesiklik olmadan elden ele hesap edilirse, geriye doğru en son el, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in elidir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Allah'ın emrettiği vuslat yolunu keserler ve yeryüzünde fesat çıkarırlar. İşte lânet onlarıdır ve yurdun kötüsü de onlarıdır" diye buyrulmaktadır. Yani kendileri Hakk'a vuslat yoluna gitmedikleri gibi, gidenlere de mâni olup yollarını keserler ve yeryüzünde fesat çıkarırlar. İşte bu kimselere lânet vardır ve kötü yurt olan Cehennem de onlarıdır, demektir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ آذَى الْمُسْلِمِينَ فِي طَرِيقِهِمْ وَجَبَتْ عَلَيْهِ اللَّعْنَةُ. (طب عن حذيفة بن أسيد

"Her kim Müslümanlara, onların Hakk'a giden yolu hususunda ezâ cefâ ederse, o kimse üzerine lânet vâcip oldu." [2]

[1] Bakınız: Sûre-i A'râf, Âyet 172.

[2] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 26486; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 2978.

((اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَفَرَحُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَاعٌ ۚ ۲۶)

26. Allah'ı Teâlâ, dilediğinin rızkını geniş ve dilediğinin rızkını da dar eder. Kâfirler, dünyâ hayatı ile ferahlana dursunlar. Halbuki dünyâ hayatı, âhiretteki mükâfata göre, geçici bir menfaatten başka bir şey değildir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak nakledilen bir Hadis-i Şerif'te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(مَا الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا كَمِثْلِ مَا يَجْعَلُ أَحَدُكُمْ إِصْبَعَهُ هَذِهِ فِي الْيَمِّ فَلْيَنْظُرْ بِمَا يَرْجِعُ وَأَشَارَ بِالسَّبَابَةِ (حم عن المستورد

"Âhirete göre dünyâ, sizden birinin şu parmağını denize daldırmasının misâli gibidir. Bir baksın bakalım ne getirecek" buyurmuş ve şehâdet parmağını işâret

etmiştir.[1]

Bu hususta Hasan-ı Basrî Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

"Başından sonuna kadar dünyâ, kişinin uyuyup hoşuna giden bir rüyâ gördükten sonra uyanınca hiçbir şeyin olmadığını görmesi gibidir."[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17322.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 8, s. 415.

(وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ يَضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ أُنَابَ) (٢٧)

27. O kâfirler: "Ona Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya!" derler. Ey Resûlüm! De ki: "Allah'ı Teâlâ, dilediğini dalâlette bırakır. Kendine yöneleni de hidâyete erdirir."

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, çok sayıda mûcize göstermiştir. Buna rağmen küfürde inâdi olanlar, her defasında bir bahane uydurarak yine inkâr etmişlerdir. Bu Âyet-i Kerîme'de de o kâfirlerin: "Ona Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya!" diye söylemeleri, Sâlih Aleyhisselâm'ın devesi, Mûsâ Aleyhisselâm'ın âsâsı gibi buna benzer bir mûcize daha istemeleridir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdise nakledilmiştir:

قَالَتْ قُرَيْشٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ أَنْ يَجْعَلَ لَنَا الصِّفَا ذَهَبًا وَنُؤْمِنُ بِكَ قَالَ وَتَفْعَلُونَ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَدَعَا فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ عَزَّ وَجَلَّ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ إِنَّ شَيْئًا أَصْبَحَ لَهُمُ الصِّفَا ذَهَبًا فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْهُمْ عَذَّبْنَاهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ وَإِنْ شِئْتَ فَتَحْتُ لَهُمْ بَابَ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (قَالَ بَلْ بَابُ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (حم عن ابن عباس

Kureyşliler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Rabbine duâ et de bize Safa Tepesi'ni altın yapsın, sana inanalım" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara: "Şâyet bunu yaparsam beni tasdik eder misiniz?" diye sorunca, onlar: "Evet" dediler. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şöyle dedi: Rabbinin sana selâmı var ve der ki: "İsterse onlar için Safa Tepesi altın olur, ama içlerinden her kim bundan sonra küfre devam ederse; onu âlemlerden hiç kimseyi azaplandırmadığım bir biçimde azaplandırırım. İstersen de, onlar için tevbe ve rahmet kapılarını açarım." Bunun

üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, tevbe ve rahmet kapılarını isterim" dedi.[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2058.

(الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ) (٢٨)

28. Onlar, îman edenlerdir ve kalpleri zikrullah ile mutmain olanlardır. Haberiniz olsun ki, kalpler ancak zikrullah ile mutmain olur.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu âyette, zikrullahın kalpleri mutmain ettiğinden bahsetmektedir. İşte buna tasavvufta mutmainne makâmı denir.[1] Tasavvufta yedi nefis mertebesi vardır. Bunlardan dördüncüsü mutmainne makâmıdır. Bu yedi nefis mertebesi, ancak zikrullahı çok yaparak, kademe kademe geçilir. Yani onların, mutmainne makamına yetişmeleri, zikrullahı çok yaptıklarındandır. Kalpler ancak Allah'ı zikretmekle sükûnet bulur.

Bu hususta çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

سِيرُوا سَبَقَ الْمُفْرَدُونَ قَالُوا وَمَا الْمُفْرَدُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الدَّاكِرُونَ اللَّهُ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ (م عن ابى هريرة)

"Durmayın çalışın, çalışanlar ileri geçtiler ve ilerlediler." Dediler ki: "Yâ Resûlallah! Bu ileri geçenler kimlerdir?" Buyurdu ki: "Allah'ı çok zikreden erkekler ve kadınlardır." [2]

(أَعْظَمُ النَّاسِ دَرَجَةً الدَّاكِرُونَ اللَّهُ كَثِيرًا. (هب عن ابى سعيد الخدرى

"Derecesi en yüksek olanlar, Allah'ı çok zikredenlerdir." [3]

أَلَا أَنْبِئُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِكِكُمْ وَأَرْفَعَهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ وَخَيْرٌ لَّكُمْ مِنْ إِنْفَاقِ الذَّهَبِ وَالْوَرِقِ وَخَيْرٌ لَّكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ قَالُوا بَلَى قَالَ ذِكُرِ اللَّهُ تَعَالَى (حم ت عن ابى الدرداء

"Haberiniz olsun! Rabbinizin katında derecenizi en yüksek ve sizi en temiz kılan, altın ve gümüş tasadduk etmekten daha hayırlı olan, Allah yolunda savaşa çıkıp da düşmanlarla kıyasıya savaşmaktan bile daha üstün olan hayırlı amelinizi size bildireyim mi?" "Evet" dediler. Buyurdu ki: "İşte o, zikrullahtır." [4]

İşte kalpleri mutmain eden, kişiyi en yüksek derecelere ulaştırarak Allah’u Teâlâ’ya yaklaştıran ibâdet zikrullahtır.

[1] Diğer nefis mertebeleri için Sûre-i Fecr, Âyet 28 ve izahına bakınız.

[2] Sahih-i Müslim, Zikir 1 (4).

[3] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 74/13.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20713; Sünen-i Tirmizî, Daavât 5.

(الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَىٰ لَهُمْ وَحُسْنُ مَآبٍ (٢٩)

29. İman edip sâlih amellerde bulunanlara hayır, saadet ve güzel âkıbet vardır.

كَذَٰلِكَ أَرْسَلْنَاكَ فِي أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ أُمَمٌ لَّا تَنفَعُ أُمَّةٌ وَلَا يَنْفَعُ الْبِلَادَ الْيَوْمَ الْيَوْمَ وَالْكَافِرُونَ بِالرَّحْمَنِ قُلْ (هُوَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ (٣٠)

30. Ey Resûlüm! Böylece seni de, sana vahyettiğimizi onlara okuyasın diye, kendilerinden önce nice ümmetler gelip geçmiş bir ümmete Peygamber olarak gönderdik. Onlar ise, Rahmân’ı inkâr ediyorlar. De ki: "Rahmân, benim Rabbimdir. O’ndan başka ilah yoktur. O’na tevekkül ettim. Dönüşüm de ancak O’nadır."

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre; Mekke müşriklerine, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Rahmân’a secde edin" dediğinde, onlar: "Rahmân kimdir?" demişlerdi. İşte bu olay üzerine Sûre-i Ra’d, Âyet 30 nâzil olmuştur.

وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ كُلُّ نَفْسٍ لَبِلَ إِلَى الْكَافِرِ الْيَوْمَ الْيَوْمَ وَالْكَافِرُونَ بِالرَّحْمَنِ قُلْ (الَّذِينَ آمَنُوا أَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَهْدَى النَّاسَ جَمِيعًا وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِنْ دَارِهِمْ حَتَّى يَأْتِيَ وَعْدُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ (٣١)

31. Eğer Kur’ân ile; dağlar yürütülse veya yeryüzü parçalansa yahut ölümler konuşturulsa, yine o kâfirler iman etmezlerdi. Oysa bütün işler Allah’a aittir. İman edenler bilmezler mi ki, Allah’u Teâlâ dileseydi, insanların hepsine hidâyet ederdi. Kâfirlere, kötü amelleri sebebiyle kıyâmete kadar devamlı olarak belâlar isâbet edecek yahut bu belâlar evlerinin yakınına kadar yaklaşıktır. Nihâyet Allah’ın vaadi gelecektir. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, vaadinden dönmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Mekke müşrikleri, bir gün şehrin dışına çıkmış oturuyorlardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de, onların yanına giderek, İslâm'a dâvet etti. Onların içinden Abdullah İbn-i Ümeyye el-Mahzumî'nin: "Mekke'nin şu iki dağı bizi çok sıkıyor, bunları buradan yürüt de yerlerimiz genişlesin. Bize aralarından nehirler akıt ve parça parça tarlalar aç ki ziraat edelim. Sonra Kusay gibi atalarımızdan bâzılarını dirilt de, senin sözlerinin doğru olup olmadığını bize söylesin" diye alay mahiyetli konuşması üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

(وَلَقَدْ اسْتَهْزَىٰ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَامْلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ (۳۲))

32. Ey Habîbim! Yemin olsun ki, senden evvelki Peygamberlerle de alay edildi. Alay eden kâfirlere mühlet verdim, sonra helâk ettim. Benim azâbım nasıl dehşetli olmuştu!

(أَفَمَن هُوَ قَائِمٌ عَلَىٰ كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ قُلْ سَمُّوهُمْ أَمْ تُنَبِّئُونَهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ)
(أَمْ بَيِّنُوا مِنَ الْقَوْلِ بَلِّغُوا لِلَّذِينَ كَفَرُوا مَكْرَهُمْ وَصُدُّوا عَنِ السَّبِيلِ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ (۳۳))

33. Her nefsin (hayır veya şer) ne yaptığını görüp gözeten Allah, hiçbir şeye muktedir olmayan putlar gibi midir? Buna rağmen kâfirler, Allah'a ortaklar koştular. Ey Resûlüm! De ki: "O putların isimlerini söyleyin; bakın, ibâdete müstehak halleri var mıdır? Yoksa O'na yeryüzünde bilmediği bir şeyi mi haber vereceksiniz? Yoksa anlamsız sözle mi kendinizi avutuyorsunuz? Hayır! Kâfirlere, küfürleri güzel göründü. Onlar, doğru yoldan saptılar. Allah'ı Teâlâ'nın dalâlette bıraktığına hidâyet edecek yoktur."

(لَهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَقُّ وَمَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِن وَاقٍ (۳۴))

34. Onlar için dünyâ hayatında azap vardır. Âhiret azâbı ise elbette daha şiddetlidir. Onları Allah'ın azâbından koruyacak kimse de yoktur.

İzah: Âhiret azâbının şiddeti hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَنَّ عَذَابَ الْآخِرَةِ أَشَدُّ مِنْ عَذَابِ الدُّنْيَا ... (د عن ابن عباس

"Şüphesiz ki âhiretteki azap, dünyadaki azaptan daha şiddetlidir."[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 26; Rudânî, Cem'ul-Fevaid, Hadis No: 4440.

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ أُكُلُهَا دَائِمٌ وَظِلُّهَا تِلْكَ عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَعُقْبَى () (الكافِرِينَ النَّارُ) (٣٥)

35. Allah'tan korkanlara vaad olunan Cennet; altlarından nehirler akan, meyveleri ve gölgelikleri dâim olan yerdir. İşte bu Cennet, Allah'tan korkanların âkıbetidir. Kâfirlerin âkıbeti ise ateştir.

İzah: Cennet meyvelerinin özelliğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا نَزَعَ مِنَ الْجَنَّةِ عَادَتْ مَكَانَهَا أُخْرَى (طب عن ثوبان

"Muhakkak ki, birisi bir Cennet meyvesini kopardığı zaman, onun yerine hemen bir başkası gelir."[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1431.

وَالَّذِينَ اتَّبَعَتْهُمْ إِلَى الْقَتْلِ يَفْرَحُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمِنَ الْأَحْزَابِ مَنْ يُنْكِرُ بَعْضَهُ قُلْ إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ () (وَلَا أُشْرِكُ بِهِ إِلَهًا أَدْعُوا إِلَيْهِ مَابِ) (٣٦)

36. Ey Resûlüm! Kendilerine kitap gönderdiğimiz kimseler, sana nâzil olan kitapla sevinirler. Senin aleyhinde ittifak edenlerden bâzıları da, sana nâzil olan kitabın bir kısmını inkâr ederler. Ey Habîbim! De ki: "Ben ancak Allah'a ibâdet etmekle ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamakla emrolundum. Ben, insanları O'na dâvet ederim. Dönüşüm de ancak O'nadır."

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا وَلَئِنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ () (٣٧)

37. İşte Biz, hikmetlerle dolu Kur'an'ı, Arapça olarak indirdik. Yemin olsun ki, eğer sana gelen ilimden sonra kâfirlerin hevâlarına uyarsan, Allah'a karşı senin ne bir dostun, ne de bir koruyucun bulunur.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Allah'ın hükmüne aykırı harekette bulunmayacağı muhakkaktır. Bu tür âyetler, Allah'ın hükümlerine

muhalefetin ne kadar sorumluluk gerektireceğini bütün ümmete ihtar etmek içindir. Her ne kadar Resûlü Ekrem'e yönelik ise de bunlardan asıl maksat, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetinin ilahi hükümlere uymanın önemini anlayabilmeleri içindir.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَرْوَاجًا وَذُرِّيَّةً وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ لِكُلِّ أَجَلٍ ((كِتَابِ (٣٨) يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ (٣٩)

38-39. Yemin olsun ki, senden evvel de Peygamberler gönderdik ve onlar için zevceler ve zürriyetler verdik. Hiçbir Peygamber için kendinden istenilen bir mûcizeyi, Allah'ın izni olmaksızın getirmek mümkün değildir. Her şeyin vâdesi, bir kitapta kayıtlıdır.* Allah'ı Teâlâ, dilediği hükmü siler ve dilediğini sâbit bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O'nun katındadır.

İzah: Müşrikler ve Ehl-i Kitap'tan bâzılarının Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğini inkâr etmek için ortaya attıkları iddialar üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Müşrikler, "Allah'ın Resûlü bir melek olmalı; biz, bizim gibi bir insana tâbi olur muyuz? Bu da bizim gibi bir insandır" diyerek inkâra kalkışmışlardı. Hristiyanlar da, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in evlenmesini, çocuklarının olmasını ayıplamışlar ve "Eğer Peygamber olsaydı, Hz. Yahyâ ve Hz. Îsâ gibi kadınlardan el çekip, bekar yaşaması gerekmez miydi?" diyerek inkâr etmişlerdi.

Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, hakikatın onların iddia ettiği gibi olmadığını ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den evvel gönderdiği Peygamberlere de zevceler ve zürriyetler verdiğini açıkça beyan etmiştir.

Bu hususta Sa'd b. Hişam Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ عَائِشَةَ قَالَتْ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكَ عَنِ النَّبْتِ فَمَا تَرَيْنَ فِيهِ قَالَتْ فَلَا تَفْعَلْ أَمَّا سَمِعْتَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ {وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَرْوَاجًا وَذُرِّيَّةً} فَلَا تَنْبَتُ (ن ح م ع ن) (سعد بن هشام)

Sa'd b. Hişam, Hz. Âişe'nin yanına vardı ve ona şöyle dedi: "Ben sana kadınlarla evlenmeksizin bekâr hayatı yaşamayı soracaktım, bu konuda senin görüşün nedir?" Hz. Âişe şöyle dedi: "Sakın ha böyle yapma! Allah'ı Teâlâ ne

buyuruyor duymadın mı? "Yemin olsun ki, senden evvel de Peygamberler gönderdik ve onlar için zevceler ve zürriyetler verdik..."[1] dolayısıyla nefsin bekâr yaşama arzusuna uyma!"[2]

Evlenmenin önemine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي وَإِنْ مِنْ سُنَّتِي النِّكَاحَ فَمَنْ أَحَبَّنِي فَلَيْسَ بِنَسَبِي) (البیهقی عن انس)

"Her kim benim sünnetime rağbet etmezse, benden değildir. Nikah da benim sünnetimdir. Her kim beni seviyorsa sünnetimi yerine getirsin."[3]

Bâzıları da Peygamberlerin; mûcizeleri kendiliğinden yaptıklarını düşünüyor ve "O bir Peygamber olsaydı, kendisinden her ne zaman bir mûcize istenirse, onu hemen yapması gerekmez miydi?" diyerek inkâr etme yoluna gitmişlerdir. Allah'ı Teâlâ bunlara bu âyet ile cevap vermiş ve bir Peygamberin mûcize göstermesinin kendisinin iznine bağlı olduğunu beyan etmiştir.

Bu âyetlerde geçen kitap, Levh-i Mahfuz'dur. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ لَوْحًا مَخْفُوظًا مِنْ دُرَّةٍ يَبْيَضَاءُ صَفَحَاتُهَا مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ قَلَمُهُ نُورٌ لِلَّهِ فِيهِ فِي كُلِّ يَوْمٍ سِتُونَ وَثَلَاثُمِائَةً لَحْظَةً يَخْلُقُ وَيَرْزُقُ وَيُمِيتُ وَيُحْيِي وَيُعِزُّ وَيُذِلُّ وَيَفْعَلُ مَا يَشَاءُ. (طب عن ابن عباس

"Allah'ı Teâlâ beyaz inciden bir Levh-i Mahfuz yarattı ki, onun sayfaları kırmızı yakuttan olup kalemi de nûrdur. Allah'ı Teâlâ için her gün üç yüz altmış lâhza vardır (her gün üç yüz altmış defa nazar eder). Yaradır, rızık verir, öldürür, yaşatır, aziz kılar, zelil eder ve dilediğini yapar."[4]

Bir kimsenin yaptığı duâ, verdiği sadaka gibi sâlih ameller sebebiyle Allah'ı Teâlâ, Levh-i Mahfuz'da yazdığı takdiri dilerse değiştirir veya sâbit kılar.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den nakledilen Hadis-i Şerif'lerden bâzıları şöyledir:

(مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ أَوْ يُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ) (خ عن انس وعن ابى هريرة

"Kim rızıkının bol olmasını ve ömrünün uzamasını arzu ederse, sıla-i rahim yapsın."[5]

(إِنَّ الرَّجُلَ لِيُحْرَمَ الرِّزْقَ بِالدَّنْبِ يُصِيبُهُ وَلَا يَرُدُّ الْقَدَرَ إِلَّا الدُّعَاءُ وَلَا يَزِيدُ فِي الْعُمُرِ إِلَّا الْبِرُّ (حم عن ثوبان

"Muhakkak kişi işlediği günahla rızıktan mahrum kalır. Kaderi, ancak duâ geri çevirir. Ömür de ancak iyilikle artar."[6]

(بِرُّ الْوَالِدَيْنِ يَزِيدُ فِي الْعُمُرِ وَالِدُّعَاءُ يَرُدُّ الْقَضَاءَ وَالْكَذِبُ يَنْقُصُ الرِّزْقَ (عد والديلمى عن أبي هريرة

"Anne ve babaya yapılan iyilik ömrü uzatır. Duâ kazâyı önler. Yalan da rızkı eksiltir."[7]

Bu hususta İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ da şöyle buyurmuştur:

(مَنْ اتَّقَى رَبَّهُ وَوَصَلَ رَحِمَةَ نُسَيْ لَهْ فِي عُمُرِهِ وَثَرِي مَالُهُ وَأَحَبَّهُ أَهْلُهُ (هب عن ابن عمر

"Takvâ sahibi olanın, sıla-i rahim yapanın ömrü uzatılır ve malı çoğaltılır, ehli de onu sever."[8]

Yine kötü ameller sebebiyle Levh-i Mahfuz'daki yazının değişeceğine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

مَا ظَهَرَ الْغُلُولُ فِي قَوْمٍ قَطُّ إِلَّا أُلْقِيَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبُ وَلَا فَشَا الزَّانَا فِي قَوْمٍ قَطُّ إِلَّا كَثُرَ فِيهِمُ الْمَوْتُ وَلَا نَقَصَ قَوْمٌ الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا قُطِعَ عَنْهُمْ الرِّزْقُ وَلَا حَكَمَ قَوْمٌ بِغَيْرِ الْحَقِّ إِلَّا فَشَا فِيهِمُ الدَّمُ وَلَا خَتَرَ قَوْمٌ بِالْعَهْدِ إِلَّا سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْعَدُوَّ (موطأ عن ابن عباس

"Bir kavimde devlet malından hırsızlık zuhur ederse, Allah'ı Teâlâ o kavmin kalplerine korku koyar. Bir kavim içinde zinâ yayılırsa, orada ölümler artar. Bir kavim ölçü ve tartıyı noksan ederse, Allah ondan rızkı keser. Bir kavmin mahkemelerinde haksız yere hüküm verilirse, o kavimde mutlaka kan yaygınlaşır. Bir kavim ahdinden dönerse, Allah onlara mutlaka düşmanlarını musallat eder."[9]

Kader konusunda geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 51'in izahına bakınız.

[1] Sûre-i Ra'd, Âyet 38.

[2] Sünen-i Nesâî, Nikah 4.

[3] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 2, Hadis No: 75; Sahih-i Buhârî, Nikah 1.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12348.

[5] Sahih-i Buhârî, Buyû 13, Edeb 12.

[6] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21352; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 10.

[7] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 45520; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 244/3.

[8] Buhârî, Edeb'ül-Müfred, Hadis No: 58; Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 7738.

[9] İmam Mâlik, Muvatta, Cihat 13.

(وَإِنْ مَا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَقَّيَنَّكَ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ) (٤٠)

40. Ey Resûlüm! Onlara vaad ettiğimiz azâbın bir kısmını sana göstersek de veya (onu göstermeden) seni vefât ettirsek de, sana düşen ancak tebliğ etmektir. Onların hesabı Bize aittir.

(أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا وَاللَّهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقَّبَ لِحُكْمِهِ وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ) (٤١)

41. O kâfirler, görmüyorlar mı ki, Biz yurtlarına varıp o yurdu etrafından (Müslümanların zaferiyle) eksiltiyoruz. Allah'ı Teâlâ hükmeder. O'nun hükmünü reddedecek yoktur. O, hesabı çabuk görendir.

(وَقَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلِلَّهِ الْمَكْرُ جَمِيعًا يَعْلَمُ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ وَسَيَعْلَمُ الْكُفَّارُ لِمَنْ عُقْبَى الدَّارِ) (٤٢)

42. Muhakkak ki, onlardan öncekiler de (Peygamberlerine) tuzaklar kurdular. Fakat tuzakların hepsi Allah'a aittir. O, her nefsin ne kazandığını bilir. Kâfirler de, güzel âkıbetin kime ait olduğunu yakında bileceklerdir.

(وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ) (٤٣)

43. Kâfirler: "Sen Peygamber değilsin" derler. Ey Resûlüm! De ki: "Benimle sizin aranızda şâhit olarak Allah'ı Teâlâ ve kitap ilmine sâhip olan yeter."

İzah: Kâfirlerin, Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğini yalanlayıp kabul etmemeleri üzerine Allah'ı Teâlâ: "Sana,

Benim, îman edenlerin ve hakikat üzere olan Ehl-i Kitap ulemâsının şâhit-liği yeter" diyerek gerçek Ehl-i Kitap ulemâsının da hakikati gördüğünde îman edeceğini söylemektedir.

Bu hususta Abdullah İbn-i Selâm'ın kardeşinin oğlu, şu hâdiseyi anlatmaktadır:

Hiz. Osman'ın öldürölmesi istenince, Abdullah İbn-i Selâm geldi. Hiz. Osman ona: "Gelişine sebep nedir?" diye sordu. O da, "Sana yardımcı olmaya geldim" dedi. Bunun üzerine Hiz. Osman şöyle dedi: "O halde insanların karşısına çık ve onların benden uzaklaşmalarını söyle, çünkü senin çıkışın benim için içeri girmenden daha hayırlıdır." Bunun üzerine Abdullah İbn-i Selâm, insanların karşısına çıkarak şöyle dedi:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ كَانَ اسْمِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَلَانْ فَسَمَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَبْدَ اللَّهِ وَنَزَلَ فِي آيَاتٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ نَزَلَتْ فِي {وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ فَاَمَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ} وَنَزَلَتْ فِي {قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ} إِنَّ لِلَّهِ سِنْفًا مَغْمُودًا عَنْكُمْ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ قَدْ جَاوَرَتْكُمْ فِي بَلَدِكُمْ هَذَا الَّذِي نَزَلَ فِيهِ نَبِيُّكُمْ فَاللَّهُ اللَّهُ فِي هَذَا الرَّجُلِ أَنْ تَقْتُلُوهُ فَوَاللَّهِ إِنْ قَتَلْتُمُوهُ لَتَطْرُدَنَّ جِيرَانَكُمْ الْمَلَائِكَةَ وَلَتَسْلُنَّ سَيْفَ اللَّهِ الْمَغْمُودَ عَنْكُمْ فَلَا يُعْمَدُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ قَالَ فَقَالُوا (اَقْتُلُوا الْيَهُودِيَّ وَاقْتُلُوا عُثْمَانَ) (ت ابن اخى عبد الله بن سلام

Ey insanlar! Şunu bilin ki benim câhiliye döneminde adım filan idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana Abdullah adını verdi. Allah'ın kitabından bâzı âyetler, benim hakkımda inmiştir: "... İsrailoğullarından bir şâhit de ondaki mânâların mislinin Tevrat'ta mevcut olduğuna şâhitlikte bulundu ve hemen îman etti de, siz yine îman etmeye kibirlenmişseniz, sizden zâlim kim olur? Söyleyin. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez"[1] diye geçen âyet benim hakkımda nâzil olmuştur. Yine, kâfirler: "Sen Peygamber değilsin" derler. Ey Resûlüm! De ki: "Benimle sizin aranızda şâhit olarak Allah'u Teâlâ ve kitap ilmine sâhip olan yeter"[2] âyeti nâzil oldu.

Allah'u Teâlâ'nın size karşı kınında bir kılıcı vardır. Peygamberin gönderildiği şu memleketinizde melekler size komşu olmuşlardır. Bu adam ve onu öldürmek hususunda Allah'tan korkun. Eğer onu öldürürseniz, komşularınız olan melekler sizden uzaklaştırılacak ve size karşı Allah'ın kılıcı da kınından çıkarılacak ve kıyâmete kadar da kınına sokulmayacaktır. Abdullah İbn-i Selâm'ın kardeşinin çocuğu dedi ki: "Bu sözü dinleyen o insanlar, o Yahudi'yi de, Osman'ı da öldürün" dediler.[3]

Yine bu hususta Abdullah İbn-i Selâm Radiyallâhu anhu'dan bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şu hâdise nakledilmiştir:

İbn-i Selâm, Yahudi hahamlarına: "Muhakkak ben, babamız İbrâhim ve İsmâil'in mescidini zaman itibariyle yenilemek istedim" demişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'de iken ona gitti. Nihâyet onu Mina'da buldu. İnsanlar etrafında idiler. İnsanlarla birlikte o da kalktı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendisine baktı ve "Sen İbn-i Selâm mısın?" diye sordu. Abdullah İbn-i Selâm şöyle anlatır: "Evet" dedim. "Yaklaş" buyurdu. Ona yaklaştım. "Ey İbn-i Selâm! Allah için söyle; Tevrat'ta beni Resûlullah olarak bulmuyor musun?" diye sordu. Ben de ona: "Rabbimizi nitele" dedim. Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzurunda durdu da ona: Ey Resûlüm! De ki: "O Allah birdir.* Allah Samed'dir (her şey O'na muhtaç olduğu halde, kendisi hiçbir şeye muhtaç değildir).* O, doğurmadı ve doğurulmamıştır.* Ve hiçbir şey O'na denk değildir" diye geçen İhlas Sûresi'ni getirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunu bize okudu. Bunun üzerine İbn-i Selâm:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ ثُمَّ انْصَرَفَ ابْنُ سَلَامٍ إِلَى الْمَدِينَةِ فَكَتَمَ إِسْلَامَهُ فَلَمَّا هَاجَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمَدِينَةِ وَأَنَا فَوْقَ نَخْلَةٍ لِي أَجْذَاهَا فَأَلْقَيْتُ نَفْسِي فَقَالَتْ أُمِّي اللَّهُ أَنْتَ لَوْ كَانَ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ مَا كَانَ لَكَ أَنْ تُلْقِيَ نَفْسَكَ مِنْ رَأْسِ النَّخْلَةِ فَقُلْتُ وَاللَّهِ لَأَنَا أُسَرُّ بِقُدُومِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ إِذْ بُعِثَ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عبد الله بن سلام)

"Allah'tan başka ilah olmadığına ve senin Allah'ın Resûlü olduğuna şahâdet ederim" dedi ve İbn-i Selâm dönüp Medîne'ye gitti, Müslüman olduğunu gizledi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne'ye hicret ettiğinde ben bir hurma ağacının üzerindeydim, meyvelerini topluyordum. Kendimi aşağıya attım. Annem dedi ki: "Allah için söyle, sana ne oluyor? Şâyet İmran oğlu Mûsâ olsaydı, sen kendini hurmanın tepesinden atmazdın." Ben şöyle dedim: "Allah'a yemin ederim ki, İmran oğlu Mûsâ'nın diriltilmiş olması, beni Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gelişinden daha fazla sevindirmezdi.[4]

[1] Sûre-i Ahkâf, Âyet 10.

[2] Sûre-i Ra'd, Âyet 43.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 47.

[4] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 474.

14-İBRÂHÎM SÛRESİ

Bu sûre 52 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede İbrâhim Aleyhisselâm'dan bahsedildiği için "İbrâhîm Sûresi" diye isimlendirilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(الرَّكِتَابُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَنِيفِ) (۱)

1. Elif, Lâm, Râ. Bu kitap, insanları Rablerinin izniyle, zulumâtta nûra, her şeye gâlip ve hamde lâyük olan Allah'ın yoluna çıkarmak için sana indirdiğimiz bir kitaptır.

اللّٰهُ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَوَيْلٌ لِّلْكَافِرِيْنَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيْدٍ (۲) الَّذِيْنَ يَسْتَجِبُوْنَ الْحَيٰوةَ (اللّٰهُ الَّذِيْ عَلَى الْاٰخِرَةِ وَيَصُدُّوْنَ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَيَبْغُوْنَهَا عَوْجًا اَوَّلٰئِكَ فِيْ ضَلٰلٍ بَعِيْدٍ (۳)

2-3. O Allah ki, göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur. Şiddetli azaptan dolayı vay kâfirlerin hâline!* Onlar, dünyâ hayatını âhirete tercih ederler, Allah yolundan menederler ve o yolu eğri göstermeye çalışırlar. İşte onlar, haktan çok uzak bir sapıklık içindedirler.

İzah: Kâfirler, mahşerde gerçekleri görerek Cehenneme gireceklerini anlarlar. Cenneti kazanma fırsatını da, dünyâda iken nefsin arzularına uyarak ellerinden kaçırdıklarını anlayınca, mahzun olup bunun ızdırabını çekeceklerdir.

Kâfirlerin hâli hakkında yine Sûre-i İbrâhîm, Âyet 44'te Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

Ey Resûlüm! İnsanları, kendilerine azâbın geleceği gün ile uyar. O gün zâlimler: "Ey Rabbimiz! Bir müddet azâbı bizden ertele ve bizi dünyâyâ geri gönder; dâvetine icâbet edip Resullerine itaat edelim" derler. Onlara denir ki: "Daha önce (dünyâda iken) âhirete intikal etmeyeceğinize dair yemin etmiyor muydunuz?"

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهٖ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَّشَآءُ وَيَهْدِيْ مَنْ يَّشَآءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ (الْحَكِيْمُ (۴)

4. Biz her Peygamberi, ancak kendi kavminin lisanıyla gönderdik ki, (Allah'ın emirlerini) onlara apaçık anlatsın. Allah'u Teâlâ, dilediğini dalâlette bırakır ve dilediğine de hidâyet eder. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Allah'u Teâlâ, her Peygamberi kendi kavminin lisânı üzere göndermiştir ki, o kavim emirlerini iyi ve güzel anlasın. Peygamberimiz Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem de kendi kavminin lisânıyla gönderilmiş, fakat dâveti kıyâmete kadar gelecek olan bütün âlemlerdir.

Hiz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan sahih senetle nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اُدْعُوا إِلَى سَيِّدِ الْعَرَبِ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَسْتَ سَيِّدَ الْعَرَبِ؟ قَالَ: (أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ وَعَلَيَّ سَيِّدُ الْعَرَبِ). (ك عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hiz. Ali'yi kastederek: "Bana Arabın Efendisini çağırın" dedi. "Yâ Resûlallah! Arabın Efendisi sen değil misin?" dediğimde, buyurdu ki: "Ben, Âdemoğlunun Efendisiyim. Ali de Arabın Efendisidir." [1]

Peygamber Efendimizin bütün âlemlere gönderildiğine dair Allah'u Teâlâ Sûre-i Enbiyâ, Âyet 107'de şöyle buyurmuştur:

"Ey Habîbim! Biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."

Bu husus Sûre-i Sebe, Âyet 28'de de şöyle geçmektedir:

"Ey Resûlüm! Biz seni bütün insanlığa bir müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Lâkin insanların çoğu bunu bilmezler."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً) (خ م حم ه عن جابر ...)

"... Benden önceki Peygamberler sâdece kendi kavmine Peygamber olarak gönderiliyordu. Ben ise, bütün insanlığa Peygamber olarak gönderildim." [2]

Bu sebeple herkes Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimizin dâvetine uymaya mecburdur. Efendimizin gelmesiyle, önceki bütün dinlerin

hükmü ortadan kalkmıştır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي
(أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة

"Muhammed'in nefsinin kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni iştir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinden olacaktır."[3]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4690; Ebû Şeybe, Musannef, Hadis No: 27; Taberânî, Mu'cem'ul Kebir, Hadis No: 2683.

[2] Sahih-i Buhârî, Salât 56; Sahih-i Müslim, Mesâcid 1 (3).

[3] Sahih-i Müslim, İman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِآيَاتِ اللَّهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ)
(لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ هـ)

5. Yemin olsun ki Biz, Mûsâ'yı da mûcizelerimizle gönderdik. Ona: "Kavmini, zulumâtta nûra çıkar ve Allah'ın günlerini (belâlarını ve nîmetlerini) onlara hatırlat" dedik. Şüphesiz bunda, çok sabreden, çok şükreden herkes için elbette ibretler vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(بَيْنَمَا مُوسَىٰ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْمِهِ يُذَكِّرُهُمْ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأَيَّامِ اللَّهِ بَلَاؤُهُ وَنَعْمَاؤُهُ ... (م عن ابى ابن كعب

"Mûsâ Aleyhisselâm, kavmi arasında onlara Allah'ın günlerini hatırlatıyordu. Allah'ın günleri ise, O'nun belâları ve nîmetleridir..."[1]

Yine kulun sabretmesi, kişinin başına gelen belâlara sabretmesi; şükretmesi de Allah'ın verdiği nîmetlere ibâdet ve taatle sebat edip şükretmesidir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْإِيمَانُ نِصْفَانِ نِصْفٌ فِي الصَّبْرِ وَنِصْفٌ فِي الشُّكْرِ (هب عن انس

"İman iki yarımdır. Yarısı sabırdır ve yarısı da şükürdür."[2]

[1] Sahih-i Müslim, Fedâil 46 (172 Resûlullah (Sallallallahu aleyhi vesellem) sözüne devamla meşhur Musâ Aleyhisselâm ile Hızır Aleyhisselâm arasında geçen kıssayı anlatmıştır. Bu kıssanın tamamı için Sûre-i Kehf, Âyet 60-82'ye bakınız.

[2] Beyhakî, Şuabu'l-İman, Hadis No: 9383.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ أَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ (وَيَذْبَحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ (٦) وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ (لَازِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ (٧)

6-7. Ey Resûlüm! Hatırlat o vakti ki Mûsâ, kavmine şöyle demişti: "Sizi kötü bir azap ile azap eden ve oğullarınızı boğazlayıp kadınlarınızı sağ bırakan Âl-i Firavun'dan (Firavun ve adamlarından) kurtardığı zaman, Allah'u Teâlâ'nın sizin üzerinize olan nîmetini düşünün. Bunlarda, Rabbiniz tarafından sizin için büyük bir imtihan vardı.* Hani Rabbiniz yine şöyle buyurmuştu: "Yemin olsun ki, şükrederseniz size olan nîmetlerimi mutlaka artırırım. Şâyet nankörlük ederseniz, şüphesiz ki azâbım çok şiddetlidir."

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Yemin olsun ki, şükrederseniz size olan nîmetlerimi mutlaka artırırım. Şâyet nankörlük ederseniz, şüphesiz ki azâbım çok şiddetlidir" diye buyrulmaktadır. Bu ifadenin iki yönü vardır. Birincisi âhiret yönü, ikincisi de dünyâ yönüdür.

Âhiret yönü, küfür ve mâsiyetle Allah'ın nîmetlerini nankörlük edip inkâr edenlerin Cehenneme girerek şiddetli azâba uğrayacağı beyan edilmektedir. Şükrederseniz, nîmetimi artırırım buyruğu ise, şükretmenin Allah'a yapılan ibâdetler olduğu, âyet ve hadislerde belirtilmiştir. Bu şekilde güzel amellerde bulunarak şükcrünü yerine getiren kimse, Cennete girip Allah'ın nîmetlerine kavuşur.

Şükcrün ibâdetle olduğuna dair Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, o şöyle buyurmaktadır:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى قَامَ حَتَّى تَقَطَّرَ رَجُلَاهُ قَالَتْ عَائِشَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْتَ صَنَعْتَ (هَذَا وَقَدْ غُفِرَ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا (م) عَنْ عَائِشَةَ

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, geceleri mübârek ayakları şişinceye kadar ibâdet ederdi. Hz. Âişe: "Yâ Resûlallah! Senin geçmiş ve gelecek olan günahlarını Allah'ı Teâlâ bağışladığı[1] halde, niçin bu kadar ibâdet edip kendini yoruyorsun?" deyince, buyurdu ki: "Yâ Âişe! Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?"[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الذِّكْرُ نِعْمَةٌ مِنَ اللَّهِ فَادُّوا شُكْرَهَا (فر عن نبيط بن شريط

"Zikir, Allah'tan bir nîmettir. Bu sebeple Allah'ı zikrederek O'nun şükrünü ödeyin."[3]

Dünyâ yönü ise, bir Müslümanın, her ne kadar sıkıntıda olsa da her hâline hamd ve şükretmesi gerekir. Böyle yapan kişiye Allah'ı Teâlâ dünyâ nîmetlerini artırır.

Bu hususta da Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَائِلٌ فَأَمَرَ لَهُ بِتَمْرَةٍ فَوَحَشَ بِهَا ثُمَّ جَاءَ سَائِلٌ آخَرُ فَأَمَرَ لَهُ بِتَمْرَةٍ فَقَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ تَمْرَةٌ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْجَارِيَةِ اذْهَبِي إِلَى أُمِّ سَلَمَةَ (فَأَعْطِيهِ الْأَرْبَعِينَ دِرْهَمًا الَّتِي عِنْدَهَا (حم عن انس

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir dilenci geldi. Resûlü Ekrem ona bir hurma verilmesini emretti. Fakat dilenci hurmayı kabul etmedi. Sonra bir başka dilenci geldi. Peygamber Efendimiz ona da bir hurma verilmesini emretti. O dilenci: "Subhânallâh! Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den bir hurma mı?" diyerek kabul etti. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem câriyesini çağırarak ona: "Ümmü Seleme'ye gidip ona yanındaki kırk dirhemi, şu hurmayı kabul eden dilenciye vermesini söyle" diye buyurdu.[4]

[1] Bakınız: Sûre-i Fetih, Âyet 2.

[2] Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 18 (81).

[3] Kırk Mevzuda Kırk Hadis Kitabı, Zikir 8.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 13234, 12115.

(وَقَالَ مُوسَى إِنَّ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ ۝ ٨)

8. Mûsâ, kavmine dedi ki: "Siz ve yeryüzündekilerin hepsi Allah'ın nîmetlerine nankörlük etseniz, Şüphesiz Allah'ı Teâlâ hiçbir şeye muhtaç değildir, hamde lâyıktır."

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı hususunda, nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de Hakk Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتُمْ كَانُوا عَلَى أَتَقَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ مَا زَادَ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتُمْ كَانُوا عَلَى أَفَجَرَ قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتُمْ قَامُوا فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَسَأَلُونِي فَأَعْطَيْتُ كُلَّ إِنْسَانٍ (مَسْأَلَتَهُ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي إِلَّا كَمَا يَنْقُصُ الْمَخِيطُ إِذَا أُدْخِلَ الْبَحْرَ ... (م عن ابى ذر

"Ey kullarım! Şâyet sizin geçmişleriniz, gelecekleriniz, insanların ve cinleriniz, içinizden en muttaki adamın kalbine sahip olsalar da, bu Benim mülkümünden hiçbir şeyi artırmaz. Ey kullarım! Şâyet sizin geçmişleriniz, gelecekleriniz, insanların ve cinleriniz, içinizden en kötü adamın kalbine sahip olsalar da, bu Benim mülkümünden bir şey eksiltmez. Ey kullarım! Şâyet sizin geçmişleriniz, gelecekleriniz, insanların ve cinleriniz bir yerde durup Benden istekte bulunmuş olsalar, Ben de herkese istediğini versem, bu Benim nezdimde bulunan şeylerden, ancak denize batırılan bir iğnenin, deniz suyundan eksilttiği kadar bir miktar eksilmiş olabilir yani hiçbir şey eksiltmez, demektir..."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Birr 15 (55).

لَمْ يَأْتِكُمْ نَبُؤُا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا اللَّهُ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّوا أَيْدِيَهُمْ فَيَ أَفْوَهِمُ وَقَالُوا إِنَّا كَفَرْنَا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ ۙ ((ۙ

9. Sizden önceki Nûh, Âd ve Semud kavimlerinin ve onlardan sonra gelip sayılarını Allah'tan başkasının bilmediği kavimlerin haberleri size ulaşmadı mı? Onlara, Peygamberleri apaçık deliller ile geldiler. Fakat onlar, ellerini ağızlarına götürerek şöyle dediler: "Şüphesiz biz, sizinle gönderilen şeyleri inkâr ediyoruz ve bizi dâvet ettiğiniz şeyler hakkında şiddetli bir tereddüt ve şüphe içindeyiz" dediler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Ellerini ağızlarına götürerek" ifadesinden neyin kastedildiği hakkında çeşitli izahlar yapılmıştır. Bir görüşe göre, kâfirler, ellerini kendi ağızlarına götürerek, Peygamberlerin susmalarını ve konuşmamalarını

işâret etmişlerdir.

Diğer bir görüşe göre de kâfirler, Peygamberlerin sözlerini duyunca öfkelerinden, ellerini ağızlarına götürerek ellerini ısırmışlardır.

قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ إِلَى أَجَلٍ (مَسْمَى قَالُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ (١٠)

10. Peygamberleri de onlara: "Göklerin ve yerin yaratıcısı olan Allah'tan hiç şüphe edilir mi? O, günahlarınızı bağışlamak için sizi hak dîne çağırıyor ve belirli bir vakte kadar size müsaade ediyor" dediler. Kavimleri: "Siz de, bizim gibi insandan başka bir şey değilsiniz. Babalarımızın ibâdet ettiği şeylerden bizi menetmek istiyorsunuz. O halde bize apaçık bir delil getirin" dediler.

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَىٰ اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ (١١) وَمَا لَنَا إِلَّا نَنوَكِّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَيْنَا سُبُلَنَا (وَلَنُصَبِّرَنَّ عَلَى مَا آذَيْنُمُونَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ (١٢)

11-12. Peygamberleri onlara dedi ki: "Biz dediğiniz üzere, sizin gibi insandan başka bir şey değiliz. Lâkin Allah'u Teâlâ, kullarından dilediğine Peygamberliği ihsan eder. Allah'ın izni olmadıkça bizim size bir delil (mûcize) getirmeğe kudretimiz yoktur. Mü'minler, Allah'a tevekkül etsinler.* Allah'u Teâlâ, bize yollarımızı dosdoğru göstermişken, biz ne diye O'na tevekkül etmeyelim? Ve elbette bize yaptığınız eziyetlere sabredeceğiz. Tevekkül edenler, Allah'a tevekkül etsinler."

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen tevekkül ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ أَقْوَى النَّاسِ فَلْيَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ أَغْنَى النَّاسِ فَلْيَكُنْ بِمَا فِي يَدِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَوْثَقَ مِنْهُ بِمَا فِي يَدَيْهِ وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ أَكْرَمَ النَّاسِ فَلْيَتَّقِ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابن عباس)

"Kim insanların en güçlüsü olmayı isterse, Allah'a tevekkül etsin. Kim de insanların en zengini olmak isterse, elindekinden ziyade Allah katında olanlara güvensin. Kim de insanların en şerefliyi olmayı sevip isterse Allah'tan korksun."
[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 101.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَتَعُوذُنَّ فِي مِلَّتِنَا فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ) (١٣) وَلَنُسَكِّنَنَّكُمْ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِهِمْ ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ (١٤)

13-14. Kâfirler, Peygamberlerine: "Yemin ederiz ki, ya sizi yurduumuzdan çıkarınız yahut dînimize dönersiniz" dediler. Rableri de Peygamberlerine şöyle vahyetti: "Zâlimleri elbette helâk edeceğiz."* "Onlardan sonra sizi elbette o yurda yerleştireceğiz. İşte bu lütuf, huzuruma gelmekten ve azap emrimden korkanlar içindir."

İzah: İslam tarihine bakıldığında, belli zamanlarda Allah'ı Teâlâ küfre mühlet vermiştir. Ama bu mühlet geçici olmuştur. Allah'ı Teâlâ er veya geç küfrü yok edip yerine İslâm'ı hâkim kılmıştır. Böylece Mü'minler kâfirlere vâris olmuşlardır. Yine bu hususla ilgili olarak Allah'ı Teâlâ Sûre-i Enbiyâ, Âyet 105'te şöyle buyurmaktadır:

"Yemin olsun ki, Tevrat'tan sonra Zebur'da da sâlih kullarımın yeryüzüne vâris olacağını yazmıştık."

Bu husus Sûre-i Saff, Âyet 8'de de: "Onlar, Allah'ın nûrunu ağızlarıyla (bâtıl sözleriyle) söndürmek isterler. Kâfirler istemese de Allah'ı Teâlâ, nûrunu tamamlayacaktır" diye buyrularak, Mü'minlerin, kâfirlere gâlip olacakları haber verilmiştir.

Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Nûr, Âyet 55 ve izahına bakınız.

وَاسْتَفْتَحُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ (١٥) مِنْ وَرَائِهِ جَهَنَّمُ وَيُسْقَى مِنْ مَاءٍ صَدِيدٍ (١٦) يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكَادُ (١٧) يُسْرِغُهُ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ وَمِنْ وَرَائِهِ عَذَابٌ غَلِيظٌ (١٧)

15-17. Peygamberler, Allah'tan yardım istediler. Cebbâr ve hakka karşı inatçı olanlar da hüsrâna uğradılar.* Onların önlerinde de Cehennem vardır. Orada onlara irinli sudan içirilir.* Onlar, o sıvıyı yudumlamaya çalışırlar, fakat boğazından geçmez. Onlara her yönden ölüm gelecek, fakat ölmeyecekler. Bunun arkasından da şiddetli bir azap daha vardır.

İzah: Cehennem ehlinin içeceği su ile ilgili Ebû Umâme Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onların önlerinde de Cehennem vardır.

Orada onlara irinli sudan içirilir.* Onlar o sıvıyı yudumlamaya çalışırlar, fakat boğazından geçmez..." [1] diye geçen âyetleri okudu ve buyurdu ki:

يُقَرَّبُ إِلَى فِيهِ فَيَكْرَهُهُ فَإِذَا أُذْنِي مِنْهُ شَوَى وَجْهَهُ وَوَقَعَتْ فَرْوَةٌ رَأْسِهِ فَإِذَا شَرِبَهُ قَطَعَ أَمْعَاءَهُ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ دُبُرِهِ يَقُولُ اللَّهُ {وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ} وَيَقُولُ {وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ} (ت عن ابى امامة)

Bu su, ağzına yaklaştırılır fakat ondan tiksindir. Kendisi ona yaklaşacak olursa, yüzünü yakar ve başındaki saçlar o suyun içerisine düşer. O suyu içecek olursa, bağırsaklarını parçalar ve dübüründen çıkar. Allah'ı Teâlâ: "... Bunlara nâil olanlar, ateşte ebedî olup kaynar sular içirilerek bağırsakları parçalanan kimseler gibi midir?"[2] Ve "... Eğer susuzluktan feryad edip yardım isterlerse, onlara yüzleri yakıp kavuran erimiş maden gibi bir su verilir. O ne kötü bir içecektir ve bulundukları yer ne kötüdür"[3] diye buyurmaktadır.[4]

[1] Sûre-i İbrâhîm, Âyet 16-17.

[2] Sûre-i Muhammed, Âyet 15.

[3] Sûre-i Kehf, Âyet 29.

[4] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 4; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7029.

مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَى شَيْءٍ ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ (١٨)

18. Rablerini inkâr edenlerin hallerine gelince, onların güzel amelleri, fırtınalı bir günde şiddetli rüzgârla savrulup giden kül gibidir. Onlar dünyâda kazandıkları güzel amellerden, âhirette faydalanamazlar. Onların bu hâli, apaçık dalâlettir.

İzah: Kâfirin, dünyâda yaptığı iyi amelin, âhirette kendisine hiçbir faydasının olmayacağına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَظْلِمُ الْمُؤْمِنَ حَسَنَةً يَتَابُ عَلَيْهَا الرِّزْقَ فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَى بِهَا فِي الْآخِرَةِ وَأَمَّا الْكَافِرُ (فَيُعْطَى بِحَسَنَاتِهِ فِي الدُّنْيَا فَإِذَا لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُعْطَى بِهَا خَيْرًا) (حم عن انس)

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, hiç kimseye haksızlık etmez. Mü'min, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır ve bununla beraber âhirette de bunun karşılığını

alır. Kâfir ise, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır, âhirete vardığında ise bir sevap bulunmaz ki, karşılığında ona hayır verilsin.”[1]

Bu sebeple kâfirin amelleri tartıya dâhi konulmayacaktır. Bu hususta Sûre-i Kehf, Âyet 105’te şöyle buyrulmuştur:

”İşte onlar, Rablerinin âyetlerini ve O’na kavuşmayı inkâr eden kimselerdir. Bu sebeple onların amelleri boşa gitmiştir. Kâfirlerin amellerini mahşer günü tartıya koymayacağız.”

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11816.

لَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ إِنَّ يَئُوسَ إِذْهُبِكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ (١٩) وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ (٢٠)

19-20. Ey Resûlüm! Görmez misin ki Allah’u Teâlâ, gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yarattı. Dilerse sizi yok eder, yerinize yeni bir halk getirir.* Bu, Allah’a göre güç değildir.

وَبَرَزُوا لِلَّهِ جَمِيعًا فَقَالَ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُعْتَدُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللَّهِ مِنْ (شَيْءٍ قَالُوا لَوْ هَدَيْنَا اللَّهَ لَهَدَيْنَاكُمْ سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَجْرٌ عَنَّا أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَحْصٍ (٢١)

21. Onların hepsi (mahşer gününde) Allah’ın huzuruna çıkarlar. İşte o zaman zayıf olanlar, büyüklük taslayan önderlerine: ”Biz size tâbi olmuştuk. Şimdi siz, Allah’ın azâbından az bir kısmını olsun, bizden uzaklaştırabilir misiniz?” derler. Onlar da: ”Allah bize hidâyet etseydi, biz de size hidâyet ederdik. Sızlanıp feryat da etsek, sabır da etsek bizim için birdir. Bizim için hiçbir kurtuluş yoktur” derler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَقُولُ أَهْلُ النَّارِ: هَلُمُّوا فَلْنُصِرْ، قَالَ: فَصَبِرُوا خَمْسَمِائَةَ عَامٍ، فَلَمَّا رَأَوْا ذَلِكَ لَا يَنْفَعُهُمْ، قَالُوا: هَلُمُّوا فَلْنَجْزَعْ، قَالَ: فَيَبْلُغُونَ خَمْسَمِائَةَ عَامٍ، فَلَمَّا رَأَوْا ذَلِكَ لَمْ يَنْفَعُهُمْ، قَالُوا: سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَجْرٌ عَنَّا أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَحْصٍ (طب عن كعب بن مالك)

Cehennem ehli, ”Gelin, sabredelim” derler. Beş yüz yıl süreyle sabrederler. Bu sabırlarının kendilerine bir fayda sağlamadığını gördüklerinde, ”haydi gelin sızlanıp feryad edelim” diyecekler. Beş yüz yıl süreyle sızlanıp feryad edecekler.

Bunun da kendilerine bir fayda sağlamadığını gördüklerinde, bu sefer (Sûre-i İbrâhîm, Âyet 21’de geçtiği üzere), "Sızlanıp feryat da etsek, sabır da etsek bizim için birdir. Bizim için hiçbir kurtuluş yoktur" diyecekler.[1]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 15521.

وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعَدَ الْحَقُّ وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ (سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُمُونِي وَلَوْلَا أَنْفُسُكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (٢٢)

22. Allah’ın emri yerini bulup, Cennet ehli Cennete ve Cehennem ehli de Cehenneme girince, şeytan der ki: "Allah’u Teâlâ, size hak ve doğru vaadde bulundu. Ben de size yalan vaadde bulundum. Benim sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Ben sizi ancak dâvet ettim, siz de bana hemen icâbet ettiniz. Beni değil, kendi nefsinizi kınayın. Ne ben sizi, bulunduğunuz azaptan kurtarabilirim, ne de siz beni! Şüphesiz ki, daha önce de sizin beni Allah’a ortak koşmanızı reddetmiştim. Şüphesiz ki, zâlimler için elim bir azap vardır."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا جَمَعَ اللَّهُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فَقَضَىٰ بَيْنَهُمْ وَفَرَغَ مِنَ الْقَضَاءِ قَالَ الْمُؤْمِنُونَ: قَدْ قَضَىٰ بَيْنَنَا رَبَّنَا، فَمَنْ يَشْفَعُ لَنَا إِلَىٰ رَبَّنَا؟ فَيَقُولُونَ: أَنْطَلِقُوا إِلَىٰ آدَمَ فَإِنَّ اللَّهَ خَلَقَهُ بِيَدِهِ وَكَلَّمَهُ. فَيَأْتُونَهُ فَيَقُولُونَ قُمْ فَاشْفَعْ لَنَا إِلَىٰ رَبَّنَا. فَيَقُولُ آدَمُ: عَلَيْكُمْ نُوحٌ. فَيَأْتُونَ نُوحًا فَيَدُلُّهُمْ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ فَيَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ فَيَدُلُّهُمْ عَلَىٰ مُوسَىٰ، فَيَأْتُونَ مُوسَىٰ فَيَدُلُّهُمْ عَلَىٰ عِيسَىٰ فَيَأْتُونَ عِيسَىٰ فَيَقُولُ: أَدُلُّكُمْ عَلَى النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ قَالَ: فَيَأْتُونِي فَيَأْذَنُ اللَّهُ لِي أَنْ أَقُومَ إِلَيْهِ فَيَنْتَوِرُ مَجْلِسِي أَطْيَبَ رِيحَ شَمَمِهَا أَحَدٌ قَطُّ حَتَّىٰ أَتَىٰ رَبِّي فَيُشَفِّعَنِي وَيَجْعَلَ لِي نُورًا مِنْ شَعْرِ رَأْسِي إِلَىٰ ظَهْرِ قَدَمِي فَيَقُولُ الْكَافِرُونَ عِنْدَ ذَلِكَ لِإِبْلِيسَ: قَدْ وَجَدَ الْمُؤْمِنُونَ مَنْ يَشْفَعُ لَهُمْ فَقُمْ أَنْتَ فَاشْفَعْ لَنَا إِلَىٰ رَبِّكَ فَإِنَّكَ أَنْتَ أَضَلَّلْتَنَا قَالَ: فَيَقُومُ فَيَنْتَوِرُ مَجْلِسَهُ أَنْتَنَ رِيحَ شَمَمِهَا أَحَدٌ قَطُّ تَمَّ يَعْظُمُ لِحْجَتُهُمْ فَيَقُولُ عِنْدَ ذَلِكَ وَقَالَ (الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعَدَ الْحَقُّ وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ (طب والدارمي عن عقبه بن عامر

Allah’u Teâlâ öncekileri ve sonrakileri topladığında, aralarında hükmünü verip de hükmünü bitirince, Mü’minler diyecek ki: "Rabbimiz aramızda hüküm verdi. Şimdi Rabbimizden bizim için kim şefaet dileyecek?" Derken onlar birbirlerine: "Âdem’e gidin. Çünkü Allah’u Teâlâ onu kendi eliyle yaratmış ve ona hitap etmiştir" diyecek ve ona gelip, "Kalk da Rabbimize bizim için şefatçi ol" diyecekler. Âdem, "Siz Nûh’a gidin" diyecek. Bunun üzerine onları Nûh’a gelecekler. O da onları İbrâhîm’e yollayacak. Bu sefer onlar İbrâhîm’e gelecekler. O da onları Mûsâ’ya yollayacak. O zaman onlar Mûsâ’ya gelecekler.

O da onları Îsâ'ya yollayacak. Onlar, Îsâ'ya gelecekler. Îsâ da onlara diyecek ki: "Ben size ümmi Peygambere gitmenizi tavsiye ederim."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla şöyle buyurdu:

Bunun üzerine bana gelirler, Allah'u Teâlâ bana kalkmam için izin verecek. Benim meclisimden, güzel koku koklamış herkesin, kokladığı kokudan daha da hoş bir koku rüzgârı yayılacaktır. Nihâyet Rabbimin huzuruna geleceğim, benim şefaati kabul edecek ve bana saçımdan ayağımın tırnağına kadar bir nûr ihsan edecek. Sonra kâfirler şöyle diyecekler: "Mü'minler kendilerine şefaati edecek kimseyi buldular, peki bize kim şefaati edecek?" Bu sefer: "Bu, İblis'ten başkası olamaz. Bizi saptıran odur" diyecekler ve bunun üzerine İblis'in yanına varacaklar. Ona: "Mü'minler kendilerine şefaati edecek kimseyi buldular, haydi sen de bize şefaati et. Çünkü bizi saptıran sen oldun" diyecekler. Bu sefer onun meclisinden kokusu alınmış en kötü ve pis bir koku rüzgârı yayılacak. Ardından Cehenneme götürmek üzere İblis onların önüne düşecek ve o vakit, (Sûre-i İbrâhîm, Âyet 22'de geçtiği üzere) onlara: "Allah'u Teâlâ, size hak ve doğru vaadde bulundu. Ben de size yalan vaadde bulundum" diyecektir.[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 14301; Sünen-i Dârimî, Şefaati 84.

وَأُدْخِلَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ تَحِيَّتُهُمْ)
(فِيهَا سَلَامٌ (۲۳)

23. İman edip sâlih amellerde bulunanlar ise, altlarından nehirler akan Cennetlere girdirilirler. Onlar, Rablerinin izniyle orada ebedî kalacaklardır. Orada, "Selâm" diyerek selamlaşırlar.

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ (۲۴) تُوْتِي أكلَهَا)
(كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (۲۵)

24-25. Ey Resûlüm! Görmez misin ki Allah'u Teâlâ, nasıl misâl getirdi? Güzel kelime, kökü yerin derinliklerinde ve dalları semâyâ doğru uzamış güzel ağaç gibidir.* O güzel ağaç ki, vakti gelince Allah'ın izniyle meyve verir. Allah'u Teâlâ, düşünüp öğüt alsınlar diye insanlara misaller verir.

İzah: Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, Mü'minin îmanı, hurma ağacına benzetilmiştir.[1] Onun amelinin sevabının göğe doğru

yükselmesi de hurma ağacının dallarının yükselişine, Allah'ı Teâlâ'nın Mü'minin ameline vereceği mükâfat ise, o güzel olan hurma ağacının meyvesine benzetilmiştir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مَثَلَ الْإِيمَانِ كَمَثَلِ شَجَرَةٍ ثَابِتَةٍ الْإِيمَانُ عُرْوُوقُهَا وَالصَّلَاةُ أَصْلُهَا وَالزَّكَاةُ فُرُوعُهَا وَالصِّيَامُ أَغْصَانُهَا وَالتَّائِدِيُّ فِي اللَّهِ نَبَاتُهَا وَحُسْنُ الْخُلُقِ وَرَقُّهَا وَالْكَفُّ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ ثَمَرَتُهَا (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن انس)

"İmanın misâli kökü sağlam bir ağaca benzer. İman bu ağacın kökleridir, namaz onun gövdesidir. Zekat gövdeden ayrılan kollarıdır, oruç onun dallarıdır. Allah uğrunda sıkıntılara katlanmak onun filizleridir, güzel ahlâk onun yapraklarıdır. Allah'ın haramlarından uzak durmaksa onun meyvesidir." [2]

[1] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7030.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 9, s. 359.

(وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ) (٢٦)

26. Kötü kelime de, gövdesi toprağın üstünden kolayca çıkarıla-bilen, kökleşip yerleşmeyen kötü bir ağaç gibidir.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de de kâfirlerin kalplerindeki inkârı, kötü bir ağaca benzetmiştir.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hurma dallarından yapılmış bir tabak içerisinde taze hurma getirildi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "... Güzel kelime, kökü yerin derinliklerinde ve dalları semâya doğru uzamış güzel ağaç gibidir.* O güzel ağaç ki, vakti gelince Allah'ın izniyle meyve verir..." diye devam eden Sûre-i İbrâhîm, Âyet 24-25'i okudu ve şöyle buyurdu:

هِيَ النَّخْلَةُ { وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ } قَالَ هِيَ الْحَنْظَلُ (ت) (عن انس بن مالك)

"İşte o hurma ağacıdır. Sonra sözüne devamla: "Kötü kelime de, gövdesi toprağın üstünden kolayca çıkarılabilen, kökleşip yerleşmeyen kötü bir ağaç gibidir" mealindeki Sûre-i İbrâhîm, Âyet 26'yı okudu ve buyurdu ki: "İşte bu da Ebû Cehil karpuzudur." [1]

[1] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7030.

يُنَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا (يَشَاءُ) (٢٧)

27. Allah'ı Teâlâ, îman edenleri dünyâda hayatında da, âhirette de sâbit söz (şehâdet kelimesi) ile tesbit eder. Alah'ı Teâlâ, zâlimleri ise dalâlette bırakır ve Allah'ı Teâlâ dilediğini yapar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُنَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ { قَالَ نَزَلَتْ فِي عَذَابِ الْقَبْرِ فَيَقَالُ لَهُ مَنْ رَبُّكَ فَيَقُولُ رَبِّيَ اللَّهُ وَنَبِيِّي { مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ {يُنَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي (الْآخِرَةِ) {م عن البراء بن عازب

"Allah'ı Teâlâ, îman edenleri dünyâda hayatında da, âhirette de sâbit söz (şehâdet kelimesi) ile tesbit eder" âyeti kabir azâbı hakkında nâzil olmuştur. Kabir de Mü'min kula: "Rabbim kimdir" diye sorulur? O da: "Rabbim Allah'dır, dînim de Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in dînidir" der. İşte Hakk Teâlâ'nın: "Allah'ı Teâlâ, îman edenleri dünyâda hayatında da, âhirette de sâbit söz (şehâdet kelimesi) ile tesbit eder" âyetinde kastedilen budur.[1]

İşte bir kul, meleklerin sorduğu bu suâle doğru cevap vermezse, azâbı kabirde iken başlar.

Yine bu hususta Hz. Âişe'den şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! تُبْنَلَى هَذِهِ الْأُمَّةُ فِي قُبُورِهَا، فَكَيْفَ بِي وَأَنَا امْرَأَةٌ ضَعِيفَةٌ؟ قَالَ: {يُنَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا (بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ) { (البزار عن عائشة

"Yâ Resûlallah! Bu ümmet kabirde imtihan edilecek, o zaman zayıf bir kadın olan ben ne yaparım?" dedim. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'ı Teâlâ, îman edenleri dünyâda hayatında da, âhirette de sâbit söz

(şehâdet kelimesi) ile tesbit eder..." âyetini okudu.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِذَا قُبِرَ الْمَيِّتُ أَوْ قَالَ أَحَدُكُمْ أَتَاهُ مَلَكَانِ أَسْوَدَانِ أَرْقَانِ يُقَالُ لِأَحَدِهِمَا الْمُنْكَرُ وَالْآخَرُ النَّكِيرُ فَيَقُولَانِ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ فَيَقُولُ مَا كَانَ يَقُولُ هُوَ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَيَقُولَانِ قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ هَذَا نَمْ يَفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ سَبْعُونَ ذِرَاعًا فِي سَبْعِينَ نَمْ يُنَوِّرُ لَهُ فِيهِ نَمْ يُقَالُ لَهُ نَمْ فَيَقُولُ أَرْجِعْ إِلَى أَهْلِي فَأَخْبِرْهُمْ فَيَقُولَانِ نَمْ كَنُومَةِ الْعُرُوسِ الَّذِي لَا يُوقِظُهُ إِلَّا أَحَبُّ أَهْلِهِ إِلَيْهِ حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ مِنْ مَضْجَعِهِ ذَلِكَ وَإِنْ كَانَ مُنَافِقًا قَالَ سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَ فَقُلْتُ مِثْلَهُ لَا أَدْرِي فَيَقُولَانِ قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ ذَلِكَ فَيُقَالُ لِلْأَرْضِ النَّتْمِي عَلَيْهِ فَتَلْتَمِ عَلَيْهِ فَتَخْتَلِفُ فِيهَا أَضْلَاعُهُ فَلَا يَرَى فِيهَا مُعَذِّبًا حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ مِنْ مَضْجَعِهِ ذَلِكَ. (ت عن ابى هريرة)

"Ölü veya sizden biriniz mezara konulduğu zaman, ona siyah ve mavi iki melek gelir. Birine Münker, diğerine ise Nekir denir. İki melek ona: "Bu adam (Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem) hakkında ne dersin?" diye sorarlar. Bunun üzerine o, dünyâda söylediğini söyler ve şöyle der: "O, Allah'ın kulu ve Resûlüdür. Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şâhitlik ederim" der. Bunun üzerine iki melek: "Senin böyle söyleyeceğini zâten biliyorduk" derler. Sonra onun kabri, eni ve boyu yetmiş arşın genişletilir, sonra kabri ona aydınlatılır ve kendisine, "Uyu" denilir. Bunun üzerine O: "Bu güzel durumumu dönüp aileme haber vereyim mi?" der. Bunun üzerine iki melek, ona "Ailesinden en çok seven kişiden başka kimsenin uyandırmadığı gelin güvey gibi uyu" derler. O, Allah onu yatağından mahşere kaldırıncaya kadar, bu şekilde uyur.

Şâyet münâfık ise, insanların, "Muhammed, Allah'ın Resûlüdür" dediklerini işittim ve ben de onlar gibi söyledim. Ama gerçekten onun peygamber olup olmadığını bilmiyorum, der. Bunun üzerine iki melek: "Senin böyle söyleyeceğini zâten biliyorduk" derler. Sonra toprağa: "Onu sıkıştır" denilir. Bunun üzerine toprak onu öyle bir sıkıştırır ki, kaburga kemikleri birbirine geçer. Allah'ı Teâlâ, onu yattığı yerden diriltinceye kadar ona böyle azap edilir." [3]

Hız. Osman Radiyallâhu anhu da şöyle anlatmıştır:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا فَرَغَ مِنْ دَفْنِ الْمَيِّتِ وَقَفَ عَلَيْهِ فَقَالَ اسْتَغْفِرُوا لِأَخِيكُمْ وَسَلُّوا لَهُ بِالتَّائِبِ فَإِنَّهُ الْآنَ يُسْأَلُ (د عن عثمان بن عفان)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, cenâze defnini bitirdikten sonra kabrin başında durur ve şöyle derdi: "Kardeşiniz için af dileyin. Onun, îmanda kararlı kılınmasını isteyin. Zîrâ o, şimdi sorgu suale tâbi tutulmaktadır."[4]

Yine bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا وَصَفَ مُسَاعِلَةَ مُنْكَرٍ وَنَكِيرٍ وَمَا يَكُونُ مِنْ جَوَابِ الْمَيِّتِ قَالَ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَعِيَ عَقْلِي؟ قَالَ: نَعَمْ قَالَ: كُفِّيتَ إِذَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَذِهِ الْآيَةَ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün Ashâbına kabirde Münker ve Nekir'in ölüye heybetle nasıl sual ettiklerini beyan buyuruyorlardı. Hz. Ömer: "Yâ Resûlallah! Suâl zamanında şimdiki aklımız bize verilir mi, verilmez mi?" diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, şimdiki aklınız nasılsa, kabirde de öyle olursunuz" diye cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Ömer: "Böyle olduktan sonra korku ve elem çekmeğe lüzum yoktur. Bu bana yeter; ben onlara verecek cevabı biliyorum" deyince, "Allah'ı Teâlâ, îman edenleri dünyâda hayatında da, âhirette de sâbit söz (şehâdet kelimesi) ile tesbit eder. ..." âyeti nâzil oldu.[5]

Hz. Ömer vefât edince, Hz. Ali'nin aklına bu hâdise geldi ve onun Münker ve Nekir'e nasıl bir cevap vereceğini merak etti. Gözlerini yumdu. Kalbi şeriflerini Hz. Ömer'in hâline yöneltip, tam teveccüh ile murâkabeye vardı. Hakk Teâlâ gözünden perdeyi kaldırdı. Münker ve Nekir'in heybetle geldiklerini gördü.

Hz. Ömer'e: "Rabbin kim? Dînin nedir? Peygamberin kim?" şeklinde sorular sordular. Hz. Ömer, Münker ve Nekir'e: "Neredengeliyorsunuz?" diye sordu. Onlar da: "Yedinci kat göktengeliyoruz" dediler. Hz. Ömer: "Yedinci kat gökten burası ne kadar yoldur?" diye sordu. Melekler: "Yedi bin yıllık yoldur" dediler. Hz. Ömer: "Siz yedi bin yıllık yoldan geldiğiniz halde, Rabbinizi unutmadınız da, ben bugün evimden çıktım, kabire gelinceye kadar Rabbimi, dînimi, Peygamberimi niçin unutayım?" buyurdu. Melekler: "Biz senin böyle cevap vereceğini biliyorduk. Fakat bu heybetle gelip suâl etmekle emrolunduk" dediler.

Hz. Ali, bu hâli gördükten sonra gözlerini açtı; "Yâ Ömer! Allah mübârek etsin, dâvânın eriymişsin" buyurdu.[6]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 17 (73 Sahih-i Buharî, Cenâiz 87; Sünen-i Nesâi, Cenâiz 114.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 8, s. 499-500.

[3] Sünen-i Tirmizî, Cenâiz 66.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 69.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 9, s. 364; Celâleddin es-Suyûtî, Kabir Âlemi, s. 214.

[6] Şemsüddîn Ahmed Efendi, Dört Büyük Halife (Menâkıb-i Çehâr Yâr-ı Güzîn), 51. Menkıbe (Hz. Ömer), s. 134.

(الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَةَ اللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ (۲۸) جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا وَبِئْسَ الْقَرَارُ (۲۹))

28-29. Ey Resûlüm! Allah'ın nîmetini küfürle değiştirenleri ve kavimlerini helâk yurduna sürükleyenleri görmüyor musun?* O helâk yurdu, Cehennemdir. Onlar oraya girerler. Orası, ne kötü karargâhtır.

İzah: Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَةَ اللَّهِ كُفْرًا { قَالَ هُمْ وَاللَّهِ كُفَّارٌ قُرَيْشٌ قَالَ عَمْرُو هُمْ قُرَيْشٌ وَمُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ } (نِعْمَةُ اللَّهِ { وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ } قَالَ النَّارُ يَوْمَ بَدْرٍ (خ) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ

"Allah'ın nîmetini küfürle değiştirenler, Kureyş kâfirleridir." Amr İbn-i Dinâr Radiyallâhu anhu da dedi ki:

"Onlar, Kureyş'tir ve Allah'ın nîmeti de Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir. Kureyş, kendile-rine tâbi olan kavimlerini Bedir Günü helâk yurduna, Cehenneme sokmuşlardır." [1]

Allah'ı Teâlâ, Kureyş kâfirlerini Harem-i Şerif'e yerleştirmiş, onlara rızık ve nîmet kapılarını açmış ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile şeref ve itibar ihsan buyurmuştu. Onlar ise, bu nîmetlere şükredecekleri yerde, nankörlük edip küfrü seçerek Cehennemi hak ettiler.

[1] Sahih-i Buhârî, Megâzi 7; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7032.

(وَجَعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعُوا فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى النَّارِ (۳۰))

30. Onlar, kavimlerini Allah'ın yolundan saptırmak için O'na ortaklar koştular. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Bir süre daha faydalanın, gideceğiniz yer muhakkak Cehennemdir."

قُلْ لِعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا يُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعَ ((فِيهِ وَلَا خِلَالٍ (۳۱)

31. Ey Habîbim! İman eden kullarıma de ki: "Namaz kılınlar ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan, alışveriş ve dostluk olmayan gün gelmeden evvel gizli ve açık infak etsinler."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Katâde diyor ki: Allah'u Teâlâ, insanların dünyâda alışveriş yapmak sûretiyle birbirlerinden faydalandıklarını ve kendilerine göre dostlar seçerek birbirleriyle yardımlaştıklarını bilmekte ve bu hâlin âhirette devam edebileceğini zannedenleri uyarmaktadır. Zîrâ âhirette, takvâ sahiplerinden başka, hiç kimsenin diğeriyle olan dostluğu fayda vermeyecektir.

Bu husus Sûre-i Zuhruf, Âyet 67-70'te şöyle buyrulmuştur:

O gün takvâ sahipleri hâriç, dostlar birbirine düşman olurlar.* O gün Allah'u Teâlâ, takvâ sahiplerine şöyle der: "Ey kullarım! Bugün sizin için hiçbir korku yoktur ve siz mahzun da olmayacaksınız.* Ey âyetlerimize îman edip Allah'ın hükmüne boyun eğen kullarım!* Siz ve zevceleriniz mesrur olarak Cennete girin."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

لَوْ أَنَّ عَبْدَيْنِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ أَحَدُهُمَا فِي الْمَشْرِقِ وَالْآخَرُ فِي الْمَغْرِبِ جَمَعَ اللَّهُ بَيْنَهُمَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَيَقُولُ: هَذَا الَّذِي كُنْتُ تُحِبُّهُ (هب کر عن ابی هريرة)

"İki kişi Allah için birbirini sevse, birisi doğuda, diğeri batıda olsa Allah'u Teâlâ mahşer günü ikisini bir araya getirir ve "İşte bu, Benim için kendisini sevdiğin kişidir" buyurur." [1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 356/2.

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمْ (الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمْ الْآنْهَارَ (۳۲) وَسَخَّرَ لَكُمْ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمْ اللَّيْلَ

(وَالنَّهَارَ ۙ (۳۳)

32-33. O Allah ki, gökleri ve yeri yarattı, semâdan su indirdi ve o su ile size meyvelerden rızık çıkardı. Emriyle denizde yüzmek üzere gemileri sizin hizmetinize verdi ve nehirleri de sizin hizmetinize verdi.* Devamlı hareket eden güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdiği gibi, geceyi ve gündüzü de sizin hizmetinize verdi.

(وَاتَّيَكُم مِّنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ۝ (۳۴)

34. Ve Allah'ı Teâlâ, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi. Eğer Allah'ın nîmetlerini saymaya kalkışsanız, sayıp bitiremezsiniz. Şüphesiz insan çok zâlimdir, çok nankördür.

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu âyette geçen hususlara yaptığı sofra duâsında şöyle yer verirdi:

(الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَفَانَا وَأَرْوَانَا غَيْرَ مَكْفِيٍّ وَلَا مَكْفُورٍ (خ) عن ابى امامة

"Bize yetecek derecede nîmet veren ve bizi suya kandıran Allah'a hamd ederiz. O, bizim hamdimizi reddetmez ve bizi nîmetine nankörlük edenlerden kılmaz."
[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Et'ime 53.

(وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ لِّذَا الْبَلَدِ أَمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ ۝ (۳۵)

35. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, İbrâhim şöyle demişti: "Ey Rabbim! Bu beldeyi (Mekke'yi) emin bir yer kıl. Beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut."

(رَبِّ إِنَّهُمْ أَضَلَّلَنِي كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّيَّ وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝ (۳۶)

36. Ey Rabbim! Şüphesiz putlar, insanlardan birçoğunun dalâlete düşmesine sebep oldular. Bana tâbi olan bendendir; bana âsi olan için de şüphesiz Sen çok bağışlayansın, çok merhamet edensin.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Abdullah İbn-i Amr İbn'il-Âs Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, İbrâhim Aleyhisselâm'ın, Sûre-i İbrâhîm, Âyet 36'da geçen "Ey Rabbim! Şüphesiz putlar, insanlardan birçoğunun dalâlete düşmesine sebep oldular. Bana tâbi olan bendendir; bana âsi olan için de şüphesiz Sen çok bağışlayansın, çok merhamet edersin" buyruğunu ve Îsâ Aleyhisselâm'ın, Sûre-i Mâide, Âyet 118'de geçen "Eğer onlara azap edersen, şüphesiz onlar Senin kullarıdır (Sana itiraz edecek yoktur). Eğer onları affedersen, şüphesiz Sen her şeye gâlipsin, hüküm ve hikmet sahibisin" diye geçen âyetleri okudu ve ellerini kaldırarak:

اللَّهُمَّ أُمَّتِي أُمَّتِي وَبِكَيِّ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا جِبْرِيلُ أَذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ وَرَبِّكَ أَعْلَمُ فَسَلَّهُ مَا يُبْكِيكَ فَاتَاهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَسَأَلَهُ فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَا قَالَ وَهُوَ أَعْلَمُ فَقَالَ اللَّهُ يَا جِبْرِيلُ أَذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ فَقُلْ إِنَّا سَنُرْضِيكَ فِي أَمَّتِكَ وَلَا نَسْؤُكَ (م عن عبد الله بن عمرو بن العاص

"Allah'ım! Ümmetim, ümmetim" deyip ağladı. Allah'u Teâlâ: "Yâ Cebrâil! Muhammed'e git ve Rabbin en iyi bilen olduğu halde, onu ağlatanın ne olduğunu sor" diye buyurdu. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve niçin ağladığını sordu. Peygamberimiz de durumu ona haber verdi. Allah'u Teâlâ en iyi bilen olduğu halde buyurdu ki:

- Yâ Cebrâil! Muhammed'e git ve de ki: "Ümmetin konusunda Biz seni râzı edeceğiz ve seni üzmeyeceğiz."[1]

[1] Sahih-i Müslim, İman 86 (346).

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً (مِنْ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ (۳۷)

37. "Ey Rabbimiz! Ben zürriyetimden bâzısını Senin Beyt-i Muharremi'nin (Kâbe'nin) yanında, ekinsiz bir vâdiye yerleştirdim. Ey Rabbimiz! Namaz kılsınlar diye böyle yaptım. Artık insanlardan bir kısmının kalplerini onlara meylettir ve onları meyvelerle rızıklandır. Umulur ki onlar şükrederler."

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm'ın, Hacer vâlidemizi ve oğlu İsmâil Aleyhisselâm'ı daha kundakta bebek iken, şu anki Kâbe'nin olduğu yere bırakması, Allah'u Teâlâ'nın bu emrine Hacer vâlidemizin tevekkül etmesi ve oradan Zemzem suyunun çıkması, orasının nasıl bir yerleşim yeri hâline geldiği, İbrâhim ve İsmâil Aleyhimesselâm'ın Kâbe'yi inşaa etmeleri İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şöyle nakledilmiştir:

جَاءَ بِهَا إِبْرَاهِيمُ وَبِابْنِهَا إِسْمَاعِيلَ وَهِيَ تَرْضِعُهُ حَتَّى وَضَعَهُمَا عِنْدَ الْبَيْتِ عِنْدَ دَوْحَةٍ فَوْقَ زَمْزَمَ فِي أَعْلَى الْمَسْجِدِ وَلَيْسَ بِمَكَّةَ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ وَلَيْسَ بِهَا مَاءٌ فَوَضَعَهُمَا هُنَالِكَ وَوَضَعَ عِنْدَهُمَا جِرَابًا فِيهِ تَمْرٌ وَسِقَاءٌ فِيهِ مَاءٌ ثُمَّ قَفَى إِبْرَاهِيمُ مُنْطَلِقًا فَتَبِعَتْهُ أُمُّ إِسْمَاعِيلَ فَقَالَتْ يَا إِبْرَاهِيمُ أَيْنَ تَذْهَبُ وَتَتْرُكُنَا بِهَذَا الْوَادِي الَّذِي لَيْسَ فِيهِ إِنْسٌ وَلَا شَيْءٌ فَقَالَتْ لَهُ ذَلِكَ مِرَارًا وَجَعَلَ لَا يَلْتَفِتُ إِلَيْهَا فَقَالَتْ لَهُ أَلَلَّهُ الَّذِي أَمَرَكَ بِهَذَا قَالَ نَعَمْ ... (خ عن ابن عباس)

Hız. İbrâhim; Hız. İsmâil ve annesi Hacer vâlidemizi şü anki Beytullah'ın bulunduğu yere yakın Zemzem kuyusunun üstüne bıraktı. O tarihte Mekke'de hiçbir kimse yoktu. Hattâ içecek su da yoktu. Hız. İbrâhim, onların yanlarına biraz hurma ve bir miktar su bırakıp, oradan ayrılırken Hacer vâlidemiz:

- Yâ İbrâhim! Bizi buraya bırakıp nereye gidiyorsun? Burası öyle bir vâdi ki, ne bir kimse var, ne de bir hayat eseri var, dedi. Hız. İbrâhim kendisine dönmeyince, tekrar Hacer vâlidemiz:

- Buraya bırakmayı Allah'ı Teâlâ mı emretti? diye sordu. Hız. İbrâhim:

- Evet! Allah'ın emri olduğu için bırakıyorum, dedi. Bunun üzerine Hacer vâlidemiz:

- Öyleyse Allah'ı Teâlâ bizim vekilimizdir, O bizi korur ve bize yardım eder, dedi.

Hız. İbrâhim, oradan ayrılıp gitti. Mekke'nin üstündeki "Seniyye" mevkiinde görölmeyecek bir yere varınca, yüzünü Kâbe'nin olduğu tarafa döndü ve ellerini kaldırarak (Sûre-i İbrâhîm, Âyet 37'de geçtiği üzere) şöyle duâ etti:

"Ey Rabbimiz! Ben zürriyetimden bâzısını Senin Beyt-i Muharremi'nin (Kâbe'nin) yanında, ekinsiz bir vâdiye yerleştirdim. Ey Rabbimiz! Namaz kılsınlar diye böyle yaptım. İnsanlardan bir kısmının kalplerini onlara meylettir ve onları meyvelerle rızıklandır ki, şükretsınlar."

Hız. İsmâil'in annesi, henüz daha çocuğunu emzirmektedir ve yanlarında bulunan sudan içiyorlardı. Hacer vâlidemiz su bitince kendisi ve oğlu susadı. Oğlunun susuzluk çektiğini görünce dayanamadı ve Safâ Tepesi'ne çıktı. Sonra vâdiye karşı durup bir kimse görebilir miyim, diye bakmaya başladı. Fakat kimseyi göremiyordu. Oradan vâdiye indi. Eteğini toplayarak koşmaya başladı. Sonra Merve Tepesi'ne çıktı. Orada da bakındı ancak kimseyi göremedi. Hacer

vâlidemiz, bu şekilde yedi sefer Safâ ile Merve arasında gitti. Bunun için insanlar, Safâ ile Merve arasında sa'y ederler, buyurmuştur. Son defa Merve Tepesi'ne çıktığında bir ses işitti. Bunun üzerine Hacer vâlidemiz: "Ey ses sahibi! Sesini duyurdun. Eğer bize yardım edecek bir kudretin varsa bize yardım et" dedi. Böyle der demez, Zemzem kuyusunun yerinde bir melek (Cebrâil Aleyhisselâm) göründü. O melek, topuğu ile yahut kanadıyla yeri kazıyordu. Nihâyet su göründü. Su başka tarafa akmasın diye Hacer vâlidemiz hemen suyun etrafını çevirerek havuz gibi yaptı. Hem eliyle böyle yapıyor. Hem de bir taraftan kırbasını doldurmaya devam ediyordu. Suyu aldıkça su da kaynamaya devam ediyordu. (Hacer vâlidemiz suyun etrafındaki setin dağılmaması için suya dur, dur diye hitap ediyordu. Zemzem adı buradan gelir. O zamanın dilinde de Zemzem "dur dur" demektir)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'ı Teâlâ, Hz. İsmâil'in annesi Hz. Hacer'e rahmet etsin. O Zemzem'i kendi hâline bıraksaydı da, suyun etrafına set yaparak dur dur demeseydi, muhakkak Zemzem akar bir ırmak olurdu" diye buyurdu.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, sözüne devamla dedi ki:

Hacer vâlidemiz bu sudan içti ve çocuğunu emzirdi. Cebrâil, Hz. Hacer'e:

- Zâyi ve helâk oluruz diye sakın korkmayın! İşte şurası Allah'ı Teâlâ'nın evidir. O evi şu çocukla babası yapacaktır. Muhakkak ki, Allah'ı Teâlâ o işin ehlini zâyi etmez, dedi. Beyt'in yeri tepe gibi olup yerden yüksekçe idi. Uzun zaman seller sağını solunu alıp götürmüştü.

Hacer vâlidemiz bu şekilde yaşarken günün birinde Cürhüm'den bir topluluk uğradı. Bunlar Mekke'nin alt tarafına indiler. Cürhümlüler oraya bir kuşun gelip gittiğini gördüler ve "Hiç şüphesiz şu kuş bir suyun başında döner dolaşır. Halbuki bu vâdide su bulunmadığını biliyorduk" dediler ve bunu anlamak için çevik olan bir yahud iki kişi gönderdiler. Onlar orada su bulunduğunu anlayınca, dönüp geldiler ve su olduğunu haber verdiler. Bunun üzerine Cürhümlüler Mekke mevkiine geldiler.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ dedi ki:

Cürhümlüler geldiğinde Hz. İsmâil'in annesi de su başında idi. Cürhümlüler ona:

- Bizim de gelip şuraya senin yakınına inmemize izin verir misin? dediler. Hz. Hacer de:

-Evet, inebilirsiniz. Fakat bu suda sizin mülkiyet hakkınız yoktur, dedi. Onlar da:

-Evet, diyerek Hz. Hacer'i tasdik ettiler. Ünsiyete muhtaç olduğu bir sırada Cürhümlüler'in bu gelişi Hz. Hacer'in arzusuna uygun oldu. Cürhümlüler Mekke civârına gelip yerleştiler. Sonra Cürhümlülerin asıl kalabalık kısmına da haber gönderdiler. Onlar da gelip yerleştiler. Nihâyet Mekke'nin bulunduğu yer medenî mâmur bir hâle gelmeye başladı.

Hz. Hacer'in oğlu Hz. İsmâil yiğitlik ve gençlik çağına girdi. Cürhümlülerden Arapça öğrendi. Artık Hz. İsmâil Cürhümlüler arasında en sevimli bir simâ olmuştu. Onun necâbeti[1], güzelliği Cürhümlüleri hayret içinde bırakmıştı. Bu sebeble Hz. İsmâil bulûğa erince Cürhümlüler onu kendilerinden bir kızla evlendirdiler. Hayatın bu mesûd safhası devam ederken günün birinde Hz. İsmâil'in annesi Hacer vâlidemiz öldü. (Hz. Hacer'in doksan yaşına girdiği ve Kâbe'nin bitişiğindeki Hicr denilen yere gömüldüğü rivâyet edilir.)

Hz. İsmâil evlendikten sonra, Hz. İbrâhim bırakıp gittiği oğlunu ve kadını arayarak görmeye geldi. Hz. İsmâil, o sırada evde yoktu, Hz. İsmâil'i karısına sordu. O da:

-Rızkımızı tedârik etmek için ava gitti, diye cevap verdi. Sonra Hz. İbrâhim:

-Maişetiniz, hâliniz nasıldır? diye sordu. Hz. İsmâil'in hanımı:

- Şiddetli darlık içindeyiz, fenâ bir haldeyiz, diye şikâyet etti. Bunun üzerine Hz. İbrâhim dedi ki:

- Kocan geldiğinde benden selâm söyle ve ona de ki: "Kapısının eşliğini değiştirsin."

Hz. İsmâil geldiğinde babasının gelip gittiğini sezer gibi oldu ve karısına:

-Evimize gelen oldu mu? diye sordu. O da:

- Evet, şöyle şöyle şekilde yaşlı bir kişi geldi. Bana seni sordu. Cevap verdim. Maişetimizi sordu. Ben de şiddetli darlık içinde bulunduğumuzu söyledim, dedi.

Bunun üzerine Hz. İsmâil:

-Sana bir şey vasiyet ve bir söz emânet etti mi? dedi. O da:

- Evet, bana, sana selâm söylememi ve kapısının eşiğini değiştirsin dememi tenbih etti, dedi. Sonra Hz. İsmâil, hanımına:

- O gelen ihtiyar, babamdır. Bana senden ayrılmamı emretmiştir. Artık sen kendi ailenin evine gidebilirsin, dedi ve ondan ayrılarak Cürhümlülerden başka bir kadınla evlendi.

Hz. İbrâhim, Allah'ın dilediğı bir müddet uzaklaştı da sonra yine geldi. Yine evde Hz. İsmâil'i bulamadı. Onun hanımının yanına geldi. Ona da Hz. İsmâil'i sordu. O da:

-Maişetimizi tedârik etmek için ava gitti, dedi. Hz. İbrâhim:

-Nasılsınız, maişetiniz, hâliniz iyi midir? diye sordu. İsmâil'in hanımı:

- Biz hayır, saadet ve bolluk içindeyiz, diye Allah'a hamdu senâ etti. Bunun üzerine Hz. İbrâhim:

-Ne yiyip içiyorsunuz? diye sordu. Kadın:

-Et yiyoruz, su içiyoruz, dedi. Hz. İbrâhim:

- Ey Allah'ım! Bunların etlerini ve sularını mübârek kıl, hayır ve bereket ihsan eyle, diye duâ etti.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

- Hz. İbrâhim zamanında Mekke civârında hubûbat yoktu. Av etiyle gıdâlanıyorlardı. Eğer o târihlerde ve oralarda hubûbat olsaydı, Hz. İbrâhim hubûbat hakkında da duâ ederdi.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ dedi ki:

Hz. İbrâhim'in bu duâsı bereketiyledir ki, et ile su Mekke'den başka yerlerde (o sıcak muhitte) Mekke'deki kadar hiçbir kimsenin sıhhatine uygun düşmez.

Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ sözüne devamla dedi ki: Hz. İbrâhim, kadına dedi ki:

- Kocan geldiğinde benden selâm söyle ve ona de ki: "Kapısının eşiğini güzel tutsun."

Hz. İsmâil geldiğinde:

-Evimize gelen oldu mu? diye sordu. Karısı:

- Evet, güzel yüzlü bir ihtiyar geldi, diye Hz. İbrâhim'i methetti. Sonra kadın:

- Seni sordu, ben de rızkımızı tedârik etmek için ava gitti, dedim.

- Geçiminiz nasıldır? dedi. Ben de:

- Hayır ve saadet içindeyiz, dedim. Sonra Hz. İsmâil:

-Sana bir şey vasiyet etti mi? diye sordu. Kadın da:

- Evet, o ihtiyar sana selâm söyledi ve kapının eşiğini iyi tutmanı emreyledi, dedi. Bunun üzerine Hz. İsmâil, hanımına:

- İşte o, babamdır; sen de evimizin şerefli eşiğisin! Babam bana seni hoş tutmamı, iyi geçinmemi emretmiştir, dedi.

Sonra Hz. İbrâhim, yine bir müddet daha oğlundan ve ailesinden uzakta yaşadı. Ondan sonra Mekke'ye geldi. O sırada Hz. İsmâil, Zemzem kuyusunun yakınında büyük bir ağacın altında okunu yontup düzeltmekte idi. Hz. İsmâil, babasını görünce hemen kalkıp ona karşı vardı. Baba oğul birbirlerine sarıldılar; el, yüz öpmelerinde bulundular. Sonra Hz. İbrâhim, oğluna:

-Yâ İsmâil! Allah'ı Teâlâ bana büyük bir iş emretti, dedi. Hz. İsmâil de:"Rabbin ne emretti ise onu yerine getir" dedi. Hz. İbrâhim:"Fakat bu işte sen bana yardım edeceksin" dedi. Hz. İsmâil: "Ben sana her türlü yardımı yaparım" dedi. Bunun üzerine Hz. İbrâhim:

- Allah'ı Teâlâ burada bir "Beyt" yapmamı emretti, diye etrafından yüksekçe bir tepeye işâret etti.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ dedi ki:

Hız. İbrâhim ile Hız. İsmâil, işte orada Kâbe'nin temelini atıp duvarlarını yükselttiler. Hız. İsmâil taş getirir, Hız. İbrâhim de bina ederdi. Nihâyet Beyt'in binası ilerleyip duvarları yükseldiğinde Hız. İsmâil, (Makâm-ı İbrâhim[2] diye bilinen) taşı getirdi. Hız. İbrâhim de onu ayağının altına (iskele olarak) koydu, üzerinde inşaata devam etti. Hız. İbrâhim yapar, Hız. İsmâil de taş sunardı. Nihâyet inşaat tamam olduktan sonra, baba oğul Beyt'in etrafını tavaf ederek (Sûre-i Bakara, Âyet 127'de geçtiği üzere) şöyle duâ ediyorlardı:

"Ey Rabbimiz! Şu hayırlı amelimizi bizden kabul buyur. Şüphesiz ki sen, her şeyi işiten ve bilensin." [3]

[1] Necâbet, soyluluk, soy temizliği anlamına gelmektedir.

[2] Makâm-ı İbrâhim hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 125 ve izahına bakınız.

[3] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 10.

(رَبَّنَا إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِي وَمَا نُعْلِنُ وَمَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ) (٣٨)

38. "Ey Rabbimiz! Şüphesiz ki Sen, bizim gizlediğimizi de, açığa vurduğumuzu da bilirsin. Ne yerde, ne de gökte hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz."

(الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ) (٣٩)

39. Hamd, ihtiyarlığım da bana İsmâil ve İshâk'ı ihsan eden Allah'a mahsustur. Şüphesiz ki Rabbim, elbette duâyı işitendir (kabul edendir).

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm, Allah'ı Teâlâ tarafından kendisine verilen nîmetleri beyan ederken, ihtiyar olduğu halde kendisine verilen evlat nîmetini de zikretmektedir. Zîrâ kişinin, ölümünden sonra geride kalan nîmetlerden biri de, Allah'ı zikreden bir nesildir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثٌ يَبْقَيْنَ لِلْعَبْدِ بَعْدَ مَوْتِهِ: صَدَقَةٌ أَجْرَاهَا، وَعِلْمٌ أَحْيَاهَا، وَذُرِّيَّةٌ يَبْقَوْنَ بَعْدَهُ يَذْكُرُونَ اللَّهَ (أبو الشيخ عن أنس)

"Şu üç şeyin, kul için öldükten sonra da mükâfatı devam eder: Sadaka-i câriye (insanların istifade ettiği yol, çeşme, cami vs. yapmak). Faydalı ilim. Kendisinden sonra Allah'ı zikreden nesil." [1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 264/6.

رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ (٤٠) رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ (٤١) (يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ)

40-41. "Yâ Rabbi! Beni ve zürriyetimden olanı (sâlih kimseleri) namazı devamlı kılanlardan eyle. Ey Rabbimiz! Duâmı kabul et.* Ey Rabbimiz! Hesap günü beni, anne ve babamı ve Mü'minleri bağışla."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de İbrâhim Aleyhisselâm, kendisi ve hem de zürriyeti için duâ etmektedir. Bu duâsında Allah'u Teâlâ'dan, kendisi ve zürriyetinden gelecek olan sâlih kimseler için Allah'ın rızâsına uygun şekilde yaşamalarını dilemektedir.

Bu sebeple bir Müslüman, yaptığı duâsında, hem kendinden olacak zürriyetine, hem de kendinden önce geçmiş olan atalarına ve din kardeşlerine yer vermelidir.

Allah'u Teâlâ, bizden önce geçmiş olan din kardeşlerimize duâ etmemiz gerektiğine dair Sûre-i Haşr, Âyet 10'da da şöyle buyurmuştur:

Onlardan sonra gelenler de: "Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden evvel îman eden kardeşlerimizi bağışla ve îman edenlere karşı kalbimizde bir kin bırakma. Ey Rabbimiz! Şüphesiz ki Sen çok şefkatlisin, çok merhametlisin!" derler.

Kişinin evlatlarına duâ etmesi hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(دُعَاءُ الْوَالِدِ لَوْلَدِهِ كَدُعَاءِ النَّبِيِّ لِأُمَّتِهِ) فر عن أنس

"Babanın, evlâdına karşı duâsı, Peygamberlerin ümmetine olan duâsı gibidir." [1]

Yine bu konuda Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سَبْعُ يَجْرِي لِلْعَبْدِ أَجْرُهُنَّ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِ وَهُوَ فِي قَبْرِهِ مَنْ عَلَّمَ عِلْمًا أَوْ كَرَى نَهْرًا أَوْ حَفَرَ بئرًا أَوْ عَرَسَ نَخْلًا أَوْ بَنَى مَسْجِدًا أَوْ وَرَثَ مُصْحَفًا أَوْ تَرَكَ وَلَدًا يَسْتَغْفِرُ لَهُ بَعْدَ مَوْتِهِ (ابن ابى داود وسمويه حل هب عن

(انس)

"Yedi husus vardır ki, bunların mükâfatı kul için ölümünden sonra ve o, kabrinde olduğu halde yazılmaya devam eder: İlim öğreten, ırmak akıtan, kuyu kazan, bir miktar hurma ağacı diken, mescit inşaa eden, Mushaf (Kur'ân) mîras bırakan yahut ölümünden sonra kendisinin bağışlanmasını dileycek evlat bırakan." [2]

Anne ve baba için duâ etmek gerektiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا الْمَيِّتُ فِي قَبْرِهِ إِلَّا شَبَهَ الْغَرِيقِ الْمُنْعَوْتُ يَنْتَظِرُ دَعْوَةَ مَنْ أَبٍ أَوْ أُمٌّ أَوْ وَلَدٌ أَوْ صَدِيقٌ ثَقَّةٌ فَإِذَا لَحِقَتْهُ، كَانَ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَيَدْخُلُ عَلَى أَهْلِ الْقُبُورِ مِنْ دُعَاءِ أَهْلِ الدُّنْيَا أَمْثَالَ الْجِبَالِ وَ (إِنَّ هَدِيَّةَ الْأَحْيَاءِ إِلَى الْأَمْوَاتِ الْإِسْتِغْفَارُ لَهُمْ وَالصَّدَقَةُ عَنْهُمْ) (الديلمى عن ابن عباس)

"Kabrindeki ölü, boğulmakta olup da imdat bekleyen kişiye benzer. Dâimâ babadan, anneden, evlattan veya sâdik dosttan duâ bekler. Bu duâ ona ulaştığı zaman, bu ona dünyâ ve içindekilerden hayırlı olur. Allah'u Teâlâ kabir ehline dünyâ ehli tarafından yapılan duâları, dağlar hâline getirip kabre öyle sokar. Dirilerin ölümlere gönderecekleri en büyük hediye, onlar için Allah'tan rahmet dilemek, bir de onlar nâmına sadaka vermektir." [3]

[1] Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 336; Kenz'ül-Ummal, Hadis No: 3314; Sünen-i İbn-i Mâce, Duâ 11.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 296/3; Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 3294.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, 368/10.

وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ (٤٢) مُهْطِعِينَ () (مُقْنِعِي رُؤُسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ (٤٣)

42-43. Ey Resûlüm! Allah'u Teâlâ'yı, zâlimlerin yaptıklarından gâfil zannetme. Onların cezâlarını, gözlerin yerinden oynadığı güne erteler.* O gün onlar, başlarını yukarı dikerek çağırıldıkları yere doğru koşarlar, gözlerini kendilerine çevirip hallerine dahi bakamazlar ve kalpleri korkudan bomboştur.

وَأَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا آخِرْنَا إِلَىٰ آجَلٍ قَرِيبٍ نَحْبُ دَعْوَتِكَ وَتَتَبِعُ (الرُّسُلَ أَوَلَمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُمْ مِنْ قَبْلِ مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ (٤٤) وَكَانْتُمْ فِي مَسَاكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ () (لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمْ الْأَمْثَالَ (٤٥)

44-45. Ey Resûlüm! İnsanları, kendilerine azâbın geleceği gün ile uyar. O gün zâlimler: "Ey Rabbimiz! Bir müddet azâbı bizden ertele ve bizi dünyâyâ geri gönder; dâvetine icâbet edip Resullerine itaat edelim" derler. Onlara denir ki: "Daha önce (dünyâda iken) âhirete intikal etmeyeceğinize dair yemin etmiyor muydunuz?*" Halbuki dünyâda nefislerine zulmedenlerin meskenlerinde oturdunuz. Onları nasıl helâk ettiğimiz size belli olmuş idi. Bu hususta size misaller de beyan etmiştik."

(وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ وَعِنْدَ اللَّهِ مَكْرُهُمْ وَإِنْ كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ) ٤٦)

46. Muhakkak ki kâfirler, (İslâm'a karşı) çeşitli tuzaklar kurdular. Onların tuzakları, Allah tarafından çok iyi bilinir. Bunların tuzaklarıyla dağlar yerinden oynamaz.

İzah: İmam Taberi, bu Âyet-i Kerîme'yi şöyle izah etmiştir: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, yüce şeriatını, sarsılmaz dağlara benzetmiş, kâfirlerin tuzaklarını da onların üzerinde esen yellere benzetmiştir. Yeller nasıl dağları koparamazsa, kâfirlerin tuzakları ve tutarsız iddiaları da İslam Dîni'ne herhangi bir zarar veremez.

(فَلَا تَحْسِبَنَّ اللَّهَ مُخْلِفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ) ٤٧)

47. Ey Resûlüm! Allah'ı Teâlâ'yı, Resullerine olan vaadinden döner zannetme. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ her şeye gâliptir, intikam sahibidir.

(يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ) ٤٨)

48. O gün yer başka yere, gökler de başka göklere çevrilir ve insanlar, bir ve her şeye hâkim olan Allah'ın huzuruna çıkarlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Sevban Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi nekletmiştir:

Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında ayakta duruyordum. Derken Yahudi bilginlerinden biri geldi. "Esselâmu aleyke Yâ Muhammed!" dedi. Ben onu bir ittim ki, neredeyse yere yıkılacaktı. "Beni niçin itiyorsun?" dedi. "Niçin Yâ Resûlallah! demedin?" dedim. Yahudi: "Biz onu ancak ailesinin vermiş olduğu ismiyle çağırıyoruz" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Benim ismim, ailemin bana vermiş olduğu Muhammed'dir"

diye buyurdu. Sonra Yahudi: "Sana bâzı şeyler sormak için geldim" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de ona hitâben: "Eğer sana söylersem, söylediğim herhangi bir şey sana fayda verir mi ki?" dedi. O da: "Kulaklarımla duyurum" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanında bulunan bir değnekle yere birtakım çizgiler çizerek tefekkür eder bir halde; "Sor" dedi. Yahudi:

أَيَّنْ يَكُونُ النَّاسُ {يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ} فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُمْ (فِي الظُّلْمَةِ دُونَ الْجِسْرِ ... (م عن ثوبان

"O gün yer başka yere, gökler de başka göklere çevrildiği vakit, insanlar nerede olacaktır?" diye sordu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Köprünün (sırat köprüsünün) beri tarafında karanlık içerisinde olacaklar" diye cevap verdi. Yahudi: "İnsanların sırat köprüsünü ilk geçeni kimdir?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Muhâcirlerin fakirleridir" buyurdu. Yahudi: "Onlar, Cennete girerken kendilerine verilecek olan hediyeleri nedir?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Balık ciğerinin bir kenarıdır" buyurdu. Bunun ardından: "Onların gıdaları nedir?" dedi. "Cennetin etrafından yemekte bulunan Cennet öküzü onlar için boğazlanır" buyurdu. Bu yemek üzerine: "Onların içeceği nedir?" diye sorunca da, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Cennette, Selsebil ismi verilen bir pınardandır" buyurdu. Yahudi: "Doğru söyledin" dedi ve sözüne devamla dedi ki: "Sana yer ehlinden kimsenin bilemeyeceği, ancak bir Peygamberin yahut bir iki kişinin bilebileceği bir şeyi sormak için geldim" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Sana cevabı söylersem, bu söylemem sana menfaat verir mi?" diye buyurdu. O da: "Kulaklarımla duyurum" dedi ve konuşmasına şöyle devam etti: "Sana çocuğun mahiyetinden soruyorum?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Erkeğin suyu beyazdır, kadının suyu sarıdır. Bu ikisi birleştikleri zaman erkeğin menisi, kadının menisine gâlip gelirse, Allah'ın izniyle erkek çocuk meydana getirirler. Kadının menisi erkeğin menisine gâlip gelirse yine Allah'ın izniyle kız çocuğu meydana getirirler" buyurdu. Bunun üzerine Yahudi: "Yemin ederim ki, sen doğru söyledin ve yine yemin ederim ki sen muhakkak bir Peygambersin" dedi ve sonra ayrılıp gitti. Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bu kişi sormak istediği şeyleri bana sormuştur. Halbuki o sorulardan hiçbirinin cevabını bilmiyordum. Nihâyet o soruların cevabını bana Allah'ı Teâlâ bildirdi" diye buyurdu.[1]

Allah'ı Teâlâ yeri, göğü ve kainâtı tamamen yok edip, daha sonra yeryüzünü

yeniden yaratarak orada mahşer yerinin kurulacağından bahsetmektedir.

Bu hususta da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى أَرْضٍ بَيْضَاءَ عَفْرَاءَ كَقُرْصَةِ النَّقِيِّ لَيْسَ فِيهَا عِلْمٌ لِأَحَدٍ (خ م عن سهل بن سعد)

"Mahşer günü insanlar, beyaz, duru beyaz ve kepekten arınmış undan yapılan çörek gibi bir saha üzerinde toplanırlar. Orada bir kimseye yol gösterecek hiçbir alâmet yoktur." [2]

[1] Sahih-i Müslim, Hayz 8 (34).

[2] Sahih-i Buhâri, Rikâk 44; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 2 (28).

وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُّقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ (٤٩) سَرَابِيلُهُمْ مِنْ قَطَرَانٍ وَتَغْشَى وُجُوهَهُمُ النَّارُ (٥٠) (لِيَجْزِيَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ (٥١))

49-51 Ey Resûlüm! O gün mücrimleri birbirlerine zincirlerle bağlanmış görürsün.* Gömlekleri katrandandır, yüzlerini de ateş kaplar.* Allah'ı Teâlâ, herkese kazandığının karşılığını vermek için böyle yapar. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, hesabı çabuk görendir.

İzah: Her kim dünyâda iken mücrimlerle birlikte olur ve onları dost tutarsa, onlarla birlikte zincirlenerek mahşer yerine getirilir. Nitekim buna örnek olarak, Sûre-i Hûd, Âyet 98'de Firavun'a tâbi olanlar hakkında:

"Firavun, mahşer gününde kavminin önüne düşecek ve onları ateşe götürecektir..." diye buyrulmaktadır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ كَثُرَ سَوَادُ قَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ وَمَنْ رَضِيَ عَمَلَ قَوْمٍ كَانَ شَرِيكٌ مِنْ عَمَلِهِ (ع الديلمى عن ابن مسعود

"Her kim bir cemaatin kalabalığını artırırsa, o kimse onlardandır. Ve her kim bir kavmin yaptıklarından razı ve memnun olursa, o işi yapanların ortağı olur." [1]

Sonuçta herkes sevdiği ile beraberdir. Mü'minler de dünyâda severek beraber olduğu kişilerle beraber haşredilip, mahşer yerine öyle gelecektir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا حَسَرَهُ اللَّهُ فِي زُمْرَتِهِمْ (طب ابى قرصفة

"Her kim bir topluluğu severse, Allah'ı Teâlâ onu, o toplulukla birlikte haşreder.
"[2]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 441/4.

[2] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 24730.

(هَذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا بِهِ وَلِيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَابِ (٥٢)

52. İşte bu (Kur'ân), insanlara bir tebliğdir ki, onunla uyarılmış olsunlar ve Allah'ı Teâlâ'nın, ancak tek bir ilah olduğunu bilsinler ve hâlis akıl sahipleri de düşünüp öğüt alsınlar.

15-HİCR SÛRESİ

Bu sûre 99 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmi, 80. âyetinde geçen "Hicr" kelimesinden almıştır. "Hicr", Medîne ile Şam arasındaki bir vâdinin ismidir. Bu vâdide yaşayan kavme, Semud kavmi denilirdi. Sâlih Aleyhisselâm da bu kavimdendir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

((الرَّ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْآنٍ مُّبِينٍ (۱) رَبَّمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ (۲))

1-2. Elif, Lâ, Râ. Bunlar, kitabın ve apaçık bildiren Kur'ân'ın âyetleridir.*
Kâfirler (mahşer günü): "Keşke Müslüman olsaydık!" temennisinde bulunacaklardır.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا اجْتَمَعَ أَهْلُ النَّارِ فِي النَّارِ وَمَعَهُمْ مَنْ شَاءَ اللَّهُ مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ قَالَ الْكُفَّارُ لِلْمُسْلِمِينَ: أَلَمْ تَكُونُوا مُسْلِمِينَ؟ قَالُوا: بَلَى قَالُوا: فَمَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ إِسْلَامُكُمْ وَقَدْ صِرْتُمْ مَعَنَا فِي النَّارِ؟ قَالُوا: كَانَتْ لَنَا ذُنُوبٌ فَأَخَذْنَا بِهَا فَسَمِعَ اللَّهُ مَا قَالُوا فَأَمَرَ بِمَنْ كَانَ فِي النَّارِ مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ فَأُخْرِجُوا فَلَمَّا رَأَىٰ ذَلِكَ مَنْ بَقِيَ مِنَ الْكُفَّارِ قَالُوا: يَا لَيْتَنَّا كُنَّا مُسْلِمِينَ فَخَرَجُوا كَمَا خَرَجُوا فَذَلِكَ قَوْلُهُ: الرَّ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْآنٍ مُّبِينٍ رَبَّمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ (طَب عَنْ أَبِي مُوسَى)

Cehennemlikler ile kible ehlinde olanlardan Allah'ın dilediği kişiler Cehennemde bir araya geldikleri zaman, kâfirler Müslümanlara: "Siz Müslüman değil misiniz?" diye sorarlar. Müslümanlar ise: "Evet Müslümandık" derler. Bu sefer kâfirler: "Peki, siz de bizimle beraber Cehennemdeyseniz, Müslümanlığınızın size ne faydası oldu?" derler. Müslümanlar: "Bizim günahlarımız vardır, bu sebeple burada tutulduk" derler. Allah'ı Teâlâ Müslümanların bu dediklerini işitince emreder, kible ehlinde Cehennemde bulunanlar çıkarılırlar. Cehennemde kalan kâfirler bu durumu gördüklerinde, "Keşke biz de Müslüman olsaydık, onların çıkarıldığı gibi biz de çıkarılırdık!" demeye başlarlar. Sonra Resûlü Ekrem Efendimiz Sûre-i Hicr, Âyet 1ve 2'yi okudu.[1]

[1] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7035; İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 14, s. 541.

(ذَرُّهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمُ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ۝ ٣)

3. Ey Resûlüm! Onları bırak, yesinler, faydalansınlar ve onları arzu ve emelleri oyalayadursun. Âkîbetlerini yakında bileceklerdir.

İzah: Hakikatte uzun emel, dünyâyâ dört elle sarılıp âhiretten yüz çevirmektir. Bu anlamda, âyette kastedilenler kâfirlerdir.

Bu âyette hitap her ne kadar kâfire ise de, Müslümanların da buradan alacakları çok büyük dersler vardır. Çünkü bir kimsenin dünyâyâ dair uzun emelleri, dünyâyâ hırs ve düşkünlüğü olursa, ibâdeti unuttur ve âhiret aklına gelmez olur.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَرْبَعَةٌ مِنَ الشَّقَاءِ جُمُودُ الْعَيْنِ وَقَسْوَةُ الْقَلْبِ وَطُولُ الْأَمَلِ وَالْجِرْصُ عَلَى الدُّنْيَا) (البزار عن انس)

"Dört şey bedbahtlıktandır. Gözün donması (Allah korkusuyla yaş akıtmaması). Kalbin katılaşması. Uzun emel. Dünyâyâ tutkunluk." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(نَجَا أَوَّلُ هَذِهِ الْأُمَّةِ بِالْيَقِينِ وَالزُّهْدِ وَيَهْلِكُ آخِرُهَا بِالْبُخْلِ وَالْأَمَلِ) (ابن أبي الدنيا عن ابن عمرو)

"Bu ümmetin ilkleri yakîn ve zühd ile kurtulmuştur. Sonrakileri ise, cimrilik ve emel (dünyâ hırsı) ile helâk olacaktır." [2]

Yine bu hususta Hz. Enes'den şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(خَطَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُطُوطًا فَقَالَ هَذَا الْأَمَلُ وَهَذَا أَجَلُهُ فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذِ جَاءَهُ الْخَطُّ الْأَقْرَبُ)) (خ عن انس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem birçok çizgiler çizdi ve: "Şu emeldir. Şu da insanın ecelidir. İnsan böyle uzak emelinin talibi iken, kendisine en yakın olan çizgi birden ona geliverir" buyurdu. [3]

[1] Heysemî, Mecmâ'uz-Zevâid, c. 4, s. 458; İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 10, s. 2.

[2] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 7388; Beyhakî, Şuab'ul-îman, Hadis No: 10134.

[3] Sahih-i Buhari, Rikâk 4; Sünen-i Tirmizî, Zühd 25; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 27.

(وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَعْلُومٌ (٤) مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ (٥))

4-5. Biz hiçbir beldeyi helâk etmedik ki, onun takdir edilen belli bir eceli olmasın!* Hiçbir ümmet, mukadder olan ecelini ne öne alabilir, ne de erteleyebilir.

İzah: Allah'ın Peygamberlerini yalanlayan her topluluğun başına gelecek felâket için belli bir vakit vardır. O helâk olma vakti gelince, ne erteleyebilirler, ne de bir an öne alabilirler, demektir. Nitekim Nûh, Hûd, Lût ve Sâlih Aleyhimüsselâm'ın kavimlerinde olduğu gibi, bunlara benzer birçok kavim helâk olmuştur.

وَقَالُوا يَا أَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ (٦) لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلَكَةِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (٧) (مَا نُنَزِّلُ الْمَلَكَةَ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوا إِذَا مُنْظَرِينَ (٨))

6-8. Kâfirler, (Muhammed Aleyhisselâm'a hitâben) dediler ki: "Ey kendine Kur'ân nâzil olan! Şüphesiz ki sen elbette bir mecnûnsun.* Eğer sen dâvânda doğru isen, bize melekleri getirsene!"* Biz, melekleri ancak hak ve hikmete uygun olarak indiririz. O zaman da onlara mühlet verilmez.

(إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ (٩))

9. Şüphesiz ki, Kur'ân'ı Biz indirdik Biz. Onun koruyucusu da elbette Biziz.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Kur'ân-ı Kerîm'in kıyâmete kadar korunacağını bu âyet ile vaad etmiştir. Bu sebeple hiçbir kimsenin onda eksiltme veya fazlalaştırma yapması mümkün değildir. Önceki kitaplarda yapılan tahrif, Kur'ân'da yapılamaz. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den sonra hiçbir Peygamber gelmeyecektir. Dolayısıyla Kur'ân-ı Kerîm'in hâricinde hiçbir ilahi kitap veya suhuf inmeyecektir. Bu sebeple Allah'ı Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'in metnini ve hükümlerini koruma altına almıştır, kıyâmete kadar aslâ bir değişime

uğramayacaktır.

Kur'ân-ı Kerîm'in hükümlerinin de korunacağına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ أَمْرَ دِينِهَا (د ط ب ك ق عن ابى هريرة

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, bu ümmete her yüz yılın başında bir zât gönderir. Bu kimse, din işlerini yenileyip tazeler (itikâdi ve amelî hususlardaki yanlışlıkları düzeltir)."[1]

Önceki kitapları, Peygamberlerin hâricinde hiçbir kimse ezber-leyemezdi. Bu sebeple Peygamberlerin vefâtından sonra bu kitaplar, onların âlimleri tarafından dünyâ menfaati karşılığında bile bile tahrif edilmiş ve hükümleri değiştirilmiştir. Fakat Kur'ân-ı Kerîm'de böyle bir durum yoktur. Allah'ı Teâlâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hürmetine, Kur'ân'ı ezberlemeyi Müslümanlara kolaylaştırmıştır. Bu sebeple metnin değiştirilmesi mümkün değildir.

İşte bu şekilde Kur'ân-ı Kerîm'in, hükümleri de, metni de Allah'ı Teâlâ tarafından koruma altına alınmıştır.

Allah'ı Teâlâ'nın, Kur'ân-ı Kerîm'i muhafaza ettiği muhakkaktır. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm, bin dört yüz yıldan beri kitaplarda ve insanların zihninde muhafaza edilmiş, herhangi bir değişmeye maruz kalmamış ve kalmayacaktır.[2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 1; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1118.

[2] Yine bu hususta Sûre-i Mâide, Âyet 44'ün izahına bakınız.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي شَيْعِ الْأَوَّلِينَ (١٠) وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤْنَ (١١) كَذَلِكَ (١٢) نَسْلُكُهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ (١٣) لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ (١٣)

10-13. Ey Habîbim! Yemin olsun ki, senden evvelki ümmetlere de Peygamberler gönderdik.* Onlara hiçbir Peygamber gelmedi ki, onunla alay etmesinler.* Biz böylece (küfürde ısrarlarından dolayı) alay etmeyi mücrimlerin kalplerine girdiririz.* Onlar, Kur'ân'a îman etmezler. Halbuki daha öncekilerin neye uğradıkları bellidir.

وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَ ﴿١٤﴾ لَقَالُوا إِنَّمَا سُكَّرَتْ أَبْصَارُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَّسْحُورُونَ ﴿١٥﴾

14-15. Onlara, semâdan bir kapı açsak, onlar da yükselip çıksalar,* yine, "Muhakkak ki gözlerimiz döndürülmüştür, daha doğrusu biz büyülenmiş bir topluluğuz" derler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme şu anlamdadır: Onlara, semâdan bir kapı açsak, onlar da bütün gün o kapıdan yükselerek semâvâtta bulunan acâyipleri görseler, yine küfürlerinde inat ederler. Ve yine: "Gözlerimiz, hakikati görmez oldu; belakis Muhammed bize sihir yaptı da, hakikatlerden uzak olan hayeller gördük" derler.

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ ﴿١٦﴾ وَحَفِظْنَاهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ ﴿١٧﴾ إِلَّا مَن (اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَاتَّبَعَهُ شِهَابٌ مُّبِينٌ ﴿١٨﴾)

16-18. Şüphesiz Biz, semâda burçlar yarattık ve ibretle bakanlar için onu süsledik.* Onu, kovulmuş her şeytandan koruduk.* O şeytanlardan kulak hırsızlığı edene de, apaçık bir ateş alevi yetişti.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen burçlardan maksat, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’ya göre, "Semâda var olan ve korunan köşklerdir."

Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki:

"Önceleri şeytanlar, semâya çıkmaktan engellenmiyordu. O bakımdan semâya giriyor ve oradan aldıkları haberleri kâhinlere telkin ediyorlardı. Kâhinler de bu aldıkları kelimelere yalan katarak bunları yeryüzündekilere anlatıyorlardı. Bu kelimelerin birisi hak ise, dokuzu bâtıl idi."

Şeytanlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den önce, göğe çıkarak kulak hırsızlığı yaparlardı. Yani gökteki meleklerin konuşmalarını dinlerler ve yeryüzüne gelerek bu haberleri kâhinlere söylerlerdi. Böylece kâhinler de olacak bâzı şeylerden haberdar olurlardı. Firavun’un kâhinlere benim helâkime sebep kim olur? diye sorması üzerine, onlar bu sene içinde doğacak bir erkek çocuk diye, Hz. Mûsâ’nın doğacağını bilmişlerdi. Yine aynı şekilde Nemrut, Hz. İbrâhim’in doğacağını kâhinler vâsıtasıyla bilmişti. Ancak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in gelmesiyle, Allah, apaçık bir ateş parçası ile bu kulak hırsızlığı yapan şeytanların kovalanmasını emretti. Böylece şeytanlar,

kulak hırsızlığı yapamaz oldu.

Bu husus Âmir eş-Şa'bî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen rivâyette, şöyle anlatılmaktadır:

لَمَّا بُعِثَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رُجِمَتْ الشَّيَاطِينُ بِنُجُومٍ لَمْ تَكُنْ تُرْجَمُ بِهَا قَبْلَ فَاتُوا عَبْدَ يَالِيلَ بْنِ عَمْرٍو النَّفَقِيِّ فَقَالُوا: إِنَّ النَّاسَ قَدْ فَرَّغُوا وَقَدْ أَعْتَقُوا رَقِيقَهُمْ وَسَيَّبُوا أَنْعَامَهُمْ لِمَا رَأَوْا فِي النُّجُومِ. فَقَالَ لَهُمْ وَكَانَ رَجُلًا أَعْمَى: لَا تَعْجَلُوا وَانظُرُوا فَإِنَّ كَانَتْ النُّجُومُ الَّتِي تُعْرِفُ فِيهَا عِنْدَ فَنَاءِ النَّاسِ وَإِنْ كَانَتْ لَا تُعْرِفُ فِيهَا مِنْ حَدَثٍ. فَانظُرُوا فَإِذَا هِيَ نُجُومٌ لَا تُعْرِفُ فَقَالُوا: هَذَا مِنْ حَدَثٍ. فَلَمْ يَلْبَثُوا حَتَّى سَمِعُوا بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن عامر الشعبي

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Peygamber olarak gönderildiğinde şeytanlar daha önceden kendileriyle taşlanıp kovulmadıkları yıldızlarla taşlanır oldular. Gökten haber alınamayınca, o zamandaki bâzı Araplar, Sakifli Yâ'il b. Amr'a gidip şöyle dediler: "Bâzı insanlar korku ve dehşete kapıldılar, kölelerini azat ettiler, develerini serbest ve sahipsiz saldılar. Buna sebep ise yıldızlarda gördükleri durum olmuştur." Yâ'il b. Amr, akıllı ve âmâ bir adam idi. Onlara şöyle dedi: "Acele etmeyin ve durumu tetkik edin. Eğer bu bilinen yıldızlar ise, artık insanların yok oluşlarının zamanı yakın demektir. Eğer bilinen yıldızlar değil ise bu, meydana gelen bir olaydan ötürüdür. Durumu incelemeye başladılar. Bilinen yıldızların kaymadığını gördüler." Bu sefer: "Bu, meydana gelen bir olay dolayısıyladır" dediler. Aradan fazla bir zaman geçmeden Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğini açıkladığını işittiler. [1]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle anlatmıştır:

فَقَالَ إِبْلِيسُ لَقَدْ حَدَّثَ فِي الْأَرْضِ الْيَوْمَ حَدَثٌ فَأَتُونِي مِنْ تَرْبَةِ كُلِّ أَرْضٍ فَأَتَوْهُ بِهَا فَجَعَلَ يَسْمُهَا فَلَمَّا شَمَّ تَرْبَةَ مَكَّةَ قَالَ مِنْ هَاهُنَا جَاءَ الْحَدَثُ فَنَصَّنُوا فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ بُعِثَ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس

Gökten haber almalarının engellenmesi üzerine İblis şöyle dedi: "Yemin ederim ki, bugün semâda önemli bir olay meydana gelmiş olmalıdır. Bana yerin her tarafından toprak getirin. Ona yerin toprağından getirdiler, toprakları koklamaya başladı. Mekke toprağını koklayınca, "işte bu önemli olay burada olmuştur" dedi. Olanlara kulak kabarttılar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamber olarak gönderilmiş olduğunu anladılar.[2]

Yine cinlere de semâya çıkararak kulak hırsızlığı yapmalarının yasaklanması hakkında da Sûre-i Cin, Âyet 8-10'a bakınız.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 10, s. 12.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 14, s. 297.

وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَالْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْزُونٍ (١٩) وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا ()
(مَعَايِشَ وَمَنْ لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ (٢٠)

19-20. Yeri yayıp, oraya sâbit dağlar koyduk ve orada münâsip ve güzel her şeyi bitirdik.* Orada hem sizin için, hem de rızıkları size ait olmayanlar için geçimlikler yarattık.

İzah: Yeryüzünde her canlının rızkını Allah'ı Teâlâ'nın verdiği, Sûre-i Hûd, Âyet 6'da da şöyle geçmektedir: "Yeryüzünde hiçbir canlı varlık yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın..."

وَأِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ (٢١) وَأَرْسَلْنَا الرِّيَّاحَ لَوَاقِحَ فَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ ()
(مَاءً فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا أَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ (٢٢)

21-22. Hiçbir şey yoktur ki, hazineleri katımızda olmasın. Biz onu, ancak belli bir ölçüyle indiririz.* Biz, rüzgârları da aşılایıcı olarak gönderdik. Sonra semâdan su indirdik de onunla sizi suladık. Bunların hazinedarları da siz değilsiniz.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ölçü ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ عَامٍ بِأَمْطَرَ مِنْ عَامٍ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَصْرِفُهُ حَيْثُ يَشَاءُ مِنَ الْبُلْدَانِ وَمَا نَزَلَتْ قَطْرَةٌ مِنَ السَّمَاءِ وَلَا خَرَجَتْ (مِنْ رِيحٍ إِلَّا بِمِكْيَالٍ أَوْ بِمِيزَانٍ). (ابن مردويه عن ابن مسعود)

"Hiçbir yıl, diğerinden daha fazla yağmur yağmaz. Ama Allah'ı Teâlâ onu dilediği memlekete yöneltir. Gökyüzünden inen hiçbir damla veya esen hiçbir rüzgâr yoktur ki, belli bir ölçü veya tartıda olmasın." [1]

Rüzgâr hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الرَّيْحُ الْجَنُوبُ مِنَ الْجَنَّةِ وَهِيَ الرِّيْحُ اللَّوَّاحِجُ الَّتِي ذَكَرَهَا اللَّهُ فِي كِتَابِهِ وَفِيهَا مَنَافِعٌ لِلنَّاسِ (القرطبي, الجامع

(لأحكام القرآن عن أبي هريرة

"Güney rüzgârı Cennettendir ve Allah'ın kitabında sözünü ettiği, aşılایıcı odur. Bu rüzgârlarda insanlar için menfaatler vardır."[2]

Rüzgârlarla ilgili yapılan bilimsel araştırmalarda, bitkilerin üremesinde ve bulutların oluşumunda rüzgârların aşılama özelliğinin olduğu ortaya çıkmıştır. Rüzgârlarda olan bu aşılama özelliğinin, bin dört yüz yıl önce Kur'ân'da bahsedilmiş olması, Kur'ân'da geçen mûcizelerden biridir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا لَعَنَ الرِّيحَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَا تَلْعَنُ الرِّيحَ فَإِنَّهَا مَأْمُورَةٌ وَإِنَّهُ مَنْ لَعَنَ شَيْئًا
(لَيْسَ لَهُ بِأَهْلٍ رَجَعَتْ اللَّعْنَةُ عَلَيْهِ (ت عن ابن عباس

"Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzurunda rüzgârı lânetledi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: Rüzgârı lânetleme. Çünkü o vazifelidir. Her kim müstehak olmayan birine lânet okursa, o lânet kendisine döner."[3]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 8, s. 568.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 10, s. 16.

[3] Sünen-i Tirmîzî, Birr 48.

(وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ (۲۳)

23. Şüphesiz ki, hayat veren de, öldüren de Biziz. Her şey yok olduktan sonra bâki kalan da Biziz.

İzah: Bu husus Sûre-i Rahmân, Âyet 26-27'de de şöyle geçmektedir:

"Yer üzerinde bulunan herkes fânidir.* Azamet ve ikram sahibi olan Rabbinin zâtı ise bâkidir."

Yine Sûre-i Hadîd, Âyet 2-3'te şöyle buyrulmuştur:

"Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. Hayat veren ve öldüren O'dur. O, her şeye

kâdirdir.* O, evveldir, âhirdir, zâhirdir, bâtıdır. O, her şeyi bilir."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اللَّهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ اقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَأَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ (م عن ابى هريرة)

"Allah'ım! Sen Evvel'sin, Senden önce hiçbir şey yoktur. Sen Âhir'sin, Senden sonra hiçbir şey yoktur. Sen Zâhir'sin, Senden üstün hiçbir şey yoktur. Sen Bâtın'sın, Senden öte hiçbir şey yoktur. Borcumuzu öde ve bizi fakirlikten kurtar."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Zikir 17 (61).

(وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ (٢٤))

24. Yemin olsun ki Biz, elbette sizden öne geçenleri de, geri kalanları da biliriz.

İzah: Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, ezelî ve ebedî ilmi ile her şeyi bilir. Allah'u Teâlâ vaktiyle ölmüş olanları, hâlâ hayatta olanları ve dünyâyâ gelecekleri de bilir. İbâdet ve taatte, ileri geçen kullarını da bilir, geri kalan kullarını da bilir, demektir.

(وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ (٢٥))

25. Ey Resûlüm! Senin Rabbin O'dur ki, elbette onları mahşerde bir araya toplayacaktır. Şüphesiz O, hüküm ve hikmet sahibidir, her şeyi bilendir.

(وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمٍ مَسْنُونٍ (٢٦) وَالْجَنَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ (٢٧))

26-27. Şüphesiz ki Biz, insanı (Âdem Aleyhisselâm'ı), kuru bir çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan yarattık.* Cin'i (şeytanı) da, evvelce şiddetli harlanmış ateşten yarattık.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen insandan maksat, Hz. Âdem'dir. Çünkü o, insanlığın atasıdır. Toprakdan ilk yaratılan beşerdir. İnsanlık onun neslinden türemiştir.

Âdem Aleyhisselâm'ın yaratılışı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem

şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ آدَمَ مِنْ قِنْصِيَةٍ قَبَضَهَا مِنْ جَمِيعِ الْأَرْضِ فَجَاءَ بَنُو آدَمَ عَلَى قَدَرِ الْأَرْضِ فَجَاءَ مِنْهُمْ (الأَحْمَرُ وَالْأَبْيَضُ وَالْأَسْوَدُ وَبَيْنَ ذَلِكَ وَالسَّهْلُ وَالْحَزَنُ وَالْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ (د ت عن ابى موسى

"Allah'ı Teâlâ, Âdem'i yeryüzünün her tarafından aldığı bir avuç topraktan yarattı. Bu sebeple Âdemoğulları, yeryüzünün renkleri ve tabiatları kadar değişik şekiller aldılar. Onlardan kimi siyah, kimi beyaz, kimi kırmızı, bânısı da bunların karışımı bir renktedir ve bunlardan bânısı yumuşak, bânısı sert, kimi çirkin, kimi de güzeldir."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

لَمَّا صَوَّرَ اللَّهُ آدَمَ فِي الْجَنَّةِ تَرَكَهُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَتْرُكَهُ فَجَعَلَ إِبْلِيسَ يُطِيفُ بِهِ يَنْظُرُ مَا هُوَ فَلَمَّا رَأَى أَجُوفَ (عَرَفَ أَنَّهُ خُلِقَ خَلْقًا لَا يَتَمَالَكُ (م عن انس

"Allah'ı Teâlâ, Âdem'i Cennette sûretlendirdikten sonra dilediği kadar onu bu hâliyle bıraktı. İblis onun etrafında dönüp, bunun ne olduğuna bakmaya koyuldu. Nihâyet içinin boş olduğunu görünce onun, kendi nefsinin arzularına hâkim olamaz bir şekilde yaratılmış olduğunu anladı."[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de "Cin" diye geçen ifadede maksat da "Şeytan"dır. Zîrâ şeytan, harlanmış ateşten yaratılmıştır. Diğer cinler ise, Sûre-i Rahmân, Âyet 15'te geçtiği üzere, dumansız ateş alevinden yaratılmışlardır.[3]

Âdem Aleyhisselâm topraktan, melekler nûrdan, şeytan şiddetli harlanmış ateşten, cinler de dumansız ateş alevinden yaratılmıştır.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 3; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 278/4.

[2] Sahih-i Müslim, Birr 31 (111).

[3] İblis'in yaratılışı hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 34'ün izahına bakınız.

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمٍّ مَسْنُونٍ (٢٨) فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ (٢٩) فَسَجَدَ الْمَلَكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ (٣٠) إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى أَنْ يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ (٣١) (

28-31. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, Rabbin meleklerle demişti ki: "Şüphesiz ki Ben, kuru bir çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan bir insan yaratacağım.* Artık onu yarattığım ve ruhumdan ona üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın."* Bunun üzerine bütün melekler, topluca ona secde ettiler.* Ancak İblis, secde edenlerle birlikte secde etmedi.

İzah: İblis'in Hz. Âdem'e secde etmemesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ بِيَدِهِ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَأَمَرَ الْمَلَائِكَةَ أَنْ يَسْجُدُوا لَهُ (فَسَجَدُوا لَهُ إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ أَى خَرَجَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ (م عن ابى هريرة

"Allah'ı Teâlâ Âdem Aleyhisselâm'ı kendi eliyle[1] Cuma günü yarattı ve ruhumdan üfledi ve meleklerle ona secde etmelerini emretti. Hepsi ettiler. Yalnız İblis secde etmedi ki, o cinden idi.[2] Böylece secde etmediği için İblis, Rabbinin emrinden çıktı."[3]

[1] Burada geçen "Kendi eliyle" ifadesi müteşâbihtir.

[2] İblis'in yaratılışı hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 34'ün izahına bakınız.

[3] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 278/2.

قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ (٣٢) قَالَ لَمْ أَكُنْ لِأَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمٍ (مَسْنُونٍ (٣٣) قَالَ فَأَخْرِجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ (٣٤) وَإِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ (٣٥)

32-35. Allah'ı Teâlâ: "Ey İblis! Niçin meleklerle beraber Âdem'e secde etmedin?" dedi.* İblis de: "Kuru bir çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan yarattığın bir insana ben secde etmem" dedi.* Allah'ı Teâlâ, İblis'e buyurdu ki: "O halde oradan (Cennetten) çık. Çünkü sen, şüphesiz kovulmuş birisin.* Şüphesiz ki, lânetim kıyâmet gününe kadar senin üzerinedir."

İzah: İblis, Âdem Aleyhisselâm'ın topraktan yaratıldığını görünce ben buna secde etmem, o topraktan, ben ise ateşten yaratıldım, dedi. Kendisini üstün görüp kibirlendi.

İblis'in kibirlenerek Âdem Aleyhisselâm'a secde etmemesi hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالْكِبْرَ فَإِنَّ إِبْلِيسَ حَمَلَهُ الْكِبْرُ عَلَى أَنْ لَا يَسْجُدَ لِآدَمَ وَإِيَّاكُمْ وَالْحِرْصَ فَإِنَّ آدَمَ حَمَلَهُ الْحِرْصُ عَلَى أَنْ
(أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ ابْنِي آدَمَ إِنَّمَا قَتَلَ أَحَدَهُمَا صَاحِبَهُ حَسَدًا (ابن عساکر عن ابن مسعود

"Kibirden sakının. Şüphesiz ki kibir, şeytanı Âdem'e secde etmemeye sevk etmiştir. Hıristan da sakının. Zîrâ hırs, Âdem'i mâlum ağaçtan yemeğe sevk etmiştir. Hasetten de sakının. Zîrâ Âdem'in iki oğlundan biri kardeşini ancak haset sebebiyle öldürmüştür. İşte bunlar her hatânın aslıdır."[1]

Âdem Aleyhisselâm'ın yaratılması ve şeytanın da kibirlenerek ona secde etmemesi hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 30, 34 ve Sûre-i A'râf, Âyet 11-17 ve izahlarına bakınız.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 173/5.

(قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ (٣٦) قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ (٣٧) إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ (٣٨))

36-38. İblis dedi ki: "Yâ Rabbi! Mademki beni kovdun, kıyâmet gününe kadar bana mühlet ver."* Allah'ı Teâlâ da buyurdu ki: "Şüphesiz sen, mühlet verilenlerdensin;* mâlum vakte (kıyâmet gününe) kadar."

قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ (٣٩) إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلَصِينَ (٤٠) (

39-40. İblis dedi ki: "Yâ Rabbi! Beni rahmetinden kovmana karşılık, yemin olsun ki, ben de insanlara yeryüzünde mâsiyetleri süslü göstereceğim ve onların hepsini azdıracam.* Ancak onlardan ihlâslı kulların müstesnâ."

İzah: İblis'in fitnesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِبْلِيسُ أَيُّ رَبِّ لَا أَزَالُ أُغْوِي بَنِي آدَمَ مَا دَامَتْ أَرْوَاحُهُمْ فِي أَجْسَادِهِمْ قَالَ فَقَالَ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ لَا أَزَالُ
(أُغْفِرُ لَهُمْ مَا اسْتَغْفَرُونِي (حم ابى سعيد الخدرى

İblis dedi ki: "Ey Rabbim! İzzetin hakkı için Âdemoğullarının ruhları bedenlerinde bulunduğu sürece, onları azdırmaktan geri durmayacağım." Bunun üzerine Rabbi Azze ve Celle şöyle buyurdu: "İzzetim ve Celalim hakkı için Ben de, onlar Benden bağışlanma diledikleri sürece, onları bağışlayıp duracağım."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11304.

قَالَ لَٰذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ (٤١) إِنَّ عِبَادِي لَنِيَـَٔسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنٌ إِلَّا مَن يَتَّبِعُكَ مِنَ الْعَٰلَوِيْنَ (٤٢) وَإِنَّ () جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ (٤٣) لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِّكُلِّ بَابٍ مِنْهُمُ جُزْءٌ مَّقْشُومٌ (٤٤)

41-44. Allah'ı Teâlâ da buyurdu ki: "İşte Bana ulaşan doğru yol budur.* Azgınlardan sana tâbi olanlar dışında, kullarım üzerinde senin bir hâkimiyetin yoktur.* Şüphesiz ki, olanların hepsine vaad edilen yer, Cehennemdir.* Onun yedi kapısı vardır, her kapıdan şeytana tâbi olanlardan bir kısmı girer."

İzah: Cehennemin yedi derecesinin yedi ayrı kapısı vardır. Her kapı, İblis'e tâbi olan belli bir zümrenin girişi için ayrılmıştır.

Bu hususta Hz. Ali Kerremallâhu veche'nin şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

Cehennemin kapıları, üst üste bulunan yedi kattan oluşmaktadır. Önce birinci katın kapısı açılıp orası doldurulur. Sonra ikincisinin, sonra üçüncüsünün. Nihâyet hepsi doldurulur.

İbn-i Cüryec Radiyallâhu anhu ise, bu yedi kapıdan herbirinin, ait olduğu Cehennem katlarının adlarını şöyle saymıştır:

İlkinin adı "Cehennem" ondan sonra gelen "Lezâ" ondan sonra gelen "Hutâme" ondan sonra gelen "Saîr" ondan sonra gelen "Sekar" ondan sonra gelen "Cahim" ondan sonra gelen "Hâviye"dir.

Cehennem hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَجَهَنَّمَ سَبْعَةُ أَبْوَابٍ بَابٌ مِنْهَا لِمَنْ سَلَ السَّيْفَ عَلَى أُمَّتِي (ت) عَنْ ابْنِ عَمْرٍ)

"Cehennemin yedi kapısı vardır. Bu kapılardan birisi, ümmetime karşı kılıç çeken kimselerdir." [1]

[1] Sünen-i Tirmizî. Tefsir'ul-Kur'ân 16.

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (٤٥) اُدْخُلُوْهَا بِسَلَامٍ آمِينَ (٤٦) وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍّ () (إِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ (٤٧) لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرَجِينَ (٤٨)

45-48. Şüphesiz ki Allah'tan korkanlar, Cennetlerde ve pınarlar başındadırlar.* Onlara: "Selâmetle ve emniyetle oraya girin" denir.* Onların kalplerinden kin ve hasedi kaldırdık. Artık onlar tahtlar üzerinde, kardeşler olarak karşılıklı

otururlar.* Onlara orada hiç bir yorgunluk dokunmaz ve onlar oradan çıkarılmazlar da.

İzah: Âyet-i Kerîme’de de geçtiği üzere, Cennet ehlinin dünyâda iken birbirlerine karşı olan kin ve husumetleri, Allah tarafından kalplerinden çıkartılır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْغُلُّ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ كَمَبَارِكِ الْإِبِلِ قَدْ نَزَعَهُ اللَّهُ مِنْ قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن

"Kin, Cennetin kapısında develerin çöküş yeri gibi olacaktır. Allah’u Teâlâ onu Mü’mînlerin kalplerinden almış olacaktır.”[1]

Yine Sûre-i Hicr, Âyet 48’de geçtiği üzere Cennette yorgunluk olmadığına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ جِبْرِيلَ أَتَانِي فَقَالَ بَشِّرْ خَدِيجَةَ بِنَيْتٍ مِنْ قَصَبٍ لَا صَخَبَ فِيهِ وَلَا نَصَبَ (طب عن جابر رباب

"Cebrâil bana geldi ve dedi ki: "Hatice’yi Cennette inciden oyulmuş bir ev ile müjdele. Orada gürültü patırtı, meşakkat ve yorgunluk yoktur.”[2]

Cennetteki nîmetler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لَكُمْ أَنْ تَصِحُّوا فَلَا تَسْقَمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَحْيُوا فَلَا تَمُوتُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَشَبَّوْا فَلَا تَهَرُمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَنْعَمُوا فَلَا تَبْأَسُوا أَبَدًا فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ {وَنُودُوا أَنْ تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ} (م
(عن ابى هريرة وابى سعيد الخدرى

Şüphesiz ki Cennet ehline bir münâdi şöyle nidâ eder: "Sizin için sıhhatli olmak var, ebedî hasta olmayacaksınız, size yaşamak var, ebedî ölmeyeceksiniz, sizin için genç olmak var ebedî ihtiyarlamayacaksınız, sizin için devamlı nîmetlendirilmek var, ebedî sıkıntı çekmeyeceksiniz." Onlara: "İşte sâlih amellerinizin karşılığı olarak mîrasçı olduğunuz Cennet budur" diye nidâ olunur, diye geçen âyetten[3] murad budur.”[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

يَأْكُلُ أَهْلُ الْجَنَّةِ فِيهَا وَيَشْرَبُونَ وَلَا يَنْغَوِّطُونَ وَلَا يَمْتَخِطُونَ وَلَا يَبُولُونَ وَلَكِنْ طَعَامُهُمْ ذَاكَ جُشَاءً كَرَشِجٍ (المِسْكُ يُلْهَمُونَ التَّسْبِيحَ وَالْحَمْدَ كَمَا تُلْهَمُونَ النَّفْسَ (م) عن جابر بن عبد الله

"Cennet ehli, orada yerler, içerler fakat küçük ve byk abdeste ıkmaılar ve smk çıkarmazlar. Lâkin onların yediği bu yiyecekler, geğirmekten ibâret olur ki bu, misk'in terleyip uçmasına benzer. Onlar nefes alıp verdikleri gibi aynı şekilde Allah'u Teâlâ'yı tesbih ve hamd edeceklerdir."[5]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'an, c. 7, s. 208.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1747; Sahih-i Buhârî, Hac 161; Sahih-i Müslim, Fedâil's-Sahâbe 12 (71).

[3] Sre-i A'râf, yet 43.

[4] Sahih-i Müslim, Cennet 8 (22).

[5] Sahih-i Müslim, Cennet 7 (19).

(نَبِيٌّ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (٤٩) وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ (٥٠))

49-50. Ey Resûlüm! Benim, elbette çok bağışlayıcı ve çok merhametli olduğumu kullarıma haber ver.* şüphesiz, azbımın elim olduğunu da kullarıma haber ver.

İzah: Allah'ın rahmeti ve gazabı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ يَعْلَمُ الْمُؤْمِنُ مَا عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الْعُفُوبَةِ مَا طَمِعَ بِجَنَّتِهِ أَحَدٌ وَلَوْ يَعْلَمُ الْكَافِرُ مَا عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الرَّحْمَةِ مَا قَنَطَ (م) ت عن ابی هريرة

"Eğer Mü'min, Allah'ın yanındaki cezâlandırmayı bilecek olsaydı, hiçbiri O'nun Cennetine girmeyi mit etmezdi. şâyet kâfir, Allah'ın yanındaki rahmeti bilmiş olsaydı, hiçbiri O'nun Cennetinden mit kesmezdi."[1]

Bir kulun, Rabbine mit ve korku içinde itaat etmesi gerekir. Görülüyor ki kul, durumu ne olursa olsun, Allah'tan mit kesmemeli, yine durumu ne olursa olsun Allah'tan korkmayı terk etmemelidir.

İbn-i mer Radiyallâhu anhumâ'dan bu âyetlerin nüzul sebebine dair şu hâdis

nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Şeybeoğullarının girdiği kapıdan yanımıza çıkıp geldiğinde biz gülüyorduk. Bunun üzerine: "Size ne oluyor ki, böyle gülüyorsunuz? Güldüğünüzü görmeyeyim" dedi. Sonra geri döndü, nihâyet odasının yanına varınca tekrar döndü ve bize şöyle buyurdu:

إِنِّي لَمَّا خَرَجْتُ جَاءَنِي جِبْرِيلُ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ لِمَ تَقْنَطُ عِبَادِي مِنْ رَحْمَتِي نَبِيُّ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْعُفُورُ الرَّحِيمُ .
(وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن ابن عمر

- Ben çıkıp gittiğimde Cebrâil yanıma geldi ve bana dedi ki: "Yâ Muhammed! Niçin rahmetimden kullarımın ümidini kesiyorsun?" "Ey Resûlüm! Benim, elbette çok bağışlayıcı ve çok merhametli olduğumu kullarıma haber ver.* Şüphesiz, azâbımın elim olduğunu da kullarıma haber ver." (Sûre-i Hicr, Âyet 49-50)[2]

[1] Sahih-i Müslim, Tevbe 4 (23 Sünen-i Tirmizî, Daavât 99;

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 10, s. 34.

وَنَبَّيْنَاهُمْ عَنْ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ (٥١) إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ إِنَّا مِنْكُمْ وَجِلُونَ (٥٢) قَالُوا لَا تَوَجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ (٥٣) قَالَ ابْشِرْ تَمُونِي عَلَى أَنْ مَسَّنِيَ الْكِبَرُ فَبِمِمْ تُبَشِّرُونَ (٥٤) قَالُوا بَشِّرْنَاكَ بِالْحَقِّ (٥٥) فَلَا تَكُنْ مِنَ الْقَانِطِينَ (٥٥) قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ (٥٦)

51-56. Ey Resûlüm! İbrâhim'in misafirlerinin kıssasını da kullarıma bildir.* Hani onlar, İbrâhim'in yanına girmiş ve "Selâm" demişlerdi. İbrâhim de, "Şüphesiz ki, biz sizden korkuyoruz" demişti.* Onlar, "Korkma! Biz seni ilim sahibi olan bir oğul ile müjdeleriz" dediler.* İbrâhim de, "Ben ihtiyar olduktan sonra mı beni müjdeliyorsunuz? Neye göre beni müjdeliyorsunuz?" dedi.* Onlar, "Seni hak olan bir şeyle müjdeliyoruz. Allah'tan ümidini kesenlerden olma" dediler.* İbrâhim de, "Dalâlette olanlardan başka, Rabbinin rahmetinden ümidini kim keser?" dedi.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm'a gelen misafirler, Cebrâil, Mikâil ve İsrâfil idi. Kendisine ve zevcesi Sâra vâlidemize, kendilerinden İshâk Aleyhisselâm'ın ve ondan da Yâkub Aleyhisselâm'ın olacağını müjdele-mek için gelmişlerdi.

İşte melekler İbrâhim Aleyhisselâm'ı ilim sahibi olan erkek bir çocuk ile müjdeleyince, İbrâhim Aleyhisselâm'ın şaşırması; hanımı Hz. Sâra'nın yaşlı ve

kısır olup o zamana kadar hiç çocuk doğurmamış olmasıdır. Yoksa İbrâhim Aleyhisselâm'ın Hacer vâlidemizden olan evlâdı İsmâil Aleyhisselâm vardı.[1]

[1] Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 69-73'e bakınız.

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ (٥٧) قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ (٥٨) إِنْ أَلَوْ طِ إِنَّا لَمُنْجُوهُمْ () أَجْمَعِينَ (٥٩) إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَا إِنَّهَا لَمِنَ الْغَابِرِينَ (٦٠)

57-60. İbrâhim: "Ey melekler! Bu müjdeden başka daha ne vazifeniz vardır?" dedi.* Melekler de dediler ki: "Biz, mücrim bir kavme (onları helâk etmek için) gönderildik.* Ancak (îman eden) Lût'un ailesi müstesnâ; Biz onların hepsini elbette kurtaracağız.* Lâkin Lût'un zevcesi hâriç. Biz onun (kâfirlerle beraber olması sebebiyle) geride kalıp helâk edilenlerden olmasını takdir ettik."

İzah: Lût Aleyhisselâm'ın bu kıssası hakkında geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 74-83 ve izahlarına bakınız.

(فَلَمَّا جَاءَ آلَ لُوطٍ الْمُرْسَلُونَ (٦١) قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ مُّكَرُونَ (٦٢))

61-62. Nihâyet (Lût kavminin azap edilmesiyle) görevli olan melekler, Lût ailesine (evine) geldiler.* Lût, onlara: "Doğrusu siz tanınmayan kimselersiniz" dedi.

قَالُوا بَلْ جِئْنَاكَ بِمَا كَانُوا فِيهِ يَمْتَرُونَ (٦٣) وَآتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ (٦٤) فَاسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ اللَّيْلِ وَاتَّبِعْ أَدْبَارَهُمْ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ وَامْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ (٦٥) وَقَضَيْنَا إِلَيْهِ ذَلِكَ الْأَمَرَ أَنَّ دَابِرَ () مُؤَلَّاءٍ مَّقْطُوعٍ مُّصْبِحِينَ (٦٦)

63-66. Melekler, Lût'a dediler ki: "Hayır! Biz sana, kavminin şüphe ettikleri azap ile geldik.* Biz sana, hak bir emirle geldik ve şüphesiz biz, bu sözümüzde doğruyuz.* Gecenin bir kısmında ehlini yola çıkar, sen de peşlerinden yürü ve sizden hiçbir kimse arkasına bakmasın. Allah'ın emrettiği tarafa gidin."* Ve Lût'a şu kesin emri vahyettik ki, sabaha çıkarken o kavmin kökü kesilmiş olacaktır."

وَجَاءَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ (٦٧) قَالَ إِنَّ مُؤَلَّاءَ ضَيفِي فَلَا تَقْضُحُونَ (٦٨) وَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ () (٦٩) قَالُوا أَوَلَمْ نُنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ (٧٠) قَالَ مُؤَلَّاءُ بَنَاتِي إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ (٧١)

67-71. (Melekler, Lût'a geldiği vakit) belde ahâlisi sevinerek (çirkin fiillerini yerine getirmek için) Lût'un evine geldiler.* Lût, onlara dedi ki: "Bunlar benim

misafirlerimdir, beni onlara karşı rezil etmeyin.* Allah'tan korkun, beni hakir ve zelil etmeyin."* Onlar da Lût'a: "Biz seni halkla görüşmekten ve işimize karışmaktan nehyetmedik mi?" dediler.* Lût da: "Eğer (şehvetinizi teskin etmek) istiyorsanız, işte kızlarım!" dedi.

لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ (٧٢) فَأَخَذْنَاهُمُ الصَّيْحَةَ مُشْرِقِينَ (٧٣) فَجَعَلْنَا عَلَيْهِمَا سَافِلَاهَا (٧٤) وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حَارَّةً مِنْ سِجِّيلٍ (٧٤)

72-74. Ey Resûlüm! Senin hayatına yemin olsun ki, şüphesiz onlar, sarhoşlukları (azgınlıkları) içinde bocalayıp duruyorlardı.* Nihâyet güneş doğarken, korkunç bir ses onları helâk etti.* Beldelerinin altını üstüne çevirdik. Onların üzerine ateşte pişirilmiş çamurdan taşlar yağdırdık.

İzah: Sûre-i Hicr, Âyet 72 ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا حَلَفَ اللَّهُ بِحَيَاةِ أَحَدٍ إِلَّا بِحَيَاةِ مُحَمَّدٍ، قَالَ: {لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ} وَحَيَاتِكَ يَا مُحَمَّدُ (ابن مردويه عن أبي هريرة)

"Allah'ı Teâlâ, Muhammad Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hayatı dışında, kimsenin hayatı üzerine yemin etmemiştir. Allah'ı Teâlâ, "Ey Resûlüm! Senin hayatına yemin olsun ki, şüphesiz onlar, sarhoşlukları (azgınlıkları) içinde bocalayıp duruyorlardı" buyurarak, "Ey Resûlüm! Senin hayatına yemin olsun ki " diye yemin etmiştir.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 8, s. 597.

(إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ) (٧٥)

75. Şüphesiz bunda, ferâset sahipleri için elbette ibretler vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebû Said Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ ثُمَّ قَرَأَ {إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ} (ت عن أبي سعيد الخدري)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Mü'minin ferâsetinden sakının. Çünkü o, Allah'ın nûru ile bakar" diye buyurdu ve daha sonra da: "Şüphesiz bunda,

ferâset sahipleri için elbette ibretler vardır” mealindeki âyeti okudu.[1]

Mü’minin ferâseti hakkında yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى عِبَادًا يَعْرِفُونَ النَّاسَ بِالتَّوَسُّمِ. (الحكيم والبيزار عن أنس

”Allah’u Teâlâ’nın öyle kulları vardır ki, insanları ferâsetleri ile tanırırlar.[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 16.

[2] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 30732.

وَأَنَّهَا لَيْسَبِيلٌ مُّقِيمٍ (٧٦) إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ (٧٧) وَإِنْ كَانَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ لَظَالِمِينَ* (٧٨) (فَأَنْتَقَمْنَا مِنْهُمْ وَإِنَّهُمَا لَبِإِمَامٍ مُّبِينٍ* (٧٩)

76-79. Lût’un beldesinin (Sedum’un) kalıntıları, hâlâ mevcut olan bir yol üzerindedir.* Şüphesiz bunda, Mü’minler için elbette bir ibret vardır.* Ashâb-ı Eyke de elbette zâlimler idi.* Onlardan da intikam aldık. Gerek Sedum gerek Eyke, anayol üzerindedir.

İzah: Lût Aleyhisselâm’ın beldesinin adı Sedum’dur. Eyke de, Şuayb Aleyhisselâm’ın gönderildiği kavminin yaşadığı şehrin adıdır. Eyke halkı hakkında geniş bilgi için Sûre-i Şuarâ, Âyet 185-189 ve izahına bakınız.

(وَلَقَدْ كَذَّبَ أَصْحَابُ الْحَجَرِ الْمُرْسَلِينَ* (٨٠)

80. Yemin olsun ki, Hicr halkı da Resulleri yalanladı.

İzah: ”Hicr”, Medîne ile Şam arasındaki bir vâdinin ismidir. Bu vâdide yaşayan halka Semud denilirdi. Bunlar Sâlih Aleyhisselâm’ın kavmidir.

Bu hususta İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

مَرَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْحَجَرِ فَقَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَدْخُلُوا مَسَاكِينَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ إِلَّا أَنْ تَكُونُوا بَاكِينَ حَذَرًا أَنْ يُصِيبَكُمْ مِثْلُ مَا أَصَابَهُمْ ثُمَّ زَجَرَ فَأَسْرَعَ (حَتَّى خَلَفَهَا (م) عَنْ ابْنِ عُمَرَ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber Hicr vâdisinden geçerken,

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bize buyurdu ki: "Nefislerine zulmetmiş olanların ikametgâhlarına girmeyin. Onlara dokunmuş olan azâbın sizlere de dokunmasından sakının. Ancak ağlayıcılar olarak (hüzün ve ibretle) giriniz." Peygamberimiz daha sonra devesini dürterek hızlıca yoluna devam etti."[1]

Yine İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan şöyle nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا نَزَلَ الْحَجْرَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ أَمَرَهُمْ أَنْ لَا يَشْرَبُوا مِنْ بئرِهَا وَلَا يَسْتَقُوا مِنْهَا فَقَالُوا قَدْ عَجْنَا مِنْهَا وَاسْتَقَيْنَا فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَطْرَحُوا ذَلِكَ الْعَجِينَ وَيَهْرِيقُوا ذَلِكَ الْمَاءَ (خ عن ابن عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Tebuk Gazvesi sırasında Hicr denilen yerde konakladığında Ashâbına, oranın kuyusundan su içmemelerini ve o kuyudan su çekmemelerini emretti. Onlar: "Biz, o su ile hamur yoğurduk ve oradan su çıktık" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendilerine, suyu dökmelerini ve o hamuru bir kenara atmalarını emretti.[2]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (39 Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 17.

[2] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 17.

وَإِنِّي أَنَا هُمْ آيَاتِنَا فَكَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ* (٨١) وَكَانُوا يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا آمِنِينَ (٨٢) فَآخَذْتَهُمْ ((الصَّيْحَةَ مُصْبِحِينَ* (٨٣) فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ* (٨٤)

81-84. Biz onlara âyetlerimizi gönderdik. Fakat onlar, âyetlerden yüz çevirdiler.* Onlar, dağları oyarak güvenli evler yapıyorlardı.* Sabah vakti korkunç bir ses onları helâk etti.* Kazandıkları (sağlam evleri ve topladıkları malları) onları azaptan kurtaramadı.

((وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَإِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ (٨٥)

85. Biz, gökleri ve yeri ve her ikisinin arasındakileri, ancak hak ve hikmete uygun olarak yarattık. Kıyâmet elbette gelecektir. Artık sen güzel bir kaçınmakla kaçın, onlardan yüz çevir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Artık sen güzel bir kaçınmakla kaçın, onlardan yüz çevir" diye buyrulmaktadır. Yani, Ey Resûlüm! Sen, inkârcıların hallerinden dolayı üzülme. Onlardan intikam almaya acele etme, onlara karşı sabret ve onlar ile münâkaşa etme, demektir.

((إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ۝۸۶)

86. Şüphesiz senin Rabbin, her şeyi yaratan ve bilendir.

((وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ ۝۸۷)

87. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, Biz sana tekrarlanan yedi (Fâtiha Sûresi'ni) ve büyük Kur'ân'ı verdik.

İzah: Âyet-i Kerîme'de, "Tekrarlanan yedi" diye geçen ifade Fâtiha Sûresi'dir. Bu sûre yedi âyetten ibâret olup namazların her rek'atında okunduğu için "Seb'ül-Mesânî (tekrarlanan yedi)" adını almıştır.

Bu hususta Ebû Said İbn'ul-Muallâ Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كُنْتُ أُصَلِّي فِي الْمَسْجِدِ فَدَعَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ أَجِبْهُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي كُنْتُ أُصَلِّي فَقَالَ أَلَمْ يَقُلِ اللَّهُ {اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ} ثُمَّ قَالَ لِي لَا أَعْلَمَنَّكَ سُورَةً هِيَ أَعْظَمُ السُّورِ فِي الْقُرْآنِ قَبْلَ أَنْ تَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِدِ ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِي فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ قُلْتُ لَهُ أَلَمْ تَقُلْ لَا أَعْلَمَنَّكَ سُورَةً هِيَ أَعْظَمُ سُورَةٍ فِي الْقُرْآنِ قَالَ الْقُرْآنُ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ هِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الَّذِي أُوتِيَتْهُ (خ د ن) عن سعيد بن المعلى

Ben, Mescid-i Nebvî'de (nâfile) namaz kılıyordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem beni çağırdı. Fakat namazda olduğum için icâbet edemedim. Sonra yanına gelerek: "Yâ Resûlallah! Namaz kılıyordum" dedim. Bana: "Allah'u Teâlâ, kitabında: "Ey îman edenler! Resûl, kalplerinizi dîni hakikatler ile ihyâ için sizi dâvet ettiği vakit, Allah'a ve Resûle icâbet edin..."[1] diye buyurmuyor mu?" dedi ve sözüne şöyle devam etti: "Mescitten çıkmazdan önce, sana Kur'ân-ı Kerîm'in en büyük sûresini öğreteyim mi?" dedi ve elimden tuttu. Mescitten çıkacağı sırada ben: "Yâ Resûlallah! Sana en büyük sûreyi öğreteceğim, dememiş miydiniz?" dedim. Bunun üzerine bana: "O sûre, Elhamdülillâhi Rabbi'l âlemîn'dir ki, Seb'ül-Mesânî'dir ve bana verilen Yüce Kur'ân'dır" buyurdu.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي التَّوْرَةِ وَلَا فِي الْإِنْجِيلِ مِثْلَ أَمِّ الْقُرْآنِ وَهِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي وَهِيَ مَقْسُومَةٌ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ (ن) عن ابى بن كعب

"Allah'ı Teâlâ ne Tevrat'ta ne de İncil'de, Ümm'ül-Kur'ân (Fâtiha Sûresi) gibi bir sûre indirmemiştir. Bu sûre, Seb'ül-Mesânî'dir. Hakk Teâlâ: "O sûre, benimle kulum arasında taksim edilmiştir. Kulum için dilediği verilir" buyuruyor." [3]

[1] Sûre-i Enfâl, Âyet 24.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir'ul-Fâtiha 1; Sünen-i Nesâî, İftitah 26; Sünen-i Ebû Dâvud, Vitir 15.

[3] Sünen-i Nesâî, İftitah 26.

لَا تَمْدَنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَخَفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ (٨٨) وَقُلْ (٨٩) (إِنِّي أَنَا النَّذِيرُ الْمُبِينُ)

88-89. Ey Resûlüm! Kâfirlerin bâzısına verdiğimiz nîmetlere bakma! Onların îman etmemesinden mahzun olma ve Mü'minlere yumuşak ve tevâzu ile muâmele et.* Ve de ki: "Şüphesiz ben, (sizi Allah'ın azâbı ile) apaçık uyarıcıyım!"

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, kâfirlerin malında gözü yoktu. Ancak Ashâbının, müşriklerde olan mal ve mülkler gibi nîmetlere ve rahatlığa sahip olmasını arzulamıştı. Çünkü İslâm'ın ilk yıllarında Müslüman olan kişilerin tamamına yakını köle ve fakirlerden oluşmaktaydı. O zamanlar, Müslümanlar için her türlü sıkıntının olduğu, çok zor geçen yokluk yılları idi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ, "Ey Resûlüm! Kâfirlerin bâzısına verdiğimiz nîmetlere bakma!" diye buyurmuştur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in dünyâ malında gözü yoktu. Çünkü Hatice annemizden kendisine büyük bir servet kalmıştı. Hatice annemiz, Mekke'nin en zenginlerinden biriydi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu malın tamamını, fakir olan Ashâbını kölelikten kurtarmak ve onların ihtiyaçları için harcadı. Eğer dünyâlık bir arzusu olsaydı, servetini bu yolda harcamazdı. Buradan da, Peygamberimizin dünyâ malına hiç önem vermediği, malını canını, her şeyini Allah için fedâ edip Ashâbının güvenliği ve huzuru için harcadığı anlaşılmaktadır.

Ancak daha sonraları Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kâfirlerle yapmış olduğu savaşlar neticesinde, aldığı ganîmetlerle hem kendisinin hem de

ashâbının maddi durumları iyileşmiş, zengin olmuşlardır. Bu durumda bile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem her türlü imkâna sahip olduğu halde mütevâzi bir hayat yaşamış, kendi şahsı için mal biriktirmeyi hiçbir zaman düşünmemiştir. O bir zaman, hanımlarına öfkelenip özel bir odaya çekildiğinde kendisini ziyaret eden Hz. Ömer’e şunları anlatmıştır:

دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى حَصِيرٍ قَالَ فَجَلَسْتُ فَإِذَا عَلَيْهِ إِزَارٌ وَلَيْسَ عَلَيْهِ غَيْرُهُ وَإِذَا الْحَصِيرُ قَدْ أَثَرَ فِي جَنْبِهِ وَإِذَا أَنَا بِقَبْضَةٍ مِنْ شَعِيرٍ نَحْوِ الصَّاعِ وَقَرِظٌ فِي نَاحِيَةٍ فِي الْغُرْفَةِ وَإِذَا إِهَابٌ مُعَلَّقٌ فَأَبْتَدَرْتُ عَيْنَايَ فَقَالَ مَا يُبْكِيكَ يَا ابْنَ الْخَطَابِ فَقُلْتُ يَا نَبِيَّ اللَّهِ وَمَالِي لَا أَبْكِي وَهَذَا الْحَصِيرُ قَدْ أَثَرَ فِي جَنْبِكَ وَهَذِهِ خِزَانَتُكَ لَا أَرَى فِيهَا إِلَّا مَا أَرَى وَذَلِكَ كِسْرَى وَقَيْصَرٌ فِي الثَّمَارِ وَالْأَنْهَارِ وَأَنْتَ نَبِيُّ اللَّهِ وَصَفْوَتُهُ وَهَذِهِ خِزَانَتُكَ قَالَ يَا ابْنَ الْخَطَابِ أَلَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ لَنَا الْآخِرَةُ وَلَهُمُ الدُّنْيَا قُلْتُ بَلَى (هـ عمر بن الخطاب)

Bir gün Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına girdim, bir hasır üzerinde oturuyordu. Ben de oturdum. Üzerinde sâdece izarı vardı. Başka bir elbise yoktu. Hasır, yanağında iz bırakmıştı. Odanın bir kenarında bir sa’ kadar arpa ile (deri tabaklamakta kullanılan) bir miktar selem ağacı yaprağı vardı. Duvar da bir deri asılıydı. Kendimi tutamadım, gözlerim boşaldı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yâ Ömer! Niçin ağlıyorsun?" dedi. "Yâ Resûlallah! Neden ağlamayayım, şu hasır yanağınızda iz bırakmış. Şu odana da bakıyorum, gördüklerimden başka bir şey yok. Halbuki Kisra ve Kayser nîmetler içindedirler. Sen ise Allah’ın Peygamberi ve O’nun seçkin kulusun, evin de işte bu haldedir" dedim. Buyurdu ki: "Yâ Ömer! İstemez misin ki âhiret bizim, dünyâ da onların olsun!"[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de: Ve de ki: "Şüphesiz ki ben, (sizi Allah’ın azâbı ile) apaçık uyarıcıyım " diye buyrulmaktadır. Yani, Ey Resûlüm! De ki: "Ben, insanları, can yakıcı bir azâbın, hakkı inkâr ederlerse, kendilerine geleceğini söyleyerek uyarıyorum" demektir.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühhd 11.

(كَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ) (٩٠) الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ (٩١))

90-91. Biz, bölücülere de (Ehl-i Kitab’a da) kitap indirmiştik.* Onlar, Kur’ân’ın bir kısmına îman edip, bir kısmına îman etmeyerek onu böldüler.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen "Bölücüler" hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu

anhumâ şöyle buyurmuştur:

الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ { قَالَ هُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ جَزَّ عُوهُ أَجْزَاءً فَأَمَّنُوا بِبَعْضِهِ وَكَفَرُوا بِبَعْضِهِ (خ عن ابن عباس)

"Sûre-i Hicr, Âyet 91'de geçen bölücülerden maksat, Ehl-i Kitap'tır. Zîrâ onlar Kur'ân'ı, cüzlere ayırıp bir kısmına inandılar ve bir kısmını da inkâr ettiler." [1]

Ehl-i Kitap'ın bu durumu Sûre-i Ra'd, Âyet 36'da şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! Kendilerine kitap gönderdiğimiz kimseler, sana nâzil olan kitapla sevinirler. Senin aleyhinde ittifak edenlerden bâzıları da, sana nâzil olan kitabın bir kısmını inkâr ederler. Ey Habîbim! De ki: "Ben ancak Allah'a ibâdet etmekle ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamakla emrolundum. Ben, insanları O'na dâvet ederim. Dönüşüm de ancak O'nadır."

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hicr 4; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7040.

((فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ (٩٢) عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٩٣))

92-93. Ey Habîbim! Rabbine yemin olsun ki, kâfirlerin hepsini (mahşer günü) hesaba çekeceğiz;* bütün yaptıklarından.

İzah: Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قَوْلِهِ {لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ} عَنْ قَوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ (ت عن انس)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Sûre-i Hicr, Âyet 92-93 hakkında buyurdu ki: "Lâ ilâhe illallâh, sözünden sorarız" demektir.[1]

Bu Hadis-i Şerif, Allah'a ortak koşanlar hakkında söylenmiştir. Sûre-i Tevbe, Âyet 30'da: Yahudiler: "Üzeyr, Allah'ın oğludur" dediler. Hristiyanlar da: "Îsâ Mesih, Allah'ın oğludur" dediler..." diye geçtiği üzere, Ehl-i Kitap da Allah'a ortak koştular. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanındaki müşrikler de, Kâbe'de bulunan üçyüz altmış tane puta tapar ve bunların her birine ayrı isim ve görev taksiminde bulunarak Allah'a ortak koşarlardı. İşte Hadis-i Şerif'te geçen "Lâ ilâhe illallâh" ifadesi; Allah'ın tek olup, O'ndan başka

ilah olmadığını vurgulamış ve mahşerde Allah’a ortak koşanlara, bu hususun sorulacağı beyan edilmiştir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ül-Kur’ân 16.

فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ (٩٤) إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ (٩٥) الَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللَّهِ (٩٦) (إِلَهًا آخَرَ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ)

94-96. Ey Resûlüm! Emrolunduğun şeyi açıkça söyle ve müşriklerden yüz çevir.* Şüphesiz Biz, o alay edenlere karşı sana yeteriz.* Onlar ki, Allah ile beraber başka ilâh edindiler (Allah’a ortak koştular). Yakında (âkıbetlerinin ne olacağını) bileceklerdir.

İzah: Abdullah b. Ubeyd Radiyallâhu anhu der ki: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Emrolunduğun şeyi açıkça söyle" buyruğu ininceye kadar gizli kalmaya devam etti. Daha sonra Müslümanların sayısı artınca, bu âyetler inmiş ve böylece Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâb-ı Kirâm, İslâm’ı açıktan, aleni bir şekilde tebliğ etmeye başlamışlardır.

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ (٩٧) فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ (٩٨) وَاعْبُدْ رَبَّكَ (٩٩) (حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ)

97-99. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, onların söylediklerinden dolayı senin göğsünün daraldığını biliyoruz.* Sen, Rabbini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol.* Ve sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibâdet et.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "Sen, Rabbini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol" diye geçen ifadede, iki türlü ibâdetten bahsedilmektedir.

Birincisi: Allah’ın isimlerini veya bu isimlerden birini belli sayılarda tesbih etmektir. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مُعَقَّبَاتٌ لَا يَخِيبُ قَائِلُهُنَّ أَوْ فَاعِلُهُنَّ دُبْرَ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ ثَلَاثٌ وَثَلَاثُونَ تَسْبِيحَةً وَثَلَاثٌ وَثَلَاثُونَ تَحْمِيدَةً (وَأَرْبَعٌ وَثَلَاثُونَ تَكْبِيرَةً) (م كعب بن عجرة)

"Farz namazların ardı sıra söylenecek güzel zikirler vardır ki, onları her farz namazların ardından söyleyen ve yapan kimse hiçbir vakit hüsrâna uğramaz. Bunlar otuz üç defa Subhânallâh, otuz üç defa Elhamdulillâh, otuz dört defa

Allâh'ü Ekber'dir."[1]

İkincisi: Secde etmek, yani namaz kılmaktır. Bu hususta da Hüzeyfe Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا حَزَبَهُ أَمْرٌ صَلَّى (د عن حذيفة

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sıkıntılı bir işle karşılaştığı zaman, namaz kılarıdı."[2]

Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Kâf, Âyet 39-40 ve izahına bakınız.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Ve sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibâdet et" diye buyrulmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خَيْرُ مَا عَاشَ النَّاسُ لَهُ رَجُلٌ يُمِسُّكَ بِعَنَانٍ فَرَسِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، كُلَّمَا سَمِعَ هَيْعَةً أَوْ فَرْعَةً طَارَ عَلَى مَتْنِ فَرَسِهِ فَالْتَمَسَ الْقَتْلَ فِي مَطَانِهِ ، وَرَجُلٌ فِي شُعْبٍ مِنْ هَذِهِ الشَّعَابِ أَوْ فِي بَطْنٍ وَادٍ مِنْ هَذِهِ الْأُودِيَةِ فِي غُنَيْمَةٍ لَهُ يُقِيمُ الصَّلَاةَ وَيُؤْتِي الزَّكَاةَ وَيَعْبُدُ اللَّهَ حَتَّى يَأْتِيَهُ الْيَقِينُ لَيْسَ مِنَ النَّاسِ إِلَّا فِي خَيْرٍ (النسائي وابن مردويه عن أبي هريرة

"İnsanların içinde en hayırlı yaşayan kişi, Allah yolunda atının yularını elinden bırakmayan, her düşman sesi veya tehlikeli bir durum işittiğinde uçarcasına atına atlayıp, ya şehit ya gazi olmak için olay yerine giden kişidir. Veya şu tepelerden bir tepede yahut şu vâdilerden bir vâdinin içinde bir koyun sürüsü sahibi olan, namazını kılıp zekâtını veren, ölüm ona gelene kadar Allah'a ibâdet eden ve insanlardan yana hayırdan başka bir şey düşünmeyen kişidir."[3]

[1] Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (144 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1449.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât'ut-Tatavvû 22.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 8, s. 623; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 10570.

16-NAHL SÛRESİ

Bu sûre 128 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bir rivâyete göre, 110'dan sonraki âyetleri, Medîne döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede Allah'ı Teâlâ'nın, arıya nasıl bal yapacağını ilham ederek bildirdiğinden bahsedildiği için "Bal arısı" anlamına gelen "Nahl" ismini almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَتٰتٰی اَمْرُ اللّٰهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوْهُ سُبْحٰنَهُ وَتَعَالٰی عَمَّا يُشْرِكُوْنَ) ۱)

1. Ey kâfirler! Allah'ın emri gelecektir. Onda acele etmeyin. Allah'ı Teâlâ, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır ve çok yücedir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki: "Kıyâmet yaklaştı ve ay ikiye ayrıldı" mealindeki Sûre-i Kamer, Âyet 1 nâzil olunca, kâfirler dedi ki: "Bu adam, kıyâmetin yaklaştığını iddia ediyor, o halde yaptıklarımızın bâzılarından uzak duralım." Uzak durdular ve beklediler. Ancak, herhangi bir şey görmeyince, bu sefer: "Biz bir şey görmüyoruz" dediler. Bunun üzerine: "İnsanların hesaba çekilme zamanı yaklaştı. Halbuki onlar hâlâ gaflet içinde haktan yüz çeviriyorlar" mealindeki Sûre-i Enbiyâ, Âyet 1 nâzil oldu. Yine bundan korkup çekindiler ve kıyâmetin kopmasını beklediler. Geçen günler uzayıp durunca, "Biz bir şey görmüyoruz" dediler. Bunun üzerine Sûre-i Nahl, Âyet 1'de geçen: "Ey kâfirler! Allah'ın emri gelecektir..." buyruğu nâzil oldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de, Müslümanlar da bundan dolayı korkuya kapıldılar. Bu sefer yine bu Âyet-i Kerîme'nin devamı olan, "Onda acele etmeyin" buyruğu nâzil olunca, kalpleri huzur buldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de:

بُعِثْتُ اَنَا وَالسَّاعَةُ كَهَاتَيْنِ وَاَشَارَ بِاُصْبُعَيْهِ السَّبَّابَةِ وَالَّتِي تَلِيهَا. يَقُولُ اِنْ كَادَتْ لَتَسْبِقَنِيْ فَسَبَقْتَهَا (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

Şehâdet parmağı ile onun yanındaki parmağını göstererek, "Ben ve kıyâmet, işte şu ikisi gibi birbirimize yakın gönderildik. Kıyâmet neredeyse beni geçecekti" diye buyurdu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

حِينَ بُعِثَ إِلَيَّ بُعِثَ إِلَى صَاحِبِ الصُّورِ فَأَهْوَى بِهِ إِلَى فِيهِ وَقَدَّمَ رَجُلًا وَآخَرَ أُخْرَى يَنْتَظِرُ مِنِّي يُؤْمَرُ فَيَنْفُخُ
(أَلَا فَاتَّقُوا النَّفْخَةَ (أحياء علوم الدين عن ابى عمران

"Ben, Peygamber olarak gönderildiğimde, Sûr’un sahibine de Sûr verildi. Onu ağzına aldı, bir ayağı ileride, bir ayağı geride Sûr’a üfleyeceği zamanı beklemektedir. Aman! Sûr’un üflenilmesinden, onun dehşetinden Allah’a sığının." [2]

Câbir Radiyallâhu anhu’dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَطَبَ احْمَرَّتْ عَيْنَاهُ وَعَلَا صَوْتُهُ وَاشْتَدَّ غَضَبُهُ حَتَّى كَانَتْهُ مُنْذِرُ
جَيْشٍ يَقُولُ صَبَحَكُمْ وَمَسَاكُمْ وَيَقُولُ بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةُ كَهَاتَيْنِ وَيَقْرُنُ بَيْنَ إِصْبَعَيْهِ السَّبَابَةِ وَالْوُسْطَى وَيَقُولُ
أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَخَيْرُ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ ثُمَّ
يَقُولُ أَنَا أَوْلَى بِكُلِّ مُؤْمِنٍ مِنْ نَفْسِهِ مَنْ تَرَكَ مَا لِيَ أَهْلِيهِ وَمَنْ تَرَكَ دِينًا أَوْ ضِيَاعًا فَإِلَيَّ وَعَلَيَّ (م عن جابر
بن عبد الله

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hutbe verdiği zaman, gözleri kızarır, sesi yükselir, şiddeti artardı. Sanki bir orduya: "Düşmanınız akşama veya sabaha size baskın yapacak!" diye tehlikeyi haber veren komutan gibi ciddiyetle: "Ben size, kıyâmetşu iki parmak kadar yakınlaşmış olduğu bir zamanda Peygamber gönderildim" der ve şehâdet parmağı ile orta parmağını birbirine yaklaştırarak gösterir, sözlerine şöyle devam ederdi: "Haberiniz olsun, sözlerin en hayırlısı Allah’ın kitabıdır. En güzel yol da Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yoludur. İşlerin en şerlisi de sonradan ihdas edilenlerdir. Her bid’at dalâlettir." Ayrıca, şunları da söylerdi: "Ben her Mü’min kişiye kendi nefsinden daha yakınım. Nitekim kim bir mal bırakırsa, bu ailesi içindir. Kim bir borç veya bakıma muhtaç yetimler bırakırsa, bu bana aittir ve benim üzerimedir." [3]

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da der ki:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Peygamber olarak gönderilmesi kıyâmetin alâmetlerindendir. Cebrâil Aleyhisselâm da, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e Peygamberlik vermek üzere semâ ehlinin yanından geçip gittiğinde onlar: "Allah’u Ekber! Kıyâmet koptu demektir" dediler.

İşte bu sebeptir ki, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e ahir zaman Peygamberi denilmiştir.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 10, s. 66; Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Fiten 39; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 25.

[2] İmam Gazâlî, İhyâ-u Ulûm’id-Din, c. 4, s. 917; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 8.

[3] Sahih-i Müslim, Cuma 13 (43).

((يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنْذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ (۲))

2. Allah’u Teâlâ, meleklerini, kalpleri ihya eden vahyi ile, kullarından dilediğine gönderir ve "Benden başka ilah olmadığını bildirin. Ancak benden korkun" der.

((خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ (۳))

3. Allah’u Teâlâ, gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yarattı. O, müşriklerin ortak koştukları şeylerden çok yücedir.

((خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ (۴))

4. Allah’u Teâlâ, insanı nutfe’den (sperm’den) yarattı. Böyle iken o, Rabbine apaçık bir hasım oldu.

وَالْأَنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ (۵) وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ (۶) وَتَحْمِلُ أَوْقَالَكُمْ إِلَىٰ بَلَدٍ لَّمْ تَكُونُوا بِالْغَنِيِّ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنْفُسِ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَوْفٌ رَحِيمٌ (۷) ((

5-7. Allah’u Teâlâ; deve, sığır, koyun ve keçiye de yarattı. Onlarda sizin için soğuktan muhafaza edecek şeyler ve pek çok menfaatler olduğu gibi, onların etlerinden de yersiniz.* Akşam yataklarına getirirken ve sabah yaymaya götürürken, onlarda sizin için bir zevk ve güzellik vardır.* Bunlar, sizin ağırlıklarınızı yüklenirler ve ancak zorlukla varabileceğiniz yerlere taşırlar. Şüphesiz Rabbiniz, elbette çok şefkatli, çok merhametlidir.

İzah: Bu âyetlerde, Allah’ın yarattığı hayvanların hepsinin bir yaratılış gayesi olduğu ve insanların faydası için yaratıldığı beyan edilmektedir. Bu sebeple onlara yaratılış gayelerine uygun olarak muâmele edilmesi gerekir.

Bu hususta Abdullah İbn-i Cafer Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir seferinde Ensârdan bir zâtın bahçesine girdi. Orada bir deve vardı. Deve, Peygamberimizi görünce inledi ve gözlerinden yaşlar aktı. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem deveye yaklaştı ve gözyaşlarını sildi. Hayvan sakinleşti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bu devenin sahibi kim?" diye sordu. Ensârdan bir genç: "Yâ Resûlallah! O bana aittir" deyip ortaya çıkınca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onu azarladı ve buyurdu ki:

أَفَلَا تَتَّقِي اللَّهَ فِي هَذِهِ الْبَهِيمَةِ الَّتِي مَلَكَكَ اللَّهُ إِيَّاهَا فَإِنَّهُ شَكََا إِلَيَّ أَنَّكَ تُجِيعُهُ وَتُذَبِّبُهُ (د عن عبد الله بن جعفر)

"Allah'ı Teâlâ'nın sana mülk kıldığı bu deve hakkında Allah'tan korkmuyor musun? Bak! Bu bana şikâyetinde bulundu. Sen bunu aç bırakıyor ve fazla çalıştırarak da yoruyormuşsun." [1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 47.

(وَالْخَيْلَ وَالْبُغَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ۝ ٨)

8. Allah'ı Teâlâ, binmeniz için ve bir ziynet olarak at, katır ve eşek dahi yarattı. Daha bilmediğiniz şeyleri de yaratır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin sonunda: "Daha bilmediğiniz şeyleri de yaratır" diye geçen ifade; biz Mü'minleri, binilecek ve her türlü ihtiyaç için kullanılacak vâsıtaları icat etmeye teşvik etmekte ve adı geçen hayvanların dışında, özellikle günümüzde kullanılan araçların icat edileceğine işâret etmektedir. Bu sürecin sonu yoktur. Bu sahadaki ilerleme kapısı kıyâmete kadar açıktır. Bu da Kur'ân-ı Kerîm'deki mucizelerden biridir.

(وَ عَلَى اللَّهِ قَضُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِرٌ وَلَوْ شَاءَ لَهْدَيْكُمْ أَجْمَعِينَ ۝ ٩)

9. Doğru yolu size açıklamak Allah'a aittir. Bununla beraber o doğru yoldan sapan da vardır. Allah'ı Teâlâ dileseydi, hepinizi doğru yola sevk ederdi.

İzah: İbn-i Abbas, Ali b. Ebî Talhâ ve Katâde Hazretleri, bu Âyet-i Kerîme'yi şöyle izah etmişlerdir: Doğru yol olan İslâm'ı açıklamak Allah'a aittir, Yahudiler

ve Hristiyanlar gibi haktan saparak eğri yollara gidenler de vardır. Eğer Allah dileyecek olsaydı, sizin hepinizin iradenizi elinizden alarak sizi doğru yola sevk ederdi. Fakat o böyle yapmadı, sizi hakkı bâtıldan ayırt etmekte serbest bıraktı. Kim doğru yolu tutarsa kendi menfaatinedir. Kim de doğru yoldan saparsa zararı kendisinedir.

Âyet-i Kerîme’de, İslâm Dîni’nin dışında olan bütün yolların eğri ve sapkın olduğu açıkça beyan edilmiştir.

Bu hususta Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

خَطَّ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطًّا ثُمَّ قَالَ هَذَا سَبِيلُ اللَّهِ ثُمَّ خَطَّ خُطُوطًا عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ ثُمَّ قَالَ هَذِهِ سُبُلٌ قَالَ يَزِيدُ مُتَفَرِّقَةٌ عَلَى كُلِّ سَبِيلٍ مِنْهَا شَيْطَانٌ يَدْعُو إِلَيْهِ ثُمَّ قَرَأَ {إِنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا} فَاتَّبَعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ { (هـ حم عن عبد الله بن مسعود)

Bir gün, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yere bir çizgi çizdi ve "Bu Allah'ın yoludur" dedi. Sonra bu çizginin sağında ve solunda başka çizgiler de çizdi ve "Bunlar da başka yollardır. Bunların her birinin başında, kendisine çağıran bir şeytan bulunmaktadır" buyurdu ve sonra da: "İşte bu, Benim dosdoğru yolumdur. Artık o doğru yolda yürüyün. Sizi doğru yoldan ayırıp tefrikaya düşürecek yollara gitmeyin..." diye devam eden âyeti[1] okudu.[2]

Said b. Cübeyr Hazretleri, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu’nun şöyle dediğini nakleder:

(إِنَّ الْكُفْرَ كُلَّهُ مِلَّةٌ وَاحِدَةٌ) (كتاب الاختيار عن سعيد بن جبیر)

"Küfrün hepsi tek millettir." [3] Çünkü küfrün hepsi sapıklıktır ve İslâmiyet’in zıttıdır. Dolayısıyla bir millet sayılmışlardır.

Mücâhid Hazretleri ise, bu Âyet-i Kerîme’yi şöyle izah etmiştir: Hak yol, Allah’a giden yoldur. O da, Allah’ın gösterdiği yoldur. Bu hak yoldan sapan bir kısım insanlar vardır. Eğer Allah’u Teâlâ dileseydi, sizin hepinizi kendisine ulaştıran hak yola sevk ederdi.

[1] Sûre-i En’am, Âyet 153.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No:

[3] El-Mevsilî, Kitâb'ul-İhtiyâr, V/140; İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 1, s. 403.

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ (١٠) يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ ((وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (١١)

10-11. Size semâdan su indiren O'dur. Siz ondan içersiniz. Hayvanlarınızı otlattığımız bitkiler de o su ile yetişir.* Allah'ı Teâlâ, o su ile ekin, zeytin, hurma, üzüm ve her çeşit meyveden bitirir. Şüphesiz bunda, tefekkür eden bir topluluk için elbette Allah'ın kudretine bir delil vardır.

وَسَخَّرَ لَكُمْ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِ رَبِّ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ* (١٢) ((وَمَا ذَرَأَا لَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَذْكُرُونَ (١٣)

12-13. O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdi. Yıldızlar da O'nun emriyle sizin hizmetinize verilmiştir. Şüphesiz bunlarda, aklını kullanan bir topluluk için elbette açık deliller vardır.* Yeryüzünde yarattığı çeşitli renklerdeki varlıkları da sizin hizmetinize verdi. Şüphesiz bunlarda, öğüt alan bir topluluk için elbette Allah'ın kudretine bir delil vardır.

وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاجِرَ فِيهِ ((وَلِيَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلِعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (١٤)

14. Taze et yemeniz ve takınacağınız (inci ve mercan gibi) ziynetler çıkarmanız için, denizi sizin hizmetinize veren O'dur. Gemilerin orada suyu yara yara gittiğini görürsün. Bunlar, Allah'ın lütfundan nasibinizi aramanız ve şükretmeniz içindir.

وَالْقَاىِ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِي أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَارًا وَسُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (١٥) وَعَلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ (((١٦)

15-16. Allah'ı Teâlâ, yeryüzü sizi sarsmasın diye oraya sâbit dağlar yerleştirdi. Maksatlarınıza ulaşmanız için nehirler ve yollar dahi yarattı.* Ve yollarınızı bulmanız için alâmetler dahi yarattı. İnsanlar, gece yıldızlarla da yollarını bulurlar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de, dünyânın yaratılışı anlatılırken, yeryüzünün hareket

etmemesi için, Allah'ı Teâlâ'nın dağları yaratarak sâbit kıldığından bahsedilmektedir. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Nebe, Âyet 7 ve izahına bakınız.

أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ (١٧) وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ (١٨) (وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ (١٩)

17-19. O halde, her şeyi yaratan Allah, hiçbir şey yaratamayan putlar gibi midir? Hâlâ düşünmez misiniz?* Eğer Allah'ın nîmetlerini saymaya kalkışsanız, sayıp bitiremezsiniz. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.* Allah'ı Teâlâ, gizlediklerinizi de açıkladıklarınızı da bilir.

وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ (٢٠) أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ (يَبْعَثُونَ (٢١)

20-21. Allah'ı bırakıp da ibâdet ettikleri şeyler, hiçbir şey yaratamazlar. Çünkü onlar da yaratılmıştır.* Onlar diri değil, ölüdürler. Kendilerine ibâdet edenlerin, ne vakit dirileceklerini de bilmezler.

إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكَرَةٌ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ (٢٢) لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا (يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ (٢٣)

22-23. Sizin ilahınız tek bir ilahtır. Âhiret gününe îman etmeyenlerin kalpleri, Allah'ın birliğini inkâr eder ve onlar kibirlerinden îman etmezler.* Muhakkak Allah'ı Teâlâ, onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir. Şüphesiz O, kibirlileri sevmez.

İzah: Kibirlenenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُخْشَرُ الْمُتَكَبِّرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْثَالَ الذَّرِّ فِي صُورِ الرِّجَالِ يَغْشَاهُمُ الذُّلُّ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَيَسَاقُونَ إِلَى سِجْنٍ فِي جَهَنَّمَ يُسَمَّى بُولَسَ تَعْلُوهُمْ نَارُ الْأَنْيَارِ يُسْقَوْنَ مِنْ غُصَّارَةِ أَهْلِ النَّارِ طِينَةَ الْخَبَالِ (ت عَنْ عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده)

"Kibirlenenler mahşer gününde adam sûretinde tanecikler kadar küçük olarak haşredilecekler; horluk her taraftan kendilerini kaplayacak, Cehennemde adına bûles denilen bir hapishâneye sürülecekler, üzerlerinde ateşlerin ateşi yükselecek ve kendilerine Cehennemliklerin sıkılan suyundan, kan ve irin çamurundan içirilecektir." [1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 15; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6390.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ مَادَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا آسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (٢٤) لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمِنْ ((أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِلَّا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ٢٥)

24-25. O kâfirlere, "Rabbiniz ne indirdi?" diye sorulduğu vakit onlar, "Öncekilerin masallarını" derler.* Onların böyle demeleri, mahşer günü kendi günahlarının tamamını ve câhilce dalâlete düşürdüklerinin günahlarından bir hisse yüklenmek içindir. Dikkat edin! Yüklendikleri şey ne kötüdür.

İzah: "Günahlarından bir hisse" diye tercüme ettiğimiz "Min evzârî" kelimesi hakkında Vahidî şöyle demiştir: Âyette geçen "Min evzârî" kelimesindeki min, "Kısım" ifade etmek için değildir. Çünkü bu kelime bu mânâda olsaydı, tâbi olanların günahlarının bir kısmı hafifletilirdi ki, bu câiz değildir. Zîrâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا (م عن ابى هريرة)

"Her kim bir hidâyete dâvet ederse, kendisine uyanların sevaplarından hiçbir şey eksiltilmeksizin ona da aynısı verilir. Her kim de bir dalâlete dâvet ederse, kendisine uyanların günahlarından hiçbir şey eksiltilmeksizin ona da aynısı verilir"[1] diye buyurmuştur. Aksine, bu ifadenin başındaki min, "Cins" ifade etmektedir. Yani "Onlar, kendilerine uyanların günahlarının cinsinden olan günahları yüklenmek için" demektir.[2] Yani bir kimse günah veya sevap türünden neye sebep olmuşsa, ona uyup da o ameli işleyen kişilerin günah veya sevabı aynı şekilde misliyle o sebep olan kişiye de yazılır.

Yine bu hususta Ebû Mes'ud el-Ensâri Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي أَبْدَعُ بِي فَأَحْمِلْنِي فَقَالَ مَا عِنْدِي فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَا أَذْلُهُ عَلَى مَنْ يَحْمِلُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ (م عن ابى مسعود الانصارى)

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve dedi ki: "Benim bineğim öldü, bineksiz kaldım. Beni savaşa götürecek başka bir bineğe bindir."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bende seni bindirecek binek yoktur" buyurdu. Oradan birisi: "Yâ Resûlallah! Ben ona, bineceği bir binek verecek olanı göstereyim mi?" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kim, bir hayır işleme yolunu gösterecek olursa, ona hayrı işleyenin sevabı kadar sevap vardır" buyurdu.[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(لَا تُقْتَلُ نَفْسٌ ظُلْمًا إِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ آدَمَ الْأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْ دَمِهَا لِأَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ (خ م عن عبد الله

"Haksız yere öldürülen hiçbir nefis yoktur ki, onun kanının günahından, Âdem’in ilk oğlu Kâbil hesabına bir misli ayrılmış olmasın. Çünkü bu cinâyeti âdet edenlerin önderi odur, kardeşi Hâbil’i öldürmüştür."[4]

İşte önderler, çirkin bir yol ve çığır açtıkları zaman, cezâları büyük olur. Çünkü onları dalâlete düşürdüklerinden dolayı işledikleri günahların misli kendilerine de yazılır.

[1] Sahih-i Müslim, İlim 6 (15 Sünen-i Tirmizî, İlim 15; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 14.

[2] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 10, s. 96.

[3] Sahih-i Müslim, İmâre 37 (133 Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 114-115; Sünen-i Tirmizî, İlim 14.

[4] Sahih-i Buhârî, Ehâdis’ül-Enbiyâ 1; Sahih-i Müslim, Kasâme 7 (27).

قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَآتَى اللَّهُ بُنْيَانَهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ)
حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ (٢٦) ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تُشَاقِقُونَ فِيهِمْ قَالَ الَّذِينَ
() أَوْتُوا الْعِلْمَ إِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ وَالسُّوءَ عَلَى الْكَافِرِينَ (٢٧)

26-27. Onlardan öncekiler de tuzak kurdular. Fakat Allah’u Teâlâ, onların binalarını temelinden harap etti, tavanları başlarına geçti ve azap, beklemedikleri bir yönden kendilerine geldi.* Sonra mahşer günü de Allah’u Teâlâ onları zelil eder ve onlara: "Hani, uğrunda mücâdele ettiğiniz ortaklarım nerededir?" der. O zaman kendilerine ilim verilenler (Peygamberler ve Mü’minler) de: "Şüphesiz bugün, zillet ve kötülük kâfirlerin üzerinedir!" derler.

İzah: Müfessirlerin çoğunluğu; Âyet-i Kerîme’de ifade edilen, daha önce tuzak kuran kâfirlerden maksadın, "Nemrut" olduğunu söylemişlerdir. Nemrut, Babil şehrinde büyük bir kule yaptırıp oradan Hz. İbrahim’in, kendisini iman etmeye davet ettiği Allah’ı görmeye ve ona karşı savaşmaya çıkmıştır. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ bir rüzgâr gönderip o kuleyi, kendisini ve halkının başına yıkmıştır.

الَّذِينَ تَتَوَفَّيْهُمْ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ فَأَلْقَوْا السَّلَامَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ سُوءٍ بَلَى إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ)
(تَعْمَلُونَ (٢٨) فَادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ (٢٩)

28-29. O kimseler ki, küfürle kendi nefislerine zulmettikleri halde melekler onların ruhlarını alırken, o kâfirler boyun eğip, "Biz hiç bir fenâlık yapmadık" derler. Onlara: "Hayır, yaptınız. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızı çok iyi bilir.* Haydi, içinde ebedî kalacağınız Cehennemin kapılarından girin. Kibirlenenlerin yeri ne kötüdür!" denir.

وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرٌ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ وَلَنِعْمَ)
(دَارُ الْمُتَّقِينَ (٣٠)

30. Takvâ sahiplerine, "Rabbiniz ne indirdi?" diye sorulduğu vakit onlar, "Hayır indirdi" derler. Güzel amellerde bulunanlar için bu dünyâda güzel bir mükâfat vardır. Âhiret yurdu ise onlar için daha hayırlıdır. Takvâ sahiplerinin yurdu ne güzeldir.

İzah: Allah’u Teâlâ sevdiği kullarına dünyâda ve âhirette büyük nîmetler vereceğini vaad etmektedir. Bu hususta Sûre-i Nahl, Âyet 97’de şöyle buyrulmuştur:

"Erkek ve kadından her kim, Mü’min olarak sâlih amelde bulunursa, elbette ona dünyâda yeniden temiz bir hayat veririz ve âhirette de onu, amellerinin daha güzeliyle mükâfatlandırırız."

Hem dünyâda, hem de âhirette kendilerine müjdeler gelen takvâ sahipleri ve bunların özelliklerine dair geniş bilgi için Süre-i Yûnus, Âyet 62-64’e bakınız.

(جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ كَذَلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ (٣١)

31. Onlar için Adn Cennetleri vardır. Onlar oraya gireceklerdir, altlarından nehirler akar. Orada istedikleri şeyler mevcuttur. Allah’u Teâlâ, takvâ sahiplerine

işte böyle mükâfat eder.

İzah: Adn Cenneti hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 72 ve izahına bakınız.

(الَّذِينَ تَتَوَفَّيْهُمْ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۳۲))

32. Melekler, takvâ sahiplerinin ruhlarını güzel ve pâk olarak alırken, "Size selâm olsun! Amellerinizin mükâfatı olarak girin Cennete" derler.

İzah: Mü'minin öldüğünde Cennetle müjdeleneceğinin, kâfirin de öldüğünde Cehenneme gireceğinin kendilerine haber verileceği hakkında geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 40-41 ve izahına bakınız.

(هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ أَمْرٌ رَبِّكَ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (۳۳) فَاصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (۳۴))

33-34. O kâfirler, kendilerine ancak meleklerin veya Rabbinin azap emrinin gelmesini bekliyorlar. Onlardan öncekiler de böyle yapmıştı. Allah'ı Teâlâ onlara zulmetmedi. Onlar (küfrü yüklenmekle) kendi nefislerine zulmettiler.* Onları, yaptıkları kötülüklerin cezası yakaladı ve alay ettikleri o azap, kendilerini kuşatıverdi.

(وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ نَحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ (شَيْءٍ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ (۳۵))

35. Ve müşrikler: "Allah dileseydi, ne biz, ne de babalarımız kendinden başka bir şeye ibâdet etmezdik ve O'nun emri olmadan hiçbir şeyi haram kılmazdık" dediler. Bunlardan öncekiler de işte böyle yaptılar. Peygamberlere düşen, ancak apaçık bir tebliğdir.

(وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ (عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ فَسَبَّوْا فِي الْأَرْضِ فَأَنْظِرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ (۳۶))

36. Yemin olsun ki, Biz her ümmete bir Resûl gönderdik. O da, "Allah'a ibâdet edin ve şeytandan sakının" dedi. Onların bir kısmı Allah'ın hidâyetine nâil oldu, diğer bir kısmı da (kendi irâdeleri sebebiyle) dalâlete müstehak oldu. O halde siz yeryüzünde gezip dolaşın, Resullerini yalanlayanların âkıbetinin ne olduğunu görün!

((اِنْ تَحْرِصْ عَلَىٰ هُدٰىهِمْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي مَنْ يُضِلُّ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَّاصِرِيْنَ (٣٧)

37. Ey Resûlüm! Sen onların hidâyete nâil olmalarını ne kadar istesen de, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, dalâlete müstehak olan kimseye hidâyet etmez. Onların (azaplarını önleyecek) bir yardımcıları da yoktur.

وَاقْسُمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اِيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللّٰهُ مَنْ يَمُوتُ بَلٰى وَعَدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلَٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ * ((٣٨) لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يُخْتَلَفُوْنَ فِيْهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا اَنَّهُمْ كَانُوْا كَاذِبِيْنَ (٣٩)

38-39. Onlar: "Allah, öleni dirilmez" diye en ağır yeminleriyle Allah'a yemin ettiler. Hayır, diriltir. Bu, Allah'ın hak olan bir vaadidir. Lâkin insanların çoğu bunu bilmezler.* Evet, Allah'ı Teâlâ ölüleri diriltecektir ki, hakkında ihtilaf ettikleri dirilmenin gerçek olduğunu onlara göstereyim ve kâfirler de, kendilerinin yalancı olduklarını bilsinler.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şu Hadis-i Kudsî'yi nakletmiştir:

قَالَ اللّٰهُ كَذَّبَنِي ابْنُ اٰدَمَ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذٰلِكَ وَشَتَمَنِي وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذٰلِكَ فَاَمَّا تَكْذِيْبُهُ اِيَّايَ فَقَوْلُهُ لَنْ يُعِيْدَنِيْ كَمَا بَدَاْنِيْ وَلَيْسَ اَوَّلُ الْخَلْقِ بِاَهْوَنَ عَلَيَّ مِنْ اِعَادَتِهِ وَاَمَّا شَتْمُهُ اِيَّايَ فَقَوْلُهُ اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا وَاَنَا الْاَحَدُ الصَّمَدُ لَمْ اَلِدْ وَلَمْ اُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لِيْ كُفُوًا اَحَدٌ (خ ن عن ابى هريرة)

Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Âdemoğlu Beni yalanladı. Beni yalanlamaması gerekirdi. Âdemoğlu Bana hakaret etti. Halbuki Bana hakaret etmemesi gerekirdi. Beni yalanlaması, "İlk olarak yarattığı gibi tekrar iade etmeyecektir" sözüdür. Bana hakareti ise, "Allah, çocuk edindi" demesidir. Halbuki Ben tekim, Samed'im (hiçbir şeye muhtaç değilim, her şey Bana muhtaçtır), doğurmadım ve doğmadım ve hiç kimse Bana denk değildir." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i İhlâs 1; Sünen-i Nesâî, Cenâiz 117.

((اِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ اِذَا ارَدْنَاهُ اَنْ نَّقُوْلَ لَهُ كُنْ فَيَكُوْنُ (٤٠)

40. Biz bir şeyin olmasını istediğimiz zaman, ona sözümüz sâdece "Ol!" dememizden ibârettir, o da hemen olur.

وَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا فِي اللّٰهِ مِنْۢ بَعْدِ مَا ظَلَمُوْا لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَّلَا جَزَۤءُ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ * ((٤١) الَّذِيْنَ صَبَرُوْا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ (٤٢)

41-42. Zulüm gördükten sonra Allah rızâsı için hicret edenlere gelince, elbette onları dünyâda güzel bir şekilde yerleştiririz. Onların âhiretteki mükâfatları ise daha büyüktür. Kâfirler bunu bilselerdi!* Bunlar, (sıkıntılara) sabredenler ve Rablerine tevekkül edenlerdir.

İzah: Bu âyetler, Mekke’de müşrikler tarafından eziyetlere uğrayıp Allah için memleketlerinden Habeşistan’a ve daha sonra Medîne’ye hicret eden Sahâbe-i Kirâm hakkında nâzil olmuştur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Müslümanların Kureyş müşrikleri tarafından zulüm ve işkenceye uğradıklarını görünce, onlara şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir:

تَفَرَّقُوا فِي الْأَرْضِ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى سَيَجْمَعُكُمْ قَالُوا إِلَى أَيْنَ نَذْهَبُ؟ أَخْرَجُوا إِلَى أَرْضِ الْحَبَشَةِ، فَإِنَّ بِهَا مَلِكًا عَظِيمًا لَا يُظْلَمُ عِنْدَهُ أَحَدٌ، وَهِيَ أَرْضٌ صِدْقٍ، حَتَّى يَجْعَلَ اللَّهُ لَكُمْ فَرَجًا مِمَّا أَنْتُمْ فِيهِ.

"Yeryüzüne dağılın. Allah’u Teâlâ sizleri mutlaka birleştirecektir. "Nereye gidelim?" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Habeş topraklarına gidin. Çünkü onların hiç kimseye zulmetmeyen kralları vardır. Orası Allah’u Teâlâ’nın, sizleri içinde bulunduğunuz bu durumdan kurtarmaya vesîle olacak sâdık ve dost bir memlekettir." [1]

Habeşistan’a hicret edenler arasında Osman İbn-i Affân Radiyallâhu anhu ve onun hanımı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in kızı Rukiyye Radiyallâhu anhâ, Peygamberimizin amcasının oğlu Hz. Câfer İbn-i Ebû Tâlib de vardı. Sayıları kadınlı erkekli yaklaşık seksen kişiydi.

Ebû Katâde Radiyallâhu anhu dedi ki:

Bu âyetlerin nüzul sebebi böyle olmakla birlikte, hükmü herkesi kapsamaktadır.

Bu sebeple burada, sırf Allah rızâsı için memleketlerinden ayrılarak Allah yolunda hicret edenlere verilen mükâfat da haber verilmektedir. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ فَرَ بَيْنَهُ مِنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ وَإِنْ كَانَ شَيْئًا اسْتَوْجَبَ الْجَنَّةَ وَكَانَ رَفِيقَ إِبْرَاهِيمَ وَمُحَمَّدَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ ((القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن الحسن

"Bir kimse dînini muhafaza etmek için bir yerden bir yere hicret ederse, eğer

hicreti bir karış mesafe olsa bile, o kimsenin Cennete girmesi vâcip olur ve Cennette arkadaşı İbrâhim Aleyhisselâm ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem olur.”[2]

[1] İsmâil Hakkı Bursevî, Tefsir-i Rûh’ul-Beyan, c. 3, s. 395.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’an, c. 4, s. 97; Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 388; Nûr’ul-Beyan, c. 2, s. 774.

(وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجَالًا نُوحِيَ إِلَيْهِمْ فَسَلُّوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (٤٣))

43. Senden evvel de, kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını Peygamber olarak göndermedik. Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَنْبَغِي لِلْعَالِمِ أَنْ يَسْكَتَ عَلَى عِلْمِهِ وَلَا يَنْبَغِي لِلْجَاهِلِ أَنْ يَسْكَتَ عَلَى جَهْلِهِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (طس عن جابر)

”Âlimin ilmi üzerinde susması, câhilin de câhilliği ile yetinip sormaması yakışmaz. Allah’u Teâlâ: ”Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun” diye buyurmaktadır.”[1]

Hiz. Ebû Câfer el-Bâkır: ”Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun” diye geçen âyet hakkında:

(نَحْنُ أَهْلُ الذِّكْرِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى جعفر الباقر

”Zikir ehli, biziz”[2] diye buyurmuştur. Bununla bu ümmetin âlimlerinin âyette geçen zikir ehli olduğunu kastetmiştir. Şüphesiz ki bu ümmetin âlimleri, geçmiş bütün ümmetlerin âlimlerinden daha üstündür. Dosdoğru sünnet üzere oldukları takdirde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Ehl-i Beyt’inin âlimleri de, âlimlerin en hayırlılarından.

Sünnet üzere olan Ehl-i Beyt hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي أَحَدُهُمَا أَعْظَمُ مِنَ الْآخَرِ كِتَابُ اللَّهِ حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنَ السَّمَاءِ

إِلَى الْأَرْضِ وَعِنْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي وَلَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ فَأَنْظِرُوا كَيْفَ تَخْلَفُونِي فِيهِمَا (ت زید بن ارقم)

"Ben size iki şey bırakacağım ki, buna sarıldığınızda benden sonra aslâ sapıklığa düşmezsiniz. Bunların ikisinden biri diğerinden büyüktür. O, semâdan yere uzanan bir ip gibi olan Allah'ın kitabıdır. Diğer de, kendi neslim olan Ehl-i Beytimdir. Bu ikisi mahşer günü havuz başında bana gelinceye kadar aslâ birbirinden ayrılmayacaklardır. Bu iki şey hakkında bana nasıl uyacağınıza dikkat edin." [3]

Zikir ehli olan âlimler hakkında nakledilen bir Hadis-i Kudsi'de şöyle buyrulmuştur:

يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا كَانَ الْغَالِبُ عَلَى الْعَبْدِ الْإِسْتِغَالُ بِي جَعَلْتُ بُغْيَتَهُ وَلَدَّتْهُ فِي ذِكْرِي إِذَا جَعَلْتُ بُغْيَتَهُ وَلَدَّتْهُ فِي ذِكْرِي وَعَشِيقَتِي إِذَا عَشِيقَتُهُ رَفَعْتُ الْحِجَابَ فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَهُ وَصَيَّرْتُ ذَلِكَ تَعَالَا عَلَيْهِ لَا يَسْهُو إِذَا سَهَا النَّاسُ أُولَئِكَ كَلَامُهُمْ كَلَامُ الْأَنْبِيَاءِ أُولَئِكَ الْأَبْدَالُ حَقًّا أُولَئِكَ الَّذِينَ إِذَا أَرَدْتُ بِأَهْلِ الْأَرْضِ عُقُوبَةً أَوْ عَذَابًا ذَكَرْتُهُمْ فَصَرَفْتُ ذَلِكَ عَنْهُمْ (حل عن الحسن)

Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Bir kulumun üzerine Benimle meşgul olmak gâlip olursa, onun arzusunu ve lezzetini zikrimde kılarım (zikrimden lezzet alır, yapmaya doymaz). Böyle olduğunda o kulum Bana âşık olur, Ben de ona âşık olurum. Bu halde iken, aramızdaki perdeleri kaldırıyorum ve bu hâli ona gâlip kılarım. O, insanların yanıldığı zaman yanılmaz. Onların sözleri Peygamberlerin sözüdür. Onlar hakkıyla ebdaldır ki, ne vakit yeryüzüne ukûbet veya azap vermek istersem, onlar yeryüzünde bulunduğu için (onların hatırına) vazgeçerim." [4]

İşte bu âyette bahsedilen "Zikir ehli" İmam Câfer'in de buyurduğu gibi, bu ümmetin âlimleridir. Bu sebeple Allah'ı Teâlâ, Mü'minlere hitâben bilemedikleri hususları zikir ehlinde bu ümmetin âlimlerine sorun, diye buyurmuştur.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de ki hitâbın, müşriklere olduğunu söyleyen bâzı müfessirler de bu âyeti şöyle izah etmişlerdir:

Ey Resûlüm! Senin bir beşer olarak Peygamber olamayacağını iddia eden müşriklere de ki: "Benden önce gönderilen bütün Peygamberler de ancak kendilerine vahyedilen bir kısım erkeklerdi. Şâyet bu hususta bana

inanmıyorsanız, daha önce kendilerine kitap verilen ümmetlerin âlimlerine sorun. Onlara gönderilen Peygamberler de benim gibi erkek kişiler miydi yoksa melekler miydi?”[5]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 491/6.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 4, s. 573.

[3] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 26.

[4] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 517/4.

[5] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 17, s. 208.

(بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ (٤٤)

44. O Peygamberleri apaçık mûcizeler ve kitaplarla gönderdik. Ey Resûlüm! Sana da Zikri (Kur’ân’ı) indirdik ki, kendilerine indirileni (emir ve nehyi) insanlara açıkça anlataşın. Umulur ki, onlar da tefekkür edeler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ, nâzil olan Kur’ân âyetlerini, en güzel şekilde yaşayıp ümmetine de öğretmesini Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e vahiy ile bildirmiştir.

Bu hususta İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu der ki: Her şey bize Kur’ân’da açıklanmıştır. Fakat bizim anlayışımız, onu idraktan âcizdir. Bu sebeple Allah’u Teâlâ: “Ey Resûlüm! Sana da Zikri (Kur’ân’ı) indirdik ki, kendilerine indirileni (emir ve nehyi) insanlara açıkça anlataşın” diye buyurmuştur.

Bu sebeple Resûlü Ekrem de peyderpey inen Kur’ân âyetlerini, kendisi hem yaşamış ve hem de nâzil olan vahyin nasıl anlaşılacağını ve yaşanacağını kullara öğretmiştir.

İmran b. Huseyn Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

نَزَلَ الْقُرْآنُ وَسَنَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السُّنَنَ ثُمَّ قَالَ اتَّبِعُونَا فَوَاللَّهِ إِنْ لَمْ تَفْعَلُوا تَضِلُّوا (حم)
(عن عمران بن حصين)

Kur'ân nâzil oldu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de sünnetler koydu. Sonra buyurdu ki: "Bize (Kur'ân'a ve sünnete) tâbi olun. Vallâhi, böyle yapmazsanız dalâlete düşersiniz!"[1]

Bu hususta Hassan Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

(كَانَ جَبْرِيلُ يَنْزِلُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالسُّنَّةِ كَمَا يَنْزِلُ عَلَيْهِ بِالْقُرْآنِ. (در عن حسان

"Cebrâil, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, Kur'ân'ı indirdiği gibi sünneti de indiriyordu."[2]

Nitekim Sûre-i Necm, Âyet 3-4'te: "O (Muhammed Aleyhisselâm), kendi hevâsından konuşmaz.* Onun her konuştuğu, Allah tarafından vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir" diye buyrulduğu üzere, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sözlerinin Allah'ın rızâsından ayrı olmadığı, âyetler gibi hadislerin de, bizzat Allah tarafından kendisine vahyedildiği beyan edilmiştir.

Yine bu hususta Habib b. Ebî Fudâle Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi nakleder:

وَعُمَرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ جَالِسٌ فَذَكَرُوا عِنْدَهُ الشَّفَاعَةَ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: يَا أَبَا نُجَيْدٍ، لَتُحَدِّثُونَا بِأَحَادِيثَ مَا نَجِدُ لَهَا أَصْلًا فِي الْقُرْآنِ، فَغَضِبَ عُمَرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ، وَقَالَ لِرَجُلٍ: قَرَأْتَ الْقُرْآنَ؟، قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: وَجَدْتَ فِيهِ صَلَاةَ الْمَغْرِبِ ثَلَاثًا، وَصَلَاةَ الْعِشَاءِ أَرْبَعًا، وَصَلَاةَ الْغَدَاةِ رَكْعَتَيْنِ، وَالْأُولَى أَرْبَعًا، وَالْعَصْرُ أَرْبَعًا؟، قَالَ: لَا، قَالَ: فَعَمَّيْنِ أَخَذْتُمْ هَذَا الشَّأْنَ؟ أَلَسْتُمْ أَخَذْتُمُوهُ عَنَّا، وَأَخَذْنَاهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَوْجَدْتُمْ فِي كُلِّ أَرْبَعِينَ دِرْهَمًا دِرْهَمًا، وَفِي كُلِّ كَذَا وَكَذَا شَاةً، وَفِي كُلِّ كَذَا وَكَذَا بَعِيرًا كَذَا، أَوْجَدْتُمْ فِي الْقُرْآنِ؟، قَالَ: لَا، قَالَ: فَعَمَّيْنِ أَخَذْتُمْ هَذَا؟ أَخَذْنَاهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَخَذْتُمُوهُ عَنَّا، قَالَ: فَهَلْ وَجَدْتُمْ فِي الْقُرْآنِ "وَلْيَطُوفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ" وَجَدْتُمْ هَذَا طُوفُوا سَبْعًا، وَارْكَعُوا رَكْعَتَيْنِ خَلْفَ الْمَقَامِ، أَوْجَدْتُمْ هَذَا فِي الْقُرْآنِ؟ عَمَّيْنِ أَخَذْتُمُوهُ؟ أَلَسْتُمْ أَخَذْتُمُوهُ عَنَّا، وَأَخَذْنَاهُ عَنْ نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ أَوْجَدْتُمْ فِي الْقُرْآنِ لَا جَلْبَ وَلَا جَنْبَ وَلَا شِعَارَ فِي الْإِسْلَامِ؟ قَالَ: لَا، قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: "لَا جَلْبَ وَلَا جَنْبَ وَلَا شِعَارَ فِي الْإِسْلَامِ" أَسَمِعْتُمْ اللَّهَ، يَقُولُ لِأَقْوَامٍ فِي كِتَابِهِ: "مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ، قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمِ الْمَسْكِينِ" حَتَّى بَلَغَ "فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ" (الشافعين" (طب عن حبيب بن أبي فضالة)

Bir mecliste Hz. İmran şefaatten bahsetti. Orada bulunanlardan bir adam söze atılarak: "Yâ Ebâ Nüceyd! Sen bize Kur'ân'da delilini bulamadığımız bir takım hadislerden bahsediyorsun" dedi. Bu söz üzerine Hz. İmran çok kızdı ve o adama: "Sen Kur'ân'ı okudun mu?" diye sordu. Adam: "Evet" dedi. Hz. İmran: "Söyle bakalım, sen Kur'ân'da yatsının farzının dört, akşamın farzının üç, sabahın farzının iki, öğle ve ikindinin farzlarının dört rek'at olduğuna rastladın

mı?" diye sordu. Adam: "Hayır" dedi. Peki, siz bütün bunları kimden öğrendiniz? Bizden öğrenmediniz mi? Biz de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den öğrenmedik mi? Peki, Kur'an'da kırk koyunda bir koyun, şu kadar deve ve şu kadar, şu kadar dirheme şu kadar zekât düştüğüne rastladın mı? Adam: "Hayır" dedi. Öyleyse bunları kimden öğrendiniz? Bizden öğrenmediniz mi? Biz de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den öğrenmedik mi?[3] Yine Sûre-i Hacc, Âyet 29'da: "Beyt-i Atîk'i (Kâbe'yi) tavaf etsinler" buyruğunu okumadınız mı? Peki, orada Kâbe'yi yedi defa da (yedi şavt ile) tavaf edin, Makâm-ı İbrâhim'in arkasında iki rek'at namaz kılın, diye bir ifadeye rastladınız mı? Siz bütün bunları kimden alıp öğrendiniz? Siz bizden, biz de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den öğrenmedik mi? Peki İslâm'da celeb[4], ceneb[5] ve şîğâr'ın[6] olmadığına dair Kur'an'da bir delile rastladınız mı? Adam: "Hayır" dedi. Oysa ben Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, "İslâm'da celeb, ceneb ve şîğâr yoktur"[7] dediğini işittim. Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Müddessir, Âyet 43-48'de: "Mücrimler derler ki: "Namaz kılmazdık,* miskini doyurmazdık,* bâtil ehli ile beraber bulunurduk,* cezâ gününü yalanlardık,* nihâyet ölüm bize gelip çattı."* Artık o kâfirlere, şefa'at edenlerin şefa'atleri fayda vermez" diye geçen buyruğunu duymuşsunuzdur.[8]

Bu sebeplerden dolayı bir Müslüman, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in her yaptığı işte ve her emrinde ona tâbi olmak durumundadır. Onun sünnetinden uzaklaşmak, İslâm'ın hakikatinden uzaklaşmaktır. Nitekim Ashab-ı Kirâm da öyle yapmış, her işlerinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e tâbi olmuşlardır.

Bu hususta Hz. Ali Kerremallâhu veche şöyle buyurmuştur:

"Eğer din, kişilerin mantığına göre olsaydı, buna ruhsat verilseydi, ben, mestlerin üstünü değil altını meshederdim. Ama Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, giydiği mestlerin üzerini meshetmiştir, biz kişisel mantığımıza değil, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e uyarız ve ona uymakla emrolunmuşuzdur."

Yine bu hususta şu hâdise nakledilmiştir:

أَنَّهُ قَالَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ إِنَّا نَجِدُ صَلَاةَ الْحَضَرِ وَصَلَاةَ الْخَوْفِ فِي الْقُرْآنِ وَلَا نَجِدُ صَلَاةَ السَّفَرِ فِي الْقُرْآنِ فَقَالَ لَهُ ابْنُ عُمَرَ يَا ابْنَ أَخِي إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ بَعَثَ إِلَيْنَا مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا نَعْلَمُ شَيْئًا وَإِنَّمَا نَفْعَلُ كَمَا رَأَيْنَا مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُ (ن ه ك عن عبد الله بن خالد)

Ümeyye b. Hâlid, İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'ya: "Vakit namazları ve korku namazı Kur'ân'da var. Fakat sefer namazını Kur'ân'da bulamıyoruz" dedi. Bunun üzerine İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ: "Yeğenim! Biz hiç bir şey bilmezken Aziz ve Celil olan Allah, bize Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i gönderdi. Onun için biz, onun yaptığını ve ondan gördüklerimizi yaparız."[9]

Sünnetin önemi hakkında mezhep imamlarımız şöyle söylemişlerdir:

لَوْلَا السُّنَّةُ مَا فَهِمَ أَحَدٌ مِّنَّا الْقُرْآنَ

İmam-ı Âzam Ebû Hanife Hazretleri: "Sünnet olmasaydı, hiçbirimiz Kur'ân'ı anlayamazdık" diye buyurmuştur.

وَالسُّنَّةُ عِنْدَنَا: آثَارُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالسُّنَّةُ تَفْسِّرُ الْقُرْآنَ، وَهِيَ دَلَالُ الْقُرْآنِ

Ahmed b. Hanbel Hazretleri: "Sünnet, bizim yanımızda; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den gelen nakillerdir. Sünnet, Kur'ân'ı açıklar ve o, Kur'ân'ın işâret ettiği mânâların delilleridir" diye buyurmuştur.

جَمِيعُ مَا تَقُولُهُ الْأُمَّةُ شَرْحٌ لِلْسُّنَّةِ وَجَمِيعُ السُّنَّةِ شَرْحٌ لِلْقُرْآنِ

İmam Şâfii Hazretleri: "Ehl-i Sünnet âlimlerinin bütün söyledikleri sünnetin şerhidir. Bütün sünnet de Kur'ân'ın şerhidir" diye buyurmuştur.

السُّنَّةُ سَفِينَةُ نُوحٍ مَن رَكِبَهَا نَجَا وَمَن تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ

İmam Mâlik Hazretleri de: "Sünnet, Nûh'un gemisine benzer. Kim ona binerse, kurtulur, kim de binmezse boğulur" diye buyurmuştur.

İşte bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerden ve Ehl-i Sünnet imamlarının sözlerinden, Sünnet olmadan Kur'ân'ın hükümlerinin tam olarak anlaşılamayacağı ve İslâm'ın da tam olarak yaşanamayacağı anlaşılmaktadır.

Ulemânın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Hadis-i Şerif'lerine gösterdikleri hürmet hakkında da Hz. Mus'ab b. Abdullah şöyle anlatmıştır:

"Mâlik b. Enes (İmam Mâlik), Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den hadis rivâyet etmek istediği zaman abdest alıp hazırlanırdı. En iyi elbisesini giyip, öyle

rivâyet ederdi.”[10]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19147.

[2] Sünen-i Dârimî, Mukaddime 49.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 2.

[4] Celeb: Zekât memurunun bir yerde oturup, zekât verecek durumdaki mal sahiplerini oraya çağırarak zekâtlarını o yerde alması. Bu durum mal sahiplerine meşakkat verip onları sıkıntıya sokacağından dolayı yasaklanmıştır.

[5] Ceneb: Zekât verecek olan mal sahibinin, kendi malını yerinden uzaklaştırmasıdır. Bu da zekât memuruna zorluk oluşturacağı için yasaklanmıştır.

[6] Şiğâr: Mehîr alıp vermemek için, iki kişinin birbirinin yakınlarından birer kadınla evlenmeleridir. Yani bir kimsenin diğêr bir kimseye: Kızını benimle evlendir, bende kızımı seninle evlendireyim demesi yahut kız kardeşini benimle evlendir, bende kız kardeşimi seninle evlendireyim, demesidir.

[7] Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 9; Sünen-i Nesâî, Nikâh 60.

[8] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebîr, Hadis No: 14950; Beyhakî, Delâil’ün-Nübüvve, 1/25, 26.

[9] Sünen-i Nesâî, Taksîr’üs-Salât 1; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet’üs-Salât 73; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 902.

[10] Kadı İyaz, Şifâ-i Şerîf, s. 430.

أَفَآمِنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ يَخْسِفَ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ (٤٥) أَوْ () يَأْخُذُهُمْ فِي تَقْلِبِهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ (٤٦) أَوْ يَأْخُذُهُمْ عَلَى تَخَوُّفٍ فَإِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُوفٌ رَحِيمٌ (٤٧)

45-47. (Mü’minlere) kötülük yapmak için tuzak kuranlar, (önceki-lerin düştükleri helâki tefekkür etmezler mi?) Allah’u Teâlâ’nın, kendilerini yere geçirmeyeceğinden yahut bilemeyecekleri bir yerden azâbın kendilerine gelmeyeceğinden emin mi oldular?* Yahut onlar dönüp dolaşırlarken Allah’u Teâlâ’nın, kendilerini âniden helâk etmeyeceğinden emin mi oldular? Onlar,

Allah'ın azâbı gelince, onu defedemezler.* Yahut da korkulu hallerindeyken azâbın, kendilerini yakalamayacağından emin mi oldular? Şüphesiz ki Rabbiniz, elbette çok şefkatli, çok merhametlidir (cezâlandırmada acele etmez).

İzah: Allah'ı Teâlâ, kulların işlemiş oldukları günahların cezâlarını hemen vermeyip, o cezâyı belli bir zamana kadar erteler. Fakat bir de yakalayınca, artık ondan kimse kurtulamaz. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ حَتَّىٰ إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يَفْلِتْهُ (خ) عَنْ أَبِي مُوسَى

"Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, zâlime mühlet verir. Nihâyet (mühleti dolup) onu yakaladığında aslâ kurtulamaz." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hûd 5; Sahih-i Müslim, Birr 15 (61).

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ يَتَفَتَّوْنَ ظِلَالُهُ عَنِ الْيَمِينِ وَالشَّمَائِلِ سُجَّدًا لِلَّهِ وَهُمْ دَاخِرُونَ (٤٨) وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَالْمَلَائِكَةِ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ (سُجْدَه) (٤٩) يَخَافُونَ (رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ٥٠)

48-50. Allah'ı Teâlâ'nın yarattığı şeyleri görmüyorlar mı? Onların gölgeleri Allah'a secde ederek ve tevâzu ile boyun eğerek sağa ve sola dönmektedir.* Göklerde ve yerdeki canlılar ve melekler, Allah'a secde ederler ve onlar (melekler) aslâ kibirlenmezler. (Secde âyetidir)* Rablerinin heybet ve kudretinden korkarlar ve emrolundukları şeyleri yaparlar.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu âyetlerde, bizlere yüceliğini bildirmekte; her türlü varlığın kendisine boyun eğdiğini haber vermektedir.

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de, Allah'ın hikmeti gereği, güneşin sabah akşam bütün eşyanın gölgelerini değiştirmesinden bahsedilmektedir. Allah'ı Teâlâ güneşin doğuşu ve batışına, dünyânın ve diğer gezegenlerin dönmesine dikkat çekmektedir. Kulların da bu olağanüstü durumdan ibret alarak Allah'ın kudretini ikrar etmeleri öğütlenmektedir.

(وَقَالَ اللَّهُ لَا تَتَّخِذُوا إِلَهَيْنِ اثْنَيْنِ إِنَّمَا هُوَ إِلَهُ وَاحِدٌ فَإِيَّايَ فَارْهَبُونَ (٥١))

51. Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "İki ilah edinmeyin. O, ancak tek bir ilahtır. O halde sâdece Benden korkun."

(وَلَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَهُ الدِّينُ وَاصِبًا أَفَغَيْرَ اللَّهِ تَتَّقُونَ (٥٢)

52. Göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur. İtaat de dâimâ O'nadır. O halde Allah'tan başkasından mı korkuyorsunuz?

(وَمَا بِكُمْ مِنْ نِعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْرُونَ (٥٣) ثُمَّ إِذَا كُشِفَ الضُّرُّ عَنْكُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِنْكُمْ)
(إِبْرَاهِيمَ يُشْرِكُونَ (٥٤) لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ (٥٥)

53-55. Sizin nâil olduğunuz her nîmet, Allah'tandır. Size bir sıkıntı isâbet etse, kalkması için O'na yalvarırsınız.* Sonra sizden o sıkıntıyı kaldırdığında, sizden bir fırka hemen Rablerine ortak koşarlar.* Kendilerine verdiğimiz nîmetlere karşı nankörlük etmek için böyle yaparlar. Dünyâ nîmetlerinden istifâde edin bakalım, yakında (âkıbetinizi) bileceksiniz!

(وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ تَاللَّهِ لَتُسْأَلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَفْتَرُونَ (٥٦)

56. Müşrikler, kendilerine verdiğimiz rızıklardan, ilim ve idraki olmayan putlar için nasip ayırırlar. Tallâhi! Siz bu yaptığınız iftiraldan mutlakâ hesaba çekileceksiniz.

(وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ (٥٧) وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ (٥٨) يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ (٥٩)

57-59. Onlar, Allah'a kızlar isnat ederler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. Kendilerine ise sevdiklerini (erkek çocuklarını) isnat ederler.* Halbuki onlardan biri, kız çocuğu ile müjdelendiği zaman, içi öfkeyle dolar ve yüzü kapkara kesilir.* Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı utanarak kavminden gizlenir. O çocuğu aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa diri diri toprağa mı gömsün? diye düşünür. Dikkat edin! Verdikleri hüküm ne kötüdür.

İzah: Müşrikler: "Melekler, Allah'ın kızlarıdır" diye iftirada bulunmuş, kendi kızları doğunca da onları diri diri toprağa gömdükleri olmuştur. Allah'ı Teâlâ bu âyette, müşriklere hitap ederek, kendileri için hoşlanmadıkları şeyleri Allah'a nasıl isnada kalkıştıklarını beyan edip, çelişkilerini ortaya koymuştur.

Câhiliye Araplarının kız çocuklarını öldürdükleri, diri diri toprağa gömdükleri birçok Âyet-i Kerîme'de beyan edilmiştir.

Bu hususta şu hâdise nakledilmektedir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün Mescid-i Nebevî'de sohbet ederken bir Sahâbî: "Yâ Resûlallah! Benim câhiliye döneminde, İslâm olmadan önce öyle bir günahım var ki hatırladıkça ağlıyor ve kendimden geçiyorum" dedi ve olayı şöyle anlattı:

- Bir kızım dünyâya gelmişti. Câhiliye âdeti olarak kız çocuğumun olması beni rencide ediyordu. Kızımı en kısa zamanda öldürmem gerekiyordu. Bugün yarın derken kızım üç dört yaşlarına gelmişti. Artık aklı eriyor, gülüyor ve oynuyordu. Eşime; kızı hazırla dayısına götüreceğim, dedim. Dayısına götürmek, büyüklerin bildiğı bir şifre idi. Kızı diri diri kumlara gömerek öldürmek anlamına geliyordu. Annesi kızımı ağlaya ağlaya giydirdi, süsledi. Onu kucakladı ve ağlayarak onunla vedalaştı. Kızımı aldım şehrin dışına götürdüm. Derin bir çukur kazdım. Kızımı o çukura attım. Fakat kızımın elleri çukurun kenarındaki bir kayaya takıldı. Kızım düşmemek için kayaya tutunmuştu. Ayağımla insafsızca elini ezerek düşmesini sağladım. Kızım, "Babacığım!" diyerek düştü ve ağlaya ağlaya kızımın üstünü kumlarla örterek öldürdüm.

Bu esnada Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve beraberindeki Ashâb-ı Kirâm da ağladılar. Sanki olay o anda olmuş gibi herkes gözyaşı döküyordu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, adama: "Bir daha anlat" dedi. Adam aynı olayı ağlayarak bir daha anlattı. Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve beraberindekiler ağladılar. Bir müddet sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, adama: "Bir daha anlat" dedi. Adam bu olayı üçüncü kez hem ağladı hem anlattı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve beraberindekiler yine ağladılar.

Sahâbe-i Kirâm'dan birisi: "Yâ Resûlallah bu olayı niçin tekrar tekrar anlattırıp hem kendini hem bizleri üzüyorsun?" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "İslâm'dan önce nasıldınız? İslâm'dan sonra nasıl oldunuz. İslâm'ın sizi nerden nereye getirdiğini unutmayasınız, diye tekrar tekrar anlattırdım" buyurdu.[1]

Yine nakledildiğine göre, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu câhiliye döneminde yaptıklarını şöyle anlatır:

Câhiliye döneminde iki olay vardır ki, birini hatırlayınca gülerim. Birini hatırlayınca da ağlarım. Yâ Ömer! Bunlar nedir? diye sorulunca buyurdu ki:

- Hatırlayınca gülerim, dediğim: "Câhiliye döneminde yolculuğa çıktığımızda ve diğer zamanlarda bizi korusun diye helvadan put yapardık ve ona tapardık, acıkınca da onları yerdik." İşte bunu hatırladıkça gülerim."

- Hatırladıkça ağlarım diye söylediğim de: "Bizler câhiliye döneminde kız çocuklarını bir utanç sebebi sayardık. Birinin kızı olduğu zaman o insanla alay edilirdi. Benim de bir kızım olmuştu. Belli bir yaşa kadar onu büyüttüm. Ama bir gün onu götürüp bir çukur kazdım. Onu, içine yatırdım ve üzerini toprakla kapatıyordum. Diri diri gömdüğüm o masum yavrucak da, benim elbisemdeki ve sakalımdaki tozları elleriyle temizliyordu. Ben ise bu kadar babasına düşkün evlâdımı gömmeye devam ettim ve o masum yavruyu diri diri gömerek öldürdüm." İşte bu olayı da hatırladıkça ağlarım.

[1] Bakınız: Sünen-i Dârimî, Mukaddime 1.

(الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ مَثَلُ السَّوِّءِ وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) (٦٠)

60. Kötü sıfatlar, âhirete îman etmeyenler içindir. En yüce sıfatlar ise Allah'ü Teâlâ içindir. O her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ مِنْ دَابَّةٍ وَلَئِنْ يُؤَخَّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّىٰ فإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ (٦١)

61. Eğer Allah'ü Teâlâ, insanları zulümleri nedeniyle hemen cezâlandırırsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Lâkin onları belirli bir müddete kadar erteler. Nihâyet ecelleri gelince, onu ne bir an erteleyebilirler, ne de bir an öne alabilirler.

İzah: Allah'ü Teâlâ, daha önce koymuş olduğu hüküm gereği, kâfirleri cezâlandırmayı belli bir vakte kadar erteler. Bu vâde, kıyametin gelmesi veya onların ölmesi ânıdır. Onların helâk olma zamanı gelince, ecellerini ne bir an erteleyebilirler, ne de öne alabilirler.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ لَيُؤْمِلُ لِلظَّالِمِ حَتَّىٰ إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ (خ) عَنْ أَبِي مُوسَى

"Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, zâlîme mühlet verir. Nihâyet (mühleti dolup) onu yakaladığında aslâ kurtulamaz." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hûd 5; Sahih-i Müslim, Birr 15 (61).

وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ السِّتْنُ لَهُمُ الْكُذِبَ أَنَّ لَهُمُ الْحُسْنَ لَا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ النَّارَ وَأَنَّهُمْ مُفْرَطُونَ ((٦٢)

62. O müşrikler, hoşlanmadıkları şeyleri Allah'a isnat ederler ve dilleri de, "En güzel âkibet kendilerinin olacak" diye yalan söyler. Şüphesiz ki, onlar için Cehennem ateşi vardır. Onlar oraya herkesten önce girdirilecektir.

İzah: Müşrikler, hoşlanmadıkları bâzı şeyleri ve kız çocuklarını Allah'a isnat etmişler ve erkek evlat gibi hoşlarına giden şeylerin kendilerine ait olduğunu ve âhiret hayatı gerçek olsa bile, orada da en güzel hayat bizimdir, diyerek yalan söylemişlerdir. Allah'ı Teâlâ da, onların bu kuruntularının bâtıl olduğunu beyan ederek, onlar için güzel bir hayat olmadığını, aksine kendileri için Cehennem ateşi olduğunu bildirmiş ve o ateşe herkesten önce, onların sürüleceklerini beyan etmiştir.

(تَاللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (٦٣)

63. Ey Resûlüm! Tallâhi! Biz senden önceki ümmetlere de Peygamberler gönderdik. Şeytan onlara amellerini güzel gösterdi. O şeytan, bugün de onların (sana karşı küfürde ısrar edenlerin) velîsidir ve (âhirette) onlar için elim bir azap vardır.

(وَمَا أُنزِلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (٦٤)

64. Ey Habîbim! Biz sana kitabı (Kur'an'ı), ancak ihtilaf ettikleri şeylerdeki hakikatleri insanlara açıklayasın diye ve îman eden bir topluma hidâyet ve rahmet olması için indirdik.

(وَاللَّهُ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ (٦٥)

65. Allah'ı Teâlâ, semâdan su indirdi de onunla, yeri ölümünden (bitkiler kuruduktan) sonra diriltti. Şüphesiz bunda, tefekkürle dinleyen bir toplum için (öldükten sonra dirilmeye) elbette bir delil vardır.

(وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ (٦٦))
(

66. Şüphesiz koyun, keçi, inek ve devede sizin için bir ibret vardır. Size o hayvanların karnındaki tortu ile kan arasından, içenlerin boğazından kolaylıkla geçen sâfi süt içiriyoruz.

İzah: Süt hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e süt getirildi, içti ve şöyle buyurdu:

إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلْيَقُلْ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَأَطْعِمْنَا خَيْرًا مِنْهُ وَإِذَا سَقَى لَبَنًا فَلْيَقُلْ اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَزِدْنَا مِنْهُ فَإِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ يُجْزَى مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ إِلَّا اللَّبَنُ (د ت عن ابن عباس)

"Sizden herhangi bir kimse bir şey yiyecek olursa, "Allah'ım! Bunu bizim için mübârek kıl ve bize ondan daha hayırlısını yedir" desin. Süt içecek olursa da, "Allah'ım! Bunu bizim için mübârek kıl ve bize bundan çokça ver" desin. Çünkü sütten başka hem yiyecek, hem içecek yerini tutan bir şey yoktur." [1]

[1] Sünen-i Ebû Davûd, Eşribe 21; Sünen-i Tirmizî, Daavât 54.

(وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (٦٧))

67. Ve hurma ağaçlarının meyvelerinden ve üzümlerden bir içecek ve bir güzel rızık elde edersiniz. Şüphesiz bunda, aklını kullanan bir topluluk için elbette Allah'ın kudretine bir delil vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de hurma ve üzümün güzel rızık olduğundan bahsedilmektedir. Bu meyvelerden yaş olarak da, kurutulmuş olarak da istifâde edilir. Bu meyveler kurutulduğunda, erzak olarak uzun süre bekletilerek bunlardan faydalanılır. Aynı şekilde bu meyvelerin yaşından da pekmez ve sirke gibi insanların yine uzun süre faydalanabileceği temiz ve güzel rızıklar elde edilir. Nitekim bu âyetin öncesinde ve sonrasında faydalı ve şifalı olan ibret verici güzel rızıklardan bahsedilmektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَكُمْ فِي الْعِنَبِ أَشْيَاءٌ، تَأْكُلُونَ عِنَبًا، وَتُشْرِبُونَهُ عَصِيرًا مَا لَمْ يَنْشَأْ، وَتَتَّخِذُونَ مِنْهُ زَبِيبًا وَرُبًّا. (الخطيب عن

(أبي هريرة

"Üzümde sizin için bâzı şeyler vardır. Onu yer ve sorhoşluk vermeyecek bir şekilde içersiniz. Yine ondan kuru üzüm ve pekmez elde edersiniz."[1]

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Nahl, Âyet 66'da faydalı ve ibret verici olan süttten ve oluşumundan, Sûre-i Nahl, Âyet 67'de hurma ve üzümün güzel rızık olduğundan, aşağıda Sûre-i Nahl, Âyet 68-69'da da bal arısının hikmetinden ve balın şifâsından bahsetmektedir. İşte bu âyetlerde, bunların insanlar için güzel rızık ve ibret olduğu beyan edilmiştir.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 80.

وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ (٦٨) ثُمَّ كُلِّي مِنْ كُلِّ الشَّمْرَاتِ فَاذْكُرِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (٦٩)

68-69. Ey Resûlüm! Senin Rabbin, bal arısına şöyle vahyetti: "Dağlarda, ağaçlarda ve kovanlarda evler yap.* Sonra her çeşit mahsülden ye de Rabbinin sana kolaylaştırmış olduğu yollardan git." Onların karınlarından, içinde insanlar için şifâ bulunan, çeşitli renklerde bal çıkar. Şüphesiz bunda, tefekkür eden bir topluluk için elbette Allah'ın kudretine bir delil vardır.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın küçük bir arıya yaptırdığı işi, balı nasıl yaptığını düşünün. Bunu doğrudan arı yapıyorsa; siz arı kadar yok musunuz? Siz de yapın. Arı yapamıyor da; arıya bir ilham oluyor ve öyle yapıyorsa, ona o hâli veren Allah'ı Teâlâ'yı düşünün, demektir. Allah'ın kudretinin, ilminin yanında kullar ne kadar âciz kalıyor. O hayvanın öyle bir şey yapmasına imkân yoktur. Arıya bal yaptıran Allah'tır.

Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir kişi geldi ve "Yâ Resûlullah! Kardeşimin karnı ağrıyor" dedi. Resûlü Ekrem: "Bal şerbeti içir" buyurdu. Sonra bu adam ikinci kez bir daha Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi (ve hastalığın geçmediğini söyledi). Bunun üzerine Resûlü Ekrem yine: "Bal şerbeti içir" buyurdu. Sonra üçüncü kez bir daha geldi. Resûlü Ekrem yine: "Bal şerbeti içiriniz" buyurdu. Sonra bu adam bir daha geldi ve "İçirdim (fakat ağrısı yine

geçmedi)" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(صَدَقَ اللَّهُ وَكَذَبَ بَطْنُ أَخِيكَ عَسَلًا فَسَقَاهُ فَبَرَأَ) (خ ت عن ابى سعيد

"Allah'u Teâlâ sözünde doğrudur. Fakat kardeşinin karnı yalancıdır. Haydi, yine bal şerbeti içir" buyurdu. Dördüncü defa içirdi de hastalıktan kurtuldu.[1]

Mü'minlerin emiri Hz. Ali Kerremallâhu veche de şöyle demiştir:

إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمُ الشِّفَاءَ فَلْيَكْتُبْ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فِي صَحْفَةٍ وَلْيَغْسِلْهَا بِمَاءِ السَّمَاءِ وَلْيَأْخُذْ مِنْ أَمْرِ آتِهِ دِرْهَمًا عَنْ طَيِّبِ نَفْسٍ مِنْهَا فَلْيَشْتَرِ بِهِ عَسَلًا فَلْيَشْرَبْهُ بِذَلِكَ فَإِنَّهُ شِفَاءٌ أَيْ مِنْ وَجْوهٍ قَالَ اللَّهُ وَنَزَّلَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَقَالَ وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا وَقَالَ فَإِنْ طَبْنُ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا وَقَالَ فِي الْعَسَلِ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ (ابن كثير ، التفسير القران العظيم عن على بن ابى طالب

Sizden birisi şifâ arzuladığı zaman Allah'ın kitabından bir âyeti bir sayfaya yazsın, o sayfayı yağmur suyu ile yıkasın, karısından onun gönül hoşnutluğu ile bir dirhem alsın, bu dirhem ile bal satın alıp o suyla birlikte o balı içsin.

Muhakkak o, şifâdır. Gerçekten bunun şifâ olması birçok yöndendir. Allah'u Teâlâ Sûre-i İsrâ, Âyet 82'de: "Biz Kur'ân'ı, Mü'minlere şifâ ve rahmet olarak indirdik." Sûre-i Kâf, Âyet 9'da: "Semâdan, mübârek (faydaları çok olan) bir su indirdik..." Sûre-i Nisâ, Âyet 4'te: "Kadınlara mehirlerini gönül hoşluğuyla verin. Eğer onlar kendi istekleriyle mehirlerinden size bir şey bağışarlarsa, onu da gönül rahatlığıyla yiyin" diye buyurmuştur. Bal hakkında ise, Sûre-i Nahl, Âyet 69'da: "... Onların karınlarından, içinde insanlar için şifâ bulunan, çeşitli renklerde bal çıkar..." diye geçmektedir.[2]

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1922; Sünen-i Tirmizî, Tabâret 29.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 584.

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّاكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ (٧٠) (

70. Ey insanlar! Allah'u Teâlâ sizi yoktan var etti. Sonra eceliniz geldiği zaman sizi öldürür. Sizden bâzınızı da uzun ömürle, bildiğiniz şeyleri unutup bilmez hâle getirir. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, her şeyi bilir ve her şeye kâdirdir.

İzah: Allah'u Teâlâ bu âyette, biz kulları hakkında dilediği şekilde nasıl

tasarrufta bulunduğunu haber vermektedir. Kulların bâzılarını erken yaşta öldürür, bâzılarına da yaşlanıp ne yaptığını bilemeyecek dereceye gelinceye kadar ömür verir. Bunların hepsi Allah'ı Teâlâ'nın takdiridir.

Yaşlılığın getirdiği acizlikten Allah'a sığınmaya dair Sa'd b. Ebî Vakkas Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

نَعُوذُوا بِكَلِمَاتِ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِتَعَوُّذٍ بِهِنَّ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبُخْلِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أُرَدَّ إِلَى أَرْدَلِ الْعُمْرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الْقَبْرِ (خ) عن سعيد عن أبيه

Şu kelimelerle Allah'ı Teâlâ'ya sığınınız ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de bu duâ kelimeleriyle Allah'a sığındı: "Allah'ım! Cimrilikten sana sığınırım. Korkaklıktan sana sığınırım. Ömrün ilerlediği âcizlik devresinden sana sığınırım. Dünyânın fitnesinden sana sığınırım. Kabir azâbından sana sığınırım."^[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Daavât 44.

وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَادِّي رِزْقِهِمْ عَلَى مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ (فِيهِ سَوَاءٌ أَفَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ (٧١)

71. Allah'ı Teâlâ, rızık yönünden bâzınızı bâzınızdan üstün kıldı. Rızık geniş olanlar, ellerinin altındakilere rızıklarını vererek onlarla eşit olmak istemezler. O halde Allah'ın nîmetlerine karşı nasıl nankörlük edersiniz?

İzah: Âyette geçtiği üzere, işte böyle köle ve hizmetçilerini kendi mallarına ortak etmek istemeyen müşrikler, Allah'ı Teâlâ'ya nasıl, kudreti altındaki şeyleri ortak ederek nankörlük ederler? demektir.

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ (٧٢) وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِنَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ شَيْئًا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ (٧٣)

72-73. Allah'ı Teâlâ, size kendi türünüzden zevceler var etti. Zevcelerinizden de oğullar ve torunlar verdi. Sizi temiz şeyler ile rızıklandırdı. Buna rağmen onlar (faydası olmayan putlara tapmak ve helâli haram etmek gibi) bâtıla îman edip, Allah'ın nîmetini inkâr mı ediyorlar?* Ve Allah'ı bırakıp da, (kendilerini rızıklandırması için) göklerden ve yerden hiçbir şeye sahip olmayan ve hiçbir şeye muktedir olmayan şeylere mi tapıyorlar?

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

قَالَ فَيَلْقَى الْعَبْدَ فَيَقُولُ أَيُّ فُلٍ أَلَمْ أَكْرَمَكَ وَأُسَوِّدَكَ وَأُزَوِّجَكَ وَأُسَخِّرَ لَكَ الْخَيْلَ وَالْإِبِلَ وَأَذْرَكَ تَرَاسُ...
(وَتَرْبَعُ فَيَقُولُ بَلَى قَالَ فَيَقُولُ أَفْظَنَنْتَ أَنَّكَ مُلَاقِي فَيَقُولُ لَا فَيَقُولُ فَإِنِّي أَنْسَاكَ كَمَا نَسِيتَنِي (م عن ابى هريرة

... Allah'ı Teâlâ, mahşer günü kullarından birini karşısına alıp ona: "Ey filan! Sana ikramda bulunmadım mı? Sana zevce yaratmadım mı? Ben seni başkalarına efendi yapmadım mı? Atları ve develeri senin hizmetine vermedim mi? Seni reis olmaya ve rahat içinde yaşamaya bırakmadım mı?" diye soracak. O da: "Evet" diyecek. Allah'ı Teâlâ da: "Bana kavuşacağını zannettin mi?" diye soracak. Kul da: "Hayır" deyince, Allah'ı Teâlâ: "Sen Beni nasıl unutmuşsan, bugün de Ben seni unutturum" diye buyuracak.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (16).

(فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (٧٤)

74. Ey insanlar! Allah'a ortaklar koşmayın. Çünkü Allah'ı Teâlâ, her şeyi bilir. Siz ise bilmezsiniz.

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَمَنْ رَزَقْنَاهُ مِنَّْا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا)
(هَلْ يَسْتَوِي الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٧٥)

75. Allah'ı Teâlâ, hiçbir şeye muktedir olmayan ve el altında bulunan bir köle ile, Allah tarafından kendisine güzel rızık verilen ve o rızıktan gizli aşıkâr sarf eden bir kişiyi misal verdi. Hiç bunlar eşit olur mu? Hamd, Allah'a mahsustur. Lâkin insanların çoğu bunu bilmezler.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, kendisine itaat etmeyen, hiçbir hayır yapmayan ve Allah yolunda hiçbir şey harcamayan kâfiri, emir altında bulunan ve hiçbir şeye sahip olmayan bir köleye benzetmektedir. Allah'ı Teâlâ, kendisine itaat eden, Allah yolunda malını harcayan Mü'mini ise, serbestçe tasarrufta bulunan hür bir kimseye benzetmektedir.

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلَايَ أَيْنَمَا يُوَجِّهُهُ لَا يَأْتِ)
(بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٧٦)

76. Allah'ı Teâlâ, iki kimseyi de misal verdi. Onlardan biri, dilsiz hiçbir şeye muktedir değil, efendisinin üzerine yüküdür; efendisi onu nereye yollasa hiçbir iş göremeden gelir. Bu kimse, adâletle emreden ve kendisi doğru bir yol üzerinde bulunan kimseye hiç eşit olabilir mi?

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, kâfir olan bir kimseyi, dilsiz, hiçbir şeye gücü yetmeyen, efendisine yük olan ve nereye gönderilirse hiçbir iş yapamayan bir köleye benzetmiştir. Mü'min ise adâletle emreden, dosdoğru bir yolda bulunan bir kimseye benzetilmiş ve bunların, birbirleriyle eşit olamayacağını beyan etmiştir.

Allah'ı Teâlâ, Kur'an'da insanların daha iyi anlayabilmeleri için işte böyle misaller vermiştir.

وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ((٧٧)

77. Göklerin ve yerin gaybını bilmek Allah'a mahsustur. Kıyâmetin kopması, göz açıp kapama gibidir veya ondan daha yakındır. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, her şeye kâdirdir.

İzah: Kıyâmetin yakın olduğuna dair Sehl İbn-i Sa'd Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةُ كَهَذِهِ مِنْ هَذِهِ أَوْ كَهَاتَيْنِ وَقَرَنَ بَيْنَ السَّبَابَةِ وَالْوُسْطَى (خ م عن سهل بن سعد

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, şehâdet parmağı ile orta parmağını yan yana getirip göstererek: "Ben ve kıyâmet, şöyle yakın olduğu halde gönderildim!" buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Rikâk 39, Talak 25; Sahih-i Müslim, Fiten 27 (132).

وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ((٧٨)

78. Allah'ı Teâlâ sizi, annelerinizin karnından hiçbir şey bilmediğiniz bir halde çıkardı. Şükretmeniz için size kulaklar, gözler ve kalpler verdi.

(الْمَ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ فِي جَوْ السَّمَاءِ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (٧٩)
(

79. Gök boşluğunda kendilerine uçuş imkânı verilmiş kuşları görmüyorlar mı? Onları orada Allah'tan başka kim tutuyor? Şüphesiz bunda, îman eden bir topluluk için elbette deliller vardır.

İzah: Havanın kaldırma gücü Allah'ı Teâlâ'nın kudretindendir. Hava­sız bir yerde kuş uçamaz. İşte bu Âyet-i Kerîme'de havanın kaldırma gücünden bahsedilmektedir. Bu da Kur'ân-ı Kerîm'deki mûcizelerden biridir.

(وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّن بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُم مِّن جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ)
(وَمِنَ أَصْوَابِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَمَتَاعًا إِلَى حِينٍ (٨٠)

80. Allah'ı Teâlâ size, evlerinizden bâzısını mesken kıldığı gibi en'am'ın (koyun, keçi, sığır ve devenin) derilerinden, göçtüğünüz ve konakladığınız vakit, hafif bulduğunuz evler ve onların yünlerinden, tüylerinden ve kıllarından belirli bir zamana kadar kullanılan eşya ve ticaret malı ihsan buyurdu.

(وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّمَّا خَلَقَ ظِلَالًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُم سَرَابِيلَ تَقِيْكُمْ الْحَرَّ وَسَرَابِيلَ)
(تَقِيْكُمْ بِأَسْكُم كَذَلِكَ يُبَيِّنُ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ (٨١)

81. Allah'ı Teâlâ, yarattığı şeylerden sizin için gölgeler yaptı ve sizin için dağlarda mağaralar yaptı ve sizin için sizi soğuk ve sıcaktan koruyan elbiseler ve harp esnasında muhafaza eden zırhlar yaptı. İman etmeniz ve emrine boyun eğmeniz için işte size böyle nîmetlerini tamamlar.

(فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ (٨٢)

82. Ey Resûlüm! Eğer onlar yine yüz çevirirlerse, artık sana düşen apaçık bir tebliğden ibarettir.

(يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ (٨٣)

83. Müşrikler, Allah'ın nîmetini bilirler, sonra da inkâr ederler ve onların çoğu nankördürler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Mücâhid Hazretlerinden, şu hâdise nakledilmiştir:

أَنَّ أَعْرَابِيًّا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ فَقَرَأَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا" فَقَالَ الْأَعْرَابِيُّ نَعَمْ قَالَ وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا" الْآيَةَ. قَالَ الْأَعْرَابِيُّ نَعَمْ ثُمَّ قَرَأَ عَلَيْهِ كُلَّ ذَلِكَ يَقُولُ الْأَعْرَابِيُّ نَعَمْ حَتَّى بَلَغَ "كَذَلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ" فَوَلَّى الْأَعْرَابِيُّ فَأَنْزَلَ اللَّهُ "يَعْرِفُونَ نِعْمَةَ اللَّهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا" الْآيَةَ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن مجاهد

Bir bedevî, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve ona bâzı sorular sordu. Resûlü Ekrem de ona, Sûre-i Nahl, Âyet 80'deki: "Allah'ı Teâlâ size, evlerinizden bâzısını mesken kıldı..." buyruğunu okudu. Bedevî, "Evet" dedi. Nebi Sallallâhu aleyhi ve sellem: "En'am'ın (koyun, keçi, sığır ve devenin) derilerinden, göçtüğünüz ve konakladığınız vakit, hafif bulduğunuz evler... ihsan buyurdu" kısmını okudu. Bedevî yine, "Evet" dedi. Sonra ona yine okudu. Bütün bunlarda bedevî, "Evet" diyordu. Nihâyet "İman etmeniz ve emrine boyun eğmeniz için işte size böyle nîmetlerini tamamlar" kısmına gelince, bedevî arkasını dönüp gitti ve bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Müşrikler, Allah'ın nîmetini bilirler, sonra da inkâr ederler ve onların çoğu nankördürler" diye geçen Sûre-i Nahl, Âyet 83'ü indirdi.[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 592.

((وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ (٨٤)

84. Mahşer gününde, her ümmetin Peygamberini bir şâhit olarak göndereceğiz. Sonra kâfirlere, ne özür beyan etme izni verilir, ne de onlardan Allah'ın rızasını kazanmaları istenir.

((وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ (٨٥)

85. O zâlimler, Cehennem azâbını gördükleri vakit, artık o azap onlardan ne hafifler, ne de kendilerine mühlet verilir.

((وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ أَشْرَكُوا شُرَكَاءَهُمْ قَالُوا رَبَّنَا هَؤُلَاءِ شُرَكَائُنَا الَّذِينَ كُنَّا نَدْعُوا مِنْ دُونِكَ فَالْقُوا إِلَيْهِمُ الْقَوْلَ ((إِنَّكُمْ لَكَاذِبُونَ (٨٦) وَالْقُوا إِلَى اللَّهِ يَوْمَئِذٍ السَّلَامَ وَصَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (٨٧)

86-87. Müşrikler, (mahşer günü) Allah'a ortak koştukları şeyleri gördükleri vakit, "Ey Rabbimiz! Seni bırakıp da ibâdet ettiğimiz şeyler işte bunlardır" diyecekler. Allah'a ortak koştukları şeyler de bunlara, "Hayır! Siz yalan söylüyorsunuz" diyeceklerdir.* O zaman müşrikler, Allah'ın hükmüne boyun eğler ve taptıkları şeyler kendilerinden uzaklaşıp gider.

İzah: Müşriklerin mahşerdeki durumu hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَجْمَعُ اللَّهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقُولُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ شَيْئًا فَلْيَتَّبِعْهُ فَيَتَّبِعُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ الشَّمْسَ الشَّمْسُ وَيَتَّبِعُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ الْقَمَرَ الْقَمَرُ وَيَتَّبِعُ مَنْ كَانَ يَعْبُدُ الطَّوَاغِيتَ الطَّوَاغِيتُ (خ م عن ابى هريرة)

"Allah'ı Teâlâ mahşer günü insanları toplar ve onlara der ki: "Her kim neye ibâdet ediyorsa, haydi onun arkasından gitsin." Böylece güneşe tapmış olan güneşin arkasından gidecek. Aya tapmış olan ayın arkasından gidecek, tâğutlara (şeytanlara) tapmış olan da tağutların arkasından gidecek..."[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَجْمَعُ اللَّهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَطَّلِعُ عَلَيْهِمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فَيَقُولُ أَلَا يَتَّبِعُ كُلُّ إِنْسَانٍ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَهُ فَيَمْتَلُ لِصَاحِبِ الصَّلِيبِ صَلَيبُهُ وَلِصَاحِبِ التَّصَاوِيرِ تَصَاوِيرُهُ وَلِصَاحِبِ النَّارِ نَارُهُ فَيَتَّبِعُونَ ... (ت عن ابى هريرة)

"Mahşer günü Allah'ı Teâlâ insanları bir sahada toplayacak. Sonra âlemlerin Rabbi, onlara çıkarak buyurur ki: "Dikkat! Her insan ibâdet ettiğine tâbi olsun!" Bunun üzerine haça tapınmış olana tapındığı haçı temsil olunacak. Sûretlere tapınmış olana tapındığı sûretleri, ateşe tapınmış olana ateşi temsil olunacak ve böylece hepsi de dünyâda iken tapındıklarının arkasından gidecekler..."[2]

Firavun, kendi kavmini dünyâda iken bir takım vaadler ile hak yoldan çevirmiş ve bu durum kavminin de nefislerine hoş geldiği için Mûsâ Aleyhisselâm'a değil, Firavun'a tâbi olmuşlardır. Dünyâda iken Firavuna tâbi olanların âhirette onunla birlikte Cehenneme gidecekleri Sûre-i Hûd, Âyet 98'de şöyle haber verilmiştir:

"Firavun, mahşer gününde kavminin önüne düşecek ve onları ateşe götürecektir. Varacakları yer, ne kötü bir yerdir."

[1] Sahih-i Buhârî, Ezan 129, Tevhid 24, Rikâk 52; Sahih-i Müslim, İman 81 (299).

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 20.

(الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ) (٨٨)

88. Kâfirlerin ve insanları Allah yolundan alıkoyanların, fesatları sebebiyle müstehak oldukları azâbı kat kat artırırız.

وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ مَوْلَىٰ ۖ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا () لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ (٨٩)

89. Ey Resûlüm! Her ümmet içinden kendileri üzerine Peygamber-lerini bir şâhit olarak gönderdiğimiz ve seni de onların hepsinin üzerine şâhit getirdiğimiz günün zikret. Sana kitabı (Kur'ân'ı); her şeyi açıklayan, Müslümanlar için bir hidâyet, rahmet ve müjde olarak indirdik.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mahşerde şâhitliğine dair Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

يَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الرَّجُلَانِ وَيَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الثَّلَاثَةُ وَأَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ وَأَقَلُّ فَيَقَالُ لَهُ هَلْ بَلَغْتَ قَوْمَكَ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيَدْعَى قَوْمَهُ فَيَقَالُ هَلْ بَلَغْتُمْ فَيَقُولُونَ لَا فَيَقَالُ مَنْ يَشْهَدُ لَكَ فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ وَأَمْنُهُ فَيَدْعَى أُمَّةً مُحَمَّدٌ فَيَقَالُ هَلْ بَلَغَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيَقُولُ وَمَا عَلِمْتُمْ بِذَلِكَ فَيَقُولُونَ أَخْبَرَنَا نَبِيُّنَا بِذَلِكَ أَنَّ الرَّسُولَ قَدْ بَلَغُوا فَصَدَّقْنَاهُ قَالَ فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى {وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا} (هـ) عن ابى سعيد

Mahşer günü, bir Peygamber beraberinde ümmeti olarak iki adam olduğu halde gelir. Bir başka Peygamber, beraberinde ümmeti olarak üç kişi bulunduğu halde gelir. Bundan fazla ve az ümmetle gelen Peygamberde olur. Sonra o gelen her Peygambere: "Sen kendi kavmine dîni tebliğ ettin mi?" diye sorulur. O da, "Evet" der. Sonra onun kavmi huzura çağrılarak, "Peygamberiniz size dîni tebliğ etti mi?" denilir. Onlar: "Hayır" derler. Bunun üzerine onların Peygamberlerine: "Kavmine, senin dîni tebliğ ettiğine dair şâhidin kimdir?" denilir. O da, "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ümmeti" der. Bunun üzerine Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti çağrılır ve onlara: "Bu Peygamberler, kavmine dîni tebliğ etti mi?" diye sorulur. Onlar da, "Evet" derler. Sonra Allah'ı Teâlâ Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetine: "Bu Peygamberlerin, kendi kavmine dîni tebliğ ettiğine dair bilginiz nedir?" der. Onlar da, "Peygamberlerin, kendi kavimlerine dîni tebliğ ettiklerini bize Peygamberimiz haber verdi, biz de onu tasdik ettik" derler. İşte bu açıklama Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Bakara, Âyet 143'te: "Ey Mü'minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun..." diye geçen buyruğunun muhtevâsıdır.[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَايِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ)
(تَذَكَّرُونَ ٩٠)

90. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, adâletli olmayı, ihsanı ve akrabaya yardım etmeyi emreder. Fuhşiyatı, kötülüğü ve zulmü de nehyeder. Düşünmeniz için size böyle öğüt verir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen adâletli olmanın mükâfatı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(ثَلَاثَةٌ لَا يَرُدُّ اللَّهُ دُعَائَهُمْ أَذْكَرُونَ اللَّهُ كَثِيرًا وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ وَالْإِمَامُ الْمُقْسِطُ (هب عن ابى هريرة

"Allah'ı Teâlâ, üç kimsenin duâsını kabul eder. Allah'ı çok zikredenlerin. Zulme uğrayanların. Âdil hükümet reislerinin." [1]

Bu âyette geçen "İhsan" ifadesi hakkında Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'dan nakledilen meşhur Cibril hadisinde:

Cebrâil, insan sûretinde gelerek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bâzı sorular sormuştur. Onlardan birinde şu soruyu sormuştur:

فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ قَالَ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ ... (م د ن حم عن عمر بن الخطاب)

"Bana ihsandan haber ver?" Resûlü Ekrem buyurdu ki: "İhsan, Allah'ı görüyorsun gibi O'na ibâdet etmendir. Sen O'nu göremiyorsan da şüphesiz O seni görüyor." [2]

Yine bu Âyet-i Kerîme'de, "Sıla-i rahim" diye tabir edilen akrabalık bağının önemine de vurgu yapılmaktadır. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَسْرَعُ الْخَيْرِ ثَوَابًا الْبِرُّ وَصِلَةُ الرَّجِمِ وَأَسْرَعُ الشَّرِّ عُقُوبَةُ الْبَغْيِ وَقَطِيعَةُ الرَّجِمِ (ه عن عائشة

"Sevabı en hızlı verilen hayır, iyilik etmek ve sıla-i rahim'i (akrabalık bağını) gözetmektir. Cezâsı en hızlı verilen şer de, zulüm etmek ve akrabalık bağını koparmaktır." [3]

Ayrıca bu âyeti imam, Cuma Namazı'nda, hutbesini tamamladığında minberden inmeden önce okur.

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 611, 7107; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 265/5.

[2] Sahih-i Müslim, Îman 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Nesâî, Îman 5; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 346. Bu hâdise, Sahih-i Buhârî'de benzer lafızlarla Ebû Hüreyre Hazretlerinden de nakledilmiştir. (Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 47)

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 23.

وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ
(مَا تَفْعَلُونَ) (٩١)

91. Ahidleştiğiniz zaman, Allah adına verdiğiniz ahdi yerine getirin. Ahdinizi kuvvetlendirmek için Allah'ı şâhit göstererek ettiğiniz yeminleri bozmayın. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, yaptıklarınızı bilir.

İzah: Taraflar arasında yapılan antlaşma hakkında Süleym b. Âmir Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

Hiz. Muâviye ile Rumlar arasında antlaşma vardı. Hiz. Muâviye, antlaşmanın müddeti dolmak üzere iken Rumlara karşı hücumu geçmek için onların ülkesine doğru yürüdü. Derken: "Allah'u Ekber! Antlaşmaya ihânet değil vefâ gerekir" diyerek at üzerinde veya bir hayvan üzerinde bir adam çıkageldi. Baktılar ki, bu adam Amr b. Abese. Bunun üzerine Hiz. Muâviye ona birini gönderdi ve huzuruna çağırttı. Ona bu meseleyi sordu. O da dedi ki: Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim:

مَنْ كَانَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ قَوْمٍ عَهْدٌ فَلَا يَشُدُّ عُقْدَةً وَلَا يَحْلُلُهَا حَتَّى يَنْقُضِيَ أَمْدُهَا أَوْ يَنْبِذَ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ فَرَجَعَ
(مُعَاوِيَةَ) (د ت حم عن سليم بن عامر)

"Bir topluluk ile antlaşması olan kişi, o antlaşmanın müddeti bitmeden veya karşılıklı olarak antlaşmayı vaktinden önce bozduklarını birbirlerine bildirmeden, tek taraflı bunu bozmasın veya tek taraflı bu antlaşmayı yenilemeye kalkışmasın." Bunun üzerine Hiz. Muâviye seferden geri döndü.[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 152; Sünen-i Tirmizî, Siyer 26.

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَقَصَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا تَتَخَذُونَ آيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ أَنْ تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَايَ ((مِنْ أُمَّةٍ إِنَّمَا يَبُلُوكُمُ اللَّهُ بِهِ وَلِيُبَيِّنَ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ (٩٢)

92. Büyük ve kuvvetli bir cemaat, zayıf olan diğer bir cemaatle ahidleşirken, yeminlerinizi aranızda hile vâsıtası edinerek, ipliğini güzelce eğirip büktükten sonra, tekrar sökerek bozan kadın gibi olmayın. Allah'ı Teâlâ, bu muâmele ile sizi imtihan eder ve mahşer günü de hakkında ihtilaf ettiğiniz şeyleri (hangisinin hak ve hangisinin bâtil olduğunu) elbette size beyan edecektir.

İzah: Müfessirlerin beyanına göre, bu âyette misâl olarak anlatılan kadın, Reyta bint-i Sa'ddır. Bu kadın, sabahtan öğleye kadar çalışarak yünden, kıldan eğirip bükerek, urgan yaparmış. Öğleden sonra ise, kendinde olan bir vesveseyle, bu eğirip büküğü urganı söker, darmadağın eder ve beyhude yere çalışmış bulunurdu. İşte bu faydalı şeylerin kadrini bilmeyip onları bozanlar hakkında bir misâldir.

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَلَتَسْلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ((٩٣)

93. Allah'ı Teâlâ dileseydi, hepinizi (hak din üzere) tek bir ümmet yapardı. Lâkin dilediğini dalâlette bırakır ve dilediğine hidâyet eder. Siz ise yaptıklarınızdan elbette hesaba çekileceksiniz!

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Lâkin dilediğini dalâlette bırakır ve dilediğine hidâyet eder" diye buyrulması; kulların kalbindeki niyetine göre yaptığı kötü veya iyi ameller sebebiyle Allah'ı Teâlâ'nın, onları dalâlette bırakması veya hidâyete erdirmesidir. Âyet-i Kerîme'nin devamında: "Siz ise yaptıklarınızdan elbette hesaba çekileceksiniz" buyrulması, bu irâdenin tamamen insanın kendi elinde olmasıdır.

وَلَا تَتَّخِذُوا آيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا السُّوَاءَ بِمَا صَدَدْتُمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَلَكُمْ (عَذَابٌ عَظِيمٌ (٩٤) وَلَا تَسْتَرْوُوا بَعْدَ اللَّهِ تَمَنَّا قَلِيلًا إِنَّمَا عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (٩٥) مَا (عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٩٦)

94-96. Ey Mü'minler! Yeminlerinizi aranızda hile ve fesat sebebi yapmayın. Aksi halde, istikâmette sâbit olan ayaklarınız kayar ve Allah yolundan dönmeniz sebebiyle azâbı tadarsınız. Ve (âhirette) sizin için büyük bir azap olur.* Allah adına verdiğiniz ahdi, değersiz menfaatler ile değiştirmeyin. Eğer bilerseniz,

Allah katındaki sizin için daha hayırlıdır.* Sizin yanınızdakiler son bulur, Allah'ın katındakiler ise bâkidir. Ve elbette (ahde vefâ için) sabredenleri, amellerinin daha güzeliyle mükâfatlandırırız.

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا)
(يَعْمَلُونَ (٩٧)

97. Erkek ve kadından her kim, Mü'min olarak sâlih amelde bulunursa, elbette ona dünyâda yeniden temiz bir hayat veririz ve âhirette de onu, amellerinin daha güzeliyle mükâfatlandırırız.

İzah: Yeniden temiz bir hayata sahip olan kişilerin mükâfatına dair geniş bilgi için Sûre-i Yûnus, Âyet 62-64 ve izahına bakınız.

(فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ (٩٨)

98. Ey Resûlüm! Kur'ân okumak istediğin vakit, Allah'ın dergâhından kovulmuş olan şeytandan Allah'a sığın.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Kur'ân-ı Kerîm okuyacağımız zaman, "Eûzubillâhimineşşeytânirracîm" dememiz gerektiğine dairdir.

Âyet-i Kerîme'nin metninde geçen "İstiâze" kelimesi, sözlükte; sığınmak, dînî bir terim olarak da; kötülüklerden, Allah'ın dergâhından kovulmuş olan şeytanın şerrinden Allah'a sığınmak anlamına gelmektedir.

Bir Müslüman, Kur'ân okuyacağı zaman, "Eûzubillâhimineşşeytânirracîm," "Esteîzu billâhi's-semî'l-alîmi mine'sşeytâni'r-racîm", "Eûzu billâhi's-semî'l-alîmi mine'sşeytâni'r-racîm" cümleleriyle Allah'a sığınır ve akabinde de "Bismillâhirrahmânirrahîm" diyerek okumaya başlar.

Kur'ân okumaya başlanırken "Eûzu-Besmele" çekerek başlamanız gerektiği, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şöyle nakledilmiştir:

أَوَّلُ مَا نَزَلَ جِبْرِيلُ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَا مُحَمَّدُ اسْتَغِذْ قُلْ أَسْتَغِيذُ بِالسَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ثُمَّ قَالَ قُلْ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ثُمَّ قَالَ اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ (ابن كثير، التفسير)
(القرآن العظيم عن ابن عباس)

Cebrâil'in Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e indirdiği ilk söz: "Yâ

Muhammed! Allah'ın dergâhından kovulmuş şeytandan her şeyi bilen ve işiten Allah'a sığınırım" de sözüdür. Sonra: "Yâ Muhammed! Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla sözüdür" dedi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki: Cebrâîl Aleyhisselâm buyurdu ki: "Ey Resûlüm! Yaratan Rabbinin ismiyle (sana vahyolunanı) oku!" (Sûre-i Alak, Âyet 1).[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَقَرَأَ ثَلَاثَ آيَاتٍ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْحَشْرِ وَكُلَّ اللَّاءِ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يُصَلُّونَ عَلَيْهِ حَتَّى يُمْسِيَ وَإِنْ مَاتَ فِي ذَلِكَ الْيَوْمَ مَاتَ شَهِيدًا (وَمَنْ قَالَهَا حِينَ يُمْسِي كَانَ بِتِلْكَ الْمَنْزِلَةِ) (ت) عن معقل بن يسار

"Her kim sabahı ettiğinde üç defa "Eûzu billâhi's-semî'l-alîmi mine's-şeytânî'r-racîm" deyip Haşr Sûresi'nin son üç âyetini okuyacak olursa, Allah'ı Teâlâ ona, akşamı edinceye kadar duâ edecek yetmiş bin melek gönderir. Şâyet o gün ölürse şehit olarak ölür. Her kim bunu akşamleyin (akşam namazından sonra) okuyacak olursa, onun için de aynı şey söz konusudur." [2]

Hanefi Mezhebi'ne göre, namazların evvelinde Subhâneke'yi okunduktan sonra, Fâtiha'dan önce gizlice "Eûzu-Besmele" okumak sünnettir.

"Eûzu" ile, Allah'a sığınmanın faziletine dair de Muaz b. Cebel Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Birbiri ile kavgalı olan iki kişi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna geldiler. Anlaşmazlıkları orada da devam etti. O kadar ileri gittiler ki, sonunda birbirlerine hakaret etmeye başladılar. Hattâ onlardan biri çok şiddetli öfkelenildi. Olaya şâhit olan Muaz Radiyallâhu anhu der ki: "Adamın öfkesinden, neredeyse burnunun patlayacağını zannettim." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Muaz'a dedi ki:

إِنِّي لَا أَعْلَمُ كَلِمَةً لَوْ قَالَهَا لَذَهَبَ عَنْهُ مَا يَجِدُهُ مِنَ الْغَضَبِ فَقَالَ مَا هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ يَقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّي (أَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ) (د) عن معاذ بن جبل

"Ben bir kelime biliyorum, o bunu söyleyecek olsa, öfkesi gidecektir." Muaz: "Yâ Resûlallah! O kelime nedir?" diye sorunca, buyurdu ki: "Allah'ım! Dergâhından kovulmuş şeytanın şerrinden Sana sığınırım" demendir.[3]

Ayrıca bir Müslüman, Allah'a sığınmak istediğinde; "Maazallah" (Allah'a sığınırım), "Neûzü billah" (Allah'a sığınırız) ifadeleriyle de Allah'a sığınabilir.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 1, s. 113.

[2] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Kur'ân 15.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 4.

إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (٩٩) إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِينَ (١٠٠) هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ (

99-100. Muhakkak ki, îman edip Rablerine tevekkül edenlere, şeytanın bir hâkimiyeti yoktur.* Onun hâkimiyeti, sâdece onu dost edinenlere ve Allah'a ortak koşanlardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de, tam olarak Allah'a tevekkül edenlerin, şeytanın her türlü verdiği vesvese ve azdırmasından emin olacakları beyan edilmiştir.

Bu husus Sûre-i Hicr, Âyet 39-40'ta da şöyle geçmektedir:

İblis dedi ki: "Yâ Rabbi! Beni rahmetinden kovmana karşılık, yemin olsun ki, ben de insanlara yeryüzünde mâsiyetleri süslü göstereceğim ve onların hepsini azdıracam.* Ancak onlardan ihlâslı kulların müstesnâ."

(وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً مَكَانَ آيَةٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنْزَلُ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتَرٍ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (١٠١))

101. Biz, bir âyeti değiştirip yerine başka bir âyet getirdiğimiz zaman ki, Allah'ı Teâlâ, ne indirdiğini çok iyi bilir. Kâfirler (Muhammed Aleyhisselâm'a): "Sen ancak iftiracısın (kendin uydurup, Allah'a atfediyorsun)" dediler. Hayır! Onların çoğu bunu bilmezler.

İzah: Yahudilerin: "Muhammed'i görmüyor musunuz? Ashâbına bir şeyi emrediyor, sonra dönüp onu yasaklıyor. Dolayısıyla söyledikleri şeyler hep kendisindendir; Allah katından değildir" demeleri nedeniyle Sûre-i Nahl, Âyet 101 ve Sûre-i Bakara, Âyet 106 nâzil olmuştur.

Kur'ân-ı Kerîm'de nâsih ve mensûh âyetler vardır. Daha sonra gelip de önceki âyetin hükmünü kaldıran âyete "Nâsih" denir. Hükmü kaldırılan âyete de

"Mensûh" denir.

Aynı şekilde Hadis-i Şerif'lerde de nâsih ve mensûh olanlar vardır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ أَحَادِيثِي تَنْسَخُ بَعْضُهَا بَعْضًا كَنْسَخِ الْقُرْآنِ (الدَّيْلَمِيُّ قَطْعًا عَنْ ابْنِ عَمْرٍ)

"Kur'an'ın âyetlerinde nâsih ve mensûh olduğu gibi, benim hadislerimde de nâsih ve mensûh hadisler vardır."[1]

Bu konu hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 106 ve izahına bakınız.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 111/9; Sünen-i Dârukutnî, Hadis No: 4323.

(قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ (١٠٢)

102. Ey Resûlüm! De ki: "Kur'an'ı, Rûh'ul-Kudüs (Cebrâil), îman edenlerin îmanını pekiştirmek ve Müslümanlara bir hidâyet ve müjde olmak üzere Rabbinin katından hak olarak indirdi."

(وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ (١٠٣)

103. Biz muhakkak biliriz ki, onlar: "Kur'an'ı, ona bir insan öğretiyor" derler. Halbuki onların kastettikleri kimsenin lisânı Arapça değildir. Bu Kur'an ise, apaçık Arapçadır.

İzah: Rivâyete göre; Kureyşin kâfirleri, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den, ümmî olup hiçbir kitap okumamış olduğu halde, geçmiş ve gelecek olaylara dair haberleri işittikleri zaman, "Ona, bunları muhakkak Cebr öğretmektedir" demişlerdi. Cebr ise, Arap olmayan bir kimse idi. Bu kimse Hadramoğulları'nın kölesi olup kendisi Hristiyan iken daha sonra Müslüman olmuştu. Cebr, kendi dilinde önceki kitapları okuyan bir kimse idi. Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile onlara cevap vermiş ve "Kastettikleri o kimsenin dili Arapça değildir. Bu Kur'an ise fasîh ve belîğ bir Arapçadır. Arap olmayan bu kimse, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e nasıl öğretebilir?" diye buyurmuştur.

Aslında Kur'an'ın belâgati ve fesâhati karşısında âciz kalan kâfirler ona, bâzen

sihir, bâzen şiir demişler, bâzen de burada zikredildiği gibi "bu Kur'ân, başkaları tarafından ona öğretiliyor" demişlerdir. Bu, onların, Kur'ân-ı Kerîm karşısındaki acziyetlerini göstermektedir.

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (١٠٤) إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ (١٠٥) (بِآيَاتِ اللَّهِ وَأَوَّلُكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ)

104-105. Şüphesiz ki, Allah'ın âyetlerine îman etmeyenlere, Allah'ı Teâlâ hidâyet etmez. Onlar için elim bir azap vardır.* Yalanı, ancak Allah'ın âyetlerine imân etmeyenler uydurur. İşte o kâfirler, yalancıların ta kendileridir.

مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ (١٠٦) غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (١٠٦) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ (١٠٧) أَوَّلُكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَسَمِعَهُمْ وَأَبْصَارِهِمْ وَأَوَّلُكَ هُمُ الْغَافِلُونَ (١٠٨) (لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْخَاسِرُونَ) (١٠٩)

106-109. Kalpleri îman ile mutmain olduğu halde, inkâra zorlananlar müstesnâ, imânından sonra Allah'ı inkâr ederek göğsünü küfre açanlar, Allah'ın gazabına uğrarlar. Ve onlar için büyük bir azap vardır.* Bu da, onların dünyâ hayatını âhirete tercih etmeleri sebebiyledir. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, kâfirler topluluğuna hidâyet etmez.* İşte onlar Allah'ı Teâlâ'nın; kalplerini, kulaklarını ve gözlerini mühürlediği kimselerdir. İşte onlar, gâfillerin ta kendileridir.* Şüphesiz onlar, âhirette de hüsrâna uğrayanlardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere kalpleri îman ile mutmain olan kişi, Ammâr b. Yâsir Radiyallâhu anhu'dur. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle anlatmaktadır:

Müşrikler, Ammâr'ı, babası Yâser, annesi Sümeyye'yi ve Suheyb'i, Bilâl'i, Habbab'ı ve Salim'i alıp onlara işkence etmeye başladılar. Sümeyye, iki deveye bağlandı ve ön tarafına bir harbe saplandı. Ona, sen erkekler sebebiyle İslâm'a girdin, denildi. Hem kendisi hem de kocası Yâsir öldürüldü. İslâm tarihinde ilk şehit edilen kişiler bunlardır. Ammâr ise, zor ve baskı altında diliyle onların istediklerini söyledi: "Ben, Muhammed'i sevmiyorum, onun dîninden döndüm" dedi. Bu husus Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e arz edilince: "Ammâr'ın damarının içindeki kanı, bizimle beraber. O bizden dönmez" diye buyurdu. Oradakiler: "Duyduk" dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Korkusundan" demiştir, buyurdu. Biraz sonra Ammâr geldi ve "Yâ Resûlallah!

Kardeşlerim beni öldüreceklerdi. Onları kandırmak için böyle söyledim" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kalbini nasıl buluyorsun" dedi. O da: "Îman ile mutmain" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yâ Ammâr! Sen onların yanına gittiğin zaman, beni sevmediğini kendilerini sevdiğini söyle, fırsat bulursan benim yanıma da gel" buyurdu.[1]

Hız. Ammâr hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الْجَنَّةَ لَتَشْتَاقُ إِلَى ثَلَاثَةٍ عَلِيٍّ وَعَمَّارٍ وَسَلْمَانَ (ت عن انس

"Şüphesiz ki Cennet, üç kişiye hasret duyar: Ali, Ammâr ve Selmân." [2]

İstemediği halde zorla yaptırılan bir şey hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَا وَالنَّسْيَانَ وَمَا اسْتَكْبَرُوا عَلَيْهِ (ه عن ابى زر الغفارى

"Allah'ı Teâlâ ümmetimden hatâ, unutma ve istemediği halde zorla yaptırılan şeyin sorumluluğunu kaldırmıştır." [3]

[1] Bakınız: Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3319.

[2] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 33.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Talak 16.

(ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ جَاهَدُوا وَصَبَرُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ (١١٠)

110. Sonra muhakkak ki, (din yolunda) eziyete uğradıktan sonra hicret edenleri, sonra da cihat edenleri ve sabredenleri Rabbin Teâlâ mükâfatlandıracaktır. Şüphesiz senin Rabbin, bundan sonra da elbette çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

(يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا وَتُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (١١١)

111. O gün ki, herkes kendi nefsini kurtarmak için mücâdelede bulunur, herkese amelinin karşılığı tam olarak verilir ve kimseye haksızlık edilmez.

İzah: Mahşerin dehşetinden dolayı herkes kendi nefsinı kurtarmanın çabası içinde olur. Bu husus nakledilen Hadis-i Şerif'te şöyle geçmektedir:

Herkes, mahşer günü: "Nefsim, nefsim" diyecektir. Bu ise, o günün şiddet ve dehşetinden dolayıdır. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ise müstesnâ. O, ümmeti hakkında dilekte bulunacaktır.[1]

Mahşer gününün dehşetiyle ilgili Sûre-i Abese, Âyet 33-37'de de şöyle buyrulmuştur:

"O çok kuvvetli ses geldiği (tekrar dirilme için Sûr'a üflendiği) zaman,* insan o gün kardeşinden kaçır,* annesinden, babasından,* zevcesinden ve oğullarından kaçır.* O gün herkesin kendisine yetecek kadar derdi vardır."

[1] Bakınız: Sahih-i Müslim, İman 84 (326-327 Sahih-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 10.

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ (١١٢) وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ (١١٣)

112-113. Allah'ı Teâlâ bir beldeyi misal verdi. Bu belde, emin, huzurlu ve rızkı her taraftan bol bol gelen bir yerdi. Ne var ki bu beldenin halkı, Allah'ın nîmetlerine nankörlük ettiler. Bu yaptıklarının cezâsı olarak Allah'ı Teâlâ onlara, açlık ve korku elbisesini giydirerek felâketi tattırdı.* Yemin olsun ki, o belde ahâlisine, kendilerinden bir Resûl geldi de onu yalanladılar. Onlar, zulüm ve küfürlerinde devam etmekte oldukları halde, kendilerini azap yakalayiverdi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de bahsi geçenler, Mekkeli müşriklerdir. Zîrâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kureyş müşriklerine beddua ederek şöyle demişti:

(اللَّهُمَّ اشْدُدْ وَطْأَتَكَ عَلَى مُضَرَ وَاجْعَلْهَا عَلَيْهِمْ سِنِينَ كَسَنِي يُوسُفَ) (خ م عن ابى هريرة

"Allah'ım! Mudar üzerindeki baskını daha da artır ve bu yılları onlar için Yusuf'un kıtlık yılları gibi yap."[1]

Bu bedduânın üzerine, onlar kıtlık belasına uğratıldılar. O kadar ki, kemik, leş ve deri yemeğe mecbur kaldılar. Bu hâdise hakkında geniş bilgi için Sûre-i Mü'minûn, Âyet 75'in izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Ezan 128; Sahih-i Müslim, Mesâcid 54 (294-295).

(فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ) (۱۱۴)

114. Artık Allah’u Teâlâ’nın size helâl ve temiz olarak verdiği rızıklardan yiyin. Sâdece O’na ibâdet ediyorsanız, Allah’ın nîmetine şükredin.

(إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ اللَّهَ)
(غَفُورٌ رَحِيمٌ) (۱۱۵)

115. Allah’u Teâlâ size, ancak murdar olarak ölen hayvan etini, kanı, domuz etini ve Allah’tan başkasının ismiyle kesilmiş olanların etini haram etti. Fakat çâresiz kalan kimsenin, isyan etmeden ve zaruret ölçüsünü aşmadan (ölmeyecek kadar) bunlardan yemesinde bir günah yoktur. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu haram kılınanlar hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 173 ve izahına bakınız.

(وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ السِّتْنُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلَالٌ وَهَذَا حَرَامٌ لِّتَقْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى)
(اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ) (۱۱۶) (مَتَاعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ) (۱۱۷)

116-117. Dilinize geldiği gibi yalan söyleyerek, "Şu helâldir, şu haramdır" demeyin. Aksi halde, bu sözlerinize Allah’a yalan isnat etmiş olursunuz. Şüphesiz ki, Allah’a yalan isnat edenler, felah bulmazlar.* Onların dünyâda elde ettikleri, az bir menfaatten ibârettir. Onlar için (âhirette) elim bir azap vardır.

İzah: Herhangi bir şer’î delile dayanmadan Allah’ın helâl kıldığı bir şeyi haram sayanlar yahut Allah’ın haram kıldığı bir şeyi helâl sayanlar, Allah katında geçici olan dünyâ menfaatini elde ederek, âhiret hayatına karşılık dünyâ hayatını tercih etmiş olurlar.

(وَ عَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ) (۱۱۸)

118. Ey Resûlüm! Daha önce sana anlattığımız şeyleri Yahudilere haram kılmıştık. (O şeyleri haram kılmakla) Biz onlara zulmetmedik. Lâkin onlar kendi nefislerine zulmettiler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de zikredilen ve Yahudilere haram kılınan şeyler Sûre-i

En'am, Âyet 146'da beyan edilmiştir. Bu hususta geniş bilgi için oraya bakınız.

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ((١١٩)

119. Sonra, şüphesiz senin Rabbin, evvelce cehâletle kötü amelde bulunup, sonra onun arkasından tevbe edenleri ve hallerini ıslah eyleyenleri elbette affedecektir. Şüphesiz senin Rabbin, bundan sonra da, elbette çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Her insan günah işleyebilir. Hatâ edebilir. Asıl olan insanın hatâsının farkına varıp tevbe etmesidir. Nitekim Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَّاءٌ وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ (هـ) عن انس

"İnsanoğlunun hepsi günah işler. Günah işleyenlerin en hayırlısı ise (işlediği günaha pişman olup) tevbe edendir"[1] diye buyurmuştur.

Tevbenin şartları şunlardır: Evvelki günahlara pişman olup bir daha işlememeye niyet etmektir, günah ehlinden arkadaşlarını terk edip tevbekârlar ile beraber olmaktır ve kalan ömrünü ibâdete sarf etmektir. Bu şartlar ile her kim tevbe ederse, hiç günah işlememiş gibi olur.

Bu şartlar ile tevbe edenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ (هـ) عن أبي عبيدة بن عبد الله

"Günaha tevbe eden, hiç günah işlemeyen kimse gibidir."[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd, 30.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 30; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 196/12.

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (١٢٠) شَاكِرًا لِنِعْمَةِ إِبْرَاهِيمَ وَهُدًى إِلَى ((صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (١٢١) وَاتَّبَعْنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ (١٢٢)

120-122. Şüphesiz ki İbrâhim, Allah'a itaat eden ve İslâm'a yönelen bir önderdi.

Aslâ müşriklerden olmadı.* Allah'ın nîmetlerine şükrederdi. Allah'ı Teâlâ onu seçti ve doğru yola ulaştırdı.* Biz ona dünyâda bir güzellik verdik (halka sevdirdik). Şüphesiz o, âhirette de sâlihlerdendir.

(ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (۱۲۳)

123. Ey Habîbim! Sonra sana, "Hanif (İslâm üzere) olan İbrâhim'in dînine tâbi ol. O, aslâ müşriklerden olmadı" diye vahyettik.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, kendisinden önce Peygamber olarak gönderilen Hz. İbrâhim'in Hanif Dîni'ne tâbi olduğunu, bu itibarla Hz. İbrâhim'in dînine tâbi olduklarını iddia eden Yahudilerin, Hristiyanların ve müşriklerin, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e de tâbi olmaları gerektiğini beyan etmektedir. Zîrâ Hz. İbrâhim, hiçbir zaman müşriklerden olmamıştı. Şirk yolunu tutanlar da hiçbir zaman, Hz. İbrâhim'in dininden olamazlar.

إِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (۱۲۴) (

124. Cumartesi gününe tâzim, ancak o gün hakkında ihtilaf eden Yahudilere farz kılınmıştı. Şüphesiz senin Rabbin, mahşer gününde ihtilaf ettikleri hususlarda aralarında elbette hükmedecektir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir Hadis-i Şerif'inde şöyle buyurmuştur:

نَحْنُ الْأَجْرُونَ وَنَحْنُ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَيِّدَ أَنْ كُلَّ أُمَّةٍ أُوتِيَتْ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِنَا وَأُوتِيْنَاهُ مِنْ بَعْدِهِمْ ثُمَّ هَذَا الْيَوْمُ الَّذِي كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْنَا هَدَانَا اللَّهُ لَهُ فَالْنَّاسُ لَنَا فِيهِ تَبَعٌ الْيَهُودُ غَدًا وَالنَّصَارَى بَعْدَ غَدٍ (م عن ابى هريرة

"Bizler, Ehl-i Kitab'a nazaran en sonra gelenleriz. Mahşer gününde ise en ileri geçecek olanlarız. Çünkü bizden başka kendilerine kitap verilen her ümmet bizden öncedir. Bize ise kitap, onlardan sonra verildi. Sonra Allah'ın bize farz kıldığı şu gün (cuma) yok mu? Allah'ı Teâlâ o günü bize verdi. Halk bunda bize tâbi olacaktır. Yahudilerin ibâdet günü yarın (cumartesi günü), Hristiyanların ki de öbür gündür (Pazar günüdür)."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Cuma 6 (19).

أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ (عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ) (١٢٥)

125. Ey Resûlüm! İnsanları, Kur'ân ve güzel öğüt ile Rabbinin yoluna dâvet et. Ve onlarla en güzel sûretle mücâdele et. Şüphesiz senin Rabbin, kendi yolundan sapanları çok iyi bildiği gibi, hak yola girenleri de çok iyi bilir.

(وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ) (١٢٦)

126. (Ey Mü'minler!) Eğer cezâ verecekseniz, size yapılanın misliyle cezâlandırın. Eğer sabrederseniz (bağışlayıp affederseniz), elbette bu, sabredenler için daha hayırlıdır.

İzah: Bu âyet, Uhud Günü Hz. Hamza'nın âzâlarına eziyet edilmesi hakkında nâzil olmuştur. Bu hususu Hz. Übeyy şöyle anlatmaktadır:

لَمَّا كَانَ يَوْمُ أُحُدٍ أُصِيبَ مِنَ الْأَنْصَارِ أَرْبَعَةٌ وَسِتُّونَ رَجُلًا وَمِنَ الْمُهَاجِرِينَ سِتَّةٌ فِيهِمْ حَمْرَةُ فَمَثَلُوا بِهِمْ فَقَالَتْ الْأَنْصَارُ لَئِنْ أَصَبْنَا مِنْهُمْ يَوْمًا مِثْلَ هَذَا لَنُزَيِّنَنَّ عَلَيْهِمْ قَالَ فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ فَتْحِ مَكَّةَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى { وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ } (ت ابى بن كعب)

Uhud Savaşı'nda Ensârdan altmış dört, Muhâcirlerden de Hz. Hamza'nın da içinde bulunduğu altı kişi şehit olmuştu. Müşrikler, ölen Müslümanların kulak ve burunlarını keserek eziyet etmişlerdi. Bunun üzerine Ensâr: "Başka bir savaşta biz de onlardan bâzılarını öldürdüğümüzde onlara bundan daha fazlasını yapacağız" dediler. Mekke fethedildiği zaman Allah'ı Teâlâ: "(Ey Mü'minler!) Eğer cezâ verecekseniz, size yapılanın misliyle cezâlandırın..." diye devam eden Sûre-i Nahl, Âyet 126'yı indirdi.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 17; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 3054.

وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ (١٢٧) إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ (اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ) (١٢٨)

127-128. Ey Resûlüm! (Allah yolunda sana yapılan eziyetlere karşı) sabret. Senin sabretmen, ancak Allah'ın lütfuyudur. Kâfirlerin îman etmemesinden dolayı mahzun olma ve onların hilelerinden dolayı sıkıntıya düşme.* Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, kendisinden korkanlarla ve muhsinlerle beraberdir.

17-İSRÂ SÛRESİ

Bu sûre 111 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraç mucizesi anlatıldığı için "İsrâ Sûresi" diye isimlendirilmiştir. İsrâ, geceleyin bir yerden bir yere yolculuk etmek, Mîraç da yükseğe çıkmak anlamındadır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mekke-i Mükerrerme'den Mescid-i Aksâ'ya, oradan da yedi kat göklere yükseltilmiş, Cennet ve Cehennem kendisine gösterilmiş ve Allah'ı Teâlâ'nın huzuruna çıkarılmıştır. Allah'ı Teâlâ'yı hem görmüş hem de O'nunla soru cevap şeklinde doksan bin kelâm konuşmuştur. Bu sebeple İsrâ ifadesine, Mîraç da denilmiştir.

Bu sûre hakkında İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

(فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ وَالْكَهْفِ وَمَرْيَمَ وَطَهُ وَالْأَنْبِيَاءِ هُنَّ مِنَ الْعِتَاقِ الْأُولَى وَهِنَّ مِنْ تِلَادِي (خ) عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ

"İsrâ, Kehf, Meryem, Tâhâ ve Enbiyâ Sûreleri, ilk nâzil olan sûrelerdendir ve benim ilk öğrendiğim sûreler arasında yer alır."[1]

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَنَامُ حَتَّى يَقْرَأَ الزُّمَرَ وَبَنِي إِسْرَائِيلَ (ت) عَنْ عَائِشَةَ

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, İsrâ ve Zümer Sûreleri'ni okumadan uyumazdı."[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Fedâil'ul-Kur'ân 6.

[2] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Kur'ân 20.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَا الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا () إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ (١)

1. Kendisine kudretimize delil olan alâmetlerimizden bir kısmını gösterelim diye, kulunu (Muhammed Aleyhisselâm'ı) bir gece Mescid-i Haram'dan,

çevresini mübârek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah'ı Teâlâ, noksan sıfatlardan uzaktır. Şüphesiz O, her şeyi işiten ve görendir.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Cebrâil vâsıtasıyla Mekke'den, Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksâ'ya götürüldüğü, oradan da Mîrac'a yükseltildiği, Allah'ı Teâlâ'yı hem görüp hem de konuştuğu, Cennet ve Cehennemî gördüğü Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerde geçmektedir. Bunlardan bâzıları şunlardır:

Mîrac hâdisesi, Sûre-i Necm, Âyet 5-18'de şöyle geçmektedir:

"Ona, kuvveti şiddetli olan (Allah)[1] öğretti.* O kuvvet sahibi ki, Resûle doğrudan göründü.* Ve O, ufkun en yükseğinde idi.* Sonra yaklaştı ve sarktı.* Aralarında o kadar yakınlaşma oldu ki, araları bir yayın iki ucu arası kadar yahut daha az kaldı.[2]* Böylece Allah'ı Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti.* Gözüyle gördüğünü kalbi yalanlamadı.* Şimdi siz, onun gördüğü hakkında onunla mücâdele mi ediyorsunuz?* Yemin olsun ki, O'nu bir kere daha gördü.* O zaman Sidret'ül-Müntehâ'nın yanında idi;* Cennet-i Me'vâ (şehitlerin gideceği yer) oradadır.* O vakit ki, Sidre'yi bürüyen bürüyordu.* Gözü gördüğünden şaşmadı ve haddi aşmadı (hâlini kaybetmedi).* Yemin olsun ki, Rabbinin en büyük alâmetlerinden bir kısmını gördü."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mîraçtan döndüğünde kavmine bu olayı haber verdiği zaman, ilk inkâr eden Ebû Cehil olmuştur. Onun hakkında, "Allah'a karşı yalan söyleyen ve doğru geldiği vakit, onu yalanlayan kimseden daha zâlim kimdir? Kâfirler için Cehennemde yer mi yok?" mealindeki Sûre-i Zümer, Âyet 32 nâzil oldu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mîraçtan döndüğünde, kavmine bu olayı haber verdiği zaman, Müslümanlardan îmanı zayıf olan birçokları dahi küfre dönmüşlerdir. Yetişkin olan erkeklerden ilk olarak Hz. Ebu Bekir Efendimiz tasdik etmiş ve onun hakkında da, "Doğruyla gelen zâtı (Muhammed Aleyhisselâm'ı) tasdik edenler var ya, işte takvâ sahipleri onlardır" mealindeki Sûre-i Zümer, Âyet 33 nâzil olmuştur.[3]

Hiz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan nakledildiğine göre:

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mîraçtan dönünce, bu olayı haber verdi.

Bunun üzerine îmanı zayıf olan kimseler dinden dönüp mürtet oldular. Bu vesîle ile Allah'ı Teâlâ: "... Biz, Mîraç gecesi sana gösterdiğimiz temaşayı, ancak insanları imtihan etmek için gösterdik. Kur'ân'da lanetlenen ağaçla da onları imtihan ettik..." diye geçen Sûre-i İsrâ, Âyet 60'ı indirdi."[4]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraca çıkarken, göğsünün Cebrâil Aleyhisselâm tarafından yarılarak îman ve hikmet ile doldurulduğu, "Ey Resûlüm! Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?"[5] diye İnşirah Sûresi'nde apaçık beyan edilmiştir.

İsrâ, Necm ve Zümer Sûreleri'nde Mîracı anlatan çok sayıda âyet olduğu görülmektedir. Ayrıca İnşirah Sûresi'nin tamamı bu olayı anlatmaktadır. Bu husustaki Hadis-i Şerif'lere gelince sayıları yüzlercedir. Bunlardan bir kısmına yer vereceğiz.

Enes b. Mâlik, Ebû Zerr ve Mâlik b. Sa'saa, Ebû Hureyre, Ümmü Hâni, Hz. Âişe Radiyallâhu anhum gibi birçok Sahabîden nakledildiğine göre, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mîraç olayını şöyle anlatmaktadır:

فَرَجَ سَقْفُ بَيْتِي وَأَنَا بِمَكَّةَ فَنَزَلَ جِبْرِيلُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَفَرَجَ صَدْرِي ثُمَّ غَسَلَهُ مِنْ مَاءِ زَمْزَمَ ثُمَّ جَاءَ بِطَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ مُمْتَلِيٍّ حِكْمَةً وَإِيمَانًا فَأَفْرَغَهَا فِي صَدْرِي ... (م عن ابى ذر

"Mekke'de iken evimin tavanı yarıldı. Cebrâil Aleyhisselâm indi. Göğsümü yardıktan sonra içini Zemzem suyu ile yıkadı. Sonra hikmet ve imân ile dolu altın bir tas getirip içindekini göğsümün içine boşalttı ve göğsümü kapadı.[6] Katırdan küçük ve eşekten büyük bir binit olan Burak getirildi. Adımını gözünün görebildiği kadar atıyordu. O Burak'a bindim ve Cebrâil ile birlikte biraz yol aldık. Cebrâil:

انْزَلَ فَفَعَلْتُ فَقَالَ أَتَدْرِي أَيْنَ صَلَّيْتَ صَلَّيْتَ بِطَيْبَةِ وَإِلَيْهَا الْمُهَاجِرُ ثُمَّ قَالَ انْزَلَ فَصَلَّيْتُ فَقَالَ أَتَدْرِي أَيْنَ صَلَّيْتَ صَلَّيْتَ بِطُورِ سَيْنَاءَ حَيْثُ كَلَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ ثُمَّ قَالَ انْزَلَ فَصَلَّيْتُ فَقَالَ أَتَدْرِي أَيْنَ صَلَّيْتَ صَلَّيْتَ بِبَيْتِ لَحْمٍ حَيْثُ وَلِدَ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ ثُمَّ دَخَلْتُ بَيْتَ الْمَقْدِسِ فَجَمَعَ لِي الْأَنْبِيَاءُ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ فَقَدَّمَنِي جِبْرِيلُ حَتَّى أَمَمْتُهُمْ ... (ن عن انس

"İn ve namaz kıl" dedi. Ben de öyle yaptım. Cebrâil: "Namaz kıldığın yerin neresi olduğunu biliyor musun?" dedi ve sözüne devamla "Taybe'de (Medîne'de) namaz kıldın, oraya hicret edilecektir" dedi. Sonra tekrar: "İn ve namaz kıl" dedi. Ben de inip namaz kıldım. Bunun üzerine Cebrâil dedi ki:

"Nerede namaz kıldığını biliyor musun?" Allah'ı Teâlâ'nın, Mûsâ Aleyhisselâm ile konuştuğu Tûr-i Sînâ'da namaz kıldın. Daha sonra tekrar: "İn ve namaz kıl" dedi. İndim ve namaz kıldım. Yine dedi ki: "Namaz kıldığın yer neresidir biliyor musun?" İsâ Aleyhis-selâm'ın doğduğu yer olan Beyt-i Lahm'da kıldın.[7] Sonra Beyt-i Makdis'e girdim, bütün Peygamberler yanımda toplandı. Cebrâil beni öne geçirdi, onlara imamlık yaptım.[8]

(Tefsir ehli derler ki: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in diğer Peygamberlere üstünlüğü açığa çıktı. Çünkü Beyt-i Makdis'te bütün Peygamberlere imam oldu.[9])

Sonra Cebrâil beni en yakın semâ olan Dünyâ semâsına çıkardı. Cebrâil semânın bekçisine:

- Kapıyı aç, dedi. Semânın bekçisi: "Kimdir o?" dedi. "Cebrâil'dir" dedi. "Beraberinde kimse var mı?" dedi. "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem benimle beraberdir" dedi. "Ona Peygamberlik verildi mi?" dedi. "Evet" verildi. "Aç" dedi. Kapı açıldı. Kapıdan girince Âdem Aleyhisselâm'ı gördüm. "Bu babanız Âdem'dir, ona selâm ver" dedi. Ben de selâm verdim ve o da selâmıma karşılık verdi. Sonra bana:

- Merhaba sâlih evlad, sâlih Nebî, dedi.

Âdem Aleyhisselâm'ın sağ tarafında bir kapı var. Ondan güzel bir koku gelir. Ona bakar sevinir, güler. Solunda bir kapı var. Ondan da kötü bir koku gelir. Âdem Aleyhisselâm ona da bakıp üzülür ve ağlar. Cebrâil'den sordum:

- Bu nasıl kapı? dedim. Cebrâil:

- Sağında olan kapı Cennete açılır. Güzel olan ruhlar oradan Cennete girerler. Solunda olan kapı da Cehenneme açılır. Şâkilerin ruhları oradan Cehenneme girerler. Sağında olan kapıdan iyi ruhları görür, sevinir. Solunda olan kapıdan kötü ruhları görür, üzülür, dedi.

Sonra Cebrâil beni ikinci semâyâ doğru çıkardı ve bekçisine:

- Kapıyı aç, dedi. Bekçisi de evvelkinin söylediklerini söyledikten sonra kapıyı açtı. Orada teyze çocukları olan İsâ ve Yahyâ Aleyhimessselâm ile karşılaştım. Cebrâil: "Bunlar İsâ ve Yahyâ'dır. Onlara selâm ver" dedi. Ben de selâm verdim.

Onlar da selâmıma karşılık verdiler ve bana:

- Merhaba sâlih kardeş, sâlih Nebî, dediler. Sonra Cebrâil beni üçüncü semâyâ doğru çıkardı ve bekçisine:

- Kapıyı aç, dedi. Bekçisi de evvelkinin söylediklerini söyledikten sonra kapıyı açtı. Orada Yusuf Aleyhisselâm ile karşılaştım. Cebrâil: "Bu Yusuf'tur, ona selâm ver" dedi. Ben de selâm verdim ve o da selâmıma karşılık verdi. Sonra bana:

- Merhaba sâlih kardeş, sâlih Nebî, dedi. Sanki dünyâ güzelliğinin yarısı ona verilmişti.

Sonra Cebrâil beni dördüncü semâyâ doğru çıkardı ve bekçisine:

- Kapıyı aç, dedi. Bekçisi de evvelkinin söylediklerini söyledikten sonra kapıyı açtı. Orada İdris Aleyhisselâm ile karşılaştım. Cebrâil: "Bu İdris'tir, ona selâm ver" dedi. Ben de selâm verdim ve o da selâmıma karşılık verdi. Sonra bana:

- Merhaba sâlih kardeş, sâlih Nebî, dedi. Aziz ve Celil olan Allah Sûre-i Meryem, Âyet 57'de: "Onu yüce bir mekâna yükselttik" diye buyurdu.

Sonra Cebrâil beni beşinci kata doğru yükseltti ve bekçisine:

- Kapıyı aç, dedi. Bekçisi de evvelkinin söylediklerini söyledikten sonra kapıyı açtı. Orada da Hârûn Aleyhisselâm ile karşılaştım. Cebrâil: "Bu Hârûn'dur, ona selâm ver" dedi. Bende selâm verdim ve o da selâmıma karşılık verdi. Sonra bana:

- Merhaba sâlih kardeş, sâlih Nebî, dedi.

Sonra Cebrâil beni altıncı semâyâ doğru yükseltti ve bekçisine:

- Kapıyı aç, dedi. Bekçisi de evvelkinin söylediklerini söyledikten sonra kapıyı açtı. Orada Mûsâ Aleyhisselâm ile karşılaştım. Cebrâil: "Bu Mûsâ'dır, ona selâm ver" dedi. Ben de selâm verdim ve o da selâmıma karşılık verdi. Sonra bana:

- Merhaba sâlih kardeş, sâlih Nebî, dedi.

Sonra Cebrâil beni yedinci semâyâya doğru yükseltti ve bekçisine:

- Kapıyı aç, dedi. Bekçisi de evvelkinin söylediklerini söyledikten sonra kapıyı açtı. Ben orada İbrâhim Aleyhisselâm ile arkasını Beyt'ül-Mâmur'a[10] dayamış olarak karşılaştım. Beyt'ül-Mâmur'u gördüm. Ona günde yetmiş bin melek girer ve bir daha ona dönmezler. Cebrâil: "Bu, baban İbrâhim'dir, ona selâm ver" dedi. Ben de selâm verdim ve o da selâmıma karşılık verdi. Sonra bana:

- Merhaba sâlih oğlum, sâlih Nebî, dedi. Sonra Sidret'ül-Müntehâ'ya çıkarıldım. Bir de gördüm ki, Sidr ağacının yaprakları fillerin kulakları gibidir. Onun yemişleri ise, Yemen'in Hecer kasabası testilerine benzer. Cebrâil bana:

- İşte burası Sidret'ül-Müntehâ'dır, dedi. Burada dört nehir vardı; ikisi bâtın ve ikisi zâhir. "Bunlar nedir Yâ Cebrâil?" diye sorunca, dedi ki:

- Bâtın olan iki ırmak Cennete gider. Zâhir olan iki ırmak da dünyâyâ gider. Bunlar mübârek Nil ve Fırat'tır.

Sidre'yi öyle renkler kaplamıştı ki, onlar nedir bilmem. Sonra Cennete katıldım ki, içinde birçok inciden kubbeler vardı, toprağı da misk kokulu idi.

فَلَمَّا غَشِيَهَا مِنْ أَمْرِ اللَّهِ مَا غَشِيَتْ تَغَيَّرَتْ فَمَا أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَنْعَتَهَا مِنْ حُسْنِهَا فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيَّ مَا أَوْحَى... (م عن انس بن مالك)

Allah'ı Teâlâ'nın emrinden her şeyi bürünmekte olan şey, Sidreyi tamamıyla bürüyünce, bana başka bir hâl oldu. Artık Allah'ın mahlûklarından, O'nun güzelliğinden bir kısmını bile tavsif ve tarif etmeye kâdir olabilecek hiçbir kimse yoktur. (Sûre-i Necm, Âyet 10'da geçtiği üzere) "Böylece Allah'ı Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti." O zaman Allah'ı Teâlâ bana:

- Yedi kat semâyı ve arzı yarattığım gün sana ve ümmetine elli vakit namazı farz kıldım, sen ve ümmetin o namazı kılın, diye buyurdu. Hemen İbrâhim Aleyhisselâm'a vardım, bana bir şey sormadı. Sonra Mûsâ Aleyhisselâm'ın yanına varınca:

- Allah'ı Teâlâ sana ve ümmetine ne kadar namaz farz kıldı? diye sordu. Ben de:

- Elli vakit namaz farz kıldı, dedim. Mûsâ Aleyhisselâm dedi ki:

- Ben, insanları iyi tanırım. İsrailoğullarından neler neler çektim, senin ümmetin bu elli vakit namaza dayanamaz. Rabbine dön, bu yükün biraz hafifletilmesini iste. Ben de:

- Rabbime döndüm ve biraz hafifletmesini istedim. Kırk vakte indirdi. Tekrar Mûsâ Aleyhisselâm'ın yanına dönünce:

- Ne yaptın? dedi. "Kırk vakte indirdi" dedim. Bana yine ilk sözünü söyleyince, yine Rabbime döndüm; otuz vakte indirdi. Yine Mûsâ Aleyhisselâm'a döndüm. Bana aynı ilk sözünü söyleyince, yine Rabbime döndüm, yirmi vakte indirdi. Sonra on, sonra beşe indirdi. Yine Mûsâ Aleyhisselâm'a geldim, bana yine aynı ilk sözü söyleyince:

- Rabbime tekrar dönmeye utanırım, dedim. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ:

- Kullarımdan, farz kıldığım yükü hafiflettim. Böylece ibâdet ve iyiliklerini on katıyla mükâfatlandıracağım, diye buyurdu.[11]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mîraçta Allah'ı Teâlâ ile doksan bin kelâm hem konuşmuş ve hem de O'nu perdesiz olarak görmüştür.

Bu hâdise, Sûre-i Necm, Âyet 10-11'de şöyle geçmektedir:

"Böylece Allah'ı Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti.* Gözüyle gördüğünü kalbi yalanlamadı."

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ:

قَالَ رَأَى مُحَمَّدٌ رَبَّهُ قُلْتُ أَلَيْسَ اللَّهُ يَقُولُ { لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ } قَالَ وَيَحْكُ ذَاكَ إِذَا
(تَجَلَّى بِنُورِهِ الَّذِي هُوَ نُورُهُ وَقَالَ أَرِيَهُ مَرَّتَيْنِ) (ت عن ابن عباس)

"Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem, Rabbini gördü" dedi. Allah'ı Teâlâ:

"Gözler O'nu idrak edemez. Halbuki O, gözleri idrak eder"[12] diye buyurmuyor mu? dedim. Bunun üzerine buyurdu ki: "Vay sana! O, kendi nûru olan nûru ile tecelli ettiği zamandır. Oysa Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Rabbini iki kez gördü."[13]

Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(قَدْ رَأَى مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَبَّهُ (ك) حَبَّ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

"Yemin ederim ki, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Rabbini gördü."[14]

Ayrıca İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(اتَّعَجَبُونَ أَنْ تَكُونَ الْخَلَّةُ لِإِبْرَاهِيمَ وَالْكَلامُ لِمُوسَى وَلِرُؤْيَا لِمُحَمَّدٍ (طَبَّ ك عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

"Halillığın İbrâhim'e, kelâmın Mûsâ'ya ve görmenin Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e olduğuna siz hayret mi edersiniz!"[15]

Sidret'ül-Müntehâ'dan sonra Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, Allah'ın Cemâlini görmesi ve konuşması hakkında nakledilen Hadis-i Şerif'te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Cebrâîl elimden tutup beni kendi makamından Sidre'nin a'lâsına iletti. Bana vedâ etti. Ben: "Yâ Cebrâîl! Beni yalnız mı bırakırsın?" dedim. Cebrâîl: "Benim makâm-ı ma'lumum budur" dedi. Hizmetim buraya kadardır. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Sen bana; seni Rabb'ül-İzzet'e ileteyim, dedin. Neden burada kalırsın?" Elimi, Cebrâîl'in elinden tutup bir ayak ileri çektim. Cebrâîl, serçe gibi olup çok ızdıraba düştü. Hakk Teâlâ'nın heybetinden titremeye başladı. Bana: "Beni makâmımda alıkoy, eğer bir ayak veya bir parmak ileri gidersem, Celâlullah'ın heybetinden helâk olur ve bütün vücudum yanar" dedi..."[16]

Hâsılı kelâm, bundan sonra Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, yalnız olarak yoluna devam etmiştir. Sûre-i Necm, Âyet 8'de geçtiği üzere; aralarında o kadar yakınlaşma oldu ki, Celâl ve Cemâl heybeti zâhir oldu. Allah'ın kelâmını işitti ve âşikâre Rabbi Teâlâ'yı gördü.

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğu nakledilmektedir:

لِي مَعَ اللَّهِ وَقْتُ لَا يَسْعُنِي فِيهِ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَلَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ

"Benim, Rabbim ile bir vaktim olur ki, o vakit ne mukarreb (Allah'a en yakın olan) bir melek, ne de mürsel bir Nebî benimle bulunur."[17]

Her namazda okuduğumuz "Ettahiyyâtü" duası, Peygamberimiz Sallallâhu

aleyhi ve sellem'in Allah'ı Teâlâ ile Mîraçta konuşmasıdır. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mîraca çıkmadan evvel selâm yoktu. Selâm yerine "Tahiyye" vardı.

Mîraçta ilk defa Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah'ı Teâlâ'nın huzuruna çıktığında: "Ettahiyyâtü lillâhi vesselavâtü vettayyibât" (Selâmım Allah'adır, Salâvatım da Allah'adır) dedi. Allah'ı Teâlâ'da: "es-Selâmü aleyke eyyühennebiyyü" (Selâmım senin üzerine olsun, Ey Benim Nebîm!) "Ve rahmetullâhi ve berekâtuh" (Rahmetim ve bereketim de senin üzerine olsun) diye karşılık verdi.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "es-Selâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhissâlihîn" (Selâm üzerimize ve ibâdet edip amel-i sâlih işleyenlerin üzerine olsun) dedi. Bunları Cebrâil Aleyhisselâm Sidret'ul-Müntehâ'da dinliyordu. O da: "Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammed'en abduhü ve Resûluh" (Ben şahâdet ederim ki; Allah birdir, O'ndan başka ilâh yoktur. Yine şahâdet ederim ki; Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah'ın kulu ve hak Resûlüdür) dedi.[18]

İşte Allah'ı Teâlâ, "es-Selâmü aleyke" (Selâmım senin üzerine olsun) dediği için ondan sonra bu selâm şekli kaldı.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mîraca çıktığında gökleri, âlemleri, Cennet ve Cehennemi gördü ve orada birçok acaipleri müşahade etti. Nitekim Sûre-i Necm, Âyet 18'de Allah'ı Teâlâ buyurdu ki:

"Yemin olsun ki, Rabbinin alâmetlerinden birçok acâyibi gördü."

Mîraçta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gördükleri hakkında çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bu gördüklerini de rüyâda değil, bizzat gözüyle müşâhede etmiştir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki:

"Biz, Mîraç gecesi sana gösterdiğimiz temaşayı, ancak insanları imtihan etmek için gösterdik" diye geçen Sûre-i İsrâ, Âyet 60'taki, "Sana gösterdiğimiz temaşa" ifadesi:

(هِيَ رُؤْيَا عَيْنٍ أَرَاهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةَ أُسْرِي بِهِ ... (خ حم عم ابن عباس

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraç gecesi gördük-leridir ki, bunları

rüyâda değil, uyanık olarak ve bizzat gözleriyle görmüştür..."[19]

Mîraç ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in birçok Hadis-i Şerif'i nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

(أَتَيْتُ لَيْلَةَ أُسْرِي بِي عَلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ عِنْدَ الْكَثِيبِ الْأَحْمَرِ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي قَبْرِهِ (م ن انس)

"Mîraç gecesi, Kesb-i Ahmar (kırmızı kum tepesi) denilen yerde Mûsâ Aleyhisselâm'a geldim. O kabrinde namaz kılıyordu."[20]

مَرَرْنَا بِرَجُلٍ سَبَطَ طَوَالَ آدَمَ كَأَنَّهُ مِنْ رَجَالِ أَزْدٍ شَنْوَاءَ وَهُوَ يَقُولُ وَيَرْفَعُ صَوْتَهُ أَكْرَمَتَهُ وَفَضْلَتَهُ قَالَ فَدَفَعْنَا إِلَيْهِ فَسَلَّمْنَا عَلَيْهِ فَرَدَّ السَّلَامَ فَقَالَ مَنْ هَذَا مَعَكَ يَا جَبْرِيلُ قَالَ هَذَا أَحْمَدُ قَالَ: مَرْحَبًا بِالنَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الْعَرَبِيِّ الَّذِي بَلَغَ رَسُولًا رَبِّهِ وَنَصَحَ لَأُمَّتِهِ قَالَ ثُمَّ دَفَعْنَا فَقُلْتُ مَنْ هَذَا يَا جَبْرِيلُ فَقَالَ هَذَا مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قُلْتُ وَمَنْ يُعَاتِبُ قَالَ يُعَاتِبُ رَبَّهُ فِيكَ قُلْتُ وَيَرْفَعُ صَوْتَهُ عَلَى رَبِّهِ؟ قَالَ إِنَّ اللَّهَ قَدْ عَرَفَ لَهُ حِدَّتَهُ ... (ابن عرفة وابو نعيم وابن عساکر عن عبد الله بن مسعود)

"Mîraç gecesinde, Burakla giderken, uzun boylu, esmer, kıvrıkcık saçlı ve Şenue kabilesinin adamlarına benzeyen bir adamla karşılaştım. Bu adam sesini yükselterek: "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ikram ettin, onu bizden üstün kıldın" diyordu. Ona uğrayıp selâm verdik. O da selâmımıza karşılık verdi ve dedi ki: "Yâ Cebrâil! Senin yanındaki kimdir?" Cebrâil: "Bu Ahmed'dir" deyince, dedi ki: "Merhaba! Rabbinin emirlerini tebliğ eden, ümmetine hayır getiren ümmî ve Arap olan Peygamber!" dedi. Sonra yanından geçip gittik. "Yâ Cebrâil! Bu kimdir?" diye sordum. Dedi ki: "Bu Mûsâ İbn-i İmran Aleyhisselâm'dır." "Ben kime itap ediyordu?" diye sordum. Cebrâil: "Rabbına itap ediyordu" dedi. Ben hayret ederek, "Rabbine yüksek sesle itap etmesi doğru olur mu?" diye sordum. Cebrâil: "Allah'ı Teâlâ, Mûsâ'nın hiddetini hoş görüyor" dedi."[21]

مَرَرْتُ لَيْلَةَ أُسْرِي بِي عَلَى مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ رَجُلٌ طَوِيلٌ جَعْدٌ كَأَنَّهُ مِنْ رَجَالِ شَنْوَاءَ وَرَأَيْتُ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ مَرْبُوعَ الْخَلْقِ إِلَى الْحُمْرَةِ وَالْبَيَاضِ سَبَطَ الرَّأْسِ وَأَرَى مَالِكًا خَازِنَ النَّارِ وَالْذِّجَالِ (م عن ابن عباس)

"Mîraç gecesi, Mûsâ İbn-i İmran Aleyhisselâm'a uğradım. Onu esmer, uzun ve kıvrıkcık saçlı bir zât olarak gördüm. Şenua (Yemen'de bir kabile) erkeklerinden birini andırıyordu. Meryem oğlu İsâ'yı da, orta boylu, kırmızı ve beyaza çalan bir renkte ve saçları salınıvermiş olarak gördüm. Bana Cehennem bekçisi olan Mâlik ve Deccal de gösterildi."[22]

لَمَّا أُسْرِيَ بِي إِلَى السَّمَاءِ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَرَأَيْتُ فِي سَاقِ الْعَرْشِ مَكْتُوبًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ أَيَّدْتُهُ
(بِعَلِّي وَنَصَرْتُهُ. (طب عن أبي الحمراء

"Mîraca çıktığımda, Cennete girdim. Oradaki Arş'ın sütunlarında: Allah'tan başka ilah yoktur. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Allah'ın Resûlüdür ve ben onu Ali ile güçlendirdim ve yardım ettim, ifadesinin yazılı olduğunu gördüm."[23]

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ رَأَيْتُمْ مَا رَأَيْتُمْ لَصَحَحْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا قَالُوا وَمَا رَأَيْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ
(رَأَيْتُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ (م حم عن انس

"Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin ederim ki, sizler benim gördüğümü görmüş olsaydınız, muhakkak az güler ve çok ağlardınız." Sahâbîler: "Gördüğünüz nedir Yâ Resûlallah?" dediler. "Cenneti ve Cehennemi gördüm" diye buyurdu.[24]

دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَإِذَا أَنَا بِقَصْرِ مِنْ ذَهَبٍ فَقُلْتُ لِمَنْ هَذَا الْقَصْرُ قَالُوا لِشَابٍّ مِنْ فُرَيْشٍ فَظَنَنْتُ أَنِّي أَنَا هُوَ فَقُلْتُ
وَمَنْ هُوَ فَقَالُوا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ قَالَ فَلَوْلَا مَا عَلِمْتُ مِنْ غَيْرِكَ لَدَخَلْتُهُ فَقَالَ عُمَرُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَغَارُ
(حم عن انس

Cennete girdim ve altından bir köşk karşıma çıktı. "Bu köşk kimin?" diye sordum. "Kureyşten bir gencin" dediler. O gencin kendim olduğunu sandım ve "kimdir o?" diye sordum. Ömer b. el-Hattab" dediler.[25] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yâ Ömer! İçine girip bakmayı arzu ettim. Ancak senin kıskanç olduğunu hatırladım ve geri döndüm!" dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer dedi ki: "Yâ Resûlallah! Sana karşı da mı kıskanç olacağım, girseydin."[26]

أَتَيْتُ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِي عَلَى قَوْمٍ بُطُونُهُمْ كَالْبُيُوتِ فِيهَا الْحَيَاتُ تُرَى مِنْ خَارِجِ بُطُونِهِمْ فَقُلْتُ مَنْ هُوَ لَاءِ يَا
(جَبْرَائِيلُ قَالَ هُوَ لَاءِ أَكَلَةَ الرَّبَا (ه عن ابى هريرة

"Mîraç gecesi bir kavme geldim. Karınları, içinde yılanlar bulunan evler gibiydi. Karınlarının dışından görünüyordu. Cebrâîl'e onların kim olduklarını sordum. Dedi ki: "Bunlar fâiz yiyenlerdir."[27]

(مَرَرْتُ لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِي بِالْمَلَأِ الْأَعْلَى وَجَبْرِيلُ كَالْحِلْسِ الْبَالِي مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ (الدليمي عن جابر

"Mîraç gecesi, meleklerin topluluklarına uğradım. Cebrâîl, Allah'ı Teâlâ'nın korkusundan eski bir kilim gibi idi ve titriyordu."[28]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Mîraç gecesinde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Cennete de gitmişti. Orada iken kendilerini tâkip eden bir ayak sesi duyar ve onun ne olduğunu sorar. Cebrâil Aleyhisselâm: "O ses, Bilal'in ayak sesleridir" der.[29] Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mîraçtan dönünce, Hz. Bilal'e şöyle buyurdu:

يَا بِلَالُ حَدِّثْنِي بِأَرْجَى عَمَلٍ عَمِلْتَهُ عِنْدَكَ فِي الْإِسْلَامِ مَنَفَعَةً فَإِنِّي سَمِعْتُ اللَّيْلَةَ خَشَفَ نَعْلَيْكَ بَيْنَ يَدَيَّ فِي الْجَنَّةِ قَالَ بِلَالٌ مَا عَمِلْتُ عَمَلًا فِي الْإِسْلَامِ أَرْجَى عِنْدِي مَنَفَعَةً مِنْ أَنِّي لَا أَتَطَهَّرُ طُهُورًا تَامًا فِي سَاعَةٍ مِنْ لَيْلٍ وَلَا نَهَارٍ إِلَّا صَلَّيْتُ بِذَلِكَ الطُّهُورِ مَا كَتَبَ اللَّهُ لِي أَنْ أَصْلِيَ (م عن ابى هريرة)

"Ey Bilal! Müslüman olduğundan beri işlediğin ve sen en çok menfaat ümit ettiğin ameli bana söyler misin? Çünkü ben, bu gece cennette ön tarafımda senin ayakkabılarının sesini işittim!" Bilal Radiyallâhu anhu dedi ki: "Ben, İslâm'da nazarımda daha çok menfaat umduğum şu amelden başkasını işlemedim: Gece olsun, gündüz olsun abdest aldığım zaman, mutlaka (iki rek'at abdest namazı) bana kılmam yazılan (farz gibi gördüğüm) bir namaz kılarım." [30]

Yine Mîraç hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdise nakledilmiştir:

Fahr-i Âlem Sallallâhu aleyhi ve sellem; Mescid-i Haram'a gelip Hicr'de[31] hüznü ve sessiz olarak oturdu. Kureyş'in yalanlamasını düşünürdü. Ebû Cehil alay yollu Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in önüne gelip, "Yâ Muhammed! Hiç yeni bir şey, acâyip bir hâl zuhur etti mi?" diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, bu gece bir sefer ettim. Hiç kimse böyle bir sefer etmemiştir. Öyle bir haber getirdim ki, böyle bir haberi kimse getirmemiştir. Beni Beyt'ül-Mukaddes'e iletiler, sonra göklere çıkardılar" diye buyurdu. Ebû Cehil: "Bu gece gittin, geldin mi?" dedi. "Evet" dedi. Ebû Cehil: "Bu sözü kavminin yanında söyler misin?" dedi. "Evet söylerim" dedi. Ebû Cehil bağırıp, "Ey Benî Kaab! Hepiniz gelin" dedi. Halk toplanıp geldiler. Ebû Cehil: "Şimdi benim yanımda söylediğini söyle" dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Beni bu gece Beyt'ül-Mukaddes'e iletiler. Oradan semâvata çıkardılar" buyurdu. Orada hazır olanlar, hayret ettiler. Kimi elini eline vurdu. Kimi de inkâr ederek alay etti. Çünkü bu iş akla sığmaz dediler. Ne kadar îmanı zayıf olan varsa hepsi de dîninden döndüler. Ebû Cehil, Hz. Ebû Bekir'in yanına vardı ve ona, "Sahibinin yanına varmaz mısın, göresin ki ne söyler?" dedi.

" Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu: "Ne söyler?" dedi. Ebû Cehil: "Bu gece gökleri gezdim" diye haber verdi. Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu: "Bu dediklerini söyledi mi?" deyince, Ebû Cehil: "Söyledi" dedi. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu dedi ki: "O'nun sözü gerçektir. Ben O'nun göklerden verdiği haberleri tasdik ederim. Eğer göz açıp kapayıncaya kadar geçen anda yedi kat göğe vardım ve geldim dese, yine tasdik ederim." Bunun üzerine Ebû Cehil lâin: "Senin gibi sahibini tasdik eden hiçbir kimse görmedim" dedi.

Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna vardı: "Yâ Resûlallah! Şöyle şöyle buyurdun mu?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet" dedi. Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu: "Doğru söylüyorsun. Yâ Resûlullah! Nasıl oldu, haber ver?" dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, başından sonuna kadar anlattı. Her bölümünü anlattığında, "Doğru söylüyorsun" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Her bölümü hiçbir kısıntıya lüzum kalmadan tasdik eder misin?" dedi. Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu: "Hakk Teâlâ, Cebrâil Aleyhisselâm'ı bin kere göklerden indirdi. Seni bir kere semâya iletmeye kâdir değil midir?" dedi.

Herkesten önce Mirâc'ı tasdik eden (yetişkin erkeklerden) Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu'dur. Onun için Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu'nun lakâb-ı şerifleri, "Sıddîk" oldu. "Doğruyla gelen zâtı (Muhammed Aleyhisselâm'ı) tasdik edenler var ya, işte takvâ sahipleri onlardır" mealindeki Sûre-i Zümer, Âyet 33, Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu hakkında nâzil oldu.

Mîracı ilk inkâr eden de Ebû Cehil'dir. Onun hakkında ise, "Allah'a karşı yalan söyleyen ve doğru geldiği vakit, onu yalanlayan kimseden daha zâlim kimdir? Kâfirler için Cehennemde yer mi yok?" mealindeki Sûre-i Zümer, Âyet 32 nâzil oldu.[32]

Mîracı ilk tasdik eden Hz. Ebû Bekir, ilk inkâr eden de Ebû Cehil olmuştur. Her kim Mîracı tasdik ederse, Ebû Bekir Radiyallâhu anhu ile haşrolur. Her kim de inkâr ederse, Ebû Cehil ile haşrolur. [33]

Hz. Ebû Bekir hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يَا أَبَا بَكْرٍ إِنَّ اللَّهَ سَمَّاكَ الصِّدِّيقُ (الدِّيلْمَى عَنْ أَمِ هَانَى

"Yâ Ebû Bekir! Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ sana "Sıddîk" adını verdi."[34]

Mîracı inkâr eden münkirler toplanıp Resûlü Ekrem'in bulunduğu yere geldiler ve dediler ki: "Göklere ait haberin doğru mu?" Hazır olan bir cemaat ki, Mescid-i Aksâ'yı görmüşlerdi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Biz biliriz ki, sen ömründe Mescid-i Aksâ'yı görmedin. Bize onun alâmetlerinden haber ver " dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

- Bana bir ızdırap geldi. Ömrümde bunun gibi sıkıntı görmedim. Zîrâ giderken de gelirken de etrafıma bakıp, Mescid-i Aksâ'nın alâmetlerine dikkat etmemiştim. O anda Cebrâil Aleyhisselâm Mescid-i Aksâ'yı karşıma getirdi. Her ne sual ettilerse cevabını verdim. Mescid-i Aksâ'nın izahında hiç kusur bulamadılar.

Bu husus Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

لَمَّا كَذَّبْتَنِي فُرَيْشٌ فَمُتُّ فِي الْحَجْرِ فَجَلَا اللَّهُ لِي بَيْتَ الْمُقَدَّسِ فَطَفَّقْتُ أُخْبِرُهُمْ عَنْ آيَاتِهِ وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَيْهِ (خ م)
(عن جابر بن عبد الله

"Kureyş beni yalanladığı vakit, Hicr'de[35] doğruldum. Allah'ı Teâlâ Beyt'ül-Makdis'i bana tecelli ettirdi. Onlara onun alâmetlerini bir bir haber vermeye başladım. Hem ona bakıyor, hem de haber veriyordum."[36]

Bu sefer de, "Bizim o tarafta kabilelerimiz vardı, onları gördün mü?" diye sordular. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

- Üç kabileyi gördüm. Birisi "Ruha" dedikleri yerde bir deve kaybetmişler, onu aramaya gitmişlerdi. Ben, onlarla karşılaştım ve onların kırbalarından su içtim. Geldikleri vâkit sorun. Birisi de "Zîmerû" mevkiinde iki kişi bir deveye binmişlerdi. Deve benden ürktü. Birisi deveden düştü eli kırıldı. Üçüncü kabile ki, onları "Ten'im" mevkiinde geçtim. Filan, filân, filan ile bir toprak renkli deve üzerinde, alaca çuval yüklü devede kafilenin önünde idiler. Onlar gün doğduktan sonra gelirler, buyurdu. Kureyş halkı "Seniyeh" tarafına çıktılar. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i yalanlayabilmek için günün doğmasını beklediler. Nihâyet birisi: "Vallâhi! İşte gün doğdu" dedi. Bir diğeri: "Vallâhi! İşte kâfile

geldi" dedi. Her ne söylemişse, hepsi doğru çıktı. Deveden düşen kimse gelip, "Muhammed doğru söyler" dedi. "Sahrada Burak çok süratli geçti. Elimizden yay düştü. Kaldırıp bize verdi" dediler. Bu kadar alâmet gördükleri halde münkirler yine de, "Bu sihirdir" dediler.[37]

Muhammed İbn-i Ka'b el-Kurazî Hazretleri şöyle anlatmaktadır:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Dihye İbn-i Halîfe'yi Kayser'e gönderdi. Muhammed İbn-i Kâ'b, Dihye'nin Kayser'e gidişini ve dönüşünü nakleder. Heraklius, ticaret maksadıyla Şam topraklarında bulunan Ebû Süfyan Sahr İbn-i Harb ve arkadaşlarını huzuruna çağırttı.[38]

Ebû Süfyan, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in durumunu Kayser'in yanında küçük düşürmeğe ve önemsizmiş gibi göstermeğe gayret etti. Ebû Süfyan der ki:

- Doğrusu benim, Nebî Sallallâhu aleyhi ve sellem'i Kayser'in gözünden düşürmek için yeterli sözleri söylememe engel olan husus, onun yanında bir yalan söyleyip de, bundan dolayı beni sorumlu tutması endişesi idi. Bu durumda o, benim söylediklerimden hiçbirini doğru saymazdı...

Ebû Süfyan der ki:

- Ben, Kayser'e, onun Mîraca gittiğini anlatırken dedim ki:

أَيُّهَا الْمَلِكُ أَلَا أَخْبِرُكَ خَبْرًا نَعْرِفُ بِهِ أَنَّهُ قَدْ كَذَبَ قَالَ وَمَا هُوَ قَالَ قُلْتُ إِنَّهُ يَزْعُمُ لَنَا أَنَّهُ خَرَجَ مِنْ أَرْضِنَا أَرْضَ الْحَرَمِ فِي لَيْلَةٍ فَجَاءَ مَسْجِدَكُمْ هَذَا مَسْجِدَ إِبِلِيَاءَ وَرَجَعَ إِلَيْنَا تِلْكَ اللَّيْلَةَ قَبْلَ الصَّبَاحِ. قَالَ وَبَطْرِيْقُ إِبِلِيَاءَ عِنْدَ رَأْسِ قَيْصَرَ فَقَالَ بَطْرِيْقُ إِبِلِيَاءَ: قَدْ عَلِمْتُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ قَالَ فَنَظَرَ إِلَيْهِ قَيْصَرٌ. وَقَالَ وَمَا عَلِمُكَ بِهَذَا قَالَ إِنِّي كُنْتُ لَا أَنَامُ لَيْلَةً حَتَّى أَغْلِقَ أَبْوَابَ الْمَسْجِدِ فَلَمَّا كَانَتْ تِلْكَ اللَّيْلَةُ أَغْلَقْتُ الْأَبْوَابَ كُلَّهَا غَيْرَ بَابٍ وَاحِدٍ غَلَبَنِي فَاسْتَعْنْتُ عَلَيْهِ بِعَمَالِي وَمَنْ يَحْضُرُنِي كُلُّهُمْ فَعَلَبَنِي ، فَلَمْ نَسْتَطِعْ أَنْ نُحَرِّكَهُ كَأَنَّمَا نَزَّأُولُ بِهِ جَبَلًا فَدَعَوْتُ إِلَيْهِ النَّجَاجِرَةَ فَنَظَرُوا إِلَيْهِ فَقَالُوا إِنَّ هَذَا الْبَابَ سَقَطَ عَلَيْهِ النَّجَافُ وَالْبَنِيَانُ وَلَا نَسْتَطِيعُ أَنْ نُحَرِّكَهُ حَتَّى نُصْبِحَ فَتَنَظَّرَ مِنْ أَيْنَ أَتَى قَالَ فَرَجَعْتُ وَتَرَكْتُ الْبَابَيْنِ مَفْتُوحَيْنِ فَلَمَّا أَصْبَحْتُ غَدَوْتُ عَلَيْهِمَا فَإِذَا الْمَجْرُ الَّذِي فِي زَاوِيَةِ الْمَسْجِدِ مَتَّقُوبٌ. وَإِذَا فِيهِ أَثَرُ مَرْبِطِ الدَّابَّةِ قَالَ فَقُلْتُ لِأَصْحَابِي مَا حَبَسَ هَذَا الْبَابَ اللَّيْلَةَ إِلَّا عَلَى نَبِيٍّ وَقَدْ صَلَّى اللَّيْلَةَ فِي مَسْجِدِنَا (أَبُو نَعِيمٍ الْأَصْبَهَانِي دَلَالُ النَّبُوَّةِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ الْقُرْظِي)

- Ey Hükümdar! Sana onun yalan söylediğini bildiren bir haber vereyim mi? Kayser:

- Nedir o? dedi. Ben dedim ki:

- O, bizim toprağımızda bulunan Harem-i Şerif'ten geceleyin çıkıp sizin mescidiniz olan şu İlyâ (Kudüs) mescidine geldiğini ve sabah olmadan önce, o gece tekrar bizim yanımıza döndüğünü iddia ediyor. Ebû Süfyan diyor ki:

- Kudüs Patriği de Kayser'in yanı başındaydı. Patrik dedi ki:

- Ben o geceyi biliyorum. Kayser ona baktı ve dedi ki:

- Senin bu gece hakkındaki bilgin nedir? Patrik dedi ki:

- Ben, gece Kudüs mescidinin kapılarını kapatmadan yatmazdım. O gece bütün kapıları kapamıştım. Ancak bir kapıyı kapayamadım. Yanımda çalışanlardan ve mescitte hazır bulunanlardan yardım istedim. Onlar da gelip bana yardım ettiler, ama kapıyı yerinden oynatamadık. Sanki bir dağ ile uğraşıyorduk. Marangozları çağırdım. Onlar baktılar ve dediler ki:

- Bu kapının üstü yıkılmış. Sabah olup bu yıkıntının nereden geldiğini görünceye kadar yerinden oynatamayız. Bunun üzerine Patrik dedi ki:

- O kapıyı açık bırakmak zorunda kaldım. Evime döndüm. Sabah oraya geldiğimde, mescidin bir köşesinde bulunan taş delinmişti ve taşın üzerinde bir hayvanın bağının izi vardı. Arkadaşlarıma dedim ki:

- Bu kapı, bu gece bir Peygambere açılmıştır ve o, bu gece bizim mescidimizde namaz kılmıştır.[39]

Bu olay hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَمَّا انْتَهَيْنَا إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ قَالَ جِبْرِيلُ بِأَصْبُعِهِ فَخَرَقَ بِهِ الْحَجَرَ وَشَدَّ بِهَا الْبُرَاقَ) (ت عن بريدة

"Beyt'ül-Makdis'e vardığımız zaman, Cebrâil parmağını koyarak taşı deldi ve Burak'ı ona bağladı." [40]

Âyette açıklanan Mîracın hangi ayda meydana geldiğine dair farklı görüşler ileri sürülse de, genel kabul, bu olayın Mübârek Receb ayının 27. Gecesinde meydana gelmiş olduğudur. Bu geceyi Müslümanlar, "Mîraç Kandili" olarak kutlamaktadırlar. Resûlü Ekrem'in bu Mîracı, kendisine Peygamberliğin ilk

geldiği zamanlarda, aradan çok geçmeden meydana gelmiştir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in birden fazla Mîraca çıktığına dair rivâyetler de vardır.

Sonuç olarak, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yirmi üç sene Peygamberlik hayatında, gittiği Mîraçlardan yalnız bir geceyi anlatmasını Allah'ı Teâlâ emretti. Yirmi üç sene Peygamberlik hayatının her gecesinde o âlemlere gidiyor, söylemiyorsa, kimin ne haberi olabilir. Çünkü Ashâb-ı Kehf'in başından üç yüz dokuz sene, yarım gün gibi geçti.[41] Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Mîraçta yüz sene gibi geçen uzun zaman, dünyâda beş dakika gibi geçmiştir. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Döndüğümde yatağımı sıcak buldum" diye söylemiştir. Bunlar Allah'a göre çok kolaydır. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem her ne dedi ise, hepsi haktır.

Hız. Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu: "Hakk Teâlâ, Cebrâil Aleyhisselâm'ı bin kere göklerden indirdi. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i semâya iletmeye kâdir değil midir?" diye söylemiştir. Hız. Ebû Bekir Efendimiz, "Sıddîk" ismini bu tasdiki üzerine almıştır. Mîraca inananlar Müslümanlardır. İnkâr edenler ise Ebû Cehil gibi kâfir olanlardır. İnsan aklının alamayacağı bu büyük mûcizeye, îmanı zayıf olanlar; rüyâsında görmüştür, hayal görmüştür veya bedenlen gitmeyip ruh âleminde gitmiştir gibi sözler söyleyerek inkâr edip kâfir olmuşlardır.

Çünkü Sûre-i İsrâ, Âyet 1'de: "Kendisine kudretimize delil olan alâmetlerimizden bir kısmını gösterelim diye, kulunu (Muhammed Aleyhisselâm'ı) bir gece Mescid-i Haram'dan, çevresini mübârek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah'ı Teâlâ, noksan sıfatlardan uzaktır..." diye açık bir ifadeyle Allah'ı Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i Mekke'den, Kudüs'e gecenin az bir kısmında götürdüğünü beyan etmektedir. Mekke ile Kudüs'ün arası yaklaşık iki bin km. olduğuna göre, gidişi ve dönüşü dört bin km. yapar. Gecenin az bir kısmında o zamanın şartlarında bir kişi en hızlı binek olan atla oraya gidecek olsa, ortalaması günlük yüz km. yol gider. Bu kimse dört bin km. olan yolu, kırk günde ancak alabilir. Allah'ı Teâlâ, net bir ifade ile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gecenin az bir kısmında Kudüs'e gittiğini ve oradan döndüğünü haber vermektedir. Bu olay akla ve mantığa sığmaz, ancak îmana sığar. Bunu inkâr etmek insanı küfre götürür. Çünkü âyeti inkâr etmek anlamına gelir.

Sûre-i Bakara, Âyet 117’de şöyle buyrulmaktadır:

"Allah’u Teâlâ, göklerin ve yerin yaratıcısıdır. O, bir şeyin olmasını istediği zaman, ona sâdece "Ol" der, o da hemen oluverir." Allah’u Teâlâ her şeye kâdirdir, O’na zor yoktur.

Müslümanlar böyle îman ettikleri için, Âyet-i Kerîme’lerde anlatılan, bu ve buna benzer akla mantığa sığmayan harikulâde olaylara, "Bunların hepsi Rabbimiz tarafından" diyerek bütün kalbiyle îman ederler. Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 7’de şöyle buyrulmuştur:

"... İlimde râsih olanlar ise, "Âyetlerin cümlesi Rabbimizden nâzil olmuştur, biz onlara îman ettik" derler. İşte böyle diyenler, hâlis akıl sahipleridir."

[1] Bakınız: Geylânî Tefsîri, c. 5, s. 443.

[2] Âyet-i Kerîme’nin metninde geçen "Kâbe Kavseyn" (bir yayın iki ucu kadar) dediği; kâb, yayın ortasındaki birleşme yeridir. Kavseyn de, birleşme yerinin iki tarafındaki esnek olan kanatlardır, yani bir yay mesafesi demektir.

[3] Meâric’ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 188-189.

[4] Nebhânî, Huccetullâhi Alel Âlemin fî Mucizât-ı Seyyide’l-Murselîn, c. 1, s. 511.

[5] Sûre-i İnşirâh, Âyet 1.

[6] Sahih-i Müslim, İman 74 (263).

[7] Bu Hadis-i Şerif’te geçtiği üzere, Peygamberlerin, büyük zâtların makamlarını ve türbelerini ziyaret edip oralarda Allah için iki rek’at nâfile namaz kılmak buradan kalan bir sünnettir.

[8] Sünen-i Nesâî, Salât 1.

[9] Bu hususta Sûre-i Zuhruf, Âyet 45 ve izahına bakınız.

[10] Beyt’ül-Mâmur: Aynı Kâbe gibi meleklerin tavaf yaparak ibâdet ettikleri

yer olup, dünyâdaki Kâbe'nin tam üzerine denk gelmektedir.

[11] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 6, Enbiyâ 22-23, Salat 1; Sahih-i Müslim, İman 74 (259, 263 Sünen-i Nesâî, Salat 1; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet'üs-Salat 194.

[12] Sûre-i En'am, Âyet 103.

[13] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 53.

[14] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 57; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 204.

[15] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3706; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11746.

[16] Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 138-139.

[17] Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 99; Keşf'ul-Hafâ, Hadis No: 2159.

[18] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 71.

[19] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i İsrâ 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1816.

[20] Sahih-i Müslim, Fedâil 42 (164 Sünen-i Nesâî, Kıyâm'ul-Leyl 15.

[21] Nebhânî, Huccetullâhi Alel Âlemîn fî Mûcizât-ı Seyyid'el-Murselîn, c. 1, s. 511.

[22] Sahih-i Müslim, İman 74 (266-267).

[23] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 17974.

[24] Sahih-i Müslim, Salât 25 (112 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11559.

[25] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 50.

[26] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11604.

[27] Sünen-i İbn-i Mâce, Ticaret 58.

[28] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 393/1.

[29] Nebhânî, Huccetullâhi Alel Âlemîn fî Mûcizât-ı Seyyide'l-Murselîn, c. 1, s. 489.

[30] Sahih-i Müslim Fedâil'us-Sahâbe 21 (108).

[31] Hicr, Kâbe'nin kuzey köşesinde bulunan ve diğer adı Hatîm olan yerdir.

[32] Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 188-189.

[33] Tercüme-i Tefsir-i Tıbyan, c. 2, s. 399-400; Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 190.

[34] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 492/4.

[35] Hicr: Kâbe'nin kuzey köşesinde bulunan ve diğer adı Hatîm olan yerdir.

[36] Sahih-i Buhârî, Menâkib'ul-Ensâr 41; Sahih-i Müslim, İman 75 (276).

[37] Tercüme-i Tefsir-i Tıbyan, c. 2, s. 399-400; Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 187-188.

[38] Sahih-i Buhârî'de İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan geniş olarak nakledildiğine göre, Heraklius birçok meseleleri onlara sordu. Bu meselelerin tamamı için Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 64'ün izahına bakınız.

[39] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 45; İmam Suyûti, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 209-210.

[40] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 18.

[41] Sûre-i Kehf, Âyet 19, 20 ve 25'e bakınız.

((وَإِنِّيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَآءِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُوا مِن دُونِي وَكَفِيلًا) ٢)

2. Mûsâ'ya kitabı (Tevrat'ı) verdik ve "Benden başkasını vekil edinmeyin" diye

o kitabı, İsrailoğullarına hidâyet rehberi kıldık.

(ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا) (٣)

3. Ey Nûh ile beraber gemiye bindirdiğimiz kimselerin soyundan olan İsrailoğulları! (Siz de atalarınızın eserine uyun.) Şüphesiz ki Nûh, şükreden bir kul idi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ: "Şüphesiz ki Nûh, şükreden bir kul idi" diye buyurarak, onu bu şekilde vasıflandırmıştır. Zîrâ Nûh Aleyhisselâm, bir şey yiyip içtikten sonra veya yeni bir elbise giydiğinde veya herhangi bir beşerî ihtiyacını giderdiğinde Allah’a şükrederdi.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

مَنْ لَيْسَ تَوْبًا جَدِيدًا فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي وَأَتَجَمَّلُ بِهِ فِي حَيَاتِي ثُمَّ عَمَدَ إِلَى الثَّوْبِ الَّذِي أَخْلَقَ فَتَصَدَّقَ بِهِ كَانَ فِي كَنْفِ اللَّهِ وَفِي حِفْظِ اللَّهِ وَفِي سِتْرِ اللَّهِ حَيًّا وَمَيِّتًا. (ت عن عمر بن الخطاب)

Kim yeni elbise giyer de, "Bana mahrem yerlerimi örten ve kendileriyle hayatta güzelleşeceğim elbiseler giydiren Allah’a hamd olsun" diye duâ edip eski elbiselerini tasadduk ederse, o kimse, hayatında ve ölümünde Allah’ın gözetimi, Allah’ın koruması ve Allah’ın örtüsü altında olur.[1]

[1] Süne-i Tirmizî, Daavât 57; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 288.

(وَقَضَيْنَا إِلَى بَنِي إِسْرَآءَ فِي الْكِتَابِ لُتْفُسِدَنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوقًا كَبِيرًا) (٤)

4. Biz, kitapta (Tevrat’ta) İsrailoğullarına: "Muhakkak siz, yeryüzünde iki kere fesat çıkaracaksınız ve muhakkak büyük bir kibre kapılacaksınız" diye hükmettik.

(فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَئِهِمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا أُولَئِي بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَفْعُولًا) (٥) (٦)

5-6. Ey İsrailoğulları! İlk fesâdınızın vaad olunan cezâsı geldiği vakit, kuvvet ve şiddet sahibi olan kullarımızı üzerinize gönderdik. Onlar da sizi bulup öldürmek için aradılar ve diyârınızı alt üst ettiler. Bu, yerine getirilmesi lâzım bir vaad idi.*
Sonra (tevbe ettiniz, Biz de) size tekrar kuvvet ve heybet vererek onlara gâlip

ettik. Size mallar, oğullar verdik ve sizi evvelkinden daha fazla çoğalttık.

İzah: Yahudilere vaad olunan birinci cezâlandırma hakkında, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Yahudiler Tevrat'a karşı gelerek fesat yapınca, Allah'ı Teâlâ onların üzerlerine Câlut'u göndermiş ve o da onları öldürmüştür. Câlut ve kavmi, güçlü ve şiddetli olan kimselerdi.

Câlut hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 246-252 ve izahlarına bakınız.

إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ لِيَسُوءَ وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا
دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتَّبِعِ الرَّسُولَ (٧) عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يَرْحَمَكُمْ وَإِنْ عُذْتُمْ عُنَدَنَا وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ
(لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا ٨)

7-8. Eğer iyi amellerde bulunursanız, kendi nefsiniz için iyi amellerde bulunmuş olursunuz. Eğer kötü amellerde bulunursanız, onun da vebâli kendinize döner. İkinci fesâdın vaad olunan cezâsı geldiği vakit, yine üzerinize kuvvet ve şiddet sahibi olan kullarımızı gönderdik ki, sizi yüzlerinizden keder dökülür hale getirsinler. Evvelkiler nasıl Beyt'ül-Mukaddes'e girip harap ettilerse, bunlar da öyle girip harap etsinler ve ikinci defa fesat çıkarıp kibirlenenleri helâk etsinler!*

Ey İsrailoğulları! Umulur ki Rabbiniz size merhamet eder. Eğer yine eski durumunuza dönerseniz, Biz de sizi tekrar cezâlandırırız. Cehennemi, kâfirler için hapis hâne yaptık.

İzah: Yahudilerin yaptığı birinci fesatta Allah'ı Teâlâ, Câlut'u göndererek onları cezâlandırmıştır. Yahudilerin yaptıkları ikinci fesat ise Peygamberleri öldürmeleridir. Bu sebeple de Allah'ı Teâlâ onları cezalandırmak için Buhtunnasr'ı göndermiş ve o da binlerce Yahudi'yi öldürmüştür.

Bu âyetlerde geçtiği üzere Yahudiler, iki defa yeryüzünde büyük fesat çıkarmışlar ve cezâlarını bu dünyâda da çekmişlerdir. Onlar için en büyük azap ise âhirettedir. Bu iki fesattan sonra yine fesat çıkarırlarsa, Allah'ı Teâlâ yine Yahudileri cezâlandıracağını vaad etmektedir. Birçok Hadis-i Şerif'te Yahudilerin, Hz. İsa'yı yeryüzüne indğinde Müslümanlar tarafından cezâlandırılacağı açıkça beyan edilmektedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُقَاتِلَ الْمُسْلِمُونَ الْيَهُودَ فَيَقْتُلُهُمُ الْمُسْلِمُونَ حَتَّى يَخْتَبِئَ الْيَهُودِيُّ مِنْ وَرَاءِ الْحَجَرِ وَالشَّجَرِ فَيَقُولُ الْحَجَرُ أَوْ الشَّجَرُ يَا مُسْلِمُ يَا عَبْدَ اللَّهِ هَذَا يَهُودِيٌّ خَلْفِي فَتَعَالَ فَاقْتُلْهُ إِلَّا الْغَرْقَدَ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرِ (الْيَهُودِ) م عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

Müslümanlar, Yahudilerle savaşmadıkça kıyâmet kopmayacaktır. Müslümanlar onları öldüreceklerdir. Öyle ki Yahudiler, taşların ve ağaçların arkasında saklanacaklar. Fakat o taş veya ağaç, o zaman, "Ey Müslüman, Ey Allah'ın kulu! Bu Yahudi benim arkamda, gel onu öldür" diyecek. Ancak garkat ağacı hâriç. Çünkü bu, Yahudi ağacıdır.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(لَتُقَاتِلَنَّ الْيَهُودَ فَلَتَقْتُلَنَّهُمْ حَتَّى يَقُولَ الْحَجَرُ يَا مُسْلِمُ هَذَا يَهُودِيٌّ فَتَعَالَ فَاقْتُلْهُ) (خ) عَنْ بَنِ عَمْرٍ

Siz muhakkak Yahudilerle savaşacak ve onları öldüreceksiniz. Öyle ki, o zaman bir taş: "Ey Müslüman! Bu Yahudi arkama saklandı, gel ve onu öldür" der.[2]

Nitekim Allah'ı Teâlâ, kıyâmet gününe kadar Yahudilere şiddetli azap göndereceğini Sûre-i A'râf, Âyet 167'de şöyle ifade etmektedir:

"Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, senin Rabbin, kıyâmet gününe kadar Yahudilere şiddetli azap edecek kimseler göndereceğini yeminle bildirdi..."

[1] Sahih-i Müslim, Fiten 18 (83).

[2] Sahih-i Buhârî, Cihat 94, Sahih-i Müslim, Fiten 18 (83 Sünen-i Tirmizî, Fiten 56.

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا (٩) (وَأَنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ أَغْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا (١٠))

9-10. Şüphesiz bu Kur'an, en doğru yola hidâyet eder ve sâlih amellerde bulunan Mü'minlere, muhakkak kendileri için büyük bir mükâfat olduğunu müjdeler.* Âhirete îman etmeyenlere de, elim bir azap hazırladığımızı müjdeler.

(وَيَذُحُّ الْإِنْسَانَ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا (١١))

11. İnsan, hayra duâ ettiği gibi şerre de duâda bulunur. İnsan, çok acelecidir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu Âyet-i Kerîme'yi şöyle izah etmektedir:

Bu, kişinin kendisi ve çocukları hakkında daralıp sıkıldığı esnada; kabul olunmasını arzulamadığı şekilde, "Allah'ım! Onu helâk et" gibi benzeri ifadelerle bedduâ etmesidir. Allah'ı Teâlâ lütfuyla onun bu konuda yaptığı bedduâsını kabul etmez.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

لَا تَدْعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ وَلَا تَدْعُوا عَلَى أَوْلَادِكُمْ وَلَا تَدْعُوا عَلَى خَدَمِكُمْ وَلَا تَدْعُوا عَلَى أَمْوَالِكُمْ لَا تَوَافِقُوا مِنَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى سَاعَةً نَزِلَ فِيهَا عَطَاءٌ فَيَسْتَجِيبَ لَكُمْ (د عن جابر بن عبد الله)

"Nefislerinizin aleyhine duâ etmeyin, çocuklarınızın aleyhine duâ etmeyin, hizmetçilerinizin aleyhine duâ etmeyin. Mallarınızın aleyhine de duâ etmeyin. Ola ki, Allah'ın duâları kabul ettiği saate rastgelir de, istediğiniz kabul ediliverir. "[1]

İnsanın fitratında aceleciliğin olduğuna dair Selmân-ı Fârisi ve İbn-i Abbas Radiyallâhu anhum'dan nakledildiğine göre, onlar bu hususta Âdem Aleyhisselâm'ın şu kıssasını anlatırlar:

حِينَ هَمَّ بِالنُّهُوضِ قَائِمًا قَبْلَ أَنْ تَصِلَ الرُّوحُ إِلَى رِجْلَيْهِ، وَذَلِكَ أَنَّهُ جَاءَتْهُ النَّفْخَةُ مِنْ قَبْلِ رَأْسِهِ، فَلَمَّا وَصَلَتْ إِلَى دِمَاعِهِ عَطَسَ، فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ. فَقَالَ اللَّهُ: يَرْحَمُكَ رَبُّكَ يَا آدَمُ. فَلَمَّا وَصَلَتْ إِلَى عَيْنَيْهِ فَتَحَهُمَا، فَلَمَّا سَرَتْ إِلَى أَعْضَائِهِ وَجَسَدِهِ جَعَلَ يَنْظُرُ إِلَيْهِ وَيُعْجِبُهُ، فَهَمَّ بِالنُّهُوضِ قَبْلَ أَنْ تَصِلَ إِلَى رِجْلَيْهِ فَلَمْ يَسْتَطِعْ (وَقَالَ: يَا رَبِّ عَجَلْ قَبْلَ اللَّيْلِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن سلمان الفارسي وابن عباس)

Âdem'in rûhu ayağına sirâyet etmezden önce, çırpınarak ayağa kalkmak istemişti. Zîrâ ona ruh baş tarafından üflenmişti. Ruh, Âdem'in beynine ulaşınca, hapşırdı ve "Elhamdülillah" dedi. Allah'ı Teâlâ da: "Yerhamuke Rabbike Yâ Âdem!" (Rabbin sana rahmet etsin Yâ Âdem!) diye buyurdu. Ruh, Âdem'in gözlerine ulaşınca, gözlerini açtı. Bedenine ve diğer uzuvlarına sirâyet edince, ona bakıyor ve hayret ediyordu. Sonra ruh ayağına ulaşmazdan önce çırpınarak hemen kalkmak istedi, ancak buna güç yetiremedi. Bunun üzerine "Ey Rabbim! Gece olmazdan önce acele et" dedi.[2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 362; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1783.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 49.

وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَتَيْنِ فَمَحْوُنَ آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّتَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا ()
(عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابِ وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنَاهُ تَفْصِيلًا ۝ ١٢)

12. Biz, gece ve gündüzü, kudretimizi gösteren iki alâmet yaptık. Rabbinizin lütfundan (rızk) arayasınız ve yılların sayısını ve hesabını bilesiniz diye, gece alâmetini giderip gündüz alâmetini aydınlatıcı kıldık. Biz, her şeyi genişçe açıkladık.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki: Güneş ve ayın her birinin nûru yani ateşi yetmiş cüz idi. Allah'ı Teâlâ, ayın nûrundan altmış dokuz cüz'ü alıp güneşin nûruna kattı. Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan rivâyet olundu ki:

- Allah'ı Teâlâ'nın emriyle Cebrâîl Aleyhisselâm kanadını üç kere ayın üzerinden geçirdi. Böylece nûrunu aldı ve ayın nûru bir cüz kaldı. Bu bir cüz de ayın, güneşten aldığı ziyâyı dünyaya yansıttığı ışıktır.

Hiz. Ali Kerremallâhu veche'ye, aydaki siyahlıktan sorulduğunda:

- O, Sûre-i İsrâ, Âyet 12'de "Giderdik" diye geçen mahvın eseridir, diye buyurmuştur. Eğer Allah'ı Teâlâ, ayı da güneş gibi ateş olarak bırakmış olsaydı, gece gündüzden ayırt edilemezdi.

Yine bu hususta Mücâhid Hazretlerinden şöyle nakledilmiştir:

Heraklius, Hiz. Muâviye'ye içinde üç soru olan bir mektup yazdı. Birinci soru: "Hangi yerde namaz kılarsan, kibleye dönmediğini düşünürsün." İkinci soru: "Hangi yerde güneş bir defa çıkmış ve ne daha önce, ne de daha sonra oraya çıkmamıştır." Üçünü soru aydaki karanlık nedir?" şeklindedir. Hiz. Muâviye bu soruları İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya sordu. Ve Heraklius'a şöyle bir cevap yazdı: Sorduğu ilk yer Kâbe'nin damıdır. İkinci yer Allah'ı Teâlâ'nın Mûsâ Aleyhisselâm'a yarmış olduğu denizdir. Aydaki karanlık ise Cebrâîl Aleyhisselâm tarafından silinen yerdir.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül Mensûr, c. 9, s. 243.

وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا (١٣) اِقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَى (١٤) (بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا)

13-14. Biz, her insanın amelini kendi boynuna doladık ve mahşer günü ona öyle bir kitap çıkarırız ki, amellerinin hepsini açık olarak bulur ve görür.* Ona: "Kitabını (amel defterini) oku! Bugün hesabını görmek için kendi nefsin sana yeter" denilir.

İzah: Allah'ı Teâlâ, insanoğlunun amelinin kaydedildiğini, gece gündüz bütün yaptıklarının yazılıp tesbit edildiğini ve bunların, mahşer gününde bir kitap hâlinde önüne serileceğini, böylece herhangi bir itiraza imkân kalmayacağını beyan etmektedir.

Bu husus Sûre-i Kiyâmet, Âyet 13-15'te de şöyle anlatılmaktadır:

"O gün insana, önceden gönderdiği ve ertelediği ameller haber verilir.* Doğrusu insan, kendi aleyhine şâhittir.* Hattâ birtakım mâzeretler öne sürse de."

Yapılan amellerin kaydedildiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

لَيْسَ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ إِلَّا وَهُوَ يُخْتَمُ عَلَيْهِ فَإِذَا مَرَضَ الْمُؤْمِنُ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا رَبَّنَا عَبْدُكَ فَلَانٌ قَدْ حَبَسَتْهُ فَيَقُولُ (الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ اخْتِمُوا لَهُ عَلَى مِثْلِ عَمَلِهِ حَتَّى يَبْرَأَ أَوْ يَمُوتَ) (حم عن عقبه بن عامر)

Her günlük amel mutlaka mühürlenir (paketlenip göğsüne yükseltilir). Mü'min hastalanınca, melekler derler ki: "Ey Rabbimiz! Falanca kulunu sen hapsettin mi?" Allah'ı Teâlâ buyurur ki: "Ona iyileşinceye veya ölünceye kadar yaptığının benzeriyle mühür vurun (aynı mükâfatı verin)."[1]

Her insanın, iyi ve kötü amellerini kaydeden kirâmen kâtibîn melekleri vardır. Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i İnfitâr, Âyet 10-12'de şöyle buyurmuştur:

"Halbuki yaptığınız işleri yazmakla görevli;* kirâmen kâtibîn (değerli ve güvenilir kâtip melekler) vardır.* Onlar, sizin yaptıklarınızı bilir ve kaydederler."

Mahşerde kaydedilen bu ameller, bir kitapta toplanmış olur ve kendi-sine: "İşte amellerin, oku!" diyerek verilir. Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَحِكَ فَقَالَ هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ أَضْحَكَ قَالَ قُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ مِنْ مُحَاطَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ يَقُولُ يَا رَبِّ أَلَمْ تُجَرِّنِي مِنَ الظُّلْمِ قَالَ يَقُولُ بَلَى قَالَ فَيَقُولُ فَإِنِّي لَا أَجِيزُ عَلَى نَفْسِي إِلَّا شَاهِدًا مِنِّي قَالَ فَيَقُولُ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا وَبِالْكَرَامِ الْكَاتِبِينَ شُهُودًا قَالَ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ فَيُقَالُ لِأَرْكَانِهِ انْطِقِي قَالَ فَتَنْطِقُ بِأَعْمَالِهِ قَالَ ثُمَّ يُخْلَى بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلَامِ قَالَ فَيَقُولُ بُعْدًا لَكُنَّ وَسُحْقًا فَعَنْكُنَّ (كُنْتُ أَنَاضِلُ (م) عَنْ أَنَسٍ)

Biz, bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında iken güldü de, "Neye güldüğümü biliyor musunuz?" buyurdu. "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedik. Bunun üzerine: "Kulun, Rabbine olan hitabından!" buyurdu ve sözüne şöyle devam etti. Kul: "Ey Rabbim! Sen beni zulümden korumadın mı?" der. Allah'û Teâlâ da: "Evet, korudum" buyurur. Kul da: "Fakat ben bugün kendime, kendimden başka bir kimsenin şâhit olmasını aslâ istemiyorum" der. Allah'u Teâlâ: "Bugün sana tek şâhit olarak nefsin, çok şâhit olarak da kirâmen kâtibîn melekleri kâfidir" buyurur.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla buyurdu ki:

"Ağzına mühür vurulur ve diğer organlarına, "Konuş" denilir. Onlar kişinin amelini haber verirler. Sonra konuşma hususunda serbest bırakılır. Adam organlarına: "Yazıklar olsun size! Buradan defolun! Ben sizin için mücâdele etmişim" der.[2]

Yine bu hususta Sûre-i İnşikâk, Âyet 7-12'de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"O zaman amel defteri sağ eline verilen kimsenin,* hesabı kolayca görülür* ve ehline sevinçli olarak döner.* Amel defteri arkasından verilen kimse ise,* artık ölmek ister* ve alevli ateşe atılır."

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16678.

[2] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (17).

مَنْ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ (حَتَّىٰ تَبْعَثَ رَسُولًا ۝ ١٥)

15. Kim doğru yola giderse, ancak kendisi için doğru yola gitmiş olur. Kim de dalâlete düşerse, ancak kendi aleyhine dalâlete düşmüş olur. Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez. Biz, bir Resûl göndermedikçe (hiçbir kavme)

azap etmeyiz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de zikredilen "Doğru yol"dan maksat, Allah’u Teâlâ’nın, hak dîni olan İslâm’dır. Allah’ın emirlerini tutup yasak-larından kaçınan kimse, kendisini yaratan Allah’ın rızâsı doğrultusunda hareket etmiş olur. Müslüman olmasının faydası da kendisine ait olur. Kim de bu emir ve yasaklara uymayıp Allah’ı ve Resûlünü inkâr ederse, o kimse de Cehennemi hak etmiş olur. Böylece sapıklığının zararını kendisi çeker. Zîrâ günahtan, ancak onları işleyenler sorumludur. Hiç kimse diğerrinin günahından sorumlu değildir.

Yine Âyet-i Kerîme’nin sonunda: "Biz, bir Resûl göndermedikçe (hiçbir kavme) azap etmeyiz" diye buyurulmakta ve Allah’u Teâlâ’nın, kullarına karşı adâletli davrandığı ve onlara emirlerini ulaştırmadan azap etmeyeceğı beyan edilmektedir.

Bâzı âyetlerde Allah’u Teâlâ, Peygamberler için Nebî[1] ifadesini, bâzen Resûl[2] ifadesini, bâzen de Resûl ve Nebî[3] ifadelerini beraber kullanmaktadır.

Nebî kelimesi, sâdece Peygamberler için kullanılan bir tâbirdir. Peygamberlerin hâricinde hiçbir kimse için bu tâbir kullanılamaz. Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Ahzâb, Âyet 40’ta şöyle buyurmaktadır:

"Muhammed,sizden hiçbir ricâlin (yetişkin olan oğlan çocuğı-nun) babası değildir. Lâkin Allah’ın Resûlüdür ve Hâtem’ül-Enbiyâ’dır. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir."

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ تَسُوسُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ كُلَّمَا هَلَكَ نَبِيٌّ خَلَفَهُ نَبِيٌّ وَإِنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي (خ م عن ابى هريرة

"İsrailoğullarını Nebîler yönetiyordu. Onlardan bir Peygamber ölünce, yerine başka bir Peygamber gelirdi. Şüphesiz ki, benden sonra hiçbir Peygamber olmayacaktır."[4]

Resûl ifadesi, mânâ itibariyle elçi ve uyarıcı anlamına gelmekte olup genel olarak Peygamberler, evliyâlar[5] ve hattâ melekler[6] için de kullanılan bir tâbirdir. Ancak Peygamberlerin içerisindeki Resûl ve Nebî ayrımı şöyle ifade edilmiştir: Nebî, kendisinden önce gelen Peygamberin şeriatını ihyâyâya memur Peygamberdir. Resûl ise, kendisinden önce gelen Peygamberin şeriatını

değiştirerek, yeni emirlerle farklı bir şeriat getiren Peygamberdir.

Resûl tâbiri, evliyalar için kullanıldığı zaman, sâdece elçi anlamındadır. Allah'ın emirlerini kullara iletirler. Bu hususta Sûre-i Yâsîn, Âyet 13-14'te Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

Ey Habîbim! Onlara, o şehir ahâlisini misal olarak ver. Resullerin oraya geldiği vakti zikret.* O vakit, onlara iki Resûl göndermiştik de onları yalanlamışlardı. Biz de (o ikisini), bir üçüncü Resûl ile takviye etmiştik. Bunlar, şehir ahâlisine dediler ki: "Biz sizi dîne dâvet için gönderilen Resulleriz."

Bu Resullerin, uyarılarını dikkate almayarak îman etmeyen o belde halkını Allah'ı Teâlâ helâk etmiştir. Bu husus Sûre-i Yâsîn, Âyet 29'da şöyle geçmektedir:

"Onları helâk eden şey, korkunç bir sestten ibâret idi ki, onunla hemen ateş söner gibi söndüler."

İşte Yâsîn Sûresi'nde geçen Resuller, Hz. Îsâ'nın ümmetinden olan evliyâlardı.

Sûre-i İsrâ, Âyet 15'te: "Biz, bir Resûl göndermedikçe (hiçbir kavme) azap etmeyiz" ifadesinden anlaşılan; Allah'ı Teâlâ, Peygamberler ve evliyâlar ile uyardıktan, hiçbir kavme azap etmez. Bu Resûlleri vâsıtasıyla onları uyarır. O kavim, bu elçilerin uyarılarını dikkate almayarak Allah'a isyanda devam ederlerse, işte o zaman Allah'ı Teâlâ dünyâda ve âhirette onlara azap eder, demektir.

Helâk olan kavimler içerisinde çocuk yaşta ölenler de mevcuttu. Aynı bu durumda olduğu gibi, anne ve babası kâfir olan kişilerin evlatları çocuk yaşta öldüğünde, bu çocukların âhiretteki halleri hakkında Hz. Âişe annemizden şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَأَلْتُ خَدِيجَةَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَوْلَادِ الْمُشْرِكِينَ، فَقَالَ: هُمْ مَعَ آبَائِهِمْ، ثُمَّ سَأَلْتُهُ بَعْدَ ذَلِكَ فَقَالَ: اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا عَامِلِينَ، ثُمَّ سَأَلْتُهُ بَعْدَ مَا اسْتَحْكَمَ الْإِسْلَامُ، فَنَزَلَ: {وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى} فَقَالَ: هُمْ عَلَى الْفِطْرَةِ، أَوْ قَالَ: فِي الْجَنَّةِ. (ابن عبد البر في التمهيد عن عائشة)

Hiz. Hatice, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, müşriklerin çocuklarının durumunu sorunca, "Onlar ataları ile beraberdir" buyurdu. Bir zaman sonra tekrar sorduğunda, "Onlar ne yapardı Allah daha iyi bilir" buyurdu. İslâm hâkim

olduktan sonra, "Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez" buyruğu nâzil oldu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onlar fıtrat üzeredirler" veya "Onlar Cennettedirler" buyurdu.[7]

Yine kendilerini uyararak Resuller gelmeden yaşayıp ölenler hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَرْبَعَةٌ يَخْتَجُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: رَجُلٌ أَصَمٌّ لَا يَسْمَعُ شَيْئًا وَرَجُلٌ أَحْمَقُ وَرَجُلٌ هَرَمٌ وَرَجُلٌ مَاتَ فِي فِتْرَةٍ فَأَمَّا الْأَصَمُّ فَيَقُولُ رَبِّ لَقَدْ جَاءَ الْإِسْلَامُ وَمَا أَسْمَعُ شَيْئًا وَأَمَّا الْأَحْمَقُ فَيَقُولُ رَبِّ لَقَدْ جَاءَ الْإِسْلَامُ وَالصَّبِيَّانُ يَخَذِفُونِي بِالْبَعْرِ وَأَمَّا الْهَرَمُ فَيَقُولُ رَبِّي لَقَدْ جَاءَ الْإِسْلَامُ وَمَا أَعْقِلُ شَيْئًا وَأَمَّا الَّذِي مَاتَ فِي الْفِتْرِ فَيَقُولُ رَبِّ مَا أَتَانِي لَكَ رَسُولٌ فَيَأْخُذُ مَوَائِقَهُمْ لِيُطِيعَنَّهُ فَيُرْسِلُ إِلَيْهِمْ رَسُولًا أَنْ ادْخُلُوا النَّارَ قَالَ فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ دَخَلُوهَا لَكَانَتْ عَلَيْهِمْ بَرْدًا وَسَلَامًا ، وَمَنْ لَمْ يَدْخُلْهَا سَجِبَ إِلَيْهَا (إسحق بن راهويه حم حب وأبو نعيم في المعرفة والطبراني وابن مردويه والبيهقي في كتاب الاعتقاد، عن الأسود بن سريع

"Mahşer gününde dört kişi mâzeret arz eder. Biri sağır olup da bir şey işitmeyen kişidir. Biri akılsız olan kişidir. Biri İslâm geldiğinde yaşlı (bunak) olan kişidir. Biri de fetret zamanında (Resullerin gelmediği bir dönemde) ölen kişidir. Sağır kişi, "Ey Rabbim! İslâm geldiği zaman ben hiçbir şey duymuyordum" der. Akılsız kişi, "Ey Rabbim! İslâm geldiği zaman çocuklar bana keçi kığıısı atıyordu" der. Yaşlı kişi, "Ey Rabbim! İslâm geldiği zaman benim aklım bir şeye ermiyordu" der. Fetret zamanında ölen kişi de, "Ey Rabbim bana bir elçi gelmedi" der. Onlardan elçiye itaat edeceklerine dair söz alınır ve Cehenneme girmelerini emreden bir elçi gönderilir. Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin olsun ki, eğer Cehenneme girmiş olsalardı, ateş onlara soğuk ve selâmet olacaktı. Ona girmeyen kişi içine çekilecektir.[8]

[1] Sûre-i Meryem, Âyet 56: "Ey Resûlüm! Kur'ân'da, İdris'e dair anlattıklarımızı da zikret. O, siddîk ve Nebî idi."

[2] Sûre-i Sâffât, Âyet 139: "Şüphesiz Yunus da elbette Resullerdendi."

[3] Sûre-i Meryem, Âyet 54: "Ey Resûlüm! Kur'ân'da, İsmâil'e dair anlattıklarımızı da zikret. O, vaadine sâdık bir kuldu, Resûl ve Nebî idi."

[4] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 52; Sahih-i Müslim, İmâre 10 (44).

[5] Evliyâlar için, Resûl ifadesinin kullanıldığına dair, Sûre-i Yâsîn, Âyet 13-14'e bakınız.

[6] Melekler için de, Resûl ifadesinin kullanıldığına dair, Sûre-i A'râf, Âyet 37 ve Sûre-i Hûd, Âyet 69'a bakınız.

[7] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 247-248.

[8] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 7481; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15712; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 38980; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 249.

(وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاَهَا تَدْمِيرًا) (١٦)

16. Biz, bir beldenin helâk olmasını dilediğimiz vakit, (Resullerimiz vâsıtasıyla) o beldenin önderlerine (ve onlara tâbi olanlara) hakka itaat etmelerini emrederiz. Onlar ise, orada hakka itaat etmezler ve mâsiyette direnirler. Artık o beldenin cezâlandırılması hak olur. Biz de o beldeyi tamamen helâk ederiz.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu âyette, fertleri suçsuz yere cezâlandırmadığı gibi, toplumları da suçsuz yere cezâlandırmayacağını, bir beldenin halkı mâsiyette direnmedikçe, onları helâk etmeyeceğini beyan etmektedir. Ancak, zâlimleri cezâlandırması, adâletinin icâbıdır. Nitekim Allah'ı Teâlâ geçmişte Peygamberlerine isyan eden birçok belde ahâlisini helâk etmiştir.

(وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ مِنْ بَعْدِ نُوحٍ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا) (١٧)

17. Nûh'dan sonra da, nice nesilleri helâk ettik. Kullarının günahlarını bilen ve gören olarak Rabbin yeter.

(مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلِيهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا) (١٨)
(وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا) (١٩)
(مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا) (٢٠)

18-20. Her kim yalnız dünyâ için amel ederse, istediğimiz kimseye dilediğimiz şeyi dünyâda çabucak veririz. Sonra da ona Cehennemi yurt yaparız. Oraya Allah'ın rahmetinden kovulmuş olarak girer.* Mü'min olduğu halde âhireti isteyip onun için çalışan ve amel eden kimsenin de, çalışması Allah katında makbul olur.* Bu iki fırkadan her birine, Rabbinin dünyâdaki nîmetlerinden veririz. Rabbinin dünyâdaki nîmetleri kimseye menedilmiş değildir.

İzah: Dünyâlık için amel edenlerin durumuna dair Peygamberimiz Sallallâhu

aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ يَنْزِلُ إِلَى الْعِبَادِ لِيَقْضِيَ بَيْنَهُمْ وَكُلُّ أُمَّةٍ جَائِيَةٌ فَأَوَّلُ مَنْ يَدْعُو بِهِ رَجُلٌ جَمَعَ الْقُرْآنَ وَرَجُلٌ يَقْتَتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَرَجُلٌ كَثِيرُ الْمَالِ فَيَقُولُ اللَّهُ لِلْقَارِئِ أَلَمْ أَعْلَمْكَ مَا أَنْزَلْتُ عَلَى رَسُولِي قَالَ بَلَى يَا رَبِّ قَالَ فَمَاذَا عَمِلْتَ فِيمَا عُلِّمْتَ قَالَ كُنْتُ أَقُومُ بِهِ آتَاءَ اللَّيْلِ وَآتَاءَ النَّهَارِ فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ كَذَبْتَ وَتَقُولُ لَهُ الْمَلَائِكَةُ كَذَبْتَ وَيَقُولُ اللَّهُ بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يُقَالَ إِنَّ فُلَانًا قَارِئٌ فَقَدْ قِيلَ ذَلِكَ... (م ت عن ابى هريرة)

Allah'ı Teâlâ mahşer günü, kulları arasına hükmetmek için iner. Her ümmet diz üstü çöker. İlk çağırılacak olan insan, Kur'ân ezberleyen kişidir. Sonra malı çok olan kişi ve Allah yolunda öldürülen kişidir.

Allah'ı Teâlâ, Kur'ân okuyana der ki: "Ben sana Peygamberime indirdiğimi öğretmedim mi?" O da: "Evet Yâ Rabbi!" der. Allah'ı Teâlâ: "Peki, sana öğrettiğimle ne yaptın?" diye sorar. O da: "Gece gündüz elimden bırakmadım, devamlı okudum" diye cevap verince, Allah'ı Teâlâ ona: "Yalan söyledin" der. Melekler de: "Yalan söyledin" derler. Sonra Allah'ı Teâlâ ona şöyle buyurur: "Sen filan ne güzel okuyor desinler, diye okudun. Nitekim de öyle oldu. Ne güzel Kur'ân okuyor, dediler."

Sonra malı çok olan adam getirilir ve ona da Allah'ı Teâlâ der ki: "Sana bol mal vermedim mi? Seni kimseye muhtaç olmayacak duruma getirmedim mi?" O da: "Evet Yâ Rabbi!" der. Allah'ı Teâlâ: "Peki, o malı ne yaptın?" diye sorar. O da: "Akrabaya ikram ettim, sadakalar ve zekâtlar verdim" diye cevap verince, Allah'ı Teâlâ ona: "Yalan söyledin" der. Melekler de: "Yalan söyledin" derler. Sonra Allah'ı Teâlâ ona şöyle buyurur: "Sen verirken filan kimse ne kadar cömerttir, desinler diye verdin. Nitekim de öyle denildi."

Sonra Allah yolunda öldürülen getirilir ve ona da Allah'ı Teâlâ der ki: "Sen neden öldürüldün?" O da: "Yolunda savaşırken öldürüldüm" deyince, Allah'ı Teâlâ ona: "Yalan söyledin" der. Melekler de: "Yalan söyledin" derler. Sonra Allah'ı Teâlâ ona şöyle buyurur: "Filan adam ne kadar kahraman ve yiğit bir adamdır, desinler diye savaştın ve öldürüldün. Nitekim öyle de denildi."

Ondan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem dizime vurup buyurdu ki: "Yâ Ebû Hüreyre! İşte o üçler var ya, üzerlerine Cehennem ateşi tutuşturulacak olan ilk insanlardır." [1]

Allah’u Teâlâ, dünyâyı isteyen dünyâ nîmetlerini, âhireti isteyen de âhîret nîmetlerini verir. Böylece herkesin isteğini yerine getirir, nîmetlerini kimseden esirgemez. Geçici dünyâ nîmetlerini isteyenler onunla kalırlar. Bunların, âhîret nîmetlerinden bir nasipleri olmaz. Âhîret nîmetlerini isteyenlere de âhîrette verir, dilerse bu dünyâda da onlara çok nîmetler verir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Resûlullah’ın Zühdü 37; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 8086.

((أَنْظِرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَلِلْآخِرَةِ أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَأَكْبَرُ تَقْضِيًّا) (٢١))

21. Ey Resûlüm! Bak, insanları (rıзык ve makam itibariyle) nasıl birbirlerine üstün kıldık. Elbette dereceler ve üstünlükler itibariyle âhîretteki fark daha büyüktür.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’yi açıklarken Katâde Hazretleri şöyle buyurmuştur: Dünyâda iken kimini kimine üstün kıldık, oysa Mü’minlerin Cennette, amellerine karşılık daha büyük üstünlükleri vardır. Bize nakledildiğine göre, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ بَيْنَ أَعْلَى أَهْلِ الْجَنَّةِ وَأَسْفَلِهِمْ دَرَجَةً كَالنَّجْمِ يُرَى فِي مَشَارِقِ الْأَرْضِ وَمَغَارِبِهَا (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن قتادة)

"Cennet ehlinin en yükseği ve en engini arasında öyle bir derece vardır ki, yeryüzünün doğusu ile batısı arasında görülen yıldızlar gibidir." [1]

Allah’u Teâlâ, insanları bu dünyâda rıзык ve makam itibariyle farklı kılmıştır. Allah’u Teâlâ’nın Mü’minlere vereceği derece ve üstünlük ise, ibâdet ve ihlâsına göre olacaktır. Gerçek üstünlük de budur.

Kâfirler, bu dünyâda Allah’ın nîmetlerinden istifâde etseler de, âhîrette onlar için bir nasip olmadığı gibi, elim bir azap da vardır.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 17, s. 412.

لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَخْذُولًا (٢٢) وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا آفٌ وَلَا تُنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا (٢٣) (وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا) (٢٤)

22-24. Allah ile beraber başka ilah edinme! Aksi takdirde kınanmış ve rezil olmuş olursun.* Rabbin, kendisinden başkasına ibâdet etmemenizi, anne ve babaya güzel muâmelede bulunmanızı emretti. İkisinden biri yahut her ikisi, yanında yaşlanır ve düşkün duruma düşerse, onlardan sıkılıp "Öf" bile deme! Onları azarlama ve onlara güzel söz söyle.* Onlara merhamet ederek tevâzu kanadını indir ve de ki: "Yâ Rabbi! Onlar beni küçükken nasıl şefkatle besledilerse, Sen de onlara merhamet eyle."

İzah: Anne ve babaya iyi davranılması gerektiğine dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir.

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَحَقُّ النَّاسِ بِحُسْنِ صَحَابَتِي قَالَ (أُمُّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ أُمُّكَ قَالَ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ أَبُوكَ (خ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi. "Yâ Resûlallah! Benim güzel muâmele ve ülfet etmeme en lâyük olan insan kimdir?" diye sordu. "Annendir" buyurdu. O adam: "Sonra kimdir?" diye sordu. "Annendir" buyurdu. O adam: "Sonra kimdir?" dedi. "Yine annendir" buyurdu. Adam tekrar: "Sonra kimdir?" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu sefer: "Babandır" buyurdu.[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَغِمَ أَنْفُ ثُمَّ رَغِمَ أَنْفُ ثُمَّ رَغِمَ أَنْفُ قِيلَ مَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مَنْ أَدْرَكَ أَبَوَيْهِ عِنْدَ الْكِبَرِ أَحَدَهُمَا أَوْ كِلَيْهِمَا فَلَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ (م) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Burnu yere sürtülsün, sonra burnu yere sürtülsün, sonra burnu yere sürtülsün" "Yâ Resûlallah! Kimin?" diye sorulunca, buyurdu ki: "Anne ve babasına veya ikisinden birine yahut her ikisine ihtiyarlık sırasında erişip de Cennete giremeyen kimsenin."[2]

İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَصَبْتُ ذَنْبًا عَظِيمًا فَهَلْ لِي مِنْ تَوْبَةٍ؟ قَالَ (هَلْ لَكَ مِنْ أَمٍّ؟ قَالَ لَا قَالَ وَهَلْ لَكَ مِنْ خَالَةٍ؟ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَبِرَّهَا (ت) عَنْ ابْنِ عُمَرَ

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve "Yâ Resûlallah! Ben büyük bir günah işledim, buna tevbe imkânım var mı?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Annen var mı?" diye sordu. Adam: "Hayır, yok"

dedi. "Teyzen de mi yok?" dedi. Adam: "Evet, teyzem var" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Öyle ise ona iyilikte bulun" dedi.[3]

Teyze hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْخَالَةُ بِمَنْزِلَةِ الْأُمِّ (ت) عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ

"Teyze, anne makamındadır."[4]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ حَجَّ عَنْ أَحَدٍ أَبَوَيْهِ اجْزَا ذَلِكَ عَنْهُ وَبُسِّرَ رُوحَهُ بِذَلِكَ فِي السَّمَاءِ وَكُتِبَ عِنْدَ اللَّهِ بَارًا وَلَوْ كَانَ عَاقًا وَفِي
(رَوَايَةٍ: كُتِبَ لِأَبِيهِ بِحَجِّ وَلَهُ بِسَبْعٍ (رَزِينَ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ

"Kim anne ve babasından birine bedel olarak haccederse, bu hacla onun borcunu ödemiş olur. Bu durum semâdaki ruhuna müjdelenir. Kişi, anne ve babasına karşı isyankâr bile olsa, bu yaptığı iyiliği sebebiyle Allah katında ebrarlardan yazılır." Bir diğer rivâyette de: "Yaptığı hacdan dolayı babasına (veya annesine) bir hac, kendisine de yedi hac sevabı yazılır" diye geçmektedir.[5]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ وَلَدٍ بَارٍّ يَنْظُرُ إِلَى وَالِدَيْهِ نَظْرَةَ رَحْمَةٍ إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ نَظْرَةٍ حَجَّةً مَبْرُورَةً. قَالُوا: وَإِنْ نَظَرَ كُلَّ
(يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ؟ قَالَ: نَعَمْ، اللَّهُ أَكْبَرُ وَأَطْيَبُ (هَبْ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ

"İyi bir evlat, anne ve babasına merhametle nazar ettiği zaman, Allah ona böylesi her nazarı için kabul edilmiş bir hac sevabı yazar buyurmuştur." Ashâb: "Günde yüz defa nazar etse bile aynı mıdır?" diye sorunca: "Evet, Allah daha büyüktür, daha yücedir" karşılığını verdi.[6]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ وَمَعَهُ شَيْخٌ فَقَالَ لَهُ: يَا فُلَانُ مَنْ هَذَا مَعَكَ؟ قَالَ: أَبِي. قَالَ: فَلَا
(تَمْشِ أَمَامَهُ وَلَا تَجْلِسْ قَبْلَهُ وَلَا تَدْعُهُ بِاسْمِهِ وَلَا تَسْتَسِيبَ لَهُ (طَس) عَنْ عَائِشَةَ

"Yanında yaşlı biri bulunan bir kişi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına geldi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ey Filan! Yanındaki kim?" diye sorunca, bu kişi: "Babamdır" karşılığını verdi. Bunun üzerine

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Babanın önünde yürüme, ondan önce oturma, onu ismiyle çağırma ve ona kimseyi sövdürme" buyurdu.[7]

[1] Sahih-i Buhârî, Edeb 2; Sahih-i Müslim, Birr 1.

[2] Sahih-i Müslim, Birr 3 (9).

[3] Sünen-i Tirmizî, Birr 6.

[4] Sünen-i Tirmizî, Birr 6; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 166.

[5] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 8223. Bu rivâyeti Rezîn tahrir etti. Bu rivâyet Heysemî'nin Mecmâ'uz-Zevâid'inde kaydedilmiştir.

[6] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 7611.

[7] Taberânî, Mu'cem'ul-Evsat, Hadis No: 4309; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 260.

(رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا) (٢٥)

25. Rabbiniz, sizin nefislerinizde olanı en iyi bilendir. Eğer sâlih kimseler olursanız, şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, tevbe edip ibâdete yönelenleri bağışlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(وَإِذَا رَجَعَ قَالَهُنَّ وَزَادَ فِيهِنَّ أَيْبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ (م عن ابن عمر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, seferden döndüğü zaman: "Dönenleriz, tevbe edenleriz, ibâdetle ihlaslı olanlarız ve Rabbimize hamdedenleriz" diye buyururdu.[1]

Bu Âyet-i Kerîme'de: "Tevbe edip ibâdete yönelenler" diye tercüme ettiğimiz "Evvâbîn" kelimesine âlimler: "Allah'ı Teâlâ'yı çok tesbih edenler, akşam ile yatsı arasında nâfile namaz kılanlar ve günahına tevbe edenler" diye mânâlar vermişlerdir. Bu sebeptendir ki, akşam namazından sonra ikişer ikişer altı rek'at kılınan bu namaz, sünnet olup "Evvâbîn" diye isimlendirilmiştir.

"Evvâbîn" namazı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ صَلَّى بَعْدَ الْمَغْرِبِ سِتَّ رَكَعَاتٍ لَمْ يَتَكَلَّمْ فِيمَا بَيْنَهُنَّ بِسُوءٍ عُدِلَ لَهُ بِعِبَادَةِ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ سَنَةً (ه ت عن ابى هريرة)

"Her kim, akşam namazından sonra altı rek'at Evvâbîn Namazı kılar ve arasında dünyâ kelâmı konuşmazsa, bu onun için on iki senelik ibâdete denk tutulur." [2]

[1] Sahih-i Müslim, Hac 75 (425).

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet'us-Salât 113; Sünen-i Tirmizî, Salât 319.

وَاتِذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا (٢٦) إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ () (وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا ٢٧)

26-27. Akrabaya, miskinlere ve yolda kalmış gariplere hakkını ver. Ve (israf ederek) malını saçıp savurma.* Şüphesiz ki malını saçıp savuranlar, şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise, Rabbine karşı çok nankördür.

İzah: Sûre-i İsrâ, Âyet 26 ile ilgili olarak Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَتَى رَجُلٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي ذُو مَالٍ كَثِيرٍ وَذُو أَهْلِ وَوَلَدٍ وَحَاضِرَةٍ فَأَخْبِرْنِي كَيْفَ أَنْفِقَ وَكَيْفَ أَصْنَعُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تُخْرِجُ الزَّكَاةَ مِنْ مَالِكَ فَإِنَّهَا طَهْرَةٌ تُطَهِّرُكَ وَتَصِلُ أَقْرَبَاءَكَ وَتَعْرِفُ حَقَّ السَّائِلِ وَالْجَارِ وَالْمِسْكِينِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَقَلَّ لِي قَالَ فَاتِذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينِ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا فَقَالَ حَسْبِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِذَا أَدَيْتَ الزَّكَاةَ إِلَى رَسُولِكَ فَقَدْ بَرِئْتُ مِنْهَا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ إِذَا أَدَيْتَهَا إِلَى رَسُولِي فَقَدْ بَرِئْتُ مِنْهَا فَلَاكُ أَجْرُهَا وَإِنْمَهَا عَلَى مَنْ بَدَّلَهَا (حم عن انس بن مالك)

Temimoğullarından bir adam Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve "Yâ Resûlallah! Ben, çok malı olan, çoluk çocuğu bulunan ve mülkü olan birisiyim. Bana, bunları nasıl harcayacağımı ve ne yapacağımı söyle" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona şöyle buyurdu: "Eğer malın varsa zekâtını vereceksin. Zîrâ zekât, seni temizleyen bir temizleme vâsıtasıdır. Akrabana iyilikte bulunacaksın, isteyenin, komşunun ve yoksulun hakkını gözeteceksin." Adam: "Yâ Resûlallah! Bunu benim için biraz azalt" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de bunun üzerine; "Akrabaya, miskinlere ve yolda kalmış gariplere hakkını ver" [1] diye geçen âyeti okudu. Adam: "Yâ

Resûlallah! Zekâtı senin memuruna verirsem, Allah’a ve Resûlüne karşı onun sorumluluğundan kurtulabilir miyim?” dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, onu benim memuruma verirsen, onun sorumluluğundan kurtulmuş olursun. Senin için ondan dolayı sevap da vardır. Onu senden alan, onda herhangi bir değişiklik yapacak olursa, onun günahı ona aittir" buyurdu.[2]

Yine israf hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كُلُوا وَاشْرَبُوا وَتَصَدَّقُوا وَالْبَسُوا فِي غَيْرِ مَخِيلَةٍ وَلَا سَرَفٍ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ تُرَى نِعْمَتُهُ عَلَى عَبْدِهِ (حم ك
(هـ) عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده

"Yiyin, için, tasadduk edin ve giyinin. Ancak kibirlenmeyin ve israf etmeyin. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, nîmetinin eserini kulunun üzerinde görmeyi sever."
[3]

[1] Sûre-i İsrâ, Âyet 26.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11945.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6421; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 7295; Beyhakî, Şuab’ul İman, Hadis No: 4395; Ayrıca bakınız: Sahih-i Buhârî, Libas 1.

(وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمْ ابْتِغَاءَ رَحْمَةٍ مِنْ رَبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُلْ لَهُمْ قَوْلًا مَيْسُورًا) (٢٨)

28. Eğer Rabbinden umduğun bir rahmeti (rızkı) bekleyerek (verecek bir şey olmaması sebebiyle) onlardan yüz çevirmek zorunda kalırsan, onlara tatlı ve yumuşak söz söyle.

İzah: Rivâyet edildiğine göre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendisinden bir şey istendiğinde, eğer verecek bir şey bulunmuyor ise, Allah’u Teâlâ’dan bir rızık gelir beklentisiyle susardı, çünkü boş çevirmekten hoşlanmazdı. Bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzulünden sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara verecek bir şey bulamazsa, onları güzel sözlerle savardı:

(يَرْزُقْنَا اللَّهُ وَإِيَّاكُمْ مِنْ فَضْلِهِ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن

"Allah'ı Teâlâ, bizi de sizi de lütfundan rızıklandırırsın"[1] diye duâ ederdi.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 10, s. 249.

(وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا) (٢٩)

29. Sakın eli boynuna bağlanmış gibi cimri olma. İsrafa dalarak da elini tamamen açma. Sonra kınanmış ve pişman bir vaziyette kalmış olursun.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, cimrilik yaparak hiçbir harcama yapmamayı menetmekte, israfa dalarak savurgan olmayı yasaklamakta ve itidalli davranmayı beyan etmektedir. Fakat bir kimse Allah yoluna dilediği kadar harcama yapabilir. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem eline ne geçerse, ertesi güne saklamaz, Allah için dağıtır, infak ederdi. Hz. Ebû Bekir'in yaptığı gibi Ashâb-ı Kirâm'dan çok kimse Allah yolunda mallarını infak ederdi. Ancak bu zâtlar, kendisi ve ehli için harcama yaparlarken de itidalli olurlardı.

Cömert ve cimri hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلَّا مَلَكَانِ يَنْزِلَانِ فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا لِلَّهِمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلْفًا وَيَقُولُ الْآخَرُ لِلَّهِمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا تَلْفًا (خ م عن ابى هريرة)

"Her gün kullar sabahleyin kalktığında, mutlaka beraberlerinde gökten iki melek iner. Bunlardan biri: "Allah'ım! İnfak edenin malını artır" der. Diğeri de: "Allah'ım! Cimrilik edenin malını yok et" der."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Zekât 27; Sahih-i Müslim, Zekât 18 (57).

(إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا) (٣٠)

30. Şüphesiz senin Rabbin, rızkı dilediğine genişletir ve dilediğine daraltır. Muhakkak ki O, kullarından haberdardır ve her şeyi görür.

İzah: İbn-i Kesir, bu Âyet-i Kerîme'yi izah ederken şu Hadis-i Kudsî'yi nakletmiştir:

إِنَّ مِنْ عِبَادِي لَمَنْ لَا يُصْلِحُهُ إِلَّا الْفَقْرُ وَلَوْ أَغْنَيْتَهُ لَأَفْسَدَتْ عَلَيْهِ دِينَهُ وَإِنَّ مِنْ عِبَادِي لَمَنْ لَا يُصْلِحُهُ إِلَّا الْغِنَى وَلَوْ أَفْقَرْتَهُ لَأَفْسَدَتْ عَلَيْهِ دِينَهُ (ابن كثير، التفسير القران العظيم)

"Kullarımdan bâzıları da vardır ki, yalnızca fakirliğe elverişlidirler. Onları zenginleştirmiş olsam, dinlerine karşı fesâda dalarlardı. Kullarımdan bâzıları da vardır ki, ancak zenginliğe elverişlidirler. Onları fakirleştirmiş olsam, dinlerinde fesâda dalarlardı." [1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 71.

(وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْأً كَبِيرًا) (۳۱)

31. Fakirlikten korkarak evlatlarınızı öldürmeyin. Çünkü onları da, sizi de Biz rızıklandırırız. Şüphesiz ki, onları öldürmek büyük günahtır.

İzah: Câhiliye döneminde bâzı insanlar, çocuklarını geçim korkusu ile öldürüyorlardı. Bu âyette, bu çirkin hâdise yasaklanmış ve çocuklarını da kendilerini de rızıklandırmanın Allah'ı Teâlâ olduğu bildirilmiştir.

Bu Âyet-i Kerîme'den şu mânâ da açıkça ortaya çıkmaktadır ki, çocuk ana rahmine düştükten sonra, masraf olur, fakir düşeriz yahut hasta ve özürlü olacak düşüncesiyle veya başka sebeplerle, o canlıyı aldirarak hayatına son vermek çok büyük günahtır ve açık bir cinâyettir.

Nakledilen bir Hadis-i Şerif'te Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الذَّنْبِ أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ قَالَ أَنْ تَجْعَلَ لِلَّهِ نِدًّا وَهُوَ خَلْقَكَ قَالَ قُلْتُ لَهُ إِنَّ ذَلِكَ لَعَظِيمٌ قَالَ قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ ثُمَّ أَنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ مَخَافَةَ أَنْ يَطْعَمَ مَعَكَ قَالَ قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ ثُمَّ أَنْ تُزَانِيَ (حَلِيلَةَ جَارِكَ (م) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ

"Yâ Resûlallah! Allah katında hangi günah daha büyüktür?" diye sordum. "Seni yarattığı halde Allah'a ortak koşmandır" buyurdu. "Ondan sonra hangisidir?" dedim. "Seninle birlikte yemek yiyeceğinden korkarak çocuğunu öldürmendir" buyurdu. "Ondan sonra hangisidir?" dedim. "Komşunun hanımıyla zinâ etmendir" buyurdu.[1]

Fakat çocuk olmaması için yapılan azl ile korunmanın sakıncası yoktur. Bu hususta Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي جَارِيَةً وَأَنَا أَعْزَلُ عَنْهَا وَأَنَا أَكْرَهُ أَنْ تَحْمِلَ وَأَنَا أُرِيدُ مَا يُرِيدُ الرِّجَالُ وَإِنَّ

اليَهُودُ تُحَدِّثُ أَنَّ الْعَزْلَ مَوْءُودَةُ الصُّغْرَى قَالَ كَذَبْتُ يَهُودُ لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَخْلُقَهُ مَا اسْتَطَاعَتْ أَنْ تَصْرِفَهُ (د)
(عن ابى سعيد الخدرى

Bir adam: "Yâ Resûlallah! Benim bir câriyem var. Onun hâmile kalmasını istemediğim için azl yapıyorum. Ben böyle yapmakla erkeklerin kadınlardan istedikleri şeyi istiyorum. Yahudiler de dışarı akıtılan meni hakkında: İşte küçük çocuğu diri diri toprağa gömmenin küçüğü budur, diyorlar" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Yahudiler, yalan söylemişler. Eğer Allah onu yaratmak istese, ona sen engel olamazdın." [2]

Câbir Radiyallâhu anhu da şöyle demiştir:

(كُنَّا نَعَزْلُ وَالْقُرْآنُ يَنْزِلُ) (ت) عن جابر بن عبد الله

"Biz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında Kur'ân inerken azl yapıyorduk." [3] Yani eğer ondan bir şey yasak edilecek olsa idi, bizi, Kur'ân bundan nehyederdi, demektir.

[1] Sahih-i Müslim, İman, 38 (141).

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Nikah 47.

[3] Sünen-i Tirmizî, Nikah 38.

(وَلَا تَقْرَبُوا الزَّانِي إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا) (٣٢)

32. Zinâya yaklaşmayın! Şüphesiz ki o, çok çirkin ve fenâlığı açık olan kötü bir fiildir.

İzah: Zinâ hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ السَّمَوَاتِ السَّبْعَ وَالْأَرْضَيْنِ السَّبْعَ وَالْجِبَالِ لَتَلْعُنُ الشَّيْخَ الزَّانِي وَإِنَّ فُرُوجَ الزَّانَةِ لَيُؤْذِي أَهْلَ النَّارِ نَتْنُ رِيحِهَا الزَّانَةِ (البزار عن بريدة

"Yedi kat gökler, yedi kat yerler ve dağlar zinâkar adama lânet ederler. Zinâkarların edep yerlerinin kokusu, Cehennem ehlini rahatsız edecektir." [1]

Ebû Umâme Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle

buyrulmuştur:

إِنَّ فَتًى سَابَّ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ائْذَنْ لِي بِالزَّيْنَةِ فَأَقْبَلَ الْقَوْمُ عَلَيْهِ فَزَجَرُوهُ قَالُوا مَهْ مَهْ فَقَالَ أَذْنُهُ فَذَنَّا مِنْهُ قَرِيبًا قَالَ فَجَلَسَ قَالَ أُتِحِبُّهُ لِأَمِّكَ قَالَ لَا وَاللَّهِ جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ قَالَ وَلَا (حم عن ابى امامة)

Genç bir delikanlı Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in meclisine gelerek: "Yâ Resûlallah! Zinâ etmem için bana izin ver" dedi. Bunun üzerine orada bulunanlar: "Sus, sus!" diye onu engellemeye çalıştılsa da, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bırakın yanıma gelsin" dedi. Gencin yanına gelmesi üzerine ona:

- Annenin zinâ etmesi senin hoşuna gider mi? buyurdu. Genç: "Hayır! Allah'a yemin olsun ki, hoşuma gitmez. Yâ Resûlallah! Allah beni sana fedâ kılsın" karşılığını verdi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Diğer insanlar da annelerinin zinâ etmelerinden hoşlanmazlar" dedi.

- Peki, kendi kızının zinâ etmesi senin hoşuna gider mi? buyurdu. Genç: "Hayır! Allah'a yemin olsun ki hoşuma gitmez. Yâ Resûlallah! Allah beni sana fedâ kılsın" cevabını verdi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Diğer insanlar da kızlarının zinâ etmelerinden hoşlanmazlar" dedi.

- Peki, kız kardeşinin zinâ etmesi senin hoşuna gider mi? dedi. Genç: "Hayır, Yâ Resûlallah! Canım sana fedâ olsun, Tabi ki bunu da istemem" dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Diğer insanlar da kız kardeşlerinin zinâ etmesini istemezler" dedi.

- Peki, halanın zinâ etmesi senin hoşuna gider mi? buyurması üzerine de, genç: "Canım sana fedâ olsun Yâ Resûlallah! Bunu da istemem" cevabını verdi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Diğer insanlar da senin gibi, halalarının zinâ etmelerini istemez" dedi.

- Peki, teyzenin zinâ etmesi senin hoşuna gider mi? buyurması üzerine, yine genç: "Canım sana fedâ olsun Yâ Resûlallah! Bunu da istemem" cevabını verdi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Diğer insanlar da senin gibi, teyzelerinin zinâ etmelerini istemez" dedikten sonra mübârek elini o gencin omuzuna koyarak:

- Rabbim! Bu kulunun günahlarını bağışla, kalbini her türlü kötülükten arındır, Onu zinâdan koru! diye duâ etti. Ebû Ümâme Radiyallâhu anhu der ki: "Bundan sonra hiç kimse bu gencin kadınlara dönüp baktığını görmedi." [2]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْإِيمَانَ سِرْبَالٌ يُسْرِبُهُ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ فَإِذَا زَنَى الْعَبْدُ نُزِعَ مِنْهُ سِرْبَالُ الْإِيمَانِ فَإِنْ تَابَ رُدَّ عَلَيْهِ (هـ ب عن أبي هريرة)

"İman elbisedir. Allah'ı Teâlâ onu dilediğine giydirir. Bir kul zinâ ettiği zaman îman elbisesi ondan çıkar. Eğer tevbe ederse, ona geri döner." [3]

Ayrıca bu Âyet-i Kerîme'de: "Zinâyâ yaklaşmayın!" diye buyrulduğundan, kişiyi zinâyâ götüren yollar da haram kılınmıştır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَأَنْ يُطْعَنَ فِي رَأْسِ أَحَدِكُمْ بِمَخِيطٍ مِنْ حَدِيدٍ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمَسَّ امْرَأَةً لَا تَحِلُّ لَهُ (طب هـ ب عن معقل بن يسار)

"Sizden birisinin eli, kendisine helâl olmayan bir kadının eline değmesindense, onun başına demirden bir milin sokulması onun için daha hayırlıdır." [4]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 100/11; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 13005.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21185.

[3] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 5133.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No. 16880.

وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيٍّ سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِفُ فِي الْقَتْلِ (إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا ۝ ۳۳)

33. Haklı bir sebep olmadıkça, Allah'ın haram kıldığı nefsi öldürmeyin. Her kim haksız yere öldürülürse, Biz onun velîsine kâtili cezâlandırma hakkını verdik. Artık maktulün velîsi de öldürmede haddi aşmasın. Çünkü kendisine yeterince yardımcı olunmuştur.

İzah: Bu âyetle, kısâs yoluyla veya savaş durumunda öldürül-melerine izin verilenler hâriç, haksız yere bir kimseyi öldürmek haram kılınmıştır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَجِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِلَّا بِإِحْدَى ثَلَاثِ خِصَالٍ: زَانٍ مَحْصَنٌ يُرْجَمُ أَوْ رَجُلٌ قَتَلَ مُتَعَمِّدًا فَيُقْتَلُ أَوْ رَجُلٌ (خَرَجَ مِنَ الْإِسْلَامِ فَحَارَبَ فَيُقْتَلُ أَوْ يُصَلَّبُ أَوْ يُنْفَى مِنَ الْأَرْضِ) (د ن والنحاس والبيهقي عن عائشة)

"Müslüman kişinin kanı, şu üç şeyden biri olmaması durumunda helâl değildir. Evli olup da zinâ eden kişi recmedilir. Kasten öldüren kişi (kısasla) öldürülür ve İslâm'dan çıkıp Müslümanlara karşı savaşan kişi ya öldürülür, ya asılır ya da İslâm topraklarından sürgün edilir." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(قَتَلَ الْمُؤْمِنِ أَكْثَرَ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ زَوَالِ الدُّنْيَا) (ن عن عبد الله بن عمرو)

"Bir Mü'mini (haksız yere) öldürmek, Allah katında dünyânın yıkılmasından daha büyük günahtır." [2]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Her kim haksız yere öldürülürse, Biz onun velîsine kâtili cezâlandırma hakkını verdik" diye buyrulmaktadır ki, öldürülenin vârisinin, kâtil hakkında kısâs istemesi veya onu bağışlaması yahut da kısâsı diyetle çevirmesidir.

Bu husus Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle geçmektedir:

لَمَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مَكَّةَ قَامَ فِي النَّاسِ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَنْتَنِي عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ وَمَنْ قَتَلَ لَهُ قَتِيلٌ فَهُوَ بِخَيْرٍ (النَّظَرَيْنِ إِمَّا أَنْ يَغْفُوَ وَإِمَّا أَنْ يُقْتَلَ) (ت عن أبي هريرة)

Allah'ı Teâlâ Resûlüne Mekke'nin fethini nasip edince, Peygamber Efendimiz ayağa kalktı ve Allah'a hamd edip O'nu övdükten sonra şöyle buyurdu: "Kimin bir akrabası öldürülmüş ise o kimse, iki görüşten birini seçmek durumundadır. Ya affedecek, ya da kısâs yapılmasını isteyecektir." [3]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Artık maktulün velîsi de öldürmede haddi aşmasın" diye buyrulmaktadır. Bu sebeple kısas, ancak kâtile uygulanır. Kâtil yerine onun yakınlarından birini öldürmek câiz değildir. Bir maktulün yerine, katil ile beraber

başkasını da öldürmek de câiz değildir. Bunlar haddi aşmaktır; adâlete, eşitliğe aykırıdır.

Kısâs ve diyet hakkında Sûre-i Nisâ, Âyet 92-93 ve izahına bakınız.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 262; Sünen-i Nesâî, Tahrim'ud-Dem 12; Sünen-i Ebû Dâvud, Hudûd 1.

[2] Sünen-i Nesâî, Tahrim'ud-Dem 1.

[3] Sünen-i Tirmizî, Diyet 13. Ayrıca bakınız: Sahih-i Buhârî, Diyet 7; Sünen-i İbn-i Mâce, Diyet 3.

(وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا (٣٤))

34. Yetimin malına yaklaşmayın. Ancak onlar bâliğ olup rüşde erişinceye kadar en güzel bir sûretle yaklaşırsanız başka. Verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü verilen sözde mesûliyet vardır.

İzah: Yetim malına karşı nasıl davranılması gerektiğine dair çok sayıda Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

لَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ { وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ } وَ { إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا } الْآيَةَ انْطَلَقَ مَنْ كَانَ عِنْدَهُ يَتِيمٌ فَعَزَلَ طَعَامَهُ مِنْ طَعَامِهِ وَشَرَابَهُ مِنْ شَرَابِهِ فَجَعَلَ يَفْضِلُ مِنْ طَعَامِهِ فَيُحْبِسُ لَهُ حَتَّىٰ يَأْكُلَهُ أَوْ يَفْسُدَ فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ { وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَىٰ قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ } فَخَلَطُوا طَعَامَهُمْ بِطَعَامِهِ وَشَرَابَهُمْ (يَشْرَابُهُ) (د ن عن ابن عباس)

"Yetimin malına yaklaşmayın. Ancak onlar bâliğ olup rüşde erişinceye kadar en güzel bir sûretle yaklaşırsanız başka..."[1] ve "Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, karınlarına ancak ateş doldururlar ve onlar yakında şiddetli bir ateşe atılacaklardır"[2] diye geçen âyetler nâzil olunca, yanında yetim bulunan kişi, yemeğini onun yemeğinden, içeceğini de onun içeceğinden ayırmaya başladı. Yetimin yemeğinden bir şey arttığı zaman da, yetim onu yiyene veya bozulana kadar saklamaya başladı. Ancak bu durum yetimlere ağır geldi ve bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e söylediler. Bu hâdisi üzerine Allah'ı Teâlâ: "Ey Resûlüm! Sana yetimlerden sorarlar. De ki: "Onları ve mallarını ıslah

için müdahaleniz, uzak durmanızdan daha hayırlıdır..."[3] diye devam eden âyeti indirdi. Bu âyet indikten sonra da, artık yanında yetim bulunanlar onlarla beraber yemeye ve içmeye başladılar."[4]

Yine bu hususta Sûre-i Nisâ, Âyet 6'da Cenâb-ı Hakk Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Yetimleri, evlilik çağına erinceye kadar deneyin. Eğer kendi-lerinde rüşd görürseniz, hemen mallarını kendilerine teslim edin..."

Hanefi Mezhebi'ne göre rüşd, kişinin mâli işlerde tasarruf edebilecek güce erişecek olgunluğa gelmesi demektir.

Bu konuda Amr b. Şuayb Radiyallâhu anhu, babasından o da dedesinden şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي فَقِيرٌ لَيْسَ لِي شَيْءٌ وَلِي يَتِيمٌ قَالَ كُلْ مِنْ مَالِ يَتِيمِكَ غَيْرَ (مُسْرِفٍ وَلَا مُبَاذِرٍ وَلَا مُتَأَنِّلٍ) (د ن عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده)

Adamın biri Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve dedi ki: "Ben fakir biriyim ve hiçbir şeyim yok. Ancak malı olan bir yetimim var, onun malından yiyebilir miyim?" Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "İsraf etmeden, saçıp savurmadan ve onun malını üzerine geçirmeden yiyebilirsin" buyurdu.[5]

Yine Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ: "Verdiğiniz sözü de yerine getirin" diye buyurmuştur. Verilen sözden maksat, her türlü vaaddir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, verilen sözden dönmeyi, münâfıklığın üç alâmetinden biri olarak saymış ve şöyle buyurmuştur.

(آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثَةٌ إِذَا نَطَقَ كَذَبَ إِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَ إِذَا أُؤْتِمِنَ خَانَ) (خ م عن أبي هريرة)

"Münâfıkların alâmeti üçtür: Konuşur yalan söyler. Vaad eder, vaadinde durmaz. Emânet verirsin, hıyânet eder."[6]

[1] Sûre-i En'am, Âyet 152.

[2] Sûre-i Nisâ, Âyet 10.

[3] Sûre-i Bakara âyet 220.

[4] Sünen-i Nesâî, Vesâye 11; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6809.

[5] Sünen-i Nesâî, Vesâye 11; Sünen-i Ebû Dâvud, Vesâye 8; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 5072.

[6] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 31; Sahih-i Müslim, İman 25 (107).

(وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا (۳۵))

35. Bir şeyi ölçtüğünüz vakit tam ölçün ve tartılacak şeyleri de doğru teraziyle tartın. Bu, sizin için daha hayırlı ve netice itibariyle daha güzeldir.

İzah: Allah'ı Teâlâ, ölçü ve tartılarını eksik yapanları uyarmış ve onlar hakkında Sûre-i Mutaffifîn, Âyet 1-6'da da şöyle buyurmuştur:

"Alışverişlerinde hile yapanların vay hâline!* Onlar ki, insanlardan aldıkları zaman ölçüyü tam yaparlar.* Fakat insanlara vermek için ölçtükleri veya tarttıkları zaman ise eksiltirler.* Onlar, diriltileceklerini zannetmiyorlar mı;* bir büyük gün için?* O gün insanların, âlemlerin Rabbinin hükmü için kabirlerinden kalkacakları gündür."

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَلَمْ يَنْفُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا أُخْذُوا بِالسِّنِينَ وَشِدَّةِ الْمُنُونَةِ وَجَوْرِ السُّلْطَانِ عَلَيْهِمْ (هـ) عن ابن عمر

"Bir kavim eksik ölçüp tarttıkları takdirde mutlaka kıtlık, geçim zorluğu ve yöneticilerin onlara zulmü musîbeti ile karşı karşıya bırakılırlar."[1]

Yine bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى صُبْرَةٍ مِنْ طَعَامٍ فَادْخَلَ يَدَهُ فِيهَا فَنَالَتْ أَصَابِعُهُ بَلَلًا فَقَالَ يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ مَا هَذَا؟ قَالَ أَصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ حَتَّى يَرَاهُ النَّاسُ ثُمَّ قَالَ: مَنْ غَشَّ فَلَيْسَ مِنَّا (ت) عن ابى هريرة

Rasûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir buğday yığınının uğradı elini yığına daldırınca eline ıslaklık geldi. Bunun üzerine:"Ey bu yığının sahibi! Nedir bu durum?" diye sordu. Adam:"Yâ Resûlallah! Ona yağmur isabet etti" dedi.

Rasûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O ıslak kısmı insanlar görsün diye buğday yığınının üstüne koysaydın ya!" Sonra şöyle devam etti:"Bizi aldatan bizden değildir."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَقْدِرُ رَجُلٌ عَلَى حَرَامٍ ثُمَّ يَدْعُهُ، لَيْسَ بِهِ إِلَّا مَخَافَةُ اللَّهِ، إِلَّا أَبَدَلَهُ اللَّهُ فِي عَاجِلِ الدُّنْيَا قَبْلَ الْآخِرَةِ مَا هُوَ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ذَلِكَ (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن قتادة

"Kişinin haram işlemeye gücü yettiği halde içindeki Allah korkusundan dolayı o günahı işlemezse, Allah'ı Teâlâ mutlaka âhiretten önce dünyâda iken süratle o terk etmiş olduğu şeyden daha hayırlısını verir."[3]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 22.

[2] Sünen-i Tirmizî, Buyû 74.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 17, s. 446.

(وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا (۳۶))

36. Hakkında bilmediğin bir şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların her birinin fiilinden sahibi mesuldür.

İzah: Bir durum hakkında kesin bir bilgiye sahip değilseniz, zanla hareket etmeyin, demektir. Allah'ı Teâlâ Sûre-i Necm, Âyet 28'de de: "... Halbuki zan, hiçbir hakikat ifade etmez" diye buyurmuştur.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ وَلَا تَحَسَّسُوا وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا تَنَافَسُوا وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا كَمَا أَمَرَكُمْ الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ النَّقْوَى هَاهُنَا النَّقْوَى هَاهُنَا وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَعَرَضُهُ وَمَالُهُ إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى أَجْسَادِكُمْ وَلَا إِلَى صُورِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ (خ م)
(عن ابى هريرة

"Zandan sakının. Çünkü zan, sözlerin en yalan olanıdır. Başkaları hakkında zanla konuşanı dinlemeyin, ayıplarını araştırmayın, birbirinize karşı övünüp kibirlenmeyin, birbirinizi kıskanmayın, kin tutmayın, yüz çevirmeyin. Ey

Allah'ın kulları! Allah'ın size emrettiği gibi kardeş olun. Müslüman, Müslümanın kardeşidir; ona haksızlık etmez, onu yardımsız bırakmaz, küçük görmez." Resûlü Ekrem göğsüne işâret ederek buyurdu ki: "Takvâ buradadır, takvâ buradadır! Kişinin, Müslüman kardeşini hor görmesi şer olarak ona yeter. Müslümanın Müslüman üzerine kanı, ırzı ve malı haramdır. Şüphesiz Allah, sizin cesetlerinize, sûretlerinize ve amellerinize bakmaz. Lâkin kalplerinize bakar."[1]

Allah'u Teâlâ Sûre-i Hucurât, Âyet 6'da şöyle buyurmaktadır:

"Ey îman edenler! Eğer size bir fâsık, bir haber getirirse, onu araştırın. Yoksa bilmeyerek bir kavme eziyet edersiniz de, sonra yaptığınıza pişman olursunuz."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle de buyurmuştur:

(كَفَى بِالْمَرْءِ كَذِبًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ (م) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Her işittiğini söylemek, insana yalan olarak yeter."[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Edeb 63, Nikâh 45; Sahih-i Müslim, Birr 10 (32-33 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1601.

[2] Sahih-i Müslim, Mukaddime 3 (5 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1577.

(وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طَوْلًا (٣٧)

37. Yeryüzünde kibir ve azametle yürüme. Şüphesiz ki, sen ne bastıkça yeri yarabilirsin, ne de boyca dağlara yetişebilirsin.

İzah: Kibir hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ قَالَ رَجُلٌ إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ تَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ (حَسَنَةً قَالَ إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ الْكِبَرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمَطُ النَّاسِ (م) عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ

"Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse Cennete giremez." Orada bulunan adamın biri: "Fakat kişi, elbisesinin ve ayakkabılarının güzel olmasını ister" deyince, buyurdu ki: "Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir, Hakk'a karşı gururlanmak ve insanlara üstten bakmaktır."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مِنَ الْغَيْرَةِ مَا يُحِبُّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمِنْهَا مَا يَبْغُضُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمِنْ الْخِيَلِ مَا يُحِبُّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَمِنْهَا مَا يَبْغُضُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَأَمَّا الْغَيْرَةُ الَّتِي يُحِبُّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَالْغَيْرَةُ فِي الرَّبِّيةِ وَأَمَّا الْغَيْرَةُ الَّتِي يَبْغُضُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَالْغَيْرَةُ فِي غَيْرِ رَبِّيةٍ وَالْإِخْتِيَالُ الَّذِي يُحِبُّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِخْتِيَالُ الرَّجُلِ بِنَفْسِهِ عِنْدَ الْقِتَالِ وَعِنْدَ الصَّدَقَةِ وَالْإِخْتِيَالُ الَّذِي يَبْغُضُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْخِيَلَاءُ فِي الْبَاطِلِ (د ن عن جابر)

"Aziz ve Celil olan Allah’ın sevdiği ve buğzettiği kıskançlıklar olduğu gibi, sevdiği ve buğzettiği kibirlilikler de vardır. Allah’ın sevdiği kıskançlık, yerinde duyulan kıskançlıktır. Allah’ın buğzettiği kıskançlık ise, yersiz duyulan kıskançlıktır. Allah’ın sevdiği kibir, kişinin savaş esnasında kendi güç ve kuvveti sebebiyle duyduğu ve hiçbir etki altında kalmadan sadakayı verirken memnuniyet duyduğu kibirdir. Allah’ın buğzettiği kibir ise, bâtlı yolda duyulan kibirdir." [2]

[1] Sahih-i Müslim, İman 39 (147).

[2] Sünen-i Ebû Dâvûd, Cihat 104; Sünen-i Nesâî, Zekât 66.

(كُلُّ ذَلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا (۳۸))

38. Ey Resûlüm! Bu nehyedilenlerin hepsi, Rabbinin katında kötü ve sevimsizdir.

İzah: İşte bundan evvelki âyetlerde yasaklanan cimrilik, geçim korkusuyla kendi çocuklarını öldürme, zinâ yapma, haksız yere bir Müslümanı öldürme, yetim malı yeme, bilmediği şeyi zanla söyleme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme gibi kötülükler Allah katında sevilmeyen şeylerdir.

ذَٰلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُلْقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدْحُورًا (٣٩) (

39. Ey Habîbim! İşte bunlar, Rabbinin sana vahyettiği hikmetler-dendir. Allah ile beraber başka ilah edinme! Aksi halde kınanmış ve Allah'ın rahmetinden kovulmuş olarak Cehenneme atılırsın.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, her ne kadar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hitap etmekte ise de, asıl kastedilen ümmettir. Zîrâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu çeşit günahları işlemeyeceği şüphesizdir.

Kur'ân'da bu şekilde hitaplar çoktur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ümmetinin Efendisi ve onlarla Rableri arasında bir elçi olduğundan, Arapların âdeti üzere ümmetini kastetmek için bu hususta Allah'u Teâlâ, Habîbini söz konusu etmiştir.

Böylece Allah'u Teâlâ, bizlere bildirdiği bu emir ve yasakların başlangıcında sâdece kendisine ibâdet edilmesini emretmiş ve sonunda da kendisine ortak koşulmasını yasaklamıştır.

(أَفَأَصْفَاكُمْ رَبُّكُم بِالْبَنِينَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنَاثًا إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا) (٤٠)

40. Ey kâfirler! Rabbiniz, sizin için oğullar seçti de kendisi için meleklerden kızlar mı edindi? Muhakkak ki siz, çok ağır bir söz söylüyorsunuz.

İzah: Müşrikler; "Melekler, Allah'ın kızlarıdır" diye iftirada bulunmuş, kendi kızları doğunca da onları diri diri toprağa gömdükleri olmuştur. Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, müşriklere hitap ederek, kendileri için sevmedikleri şeyleri Allah'a nasıl isnada kalkıştıklarını beyan edip, çelişkilerini ortaya koymuştur.

Yine bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Nahl, Âyet 57-59'da da şöyle buyurmuştur:

"Onlar, Allah'a kızlar isnat ederler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. Kendilerine ise sevdiklerini (erkek çocuklarını) isnat ederler.* Halbuki onlardan biri, kız çocuğu ile müjdelendiği zaman, içi öfkeyle dolar ve yüzü kapkara kesilir.* Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı utanarak kavminden gizlenir. O çocuğu aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa diri diri toprağa mı gömsün? diye düşünür. Dikkat edin! Verdikleri hüküm ne kötüdür."

(وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ لِيَذَكَّرُوا وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا نُفُورًا (٤١))

41. Yemin olsun ki, düşünüp öğüt alsınlar diye bu Kur'an'da gerçekleri değişik şekillerde beyan ettik. Fakat bu, onların ancak nefretini artırıyor.

İzah: Bu Kur'an'da, Bize karşı çeşitli iftiralarda bulunan müşriklere, çeşitli misaller, çeşitli deliller ve âyetler zikrettik. Bunları düşünüp öğüt alsınlar diye onları uyardık. Fakat onlar, bunlardan öğüt almadılar. Aksine inat edip küfürde direndiler. Böylece bu âyetler, onların ancak nefretini ve küfrünü artırıyor, demektir.

(قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذَا لَابْتَغَوْا إِلَىٰ ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا (٤٢) سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يَقُولُونَ)
(٤٣) تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَعْلَمُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا (٤٤))

42-44. Ey Resûlüm! De ki: "Eğer müşriklerin iddia ettikleri gibi Allah ile beraber başka ilahlar olsaydı, o zaman o ilahlar, Arş'ın sahibi olan Allah'a gâlip gelmek için elbette bir yol ararlardı.* Allah'ı Teâlâ, onların dediklerinden uzaktır ve son derece yücedir, büyüktür* Yedi gök, yer ve onlarda bulunanlar Allah'ı tesbih ederler. Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile tesbih etmesin. Lâkin siz onların tesbihlerini anlamazsınız. Şüphesiz O, Halîm'dir (cezâ vermekte acele etmez), çok bağışlayandır.

İzah: Canlı, cansız yaratılan her şey, kendi lisânınca Allah'ı Teâlâ'yı tesbih etmektedir. Bu hususta Abdullah b. Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Biz âdet hilafı olan (olağan üstü) işleri bereket ve hayır sayardık. Siz ise bunların hepsinin korkutmak için yapıldığını sanıyorsunuz. Biz bir seferde Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber bulunduk. Suyumuz azalmıştı. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Haydi, bana bir miktar su artığı bulup getirin!" dedi. Sahâbîler, içinde az bir miktar su bulunan bir kap getirdiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu kabın içine elini koydu. Sonra Sahâbîlere: "Haydi, temiz ve mübârek suya gelin! Suyun artışı ise Allah'tandır" buyurdu. Abdullah b. Mes'ud Radiyallâhu anhu der ki:

فَلَقَدْ رَأَيْتُ الْمَاءَ يَنْبُعُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَقَدْ كُنَّا نَسْمَعُ تَسْبِيحَ الطَّعَامِ وَهُوَ (يُؤْكَلُ) (خ) عن ابن مسعود

"Yemin ederim ki ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in parmakları arasında su aktığını gördüm. Muhakkak ki bizler, yemek yenirken yemeğin tesbih ettiğini işittik."[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِشَيْءٍ أَمَرَ بِهِ نُوحٌ ابْنُهُ؟ إِنَّ نُوحًا قَالَ لِابْنِهِ يَا بُنَيَّ أَمُرُكَ أَنْ تَقُولَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ فَإِنَّهَا صَلَاةُ الْخَلْقِ وَتَسْبِيحُ الْخَلْقِ وَبِهَا تَرْزُقُ الْخَلْقُ قَالَ اللَّهُ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن جابر بن عبد الله)

Nûh'un oğluna emrettiği şeyi size bildireyim mi?" Nûh, oğluna demişti ki: "Oğulcuğum! Sana "Subhânallâh" demeyi emrederim. Çünkü o, mahlûkatın ibâdeti ve tesbihidir. Mahlûkat, onunla rızıklanır. Allah'ı Teâlâ Sûre-i İsrâ, Âyet 44'te: "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile tesbih etmesin..." diye buyurmaktadır.[2]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

لَا تَضْرِبُوا وُجُوهَ الدَّوَابِّ فَإِنَّ كُلَّ شَيْءٍ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ. (أبو الشيخ في العظمة وابن مردويه عن أبي سعيد الخدري)

"Hayvanların yüzlerine vurmayın. Çünkü her şey Allah'ı Teâlâ'yı hamd ile tesbih etmektedir."[3]

Ebû Zerr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ فِي يَدِهِ حَصِيَّاتٍ فَسَمِعَ لَهُنَّ تَسْبِيحَ النَّحْلِ وَكَذَا فِي يَدِ أَبِي بَكْرٍ

(وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن ابى ذر

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in eline çakıl taşlarını aldığında, arının vızıltısı gibi onların tesbihinin duyulduğu bildirilir. Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın da elinde taşlar bu şekilde tesbih etmişlerdir."[4]

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 25.

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 17, s. 455; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 44077.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 311.

[4] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'an'il-Azim, c. 5, s. 79; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 35409.

وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًا (٤٥) وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ ((أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْآنِ وَحْدَهُ وَلَوَّا عَلَى أَدْبَارِهِمْ نُفُورًا (٤٦)

45-46. Ey Habîbim! Kur'an'ı okuduğun vakit, seninle âhirete îman etmeyenler arasına görünmez bir perde çekeriz.* Ve onların kalplerinin üzerine, Kur'an'ı anlamamaları için perdeler çeker, kulaklarına da ağırlık veririz. Kur'an'da, Rabbini bir olarak zikrettiğin vakit, onlar nefretle arkalarını dönerek giderler.

İzah: Katâde Hazretleri, Âyet-i Kerîme'de geçen perdenin, Sûre-i Fussilet, Âyet 5'te zikredilen perde olduğunu söylemiştir:

Ey Resûlüm! Kur'an'dan yüz çevirenler, sana dediler ki: "Bizi dâvet ettiğin şeye karşı kalplerimiz kapalıdır. Kulaklarımızda ağırlık vardır. Seninle bizim aramızda kavuşmaya mâni bir perde vardır. Artık sen (kendi dînine göre) amel et, şüphesiz biz de (kendi dînimize göre) amel edeceğiz."

İşte kâfirler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, kendi irâdeleri ile böyle söyleyip, kendilerine Kur'an'da Allah'ın bir olduğu okununca, nefretle arkalarını dönüp gitmişler, Allah'u Teâlâ da onların bu halerinden dolayı kalplerine perde çekmiş, kulaklarına da ağırlık vermiştir. Kul hayır veya şer neye yönelir ise, Allah onu yaratır. O, hiç kimseye haksızlık etmez.

Kâfirlerle Mü'minlerin arasına konan bu perde, gözle görülemeyen bir perdedir.

Bu hususta Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk kızı Hz. Esmâ'dan şu olay nakledilmiştir:

لَمَّا نَزَلَتْ نَبَتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ أَقْبَلَتْ الْعَوْرَاءُ أُمُّ جَمِيلٍ بِنْتُ حَرْبٍ وَلَهَا وَلَوْلَةٌ وَفِي يَدَيْهَا فَهْرٌ وَهِيَ تَقُولُ: مَذْمَمًا
أُنَيْنًا وَدِينَهُ قَلِينًا وَأَمْرُهُ عَصِينًا وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ وَمَعَهُ أَبُو بَكْرٍ ، فَلَمَّا
رَأَاهَا أَبُو بَكْرٍ ، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ أَقْبَلْتُ وَأَنَا أَخَافُ أَنْ تَرَكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
وَسَلَّمَ: إِنَّهَا لَنْ تَرَانِي وَقَرَأْنَا فَاغْتَصَمَ بِهِ كَمَا قَالَ: وَقَرَأَ: وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَجَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا
يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًا فَوَقَفْتُ عَلَى أَبِي بَكْرٍ وَلَمْ تَرَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ،
فَقَالَتْ: يَا أَبَا بَكْرٍ إِنِّي أَخْبَرْتُ أَنَّ صَاحِبَكَ هَجَانِي فَقَالَ لَا وَرَبِّ هَذَا الْبَيْتِ مَا هَجَاكَ فَوَلَّتْ وَهِيَ تَقُولُ: قَدْ
(عَلِمْتُ قُرَيْشٌ أَنِّي بِنْتُ سَيِّدِهَا (ك) عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ

Tebbet Sûresi nâzil olunca, Harb'in kızı olan Ebû Leheb'in eşi, Ümmü Cemil, elinde büyükçe bir taş olduğu halde dînin aleyhinde bağıra bağıra öteden beri geliyordu. Bu sırada Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem mescitte oturuyordu. Hz. Ebû Bekir de yanında bulunuyordu. Hz. Ebû Bekir, o şirret kadının gelmekte olduğunu görünce: "Yâ Resûlallah! O bu tarafa doğru gelmekte, korkarım ki sizi görür ve bir saldırı da bulunur" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O beni göremez" buyurdu ve "Ey Habîbim! Kur'ân'ı okuduğun vakit, seninle âhirete îman etmeyenler arasına görünmez bir perde çekeriz" mealindeki Sûre-i İsrâ, Âyet 45'i okudu. Bunun üzerine o şirret kadın gelip, Hz. Ebû Bekir'in karşısında durdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i göremedi ve Hz. Ebû Bekir'e: "Yâ Ebû Bekir! Haber aldığımıza göre arkadaşın beni hicvediyormuş!" dedi. Hz. Ebû Bekir: "Hayır! Şu Beyt-i Muazzama'nın Rabbine yemin ederim, seni hicvetmedi" buyurdu. Kadın bunun üzerine: "Kureyş iyi bilir ki, ben onların efendilerinin kızayım" diyerek dönüp gitti.[1]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No. 3333; Beyhakî, Delâil'ün-Nübüvve, Hadis No: 502.

نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهِ إِذْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ وَإِذْ هُمْ نَجْوَى إِذْ يَقُولُ الظَّالِمُونَ إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا ((مَسْحُورًا (٤٧) أَنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا (٤٨)

47-48. Biz onların seni dinlerken ne maksatla dinlediklerini, kendi aralarında konuşurlarken de o zâlimlerin: "Siz, ancak büyülenmiş bir adama tâbi oluyorsunuz" dediklerini çok iyi biliriz.* Ey Resûlüm! Bak! Senin için (şâir, sihirbaz, kâhin ve mecnûn diye) nasıl misaller verdiler? Onlar bu misallerle haktan şaşıldılar. Artık hak yolu bulmaya güçleri yetmez.

İzah: Müşrikler, Dâr'ün-Nedve denilen yerde toplanarak, gizlice,

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in aleyhinde istişârede bulunuyorlar ve bir deli veya sihirbaz yahut şairdir diyerek ona hakaret ediyorlardı. İşte Âyet-i Kerîme bunlara işâret etmektedir.

(وَقَالُوا إِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا ءَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا (٤٩))

49. O kâfirler: "Biz kemik hâline geldiğimiz ve çürüyüp toprağa karıştığımız halde, yeniden yaratılır ve diriltilir miyiz?" dediler.

قُلْ كُونُوا جِبَارَةً أَوْ حَدِيدًا (٥٠) أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَسَيُنْغِصُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَى هُوَ قُلْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَرِيبًا (٥١) يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا (٥٢))

50-52. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "İster taş olun, ister demir!* Yahut da hiç dirilmesi mümkün değil dediğiniz bir mahlûk olun, muhakkak diriltileceksiniz." Onlar: "Öldükten sonra, bizi kim diriltir?" derler. Ey Habîbim! "Sizi ilk defa yaratan diriltir" de. Onlar hayret ederek başlarını sallarlar ve alay yoluyla, "Bu ne zaman olacaktır?" derler. "Yakında olur" de.* O gün Allah'ı Teâlâ sizi çağırınca, siz de hemen O'nun emrine tâzimle icâbet edersiniz ve dünyâda ancak az bir müddet kaldığınızı zannedersiniz.

(وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ بَيْنَهُمْ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوًّا مُّبِينًا (٥٣))

53. Ey Resûlüm! (Mü'min) kullarıma söyle, en güzel şekilde konuşsunlar. Muhakkak ki şeytan, aralarını açmak ister. Şüphesiz ki şeytan, insanlar için apaçık bir düşmandır.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, Mü'minlerin birbirleriyle konuşurken, "Allah senden râzı olsun, Allah seni bağışlasın" gibi en güzel şekilde konuşmalarını söyle-mesini emretmiştir. Eğer Mü'minler bu şekilde davranmazlarsa şeytanın, aralarına girmek için fırsat bulacağını, böylece Mü'minlerin, tartışma ve kavgalara sürüklenmiş olacaklarını beyan etmiştir.

(رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ إِنَّ يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ أَوْ إِنَّ يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا (٥٤))

54. Rabbiniz sizi daha iyi bilir. Dilerse size rahmet eder, dilerse azap eder. Ey Resûlüm! Biz seni onların üzerine bir vekil olarak göndermedik.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Ey insanlar! Rabbiniz sizden kimin hidâyeti veya kimin dalâleti hak ettiğini elbette daha iyi bilir. Hidâyete ve tevbeye muvaffak kılmakla, dilerse size merhamet eder, ya da küfür hâlinde öldürerek size azap eder. Ey Resûlüm! Seni onlara gözcü olarak değil, uyarıcı olarak gönderdik. Sana itaat eden Cennete, sana karşı gelen de Cehenneme girer, anlamına gelmektedir.

(وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّنَ عَلَى بَعْضٍ وَاتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا) (٥٥)

55. Ey Resûlüm! Senin Rabbin, göklerde ve yerde kim varsa hepsini en iyi bilendir. Yemin olsun ki Biz, Peygamberlerin bâzısını diğer bâzısına üstün kıldık. Dâvud’a da Zebur’u verdik.

İzah: Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’de Peygamberlerin bâzısını diğer bâzılarından üstün kıldığını beyan ederek, Peygamberler arasında derece bakımından üstün olanlar olduğunu beyan etmiştir.

Yine bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 253’te de şöyle geçmektedir:

"O Resullerin bâzısını bâzısı üzerine üstün kıldık. Bunlardan Allah’u Teâlâ’nın hitâbına nâil olanlar vardır. Allah’u Teâlâ, bunlardan bâzısına da yüksek dereceler verdi..."

İşte bu ve buna benzer âyetlerden dolayı bütün Ehl-i Sünnet ulemâsı, Peygamberler arasında derece olarak üstün olanlar olduğunu açık bir şekilde vurgulamışlardır.

Peygamberlere îman hususunda ise, Allah’u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 285’te şöyle buyurmuştur:

Resûl, Rabbinden kendisine indirilene îman etti, Mü’minler de îman ettiler. Hepsi de Allah’a, meleklerine, kitaplarına ve Peygamber-lerine îman ettiler ve "Biz, O’nun Peygamberlerinden hiçbirinin arasını (hak Peygamber oldukları hususunda) ayırmayız" dediler...

Bu Âyet-i Kerîme de, sâdece îman hususunu belirtmektedir. Çünkü âyetin içerisinde Allah’a, meleklerle, kitaplara ve Resûllerine îman edilmesi gerektiği beyan edilmektedir. Bunlar îman esaslarındandır. Peygamberler arasında

farklılığın olmaması da îman hususundadır. Yoksa Sûre-i İsrâ, Âyet 55'te: "... Yemin olsun ki Biz, Peygamberlerin bâzısını diğer bâzısına üstün kıldık..." ve Sûre-i Ahkaf, Âyet 35'te: "Ey Habîbim! O halde, (kâfirlerin eziyetlerine) Peygamberlerden Ulu'l-Azim olanların sabrettikleri gibi sen de sabret..." buyruğundan, kesin olarak Peygam-berler arasında derece farklılığı olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıda Sûre-i Ahkâf, Âyet 35'te geçtiği üzere, Peygamberlerin en büyüklerine, Ulu'l-Azim Peygamberler denir. Bunların sayısı altıdır: Âdem Safiyullah, Nûh Nebiyyullah, İbrâhim Halîlullah, Mûsâ Kelîmullah, Îsâ Rûhullah ve Muhammed Habîbullah'tır.

Bu Ulu'l-Azim Peygamberler hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Ahkâf, Âyet 35'in izahına ve bizim Peygamberimiz olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in de diğer Peygamberlerin hepsinden üstün olduğuna dair geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 253 ve izahına bakınız.

(قُلْ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا) ٥٦)

56. Ey Resûlüm! De ki: "Allah'tan başka ilah zannettiklerinizi dâvet edin. Onlar, uğradığınız zararı sizden kaldırmaya ve değiştirmeye muktedir olamazlar."

(أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ (رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا) ٥٧)

57. Kendilerine ilah diye yalvardıkları (Îsâ ve Üzeyr Aleyhimes-selâm) da Rablerine yakınlık için vesîle ararlar. Allah'ın rahmetini dilerler ve azâbından korkarlar. Şüphesiz ki, Rabbinin azâbı korkmaya değer.

İzah: Yahudiler, Üzeyr Aleyhisselâm'ı, Hristiyanlar da Îsâ Aleyhisselâm'ı; "Allah'ın oğludur" diyerek ilahlaştırdılar. Halbuki onlar da Allah'ın kulu olup, O'na yakîn elde etmek için vesîle arayanlardır. İşte bu âyette, Peygamberlerin dahi Allah'a yakınlık elde edebilmek için vesîle aradıklarından bahsedilmektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(تَعَلَّمُوا الْيَقِينَ كَمَا تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ حَتَّىٰ تَغْرِفُوهُ فَإِنِّي أَتَعَلَّمُهُ (حل عن ثور

"İlm-i yakîni öğrenmeye çalışın. Kur'ân öğrenmeye çalıştığınız gibi. Hattâ onu iyice bilirsiniz, ben de onu öğrenmeye çalışıyorum."[1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 254/1; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 7337.

وَأَنْ مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ((٥٨

58. Hiçbir belde yoktur ki, kıyâmet gününden önce Biz onu helâk etmeyelim yahut şiddetli bir azap ile azaplandırmayalım. Bu, kitapta (Levh-i Mahfuz'da) yazılıdır.

İzah: Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ'nın, herhangi bir belde halkına azap etmesi, onların hak etmiş oldukları bir cezâdan dolayıdır. Zîrâ Allah'ı Teâlâ, hiç kimseye haksızlık etmez. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا ظَهَرَ الزُّنَا وَالرِّبَا فِي قَرْيَةٍ فَقَدْ أَحَلُّوا بِأَنْفُسِهِمْ عَذَابَ اللَّهِ (ك ط ب عن ابن عباس

"Bir şehirde zinâ ve fâiz yaygınlaşırsa, şüphesiz onlar Allah'ın azâbını hak etmiş olurlar."[1]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 2221; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 463; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 375/12.

وَمَا مَنَعَنَا أَنْ نُرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَنْ كَذَبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ وَاتَّبَعُوا تَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا بِهَا وَمَا نُرْسِلُ ((٥٩

59. Onların (Kureyş'in) istediği mûcizeleri göndermeyişimizin sebebi, ancak önceki kavimlerin, kendilerine gönderilen mûcizeleri yalanlamalarıdır. Semud kavmine açık bir mûcize olarak o dişi deveyi verdik. Onlar ise deveyi öldürmekle kendi nefislerine zulmettiler. Biz mûcizeleri, ancak korkutmak için göndeririz.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, çok sayıda mûcize göstermiştir. Buna rağmen küfürde inâdi olanlar, her defasında bir bahane uydurarak yine inkâr etmişlerdir. Daha sonra bu müşrikler, mûcize olarak Safâ Tepesi'ni altına dönüştürürse, îman edeceklerini söylemişler. Sâlih (Aleyhisselam)'ın kavminin deve mûcizesi istemeleri üzerine, Allah'ı Teâlâ o deveyi, kendilerine

göndermişti. O kavim ise, deveyi öldürmüş, Allah da onların hepsini helak etmişti. İşte Allah'ı Teâlâ müşriklere, Safâ Tepesi altına dönüştürdükten sonra, yine inkâr ederlerse, Sâlih (Aleyhisselam)'ın kavmi gibi helak olacaklarını haber vermektedir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, âyetin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

سَأَلَ أَهْلُ مَكَّةَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَجْعَلَ لَهُمُ الصَّفَا ذَهَبًا وَإِنْ يُنْحَى الْجِبَالُ عَنْهُمْ فَيَزْدَرِعُوا فَقِيلَ لَهُ إِنْ شِئْتَ أَنْ تَسْتَأْنِي بِهِمْ وَإِنْ شِئْتَ أَنْ تُؤْتِيَهُمُ الَّذِي سَأَلُوا فَإِنْ كَفَرُوا أَهْلِكُوا كَمَا أَهْلَكْتُ مَنْ قَبْلَهُمْ قَالَ لَا بَلْ أَسْتَأْنِي بِهِمْ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَذِهِ الْآيَةَ {وَمَا مَنَعَنَا أَنْ نُرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَنْ كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ وَآتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً} (حم عن ابن عباس)

Mekke ehli, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Rabbine duâ et de, bize Safâ Tepesi'ni altın yapsın sana inanalım" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem "Öyle yapar mısınız?" dedi. Onlar: "Evet" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem duâ etti. Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve şöyle dedi: Rabbinin sana selâmı var ve buyuruyor ki: "İstersen Safa Tepesi onlar için altın olur. Ama kim de bundan sonra küfrederse, âlemlerde hiçbir kimseye azap etmediğimiz şekilde onları azaplandırırım. Dilersen onlar için tevbe ve rahmet kapısını açarım." Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Hayır, tevbe ve rahmet kapısını aç" dedi. İşte bunun üzerine: "Onların (Kureyş'in) istediği mucizeleri gördermeyişimizin sebebi, ancak önceki kavimlerin, kendilerine gönderilen mucizeleri yalanlamalarıdır..." diye devam eden Sûre-i İsrâ, Âyet 59 nâzil oldu.[1]

Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmi olan Semud ve onlara verilen deve mucizesi hakkında geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 78'in izahına bakınız.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2217.

وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا الرُّغْيَا الَّتِي آرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا (٦٠)

60. Ey Resûlüm! Hani sana: "Şüphesiz senin Rabbin, insanların hepsini (ilmi ve kudreti ile) kuşatmıştır" demiştik. Biz, Mîraç gecesi sana gösterdiğimiz temaşayı, ancak insanları imtihan etmek için gösterdik. Kur'ân'da lanetlenen ağaçla da onları imtihan ettik. Biz onları korkutuyoruz. Fakat bu, onların

azgınlığını artırmaktan başka bir işe yaramıyor.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki: Âyet-i Kerîme’de geçen "Sana gösterdiğimiz temaşa" ifadesi:

هِيَ رُؤْيَا عَيْنٍ أَرَاهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةَ أُسْرِي بِهِ وَالشَّجَرَةُ الْمَلْعُونَةُ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ (خ)
(حم ابن عباس)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Mîraç gecesi gördükleridir ki, bunları rüyâda değil, uyanık olarak ve bizzat gözleriyle görmüştür. Kur’ân’daki lânetlenmiş ağaç da zakkum ağacıdır." [1]

Zakkum ağacı hakkında Allah’u Teâlâ Sûre-i Sâffât, Âyet 63’te de şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki, zakkum ağacını zâlimler için fitne (dünyâda imtihan ve âhirette azap) kıldık."

Bu Âyet-i Kerîme’lerde, "Lânetlenmiş ağaç" diye temsil edilen zakkum ağacından maksat, aşağıdaki Hadis-i Şerif’lerde geçtiği üzere Ümeyyeoğullarıdır. Zakkum ağacı, dünyâda bir imtihan, âhirette ise bir azap çeşididir. Ümeyyeoğullarının, bu ağaca benzetilmesinin sebebi, onların neslinden gelecek olan bâzı kişilerin Müslümanlara verecekleri eziyet ve cefâdan dolayıdır. İşte lânetlenmiş ağaç, Ümeyyeoğullarının soy ağacıdır. Bu nesilden gelen Hz. Osman, Hz. Muâviye ve Hz. Ömer İbn-i Abdulaziz gibiler müstesnâdır.

Bu husus Hadis-i Şerif’lerde şöyle geçmektedir: Said b. el-Müseyyeb Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

رَأَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَنِي أُمَيَّةَ يَنْزُرُونَ عَلَى مَنِيرِهِ نَزْرَ الْقِرَدَةِ فَسَاءَءُ. ذَلِكَ فَأُوحِيَ إِلَيْهِ إِنَّمَا هِيَ دُنْيَا أَعْطَوْهَا فَقَرْتُ بِهِ عَيْنَهُ وَهِيَ قَوْلُهُ: وَمَا جَعَلْنَا الرُّءْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةُ الْمَلْعُونَةُ. (الرازي، التفسير الكبير سعيد بن المسيب وابن كثير، شمائل الرسول)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ümeyyeoğullarını minberinin üstüne maymunların turmanı gibi turmandıklarını gördü ve bundan hoşlanmadı. [2] Allah’u Teâlâ ona: "Bu kendilerine verilen dünyâdır" diye vahyetti ve bundan sonra gözleri aydınlandı. İşte o vahiy, Sûre-i İsrâ, Âyet 60’taki: "Biz, Mîraç gecesi sana gösterdiğimiz temaşayı, ancak insanları imtihan etmek için gösterdik. Kur’ân’da lanetlenen ağaçla da onları imtihan ettik" ifadesidir. [3]

Yusuf b. Sa'd Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmaktadır:

فَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُرِيَ بَنِي أُمَيَّةَ عَلَى مِنْبَرِهِ فَسَاءَ ذَلِكَ فَزَلَّتْ {إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ} يَا مُحَمَّدُ يَعْنِي نَهْرًا فِي الْجَنَّةِ وَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ {إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ} يَمْلِكُهَا بَعْدَكَ بَنُو أُمَيَّةَ يَا مُحَمَّدُ قَالَ الْقَاسِمُ فَعَدَدْنَاهَا فَإِذَا هِيَ أَلْفُ شَهْرٍ لَا يَزِيدُ يَوْمٌ وَلَا يُنْقُصُ (ت) عن يوسف بن سعد

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, minberinin üzerinde iken Ümeyyeoğullarının hâli gösterildi. Bundan hoşlanmadı. Bunun üzerine: "Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Biz sana Kevser'i verdik"[4] buyruğu nâzil oldu ki, bununla Cennetteki bir nehri kastetmektedir. Yine: "Şüphesiz ki, Biz Kur'ân'ı Kadir Gecesi'nde indirdik.* Ey Resûlüm! Kadir Gecesi'nin ne olduğunu bilir misin?* Kadir Gecesi, bin aydan daha hayırlıdır..." diye geçen Kadir Sûresi nâzil oldu. "Senden sonra bu sürede Ümeyyeoğulları hükümdarlık yapacaklardır" buyurdu. el-Kâsım dedi ki: "Biz onların hükümdarlıklarını saydık, bin ay olduğunu gördük. Bir gün fazla, bir gün eksik değil."[5]

İşte bu Hadis-i Şerif'te, Yezid'le başlayıp Mervan ile son bulan Emeviler dönemi anlatılmaktadır.

Yezid hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(أَوَّلُ مَنْ بَدَّلَ سُنَّتِي رَجُلٌ مِنْ بَنِي أُمَيَّةَ هُوَ يَزِيدُ) (ع عن أبي ذر

"Benim sünnetimi ilk değiştirecek olan yönetici, Ümeyyeoğullarından bir adamdır." (Râvi der ki:) O, Yezid'dir.[6]

لَا يَزَالُ أَمْرُ أُمَّتِي قَائِمًا بِالْقِسْطِ حَتَّى يَكُونَ أَوَّلَ مَنْ يَتْلُمُهُ رَجُلٌ مِنْ بَنِي أُمَيَّةَ يُقَالُ لَهُ يَزِيدُ) (ع عن أبي عبيدة بن جراح

"Ümmetimin yönetimi, adâlet ve itidal üzere yürüyecektir. Fakat Ümeyyeoğullarından bir adam, bu yönetimde ilk gediği açacaktır." Denildi ki: O, Yezid'dir.[7]

وَيَلُ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرِّ قَدِ اقْتَرَبَ عَلَى رَأْسِ السَّيِّئِ تَصِيرُ الْأَمَانَةُ غَنِيمَةً وَالصَّدَقَةُ غَرِيمَةً وَالشَّهَادَةُ بِالْمَعْرِفَةِ (ك) عن أبي هريرة

"Yaklaşan bir şerden Arapların vay hâline! Altmışını senenin başından itibaren emânet ganîmet sayılacak. Zekât malı idareciler tarafından yenilecek. Şâhitlik, tanıma durumuna göre yapılacak ve hüküm Allah'ın emirleri dışında verilecektir."
[8]

Hicri altmışını sene tam olarak Yezid'in hükümdar olduğı senedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hicreti, miladın başı sayılmıştır. Hicretten sonra on yılı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in dönemi ve otuz yıl da dört halife dönemi ve yirmi yıl da Hz. Muâviye dönemidir. Bunlar toplandığında hicri altmış yıl yapar. İşte Hz. Muâviye'nin vefâtından sonra Yezid'in halifeliğini ilan etmesi tam bu altmışını yıla denk gelmektedir.

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَعَوِّذُوا بِاللَّهِ مِنْ رَأْسِ السَّنَيْنِ وَمِنْ إِمَارَةِ الصَّبِيَّانِ وَقَالَ لَا تَذْهَبِ الدُّنْيَا حَتَّى تَصِيرَ لِلْكَعِ ابْنِ لُكْعِ (حم عن أبي هريرة)

"Altmışını senenin başından ve çocukların yönetiminden Allah'a sığın ve bilin ki dünyâ (yönetimde) soysuz oğlu soysuzların eline düşmedikçe işler bozulmaz."
[9]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğeri Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

يَكُونُ خَلْفَ بَعْدِ سِنَيْنِ سَنَةً أَصَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ثُمَّ يَكُونُ خَلْفَ يَفْرُءُونَ الْقُرْآنَ لَا يَعْدُو تَرَاقِيهِمْ وَيَفْرَأُ الْقُرْآنَ ثَلَاثَةَ مُمِينَ وَمُنَافِقٍ وَفَاجِرٍ وَقَالَ بَشِيرٌ قُلْتُ لِلْوَلِيدِ مَا هَؤُلَاءِ الثَّلَاثَةُ؟ قَالَ وَالْمُنَافِقُ كَافِرٌ بِهِ وَالْفَاجِرُ يَأْكُلُ بِهِ الْمُؤْمِنُ مُمِينَ بِهِ (ك عن أبي سعيد)

"Altmış sene sonra öyle bir nesil gelecek ki, onlar namazı bırakıp şehvetlerine uyacaklar ve bu azgınlıklarının cezâsını görecekler. Sonra öyle bir nesil gelecek ki onlar Kur'ân'ı okuyacaklar, fakat Kur'ân gırtlaklarından aşağıya geçmeyecek. Kur'ân'ı üç sınıf kişi okuyacak: Bunlar: Mü'min, münâfık ve fâcir. Beşîr Radiyallâhu anhu der ki: Râvi Velid b. Kays'a: "Bu üç grup kimlerdir?" diye sordum da şöyle dedi: "Münâfık onu (aslında kalben) inkâr edendir. Fâcir, onu geçim aracı edinendir. Mü'min ise, ona inanandır."
[10]

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Meryem, Âyet 59'da şöyle buyurmuştur:

"Sonra onların ardından öyle bir nesil geldi ki, namazı terk ettiler ve şehvetlerine

tâbi oldular. Onlar, Gayya'ya (Cehennemde bir kuyuya) atılacaklardır."

Bu âyete ve bu âyet hakkında nakledilen hadislerle bakıldığında, Ümeyyeoğullarından olan ve Yezid ile başlayan Emevilerin lânetlendiği soy ağacının, İslâm'a ve Müslümanlara çok büyük zararları olacağı bildirilmektedir. Nitekim Yezid, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in torunları olan Hz. Hasan'ı zehirleterek şehit etmiştir. Ayrıca Hz. Hüseyin Efendimizi, Ehl-i Beytini ve Ashâbından ileri gelenlerin birçoğunu şehit etmiş veya zindanlara atarak çok zulümler yapmıştır.[11]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَيَّ إِنِّي قَدْ قَتَلْتُ بِبَيْحِي بْنِ زَكَرِيَّا سَبْعِينَ أَلْفًا وَإِنِّي قَاتِلٌ بِابْنِ بَنِيكَ سَبْعِينَ أَلْفًا وَسَبْعِينَ أَلْفًا (ك) عن ابن عباس

"Allah'ı Teâlâ bana şöyle vahyetti: Ben, Zekeriyya oğlu Yahyâ sebebiyle yetmiş bin kişiyi öldürdüm. Ve senin kızının oğlu (Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin) sebebiyle ise, yetmiş bin ve yetmiş bin kişiyi öldürürüm."[12]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ أَصْحَابِي فَجَعَلَهُمْ أَصْهَارِي وَجَعَلَهُمْ أَنْصَارِي وَإِنَّهُ سَيَجِيءُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَنْقُصُونَهُمْ أَلَا فَلَا تَتَكَبَّحُوا إِلَيْهِمْ أَلَا فَلَا تَصَلُّوا عَلَيْهِمْ عَلَيْهِمْ حَلَّتْ لَعْنَةُ (عق ابن النجار عن انس بن مالك

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, Beni ve Ashâbımı seçti. Ashâbımı Bana akraba ve yardımcılar kıldı. Bilesiniz âhir zamanda bir kısım insanlar çıkıp Ashâbımın kadrini, kıymetini düşürmeye çalışacak. Dikkat edin! Onlarla evlenmeyin. Dikkat edin! Onlara kız vermeyin. Dikkat edin! Onlarla birlikte namaz kılmayın. Onların (cenâze) namazını da kılmayın. Onlara Hakk'ın lâneti inmiştir."[13]

Yezid ve onlardan sonra gelip, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ehl-i Beytinin ve Ashâbının kadrini düşürmeye çalışan ve onların aleyhinde olan kimselere Hakk'ın lâneti inmiştir. İşte âyette lânetlenmiş ağaç denilmesi de bu kabildendir.

Yine Ümeyyeoğullarından Hakem b. Ebi'l-As ve çıkaracağı fitneler hakkında çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları da şöyledir:

Amr İbn-i Murre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

جَاءَ الْحَكَمُ بْنُ أَبِي الْعَاصِ يَسْتَأْذِنُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَرَفَ كَلَامَهُ فَقَالَ: ائْذِنُوا لَهُ حَيَّةٌ أَوْ وَلَدٌ حَيَّةٌ عَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَعَلَى مَنْ يَخْرِجُ مِنْ صُلْبِهِ إِلَّا الْمُؤْمِنُونَ وَقَلِيلٌ مَا هُمْ يُشْرَفُونَ فِي الدُّنْيَا وَيُوضَعُونَ فِي الْآخِرَةِ وَذَوُو مَكْرٍ وَخَدِيعَةٍ، يُعْظَمُونَ فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ (دلائل النبوة للبيهقي وابن عساكر عن عمرو بن مرة

Hakem b. Ebi'l-As, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den içeri girmek için izin istedi. Konuşmasından onu tanıdı ve şöyle buyurdu: "Haydi ona, yılan yahut yılan yavrusuna izin verin. Allah'ın lâneti onun üzerine olsun! Sülbünden çıkanlara da olsun. Mü'minleri hâriç ki, onlar da pek azdır. Çünkü onlar dünyâyâ dalacaklar, âhireti yitirecekler. Hile ve desise sahibidirler. Dünyâda onlara verilecek, fakat âhirette hiçbir nasipleri olmayacaktır." [14]

Cübeyr b. Mut'im Radiyallâhu anhu da şu hâdiseyi anlatmaktadır:

كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَرَّ الْحَكَمُ بْنُ أَبِي الْعَاصِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَيْلٌ لَأُمَّتِي (طس ابو نعيم عن جبیر بن مطعم

Biz, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte oturmaktayken, Hakem b. Ebi'l-As yoldan geçti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona bakarak, "Bu adamın zürriyetinden ümmetimin çekeceği vardır" dedi. [15]

Abdurrahman İbn-i Avf Radiyallâhu anhu da şöyle anlatmıştır:

كَانَ لَا يُولَدُ لِأَحَدٍ مَوْلُودٌ إِلَّا أُتِيَ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَدَعَا لَهُ فَأَدْخَلَ عَلَيْهِ مَرْوَانَ بْنَ الْحَكَمِ فَقَالَ: هُوَ الْوَزَعُ بْنُ الْوَزَغِ الْمَلْعُونُ بْنُ الْمَلْعُونِ (ك عن عبد الرحمن بن عوف

Medîne'de bir çocuk doğar doğmaz Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e getirilir, duâsı alınır. Bir gün de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Hakem'in oğlu Mervan getirildi. Çocuğu gören Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bu çocuk, keler [16] oğlu kelerdir, melun oğlu melundur" buyurdu. [17]

İslâm tarihinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yukarıdaki Hadis-i Şerif'te haber verdiği gibi, Ümeyyeoğullarından Hakem İbn'ul-As'ın da Müslümanlara çok zararı olmuş ve büyük bir fitne çıkararak Sıffin Savaşı'na

sebepe olmuştur. Bu savaşta on binlerce Sahâbe şehit olmuştur. Bu olay şöyledir:

Mervan'ın babası Hakem kâtipti. Yazı yazması iyiydi. Bu sebeple Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, inen sûreleri yazması için ona da görev vermişti. Bu kâtip, Âl-i İmrân Sûresi'ni, bilerek ve kasıtlı olarak Âl-i Mervan Sûresi, diye yazdı. Halbuki Âl-i İmrân, İmrân evlatları demektir. İmran, Mûsâ ve Hârun Aleyhimesselâm'ın ve kız kardeşleri Gülsüm'ün babasıdır. İşte bu zâtlara, onların evlat ve torunlarına "Âl-i İmrân" denilmiştir. Hz. Meryem'in babası da bu aileye mensup idi. İşte bu sûrede, bu zâtların ahvâline dair bilgiler verildiği için bu isim verilmiştir.

Hakem, kendi dedelerine Mervan dendiği için, Âl-i Mervan Sûresi, diye yazmıştı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de kendisine: "Niçin böyle yazdın?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Sen söyledin, ben yazdım" deyince, Peygamber Efendimiz: "Yalan söylüyorsun" dedi ve onun bu yaptığıının cezâsı olarak kendisini bir günlük yola sürgün etti ve buyurdu ki: "Bunlar ne zaman olsa bir fesat çıkarırlar."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in vefâtından sonra Hz. Ebû Bekir halife oldu. Bir günlük yola da o sürdü. Hz. Ömer halife oldu. Bir günlük yola da o sürdü. Bunlar Hz. Osman'ın akrabaları idi. Hz. Osman halife olunca, ona gelip; "Sen akrabamızsın, sen bizi affetmezsen, kim affedecek. Sen sürersen, her gelen sürer. İlerisi deniz, denizin öbür tarafına geçmemiz gerekir" diyerek yalvardılar. Hz. Osman, bunları affedip yanına aldı. Medîne halkı toplu olarak bu karara karşı çıktılar:

- Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem; "Bunlar ne zaman olsa fesat çıkarırlar" demişti. Bu fesatçıları niçin affettin? dediler. Hz. Osman: "Ben kendi yanıma alırım, kontrolüm altında olur, fesat çıkarttırmam. Benden sonra ne yaparsanız yapın" deyince millet teskin oldu, dağıldı.

Hz. Ebû Bekir'in oğlu Muhammed işsiz kalmıştı. Hz. Osman'dan iş istedi. Hz. Osman kendisini Kufe'ye vali tayin etti. Tayin mektubunu yazan katip, Hakem'in oğlu Mervan idi. Arapça da: "فَيَكْبِلُهُ" "Feyakbiluhû" diye yazılınca, "Başkan edin, vali edin" mânâsına gelir. "فَيَكْتُلُهُ" "Feyaktiluhû" diye yazılınca da, "Öldürün" mânâsına gelir. Arapçada "Feyakbiluhû" ile "Feyaktiluhû" arasında harf olarak fark yok sâdece nokta farkı var. Aynı yazının altına bir nokta koyulursa, "Başkan edin." Üstüne iki nokta koyulursa, "Öldürün" mânâsına gelir.

Katip: "Feyakbiluhû" diye yazdı. Hz. Osman'a gösterdi. Hz. Osman mühürledikten sonra da üstüne iki nokta koydu. Böylece mektup, öldürün oldu. Özel mektuplar meşinden yapılan bir kılıf içinde giderdi, kimse okuyamazdı. Hz. Ebû Bekir'in oğlu Muhammed, Hz. Ali'nin evine geldi. Kendisine Kûfe valiliği verildiğini söyledi. Hz. Ali'nin keşfi kerâmeti açtı, dedi ki: "Beni dinlersen Kûfe'ye gitme, o yol senin hakkında uğursuzdur." Hz. Ebû Bekir'in oğlu: "Hz. Osman, benim için kötülük düşünür mü?" dedi. Hz. Ali: "Düşünmez" dedi.

Hz. Ebû Bekir'in oğlu, olsa olsa bizim yolumuzun üzerine aslan çıkar diye düşündü ve yanına silahlı adamlar alarak yola çıktı. Yolda giderlerken, kendilerinin güvenliğini sağlamak için önden, arkadan ve yan taraflarından, giden gözcüler koymuştu. Çünkü Hz. Ali'nin keşfi kerâmeti açık olup, sözünde yanlış çıkmayacağını biliyordu. Gözcülerden bir tanesi, İri bir deveyle süratle giden birini gördü. Hz. Ebû Bekir'in oğluna haber verdi. Adamı yakaladılar ve ona, "Birinden mi kaçırıyorsun?" diye sordular. Ses yoktu. "Birini mi kovalıyorsun?" dediler. Panikleyerek net bir cevap veremedi. Bir şey gizlediği belli idi. Hz. Ebû Bekir'in oğlu: "Üstünü arayın dedi" aradılar. Bir şey bulamadılar. "Devesini arayın" dedi. Devesinde de bir şey bulamadılar. "Devesinin semerini kırın" dedi. Kırdılar içinden bir matara çıktı; açtılar. İçinde bir mektup vardı ve o mektup da: "Ey Kûfe vâlisi! Ebû Bekir'in oğlu Muhammed elinden valiliği almaya geliyor. Elindeki mektup ve üzerindeki mühür halifeye ait. Mektupta öldürün yazılı. Mektubu alır almaz tereddüt etmeden öldür. Mühür halifeye ait olduğu için ne sen, ne ben suçlu değiliz. Ben burayı idare ederim" diyordu.

Adamı öldürdüler, mektubu alıp döndüler. Medîne'nin yakınına geldikleri vakit, yolda bir kâfile gördüler. Kâfile'de başka bir Sahâbenin oğlu, Hz. Ebû Bekir'in oğluna: "Hz. Osman, beni Şam'a vali tayin etti, oraya gidiyorum" dedi. Hz. Ebû Bekir'in oğlu da: "Beni de Kûfe'ye vâli tayin etmişti, ama mektupta, öldürün yazmış" dedi. O mektubu açtılar, onda da aynı öldürün diye yazılıydı. Onlar da geri döndü. Bu mektupları Medîne'de herkese gösterdiler. Medîne halkı ayaklandı ve "Hakem'in bütün çocuklarını bize teslim et, hepsini öldüreceğiz" dediler. Hz. Osman buyurdu ki: "Ortada ölen yok, suçu işleyen bir kişi, o da Kur'ân-ı Kerîm hükmünce hakim kararı ile cezâlandırılır. Teslim edersem, suçu olan ve olmayan herkesi de öldürürsünüz; onların sorumlusu ben olurum" dedi. Millet gittikçe çoğalıyordu. Hz. Osman zor durumda kaldı, Hz. Ali'den yardım istedi ve "Bana Hasan ile Hüseyin'i gönder. Onları bekçi koyayım.

Onlara kimse kılıç çekmez. Ancak bu iş böyle yatıştır" dedi. Hz. Ali, çocuklarını gönderdi. Bunlar bekçi olunca kimse onlara kılıç, çekmedi. Ortalık biraz yatıştır gibi oldu.

Hz. Ebû Bekir'in oğlu isyancılarla gizli bir konuşma yaptı. Siz kapıda çok bağırın, çağırın, bütün muhafızları ve herkesi kapıdan tarafa çekin. Benim kazma seslerim içerden duyulmasın. Kerpiç olan duvarı deler, içeri girer, Hakem'in çocuklarının hepsini öldürür, dışarı çıkarım. Bu iş de bitmiş olur, dedi. Bu fikri çok beğendiler ve bu planı uyguladılar. Gece olunca Hz. Ebû Bekir'in oğlu, yanında dört beş kişi alarak duvarı delip elinde hançerle içeri girdi. Girdikleri oda Hz. Osman'nın yatak odası idi. Hz. Osman, Kur'ân okuyordu. Onun bu hâlini gören Hz. Osman Efendimiz, onun kendisini öldürmeye geldiğini zannetti. "Baban burada olsa, senin şu gelişine ne derdi" deyince, Hz. Ebû Bekir'in oğlu yanında-kilere: "Biz zorla içeri girdik, saygısızlık oldu. Biz bu işten vazgeçelim" dedi. Hz. Osman'dan özür dileyip çıktılar. İçerdeki Hakemoğullarının taraftarlarından bir kaç kişi bunlardan korktukları için bunları gizlice tâkip ediyorlardı. Bunlar: "Biz, Osman'ı öldürürsek, suç Ebû Bekir'in oğlunun üzerine kalır" dediler. İçeri girip hançerle Halife Hz. Osman'a vurdular. Hz. Osman'ın karısı üzerine atıldı ve hançeri tuttu. Onun da üç parmağı kesildi. Hz. Osman Efendimiz şehit edildiğinde, onun kanı Kur'ân-ı Kerîm'in üzerine akmıştı.[18] Bu haber duyulunca millet kimseyi dinlemedi, hücum ettiler. Hakem'in çocuklarının hepsi kadın elbisesi giyip kadınlarla beraber dışarı çıktılar.

İşte bu olay da Sıffin Harbi'nin olmasına sebep olmuş ve bu nedenle de birçok Sahâbî ve Müslüman karşı karşıya gelmiştir.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i İsrâ 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1816. Mîraçta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gördükleri hakkında çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bu konudaki hadisler hakkında geniş bilgi için bu Sûre-i İsrâ, Âyet 1'in izahına bakınız.

[2] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 10, s. 81.

[3] İbn-i Kesir, Şemâil'ür-Resûl, s. 483.

[4] Sûre-i Kevser, Âyet 1.

[5] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 84.

[6] Beyhakî, Delâil'ün-Nübüvve, Hadis No: 2802; İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 145; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31063; 38368.

[7] Ebû Ya'la el-Mevsili, Müsned, Hadis No: 837; Beyhakî, Delâil'ün-Nübüvve, Hadis No: 2803; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31069, 31070.

[8] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 8626.

[9] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7970, 8343; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 30854; Nebhânî, Huccetullâhi Alel Âlemin fî Mucizât-ı Seyyide'l-Murselîn, c. 2, s. 813.

[10] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 8792.

[11] Mir'at-ı Kâinat, c. 1, s. 697.

[12] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3103, 4117; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 157/1.

[13] Kütüb-i Sitte, c. 1, s. 525; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 89/7; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 32468, 32529.

[14] Beyhakî, Delâil'ün-Nübüvve, Hadis No: 2873; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31729; İbn-i Kesir, Şemâil'ür-Resûl, s. 482.

[15] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31066.

[16] Keler, kertenkele demektir.

[17] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 8614.

[18] O Kur'ân, hâlen İstanbul'da Topkapı Sarayı'nda sergilenmektedir.

(وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ قَالَ أَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتُ طِينًا) ٦١)

61. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki meleklerle, "Âdem'e secde edin" demiştik. Onlar da hemen secde ettiler. Ancak İblis secde etmedi ve "Ben, çamurdan yarattığına secde eder miyim?" dedi.

İzah: İblis'in, Âdem Aleyhisselâm'a secde etmemesi hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالْكِبْرَ فَإِنَّ إِبْلِيسَ حَمَلَهُ الْكِبْرُ عَلَى أَنْ لَا يَسْجُدَ لآدَمَ وَإِيَّاكُمْ وَالْجِرْصَ فَإِنَّ آدَمَ حَمَلَهُ الْجِرْصُ عَلَى أَنْ (أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ ابْنِي آدَمَ إِنَّمَا قَتَلَ أَحَدَهُمَا صَاحِبَهُ حَسَدًا (ابن عساکر عن ابن مسعود

"Kibirden sakının. Şüphesiz ki kibir, şeytanı Âdem'e secde etmemeye sevk etmiştir. Hıristan da sakının. Zîrâ hırs, Âdem'i mâlum ağaçtan yemeğe sevk etmiştir. Hasetten de sakının. Zîrâ Âdem'in iki oğlundan biri kardeşini ancak haset sebebiyle öldürmüştür. İşte bunlar her hatânın aslıdır."[1]

Âdem Aleyhisselâm'ın yaratılması ve şeytanın da kibirlenerek ona secde etmemesi hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 30, 34, Sûre-i A'râf, Âyet 11-17 ve Sûre-i Hicr, Âyet 28-40 ve izahlarına bakınız.

[1] Râmûz'ul Ehâdîs, s. 173/5.

(قَالَ أَرَأَيْتَكَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ لِنِئَ أَخْرَتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَاخْتِكَنَ ذُرِّيَّتَهُ إِلَّا قَلِيلًا) (٦٢)

62. İblis dedi ki: "Söyle bana, benden üstün ve şerefli kıldığın bu mu? Yemin olsun ki, bana kıyâmet gününe kadar mühlet verirsen, onun zürriyetini, az bir kısmı hâriç, mutlaka (vesvese vererek) hâkimiyetimin altına alırım."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِبْلِيسُ أَيُّ رَبِّ لَا أَزَالُ أُغْوِي بَنِي آدَمَ مَا دَامَتْ أَرْوَاحُهُمْ فِي أَجْسَادِهِمْ قَالَ فَقَالَ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ لَا أَزَالُ (أُغْفِرُ لَهُمْ مَا اسْتَعْفَرُونِي (حم ابى سعيد الخدري

İblis dedi ki: "Ey Rabbim! İzzetin hakkı için Âdemoğullarının ruhları bedenlerinde bulunduğu sürece, onları azdırmaktan geri durmayacağım." Bunun üzerine Rabbi Azze ve Celle şöyle buyurdu: "İzzetim ve Celalim hakkı için Ben de, onlar Benden bağışlanma diledikleri sürece, onları bağışlayıp duracağım."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11304.

قَالَ أَذْهَبَ فَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَاءُ مَنْزِلِكُمْ جَزَاءُ مَوْفُورًا (٦٣) وَاسْتَفْزَرُ مَنْ اسْتَطَاعَتْ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ (وَأَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخِيلِكَ وَرَجِّلِكَ وَشَارِكُهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ وَعَدُّهُمْ وَمَا يَعْزُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا (٦٤) (إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ وَكَفَى بِرَبِّكَ وَلِيًّا (٦٥)

63-65. Allah'ü Teâlâ da İblis'e buyurdu ki: "Git, kıyâmete kadar kal, istediğini

yap. Onlardan sana tâbi olanlarla cezânız Cehennemdir. O ise, mükemmel bir cezâdır.* Onlardan gücünün yettiğini, dâvetinle yoldan çıkarmaya çalış, binekli yahut yaya olan bütün askerlerini de yardımına çağır. (Haram kazandırmakla) mallarına ve (zinâ yaptırmakla) evlatlarına ortak ol. Onlara vaadlerde bulun! Şeytanın vaadleri, bâtilı hak göstermekten başka bir şey değildir.* Şüphesiz ki, ihlaslı kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur." Ey Resûlüm! Vekil olarak Rabbin yeter.

İzah: Şeytanların insanları azdırması ile ilgili olarak nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, İyâd b. Himâr Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ذَاتَ يَوْمٍ فِي خُطْبَتِهِ أَلَا إِنَّ رَبِّي أَمَرَنِي أَنْ أَعْلَمَكُمْ مَا جَهِلْتُمْ مِمَّا عَلَّمَنِي يَوْمِي هَذَا كُلَّ مَالٍ نَحَلْتُهُ عَبْدًا حَلَالٌ وَإِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حُنَفَاءَ كُلُّهُمْ وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمْ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَالَتْهُمْ عَنْ دِينِهِمْ وَحَرَّمْتُ عَلَيْهِمْ مَا أَخَلَلْتُ لَهُمْ وَأَمَرْتُهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا (م عن عياض بن حمار)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün hutbesinde şöyle buyurdu: Haberiniz olsun ki, işte bu günümde Rabbin Teâlâ, bana öğrettiklerinden, sizin bilmediğiniz şeyleri size öğretmemi bana emredip buyurdu ki: "Kullarımdan herhangi bir kula verdiğim her mal, o kul için helâldir. Ben, kullarımı Hanifler olarak (İslâm üzere) yarattım. Şeytanlar onlara geldi de, onları dinlerinden çevirdi. Benim onlara helâl kıldığım şeyleri onlara haram kıldı. Hakkında hiçbir delil indirmedığım şeyleri Bana ortak koşmalarını da onlara yine şeytanlar emretti (onlar da, nefislerine hoş geldiği için hemen şeytana tâbi oldular)..."[1]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "Onlardan gücünün yettiğini, dâvetinle yoldan çıkarmaya çalış, binekli yahut yaya olan bütün askerlerini de yardımına çağır. (Haram kazandırmakla) mallarına ve (zinâ yaptırmakla) evlatlarına ortak ol" âyetini açıklarken şöyle buyurmuştur: "Burada Allah'a karşı mâsiyette giden her süvârî, Allah'a karşı mâsiyette giden ger kişi, haksız yere alınan bütün mallar ve zinâdan doğan çocuklar kastedilmektedir."[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ, şeytana hitâben: "Şüphesiz ki, ihlaslı kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur" diye buyurmuştur. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيُنْضِي شَيْطَانُهُ كَمَا يُنْضِي أَحَدُكُمْ بَعِيرَهُ فِي السَّفَرِ (حم عن ابى هريرة

"Mü'min, şeytanlarını öylesine yorar ve ezer ki, tıpkı sizden birinizin yolculukta devesini yorup ezdiği gibi." [3]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 16 (63).

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 347.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8583.

(رَبُّكُمُ الَّذِي يُرْجِي لَكُمْ الْفَلَكَ فِي الْبَحْرِ لِنَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا) ٦٦)

66. Rabbiniz, lütfundan nasip arayasınız diye, sizin için denizde gemileri yürütür. Şüphesiz ki O, size karşı çok merhametlidir.

وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِلَهًُا فَلَمَّا نَجَّيْكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا) (٦٧)

67. Denizde gark olmak korkusuna düşerseniz, Allah'ı bırakıp da ibâdet ettiğiniz ilahlar hatırıncıdan çıkar. Fakat Allah'u Teâlâ sizi kurtarıp karaya çıkarınca, O'ndan yüz çevirirsiniz. Çünkü insanoğlu, çok nankördür.

İzah: Âyette denizde gemide bulunanların fırtınaya uğradıklarında, ölüm korkusu kendilerini sarınca putlarını bırakarak sâdece Allah'u Teâlâ'ya yönelip ihlasla O'na duâ ettikleri anlatılmaktadır. Bu âyette geçen olayın benzeri Hz. İkrime'nin başına gelmiş ve onun Müslüman olmasına sebep olmuştur. Bu hâdise, Urve'den şöyle nakledilmiştir:

Mekke fethedildiğinde, Ebû Cehil'in oğlu İkrime Mekke'den kaçtı ve deniz yoluyla yolcuğuna devam ederken, gemi çıkan bir fırtınada sallanmaya başlayınca, Lat ve Uzza'ya duâ etmeye başladı. Gemidekiler: "Burada Allah'tan başka kimseye duâ edilmez" deyince, İkrime: "Vallâhi, eğer denizde sâdece kendisi var ise, karada da sâdece kendisi var demektir" karşılığını verdi ve geri dönüp Müslüman oldu.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül Mensûr, c. 7, s. 603.

(أَفَأَمِنْتُمْ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَلِيًّا) (٦٨) أَمْ أَمِنْتُمْ أَنْ يُعِيدَكُمْ) (فِيهِ تَارَةً أُخْرَى فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِنَ الرِّيحِ فَيَغْرِقَكُمْ بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ تَبِيعًا) (٦٩)

68-69. Peki, Allah'ı Teâlâ'nın, üzerinde bulunduğunuz karayı sizinle beraber yere batırmayacağından yahut üzerinize (Lût'un kavminde olduğu gibi) taş yağdıran bir rüzgâr göndermeyeceğinden emin mi oldunuz? Böyle bir şey olduktan sonra, kendinizi muhafaza edecek bir koruyucu bulamazsınız.* Yahut sizi tekrar denize döndürüp de üzerinize şiddetli bir rüzgâr göndererek, küfrünüzden dolayı gark etmeyeceğinden emin mi oldunuz? Siz bu hâle düştükten sonra, Bize karşı intikam alacak hiçbir kuvvet bulamazsınız.

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا (تَقْضِيًّا ٧٠)

70. Yemin olsun ki Biz, Âdemoğlunu üstün bir varlık kıldık. Onları karada ve denizde (çeşitli vâsıtalara) taşıdık. Onlara leziz ve temiz rızıklar verdik ve onları yarattıklarımızın birçoğuna üstün kıldık.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Onları yarattıklarımızın birçoğuna üstün kıldık" diye buyrulmaktadır. Bu ifade, insanın diğer varlıklardan farklı ve üstün olan tarafları; akıl sahibi olması, konuşabilmesi, iyiyi kötünden seçebilmesi, şeklinin güzel olması gibi meziyetlerdir. Yani Allah'ı Teâlâ insanı Ahsen-i Takvim üzere yaratmıştır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْمَلَائِكَةَ قَالَتْ: يَا رَبَّنَا أَعْطَيْتَ بَنِي آدَمَ فَهُمْ يَأْكُلُونَ، وَيَشْرَبُونَ وَيَرْكَبُونَ وَيُلْبِسُونَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَلَا نَأْكُلُ وَلَا نَشْرَبُ وَلَا نَلْهُو فَكَمَا جَعَلْتَ لَهُمُ الدُّنْيَا فَاجْعَلْ لَنَا الْآخِرَةَ فَقَالَ: لَا أَجْعَلُ ذُرِّيَّةَ مَنْ خَلَقْتَهُ بِيَدِي (كَمَنْ قُلْتُ لَهُ كُنْ فَكَانَ) (طب عن عبد الله بن عمرو)

Melekler dediler ki: "Ey Rabbimiz! Âdemoğluna dünyâyı verdin. Orada yer, içer ve giyinirler. Biz Seni hamd ile tesbih ettiğimiz halde ne yeriz, ne içeriz, ne de eğleniriz. Nasıl onlara dünyâyı vermişsen, bize de âhireti ver." Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Elimle yaratmış olduğumun zürriyetinden gelenlerin sâlihlerini; kendisine "Ol" deyince, olanlar gibi kılmam." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

مَا شَيْءٌ أَكْرَمَ عَلَى اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ ابْنِ آدَمَ قَبْلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ قَالَ وَلَا الْمَلَائِكَةُ (مَجْبُورُونَ بِمَنْزِلَةِ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ) (هب عن عبد الله بن عمرو)

"Mahşer gününde Allah katında Âdemoğlundan daha değerli hiçbir şey yoktur."
"Yâ Resûlallah! Melekler de mi?" denilince, şöyle buyurdu: "Melekler de; çünkü melekler, güneş ve ay gibi ibâdetle mecburdurlar."[2]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1478.

[2] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 146; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 34622.

((يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمَامِهِمْ فَمَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَأُولَئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا (٧١)

71. Ey Habîbim! Bütün insanları kendi önderleriyle birlikte çağırdığımız günü zikret. O gün her kimin amellerinin yazılı olduğu kitabı sağ eline verilirse, işte onlar kitaplarını okurlar ve kıl kadar haksızlığa uğratılmazlar.

İzah: Amel defterlerine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُدْعَى أَحَدُهُمْ فَيُعْطَى كِتَابُهُ بِيَمِينِهِ وَيَمْدُّ لَهُ فِي جَسَمِهِ سِتُونَ ذِرَاعًا وَيُبَيِّضُ وَجْهَهُ وَيُجْعَلُ عَلَى رَأْسِهِ تَاجٌ مِنْ لَوْلُؤٍ يَتَلَأَلُ فَيَنْطَلِقُ إِلَى أَصْحَابِهِ فَيَرَوْنَهُ مِنْ بَعِيدٍ فَيَقُولُونَ اللَّهُمَّ أَنْتَنَا بِهِذَا وَبَارِكْ لَنَا فِي هَذَا حَتَّى يَأْتِيَهُمْ فَيَقُولُ أَنْشِرُوا لِكُلِّ رَجُلٍ مِنْكُمْ مِثْلَ هَذَا قَالَ وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيَسْوَدُ وَجْهَهُ وَيَمْدُّ لَهُ فِي جَسَمِهِ سِتُونَ ذِرَاعًا عَلَى صُورَةِ آدَمَ فَيَلْبَسُ تَاجًا فَيَرَاهُ أَصْحَابُهُ فَيَقُولُونَ نَعُودُ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّ هَذَا اللَّهُمَّ لَا تَأْتِنَا بِهِذَا قَالَ فَيَأْتِيَهُمْ فَيَقُولُونَ (اللَّهُمَّ أَخْزِهِ فَيَقُولُ أَبْعَدَكُمْ اللَّهُ فَإِنَّ لِكُلِّ رَجُلٍ مِنْكُمْ مِثْلَ هَذَا (ت عن ابى هريرة

Onlardan biri çağrılır, amellerinin yazılı olduğu kitabı (amel defteri) sağ eline verilir. Bedeni altmış arşın uzatılır, yüzü ak edilir ve başına parlak incilerden bir taç koyulur. Adam hemen arkadaşlarının yanına koşar, uzaktan onu görürler ve "Allah'ım! Onu bize kavuştur ve onu bize mübârek kıl" derler. O adam nihâyet yanlarına gelir ve onlara: "Müjdelersun, hepiniz için aynı mükâfat vardır" der. Kâfire gelince, onun yüzü kara edilir, bedeni Âdem sûretinde altmış arşın uzatılır. Onun başına da kâfirliğin alâmeti olacak bir taç giydirilir. Arkadaşları onu görür ve "Allah'ım! Bunun şerrinden sana sığınırız, onu bize ulaştırma" derler. Nihâyet yanlarına geldiğinde de, "Allah'ım! Bunu rezil kıl" derler. O adam da: "Allah, sizleri rahmetinden uzaklaştırsın, sizden her biriniz için de aynı cezâ vardır" der.[1]

Kişinin amel defteri hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i İsrâ, Âyet 13-14'e ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 18.

(وَمَنْ كَانَ فِي مِذَّةِ أَعْمَى فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَى وَأَضَلُّ سَبِيلًا (٧٢))

72. Her kim bu dünyâda (mânen) kör olursa, âhirette de kördür ve daha ziyâde şaşkındır.

İzah: Her kim bu dünyâda, Allah'ın kendisine vermiş olduğu nîmet-lere karşı kör olursa ve Allah'ın kudretini gösteren alâmetleri görmeyip İslâm'a karşı kör olarak yaşarsa, işte o kimse âhirette de kör olarak mahşere getirilecek ve bu kimse âhirette daha da kötü bir durumda bulunacaktır. Zîrâ oradaki yeri Cehennem olacaktır.

(وَإِنْ كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الدِّيِّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ لَتَقْتِرِيَ عَلَيْنَا غَيْرَهُ وَإِذَا لَا تَخْذُوكَ خَلِيلًا (٧٣))

73. Ey Resûlüm! Müşrikler, sana vahyettiğimizden başkasını Bize karşı iftira etmen için nerdeyse seni vahyettiğimiz hakkında şüpheye düşüreceklerdi. Onlara tâbi olsaydın, işte o zaman seni dost edinirlerdi.

İzah: Müşrikler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i dâvâsından alıkoymak ve onu, üzerinde bulunduğu hak yoldan saptırmak için çeşitli yollara başvurmışlardır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den, Müslüman olmaları için kendilerine mühlet vermesi ve bu sırada da putlarına tapmalarına ses çıkarmaması gibi taleplerde bulunmuşlardır. İşte bu Âyet-i Kerîme ile Allah'ı Teâlâ, Resûlünü uyarmıştır.

(وَلَوْلَا أَنْ تَبْتَئَاكَ لَقَدْ كِدْتَ تَرْكُنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا (٧٤)) إِذَا لَدَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا (٧٥))

74-75. Eğer seni hak üzere sâbit kılmasaydık, az kalsın onlara biraz meyledecektin.* Eğer onlara meyletseydin, dünyânın azâbını da, âhiretin azâbını da sana kat kat tattırırdık. Sonra kendin için Bize karşı bir yardımcı da bulamazdın.

İzah: Katâde Hazretlerinden nakledildiğine göre, bu âyetler inince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن قتادة

"Allah'ım! Beni göz açıp kapayıncaya kadar bile olsa, nefsimi bırakma."[1]

Abdurrahman b. Ebî Bekre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَوَاتُ الْمَكْرُوبِ اللَّهُمَّ رَحِمَتَكَ أَرْجُو فَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ (أَصْلَحَ لِي شَأْنِي كُلُّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ) (د حم عن عبد الرحمن بن ابى بكرة

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem sıkıntıya düşenin duâsı şudur buyurdu: "Allah'ım! Senin rahmetini umuyorum, beni göz açıp kapayıncaya kadar bile olsa, nefsimi bırakma."[2]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 17, s. 508.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 100-101; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19535.

وَأِنْ كَادُوا لَيَسْتَفِزُّوكَ مِنَ الْأَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا وَإِذَا لَا يَلْبِثُونَ خِلَافَكَ إِلَّا قَلِيلًا (٧٦) سُنَّةٌ مَنْ قَدْ ((أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنْ رُسُلِنَا وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا ٧٧)

76-77. Onlar, nerdeyse seni yurdundan (Mekke'den) çıkarmak için rahatsız edeceklerdi. O halde kendileri de senden sonra çok az kalacak-lardır.* Ey Resûlüm! Senden önceki Peygamberlerimizi yerlerinden çıkaranlar hakkındaki sünnetimiz de böyleydi ve Bizim sünnetimizde hiçbir değişiklik bulamazsın.

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i Mekke'den hicret etmeye zorlayan müşriklerin liderleri, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in oradan hicret ederek ayrılmasından sonra Bedir Savaşı'nda öldürülmüşler ve böylece Âyet-i Kerîme'nin ifade ettiği gibi onlar da orada az bir zaman kalabilmişlerdir. Allah'ı Teâlâ'nın, Peygamberlerine karşı gelenleri cezâlandırma âdeti yerini bulmuştur.

Sonuçta, Mekke müşriklerinin tamamı Allah'ı Teâlâ tarafından cezâlandırılmıştır. Bir kısmı Bedir'de ölmüş, diğerleri ve onların yakınları da ölenlerin acısıyla azaba uğramışlardır. Daha sonra, Mekke bizzat Müslümanlar tarafından fethedilmiş ve böylece Mekke'de müşriklerin hükmü tamamen ortadan kalkmıştır.

((اقِمِ الصَّلَاةَ لِذُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا) (٧٨)

78. Ey Habîbim! Güneşin zevâl (öğle) vaktinden iyice gece oluncaya kadar

(öğle, ikindi, akşam ve yatsıda) namaz kıl ve sabah namazını da kıl. Çünkü sabah namazı şâhitlidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de, kılınması farz olan beş vakit namaz beyan edilmiştir. Bu hususta:

أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ كَانَ يَقُولُ دُلُّوكُ الشَّمْسِ إِذَا فَاءَ الْفَيْءُ وَعَسَقُ اللَّيْلِ اجْتِمَاعُ اللَّيْلِ وَظُلُمَتُهُ (موطأ مالك)
(عن داود بن الحصين)

Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, (güneşin zeval vakti, diye tercüme ettiğimiz) "Dulûk’uş-Şems" ifadesine; güneşin batıya kaymasıyla gölgenin başlamasıdır, (iyice gece olunca, diye tercüme ettiğimiz) "Gasak’ul-Leyl" ifadesine de; gecenin tam olarak kararmasıdır (yatsı vaktidir), diye söylemiştir. [1]

Buradan anlaşıldığı üzere güneşin batıya yönelmesiyle birlikte gecenin iyice kararmasına kadar olan sürede öğle, ikindi, akşam ve yatsı olmak üzere dört vakit namaz kastedilmiştir. Sabah namazı da ayrı olarak âyetin devamında vurgulanmıştır.

Sabah namazının şâhitli olmasının nedeni, tefsir âlimlerinin beyanına göre; gündüz melekleri ile gece meleklerinin, nöbet değiştirirken bu namaza aynı anda şâhit olmalarıdır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَقْضِلُ صَلَاةَ الْجَمِيعِ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ وَحْدَهُ بِخَمْسٍ وَعِشْرِينَ جُزْءًا وَتَجْتَمِعُ مَلَائِكَةُ اللَّيْلِ وَمَلَائِكَةُ النَّهَارِ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ فَاقْرَءُوا إِنَّ شَيْئَكُمْ {إِنْ قُرَأَ الْفَجْرُ كَانَ مَشْهُودًا} (خ) عن أبي هريرة

"Cemaatle kılınan bir namazın tek başına kılınan bir namaza üstünlüğü yirmi beş derecedir.[2] Gece melekleriyle gündüz melekleri sabah namazında toplanırlar." Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu der ki: İsterseniz, "Çünkü sabah namazı şâhitlidir " diye geçen Sûre-i İsrâ, Âyet 78’i okuyun.[3]

Ancak kadınların, namazlarını evlerinde kılmaları daha efdaldır. Zîrâ bu hususta Ümmü Humeyd Radiyallâhu anhâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، يَمْنَعُنَا أَرْوَاجُنَا أَنْ نُصَلِّيَ مَعَكَ، وَنُحِبُّ الصَّلَاةَ مَعَكَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: صَلَاتُكُمْ فِي بُيُوتِكُمْ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِكُمْ فِي حُجْرِكُمْ، وَصَلَاتُكُمْ فِي حُجْرِكُمْ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِكُمْ

(فِي الْجَمَاعَةِ) (ابن أبي شيبه وعبد بن حميد وابن المنذر عن أم حميد

"Yâ Resûlallah! Kocalarımız seninle beraber namaz kılmamıza mâni olmaktadır. Oysa biz seninle beraber namaz kılmayı seviyoruz" dediğimde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Özel odalarınızda namaz kılmanız normal odalarınızda kılmanızdan daha efdaldır. Normal odalarınızda namaz kılmanız da cemaatle kılmanızdan daha efdaldır" buyurdu.[4]

[1] İmam Mâlik, Muvatta, Vukût'us-Salât 20; Rudânî, Cem'ul fevâid, Hadis No: 7053.

[2] Bir diğer Hadis-i Şerif'te de, "Yirmi yedi derece daha üstündür" diye geçmektedir (Sahih-i Buhârî, Ezan 30, 31; Sahih-i Müslim, Mesâcid 42 (249), Sünen-i Nesâî, İmâmet 42)

[3] Sahih-i Buhârî, Ezan 31; Rudânî, Cem'ul fevâid, Hadis No: 7054.

[4] İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, c. 2, s. 277 (Hadis No 7 Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 11, s. 81; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 25331.

(وَمِنْ أَلْيَلٍ فَتَهَجَّدُ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا) (٧٩)

79. Ey Habîbim! Gecenin bir kısmında da, beş vakitten fazla sana mahsus bir farz olarak teheccüd namazı kıl ki, Rabbin seni Makâm-ı Mahmud'a ulaştırsın.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Makâm-ı Mahmud", Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e has olarak mahşerde verilecek olan şefaât makamıdır; övülmüş makam anlamına gelir.

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قَوْلِهِ: (عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا) وَسُئِلَ عَنْهَا قَالَ: هِيَ (الشَّفَاعَةُ) (ت عن أبي هريرة

"Rabbin seni Makâm-ı Mahmud'a ulaştırsın" diye geçen âyet, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sorulunca, şöyle buyurmuştur: "O, şefaattir."[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

حِينَ يَسْمَعُ النَّدَاءَ اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ التَّامَّةُ وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ إِلَّا حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (خ ه عن جابر بن عبد الله)

Her kim ezanı işittiği zaman, "Allâhümme Rabbe hâzihi'd-da'veti't-tâmmeh. Ve's-salâti'l-kâimeh. Âti Muhammedeni'l-vesîlete ve'l-fadîleh. Veb'ashü makâmen mahmûdeni'llezî veadteh[2] (Ey bu mükemmel dâvetin ve namaz kıyâmı emrinin sahibi olan Allah'ım! Efendimiz Muhammed'e vesîleyi ve yüksek dereceleri ver. Ona, vaad ettiğin Makam-ı Mahmûd'u lütfeyle)" derse, mahşer gününde benim şefaati ona hak olur.[3]

İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

إِنَّ النَّاسَ يَصِيرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ جُنًّا كُلُّ أُمَّةٍ تَتَّبِعُ نَبِيَّهَا يَقُولُونَ يَا فُلَانُ اشْفَعْ يَا فُلَانُ اشْفَعْ حَتَّى تَنْتَهِيَ الشَّفَاعَةُ (إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَلِكَ يَوْمَ يَبْعَثُ اللَّهُ الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ (خ عن ابن عمر

"Mahşer günü insanlar bölük bölük, her ümmet Peygamberlerinin ardına düşerler ve (Ulul-Azim Peygamberlere): "Ey filan! Şefaati et. Ey filan! Şefaati et" derler. En son şefaati dileği, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e erişip nihâyet bulur. Bu şefaati olayı, Allah'ı Teâlâ'nın, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i Makâm-ı Mahmud'a ulaştırdığı gün meydana gelir." [4]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Mahşer gününde Âdemoğullarının Efendisi benim. Bunu övünmek için söylemiyorum, hakikat budur. Livâh'ul-Hamd Sancağı benim elimdedir. Bunu övünmek için söylemiyorum, hakikat budur. Gerek Âdem ve gerek başkası, her Peygamber o gün benim sancağımın altında olacaktır. Kabrinden ilk çıkan insan da benim. Bunu da övünmek için söylemiyorum, hakikat budur." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla şöyle buyurdu:

- Sonra insanlar (mahşer meydanında) üç büyük korku geçirecektir. Âdem'e gelerek, "Sen bizim atamız Âdem'sin, Rabbinin katında bize şefaati et" derler. O da: "Ben bir günah işledim ki, bu sebeple yeryüzüne indirildim. Siz Nûh'a gidin" der. Onlar, Nûh'a gelirler. O da: "Ben dünyâ halkına ağır bir bedduâ ettim ve bu yüzden helâk oldular. Siz İbrâhim'e gidin" der. Onlar, İbrâhim'e gelirler. O da der ki: "Şüphesiz ben, üç kere yalan söyledim. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Bunlardan hiçbir yalan yoktur ki, İbrâhim onunla Allah'ın

dînini savunmamış olsun" buyurdu. Siz Mûsâ'ya gidin" der. Sonra Mûsâ'ya gelirler. O da: "Ben, bir adam öldürdüm. Siz Îsâ'ya gidin" der. Onlar, Îsâ'ya gelirler. O da: "Allah'tan başka bana ibâdet edildi. Siz Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gidin" der. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

فَيَأْتُونَنِي فَأَنْطَلِقُ مَعَهُمْ قَالَ ابْنُ جُدْعَانَ قَالَ أَنَسُ فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَآخُذْ بِحَلَقَةِ بَابِ الْجَنَّةِ فَأَقْعُقْهَا فَيُقَالُ مَنْ هَذَا فَيُقَالُ مُحَمَّدٌ فَيَقْتَحُونَ لِي وَيَرْحَبُونَ بِي فَيَقُولُونَ مَرْحَبًا فَأَخْرَجُوا سَاجِدًا فَيُلْهِمُنِي اللَّهُ مِنَ الثَّنَاءِ وَالْحَمْدِ فَيُقَالُ لِي ارْفَعْ رَأْسَكَ وَسَلِّ تَعْطُ وَاشْفَعْ تُشَفِّعْ وَقُلْ يُسْمَعُ لِقَوْلِكَ وَهُوَ الْمَقَامُ (المحمود الذي قال الله {عسى أن يبعثك ربك مقامًا محمودًا} (ت) عن أبي سعيد

"Bunun üzerine bana gelirler ve ben onlarla birlikte kalkıp giderim." Enes Radiyallâhu anhu dedi ki: "Sanki ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bakıyorum." O buyurdu ki:

- Cennet kapısının halkasını tutacak ve tıkırdatacağım. "Kim o?" diye sorulur. "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem" denilir. Bana kapıyı açarlar ve merhaba derler. Ben secdeye kapanırım. Allah'ı Teâlâ bana, nasıl hamd ve senâ edeceğimi ilham eder ve sonra bana şöyle denilir: "Başını kaldır ve dile, dilediğin sana verilecek. Şefaet et, şefaatin kabul edilecek. Söyle, sözün dinlenecek. İşte Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i İsrâ, Âyet 79'da: "... Rabbin seni Makâm-ı Mahmud'a ulaştırsın" diye buyrulan Makâm-ı Mahmud budur.[5]

Âyrıca Âyet-i Kerîme'de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e; "Sana mahsus" diye hitap edilerek, gece teheccüd namazı kılması farz kılınmıştır. Bu ibâdet bizim için nâfiledir.

Bu âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şu rivâyet nakledilmiştir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bâzen namaz, bâzen niyaz, bâzen de istirahat ederdi. Bir gece mübârek gözleri kapandı. Kalbi uyanık idi. Yedinci kat gökten Cebrâil Aleyhisselâm'ın kanadının sesini işitip, kalkıp döşeginin üzerinde oturdu. Cebrâil Aleyhisselâm:

- Yâ Resûlallah! Hakk Teâlâ sana selâm eder ve buyurur ki: "Ey Habîbim! Ben seni kullarımın affını dilemen ve şefaet etmen için yarattım. Bu iş yatmakta ve rahatlıkta olmaz. Bütün ümmetinin günahlarını ve amellerini sana bildireyim. Sen bunları bil ki, rahat uyku uyuma."

Sonra Cebrâil Aleyhisselâm, sevgili Peygamberimizin mübârek elini tuttu. Mekke'den dışarı çıktılar. Peygamberimize ümmetinin amellerini bir bir arz etti. Allah'ı Teâlâ: "Ey Habîbim! Makâm-ı Mahmud'u istersen, yemeği az ye ve uykuyu az uyu ki, Makâm-ı Şefaât'e erişesin" buyurdu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hatırına şu geldi: "Şimdi bu ümmetimin hangi hatâ ve kusurlarını Allah'ı Teâlâ'dan isteyeyim?" Böyle düşünürken hitap geldi: "Ümmetinin günahlarının hepsinin affı, senin bütün geceyi, gecenin yarısını veya üçte birini ibâdet ile geçirmene bağlıdır." [6]

İşte Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bütün geceyi, gece yarısından sonra veya gecenin üçte biri kalınca sabaha kadar ibâdet ile geçirmesini Allah'ı Teâlâ emretmektedir. Gece ibâdetini yapmasının hikmeti de, kendisi için değil, ümmetinin günahlarının affı içindi.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu makâmın bir Hadis-i Kudsî'de Cenâb-ı Hakk tarafından kendisine şöyle bildirildiğini haber vermiştir:

مَقَامٌ يَحْمَدُكَ فِيهِ الْأَوَّلُونَ وَالْآخِرُونَ وَتَشْرَفُ فِيهِ عَلَى جَمِيعِ الْخَلَائِقِ تَسْأَلُ فَتُعْطَى وَتَشْفَعُ فَتُشَفَّعُ لَيْسَ أَحَدٌ (إِلَّا تَحْتَ لَوَائِكَ). (عن ابن عباس)

"O öyle bir makam ki, bu makamda öncekiler de, sonrakiler de sana teşekkür ederler, sana minnettâr olurlar. Sen şerefçe bütün yaratılmışların üstünde olursun, istersin verilir, şefaât edersin şefaatin makbul olur. Senin sancağının altında olmadık hiç kimse kalmaz." [7]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 18.

[2] Bu duânın sonuna, nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de, "İnneke lâ tuhlif'ul-mîâd" (Şüphesiz ki Sen sözünden dönmezsin) diye ilâve vardır. Yine bâzı rivâyetlerde de, "Ve'l-fadîleh" ten sonra "Ve'dderacet'ür-rafîa" ziyâdesi de vardır.

[3] Sahih-i Buhârî, Ezan 8; Sünen-i İbn-i Mâce, Ezan 4.

[4] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i İsrâ 10; Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1712; Bu Hadis-i Şerif'in daha uzun olarak nakledilen tam metni için

Bakınız: Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 3, 8; Sahih-i Müslim, İman 327, (194).

[5] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 2.

[6] Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 95. Gece ibâdetiyle ilgili de Sûre-i Müzzemmil, Âyet 20'ye bakınız.

[7] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, c. 2, s. 574.

(وَقُلْ رَبِّ ادْخُلْنِيْ مُدْخَلَ صِدْقٍ وَّاَخْرِجْنِيْ مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاَجْعَلْ لِّيْ مِنْ لَّدُنْكَ سُلْطٰنًا نَّصِيْرًا) (٨٠)

80. Ey Resûlüm! De ki: "Yâ Rabbi! Beni gireceğim yere (Medîne'ye) hoşnutlukla girdir, çıkacağım yerden (Mekke'den) de hoşnutlukla çıkar ve tarafından bana (kâfirleri mağlup edecek) yardımcı bir kuvvet ver."

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi hakkında şöyle buyurmuştur:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَكَّةَ ثُمَّ أُمِرَ بِالْهَجْرَةِ فَزَلَّتْ عَلَيْهِ {وَقُلْ رَبِّ ادْخُلْنِيْ مُدْخَلَ صِدْقٍ وَّاَخْرِجْنِيْ مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاَجْعَلْ لِّيْ مِنْ لَّدُنْكَ سُلْطٰنًا نَّصِيْرًا} (ت عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'de bulunuyordu. Sonra ona Medîne'ye hicret etmesi emredildi. İşte bunun üzerine; Ey Resûlüm! De ki: "Yâ Rabbi! Beni gireceğim yere (Medîne'ye) hoşnutlukla girdir, çıkacağım yerden (Mekke'den) de hoşnutlukla çıkar..." diye devam eden Sûre-i İsrâ, Âyet 80 nâzil oldu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Medîne'yi çok sever ve orası için duâ ederdi. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(اللّٰهُمَّ حَبِّبْ إِلَيْنَا الْمَدِيْنَةَ كَحُبِّنَا مَكَّةَ أَوْ أَشَدَّ ... (خ م عن عائشة

"Allah'ım! Bize Medîne'yi sevdire, Mekke'yi sevdirdiğin gibi hattâ daha fazla sevdire..."[2] diye duâ ederdi.

Enes Radiyallâhu anhu'dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا قَدِمَ مِنْ سَفَرٍ فَنَظَرَ إِلَى جُدْرَاتِ الْمَدِيْنَةِ أَوْضَعَ رَأْسَهُ وَإِنْ كَانَ عَلَى دَابَّةٍ حَرَّكَهَا مِنْ حُبِّهَا (خ ت عن انس)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir seferden dönünce, Medîne'nin duvarlarına bakar, develerini hızlandırır. Eğer bir bineğin üzerinde ise, onu tahrik ederdi. Bu davranışı, Medîne'ye sevgisinden ileri gelirdi."[3]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي ثَمَرِنَا وَبَارِكْ لَنَا فِي مَدِينَتِنَا وَبَارِكْ لَنَا فِي صَاعِنَا وَبَارِكْ لَنَا فِي مُدُنَا اللَّهُمَّ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عَبْدُكَ وَخَلِيلُكَ وَنَبِيُّكَ وَإِنِّي عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ وَإِنَّهُ دَعَاكَ لِمَكَّةَ وَإِنِّي أَدْعُوكَ لِلْمَدِينَةِ بِمِثْلِ مَا دَعَاكَ بِهِ لِمَكَّةَ وَمِثْلُهُ (معه) (م ت عن ابى هريرة)

"Allah'ım! Bize Medîne'mizi mübârek kıl, müdd ve sa' ile ölçülen meyvelerimizi bereket üzere bereketli kıl. Allah'ım! İbrâhim, Senin kulun, Peygamberin ve Halîlidir. Ben de Senin kulun ve Peygamberinim. O Sana Mekke için duâ etti. Ben de Sana Medîne için, onun Mekke hakkında yaptığı duâyı, bir misli fazlasıyla aynen yapıyorum."[4]

Mescid-i Nebevî'nin faziletine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Hadis-i Şerif'lerinden bâzıları şöyledir:

مَنْ صَلَّى فِي مَسْجِدِي أَرْبَعِينَ صَلَاةً لَا يَقُوتُهُ صَلَاةٌ كُتِبَتْ لَهُ بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ وَنَجَاةٌ مِنَ الْعَذَابِ وَبَرَى مِنْ (النَّفَاقِ) (ت حم عن انس بن مالك)

"Her kim benim mescidimde hiçbir vakti kaçırmayarak kırk vakit namaz kılsa, onun için Cehennem azâbından kurtuluş berâtı yazılır ve münâfıklıktan da kurtulmuş olur."[5]

(مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمَنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ وَمَنْبَرِي عَلَى حَوْضِي) (خ م عن ابى هريرة)

"Evim ile minberim arası Cennet bahçelerinden bir bahçedir ve minberim de Havz-ı Kevser üzerindedir."[6]

(مَنْ حَجَّ إِلَى مَكَّةَ ثُمَّ قَصَدَنِي فِي مَسْجِدِي كُتِبَتْ لَهُ حَجَّتَانِ مَبْرُورَتَانِ). (الدليمي عن ابن عباس)

"Her kim Mekke'ye gelerek hac yapar da, sonra benim mescidimde (kabrimi ziyaret etmek kastıyla) beni ziyaret ederse onun için kabul olmuş iki hac sevabı yazılır."[7]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 18.

[2] Sahih-i Buhârî, Daavât 42; Sahih-i Müslim, Hac 86 (480).

[3] Sahih-i Buhârî, Fezâil’ul-Medîne 10; Sünen-i Tirmizî, Daavât 44; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4614.

[4] Sahih-i Müslim. Hac 85 (473 Sünen-i Tirmizî, Daavât 55, Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4605.

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 12123; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 34939.

[6] Sahih-i Buhârî, Kabe ve Mescid-i Nebvî’de Namaz Kılmanın Fazileti 5; Sahih-i Müslim, Hac 92 (502).

[7] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 12370.

(وَفُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا) (٨١)

81. Ey Habîbim! De ki: "Hak (İslâm) geldi ve bâtil (şirk) yok oldu. Şüphesiz bâtil, yok olmaya mahkûmdur."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ وَحَوْلَ النَّبِيتِ سِتُّونَ وَثَلَاثُ مِائَةٍ نُصِبَ فَجَعَلَ يَطْعُهَا بِعُودٍ فِي يَدِهِ وَيَقُولُ {جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا} {جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ} (خ م عن عبد الله بن مسعود)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke’yi fethettiğinde, Kâbe’nin çevresinde üç yüz altmış tane put vardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem elindeki âsâ ile onları deviriyor ve "Hak (İslâm) geldi ve bâtil (şirk) yok oldu. Şüphesiz bâtil, yok olmaya mahkûmdur"[1] ve "Hak (İslâm) geldi; bâtil (şirk) eseri görülmeyecek ve tekrar dönmeyecek sûrette yok oldu"[2] diye geçen âyetleri okuyordu.[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Hutbesi’nde de şöyle buyurmuştur:

أَيُّهَا النَّاسُ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ يَبْسُ مِنْ أَنْ يُعْبَدَ بِأَرْضِكُمْ هَذِهِ أَبَدًا وَلَكِنَّهُ إِنْ يُطْعَ فِيمَا سِوَى ذَلِكَ فَقَدْ رَضِيَ بِهِ (بِمَا تُحْقِرُونَ مِنْ أَعْمَالِكُمْ فَاحْذَرُوهُ عَلَى دِينِكُمْ) (سيرة ابن هشام عن ابن اسحاق)

"Ey insanlar! Bugün şeytan, sizin şu topraklarınızda yeniden tesir ve hâkimiyetini kurmak gücünü ebedî sûrette kaybetmiştir (sizi şirke düşürüp sizin üzerinize hâkimiyet kuramaz). Fakat siz, bu kaldırdığım şeyler dışında, küçük gördüğünüz işlerde ona uyarsanız, bu da onu memnun edecektir. Dîninizi korumak için bunlardan da sakının."[4]

[1] Sûre-i İsrâ, Âyet 81.

[2] Sûre-i Sebe, Âyet 49.

[3] Sahih-i Buhârî, Megâzi 46; Sahih-i Müslim, Cihat ve Siyer 32 (87).

[4] İbn-i Hişam, es-Sîret'ün-Nebeviyye, c. 4, s. 604

(وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا) (٨٢)

82. Biz Kur'ân'ı, Mü'minlere şifâ ve rahmet olarak indirdik. Bu Kur'ân, zâlimlerin de ancak hüsrânını artırır.

İzah: Kur'ân-ı Kerîm, hem zâhir, hem de mânevi hastalıkların şifâsıdır. Mânevi hastalıklara şifâ olması, onun insanları cehâlet ve sapıklık karanlığından çıkarmasıdır. Hakkı görmeyen kör gözleri açar. Ayrıca Kur'ân, Mü'minler için bir rahmet kaynağıdır. Zîrâ Mü'minler, onun hükümleriyle amel edip Cenneti kazanırlar ve Cehennemin azâbından uzaklaşmış olurlar. Kur'ân, kâfirlerin de küfrünü artırır. Zîrâ kâfirler, onu inkâr ederek emirlerini tutmazlar, yasaklarından kaçınmazlar. Böylece Cehennemin azâbını hak etmiş olurlar.

Kur'ân-ı Kerîm'in zâhir anlamdaki şifâsına dair de çok sayıda Hadis-i Şerif vardır. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْقُرْآنُ هُوَ الدَّوَاءُ) (السجزي في الابانة والقضاعي عن علي

"Kur'ân, bütün hastalıklara şifâdır."[1]

Kur'ân-ı Kerîm, Mü'minler için şifâ ve rahmettir. Bizim dînimizde Kur'ân âyetlerinin okunarak hastaların şifâyâ kavuşması haktır. Bu husus hem âyetlerde, hem de hadislerde açık bir şekilde geçmektedir.

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 49'da şöyle buyrulmaktadır:

"Ve onu İsrailoğullarına Peygamber olarak gönderecektir. O da, onlara şöyle der: "Ben size Rabbinizden mûcizeler ile geldim. Ben size çamuru kuş şeklinde yaparım ve ona üflerim. O da Allah'ın izniyle kuş olur, uçar. Anadan doğma körlerin gözlerini açar ve ebrashıları (vücudunda beyaz lekeler çıkan hastaları) bu illetten kurtarırım..."

İşte İsâ Aleyhisselâm, kendisine hak olarak inen İncil'den âyetler okuyup, duâ ederek hastaları şifâyâ kavuşturmuştur. Kur'ân'da bahsedilen şifâ ve rahmet, İncil'de, Tevrat'ta ve Zebur'da da vardı. Çünkü bunların hepsi o zamanda Allah'ı Teâlâ tarafından indirilen hak kitaplardı.

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ bu hususta şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْرَأُ عَلَى نَفْسِهِ الْمُعَوَّذَاتِ وَيَنْفُثُ قَالَتْ عَائِشَةُ فَلَمَّا اشْتَكَى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَعَلْتُ أَقْرَأُ عَلَيْهِ وَأَمْسَحُهُ بِكَفِّهِ رَجَاءَ بَرَكَاتِهِ يَدِهِ (حم عن عائشة)

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem rahatsızlandığı zaman kendi kendine Muavvizeteyn (Felâk ve Nâs) Sûrelerini okur ve üflerdi. Kendisinin ağrısı şiddetlendiği zaman da, bu sûreleri ona ben okurdum ve bereketini umarak onun eliyle kendi vücudunu sıvazladım."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(فَاتِحَةُ الْكِتَابِ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ (الدارمي عن عبد الملك بن عمير)

"Fâtiha'da her hastalığa şifâ vardır."[3]

Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ da şöyle buyurmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى فِي بَيْتِهَا جَارِيَةً فِي وَجْهِهَا سَفْعَةٌ فَقَالَ اسْتَرْقُوا لَهَا فَإِنَّ بِهَا النَّظْرَةَ (خ م (ك) طب عم ام سلمة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ümmü Seleme'nin odasında yüzünde sarılık eseri bulunan bir kız çocuğu görünce, "Bu kızcağızı okutun, buna nazar değmiştir" buyurmuştur.[4]

Yine nakledildiğine göre, Hz. Âişe şöyle buyurmuştur:

(رَخَّصَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرُّقِيَّةَ مِنْ كُلِّ ذِي حُمَةٍ (خ) عَنْ عَائِشَةَ

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem her (zehirli) iğnesi olan hayvanın zehirlemesinden dolayı ona okuyup üflemek sûretiyle, şifâ dileğinde bulunmamıza müsaade etti."[5]

Yine bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle buyurmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ لِلْمَرِيضِ بِسْمِ اللَّهِ تَرْبَةً أَرْضِنَا بِرِيقَةٍ بَعْضُنَا يُشْفَى سَقِيمُنَا بِإِذْنِ رَبِّنَا (خ) عَنْ عَائِشَةَ

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem hastaya okuduğunda: "Allah'ın yardımı ve izniyle bizim toprağımız, bâzımızın tükürüğü ile şifâ bulur" buyurur idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz, mübârek parmağını tükürüğü ile ıslatıp temiz toprağa bulaştırarak hastaya sürer ve böyle duâ ederdi. İyi kişilerin teberrüken yapacakları bu şekildeki duâ, bâzı hastalara Allah'ın izniyle şifâ verir.[6]

Bu hususta Seleme İbn-i Ekvâ Radiyallâhu anhu'nun şöyle söylediği nakledilmiştir:

ضَرَبْتُ ضَرْبَةً فِي سَاقِي يَوْمَ خَيْبَرَ فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَفَتَّ فِيهِ ثَلَاثَ نَفَثَاتٍ فَمَا اسْتَكْنَيْتُهَا (حَتَّى السَّاعَةِ). (خ) عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْاَكْوَعِ

"Hayber Günü, ben baldırımdan ağır bir şekilde vurulmuştum. Hemen Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem üç defa üfledi. O saatte şikâyetçi olduğum hastalığımdan eser kalmadı."[7]

Bu hususta Kadı İyaz da şu iki hâdiseyi nakleder:

وَقَطَعَ أَبُو جَهْلٍ يَوْمَ بَدْرٍ يَدَ مُعَوِّذَ بْنِ عَفْرَاءَ فَجَاءَ يَحْمِلُ يَدَهُ فَبَصَقَ عَلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَلَصَقَهَا فَلَصِقَتْ (الشِّفَاءُ عَنْ ابْنِ وَهْبٍ)

"Ebû Cehil, Muavviz b. Afrâ'nın elini kesmişti, elini taşıyarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna geldi. Peygamber Efendimiz, onun yarasına tükürerek yerine yapıştırdı. Derhal yerine yapıştı kaldı."[8]

(وَرُمِيَ كُتُومُ بْنُ الْحَصَيْنِ يَوْمَ أُحُدٍ فِي نَحْرِهِ فَبَصَقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهِ فَبَرَأَ) (الشِّفَاءُ

"Hüseyin oğlu Kulsum'a, Uhud Günü ok atılmış ve boğazında yara açmıştı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem yaraya tükürdü ve anında iyileşti." [9]

Hz. Ali'den nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle anlatılmaktadır:

اَشْتَكَيْتُ فَاتَّانِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا أَقُولُ اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ أَجَلِي قَدْ حَضَرَ فَأَرْحَنِي وَإِنْ كَانَ مُتَأَخِّرًا فَاشْفِنِي أَوْ عَافِنِي وَإِنْ كَانَ بَلَاءٌ فَصَبِّرْنِي فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ قُلْتَ قَالَ فَأَعَدْتُ (عَلَيْهِ قَالَ فَمَسَحَ بِيَدِهِ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ اشْفِهِ أَوْ عَافِهِ قَالَ فَمَا اَشْتَكَيْتُ وَجَعِي ذَلِكَ بَعْدَ (حم عن علي

Hz. Ali dedi ki: Ben rahatsız idim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanıma geldi. Bu arada ben şöyle diyordum: "Allah'ım! Ecelim gelmiş ise beni rahatlat, ecelim gelmemişse de bana şifâ ve afiyet ver. Şâyet bu bir belâ ise bana sabır ihsan et." Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Nasıl dedin?" diye sordu. Ben de ona söyledim. Eliyle beni sıvazladı, sonra da: "Allah'ım! Ona şifâ ver" diye buyurdu. Bundan sonra da böyle bir ağrı duymadım. [10]

Bu konuda bir Hadis-i Şerif'de de şöyle nakledilmiştir:

فَفَقَّتْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي عَيْنِهِ فَأَبْصَرَ فَرَأَيْتُهُ يُدْخِلُ الْخَيْطَ فِي الْإِبْرَةِ. (طب ابن ابى... (شبهة بغوى ابو نعيم عن ابن فديك

"Füdeyk adında bir kimse vardı. Seksen yaşında bir ihtiyardı. Gözleri ağrıyordu. Hiç görmüyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onun gözlerine üfledi. Öyle sıhhat buldu ki, iğneye iplik geçirir oldu." [11]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yaptığı bütün uygulamalar, ümmetine sünnet olarak kalmıştır. Bu sebeple de Mü'minler tarafından Allah'ı Teâlâ'nın izniyle şifâyâ kavuşması umularak hastaların üzerine Kur'ân âyetleri okunup üflenir.

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 2310; Sünen-i İbn-i Mâce, Kitab'üt-Tıb 41.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 23585.

[3] Sünen-i Dârîmi, Fadâil'ul-Kur'ân 12.

[4] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1933, Sahih-i Müslim, Selâm 21 (59 Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 19252.

[5] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1934.

[6] Zübdet'ül-Buhârî Tercümesi, Hadis No: 1301.

[7] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarîh, Hadis No: 1611.

[8] Kadı İyaz, Şifâ-i Şerif, s. 323.

[9] Kadı İyaz, Şifâ-i Şerif, s. 322.

[10] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1005.

[11] İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 24; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3466; İmam Kastalânî, Mevahib-i Ledünniyye, s. 334; Kadı İyaz, Şifâ-ı Şerif, s. 322.

(وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَا بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَؤُوسًا) (۸۳)

83. İnsana nîmet verdiğimiz vakit (Allah'a taat ve ibâdetten) yüz çevirip yan çizer. Ona şer isâbet ettiği vakit de ümitsizliğe kapılır.

İzah: Allah'ı Teâlâ insanı sıhhate, nîmetlere, hasta iken şifâyâ kavuşturduğu vakit, kendisine böyle ihsanlarda bulunmuş olan Rabbini zikretmekten, O'na şükrederek emirlerine riayette bulunmaktan uzaklaşır, kulluk görevini yapmaktan gâfil bulunur. Ona bir belâ isabet edince de, Allah'ın rahmetinden ümidini keser, hakka yönelerek duâ ve niyazda bulunmaz.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Hûd, Âyet 9'da da şöyle buyurmaktadır:

"Yemin olsun ki, insana tarafımızdan bir nîmet tattırır, sonra da onu kendisinden geri alırsak, şüphesiz ki o, ümitsizliğe düşer ve nankör olur."

Mü'min olmayanlar, bu âyette geçtiği gibi Rabbine karşı nankörlük yapmaktadır. Fakat Mü'minler böyle değildir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ (م عن صهيب)

"Mü'minin işi acâyiptir. Doğrusu onun her işi hayırdır. Bu husus Mü'minden başkası için böyle değildir. Ona iyilik ve genişlik isabet ederse, şükreder ve bu kendisi için hayır olur. Bir sıkıntı ve darlığa uğrarsa da, sabreder, bu da kendisi için hayır olur."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 13 (64).

(فُلٌ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَى سَبِيلًا) (٨٤)

84. Ey Resûlüm! De ki: "Herkes kendi inancına göre amel eder. Kimin yolunun daha doğru olduğunu ise Rabbin daha iyi bilir."

(وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا) (٨٥)

85. Ey Resûlüm! Sana ruh hakkında sorarlar. De ki: "Ruh, Rabbimin emrindendir. Size ilimden ancak az bir şey verilmiştir."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

قَالَتْ قُرَيْشٌ لِيَهُودَ أَعْطُونَا شَيْئًا نَسْأَلُ هَذَا الرَّجُلَ فَقَالَ سَلُوهُ عَنِ الرُّوحِ قَالَ فَسَأَلُوهُ عَنِ الرُّوحِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى {وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا} قَالُوا أُوتِينَا عِلْمًا كَثِيرًا أُوتِينَا النَّوْرَةَ وَمَنْ أُوتِيَ النَّوْرَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا فَأَنْزِلَتْ {قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِذَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ} إِلَى آخِرِ الْآيَةِ (ت عن ابن عباس)

Kureyşliler, Yahudilere: "Bize sorabileceğimiz bir şeyler verin ki onu şu adama soralım" dediler. Yahudiler de: "Ona, ruh hakkında sorun" dediler.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, ruh hakkında sorduklarında, Allah'ı Teâlâ: Ey Resûlüm! Sana ruh hakkında sorarlar. De ki: "Ruh, Rabbimin emrindendir. Size ilimden ancak az bir şey verilmiştir" mealindeki Sûre-i İsrâ, Âyet 85'i indirdi. Bunun üzerine Yahudiler: "Bize büyük ilim verilmiştir; bize Tevrat verildi ve her kime Tevrat verilmişse ona büyük hayır verilmiştir" dediklerinde de: Ey Resûlüm! De ki: "Eğer Rabbinin kelimelerini (ilim ve hikmetini) yazmak için denizler mürekkep olsa ve bir o kadar da ilâve etsek, denizler biter, Rabbinin kelimeleri bitmez" mealindeki Sûre-i Kehf, Âyet 109'u indirdi.[1]

Yine Sûre-i İsrâ, Âyet 85'in sonunda, Allah'ı Teâlâ: "Size ilimden ancak az bir şey verilmiştir" diye buyurduğu üzere, insanoğlu ne kadar ilim sahibi olursa

olsun, Allah'ın ilmi yanında onun ilmi pek azdır.

Kehf Sûresi'nde geniş olarak anlatıldığı üzere, Hızır Aleyhisselâm ile Mûsâ Aleyhisselâm arasındaki kıssa hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu olayı anlatırken şöyle buyurmuştur:

Mûsâ, Hızır ile beraber gemiye bindiklerinde; bir ara küçük bir kuş gelip geminin kenarına kondu ve denize bir iki defa gagasını daldırıp çıkardı. Bunu gören Hızır dedi ki:

يَا مُوسَى مَا نَقَصَ عِلْمِي وَعِلْمُكَ مِنْ عِلْمِ اللَّهِ إِلَّا مِثْلَ مَا نَقَصَ هَذَا الْعُصْفُورُ بِمِنْقَارِهِ مِنَ الْبَحْرِ ... (خ عن ابى ابن كعب)

"Yâ Mûsâ! Bu kuşun gagasında kalan ıslaklık, denize nisbetle ne kadarsa, senin ve benim ilmim de Allah'ın ilmine göre o kadardır..."[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 18.

[2] Sahih-i Buhârî, İlim 63; Sahih-i Müslim, Fedâil 46 (170-172 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 19; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7065. Bu kıssa için bakınız: Sûre-i Kehf, Âyet 60-82.

وَلَئِنْ شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِ عَلَيْنَا وَكِيلًا (٨٦) إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ إِنَّ فَضْلَهُ كَانَ ((عَلَيْكَ كَبِيرًا ٨٧)

86-87. Yemin olsun ki, eğer dileyseydik, Biz sana vahyettiğimizi (Kur'ân'ı) tamamen ortadan kaldırırdık. Sonra onu geri getirmek için Bize karşı kendine bir vekil de bulamazdın.* Ancak Rabbinden bir rahmet olarak böyle yapmadık. Ey Habîbim! Allah'ı Teâlâ'nın sana lütuf ve keremi çok büyüktür.

İzah: Hakk Teâlâ: "Ey Habîbim! Allah'ı Teâlâ'nın sana lütuf ve keremi çok büyüktür" diye buyurarak, Habîbini methü senâ etmektedir. Zîrâ her şeyden evvel onun nûrunu yaratmış, ondan da yaratılan her şeyi yaratmış[1] ve onu son Peygamber olarak âlemlere göndererek, Peygamberlerin baş tacı kılmıştır.[2] Allah'ı Teâlâ gönderdiği Peygamberlerin hepsinden ahid almıştır ki, onlar hayatta iken Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem gönderilecek olursa, ona îman getirsinler ve yardım etsinler. Ümmetlerinden de Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e îman getirip yardım etmek üzere ahid alsınlar.[3] Yine Allah'ı Teâlâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i Tevrat'ta ve İncil'de

Ahmed ismiyle, Zebur'da da Mahmud ismiyle[4] ve Kur'ân'da da Muhammed[5] ismiyle övmüş, meth etmiştir. Allah'ı Teâlâ bütün ilâhî kitapları içine alan Kur'ân-ı Azîm'ü-Şân'ı ona vermiştir.[6] Yine hiçbir Peygambere verilmeyen Mîracı ona vermiştir.[7] Ümmetini, diğer ümmetlerden üstün kılmış ve mahşerde ümmetini, diğer Peygamberlere şâhit kılmıştır.[8] Şefaât makamı olan Makâm-ı Mahmud'u ona vermiştir. Daha bunlar gibi nice nîmetler ihsan etmiştir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَا أَوَّلُ النَّاسِ خُرُوجًا إِذَا بُعِثُوا وَأَنَا خَاطِبُهُمْ إِذَا وَفَدُوا وَأَنَا مُبَشِّرُهُمْ إِذَا أَيْسُوا لَوَاءِ الْحَمْدِ يَوْمَئِذٍ بِيَدِي وَأَنَا (أَكْرَمُ وَلَدِ آدَمَ عَلَى رَبِّي وَلَا فَخْرَ) (ت عن انس)

"İnsanların, mahşer yerine getirilecekleri zaman kabrinden ilk çıkan benim, insanların hatipleri benim, ümitlerini kestikleri zaman müjdecileri benim, Livâ'ul-Hamd Sancağı o gün benim elimdedir. Allah katında Âdemoğlunun en şereflişi benim. Bunları övmek için söylemiyorum, hakikat budur." [9]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e verilen nîmetler ve onun diğer Peygamberlere olan üstünlüğüne dair geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 253'ün izahına bakınız.

[1] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 9.

[2] Sûre-i Ahzâb, Âyet 40.

[3] Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 81-82.

[4] Sûre-i Saff, Âyet 6; İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 160.

[5] Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 144; Sûre-i Ahzâb, Âyet 40; Sûre-i Fetih, Âyet 29; Sûre-i Muhammed, Âyet 2.

[6] Sûre-i Şuarâ, Âyet 196.

[7] Sûre-i İsrâ, Âyet 1 ve izahına bakınız.

[8] Sûre-i Bakara, Âyet 143 ve Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 110'a bakınız.

[9] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 2.

قُلْ لِّئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى اَنْ يَّاتُوْا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَأْتُوْنَ بِمِثْلِهٖ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ)
(ظهيرًا ٨٨)

88. Ey Resûlüm! De ki: "Yemin olsun ki, bu Kur'ân'ın bir mislini getirmek için, insan ve cin hep bir araya gelseler ve birbirlerine yardımcı da olsalar, yine de onun mislini getiremezler.

İzah: Kur'ân-ı Kerîm'in benzerinin getirilememesi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Yûnus, Âyet 38 ve izahına bakınız.

(وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِيْ هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ فَاَبٰى اَكْثَرُ النَّاسِ اِلَّا كُفُوْرًا ٨٩)

89. Yemin olsun ki, bu Kur'ân'da insanlar için her türlü misalden değişik şekillerde beyan ettik. Fakat insanların çoğu yine de inkârlarında ısrar ederler.

وَقَالُوْا لَنْ نُّؤْمِنَ لَكَ حَتّٰى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْاَرْضِ يَنْبُوْعًا (٩٠) اَوْ تَكُوْنَ لَكَ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيْلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجَّرَ)
الْاَنْهَارَ خِلَالَهَا تَفْجِيْرًا (٩١) اَوْ تُسْقِطَ السَّمٰٓءُ كَمَا رَعِمْتَ عَلَيْنَا كِسْفًا اَوْ تَاْتِيَ بِاللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ قَبِيْلًا (٩٢) اَوْ
يَكُوْنَ لَكَ بَيْتٌ مِنْ زُخْرَفٍ اَوْ تَرْقٰى فِي السَّمٰٓءِ وَلَنْ نُّؤْمِنَ لِرُقِيْكَ حَتّٰى تَنْزِلَ عَلَيْنَا كِتٰبًا نَقْرُوْهُ قُلْ سُبْحٰنَ
(رَبِّىْ هَلْ كُنْتُ اِلَّا بَشَرًا رَّسُوْلًا ٩٣)

90-93. Müşrikler dediler ki: "Bize yerden bir kaynak çıkarıp akıtıncaya kadar, sana aslâ îman etmeyiz.* Yahut senin hurma ve üzüm ağaçlarından bir bahçen olsun da, arasından şarıl şarıl nehirler akıtasın.* Yahut zannettiğin üzere göğü üzerimize parça parça düşüresin. Yahut Allah'ı ve melekleri âşikâre olarak karşımıza getiresin.* Yahut senin için altından bir evin olmalı veya semâya çıkasın, ona çıktığına da aslâ inanmayız, tâ ki bize okuyacağımız (dâvânı tasdik edecek) bir kitap indiresin." Ey Resûlüm! De ki: "Rabbimi tenzih ederim, ben Resûl olan beşerden başka bir şey değilim."

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair şu hâdiseler nakledilmiştir:

Mekke'de yaşayan Utbe b. Rebia, Şeybe b. Rebia, Ebû Cehil, Velid b. Muğire gibi müşrikler bir araya gelerek, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i yanlarına dâvet ettiler ve ondan, yerden pınarlar fışkırtmasını veya nehirler akıtmasını yahut göğü üzerlerine parça parça düşürmesini yahut Allah'ı ve melekleri getirmesini istemeleri üzerine bu âyetler nâzil olmuştur.

Ebû Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ فَكَلَّمَهُ فَجَعَلَ يُزْعِدُ فَرَأَيْتُهُ فَقَالَ لَهُ هَوِّنْ عَلَيْكَ فَإِنِّي لَسْتُ بِمَلِكٍ إِنَّمَا أَنَا ابْنُ امْرَأَةٍ تَأْكُلُ الْقَدِيدَ (هـ عن ابى مسعود)

Bir gün bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna geldi ve onun mânevî heybetinden titremeye başladı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Korkma! Ben bir hükümdar değilim. Ben ancak, Kureyş kabilesinden kurumuş et yiyen bir kadının oğluyum" diye buyurdu.[1]

Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'te açıkça geçtiği üzere, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yaratılış olarak bir beşerdir. Fakat beşerin en hayırlısıdır. Bu sebeple Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bir ismi de "Hayr'ul-Beşer"dir.

Nitekim insanların en üstünü ve efendisi olduğuna dair, Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اُدْعُوا إِلَى سَيِّدِ الْعَرَبِ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَسْتُ سَيِّدَ الْعَرَبِ؟ قَالَ: (أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ وَعَلِيٌّ سَيِّدُ الْعَرَبِ. (ك) عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ali'yi kastederek: "Bana Arabın Efendisini çağırın" dedi. "Yâ Resûlallah! Arabın Efendisi sen değil misin?" dediğimde, buyurdu ki: "Ben Âdemoğlunun Efendisiyim. Ali, Arabın Efendisidir."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ لَمْ يَقُلْ عَلَيَّ خَيْرُ النَّاسِ فَقَدْ كَفَرَ (خط عن على

"Kim benim için insanların en hayırlısıdır, demezse yemin olsun ki kâfir olur."
[3]

Elmas bir taştır, ancak çakıl taşı gibi sıradan bir taş değildir. İşte Elmas, taşlar içerisinde ne kadar değerli bir mücevher ise, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de beşerdir, ama Allah katında insanların en hayırlısı ve en değerlisidir.
[4]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Et'ime 30.

[2] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4690; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 2683.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 442/15.

[4] Bu hususta bakınız: Sûre-i Ahzâb, Âyet 40; Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 81-82; Sûre-i Nûr, Âyet 35, İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 9.

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا (٩٤) قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولًا (٩٥) قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا (٩٦)

94-96. Kendilerine hidâyet geldiği zaman, insanları îman etmekten meneden ancak onların: "Allah, bir beşeri mi Resûl olarak gönderdi?" demeleridir.* Ey Resûlüm! De ki: "Eğer yeryüzünde yurt tutup dolaşan melekler olsaydı, elbette onlara gökten Resûl olan bir melek indirirdik."* De ki: "Benimle sizin aranızda (Peygamberliğimin doğruluğuna dair) şâhit olarak Allah yeter. Şüphesiz O, kullarının her hâlinden haberdardır ve yaptıkları her şeyi görür."*

İzah: İnsanlara, hidâyet yani Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamber olduğunu gösteren açık mîcizeler ve Kur'ân âyetleri geldiği halde, onların inkâr etmelerine sebep olan şey, bir insanın, Peygamber olarak gönderilmesini garip karşılamalarıdır.

Müşrikler, bir insanın Peygamber olarak gönderilemeyeceğini iddia ediyor ve Peygamberlik gibi bir vazifenin, insanüstü bir güce sahip olan Melek gibi bir varlığa verilmesi lâzım geldiğini iddia ediyorlardı.

Allah'ı Teâlâ bu âyetler ile, "Eğer yeryüzündeki yaşayanlar melek olsaydı, o zaman melekten bir Peygamber gönderirdik" diye buyurarak o müşriklere cevap vermiştir.

وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِّ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عُلَىٰ وَجُوهِهِمْ (٩٧) ذَلِكَ جَزَاؤُهُمْ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا وَقَالُوا عُمِيًّا وَبُكْمًا وَصُمًّا مَأْوِيَهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا (٩٨) عِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا إِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا (٩٩)

97-98. Allah'ı Teâlâ kime hidâyet ederse, işte o kimse hidâyete nâil olur. Kimi de dalâlette bırakırsa, artık onlar için O'ndan başka aslâ dostlar bulamazsın. Biz onları mahşer günü; kör, dilsiz ve sağır oldukları halde yüzüstü süründürerek

haşrederiz. Onların varacakları yer Cehennemdir. Onun ateşi sükûnet buldukça, onlara ateşi artırırız.* Bu, onların âyetlerimizi yalanlamalarının ve "Biz kemik olup dağınık hâle geldikten sonra, tekrar diriltilir miyiz?" demelerinin cezâsıdır.

İzah: Kâfirlerin yüzüstü süründürülerek mahşere getirileceklerine dair Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ يُحْشَرُ الْكَافِرُ عَلَى وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ أَلَيْسَ الَّذِي أُمِّشَاهُ عَلَى رِجْلَيْهِ فِي الدُّنْيَا قَادِرًا عَلَى أَنْ يُمِّشِيَهُ عَلَى وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (خ م عن انس)

Bir adam: "Yâ Resûlallah! Mahşer günü kâfir yüzüstü nasıl haşrolunacak?" diye sorunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Şüphesiz onu dünyâda iki ayağı üzerinde yürüten Allah, mahşer günü yüzüstü yürütmeye de kâdir değil midir?"[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Furkân 1, Rikak 44; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 11 (54).

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا لَا رَيْبَ فِيهِ (فَإِنِّي الظَّالِمُونَ إِلَّا كُفُورًا ٩٩)

99. O kâfirler görmüyorlar mı ki, gökleri ve yeri yaratan Allah, elbette onların mislini de yaratmaya kâdirdir. Allah'ı Teâlâ onlar için, meydana gelmesinde şüphe olmayan bir ecel tâyin etmiştir. Hak ve hakikat bu kadar açık iken yine zâlimler, inkârlarında ısrar ederler.

(قُلْ لَوْ أَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّي إِذَا لَأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْإِنْفَاقِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ قَتُورًا) (١٠٠)

100. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Siz, Rabbimin rahmet hazinelerine sahip olsaydınız, bitmesinden korkarak sarfında cimrilik ederdiniz. Gerçekten insan çok cimridir.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın hazinesinin bitmeyeceğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur

يُدُّ اللَّهُ مَالَى لَا يَغِيضُهَا نَفَقَةً سَحَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَقَالَ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْفَقَ مِنْذُ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فَإِنَّهُ لَمْ يَغْضُ مَا فِي يَدِهِ (خ عن ابى هريرة)

"Allah'ın eli dopdoludur. Hiçbir nafaka onu eksiltmez. Allah, gece ve gündüz

ihsan eder. Görmez misiniz? Göklerin ve yerin yaratıldığı günden beri ihsan etmekte ve elindeki hiçbir şey tükenmemektedir.”[1]

Bu âyette, insanın cimri olduğundan bahsedilmektedir. Nefislerde olan cimrilik, insanlarda olan bir beşeriyet hâlidir. İnsan, aklını ve irâdesini kullanıp nefesine hâkim olarak hatâya ve yanlışla düşmekten kurtulur. Dolayısıyla cimrilik, insanlık tabiatı gereğidir, ondan ayrılmaz. Fakat kişi irâdesini kullanarak bu duyguya hâkim olur. Bu durum kişiye, nefesine hâkim olarak günahlardan sakınıp sâlih ameller işlediği sürece zarar vermez.

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 19; Sahih-i Müslim, Zekât 11 (36-37).

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ تِسْعَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ فَسَلَّ بَنِي إِسْرَآءَ يَلَّ إِذْ جَاءَهُمْ فَقَالَ لَهُ فِرْعَوْنُ إِنِّي لَأَظُنُّكَ يَا (مُوسَىٰ) مَسْحُورًا (١٠١)

101. Yemin olsun ki, Mûsâ’ya dokuz açık mûcize verdik. Ey Resûlüm! İsrailoğullarına sor. Mûsâ onlara geldiği vakit, Firavun ona: "Ey Mûsâ! Ben seni sihirbaz zannediyorum" demişti.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen dokuz açık mûcizeden maksat, Firavun ve adamlarına karşı, Mûsâ Aleyhisselâm’a verilen dokuz mûcize olup bunlar sırası ile şöyledir:

"Âsâ, parlayan el, tufan, çekirge, haşerât, kurbağa, kan, kıtlık yılları ve ürün eksikliği.”[1]

Bu husus Sûre-i Neml, Âyet 12’de de şöyle geçmektedir:

"Sana verilen dokuz mûcizeden biri olarak, elini koynuna sok, gözleri kamaştıracak sûrette parlak çıkar. Firavun ve kavmine git. Çünkü onlar fâsık bir kavimdir."

Hz. Mûsâ’nın, Firavun ve taraftarlarının dışında, İsrailoğullarına getirdiği birçok mûcize daha vardır. Âsâsını taşa vurarak su fışkırtması, çölde İsrailoğullarını bulutla gölgelendirmesi, gökten üzerlerine bildircin eti ve kudret helvası inmesi bu mûcizelerdendir.

[1] Bu mûcizeler ile ilgili âyetler için Sûre-i Bakara, Âyet 60; Sûre-i Âraf, Âyet 107, 130, 133 ve Sûre-i Şuarâ, Âyet 33’e bakınız.

قَالَ لَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنزَلَ هَذِهِ السُّورَآءَ وَالْأَرْضَ بَرَأَتْكُمْ وَأَنَّ لِرَبِّكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (١٠٢) ()
فَارَادَ أَنْ يَنْزِلَ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً يَسْقِيهِمْ فَنَزَّلْنَا غَمَامًا وَأَنزَلْنَا مِنْهُ مِثْقَالَ عِثَّةٍ مِنْ حَبِّ الْهَبْلِ لَنَبْلُوَنَّهُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (١٠٣) ()
وَقُلْنَا مِنْ بَعْدِهِ لِبَنِي إِسْرَآءِيلَ اسْكُنُوا الْأَرْضَ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا (١٠٤) ()

102-104. Mûsâ da, Firavun'a: "Muhakkak bilirsin ki, bunları ancak, göklerin ve yerin Rabbi apaçık deliller olarak indirmiştir. Ey Firavun! Ben zannederim ki, sen hayırdan saparak helâk olmuşsun" demişti.* Bunun üzerine Firavun, o yerden onların (öldürmek sûretiyle) kökünü kazımak istedi. Biz de, Firavun ile ona tâbi olanların hepsini (Kızıldeniz'de) gark ettik.* Bu olaydan sonra İsrailoğullarına dedik ki: "O yerde oturun. Sonra âhiret vaadi gelince, hepinizi toplayıp bir araya getireceğiz."

İzah: Firavun ve ona tâbi olanlar Kızıldeniz'de helak olduktan sonra Allah'ı Teâlâ, Hz. Mûsâ'nın ve ona tâbi olan İsrailoğullarının, Şam bölgesinde bulunan Kud's-i Şerif'in bulunduğu topraklara yerleşmelerini emretti ve mahşer gününde, Firavun ve ve ona tâbi olanları, Hz. Mûsâ'yı ve ona tâbi olanları bir araya getireceğini vaad etmiştir. Bâzı müfessirler tarafından, İsrailoğullarının yerleşmeleri emredilen o yerin, Mısır ve çevresi olduğu da beyan edilmiştir.

() (وَبِالْحَقِّ أَنزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَّلَ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا) (١٠٥)

105. Ey Habîbim! Biz, Kur'an'ı hak olarak indirdik ve hak olarak indi. Biz seni, ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.

() (وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا) (١٠٦)

106. Biz Kur'an'ı, insanlara yavaş yavaş okuyasın diye, âyet âyet ayırdık ve onu (ihtiyaca göre) peyderpey indirdik.

İzah: Kur'an-ı Kerîm'in iniş şekli, Sûre-i Furkân, Âyet 32'de de şöyle geçmektedir:

"Kâfirler (Muhammed Aleyhisselâm'ı kastederek), "Kur'an, ona bir defada indirilseydi ya!" dediler. Biz ise, onu kalbine yerleştirip pekiştirmek için işte böyle parça parça indirdik ve onu âyet âyet beyan ettik."

قُلْ اٰمِنُوْا بِهٖ اَوْ لَا تُؤْمِنُوْا اِنَّ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهٖ اِذَا يُنْلٰى عَلَيْهِمْ يَخِرُّوْنَ لِلْاَذْقَانِ سُجَّدًا (سَجْدَهٗ) ()
(١٠٧) وَيَقُوْلُوْنَ سُبْحٰنَ رَبِّنَا اِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُوْلًا (١٠٨) وَيَخِرُّوْنَ لِلْاَذْقَانِ يَنْكَبُوْنَ وَيَزِيْدُهُمْ حُشُوْعًا ()
() (١٠٩)

107-109. Ey Resûlüm! (Mekke kâfirlerine) de ki: "Kur'ân'a ister îman edin, ister îman etmeyin. Şüphesiz Kur'ân, önceki kitapları okuyanların âlimlerine okunduğu vakit onlar, Allah'ı Teâlâ'yı tâzim ederek yüzüstü secdeye kapanırlar. (Secde âyetidir)* "Rabbimiz noksan sıfatlardan uzaktır. Rabbimizin vaadi muhakkak meydana gelir" derler.* Onlar ağlayarak yüzüstü yere kapanırlar ve Kur'ân, onların huşûunu artırır.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, İslâmiyetin ilk yıllarında Peygamber Efendimizin emriyle Hz. Câfer b. Ebû Tâlib, Habeşistan'a hicret ettiği vakit, onlara Meryem Sûresi'ni okumuş ve sûre tamamlanıncaya kadar orada bulunan Hristiyan cemaatinin hepsi ağlamışlardı. Daha sonra Hz. Necâşi, kendi kavminin ulemâsından İslâm'a meyleden yetmiş kişiyi Fahr-i Kâinat Efendimize göndermiştir. Resûlü Ekrem de onlara Yâsîn Sûresi'ni okumuş, onlar da ağlayarak hemen Müslümanlığı kabul etmişlerdi.[1]

Âyet-i Kerîme'de: "Kur'ân, onların huşûunu artırır" diye geçen ifade; Kur'ân-ı Kerîm, Allah'ı Teâlâ'nın büyüklüğünü düşünmekten dolayı meydana gelen korku ve saygılarının artmasına vesîle olur, demektir.

[1] Bu konu Sûre-i Mâide, Âyet 82-85'te de anlatılmaktadır, geniş bilgi için oraya bakınız.

قُلْ اَدْعُوا اللّٰهَ اَوْ اَدْعُوا الرَّحْمٰنَ اَيّٰ مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْاَسْمَاءُ الْحُسْنٰى وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافُتْ بِهَا)
(وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيْلًا) (۱۱۰)

110. Ey Resûlüm! De ki: "İster Allah diye çağırın, ister Rahmân diye çağırın, hangisiyle çağırırsanız çağırın, nihâyet en güzel isimler O'nundur." Ve namazında sesini çok yükseltme, çok da kısma. Bu ikisinin arasında bir yol tut."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin; Ey Resûlüm! De ki: "İster Allah diye çağırın, ister Rahmân diye çağırın, hangisiyle çağırırsanız çağırın, nihâyet en güzel isimler O'nundur" diye buyrulan kısmını, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ izah ederken şöyle buyurmuştur:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mekke'de iken secdeye kapanır ve Allah'a yalvararak, "Yâ Allah! Yâ Rahmân!" derdi. Bunu duyan müşrikler: "Bu adam tek bir ilaha ibâdet ettiğini iddia ediyor, halbuki iki ilaha duâ ediyor"

dediler. İşte bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil oldu ve Hakk Teâlâ, Allah ve Rahmân'ın aynı olduğunu beyan etti.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى تِسْعَةً وَتِسْعِينَ اسْمًا مِائَةً غَيْرَ وَاحِدٍ ... (ت عن ابى هريرة

"Allah'u Teâlâ'nın, doksan dokuz güzel ismi vardır..."[1] diye buyurmuş ve bu isimleri sırası ile saymıştır.[2]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu Âyet-i Kerîme'nin ikinci kısmıyla ilgili olarak da şu hâdiseyi anlatmıştır:

وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافُتُ بِهَا { قَالَ أَنْزَلْتُ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَوَارِبِينَ بِمَكَّةَ فَكَانَ إِذَا { رَفَعَ صَوْتَهُ سَمِعَ الْمُشْرِكُونَ فَنَسَبُوا الْقُرْآنَ وَمَنْ أَنْزَلَهُ وَمَنْ جَاءَ بِهِ فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى { وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافُتُ بِهَا { { لَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ { حَتَّى يَسْمَعَ الْمُشْرِكُونَ { وَلَا تُخَافُتُ بِهَا { عَنْ أَصْحَابِكَ فَلَا تَسْمِعُهُمْ { وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا { أَسْمِعُهُمْ وَلَا تَجْهَرُ حَتَّى يَأْخُذُوا عَنكَ الْقُرْآنَ (خ م عن ابن عباس

"Ve namazında sesini çok yükseltme, çok da kısma. Bu ikisinin arasını bir yol tut..."[3] diye geçen âyet, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'de İslâm'ı gizli olarak yayarken nâzil oldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sahabeleriyle namaz kıldığı zaman, Kur'ân'ı okurken sesini yükseltiyordu. Müşrikler ise Kur'ân'ı işitince, hem Kur'ân'a, hem onu indirene, hem de Kur'ân kendisine gelene hakâret ediyorlardı. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ: "Ve namazında sesini çok yükseltme" ki, müşrikler onu işitmesin, Ashâbının duyamayacağı şekilde, "Çok da kısma." "Bu ikisinin arasını bir yol tut" ki Ashâbın, okuduğunu duysun ve senden Kur'ân'ı alıp öğrensinler, diye buyurmuştur.[4]

İbn-i Zeyd Hazretleri ise, Âyet-i Kerîme'nin bu kısmını şöyle izah etmektedir:

"Ehl-i Kitap ibâdet ederlerken seslerini kısıyorlardı. İçlerinden birisi âniden sesini yükseltiyor, bunun üzerine diğerleri de ona katılarak bağırıyorlardı. Allah'u Teâlâ bu âyeti göndererek Müslümanların, onlar gibi bağırılmalarını ve okuyuşlarını tam olarak da gizlememelerini emretti."

Bu sebeple namaz kıldırın imâm, namaz kıldırırken sesini ne çok yükseltmeli, ne de çok alçatmalıdır. Namazı, vakarlı bir şekilde normal bir sesle kıldırmalıdır.

[1] Sünen-i Tirmizî, Daavât 50.

[2] Allah'ı Teâlâ'nın, bu güzel isimlerine dair Sûre-i Âraf, Âyet 180 ve izahına bakınız.

[3] Sûre-i İsrâ, Âyet 110.

[4] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i İsrâ 13; Sahih-i Müslim, Salât 31 (145 Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7060.

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذَّلِّ وَكَبَّرَهُ تَكْبِيرًا ((١١١)

111. Ey Resûlüm! "Çocuk edinmeyen, mülkünde ortağı olmayan, zilletten uzak olup yardıma da ihtiyacı olmayan Allah'a hamd olsun" de. Ve O'nu tâzim ile tekbir et.

İzah: Hristiyanlar ve Yahudiler, Allah'ı Teâlâ'nın çocuk edindiğini, müşrikler, Allah'ın ortakları olduğunu, Sâbiiler ve Mecûsiler de, Allah'ın, acizlikten dolayı yardımcılar edindiğini iddia etmişler, Allah'ı Teâlâ da bu âyette, o iddiaların tümüne cevap vermiştir.[1]

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Sehl Radiyallâhu anhu'nun babasından naklettiği Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ آيَةُ الْعِزِّ { الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا } آيَةُ كُلِّهَا (حم عن سهل عن ابيه)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Sûre-i İsrâ, Âyet 111'i okuyarak, "Bu âyet, izzet âyetidir" buyurdu.[2] Yani Allah'ı Teâlâ'nın şerefini zikreden bir âyettir.

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا كَرَّبَنِي أَمْرٌ إِلَّا تَمَثَّلَ لِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ قُلْ: تَوَكَّلْتُ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ { وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذَّلِّ وَكَبَّرَهُ تَكْبِيرًا } (ك عن ابي هريرة)

Ne zaman bir sorunum olduysa, mutlaka Cebrâil bana görünüp, Yâ Muhammed! Her zaman diri olan ve ölmeyen Allah’a tevekkül ettim. "Çocuk edinmeyen, mülkünde ortağı olmayan, zilletten uzak olup yardıma da ihtiyacı olmayan Allah’a hamd olsun"[3] de. Ve O’nu ta’zim ile tekbîr et" dedi.[4]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 17, s. 590.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15081.

[3] Sûre-i İsrâ, Âyet 111.

[4] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1829; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 3424; Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 9, s. 414.

NADİRİ TEFSİRİ-4

MUHAMMED BİLAL
NÂDİR HAZRETLERİ

18-KEHF SÛRESİ

Bu sûre 110 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûre, Allah korkusundan bir mağaraya sığınıp üç yüz dokuz sene uyuyarak büyük bir kerâmete nâil olan Ashâb-ı Kehf'in hallerine dair bilgiler içerdiği için "Kehf (mağara)" ismini almıştır. Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ قَرَأَ ثَلَاثَ آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِ الْكَهْفِ عُصِمَ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ) (ت عن ابى الدرداء)

"Her kim Kehf Sûresi'nin başından üç âyet okursa, Deccal'in fitnesinden korunur."[1]

Ebû Said Hudrî Radiyallâhu anhu'dan da şöyle nakledilmiştir:

(مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْكَهْفِ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ أَضَاءَ لَهُ مِنَ النُّورِ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْبَيْتِ الْعَتِيقِ) (الدارمى عن ابى سعيد الخدرى)

"Her kim, Cuma gecesi Kehf Sûresi'ni okursa, onun için kendisiyle Beyt'ül-Atîk (Kâbe) arasında bir nûr parlar."[2]

Yine Hz. Âişe'den de şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِسُورَةٍ مَلَأَ عَظَمَتُهَا مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، وَلِكَاتِبِهَا مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ ذَلِكَ وَمَنْ قَرَأَهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ وَمَنْ قَرَأَ الْخَمْسَ الْأَوَاخِرَ مِنْهَا عِنْدَ نَوْمِهِ بَعَثَهُ اللَّهُ أَيَّ اللَّيْلِ شَاءَ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: سُورَةُ أَصْحَابِ الْكَهْفِ) (ابن مردويه عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Azameti yeri ve göğü dolduran, onu yazdığında aynı sevabı alan, onu Cuma günü okuduğunda, diğer Cuma ve üç gün sonrasına kadar günahları bağışlanan, kişinin uyuyacağı zaman onun son beş âyetini okuduğunda, Allah'ı Teâlâ'nın o kişiyi gecenin istediği saatinde uyandıran sûreyi haber vereyim mi?" diye buyurdu. Ashab: "Evet, Yâ Resûlallah!" karşılığını verince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâb-ı Kehf Sûresi'dir" buyurdu."[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ül-Kur'ân 5; Ayrıca bakınız: Sahih-i Müslim,

Salât'ül-Müsâfirîn 44 (257).

[2] Sünen-i Dârimî, Kur'ân Okumanın Fazileti 18.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 419-420.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ اَنْزَلَ عَلٰی عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ یَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا - ۱)

1. Hamd, Allah'ı Teâlâ'ya mahsustur ki, kuluna (Muhammed Aleyhisselâm'a) kitabı (Kur'ân'ı) indirdi. Onun lafzında ihtilaf ve mânâsında bir zıtlık yapmadı.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Kur'ân-ı Kerîm'i lafzıyla, tertibiyle en mükemmel bir sûrette indirmiştir. İncil ve Tevrat'ta olduğu gibi, sonradan insanlar tarafından aslâ bir değişime de uğramayacaktır. Bu hususta Sûre-i Hicr, Âyet 9'da Allah'ı Teâlâ: "Şüphesiz ki, Kur'ân'ı Biz indirdik Biz. Onun koruyucusu da elbette Biziz" diye buyurmuştur.

Yine Kur'ân-ı Kerîm'in mânâsında da bir zıtlık yoktur. Yani hiçbir âyet diğer bir âyetle asla çelişmez. Nâsîh ve Mensuh âyetler vardır. Bunların birisi diğerinin hükmünü değiştirdiği için farklıdır, ancak bir çelişki yoktur. Buna dair Sûre-i Nisâ, Âyet 82'de Allah'ı Teâlâ: "Kur'ân'ı düşünmüyorlar mı? Eğer Kur'an, Allah'tan başkası tarafından indirilmiş olsaydı, elbette onda birçok ihtilaf bulurlardı" diye buyurmuştur.

Bu hususta Amr ibn-i Şuayb Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَمِعَ النَّبِیُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَوْمًا یَنْدَارُونَ فَقَالَ إِنَّمَا هَلَاکَ مَنْ كَانَ قَبْلَکُمْ بِهَذَا ضَرَبُوا کِتَابَ اللّٰهِ بَعْضُهُ بِبَعْضٍ وَإِنَّمَا نَزَلَ کِتَابُ اللّٰهِ یُصَدِّقُ بَعْضُهُ بَعْضًا فَلَا تُکَذِّبُوا بَعْضَهُ بِبَعْضٍ فَمَا عَلِمْتُمْ مِنْهُ فَقُولُوا وَمَا جَهِلْتُمْ (فَکَلُّوْهُ إِلَى عَالِمِهِ) (حم عمرو بن شعيب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem münâkaşa eden bir grup gördü ve buyurdu ki: "Sizden öncekiler bu yüzden helâk oldu. Allah'ın kitabının bir bölümünü diğer bir bölümüyle çatıştır gördüler. Halbuki Allah'ın kitabının bir bölümü diğer bir bölümünü doğrular mâhiyette indirilmiştir. Bir kısmını diğer bir kısmına

dayanarak yalanlamayın. Ondan bildiğinizi söyleyin, bilmediğinizi de onu bilenlere bırakın.”[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6453.

فَيَّمَا لِيُنْذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا مِّنْ لَّدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا (٢) مَاكِثِينَ (فِيهِ أَبَدًا) (٣) وَيُنْذِرَ الَّذِينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا (٤) مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِآبَائِهِمْ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ إِنَّ يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا (٥)

2-5. Allah’u Teâlâ Kur’ân’ı dosdoğru olarak indirdi ki, katından gelecek şiddetli azap ile kâfirleri korkutsun ve sâlih amellerde bulunan Mü’minlere de güzel bir mükâfat (Cennet) olduğunu müjdelesin.* O Mü’minler, orada ebedî kalacaklardır.* "Allah, çocuk edindi" diyenleri de şiddetli azap ile korkutsun diye Kur’ân’ı indirdi.* Böyle diyenlerin de, babalarının da, bu hususta hiçbir bilgileri yoktur. Ağızlarından çıkan bu söz, ne ağır bir sözdür! Söyledikleri, yalandan başka bir şey değildir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, "Allah, çocuk edindi" diye söyleyen zümreler şunlardır:

Hristiyanlar, "Îsâ Mesih, Allah’ın oğludur" dediler ve kâfir oldular. Yahudiler de "Üzeyr, Allah’ın oğludur" dediler ve kâfir oldular.[1] Müşrikler de "Melekler, Allah’ın kızlarıdır" dediler.[2] İşte bunlar, Cehennem azâbına müstehak olacaklardır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا أَحَدَ أَصْبَرَ عَلَىٰ أَدَىٰ يَسْمَعُهُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّهُ يُشْرِكُ بِهِ وَيُجْعَلُ لَهُ الْوَلَدُ ثُمَّ هُوَ يُعَافِيهِمْ وَيَرْزُقُهُمْ (خ)
(عن ابى موسى)

"İşittiği bir eziyete Allah’tan daha çok sabreden hiç kimse yoktur. Kulların rızkını verdiği ve onlara sıhhat ihsan ettiği halde, onlar kendisi için çocuk isnat ederler.”[3]

[1] Sûre-i Tevbe, Âyet 30.

[2] Sûre-i Nahl, Âyet 57.

[3] Sahih-i Buhârî, Tevhid 3; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 9 (49).

(فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلَى آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا ۖ)

6. Ey Resûlüm! Onlar, bu Kur'ân'a îman etmiyorlar diye, arkalarından üzümlere neredeyse kendini helak edeceksin!

(إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۖ)

7. Biz yeryüzündeki şeyleri oranın bir ziyneti yaptık ki, insanların hangisinin daha güzel bir amelde bulunacağını imtihan edelim.

İzah: Dünyânın bir imtihan yeri olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الدُّنْيَا حُلْوَةٌ خَصِرَةٌ وَإِنَّ اللَّهَ مُسْتَخْلِفُكُمْ فِيهَا فَيَنْظُرُ كَيْفَ تَعْمَلُونَ فَاتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النَّسَاءَ فَإِنَّ أَوَّلَ فِتْنَةٍ (بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَتْ فِي النَّسَاءِ) (م عن ابى سعيد الخدرى

"Şüphesiz dünyâ tatlıdır, yeşildir. Muhakkak ki Allah, sizleri oraya halifeler kılmıştır. Nasıl ameller işleyeceğinize bakmaktadır. Dünyâdan sakının. Kadınlardan sakının. Zîrâ İsrailoğullarının ilk fitnesi kadınlar olmuştur." [1]

[1] Sahih-i Müslim, Zikir 26 (99 Sünen-i Tirmizî, Fiten 26.

(وَإِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا ۖ)

8. Biz, elbette (zamanı gelince) yeryüzündeki her şeyi kupkuru toprak hâline getireceğiz.

İzah: Biz, elbette yeryüzünü imar ettikten sonra onu bir gün harabeye çevireceğiz. Bitkisiz, düz, çorak bir arazi hâlini alacaktır. Ona güvenenler, güvendikleri şeyi kaybedecekler. Nihâyet dönüşünüzün Bize olduğu, herkes tarafından anlaşılacaktır. O halde Ey Resûlüm! Yeryüzünün geçici nîmetlerine aldanana üzülmeye. Sen, emrolunduğun yolda devam et, demektir.

(أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ آيَاتِنَا عَجَبًا ۚ)

9. Ey Habîbim! Yoksa sen, Ashâb-ı Kehf ve Rakîm'i, Bizim şaşılacak âyetlerimizden mi zannettin?

İzah: Ey Habîbim! Sen bu hâdiseleri şaşılacak bir durum olarak görürsün,

halbuki bu gibi hâdiseler, âyetlerimizden sâdece bâzılarıdır. Bunlardan daha fazlası vardır, demektir.

Bu âyette geçen "Ashâb-ı Kehf ve Rakîm" ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَمُرَّ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ بِالرُّوحَاءِ حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا أَوْ لِيَجْمَعَ اللَّهُ لَهُ بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ وَيَجْعَلَ اللَّهُ تَعَالَى حَوَارِيَّهٗ أَصْحَابُ الْكُهْفِ وَالرَّقِيقِ فَيَمُرُّونَ مَعَهُ حَاجًّا لَمْ يَحْجُوا وَلَمْ يَمُوتُوا (مختصر تذكرة القرطبي عن اسماعيل بن اسحق)

"Meryem oğlu Îsâ, Ravha yolundan hac yahut umre yapmak için geçmedikçe kıyâmet kopmaz. Yahut da muhakkak Allah'ı Teâlâ, Meryem oğlu Îsâ'ya hac ile umreyi birleştirerek hac ve umreyi beraber yaptırır ve Allah'ı Teâlâ Ashâb-ı Kehf ve Rakîm'i, Îsâ'nın Havârilere kılar da onlar, onunla birlikte hac yaparlar. Çünkü onlar hem hac yapmadılar, hem de ölmediler."[1]

Yine Ashâb-ı Kehf hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَصْحَابُ الْكُهْفِ أَعْوَانُ الْمَهْدِيِّ (ابن مردويه عن ابن عباس)

"Ashâb-ı Kehf, mehdinin yardımcılarıdır."[2]

Allah'ı Teâlâ Ashâb-ı Kehf ile Rakîm'i birbirinden ayırmıştır. Ashâb-ı Kehf (mağara arkadaşları) altı kişiydiler. Yedincileri giderken yolda karşılaştıkları çoban ki, o da onlara katılmıştı. Birde yanlarında kendilerine katılan çobanın köpeği vardı. Bunlar âyetlerde açıklanmıştır. Bu sebeple Ashâb-ı Kehf muhkemdir. Bu Âyet-i Kerîme'de Rakîm de geçmektedir. Fakat Rakîm'in ne olduğu, Âyet-i Kerîme'de ve Hadis-i Şerif'te açıkça belirtilmemiştir. Bu nedenle Rakîm ifadesinden maksadın ne olduğu bilinmediğinden, Rakîm de müteşâbihtir. Müfessirler, bu ifadenin ne anlama geldiğini bilemedikleri için "Rakîm" hakkında farklı mânâlar vermişler ve "Ashâb-ı Kehf'in köpeği, kurşun yahut taştan bir levha, mağaranın bulunduğu mevki veya köylerinin adı yahut Ashâb-ı Kehf'ten başka üç kişidir"[3] gibi tahmini bilgiler söylemişlerdir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: "Vallâhi, Rakîm'in ne olduğunu bilmiyorum. O bir kitap mıdır, yoksa bir yapı mıdır, bilmiyorum."

İşte Kur'ân-ı Kerîm'de geçen Ashâb-ı Kehf'in mânâsı okunur, öğrenilir, bilinir ve söylenir. Ama Rakîm'in mânâsını Allah'tan başkası bilmez. Çünkü Âyet-i Kerîme'de ve Hadis-i Şerif'lerde bunun ne olduğu bildirilmemiştir. Eğer Rakîm muhkem olsaydı, Ashâb-ı Kehf'in ayrıntılı olarak bilindiği gibi, Rakîm'in de bilinmesi gerekirdi.

Muhkem ve Müteşâbih âyetler hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 7 ve izahına bakınız.

[1] İmâm-ı Şa'rânî, Muhtasarı Tezkirat'il-Kurtubî, s. 180.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 440.

[3] Bu üç kişi hakkında bakınız: Sahih-i Buhârî, Buyû 98, İcâre 12, Edeb 5; Sahih-i Müslim, Zikir 27 (100).

إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا مِن لَّدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا (١٠) فَضَرَبْنَا عَلَى ((أَذَانِهِمْ فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا (١١) ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَعْلَمَ أَيُّ الْحِزْبَيْنِ أَحْصَى لِمَا لَبِثُوا أَمَدًا (١٢)

10-12. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, o gençler mağaraya sığındılar ve "Ey Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve bizi tâlip olduğumuza ulaştıracak yola sevk et" dediler.* Biz de onları yıllarca mağarada uyuttuk.* Sonra onları uyandırdık ki, (onların ne kadar uyuduklarında ihtilaf eden) iki taifeden hangisinin kaldıkları süreyi daha iyi hesap ettiklerini bilelim.

((نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى (١٣)

13. Ey Resûlüm! Biz onların haberlerini doğru olarak sana beyan ederiyoruz. Şüphesiz ki onlar, Rablerine îman eden birkaç genç idiler. Biz de onların hidâyetlerini artırdık.

وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَن نَدْعُوَ مِنْ دُونِهَا لَقَدْ قُلْنَا إِذَا ((شَطَطًا (١٤)

14. Onlar, kalkıp: "Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. O'ndan başkasına aslâ ilah diye tapmayız. Eğer bunun aksini diyecek olursak, muhakkak haktan çok uzak bir söz söylemiş oluruz" dedikleri vakit, kalplerini kuvvetlendirdik.

İzah: Ashâb-ı Kehf zamanında, Takyanus diye bir padişah vardı. Kendisi, tanrılık iddia ediyordu. Yanında, altı veziri vardı. Bir gün çok kıymetli bir şehri düşman almıştı. Takyanus bunu duydu ve çok üzüldü, üzüntüsünden bayıldı. Kendisini zorla ayıktırdılar. Baş veziri Yemliha bunu görmüş, kendi kendine: "Biz buna, ilah diyorduk, ilah olsa bayılmaması lâzımdı. Demek ki, bizi kandırıyormuş "diyerek, bunları diğer arkadaşları olan beş vezire anlattı. Onlar: "Sus, söyleme! duyulursa bizi derhal öldürtür" dediler. Yemliha: "Biz, bu yalancı tanrıdan korkuyoruz da, esas bizi yaratan Rabbimizden niçin korkmuyoruz? Rabbimiz, bize mahşerde bunun ilah olmadığını bile bile niçin yanında durdunuz derse, ne cevap vereceğiz? Biz, bunun yanında durursak, herkes gibi bizim de, ona secde etmemiz ve tanrıdır dememiz lâzım. Bu da, bizi yaratan Allah'ımıza, karşı yapacağımız kulluğa ters düşer" dedi. Allah korkusu kalplerine girmiş, onları düşündürüyordu. İstifa etseler, kabul etmez ve anlarsa onları öldürtürdü. Hepsinin evi, ailesi, çocuğu, makâmı, serveti ve saltanatları vardı. Böylece her şeylerini sırf Allah korkusundan terkettiler. Bunların hepsinden vazgeçerek gidip bir mağaraya sığındılar.

İşte Ashâb-ı Kehf'in yaptığı bu fedâkarlık, Allah'ı Teâlâ'nın çok hoşuna gitti. Onları bir anda evliyâlığın en üst derecelerine yükseltti. Bu da, her insanın yapamayacağı bir ibâdettir.

قُولَآءِ قَوْمِنَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ لَوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِمْ بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا)
((١٥)

15. Onlar, kendi kavimlerine işâretle: "Bu kavmimiz, Allah'tan başkasını ilah edindiler. Onlar, bu iddialarının doğru olduğuna dair bir delil getirirler ya! Allah'a yalan isnat edenden daha zâlim kim vardır?" dediler.

وَإِذِ اعْتَرَلْتُمُوهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ فَأَوْا إِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيُهَيِّئْ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ)
((مَرْفَقًا ١٦)

16. Onlar birbirlerine: "Mademki siz onlardan ve Allah'tan başka taptıkları şeylerden uzaklaştınız, o halde mağaraya sığınınız. Rabbiniz size rahmetini geniş eder ve işinizde bir kolaylık hazırlar" dediler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de de geçtiği üzere onlar çok düşündüler başka çıkar bir yol bulamadılar ve "Ancak biz, her şeyimizden vaz geçip, bir mağaraya saklanmamız lâzım" dediler. Böylece bu altı kişi saraydan gizlice çıkıp mağaraya

sığındılar.

وَتَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَتْ تَزَاوَرُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَتْ تَقَرُّصُهُمْ ذَاتَ الشَّمَالِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ () مِنْهُ ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا (١٧)

17. Ey Resûlüm! Onlara baksaydın görürdün ki, güneş doğduğu zaman, onların mağaralarının sağ tarafına meyleder ve batarken de onların sol taraflarına dönerdi. Onlar, mağaranın geniş bir yerinde bulunuyorlardı. İşte bu, Allah'ın kudretini gösteren delillerindendir. Allah'u Teâlâ kime hidâyet ederse, o kimse hidâyete nâil olur, kimi de dalâlette bırakırsa, o kimse için de velî ve mürşid bulamazsın.

وَتَحْسَبُهُمْ آيْقَاطًا وَهُمْ رُقُودٌ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشَّمَالِ وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعِيهِ بِالْوَصِيدِ لَوِ اطَّلَعْتَ () عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعبًا (١٨)

18. Ey Habîbim! O Ashâb-ı Kehf'i görseydin, onları uyanık zannederdin. Halbuki onlar uyuyorlardı. Biz onları sağa sola döndürüyorduk. Köpekleri de ön ayaklarını mağaranın girişine doğru uzatmış yatıyordu. Eğer onları görseydin, elbette onlardan yüz çevirip kaçardın ve elbette onların hâlinden dolayı kalbin korkuyla dolardı.

İzah: Allah'u Teâlâ, melekleri vasıtasıyla onları sağlarından sollarına döndürdüğünü, köpeklerinin de ayaklarını uzatıp, uyumadan yattığını ve onları beklediğini haber vermektedir.

Bunlar, mağarada üç yüz dokuz sene yattılar.[1] Bu süre içinde hep uyudular, köpekleri ise uyumadı. Köpek kendi ağzından dökülen köpüğü yalayarak Allah'ın izniyle hayatta kaldı.

Rivâyet edildiğine göre, yetmiş bin cinnî gelip, "Bunlar, Allah'ın rahmetine kavuşacaklar" dediler ve hallerini bozalım diye hücum ettiler. Köpek bunları gördü, onları uzaklaştırmak için her ne kadar uğraştı ise de cinnîler hücum etmeye devam ediyordu. Köpek, çaresiz kaldı ve sonunda "Hû" diyerek Allah'u Teâlâ'dan yardım diledi. Köpeğin, "Hû" demesi üzerine de Allah'u Teâlâ bu yetmiş bin cinnînin hepsini öldürdü.

Ezen okunurken şeytanlar ezan sesinden kaçarlardı, bu hâli gören köpekler de ağızlarını havaya kaldırır ve ulurlardı. Bunların bu şekilde ulumaları, Ashâb-ı

Kehf'in köpeğinden kalmıştır.

İşte Cennete girecek on hayvandan birisi de, bu köpektir. Nitekim şu on hayvanın Cennete gireceği rivâyet edilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Kusvâ isimli devesi veya kendisini Sevr Mağarası'nda bekleyen yılan. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Hz. Ali Efendimize verdiği Dûldül adlı beyaz katır. İbrâhim Aleyhisselâm'ın, İsmâil Aleyhisselâm'ın yerine kestiği koç. Sâlih Aleyhisselâm'ın mûcizesi olan deve. Yunus Aleyhisselâm'ı yutan balık. Mûsâ Aleyhisselâm'ın ineği. Üzeyr Aleyhisselâm'ın eşiği. Süleyman Aleyhisselâm'ın karıncası. Süleyman Aleyhisselâm'ın Hüdhdüd kuşu. Ashâb-ı Kehf'in Kitmîr isimli köpeği.

[1] Sûre-i Kehf, Âyet 25.

وَكَذَٰلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ فَابْعَثُوا أَحَدَكُمْ بِوَرِقِكُمْ مِّذَىٰ إِلَى الْمَدِينَةِ فَلْيَنْظُرْ أَيَّةَ أَزْكَىٰ طَعَامًا فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا (١٩) إِنَّهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعَذِّبُوكُمْ فِي مَلْتِهِمْ وَلَنْ تَنفُجُوا إِذَا أَبَدًا (٢٠)

19-20. Onları böyle nasıl uyuttuysak, mağarada ne kadar zaman kaldıklarını birbirlerine sormaları (İlâhi kudretin sırrına ermeleri) için, öyle de uyandırdık. Onlardan biri: "Ne kadar yattınız" dedi. Bâzısı: "Bir gün yahut bir günden az yattık" dediler. Diğer bâzıları da dediler ki: "Ne kadar uyuduğumuzu Rabbimiz daha iyi bilir. İçinizden birini şu gümüş para ile şehre gönderin, ahâlden hangisinin yiyeceği helâl ise ondan size bir rızık getirsin. Fakat çok dikkatli davransın ve sakın sizi kimseye sezdirmesin.* Çünkü onlar, sizin varlığınızı öğrenirlerse, sizi taşılayarak öldürürler yahut zorla dinlerine döndürürler ve o takdirde ebediyyen kurtuluşa eremezsiniz."

İzah: Ashâb-ı Kehf uyandıklarında sakalları, saçları, tırnakları aşırı derecede uzamıştı. Karınları tok olup acıkmamışlardı. Köpekleri, her sene tüyünü döktüğü için kocaman bir tüy yığını olmuştu. Onlar dediler ki:

- Biz ne kadar yattık? İçlerinden birisi:
- Dün yattık, bugün kalktık, dedi. Diğer birisi:
- Yarım gün yattık, dedi. Bir diğeri de:

- Bu kadar az yattıysak; saçımız, sakalımız, tırnaklarımız neden bu kadar uzamış? dedi.

Karınlarının acıkmadığından, kendileri de yattıkları yaşıta kalktıkları için birazı, "Bir gün yattık" dediler. Birazı da, "Yarım gün yattık" dediler. Saçlarının, sakallarının uzamasından da çok uzun zaman geçmesi lâzımdı. İçlerinden en büyükleri olan Yemliha:

- Bizim ne kadar yattığımızı ancak Allah bilir, dedi. Mağaraya yatmazdan evvel, çobanın sütünü sattıklarından, yanlarında biraz para vardı. Yemliha:

- Ben gideyim. Bu parayla biraz ekmek alayım. Hem de ayın kaç, hangi yıldayız, öğreneyim, dedi. Parayı aldı, fırıncıya gitti. Saçları, sakalları birbirine karışmış, çok uzamış, tırnakları çok uzun, çok acaip bir haldeydi. Fırıncıdan ekmek aldı. Parayı verdi. Fırıncı parayı aldı ve:

- Siz define mi buldunuz? Bu para, çok önce yaşamış olan Takyanus'un parası, dedi. Bunlar, hâlen Takyanus'un yaşadığını zannediyorlardı.

Bir insan çok eski, unutulmuş, hükmü geçmiş bir şeyi söylese, ona "Kande giden Takyanus" derler. Bu, ata sözüdür. Yani "Takyanus zamanı geçti, sen hangi Takyanus'tan bahsediyorsun" demektir. Yemliha:

- Ben, dün süt sattım, sütün parası, dedi. Fırıncı:

- Bu, çok önce yaşamış olan Takyanus'un parasıdır, dedi. Yemliha:

- Takyanus'un ahvâlinden sorunca da, Fırıncı:

- Takyanus öleli üç yüz sene oldu, dedi.

Takyanus geçmiş. Îsâ Aleyhisselâm gelmiş. O da dünyâdan göğe çekilmiş. Îsâ Aleyhisselâm:

- Bir zaman gelecek, Ashâb-ı Kehf uyanıp zâhire çıkacak, onlara sahip çıkın, demişti. Oranın halkı Müslüman olmuştu. Onun için padişah:

- Ashâb-ı Kehf'i görene, bulana, yerini haber verene şu kadar ödül vereceğim, demişti. Fırıncı, bunların Ashâb-ı Kehf olduğunu anlayınca, koşarak gelip

padişaha haber verdi ve ödülü aldı. Padişah, Yemliha'yı sarayına çağırttı.
Padişah:

- Arkadaşlarını da getirelim, sarayımda rahat edin, dedi. Padişah emretti ve bir tören kıtası hazırlandı. Yemliha'yı da aldılar. Padişah ve Yemliha önde, tören kıtası arkada, mağaranın kapısına geldiler. Yemliha:

- Benim arkadaşlarım, Takyanus hâlâ sağ diye korkuyorlar. Biz içeri girersek onlar korkarlar. Önden ben gideyim, onlara haber vereyim. Ben, sizi çağırırım. Siz o zaman gelin, dedi ve Yemliha önden gitti.

وَكَذَلِكَ أَغْتَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيُغْلَبُوا أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَأَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَا إِذْ يَتَنَزَّعُونَ بَيْنَهُمْ أَمْرُهُمْ فَقَالُوا ((ائْتُوا عَلَيْهِمْ بُنْيَانًا رَبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمُ قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَىٰ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا (٢١)

21. Böylece, insanları onların hâlinden haberdar ettik ki, Allah'ı Teâlâ'nın (diriltme hususundaki) vaadinin hak olduğunu ve kıyâmetin gerçekleşmesinde de hiçbir şüphe olmadığını bilsinler. Hani bir zaman halk, aralarında Ashab-ı Kehf'in durumu hakkında tartışıyorlardı. Bir kısmı, "Mağaranın kapısını bir bina ile kapatalım, Rableri onların hâlini daha iyi bilir" dediler. Görüşleri kabul gören diğer kısım ise, "Mağaranın önüne mutlaka bir mescit yapmalıyız" dediler.

İzah: Yemliha, mağaraya girdi ve arkadaşlarına: "Biz yatalı üç yüz dokuz sene olmuş.[1] Biz yatınca Takyanus ölmüş, Îsâ Aleyhisselâm gelmiş. Bizi haber vermiş, millet bize çok büyük saygı duyuyor. Padişah da geldi. İçeri girebilmesi için bizden izin bekliyor. Biz gidersek birazı elimizi öpecek. Birazı bize vaaz ettirecek. Biz, Takyanus'un yanında vezirlikten başka bir şey yapmadık. Hiçbir şey bilmiyoruz, ne söyleyeceğiz? Gelin ben bir duâ edeyim, siz de âmin! deyin. Bizi üç yüz dokuz sene saklayan, uyutan Allah'ı Teâlâ, kıyâmete kadar bizi saklasın" dedi ve duâ etti. Bunların hepsi kayboldular.

Kral ilk defa çağırdı, ses çıkmayınca tekrar çağırdı, yine ses çıkmayınca, içeri girdiler. Köpeğin yattığı yeri, tüylerini, Ashâb-ı Kehf'in yattıklarını, kalkınca oralarda gezdiklerinin izlerine rastladılar. Başka bir şey göremediler. Ve o mağaranın önüne bir mescit yaptılar. Onlar kıyâmete yakın kalkıp, Müslümanlara yardımcı olacaklardır.

İşte bu zâtların Allah'ı Teâlâ'nın kudretiyle hâlen uyumaya devam ettikleri ve Hz. Îsâ'nın yeryüzüne inmesiyle tekrar uyanıp ona yardım edeceklerine dair

İmam Şa'rani'nin "Muhtasarı Tezkirat'il-Kurtubî" adlı eserinde nakledilen Hadis-i Şerif'te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا نَزَلَ عِيسَى عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ قَتَلَ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ وَيَخْرُجُ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَيَمُوتُونَ وَيَبْقَى عِيسَى عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ وَدِينُ الْإِسْلَامِ وَلَا يَعْبُدُ فِي الْأَرْضِ غَيْرَ اللَّهِ وَأَنَّهُ يَحُجُّ، وَيَحُجُّ أَصْحَابُ الْكَهْفِ مَعَهُ ((مختصر تذكرة القرطبي))

"Îsâ Aleyhisselâm yeryüzüne inince, Deccal'i öldürecek. Ye'cûc ile Me'cûc çıkacak ve onlar da ölecekler. Îsâ Aleyhisselâm ile İslâm Dîni kalacak. O zaman da yeryüzünde Allah'tan başka hiçbir şeye ibâdet edilmeyecek. Îsâ Aleyhisselâm haccedecek, beraberinde Ashâb-ı Kehf de haccedecekler." [2]

[1] Onların üç yüz dokuz sene uyudukları Sûre-i Kehf, Âyet 25'te açıkça geçmektedir.

[2] İmâm-ı Şa'râni, Muhtasarı Tezkirat'il-Kurtubî, s. 188-189.

سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةٌ رَّابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًا بِالْغَيْبِ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ قُلْ (رَبِّي أَعْلَمُ بِعَدَّتِهِمْ مَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَاءً ظَاهِرًا وَلَا تَسْتَنَبِطْ فِيهِمْ مِنْهُمْ أَحَدًا) (٢٢)

22. "Onlar üçtü, dördüncüleri köpekleri idi" diyecekler ve "Onlar beşti, altıncıları köpekleri idi" diyecekler. Bu sözleri zandan ibârettir. Üçüncü bir taife de diyecektir ki: "Onlar, yedi idi, sekizincisi köpekleri idi." Ey Resûlüm! "Onların sayılarını Rabbim daha iyi bilir. İnsanlardan onları bilen pek azdır" de. Ey Resûlüm! Artık onlar hakkında sana bildirilenler dışında bir tartışmaya girme ve bunlardan hiçbirine Ashâb-ı Kehf ile ilgili bir şey sorma!

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen Ashâb-ı Kehf'in isimlerine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

مَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ) أَنَا مِنْ أَوْلِيكَ الْقَلِيلِ مَكْسَمِلِيثَا وَتَمْلِيخَا وَهُوَ الْمَبْعُوثُ بِالْوَرْقِ إِلَى الْمَدِينَةِ وَمَرْطُولَسَ وَيَثُونَسَ وَذَرْتُونَسَ وَكَفَاشْطِيطُوسَ وَمَنْطَنُواسِيسُوسَ وَهُوَ الرَّاعِي وَالْكَلْبُ اسْمُهُ قُطْمِيرٌ قَالَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ: بَلَّغَنِي أَنَّهُ مَنْ كَتَبَ هَذِهِ الْأَسْمَاءَ فِي شَيْءٍ وَطَرَحَهُ فِي حَرِيقٍ سَكَنَ الْحَرِيقُ (طس عن ابى عبد الرحمن)

Sûre-i Kehf, Âyet 22'de Ashâb-ı Kehf'in sayıları hakkında: "İnsanlardan onları bilen pek azdır" diye geçen kişilerden biri de benim. Bunların isimleri: Meksemilisa, gümüş paralarla şehre gönderilen Temlîha, Mertûlûs, Yesbûnûs, Zertûnes, Kefeştaytûs ve çoban olan Mentanivâsînus'tur. Köpeklerinin adı ise

Kıtmîr'dir. Râvi Ebû Abdurrahman dedi ki: "Bana ulaştığına göre, kim bu isimleri bir şeye yazar da yangına atarsa, ateş hemen sönermiş."[1]

Bir rivâyete göre de bunların adları sırasıyla; "Yemliha, Mekselina, Mislina, Mernuş, Debernuş, Şâzenuş" idi. Bunlar, sarayda büyümüş, Güneş ve sıcak görmemişlerdi. Yolda giderken, sıcakta elleri ve yüzleri kızarırdı. Fazla yol yürümediklerinden ayaklarının altı kabarmış ve patlamıştı. Bu vaziyette iken bir çobanla karşılaştılar. Çobanın adı, "Kefeştatayyuş" idi. Çoban:

- Nerden gelip, nereye gidiyorsunuz? diye sordu. Bunlar:

- Biz yolcuyuz, geziyoruz dediler. Çoban:

- Siz kendinizi saklıyorsunuz. Siz, saray adamlarına benziyorsunuz. Güneş'te boyunlarınız, yüzleriniz kızarmış, ayaklarınız kabarmış, patlamış. Seyyah adam devamlı gezer. Bunlara alışkın olur. Sizin seyyah olmadığınız besbelli, dedi. Bunlar, gizlice aralarında konuşup çobana doğruyu söylemeye karar verdiler. İçlerinden biri:

- Biz, Takyanus'un yanında vezirdik. Şehri düşman basınca, Takyanus üzüntüsünden bayıldı. Bunu görünce, eğer gerçek bir ilah olsaydı, bayılmazdı, dedim. Bu durumu arkadaşlarıma anlattım. Onlar da benim fikrimi benimsediler. Yanında kalsak, duyarsa, bizi öldürtür. Makam, mevkii, aile, çocuklarımız, şan ve şerefimizi bırakıp her şeyi göze aldık ve kaçtık, dediler. Bunun üzerine çoban:

- Ben de sizinle geleceğim, dedi. Bunlar:

- Senin koyunların, köpeğin var, dediler. Çoban gelince, koyunlar da arkasına düştü. Gelmeye başladı. Çoban:

- Durun! diye çağırdı. Koyunların her birisi birer taş oldu.

Bu sefer köpek arkalarına düştü. Bunlar, çobana:

- Köpek havlar ve yerimizi bildirir, dediler. Çoban, gitsin diye köpeği taşlamaya başladı. Köpek lisâna geldi:

- Beni taşlamayın, söz veriyorum havlamayacağım, dedi ve böylece "Köpek" de, kendileri ile beraber geldi.

[1] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7063.

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا (٢٣) إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَاذْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَى أَنْ (٢٤)
(يَهْدِيَنِي رَبِّي لِأَقْرَبَ مِنْ هَٰذَا رَشَدًا)

23-24. Hiçbir şey hakkında, "Ben bunu mutlaka yarın yaparım" deme.* Ancak "İnşâallah (yaparım)" de. Bunu demeyi unutursan, hatırına geldiğinde Rabbini zikret (İnşâallah de) ve "Umulur ki, Rabbim beni bundan daha yakın bir dosdoğru hayra eriştirir" de.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Umulur ki, Rabbim beni bundan daha yakın bir dosdoğru hayra eriştirir" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat; Umulur ki, Rabbim Teâlâ, Ashâb-ı Kehf'in kıssasından daha ziyâde Peygamberliğimin ispatına delil olacak ve insanları irşad edecek haberleri ve havâdisi bana bildirir, demektir.

Yahudilerin yönlendirmeleri ile Kureyş müşrikleri, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek ona Ashâb-ı Kehf, Zulkarneyn ve ruh hakkında sormuşlardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de onlara:

- Yarın sorduğunuz şeyleri size haber vereceğim, diye buyurdu. Fakat İnşâallah demedi. Bunun üzerine müşrikler:

- Bize yarın söylerim, diye vaad etti. İşte on beş gün de oldu, fakat kendisine sorduğumuz şeyleri hâlâ bize haber veremedi, diye dedikodu yapmaya başladılar. Nihâyet on beş gün sonra Ruh hakkındaki Âyet-i Kerîme ve Kehf Sûresi inmiş ve onların sorularına cevap gelmiştir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Kehf, Âyet 23-24'te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e; İnşâallah, demeden bir şeyi yarın yaparım diye söylememesi gerektiğini beyan etmiş ve vahyin gecikme sebebinin de bu olduğunu vurgulamıştır.

Nakledildiğine göre, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ:

أَنَّهُ كَانَ: يَرَى الْاِسْتِثْنَاءَ وَلَوْ بَعْدَ سَنَةٍ، ثُمَّ قَرَأَ (وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَاذْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ) يَقُولُ: إِذَا ذَكَرْتُ. (طب عن ابن عباس)

(Unutan için) "İnşâallah" demeyi bir sene sonra dahi olsa uygun görür ve "Hiçbir

şey hakkında, "Ben bunu mutlaka yarın yaparım" deme.* Ancak "İnşâallah (yaparım)" de. Bunu demeyi unutursan, hatırına geldiğinde Rabbini zikret (İnşâallah de)... " diye devam eden Sûre-i Kehf, Âyet 23-24'ü okurdu.[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 10906; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7061.

وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا (٢٥) قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا لَهُ غَيْبُ السَّمَوَاتِ ()
(وَالْأَرْضِ أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا) ٢٦)

25-26. Ashâb-ı Kehf'in uyuyarak mağaralarında kaldıkları müddet, üç yüz senedir. Dokuz sene de artırdılar.* Ey Resûlüm! De ki: "Onların mağaralarında ne kadar kaldığını Allah'ı Teâlâ daha iyi bilir. Göklerin ve yerin gaybını bilmek O'na mahsustur. O, ne güzel görür ve ne güzel işitir. Onlar için O'ndan başka bir dost yoktur. O, hükmüne hiçbir kimseyi ortak etmez."

İzah. Ashâb-ı Kehf üç yüz dokuz yıl yattılar ve yattıkları yaşta kalktılar. Onların ne kadar yattığını Allah'ı Teâlâ bilir ve onu kullarına bildirince, kullar da haberdar olurlar. Yoksa Allah bildirmez ise doğrusunu kimse bilemez, demektir.

Miladi takvim ile Hicrî takvim arasındaki fark, her yüz sene de yaklaşık üç senedir. Miladi takvimin üç yüz yılı, Hicri takvimin yaklaşık olarak üç yüz dokuz yılına tekabül eder. Miladi yıl, üç yüz altmış beş gündür. Ay yılı ise, üç yüz elli beş gündür. Fark buradan kaynaklanmak-tadır. İşte âyette üç yüz diye buyrulması miladi yıla göredir, artırarak üç yüz dokuz, diye buyrulması da hicri yıla göredir. Onların, mağarada kaldıklarının tespit edilmesinden, bu sûrenin inişine ve uyanacakları zamana kadar geçen süreyi de ancak Allah'ı Teâlâ bilir.

Ashâb-ı Kehf'in başından geçen bu hâdise, yani ölmeden üç yüz dokuz sene uyumaları büyük bir kerâmettir. Sûre-i Bakara, Âyet 259'da geçtiği üzere, Üzeyr Aleyhisselâm da yatıp yüz sene sonra kalkmıştı. İşte bu türden olağanüstü hâdiseler, Peygamberler tarafından gerçekleşirse, buna "Mûcize" denir. Ashâb-ı Kehf'te olduğu gibi Peygamber olmayan velî kullar tarafından gerçekleşenlere de "Kerâmet" denir. Her ikisi de Allah'ı Teâlâ'dandır.

Kerâmet hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(رُبَّ أَشْعَثَ مَدْفُوعٍ بِالْأَبْوَابِ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لَا بُرَّةَ. (م عن ابى هريرة

"Saçı dağınık, herkes tarafından hakir görülen öyle adamlar vardır ki, şâyet bir şeyin olması için Allah üzerine yemin ederse, muhakkak Allah'ı Teâlâ onu bu yemininde doğru çıkarır." [1]

Yine bu hususta nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de, Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُهُ وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ لَهُ سَمْعُهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرُهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ وَيَدُهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلُهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا وَإِنْ سَأَلَنِي أُعْطِيْتُهُ وَلَوْ اسْتَعَاذَنِي لَأُعِذَّنِيهِ (خ حب ق عن ابى هريرة)

Her kim Benim evliyâmdan birine düşmanlık ederse, Bana karşı harp ilan eyledi. Kulum Bana farz namazı kılariken yakın olduğu gibi başka bir şey ile yakın olamaz. O kulum, nâfilelere devam ettiği sürece, bu yakınlığı devam eder. Hattâ o kulumu severim. Bir kulumu seversem; onun işiten kulağı Ben olurum, Benim ile işitir. Gören gözü Ben olurum, Benim ile görür. Tutan eli Ben olurum, Benim ile tutar ve yürüyen ayağı Ben olurum, Benim ile yürür. Benden ne isterse istediğini veririm. Bana sığınır ise Ben de onu muhafazama alırım.[2]

İşte bu âyetlerde bahsedilen Ashâb-ı Kehf, Takyanus'un vezirleriydi. Böyle bir makamı sırf Allah korkusundan, ölümü göze alıp, her şeyini terk ederek kaçıp bir mağaraya sığındılar. Yapmış oldukları bu fedâkarlık Allah'ı Teâlâ'nın çok hoşuna gitti. Bunlar bir anda evliyâlığın en üst makamına yükseldiler. Peygamber olmadıkları için, onlarda görülen bu harikulâde haller kerâmettir.

Kerâmet hakkında geniş bilgi için Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 37 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Birr 40 (138 bu Hadis-i Şerif'in benzer rivâyetleri, Beyhakî, Taberânî ve Hâkim tarafından da rivâyet edilmiştir. Bunlardan biri şöyledir:

رب رجل أشعث أغبر ذي طمرين لو أقسم على الله لأبره

"Birtakım saçı dağınık, üstü başı tozlanmış eski elbiseli adam vardır ki, onlar şâyet bir şeyin olması için yemin etseler, Allah onları doğru çıkarır." (Beyhakî, Şu'ab'ul İman, Hadis No: 10093; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 5925)

[2] Sahih-i Buhârî, Rikâk 38; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 330/3.

((وَأَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ لَا مُبَدَّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلتَحَدًا (٢٧)

27. Ey Resûlüm! Rabbinin kitabından sana vahyedileni oku. O'nun kelimelerini

değiştirecek yoktur. O'ndan başka sığınacak da bulamazsın.

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ ((الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا ۚ) (۲۸)

28. Ey Resûlüm! Sen nefesine (Ashâbın ter kokularına ve sözlerine) sabret. Onlarla beraber ol ki onlar, sabah akşam Rablerine duâ ederler ve O'nun Cemâlini dilerler. Sakın dünyâ hayâtının ziynetini dileyerek gözlerini onlardan başkasına çevirme. Bizi zikretmekten kalbini gâfil bıraktığımız, hevâsına tâbi olan kimselere uyma. Onlar haddini aşmış kimselerdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen husus, Sûre-i En'am, Âyet 52'de de şöyle geçmektedir:

"Ey Resûlüm! Rablerinin Cemâlini dileyerek, sabah akşam O'na duâ edenleri yanından kovma. Sen onların (Ashâbın uzaklaştırılmasını isteyen kâfirlerin) amellerinden mesul olmadığını gibi, onlar da senin amellerinden mesul değildir. Eğer onları uzaklaştırırsan, zâlimlerden olursun."

Bu âyetlerde geçen "Duâ" ifadesi kelime olarak; çağırmak, nidâ etmek anlamındadır. Âyette kastedilen mânâ da, Mü'minlerin Allah'ı Teâlâ'yı zikretmeleridir. Bu hususta İbrâhim en-Nehâi ve Mansur Hazretlerinden nakledildiğine göre:

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ قَالُوا: هُمْ أَهْلُ الذِّكْرِ (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن) (منصور وعن ابراهيم)

Âyet-i Kerîme'de: "Ey Resûlüm! Rablerinin Cemâlini dileyerek, sabah akşam O'na duâ edenleri yanından kovma" diye geçen kişiler, zikir ehli olanlardır."[1]

Âyet-i Kerîme'de: "Onlarla beraber ol ki onlar, sabah akşam Rablerine duâ ederler ve O'nun Cemâlini dilerler" diye geçen ifadede "Dilerler" diye tercüme ettiğimiz "Yurîdûne" kelimesi, burada fiil şeklinde kullanılmıştır. Bu kelimenin ism-i fâil şekli de "Mürîd" diye ifade edilir. Mürîd ise dileyen, arzulayan, istekli anlamına gelmektedir. Tasavvuf yolunda olan kişilerin "Mürîd" diye isimlendirilmesi ise onların, Rablerinin Cemâlini ve rızâsını dileyerek, ihlasla Allah'ı Teâlâ'ya ibâdet etmeleri sebebiyledir.

Sûre-i Kehf, Âyet 28 ve Sûre-i En'am, Âyet 52-55'in nüzul sebebine dair

Habbâb Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise anlatılmıştır:

قَالَ جَاءَ الْأَفْرَعُ بْنُ حَابِسٍ التَّمِيمِيُّ وَعَيْنَةُ بْنُ حِصْنٍ الْفَزَارِيُّ فَوَجَدَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ صُحَيْبٍ وَبِلَالٍ وَعَمَّارٍ وَخَبَّابٍ قَاعِدًا فِي نَاسٍ مِنَ الضُّعَفَاءِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَلَمَّا رَأَوْهُمْ حَوْلَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقَرُوهُمْ فَأَتَوْهُ فَخَلُّوا بِهِ وَقَالُوا إِنَّا نُرِيدُ أَنْ تَجْعَلَ لَنَا مِنْكَ مَجْلِسًا نَعْرِفُ لَنَا بِهِ الْعَرَبُ فَضَلُّنَا فَإِنْ وَفَدَ الْعَرَبُ تَأْتِيكَ فَتَسْتَحْيِي أَنْ تَرَانَا الْعَرَبُ مَعَ هَذِهِ الْأَعْبِدِ فَإِذَا نَحْنُ جِئْنَاكَ فَأَقِمُّهُمْ عِنَّا فَإِذَا نَحْنُ فَرَعْنَا (هـ) عَنْ خَبَابٍ (فَأَقْعُدْ مَعَهُمْ إِنْ شِئْتَ قَالَ نَعَمْ ... هـ) عَنْ خَبَابٍ

Akra' b. Habis et-Temîmi ve Uyeyne b. Hısn el-Fezâri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldiler ve onu; fakir Müslümanlardan bir grup içinde Bilal, Suheyb, Ammâr ve Habbâb ile birlikte oturur buldular. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in çevresinde onları görünce, bu fakir ve köle olan Müslümanları hakir görerek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e:

- Bizim için bunlardan ayrı bir oturum yapmanı, bize ayrı bir meclis tahsis etmeni isteriz. Böylece Araplar bizim bunlardan üstün olduğumuzu anlasınlar. Biliyorsun bize Arap kabilelerinden birtakım elçiler, heyetler gelir. Araplar'ın bizi, bu kölelerle birlikte görmelerinden utanırız. Dolayısıyla biz gelince onları yanından uzaklaştır. Bizim seninle işimiz bittikten sonra yine istersen onlarla ayrıca otur, dediler. Peygamber Efendimiz de (belki Müslüman olurlar ümidiyle):

- Olur, diye buyurunca, onlar:

- Olur demen yetmez, bizim için bunu yazılı hâle getir. Bunu bize yaz, dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunların söyledik-lerini kabul ettiğini yazmak üzere, Hz. Ali'yi çağırıp üstüne yazılması için bir sayfa istedi. Biz, bir köşede oturuyorduk. O sırada Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve "Ey Resûlüm! Rablerinin Cemâlini dileyerek, sabah akşam O'na duâ edenleri yanından kovma..." diye devam eden Sûre-i En'am, Âyet 52'yi ve sonra bu âyetin devamında nâzil olan Sûre-i En'am, Âyet 53-55'i indirdi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem elindeki sayfayı attı ve bizi yanına çağırdı. Yanına geldiğimizde:

"Size selâm olsun! Rabbiniz kendi üzerine rahmeti yazdı..."[2] diyordu. Ona yaklaştık. Hattâ o kadar yaklaştık ki, dizlerimizi onun dizleri üzerine koyduk. Bu âyetin inmesinden sonra biz eskiden olduğu gibi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında oturmaya devam ettik. O, yanımızdan kalkıp gitmek istediği

zaman kalkar gider, yanımızdan ayrılırdı. Ne zaman ki:

"Ey Resûlüm! Sen nefsine (Ashâbın ter kokularına ve sözlerine) sabret. Onlarla beraber ol ki onlar, sabah akşam Rablerine duâ ederler ve O'nun Cemâlini dilerler. Sakın dünyâ hayâtının ziynetini dileyerek gözlerini onlardan başkasına çevirme. Bizi zikretmekten kalbini gâfil bıraktığımız, hevâsına tâbi olan kimselere uyma. Onlar haddini aşmış kimselerdir" mealindeki Sûre-i Kehf, Âyet 28 inince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte otururken vakit geç olup onun kalkma zamanı gelince, biz onun yanından kalkıp ayrılırdık ki, kalkıp gidebilsin.[3]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 11, s. 385; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 6, s. 76.

[2] Sûre-i En'am, Âyet 54.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 7.

وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ إِنَّ آغْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ)
(يَسْتَنْغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا ۚ (۲۹)

29. Ey Resûlüm! O gâfillere de ki: "Hak, Rabbiniz tarafından beyan olunandır. Artık dileyen îman etsin, dileyen kâfir olsun." Şüphesiz Biz, zâlimler için öyle bir ateş hazırladık ki, onun alevden duvarları kendilerini kuşatmaktadır. Eğer susuzluktan feryad edip yardım isterlerse, onlara yüzleri yakıp kavuran erimiş maden gibi bir su verilir. O ne kötü bir içecektir ve bulundukları yer ne kötüdür.

İzah: Cehennemliklerin içeceği su ile ilgili olarak Ebû Umâme Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onların önlerinde de Cehennem vardır. Orada onlara irinli sudan içirilir.* Onlar o sıvıyı yudumlamaya çalışırlar, fakat boğazından geçmez..." [1] diye geçen âyetleri okudu ve buyurdu ki:

يُقَرَّبُ إِلَى فِيهِ فَيَكْرَهُهُ فَإِذَا أُذْنِي مِنْهُ شَوَى وَجْهَهُ وَوَقَعَتْ فَرْوَةٌ رَأْسِهِ فَإِذَا شَرِبَهُ قَطَعَ أَمْعَاءَهُ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ دُبُرِهِ يَقُولُ اللَّهُ {وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ} وَيَقُولُ {وَإِنْ يَسْتَنْغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ} (ت عن ابى امامة)

"Bu su, ağzına yaklaştırılır fakat ondan tiksindir. Kendisi ona yaklaşıp olursa,

yüzünü yakar ve başındaki saçlar o suyun içerisine düşer. O suyu içecek olursa, bağırsaklarını parçalar ve dübüründen çıkar. Allah'ı Teâlâ: "... Bunlara nâil olanlar, ateşte ebedî olup kaynar sular içirilerek bağırsakları parçalanan kimseler gibi midir?"[2] Ve "... Eğer susuzluktan feryad edip yardım isterlerse, onlara yüzleri yakıp kavuran erimiş maden gibi bir su verilir. O ne kötü bir içecektir ve bulundukları yer ne kötüdür"[3] diye buyurmaktadır.[4]

[1] Sûre-i İbrâhîm, Âyet 16-17.

[2] Sûre-i Muhammed, Âyet 15.

[3] Sûre-i Kehf, Âyet 29.

[4] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 4; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7029.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا (٣٠) أُولَٰئِكَ لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَكَئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ نِعْمَ الثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَقًى (٣١)

30-31. İman edip sâlih amellerde bulunanlara gelince, şüphesiz ki Biz, güzel amellerde bulunanların mükâfatını zâyî etmeyiz.* Onlar için altlarından nehirler akan Adn Cennetleri vardır. Onlar orada altından bileziklerle ziynetlenirler ve sündüs ve ipekten yeşil elbiseler giyerler. Onlar orada tahtlar üzerine otururlar. O ne güzel bir mükâfattır ve orası ne güzel bir yerdir.

İzah: Adn Cenneti hakkında geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 72 ve izahına bakınız.

وَأَضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا رَجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَابٍ وَحَفَفْنَاهُمَا بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا (٣٢) كِلْتَا الْجَنَّتَيْنِ آتَتْ أُكُلَهَا وَلَمْ تَظْلِمْ مِنْهُ شَيْئًا وَفَجَّرْنَا خِلَالَهُمَا نَهْرًا (٣٣) وَكَانَ لَهُ ثَمَرٌ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَنَا أَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا (٣٤) وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ قَالَ مَا أَظُنُّ أَنْ تَبِيدَ لِذِهِ أَبَدًا (٣٥) (وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُودْتُ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا ٣٦)

32-36. Ey Resûlüm! Onlara biri Mü'min, diğeri kâfir iki kimsenin misâlini beyan et. Onlardan birine (kâfire), iki üzüm bağı verdik ve o bağların etrafını hurma ağaçlarıyla kuşattık ve aralarında ekin yetiştirdik.* Bu bağlardan her biri, hiç eksiksiz meyvesini verdi. O bağların arasından nehirler akıttık.* Ve o adamın, bu bağlardan başka çok malı da vardı. Bu adam, Mü'min arkadaşıyla

konuşarak, "Ben malca senden zenginim, adamca da senden daha kuvvetliyim" dedi.* O kâfir, nefsine zulmederek kendi bağına girdi ve dedi ki: "Ben zannetmem ki, bu ebediyyen yok olsun!* Ve zannetmem ki, kıyâmet kopsun. Eğer kıyâmet kopup da Rabbimin huzuruna çıkarılsam bile, elbette bundan daha hayırlı bir âkibet bulurum."

قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاهُ رَجُلًا (٣٧) لَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلِيَ أَمْرِكَ رَبِّي أَحَدًا (٣٨) وَلَوْلَا إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتُ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ إِنَّ تَرَنِّ أَنَا أَقَلُّ مِنْكَ مَالًا وَلَدًا (٣٩) فَعَسَى رَبِّي أَنْ يُوْتِيَنِي خَيْرًا مِنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِنَ السَّمَاءِ (فَتُصْبِحُ صَعِيدًا زَلَقًا) (٤٠) أَوْ يُصْبِحَ مَأْوَاهَا غَوْرًا فَلَنْ تَسْتَطِيعَ لَهُ طَلَبًا (٤١)

37-41. Mü'min arkadaşı, ona cevap vererek dedi ki: "Seni topraktan,[1] sonra nutfe'den (sperm'den) yaratan ve sonra adam şekline getiren Allah'ı inkâr mı ediyorsun?* Lâkin O Allah, benim Rabbimdir. Ben, Rabbime kimseyi ortak koşmam.* Bağına girdiğin vakit, "Mâşâallah, lâ kuvvete illâ billâh (Allah'ın dilediği olur, kuvvet ancak Allah'a mahsustur)" deseydin ya! Sen beni, mal ve evlat yönünden kendinden daha az görüyorsan,* umulur ki Rabbim bana senin bağından daha hayırlısını verir ve senin bağına da semâdan yıldırımlar indiriverir ve bağın da kupkuru bir yer olurverir.* Yahut bağın suyu çekiliverir de bir daha onu aramakla bulamazsın."

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Bağına girdiğin vakit, "Mâşâallah, lâ kuvvete illâ billâh (Allah'ın dilediği olur, kuvvet ancak Allah'a mahsustur)" deseydin ya!" diye buyrulmaktadır. Bir kısım âlimler bu âyete bakarak, bir kimsenin kendi durumunu, çocuğunu ve malını beğenmesi hâlinde bile, "Mâşâallah, lâ kuvvete illâ billâh" demesi gerektiğini söylemişlerdir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ دَوَاءٌ مِنْ تِسْعَةٍ وَتِسْعِينَ دَاءً، أَيْسَرُهَا اللَّهُمَّ (ابن مردويه عن أبي هريرة

"Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh (güç ve kuvvet ancak Allah'a mahsustur) ifadesi, en hafifi, üzüntüyü gidermek olmak üzere doksandokuz derde çaredir. "[2]

[1] Bu ifadeden maksat, insanlığın atası olan Âdem Aleyhisselâm'ın, topraktan yaratılmasıdır.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 479.

وَأَحِيطَ بِشَمَرِهِ فَاصْبَحَ يُقَلِّبُ عَلَى مَا أَنْفَقَ فِيهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا وَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّي أَحَدًا (٤٢) وَلَمْ تَكُنْ لَهُ فِئَةٌ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا (٤٣) هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلَّهِ (٤٤) الْحَقُّ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا (٤٤)

42-44. Derken âfat, onun ürünlerini kuşatıp yok etti. Ve bağının çardakları çökmüş olduğu halde, masraflarına üzülmeye ellerini oğuşturmayaya ve "Keşke Rabbime hiçbir kimseyi ortak koşmasaydım!" demeye başladı.* Halbuki Allah'tan başka ondan bu âfatı defedecek bir topluluğu yoktu ve kendi kuvvetiyle de bu âfatı defedemedi.* Böyle bir durumda, velâyet (himâye ve yardım) hak olan Allah'a mahsustur. O'nun verdiği mükâfat da daha hayırlıdır, âkıbet de daha hayırlıdır.

İzah: Bu âyetlerde kulun rızkının, güç ve kuvvetinin Allah'ı Teâlâ tarafından verildiği beyan edilmektedir. Bu sebeple bir Mü'minin, varlık hâlinde de yokluk hâlinde de bunun Allah'tan olduğunu bilerek hâline hamd ve şükür etmesi gerektiği bildirilmektedir. Para çokluğu ve makam yüksekliği insanı kurtaramaz. Aksine bu makam ve paraya sahip olan kimse nefesine hâkim olmazsa, kendini kibre sevk edip Allah'ın rızâsının dışına çıkmasına sebep olur ve böylece her türlü günaha açık hâle gelir. Nitekim Firavun, Nemrut, Şeddat, Kârun, Ebû Cehil gibi kimselerde her türlü mal, makam, güç ve kuvvet vardı. Bunlar bu güç ve makamlarına güvenerek, hevalarına uyup helâk oldular.

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ (٤٥) (الرِّيَاحُ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقْتَدِرًا (٤٥))

45. Ey Resûlüm! O kâfirlere dünyâ hayatını misal olarak beyan et. Dünyâ hayatı şuna benzer ki; Biz semâdan yağmur indiririz. Onunla birbirine girmiş yeryüzü bitkileri yetişir. En sonunda da kuruyup rüzgârın savurduğu çerçöp hâline gelir. Allah'ı Teâlâ her şeye muktedir.

İzah: Allah'ı Teâlâ birçok Âyet-i Kerîme'de buna benzer misaller vererek dünyânın geçici olduğunu, biz kullarına bildirmiş, kendimizi dünyâyâ kaptırmamamızı ve emirlerine uymamızı emretmiştir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Hadîd, Âyet 20'de de şöyle buyurmaktadır:

Bilin ki, dünyâ hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda bir öğünme, mal ve evlatların çoğalmasından ibârettir. Dünyâ hayatı şuna benzer ki; yağmur yağar ve onunla hâsıl olan bitkiyi çiftçiler beğenirler. Lâkin çok geçmeden kurur, sararır, sonra da çer çöp hâline gelir. İşte (dünyâyı üstün görenler için) âhirette şiddetli bir azap vardır. Ve (Mü'minler için) Allah'ın bağışlaması ve rızâsı vardır. Dünyâ hayatı, aldatıcı bir menfaatten başka bir şey değildir.

(الْمَالُ وَالْبُنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَّاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا) ٤٦)

46. Mal ve oğullar dünyâ hayatının ziynetidir. Bakî kalacak olan sâlih ameller ise, Rabbinin katında sevap olarak da hayırlıdır, ümit olarak da hayırlıdır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen mal ve oğullardan maksat, mallar ve çocuklar anlamındadır. Bu husus Sûre-i Teğâbün, Âyet 15'te de şöyle geçmektedir: "Şüphesiz ki, mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır. Allah katında ise büyük bir mükâfat vardır."

Bâki kalacak olan sâlih ameller hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اسْتَكْبَرُوا مِنَ الْبَاقِيَّاتِ الصَّالِحَاتِ، قِيلَ: وَمَا هُنَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: التَّكْبِيرُ وَالتَّهْلِيلُ وَالتَّسْبِيحُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ (وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ (حب حم ك عن ابى سعيد الخدرى

"Bâki olan salih amelleri çokça işleyin." Ashâb: "Yâ Resûlallah! Bu salih ameller nedir?" diye sorunca, buyurdu ki: "Allah'ı Ekber,[1] Lâ ilâhe illallâh,[2] Subhânallâh,[3] Elhamdulilâh[4] ve Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh[5] demektir."[6] Bir diğer nakilde de ziyâdeyle:

(وَهُنَّ يَحْطُطْنَ الْخَطَايَا كَمَا تَحْطُ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا وَهُنَّ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ (طب عن ابى الدرداء

"Bu ameller, günahları, ağaçların yapraklarını dökmesi gibi döker. Yine bunlar Cennet hazinelerindendir."[7]

Hiz. Ali Kerremallâhu veche, bu Âyet-i Kerîme hakkında şöyle buyurmuştur:

الْحَرْثُ حَرْثَانِ فَحَرْثُ الدُّنْيَا الْمَالُ وَالْبُنُونَ وَحَرْثُ الْآخِرَةِ الْبَاقِيَّاتُ الصَّالِحَاتُ وَقَدْ يَجْمَعُهُنَّ اللَّهُ تَعَالَى (لِأَقْوَامٍ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن على

"Ekin iki türüdür. Mal ve oğullar, dünyâ ekinidir. Âhret ekini ise, kalıcı olan

sâlih amellerdir. Kimi zaman Allah'ı Teâlâ, bâzı kimselere bunları bir arada verebilir.”[8]

[1] Allah, en büyüktür.

[2] O’ndan başka ilah yoktur.

[3] Allah, noksan sıfatlardan uzaktır.

[4] Hamd, O’na mahsustur.

[5] Güç ve kuvvet ancak Allah’a mahsustur.

[6] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 841; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11288; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1843; Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr’ül-Mensûr, c 9, s. 485.

[7] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 43665; Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr’ül-Mensûr, c 9, s. 485, 486.

[8] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 10, s. 414; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 44231.

وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَا هُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا (٤٧) وَعُرِضُوا عَلَى رَبِّكَ صَفًّا (٤٨) لَقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّنْ نَجْعَلَ لَكُمْ مَوْعِدًا (٤٨)

47-48. Ey Habîbim! O günü hatırlat ki, dağları yürütürüz ve yeryüzünü dümdüz görürsün. Biz onları mahşerde toplarız da, içlerinden hiçbirini bırakmayız.* O gün onların hepsi, saf saf Rabbine arz olunurlar. Onlara: "Şüphesiz ki, sizi ilk yarattığımız gibi Bize geldiniz. Halbuki sizleri hesaba çekmek için bir yer ve zaman tayin etmediğimizi sanıyordunuz" denilir.

İzah: Sûre-i Tâhâ, Âyet 105-108’de de kıyâmetin nasıl kopacağı şöyle beyan edilmiştir:

"Ey Resûlüm! Sana dağların ne olacağını sorarlar. De ki: "Rabbim onları kum gibi savuracak,* yerlerini dümdüz, boş bir halde bırakacak."* Artık orada ne bir çukur, ne de bir tümsek görebilirsin.* O gün halk, hiçbir tarafa sapmadan kendilerini mahşere dâvet edene tâbi olurlar ve sesler, Rahmân’ın heybetinden

kısılmıştır. Artık hafif bir sestten başkasını işitemezsin."

Mahşer yeri hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى أَرْضٍ بَيْضَاءَ عَفْرَاءَ كَقُرْصَةِ النَّقِيِّ لَيْسَ فِيهَا عِلْمٌ لِأَحَدٍ (خ م عن سهل بن سعد)

"Mahşer günü insanlar, beyaz, duru beyaz ve kepekten arınmış undan yapılan çörek gibi bir saha üzerinde toplanırlar. O sahrada bir kimseye yol gösterecek (dağ, taş gibi) hiçbir alâmet yoktur." [1]

[1] Sahih-i Buhâri, Rikâk 44; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 2 (28).

وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَا لِذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً ((وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلُمُ رَبُّكَ أَحَدًا) ٤٩)

49. Herkesin amellerinin yazılı olduğu amel defteri ortaya konulur. Ey Resûlüm! O zaman mücrimler, amel defterlerindeki suçlarından ve günahlarından korkarak, "Eyvah bize! Bu nasıl bir defterdir ki, ne küçük bırakmış, ne büyük; günahlarımızın hepsini saymış, tesbit etmiş" derler. Onlar bütün yaptıklarını karşılarında bulurlar. Senin Rabbin, hiç kimseye haksızlık etmez.

İzah: Kulların yaptıkları her şeyin amel defterine yazıldığına dair Sa'd İbn-i Cünâde Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَمَّا فَرَغَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ حُنَيْنٍ نَزَلْنَا قَفْرًا مِنَ الْأَرْضِ لَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَجْمَعُوا مَنْ وَجَدَ عُودًا فَلْيَأْتِ بِهِ وَمَنْ وَجَدَ عَظْمًا أَوْ شَيْئًا فَلْيَأْتِ بِهِ قَالَ: فَمَا كَانَ إِلَّا سَاعَةٌ حَتَّى جَعَلْنَاَهُ رُكَامًا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَتَرَوْنَ هَذَا فَكَذَلِكَ تَجْتَمِعُ الذُّنُوبُ عَلَى الرَّجُلِ مِنْكُمْ كَمَا جَمَعْتُمْ هَذَا فَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَجُلٌ فَلَا يُذْنِبُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً فَإِنَّهَا مُحْصَاةٌ عَلَيْهِ (طب عن سعد بن جنادة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Huneyn Savaşı'ndan dönünce, çorak bir arazide konakladı. Orada hiçbir şey yoktu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Toplanın, kim bir çöp bulursa, onu getirsin. Kim bir odun veya başka bir şey bulursa, onunla gelsin." Bir süre geçmeden bir tomar hâlinde toparladık. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Şunu görüyor musunuz? İşte sizin bu odun ve çöpü topladığınız gibi, sizden bir kişinin günahları toplanır. Öyleyse kişi Allah'tan korksun da, büyük veya küçük hiçbir günah işlemesin. Çünkü bunların hepsi, onun aleyhinde sayılmıştır.

"[1]

Mahşer günü amellerin yazılı olduğu defterlerin, Cennet ehline sağından ve Cehennem ehline de solundan verileceğine dair çok sayıda Âyet-i Kerîme vardır. Bu hususta Sûre-İsrâ, Âyet 13-14, 71 ve izahına bakınız.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 5352.

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا اِلَّا اِبْلٰٓسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهِۦ فَتَتَّخِذُوْنَهُ وَدَرِئَْةً (اَوَّلِيَّاءَ مِنْ دُوْنِيْ وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بَيِّنٌ لِّلظٰلِمِيْنَ بَدَلًا ۝۵۰)

50. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, meleklerle, "Âdem'e secde edin" demiştik. Onlar da hemen secde ettiler, yalnız İblis secde etmedi. İblis, cinden idi, Rabbinin emrinden çıktı. Şimdi siz, Beni bırakıp da İblis'i ve zürriyetini mi dostlar ediniyorsunuz? Oysa onlar, sizin düşmanınızdır. Bunu yapmak, zâlimler için ne kötü bir değiştirmedir.

İzah: İblis hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خَلَقَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ بِيَدِهِۦ وَنَفَخَ فِيْهِ مِنْ رُّوْحِهِۦ وَأَمَرَ الْمَلٰٓئِكَةَ اَنْ يَسْجُدُوْا لَهٗ (فَسَجَدُوْا لَهٗ اِلَّا اِبْلٰٓسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهِۦ اٰی خَرَجَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهِۦ (م عن ابی هريرة

"Allah'ı Teâlâ Âdem Aleyhisselâm'ı kendi eliyle[1] Cuma günü yarattı ve ruhundan üfledi ve meleklerle ona secde etmelerini emretti. Hepsi ettiler. Yalnız İblis secde etmedi ki, o cinden idi.[2] Böylece secde etmediği için İblis, Rabbinin emrinden çıktı."[3]

[1] Burada geçen "Kendi eliyle" ifadesi müteşâbihdir.

[2] İblis'in yaratılışı hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 34'ün izahına bakınız.

[3] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 278/2.

(مَا اَشْهَدْتُهُمْ خَلْقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلَا خَلْقَ اَنْفُسِهِمْ وَمَا كُنْتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّیْنَ عَضٰدًا ۝۵۱)

51. Ben onları (İblis ve zürriyetini) ne göklerin ve yerin yaratılmasında, ne de kendilerinin yaratılmasında hazır bulundurdum. Ben, insanları dalâlete düşürenleri hiçbir zaman kendime yardımcı edinmedim.

(وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا شُرَكَائِيَ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَوْبِقًا) (٥٢)

52. Ey Resûlüm! Allah'ı Teâlâ'nın, müşriklere: "Şefaate edecekleri zannında bulunarak, "Bana ortak koştuklarınızı çağırın" dediği günü zikret. Müşrikler, sığınmak için onları çağırırlar. Fakat onlar, kendilerine icâbet etmezler. Biz, onların aralarına (Cehennemden) bir uçurum koymuşuzdur.

İzah: Allah'a ortak koşarak ilah edindikleri putlar, mahşerde müşriklere hiçbir fayda sağlamayacaktır.

Bu husus Sûre-i En'am, Âyet 94'te de şöyle geçmektedir:

Allah'ı Teâlâ mahşer günü o müşriklere der ki: "Yemin olsun ki, sizi evvelce nasıl teker teker yarattıysak, dünyâda size verdiğimiz nîmetleri arkanızda bırakıp öyle teker teker Bize geldiniz. Şimdi Allah'a ortak koştuğunuz şefaateçilerinizden (putlardan) hiçbirini yanınızda görmüyoruz. Onlarla sizin aranızdaki bağlar koptu ve şefaate eder zannettiğiniz o putlar, sizden kaybolup gitti."

Çünkü müşrikler, Lat ve Uzza gibi isimler verdikleri putlara, Allah'ı Teâlâ'ya ortak koşarak, o putların kendilerine şefaate edeceklerine inanıyorlardı. İşte Allah'ı Teâlâ bu âyetler ile onların mahşerde kendilerine hiçbir fayda sağlamayacağını beyan etmektedir.

(وَرَأَى الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُّوا أَنَّهُمْ مُوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا) (٥٣)

53. Mücrimler (o gün) ateşi görürler, oraya düşeceklerini yakînen bilirler ve ondan kurtulmak imkânını bulamazlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الْكَافِرَ لَيَرَى جَهَنَّمَ وَيَظُنُّ أَنَّهَا مُوَاقِعَتُهُ مِنْ مَسِيرَةِ أَرْبَعِينَ سَنَةً) (حم عن ابى سعيد الخدرى

"Kâfir, kırk yıllık bir mesafeden Cehennemi görür ve oraya düşeceğini yakînen bilir."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11289.

(وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا) (٥٤)

54. Yemin olsun ki, bu Kur'ân'da insanlar için her türlü misalden değişik şekillerde beyan ettik. İnsan, tartışmaya son derece düşkün olan bir varlıktır.

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمْ سُنَّةٌ الْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ (قُبُلًا ٥٥)

55. Kendilerine hidâyet (Kur'ân ve Peygamber) geldiği zaman, insanları îman etmekten ve Rablerinden bağışlanma dilemekten meneden olmadı, ancak geçmiş ümmetlerin başlarına gelen felâketlerin gelmesini veya kendilerine azâbın ayânen gelmesini istemeleri oldu.

وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَيُجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوا (آيَاتِي وَمَا أُنْذِرُوا هُرُورًا ٥٦)

56. Biz, Peygamberleri ancak müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak göndeririz. Kâfirler ise, hakkı bâtılla yok etmek için mücâdele ederler, âyetlerimi ve kendilerine yapılan uyarıları alaya alırlar.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاہُ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ (وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ فَلَنْ يَهْتَدُوا إِذًا أَبَدًا ٥٧)

57. Rabbinin âyetleri ile uyarılıp da, ondan yüz çeviren ve elleriyle yaptığı küfür ve mâsiyeti unutandan daha zâlim kim vardır? Biz onların kalplerine, anlamamaları için perdeler gerdik ve kulaklarına da ağırlık verdik. Sen onları hidâyete dâvet etsen de, onlar ebediyyen hidâyete gelmezler.

وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ لَوْ يُؤَاخِذُهُمْ بِمَا كَسَبُوا لَعَجِلَ لَهُمُ الْعَذَابُ بَلْ لَهُمْ مَوْعِدٌ لَّنْ يَجِدُوا مِنْ دُونِهِ مَوْئِلًا (٥٨)

58. Bununla beraber senin Rabbin çok bağışlayıcıdır, rahmet sahibidir. Eğer onları, yaptıkları yüzünden hemen cezâlandırarak olsaydı, elbette azaplarını acele verirdi. Lâkin onlar için vaad olunan bir zaman vardır ki, o cezâlandırma zamanı gelince, ondan kaçıp kurtulacak bir yer bulamazlar.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Eğer senin dînin hak din ise, vaadettiğin azap hemen gelsin de görelim" diyen kâfirlere cevap vermiş ve kendisinin affedici ve merhamet edici olduğunu, bu itibarla suçluların cezâsını derhal vermeyip belli bir süre ertelediğini ve cezâlandırma zamanı gelince de hiçbir kimsenin, kaçıp kurtulacak

bir yer bulamayacağını bildirmiştir. Kâfirler, kendilerine verilen bu mühlete aldanarak cezâlandırılmayacaklarını sanmasınlar.

Bu husus Sûre-i Fâtır, Âyet 45'te de şöyle geçmektedir:

"Eğer Allah'ı Teâlâ, insanları kazandıkları (günahlar) yüzünden hemen cezâlandırsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Lâkin onları belirli bir müddete kadar erteler. Nihâyet ecelleri gelince, onlara amellerine göre karşılığını verir. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, kullarını hakkıyla görendir."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِينَ حَتَّىٰ إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ (خ) عَنْ أَبِي مُوسَى

"Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, zâlime mühlet verir. Nihâyet (mühleti dolup) onu yakaladığında aslâ kurtulamaz." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hûd 5; Sahih-i Müslim, Birr 15 (61).

(وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ أَمْثَلُهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِمْ مَوْعِدًا (٥٩))

59. İşte o beldeler ki, Biz onları zulmettikleri vakit helâk ettik. Ve onların helâkları için belli bir vakit tayin etmiştik.

İzah: Biz, Âd ve Semud kavmi gibi, Peygamberlerini yalanlayıp küfürde ısrar eden kavimlerin helâk edilmeleri için belli bir vakit tayin etmiştik. Nitekim o vaad edilen zaman gelince de, onları helâk ettik.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِفَتَاهُ لَا أَبْرَحُ حَتَّىٰ أَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمْضِيَ حُقُبًا (٦٠) فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنَهُمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا (٦١) فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَاهُ إِنِّي جَدَاءُ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هَٰذَا نَصَبًا (٦٢) قَالَ أَرَأَيْتَ إِذْ أَوَيْنَا إِلَى الصَّخْرَةِ فَإِنِّي نَسِيتُ الْحُوتَ وَمَا أَنسَانِيهِ إِلَّا الشَّيْطَانُ أَنْ أَذْكُرَهُ (٦٣) وَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَبًا (٦٣)

60-63. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki Mûsâ, arkadaşına: "Durmaya-cağım, iki denizin birleştiği yere ulaşınca kadar gideceğim veya yıllarca yürüyeceğim" demişti.* İki denizin birleştiği yere vardıkları vakit, balıkların unuttular. Balık, denize girerek kendine bir yol açıp suyu yarararak gitti.* İki denizin birleştiği yeri geçtikleri vakit, Mûsâ, arkadaşına: "Getir, gıdamızı (balığı) yiyelim, bugün yolculuğumuzdan dolayı yorgunluk duyuyoruz" dedi.* Arkadaşı: "Gördün mü?

Kayanın yanında olduğumuz vakit, balığı unuttum. Bunu söylemeyi bana ancak şeytan unutturdu. Balık da, acâyip bir şekilde denize girerek kendine bir yol açıp suyu yarararak gitti" dedi.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm ile Hızır Aleyhisselâm arasında meydana gelen hâdiseyi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle anlatmaktadır:

قَامَ مُوسَى النَّبِيُّ خَطِيباً فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ فَسُئِلَ أَيُّ النَّاسِ أَعْلَمُ فَقَالَ أَنَا أَعْلَمُ فَعَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِ إِذْ لَمْ يَرِدْ الْعِلْمُ إِلَيْهِ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنَّ عَبْدًا مِنْ عِبَادِي بِمَجْمَعِ الْبَحْرَيْنِ هُوَ أَعْلَمُ مِنْكَ قَالَ يَا رَبِّ وَكَيْفَ بِهِ فَقِيلَ لَهُ احْمِلْ (حُوتًا فِي مِكَتَلٍ ... (خ) عَنْ أَبِي ابْنِ كَعْبٍ

"Mûsâ Peygamber, bir gün İsrailoğullarına hutbe okumak için kalkmıştı. Kendisine: "İnsanların içinde en âlim kimdir?" diye soruldu. Mûsâ: "En âlim benim" diye cevâb verdi. Allah en iyi bilendir diyerek, işi Allah'a havâle etmediğinden dolayı Allah'ı Teâlâ, ona itab etti ve kendisine: "İki denizin birleştiği yerde kullarımdan biri var. O, senden daha âlimdir" diye vahyetti. Mûsâ: "Yâ Rabbi! ona nasıl ulaşabilirim?" diye sorduğunda, Allah'ı Teâlâ: "Büyük bir sepet içinde büyük bir balık taşı, o balık nerede canlanıp denize girerse, işte o kulum oradadır" diye buyurdu...[1]

Mûsâ Aleyhisselâm Allah'ı Teâlâ'dan ledün ilmini öğrenmek istemişti. Allah'ı Teâlâ da Mûsâ Aleyhisselâm'a, benim bir kulum var ona git, ondan öğren, başına abasını çekmiş yatar bir vaziyette bulacaksın. Mûsâ Aleyhisselâm: "Yâ Rabbi! Çok sayıda yatan insan var, ben o adamı nasıl bulacağım?" dedi. Allah'ı Teâlâ da ona: "Sen yanına pişmiş büyük bir balık alarak deniz kenarında gidersin, balık ne zaman canlanıp suya girerse, orada o adamı abasını başının üzerine çekmiş taş, üstünde yatar bir vaziyette bulursun. İşte o adamdan ledün ilmini öğrensin" diye buyurdu.

Allah'ı Teâlâ'nın emri üzerine Mûsâ Aleyhisselâm ve arkadaşı,[2] yanlarına pişmiş bir balık alarak yola çıktılar. Mola verdikleri yerlerde o balıktan yiyorlardı. Mûsâ Aleyhisselâm ve arkadaşı, iki denizin birleştiği yere varınca, mola verdiler ve o balıktan yediler. Mûsâ Aleyhisselâm orada taş üstünde yatan birini görmüştü. Nihâyet yemeklerini yiyip oradan ayrılırken, Musâ Aleyhisselâm kalktı ve yürümeye başladı, arkadaşı da sofrayı topluyordu. O sırada yemiş oldukları balık, canlanıp suya girdi. Şeytan, arkadaşına bu hâdiseyi Mûsâ Aleyhisselâm'a söylemeyi unutturdu. Bir müddet daha gittikten sonra Mûsâ Aleyhisselâm arkadaşına, "Getir azığımızı yiyelim" dedi. Arkadaşı da ona,

âyette geçtiği gibi "Gördün mü? Kayanın yanında olduğumuz vakit, balığı unuttum. Bunu söylemeyi bana ancak şeytan unutturdu. Balık da, acâyip bir şekilde denize girerek kendine bir yol açıp suyu yarararak gitti" dedi.

[1] Sahih-i Buhârî, İlim 63; Sahih-i Müslim, Fedâil 46 (170-172 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 19; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7065.

[2] Mûsâ Aleyhisselâm'ın yanında yol arkadaşı olan gencin adı, Yuşâ b. Nûn'dur. Bu zât, bir rivâyete göre, Mûsâ Aleyhisselâm'ın kız kardeşinin oğludur. (Bu hususta bakınız: Sahih-i Buhârî, İlim 63; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 19; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7065)

قَالَ ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبُغُّ فَأَرْتَدَّا عَلَىٰ آثَارِهِمَا قَصَصًا (٦٤) فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا اتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا ((وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا (٦٥) قَالَ لَهُ مُوسَىٰ هَلْ اتَّبَعَكَ عَلَىٰ أَنْ تُعَلِّمَنِي مِمَّا عَلَّمْتَ رُشْدًا (٦٦)

64-66. Mûsâ: "İşte bizim aradığımız da bu idi" dedi. Hemen izlerini tâkip ederek geri döndüler.* O kayanın yanında, kendisine bir rahmet verdiğimiz ve ilm-i ledün öğrettiğimiz kullarımızdan bir kulu (Hızır Aleyhisselâm'ı) buldular.* Mûsâ, o kulumuza: "Sana öğretilen hikmetli ilimden bana da öğretmen için sana tâbi olayım mı?" dedi.

İzah: Nihâyet geri döndüklerinde aynı şekilde taş üzerinde yatan adamı buldular. Mûsâ Aleyhisselâm o adama; arkadaş, ben Mûsâ'yım, Peygamberim, Allah'ı Teâlâ'dan ilm-i ledün'ü öğrenmek istedim. Allah'ı Teâlâ bana: "O ilmi bilen kuluma git, ondan öğren" dedi ve beni senin yanına gönderdi.

Mûsâ Aleyhisselâm'ın, ilm-i ledün öğretmesi karşılığında kendisine tâbi olmak istediği kişi Hızır Aleyhisselâm'dır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(إِنَّمَا سُمِّيَ الْخَضِرَ أَنَّهُ جَلَسَ عَلَىٰ فَرْوَةٍ بَيْضَاءَ فَإِذَا هِيَ تَهْتَزُّ مِنْ خَلْفِهِ خَضِرَاءَ (خ ت عن ابى هريرة

Ona "Hızır" diye hitap edilmesinin sebebini izah ederek, "Hızır, otsuz kuru bir yere otururdu da, ansızın o otsuz yer yeşillenerek peşi sıra dalgalanırdı"[1] diye buyurmuştur.

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 26; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 19.

قَالَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا (٦٧) وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا (٦٨) قَالَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا وَلَا أَعْصِي لَكَ أَمْرًا (٦٩) قَالَ فَإِنْ اتَّبَعْتَنِي فَلَا تَسْأَلْنِي عَنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ أُحْدِثَ لَكَ

(مِنْهُ ذِكْرًا (٧٠)

67-70. O kulumuz, Mûsâ'ya dedi ki: "Şüphesiz ki, sen benimle beraber olmaya sabredemezsin.* Hakikatından haberdar olmadığın bir şeye nasıl sabredersin?"* Mûsâ da: "İnşâallah! Beni sabredenlerden bulursun, senin hiçbir işine karşı gelmeyeceğim" dedi.* Sâlih kul da: "Bana tâbi olursan, ben hikmetlerini sana beyan edinceye kadar, bana bir şey sorma" dedi.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm'ın derecesi Hızır Aleyhisselâm'dan yüksekti. Mûsâ Aleyhisselâm; Kelimullahtır, Resûlullah'tır. Kendisinde Peygamberlik ve kitap ilmi vardı. Buna rağmen Allah'ı Teâlâ İlm-i ledün'ü öğrenmesi için Hızır Aleyhisselâm'a göndererek ona tâbi olmasını ve ondan bu ilmi öğrenmesini söylemiştir. Bu ilme sâhip olanlar, Allah'ın kendilerine bildirmesi ile hiç kimsenin bilemediği hususları bilirler. Bu sebeple Hızır Aleyhisselâm ona: "Sen anlayamadığın hususlarda sabredemeyerek bana muhalefet edersin" demiştir.

(فَأَنْطَلَقًا حَتَّى إِذَا رَكِبَا فِي السَّفِينَةِ خَرَقَهَا قَالَ أَخَرَقْتَهَا لِتُغْرَقَ أَهْلُهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا إِمْرًا (٧١) قَالَ أَلَمْ)
(أَقُلْ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا (٧٢) قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرْهِقْنِي مِنْ أَمْرِي عُسْرًا (٧٣)

71-73. Gittiler ve nihâyet bir gemiye bindiler. Sâlih kul, o gemiyi deldi. Mûsâ: "Gemiye, yolcularını gark etmek için mi deldin? Doğrusu çok kötü bir şey yaptın" dedi.* Sâlih kul: "Ben sana, şüphesiz ki sen benimle beraber olmaya sabredemezsin, demedim mi?" dedi.* Mûsâ: "Unuttuğum için beni azarlama ve bana bu işimden dolayı bir güçlük çıkarma" dedi.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm, artık ona teslim olduğu için, o ne derse ona tâbi oluyordu. Nihâyet beraber giderek bir geminin yanına vardılar. Hızır Aleyhisselâm, gemi sahibine: "Bizi gemiye alırmısın?" deyince, gemi sahibi: "Alırım" dedi. Bunlar: "Paramız yok" deyince de, gemi sahibi: "Olsun, hiç olmazsa sizin hürmetinize Cenâb-ı Hakk benim gemimi muhafaza eder" dedi ve hürmet ederek bunlara yer gösterdi.

Biraz gittikten sonra, Hızır Aleyhisselâm eline bir balta aldı ve geminin ambarına indi. Mûsâ Aleyhisselâm da arkasından indi. Hızır Aleyhisselâm, elindeki baltayla gemiyi delmeye başladı. Mûsâ Aleyhisselâm: "Sen bu gemiyi deliyorsun, bütün gemidekiler gark olacak, sen ne yapıyorsun?" deyince. Hızır Aleyhisselâm dedi ki : "Ben sana demedim mi, sen benimle beraber olmaya sabredemezsin?" Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm da ona dedi ki: "Ben

unuttum, bundan sonra sabrederim, bir daha işine karışmam, beni affet."

فَانْطَلَقَا حَتَّى إِذَا لَقِيَا غُلَامًا فَقَتَلَهُ قَالَ أَقْتَلْتَنِي بغيرِ نَفْسٍ لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا نُكْرًا (٧٤) قَالَ أَلَمْ أَقُلْ ()
لَكَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا (٧٥) قَالَ إِنْ سَأَلْتَهُ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْهُ قَدْ بَلَغْتَ مِنَ لَدُنِّي
() عَذْرًا (٧٦)

74-76. Gemiden çıkarak gittiler, nihâyet bir oğlan çocuğuna rastladılar. Sâlih kul, hemen o çocuğu öldürdü. Mûsâ: "Kıyas olmaksızın hiç suçu olmayan bir nefsi mi öldürdün? Doğrusu çok kötü bir şey yaptın" dedi.* Sâlih kul: "Ben sana, şüphesiz ki sen benimle beraber olmaya sabredemezsin, demedim mi?" dedi.* Mûsâ da: "Eğer bundan sonra bir şey sorarsam, artık bana yoldaşlık etme, o zaman benden ayrılmak için bir mâzeretin olur" dedi.

İzah: Gemiden çıktıktan sonra bir köyün yanından geçip giderken, o köyün köpekleri bunların hüzerine hücum etti. Bir çocuk geldi, bu köpekleri taşla vurarak kovaladı ve buyrun yolunuza devam edin dedi. Hızır Aleyhisselâm o çocuğu yanına çağırdı, tuttu yere yatırdı, elini ayağını tutun dedi ve çocuğu boğazladı. O zaman Mûsâ Aleyhisselâm: "Sen hiç suçu olmayan bir nefsi öldürdün? dedi. Bunun üzerine Hızır Aleyhisselâm dedi ki: "Ben, sana demedim mi, sen benimle olmaya sabredemezsin." Mûsâ Aleyhisselâm da: "Ben unuttum; eğer bir daha söylersem, beni yanından ayır" dedi.

فَانْطَلَقَا حَتَّى إِذَا آتَىٰ أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطْعَمَ أَهْلُهَا فَابُوا أَنْ يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَنْ يَنْقَضَ ()
() فَاقَامَهُ قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا (٧٧)

77. Yine gittiler ve nihâyet bir beldeye varıp ahâlisinden yiyecek istediler. O belde ahâlisi bunları misafir etmekten çekindi. Mûsâ ve sâlih kul, orada yıkılmak üzere olan bir duvar gördüler. Sâlih kul, o duvarı yaptı. Bunun üzerine Mûsâ: "Bu iş için ücret istesen alırdın" dedi.

İzah: Nihâyet bir beldeye gittiler. Orada çok şiddetli bir yağmur yağıyordu ve etraf da çok çamur olmuştu. Kendilerinin de üstleri yaşarmış ve çamur olmuştu. Ne kadar ev varsa dolaştılar, fakat bunları kimse misafir almadı.[1] Derken kötü ve harabe haline gelmiş bir duvarın yanına geldiler ve orada dururlarken Hızır Aleyhisselâm: "Kalkın bakalım, biriniz çamur yapın, biriniz de taş verin, ben şu duvarı yapacağım" dedi.

Mûsâ Aleyhisselâm, yağmurdan dolayı üstü ıslak olduğundan titriyordu. Mûsâ

Aleyhisselâm dedi ki: "Onlar bizi misafir almadılar, ekmek vermediler. Sen ise, onların duvarlarını yapıyorsun. Eğer isteseydin ücret dahi alırdın" Bunun üzerine Hızır Aleyhisselâm: "İşte şimdi sen ile benim arama ayrılık düştü" dedi.

[1] O belde halkı azgınlıklarında devam etti, Îsâ Aleyhisselâm zamanında, Allah'ı Teâlâ şiddetli bir zelzele ile o beldeyi helak etmiştir.

(قَالَ هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنَكَ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا) (٧٨)

78. Sâlih kul, Mûsâ'ya dedi ki: "İşte bu, seninle benim aramın ayrılmasıdır. Sana sabredemediğin şeylerin hikmetlerini bildireyim."

(أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَافِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ) (غَضَبًا) (٧٩)

79. O deldiğim gemi, birtakım yoksullara ait idi. Onu denizde çalıştırmakla ihtiyaçlarını gideriyorlardı. Önlerinde de her gemiyi gasp eden bir hükümdar vardı. İstedim ki, o gemide bir kusur meydana getireyim de, hükümdar onu gasp etmekten vazgeçsin.

İzah: Hızır Aleyhisselâm şöyle dedi: Gemi, hayır sahibi bir adamındı. Kendisi fakir olup geçimini bu gemiyle sağlıyordu. Bizi de gemiye hayırına bindirdi. Gidiş istikametindeki bir kral, harbe götürmek için sağlam olan gemilere el koyuyordu. Bu adamın da gemiden başka geliri yoktu. Onun için gemiyi delerek hasarlı hale getirdim. Gemi hasarlı olduğundan, ona el koymadılar. O gemi sahibi daha sonra gemisini tamir ederek çocuklarının geçimini sürdürür. İşte gemi sahibi, gemisinin delinmesinden memnun oldu ve böylece gemisi kurtuldu. İşte gemiyi delmemin hikmeti budur.

(وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَا أَنْ يُرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَكُفْرًا) (٨٠) (فَأَرَدْنَا أَنْ يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا) (مِنْهُ زَكَوَةً وَأَقْرَبَ رُحْمًا) (٨١)

80-81. Öldürdüğüm oğlan çocuğuna gelince, onun anne ve babası Mü'min kimselerdi. İlerde onları azgınlığa ve küfre sevk etmesinden korktuk.* İstedik ki, Rableri onun yerine kendilerine ondan daha hayırlı, daha temiz ve daha merhametli birini versin.

İzah: Hızır Aleyhisselâm şöyle dedi: O çocuğun anne ve babası sâlih kimselerdi, Allah'ın sevgili dostlarıydılar. O çocuk büyüdüğünde küfre girip zâlim, âsi ve

eşkıya olacaktı. Haksız yere çok insan öldürecekti. Anne ve babasının, ona olan düşkünlüğünden dolayı, o çocuğun anne ve babasını küfür ve isyâna düşürmesinden korktuk, bu sebeple o çocuğu öldürdük. İstedik ki, Allah'ı Teâlâ o çocuğun yerine kendilerine daha hayırlı, daha temiz ve daha merhametli olan bir çocuk versin. İşte çocuğu öldürmemin hikmeti budur.

Bu hâdisе hakkında Katâde Hazretleri der ki: O çocukları doğduğunda anne ve babası sevinmişti. Öldürüldüğünde de onun için üzölmüşlerdi. Ama hayatta kalmış olsaydı, onların helâk olmalarına sebep olacaktı. O bakımdan herkese düşen Allah'ı Teâlâ'nın kazâsına rızâ göstermektir. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ'nın, Mü'minler hakkındaki hoşlarına gitmeyen takdiri, sevdikleri şekildeki takdirlerinden onlar için daha hayırlıdır.

Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 216'da: "... Bâzen bir şeyi hoş görmezsiniz, halbuki o sizin için hayırdır. Bâzen de bir şeyi arzu edersiniz, halbuki o sizin için şerdir. Allah'ı Teâlâ (sizin için, hayır ve şer olanı) bilir, siz bilmezsiniz" diye buyurmuştur.

Rivâyet edildiğine göre, Allah'ı Teâlâ öldürölen çocuğun yerine anne ve babasına ondan daha hayırlı olan bir çocuk vermişti. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, "Annesi bir kız çocuğu doğurdu. O da bir Peygamber doğurdu" diye buyurmuştur.

وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَنْ يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي ذَلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا ((٨٢)

82. Yaptığım duvara gelince, bu duvar şehirdeki iki yetim erkek çocuğa ait idi. Duvarın altında onlara ait bir define vardı. Babaları da sâlih bir kimse idi. Rabbin Teâlâ, o çocukların buluş yaşına ve rüşde ulaşınca definelerini kendilerinin çıkarmasını istedi. Bu, Rabbinden bir rahmetti. Ben, bu işleri kendiliğimden yapmadım. İşte sabredemeyip itiraz ettiğin şeylerin hikmetleri budur.

İzah: Hızır Aleyhisselâm şöyle dedi: O beldede iki yetim çocuk vardı. Bu çocukların babasının çok miktarda kendisine ait parası vardı. Bu adam hastalanıp öleceğini anladığında, çocuklarının da küçük yaşta olmaları sebebiyle parayı onlara güvenemedi. Çünkü kendisi öldüğünde, çevresinde bulunan zâlim

insanlar, çocuklarının elinden bu paraları alırlar diye düşündü, evin duvarının temeline o paraları gömdü ve "Allah'ım! Sen bu parayı muhafaza et ve benim yetimlerime nasip et" diyerek Allah'a emânet etti. Çocuklarına da: "Benden sonra siz büyüdüğünüzde, benim bu evimi tamamen yıkıp yerine yeni bir ev yapın" diye vasiyet etti. Amacı, çocuklar büyüdüğünde, o parayı bulmalarını sağlamaktı. Evin duvarının bu kısmı yıkılmış, bu definenin üstünün açılmasına çok az bir şey kalmıştı. Bu gece yağın yağmurla da bunun üstü tamamen açılacaktı. Allah'ı Teâlâ, bu durumu bana bildirdi. Onun için yıkılan o duvarı hemen yaptım ve böylece yetimlerin parasını korudum. İşte bunun hikmeti de budur.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de geçen define hakkında Ebu'd-Derdâ Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

(فِي قَوْلِهِ {وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا} قَالَ ذَهَبٌ وَفِضَّةٌ) (ت عن ابى الدرداء)

"Altında onlara ait bir define vardı" diye geçen âyet hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Altın ve gümüşten bir define" diye buyurdu.[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يَرْحَمُ اللَّهُ مُوسَىٰ لَوْ كَانَ صَبْرَ لَقُصَّ عَلَيْنَا مِنْ أَمْرِهِمَا (خ م ت

"Allah'ı Teâlâ, Mûsâ'ya rahmet etsin. İsterdik ki, keşke sabredeydi de, Hızır ile aralarında geçecek mâceraları Allah'ı Teâlâ bize anlatsaydı." [2]

İşte bu ve bunun gibi hâdiseler akla, mantığa sığmaz, îmana sığar.

Âyet-i Kerîme'de geçen, Mûsâ Aleyhisselâm'ın Hızır Aleyhis-selâm'dan öğrendiği ilim; ledün ilmidir. Bu da mânevî bir ilimdir. Bu ilme sâhip olanlar, Allah'ın kendilerine bildirmesi ile hiç kimsenin bilemediği hususları bilir.

Mûsâ Aleyhisselâm, ledün ilmini öğrenmek istedi. Allah'ı Teâlâ da bu ilmi öğrenebilmesi için onu Hızır Aleyhisselâm'a göndermiştir. Bu husus Sûre-i Kehf, Âyet 65-66'da şöyle geçmektedir:

"O kayanın yanında, kendisine bir rahmet verdiğimiz ve ilm-i ledün öğrettiğimiz kullarımızdan bir kulu (Hızır Aleyhisselâm'ı) buldular.* Mûsâ, o kulumuza: "Sana öğretilen hikmetli ilimden bana da öğretmen için sana tâbi olayım mı?"

dedi."

Allah'ı Teâlâ istese bu ilmi, Mûsâ Aleyhisselâm'a bir anda verebilirdi. Ancak bu ilmi öğrenebilmesi için bir kulunu vesîle kılmıştır. Mûsâ Aleyhisselâm, Ulu'l-Azim Peygamberlerden olup Allah'ı Teâlâ ile bizzat konuştuğu halde bu ilmi bilmiyordu. Halbuki kendisi Tevrat'ı ezbere biliyordu. Dolayısıyla kendi zamanında kitap ilminde kendisinden daha üstün kimse yoktu.

Bu mânevi ilim, ancak bir mürşidin yanında onun rehberliğinde yaşayarak ve sabırla öğrenilir. Aynı Mûsâ Aleyhisselâm'ın Hızır Aleyhisselâm'a tâbi olarak öğrendiği gibi. Hızır Aleyhisselâm'ın bu ilmi öğretme şekline bakıldığı zaman da, bu durum akla, mantığa ve şeriata muhâlif gibi gözükse de, sonuna bakıldığında büyük hikmetlerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Ledün ilmini, insanların anlayamayıp karşı çıkması hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَاءَيْنِ فَأَمَّا أَحَدُهُمَا فَبَيَّنْتُهُ وَأَمَّا الْآخَرُ فَلَوْ بَيَّنْتُهُ قُطِعَ هَذَا (الْبُلْعُومُ (خ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den iki çeşit ilim öğrendim. Bunlardan birini sizlere bildirdim. Eğer ikinci öğrendiğim ilmi size söylersem, benim şu boğazım kesilir."[3]

İşte Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'nun, "Eğer ikinci öğrendiğim ilmi size söylersem, benim şu boğazım kesilir" dediği üzere, Muhyiddin İbn'ül-Arabî Hazretleri, Nesimi Hazretleri ve Hallac-ı Mansur Hazretleri gibi birçok tasavvuf ehlinin bâzı hallerinin hikmeti, o zamanın âlimleri tarafından ilk başta anlaşılamadığı için şeriata muhâlif gibi görülmüş ve verdikleri fetvâlar ile de bu zâtların öldürölmelerine hükmedilmiştir. Bunların hikmeti ise, sonradan ortaya çıkmıştır. Mesalâ: Muhyiddin İbn'ül-Arabî Hazretleri, büyük bir kayanın üzerine çıkarak, "Sizin taptığınız, benim ayağımın altındadır" demiş. Ve o zamanın âlimleri de, "Biz taş a, toprağa değil Allah'a taparız, sen bize nasıl böyle bir şey dersin" diyerek, onun bu sözüyle küfre girdiğini söyleyip öldürölmesine fetvâ vermişlerdir. Uzun yıllar sonra Yavuz Sultan Selim Han, Şam'ı fethedince, oradaki bir caminin giriş kapısının üzerinde bir yazı görür. O yazıda: "Sin, Şın'a dahil olduğunda Muhyiddin'in kabri ortaya çıkar" diye yazıyordu. Yavuz Sultan Selim Han Hazretleri bu yazıyı görünce, "Sin, benim, Şın da Şam şehridir. Bu

yazı, Şam'ı aldığımnda, Muhyiddin İbn'ül-Arabî Hazretlerinin kabrini ortaya çıkaracağını haber vermektedir" der. Onun nasıl öldüğünü soruşturur.

Muhyiddin İbn'ül-Arabî Hazretlerinin büyük bir kayanın üzerine çıkararak: "Sizin taptığınız, benim ayağımın altındadır" demesi üzerine o zamanın alimleri tarafından: "Biz taş, toprağa değil Allah'a taparız, sen bize nasıl böyle bir şey dersin" diyerek onun bu sözüyle küfre girdiğini söyleyip öldürülmesine fetvâ verdiklerini öğrenir. Bunun üzerine Yavuz Sultan Selim Han Hazretleri, kayanın altını açtırır ki, altın ile dolu olduğu görülür. İşte o zaman anlaşılıyor ki, Muhyiddin İbn'ül-Arabî Hazretleri, insanların dünyâyâ çok fazla meylettiklerini ifade etmek için bu sözü söylemişti.

Bu olay üzerine Yavuz Sultan Selim Han, Muhyiddin İbn'ül-Arabî Hazretlerinin kabrini araştırır ve sonunda cesedini hiç bozulmamış halde bulur ve tekrar onu yıkayıp namazını kılarak defneder ve şu anki Şam şehrinde olan kabri şerifinin bulunduğu cami ve türbeyi yaptırır. İşte sözünün ne kadar hikmetli ve kendisinin de ne kadar büyük zât olduğu ilk başta anlayamadığı halde, uzun yıllar sonra hakikat meydana çıkmıştır. Nitekim Mûsâ Aleyhisselâm da, bizzat Allah'ı Teâlâ tarafından Hızır Aleyhisselâm'a gönderildiği halde, onun ilminin büyüklüğünü bilmesine ve sabredeceğini söylemesine rağmen, onun yaptıklarını anlayamamış, sabredemeyip karşı çıkmıştır.

Mûsâ Aleyhisselâm gibi, bu ledün ilmini öğrenebilmek için İbrâhim Ethem Hazretleri de, padişahlığı, tacı tahtı terk ederek, bir Mürşid-i Kâmil'e intisap etmiş ve dergahında uzun yıllar hizmet ederek ondan bu ilmi öğrenmiştir. Mevlanâ Hazretleri de kendi zamanında yüksek bir kitap ilmine sahipken, bu mânevi ilmi öğrenebilmek için, o da Şems-i Tebrizî Hazretlerine intisap etmiş ve ondan bu ilmi öğrenmiştir. Yine Yunus Emre Hazretleri de bu mânevi ilmi öğrenebilmek için uzun yıllar Taptuk Emre Hazretlerinin dergâhında hizmet etmiş ve o da aynı şekilde bu ilmi ondan öğrenmiştir. Yine Fâtih Sultan Muhammed Han Hazretleri de, yüksek bir zâhir ilme sahip olup cihana hükmeden bir padişah iken ve ayrıca onun hakkında övgüyle bahseden Hadis-i Şerif olmasına rağmen, o da Akşemseddin Hazretlerine tâbi olarak onun müridi olmuştur. Osmanlı'nın kurucusu olan Osman Bey'in tâbi olduğu Şeyh Edebâli gibi, Osmanlı padişahlarının, bu mânevi ilmi öğrenebilmek için tâbi oldukları şeyhleri vardı. Bunlar gibi birçok örnek vardır. İşte bu mânevi ilme, genel olarak tasavvuf ilmi denilmiştir.

Nitekim bir kitap ilmi ve bir de mânevi ilim olduğuna dair çok sayıda Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Sûre-i Bakara, Âyet 151:

"Nitekim içinizden, size âyetlerimizi okuyan, sizi günahlardan temizleyen, size kitabı ve hikmeti öğreten ve bilmediklerinizi öğreten bir Peygamber gönderdik."

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 164:

"Yemin olsun ki Allah'ı Teâlâ, Mü'minlere büyük lütufta bulundu. Zîrâ onlara Allah'ın âyetlerini okuyan, onları günahlardan temizleyen, onlara kitabı ve hikmeti öğreten, kendilerinden bir Resûl gönderdi. Oysa onlar, evvelce apaçık bir dalâlet içindeydiler."

Sûre-i Bakara, Âyet 269:

"Allah'ı Teâlâ, hikmeti dilediğine verir. Her kime hikmet verilmiş ise, şüphesiz ona çok hayır verilmiştir. Bunu, ancak hâlis akıl sahipleri düşünüp anlar."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

الْعِلْمُ عِلْمَانِ فَعِلْمٌ ثَابِتٌ فِي الْقَلْبِ فَذَاكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ وَعِلْمٌ فِي اللِّسَانِ فَذَاكَ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ (ابو نعيم عن انس)

"İlim ikidir: Biri kalpte sâbittir. İşte en faydalı olan ilim (hikmet ve ledün ilmi) budur. Bir ilim de lisândaki ilimdir (kitaptır). Bu da Allah'ı Teâlâ'nın kullarına hüccetidir (delilidir)."[4] Hadis-i Şerif'te geçen nâfi ilminden maksat, mânevi ilimdir.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(تَعَلَّمُوا الْيَقِينَ كَمَا تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ حَتَّى تَعْرِفُوهُ فَإِنِّي أَتَعَلَّمُهُ (حل عن ثور

"İlm-i yakîni öğrenmeye çalışın. Kur'ân öğrenmeye çalıştığınız gibi. Hattâ onu iyice bilirsiniz, ben de onu öğrenmeye çalışıyorum."[5]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

عِلْمُ الْبَاطِنِ سِرٌّ مِنْ أَسْرَارِ اللَّهِ تَعَالَى وَحِكْمٌ مِنْ حِكَمِ اللَّهِ يَفْذِفُهُ فِي قُلُوبِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ (فر الديلمي عن امام على)

"Bâtın ilmi, Allah'ın sırlarından bir sırdır ve Allah'ın hikmetlerinden bir hikmettir. Onu dilediği kullarının kalbine koyar."[6]

İşte Allah'u Teâlâ'nın hücceti olan kitap ilmi de, mânevi ilim olan ledün ilmi de önceki Peygamberler döneminde olduğu gibi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'de ve ümmettinden bâzı kimselerde de vardır. Hâsılı kişiye lâzım olan zâhir ve mânevi ilmin kaynağı Kur'ân-ı Kerîm'dir. Bu iki ilimi de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ümmetine öğretmiştir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 19; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7073.

[2] Sahih-i Buhârî, İlim 63; Sahih-i Müslim, Fedâil 46 (170-172 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 19; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7065.

[3] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 100.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 223/2; İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 60.

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 254/1; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 7337.

[6] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 317/3.

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ ذِي الْقَرْنَيْنِ قُلْ سَأَتْلُوا عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًا (٨٣) إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَآتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ (٨٤) فَاتَّبَعَ سَبَبًا (٨٥)

83-85. Ey Resûlüm! Sana Zülkarneyn hakkında sorarlar. De ki: "Onun ahvâlinden size beyan edeyim."* Biz ona yeryüzünde geniş imkânlar verdik. Biz, her şeyin sebebini ona verdik.* O da, sebeplere sarılarak yola gitti.

İzah: Rivâyete göre müşrikler, Yahudi hahamlarının yanına giderek, onlardan Resûlî Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gerçek Peygamber olup olmadığı hakkında sordular. Yahudi hahamları müşriklere; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gerçek Peygamber olup olmadığını anlamaları için Ashâb-ı Kehf'ten, ruhtan ve Zülkarneyn'in, yeryüzünün doğusuna ve batısına kadar gezen adamın durumundan sormalarını söylediler. Zülkarneyn'i anlatan bu âyetler, müşriklerin

bu sorularına cevap olarak inmiştir.

Zülkarneyn, isim değildir. Esas adı İskender'dir. Zülkarneyn Aleyhisselâm'ın başının üstünde iki tane etten, boynuz şeklinde parmak uzunluğunda et parçası vardı. Arapçada Zülkarneyn, "İki boynuzlu" demektir. Allah'ı Teâlâ, Peygamberlerin bâzısına bu türden hiç kimsede olmayan özellikler vermiştir. Meselâ: Mûsâ Aleyhisselâm'ın sağ eli projektör gibi ışık verirdi. Elini bez ile sarar yahut koynuna koyardı. Dâvud Aleyhisselâm, demiri avucuna aldığı anda, demir erir ve istediği şekli verirdi. Yusuf Aleyhisselâm çok güzeldi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in de sırtında nübüvvet mührü vardı.

Zülkarneyn Aleyhisselâm, Kur'ân-ı Kerîm'de ismi geçen yirmi sekiz Peygamberden biridir. Allah'ı Teâlâ, bütün dünyâyı hükmetmesi için kendine kolaylıklar vermiştir.

حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا قُلْنَا يَا ذَا الْقُرْنَيْنِ إِنَّمَا أَنْ ()
(تُعَذِّبَ وَإِنَّمَا أَنْ تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا ٨٦)

86. Güneşin battığı yere vardığı vakit güneşi, siyah çamurlu bir suya, balçığa batıyor gibi gördü ve orada bir kavim buldu. Biz: "Ey Zülkarneyn! Onları ya cezâlandırırsın, ya da haklarında iyi davranırsın" dedik.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, güneşin battığı yer diye söylenen, Allah'ı a'lem, İskandinavya ülkeleri gibi, kutuba yakın olan bölgelerdir. Çünkü kutup bölgelerinde altı ay gündüz ve altı ay gece oluşmaktadır. İşte âyette geçen, güneşin battığı yer de, kutup bölgelerindeki altı ay olan gece kısmıdır. Orada zifiri karanlık durumu olmayıp alaca karanlık oluşmakta ve denize bakıldığında, deniz balçık gibi gözükmetedir.

Zülkarneyn Aleyhisselâm'a Allah'ı Teâlâ çok kolaylıklar verdi ve birçok şeyleri de emrine verdi. Böylece dünyânın her tarafına yani dünyânın en soğuk bölgesi olan güney ve kuzey kutup bölgelerine ve dünyânın en sıcak iklimi olan bölgelerine de hâkim oldu.

Yine bu âyette, Zülkarneyn Aleyhisselâm'ın gittiği yerde karşılaştığı kavmin îman etmemesi halinde onları öldürmekte veya onlara iyi davranarak îman etmelerini sağlamakta serbest olduğu beyan edilmiştir.

قَالَ أَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا نُكَرًا (٨٧) وَأَمَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ ()
(جَزَاءُ الْحُسْنَىٰ وَسَنُقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا) (٨٨)

87-88. Zülkarneyn dedi ki: "Her kim zulmederse (küfürde ısrar ederse) onu cezâlandırırız, sonra Rabbine döndürülür. O da onu şiddetli bir azâba uğratar.* Her kim de îman edip sâlih amelde bulunursa, artık onun için çok güzel bir mükâfat vardır." Biz, Zülkarneyn'e kolay şey emrederiz.

ثُمَّ اتَّبَعَ سَبَبًا (٨٩) حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَمْ نَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سَبِيلًا (٩٠) ()
(كَذَلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا) (٩١)

89-91. Sonra, Zülkarneyn yine sebeplere sarılarak yola devam etti.* Güneşin doğduğu yere vardığı vakit onu, kendilerini güneşten koruyacak bir şey vermediğimiz bir kavim üzerine doğuyor gördü.* Zülkarneyn'nin hâli işte böyledir. Şüphesiz ki, onun yanında neler olduğunu ilmimizle kuşatmışızdır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Güneşin doğduğu yere vardığı vakit onu, kendilerini güneşten koruyacak bir şey vermediğimiz bir kavim üzerine doğuyor gördü" diye buyrulmaktadır. Güneşin doğduğu yerden maksat, altı ay gece ve altı ay gündüzün olduğu kutba yakın olan bölgelerdir. Bu âyette de, kutup bölgelerindeki altı ay olan gündüz kısmı anlatılmaktadır. Oradaki halkın, kendilerini güneşten koruyacak bir şeyin olmaması, altı ay güneş batmadığından dolayıdır.

Daha yukarıdaki Sûre-i Kehf, Âyet 86'da: "Güneşin battığı yere vardığı vakit güneşi, siyah çamurlu bir suya, balçığa batıyor gibi gördü" diye geçen âyette de, altı ay gecenin olduğu kısımdan bahsedilmektedir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Kehf, Âyet 86'da Zülkarneyn Aleyhisselâm'ın güneşin battığı yere gittiğini söylemektedir. Sûre-i Kehf, Âyet 89-90'da da: "Sonra, Zülkarneyn yine sebeplere sarılarak yola devam etti.* Güneşin doğduğu yere vardığı vakit..." diye geçtiği üzere, Zülkarneyn Aleyhis-selâm'ın güneşin battığı yerden ayrılarak güneşin doğduğu bölgeye doğru gittiği beyan edilmektedir. Bu da Zülkarneyn Aleyhisselâm'ın bir kutup bölgesinden diğer kutup bölgesine gittiğini göstermektedir. Sûre-i Kehf, Âyet 91'de: "Şüphesiz ki, onun yanında neler olduğunu ilmimizle kuşatmışızdır" diye geçtiği üzere, Zülkarneyn Aleyhisselâm'ın, Allah'ı Teâlâ'nın kendisine verdiği kudret vâsıtalarıyla ve hikmetli ilimle bu altı aylık süre içerisinde hem kuzey kutbuna ve hem de güney

kutbuna giderek oralara hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü altı aylık süreç içerisinde kutup bölgesinin birinde geceyken diğer kutup bölgesinde gündüz oluşmaktadır.

İşte bu olay, Kur'ân-ı Kerîm'deki mûcizelerdendir. Çünkü Kur'ân indiği zamanda, o bölge halkının kutuplarla ilgili bir bilgisi yoktu.

ثُمَّ اتَّبَعَ سَبَبًا (٩٢) حَتَّى إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا (٩٣) قَالُوا يَا (٩٤) (

92-94. Sonra, Zülkarneyn yine sebeplere sarılarak yola devam etti.* İki dağ arasına ulaştığı vakit, orada konuşulan dillerden hiç birini anlamayan bir kavim buldu.* Onlar: "Yâ Zülkarneyn! Ye'cüc ve Me'cüc öldürme ve tahrif ile yeryüzünde fesat yapıyorlar. Bizimle onlar arasında bir set yapmak üzere sana bir bedel verelim mi?" dediler.

İzah: İmam Taberî ve daha birçok tefsir âlimi, Ye'cüc ve Me'cüc'e karşı Zülkarneyn Aleyhisselâm'dan yardım isteyen kavmin, "Türkler" olduğunu söylemiştir.

Ye'cüc ve Me'cüc'e dair Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَبَشِّرُوا فَإِنَّ مِنْ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ أَلْفًا وَمِنْكُمْ رَجُلٌ... (خ) عن ابى سعيد

"Müjde size, Cehenneme giren Ye'cüc ve Me'cüc'ün bin kişisi karşısında sizden oraya bir kişi girecektir." [1]

Ye'cüc ve Me'cüc, âyetlerde ve birçok hadiste de geçtiği üzere, büyük kıyâmet alâmetlerinden sayılmıştır. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Kehf, Âyet 97-99'un izahına ve Sûre-i Enbiyâ, Âyet 96'ya bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Rikâk 46.

قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا (٩٥) أَتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ حَتَّى (٩٦) (

95-96. Zülkarneyn dedi ki: "Rabbimin bana verdiği imkân, sizin vereceğiniz

bedelden daha hayırlıdır. Siz bana fiilen yardım edin de, sizinle onların arasında bir set yapayım,* bana demir parçaları taşıyın." Taşıldılar, iki dağ arası dolduğu vakit, Zülkarneyn: "Ateş koyup körükleyin" dedi. Körüklediler, demirler ateş kesildi. Zülkarneyn onlara: "Bana erimiş bakır taşıyın da üzerine dökeyim" dedi ve öyle yapıldı.

İzah: Zülkarneyn Aleyhisselâm'a tâbi olup Müslüman olan bir kavim, başka bir kavimle düşmandı. Onlar, o kavmin şerrinden ebediyyen kurtulmak için ona geldiler. O da, çalı yığmalarını emretti. Çalıyı duvar şeklinde yığdılar. Duâ etti, ateşledi. Ateşin içerisine demir ve bakır attı. Mûcize ile alevin yükseldiği yer tunçtan duvar oldu. Tunçla olan bu duvarı kimse aşamadı. Böylece o duvar kendilerini düşmanlarından korudu.

Bu, çok uzun yıllar önce olan bir hâdise idi. Zülkarneyn Aleyhis-selâm'ın hikmetle yaptığı bu tunçtan duvarın yeri, mahiyeti; zâhir mi yoksa bâtın mı olduğu tam olarak bilinmemektedir.

فَمَا اسْطَاعُوا أَنْ يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا (٩٧) قَالَ لَذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبِّي فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ (دَكَّاءَ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا (٩٨) وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ (جَمْعًا) (٩٩)

97-99. Artık Ye'cüc ve Me'cüc, ne seddin üzerinden aşabildiler ne de delmeye muktedir oldular.* Zülkarneyn: "Bu, Rabbimin bir rahmetidir. Rabbimin vaad ettiği vakit gelince, onu yerle bir eder. Rabbimin vaadi haktır" dedi.* Sed yerle bir olduğu gün, halk birbirine karışarak deniz gibi dalgalanırlar. Sonra Sûr üflenir de onların hepsini toplarız.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Sed" hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَحْفَرُونَهُ كُلُّ يَوْمٍ حَتَّى إِذَا كَادُوا يَخْرُقُونَهُ قَالَ الَّذِي عَلَيْهِمْ ارْجِعُوا فَنَسَخَرُ قُوَّةَهُ غَدًا فَيُعِيدُهُ اللَّهُ كَأَشَدَّ مَا كَانَ حَتَّى إِذَا بَلَغَ مُدَّتَهُمْ وَأَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَبْعَثَهُمْ عَلَى النَّاسِ قَالَ الَّذِي عَلَيْهِمْ ارْجِعُوا فَنَسَخَرُ قُوَّةَهُ غَدًا إِنْ شَاءَ اللَّهُ وَاسْتَنْتَى قَالَ فَيَرْجِعُونَ فَيَجِدُونَهُ كَهَيْئَتِهِ حِينَ تَرَكَوهُ فَيَخْرُقُونَهُ فَيَخْرُجُونَ عَلَى النَّاسِ فَيَسْتَقُونَ الْمِيَاءَ وَيَفِرُّ النَّاسُ مِنْهُمْ فَيَرْمُونَ بِسِهَامِهِمْ فِي السَّمَاءِ فَتَرْجَعُ مَخْضَبَةٌ بِالدَّمَاءِ فَيَقُولُونَ قَهْرُنَا مِنْ فِي الْأَرْضِ وَعُلُونَا مِنْ فِي السَّمَاءِ قَسْوَةً وَعُلُوا فَيَبْعَثُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ نَعْفًا فِي أَقْفَائِهِمْ فَيَهْلِكُونَ فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ إِنْ دَوَابَّ الْأَرْضِ (تَسْمُنُ وَتَبْطُرُ وَتَشْكُرُ شُكْرًا مِنْ لُحُومِهِمْ (ت) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

Ye'cüc ve Me'cüc, her gün seddi delmeye çalışırlar. Delik açmaya yaklaştıkları

vakit, başlarında bulunan yetkili: "Şimdi geri dönün, kalanı yarın delersiniz" der. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ o seddin oyulan yerini öncekinden de sağlam bir şekilde yapar. Onların zamanları gelip de, Allah onları insanların arasına çıkarmak istediği zaman başlarında bulunan yetkili: "Şimdi geri dönün, inşâallah yarın çıkarsınız" der. İkinci gün döndüklerinde ise, seddi bıraktıkları gibi bulurlar. Seddi delip insanların içine çıkarlar. Bütün suları içerler, insanlar onlardan kaçarlardı. Oklarını göğe doğru fırlatırlardı, oklar kana bulanmış bir şekilde geri döner. Bunun üzerine, "Yeryüzünde bulunanları perişan ettik ve gökte olanlara da galip gelerek mağlup ettik" demeye başlarlar. Sonra Allah'ı Teâlâ onlara enselerinden neğaf kurtlarını[1] musallat eder ve bu yüzden kırılıp helâk olurlardı. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, yeryüzündeki hayvanlar, onların cesetlerini yiyip semiz birer varlık hâline gelirler." [2]

Mü'minlerin annesi Zeyneb Bint-i Cahş Radiyallâhu anhâ da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

اسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ النَّوْمِ مُحَمَّرًا وَجْهُهُ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَيَلُّ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرِّ قَدْ اقْتَرَبَ فُتِحَ الْيَوْمَ مِنْ رَدْمٍ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مِثْلَ هَذِهِ وَحَلَقَ بِإِصْبَعِهِ الْإِبْهَامِ وَالَّتِي تَلِيهَا قَالَتْ زَيْنَبُ بِنْتُ جَحْشٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَهْلِكَ وَفِينَا الصَّالِحُونَ قَالَ نَعَمْ إِذَا كَثُرَ الْخَبَثُ (خ م عن زينب بنت جحش)

Bir gün Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem uykudan uyandı ve titreyerek ürpermiş ve yüzleri kızarmış olduğu halde: "Lâ ilâhe illallâh! Gelecek olan şerden dolayı Araba vah olsun! Bugün Ye'cûc ve Me'cûc'un seddinden şu kadar yer açıldı" buyurdu ve baş parmağı ile şehâdet parmağını birleştirerek halka yaptı. "Yâ Resûlallah! İçimizde iyiler olduğu halde de helâk olur muyuz?" diye sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kötülük ve günahlar çoğaldığı vakit, evet!" diye buyurdu. [3]

[1] Neğaf kurdu; deve, koyun ve sığır gibi hayvanların burunlarında olan kurt, demektir.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 19; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7075.

[3] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 7, Fiten 4, 28; Sahih-i Müslim, Fiten 1, 2; Sünen-i Tirmizî, Fiten 21, 23

وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِلْكَافِرِينَ عَرْضًا (١٠٠) الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَنْ ذِكْرِي وَكَانُوا لَا)

(يَسْتَطِيعُونَ سَمْعًا) (١٠١)

100-101. O gün Cehennemi, kâfirlere korkunç ve şiddetli bir sûrette arz ederiz.* Onların gözleri, âyetlerimize karşı perdeliydi ve kelâmımı işitmiyorlardı.

İzah: Cehennem hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يُؤْتَىٰ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لَهَا سَبْعُونَ أَلْفَ زِمَامٍ مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يُجْرُونَهَا (م عن عبد الله

"Cehennem, mahşer günü yetmiş bin iple bağlı olarak sürüklenir. Her ipte yetmiş bin melek vardır, onu çekerler (mahşer yerine getirirler)."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 12 (29).

(أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِنْ دُونِي أَوْلِيَآءَ إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا) (١٠٢)

102. Kâfirler, Beni bırakıp da kullarımı dost (ilah) edineceklerini mi sandılar? Şüphesiz ki Biz, Cehennemi kâfirler için bir konak yeri olarak hazırladık.

İzah: Kâfirler, Beni bırakıp da Benim yarattığım Îsâ'yı, Üzeyr'i dost yani ilah edinmelerinin doğru bir şey olduğunu mu sanıyorlar? Bu aslâ doğru bir şey değildir. Beni bırakıp da ilah edindikleri, mahşer gününde kendilerinden uzaklaşacaklardır. Biz de kâfirler için konak olarak Cehennemi hazırlamışızdır. Onların kaçıp sığınacakları başka bir yer de yoktur, demektir.

Allah'ı Teâlâ, Yahudi ve Hristiyanların nasıl küfre düştüklerine dair Sûre-i Tevbe, Âyet 30'da şöyle buyurmuştur:

"Yahudiler: "Üzeyr, Allah'ın oğludur" dediler. Hristiyanlar da: "Îsâ Mesih, Allah'ın oğludur" dediler. Bu, onların ağızlarında geveledikleri sözleridir. Onlar bu sözlerini, kendilerinden önceki kâfirlerin sözlerine benzetiyorlar. Allah onları kahretsin! Haktan nasıl yüz çeviriyorlar."

(قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا) (١٠٣) (الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَّهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ) (١٠٤) (صُنْعًا)

103-104. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Amellerinde en fazla hüsrâna uğrayanları size haber vereyim mi?* Onlar, dünyâ hayatındaki gayretleri boşa giden

kimselerdir. Halbuki onlar, iyi yaptıklarını zannederlerdi."

İzah: Sûre-i Kehf, Âyet 103 ile ilgili olarak Mus'ab Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

سَأَلْتُ أَبِي {قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا} هُمُ الْحُرُورِيُّ قَالَا لَا هُمُ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى أَمَّا الْيَهُودُ فَكَذَّبُوا مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَمَّا النَّصَارَى فَكَفَرُوا بِالْجَنَّةِ وَقَالُوا لَا طَعَامَ فِيهَا وَلَا شَرَابَ وَالْحُرُورِيُّ {الَّذِينَ يَنْفُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ} وَكَانَ سَعْدٌ يُسَمِّيهِمُ الْفَاسِقِينَ (خ) عن مصعب بن سعد

Babama; Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Amellerinde en fazla hüsrâna uğrayanları size haber vereyim mi?"[1] diye geçen âyetten kastedilenler Hâriciler midir? diye sordum. O da, "Hayır! Onlar, Yahudi ve Hristiyanlardır. Yahudiler, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i yalanladılar. Hristiyanlar da, Cenneti inkâr ettiler ve "Orada ne yiyecek, ne de içecek var" dediler. Hâriciler ise, Allah'u Teâlâ'ya verdikleri mîsâktan (sağlam ahidden) sonra ahidlerini bozanlardır.[2] Babam Sa'd, onları "Fâsıklar" diye adlandırıyordu.[3]

[1] Sûre-i Kehf, Âyet 103.

[2] Sûre-i Bakara, Âyet 27.

[3] Sahih-i Buhâri, Tefsir-i Kehf, 5; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7076.

أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا (١٠٥) ذَلِكَ () جَزَاؤُهُمْ جَهَنَّمَ بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُؤًا (١٠٦)

105-106. İşte onlar, Rablerinin âyetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr eden kimselerdir. Bu sebeple onların amelleri boşa gitmiştir. Kâfirlerin amellerini mahşer günü tartıya koymayacağız.* İşte onların cezâları, inkâr etmeleri ve âyetlerimi ve Resullerimi alay konusu yapmaları sebebiyle Cehennemdir.

İzah. Sûre-i Kehf, Âyet 105 ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لِيَأْتِيَ الرَّجُلُ الْعَظِيمُ السَّمِينُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يَزِنُ عِنْدَ اللَّهِ جَنَاحَ بُعُوضَةٍ وَقَالَ أَفَرُّؤُوا {فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا} (خ) عن ابى هريرة

"Mahşer gününde iri yarı, oldukça şişman bir adam gelecek de sivrisinek kanadı kadar bir ağırlığı olmayacaktır. İsterseniz, "Kâfirlerin amellerini mahşer günü

tartıya koymayacağız" diye geçen âyeti okuyun."[1]

Kâfirin, yaptığı iyi amelin kendisine âhirette hiçbir faydasının olmayacağına dair yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَظْلِمُ الْمُؤْمِنَ حَسَنَةً يُثَابُ عَلَيْهَا الرِّزْقَ فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَى بِهَا فِي الْآخِرَةِ وَأَمَّا الْكَافِرُ (فَيُعْطَى بِحَسَنَاتِهِ فِي الدُّنْيَا فَإِذَا لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُعْطَى بِهَا خَيْرًا (حم عن انس

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, hiç kimseye haksızlık etmez. Mü'min, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır ve bununla beraber âhirette de bunun karşılığını alır. Kâfir ise, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır, âhirete vardığında ise bir sevap bulunmaz ki, karşılığında ona hayır verilsin."[2]

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1714; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 1; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7077.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11816.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا (١٠٧) خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا (١٠٨) (

107-108. İman edip sâlih amellerde bulunanlara gelince, onlar için Firdevs Cennetleri bir konak yeridir.* Onlar orada ebedî kalacaklardır. Oradan ayrılmak istemezler.

İzah: Firdevs Cenneti hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ مِائَةَ دَرَجَةٍ مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَالْفِرْدَوْسُ أَعْلَى الْجَنَّةِ وَأَوْسَطُهَا (وَفَوْقَ ذَلِكَ عَرْشُ الرَّحْمَنِ وَمِنْهَا تَفْجَرُ أَنْهَارُ الْجَنَّةِ فَإِذَا سَأَلْتُمُ اللَّهَ فَسَلُّوهُ الْفِرْدَوْسَ (ت عن معاذ

"Cennette yüz derece vardır. Her iki derece arasındaki mesâfe, gök ile yeryüzü arasındaki mesâfe kadardır. Firdevs, Cennetin daha yükseği ve ortasıdır. Onun üstünde Rahmân'ın Arş'ı vardır ki, oradan Cennet nehirleri fışkırır. Allah'tan istediğinizde, Firdevs'i isteyin."[1]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ve bütün ümmetinin ilk gireceği yer, Firdevs Cennetleridir. Oraya girenlerin hepsi Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i orada görüp sohbet edecekler.

O gün de kimsenin ameli zâyi edilmez. Güzel amellerde bulunanlara ise ziyâde olarak fazla mükâfat ve yüce dereceler vardır. Sûre-i Vâkıa, Âyet 7-12'de geçtiği üzere, mahşer yerine insanlar üç sınıf olarak gelir. Biri Cehennemlik, biri Cennetlik ve biri de sâbikunlar yani sebat edip ibâdetle ileri geçenlerdir. Böylece Cehennemlikler, Cehenneme ve Cennet ehlinin tamamı da Cennete girerler. Çok uzun yıllar geçtikten sonra, Allah'ı Teâlâ tarafından Cennet ehline: "Sâbikunlar ayrılışın!" diye nidâ olunur. Böylelikle Cennet ehlinin içerisinde sâbikunlar, Allah'ın emriyle bulundukları Cennetlerden ayrılarak Nâim Cennetlerine yükseltirler. İşte en yüksek makam ve derece de burasıdır. Sûre-i Hûd, Âyet 108'de: "Said (Cennetlik) olanlar ise, gökler ve yer durdukça ebedî olarak Cennette kalacaklardır. Ancak Rabbinin (daha yüce derecelere nâil olmalarını) diledikleri müstesnâ..." diye istisnâ edilen bu zümre, Cennet-i Naîm'e giren sâbikunlardır.

Cennet-i Naîm'in en yüksek makam olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ جَبْرِيلَ قَالَ لِي أَخْرُجْ فَأَخْبِرْ بِنِعْمِ اللَّهِ الَّتِي أَنْعَمَ بِهَا عَلَيْكَ وَفَضِيلَتِهِ الَّتِي فَضَّلْتَ بِهَا فَبَشِّرْنِي أَنِّي بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ وَأَمَرَنِي أَنْ أَنْذِرَ الْجَنِّ وَأَتَانِي كِتَابَهُ وَأَنَا أَمِّيٌّ وَغَفَرَ ذَنْبِي مَا تَقَدَّمَ وَمَا تَأَخَّرَ وَذَكَرَ اسْمِي فِي الْأَذَانِ وَأَمَدَّنِي بِالْمَلَائِكَةِ وَأَتَانِي النَّصْرَ وَجَعَلَ الرَّغْبَ أَمَامِي وَأَتَانِي الْكَوْثَرَ وَجَعَلَ حَوْضِي مِنْ أَكْثَرِ الْجِبَاظِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَوَعَدَنِي الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ وَالنَّاسَ مُهْطِعُونَ مُقْبِعُونَ رُءُوسَهُمْ وَجَعَلَنِي فِي أَوَّلِ زُمْرَةٍ تَخْرُجُ مِنَ النَّاسِ وَأَدْخَلَ فِي شَفَاعَتِي سَبْعِينَ أَلْفًا مِنْ أُمَّتِي الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَأَتَانِي السُّلْطَانَ وَالْمُلْكَ وَجَعَلَنِي فِي أَعْلَى عُرْفَةٍ فِي الْجَنَّةِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ فَلَيْسَ فَوْقِي أَحَدٌ إِلَّا الْمَلَائِكَةُ الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَأَحَلَّ (لِي) وَلِأُمَّتِي الْغَنَائِمَ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ كَانَ قَبْلَنَا (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عبادة بن الصامت

Cebrâil bana dedi ki: "Çık ve Allah'ı Teâlâ'nın sana bahşettiği nîmetleri, senin üstün kılındığın faziletini haber ver." Allah'ı Teâlâ bana müjdeledi ki; şüphesiz beni kırmızı ve siyah tenli insanlara gönderdi. Cinleri uyarmamı bana emretti. Ümmî olduğum halde bana kitabını verdi. Geçmiş ve gelecek günahlarımı bağışladı. Adımı ezanda zikretti. Beni meleklerle kuvvetlendirdi. Bana zaferi bahşetti ve korkuyu önümde kıldı (korku benden kaçır). Bana Kevser'i verdi; mahşer günü benim havuzumu havuzların en büyüğü kıldı. İnsanlar başlarını eğip koşuşturdukları zamanda bana Makâm-ı Mahmûd'u vaad etti. Beni insanlardan haşrolunacak ilk zümre içinde kıldı. Benim şefaetimle ümmetimden yetmiş bin kişiyi hesapsız olarak Cennete koydu. Bana hükümrânlık ve mülk verdi. Beni Naîm Cennetlerinde içinde Cennetin en yüce köşkünde kıldı. Benim üzerimde Arş'ı taşıyan meleklerden başka hiç kimse yoktur. Bana bizden öncekilerden hiç kimseye helâl kılmadığı halde ganîmetleri helâl kıldı." [2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 4; Ahme d b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21073.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 333.

(قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا) (١٠٩)

109. Ey Resûlüm! De ki: "Eğer Rabbinin kelimelerini (ilim ve hikmetini) yazmak için denizler mürekkep olsa ve bir o kadar da ilâve etsek, denizler biter, Rabbinin kelimeleri bitmez."

İzah. Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

قَالَتْ قُرَيْشٌ لِيَهُودَ أَعْطُونَا شَيْئًا نَسْأَلُ هَذَا الرَّجُلَ فَقَالَ سَلُوهُ عَنِ الرُّوحِ قَالَ فَسَأَلُوهُ عَنِ الرُّوحِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى {وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا} قَالُوا أَوْتِينَا عِلْمًا كَثِيرًا أَوْتِينَا التَّوْرَةَ وَمَنْ أُوتِيَ التَّوْرَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا فَأَنْزَلَتْ {قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ (الْبَحْرُ) إِلَى آخِرِ الْآيَةِ} (ت عن ابن عباس)

Kureyşliler, Yahudilere: "Bize sorabileceğimiz bir şeyler verin ki onu şu adama soralım" dediler. Yahudiler de: "Ona, ruh hakkında sorun" dediler.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, ruh hakkında sorduklarında, Allah'u Teâlâ: Ey Resûlüm! Sana ruh hakkında sorarlar. De ki: "Ruh, Rabbinin emrindendir. Size ilimden ancak az bir şey verilmiştir" mealindeki Sûre-i İsrâ, Âyet 85'i indirdi. Bunun üzerine Yahudiler: "Bize büyük ilim verilmiştir; bize Tevrat verildi ve her kime Tevrat verilmişse ona büyük hayır verilmiştir" dediklerinde de: Ey Resûlüm! De ki: "Eğer Rabbinin kelimelerini (ilim ve hikmetini) yazmak için denizler mürekkep olsa ve bir o kadar da ilâve etsek, denizler biter, Rabbinin kelimeleri bitmez" mealindeki Sûre-i Kehf, Âyet 109'u indirdi.[1]

Allah'u Teâlâ Sûre-i Lokmân, Âyet 27'de de şöyle buyurmaktadır:

"Yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz de mürekkep olsa, ondan başka yedi deniz de ona yardım etse, Allah'ın kelimeleri (ilim ve hikmeti) yazmakla bitmez. Şüphesiz Allah'u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mûsâ Aleyhisselâm ile Hızır

Aleyhisselâm arasında geçen olayı anlatırken, bir bölümünde şöyle buyurmuştur:

Mûsâ, Hızır ile beraber gemiye bindiklerinde; bir ara küçük bir kuş gelip geminin kenarına kondu ve denize bir iki defa gagasını daldırıp çıkardı. Bunu gören Hızır dedi ki:

(مَا عَلَّمِي وَعِلْمُكَ مِنْ عِلْمِ اللَّهِ إِلَّا مِثْلُ مَا نَقَصَ هَذَا الْعُصْفُورُ مِنْ هَذَا الْبَحْرِ... (خ) عن أبي ابن كعب

"Yâ Mûsâ! Bu kuşun gagasında kalan ıslaklık, denize nispetle ne kadarsa, senin ve benim ilmim de Allah'ın ilmine göre o kadardır..."[2]

Buradan anlaşılan, Allah'ın ilminin nihâyeti yoktur. Bunu insanlar akıllarıyla hiçbir şekilde anlayamazlar. Bu sebeple âyetler, kul sözü olmayıp Allah'ın kelâmı olduğu için hikmetlidir. Sâdece bir mânâ içermez, birçok anlam ifade eder. Bu hususta Hasan-ı Basrî Hazretlerinden nakledilen bir hadiste, şöyle buyrulmuştur:

لِكُلِّ آيَةٍ ظَهْرٌ وَبَطْنٌ وَلِكُلِّ حَرْفٍ حَدٌّ وَلِكُلِّ حُدْمَطْلَعٍ (عن الحسن) فِي رِوَايَةٍ: إِنَّ الْقُرْآنَ ظَاهِرًا وَبَاطِنًا وَلِلْبَاطِنِ بَاطِنٌ حَتَّى سَبْعَةِ أَبْطُنٍ.

"Her bir âyet için zâhir ve bâtın vardır ve her bir harf için bir had (mânâ) vardır. Her bir mânâ tamamlandığında yeni bir mânâ doğar."[3] Bir rivâyette de şöyle geçmektedir: "Kur'an'ın zâhiri var, bâtını var, bâtınının bâtını var, hattâ yedi bâtına kadar bâtını var."

İşte bu âyet ve hadisler baktığımız zaman, Kur'an-ı Kerîm'in zâhir mânâları olduğu gibi, bâtın ve hikmet dolu mânâlarının olduğu da haber verilmektedir. Sâdece zâhir mânâsını anlatabilmek için dahi ciltler dolusu tefsirler yazılmıştır.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'an 18.

[2] Sahih-i Buhârî, İlim 63; Sahih-i Müslim, Fedâil 46 (170-172 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'an 19; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7065. Bu kıssa için bakınız: Sûre-i Kehf, Âyet 60-82.

[3] Tahavî, Müşkûl'ül-Âsar, Hadis No: 2629; Berîka, c. 1, s. 162.

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا)
(يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا) (١١٠)

110. Ey Resûlüm! De ki: "Ben de ancak sizin gibi bir beşerim. Bana ancak ilahınızın bir tek ilah olduğu vahyolunuyor. Rabbine kavuşmak isteyen, sâlih amelde bulunsun ve ibâdetinde hiç kimseyi Rabbine ortak koşmasın."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا جَمَعَ اللَّهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ نَادَى مُنَادٍ مَنْ كَانَ أَشْرَكَ فِي عَمَلٍ عَمِلَهُ اللَّهُ أَحَدًا فَلْيَطُوبْ (تَوَابُهُ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ أَغْنَى الشُّرَكَاءَ عَنِ الشُّرِكِ (ت) عن ابى سعيد بن ابى فضالة

Allah'ı Teâlâ, geleceğinde şüphe olmayan mahşer gününde insanları bir araya topladığı zaman, bir münâdi şöyle seslenir: "Her kim yaptığı bir amelde Allah'tan başkasını ortak etmişse, bu amelinin sevabını Allah'tan başkasından dilesin. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, her türlü ortakların ortaklığından uzak olandır."[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَجْمَعُ اللَّهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَطَّلِعُ عَلَيْهِمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فَيَقُولُ أَلَا يَتَّبِعُ كُلُّ إِنْسَانٍ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ فَيَمْتَلِ لِصَاحِبِ الصَّلِيبِ صَلَيبُهُ وَلِصَاحِبِ التَّصَاوِيرِ تَصَاوِيرُهُ وَلِصَاحِبِ النَّارِ نَارُهُ فَيَتَّبِعُونَ ... (ت) عن ابى هريرة

"Mahşer günü Allah'ı Teâlâ insanları bir sahada toplayacak. Sonra âlemlerin Rabbi, onlara çıkarak buyurur ki: "Dikkat! Her insan ibâdet ettiğine tâbi olsun!" Bunun üzerine haça tapınmış olana tapındığı haçı temsil olunacak. Sûretlere tapınmış olana tapındığı sûretleri, ateşe tapınmış olana ateşi temsil olunacak ve böylece hepsi de dünyâda iken tapındıklarının arkasından gidecekler..."[2]

Ubade b. Nusay Hazretleri de Şeddâd İbn-i Evs Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Şeddâd İbn-i Evs Radiyallâhu anhu, ağlamış. Seni ağlatan nedir? denildiğinde de, "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den duyduğum şu sözdür" diyerek, onu hatırladığım için ağladım, demiş. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

أَتَخَوَّفُ عَلَى أُمَّتِي الشُّرَكَ وَالشَّهْوَةَ الْخَفِيَّةَ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتَشْرِكُ أُمَّتُكَ مِنْ بَعْدِكَ قَالَ نَعَمْ أَمَا إِنَّهُمْ لَا يَعْبُدُونَ شَمْسًا وَلَا قَمَرًا وَلَا حَجَرًا وَلَا وَتَنًا وَلَكِنْ يُرَآءُونَ بِأَعْمَالِهِمْ وَالشَّهْوَةَ الْخَفِيَّةَ أَنْ يُصْبِحَ أَحَدُهُمْ صَانِمًا (فَتَعْرِضُ لَهُ شَهْوَةٌ مِنْ شَهَوَاتِهِ فَيَتْرَكَ صَوْمَهُ (حم) عن شداد بن اوس

"Ümmetimin şirke ve gizli şehvete düşmesinden korkuyorum." Ben dedim ki: "Yâ Resûlallah! Ümmetin senden sonra şirke düşer mi?" "Evet" buyurdu. Elbette ki onlar, aya veya güneşe, taşa veya puta tapmazlar. Ancak amellerini gösteriş için yaparlar. Gizli şehvet ise, bir kişinin sabahleyin oruç tutup, isteği baskın gelince şehveti için orucunu terk etmesidir." [3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 19.

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 20.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16498.

19-MERYEM SÛRESİ

Bu sûre 98 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Îsâ Âleyhis-selâm'ın annesi olan Hz. Meryem'in kıssasından bahsedildiği için "Meryem Sûresi" diye isimlendirilmiştir.

Bu sûre ile ilgili olarak İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

(فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ وَالْكَهْفِ وَمَرْيَمَ وَطَهُ وَالْأَنْبِيَاءِ هُنَّ مِنَ الْعِتَاقِ الْأُولَى وَهُنَّ مِنْ تِلَادِي (خ) عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ

"İsrâ, Kehf, Meryem, Tâhâ ve Enbiyâ Sûreleri, ilk nâzil olan sûrelerdendir ve benim ilk öğrendiğim sûreler arasında yer alır." [1]

Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, İslâmiyetin ilk yıllarında Peygamber Efendimizin emriyle Hz. Câfer b. Ebû Tâlib, Habeşistan'a hicret ettiği vakit, onlara Meryem Sûresi'ni okumuş ve sûre tamamlanıncaya kadar orada bulunan Hristiyan cemaatinin hepsi ağlamışlardı. Daha sonra Hz. Necâşi, kendi kavminin ulemâsından İslâm'a meyleden yetmiş kişiyi Fahr-i Kâinat Efendimize göndermiştir. Resûlü Ekrem de onlara Yâsîn Sûresi'ni okumuş, onlar da ağlayarak hemen Müslümanlığı kabul etmişlerdi.

[1] Sahih-i Buhârî, Fedâil'ul-Kur'ân 6.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

لَهُ أَصْحَابُ الْعِصَى (١) ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّا (٢) إِذْ نَادَى رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا (٣) قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيًّا (٤) وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَائِي وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا (٥) يَرِثُنِي وَيَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا (٦)

1-6. Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd.* Ey Resûlüm! Bu okuduğumuz, senin Rabbinin, kulu Zekeriyya'ya rahmetinin (lütuf ve ihsanının) kıssasıdır.* Hani o, Rabbine gizli olarak nidâ etmişti.* O, şöyle demişti: "Yâ Rabbi! Şüphesiz kemiklerim zayıfladı, saçlarım ağardı. Şimdiye kadar Sana ettiğim duâların hiçbirinde mahrum olmadım.* Doğrusu ben, benden sonra yerime geçecek olan yakınlarımdan (amcaoğullarımdan) endişeliyim. Zevcem de kısırdır. Lütuf ve

kudretinle bana bir çocuk ihsan et.* O çocuk, hem bana vâris olsun, hem de Yâkub ailesine vâris olsun. Yâ Rabbi! Onu, rızânı kazananlardan eyle."

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَجِمَ اللَّهُ أَحْيَى زَكَرِيَّا مَا كَانَ عَلَيْهِ مِنْ وَرَاثَةِ مَالِهِ حِينَ قَالَ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا يَرِثُنِي وَيَرِثَ مِنْ آلِ
(يَعْقُوبَ) (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن الحسن)

Allah'ü Teâlâ, kardeşim Zekeriyya'ya rahmet eylesin. "... Lütuf ve kudretinle bana bir çocuk ihsan et.* O çocuk, hem bana vâris olsun, hem de Yâkub ailesine vâris olsun..." dediği zaman, onun malına mîrasçı olacak kimse yoktu.[1]

Zekeriyya Aleyhisselâm, Allah'ü Teâlâ'dan kendisinin bir çocuğu olması için duâ ettiğinde Âyt-i Kerime'de geçtiği üzere, "O çocuk, hem bana vâris olsun, hem de Yâkub ailesine vâris olsun" diye duâ etmiştir. Yani Yâ Rabbi! bana bir çocuk nasip et ki, hem Peygamber olsun ve hem de malıma vâris olsun, demektir. Çünkü Peygamberlerin evlatlarına mîras kalmaz. Peygamberlerin malları ancak onun yerine geçen Peygambere veya halifesine mîras olarak kalır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أُنْحَثَهَا رِضًا لِطَالِبِ
الْعِلْمِ وَإِنَّ طَالِبَ الْعِلْمِ يَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ حَتَّى الْحَيَاتَانِ فِي الْمَاءِ وَإِنَّ فَضْلَ الْعَالِمِ عَلَى
الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ إِنَّ الْعُلَمَاءَ هُمْ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُوَرِّثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا
(إِنَّمَا وَرَّثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَهُ أَخَذَ بِحِطِّ وَافِرٍ) (د ت ه عن ابى الدرداء)

"Her kim bir yola ilim aramak için giderse, Allah'ü Teâlâ onun için Cennete giden bir yolu kolaylaştırır ve şüphesiz melekler ilim talep edenin rızâsını istedikleri ve ondan râzı oldukları için kanatlarını indirirler. Yine şüphesiz göktekiler ve yerdekiler ve hattâ sudaki balıklar bile ilim talep eden kişi için Allah'ü Teâlâ'dan bağışlanma dilerler. Gerçekte âlimin, âbid olana üstünlüğü, gökteki ayın diğer yıldızlara üstünlüğü gibidir. Muhakkak ki âlimler, Peygamberlerin mîrasçılarıdır. Şüphesiz ki Peygamberler, ne altın ne de gümüş mîras bırakırlar. Peygamberler, mîras olarak ancak ilim bırakırlar. Bu sebeple her kim Peygamberlerin mîrası olan ilmi elde ederse, tam bir hisse almış olur." [2]

Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de vefât ettiğinde, kendisinden

sonra Peygamberlik olmadığı için bütün malı halifesine yani Beyt'ul-Mala devredilmiştir.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 213.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 17; Sünen-i Ebû Dâvud, İlim 1; Sünen-i Tirmizî, İlim 19.

يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَىٰ لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا (٧) قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَامٌ (وَكَانَتْ امْرَأَتِي عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا (٨) قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّئْ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْئًا (٩) قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً قَالَ آيَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَ لَيَالٍ سَوِيًّا (١٠) فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ أَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا (١١)

7-11. Allah'ü Teâlâ: "Ey Zekeriyya! Biz seni, Yahyâ ismiyle anılan bir erkek çocukla müjdeleriz. Ondan evvel bu ismi hiç kimseye vermedik" buyurdu.* Zekeriyya: "Yâ Rabbi! Zevcem kısır, ben de iyice ihtiyarlamış iken nasıl oğlum olabilir?" dedi.* Allah'ü Teâlâ, Zekeriyya'ya: "Rabbin böyle buyurdu. Bu bana kolaydır. Çünkü seni de daha önce hiç yokken var eden benim."* Zekeriyya: "Yâ Rabbi! (Zevcemin hâmile olduğuna dair) bana bir alâmet ver" dedi. Allah'ü Teâlâ da: "Zevcenin hâmile olduğuna alâmet, sapasağlam olduğun halde üç gün üç gece insanlarla konuşamamandır" buyurdu.* Sonra Zekeriyya, ibâdetgâhından çıktı ve kavmine, sabah akşam Allah'ü Teâlâ'yı tesbih etmelerini işâret etti.

İzah: Rivâyete göre, Zekeriyya Aleyhisselâm 120 veya 99, hanımı ise 98 yaşında idi. Hanımı da, Hz. Meryem'in annesi Hanne'nin kız kardeşidir.

Zekeriyya Aleyhisselâm, Süleyman Aleyhisselâm'ın neslindendir. İsrailoğullarına Peygamber olarak gönderilmiş olup, Mûsâ Aleyhisselâm'ın şeriatıyla amel ederdi.

Zekeriyya Aleyhisselâm hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كَانَ زَكَرِيَّا عَلَيْهِ السَّلَامُ نَجَارًا) (حم عن ابى هريرة

"Zekeriyya Aleyhisselâm, marangozluk yapardı."[1]

Hiz. Meryem, Zekeriyya Aleyhisselâm'ın himâyesinde idi. Allah'ü Teâlâ'nın

kudretiyle Hz. Meryem babasız olarak Îsâ Aleyhisselâm'ı dünyâyâ getirmişti. Yahudiler, Îsâ Aleyhisselâm'ın beşikte iken konuşması gibi birçok harikulâde haller görmelerine rağmen, Hz. Meryem'e ve Zekeriyya Aleyhisselâm'a iftira da bulunmuşlar ve sonunda Zekeriyya Aleyhisselâm'ı şehit etmişlerdir.

Yahyâ Aleyhisselâm, daha çocuk yaşında iken Tevrat'ı okumaya başlamıştı. İnzivâyâ çekilerek ibâdet eder ve o da babası gibi Hz. Mûsâ'nın şeriatıyla amel ederdi.

Bunlar, Zekeriyya Aleyhisselâm'ı öldürdükleri gibi, Hz. Yahyâ'nın da şehit edilmesine sebep oldular. Rivâyete göre, Yahudiler bu hâdiselerde olduğu gibi, üç yüz Peygamberin ölümünden mesuldürler.

Yahudiler, Yahyâ Aleyhisselâm'ın ölümüne sebep oldukları için Allah onları cezalandırmıştır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَى إِيَّيْ قَدْ قَتَلْتُ بِبَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّا سَبْعِينَ أَلْفًا وَإِنِّي قَاتِلٌ بِابْنِ بَنِيكَ سَبْعِينَ أَلْفًا وَسَبْعِينَ أَلْفًا
(ك) عن ابن عباس

Allah'u Teâlâ bana şöyle vahyetti: "Zekeriyya oğlu Yahyâ sebebiyle yetmiş bin kişiyi öldürdüm. Ve senin kızının oğlu (Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin) sebebiyle ise yetmiş bin ve yetmiş bin kişiyi öldürürüm."[2]

Âyet-i Kerîme'de geçen "Zevcenin hâmile olduğuna alâmet, sapasağlam olduğun halde üç gün üç gece insanlarla konuşamamandır" ifadesinden maksat da, bir rahatsızlığın olmadığı halde, insanlarla üç gün boyunca gece gündüz konuşamayıp, ancak işâretle konuşmandır. İşte bu da hanımının hâmile olduğunun alâmetidir, demektir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Sonra Zekeriyya, ibâdetgâhından çıktı ve kavmine, sabah akşam Allah'u Teâlâ'yı tesbih etmelerini işâret etti" diye buyrulmaktadır. İmam Taberî, bu âyet-i Kerîme'yi şöyle izah etmiştir:

- Zekeriyya Aleyhisselâm, kendisine oğul verileceğinin alâmeti olarak üç gün dili tutulunca ibadet ettiği namazgâhından dışarı çıkmış ve konuşamadığı için eliyle veya yazı yazarak kavmine, sabah akşam Allah'a ibâdetde bulunmalarını, O'nu zikretmelerini emretmiştir.

Bu husus Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 41’de de şöyle geçmektedir:

Zekeriyya: "Yâ Rabbi! (Zevcemin hâmile olduğuna dair) bana bir alâmet ver" dedi. Allah’u Teâlâ da: "Üç gün insanlar ile konuşamayıp, ancak işâretle konuşmandır. Ayrıca Rabbini çok zikret ve akşam sabah tesbih et" buyurdu.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7606.

[2] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3103, 4117; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 157/1.

يَا يَحْيَىٰ خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَابْنَاهُ الْحَكَمَ صَبِيًّا (١٢) وَحَنَانًا مِّن لَّدُنَّا وَزَكَاةً وَكَانَ تَقِيًّا (١٣) وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ (١٤) وَلَمْ يَكُنْ جَبَّارًا عَصِيًّا (١٥) وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا (١٥)

12-15. "Ey Yahyâ! Kitaba (Tevrat’a) sımsıkı sarıl" dedik ve ona daha çocukken Peygamberlik verdik.* Tarafımızdan onun kalbine merhamet koyduk ve onu günahlardan temizledik. O, çok takvâ sahibi idi.* Anne ve babasına da itaatkâr idi. Cebbâr ve isyankâr değildi.* Doğduğu gün, öldüğü gün ve diriltildiği gün ona selâm olsun!

İzah: Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ’nın: "Ey Yahyâ! Kitaba (Tevrat’a) sımsıkı sarıl" diye buyurmasından maksat, İsrailoğullarının Tevrat’ın âyetlerine karşı çıkarak inkâr etmeleri sebebiyle Allah’u Teâlâ’nın, Yahyâ Aleyhisselâm’a; Tevrat’a sımsıkı sarılıp, onun âyetlerini okuyarak dalâlete düşen İsrailoğullarını uyarmasını emretmesidir.

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذِ اتَّخَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا (١٦) فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا (١٧) رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا (١٧)

16-17. Ey Resûlüm! Kitapta (Kur’ân’da), Meryem’e dair anlattıklarımızı da zikret. Bir zaman Meryem, ailesinin bulunduğu yerin doğu tarafına çekilmişti.* Meryem, ailesiyle kendi arasına bir perde çekti. Ona Cebrâîl’i gönderdik. Cebrâîl ona tam bir insan şeklinde göründü.

İzah: Zekeriyya Aleyhisselâm’ın zevcesi, Hz. Meryem’in teyzesi idi. ona yıkanması için bir yer tahsis etmişti. Hz. Meryem yine bir gün oraya yıkanmaya gittiği esnâda Cebrâîl Aleyhisselâm, insan sûretinde ona görünmüştü.

((قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا (١٨) قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا (١٩)))

18-19. Meryem, Cebrâil'e: "Ben senden Rahmân'a sığınırım. Allah'tan korkarsan, bana ilişme" dedi.* Cebrâil: "Ben senin sığındığın Rabbinin resûlüyüm. Sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamak için geldim" dedi.

قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكْ بَغِيًّا (٢٠) قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّئْ () وَلِنَجْعَلَهُ آيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّا وَكَانَ أَمْرًا مَقْضِيًّا (٢١)

20-21. Meryem: "Benim çocuğum nereden olur? Halbuki bana bir beşer dokunmamıştır. Ben iffetsiz biri de değilim" dedi.* Cebrâil dedi ki: "Öyledir. Fakat Rabbin buyurdu ki: "Bu, Benim için çok kolaydır. Onu insanlara bir mûcize ve Bizden bir rahmet kılacağız. Bu, kesinleşmiş bir hükümdür."

فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَذَتْ بِهِ مَكَانًا قَصِيًّا (٢٢) فَاجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَى جُذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَا لَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَذَا () وَكُنْتُ نَسِيًّا مَنْسِيًّا (٢٣) فَنَادَاهَا مِنْ تَحْتِهَا أَلَا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا (٢٤) وَهَزَّيَ إِلَيْكِ بِجُذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا جَنِيًّا (٢٥) فَكُلِي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا فَمَا تَرَيْنَ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أَكَلِمَ الْيَوْمَ أَنْسِيًّا (٢٦)

22-26. Meryem, ona hâmile kaldı ve karnındaki çocukla ailesinden daha uzak bir yere çekildi.* Orada sancısı tuttu; oradaki hurma ağacına dayandı ve "Keşke daha evvel ölüp unutulup gitmiş olaydım da bugünü görmeyeydim" dedi.* Aşağısından ona şu nidâ geldi: "Mahzun olma! Rabbin, senin alt yanından bir ırmak meydana getirdi.* (Kurumuş olan) hurma ağacını kendine doğru salla, sana kemâle ermiş tâze hurma dökülsün.* Artık ye, iç, gözün aydın olsun! Eğer insanlardan bir kimseyi görürsen, "Şüphesiz ben, Rahmân için oruç adadım, bugün hiçbir insan ile konuşmayacağım" de.

İzah: Nakledildiğine göre, Îsâ Aleyhisselâm doğar doğmaz annesini teselli için konuştu ve "Sen mahzun olma, ben Peygamberim, şüpheyi kapılıp ümitsizliğe düşme. Alâmet olarak, Allah'ı Teâlâ sana içmen için alt tarafından bir ırmak çıkardı ve altında bulunduğun kurumuş hurma ağacını salla, sana meyve verecektir" dedi. Hz. Meryem, kurumuş hurma ağacını salladı, anında yeşerdi ve meyve verdi.

Burada Hz. Meryem'e nidâ edenin, Cebrâil Aleyhisselâm olduğu da rivâyet edilmiştir.

Hz. Meryem hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَطْعِمُوا نِسَاءَكُمْ فِي نِفَاسِهِنَّ التَّمْرَ فَإِنَّهُ مَنْ كَانَ طَعَامُهَا فِي نِفَاسِهَا التَّمْرَ خَرَجَ وَلَدُهَا ذَلِكَ حَلِيمًا فَإِنَّهُ كَانَ طَعَامَ مَرْيَمَ حِينَ وَلَدَتْ عِيسَى وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ طَعَامًا كَانَ خَيْرًا لَهَا مِنَ التَّمْرِ لَأَطْعَمَهَا إِيَّاهُ (خط عن سلمة بن قيس)

"Kadınlarınıza lohusa hâlindeyken hurma yedirin. Lohusalıkta yemeği hurma olan kadının çocuğu halim selim yetişir. Hz. Îsâ'yı doğurduğunda Hz. Meryem'in yemeği bu idi. Allah'ı Teâlâ onun için hurmadan daha iyi yemek seçseydi, mutlaka onu verirdi."[1]

Allah'ı Teâlâ, Hz. Meryem için alt yanından bir ırmak da meydana getirmiştir. Bu Irmak hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ السَّرِيَّ الَّذِي قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ جَعَلَ رَبُّكَ تَحْتِكَ سَرِيًّا [مريم آية 24] نَهْرٌ أَخْرَجَهُ اللَّهُ لِيَشْرَبَ مِنْهُ ((طب عن ابن عمر))

"... Mahzun olma! Rabbin, senin alt yanından bir ırmak meydana getirdi"[2] âyetinde diye geçen "Irmak", Hz. Meryem'in içmesi için Allah'ı Teâlâ'nın kendisine çıkardığı bir nehirdir.[3]

Bu âyetlerin sonunda geçtiği üzere, o zamanda oruçlu olan kimseler diline sahip olmak için kimseyle konuşmazdı. Yani Îsâ Aleyhisselâm, doğduğunda annesine diyor ki: "Sen bu çocuğu nerden aldın? derlerse, ben oruçluyum de ve beni göster. Ben onlara cevabını veririm."

Bu âyetlerde, Hz. Meryem'in, hiç meyvesi olmayan kuru bir hurma ağacını sallaması üzerine, olgunlaşmış halde hurma düşmesi, alt tarafından su içmesi için bir ırmağın akması anlatılmaktadır. Ayrıca Hz. Meryem'e Cennetten meyve geldiğine dair de Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 37'ye bakınız.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s.73/1.

[2] Sûre-i Meryem, Âyet 24.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 13124; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7079.

فَاتَتْ بِهِ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُ قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا (٢٧) يَا أُخْتَ هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ امْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكَ بَغِيًّا (٢٨) فَاسَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نَكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا (٢٩) قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا (٣٠) وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا (٣١)

(وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْ لِي جَبَّارًا شَقِيًّا (۳۲) وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا (۳۳))

27-33. Meryem, çocuğuyla beraber kavmine geldi. Kavmi dediler ki: "Yâ Meryem! Çok fenâ bir şey yaptın.* Ey Hârûn'un kız kardeşi! Senin baban kötü bir adam değildi ve annen de iffetsiz bir kadın değildi."* Bunun üzerine Meryem: "Onunla konuşun" diye çocuğu işâret etti. Kavmi: "Beşikteki bir çocukla nasıl konuşuruz?" dediler.* Bebek dedi ki: "Şüphesiz ben, Allah'ın kuluyum. O, bana kitap verdi, beni Peygamber kıldı,* beni her nerede olsam mübârek kıldı, hayatta olduğum müddet namaz ve zekât ile emretti,* beni anneme itaatkâr kıldı, beni cebbâr ve isyankâr kılmadı.* Doğduğum gün, öldüğüm gün ve diriltildiğim gün bana selâm olsun!"

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Ey Hârûn'un kız kardeşi" ifadesi hakkında nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, Muğîre b. Şu'be Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

لَمَّا قَدِمْتُ نَجْرَانَ سَأَلُونِي فَقَالُوا إِنَّكُمْ تَقْرَعُونَ يَا أُخْتَ هَارُونَ وَمُوسَى قَبْلَ عِيسَى بِكَذَا وَكَذَا فَلَمَّا قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَمُّونَ بِأَنْبِيَائِهِمْ وَالصَّالِحِينَ قَبْلَهُمْ (م ت عن المغيرة بن شعبة)

Ben Necran'a vardığımda bana şunu sordular: Sizler, "Ey Hârûn'un kız kardeşi!" diye okuyorsunuz. Halbuki Hz. Mûsâ, Hz. Îsâ'dan şu kadar, şu kadar yıl önce yaşamıştır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna gelince, bu hususu ona sordum. Şöyle buyurdu: "Onlar, Peygamberlerinin ve kendilerinden önceki sâlihlerin isimlerini ad olarak veriyorlardı." [1]

Îsâ Aleyhisselâm'ın beşikte iken konuştuğuna dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمْ يَتَكَلَّمْ فِي الْمَهْدِ إِلَّا ثَلَاثَةً عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَصَاحِبُ جُرَيْجٍ وَكَانَ جُرَيْجٌ رَجُلًا عَابِدًا فَاتَّخَذَ صَوْمَعَةً فَكَانَ فِيهَا فَاتْنَتُهُ أُمُّهُ وَهُوَ يُصَلِّي فَقَالَتْ يَا جُرَيْجُ فَقَالَ يَا رَبِّ أُمِّي وَصَلَاتِي فَأَقْبَلَ عَلَى صَلَاتِهِ فَانْصَرَفَتْ ... (خ م عن أبي هريرة)

"Beşikte sâdece üç kişi konuştu. Bunlar; Meryem oğlu Îsâ, Cüreyc ve mâcerası olan çocuktur. Cüreyc, ibâdete düşkün bir kimseydi. Bir mâbede yerleşip orada ibâdet etmeye başladı. Bir gün annesi geldi: "Yâ Cüreyc!" diye seslendi. Cüreyc kendi kendine:

- Yâ Rabbi! Anneme cevap mı versem, yoksa namazıma devam mı etsem, diye düşündü. Sonra namazına devam etti. Annesi de dönüp gitti. Ertesi gün annesi yine Cüreyc namaz kılarken geldi ve: "Yâ Cüreyc!" diye seslendi. Cüreyc yine kendi kendine:

- Yâ Rabbi! Anneme mi cevap vermeliyim, yoksa namazıma mı devam etmeliyim, diye düşündü. Sonra namazına devam etti. Bir gün sonra annesi yine Cüreyc namaz kılarken geldi ve: "Yâ Cüreyc!" diye seslendi. Cüreyc içinden:

- Yâ Rabbi! Anneme cevap mı versem, yoksa namazıma devam mı etsem, diye düşündü. Sonra da namazına devam etti. Bunun üzerine annesi: "Allah'ım! Fâhişelerin yüzüne bakmadan onun canını alma!" diye bedduâ etti.

Bir gün İsrailoğulları, Cüreyc ve ibâdete düşkünlüğü hakkında konuşuyorlardı. Güzelliği ile meşhur bir fâhişe de oradaydı: "Eğer isterseniz ben onu baştan çıkarabilirim" dedi. Vakit kaybetmeden Cüreyc'in yanına gitti. Fakat Cüreyc onun yüzüne bile bakmadı. Cüreyc'in ibâdethânesinde yatıp kalkan bir çoban vardı. Kadın onunla ilişki kurarak çobandan hâmile kaldı. Çocuğunu dünyâyâ getirince, onun Cüreyc'den olduğunu ileri sürdü. Bunu duyan halk Cüreyc'in yanına gelerek onu alaşağı ettiler ve ibâdethânesini yıkarak kendisini dövmeye başladılar.

Cüreyc: "Niçin böyle davranıyorsunuz?" diye sorunca: "Sen bu fâhişe ile zinâ etmişsin ve senin çocuğunu doğurmuş" dediler. Cüreyc: "Çocuk nerede?" diye sordu. Çocuğu alıp ona getirdiler. Cüreyc: "Yakamı bırakın da namaz kılayım" dedi. Namazını kılıp bitirince çocuğun yanına geldi ve karnına dokundu: "Söyle çocuk! Baban kim?" diye sordu. Çocuk: "Babam falan çobandır" diye cevap verdi. Bunu gören halk Cüreyc'in ellerine kapanarak öpmeye ve ellerini onun vücuduna sürerek af dilemeye başladılar: "Sana altın bir mâbet yapacağız" dediler. Cüreyc: "Hayır, eskiden olduğu gibi yine kerpiçten yapın" dedi. Ona kerpiçten bir mâbed yaptılar.

Beşikte konuşan üçüncü şahsın mâcerası da şöyledir: Çocuğun biri annesini emerken cins bir ata binmiş ve iyi giyinmiş yakışıklı bir adam oradan geçti. Onu gören anne: "Allah'ım! Benim oğlumu da böyle yap!" diye duâ etti. Emmeyi bırakan çocuk o adama bakarak: "Allah'ım! Beni onun gibi yapma!" dedi ve yine emmeye koyuldu. Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu der ki:

- Çocuğun emmesini anlatırken, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şehâdet parmağını ağzına alıp emişi hâlâ gözümün önündedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

Câriyenin birini: "Zinâ ettin, hırsızlık yaptın" diye döverek oradan geçirdiler. Câriye ise: "Bana Allah'ım yeter, O ne güzel vekildir" diyordu. Bunu gören anne: "Allah'ım! Çocuğumu onun gibi yapma!" diye duâ etti. Memeyi bırakan çocuk câriyeye baktı ve "Allah'ım! Beni onun gibi yap!" dedi. Bunun üzerine anne ile çocuğu konuşmaya başladılar. Anne: Yakışıklı bir adam geçti. Ben de, "Allah'ım! Benim oğlumu da böyle yap!" diye duâ ettim. Sen ise, "Allah'ım! Beni onun gibi yapma!" dedin. O câriyeyi zinâ ettin, hırsızlık yaptın diye döverek götürdüler. Ben: "Allah'ım! Çocuğumu onun gibi yapma!" diye duâ ettim. Sen ise, "Allah'ım! Beni onun gibi yap!" dedin. "Niçin?" diye sordu. Çocuk dedi ki: "O adam zâlimin tekiydi. Onun için ben: "Allah'ım! Beni onun gibi zorba yapma!" diye duâ ettim. O câriye zinâ etmediği hâlde, zinâ ettin diye dövüyorlardı. Hırsızlık yapmadığı hâlde, hırsızlık yaptın diyorlardı. Bunun için de, "Allah'ım! Beni onun gibi yap!" diye duâ ettim.[2]

[1] Sahih-i Müslim, Adab 1 (9 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 19; Rudâni, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7080.

[2] Sahih-i Buhârî, Mezâlim 35; Sahih-i Müslim, Birr 2 (7 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 261. Mâcerası olan çocukla ilgili de bakınız: Sahih-i Müslim Zühd 17 (73 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 30.

ذَٰلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ (٣٤) مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ إِذَا قَضَىٰ ((أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (٣٥) وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ۚ هَٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ (٣٦)

34-36. İşte (Yahudi ve Hristiyanların) hakkında şüphe ettikleri Meryem oğlu Îsâ ile ilgili doğru olan söz budur.* Çocuk edinmek Allah'a aslâ yakışmaz. O, bundan uzaktır. Bir şeyin olmasını istediği zaman, ona sâdece "Ol" der, o da hemen olur. Îsâ, kavmine dedi ki: "Şüphesiz benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz Allah'tır. O halde O'na ibâdet edin. İşte doğru yol budur."

İzah: Müslümanlar, Meryem oğlu Îsâ Aleyhisselâm'ı Kur'ân'ın haber verdiği şekilde Allah'ın kulu ve Resûlü diye bilir ve tasdik ederler. Yahudiler ise Îsâ Aleyhisselâm'a, gösterdiği açık mûcizelere rağmen sihirbaz derler, onun Peygamberliğini inkâr ederler. Hristiyanlar da Îsâ Aleyhisselâm'ı ilahlaştırıp,

hâşâ "Îsâ Mesih, Allah'ın oğludur"[1] derler. Böylece Yahudi ve Hristiyanlar onun hakkında şüphe içindedirler.

Hz. Îsâ hakkında Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz şöyle buyurmuştur:

مَنْ شَهِدَ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ وَكَلِمَتُهُ أَلْفَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ مِنَ الْعَمَلِ (خ ح م ع) عَنْ عِبَادَةِ

"Her kim Allah'tan başka ilah yoktur, yalnız Allah vardır. O'nun ortağı yoktur. Şüphesiz ki, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem de Allah'ın kulu ve O'nun Resûlüdür. Şüphesiz ki, Îsâ Aleyhisselâm da Allah'ın kulu ve O'nun Resûlüdür, Hz. Meryem'e bıraktığı kelimesi ve Allah tarafından bir ruhtur. Cennet haktır. Cehennem de haktır, diye diliyle ikrar ve kalbiyle tasdik ederse, Allah'ı Teâlâ, o kimseyi Cennete koyar. O kul, hangi amelde olursa olsun."[2]

[1] Bu hususta bakınız: Sûre-i Tevbe, Âyet 30.

[2] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 45; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21620.

فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ (٣٧) أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا) (لَكِنَّ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (٣٨)

37-38. Îsâ hakkında birtakım fırkalara ayrılanlar, kendi aralarında ihtilafa düştüler. O dehşetli günü görececek kâfirlerin vay hâline!* Bize geldikleri gün, neler işitecekler ve neler görecektirler. Lâkin zâlimler bugün apaçık dalâlettedirler.

وَأَنْذَرُهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (٣٩) إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ) (عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ (٤٠)

39-40. Ey Habîbim! Sen onları, pişmanlık günü ile uyar. O gün her şey bitmiş, iş işten geçmiş olacaktır. Onlar ise, gaflet içindedirler ve onlar îman etmezler.* Şüphesiz ki, yeryüzüne ve onun üzerinde bulunanlara Biz vâris olacağız Biz! (Bizden başka kimse kalmayacak). Ve Bize döndürüleceklerdir.

İzah: Âhiret günü kâfirler için, en büyük pişmanlık günüdür. Zîrâ o gün artık ölüm oradan kaldırılacak, kâfirler, lâıyk oldukları azabın içinde ebedî olarak kalacaklardır. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle

buyurmuştur:

يُؤْتَى بِالْمَوْتِ كَهَيْئَةِ كَبْشٍ أَمْلَحَ فَيَنَادِي مُنَادٍ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ فَيَسْرِبُونَ وَيَنْظُرُونَ فَيَقُولُ هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ وَكُلُّهُمْ قَدْ رَأَهُ ثُمَّ يَنَادِي يَا أَهْلَ النَّارِ فَيَسْرِبُونَ وَيَنْظُرُونَ فَيَقُولُ هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ وَكُلُّهُمْ قَدْ رَأَهُ فَيَذْبَحُ ثُمَّ يَقُولُ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ وَيَا أَهْلَ النَّارِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ ثُمَّ قَرَأَ {وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ} (خ م عن ابى سعيد الخدرى)

Mahşer günü, Cennet ehli Cennete ve Cehennem ehli de Cehenneme sevk olunduktan sonra ölüm, akli karalı alaca bir koç sûretinde getirilir. Bir Münâdi: "Ey Cennet ehli!" diye çağırır. Cennetlikler hemen başlarını uzatıp bakarlar. Münâdi onlara: "Siz bunu tanıyor musunuz?" diye sorar. Onlar da: "Evet, o ölümdür" derler. Sonra Münâdi: "Ey Cehennem ehli!" diye yüksek sesle çağırır. Onlar da başlarını uzatıp bakarlar. Münâdi onlara: "Siz bunu tanıyor musunuz?" diye sorar. Onlar da: "Evet, bu ölümdür" derler. Bunun üzerine koç şeklinde olan ölüm boğazlanır. Sonra Münâdi: "Ey Cennet ehli! Artık ebedîlik vardır, ölüm yoktur. Ey Cehennem ehli! Artık ebedîlik vardır, ölüm yoktur" der. Bundan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ey Habîbim! Sen onları, pişmanlık günü ile uyar. O gün her şey bitmiş, iş işten geçmiş olacaktır..." diye devam eden Sûre-i Meryem, Âyet 39'u okudu ve sözüne devamla; işte bunlar, âhiret ahvâlinden gâfil olanlar; ehl-i dünyâdır" buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1715; Sahih-i Müslim, Cennet 13 (40).

وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا (٤١) إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ () وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا (٤٢) يَا أَبَتِ إِنَّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا (٤٣) يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا (٤٤) يَا أَبَتِ إِنَّي أَخَافُ أَنْ يَمَسَّكَ عَذَابٌ () مِنَ الرَّحْمَنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا (٤٥)

41-45. Ey Resûlüm! Kitapta (Kur'ân'da), İbrâhim'e dair anlattıklarımızı da zikret. Muhakkak o, sıddîk ve Nebî idi.* İbrâhim, babasına (Âzer'e) bir zaman şöyle demişti: "Babacığım! İşitmeyen, görmeyen, sana hiç faydası olmayan şeylere niçin taparsın?* Babacığım! Ben senin bilmediğin şeyleri bilirim. Bana tâbi ol, sana doğru yolu göstereyim.* Babacığım! Şeytana tapma. Şeytan, Rahmân'a âsidir.* Babacığım! Doğrusu ben, korkarım ki, sana Rahmân'dan bir azap dokunur da şeytana (Cehennemde) arkadaş olursun."

قَالَ أَرَاغِبٌ أَنْتَ عَنْ آلِهَتِي يَا إِبْرَاهِيمَ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا (٤٦) قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ)
(سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا (٤٧)

46-47. Babası (Âzer): "Ey İbrâhim! Sen benim ilahlarımdan yüz mü çeviriyorsun? Bundan vazgeçmezsen, yemin olsun ki seni taşlarım. Benden uzun zaman uzak ol" dedi.* İbrâhim ona dedi ki: "Sana selâm olsun! Senin için Rabbimden af dileyeceğim. Şüphesiz O, bana çok lütufkârdır."

İzah: Âzer, İbrâhim Aleyhisselâm'ı kendi dînine döndürebilmek için nasihatlerde bulunuyor ve hattâ dînine gelmediği takdirde taşıyarak öldüreceğini söylüyordu. İbrâhim Aleyhisselâm da Âzer'i, hak olan dîne dâvet ediyordu. Ve Allah'ı Teâlâ'nın onu affetmesi için duâ edeceğini vaad etmişti. Bu husus Sûre-i Tevbe, Âyet 114'te: "İbrâhim'in, babası (Âzer) için af dilemesi ise, ancak ona yapmış olduğu bir vaaddan dolayı idi..." diye açıkça geçmektedir.

وَأَعْتَزَلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُوا رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا (٤٨) فَلَمَّا اعْتَزَلَ لَهُمْ)
(وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا (٤٩) وَوَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ)
(لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا (٥٠)

48-50. "Sizden ve sizin Allah'ı bırakıp ibâdet ettiğiniz şeylerden ayrılıyorum, Rabbime ibâdet ederim. Ümit ederim ki, Rabbime ibâdet etmekle mahrum olmam."* İbrâhim, onlardan ve Allah'ı bırakıp taptıkları şeylerden ayrıldığı vakit, ona İshâk'ı ve Yâkub'u bağışladık ve her ikisini de Peygamber kıldık.* Her üçüne rahmetimizden ihsan ettik ve onları halkın övgü ve senâsına mazhar kıldık.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm'ın, İshâk Aleyhisselâm ve İshâk'ın oğlu Yâkub Aleyhisselâm ile müjdelendiğine dair geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 69-73'e bakınız.

وَأَذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا (٥١) وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ)
(وَوَقَرْنَاهُ نَجِيًّا (٥٢) وَوَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا (٥٣)

51-53. Ey Resûlüm! Kitapta (Kur'ân'da), Mûsâ'ya dair anlattıklarımızı da zikret. O, ihlaslı bir kuldu, Resûl ve Nebî idi.* Ona Tûr'un sağ tarafından nidâ ettik ve onu münacaat eder bir halde yaklaştırdık.* Ve rahmetimizden kardeşi Hârun'u Nebî olarak ona ihsan ettik.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Hz. Mûsâ ile direk olarak değil, Tûr Dağı'nda bir ağacı vesîle ederek konuşmuştur.

Âyet-i Kerîme'de: "Onu münacaat eder bir halde yaklaştırdık" diye buyrulmaktadır. Yani, onu Allah ile konuşmaya ve ilâhî vahyi almaya müsâit bir vaziyette kıldık, demektir.

Bu sebeple Hz. Mûsâ'ya, "Kelîmullah" denilmiştir. Hz. Mûsâ, Peygamberliği boyunca Allah ile bin bir kelâm konuşmuştur.

Bu husus Sûre-i Kasas, Âyet 30'da da şöyle geçmektedir:

Mûsâ ateşe yaklaşıncı, mübârek vâdinin sağ tarafındaki ağaçtan şöyle nidâ olundu: "Yâ Mûsâ! Şüphesiz ki, âlemlerin Rabbi olan Allah Benim, Ben!"

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا وَمُوسَىٰ نَجِيًّا وَاتَّخَذَنِي حَبِيبًا ثُمَّ قَالَ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لِأَوْثَرَنَ حَبِيبِي عَلَىٰ خَلِيلِي (وَنَجِيِّي) (هب عن ابى هريرة)

Allah'ı Teâlâ İbrâhim'i Halîl (dost), Mûsâ'yı Kelîmullah ve beni de Habîb (sevgili) edindi ve sonra: "İzzetim ve Celâlim'e yemin olsun ki sevgilimi, dostuma ve sırdaşıma elbette tercih ederim, üstün tutarım" buyurdu.[1]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 1468; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31893.

وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا (٥٤) وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ () وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا (٥٥)

54-55. Ey Resûlüm! Kitapta (Kur'an'da), İsmâil'e dair anlattıklarımızı da zikret. O, vaadine sâdık bir kuldu, Resûl ve Nebî idi.* Ehline namaz ve zekâtı emrederdi. O, Rabbinin rızâsını kazanmış bir kuldu.

İzah: İsmâil Aleyhisselâm, Hz. İbrâhim'in eşi Hacer vâlidemizden olan oğludur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in nesli de ona dayanır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كُلُّ الْعَرَبِ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ) (ابن سعد، عن علي بن رباح)

"Bütün Araplar İsmâil'in soyundandır."[1]

İbn-i Sa'd, Utbe b. Beşîr'den bildirir: Muhammed b. Ali'ye: "Arapçayı ilk olarak konuşan kişi kimdir? diye sorduğunda, "Hz. İbrâhim'in oğlu Hz. İsmâil'dir ve ilk konuştuğunda henüz on üç yaşındaydı" dedi. "Daha önce insanlar hangi dili konuşuyordu?" diye sorduğunda da, "İbrânice konuşuyordu" dedi.

[1] Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 10, s. 93; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 32310.

(وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا (٥٦) وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا (٥٧))

56-57. Ey Resûlüm! Kitapta (Kur'an'da), İdris'e dair anlattıklarımızı da zikret. O, siddîk ve Nebî idi.* Onu yüce bir mekâna yükselttik.

İzah: Şit Aleyhisselâm'dan sonra İdris Aleyhisselâm'a Peygamberlik ve otuz sayfadan oluşan suhuf verilmişti. Terzilik sanatını ve cihat için harp aletini o icat etmiştir. Kalemle yazanların ilki de odur.[1]

İdris Aleyhisselâm hakkında nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şu hâdise anlatılmıştır:

Azrâil Aleyhisselâm, Allah'ın emri ile İdris Aleyhisselâm ile arkadaş oldu. Azrâil Aleyhisselâm, insan sûretinde onu ziyaret etti. Üç gün sohbet ettiler, yemek zamanında ayrılırlardı. İdris Aleyhisselâm anladı ki insan değildir. Azrâil Aleyhisselâm olduğunu anlayınca, "Yoksa ruhumu almak için bir emir mi aldın?" diye sordu. O da: "Şâyet öyle bir emir almış olsaydım, seni bu zamana kadar bekletmezdim" dedi. Bunun üzerine İdris Aleyhisselâm: "Senden bir isteğim vardır. Önce ruhumu al, ölüm acısını tadayım, sonra geri dirileyim" dedi. Azrâil Aleyhisselâm, onun ricâsı ve Allah'ın emri ile ruhunu aldı. O, tekrar Allah'ın emri ile dirildi. Azrâil Aleyhisselâm: "Bundan muradın neydi?" diye sorunca, İdris Aleyhisselâm: "Ölümün acısını bilip, ibâdeti daha çok edeyim, dedi.[2]

İdris Aleyhisselâm, yine Allah'a yalvardı. Beni semâvata ilet, Cenneti ve Cehennemi göreyim, dedi. Allah'u Teâlâ Cebrâil'e emretti. Her yeri gezdi, en son Cennete girdi. Cebrâil Aleyhisselâm: "Cennetten çık" deyince, İdris Aleyhisselâm, "Çıkmam" dedi. Cebrâil Aleyhisselâm: "Niçin çıkmıyorsun?" deyince de, İdris Aleyhisselâm: "Ben öldüm ve geri dirildim. Allah'ın vaadi var,

ölüp Cennete giren geri çıkmaz, ebedî kalır. Ben burada ebedî kalırım" dedi. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm: "Ne emir buyurursun Yâ Rabbi!" diye sordu. Allah'ı Teâlâ da: "Vaadim haktır. Bırak onu Cennette kalsın ve Cennete girecek olan kişilerin elbiselerini (hulle) diksin" buyurdu.[3] Şimdi oradadır ve Cennet ehline elbise diker. Yunus Emre Hazretleri bir kasidesinde onun hakkında şöyle buyurmaktadır:

Kimler yiyip kimler içer, Melekler hem rahmet saçar,

İdris Nebî hulle biçer, Subhânallâh deyu deyu.

Allah'ı Teâlâ'nın hikmetiyle ölmeyerek hayatta olup çok uzun yıllar yaşayan kişiler vardır. Bunlardan bilinenler şunlardır: Âsâ Aleyhisselâm, ölmemiştir, semâda ikinci kat göktedir, kıyâmete yakın bir zamanda yeryüzüne inerek Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti olacaktır. İdris Aleyhisselâm da Cennette yaşamaktadır. Hz. İlyas da hâlen hayatta olup yaşamaktadır. Ashâb-ı Kehf de dünyâda hâlâ hayatta, uyku hâlinde olup yaşamaktadır. Hızır Aleyhisselâm da hâlen hayatta olup yaşamaktadır. İşte bunlar Allah'ı Teâlâ'nın hikmetlerindendir. Bunlar da nihâyetinde kıyâmetten önce mutlaka öleceklerdir. Bu gibi hâdiseler akla ve mantığa sığmaz, ancak îmana sığar.

[1] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 159/3.

[2] İmam Suyûti, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 10, s. 96-98.

[3] Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 1. Rükün, s. 51-52.

أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَةِ إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْرَٰءِيلَ ()
(وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا (سَجْدَةً) ٥٨)

58. İşte bunlar, Âdem'in zürriyetinden ve Nûh ile beraber gemiye bindirdiklerimizin, İbrâhim ve İsrâil'in (Yâkub'un) zürriyetinden olup Allah'ı Teâlâ'nın kendilerine nîmetler verdiği Peygamberlerdendir. Hidâyete erdirdiğimiz ve (Peygamberlik için) seçtiğimiz kimselerdendir. Bunlara Rahmân'ın âyetleri okunduğu vakit, ağlayarak secdeye kapanırlardı. (Secde âyetidir)

İzah: Âdem Aleyhisselâm'ın zürriyetinden gelen Peygamberler içerisinde İdris

Aleyhisselâm, nesil olarak bu sayılan Peygamberlerden Âdem Aleyhisselâm'a daha yakın olanı idi. İbrâhim Aleyhisselâm da, Nûh Aleyhisselâm'ın gemisine binen zâtlardan birinin zürriyetindendir. İsmâil, İshâk ve Yâkub Aleyhimüsselâm da, İbrâhim Aleyhisselâm'ın zürriyetindendir. Musâ, Hârûn, Zekerîyya, Yahyâ ve Îsâ Aleyhimüsselâm da, İsrâîl'in yani Yâkub Aleyhisselâm'ın zürriyetindendir.

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا (٥٩) إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ () وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا (٦٠) جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمَنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّهُ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًّا (٦١) لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَامًا وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا (٦٢) تِلْكَ الْجَنَّةُ () الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا (٦٣)

59-63. Sonra onların ardından öyle bir nesil geldi ki, namazı terk ettiler ve şehvetlerine tâbi oldular. Onlar, Gayya'ya (Cehennemde bir kuyuya) atılacaklardır.* Ancak tevbe edip îman eden ve sâlih amelde bulunanlar, işte bunlar Cennete girecekler ve hiçbir haksızlığa uğratılmayacaklardır.* Rahmân'ın, kullarına gıyâben vaadettiği Adn Cennetlerine gireceklerdir. Şüphesiz O'nun vaadi yerine gelir.* Onlar, orada boş bir söz işitmezler, ancak "Selâm" sözünü işitirler. Onlar için orada sabah akşam güzel rızıklar vardır.* Kullarımızdan, takvâ sahibi olanlara vereceğimiz Cennet işte budur.

İzah: Önceki ümmetlerde namazı terk edip şehvetlerine tâbi olanlar gibi Peygamber Efendimizin ümmetinden de bâzı kimselerin namazı bırakarak şehvetlerine tâbi olacağına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَكُونُ خَلْفٌ بَعْدَ سِتِّينَ سَنَةً أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ثُمَّ يَكُونُ خَلْفٌ يَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ لَا يَعْدُو تَرَاقِيهِمْ وَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ ثَلَاثَةَ مُمُيْنٍ وَمُنَافِقٍ وَفَاجِرٍ وَقَالَ بَشِيرٌ قُلْتُ لِلْوَلِيدِ مَا هَؤُلَاءِ الثَّلَاثَةُ؟ (قَالَ وَالْمُنَافِقُ كَافِرٌ بِهِ وَالْفَاجِرُ يَأْكُلُ بِهِ الْمُؤْمِنُ مُمُيْنٌ بِهِ) (ك) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ

"Altmış sene sonra öyle bir nesil gelecek ki, onlar namazı bırakıp şehvetlerine uyacaklar ve bu azgınlıklarının cezâsını görecekler. Sonra öyle bir nesil gelecek ki onlar Kur'ân'ı okuyacaklar, fakat Kur'ân gırtlaklarından aşağıya geçmeyecek. Kur'ân'ı üç sınıf kişi okuyacak: Bunlar: "Mü'min, münâfık ve fâcir." Beşîr Radiyallâhu anhu der ki: Râvi Velid b. Kays'a: "Bu üç grup kimlerdir?" diye sordum da, şöyle dedi: "Münâfık onu (aslında kalben) inkâr edendir. Fâcir, onu geçim aracı edinendir. Mü'min ise, ona inanandır."[1]

Bu Hadis-i Şerif'te geçen altmışıncı sene, tam olarak Yezid'in hükümdar olduğu senedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَعَوُّذُوا بِاللَّهِ مِنْ رَأْسِ السَّنَيْنِ وَمِنْ إِمَارَةِ الصَّنِيَّانِ وَقَالَ لَا تَذْهَبِ الدُّنْيَا حَتَّى تَصِيرَ لِلْكَعِ ابْنِ لُكْعِ (حم عن أبي هريرة)

"Altmışıncı senenin başından ve çocukların yönetiminden Allah'a sığın ve bilin ki dünyâ (yönetimde) soysuz oğlu soysuzların eline düşmedikçe işler bozulmaz."[2]

İşte Peygamberimizin ümmetinde, namazı terk ederek şehvetlerine tâbi olan ilk zümre, bu Hadis-i Şerif'lerde de geçtiği üzere hicri 60. yılda iktidara gelen Yezid'le başlayan Emevilerdir. Buradan anlaşıldığı üzere Sahâbîlerden sonra ilk olarak bu kötü fiil, bunlarla başlamıştır. Emevilerin, lânetlendiğine dair Sûre-i İsrâ, Âyet 60 ve izahına bakınız.

Yine şehvetlerine tâbi olanlar ve namazı terk edenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سَيَهْلِكُ مِنْ أُمَّتِي نَفَرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَاللَّبَنِ قِيلَ وَمَا أَهْلُ الْكِتَابِ؟ قَالَ: قَوْمٌ يَتَعَلَّمُونَ كِتَابَ اللَّهِ يُجَادِلُونَ بِهِ (الَّذِينَ آمَنُوا قِيلَ وَمَا أَهْلُ اللَّبَنِ قَالَ: قَوْمٌ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ وَيَضَعُونَ الصَّلَوَاتِ (طب هب ك عن عقبه)

"Ümmetinden şu iki çeşit kimseler helâk olur. Biri kitap ehlidir. Biri de lüben ehlidir." Dediler ki: "Yâ Resûlullah! Kitap ehli kimdir?" Buyurdu ki: "Allah'ın kitabını okuyan ve onunla da Mü'minler ile münâkaşa eden bir topluluktur. Dediler ki: "Yâ Resûlullah! Lüben ehli kimdir?" Buyurdu ki: "Şehvetlerine tâbi olan ve namazı terk eden bir topluluktur."[3]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçen "Gayya" hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ أَنَّ صَخْرَةً وَزَنْتَ عَشْرَ خَلْفَاتٍ، قُذِفَ بِهَا مِنْ شَفِيرِ جَهَنَّمَ مَا بَلَغَتْ قَعْرَهَا سَبْعِينَ خَرِيفًا حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى غَيٍّ وَأَثَامٍ قِيلَ وَمَا غَيٌّ وَأَثَامٌ؟ قَالَ بَنُرَانِ فِي أَسْفَلِ جَهَنَّمَ يَسِيلُ مِنْهُمَا صَدِيدُ أَهْلِ النَّارِ وَهُمَا اللَّذَانِ ذَكَرَهُمَا اللَّهُ فِي كِتَابِهِ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ، وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا (طب عن ابو امامة الباهلى)

Şâyet on ukiyye[4] ağırlığında bir kaya Cehennemin kenarından atılmış olsaydı, yetmiş yılda dibine ulaşmaz, nihâyet Gayya'ya ve Esâme'ye ulaşır. "Gayya ve Esâme nedir?" denilince, buyurdu ki: "Cehennemin en altında iki kuyudur.

Orada Cehennem ehlinin kan ve irinleri akar. Allah'ın kitabında: "Sonra onların ardından öyle bir nesil geldi ki, namazı terk ettiler ve şehvetlerine tâbi oldular. Onlar, Gayya'ya (Cehennemde bir kuyuya) atılacaklardır"[5] âyeti ile "... Bu nehyedilenleri kim yaparsa, Esâme'de (Cehennemde bir kuyuda) cezâsını çeker"[6] diye geçen iki cezâlandırılma yeri bunlardır.[7]

Yine Sûre-i Meryem, Âyet 62'de, Cennetlik olanlar hakkında: "Onlar için orada sabah akşam güzel rızıklar vardır" diye buyrulmaktadır. Bu âyetten yola çıkarak, "Cennette gece var mı?" diye soran bir adama, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَيْسَ هُنَاكَ لَيْلٌ إِنَّمَا هُوَ ضَوْءٌ وَنُورٌ يَرْدُ الْغُدُوَّ عَلَى الرَّوَاحِ وَالرَّوَاحُ عَلَى الْغُدُوِّ تَأْتِيهِمْ طُرْفُ الْهَدَايَا مِنَ اللَّهِ لِمَوَاقِيتِ الصَّلَاةِ الَّتِي كَانُوا يُصَلُّونَهَا فِي الدُّنْيَا وَتُسَلِّمُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ (الترمذي الحكيم في نواذر الأصول عن الحسن وأبي قلابة)

"Cennette gece yoktur; nûr vardır, aydınlık vardır. Âyette geçen rızıkların geliş vakitleri de dünyâda iken kıldıkları namaz vakitleridir. Melekler onların yanına selâmla girerler."[8]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 8792.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7970, 8343; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 30854; Nebhânî, Hucetullâhi Alel Âlemin fî Mucizât-ı Seyyide'l-Murselîn, c. 2, s. 813.

[3] Taberânî, Mu'cemu'l-Kebir, Hadis No: 14234; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3374.

[4] Bir ağırlık ölçüsü olup yerlere ve muhitlere göre değişir. Bir ukiyye, Şer'an kırk dirhem olarak kabul edilmiştir. Bir dirhem de 3,25 gr'dır. bu ölçüye göre on ukiyye de, 1.300 gr yapmaktadır.

[5] Sûre-i Meryem, Âyet 59.

[6] Sûre-i Furkân, Âyet 68.

[7] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7633.

[8] Gunyet'üt-Tâlibîn, c. 1, s. 229.

(وَمَا نُنَزِّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا) ٦٤)

64. (Cebrâil, Resûlû Ekrem'e hitâben dedi ki:) "Biz ancak Rabbinin emriyle geliriz. Önümüzdeki, arkamızdaki ve bunların arasındaki şeylerin hepsi O'nundur. Senin Rabbin, aslâ unutkan değildir."

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebinin şöyle beyan etmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِجِبْرِيلَ مَا يَمْنَعُكَ أَنْ تَزُورَنَا أَكْثَرَ مِمَّا تَزُورُنَا فَنَزَلَتْ { وَمَا نُنَزِّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا } (خ ت عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Cebrâil'e: "Senin, bizi daha fazla ziyaret etmene mâni olan nedir?" dedi. İşte bunun üzerine: "Biz ancak Rabbinin emriyle geliriz..." diye devam eden Sûre-i Meryem, Âyet 64 nâzil oldu.[1]

Âyet-i Kerîme'de geçen "Senin Rabbin, aslâ unutkan değildir" ifadesi de, Ey Nebiyyi Zîşân! Senin Rabbin, şüphesiz seni de unutmuş değildir. Dilediğin vahyin hemen gelmemiş olması, mutlaka bir hikmet ve fayda gereğidir. Artık vahyin gecikmiş olmasından dolayı üzülme, demektir.

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 6; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7081.

(رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا) ٦٥)

65. O, göklerin, yerin ve her ikisinin arasındakilerin Rabbidir. O halde O'na ibâdet et. O'na ibâdetinde sabır ve sebat göster. O'nun benzeri bir ilah bilir misin?

İzah: Bu âyette geçen "O'nun benzeri bir ilah bilir misin?" ifadesi genel anlamda, Allah'ın zâtının benzerinin olmadığı anlamındadır.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da, "O'nun benzeri bir ilah bilir misin?" diye geçen bu ifadeyi izah ederken şöyle buyurmuştur:

(لَمْ يُسَمَّ أَحَدُ الرَّحْمَنِ غَيْرُهُ (ك) عن ابن عباس)

"Allah'tan başka hiçbir kimse, Rahmân ismiyle isimlendirilmez."[1]

Allah'ı Teâlâ'nın; Allah, Rahmân ve Rabb gibi isimleri zâtî olan isimlerindendir. İnsana, isim olarak konulamaz. Bu isimleri insanlara koyan ve o isimle çağıran kimse kâfir olur. Fakat Allah'ı Teâlâ'nın sıfatı olan isimleri, insanlara isim olarak konulabilir. Aziz, Cebbâr, Reşid gibi isimler bunlardandır. Bunlar, Allah'ı Teâlâ'nın sıfatı olan isimlerindendir. Bunların, isim olarak konulmasında bir sakınca yoktur.

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3377.

وَيَقُولُ الْإِنْسَانُ إِذَا مَا مِثُّ لَسَوْفَ أُخْرَجَ حَيًّا (٦٦) أَوْ لَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْئًا (٦٧) ((

66-67. İnsan: "Ben öldükten sonra, kabirden diri olarak çıkarılır mıyım?" der.*
İnsan, evvelce hiçbir şey değilken, kendini yarattığımızı düşünmez mi?

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak şu Hadis-i Kudsî nakledilmiştir:

قَالَ اللَّهُ كَذَّبَنِي ابْنُ آدَمَ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ وَشَتَمَنِي وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ فَأَمَّا تَكْذِيبُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ لَنْ يُعِيدَنِي كَمَا بَدَأَنِي وَلَيْسَ أَوَّلُ الْخَلْقِ بِأَهْوَنَ عَلَيَّ مِنْ إِعَادَتِهِ وَأَمَّا شَتْمُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا وَأَنَا الْأَحَدُ الصَّمَدُ لَمْ أَلِدْ (وَلَمْ أُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لِي كُفْنًا أَحَدٌ) (خ ن عن ابى هريرة)

Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Âdemoğlu Beni yalanladı. Beni yalanlamaması gerekirdi. Âdemoğlu Bana hakaret etti. Halbuki Bana hakaret etmemesi gerekirdi. Beni yalanlaması, "İlk olarak yarattığı gibi tekrar iade etmeyecektir" sözüdür. Bana hakareti ise, "Allah, çocuk edindi" demesidir. Halbuki Ben tekim, Samed'im (hiçbir şeye muhtaç değilim, her şey Bana muhtaçtır), doğurmadım ve doğmadım ve hiç kimse Bana denk değildir." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i İhlâs 1; Sünen-i Nesâî, Cenâiz 117.

فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيَاطِينَ ثُمَّ لَنُخْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثْيًا (٦٨) ثُمَّ لَنَنْزِعَنَّ مِنْ كُلِّ شِيعَةٍ أَيُّهُمْ أَشَدُّ (٦٩) عَلَى الرَّحْمَنِ عِتِيًّا (٧٠) ((

68-70. Ey Resûlüm! Rabbine yemin olsun ki, elbette Biz onları şeytanlarla beraber mahşerde toplayacağız. Sonra onları dizleri üzerine çökmüş oldukları halde Cehennemin etrafına dizeceğiz.* Sonra her fırkadan Rahmân'a en âsi olanları ayıracağız (Cehenneme atacağız).* Sonra, kimlerin Cehenneme girmeye daha lââyık olduğunu, elbette Biz çok iyi biliriz.

وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا (٧١) ثُمَّ نُنْجِي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثْيًا)
((٧٢)

71-72. Sizden hiçbir kimse yoktur ki, Cehenneme varmasın. Bu, Rabbinin, yerine getireceği kesin bir hükümdür.* Sonra, Allah'tan korkanları kurtarırsınız. Zâlimleri de orada dizüstü çökmüş oldukları halde bırakırsınız.

İzah: Bu âyetler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

لَا يَدْخُلُ النَّارَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنْ أَصْحَابِ الشَّجَرَةِ أَحَدٌ الَّذِينَ بَايَعُوا تَحْتَهَا قَالَتْ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ فَإِنَّهُمْ هَا فَقَالَتْ حَفْصَةَ {وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا} فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {ثُمَّ نُنْجِي (الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثْيًا) (م عن ام مبشر

"İnşâallah, Hudeybiye'de ağacın altında biat edenlerden hiç kimse Cehenneme girmeyecektir." Hz. Hafsa: "Yâ Resûlallah! Bilakis girecek" deyince, Peygamberimiz onu bundan menetti. Bunun üzerine Hz. Hafsa dedi ki: Allah'ü Teâlâ, "Sizden hiçbir kimse yoktur ki, Cehenneme varmasın. Bu, Rabbinin, yerine getireceği kesin bir hükümdür"[1] buyurmadı mı? Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Sonra, Allah'tan korkanları kurtarırsınız. Zâlimleri de orada dizüstü çökmüş oldukları halde bırakırsınız"[2] buyruğu var ya! buyurdu.[3]

Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, "Herkesin Cehenneme varmasından" maksat, mahşerde toplanan Mü'min, kâfir herkesin, mahşer yerine getirilen Cehennemi ve onun dehşetini görmesidir. Mahşer halkını Allah'ü Teâlâ toplu olarak Cehennemin önüne getirir. Böylece Mü'min, kâfir herkes o Cehennemin dehşetini görür.

Allah'ü Teâlâ Mü'minleri Cehennemden kurtarmak için rahmetinden Cehennem üzerine bir sırat köprüsü kurar. Âyet-i Kerîme'de:

"Sonra, Allah'tan korkanları kurtarırsınız. Zâlimleri de orada dizüstü çökmüş oldukları halde bırakırsınız" diye geçtiği üzere Mü'minler sırat köprüsünden geçerek Cennete girerken, kâfirler ve münâfıklar ise, sırat köprüsünün yanına geldiklerinde orada diz üstü çöküp kalırlar.

Allah'ü Teâlâ Sûre-i Enbiyâ, Âyet 101'de de:

"Şüphesiz ki, kendileri için katımızdan güzel bir mükâfat hazırlanmış olanlar ise, Cehennemden uzaktırlar" buyurarak, Mü'minlerin Cehenneme girmeyeceğini açık bir şekilde beyan etmiştir.

Sırat köprüsü hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثُمَّ يُضْرَبُ الْجِسْرُ عَلَى جَهَنَّمَ وَتَحِلُّ الشَّفَاعَةُ وَيَقُولُونَ اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْجِسْرُ قَالَ ... دَحْضٌ مَزَلَةٌ فِيهِ خَطَاطِيفٌ وَكَالِيبُ وَحَسَكٌ تَكُونُ بِنَجْدٍ فِيهَا شَوْبِكَةٌ يُقَالُ لَهَا السَّعْدَانُ فَيَمُرُّ الْمُؤْمِنُونَ كَطَرَفِ الْعَيْنِ وَكَالْبَرْقِ وَكَالرَّيْحِ وَكَالطَّيْرِ وَكَأَجَاوِيدِ الْخَيْلِ وَالرَّكَابِ فَنَاجٍ مُسَلِّمٌ وَمَخْدُوشٌ مُرْسَلٌ وَمَكْدُوشٌ (فِي نَارِ جَهَنَّمَ ... (م) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخَدْرِيِّ

"... Sonra Cehennem üzerine köprü kurulur. Şefaathetme zamanı gelir. İnsanlar: "Ey Allah'ım! Esenlik ver, esenlik ver" derler. "Yâ Resûlallah! Köprü nedir?" diye sorulunca, buyurdu ki: "Pek kaygan bir yerdir. Orada çengeller, kancalar ve dikenler vardır. Bu dikenler, Necid bölgesinde biten Sa'dan dikenleri gibidir. Mü'minler, amellerine göre sırat köprüsünün üzerinden göz açıp kapayıncaya kadar veya şimşek gibi yahut rüzgâr gibi veya kuş gibi yahut rahvan at ve develer gibi geçecekler. Bâzıları sağ salim kurtulacak, bâzıları çiviler yırtmış olarak kurtulacaklar, bâzıları ise yaralı olarak Cehenneme itileceklerdir..."[4]

Sırat köprüsündeki olacak şefaathet hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا اجْتَمَعَ الْعَالَمُ وَالْعَابِدُ عَلَى الصِّرَاطِ قِيلَ لِلْعَابِدِ: ادْخُلِ الْجَنَّةَ وَتَتَعَمَّ بِعِبَادَتِكَ وَقِيلَ لِلْعَالِمِ قِفْ هَهُنَا فَاشْفَعْ (لِمَنْ أَحْبَبْتَ فَإِنَّكَ لَا تَشْفَعُ لِأَحَدٍ إِلَّا شَفَعْتَ فَقَامَ مَقَامَ الْأَنْبِيَاءِ). (أَبُو الشَّيْخِ وَالدِّيلْمِيُّ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

Âlim ve âbidler sırat köprüsüne geldikleri zaman âbid olana: "Haydi, yaptığın ibâdetlerin karşılığı olarak Cennete gir ve nîmetleriyle nîmetlen" denilir. Âlim olana de denilir ki: "Sen burada dur, sevdiğin kimselere şefaathet et (onlar senden dünyâ da iken şefaathet umarlardı). Çünkü senin şefaathetin büyüktür. Kime şefaathet edersen şefaathetin kabul edilecek." Ve bu şekilde âlimler, Peygamber makâmında olacaklardır.[5]

Günahları sebebiyle Cehenneme düşmüş olan bâzı Müslümanların şefaathet ile ateşten kurtulacaklarına dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَمَّا أَهْلُ النَّارِ الَّذِينَ هُمْ أَهْلُهَا فَإِنَّهُمْ لَا يَمُوتُونَ فِيهَا وَلَا يُحْيَوْنَ وَلَكِنَّ نَاسًا أَصَابَتْهُمْ النَّارُ بِذُنُوبِهِمْ أَوْ قَالَ بِخَطَايَاهُمْ فَأَمَاتَهُمْ إِمَاتَةً حَتَّى إِذَا كَانُوا فَحْمًا أَذِنَ بِالشَّفَاعَةِ فَجِيءَ بِهِمْ ضَبَائِرُ ضَبَائِرٍ فَنُبُتُوا عَلَى أَنْهَارِ الْجَنَّةِ (ثُمَّ قِيلَ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ أَفِيضُوا عَلَيْهِمْ فَيَنْبُتُونَ نَبَاتَ الْحَبَّةِ تَكُونُ فِي حَمِيلٍ. (م حم عن ابى سعيد

Cehennem ehli olanlar, orada ne öldürülür, ne de diriltilir. Fakat işledikleri birtakım günahlardan dolayı Cehennem ateşi isâbet etmiş birtakım Müslümanlar vardır. İşte bir müddet azaptan sonra öldürülenler onlardır.[6] Onlar kömür hâline geldiklerinde kendilerine şefaât olunma izni çıkar. Onlar, bölük bölük getirilip Cennetin ırmaklarına dağıtılacaklardır. Sonra Cennetliklere: "Ey Cennet ahâlisi! Bunlara bol su, Cennet sularından dökün" denilecek. Sonra onlar, sel yatağında biten dereotları gibi yeniden biteceklerdir. Bunun üzerine oradaki topluluktan biri: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, muhakkak çölde bulunmuş gibidir"[7] dedi.[8]

[1] Sûre-i Meryem, Âyet 71.

[2] Sûre-i Meryem, Âyet 72.

[3] Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 37 (163 Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 33; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7082.

[4] Sahih-i Müslim, İman 81 (302).

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 24/12.

[6] Müslümanların Cehennemde ölme olayı Allah'ı Teâlâ'nın kâfirlere karşı Müslümanlara verdiği bir ayrıcalıktır. Belli bir azaptan sonra, onlara azâbı hissettirmemek içindir.

[7] Bu ifade, çölde susuz kalmış ve ölmek üzere olan birinin, suyu bulunca hayatının kurtulduğu gibi, Cehenneme düşen günahkar bir Müslüman da, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şefaatiyle oradan kurtulup Cennete girdirildiği için, Peygamberimiz de çölde bulunmuş su gibidir, demektir.

[8] Sahih-i Müslim, İman 82 (306 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10655.

وَإِذَا تُلِّى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا (٧٣) وَكَمْ () أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَحْسَنُ أَتَانَا وَرِغِيًّا (٧٤)

73-74. Âyetlerimiz kendilerine açık olarak okunduğu vakit, âciz kalan o kâfirler, Mü'minlere hitâben: "Hangimizin makâmı hayırlı ve meclisi daha güzeldir?" dediler.* Halbuki Biz, onlardan önce nice nesilleri helak ettik ki, onlar servet ve gösteriş yönünden daha iyiydiler.

(قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَنُ مَدًّا حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ)
(فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَضْعَفُ جُنْدًا) (٧٥)

75. Ey Resûlüm! De ki: "Her kim dalâlet içinde ise onun için Rahmân istediği kadar süre versin! Nihâyet vaad olundukları azâbı yahut kıyâmeti gördüklerinde, kimin mekânı daha kötüymüş, kimin taraftarları daha zayıfmış bileceklerdir."

(وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا) (٧٦)

76. Allah'ı Teâlâ, doğru yolda olanların hidâyetini daha da artırır. Bâki olan sâlih ameller, Rabbinin katında sevap bakımından da hayırlıdır, âkıbet itibariyle de hayırlıdır.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, sâlih olan amellerin bâki ve kalıcı olacağını beyan etmektedir. Sâlih olmayan ameller ise, Allah'ın rızâsının dışında olan amellerdir. Bunlar da kullara gösteriş ve menfaat için

yapılan amellerdir. Nitekim münâfıklar da namaz kılmak ve oruç tutmak gibi amelleri yapmaktadırlar. Allah'ı Teâlâ, insanların niyetini bildiği için, yapılan amelleri kulların niyetine göre değerlendirir. Bir Mü'min; namaz kılar, sevap kazanır, Allah'ın rızâsını kazanır. Bir münâfık da gösteriş için namaz kılar, sevap değil günah işlemiş olur, Allah'ın gazabını kazanır. Bakıldığı zaman her iki insanda aynı safta namaz kılmakta ve orucu aynı şekilde tutmaktadır. İnsanlar her ikisine de baktığı zaman, yaptıkları ibâdetle hiçbir farklılığın olmadığını görürler. Fakat Allah'ı Teâlâ kulların niyetini çok iyi bilir ve ona göre karşılığını verir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ وَإِنَّمَا لِامْرِئٍ مَّا نَوَىٰ) (خ م عن عمر بن الخطاب)

"Şüphesiz ki, bütün ameller niyete göredir. Herkes yaptığı amelin karşılığını niyetine göre alır." [1]

(إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى اجْسَادِكُمْ وَلَا إِلَى صُورِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ) (خ م عن ابو هريرة

"Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, sizin cesetlerinize, sûretlerinize ve amellerinize bakmaz. Lâkin kalplerinize bakar."[2]

[1] Sahih-i Buhârî, İman 41, Nikah 5; Sahih-i Müslim, İmâre 45 (155 Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 11; Tirmizî, Fedâil'ül-Cihat 16.

[2] Sahih-i Buhârî, Edeb 63, Nikah 45; Sahih-i Müslim, Birr 10 (33 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1601.

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتِيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا (٧٧) أَطَّلَعَ الْغَيْبَ أَمْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا (٧٨) كَلَّا (٨٠) سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا (٧٩) وَنَرِثُهُ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا (٨٠)

77-80. Ey Habîbim! Âyetlerimizi inkâr edip, "Elbette bana mal ve evlat verilecektir" diyeni gördün mü?* O, gaybı mı biliyor, yoksa Rahmân'dan bir söz mü almış?* Hayır, öyle değil! Biz onun söylediğini yazacağız ve azâbını artırdıkça artıracacağız.* Ve onun söylediğine (mal ve evlâda) Biz vâris olacağız ve o Bize tek başına gelecektir.

İzah: Bu âyetlerde bahsi geçen kimse, Âs b. Vâil'dir. Nitekim bu âyetlerin nüzul sebebine dair şu olay nakledilmiştir:

كُنْتُ رَجُلًا فَنِينَا وَكَانَ لِي عَلَى الْعَاصِ بْنِ وَائِلٍ دَيْنٌ فَأَتَيْتُهُ أَنْقَاضًا فَقَالَ لِي لَا أَفْضِيكَ حَتَّى تَكْفُرَ بِمُحَمَّدٍ قَالَ قُلْتُ لَنْ أَكْفُرَ بِهِ حَتَّى تَمُوتَ ثُمَّ تَبُعْتُ قَالَ وَإِنِّي لَمَيِّعُوتٌ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ فَسُوفَ أَفْضِيكَ إِذَا رَجَعْتُ إِلَى مَالٍ وَوَلَدٍ قَالَ فَتَزَلْتُ {أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتِيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا أَطَّلَعَ الْغَيْبَ أَمْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا} (كَلَّا سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا وَنَرِثُهُ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا) (خ م عن خباب

Habbâb Radiyallâhu anhu dedi ki: Ben demircilik yapardım. Benim Âs b. Vâil'de bir alacağım vardı. Alacağımı tahsil etmek maksadıyla yanına gittim. Bana dedi ki: "Muhammed'i inkâr etmedikçe borcumu ödemeyeceğim." Ben de ona: "Sen ölüp tekrar diriltilecek olsan dahi onu aslâ inkâr etmeyeceğim" dedim. Bunun üzerine bana: "Ben öldükten sonra diriltilecek miyim ki? O halde dirilip malıma ve çocuklarıma tekrar kavuşursam, sana borcunu öderim" dedi. İşte bunun üzerine, "Ey Habîbim! Âyetlerimizi inkâr edip, "Elbette bana mal ve evlat verilecektir" diyeni gördün mü?* O, gaybı mı biliyor, yoksa Rahmân'dan bir söz mü almış?..." diye devam eden Sûre-i Meryem, Âyet 77-80 nâzil oldu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Buyû 29, İcâre 15; Sahih-i Müslim, Sıfât'ul-Kıyâme 4 (35 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 19; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7085.

(وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا (٨١) كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا (٨٢))

81-82. Kâfirler, kendilerine destek olsunlar diye, Allah'tan başka ilahlar edindiler.* Hayır, hayır! İlah edindikleri şeyler, onların ibâdetlerini inkâr edecekler ve onlara düşman olacaklardır.

(أَلَمْ تَرَ أَنَّا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَؤْزُهُمْ أَزًّا (٨٣) فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَذًّا (٨٤))

83-84. Ey Resûlüm! Görmüyor musun ki, şeytanları kâfirler üzerine musallat ettik, onları vesveseleriyle mâsiyete teşvik edip duruyorlar.* Artık onların helâkinde acele etme. Biz onların günlerini sayıyoruz.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Şeytanları kâfirler üzerine musallat ettik" diye buyrulmaktadır. Allah'ı Teâlâ, kendisine âsi olup küfür üzere olan kimseleri şeytana teslim eder ve böylece onların azâbını artırır, demektir.

(يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفْدًا (٨٥) وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَى جَهَنَّمَ وَرْدًا (٨٦))

85-86. Mahşer günü takvâ sahiplerini, Rahman'ın huzurunda heyetler halinde toplayacağız.* Mücrimleri de Cehenneme susamış olarak sevk edeceğiz.

İzah: Sûre-i Meryem, Âyet 85 ile ilgili olarak Ebû Muaz el-Basrî Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Bir gün Hz. Ali: "Mahşer günü takvâ sahiplerini, Rahman'ın huzurunda heyetler halinde toplayacağız" diye geçen âyeti okuyup, "Yâ Resûlallah! Ben o kimselerin binitli olacağını zannediyorum" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهُمْ إِذَا خَرَجُوا مِنْ قُبُورِهِمْ يُسْتَقْبَلُونَ أَوْ يُؤْتَوْنَ بِبُوقٍ بَيْضَ لَهَا أُنْحَاةٌ وَعَلَيْهَا رَحَالُ الذَّهَبِ شُرُكُ نِعَالِهِمْ نُورٌ يَتَلَأَلُ كُلُّ خُطْوَةٍ مِنْهَا مَدَّ الْبَصَرِ فَيَنْتَهَوْنَ إِلَى شَجَرَةٍ يَنْبُعُ مِنْ أَصْلِهَا عَيْنَانِ فَيَسْرَبُونَ مِنْ إِحْدَاهُمَا فَتَغْسِلَ مَا فِي بُطُونِهِمْ مِنْ دَنَسٍ وَيَغْتَسِلُونَ مِنَ الْأُخْرَى فَلَا تَسْعَثُ أَنْشَارُهُمْ وَلَا أَشْعَارُهُمْ بَعْدَهَا أَبَدًا وَتَجْرِي عَلَيْهِمْ نَضْرَةٌ النَّعِيمِ فَيَنْتَهَوْنَ أَوْ فَيَأْتُونَ بَابَ الْجَنَّةِ فَإِذَا حَلَقَةٌ مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ (عَلَى صَفَائِحِ الذَّهَبِ ... (تفسير ابن أبي حاتم عن أبي معاذ البصري

Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki onlar, kabirlerinden

çıktıklarında, onları kanatları olan beyaz develer karşılayacak veya gelecek. Develerin üzerinde altın eğer vardır. Ayakkabılarının bağı nûrdandır. Her bir adımda göz alabildiğince parlar. Onlar, kökünden iki kaynak çıkan bir ağaca ulaşırlar. Birisinden içerler, böylece içlerindeki pislikler yıkanır. Diğerinden yıkanır da bundan sonra bir daha aslâ derileri pislenmez, saçları dağınık ve pis olmaz. Onların üzerine güzel nîmetler akıtılır. Cennet, kapısına ulaşırlar. Bir de görürler ki altın kanatları üzerinde kırmızı yakuttan bir halka var. Kapı kanadı üzerindeki halkayı çalarlar. Ondan çıkan ses, her bir hûriye, eşinin gelmekte olduğunu ulaştırır. Her bir hûri de, hizmetçisini gönderir de gelen Mü'min kişiye Cennetin kapısını açar. Mü'min kişi o hizmetçiye görünce, onun için secdeye kapanır. Hizmetçi: "Kaldır başını, ben sâdece senin hizmetçimim, senin emrine görevlendirildim" der. Mü'min kişi o hizmetçiye takip eder. Hûriler heyecanla, acele ile koşuşurlar. Her bir hûri, inci ve yakut çadırından çıkar ve onu karşılayıp kucaklar ve sonra: "Sen benim sevgilimsin, ben de senin sevgilimim. Ben ölmeyecek ebedîyim. Ben eskimeyecek nîmetim, ben aslâ kızmayacak hoşnut olanım. Ben ayrılmayacak olan kalıcıyım" der. Öyle bir eve girer ki, tabanından tavanına olan mesafe yüz bin kulaçtır. Sarı, kırmızı ve yeşil yollu inci taşlardan yapılmıştır. Bu yollardan hiçbirisi diğerine benzemez. Evde yetmiş taht, her bir taht üzerinde yetmiş örtü, her bir örtü üzerinde yetmiş eş, her bir eşin üzerinde yetmiş hulle vardır. Baldırlarının içi hullelerin arkasından görülür. Onunla temasını sizin şu gecelerinizden bir gece süresince tamamlayıp geçirir. Altlarından tadı ve rengi bozulmayan su nehirleri akar; bulanma olmayan sâf su nehirleri, bir hayvanın memelerinden çıkmamış, tadı değişmemiş süt nehirleri, insanların ayaklarıyla sıkmamış oldukları, içenlere lezzet veren içki nehirleri, arıların karınlarından çıkmamış saf bal nehirleri. Meyveleri tatlı bulur da dilerse ayakta, dilerse oturarak ve dilerse yaslanarak onlardan yer." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onların üzerlerine o Cennet ağaçlarının gölgeleri yakındır ve meyveleri de yakın olur"[1] diye geçen âyeti okudu ve sözüne şöyle devam etti: "Yemek arzuladığında ona beyaz bir kuş gelip kanatlarını kaldırır. Mü'min kişi de, bu kuşun yanlarından dilediği tür yemeği yer. Sonra kuş uçup gider. Melek onun yanına girer ve "İşte sâlih amellerinizin karşılığı olarak mîrasçı olduğunuz Cennet budur"[2] der. Hûrinin kıllarından bir kıl, yeryüzü halkına düşmüş olsaydı, güneşi öyle bir aydınlatırdı ki, güneş onun yanında nûr içinde bir siyahlık gibi kalırdı.[3]

[1] Sûre-i İnsân, Âyet 14.

[2] Sûre-i A'râf, Âyet 43.

[3] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 8507; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 10, s. 144-145.

(لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا) (٨٧)

87. O gün, Rahmân'ın katında Allah'tan izin alandan başka, hiçbir kimse şefaata etme hakkına sahip olmayacaktır.

İzah: Allah'ın izin verdiği kişilerin şefaata edeceğine dair çok sayıda Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Sûre-i Bakara, Âyet 255:

"... O'nun izni olmadıkça, O'nun katında kimse şefaata edemez..."

Sûre-i Yûnus, Âyet 3:

"... O'nun izni olmadan hiç kimse şefaata edemez..."

Sûre-i Tâhâ, Âyet 109:

"O gün şefaata fayda vermez. Ancak Rahmân'ın kendilerine izin verdiği ve sözünden râzı olduğu kimseler müstesnâ."

Sûre-i Sebe, Âyet 23:

Allah katında, O'nun izin verdiklerinden başkasının şefaati fayda vermez. Nihâyet kalplerinden korku giderilince, şefaata edilecekler şefaataçılara: "Rabbimiz şefaata hakkında ne buyurdu?" derler. Şefaataçılar de: "Hakkı" buyurdu (Allah'u Teâlâ, sizlere şefaata etmemiz için izin verdi) derler. O, çok yücedir ve çok büyüktür.

Şefaata hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِأَهْلِ الْكِبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي (هـ) عن جابر

"Şüphesiz ki benim şefaatom, mahşer günü ümmetimden büyük günah işleyen

kimselere olacaktır.”[1]

وَعَذَنِي رَبِّي أَنْ يُدْخِلَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعِينَ أَلْفًا لَا حِسَابَ عَلَيْهِمْ وَلَا عَذَابَ مَعَ كُلِّ أَلْفٍ سَبْعُونَ أَلْفًا وَثَلَاثَ (حَثِيَّاتٍ مِنْ حَثِيَّاتِ رَبِّي (ت ه عن ابا امامة)

”Rabbim, bana ümmetimden yetmiş bin kişiyi hesap ve azap görmeden Cennete sokacağını vaad etti. Aynı zamanda her binle birlikte yetmiş bin ve Rabbim’in tutamlarından üç tutam (hesap edilemeyecek kadar) vaad etti.”[2]

لَيَدْخُلَنَّ مِنْ أُمَّتِي سَبْعُونَ أَلْفًا أَوْ سَبْعُ مِائَةِ أَلْفٍ لَا يَدْخُلُ أَوْلُهُمْ حَتَّى يَدْخُلَ آخِرُهُمْ وَجُوهُهُمْ عَلَى صُورَةِ الْقَمَرِ (لَيْلَةُ الْبَدْرِ (خ عن سهل بن سعد

”Muhakkak ki, ümmetimden yetmiş bin yahut yedi yüz bin (kişi veya zümre hesap ve ikab görmeksizin ilk defa olarak Cennete) girecektir. Bu ilk zümrenin sondakileri Cennete girinceye kadar öndekileri girmeyecektir (ve bir saf hâlinde hepsi def’aten gireceklerdir.) Bunların yüzleri, bedir gecesinde (sanki) ayın (nûrânî) çehresidir. (Her bin kişinin maiyeti olan yetmiş bin kişi de Cennete ikinci zümre olarak milyarlar hâlinde girecektir.)”[3]

إِنَّ مِنْ أُمَّتِي مَنْ يَشْفَعُ لِلْفَقَامِ مِنَ النَّاسِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلْقَبِيلَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلْعَصْبَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ (لِلرَّجُلِ حَتَّى يَدْخُلُوا الْجَنَّةَ (ت عن ابى سعيد

”Ümmetim içinde, insanlardan büyük cemaatlara şefaath edecek kişiler vardır. Onlardan kimi bir kabileye, kimi bir zümreye, kimi de bir kişiye şefaath edecek ve neticede bunlar Cennete gireceklerdir.”[4]

(أَوَّلُ مَنْ يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ. (خط عن عثمان

”Mahşer gününde en evvel şefaath eden peygamberlerdir, sonra âlimlerdir, sonra şehitlerdir.”[5]

Şefaati inkâr edenler hakkında da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَقٌّ فَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِهَا لَمْ يَكُنْ مِنْ أَهْلِهَا (ابن منيع عن زيد بن أرقم وبضعة عشر من الصحابة)

”Mahşer günü, şefaathim haktır. Kim şefaathimin hak olduğuna inanmazsa, şefaath edilecek kimselerden olmayacaktır.”[6]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 37; Sahih-i Buhârî, Rikak 51; Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 21; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11.

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

[3] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1344; Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 7.

[4] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11.

[5] Muhtar'ül-Ehâdis'in-Nebeviyye, Hadis No: 1392; Kenz'ul-İrfan, Hadis No: 327, 331; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 28770.

[6] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 39059.

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا (٨٨) لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِدًّا (٨٩) تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَنْقَطِرْنَ مِنْهُ وَتَنشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا (٩٠) أَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا (٩١) وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمَنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا (٩٢) إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَنِ عَبْدًا (٩٣) لَقَدْ أَحْصَاهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا (٩٤) وَكُلُّهُمْ أَتِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (٩٥) فَرْدًا ()

88-95. Birtakım kimseler: "Rahmân, çocuk edindi" dediler.* Yemin olsun ki siz kâfirler, çok kötü bir şey söylediniz.* Bu sözden dolayı az kaldı gökler çatlayacak, yer yarılacak ve dağlar da yıkılacaktı.* Çünkü onlar, Rahmân'a çocuk isnat ettiler.* Halbuki çocuk edinmek, Rahmân'ın şânına aslâ yakışmaz.* Çünkü göklerde ve yerde olan hiçbir kimse yoktur ki, mahşer günü Rahmân'ın huzuruna bir kul olarak çıkmasın.* Yemin olsun ki Allah'ı Teâlâ onları kuşatmış, kendilerini ve yaptıklarını bir bir saymıştır.* Mahşer günü onların her biri, Allah'ın huzuruna tek başına çıkacaktır.

İzah: Yahudiler: "Üzeyr, Allah'ın oğludur" dediler ve kâfir oldular. Hristiyanlar da: "İsâ Mesih, Allah'ın oğludur" dediler ve kâfir oldular.[1] Müşrikler de meleklerin Allah'ın kızları olduğunu iddia ettiler ve onlar da kâfir oldular.[2] İşte bunların işledikleri bu ameller çok kötüdür.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا أَحَدَ أَصْبَرَ عَلَىٰ أَدَىٰ يَسْمَعُهُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّهُ يُشْرِكُ بِهِ وَيُجْعَلُ لَهُ الْوَلَدُ ثُمَّ هُوَ يُعَافِيهِمْ وَيَرْزُقُهُمْ (خ)
(عن أبي موسى)

"İşittiği bir eziyete Allah'ı Teâlâ'dan daha çok sabreden hiç kimse yoktur. Kulların rızkını verdiği ve onlara sıhhat ihsan ettiği halde, onlar kendisi için çocuk isnat ederler." [3]

[1] Sûre-i Tevbe, Âyet 30.

[2] Sûre-i Nahl, Âyet 57.

[3] Sahih-i Buhârî, Tevhid 3; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 9 (49).

(إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا) ٩٦)

96. İman edip sâlih ameller işleyenler var ya, şüphesiz ki Rahmân, onları sevdirecektir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا نَادَى جِبْرِيلَ إِنِّي قَدْ أَحْبَبْتُ فُلَانًا فَأَجِبْهُ قَالَ فَيَنَادِي فِي السَّمَاءِ ثُمَّ تَنْزِلُ لَهُ الْمَحَبَّةُ فِي أَهْلِ الْأَرْضِ فَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ { إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا } وَإِذَا أَبْغَضَ اللَّهُ عَبْدًا نَادَى جِبْرِيلَ إِنِّي أَبْغَضْتُ فُلَانًا فَيَنَادِي فِي السَّمَاءِ ثُمَّ تَنْزِلُ لَهُ الْبُغْضَاءُ فِي الْأَرْضِ (خ ت حم عن أبي هريرة)

Allah'ı Teâlâ bir kulu sevdiği vakit, Cebrâil'i çağırır: "Ben falanı seviyorum onu sen de sev" der. Bunun üzerine semâda aynı şekilde nidâ edilir. Sonra yer ehline de onun sevgisi indirilir. Yer ehli de o kimseyi sevmeye başlarlar. Bu olayı: "İman edip sâlih ameller işleyenler var ya, şüphesiz ki Rahmân, onları sevdirecektir" mealindeki Sûre-i Meryem, Âyet 96 ifade etmektedir. Allah'ı Teâlâ, bir kula buğzettiği zaman da Cebrâil'e: "Ben falana buğzettim, sen de ona buğzet" der. Ve aynı şekilde bu semâda da nidâ edilir. Ve semâ ehlide o kimseye buğzederler. Sonra yer ehline o kimsenin buğzu indirilir. Artık yer ehli de o kimseyi sevmezler.[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لِكُلِّ عَبْدٍ صِيتٌ فَإِنْ كَانَ صَالِحًا وَضِعَ فِي الْأَرْضِ وَإِنْ كَانَ سَيِّئًا وَضِعَ فِي الْأَرْضِ (الحكيم الترمذي عن أبي هريرة)

"Her kulun (Allah katında) bir nâmı vardır. Eğer kul, hayırlı biri ise bu nâmı

yeryüzüne indirilip yayılır. Eğer kötü biri ise de yine bu nâmı yeryüzüne indirilip yayılır.”[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Bed’ul-Halk 6, Edeb 41; Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 20; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8144, 10206; Riyâz’üs-Sâlihîn, Hadis No: 386.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 10, s. 154.

فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لُّدًّا (٩٧) وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُمْ)
(مِنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا) (٩٨)

97-98. Ey Resûlüm! Bu Kur’ân’la takvâ sahiplerini müjdelemen ve inat eden bir topluluğu korkutman için onu senin lisânınla indirip kolaylaştırdık.* Biz onlardan evvel birçok nesilleri helâk ettik. Onların hiçbirini görüyor veya onlardan bir ses duyuyor musun?

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Arap olduğu için, Kur’ân-ı Kerîm onun lisânında inmiştir.

Bu husus Sûre-i Yûsuf, Âyet 1-2’de de şöyle geçmektedir:

”Elif, Lâm, Râ. Bunlar, apaçık bildiren kitabın âyetleridir.* Şüphesiz Biz onu, mânâsını iyi anlamanız için Arapça bir Kur’ân olarak indirdik.”

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(جِبُّوا الْعَرَبَ لِثَلَاثٍ لِأَنِّي عَرَبِيٌّ وَالْقُرْآنُ عَرَبِيٌّ وَكَلَامُ أَهْلِ الْجَنَّةِ عَرَبِيٌّ) (هب ك عن ابن عباس)

”Şu üç şeyden dolayı Arabı sevin. Çünkü ben Arabım ve Kur’ân Arapça’dır ve Cennetliklerin dili de Arapçadır.”[1]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 7099; Beyhakî, Şuab’ul-İmân, Hadis No: 1415.

20-TÂHÂ SÛRESİ

Bu sûre 135 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. "Tâhâ" ifadesi ile başladığı için bu ismi almıştır.[1] İslâm'ın ilk yıllarında Hz. Ömer, Müslüman olmazdan evvel nâzil olan bir sûredir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ اللَّهَ قَرَأَ طهَ وَيَسَ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ آدَمَ بِأَلْفِ عَامٍ، فَلَمَّا سَمِعَتِ الْمَلَائِكَةُ الْقُرْآنَ قَالُوا طُوبَى لَأُمَّةٍ نَزَلَ هَذَا (عَلَيْهَا، وَطُوبَى لَأَجَوَابٍ تُحْمِلُ هَذَا وَطُوبَى لَأَلْسُنٍ تَكَلِّمُ بِهِذَا) (طب عن ابى هريرة)

"Şüphesiz Allah, gökleri ve yeri yaratmadan iki bin yıl önce Tâhâ ve Yâsîn Sûreleri'ni okumuştur. Melekler, Kur'ân'ı dinleyince, "Bu kitabın ineceği ümmete ne mutlu! Bu buyrukları ezberleyecek kalplere ne mutlu! Bu sözleri telaffuz edecek dillere ne mutlu!" dediler.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَسْمَانِي فِي الْقُرْآنِ سَبْعَةَ أَسْمَاءَ مُحَمَّدَ وَأَحْمَدَ وَطهَ وَيَسَ وَالْمُرَّمْلَ وَالْمُدَّثِّرَ وَعَبْدَ اللَّهِ ((القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن علي

"Allah'u Teâlâ Kur'ân'da beni yedi isim ile zikretti; Muhammed, Ahmed, Tâhâ, Yâsîn, Müzzemmil, Müddessir ve Abdullah."[3]

[1] Tâhâ ifadesi Hurûf'ul-Mukattaa'dandır. Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 1'in izahına bakınız.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1020; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7086.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 5, s. 15.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

طه (١) مَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى (٢) إِلَّا تَذِكْرَةً لِمَنْ يَخْشَى (٣) تَنْزِيلًا مِمَّنْ خَلَقَ الْأَرْضَ)

(وَالسَّمَوَاتِ الْعُلَى ٤)

1-4. Tâ, Hâ.* Ey Resûlüm! Kur'ân'ı sana meşakkate düşesin diye indirmedik.* Ancak Allah'tan korkanlara bir öğüt olsun diye indirdik.* O Kur'ân, yeri ve yüksek gökleri yaratan Allah tarafından indirildi.

İzah: Bezzar'ın naklettiği Hadis-i Şerif'te, Hz. Ali Kerremallâhu veche şöyle anlatmaktadır:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرَاوُحَ بَيْنَ قَدَمَيْهِ يَقُومُ عَلَى كُلِّ رَجُلٍ حَتَّى تَنَزَّلَتْ (مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى) (البزار عن علي

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem namazda o kadar uzun dururdu ki, ağırlığını bir ayağının üzerine vererek sırayla ayaklarını dinlendirirdi. Nihâyet "Ey Resûlüm! Kur'ân'ı sana meşakkate düşesin diye indirmedik" mealindeki Sûre-i Tâhâ, Âyet 2 nâzil oldu.[1]

[1] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7087; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 4508.

(الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى (٥) لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَى (٦))

5-6. Rahmân, Arş üzerine istivâ etti.* Göklerde, yerde ve bunların arasında ve toprağın altında ne varsa hepsi O'nundur.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın Arş'a istivâ etmesi, müteşabih olan âyetlerdendir. Bu hususta Sûre-i A'râf, Âyet 54'ün izahına bakınız.

(وَإِنْ تَجَهَّرَ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى (٧) اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى (٨))

7-8. Sen sözü açığa vursan da, gizlesen de şüphesiz O, gizliyi de, gizlinin gizlisini de bilir.* Allah ki, O'ndan başka ilah yoktur. En güzel isimler O'nundur.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "O, gizliyi de, gizlinin gizlisini de bilir" buyruğunu açıklarken şöyle demiştir: Gizliden kasıt, insanoğlunun içinde gizlediği şeylerdir. Gizlinin gizlisi ise, insanın ilerde yapacağı, ancak henüz yapmadan önce bunun bilgisine sâhip olmadığı şeylerdir. Allah'ı Teâlâ bunların hepsini bilir, demektir.

Allah'ı Teâlâ'nın Esmâ'ul-Hüsna'sı vardır. Yani en güzel isimler O'nundur.

Bunların sayısı da doksan dokuzdur.[1]

[1] Esmâ'ul-Hüsna hakkında Sûre-i A'râf, Âyet 180'in izahına bakınız.

وَهَلْ أَتَيْكَ حَدِيثُ مُوسَى (٩) إِذْ رَأَى نَارًا فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَعَلِّي آتِيكُم مِّنْهَا بِقَبَسٍ أَوْ أَجْدُ عَلَى النَّارِ هُدًى (١٠) فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ يَا مُوسَى (١١) إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى (١٢) وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَى (١٣) إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي (١٤)

9-14. Ey Resûlüm! Mûsâ'nın kıssası sana geldi mi?* Hani o, bir ateş görmüş ve ailesine, "Burada durun, ben bir ateş gördüm. Ümit ederim ki, ondan size bir ateş koru getiririm yahut yolu gösterecek bir kimse bulurum" demişti.* Mûsâ ateşe yaklaştığı vakit, ona şöyle nidâ olundu: "Yâ Mûsâ!* Şüphesiz ki, Ben senin Rabbinim. Ayakkabılarını çıkar. Çünkü sen, mukaddes bir vâdi olan Tuvâ'dasın.* Ben seni (Peygamberlik için) seçtim. Benden sana nâzil olan vahyi dinle.* Şüphesiz ki, Ben Allah'ım. Benden başka ilah yoktur. O halde Bana ibâdet et ve Beni zikretmek için namaz kıl."

İzah: Bu âyetlerde geçen Tuvâ'nın Tûr-i Sînâ olduğu ve gördüğü ateşin de, oradaki bir ağacın üzerinde nûr olduğu ve oradan kendisine nidâ edildiğine dair Sûre-i Kasas, Âyet 29-30'da da Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

Mûsâ, söz vermiş olduğu müddeti tamamlayıp, zevcesiyle beraber Mısır'a dönerken, Tûr tarafından bir ateş gördü. Ailesine: "Siz burada durun, ben bir ateş gördüm. Ümit ederim ki, size oradan bir haber veya ısınmanız için ateşten bir parça (kor) getiririm" dedi.* Mûsâ ateşe yaklaşıncı, mübârek vâdinin sağ tarafındaki ağaçtan şöyle nidâ olundu: "Yâ Mûsâ! Şüphesiz ki, âlemlerin Rabbi olan Allah Benim, Ben!"

Âyette geçtiği üzere Hz. Mûsâ'nın çıkardığı ayakkabısıyla ilgili de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَانَ عَلَى مُوسَى يَوْمَ كَلَّمَهُ رَبُّهُ كِسَاءٌ صُوفٍ وَجُبَّةٌ صُوفٍ وَكُمَّةٌ صُوفٍ وَسَرَائِيلُ صُوفٍ وَكَانَتْ نَعْلَاهُ مِنْ جِلْدِ جِمَارٍ مَيِّتٍ (ت) عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ

"Mûsâ, Rabbi ile konuştuğu gün, üstünde yün elbisesi, yün cübbesi, yün sarığı, yün şalvarı vardı. Ayakkabıları da ölmüş eşek derisindendi." [1]

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ: "Beni zikretmek için namaz kıl" diye

buyurmaktadır. Bu âyetle ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَمَّا قَفَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ خَيْبَرَ أَسْرَى لَيْلَةً حَتَّى أَدْرَكَهُ الْكَرَى أَنَاخَ فَعَرَسَ ثُمَّ قَالَ يَا بِلَالُ أَكُلْ لَنَا اللَّيْلَةَ قَالَ فَصَلَّى بِلَالٌ ثُمَّ تَسَانَدَ إِلَى رَاحِلَتِهِ مُسْتَقْبِلَ الْفَجْرِ فَعَلَبَنَهُ عَيْنَاهُ فَنَامَ فَلَمْ يَسْتَيْقِظْ أَحَدٌ مِنْهُمْ وَكَانَ أَوَّلَهُمْ اسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَيُّ بِلَالٍ فَقَالَ بِلَالٌ يَا أَبَايَ أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخَذَ بِنَفْسِي الَّذِي أَخَذَ بِنَفْسِكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اقْتَادُوا ثُمَّ أَنَاخَ فَنَوَّضًا فَأَقَامَ الصَّلَاةَ ثُمَّ صَلَّى (مِثْلَ صَلَاتِهِ لِلْوَقْتِ فِي تَمَكُّثٍ ثُمَّ قَالَ { أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي } (ت) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hayber Savaşı dönüşünde gece boyu yürüdü nihâyet uykusu gelince istirahat etmek için devesini çöktürdü ve:"Ey Bilal! Sabah namazına bizleri uyandırmak için nöbet tut"buyurdu. Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu dedi ki:

- Bilal, bir süre namaz kıldı. Sonra sabah namazını beklemek üzere devesine yaslandı, o da uykusuzluğa dayanamadı ve uyuya kaldı. Böylece onlardan hiç kimse sabah namazına uyanamadı. Yine ilk uyanan Peygamberimiz oldu ve "Ey Bilal!" diye buyurdu. Bilal de, "Babam sana feda olsun Yâ Resûlallah! Senin başına gelen aşırı uykusuzluk hâli, benim de başımda olduğu için uyuya kalmışım" dedi. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Develerinizi sürün" diye buyurdu. Bir müddet gittikten sonra (kerahet vakti çıkınca) devesini çöktürdü. Abdest aldı, namaz için kamet getirtti ve vakti içinde acele etmeksizin kıldığı namaz gibi namazını kıldı ve Sûre-i Tâhâ, Âyet 14'te geçen "Beni zikretmek için namaz kıl" buyruğunu okudu.[2]

Âyet-i Kerîme'de geçen "Beni zikretmek için namaz kıl" buyruğu Namaz içerisinde Allah'ın ismini zikrederek namaz kılmaktır.

Nitekim namaz kılarken Allah'ı Teâlâ şöyle zikredilmektedir:

Namazda tekbir getirilerek Allah'ın ismi sürekli zikredilir. İmamın namaza başlarken Allah'ın ismini zikrederek iftitah tekbiri alması farzdır. Bu tekbiri almadan namazı kıldırmış olsa, bu namaz kabul olmaz. Ayrıca imam kıldırdığı bütün namazlarda; namazın içerisinde de sürekli Allah'ın isimlerini yüksek sesle zikretmek zorundadır. Bir kişi, sâdece günlük beş vakit namazı kıldığında; ezan, kamet, namaz içerisinde getirilen tekbirler ile namaz sonrasında çekilen tesbihler dahil, toplam sekiz yüzün üzerinde Allah'ın ismini zikretmiş olmaktadır. Yine namaz içerisinde okunan âyetler de Allah'ı Teâlâ'yı zikirdir. Allah'ı Teâlâ'nın,

"Beni zikretmek için namaz kıl" buyruğu da işte bu zikirlerdir.

Namazın içerisindeki zikirler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تِلْكَ صَلَاةُ الْمُتَنَافِقِ يَجْلِسُ يَرْقُبُ الشَّمْسَ حَتَّى إِذَا كَانَتْ بَيْنَ قَرْنَيْ الشَّيْطَانِ قَامَ فَتَقَرَّهَا أَرْبَعًا لَا يَذْكُرُ اللَّهَ (فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا) (م ن ت ح م عن انس بن مالك)

"İşte münâfık namazı; oturur, güneşi gözetler, güneş, şeytanın iki boynuzu arasında olduğu zaman (güneş batmaya yaklaştığında), kalkar namazı kuşun gagalaması gibi süratle dört rek'at kılar. Kıldığı bu namaz içerisinde Allah'u Teâlâ'yı da çok az zikreder."[3]

Yine bu hususta Allah'u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 203'te kendisini zikretmemizi şöyle emretmektedir:

"Allah'u Teâlâ'yı sayılı günlerde tekbir ile zikredin..."

Bu Âyet-i Kerîme'deki, "Zikredin" ifadesi; Kurban Bayramı namazı kılınırken öncesinde, hutbede, sonrasında ve bayram günlerinde farz namazların sonunda getirilen teşrik tekbirleridir. Bu tekbirler, Hanefi Mezhebi'ne göre arefe günü sabah namazında başlar, bayramın dördüncü günü ikindi namazıyla sona erer. Toplam yirmi üç vakittir. Namazlar cemaatle kılındığı zaman tekbirler hep beraber yüksek sesle getirilir. Eğer namaz yalnız kılınıyorsa, kendi duyacağı şekilde getirilir. Bu husus Allah'u Teâlâ'nın emri olduğundan, unutulurak getirilmeyen tekbirler sonradan kazâ edilmelidir. Bu tekbirleri getirmek vâciptir.

Yine Allah'u Teâlâ, Ramazan Bayramı namazı ve içerisindeki tekbirlerin vâcip olduğunu[4] beyan etmek için, Sûre-i Bakara, Âyet 185'te:

"... Umulur ki bu şekilde orucun sayılarını tamamlarsınız ve size hidâyet buyurmuş olduğundan dolayı Allah'u Teâlâ'ya tekbirde bulunursunuz ve şükredersiniz" diye buyurmuştur.

İşte Âyet-i Kerîme'de geçen "Beni zikretmek için namaz kıl" ifadesi namaza bağlı olarak Allah'u Teâlâ'nın isminin zikredilmesidir.

Allah'u Teâlâ'nın isminin zikredilmesi ile ilgili olarak geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 200, Sûre-i Nisâ, Âyet 103, Sûre-i Ankebût, Âyet 45 ve izahlarına

bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Libas 9; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 337/8.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 21.

[3] Sahih-i Müslim, Mesâcid 34 (195 Sünen-i Tirmizî, Salât 7; Sünen-i Nesâî, Mevâkit 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11561.

[4] Bu hususta Bakınız: Muhammed Vehbi, Ahkâm-ı Kur'âniyye, s. 111.

إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِنُجْزِيَ كُلَّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى (١٥) فَلَا يَصُدُّكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ ((هُوَ يَهْتَرِدُ (١٦)

15-16. Herkesin, yaptığı için karşılığını görmesi için kıyâmet mutlaka kopacaktır. Ben onu neredeyse kendimden de gizleyeceğim.* O halde, kıyâmete îman etmeyen ve hevâsına tâbi olan kimseler, seni kıyâmet için hazırlık yapmaktan alıkoymasın. Yoksa helâk olursun.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, herkesin yapmış olduğu iyiliğin veya kötülüğün karşılığını görmesi için kıyâmetin mutlaka kopacağını beyan etmiş ve kıyâmetin ne zaman kopacağını ise büyük meleklerden ve Peygamberlerden dahi gizlemiş olduğunu bildirmiştir.

Bâzı müfessirler, Sûre-i Tâhâ, Âyet 16'da hitap edilenin, sâdece Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem olduğunu beyan etmişlerdir. Bâzı müfessirler de hitâbın; Hz. Mûsâ'ya yapıldığını ve Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilmesi nedeniyle Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ve onun ümmetine de hitap olduğunu söylemişlerdir.

وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَا مُوسَى (١٧) قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّؤُا عَلَيْهَا وَأَهْشُ بِهَا عَلَى غَنَمِي وَلِيَ فِيهَا مَآرِبُ ((الْأُخْرَى (١٨)

17-18. "Yâ Mûsâ! Sağ elindeki nedir?" diye nidâ olundu.* Mûsâ dedi ki: "O, benim âsâmdır. Ben ona dayanırım. Onunla koyunlarıma ağaçtan yaprak silkelirim. Onunla başka ihtiyaçlarımı da görürüm."

(قَالَ أَلْقَاهَا يَا مُوسَى (١٩) فَالْقَاهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَى (٢٠))

19-20. Allah'ü Teâlâ: "Yâ Mûsâ! O âsâyı yere bırak" buyurdu.* Mûsâ onu bıraktı. Âsâ hemen hızla sürünen büyük ve korkunç bir yılan oldu.

قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَى (٢١) وَاضْمُمْ يَدَكَ إِلَى جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ ()
(سَوْءٌ آيَةٌ أُخْرَى (٢٢) لِنُرِيكَ مِنْ آيَاتِنَا الْكُبْرَى (٢٣) اذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى (٢٤)

21-24. Allah'ü Teâlâ buyurdu ki: "Yâ Mûsâ! Onu al, korkma. Biz onu evvelki hâline döndüreceğiz.* Yâ Mûsâ! Elini koltuğunun altına sok. Bir hastalık olmadığı halde diğer bir mûcize olarak bembeyaz ışık saçan bir hâlde çıkıversin.* Bunlar sana, bâzı büyük mûcizelerimizi göstermek içindir.* Firavun'a git. Çünkü o, kibirlenerek azdı.

İzah: Bu âyetlerde Mûsâ Aleyhisselâm'a âsâ ve sağ elindeki ışık olarak iki büyük mûcizenin verildiği beyan edilmektedir.

Tûr-i Sînâ'da Allah'ü Teâlâ Mûsâ Aleyhisselâm'a elindeki âsânı yere bırak deyince, o da elindeki âsâsını yere bıraktı. Âsâ bir mil (bin altı yüz metre) uzunluğunda büyük ve korkunç bir yılan oldu. Allah'ü Teâlâ: "Yâ Mûsâ! Yılanı tut" dedi. Mûsâ Aleyhisselâm korktu ve tutamadı. Eteğini avucuna aldı, eğildi. Onunla tuttu. Tutunca yine âsâ oldu.

Mûsâ Aleyhisselâm sağ elini açtığında da, projektörden daha fazla ışık çıkarır ve gece her tarafı aydınlatırdı. Mûsâ Aleyhisselâm sağ elini sarar, her yerde göstermezdi. Ancak kendisinin Peygamber olduğunu açıklamak ve îman etmeleri için mûcize olarak, o elini gösterirdi.

قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي (٢٥) وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي (٢٦) وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي (٢٧) يَفْقَهُوا قَوْلِي ()
(٢٨) وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي (٢٩) مَرُّونَ أَخِي (٣٠) أَشَدُّ بِهِ أَزْرِي (٣١) وَأَشْرِكُهُ فِي أَمْرِي ()
(٣٢) كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا (٣٣) وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا (٣٤) إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا (٣٥) قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا
مُوسَى (٣٦) وَلَقَدْ مَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَى (٣٧) إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَى أُمِّكَ مَا يُوحَى (٣٨) أَنْ اقْذِفِيهِ فِي
التَّابُوتِ فَاقْذِفِيهِ فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِي وَعَدُوٌّ لَهُ وَالْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةٌ مِنِّْي وَلِتُصْنَعَ
() (عَلَى عَيْنِي (٣٩)

25-39. Mûsâ dedi ki: "Yâ Rabbi! Göğsümü genişlet.* İşimi kolaylaştır.* Lisânımdaki ukdeyi (tutukluğu) gider.* Tâ ki sözümü anlasınlar.* Ehlimden bana bir vezir (yardımcı) kıl.* O vezir, kardeşim Hârûn olsun.* Onunla beni güçlendir.* Vazifemde onu bana ortak et.* Bu talebim, Seni çok tesbih etmek* ve Seni çok zikretmek içindir.* Yâ Rabbi! Şüphesiz ki, Sen bizi çok iyi

görüyorsun."* Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Yâ Mûsâ! İstediklerin verildi.* Şüphesiz ki, Biz sana bir defa daha lütufta bulunmuştuk."* O vakit ki, annene vahyolunacak şeyi vahyetmiştik.* "Mûsâ'yı sandığa koy, sonra onu Nil Nehri'ne bırak. Nehir onu kıyıya atar. Onu, hem Bana düşman, hem de ona düşman olan birisi (Firavun) alır" dedik. Ve nezâretim altında yetiştirilesin diye senin üzerine tarafımdan bir sevgi bıraktım.

İzah: Âyet-i Kerîme'de, Hz. Mûsâ'nın dilinde tutukluk olduğu anlatılmaktadır. Dilindeki tutukluğun sebebi şöyle rivâyet edilmiştir:

Bir gün Firavun, kâhinlere: "Her şeyin bir son bulması, yıkılması var. Benim saltanatımın yıkılmasına ve ölümüne ne sebep olacak? Ona göre tedbir alalım" demişti. Hem ilahlık dâvâsı yapıyor, hem de helâk olacağını biliyordu. Kâhinler: "Senin helâkine sebep, yakın zamanda doğacak olan bir erkek çocuktur" dediler. Bunun üzerine Firavun, doğacak erkek çocuklarının öldürülmesini emretti.

Mûsâ Aleyhisselâm doğduğunda, Allah'ı Teâlâ, onun annesine, çocuğu bir sandığa koymasını ve Nil Nehri'ne bırakmasını ilham ederek bildirdi.

Firavun'un sarayının altından Nil Nehri akardı. Firavun, eşi Âsiye ile birlikte oturmuşlar, akan suyu seyrediyorlardı. Bir sandık göründü. Âsiye: "Bu gelen cansa benim, malsa senin olsun" dedi. Sandık geldi, açtılar. İçinden güzel bir oğlan çocuğu çıktı. Firavun: "Benim sarayımda büyüyecek, benim helâkime sebep olacak çocuk işte budur" dedi. Âsiye: "Ben bu çocuğu kimseye vermem; bu benim evlâdımdır" dedi ve Firavun'a: "Çağır kâhinlerini baksınlar; bu çocuk, o çocuksa öldür, değilse benim evlâdımdır, öldürtmem" dedi. Firavun, kâhinleri çağırdı. Kâhinler baktılar ve "Eğer o çocuksa, Ulu'l-Azim Peygamber olması lâzım. Ulu'l-Azim Peygamberi de çocukluğunda kimse yanıltamaz. Bu çocuğu yanıltmaya çalışalım; yanılırsa o çocuk değil, yanılmazsa o çocuktur" dediler.

Kâhinler bir tabağa altın, bir tabağa da ateşin közünü doldurdular. Kâhinler dedi ki: "Kuvvetli bir ateş kor hâline geldiğinde, onun üzerinde hareket eden kısa alevler oluşur, devamlı yukarı aşağı hareket eder. Eğer o çocuk senin helâkına sebep olacak çocuk değilse, o korun yalımına aldanarak, közü alır. Eğer o çocuksa, ateşe bakmaz, altını alır" dediler.

Mûsâ Aleyhisselâm, altın'a elini uzatırken Cebrâil Aleyhisselâm elinden tuttu, elini ateşe uzattı. Ateşi tuttu, avucunu yakmadı. Közü ağzına koydu. Eğer ağzını

da yakmasa, "O çocuk" diyeceklerdi. Ateşi ağızına koyunca, ateş dilini yaktı, ağladı. O zaman, "Demek ki o çocuk değil" dediler. İşte Mûsâ Aleyhisselâm'ın dilindeki tutukluk, o ateşin yakmasından kaynaklanmıştır.

Ayrıca imamlar, hutbe okumak için minbere çıkarken birinci basamakta Sûre-i Tâhâ, Âyet 25-28'de:

"Yâ Rabbi! Göğsümü genişlet.* İşimi kolaylaştır.* Lisânımdaki ukdeyi (tutukluğu) gider.* Tâ ki sözümü anlasınlar" diye geçen âyetleri okurlar.

Yine bu âyetlerde açıkça geçtiği üzere Mûsâ Aleyhisselâm, kardeşi Hârun Aleyhisselâm'ın, Firavun'a karşı mücâdelede kendisine yardımcı olması için Peygamber kılınmasını istemiştir. Allah'ı Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselâm'ın bu duâsını kabul ederek, Hârun Aleyhisselâm'a da Peygamberlik vermiştir.

İşte burada duânın önemi ortaya çıkmaktadır. Bir insana Allah, sâdece duâ ile Peygamberlik veriyorsa, dünyâda da âhirette de sevdiği kullarının yaptığı duâlar hürmetine, Allah'ı Teâlâ'nın Müslümanlara çok büyük lütuf ve ihsanlarda bulunacağını göstermektedir.

إِذْ تَمْشِي أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُ ۖ فَرَجَعْنَاكَ إِلَىٰ أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ ۚ وَتَوَلَّىٰ وَتَمَسَّتْ نَفْسًا)
(فَجَجَيْنَاكَ مِنَ الْعَمِّ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا ۚ فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ قَدَرٍ يَا مُوسَىٰ (٤٠)

40. O vakit ki, kız kardeşin (Firavun'un sarayına) gidip, "Bu çocuk için size bir sütanne bulayım mı?" diyordu. Böylece annenin gözü aydın olup mahzun olmaması için seni ona kavuşturduk. Ve sen, bir adam öldürdün; onun cezâ korkusundan seni kurtardık ve seni çeşitli belâlarla imtihan ettik. Medyen ehli arasında senelerce kaldın. Sonra da Yâ Mûsâ! Takdir edilen zamanda geri geldin.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm'ın kız kardeşinin adı Gülsüm'dür. Onun hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَمَّا شَعَرْتُ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ زَوَّجَنِي فِي الْجَنَّةِ مَرْيَمَ بِنْتُ عِمْرَانَ وَكُلُّتُمُ أُخْتَ مُوسَىٰ وَامْرَأَةً فِرْعَوْنَ.
(طَب وَابْن عَسَاكَر عَنْ أَبِي أُمَامَةَ)

"Allah, beni Cennette İmran kızı Meryem'e, Mûsâ'nın kız kardeşi Gülsüm'e ve Firavun'un karısı Müzahim kızı Âsiye'ye zevc yaptı." [1]

Âyette geçtiği üzere Allah'ı Teâlâ'nın, Hz. Mûsâ'yı annesine tekrar nasıl

kavuşturduğu ve Hz. Mûsâ'nın bir kişiyi öldürdüğünde, onu cezâ almaktan nasıl kurtardığına dair geniş bilgi için Kasas Sûresi'ne bakınız.

Âyet-i Kerîme'de zikredilen "Medyen", Şuayb Aleyhisselâm'ın kavminin bulunduğu şehrin adıdır. Hz. Mûsâ, burada Şuayb Aleyhisselâm ile karşılaşmış, onun yanında bir müddet kalmış ve kızı ile evlenmesi karşılığında on yıl hizmetini görmüştür.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, 82/3; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31943.

وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي (٤١) اِذْهَبْ اَنْتَ وَاخُوكَ بَايَاتِي وَلَا تَنِيَا فِي ذِكْرِي (٤٢) اِذْهَبَا اِلَى فِرْعَوْنَ اِنَّهُ (٤٤) (طَغَى (٤٣) فَقَوْلَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا لِّعَلَّهُ يَنْذَكُرُ اَوْ يَخْشَى (٤٤)

41-44. Yâ Mûsâ! Seni kendim için (Peygamber olarak) seçtim.* Sen ve kardeşin, mûcizelerimle Firavun'a gidin ve zikrimde gevşeklik göstermeyin.* Firavun'a gidin. Şüphesiz o, kibirlenerek azdı.* Ona yumuşak söz ile söyleyin. Umulur ki, öğüt alır yahut korkar.

قَالَا رَبَّنَا اِنَّا نَخَافُ اَنْ يَفْزُطَ عَلَيْنَا اَوْ اَنْ يَطْغَى (٤٥) قَالَ لَا تَخَافَا اِنَّي مَعَكُمْ اَسْمِعْ وَاَرَى (٤٦) فَاتَّبَعَهُمَا فَقَوْلَا اِنَّا رُسُلَا رَبِّكَ فَارْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَآءِيلَ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ قَدْ جِئْنَاكَ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكَ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ (٤٧) (مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى (٤٧)

45-47. Mûsâ ve Hârûn: "Ey Rabbimiz! Onun bize eziyet etmesinden yahut daha fazla azgınlaşmasından korkarız" dediler.* Allah'ı Teâlâ onlara buyurdu ki: "Korkmayın, Ben sizinle beraberim. Ben, işitirim ve görürüm.* Firavun'a varın ve deyin ki: "Şüphesiz biz, Rabbinin Resulleriyiz. İsrailoğullarını bizimle beraber gönder, onlara eziyet etme. Biz sana muhakkak Rabbin tarafından mûcize ile geldik. Allah'ın selâmı hidâyete tâbi olanlara olsun."

اِنَّا قَدْ اُوْحِيَ الْيَنَّا اَنَّ الْعَذَابَ عَلَيَّ مَنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى (٤٨) قَالَ فَمَنْ رُبُّكُمْ يَا مُوسَى (٤٩) قَالَ رَبُّنَا الَّذِي (٥٠) اَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى (٥٠) قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَى (٥١) قَالَ عَلَّمَهَا عَنْدَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لَا (٥٢) (يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى (٥٢)

48-52. "Bize vahyolundu ki, (Allah'ın âyetlerini ve Peygamberlerini) yalanlayıp haktan yüz çevirenlere mutlaka azap vardır" dediler.* Firavun: "Yâ Mûsâ! Rabbiniz kimdir?" dedi.* Mûsâ: "Rabbimiz, her şeye sûret ve şeklini veren, sonra da onlara yol gösterendir" dedi.* Firavun: "Geçmiş ümmetlerin hâli ne olacak?" dedi.* Mûsâ: "Onlar hakkındaki bilgi, Rabbinin katında bir kitaptadır

(Levh-i Mahfuz'dadır). Rabbim, yanılmaz ve unutmaz" dedi.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, Hz. Mûsâ ve Hz. Hârûn'un Firavun ile görüşmeye gittikleri zamanki olayı şöyle anlatmaktadır:

Firavun'un kapısında bir süre beklediler, bu süre içinde kendilerine izin verilmedi. Şiddetli bir engelleme ve menetmeden sonra ikisine izin verildi.

Muhammed İbn-i İshâk İbn-i Yessâr Radiyallâhu anhu da bu olayı şöyle anlatıyor:

Hz. Mûsâ ve kardeşi Hz. Hârûn, Firavun'un huzuruna çıkmak için izin istemek üzere kapısına gelip durdular. O ikisi: "Doğrusu biz, âlemlerin Rabbinin elçileriyiz. Şu adamın yanına girmek için bize izin verin" diyorlardı. İki sene orada kalıp beklediler. Sabahleyin geliyor, sonra dönüyorlardı. İkisini de kimse tanımıyor ve durumlarını Firavun'a haber vermeye cesaret edemiyorlardı. Nihâyet Firavun'u güldüren cesur birisi Firavun'un yanına girip, "Ey kral! Kapıda bir adam var ki, garip sözler söylüyor; senin dışında bir ilahı olduğunu ve kendisini sana o ilahın gönderdiğini sanıyor" dedi. Firavun: "Kapımda mı?" diye sordu. Adam da: "Evet" dedi. Firavun: "Onu içeri alın" dedi. Hz. Mûsâ, yanında kardeşi Hârûn olduğu halde ve elinde âsâsıyla içeri girdi. Hz. Mûsâ, Firavun'un huzurunda durduğunda: "Şüphesiz ben, âlemlerin Rabbinin Resûlüyüm" deyince Firavun, onu tanıdı.

Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi, aralarında şu konuşma geçti:

Firavun: "Yâ Mûsâ! Rabbiniz kimdir?" dedi.* Mûsâ: "Rabbimiz, her şeye sûret ve şeklini veren, sonra da onlara yol gösterendir" dedi.* Firavun: "Geçmiş ümmetlerin hâli ne olacak?" dedi.* Mûsâ: "Onlar hakkındaki bilgi, Rabbinin katında bir kitaptadır (Levh-i Mahfuz'dadır). Rabbim, yanılmaz ve unutmaz" dedi.

Yani Hz. Mûsâ, Firavun'a, kendisinin Allah tarafından gönderildiğini ve Allah'ın her şeyi yaratıp, onlara nîmetler verdiğini söyleyince, Firavun: "Geçmiş ümmetler ne haldedir? Zîrâ onlar senin Rabbine ibâdet etmemiş başka şeylere tapmışlardır. Onların hepsi de Cehennemlik midir?" diye sordu.

Mûsâ: "Onlar hakkındaki bilgi, Rabbinin katında bir kitaptadır (Levh-i

Mahfuz'dadır). Rabbim, yanılmaz ve unutmaz" dedi.

Yani Hz. Mûsâ, Firavun'a, "Şâyet geçmiş ümmetler Rabbime kulluk etmedilerse, onların yaptıkları ameller Levh-i Mahfuz'da ve amel defterlerinde Rabbim tarafından kaydedilmiştir" diye cevap verdi.

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَّكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ ((شَتَّى (٥٣) كُلُوا وَارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِأُولِي النُّهَى (٥٤)

53-54. O ki, yeryüzünü size beşik kıldı, orada size yollar açtı ve semâdan su indirdi. Biz o su ile her sınıftan çift çift bitkiler bitirdik.* Onları yiyin ve hayvanlarınızı otlatın. Şüphesiz akıl sahipleri için bunlarda elbette ibretler vardır.

(مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى (٥٥)

55. Biz sizi yerden (topraktan) yarattık. Öldükten sonra sizi oraya döndürürüz ve oradan bir kere daha çıkarırız.

İzah: İnsanların topraktan yaratılıp öldükten sonra tekrar toprağa iade edileceği ve oradan da diriltilerek mahşere getirileceğine dair Berâ b. Âzib Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جَنَازَةِ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَاثْنَتَيْنِ إِلَى الْقَبْرِ وَلَمَّا يُلْحَدُ فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَلَسْنَا حَوْلَهُ وَكَانَ عَلَى رُؤُسِنَا الطَّيْرُ وَفِي يَدِهِ عُوْدٌ يَنْكُتُ فِي الْأَرْضِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ اسْتَعْبِدُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ إِذَا كَانَ فِي انْقِطَاعٍ مِنَ الدُّنْيَا وَإِقْبَالٍ مِنَ الْآخِرَةِ نَزَلَ إِلَيْهِ مَلَائِكَةٌ مِنَ السَّمَاءِ بِيضُ الْوُجُوهِ كَأَنَّ وَجُوهُهُمْ الشَّمْسُ مَعَهُمْ كَفَنٌ مِنْ أَكْفَانِ الْجَنَّةِ وَحَنُوطٌ مِنْ حَنُوطِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَجْلِسُوا مِنْهُ مَدَّ الْبَصَرِ ثُمَّ يَجِيءُ مَلَكُ الْمَوْتِ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَتَّى يَجْلِسَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَيَقُولُ أَيُّنَهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ أَخْرَجِي إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ ... (د حم عن البراء بن عازب)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber Ensârdan bir adamın cenâzesinde bulunduk. Kabre vardığımızda kabrin henüz lahdi yapılmamıştı.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem oturdu. Biz de onun çevresinde, başlarımızda sanki kuşlar varmış gibi sessiz bir şekilde oturduk.

Peygamberimizin elinde bir ağaç parçası vardı ve onunla toprağı karıştırıyordu. Başını kaldırdı ve buyurdu ki: "Kabir azâbından Allah'a sığının." Bu sözü iki veya üç defa tekrarladı ve sonra şöyle buyurdu:

Mü'min bir kulun dünyâdan ayrılıp âhirete yönelme vakti gelince, onun yanına

gökten, yüzleri güneşe benzeyen beyaz yüzlü melekler iner. Yanlarında Cennet kefenlerinden bir kefen ve Cennet kokularından bir koku bulunur. O melekler, can vermekte olan kişinin gözünün göreceği kadar bir uzaklıkta otururlar. Sonra Azrâil gelir, onun başucuna oturur ve "Ey pâk ve temiz ruh! Vücuttan çık. Allah'ın affına ve rızâsına kavuş" der. Bunun üzerine su kabından bir damlanın akması gibi ruh vücuttan akıp çıkar. Melek onu alır ve diğer melekler o ruhu Azrâil'den, göz açıp kapayıncaya kadar bile bekletmeksizin alırlar. Cennetten getirdikleri o kefenin ve kokunun içine koyarlar. O ruhtan yeryüzündeki en güzel miskin kokusu gibi bir koku çıkar ve o melekler bu ruhu alıp yukarı çıkarlar. Hangi melek topluluğuna uğrarlarsa, onlar: "Bu hoş ve güzel ruh kimin?" diye sorarlar. O ruhu taşıyan melekler, onun dünyâda çağırıldığı en güzel adını söyleyerek: "Bu, falan oğlu falandır" derler. Nihâyet o ruhla birlikte Dünyâ semâsına varırlar ve kapının açılmasını isterler. Kapı onlara açılır. Her katta bulunan ileri gelen kimseler, o ruhu bir üst kata kadar yolcu ederler. Nihâyet yedinci kat semâyâ ulaşırlar. Orada Allah'ı Teâlâ: "Bu kulumun amelini İliyyin'e yazın ve tekrar kendisini yere gönderin. Çünkü Ben onları oradan yarattım, onları oraya iâde ederim. Bir kere daha onları yine oradan çıkartırım "[1] diye buyurur. Bunun üzerine ruhu tekrar cesedine iade edilir.

İki melek gelip yanına oturur. O meleklerden biri: "Rabbin kim? der. O da: "Rabbim Allah'tır" der. Melek: "Dînin nedir?" der. O da: "Dînim İslâm'dır" der. Melek: "Size gönderilen Peygamber kimdir?" diye sorar. O da: "Allah'ın Resûlüdür" der. Melek bu sefer: "Amelin nedir?" diye sorar. O da: "Allah'ın kitabını okudum. Ona îman ettim ve onu tasdik ettim" der.

Bunun üzerine gökten: "Kulum doğru söyledi. Onun altına Cennetten sergiler serin ve onu Cennetten giydirin. Ona, Cennete bakan bir kapı açın" diye bir nidâ gelir. O kişiye Cennetin havası ve kokuları gelir. Kabri, gözün görebileceği kadar genişler. Yanına güzel yüzlü temiz elbiseli, hoş kokulu bir adam gelir ve ona: "Ben seni, sevindirici bir şeyle müjdeleyeyim. İşte sana vaad edilen gün bugündür" der. Ölen kişi de ona: "Sen kimsin? Yüzünden bile, hayırlı bir haber getirdiğin belli oluyor" der. O kişi: "Ben senin, dünyâda işlediğin sâlih amelinim" der. Bunun üzerine ölen kişi: "Yâ Rabbi! Kıyâmeti kopar. Tâ ki aileme ve Cennetteki nîmetlere kavuşayım" der.

Bir kâfirin de, dünyâdan ayrılıp âhirete yönelme vakti gelince, onun yanına gökten, siyah yüzlü melekler iner. Yanlarında bir paçavra vardır. O melekler can çekişmekte olan kişinin gözünün görebileceği kadar bir uzaklıkta otururlar.

Sonra Azrâil gelir, onun başucuna oturur ve "Ey pis ruh! Vücuttan çık ve Allah'ın gazabına uğra" der. Bunun üzerine ruh, kişinin vücudunun her tarafına yayılır. Melek o ruhu, ıslak yünün içinden kebab şişini çekercesine çekip alır ve diğer melekler, göz açıp kapayıncaya kadar bekletmeksizin onu Azrâil'den alırlar ve onu, getirdikleri paçavranın içine koyarlar. O paçavradan, yeryüzündeki en pis kokulu leşten çıkan koku gibi bir koku çıkar. Melekler onu alıp yukarı çıkarırlar. Hangi melek topluluğuna uğrarlarsa onlar: "Bu pis ruh kimin?" diye sorarlar, O ruhu taşıyan melekler, kişinin dünyâda çağırıldığı en kötü adını söyleyerek, "Bu falan oğlu falandır" derler. Nihâyet o ruhla dünyâ semâsına varırlar ve onun için kapıların açılması istenir. Fakat kapı ona açılmaz.

Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Şüphesiz ki, âyetlerimizi yalanlayanların ve kibirlenerek onları kabul etmeyenlerin ruhları için göklerin kapıları açılmaz. Deve iğnenin deliğinden geçinceye kadar onlar Cennete giremezler..."[2] diye devam eden âyeti okudu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

Aziz ve Celil olan Allah: "Bunun amelini, yerin en alt katında bulunan Siccîn'e yazın" diye buyurur. Bundan sonra onun ruhu aşağıya atılır. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "... Her kim Allah'a ortak koşarsa, sanki o, gökten düşmüş de kendisini kuşlar kapışmış veya rüzgâr onu uzak bir yere atmış gibidir"[3] diye geçen âyeti okudu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

Bu adamın ruhu vücuduna döndürülür. İki melek gelip yanına oturur. O meleklerden biri: "Rabbin kim?" der. O da: "(Gülerek) hah, hah, bilmiyorum!" der. Melek: "Dînin nedir?" der. O da: "Hah, hah, bilmiyorum!" der. Melek: "Size gönderilen Peygamber kimdir?" diye sorar. O da: "Hah, hah, bilmiyorum!" der.

Bunun üzerine gökten: "Kulum yalan söyledi. Altına ateşten sergiler serin ve kendisine, Cehenneme bakan bir kapı açın" diye nidâ gelir. Bu kişiye Cehennemin sıcağı ve alevi gelir. Kabri sıkıştırıldıkça sıkıştırılır, kaburgaları birbirine girer. Yanına çirkin yüzlü, pis kokulu bir kişi gelir ve ona: "Seni, hoşuna gitmeyecek bir şeyle müjdeleyeyim. İşte sana vaad edilen gün bugündür" der. Ölen kişi de ona: "Sen kimsin? Yüzün bile kötülüğü ifade ediyor" der. O da: "Ben senin kötü amelini" der. Bunun üzerine ölen kişi: "Yâ Rabbi! Sen

kıyâmeti koparma" der.[4]

İşte ölen her kişiye sorgu sual melekleri gelerek; "Rabbin kim? Nebîn kim?" gibi sorular sorarlar. Ölen Mü'minlere bu soruları hatırlatmak ve onlara da bir duâ olması için sünnet olan "Talkin" okunur.

Bu hususta Said b. Abdullah el-Evdî Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

شَهِدْتُ أَبَا أُمَامَةَ وَهُوَ فِي النَّزْعِ فَقَالَ إِذَا أَنَا مُتُّ فَاصْنَعُوا بِي كَمَا أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَصْنَعَ بِمَوْتَانَا أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِذَا مَاتَ أَحَدٌ مِنْ إِخْوَانِكُمْ فَسَوِّتُمُ التُّرَابَ عَلَى قَبْرِهِ فَلْيَقُمْ أَحَدُكُمْ عَلَى رَأْسِ قَبْرِهِ ثُمَّ لِيَقُلْ يَا فُلَانُ بْنُ فُلَانَةٍ فَإِنَّهُ يَسْمَعُهُ وَلَا يُجِيبُ ثُمَّ يَقُولُ يَا فُلَانُ بْنُ فُلَانَةٍ فَإِنَّهُ يَسْتَوِي قَاعِدًا ثُمَّ يَقُولُ يَا فُلَانُ بْنُ فُلَانَةٍ فَإِنَّهُ يَقُولُ أَرْشَدْنَا رَحِمَكَ اللَّهُ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ فَلْيَقُلْ أَذْكَرَ مَا خَرَجْتَ عَلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّكَ رَضِيتَ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيًّا وَبِالْقُرْآنِ إِمَامًا فَإِنْ مُنْكَرًا وَنَكِيرًا يَأْخُذُ وَاحِدٌ مِنْهُمَا بِيَدِ صَاحِبِهِ وَيَقُولُ انْطَلِقْ بِنَا مَا نَقْعُدُ عِنْدَ مَنْ قَدْ لُقِنَ حُجَّتَهُ فَيَكُونُ اللَّهُ حَاجِبَهُ دُونَهُمَا فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ (فَإِنْ لَمْ يَعْرِفْ أُمُّهُ قَالَ فَيَنْسُبُهُ إِلَى حَوَاءَ يَا فُلَانُ بْنُ حَوَاءَ) (طب عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَوْدِيِّ)

Son nefesini verirken Ebû Ümâme'nin yanımdaydım, şöyle dedi: Ben öldüğümde, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bize ölülerimize ne yapmamızı emrettiyse bana da aynısını yapın. Zîrâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

- Din kardeşinizden biri vefât ettiği zaman, kabrinin toprağını düzelttiğinizde biriniz kabrinin başucunda durup, "Ey filan kadının oğlu filan!" desin. O bunu duyar, fakat cevap veremez. Yine "Ey filan kadının oğlu filan!" desin. Bu sefer kabrinde kalkıp oturur. Sonra bir daha "Ey filan kadının oğlu filan!" desin. Zîrâ o: "Allah sana rahmet etsin, bana doğruyu göster" der. Fakat siz anlamazsınız. Daha sonra (Talkin'i yapan kimse) şöyle desin:

"Dünyâdan ayrıldığında hangi hâl üzerinde olduğunu hatırla. Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed Salallâhu aleyhi ve sellem'in O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet ettin. Sen (dünyâda iken) Rabb olarak Allah'a, din olarak İslâm'a, Peygamber olarak Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e râzı olmuş, Kur'ân'ı önder bilmiş idin."

Münker Nekir melekleri birbirlerinin ellerini tutarak gelirler ve "Haydi, gidelim, hücceti telkin edilen kimsenin yanında duramayız" derler. Peygamberimiz

Sallallâhu aleyhi ve sellem'den bunları işiten bir Sahâbî: "Yâ Resûlallah! Annesinin adı bilinmezse ne diyeceğiz?" diye sorunca, buyurdu ki: "O zaman tüm insanların annesi Havva'ya nispet edilir ve "Ey Havva'nın oğlu filan!" diye nidâ edilir." [5]

[1] Bakınız: Sûre-i Tâhâ, Âyet 55.

[2] Sûre-i A'râf, Âyet 40.

[3] Sûre-i Hacc, Âyet 31.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 27; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17803.

[5] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7906; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 2622.

وَلَقَدْ أَرَيْنَاهُ آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَى (٥٦) قَالَ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسَى (٥٧) فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ مِثْلِهِ فَاجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَا نُخْلَفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنْتَ مَكَانًا سُوًى (٥٨) قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمَ الرِّيبَةِ وَأَنْ يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى (٥٩) فَتَوَلَّى فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ أَتَى (٦٠)

56-60. Şüphesiz ki, Firavun'a mucizelerimizin hepsini gösterdik. Böyle iken o yalanladı ve îman etmemekte direndi.* Dedi ki: "Yâ Mûsâ! Sihrinle bizi Mısır'dan çıkarmak için mi geldin?*" Öyle ise, biz de mutlaka sana karşı, senin sihrin gibi sihirler yaparız. Bize vaad edilen bir vakit tayin et. O buluşma yeri hakkında ne biz karşı çıkalım, ne de sen. Orta bir yer tayin et."* Mûsâ da: "Size vaad edilen vakit, bayramınız ve insanların kuşluk vakti toplandığı gündür" dedi.* Bunun üzerine Firavun dönüp gitti, sihirbazlarını topladı, sonra vaadleşilen yere geldi.

قَالَ لَهُمْ مُوسَى وَيْلَكُمْ لَا تَقْتَرُوا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَيُسْجِتَكُمْ بَعْدَآبٍ وَقَدْ خَابَ مَنْ افْتَرَى (٦١) فَتَنَّا نَحْنُ أَمْرُهُمْ بَيْنَهُمْ وَآسَرُوا النُّجُوزَى (٦٢) قَالُوا إِنَّ لِمَازَانَ لَسَاجِرَآنِ يُرِيدَانِ أَنْ يُخْرِجَاكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِمَا (وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثَلَى (٦٣) فَاجْمِعُوا كَيْدَكُمْ ثُمَّ أَنتُوا صَفًّا وَقَدْ أَفْلَحَ الْيَوْمَ مَنْ اسْتَعْلَى (٦٤)

61-64. Mûsâ, sihirbazlara: "Yazıklar olsun sizlere! (Elimde zuhur edecek mucizelere, "Sihirdir" diyerek) Allah'a karşı yalan uydurmayın. Yoksa sizi azap ile helâk eder. Şüphesiz ki, Allah'a iftira edenler, hüsrâna uğramıştır" dedi.* Sihirbazlar, ne yapacaklarını aralarında müşâvere ettiler ve kararlarını gizlediler.* Birbirlerine şöyle dediler: "Bunlar (Mûsâ ile Hârûn) iki sihirbazdır,

sihirleriyle sizi yerinizden çıkarmak ve faziletli olan yolunuzu ortadan kaldırmak istiyorlar.* Onun için sihirlerinizi bir araya getirin, sonra sıra hâlinde gelin. Şüphesiz ki, bugün gâlip gelen, felah bulmuş olacaktır!"

قَالُوا يَا مُوسَى إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَى (٦٥) قَالَ بَلْ أَلْقُوا فَإِذَا حِجَابُهُمْ وَعَصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ (إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهُمْ أَنَّهَا تَسْعَى (٦٦) فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُوسَى (٦٧) قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلَى (٦٨) وَالْقَى مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفُ مَا صَنَعُوا إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدٌ سَاحِرٌ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى (٦٩)

65-69. Sihirbazlar: "Yâ Mûsâ! Sen mi önce atarsın, yoksa biz mi önce atalım?" dediler.* Mûsâ: "Hayır! Siz önce atın" dedi. Attılar, hemen onların ipleri ve değnekleri, sihirlerinden dolayı Mûsâ'ya hareket eder gibi göründü.* Bunun üzerine Mûsâ, içinde bir korku hissetti.* Ona dedik ki: "Korkma, şüphesiz sen gâlipsin.* Elindeki âsânı bırak, sihirbazların yaptıkları şeylerin hepsini yutar. Çünkü onların yaptıkları şey, sihir hilesinden ibârettir. Sihirbaz ise, her nerede olsa felah bulmaz."

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm Firavun'a ilk olarak Peygamberliğini ilan ettiğinde, Firavun ondan mûcize istemişti. Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm âsâsını yere attı ve âsâ büyük, korkunç bir yılan oldu. Bunu gören Firavun, kavmine: "Mûsâ, büyük sihirbazdır; bu değnek yılan olmaz" dedi. Firavun'un adamları da: "Biz de çevremizdeki beldelerde ne kadar bilgili sihirbaz varsa çağıralım, onlar da buna karşılık sihir yapsın" dediler. Sonuçta sihirbazları getirdiler. O sihirbazlar, kendileri kalın ipleri uc uca bağlayıp sihirle yüzlerce metre uzunluğunda, ağzından ateş saçan çok sayıda yılan yaptılar. Bu sihirler, Mûsâ Aleyhisselâm'ın ve tâbiasının üzerine doğru geliyordu. Artık hiç kurtuluş yoktu. Tâbiası, Mûsâ Aleyhisselâm'a yalvardılar. Allah'ı Teâlâ: "Yâ Mûsâ! Âsâyı yere bırak" deyince Mûsâ Aleyhisselâm âsâyı yere bıraktı. Âsâ, yine bir mil uzunluğunda büyük ve korkunç bir yılan oldu. Onların sihirle ağızlarından ateş saçarak gelen yılanlarının hepsini yuttu.

Ehl-i Sünnet'e göre, sihrin varlığı gerçektir. Fakat onunla amel etmek küfürdür. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(حَدُّ السَّاحِرِ ضَرْبَةٌ بِالسَّيْفِ (ت) عَنْ جَنْدَبِ)

"Sihir yapanın haddi (şer'î hükmü), kılıçla onun boynunu vurmaktır." [1]

Hiz. Ömer, ölümünden bir sene önce Cez' b. Muâviye'ye bir mektup göndererek

demiştir ki:

(اَقْتُلُوا كُلَّ سَاحِرٍ (د عن أبى الشعثاء

"Her sihirbâzı öldürün."[2]

Sihir hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 102-103 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Hudûd 27.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, İmâre 31.

فَالْقِي السَّحَرَةُ سُجَّدًا قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ مُرُونَ وَمُوسَى (٧٠) قَالَ آمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ أَدْنِ لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمْ)
الَّذِي عَلَّمَكُمُ السَّحَرَ فَلَا قَطْعَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَا صَلْبَتَكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ وَلْتَعْلَمَنَّ أَيْنَ أَشَدُّ
عَذَابًا وَأَبْقَى (٧١) قَالُوا لَنْ نُؤْثِرَكَ عَلَى مَا جَاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ إِنَّمَا
نَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا (٧٢) إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السَّحَرِ وَاللَّهُ خَيْرٌ
(وَأَبْقَى (٧٣)

70-73. (Mûsâ'nın âsâsı bütün sihirleri yutunca) sihirbazlar hemen secdeye kapanarak: "Biz, Hârun ile Mûsâ'nın Rabbine îman ettik" dediler.* Firavun: "Ben size izin vermeden evvel ona îman mı ettiniz? O, size sihri öğreten üstadınızdır. Artık ellerinizi ve ayaklarınızı çapraz olarak elbette keseceğim ve mutlaka sizi hurma ağaçlarına asacağım. Hangimizin azâbı daha şiddetli ve daha devamlı olduğunu mutlaka göreceksiniz" dedi.* Sihirbazlar dediler ki: "Biz seni, gördüğümüz mûcizelerden anladığımız hakikate ve bizi yaratan Allah'a tercih etmeyiz. Artık sen, istediğin hükmü ver. Sen ancak bu dünyâ hayatında hükmedersin.* Biz, hatâlarımızın ve senin bize zorla yaptırdığın sihrin affı için Rabbimize îman ettik. Allah'ın mükâfatı daha hayırlı ve cezâsı daha devamlıdır."

İzah: Bu sihirbazlar hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Sihirbazlar yetmiş kişiydiler. Sabah sihirbaz iken akşam şehitler oldular. Firavun, Müslüman olan sihirbazlara Sûre-i Tâhâ, Âyet 71'de geçtiği üzere, "Artık ellerinizi ve ayaklarınızı çapraz olarak elbette keseceğim ve mutlaka sizi hurma ağaçlarına asacağım" diye söylemiş ve bu fiili yapan ilk kişi o olmuştur.

Evzâî de şöyle demiştir: "Sihirbazlar, secdeye kapandıklarında Cennet onlar için

gösterildi de ona baktılar."

إِنَّهُ مَنْ يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ (٧٤) وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ (٧٥) فَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَىٰ (٧٥) جَنَّاتٌ عَذْنٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَٰلِكَ جَزَاؤُا مَنْ (٧٦) تَزَكَّىٰ ()

74-76. Şüphesiz ki, her kim Rabbinin huzuruna mücrim olarak çıkarsa, onun için mutlaka Cehennem vardır. Orada ne ölür, ne yaşar (ebedî olarak azap görür).* Her kim de Rabbinin huzuruna sâlih ameller işlemiş bir Mü'min olarak çıkarsa, onlar için de yüksek dereceler vardır.* Ve altlarından nehirler akan Adn Cennetleri vardır. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Bu da küfür ve mâsiyetten temizlenenlerin mükâfatıdır.

İzah: Cennet ve Cehennem ebediliğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَمَّا أَهْلُ النَّارِ الَّذِينَ هُمْ أَهْلُهَا فَإِنَّهُمْ لَا يَمُوتُونَ فِيهَا وَلَا يُحْيَوْنَ وَلَكِنَّ نَاسًا أَصَابَتْهُمْ النَّارُ بِذُنُوبِهِمْ أَوْ قَالَ بِخَطَايَاهُمْ فَأَمَاتَهُمْ إِمَاتَةً حَتَّىٰ إِذَا كَانُوا فَحَمًا أَدْنَىٰ بِالشَّفَاعَةِ فَجِيءَ بِهِمْ ضَبَائِرَ ضَبَائِرَ فُبْتُوا عَلَىٰ أَنْهَارِ الْجَنَّةِ (ثُمَّ قِيلَ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ أَفِيضُوا عَلَيْهِمْ فَيَنْبُتُونَ نَبَاتُ الْجَنَّةِ تَكُونُ فِي حَمِيلٍ. (م حم عن ابى سعيد

Cehennem ehli olanlar, orada ne öldürülür, ne de dirilitir. Fakat işledikleri birtakım günahlardan dolayı Cehennem ateşi isâbet etmiş birtakım Müslümanlar vardır. İşte bir müddet azaptan sonra öldürülenler onlardır.[1] Onlar kömür hâline geldiklerinde kendilerine şefa'at olunma izni çıkar. Onlar, bölük bölük getirilip Cennetin ırmaklarına dağıtılacaklardır. Sonra Cennetliklere: "Ey Cennet ahâlisi! Bunlara bol su, Cennet sularından dökün" denilecek. Sonra onlar, sel yatağında biten dereotları gibi yeniden biteceklerdir. Bunun üzerine oradaki topluluktan biri: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, muhakkak çölde bulunmuş gibidir"[2] dedi.[3]

Adn Cennetleri hakkında da geniş bilgi için de Sûre-i Tevbe, Âyet 72 ve izahına bakınız.

[1] Müslümanların Cehennemde ölme olayı Allah'ı Teâlâ'nın kâfirlere karşı Müslümanlara verdiği bir ayrıcalıktır. Belli bir azaptan sonra, onlara azâbı hissettirmemek içindir.

[2] Bu ifade, çölde susuz kalmış ve ölmek üzere olan birinin, suyu bulunca

hayatının kurtulduğu gibi, Cehenneme düşen günahkar bir Müslüman da, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şefaatiyle oradan kurtulup Cennete girdirildiği için, Peygamberimiz de çölde bulunmuş su gibidir, demektir.

[3] Sahih-i Müslim, İman 82 (306 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10655.

وَلَقَدْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي فَاصْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا لَا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَىٰ ((٧٧)

77. Mûsâ'ya: "Kullarımız İsrailoğulları ile beraber Mısır'dan gece çık git ve onlara denizde kuru bir yol aç. Firavun'un size yetişmesinden korkma ve (boğulacağız diye) endişe etme" diye vahyettik.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Hz. Mûsâ'ya Mısır'dan İsrailoğullarıyla beraber Kızıldeniz'e doğru yola çıkmasını ve âsâsını denize vurmasıyla denizin ikiye ayrılarak kuru bir yol açılacağını vahyetmiş ve öyle de olmuştur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَوْمَ عَاشُورَاءَ أَهْبَطَ عَلَى الْجُودِيِّ فَصَامَ نُوحٌ وَمَنْ مَعَهُ وَالْوَحْشُ شُكْرًا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَفِي يَوْمَ عَاشُورَاءَ أَفْلَقَ اللَّهُ الْبَحْرَ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ وَفِي يَوْمَ عَاشُورَاءَ تَابَ اللَّهُ عَلَى آدَمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَى (مَدِينَةِ يُونُسَ وَفِيهِ وَلَدٌ إِيرَاهِيمُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (طب عن سعيد بن أبي راشد

"Aşûre Günü Nûh'un gemisi Cudi Dağı'na indirildi. O gün Nûh ve yanındakiler, Allah'a şükür için oruçlu idiler. Allah'ı Teâlâ, denizi İsrailoğulları için Aşûre Günü yardı. Aşûre Günü Allah'ı Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm'ın tevbesini ve Yunus'un kavminin tevbesini kabul etti. İbrâhim Aleyhisselâm da o gün doğdu. "[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 5407.

((فَاتَّبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِ فَغَشِيَهُمْ مِنَ اللَّيْلِ مَا عَشِيَهُمْ (٧٨) وَأَصْلٌ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَمَا هَدَىٰ (٧٩)

78-79. (Onların Mısır'dan gece çıktığını haber alan) Firavun da askerleriyle beraber onları tâkip etti. Deniz, Firavun ile askerinin üzerini kaplayarak onları gark etti.* Firavun, kavmini dalâlete düşürdü, doğru yola götürmedi.

يَا بَنِي إِسْرَٰءِيلَ قَدْ أَنجَيْنَاكُم مِّنْ عَدُوِّكُمْ وَوَعَدْنَاكُمْ جَانِبَ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلَٰوَىٰ ((٨٠) كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي وَمَنْ يَحِلَّ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ

((هُوَ) ٨١)

80-81. Ey İsrailoğulları! Sizi düşmanınızdan kurtardık ve size Tûr'un sağ tarafını vaad ettik. Size kudret helvası ve bıldırcın eti indirdik.* Size rızık olarak verdiğimiz şeylerin temizlerinden yiyin. Bu hususta sakın haddi aşmayın. Yoksa gazabıma uğrarsınız. Gazabıma uğrayan kimse artık helâk olmuştur.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Size Tûr'un sağ tarafını vaad ettik" diye geçen ifadeye, müfessirler tarafından farklı farklı mânâlar verilmiştir. Bu âyete benzer olarak Sûre-i Kasas, Âyet 30'da da şöyle buyrulmuştur:

Mûsâ ateşe yaklaşıncı, mübârek vâdinin sağ tarafındaki ağaçtan şöyle nidâ olundu: "Yâ Mûsâ! Şüphesiz ki, âlemlerin Rabbi olan Allah Benim, Ben!"

Bu âyetlerde geçen sağ taraf ifadesi, yön belirtmek için mi, yoksa kutsaliyetinden dolayı mı böyle söylenmiştir, tam olarak bilinmemektedir. En doğrusunu Allah'ı Teâlâ bilir.

((وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى) ٨٢)

82. Şüphesiz Ben, tevbe edip îman eden ve sâlih amelde bulunan, sonra da, bunlarda kararlı ve devamlı olan kimse için affediciyim.

İzah: Az da olsa ibâdetin devamlısının daha makbul olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ خُذُوا مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمْلِكُ أَنْ يَمْلَأَ لَكُمْ تَمَلُّوا وَإِنْ أَحَبَّ الْأَعْمَالُ إِلَى اللَّهِ مَا دَامَ وَإِنْ قَلَّ ((خ عن عائشة))

"Ey insanlar! Amellerden gücünüz yettiği kadar yapın. Çünkü Allah'ı Teâlâ, siz usanmadıkça usanmaz. Allah'ı Teâlâ'ya amellerin en sevgili olanı, azda olsa devamlı olanıdır." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Libas 43.

((وَمَا أَغْلَجَكَ عَنْ قَوْمِكَ يَا مُوسَى (٨٣) قَالَ هُمْ أُولَاءِ عَلَى أَثَرِي وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَى (٨٤) قَالَ (فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ (٨٥) فَرَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ يَا قَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعَدًّا حَسَنًا أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ أَمْ أَرَدْتُمْ أَنْ يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُمْ مَوْعِدِي (٨٦)

83-86. "Yâ Mûsâ! (Vaadleşilen yere[1] gelmek için) seni kavminden önce davranmaya sevk eden nedir?" dedik.* Mûsâ da: "İşte onlar da benim izimdeler. Yâ Rabbi! Senin rızân için acele ettim" dedi.* Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Sen ayrıldıktan sonra kavmini imtihan ettik, Sâmirî onları dalâlete düşürdü."* Bunun üzerine Mûsâ, öfkeyle ve üzüntülü olarak kavmine döndü. "Ey kavmim! Rabbiniz size güzel bir vaadde bulunmadı mı? Yoksa çok zaman geçti de unuttunuz mu? Yoksa Rabbinizin gazabına uğramayı istediniz de mi, bana olan vaadinize muhalefette bulundunuz?" dedi.

[1] Mûsâ Aleyhisselâm'ın, Allah'ı Teâlâ ile kırk gün için vaadleştiği yer hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 51 ve izahına bakınız.

قَالُوا مَا أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلِكِنَا وَلَكِنَّا حُمُلْنَا أَوْزَارًا مِنْ زِينَةِ الْقَوْمِ فَقَذَفْنَاهَا فَكَذَلِكَ أَلْقَى السَّامِرِيُّ (٨٧))
فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ فَقَالُوا هَذَا إِلَهُكُمْ وَإِلَهُ مُوسَى فَنَسِيَ (٨٨) أَفَلَا يَرَوْنَ إِلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا
(٨٩) وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا)

87-89. Onlar dediler ki: "Sana olan vaadimize, kendi irâdemizle muhalefet etmedik. Fakat biz, Firavun'un kavminin ziynetinden birtakım ağırlıklar yüklenmiştik. İşte (vebâlinde kurtulmak için) onları ateşe attık. Aynı şekilde Sâmirî de yanındaki ağırlıkları attı."* Sâmirî, bu ağırlıklardan onlara böğürür gibi ses çıkaran bir buzağı heykeli yaptı. Sâmirî ve ona tâbi olanlar: "İşte sizin ve Mûsâ'nın ilâhı budur. Fakat (o bunu) unuttu" dediler.* Onlar görmüyorlar mı ki, o buzağı ne sözlerine cevap verir, ne de onlar için bir fayda ve zarara muktedirdir.

İzah: İsrailoğulları, Kıptîlerden çaldıkları ziynet eşyalarını, aldıkları pişman olmuşlar ve bunun vebalinden kurtulmak için de altın olan ziynet eşyalarını ateşe atmışlardı. Sâmirî de o ziynet eşyalarını eriterek altından bir buzağı heykeli yapmıştı. Bu sefer ziynet eşyalarının vebalinden kurtulmak isteyen İsrailoğulları, Sâmirî'nin o ziynet eşyalarından eriterek yaptığı buzağıya taptılar.

Bunlar, yaptıkları hırsızlıktan dolayı Allah'tan korkarak günahı kaçınmışlar; fakat çok daha kötü bir iş işleyip buzağıya taparak şirke düşmüşlerdi.

Buna benzer bir hâdise İbn-i Ebî Nu'm Radiyallâhu anhu'dan şöyle anlatılmıştır:

كُنْتُ شَاهِدًا لِابْنِ عُمَرَ وَسَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ دَمِ الْبُعُوضِ فَقَالَ مِمَّنْ أَنْتَ فَقَالَ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ قَالَ انْظُرُوا إِلَيَّ هَذَا يَسْأَلُنِي عَنْ دَمِ الْبُعُوضِ وَقَدْ قَتَلُوا ابْنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(يَقُولُ هُمَا رِيحَانَتَايَ مِنَ الدُّنْيَا (خ) عَنْ ابْنِ أَبِي نَعْمٍ

Ben, İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'nın yanında hazır bulunuyordum. Bir adam ona sivrisineğin kanının hükmünü (elbiseye bulaşan bu kanın namaza bir zararının olup olmadığını) sordu. İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ ona: "Sen hangi beldedensin?" dedi. Adam: "Ben Irak ehlindenim" dedi. Bunun üzerine İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ dedi ki: Şu adama bakın! Bana sivrisineğin kanından soruyor! Halbuki bu Iraklılar vaktiyle Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in torununu öldürmüşlerdi.[1] Ben, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den işittim, O: "Bu iki torunum (Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin), benim dünyâdan öpüp kokladığım iki reyhânımdır" diye buyuruyordu.[2]

Sâmîrî'nin altını eritip, sihirle ses çıkaran buzağı şeklinde bir heykel yapması ve İsrailoğullarının da ona tapması hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 51'in izahına bakınız.

[1] Hadiste, "Iraklılar vaktiyle Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in torununu öldürmüşlerdi" diye geçen ifadededen maksat şudur: Hz. Hüseyin Efendimiz, Yezid tarafından şehit edilmiştir. Ancak Iraklılar, Hz. Hüseyin Efendimizi Irak'a davet ederek ona her türlü desteği vereceklerini vaad etmişlerdi. Hz. Hüseyin Efendimiz Irak'a giderken Kerbelâda, Yezid tarafından muhasara edilmişti. Bu olayı tüm Irak halkı bildiği halde, Hz. Hüseyin Efendimize yardım etmeyip, seyirci kalmışlardı. Bu sebepten dolayı, bu hadiste Hz. Hüseyin Efendimiz Iraklılar tarafından öldürüldü, diye buyrulmuştur.

[2] Sahih-i Buhârî, Edeb 18; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 25; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 5417.

وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ مُرُونَ مِنْ قَبْلُ يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهٖ وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمٰنُ فَاتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوا أَمْرِي (٩٠) قَالُوا (٩١) (لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ

90-91. Yemin olsun ki, Hârûn onlara daha önce: "Ey kavmim! Siz buzağıya tapmakla fitneye düştünüz. Şüphesiz ki Rabbiniz, Rahmân'dır. Bana tâbi olup emrime itaat edin" dedi.* Onlar da dediler ki: "Mûsâ, dönünceye kadar buzağıya tapmaya devam ederiz."

قَالَ يَا مُرُونَ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا (٩٢) أَلَّا تَتَّبِعَنِ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِي (٩٣) قَالَ يَبْنَؤُمْ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِي (٩٤) (وَلَا بِرَأْسِي إِنْ يَ حَشَيْتُ أَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَآءِيلَ وَلَمْ تَرْفُبْ قَوْلِي

92-94. Mûsâ dönünce, dedi ki: "Ey Hârun! Buzağıya tapmakla dalâlete saptıklarını gördüğün vakit,* bana tâbi olmana mâni neydi? Yoksa emrime karşı mı geldin?"* Hârun da: "Ey anamın oğlu! Benim sakalımı ve saçımı çekme. İsrailoğullarının arasını açtın ve sözüme riâyet etmedin demenden korktum" dedi.

İzah: Hz. Mûsâ, kırk günlüğüne vaadleşilen yere gitmiş ve kardeşi Hz. Hârun'u yerine vekil tayin etmişti. Hz. Mûsâ gelinceye kadar, herkes Sâmirî'nin altından yaptığı buzağıya tapıyordu. Hz. Mûsâ gelip bunları görünce, bu olayın kardeşi Hz. Hârun'un ihmalinden kaynaklandığını ve gereken mücâdeleyi yapmadığını zannedip sinirlendi ve kardeşini sakalından ve saçından tutup sürüklemeye başladı. Hz. Hârun'un saçından tutulup sürüklenecek kadar uzun saçı vardı. Saç ve sakal, bütün Peygamberlerin sünnetidir.

Hz. Mûsâ'nın da uzun saçları olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

صَلَّى فِي مَسْجِدِ الْخَيْفِ سَبْعُونَ نَبِيًّا مِنْهُمْ مُوسَى فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ وَعَلَيْهِ عَابَتَانِ قُطَوَانِيَّتَانِ وَهُوَ مُحَرَّمٌ (عَلَى بَعِيرٍ مِنْ إِبِلِ شَنْوَةٍ مَخْطُومِ الْخَطَامِ لَيْفٍ وَلَهُ ضَفِيرَتَانِ (طب) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

"Mescid-i Havf'ta[1] namaz kıl. Zîrâ orada yetmiş Peygamber namaz kılmıştır. İçlerinde ihramlı olduğu halde Mûsâ da vardı. Sanki kendisini şu an, üzerinde iki pamuk abası ihram olduğu ve Şenua Kabilesi'nin, ağzına liften yular vurulmuş develerinden bir devenin üstünde saçları örgülü bir halde görüyorum."[2]

Aynı şekilde diğer Peygamberlerin de saçlarının uzun olduğu ve saç uzatmanın sünnet olduğuna dair geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 150 ve izahına bakınız.

[1] Mescid-i Havf: Mina'nın Şam tarafında Cemre-i Ülâ'nın güneyindedir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem hac yaptığında buraya çadır kurmuş idi.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12116; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 307/12.

قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ (٩٥) قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِنْ أَثَرِ الرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا (وَكَذَلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي (٩٦)

95-96. Mûsâ: "Ey Sâmirî! Sen niçin böyle yaptın?" dedi.* Sâmirî de: "Ben, onların görmedikleri bir şeyi gördüm. Resûlün (Cebrâil'in) izinden (atının

bastığı yerden) bir avuç toprak aldım ve onu erimiş altınların üzerine bıraktım. İşte böyle, bunu bana nefsim hoş gösterdi" dedi.

İzah: Sâmirî'nin altından buzağıyı nasıl yaptığına dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Firavun ve ordusu, Mûsâ Aleyhisselâm ve İsrailoğullarını tâkip ederken denize varınca, Firavun denizin ikiye yarıldığını görmüş, tehlikeyi sezerek denize girmemiş ve askerlerini göndermiştir. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm, bir dişi atla gelerek Firavun'un atının denize girmesine sebep olmuştur. Şöyle ki, Cebrâil Aleyhisselâm'ın atının dişi olması nedeniyle Firavun'un erkek atı, o dişi atın peşinden gitmiş ve böylece Firavun'un atını durdurmak için yaptığı bütün çabalar boşa gitmiştir.[1] Bu arada Sâmirî de, Cebrâil Aleyhisselâm'ın atının ayağının izinden bir avuç toprak alıp saklamış, daha sonra açılan denizin tekrar kavuşmasıyla, Firavun ve askerleri helâk olmuştur.

Mûsâ Aleyhisselâm, Allah'ı Teâlâ ile vaadleştiği kırk günlüğüne gittiğinde[2] Sâmirî, Cebrâil Aleyhisselâm'ın atının izinden aldığı toprağı, erittiği altının içine karıştırarak sihirle ses çıkaran altından olan bir buzağı yaptı.

[1] Bu olayın tafsilatı hakkında Sûre-i Şuarâ, Âyet 63-66'nın izahına bakınız.

[2] Bu hususta bakınız: Sûre-i Bakara, Âyet 51.

قَالَ فَادْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَنْ تُخْلَفَهُ وَانْظُرْ إِلَى إِلِهِكَ الَّذِي ظَلْتَ () عَلَيْهِ عَاكِفًا لَنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا (٩٧)

97. Mûsâ, Sâmirî'ye dedi ki: "Aramızdan çık. Hayatın boyunca her tesadüf ettiğin kimseye, "Bana dokunma" demen cezân olsun. Âhirette de sana, kaçıp kurtulamayacağın, vaad edilmiş bir azap vardır. Bütün gün ibâdet ettiğin ilâhına bak! Biz onu nasıl yakacağız ve sonra külünü denize savuracağız."

İzah: Rivâyete göre, Mûsâ Aleyhisselâm, Sâmirî'yi öldürmek istedi. Fakat Allah'ı Teâlâ: "Onu öldürme, çünkü o cömert birisidir" buyurdu. Mûsâ Aleyhisselâm da Sâmirî'yi kovdu. Bundan sonra Sâmirî, çölde dolaşmaya başladı ve birini gördüğü zaman da, "Bana dokunma" diye bağırırdı. Bir kimse ona dokunursa da, ikisi birden hasta olurdu.

() (إِنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا) (٩٨)

98. Sizin ilahınız ancak O Allah'tır ki, O'ndan başka ilah yoktur. O, her şeyi ilmiyle kuşatmıştır.

كَذَلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ مَا قَدْ سَبَقَ وَقَدْ آتَيْنَاكَ مِنْ لَدُنَّا ذِكْرًا (٩٩) مَنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُ يَحْمِلُ يَوْمَ () الْقِيَامَةِ وِزْرًا (١٠٠) خَالِدِينَ فِيهِ وَسَاءَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حِمْلًا (١٠١)

99-101. Ey Resûlüm! İşte böylece Biz sana, geçmişlerin haberlerinin bir kısmını anlatıyoruz. Şüphesiz Biz sana, katımızdan bir kitap verdik.* Her kim ondan yüz çevirirse, şüphesiz o, mahşer günü büyük bir vebâl yüklenecektir (şiddetli azâba uğrayacaktır).* O gibiler, azapta ebedî kalacaklardır. Mahşer günü, onların yükleri ne kötüdür.

يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا (١٠٢) يَتَخَفَتُونَ بَيْنَهُمْ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا (١٠٣) () نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا (١٠٤)

102-104. O gün ki, Sûr'a üflenir ve o gün mücrimleri gök gözlü olarak haşrederiz.* Onlar aralarında gizli konuşarak: "Dünyâda on günden fazla kalmadınız" derler.* Onların daha fazla akıl sahibi olanı: "Bir günden fazla kalmadınız" dediği vakit, ne söylediklerini Biz biliriz.

İzah: Kıyâmet, İsrâfil Aleyhisselâm'ın Sûr'a üflemesiyle kopacaktır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

حِينَ بُعِثَ إِلَيَّ بُعِثَ إِلَى صَاحِبِ الصُّورِ فَأَهْوَى بِهِ إِلَى فِيهِ وَقَدَّمَ رَجُلًا وَآخَرَ أُخْرَى يَنْتَظِرُ مَتَى يُؤْمَرُ فَيُنْفَخُ (أَلَا فَاتَّقُوا النَّفْخَةَ (أحياء علوم الدين عن ابى عمران

"Ben, Peygamber olarak gönderildiğimde, Sûr'un sahibine de Sûr verildi. Onu ağzına aldı, bir ayağı ileride, bir ayağı geride Sûr'a üfleyeceği zamanı beklemektedir. Aman! Sûr'un üflenilmesinden, onun dehşetinden Allah'a sığın."[1]

Sûr hakkında Abdullah b. Amr b. el-As Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا الصُّورُ قَالَ قَرْنٌ يُنْفَخُ فِيهِ (ت) عن عمرو بن العاص

Bir bedevî, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek, "Sûr nedir?" diye sorunca, buyurdu ki: "İçine üflenilen bir boynuzdur."[2]

[1] İmam Gazâlî, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 4, s. 917; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 8.

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 5.

(وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا (١٠٥) فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا (١٠٦) لَا تَرَى فِيهَا عِوَجًا) (وَلَا أَمْتًا (١٠٧) يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا (١٠٨))

105-108. Ey Resûlüm! Sana dağların ne olacağını sorarlar. De ki: "Rabbim onları kum gibi savuracak,* yerlerini dümdüz, boş bir halde bırakacak."* Artık orada ne bir çukur, ne de bir tümsek görebilirsin.* O gün halk, hiçbir tarafa sapmadan kendilerini mahşere dâvet edene tâbi olurlar ve sesler, Rahmân'ın heybetinden kısılmıştır. Artık hafif bir sestten başkasını işitemezsin.

İzah: Kıyâmetten sonra bütün insanlar, kendilerini mahşerde toplanmaya çağıran Allah'ın dâvetçisine uyacaklar ve onun dâvetinden kaçamayacaklardır. O gün Rahman olan Allah'ın huzurunda bütün sesler kısılacak, fısıltıdan veya ayak seslerinden başka bir şey işitilmez olacaktır.

(يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا) (١٠٩)

109. O gün şefaât fayda vermez. Ancak Rahmân'ın kendilerine izin verdiği ve sözünden râzı olduğu kimseler müstesnâ.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'ye göre, Allah'ın izin verdiği ve sözünden râzı olduğu kimselere mahşerde şefaât etme yetkisi verilecektir. Nitekim bu hususta çok sayıda Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Sûre-i Bakara, Âyet 255:

"... O'nun izni olmadıkça, O'nun katında kimse şefaât edemez..."

Sûre-i Yûnus, Âyet 3:

"... O'nun izni olmadan hiç kimse şefaât edemez..."

Sûre-i Meryem, Âyet 87:

"O gün, Rahmân'ın katında Allah'tan izin alandan başka, hiçbir kimse şefaât

etme hakkına sahip olmayacaktır."

Sûre-i Sebe, Âyet 23:

Allah katında, O'nun izin verdiklerinden başkasının şefaati fayda vermez. Nihâyet kalplerinden korku giderilince, şfaat edilecekler şfaatçilere: "Rabbiniz şfaat hakkında ne buyurdu?" derler. Şfaatçiler de: "Hakkı" buyurdu (Allah'ı Teâlâ, sizlere şfaat etmemiz için izin verdi) derler. O, çok yücedir ve çok büyüktür.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفِّعٍ (م د ت عن ابى هريرة

"Allah katında Âdemoğlunun Efendisi benim. Kabri ilk yarılarak kabrinden çıkan kimse benim. Mahşer günü ilk şfaat edecek ve şfaatı kabul edilecek olan benim."[1]

Sûre-i İsrâ, Âyet 79'da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bahşedilen "Makâm-ı Mahmud" da şfaat makâmıdır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ وَبِيَدِي لَوَاءُ الْحَمْدِ وَلَا فَخْرَ وَمَا مِنْ نَبِيٍّ يَوْمَئِذٍ آدَمَ فَمَنْ سِوَاهُ إِلَّا تَحْتَ لَوَائِي وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ وَلَا فَخْرَ قَالَ فَيَفْرَعُ النَّاسُ ثَلَاثَ فَرَعاتٍ فَيَأْتُونَ آدَمَ فَيَقُولُونَ أَنْتَ أَبُوْنَا آدَمَ فَاشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ ... (ت عن ابى سعيد

"Mahşer gününde Âdemoğullarının Efendisi benim. Bunu övünmek için söylemiyorum, hakikat budur. Livâh'ul-Hamd Sancağı benim elimdedir. Bunu övünmek için söylemiyorum, hakikat budur. Gerek Âdem ve gerek başkası, her Peygamber o gün benim sancağımın altında olacaktır. Kabrinden ilk çıkan insan da benim. Bunu da övünmek için söylemiyorum, hakikat budur." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla şöyle buyurdu:

- Sonra insanlar (mahşer meydanında) üç büyük korku geçirecektir. Âdem'e gelerek, "Sen bizim atamız Âdem'sin, Rabbinin katında bize şfaat et" derler. O da: "Ben bir günah işledim ki, bu sebeple yeryüzüne indirildim. Siz Nûh'a gidin" der. Onlar, Nûh'a gelirler. O da: "Ben dünyâ halkına ağır bir bedduâ ettim ve bu yüzden helâk oldular. Siz İbrâhim'e gidin" der. Onlar, İbrâhim'e gelirler. O da der ki: "Şüphesiz ben, üç kere yalan söyledim. Sonra Resûlullah Sallallâhu

aleyhi ve sellem, "Bunlardan hiçbir yalan yoktur ki, İbrâhim onunla Allah'ın dînini savunmamış olsun" buyurdu. Siz Mûsâ'ya gidin" der. Sonra Mûsâ'ya gelirler. O da: "Ben, bir adam öldürdüm. Siz Îsâ'ya gidin" der. Onlar, Îsâ'ya gelirler. O da: "Allah'tan başka bana ibâdet edildi. Siz Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gidin" der. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Bunun üzerine bana gelirler ve ben onlarla birlikte kalkıp giderim." Enes Radiyallâhu anhu dedi ki: "Sanki ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bakıyorum." O buyurdu ki:

- Cennet kapısının halkasını tutacak ve tıkırdatacağım. "Kim o?" diye sorulur. "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem" denilir. Bana kapıyı açarlar ve merhaba derler. Ben secdeye kapanırım. Allah'ı Teâlâ bana, nasıl hamd ve senâ edeceğimi ilham eder ve sonra bana şöyle denilir: "Başını kaldır ve dile, dilediğin sana verilecek. Şefaet et, şefaatin kabul edilecek. Söyle, sözün dinlenecek. İşte Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i İsrâ, Âyet 79'da: "... Rabbin seni Makâm-ı Mahmud'a ulaştırsın" diye buyrulan Makâm-ı Mahmud budur.[2]

Bu Hadis-i Şerif'te de geçtiği üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem râzı oluncaya kadar kendisine şefaet etme izni verilecektir. Nitekim Sûre-i Duhâ, Âyet 5'te Allah'ı Teâlâ: "Elbette Rabbin sana, sen râzı oluncaya kadar verecektir" diye buyurmuştur.[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ فَتَعَجَّلْ كُلُّ نَبِيٍّ دَعْوَتَهُ وَإِنِّي أَخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (خ م ت عن (ابى هريرة وهو متواتر)

"Her Peygamberin Allah katında kabul edilecek bir duâsı vardır. Her Peygamber, o duâyı yapmakta acele etti. Ben ise, bu duâmı mahşer gününde ümmetime şefaet olarak kullanmak üzere sakladım."[4]

Ayrıca şehitlerin ve âlimlerin şefaet edeceklerine dair de çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَوَّلُ مَنْ يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ. (خط عن عثمان

"Mahşer gününde en evvel şefa'at eden Peygamberlerdir, sonra âlimlerdir, sonra şehitlerdir."[5]

Nakledildiğine göre, Abdullah b. Şakik Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

Bir grupla beraber Kudüs'te idim. Bunlardan biri şöyle dedi: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim:

يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَةِ رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَكْثَرُ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ سِوَاكَ قَالَ سِوَايَ فَلَمَّا قَامَ قُلْتُ مَنْ (هَذَا قَالُوا هَذَا ابْنُ أَبِي الْجَذَعَاءِ. (ت) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَقِيقٍ)

"Ümmetinden bir adamın şefaatiyle Temimoğullarından daha çok kişi Cennete girecektir." "Yâ Resûlallah! Sizin şefaatinizden başka mı?" denilince, "Benim şefaatimden başka" buyurdu.[6]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مِنْ أُمَّتِي مَنْ يَشْفَعُ لِلْفِئَامِ مِنَ النَّاسِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلْقَبِيلَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ لِلْعَصْبَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَشْفَعُ (لِلرَّجُلِ حَتَّى يَدْخُلُوا الْجَنَّةَ. (ت) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ)

"Ümmetim içinde, insanlardan büyük cemaatlara şefa'at edecek kişiler vardır. Onlardan kimi bir kabileye, kimi bir zümreye, kimi de bir kişiye şefa'at edecek ve neticede bunlar Cennete gireceklerdir."[7]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِذَا اجْتَمَعَ الْعَالَمُ وَالْعَابِدُ عَلَى الصِّرَاطِ قِيلَ لِلْعَابِدِ: ادْخُلِ الْجَنَّةَ وَتَتَعَمَّ بِعِبَادَتِكَ وَقِيلَ لِلْعَالِمِ قِفْ هَهُنَا فَاشْفَعْ (لِمَنْ أَحْبَبْتَ فَإِنَّكَ لَا تَشْفَعُ لِأَحَدٍ إِلَّا شَفَعْتَ فَقَامَ مَقَامَ الْأَنْبِيَاءِ. (أَبُو الشَّيْخِ وَالدِّيلَمِيُّ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

Âlim ve âbidler sırat köprüsüne geldikleri zaman âbid olana: "Haydi, yaptığın ibâdetlerin karşılığı olarak Cennete gir ve nîmetleriyle nîmetlen" denilir. Âlim olana de denilir ki: "Sen burada dur, sevdiğin kimselere şefa'at et (onlar senden dünyâ da iken şefa'at umarlardı). Çünkü senin şefaatin büyüktür. Kime şefa'at edersen şefaatin kabul edilecek." Ve bu şekilde âlimler, Peygamber makâmında olacaklardır.[8]

Şehitlerin şefaatine dair de Nimran b. Utbe ez-Zimârî Radiyallâhu anhu şu

Hadis-i Şerif'i nakleder:

Biz, Ümmü'd-Derdâ'nın yanına girdik ve hepimiz yetim idik. Ümmü'd-Derdâ bizi görünce, dedi ki:

أُبَشِّرُوا فَإِنِّي سَمِعْتُ أَبَا الدَّرْدَاءِ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُشَفِّعُ الشَّهِيدُ فِي سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ
(بَيْتِهِ) د عن نمران بن عتبة الدمارى

- Size müjdeler olsun! Çünkü ben Ebu'd-Derdâ'yı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Şehit, ailesinden yetmiş kişiye şefaath edecektir" diye buyurdu, derken işittim.[9]

Şefaati inkar eden kimseler hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَقٌّ فَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِهَا لَمْ يَكُنْ مِنْ أَهْلِهَا (ابن منيع عن زيد بن أرقم وبضعة عشر من الصحابة)

"Mahşer günü, şefaathim haktır. Kim şefaathimin hak olduğuna inanmazsa, şefaath edilecek kimselerden olmayacaktır." [10]

[1] Sahih-i Müslim, Fedâil 2 (3 Sünen-i Ebû Dâvud, Sünneth 12; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 3.

[2] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 2.

[3] Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 4, s 355.

[4] Sahih-i Buhârî, Daavât 1; Sahih-i Müslim, İman, 86 (296 Sünen-i Tirmizî, Daavât 141.

[5] Muhtar'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 1392; Kenz'ul-İrfan, Hadîs No: 327, 331; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 28770.

[6] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 37.

[7] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11.

[8] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 24/12.

[9] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 26.

[10] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 39059.

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا (١١٠) وَعَنْتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ (ظُلْمًا (١١١) وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا (١١٢)

110-112. İnsanların, önceki ve sonraki hallerini Allah'ı Teâlâ bilir. Onlar ise, O'nu ilmen kuşatamazlar.* Yüzler, Hayy ve Kayyûm olan Allah'a boyun eğmiştir. Zulmü yüklenmiş olan, muhakkak hüsrâna uğramıştır.* Mü'min olarak sâlih ameller işleyenler ise, ne haksızlığa uğramaktan, ne de sevabının eksilmesinden korkar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Onlar ise, O'nu ilmen kuşatamazlar" diye buyrulmaktadır. Yani insanlar, kendi bilgileriyle Allah'ın zâtını bilemezler. Allah'ın bildiklerini de bilemez ve ilimine de akıl erdiremezler, demektir.

Yine Âyet-i Kerîme'de geçen, "Hayy ve Kayyûm" ifadeleri; Allah'ı Teâlâ'nın Esmâ'ül-Hüsnâ'sındandır. Hayy: Diri olmak, yani hayatı ezelî ve ebedîdir. Kayyûm da: Bütün mükevvenâtın halk ve tedbiri, muhafazası O'na aittir, demektir.

(وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعْدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا (١١٣)

113. İşte böylece Biz onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik. Ve Allah'a karşı gelmekten sakınsınlar, yahut onlara bir öğüt olsun diye Kur'ân'da bâzı tehitleri tekrar tekrar beyan ettik.

(فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَىٰ إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا (١١٤)

114. Gerçek hükümdar olan Allah, çok yücedir. Ey Habîbim! Vahiy tamamlanıncaya kadar, Kur'ân'ı okumakta acele etme. "Yâ Rabbi! Benim ilmimi artır" de.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in vahiy tamamlanıncaya kadar, Kur'ân'ı okumakta acele etmemesi hakkında Allah'ı Teâlâ Sûre-i Kiyâmet 16-19'da da şöyle buyurmuştur:

"Ey Resûlüm! Onu (Kur'ân'ı) acele almak için dilini kımıldatma.* Şüphesiz onu

(kalbinde) toplamak da, onu okutmak da Bize aittir.* O halde, Biz onu (Cebrâil vâsıtasıyla) okuduğumuz zaman, sen onun okunuşunu tâkip et.* Sonra onu açıklamak da Bize aittir."

Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e vahiy geldiğinde, onu ezberlemek gayesiyle çok titizlik gösterdiği için sıkıntıya düşerdi. Cebrâil Aleyhisselâm her âyeti okuduğunda, o da hemen onunla beraber okurdu. Allah'ı Teâlâ bunun üzerine bu ve benzeri âyetleri indirdi ve onun sıkıntıya düşmemesini, kendisinin kalbine onu yerleştireceğini ve bu nedenle vahyi alırken acele etmemesini emretti.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 71; Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Vahy 4.

وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ قَبْلِ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا (۱۱۵) وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا (۱۱۶) (إِبْلِيسَ أَبَىٰ (

115-116. Yemin olsun ki Biz, evvelce Âdem'e (menedilen ağaçtan yememesini) emretmiştik. O ise unuttu. Biz, onda bir azim (sebât) bulmadık.* Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, meleklerle: "Âdem'e secde edin" demiştik. Onlar da hemen secde ettiler. Ancak İblis secde etmekten kaçındı.

İzah: İblis'in kibri hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالْكِبْرَ فَإِنَّ إِبْلِيسَ حَمَلَهُ الْكِبْرُ عَلَىٰ أَنْ لَا يَسْجُدَ لِآدَمَ وَإِيَّاكُمْ وَالْجِرْصَ فَإِنَّ آدَمَ حَمَلَهُ الْجِرْصَ عَلَىٰ أَنْ (أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ ابْنِي آدَمَ إِنَّمَا قَتَلَ أَحَدَهُمَا صَاحِبُهُ حَسَدًا (ابن عساکر عن ابن مسعود

"Kibirden sakının. Şüphesiz ki kibir, şeytanı Âdem'e secde etmemeye sevk etmiştir. Hıristan da sakının. Zîrâ hırs, Âdem'i mâlum ağaçtan yemeğe sevk etmiştir. Hasetten de sakının. Zîrâ Âdem'in iki oğlundan biri kardeşini ancak haset sebebiyle öldürmüştür. İşte bunlar her hatânın aslıdır."[1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 173/5.

فَقُلْنَا يَا آدَمُ إِنَّ هٰذَا عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكَ مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقَىٰ (۱۱۷) إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا (تَعْرَىٰ) (۱۱۸) وَأَنَّكَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا وَلَا تَصْحَىٰ (۱۱۹)

117-119. Biz, Âdem'e şöyle dedik: "Yâ Âdem! Bu şeytan, sana ve zevcene düşmandır. Sakın sizin Cennetten çıkarılmanıza vesîle olmasın, sonra sıkıntıya düşersin.* Şüphesiz senin için Cennette acıkmak da yoktur, çıplak kalmak da yoktur.* Şüphesiz ki, sen orada susamazsın ve güneşin hararetine uğramazsın."

فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَى شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبُلَىٰ (١٢٠) فَآكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا وَطَفَقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَعَصَىٰ آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَىٰ (١٢١) ثُمَّ اجْتَنَبَٰهُ رَبُّهُ فَتَابَ (١٢٢) (عَلَيْهِ وَهُدَىٰ (

120-122. Nihâyet şeytan ona vesvese verdi: "Yâ Âdem! Sana ebedîlik ağacını ve yok olmayacak bir mülkü göstereyim mi?" dedi.* Bunun üzerine Âdem ve Havva, o menedilen ağaçtan yediler. Hemen ayıp yerleri kendilerine açılıverdi ve Cennet yaprağından üzerlerine örtmeye başladılar. Âdem, Rabbine âsi oldu da şaşırıldı.* Sonra Rabbi onu (Peygamber olarak) seçti, tevbesini kabul etti ve ona hidâyet etti.

İzah: İblis, onlara yemin ederek yalan söyleyip, Allah'ın yasakladığı o ağaçtan yemedikleri takdirde, Cennetten kovularak öleceklerini söyledi. O zamana kadar Cennet-i A'lâ'da yalan yere yemin edilmemişti. Bu sebeple Hz. Âdem ile Hz. Havva, kendilerine menedilen o ağaçtan, şeytanın verdiği vesveseyle yediler, böylece Cennetten kovuldular ve yeryüzüne indirildiler. Hatâyı kendilerinde bulup çok yalvardılar ve sonunda Allah'ı Teâlâ onların tevbelerini kabul etti. Bunlar, yeryüzünde bir müddet yaşadıktan sonra öldüler. Böylece İblis'in onlara söylediğinin tam tersi bir durum meydana geldi.

قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَلِمَا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ (١٢٣) (

123. Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Birbirinize düşman olarak hepiniz Cennetten inin. Benden size hidâyet (Kitap ve Resuller) geldiğinde, her kim hidâyetime tâbi olursa, artık ne sapıtır, ne de sıkıntıya düşer."

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Birbirinize düşman olarak hepiniz Cennetten inin" ifadesinden maksat şudur ki; Âdemoğlu ile İblis, yeryüzünde kıyâmete kadar birbirlerinin düşmanıdır.

Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Yûsuf, Âyet 5'te şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz ki şeytan, insan için apaçık bir düşmandır."

Yine Âyet-i Kerîme'nin devamında Allah'ı Teâlâ: "Benden size hidâyet (Kitap ve Resuller) geldiğinde, her kim hidâyetime tâbi olursa, artık ne sapıtır, ne de sıkıntıya düşer" diye buyurmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

قَالَ إِبْلِيسُ لِرَبِّهِ: يَا رَبِّ قَدْ أَهْبَطَ آدَمُ وَقَدْ عَلِمْتُ أَنَّهُ سَيَكُونُ كِتَابٌ وَرَسُولٌ، فَمَا كِتَابُهُمْ وَرُسُلُهُمْ؟ قَالَ: قَالَ رُسُلُهُمُ: الْمَلَائِكَةُ وَالنَّبِيُّونَ مِنْهُمْ، وَكُتُبُهُمُ: التَّوْرَةُ وَالزَّبُورُ وَالْإِنْجِيلُ وَالْفُرْقَانُ، قَالَ: فَمَا كِتَابِي؟ قَالَ: كِتَابُكَ: الْوَشْمُ، وَقُرْآنُكَ: الشَّعْرُ، وَرُسُلُكَ: الْكَهَنَةُ، وَطَعَامُكَ: مَا لَا يُذَكَّرُ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ، وَشَرَابُكَ: كُلُّ مُسْكِرٍ، وَصِدْقُكَ: الْكَذِبُ، وَبَيْتُكَ: الْحَمَامُ، وَمَصَائِدُكَ: النِّسَاءُ، وَمُؤَدِّدُكَ: الْمِزْمَارُ، وَمَسْجِدُكَ: الْأَسْوَاقُ (طب عن ابن عباس)

İblis, Rabbi Teâlâ'ya: "Yâ Rabbi! Âdem yeryüzüne indirildi. İnsanlara, Kitap ve Resuller geleceğini biliyorum. Onların Kitapları ve Resulleri nedir?" diye sordu. Allah'ı Teâlâ: "Resulleri, melekler ve Peygamberlerdir. Kitapları, Tevrat, İncil, Zebur ve Furkân'dır" cevabını verince İblis: "Peki, benim kitabım nedir?" diye sordu. Allah'ı Teâlâ: "Kitabın vücuda yapılan dövmelerdir. Kıraatin şiir, elçilerin kâhinler, yemeğin Allah'ın adı zikredilmeden kesilen hayvanlar, içeceğin sarhoşluk veren her şey, konuşman yalan, evin hamamlar, avlandığın silahların kadınlar, müezzinin çalgı, mescidin ise çarşılarıdır" buyurdu.[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11018.

وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى (١٢٤) قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي ((أَعْمَى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا (١٢٥) قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنْسَى (١٢٦)

124-126. Ve her kim Benim zikrimden yüz çevirirse, şüphesiz onun için (dünyâda) dar bir geçim vardır. Mahşer gününde de onu kör olarak haşrederiz.* O kimse: "Ya Rabbi! Ben dünyâda gören bir kimse iken, niçin beni kör olarak haşrettin" der.* Allah'ı Teâlâ da buyurur ki: "İşte böyle. Çünkü sana âyetlerimiz geldi de sen onları unuttun (görmemezlikten geldin). Bugün de sen öylece unutulursun."

((وَكَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَى (١٢٧)

127. Haddi aşan ve Rabbinin âyetlerine îman etmeyen kimseleri işte böyle cezâlandırırız. Âhiret azâbı ise, elbette daha şiddetli ve daha devamlıdır.

((أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِينِهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِأُولِي النُّهَى (١٢٨)

128. Kendilerinden önce helâk ettiğimiz nice nesiller, müşrikleri hâlâ doğru yola iletmedi mi? Halbuki kendileri onların yurtlarında dolaşıp durmaktadırlar. Şüphesiz bunda, akıl sahipleri için elbette deliller vardır.

(وَلَوْ لَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَاجِلٌ مُسْمًى (۱۲۹)

129. Eğer Rabbinin, daha önce verilmiş bir sözü (azâbı erteleme vaadi) ve belirlenmiş bir süre olmasaydı, bunlar da hemen cezâlarını görürlerdi.

فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا وَمِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ (وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ (۱۳۰)

130. Ey Resûlüm! O halde kâfirlerin söylediklerine sabret. Güneşin doğuşundan evvel ve batışından evvel Rabbinin hamd ile tesbih et (namaz kıl). Gecenin bâzı vakitlerinde ve gündüzün çeşitli vakitlerinde de tesbih et ki, Allah'ın rızâsına nâil olasın.

İzah: "Güneşin doğuşundan evvel" diye buyrulması, gece kılınan farz namazlar; "Güneşin batışından evvel" diye buyrulması da, gündüz kılınan farz namazlardır. Ayrıca bu âyette, gece saatleriyle, gündüzün çeşitli vakitlerindeki tabirler ile muhtelif vakitlerde kılınan nâfile namazlara da işâret vardır. Bu sebeple âyetin hükmü, hem beş vakit namazı, hem de işrak, kuşluk, evvabin ve teheccüd gibi nâfile namazları da kapsamaktadır.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Cerir İbn-i Abdullah Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَظَرَ إِلَى الْقَمَرِ لَيْلَةً يَغْنِي الْبَدْرَ فَقَالَ إِنَّكُمْ سَتَرُونَ رَبُّكُمْ كَمَا تَرَوْنَ هَذَا الْقَمَرَ لَا تُصَامُونَ فِي رُؤْيَيْهِ فَإِنْ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ لَا تُغْلَبُوا عَلَى صَلَاةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا فَافْعَلُوا (ثُمَّ قَرَأَ {وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ} (خ م عن جرير بن عبد الله

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanındaydık. Mehtaplı bir gecede aya bir baktı ve "Siz, Rabbinizi şu ayı perdesiz ve birbirinizi itip kakmadan gördüğünüz gibi açık olarak göreceksiniz. Güneş doğmadan ve batmadan namaz kılmaya gücünüz yetiyorsa yapın!" diye buyurdu ve sonra, Sûre-i Tâhâ, Âyet 130'u okudu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Mevâkit'üs-Salât 16; Sahih-i Müslim, Mesâcid 37 (211).

وَلَا تَمْدَنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَابْقَايَ ((۱۳۱)

131. Ey Resûlüm! Kâfirlerin bâzılarına, imtihan için dünyâ hayatının ziyneti olarak verdiğimiz şeylere bakma! Rabbinin (âhiretteki) rızkı, daha hayırlı ve daha devamlıdır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Rafi Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَضَافَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَيْفًا فَلَمْ يَلْقَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يُصْلِحُهُ فَأَرْسَلَ إِلَى رَجُلٍ مِنَ الْيَهُودِ يَقُولُ لَكَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْلَفَنِي دَقِيقًا إِلَى هِلَالٍ رَجَبٍ قَالَ لَا إِلَّا بِرَهْنٍ فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ أَمْ وَاللَّهِ إِنِّي لَأَمِينٌ فِي السَّمَاءِ أَمِينٌ فِي الْأَرْضِ وَلَوْ أَسْلَفَنِي أَوْ بَاعَنِي لَأَدَيْتُ إِلَيْهِ فَلَمَّا خَرَجْتُ مِنْ عِنْدِهِ نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: {وَلَا تَمْدَنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ} إِلَى آخِرِ لَأَنَّهُ يُعْزِيهِ عَنِ الدُّنْيَا (طب عن ابى رافع)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir misafir gelmişti. Peygamberimizin yanında misafirini ağırlayabileceği bir şey yoktu. Bir Yahudiye, Receb ayının başına kadar kendisine bir miktar ödünç un vermesi için bir haberci gönderdi. Yahudi, o haberciye: "Rehinsiz olmaz" cevabını verdi. Haberi götüren dedi ki:

- Peygamberimize gittim ve onun cevabını haber verdim. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'a yemin olsun ki ben, göktekilerin eminiyim, yeryüzündekilerin eminiyim, şâyet bana borç verir veya satarsa muhakkak ona ödeyeceğim" buyurdu. Onun yanından çıktığımda: "Ey Resûlüm! Kâfirlerin bâzılarına, imtihan için dünyâ hayatının ziyneti olarak verdiğimiz şeylere bakma!..." diye devam eden Sûre-i Tâhâ, Âyet 131 nâzil oldu da, sanki Allah'ı Teâlâ bununla onu dünyâyâ karşı sabra teşvik etti." [1]

Bu hâdis e İslâm'ın ilk yıllarında gerçekleşmiştir. Çünkü o zamanlar, Müslümanlar için her türlü sıkıntının olduğu, çok zor geçen yokluk yılları idi. Ancak daha sonraları Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kâfirlerle yapmış olduğu savaşlar neticesinde, aldığı ganîmetlerle hem kendisinin hem de Ashâbının maddi durumları iyileşmiş, zengin olmuşlardır. Bu durumda bile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem her türlü imkâna sahip olduğu halde mütevâzi bir hayat yaşamış, kendi şahsı için mal biriktirmeyi hiçbir zaman düşünmemiştir.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 982.

(وَأَمُرُ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى) (۱۳۲)

132. Ey Habîbim! Ehline namazı emret ve sen de namaza sabırla devam et. Biz senden rızık istemeyiz. Seni Biz rızıklandırırız. Güzel âkıbet, takvâ sahipleri içindir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de hitap, her ne kadar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ise de, kastedilen ümmetidir. Bu sebple bir Müslümanın, ailesine ve çocuklarına namaz kılmalarını söylemesi ve kendisinin de namaza sabırla devam ederek onlara örnek olması gerekir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ وَاصْرِبُواهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرِ وَفَرَّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ ((د عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده))

"Çocuklarınıza, onlar yedi yaşında iken namazı emredin. On yaşında olunca namaz (kılmamaları) sebebiyle onları dövün, yataklarını da ayırın."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmaktadır:

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ فَالْإِمَامُ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ فِي أَهْلِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْأَةُ فِي بَيْتِ رَوْجِهَا رَاعِيَةٌ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَالْخَادِمُ فِي مَالِ سَيِّدِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ (عَنْ رَعِيَّتِهِ فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ (خ م عن ابن عمر

"Hepiniz bir çobansınız ve güttüğünüz sürüden sorumlusunuz. Devlet reisi de, bir çobandır ve sürüsünden sorumludur. Erkek, ailesinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur. Kadın, kocasının evinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur. Hizmetkâr, efendisinin malının çobanıdır; o da sürüsünden sorumludur. Netice itibariyle hepiniz bir çobansınız ve herkes güttüğü sürüden sorumludur."[2]

Bu hususta Cenâb-ı Hakk Teâlâ Sûre-i Tahrîm, Âyet 6'da da şöyle buyurmuştur:

"Ey îman edenler! Yakıtı insanlar ve taşlar olan Cehennem ateşinden kendinizi ve âilenizi koruyun. Ateşin başında; sert ve şiddetli, Allah'ı Teâlâ'nın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen, verilen emirleri yerine getiren

melekler vardır."

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 25 (495, 496 Kütüb-i Sitte, Hadis No: 2337.

[2] Sahih-i Buhârî, Cuma 11, Nikâh 90; Sahih-i Müslim, İmâre 5 (20).

وَقَالُوا لَوْلَا يَأْتِينَا بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّهِ أَوَلَمْ تَأْتِهِمْ بَيِّنَةٌ مَا فِي الصُّحُفِ الْأُولَى (١٣٣) وَلَوْ أَنَّ أَهْلَكُنَا هُمْ بِعَذَابٍ مِنْ قَبْلِهِ لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ نُنْزِلَ وَنُخْزِي (١٣٤) قُلْ كُلُّ مُتَرَبِّصٍ (قَتَرَبَّصُوا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَى (١٣٥)

133-135. Kâfirler: "O, bize Rabbinden bir mûcize getirse ya!" dediler. Onlara, önceki kitaplarda olan apaçık delil gelmedi mi?* Eğer Biz onları, ondan önce (Muhammed Aleyhisselâm'ı göndermeden) azap ile helâk etseydik, "Ey Rabbimiz! Bize Resûl gönderseydin, zelil ve rüsvey olmadan önce senin âyetlerine tâbi olurduk" derlerdi.* Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Herkes âkıbetini beklemektedir. Siz de bekleyin. Doğru yola gidenlerin ve hidâyete ermiş olanların kimler olduğunu yakında bileceksiniz."

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, çok sayıda mûcize göstermiştir. Buna rağmen küfürde inâdi olanlar, her defasında bir bahane uydurarak yine inkâr etmişlerdir. Bu âyette de, o kâfirlerin: "O, bize Rabbinden bir mûcize getirse ya!" diye söylemeleri, Sâlih Aleyhisselâm'ın devesi, Mûsâ Aleyhisselâm'ın âsâsı gibi buna benzer bir mûcize daha istemeleridir. İşte Allah'ı Teâlâ, böyle bir mûcize verdiğinde, buna da inanmayıp yalanladıkları takdirde, helâk olacaklarını beyan etmektedir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdise nakledilmiştir:

قَالَتْ قُرَيْشٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ أَنْ يَجْعَلَ لَنَا الصِّفَا ذَهَبًا وَنُؤْمِنُ بِكَ قَالَ وَتَفْعَلُونَ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَدَعَا فَاتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ عَزَّ وَجَلَّ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ إِنَّ شَيْئًا أَصْبَحَ لَهُمُ الصِّفَا ذَهَبًا فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْهُمْ عَذَّبْنَاهُ عَذَابًا لَا أَعَذَّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ وَإِنْ شِئْتَ فَتَحْتُ لَهُمْ بَابَ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (قَالَ بَلْ بَابُ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (حم عن ابن عباس

Kureyşliler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Rabbine duâ et de bize Safa Tepesi'ni altın yapsın, sana inanalım" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara: "Şâyet bunu yaparsam beni tasdik eder misiniz?" diye sorunca, onlar: "Evet" dediler. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şöyle dedi: Rabbinin sana selâmı var ve der ki:

"İsterse onlar için Safa Tepesi altın olur, ama içlerinden her kim bundan sonra küfre devam ederse; onu âlemlerden hiç kimseyi azaplandırmadığım bir biçimde azaplandırırım. İstersen de, onlar için tevbe ve rahmet kapılarını açarım." Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, tevbe ve rahmet kapılarını isterim" dedi.[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2058.

21-ENBİYÂ SÛRESİ

Bu sûre 112 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bâzı Peygamberlerin kıssalarına dair bilgiler içerdiği için, "Peygamberler" anlamına gelen "Enbiyâ" ismini almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اِنْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ) (۱)

1. İnsanların hesaba çekilme zamanı yaklaştı. Halbuki onlar hâlâ gaflet içinde haktan yüz çeviriyorlar.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki: "Kıyâmet yaklaştı ve ay ikiye ayrıldı" mealindeki Sûre-i Kamer, Âyet 1 nâzil olunca, kâfirler dedi ki: "Bu adam, kıyâmetin yaklaştığını iddia ediyor, o halde yaptıklarımızın bâzılarından uzak duralım." Uzak durdular ve beklediler. Ancak, herhangi bir şey görmeyince, bu sefer: "Biz bir şey görmüyoruz" dediler. Bunun üzerine: "İnsanların hesaba çekilme zamanı yaklaştı. Halbuki onlar hâlâ gaflet içinde haktan yüz çeviriyorlar" mealindeki Sûre-i Enbiyâ, Âyet 1 nâzil oldu. Yine bundan korkup çekindiler ve kıyâmetin kopmasını beklediler. Geçen günler uzayıp durunca, "Biz bir şey görmüyoruz" dediler. Bunun üzerine Sûre-i Nahl, Âyet 1'de geçen: "Ey kâfirler! Allah'ın emri gelecektir..." buyruğu nâzil oldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de, Müslümanlar da bundan dolayı korkuya kapıldılar. Bu sefer yine bu Âyet-i Kerîme'nin devamı olan, "Onda acele etmeyin" buyruğu nâzil olunca, kalpleri huzur buldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de:

بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةَ كَهَاتَيْنِ وَأَشَارَ بِأُصْبُعَيْهِ السَّبَابَةِ وَالَّتِي تَلِيهَا. يَقُولُ إِنَّ كَادَتْ لَتَسْبِقَنِي فَسَبَقْتَهَا (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

Şehâdet parmağı ile onun yanındaki parmağını göstererek, "Ben ve kıyâmet, işte şu ikisi gibi birbirimize yakın gönderildik. Kıyâmet neredeyse beni geçecekti" diye buyurdu.[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 10, s. 66; Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Fiten 39; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 25.

مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرِ مِنْ رَبِّهِمْ مُحَدَّثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ (۲) لَا هِيَ قُلُوبُهُمْ وَأَسْرُوا النَّجْوَى الَّذِينَ ()
(ظَلَمُوا هَلْ مَدَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلَكُمْ أَفَتَأْتُونَ السَّحَرَ وَأَنْتُمْ تُبْصِرُونَ (۳)

2-3. Rablerinden kendilerine gelen her yeni bir ihtârı, onlar ancak alay ederek dinlerler* ve kalpleri gaflet içinde dinlerler. O zâlimler kendi aralarında gizlice (Resûlü Ekrem için): "Bu, sizin gibi beşerden başka bir şey midir? Göz göre göre sihre mi uyuyorsunuz?" dediler.

(قَالَ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (۴))

4. Resûl de dedi ki: "Rabbim, gökte ve yerde söylenen sözü bilir. O, her şeyi işiten ve bilendir."

بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ بَلْ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ كَمَا أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ (۵) مَا آمَنْتُ قَبْلَهُمْ مِنْ ()
(قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ (۶)

5-6. Onlar: "Yok, söylediği sözler karışık rüyâlardır. Yok, uydurma şeylerdir. Yok, o bir şairdir. Eğer hak Peygamber ise, kendinden önceki Peygamberlere verilen mûcizeler gibi, bize bir mûcize getirsin" dediler.* Bunlardan önce helâk ettiğimiz hiç bir belde halkı îman etmemişti. Şimdi bunlar mı îman edecekler?

İzah: Müşriklerin, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den önceki ümmetlerde olduğu gibi bir mûcize istemeleri hususu birçok âyette geçmektedir. Bu konu hakkında geniş bilgi için Sûre-i En'âm, Âyet 37 ve izahına bakınız.

(وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ فَسَلُّوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (۷))

7. Senden evvel de, kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını Peygamber olarak göndermedik. Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَنْبَغِي لِلْعَالِمِ أَنْ يَسْكُتَ عَلَى عِلْمِهِ وَلَا يَنْبَغِي لِلْجَاهِلِ أَنْ يَسْكُتَ عَلَى جَهْلِهِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: فَاسْأَلُوا أَهْلَ (الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (طس عن جابر

"Âlimin ilmi üzerinde susması, câhilin de câhilliği ile yetinip sormaması yakışmaz. Allah'ı Teâlâ: "Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun" diye buyurmaktadır."[1]

Hız. Ebû Câfer el-Bâkır: "Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun" diye geçen âyet hakkında:

(نَحْنُ أَهْلُ الذِّكْرِ (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن أبي جعفر الباقر

"Zikir ehli, biziz"[2] diye buyurmuştur. Bununla bu ümmetin âlimlerinin âyette geçen zikir ehli olduğunu kastetmiştir. Şüphesiz ki bu ümmetin âlimleri, geçmiş bütün ümmetlerin âlimlerinden daha üstündür. Dosdoğru sünnet üzere oldukları takdirde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ehl-i Beyt'inin âlimleri de, âlimlerin en hayırlılarındanıdır.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de ki hitâbın, müşriklere olduğunu söyleyen bâzı müfessirler de bu âyeti şöyle izah etmişlerdir:

Ey Resûlüm! Senin bir beşer olarak Peygamber olamayacağını iddia eden müşriklere de ki: "Benden önce gönderilen bütün Peygamberler de ancak kendilerine vahyedilen bir kısım erkeklerdi. Şâyet bu hususta bana inanmıyorsanız, daha önce kendilerine kitap verilen ümmetlerin âlimlerine sorun. Onlara gönderilen Peygamberler de benim gibi erkek kişiler miydi yoksa melekler miydi?"[3]

Bu Âyet-i Kerîme'nin izahı hakkında geniş bilgi için Sûre-i Nahl, Âyet 43'ün izahına bakınız.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 491/6.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 573.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 17, s. 208.

وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ (٨) ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَأَنْجَيْنَاهُمْ وَمَنْ نَشَاءُ (٩) وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ (٩)

8-9. Biz, o Peygamberleri, yiyip içmeyen birer ceset kılmadık. Onlar dünyâda ebedî de değillerdi.* Sonra onlara olan vaadi yerine getirdik, kendilerini ve

dilediğimizi kurtardık, haddi aşanları da helâk ettik.

(لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ) (١٠)

10. (Ey Kureyş topluluğu!) Yemin olsun ki, size içinde şerefiniz zikredilen bir kitap gönderdik. Akledip düşünmez misiniz?

İzah: Allah'ı Teâlâ, Kureyş'in şerefiyle ilgili olarak Sûre-i Zuhruf, Âyet 44'de de şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz bu Kur'ân, senin ve kavmin için bir şereftir..."

Allah'ı Teâlâ, Kureyş kabilesinden olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Peygamberlik vermiş ve ona Kur'ân'ı indirmiştir. Kendi içlerinden olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Peygamberliğin verilmesi ve Kur'ân'ın kendi lisanlarında indirilmiş olması Kureyş için büyük bir şeref vesîlesidir. Allah'ı Teâlâ bu durumu onlara hatırlatmakta ve akledip düşünmez misiniz? diye uyarmaktadır.

Bu husus hakkında Ebû Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ فَكَلَّمَهُ فَجَعَلَ تُرْعُدُ فَرَائِصُهُ فَقَالَ لَهُ هَوِّنْ عَلَيْكَ فَإِنِّي لَسْتُ بِمَلِكٍ إِنَّمَا أَنَا ابْنُ امْرَأَةٍ تَأْكُلُ الْقَدِيدَ (هـ) عن ابى مسعود

Bir gün bir adam, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna geldi ve onun mânevî heybetinden titremeye başladı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Korkma! Ben bir hükümdar değilim. Ben ancak, Kureyş kabilesinden kurumuş et yiyen bir kadının oğluyum" diye buyurdu.[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Et'ime 30.

وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنْشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ (١١) فَلَمَّا أَحْسُوا بِأَسْنِإِ إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ (١٢) لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَى مَا أَنْتُمْ فِيهِ وَمَسَاكِينَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ (١٣) قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ (١٤) فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّى جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ (١٥)

11-15. Halkları zâlim olan nice beldeleri helâk ettik. Onlardan sonra da başka topluluklar meydana getirdik.* Onlar, şiddetli azâbımızı hissettikleri vakit, hemen bundan kaçmaya başladılar.* Onlara: "Kaçmayın, varlığıyla

kibirlendiğiniz nîmet ve meskenlerinize dönün. Belki size soru sorulur" dendi.* Onlar (azâbımızı görünce), "Eyvah bize! Şüphesiz ki, biz zâlimler idik" dediler.* Biz onları biçilmiş ekin ve sönmüş ateş hâline getirinceye kadar, onlar eyvahlarında devam ettiler.

İzah: Âyet-i Kerîme’de, Onlara: "Kaçmayın, varlığıyla kibirlendiğiniz nîmet ve meskenlerinize dönün. Belki size soru sorulur" dendi diye buyrulmaktadır. Allah’u Teâlâ, îman etmeyip kibirlenen ve kendini herkesten üstün gören bu kimselere, "Belâdan kaçmayın, dönün de kavminizi bu belâdan kurtarmak için yol gösterin, önderlik yapın, onların belki size ihtiyacı vardır" diyerek kendileriyle alay etmektedir.

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ (١٦) لَوْ أَرَدْنَا أَنْ نَتَّخِذَ لَهَوًا لَاتَّخَذْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا إِنْ كُنَّا (١٧) (فَاعِلِينَ (١٧) بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ (١٨)

16-18. Biz, gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri eğlence olsun diye yaratmadık.* Eğer bir eğlence edinmek isteseydik, elbette onu kendi tarafımızdan edinirdik. Fakat bunu yapmadık.* Bilakis, hakkı bâtıla gâlip ederiz. Hak da bâtılı parçalayarak mahveder ve bâtıl hemen yok olur gider. Ey kâfirler! Allah’a isnat ettiğiniz (noksan) sıfatlardan dolayı şiddetli azaba uğrayın!

وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ (١٩) يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ (٢٠) (وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ (٢٠)

19-20. Göklerde ve yerde kim varsa hepsi O’nundur. O’nun katında bulunanlar, ne ibâdetten kibirlenirler, ne de yorulurlar.* Gece ve gündüz tesbih ederler, bıkmaz ve usanmazlar.

İzah: Meleklerin ibâdeti hakkında Hakîm İbn-i Hizâm Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَصْحَابِهِ إِذْ قَالَ لَهُمْ تَسْمَعُونَ مَا أَسْمَعُ؟ قَالُوا مَا نَسْمَعُ مِنْ شَيْءٍ قَالَ إِنِّي لَأَسْمَعُ أَطِيطُ السَّمَاءِ وَمَا تُلَامُ أَنْ تَنْطُ وَمَا فِيهَا مَوْضِعُ شِبْرٍ إِلَّا وَعَلَيْهِ مَلَكٌ سَاجِدٌ أَوْ قَائِمٌ (طب عن (حكيم بن حزام

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ashâbı arasında idi. Birden onlara: "Benim işittiğimi işitiyor musunuz?" diye sordu. Onlar: "Biz hiçbir şey işitmiyoruz" dediler. Resûlü Ekrem şöyle buyurdu: "Şüphesiz ben, gökyüzünün

inleyişini işitiyorum. O, inlemeden dolayı elbette ayıplanacak değildir. Onda hiçbir karışık yer yoktur ki, üzerinde secde eden veya kıyamda olan bir melek bulunmasın.”[1]

Yine meleklerin zikri hakkında Abdullah İbn-i Haris İbn-i Nevfel Hazretlerinden şöyle nakledilmiştir:

Ben çocukken, bir gün Kâ'b el-Ahbâr Radiyallâhu anhu'nun yanına oturmıştım. Ona, Sûre-i Enbiyâ, Âyet 20'de Allah'ı Teâlâ melekler için: "Gece ve gündüz tesbih ederler, bıkmaz ve usanmazlar" diye buyuruyor, bu âyet hakkında ne dersin? Konuşma, mesaj iletme ve amel onları zikirden alıkoyup meşgul etmez mi? dedim. O da: "Kim bu çocuk?" diye sordu. Abdulmuttalib oğullarındandır" dediler. Başımı öptü, sonra bana şöyle dedi: "Yavrucuğum, Allah'ı Teâlâ sizin için nasıl nefes alıp verme yaratmışsa, onlar için de zikri yaratmıştır. Sen nefes alıp verirken konuşmuyor musun? Nefes alıp verirken yürümüyor musun?"

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3051.

أَمْ اتَّخَذُوا إِلَهًا مِّنَ الْأَرْضِ هُمْ يُنْشِرُونَ (٢١) لَوْ كَانَ فِيهِمْ آلَ اللَّهِ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ ()
(عَمَّا يَصِفُونَ (٢٢) لَا يُسَلِّ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسَلُّونَ (٢٣)

21-23. Yoksa onlar, yerden ölüleri diriltmeye muktedir ilahlar mı edindiler?*

Eğer göklerde ve yerde Allah'tan başka ilahlar olsaydı, elbette gökler ve yer fesâda uğrardı. Arş'ın Rabbi olan Allah, onların isnat ettikleri (noksan) sıfatlardan uzaktır.* O, yaptığından hesaba çekilmez, fakat onlar hesaba çekilirler.

أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ مَّا ذِكْرُ مَنْ مَعِيَ وَذِكْرُ مَنْ قَبْلِي بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ ()
(فَهُمْ مُعْرِضُونَ (٢٤)

24. Yoksa onlar, Allah'tan başka ilahlar mı edindiler? Ey Resûlüm! De ki: "Öyleyse getirin delilinizi. İşte benimle beraber olanların kitabı ve benden öncekilerin kitabı (bunların hepsi tevhidi emrediyor). Bilakis onların çoğu hakkı bilmezler ve ondan yüz çevirirler.

(وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ (٢٥)

25. Ey Resûlüm! Senden evvel hiçbir Peygamber göndermedik ki ona, "Şüphesiz ki, Benden başka ilah yoktur, o halde ancak Bana ibâdet edin" diye

vahyetmeyelim.

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَىٰ وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾ وَمَنْ يَفْلِحْ مِنْهُمْ إِنْ يَّيْزِلْ ((إِلَهُ مِنْ دُونِهِ فَذَلِكْ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ٢٩)

26-29. Ve bâzıları: "Rahmân, çocuk edindi" dediler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. Bilakis onlar (melekler), ikram olunmuş kullardır.* Onlar, O'nun sözünün önüne geçmezler ve onlar, ancak O'nun emriyle hareket ederler.* Allah'ı Teâlâ, onların yaptıklarını ve yapacaklarını bilir. Onlar, ancak Allah'ın râzı olduğu kimse için şefaât (yardım) ederler. Onlar, O'nun azamet ve heybetinden korkarlar.* Ve onlardan biri: "Ben, Allah'tan başka bir ilahım!" derse, onu Cehennem ile cezâlandırırız. Zâlimleri de işte böyle cezâlandırırız.

İzah: Müşrikler: "Melekler, Allah'ın kızlarıdır"[1] şeklindeki sözleriyle "Rahmân, çocuk edindi" demişler ve Allah'a karşı büyük bir iftirada bulunmuşlardır. Halbuki Allah'ı Teâlâ, onların bu iftiralarından uzaktır.

Yine Âyet-i Kerîme'de, meleklerin, ancak Allah'ın râzı olduğu kimseler için şefaât edecekleri, yani yardım edecekleri beyan edilmektedir. Bu şefaât, meleklerin dünyâda iken Mü'minlere yaptıkları yardımları söylemektedir. Çünkü mahşerde Müslümanlardan günahkâr olan kimselere şefaât edilir. Allah'ın râzı olduğu kimselerin ise, zâten şefaât edilmeye ihtiyacı yoktur. Bu sebeple meleklerin, Mü'minlere şefaati; Mü'minlerin kâfirlerle yapmış oldukları savaşlarda Mü'minlere yardım etmeleri ve Mü'minler için Allah'tan bağışlanmalarını dilemeleri gibi hususlardır.

Nitekim meleklerin, savaşlarda Mü'minlere yardım ettiğine dair Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 124-125'te Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

Ey Habîbim! Hani (Bedir'de) sen Mü'minlere: "Rabbinizin üç bin melek ile size imdadı kifâyet etmez mi?" diyordun.* Evet, kifâyet eder. Kâfirlerin aniden hücum ettikleri sırada, sabrederek sebat eder ve Allah'tan korkarsanız, Allah'ı Teâlâ size alâmetli beş bin melek ile imdat eder.

Bu husus İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

وَكَاثَتْ سَيِّمَاءُ الْمَلَائِكَةِ يَوْمَ بَدْرٍ عَمَائِمُ سُودٍ وَيَوْمَ أُحُدٍ عَمَائِمُ حُمْرٍ (طب وابن مردويه والديلمى عن ابن عباس)

"Meleklerin Bedir'de nişanları siyah sarık, Uhud'da ise kırmızı sarıktı."[2]

Meleklerin, Mü'minler için Allah'tan bağışlanmalarını dilemeleri hakkında Sûre-i Mü'min, Âyet 7-9'da Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

Arş'ı taşıyanlar ve onun etrafında bulunan melekler, Rablerini hamd ile tesbih ederler, O'na îman ederler ve Mü'minler için bağışlanma dileyerek şöyle derler: "Ey Rabbimiz! Senin Rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. Tevbe edip yoluna tâbi olanları bağışla ve onları Cehennem azâbından koru.* Ey Rabbimiz! Onları da, onların babalarından, zevcelerinden ve zürriyetlerinden sâlih olanları da kendilerine vaad ettiğin Adn Cennetlerine dâhil et. Şüphesiz Sen her şeye gâlipsin, hüküm ve hikmet sahibisin.* Bir de onları kötülüklerden koru. O gün kimi kötülüklerden korur isen, ona şüphesiz ki rahmet etmiş olursun. İşte büyük kurtuluş budur."

Meleklerin, Mü'minler için Allah'tan bağışlanmalarını dilemeleri hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى مَلَاِكٍ هَذَا الْأَمْرِ الَّذِي تُصِيبُ بِهِ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ! عَلَيْكَ بِمَجَالِسَةِ أَهْلِ الذِّكْرِ وَإِذَا خَلَوْتَ فَحَرَكَ لِسَانَكَ مَا اسْتَطَعْتَ بِذِكْرِ اللَّهِ وَأَحَبِّ فِي اللَّهِ وَأَبْعَضَ فِي اللَّهِ يَا أَبَا رَزِّينَ! هَلْ شَعَرْتَ أَنَّ الرَّجُلَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ زَائِرًا أَخَاهُ شَيْعَةً سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ كُلُّهُمْ يُصَلُّونَ عَلَيْهِ وَيَقُولُونَ: رَبَّنَا وَصَلْ فِيكَ فَصَلِّهِ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُعْمَلَ جَسَدَكَ فِي ذَلِكَ فَافْعَلْ. (هـب حل وابن عساكر عن ابى درين وفيه عثمان بن عطا و ابو حاتم عن ابى رزين)

"Haberin olsun ki, sana dünyâ ve âhiret saadetini elde edecek bir şeyin başını öğretiyorum. Sana şunları söylerim: Zikrullah meclislerine devam et. Issızda kaldığın zaman gücün yettiği kadar dilini, Allah'ın zikrine hareket ettir. Sevdiklerini sırf Allah için sev, buğzettiklerine de sırf Allah için buğzet. Ey Ebû Rezzin! Kişi evinden Müslüman kardeşini ziyaret etmek için çıktığı zaman, onu yetmiş bin melek uğurlar ve onun için Allah'ı Teâlâ'dan bağışlanmasını dilerler ve derler ki: "Ey Rabbimiz! Senin için ziyarette bulundu, Sen de onu yalnız bırakma, mükâfatını ver." İşte (Ey Ebû Rezzin!) sen de bunları yapabilirsen yap." [3]

[1] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Menâkib 80.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s 338/7.

[3] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 8734; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 166/4.

أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا)
(يُؤْمِنُونَ (٣٠)

30. Kâfirler bilmezler mi ki, gökler ve yer birbirine bitişik idi, bunları ayırdık ve her canlıyı sudan yarattık. Hâlâ îman etmiyorlar mı?

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Kâfirler bilmezler mi ki, gökler ve yer birbirine bitişik idi, bunları ayırdık" diye buyrulmaktadır. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'nın şöyle dediği nakledilmiştir:

- Bu ifadeden maksat, gökle yer birbirlerine yapışık idiler. Allah'ı Teâlâ bunları birbirlerinden hava ile ayırdı. Gök yukarı kalktı yer aşağıda kaldı, demektir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Her canlıyı sudan yarattık" diye buyrulmaktadır. Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْني إِذَا رَأَيْتُكَ طَابَتْ نَفْسِي وَقَرَّتْ عَيْنِي فَأُنَبِّئِي عَنْ كُلِّ شَيْءٍ فَقَالَ كُلُّ شَيْءٍ خُلِقَ مِنْ مَّاءٍ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْبِئِي عَنْ أَمْرٍ إِذَا أَخَذْتُ بِهِ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ قَالَ أَفْشِ السَّلَامَ وَأَطْعِمِ الطَّعَامَ وَصِلِ الْأَرْحَامَ وَقُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ ثُمَّ ادْخُلِ الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ (حم عن ابى هريرة)

"Yâ Resûlallah! Ben seni gördüğüm zaman gönlüm hoş, gözüm aydın oluyor. Bana her şeyden haber ver" dedim. "Her şey sudan yaratıldı" buyurdu. "Bana öyle bir işten haber ver ki, onu yaptığım zaman Cennete gireyim" dedim. Buyurdu ki: "Selâmı yay, yemek yedir, sıla-i rahim'de bulun, insanlar uykudayken geceleyin kalk ibâdetle ihyâ et, sonra da selâmetle Cennete gir."[1]

Bu husus Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

"Yâ Resûlullah! Bize ne oluyor ki, senin huzurunda olduğumuz vakit kalplerimiz yumuşuyor, dünyâdan el çekiyor ve âhiret ehlinden oluyoruz. Fakat huzurundan çıkıp da ailelerimiz arasına karıştığımız ve çocuklarımızın kokusunu aldığımız zaman kendimizi değişmiş buluyoruz." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Siz benim yanımdan çıktığınız vakit, benim yanımdaki hâliniz üzere olmuş olsaydınız, melekler sizi evlerinizde ziyaret ederdi. Eğer sizler hiç günah işlememiş olsanız, Allah'ı Teâlâ günah işleyen ve onların günahını affedeceği bir toplum yaratırdı."

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu diyor ki:

"Yâ Resûlallah! dedim. Yaratılanlar neden yaratılmıştır?" "Sudan" buyurdu. "Cennetin binâsı neden yapılmıştır?" diye sordum. Buyurdu ki:

لَبْنَةٌ مِنْ فِضَّةٍ وَلَبْنَةٌ مِنْ ذَهَبٍ وَمِلَاطُهَا الْمِسْكُ الْأَذْفَرُ وَحَصْبَاؤُهَا اللَّوْلُؤُ وَالْيَاقُوتُ وَتُرْبُتُهَا الزَّعْفَرَانُ مَنْ دَخَلَهَا يَنْعَمُ لَا يَبْأَسُ وَلَا يَمُوتُ لَا تَبْلَى ثِيَابُهُمْ وَلَا يَفْنَى شَبَابُهُمْ ثُمَّ قَالَ ثَلَاثَةٌ لَا تُرَدُّ دَعْوَتُهُمْ الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَالصَّائِمُ حِينَ يُفْطِرُ وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ يَرْفَعُهَا فَوْقَ الْعِمَامِ وَتُفْتَحُ لَهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَيَقُولُ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ (وَعِزَّتِي لِأَنْصُرَنَّكَ وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ) (ت عن ابى هريرة

"Bir kerpici gümüşten, bir kerpici altından, harcı keskin kokulu misk, çakılları inci ve yakut, toprağı za'feran'dır. Oraya girenler refah bulur, sıkıntı çekmezler, ebedî olurlar. Giysileri eskimez, gençlikleri bitmez. Sonra sözüne şöyle devam etti: Üç kişi var ki duâları çevrilmez. Âdil hükümdar, iftar edildiğinde oruçlu, bir de mazlum. Allah, mazlumun duâsını bulutların üstüne kaldırır ve göklerin kapısını ona açar. Rabb Teâlâ: "Bir müddet sonra bile olsa, izzetim hakkı için sana mutlaka yardım edeceğim" buyurmuştur." [2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7591, 9996; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 2.

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 2.

وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ (٣١) وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَفَقًا مَحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرِضُونَ (٣٢) وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ مَّحْفُوظٍ (٣٣) (يَسْبَحُونَ (٣٣)

31-33. İnsanları sarsmasın diye yeryüzüne sâbit dağlar koyduk ve orada geniş yollar açtık. Tâ ki, onlar maksatlarına erişebilsinler.* Semâyı da korunmuş bir tavan yaptık. Halbuki kâfirler, bundaki (Allah'ın varlığını gösteren) delilleri tefekkürden yüz çevirirler.* Geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı yaratan O'dur. Her biri belli bir yörüngede yüzmektedir.

İzah: Bu âyetlerde, dünyânın yaratılma safhasından bahsetmektedir. Yine Âyet-i

Kerîme'de: "Semâyı da korunmuş bir tavan yaptık" diye buyrulmaktadır. Bu ifâdeden maksat da dünyâyı çepeçevre saran ve içinde çeşitli gazların bulunduğu atmosfer tabakasıdır. Bu atmosfer tabakası, güneşten gelen zararlı ışınları süzer. Dünyâmızın aşırı ısınmasını ve soğumasını engeller. Ayrıca uzaydan düşen gök taşlarını parçalayarak, dünyâdaki hayata zarar vermemesi için Allah'ı Teâlâ'nın yapmış olduğu ve gözle görülmeyen bir koruyucu kalkan görevi görür. Bu da Allah'ın kudretinin delillerindendir.

Kur'ân'da anlatılan birçok mûcizeden biri de budur. Çünkü Kur'ân'ın indiği dönemde, insanların, dünyânın şeklini, dönmesini, ay ve güneşin evrelerini ve atmosferdeki bu muhteşem hâdiseyi bilmelerine imkân yoktu.

وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ أَفَإِنْ مِتَّ فَهُمْ الْخَالِدُونَ (۳۴) كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ (۳۵) (فِتْنَةً وَاللَّيْلُ تَرْجَعُونَ (۳۵))

34-35. Ey Resûlüm! Senden evvel de hiçbir beşeri ebedî kılmadık. Sen ölürsen, sanki onlar bâki mi kalacaklar?* Her nefis, ölümü tatacaktır. Biz sizi, hayır ve şer ile imtihan ederiz. Ve Bize döndürüleceksiniz.

İzah: Sûre-i Enbiyâ, Âyet 34 ile ilgili olarak Hz. Âişe annemizden şu hâdisi anlatılmıştır:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem vefât ettiği zaman, Hz. Ebû Bekir yanına girip alnından öptü ve "Ah Peygamberim! Ah dostum! Ah arkadaşım!" demeye başladı. Sonrasında: "Ey Resûlüm! Senden evvel de hiçbir beşeri ebedî kılmadık. Sen ölürsen, sanki onlar bâki mi kalacaklar"[1] ile "Ey Resûlüm! Şüphesiz sen de öleceksin, onlar da elbette ölecekler"[2] diye geçen âyetleri okudu.[3]

Âyet-i Kerîme'de: "Biz sizi, hayır ve şer ile imtihan ederiz" diye buyrulmaktadır: Yani, Biz onları sıkıntı, hastalık, fakirlik gibi kötülüklerle ve bolluk, sıhhat, zenginlik gibi iyiliklerle imtihan ederiz, demektir.

[1] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 34.

[2] Sûre-i Zümer, Âyet 30.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 10, s. 301.

(وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَمَّا الَّذِينَ يَذْكُرُ الْهَيْكَلِ وَهُمْ يَذْكُرُ الرَّحْمَنِ هُمْ كَافِرُونَ (۳۶))

36. Ey Habîbim! Kâfirler seni gördükleri zaman, seni alaya almaktan başka bir şey yapmazlar. Birbirlerine: "İlahlarınıza hakaret eden bu mudur?" derler. Halbuki onlar, Rahmân zikredilince onu inkâr edenlerdir.

(خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ سَأَرِيكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ (۳۷) وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ) (۳۸) لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكْفُونَ عَنْ وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ (۳۹) بَلْ (تَأْتِيهِمْ بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ) (۴۰)

37-40. İnsan, gâyet aceleci yaratılmıştır. Yakında size (azâba dair) alâmetlerimi göstereceğim. Şimdi acele etmeyin.* Onlar: "Sözünüzde doğru iseniz, bu vaad ne zamandır?" derler.* O kâfirler, yüzlerinden ve sırtlarından saran ateşi savamayacakları ve yardım da göremeyecekleri o zamanı keşke bilselerdi!* Bilakis azap onlara ansızın gelir de kendilerini şaşkına çevirir. Artık o azâbı, ne geri çevirmeye güçleri yetecek, ne de kendilerine mühlet verilecektir.

(وَلَقَدْ اسْتَهْزَأَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ) (۴۱)

41. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, senden önceki Peygamberler de alaya alındılar. Ama onlarla alay edenleri, o alay ettikleri azap yakalayıp kuşatıverdi.

(قُلْ مَنْ يَكْلُوكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمَنِ بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ مُعْرِضُونَ (۴۲) أَمْ لَهُمْ إِلَهَةٌ تَمْنَعُهُمْ مِنْ دُونِنَا لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنْفُسِهِمْ وَلَا هُمْ مِنَّا يُصْحَبُونَ (۴۳) بَلْ مَتَّعْنَا قُلُوبًا وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا أَفَهُمُ الْغَالِبُونَ) (۴۴)

42-44. Ey Resûlüm! De ki: "Rahmân'ın azâbından gece gündüz sizi kim muhafaza edebilir?" Fakat onlar, Rablerinin zikrinden yüz çevirirler.* Yoksa Bizden başka, azâbımızı onlardan menedecek ilahlar mı vardır? Onların ilah edindikleri şeyler, ne kendilerine yardıma güç yetirebilirler, ne de bizim tarafımızdan yardım görürler.* Bilakis Biz, onlara ve babalarına (istidrâcen) nîmetler verdik. Hattâ ömürleri uzadı. O kâfirler, görmüyorlar mı ki, Biz yurtlarına varıp o yurdu etrafından (Müslümanların zaferiyle) eksiltiyoruz. O halde gâlip olanlar onlar mı?

İzah: Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerde geçen "Zikir" kelimesi, kullanıldığı yere göre farklı mânâlar içerir. Zikir, lügatta bir şeyi söylemek, yâd etmek, hatırlamak gibi anlamlara gelir. Kavram olarak ise, kullanıldığı yere göre; Zikrullah, Namaz, Kur'ân, nasihat ve öğüt gibi anlamlara gelir. Bu Âyet-i Kerîme'de: "Fakat onlar, Rablerinin zikrinden yüz çevirirler" diye

buyrulmaktadır. Buradaki maksat da müşriklerin, Allah'ı Teâlâ'nın birliğini ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğini kabul etmeyerek Kur'ân'dan yüz çevirmeleridir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 152 ve izahına bakınız.

قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُمْ بِالْوَحْيِ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَاءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ (٤٥) وَلَئِنْ مَسَّنُهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ (٤٦) لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ (٤٦)

45-46. Ey Resûlüm! De ki: "Ben sizi ancak vahiy ile uyarıyorum. Fakat sağır olanlar, uyarıldıkları vakit dâveti işitmezler."* Yemin olsun ki, onlara Rabbinin azâbından az bir şey isâbet etse, "Eyvah bize! Şüphesiz ki, biz zâlimler idik" derler.

وَنَضْعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَىٰ (٤٧) (بِنَا حَاسِبِينَ (٤٧))

47. Mahşer gününde adâlet terazileri koyarız. Hiç kimseye zerre kadar haksızlık edilmez. Amel, bir hardal tanesi ağırlığında olsa bile, onu da hazır eder ve tartarız. Hesap gören olarak Biz yeteriz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak nakledilen Hadis-i Şerif'te, Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle anlatmaktadır:

أَنَّ رَجُلًا قَعَدَ بَيْنَ يَدَيِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي مَمْلُوكِينَ يُكَذِّبُونَنِي وَيُخُونُونَنِي وَيَعْصُونَنِي وَأَسْتَمُهم وَأَصْرِبُهم فَكَيْفَ أَنَا مِنْهُمْ قَالَ يُحْسَبُ مَا خَانُوكَ وَعَصَوْكَ وَكَذَّبُوكَ وَعِقَابُكَ إِيَّاهُمْ فَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَّاهُمْ بِقَدْرِ ذُنُوبِهِمْ كَانَ كَفَافًا لَا لَكَ وَلَا عَلَيْكَ وَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَّاهُمْ دُونَ ذُنُوبِهِمْ كَانَ فَضْلًا لَكَ وَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَّاهُمْ فَوْقَ ذُنُوبِهِمْ اقْتَصَصَ لَهُمْ مِنْكَ الْفَضْلُ قَالَ فَتَنَحَّى الرَّجُلُ فَجَعَلَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَا تَقْرَأُ كِتَابَ اللَّهِ {وَنَضْعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ {الْآيَةِ فَقَالَ الرَّجُلُ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَجِدُ لِي وَلِهَؤُلَاءِ شَيْئًا خَيْرًا مِنْ مِفَارِقَتِهِمْ أَشْهَدُكُمْ أَنَّهُمْ (أَحْرَارُ كُلُّهُمْ (ت) عَنْ عَائِشَةَ

Adamın biri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna oturdu ve "Yâ Resûlallah! Benim kölelerim var, bana yalan söylüyorlar, hıyanetlik edip emirlerime karşı geliyorlar. Ben de onlara sövüyor ve dayak atıyorum. Bunlar yüzünden benim hâlim ne olacaktır?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Sana ne kadar hıyânet ettikleri, emirlerine ne kadar karşı geldikleri ve sana ne kadar yalan söyledikleri ile senin onlara verdiğin cezâ hesap edilecektir. Şâyet senin onlara verdiğin cezâ, onların suçları kadar ise, başa

baş gelecektir. Ne alacağın ne de vereceğin vardır. Eğer onlara verdiği cezâ suçlarının altında ise, senin için üstünlük olacaktır. Eğer onlara verdiği cezâ suçlarının üstünde ise, fazlası onlar için senden kısas olarak alınacaktır." Bunun üzerine adam bir kenara çekilerek hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona şöyle buyurdu:

- Allah'ın kitabını okumuyor musun? "Mahşer gününde adâlet terazileri koyarız. Hiç kimseye zerre kadar haksızlık edilmez. Amel, bir hardal tânesi ağırlığında olsa bile, onu da hazır eder ve tartarız. Hesap gören olarak Biz yeteriz"[1] diye geçiyor. Bunun üzerine adam dedi ki: "Vallâhi! Yâ Resûlallah! Benim için de onlar için de, kendilerinden ayrılmaktan daha hayırlı bir şey göremiyorum. Şâhit olun ki, onların hepsini azat ettim."[2]

[1] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 47.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 22.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِّنَ (السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴿٤٩﴾)

48-49. Yemin olsun ki Biz, Mûsâ'ya ve Hârun'a, hakkı bâtıldan ayıran, takvâ sahipleri için bir nûr ve öğüt olan Tevrat'ı verdik.* O takvâ sahipleri ki, görmedikleri halde Rablerinden çok korkarlar ve kıyâmet gününden titrerler.

İzah: Dünyâ hayatında Allah'tan korkanlarla ilgili Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: وَعِزَّتِي لَا أَجْمَعُ عَلَى عَبْدِي خَوْفَيْنِ وَلَا أَجْمَعُ لَهُ أَمْنَيْنِ؛ فَمَنْ خَافَنِي فِي الدُّنْيَا أَمَّنْتُهُ (فِي الْآخِرَةِ). (الحكيم الترمذي في نواذر الأصول عن الحسن)

Allah'u Teâlâ buyurdu ki: "İzzetime yemin olsun ki, kuluma iki korkuyu yaşatmam. Aynı şekilde iki güveni de yaşatmam. Bunun için dünyâda iken Benden korkan kişiyi, âhirette güven içinde kılarım."[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 10, s. 310.

(وَهَذَا ذِكْرُ مُبَارَكٍ أَنْزَلْنَاهُ أَفَأَنْتُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ ﴿٥٠﴾)

50. İşte bu Kur'ân da, mübârek bir kitaptır. Onu Biz indirdik. Şimdi onu inkâr mı

ediyorsunuz?

وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَالِمِينَ (٥١) إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا (عَاكِفُونَ (٥٢) قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ (٥٣) قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (٥٤)

51-54. Yemin olsun ki Biz, evvelce İbrâhim'e de rüşd ve hidâyet verdik. Verdiğimiz şeylerin ehli olduğunu biliyorduk.* Ey Resûlüm! İbrâhim'in, babasına (Âzer'e) ve kavmine: "Sizin ibâdet ettiğiniz bu putlar nedir?" dediği vakti zikret.* Onlar: "Biz babalarımızı bunlara ibâdet eder gördük" dediler.* İbrâhim de onlara: "Yemin olsun ki, siz de babalarınız da apaçık dalâlet içindesiniz" dedi.

İzah: Âzer hakkında geniş bilgi için Sûre-i En'âm, Âyet 74 ve izahına bakınız.

قَالُوا اجْتَنِبْنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنَ اللَّاعِبِينَ (٥٥) قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي فَطَرَهُنَّ وَأَنَا (عَلَى ذَلِكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ (٥٦) وَتَالَّلَهُ لَاكِبِدَنَ أَصْنَامَكُمْ بَعْدَ أَنْ تُولُوا مُدْبِرِينَ (٥٧) فَجَعَلَهُمْ جَذَاذَا إِلَّا (كَبِيرًا لَهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ (٥٨)

55-58. Onlar: "Bize bir hak ve hakikatle mi geldin, yoksa bizimle oynuyor musun?" dediler.* İbrâhim şöyle dedi: "Hayır, sizin Rabbiniz, göklerin ve yerin Rabbidir ki, onları yaratmıştır ve ben de buna şahitlik edenlerdenim.* Tallâhi! Siz dönüp gittikten sonra putlarınıza mutlaka bir tuzak kuracağım."* Nihâyet İbrâhim, bütün putları paramçarça etti. Ancak içlerinden büyüğünü sağlam bıraktı, belki ona müracaat ederler diye.

قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَذَا بِالْهَيْتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ (٥٩) قَالُوا سَمِعْنَا فَتَنَى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ (٦٠) قَالُوا فَاتُّوا (بِهِ عَلَى أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ (٦١) قَالُوا ءَأَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِالْهَيْتِنَا يَا إِبْرَاهِيمُ (٦٢) قَالَ بَلْ فَعَلَهُ (كَبِيرُهُمْ هَذَا فَسَلُّوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ (٦٣)

59-63. Kavmi döndükten sonra: "İlahlarımızı kim kırdı? Onu yapan muhakkak zâlimdir" dediler.* Onlardan bir kısmı: "İbrâhim isminde bir gencin onlara hakaret ettiğini işittik" dediler.* Bir kısmı da: "O halde haydi, onu insanların gözünün önüne getirin ki, hakkında şahitlik etsinler" dediler.* (Getirdiler ve ona): "Ey İbrâhim! İlahlarımıza bu işi sen mi yaptın?" dediler.* İbrâhim: "Bilakis bu işi yapan onların büyüğüdür. Eğer söz söylemeye kâdir iseler, onlardan sorun" dedi.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm bir gün herkes sahraya çıktığını gördü. O gün

onların bayram günleri idi. Putların yanındaki nöbetçi de o an için orada yoktu. İbrâhim Aleyhisselâm eline bir balta alarak içlerinden büyük olan hâriç diğer putların tamamının kafalarını kırıp parçaladı. Elindeki baltayı da o sağlam bıraktığı büyük putun boynuna astı. Putların kırıldığını görenler, şaşkınlık içinde bağırdı. Bunun üzerine bütün halk orada toplandı. İbrâhim Aleyhisselâm'ın putlara karşı olduğunu bildikleri için, putlara bu işi yapanın o olduğunu düşünerek onu çağırdılar ve "Putları kıran sen misin?" dediler. İbrâhim Aleyhisselâm da: "Ben yapmadım, siz bu işi kimin yaptığını boynunda balta asılı olan puta sorun, bu işi yapsa yapsa o yapmıştır" dedi. Bunun üzerine onlar, cevap veremeyerek âciz kaldılar ve "Sen bunların konuşamayacağını bilmiyor musun?" dediler. İbrâhim Aleyhisselâm da: "Konuşmaktan âciz olan ve kendi ellenizle yaptığınız putlara mı tapıyorsunuz? Bunları bırakın bir tek olan Benim Rabbime İman edin" dedi. Bu olay karşısında âciz kalan Nemrut ve adamları, İbrâhim Aleyhisselâm'ı cezâlandırmaya karar verdiler; onu bir kuyuya attılar ve üzerinide saman doldurarak yaktılar. Cebrâil Aleyhisselâm, İbrâhim Aleyhisselâm'ı o kuyudan çıkardı. İbrâhim Aleyhisselâm Nemrud ile mücâdele etmeye yine devam etti. Nemrut, bunun üzerine adamlarına, onun böyle ufak bir ateşle ölmeyeceğini söyleyerek şehrin dışına çok büyük bir ateş yakmalarını emretti. Onlar da dört ay boyunca o meydana odun çekerek büyük bir ateş yaktılar ve mancılıkla İbrâhim Aleyhisselâm'ı o ateşe attılar.

Âyette geçtiği üzere İbrâhim Aleyhisselâm'ın yalan söylemesi ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمْ يَكْذِبْ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا فِي ثَلَاثٍ قَوْلِهِ {إِنِّي سَقِيمٌ} وَلَمْ يَكُنْ سَقِيمًا وَقَوْلُهُ لِسَارَةَ أُخْتِي (وَقَوْلُهُ {بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا} (ت) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

İbrâhim Aleyhisselâm, üç şey hâriç hiçbir şey hakkında yalan söylememiştir. Bunlar: Hasta olmadığı halde, "Şüphesiz ben hastayım"[1] sözü, eşi Sâra için, "Hemşiremdir (kız kardeşimdir)" demesi ve "Bilakis bu işi yapan onların büyüğüdür"[2] demesidir."[3]

Sûre-i Enbiyâ, Âyet 69'un izahında İbrâhim Aleyhisselâm'ın ateşe atılması İbrâhim Aleyhisselâm'ın, zevcesi Hz. Sâra'ya, "Hemşirem" diye söylemesinin nedeni geniş olarak anlatılmaktadır.

[1] Sûre-i Saffat, Âyet 89.

[2] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 63.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 22; Ayrıca bakınız: Sahih-i Müslim, Fedâil 41 (154 Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 16.

(فَارْجِعُوا إِلَىٰ أَنْفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ) ٦٤)

64. Onlar, düşündüler ve bir kısmı diğerlerine: "Asıl zâlim olanlar sizsiniz siz" dediler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Asıl zâlim olanlar sizsiniz siz" diye geçen ifadedden maksat, zâlim olan, İbrâhim değil, söz söylemeye ve bir zarar ve menfaate kâdir olmayan şeylere ibâdet eden sizlersiniz, demektir.

(ثُمَّ نَكِسُوا عَلَىٰ رُؤُسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَؤُلَاءِ يَنْطِقُونَ) ٦٥ (قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا)
(وَلَا يَضُرُّكُمْ) ٦٦ (أَفَلَا تَعْقِلُونَ) ٦٧)

65-67. Sonra yine eski inanç ve tartışmalarına döndüler ve yemin ederek, "Ey İbrâhim! Onların söz söylemeye muktedir olmadıklarını sen de bilirsin!" dediler.* İbrâhim: "Allah'ı bırakıp da size hiçbir fayda ve zarar vermeyen şeylere mi ibâdet ediyorsunuz?* Size ve Allah'tan başka ibâdet ettiğiniz şeylere yuh olsun! Hâlâ aklınızı kullanmıyacak mısınız?" dedi.

(قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ) ٦٨ (قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ) ٦٩)

68-69. Kavmi: "Eğer bir şey yaparsanız, onu yakın da ilahlarınıza yardım edin" dediler.* Biz de, "Ey ateş! İbrâhim için soğuk ve selâmet ol" dedik.

İzah: Rivâyete göre; İbrâhim Aleyhisselâm mancınıkla ateşe atılacaktı. İbrâhim Aleyhisselâm'ı mancınığın içine koydular. Atmak için ne kadar uğraşılsa atamadılar. Çünkü Cebrâil Aleyhisselâm, mancınığın İbrâhim Aleyhisselâm'dan olan tarafına çöküyordu. Bu yüzden onu atamıyorlardı. İblis, orada seyredenlerle beraber seyrediyordu. İblis, Cebrâil Aleyhisselâm'ı gördüğü için kâfirlerin mancınıkla İbrâhim Aleyhisselâm'ı hiçbir şekilde fırlatamayacaklarını anladı. İbrâhim Aleyhisselâm'ın, ateşe atılması için kesinlikle Cebrâil Aleyhisselâm'ın oradan gitmesi lâzımdı. İblis, ihtiyar sûretinde gelip çok bilgin ve tecrübeli olduğunu söyleyerek, "Bunu atabilmenin bir tek çaresi var" dedi. Nemrud, şaşkın vaziyette idi. Çünkü ne kadar uğraşılsa da atamıyorlardı. En son İblis'in dediğini yapmak mecburiyetinde kaldılar. İblis'in dediği ise en son

çareydi. Hiç kimsenin yapamayacağı bir şeydi. İblis: "Sizin onu atabilmeniz için bu mancınık direğinin dibinde, açıkta alenen bir kızla bir oğlanın zinâ etmesi lâzım. Ancak o zaman atabilirsiniz" dedi. Çünkü zinâ edilen yerde melâikenin duramayacağını İblis çok iyi biliyordu. Bu zinâ işini hiç kimse yapmak istemedi. Nemrud bunu yapacaklara çok büyük bahşış vereceğini söyledi. Bunun üzerine iki kişi çıktı. Bunlar: "Biz bu bahşışı almak için yaparız" dediler. İkisi, bacı kardeşti. Onlar alenen zinâ yapınca, Cebrâil Aleyhisselâm duramadı, kaçtı. İbrâhim Aleyhisselâm'ı ondan sonra attılar. İbrâhim Aleyhisselâm mancınıkla atılıp havada giderken Cebrâil Aleyhisselâm geldi: "Yâ İbrâhim! Seni kurtarayım mı?" dedi. İbrâhim Aleyhisselâm: "Rabbim bilir, kurtar derse kurtar" dedi. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm: "Yâ Rabbi! Kurtarayım mı?" dedi. Allah'ı Teâlâ da: "İbrâhim'e sor, kurtar derse kurtar" dedi. Cebrâil Aleyhisselâm tekrar İbrâhim Aleyhisselâm'a: "Allah'ı Teâlâ; İbrâhim kurtar derse kurtar, diyor sen ne diyorsun?" dedi. İbrâhim Aleyhisselâm tekrar: "Rabbim bilir" dedi. Bir rivâyete göre üç sefer, bir rivâyete göre yedi sefer Cebrâil Aleyhisselâm, kurtarmak için ısrar etti. İbrâhim Aleyhisselâm her defasında: "Rabbim bilir" dedi.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَخْرُ مَا تَكَلَّمَ بِهِ إِبْرَاهِيمُ حِينَ أُلْقِيَ فِي النَّارِ حَسْبِيَ اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ) (خط کر عن ابی مسعود)

İbrâhim ateşe atıldığı zaman, en son sözü şu olmuştur: "Hasbiyallâhu ve ni'mel vekîl (Bana Allah yeter, o ne güzel vekildir)."[1]

Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Ey ateş! İbrâhim için soğuk ve selâmet ol"[2] diye buyurdu. Eğer Allah'ı Teâlâ "Soğuk ol" dese, "Selâmet ol" demese idi, İbrâhim Aleyhisselâm donarak ölürdü. "Selâmet ol" deyince İbrâhim Aleyhisselâm'ın düştüğü alanı gül bahçesine döndürdü. Nitekim bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

- Eğer Allah'ı Teâlâ: "Ey ateş! İbrâhim için soğuk ol" dedikten sonra "Selâmet ol" ifadesini ilave etmemiş olsaydı, Hz. İbrâhim soğuktan donardı.[3]

Bu olay üzerine Nemrud'un veya baş vezirinin kızı olan Sâra vâlidemiz İbrâhim Aleyhisselâm'a: "Yâ İbrâhim! Ben sana îman ettim" diye çağırdı. İbrâhim Aleyhisselâm da: "Eğer bana îman ettiysen, bulunduğun yerden aşağı atla ve korkma" dedi. Ateş o kadar geniş bir alana yayılmıştı ki, sarayın dibine kadar

ateşin közleri gelmişti. Sâra vâlidemiz, surlardan o ateşin üzerine doğru atladı. Ateş onu da yakmadı ve ateşin içinde yürüyerek, İbrâhim Aleyhisselâm'ın olduğu yere gitti. Böylece Sâra vâlidemiz, o muazzam şöhret, servet ve saltanatın hepsini terk edip, kendi canından vazgeçerek İbrâhim Aleyhisselâm'ın sözü üzerine, sarayın surlarından ateşin içine atlamıştır. Sâliha olan kadınlar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ فُجُورَ الْمَرْأَةِ الْفَاجِرَةِ كَفُجُورِ أَلْفِ فَاجِرٍ وَإِنَّ بَرَّ الْمَرْأَةِ الْمُؤْمِنَةِ كَعَمَلِ سَبْعِينَ صَدِيقًا (حل عن ابن عمر

"Kötü bir kadın, Allah yanında bin kötü erkekten daha kötüdür. Sâlih olan iyi bir kadın, Allah yanında onun ameli, yetmiş tane siddîkin ameline bedeldir."[4]

İbrâhim Aleyhisselâm, eşi Sâra vâlidemiz ile birlikte Filistine doğru giderlerken başlarına gelen bir hâdise, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından şöyle anlatılmaktadır:

لَمْ يَكْذِبْ إِبْرَاهِيمُ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَطُّ إِلَّا ثَلَاثَ كَذَبَاتٍ ثِنْتَيْنِ فِي ذَاتِ اللَّهِ قَوْلُهُ {إِنِّي سَقِيمٌ} وَقَوْلُهُ {بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا} وَوَاحِدَةً فِي شَأْنِ سَارَةَ فَإِنَّهُ قَدِيمٌ أَرْضِ جَبَّارٍ وَمَعَهُ سَارَةُ وَكَانَتْ أَحْسَنَ النَّاسِ فَقَالَ لَهَا إِنَّ هَذَا الْجَبَّارَ إِنْ يَعْلَمَ أَنَّكَ أَمْرَأَتِي يَغْلِبْنِي عَلَيْكَ فَإِنْ سَأَلَكَ فَأُخْبِرِيهِ أَنَّكَ أُخْتِي فَإِنَّكَ أُخْتِي فِي الْإِسْلَامِ فَإِنِّي لَا (أَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ مُسْلِمًا غَيْرِي وَغَيْرِكَ ... (م عن ابى هريرة

İbrâhim Aleyhisselâm şu üçü müstesnâ aslâ yalan söylememiştir. Bu yalanlardan ikisi Allah içindi. Bunlardan birisi putperestlere: "Şüphesiz ben hastayım"[5] demesidir. Diğeri, "Bilakis bu işi yapan onların büyüğüdür"[6] demesidir. Biri de zevcesi Sâra hakkında söylediği sözdür. Şöyle ki:

İbrâhim Aleyhisselâm beraberinde Sâra olduğu halde, cebbâr bir hükümdarın arazisine geldi. Sâra ise insanların en güzeli idi. İbrâhim Aleyhisselâm Sâra'ya: "Şu cebbâr hükümdar senin, benim zevcem olduğunu bilirse, senin üzerinde beni mağlup eder (seni almak için beni öldürür). Eğer senden sual ederse, benim kız kardeşim olduğunu haber ver. Sen, İslâm'da benim kız kardeşimsin. Çünkü ben, biliyorum ki bu yerde (bizim îman ettiğimiz esaslara) benden ve senden başka îman eden hiçbir Müslüman kişi yoktur" dedi. Nihâyet İbrâhim Aleyhisselâm o zâlim hükümdarın arazisine girdiğinde, onun adamlarından biri Sâra'yı gördü. Bu adam zâlim hükümdara: "Senin arazine, senden başka hiçbir kimseye lâıyk olmayacak bir kadın geldi" dedi.

Zâlim hükümdar, Sâra'nın getirilmesi için adam gönderdi. Akabinde de Sâra

getirildi. Bunun üzerine İbrâhim Aleyhisselâm kalkıp namaza durdu. Sâra, zâlim hükümdarın yanına girince, zâlim hükümdar elini ona uzatmaktan kendine hâkim ve sahip olamadı. Eli şiddetli bir tutuluşla tutuldu. Bunun üzerine Sâra'ya: "Sen, Allah'tan elimi salıvermesi için duâ et, ben de sana hiçbir zarar yapmayacağım" dedi. Sâra, onun dediği duâyı yaptı ve onun eli açıldı. O zâlim hükümdar tekrar saldırmak istedi. Bu sefer eli birinci defasından daha şiddetli bir şekilde tutuldu. Zâlim hükümdar Sâra'ya yine ilk defadaki sözlerine benzer sözler söyledi. Sâra, yine duâ etti. Eli açılınca tekrar saldırmak istedi. Bu sefer zâlimin eli ilk iki tutuluştan daha şiddetli bir şekilde tutuldu. Zâlim hükümdar, Sâra'ya dedi ki: "Sen, Allah'tan elimi salıvermesi için duâ et. Sana bir zarar yapmayacağıma Allah şahit olsun diye yemin etti. Sâra tekrar duâ etti ve onun eli salıverildi. Bu defa Sâra'yı getirmiş olan kimseyi çağırıp, "Sen bana insan değil, bir şeytan getirmişsin. Bu kadını benim arazimden dışarı çıkar ve kendisine Hacer'i ver" dedi. Müteakiben Sâra yürüyerek İbrâhim Aleyhisselâm'ın yanına döndü. İbrâhim Aleyhisselâm onu görünce ondan tarafa gitti ve kendine: "Hâlin nasıldır, ne haber?" diye sordu. Sâra: "Hayırdır, Allah'ı Teâlâ, fâcirin elini benden men etti ve bana bir hizmetçi hediye eyledi" dedi.[7]

İbrâhim Aleyhisselâm, hem Müslüman olduğunu, hem de Sâra'nın kendi ailesi olduğunu saklıyordu. Müslümanım dese de, o zâlim hükümdar öldürtecek; Sâra benim karım dese de öldürtecekti. Onun için, "Benim, kız kardeşimdir" dedi. Âdem Aleyhisselâm'dan kardeş olduğunu, bir de din kardeşi olduğunu kalbinden hatırladı. Lisânı ile de "Kız kardeşim" dedi.

Bu Hadis-i Şerif'te anlatılan hâdise, Sâra vâlidemizin büyük bir kerâmetidir. O hükümdarın, Sâra vâlidemiz için verdiği cârîye ise, Hacer vâlidemizdir. Sâra vâlidemizin çocuğu olmadığından,[8] İbrâhim Aleyhis-selâm'ın neslinin devam etmesi için Sâra vâlidemiz, İbrâhim Aleyhis-selâm'ın Hacer vâlidemizle evlenmesini istemiş ve böylece İbrâhim Aleyhisselâm Hacer vâlidemizle evlenmiş ve bu evlilikten İsmâil Aleyhis-selâm dünyâyâ gelmiştir. Sâra vâlidemiz Hacer vâlidemizin bu hâlini kıskanmıştı. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ, İbrâhim Aleyhisselâm'a Hacer vâlidemizi şuan ki Kâbe'nin bulunduğu yere, hiçbir yerleşim yokken götürüp bırakmasını emretti.

Hacer vâlidemizle ilgili daha geniş bilgi için ise, Sûre-i Bakara, Âyet 158'in izahına bakınız.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 3/4.

[2] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 69.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 18, s. 466.

[4] Râmûz'ul-Ehâdis, s 124/6.

[5] Sûre-i Saffat, Âyet 89.

[6] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 63.

[7] Sahih-i Müslim, Fedâil 41 (153).

[8] Sâra vâlidemizin doksan yaşına kadar çocuğu olmayıp, ondan sonra Cebrâil Aleyhisselâm'ın müjdelemesiyle İshâk Aleyhisselâm'ın olduğuna dair Sûre-i Hûd, Âyet 69-73'e bakınız.

(وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ (۷۰) وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ (۷۱))

70-71. Onlar, İbrâhim'e tuzak kurmak istediler. Biz de onları şiddetli hüsrâna uğrattık.* İbrâhim ve Lût'u kurtarıp, âlemler için mübârek kıldığımız yere gönderdik.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın âlemler için mübârek kıldığı yer, Şam diyârında bulunan Kuds-i Şerif'in bulunduğu mevkiidir. Nitekim İbrâhim Aleyhisselâm ve Lût Aleyhisselâm o bölgelerde yaşamışlardır.

Kuds-i Şerif'in mübârek bir bölge olduğuna dair daha geniş bilgi için Sûre-i Tâhâ, Âyet 80'in izahına bakınız.

(وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ (۷۲) وَجَعَلْنَاهُمْ أَيْمَةً يَهْتَدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ (۷۳)) (فَعَلِ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ

72-73. Ve İbrâhim'e, İshâk'ı ve fazla olarak da (İshâk'ın oğlu) Yâkub'u ihsan ettik ve onların hepsini sâlih kimseler kıldık.* Onları, emrimizle insanlara doğru yolu gösteren önderler kıldık ve onlara hayırlar işlemeyi, namaz kılmayı ve zekât vermeyi vahyettik. Onlar, ancak Bize ibâdet eden kimselerdi.

(وَلُوطًا إِنَّا جَعَلْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبَائِثَ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوِءٍ فَاسِقِينَ

(((٧٤) وَأَدْخَلْنَاهُ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ (٧٥)

74-75. Lût'a, Peygamberlik ve ilim verdik ve onu pis ve kötü olan şeylerle meşgul olan beldeden kurtardık. Çünkü onlar, fâsık olan kötü bir kavimdi.* Onu rahmetimize dâhil ettik. Şüphesiz ki o, sâlihlerdendi.

İzah: Lût Aleyhisselâm'ın kavmi olan Sadûm halkı, o zamana kadar kimsenin yapmadığı fuhşiyatı yapıyorlar, yani kadınları bırakıp erkeklere yaşıyorlardı.

Lût kavminin yaptığı kötü fiil hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَإِذَا كَثُرَ اللُّوطِيَّةُ رَفَعَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَدَهُ عَنِ الْخَلْقِ فَلَا يُبَالِي فِي أَيِّ وَادٍ هَلَكُوا (طب عن جابر

"Lûtîlik (Lût Aleyhisselâm'ın kavminin yaptığı erkeklerle ilişki fuhşiyatı) çoğaldığında, Allah'ı Teâlâ onların üzerinden rahmet elini kaldırır ve hangi vâdide helâk olduklarına bakmaz." [1]

Bu âyetlerde özet olarak söylenen Lût Aleyhisselâm'ın kıssası için Sûre-i Hûd, Âyet 74-83, Sûre-i A'râf, Âyet 84 ve izahlarına bakınız.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1731; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 53/14.

(وَنُوحًا إِذْ نَادَى مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ (٧٦) وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا)
((بَيَاتِنًا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوِّءٍ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ (٧٧)

76-77. Ey Resûlüm! Nûh'un evvelce (kavminin helâki için) nidâ ettiği vakti zikret. Biz de ona icâbet ettik. Onu ve ehlini büyük kederden kurtardık.* Ve onu, âyetlerimizi yalanlayan kavme gâlip getirdik. Şüphesiz onlar, kötü bir kavimdi. Bu sebeple onların hepsini tufanda gark ettik.

İzah: Nûh Aleyhisselâm, dokuz yüz elli sene tebliğden sonra kavminden ümidini kesince, helâk olmaları için bedduâ etmiş ve böylece hepsi tufanda helâk edilmiştir.

Nûh Aleyhisselâm'ın kavmine yaptığı bedduâ hakkında Allah'ı Teâlâ Sûre-i Nûh, Âyet 26-28'de şöyle buyurmuştur:

Nûh dedi ki: "Yâ Rabbi! Yeryüzünde hiçbir kâfir bırakma.* Şüphesiz ki, Sen

onları bırakırsan, kullarını dalâlete düşürürler ve ancak fâcir, kâfir çocuklar doğururlar.* Yâ Rabbi! Beni, anne ve babamı, Mü'min olarak evime girenleri, bütün Mü'min erkekleri ve Mü'min kadınları bağışla. Zâlimlerin ise ancak helâkini artır."

Nûh Aleyhisselâm'ın kavmiyle olan mücâdelesini ve en son meydana gelen Nûh Tufanı hakkında daha geniş bilgi için de Sûre-i Hûd, Âyet 36-49 ve izahlarına bakınız.

وَدَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ (٧٨) فَفَهَّمْنَاهَا (٧٩) سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ (٧٩)

78-79. Ey Resûlüm! Dâvud'u ve Süleyman'ı da zikret. Hani onlar, kavmin koyunları ekini yediği vakit, ekin hakkında hüküm veriyorlardı. Biz de onların hükümlerine şahit idik.* Ve o hususta nasıl hüküm verileceğini Süleyman'a bildirdik. Her ikisine de Peygamberlik ve ilim verdik. Dağları ve kuşları, Dâvud ile beraber tesbih etmek üzere onun emrine verdik. İşte bunları yapan Biz idik.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şu hâdise nakledilmiştir:

Bir gün, Dâvud Aleyhisselâm'ın huzuruna iki adam geldi. Birisinin bahçesine diğer birinin yüz koyunu girmişti. Bahçede her koyun kendi fiyatından daha fazla ziyanlık yapmıştı. Koyun sahibinin, koyunlarından başka hiç malı yoktu, bahçe sahibinin de bahçesinden başka hiç malı yoktu. Dâvud Aleyhisselâm ikisine de acıyordu. Nihâyet koyun sahibine:

- Sen koyunlarına bakmadın, onun bahçesinde yayıldı. Onun bahçesi gelip, senin koyunlarına yem olmadı. Onun için koyununun hepsi bahçe sahibinindir, diye koyunları bahçe sahibine verdi. İkisi de çıkıp giderken, Dâvud Aleyhisselâm'ın oğlu Süleyman Aleyhisselâm bunları gördü. Birisi gözleri yaşarmış ağlıyor; diğeri seviniyor, gülüyordu. Yedi yaşında olan Süleyman Aleyhisselâm bunlara sordu, onlarda olayı anlattılar. Bunun üzerine Süleyman Aleyhisselâm: "Babam yanlış yapmış, bu mahkemede iki tarafı da sevindirmek lâzım" dedi ve babasının yanına geldi. Mahkemeyi yanlış yaptığını, birisinin sevinip, diğerinin ağladığını söyledi. Babası adamları tekrar çağırıp, Süleyman Aleyhisselâm'ı hâkim yaptı.

Süleyman Aleyhisselâm ikisini de dinledi; "Ben, ikinizi de sevindireceğim" dedi. Bahçe sahibine: "Bu yüz koyun senin yanında emânet kalsın. Koyunun yünü,

kuzusu, sütü senin. Koyunun anası koyun sahibinin" dedi. Koyun sahibine de: "Bu bahçeyi al ek, verimli hâle getir, yüz koyununu teslim al, bahçesini teslim et" dedi. Koyun sahibi çok sevindi; "İki üç ay çalışır, bahçeyi eker, yetiştirir, koyunlarımı alırım" dedi. Bahçe sahibi de: "Ben, koyunların yününü, sütünü alırsam, bahçeme de kavuşursam, buna râzıyım" dedi. İkisi de sevinip çıkıp gittiler. Süleyman Aleyhisselâm, babası Dâvud Aleyhisselâm'a: "İşte iki tarafı da düşünmek ve sevindirmek lâzım" dedi. Babası bu mahkemeye hayran kalmıştı.

Bu hâdisede olduğu gibi birçok içinden çıkılması zor olan meseleyi Süleyman Aleyhisselâm, en adâletli şekilde hükme bağladı.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَانَتْ امْرَأَتَانِ مَعَهُمَا ابْنَاهُمَا جَاءَ الذَّنْبُ فَذَهَبَ بِابْنِ إِحْدَاهُمَا فَقَالَتْ صَاحِبَتُهَا إِنَّمَا ذَهَبَ بِابْنِكَ وَقَالَتِ الْآخَرَى إِنَّمَا ذَهَبَ بِابْنِكَ فَتَحَاكَمَتَا إِلَى دَاوُدَ فَقَضَى بِهِ لِلْكُبْرَى فَخَرَجَتَا عَلَى سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ فَأَخْبَرَتْهُ فَقَالَ أَتُونِي (بِالسَّكِينِ أَشَقُّهُ بَيْنَهُمَا ... (خ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

Vaktiyle iki kadın ve bu kadınların birer oğlan çocuğu vardı. Bunlar (yolda giderken) kurt gelerek bunlardan birisinin (büyük kadının) çocuğunu kapıp götürmüştü. Bunun üzerine (çocuğunu kurt kapam büyük) kadın, diğer (küçük) kadına: "Kurt senin çocuğunu götürdü" der. Öbür kadında: "Hayır, senin çocuğunu götürdü" der. Nihâyet bu iki hasım, mahkemelerini Dâvud Aleyhisselâm'a arz ederler. O da oradaki büyük kadına hükmeder. Kurdun kaptığı çocuk, küçük kadına ait olur. Bunlar mahkemeden çıkıp Dâvud'un oğlu Süleyman'a giderler. Ve babasının hükmünü ona bildirirler. O da: "Haydi, bana bir bıçak getirin. Çocuğu iki kadın arasında paylaştırayım" demiş. Bunun üzerine küçük kadın: "Aman öyle yapma, Allah sana rahmet etsin!" der. Bunun üzerine, "Çocuk bu kadınındır" diyerek, Süleyman Aleyhisselâm, çocuğun küçük kadına ait olduğuna hükmetmiştir.[1]

Bu hâdisede de Süleyman Aleyhisselâm, bir annenin kendi çocuğunun bilerek öldürülmesine râzı olmayacağını bildiği için gerçek annesinin bu şekilde ortaya çıkacağını anlamıştı.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de: "Dağları ve kuşları, Dâvud ile beraber tesbih etmek üzere onun emrine verdik. İşte bunları yapan Biz idik" diye buyrularak, Dâvud Aleyhisselâm'a birçok farklı özelliğin verildiği de beyan edilmiştir.

Bu husus Sûre-i Sâd, Âyet 16-19'da da şöyle geçmektedir:

Kâfirler: "Ey Rabbimiz! Hesap günü gelmeden evvel amel defterimizi bize acele ver, görelim" diye alay ederler.* Ey Resûlüm! Onların bu gibi sözlerine sabret ve kuvvet sahibi olan kulumuz Dâvud'u yâd et. Şüphesiz o, dâimâ Allah'a yönelirdi.* Muhakkak ki dağları onun emrine verdik, onunla beraber akşam ve ısrak vakti tesbih ederlerdi.* Kuşları da toplanmış olarak onun emrine verdik. Hepsi de ona yönelmişlerdi (Dâvud Aleyhisselâm ile berâber tesbihe devam ederlerdi).

Dâvud Aleyhisselâm, dağların tesbihini ve zikrini işitir, onlarla beraber tesbih ve zikir ederdi.

Canlı ve cansız her şeyin, Allah'ı zikrettiğine dair Sûre-i İsrâ, Âyet 44'te şöyle buyrulmuştur:

"Yedi gök, yer ve onlarda bulunanlar Allah'ı tesbih ederler. Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile tesbih etmesin. Lâkin siz onların tesbihlerini anlamazsınız. Şüphesiz O, Halîm'dir (cezâ vermekte acele etmez), çok bağışlayandır."

Dâvud Aleyhisselâm'ın, sesi çok güzeldi. Dâvudî ses dedikleri onun sesidir. Kendisi, Zebur okurken havada uçan kuşlar geri döner, onun okuması bitene kadar dinler, ondan sonra uçar giderlerdi.

Dâvud Aleyhisselâm hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خُفِّفَ عَلَى دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْقُرْآنُ فَكَانَ يَأْمُرُ بِدَوَابِّهِ فَتُسْرَجُ فَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ قَبْلَ أَنْ تُسْرَجَ دَوَابُّهُ وَلَا يَأْكُلُ إِلَّا (مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ (خ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Dâvud Aleyhisselâm'a Zebur'u okumak kolaylaştırıldı. O, kendi binit hayvanının hazırlanmasını emrederdi de, onlar eğerlenirdi. Ve bunlar eğerlenmezden evvel kendisi Zebur'u okur, hatmederdi. Yine Dâvud Aleyhisselâm, elinin emeğini yerdî."[2]

Zamanın mekâna, mekânın zamana tebdil olması, Dâvud Aleyhis-selâm'a da verilmişti. Yoksa atların hazırlanması beş on dakikada biterdi. Zebûr büyük bir kitaptır. Hatmedilmesi çok daha uzun sürerdi.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğerk Hadis-i Şerif'inde de Dâvud Aleyhisselâm hakkında şü hâdiseyi anlatmıştır:

لَمَّا خَلَقَ اللّٰهُ آدَمَ وَنَفَخَ فِيْهِ الرُّوْحَ عَطَسَ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ فَحَمِدَ اللّٰهُ بِإِذْنِهِ فَقَالَ لَهُ رَبُّهُ يَزَحْمُكَ اللّٰهُ يَا آدَمُ اذْهَبْ إِلَى أَوْلِيَّكَ الْمَلَائِكَةِ إِلَى مَلَأٍ مِنْهُمْ جُلُوسٍ فَقُلِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ قَالُوا وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ ... (ت) (عن ابى هريرة)

Allah'ı Teâlâ, Âdem'i yarattığı ve ruh üflediğı zaman, o hapşırdı ve "Elhamdulillah" diyerek, izni ile Allah'a hamdetti. Rabbi Teâlâ da ona: "Yerhamukallâh (Allah sana rahmet etsin) Ey Âdem! Mukarreb (Allah'a en yakın olan) meleklerden şü oturan gruba git ve -Esselâmü aleyküm- de" dedi. Âdem de öyle yaptı. Hitap ettiğı melekler: "Ve Aleyke's-selâm ve rahmetullâhi ve berekâtuh" diye karşılık verdiler. Sonra Âdem, Rabbine döndü. Rabbi Teâlâ ona: "Bu cümle, senin ve evlatlarının aralarındaki selamlaşmadır" dedi. Allah'ı Teâlâ elleri kapalı olduğı halde, Âdem'e: "Dilediğini seç" dedi. Âdem: "Rabbimin sağ elini seçtim! Rabbimin iki eli de sağdır, mübârektir" dedi.[3] Sonra Allah'ı Teâlâ sağ elini açtı. İçinde Âdem ve onun zürriyeti vardı. "Ey Rabbim! Bunlar nedir?" dedi. Rabbi Teâlâ: "Bunlar senin zürriyetindir" dedi. Her insanın, iki gözünün arasında ömrü yazılıydı. Aralarında biri hepsinden daha parlak, daha nûrlu idi. "Ey Rabbim! Bu kimdir?" dedi. Rabbi Teâlâ: "Bu senin oğlun Dâvud'dur. Ben ona kırk yıllık ömür takdir ettim" dedi. "Ey Rabbim! Onun ömrünü uzat" talebinde bulundu. Rabbi Teâlâ: "Bu ona takdir edilmiş olandır" deyince, O: "Ey Rabbim! Ben ona kendi ömrümden altmış senesini verdim" diye ısrar etti. Bunun üzerine Rabbi Teâlâ: "Sen ve bu talebin berabersiniz" buyurdu.

Sonra Âdem, Cennete yerleştirildi. Allah'ı Teâlâ'nın dilediğı kadar orada kaldı. Sonra Cennetten yeryüzüne indirildi. Âdem, burada kendi ecelini yıl be yıl sayıp hesaplıyordu. Derken ölüm meleğı geldi. Bunun üzerine ona: "Acele ettin, erken geldin. Bana bin yıl ömür takdir edilmişti" dedi. Melek: "İyi ama sen oğlun Dâvud'a altmış senesini verdin" dedi. Ne var ki o bunu inkâr etti, zürriyeti de inkâr etti; o unuttu, zürriyeti de unuttu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ilâve etti: "O günden itibaren yazışmak ve şâhit tutmak emredildi." [4]

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1394; Sahih-i Buhârî, Ehâdîs'ul-Enbiyâ 38.

[2] Sahih-i Buhârî, Ehâdîs'ul-Enbiyâ 35.

[3] Burada geçen "Allah'ın eli" ifadesi müteşabih olan bir husustur. Allah'ın elinin nasıl olduğunu kimse bilemez, tarif de edemez.

[4] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 8.

((وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ (٨٠)

80. Dâvud'a, sizi savaş zamanlarında düşmanlarınızdan muhafaza için, zırh yapma sanatını da öğrettik. Artık siz, (bu nîmetlerimize karşı) şükrediyor musunuz?

İzah: Demircilerin piri, Dâvud Aleyhisselâm'dır. Onun mûcizesiyle, demir avucunda erir; hamur gibi istediği şekilde bükülürdü. Demir, kendinin emrine itaat ederdi. Onunla zırh, kılıç, kalkan ve harp aletleri yapardı.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ ((خ)) عن المقدم

"Hiç kimse elinin emeğinin mahsûlü olan yemekten daha hayırlısını yememiştir. Allah'ın Nebîsi Dâvud Aleyhisselâm da elinin emeğini yedi." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Buyû 15; Râmûz'ul-Ehâdîs, s 371/10.

((وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِمِينَ (٨١) وَمِنْ (الشَّيَاطِينِ مَنْ يَغُوصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَلِكَ وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَ (٨٢))

81-82. Şiddetli esen rüzgârı da Süleyman'ın emrine verdik. Rüzgâr, onun emriyle, hayır ve bereketi çok olan yere esirdi. Biz her şeyi biliriz.* Ve cinlerden [1] dalgıç olanları ve dalgıçlıktan başka diğer işleri yapanları da Süleyman'ın emrine verdik. Ve Biz onları onun emrinde tutuyorduk.

İzah: Süleyman Aleyhisselâm'ın çok büyük köşkü, sarayı vardı. O sarayın üzerinde atlar koşar, askerler tâlim yapar ve her mahlûkun padişahları orada olurdu. Kuşlar, sürüyle saati geldikçe gelir, sarayın üzerinde oturan insanlara gölgelik yaparlardı. Aslanlar, kaplanlar, yırtıcı hayvanlar sarayın kapısında bekçilik görevi yaparlardı. Allah'u Teâlâ'nın emri ile dünyâ yüzündeki cinler ve hayvanlar, Süleyman Aleyhisselâm'ın emri altına girmişti. Bu sebeple ona itaat

etmek zorunda idiler. Rüzgâr da onun emrine verilmişti; ne kadar emrederse, o kadar eserdi. Yine bu husus Sûre-i Sebe, Âyet 12’de şöyle geçmektedir:

"Rüzgârı da Süleyman’ın emrine verdik. O, rüzgâr estiğinde sabahtan öğleye kadar bir aylık, öğleden akşama kadar bir aylık yol kat ederdi. Onun için erimiş bakır mâdenini sel gibi akıttık ve Rabbinin emriyle hizmetinde bulunan cinleri onun emrine verdik ve onlardan Süleyman’a itaat etmeleri için vukû bulan emrimize muhalefet edenlere alevli ateş azabını tattırırız."

Süleyman Aleyhisselâm, rüzgâra emrettiğinde, onun sarayını havanın yüzünde götürürdü. Âyette de geçtiği gibi güneşin doğmasıyla batması arasında iki aylık yol uçardı. İsterse de uçmaz, havada dururdu. Yaz günü sıcaklarda, yaylalara uçar, orada konaklardı. Hava soğuyunca da oradan iklimi sıcak olan yerlere giderdi. Ne kışın bir soğuk, ne yazın bir sıcak görmezdi.

[1] Âyetin metninde şeytanlar diye bir ifade kullanılmakta ve bu ifadeyle cinler kastedilmektedir. Nitekim cin için şeytan ifadesi, bâzen de şeytan için cin ifadesi kullanılmaktadır. Bu hususta Sûre-i En’âm, Âyet 128, Sûre-i Hicr, Âyet 27 ve izahlarına bakınız.

وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ (٨٣) فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ (٨٤) وَأَتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذِكْرًا لِلْعَابِدِينَ (٨٤)

83-84. Ey Resûlüm! Eyyüb’un, Rabbine: "Şüphesiz bana şiddetli sıkıntılar isâbet etti. Sen, merhamet edenlerin en merhametlisisin!" diye nidâ ettiği vakti de zikret.* Biz de onun duâsını kabul edip mübtelâ olduğu şiddetleri ondan kaldırdık. Ona tarafımızdan bir rahmet ve ibâdet edenler için bir öğüt olarak ehlini ve ehlinin bir mislini de verdik.

İzah: Rivâyete göre, Eyyüb Aleyhisselâm, Cenâb-ı Hakk’tan yüksek derece istedi. Allah’u Teâlâ, onun sabrını övdü ve Sûre-i Sâd, Âyet 44’te: "Şüphesiz ki, Biz onu sabırlı bulduk" diye buyurdu. Bunu üzerine İblis: "Sen bana mühlet ver, ben ona ve işlerine karışayım. Bakalım sabredebilecek mi?" dedi. Allah’u Teâlâ da, İblis’e izin verdi. O mühlet üzerine şeytan, Eyyüb Aleyhisselâm’ın evlatlarını, arkasında namaz kılarak öldürdü. Eyyüb Aleyhisselâm sağına selâm verdi, sağındaki evlatlarının hepsini ölmüş gördü. Soluna selâm verince de, soldaki evlatlarının hepsini ölmüş gördü. Fakat Eyyüb Aleyhisselâm, Allah’u Teâlâ’ya hamdu senâ etti. İblis, onun sabrını taşıramadı.

Bu defa Eyyüb Aleyhisselâm, namazda secde de iken İblis, burnuna üfledi. Eyyüb Aleyhisselâm'ın burnunda yara çıktı. Yara genişleyerek bütün vücuduna yayıldı. Yaraya kurt düştü. Şehir halkı: "Bu, bulaşıcı bir hastalıktır" diye onu şehrin dışına sürdüler. Eyyüb Aleyhisselâm yine Allah'ı Teâlâ'ya hamdû senâ etti, sabretti. İblis, yine sabrını taşıramadı.

Hanımı Rahime vâlidemiz, şehre gider; kendisinin durumuna acıyıp ekmek verenlerden alır, hasta olup şehrin dışına sürülen kocası Eyyüb Aleyhisselâm'a getirirdi. Urfa'da bulunan ve onun hasta iken yattığı mağarada beraberce yerlerdi. İblis ise ekmek verenlere: "Siz, Rahime'nin saçından bir parça kesip alın ve öyle ekmek verin" dedi ve onları kandırdı. Onlar, Rahime'ye saçından biraz kesip vermesini, aksi takdirde ekmek vermeyeceklerini söylediler. Rahime vâlidemiz mecbur kaldı. Saçından kesti, verdi. İblis, Eyyüb Aleyhisselâm'ın yanına geldi: "Senin ailen kötü yolda; saçını da kestiler, inanmazsan bak" dedi. Eyyüb Aleyhisselâm, Rahime vâlidemizin saçını kesik görünce, "Allah'ı Teâlâ'ya vaad olsun! İyi olursam sana yüz değnek vururum" dedi. Rahime vâlidemiz: "Sen iyi ol bana yüz değnek yerine istersen beş yüz değnek vur" dedi. İblis, yine Eyyüb Aleyhisselâm'ın sabrını taşıramadı.

Hastalığı onsekiz sene devam etti. Vücuduna kurtlar düştü. Yere düşen kurtları, aç kalmasınlar diye yaranın üzerine tekrar koyardı.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّا لَمُعُونَةٌ تَأْتِي مِنَ اللَّهِ لِلْعَبْدِ عَلَى قَدْرِ الْمُنُونَةِ وَإِنَّ الصَّبْرَ يَأْتِي مِنَ اللَّهِ لِلْعَبْدِ عَلَى قَدْرِ الْمُصِيبَةِ (الحاكم
(والحاكم فى الكنى عن أبى هريرة)

"Kula, Allah'tan gelen yardım, çektiği zahmete göredir, sabır ise kendisine verilen belâ nispetindedir."[1]

Nihâyet Eyyüb Aleyhisselâm: "Yâ Rabbi! Ben sana vâsıl olmak istiyorum. Ama vâsıl olamıyorum, bunun sebebi nedir?" dedi. Allah'ı Teâlâ: "Sen ne kadar sabretsen, ben o kadar ibtilâyı uzatırım. Çünkü ibtilâyı uzatmamda senin için derecenin yükselmesi var. Ancak senin, Bana vâsıl olabilmen için âcizliğini dile getirmen lâzım" dedi. Yani Eyyüb Aleyhisselâm'a, Cenâb-ı Hakk, Esrâr-ı İlâhiyye'sini açıp gösterdi. Eyyüb Aleyhisselâm baktı ki, Hakk'a vâsıl olamamasının sebebi yaptığı sabırdan dolayıdır. Allah ile kendi arasındaki, bu sabır dağının yıkılması lâzımdı.

O zamana kadar İblis, Eyyüb Aleyhisselâm'ın sabrını taşıramak için çocuklarının ölümüne ve hastalığı gibi her ne yaptıysa yine de onun sabrını taşıramadı. En son Hakk'a vâsıl olabilmesi için yaptığı sabrın kendisine engel olduğunu gören Eyyüb Aleyhisselâm'ın, Sûre-i Enbiyâ, Âyet 83'te geçtiği üzere, "Şüphesiz bana şiddetli sıkıntılar isâbet etti. Sen, merhamet edenlerin en merhametlisisin!" "Beni, bu dertten kurtar" diye yalvarması, Hakk Teâlâ'ya vâsıl olabilmesi içindi. Yoksa sabırsızlık gösterdiğinden değildi.

Eyyüb Aleyhisselâm'ın bu kıssası, Sûre-i Sâd, Âyet 41-44'te de şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! Kulumuz Eyyüb'un, "Bana şeytanın meşakkat ve azâbı isâbet etti" diye nidâ ettiği vakti zikret.* Ona, "Ayağınla yere vur. İşte sana, yıkanılacak ve içilecek soğuk bir su" dedik (Yıkandı, içti ve şifâyâ kavuştu).* Biz de ona, tarafımızdan bir rahmet ve hâlis akıl sahipleri için bir ibret olmak üzere, ehlini ve onlarla beraber bir mislini bağışladık.* "Bir deste sap al, onunla zevcene vur; yeminini bozma" dedik. Şüphesiz ki, Biz onu sabırlı bulduk. Eyyüb, ne güzel kuldu. Şüphesiz o, dâimâ Allah'a yönelirdi.

Bu âyetlerde geçtiği üzere Eyyüb Aleyhisselâm, Allah'ı Teâlâ'ya vâsıl olabilmek için üzerindeki sıkıntıların giderilmesi talebinde bulunarak Allah'tan şifâ dileyince, Allah'ı Teâlâ da onun bu duâsını kabul etti. Âyette de geçtiği gibi, ayağını yere vurdu ve Allah'ın hikmetiyle oradan su çıktı. Eyyüb Aleyhisselâm o sudan içti ve banyo yaptı. Böylece bütün yaraları kapandı ve kendisi genç bir delikanlı gibi oldu.

Daha sonra yiyecek getirmek için şehre inen hanımı Rahime vâlidemiz geldi ve Eyyüb Aleyhisselâm'ı, sağlıklı ve gençleşmiş olarak görünce hayret etti. Ona, bir anda nasıl bu hâle geldiğini sordu. O da; Allah'ın hikmetiyle yerden çıkan o sudan içip banyo yaptığını ve böylece hastalığından kurtulup gençleştiğini söyledi.

Eyyüb Aleyhisselâm; hanımı hakkında İblis'in yaptığı iftiranın gerçek olduğunu düşünerek; iyi olursa, ona yüz değnek vuracağını vaad etmişti. Allah'ı Teâlâ, kendisine bunun İblis'in bir iftirası olduğunu bildirerek, yeminin yerine gelmesi için, yüz tane ekin sapını eline alarak bunlarla bir defa hanımına vurmasını söyledi. Böylece Eyyüb Aleyhisselâm'ın vaadi yerine gelmiş oldu.

Rivâyet edildiğine göre, Eyyüb Aleyhisselâm'ın vücuduna düşen kurtlar üç çeşittir: İpek böceği, sülük ve bal arısı. Bunlar, Allah'ı Teâlâ'nın hikmetiyle insanoğluna çok faydalı birer mahlûk hâline dönüşmüşlerdir.

İpek böceği: Dut yaprağını yiyerek ipek yapar. Dut yaprağından ipek yapacak bir makine yapılmasına imkân yoktur. Çünkü Peygamber mûcizesidir.

Sülük: İnsan vücudundaki zararlı olan pis kanı emer. Hiçbir alet bu sülüğün yaptığı işi yapamaz.

Bal arısı: Çiçeklerden aldığı polen ile bal yapar. Arının yapmış olduğu bu balı hiçbir makine yapamaz. Bunlar Esrârı İlâhiyyedir, akıl yetmez. Sülük ve balın şifâsı gayet çoktur.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 108/4.

(وَأَسْمِعِلْ وَادْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلُّ مِنَ الصَّابِرِينَ (٨٥) وَأَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُمْ مِنَ الصَّالِحِينَ (٨٦))

85-86. Ey Habîbim! İsmâil'i, İdris'i ve Zülkifl'i de zikret. Bunların hepsi de sabredenlerdendi.* Ve onları rahmetimize dâhil ettik. Şüphesiz ki onlar, sâlihlerdendi.

İzah: Zülkifl Aleyhisselâm hakkında geniş bilgi için Sûre-i Sâd, Âyet 48 ve izahına bakınız.

(وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ (٨٧) فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ (٨٨))

87-88. Ey Resûlüm! Zünnûn'u (balığın sahibi Yunus Aleyhisselâm'ı) da zikret ki, o vakit, (kazâmızı yerine getirmediğimiz zannıyla) öfkeli olarak ayrılıp gitmişti. Bizim kendisini sorumlu tutmayacağımızı zannetmişti. Nihâyet (balık onu yuttu) karanlıklar içinde, "Yâ Rabbi! Senden başka ilah yoktur. Sen her türlü noksan sıfatlardan uzaksın. Şüphesiz ben, kendi nefsim zulmedenlerden oldum" diye nidâ etti.* Biz de onun duâsını kabul ettik ve onu gamdan kurtardık. Mü'minleri işte böyle kurtarıyoruz.

İzah: Yunus Aleyhisselâm, kavmini îmana dâvet edince, onlar kendisine inanmayarak, "Sen bizi kandırıyorsun" dediler. Allah'ı Teâlâ, Yunus Aleyhisselâm'a: "Yâ Yunus! Sen, sana tâbi olanları al, içlerinden çık, ben onlara

belâ vereceğim. Sen felan ayın, felan günü gel, şehrin sokaklarında gez de onların hâlini gör" dedi.

Yunus Aleyhisselâm, kavmine her ne kadar söylediyse de bunlar inanmadılar. O da kendine tâbi olanları alıp, onların içinden ayrıldı. Yunus Aleyhisselâm, onların üzerine belânın geleceği günü haber vermişti. O gün gelince onların üzerine belâ olarak Allah'ı Teâlâ gökyüzünden ateş yağmuru yağdırmaya başladı. O kavmin kralı, Yunus Aleyhisselâm'ın doğru söylediğini anladı ve adamlarına: "Yunus'u bulun, ona îman edelim" dedi. Fakat Allah'ın emri ile Yunus Aleyhisselâm ve kendisine îman edenler oradan ayrılmıştı. Adamları: "Yunus gitmiş, yok" dediler. Bunun üzerine Kral: "Onun adamlarından birini bulun; ona îman edelim" dedi. Adamlarının da tamamının, Yunus Aleyhisselâm ile birlikte gitmiş olduğunu söylediler. Kral onları bulamayınca insan, hayvan ne varsa, bir araya toplayıp dişileri erkeklerinden, yavruları analarından ayırdı. Onlar hep birlikte bağırmaya başladılar. Kral: "Yâ Rabbi! Ben bilsem, Sana Yunus'un ettiği gibi duâ edeceğim. Ama elimden ancak, bu insanları ve hayvanları Sana karşı bağirttirmek geliyor. Bunların bağırmalarını Yunus'un yaptığı duâ gibi kabul et" dedi. Kral'ın bu duâsı, Allah'ı Teâlâ'nın hoşuna gitti ve onların üzerlerinde ki belâyı kaldırdı.

Bu husus Sûre-i Yûnus, Âyet 96-98'da şöyle geçmektedir:

"Şüphesiz ki, aleyhlerinde Rabbinin kelimesi (hükmü) hak olanlar, îman etmezler.* Onlar, elim azâbı görünceye kadar delillerin hepsini görseler de yine îman etmezler.* Helâk olan bir belde ahâlisi, onlara azap inmeden önce îman etselerdi de bu îmanları kendilerine fayda verseydi ya! Ancak Yunus'un kavmi, azap işâretlerini görür görmez îman ettiler. Biz de onlardan, dünyâ hayatında zelil olacakları azâbı kaldırdık ve onları bir müddete kadar faydalandırdık."

Allah'ı Teâlâ, Yunus Aleyhisselâm'a: "Yâ Yunus! Sen, sana tâbi olanları al, içlerinden çık, Ben onlara belâ vereceğim. Falan ayın, felan günü, onların hâline gel bak" demişti. Yunus Aleyhisselâm geldi. Baktı ki, herkes işinde gücünde, belâyâ dair en ufak bir eser görmedi. Başlarına belâ geldiğini, Müslüman olmak için kendini aradıklarını bilmiyordu. Yunus Aleyhisselâm: "Ben içlerine gidersem, benimle alay ederler. Belâ gelecekti. Hani niye gelmedi, sen yalan çıktın" derler. Ben bunlara görünmeden gideyim, dedi ve bu sebepten dolayı şehrin içine girmeyip oradan öfkeli olarak ayrıldı. Halbuki Allah'ı Teâlâ "Gir, o şehrin sokaklarını gez" demişti. Bu sebeple Allah'ın izni olmadan oradan

gitmemesi gerekirdi. İşte bu şekilde oradan ayrıldığı için Allah'ın emrine muhalefet etmiş oldu.

Yunus Aleyhisselâm, bir iskeleye geldi ve bir gemiye bindi. Gemiyle giderlerken önlerini bir balık çevirdi. Gemiye engelliyor ve onu göndermiyordu. Gemide bulunanlar: "Balık çok büyük, bu balık bir yem istiyor, yoksa gemiyi batıracak; kura çekelim, kime düşerse onu balığa yem olarak atalım" dediler. Kura çektiler. Yunus Aleyhisselâm'a düştü. "Bu ihtiyar, hem de çok güzel bir adam. Yeniden kura çekelim" dediler. Kura çektiler, yine Yunus Aleyhisselâm'a düştü. "Bu da olmadı, yine kura çekelim" dediler. Kura çektiler, tekrar Yunus Aleyhisselâm'a düştü. Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve Yunus Aleyhisselâm'a hitâben: "Sen, kavminden kaçtın. Onlar îman etmek için seni arıyorlardı. Onun için balığa yem olarak seni atsinlar. Allah'ı Teâlâ böyle emrediyor" dedi. Yunus Aleyhisselâm gemide olanlara: "Balığa beni atın" dedi ve kendini attılar. Balık, Yunus Aleyhisselâm'ı yuttu. Denizin dibine daldı. Yunus Aleyhisselâm, bir rivâyette kırk gün, bir rivâyette altı ay balığın karnında bekledi. Elbiseleri eridi, eti yumuşadı. Böylece okyanusları balığın karnında gezdi.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ذِي النُّونِ إِذْ دَعَا وَهُوَ فِي بَطْنِ الْحُوتِ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ فَإِنَّهُ لَمْ يَدْعُ بِهَا رَجُلٌ (مُسْلِمٌ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا اسْتَجَابَ اللَّهُ لَهُ) (حم ت ك هب ع عن أبي وقاص)

Balığın karnında iken Yunus Aleyhisselâm'ın yaptığı duâ: "Lâ ilâhe illâ ente sübhâneke innî küntü minezzâlimin! (Yâ Rabbi! Senden başka ilah yoktur. Sen her türlü noksan sıfatlardan uzaksın. Ben kendi nefesine zulmedenlerden oldum)" ifadesidir. İşte Müslüman bir kişi her ne için bu duâyı okursa, Allah'ı Teâlâ mutlaka onu kabul eder.[1]

Balık, nihâyet Yunus Aleyhisselâm'ı, gemiye bindiği iskeleye yakın bir yere getirdi ve ağzından dışarı çıkardı. Yunus Aleyhisselâm yürürken ayağına taşlar batıyordu. Vücudu çok yumuşamıştı. Bir bahçenin içine girdi, kabak yapraklarını üzerine örttü. Sabah olduğunda çocuklar oyna-maya geldiler. Çocuklardan birinin gözleri görmüyordu. Öbür çocuklar oynadıkça bu da hevesleniyor, oynamak istiyor, görmediği için düşüyordu. Yunus Aleyhisselâm bu kör çocuğa acıdı, ellerini havaya kaldırdı: "Yâ Rabbi! Şu çocuğun gözlerini aç" diye duâ etti. Çocuğun gözleri açıldı, görmeye başladı, sevindi. Diğer çocuklar da sevindiler. O çocuk baktı ki, kabak yapraklarının arasında, bir adam duruyor.

"Gelin bu adamı taşıyalım" dedi. Diğer çocuklar: "Biz onu saatlerdir görüyoruz. Bize ne zararı var, taşılamayalım" dediler. Bu çocuk: "Taşıyalım" dedi. Onlar taşılamayınca kendisi, taşla Yunus Aleyhisselâm'a vurmaya başladı. Her attığı taş etinin içine gömülüyordu. Yunus Aleyhisselâm: "Yâ Rabbi! Bir sözünü dinlemedim, balığa yem ettin. Bir de yaptığına karıştım, beni taşılatıyorsun. Şu çocuğun gözlerini tekrar kapa" diye duâ etti. Çocuğun gözleri tekrar kapandı, kör oldu. Yunus Aleyhisselâm da kurtuldu. Sonra Yunus Aleyhisselâm kavminin içine geldi. Onların hepsini îmana dâvet etti. Hepsi de Müslüman oldular.

Sûre-i Sâffât, Âyet 139-148'de de Yunus Aleyhisselâm'ın kıssası şöyle geçmektedir:

"Şüphesiz Yunus da elbette Resullerdendi.* Hani o, dolu bir gemiye kaçmıştı.* Derken (geminin gark olacağını düşünenler) gemide olanlar arasında kura çektiler de kura ona düştü (denize atıldılar)* Onu balık yuttu. O vakit, nefsinin kınadı.* Eğer o, Allah'ı Teâlâ'yı çok zikredenlerden olmasaydı,* kıyâmet gününe kadar balığın karnında kalırdı.* Biz de onu ottan, ağaçtan bir şeyin olmadığı bir yere hasta olarak bıraktık.* Onun üzerine geniş yapraklı bir ağaç bitirdik.* Onu, yüz bin yahut daha fazla olan halka Peygamber olarak gönderdik.* Nihâyet îman ettiler. Biz de onları bir müddete kadar faydalandırdık."

[1] Sünen-i Tirmizî, Daavât 50; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1383.

وَزَكَرِيَّا إِذْ نَادَى رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ (٨٩) فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَى ()
(وَأَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ (٩٠)

89-90. Ey Resûlüm! Zekeriyya'nın, "Yâ Rabbi! Beni yalnız (evlatsız) bırakma. Sen vârislerin en hayırlısısın!" diye nidâ ettiği vakti de zikret.* Biz de onun duâsını kabul ettik ve ona Yahyâ'yı ihsan ettik. Zevcesinin de kısırlığını giderdik. Şüphesiz onlar, hayırlı işlerde yarışır, sevabımıza rağbet eder ve azâbımızdan korkarak Bize duâ ederlerdi. Onlar, Bize karşı çok itaatkârdılar.

İzah: Zekeriyya Aleyhisselâm çocuğunun olması için, "Yâ Rabbi! Beni yalnız (evlatsız) bırakma. Sen vârislerin en hayırlısısın!" diye duâ etmiştir. Yani, "Yâ Rabbi! Bana bir çocuk nasip et ki, hem Peygamber olsun, hem de malıma vâris olsun" diye buyurmuştur. Çünkü Peygamberlerin evlatlarına mîras kalmaz. Peygamberlerin malları ancak onun yerine geçen Peygambere veya halifesine

mîras olarak kalır.

Abdullah İbn-i Ukeym Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre, Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu bir hutbesinde; Besmele, Hamd ve Salavattan sonra şöyle buyurmuştur:

أَوْصِيَكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَأَنْ تُتَّقُوا عَلَيْهِ بِمَا هُوَ لَهُ أَهْلٌ وَأَنْ تَخْلُطُوا الرَّغْبَةَ بِالرَّهْبَةِ فَإِنَّ اللَّهَ أَتَى عَلَى زَكَرِيَّا وَأَهْلٍ بَيْتِهِ فَقَالَ: إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ (ك عن عبد الله بن عكيم)

Ben size Allah'tan korkmanızı, lââyık olduğu şekilde O'na senâda bulunmanızı, korku ile ümit arasında olmanızı öğütlerim. Allah'ı Teâlâ, Zekerîyya Aleyhisselâm ve ailesini övmüş ve "Şüphesiz onlar, hayırlı işlerde yarışır, sevabımıza rağbet eder ve azâbımızdan korkarak Bize duâ ederlerdi. Onlar, Bize karşı çok itaatkârdılar"[1] diye buyurmuştur.[2]

Bu sebeple Mü'min, dâimâ "Havf ve recâ (korku ile ümit)" arasında olmalıdır. İbâdetin sermâyesi havf ile recâdır. "Havf" o dur ki, kişinin Cenâb-ı Hakk'a karşı her ne kadar ibâdeti çok olsa da, Allah korkusunu yüreğinden çıkaramaz. Çünkü O'nun gazabına uğradığı zaman, iyi amelinin hepsinin gideceğini, bir hükmünün olmadığını bilir. "Recâ" da o dur ki, kişi Cenâb-ı Hakk'a güvenmeli, evlat babasına nasıl güvenirse ondan daha ziyâde güvenmeli, Allah'ı Teâlâ'nın kendine yardım edeceğine inanmalıdır.

Yine havf ve recâ hakkında Sûre-i Secde, Âyet 16'da Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Onların (gece, ibâdet için) yanları yataklarından uzaklaşır. Rablerine, korku ve ümit ile duâ ederler. Kendilerine verdiğimiz rızıklardan da infak ederler."

[1] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 90.

[2] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3404.

((وَالَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَةً آيَةً لِلْعَالَمِينَ) ٩١)

91. Ey Resûlüm! İffetini muhafaza eden Meryem'i de zikret. Ona ruhumuzdan üfledik. Onu ve oğlu Îsâ'yı âlemlere (kudretimize alâmet olan) bir mûcize kıldık.

((إِنَّ لَذِيَّةَ أُمَّتِكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ (۹۲) وَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ كُلَّ إِلَيْنَا رَاجِعُونَ (۹۳))

92-93. Şüphesiz ki, sizin dîniniz olan bu İslâm Dini, tek bir dindir. Ben de sizin Rabbinizim. O halde Bana ibâdet edin.* Fakat insanlar, dinlerini aralarında parça parça ettiler. Onların hepsi Bize döneceklerdir.

İzah: Bütün peygamberlerin dinlerinin tek olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَا أُولَى النَّاسِ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَالْأَنْبِيَاءِ إِخْوَةٌ لِعَلَّتِ أُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ (خ م
(عن أبى هريرة

"Ben, Meryem oğlu Îsâ'ya, dünyâda ve âhirette de insanların en yakınıyım. Peygamberler babadan kardeşirler; anneleri farklıdır, dinleri ise birdir (İslâm'dır)." [1]

Hak din olan İslâm, tek bir din olmasına rağmen, insanlar dinde ihtilafa düşerek onu çeşitli dinlere ayırmışlardır. Bu husus Sûre-i Mü'minûn, Âyet 52-53'te de şöyle geçmektedir:

"Şüphesiz ki, sizin dîniniz olan bu İslâm Dini, tek bir dindir. Ben de sizin Rabbinizim. O halde Benden korkun.* Fakat insanlar, dinlerini aralarında parçalayıp fırka fırka ayrıldılar. Her fırka kendi inancını beğendi."

[1] Sahih-i Buhârî, Ehâdîs'ul-Enbiyâ 48; Sahih-i Müslim, Fedâil 40 (145).

((فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعِيَّةٍ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ (۹۴))

94. O halde Mü'min olduğu halde sâlih amellerden bir şey yapanın çalıştığını zâyi etmeyiz. Şüphesiz ki, onun çalıştığını (amel defterinde) yazarız.

وَحَرَامٌ عَلَى قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ (۹۵) حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ)
(يَنْسِلُونَ (۹۶)

95-96. Helâkını takdir ettiğimiz bir belde ahalisinin, (mahşer günü) Bize dönmemeleri elbette imkânsızdır.* Ye'cüc ve Me'cüc'ün seddi açılıp da, onlar her tepeden süratle geldikleri vakte kadar, bu kavimlerin hâlleri devam eder.

İzah: Ye'cüc ve Me'cüc, on büyük kıyâmet alâmetlerinden biridir. Bu husus

Huzeyfe Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te şöyle geçmektedir:

Biz bir gün kendi aramızda konuşurken, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanımıza çıkageldi. Bize: "Ne konuşuyorsunuz?" dedi. Biz de: "Kıyâmet gününden konuşuyoruz" diye cevap verdik. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِنَّهَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرَوْنَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ فَذَكَرَ الدُّخَانَ وَالْجَالَ وَالْدَّابَّةَ وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا وَنُزُولَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَثَلَاثَةَ خُسُوفٍ خَسْفٍ بِالشَّرْقِ وَخَسْفٍ بِالمَغْرِبِ وَخَسْفٍ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَآخِرُ ذَلِكَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنَ الْيَمَنِ تَطْرُدُ النَّاسَ إِلَى مَحْشَرِهِمْ (م حم عن حذيفة بن اسيد الغفارى)

"Şüphesiz on alâmet görülmedikçe kıyâmet kopmayacaktır. Bunlar: Deccâl, Duman, Dâbbet'ül-arz, güneşin batıdan doğması, Meryem oğlu İsa Aleyhisselâm'ın yere inmesi, Ye'cüc ve Me'cüc'ün zuhur etmesi, doğuda, batıda ve Arap yarımadasında olmak üzere üç yer çöküntüsü, son olarak da Yemen'den çıkarak insanları Şam'a sürecekt ateşin meydana gelmesi." [1]

Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

تُفْتَحُ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ فَيَخْرُجُونَ كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى {وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ} فَيَعْمُونَ الْأَرْضَ وَيَنْحَارُ مِنْهُمْ الْمُسْلِمُونَ حَتَّى تَصِيرَ بَقِيَّةُ الْمُسْلِمِينَ فِي مَدَائِنِهِمْ وَحُصُونِهِمْ وَيَضُمُّونَ إِلَيْهِمْ مَوَاشِيَهُمْ حَتَّى أَنَّهُمْ لَيَمُرُّونَ بِالنَّهْرِ فَيَشْرَبُونَهُ حَتَّى مَا يَذَرُونَ فِيهِ شَيْئًا فَيَمُرُّ آخِرُهُمْ عَلَى أَثَرِهِمْ فَيَقُولُ قَائِلُهُمْ لَقَدْ كَانَ بِهَذَا الْمَكَانِ (مَرَّةً مَاءٌ وَيَظْهَرُونَ عَلَى الْأَرْضِ... (ه عن ابى سعيد الخدرى)

"Ye'cüc ile Me'cüc'ün seddi açılarak çıkacaklar ve Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Enbiyâ, Âyet 96'da: "Onlar her tepeden süratle geldikleri vakte kadar..." diye buyurduğu gibi, onlar yeryüzünün her tarafına yayılacaklardır. Müslümanlar onların önlerinden çekilip uzaklaşacaklar. Nihâyet geri kalan Müslümanlar da şehirlerinin içinde kalelerine hayvanlarını toplayarak çekilecekler ve oralara kapanacaklar. Ye'cüc ile Me'cüc bir nehre uğrayıp yatağında hiçbir şey kalmayacak şekilde suyunu içip tüketecekler. Onların arkasından gelenler oraya uğrayacaklar ve sözcüleri:

- Yemin olsun ki vaktiyle bu yerde su varmış, diyecekler. Ye'cüc ve Me'cüc orduları yeryüzünü istila edecekler. Sonra sözcüleri:

- İşte bunlar, yeryüzü ahâlisidir, biz onların işini bitirdik. Artık gökyüzü ahâlisine de el atalım diyecek. Hattâ onların biri muhakkak mızrağını gökyüzü tarafına doğru fırlatarak hareket ettirecek de mızrak kana boyanmış olarak geri dönecek. Bunun üzerine:

- Muhakkak gökyüzü ahâlisini de öldürdük, diye övünecekler. İşte onlar böyle davrandıkları bir sırada, Allah'ı Teâlâ çekirge kurdu gibi birtakım canlı mikroplar gönderecek ve bunlar onlar boyunlarından yakalayacak ve onlar kimi kiminin üstüne bindirilmiş halde çekirge sürüsünün ölümü gibi öleceklerdir. Artık kalelerine kapanmış bulunan Müslümanlar, onlardan hiçbir haber ve hareket işitmez olacaklar. Sonra birbirlerine:

- Canını satın alacak, Ye'cüc ve Me'cüc ordularının ne durumda oldukları ve ne yaptıklarını görecektir babayiğit bir kimse var mı? diye soracaklar. Bunun üzerine canını Ye'cüc ve Me'cüc'ün öldürmelerine hedef yapan fedâî bir kimse çıkararak, onların ordugahına inerek onları ölmüş vaziyette bulunca Müslümanlara:

- Sevinmez misiniz? Düşmanlarınızın hepsi birden ölmüşler, diye nidâ edecek. Bunun üzerine Müslümanlar kaleden dışarı çıkacaklar ve hayvanlarını da salıverecekler. Fakat Ye'cüc ve Me'cüc'ün leşlerinin bulunmadığı hiçbir meraları kalmayacak. Hayvanlar bitkilere ve yeşilliklere nâil olacaklar da, hiçbir zaman elde edemediği sütün en güzeli kadar sütü bu ölümler arasında elde edecekler.”[2]

Yine Ye'cüc ve Me'cüc hakkında Sûre-i Kehf, Âyet 97-99 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Fiten 13 (39 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15555.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 33.

وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ (٩٧) (

97. Hak olan vaad (kıyâmet) yaklaştığı vakit, kâfirlerin hemen gözleri açılır ve donar kalır ve "Eyvâh bize! Şüphesiz ki, biz bundan gâfil idik. Hayır, biz zâlimler idik!" derler.

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ (٩٨) لَوْ كَانَ مُؤَلَّاءَ إِلَهَةٍ مَا وَرَدُوهَا وَكُلٌ (٩٩) فِيهَا خَالِدُونَ (٩٩) لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ (١٠٠) (

98-100. Ey kâfirler! Şüphesiz ki, siz de Allah'ı bırakıp ibâdet ettikleriniz de Cehennemden yakıtısınız. Siz oraya varıp gireceksiniz.* Sizin taptıklarınız ilah olsalardı, oraya varıp girmezlerdi. Halbuki hepsi de orada ebedî kalacaklardır.* O Cehennem ki, orada âh ve inilti vardır. Onlar orada (azâbın şiddetinden dolayı) hiçbir şey işitmezler.

İzah: Kıyâmetin kopması ve mahşerde olacak olaylarla ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâbından bir grubun arasında bulunduğu sırada şöyle buyurmuştur:

ثُمَّ يَقْضِي بَيْنَ مَنْ بَقِيَ مِنْ خَلْقِهِ إِنَّهُ لَيُكَلَّفُ يَوْمَئِذٍ شَائِبَ اللَّبَنِ بِالمَاءِ ثُمَّ يَبِيعُهُ أَنْ يُخْلَصَ المَاءَ مِنَ اللَّبَنِ ... حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ لِأَحَدٍ عِنْدَ أَحَدٍ تَبِعَةٌ نَادَى مُنَادٍ فَاسْمِعِ الخَلْقَ كُلَّهُمْ فَقَالَ: أَلَا لِيَلْحَقَ كُلُّ قَوْمٍ بِآلِهَتِهِمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا يَبْقَى أَحَدٌ عِنْدَ دُونِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ شَيْئًا إِلَّا مَثَلْتُ لَهُ آلِهَةً بَيْنَ يَدَيْهِ وَيُجْعَلُ يَوْمَئِذٍ مَلَكٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ عَلَى صُورَةِ عِيسَى فَيَتَّبِعُهُ النَّصَارَى وَيُجْعَلُ مَلَكٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ عَلَى صُورَةِ عَزْرَى فَيَتَّبِعُهُ الْيَهُودُ ثُمَّ تَقُودُهُمْ آلِهَتُهُمْ إِلَى النَّارِ وَهِيَ الَّتِي يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: لَوْ كَانَ هَؤُلَاءِ آلِهَةً مَا وَرَدُوهَا وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ. (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة)

"...Nihâyet, hiç kimsenin yanında hiç kimseye âit bir zulüm kalmaz ki zâlimden mazlumun hakkı alınmış olmasın. O kadar ki, süte su katıp sonra satan dahi süt sudan ayrılınca kadar sorumlu tutulur. Allah'u Teâlâ bütün bunları bitirdiğinde birisi çıkıp seslenir, bütün yaratılanlar duyarlar:

- Dikkat edin! Her kavim ilâhlarına ve Allah'u Teâlâ'dan başka ibâdet ettiklerine katılsın. Allah'u Teâlâ'dan başkasına ibâdet eden hiç kimse kalmaz ki, önünde ilahları temessül[1] ettirilmiş olmasın. O gün meleklerden birisi, Üzeyr şekline girdirilir. Meleklerden biri de Meryem oğlu Îsâ sûretine büründürülür. Birine Yahudiler, öbürüne Hristiyanlar uyar. Sonra onların ilâhları kendilerini Cehenneme sürükler. İşte bu, Allah'u Teâlâ'nın, Sûre-i Enbiyâ, Âyet 99'daki şu buyruğudur: "Sizin taptıklarınız ilah olsalardı, oraya varıp girmezlerdi. Halbuki hepsi de orada ebedî kalacaklardır." [2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

يَجْمَعُ اللَّهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَطَّلِعُ عَلَيْهِمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فَيَقُولُ أَلَا يَتَّبِعُ كُلُّ إِنْسَانٍ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ فَيَمَثُلُ لِصَاحِبِ الصَّلِيبِ صَلِيبُهُ وَلِصَاحِبِ التَّصَاوِيرِ تَصَاوِيرُهُ وَلِصَاحِبِ النَّارِ نَارُهُ فَيَتَّبِعُونَ ... (ت عن ابى هريرة)

"Mahşer günü Allah'ı Teâlâ insanları bir sahada toplayacak. Sonra âlemlerin Rabbi, onlara çıkarak buyurur ki: "Dikkat! Her insan ibâdet ettiğine tâbi olsun!" Bunun üzerine haça tapınmış olana tapındığı haçı temsil olunacak. Sûretlere tapınmış olana tapındığı sûretleri, ateşe tapınmış olana ateşi temsil olunacak ve böylece hepsi de dünyâda iken tapındıklarının arkasından gidecekler..."[3]

[1] Temessül, benzeşme, benzerlik anlamına gelmektedir.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 283.

[3] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 20.

إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَ الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ* (١٠١) لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَةً وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ (أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ* (١٠٢) لَا يَحْزَنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّيْهُمْ الْمَلَائِكَةُ ۚ هَٰذَا يَوْمُكُمْ الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (١٠٣)

101-103. Şüphesiz ki, kendileri için katımızdan güzel bir mükâfat hazırlanmış olanlar ise, Cehennemden uzaktırlar.* Onlar, Cehennemin sesini işitmezler. Onlar, nefislerinin arzu ettiği nîmetler içinde ebedî olarak kalacaklardır.* Onlar, (dirilme için Sûr'un üflenmesinden oluşan) en büyük korkudan mahzun olmazlar. Melekler de onları, "Bugün size vaad olunan mükâfat günüdür" diyerek karşılarlar.

İzah: Bu âyetlerden anlaşıldığı üzere, insanların kabirlerinden ilk olarak kalktıklarında; Mü'minlere yaptığı iyi amellerinin karşılığında Cennete gireceğinin müjdeleneceği, kötü amellerinden dolayı Cehennemi hak edenlerin de, Cehenneme gireceğinin bildirileceği haber verilmektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا مَاتَ عُرِضَ عَلَيْهِ مَقْعَدُهُ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ إِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَمِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَإِنْ كَانَ مِنْ (أَهْلِ النَّارِ فَمِنْ أَهْلِ النَّارِ فَيَقَالُ هَٰذَا مَقْعَدُكَ حَتَّىٰ يَبْعَثَكَ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) (خ م ابن عمر)

"Sizden bir kimse öldüğü zaman, sabah akşam ona makâmı arzedilir. Cennet ehlinden ise Cennetteki, Cehennem ehlinden ise Cehennemdeki yeri gösterilir ve "burası senin yerindir. Allah mahşer günü seni oraya gönderecek" denir."[1]

Kâfirlerin öldüğünde Cehennemdeki yerini göreceklerine dair Sûre-i Mü'min, Âyet 46'da da şöyle buyrulmaktadır:

Sabah akşam, Cehennem ateşine arz olunurlar. Kıyâmet koptuğu gün de meleklerle: "Âl-i Firavun'u en şiddetli azaba girdirin" denilir.

[1] Sahih-i Buhârî, Cenâiz 87; Sahih-i Müslim, Cennet 17 (66).

(يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّا عَلَيْهَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ) (١٠٤)

104. O gün biz göğü, kitapların sayfalarını dürer gibi düreriz. Varlıkları ilk olarak nasıl yarattıysak, öyle iâde ederiz. Bu, yerine getireceğimiz vaadimizdir. Biz, bu vaadimizi muhakkak yaparız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir hutbe okudu ve şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنكُمْ مَحْشُورُونَ إِلَى اللَّهِ خُفَاءَ عُرَاءَ غُرْلًا ثُمَّ قَالَ { كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّا عَلَيْهَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ } إِلَى آخِرِ الْآيَةِ ثُمَّ قَالَ أَلَا وَإِنَّ أَوَّلَ الْخَلْقِ يُكْسَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِبْرَاهِيمَ أَلَا وَإِنَّهُ يُجَاءُ بِرِجَالٍ مِنْ أُمَّتِي فَيُؤْخَذُ بِهِمْ ذَاتَ الشَّمَالِ فَأَقُولُ يَا رَبِّ أَصِيحَابِي فَيَقَالُ إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَخَذْتُمْ بَعْدَكَ فَأَقُولُ كَمَا قَالَ الْعَبْدُ الصَّالِحُ { وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ } فَيَقَالُ إِنَّ هَؤُلَاءِ لَمْ يَزَالُوا مُرْتَدِّينَ عَلَى أَعْقَابِهِمْ مُنْذُ فَارَقْتُهُمْ (خ عن ابن عباس)

"Ey insanlar! Şüphesiz ki, sizler Allah'ın huzurunda yalınayak, çıplak ve sünnetsiz olarak toplanacaksınız. Sonra Sûre-i Enbiyâ, Âyet 104'deki: "... Varlıkları ilk olarak nasıl yarattıysak, öyle iâde ederiz. Bu, yerine getireceğimiz vaadimizdir. Biz, bu vaadimizi muhakkak yaparız" buyruğunu okudu ve daha sonra şöyle buyurdu:

- İyi bilin ki mahşer gününde, yaratılanların ilk elbise giydirileni İbrâhim Aleyhisselâm olacaktır. Yine iyi bilin ki ümmetimden bir kısım insanlar getirilecek ve onlar sol tarafa doğru götürüleceklerdir. Ben: "Ey Rabbim! Bunlar benim Ashâbımdır" diyeceğim. Bana: "Sen bunların senden sonra ne yaptıklarını bilmiyorsun" denilecektir. Ben de, şu sâlih kulun; Îsâ Aleyhisselâm'ın, Sûre-i Mâide, Âyet 117'de: "Ben onlara bana emrettiğin şeylerden başka bir şey demedim. "Benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a ibâdet edin" dedim. Ben onların arasında iken hallerine şâhit idim, beni yükselttikten sonra onların hallerini gözetleyen Sen idin. Sen her şeye şâhidsin" diye söylediği gibi söyleyeceğim. Bana şöyle denecektir: "Sen onlardan ayrıldıktan sonra dinden döndüler ve mürtet olarak devam ettiler." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Mâide 12.

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ (١٠٥) إِنَّ فِي هَذَا لَبَلَاغًا لِقَوْمٍ (عَابِدِينَ) (١٠٦)

105-106. Yemin olsun ki, Tevrat'tan sonra Zebur'da da yeryüzüne sâlih kullarımın vâris olacağını yazmıştık.* Şüphesiz bu Kur'ân'da, Allah'a ibâdet eden bir topluluk için yeterli bir tebliğ vardır.

İzah: Mü'minler, sonunda kâfirlere gâlip gelerek yeryüzüne vâris olacaklardır. Allah'ı Teâlâ, Sûre-i Saff, Âyet 8'de de: "Onlar, Allah'ın nûrunu ağızlarıyla (bâtıl sözleriyle) söndürmek isterler. Kâfirler istemese de Allah'ı Teâlâ, nûrunu tamamlayacaktır" diye buyurarak Mü'minlerin, kâfirlere gâlip olacaklarını haber vermiştir. Yine bu hususta Sûre-i Nûr, Âyet 55 ve izahına bakınız.

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ (١٠٧) قُلْ إِنَّمَا يُوحِي إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (١٠٨) فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ آذَنْتُكُمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ وَإِنْ أَدْرِي أَقْرِبُ أَمْ بَعِيدُ مَا تُوعَدُونَ (١٠٩) إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ (وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ) (١١٠) وَإِنْ أَدْرِي لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ (١١١)

107-111. Ey Habîbim! Biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.* De ki: "Bana, ancak ilahınızın tek bir ilah olduğu vahyediliyor. Artık siz İslâmiyet'i kabul etmiş kimseler misiniz?"* Eğer onlar, İslâm'dan yüz çevirirlerse, de ki: "Ben görevli olduğum şeyleri hepinize tebliğ ettim. Size vaad olunan şeyin, yakın mı veya uzak mı olduğunu bilmiyorum.* Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, açığa vurulan sözü de bilir, gizlediğiniz şeyleri de bilir.* Bilmiyorum, belki vaad olunan azâbınızın ertelenmesi, sizin için bir imtihan ve bir müddete (eceliniz gelinceye) kadar faydalanmadır.

İzah: Sûre-i Enbiyâ, Âyet 107 ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ [الأنبياء آية 107] قَالَ مَنْ تَبِعَهُ كَانَ لَهُ رَحْمَةٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَنْ لَمْ يَتَّبِعْهُ عَوفِي مِمَّا كَانَ يُبْتَلَى سَائِرُ الْأُمَمِ مِنَ الْخُسْفِ وَالْمَسْخِ وَالْغَرَقِ (طب عن ابن عباس)

"Ey Habîbim! Biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik"[1] âyeti gereğince, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, kendisine tâbi olanlara hem dünyâda, hem de âhiretde bir rahmet olacaktır. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e tâbi olanlar ise, bu rahmetten dolayı diğer ümmetlerin

uğradığı yerle bir olma, hayvanlara dönüşme ve suya gark olma gibi cezâlara mâruz kalmayacaktır.[2]

Peygamberimiz, on sekiz bin âlemin Efendisidir. Bütün âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olup hepsinin Peygamberidir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَ مِنْ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَإِيمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ فَلْيَصِلْ وَأَجِلْتُ لِي الْعَنَائِمُ وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً (وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ) (خ م حم ه عن جابر)

"Bana, benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş özellik verildi: Bir aylık mesafeden düşmanın kalbine korku salmakla ilâhi yardıma mazhar oldum. Yeryüzü benim için mescit (namaz kılma mahalli) ve temiz kılındı; ümmetimden kim bir namaz vaktine erişirse, hemen bulunduğu yerde namazını kılsın. Ganîmetler bana helâl kılındı. Benden önceki Peygamberler sâdece kendi kavmine Peygamber olarak gönderiliyordu, ben ise bütün insanlığa Peygamber olarak gönderildim. Bana şefaât yetkisi verildi." [3] (Bir diğer Hadis-i Şerif'te: "Mahşer günü ilk şefaât edecek ve şefaâtı kabul edilecek olan benim" [4] diye buyrulmuştur.)

Yunus Emre Hazretleri bir kasidesinde der ki:

Mü'min olanların çoktur cefâsı,

Âhirette vardır, zevk-ü sefâsı,

On sekiz bin âlemin bir Mustafa'sı,

Adı güzel, kendi güzel Muhammed.

Bu dünyâdan başka, içinde insan yaşayan çok sayıda dünyâ vardır. Bu hususta Vehb b. Münebbih Rahimehullah şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ أَلْفَ عَالَمٍ الدُّنْيَا عَالَمٌ مِنْهَا

"Aziz ve Celil olan Allah'ın, on sekiz bin âlemi vardır ve dünyâ da bu âlemlerden bir tanesidir." Hattâ bu konuda Sahâbe-i Kirâm'dan Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِلَّهِ أَرْبَعِينَ أَلْفَ عَالَمٍ الدُّنْيَا مِنْ شَرْقِهَا إِلَى غَرْبِهَا عَالَمٌ وَاحِدٌ.

"Allah'ı Teâlâ'nın, kırk bin âlemi vardır. Doğusundan batısına dünyâ, tek bir âlemdir." [5]

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Câsiye, Âyet 36'da şöyle buyurmuştur:

"Hamd, göklerin Rabbi, yerin Rabbi ve bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur."

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mîraca çıktığında bahsedilen bu âlemlere de uğrayıp onlardan kendisine ümmet edinmiştir.

Âlemler hakkında bir Hadis-i Kudsî'de, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا جِبْرِيلُ إِنِّي خَلَقْتُ أَلْفَ أَلْفِ أُمَّةٍ لَا تَعْلَمُ أُمَّةٌ إِنِّي خَلَقْتُ سِوَاهَا لَمْ أَطْلِعْ عَلَيْهَا اللَّوْحَ الْمَحْفُوظَ وَلَا صَرِيرَ الْقَلَمِ إِنَّمَا أَمْرِي لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْتُ أَنْ أَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ وَلَا تَسْبِقُ الْكَافُ النَّوْنُ (الدِّيلْمِي عَنْ ابْنِ عَمْرٍ)

Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Ey Cebrâil! Bir milyon muhtelif millet yarattım. Hiçbir millet kendinden başkasını yarattığını bilmez. Onlara Levh-i Mahfuz'u göstermedim. Kalemin hareketine de muttali kılmadım. Ben bir şeyin olmasını dilediğim zaman, ona sâdece "Ol" derim, o da hemen oluverir. Kef, Nûn'u katiyyen geçemez." [6]

Bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerden, bu dünyâdan başka içinde insanların yaşadığı başka dünyâların olduğu anlaşılmaktadır. İşte Âyet-i Kerîme'de de geçtiği üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu âlemlerin hepsine rahmet olarak gönderilmiştir.

[1] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 107.

[2] Taberani, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12189; Rudânî, Cem'ul-Fevaid, Hadis No: 7092.

[3] Sahih-i Buhârî, Salat 56; Sahih-i Müslim, Mesâcid 1 (3).

[4] Sahih-i Müslim, Fedâil 2 (3 Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 12; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 3.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 1, s. 138.

[6] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 330/7.

(قَالَ رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ وَرَبُّنَا الرَّحْمَنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ) ۱۱۲)

112. (Resûlü Ekrem) dedi ki: "Yâ Rabbi! (Benimle beni yalanlayanlar arasında) hak ile hükmet. Ey kâfirler! Bizim Rabbimiz, Rahmân'dır ve Uydurduğunuz sıfatlara karşı kendisine sığınandır."

22-HACC SÛRESİ

Bu sûre 78 âyettir. Bâzı âyetleri Medîne döneminde nâzil olmuştur. Çoğu ise Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede İbrâhim Aleyhisselâm'ın, hac ibâdeti için insanları Kâbe'ye dâvet ettiği beyan edildiği için "Hacc Sûresi" ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ (۱) يَوْمَ تَرَوُنَّهَا تُذْهِلُ كُلَّ مَرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ (۲) وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَارَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ (۲)

1-2. Ey insanlar! Rabbinizden korkun. Şüphesiz ki kıyâmetin sarsıntısı korkunç bir olaydır.* Onu gördüğünüz vakit, dehşetinden her emzikli kadın emzirdiği çocuğunu unuttur, her gebe kadın çocuğunu düşürür. O gün, sarhoş olmadıkları halde, herkesi sarhoş görürsün. Çünkü Allah'ın azâbı çok şiddetlidir.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâbından bir grubun arasında bulunduğu sırada şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ لَمَّا فَرَعَ مِنْ خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ خَلَقَ الصُّورَ فَأَعْطَاهُ إِسْرَافِيلَ فَهُوَ وَاضِعُهُ عَلَىٰ فِيهِ شَاخِصٌ يَبْصُرُهُ يَنْتَظِرُ مَتَىٰ يُؤْمَرُ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الصُّورُ؟ قَالَ: هُوَ قَرْنٌ قُلْتُ: وَكَيْفَ هُوَ؟ قَالَ: عَظِيمٌ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ عِظَمَ دَارَةٍ فِيهِ لَعَرْضُ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ يَنْفُخُ فِيهِ ثَلَاثَ نَفَخَاتٍ فَالْنَّفَخَةُ الْأُولَىٰ لِلْفَرَاعِ وَالنَّفَخَةُ الثَّانِيَةُ نَفَخَةُ الصَّعِقِ وَالنَّفَخَةُ الثَّالِثَةُ نَفَخَةُ الْقِيَامِ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ. يَأْمُرُ اللَّهُ إِسْرَافِيلَ بِالنَّفَخَةِ الْأُولَىٰ فَيَقُولُ: انْفُخْ نَفَخَةَ الْفَرَاعِ فَيَفْرَعُ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ وَأَهْلُ الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ وَيَأْمُرُهُ اللَّهُ فَيُدِيمُهَا وَيُطَوِّلُهَا فَلَا يَفْتُرُ وَهِيَ كَقَوْلِ اللَّهِ: {وَمَا يَنْظُرُ هَؤُلَاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَاجِدَةً مَا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ} ... (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن أبي هريرة)

Allah'u Teâlâ, göklerin ve yerin yaratılmasını bitirince, Sûr'u yaratıp onu İsrâfil'e verdi. O, "Sûr'a üfleme emri ne zaman verilecek" diye beklemek üzere gözünü Arş'a dikerek o Sûr'u ağızına aldı. "Yâ Resûlallah! Sûr nedir?" diye sordum. "Boynuzdur" buyurdu. "O nasıldır?" diye sordum. "Büyüktür" buyurdu. Beni hak ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, onun bir halkasının büyüklüğü göklerle yerin genişliği gibidir. Ona üç defa üflenecektir:

- Birinci üfleme, korku üflemesidir. İkincisi, yıkılma üflemesidir. Üçüncüsü ise, kalkıp âlemlerin Rabbinin huzuruna dikilme üflemesidir. Allah'ı Teâlâ İsrâfil'e birinci üfleme emredip, "Üfle" diye buyuracak. O da, üfleyecek. Allah'ın diledikleri dışında bütün gökler ve yer halkı korkacak. Allah ona emredecek de uzatacak ve kesinti yapmayacak. Bu durum, Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Sâd, Âyet 15'te: "Müşrikler de, bir an gecikmesi dâhi olmayan korkunç bir sestten (Sûr'un üflenmesinden) başka bir şeyi beklemiyorlar" diye geçen buyruğu gibidir. Allah'ı Teâlâ dağları yürütecek. Onlar bir bulut gibi geçecek ve serap olacaklar. Sonra yeryüzü halkını öyle bir sarsacak ki, dalgaların çarptığı denize atılmış bir gemi gibi olacak. Yeryüzündeki halkı ters çevirip rüzgârların salladığı, Arş'ta asılı bir kandil gibi yapacak. Bu durum, Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Nâziât, Âyet 6-9'daki: "O gün (Sûr'un üflenmesiyle) yerin şiddetle sarsıldığı* ve o sarsıntının ardından bir başkasının geldiği gündür.* O gün, kalpler çok muzdariptir* ve onların gözleri de korkudan zillet içindedir" buyruğunda haber verdiği durumdur. İnsanlar, onun üzerinde sarsılıp çalkalanacak. Süt veren kadınlar çocuklarını unutacak, hâmileler karınlarındakini bırakacak, çocuklar ihtiyarlayacak, şeytânlar korkudan uçar gibi kaçacaklar. Yeryüzünün kenarlarına varınca, melekler onlara gelip yüzlerine vuracaklar ve onlar da dönecek. İnsanlar arkalarına dönüp kaçacak. Allah'ın emrinden onları koruyacak hiçbir şey olmayacak. Birbirlerini çağıracaklar. İşte bu, Allah'ı Teâlâ'nın çağırışma günü! Onlar bu halde iken, yeryüzü bir baştan diğer bir başa kadar yarılp çatlayacak. Bir benzerini görmedikleri büyük bir durumu görecekler. Bundan dolayı en iyisini Allah'ın bildiği üzüntü ve korku onları kaplayacak. Sonra gökyüzüne bakacaklar ki o; erimiş bir maden gibi olmuş. Sonra gökyüzü yarılp yıldızlar saçılacak, güneş ve ay batacak.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla buyurdu ki:

"Ölüler bundan hiçbir şey bilmeyecekler." Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu: "Yâ Resûlallah! Sûre-i Neml, Âyet 87'deki: "Sûr'a üflendiği gün, göklerde ve yerde bulunan kimselerin hepsi, şiddetli bir korkuya tutulur. Ancak Allah'ı Teâlâ'nın diledikleri müstesnâ..." buyruğunda istisnâ ettikleri kimlerdir?" diye sorunca, buyurdu ki: "Bunlar şehitlerdir. Korku, dirilere ulaşacaktır. Şehitler, Allah katında diriler olup rızık-lanmaktadırlar. Allah'ı Teâlâ, o günün korkusundan onları koruyup emîn kılacaktır. Kıyâmet, Allah'ı Teâlâ'nın yarattıklarının kötülerini üzerine göndereceği bir azaptır." Allah'ı Teâlâ bu hususta Sûre-i Hacc, Âyet 1-2'de şöyle buyurmaktadır:

"Ey insanlar! Rabbinizden korkun. Şüphesiz ki kıyâmetin sarsıntısı korkunç bir olaydır.* Onu gördüğünüz vakit, dehşetinden her emzikli kadın emzirdiği çocuğunu unuttur, her gebe kadın çocuğunu düşürür. O gün, sarhoş olmadıkları halde, herkesi sarhoş görürsün. Çünkü Allah'ın azâbı çok şiddetlidir." Onlar, Allah'ın dilediği kadar bu azap içinde kalacaklardır. Bu süre uzun olacaktır. Sonra Allah'ı Teâlâ İsrâfil'e yıkılma üflemesini emredecek. O da üfleyecek. Allah'ın diledikleri dışında gökler ve yer halkı yıkılacak...[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 283. Bu Hadis-i Şerif'in devamında kıyâmetten sonra mahşerde meydana gelecek hâdiseleri uzun uzadıya anlatmaktadır. Bu Hadis-i Şerif için Sure-i En'âm, Âyet 71-73'ün izahına bakınız.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ (۳) كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ فَإِنَّهُ يُضِلُّهُ (وَيَهْدِيهِ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ ۴)

3-4. İnsanlardan öylesi vardır ki, bilmedikleri halde Allah hakkında mücâdele eder ve her inatçı şeytana tâbi olur.* Şeytan hakkında: "Her kim onu dost edinirse, mutlaka onu dalâlete düşürür ve onu Cehennem azâbına ulaştırır" diye yazılmıştır.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِّن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِّن عَلَقَةٍ ثُمَّ مِّن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقَرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ آجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنْكُمْ مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِّن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ وَأَنْبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ (۵)

5. Ey insanlar! Öldükten sonra dirilme hususunda şüphe ediyorsanız, ilk yaratılışınıza bakın. Biz kudret ve hikmetimizi size bildirmek için sizi ilk olarak topraktan, sonra nutfe'den (sperm'den), sonra alaka'dan (embriyo'dan), sonra şekli belli belirsiz olan bir et parçasından yarattık. Dilediğimizi belirli bir vakte kadar rahimlerde durdururuz. Sonra sizi bir bebek olarak çıkarırız. Sonra güç ve kuvvet kazanıncaya kadar sizi büyütürüz. Sizden bâzınız vefat ettirilir. Bâzınız da ömrünün bunaklık devresine kadar ulaştırılır ki, bilirken hiçbir şey bilmez hâle gelsin. Ve yeryüzünü kuru olarak görürsün. Biz ona su indirdiğimiz zaman, yeryüzü harekete geçer, kabarrır ve her sınıftan güzel çift çift bitkiler bitirir.

İzah: Bu âyette insanın yaratılma safhâları anlatılmaktadır. İlk olarak Âdem Aleyhisselâm'ın topraktan, onun neslinden gelenlerin ise önce nutfe'den, sonra

alaka'ya dönüşmek sûretiyle yaratılmasından bahsedil-mektedir. Alaka; yapışan ve tutunan anlamına gelmektedir. Yani bu da çıplak gözle görülemeyen spermin ana rahmine yapışarak embriyo şeklini almasıdır. Ana rahmindeki çocuk büyüdükçe o rahime yapıştığı noktadan doğuncaya kadar beslenir, buna da göbek bağı denir. Sonra şekli belli belirsiz olan bir et parçasına dönüşür ve daha sonra da insan şeklini alarak dünyâya gelir.

İşte alaka kelimesiyle ifade edilen yapışma ve tutunma hâdisesi, bilimsel olarak da ispatlanmış bir olaydır. Kur'ân âyetlerinin indiği yıllarda, spermin ana rahmine nasıl tutunduğunu kimsenin bilmesine imkan yoktu. İşte bu da Kur'ân'daki mûcizelerden biridir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا مَرَّ بِالنُّطْفَةِ ثِنْتَانِ وَأَرْبَعُونَ لَيْلَةً بَعَثَ اللَّهُ إِلَيْهَا مَلَكًا فَصَوَّرَهَا وَخَلَقَ سَمْعَهَا وَبَصَرَهَا وَجِلْدَهَا وَلَحْمَهَا وَعِظَامَهَا ثُمَّ قَالَ يَا رَبِّ أَذْكَرٌ أَمْ أُنْثَىٰ فَيَقْضِي رَبُّكَ مَا شَاءَ وَيَكْتُبُ الْمَلَكُ ثُمَّ يَقُولُ يَا رَبِّ أَجَلُهُ فَيَقُولُ رَبُّكَ مَا شَاءَ وَيَكْتُبُ الْمَلَكُ ثُمَّ يَقُولُ يَا رَبِّ رِزْقُهُ فَيَقْضِي رَبُّكَ مَا شَاءَ وَيَكْتُبُ الْمَلَكُ ثُمَّ يَخْرُجُ الْمَلَكُ بِالصَّحِيفَةِ فِي يَدِهِ فَلَا يَزِيدُ عَلَىٰ مَا أَمَرَ وَلَا يَنْقُصُ (م) عَنْ حذيفة بن أسيد الغفاري

Nutfe, rahimde kırk gün kaldıktan sonra Allah'ı Teâlâ bir melek göndererek bu nutfeye bir şekil verir. Kulaklarını, gözlerini, tenini, etini ve kemiklerini yaratır. Daha sonra melek: "Rabbim! Bu erkek mi, dişi mi olacak?" diye sorar. Rabbin dilediğini hükmeder. Melek de bunu yazar. Sonra: "Rabbim! Ömrü ne kadar olacak?" diye sorar. Rabbin dilediğini söyler. Melek de bunu yazar. Sonra: "Rabbim! Rızkı ne kadar olacak?" diye sorar. Rabbin dilediğini hükmeder. Melek de bunu yazar. Daha sonra melek, bu yazdıklarıyla çıkar ki, Allah'ı Teâlâ'nın kendisine söylediklerine ne ekleme yapar, ne de onlardan bir şey çıkarır.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Kader 1 (3 Tahavî, Müşkil'ül-Âsâr, Hadis No: 2237.

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٦) وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا () وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ (٧)

6-7. İşte hakkın kendisi olan Allah'ı Teâlâ, ölüleri de böyle diriltir. Şüphesiz O, her şeye kâdirdir.* Kıyâmet yakındır, kopacağında şüphe yoktur. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, kabirlerdeki ölüleri diriltecektir.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın, ölüleri diriltmesi hakkında Ebû Razîn el-Ukaylî Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

يَا رَسُولَ اللَّهِ أَكُلْنَا بِرَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَا آيَةُ ذَلِكَ فِي خَلْقِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَيْسَ كُلُّكُمْ يَنْظُرُ إِلَى الْقَمَرِ مُخْلِياً بِهِ قَالَ بَلَى قَالَ قَالَ اللَّهُ أَعْظَمُ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَمَا آيَةُ ذَلِكَ فِي خَلْقِهِ قَالَ أَمَّا مَرَرْتُ بِوَادِي أَهْلِكَ مَحَلًّا قَالَ بَلَى قَالَ أَمَّا مَرَرْتُ بِهِ يَهْتَرُ خَضِرًا قَالَ قُلْتُ بَلَى قَالَ ثُمَّ مَرَرْتُ بِهِ مَحَلًّا قَالَ بَلَى قَالَ فَكَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَذَلِكَ آيَتُهُ فِي خَلْقِهِ (حم عن عمه ابى رزين العقيلي)

"Yâ Resûlallah! Mahşer günü herkes Rabbini görecek mi? Bunun Allah'ın yarattıkları içinde alâmeti nedir?" diye sordum. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Hepiniz aya ayrı ayrı bakmaz mısınız?" "Evet bakarız" dedik. "Allah en büyüktür" buyurdu. "Yâ Resûlallah! Allah'ı Teâlâ ölüleri nasıl diriltir? Bunun Allah'ın yarattıkları içinde alâmeti nedir?" dedim. "Kuraklıktan helâk olmuş bir vâdiye hiç rastlamadın mı?" buyurdu. "Evet rastladım" dedim. "Sonra yeşillikler içinde dalgalanırken de ona uğradın mı?" buyurdu. "Evet uğradım" dedim. "İşte böylece Allah'ı Teâlâ ölüleri diriltir ve yarattıkları içinde bunun alâmeti budur" dedi.[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15603.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ (٨) ثَانِي عَطْفُهُ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ (اللَّهُ لَهُ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَنَذِيقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَذَابَ الْحَرِيقِ (٩) ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتَ يَدَاكَ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَامٍ (لِلْعَبِيدِ) (١٠)

8-10. İnsanlardan öylesi de vardır ki, bir ilme, hidâyete ulaştıran bir rehber ve nurlandıran bir kitaba dayanmaksızın Allah hakkında mücâdele eder.* Onların kibirlenerek yaptıkları mücâdele, insanları Allah yolundan saptırmak içindir. Onlar için dünyâda zillet, mahşer gününde de yakıcı bir azap vardır.* Onlara: "Bu zillet ve azap, senin kendi ellerinle önceden yaptığından dolayıdır" denilir. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "İlim", aklî ve naklî olan delillerdir. "Hidâyete ulaştıran bir rehber", Peygamberler ve âlimlerdir. "Nûrlandıran bir kitap" ise, Kur'ân-ı Kerîm'dir.

Bu âyetlerde azâba uğrayacak olan kişilerin, nefislerine uyararak kendi elleriyle yaptıkları günahlar sebebiyle bu azâba uğrayacakları beyan edilmiş ve

devamında da Allah'ı Teâlâ'nın kimseye haksızlık yapmayacağı vurgulanmıştır.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Necm, Âyet 39'da şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki, insan için kendi çalıştığından başkası yoktur."

Bu husus Sûre-i Enfâl, Âyet 51'de de şöyle geçmektedir:

"İşte bu, sizin kendi ellerinizle önceden yaptıklarınızın karşılığıdır. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz."

Bir kimse, kendi kazandığının karşılığını mahşerde görecektir. Allah'ı Teâlâ irâde-i cüz'iyeye'yi kulun kendi eline vermiştir. Kul, îmanı seçip amel-i sâlihte bulunursa, bu kimsenin yeri Cennettir. Kul, şeytana ve nefsinin hevâsına uyup küfrü seçerse yahut kötü amellerde bulunursa, bu sebepten Cehenneme girer.

Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 51'in izahına bakınız.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ (خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ (١١) يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُ وَمَا لَا نُنْفَعُهُ ذَلِكَ هُوَ (الضَّالُّ الْبَعِيدُ (١٢) يَدْعُوا لِمَنْ ضَرُّهُ أَقْرَبُ مِنْ نَفْعِهِ لِيُبْنِيَ الْمَوْلَى وَلِيُبْنِيَ الْعَشِيرُ (١٣)

11-13. Ve insanlardan öylesi de vardır ki, Allah'a şüphe ile ibâdet eder. Kendine bir hayır isâbet ederse, emin olup hâlinde sebat eder. Bir musîbet isâbet ederse, küfre döner de dünyâda ve âhirette hüsrâna uğrar. İşte apaçık hüsrân budur.* Çünkü bu kimse, Allah'ı bırakıp kendine zarar ve faydası olmayan şeylere ibâdet eder. Bu ise, haktan çok uzak bir sapıklıktır.* O kimse, zararı faydasından daha yakın olan şeye ibâdet eder. İbâdet ettiği şey, ne kötü dosttur ve ne kötü arkadaştır!

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "Ve insanlardan öylesi de vardır ki, Allah'a şüphe ile ibâdet eder..." diye devam eden Sûre-i Hacc, Âyet 11 hakkında şöyle buyurmuştur:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ { قَالَ كَانَ الرَّجُلُ يَفْدُمُ الْمَدِينَةَ فَإِنْ وَلَدَتْ أَمْرَأَتُهُ غُلَامًا وَنَتَجَتْ خَيْلُهُ { (قَالَ هَذَا دِينٌ صَالِحٌ وَإِنْ لَمْ تَلِدْ أَمْرَأَتُهُ وَلَمْ تُنْتِجْ خَيْلُهُ قَالَ هَذَا دِينٌ سُوءٌ (خ) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ

Bir kişi Medîne'ye gelirdi. Şâyet hanımı erkek çocuk doğurur ve atları da yavrulayacak olursa, "Bu, iyi bir dindir" derdi. Hanımı doğurmaz ve atları da

yavrulamazsa bu sefer, "Bu, kötü bir dindir" derdi.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hacc 2; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7093.

(إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ (١٤))

14. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanları altlarından nehirler akan Cennetlere girdirir. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, dilediğini yapar.

(مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ (١٥)) كِبْدُهُ مَا يَغِيظُ

15. Allah'ı Teâlâ'nın, Resûlüne dünyâda ve âhirette yardım etmeyeceği zannında bulunan kimse, öfkesinin yok olması için her türlü sebeplere müracaat etsin; hattâ evinin tavanına bir ip takıp onunla kendini assın. Baksın bu fiili öfkesini giderir mi?

(وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَأَنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يُرِيدُ (١٦))

16. Kur'ân'ı da apaçık âyetler olarak işte böyle indirdik. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, dilediğine hidâyet eder.

(إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ وَالنَّصَارَى وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ (١٧)) (الْفَيْمَةِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

17. Şüphesiz ki İman edenlerle, Yahudiler, Sâbiiler, Hristiyanlar, Mecûsiler ve müşrikler arasında mahşer gününde hüküm verecek olan ancak Allah'tır. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, her şeye şâhittir.

İzah: Allah'ı Teâlâ, mahşer günü hükmünü verecek ve şeytana uyup hak yoldan sapan kâfirleri Cehenneme, Mü'minleri ise Cennete koyacaktır. Allah'ı Teâlâ, kullarının her yaptığını görüp bilmektedir. Kimin hak üzere, kimin de dalâlet üzere olduğunu bilir ve mahşerde herkese hak ettiği karşılığı verir.

Bu Âyet-i Kerîme'de, "İman edenler" diye geçen zümre, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti ve önceki ümmetlerin içerisinde İslâm üzere olan hak topluluklardır. Bu âyette sayılan bâtıl olan dinlere gelince; Yahudiler,

"Üzeyr, Allah'ın oğludur" diyerek Allah'a ortak koşup kâfir oldular. Hristiyanlar, "İsâ Mesih, Allah'ın oğludur" diyerek Allah'a ortak koşup kâfir oldular. Sâbiiler, yıldızlara taparak Allah'a ortak koşup kâfir oldular. Mecûsiler, ateşe taparak Allah'a ortak koşup kâfir oldular. Müşrikler de, putlara taparak ve "Melekler, Allah'ın kızlarıdır" diyerek Allah'a ortak koşup kâfir oldular. Allah'u Teâlâ, mahşer günü bunların arasında hükmünü verecektir. Hak üzere olan Mü'minler, Allah'u Teâlâ tarafından ödüllendirilecek, bâtil olan zümreler ise, şirke girmelerinden dolayı cezâlandırılacaktır.

İslâm'ın dışında olan zümrelerin hepsi bâtıldır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَالَ عِنْدَ مَجْمَعِ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى وَالْمَجُوسِ وَالصَّابِيِّينَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مَا دُونِ اللَّهِ مَرْبُوبٌ مَقْهُورٌ أَعْطَاهُ اللَّهُ مِثْلَ عَدَدِهِمْ (ابن شاهين عن ابن عباس)

Bir kimse Yahudi, Hristiyan, Mecûsi (ateşe tapan) ve Sâbiiler (yıldızla tapanlar)'ın toplantılarında: "Ben şehâdet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur ve Allah'tan başka Rabb da yoktur, her şeye gâlip olacak da yoktur" derse Allah'u Teâlâ o kimseye onların sayısınca sevap verir.[1]

Allah'u Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 19'da şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki, Allah katında tek din İslâm'dır. Bu hakikati bilen Ehl-i Kitab'ın ihtilaf etmeleri ise, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki hasetten dolayıdır. Allah'ın âyetlerini kim inkâr ederse, şüphesiz Allah'u Teâlâ, hesabı çabuk görendir."

Buradan anlaşılan, Yahudiler, Hristiyanlar, Mecûsiler, Sâbiiler[2] ve bunlar gibi olan zümrelerin hepsi dalâlettedirler.

[1] Râmûz'ul Ehâdîs, s 434/9.

[2] Sâbiiler hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 62 ve izahına bakınız.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ (وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ) (سَجْدَه) (١٨)

18. Ey Resûlüm! Görmez misin ki, göklerde ve yerde olan kimseler, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların birçoğu Allah'a secde ederler. İnsanların birçoğu da azâba müstehak olmuştur. Allah'ı Teâlâ'nın zillette bıraktığını, kimse aziz edemez. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, dilediğini yapar. (Secde âyetidir)

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'yi açıklarken Mücâhid Hazretleri şöyle buyurmuştur: "Bütün bunlar gölgeleriyle Allah'a secde ederler. İnsanların çoğundan kasıt Mü'minlerdir. Azâbı hak eden insanların çoğundan kasıt kâfirlerdir, bunlar da kendileri istemese de gölgeleri Allah'a secde eder." [1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 10, s. 432.

مَذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُؤُسِهِمُ الْحَمِيمُ (١٩) يُصْهِرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ (٢٠) وَلَهُمْ مَقَامِعٌ مِنْ حَدِيدٍ (٢١) كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا (٢٢) مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ (٢٢)

19-22. Şu (Mü'min ve kâfir) iki hasım fırka, Rableri hakkında mücâdele ettiler. İşte kâfir olanlara ateşten elbiseler biçilmiştir. Başlarının üstünden de kaynar su dökülür.* Bununla karınlarındakiler ve derileri eritilir * Onlar için demirden topuzlar da vardır.* Onlar, her ne zaman ateşten, o şiddetli gamdan çıkmak isteseler, oraya iâde edilirler. Ve onlara: "Yakıcı azâbı tadın" denilir.

İzah: Sûre-i Hacc, Âyet 19 hakkında Hz. Ali Kerremallâhu veche şöyle buyurmuştur:

أَنَا أَوَّلُ مَنْ يَجْثُو بَيْنَ يَدَيِ الرَّحْمَنِ لِلْخُصُومَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَقَالَ قَيْسُ بْنُ عُبَادٍ وَفِيهِمْ أُنْزِلْتُ { هَذَا خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ } قَالَ هُمُ الَّذِينَ تَبَارَزُوا يَوْمَ بَدْرٍ حَمْرَةٌ وَعَلِيٌّ وَعُبَيْدَةُ أَوْ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْحَارِثِ وَشَيْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ وَعُثْبَةُ بْنُ رَبِيعَةَ وَالْوَلِيدُ بْنُ عُثْبَةَ (خ) عَنْ قَيْسِ بْنِ عُبَادٍ

"Mahşer gününde müşriklerle dâvâlaşmak için Rahmân'ın huzurunda ilk diz çöken kişi ben olacağım." Râvi Kays Radiyallâhu anhu der ki: "Şu (Mü'min ve kâfir) iki hasım fırka, Rableri hakkında mücâdele ettiler..." diye devam eden âyeti, Bedir Savaşı'nda karşılıklı cenkleşen iki grup hakkında nâzil olmuştur. Bir tarafta Hz. Ali, Hz. Hamza ve Hz. Ubeyde; karşı tarafta ise Şeybe b. Rabîa, Utbe b. Rabîa ve Velid b. Utbe vardı.[1]

Sûre-i Hacc, Âyet 20 ile ilgili olarak da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem

şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْحَمِيمَ لَيَصَبُّ عَلَى رُءُوسِهِمْ فَيَنْقُذُ الْحَمِيمُ حَتَّى يَخْلُصَ إِلَى جَوْفِهِ فَيَسْلُتُ مَا فِي جَوْفِهِ حَتَّى يَمْرُقَ مِنْ (قَدَمَيْهِ وَهُوَ الصَّهْرُ ثُمَّ يُعَادُ كَمَا كَانَ) (ت عن ابى هريرة)

Başlarına sıcak su dökülür, o sıcak su içe işleyerek karın boşluğuna varır, karnında ne varsa hepsini silip süpürür ve neticede ayaklarından çıkar. İşte Sûre-i Hacc, Âyet 20’de, "Eritilir" diye söylediği budur. Sonra eski hâline iâde edilecektir.[2]

Yine Sûre-i Hacc, Âyet 21’de: "Onlar için demirden topuzlar da vardır" diye buyrulmuştur. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَوْ أَنَّ مَقْمَعًا مِنْ حَدِيدٍ وُضِعَ فِي الْأَرْضِ فَاجْتَمَعَ لَهُ الثَّقَلَانِ مَا أَقْلَوْهُ مِنَ الْأَرْضِ) (حم عن ابى سعيد)

"Şâyet demirden bir topuz yeryüzüne konulmuş olsa, insan ve cinler onu yerden kaldırmak için toplansalar, onu yerden kaldıramazlardı." [3]

[1] Sahih-i Buhârî, Megâzi 7; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No:7094.

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 4.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10803.

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ (ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ) (٢٣)

23. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanları da altlarından nehirler akan Cennetlere girdirir. Orada altın bileziklerle ve incilerle ziynetlenirler. Onların oradaki elbiseleri de ipektir.

İzah: Bu âyette, Mü’minlerin Cennette altın takılar takacakları ve ipek elbise giyecekleri anlatılmaktadır. Ancak bu ziynetler, Mü’min erkekler için dünyâda haramdır. Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, İbn-i Ebî Leylâ Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

Huzeyfe Radiyallâhu anhu su istemiş. Bir Mecûsi, gümüş bir bardakla su getirmiş. Bardağı onun elinin içine koyunca, Huzeyfe Radiyallâhu anhu bardağı

içindeki su ile fırlatıp atmış ve "Ben seni bu bardakla su getirmekten birkaç defa sözle nehyetmiş olmasaydım, şimdi sana bu fiili muâmeleyi yapmazdım" diyerek sözüne şöyle devam etmiştir: Lâkin ben Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim:

لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَلَا الدِّيْبَاجَ وَلَا تَشْرَبُوا فِي أَنْبِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَلَا تَأْكُلُوا فِي صَحَافِهَا فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا (وَلَنَا فِي الْآخِرَةِ) (خ) عن عبد الرحمن بن ابى لیلی

"Sizler harîr ve dibâc denilen ipekli kumaşlardan elbise giymeyin, altın ve gümüş kaplardan da su içmeyin, bunların çanak ve tabakları içine konulan yemekleri de yemeyin. Çünkü bunlar dünyâda kâfirlere ait süs eşyalarıdır, âhirette de bizim ziynetlenme vâsıtalarımız olacaktır."[1]

İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

رَأَى عُمَرُ عُطَارِدًا التَّمِيمِيَّ يُقِيمُ بِالسُّوقِ حُلَّةَ سِيرَاءٍ وَكَانَ رَجُلًا يَغْشَى الْمُلُوكَ وَيُصِيبُ مِنْهُمْ فَقَالَ عُمَرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي رَأَيْتُ عُطَارِدًا يُقِيمُ فِي السُّوقِ حُلَّةَ سِيرَاءٍ فَلَوْ اشْتَرَيْتَهَا فَلَبِستَهَا لَوْفِدِ الْعَرَبِ إِذَا قَدِمُوا عَلَيْكَ وَأَظْنُّهُ قَالَ وَلَبِستَهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا يَلْبَسُ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا (مَنْ لَا خَلَقَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ...) (م) عن ابن عمر

Hız. Ömer, Utârit et-Temimi'yi çarşıda satış için elbiseler arz ederken gördü. Bu Utârit, hükümdarların yanlarına girip onlardan hediyelere nâil olan bir kimse idi. Hız. Ömer: " Yâ Resûlallah! Ben Utârit'i çarşıda ipekten bir hulleyi satış için arz ederken gördüm. Keşke bunu satın alsan da huzuruna geldikleri zaman Arap heyetleri için giysen ve bir de Cuma günü giysen" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "İpekli kumaşı dünyâda ancak, âhirette nasibi olmayan kimseler giyer" diye buyurdu.

Bunun ardından bir zaman sonra Resûlü Ekrem'e birtakım ipek elbiseler getirildi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunlardan bir elbise Hız. Ömer'e, bir elbise Hız. Usâme İbn-i Zeyd'e gönderdi ve bir elbise de Hız. Ali'ye verdi ve "Bu ipek kumaşı, evdeki kadın ve kızların arasında başörtüleri olarak taksim et" dedi. Müteakiben Hız. Ömer elbisesini alıp getirdi ve "Yâ Resûlallah! Bu elbiseyi bana gönderdin, halbuki geçen gün Utârit'in ipekli elbisesi hakkında, o söylediğini yani ipekli kumaşı dünyâda ancak, âhirette nasibi olmayan kimseler giyer, demiştin" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Ben bu ipekli elbiseyi sana giyesin diye yollamadım. Lâkin ben

bunu sana bununla başka türlü faydalanasın (satar bir ihtiyacını görürsün) diye gönderdim." Hz. Usâme de kendisine gönderilen o ipekli elbiseyi giymiş olarak gelmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kendisine öyle bir bakış baktı ki, Hz. Usâme bu bakıştan yapmış olduğu işi Resûlü Ekrem'in beğenmediğini anladı ve "Yâ Resûlallah! Bana niye bakıyorsun? Bunu bana sen gönderdin" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Ben bunu sana giyesin diye göndermedim. Lâkin ben bunu sana kadınların arasında başörtüleri olarak taksim edesin diye gönderdim."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(حُرِّمَ لِيَأْسُ الْحَرِيرِ وَالذَّهَبِ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي وَأُجْلٌ لِّإِنَاثِهِمْ (ت) عن ابى موسى الاشعري

"Ümmetimin erkeklerine, ipek elbise ve altın haram kılındı. Kadınlarına ise, helâl kılındı."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Et'ime 29; Sahih-i Müslim, Libas 2 (5).

[2] Sahih-i Müslim, Libas 2 (7).

[3] Sünen-i Tirmizî, Libas 1; Sünen-i Nesâî, Ziynet 40; Sünen-i Ebû Dâvud, Libas 14.

(وَهُدُوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ وَهُدُوا إِلَى صِرَاطِ الْحَمِيدِ (٢٤)

24. O îman edenler, sözün en güzeline hidâyet edilmişler, hem de hamde lâıyk olan Allah'ın yoluna iletilmişlerdir.

(إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ)
(وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ الْإِيمِ (٢٥)

25. Muhakkak ki, küfrü yüklenip insanları Allah yolundan ve mukim olanlarla dışarıdan gelenler için eşit olarak (ibadetgâh) kıldığımız Mescid-i Haram'dan alıkoyanlara ve orada haktan sapıp zulmetmek isteyenlere elim bir azap tattıracağız.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, sıfatlarını belirttiği bir kısım kâfirlere elim bir azap tattıracağını beyan etmektedir. Bu kâfirler, Allah'ı inkâr edenler, insanları Allah yolundan alıkoyanlar, Beytullah'ı namaz ve hac gibi ibâdetleri

yapmak için ziyârete gelen insanları oradan alıkoyanlar ve Beytullah'ta haktan ayrılarak insanlara zulmetmeye kalkışanlardır.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَوْ أَنَّ رَجُلًا هَمَّ فِيهِ بِالْحَادِ وَهُوَ بَعْدَ أَنْبِيَاءِ لَأَذَاقَهُ اللَّهُ عَذْرًا وَجَلَّ عَذَابًا أَلِيمًا) (حم عن ابن مسعود

"Mescid-i Haram'da, biri mâsiyete kalkışsa, daha sonra Yemen'de bir adada olsa dahi Allah'u Teâlâ ona elim bir azap tattırır."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3864; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7095.

وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهَّرَ بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ((٢٦) وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ (٢٧)

26-27. Ey Habîbim! Hatırlat o vakti ki, İbrâhim'e Kâbe'nin yerini gösterip şöyle vahyettik: "Bana bir şeyi ortak koşma ve Benim evimi, tavaf edenler, kıyam, rükû ve secde edenler için temiz tut."* Ve insanları hac için dâvet et ki, gerek yaya olarak, gerek uzak yollardan binekler üzerinde sana gelsinler.

İzah: Kâbe'nin yapılması ile ilgili olarak şu hâdise nakledilmiştir:

Allah'u Teâlâ Âdem Aleyhisselâm'ı yaratacağını meleklerle haber verdiği zaman, onlar Sûre-i Bakara, Âyet 30'da geçtiği üzere, "Yeryüzünde fesat çıkaracak ve kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa bizler Seni hamd, tesbih ve takdis ediyoruz" dediler. Allah'u Teâlâ da: "Ben sizin bilmediklerinizi bilirim" diye buyurdu. Melekler bu cevapta bir azarlama sezerek, söylediklerine pişman olup af dilediler. Bunun üzerine Allah onlara keffâret olmak üzere bir iş yükledi ve Arş'ta Beyt'ül-Mâmur'u yapıp orada tavaf etmelerini emretti.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, Âdem Aleyhisselâm yeryüzüne indirildiği vakit, daha evvel işittiği meleklerin tesbih ve zikirlerini işitemez oldu. Bunun üzerine mahzun oldu. Allah'u Teâlâ: "Yâ Âdem! İşlediğin kabahat meleklerin sesini işitmene mânidir. Ancak Benim yeryüzünde bir evim vardır. Onun üzerine bir bina yap, temellerini yükselt, sonra da tavaf et" diye buyurdu.

Âdem Aleyhisselâm, Allah'ı Teâlâ'nın kendisine arkadaş kıldığı melekler vâsıtasıyla Kâbe'nin yerini tespit etti. Sonra yine meleklerin taşıdığı taşlarla Kâbe temelleri üzerinde bir bina vücuda getirdi. Rivâyete göre; Kâbe, Arş'ta bulunan ve meleklerce tavaf edilen Beyt'ül-Mâmur'un tam altına denk gelmektedir.[1]

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir hadiste şöyle buyrulmuştur:

أَوْحَى اللَّهُ إِلَى آدَمَ فَقَالَ: يَا آدَمُ حُجَّ هَذَا الْبَيْتَ قَبْلَ أَنْ يَحْدُثَ عَلَيْكَ حَدَثٌ، قَالَ: وَمَا يَحْدُثُ عَلَيَّ يَا رَبِّ؟ قَالَ: (مَا لَا تَدْرِي وَهُوَ الْمَوْتُ، قَالَ: وَمَا الْمَوْتُ؟ قَالَ: سَوْفَ تَذُوقُهُ. (الدَّيْلَمِيُّ عَنْ أَنَسٍ)

Allah'ı Teâlâ Âdem'e vahyedip buyurdu ki: "Ey Âdem! Başına bir iş gelmeden önce şu beyti (Kâbe'yi) haccet." Âdem: "Yâ Rabbi! Başıma gelecek iş nedir?" diye sordu. Buyurdu ki: "Sorduğun o şey ölümdür." Âdem: "Ölüm nedir?" deyince de buyurdu ki: "Sen onu tadacaksın." [2]

İbrâhim Aleyhisselâm zamanında, önceden yapılmış olan Kâbe'den Nûh Tufanı sebebiyle bir eser kalmamıştı. Allah'ı Teâlâ Âdem Aleyhisselâm'a inşaa ettirdiği Kâbe'nin temel yerlerini Cebrâil vâsıtasıyla İbrâhim Aleyhisselâm'a göstererek buldurdu ve aynı temeller üzerine Kâbe'yi tekrar inşaa ettirdi.[3]

Daha sonra Allah'ı Teâlâ bu âyette, İbrâhim Aleyhisselâm'a: "Ve insanları hac için dâvet et" diye emretti. İşte bu emirden dolayı hac vazifesi, İbrâhim Aleyhisselâm'dan beri hâli vakti yerinde olan bütün Müslümanlar için farz kılınmıştır. Bu sebeple İbrâhim Aleyhisselâm'dan sonra gelen bütün Peygamberler ve ümmetleri de bu emri yerine getirmişlerdir.

Kâbe'nin inşaatı bittikten sonra, İbrâhim Aleyhisselâm'a: "Ve insanları hac için dâvet et" emri gelince, rivâyete göre o: "Yâ Rabbi! Dünyâdaki bütün insanlara sesimi nasıl duyururum" dedi. Allah'ı Teâlâ da: "Sen çağır, dâvetini onlara duyuracak olan benim" dedi. Bunun üzerine İbrâhim Aleyhisselâm Safâ Tepesi'ne çıkarak: "Ey insanlar! Allah'ı Teâlâ size hac vazifesini, bu mukaddes beyti ziyaret etmeyi farz kılmıştır" diye nidâ etti.

Allah'ı Teâlâ'nın, dünyâda da en uygun gördüğü yer burasıdır. Burası insanların hac için çağrıldığı mekândır. Allah'ı Teâlâ, bütün kâinatı, var olan her şeyi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hürmetine yaratmıştır. Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem de burada dünyâyâ gelmiştir. Bu nedenle bu belde Allah yanında çok önemli ve değerlidir.

Nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

لَوْلَكَ لَوْلَكَ مَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاقَ

”Ey Habîbim! Eğer sen olmasa idin Ben, eflâkı (gökleri, yeri ve bütün mükevvenâtı) yaratmazdım.”[4]

[1] Râmûz’ul-Ehâdis, s. 196/3.

[2] Râmûz’ul-Ehâdis, s. 156/2; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 11852.

[3] Mir’at-ı Mekke, c. 1, s. 136-155.

[4] Envâr’ul-Âşıkîn, s. 170.

لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا (وَاطْعُمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ) ٢٨

28. Böylece onlar, kendileri için mevcut olan (dînî ve dünyevî) menfaatleri görsünler ve kurban kesme günlerinde, Allah’u Teâlâ’nın kendilerine rızık olarak verdiği hayvanları kurban ederken Allah’ın ismini zikretsınler. Artık bunlardan yiyin, yoksula ve fakire de yedin.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, hacda kurban kesmek hakkındadır. Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmaktadır:

أَنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ كُنْ عَجَاجًا تَجَاجًا وَالْعُجُ النَّبِيَّةُ وَالنَّجُّ (نَحْرُ الْبُذْنِ). (حم طَب عن السائب بن خالد)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e Cebrâîl Aleyhisselâm gelerek dedi ki: ”Yâ Muhammed! Accâcen ve seccâcen” (inleyici ve çağlayıcı ol). Ac, Beytullah’ta telbiyedir (cehrî zikrullahtır). Sec de, Kurbanın kanını çağlatıp akıtmaktır.[1]

Kurban kesmenin mükâfatına dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

(مَا مِنْ مُحْرِمٍ يَضْحَى لِلَّهِ يَوْمَهُ يُلْبِّي حَتَّى تَغِيْبَ الشَّمْسُ إِلَّا غَابَتْ بِذَنْبِهِ فَعَادَ كَمَا وَلَدَتْهُ أُمُّهُ) (هـ) عن جابر

"İhramlı olan kişi, gününde Allah için kurban keser ve güneş batana kadar telbiye getirirse, güneşin batması ile günahları bağışlanır ve annesinden doğduğu gün gibi günahsız olur."[2]

Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu'dan nakledildiği üzere Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, vedâ haccında yüz deve kesmiştir. Bu develerin altmış üçünü bizzat kendi eliyle, diğerlerini de Hz. Ali'yi vekil ederek onun eliyle kesmiştir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15971, 989; Taberânî, Mu'cemu'l-Kebir, Hadis No: 989, 6500.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Menâsik 17; Rudânî, Cem'ul-Fevaid, Hadis No: 3126.

(ثُمَّ لِيَقْضُوا تَقَنُّهُمْ وَلِيُؤْفُوا نُذُورَهُمْ وَلِيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ) (٢٩)

29. Sonra temizlensinler, adaklarını yerine getirsinler ve Beyt-i Atîk'i (Kâbe'yi) tavaf etsinler.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın, bu âyette geçen "Sonra temizlensinler" buyruğu; kurbanlarını kestikten sonra saçlarını tıraş edip ihramdan çıkarak temizlenmektir. Bu temizlik, aynı zamanda kişinin mânevi olarak günahlarından temizlendiği anlamına da gelir.

"Adaklarını yerine getirsinler" buyruğu; Kâbe'ye gelerek İbrâhim Aleyhisselâm'ın Allah'ın emri üzere, bütün herkese haccı ilan ettiğinde, bütün ruhlar bu emri duydu ve "Lebbeyk, Allâhumme lebbeyk" yani "Buyur Allah'ım buyur" diyerek bu haccetme emrine söz vererek adakta bulunmuş oldular. İşte Allah'ı Teâlâ'nın "adaklarını yerine getirsinler" diye buyurması, "Hac vazifelerini tam olarak yerine getirsinler" demektir.

"Beyt-i Atîk'i (Kâbe'yi) tavaf etsinler" buyruğu da; hac vazifelerini tamamladıktan sonra en son yapılan ziyaret tavafını yapsınlar, demektir ki, bu ziyaret tavafı haccın farzlarındandır.

Ebû Hamza Hazretleri şöyle anlatmaktadır:

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bana dedi ki: "Hac Sûresi'ni okuyor musun? Allah'ı Teâlâ, "Beyt-i Atîk'i (Kâbe'yi) tavaf etsinler" diye buyuruyor. Hac farzlarının sonuncusu, Beyt'i tavaf etmektir." Ben de dedim ki:

وَهَكَذَا صَنَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنَّهُ لَمَّا رَجَعَ إِلَى مِنَى يَوْمَ النَّحْرِ بَدَأَ بِرَمِي الْجَمْرَةِ فَرَمَاهَا بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ ثُمَّ نَحَرَ هَدْيِهِ وَحَلَقَ رَأْسَهُ ثُمَّ أَفَاضَ فَطَافَ بِالْبَيْتِ (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن ابى حمزة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de böyle yapmıştır. Nahr (Kurban Bayramı) günü Mina'dan dönüşünde cemreyi taşlamayla başlamış, cemreyi yedi taşla taşlamış, sonra kurbanını kesmiş ve başını tıraş etmiş, sonra da Mekke'ye inerek Kâbe'yi tavaf etmiştir.[1]

Haccın farz ve vâciplerinin neler olduğuna dair geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 196 ve izahına bakınız.

Yine Âyet-i Kerîme'de Kâbe için, "Beyt-i Atîk" diye bir tabir geçmektedir. Beyt, ev anlamındadır. Atîk de kadim, eski anlamına gelir. Yani "Eski ev" demektir. "Korunmuş ev" anlamına da gelmektedir. Bu hususta Ebû Zerr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ مَسْجِدٍ وُضِعَ فِي الْأَرْضِ أَوَّلُ قَالَ الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى (قُلْتُ كَمْ بَيْنَهُمَا قَالَ أَرْبَعُونَ سَنَةً وَأَيْنَمَا أَدْرَكَكَ الصَّلَاةُ فَصَلِّ فَهُوَ مَسْجِدٌ) (م عن ابى ذر)

"Yâ Resûlallah! Yeryüzünde ilk kurulan mescit hangisidir?" diye sordum. "Mescid-i Haram (Kâbe)" buyurdu. "Sonra hangisi?" dedim. "Mescid-i Aksâ" buyurdu. "Bu ikisinin kuruluşu arasında ne kadar zaman var?" dedim. "Kırk sene" dedi. "Ondan sonra hangisi?" deyince de, buyurdu ki: "Namaz sana nerede yetişirse, namazı orada kıl. İşte orası bir mescittir."[2]

Bu Hadis-i Şerif'te, yeryüzünde ilk yapılan mescidin Kâbe ve kırk yıl sonra yapılan mescidin de Mescid-i Aksâ olduğu beyan edilmektedir. Sûre-i Hacc, Âyet 26-27'nin izahında geniş olarak açıklandığı üzere Kâbe, ilk olarak Âdem Aleyhisselâm zamanında yapılmıştır. Bu sebeple Mescid-i Aksâ'yı ilk olarak yapan da yine Âdem Aleyhisselâm'dır. Daha sonra Nûh Tufanı sebebiyle veya buna benzer sebeplerle bu mescitler tamamen yıkılıp yok olmuştur. Allah'ın emriyle İbrâhim Aleyhisselâm zamanında Kâbe, Süleyman Aleyhisselâm zamanında da Mescid-i Aksâ aynı yerlerine tekrar inşaa edilmiştir.

Bu mescitlerin önemi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تُشَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ مَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَسْجِدِي هَذَا وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى (خ م د ن ت عن ابى هريرة)

"Şu üç mescit için yolculuk yapılır: Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevî ve Mescid-i Aksâ." [3] Bu mescitleri ziyaret etmek ibâdet hükmündedir. Yoksa bu, diğer mescitlere gidilmeyeceği anlamına gelmez.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي بَيْتِهِ بِصَلَاةٍ وَصَلَاتُهُ فِي مَسْجِدِ الْقِبَايِلِ بِخَمْسٍ وَعِشْرِينَ صَلَاةً وَصَلَاتُهُ فِي الْمَسْجِدِ الَّذِي يُجْمَعُ فِيهِ بِخَمْسٍ مِائَةٍ صَلَاةٍ وَصَلَاتُهُ فِي الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى بِخَمْسِينَ أَلْفٍ صَلَاةً وَصَلَاتُهُ فِي مَسْجِدِي (بِخَمْسِينَ أَلْفٍ صَلَاةً وَصَلَاتُهُ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ بِمِائَةِ أَلْفٍ صَلَاةً) (ه عن انس)

"Bir adamın kendi evinde kıldığı namaza bir namaz sevabı verilir. Oturduğu beldenin sakinlerinin devam ettikleri camide kıldığı namaza yirmi beş kat sevap verilir. Cuma namazının kılındığı camide kıldığı namaza beş yüz kat sevap verilir. Mescid-i Aksâ'da kıldığı namaza elli bin kat sevap verilir. Benim camimde kıldığı namaza da elli bin kat sevap verilir. Mescid-i Haram'da kıldığı namaza ise yüz bin kat sevap verilir." [4]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 418.

[2] Sahih-i Müslim, Mesâcid 1; Sahih-i Buhârî, Ehâdis'ul-Enbiyâ 10.

[3] Sahih-i Buhârî, Mescid-i Mekke 1, 6; Sahih-i Müslim, Hac 95 (511, 512) Sünen-i Ebû Dâvud, Menâsik 94; Sünen-i Tirmizî, Salât 126; Sünen-i Nesâî, Mesâcid 10.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet'us-Salat 198.

ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظَمَ حُرْمَاتُ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَأُحِلَّتْ لَكُمْ الْآنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ (مِنْ الْأَوْتَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ) (٣٠) حُنْفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنْ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ (٣١)

30-31. Emir böyledir. Her kim Allah'ın hükümlerine tâzim ederse bu, Rabbi

katında kendisi için hayırdır. Yenilmesi haram olunan hayvanlar hâriç, boğazlanan En'âm'ın (deve, sığır, koyun ve keçinin) yenilmesi sizin için helâl oldu. Pis olan putlardan, yalan ve iftiradan kaçının.* Allah'a ihlasla yönelin. O'na ortak koşanlardan olmayın. Her kim Allah'a ortak koşarsa, sanki o, gökten düşmüş de kendisini kuşlar kapışmış veya rüzgâr onu uzak bir yere atmış gibidir.

İzah: Yenilmesi haram olanlar, Sûre-i Bakara, Âyet 173, Sûre-i Mâide, Âyet 3 ve Sûre-i En'âm, Âyet 121 ve 145'te beyan edilmiştir.

Âyette yalan söylemenin büyük günahlardan olduğu vurgulanmıştır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُتَبِّكُم بِأَكْبَرِ الْكِبَائِرِ ثَلَاثًا قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الْإِشْرَاقُ بِاللَّهِ وَغُفُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَجَلَسَ وَكَانَ مُتَكِنًا (فَقَالَ أَلَا وَقَوْلِ الزُّورِ قَالَ فَمَا زَالَ يُكْرِّرُهَا حَتَّى قُلْنَا لَيْتَهُ سَكَتَ (خ م عن ابى بكرة

"Haberiniz olsun! Ben size büyük günahların en büyüğünden üçünü haber vereyim mi?" diye sordu. "Evet, Yâ Resûlallah!" denilince, buyurdu ki: "Allah'a ortak koşmak ve anne ve babaya kötü davranmak." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yaslandığı yerden iki dizinin üzerine kalkarak sözlerine şöyle devam etti: "Haberiniz olsun! Bir de yalan söylemektir." Ebû Bekre Radiyallâhu anhu dedi ki: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu son sözü durmadan tekrar ediyordu. Öyle ki bizler: "Artık sükût etse" diyorduk.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Şehâdet 10; Sahih-i Müslim, İman 38 (143).

ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظَمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ (٣٢) لَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَا إِلَىٰ ((النَّبِيتِ الْعَتِيقِ ٣٣)

32-33. Emir böyledir. Her kim Allah'ın nişânelerine (kurbanlıklara) tâzim ederse, şüphesiz ki bu, kalplerin takvâsındandır.* Sizin için o kurbanlıklarda, belli bir zamana (boğazlanma vaktine) kadar menfaatler vardır. Sonra da onların varacakları yer, Beyt-i Atîk'e kadardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Allah'ın nişâneleri", Mekke'ye gönderilecek kurbanlıklardır. Buna tâzim etmek de kurban edilecek hayvanların, en değerlilerini alarak hak yolunda fedakârlık göstermektir. Ayrıca kurban edilene kadar o hayvanlara güzel muâmelede bulunmaktır. Bu hususa takvâ sahibi olan kimseler itina gösterirler, demektir.

Hacda kurban edeceğiniz hayvanlarda, kurban edilecekleri zamana kadar sizin için menfaatler vardır. Yani onların sütlerini içer, sırtlarına biner, yün ve tüylerinden istifâde edersiniz, demektir.

Yine Âyet-i Kerîme’de: "Sonra da onların varacakları yer, Beyt-i Atîk’e kadardır " diye buyrulmaktadır. Yani, boğazlanmalarının vakti Beyt-i Atîk’e; Kâbe-i Muazzama’nın haremine kadardır. O mübarek kurbanlar, orada belirli günlerde kesilirler.

Hacda bayramın birinci günü şeytanı taşladıktan sonra hacıların kestikleri kurbanlara da "Hedy" denir. Bu kurbanlar, harem bölgesinin sınırları içerisinde kesilir. Hacca gitmeyen ve kurban kesmekle mükellef olan kimselerin, Kurban Bayramı’nda kendi memleketinde kestikleri kurbanlara ise "Uhdiyye" denir. Bu hedy ve uhdiyye kurbanlarının kesilme günleri, bu kurbanların özellikleri ve etlerinin sarf edilme şekli[1] aynıdır. Yaş ve kusur bakımından uhdiyye kurbanı olmayacak hayvanlardan hedy kurbanı da olmaz. Bu sebeple hacca giden bir kimsenin, uhdiyye olarak kendi evinde kurban kesme zorunluluğu yoktur.[2]

[1] Kurbanın etinin nasıl sarf edileceği ile ilgili Sûre-i Hacc, Âyet 36 ve izahına bakınız.

[2] Bu hususta bakınız: Abdurrezzâk es-San’ânî, Musannef, Hadis No: 8142

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَيْمَةٍ الْأَنْعَامِ فَلَهُمْ أَجْرٌ وَإِلَهُ سَلَامٌ (۳۴) الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمْ وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ (۳۵) وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ (۳۵)

34-35. Ve her ümmete, Allah’u Teâlâ’nın kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanları Allah’ın ismini zikrederek boğazlasınlar diye kurban kesecek bir yer tahsis ettik. İlahınız bir tek ilahtır. O halde sâdece O’na teslim olun. Ey Resûlüm! Muhbitîn kullarımı (itaatkâr ve ihlaslı olanları) müjdele.* O kullarım ki, Allah’u Teâlâ zikrolunduğu vakit kalpleri titrer, her ne musîbet gelse ona sabrederler, namazlarını kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıklarından infak ederler.

İzah: Âyet-i Kerîme’de kesilecek olan hayvanların; Allah’ın ismi zikredilerek boğazlanması gerektiği beyan edilmektedir. Bu zikir de, "Bismillâhi Allah’u Ekber”dir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i En’âm, Âyet 118’in izahına

bakınız.

Hac yapan kimse için, kurban kesme yeri Mina'dır. Mina, Müzdelife ile Mekke arasında bir bölgedir. Müzdelife'de, sabah namazı vakfesinden sonra hacılar, Mina bölgesine gelerek önce şeytanı taşlarlar ve sonra da kurbanlarını keserler. Buraya Mina denmesi, kurban kesilerek kan akıtılmasından dolayıdır. Allah'ı Teâlâ'nın, İsmâil Aleyhisselâm'a bedel olarak gönderdiği koçun burada kesildiği kabul edilir. Zîrâ Mina, kelime olarak, kan akıtmak mânâsına gelmektedir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mina'da şöyle buyurmuştur:

(نَحَرْتُ هَاهُنَا وَمِنَى كُلُّهَا مَنْحَرٌ فَأَنْحَرُوا فِي رِحَالِكُمْ) (د عن علي

"Ben kurbanı şurada kestim. Mina'nın her tarafı kesim yeridir. Bu sebeple kurbanlarınızı konak yerlerinizde kesin."[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

عَرَفَةُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ وَارْتَفِعُوا عَنْ بَطْنِ عُرْنَةَ وَالْمَزْدَلِفَةُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ وَارْتَفِعُوا عَنْ بَطْنِ مُحَسَّرٍ وَمِنَى كُلُّهَا مَنْحَرٌ (طَب عن ابن عباس

"Arafat'ın her tarafında vakfe yapılabilir. Yalnız Batn-ı Urena'dan çekinin. Müzdelifenin de her tarafında vakfe yapılabilir. Ancak orada da Muhassır Vâdisi'nden çekinin. Mina'nın ise her tarafı kurban kesme yeridir."[2]

Yine Allah'ı Teâlâ Âyet-i Kerîme'de: "Muhbitîn kullarımı (itaatkâr ve ihlaslı olanları) müjdele" diye buyurarak, bu kullarının alâmetlerini şöyle beyan etmiştir:

Bunlar, Allah'ı Teâlâ'yı çok zikrederler, hattâ zikrullah ederken kalpleri onun tesiri ile kamaşır, hoplar. Bunlar kendinde olmayarak çırpınır, haykırır; "Hayy, Hakk, Allah" diye bağırırlar. Sonunda bunlar, Mutmainne ehli olurlar. Allah'ı Teâlâ Sûre-i R'ad, Âyet 28'de şöyle buyurmuştur:

"Onlar, îman edenlerdir ve kalpleri zikrullah ile mutmain olanlardır. Haberiniz olsun ki, kalpler ancak zikrullah ile mutmain olur."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سَبَقَ الْمُفْرِدُونَ قَالُوا وَمَا الْمُفْرِدُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الْمُسْتَهْتَرُونَ فِي ذِكْرِ اللَّهِ يَضَعُ الذِّكْرَ عَنْهُمْ أَنْقَالَهُمْ (فَيَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ خِفَافًا) (ت) عن ابى هريرة

"Çalışanlar ileri geçtiler." Ashâb-ı Kirâm: "Yâ Resûlallah! Bu ileri geçenler kimlerdir?" deyince, buyurdu ki: "Zikrullahta kendilerinden geçenlerdir. Zikir onların ağırlıklarını indirir (günahlarını yok eder) ve onlar mahşer gününe hafiflemiş (günahsız) olarak gelirler."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِذَا أَقْشَعِرُّ جُلْدُ الرَّجُلِ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ تَعَالَى تَحَاتَّتْ عَنْهُ خَطَايَاهُ كَمَا يَتَحَاتُّ عَنِ الشَّجَرَةِ الْبَالِيَةِ وَرَقَهَا (هـ) (طب و الشافعى والحكيم عن العباس)

"Bir adamın Allah korkusundan vücudu titreyip cezbelense, ağaçların yaprağını döktüğü gibi günahları dökülür."[4]

İşte Mevlid-i Şerif’te geçen "Bir kez Allah dese aşk ile lisân, dökülür cümle günah misli hazan" dediği de bu cezbe hâlidir.

Yine bu zâtlar, zikrullah yolunda hakka kavuşmak için çalışırlarken, her ne musîbet gelse ona sabrederler. Yani tahammüllü olurlar ve kimseye hallerinden şikâyet etmezler. Kimseye kötülük düşünmezler. Her şeyi Allah’u Teâlâ’ya havâle ederler.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُصِيبْ مِنْهُ) (خ) عن ابى هريرة

"Allah’u Teâlâ kime hayır dilerse, ona musîbet verir."[5]

Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ذَهَبَ مَالِي وَسَقَمَ جَسَدِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا خَيْرَ فِي عَبْدٍ لَا يَذْهَبُ مَالُهُ وَلَا يَسْقَمُ جِسْمُهُ إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا ابْتَلَاهُ وَإِذَا ابْتَلَاهُ صَبَّرَهُ (ابن أبي الدنيا في كتاب (المرض والكفارات عن أبي سعيد الخدري)

Adamın biri: "Yâ Resûlallah! Hem servetim gitti, hem de vücudum hastalandı"

dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Serveti kaybolmayan ve vücudu hastalanmayan kulda hayır yoktur. Allah'ı Teâlâ bir kulu sevdiği vakit ona ibtilâ verir. İbtılâ verdiği zaman da ona sabretmesini öğretir."[6]

Yine bu zâtlar, Allah'ı Teâlâ'ya olan inançları kuvvetli olduğu için namazı devamlı ve çok kılarlar. Farzları, sünnetleri ve yapabildikleri kadar da gece ve gündüz nâfile namazlara devam ederler. Böyle olunca da Allah'ı Teâlâ onları sever.

Nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de, Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُهُ وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ لَهُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا وَإِنْ سَأَلَنِي أُعْطِيْتُهُ وَلَوْ اسْتَعَاذَنِي لَأَعِذَّنِيهِ (خ حب ق عن ابى هريرة)

Her kim Benim evliyâmdan birine düşmanlık ederse, Bana karşı harp ilan eyledi. Kulum Bana farz namazı kılarken yakın olduğu gibi başka bir şey ile yakın olamaz. O kulum, nâfilelere devam ettiği sürece, bu yakınlığı devam eder. Hattâ o kulumu severim. Bir kulumu seversem; onun işiten kulağı Ben olurum, Benim ile işitir. Gören gözü Ben olurum, Benim ile görür. Tutan eli Ben olurum, Benim ile tutar ve yürüyen ayağı Ben olurum, Benim ile yürür. Benden ne isterse istediğini veririm. Bana sığınır ise Ben de onu muhafazama alırım.[7]

Yine bu zâtlar, gâyet cömert olurlar. Allah'ın verdiği rızıktan Allah yoluna sarf ederler. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثٌ أَعْلَمُ أَنَّهُنَّ حَقٌّ مَا عَفَا امْرُؤٌ عَنْ مَظْلَمَةٍ إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ بِهَا عِزًّا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ مَسْأَلَةٍ يَبْتَغِي بِهَا كَثْرَةً إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ بِهَا فَقْرًا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ صَدَقَةٍ يَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ تَعَالَى إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ بِهَا كَثْرَةً (هب عن ابى هريرة)

"Üç haslet var ki onlar haktır: Haksızlığa uğrayan bir kimse (eline fırsat geçtiği halde sabredip) affederse, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, o kulun şerefini artırır. Çok dünyâlık bulmak kastıyla kendisine dilencilik kapısını açan bir kula da, Allah'ı Teâlâ yokluk kapısı açar. Bir kimse de Allah'ın rızâsını dileyerek Allah yoluna malını sarf ederse, Allah'ı Teâlâ da onun malını kat kat artırır."[8]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle

buyurmuştur:

لَا يَزَالُ أَرْبَعُونَ رَجُلًا مِنْ أُمَّتِي قُلُوبُهُمْ عَلَى قَلْبِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَدْفَعُ اللَّهُ بِهِمْ عَنْ أَهْلِ الْأَرْضِ يُقَالُ لَهُمُ الْأَبْدَالُ إِنَّهُمْ لَمْ يُدْرِكُوا بِصَلَاةٍ وَلَا بِصَوْمٍ وَلَا بِصَدَقَةٍ، فَبِمَ أَدْرِكُوهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ بِالسَّخَاءِ (وَالنَّصِيحَةِ لِلْمُسْلِمِينَ) (حل طب عن ابن مسعود)

Ümmetimin içinde kırk kişi hiç eksik olmaz. Kalpleri İbrâhim Aleyhisselâm'ın kalbi gibidir. Yeryüzünü Allah'u Teâlâ onlarla korur. Onlara, "Ebdallar" derler. Onlar o mertebeye namazla, oruçla, zekât ile ermediler. "Ne ile erdiler Yâ Resûlallah?" dediler. Şöyle buyurdu: "Cömertlikle ve Müslümanlara bol nasihatla." [9]

Her kimde bu dört vasıf tamam ise, o büyük zâttır. Yani Allah'u Teâlâ'nın: "Muhbitîn kullarımı (itaatkâr ve ihlaslı olanları) müjdele" dediği bunlardır. Dünyâda ilim, irfan, ilm-i ledün, füyuzât-ı ilâhi ve vuslat-ı ilâhi bunlardır.

Allah'u Teâlâ bu vasıflara sahip olan kullarını, "Hakkıyla Mü'minler bunlardır" diyerek Sûre-i Enfâl, Âyet 2-4'te şöyle övmektedir:

"Mü'minler şu kimselerdir ki, Allah'u Teâlâ zikrolunduğu vakit kalpleri titrer. Kendilerine Allah'ın âyetleri okunursa, îmanları artar ve Rablerine tevekkül ederler.* Onlar, namazlarını kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan infak ederler.* İşte onlar, hakkıyla Mü'minlerdir. Onlar için Rableri katında yüksek dereceler, bağışlanma ve bol rızık vardır."

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Menâsik 64.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11068; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 315/9.

[3] Sünen-i Tirmizî, Daavât 12.

[4] Ma'rifet'üs-Sahâbeti li Ebî Naim İsbehâni, Hadis No: 7379; Râmûz'ul Ehâdîs, s. 33/12; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 5879.

[5] Sahih-i Buhârî, Merdâ 1.

[6] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 4, Hadis No: 139.

[7] Sahih-i Buhârî, Rikâk 38; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 330/3.

[8] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 7846; Muhtâr'ul-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 492.

[9] Ebû Nuaym İsbehânî, Ma'rifet'üs-Sahâbe, Hadis No: 4013.

وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ فَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا)
(فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِيعُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ كَذَلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ٣٦)

36. Ve devenin boğazlanmasını da Allah'ın nişânelerinden kıldık. Onlarda sizin için dünyevî menfaatler vardır. Onları bir ayakları bağlı, üç ayak üzerinde dururken, Allah'ın ismini zikrederek boğazlayın. Yan üstü düşüp canları çıkınca da etlerinden yiyin. Hem kanaatkâr olan, hem de hâlini arz eden yoksullara yedirin. Şükredesiniz diye, o develeri işte böyle sizin hizmetinize verdik.

İzah: Kurban olarak kesilen deve de, Allah'ın nişânelerindendir. Kurban kesilirken de, "Bismillâhi Allah'u Ekber" denilerek Allah'ın ismi zikredilir.

Deve, yerde kesildiği gibi, âyette geçtiği üzere bir ayağı bağlı ve üç ayak üzerinde olduğu halde ayakta da kesilir. Bu hususta İbn-i Sâbit Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابَهُ كَانُوا يَنْحَرُونَ الْبَدَنَةَ مَغْفُولَةً الْيُسْرَى قَائِمَةً عَلَى مَا بَقِيَ مِنْ
(قَوَائِمِهَا د) عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ابْنِ سَابِطٍ

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile Ashâbı, deveyi sol ayağı bağlı ve diğer ayakları üzerinde ayakta dikili olduğu halde keserlerdi"[1] diye buyrulmuştur.

Bir kimse hac görevlerinden biri olan kurban kesme ibâdetini yerine getirince, o kurbanın etini nasıl taksim ediyorsa, hacca gidemeyip evinde kurbanını kesen bir kimse de, kestiği kurbanının etini aynı şekilde taksim etmelidir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

يُطْعِمُ أَهْلَ بَيْتِهِ الثُّلُثَ، وَيُطْعِمُ فَقَرَاءَ جِيرَانِهِ الثُّلُثَ، وَيَتَصَدَّقُ عَلَى السُّؤَالِ بِالثُّلُثِ (الْحَافِظُ أَبُو مُوسَى
(الْأَصْفَهَانِيُّ، فِي الْوُظَائِفِ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, kurban etlerinin üçte birini ev halkına yedirirdi. Üçte birini komşularına, kalan üçte birini de kurban eti istemek için gelenlere dağıtırdı."[2]

Yine kurban ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(مَنْ كَانَ لَهُ سَعَةٌ وَلَمْ يُضَحَّ فَلَا يَقْرَبَنَّ مُصَلَّانَا (حم ه ك عن ابى هريرة

"Maddi imkânı olup da kurban kesmeyen kimse namazgâhımıza sakın yaklaşmasın."[3]

(مَا أَنْفَقْتُ الْوَرِقَ فِي شَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنَ النَّحْرِ يُنْحَرُ فِي يَوْمٍ عِيدٍ (طب هب عد ق عن ابن عباس

"Kurban Bayramında kurbanı harcanan paradan Allah'a daha sevgili gelen bir para yoktur."[4]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Menâsik 20.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud Tercüme ve Şerhi, Edâha 10, c. 10, s. 500.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Edâha 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7924; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 7672; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 6926.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 10735; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 7084; Râmûz'ul-Ehâdîs, s 372/11.

(لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَيْكُمْ) (وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ (٣٧)

37. Kurbanların etleri ve kanları Allah'a ulaşmaz. Lâkin takvânız Allah'a ulaşır. Doğru yolunu size gösterdiğinden dolayı Allah'u Teâlâ'yı tekbir ve tâzim etmeniz için, onları işte böyle sizin hizmetinize verdi. Ey Resûlüm! Muhsin kullarımı müjdele.

İzah: Kurban hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

(مَا عَمِلَ آدَمِيُّ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنَ الْإِهْرِاقِ الدَّمِ إِنَّهَا لَتَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقُرُونِهَا وَأَسْعَارِهَا (وَإِظْلَافِهَا وَأَنَّ الدَّمَ لَيَقَعُ مِنَ اللَّهِ بِمَكَانٍ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ مِنَ الْأَرْضِ فَطَيَّبُوا بِهَا نَفْسًا (ت ه عن عائشة

"Âdemoğlu, kurban kesme günü Allah katında kan akıtmaktan daha sevimli bir amel işlememiştir. O kurban, mahşer günü boynuzları kılları ve tırnaklarıyla

gelecektir. Kurbanın kanı yere düşmeden önce Allah katında yüce bir mevkiye kavuşur. Öyleyse kurbanları gönül hoşnutluğu ile kesin.”[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de, takvânın önemine vurgu yapılmaktadır. Takvâ sahibi, dâimâ Allah korkusunu üzerinde taşıyan kimse demektir.

Takvâ ehli hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْ مُحَمَّدٌ كُلُّ تَقَى (طس ع ق ك فى تاريخه عن انس

”Takvâ olanın hepsi, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ailesidir.”[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(لَا يَبْلُغُ الْعَبْدُ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُتَّقِينَ حَتَّى يَدَعَ مَا لَا بَأْسَ بِهِ حَدَرًا لِمَا بِهِ الْبَأْسُ (ت ه عن عطية السعدى

”Kul, sakıncalı şeyden korktuğundan dolayı sakıncalı olmayan şeyi de bırakmadıkça takvâlî kişilerden olamaz.”[3]

Bu sebeple Hz. Ömer Efendimiz, ”Allah korkusundan yetmiş helâli terk ettim” diye buyurmuştur.

[1] Sünen-i Tirmizî, Edâha 1; Sünen-i İbn-i Mâce, Edâha 3.

[2] Râmûz’ul Ehâdîs, s. 4/10.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 24; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 19.

((إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ (٣٨)

38. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, îman edenleri müdafaa eder. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, hiçbir hâini ve nankörü sevmez.

((اِنَّ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِاَنَّهُمْ ظَلَمُوا وَاِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ (٣٩)

39. Kendilerine savaş açılan Mü’minlere, gördükleri zulümden dolayı kâfirlere karşı savaşmaları için izin verildi. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, onlara yardım etmeye elbette kâdirdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

لَمَّا أُخْرِجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ مَكَّةَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ أَخْرِجُوا نَبِيَّهِمْ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ لِيَهْلِكُنَّ فَنَزَلَتْ {أَذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بَأْنَهُمْ ظَلَمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ} فَعَرَفْتُ أَنَّهُ سَيَكُونُ قِتَالٌ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَهِيَ أَوَّلُ آيَةٍ نَزَلَتْ فِي الْقِتَالِ (ن ت عن ابن عباس)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mekke'den çıkartılınca Hz. Ebû Bekir: "Peygamberlerini çıkarttılar. Innâ lillahi ve innâ ileyhi râciûn. Mutlaka helâk edileceklerdir" dedi. Bunun üzerine: "Kendilerine savaş açılan Mü'minlere, gördükleri zulümden dolayı kâfirlere karşı savaşmaları için izin verildi. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, onlara yardım etmeye elbette kâdirdir" mealindeki Sûre-i Hacc, Âyet 39 nâzil oldu. Hz. Ebû Bekir dedi ki: "Bunun üzerine anladım ki, artık savaş olacaktır." İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ dedi ki: "Bu âyet, savaş hakkında inen ilk âyettir." [1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul Kur'ân 23. Sünen-i Nesâî, Cihat 1; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7097.

الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهْذَمَتْ صَوَامِعُ وَبِيْعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ (٤٠)

40. Onlar ki, diyarları olan Mekke'den, "Bizim Rabbimiz Allah'tır" demelerinden dolayı haksız yere çıkarıldılar. Allah'ı Teâlâ, insanları birbiriyle defetmemiş olsaydı, manastırlar, kiliseler, havralar ve içinde Allah'ın ismi çok zikredilen mescitler elbette harap olurdu. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, dînine yardım edenlere yardım eder. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, çok kuvvetlidir ve her şeye gâliptir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Allah'ı Teâlâ, insanları birbiriyle defetmemiş olsaydı, manastırlar, kiliseler, havralar ve içinde Allah'ın ismi çok zikredilen mescitler elbette harap olurdu" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, Allah'ı Teâlâ, Müslümanlara ve öncesinde İslâm üzere olan topluluklara, kâfirlerle savaşmaları için izin vermiş olmasaydı, o kâfirler îman edenlerin ibâdethânelerini yok edip ibâdetlerine engel olurlardı, demektir.

الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ

((عَاقِبَةُ الْأُمُورِ (٤١)

41. Onlar (Mekke'den haksız yere çıkarılanlar) öyle kimselerdir ki, onları yeryüzünde yerleştirirsek (iktidar ve mevki verirsek), namaz kılarlar, zekât verirler ve iyiliği emredip kötülükten nehyederler. Bütün işlerin âkibeti ise Allah'a aittir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Osman İbn-i Affân Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

"Onlar (Mekke'den haksız yere çıkarılanlar) öyle kimselerdir ki, onları yeryüzünde yerleştirirsek (iktidar ve mevki verirsek), namaz kılarlar..." diye devam eden Âyet-i Kerîme, bizim hakkımızda nâzil oldu. Biz beldemizden suçsuz yere çıkarıldık. Biz sâdece, "Rabbimiz Allah'tır" demiştik. Sonra biz yeryüzünde yerleştirildik, bize imkân verildi. Namazı hakkıyla kıldık, zekâtı verdik, iyiliği emrettik ve kötülükten nehyettik. Bütün işlerin âkibeti Allah'a aittir.

Muhavvel es-Sülemi Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي، قَالَ: اتَّقِ اللَّهَ، وَأَقِمِ الصَّلَاةَ، وَأَنِتِ الزَّكَاةَ، وَحُجَّ الْبَيْتَ وَاعْتَمِرْ، وَبِرِّ وَالِدَيْكَ، وَصِلْ رَحِمَكَ، وَأَقْرِ الضَّيْفَ، وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ، وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ، وَزُلْ مَعَ الْحَقِّ حَيْثُ زَالَ (طب عن (مخول السلمي

"Yâ Resûlallah! Bana nasihat et" dedim. Şöyle buyurdu: "Allah'tan kork, namaz kıl, zekât ver, Beyt'i (Kâbe'yi) haccet, umre yap, akrabanı ziyaret et, misafire ikramda bulun, iyiliği emret, kötülükten nehyet, haktan ayrılma!"[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 17152; Râmûz'ul-Ehâdîs, s 13/6.

وَأَنْ يُكْذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودٌ (٤٢) وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ (٤٣) وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ (٤٤) وَكَذَّبَ مُوسَى فَأَمْلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتَهُمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ (٤٤) فَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ (٤٥) (خَاوِيَّةٌ عَلَى غُرُوشِهَا وَبَنِي مُعْتَلَةٍ وَقَصْرِ مَشْرِيدٍ (٤٥)

42-45. Ey Resûlüm! Eğer seni yalanlıyorlarsa, şüphesiz ki onlardan önce Nûh, Âd ve Semud kavimleri de Peygamberlerini yalanlamışlardı.* İbrâhim'in kavmi ile Lût'un kavmi* ve (Şuayb'in kavmi) Medyen ahâlisi de Peygamberlerini yalanlamışlardı. Mûsâ da yalanlandı. Nihâyet o kâfirlere mühlet verdim, sonra da onları azâbımla yakaladım. Benim onları cezâlandırmam nasıl oldu bir

görseydin!* Ahâlisi zâlim oldukları halde nice beldeleri helâk ettik ki, damları çökmüş, duvarları üzerlerine yıkılarak ıssız harabeye dönmüştür. Nice kuyuları da kullanılmaz bir halde bıraktık ve nice muhteşem köşkleri de boş bıraktık.

İzah: Peygamberlerini yalanlayan toplulukları, Allah’u Teâlâ’nın cezâlandırması hakkında Ebû Mûsâ el-Eş’arî Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُقْلِتْهُ قَالَ ثُمَّ قَرَأَ {وَكَذَلِكَ أَخَذَ رَبُّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَىٰ وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخَذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ} (خ) عن ابى موسى

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, zâlime mühlet verir. Nihâyet (mühleti dolup) onu yakaladığında aslâ kurtulamaz" buyurdu ve sonra da, "Senin Rabbin, zulmeden beldeleri yakaladığı zaman, işte böyle yakalar. O’nun yakalaması (cezâlandırması), elim ve şiddetlidir"[1] diye geçen âyeti okudu.[2]

[1] Sûre-i Hûd, Âyet 102.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hûd 5; Sahih-i Müslim, Birr 15 (61).

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ (تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ (٤٦)

46. Onlar, hiç yeryüzünde dolaşmazlar mı? Bâri bu yolla düşünecek kalplere ve işitecek kulaklara sahip olsalar. Çünkü gözler kör olmaz. Lâkin göğüslerdeki kalpler kör olur.

İzah: Allah’u Teâlâ’nın âyetlerini inkâr eden kâfirler, hiç yeryüzünde dolaşıp, daha önceki kâfirlerin nasıl helak olduklarını görmezler mi? Böylece kendilerinin düşünecek kalpleri, işiten kulakları olsun. İnat ve inkârlarından vazgeçip hakka yönelsinler. Zîrâ asıl körlük, gözlerin maddi olarak görmemesi değil, kalplerin mânen hakikatleri görmez hâle gelmesidir.

(وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ وَإِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ (٤٧)

47. Onlar, vaad edilen azâbın gelmesinde acele ederler. Allah’u Teâlâ, vaadinden aslâ dönmez. Şüphesiz Rabbinin katında bir gün, sizin saydığınız senelerden bin sene kadardır.

İzah: Bu dünyâda bin yılımızın, Allah katında bir gün olduğu açık bir şekilde beyan edilmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(يَدْخُلُ فَقَرَاءُ الْمُؤْمِنِينَ الْجَنَّةَ قَبْلَ أَغْنِيَانِهِمْ بِنِصْفِ يَوْمٍ خَمْسِ مِائَةِ عَامٍ (هـ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Mü'minlerin fakirleri, Cennete, zengin olanlardan yarım gün yani beş yüz yıl evvel girerler."[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 6.

(وَكَأَيُّنْ مِنْ قَرْيَةٍ أَمَلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَالْيَ الْمَصِيرُ (٤٨))

48. Nice beldelere, ahâlisi zâlim olduğu halde mühlet verdim. Sonra da azâbımla yakaladım. Dönüş ancak Banadır.

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ (٤٩) فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ((٥٠)) وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ (٥١)

49-51. Ey Resûlüm! De ki: "Ey insanlar! Ben sizin için ancak apaçık bir uyarıcıyım."* İman edip sâlih amellerde bulunanlar var ya, işte onlar için bağışlama ve bol rızık vardır.* Âyetlerimiz hakkında (Peygamberi ve Mü'minleri) âciz bırakmak için koşuşanlara gelince, işte onlar da Cehennem ehlidirler.

İzah: Bu âyetlerde Allah'ı Teâlâ, Resûlüne hitap ederek, şöyle söylemesini beyan etmiştir: "Ey insanlar! Ben sizin için ancak apaçık bir uyarıcıyım. Allah'ın azâbına uğramamanız için sizi uyarırım. Sizden, Allah'a ve Peygamberine îman eden ve sâlih ameller işleyenlere, dünyâda iken günahlarının affedilmesi, âhirette de güzel rızıklar vardır. Âyetlerimizi yalanlamaya, onları hükümsüz hâle getirmek için ellerinden geleni yapmaya koşuşan, Peygamberi ve Mü'minleri âciz bırakacaklarını zanneden kimselere gelince, işte onlar ebedî Cehennemliklerdir."

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكُمُ اللَّهُ بَيْنَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (٥٢) لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ (٥٣) وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ (فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادٍ لِلَّذِينَ آمَنُوا إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٥٤))

52-54. Ey Habîbim! Senden önce hiçbir Resûl ve Nebî göndermedik ki, onlardan biri bir şey temenni ettiği vakit, şeytan onun temennisine bir şey atmış olmasın. Allah'ı Teâlâ, şeytanın attığı şeyi iptal eder. Sonra Allah'ı Teâlâ, âyetlerini muhkem kılar. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.* Allah'ı Teâlâ'nın böyle yapması, şeytanın attığı şeyle, kalbinde şüphe ve nifak olan ve kalpleri şirk ile katılaşmış bulunan kimseleri imtihan etmek içindir. Şüphesiz ki o zâlimler, haktan uzak olan bir ayrılık içindedirler.* Allah'ı Teâlâ'nın böyle yapması, ilim ehlinin, Kur'ân'ı Allah tarafından nâzil olmuş hak kitap olarak bilmeleri, ona îman etmeleri ve gönülden bağlanmaları içindir. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, îman edenleri doğru yola iletir.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Kureys müşriklerinin çok olduğu bir toplantı yerinde bulunuyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara Necm Sûresi'ni okudu ve "Şimdi siz, ilah olarak Lat'ı, Uzza'yı mı görüyorsunuz?* ve diğer üçüncüleri olan Menat'ı mı görüyorsunuz?"[1] buyruğunu okuyunca, şeytan:

تلك الغرائق العلى وان شفاعتهن لترتجى

- İşte bu adı geçen putlar, yüce kuşlardır ve bunların şefaatleri umulur, anlamındaki bu sözleri araya kattı. Oradaki insanlar da, şeytanın araya kattığı bu sözü, Resûlü Kirâm'ın söylediğini zannettiler. Böylece Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Necm Sûresi'ni bitirdi ve secdeye gitti. Onunla birlikte orada bulunan Müslüman, müşrik herkes secde etti. Bütün müşrikler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu sözlerine memnun olup sevinerek meclisten dağıldılar. Bunun üzerine Sahâbe-i Kirâm:

- Yâ Resûlallah! Sen: "İşte bu adı geçen putlar yüce kuşlardır ve bunların şefaatleri umulur" diye söyledin; bu söz doğru mu? Yoksa biz mi yanlış anladık, deyince Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

- Ben böyle bir şey söylemedim, dedi. Orada bulunan herkes bu sözü doğrulayınca, çok üzüldü. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve "Ey Habîbim! Senden önce hiçbir Resûl ve Nebî göndermedik ki, onlardan biri bir şey temenni ettiği vakit, şeytan onun temennisine bir şey atmış olmasın..." diye devam eden Sûre-i Hacc, Âyet 52'yi

indirdi.

Cebrâil Aleyhisselâm dedi ki:

- Şeytan, insanlarla senin arana girerek senin sözünmüş gibi bâtıl olan bir şeyi onlara söyledi.

Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile, Resûlünü şeytanın fitnesinden kurtarınca, müşrikler yine dalâletlerine ve düşmanlıklarına döndüler. Bundan sonra Allah'ı Teâlâ Resûlüne istiâze ile emredip, "Ey Resûlüm! Kur'ân okumak istediğin vakit, Allah'ın dergâhından kovulmuş olan şeytandan Allah'a sığın"[2] Âyet-i Celîlesini indirdi.[3]

Bu olay hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَجَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّجْمِ وَسَجَدَ مَعَهُ الْمُسْلِمُونَ وَالْمُشْرِكُونَ وَالْجِنُّ وَالْإِنْسُ (خ) عن ابن عباس)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Necm Sûresi'ni okuyunca secde etti ve onunla birlikte Müslümanlar, müşrikler, cinler ve bütün insanlar da secde ettiler."
[4]

[1] Sûre-i Necm, Âyet 19-20.

[2] Sûre-i Nahl, Âyet 98.

[3] Günyet'üt-Tâlibîn, c. 1, s. 145.

[4] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Necm 5.

وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ يَوْمَ عَقِيمٍ (٥٥) الْمُلْكُ)
يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمُ فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ (٥٦) وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
(فَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ (٥٧)

55-57. Kâfirler, kendilerine ansızın kıyâmet gelinceye veya kendilerine kısır bir günün azâbı gelinceye kadar Kur'ân hakkında şüpheyne devam ederler.* Mülk o günde Allah'a mahsustur. O, Mü'minlerle kâfirler arasında hükmünü verir. Artık îman edip sâlih amellerde bulunanlar, Nâim Cennetlerindedir.* Âyetlerimizi

inkâr edip yalanlayanlara gelince, onlar için de aşağılayıcı bir azap vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen "Kısır bir gün" ifadesinden maksat, Said b. Cübeyr, , Ubey b. Kâ'b, Katâde ve Mücâhid Hazretlerine göre, Bedir Savaşı'nın yapıldığı gündür. Bu güne "Kısır bir gün" denmesinin sebebi, kâfirlerin ileri gelenlerinin akşamı göremeden öldürülmeleridir. Böylece Bedir Günü onlar için gecesi olmayan kısır bir gün olmuştur.

وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ
(الرَّاٰزِقِيْنَ (٥٨) لَيُدْخِلَنَّهُمْ مُّدْخَلًا يَرْضَوْنَهُ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ (٥٩)

58-59. Allah yolunda hicret edip sonra öldürülenlere yahut ölenlere gelince, elbette onları Allah’u Teâlâ güzel bir rızık ile rızıklandırır. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, rızık verenlerin en hayırlısıdır.* Elbette onları râzı oldukları mekâna (Cennete) girdirir. Şüphesiz Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, Halîm’dir (cezâ vermekte acele etmez).

İzah: Âlimler, "Allah yolunda öldürülen de, ölen de şehittir; bunlar arasında fark yoktur" diye buyurmuşlar ve "Allah yolunda hicret edip sonra öldürülenlere yahut ölenlere gelince, elbette onları Allah’u Teâlâ güzel bir rızık ile rızıklandırır..." diye devam eden Sûre-i Hacc, Âyet 58’i ve "Her kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde birçok hayırlı barınacak yer ve genişlik (dînini daha rahat yaşama imkânı) bulur. Her kim evinden, Allah ve Resûlü için hicret etmek gayesiyle çıkar da sonra ona ölüm gelirse, şüphesiz ki onun mükâfatı Allah’a aittir..." diye devam eden Sûre-i Nisâ, Âyet 100’ü delil olarak göstermişler ve ayrıca bu konudaki şu Hadis-i Şerif’leri de delil olarak zikretmişlerdir.

Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ عَلَى أُمِّ حَرَامِ بِنْتِ مِلْحَانَ فَتُطْعِمُهُ وَكَانَتْ أُمُّ حَرَامٍ تَحْتَ عِبَادَةِ
بْنِ الصَّامِتِ فَدَخَلَ عَلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَطْعَمَتْهُ وَجَعَلَتْ تَقْلِي رَأْسَهُ فَنَامَ رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ اسْتَيْقَظَ وَهُوَ يَضْحَكُ قَالَتْ فَقُلْتُ وَمَا يَضْحَكُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ نَأَسَ مِنْ أُمَّتِي
(عَرَضُوا عَلَيَّ غَزَاةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَرْكَبُونَ نَجَجَ هَذَا الْبَحْرِ مُلُوكًا عَلَى الْأَسِيرَةِ... (خ م عن انس بن مالك

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Milhan kızı Ümmü Harâm’ın ziyaretine gelirdi. Ümmü Harâm,[1] Ubâde İbn-i Sâmit’in nikâhında idi. Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yine ziyaretine geldi. Ümmü Harâm,

Resûlû Ekrem'e yemek ikram etti ve onun başını taradı. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir müddet uyudu. Sonra gülümseyerek uyandı. Ümmü Haram der ki:

"Yâ Resûlallah! Seni güldüren nedir?" diye sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ümmetimden bir kısım mücâhitlerin deniz ortasında, tahtları üzerine kurulmuş hükümdarlar gibi gemilere ihtişamla binerek Allah yolunda deniz harbine gittikleri gösterildi de ona gülüyorum" buyurdu. (Bir diğer Hadis-i Şerif'te de: "Ümmetimden denizde gazâ eden ilk ordu Cennete girmeyi hak etmişlerdir"[2] diye buyurdu) Bunun üzerine Ümmü Harâm der ki:

"Yâ Resûlallah! Beni de onlardan kılması için Allah'a duâ et!" dedim. Peygamberimiz de duâ etti. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tekrar başını yastığa koyarak bir müddet daha uyudu. Sonra yine gülümseyerek uyandı. Bunun üzerine yine ben: "Yâ Resûlallah! Seni güldüren nedir?" diye sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Bu defa da ümmetimden bir kısım mücâhitlerin tahtları üzerine kurulmuş hükümdarlar gibi, kara nakliyeleri üzerinde ihtişamlı bir halde Allah yolunda (Kostantiniyye'ye) gazâyâ gittikleri gösterildi de ona gülüyorum" buyurdu. Bunun üzerine Ümmü Harâm der ki:

"Yâ Resûlallah! Beni de o gazilerden kılması için Allah'a duâ et!" dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Hayır! Sen öncekiler-densin (deniz harbine katılacaklardansın)" diye buyurdu.

Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu der ki: "Ümmü Harâm, Hz. Muâviye İbn-i Ebî Süfyan'ın (Şam vâililiği) zamanında deniz gazâsında gemiye binerek Hz. Muâviye kumandasındaki bu gazâyâ iştirak etmişti. Fakat Kıbrıs adasına denizden çıkarıldığı sırada Ümmü Harâm, bindiği katırdan düşerek şehit olmuştur."[3]

İşte burada anlatıldığı gibi Ümmü Harâm, kâfirler tarafından öldürülmemesine rağmen, bineğinin sırtından düşerek şehit olmuştur.

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ مُجَاهِدًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ثُمَّ قَالَ بِأَصَابِعِهِ هَؤُلَاءِ الثَّلَاثُ الْوُسْطَى وَالسَّبَابَةُ وَالْإِبْهَامُ فَجَمَعَهُنَّ وَقَالَ وَأَيْنَ الْمُجَاهِدُونَ فَخَرَّ عَنْ دَابَّتِهِ فَمَاتَ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَمَنْ قُتِلَ قَعَصًا فَقَدْ اسْتَوْجِبَ (المآب) (حم عن عبد الله بن عتيك)

"Kim evinden, Allah yolunda hicret etmek üzere çıkarsa; bu sırada Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem orta, işâret ve baş parmaklarını birleştirerek: "Nerede cihat edenler?" buyurdular ve sözlerine devamla, hayvanından düşer de ölürse, onun eciri Allah'a aittir. Kendisini bir hayvan sokar da ölürse, onun eciri yine Allah'a aittir. Ya da yatağında ölürse yine eciri Allah'a aittir. Her kim de yediği bir darbe ile bulunduğu yerde ölürse, o da güzel bir şekilde Allah'a dönüşü hak eder." [4]

Yine bu âyetlerle ilgili olarak Selmân-ı Fârisi Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

مَنْ مَاتَ مُرَابِطًا أَجَرَى اللَّهُ عَلَيْهِ مِثْلَ ذَلِكَ الْأَجْرِ وَأَجَرَى عَلَيْهِ الرِّزْقَ وَأُومِنَ الْفَتَانَيْنِ. وَاقْرَأُوا إِنَّ شَيْئَكُمْ
{وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا} إِلَى قَوْلِهِ: {حَلِيمٌ} (ابن أبي حاتم وابن مردويه عن
(سلمان الفارسي)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in: "Allah'u Teâlâ nöbette iken ölen kişinin sevabını kıyâmet gününe kadar devam ettirir. Kabrinde rızkını verir ve sorgu meleklerinden yana kendisini emin kılar" buyurduğunu işittim. İsterseniz bu konuda Sûre-i Hacc, Âyet 58-59'u okuyun. [5]

[1] Ümmü Harâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in süt halasıdır. Aynı zamanda Resûlü Ekrem'in teyze tarafından akrabası olup Sahâbeden Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'nun teyzesidir. Günümüzde "Hala Sultan" diye bilinmekte ve türbesi Kıbrıs'ta bulunmaktadır.

[2] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1230.

[3] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 2106; Sahih-i Müslim, İmâre 49 (160, 161).

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15818.

[5] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 10, s. 527.

ذَلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنْصُرَنَّهُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ (٦٠) ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ (٦١)
(يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ (٦١)

60-61. Bu böyledir. Her kim gördüğü eziyetin misliyle karşılık verir de sonra hasmı tarafından yine zulme uğrarsa, elbette Allah'u Teâlâ ona yardım eder.

Şüphesiz Allah'ı Teâlâ çok affedendir, çok bağışlayandır.* Bu böyledir (O, her şeye kâdirdir). Allah'ı Teâlâ, geceyi gündüze girdirir, gündüzü de geceye girdirir. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, her şeyi işiten ve görendir.

(ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ (٦٢))

62. Bu böyledir. Çünkü hak olan ancak Allah'tır. Müşriklerin O'ndan başka ibâdet ettikleri ise bâtıldır. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, çok yücedir ve çok büyüktür.

(أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ (٦٣) لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَهُ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (٦٤))

63-64. Görmez misin ki şüphesiz Allah'ı Teâlâ, semâdan bir su indirdi de, yeryüzü yeşeriyor. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, çok lütufkârdır ve her şeyden haberdardır.* Göklerdeki ve yerdeki her şey O'nundur. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, hiçbir şeye ihtiyacı olmayandır, hamde lââyık olandır.

(أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ (٦٥)) (إِلَّا بِإِذْنِهِ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُؤُوفٌ رَحِيمٌ (٦٥))

65. Allah'ı Teâlâ'nın, yerde olanları ve emriyle denizlerde yüzen gemileri hizmetinize verdiğini, emri olmadan, yere düşmesin diye göğü tuttuğunu görmez misin? Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, insanlara karşı elbette çok şefkatli, çok merhametlidir.

(وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ (٦٦))

66. O, sizi yoktan var edip can verdi. Sonra öldürür. Sonra tekrar diriltir. Muhakkak ki insan, elbette çok nankördür.

İzah: Sizleri hiç yoktan yaratıp can veren, sonra eceliniz geldiğinde öldürüp yok eden, mahşer günü hesap vermeniz için tekrar var edip diriltecek olan yalnız Allah'tır. Ne yazık ki insanlar, bütün bu nîmetler karşısında çok nankördürler. Rablerinin nîmetlerine karşı şükredecekleri yerde O'nu inkâr ederler veya emirlerini yerine getirmezler yahut sâdece bir kısmını yerine getirirler, demektir.

(لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُنَازِعُونَكَ فِي الْأَمْرِ وَادْعُ إِلَى رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَى هُدًى مُسْتَقِيمٍ (٦٧)) (وَإِنْ جَادَلُوكَ فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ (٦٨)) (اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ (٦٩))

67-69. Her ümmet için bir şeriat kıldık ki onlar onunla amel ederlerdi. Ey Resûlüm! Artık dînin emrinde seninle münâkaşa etmesinler. Ve halkı Rabbine dâvet et. Şüphesiz ki sen, elbette hidâyete götüren doğru bir yol üzerindesin.* Eğer onlar seninle mücâdele ederlerse, de ki: "Yaptıklarınızı Allah'ı Teâlâ çok iyi bilir."* Allah'ı Teâlâ, ihtilaf ettiğiniz şeylerden dolayı mahşer günü aranızda hükmeder (Mü'minleri mükâfatlandırır, kâfirlere azap eder).

(أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ (٧٠))

70. Ey Resûlüm! Bilmez misin ki, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, gökte ve yerde ne varsa hepsini bilir. Muhakkak ki bunların hepsi bir kitaptadır (Levh-i Mahfuz'dadır). Şüphesiz bu, Allah'a göre çok kolaydır.

İzah: Âyette geçen Levhi Mahfuz hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ لَوْحًا مَحْفُوظًا مِنْ دُرَّةٍ بَيضاءَ صَفَحَاتِهَا مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمراءَ قَلَمُهُ نُورٌ لِلَّهِ فِيهِ فِي كُلِّ يَوْمٍ سِتُونَ (وَتِلْكَ ثَمَانِيَةُ لَحْظَةٍ يَخْلُقُ وَيَرْزُقُ وَيُمِيتُ وَيُحْيِي وَيُعِزُّ وَيَذِلُّ وَيَفْعَلُ مَا يَشَاءُ. (طب عن ابن عباس

"Allah'ı Teâlâ beyaz inciden bir Levh-i Mahfuz yarattı ki, onun sayfaları kırmızı yakuttan olup kalemi de nûrdur. Allah'ı Teâlâ için her gün üç yüz altmış lâhza vardır (her gün üç yüz altmış defa nazar eder). Yaratır, rızık verir, öldürür, yaşatır, aziz kılar, zelil eder ve dilediğini yapar."[1]

Allah'ı Teâlâ, Levh-i Mahfuz hakkında Sûre-i Ra'd, Âyet 39'da da şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ı Teâlâ, dilediği hükmü siler ve dilediğini sâbit bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O'nun katındadır."

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12348.

(وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَمْ يَنْزَلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَا لَيْسَ لَهُمْ بِهِ عِلْمٌ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ (٧١))

71. Müşrikler, Allah'tan başka öyle şeylere taparlar ki, Allah'ı Teâlâ, bunların ilah olduklarına dair hiçbir delil indirmemiştir. Kendilerinin de bu hususta hiçbir bilgileri yoktur. Zâlimlerin aslâ yardımcısı olmaz.

وَإِذَا تَنَادَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ نَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتَّبِعُونَ عَلَيْهِمْ)

((آيَاتِنَا قُلْ أَفَأَنْبِئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذَلِكَ النَّارِ وَعَذَابُ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ٧٢)

72. Onlara apaçık âyetlerimiz okunduğu vakit, kâfirlerin yüzlerinden inkârlarını anlarsın. Neredeyse kendilerine âyetlerimizi okuyanlara saldıracaklar. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Size bundan (inkâr ve öfkenizden) daha fenâsını haber vereyim mi? O, Cehennem ateşidir. Allah'ı Teâlâ onu kâfirlere vaad etmiştir. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir."

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاستَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ (٧٣) مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ (٧٤)

73-74. Ey insanlar! Size bir misal verildi, dinleyin: Allah'ı bırakıp da taptığınız putlar, bir sineği bile yaratamazlar. Hattâ hepsi bir araya gelseler bile. Eğer sinek o putlardan bir şey kapacak olsa, onu ondan geri de alamazlar. Putlara tapanlar da zayıf, putlar da!* Müşrikler, Allah'ı hakkıyla bilmediler. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, çok kuvvetlidir ve her şeye gâliptir.

اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ (٧٥) يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ) (وَالِلَّهِ تَرْجِعُ الْأُمُورُ ٧٦)

75-76. Allah'ı Teâlâ, meleklerden ve insanlardan resuller seçer. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, her şeyi işiten ve görendir.* Allah'ı Teâlâ, onların önlerinde olanı da, arkalarında olanı da bilir. İşlerin hepsi Allah'a döndürülür.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Allah'ı Teâlâ, onların önlerinde olanı da, arkalarında olanı da bilir" diye buyrulmaktadır. Yani Allah'ı Teâlâ, Peygamberlerinin önlerinde olanı bilir; geçmiş zamanlara ait hiçbir şey kendisine gizli kalmaz. Allah'ı Teâlâ, Peygamberlerin arkalarında olanı da bilir; kendilerinden sonra ümmetleri arasında ortaya çıkacak hâdiseleri de tamamen bilmektedir, ilâhi ilmi bütün bunları kuşatmıştır, demektir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (٧٧) وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ) (وَأَعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ ٧٨)

77-78. Ey îman edenler! Rükû edin, secde edin, Rabbinize ibâdetle bulunun ve

hayır işleyin ki, kurtuluşa eresiniz.* Allah yolunda hakkıyla cihat ile mücâhedede bulunun. O, sizi seçti ve dinde size güçlük vermedi. Dîninizi, babanız İbrâhim'in dîni gibi genişletti. Mahşer gününde Resûl'ün, sizin üzerinize şâhit olması ve sizin de (Peygamber-lerin, tebliğ görevlerini yerine getirdiklerine dair) insanlar üzerine şâhitlikte bulunmanız için sizi önceki kitaplarda ve Kur'ân'da "Müslüman" diye isimlendirdi. Namazı kılın, zekâtı verin ve Allah'a sığının. O, sizin mevlânızdır (velînizdir). O, ne güzel mevlâdır ve ne güzel yardımcıdır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen cihat iki kısımdır. Biri Allah için kâfirlerle yapılan cihattır. Diğer de kişinin Allah için kendi nefsiyle yaptığı cihattır. Kâfirle yapılan cihat hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَاسْأَلُوا اللَّهَ الْعَافِيَةَ فَإِذَا لَقَيْتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ ... (خ م عن ابن أبي أوفى)

"Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı istemeyin! Allah'tan afiyet (rahatlık, huzur, saadet) isteyin. Fakat düşman da karşınıza çıkarsa, o zaman da sebat-ı kadem edin (sağlam durup düşmandan kaçmayın) ve bilin ki Cennet kılıçların gölgesi altındadır..."[1]

Kişinin nefsiyle yaptığı cihat hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ) (ت حم عن فضالة)

"Asıl mücâhit, nefsi ile cihat eden kimsedir."[2]

Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmaktadır:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزَاةٍ فَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: قَدِمْتُمْ خَيْرَ مُقَدَّمٍ وَقَدِمْتُمْ مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ إِلَى الْجِهَادِ الْأَكْبَرِ قَالُوا: وَمَا الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ؟ قَالَ: مُجَاهَدَةُ الْعَبْدِ هَوَاهُ (الدَّيْلَمِيُّ الْخَطِيبُ فِي تَارِيخِهِ) (عن جابر)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir harpten[3] dönerken: "Daha hayırlı olana dönüş yapıyorsunuz. Küçük cihattan büyük cihada dönüyorsunuz" buyurdu. Sahâbîler: "O büyük cihat nedir?" dediler. "Kulun nefsiyle edeceği

cihattır" buyurdu.[4]

Cihadın iki kısım olduğuna dair daha geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 95-96'nın izahına bakınız.

Yine Allah'ı Teâlâ Sûre-i Hacc, Âyet 78'de: "Dinde size güçlük vermedi" diye buyurmaktadır. Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 185'te de: "Allah'ı Teâlâ sizin için kolaylık ister, güçlük istemez" diye geçmektedir. Bu hususta çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ وَلَنْ يُشَادَّ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَهُ (خ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Bu din, kolaylık dînidir. Kimse dîni geçmeye çalışmasın. Üstünlük dinde kalır."
[5]

Hiz. Âişe Radiyallâhu anhâ da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

مَا خَيْرَ رَسُولٍ اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أَمْرَيْنِ إِلَّا أَخَذَ أَيْسَرَهُمَا مَا لَمْ يَكُنْ إِثْمًا فَإِنْ كَانَ إِثْمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ وَمَا أَنْتَقَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِنَفْسِهِ إِلَّا أَنْ تُنْتَهَكَ حُرْمَةُ اللَّهِ فَيَنْتَقِمَ لِلَّهِ بِهَا (خ م عَنْ عَائِشَةَ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem iki şey arasında serbest bırakıldığında, günah olmadığı sürece mutlaka en kolayını seçerdi. Günah olursa da, bundan en uzak insan da, O olurdu. Allah'ı Teâlâ'nın hürmeti çiğnenmediği sürece nefsi için intikam almamış ve eğer Allah'ı Teâlâ'nın hürmeti çiğnenmiş ise, onun cezâsını mutlaka vermiştir.[6]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يَسِّرُوا وَلَا تَعَسِّرُوا وَبَشِّرُوا وَلَا تُنْفِرُوا (خ) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ

"Kolaylaştırın, zorlaştırmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin." [7]

Yine Âyet-i Kerîme'de, "Babanız İbrâhim" diye bir ifade geçmek-tedir. İbrâhim Aleyhisselâm, Peygamberimiz Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem'in atasıdır. Bu sebeple Ümmet-i Muhammed'in de babası durumundadır. Çünkü bir Peygamberin ümmeti, onun evlâdı hükmündedir.

Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Ahzâb, Âyet 6'da: "Peygamber, Mü'minlere kendi canlarından daha evlâdır. Onun zevceleri de Mü'minlerin anneleridir" diye geçen buyruğundan dolayı, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Mü'minlerin babasıdır. Nitekim Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

(أَلْ مُحَمَّدٌ كُلُّ تَقَى (طس عك ك فى تاريخه عن انس

"Takvâ olanın hepsi, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ailesidir."[8]

Nûh Aleyhisselâm'ın oğullarından Kenan gemiye binmemişti. Suda boğulurken Kenan, babasına: "Baba beni kurtar" dedi. Nûh Aleyhisselâm da onu kurtarmak için gemiyi oğlundan tarafa çevirince, Sûre-i Hûd, Âyet 46'da geçtiği üzere Allah'ı Teâlâ, "Ey Nûh! O senin ehlinden değildir." Yani, "Kim senin gemine bindi ise, senin evlâdın odur" diye buyurdu. Öz evlâdı olmasına rağmen, babasına itaat etmeyerek gemiye binmediği için, Allah katında Nûh Aleyhisselâm'ın evlâdı olmadığı beyan edilmiş ve Nûh Aleyhisselâm'a itaat ederek gemiye binenlerin onun evlâdı olduğu söylenmiştir. Yani her kim Peygamberlere îman ve itaat edip onun yolundan giderse, Allah katında onun evlâdı olur.

Yine Sûre-i Hacc, Âyet 78'de Allah'ı Teâlâ, Resûlünün Ashâbını ve ümmetini önceki kitaplarda övdüğünü ve diğer ümmetlere üstün kılıp mahşerde diğer Peygamberlerin görevlerini yaptıklarına dair şâhitlik edeceklerini, açık bir şekilde beyan etmektedir.

Ümmet-i Muhammed'in mahşerde Peygamberlere nasıl şâhitlik ettiklerine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الرَّجُلَانِ وَيَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الثَّلَاثَةُ وَأَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ وَأَقْلُ فَيَقَالُ لَهُ هَلْ بَلَغْتَ قَوْمَكَ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيُذْعَى قَوْمُهُ فَيَقَالُ هَلْ بَلَّغَكُمْ فَيَقُولُونَ لَا فَيَقَالُ مَنْ يَشْهَدُ لَكَ فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ فَتُذْعَى أُمَّةٌ مُحَمَّدٌ فَيَقَالُ هَلْ بَلَغَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيَقُولُ وَمَا عَلِمَكُمْ بِذَلِكَ فَيَقُولُونَ أَخْبَرَنَا نَبِيُّنَا بِذَلِكَ أَنَّ الرَّسُولَ قَدْ بَلَغُوا فَصَدَّقْنَاهُ قَالَ فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى {وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا} (هـ) (عن ابى سعيد

Mahşer günü, bir Peygamber beraberinde ümmeti olarak iki adam olduğu halde gelir. Bir başka Peygamber, beraberinde ümmeti olarak üç kişi bulunduğu halde gelir. Bundan fazla ve az ümmetle gelen Peygamberde olur. Sonra o gelen her Peygambere: "Sen kendi kavmine dîni tebliğ ettin mi?" diye sorulur. O da, "Evet

" der. Sonra onun kavmi huzura çağrılarak, "Peygamberiniz size dîni tebliğ etti mi?" denilir. Onlar: "Hayır" derler. Bunun üzerine onların Peygamberlerine: "Kavmine, senin dîni tebliğ ettiğine dair şâhidin kimdir?" denilir. O da, "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ümmeti" der. Bunun üzerine Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti çağrılır ve onlara: "Bu Peygamberler, kavmine dîni tebliğ etti mi?" diye sorulur. Onlar da, "Evet" derler. Sonra Allah'ı Teâlâ Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetine: "Bu Peygamberlerin, kendi kavmine dîni tebliğ ettiğine dair bilginiz nedir?" der. Onlar da, "Peygamberlerin, kendi kavimlerine dîni tebliğ ettiklerini bize Peygamberimiz haber verdi, biz de onu tasdik ettik" derler. İşte bu açıklama Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Bakara, Âyet 143'te: "Ey Mü'minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun..." diye geçen buyruğunun muhtevâsıdır.[9]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

أَنَا وَأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى كَوْمٍ مُشْرِفِينَ عَلَى الْخَلَائِقِ مَا مِنَ النَّاسِ أَحَدٌ إِلَّا وَدَّ أَنَّهُ مِنَّا وَمَا مِنْ نَبِيٍّ كَذَّبَهُ قَوْمُهُ إِلَّا وَنَحْنُ نَشْهَدُ أَنَّهُ قَدْ بَلَغَ رَسُولًا رَبَّهُ عَزَّ وَجَلَّ (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن جابر بن عبد الله)

"Ben ve ümmetim mahşer gününde yüksekçe bir yerden halkı gözetleriz. Herkes ister ki, kendisi de bizden olsun. Hangi Peygamberi kavmi yalanlarsa biz, o Peygambere şâhitlik eder ve o Peygamberin Rabbi Azze ve Celle'nin emirlerini tebliğ ettiğine şâhitlik ederiz." [10]

Yine Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti için, "Sizi önceki kitaplarda ve Kur'an'da "Müslüman" diye isimlendirdi" diye buyurmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَسَمَّى اللَّهُ بِاسْمَيْنِ، سَمَّى بِهِمَا أُمَّتِي؛ هُوَ السَّلَامُ وَسَمَّى أُمَّتِي الْمُسْلِمِينَ، وَهُوَ الْمُؤْمِنُ وَسَمَّى أُمَّتِي (ابن أبي شيبه في المصنف وإسحق بن راهويه في مسنده، عن مكحول)

"Allah'ı Teâlâ kendini iki isimle isimlendirmiş ve bu iki ismi ümmetime de koymuştur: Allah'ı Teâlâ, Selâm'dır ve ümmetimi Müslümanlar olarak isimlendirmiştir. Yine Allah'ı Teâlâ, Mü'min'dir ve ümmetimi Mü'minler olarak isimlendirmiştir." [11]

[1] Sahih-i Buhârî, Cihat 114; Sahih-i Müslim, Cihat 6 (19-21).

[2] Sünen-i Tirmizî, Fedâil’ul-Cihat 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22840.

[3] Bu Hadis-i Şerif’te geçen harp, Tebuk Gazvesi’dir (Gunyet’üt-Tâlibîn, c. 1, s. 155).

[4] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 11719, 11260; Râmûz’ul-Ehâdîs, 334/6; İmam Gazâlî, İhyâ-u-Ulûmi’d-Din, c. 3, Hadis No: 117.

[5] Sahih-i Buhârî, İman 29; Sünen-i Nesâî, İman 28.

[6] Sahih-i Buhârî, Menâkıb 23, Edeb 80, Hudûd 10; Sahih-i Müslim, Fedâil, 20 (77).

[7] Sahih-i Buhârî, İlim 11, Cihat 164.

[8] Râmûz’ul Ehâdîs, s. 4/10.

[9] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

[10] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 1, s. 455.

[11] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 10, s. 546.

23-MÜ'MİNÛN SÛRESİ

Bu sûre 118 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûre, Mü'minlerin vasıflarından haber verdiği ve onların Allah'ın yardımına nâil olacakları müjdelendiği için, "Mü'minler" anlamına gelen "Mü'minûn" ismi verilmiştir.

Mü'minûn Sûresi'nin baştan on âyetinin gereğini yapan kimselerin Cennetlik olduğuna dair Hz. Ömer'den şu Hadis-i Şerif'te nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e vahiy geldiği zaman başının üstünde arı uğuldamasına benzeyen bir ses iştilirdi. Bir gün kendisine vahiy gelmişti. Bir süre bekledikten sonra vahiy durumu ondan kaldırıldı. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kibleye karşı durdu, ellerini kaldırdı ve şöyle buyurdu:

- Allah'ım! Biz Müslümanların sayısını artır eksiltme. Bizi şerefli kıl, alçaltma. Bize ver, mahrum etme. Bizi gözet, üzerimize başkalarını tercih etme. Bizi memnun et, bizden râzı ol. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla:

أُنْزِلَ عَلَيَّ عَشْرُ آيَاتٍ مِّنْ أَقَامَهُنَّ دَخَلَ الْجَنَّةَ ثُمَّ قَرَأَ {قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ} حَتَّى خَتَمَ عَشْرَ آيَاتٍ (ت عن عمر بن الخطاب)

"Bana on âyet indirildi ki, kim onların gereğini yaparsa mutlaka Cennete girecektir" diye buyurdu ve sonra: "Mü'minler felah buldular" âyetiyle okumaya başlayarak, Mü'minûn Sûresi'nin başından on âyet okudu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 24.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhırrahmânırrahîm.

({قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ} ١)

1. Muhakkak ki, Mü'minler felah buldular.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ جَنَّةَ عَدْنٍ وَغَرَسَ أَشْجَارَهَا بِيَدِهِ فَقَالَ لَهَا تَكَلَّمِي فَقَالَتْ قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ (ك) عَنْ أَنَسٍ

"Allah'ı Teâlâ Adn Cenneti'ni yaratıp, kendi eliyle[1] oranın ağaçlarını dikince, ona: "Konuş" dedi. O da: "Muhakkak ki Mü'minler felah buldular" dedi.[2]

[1] Bu Hadis-i Şerif'te geçen "Kendi eliyle" ifadesi müteşâbihdir.

[2] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3439.

((الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ* (۲))

2. O Mü'minler ki, namazlarını huşû ile kılarlar.

İzah: Huşû, dâimâ Allah korkusunu üzerinde taşımaktır. Namazda ki huşû ise, bir kimsenin hem kalben ve hem de bedenlen namazı tadili erkân üzere huzurlu ve edepli bir şekilde kılmasıdır. Huşûnun yeri kalptir. Kalp huşû içinde olduğu zaman, bütün beden de huşû içinde olur.

Nitekim Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, namaz kılariken sakalıyla uğraşan bir adamı gördü ve ona şöyle buyurdu:

(لَوْ خَشَعَ قَلْبٌ هَذَا خَشَعَتْ جَوَارِحُهُ. (الحكيم عن أبي هريرة

"Şâyet bu adamın kalbi huşû duymuş olsaydı, azaları da elbette huşû duyardı. "[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ خُشُوعِ النَّفَاقِ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا خُشُوعُ النَّفَاقِ؟ قَالَ: خُشُوعُ الْبَدَنِ وَنِفَاقُ الْقَلْبِ ((هَبَ عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ

"Nifak olan huşûdan Allah'a sığının." Ashâb: "Yâ Resûlallah! Nifak olan huşû

nasıl oluyor?" diye sorunca, buyurdu ki: "Beden huşû içinde olurken kalbin nifak içinde olmasıdır."[2]

Namazlarda huşûnun önemine dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

صَلِّ صَلَاةَ مُودِّعٍ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ كُنْتَ لَا تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ وَابْتَئِ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ تَعِشْ غَنِيًّا وَإِيَّاكَ وَمَا (يُعْتَذِرُ مِنْهُ). (ابن النجار عن ابن عمر)

"Vedâlaşan kimse gibi namaz kıl. Bir de Allah'ı görür gibi namaz kıl. Eğer bu hâli kendinde bulamıyorsan, o takdirde en azından, Allah seni görüyor düşüncesi içinde namaz kıl."[3]

Hiz. Âişe Radiyallâhu anhâ da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ التَّقَاتِ الرَّجُلِ فِي الصَّلَاةِ فَقَالَ إِنَّمَا هُوَ اخْتِلَاسٌ يَخْتَلِسُهُ (الشَّيْطَانُ مِنْ صَلَاةِ الْعَبْدِ) (د عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Namazda oraya buraya bakmak nedendir?" diye sordum. "Bu, kulun namazından şeytanın bir hırsızlığıdır" diye cevap verdi.[4]

Şeytan hırsızdır. Kişinin iyi amellerinin tümünü veya birazını çalmak için arkasında gezen yan kesici gibidir. Namazda secde yerinden başka tarafa bakmak Allah'ın emrine muhâliftir. Hadis-i Şerif'te de geçtiği gibi, şeytan, kişiye vesvese vererek namazda secde yerinden başka tarafa, sağa sola baktırmak sûretiyle onun namazının sevabından çalar. Kişi eğer az bakmışsa sevabının azını, çok bakmışsa da sevabının çoğunu çaldırmış olur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَنْصَرِفُ وَمَا كُتِبَ لَهُ إِلَّا عَشْرُ صَلَاتِهِ تُسْعُهَا ثَمَنُهَا سُبْعُهَا سُدُسُهَا خُمُسُهَا رُبْعُهَا ثُلُثُهَا نِصْفُهَا (د عن عمار بن ياسر)

"Kişi vardır, namazını kılar bitirir de kendisine namazın sevabının ancak onda biri yazılır. Kişi vardır, dokuzda biri, sekizde biri, yedide biri, altıda biri, beşte biri, dörtte biri, üçte biri yahut yarısı yazılır."[5]

Yine bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif’i nakletmektedir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem mescide girmişti. Derken bir adam geldi ve namaz kıldı. Sonra gelip Peygamberimiz ile selamlaştı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Dön ve yeniden namaz kıl, çünkü sen namaz kılmış olmadın" dedi. O da dönüp evvelce kıldığı gibi namaz kıldı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yine ona: "Dön ve yeni baştan kıl, çünkü sen namaz kılmış olmadın" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem üçüncüsünde de namazı tekrar kılmasını emredince, o şahıs: "Seni hak üzere gönderen Allah’a yemin ederim ki, bu kıldığımdan başka daha iyi nasıl kılacağımı bilmiyorum. Bana doğrusunu öğretir misin Yâ Resûlallah?" dedi. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ ثُمَّ اقْرَأْ مَا تيسَّرَ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَاكِعًا ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْدِلَ قَائِمًا ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا وَافْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا (خ م عن ابى هريرة)

"Namaza durduğun vakit, başlangıç tekbirini al. Kur’ân’dan iyi bildiğin sûre veya âyetleri oku. Rükûya varınca beden azaların yerleşinceye kadar bekle. Rükûdan başını kaldırıncı bedeninin tamamen doğruluncaya kadar ayakta dur. Sonra secdeye kapan ve azaların yerleşinceye kadar orada kal. Secdeden başını kaldırıncı azaların yerleşinceye kadar otur. Ardından tekrar secde yap ve azaların yerleşinceye kadar orada kal. Sonrasında ayağa kalk ve dimdik dur. Namazın bütün rek’atlarında aynen böyle yapmaya devam et!"[6]

Abdurrahman İbn-i Şibl Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نَفَرَةِ الْغُرَابِ وَافْتِرَاشِ السَّبْعِ، وَأَنْ يُوطَّنَ الرَّجُلُ الْمَكَانَ فِي (الْمَسْجِدِ كَمَا يُوطَّنُ الْبَعِيرُ) (د عن عبد الرحمن بن شبل)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kişinin namazda karga gagalayışı gibi acele yatıp kalkmasından, yırtıcı hayvan gibi oturuşundan ve mescitte belli bir yeri deve gibi devamlı mekân edinmesinden nehyetti.[7]

Bu nedenle namaz kılarken acele rükû ve secde yapılmaz. Ne kadar ağır kılınırsa o kadar iyi olur. Ayrıca namaz kılarken yalnız secde yerine bakılır. Namazda sırf Allah’ın korkusu ve sevgisi olup, mahşer, mizan, Cennet ve Cehennem

düşünülür, tefekkür edilir. Yine Hadis-i Şerif'te de geçtiği üzere, eğer kişinin belli bir görevi yoksa, namazını mescitlerde devamlı aynı yerde değil, farklı yerlerde kılması gerekir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَيَعْزُرُ أَحَدُكُمْ إِذَا صَلَّى أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ أَوْ عَنْ يَمِينِهِ أَوْ عَنْ شِمَالِهِ يَغْنَى السُّبْحَةَ (هـ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Sizden birisi (imam selâm verince, sünnet) namaz kılacağı zaman, ileri gitmekten veya geri çekilmekten veya sağına yahut soluna çekilmekten âciz mi kalıyor?"[8]

İşte imam selâm verip farz namazdan çıktıktan sonra, cemaatin ileri geri ve sağa sola dağılarak kalan sünnet namazlarını kılmaları bu Hadis-i Şerif'ten dolayıdır.

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 5891.

[2] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 6714.

[3] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 5253.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 160-161; Sünen-i Tirmizî, Cuma 59.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 124

[6] Sahih-i Buhârî, Ezan 95; Sahih-i Müslim, Salat 11 (45 Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 423.

[7] Sünen-i Ebû Dâvud, Salat 143-144; Sünen-i Nesâî, Tatbik 55.

[8] Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet'us-Salât 203; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 51/10.

(وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ* (۳)

3. O Mü'minler ki, boş şeylerden yüz çevirirler.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَغْنِيهِ (ت هـ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Boş şeyleri terk etmek, kişinin Müslümanlığının güzelli-ğindendir."[1]

يَا حَفْصَةَ إِنَّاكَ وَكَثْرَةُ الْكَلَامِ فَانْ كَثْرَةُ الْكَلَامِ بَعِيرِ ذِكْرِ اللَّهِ تَمِثُ الْقَلْبَ وَعَلَيْكَ بِكَثْرَةِ ذِكْرِ اللَّهِ فَإِنَّهُ يُحْيِي (الْقَلْبَ) (الدِّمْلَى عَنْ حَفْصَةَ)

"Yâ Hafsa! Çok sözden sakın. Zîrâ zikrullahsız çok söz, kalbi öldürür. Allah'ı çok zikreden söz de, kalbi diriltir."[2]

(الصَّمْتُ حُكْمٌ وَقَلِيلٌ فَاعْلُهُ وَمَنْ كَثُرَ كَلَامُهُ فِيمَا لَا يَغْنِيهِ كَثُرَتْ خَطَايَاهُ) (العسكرى عن ابى الدرداء)

"Sükût hikmettir ve onu yapan da azdır. Boş şeylerde çok konuşanın, hatâsı da çoktur."[3]

Kulları ayıktırmak için Allah'ın emir ve nehiylerini anlatmak ise boş söz değildir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Zühd 11; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 21.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 496/11.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 219/6.

(وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ * ٤)

4. O Mü'minler ki, zekâtlarını verirler.

İzah: Zekât, fakirin zenginin malı üzerindeki hakkıdır. Bu sebeple cami, Kur'ân Kursu, yol ve çeşme yapımı için zekât verilmez. Hattâ zengin fakir bütün halkın kullandığı her türlü hayır yerleri dahi olsa, oraların yapımına ve kullanımına zekât verilmez. Zekât, sâdece fakirin ve ihtiyaç sahibinin hakkıdır. Zekâtın kimlere verileceğine dair daha geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 60 ve izahına bakınız.

Ebû Said Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ أَعْرَابِيًّا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي عَنِ الْهَجْرَةِ فَقَالَ وَيْحَكَ إِنَّ شَأْنَ الْهَجْرَةِ شَدِيدٌ فَهَلْ لَكَ مِنْ إِبِلٍ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَهَلْ تُؤَدِّي صَدَقَتَهَا قَالَ نَعَمْ قَالَ فَاعْمَلْ مِنْ وَرَاءِ الْبَحَارِ فَإِنَّ اللَّهَ لَنْ يَتْرَكَ مِنْ عَمَلِكَ شَيْئًا (خ م عن ابى سعيد الخدرى)

Bir bedevî gelerek: "Yâ Resûlallah! Bana hicretten haber ver" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Vah sana! O ağır bir iştir. Senin develerin var mı?" dedi. Adam: "Evet" deyince, zekâtını veriyor musun?" diye sordu. Adam: "Evet" deyince, "Öyleyse sen o uzaklarda kal ve çalış. Zîrâ Allah senin amelinden hiçbir şeyi eksiltmeyecektir" diye buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Zekât 36; Sahih-i Müslim, İmâre 20 (87 Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 1.

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ (٥) إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ (٦) فَمَنْ (٧) (ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَاُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ (٧)

5-7. O Mü'minler ki, edep yerlerini muhafaza ederler.* Ancak zevceleri yahut sahip oldukları câriyeleri müstesnâ. Çünkü onlar, bu halde kınanmazlar.* Artık kim de bunlardan ötesini ararsa, işte onlar haddi aşanlardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "O Mü'minler ki, edep yerlerini muhafaza ederler" diye buyrulmaktadır. Yani, Mü'minler, temiz bir hayat yaşamaya gayret ederler. Tenâsül organlarını harama karşı dâimâ muhafaza ederler. Haram olan ilişkilerden, insanlık terbiyesine aykırı olan vaziyetlerden kaçınırlar. Örtülmesi icap eden azalarını açmaktan son derece sakınırlar. İslâmî edep kurallarına aykırı hareketlerde bulunmazlar.

Bu âyetlerde, Mut'a nikâhını yasaklamıştır. Zîrâ Mut'a nikahıyla evlenilen kadın, kendisiyle evlenen erkeğin ne eşidir, ne de câriyesidir. Dolayısıyla böyle bir nikah haramdır.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا كَانَتْ الْمُنْعَةُ فِي أَوَّلِ الْإِسْلَامِ كَانَ الرَّجُلُ يَقْدُمُ الْبَلْدَةَ لَيْسَ لَهُ بِهَا مَعْرِفَةٌ فَيَنْزِلُ الْمَرْأَةَ يَقْدِرُ مَا يَرَى أَنَّهُ يُقِيمُ فَتَحْفَظُ لَهُ مَتَاعَهُ وَتُصْلِحُ لَهُ شَيْئَهُ حَتَّىٰ إِذَا نَزَلَتْ الْآيَةُ {إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ} قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَكُلُّ فَرْجٍ سِوَىٰ هَذَيْنِ فَهُوَ حَرَامٌ (ت عن ابن عباس)

Mut'a ancak İslâm'ın ilk dönemlerinde vardı. Bir erkek bilmediği bir beldeye gider orada bir kadınla, ikamet ettiği süreye göre evlenir, kadın onun eşyasını korur ve onunla ilgilenirdi. Sonra: " O Mü'minler ki, edep yerlerini muhafaza ederler.* Ancak zevceleri yahut sahip oldukları câriyeleri müstesnâ..."[1] diye devam eden âyetler nâzil oldu. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ sözüne devamla

dedi ki: "İşte bu ikisi dışında kalan her cinsel temas haramdır."[2]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَّهُ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي قَدْ كُنْتُ أَذْنُبْتُ لَكُمْ فِي الْاسْتِمْتَاعِ مِنَ النِّسَاءِ وَإِنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَّمَ ذَلِكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ مِنْهُنَّ شَيْءٌ فَلْيُخْلِ سَبِيلَهُ وَلَا تَأْخُذُوا بِمِمَّا (م ه الربيع بن سبرة) (أَتَيْنُمُوهُنَّ سَبِيلًا)

"Ey insanlar! Ben size kadınlarla mut'a nikâhı yapmanıza izin vermiştim. Şimdi Allah'ı Teâlâ bunu kıyâmet gününe kadar haram kılmış bulunmaktadır. Öyleyse, kimin yanında böyle mut'a nikâhlı bir kadın varsa artık ona yol versin. Artık onlara ücret olarak verdiğiniz herhangi bir şeyi geri almayın."[3]

Bu hususta İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ da, Hz. Ömer'in bir hutbesini şöyle nakleder:

لَمَّا وَلِيَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ النَّاسَ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَذِنَ لَنَا فِي الْمُنْعَةِ ثَلَاثًا ثُمَّ حَرَّمَهَا وَاللَّهِ لَا أَعْلَمُ أَحَدًا يَتَمَتَّعُ وَهُوَ مُحْصَنٌ إِلَّا رَجَمْتُهُ بِالْحِجَارَةِ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنِي بِأَرْبَعَةٍ يَشْهَدُونَ أَنَّ رَسُولَ (اللَّهِ أَحْلَاهَا بَعْدَ إِذْ حَرَّمَهَا) (ه عن ابن عمر)

Babam Ömer b. el-Hattâb, halife olunca halka bir hitabede bulunarak şöyle dedi: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, şüphesiz mut'a nikâhı için bize üç defa izin verdi. Sonra bunu haram kıldı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mut'a nikâhını haram kıldıktan sonra helâl kıldığına şâhitlik edecek dört şâhidi bana getirmediğimce, evli iken mut'a sûretiyle bir kadınla birleştiğini bilirim, herhangi bir adamı mutlaka taşla recmedeceğime Allah'ın adıyla yemin ederim."[4] Başka bir rivâyette de: "Bu mut'a nikâhını bekâr kişiler yaparsa onlara da yüz değnek vuracağını, söylemiştir."[5] Bu uygulama da zinânın hükmüdür.

Mü'minler, zinâ ve mut'a gibi fuhşiyattan uzak olurlar ve bunlara götüren yollardan da uzaklaşırlar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَتَدْرُونَ مَا أَكْثَرُ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ الْجَنَّةَ تَقْوَى اللَّهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ أَتَدْرُونَ مَا أَكْثَرُ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ النَّارَ الْأَجْوَفَانِ (الْفَرْجُ وَالْفَمُ) (ابو الشيخ فى الثواب والخرائطى عن ابى هريرة)

"Bilir misiniz insanların Cennete girmelerini en çok sağlayan şeyler nelerdir? Allah korkusu ve güzel ahlâktır. Bilir misiniz insanların Cehenneme girmesine en çok sebep olan şey nedir? İki aralıktır. Ağız ve bacak arasındır."[6]

[1] Sûre-i Mü'minûn, Âyet 5-6.

[2] Sünen-i Tirmizî, Nikah 28.

[3] Sahih-i Müslim, Nikah 3 (21), Sünen-i İbn-i Mâce, Nikâh 44, Sünen-i Dârimî, Nikah 16

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Nikah 44.

[5] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 45714.

[6] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 12/8.

(وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ * ٨)

8. O Mü'minler ki, emânetlerine ve verdikleri söze riâyet ederler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَقَبَّلُوا لِي بِسِتِّ أَتَقَبَّلُ لَكُمْ بِالْجَنَّةِ قَالُوا مَا هُنَّ؟ قَالَ إِذَا حَدَّثْتُ أَحَدَكُمْ فَلَا يَكْذِبُ وَإِذَا وَعَدَ فَلَا يُخْلِفُ وَإِذَا أَنْتَمَنْ (فَلَا يَخُنْ غَضُّوا أَبْصَارَكُمْ وَكَفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَاحْفَظُوا فُرُوجَكُمْ) (ك هب عن انس

"Şu altı şeye evet deyin, ben de size Cenneti garanti edeyim." "Onlar nelerdir?" denilince, buyurdu ki: "Konuştuğu zaman yalan söylemesin. Söz verdiği zaman sözünde dursun. Kendisine bir şey emânet edildiği zaman hıyanette bulunmasın. Gözlerini haramdan sakınsın. Ellerini haramdan uzak tutsun ve edep yerlerini haramdan korusun."[1]

Emânete riâyet etmek ve sözlerinde durmak gibi özellikler Mü'minlerin vasfıdır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ حَتَّى يَدْعَهَا إِذَا (أَوْثُمَنْ خَانَ وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ) (خ عن عبد الله بن عمرو

"Dört şey her kimde bulunursa hâlis münâfık olur; her kimde bunların bir parçası bulunursa onu bırakıncaya kadar kendisinde münâfıklıktan bir haslet kalmış olur. Bunlar şöyledir: Kendisine bir şey emânet edildiği zaman hıyanet eder, söz

söylerken yalan söyler, söz verdiği sözünde durmaz ve husumet ettiği zaman aşırı gider.”[2]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 256/7.

[2] Sahih-i Buhârî, İman 24.

(وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ) ٩)

9. O Mü’minler ki, namazlarına devam ederler.

İzah: Mü’minlerin bir vasfı da, namazlarını devamlı kılmalarıdır. Namazın önemine dair Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَلَاتُهُ فَإِنْ وَجِدَتْ تَامَّةً كُتِبَتْ تَامَّةً وَإِنْ كَانَ انْتَقَصَ مِنْهَا شَيْءٌ قَالَ انْظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ لَهُ مِنْ تَطَوُّعٍ يُكْمَلُ لَهُ مَا ضَيَّعَ مِنْ فَرِيضَةٍ مِنْ تَطَوُّعِهِ ثُمَّ سَائِرُ الْأَعْمَالِ تَجْرَى عَلَى (حَسَبِ ذَلِكَ) ن ت ه عن ابى هريرة

”Mahşer gününde kulun işlediği amellerinden ilk olarak hesap vereceği şey, namazdır. Eğer namazı tamam ise, tamamdır, değilse Allah’u Teâlâ: ”Kulumun nafil namazlarına bakın” buyurur. Nafil namazları varsa farzlardan eksikleri onunla tamamlanır. Böylece diğer amellerin hesabı da bu şekilde görülür.”[1]

[1] Sünen-i Nesâî, Salât: 9; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâme’us-Salât 202.

(أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ) (١٠) الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ) (١١)

10-11. İşte vâris olanlar bunlardır.* Bunlar, Firdevs Cennetlerine vâris olurlar ve orada ebedî kalırlar.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ”Vâris olanlar” hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا لَهُ مَنْزِلَانِ مَنْزِلٌ فِي الْجَنَّةِ وَمَنْزِلٌ فِي النَّارِ فَإِذَا مَاتَ فَدَخَلَ النَّارَ وَرِثَ أَهْلَ الْجَنَّةِ مَنْزِلَهُ (فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى { أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ }) ه عن ابى هريرة

”Her bir kimse için, biri Cennette biri de Cehennemde olmak üzere iki makam vardır. Bir adam ölüp de Cehenneme girdiği zaman, Cennet halkı o kimsenin Cennetteki makamına vâris olur. İşte Cennet ehlinin, Cehennemlik olanların

Cennetteki makamlarına vâris olmaları, Allah’u Teâlâ’nın: "İşte vâris olanlar bunlardır"[1] diye geçen buyruğunun vurguladığı bir hükümdür."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ وَإِنَّهُ لَيَسْمَعُ قَرْعَ نِعَالِهِمْ أَتَاهُ مَلَكَانِ فَيَقْعَدَانِهِ فَيَقُولَانِ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ لِمَحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيَقُولُ أَشْهَدُ أَنَّهُ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ فَيَقَالُ لَهُ أَنْظِرْ إِلَى مَقْعَدِكَ مِنَ النَّارِ قَدْ أَبْذَلَكَ اللَّهُ بِهِ مَقْعَدًا مِنَ الْجَنَّةِ فَيَرَاهُمَا جَمِيعًا قَالَ قَتَادَةُ وَذَكَرَ لَنَا أَنَّهُ يُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ ثُمَّ رَجَعَ إِلَى حَدِيثِ أَنَسٍ قَالَ وَأَمَّا الْمُنَافِقُ وَالْكَافِرُ فَيَقَالُ لَهُ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ فَيَقُولُ لَا أَدْرِي كُنْتُ أَقُولُ مَا يَقُولُ النَّاسُ فَيَقَالُ لَا دَرَيْتَ وَلَا تَكَلَيْتَ وَيُضْرَبُ بِمِطْرَاقٍ مِنْ حَدِيدٍ ضَرْبَةً فَيَصِيحُ صَيْحَةً (يَسْمَعُهَا مَنْ يَلِيهِ غَيْرَ الثَّقَلَيْنِ) (خ) عَنْ ابْنِ بَنِي مَالِكٍ

Kul, kabri içine konulduğu ve arkadaşları ile cemâati geriye dönüp gittikleri zaman ki; ölü bunların yürürken çıkardıkları ayakkabılarının seslerini bile muhakkak işitir. Ona iki melek gelir. Bunlar ölüyü oturturlar ve ona; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i kastederek, "Şu kimse hakkında ne derdin?" diye sorarlar. Bu soruya muhatap olan Mü’min kul: "Onun, Allah’ın kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet ederim" der. Bunun üzerine melekler tarafından: "Cehennemdeki oturacak yerine bak. Allah’u Teâlâ, bu azap yerini senin için Cennetten bir oturacak makama çevirdi" denilir de o Mü’min kul, Cehennem ve Cennetteki o iki makâmını beraberce görür.

Katâde Hazretleri der ki:

O Mü’min kişiye, kabri içinde bir genişlik verileceği bize zikrolundu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

Münâfık ve kâfire gelince, ona da; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i kastederek, "Şu kimse hakkında ne derdin?" diye sorulur. O da: "Ben, O’nun hakkında bir şey bilmiyorum. Ben sâdece insanların O’nun hakkında söyleyegeldikleri sözü söyledim" diye cevap verir. Bunun üzerine ona: "Anlamadın ve uymadın" denir ve ona demirden tokmaklarla öyle bir vuruş vurulur ki, o kimse şiddetli bir çığlık atarak bağırır. Bu bağırışı, insan ve cinden başka, bu ölüye yakın olan her şey işitir."[3]

Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Rahmân, Âyet 46’da şöyle buyurmuştur:

"Rabbinin makâmından (huzuruna çıkıp hesap vermekten) korkan kimse için iki

Cennet vardır.”

İşte Cehennemlik olan kâfirlerin Cennetteki makamları da, Cennetlik olan Mü'minlere verildiği için, Mü'minler iki Cennete sahip olurlar. Aynı şekilde Cehenneme giden kâfirler ise, Cennete giren Mü'minin Cehennemdeki makamına vâris olur. Böylece kâfirler de Cehennemde iki kat azap görürler.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا يَمُوتُ رَجُلٌ مُسْلِمٌ إِلَّا أَدْخَلَ اللَّهُ مَكَانَهُ النَّارَ يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا) (م حم عن عمر بن عبد العزيز عن ابيه

”Müslüman bir adam ölünce (mahşerde), onun Cehennemdeki makâmına Allah’u Teâlâ, ya bir Yahudiye ya da bir Hristiyanı atar.”[4]

[1] Sûre-i Mü'minûn, Âyet 10.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 39.

[3] Sahih-i Buhârî, Cenâiz 86.

[4] Sahih-i Müslim, Tevbe 8 (49 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18739.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ (١٢) ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ (١٣) ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً (١٤) فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ (١٤) ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ (١٥) ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ (١٦)

12-16. Şüphesiz ki Biz, insanı hâlis çamurdan yarattık.[1]* Sonra onu sağlam bir karargâhta (rahimde) bir nutfe (sperm) kıldık.* Sonra nutfe’yi alaka (embriyo), sonra alaka’yı et parçası, sonra et parçasını kemik hâline getirdik. Sonra kemiği etle kapladık, sonra insanı bambaşka bir varlık hâline getirdik. Şekil verenlerin en güzeli olan Allah, çok yücedir.* Sonra siz, bunun ardından elbette ölürsünüz.* Sonra da şüphesiz ki, siz mahşer günü diriltilirsiniz.

İzah: Bu âyetlerde geçen nutfe, alaka gibi insanın yaratılış safhâsı hakkında geniş bilgi için Sûre-i Hacc, Âyet 5 ve izahına bakınız.

Yine bu âyetlerle ilgili olarak şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ لَمَّا سَمِعَ صَدْرَ الْآيَةِ إِلَى قَوْلِهِ خَلَقًا آخَرَ قَالَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ فَقَالَ رَسُولُ

(اللّٰهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَكَذَا أُنْزِلَتْ (طس القرطبي, الجامع لأحكام القرآن

Ömer b. el-Hattab, Sûre-i Mü'minûn, Âyet 12'den başlayıp, Sûre-i Mü'minûn, Âyet 14'te ki: "Sonra insanı bambaşka bir varlık hâline getirdik" buyruğuna kadar dinledikten sonra: "Şekil verenlerin en güzeli olan Allah, çok yücedir" demişti. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, bu böylece bana indirilmiştir" diye buyurdu.[2]

[1] Bu ifadeden maksat, insanlığın atası olan Âdem Aleyhisselâm'ın yaratılmasıdır.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 12, s. 110.

(وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَائِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ (١٧)

17. Yemin olsun ki Biz, üzerinizde yedi yol (yedi kat gök) yarattık. Biz, yarattıklarımızdan gâfil değiliz.

İzah: Nakledildiğine göre; Hz. Ömer, Ashâb-ı Kirâm'ın ileri gelenlerine Kadir Gecesi'yle ilgili soru sorması üzerine onlar: "En iyi bilen Allah'tır" diye cevap verdiler. Bunun üzerine Hz. Ömer, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya: "Ey İbn-i Abbas! Sen ne dersin?" diye sordu. O da, [Sûre-i Mü'minûn, Âyet 12-17 ve Sûre-i Abese, Âyet 27-31[1]den hareketle] şöyle dedi:

يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ السَّمَوَاتِ سَبْعًا وَالْأَرْضِينَ سَبْعًا وَخَلَقَ إِبْنَ آدَمَ مِنْ سَبْعٍ وَجَعَلَ رِزْقَهُ فِي سَبْعٍ فَأَرَاهَا فِي لَيْلَةٍ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَعْجَزَكُمْ أَنْ تَأْتُوا بِمِثْلِ مَا أَتَى هَذَا الْغُلَامَ (الَّذِي لَمْ تَجْتَمِعْ شُؤُونُ رَأْسِهِ (فِي مَسْنَدِ ابْنِ أَبِي شَيْبَةَ

"Ey Mü'minlerin Emiri! Allah'u Teâlâ gökleri yedi, yeri yedi olarak yaratmıştır. Âdemoğlunu da yediden yarattığı gibi, onun rızkını da yedi şeyde kılmıştır. Görüşüme göre Kadir Gecesi, Ramazan'ın son on gününün yedinci gecesi olan yirmi yedinci gecedir." Bu cevap üzerine Hz. Ömer, orada bulunanlara dedi ki: "Henüz daha yaşını, başını almamış bu gencin dediğinin bir benzerini söylemekten acze mi düştünüz?"[2]

[1] Sûre-i Abese, Âyet 27-31: " Böylece orada (buğday ve arpa gibi) taneler bitirdik* ve üzüm, yonca,* zeytin, hurma,* sık ağaçlı bahçeler,* meyveler ve otlaklar bitirdik." İşte yerde bitenlerin yedisi insan ve biri de hayvanlar içindir.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 12, s. 110-111.

(وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَّاهُ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّا عَلَى ذَهَابٍ بِهِ لَقَادِرُونَ) (١٨)

18. Gökten, bir ölçüyle su indirdik ve o suyu yerde yerleştirdik. Şüphesiz Biz, onu gidermeye de elbette kâdiriz.

İzah: Biz, gökten yeryüzüne belli ölçüde ve yeterli miktarda yağmur ve kar indirdik. Sonra onları yeryüzünde depoladık. Nehirlerin, pınarların ve kuyuların kaynağı yaptık. Şüphesiz ki Biz, gökten indirdiğimiz bu suları gidermeye de elbette kâdiriz. Bunları giderdiğimiz takdirde, sizler ve hayvanlarınız susuzluktan ölür, bitkileriniz de bitmez olur, demektir.

(فَأَنْشَأْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ لَكُمْ فِيهَا فَوَاكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ) (١٩) وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ (طُورٍ سَيْنَاءَ تَنْبُتُ بِالذَّهْنِ وَصِبْغٍ لِلْكَالِبِينَ) (٢٠)

19-20. Bu su sebebiyle, size hurma ve üzüm bahçeleri meydana getirdik. O bahçelerde sizin için birçok meyveler vardır ve siz onlardan yersiniz.* Yine bu su sebebiyle Tûr-i Sînâ'dan çıkan, hem yiyenlere katık, hem de yağ veren zeytin ağacı yarattık.

İzah: Zeytinyağı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كُلُوا الزَّيْتِ وَأَدِّهْنُوا بِهِ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ (ه ت عن عمر بن الخطاب

"Zeytinyağını yiyin ve onu sürünün. Zîrâ o, mübârek bir ağaçtandır."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Et'ime 43; Sünen-i İbn-i Mâce, Et'ime 34.

(وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ) (٢١) وَعَلَيْهَا (وَ عَلَى الْفَالِكِ تَحْمِلُونَهُ) (٢٢)

21-22. Şüphesiz ki, hayvanlarda da sizin için elbette bir ibret vardır. Karınlarından çıkan sütten size içiririz. Ve onlarda sizin için birçok faydalar vardır. Onların etlerinden de yersiniz.* Bir de onların üzerinde ve gemilerde taşınırsınız.

(وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ) (٢٣)

23. Şüphesiz ki Biz, Nûh'u kavmine Peygamber olarak gönderdik. O da: "Ey kavmim! Allah'a ibâdet edin. Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. Allah'tan korkmaz mısınız?" dedi.

(فَقَالَ الْمَلَأُوا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْزَلَ مَلَكًا)
(مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ) (٢٤) إِنَّ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ بِهِ جَنَّةٌ فْتَرَبَّصُوا بِهِ حَتَّى حِينٍ (٢٥)

24-25. Bunun üzerine kavminden ileri gelen kâfirler, halka dediler ki: "Bu da sizin gibi beşerden başka bir şey değildir. Sizin üzerinize üstünlük kurmak istiyor. Allah, Peygamber göndermek isteseydi, melekleri gönderirdi. Biz, evvelki babalarımızdan böyle bir şey işitmedik.* Bu adam, deliden başka bir şey değildir. Onu bir müddet gözetleyin."

İzah: Âyet-i Kerîme'de, o kâfirler, Nûh Aleyhisselâm için, "Bu adam deliden başka bir şey değildir. Onu bir müddet gözetleyin" demişlerdir. Yani, durumunun sonunu bekleyin, ya iyileşerek bu hastalıktan kurtulur, artık öyle bir iddiada bulunmaz veya ölüp gider de biz de onun tekliflerinden kurtulmuş oluruz, demek istemişlerdir.

(قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ) (٢٦)

26. Nûh: "Yâ Rabbi! Onların beni yalanlamalarına karşı, bana yardım et!" dedi.

İzah: Nûh Aleyhisselâm, kavmini dokuzyüz elli sene boyunca dîne dâvet etmiş ve buna rağmen kavmi, Nûh Aleyhisselâm'ı her defasında yalanlayarak ona çeşitli eziyetlerde bulunmuşlardır. Nihâyet bu azgın kavimden kurtulmak için Nûh Aleyhisselâm Allah'ı Teâlâ'dan yardım istemiştir.

Bu husus Sûre-i Ankebût, Âyet 14'te şöyle geçmektedir:

"Yemin olsun ki Biz, Nûh'u kavmine Peygamber olarak gönderdik. O da dokuz yüz elli sene onların arasında (Peygamber olarak) kaldı. Nihâyet onlar, zâlimler oldukları halde tufan onları helâk etti."

(فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعْ الْفُلَكَ يَا غُيْنَا وَوَحَيْنَا فَإِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ فَاسْلُكْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ)
(وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ وَلَا تُخَاطِبُنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ) (٢٧)

27. Biz de Nûh'a: "Gemiye Bizim nezâretimiz altında ve vahyimize uygun olarak yap. Nihâyet emrimiz gelip tandır kaynayınca (yerden sular çıkmaya

başladığında), her cins canlıdan (erkekli dişili) birer çift, bir de aleyhlerinde daha önce hüküm verilmiş olanlar hâriç, ehlini gemiye al. Ve zâlimler hakkında bana müracaat etme. Şüphesiz ki onlar, gark olacaklardır” diye vahyettik.

فَإِذَا اسْتَوَيْتَ أَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلِكِ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَجَّيْنَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (٢٨) وَقُلْ رَبِّ ()
() أَنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ (٢٩)

28-29. Sen ve seninle beraber olanlar gemiye girdiğiniz vakit, "Bizi zâlimler topluluğundan kurtaran Allah'a hamd olsun" de.* Ve "Yâ Rabbi! Beni hayrı çok olan bir yere indir. Sen, indirenlerin en hayırlısısın" de.

() إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ وَإِنْ كُنَّا لَمُبْتَلِينَ (٣٠)

30. Muhakkak ki, bu olayda elbette ibretler vardır. Şüphesiz Biz, (kullarımızı) elbette imtihan ederiz.

İzah: Nûh Aleyhisselâm'ın kıssasına dair geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 25-49 ve izahlarına bakınız.

ثُمَّ أَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ (٣١) فَارْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا ()
() تَتَّقُونَ (٣٢)

31-32. Sonra onların ardından başka bir nesil meydana getirdik.* Onlara da kendilerinden bir Peygamber gönderdik. O da kavmine: "Allah'a ibâdet edin. Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. Allah'tan korkmaz mısınız?" dedi.

وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ ()
يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ (٣٣) وَلَئِنْ أَطَعْتُمْ بَشَرًا مِثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذَا لَخَاسِرُونَ (٣٤) أَعِدُّكُمْ
أَنْكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا أَنْكُمْ مَخْرَجُونَ (٣٥) هِيَ هَاتِ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ (٣٦) إِنَّ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا
الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ (٣٧) إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ
() (٣٨)

33-38. Onun kavminin, inkâr eden, âhirete kavuşmayı yalanlayan, dünyâ hayatında refah içinde yaşattığımız ileri gelenleri halka dediler ki: "Bu da sizin gibi beşerden başka bir şey değildir. Yediklerinizden yer ve içtiklerinizden içer.* Yemin ederiz ki, sizin gibi bir beşere itaat ederseniz, mutlaka hüsrâna uğrarsınız.* Öldüğünüz, toprak ve kemik olduğunuz vakit, tekrar dirilip çıkacağınızı mı vaad ediyor?* Yazık, o vaad olduğunuz şey çok uzak.* Dünyâ hayatından başka hayat yoktur. Burada ölürüz, burada doğarız. Biz öldükten

sonra dirilmeyiz.* Bu, Allah'a karşı yalan uyduran bir adamdan başka bir şey değildir. Biz ona inanmayız."

İzah: Bu âyetlerde, Nûh Aleyhisselâm'dan sonra gönderilen bir kavimden bahsedilmiştir. Bu kavim, zenginlikleriyle şımaran, öldükten sonra dirilmeyi inkâr eden, yaşamayı sâdece dünyâ hayatından ibâret zanneden ve Peygamberlerini yalanlayan bir topluluktur.

(قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونَ (٣٩))

39. Peygamberleri de: "Yâ Rabbi! Onların beni yalanlamalarına karşı bana yardım et!" dedi.

(قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَيُصْبِحُنَّ نَادِمِينَ (٤٠) فَآخَذْتَهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غُرَّتًا فَبُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (٤١))

40-41. Allah'ı Teâlâ da: "Onlar, çok geçmeden pişman olurlar" buyurdu.* Derken onları korkunç bir ses, hakkıyla yakaladı. Böylece Biz onları, selin sürüklediği çerçöp hâline getirdik. Artık zâlim olan kavim, Allah'ın rahmetinden uzak olsun!

(ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قُرُونًا آخَرِينَ (٤٢) مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ (٤٣))

42-43. Sonra onların ardından başka nesiller meydana getirdik.* Hiçbir ümmet, ecelini ne öne alabilir, ne de erteleyebilir.

İzah: Allah'ın Peygamberlerini yalanlayan her topluluğun başına gelecek felâket için belli bir vakit vardır. O helâk olma vakti gelince, ne erteleyebilirler, ne de bir an öne alabilirler, demektir. Nitekim Nûh, Hûd, Lût ve Sâlih Aleyhimüsselâm'ın kavimlerinde olduğu gibi, bunlara benzer birçok kavim helâk olmuştur.

(ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرًا كُلَّمَا جَاءَ أُمَّةً رَسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَاتَّبَعْنَا بَعْضَهُمْ بَعْضًا وَجَعَلْنَاهُمْ آحَادِينَ فَبُعْدًا لِلْقَوْمِ لَا يُؤْمِنُونَ (٤٤))

44. Sonra birbiri ardınca Peygamberlerimizi gönderdik. Her ümmet, Peygamberi geldikçe onu yalanladılar. Biz de yalanlayanları birbiri ardınca helâk ettik ve onları ibretlik bir hâdise kıldık. Artık îman etmeyen bir kavim, Allah'ın rahmetinden uzak olsun!

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de birbiri ardınca helâk edilen kavimler, Hûd Sûresi’nde, A’râf Sûresi’nde ve diğer bâzı sûrelerde tafsilatlı bir şekilde anlatılmıştır. Bunlar, Hûd Aleyhisselâm’ın kavmi Ad, Sâlih Aleyhisselâm’ın kavmi Semud, Lût Aleyhisselâm’ın kavmi ve Şuayb Aleyhis-selâm’ın kavmi Medyen ve Eyke’dir.

ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَآخَاهُ هَارُونَ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ (٤٥) إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا)
(٤٦) قَالَ وَآنُومِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَ (٤٧) فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ (٤٨)

45-48. Sonra Mûsâ ve kardeşi Hârûn’u, âyetlerimizle ve apaçık bir delille gönderdik,* Firavun’a ve onun ileri gelenlerine. Onlar ise, kibirlendiler ve kendilerini yüksek gören bir kavim oldular.* Onlar: "Bizim gibi iki insana îman mı edelim? Halbuki onların kavmi olan İsrailoğulları bizim kölelerimizdir" dediler.* Onlar, Mûsâ ile Hârûn’u yalanladılar. Böylece helâk edilenlerden oldular.

İzah: Firavun ile kavminin Kızıldeniz’de gark olduklarına dair geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 50 ve Sûre-i A’râf, Âyet 136 ve izahlarına bakınız.

(وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ (٤٩)

49. Yemin olsun ki, kavmi hidâyete ersinler diye Mûsâ’ya kitabı (Tevrat’ı) verdik.

(وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً وَآوَيْنَاهُمَا إِلَىٰ رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ (٥٠)

50. Biz, Meryem oğlu Îsâ’yı ve annesini (kudretimize alâmet olan) bir mûcize kıldık. Onları yaşamaya elverişli, sulu ve yüksek bir yere yerleştirdik.

İzah: Îsâ Aleyhisselâm, Allah’u Teâlâ’nın dilemesiyle babasız dünyâyâ geldiği için, annesi Hz. Meryem büyük iftira ve sıkıntılara maruz kalmıştı. Allah’u Teâlâ, Hz. Meryem’e çocuğunu alarak oradan çıkmasını emretmiş ve âyette geçtiği üzere de onları suyu ve meyvesi çok olan yüksek bir yere yerleştirmiştir. Burası hakkında tefsirlerde, Şam ve Kudüs gibi farklı yerler söylenmiştir.

(يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ (٥١)

51. Ey Resuller! Temiz ve helâl rızıklardan yiyin ve sâlih amelde bulunun. Şüphesiz ki Ben, sizin yaptıklarınızı bilirim.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ فَقَالَ {يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ} وَقَالَ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ} ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ يَا رَبِّ يَا رَبِّ وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ (وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ وَغُذِيَ بِالْحَرَامِ فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ (م ت عن ابى هريرة

"Ey insanlar! Allah temizdir, ancak temiz olanı kabul eder. Allah'ı Teâlâ, Resullere neyi emretmiş ise Mü'minlere de aynı şeyi emretmiştir. Resullerine, Sûre-i Mü'minûn, Âyet 51'de: "Ey Resuller! Temiz ve helâl rızıklardan yiyin ve sâlih amelde bulunun. Şüphesiz ki Ben, sizin yaptıklarınızı bilirim" diye buyurmuş ve aynı şekilde Mü'minler için de, Sûre-i Bakara, Âyet 172'de: "Ey îman edenler! Eğer sâdece Allah'a ibâdet ediyorsanız, size verdiğimiz rızıkların temiz ve helâl olanlarından yiyin ve Allah'ı Teâlâ'ya şükredin" diye buyurmuştur." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem uzun yolculuktan dolayı saçı birbirine karışmış, yüzü tozlanmış, iki elini semâya kaldırmış ve "Yâ Rabbi, Yâ Rabbi!" diyen bir adamdan bahsetti ve buyurdu ki: "Halbuki bu adamın yediği haram, içtiği haram, giydiği haram; haramla beslenmiş onun duâsı nasıl kabul olur?"[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ لَا يَكُونُ فِيهِ شَيْءٌ أَعَزُّ مِنْ ثَلَاثٍ: دِرْهَمٌ حَلَالٌ، أَوْ أَخٌ يُسْتَأْنَسُ بِهِ، أَوْ سَنَةٌ يُعْمَلُ بِهَا ((طس حل عن حذيفة بن اليمان

"Öyle bir zaman gelecektir ki, o zamanda şu üçünden daha değerli bir şey olmayacaktır: Helâl para, kendisiyle canı gönülden arkadaşlık yapılacak bir dost ve kendisiyle amel edilecek bir sünnet."[2]

[1] Sahih-i Müslim, Zekât 19 (65 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 3.

[2] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 144; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 30886.

وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ (٥٢) فَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ (٥٣) ((

52-53. Şüphesiz ki, sizin dîniniz olan bu İslâm Dini, tek bir dindir. Ben de sizin

Rabbinizim. O halde Benden korkun.* Fakat insanlar, dinlerini aralarında parçalayıp fırka fırka ayrıldılar. Her fırka kendi inancını beğendi.

İzah: Bu âyetler, hak dînin tek olmasına rağmen insanların, bunu parçalayıp birbirleriyle çelişen dinler icat ettiklerini ve herkesin kendi görüşünü beğenerek, diğerinin inancını reddettiğini, böylece insanların da çeşitli fırkalara ayrıldığını beyan etmektedir.

Bütün peygamberlerin dinlerinin tek olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَا أَوَّلَى النَّاسِ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَالْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ لِعَلَّتِ أُمَّهَاتُهُمْ سَنَى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ (خ م
عن ابى هريرة)

"Ben, Meryem oğlu Îsâ'ya, dünyâda ve âhirette de insanların en yakınıyım. Peygamberler babadan kardeşirler; anneleri farklıdır, dinleri ise birdir (İslâm'dır)." [1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

افْتَرَقَتِ الْيَهُودُ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَافْتَرَقَتِ النَّصَارَى عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَأَحَدٌ فِي النَّارِ وَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَتَفْتَرِقَنَّ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً وَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَثِنْتَانِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هُمْ قَالَ الْجَمَاعَةُ (ه عن
عوف بن مالك)

"Yahudiler yetmiş bir fırkaya ayrıldı. Biri hâriç hepsi ateştedir. Hristiyanlar da yetmiş iki fırkaya ayrıldı. Bunlardan da biri hâriç hepsi ateştedir. Muhammed'in canı kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, benim ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Birinden başka hepsi ateştedir." "Yâ Resûlallah! O kurtuluşa eren tek fırka kimlerdir?" diye sorulunca, buyurdu ki: " Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır." [2]

Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i En'âm, Âyet 159 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Ehâdîs'ul-Enbiyâ 48; Sahih-i Müslim, Fadâil 40 (145).

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 17. Bu Hadis-i Şerif'in sonunda geçen "el-Cemaat" ifadesine, "Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır" diye mânâ vermemizin sebebi, bu Hadis-i Şerif'in başka rivâyetlerinde, مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي

"Mâ ene aleyhi ve ashâbî" diye mânâ verildiği içindir (Sünen-i Tirmizî, İman 18).

فَذَرَهُمْ فِي غَمَرَتِهِمْ حَتَّىٰ حِينٍ (٥٤) أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَّالٍ وَبَنِينَ* (٥٥) نُسَارِعُ لَهُمْ فِي)
(الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ (٥٦)

54-56. Ey Resûlüm! Onları belli bir zamana kadar (Rabbinin azâbı gelinceye kadar) cehaletleriyle baş başa bırak.* Onlar, kendilerine verdiğimiz malları ve oğulları hayır mı zannediyorlar?* Hayır! Onlar hakikati idrak etmezler.

إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ* (٥٧) وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ* (٥٨) وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا)
يُشْرِكُونَ* (٥٩) وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ* (٦٠) أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي
(الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ (٦١)

57-61. Şüphesiz ki, Rablerinin azametinden korkup titreyenler,* Rablerinin âyetlerine îman edenler,* Rablerine ortak koşmayanlar,* Rablerine dönecekleri için verdiklerini kalpleri titreyerek verenler,* işte bunlar, hayırlı işlerde yarışılar ve bundan dolayı öne geçerler.

İzah: Sûre-i Mü'minûn, Âyet 60 ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ {وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ} أَهْمُ الَّذِينَ يَخْطُئُونَ
وَيَعْمَلُونَ بِالْمَعَاصِي؟ لَا، وَلَكِنَّ هُمُ الَّذِينَ يُصَلُّونَ، وَيَصُومُونَ، وَيَتَصَدَّقُونَ، وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ (ابن أبي الدنيا
عن أبي هريرة)

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ: "Yâ Resûlallah! "Verdiklerini kalpleri titreyerek verenler"[1] diye geçen âyet hatâ işleyip günaha bulaşanlar hakkında mıdır?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Hayır! Bunlar namaz kılan, oruç tutan, zekât veren, ama buna rağmen kalpleri korkup titreyenler hakkındadır."[2]

[1] Sûre-i Mü'minûn 60.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 10, s. 591.

وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (٦٢) بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمَرَةٍ مِنْ هَٰذَا)
وَلَهُمْ أَعْمَالٌ مِنْ دُونِ ذَٰلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ (٦٣) حَتَّىٰ إِذَا أَخَذْنَا مُتْرَفِيَهُم بِالْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَجْرُونَ (٦٤) لَا

(تَجَرُّوْا الْيَوْمَ اِنَّكُمْ مِنْآ لَا تَنْصُرُوْنَ ٦٥)

62-65. Biz hiçbir nefsi gücünün yetmediği bir şey ile mükellef etmeyiz. Bizim katımızda bir kitap (amel defteri) vardır ki, hakkı söyler ve onlar haksızlığa uğratılmazlar.* Fakat onların kalpleri bundan gaflet içindedir. O kâfirlerin bundan başka, kötü amelleri de vardır.* Nihâyet Biz onların ileri gelenlerini, azap ile yakaladığımız zaman, hemen yardım için bağırlarlar.* Onlara: "Bugün bağırp durmayın, çünkü Bizden yardım göremezsiniz" denir.

İzah: Allah'ın birliğine îman etmek, O'nun gönderdiği şeriatla amel etmek ve Peygamberine itaat etmek, kulun gücünün yetmeyeceği şeyler değildir. Bu itibarla herkes yaptığından sorumludur. Hiç kimse yaptığını inkâr edemez. Zîrâ yaptıklarının kaydedildiği herkesin bir amel defteri vardır. Âyette, "Onlar haksızlığa uğratılmazlar" diye geçtiği üzere, hiç kimseye, yapmadığı şeyler isnat edilerek veya yaptıkları eksiltilerek haksızlık edilmez.

قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ عَلَىٰ آغَابِكُمْ تَتَكَبَّرُونَ (٦٦) مُسْتَكْبِرِينَ بِهٖ سَامِرًا تَهْجُرُونَ (٦٧) أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ أَمْ جَاءَهُمْ مَا لَمْ يَأْتِ آبَاءَهُمُ الْأَوَّلِينَ (٦٨) أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ (٦٩) أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ بَلْ جَاءَهُمُ بِالْحَقِّ وَآكَثَرُهُمُ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ (٧٠)

66-70. Muhakkak ki, Benim âyetlerim size okunurdu da siz ondan yüz çevirirdiniz.* Onunla (Kâbe ile) böbürlenir ve geceleri toplanıp, Kur'ân hakkında türlü türlü hezeyan ederdiniz.* Onlar, Kur'ân'ı düşünmezler mi? Yoksa kendilerine, önceki babalarına gelmeyen bir kitap mı geldi?* Yoksa Peygamberlerini bilmediler de onun için mi onu inkâr ediyorlar?* Yoksa "Onda delilik vardır" mı diyorlar? Hayır! O, hak olan Kur'ân ile geldi. Fakat onların çoğu haktan hoşlanmıyorlar.

İzah: Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Müşrikler, Allah'ın evini tamir eden ve hacılara su dağıtan kimse, Allah'a îman eden ve mücâhede edenden daha hayırlıdır, dediler. Onlar, Harem'in sâkinleri olmaları ve onun bakımını yapmaları sebebiyle iftihar ediyor ve gururlanıyorlardı. Allah'ı Teâlâ, onların böbürlenmelerini ve haktan yüz çevirmelerini zikrederek Sûre-i Mü'minûn, Âyet 66-67'de buyurdu ki:

"Muhakkak ki, Benim âyetlerim size okunurdu da siz ondan yüz çevirirdiniz.* Onunla (Kâbe ile) böbürlenir ve geceleri toplanıp, Kur'ân hakkında türlü türlü

hezeyan ederdiniz."

- Evet, onlar Harem ile övünüyor, geceleri eğleniyor, Kur'ân'ı ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i alaya alıyorlardı. Allah'ı Teâlâ, îman ederek nefisle mücâhede etmenin, Beytullah'ı tâmir etmekten ve hacılara su vermekten daha hayırlı olduğunu, müşriklerin yaptıkları bu güzel amellerin, Allah'a ortak koşmaları sebebiyle kendilerine bir fayda vermeyeceğini beyan etmiş ve Sûre-i Tevbe, Âyet 19'da da şöyle buyurmuştur:

"Hacılara su dağıtan ve Mescid-i Haram'ı imar edenle Allah'a ve âhiret gününe îman eden ve Allah yolunda cihatta bulunanı bir mi tutarsınız? Onlar, Allah katında eşit değildirler. Allah'ı Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez."

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Yoksa Peygamberlerini bilmediler de onun için mi onu inkâr ediyorlar?" diye buyrulmaktadır. Yani o müşrikler, kendilerine Allah tarafından Peygamber gönderilmiş olan Muhammed (Sallallâhu leyhi vesellem)'i elbette bilirler. O mübarek zâtın ne kadar doğru, güvenilir, güzel ahlâk ile vasıflanmış olduğunu, okuma yazma bilmediği ve hiçbir kimseden bir şey öğrenmediği halde hikmetlerle dolu olan Kur'ân âyetlerini kendilerine okuduğunu görürler, fakat bile bile onu inkâr ederler, demektir.

وَلَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ بَلْ أَتَيْنَاهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ ذِكْرِهِمْ
(مُعْرِضُونَ) (٧١)

71. Eğer hak, onların hevâlarına uygun olsaydı, muhakkak gökler, yer ve onlarda olanlar elbette fesâda uğrardı. Hayır, Biz onlara şereflerine vesîle olan Kur'ân'ı verdik. Onlar ise, şereflerine vesîle olan Kur'ân'dan yüz çeviriyorlar.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Kureyş'in şerefiyle ilgili olarak Sûre-i Zuhruf, Âyet 44'de de şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz bu Kur'ân, senin ve kavmin için bir şereftir..."

Allah'ı Teâlâ, Kureyş kabilesinden olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Peygamberlik vermiş ve ona Kur'ân'ı indirmiştir. Kendi içlerinden olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Peygamberliğin verilmesi ve Kur'ân'ın kendi lisanlarında indirilmiş olması Kureyş için büyük bir şeref vesîlesidir. Ebû Leheb ve Ebû Cehil gibi küfürde ısrar eden kişiler ise,

şereflerine vesîle olan Kur'ân'dan yüz çevirmişlerdir.

((أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَرْجًا فَقَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ (٧٢))

72. Ey Resûlüm! Sanki sen onlardan bir ücret mi istiyorsun? Onlar bilsinler ki, Rabbinin mükâfatı daha hayırlıdır. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve bütün peygamberler tebliğ vazifelerinden dolayı hiçbir ücret ve menfaat talep etmemişlerdir. Küfür ehlinin kendilerine yaptıkları bütün sıkıntılara ve eziyetlere rağmen, bu uğurda mallarını ve canlarını dahi fedâ ederek yaptıkları tebliğin mükâfatını sâdece Allah'u Teâlâ'dan beklemişlerdir. Kâfirler ise, Allah'a îman etmedikleri için bu hakikati tefekkür etmezler.

وَأَنَّكَ لَتَدْعُهُمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٧٣) وَإِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَافِكُونَ (٧٤) وَلَوْ (رَجِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرٍّ لَلْجُوفِ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ (٧٥) وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا (لِرَبِّهِمْ وَمَا يَنْصُرُهُمْ (٧٦) حَتَّىٰ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ (٧٧)

73-77. Şüphesiz sen, onları doğru yola dâvet edersin.* Fakat âhiret gününe îman etmeyenler, elbette doğru yoldan saparlar.* Onlara merhamet edip başlarındaki sıkıntıyı (uğradıkları kıtlığı) kaldırsak bile, onlar yine de azgınlıkları içinde bocalar dururlar.* Yemin olsun ki, Biz onları azap (kıtlık) ile yakaladık da, onlar yine de Rablerine boyun eğmediler ve O'na yalvarıp yakarmadılar.* Nihâyet üzerlerine şiddetli bir azap kapısı açtığımız zaman da hemen ümitsizliğe düşüp donakalırlar.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kureyş müşriklerine beddua ederek şöyle demişti:

(اللَّهُمَّ اشْدُدْ وَطَأَتَكَ عَلَىٰ مُضَرَ وَاجْعَلْهَا عَلَيْهِمْ سِنِينَ كَسَنِي يُوسُفَ (خ م عن ابى هريرة

"Allah'ım! Mudar üzerindeki baskını daha da artır ve bu yılları onlar için Yusuf'un kıtlık yılları gibi yap."[1]

Bu bedduânın üzerine, onlar kıtlık belasına uğratıldılar. O kadar ki, kemikleri, leşleri ve derileri yemekle karşı karşıya kaldılar.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu olayı şöyle anlatmaktadır:

Bu âyet, Sümâme b. Üsâl'ın başından geçen olay hakkında inmiştir.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gönderdiği seriyye[2] onu esir aldı. O, İslâm'a girdikten sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de onu serbest bıraktı. O da, Mekke ile oraya giden kervanın yolunu tuttu ve şöyle dedi:

- Allah'a yemin ederim ki, Medîne'den Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, size izin vermediği sürece bir tek buğday tanesi dahi gelmeyecektir. Allah'u Teâlâ da Kureyş'i kıtlık ve açlıkla mübtelâ kıldı. Öyle ki ölmüş hayvanları, köpekleri ve ilhiz denilen şeyi dahi yemek zorunda kaldılar. İlhez nedir? diye sorulunca, dedi ki:

- Onlar bir miktar yün ve devetüyü alır, kan ile ıslatır, sonra da bunu közde pişirip yerlerdi. Ebû Süfyan, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e:

- Ben senden Allah adına ve aramızdaki akrabalık bağı hakkı için yalvarıyorum. Sen, Allah'ın, seni âlemlere rahmet olmak üzere gönderdiğini söylemiyor musun? dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

- Evet, diye buyurdu. Bunun üzerine Ebû Süfyan:

فَوَاللَّهِ مَا أَرَاكَ إِلَّا قَتَلْتَ الْأَبَاءَ بِالسَّيْفِ وَقَتَلْتَ الْأَبْنََاءَ بِالْجُوعِ فَنَزَلَ قَوْلُهُ وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرٍّ لَلَجُّوا فِي طُعْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

- Allah'a yemin ederim ki, benim gördüğümse şudur: Sen ataları kılıçlarla öldürdün, oğulları da açlıkla öldürdün, dedi. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ: "Onlara merhamet edip başlarındaki sıkıntıyı (uğradıkları kıtlığı) kaldırsak bile, onlar yine de azgınlıkları içinde bocalar dururlar" mealindeki Sûre-i Mü'minûn, Âyet 75'i indirdi.[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Ezan 128; Sahih-i Müslim, Mesâcid 54 (294-295).

[2] Seriyye: Düşman üzerine gönderilen küçük süvâri birliği.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 12, s. 143.

وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ لَكُمْ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ (٧٨) وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ () وَالَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (٨٠)

78-80. Sizin için kulaklar, gözler ve gönüller yaratan O'dur. Ne de az

şükrediyorsunuz.* Sizi, yeryüzünde yaratıp yayan O'dur. Siz, ancak O'nun huzurunda toplanacaksınız.* Hayat veren de öldüren de O'dur. Gece ve gündüzün birbirini tâkip etmesi O'na aittir. Hiç aklınızı kullanmaz mısınız?

بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ (٨١) قَالَ وَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا فَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ (٨٢) لَقَدْ وَعَدْنَا (٨٣) (نَحْنُ وَآبَاؤُنَا هَذَا مِنْ قَبْلُ إِن هَذَا إِلَّا آسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (

81-83. Hayır, onlar (Mekke kâfirleri) evvelkilerin dedikleri gibi dediler.* Şöyle dediler: "Biz ölüp, toprak ve kemik olduktan sonra mı tekrar diriltileceğiz?*" Yemin ederiz ki bu dirilme işi, bize de bizden önceki babalarımıza da vaad olundu. Bu, öncekilerin masallarından başka bir şey değildir."

قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (٨٤) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ (٨٥) قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ (٨٦) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ (٨٧) قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (٨٨) سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى تُسْحَرُونَ (٨٩) بَلْ أَتَيْنَاهُمْ بِالْحَقِّ (٩٠) وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (

84-90. Ey Resûlüm! De ki: "Siz biliyorsanız, yer ve yerde bulunanlar kimindir? Söyleyin."* Onlar: "Allah'ındır" diyecekler. Sen de: "O halde bunları düşünüp ibret almaz mısınız?" de.* Ey Habîbim! Onlara: "Yedi kat göklerin Rabbi ve büyük Arş'ın Rabbi kimdir?" de.* Onlar: "Allah'tır" diyecekler. Sen de: "Allah'tan korkmaz mısınız?" de.* Ve onlara: "Her şeyin mülkü ve tasarrufu kudret elinde olan, dilediğini himâyeye eden, fakat himâyeye muhtaç olmayan kimdir? Eğer biliyorsanız, söyleyin!" de.* Onlar: "Allah'tır" diyecekler. Sen de: "O halde, neden aldanıyorsunuz?" de.* Doğrusu Biz, onlara hakkı gönderdik, fakat onlar yalancılardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Arş" hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُونَ السَّبْعُ عِنْدَ الْكُرْسِيِّ إِلَّا كَحَلَقَةٍ مُلْقَاةٍ بِأَرْضٍ فَلَاةٍ وَإِنَّ فَضْلَ الْعَرْشِ عَلَى الْكُرْسِيِّ كَفَضْلِ الْفَلَاةِ عَلَى تِلْكَ الْحَلَقَةِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى ذر الغفاري)

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki; yedi kat gök ve yerler, Kürsî'nin yanında çölün ortasına bırakılmış bir halka gibidir. Arş'ın da Kürsî'ye oranla üstünlüğü, o çölün halkaya olan üstünlüğü gibidir." [1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 1, s. 681.

مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا لَذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ ()
(اللَّهُ عَمَّا يَصِفُونَ) (٩١) عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ (٩٢)

91-92. Allah'ı Teâlâ, çocuk edinmemiştir. O'nunla beraber başka bir ilah da yoktur. Eğer olsaydı, her ilah kendi yarattığı şeylerde tasarruf eder ve birbirlerine üstün gelmeye çalışırlardı. Hâşâ! Allah'ı Teâlâ, kâfirlerin isnat ettikleri (noksan) sıfatlardan uzaktır.* O, gaybı ve âşikâr olanı bilir. Onların ortak koştukları şeylerden çok yücedir.

قُلْ رَبِّ إِمَّا تُرِيدُنِي مَا يُوعَدُونَ (٩٣) رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (٩٤) وَإِنَّا عَلَى أَنْ نُرِيكَ مَا ()
(نَعِدُهُمْ لَقَادِرُونَ) (٩٥) إِدْفَعْ بِالتِّي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ (٩٦)

93-96. Ey Resûlüm! De ki: "Yâ Rabbi! Eğer kâfirler için vaad edilen azâbı bana mutlaka göstereceksen,* Yâ Rabbi! (Azap zamanında) beni o zâlimler olan kavmin içinde bulundurma."* Ey Habîbim! Biz onlara vaad ettiğimiz azâbı sana göstermeye elbette kâdiriz.* Kötülüğü, en güzel şekilde (sabırla) bertaraf et. Biz, onların ne tür sıfatlar uydurduklarını çok iyi biliriz.

İzah: Allah'ı Teâlâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şöyle duâ etmesini bildirmiştir:

(وَإِذَا أَرَدْتَ فِتْنَةَ قَوْمٍ فَتَوَقَّنِي غَيْرَ مَفْتُونٍ) (ت) عن ابن عباس

"Rabbim! Bir kavmin fitnesini murat buyurduğun zaman, beni fitneye uğramamış olarak kendi katına al."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 39.

(وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ) (٩٧) وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ (٩٨))

97-98. Ey Habîbim! De ki: "Ey Rabbim! Şeytanların vesveselerinden Sana sığınırım.* Ve onların, yanımda bulunmalarından da Sana sığınırım."

İzah: Şeytanın insandan ayrılmayıp dâimâ vesvese verdiğine dair İbn-i Amr Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُنَا كَلِمَاتٍ نَقُولُهُنَّ عِنْدَ النَّوْمِ مِنَ الْفَزَعِ بِسْمِ اللَّهِ أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَحْضُرُونِ قَالَ فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو يُعَلِّمُهَا مَنْ بَلَغَ مِنْ وَلَدِهِ أَنْ يَقُولَهَا عِنْدَ نَوْمِهِ وَمَنْ كَانَ مِنْهُمْ صَغِيرًا لَا يَعْقِلُ أَنْ يَحْفَظَهَا كَتَبَهَا لَهُ

(فَعَلَّقَهَا فِي عُقَّتِهِ (حم عن ابن عمرو

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem uyku sırasında korkudan korunmak üzere söylediği şu kelimeleri bize öğretirdi: "Bismillâhi, Allah'ın gazabından, ikâbından, kulların şerrinden ve şeytanın vesvese-lerinden ve etrafımda dolaşmalarından Allah'ın eksiksiz kelimeleri ile Allah'a sığınırım." Râvî der ki: Abdullah İbn-i Amr Radiyallâhu anhu; bâliğ olmuş, erişkin çocuklarına yatmadan önce, okumaları için, onlara bunu öğretirdi. Çocuklarından küçük olup da ezberleyemeyenler içinse bu kelimeleri yazar ve onun boynuna asardı.[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الشَّيْطَانَ يَحْضُرُ أَحَدَكُمْ عِنْدَ كُلِّ شَيْءٍ مِنْ شَأْنِهِ حَتَّى يَحْضُرَهُ عِنْدَ طَعَامِهِ فَإِذَا سَقَطَتْ مِنْ أَحَدِكُمُ اللَّفْظَةُ فَلْيُمِطْ مَا كَانَ بِهَا مِنْ أَدَى ثُمَّ لِيَأْكُلْهَا وَلَا يَدْعُهَا لِلشَّيْطَانِ فَإِذَا فَرَغَ فَلْيَلْعَقْ أَصَابِعَهُ فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي فِي أَيِّ (طَعَامِهِ تَكُونُ الْبَرَكَةُ (م عن جابر

"Her hâlinizde şeytan yanınızda hazır bulunur. Hattâ yemek yediği vakit de orada bulunur. Herhangi birinizden bir lokma düşecek olursa, onun üzerindeki pisliği temizlesin ve sonra onu yesin, şeytana bırakmasın. Yemeğini bitirdiği zaman da parmaklarını yalasın, çünkü kişi, bereketin yemeğinin neresinde bulunduğunu bilemez." [2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6409.

[2] Sahih-i Müslim, Eşribe 18 (134).

حَتَّى إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ (٩٩) لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ ((قَالَ لَهَا وَمِنْ ورائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ (١٠٠

99-100. Nihâyet o müşriklerden birine ölüm geldiği vakit der ki: "Yâ Rabbi! Beni dünyâyâ geri gönder ki,* terk ettiğim dünyâda, îman edip sâlih amelde bulunayım." Hayır, bu onun söylediği boş bir sözdür. Halbuki onların önlerinde, kıyâmet gününe kadar dönmelerine engel olan bir berzah (kabir hayatı) vardır.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا عَايَنَ الْمَلَائِكَةَ قَالُوا: نُرْجِعُكَ إِلَى الدُّنْيَا؟ فَيَقُولُ: إِلَى دَارِ الْهُمُومِ وَالْأَحْزَانِ؟ بَلْ قَدُمْنَا إِلَى اللَّهِ. وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيَقُولُونَ لَهُ: نُرْجِعُكَ؟ فَيَقُولُ: { رَبِّ ارْجِعُونِي لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ } (ابن جرير وابن المنذر عن ابن جريج

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Âîşe annemize şöyle buyurmuştur: Ölüm melekleri Mü'minin ruhunu aldıkları zaman ona, "Seni dünyaya geri gönderelim mi?" diye sorarlar. Mü'min: "Dertlerin ve üzüntülerin diyarına mı? Aksine ben, Allah'ı Teâlâ'nın havuzuna gitmek isterim" karşılığını verir. Kâfire ise, "Seni geri gönderelim mi? diye sordukları zaman, "Yâ Rabbi! Beni dünyâya geri gönder ki,* terk ettiğim dünyâda, îman edip sâlih amelde bulunayım" der.[1]

Âyet-i Kerîme'de geçen "Berzah", kelime olarak iki şey arasındaki engel demektir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya göre de "Berzah", bir perdedir. Dolayısıyla berzah, dünyâ ile âhiret arasında ölümden dirilişe kadar geçen zamandır. Yani kabir hayatıdır.

Hz. Âîşe Radiyallâhu anhâ şöyle buyurmuştur:

وَيْلٌ لِّأَهْلِ الْمَعَاصِي مِنْ أَهْلِ الْقُبُورِ! تَدْخُلُ عَلَيْهِمْ فِي قُبُورِهِمْ حَيَاتٌ سَوْدٌ أَوْ دُھَمٌ حَيَّةٌ عِنْدَ رَأْسِهِ وَحَيَّةٌ عِنْدَ رِجْلَيْهِ يَقْرُصَانِهِ حَتَّى يَلْتَقِيَا فِي وَسْطِهِ فَذَلِكَ الْعَذَابُ فِي الْبَرْزَخِ الَّذِي قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى (يَوْمٍ يُبْعَثُونَ) (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن عائشة)

Kabir ehlinden mâsiyet ehli olanlara veyl olsun. Kabirlerinde onların yanına simsiyah yılanlar girer. Bir yılan başucunda, bir yılan ayakucundadır. Ortasında bir araya gelinceye kadar onu kemirirler, İşte Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Mü'minûn, Âyet 100'de: "... Halbuki onların önlerinde, kıyâmet gününe kadar dönmelerine engel olan bir berzah (kabir hayatı) vardır" buyruğunda geçen berzahtaki azap budur.[2]

Bu husus Ebû Said Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, namazgâha girdi ve bâzı insanların dişleri görünecek derecede gülüşüklerini gördü ve şöyle buyurdu:

- Ne var ki sizler ölümü çok sık hatırlamış olsaydınız şu gördüğüm vaziyette olmazdınız. Öyleyse tüm lezzetleri yok edip kesen ölümü çok hatırlayın. Kabir, her gün şöyle diyerek konuşur: "Ben yalnızlık eviyim, ben tek kişilik evim, ben toprak eviyim, ben kurtçukların eviyim!"

Mü'min kul toprağa defnedildiğinde kabir ona şöyle der: "Merhaba, hoş geldin! Üzerimde yürüyenlerin en sevgilisi olduğuna göre bugün benim himâyem altına

girdin, sana ne yapacağımı göreceksin!" Sonra o kabir, o kimse için gözünün görebildiği kadar genişleyecek ve Cennete doğru bir kapı açılacaktır.

İsyancı ve kâfir bir kul da kabre konulduğunda kabir ona şöyle der: "Sana rahat ve huzur yok, sen hoş vaziyette gelmedin bana, üzerimde yürüyenlerin en sevimsizi ve kızdığım biri olarak bana gelmiş durumdasın ve sana ne yapacağımı göreceksin."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti: "Sonra kabir o kimseyi o derece sıkıştırır ki, kaburgaları birbirine geçer."

Ebû Said Radiyallâhu anhu dedi ki:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, parmaklarıyla bu durumu göstererek parmaklarını iç içe soktu ve şöyle buyurdu:

"Sonra o kimseye yetmiş tane yılan musallat edilir ki, o yılanlardan biri toprağa üflese, o toprak, dünyâ durdukça üzerinde hiçbir şey bitirmez. Bu yılanlar onu, hesaba çekilinceye kadar, sokar ve ısırırlar, paramparça ederler." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

(إِنَّمَا الْقَبْرُ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ أَوْ خُفْرَةٌ مِنْ خُفَرِ النَّارِ (ت عن ابى سعيد

"Kabir, ya Cennet bahçelerinden bir bahçe yahut Cehennem çukurlarından bir çukurdur."[3]

Ölüler, sağ olanları işitirler. Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

Hız. Ömer ile beraber Mekke ile Medîne arasında bir yerde idik. Bedir'de savaşıları anlatmaya başladı ve şöyle buyurdu:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيُرِينَا مَصَارِعَهُمْ بِالْأَمْسِ قَالَ هَذَا مَصْرَعُ فُلَانٍ إِنْ شَاءَ اللَّهُ غَدًا قَالَ عُمَرُ وَالَّذِي بَعَثَهُ بِالْحَقِّ مَا أَخْطَنُوا تَيْكَ فَجُعِلُوا فِي بَيْرٍ فَأَتَاهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَادَى يَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ يَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ هَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا فَإِنِّي وَجَدْتُ مَا وَعَدَنِي اللَّهُ حَقًّا فَقَالَ عُمَرُ تَكَلَّمُ أَجْسَادًا (لا أرواح فيها فقال ما أنتم بأسمع لما أقول منهم. (ن عن انس

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem savaştan önce, kâfirlerin öldürülecekleri yerleri bize göstererek: "Allah'ın izni ile burası, yarın filanın öldürüleceği yer

olacaktır" buyurdu. Hz. Ömer sözüne devamla dedi ki: Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i hak dîn ile gönderen Allah'a yemin olsun ki kâfirler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gösterdiği yerlerde öldürüldüler. Onların hepsi bir kuyuya atıldı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kuyunun başına gelerek şöyle seslendi: "Ey filan oğlu filan! Ey filan oğlu filan! Rabbinizin vaad ettiği şeyi buldunuz mu? Ben, Rabbimin bana vaad ettiği şeyi hak olarak buldum." Hz. Ömer: "Yâ Resûlallah! Sen, ruhları olmayan cesetlerle konuşuyorsun" dedim. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onlara söyledigimi siz onlardan daha iyi işitemezsiniz" buyurdu.[4]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 10, s. 608-609.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 494.

[3] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet, 26

[4] Sünen-i Nesâî, Cenâiz 117.

(فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ) (١٠١)

101. Sûr'a üflendiği vakit, artık o gün aralarında nesep bağı kalmaz ve birbirlerini arayıp sormazlar.

İzah: Mahşer gününün dehşetiyle ilgili, Sûre-i Abese, Âyet 33-37'de de şöyle buyrulmuştur:

"O çok kuvvetli ses geldiği (tekrar dirilme için Sûr'a üflendiği) zaman,* insan o gün kardeşinden kaçır,* annesinden, babasından,* zevcesinden ve oğullarından kaçır.* O gün herkesin kendisine yetecek kadar derdi vardır."

Mahşerin dehşetinden dolayı herkes kendi nefsinin kurtarmanın çabası içinde olur. Bu husus nakledilen Hadis-i Şerif'te şöyle geçmektedir:

Herkes, mahşer günü: "Nefsim, nefsim" diyecektir. Bu ise, o günün şiddet ve dehşetinden dolayıdır. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ise müstesnâ. O, ümmeti hakkında dilekte bulunacaktır.[1]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, minber üzerinde iken şöyle buyurmuştur:

مَا بَالُ رَجَالٍ يَقُولُونَ إِنَّ رَحِمَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَنْفَعُ قَوْمَهُ بَلَى وَاللَّهِ إِنَّ رَحِمِي مَوْصُولَةٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَإِنِّي أَبُهَا النَّاسُ فَرَطُ لَكُمْ عَلَى الْحَوْضِ فَإِذَا جِئْتُمْ قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ وَقَالَ أَخُوهُ أَنَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ قَالَ لَهُمْ أَمَّا النَّسَبُ فَقَدْ عَرَفْتُهُ وَلَكِنَّكُمْ أَحَدْتُمْ بَعْدِي وَارْتَدَدْتُمْ الْقَهْقَرَى (حم)
(عن ابى سعيد الخدرى)

Bir takım kişilere ne oluyor ki onlar: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in akrabalığı kavmine fayda vermiyor" diyorlar. Hayır, fayda verir. Allah'a yemin olsun ki benim akrabalığım, dünyâda ve âhirette geçerlidir. Ey insanlar! Ben, Kevser Havuzu üzerinde sizi bekleyen önderinizim. Siz geldiğinizde bir adam: "Yâ Resûlallah! Ben filân oğlu filânım" diyecek ve kardeşi: "Ben filân oğlu filânım" diyecek. Ben de onlara: "Nesep yönünden ise, evet tanıdım. Fakat siz, benden sonra öyle şeyler ihdas ettiniz ki, arkanızı dönüp dinden çıktınız" diyeceğim.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

فَاطِمَةُ مُضْغَةٌ مِنِّي يَقْبِضُنِي مَا قَبَضَهَا وَيَبْسُطُنِي مَا بَسَطَهَا وَإِنَّ الْأَنْسَابَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَنْقَطِعُ غَيْرَ نَسَبِي (وسببى وصهرى) (حم ك عن المسور)

"Fâtıma benden bir parçadır. Onu üzen beni de üzer, onu sevindiren beni de sevindirir. Benim nesebim, sebebim ve sıhrım (evlenme yoluyla olan akrabalığım) dışında kıyâmette şüphesiz nesepler kesilecektir."[3]

[1] Bakınız: Sahih-i Müslim, İman 84 (326-327 Sahih-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 10.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10712.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18149; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 34223.

فَمَنْ نَقَلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (١٠٢) وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي (جَهَنَّمَ خَالِدُونَ) (١٠٣)

102-103. Artık kimin iyi amelleri ağır gelirse, işte kurtuluşa erenler onlardır.* Kimin de iyi amelleri hafif gelirse, işte nefislerini hüsrâna uğrutup Cehennemde ebedî olanlar da onlardır.

(تَلَفَحُ وَجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالْحُوتِ (۱۰۴) أَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ (۱۰۵))
(قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ (۱۰۶) رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ (۱۰۷))

104-107. Ateş onların yüzlerini yalar. Onların orada yüzleri kavrulup, dişleri sırttır kalır.* Allah'ı Teâlâ onlara: "Benim âyetlerim size okunurdu da siz onları yalanladınız, değil mi?" der.* Onlar da şöyle derler: "Ey Rabbimiz! Azgınlığımıza yenik düştük ve biz dalâlete düşen bir kavim olduk.* Ey Rabbimiz! Bizi ateşten çıkar. Eğer tekrar küfür ve mâsiyete dönersek, muhakkak zâlim kimseler oluruz."

İzah: Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ateş onların yüzlerini yalar. Onların orada yüzleri kavrulup, dişleri sırttır kalır" mealindeki Sûre-i Mü'minûn, Âyet 104 hakkında buyurdu ki:

تَشْوِيهِ النَّارِ فَتَقْلَصُ شَفَتُهُ الْعُلْيَا حَتَّى تَبْلُغَ وَسَطَ رَأْسِهِ وَتَسْتَرْجِي شَفَتُهُ السُّفْلَى حَتَّى تَضْرِبَ سُرَّتَهُ (ت عن
(ابى سعيد الخدرى

"Ateş onu yakacak ve üst dudağı başının ortasına varıncaya kadar geri çekilecek. Alt dudağı ise göbeğine değinceye kadar sarkacaktır."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Cehennem 5, Tefsir'ul-Kur'ân 24.

قَالَ اخْسَوْا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونَ (۱۰۸) إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِنْ عِبَادِي يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ
خَيْرُ الرَّاحِمِينَ (۱۰۹) فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سَخَرِيًّا حَتَّى أَنْسَوْكُمْ ذِكْرِي وَكُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ (۱۱۰) إِنْ ي
(جَزَيْنَهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَآئِزُونَ (۱۱۱))

108-111. Allah'ı Teâlâ onlara şöyle der: "Zelil olarak sükût edip durun orada, (azâbın kalkması için) Bana bir şey söylemeyin.* Çünkü Mü'min kullarımdan bir fırka: "Ey Rabbimiz! Biz îman ettik, bizi bağışla, bize merhamet et. Sen, merhamet edenlerin en hayırlısısın" derlerdi.* Siz ise, onlarla alay ederdiniz. Onlarla alay etmeniz, size zikrimi unutturdu. Onlara hep gülerdiniz.* Şüphesiz ki, bugün Ben onları (sizin eziyetlerinize) sabretmiş olmaları sebebiyle mükâfata nâil ettim. Şüphesiz ki, kurtuluşa ermiş olanlar da onlardır, onlar!

قَالَ كَمْ لَبِئْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ (۱۱۲) قَالُوا لَبِئْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمِ فَسَلِّ الْعَادِينَ (۱۱۳) قَالَ إِنْ
(لَبِئْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (۱۱۴))

112-114. Allah'ı Teâlâ, Cehennem ehline: "Yeryüzünde kaç yıl kaldınız?" diye sorar.* Onlar: "Bir gün veya bir günden daha az kaldık, sayanlara (hesap tutan meleklerle) sor" derler.* Allah'ı Teâlâ da: "Evet, çok az bir zaman kaldınız, (dünyânın geçici olduğunu) keşke bilseydi-niz!" buyurur.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَدْخَلَ أَهْلَ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ وَأَهْلَ النَّارِ النَّارَ قَالَ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ؟ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضُ يَوْمٍ قَالَ لَنِعْمَ مَا اتَّجَرْتُمْ فِي يَوْمٍ أَوْ بَعْضُ يَوْمٍ رَحِمْتَنِي وَرِضْوَانِي وَجَنَّتِي أَمْكُثُوا فِيهَا خَالِدِينَ مُخَلَّدِينَ ثُمَّ يَقُولُ يَا أَهْلَ النَّارِ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ؟ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضُ يَوْمٍ فَيَقُولُ بئسَ مَا اتَّجَرْتُمْ فِي يَوْمٍ أَوْ بَعْضُ يَوْمٍ نَارِي وَسَخَطِي أَمْكُثُوا فِيهَا خَالِدِينَ مُخَلَّدِينَ (تفسير ابن أبي حاتم عن (أبيع بن عبد الكلاعي

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, Cennetlikleri Cennete, Cehennemlikleri Cehenneme koyduğunda: "Ey Cennet ehli! Yeryüzünde kaç yıl kaldınız?" diye buyuracak. Onlar: "Bir gün veya bir günden daha az kaldık" diyecekler. Allah da: "Bir gün veya daha az bir süre içinde ne güzel ticaret yaptınız; rahmetimi, hoşnutluğumu ve Cennetimi kazandınız. Orada ebedî olarak kalın" buyuracak. Sonra Cehennemliklere: "Ey Cehennem ehli! Yeryüzünde kaç sene kaldınız?" diye buyuracak. Onlar: "Bir gün veya bir günden daha az kaldık" diyecekler. Allah'ı Teâlâ da: "Bir gün veya daha az bir sürede ne kötü bir ticaret yaptınız; Cehennemi ve öfkemi kazandınız. Orada ebedî olarak kalın" buyuracak."[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 13052.

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ (١١٥) فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ (الْعَرْشِ الْكَرِيمِ (١١٦)

115-116. Sizi boş yere yarattığımızı ve Bize döndürülmeyeceğinizi mi zannettiniz?* Gerçek hükümdar olan Allah, çok yücedir. O'ndan başka ilah yoktur. O, kerîm olan Arş'ın Rabbidir.

İzah: Allah'ı Teâlâ Âyet-i Kerîme'de: "Sizi boş yere yarattığımızı ve Bize döndürülmeyeceğinizi mi zannettiniz?" diye buyurarak, "Ben sizi boş yere, maskaralık yapmanız için mi yarattım? Siz böyle mi zannediyor-sunuz? Yoksa sonunda Bana gelmeyeceğinizi mi zannettiniz? Ben sizi yarattım; dünyâyâ

gönderdim. Benim emir ve yasaklarıma uyun ve Bana ibâdet edin. Siz tekrar Bana döneceksiniz ve yaptığınız iyi veya kötü her amelin karşılığını göreceksiniz" demiştir.

Sûre-i Mü'minûn, Âyet 115 ve devamındaki âyetler hakkında İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّهُ مَرَّ بِمُصَابٍ مُّبْتَلًى فَقَرَأَ فِي أُذُنِهِ أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا حَتَّى خَتَمَ السُّورَةَ فَبَرَأَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاذَا قَرَأْتَ فِي أُذُنِهِ؟ فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ رَجُلًا مَوْقِنًا قَرَأَهَا عَلَى جَبَلٍ (لَزَالَ) (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن عبد الله بن مسعود)

Abdullah b. Mesûd Radiyallâhu anhu, bir gün belâ ve musîbete uğramış birinin yanından geçmiş, kulağına: "Sizi boş yere yarattığımızı ve Bize döndürülmeyeceğinizi mi zannettiniz?" diye geçen Sûre-i Mü'minûn, Âyet 115'ten itibaren bu sûrenin sonuna kadar okudu ve o hasta iyileşti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Kulağına ne okudun?" diye sorunca, o da okuduklarını söyledi. Bunun üzerine Peygamberimiz buyurdu ki: "Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, eğer yakîn sahibi bir adam bunu bir dağa okuyacak olursa, mutlaka o dağ yok olur." [1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "O, kerîm olan Arş'ın Rabbidir" diye buyrulmaktadır. Bu ifade; O, her şeyi kuşatan, rahmet ve hayrın kaynağı olan bir yüce Arş'ın sahibidir, yaratıcısıdır, anlamına gelmektedir.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 12, s. 157.

(وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ) (۱۱۷)

117. Her kim, hakkında hiçbir delili olmadığı hâlde Allah ile beraber başka bir ilaha taparsa, onun hesabı (cezâsı) ancak Rabbinin katındadır. Şüphesiz ki, kâfirler kurtuluşa eremezler.

(وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ) (۱۱۸)

118. Ey Resûlüm! De ki: "Ey Rabbim! Bağışla ve merhamet et. Zîrâ Sen, merhamet edenlerin en hayırlısısın."

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ve onun şahsında biz ümmetine, nasıl duâ edeceğimizi öğretmektedir.

24-NÛR SÛRESİ

Bu sûre 64 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrenin 35. âyetinde: "Allah'u Teâlâ, göklerin ve yerin nûrudur" diye geçen buyruğundan dolayı "Nûr Sûresi" diye isimlendirilmiştir.

Bu sûre ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(عَلِّمُوا رِجَالَكُمْ سُورَةَ الْمَائِدَةِ وَعَلِّمُوا نِسَاءَكُمْ سُورَةَ النُّورِ (ص هب عن مجاهد مرسلًا

"Erkeklerinize Mâide Sûresi'ni, kadınlarınıza da Nûr Sûresi'ni iyi öğretin."[1]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 2330; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 44949.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(سُورَةُ أَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنْزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (١))

1. Bu, Bizim indirdiğimiz ve hükümlerini farz kıldığımız bir sûredir. Düşünüp öğüt almanız için onda apaçık âyetler indirdik.

(الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ)
(بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (٢))

2. Zinâ eden erkek ve zinâ eden kadından her birine yüz değnek vurun. Allah'a ve âhiret gününe îman ediyorsanız, Allah'ın hudûdunu yerine getirirken onlara acımayın. Mü'minlerden bir topluluk da onların cezâlarına şâhit olsun.

İzah: Evli bulunmayan ve başından nikah geçmiş olmayan bir erkek veya bir kadın hakkında zinâ suçu sâbit olunca zinâ haddi yüz celdedir. Yani yüz değnek cezâsı uygulanır. Fakat evlenmiş bulunduğu halde zinâ eden kimse için recm cezâsı uygulanır. Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Bedevîlerden bir zât, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek: "Yâ

Resûlallah! Senden Allah aşkına benim için ancak Allah'ın kitabı ile hüküm vermeni dilerim!" dedi. Öteki hasım ondan daha anlayışlı olduğu halde: "Evet, aramızda Allah'ın kitabı ile hükmet! Bana da müsâde buyur da konuşayım!" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Söyle" dedi. O zât: "Benim oğlum bu adamın yanında çırak idi. Derken o adamın karısı ile zinâ etti. Ben haber aldım ki oğluma recm lâzımmış; hemen onun nâmına yüz koyunla bir câriye fidye verdim. Bir de ulemâyâ sordum. Bana oğluma ancak yüz değnek ile bir yıl sürgün cezâsı lâzım geldiğini, bunun karısına da recm gerektiğini söylediler" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا أَقْضِيَنَّ بَيْنَكُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ الْوَلِيدَةِ وَالْغَنَمِ رَدُّ وَعَلَىٰ إِنَّكَ جَلْدُ مِائَةٍ وَتَغْرِيْبُ عَامٍ وَاعْدُ يَا أَنَيْسُ إِلَىٰ امْرَأَةٍ هَذَا فَإِنْ اعْتَرَفَتْ فَارْجُمْهَا قَالَ فَغَدَا عَلَيْهَا فَأَعْتَرَفَتْ فَأَمَرَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرُجِمَتْ (خ م عن ابى هريرة)

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, aranızda Allah'ın kitabı ile hükmedeceğim! Câriye ile koyunlar geri verilecek, oğluna yüz değnekle bir yıl sürgün gerek! Haydi, Yâ Uneys! Bunun karısına git! Şâyet itiraf ederse, onu recm et!" buyurdular. Üneys, kadına gitti. Suçunu itiraf etmiş. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de emir buyurdular ve kadın recmedildi.[1]

Recm hakkında geniş bilgi için Sûre-i Mâide, Âyet 41-42'nin izahlarına bakınız.

Recm ve had cezâsı ve uygulanma şekli "Mevkûfat" adlı kitapta şöyle geçmektedir: Had, Allah'ın hakkı olmak üzere yerine getirilmesi icap eden, ölçüsü belirlenmiş cezâdır.[2]

(حَدُّ يُقَامُ فِي الْأَرْضِ خَيْرٌ مِنْ مَطَرٍ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا) (حب عن ابى هريرة)

"Yeryüzünde tatbik edilen bir had (şer'î cezâ), kırk sabah yağmur yağmasından hayırlıdır." [3]

Celde (değnek cezâsı), orta halde budaksız ve acıtıcı bir sûrette olmalıdır. Zîrâ Hz. Ali, had yapmak istediğinde değneğin budaklarını keserdi, diye nakledilmiştir.

Celde vurulacak erkek veya kadının bir yerine vurulmayıp, bedeninin ayrı ayrı yerlerine orta derecede vurulur. Şiddetli vurulursa ölüme vardırır. Celdeden asıl maksat, bu suçu işleyene acı vermek ve bir daha böyle bir suçu işlemekten

menetmektir. Hafif vurulursa, bu maksat hâsıl olmamış olur. Bundan dolayı orta bir şekilde vurulur. Ancak onun başına, yüzüne, karnına ve tenazul azalarına vurulmaz.

Bütün hadler, erkeğe sürüklemekten ayakta iken vurulur. Gömle-ğinden başka elbiseleri çıkartılır. Kadına, oturduğu halde had vurulur. Elbisesi çıkarılmaz. Ancak kürkü ve pamuklu olan hırkası çıkartılır. Kadın için recm de, bir çukur kazılır. Erkek için ise çukur kazılmaz. Zîrâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Gâmidîye Radiyallâhu anhâ için göğsüne kadar çukur kazdırmıştır.

Zinâ suçu sâbit olan hastaya, recm tadbik edilir. Fakat iyi olmadıkça celde vurulmaz. Hâmîle olan bir kadının zinâ suçu sâbit olursa, çocuğunu doğuruncaya kadar, zinâ haddi uygulanmaz.[4]

Ancak zinâ ettiği tespit edilen kölelere ve cariyelere recm cezâsı uygulanmaz. Çünkü recm yarıya bölünmez. Bunlar hakkında bu zinâ cezâsı zinâ eden hür kimselere tatbik edilen cezânın yarısı uygulanır ve elli değnek vurulur.[5]

[1] Sahih-i Buhârî, Muhâribîn 6; Sahih-i Müslim Hudûd 5 (25).

[2] Bu hadler altı çeşiddir: 1. Zinâ haddi. 2. İçki haddi. 3. Sarhoşluk haddi. 4. Kazf (zinâ iftirası) haddi. 5. Hırsızlık haddi. 6. Yol kesme haddi. (Bakınız: Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c.1, s. 322)

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 273/13.

[4] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 325.

[5] Bu hususta bakınız: Sûre-i Nisâ, Âyet 25.

(الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحُرْمٌ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ) ٣ (

3. Zinâ eden erkek, ancak zinâ eden veya Allah'a ortak koşan bir kadınla evlenebilir. Zinâ eden kadın da ancak zinâ eden veya Allah'a ortak koşan bir erkekle evlenebilir. Böyle bir evlilik, Mü'minlere haram kılınmıştır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Amr b. Şuayb Radiyallâhu anhu'nun dedesinden nakledilen Hadis-i Şerif'te, şu hâdise anlatılmıştır:

Mekke'den Medîne'ye esir taşıyan Mersed b. Ebî Mersed adında biri vardı. Mekke'de Anâk adında fahişe bir de kadın vardı. Bu kadın Mersed'in tanıdığı bir kimse idi. Mersed, Mekke esirlerinden birine, kendisini Medîne'ye taşıyacağına dair söz vermişti. Mersed, şöyle anlattı:

Mehtaplı bir gecede Mekke duvarlarından bir duvarın dibine geldim. Anâk da duvar dibindeki karaltımı görünce yanıma geldi. "Mersed! Sen misin?" diye seslenince, "evet, benim" diye karşılık verdim. Bunun üzerine bana: "Hoş geldin! Buyur, bu gece bizde kal" dedi. Ben: "Ey Anâk! Allah zinâyı haram kıldı" dedim. Bunun üzerine o kadın: "Ey oba halkı! Bu adam sizin esirlerinizi kaçırıyor" diye bağırmaya başladı. Bu bağırması üzerine sekiz kişi peşime düştü. Handeme yolunu tutup bir yarığa veya mağaraya varıp içine girdim. Gelip başucumda durdular. Hattâ bevlettiler. Hattâ bevilleri başımın üzerine aktı. Ancak Allah'ı Teâlâ bana karşı onların gözlerini kör etti. Sonra da geri döndüler. Ben de Medîne'ye götürmeye söz verdiğim kişinin yanına geldim. Onu alıp yola koyuldum. Çok ağır birisiydi. Izhr'a ulaştığımda bağlarını çözdüm. Yine onu taşımaya başladım ve beni çok yordu. Medîne'ye ulaştığımda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına geldim ve dedim ki:

يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْكُحْ عَنَّاكَ فَأَمْسَكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ شَيْئًا حَتَّى نَزَلْتُ {الزَّانِي لَا يَنْكُحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكُحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ} فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا مَرْثَدُ {الزَّانِي لَا يَنْكُحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكُحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ} فَلَا تَنْكُحَهَا (ت) ن عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ

"Yâ Resûlallah! Anâk'la evlenebilir miyim?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana hiçbir cevap vermedi. Sonra: "Zinâ eden erkek, ancak zinâ eden veya Allah'a ortak koşan bir kadınla evlenebilir. Zinâ eden kadın da, ancak zinâ eden veya Allah'a ortak koşan bir erkekle evlenebilir. Böyle bir evlilik, Mü'minlere haram kılınmıştır" mealindeki Sûre-i Nûr, Âyet 3 nâzil oldu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ey Mersed! Zinâ eden bir erkek, ancak zinâ eden yahut Allah'a ortak koşan bir kadınla evlenebilir. Zinâ eden bir kadın da, ancak zinâ eden yahut Allah'a ortak koşan bir erkekle evlenebilir. Sen o kadınla evlenme" buyurdu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 25; Sünen-i Nesâî, Nikah 12.

وَالَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا () (وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ) (٤) إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٥)

4-5. İffetli olan kadınlara zinâ isnat edip de, sonra dört şâhit getirerek ispat edemeyenlere seksen değnek vurun. Onların şâhitlik-lerini de ebediyyen kabul etmeyin. İşte onlar fâsıktırlar.* Ancak bundan sonra tevbe edip hallerini düzeltirlerse müstesnâ. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ (٦) وَالْخَامِسَةَ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ (٧) وَيَذَرُوهَا عَنْهَا الْعَذَابُ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ (٨) وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ (٩)

6-9. Hanımlarına zinâ isnat edip de kendilerinden başka şâhitleri olmayanlara gelince, onların her birinin şâhitliği: "Billâhi! Ben sözümde doğruyım!" diyerek dört defa Allah'ı şâhit tutmasıdır.* Beşincisinde de: "Eğer ben yalancı isem, Allah'ın lâneti benim üzerime olsun!" der.* Kadın da: "Billâhi! Kocam yalancıdır!" diyerek dört defa Allah'ı şâhit tutmakla zinâ haddini üzerinden defeder.* Beşincisinde de: "Eğer kocam doğru söylüyorsa, Allah'ın gazabı üzerime olsun!" der.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

جَاءَ هِلَالُ بْنُ أُمَيَّةَ وَهُوَ أَحَدُ الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ فَجَاءَ مِنْ أَرْضِهِ عَشِيًّا فَوَجَدَ عِنْدَ أَهْلِهِ رَجُلًا فَرَأَى بَعِيْنَهُ وَسَمِعَ بِأُذُنِهِ فَلَمْ يَهْجُهُ حَتَّى أَصْبَحَ ثُمَّ غَدَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي جِئْتُ أَهْلِي عِشَاءً فَوَجَدْتُ عِنْدَهُمْ رَجُلًا فَرَأَيْتُ بِعَيْنَيَّ وَسَمِعْتُ بِأُذُنَيَّ فَكَّرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا جَاءَ بِهِ وَاسْتَدَّ عَلَيْهِ ... (د عن ابن عباس)

Allah'ı Teâlâ'nın tevbelerini kabul ettiği üç kişiden biri olan Hilal b. Ümeyye[1] gece vakti tarlasından döndüğü zaman karısının yanında bir adam olduğunu kendi gözleriyle gördü ve kendi kulaklarıyla işitti. Sabaha dek bundan kimseye bahsetmedi. Sabah Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına gelerek, "Yâ Resûlallah! Gece vakti karımın yanına geldiğimde yanında bir adam buldum. Onları gözlerimle gördüm, kulaklarımla işittim" dedi. Hilal'in bu söylediklerini Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hiç de hoş bulmadı ve (delil getirmesi için) onu sertçe sıkıştırdı. Şimdi de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hilal b. Ümeyye'ye cezâ verecek ve Müslümanlar arasında onun şâhitliğini iptal edecektir, dediler. Hilal dedi ki: "Vallâhi! Allah'ı Teâlâ'nın bana bu konuda bir çıkış yolu göstereceğini umuyorum." Daha sonra Hilal dedi ki: "Yâ Resûlallah! Sana geldiğim konu yüzünden sıkıntıya düştüğünü görüyorum. Ama Allah'ı

Teâlâ da biliyor ki, doğru söylüyorum."

Râvi der ki: "Vallâhi! Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona (Hilal'e dört şâhit getiremediğinden dolayı) cezânın uygulanmasını emretmek üzereyken Allah'ı Teâlâ, Resûlüne vahiy indirdi. Ona vahiy indiği zaman yanındakiler onun teninin bembeyaz kesilmesinden anlardı. Vahyin inmesi bitene kadar onunla konuşmadılar. Şu âyetler indi:

Hanımlarına zinâ isnat edip de kendilerinden başka şâhitleri olmayanlara gelince, onların her birinin şâhitliği: "Billâhi! Ben sözümde doğruyum!" diyerek dört defa Allah'ı şâhit tutmasıdır.* Beşincisinde de: "Eğer ben yalancı isem, Allah'ın lâneti benim üzerime olsun!" der.* Kadın da: "Billâhi! Kocam yalancıdır!" diyerek dört defa Allah'ı şâhit tutmakla zinâ haddini üzerinden defeder.* Beşincisinde de: "Eğer kocam doğru söylüyorsa, Allah'ın gazabı üzerime olsun!" der.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem biraz rahatlayınca, "Müjde Ey Hilal! Allah'ı Teâlâ sana bir kurtuluş ve çıkış yolu kıldı" buyurdu. Hilal de, "Bunu Rabbimden bekliyordum" diyerek karşılık verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kadını çağırın" diye buyurunca, kadını çağırdılar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ikisine de inen âyetleri okudu. Nasihat ederek âhiret azâbının dünyâ azâbından daha ağır olduğunu söyledi. Hilal: "Yâ Resûlallah! Vallâhi! Ben onun hakkında doğru söyledim" deyince kadında ona, "Yalan söylüyor" diyerek karşılık verdi.

Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem aralarında lian (âyetle tarif edilen yeminleşmeyi) yapın buyurdu. Hilal'e: "Doğru söylediğine dair şehâdet et" dediler. O da doğru söylediğine dair dört defa şehâdet etti. Beşinci şehâdeti söyleyeceği zaman onu, "Ey Hilal! Bu beşinci sana azâbı celbedecek olan şehâdettir" diye uyardılar. Fakat Hilal: "Vallâhi! Allah'ı Teâlâ bundan dolayı beni azaplandırmayacağı gibi bana celde de (değnek cezâsı da) uygulatmayacak" dedi ve "Eğer yalancılardan isem Allah'ın lâneti üzerime olsun" şeklinde beşinci şehâdetini de yaptı.

Sonra kadına: "Kocanın yalancılardan olduğuna dair Allah adına dört defa şehâdet et" denildi. Kadın şehâdet etti ve beşincisine geldiği zaman onu: "Allah'tan kork, zîrâ dünyâdaki azap âhiretteki azaptan daha hafiftir. Bu beşinci şehâdet sana azâbı getirecek olan şehâdettir" diye uyardılar. Kadın biraz

durakladıktan sonra, "Vallâhi! Ben kavmimi rezil etmem" dedi ve "Eğer kocam doğru söylüyorsa Allah'ın azâbı benim üzerime olsun" şeklinde beşinci şehâdetini de yaptı.

Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onları ayırdı. Kadının doğuracağı çocuğun baba adı ile anılmamasını emretti. Böylece onları bu şekilde çağıranlara had cezâsı uygulayacağını söyledi. Ortada normal bir talak veya ölüm olmadan ayrıldıkları için de erkeğin kadına (iddet süresini doldurması için) bir ev tahsis etmesine ve orada geçimini sağlamasına gerek olmadığına hükmetti. Sonra buyurdu ki:

"Eğer kadın çocuğu kumral, zayıf kalçalı ve ince bacaklı doğurursa çocuk Hilal'indir. Fakat doğurduğu çocuk esmer, yassı yüzlü, tombul bacaklı ve dolgun kalçalı olursa, o zaman çocuk kendisine isnat edilen adamındır." Kadın çocuğu esmer, yassı yüzlü, tombul bacaklı ve dolgun kalçalı olarak doğurdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Eğer lian yeminleri olmasaydı (bu konu hakkındaki âyet inmeseydi), benim de şu kadına karşı tavrım farklı olurdu. İkrime dedi ki: "Çocuk daha sonraları Mudar kabilesine yönetici oldu. Annesinin adıyla anıldı ama baba adı ile anılmadı."[3]

İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أَنَّ رَجُلًا رَمَى امْرَأَتَهُ فَأَنْتَقَى مِنْ وَلَدِهَا فِي زَمَانِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَ بِهِمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَلَاعَنَا كَمَا قَالَ اللَّهُ ثُمَّ قَضَى بِالْوَلَدِ لِلْمَرْأَةِ وَفَرَّقَ بَيْنَ الْمُتَلَاعِنَيْنِ (خ عن عبد الله بن عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında bir adam, karısını zinâ etmekle suçladı ve çocuğun, kendisinden olduğunu kabul etmedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah'ı Teâlâ'nın buyurduğu gibi, aralarında "Mûlaane" yapılmasını[4] emretti. Çocuğun kadına teslim edilmesine, Mûlaane yapan karı ile kocanın da boşanmalarına karar verdi.[5]

[1] Bunlar, Tebuk Gazvesi'ne iştirak etmeyerek geri kalan; Ka'b b. Mâlik, Murare b. Rabi' ve Hilal b. Ümeyye'dir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem; haklarında bir karar verilinceye kadar, Ashâbın hattâ kendi eşleriyle dahi görüşmelerini yasakladı. Bu durum elli gün devam etti ve müteakiben tevbelerinin kabul olduğuna dair, "Tebuk Seferi'nden geri kalan ve Allah'ın onlar hakkındaki emri ertelenen üç kişinin de tevbelerini Allah'ı Teâlâ kabul

etti..." diye devam eden Sûre-i Tevbe, Âyet 118 nâzil oldu.

[2] Sûre-i Nûr, Âyet 6-9.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 27; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 4440.

[4] Mûlaane: Bu Sûre-i Nûr, Âyet 6-9'da izah edildiği üzere; iki kimsenin karşılıklı olarak yeminleşmeleridir.

[5] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Nûr 5.

(وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ) (١٠)

10. Eğer Allah'ı Teâlâ'nın size lütfu ve rahmeti olmasaydı ve şüphesiz Allah'ı Teâlâ tevbeleri çok kabul eden, hüküm ve hikmet sahibi olmasaydı, hâliniz ne olurdu?

(إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ)
(وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ) (١١)

11. İftirada bulunanlar sizden bir cemaattir. Ey iftiradan dolayı üzülenler! Siz, bu iftirayı kendiniz için bir şer zannetmeyin. Bilakis o, sizin için (sevap bakımından) bir hayırdır. İftirada bulunan cemaatten her birinin de kazandığı günah kendine aittir. Onlardan bu iftirada ileri giden bir kimse için de büyük bir azap vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen iftira olayı, Benî Mustalik Gazvesi'nde meydana gelmiştir. Bu gazvede, Hz. Âişe annemiz yolda kolyesini düşürmüştü. Onu aramaya gidince, ordu onu orada unutarak yola devam etti. Geride kalan malzemeleri toplamakla görevli olan bir Sahâbe onu farketti. Ona kendi devesini verdi ve onu himâye ederek öndeki orduya yetiştirdi. Bu hâdiseden sonra münâfıkların başını çektiği bir grubun, Hz. Âişe annemize zinâ iftirasında bulunması üzerine, Hz. Âişe annemizin temiz olduğu hususunda bu hâdiseyi anlatan on altı âyet[1] nâzil olmuştur.

Bu hâdisede Müslümanlar büyük bir imtihandan geçmişlerdir. İlk başta âyet nâzil olmayınca, bâzı Sahâbîler bile bu iftiraya inanarak dedikodusunu yapmıştı. Âyetle iftira, anlamına gelen, "İfk" kelimesi kullanıldığı için bu hâdiseye, "İfk hâdisesi" denilmiştir.

Birçok Sahâbîden nakledildiği üzere, Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ, bu İfk Hâdisesi'ni şöyle anlatmaktadır:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ سَفَرًا أَفْرَعَ بَيْنَ أَزْوَاجِهِ فَأَيُّهُنَّ خَرَجَ سَهْمُهَا خَرَجَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَهُ قَالَتْ عَائِشَةُ فَأَفْرَعَ بَيْنَنَا فِي غَزْوَةٍ غَزَاهَا فَخَرَجَ فِيهَا سَهْمِي فَخَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ مَا أُنْزِلَ الْحِجَابُ فَكُنْتُ أَحْمَلُ فِي هَوْدَجِي وَأُنْزِلَ فِيهِ فَيَسِرُنَا حَتَّى إِذَا فَرَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزْوَتِهِ تَلَّكَ وَقَفَلْ دَنَوْنَا مِنَ الْمَدِينَةِ قَافِلِينَ أَدْنَى لَيْلَةٍ بِالرَّحِيلِ ... (خ م عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sefere çıkmak istediği zaman kadınları arasında kura çekerdi. Onlardan hangisinin kurası çıkarsa, onunla beraber yola o çıkardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yapacağı bir gazve hususunda da aramızda kura çekti ve bu kurada benim ismim çıktı. Bunun üzerine ben, hicâb âyetinin indiril-mesinin ardından Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in beraberinde sefere çıktım. Ben, hevdecimin[2] içinde taşınır ve konak yerinde hevdec içinde indirilirdim. Bütün yolculuğumuzda bu şekilde yürüdük. Nihâyet Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu gazvesinden ayrılıp da döndüğü ve bizler de dönücüler olarak Medîne'ye yaklaştığımızda bir konak yerine indi (ve gecenin bir kısmını orada geçirdi). Sonra hareket edilmesini ilân etti. Hareket emrini bildirdikleri zaman ben kalkıp ihtiyâcımı gidermek için yalnız başıma ordudan öteye yürüdüm. Hacetimi yerine getirdiğim zaman dönüp yerime geldim. Bu sırada göğsümü yokladım. Bir de gördüm ki, Yemen'in gözboncuğundan dizilmiş gerdanlığım kopup düşmüş. Hemen dönüp gerdanlığımı aradım. Fakat onu aramak beni yoldan alıkoydu.

Benim yol nakliyâtımı yapmakta olan kimseler gelip hevdecimi yüklenmişler ve onu bindiğim deve üzerine götürmüşlerdi. Onlar beni hevdecin içindeyim sanıyorlarmış. O zaman kadınlar hafif idiler, etlenip yağlanmazlar ve onları et bürümezdi. Çünkü onlar az yemek yerlerdi. Bu sebeple bana hizmet edenler hevdeci yüklemek üzere kaldırıp taşıdık-larında, hevdecin ağırlık derecesinin farkına varmayarak yüklemişler. Özellikle ben o zaman yaşı küçük bir kadındım. Onlar deveyi kaldırmışlar ve yürüyüp gitmişler. Ordu gittikten sonra ben gerdanlığımı buldum. Akabinde ben, ordu birliklerinin konakladıkları yerlere geldim, fakat oralarda ne bir çağırın, ne de cevap veren kalmıştı. Bunun üzerine ben orada evvelce bulunduğum konak yerime geldim. Ve onlar beni hevdecde bulamazlar da, beni aramak üzere dönüp yanıma gelirler, diye düşündüm. Ben bu düşünce ile yerimde otururken, gözlerim bana galebe etmiş de uyumuşum.

Safvân İbnu'l-Muattal es-Sulemî ez-Zevkânîki o, arkadan gelerek askerlerin bıraktıkları şeyleri toplamakla görevli idi. Bu zât sabah vakti benim beklediğim yerin yanına gelmiş, uyuyan bir insan karaltısı görmüş. Beni gördüğü zaman tanımış. Zâten o, hicâb yani, "... Peygamberin zevcelerinden bir şey sormak isterseniz, örtü arkasından sorun..." diye geçen Sûre-i Ahzâb, Âyet 53 inmesinden önce beni görmüştü. Ben onun beni tanıdığı sırada söylediği: "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn" sözleriyle uyandım. Uyanınca da hemen dış elbisemi bürünüp yüzümü örttüm. Allah'a yemin ederim ki, biz onunla tek kelime konuşmadık ve ben ondan: "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn" sözünden başka bir kelime işitmedim. Çabuk yürüdü, nihâyet devesini çöktürdü, binebilmem için devenin ön ayağına bastı. Ben de deveye doğru kalkıp bindim. Safvân, bindiğim deveyi önünden çekerek yürüdü. Nihâyet biz öğlenin evvelinde, sıcağın şiddet vaktine girmişler ve hepsi konak yapmış oldukları halde orduya yetiştik. Bu arada helâk olan helâk olmuş. İftirayı ilk çıkaran ve başlatan ise (münâfıkların başı olan) Selûl kadının oğlu Abdullah İbn-i Übeyy olmuş.

Urve İbn-i Zubeyr Radiyallâhu anhu: "Bu iftira hâdisesinin yayıldığı ve bu söz Abdullah ibn-i Ubeyy'in yanında konuşulur olup, onun bu sözü söyleyeni ikrar ettirip dinlemek istediği ve bunu açıkça yaymak istediği bana haber verildi" demiştir.

Yine Urve Radiyallâhu anhu: "İftira sahiplerinden olan diğer insanlar içinde, yalnız Hassan İbn-i Sâbit, Mistah İbn-i Usâse ve Hamne bint-i Caş'ın isimleri söylenmiştir. Allah'ın buyurduğu gibi benim onların bir cemaat olduklarından başka, onların isimleriyle ilgili hiçbir bilgim yoktur. Onlardan bu iftirada ileri giden kimsenin, Abdullah İbn-i Übeyy ibn-i Selûl'dür denilirdi" demiştir.

Yine Urve Radiyallâhu anhu dedi ki: Hz. Âişe kendi huzurunda şâir Hassan İbn-i Sâbit'e sövülmesini çirkin görür ve Hassan:

"Şüphesiz benim babam ve babamın babası ile benim şeref ve namusum, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şerefi ve namusu için size karşı mahfazadır, beytini söylemiştir" derdi.

Hz. Âişe şöyle buyurdu:

Bizler Medîne'ye geldik. Geldiğim zaman ben bir ay hasta oldum. Bu sırada insanlar iftira sahiplerinin sözlerine dalmışlar. Ben ise bunlardan hiçbir şeyin

farkında olamıyordum. Yalnız hastalığımda beni şüpheyeye düşüren bir husus vardı: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den, hastalandığım başka zamanlarda görmekte olduğum lütuf ve şefkati bu hastalığımda görmüyordum. Sâdece yanıma giriyor, selâm veriyor, sonra da: "Hastanız nasıl?" diyordu. İşte bu hâl beni şüphe-lendirip üzüyordu. Fakat ben şerri hissetmiyordum. Nihâyet ben, hastalığımdan yeni iyileşip, dışarıya çıktım. Benimle beraber Mistah'ın annesi de def'i hâcet etme yerlerimiz olan Menâsi' tarafına doğru çıktı. Oraya biz ancak geceden geceye çıkardık. Bu âdet, evlerimizin yakınında helâlar edinmemizden önce idi. Biz o zamanda çöldeki Araplar gibiydik. İhtiyaç anında ev dışında uzak bir yere giderdik. Biz evlerimizin yakınında helâlar edinmekten de eziyet duyardık. İşte ben Mistah'ın annesiyle dışarı çıkıp gittim. Bu kadın, Ebû Ruhm İbnü'l-Muttalib İbn-i Abdi Menâfin kızıdır. Annesi de Sahr İbn-i Âmir'in kızıdır ki, bu kadın da Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk'in teyzesidir. Ebû Rumh kızının oğlu da Mistah İbn-i Usâse İbn-i Abbâd ibn-i Muttalib'dir. Orada hacetimizi gördükten sonra ben ve Ebû Rumh kızı evimden tarafa dönüp gelirken, Mistah'ın annesinin ayağı yün çarşafı içinde sürçtü. (Araplar arasında felâket zamanında söylenmesi âdet olan "Düşmanın helâk olsun!" duâsı yerine) bu kadın:"Mistah helâk olsun!" diye oğluna bedduâ etti. Ben de ona: "Ne fenâ söyledin! Bedir'de hazır bulunan bir kimseye mi sövüyorsun?" dedim. Kadın bana: "Âh şu sâf taze! Sen onun söylediği sözü işitmedin mi?" dedi. Ben:"O ne dedi ki?" diye sordum. Bunun üzerine o, bana iftira sâhiplerinin sözünü söyleyip haber verdi.

Artık hastalığının üstüne bir hastalık daha arttı. Evime dönünce yanıma Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem geldi ve selâm verdikten sonra:"Hastanız nasıl?" diye sordu.Ben de kendisine: "Babamla annemin yanına gitmem için bana izin verir misin?" dedim. Hz. Âişe: "Ben o sırada bu haberi babamla annem tarafından tahkik etmek istiyordum" demiştir.

Hz. Âişe şöyle buyurdu:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana izin verdi. Ben de anne ve babamın yanına geldim ve anneme: "Ey anneciğim! İnsanlar ne konuşuyorlar?" dedim. Annem: "Ey kızcağızım! Kendini üzme, zîrâ güzel bir kadın kendisini seven bir kocanın yanındaysa ve kumaları da varsa, insanlar mutlaka onun hakkında konuşurlar" dedi. Ben de: "Subhânallâh! İnsanlar bunu mu konuşmaktalarmış?" dedim. Ben bunun üzerine bütün gece ağladım. Sabaha kadar gözümün yaşı dinmiyor, gözüme de hiçbir uyku girdiremiyordum. Sonra ağlayarak sabaha

ulaştım.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de, o sabah Hz. Ali İbn-i Ebî Tâlib'i ve Usâme İbn-i Zeyd'i yanına çağırmişti. Vahiy gecikince ailesi ile ayrılması hususunda onlarla istişâre ediyordu.

Usâme İbn-i Zeyd'e gelince o, Peygamberimizin ailesinden bilip durduğu berâeti (temizliği) ve Ehl-i Beyt için gönlünde besleyip durduğu sevgiyi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e tavsiye ve işâret etti ve "Yâ Resûlallah! Onlar, senin ehlindir. Biz onlar hakkında hayırdan başka bir şey bilmeyiz" dedi. Hz. Ali İbn-i Ebû Tâlib'e gelince, o da: "Allah'ı Teâlâ sana dünyâyı dar etmemiştir. Hz. Âişe'den başka kadınlar çoktur. Fakat Hz. Âişe'nin câriyesi Berîre'ye de sor, o da sana doğru söyler" demişti. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Berîre'yi çağırıp, "Ey Berîre! Hz. Âişe'de sana şüphe veren bir hâl gördün mü?" diye sordu. Berîre de: "Seni hak Peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, ben Hz. Âişe'den kendisini ayıplayabileceğim bir kusur olmak üzere kesinlikle şundan başka bir şey görmüş değilim: Hz. Âişe, yaşı küçük, taze bir kadındı. Ailesinin hamurunu yoğururken uyurdu da evin besi koyunu gelir, hamuru yerdi" demiş.

Bunun akabinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, o gün minber üzerinde ayağa kalktı ve iftirayı en evvel ortaya çıkaran Abdullah ibn-i Ubeyy'den dolayı maruz kaldığı sıkıntıyı anlattı ve şöyle buyurdu: "Ey Müslümanlar topluluğu! Ev halkım hususunda bana ezası ulaşan bir şahıstan dolayı bana kim yardım eder? Vallâhi! Ben ehlim hakkında hayırdan başka bir şey bilmiş değilim. Bu iftiracılar bir adamın da ismini ortaya koydular ki, bu zât hakkında da, ben hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Bu ismi söyleyen kimse şimdiye kadar benimle beraber olmak müstesnâ, ailemin yanına girmiş değildir" dedi.

Bunun üzerine Ensâr'ın Evs kabilesinden Abdüleşheloğullarının kardeşi Sa'd b. Muâz ayağa kalkmış ve "Yâ Resûlallah! O kimseye karşı sana ben yardım edeceğim. Eğer bu iftirayı çıkaran Evs'ten ise ben onun boynunu vururum. Eğer Hazrec kardeşlerimizden ise, yapılacak işi sen bize emredersin, biz de emrini yerine getiririz" demiştir.

Bu defa Hazrec kabilesinden bir adam ayağa kalkmış. Hassan b. Sâbit'in annesi onun soyundan olup, amcasının kızı idi. İşte ayağa kalkan bu zât, Hazrec kabilesinin efendisi olan Sa'd b. Ubâde'dir. Sa'd b. Ubâde daha evvel sâlih bir

kimse idi. Fakat bu defa kabilevî duyguları ağır basmış olacak ki, Sa'd b. Muaz'a şöyle dedi: "Yalan söylüyorsun. Allah'ın ebedîliğine yemin ediyorum ki, sen onu öldüremezsın ve onu öldürmeğe muktedir olamazsın. O, senin cemâatinden biri olmuş olaydı, sen onun (Abdullah b. Ubeyy'in) öldürölmesini istemezdin" demiş. Bu defa da Sa'd b. Muâz'ın amcasının oğlu Useyd b. Hudayr ayağa kalkarak, Sa'd b. Ubâde'ye karşı: "Allah'ın ebedîliğine yemin ediyorum ki, sen yalan söylüyorsun. Vallâhi! Biz onu elbette öldürürüz. Sen muhakkak münâfıksın ki, münâfıklar hesabına bizimle mücâdele ediyorsun!" demiş. Bu sûretle Evs ve Hazrec kabileleri ayaklanmışlar, hattâ birbirleriyle vuruşmayı kasdetmişler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ise minber üzerinde dikiliyormuş. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem minberden inip onlar sükûnete varıncaya kadar, onlara yumuşak sözler söylemiş, kendisi de başka şey söylemeyerek sükût etmiş.

Hz. Âişe şöyle buyurdu:

Ben, o günümün tamamında hep ağladım. Ne gözümün yaşı dindi, ne de gözümde bir uyku değdirebildim. Babamla annem benim yanımda sabahladılar. Ben iki gece ve bir gün devamlı ağladım. Gözümün yaşı dinmiyor ve gözümde uyku girdiremiyordum. Hattâ ağlamak, ciğerimi parçalayacak sanıyordum. Bu şekilde anne ve babamın yanımda oturdukları, ben de ağlamakta bulunduğum sırada, Ensâr'dan bir kadın benim yanıma girmek için izin istedi. Ben de o kadına izin verdim. O da oturup benimle ağlıyordu. Biz bu hâl üzere iken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanıma girdi. Selâm verdikten sonra oturdu. Halbuki Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bundan evvel hakkımda dedikodu başladığı günden beri yanımda oturmamıştı ve o bir ay beklediği halde kendisine benim hakkımda birşey vahyolunmuyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem oturduğu zaman şehâdet kelimelerini söyledikten sonra: "Yâ Âişe! Hakkında bana şöyle şöyle sözler erişti. Eğer sen bu isnatlardan uzak isen, Allah'u Teâlâ seni yakında bu isnatlardan uzak kılıp temizliğini ilân edecektir. Yok eğer böyle bir günaha yaklaştınsa Allah'tan bağışlanma dile ve O'na tevbe et. Çünkü kul, günahını itiraf edip sonra da tevbe edince, Allah'u Teâlâ da onun tevbesini kabul eder" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözlerini bitirince (musîbetin hararetinden) gözümün yaşı bitti. Hattâ gözyaşımından bir damla bulamıyordum. Hemen babama: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in söylediği söz hususunda benim yerime sen cevap ver" dedim. Babam: "Vallâhi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ne diyeceğimi bilmiyorum"

dedi. Sonra anneme: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in söylediği söz hususunda benim yerime sen cevap ver" dedim. O da:"Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ne diyeceğimi bilmiyorum" dedi. Ben de henüz Kur'ân'dan delil okuyamayan küçük yaşta bir taze olduğum halde, şöyle dedim:

- Vallâhi! Ben, kesin olarak anladım ki, siz bu dedikoduyu işitmişsiniz. Hattâ bu söz sizin gönüllerinizde yerleşmiş ve siz ona inanmışsınız. Şimdi ben size, ben ondan uzağım desem, benim muhakkak o isnatlardan uzak olduğumu Allah'ı Teâlâ bilip dururken, sizler benim bu sözümü tasdik etmeyeceksiniz. Ve eğer benim muhakkak berî olduğumu Allah bilip dururken, ben sizlere fenâ bir itirafta bulunsam, sizler beni hemen tasdik edeceksiniz. Vallâhi! Ben bu vaziyette kendim için ve sizin için başka bir söz bulamıyorum. Ancak Yusuf Aleyhisselâm'ın babası Yâkub Aleyhisselâm'ın (o sıkıntı içinde iken) söylediği (Sûre-i Yûsuf, Âyet 18'de geçen) şu sözünü buluyorum: "Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Bu sözlerinize karşı kendine sığınılacak da ancak Allah'tır."

Ben, bu sözü söyledikten sonra dönüp yatağıma yattım. Öyle bir halde ki, Allah'ı Teâlâ o zaman benim temiz olduğumu biliyordu ve Allah'ı Teâlâ muhakkak benim bu isnatlardan uzak olduğumu ortaya koyacaktı. Lâkin Vallâhi! Ben, Allah'ın bana âit bir iş için okunacak bir vahiy indireceğini zannetmiyordum. Ve ben, bana âit bir meselede Allah'ın bir emirle hüküm indirecek kadar değerli değilim. Lâkin ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in uykusunda bir rüyâ görmesini ve Allah'ı Teâlâ'nın da bu rüyâ ile benim temizliğimi ortaya koymasını umuyordum. Vallâhi! Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem oturduğu yerden kalkmamıştı. Ev halkından bir kimse de dışarı çıkmamıştı. Nihâyet üzerine vahiy indirildi. Ona vahiy inerken olan hâl hemen gelip onu kaplayıverdi ki, kış gününde bile üzerine indirilen sözün ağırlığından dolayı kendisinden inci taneleri gibi terler dökülürdü.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den vahiy hâli gidip de açılınca, kendisi sevincinden gülüyordu. Konuştuğu ilk söz: "Yâ Âişe! Allah seni kesin olarak temize çıkardı" demesi oldu. Bunun üzerine annem bana:"Kızım, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e doğru kalk da teşekkür et" dedi. Ben: "Hayır, vallâhi! Kalkmam. Zîrâ bu konuda Allah'tan başkasına hamd etmem" dedim.

İşte Allah'ı Teâlâ: "İftirada bulunanlar sizden bir cemaattir. Ey iftiradan dolayı üzülenler! Siz, bu iftirayı kendiniz için bir şer zannetmeyin. Bilakis o sizin için (sevap bakımından) bir hayırdır. İftirada bulunan cemaatten her birinin de

kazandığı günah kendine aittir. Onlardan bu iftirada ileri giden bir kimse için de büyük bir azap vardır" diye başlayıp devam eden Sûre-i Nûr, Âyet 11-20'de dâhil toplam on âyet indirdi. İşte sonunda Allah'ı Teâlâ, bu âyetleri benim temizliğim hakkında indirdi.

Babam Ebû Bekir es-Siddîk, akrabalığından ve fakirliğinden dolayı nafaka verdiği Mistah İbn-i Usâse için: "Kızım Âişe'ye bu iftirayı söyledikten sonra vallâhi, ben de Mistah'a birşey vermem!" diye yemin etti. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Sizden fazilet ve servet sahibi olanlar, akrabaya, miskinlere ve Allah yolunda hicret edenlere bir şey vermemek için yemin etmesinler; (kabahatlerini) affetsinler ve bağışlasınlar. Allah'ı Teâlâ'nın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz! Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" mealindeki Sûre-i Nûr, Âyet 22'yi indirdi. Bu âyetin inmesi üzerine Ebû Bekir es-Siddîk: "Vallâhi! Allah'ı Teâlâ'nın beni bağışlamasını elbette severim!" dedi ve Mistah'a ver geldiği nafakayı tekrar vermeye başladı ve "Ben bu nafakayı ondan ebediyyen koparmam" dedi.

Hz. Âişe şöyle buyurdu:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, zevcesi Zeyneb bint-i Cahş'a da benim hâlimden: "Yâ Zeyneb! Âişe hakkında ne bilirsin ve ne gördün?" diye sormuştu. O da cevâben: "Yâ Resûlallah! Ben kulağımı, gözümü işitmediğim, görmediğim şeylerden muhafaza ederim. Vallâhi! Âişe hakkında hayırdan başka bir şey bilmem" diye güzel şâhitlik etmiştir.

Zeyneb, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kadınları arasında güzelliği ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanındaki mevkii itibâriyle bana rekâbet eden bir kadındı. Fakat Allah'ı Teâlâ onu verâ ve takvâsı sebebiyle (iftiracılara katılmaktan) korudu. Zeyneb'in kız kardeşi Hamne bint-i Cahş ise onun gibi davranmadı ve iftiracıların söylediklerini hikâye etmeye başladı da, bu sebeple helâk olanlar içinde helâk oldu.

Sonra Urve Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre, Hz. Âişe dedi ki:

- Vallâhi! Hakkında dedikodu yapılan o adam (Safvân İbn-i Muattal): "Subhânallâh! Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, ben şimdiye kadar hiçbir kadının eteğini bile açmış değilim" der dururdu. Daha sonra bu zât, Allah yolunda şehit olmuştur.[3]

Bu olayın sonunda iftira atanlara uygulanan cezâ hakkında Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

لَمَّا نَزَلَ عُذْرِي قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَذَكَرَ ذَلِكَ وَتَلَا الْقُرْآنَ فَلَمَّا نَزَلَ أَمَرَ (بِرَجُلَيْنِ وَأَمْرَأَةٍ فَضْرَبُوا حَدَّهُمْ) (ت عن عائشة)

Benim temiz olduğum ile ilgili âyetler indiği zaman Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem minbere çıktı, günahsız olduğumu belirtti, arkasından ilgili âyetleri okudu ve iki erkek ve bir kadının cezâlandırılmalarını emretti. Üçü de had cezâsı olan celdeye tâbi tutuldular.[4]

Burada kastedilenler Mü'min oldukları halde bu iftirayı atan Hassan b. Sâbit, Mistah b. Esase ve kadın olan da, Cahş'ın kızı Hamne'dir. Bunlara, kazf cezâsı uygulanmıştır. "Kazf cezâsı" ise, iffetli kadınlara iftirada bulunmanın cezâsı olan seksen değnek vurulmasıdır.

Bu iftirayı atıp yayılmasını sağlayan ve münâfıkların başı olarak bilinen Abdullah İbn-i Übeyy'e de bu kazf cezâsı uygulanmıştır.[5]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Mahşer gününde Allah'ı Teâlâ, Hz. Âişe'ye iftira edenlerin her birine tüm mahlûkatın önünde seksen değnek atacaktır. Rabbim, bunların içinden Muhâcir olanları bağışlayıp bağışlamayacağımı soracak. Ey Âişe! O zaman bunun kararını sana bırakacağım" buyurdu. Hz. Âişe, evindeyken bu sözleri duyunca ağlayarak:

وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ نَبِيًّا لَسُرُّوْرُكَ أَطْيَبُ إِلَيَّ مِنْ سُرُّوْرِي، فَتَبَسَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَاحِكًا، (وَقَالَ: ابْنَةُ أَبِيهَا) (طب عن عائشة)

"Seni hak olarak gönderene yemin ederim ki, benim için senin mutluluğun, benim mutlu olmamdan daha sevimlidir" karşılığını verdi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, tebessüm ederek gülmeye başladı ve "İşte babasının kızı" diye buyurdu.[6]

[1] Sûre-i Nûr, Âyet 11-26.

[2] Hevdec: Deve üzerinde kadınların binmesi için üstü örtülü, içten dışarı

görülen, fakat dışardan içerisi görülmeyen kabin.

[3] Sahih-i Buhârî, Şehâdet 15; Megâzi 36; Sahih-i Müslim, Tevbe 10 (56
Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 25; Sünen-i Nesâî, Tahâret 1194.

[4] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 25.

[5] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 18676; Rudânî, Cem’ul-Fevâid,
Hadis No: 7110.

[6] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 18788; Rudânî, Cem’ul-Fevâid,
Hadis No: 7112.

(لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ (١٢))

12. Mü’min erkeklerle Mü’min kadınlar bu iftirayı işittikleri vakit, güzel zanda bulunsalar ve "Bu apaçık bir iftiradır" deselerdi ya!

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şu hâdise nakledilmiştir:

Sahâbîlerden, Ebû Eyyüb Halid b. Ziyad Radiyallâhu anhu’ya hanımı Ümmü Eyyüb: "İnsanların, Âişe hakkında ne söylediklerini duymadın mı?" deyince, Ebû Eyyüb el-Ensârî Hazretleri:

بَلَىٰ وَذَلِكَ الْكُذْبُ أَكُنْتُ فَاعِلَةً ذَلِكَ يَا أُمَّ أَيُّوبَ؟ قَالَتْ لَا وَاللَّهِ مَا كُنْتُ لِأَفْعَلَهُ قَالَفَاعَائِشَةُ وَاللَّهِ خَيْرٌ مِنْكَ (ابن جرير الطبري، جامع البيان و تفسير ابن ابي حاتم عن بعد رجال بني النجار)

"Evet duydum. Bu bir yalandır. Ey Eyyüb’ün annesi! Sen böyle, bir şey yapar mısın?" diye karşılık verdi. Hanımı da: "Hayır, Vallâhi! yapmam" cevabını verdi. Bunun üzerine Ebû Eyyüb el-Ensârî Hazretleri: "Vallâhi! Hz. Âişe senden daha hayırlıdır" dedi.[1]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 19, s. 129; Tefsir-i İbn-i Ebû Hâtim, Hadis No: 13212.

(لَوْلَا جَاءَ عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَئِكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ (١٣))

13. İftirada bulunan cemaat, dört şahit getirsellerdi ya! Mademki şahitleri getiremediler, o halde onlar, Allah katında yalancıların ta kendileridir.

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ (١٤) إِذْ () تَلَقَّوْنَهُ بِالسِّنِّينَ وَتَقُولُونَ بِإِفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّئًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ (١٥)

14-15. Eğer size dünyâda ve âhirette Allah'ı Teâlâ'nın lütfu ve rahmeti olmasaydı, içine daldığınız bu iftiradan dolayı size mutlaka büyük bir azap dokunurdu.* O vakit ki, bu iftirayı birbirinize sual ederek konuşuyordunuz. Hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadığınız şeyi ağızlarınızla söylüyor ve bunu önemsiz bir şey zannediyordunuz. Halbuki o, Allah katında büyük bir günahdır.

İzah: Bu âyetler; Mistah, Hassan ve Zeyneb bint-i Cahş'ın kız kardeşi Hamne bint-i Cahş gibi îman sahibi olan ve îmanları sebebiyle Allah'ı Teâlâ'nın tevbe bahsettiği kimseler hakkındadır. Bu meselede ileri gidenler; Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl ve benzerleri gibi münâfıklara gelince, bu âyetle kastedilenler onlar değildir. Nitekim bu münâfıklara Sûre-i Nûr, Âyet 11'de elim bir azap vardır, diye buyrulmuştur.

(وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ) (١٦)

16. Siz bu iftirayı işittiğiniz vakit, "Bu sözü söylemek bize yakışmaz. Subhânallâh! Bu büyük bir bühtandır" deseydiniz ya!

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzurunda, Hz. Âişe annemize iftira atılıp bu olay Ashâb arasında konuşulmaya başlayınca, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu ayağa kalkıp yüksek sesle: "Subhânallâh! Bu büyük bir bühtandır" diye söyledi ve Allah'ı Teâlâ da onun bu sözünü tasdik ederek, Mü'minlere uyarı maiyetinde; "Neden siz de Hz. Ömer'in söylediği gibi söylemediniz?" diye buyurmuştur.

Rivâyet edildiğine göre, bu âyetler indikten sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Ömer'e: "Sen bunu nereden bildin?" diye sorunca, Hz. Ömer: "Allah'ı Teâlâ'nın, gökleri ve yeri onun hürmetine yarattığı Habîbini, böyle mahçup bir duruma düşürmeyeceğini ve hanımlarının da böyle bir yanlış yapmalarına müsâde etmeyeceğini düşünerek böyle söyledim" demiştir.

Hz. Ömer hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَقَدْ كَانَ فِيمَا قَبْلَكُمْ مِنَ الْأُمَمِ مُحَدَّثُونَ فَإِنْ يَكُونُ فِي أُمَّتِي أَحَدٌ فَإِنَّهُ عُمَرُ) (خ ت عن ابى هريرة)

"Yemin olsun ki, sizden önce yaşamış ümmetler içinde kendilerine ilham olunan

kimseler vardı. Ümmetim içinde onlardan biri de şüphesiz Ömer'dir.”[1]

Hiz. Âişe'nin temiz olduğuna dair inen bu âyetlerin neticesinde de Hiz. Ebû Bekir Efendimize, bütün Ashab-ı Kirâm tarafından "Ebû Bekir" yani, "Bekir'in (temiz olan Hiz. Âişe'nin) babası" ismi verilmiştir. Yoksa Hiz. Ebû Bekir'in asıl adı Abdullah'tır.

Hiz. Âişe Radiyallâhu anhâ, gerdanlığını ikinci defa kaybettiği başka bir seferde geceleyin susuz bir mevkiide konaklamışlar, abdest alma imkânı olmamış ve bunun üzerine de Sûre-i Mâide, Âyet 6 nâzil olmuştur. Bu olay Hiz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şöyle nakledilmiştir:

لَمَّا كَانَ مِنْ أَمْرِ عَقْدِي مَا كَانَ قَالَ أَهْلُ الْإِفْكِ مَا قَالُوا، فَخَرَجْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةٍ أُخْرَى، فَسَقَطَ أَيْضًا عَقْدِي، حَتَّى حَبَسَ التَّمَّاسُ النَّاسَ، وَأَطْلَعَ الْفَجْرُ، فَلَقِيتُ مِنْ أَبِي بَكْرٍ مَا شَاءَ اللَّهُ، وَقَالَ لِي: يَا بَنِيَّةُ فِي سَفَرٍ تَكُونِينَ عَنَاءً وَبَلَاءً وَلَيْسَ مَعَ النَّاسِ مَاءٌ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ الرَّخْصَةَ بِالنَّيْمِ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَمَّا (وَاللَّهِ يَا بَنِيَّةُ إِنَّكَ لِمَا عَلِمْتُ مُبَارَكَةً) (طب عن عائشة)

Gerdanlığımın kaybolduğu ve ifk ehlinin attıkları iftiralar ile bunu tâkip eden olaylardan sonra yine bir defasında başka bir gazvede Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte sefere çıkmıştım. Yine gerdanlığım düştü ve insanlar, onu aramak üzere hapsolundu. Bulundukları yerden ayırlamadılar. Ebû Bekir es-Sıddîk bana: "Kızcağızım, her seferde insanlara yük ve ibtila oluyorsun" dedi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ teyemmümle ilgili ruhsatı indirdi[2] de, Ebû Bekir es-Sıddîk de: "Ey kızım! Şüphesiz ki, sen çok mübârek birisin" dedi.[3]

Âişe annemize o zamanda münâfıklar tarafından yapılmış olan iftiralar, günümüzde de aynı münâfık kimseler tarafından hâlâ yapılmak-tadır. İşte bu münâfıklar, Âişe annemizin temiz olduğuna dair inen âyetleri inkâr ederek küfre girmektedirler. Kur'ân-ı Kerîm'deki bütün âyetler Allah'ın kelâmıdır ve bir bütündür. Değil bu kadar âyetleri inkâr etmek, kişi bir harfini dahi inkâr etse, tamamını inkâr etmiş olur ve küfre düşer. Nitekim Allah'ı Teâlâ Sûre-i Ankebût, Âyet 47'de:

"... Bizim âyetlerimizi, kâfirlerden başkası inkâr etmez" diye buyurmaktadır.

Yine aynı münâfıklar; Hiz. Ebû Bekir, Hiz. Ömer, Hiz. Osman ve birçok Sahâbîye hakaret etmeleri sebebiyle de küfre girmektedirler.

İşte münâfıkların başı olan Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl'de Ashâbın içerisinde yaşayıp beş vakit namazını mescitte kılan ve bakıldığında diğer Ashâbdan ayırt edilemeyen bir kimse idi. Ama itikadının bozukluğundan dolayı münâfıktı. Nitekim Hz. Âişe annemize, bu iftirayı başlatan kişi olmuş ve onun için Sûre-i Nûr, Âyet 11'de geçtiği üzere elim bir azap olduğu haber verilmiştir. Bu âyetleri gördükleri halde, aynı iftirayı yapanlar da, âhirette aynı azâba uğrayacaklardır.

[1] Sahih-i Buhârî, Fedâil'ul-Ashâb 6, Enbiyâ 54; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 17.

[2] Sûre-i Mâide, Âyet 6.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 18683; Sahih-i Buhârî, Teyemmüm 12.

يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (١٧) وَبَيَّنَّ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (١٨) إِنْ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (١٩)

17-19. Eğer Mü'min iseniz, Allah'ı Teâlâ size bir daha böyle iftirada bulunmamanızı nasihat eder.* Allah'ı Teâlâ size âyetlerini beyan eder. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.* Mü'minler arasında çirkin ve kötü şeylerin yayılmasını isteyenler var ya, onlar için dünyâda ve âhirette elim bir azap vardır. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilir, lâkin siz bilmezsiniz.

İzah: Âişe annemize yapılan iftiranın büyük bir günah olduğu bu âyetlerde geçmektedir. Namuslu bir kadına yapılan iftira ile ilgili olarak nakledilen bir Hadis-i Şerif'te: "İffetli bir kadına zinâ iftirasında bulunmak büyük günahlardan sayılmıştır." [1] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ قَذْفَ الْمُحْصَنَةِ لِيَهْدِمَ عَمَلَ مِائَةِ سَنَةٍ (طب ك عن حذيفة

"Namuslu bir kadının namusuna iftira etmek, yüz senelik ameli yok eder." [2]

Bu hadislerde namuslu bir kadına iftira etmenin günahına verilen cezâ anlatılmaktadır. Ayrıca Âişe annemize hakaret edenler, Âişe annemiz hakkındaki bu on altı âyeti inkâr ettiklerinden dolayı da doğrudan kâfir olurlar.

[1] Sahih-i Buhârî, Vasâya 23, Sahih-i Müslim, İman 38 (145).

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 2952; Hâkim, Müstedrek, Hadis No. 8863.

(وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ رَوْفٌ رَحِيمٌ (٢٠))

20. Eğer Allah'ı Teâlâ'nın size lütfu ve rahmeti olmasaydı ve şüphesiz Allah'ı Teâlâ çok şefkatli ve çok merhametli bulunmasaydı, hâliniz ne olurdu?

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطُواتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ (وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَاىَ مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ((٢١))

21. Ey îman edenler! Şeytanın adımlarına (vesvesesine) uymayın. Her kim şeytanın adımlarına uyarsa, elbette şeytan, çirkin ve kötü şeyleri emreder. Eğer Allah'ı Teâlâ'nın size lütfu ve rahmeti olmasaydı, içinizden hiçbiri ebediyyen temize çıkamazdı. Fakat Allah'ı Teâlâ, dilediğini temize çıkarır. Allah'ı Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

وَلَا يَأْتَلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَاىِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ (وَلِيُغْفِرُوا وَلِيُصْفَحُوا إِلَّا تَجِبُونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٢٢)

22. Sizden fazilet ve servet sahibi olanlar, akrabaya, miskinlere ve Allah yolunda hicret edenlere bir şey vermemek için yemin etmesinler; (kabahatlerini) affetsinler ve bağışlasınlar. Allah'ı Teâlâ'nın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz! Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu sûrenin, on birinci âyetinin izahında geniş olarak anlatıldığı üzere Âişe annemize iftira atanlardan biri de, Hz. Ebû Bekir'in akrabası ve fakir olan Mistah idi. Hz. Ebû Bekir Efendimiz fakir olduğu için ona yardım ederdi. Âişe annemizin temiz olduğuna dair bu âyetler nâzil olunca, Hz. Ebû Bekir ona bir daha yardım etmeyeceğine dair yemin etmişti.

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ bu olayı şöyle anlatmıştır:

أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ وَكَانَ يُنْفِقُ عَلَى مِسْطَحِ بْنِ أَثَاثَةَ لِقَرَابَتِهِ مِنْهُ وَفَقْرَهُ وَاللَّهُ لَا أَنْفِقُ عَلَى مِسْطَحٍ شَيْئًا أَبَدًا بَعْدَ الَّذِي قَالَ لِعَائِشَةَ مَا قَالَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ { وَلَا يَأْتَلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ إِلَى قَوْلِهِ غَفُورٌ رَحِيمٌ } قَالَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ بَلَى وَاللَّهِ إِنِّي لَأَجِبُ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لِي فَرَجَعَ إِلَى مِسْطَحِ النَّفَقَةَ الَّتِي كَانَ يُنْفِقُ عَلَيْهِ وَقَالَ وَاللَّهِ لَا

(أُنْزِعْهَا مِنْهُ أَبَدًا (خ م عن عائشة

Babam Ebû Bekir es-Siddîk, akrabalığından ve fakirliğinden dolayı nafaka verdiği Mistah İbn-i Usâse için: "Kızım Âişe'ye bu iftirayı söyledikten sonra vallâhi, ben de Mistah'a birşey vermem!" diye yemin etti. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Sizden fazilet ve servet sahibi olanlar, akrabaya, miskinlere ve Allah yolunda hicret edenlere bir şey vermemek için yemin etmesinler; (kabahatlerini) affetsinler ve bağışlasınlar. Allah'ı Teâlâ'nın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz! Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" mealindeki Sûre-i Nûr, Âyet 22'yi indirdi. Bu âyetin inmesi üzerine Ebû Bekir es-Siddîk: Vallâhi! Allah'ı Teâlâ'nın beni bağışlamasını elbette severim!" dedi ve Mistah'a verildiği nafakayı tekrar vermeye başladı ve "Ben bu nafakayı ondan ebediyyen koparmam" dedi.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Şehâdet 15; Megâzi 36; Sahih-i Müslim, Tevbe 10 (56 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 25; Sünen-i Nesâî, Tahâret 1194.

إِنَّ الَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (٢٣) يَوْمَ (تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٢٤) يَوْمَئِذٍ يُوفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ (اللَّهُ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ (٢٥)

23-25. İffetli ve haklarında uydurulan kötülüklerden habersiz Mü'min kadınlara zinâ isnat edenler, şüphesiz ki dünyâda ve âhirette lânete uğratılmışlardır. Onlar için büyük bir azap da vardır.* O gün, yaptıkları şeylere dair dilleri, elleri ve ayakları kendi aleyhlerine şâhitlik edecektir* O gün Allah'ı Teâlâ, onlara hak ettikleri cezâyı tam olarak verir. Onlar da Allah'ı Teâlâ'nın apaçık hak olduğunu bilirler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, mahşer gününde, dünyâda iken işledikleri günahları inkâr edenlerin âzâları dile gelip, o günahları yaptıklarına dair şâhitlik edecektir. Yine bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Yâsîn, Âyet 65'te de şöyle buyurmaktadır: "O gün onların ağızlarını mühürleriz; yaptıklarını Bize elleri söyler ve ayakları da şâhitlik eder."

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَحَكَ فَقَالَ هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ أَضْحَكُ قَالَ قُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ مِنْ مُخَاطَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ يَقُولُ يَا رَبِّ أَلَمْ تَجِرْنِي مِنَ الظُّلْمِ قَالَ يَقُولُ بَلَى قَالَ فَيَقُولُ فَإِنِّي لَا أَجِيزُ عَلَى

نَفْسِي إِلَّا شَاهِدًا مِنِّي قَالَ فَيَقُولُ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا وَبِالْكَرَامِ الْكَاتِبِينَ شَهِودًا قَالَ فَيُخْتَمُ عَلَىٰ فِيهِ
فَيُقَالُ لِأَرْكَانِهِ أَنْطِقِي قَالَ فَتَنْطِقُ بِأَعْمَالِهِ قَالَ ثُمَّ يُخْلَىٰ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلَامِ قَالَ فَيَقُولُ بُعْدًا لَّكَ وَسُحْقًا فَعَنْكَ
(كُنْتُ أَنَاضِلُ م) عن انس

Biz, bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında iken güldü de, "Neye güldüğümü biliyor musunuz?" buyurdu. "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedik. Bunun üzerine: "Kulun, Rabbine olan hitabından!" buyurdu ve sözüne şöyle devam etti. Kul: "Ey Rabbim! Sen beni zulümden korumadın mı?" der. Allah'û Teâlâ da: "Evet, korudum" buyurur. Kul da: "Fakat ben bugün kendime, kendimden başka bir kimsenin şâhit olmasını aslâ istemiyorum" der. Allah'û Teâlâ: "Bugün sana tek şâhit olarak nefsin, çok şâhit olarak da kirâmen kâtibîn melekleri kâfidir" buyurur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem devamla buyurdu ki: "Ağızına mühür vurulur ve diğer organlarına, "Konuş" denilir. Onlar kişinin amelini haber verirler. Sonra konuşma hususunda serbest bırakılır. Adam organlarına: "Yazıklar olsun size! Buradan defolun! Ben sizin için mücâdele etmiştim" der.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (17).

الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَٰئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا
(يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ٢٦)

26. Pis kadınlar, pis erkeklere ve pis erkekler, pis kadınlara; temiz kadınlar, temiz erkeklere ve temiz erkekler, temiz kadınlara mahsustur. İşte o temiz olanlar, onların attıkları iftiralarından çok uzaktırlar. Onlar için bağışlanma ve bol rızık vardır.

İzah: Allah'û Teâlâ, Hz. Âişe annemizi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hanımı kılmışsa, bu onun temiz ve iyi olmasındandır. Zîrâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, temiz insanların en temizidir. Şâyet Hz. Âişe kötü olmuş olsaydı, bu âyette de geçtiği gibi Allah'û Teâlâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in eşi olmasını lâyük görmez ve takdir etmezdi. Bu sebeple Allah'û Teâlâ, Resûlünü insanlar içerisinde nasıl en hayırlı, en temiz ve en şerefli kılmışsa, Hz. Âişe annemizi ve diğer eşlerini, kadınlar arasında en şerefli ve en temiz olması gerekir. Bu sebeple Âişe annemizin de diğer eşlerinin de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e lâyük birer eş olduklarını Allah'û Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile bildirmektedir.

Bu Âyet-i Kerîme'nin sonunda: "İşte o temiz olanlar, onların attıkları iftiralardan çok uzaktırlar. Onlar için bağışlanma ve bol rızık vardır" diye buyrulduğu için, bu da Hz. Âişe annemizin Cennet ehlinden olduğunun müjdesidir.

Yusuf Aleyhisselâm iftiraya maruz kaldığında Allah'ı Teâlâ beşikte yatan bir çocuğu konuşturarak, onun bundan uzak olduğunu açıkladı. Hz. Meryem de zinâ iftirasına maruz kaldığında Allah'ı Teâlâ onu henüz bebek olan İsâ Aleyhisselâm vâsıtası ile temize çıkardı. Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ da zinâ iftirasına maruz kaldığında, Allah'ı Teâlâ onu Kur'ân-ı Kerîm ile temize çıkardı. Allah'ı Teâlâ, Hz. Âişe'nin bir çocuk ya da bir Peygamber tarafından temize çıkarılmasına râzı olmayıp, bizzat kendi kelâmıyla onun iftira ve bühtandan uzak olduğunu ilan etti.

Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle buyurmuştur:

لَقَدْ أُعْطِيتِ تِسْعًا مَا أُعْطِيَتْهُنَّ امْرَأَةٌ لَقَدْ نَزَلَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِصُورَتِي فِي رَاحَتِهِ حِينَ أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَتَزَوَّجَنِي وَلَقَدْ تَزَوَّجَنِي بِكَرًّا وَمَا تَزَوَّجَ بِكَرًّا غَيْرِي وَلَقَدْ تُوفِّيَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَإِنَّ رَأْسَهُ لَفِي جَبْرِ ي , وَلَقَدْ قُبِرَ فِي بَيْتِي ... (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن عائشة)

Bana hiçbir kadına verilmemiş dokuz özellik verilmiştir: Cebrâil Aleyhisselâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e benimle evlenmesini emrettiğinde, avucu içerisinde benim resmimle ona indi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem benimle bâkire olarak evlendi, benden başka bâkire ile evlenmiş değildir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem başı benim göğsüme dayalı olduğu halde vefât etti. Benim odamda gömüldü, melekler benim evimi kuşattılar. O hanımlarından birisiyle birlikte ise, hanımları yanından uzaklaşır ve ona vahiy öylece nâzil olurdu. Halbuki ben onunla aynı örtünün altında yattığım halde vahiy ona nâzil olurdu. Ben onun halifesinin ve onun siddîkının kızıyım, benim suçsuz olduğuma dair hüküm semâdan nâzil olmuştur. Ben tertemiz olarak ve tertemiz olanın nezdinde yaratıldım. Bana bir bağışlanma, pek cömertçe ve şerefli bir rızık vaadinde bulunuldu.[1]

İmam Kurtubî, bu hadisin devamında der ki: Hz. Âişe bu son sözüyle Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Nûr, Âyet 26'da geçen, "Onlar için bağışlanma ve bol rızık vardır" buyruğunu kastetmektedir. O da Cennettir.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 12, s. 212.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (٢٧) فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ (٢٨)

27-28. Ey îman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere izin almadan ve ehline selâm vermeden girmeyin. Bu, sizin için daha hayırlıdır. Umulur ki, düşünüp anlarsınız.* Eğer girmek istediğiniz evde kimseyi bulamazsanız, size izin verilinceye kadar oraya girmeyin. Eğer size, "Geri dönün" denilirse hemen dönün. Bu sizin için daha temizdir (daha güzel bir davranıştır). Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızı bilir.

İzah: Başkalarının evlerine girerken nasıl hareket edilmesi gerektiği Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

كُنْتُ فِي مَجْلِسٍ مِنْ مَجَالِسِ الْأَنْصَارِ إِذْ جَاءَ أَبُو مُوسَى كَأَنَّهُ مَذْعُورٌ فَقَالَ اسْتَأْذَنْتُ عَلَى عُمَرَ ثَلَاثًا فَلَمْ يُؤْذَنَ لِي فَرَجَعْتُ فَقَالَ مَا مَنَعَكَ قُلْتُ اسْتَأْذَنْتُ ثَلَاثًا فَلَمْ يُؤْذَنَ لِي فَرَجَعْتُ وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (إِذَا اسْتَأْذَنْ أَحَدُكُمْ ثَلَاثًا فَلَمْ يُؤْذَنَ لَهُ فَلْيَرْجِعْ ... (خ) عن ابى سعيد الخدرى

Ensâriilerin bir meclisinde oturuyordum. Ebû Mûsâ el-Eş'arî korkuyla içeri girdi. "Seni korkuya düşüren nedir?" diye sorunca, Hz. Ömer yanına gelmemi emretmişti. Gittim ve girmek için üç defa izin istedim. Bana şifâhi olarak giriş izni verilmediği için geri döndüm. Daha sonra Hz. Ömer: "Yanımıza gelmene engel olan ne oldu?" diye sordu. Ben de üç defa izin istediğim halde, giriş izni verilmeyince geri döndüm. Çünkü Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Sizden herhangi bir kimse üç defa izin istediği halde, ona izin verilmeyecek olursa geri dönsün" diye buyurdu demem üzerine, Hz. Ömer, bana: "Sen naklettiğin hadisi ya isbat edersin ya da seni cezâlandırırım" dedi. Bunun üzerine Übeyy b. Ka'b, Ebû Mûsâ el-Eş'arî'ye: "Sen içimizden en genci ile Hz. Ömer'e git ve durumu bildir" dedi. Cemaatin en genci ben olduğum için Ebû Mûsâ ile giderek Hz. Ömer'e, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu hadisini haber verdim. Üç defa izin istemek, isteyen için bir haktır. Yoksa onun için farz olan bir defa istemektir.[1]

Kendisine izin verilen kimsenin selâm vermesi gerektiğine dair de Kelede b. Hanbel Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ صَفْوَانَ بْنَ أُمَيَّةَ بَعَثَهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَلَدَيْنِ وَجَدَايَةَ وَضَغَابِيَسَ وَالنَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَعْلَى مَكَّةَ فَدَخَلَتْ وَلَمْ أَسْلَمْ فَقَالَ ارْجِعْ فَقُلِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ (د) عن كعدة بن حنبل

Safvan b. Ümeyye, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e götürmek üzere onunla bir miktar süt, altı yedi aylık bir ceylan yavrusu ve bir miktar da acur göndermişti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de o sırada Mekke'nin yukarı taraflarında bulunuyordu. Yanına selâm vermeden girdim, o da: "Geri dön ve es-selâmu aleyküm de" diye buyurdu.[2]

İzinsiz bir eve girmenin veya bakmanın vebâli ve cezâsı hakkında da Sehl b. Sa'd Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

اَطَّلَعَ رَجُلٌ مِنْ جُحْرٍ فِي حُجْرٍ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَدْرَى يَحْكُ بِهِ رَأْسَهُ فَقَالَ لَوْ أَعْلَمُ أَنَّكَ تَنْظُرُ لَطَعْتُ بِهِ فِي عَيْنِكَ إِنَّمَا جُعِلَ الْإِسْتِذَانُ مِنْ أَجْلِ الْبَصَرِ (خ م عن سهل بن سعد)

Bir adam Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kapısındaki bir delikten içeriyi gördü. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in elinde de saçlarını taradığı demir ya da tahtadan ucu sivri bir tarak vardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Senin içeri doğru baktığını bilsem, bunu gözüne batırırdım. Çünkü Allah'ı Teâlâ'nın, izin istemeyi emretmiş olması, görmekten ötürüdür." [3]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ اَطَّلَعَ فِي بَيْتٍ قَوْمٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ فَقَدْ حَلَّ لَهُمْ أَنْ يَفْقُتُوا عَيْنَهُ (م عن ابى هريرة

"Her kim izinleri olmaksızın başkalarına ait bir evi gözetlerse, o ev halkının, o kimsenin gözünü çıkartmaları helâl olur." [4]

[1] Sahih-i Buhârî, İsti'zan 13; Sahih-i Müslim, Âdab 7 (33-37 Sünen-i Tirmizî, İsti'zan 3.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 127; Sünen-i Tirmizî, İsti'zan 18.

[3] Sahih-i Buhârî, İsti'zan 11; Sahih-i Müslim, Âdab 9 (40, 41 Sünen-i Tirmizî, İsti'zan 17.

[4] Sahih-i Müslim, Edeb 9 (43).

(لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ) (٢٩)

29. Bir oturana mahsus olmayıp faydalanmaya hakkınız olan yerlere izinsiz girmenizde günah yoktur. Allah'ı Teâlâ, açıkladıklarınızı da, gizlediklerinizi de bilir.

İzah: Mü'minlerin izin almadan evlere girmemeleri gerektiğine dair olan Sûre-i Nûr, Âyet 27 nâzil olunca, Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu: "Yâ Resûlallah! Şam yollarında bulunan hanlar ve mekânlar hakkında ne buyurursunuz?" diye sordu. Bunun üzerine de Sûre-i Nûr, Âyet 29 nâzil olmuştur.

İşte her hangi bir şahsa ait olmayan ve halkın kullanımına açık olan cami, mescit ve kamu binaları gibi yerlere insanların binaya girerken izin almaları gerekmez. Bundan dolayı bir günaha girmiş olmazlar. Ancak şahıslara ait olan bir binaya izinsiz kesinlikle girilmez.

(قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ (۳۰))

30. Ey Habîbim! Mü'min erkeklere de ki: "Gözlerini haramdan sakınsınlar, edep yerlerini muhafaza etsinler. Bu hâl, onlar için daha temizdir. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, onların yaptıklarından haberdardır."

İzah: Âyet-i Kerîme'de: Ey Habîbim! Mü'min erkeklere de ki: "Gözlerini haramdan sakınsınlar, edep yerlerini muhafaza etsinler" diye buyrulmaktadır. Yani, Mü'min erkekler, temiz bir hayat yaşamaya gayret etsinler. Gözlerini harama bakmaktan sakınsınlar. Tenâsül organlarını ve şehvetlerini dâimâ muhafaza etsinler. Haram olan ilişkilerden, insanlık terbiyesine aykırı olan vaziyetlerden kaçınsınlar. Örtülmesi icap eden azalarını açıvermekten son derece sakınsınlar. İslâmî edep kurallarına aykırı hareketlerde bulunmasınlar.

Gözleri haramdan korumaya dair Ebû Said el-Hudri Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطَّرِيقَاتِ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا مِنْ مَجَالِسِنَا بُدُّ نَتَحَدَّثُ فِيهَا فَقَالَ إِذْ أَبَيْتُمْ إِلَّا الْمَجْلِسَ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ قَالُوا وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ غَضُّ (الْبَصَرِ وَكَفُّ الْأَذَى وَرَدُّ السَّلَامِ وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ (خ م عن ابى سعيد الخدرى

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yollarda oturmaktan sakının" buyurdu. "Yâ Resûlallah! Bizim için orada oturmak kaçınılmaz bir şeydir. Biz

oralarda sohbet ederiz" dediler. Şöyle buyurdu: "Madem oturmaktan başka şeyi kabul etmiyorsunuz, o takdirde yolun hakkını verin." "Yâ Resûlallah! Yolun hakkı nedir!" dediler. Şöyle buyurdu: "Gözün haramdan sakındırılması, rahatsızlık verici şeylerin önlenmesi, selâmın alınması, iyiliğin emredilip kötülüğün sakındırılması."[1]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Ali Efendimize şöyle buyurmuştur:

(يَا عَلِيُّ لَا تُتْبِعِ النَّظْرَةَ النَّظْرَةَ فَإِنَّ لَكَ الْأُولَىٰ وَلَيْسَتْ لَكَ الْآخِرَةُ) (د عن ابن بريدة عن ابيه)

"Yâ Ali! Bir bakışın arkasına diğerini salma. Birincisi senin hakkın olabilirse de, sonradan tekrar bakma senin hakkın değildir."[2]

Nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ النَّظْرَةَ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِيسَ مَسْمُومٌ، مَتَرَكَهَا مَخَافَتِي أَبْدَلْتُهُ إِيمَانًا يَجِدُ حَلَاوَتَهُ فِي قَلْبِهِ) (طب عن عبد الله بن مسعود)

"Harama bakmak, şeytanın zehirli oklarından bir oktur. Kim Benden korktuğundan dolayı onu terk ederse, o günahın yerini îman ile değiştiririm ki, onun tatlılığını kalbinde hisseder."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, İsti'zan 2; Sahih-i Müslim, Libâs 32 (114).

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Nikâh 43; Sünen-i Tirmizî, Edeb 28.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir Hadis No: 10211.

(وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْأَرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (٣١)

31. Ey Resûlüm! Mü'min kadınlara de ki: "Gözlerini haramdan sakınsınlar. Edep yerlerini korusunlar. Ziyinetlerini, görünmesi zarûri olan kısmı (el ve yüz) hâric göstermesinler. Başörtülerini yakalarına kadar indirsinler. Ziyinetlerini kocalarından, kendi babalarından, kayınbabalarından, kendi oğullarından, üvey

oğullarından, kendi erkek kardeşlerinden, kendi erkek kardeşlerinin oğullarından, kendi kız kardeşlerinin oğullarından, Müslüman kadınlardan, sahip oldukları câriyelerinden ve erkeklikten kesilmiş hizmetçilerinden ve kadınların mahrem yerlerini henüz anlayacak çağda olmayan çocuklardan başkalarına göstermesinler. Gizledikleri ziynetleri bilinsin diye ayaklarını da yere vurmasınlar. Ey Mü'minler! Hepiniz Allah'a tevbe edin ki kurtuluşa eresiniz "

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen örtünme emriyle ilgili Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle anlatmıştır:

يَرْحَمُ اللَّهُ نِسَاءَ الْمُهَاجِرَاتِ الْأُولَ لَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ {وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ} شَقَقْنَ مُرُوطَهُنَّ (فَاخْتَمَرْنَ بِهَا) (خ د عن عائشة)

Allah'ı Teâlâ, ilk Muhâcir kadınlara rahmetini bol kılsın! "Başörtülerini yakalarına kadar indirsinler" diye geçen Sûre-i Nûr, Âyet 31 nâzil olduğu zaman, dış giysilerinden yırtarak onunla hemen başlarını örttüler.[1]

Bu âyette kadınların nefislerini haramdan korumaları ve saç, kulağı ve boynu görülmeyecek şekilde başlarını örtmeleri emredilmiştir. Âyette zaruret olarak görülecek olan yerler de, yüz ve ellerin bileğe kadar olan kısmıdır. Bu sebeple el ve yüz hâriç, kadının bütün bedeninin kapatılması emredilmiş ve Allah'ı Teâlâ'nın âyette saydıklarının hâricinde kimseye göstermemeleri kesin olarak bildirilmiştir.

Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أَنَّ أَسْمَاءَ بِنْتَ أَبِي بَكْرٍ دَخَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهَا ثِيَابٌ رِقَاقٌ فَأَعْرَضَ عَنْهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ يَا أَسْمَاءُ إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا بَلَغَتْ الْمَحِيضَ لَمْ تَصْلُحْ أَنْ يُرَى مِنْهَا إِلَّا هَذَا وَهَذَا وَأَشَارَ إِلَى وَجْهِهِ وَكَفِّهِ. (د عن عائشة)

Bir gün Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ ince bir elbise ile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna girmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ondan yüz çevirdi ve şöyle buyurdu: "Ey Esmâ! Bir kadın ilk olarak âdet görmeye başlayınca, ellerinden ve yüzünden başka yerini yabancılara göstermesi câiz değildir."[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ حَائِضٍ إِلَّا بِخِمَارٍ. (د عن عائشة)

"Allah'ı Teâlâ ergin kadının namazını başörtüsüz kabul etmez."[3]

Ayrıca kadınların evlerinden çıkarken, dış elbiselerini örtünerek çıkmaları gerektiği Sûre-i Ahzâb, Âyet 59'da da şöyle emredilmiştir:

"Ey Peygamber! Zevcelerine, kızlarına ve Mü'minlerin kadınlarına söyle, evlerinden çıktıklarında dış örtülerini üzerlerine alsınlar..."

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

صِنْفَانِ مِنَ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا قَوْمٌ مَعَهُمْ سِيَاطٌ كَأَذْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ وَنِسَاءٌ كَاسِيَاتٌ عَارِيَّاتٌ مُمِيلَاتٌ مَائِلَاتٌ رُءُوسُهُنَّ كَأَسْنِمَةِ الْبُخْتِ الْمَائِلَةِ لَا يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يَجِدْنَ رِيحَهَا وَإِنَّ رِيحَهَا لِيُوجِدُ مِنَ (مَسِيرَةِ كَذَا وَكَذَا) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Cehennem ehlinde iki sınıf var ki, henüz onları görmedim. Biri sıgır kuyrukları gibi kamçılarla insanları dövenlerdir. Diğeri de, giyinik, fakat çıplak olan, salınarak veya kibirlenerek yürüyen, diğer kadınlara da kendileri gibi olmayı telkin eden ve başları deve hörgücüne benzeyen kadınlardır. Onlar Cennete girmeyecekler, onun kokusunu bile alamayacaklardır. Halbuki onun kokusu şu kadar ve şu kadar mesâfeden hissedilir."[4]

İşte bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerden anlaşıldığına göre, Müslümanın elbisesi bol, uzun ve tenini göstermeyecek şekilde kalın olmalıdır.

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, Müslüman bir kadının, Müslüman olmayan kadınlara mahrem yerlerini göstermesi câiz değildir.

Bu hususta Hz. Ömer Radiyallâhu anhu, Hz. Ebû Ubeyde b. el-Cerrah'a mektup yazarak şöyle buyurmuştur:

أَنَّهُ بَلَغَنِي أَنَّ نِسَاءَ أَهْلِ الذِّمَّةِ يَدْخُلْنَ الْحَمَّامَاتِ مَعَ نِسَاءِ الْمُسْلِمِينَ فَاْمْنَعُ مِنْ ذَلِكَ وَحُلْ دُونَهُ فَإِنَّهُ لَا يَجُوزُ أَنْ (تَرَى الذِّمِّيَّةَ عَرِيَّةَ الْمُسْلِمَةِ) (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن عبادة

"Bana gelen haberlere göre; bâzı Müslümanların kadınları, müşriklerin kadınlarıyla birlikte hamamlara gidiyorlarmış. Bu senin bölgede oluyor. Allah'a ve âhiret gününe îman eden bir kadının mahrem yerlerine, kendi dîninden olmayan bir kadının bakması haramdır."[5]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mü'min bir kadının, Hunsa yani hem erkeklik hem de kadınlık organı bulunan bir kimseye de mahrem yerlerini göstermemesi gerektiğini beyan etmiştir.[6]

Mü'min kadınların, evlerinin dışında, başkalarına hissettirmeleri haram olan şeylerden biri de, üzerlerine sürmüş oldukları kokulardır.

Bu hususta da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَيُّمَا امْرَأَةٍ اسْتَعْطَرَتْ فَمَرَّتْ عَلَى قَوْمٍ لِيَجِدُوا مِنْ رِيحِهَا فَهِيَ زَانِيَةٌ (ن ت عن ابى موسى الاشعري

"Herhangi bir kadın koku sürünür sonra da kokusunu hissetsinler diye bir topluluğun yanından geçecek olursa, o kadın zinâ etmiştir." [7]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Nûr 12; Sünen-i Ebû Dâvud, Libas 33.

[2] Sünen-i Ebû Davûd, Libâs, 33.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Tahâre, 132; Sünen-i Tirmizî, Salât 160; Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 85.

[4] Sahih-i Müslim, Cennet 13 (52).

[5] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 12, s. 233; Beyhakî, Ma'rifet'us-Sünen ve'l-Âsâr, Hadis No: 4292; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 46007.

[6] Bakınız: Sahih-i Müslim, Selâm, 13 (32, 33 Sünen-i Ebû Dâvud, Libas 36.

[7] Sünen-i Nesâî, Ziynet 35; Sünen-i Tirmizî, Edeb 35.

وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ ((عَلَيْهِمُ ۳۲)

32. Ey Mü'minler! Sizden evli olmayanları ve kölelerinizden, câriyelerinizden sâlih olanları evlendirin. Bunlar fakir iseler, Allah'ı Teâlâ lütfuyla onları zengin eder. Allah'ı Teâlâ, lütfu geniş olandır ve her şeyi bilendir.

İzah: Evlendirme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

زَوْجُوا أَبْنَاءَكُمْ وَبَنَاتَكُمْ حُلُوهُنَّ الذَّهَبَ وَالْفِصَّةَ وَأَجِيدُوا لَهُنَّ الْكِسْوَةَ وَأَحْسِنُوا إِلَيْهِنَّ بِالنَّحْلَةِ لِيُرَّعَبَ فِيهِنَّ (ك) (في تاريخه عن ابن عمر)

"Oğullarınızı ve kızlarınızı evlendirin. Kızları altın ve gümüşle süsleyin ve elbiseleri de güzel olsun ve kendilerine rağbet edilmesi için de, onlara güzel hediyelerle ihsanda bulunun."[1]

Nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmaktadır:

Muaz İbn-i Cebel Radiyallâhu anhu'nun anlattığına göre, kendisi Peygamberimiz ile birlikte Ensârdan birinin düğününde bulunur. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kızı isteyip nikâhı kıydıktan sonra:

عَلَى الْخَيْرِ وَالْأُلْفَةِ وَالطَّائِرِ الْمَيْمُونِ، وَالسَّعَةِ فِي الرِّزْقِ بَارَكَ اللَّهُ لَكُمْ دَفَّفُوا عَلَى رَأْسِهِ، فَجِي بِدُفٍّ فَضْرِبْ بِهِ فَأَقْبَلَتْ الْأَطْبَاقُ وَعَلَيْهَا فَاكِهَةٌ وَسُكَّرٌ فَتَنَزَّلَ عَلَيْهِ فَكَفَّ النَّاسُ أَيْدِيَهُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا لَكُمْ لَا تَنْتَهِيُونَ؟ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْ لَمْ تَنْتَ عَنِ النَّهْيَةِ؟ قَالَ: إِنَّمَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ نَهْيَةِ الْعَسَاكِرِ (فَأَمَّا الْعُرْسَاتِ فَلَا قَالَ: فَجَادَبَهُمْ وَجَادَبُوهُ (طب ومعرفة الصحابة عن عن حعاذ بن جبل

"Allah'ı Teâlâ; iyi geçim, hayırlar ve uğurlar nasib etsin, rızkınıza bolluk bereket versin, sizi mübârek kılsın" diye duâ eder. Âdet veçhile damadın başı üzerinde def çalınmasını söyler, çalarlar. Sonra içerisinde meyve ve şekerlemeler bulunan çerez sepetleri getirilir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onların üzerine serper. Fakat halk bunları kapışmak üzere harekete geçmez, olduğu yerde durur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hayretle: "Niçin yağmalamıyorsunuz?" der. Onlar da: "Yâ Resûlallah! Siz falanca günler tekrarla bizi yağmacılıktan menettiniz" derler. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ben sizi ganîmet mallarını yağmalamaktan menettim, düğün yağmasından menetmedim, haydi yağmalayın" der. Muaz Radiyallâhu anhu der ki: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onları da, bizi de bu yağmaya teşvik ettiğini gördüm."[2]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ تَرَكَ التَّزْوِيجَ مَخَافَةَ الْعَيْلَةِ فَلَيْسَ مِنَّا) (الديلمى عن أبى سعيد

"Geçim korkusu sebebi ile evlenmeyen bizden değildir."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(تَزَوُّجُوا فَإِنِّي مُكَاتِّرٌ بِكُمْ الْأُمَمَ، وَلَا تَكُونُوا كَرَهْبَانِيَّةِ النَّصَارَى (عد ق عن ابى امامة

Evlenin, ben sizin çokluğunuzla diğer ümmetlere karşı iftihar ederim.
Hristiyanların râhipleri gibi olmayın.”[4]

Semûre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle geçmektedir:

(أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ التَّبَتُّلِ (ن ت عن سمره

”Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, evlenmemek şeklindeki ruhbanlığı yasakladı.”[5]

Bu sebeple Hristiyanlarda olan ruhbanlık yani hiç evlenmeme şekli bizim dînimizde kesin olarak yasaklanmıştır. Ancak erkeklikten dolayı bir sakatlığı varsa veya evlenmeyi istiyorda kadınlar tarafından farklı sebepler öne sürülerek kabul görmüyor ve bu nedenlerden dolayı da evlenme imkânı bulamıyorsa müstesnâ.

Sa’d b. Ebî Vakkâs Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

رَدَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ التَّبَتُّلَ وَلَوْ أَذِنَ لَهُ لَأَخْتَصَيْنَا (خ م عن سعد
(بن ابى وقاص

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Osman İbn-i Mez’ûn’un, kadınlardan uzak kalmak için yaptığı yemini kabul etmeyip reddetmişti. Eğer ona izin verseydi, kendimizi hadım yapardık.[6]

Sa’d b. Hişam Radiyallâhu anhu’dan şu hâdise nakledilmiştir:

أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ عَائِشَةَ قَالَتْ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكَ عَنِ التَّبَتُّلِ فَمَا تَرَى فِيهِ قَالَتْ فَلَا تَفْعَلْ أَمَّا
سَمِعْتُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ {وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً} فَلَا تَتَّبَتَّلْ (ن حم عن
(سعد بن هشام

Sa’d b. Hişam Radiyallâhu anhu, Hz. Âişe’nin yanına vardı ve ona şöyle dedi:
”Ben sana kadınlarla evlenmeksizin bekâr hayatı yaşamayı soracaktım, bu konuda senin görüşün nedir?” Hz. Âişe şöyle dedi: ”Sakın ha böyle yapma! Allah’u Teâlâ ne buyuruyor duymadın mı? ”Yemin olsun ki, senden evvel de Peygamberler gönderdik ve onlar için zevceler ve zürriyetler verdik...”[7]

dolayısıyla nefsin bekâr yaşama arzusuna uyma!"[8]

Bu nedenle İslâm'da evlenmek, Allah'ın emri olup, Fahr-i Kâinat Efendimizin de en büyük sünnetlerindendir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

النَّكَاحُ مِنْ سُنَّتِي فَمَنْ لَمْ يَعْمَلْ بِسُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي وَتَزَوَّجُوا فَإِنِّي مُكَاتِّرٌ بِكُمْ الْأُمَمَ وَمَنْ كَانَ ذَا طَوْلٍ فَلْيَنْكِحْ (وَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَعَلَيْهِ بِالصَّيَّامِ فَإِنَّ الصَّوْمَ لَهُ وَجَاءٌ) (فى الزوائد عن عائشة)

"Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimle amel etmezse benden değildir. Evlenin, zîrâ ben diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim. Her kim güç ve kuvvet sahibi ise, hemen evlensin. Her kim de evlenme imkânı bulamıyorsa, o kimse de (nâfile) oruç tutsun. Çünkü orucun şehveti kıran bir özelliği vardır."[9]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde ise şöyle buyurmuştur:

(مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي وَإِنْ مِنْ سُنَّتِي النَّكَاحُ فَمَنْ أَحَبَّنِي فَلَيْسَتْ بِسُنَّتِي) (البیهقی عن انس)

"Her kim benim sünnetime rağbet etmezse benden değildir. Nikah da benim sünnetimdir. Her kim beni seviyorsa sünnetimi yerine getirsin."[10]

Evliliğin faziletine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ نَكَحَ لِلَّهِ وَأَنْكَحَ لِلَّهِ اسْتَحَقَّ وَلَايَةَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ) (احياء علوم الدين عن معاذ بن أنس)

"Allah için evlenip, Allah için evlendiren, Allah'ın dostluğunu kazanır."[11]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ تَزَوَّجَ فَقَدْ اسْتَكْمَلَ نِصْفَ الْإِيمَانِ فَلْيَتَّقِ اللَّهَ فِي النِّصْفِ الْبَاقِي). (طس عن أنس)

"Evlenen kimse dîninin yarısını korumuş olur. Artık diğer yarısında da Allah'a karşı gelmekten sakınsın."[12]

Ashâb-ı Kirâm'ın evlenmenin önemine dair söyledikleri sözlerden bâzıları da

şöyledir:

Hız. Ömer Radyallâhu anhu: "İnsanı nikahtan ancak âcizlik ve fâcirlik meneder" buyurdu.

İbn-i Abbas Radyallâhu anhumâ: Evlenme çağını idrak etmiş çocuklarını toplar, onlara şöyle derdi: "Eğer evlenmek isterseniz, sizi evlendireyim. Çünkü kul, zinâ ettiği zaman kalbinden îmanı alınır."

Muaz İbn-i Cebel Radyallâhu anhu da şöyle söylemiştir: "Kendisinin de yakalandığı bir taun hastalığından, iki ailesi birden öldü. Hasta hasta; beni evlendirin, zîrâ ben bekar olarak ölmeyi istemem."

İbn-i Mes'ud Radyallâhu anhu da şöyle demiştir: "Allah'ın huzuruna bekar olarak varmamak için ömrümden on gün kaldığını dahi bilsem evlenmeyi tercih ederim." [13]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 293/1.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 16617; Ebû Naim İsbehânî, Ma'rîfet'us-Sahâbe, Hadis No: 4198; Kütüb-i Sitte, c. 11, s. 218-219.

[3] İmam Gazâlî, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 2, Hadis Ho: 76; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 44460.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 250/14; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 44432.

[5] Sünen-i Tirmizî, Nikah 2; Sünen-i Nesâî, Nikah 4.

[6] Sahih-i Buhârî, Nikah 8; Sahih-i Müslim, Nikah 1.

[7] Sûre-i Ra'd, Âyet 38.

[8] Sünen-i Nesâî, Nikâh 4.

[9] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 6664; Ayrıca bakınız: Sahih-i Buhârî, Nikâh 3; Sahih-i Müslim, Nikâh 1 (3).

[10] İmam Gazâlî, İhyâ-u Ulûmî'd-Din, c. 2, Hadis No: 75; Sahih-i Buhârî,

Nikâh 1.

[11] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûmi'd-Din, c. 2, Hadis No: 79; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15064.

[12] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 44433.

[13] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûmi'd-Din, c. 2, s. 263.

وَلَيْسَتَغْفِفَ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ (فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَآتُوهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَيْكُمْ وَلَا تَكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ (تَحْصُنَا لِنَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَنْ يُكْرِهِنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَحِيمٌ (۳۳)

33. Evlenme imkânı bulamayanlar da, Allah'ı Teâlâ kendilerini lütfuyla zengin edinceye kadar iffetlerini korusunlar. Sahip olduğunuz kölelerinizden mükâtebe yapmak isteyenlere, eğer onlarda bir hayır görürseniz, onlarla mükâtebe yapın ve Allah'ı Teâlâ'nın size ihsan buyurduğu mallardan onlara verin. Câriyeleriniz iffetlerini muhafaza etmek isterlerse, dünyâ menfaatleri için onları zinâyâ zorlamayın. Eğer zorlayan bulunursa, zorlanan câriyeler hakkında şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de birkaç meseleye birden dikkat çekilmek-tedir. Evlenmeyi istediği halde buna gücü yetmeyenlerin evlenme imkânı buluncaya kadar iffetlerini muhafaza etmek için nâfile oruç tutarak nefisleriyle mücâdele etmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmaktadır:

يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَصَرِ وَأَخْصَنُ لِلْفَرْجِ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ (بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ). (خ م عن ابن مسعود)

"Ey gençler topluluğu! İçinizden evlenmeye gücü yeten evlensin. Zîrâ evlenmek gözleri haramdan daha çok korur ve zinâdan daha çok muhafaza eder. Gücü yetmeyen kimse ise (nâfile) oruç tutsun. Çünkü orucun şehveti kıran bir özelliği vardır."[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de, mükâtebe isteyen kölelere müsaade edilmesi gerektiği de beyan edilmektedir. "Mükâtebe" ise, bir kimsenin köle ve câriyesine: "Bana bir defada veya taksitli olarak şu kadar para verirsen azat ol!" demesi ve köle ve câriyenin de bunu kabul etmesidir. Yahut bir bedel üzerinde karşılıklı olarak

anlaşmalarıdır. Âyetin devamında, "Eğer onlarda bir hayır görürseniz, onlarla mükâtebe yapın" diye buyrulması da, aranızda yapmış olduğunuz antlaşmaya sâdık kalacaklarından emin olursanız, o takdirde onlarla mukâtebe yapın, demektir.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de: "Câriyeleriniz, iffetlerini muhafaza etmek isterlerse, dünyâ menfaatleri için onları zinâyâ zorlamayın" diye buyrulmaktadır. Bu âyetin nüzul sebebine dair Câbir Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi nakletmiştir:

أَنَّ جَارِيَةَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي سَلُولٍ يُقَالُ لَهَا مُسَيِّكَةُ وَأُخْرَى يُقَالُ لَهَا أُمَيْمَةُ فَكَانَ يُكْرِهُهُمَا عَلَى الزَّوْجِ فَشَكَتَا ذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ {وَلَا تُكْرِهُوا فَتِيَانَكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِلَى قَوْلِهِ غَفُورٌ رَحِيمٌ} (م عن جابر)

Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl'un[2]; biri Müseyke, biri de Ümeyme adında iki câriyesi vardı. Abdullah İbn-i Übeyy, bu ikisini (kendisine kazanç elde etmeleri için) zinâyâ zorluyordu. Bu iki câriye bu durumu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şikâyet edince, Allah'ı Teâlâ: "Câriyeleriniz, iffetlerini muhafaza etmek isterlerse, dünyâ menfaatleri için onları zinâyâ zorlamayın..." diye geçen Sûre-i Nûr, Âyet 33'ü indirdi.[3]

Burada geçen câriyelerinizi zinaya zorlamayın ifadesi, câriyelerin gönül rızası olursa zinâ yapabilecekleri anlamında değildir. Zinâ ettiği tespit edilen kölelere ve câriyelere recm cezâsı uygulanmaz. Çünkü recm yarıya bölünmez. Bunlar hakkında bu zinâ cezâsı zinâ eden hür kimselere tatbik edilen cezânın yarısı uygulanır ve elli değnek vurulur.[4]

Bu hususta Ebû Abdurrahman es-Sülemî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

خَطَبَ عَلِيٌّ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَقِيمُوا عَلَى أَرْقَائِكُمُ الْحَدَّ مَنْ أَحْصَنَ مِنْهُمْ وَمَنْ لَمْ يُحْصِنْ فَإِنَّ أَمَةً لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَنْتَ فَأَمَرَنِي أَنْ أَجْلِدَهَا فَإِذَا هِيَ حَدِيثٌ عَهْدٍ بِنَفَاسٍ فَخَشِيتُ إِنْ أَنَا جَلَدْتُهَا أَنْ أَقْتُلَهَا فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَحْسَنْتَ أَتْرُكُهَا حَتَّى تَمَاتَلَ (م عن أبي عبد الرحمن السلمي)

Hız. Ali hutbede şöyle buyurdu: Ey insanlar! Erkek ve kadın kölelerinizden evlenmiş olanlara da, evlenmemiş olanlara da (zinâ işledikleri takdirde) hadleri (şer'î cezâları) tatbik edin. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bir câriyesi zinâ etmişti de ona celde (değnek) cezâsını uygulamamı bana

emretmişti. Kendisine bu görevi yapmak üzere geldiğimde loğusalığının başlangıcında buldum ve şâyet bu cezâyı uygularsam öldürürüm diye korktum. Bu durumu gelip Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e anlattım. O da, "İyi yapmışsın, iyileşinceye kadar ona dokunma" buyurdu.[5]

Kendisine zorla zinâ yaptırılan kişilere had cezası uygulanmaz. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنَّسْيَانَ وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ (هـ) عَنْ أَبِي زَرِّ الْغَفَارِي

"Allah’u Teâlâ ümmetimden hata, unutma ve istemediği halde zorla yaptırılan şeyin sorumluluğunu kaldırmıştır."[6]

[1] Sahih-i Buhârî, Nikah 2; Sahih-i Müslim, Nikah 1 (3).

[2] Bu kişi o zamanda münâfıkların lideriydi.

[3] Sahih-i Müslim, Tefsir 4 (26).

[4] Bu hususta bakınız: Sûre-i Nisâ, Âyet 25.

[5] Sahih-i Müslim, Hudûd 7 (34 Sünen-i Tirmizî, Hudûd 13; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1593. Bu hususta yine bakınız: Hadislerle Hanefi Fıkhı, c. 10, s. 113-116.

[6] Sünen-i İbn-i Mâce, Talak 16.

(وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ وَمَثَلًا مِّنَ الدِّينِ خَلَوْا مِنْ قَبْلُكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ) (٣٤)

34. Yemin olsun ki Kur’ân’da, apaçık âyetler, sizden önce gelip geçenlerden misaller ve Allah’tan korkanlar için öğütler indirdik.

İzah: Kur’ân-ı Kerîm’de önceki ümmetlerin kıssalarının geniş olarak anlatıldığına dair Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَسْأَلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ عَنْ شَيْءٍ ، فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يُخْبِرُوكُمْ بِالصِّدْقِ فَتَكْذِبُوهُمْ أَوْ يُخْبِرُوكُمْ بِالْكَذِبِ فَتُصَدِّقُوهُمْ عَلَيْهِمْ بِالْقُرْآنِ فَإِنَّهُ فِيهِ نَبَأٌ مَّا قَبْلُكُمْ وَخَبَرٌ مَّا بَعْدَكُمْ وَفَصْلٌ مَّا بَيْنَكُمْ (كر) عن ابن مسعود

"Ehl-i Kitab’a bir şey sormayın. Korkarım ki, size doğruyu söylerler de siz

yalanlarsınız yahut yalan haber verirlerde doğrularsınız. Siz Kur'ân'dan ayrılmayın. Zîrâ Kur'ân'da sizden evvel gelenlerin de sizden sonrakilerin de haberleri mevcuttur. Aranızdaki anlaşmazlıkları bertaraf edecek hükümlerde mevcuttur.”[1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, 473/2.

اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكَاوَةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (٣٥) فِي بُيُوتِ أَذْنِ اللَّهِ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ (٣٦) رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ (٣٧) (لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُمُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ (٣٨)

35-38. Allah'ı Teâlâ, göklerin ve yerin nûrudur. O'nun nûrunun misâli; içinde, yanan bir çırağ bulunan kandil gibidir. O yanan çırağ ise, parlak yıldız gibi parıldayan cam fânus içinde, ne doğuda ve ne de batıda olmayan mübârek zeytin ağacından tutuşturulur. Onun yağı, ateş dokunmasa bile, neredeyse yanıp ziyâ verir. Nûr üstüne nûrdur. Allah'ı Teâlâ, dilediğini nûruna kavuşturur. Allah'ı Teâlâ, insanlara misaller verir. Allah'ı Teâlâ, her şeyi bilendir.* (Bu nûr) Allah'ı Teâlâ'nın, kendi isminin içlerinde zikredilmesine ve yükseltilmesine izin verdiği evlerdedir.[1] Buralarda sabah akşam Allah'ı Teâlâ'yı tesbih ederler.* O erler ki, onları ne ticaret, ne de alışveriş zikrullahtan, namazı kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoyamaz. Onlar, kalplerin ve gözlerin allak bullak olacağı bir günden korkarlar.* Onlar, Allah'ı Teâlâ'nın kendilerini amellerinin daha güzeliyle mükâfatlandırması ve lütfundan kendilerine daha da fazlasını ihsan etmesi için bu ibâdetleri yaparlar. Allah'ı Teâlâ, dilediğine hesapsız rızık verir.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın, göklerin ve yerin nûru olduğuna dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu Hadis-i Şerif'i nakleler:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gece teheccüd için kalktığında şöyle duâ ederdi:

اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ وَقَوْلُكَ حَقٌّ وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ وَمُحَمَّدٌ حَقٌّ اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَبِكَ أَمَنْتُ وَإِلَيْكَ أُنَبِّتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ فَاعْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَوْ لَا إِلَهَ

(عَيْرُكَ) خ م عن ابن عباس

"Allah'ım! Hamd, Sana mahsustur. Sen, göklerin, yerin ve içindeki-lerin nûrusun. Hamd, Sana mahsustur. Gökleri, yeri ve onlarda olanları ayakta tutan Sensin. Hamd, Sana mahsustur. Sen haksın. Vaadin haktır. Sözün haktır. Sana kavuşmak haktır. Cennet haktır. Cehennem haktır. Kıyâmet gününün geleceği haktır. Peygamberler haktır. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem haktır. Allah'ım! Sana teslim oldum, Sana tevekkül oldum, Sana îman ettim, Sana döndüm, düşmanlarıma karşı Senden kuvvet aldım, Seni hakem edindim. Geçmiş ve gelecek, gizlediğim ve açığa vurduğum günahlarımı bağışla. Öne geçirici Sensin, sona bırakıcı Sensin. Senden başka ilah yoktur."[2]

Allah: Nûrdur. O'ndan nûr çıkar, bütün âlemi baştanbaşa nûra boyar. Yalnız dalâlet ehli olanlar, bu nûrdan mahrumdur. Hakkıyla îman edenler bu nûrdan istifâde ederler. Cenâb-ı Hakk, Allah isminin zuhuratından kâinatı yaratmıştır.

Bu Âyet-i Kerîme'de geçen misaller şöyledir:

Mişkat (kandil): Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Ahzâb, Âyet 46'da Peygamber Efendimize hitâben: "Ve O'nun izniyle Allah'a dâvet edici ve nûr saçan bir kandil olarak gönderdik" diye buyurmuştur.

Misbah (yanan bir çırağ): İmam Ali Kerremallâhu veche ve Hz. Fâtıma Radiyallâhu anhâ'dır.

Zücâce (cam fanus): Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'dir.

Kevkeb (yıldız): Hz. Fâtıma evlatlarıdır.

Şecere (ağaç): Nübüvvet ağacının sonuncusudur.

Bütün mükevvenâtın yaratılış sebebi ile ilgili olarak nakledilen bir Hadis-i Kudsi'de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

(كُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًّا فَأَحْبَبْتُ أَنْ أُعْرِفَ فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ) (عن ابن عباس)

"Ben gizli bir hazine idim. Bilinmek istedim. Beni bilsinler diye mahlûkatı

yarattım.”[3]

Cenâb-ı Hakk Teâlâ ilk önce kendi nûrundan Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in nûrunu yaratmış ve o nûrdan da Cennet, Cehennem, melekler, Arş, Kürs, kâinat, insanlar, cinler ve hâsılı yaratılan ne varsa hepsini yaratmıştır.

Nitekim bu hususta Câbir Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

يَا رَسُولَ اللَّهِ يَا أَبِي أَنْتَ وَأُمِّي أَخْبِرْنِي أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ قَبْلَ الْأَشْيَاءِ؟ قَالَ: يَا جَابِرُ! إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ قَبْلَ الْأَشْيَاءِ نُورَ نَبِيِّكَ مِنْ نُورِهِ فَجَعَلَ ذَلِكَ النُّورَ يَدُورُ بِالْقُدْرَةِ حَيْثُ شَاءَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ لَوْحٌ وَلَا قَلَمٌ وَلَا جَنَّةٌ وَلَا نَارٌ وَلَا مَلَكٌ وَلَا سَمَاءٌ وَلَا أَرْضٌ وَلَا شَمْسٌ وَلَا قَمَرٌ وَلَا جَنِّيٌّ وَلَا إِنْسِيٌّ فَلَمَّا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ قَسَمَ ذَلِكَ النُّورَ أَرْبَعَةَ أَجْزَاءٍ فَخَلَقَ مِنَ الْجُزْءِ الْأَوَّلِ الْقَلَمَ وَمِنَ الثَّانِي اللُّوحَ وَمِنَ الثَّالِثِ الْعَرْشَ ثُمَّ قَسَمَ الْجُزْءَ الرَّابِعَ أَرْبَعَةَ أَجْزَاءٍ فَخَلَقَ مِنَ الْجُزْءِ الْأَوَّلِ حَمَلَةَ الْعَرْشِ وَمِنَ الثَّانِي الْكُرْسِيِّ وَمِنَ الثَّالِثِ بَاقِيَ الْمَلَائِكَةِ ثُمَّ قَسَمَ الْجُزْءَ الرَّابِعَ أَرْبَعَةَ أَجْزَاءٍ فَخَلَقَ مِنَ الْأَوَّلِ السَّمَاوَاتِ وَمِنَ الثَّانِي الْأَرْضِينَ وَمِنَ الثَّالِثِ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ ثُمَّ قَسَمَ الرَّابِعَ أَرْبَعَةَ أَجْزَاءٍ فَخَلَقَ مِنَ الْأَوَّلِ نُورَ أَبْصَارِ الْمُؤْمِنِينَ وَمِنَ الثَّانِي نُورَ قُلُوبِهِمْ وَهِيَ الْمَعْرِفَةُ بِاللَّهِ وَمِنَ الثَّالِثِ نُورَ السِّنِّيهِمْ وَهُوَ التَّوْحِيدُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ. (عبد الرزق عن جابر بن عبد الله)

"Yâ Resûlallah! Bütün eşyanın hepsinden evvel, Allah’u Teâlâ neyi yarattı, ondan bana haber verir misin?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Yâ Câbir! Bütün eşyanın hepsinden evvel Allah’u Teâlâ kendi nûrundan, senin Nebî’nin nûrunu yarattı. Bu nûru öyle yaptı ki; bu nûr, Allah’ın kudretiyle her tarafta devretti. O zamanda Levh, Kalem, Cennet, Cehennem, yer, gök, ay, güneş, insan ve cin hiçbir şey yoktu. Allah’u Teâlâ bu mahlûkatı yaratmayı dilediğinde bu benim nûrumu dörde böldü. Birinden Kalem’i, ikincisinden Levh’i üçüncü-sünden Arş’ı yarattı ve dördüncüsünü yine dört parçaya böldü. Onun da birinci parçasından, Arş’ı taşıyan melekleri yarattı, ikincisinden Kürsi’yi yarattı, üçüncüsünden geri kalan melekleri yarattı. Yine dördüncü parçayı dört bölüme ayırdı. Birincisinden gökleri yarattı, ikincisinden yerleri yarattı, üçüncüsünden Cennet ve Cehennemi yarattı. Yine dördüncü bölümü dört parçaya ayırdı. Birincisinden Mü’minlerin gözlerinin nûrunu yarattı. İkincisinden kalplerinin nûrunu yarattı ki o, mârifetullah’tır. Üçüncüsünden de dillerinin nûrunu yarattı ki o, tevhiddir; lâ ilahe illallâh Muhammed’un Resûlullâh’tır.”[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimizin iki yüzden fazla ismi vardır. Onlardan birisi de, "Ebu’l-Ervâh"tır. Yani, "Ruhlar Babası" demektir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَا أَبُو الْأَرْوَاحِ وَأَنَا مِنْ نُورِ اللَّاهِ وَالْمُؤْمِنُونَ فَيُضْ نُورِي

Ben, ruhlar babasıyım ve ben, Allah'ı Teâlâ'nın nûrundanım ve Mü'minler de benim nûrumun feyzindendir.[5]

Nakledilen bir Hadis-i Kudsî de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاكَ

"Ey Habîbim! Eğer sen olmasa idin Ben, eflâkı (gökleri, yeri ve bütün mükevvenâtı) yaratmazdım." [6]

Fahr-i Âlem Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كُنْتُ نُورًا بَيْنَ يَدَيَّ رَبِّي قَبْلَ خَلْقِ آدَمَ بِأَرْبَعَةِ عَشَرَ أَلْفَ عَامٍ. (عن علي بن الحسين عن أبيه عن جده مرفوعاً)

"Âdem, yaratılmadan on dört bin yıl önce Rabbimin eli arasında bir nûr idim. "[7]

Allah'ı Teâlâ, Sûre-i Nûr, Âyet 35'in sonunu: "Allah'ı Teâlâ, dilediğini nûruna kavuşturur. Allah'ı Teâlâ, insanlara misaller verir. Allah'ı Teâlâ, her şeyi bilendir" ifadesi ile bitirmektedir. Bu hususta ise Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

الْقُلُوبُ أَرْبَعَةٌ قَلْبٌ أَجْرَدٌ فِيهِ مِثْلُ السَّرَاجِ يُزْهِرُ وَقَلْبٌ أَغْلَفٌ مَرْبُوطٌ عَلَى غِلَافِهِ وَقَلْبٌ مَنكُوسٌ وَقَلْبٌ مُصَفَّحٌ فَأَمَّا الْقَلْبُ الْأَجْرَدُ فَقَلْبُ الْمُؤْمِنِ سِرَاجُهُ فِيهِ نُورُهُ وَأَمَّا الْقَلْبُ الْأَغْلَفُ فَقَلْبُ الْكَافِرِ وَأَمَّا الْقَلْبُ الْمَنكُوسُ فَقَلْبُ الْمُنَافِقِ عَرَفَ ثُمَّ أَنْكَرَ وَأَمَّا الْقَلْبُ الْمُصَفَّحُ فَقَلْبٌ فِيهِ إِيْمَانٌ وَنِفَاقٌ فَمِثْلُ الْإِيْمَانِ فِيهِ كَمِثْلِ الْبَقْلَةِ يَمُدُّهَا الْمَاءُ الطَّيِّبُ وَمِثْلُ النِّفَاقِ فِيهِ كَمِثْلِ الْفَرْحَةِ يَمُدُّهَا الْفَيْحُ وَالْدَّمُ فَأَيُّ الْمَدَنَيْنِ غَلَبَتْ عَلَى الْأُخْرَى (غَلَبَتْ عَلَيْهِ (حَمُّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ)

"Kalpler dördtür: Tertemiz ve parlak olan kalp ki, bunda çırağ (nûr) parlamaktadır. İkincisi, örtülü olup örtüsüne tutulup bağlanmış kalptir. Üçüncüsü ters çevrilmiş, dördüncüsü de ikiyüzlü olan kalptir. Tertemiz ve parlak olan kalp, Mü'minin kalbidir. Ondaki çırağı, nûrudur. Örtülü olan kalp, kâfirin kalbidir. Ters çevrilmiş olan kalbe gelince; bu münâfığın kalbi olup, önce bilmiş, sonra inkâr etmiştir. İkiyüzlü olan kalp de hem îman ve hem de nifak (iyi ve kötü amel) vardır. Ondaki îmanın misâli, hoş bir suyun geliştirdiği baklanın misâli gibidir. Ondaki nifakın benzeri ise kan ve irinin geliştiren uzattığı yara gibidir.

Hangi uzatma diğerine gâlib gelirse o, o kalbe hâkim olur.”[8]

Yine bu âyetlerde, evlerde, yapılarda ve câmilerde namaz kılmanın ve Allah’u Teâlâ’yı zikretmenin önemine dikkat çekilmiştir. Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 114’te de şöyle buyurmaktadır: "Allah’ın mescitlerinde O’nun isminin zikredilmesini meneden ve (böylelikle) o mescitlerin harap olmasına çalışandan daha zâlim kim olabilir? Onlar için lâyük olan, mescitlere Allah’tan korkarak girmekti. Onlar için dünyâda zillet vardır ve onlar için âhirette de büyük bir azap vardır."

Mescitte kılınan namaz ve yapılan zikrullah hakkında nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ أَنَّ رَفَعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا أَنْصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ. (خ م عن ابن عباس)

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ haber verdi ki: "Halkın farz namazdan çıkınca yüksek sesle zikretmesi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in zamanında var idi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: "Ben bu sesi işitir işitmez, zikir seslerinin yükselmesi ile namazdan çıktıklarını anladım."[9]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

مَا تَوَطَّنَ رَجُلٌ مُسْلِمٌ الْمَسَاجِدَ لِلصَّلَاةِ وَالذِّكْرِ إِلَّا تَبَشَّشَ اللَّهُ لَهُ كَمَا يَتَبَشَّشُ أَهْلُ الْعَائِبِ بِغَائِبِهِمْ إِذَا قَدِمَ (عَلَيْهِمْ ه) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Gurbette olan bir kişiyi, döndüğünde ailesi nasıl güler yüzle karşılar, namaz kılmak ve Allah’ı zikretmek için mescitleri kendine mesken edinen kişiyi, Cenâb-ı Allah öyle güler yüzle karşılar."[10]

يَأْتِي فِي آخِرِ الزَّمَانِ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي يَأْتُونَ الْمَسَاجِدَ فَيَقْعُدُونَ فِيهَا حَلَقًا حَلَقًا ذَكَرُوهُمُ الدُّنْيَا وَحُبُّ الدُّنْيَا لَا تُجَالِسُوهُمْ فَلَيْسَ لِلَّهِ بِهِمْ حَاجَةٌ (احياء علوم الدين عن ابن مسعود)

"Ümmetimden âhir zamanda öyle insanlar gelecek ki, onlar mescitlerde halka halka oturacaklar; gayeleri Allah’ı zikir değil, onların zikirleri dünyâlık ve dünyâ sevgisidir. Onlarla arkadaş olmayın. Allah’u Teâlâ’nın onlara ihtiyacı yoktur."

"[11]

Evlerde yapılan zikrullah hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(مَثَلُ الْبَيْتِ الَّذِي يُذَكَّرُ اللَّهُ فِيهِ وَالْبَيْتِ الَّذِي لَا يُذَكَّرُ اللَّهُ فِيهِ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ (م عن ابى موسى

"İçinde zikrullah edilen evin misâli ile içinde zikrullah edilmeyen evin misâli, diri ile ölünün misâli gibidir.[12]

إِنَّ الْبَيْتَ الَّذِي يُذَكَّرُ اللَّهُ فِيهِ لِيُضِيءَ لِأَهْلِ السَّمَاءِ كَمَا يُضِيءُ النُّجُومُ لِأَهْلِ الْأَرْضِ (أبو نعيم في المعرفة عن عبد الرحمن ابن سابط

"İçinde zikrullah yapılan evlerin nûru, yeryüzüne gökten yıldızların ziyâsının indiği gibi gökteki meleklerle varır."[13]

[1] Buradaki evlerden maksat, câmi, mescit, ev, çadır gibi ibâdet yapılabilecek her türlü temiz mekânlardır.

[2] Sahih-i Buhârî, Teheccüd 1, Daavât 10; Tevhid 35; Sahih-i Müslim, Salat'u-Musâfirin 25 (199 Ayrıca Bakınız: İmam Mâlik, Muvatta, Kurban 34; Sünen-i Tirmizî, Daavât 29; Sünen-i Ebû Dâvud, Salat 121; Sünen-i Nesâî, Kıyâm'ul-Leyl 9.

[3] Mir'at-ı Kâinât, c. 1, s. 9.

[4] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 9; Mir'at-ı Kâinât, c. 1, s. 10.

[5] Hamâil'ül-Vesâil Alâ Delâil'ül-Mesâil, s. 220.

[6] Envâr'ul-Âşıkîn, s. 170.

[7] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 9; Hamâil'ül-Vesâil Alâ Delâil'ül-Mesâil, s. 220.

[8] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10705.

[9] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 465; Sahih-i Müslim, Kitab'ül-Mesâcid 23 (122).

[10] Sünen-i İbn-i Mâce, Mesâcid 19.

[11] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûmi'd-Din, c. 1, Hadis No: 411.

[12] Sahih-i Müslim, Salât'ül-Müsâfirîn 29 (211).

[13] Ebû Nuaym İsbehânî, Ma'rifet'üs-Sahâbe, Hadis No: 3230; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 1818.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيَعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمَانُ مَاءً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّاهَ عِنْدَهُ (فَوْفَيْهِ حِسَابُهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ) ٣٩

39. Kâfirlerin amelleri ise, ıssız bir çöldeki serap gibidir. O serap ki, susamış kimse onu su zanneder, oraya vardığında umduğundan hiçbir şey bulamaz. Orada ancak Allah'ın hükmünü bulur. O da onun hesabını eksiksiz olarak görür. Allah'u Teâlâ, hesabı çabuk görendir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de, kâfirlerin iyi amellerinin Allah katında hiçbir değerinin olmadığı beyan edilmiş ve ıssız bir çöldeki seraba benzetilmiştir. Susuz insan bu serabı gördüğünde onu su zanneder ve yanına koşar. Fakat oraya varınca hiçbir şey bulamaz. İşte kâfir de böyledir. Bir kısım amelleri işler ve yaptığı bu amellerin kendisine fayda sağlayacağını zanneder. Fakat mahşer gününde Allah'ın huzuruna çıkınca, yaptığı amellerin hiçbir değeri olmadığını anlar. Allah'u Teâlâ ona amellerinin cezâsını derhal verir. Zîrâ Allah, hesabı çabuk görendir.

Kâfir ve münâfıkların yaptıkları iyi amellerin, ancak dünyâ hayatında onlara bir faydası olacaktır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مُؤْمِنًا حَسَنَةً يُعْطَىٰ بِهَا فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَىٰ بِهَا فِي الْآخِرَةِ وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيُطْعَمُ بِحَسَنَاتٍ مَا عَمِلَ (بِهَا لِلَّهِ فِي الدُّنْيَا حَتَّىٰ إِذَا أَفْضَىٰ إِلَى الْآخِرَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُجْزَىٰ بِهَا) (م عن انس)

"Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, hiçbir Mü'mine bir iyiliğinde dahi haksızlık etmez. Dünyâda da onun karşılığı ona verilir. Âhirette de ondan dolayı ona mükâfat verilir. Kâfire gelince o, dünyâda Allah için yapmış olduğu iyilikler karşılığında ona yemek yedirilir, ihsanda bulunulur. Nihâyet âhirete gittiğinde, onun karşılığını görebileceği herhangi bir iyiliği kalmamış olur." [1]

[1] Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 15 (56).

أَوْ كَظَلَمَاتٍ فِي بَحْرِ لَجِّي يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظَلَمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا ((أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكُذِّ يَرِيهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ (٤٠)

40. Yahut kâfirlerin amelleri, derin denizdeki karanlıklar gibidir. Bu denizi, üst üste binen dalgalar ve dalgaları da bulut örter. Böylece orada karanlıklar üst üste binmiştir. Öyle ki insan, elini çıkaracak olsa neredeyse onu bile göremez. Allah'ı Teâlâ, bir kimseye nûr vermezse, onun için nûr yoktur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de de, kâfirlerin yaptığı kötü ameller, karanlık ile misal verilmiştir. Onların itikâdî ve amelî olarak işledikleri her küfür ve mâsiyet kendileri için büyük bir karanlıktır. Onlar, dünyâda İslâm'ın nûrundan istifade edemedikleri gibi, âhirette de karanlıklar içerisinde kalıp Cehenneme gireceklerdir.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرِ صَافَّاتٍ كُلُّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللَّهُ ((عَلَيْهِمْ بِمَا يَفْعَلُونَ (٤١) وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ الْمَصِيرُ (٤٢)

41-42. Ey Resûlüm! Görmez misin ki, göklerde ve yerde olan kimseler, havada kanatlarını açıp sıralanan kuşlar Allah'ı tesbih ederler. Onlardan her biri kendi duâsını ve tesbihini bilir. Allah'ı Teâlâ, onların yaptıklarını hakkıyla bilendir.* Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Dönüş de Allah'adır.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُزْجِي سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَّامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ ((مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَصْرِفُهُ عَنِ مَنْ يَشَاءُ يَكَادُ سَنَا بَرْقُهُ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ (٤٣)

43. Ey Resûlüm! Görmez misin ki, Allah'ı Teâlâ bulutu sevk eder. Sonra, bunların arasını birleştirme ile toplar. Sonra, birbiri üzerine yığar. Nihâyet bulutların arasından yağmurun çıktığını görürsün. Allah'ı Teâlâ, semâdaki dağlar gibi olan bulutlardan dolu indirir de onu dilediğine isâbet ettirir ve onu dilediğinden uzaklaştırır. Bulutlardan çıkan şimşegin ziyâsı, gözleri neredeyse kör eder.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ, yağmurun bulutların arasından yağdığını bildirmektedir. Bulut engin de olsa yağmur yağar. Ancak Allah'ı Teâlâ dolunun yağmasından bahsederken, onun dağlar gibi üst üste yığılmış olan bulutlardan yağdığını belirtmektedir. Bu bulutların yüksekliği de on bin metreye kadar çıkmaktadır. Dağlara benzetilen bu bulutların yüksekliği ile yeryüzündeki

yüksek dağların seviyesi yaklaşık olarak aynıdır. Bu hadise de Kur'ân'daki mucizelerden biridir. Çünkü dolunun en yüksek bulutlardan oluştuğu ve yeryüzündeki dağlarla bu bulutların yaklaşık aynı seviyede olduğu günümüz teknolojisi sayesinde ancak anlaşılabilmiştir. Kur'ân'ın indiği zamanda ise bu olayın bilinmesine imkân yoktu.

(يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ) (٤٤)

44. Allah'ı Teâlâ, geceyi ve gündüzü çeviriyor. Şüphesiz bunda, basîret sahipleri için elbette bir ibret vardır.

(وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَّاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى بَطْنٍ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ)
(يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) (٤٥)

45. Allah'ı Teâlâ, canlıların hepsini sudan yarattı. Onlardan kimi, karnı üzerinde sürünerek yürür, kimi iki ayağı üstünde yürür. Kimi de dört ayak üstünde yürür. Allah'ı Teâlâ, dilediğini yaratır. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, her şeye kâdirdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Allah'ı Teâlâ, canlıların hepsini sudan yarattı" diye buyrulmaktadır. Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِذَا رَأَيْتَكَ طَابَتْ نَفْسِي وَقَرَّتْ عَيْنِي فَأَنْبِئْنِي عَنْ كُلِّ شَيْءٍ فَقَالَ كُلُّ شَيْءٍ خُلِقَ مِنْ مَّاءٍ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْبِئْنِي عَنْ أَمْرٍ إِذَا أَخَذْتُ بِهِ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ قَالَ أَفْشِ السَّلَامَ وَأَطْعِمِ الطَّعَامَ وَصِلِ الْأَرْحَامَ وَقُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ ثُمَّ ادْخُلِ الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ (حم عن ابى هريرة)

"Yâ Resûlallah! Ben seni gördüğüm zaman gönlüm hoş, gözüm aydın oluyor. Bana her şeyden haber ver" dedim. "Her şey sudan yaratıldı" buyurdu. "Bana öyle bir işten haber ver ki, onu yaptığım zaman cennete gireyim" dedim. Buyurdu ki: "Selâmı yay, yemek yedir, sıla-i rahim'de bulun, insanlar uykudayken geceyi ibâdetle ihyâ et, sonra da selâmetle Cennete gir." [1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7591, 9996; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 2.

(لَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ) (٤٦)

46. Yemin olsun ki, Biz hakikatleri apaçık beyan eden âyetler indirdik. Allah'ı Teâlâ, dilediğini doğru yola iletir.

İzah: Allah'ı Teâlâ kullarına akıl ve irâde vermiştir. Kullar bu aklını ve irâdesini kullanarak hak olan hidâyet yoluna yönelirse, işte o zaman Allah onları doğru olan hidâyet yoluna iletir. Eğer kullar Allah'ı Teâlâ'nın verdiği bu akıl ve irâdeyi kullanmayıp, nefsinin hevâsına uyarak şeytanın yoluna yönelirse, o zaman da Allah onlara hidâyet yolunu nasip etmez.

Nakledilen bir Hadis-i Kudsi'de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ بِشِبْرِ تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا وَإِنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً ((خ عن ابى هريرة

"Kulum bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir arşın yaklaşıyorum. Kulum bana bir arşın yaklaşırsa, ben ona bir kulaç yaklaşıyorum. O bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak varırım."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 15; Sahih-i Müslim, Zikir 1.

وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ (٤٧) وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ مُعْرِضُونَ (٤٨) وَإِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ (٤٩) أَفِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَمْ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَنْ يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولَهُ بَلْ أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ((٥٠))

47-50. Münâfıklar, "Allah'a ve Resûle îman ettik ve itaat ettik" derler. Böyle dedikten sonra da onlardan bir fırka (Resûlün hükmünü kabulden) yüz çevirir. İşte bunlar, Mü'min değildirler.* Aralarında hükmetmesi için Allah'a ve Resûlüne dâvet edildikleri vakit, bunlardan bir fırka hemen yüz çevirirler.* Eğer kendileri haklı olurlarsa, dâvete boyun eğerek Resûlün huzuruna gelirler.* Onların kalplerinde bir maraz mı var? Yoksa (Resûl'ün Peygamberliğinde) şüphe mi ediyorlar? Yahut Allah'ın ve Resûlünün kendilerine bir haksızlık yapacağından mı korkuyorlar? Hayır, onlar zâlimlerin ta kendileridir.

İzah: Bu âyetlerde geçtiği üzere münâfıklar, dilleri ile Allah'a ve Resûlüne îman ettik, dedikleri halde kalben îman etmeyip, verilen hüküm lehlerine olursa itaat ederler, eğer verilecek hüküm aleyhlerinde olacak olursa da, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in vereceği hükme râzı olmayıp itaatten yüz çevirirler.

Hasan-ı Basrî Hazretleri bu âyetler hakkında şu hâdiseyi anlatmaktadır:

Birisinin başka birisi ile arasında bir anlaşmazlık olduğunda, o adam haklı ise, Peygamberimiz'e çağrıldığında itaat ederek, verilecek hükmü kabullenir ve Peygamberimizin kendisi lehinde hak ile hüküm vereceğini bilirdi. Haksızlık etmek istediğinde Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e çağrılırsa, yüz çevirir ve "Filancaya gidelim" derdi.

Allah'ı Teâlâ, bu âyetleri indirdi de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

مَنْ كَانَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَخِيهِ شَيْءٌ يُدْعَى إِلَى حَكَمٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَأَبَى أَنْ يُجِيبَ فَهُوَ ظَالِمٌ لَا حَقَّ لَهُ (تفسير ابن ابى حاتم عن الحسن)

"Kimin kardeşi ile arasında bir anlaşmazlık olur da Müslümanların hakemlerinden bir hakeme çağırıldığında icâbet etmekten yüz çevirirse, işte o zâlimdir, hiçbir hakkı yoktur."[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَبْغَضُ خَلِيقَةِ اللَّهِ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْكَذَّابُونَ وَالْمُسْتَكْبِرُونَ وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الْبَغْضَاءَ لِأَخْوَانِهِمْ فِي صُدُورِهِمْ فَإِذَا لَقَوْهُمْ تَخَلَّفُوا لَهُمْ وَالَّذِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ كَانُوا بَطَاءً وَإِذَا دُعُوا إِلَى الشَّيْطَانِ وَأَمْرِهِ كَانُوا (سُرَاعًا) (الخرائطى عن الوضين بن عطاء)

"Mahşer gününde Allah'ı Teâlâ'nın, mahlûkatı içinde en çok buğzettiği kimseler şunlardır: Yalancılar, kibirliler, din kardeşine karşı kalbinde kin besledikleri halde, onlarla karşılaştıklarında kendilerine zâhiren iyi muâmelede bulunanlar, bir de Allah'a ve Resûlüne dâvet edildiklerinde yavaş davranan, fakat şeytan ve onun emrine dâvet edildiklerinde ise, süratle hareket edenlerdir."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَمَنْ يُطِيعِ الْأَمِيرَ فَقَدْ أَطَاعَنِي وَمَنْ يَعْصِ الْأَمِيرَ فَقَدْ عَصَانِي وَإِنَّمَا الْإِمَامُ جُنَّةٌ يُفَاتَلُ مِنْ وَرَائِهِ وَيَنْقَى بِهِ فَإِنْ أَمَرَ بِتَقْوَى اللَّهِ (وَعَدَلَ فَإِنَّ لَهُ بِذَلِكَ أَجْرًا) وَإِنْ قَالَ بِغَيْرِهِ فَإِنَّ عَلَيْهِ مِنْهُ (خ) عن ابى هريرة

"Biz Müslümanlar, (Ehl-i Kitab'a nazaran) sonra gelmiş bulunu-yoruz. Fakat mahşer gününde faziletçe en ileride bulunacağız. Her kim bana itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Her kim de bana isyan ederse Allah'a isyan etmiş olur. Her kim emîre itaat ederse Bana itaat etmiş olur. Her kim emîre isyan ederse,

bana isyan etmiş olur. İyi bilinmelidir ki devlet reisi, millet için bir siperdir. Onun önünde ve kumandasında harp olunur. Onunla düşmandan korunulur. Eğer o, millete takvâ ile emreder ve adâletle hükmederse, bu uygulamasıyla sevap kazanır. Eğer takvâ ve adâlet ile hükmetmez ise, bundan hâsıl olan günah ona döner.”[3]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 13703.

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 8/7.

[3] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1240.

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (٥١) وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَّقِ اللَّهَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ (٥٢)

51-52. Aralarında hükmetmesi için, Allah’a ve Resûlüne dâvet edildikleri zaman, Mü’minlerin sözü ancak, "İşittik ve itaat ettik" demekten ibârettir. İşte bunlar felâha nâil olanlardır.* Her kim Allah’a ve Resûlüne itaat eder, Allah’tan korkar ve O’ndan takvâ ile sakınırsa, işte bunlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ قُلْ لَا تُقْسِمُوا طَاعَةٌ مَعْرُوفَةٌ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (٥٣)

53. Münâfıklara, gazâyâ çıkmalarını emredersen, onlar gazâyâ çıkacaklarına dair en ağır yeminleriyle Allah’a yemin ederler. Ey Resûlüm! De ki: "Yemin etmeyin, nasıl itaat ettiğiniz mâlumdur (sizin itaatınız kalbî değildir). Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır."

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا (٥٤) (عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ)

54. Ey Habîbim! "Allah’a itaat edin ve Resûle itaat edin" de. Eğer itaatten yüz çevirirseniz, Resûlüne yüklenen vazife tebliğ etmek, size yüklenen vazife de itaat etmektir. Eğer Resûle itaat ederseniz, hidâyet bulursunuz. Resûle düşen, apaçık bir tebliğden başkası değildir.

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ

(كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ) ٥٥

55. Allah'ı Teâlâ, içinizden îman edip salih amel işleyenlere vaad etti ki, kendilerinden önce gelenleri nasıl kâfirlerin yerine getirdiyse, onları da kâfirlerin yerine getirecek (hâkim kılacak). Kendileri için râzı olduğu dîni (İslâm'ı) iyice yerleştirecek ve kendilerini korkularından sonra emniyete kavuşturacaktır. Onlar, Bana ibâdet ederler ve Bana hiçbir şeyi ortak koşmazlar. Bundan sonra kim kâfir olursa, işte onlar fâsıkların ta kendileridir.

İzah: Meselâ: Allah'ı Teâlâ, Firavun ve adamlarını gark etmekle İsrailoğullarını, onların mal ve mülklerine mîrasçı kıldığı gibi[1] Mü'minleri de, Mekke'nin fethiyle birlikte müşriklerin yerlerine mîrasçı kılmıştır.

Mü'minler, kâfirlerin mîrasçısıdır. Bu husus Sûre-i Ahzâb, Âyet 27'de şöyle geçmektedir:

"Allah'ı Teâlâ, sizi onların yerlerine, yurtlarına, mallarına ve ayak basmadığınız diğer yerlere vâris kıldı. Allah'ı Teâlâ her şeye kâdirdir."

Allah'ın bildirmiş olduğu bu vaadi gerçekleşmiştir. Müslümanlar, yeryüzünde yaşanan bütün yerlere ulaşmıştır. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ زَوَىٰ لِي الْأَرْضَ فَرَأَيْتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا وَإِنَّ أُمَّتِي سَيَبْلُغُ مُلْكُهَا مَا زَوَىٰ لِي مِنْهَا وَأُعْطِيتُ الْكَزْنَ الْأَحْمَرَ وَالْأَبْيَضَ وَإِنِّي سَأَلْتُ رَبِّي لِأُمَّتِي أَنْ لَا يَهْلِكَهَا بَسَنَةٌ عَامَّةٌ وَأَنْ لَا يُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ سِوَى أَنْفُسِهِمْ فَيَسْتَبِيحَ بَيِّضَتَهُمْ وَإِنَّ رَبِّي قَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنِّي إِذَا قَضَيْتُ قَضَاءً فَإِنَّهُ لَا يَرُدُّ وَإِنِّي أُعْطِيتُكَ لِأُمَّتِكَ أَنْ لَا أَهْلِكَهُمْ بَسَنَةٌ عَامَّةٌ وَأَنْ لَا أَسْلُطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ سِوَى أَنْفُسِهِمْ يَسْتَبِيحَ بَيِّضَتَهُمْ وَلَوْ اجْتَمَعَ عَلَيْهِمْ مَنْ (بِأَقْطَارِهَا أَوْ قَالَ مَنْ بَيْنَ أَقْطَارِهَا حَتَّى يَكُونَ بَعْضُهُمْ يَهْلِكُ بَعْضًا وَيَسْبِي بَعْضُهُمْ بَعْضًا) (م عن ثوبان)

Allah'ı Teâlâ, yeryüzünü benim için dürüp topladı, ben de doğusunu da batısını da gördüm. Ümmetimin mülkü, bana gösterilen yerlere kadar uzanacaktır. Bana iki hazine verildi: Kırmızı ve beyaz hazineler. Ben Rabbimden, ummetimi umûmi bir kıtlıkla helak etmemesini, ummetime kendi nefislerinden baska bir düşman musallat edip çoğunluğu helak etmelerine meydan vermemesini talep ettim.

Rabbim Teâlâ bu isteklerime şöyle cevap verdi: "Yâ Muhammed! Ben bir hüküm verdiğim zaman artık o red olunmaz. Ben senin ümmetine, onları umûmi

bir kıtlıkla helak etmeyeceğim, kendi nefisleri dışında çoğunu helak edecek bir düşman da musallat etmeyeceğim, hattâ yeryüzünün her tarafında bulunanlar, onlar aleyhinde toplansalar da. Fakat senin ümmetin, kendi aralarında birbirlerini helâk ederler.”[2]

Kur’ân’ın hükmü kıyâmete kadar geçerli olduğu için, Sûre-i Nûr, Âyet 55’in hükmü de kıyâmete kadar geçerlidir. Kâfirler bir müddet hâkimiyeti ele geçirip Mü’minleri zayıf düşürseler de, Allah’u Teâlâ nûrunu tamamlayarak, sonuçta Mü’minleri, kâfirlere gâlip getirecektir. Nitekim Allah’u Teâlâ Sûre-i Saff, Âyet 8’de: “Onlar, Allah’ın nûrunu ağızlarıyla (bâtıl sözleriyle) söndürmek isterler. Kâfirler istemese de Allah’u Teâlâ, nûrunu tamamlayacaktır” diye buyurmaktadır.

[1] Bakınız: Sûre-i Şuarâ, Âyet 57-59.

[2] Sahih-i Müslim, Fiten 5 (19 Sünen-i Tirmizî, Fiten 14; Sünen-i Ebû Dâvud, Fiten 1; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 5539.

((وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (٥٦)

56. Namazı kılın, zekâtı verin ve Resûle itaat edin ki, rahmete nâil olasınız.

((لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَأْوِيَهُمُ النَّارُ وَلَبِئْسَ الْمَصِيرُ (٥٧)

57. Ey Resûlüm! Zannetme ki, kâfirler yeryüzünde herhangi bir yere kaçmakla Allah’ın azâbından kurtulurlar. Onların varacağı yer ateştir. Elbette orası, ne kötü bir dönüş yeridir.

((يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيْسَ أَذْنُكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثَ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (٥٨)

58. Ey îman edenler! Sahip olduğunuz köleleriniz ve bülüğ yaşına ermeyen çocuklarınız, sabah namazından evvel ve öğleyin elbiselerinizi çıkardığınız vakit (kaylule uykusu zamanında) ve yatsı namazından sonra yanınıza girmek için, bu üç vakitte sizden izin alsınlar. Bu üç vakit uyku zamanları olması sebebiyle üzerinizdeki elbiselerinizin açılabilceği vakitlerdir. Bu vakitlerin dışında birbirinizin yanına girip çıkmanızda sizin için de, onlar için de bir sakınca yoktur. Allah’u Teâlâ size âyetleri işte böyle açıkça beyan eder. Allah’u Teâlâ her

şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ (حَكِيمٌ) ٥٩

59. Çocuklarınız bülûğ yaşına erince, kendilerinden önceki büyükleri gibi yanınıza girmek için (vakitlerin hepsinde) sizden izin istesinler. Allah'ı Teâlâ, size âyetlerini işte böyle açıkça beyan eder. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Çocuklar bülûğ yaşına gelince, anne ve babalarının odalarına girerken, onlardan izin istemeleri gerekir. Bu hususta Yesar oğlu Ata Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَلَهُ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ اسْتَأْذِنُ عَلَى أُمِّي فَقَالَ نَعَمْ قَالَ الرَّجُلُ إِنِّي مَعَهَا فِي الْبَيْتِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَأْذِنْ عَلَيْهَا فَقَالَ الرَّجُلُ إِنِّي خَادِمُهَا فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَأْذِنْ عَلَيْهَا أَتُحِبُّ أَنْ تَرَاهَا عُرْيَانَةً قَالَ لَا قَالَ فَاسْتَأْذِنْ عَلَيْهَا (موطأ عن عطاء بن يسار)

Bir adam Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Yâ Resûlallah! Ben annemin huzuruna girmek için izin isteyecek miyim?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Evet" diye buyurdu. Adam: "Ama ben evde onunla beraber kalıyorum" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Annenin yanına girerken ondan izin iste" dedi. Bu sefer Adam: "Ama ona ben hizmet ediyorum" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Annenden izin iste. Anneni çıplak olarak görmek ister misin?" dedi. Bunun üzerine Adam: "Hayır" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O halde izin almadan annenin yanına girme" diye buyurdu.[1]

Ayrıca anne ve babanın da bülûğa ermiş çocuklarının odalarına girerken de onları haberdar ederek girmeleri gerekir.

[1] İmam Mâlik, Muvatta, İsti'zan 1.

وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ الَّتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ (وَأَنْ يَسْتَغْفِنَ خَيْرٌ لَهُنَّ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ) ٦٠

60. Hayız ve nifastan kesilmiş, artık evlenme arzuları kalmayan kadınların, gizlemekle sorumlu oldukları ziynetlerini göstermedikleri halde, dış örtülerini

bırakmalarında kendileri için bir günah yoktur. Fakat dış örtülerini bırakmazlarsa, kendileri için daha hayırlıdır. Allah'ı Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Bu âyet hakkında İbn-i Abbas Hazretleri şöyle buyurmuştur:

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ { الْآيَةُ فَتُنْسَخَ وَاسْتَنْتَى مِنْ ذَلِكَ { وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا { (يَرْجُونَ نِكَاحًا) { الْآيَةُ (د عن ابن عباس

Ey Resûlüm! Mü'min kadınlara de ki: "Gözlerini haramdan sakınsınlar. Edep yerlerini korusunlar..." diye başlayıp kadınlara örtünmeyi emreden Sûre-i Nûr, Âyet 31'deki genel hükme, daha sonra gelen: "Hayız ve nifastan kesilmiş, artık evlenme arzuları kalmayan kadınların, gizlemekle sorumlu oldukları ziynetlerini göstermedikleri halde, dış örtülerini bırakmalarında kendileri için bir günah yoktur..." diye devam eden Sûre-i Nûr, Âyet 60 ile istisnâ getirildi.[1]

Dış örtüden maksat, kadınların dışarı çıkarken vücut hatları belli olmayacak şekilde üzerlerine aldıkları çarşaf, izar ve pardösü türü örtülerdir. Bu hususta Cenâb-ı Hakk Teâlâ Sûre-i Ahzâb, Âyet 59'da şöyle buyurmuştur: "Ey Peygamber! Zevcelerine, kızlarına ve Mü'minlerin kadınlarına söyle, evlerinden çıktıklarında dış örtülerini üzerlerine alsınlar..."

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Libas 37; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 721.

لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ (بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكَتْمْ مَفَاتِحُهُ أَوْ صَدِيقِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةٌ طَيِّبَةٌ كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ (لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (٦١)

61. Âmâ üzerine bir güçlük yoktur, topal üzerine bir güçlük yoktur ve hasta üzerine bir güçlük yoktur. Sizin de kendi evlerinizde, babalarınızın evlerinde, annelerinizin evlerinde, erkek kardeşlerinizin evlerinde, kız kardeşlerinizin evlerinde, amcalarınızın evlerinde, halalarınızın evlerinde, dayılarınızın evlerinde, teyzelerinizin evlerinde, anahtarlarına sahip olduğunuz evlerde ve sâdık dostlarınızın evlerinde yemek yemenizde de bir sakınca yoktur. Toplu veya ayrı ayrı yemenizde de bir sakınca yoktur. Artık evlere girdiğiniz zaman, Allah tarafından mübârek, hoş bir sağlık dilemek üzere kendinize (sizden olan hâne

ehline) selâm verin. Allah’u Teâlâ, aklınızı kullanasınız diye size âyetleri işte böyle açıkça beyan eder.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "Âmâ üzerine bir güçlük yoktur, topal üzerine bir güçlük yoktur ve hasta üzerine bir güçlük yoktur" diye buyrulmaktadır. Yani âmâ, topal ve hasta olanların başkalarıyla beraber yemek yemelerinde bir sakınca yoktur, demektir. Bunlar, kendilerinin hallerinden başkalarının rahatsız olacağını düşünerek sağlıklı olan kişilerle beraber bir sofrada yemek yemekten sıkıntı alıyorlardı, bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuş, onların diğer din kardeşleriyle bir arada yemek yemelerinde bir güçlük, bir vebâl, çekinmeği gerektiren bir vaziyet olmadığı bildirilmiş ve Müslümanların arasında bağlılık ve sevginin devamının gerekliliğine bu vesile ile de işâret buyurulmuştur.

Allah’u Teâlâ, bu Âyet-i Kerîme’de sayıldığı üzere akraba ve yakın dostlardan olan kişilerle, gerek toplu olarak gerekse ayrı ayrı yemek yemekte bir sakınca olmadığını beyan etmektedir.

Toplulukta yemek yenildiğinde uyulması gereken adap hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا وُضِعَتِ الْمَائِدَةُ فَلَا يَقُومُ رَجُلٌ حَتَّى تُزْفَعَ الْمَائِدَةُ وَلَا يَرْفَعُ يَدَهُ وَإِنْ شَبِعَ حَتَّى يَفْرَغَ الْقَوْمُ وَلْيُعْذِرْ فَإِنَّ (الرَّجُلَ يُخْجَلُ جَلِيسُهُ فَيَقْبِضُ يَدَهُ وَعَسَى أَنْ يَكُونَ لَهُ فِي الطَّعَامِ حَاجَةٌ) (هـ) عن ابن عمر

"Sofra kurulduğu zaman, sofraya kalkmadan hiçbir kimse kalkmasın. Kendisi doysa bile yemektekiler elini yemekten çekmedikçe, kendi de elini çekip kaldırmamasın. Doyan kişi, arkadaşı doyuncaya kadar yemeğe devam etsin. Çünkü kişi elini yemekten çekmekle birlikte, oturduğu arkadaşını utandırmış olur ve doymadığı halde onu kalkmak zorunda bırakır." [1]

Âyet-i Kerîme’de: "Artık evlere girdiğiniz zaman, Allah tarafından mübârek, hoş bir sağlık dilemek üzere kendinize selâm verin" diye buyrulmaktadır. Buradaki "Kendinize" ifadesinden maksat, "Kendi evinize girdiğiniz zaman aile efradınıza selâm verin" veya "Camilere girdiğinizde orada bulunanlara selâm verin" [2] yahut, "Müslümanlardan herhangi birinin evine girdiğinizde selâm verin" demektir. Yahut bu ifadeden maksat, "Evlere girdiğiniz zaman orada kimse bulunmazsa, kendi kendinize selâm verin" demektir.

Katâde Hazretleri de, Âyet-i Kerîme’nin bu kısmını açıklarken, "Evinize girdiğin

zaman ailene selâm ver, kimsenin olmadığı bir eve girersen -Esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâh’is-sâlihîn (Selâm bizim üzerimize ve Allah’ın sâlih kullarının üzerine olsun)- şeklinde selâm ver” dedi. O, bu şekilde emrolunmuştu. Bize bildirildiğine göre, melekler onun selâmına karşılık vermekteydi.[3]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Enes Radiyallâhu anhu’ya şöyle buyurmuştur:

أَلَا أَعْلَمُكَ ثَلَاثَ خِصَالٍ تَنْتَفِعُ بِهَا؟ قُلْتُ: بِأَبِي وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ، بَلَى. قَالَ: مَنْ لَقِيَْتَ مِنْ أُمَّتِي فَسَلِّمْ عَلَيْهِمْ يَطْلُ عُمْرُكَ وَإِذَا دَخَلْتَ بَيْتَكَ فَسَلِّمْ عَلَيْهِمْ يَكْثُرُ خَيْرُ بَيْتِكَ وَصَلِّ صَلَاةَ الضُّحَى، فَإِنَّهَا صَلَاةُ الْإِبْرَارِ (هَبْ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ)

"Dikkat et! Sana üç haslet öğreteyim ki, onunla faydalanılır. "Evet, öğret, annem babam sana fedâ olsun Yâ Resûlallah!" dedim. Buyurdu ki: "Ümmetimden bir kimseyle karşılaştığında ona selâm ver ki, ömrün uzun olsun ve kendi evine girdiğinde oradaki ehli ve ayâline selam ver ki, evinin hayrı çok olsun ve duhâ namazı kıl ki, o Salat-ı Evvâbîn'dir."[4]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Et'ime 21.

[2] Camiye girildiğinde cemaat ibâdetle meşgul değilse, sâdece yanındaki kişiye ve onun duyacağı şekilde selâme verilir.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 11, s. 120.

[4] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 8497; Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 3, s. 187.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَى أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّى يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ (الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأَذْنُ لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ (وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٦٢)

62. Mü'minler o kimselerdir ki, Allah'a ve Resûlüne hakkıyla îman ederler. Onunla beraber bir cemiyet hâlinde bulundukları zaman, ondan izin almadan yanından ayrılmazlar. Ey Resûlüm! (Yanından gitmek için) senden izin isteyenler, Allah'a ve Resûlüne hakkıyla îman edenlerdir. Bâzı işler için senden izin istedikleri vakit, sen onlardan dilediğine izin ver. Onlar için Allah'tan bağışlanma dile. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile, Sahâbenin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e nasıl itaat ettiklerini haber vermektedir. Bu itaatin şart olduğuna dair aşağıdaki Sûre-i Nûr, Âyet 63 ve izahına bakınız.

Ayrıca bu Âyet-i Kerîme’de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, Mü’minlerin affı için Allah’tan istekte bulunması söylenmiştir. Bu husus Sûre-i Muhammed, Âyet 19’da da şöyle geçmektedir:

"Ey Resûlüm! Allah’tan başka ilah olmadığını bil ve hem kendi günahın, hem de Mü’min erkeklerin ve Mü’min kadınların günahı için bağışlanma dile..."

İşte bu da, kişinin kendisinden başkası için yaptığı hayır ve duâların onlara faydası olduğunu gösterir. Bu sebeple Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, vefât etmiş olan Sahâbîlerin kabrine gider ve onlar için Allah’tan bağışlanmalarını dilerdi.

Bu hususta Hz. Âişe’den şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلَّمَا كَانَ لَيْلَتُهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ إِلَى الْبَقِيعِ فَيَقُولُ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَأَتَاكُمْ مَا تُوَعَدُونَ غَدًا مُوَجَّلُونَ وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَآحِقُونَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِأَهْلِ الْبَقِيعِ (الْعَرَقَدِ) م ن عَنْ عَائِشَةَ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, gecenin sonunda Medîne-i Münevvere’deki Bâki Kabristanı’na çıkar ve şöyle derdi: "Esselâmu aleykum Ey Mü’minler yurdunun sakinleri! Yarın vâki olacak diye vaadolunan şey sizlere geldi. Sizler, ölüm ile yeniden dirilme arasında bekliyorsunuz. Biz de inşaallah size kavuşacağız. Ey Allah’ım! Bâki Kabristanlığı ahâlisini bağışla." [1]

Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Muhammed, Âyet 19 ve Sûre-i Haşr, Âyet 10 ve izahlarına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Cenâiz 35 (102 Sünen-i Nesâî, Cenâiz 103.

لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَسْتَلْلُونَ مِنْكُمْ لَوْ آدًا فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ (يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (٦٣)

63. (Ey Mü’minler!) Resûlün sizi çağırmasını, aranızda birbirinizi çağırmanız gibi bir tutmayın (çünkü dâvetine icâbet farzdır). Muhakkak ki Allah’u Teâlâ,

içinizden (Resûlullah'ın cemiyetinden) saklanarak çıkıp gidenleri çok iyi bilir. Artık Resûlün emrine muhalefet edenler, kendilerine (bu dünyâda) bir belânın gelmesinden yahut (âhirette) elim bir azâbın gelmesinden sakınsınlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Mukatıl b. Hayyân Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصِلُ الْجُمُعَةَ قَبْلَ الْخُطْبَةِ مِثْلَ الْعِيدَيْنِ حَتَّى كَانَ يَوْمَ جُمُعَةٍ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ وَقَدْ صَلَّى الْجُمُعَةَ فَدَخَلَ رَجُلٌ فَقَالَ: إِنَّ دِحْيَةَ بْنَ خَلِيفَةَ قَدِمَ بِتِجَارَتِهِ وَكَانَ دِحْيَةُ إِذَا قَدِمَ تَلَقَّاهُ أَهْلُهُ بِالْذِّفَافِ فَخَرَجَ النَّاسُ فَلَمْ يَظْنُوا إِلَّا أَنَّهُ لَيْسَ فِي تَرْكِ الْخُطْبَةِ شَيْءٌ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا ... (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن مقاتل بن حيان

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem önceleri tıpkı bayram namazlarında olduğu gibi hutbeden önce Cuma Namazı'nı kılardı. Nihâyet bir Cuma günü Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Cuma namazını kıldıktan sonra hutbe irad etmekte iken bir adam mescide girip şöyle dedi:

- Dıhye b. Halife el-Kelbî bir ticaret kervanı ile geldi. Dıhye geldiği zaman, akrabaları defler çalarak onu karşıladı. Mescitte bulunanlar da hutbeyi dinlemeyi terk etmekte bir sakınca olmadığını zannederek çıkıp gittiler. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Ve onlar, bir ticaret veya bir eğlence gördükleri vakit, seni minberde ayaküstü bırakıp oraya koştular..." diye devam eden Sûre-i Cuma, Âyet 11'i indirdi.

Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Cuma günü hutbeyi öne aldı ve namazı sonraya bıraktı. Bu yasaktan sonra herhangi bir kimse burun kanaması ya da herhangi bir sebep dolayısıyla Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şehâdet parmağı ile işâret ederek ondan izin isteyip, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de kendisine izin vererek eliyle işâret etmedikçe dışarı çıkıp gitmiyordu. Münâfıklar arasında hutbe ve mescitte oturmak kendilerine ağır gelen kimseler vardı. Müslümanlardan bir kişi izin istediğinde, münâfıklardan da onun arkasında gizlenerek onun yanında ayakta dikilir ve nihâyet çıkar giderdi. Bu sefer Hakk Teâlâ: "... Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, içinizden (Resûlullah'ın cemiyetinden) saklanarak çıkıp gidenleri çok iyi bilir..." diye geçen Sûre-i Nûr, Âyet 63'ü indirdi.[1]

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de: "(Ey Mü'minler!) Resûlün sizi çağırmasını, aranızda birbirinizi çağırmanız gibi bir tutmayın (çünkü dâvetine icâbet farzdır)..." diye

geçtiği üzere, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem diğer insanlar gibi değildir. Onların hepsinden üstündür ve ona itaat etmek Allah'ı Teâlâ'nın emridir.

Bu hususta Ebû Said İbn'ul-Muallâ Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i naklede:

كُنْتُ أَصَلِّي فِي الْمَسْجِدِ فَدَعَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ أَجِبْهُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي كُنْتُ أَصَلِّي فَقَالَ أَلَمْ يَقُلِ اللَّهُ {اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ} ... (خ د ن عن سعيد بن المعلى)

Ben, Mescid-i Nebvî'de (nâfile) namaz kılıyordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem beni çağırdı. Fakat namazda olduğum için icâbet edemedim. Sonra yanına gelerek: "Yâ Resûlallah! Namaz kılıyordum" dedim. Bana: "Allah'ı Teâlâ, kitabında: "Ey îman edenler! Resûl, kalplerinizi dîni hakikatler ile ihyâ için sizi dâvet ettiği vakit, Allah'a ve Resûle icâbet edin..."[2] diye buyurmuyor mu?" dedi...[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَا أَوَّلُ النَّاسِ خُرُوجًا إِذَا بُعِثُوا وَأَنَا خَطِيبُهُمْ إِذَا وَقَدُوا وَأَنَا مُبَشِّرُهُمْ إِذَا أَيْسُوا لِوَاءِ الْحَمْدِ يَوْمَئِذٍ بِيَدِي وَأَنَا (أَكْرَمُ وَلَدِ آدَمَ عَلَى رَبِّي وَلَا فَخْرَ) (ت عن انس)

"İnsanların, mahşer yerine getirilecekleri zaman kabrinden ilk çıkan benim, insanların hatipleri benim, ümitlerini kestikleri zaman müjdecileri benim, Livâ'ul-Hamd Sancağı o gün benim elimdedir. Allah katında Âdemoğlunun en şereflişi benim. Bunları övmek için söylemiyorum, hakikat budur."[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ لَمْ يَقُلْ عَلَى خَيْرِ النَّاسِ فَقَدْ كَفَرَ) (خط عن على)

"Kim benim için insanların en hayırlısıdır, demezse yemin olsun ki kâfir olur."
[5]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 18, s. 110.

[2] Sûre-i Enfâl, Âyet 24.

[3] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Fâtiha 1; Sünen-i Nesâî, İftitah 26; Sünen-i Ebû

Dâvud, Vitir 15.

[4] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 2.

[5] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 442/15.

أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (٦٤)

64. Haberiniz olsun ki, şüphesiz göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. O, sizin durumunuzu çok iyi bilir. Kendisine döndürülecekleri mahşer gününde de onlara yaptıklarını haber verecektir. Allah'ı Teâlâ, her şeyi hakkıyla bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ukbe b. Âmir Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ فِي خَاتِمَةِ النُّورِ وَهُوَ جَاعِلٌ أُصْبُعِيهِ تَحْتَ عَيْنَيْهِ (يَقُولُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ) (طب عن عقبه بن عامر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Haberiniz olsun ki, şüphesiz göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır..." diye devam eden Sûre-i Nûr, Âyet 64'ü, Nûr Sûresi'nin sonunda okuduğunu ve en sonunda da parmaklarını gözünün altına götürüp, "Allah'ı Teâlâ, her şeyi hakkıyla görendir" diye buyurduğunu işittim.

[1]

[1] Rudânî, Cem'ul-Fevâd, Hadis No: 7122.

25-FURKÂN SÛRESİ

Bu sûre 77 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Fakat bu surenin 68, 69 ve 70'inci âyetleri Medîne döneminde, Mekke'nin fethi zamanında nâzil olmuştur. Hak ile bâtılın arasını ayırdığı için, bu anlama gelen "Furkân" ismini almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا (۱) الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ)
(وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا (۲)

1-2. Âlemlere uyarıcı olması için kuluna (Muhammed Aleyhisselâm'a) Furkan'ı (hakkı bâtıldan ayıran Kur'ân'ı) indiren Allah, çok yücedir.* Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. O, çocuk edinmemiştir. Mülkünde ortağı yoktur. O, her şeyi yarattı ve gereği gibi takdir etti.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu âyetlerde, Kur'ân-ı Kerîm'in, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e indirilme gayesini bildirmekte ve her şeyin kendisine ait olduğunu, hiçbir ortağı bulunmadığını ve her şeyi yaratıp bir düzene koyduğunu beyan etmektedir.

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا)
(وَلَا حَيٰوةً وَلَا نَشُورًا (۳)

3. Müşrikler, Allah'ı bırakıp hiçbir şey yaratamayan, üstelik yaratılmış olan, kendilerine hiçbir zarar ve hiçbir fayda veremeyen, öldüremeyen, yaşatamayan ve tekrar diriltmeye kâdir olmayan ilahlar edindiler.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَٰذَا إِلَّا إِفْكٌ افْتَرَاهُ وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ فَقَدْ جَاءُوا ظُلْمًا وَزُورًا (۴) وَقَالُوا)
(أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا (۵)

4-5. O kâfirler: "Bu Kur'ân, onun uydurduğu yalandan başka bir şey değildir ve uydurmasına başkaları da yardım etti" dediler. Böyle demekle çok büyük zulüm ve iftira ettiler.* Yine onlar: "Kur'ân âyetleri, öncekilerin masallarıdır. Onları yazdırmış da, sabah akşam kendisine okunuyor" dediler.

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, ümmî idi. Yani okuma yazma bilmiyordu.

Bu husus Sûre-i A'râf, Âyet 158'de şöyle geçmektedir:

Ey Habîbim! De ki: "Ey insanlar! Şüphesiz ben, göklerin ve yerin sahibi olan, O'ndan başka hiçbir ilah olmayan, hayat veren ve öldüren Allah'ı Teâlâ'nın hepinize gönderdiği Resûlüyüm. O halde Allah'a ve ümmî (okuma yazma bilmeyen) bir Peygamber olup Allah'a ve O'nun sözlerine inanan Resûlüne îman edin ve ona tâbi olun ki, hidâyete nâil olasınız."

Bu sebeple müşrikler, "Onun okudukları öncekilerin masallarıdır, bunu ona biri yazmış ve ezberlemesi için de ona gizli gizli sabah akşam okuyor" diye söylemişlerdi.

İşte müşrikler, okuma yazma bilmeyen birisinin; hiç kimsenin bilmediği Kur'ân âyetlerini okumasına hayret etmişlerdir. Okuduklarının, önceki Peygamberlerin sözlerine benzediğini ve birilerinin kendisine bu âyetleri önceki kitaplardan okuduğunu ve ezberlettiğini zannederek, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in evine gizlice adamlar gönderip araştırmışlar ve böyle bir durumun olmadığını görünce, daha fazla hayrete düşmüşlerdir.

(قُلْ أَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا) ٦)

6. Ey Resûlüm! De ki: "Kur'ân'ı, göklerde ve yerdeki sırları bilen Allah indirdi. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

وَقَالُوا مَا لِيَذَا الرَّسُولُ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ لَوْلَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونُ مَعَهُ نَذِيرًا (٧) أَوْ يُلْقَى إِلَيْهِ كَنْزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا وَقَالَ الظَّالِمُونَ إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا (٨) أَنْظِرْ كَيْفَ (ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا) ٩)

7-9. Kâfirler dediler ki: "Bu nasıl Peygamber? Yemek yer, çarşılarda gezer. Kendine bir melek indirilseydi de onunla beraber bir uyarıcı olsaydı ya!* Yahut ona semâdan bir hazine indirilse veya bir bahçesi olup mahsulünden yese ya!" O zâlimler, Mü'minlere hitâben de: "Siz, ancak büyülenmiş bir adama tâbi oluyorsunuz" dediler.* Ey Resûlüm! Bak, senin için nasıl misaller getirdiler. Bu gibi misallerle doğru yoldan saptılar. Artık onlar doğru yolu bulamazlar.

تَبَارَكَ الَّذِي إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذَلِكَ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَيَجْعَلُ لَكَ قُصُورًا (١٠) بَلْ)

كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا (١١) إِذَا رَأَوْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغِيْظًا وَزَفِيرًا (١٢) وَإِذَا أُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُقَرَّنِينَ دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا (١٣) لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا (١٤) (ثُبُورًا كَثِيرًا (١٤))

10-14. Hayır ve nîmeti çok ziyâde olan Allah'ı Teâlâ dilerse sana onların dediklerinden daha hayırlısını, altlarından nehirler akan bahçeler ve güzel köşkler verir.* Hattâ onlar, kıyâmeti de yalanladılar. Biz de kıyâmeti yalanlayanlara, alevi şiddetli olan ateş hazırladık.* O ateş, onları uzaktan gördüğü vakit, onlar ateşin hiddetini ve iniltisini işitirler.* Onlar, elleri boyunlarına bağlı olduğu halde, ateş içinde dar bir yere atıldıkları vakit, orada yok olmayı isterler.* Onlara: "Bugün yok olmayı bir kere değil, birçok kere isteyin! (Ne kadar isteseniz, hâsıl olmaz)" denir.

İzah: Sûre-i Furkân, Âyet 10'un nüzul sebebine dair Hayseme Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmaktadır:

قِيلَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نُعْطِيكَ خَزَائِنَ الْأَرْضِ وَمَفَاتِيحَهَا لَمْ نُعْطِهَا أَحَدًا قَبْلَكَ لَا يُنْقِصُكَ ذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ شَيْئًا قَالَ أَجْمَعُهَا لِي فِي الْآخِرَةِ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: تَبَارَكَ الَّذِي إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذَلِكَ جَنَّاتٍ (الآيَةُ) (تفسير ابن أبي حاتم عن خيثمة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Dilersen senin için Allah katında hazırlanmış olanlardan, bir şey eksiltmeksizin, senden önce hiçbir Peygambere verilmemiş ve senden sonra da hiç kimseye verilmeyecek olan yeryüzünün hazinelerini ve anahtarlarını verelim" denilmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bunları benim için âhirette toplayın" dedi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Hayır ve nîmeti çok ziyâde olan Allah'ı Teâlâ dilerse sana onların dediklerinden daha hayırlısını, altlarından nehirler akan bahçeler ve güzel köşkler verir" mealindeki Sûre-i Furkân, Âyet 10'u indirdi.[1]

Yine Sûre-i Furkân, Âyet 12 ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنْ بَيْنِ عَيْنَيْ جَهَنَّمَ فَسَقَ ذَلِكَ عَلَى أَصْحَابِهِ، فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ نَحَدِّثُ عَنْكَ بِالْحَدِيثِ نَزِيدٌ وَنُنْقِصُ قَالَ لَيْسَ ذَا أَعْنِيكُمْ إِنَّمَا أَعْنِي الَّذِي يَكْذِبُ عَلَيَّ مُتَحَدِّثًا يَطْلُبُ بِهِ شَيْنَ الْإِسْلَامِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ قُلْتَ: بَيْنَ عَيْنَيْ جَهَنَّمَ وَهَلْ لْجَهَنَّمَ عَيْنٌ؟ قَالَ نَعَمْ، أَمَا سَمِعْتَهُ يَقُولُ إِذَا رَأَوْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغِيْظًا وَزَفِيرًا [الفرقان: 12] فَهَلْ تَرَاهُمْ إِلَّا بَعَيْنَيْنِ؟ (طب وابن مردويه عن أبي امامة)

"Bir kimse kasten benim üzerime yalan isnat ederse, Cehennem'in iki gözü arasında yerini hazırlasın." Dediler ki: "Yâ Resûlallah! Senden hadis naklediyor, ama ziyâde ediyor ve eksiltiyoruz." Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Benim size kastım bu değildir. Benim kastım, Müslümanlığa leke atmak maksadı ile yalan hadis nakledenler içindir." "Yâ Resûlallah! Cehennem'in gözü de mi var?" diye sorulunca da, buyurdu ki: "Evet, sizler Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Furkân, Âyet 12'de: "O ateş, onları uzaktan gördüğü vakit, onlar ateşin hiddetini ve iniltisini işitirler" diye geçen buyruğunu hiç duymadınız mı? O, onları iki gözü ile görmez mi?"[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de, Onlara: "Bugün yok olmayı bir kere değil, birçok kere isteyin! (Ne kadar isteseniz, hâsıl olmaz)" denir diye buyrulmaktadır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَوَّلُ مَنْ يُكْسَى حُلَّةً مِنَ النَّارِ إِبْلِيسُ فَيَضَعُهَا عَلَى حَاجِبِهِ وَيَسْحَبُهَا مِنْ خَلْفِهِ وَذَرَّتُهُ مِنْ بَعْدِهِ وَهُوَ يُنَادِي يَا ثُبُورَاهُ وَيُنَادُونَ يَا ثُبُورَهُمْ قَالَ عَبْدُ الصَّمَدِ قَالَهَا مَرَّتَيْنِ حَتَّى يَقْفُوا عَلَى النَّارِ فَيَقُولُ يَا ثُبُورَاهُ وَيَقُولُونَ يَا ثُبُورَهُمْ فَيَقَالُ لَهُمْ { لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا } (حم عن انس)

Ateşten cübbe giydirileceklerin ilki İblis'tir. Onu kaşlarının üzerine koyacak ve arkasından çekip sürüyecektir. Zürriyeti de ondan sonradır. "Ey yok olma! yetiş" diye nidâ eder. Peşinden gelen zürriyeti de: "Ey yok olma! yetiş" derler. Nihâyet gelip Cehennem'in başında dikilirler. İblis yine orada: "Ey yok olma! yetiş" diye bağırır. Arkasındaki zürriyeti de aynı şekilde: "Ey yok olma! yetiş" derler. Onlara: "Bugün yok olmayı bir kere değil, birçok kere isteyin! (Ne kadar isteseniz, hâsıl olmaz)" denir.[3]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 13951.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7479; Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 1.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 12078

قُلْ أَذَلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءٌ وَمَصِيرًا (١٥) لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ (خَالِدِينَ كَانَ عَلَى رَبِّكَ وَعْدًا مَسْئُولًا) (١٦)

15-16. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Bu ateş mi hayırlıdır, yoksa Allah'tan korkanlara vaad olunan ebedî Cennet mi? Orası, onlar için bir mükâfat ve dönüş

yeridir.* Onlar için orada, ebedî kalmak üzere istedikleri her şey vardır.
Mü'minlerce arzu edilen bu nîmetler, Rabbinin üzerine aldığı bir vaadidir."

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَقُولُ ءَأَنْتُمْ أَضَلَلْتُمْ عِبَادِي هَؤُلَاءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ (١٧))
قَالُوا سُبْحَانَكَ مَا كَانَ يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنْ مَتَّعْتَهُمْ وَآبَاءَهُمْ حَتَّى نَسُوا الذِّكْرَ
(وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا (١٨))

17-18. Ey Resûlüm! Rabbin Teâlâ, onları ve Allah'tan başka taptıklarını topladığı gün, "Kullarımı siz mi dalâlete düşürdünüz, yoksa onlar mı yoldan saptılar?" der.* Onlar: "Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Seni bırakıp başka dostlar edinmek bize yakışmaz. Fakat Sen, onları ve babalarını nîmetler içinde yaşattın, nihâyet Seni zikretmeyi unuttular ve yok olmaya lââyık bir kavim oldular" derler.

İzah: Müşriklerin, Allah'ın kızları dedikleri Melekler, Hristiyanların Allah'ın oğlu diye iftira attıkları Hz. Îsâ ve Yahudilerin de Allah'ın oğlu diye iftira ettikleri Hz. Üzeyr, Hakk Teâlâ'yı onların sıfatlandırmalarından tenzih ederek derler ki: "Ey Rabbimiz! Biz seni, ortağının bulunmasından tenzih ederiz."

(فَقَدْ كَذَّبُوكُمْ بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا نَصْرًا وَمَنْ يَظْلِمْ مِنْكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا (١٩))

19. Ey müşrikler! Taptığınız şeyler, sizi söylediklerinizde yalancı çıkardılar. Artık ne azâbı geri çevirebilirsiniz, ne de yardım görebilirsiniz. Sizden kim zulmederse, ona büyük bir azap tattıracağız.

وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا أَنَّهُمْ لِيَأْكُلُوا الطَّعَامَ وَيَمْشُوا فِي الْأَسْوَاقِ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً)
(أَتَصْبِرُونَ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا (٢٠))

20. Ey Resûlüm! Senden evvel gönderdiğimiz Peygamberler de yemek yerler ve çarşılarda gezerlerdi. Ey insanlar! Biz sizi birbirinizle imtihan ediyoruz. Sabredecek misiniz? Senin Rabbin, her şeyi görendir.

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلُوكَةُ أَوْ نَرَى رَبَّنَا لَقَدْ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْا عُتُوًّا كَبِيرًا (٢١) يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلُوكَةَ لَا بُشْرَى يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ حَجْرًا مَحْجُورًا (٢٢) وَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٢٣))

21-23. Bize kavuşmayı ummayanlar (onun hak Peygamber olduğunu haber vermesi için), "Bize melekler indirilseydi yahut Rabbimizi görseydik ya!" dediler. Yemin olsun ki, onlar kendi nefislerinde kibre kapıldılar ve büyük bir

azgınlıkla haddi aşıtlar.* Melekleri gördükleri gün, işte o gün, mücrimlere bir müjde yoktur. Melekler: "Size bugün müjde yasaktır yasak!" derler. * Biz onların dünyâda yaptıkları iyilikleri saçılmış zerre hâline getiririz.

İzah: Dünyâda iken müşrikler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den alaylı bir şekilde melekleri görmeyi istemişlerdi. Müşrikler, mahşer günü azap meleklerini korkunç bir şekilde gördükleri zaman ise, dehşete kapılacaklardır. Melekler de onlara, "Artık sizin için bir kurtuluş yoktur" diyeceklerdir.

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere kâfirlerin amellerinin Allah katında hiçbir değerinin olmadığı ve âhirette de onlara bu amellerinin hiçbir fayda sağlamayacağı Sûre-i Nûr, Âyet 39'da da şöyle ifade edilmiştir:

"Kâfirlerin amelleri ise, ıssız bir çöldeki serap gibidir. O serap ki, susamış kimse onu su zanneder, oraya vardığında umduğundan hiçbir şey bulamaz. Orada ancak Allah'ın hükmünü bulur. O da onun hesabını eksiksiz olarak görür. Allah'ı Teâlâ, hesabı çabuk görendir."

(أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا (٢٤))

24. O gün Cennet ehlinin kalacakları yer çok hayırlı, dinlenecekleri yer de çok güzeldir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, "Dinlenme yerleri" diye tercüme edilen "Mekîl" kelimesi, kaylule zamanı anlamına gelmektedir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

- Onlar, Cennetteki odalarda öğle istirahatine çekileceklerdir. Onların hesaba çekilmeleri Rablerine bir defa arz edilmelerinden ibâret olacaktır ki, bu da kolay bir hesaptır. Bu, Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i İnşikâk, Âyet, 7-9'daki şu sözü gibidir: "O zaman amel defteri sağ eline verilen kimsenin,* hesabı kolayca görülür* ve ehline sevinçli olarak döner."

وَيَوْمَ نَسْفُكُ السَّمَاءَ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلَائِكَةُ تَنْزِيلًا (٢٥) الْمَلِكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَنِ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى)
(الْكَافِرِينَ عَسِيرًا (٢٦))

25-26. Ey Habîbim! Semânın bulutlarla yarılaceğı ve meleklerin bölük bölük indirileceğı günü zikret.* O gün gerçek mülk Rahmân'ındır. O gün kâfirler için çetin bir gündür.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, mahşer gününün dehşetinden ve o günde meydana gelecek olan hâdiselerden haber vermektedir. O gün gökler yarıp parça parça olacak, aralarından gözleri kamaştıracak olan nurlar, bulutlar şeklinde görülecek, mahşer günü melekler gökten inip bütün varlıkları çepeçevre kuşatacaklar, sonra Allah'ı Teâlâ kulları arasında hükmünü verecektir.

Mücâhid Hazretleri, "Ey Habîbim! Semânın bulutlarla yarılaçağı ve meleklerin bölük bölük indirileceğı günü zikret" diye geçen bu Âyet-i Kerîme'yi açıklarken "Onlar, bulutlardan Allah'ı Teâlâ'nın ve meleklerin gelmesinden ve işin olup bitmesinden başka bir şey mi beklerler? İşlerin hepsi Allah'a döner"[1] diye geçen Âyet-i Kerîme'de olduğı gibi, burada da mahşer gününde Allah'ın içinde geleceğı bulutlar kastedilmektedir" diye buyurmuştur.[2]

[1] Sûre-i Bakara, Âyet 210.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 11, s. 158.

وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا (٢٧) يَا وَيْلَتَا لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ (فُلَانًا خَلِيلًا) (٢٨) لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا (٢٩)

27-29. O gün zâlim, "Keşke Resûl ile beraber bir yol tutsaydım" diyerek ellerini ısıtır.* "Eyvah bana, keşke falanı dost edinmeseydim!* Yemin olsun ki, bana zikir (Kur'ân) geldikten sonra, beni zikirden o saptırdı" der. Şeytan, insanı yapayalnız, zelil bir halde bırakır.

İzah: Bu âyetlerde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber bir yol tutmayarak, Kur'ân'a ve Sünnete tâbi olmayıp kâfirleri dost edinenlerin pişmanlığı anlatılmaktadır. Bunlar, kâfirleri dost edindiğı için onlarla birlikte âhirette aynı cezaya çarptırılacaklardır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ (حم هب ك عن ابى هريرة

"Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin."
[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis

No: 7868.

(وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا (٣٠)

30. Resûl dedi ki: "Yâ Rabbi! Şüphesiz ki, kavmim bu Kur'ân'ı bırakıp terk ettiler (ona îman etmediler)."

(وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ وَكَفَى بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا (٣١)

31. Ey Resûlüm! İşte böyle, her Peygamber için mücrimlerden bir düşman kıldık. Sana bir hidâyet ve yardım edici olarak Rabbin yeter.

(وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا (٣٢)

32. Kâfirler (Muhammed Aleyhisselâm'ı kastederek), "Kur'ân, ona bir defada indirilseydi ya!" dediler. Biz ise, onu kalbine yerleştirip pekiştirmek için işte böyle parça parça indirdik ve onu âyet âyet beyan ettik.

İzah: Kur'ân-ı Kerîm'in iniş şekli, Sûre-i İsrâ, Âyet 106'da da şöyle geçmektedir:

"Biz Kur'ân'ı, insanlara yavaş yavaş okuyasın diye, âyet âyet ayırdık ve onu (ihtiyaca göre) peyderpey indirdik."

(وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا (٣٣)

33. Ey Resûlüm! Kâfirler sana hiçbir tuhaf ve bâtil sualde bulunmadılar ki, cevabını hak olarak vermiş ve en güzel sûretle açıklamış olmayalım.

(الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا (٣٤)

34. Yüzüstü Cehenneme sürüklenecek olanlar, işte yerleri en kötü ve yolları en sapık olanlar onlardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ يُحْشَرُ الْكَافِرُ عَلَىٰ وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ أَلَيْسَ الَّذِي أَمْسَاهُ عَلَىٰ رِجْلَيْهِ فِي الدُّنْيَا قَادِرًا عَلَىٰ أَنْ يُمَشِّيَهُ عَلَىٰ وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (خ م عن انس

Bir adam: "Yâ Resûlallah! Mahşer günü kâfir yüzüstü nasıl haşrolunacak?" diye sorunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Şüphesiz onu dünyâda iki ayağı üzerinde yürüten Allah, mahşer günü yüzüstü yürütmeye de kâdir değil midir?"[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Furkân 1, Rikâk 44; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 11 (54).

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ وَزِيرًا (٣٥) فَقُلْنَا اذْهَبَا إِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا (٣٦) فَدَمَّرْنَا هُمْ تَدْمِيرًا ()

35-36. Yemin olsun ki Mûsâ'ya kitabı (Tevrat'ı) indirdik ve kardeşi Hârûn'u ona vezir (yardımcı) kıldık.* Onlara: "Âyetlerimizi yalanlayan Firavun'a ve kavmine gidin" dedik. Sonunda o kavmi tamamen helâk ettik.

() وَقَوْمَ نُوحٍ لَمَّا كَذَبُوا الرُّسُلَ أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ آيَةً وَأَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا (٣٧))

37. Nûh'un kavmini de Resulleri yalanladıkları vakit, gark edip onları insanlara ibret kıldık. Zâlimler için, (âhirette) elim bir azap hazırladık.

وَعَادًا وَثَمُودًا وَأَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذَلِكَ كَثِيرًا (٣٨) وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ الْأَمْثَالَ وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا (٣٩) ((

38-39. Âd, Semud ve Ashâb-ı Ress ve bunlar arasında geçen birçok nesilleri de helâk ettik.* Onlardan her birine misaller vererek nasihat ettik. Nasihat almayınca da, hepsini tamamen helâk ettik.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen Âd, Hûd Aleyhisselâm'ın kavmidir. Semud, Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmidir. Ashâb-ı Ress ise, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, Yâsîn Sûresi'nde kendilerinden söz edilen ve kavmine: "... Ey kavmim! Bu Resullere tâbi olun."[1] diyen kişinin kavmidir. Kavmi onu öldürüp "Ress" diye bilinen bir kuyuya attılar. Bu sebeple bu kuyunun ismi ile anıldılar.

[1] Sûre-i Yâsîn, Âyet 20.

() وَلَقَدْ آتَوْا عَلَى الْقَرْيَةِ الَّتِي أُمِطِرَتْ مَطَرَ السَّوْءِ فَلَمْ يَكُونُوا يَرَوْنَهَا بَلْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ نُشُورًا (٤٠))

40. Ey Resûlüm! Şüphesiz ki senin kavmin, felâket yağmuruna tutulmuş olan

beldeye uğramışlardı, onun hâlini görmediler mi? Bilakis küfürleri sebebiyle onlar dirilmeyi ümit etmiyorlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Felâket yağmuruna tutulmuş olan belde" diye geçen yer, Lût Aleyhisselâm'ın kavminin helâk edildiği yer olan Sedum beldesidir.

وَإِذَا رَأَوْكَ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوءًا أَهَذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا (٤١) إِن كَادَ لَيُضِلَّنَا عَنْ الْهَيْتَا لَوْلَا أَن ()
(صَبَرْنَا عَلَيْهَا وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حِينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ مَنْ أَضَلَّ سَبِيلًا (٤٢)

41-42. Ey Resûlüm! Onlar seni gördükleri zaman, "Allah'ın gönderdiği Peygamber bu mudur?" diye seninle alay ederler.* "Biz, ilahlarımıza inanmakta kararlı ve sabırlı olmasaydık, az kaldı ilahlarımızdan saptıracaktı" derler. Onlar yakında azâbı gördükleri zaman, kimin daha ziyâde yoldan azmış olduğunu bileceklerdir.

أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهُهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا (٤٣) أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِن ()
(هُم إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلَّ سَبِيلًا (٤٤)

43-44. Ey Resûlüm! Nefsinin arzusunu kendisine ilah edineni gördün mü? Artık ona sen mi vekil olacaksın?* Yoksa sen onların çoğunu işitir, anlar mı sanırsın? Onlar, ancak hayvan gibidirler. Hattâ tuttukları yol bakımından hayvandan daha aşağıdırlar.

İzah: Katâde Hazretleri: "Ey Resûlüm! Nefsinin arzusunu kendisine ilah edineni gördün mü?" âyetini açıklarken, "Burada nefsinin her arzuladığı ve canının çektiği her şeyi yapan kişi kastedilmektedir. Onu bu şeylerden ne bir korku ne de takvâ alıkoyar" demiştir.

أَلَمْ تَرَ إِلَى رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا (٤٥) ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا ()
(قَبْضًا يَسِيرًا (٤٦) وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا (٤٧)

45-47. Ey Resûlüm! Rabbinin kudretini görmez misin? Bak, nasıl gölgeyi uzatmıştır. İsteseydi onu sâbit kılardı. Sonra güneşi gölgeye delil kıldık.* Sonra da gölgeyi yavaş yavaş kendimize (dilediğimiz yöne) çektik.* Size geceyi elbise, uykuyu dinlenme ve gündüzü de dağılıp çalışma vakti kılan O'dur.

İzah: Bu âyetler, dünyânın yuvarlak olduğunu ve kendi ekseni etrafında dönerek gece ve gündüzün yavaş yavaş oluştuğunu haber vermektedir. Âyet-i Kerîme'deki gölgeden maksat, gecedir. Dünyânın gece olan bölümü ise, aslında

dünyâyâ güneş ışığı vurduğunda, dünyânın kendi gölgesinde kalan arka tarafındaki karanlık kısımdır. Âyet-i Kerîme’de: "Bak, nasıl gölgeyi uzatmıştır" diye buyrularak, gecenin uzun bir süre olduğuna dikkat çekmektedir.

Yine Âyet-i Kerîme’de: "İsteseydi onu sâbit kılardı" diye buyrulmaktadır. Allah’u Teâlâ dileseydi, dünyâyı döndürmez ve sâbit bir halde bırakırdı ve bunun sonucunda da dünyânın gölgesinde olan kısmı sürekli gece olarak kalırdı. İşte Allah’u Teâlâ, dünyânın sâbit olmayıp kendi eksenini etrafında dönerek hareket hâlinde olmasını ve bu şekilde gece gündüz ve mevsimlerin oluşumunu sağlayarak, bu düzeni insanların menfaati için en mükemmel bir şekilde yarattığından bahsetmektedir.

Bu husus Sûre-i Kasas, Âyet 71-72’de de şöyle beyan edilmiştir:

Ey Resûlüm! De ki: "Haber verin, Allah’u Teâlâ geceyi kıyâmete kadar dâim etseydi, Allah’tan başka hangi ilah size aydınlık yaratırdı? Hâlâ hak sözü işitmiyor musunuz?"* De ki: "Haber verin, Allah’u Teâlâ gündüzü kıyâmete kadar dâim etseydi, Allah’tan başka hangi ilah size istirahatınız için gece yaratırdı? Hâlâ gerçeği görmüyor musunuz?"

İşte Allah’u Teâlâ, insanların menfaati için geceyi istirahat edip dinlenme, gündüzü de çalışma vakti olarak yaratmıştır.

Yine Âyet-i Kerîme’de: "Sonra da gölgeyi yavaş yavaş kendimize (dilediğimiz yöne) çektik" diye geçen ifade ile, yine dünyânın döndüğüne ve geceden gündüze geçişin yavaş yavaş olduğuna dikkat çekilmektedir. Artık hiçbir varlığın bu düzeni değiştirmeye gücü yetmez.

Kur’ân-ı Kerîm’in nâzil olduğu o dönemde yaşayan insanların, dünyânın yuvarlak olduğunu ve kendi eksenini etrafında döndüğünü, gece ve gündüzün bu şekilde oluştuğunu bilmelerine aslâ imkân yoktu. İşte bu da Kur’ân’daki mûcizelerden biridir.

وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا (٤٨) لِنُخْطِي بِهِ بِلْدَةً مَّيْمَنًا)
وَنُسْقِيهِ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنَاسِيَّ كَثِيرًا (٤٩) وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِيهِمْ لِيَذَكَّرُوا فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا
٥٠))

48-50. Ve rüzgârları, yağmurlardan önce bir müjdeci olarak gönderen O’dur. Ve

Biz, gökten temiz bir su indirdik.* O suyu, ölü bir beldeyi (bitkileri kurumuş bir yeri) diriltmek ve yarattığımız nice hayvanları ve insanları sulamak için indirdik.* Yemin olsun ki Biz, gökten indirdiğimiz tertemiz suyu kullarımız arasında taksim ettik ki, nîmetlerimizi düşünüp ibret alsınlar. Lâkin insanların çoğu, nankörlük etmekten başka bir şey yapmadılar.

İzah: Yağmur hakkında Zeyd İbn-i Halid Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hudeybiye'de geceleyin yağmış olan bir yağmurdan sonra bizlere sabah namazı kıldırıldı. Namaz bitince, yüzünü cemaate döndürdü ve "Bilir misiniz, Rabbiniz ne buyurdu?" diye sordu. "Allah ve Resûlü en iyi bilendir" dediler. Bunun üzerine dedi ki:

قَالَ أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ فَأَمَّا مَنْ قَالَ مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي كَافِرٌ
(بِالْكَوْكَبِ وَأَمَّا مَنْ قَالَ مُطِرْنَا بِنَوَاءِ كَذَا وَكَذَا فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي مُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ (م) عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ)

Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Kullarımdan kimi Bana Mü'min, kimi kâfir olarak sabahladı. Her kim Allah'ın lütuf ve rahmetiyle üzerimize yağmur yağdı dediyse, işte o Bana îman etmiş, yıldızla îman etmemiştir. Her kim de şu yıldızın doğuşu sebebiyle üzerimize yağmur yağdı dediyse, işte o da Bana îman etmemiş, yıldızla îman etmiştir." [1]

[1] Sahih-i Müslim, İman 32 (125).

(وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا (٥١) فَلَا تُطِيعُ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا (٥٢))

51-52. Ey Habîbim! İsteseydik her beldeye bir uyarıcı (Peygamber) gönderirdik.* O halde kâfirlere itaat etme ve onlara karşı bu Kur'ân'la büyük bir cihat ile mücâhedede bulun.

İzah: Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ: "Ey Habîbim! İsteseydik her beldeye bir uyarıcı (Peygamber) gönderirdik" diye buyurmaktadır. Önceki Peygamberler belli bir kavme gönderilmekteydi. Ancak Allah'ı Teâlâ, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i ise, bütün âlemlere Peygamber olarak göndermiş ve bu şekilde diğer Peygamberlerden onu üstün kılmıştır.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Enbiyâ, Âyet 107'de şöyle buyurmuştur:

"Ey Habîbim! Biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعثُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً (خ م حم ه عن جابر ...

"... Benden önceki Peygamberler sâdece kendi kavmine Peygamber olarak gönderiliyordu. Ben ise, bütün insanlığa (âlemlere) Peygamber olarak gönderildim."[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Onlara karşı bu Kur'ân'la büyük bir cihat ile macâhedede bulun" diye buyrulmaktadır. Yani Kur'ân'ı okuyarak, ondaki öğütleri, kıssaları, eski inkârcı kavimlerin başlarına gelmiş olan azapları bildirmek sûretiyle onlarla büyük bir cihat ile mücâhedede bulun. Çünkü bütün insanlığı bu şekilde İslâm Dîni'ne dâvet etmek, büyük bir cihattır. Bu sûretle birçok kimse ayıkarak İslâm şerefine nâil olabilir, diye buyrulmuştur. Hattâ İslâm'ın dışında olan kimselere karşı, onları Müslüman edebilmek için ilmi deliller ile cihatta bulunmak, düşmanlara karşı kılıç ile cihatta bulunmaktan daha büyüktür, denilmiştir.

[1] Sahih-i Buhârî, Salât 56; Sahih-i Müslim, Mesâcid 1 (3).

(وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَحْجُورًا (٥٣))

53. Birinin suyu lezzetli ve tatlı, diğerininki tuzlu ve acı olan iki denizi birbirine salıveren ve aralarına da kudretinden bir engel ve birbirine karışmayı önleyen bir perde koyan O'dur.

İzah: Tatlı su ile tuzlu suyun birbirine karışmama olayı; deniz hükmünde olan büyük nehirlerin tatlı suyu ile denizlerin tuzlu suyunun birbirine karışmayıp iki ayrı deniz gibi gözükmesidir. Meselâ: Dicle ile Fırat Nehri birleştikten sonra, Basra Körfezi'nden denizin içerisine bir kanal gibi girmekte, fakat denizin tuzlu suyu ile karışmamaktadır. Arada Allah'ı Teâlâ'nın koymuş olduğu, gözle görülemeyen bir engel ve perde vardır.

(وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا (٥٤))

54. Sudan (meniden) insan yaratan ve aralarında soy ve sıhriyyet (evlilik yoluyla akrabalık) meydana getiren de O'dur. Ey Resûlüm! Senin Rabbin, her şeye

kâdirdir.

(وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَى رَبِّهِ ظَهِيرًا) (٥٥)

55. Böyle iken kâfirler, Allah'ı bırakıp kendilerine bir fayda ve zarar veremeyen şeylere taparlar. Kâfir ise Rabbinin aleyhinde olanlara yardımcı olur.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Kâfir ise Rabbinin aleyhinde olanlara yardımcı olur" diye buyrulmaktadır. Yani, kâfir olan insan, Rabbine karşı isyan eden şeytana ve ona tâbi olanlara yardımcı olur, demektir.

(وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا) (٥٦) قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا) (٥٧) (

56-57. Biz seni ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.* Ey Resûlüm! De ki: "Ben bu tebliğ görevimden dolayı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Ben ancak sizin, Rabbine doğru bir yol tutan kimseler olmanızı istiyorum."

(وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ وَكَفَىٰ بِهِ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا) (٥٨) الَّذِي خَلَقَ (السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَنُ فَسَلِّ بِهِ خَبِيرًا) (٥٩)

58-59. Ölümsüz ve dâimâ diri olan Allah'a tevekkül et ve O'nu hamd ile tesbih et. Kullarının günahlarından, O'nun haberdar olması yeter.* Gökleri, yeri ve bunların arasında olanları altı günde yaratan, sonra Arş'a istivâ eden Rahmân'dır. Bunu, Habîr olandan sor.

İzah: Bu âyetlerin sonunda geçen "Bunu, Habîr olandan sor" buyruğu, yaratma ve istivâyâ ait meseleleri her şeyden hakkıyla haberdar olan Allah'tan sor, yani bu hususları ancak Allah bilir, demektir. Bu sebeple Allah'ın Arş'a istivâ etmesi de, müteşâbih olan âyetlerdendir.[1]

[1] Müteşâbih olan âyetler hakkında geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 54'ün izahına bakınız.

(وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا) (سَجْدَه) (٦٠)

60. Mekke kâfirlerine: "Rahmân'a secde edin" denildiği vakit, "Rahmân da neymiş? Senin bize emrettiğine mi secde edeceğiz?" dediler ve Rahmân'a secde emri, onların îmana karşı nefretlerini artırdı. (Secde âyetidir)

تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا (٦١) وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ)
(خَلْفَةً لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذْكُرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا ٦٢)

61-62. Semâda burçlar yaratan ve oraya ışık kaynağı bir güneş ve aydınlatıcı bir ay koyan Allah, çok yücedir.* Düşünüp ibret almak veya şükretmek isteyenler için, geceyle gündüzü birbiri ardına getiren O'dur.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Burçlar"dan maksat, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya göre, "Semâda var olan ve korunan köşklerdir." Bu husus Sûre-i Hicr, Âyet 16-18'de de şöyle geçmektedir:

"Şüphesiz Biz, semâda burçlar yarattık ve ibretle bakanlar için onu süsledik.* Onu, kovulmuş her şeytandan koruduk.* O şeytanlardan kulak hırsızlığı edene de, apaçık bir ateş alevi yetiştirdi."

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا (٦٣) وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا (٦٤) وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا (٦٥) إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا (٦٦) وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا (٦٧)

63-67. Rahmân'ın has kulları o kimselerdir ki, yeryüzünde tevâzu ile yürürler ve câhiller onlara fenâ bir söz söylediklerinde, "Selâmetle" derler.* Onlar, gecelerini Rablerine secde ve kıyam ile geçirirler.* Ve onlar şöyle derler: "Ey Rabbimiz! Cehennem azâbını bizden uzaklaştır. Şüphesiz onun azâbı, çok şiddetli ve devamlıdır.* Şüphesiz orası, ne kötü bir karargâh, ne kötü bir makamdır."* O Rahmân'ın has kulları, harcadıkları zaman ne israf ederler, ne de cimrilik ederler, ikisi arasında orta bir yol tutarlar.

İzah: Bu âyetler, Allah'ı Teâlâ'nın takvâ üzere olan kullarının vasıflarını haber vermektedir. Bu zâtlar, Allah yolunda ibâdetle, taatle çalışırken, kendilerinin aleyhinde fenâ söz söyleseler, Allah için onların bu eziyetlerine sabrederler ve onların bu boş sözlerine karşılık, "Sizinle bizim aramızda ne hayır, ne de şer vardır, biz sizden selâmette bulunmaktayız, siz de hâlinizi düzelterek selâmete kavuşun" derler. Geceleri, namaz ve zikir ile geçirirler. Duâlarında, Cehennem azâbından Allah'a sığınır. Allah için yaptığı harcamalarında gâyet cömert olurlar. Fakat aileleri için yaptıkları harcamalarda iktisatlı olurlar ve kendi işlerinde de gerektiği yere gerektiği kadar harcama yaparlar.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

السَّمْتُ الْحَسَنُ وَالتَّوَدُّدُ وَالْإِقْتِسَادُ جُزْءٌ مِنْ أَرْبَعَةٍ وَعِشْرِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوَّةِ (ت عن عبد الله ابن سرجس (المزنى)

"Üç hal bir kimsede varsa, onda Peygamberliğin yirmidörtte biri vardır: (Allah'a giden) güzel yol. Allah için birbirlerini sevmek. Malını fuzuli yere harcamayıp iktisatlı olmak."[1]

"O Rahmân'ın has kulları, harcadıkları zaman ne israf ederler, ne de cimrilik ederler, ikisi arasında orta bir yol tutarlar" âyetini, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle izah etmiştir: "Allah'a isyan yolunda harcanan tek bir dirhem bile israftır. Allah yolunda harcanan herhangi bir miktar ise israf değildir, yerinde harcanmış bir maldır."

Takvânın önemi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ebû Zerr Radiyallâhu anhu'ya şöyle buyurmuştur:

أَوْصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ فَإِنَّهُ زَيْنٌ لَأَجْرِكَ كُلُّهُ وَعَلَيْكَ بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ وَذِكْرِ اللَّهِ فَإِنَّهُ ذِكْرٌ لَكَ فِي السَّمَاءِ وَنُورٌ لَكَ فِي الْأَرْضِ عَلَيْكَ بِطَوْلِ الصَّوْمِ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّهُ مَطْرَدَةٌ لِلشَّيْطَانِ عَنْكَ وَعَوْنٌ لَكَ عَلَى أَمْرِ دِينِكَ إِيَّاكَ وَكَثْرَةَ الصَّحَابِ فَإِنَّهُ يُمِيتُ الْقَلْبَ وَيُذْهِبُ نُورَ الْوَجْهِ عَلَيْكَ بِالْجِهَادِ فَإِنَّهُ رَهْبَانِيَّةٌ أُمِّي أَحَبُّ الْمَسَاكِينِ وَجَالِسُهُمْ أَنْظَرُ إِلَى مَنْ تَحْتِكَ وَلَا تَنْظُرْ إِلَى مَنْ فَوْقَكَ فَإِنَّهُ أَجْدَرُ أَنْ لَا تَزْدِرِي نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكَ صَلِّ قَرَابَتَكَ وَإِنْ قَطَعُوكَ قُلُوبَ الْحَقِّ وَإِنْ كَانَ مُرًّا لَا تَخَفْ فِي اللَّهِ لَوْمَةً لَأَيِّمٍ لِيُخْزِكَ عَنِ النَّاسِ مَا تَعْلَمُ مِنْ نَفْسِكَ وَلَا تَجِدَ عَلَيْهِمْ فِيمَا تَأْتِي وَكَفَى بِالْمَرْءِ عَيْبًا أَنْ يَكُونَ فِيهِ ثَلَاثُ خَصَالٍ: أَنْ يَعْرِفَ مِنَ النَّاسِ مَا يَجْهَلُ مِنْ نَفْسِهِ وَيَسْتَحْيِيَ لَهُمْ مِمَّا هُوَ فِيهِ وَيُؤْذِي حَلِيسَهُ يَا أَبَا ذَرٍّ لَا عَقْلَ كَالْتَنْبِيرِ وَلَا وَرَعَ كَالْكَفِّ وَلَا حَسَبَ كَحُسْرِ الْخُلُقِ ((عبد بن حميد طب هب وابن عساكر عن أبي ذر

"Sana Allah'tan korkmanı vasiyet ederim. Çünkü o korku, bütün amellerin ziynetidir. Sana Kur'ân okumanı, zikrullah etmeni vasiyet ederim. Çünkü zikrullah; senin semâda zikredilmene sebeptir, yeryüzünde ise senin için nûrdur. Sükûtunun uzun olmasını vasiyet ederim. Ancak hayır söz müstesnâ. Çünkü bu sükût, şeytanı senden uzaklaştırır ve din işinde sana yardımcı olur. Çok gülmekten de sakın. Çünkü o, kalbi öldürür ve yüzün nûrunu giderir. Mücâhedeye devam et, çünkü o, ümmetimin ruhbanlığıdır.[2] Miskinleri, garipleri sev ve onlarla düşüp kalk. Kendinden aşağıdakine bak, yukarıdakine bakma. Zîrâ sana Allah'ın verdiği nîmetleri küçümsememen için bu hâl daha uygundur. Seninle alakayı kesseler bile, akrabanı ziyaret et. Acı olsa da hakkı söyle, Allah yolunda kınayanların kınamasından korkma. Kendi nefsin hakkında bildiğin hatalar, seni insanların hatalarını görmekten alıkoysun. Yaptığın şeylerde onlara karşı övünme. Şu üç hasletin bulunması, kişiye ayıp olarak yeter.

Kendi kusurlarını bilmeden başkasının kusurlarını görmesi, aynı hâl kendisinde de olduğu halde, başkalarında utanılacak hâl görmesi ve arkadaşına eziyet etmesi. Ey Ebû Zerr! Tedbir gibi akıl, kötülükten sakınmak gibi verâ, güzel ahlâk gibi şeref yoktur.”[3]

Tevâzu ile yürümek hakkında da, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yürüdüğü zaman, sanki yokuş aşağı iniyormuş gibi ve yeryüzü onun için dürülüyormuş gibi yürürdü, diye buyrulmuştur Ashab-ı Kirâm, yapmacıklı zayıf görünerek yürümeyi mekruh kabul etmişlerdi. Hattâ rivâyet edildiğine göre, Hz. Ömer, yavaş yavaş yürüyen bir genç görmüş ve "Sana ne oluyor, hasta mısın?" diye sormuş. "Hayır, Ey Mü'minlerin Emîri" cevabı üzerine, kamçısıyla onun üzerine yürüyerek, güçlü yürümesini emretmiştir. Burada mütevazı şekilde yürümekten maksat, sükûnet içinde vakarlı yürümektir. Ayrıca kâfirlerin bulunduğu yerden geçerken, onlara karşı azametli ve kuvvetli olarak yürümek gerekir. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbı, Kâbe'yi vakarla ve sükûnetle yürüyerek tavaf ederken, kâfirler Mü'minlerin bu hâlini görünce, "Bunlar zayıf düşmüş, yürümeye bile takatleri kalmamış" gibi sözler söyleyerek alay etmeye başlamışlardı. Allah'ı Teâlâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, kâfirlerin bu hallerini bildirmiş, bunun üzerine Peygamberimiz ve Ashâbı, sağ kollarını ihramın dışına çıkarıp sert adımlar ile yürüyerek zayıf olmadıklarını o kâfirlere göstermişlerdir. İşte tavaf esnâsında erkeklerin, sağ omuzunu açarak hızlı ve sert yürümeleri, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den kalan bir sünnettir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Birr 65; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 214/2.

[2] Ruhbanlık hakkında Sûre-i Hadîd, Âyet 27 ve izahına bakınız.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1628; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 4737; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 43572; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 157/4.

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ)
ذَلِكَ يُلْقَ أَثَامًا (٦٨) يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا (٦٩) إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا
(صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (٧٠))

68-70. Ve onlar, Allah ile beraber başka ilah edinip ona ibâdet etmezler. Allah'ı Teâlâ'nın öldürülmesini haram kıldığı nefsi haksız yere öldürmezler ve zinâ etmezler. Bu nehyedilenleri kim yaparsa, Esâme'de (Cehennemde bir kuyuda)

cezâsını çeker.* Mahşer günü onun azâbı kat kat artırılır ve orada zelil olarak ebedî kalır.* Ancak tevbe eden ve îman eden ve sâlih amelde bulunan müstesnâ. Artık Allah'ı Teâlâ onların günahlarını sevaplara çevirir. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebi hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdis nakledilmiştir:

أَنَّ نَاسًا مِنْ أَهْلِ الشِّرْكِ كَانُوا قَدْ قَتَلُوا وَأَكْثَرُوا وَزَنَوْا وَأَكْثَرُوا فَأَتَوْا مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا إِنَّ الَّذِي تَقُولُ وَتَدْعُو إِلَيْهِ لَحَسَنٌ لَوْ تَخْبِرُنَا أَنَّ لِمَا عَمَلْنَا كَفَّارَةً فَنَزَلَ {وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ} وَنَزَلَتْ {قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ} (خ عن ابن عباس)

Müşriklerden bâzı kimseler, çok kişiyi öldürmüşler ve çok zinâ etmişlerdi. Bunlar Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldiler ve "Senin söylediğin ve kendisine çağırdığın şüphesiz güzeldir. Keşke yapmış olduklarımıza keffâret olacağını bize haber vermiş olsan" dediler. Bunun üzerine Sûre-i Furkân, Âyet 68-70'teki: "Ve onlar, Allah ile beraber başka ilah edinip ona ibâdet etmezler. Allah'ı Teâlâ'nın öldürülmesini haram kıldığı nefsi haksız yere öldürmezler ve zinâ etmezler. Bu nehyedilenleri kim yaparsa, Esâme'de (Cehennemde bir kuyuda) cezâsını çeker.* Mahşer günü azâbı kat kat artırılır ve orada zelil olarak ebedî kalır.* Ancak tevbe eden ve îman eden ve sâlih amelde bulunan müstesnâ. Artık Allah'ı Teâlâ onların günahlarını sevaplara çevirir. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" buyruğu ve Ey Resûlüm! De ki: "Ey nefisleri üzerine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin..." diye devam eden Sûre-i Zümer, Âyet 53 nâzil oldu.[1]

Bu âyetlerin nüzul sebebi, her ne kadar müşriklerle ilgili olsa da hükmü geneldir, Müslümanları da kapsamaktadır. Bir kimse ne kadar günahkâr olursa olsun, günahlarından hakkıyla tevbe ederse, yani işlemiş olduğu günahlarına bir daha dönmek kaydıyla terk edip sâlih amelde bulunursa ve kendisini günaha sevk eden dostlarını bırakıp sâlih kullardan dost edinirse, Allah'ı Teâlâ onun günahlarını affeder, dilerse de sevâba çevirir. Nitekim bir sonraki 71. âyette: "Her kim de tevbe edip salih amel işlerse, şüphesiz ki o, tevbesi kabul edilmiş olarak Allah'a döner" diye buyrulmuştur. Bu sebeple tevbe edip sâlih amelde bulunan herkesin günahları sevâba çevrilebilir.

Müslümanların mahşerde günahlarının sevâba çevrileceğine dair Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنِّي لَا أَعْلَمُ آخِرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ دُخُولًا وَآخِرَ أَهْلِ النَّارِ خُرُوجًا مِنْهَا رَجُلٌ يُؤْتَى بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقَالُ اغْرَضُوا عَلَيْهِ صِغَارَ ذُنُوبِهِ وَارْفَعُوا عَنْهُ كِبَارَهَا فَتُغْرَضُ عَلَيْهِ صِغَارُ ذُنُوبِهِ فَيَقَالُ عَمِلْتَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا وَكَذَا وَكَذَا وَكَذَا وَكَذَا فَيَقُولُ نَعَمْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُنْكِرَ وَهُوَ مُشْفِقٌ مِنْ كِبَارِ ذُنُوبِهِ أَنْ تُغْرَضَ عَلَيْهِ فَيَقَالُ لَهُ فَإِنَّ لَكَ مَكَانَ كُلِّ سِنِيَّةٍ حَسَنَةٍ فَيَقُولُ رَبِّ قَدْ عَمِلْتُ أَشْيَاءَ لَا أَرَاهَا هَاهُنَا فَلَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ (اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَحَّحَكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ. (م عن أبي ذر

"Ben, Cennet ehli arasında Cennete en son girecek kimseyi de, Cehennem ateşinden en son çıkacak kimseyi de biliyorum. Cennete en son giren kişi şöyle bir adamdır: Mahşer gününde getirilir, "Küçük günahlarını ona sunun ve büyüklerini de üzerinden kaldırın" denilir. Ona küçük günahları sunulur ve filan filan günü şunu şunu işledin, filan filan günü de şunu ve şunu işledin denilir. O da "Evet" der. İnkâr edebilecek gücü kendisinde bulamaz. Diğer taraftan büyük günahlarının da kendisine sunulacağından korkarken, kendisine: "Her bir günahının yerine bir tane iyilik verilecektir" denilir. Bu sefer "Rabbim, ben burada görmediğim daha başka bir takım işler de işledim" diyecek. Yemin olsun ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in küçük azı dişleri görülünceye kadar güldüğünü gördüm." [2]

Bu hususta Ebû Osman Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

الْمُؤْمِنُ يُعْطَى كِتَابَهُ (بِإِمِينِهِ) فِي سِتْرٍ مِنَ اللَّهِ فَيَقْرَأُ سَيِّئَاتِهِ فَكَلَّمَا قَرَأَ سَيِّئَةً تَغَيَّرَ لَوْنُهُ حَتَّى يَمُرَّ بِحَسَنَاتِهِ فَيَقْرَأُهَا فَيَرْجِعُ إِلَيْهِ لَوْنُهُ. ثُمَّ يَنْظُرُ فَإِذَا سَيِّئَاتُهُ قَدْ بُدِّلَتْ حَسَنَاتٍ قَالَ: فَعِنْدَ ذَلِكَ يَقُولُهَاؤُمْ افْرَعُوا كِتَابِيهِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى عثمان

Mü'min kişiye amel defteri Allah'ın koruması altında verilir. O, günahlarını okur. Her bir günahı okudukça, rengi değişir. Sonra iyiliklerine geçer, onu okumaya başlayınca rengi tekrar yerine gelir. Sonra bir de bakar ki, günahları iyiliklerle değiştirilmiş. İşte o zaman "Alın, amel defterimi okuyun." [3] der. [4]

Yine günahları sevâba çeviren sâlih ameller hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ قَوْمٍ اجْتَمَعُوا يَذْكُرُونَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يُرِيدُونَ بِذَلِكَ إِلَّا وَجَّهَ اللَّهُ إِلَيْنَا نَادَاهُمْ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ قُواؤُوا مَغْفُورًا لَكُمْ قَدْ بُدِّلَتْ سَيِّئَاتُكُمْ حَسَنَاتٍ. (هب عن عبد الله بن مغفل رواه أحمد وأبو يعلى والبخاري والطبراني (في الأوسط وعن أنس بن مالك

Bir kavim sırf Allah'ın Cemâlini dileyerek, zikrullah yapmak için toplanıp meclis kursalar, muhakkak gökten bir münâdi, kendilerine şöyle seslenir: "Haydi kalkın affedildiniz, günahlarınız sevâba çevrildi." [5]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçen "Esâme", Cehennemde olan bir kuyudur. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ أَنَّ صَخْرَةً وَزَنْتَ عَشْرَ خَلْفَاتٍ، فُذِفَ بِهَا مِنْ شَفِيرِ جَهَنَّمَ مَا بَلَغَتْ قَعْرَهَا سَبْعِينَ خَرِيفًا حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى عَيٍّْ وَأَنْتَاهُ قِيلٌ وَمَا عَيٍّْ وَأَنْتَاهُ؟ قَالَ بَنُرَانٍ فِي أَسْفَلِ جَهَنَّمَ يَسِيلُ مِنْهُمَا صَدِيدُ أَهْلِ النَّارِ وَهُمَا اللَّذَانِ ذَكَرَهُمَا اللَّهُ فِي كِتَابِهِ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ، وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ عَيًّْا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَنْتَاهُ (طب عن ابو امامة الباهلي)

Şâyet on ukiyye [6] ağırlığında bir kaya Cehennemden kenarından atılmış olsaydı, yetmiş yılda dibine ulaşmaz, nihâyet Gayya'ya ve Esâme'ye ulaşır. "Gayya ve Esâme nedir?" denilince, buyurdu ki: "Cehennemden en altında iki kuyudur. Orada Cehennem ehlinin kan ve irinleri akar. Allah'ın kitabında: "Sonra onların ardından öyle bir nesil geldi ki, namazı terk ettiler ve şehvetlerine tâbi oldular. Onlar, Gayya'ya (Cehennemde bir kuyuya) atılacaklardır" [7] âyeti ile "... Bu nehyedilenleri kim yaparsa, Esâme'de (Cehennemde bir kuyuda) cezâsını çeker" [8] diye geçen iki cezâlandırılma yeri bunlardır. [9]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Zümer 1.

[2] Sahih-i Müslim, İman 84 (314).

[3] Sûre-i Hâkka, Âyet 19.

[4] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 8, s. 214.

[5] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 562; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 386/10; Rudânî, Mecmâ'uz-Zevâid, Hadis No: 16764; İmam Şa'rânî, el-Uhud'ül-Kübrâ, s. 319; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 12000.

[6] Bir ağırlık ölçüsü olup yerlere ve muhitlere göre değişir. Bir ukiyye, Şer'an kırk dirhem olarak kabul edilmiştir. Bir dirhem de 3,25 gr'dır. bu ölçüye göre on ukiyye de, 1.300 gr yapmaktadır.

[7] Sûre-i Meryem, Âyet 59.

[8] Sûre-i Furkân, Âyet 68.

[9] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7633.

(وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا) (٧١)

71. Her kim de tevbe edip salih amel işlerse, şüpheşiz ki o, tevbesi kabul edilmiş olarak Allah'a döner.

İzah: Salih amelin günahı sildiğine dair Ebû Zerr Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ وَأَتَّبِعِ السَّبِيلَةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا وَخَالِقِ النَّاسَ (بِخُلُقٍ حَسَنٍ) (ت حم عن ابى ذر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana dedi ki: "Nerede ve hangi hâl üzere olursan ol, Allah'tan kork ve kötülüğün arkasında hemen bir iyilik yap ki, onu silsin. İnsanlarla da güzel bir ahlak ile geçin."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Birr 54; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20392.

(وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا) (٧٢)

72. O Rahmân'ın has kulları, yalan yere şahitlik etmezler. Boş ve kötü bir şeyle karşılaşmışları zaman, vakarla geçip giderler.

İzah: Yalancı şahitlikte bulunmanın en büyük günahlardan olduğuna dair Ebû Bekre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا أُنبِّئُكُمْ بِكَبِيرِ الْكَبَائِرِ قُلْنَا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الْإِشْرَافُ بِاللَّهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَكَانَ مُتَكِنًا فَجَلَسَ فَقَالَ أَلَا وَقَوْلُ الزُّورِ وَشَهَادَةُ الزُّورِ أَلَا وَقَوْلُ الزُّورِ وَشَهَادَةُ الزُّورِ فَمَا زَالَ يَقُولُهَا حَتَّى قُلْتُ لَا يَسْكُتُ (خ عن ابى بكره عن ابيه

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "En büyük günahı size haber vereyim mi?" diye sordu. Biz: "Evet, Yâ Resûlallah!" dedik. "Allah'a ortak koşmak, anne ve babaya itaatsizlik etmek" diye buyurduktan sonra, yaslandığı yerden doğrulup oturdu ve "Haberiniz olsun! Bir de yalan söylemek ve yalancı şahitlik yapmaktır. Haberiniz olsun! Bir de yalan söylemek ve yalancı şahitlik yapmaktır" buyurdu. Bu sözü tekrar tekrar söylüyordu. Hattâ ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem susmayacak, dedim.[1]

Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbrâhim b. Meysere Radiyallâhu anhu'dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ مَرَّ بِلَهُوٍ مُّغْرَضًا فَلَمْ يَقِفْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ أَصْبَحَ ابْنُ مَسْعُودٍ وَأَمْسَى كَرِيمًا ثُمَّ تَلَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَيْسَرَةَ وَإِذَا مَرُّوًا بِاللَّغْوِ مَرُّوًا كِرَامًا (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن (ابراهيم بن ميسر)

Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu, bir şarkı sesi işitmiş ve hemen, çabucak oradan ayrılmış. Onun bu davranışı karşısında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onun için: "Şerefli bir kimse olmuştur" diye buyurdu. Sonra (râvi) İbrâhim b. Meysere: "O Rahmân'ın has kulları, yalan yere şahitlik etmezler. Boş ve kötü bir şeyle karşılaştıkları zaman, vakarla geçip giderler" mealindeki Sûre-i Furkân, Âyet 72'i okudu.[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Edeb 6.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 6, s. 131.

وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخْرُوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا (٧٣) وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا ((وَذُرِّيَّتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ٧٤)

73-74. Ve onlar, Rablerinin âyetleriyle kendilerine öğüt verildiği zaman, ona karşı sağır ve kör davranmazlar.* Ve onlar: "Ey Rabbimiz! Bize, zevcelerimizden ve zürriyetlerimizden gözümüzün nûru olacak kimseler ihsan et ve bizi takvâ ehline önder kıl" derler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Bizi takvâ ehline önder kıl" diye buyrulmaktadır. Yani, Rahmân olan Allah'ın has kulları, kendilerinden sonra gelecek olan evlatlarının da, takvâ üzere olup hak yolda kendilerine uymalarını ve hidâyetten ayrılmamalarını istemişlerdir.

أُولَئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا (٧٥) خَالِدِينَ فِيهَا حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ((٧٦)

75-76. İşte Rahmân'ın has kulları, sabırları sebebiyle Cennetin en yüksek köşkleriyle mükâfatlandırılır ve orada saygı ve selâm ile karşılanırlar.* Orada ebedî kalırlar. Orası, ne güzel karargâh ve ne güzel makamdır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de, îman edip sâlih amellerde bulunan takvâ sahiplerine Cennetin en yüksek köşkleriyle mükâfatlandırılacağı müjdelenmektedir. Sûre-i Vâkıa, Âyet 7-12’de geçtiği üzere mahşer yerine insanlar üç sınıf olarak gelir. Biri Cehennemlik, biri Cennetlik ve biri de sâbikunlar yani sebat edip ibâdetle ileri geçenlerdir ki, işte onlar Naîm Cennetlerinde Benim en yakınımda olurlar, diye buyrulan kimselerdir.

Cennet-i Naîm’in en yüksek Cennet olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

إِنَّ جِبْرِيلَ قَالَ لِي إِخْرُجْ فَأَخْبِرْ بِنِعْمِ اللَّهِ الَّتِي أَنْعَمَ بِهَا عَلَيْكَ وَفَضِيلَتِهِ الَّتِي فَضَّلْتَ بِهَا فَبَشِّرَنِي أَنِّي بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ وَأَمَرَنِي أَنْ أَنْذِرَ الْجَنِّ وَأَتَانِي كِتَابَهُ وَأَنَا أَمِّيٌّ وَغَفَرَ ذَنْبِي مَا تَقَدَّمَ وَمَا تَأَخَّرَ وَذَكَرَ اسْمِي فِي الْأَذَانِ وَأَمَدَّنِي بِالْمَلَائِكَةِ وَأَتَانِي النَّصْرَ وَجَعَلَ الرَّغَبَ أَمَامِي وَأَتَانِي الْكَوْثَرَ وَجَعَلَ حَوْضِي مِنْ أَكْثَرِ الْجِيَاظِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَوَعَدَنِي الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ وَالنَّاسَ مُهْطِعُونَ مُقْبِعُونَ رُءُوسَهُمْ وَجَعَلَنِي فِي أَوَّلِ زُمْرَةٍ تَخْرُجُ مِنَ النَّاسِ وَأَدْخَلَ فِي شَفَاعَتِي سَبْعِينَ أَلْفًا مِنْ أُمَّتِي الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَأَتَانِي السُّلْطَانَ وَالْمُلْكَ وَجَعَلَنِي فِي أَعْلَى عُرْفَةٍ فِي الْجَنَّةِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ فَلَيْسَ فَوْقِي أَحَدٌ إِلَّا الْمَلَائِكَةُ الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَأَحَلَّ (لِي) وَلِأُمَّتِي الْغَنَائِمَ وَلَمْ تَحِلْ لِأَحَدٍ كَانَ قَبْلَنَا (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن عبادة بن الصامت)

Cebrâil bana dedi ki: "Çık ve Allah’u Teâlâ’nın sana bahşettiği nîmetleri, senin üstün kılındığın faziletini haber ver." Allah’u Teâlâ bana müjdeledi ki; şüphesiz beni kırmızı ve siyah tenli insanlara gönderdi. Cinleri uyarmamı bana emretti. Ümmî olduğum halde bana kitabını verdi. Geçmiş ve gelecek günahlarımı bağışladı. Adımı ezanda zikretti. Beni meleklerle kuvvetlendirdi. Bana zaferi bahşetti ve korkuyu önümde kıldı (korku benden kaçır). Bana Kevser’i verdi; mahşer günü benim havuzumu havuzların en büyüğü kıldı. İnsanlar başlarını eğip koşuşturdukları zamanda bana Makâm-ı Mahmûd’u vaad etti. Beni insanlardan haşrolunacak ilk zümre içinde kıldı. Benim şefaetimle ümmetimden yetmiş bin kişiyi hesapsız olarak Cennete koydu. Bana hükümranlılık ve mülk verdi. Beni Naîm Cennetlerinde içinde Cennetin en yüce köşkünde kıldı. Benim üzerimde Arş’ı taşıyan meleklerden başka hiç kimse yoktur. Bana bizden öncekilerden hiç kimseye helâl kılmadığı halde ganîmetleri helâl kıldı." [1]

Yine Âyet-i Kerîme’de: "Orada saygı ve selâm ile karşılanırlar" diye buyrulmaktadır. Yani o yüksek makamda melekler, onları karşılayarak, selâmet içinde ebedî bir hayat süreceklerini onlara müjdelemiş olacaklardır.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 5, s. 333.

(قُلْ مَا يَعْبُؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا (٧٧)

77. Ey Resûlüm! De ki: "Eğer ibâdetiniz olmasa, Rabbim size ne diye değer versin? Siz ise, (beni) yalanladınız. Bu yalanlamanın cezâsı elbette yakında gelecektir."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, müşriklere yakında kendilerine gelecek olan azaptan bahsedilmektedir. Abdullah b. Mes'ud, Übeyy b. Kâ'b, Mücâhid ve Katâde Hazretlerine göre; bu azaptan maksat, müşriklerin Bedir Savaşı'nda aldıkları mağlubiyet ve ölümleri, sonrasında da kabirde ve âhirette daha elim bir azâba uğratılmalarıdır.

26-ŞUARÂ SÛRESİ

Bu sûre 227 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Ancak son dört âyeti Medîne döneminde nâzil olmuştur. Sûrenin sonunda kâfir olan şâirlerin hallerinden ve bunlardan Müslüman olarak; İslâm'ı ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i öven şâirlerden bahsedildiği için "Şâirler" anlamına gelen "Şuarâ" diye isimlendirilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhırrahmânırrahîm.

طَسَمَ (۱) تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ (۲) لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ (۳) إِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِمْ (۴) مِنْ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ (۵) وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرِ مِنَ الرَّحْمَنِ مُحَدَّثٍ إِلَّا كَانُوا عَنْهُ (۶) مُعْرِضِينَ (۷)

1-5. Tâ, Sîn, Mîm.* Bunlar, apaçık bildiren kitabın (Kur'ân'ın) âyetleridir.* Ey Resûlüm! Onlar îman etmiyorlar diye üzüntüden neredeyse kendini helâk edeceksin.* Biz dilesek, onlara semâdan bir mûcize indiririz de boyun eğmekten başka çâreleri kalmaz.* Onlara, Rahmân'dan hiç yeni bir öğüt gelmez ki, ondan yüz çevirmesinler.

İzah: "Biz dilesek, onlara semâdan bir mûcize indiririz de boyun eğmekten başka çâreleri kalmaz" diye geçen âyetten maksat, Ey Habîbim! Dilesek, onları îman etmeye mecbur bırakacak, Mûsâ Aleyhisselâm'ın kavminin üzerine Tûr Dağı'nın kaldırıldığı[1] gibi korkunç, harikulade bir mûcize gösterir ve onları îman etmeye mecbur bırakırdık, demektir.

[1] Yahudilerin üzerlerine Tûr dağının kaldırılması hâdisesiyle ilgili Sûre-i Nisâ, Âyet 154-155'e bakınız.

(فَقَدْ كَذَّبُوا فَسَيَأْتِيهِمْ أَنْبَاءٌ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤْنَ) ٦)

6. Şüphesiz ki onlar, (Resûlü Ekrem'i ve onun tebliğini) yalanladılar. Artık kendisiyle alay edip durdukları şeyin haberleri kendilerine yakında gelecektir.

İzah: Müşrikler, Kur'ân-ı Kerîm'i ve Resûlü Ekrem'i yalanladılar. Artık çok

büyük cezâları, dünyevî ve uhrevî azapları kendilerine yakında gelecektir, demektir. Bu müşriklerin, dünyâdaki azâbı Bedir Savaşı'nda ve Mekke'nin fethinde gerçekleşmiştir. Asıl azapları ise âhirette olacaktır.

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الْأَرْضِ كَمْ أَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ (٧) إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (٨) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (٩)

7-9. Onlar, yeryüzüne bakmıyorlar mı? Orada her sınıftan çift çift ne kadar faydalı şeyler yarattık.* Şüphesiz bunda, elbette bir ibret vardır. Fakat insanların çoğu îman etmezler.* Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, her şeye gâliptir, çok merhametlidir.

وَإِذْ نَادَى رَبُّكَ مُوسَىٰ أَنْ أَنْتَ الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ* (١٠) قَوْمَ فِرْعَوْنَ أَلَا يَتَّقُونَ (١١) قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ (١٢) وَيَضْحِكُوا صَدْرِي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِي فَأَرْسِلْ إِلَىٰ مُرُونِ (١٣) وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنْبٌ فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ (١٤)

10-14. Ey Resûlüm! Hatırlat o vakti ki, Rabbin Teâlâ Mûsâ'ya şöyle nidâ etmişti: "O zâlim olan kavme git.* Firavun'un kavmine ki, onlar hâlâ Allah'tan korkmayacaklar mı?"* Mûsâ dedi ki: "Yâ Rabbi! Muhakkak ben, onların beni yalanlamalarından korkarım.* İçim sıkılır ve dilimdeki tutukluk artar da emirlerini tebliğ edememekten korkarım. Bana yardım etmesi için Hârûn'a da Peygamberlik ver.* Bir de (Kıptîyi öldürdüğüm için) onlara karşı ben suçluyum. Bundan dolayı beni öldürmelerinden korkarım."

İzah: Âyet-i Kerîme'de, Mûsâ Aleyhisselâm: "İçim sıkılır ve dilimdeki tutukluk artar da emirlerini tebliğ edememekten korkarım. Bana yardım etmesi için Hârûn'a da Peygamberlik ver" diye Allah'ı Teâlâ'dan istekte bulunmuştur. Çünkü Mûsâ Aleyhisselâm'ın dilinde tutukluk vardı. Bu husus Sûre-i Tâhâ, Âyet 27'de de: "Lisânımdaki ukdeyi (tutukluğu) gider" diye geçmektedir.[1]

[1] Mûsâ Aleyhisselâm'ın dilindeki tutukluk ve Hârûn (Aleyhisselâm)'ın Peygamber olması hakkında Sûre-i Tâhâ, Âyet 25-37 ve izahlarına ve öldürdüğü Kıptî'yle ilgili de Sure-i Kasas, Âyet 15-16'ya bakınız.

قَالَ كَلَّا فَادْهَبَا بِآيَاتِنَا إِنَّا مَعَكُمْ مُسْتَمِعُونَ (١٥) فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَا إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ* (١٦) أَنْ (١٧) (أَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَٰءِيلَ (١٧)

15-17. Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Yâ Mûsâ! Korkma. Sen ve Hârûn,

âyetlerimizle onlara gidin. Muhakkak ki Biz sizinle beraberiz, her şeyi işitiriz.*
Firavun'a gidin ve deyin ki: "Şüphesiz biz, âlemlerin Rabbinin Resûlüyüz.*
İsrailoğullarını bizimle beraber gönder."

قَالَ أَلَمْ تُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ (١٨) وَفَعَلْتَ فَعَلَتَكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ (١٩)

18-19. (Firavun'a gittiler ve Allah'ın emrini tebliğ ettiler.) Firavun, Mûsâ'ya dedi ki: "Sen, çocuk iken biz seni kucağımızda ve evimizde büyütmedik mi? Hayatından hayli seneleri içimizde geçirmedin mi? Üstelik Kıptîyi öldürmedin mi? Sen, nîmetlerimi inkâr ediyorsun."

قَالَ فَعَلْتُ إِذَا وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ (٢٠) فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ (٢١) وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ أَنْ عَبَّدْتُ بَنِي إِسْرَآئِيلَ (٢٢) قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ (٢٣) قَالَ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ (٢٤) قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ أَلَا تَسْتَمِعُونَ (٢٥)

20-25. Mûsâ dedi ki: "Evet, Kıptîyi öldürdüm. Lâkin hatâen öldürdüm.* Sizden korkunca, içinizden kaçtım (Rabbime sığındım). Rabbim Teâlâ bana Peygamberlik verdi ve beni Resullerden kıldı.* İsrailoğullarını köleleştirmen karşısında, o başıma kaktığın da bir nîmet midir?*" Firavun ona: "Âlemlerin Rabbi de nedir?" dedi.* Mûsâ da: "Âlemlerin Rabbi, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbidir. Eğer gerçekten inanırsanız, bunu anlarsınız" dedi.* Firavun, etrafındakilere: "Mûsâ'nın cevabını işitiyor musunuz?" dedi.

قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ (٢٦) قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمْ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ (٢٧) قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ (٢٨) وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ (٢٩)

26-29. Mûsâ: "O, sizin de Rabbinizdir, sizden önceki babalarınızın da Rabbidir" dedi.* Firavun, etrafındakilere: "Size gönderilmiş olan Resûlünüz, şüphesiz mecnundur" dedi.* Mûsâ: "O, doğu ile batının ve ikisi arasındakilerin Rabbidir. Eğer aklederseniz, bunu anlarsınız" dedi.* Firavun, ona: "Eğer benden başkasını ilah edinirsen, elbette seni zindana atılanlardan yaparım" dedi.

قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُبِينٍ (٣٠) قَالَ فَأْتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (٣١) فَأَلْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ (٣٢) وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ (٣٣) قَالَ لِلْمَلَأِ حَوْلَهُ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ (٣٤) يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ (٣٥) قَالَُوا أَرَجِبْ وَابْعَثْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ (٣٦) يَأْتُواكَ بِكُلِّ سَحَابٍ عَلِيمٍ (٣٧)

30-37. Mûsâ: "Dâvâmı tasdik eden açık bir mûcize getirirsem, yine beni zindana atar mısınız?" dedi.* Firavun: "Sözünde doğru isen, haydi getir onu" dedi.* Bunun üzerine Mûsâ, âsâsını bıraktı. Âsâ, hemen büyük ve korkunç bir yılan oldu.* Ve elini koynundan çıkardı. Bir de ne görsünler o, bakanlara bembeyaz ışıltı saçan bir el oluvermiş.* Firavun, etrafındaki adamlarının ileri gelenlerine dedi ki: "Şüphesiz bu, çok bilgili bir sihirbazdır.* Sihriyle sizi yerinizden çıkarmak istiyor. Görüşünüz nedir?"* Onlar da dediler ki: "Mûsâ ile kardeşini beklet ve idâren altındaki beldelere sihirbazları toplayacak adamlar gönder.* Onlar, ne kadar bilgili sihirbaz varsa hepsini sana getirsinler."

فَجَمَعَ السَّحَرَةَ لِإِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ (٣٨) وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنْتُمْ مُجْتَمِعُونَ* (٣٩) لَعَلَّنَا نَتَّبِعَ السَّحَرَةَ إِنْ كَانُوا) هُمُ الْغَالِبِينَ (٤٠) فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ قَالُوا لِفِرْعَوْنَ أَإِنَّا لَنَأْتِيَنَّكَ بِالْحَقِّ الْبَاطِلِ (٤١) قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ إِذَا لَمِنَ الْمُفْرَبِينَ (٤٢) (

38-42. Böylece sihirbazlar, belli bir günün belirli bir vaktinde toplandılar.* İnsanlara: "Haydi toplanıyor musunuz?" denildi.* İnsanlar da: "Eğer sihirbazlar gâlip gelirse, umulur ki biz de onlara tâbi oluruz" dediler.* Sihirbazlar toplandıkları vakit, Firavun'a: "Biz gâlip gelirsek, bizim için mükâfat var mı?" dediler.* Firavun: "Evet, siz gâlip gelerseniz, katımda yakınım da olursunuz" dedi.

قَالَ لَهُمْ مُوسَىٰ أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ (٤٣) فَأَلْقَوْا حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ الْغَالِبُونَ) (٤٤) (

43-44. Mûsâ, sihirbazlara: "Ne atacaksanız atın" dedi.* Onlar da iplerini, değneklerini attılar ve "Firavun'un izzeti hakkı için biz gâlibiz" dediler.

فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ (٤٥) فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ* (٤٦) قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ) (٤٨) (الْعَالَمِينَ* (٤٧) رَبِّ مُوسَىٰ وَهَارُونَ (

45-48. Bunun üzerine Mûsâ, âsâsını yere attı. Âsâ, hemen büyük ve korkunç bir yılan olup, sihirbazların sihirle insanlara gösterdikleri şeyleri yuttu.* Sihirbazlar bunu görür görmez secdeye kapandılar.* Dediler ki: "Âlemlerin Rabbine îman ettik;* Mûsâ'nın ve Hârûn'un Rabbine."

قَالَ آمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ لَأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ) (٤٩) (خِلَافٍ وَلَأَصْلَبَنَكُمْ أَجْمَعِينَ (

49. Firavun, sihirbazlara: "Benden izinsiz Mûsâ'ya îman ettiniz. O size sihri öğreten üstadınızdır. Bu işi bir ittifakla yaptınız. Fiilinizin cezâsını yakında görürsünüz. Ellerinizi ve ayaklarınızı çapraz olarak elbette keseceğim ve mutlaka hepinizi asacağım" dedi.

قَالُوا لَا ضَيْرَ إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَايَا أَنْ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٥١﴾ ()

50-51. Sihirbazlar da dediler ki: "Bize bu yapacaklarının zararı yok, çünkü Rabbimize dönmüş oluruz.* Firavun'un tâbilerinden en evvel îmanı kabul edenler olduğumuz için, ümit ederiz ki Rabbimiz Teâlâ günahlarımızı bağışlar!"

İzah: Bu sihirbazlar hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Sihirbazlar yetmiş kişiydiler. Sabah sihirbaz iken akşam şehit oldular. Firavun, Müslüman olan sihirbazlara Sûre-i Tâhâ, Âyet 71'de de geçtiği üzere, "Artık ellerinizi ve ayaklarınızı çapraz olarak elbette keseceğim ve mutlaka sizi hurma ağaçlarına asacağım" diye söylemiş ve bu fiili yapan ilk kişi de o olmuştur.

Bu hususta Evzâî'de şöyle demiştir:

- Sihirbazlar secdeye kapandıklarında Cennet onlar için gösterildi de ona baktılar.

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي إِنَّكَ مُتَّبَعُونَ ﴿٥٢﴾ فَارْسَلْ فِرْعَوْنَ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ﴿٥٣﴾ إِنَّ ()
(قَوْلَاءَ لَشِرْذِمَةً قَلِيلُونَ ﴿٥٤﴾ وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَائِظُونَ ﴿٥٥﴾ وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَادِرُونَ ﴿٥٦﴾)

52-56. Ve Mûsâ'ya: "Kullarımı (İsrailoğullarını) gece yola çıkar. Çünkü siz, şüphesiz (Firavun ve askeri tarafından) takip edileceksiniz" diye vahyettik.* Firavun (onların gittiğini haber alınca), asker toplamak için idâresi altındaki beldelere adamlar gönderdi.* Onlar toplanıp gelince, dedi ki: "Bunlar az bir taifedir.* Şüphesiz bunlar, elbette bizi öfkeliendirecek işler yaptılar.* Şüphesiz biz, elbette ihtiyatlı ve uyanık bir topluluğuz."

İzah: Allah'ı Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselâm'a İsrailoğullarını geceleyin Mısır'dan çıkarmasını, onları emrolunduğu yere götürmesini söyledi. Hz. Mûsâ da Rabbinin emrini yerine getirdi. Yola çıktıklarında Hz. Mûsâ, Hz. Yusuf'un kabrini sormuş ve İsrailoğullarından ihtiyar bir kadın onun kabrini göstermiş,

Hız. Mûsâ da onun tabutunu alarak yanlarında taşımıştır. Hız. Mûsâ'nın onun tabutunu bizzat yüklendiğı de söylenir. Çünkü Yusuf Aleyhisselâm İsrailoğullarına Mısır'dan çıkacakları zaman tabutunu, yanlarında taşımalarını vasiyet etmişti.

Bu husus Ebû Mûsâ el-Eş'arî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te şöyle geçmektedir:

نَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَعْرَابِيٍّ فَأَكْرَمَهُ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ تَعَاهِدْنَا فَأَتَاهُ الْأَعْرَابِيَّ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا حَاجَتُكَ؟ قَالَ نَاقَةٌ بِرَحْلِهَا وَعَنْزٌ يَحْتَلِبُهَا أَهْلِي فَقَالَ أَعَجَزْتَ أَنْ تَكُونَ مِثْلَ عَجُوزِ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَقَالَ لَهُ أَصْحَابِهِ وَمَا عَجُوزُ بَنِي إِسْرَائِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ إِنَّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا أَرَادَ أَنْ يَسِيرَ بِبَنِي إِسْرَائِيلَ أَضَلَّ الطَّرِيقَ فَقَالَ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ مَا هَذَا فَقَالَ لَهُ عُلَمَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ نَحْنُ نَحْدُثُكَ أَنَّ يُوسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ أَخَذَ عَلَيْنَا مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ أَنْ لَا نَخْرُجَ مِنْ مِصْرَ حَتَّى (نَنْقُلَ تَابُوتَهُ مَعَنَا ... (ك) حَبَّ عَنْ أَبِي مُوسَى

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir bedevîye misafir olmuş ve o da Peygamberimize ikramda bulunmuştu. Peygamberimiz ona, "ahidleştik" buyurdu. Bir gün o bedevî Peygamberimize geldi. Resûlü Ekrem de ona: "İhtiyacın nedir?" diye sordu. Bedevî: "Koşumlu bir deve ve ailemin sağacağı bir miktar keçi" diye cevap verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "İsrailoğullarının ihtiyar kadını gibi olmaktan âciz mi kaldın?" buyurdu. Ashâb-ı Kirâm: "Yâ Resûlallah!, İsrailoğullarının ihtiyar kadını da nedir?" diye sorunca, şöyle anlattı:

Mûsâ Aleyhisselâm, İsrailoğullarını yürütmek istediğinde yolu kaybetmişti. İsrailoğullarına: "Bu ne haldir?" diye sordu. Onların bilginleri kendisine: "Yusuf Aleyhisselâm ölüm döşesinde iken bizden Allah adına söz aldı ki, onun tabutunu bizimle birlikte nakletmedikçe Mısır'dan çıkmayacağız. Bunu sana hatırlatırız" dediler. Mûsâ Aleyhisselâm onlara: "Yusuf Aleyhisselâm'ın kabrinin nerede olduğunu hanginiz biliyor?" diye sordu. "İsrailoğulları içinde ihtiyar bir kadından başka onu bilen yoktur" dediler. Mûsâ Aleyhisselâm o kadına haber gönderdi ve "Yusuf Aleyhisselâm'ın kabrini bana göster" dedi. Kadın: "Bana hükmümü vermedikçe, Allah'a yemin olsun ki, bunu yapmaya-cağım" dedi. Mûsâ Aleyhisselâm ona: "Senin hükmün nedir?" diye sordu da, kadın: "Benim hükmüm seninle birlikte Cennette olmamdır" dedi. Bu istek sanki Mûsâ Aleyhisselâm'a ağır geldi de, ona: "Bu kadına hükmünü ver" denildi. Kadın onları bir su birikintisine götürdü ve: "Bu suyu başka bir yere akıtın" dedi. Suyu başka bir yere akıttılar. Bunun üzerine kadın: "Burayı kazın" dedi. Kazdıklarında

Yusuf Aleyhisselâm'ın kabrini bulup çıkardılar, tabutu yüklendiklerinde ise yol gündüz ışığında gibi aydınlanıverdi.[1]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3482; Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 724.

(فَأَخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (٥٧) وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ (٥٨) كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا بَنِي إِسْرَآءِيلَ (٥٩))

57-59. Böylece Firavun ile askerlerini; bahçelerden, pınarlardan,* servetlerden ve güzel bir makamdan çıkardık.* İşte böyle yaptık ve bunları, İsrailoğullarına mîras kıldık.

İzah: Âyet-i Kerîme'de, Firavun ve ordusunun boğulmasından sonra, geride kalan bağların, bahçelerin, pınarların, hazinelerin ve yüce makamların İsrailoğullarına mîras kaldığı anlatılmaktadır. Bundan maksat da, İsrailoğullarının tekrar dönüp Mısır'da yaşamaları veya aynı nîmetlere Şam diyârında kavuşmalarıdır.

Mü'minler, kâfirlerin mîrasçısıdır. Bu husus Sûre-i Ahzâb, Âyet 27'de de şöyle geçmektedir:

"Allah'u Teâlâ, sizi onların yerlerine, yurtlarına, mallarına ve ayak basmadığınız diğer yerlere vâris kıldı. Allah'u Teâlâ her şeye kâdirdir."

(فَاتَّبَعُوهُمْ مُشْرِقِينَ (٦٠) فَلَمَّا تَرَاءَ الْجَمْعَانِ قَالَ أَصْحَابُ مُوسَى إِنَّا لَمُدْرِكُونَ (٦١) قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ (رَبِّي سَيَهْدِينِ (٦٢))

60-62. Firavun ve askerleri, güneş doğarken İsrâiloğullarının ardına düştüler.* İki topluluk birbirini görünce, Mûsâ'nın ashâbı: "Eyvah! Bize yetiştiler" dediler.* Mûsâ da: "Hayır, aslâ yetişemezler! Şüphesiz Rabbim benimle beraberdir, bana kurtuluş yolunu gösterir" dedi.

(فَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ (٦٣) وَأَزْلَفْنَا ثَمَّ (الْأَخْرَيْنَ (٦٤) وَأَنْجَيْنَا مُوسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ (٦٥) ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ (٦٦))

63-66. Bunun üzerine Mûsâ'ya, "Âsânla denize vur" diye vahyettik. Vurunca, deniz hemen yarıldı (on iki yol açıldı) ve her bir parça, koca dağ gibi oldu.* Geriden gelen Firavun ile askerlerini de oraya yaklaştırdık (bunlar da o yollara girdiler).* Mûsâ'yı ve onunla beraber olanların hepsini kurtardık.* Sonra Firavun ile askerlerini (denizi üzerlerine kapatmak sûretiyle) gark ettik.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm, âsâ ile denize vurunca, denizin içeri-sinden on iki yol açıldı. Çünkü İsrailoğulları on iki kabileden oluşuyordu. Böylece her kabile açılan bir yoldan denize girdi. Dağlar gibi sular çekiliyor ve açılan yollar da anında kuruyordu. Bunlar, tozlu yolda gider gibi gidiyorlardı. Mûsâ Aleyhisselâm'a:

- Yâ Mûsâ! Biz on iki aşiretizi ve diğerlerinin durumunu merak ediyoruz. Bu aradaki sular kalsın, dediler. Mûsâ Aleyhisselâm, âsâsıyla suya vurdu. Yol arasındaki on iki parça su, havaya kalktı. Bu sefer karışık gitmeye başladılar. İsrailoğulları böylece karşıya geçtiler. Mûsâ Aleyhis-selâm ümmetine:

- Artık gitmeyin ve bunları seyredin, dedi. Firavun, suyun havaya kalktığını görmüş, bu dehşetli durum karşısında çok korkmuş ve askerlerinin de korktuğunu görünce, onların suya girmelerini sağlamak maksadıyla:

- Su, benim hışmımdan korktu, havaya kalktı. Siz gidin ve onlarla harp edin. Ben burada durayım, suyu idâre edeyim. Su, sizin üzerinize çökmesin, dedi. Halbuki suyun kendi üzerlerine çökmesinden korkuyordu. Böylece onun ordusu açılan denizin içerisinde ilerlediler. Fakat Firavun girmiyor, dışarda bekliyordu.

Cebrâil Aleyhisselâm, bir dişi atın üzerinde Firavun'un yanına geldi. Firavun'un atı aygırdı. Dişi atı görünce, kişneyerek atın üzerine atılmaya çalışıyordu. Firavun, atını zapt edemez olmuştu. Cebrâil Aleyhisselâm'a:

- Gelme dur, atım zapt olmuyor, dedi. Cebrâil Aleyhisselâm:

- Sana bir mektup vereceğim, dedi. Firavun yine:

- Atım durmuyor, zapt edemiyorum, gelme, dedi. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm:

- Sen nasıl tanrısın ki, bir atını zapt edemiyorsun, dedi. Geldi ve mektubu verdi. Firavun kendi yazısı olan: "Efendisine asi olan köleyi suya atmalı" sözünü ve altında da kendisinin imzasını görünce, suya atılacak kimsenin kendisi olduğunu anladı ve atı döndürüp kaçmak istedi. Atı bir türlü zapt edemedi ve Cebrâil Aleyhisselâm'ın atının peşine düştü. Cebrâil Aleyhisselâm, atını denize doğru sürdü. Firavun, mecburen onu tâkip ediyordu. Atın ikisi de çok hızlı koşuyorlardı. Denizin derin yerine gelince Cebrâil Aleyhisselâm, atıyla hızlıca

geçerek gözden kayboldu. Böylece su, Firavun ve askerlerinin üzerlerine çöktü.

Firavun'un atı çok yığitti. O, atına tutunarak suyun yüzüne çıktı. Mûsâ Aleyhisselâm karşıdan bakıyordu. Firavun, atıyla birlikte suya batıp, batıp çıkıyordu. O, Hz. Mûsâ'ya Sûre-i Yûnus, Âyet 90-91'de:

"... İsrailoğullarının îman ettiği ilahtan başka hiçbir ilah olmadığına îman ettim. Ben, Müslümanlardanım" dedi.* Ona: "Şimdi mi? Halbuki evvelce isyan ettin ve fesat çıkaranlardan idin" denildi, diye de geçtiği üzere:

- Yâ Mûsâ! Ben, İsrailoğullarının îman ettiği yere îman edeceğim, beni kurtar, dedi. Mûsâ Aleyhisselâm:

- Biraz evvel ilahlık dâvâ ediyordun. Şimdi ölümü görünce de:

- Beni kurtar, îman edeceğim, diye çağırıyorsun. Sen sahtekâr ve yalancısın, dedi. Firavun yine suyun yüzünde dalgalarla alt üst oluyor, atını hiç bırakmıyordu. At, suda yüzüyordu. Ama dalgalar yüzmesine fırsat vermiyordu. İkinci defa tekrar çağırdı:

- Ben, İsrailoğullarının îman ettiği yere îman edeceğim, beni kurtar Yâ Mûsâ! dedi. Yine, Mûsâ Aleyhisselâm aldırış etmedi. Üçüncü defa yine aynı şeyi tekrarladı.

Mûsâ Aleyhisselâm yine kendisine:

- Sen gerçekten değil, korkundan söylüyorsun, dedi ve Firavun boğuldu.

Allah'ı Teâlâ, Firavun'un cesedini kendisinden sonrakilere ibret olması için çürütmeyeceğini Sûre-i Yûnus, Âyet 92'de şöyle beyan etmektedir:

"Biz de bugün senin cesedini kurtaracağız ki, senden sonra geleceklere bir ibret olsun. Şüphesiz ki, insanların birçoğu bizim âyetlerimizden elbette gâfildirler."

İşte Âyet-i Kerîme'de; Biz, onun cesedini herkesin ibret alabilmesi için zâyî etmeyeceğiz, diye geçtiği üzere Firavun'un cesedi denizin içinde çürümemiş, onu balıklar da yememiştir. Daha sonra İngilizler, Firavun'un cesedini aradılar ve Kızıldeniz'de buldular. Hâlâ İngiltere'de bir müzede sergilenmektedir.

Mûsâ Aleyhisselâm kavmi ile birlikte Kızıldeniz’i Aşûre Günü geçmişler ve Allah’u Teâlâ’ya şükür olarak o gün oruç tutmuşlardı.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ فَرَأَى الْيَهُودَ تَصُومُ يَوْمَ عَاشُورَاءَ فَقَالَ مَا هَذَا قَالُوا هَذَا يَوْمٌ صَالِحٌ هَذَا يَوْمٌ نَجَّى اللَّهُ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ عَدُوِّهِمْ فَصَامَهُ مُوسَى قَالَ فَأَنَا أَحَقُّ بِمُوسَى مِنْكُمْ فَصَامَهُ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ ((خ م عن ابن عباس))

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne’ye ulaştığında, Yahudileri Aşûre Günü oruç tutuyor buldu. Bunun sebebi sorulunca, Yahudiler: "Bugün Allah’u Teâlâ’nın, Firavun’a karşı Mûsâ’ya yardım ettiği gündür. Biz onu tâzim için bugün oruç tutuyoruz" dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Biz, Mûsâ’ya sizden daha yakınız" buyurdu ve Aşûre orucunu emretti. [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib’ül-Ensâr, 52; Sahih-i Müslim, Sıyâm 19 (127).

((إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (٦٧) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (٦٨))

67-68. Şüphesiz bunda, elbette bir ibret vardır. Fakat insanların çoğu îman etmezler.* Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, her şeye gâliptir, çok merhametlidir.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm ile Firavun’un arasında geçen hâdiseler ile ilgili daha geniş bilgi için Sûre-i A’râf, Âyet 103-141 ve izahlarına bakınız.

وَأَنذِرْهُمْ نَبَأَ إِبْرَاهِيمَ (٦٩) إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا تَعْبُدُونَ (٧٠) قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظَّلُ لَهَا عَافِيَةً (٧١) قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكَ إِذْ تَدْعُونَ (٧٢) أَوْ يَنْفَعُونَكَ أَوْ يُضُرُّونَ (٧٣) قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا كَذَلِكَ يَفْعَلُونَ (٧٤) (

69-74. Ey Resûlüm! Müşriklere, İbrâhim’in kıssasını oku.* Hani o, babasına (Âzer’e) ve kavmine: "Neye ibâdet ediyorsunuz?" dedi.* Onlar da: "Putlara taparız ve onların ibâdetinde devam ederiz" dediler.* İbrâhim, onlara dedi ki: "İlahlarınız, kendilerine nidâ ettiğiniz vakit, sesinizi işitirler mi?" Yahut size, onlardan bir fayda veya bir zarar gelir mi?"* Onlar da: "Hayır! Babalarımızın öyle yaptıklarını gördük, biz de öyle yapıyoruz" dediler.

قَالَ أَفَرَأَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ (٧٥) أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ الْأَقْدَمُونَ (٧٦) فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّي إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ (٧٧) (

الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ (٧٨) وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ (٧٩) وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ (٨٠) وَالَّذِي (٨١) يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ (٨٢) وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ (٨٣)

75-82. İbrâhim dedi ki: "Şimdi neye ibâdet ettiğinizi gördünüz mü,* sizin ve sizden önceki babalarınızın?* Şüphesiz bunlar (ibâdet ettiğiniz putlar), benim düşmanımdır. Âlemlerin Rabbi ise müstesnâ.* Beni yaratan ve bana doğru yolu gösteren O'dur.* Beni yediren ve içiren O'dur.* Hastalandığım zaman bana şifâ veren O'dur.* Beni öldürecek, sonra diriltilecek olan O'dur.* Cezâ gününde hatâlarımı bağışlamasını ümit ettiğim de O'dur."

رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَالْحَقِّنْ لِيَ بِالصَّالِحِينَ (٨٣) وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ (٨٤) وَاجْعَلْنِي (٨٥) مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ (٨٦) وَأَغْفِرْ لِأَبِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّالِّينَ (٨٧) وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُنْعَثُونَ (٨٨) يَوْمَ لَا يُنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ (٨٩) إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ (٩٠)

83-89. "Yâ Rabbi! Bana hüküm ihsan et ve beni sâlihler zümresine ilhak et.* Bana, benden sonra gelenler arasında güzel bir yâd nasip et.* Beni Cennet-i Naîm'in vârislerinden kıl.* Ve babamı (Âzer'i) bağışla. Çünkü o, yanlış yolda gidenlerdendir.* Kulların diriltilecekleri gün, beni zelil etme.* O gün, mal ve oğulların faydası yoktur.* Lâkin âlemlerin Rabbinin huzuruna selim bir kalple gelenler müstesnâ."

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere İbrâhim Aleyhisselâm: "Yâ Rabbi! Bana hüküm ihsan et" diye duâ etmiştir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya göre, bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Hüküm", ilim anlamındadır. Hz. İkrime'ye göre akıl, Hz. Süddî'ye göre ise, Peygamberlik anlamındadır.

Yine İbrâhim Aleyhisselâm, Cennetler içerisindeki en yüksek makam olan Cennet-i Naîm'e girmeyi istemektedir. Cennet-i Naîm'i kazananların özellikleri ve mükâfatlarına dair daha geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 108 ve Sûre-i Vâkıa, Âyet 11-12'nin izahına bakınız.

Yine Sûre-i Şuarâ, Âyet 86'da geçtiği üzere, İbrâhim Aleyhisselâm'ın Âzer hakkında: "Ve babamı (Âzer'i) bağışla" diye duâ etmesi onun, Âzer için yapacağını söylediği bir vaaddan dolayı idi. Bu husus Sûre-i Tevbe, Âyet 114'te: "İbrâhim'in, babası (Âzer) için af dilemesi ise, ancak ona yapmış olduğu bir vaaddan dolayı idi..." diye açıkça geçmektedir.

"Kulların diriltilecekleri gün, beni zelil etme" mealindeki Sûre-i Şuarâ, Âyet 87

hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِبْرَاهِيمَ رَأَى أَبَاهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ الْعَبْرَةُ وَالْفَتْرَةُ فَقَالَ لَهُ قَدْ نَهَيْتُكَ عَنْ هَذَا فَعَصَيْتَنِي قَالَ لَكِنِّي الْيَوْمَ لَا أَغْصِيكَ وَاحِدَةً قَالَ يَا رَبِّ وَعَدْتَنِي أَنْ لَا تُخْزِيَنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ فَإِنْ أَخْزَيْتَ أَبَاهُ فَقَدْ أَخْزَيْتَ الْأَبْعَدَ قَالَ يَا إِبْرَاهِيمُ إِنِّي حَرَّمْتُهَا عَلَى الْكَافِرِينَ فَأَخَذَ مِنْهُ فَقَالَ يَا إِبْرَاهِيمُ أَيْنَ أَبُوكَ قَالَ أَخَذْتَهُ مِنِّي قَالَ أَنْظِرْ أَسْفَلَ فَنَظَرَ (فَإِذَا ذِيحُ يَنْمَرُغُ فِي نَتْنِهِ فَأَخَذَ بِقَوَائِمِهِ فَأَلْقَى فِي النَّارِ) (السنن الكبرى للنسائي عن أبي هريرة

"İbrâhim Aleyhisselâm mahşer günü babasını (Âzer'i) yüzü boz bulanık ve karmakarışık bir halde görüp, ona: "Ben seni bundan men etmiştim de, sen bana karşı gelmiştin" diyecek. Babası: "Fakat bugün, bir kere dahi olsa sana karşı gelmeyeceğim" diyecek. İbrâhim Aleyhisselâm: "Yâ Rabbi! Kulların diriltilecekleri gün, beni zelil etmeyeceğini vaad etmiştin. Babasını rüsvây edersen oğlunu da rüsvây etmiş olursun" diyecek. Allah'ı Teâlâ buyuracak ki: "Ey İbrâhim! Şüphesiz ki Ben, Cenneti kâfirlere haram kıldım." İbrâhim Aleyhisselâm'ın babası (Âzer) ondan alınacak ve ona: "Ey İbrâhim, baban nerede?" buyuracak. O da: "Onu benden almıştın" diyecek. Allah'ı Teâlâ: "Aşağı tarafına bak" buyuracak. Bakıp görecek ki, kendi pisliği içinde bir sırtlan şeklinde, ayaklarından tutulmuş ateşe atılıyor."[1]

Âzer hakkında Sûre-i En'âm, Âyet 74 ve izahına bakınız.

[1] Nesâî, es-Sünen'ül-Kübra, Hadis No: 11375.

وَأَزَلَفَتِ الْجَنَّةَ لِلْمُتَّقِينَ (٩٠) وَبَرَزَتِ الْجَحِيمُ لِلْعَاطِينَ (٩١) وَقِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ (٩٢) مِنْ دُونِ (اللَّهِ) هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ أَوْ يَنْتَصِرُونَ (٩٣) فَكَبَّكُوا فِيهَا هُمْ وَالْعَاوُنُ (٩٤) وَجُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ (٩٥) قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ (٩٦) تَاللَّهِ إِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (٩٧) إِذْ نُسَوِّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ (٩٨) وَمَا أَضَلَّنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ (٩٩) فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ (١٠٠) وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ (١٠١) فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونُ (مِنَ الْمُؤْمِنِينَ) (١٠٢)

90-102. O gün Cennet, takvâ sahipleri için yaklaştırılır.* Cehennem ise, azgınlara açılıp âşikâre gösterilir.* O gün kâfirlere denilir ki: "İbâdet ettiğiniz şeyler (putlar) nerede?" Allah'ı bırakıp da taptıklarınız, azâbı sizden yahut kendilerinden defedebilirler mi?"* Allah'ı bırakıp da taptıkları şeyler ve onlara ibâdet edenler, yüzüstü Cehenneme atılırlar.* İblis'in bütün askerleri de (onun vesvesesine tâbi olanlar da) Cehenneme atılırlar.* Onlar orada birbirleriyle husumette bulunarak derler ki:* "Tallâhi! Biz apaçık dalâlette idik."* Ve taptıkları şeylere hitâben derler ki: "Çünkü biz (Ey putlar) sizi, âlemlerin Rabbine eşit tutuyorduk* Bizi, mücrimlerden (tâbi olduğumuz önderlerimizden)

başka kimse dalâlete düşürmedi.* Bu yüzden bize şefa'at eden de yok,* bize acıyacak bir dost da yok.* Keşke dünyâyâ geri dönüşümüz olsa da Mü'minlerden olsak."

İzah: Mahşer günü, Allah'tan başka taptıkları ilahlar, kâfirlere temsil olunarak gelirler ve onlar ile beraber Cehenneme atılırlar. İşte kâfirler için ne bir şefa'at, ne de bir yardımcı vardır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَجْمَعُ اللَّهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَطَّلِعُ عَلَيْهِمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فَيَقُولُ أَلَا يَتَّبِعُ كُلُّ إِنْسَانٍ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ فَيَمَثُلُ لِصَاحِبِ الصَّلِيبِ صَلِيبُهُ وَلِصَاحِبِ النَّصَاوِيرِ تَصَاوِيرُهُ وَلِصَاحِبِ النَّارِ نَارُهُ فَيَتَّبِعُونَ ... (ت) عن ابى هريرة

"Mahşer günü Allah'ı Teâlâ insanları bir sahada toplayacak. Sonra âlemlerin Rabbi, onlara çıkarak buyurur ki: "Dikkat! Her insan ibâdet ettiğine tâbi olsun!" Bunun üzerine haça tapınmış olana tapındığı haçı temsil olunacak. Sûretlere tapınmış olana tapındığı sûretleri, ateşe tapınmış olana ateşi temsil olunacak ve böylece hepsi de dünyâda iken tapındıklarının arkasından gidecekler..."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 20.

() (إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (۱۰۳) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (۱۰۴))

103-104. Şüphesiz bunda, elbette bir ibret vardır. Fakat insanların çoğu îman etmezler.* Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, her şeye gâliptir, çok merhametlidir.

كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ (۱۰۵) إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ (۱۰۶) إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (۱۰۷) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَاطِيعُونَ (۱۰۸) وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۰۹) فَاتَّقُوا اللَّهَ (۱۱۰) وَاطِيعُونَ ()

105-110. Nûh'un kavmi de Resulleri yalanladı.* O vakit, kardeşleri Nûh, onlara dedi ki: "Allah'tan korkmaz mısınız?" Şüphesiz ki ben, size gönderilen emin bir Peygamberim.* O halde Allah'tan korkun ve bana itaat edin.* Ben, tebliğden dolayı sizden bir ücret istemiyorum. Benim mükâfatımı âlemlerin Rabbi verir.* O halde Allah'tan korkun ve bana itaat edin."

قَالُوا أَنْتُمْ لَكُمْ وَانْتَبِعَكَ الْأَرْدَلُونَ (۱۱۱) قَالَ وَمَا عَلَّمِي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۱۱۲) إِنِّي حَسَابُهُمْ إِلَّا عَلَى () (رَبِّي لَوْ تَشْعُرُونَ (۱۱۳) وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ (۱۱۴) إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ (۱۱۵))

111-115. Kavmi: "Sefil ve câhil insanlar sana tâbi olmuşken, biz sana îman eder miyiz?" dediler.* Nûh dedi ki: "Bana tâbi olanların kalplerinin nasıl olduğunu bilmem (ben, ancak zâhire itibar ederim).* Onların hesabı ancak Rabbime aittir, eğer anlarsanız.* Ben, Mü'minleri kovacak değilim.* Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım."

İzah: Nûh Aleyhisselâm'ın kavmindeki beyler, Nûh Aleyhisselâm'a îman eden fakirleri küçük görüp aşağıladılar ve "Bu fakir ve câhil insanlar sana tâbi iken, biz onlarla aynı ortamda olup, sana îman eder miyiz?" dediler. Nûh Aleyhisselâm da onlara: "Ben onları yanımdan kovucu değilim. Sizin bu şartlar altında îman etmeniz gerekir" dedi. Onlar da, kibirlenerek îmandan yüz çevirdiler.

Aynı şekilde Hz. Mûsâ'ya îman edenler de İsrailoğullarıydı. Bunlar, Firavun'un köleleriydi. İman etmeyenler ise varlıklı, kudretli ve zahirde bilgili gözükken, kendini beğenmiş olan Firavun ve onun kavmi idi.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında da müşrik beyleri, çoğu fakir ve kölelerden oluşan Müslümanları aynı şekilde hakir görüp aşağılamışlardı.

Bu husus Sûre-i En'âm, Âyet 52'de şöyle geçmektedir:

"Ey Resûlüm! Sabah akşam Rablerinin Cemâlini dileyerek Rablerine duâ edenleri meclisinden uzaklaştırma. Sen onların (Ashâbın uzaklaştırılmasını isteyen kâfirlerin) amellerinden mesul olmadığın gibi, onlar da senin amellerinden mesul değildir. Eğer onları uzaklaştırırsan, zâlimlerden olursun."

Bu âyetlerden anlaşıldığı üzere, İslâm Dîni'ne gerçek mânâda îman edip hizmet edenler, genellikle halkın değer vermeyip hor ve hakir gördüğü kişilerdir. Bu kişilerin özelliği ise, Allah'a ve Resullerine itaat ederek onların yolu üzere yaşamaları ve halka da bunu nasihat etmeleridir.

Allah katında esas akıllı olanların Mü'minler olduğuna dair Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

خَلَقَ الْعَقْلَ فَقَالَ الْجَبَّارُ مَا خَلَقْتَ خَلَقًا أَعْجَبَ إِلَيَّ مِنْكَ وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لِأَكْمَلَنَّاكَ فِيمَنْ أَحْبَبْتَ وَلَا نُقْصَنَّاكَ فِيمَنْ أَبْغَضْتَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْمَلَ النَّاسِ عَقْلًا أَطَوْعُهُمْ لِلَّهِ وَأَعْمَلُهُمْ بِطَاعَتِهِ

((القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن أبي هريرة

Cebbâr olan Allah, akli yarattığında ona şöyle buyurdu: "Senden daha çok beğendiğim bir yaratık yaratmadım. İzzetim ve Celâlime yemin ederim ki, sevdiğim kimselerde seni kemâle erdireceğim, buğzettiğim kimselerde seni eksik kılacağım." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "İnsanlar arasında akli en mükemmel olan, Allah'a en itaatkâr olan ve O'na itaat olan amelleri en çok yapandır." [1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 18, s. 223.

قَالُوا لَنْ لَمْ تَنْتَهَ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ (١١٦) قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِي كَذَّبُونِ (١١٧) فَافْتَحَ بَيْنِي () وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجَّيْنِي وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (١١٨) فَانْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفَالِكِ الْمَشْحُونِ (١١٩) ثُمَّ () أَعْرَقْنَا بَعْدَ الْبَاقِينَ (١٢٠)

116-120. Kavmi: "Ey Nûh! Bu sözlerine son vermezsen, mutlaka taşlananlardan olacaksın" dediler.* O da dedi ki: "Yâ Rabbi! Kavmim beni yalanladı.* Benimle kavmimin arasını aç, beni ve Mü'minlerden benimle beraber olanları kurtar."* Biz de Nûh'u ve onunla beraber olanları, dolu gemi ile kurtardık.* Sonra arkada kalanları gark ettik.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere Nûh Aleyhisselâm, azgın olan kavmini kastederek, "Yâ Rabbi! Benimle kavmimin arasını aç, diye buyurmuştur. Nûh Aleyhisselâm kavmini dokuz yüz elli yıl boyunca îmana dâvet etmiş. Bunlar her defasında onu yalanlamışlar, eziyet ve hakaretler etmişlerdir. Sonunda Nûh Aleyhisselâm, bu azgın kavimden Allah'a sığınmıştır.

Bu husus Sûre-i Ankebût, Âyet 14'te şöyle geçmektedir:

"Yemin olsun ki Biz, Nûh'u kavmine Peygamber olarak gönderdik. O da dokuz yüz elli sene onların arasında (Peygamber olarak) kaldı. Nihâyet onlar, zâlimler oldukları halde tufan onları helâk etti."

Bu hususta daha geniş bilgi için Nûh Sûresi'ne bakınız.

() إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (١٢١) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (١٢٢)

121-122. Şüphesiz bunda, elbette bir ibret vardır. Fakat insanların çoğu îman etmezler.* Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, her şeye gâliptir, çok

merhametlidir.

كَذَّبَتْ عَادُ الْمُرْسَلِينَ (١٢٣) إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ (١٢٤) إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (١٢٥) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَاطِيعُونَ (١٢٦) وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ (١٢٧) أَنْتَبِئُونَ بِكُلِّ رِيحٍ إِتَتْكُمْ آيَةٌ تَغْتَبُونَ (١٢٨) وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَكُمْ تَخْلُدُونَ (١٢٩) وَإِذَا بَطِشْتُمْ بَطِشْتُمْ جَبَّارِينَ (١٣٠) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَاطِيعُونَ (١٣١) وَانْقُوا الَّذِي أَمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَ (١٣٢) أَمَدَّكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ (١٣٣) وَجَنَاتٍ (١٣٤) وَعُيُونٍ (١٣٥) إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ (١٣٥)

123-135. Âd kavmi de Resulleri yalanladı.* O vakit, kardeşleri Hûd, onlara dedi ki: "Allah'tan korkmaz mısınız?* Şüphesiz ki ben, size gönderilen emin bir Peygamberim.* O halde Allah'tan korkun ve bana itaat edin.* Ben, tebliğden dolayı sizden bir ücret istemiyorum. Benim mükâfatımı âlemlerin Rabbi verir.* Siz, her yüksek yerde bir alâmet bina eder, eğlenir misiniz?* Dünyâda ebedî kalacakmışsınız gibi, sağlam köşkler mi edirsiniz?* Birini cezâlandırmak için yakaladığınız zaman, merhamet ve şefkat göstermeyerek çok zâlimce muâmele edersiniz.* O halde Allah'tan korkun ve bana itaat edin.* Bildiğiniz üzere, size çeşitli nîmetleri bol bol veren Allah'tan korkun.* Size sürüler ve oğullar ihsan eden,* bahçeler ve pınarlar veren Allah'tan korkun.* Şüphesiz ki ben, sizin büyük bir günün azâbına uğramanızdan korkarım."

قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ (١٣٦) إِنْ هَذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ (١٣٧) وَمَا نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ (١٣٨) فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَاهُمْ إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَةٌ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (١٣٩) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (١٤٠)

136-140. Kavmi, şöyle dediler: "Öğüt versen de, öğüt verenlerden olmasan da bize göre birdir (hâlimizden vazgeçmeyiz).* Bize söylediğin şeyler, evvelkilerin uydurmalarından başka bir şey değildir.* Biz, (bu fiillerimizden dolayı) azâba uğratılacak da değiliz."* Böylece onlar, Hûd'u yalanladılar. Biz de onları helâk ettik. Şüphesiz bunda, elbette bir ibret vardır. Fakat insanların çoğu îman etmezler.* Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, her şeye gâliptir, çok merhametlidir.

İzah: Hûd Aleyhisselâm'ın kavmi olan Âd kavmi ve bunların nasıl helâk edildiğine dair geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 72 ve izahına bakınız.

كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ (١٤١) إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ (١٤٢) إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (١٤٣) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَاطِيعُونَ (١٤٤) وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ (١٤٥) أَنْتَرَكُونَ فِي مَا هُمْنَا مِنْهُنَّ أَمِينِينَ (١٤٦) فِي جَنَاتٍ وَعُيُونٍ (١٤٧) وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضْبٌ بِمِ (١٤٨) وَتَنْحِتُونَ

مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِمِينَ (١٤٩) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ (١٥١) الَّذِينَ
(يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ (١٥٢)

141-152. Semud kavmi de Resulleri yalanladı.* O vakit, kardeşleri Sâlih, onlara dedi ki: "Allah'tan korkmaz mısınız?* Şüphesiz ki ben, size gönderilen emin bir Peygamberim.* O halde Allah'tan korkun ve bana itaat edin.* Ben, tebliğden dolayı sizden bir ücret istemiyorum. Benim mükâfatımı âlemlerin Rabbi verir.* Siz, burada (bu nîmetler içinde) emin mi kalırsınız;* bahçeler ve pınarlar arasında,* ekinler ve tomurcukları latif ve yumuşak olan hurma ağaçları içinde?*" Bir de dağları sevinçle ve maharetle oyup evler yapıyorsunuz (böyle yaparak emin mi kalırsınız?)* O halde Allah'tan korkun ve bana itaat edin.* Haddi aşanların emrine tâbi olmayın.* Onlar ki, yeryüzünü fesâda verip, ıslah etmeyen kimselerdir."

(قَالَُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ (١٥٣) مَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا فَأْتِ بِآيَةٍ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (١٥٤))

153-154. Onlar, dediler ki: "Sen ancak büyülenmişlerden birisin.* Sen, bizim gibi beşerden başka bir şey değilsin. Dâvânda doğru isen, bize bir mûcize getir."

قَالَ لَهُ نَاقَةٌ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ (١٥٥) وَلَا تَمْسُوهَا بِسَوْءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ
((١٥٦)

155-156. O da kavmine dedi ki: "İşte Allah'ı Teâlâ'nın kayadan çıkardığı dişi deve! Onun sudan nasibi vardır, mâlum olan günün nasibi de sizindir.* Bu dişi deveye bir zarar vermeyin. Verirseniz, büyük bir günün azâbı sizi helâk eder."

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Mâlum olan gün" diye geçen ifadededen maksat, iki gün halkın hayvanlarını sulaması, bir gün de deveye tahsis etmeleridir.

فَعَقَرُوهَا فَاصْبَحُوا نَادِمِينَ (١٥٧) فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (١٥٨))
(وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (١٥٩)

157-159. Nihâyet kavmi, o deveyi kestiler. Sonra pişman oldular.* Bu sebeple vaad olunan azap onları helâk etti. Şüphesiz bunda, elbette bir ibret vardır. Fakat insanların çoğu îman etmezler.* Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, her şeye gâliptir, çok merhametlidir.

İzah: Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmi olan Semud ve onlara verilen deve mûcizesi hakkında geniş bilgi için de Sûre-i A'râf, Âyet 76-79'un izahına bakınız.

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلِينَ (١٦٠) إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ (١٦١) إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (١٦٢) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا أَمْرًا أَسْكُتُ عَنْهُ مِنْ آخَرٍ إِنِ اجْعَلِ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ أَرْوَاحِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ (١٦٦)

160-166. Lût kavmi de Resulleri yalanladı.* O vakit, kardeşleri Lût, onlara dedi ki: "Allah'tan korkmaz mısınız?" Şüphesiz ki ben, size gönderilen emin bir Peygamberim.* O halde Allah'tan korkun ve bana itaat edin.* Ben, tebliğden dolayı sizden bir ücret istemiyorum. Benim mükâfatımı âlemlerin Rabbi verir.* Siz, insanların içinden erkeklere mi yanaşıyorsunuz?* Ve Rabbinizin, sizin için yarattığı zevceleri terk mi ediyorsunuz? Hakikaten siz, haddi aşan bir kavimsiniz."

قَالُوا لَنْ لَمْ تَنْتَهَ يَا لُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ (١٦٧) قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ (١٦٨) رَبِّ نَجِّنِي (١٦٩) (وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ)

167-169. Kavmi, şöyle dediler: "Ey Lût! Bu sözlerine son vermezsen, mutlaka (yurdumuzdan) sürülüp çıkarılanlardan olacaksın."* Lût dedi ki: "Ben, sizin yaptıklarınıza şiddetle buğzedenlerdenim.* Yâ Rabbi! Beni ve ehlimi bunların amellerinin uğursuzluğundan kurtar."

İzah: Lût Aleyhisselâm'ın kavminin helâk olmasına sebep olan kötü fiil hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَإِذَا كَثُرَ اللُّوطِيَّةُ رَفَعَ اللَّهُ عَرْ وَجَلَ يَدُهُ عَنِ الْخَلْقِ فَلَا يُبَالِي فِي أَيِّ وَادٍ هَلَكُوا) (طب عن جابر)

"Lûtîlik (Lût Aleyhisselâm'ın kavminin yaptığı erkeklerle ilişki fuhşiyatı) çoğaldığında, Allah'ı Teâlâ onların üzerinden rahmet elini kaldırır ve hangi vâdide helâk olduklarına bakmaz."[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1731; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 53/14.

فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ (١٧٠) إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ (١٧١) ثُمَّ دَمَرْنَا الْآخَرِينَ (١٧٢) وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ (١٧٣) (مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ)

170-173. Biz de Lût'u ve bütün ehlini kurtardık.* Ancak ehlinden, geride kalanlar içinde yalnız yaşlı zevcesi kaldı.* Sonra geride kalanların hepsini helâk ettik.* Üzerlerine yağmur gibi taş yağdırdık. Uyarılıp da îman etmeyenlerin yağmuru ne kötüdür!

İzah: Lût Aleyhisselâm'ın zevcesi, evindeki misafirleri, azgın kavme haber verdiği için, o da azâba müstehak olmuştur.[1]

Bu husus Sûre-i Hûd, Âyet 81'de de şöyle geçmektedir:

Melekler dediler ki: "Ey Lût! Biz Rabbinin görevlendirdiği resulleriz. Onların sana aslâ bir zararları dokunamaz. Sen, zevcen hâriç ehlin ile gecenin bir kısmında çık git. Sizden hiçbir kimse arkasına dönüp bakmasın. Kavmine gelecek azap, zevcene de gelecektir. Onların helâk olma vakti sabah vaktidir, sabah yakın değil mi?"

Lût Aleyhisselâm, meleklerle azâbın ne zaman olacağını sormuş, âyette geçtiği üzere, melekler de sabah vakti deyince, sabah vaktinin yakın olmasından dolayı Lût Aleyhisselâm telaşlanmış ve acele ederek ehliyle birlikte evden çıkmıştır. Hanımı hâriç, onların attıkları her adım bir mûcize olarak bir mil (1600 metre) uzunluğunda oldu. Hanımı peşlerinden ne kadar koştuyorsa da ulaşamadı. Birkaç adım atarak onlar şehirden çıktılar ve o azgın kavim de, hanımı da hepsi şehirle birlikte helâk edildi.

Yine Lût kavmi hakkında Sûre-i A'râf, Âyet 83-84 ve izahına bakınız.

[1] Lût Aleyhisselâm'ın evindeki misafirler hakkında Sûre-i Hûd, Âyet 77-83 ve izahlarına bakınız.

((إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (۱۷۴) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (۱۷۵))

174-175. Şüphesiz bunda, elbette bir ibret vardır. Fakat insanların çoğu îman etmezler.* Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, her şeye gâliptir, çok merhametlidir.

كَذَّبَ أَصْحَابُ لَيْكَةِ الْمُرْسَلِينَ (۱۷۶) إِذْ قَالَ لَهُمُ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ (۱۷۷) إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (۱۷۸) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (۱۷۹) وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۸۰) أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ (۱۸۱) وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ (۱۸۲) وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ ((وَلَا تَعْنُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ (۱۸۳) وَاتَّقُوا الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّ الْأُولَى (۱۸۴))

176-184. Ashâb-ı Eyke de Resulleri yalanladı.* O vakit, Şuayb, onlara dedi ki: "Allah'tan korkmaz mısınız?" Şüphesiz ki ben, size gönderilen emin bir Peygamberim.* O halde Allah'tan korkun ve bana itaat edin.* Ben, tebliğden dolayı sizden bir ücret istemiyorum. Benim mükâfatımı âlemlerin Rabbi verir.*

Ölçeği tam ölçün ve noksan ölçenlerden olmayın.* Tartılacak şeyleri doğru terazi ile tartın.* İnsanların haklarını noksan etmeyin ve yeryüzünde fesat yaparak haddi aşmayın.* Sizi ve sizden önceki nesilleri yaratan Allah'tan korkun."

قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ (۱۸۵) وَمَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَإِنْ نَظُنُّكَ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ (۱۸۶) فَاسْقِطْ عَلَيْنَا كِسْفًا مِّنَ السَّمَاءِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (۱۸۷) قَالَ رَبِّي أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ (۱۸۸) فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ (۱۸۹) عَذَابٌ يَوْمِ الظَّلَّةِ إِنَّهُ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ (۱۸۹)

185-189. Onlar, dediler ki: "Sen ancak büyülenmişlerden birisin!* Sen bizim gibi beşerden başka bir şey değilsin. Biz seni muhakkak yalancılardan zannediyoruz.* Eğer dâvanda doğru isen, bize semâdan bir parça düşür."* Şuayb de onlara: "Rabbim, yaptıklarınızı çok iyi bilir" dedi.* Onlar, Şuayb'i yalanlamada ısrar ettiler. Bunun üzerine gölge gününün azâbı onları helâk etti. Şüphesiz o, büyük bir günün azâbı idi.

İzah: Bu âyetlerde Eyke ahâlisinden ve Şuayb Aleyhisselâm'ı yalanlamaları sebebiyle, onlara gelen gölge azâbından bahsedilmektedir. Kavmi, Şuayb Aleyhisselâm'ın göstermiş olduğu mucizeler karşısında, âciz kalarak, "Sen büyülenmişsin, sen de bizim gibi bir beşersin, sen yalancısın" gibi bahaneler uydurarak, küfürlerinde ısrar etmişlerdir. Bu sebeple Allah'u Teâlâ'da onların üzerine azap indirerek helâk etmiştir.

Bu azap ise, buluttan yağan bir ateş ile helâk edilmeleridir ki, bu hâdise birçok Sahâbîden şöyle nakledilmiştir:

Allah'u Teâlâ'nın onlara musallat ettiği şiddetli sıcağın yedi gün ve yedi gece devam etmesinden nefesleri daraldı. Su ve gölgeden faydalanamadılar. Hattâ derelerden akan sular sıcağın şiddetinden kaynadı. Sonunda hepsi bir düzlüğe çıktılar ve meydana gelen bir bulut gölgesinde serinlemek için toplandılar. Buluttan üzerlerine ateş yağıp cümlesini yakıp helâk etti.

Sûre-i A'râf, Âyet 85-93'de de, Medyen ahâlisinden bahsedilmekte ve onların da aynı şekilde Şuayb Aleyhisselâm'ı yalanlamaları sebebiyle, deprem ve korkunç bir sesle birlikte helâk oldukları haber verilmektedir.

Medyen ve Eyke, iki ayrı şehir halkı olup Şuayb Aleyhisselâm bu iki şehir halkına da Peygamber olarak gönderilmiştir.

((إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ (۱۹۰) وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (۱۹۱))

190-191. Şüphesiz bunda, elbette bir ibret vardır. Fakat insanların çoğu îman etmezler.* Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, her şeye gâliptir, çok merhametlidir.

وَأَنَّهُ لَنَتَنَزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۹۲) نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ (۱۹۳) عَلَى قُلُوبِكَ لِنُكَونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ (۱۹۴) ((بَلِّسَانَ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ (۱۹۵) وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ (۱۹۶) أَوَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَةٌ أَن يَكَلِّمَهُ الْعِلْمُ بِمَا يَسْرُ (۱۹۷) وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَى بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ (۱۹۸) فَقَرَأَهُ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ (۱۹۹))

192-199. Şüphesiz bu Kur'ân, âlemlerin Rabbi tarafından indirildi.* Onu, Rûh'ul-Emîn (Cebrâil) indirdi.* Ey Resûlüm! Uyarıcılardan olasın diye kalbine yerleştirdi.* Açık Arapça bir lisân ile indirdi.* Şüphesiz bu (Kur'ân), öncekilerin kitaplarında da zikredilmiştir.* Benî İsrail âlimlerinin bunu bilmesi, onlar (Mekke kâfirleri) için (âlemlerin Rabbi tarafından nâzil olduğuna) yeterli bir delil değil midir? Biz, Kur'ân'ı Arapça bilmeyenlerden birine indirseydik,* o da onlara okusaydı, yine ona îman etmezlerdi.

İzah: Kur'ân-ı Kerîm Arapça bir lisân ile indirilmiştir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(جَبُّوا الْعَرَبَ لِثَلَاثٍ لَأَنِّي عَرَبِيٌّ وَالْقُرْآنُ عَرَبِيٌّ وَكَلَامُ أَهْلِ الْجَنَّةِ عَرَبِيٌّ) (هب ك عن ابن عباس)

"Şu üç şeyden dolayı Arabı sevin. Çünkü ben Arabım, Kur'ân Arapçadır ve Cennetliklerin dili de Arapçadır." [1]

Âyet-i Kerîme'de: "Şüphesiz bu (Kur'ân), öncekilerin kitaplarında da zikredilmiştir" diye buyrulmuştur. Yani, önceki Peygamberlerin kitaplarında, Kur'ân-ı Kerîm'in indirileceğinden söz edilmiştir veya Kur'ân-ı Kerîm'in içerdiği itikâd usulleri, ibret verici bâzı kıssalar ve bir kısım şer'î hükümler, önceki Peygamberlerin kitaplarında da zikredilmiştir, demektir.

[1] Hâkim,Müstedrek, Hadis No: 7099; Beyhakî,Şuab'ul-Îman, Hadis No: 1415.

كَذَلِكَ سَلَكْنَاهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ (۲۰۰) لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ حَتَّىٰ يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ (۲۰۱) فَيَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً (وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ) (۲۰۲) فَيَقُولُوا هَلْ نَحْنُ مُنْظَرُونَ (۲۰۳) أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ (۲۰۴) أَفَرَأَيْتَ إِن مَّتَّعْنَاهُمْ (سِنِينَ) (۲۰۵) ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ (۲۰۶) مَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يُمْتَعُونَ (۲۰۷)

200-207. Biz, küfrü mücrimlerin kalbine işte böyle girdirdik.* Bunlar elim azâbı

görünceye kadar Kur'ân'a îman etmezler.* O azap onlara, hiç farkında değillerken ansızın gelir.* Azap gelince, "Telafisi için bize mühlet verilmez mi?" derler.* Onlar hâlâ, azâbımızın bir an önce gelmesini mi istiyorlar?* Ey Resûlüm! Söylesene, Biz onları birçok seneler dünyâ nîmetleri ile faydalandırsak,* sonra vaad olundukları azap başlarına gelse,* o faydalanmaları, azâbı onlardan defeder mi?

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Biz, küfrü mücrimlerin kalbine işte böyle girdirdik" diye geçen ifadeden maksat, bu Âyet-i Kerîme'nin öncesinde de anlatıldığı üzere bunlar, nefislerine uyduklarından küfürde ısrar edip kibirlenerek îman etmedikleri için, Allah'ı Teâlâ'nın onların kalplerini mühürlemesidir. İşte Âyet-i Kerîme bu anlamdadır. Hâşâ! Allah'ı Teâlâ kullarına haksızlık yapmaz.

Bu husus Sûre-i Enfal, Âyet 51'de şöyle geçmektedir:

"İşte bu, sizin kendi ellerinizle önceden yaptıklarınızın karşı-lığıdır. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz."

(وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا لَهَا مُنْذِرُونَ ﴿٢٠٨﴾ ذِكْرًا وَمَا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٢٠٩﴾)

208-209. Biz, hiçbir memleketi uyarıcılar göndermeden helâk etmedik.* Onlara nasihat edilmiştir. Biz, hiçbir zaman zulmetmeyiz.

(وَمَا تَنْزَلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ ﴿٢١٠﴾ وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَظِيلُونَ ﴿٢١١﴾ إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمْعَزُولُونَ ﴿٢١٢﴾)

210-212. Kur'ân'ı şeytanlar indirmedir.* Bu onlara lââyık olmaz, buna güçleri de yetmez.* Şüphesiz ki onlar, (meleklerin sözlerini) işitmekten elbette uzak tutulmuşlardır.

İzah: Bu âyetler, kâfirlerin: "Kur'ân, şeytanların kâhinlere söylediği şeyler kabilindendir" demeleri üzerine nâzil olmuştur.

(فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُكُونَ مِنَ الْمُعَذَّبِينَ ﴿٢١٣﴾)

213. Sakın, Allah ile beraber başka ilah edinme. Yoksa azâba uğrayanlardan olursun.

(وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ ﴿٢١٤﴾ وَخَفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢١٥﴾)

214-215. Ey Resûlüm! Uyarmaya aşiretinden en yakın akrabaların ile başla.*
Sana tâbi olan Mü'minlere, merhamet kanatlarını indir.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in önce kendi kabilesini uyarması hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَمَّا نَزَلَتْ {وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ} صَعِدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الصَّفَا فَجَعَلَ يُنَادِي يَا بَنِي فِهْرٍ يَا بَنِي عَدِيٍّ لِبَطُونٍ فَرِيشٍ حَتَّى اجْتَمَعُوا فَجَعَلَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَخْرُجَ أَرْسَلَ رَسُولًا لِيَنْظُرَ مَا هُوَ فَجَاءَ أَبُو لَهَبٍ وَفَرِيشٌ فَقَالَ أَرَأَيْتَكُمْ لَوْ أَخْبَرْتُكُمْ أَنَّ خَيْلًا بِالْوَادِي تُرِيدُ أَنْ تُغِيرَ عَلَيْكُمْ أَكُنْتُمْ مُصَدِّقِي قَالُوا نَعَمْ مَا جَرَّبْنَا عَلَيْكَ إِلَّا صِدْقًا قَالَ فَإِنِّي نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ فَقَالَ أَبُو لَهَبٍ تَبًّا لَكَ سَائِرَ الْيَوْمِ الْهَذَا {جَمَعْتُنَا فَنَزَلَتْ} تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ { (خ) عن ابن عباس

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Ey Resûlüm! Uyarmaya aşiretinden en yakın akrabaların ile başla" mealindeki Sûre-i Şuarâ, Âyet 214 nâzil olduğu zaman, Safa Tepesi'ne çıktı ve Kureyş'in boylarına: "Ey Fihroğulları! Ey Adiyogulları!" diye seslenmeye başladı. Herkes orada toplandı. Gelemeyenler de, ne olduğuna bakmak için yerlerine birini gönderdiler. Kureyşliler geldi. Ebû Leheb de gelmişti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Şu vâdide size baskın yapacak olan bir süvâri birliği bulunuyor, diye size haber versem, bana inanır mısınız?" diye sordu. Onlar: "İnanırız, zîrâ senin yalan söylediğini hiç görmedik" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O halde gelecek ağır bir azaptan dolayı sizi uyarıyorum" diye buyurdu. Bunun üzerine Ebû Leheb: "Bundan sonraki günlerinde hüsrâna uğrayasın emi! Bizi bunun için mi buraya topladın" deyince, "Ebû Leheb'in elleri kurusun! Zâten de kurudu.* Ona malının ve kazancının bir faydası olmadı" diye devam eden Tebbet Sûresi nâzil oldu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 13; Tefsir-i Şuarâ 2; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7126.

فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ (٢١٦) وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ (٢١٧) الَّذِي يَرْيَكَ حِينَ ((نَقُومُ (٢١٨) وَتَقْلَبُكَ فِي السَّاجِدِينَ (٢١٩) إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (٢٢٠)

216-220. Ey Habîbim! Eğer sana isyan ederlerse, "Şüphesiz ben, sizin yaptığınız şeylerden uzağım" de.* Her şeye gâlip ve merhametli olan Allah'a tevekkül et.* O ki, namaza kalktığında, seni görüyor.* Senin secde edenler içinde dönüşünü de görüyor.* Şüphesiz ki O, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de "Senin secde edenler içinde dönüşünü de görüyor" diye

geçen ifade, Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan naklettiklerine göre:

(تَقْلُبُهُ مِنْ صُلْبِ نَبِيِّ إِلَى صُلْبِ نَبِيٍّ حَتَّى أَخْرَجَهُ نَبِيًّا) (البزار عن ابن عباس)

"Allah'ı Teâlâ, senin bir Peygamberin sülbünden, diğer Peygamberin sülbüne intikal ede ede nihâyet nasıl bir Peygamber olarak çıktığını görendir" demektir. [1]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمْ يَلْتَقِ أَبَوَايَ قَطُّ عَلَى سَفَاحٍ لَمْ يَزَلِ اللَّهُ يَنْقُلُنِي مِنَ الْأَصْلَابِ الطَّيِّبَةِ إِلَى الْأَرْحَامِ الطَّاهِرَةِ لَا يَتَشَعَّبُ (شُعْبَتَانِ إِلَّا كُنْتُ فِي خَيْرِهِمَا. (ابن عساکر عن ابن عباس)

"Benim nesebimde aslâ zinâ vâki olmadı. Allah'ı Teâlâ, dâimâ beni temiz babalar belinden temiz analar rahmine naklederdi. Her ne zaman nesebimde iki şûbe hâsıl olsa, ben onların daha üstün olanında bulunurdum." [2]

Buradan da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, Âdem Aleyhisselâm'dan kendi zamanına kadar, dâimâ hak din üzere olan, secde eden kişilerin neslinden geldiği anlaşılmaktadır.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 6, s. 171; İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye s. 14.

[2] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 35489.

هَلْ أَنْبَأَكُمْ عَلَى مَنْ تَنْزَلُ الشَّيَاطِينُ (٢٢١) تَنْزَلُ عَلَى كُلِّ آفَاكٍ أَثِيمٍ (٢٢٢) يُلْقُونَ السَّمْعَ وَكَثُرُ هُمْ (٢٢٣) كَاذِبُونَ ()

221-223. Şeytanların kimin üzerine indiklerini size bildireyim mi?* Onlar, her yalancı ve günahkâr üzerine iner.* Bunlar da, şeytanların sözlerine kulak verirler. Halbuki bunların çoğu yalancıdır.

İzah: Müşriklerin: "Kur'ân, şeytanların kâhinlere söylediği şeyler kabilindendir" diye söylemeleri üzerine, bu âyetler ile onlara cevap verilmiş, şeytanların ancak iftiracı günahkâr kişilere vesvese verebilecekleri bildirilmiştir. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ise yalandan, iftiradan uzak tertemiz bir zattır. Ona inen vahiy de, şüphesiz ki, bir melek aracılığı ile Allah tarafından gönderilmiş hakkı açıklayan Kur'ân'dır.

Âyet-i Kerîme’de, "Her yalancı ve günahkâr" diye geçen kimseler, kâhinlerdir. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَنْزِلُ فِي الْعَنَانِ وَهُوَ السَّحَابُ فَتَذْكُرُ الْأَمْرَ قُضِيَ فِي السَّمَاءِ فَتَسْتَرْقُ الشَّيَاطِينُ السَّمْعَ فَتَسْمَعُهُ (فَتُوحِيهِ إِلَى الْكُهَّانِ فَيَكْذِبُونَ مَعَهَا مِائَةَ كَذْبَةٍ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ) (خ عن عائشة)

"Melekler anân denilen buluta inerler, gökte geleceğe yönelik verilmiş kararları birbirlerine aktarırlar. Bu esnada şeytan, kulak hırsızlığı yaparak edindiği bilgiyi kâhinlere fısıldar. Onlar da bu habere kendiliklerinden yüz yalan katarlar."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَتَى عَرَافًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ لَمْ تُقَبَّلْ لَهُ صَلَاةُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا (م حم عن بعض أزواج النبي صلى الله عليه وسلم)

"Her kim bir kâhine gider ve söylediğini de tasdik ederse, o kişinin kırk gün hiçbir namazı kabul olunmaz."[2]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ashâbından birkaç kişiyle birlikte otururken bir yıldız kayması oldu ve gökyüzü aydınlanıverdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Câhiliyye döneminde böyle bir şey gördüğünüzde ne derdiniz?" diye sordu. Ashâb: "Büyük bir adam doğacak veya büyük bir adam ölecek derdik" diye cevap verince, şöyle buyurdu:

فَإِنَّهُ لَا يُرْمَى بِهِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ وَلَكِنَّ رَبَّنَا عَزَّ وَجَلَّ إِذَا قَضَى أَمْرًا سَبَّحَ لَهُ حَمَلَةُ الْعَرْشِ ثُمَّ سَبَّحَ أَهْلُ السَّمَاءِ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ حَتَّى يَبْلُغَ النَّسْبُ إِلَى هَذِهِ السَّمَاءِ ثُمَّ سَأَلَ أَهْلُ السَّمَاءِ السَّادِسَةِ أَهْلُ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالَ رُبُّكُمْ قَالَ فَيُخْبِرُونَهُمْ ثُمَّ يَسْتَخْبِرُ أَهْلُ كُلِّ سَمَاءٍ حَتَّى يَبْلُغَ الْخَبْرُ أَهْلَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَتَخْتَطِفُ الشَّيَاطِينُ السَّمْعَ فَيُرْمُونَ فَيَقْدِفُونَهُ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ فَمَا جَاءُوا بِهِ عَلَى وَجْهِهِ فَهُوَ حَقٌّ وَلَكِنَّهُمْ يُحَرِّفُونَهُ (وَيَزِيدُونَ) (ت عن ابن عباس)

"Bu yıldız, hiç kimsenin doğumu ve ölümü için atılmaz. Ne var ki, Aziz ve Celil olan Rabbimiz, bir işe hüküm verdiği zaman, Arş’ı taşıyan melekler Allah’u Teâlâ’yı tesbih ederler sonra da, onlardan sonra gelenler gök halkı Allah’u Teâlâ’yı tesbih ederler. Sonra tesbih şu göğe kadar varır sonra altıncı göğün halkı yedinci göğün halkına sorar, onlarda bunlara bildirirler sonra her göğün halkı

birbirine haber sorar ve nihâyet haber dünyâ semâsının halkına ulaşır. Bu arada şeytanlar da kulak hırsızlığı yapmak için birbirlerinin üzerine çıkarak semâya yükselir de bunun üzerine Allah'ı Teâlâ onların üzerine bu akan yıldızları atıverir, o şeytanlar bu kulak hırsızlığıyla elde edebildikleri bâzı haberleri dünyâdaki dostları olan şâir ve kâhin gibi kimselere aktarırlar; bu bilgiler geldiği şekilde aktarılmış olsa doğru ve gerçektir. Fakat bu haberi değiştirip bâzı ilavelerde bulunurlar.”[3]

İşte şeytanlar, gök ehline yaklaşarak meleklerin birbirleriyle konuştukları sözleri dinleyip, o sözleri yeryüzündeki küfürde ileri gidip şeytanla dostluk kuran kâhinlere; meleklerden duydukları doğru sözlerin üzerine çok sayıda yalan katarak söylerlerdi. Kâhinlerin sözlerinin biri doğruysa dokuzu yalandır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gelmesiyle, şeytanların bu kulak hırsızlığı da son bulmuştur. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Hicr, Âyet 16-18 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 6

[2] Sahih-i Müslim, Selâm 35 (125 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22138.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 35.

وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ (۲۲۴) أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَمِيمُونَ (۲۲۵) وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ (۲۲۶) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ (۲۲۷)

224-227. Şâirlere de, hak yoldan sapmış olanlar tâbi olur.* Ey Resûlüm! Şâirlerin dalâlet vâdilerinde gezdiklerini görmez misin?* Onlar yapmadıkları şeyi söylerler.* Ancak (şâirlerden) îman edip sâlih amel işleyenler, Allah'ı Teâlâ'yı çok zikredenler ve haksızlığa uğratıldıktan sonra haklarını alanlar böyle değildir. O zâlimler, âkıbetlerinin ne olacağını yakında bileceklerdir.

İzah: Bu âyetlerde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in aleyhinde olan kâfir şâirler kötülenmiştir. Ancak Müslüman şâirler methedilmiştir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in altı şâiri vardı. Bunlar, gittikleri her yerde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i, kâfirlere karşı kasideler söyleyerek methederlerdi. "Hassan İbn-i Sâbit, Ka'b İbn-i Mâlik ve Abdullah

İbn-i Revâha"[1] bunlardandır.

Ebu'l-Hasan Sâlim el-Berrâd Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

لَمَّا نَزَلَتْ وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ جَاءَ حَسَّانَ بْنُ ثَابِتٍ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ وَكَعْبُ بْنُ مَالِكٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُمْ يَبْكُونَ قَالُوا: قَدْ عَلِمَ اللَّهُ حِينَ أَنْزَلَ هَذِهِ الْآيَةَ أَنَّا شُعْرَاءُ فَتَلَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قَالَ أَنْتُمْ وَذَكَرُوا اللَّهُ كَثِيرًا قَالَ أَنْتُمْ وَأَنْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِهَا (ظَلِمُوا قَالَ أَنْتُمْ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن أبي الحسن سالم البراد

"Şâirlere de, hak yoldan şaşmış olanlar tâbi olurlar" mealindeki Sûre-i Şuarâ, Âyet 224 nâzil olduğunda, Hassan İbn-i Sâbit, Abdullah İbn-i Revâha ve Kâ'b İbn-i Mâlik, ağlayarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldiler ve "Bu âyeti indirdiği sırada şüphesiz Allah'ı Teâlâ bizim şâir olduğumuzu biliyordu" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: Sûre-i Şuarâ, Âyet 227'de geçen; "Ancak (şâirlerden) îman edip sâlih amel işleyenler..." buyruğunu okuyup, işte bunlar sizlersiniz. "Allah'ı Teâlâ'yı çok zikredenler..." buyruğunu okuyup, İşte onlar sizlersiniz. "Ve haksızlığa uğratıldıktan sonra haklarını alanlar böyle değildir" buyruğunu okuyup, işte onlar sizlersiniz" buyurdu.[2]

Hiz. Âişe Radiyallâhu anhâ da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَضَعُ لِحَسَّانَ مَنْبَرًا فِي الْمَسْجِدِ يَقُومُ عَلَيْهِ قَائِمًا يُفَاحِرُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ قَالَ يُنَافِحُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَقُولُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ يُؤَيِّدُ حَسَّانَ بِرُوحِ الْقُدُسِ مَا يُفَاحِرُ أَوْ يُنَافِحُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. ((خ ت عن عائشة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şair olan Hassan'a Mescitte bir minber koyar, Hassan'da onun üzerinde durarak, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i öven veya müdâfaa eden kasideler söylerdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Allah'ın Resûlünü övdüğü veya müdâfaa ettiği sürece Allah'ı Teâlâ Hassan'ı, Rûh'ül-Kudüs (Cebrâil) ile destekler" derdi.[3]

Nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şöyle anlatır:

أَنَّ عُمَرَ مَرَّ بِحَسَّانَ وَهُوَ يُنْشِدُ الشُّعْرَ فِي الْمَسْجِدِ فَلَحَظَ إِلَيْهِ فَقَالَ قَدْ كُنْتُ أُنْشِدُ وَفِيهِ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْكَ ثُمَّ التَّقَتْ إِلَى أَبِي هُرَيْرَةَ فَقَالَ أَنْشَدَكَ اللَّهَ أَسَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ أَجِبْ عَلَى اللَّهِ هُمْ (أَيْدُهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ قَالَ اللَّهُ هُمْ نَعَمْ. (خ م د عن ابى هريرة

Hız. Ömer, mescitte kaside okuyan Hassan ile karşılaştı. Hız. Ömer ona ters ters bakınca, Hassan: "Ben mescitte senden daha hayırlı olan zâtın huzurunda kaside okudum" dedi. Sonra Hassan bana dönerek dedi ki: "Allah için söyle! Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in benim hakkımda: "Benim adıma (müşriklere) cevap ver. Allah'ım! Onu Ruh'ul Kudüs (Cebrâil) ile destekle" diye buyurduğunu işitmedin mi?" Ben de: "Allah için doğru" dedim.[4]

Ka'b bin Zühayr Radiyallâhu anhu, Müslüman olmak için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimizin yanına geldiğinde, bizzat huzurunda onu meth eden ve "Kaside-i Bürde" diye meşhur olan uzun bir kaside okumuştur. Bu kasideden birkaç beyit şöyledir:

إن الرسول لنور يستضاء به مهند من سيوف اللّاه مسلول
فى عصابة من قريش قال قائلهم ببطن مكة لما أسلموا زولوا
زالوا فما زال أنكاس ولا كشف عند اللقاء ولا ميل معازيل

Resûlullah bizi, sonsuz bir kurtuluşa, Nûra ve hidâyete götüren,

Allah'ın kılıçlarından keskin bir kılıçtır.

Onun Ashâbları, Mekke vâdisinde İslâm'ı kabul eden,

Kureyş'in en ileri gelenleri.

Cömertlikte ve yiğitlikte hiçbirinin yok dengi.

İlk günler, göçmek gerekiydi, hemen göçtüler,

Zerre tereddüt etmeden.[5]

Ka'b bin Zühayr Radiyallâhu anhu'nun "Sevgili uzaklaştı" sözleriyle başlayan bu kasidesini, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz çok beğendi. Hırkasını çıkarıp ona verdi. Bundan dolayı bu kasideye, "Kaside-i Bürde (hırka kasidesi)" dendi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ka'b b. Zühayr Radiyallâhu anhu'ya hediye ettiği bu hırka, Muâviye Radiyallâhu anhu tarafından Ka'b b. Zühayr Radiyallâhu anhu'nun vârislerinden satın alınıp muhafaza edilmiştir. Bu hırka, daha sonra Abbâsiler'e sonra da Mısır'ın fethinde

Mekke şerifi tarafından Yavuz Sultan Selim Han Hazretlerine teslim edilmiştir. Bu hırka, günümüze kadar korunmuş olup, İstanbul'da Topkapı müzesinde "Hırka-i Saadet" odasında muhafaza edilmektedir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in vefâtından sonra da, Ashâb-ı Kirâm'ın, Resûlü Kirâm Efendimizin ahlâkını, şemailini, mûcizelerini kendi aralarında söyleyerek methettikleri nakledilmiştir. Bu da, Peygamberimizin vefâtından hemen sonra, onu yâd eden kasideler ve mevlidler okunduğunu göstermektedir. İşte Allah'ı Teâlâ bu âyetlerde, îman edip sâlih amellerde bulunan ve Allah'ı çok zikreden kimselerin Dîn-i İslâm'ı, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i metheden kasideler söylemelerini övmektedir.

[1] Sahih-i Buhârî, Magâzi 30, Edeb 91; Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 34 (153, 157 Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 8190, 8191, 8192.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 6, s. 175. Benzer rivâyet için bakınız: Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 15004; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 6105.

[3] Sahih-i Buhârî, Edeb 91; Sünen-i Tirmizî, Edeb 103.

[4] Sahih-i Buhârî, Salât 68, Edeb 91; Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 34 (151 Rudânî, Cem'ul-Fevaid, Hadis No: 8184.

[5] Bu kasidenin tamamı için bakınız: İbn-i Hişam, es-Sîret'ün-Nebeviyye, c. 4, 503-513.

27-NEML SÛRESİ

Bu sûre 93 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Süleyman Aleyhisselâm'ın karıncalarla konuşması hâdisesi anlatıldığı için "Karınca" anlamına gelen "Neml" ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

طَسُّ تِلْكَ آيَاتِ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُّبِينٍ (۱) هُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ (۲) الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ (۳) الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ (۳)

1-3. Tâ, Sîn. Bunlar, Kur'an'ın ve apaçık bildiren kitabın âyetleridir.* Mü'minler için bir hidâyet ve müjdedir.* O Mü'minler ki, namazı kılarlar, zekâtı verirler ve âhiret gününe kesin olarak inanırlar.

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ (۴) أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِي (۵) الْآخِرَةِ هُمْ الْآخَسَرُونَ (۵) وَإِنَّكَ لَتَلْقَى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ (۶)

4-6. Şüphesiz Biz, âhirete îman etmeyenlere, yaptıkları işleri güzel gösterdik. Bu yüzden onlar, şaşkın bir halde bulunurlar.* Onlar için kötü bir azap vardır. Âhirette en ziyâde hüsrâna uğrayan onlardır.* Ey Resûlüm! Muhakkak ki bu Kur'an sana, hüküm ve hikmet sahibi olan ve her şeyi bilen Allah tarafından gönderilmektedir.

(إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِ إِنِّي آنَسْتُ نَارًا سَاتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ آتِيكُمْ بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ (۷))

7. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki Mûsâ, ailesine: "Ben uzakta bir ateş gördüm. Ya oradan size bir haber getiririm yahut ısınmanız için bir ateş koru getiririm" dedi.

فَلَمَّا جَاءَهَا نُودِيَ أَنْ بُورِكَ مَنْ فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۸) يَا مُوسَىٰ إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۹) وَأَلْقَى عَصَاكَ فَلَمَّا رَآهَا تُهْتَزُّ كَانَهَا جَانٌّ وَلَّى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ يَا مُوسَىٰ لَا تَخَفْ إِنِّي لَا يَخَافُ لَدَيَّ الْمُرْسَلُونَ (۱۰) إِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلْ حُسْنًا بَعْدَ سُوءٍ فَإِنِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ (۱۱) وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ فِي ثَلَاثِ رِجَالٍ مَسْجُورٍ (۱۲) (۱۲)

8-12. Ateşe yaklaştığı vakit, şöyle nidâ edildi: "Ateşin bulunduğu yerdeki de, çevresindeki de mübârek kılınmıştır. Âlemlerin Rabbi olan Allah, noksan sıfatlardan uzaktır.* Yâ Mûsâ! Şüphesiz Ben, her şeye gâlip, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah'ım.* Âsânı yere bırak." Mûsâ, âsâsını yere bıraktı ve âsânın, büyük ve korkunç bir yılan sûretine dönerek hareket ettiğini görünce, arkasına bakmadan kaçtı. Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Yâ Mûsâ! Korkma, Benim katımda Peygamberler korkmazlar.* Lâkin evvelce zulmedip, sonra tevbe ile, kötülüğü iyiliğe çevirenler hakkında şüphesiz ki Ben, çok bağışlayıcıyım ve çok merhametliyim.* Sana verilen dokuz mûcizeden biri olarak, elini koynuna sok, gözleri kamaştıracak sûrette parlak çıkar. Firavun ve kavmine git. Şüphesiz onlar, fâsık bir kavimdir."

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm, Mısır'da Firavun'un sarayında olduğu dönemde, İsrailoğullarından birine zulmeden bir Kıptîye, onu edeplen-dirmek için vurmuş, o Kıptî de bu darbe sonucunda ölmüştü. Mûsâ Aleyhisselâm, Firavun'un kendisini öldürmesinden korkarak Mısır'ı terk edip Şuayb Aleyhisselâm'ın bulunduğu yere gitti ve on yıl onun hizmetinde bulundu. Sonunda Şuayb Aleyhisselâm'ın kızlarından biri ile evlendi.[1] Ve on yılın sonunda eşiyle birlikte Mısır'a dönerken gece, hâmile olan eşinin doğum sancıları tuttu ve doğum yaptı. Onun için ateşe ihtiyaç olmuştu. Mûsâ Aleyhisselâm, Tûr Dağı'na doğru bakınca, orada bir ateşin yandığını gördü ve Sûre-i Neml, Âyet 7'de geçtiği üzere, "... Mûsâ, ailesine: "Ben uzakta bir ateş gördüm. Ya oradan size bir haber getiririm yahut ısınmanız için bir ateş koru getiririm" dedi. Ateşin yanına gittiğinde, oradaki ışığın ateş değil, zeytin ağacının üzerinde bir nûr olduğunu gördü. İşte âyette geçtiği üzere Allah'ı Teâlâ, oradan kendisine nidâ etti.

Allah'ı Teâlâ'nın, Hz. Mûsâ'ya hitâben: "Lâkin evvelce zulmedip, sonra tevbe ile, kötülüğü iyiliğe çevirenler hakkında şüphesiz ki Ben, çok bağışlayıcıyım ve çok merhametliyim" diye buyurması; Mûsâ Aleyhisselâm'ın Kıptî'yi öldürdükten sonra, yapmış olduğu tevbe ve istiğfarından dolayı Allah'ı Teâlâ'nın kendisini affetmesidir.

Yine Âyet-i Kerîme'de, Firavun ve adamlarına karşı Mûsâ Aleyhisselâm'a dokuz mûcizenin verildiğinden bahsedilmektedir. Bu husus Sûre-i İsrâ, Âyet 101'de de şöyle geçmektedir:

Yemin olsun ki, Mûsâ'ya dokuz açık mûcize verdik. Ey Resûlüm!

İsrailoğullarına sor. Mûsâ onlara geldiği vakit, Firavun ona: "Ey Mûsâ! Ben seni sihirbaz zannediyorum" demişti

Mûsâ Aleyhisselâm'a verilen dokuz mûcize de sırası ile şöyledir:

"Âsâ, parlayan el, tufan, çekirge, haşerât, kurbağa, kan, kıtlık yılları ve ürün eksikliği." [2]

[1] Bu hususta bakınız: Sûre-i Kasas, Âyet 27-30.

[2] Bu mûcizeler ile ilgili âyetler için Sûre-i Bakara, Âyet 60; Sûre-i Âraf, Âyet 107, 130, 133 ve Sûre-i Şuara, Âyet 33'e bakınız.

فَلَمَّا جَاءَهُمْ آيَاتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ (١٣) وَجَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا فَانظُرْ)
(كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ (١٤)

13-14. Apaçık mûcizelerimiz, Firavun ile kavmine geldiği vakit, "Bu, apaçık bir sihirdir" dediler.* Mûcizelerin Allah tarafından olduğunu kesin olarak bildikleri halde, sırf zulümleri ve kibirleri yüzünden o mûcizeleri inkâr ettiler. Ey Resûlüm! Bak, fesatçıların âkıbeti nasıl oldu?

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm'ın Firavun ile olan mücâdelesini hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 103-141 ve izahlarına bakınız.

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ (١٥) وَوَرِثَ)
(سُلَيْمَانُ دَاوُدَ وَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَأَوْتِينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ (١٦)

15-16. Yemin olsun ki, Dâvud'a ve Süleyman'a ilim verdik. Onlar: "Bizi, birçok Mü'min kullarına üstün kılan Allah'a hamd olsun" dediler.* Süleyman, Dâvud'a vâris oldu ve dedi ki: "Ey insanlar! Bize kuşların dili öğretildi ve her nîmetten verildi. Şüphesiz ki bu, açık bir üstünlüktür."

İzah: Süleyman Aleyhisselâm'a gökten bir yüzük taşı indirilmişti. O da, bu taşı yüzüğüne yerleştirdi. O yüzük sayesinde hayvanlara, insanlara ve cinlere hükmediyordu.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَانَ فَصٌّ خَاتَمِ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ سَمَآوِيٍّ فَأَلْقَى إِلَيْهِ فَأَخَذَهُ فَوَضَعَهُ فِي خَاتَمِهِ وَكَانَ نَقْشُهُ أَنَا إِلَـهُ لَا إِلَـهَ إِلَّا أَنَا (مُحَمَّدٌ عَبْدِي وَرَسُولِي). (طب وابن عساكر عن عبادة)

"Dâvud oğlu Süleyman'ın yüzük taşı semâvî olup kendisine gökten indirilmişti. Onu alıp yüzüğünün üzerine koymuştu. Bu taşın üzerinde şu ibâre nakşedilmişti: "Ben Allah'ım ki, Benden başka ilah yoktur. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem kulum ve Resûlümdür."[1]

Rivâyet edildiğine göre, Süleyman Aleyhisselâm parmağındaki yüzükle tuvalete gitmez, tuvalete gideceği zaman parmağındaki yüzüğü hanımına verirdi. Bir gün yine tuvalet ihtiyacı gelmişti. Parmağındaki yüzüğü çıkarttı. Cinnilerden birisi aynı hanımının sûretine girdi. Süleyman Aleyhisselâm da, onu hanımı zannedip yüzüğü ona verdi. İfrit yüzüğü alıp oradan uzaklaşınca; diğer ifritler yüzüğü ondan almak için üzerine atıldılar. Çünkü yüzük kimde ise, Süleyman odur. Parmağına takan, bütün insanlara, hayvanlara, cinnilere her mahlûkata hükmedecekti. Bir denizin üzerinde birbirlerinin elinden yüzüğü almak için boğuşurlarken, yüzüğü denize düşürdüler. Denizdeki bir balık yüzüğü yuttu. Yüzük gidince, Süleyman Aleyhisselâm'ın başında kimse kalmadı, herkes dağıldı ve mallarını da kapıştılar. Kendisi fakir düştü. Süleyman Aleyhisselâm gezmeye başladı. Nihâyet deniz kenarında, bir köye çoban oldu.

Süleyman Aleyhisselâm sarayında iken, yüzük elinden gitmeden önce, bu köyde çok çirkin bir kız görmüş ve "Bu kızı da isteyip, dünür gönderip alanlar olacak mı?" diye kalbinden geçirmişti. Bu düşünceyle, Allah'u Teâlâ'ya karşı terk-i edepte bulundu. Allah'u Teâlâ da: "Yâ Süleyman! Sen, o kızı alabilmek için çok yalvaracaksın, çok ricâ edeceksin. Yalvara yalvara alacaksın" diye buyurmuştu.

İşte Süleyman Aleyhisselâm, aynı köye çoban olmuş idi. Her gün bir evde yemek yiyordu. Derken bu kıza dünür gönderdi. Kız: "Ben bir sığır çobanına varmam" dedi. Süleyman Aleyhisselâm, çok zaman arkasında dolaşıp, araya çok adam koydu ve kızın gönlünü zorla yaptılar. Kızın adı, Sultan idi. Bununla evlenince kendi kendine: "Ben, Sultan'ı da alacak, dünür gönderecek bulunur mu, bunu kim alır? diye aklımdan geçirmiştım. Bu düşüncem Allah'u Teâlâ'nın ağrına gitti. Bana bu belâyı vererek her şeyimi elimden aldı ve Sultan'a muhtaç etti" diye düşündü. Ve tevbe ederek şöyle dedi: "Ben, Allah'u Teâlâ'ya karşı terk-i edepte bulundum. Bu sebeple benim isimden önce onun ismini söyleyin. Yani bana "Sultan Süleyman" diye hitap edin" dedi. Bunun için padişahların isminden önce "Sultan" ifadesinin kullanılması bu hâdiseden kalmıştır.

Bir Yahudi, kâhinlere sorarak, Süleyman Aleyhisselâm'ın yüzüğünün denizde bir balığın karnında olduğunu öğrenmişti. Bunun için bütün balıkçıları çağırtmış, hepsine ücretlerini verip balık tutturmuştu. Maksudı yüzüğü bulmaktı. Yalnız tutulan balıkların karınları yarılacak, balıkçılara geri verilecekti. Balıkçılar, balıkları alıp satacaklar. Hem de Yahudi'den ayrıca ücret alacaklardı.

Süleyman Aleyhisselâm, yedi yıl sığır çobanlığı yaptı. Çobanın karısı Sultan; balıkçılara gider, balıkçılar ona hergün bir balık verirlerdi. O da evde pişirir, Süleyman Aleyhisselâm ile beraber yerlerdi. Bir gün Sultan, yine gitmiş ve ayakta balık bekliyordu. Yahudi'nin adamları gelmemişlerdi. Balıkçının bir tanesi Sultan'a acıyarak, "Yahudi nerden duyacak, şuna bir balık vereyim gitsin" dedi ve karnı yarılmamış bir balık verdi. Sultan, o balığı eve getirdi. Balığın karnını yarı. İçinden yüzük çıktı. Yüzüğü rafa koydu. Akşam Sultan ile Süleyman Aleyhisselâm yemeklerini yediler. Süleyman Aleyhisselâm yüzüğü gördü, tanıdı. Baktı ki, kendisinin yüzüğü! Hanımı Sultan'a: "Bunu nerden, nasıl aldın?" diye sordu. Sultan, olanları anlattı. Süleyman Aleyhisselâm: "Bize bundan sonra yokluk yok" dedi. Yüzüğü parmağına taktı. Bütün cinler, mahlûkat her şey yine emrine girdi ve ayrıca Allah'ı Teâlâ Süleyman Aleyhisselâm'a rüzgârı da emrine vererek, onu daha güçlü bir şekilde saltanatına tekrar kavuşturdu.

Bu husus Sûre-i Sâd, Âyet 35-36'te şöyle geçmektedir:

"Yâ Rabbi! Beni bağışla ve bana bundan sonra kimseye nasip olmayan bir mülk bahşet. Şüphesiz Sen, Vehhâb'sın (çok bahşedensin)" dedi.* Bunun üzerine Biz de rüzgârı onun emrine verdik. Rüzgâr onun emriyle onun istediği yere kolayca eser giderdi."

Yine Sûre-i Sebe, Âyet 12'de de şöyle buyrulmaktadır:

"Rüzgârı da Süleyman'ın emrine verdik. O, rüzgâr estiğinde sabahtan öğleye kadar bir aylık, öğleden akşama kadar bir aylık yol kat ederdi. Onun için erimiş bakır mâdenini sel gibi akıttık ve Rabbinin emriyle hizmetinde bulunan cinleri onun emrine verdik ve onlardan Süleyman'a itaat etmeleri için vukû bulan emrimize muhalefet edenlere alevli ateş azabını tattırırız."

Süleyman Aleyhisselâm, daha önceden Sultan'ı gördüğünde: "Bunu kim alır?" diyerek kalbinden geçirmişti. Bu ise, Allah'ı Teâlâ'ya karşı terki edep olmuştu.

İşte Allah'ı Teâlâ onun bu düşüncesinden dolayı yüzüğü elinden alarak, kendisini o kadına muhtaç edip, o kadının eliyle de yine kendisine o yüzüğü nasip etmişti. Bu hâdiseden sonra Süleyman Aleyhisselâm, kendi tahtının yanına daha büyük bir taht yaptırdı ve o tahta da hanımı Sultan'ı oturttu ve kendisinin isminin önüne Sultan ismi konularak, "Sultan Süleyman" diye hitap edilmesini istedi.

Ayrıca Allah'ı Teâlâ, Süleyman Aleyhisselâm'a kuşların dilini de öğretmiş ve her nîmetten de vermişti. Bu sebeple Süleyman Aleyhisselâm kuşlar ve diğer hayvanlarla da konuşurdu. Nitekim hemen aşağıdaki âyetlerde Sultan Süleyman Aleyhisselâm'ın karıncalarla konuştuğu anlatılmaktadır.

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 32338; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 337/11.

وَحُسَيْرَ لِسُلَيْمَانَ جُنُودَهُ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ (١٧) حَتَّى إِذَا أَتَوْا عَلَى وَادِ النَّمْلِ قَالَتْ (نَمْلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (١٨) فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ (١٩) وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ)

17-19. Süleyman için cinlerden, insanlardan ve kuşlardan orduları toplandı. Bunlar, hep birlikte düzenli olarak sevk ediliyordu.* Nihâyet karınca vâdisine geldiler. Bir karınca: "Ey karıncalar! Meskenlerinize girin. Süleyman ve ordusu farkında olmayarak sizi telef etmesin" dedi.* Süleyman, karıncanın bu sözünden dolayı, tebessüm edip güldü ve dedi ki: "Yâ Rabbi! Bana ve anneme babama ihsan ettiğin nîmetlere karşı, şükürde ve Senin rızâna uygun olan sâlih amelde devam etmeyi bana kolay kıl ve rahmetinle beni sâlih kullarının arasına kat."

İzah: Süleyman Aleyhisselâm'ın çok büyük köşkü, sarayı vardı. O sarayın üzerinde atlar koşar, askerler tâlim yapar ve her mahlûkun padişahları orada olurdu. Kuşlar, sürüyle saati geldikçe gelir, sarayın üzerinde oturan insanlara gölgelik yaparlardı. Aslanlar, kaplanlar, yırtıcı hayvanlar sarayın kapısında bekçilik görevi yaparlardı. Allah'ı Teâlâ'nın emri ile dünyâ yüzündeki cinler ve hayvanlar, Süleyman Aleyhisselâm'ın emri altına girmişti. Bu sebeple ona itaat etmek zorunda idiler. Rüzgâr da onun emrine verilmişti; ne kadar emrederse, o kadar eserdi.[1]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَانَ دَاوُدُ النَّبِيُّ فِيهِ غَيْرَةُ شَدِيدَةٌ وَكَانَ إِذَا خَرَجَ أَغْلَقَتِ الْأَبْوَابُ فَلَمْ يَدْخُلْ عَلَى أَهْلِهِ أَحَدٌ حَتَّى يَرْجِعَ قَالَ فَخَرَجَ ذَاتَ يَوْمٍ وَغَلَقَتِ الدَّارُ فَأَقْبَلَتْ امْرَأَتُهُ تَطْلُعُ إِلَى الدَّارِ فَإِذَا رَجُلٌ قَائِمٌ وَسَطَ الدَّارِ فَقَالَتْ لِمَنْ فِي الْبَيْتِ مَنْ أَيْنَ دَخَلَ هَذَا الرَّجُلُ الدَّارَ وَالْأَبْوَابُ مَغْلَقَةٌ وَاللَّهِ لَتَقْتَضِحَنَّ بِدَاوُدَ فَجَاءَ دَاوُدُ فَإِذَا الرَّجُلُ قَائِمٌ وَسَطَ الدَّارِ فَقَالَ لَهُ دَاوُدُ مَنْ أَنْتَ قَالَ أَنَا الَّذِي لَا أَهَابُ الْمُلُوكَ وَلَا يَمْتَنِعُ مِنِّي شَيْءٌ فَقَالَ دَاوُدُ أَنْتَ وَاللَّهِ مَلِكُ الْمَوْتِ فَمَرَحَبًا بِأَمْرِ اللَّهِ فَرَمَلَ دَاوُدُ مَكَانَهُ حَيْثُ قُبِضَتْ رُوحُهُ حَتَّى فَرَعَ مِنْ شَأْنِهِ وَطَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ فَقَالَ سُلَيْمَانُ لِلطَّيْرِ أَطْلِي عَلَى دَاوُدَ فَأَظْلَمَتْ عَلَيْهِ الطَّيْرُ حَتَّى أَظْلَمَتْ عَلَيْهِمَا الْأَرْضُ فَقَالَ لَهَا سُلَيْمَانُ أَقْبِصِي جَنَاحًا جَنَاحًا قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ يُرِينَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَلَتِ الطَّيْرُ وَفُيْضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَغَلَبَتْ عَلَيْهِ يَوْمَئِذٍ الْمَصْرَخِيَّةُ (حم عن ابى هريرة)

Dâvud Peygamberde şiddetli bir kıskançlık vardı. Evinden çıktığı zaman kapılar kapatılır ve o dönünceye kadar ailesinin yanına hiç kimse girmezdi. Bir gün çıktı, kapılar kapatıldı. Hanımlarından biri evin içinde dolaşırken birdenbire evin ortasında bir adam gördü. Evde olan birisine: "Ev kapalı, kilitli iken şu adam nereden girdi? Allah'a yemin olsun ki, biz Dâvud Aleyhisselâm'ın yanında rüsvây olacağız" dedi. Dâvud Aleyhisselâm gelip de adamı evin ortasında durur görünce, ona: "Sen kimsin?" diye sordu. O: "Krallardan korkmayan ve örtülerin kendisini engelleyemediği kimseyim" dedi. Dâvud Aleyhisselâm: "Allah'a yemin olsun ki, o halde sen ölüm meleğisin. Elbette Allah'ın emrinden hoşnutuz" dedi. Dâvud Aleyhisselâm olduğu yerde elbisesine büründü de rûhu alındı. O vefât edip güneş doğduğunda, Süleyman Aleyhisselâm kuşlara: "Dâvud Aleyhisselâm'ı gölgeleyin" diye buyurdu. Kuşlar onu gölgelediler. O kadar ki, yeryüzü o ikisinin üzerine karardı. Süleyman Aleyhisselâm kuşlara: "Kanatlarınızı birer birer kapatın" diye emretti.

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu: "Yâ Resûlallah! Kuşlar nasıl yapmıştı?" diye sordu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem elini kapattı ve şöyle buyurdu: "O gün o emre kerkes kuşu gâlip gelmişti."[2]

Allah'ı Teâlâ'nın emri ile dünyâ yüzündeki cinler ve hayvanlar, Süleyman Aleyhisselâm'ın emri altına girmişti. Bu sebeple ona itaat etmek zorunda idiler. Rüzgâr da onun emrine verilmişti; ne kadar emrederse, o kadar eserd.

Bu husus Sûre-i Enbiyâ, Âyet 81-82'de de şöyle geçmektedir:

"Şiddetli esen rüzgârı da Süleyman'ın emrine verdik. Rüzgâr, onun emriyle, hayır ve bereketi çok olan yere eserd. Biz her şeyi biliriz.* Ve cinlerden[3] dalgıç olanları ve dalgıçlıktan başka diğer işleri yapanları da Süleyman'ın emrine verdik. Ve Biz onları onun emrinde tutuyorduk."

Süleyman Aleyhisselâm, sarayı ve içindeki insanlar ve mahlûkat ile birlikte havanın yüzünde uçup gidiyordu.

Bir karınca dedi ki: "Ey karıncalar! Meskenlerinize çekilin, Süleyman'ın askeri geçiyor." Bu sesi havanın yüzünde uçup giden Süleyman Aleyhisselâm duydu. Rüzgâra emretti. Rüzgâr karıncayı avucunun içine getirdi. Süleyman Aleyhisselâm dedi ki: "Ey hayvan! Ben zâlim miyim? Süleyman'ın askeri geliyor, sizi telef eder, dedin." Karınca: "Hayır, sen zâlim değilsin. Havanın yüzünde sarayınla, bu saltanatla uçtuğunu, Allah'ı Teâlâ bana bildirdi. Belki de aniden konaklarsınız. Sizin askeriniz, bizim karıncaları görmez veya ehemmiyete almaz. Yüz binlerce insan ve hayvan onları tepeleyerek öldürür diye korktum" dedi. Bunun üzerine Süleyman Aleyhisselâm rüzgâra: "Bunu, yuvasının başına bırak" diye emretti ve rüzgâr karıncayı oraya bıraktı.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَتْلِ أَرْبَعٍ مِنَ الدَّوَابِّ النَّمْلَةِ وَالنَّحْلِ وَالْهُدُودِ وَالصُّرَدِ (هـ) عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şu dört hayvanı öldürmeyi yasakladı: "Karınca, Bal Arısı, Hüdühüd ve Göçeğen Kuşu." [4]

Ebu's-Sıddîk en-Nâcî'den de şu hâdise nakledilmiştir:

خَرَجَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ يَسْتَسْقِي فَإِذَا هُوَ بِنَمْلَةٍ مُسْتَلْقِيَةٍ عَلَى ظَهْرِهَا رَافِعَةٌ قَوَائِمُهَا إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ تَقُولُ اللَّهُمَّ إِنَّا خَلَقْنَا مِنْ خَلْقِكَ وَلَا غِنَى بِنَا عَنْ سُقْيَاكَ وَإِلَّا تَسْقِنَا تُهْلِكُنَا فَقَالَ سُلَيْمَانُ إِرْجِعُوا فَقَدْ سُقِيتُمْ (بِدَعْوَةِ غَيْرِكُمْ) (تفسير ابن أبي حاتم عن أبي الصديق الناجي)

Dâvud Aleyhisselâm'ın oğlu Süleyman Aleyhisselâm, yağmur duâsına çıkmıştı. Sırtı üzerinde uzanmış, ayaklarını göğe kaldırmış bir karınca gördü. Karınca: "Ey Allah'ım! Biz, Senin yarattıklarından bir yaratığız. Senin bizi sulamana muhtacız. Eğer bizi sulamayacak olursan, bizi helâk edersin" diyormuş. Bunun üzerine Süleyman Aleyhisselâm: "Dönün, şüphesiz sizden bir başkasının duâsıyla size yağmur verildi" diye buyurmuştur. [5]

[1] Bu hususta bakınız: Sûre-i Sebe, Âyet 12.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9063.

[3] Âyetin metninde şeytanlar diye bir ifade kullanılmakta ve bu ifadeyle cinler kastedilmektedir. Nitekim cin için şeytan ifadesi, bâzen de şeytan için cin ifadesi kullanılmaktadır. Bu hususta Sûre-i En'âm, Âyet 128, Sûre-i Hicr, Âyet 27 ve izahlarına bakınız.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Sayd 10.

[5] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 15127.

وَتَقَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ مِنَ الْغَائِبِينَ (٢٠) لَا عَذْبَاءَ شَدِيدًا أَوْ لَا أَذْبَحَنَّهُ أَوْ ()
(لَيَأْتِيَنِي بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ (٢١)

20-21. Süleyman, kuşları teftiş etti ve dedi ki: "Niçin Hüdühüd'ü göremiyorum, yoksa kayıplara mı karıştı?*" "Geldiği vakit, onu şiddetli bir azaba uğrattırım veya keserim. Özrünü ispat eden apaçık bir delil ile gelirse müstesnâ!"

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, Hüdühüd'ün vazifesi suyun yerini bulmak idi. Çölde su lâzım olduğundan, suyun yerini Hüdühüd kuşu bilir; gagasını nereye vurursa, orayı kazarlar su çıkartırlar, orada bulunan bütün mahlûkat içerdi. Asker, mahlûkat herkes yerde hazırды. Fakat suyun yerini gösterecek hüdühüd kuşu yoktu. Bundan dolayı Süleyman Aleyhisselâm'ın canı çok sıkılmıştı ve "Hüdühüd kuşu bana hayırlı bir haberle gelirse, kendini affederim. Hayırlı haberle gelmeyip vaktini boşa geçirmişse, bizi oyalamışsa, ya şiddetli azap ederim, yahut boğazlarım" dedi.

فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنَبَأٍ يَقِينٍ (٢٢) إِنِّي وَجَدْتُ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ)
وَأُوتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ (٢٣) وَجَدْتُهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ
الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ (٢٤) أَلَا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ (سَجْدَهُ) (٢٥) أَلَلَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ
(٢٦) ()

22-26. Çok geçmeden Hüdühüd geldi ve Süleyman'a dedi ki: "senin bilmediğin bir şeyi öğrendim. Sana Sebe'den muhakkak bir haberle geldim.* Sebe ahâlisinin hükümdarını bir kadın buldum. Kendisine (hükümdarların muhtaç olduğu) her şeyden verilmiş ve onun kendine has büyük bir arşı da (köşkü de) var.* Onu ve kavmini, Allah'ı bırakıp güneşe tapar buldum. Şeytan, onlara amellerini güzel göstermiş ve kendilerini doğru yoldan alıkoymuş. Onlar da bu

sebeple hak yolu bulamıyorlar.* Göklerde ve yerde gizli olan şeyleri açığa çıkaran, gizlediğiniz ve açıkladığınız şeyleri bilen Allah'a secde etmemeleri için, şeytan onlara böyle yapmış. (Secde âyetidir)* Kendinden başka ilah olmayan Allah, büyük Arş'ın Rabbidir.

İzah: Sebe, Yemen'de bulunan bir memlekettir. Oranın hükümdarı Belkis adında bir kadındı. Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, Belkis'in büyük bir arşı vardı. Onun bu arşı hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

- Bu kadının arşının uzunluğu seksen zirâ, eni de kırk zirâ idi. Yukarı doğru yüksekliği de otuz zirâ idi. İnci, kırmızı yakut ve yeşil zebercetle süslü idi.

Zirâ; Türkçe'de arşın anlamına gelmektedir. Bir arşın genellikle 48 cm'dir.[1] Bu ölçüye göre Belkis'in büyük olan arşı; 38.4 metre uzunluğunda, 19.2 metre genişliğinde ve 14.4 metre yüksekliğinde büyük muazzam bir köşk idi.

İşte Hüdühüd geldiğinde: "Ben bir memlekete gittim. Onların bir melikeleri var. Onlar, güneşe tapıyorlar. Sana ordan haber getirdim" dedi. Süleyman Aleyhisselâm çok sevinmişti. "Onları dînime dönderir; Müslüman ederim" dedi. Hüdühüd suyun yerini gösterdi, oradan su çıktı. Herkes o sudan içti ve rahatladı.

[1] Zirâ, zamana, mekâna ve ölçülen nesnenin cinsine göre çeşitlilik gösteren bir ölçü birimidir.

قَالَ سَنَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ (٢٧) إِذْ هَبْ بِكِتَابِي هَذَا فَالْقَهْ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ (٢٨) قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنَِّّي الْقِي إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ (٢٩) إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (٣٠) أَلَا تَعْلَمُونَ عَلَيَّ وَأَتُونِي مُسْلِمِينَ (٣١) قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فَبَيَّ أَمْرِي مَا كُنْتُ قَاطِعَةً (٣٢) (أَمْرًا حَتَّى تَشْهَدُونَ (

27-32. Süleyman, Hüdühüd'e şöyle dedi: "Bakacağız, sözünde doğru musun, yoksa yalancılardan mısınız?* Bu mektubumu götür, onlara bırak. Sonra onlardan biraz uzaklaş da bak, ne sonuca varacaklar!*" (Hüdühüd, mektubu Belkis'a bıraktınca) Belkis dedi ki: Ey kavmimin ileri gelenleri! Bana, kerîm bir mektup bırakıldı.* "O, Süleyman'dandır; Bismillâhirrahmânirrahîm!* Bana karşı kibirlenmeyin ve bana Müslüman olarak gelin" diye yazılıdır!* Ey kavmimin ileri gelenleri! Bu işim hakkında bana bir fikir verin. Sizin görüşünüzü almadan, hiçbir işe kesin karar vermem.

İzah: Sultan Süleyman Aleyhisselâm, melikeye bir mektup yazdı. Mektupta; "O, Süleyman'dandır; Bismillâhirrahmânirrahim!* Bana karşı kibirlenmeyin ve bana Müslüman olarak gelin" diye yazılıydı. Hüdhüd kuşu mektubu aldı. Belkısın yatak odasına girdi, yastığın üzerine mektubu koydu ve kendisi de gizlendi. Belkıs uyandı, yastığın üzerindeki mektubu gördü; açtı, okudu, çok korktu ve "Nöbetçilere görünmeden bu mektup, benim yatağıma kadar nasıl geldi?" diye düşündü. Belkıs, çok zeki biriydi. Kumandanlarını topladı: "Bana bir mektup geldi. Yattığım odamdaki yastığının üzerine bırakmışlar. Kimin getirdiğini bilmiyorum. Bundan da çok korkuyorum. Mektubu koyan büyük bir ilme sahip olmasa, hiç kimseye görünmeden benim yastığının üzerine bu mektubu nasıl koymuş olabilir?" dedi. İşte âyetle geçtiği üzere Belkıs'ın, "Bana kerîm bir mektup bırakıldı" diye söylemesi, bu korku ve endişesinden dolaydır.

قَالُوا نَحْنُ أَوْلُوا قُوَّةً وَأَوْلُوا بِأَسْ شَدِيدٍ وَالْأَمْرُ إِلَيْكِ فَانْظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ (٣٣) قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعِزَّةَ أَهْلِهَا أَذِلَّةً وَكَذَلِكَ يَفْعَلُونَ (٣٤) وَإِنِّي مُرْسَلَةٌ إِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ (الْمُرْسَلُونَ ٣٥)

33-35. Kavminin ileri gelenleri de: "Biz kuvvetli ve cesur adamlarız. Emir senindir; ne münâsîp görürsen onu emret, sana tâbiyiz" dediler.* Belkıs dedi ki: "Hükümdarlar, hangi beldeye girerlerse, orayı perişan ederler ve ehlinin aziz olanlarını zelil kılarlar. İşte onlar hep böyle yaparlar!* Ben onlara bir hediye göndereyim ve gönderdiğim elçiler, (mektup sahibinin ahvâline dair) ne ile dönecekler bakayım."

İzah: Belkıs dedi ki: "Bir hükümdar, bir hükümdarı harple yenip onun yerine geçerse, oradaki zelil olanları aziz, aziz olanları da zelil eder. Devleti yönetenler, makam ve rütbe sahibi olanlar hapishanelere ve zindanlara attırır. Onların sevmediklerini de iş başına geçirir ve onları kumandan, vezir, padişah yapar. Şimdi bizi harple yenerse, hepimizi zindana attırır veya astırır. Sevmediklerimizi de bizim yerimize, makamımıza geçirir." Kumandanlar da: "Öyleyse sen bilirsin" dediler. Bunun üzerine Belkıs: "Barış için hediye gönderelim. Yapılması imkânsız zor tekliflerde bulunalım. İşçiliği bizden üstün mü? Akı, zekâsı ve ilmi bizden kuvvetli mi? Öğrenelim ve ondan sonra, ona göre karar verelim" dedi. Böylece hediyeler hazırlattı ve bir heyetle birlikte gönderdi.

فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمَنَ قَالَ أَتَمُّونَنِي بِمَالٍ فَمَا التَّالِيَيْنِ إِلَيَّ خَيْرٌ مِّمَّا أَتَيْكُم بَلْ أَنْتُمْ بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ (٣٦) إِرْجِعْ (إِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَا أَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ ٣٧)

İzâh: Süleyman Aleyhisselâm, o heyetin getirdiği hediyeleri görünce, kendi adamlarına: "Onların getirdiği hediyelerin benzerlerini onlara gösterin" dedi. Onlar da, o hediye getiren adamları çöp kutularının olduğu yere götürdüler. Orada aynı o hediyelerin benzeri altın, gümüş ve incilerden olan çöp kutuları gördüler. Onlar, sarayda çöp kutusu olarak kullanılıyordu. Süleyman Aleyhisselâm: "Sizin hediyeniz sizi ferahlandırır. Bana hediyeyle değil, Müslüman olarak gelin" dedi. Yine o heyet; sarayın içindeki mahlûkatları ve kuşların sarayın üzerinde gölgelik yaptığını, rüzgârın sarayı havaya kaldırıp götürdüğünü gördüler ve "İyi ki harp etmemişiz" dediler ve savaş istemeyen Belkıs'a hak verdiler. Süleyman Aleyhisselâm o heyete: "Bana Müslüman olarak gelsinler" dedi. Bu heyet gitti ve Belkıs'a; onun muazzam ordusunu, saltanatını haber vererek, rüzgârın bile Süleyman Aleyhisselâm'ın emrinde olduğunu söylediler. Belkıs da: "O zaman ben gideyim" dedi ve yola çıktı.

38-40. Süleyman: "Ey ileri gelenler! Onlar, Müslüman olarak gelmeden önce, Belkıs'ın arşını (köşkünü) bana kim getirir?" dedi.* Cinlerden bir ifrit: "Sen, yerinden kalkmadan önce, ben onu sana getiririm. Ben buna muktedirim ve emînim" dedi.* Kendinde kitaptan bir ilim bulunan zât (Âsaf b. Berhaya) da: "Ben onu sana gözünü kapayıp açıncaya kadar getiririm" dedi (ve hemen getirdi). Süleyman, arşın geldiğini görünce, dedi ki: "Bu, Rabbimin bana lütfudur. Şükür mü ederim, yoksa nankörlükte mi bulunurum? diye beni imtihan etmek için verdi. Her kim şükrederse nefsi için şükreder. Kim de nankörlükte bulunursa, şüphesiz ki Rabbim hiçbir şeye muhtaç değildir, büyük lütuf sahibidir."

İzah: Süleyman Aleyhisselâm: "Belkıs benim yanıma gelmeden önce Yemen'den

Kudüs'e, o kızın köşkünü kim getirir?" diye sordu. Süleyman Aleyhisselâm eğer isteseydi, o kızın köşkünü kendisi getirirdi. Lâkin böyle yapmadı. Bakalım benim ümmetimin içinde kerâmet sahibi kimseler var mı? diye ümmetini denedi. Cinlerden bir ifrit: "Belkıs'ın köşkünü, sen oturduğun yerden kalkmadan getiririm" demesine rağmen, Süleyman Aleyhisselâm onun getirmesini istemedi. Çünkü insanlardan birisinin getirmesini istiyordu.

Süleyman Aleyhisselâm'ın kendi yanındaki ashâbına döndü. Baş veziri olan Âsaf b. Berhaya: "Ben, Belkıs'ın o muazzam köşkünü sen gözünü kapayıp açıncaya kadar getiririm" dedi. Süleyman Aleyhisselâm, başını çevirip baktı ki, köşk gelmiş.[1] Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ'ya şükredip, "Bu, benim Rabbimin büyük bir lütfudur, hediyesidir. Elhamdulillah! Benim ümmetimde bu gibi kerâmete eren zâtlar yetişmiş" diyerek hemen secdeye kapandı. "Şükür mü edecek, verdiğim nîmetlere nankörlükte mi bulunacak diye beni denemek için Rabbim bunu verdi. Yâ Rabbi! Sana yüz binlerce şükürler olsun" dedi.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, Belkıs'ın sarayını Yemen'den Kudüs'e getiren zâtın, Âsaf b. Berhaya olduğunu söylemiştir.

Yine bu zât hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

إِنَّ إِسْمَ اللَّهِ الْأَعْظَمَ الَّذِي دَعَا بِهِ أَصْفُ بْنُ بَرْخِيَا يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن عائشة)

"Âsaf b. Berhaya'nın kendisini zikrederek duâ ettiği Allah'ın İsm-i Âzam'ı; Yâ Hayyu, Yâ Kayyûm[2] idi." [3]

Şeyh Abdülkadir Geylanî Kaddesallâhu sırrahû da, kitabında: "Süleyman Aleyhisselâm'ın baş veziri, Âsaf b. Berhaya; "Kayyûm" ismine mazhardı. "Yâ Kayyûm" dedi, Belkıs'ın köşkü geldi" diye beyan etmiştir.[4]

Hanefi Mezhebi'nin itikâdda imamı olan İmam Mâturudî'nin görüşlerinin yazıldığı "Mâturidiyye Akâidi" adlı kitapta, "Velîlerin Kerâmetleri" başlığı altında bu konu şöyle geçmektedir:

[Velîlerin kerâmetleri bize göre câizdir. Mûtezile buna muhaliftir. Yine sihir ile göz değmesi bize göre olağan olup onlarca mümkün değildir.

Bu konudaki delilimiz hem akli hem de nakli yöndendir.

a. Nakli delil: Süleyman Aleyhisselâm'ın vezirine dair gelen ilâhi haberdur. Şöyle ki o, (Sebe Melikesi) Belkıs'ın köşkünü uzak mesafeden kısa bir zaman içinde getirmiştir. Nitekim Allah'ı Teâlâ (Sûre-i Neml, Âyet 40'ta) şöyle buyurmuştur: "Ben onu sana gözünü kapayıp açıncaya kadar getiririm" dedi...

Yine Nihavend'de bulunan Hz. Sâriye, Medîne'de halife Ömer Radiyallâhu anhu'nun:

يَا سَارِيَةَ الْجَبَلِ الْجَبَلُ

"Ey Sâriye dağa dikkat et dağa!" sözünü işitmiştir. Halbuki ikisi arasında beş yüz fersahtan (2778 km'den) fazla bir mesafe bulunuyordu. Hz. Ömer'in mektubu (atılmak sûreti) ile Nil Nehri'nin taşması, Hz. Halid'in zehir içmesi ve bundan zarar görmemesi de meşhurdur. Tabiine ve Ümmet-i Muhammed'in sâlihlerine ait nakloluna gelen kerâmetler o dereceye ulaşmıştır ki, ahad yoluyla gelen bu rivâyetler bir araya getirildiği takdirde, kerâmetin mümkün olduğu noktasında tevâtür mertebesine varır.

(Tevâtür: Bir Hadis-i Şerif'i veya bir olayı, yalan üzere birleşmeleri mümkün olmayan büyük bir topluluğun nesilden nesile başka topluluklara aktarmasıdır. Örneğin Fatih Sultan Muhammed Han Hazretleri tarafından fethedilen İstanbul'un alınması hâdisesinde olduğu gibi. Nesilden nesile söylenilerek günümüze kadar bu bilgi gelmiştir. Bunun aksini iddia etmek imkânsızdır.)

b. Akli delil'e gelince: Kerâmet, tabiatta câri kanuna aykırı olarak vukû bulan ilâhi bir fiildir (olağanüstü bir haldir). Tâ ki kul, itaatkârlığın meyvesini tanısın ve dînin hak olduğuna dair basiret ve inancı artsın.

Soru: Kerâmet bu tarzda vukû bulacak olsaydı, mûcizeye benzer, Nebî ile velî birbirinden ayırt edilemezdi.

Cevap: Öyle değildir, çünkü mûcize nübüvvet iddiasıyla beraber bulunur. Halbuki velî bunu iddia edecek olsa, anında kâfir olur ve kerâmete lâayık olma vasfından sıyrılır. Bilakis velî, Peygamber Aleyhisselâm'a bağlı olduğunu ikrar eder. Şüphe yok ki, velîye ait her bir kerâmet, tâbi olduğunu ikrar ettiği Peygamber hakkında bir mûcize sayılır. Böyle olunca da velî ile Nebî arasında

benzerlik doğmaz.][5]

İşte yukarıda geçtiği gibi, Ehl-i Sünnet'e göre, evliyâ kerâmeti haktır ve bu hususta çok delil nakledilmiştir. Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 37'de geçtiği üzere Hz. Meryem'e Cennet meyvelerinin gelmesi, Sûre-i Kehf, Âyet 25'te geçtiği üzere Ashâb-ı Kehf'in 309 sene uyuması ve bu Sûre-i Neml, Âyet 40'da geçtiği üzere; Süleyman Aleyhisselâm'ın yanındaki baş veziri olan Âsaf b. Berhaya'nın Belkıs'ın sarayını Yemen'den Kudüs'e göz açıp kapayıncaya kadar getirmesi bunlardandır.[6]

Kerâmete dair Enes Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلَيْنِ مِنَ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَا مِنْ عِنْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ مُظْلِمَةٍ وَمَعَهُمَا مِثْلُ الْمِصْبَاحَيْنِ يُضِيئَانِ بَيْنَ أُيْدِيهِمَا فَلَمَّا افْتَرَقَا صَارَ مَعَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا وَاحِدٌ حَتَّى أَتَى (أَهْلُهُ خ) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbından iki kişi karanlık bir gece de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanından çıktılar. Önlerinde meşâle gibi iki ışık belirdi. Birbirlerinden ayrılınca da, evlerine varıncaya kadar her birinin yolunu bir ışık aydınlattı."[7]

Allah'ı Teâlâ'nın, evliyâları vâsıtasıyla darda kalanlara yardım ettiğine dair de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا أَضَلَّ أَحَدُكُمْ شَيْئًا أَوْ أَرَادَ أَحَدُكُمْ غَوًى وَهُوَ بِأَرْضٍ لَيْسَ بِهَا أَنْيْسٌ فَلْيَقُلْ يَا عَبْدَ اللَّهِ أَغِيْثُونِي يَا عَبْدَ اللَّهِ أَغِيْثُونِي فَإِنَّ لِلَّهِ عَبْدًا لَا يُرَاهُمْ (طب) عَنْ عَتَبَةَ بْنِ غَزْوَانَ

"Biriniz bir şeyde yolunuzu şaşırırsanız veya hiç kimsenin size yoldaş olmadığı, çaresiz kaldığınız bir yerde yardımcı ararsanız, deyin ki: "Ey Allah'ın has kulları! Benim imdadıma yetişin. Ey Allah'ın has kulları! Bana yardım edin!" Çünkü Allah'ı Teâlâ'nın öyle kulları var ki, onlara yardıma gelirler, görünmezler."[8]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde ise şöyle buyurmuştur:

إِذَا انْفَلَتَتْ دَابَّةُ أَحَدِكُمْ بِأَرْضٍ فَلَاةٍ فَلْيُنَادِ: يَا عَبْدَ اللَّهِ احْبِسُوا عَلَيَّ يَا عَبْدَ اللَّهِ احْبِسُوا عَلَيَّ فَإِنَّ لِلَّهِ فِي (الْأَرْضِ حَاضِرًا سَيَحْبِسُهُ عَلَيْكُمْ). (طب) عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ

"Sizin birinizin sahrada hayvanı kaçarsa, "Ey Allah'ın has kulları! hapsedin. Ey Allah'ın has kulları! durdurun" diye seslensin. Çünkü Allah'ın yeryüzünde hazır bulunan öyle kulları vardır ki, onu tutarlar."[9]

Yine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَقَدْ كَانَ فِيمَا قَبْلَكُمْ مِنَ الْأُمَمِ مُحَدَّثُونَ فَإِنْ يَكُونُ فِي أُمَّتِي أَحَدٌ فَإِنَّهُ عُمَرُ (خ) ت عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Yemin olsun ki, sizden önce yaşamış ümmetler içinde kendilerine ilham olunan kimseler vardı. Ümmetim içinde onlardan biri de şüphesiz Ömer'dir."[10]

Kuraklık olduğunda, Ashâb'ın önerisiyle Hz. Ömer, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in amcası Hz. Abbas'ı minber üzerine oturtup, kendisi de yanına oturur ve onu vesîle ederek yağmur duâsı yapardı. Bu husus Hz. Enes'den nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

(أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ كَانَ إِذَا قَحَطُوا اسْتَسْقَى بِالْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ اللَّهُمَّ إِنَّا كُنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّنَا (فَتَسْقِينَا وَإِنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِعَمِّ نَبِيِّنَا فَاسْقِنَا قَالَ فَيُسْقَوْنَ (خ) طَب عَنْ أَنَسٍ

Kuraklık olduğunda, Ömer b. el-Hattab, (Peygamberimizin amcası) Abbas İbn-i Abdulmuttalib'i vesîle ederek, "Yâ Rabbi! Bizler, Peygamberimiz (hayatta iken) vesîlesiyle senden yağmur isterdik de bize yağmur ihsan ederdin. Şimdi de Peygamberimizin amcasının vesîlesiyle bize yağmur ihsan et" diye duâ ederdi. Enes Radiyallâhu anhu der ki: "Bu duâyı edince hemen yağmur yağardı."[11]

İşte bu türden görülen kerâmetler o kadar çok nakledilmiştir ki, tevatür derecesine ulaşmıştır, yani inkârı mümkün değildir. Yine kerâmet hakkında Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 37'nin izahına bakınız.

[1] Âsaf b. Berhaya'nın Yemen'den Kudüs'e Belkıs'ın köşkünü getirmesi, Allah'u Teâlâ'nın sevdiği kullarına verdiği bir lütfudur. Buna benzer harikulâde haller, Kur'ân âyetlerinde geçmektedir. Meselâ: Ashâb-ı Kehf'in üç yüz dokuz yıl uyuması, Hz. Meryem'e her gün Cennetten yiyecek gelmesi gibi. İşte Allah dostları olan böyle zâtlardan zuhur eden harikulâde hallere kerâmet denir.

[2] "Hayy ve Kayyûm" ifadeleri; Allah'u Teâlâ'nın Esmâ'ül-Hüsna'sındandır. Hayy: Diri olmak yani hayatı ezelî ve ebedîdir. Kayyûm da: Bütün mükevvenâtın halk ve tedbiri, muhafazası O'na aittir, demektir.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 13, s. 204.

[4] Gunyet'üt-Tâlibîn, c. 1, s. 164-165. Süleyman Aleyhisselâm'ın kıssası için yine buraya bakabilirsiniz.

[5] Nureddin es-Sabuni, Maturidiyye Akaidi, s. 123-124.

[6] Bakınız: Hamâil'ül-Vesâil Alâ Delâil'ül-Mesâil, s. 233-235.

[7] Sahih-i Buhârî, Salât 79, Menâkıb'ul-Ensâr 13.

[8] Taberânî Mu'cem'ul Kebir, Hadis No: 13737.

[9] Ebû Ya'la Mevsili, Müsned, Hadis No: 5269; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 10520; Heysemî, Mecme'uz-Zevâid, Hadis No: 17105; İbn-i Hacer el-Askalani, el-Metâlib'ul-Âliye Fî Zevâid'il Mesanid'is-Semâniye, Duâlar ve Zikirler 25, Hadis No: 3382.

[10] Sahih-i Buhârî, Fedâil'ul-Ashâb 6, Enbiyâ 54; Sünen-i Tirmizî, Menâkıb 17.

[11] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 537; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 82.

(قَالَ نَكْرُوا لَهَا عَرْشَهَا نَنْظُرُ أَتَهْتَدِي أَمْ تَكُونُ مِنَ الَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ) (٤١)

41. Süleyman dedi ki: "Belkıs'ın arşının görünüşünü değiştirin. Bakalım tanıyabilecek mi, yoksa tanımayanlardan mı olacak?"

(فَلَمَّا جَاءَتْ قِيلَ أَكْذَا عَرْشُكَ قَالَتْ كَأَنَّهُ هُوَ وَأُوتِينَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ) (٤٢)

42. Belkıs geldiği vakit, "Senin arşın böyle midir?" denildi. Belkıs da (değiştirildiğine işâretle): "Sanki odur, o! Bundan önce bize ilim verilmişti, biz de Müslüman olmuştuk" dedi.

İzah: Belkıs'ın daha önceden Süleyman Aleyhisselâm'ın gücünü, kudretini ve ilmini anlamak için gönderdiği heyet; kendisine Süleyman Aleyhisselâm'ın insanlara, cinlere ve hayvanlara hükmettiği, onlarla konuştuğu, rüzgârın emrinde olduğu ve muazzam sarayının havada uçtuğunu haber vermişti. Belkıs'ın:

"Bundan önce bize ilim verilmişti" diye söylemesi de bu sebeptendir. Yani bu harikulâde hallerin yanında, benim köşkümün getirilmiş olması beni şaşırtmadı, demektir. Zîrâ ben önceden Allah'ın kudretini ve senin Peygamberliğini bildim ve Müslüman olarak geldim, demiştir.

(وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرِينَ (٤٣))

43. Daha önce Allah'tan başka taptığı şeyler, Belkıs'ı hak dine girmekten alıkoymuştu. Çünkü kendisi kâfir bir kavimden idi.

(قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقِهَا قَالَتْ إِنَّهُ صَرْحٌ مُمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَ قَالَتْ)
(رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٤٤))

44. Belkıs'a: "Saraya gir" denildi. Belkıs sarayı görünce, (önünde) akan derin bir su olduğunu zannetti ve (ıslanmasın diye) elbisesini yukarı doğru çemreyerek ayaklarını açtı. Süleyman: "Bu (giriş yolu), camdan yapılmış bir saraydır" dedi. Belkıs da: "Yâ Rabbi! Şüphesiz ben, (güneşe tapmakla) nefsimi zulmetmişim. Şimdi ise Süleyman ile beraber âlemlerin Rabbi olan Allah'a îman edip teslim oldum" dedi.

İzah: Cinler, Süleyman Aleyhisselâm'a: "O kızın annesi cinlerdendir, bedeninin yukarısı insana, alt kısmı da hayvana benzer; ayakları keçi ayağı gibi kıllı, tırnağı çatal ve akı yok dediler. Bu sebeple cinler, Süleyman Aleyhisselâm ile evlenmemesi için kızın hakkında iftirada bulundular.

Süleyman Aleyhisselâm, kızın aklını denemek için onun köşkünü boyattırdı ve ona göstererek:"Bu senin köşkün mü?" dedi. Belkıs: "Evet, o dur, o!" deyince bildi ki, akı tamam. Bu sefer de Süleyman Aleyhisselâm: "Yanıma gel" diye çağırdı. Süleyman Aleyhisselâm, kendi sarayının önüne derin akan bir su üzerine camdan bir köprü yaptırmıştı. Bu sebeple, köprü gözükmüyor; su görünüyordu. Belkıs, suya girmekte tereddüt etti, elbisesini çemremeye başladı. Süleyman Aleyhisselâm, onun ayaklarının normal kadın ayağı olduğunu görünce ona, suyun hemen üzerinde camdan bir köprü olduğunu ve onun üzerinden yürüyüp gelmesini söyledi. Bunun üzerine Belkıs, elbisesini tekrar indirdi ve o cam köprüden yürüyerek Süleyman Aleyhisselâm'ın yanına geldi.

Belkıs ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَأَنْتِ بَلْقِيسُ مِنْ أَحْسَنِ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ سَاقِينَ وَهِيَ مِنْ أَزْوَاجِ سُلَيْمَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي الْجَنَّةِ فَقَالَتْ عَائِشَةُ هِيَ أَحْسَنُ سَاقِينَ مِنِّي؟ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنْتِ أَحْسَنُ سَاقِينَ مِنْهَا فِي الْجَنَّةِ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن عائشة)

"Belkıs, dünyâda ayakları en güzel kadınlardan idi. O Cennette Süleyman Aleyhisselâm'ın hanımları arasında olacaktır." Hz. Âişe: "Onun ayakları benimkinden de mi güzeldi?" deyince, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Cennette senin ayakların ondan güzel olacaktır." [1]

Buradan anlaşılan, Süleyman Aleyhisselâm'ın fenni, sanatı, ilmi, hem de onun ümmetinde büyük evliyâlar olduğu ortaya çıkmıştır.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 13, s. 210.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ (٤٥) قَالَ يَا قَوْمِ لِمَ () تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (٤٦)

45-46. Yemin olsun ki Biz, Semud kavmine kardeşleri Sâlih'i Peygamber olarak gönderdik. O da: "Allah'a ibâdet edin" dedi. Onlar ise, hemen birbirleriyle husûmetleşen iki fırka oldular.* Sâlih, onlara dedi ki: "Ey kavmim! Niçin iyilikten önce kötülüğün acele gelmesini istiyorsunuz? Rahmete nâil olmanız için Allah'tan bağışlanmanızı dileseniz ya!"

() (قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَنْ مَعَكَ قَالَ طَائِرُكُمْ عِنْدَ اللَّهِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ (٤٧))

47. Kavmi, Sâlih'e: "Senden ve seninle beraber olanlardan dolayı uğursuzluğa uğradık" dediler. Sâlih de onlara: "Uğursuzluğunuzun sebebi, Allah katındadır. Bilakis siz, imtihana çekilen bir kavimsiniz" dedi.

وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ (٤٨) قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ ثُمَّ () لَنَقُولَنَّ لَوْ يَكُنَّا شَاهِدِينَ مِمَّا شَهِدْنَا مَهْلِكُ أَهْلِهِ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ (٤٩)

48-49. Belde de dokuz kişi vardı. Onlar, yeryüzünde fesat çıkarır ve ıslahı gerektiren hiçbir şey yapmazlardı.* Onlar, kendi aralarında Allah'a yemin ederek, şöyle dediler: "Sâlih'i ve ehlini bir gece baskısıyla öldürelim. Sonra da velîsine diyelim ki, biz onların öldürülmesi esnasında orada değildik ve biz gerçekten doğru söylüyoruz."

İzah: Rivâyete göre, Hicr beldesinde bulunan bu dokuz kişi, Semud kavminin

eşrafından olan kişilerin oğulları idi. Bunlar dâimâ fesat çıkaran, fakat hiçbir iyilikte bulunmayan kimselerdi. İşte bu dokuz kişi, Sâlih Aleyhisselâm'a ve ehline suikast düzenlemeyi planlamışlardı. Bunların reisleri Kudar b. Salef idi. Bu kişi, Sâlih Aleyhisselâm'ın mucize olarak çıkardığı dişi devenin öldürülmesine de bizzat sebep olmuştu.

وَمَكْرُوا مَكْرًا وَمَكْرَنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (٥٠) فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَا دَمَرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمْ ((أَجْمَعِينَ (٥١)

50-51. Onlar, böyle bir tuzak kurdular. Biz de kendileri farkında değillerken onlara tuzak kurduk.* Ey Habîbim! Bak, tuzaklarının âkıbeti nasıl oldu? Şüphesiz Biz, onları ve kavimlerini cümleten helâk ettik.

فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةٌ بِمَا ظَلَمُوا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (٥٢) وَأَنْجَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَنْقُوتُونَ ((٥٣)

52-53. İşte onların, küfürleri sebebiyle harap olmuş evleri! Şüphesiz bunda, bilen bir topluluk için elbette bir ibret vardır.* İman edip Allah'tan korkanları ise kurtardık.

İzah: Sâlih Aleyhisselâm'ın deve mucizesi ve onun öldürülmesi hâdisesi hakkında geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 73-79'a ve izahlarına bakınız.

وَلَوْ طَا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ وَأَنْتُمْ تُبْصِرُونَ (٥٤) أَتَيْنَكُم لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النَّسَاءِ بَلْ ((أَنْتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ (٥٥)

54-55. Lût'u da Peygamber olarak gönderdik. O da, kendi kavmine dedi ki: "Kötü olduğunu bildiğiniz halde, en kötü bir fiili mi yapıyorsunuz?* Siz, kadınları bırakıp da şehvetle erkeklere mi yanaşıyorsunuz? Gerçekten siz, câhil bir kavimsiniz."

((فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوا آلَ لُوطٍ مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنْاسٌ يَتَطَهَّرُونَ (٥٦)

56. Kavminin cevabı ise, "Lût'u ve ailesini beldenizden çıkarın. Çünkü onlar, yaptıklarımızdan temiz kalmak isteyen kimselerdir" demekten ibâret oldu.

((فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَاهَا مِنَ الْغَابِرِينَ (٥٧) وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ (٥٨)

57-58. Biz de Lût'u ve ehlini kurtardık. Lâkin zevcesinin helâk olanlar arasında

bulunmasını takdir ettik.* Üzerlerine yağmur gibi taş yağdırdık. Uyarılıp da îman etmeyenlerin yağmuru ne kötüdür!

İzah: Lût Aleyhisselâm'ın zevcesi, kâfirlere yardımcı olduğu için Allah'ı Teâlâ, onun da kâfirler ile birlikte helâk olmasını takdir etti.

Lût kavminin nasıl helâk edildiği, daha geniş olarak Sûre-i Hûd, Âyet 82-83'te de şöyle geçmektedir:

"Lût kavminin helâki hakkındaki emrimiz gelince, beldelerinin altını üstüne çevirdik ve üzerlerine arka arkaya ateşte pişirilmiş çamurdan taşlar yağdırdık.* O taşlar (her birinin üzerinde kime isâbet edeceği), Rabbin tarafından işâretlenmiş idi. Bu azap, zâlimlerden hiçbir zaman uzak değildir."

Lût kavminin işledikleri kötü fiil hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَإِذَا كُنَرُ اللَّوْطِيَّةِ رَفَعَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَدَهُ عَنِ الْخَلْقِ فَلَا يُبَالِي فِي أَيِّ وَادٍ هَلَكُوا) (طب عن جابر)

"Lûtîlik (Lût Aleyhisselâm'ın kavminin yaptığı erkeklerle ilişki fuhşiyatı) çoğaldığında, Allah'ı Teâlâ onların üzerinden rahmet elini kaldırır ve hangi vâdide helâk olduklarına bakmaz." [1]

Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 80-84 ve Sûre-i Hûd, Âyet 76-83 ve izahlarına bakınız.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1731; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 53/14.

(قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَىٰ اللَّهُ خَيْرٌ مَّا يُشْرِكُونَ) (٥٩)

59. Ey Resûlüm! De ki: "Hamd, Allah'a olsun. Selâm da Allah'ın seçtiği kulları üzerine olsun. Allah'ı Teâlâ mı hayırlıdır, yoksa onların ortak koştukları mı?"

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, bu Âyet-i Kerîme'de: "Allah'ın seçtiği kulları" diye geçen kimseler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbıdır.[1]

Ashâb-ı Kirâm hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

إِنَّا لِلَّهِ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ أَصْحَابِي فَجَعَلَهُمْ أَصْهَارِي وَجَعَلَهُمْ أَنْصَارِي وَإِنَّهُ سَيَجِيءُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَنْتَقِصُونَهُمْ أَلَا فَلَا تَتَكَبَّرُوا إِلَيْهِمْ أَلَا فَلَا تَصَلُّوا عَلَيْهِمْ عَلَيْهِمْ حَلَّتْ لَعْنَةُ (عق ابن النجار عن انس بن مالك)

"Allah'ı Teâlâ, Beni ve Ashâbımı seçti. Ashâbımı Bana akraba ve yardımcıları kıldı. Bilesiniz âhir zamanda bir kısım insanlar çıkıp Ashâbımın kadrini, kıymetini düşürmeye çalışacak. Dikkat edin! Onlarla evlenmeyin. Dikkat edin! Onlara kız vermeyin. Dikkat edin! Onlarla birlikte namaz kılmayın. Onların (cenâze) namazını da kılmayın. Onlara Hakk'ın lâneti inmiştir." [2]

إِنَّ اللَّهَ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ لِي أَصْحَابًا فَجَعَلَ لِي بَيْنَهُمْ وَزَرَاءَ وَأَنْصَارًا، وَأَصْهَارًا فَمَنْ سَبَّهُمْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ (وَالْمَلَائِكَةُ وَالنَّاسُ أَجْمَعِينَ لَا يُقْبَلُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ) (طب ك عن عويم بن ساعدة)

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, Beni seçti ve Benim için de Ashâbımı seçti. Onlardan bâzılarını Bana vezir, yardımcı ve akraba yaptı. Onlara kim söverse, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Mahşer gününde onun (dünyâda iken yaptığı) hiçbir ameli kabul edilmez." [3]

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى اخْتَارَ أَصْحَابِي عَلَى الْعَالَمِينَ سِوَى النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ وَاخْتَارَ لِي مِنْ أَصْحَابِي أَرْبَعَةَ يَغْنِي أَبَا بَكْرَ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ وَعَلِيًّا فَجَعَلَهُمْ أَصْحَابِي وَفِي أَصْحَابِي كُلُّهُمْ خَيْرٌ وَاخْتَارَ أُمَّتِي عَلَى سَائِرِ الْأُمَمِ (وَاخْتَارَ لِي مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعَةَ قُرُونٍ) (البزار عن جابر)

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, Peygamberler ve Resuller dışında Ashâbımı bütün âlemler arasından seçmiş ve üstün kılmıştır. Ashâbım arasından da Benim için dört kişiyi seçmiş ve üstün kılmıştır (Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'yi kastetmektedir). Onları Benim Ashâbım kılmıştır. Bununla birlikte bütün Ashâbımda hayır vardır. Ümmetimi de diğer ümmetler arasından seçmiş ve üstün kılmıştır. Ümmetimden de Benim için dört nesil seçmiştir (Birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü asır Müslümanlarını kastetmektedir)." [4]

اللَّهُ اللَّهُ فِي أَصْحَابِي اللَّهُ اللَّهُ فِي أَصْحَابِي لَا تَتَّخِذُوهُمْ غَرَضًا بَعْدِي فَمَنْ أَحَبَّهُمْ فَبِحُبِّي أَحَبَّهُمْ وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَبِإِبْغَضِي أَبْغَضَهُمْ وَمَنْ آذَاهُمْ فَقَدْ آذَانِي وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللَّهَ وَمَنْ آذَى اللَّهَ يُوْشِكُ أَنْ يَأْخُذَهُ (ت) (حم عن عبد الله بن مغفل)

"Ashâbım hakkında Allah, Allah derim. Ashâbım hakkında Allah, Allah derim. Benden sonra onları kendinize hedef edinmeyin. Kim onları severse, bu Bana olan sevgisinden dolayıdır. Kim de onlara buğzederse, bu da Bana olan buğzu sebebiyledir. Onlara kim eziyet ederse, Bana eziyet etmiş olur. Bana eziyet eden

de Allah'a eziyet etmiş olur. Allah'a eziyet edenin de belâsı yakındır.”[5]

Allah’u Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Ashâbını Sûre-i Fetih, Âyet 29’ da şöyle övmektedir:

”Muhammed, Allah’ın Resûlüdür. Onunla beraber bulunanlar, kâfirlere karşı çok şiddetlidirler, kendi aralarında ise çok merhametli-dirler. Onları rûkû ediciler, secde ediciler olarak görürsün. Onlar, Allah’ın lütuf ve rızâsını dilerler...”

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 11, s. 369.

[2] Kütüb-i Sitte, c. 1, s. 525; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 89/7; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 32468, 32529.

[3] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 13794; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 6732; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 86/7.

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 13, s. 305; Hayât’üs-Sahâbe, c. 2, s. 408.

[5] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 62; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19641; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 185/4.

أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنبِتُوا)
(شَجَرَهَا ءِلَآهٌ مَّعَ اللّٰهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ) (٦٠)

60. (Onların ortak koştukları mı hayırlı?) Yoksa gökleri ve yeri yaratan ve sizin için gökten su indiren mi? O su sebebiyle güzel bahçeler yetiştirdik ki, o bahçelerin bir ağacını bile bitirmeye muktedir değilsiniz. Allah ile beraber başka ilah mı var? Hayır, onlar hak yoldan sapan bir kavimdir.

أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِي وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا ءِلَآهٌ مَّعَ اللّٰهِ)
(بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ) (٦١)

61. (Onların ortak koştukları mı hayırlı?) Yoksa yeri bir karargâh kılan, aralarında nehirler akıtan, o yer için sâbit dağlar yaratan ve iki deniz arasında bir engel koyan mı? Allah ile beraber başka ilah mı var? Hayır, onların çoğu hiçbir şey bilmezler.

İzah: İki deniz suyunun birbirine karışmaması hakkında geniş bilgi için Sûre-i Rahmân, Âyet 19-20 ve izahına bakınız.

أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ ۚ إِنَّ اللَّهَ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ)
((٦٢)

62. (Onların ortak koştukları mı hayırlı?) Yoksa sıkıntıya düşmüş olan kimsenin duâsına icâbet eden, kötülüğü gideren ve sizi yeryüzünde halifeler kılan mı? Allah ile beraber başka ilah mı var? Siz, çok az düşünüyorsunuz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebû Bekir Muhammed İbn-i Davûd el-Dîneverî Hazretleri şu olayı anlatmıştır:

Dimaşk'tan Zebedânî ülkesine katırımla ücretli yolcu taşıyordum. Bir keresinde bir adam katırıma bindi. Yolun bir kısmında girilmeyen bir yola uğradık. Bana: "Şu yolu tut, orası en yakın yoldur" dedi. Ben: "O yolu bilmiyorum" dediysem de; "Hayır, aksine en yakın yol odur" dedi. O yola girdik. Taşlık bir yere, derin bir vâdiye ulaştık. Orada bir sürü öldürülmüş kimse vardı. Bana: "Katırın başını tut ki ineyim dedi. İndi, ayaklarını sıvadı, elbisesini toparladı ve yanındaki bıçağı çekerek üzerime yürüdü. Önünden kaçtım, peşime düştü. Allah aşkına! Katırı ve üzerindikileri al" dedim. "O zâten benimdir, benim maksadım seni öldürmektir" dedi. Onu; Allah ile ve Allah'ın çarptıracağı cezâ ile korkutmak istedim, aldırmadı. Önünde teslimiyet gösterdim ve "Beni bıraksan da iki rek'at namaz kılsam" dedim. "Acele et" dedi. Namaz kılmak üzere kalktım, fakat Kur'ân okumada nutkum tutuldu, ondan bir harf bile hatırıma gelmiyordu. Şaşkın bir halde dikilip kaldım. O ise, "Haydi, bitir" diyordu. Allah'u Teâlâ benim dilimden: "(Onların ortak koştukları mı hayırlı?) Yoksa sıkıntıya düşmüş olan kimsenin duâsına icâbet eden, kötülüğü gideren ve sizi yeryüzünde halifeler kılan mı?... " diye devam eden Sûre-i Neml, Âyet 62'yi akıttıverdi.

فَإِذَا أَنَا بِفَارِسٍ قَدْ أَقْبَلَ مِنْ فَمِ الْوَادِي وَبِيَدِهِ حَرْبَةٌ فَرَمَى بِهَا الرَّجُلَ فَمَا أَخْطَأَتْ فُؤَادَهُ فَخَرَّ صَرِيحًا فَتَعَلَّقَتْ بِالْفَارِسِ وَقُلْتُ بِاللَّهِ مَنْ أَنْتَ؟ فَقَالَ أَنَا رَسُولُ الَّذِي يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ قَالَ فَأَخَذْتُ (الْبُغْلَ وَالْجَمْلَ وَرَجَعْتُ سَالِمًا) (ابن عساكر عن أبو بكر محمد بن داود الدينوري)

Bir de gördüm ki, elinde harbe olan bir atlı, vâdinin girişinden çıkıverdi. Harbeyi o adama fırlattı da, tam kalbine isâbet ettirdi ve adam yıkılarak düştü. Atının yanına varıp, "Allah için sen kimsin?" diye sordum. "Kendisine yakarıldığı zaman bunalmışa karşılık veren ve başındaki sıkıntıyı giderenin elçisiyim" dedi.

Yükü ile beraber katırı aldım ve sâlimen döndüm.[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 6, s. 205.

أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ ؕ ءَالَهُ مَعَ اللَّهِ تَعَالَى اللَّهُ ((عَمَّا يُشْرِكُونَ ٦٣)

63. (Onların ortak koştukları mı hayırlı?) Yoksa karanın ve denizin karanlıklarında sizi doğru yola sevk eden ve yağmurdan evvel yağmuru müjdeleyen rüzgârlar gönderen mi? Allah ile beraber başka ilah mı var? Allah'ı Teâlâ, onların ortak koştuklarından çok yücedir.

أَمَّنْ يَبْدُوا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ؕ ءَالَهُ مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ ((صَادِقِينَ ٦٤)

64. (Onların ortak koştukları mı hayırlı?) Yoksa mahlûkatı yoktan var eden, sonra da diriltecek olan ve sizi, gökten ve yerden rızıklandıran mı? Allah ile beraber başka ilah mı var? Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Eğer sözünüzde doğru iseniz, haydi delilinizi getirin."

قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ (٦٥) بَلْ أَدَارِكْ عِلْمُهُمْ فِي ((الْآخِرَةِ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْهَا بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ ٦٦)

65-66. Ey Resûlüm! De ki: "Göklerde ve yerde gaybı Allah'tan başka kimse bilmez. Onlar, ne zaman diriltileceklerini de bilmezler.* Fakat âhiretin olacağına dair kendilerine (Resuller vâsıtasıyla) arka arkaya ilim ulaşmaktadır. Doğrusu onlar, âhiret hakkında şüphe içindedirler. Daha doğrusu onlar, âhiretin delillerini göremeyecek kadar kördürler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Ey Resûlüm! De ki: "Göklerde ve yerde gaybı Allah'tan başka kimse bilmez. Onlar, ne zaman diriltileceklerini de bilmezler" diye buyrulmaktadır. Yani, Ey Resûlüm! Sen, kıyâmetin ne zaman kopacağını soran müşriklere de ki: "Göklerde ve yerde bulunanlar gaybı bilmezler. Gaybı bilmek ancak Allah'a aittir. Kıyâmetin kopması da gayb bilgilerindendir. Göklerde ve yerde bulunanlar, öldükten sonra kabirlerinden ne zaman çıkacaklarını da bilmezler, demektir.

Hız. Ömer'den nakledilen meşhur Cibril Hadisi'nde: "Kendisine kıyâmetin ne zaman kopacağını soran Cebrâil Aleyhisselâm'a, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem:

(مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ (م د ن حم عن عمر بن الخطاب

"Onda sorulan, sorandan daha bilgili değildir"[1] diye cevap vermiştir.

[1] Sahih-i Müslim, İman 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Nesâî, İman 5; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 346; Bu hâdise, Sahih-i Buhârî'de, benzer lafızlarla Ebû Hüreyre Hazretlerinden de nakledilmiştir. Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadîs No: 47.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِذَا كُنَّا تُرَابًا وَابْأُوتْنَا إِنَّا لَمُخْرَجُونَ (٦٧) لَقَدْ وَعَدْنَا لَٰذَا نَحْنُ وَابْأُوتْنَا مِنْ قَبْلُ إِنَّا لَمَدَّاءُ (٦٨) (إِلَّا آسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ

67-68. Kâfirler dediler ki: "Biz ve babalarımız toprak olduğumuz vakit mi, bizler mi kabirden çıkarılacağız?*" Yemin olsun ki bu, bize ve bizden önceki babalarımıza da vaad olundu. Bu vaad, öncekilerin masallarından başka bir şey değildir."

(قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ (٦٩))

69. Ey Habîbim! De ki: "Yeryüzünde dolaşın da, mücrimlerin âkıbetinin nasıl olduğunu görün."

وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ (٧٠) وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ (٧١) قُلْ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ رَدِفَ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ (٧٢)

70-72. Ey Resûlüm! Onların seni yalanlamalarına üzülmeye ve onların sana karşı yapmak istedikleri hilelerden sıkıntıya düşme.* Onlar: "Eğer doğru söylüyorsanız, bize vaad ettiğiniz azap ne zamandır?" derler.* Ey Habîbim! De ki: "Gelip çatmasında acele ettiğiniz azâbın bir kısmı arkanıza takılmış bulunmaktadır."

İzah: Müşrikler, kendilerine vaad olunan azâbın hemen gelmesini istemişler ve nitekim azâbın bir kısmı Bedir'de onların başlarına gelmiştir. İşte "Gelip çatmasında acele ettiğiniz azâbın bir kısmı arkanıza takılmış bulunmaktadır" âyeti bu anlamdadır.

وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ (٧٣) وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا

(يُعْلِنُونَ (٧٤)

73-74. Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, insanlara karşı lütuf sâhibidir. Lâkin onların çoğu şükretmezler.* Ve şüphesiz senin Rabbin, onların kalplerinde gizledikleri ve açıkladıkları şeyleri mutlaka bilir.

وَمَا مِنْ غَائِبَةٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ (٧٥) إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَفُصِّلُ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَآءَ عِلًّا (أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (٧٦) وَإِنَّهُ لَهْدَىٰ وَرَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ (٧٧) إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ بِحُكْمٍ وَهُوَ (الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ (٧٨) فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ (٧٩)

75-79. Gökte ve yerde gizli hiçbir şey yoktur ki, apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) yazılmış olmasın!* Şüphesiz bu Kur'ân, ihtilaf ettikleri çok meseleleri İsrailoğullarına beyan eder.* Muhakkak Kur'ân, Mü'minler için bir hidâyet ve rahmettir.* Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, (mahşer günü) onların arasında hükmünü verecektir. O, her şeye gâliptir ve her şeyi bilendir.* Ey Habîbim! O halde Allah'a tevekkül et. Şüphesiz sen, apaçık bir hak üzeresin.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, (mahşer günü) onların arasında hükmünü verecektir..." diye geçen ifadeden maksat, Allah'ı Teâlâ, mahşer gününde İsrailoğullarının ve diğer ihtilafa düşen insanların arasında adâletli olarak hükmünü verecektir, demektir.

إِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تَسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ (٨٠) وَمَا أَنْتَ بِهَادِي الْعُمَىٰ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ (إِنَّ تَسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ (٨١) وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ ((أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ (٨٢)

80-82. Ey Resûlüm! Şüphesiz sen, dâvetini ölümlere duyuramazsın. Arkalarını dönüp giden (hakkı kabulden yüz çeviren) sağırlara da duyuramazsın.* Sen, körleri de dalâletlerinden kurtarıp hidâyete erdiremezsin. Sen ancak âyetlerimize îman edenlere duyurabilirsin. İşte Müslüman olanlar onlardır.* Kıyâmetin kopması yaklaşıncı, yerden onlara, insanların âyetlerimize kesin olarak îman etmediklerini söyleyen bir dâbbe çıkarırız.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Ölümler" ifadesi, zâhir anlamda ölümler değil, hakkı bildiği halde îman etmekten yüz çevirip kalbi ölü olan kişilerdir. "Sağırlar" ifadesi de, aynı mânâda olup, bunlar da hakkı duyduğu halde haktan yüz çeviren kimselerdir. "Körler" diye geçen ifade de, hakikati gördüğü halde görmemezlikten gelip îmandan yüz çeviren kimselerdir.

Yine Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, kıyâmetten evvel zuhur edecek olan "Dâbbe" hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

تَخْرُجُ الدَّابَّةُ مَعَ عَصَا مُوسَى وَخَاتَمُ سُلَيْمَانَ فَتَنْجِلُو وَجْهَ الْمُؤْمِنِ بِالْعَصَا وَتَخْتِمُ أَنْفَ الْكَافِرِ بِالْخَاتَمِ حَتَّى (إِنَّ أَهْلَ الْخِوَانِ لَيَجْتَمِعُونَ فَيَقُولُ هَذَا يَا مُؤْمِنُ وَيَقُولُ هَذَا يَا كَافِرُ) (ت ه حم عن ابى هريرة)

"Dâbbet’ul-Arz (yer canavarı) beraberinde Hz. Süleyman’ın mührü, Hz. Mûsa’nın âsâsı olduğu halde zuhur eder. Mü’minin yüzünü âsâ ile aydınlatır, kâfirin burnunu da o mühürle mühürler. Hattâ ziyafette bulunan bir sofrâ halkı toplanırlar da, onların biri Mü’min olana: "Ey Mü’min!" Bir diğeri de kâfire: "Ey kâfir" diye hitap eder."[1]

Talhâ b. Amr Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, Dabbet’ül-Arz’dan sorulunca, buyurdu ki:

Onun zaman içinde(yani dünyâda)üç çıkışı vardır:

Evvela çölün en uzağından çıkar. Fakat onun çıktığına dair haber Mekke’ye varmaz. Sonra uzun zaman gizlenir.

Sonra bundan başka diğeri bir kere daha çıkar ve bu kez onun çıkış haberi çöllerde yayılır ve Mekke’ye de ulaşır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

Daha sonra insanlar, Allah’a karşı en şerefli ve en büyük mescidin nezdinde iken-Allah’ın katında mescitlerin en ikramlısı Mescid-i Haram’dır- bu hayvanın, Rûkn ile makam arasında başından toprağı silkerken bağırması muhakkak insanları çok korkutur ve paniğe uğrattır. Bunun üzerine insanlar onun yanından çeşitli yönlerde kaçışırlar. Fakat kendilerini Allah’ın âciz bırakmayacaklarına inanan Mü’minlerden bir topluluk, koşmayıp Dâbbe’nin yanında sebat ederler. Bu hayvan da önce onlardan başlayarak yüzlerini parlatır. Hattâ onların yüzlerinin parlak yıldız gibi yaparak yanlarından ayrılır. Sonra bu hayvan dönüp yeryüzünde hareket eder. Artık ona ne tâkip eden yetişebilir, ne de kaçan kurtulabilir. Hattâ kişi ondan sığınarak namaza durur. O da bunun arka tarafından yanına gelir:

أَيُّ فُلَانٍ الْآنَ نُصَلِّي؟ فَيَقْبَلُ عَلَيْهَا بِوَجْهِهِ فَتَسِمُهُ فِي وَجْهِهِ ثُمَّ تَذْهَبُ وَيَتَحَاوَرُ النَّاسُ فِي دُورِهِمْ فِي أَصْفَارِهِمْ

وَيَشْتَرِكُونَ فِي الْأَمْوَالِ وَيُعْرِفُ الْكَافِرُ مِنَ الْمُؤْمِنِ حَتَّى إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَقُولُ لِلْكَافِرِ يَا كَافِرُ اقْضِنِي حَقِّي (وَحَتَّى إِنَّ الْكَافِرَ يَقُولُ يَا مُؤْمِنُ اقْضِنِي حَقِّي) (طب عن طلحة بن عمرو)

- Ey filanca! Şimdi mi namaz kılıyorsun? der ve yönelip yüzünü damgalar. Sonra da çekip gider. O zaman dainsanlar seyahat ve gezmede ve mallarda müşterek hâlinde olurlar ve Mü'minler kâfirlerden ayırdedilerek tanınırlar. Hattâ Mü'min kimse: "Ey kâfir! Bana hakkımı ver" diye hitap eder. Kâfir de: "Ey Mü'min! Sen de bana hakkımı ver" der.[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَجَارَكُمْ مِنْ ثَلَاثِ خِلَالٍ أَنْ لَا يَدْعُو عَلَيْكُمْ نَبِيُّكُمْ فَتَهْلِكُوا جَمِيعًا وَأَنْ لَا يَظْهَرَ أَهْلُ الْبَاطِلِ عَلَى أَهْلِ الْحَقِّ وَأَنْ لَا تَجْتَمِعُوا عَلَى ضَلَالَةٍ فَهُوَ لَا أَجَارَكُمْ اللَّهُ مِنْهُمْ وَرَبُّكُمْ أَنْذَرَكُمْ ثَلَاثًا الدُّخَانَ يَأْخُذُ الْمُؤْمِنَ مِنْهُ كَالزَّكْمَةِ وَيَأْخُذُ الْكَافِرَ فَيَنْتَفِخُ وَيَخْرُجُ مِنْ كُلِّ مَسْمَعٍ مِنْهُ وَالثَّانِيَةِ الدَّابَّةُ وَالثَّلَاثَةُ الدَّجَالُ (طب ن ابى مالك الاشعرى)

"Allah'u Teâlâ sizi üç şeyden kurtarmıştır: Peygamberiniz size bedduâ etmemiştir, etseydi hepiniz helâk olurdunuz. Bâtıl ehlini hak ehline gâlip kılmamıştır. Bir de dalâlet üzerinde katiyyen birleşmemenizdir. Muhakkak ki Allah'ın kudret eli, Ehl-i Sünnet cemaatiyle beraberdir. Siz o büyük cemaate uyun. Çünkü onlardan ayrılan ateşte yalnız kalır.[3] Allah'u Teâlâ sizi şu üç şeyden kurtarmış ve onlara karşı Rabbiniz sizi uyarmıştır: Duman, her Mü'mini nezle gibi tutar, kâfiri ise şişirir ve mafsallarını çıkarır. İkincisi Dabbet'ul-Arz (yer canavarı). Üçüncüsü de Deccal." [4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ سِتًّا طُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا أَوْ الدُّخَانَ أَوْ الدَّجَالَ أَوْ الدَّابَّةَ أَوْ خَاصَّةَ أَحَدِكُمْ أَوْ أَمَرَ (الْعَامَّةِ م) عن ابى هريرة

"Altı şeygelmedenamellere koşuşun. Güneşin batıdan doğması, Duman, Dâbbe, Deccal, herhangi birinize mahsus olan fitne (ölüm) ve bütün umûma şâmil olan iş (kıyâmet)."[5]

Dâbbet'ul-Arz hakkında bâzı Sahâbîlerin söyledikleri sözler, şöyle nakledilmiştir:

Bu hususta Hz. Ali Kerremallâhu veche şöyle buyurmuştur:

- O, öyle bir canlıdır ki; onun tavuk telekleri gibi telekleri, sarı tüyleri, tırnağı, kuyruğu ve sakalı vardır. Soylu bir atın koşması gibi üç gün çıkmaya devam edecek de, henüz üçte biri bile çıkmış olmayacak.

İbn-i Züheyr Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

- Onun başı öküz başı, gözü domuz gözü, kulağı fil kulağı, boynuzu dağ keçisi boynuzu, boynu deve kuşu boynu, göğsü aslan göğsü, rengi kaplan rengi, böğrü kedi böğrü, kuyruğu koç kuyruğu, ayakları deve ayakları gibidir. Her iki mafsalı arası iki kulaçtır. Onunla beraber Hz. Mûsâ'nın âsâsı ve Hz. Süleyman'ın yüzüğü de çıkacaktır. Hiçbir Mü'min kalmayıp yüzlerine Hz. Mûsâ'nın âsâsıyla vuracak da onların yüzlerinde beyaz bir nokta oluşacak, bu nokta yayılıp sonunda bütün yüzü bembeyaz olacak. Hiçbir kâfir bırakmayıp yüzüne Hz. Süleyman'ın mührü ile vuracak da siyah bir nokta oluşacak, bu nokta yayılıp bütün yüzünü simsiyah edecek. O kadar ki, insanlar çarşılarda: "Ey Mü'min! Şu kaç, Ey kâfir şu kaç?" diye alışveriş yapacaklar. Hattâ bir aile, sofraları başına oturduklarında, içlerinden kimin Mü'min, kimin kâfir olduğunu bilip tanıyacak. Sonra Dâbbet'ul-Arz onlara: "Ey filânca! Müjdeler olsun, sen Cennet ehkindensin. Ey filân! Sen de Cehennem ehkindensin" diyecek. İşte Allah'ı Teâlâ'nın Sûre-i Neml, Âyet 82'deki: "Kıyâmetin kopması yaklaşıncâ, yerden onlara, insanların âyetlerimize kesin olarak îman etmediklerini söyleyen bir dâbbe çıkarırız" buyruğu budur.[6]

Vallâhu a'lem! Âyet-i Kerîme'de geçen "Dâbbet'ul-Arz" ifadesi, Hadis-i Şerif'lerle birlikte ele alındığında, yerden çıkan canavar sûretinde ve her yönü de bir canlıya benzeyen ve yeryüzünde hiç bulunmayan acaip bir varlıktan bahsedildiği görülmektedir. İşte genel olarak bakıldığında bunun da günümüzde teknoloji olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, teknolojinin bu hâlini, o zamanın insanların anlayabilecekleri şekilde tarif etmiştir.

Birçok Hadis-i Şerif, bu hâdise de olduğu gibi özellikle zamanı geldiğinde anlaşılabilir. Âyet ve hadislerde yerden çıkacak bir canavardan bahsedilmektedir ki, bu şöyledir:

- Yeryüzü kazılarak çeşitli madenler çıkarılmaktadır. Bu madenlerin çıkarılıp işlenmesiyle de teknolojik aletler yapılmaktadır. Teknolojiyle yapılan bu aletlerin

tamamı yerin altından çıkan madenlerden ve petrol ürünlerinden üretilmektedir. Bunlar ele alındığı zaman, Hadis-i Şerif’lerde de geçtiği gibi, çok farklı sûretlerde hayvana, canavara benzeyen vs. harikulâde icatların yapıldığı görülmektedir. İşte yerden çıkan canavar, diye buyrulması da bu anlamdadır. Aslında teknoloji insanların faydası için üretilmiştir. Bu, iyiye kullanıldığı zaman iyi, kötüye kullanıldığı zaman ise çok kötüdür. Mü’min iyiye kullandığında, onun dînini ve ibâdetlerini daha iyi yaşamasına vesîle olur. Kâfir de nefsinin hevâsına giderek kötüye kullandığında, onun da küfrünü artırır. İşte hadislerde geçtiği üzere Dâbbe’nin, Mü’minin yüzünü parlatması ve kâfirin de yüzünü damgalaması böyledir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 28; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 31; Ahmed b. Hanbel, Müsed, Hadis No: 9966.

[2] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 2964; et-Tayâlisi, Müsned, Hadis No: 1152.

[3] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılır. Bunlardan bir fırka hâriç hepsi Cehennem’de olacaktır." "O kurtulan fırka kimdir Yâ Resûlullah?" dediler. Buyurdu ki: "Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır." (Sünen-i Tirmizî, İman 18)

[4] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 3362; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 86/5.

[5] Sahih-i Müslim, Fiten 25 (127, 128).

[6] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 6, s. 214.

وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِمَّنْ يُكَذِّبُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ (٨٣) حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ قَالَ أَكَذَّبْتُمْ بِآيَاتِي وَلَمْ () تُحِيطُوا بِهَا عِلْمًا أَمَّاذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٨٤) وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ بِمَا ظَلَمُوا فَهُمْ لَا يَنْطِقُونَ (٨٥)

83-85. O gün, her ümmetten, âyetlerimizi yalanlayanları gruplar hâlinde toplayıp, hesap yerine sevk ederiz.* Nihâyet hesap yerine geldikleri vakit, Allah’u Teâlâ onlara: "Siz, âyetlerimi bilip anlamaya çalışmadan yalanladınız mı? Yoksa ne yapıyordunuz?" buyurur.* Zulümleri yüzünden vaad olundukları azap onlara hak olur. Onlar, bu hitâba karşı bir şey söyleyemezler.

() أَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا اللَّيْلَ لَيْسَكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (٨٦)

86. Onlar, geceyi dinlensinler diye karanlık, gündüzü de (çalışsınlar diye) aydınlık yaptığımızı görmüyorlar mı? Şüphesiz bunda, îman eden bir topluluk için, elbette deliller vardır.

وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ وَكُلُّ أَتَوُهُ دَاخِرِينَ (٨٧))
وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ صُنْعَ اللَّهِ الَّذِي أَتَقَنَ كُلَّ شَيْءٍ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ
(٨٨) (

87-88. Sûr'a üflendiği gün, göklerde ve yerde bulunan kimselerin hepsi, şiddetli bir korkuya tutulur. Ancak Allah'ı Teâlâ'nın diledikleri (şehitler) müstesnâ. Hepsi de boyunları bükük bir halde O'na gelirler.* Ve dağları görürsün, onları yerlerinde duruyor zannedersin. Halbuki onlar, bulutların geçişi gibi geçer gider. Bu, her şeyi lâıykı ile yaratan Allah'ın işidir. Şüphesiz O, yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Geniş olarak kıyâmet ve sonrasını anlatan Hadis-i Şerif'in bir bölümünde, Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu:

فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ اسْتَتْنَى اللَّهَ حِينَ يَقُولُ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ؟ قَالَ أُولَئِكَ الشُّهَدَاءُ ، هُمْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ، وَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَأَمَّنَهُمْ مِنْ عِقَابِهِ وَإِنَّمَا يَصِلُ الْفَرْعُ إِلَى الْأَحْيَاءِ وَهُوَ عَذَابُ اللَّهِ يَبْعَثُهُ عَلَى شِرَارِ خَلْقِهِ ... (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة)

"Yâ Resûlallah! Sûre-i Naml, Âyet 87'deki: "Sûr'a üflendiği gün, göklerde ve yerde bulunan kimselerin hepsi, şiddetli bir korkuya tutulur. Ancak Allah'ı Teâlâ'nın diledikleri müstesnâ..." buyruğunda istisnâ ettikleri kimlerdir?" diye sorunca, buyurdu ki: "Bunlar şehitlerdir. Korku, dirilere ulaşacaktır. Şehitler, Allah katında diriler olup rızıklanmaktadırlar. Allah'ı Teâlâ, o günün korkusundan onları koruyup emîn kılacaktır. Kıyâmet, Allah'ı Teâlâ'nın yarattıklarının kötülere üzerine göndereceği bir azaptır."[1]

İşte bu âyette, kâfirler üzerine kıyâmet koparken Allah'ın istisnâ ettiği kişilerin, Allah yolunda ölen şehitler olduğu beyan edilmiştir. Allah yolunda ölenlerin diri olduklarına dair geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 154, Sûre-i Nisâ, Âyet 95-96 ve izahlarına bakınız.

Allah'ı Teâlâ, kıyâmetten evvel Yemen tarafından hafif bir rüzgâr estirecek ve bütün Müslümanlar o rüzgâr nedeniyle vefât edecek ve kıyâmet sâdece kâfirler

üzerine kopacaktır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ رِيحًا مِنَ الْيَمَنِ أَلْيَنَ مِنَ الْحَرِيرِ فَلَا تَدْعُ أَحَدًا فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ إِيْمَانٍ إِلَّا قَبَضَتْهُ (م عن انس)

"Allah'u Teâlâ ipekten daha yumuşak bir rüzgârı Yemen tarafından gönderir. Bu rüzgâr, kalbinde zerre miktar îman bulunan herkesin ruhunu alır."[2]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 287. Bu Hadis-i Şerif'in geniş metni için Sûre-i En'âm, Âyet 71-73'ün izahına bakınız.

[2] Sahih-i Müslim, İman 50 (185).

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَرَعٍ يَوْمَئِذٍ اٰمِنُونَ (٨٩) وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وَجُوهُهُمْ فِي (النارِ هَلْ تَجْرُونَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٩٠)

89-90. Her kim (mahşer gününde) iyilikle gelirse, bundan dolayı ona bir hayır (Cennet) vardır. Onlar, o günün korkusundan emindirler.* Her kim de kötülükle gelirse, yüzüstü Cehenneme atılır. Onlara: "Sizler ancak yaptıklarınızla cezâlandırılıyorsunuz?" denir.

İzah: Bu âyetlerde, iyilik ile yani kâmil bir îman ile ölüp mahşer yerine öyle gelenlerin en güzel şekilde fazlasıyla mükâfatını alıp Cennete girecekleri; kötülük ile yani kâfir olarak ölüp mahşer yerine öyle gelenlerin ise, yaptıklarının cezâsı olarak yüzüstü Cehenneme atılacakları beyan edilmektedir.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Enfâl, Âyet 51'de şöyle buyurmaktadır:

"İşte bu, sizin kendi ellerinizle önceden yaptıklarınızın karşı-lığıdır. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَظْلِمُ الْمُؤْمِنَ حَسَنَةً يُثَابُ عَلَيْهَا الرِّزْقَ فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَى بِهَا فِي الْآخِرَةِ وَأَمَّا الْكَافِرُ (فَيُعْطَى بِحَسَنَاتِهِ فِي الدُّنْيَا فَإِذَا لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُعْطَى بِهَا خَيْرًا (حم عن انس)

"Şüphesiz Allah'u Teâlâ, hiç kimseye haksızlık etmez. Mü'min, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır ve bununla beraber âhirette de bunun karşılığını

alır. Kâfir ise, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır, âhirete vardığında ise bir sevap bulunmaz ki, karşılığında ona hayır verilsin.”[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11816.

إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَذِهِ الْبَلَدَةِ الَّذِي حَرَّمَهَا وَلَهُ كُلُّ شَيْءٍ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ (٩١) وَأَنْ () أَتْلُوا الْقُرْآنَ فَمَنْ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَا أَنَا مِنَ الْمُنْذِرِينَ (٩٢)

91-92. Ey Resûlüm! De ki: "Ben, ancak bu beldenin (Mekke'nin) Rabbine ibâdet etmekle emrolundum. Allah'ı Teâlâ o beldeyi, hürmet edilmesi gereken mukaddes bir yer kılmıştır. Her şey O'nundur. Ben, Müslümanlardan olmakla emrolundum.* Ve Kur'ân'ı okumakla emrolundum. Artık her kim hidâyet yolunu tutarsa, kendi yararına hidâyet yolunu tutmuş olur. Her kim de doğru yoldan saparsa, de ki: "Ben ancak uyarıcılardanım."

İzah: Âyet-i Kerîme'de Mekke-i Mükەرreme'nin, saygı gösterilmesi gereken bir yer olduğu zikredilmektedir. Mekke'nin fethi zamanında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ هَذَا الْبَلَدَ حَرَّمَهُ اللَّهُ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَلَمْ يَحِلَّ لِي إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ وَإِنَّهَا سَاعَتِي هَذِهِ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا يُعْصَدُ شَجَرُهُ وَلَا يُخْتَلَى خَلَاهُ. فَإِنْ أَحَدٌ تَرَخَّصَ بِقِتَالِ رَسُولِ اللَّهِ فَقُولُوا إِنَّ اللَّهَ أَذِنَ لِرَسُولِهِ وَلَمْ يَأْذَنْ لَكُمْ (خ م عا بن عباس و عن ابي شريح)

"Bu beldeyi Allah'ı Teâlâ gökleri ve yeri yarattığı gün haram kıldı. Kıyâmet gününe kadar da Allah'ın haram kılmasıyla bu belde haramdır. Benden önce hiç kimseye orada savaş helâl olmamıştır. Benim için sâdece günün belirli bir süresinde helâl kılındı. Bu belde şu anda Allah'ın haram kıldığı gibi kıyâmet gününe kadar haramdır. Ağacı kesilmez, otu koparılmaz." Bir kişi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in burada savaştığını söyleyerek kendine ruhsat çıkarmaya çalışırsa ona deyin ki: "Allah'ı Teâlâ, Resûlüne savaşmak için izin verdi, ama size vermedi."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Cizye 21, Megâzi, 48; Sahih-i Müslim, Hac 82 (446).

() وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ سَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ (٩٣)

93. Ey Resûlüm! De ki: "Allah'a hamd olsun! O, size alâmetlerini gösterecek, siz de onların Allah'ın alâmetleri olduğunu bileceksiniz. Senin Rabbin,

yaptıklarınızdan gâfil değildir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: "Senin Rabbin, yaptıklarınızdan gâfil değildir" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, "Ey Resûlüm! Rabbin Teâlâ, senin ve sana îman edenlerin güzel amellerinden ve Ey kâfirler! Sizin de kötü amellerinizden gâfil değildir. Her birinizin ameline göre mükâfat ve cezâ verir" demektir.

28-KASAS SÛRESİ

Bu sûre 88 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede özellikle Mûsâ Aleyhisselâm'ın hayatı anlatıldığı için, kıssalar ve olaylar anlamına gelen "Kasas" ismi verilmiştir. Sûrenin bu özelliğinden dolayı "Mûsâ Sûresi" diye de isimlendirilmiştir.

Bu ve bundan önceki iki sûrede ve daha nice sûrelerde, başta birkaç âyetten hemen sonra Mûsâ Aleyhisselâm'ın kıssası gelmektedir. Acaba Allah'ı Teâlâ, niçin özellikle Mûsâ Aleyhisselâm'ın kıssasını tekrar tekrar anlatıyor? Dikkatle bakmak lâzım, burada ibretler vardır.

Birincisi: Bir mesele tekrar tekrar anlatılmazsa, insanlar anlayamaz; çünkü unuttuklarıdır.

İkincisi: Bizim açıktan gözümüzün görüp, kalbimizin mutmain olması için "Şimdi de mûcizeler olsa" diyenler düşünseler, hiç itirazsız bu âyetlerde büyük mûcizeler vardır. Çünkü Mûsâ Aleyhisselâm'ın sebebiyle Hak'tan gelen mûcizeler gâyet çoktur.

"Yâ Muhammed! Bize âşikâr mûcizeler göster" diyen müşriklere karşı, Mûsâ Aleyhisselâm'ın ve daha nice Peygamberlerin gösterdiği mûcizelere kavimlerinin sihirdir, dedikleri gibi onlar da sihirdir, diyeceklerdi. Fakat o kıssaları, hiç okuma yazma bilmediği halde, onlara tamamıyla doğru haber vermek büyük mûcizedir, demek için Mûsâ Aleyhisselâm'ın kıssasını tekrar tekrar Allah'ı Teâlâ beyan etmiştir. Çünkü Sultan-ı Enbiyâ Efendimizin kavminin içinde yaşayan Müsevî âlimler vardı. Mûsâ Aleyhisselâm'ın kitabını okurlar, kıssalarını bilirlerdi. Kur'ân-ı Kerîm'de bu kıssalar, onların akılları şaşacak derecede güzel, doğru olarak haber verilince, hayret ederlerdi. Aslâ cevap veremez ve itiraz da edemezlerdi. Vallâhu a'lem, bi's-savâb (Doğruyu en iyi bilen Allah'tır).

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(طسّم (۱) تِلْكَ اٰیٰتُ الْكِتَابِ الْمُبِیْنِ (۲))

1-2. Tâ, Sîn, Mîm.* Bunlar, apaçık bildiren kitabın (Kur'ân'ın) âyetleridir.

(نَتْلُوا عَلَيْكَ مِنْ نَبَأِ مُوسَىٰ وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (۳))

3. Ey Resûlüm! İman edenler için Mûsâ ve Firavun'un kıssasını sana hak ve doğru olarak anlatacağız.

(إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضِعُّ طَائِفَةً مِنْهُمْ يُدَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ)
(كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ (۴))

4. Şüphesiz ki Firavun, o yerde (Mısır'da) kibirlendi ve ahâlisini sınıflara ayırdı. Mısır ahâlisinden bir taifeyi (İsrailoğullarını), zayıf ve hor görüyor, oğullarını boğazlıyor ve kızlarını da sağ bırakıyordu. Şüphesiz ki o, fesat çıkararlardan idi.

İzah: Firavun'un erkek çocuklarını öldürüp kız çocuklarını bırak-masının sebebi şuydu:

Şeytanlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den önce, göğre çıkararak kulak hırsızlığı yaparlardı.[1] Yani gökteki meleklerin konuşmalarını dinlerler ve yeryüzüne gelerek bu haberleri kâhinlere söylerlerdi. Kâhinler de olacak bâzı şeylerden böylece haberdar olurlardı. İşte Firavun'un kâhinlere: "Benim helâkime kim sebep olur?" diye sorması üzerine kâhinler: "Bu sene içinde doğacak bir erkek çocuk" diye Mûsâ Aleyhisselâm'ın doğacağını haber vermişlerdi. Bunun üzerine Firavun, İsrailoğullarından o yıl içerisinde doğan bütün erkek çocuklarını öldürüyor ve kız çocuklarına dokunmuyordu.

[1] Resûlullah (Sallallâhu aleyhi ve sellem)'den sonra şeytanların göğre çıkararak kulak hırsızlığı yapmalarının kesin olarak men edildiği hakkında Sûre-i Hicr, Âyet 16-18'e bakınız.

(وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ (۵) وَنُكَفِّرَنَّ لَهُمْ فِي)
(الْأَرْضِ وَنُزَيِّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ (۶))

5-6. Biz ise, Firavun'un o yerde hor ve zayıf gördüğü kimseleri lütuf ve keremimizle onun zulmünden kurtarmak ve onları önderler yapıp, Firavun ile kavminin mülküne vâris etmek istedik.* Ve onlara yeryüzünde kudret vermek, Firavun'a, veziri Hâmân'a ve ikisinin ordusuna korktukları şeyi Mûsâ'nın eliyle göstermek istedik.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "Firavun’a, vezîri Hâmân’a ve ikisinin ordusuna korktukları şeyi Mûsâ’nın eliyle göstermek istedik" diye geçen ifadeden kastedilen, Allah’u Teâlâ’nın Mûsâ Aleyhisselâm’a vermiş olduğu mûcizelerdir. Bu mûcizeler şunlardır:

"Âsâ, parlayan el, tufan, çekirge, haşerât, kurbağa, kan, kıtlık yılları ve ürün eksikliği." [1]

Firavun’u ve askerlerini çaresiz bırakan ve korkutan bu mûcizelerdir.

[1] Bu mûcizeler ile ilgili âyetler için Sûre-i Bakara, Âyet 60; Sûre-i Âraf, Âyet 107, 130, 133 ve Sûre-i Şuarâ, Âyet 33’e bakınız.

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خَفَتْ عَلَيْهِ فَأَلْقَاهُ فِي الْقَيْمِ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ ((إِلَيْكَ وَجَعَلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ٧)

7. Mûsâ’nın annesine: "Mûsâ’yı emzir ve öldürülmesinden korktuğun zaman, onu Nil Nehri’ne bırak, korkma ve mahzun olma. Çünkü Biz onu en yakın zamanda sana döndüreceğiz ve onu Resullerden yapacağız" diye vahyettik.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm’ın annesi, bir Peygamber olmadığı halde Allah’u Teâlâ ona ne yapacağını ilham ederek bildirmişti.

Rivâyete göre, Mûsâ Aleyhisselâm’ın annesi, sandık yapan bir adama: "Su geçirmeyen, aynı zamanda üstten hava alabilen bir sandık yap" dedi. Adam: "Ne yapacaksın?" diye sordu. Nihâyet çocuğunun olduğunu öğrendi. Ben bunu Firavun’a şikâyet edersem, sandık parasının bin misli bana mükâfat verir, diye düşündü. Firavun’a haber vermek için koşarak gitti ve "Ben, Firavun’la acele görüşmek istiyorum" dedi. Huzuruna çıkardılar. Adamın dili tutuldu, bir şey söyleyemedi. Firavun, ne kadar sordu ise de, cevap alamadı. Bunun üzerine Firavun bunu iyice dövdürdü, sürükletip sarayın kapısından attırdı. Adam bir zaman sonra ayıldı. Kendi kendine: "Ben niçin söyleyemedim; hemen gidip söyleyeyim" dedi. Yine mûsâde istedi. Kendini tekrar Firavun’un karşısına çıkardılar. Yine dili tutuldu, hiçbir şey söyleyemedi. Firavun: "Bu sefer bunu daha fazla dövün" dedi. Böylece onu tekrar dövdüler, sürükleyip dışarı attılar. Bu sefer koma hâline gelmişti ve çok geç ayıldı. Kendi kendine: "Ben bu çocuğu söyleyemeyeceğim; sandığı yapayım" dedi ve sandığı yaptı. Mûsâ Aleyhisselâm’ın annesi, Mûsâ Aleyhisselâm’ı sandığın içine koydu. Sandığın

ağzını kapattı ve Nil Nehri'ne salıverdi.

فَالْتَفَتَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ (٨) وَقَالَتْ (٩) (أَمْرَاتُ فِرْعَوْنَ قُرْتُ لِي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَىٰ أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ٩)

8-9. Nihâyet Âl-i Firavun (Firavun ailesi), sonra kendilerine düşman ve hüznün sebebi olması için Mûsâ'yı nehirden çıkardı. Firavun ve veziri Hâmân ile askerleri her işlerinde hatâ edenlerden idiler.* Firavun'un zevcesi, Firavun'a dedi ki: "Bu çocuk, benim için de, senin için de bir göz aydınlığıdır, bunu öldürmeyin. Belki bize faydalı olur veya onu evlat ediniriz." Oysa onlar, başlarına geleceklerin şuurunda değillerdi.

İzah: Firavun'un sarayının altından Nil Nehri akardı. Firavun, ailesi Âsiye ile birlikte oturmuşlar, akan suyu seyrediyorlardı. Bir sandık görüldü. Âsiye: "Bu gelen cansa benim, malsa senin olsun" dedi. Firavun da bunu kabul etti. Sandık geldi, açtılar. İçinden güzel bir oğlan çocuğu çıktı. Firavun: "Benim sarayımda büyüyecek, benim helâkime sebep olacak çocuk işte budur" dedi. Âsiye: "Ben bu çocuğu kimseye vermem, bana söz vermiştin" dedi ve Firavun'a: "Çağır kâhinlerini baksınlar; bu çocuk, o çocuksa öldür, değilse öldürtmem" dedi. Firavun, kâhinleri çağırdı. Kâhinler baktılar ve "Eğer o çocuksa, Ulu'l-Azim Peygamber olması lâzım. Ulu'l-Azim Peygamberleri, çocukluğunda da kimse yanıltamaz. Bu çocuğu yanıltmaya çalışalım; yanılırsa o çocuk değil, yanılmazsa o çocuktur" dediler. Kâhinler, bir tabağa altın, bir tabağa da ateşin közünü doldurdular ve "Kuvvetli bir ateş kor hâline geldiğinde, onun üzerinde kısa alev gibi yalım olur, devamlı kımıldar, yükselir, enginleşir. Eğer o çocuk senin helâkine sebep olacak çocuk değilse, o korun yalımına aldanarak, közü tutar. Eğer o çocuksa ateşe bakmaz, altını tutar" dediler ve öyle de yaptılar.

Mûsâ Aleyhisselâm, altına elini uzatırken Cebrâil Aleyhisselâm elinden tuttu, elini ateşe uzattı. Ateşi tuttu, avucunu yakmadı. Közü ağzına koydu. Eğer ağzını da yakmasa, "O çocuk" diyeceklerdi. Ateşi ağzına koyunca, ateş dilini yaktı, ağladı. O zaman, "Demek ki o çocuk değil" dediler.

İşte Hz. Mûsâ'nın büyüyünce dilinde oluşan tutukluk, o ateşin yakmasından kaynaklanmıştır. Mûsâ Aleyhisselâm, dilindeki tutukluğun gitmesi için Sûre-i Tâhâ, Âyet 25-28'de şöyle dua etmiştir:

Mûsâ dedi ki: "Yâ Rabbi! Göğsümü genişlet.* İşimi kolaylaştır.* Lisânımdaki

ukdeyi (tutukluğu) gider.* Tâ ki sözümü anlasınlar."

(وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَارِعًا إِنْ كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِ لَوْلَا أَنْ رَبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ) (١٠)

10. (Mûsâ'nın, Firavun'un eline düştüğünü haber alınca) Mûsâ'nın annesinin kalbi, bomboş olarak sabahladı. Allah'ın vaadini tasdik edenlerden olması için kalbini sabır ve sebat ile takviye etmeseydik, Firavun'un elindeki çocuğun kendi oğlu Mûsâ olduğunu az kaldı açığa vuracaktı.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Mûsâ'nın annesinin kalbi, bomboş olarak sabahladı" diye geçen ifadeden maksat, Hz. Mûsâ'nın, Firavun'un sarayına götürülmüş olduğunu haber alınca, Hz. Mûsâ'nın annesi, kendisine gelen üzüntü ve kederden dolayı akıllıca düşünmekten mahrum kaldı. Diğer bir görüşe göre de, onun kalbinde Hz. Mûsâ hakkındaki düşüncesinden, üzüntü ve kederinden başka bir şey kalmadı, onun hayatına kastedileceğini sandı, demektir.

وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ فَبَصُرَتْ بِهِ عَنْ جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ* (١١) وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ (هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ) (١٢)

11-12. Annesi, Mûsâ'nın kız kardeşine: "Onu tâkip et" dedi. O da, ne yaptığını kimse bilmediği halde uzaktan uzağa Mûsâ'nın hâlini gözetledi.* Halbuki bu araştırmadan evvel Biz, Mûsâ'ya sütannelerin sütünü haram etmiştik. Bunun üzerine Mûsâ'nın kız kardeşi: "Sizin için bu çocuğa iyi bakacak ve terbiyesini güzelce verecek bir aile size göstereyim mi?" dedi.

İzah: Hz. Mûsâ'nın kız kardeşinin adı Gülsüm'dür. Onun hakkında İbn-i Ebî Revvâd Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَىٰ خَدِيجَةَ، وَهِيَ فِي مَرَضِهَا الَّذِي تُوفِّيَتْ فِيهِ، فَقَالَ لَهَا: بِالْكَرْهِ مِنِّي مَا الَّذِي أَرَىٰ مِنْكَ يَا خَدِيجَةُ وَقَدْ يَجْعَلُ اللَّهُ فِي الْكَرْهِ خَيْرًا كَثِيرًا أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ اللَّهَ رَوَّجَنِي مَعَكَ فِي الْجَنَّةِ مَرِيَمَ بِنْتَ عِمْرَانَ وَكُلْتُمُ أُخْتَ مُوسَىٰ وَآسِيَةَ امْرَأَةِ فِرْعَوْنَ؟ قَالَتْ: وَقَدْ فَعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ (قَالَ نَعَمْ قَالَتْ بِالرِّفَاءِ وَالْبَيْنِينَ) (طب وفي معرفة الصحابة عن ابن أبي رواد)

Hz. Hatice hastayken ki, o hastalığı sebebiyle vefât etmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanına girdi ve buyurdu ki: "Yâ Hatice! Görüyorum ki, benden ayrılacağın için hoşnutsuzsun. Yemin ederim ki, hoşlanılmayan şeylerde Allah'ı Teâlâ çok hayır yapar. Allah'ı Teâlâ'nın, Cennette bana seninle birlikte İmran

kızı Meryem'i, Mûsâ'nın kız kardeşi Gülsüm'ü ve Firavun'un hanımı Âsiye'yi de eş olarak vereceğini bilmedin mi?" O da: "Yâ Resûlallah! Bunu Allah mı böyle kıldı?" diye sorunca, Peygamber Efendimiz: "Evet" dedi. Bunun üzerine Hz. Hatice: "Hayırlı olsun Yâ Resûlallah!" dedi.[1]

Firavun'un sarayında Hz. Mûsâ için sütanne arıyorlardı. O, hiçbir kadının sütünü emmiyordu. Hz. Mûsâ'nın annesi, gizliden onun ablasını göndermiş, sorduruyordu. Âsiye vâlidemiz:

- Bu çocuk hangi kadını emerse, ona yüksek bir ödül ve maaş vereceğim, dediği için kadınlar gelip emzirmeye çalışıyorlardı. Fakat bir türlü emmiyordu. Hz. Mûsâ'nın ablası:

- Ben bir kadın biliyorum; çok temiz bir ailedendir, onu muhakkak emer, dedi. Haber gönderdiler, annesini getirttiler. Hz. Mûsâ, annesini emdi. Böylece annesi sarayda maaşla onu emzirmeye başladı.

Hz. Mûsâ'nın annesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَثَلُ الَّذِي يَعْمَلُ وَيَحْتَسِبُ فِي صَنْعَتِهِ الْخَيْرَ كَمَثَلِ أُمِّ مُوسَى تُرْضِعُ وَلَدَهَا وَتَأْخُذُ أَجْرَهَا (ابن كثير

"Bir iş işleyip de, yaptığı işte hayır murad edip sevabını Allah'ı Teâlâ'dan bekleyen misâli, hem çocuğunu emzirip, hem de ücretini alan Mûsâ'nın annesi gibidir."[2]

Hz. Mûsâ'nın annesi, hem çocuğunu emzirmiş ve hem de karşılığını almıştır. Hz. Mûsâ'nın annesinin başına gelen bu sıkıntı ile, sıkıntıdan kurtuluşu arasında az bir süre vardır. Bir gün, bir gece veya o kadar bir zamandır.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 6738; el-İsbehâni, Ma'rifet'üs-Sahâbe, Hadis No: 18531.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 284 ve c. 6, s. 224.

((فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (۱۳))

13. Böylece gözünün aydın olması, Mûsâ'nın ayrılığı ile mahzun olmaması ve Allah'ı Teâlâ'nın vaaadinin hak olduğunu bilmesi için Mûsâ'yı annesine iade

ettik. Lâkin insanların çoğu Allah'ı Teâlâ'nın vaadinin hak olduğunu bilmezler.

((وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (١٤)

14. Mûsâ, kuvvetlenip kemal yaşına ulaştığı vakit, ona Peygamberlik ve ilim verdik. Muhsinleri işte böyle mükâfatlandırırız.

وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينٍ غَفْلَةٍ مِنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَٰذَا مِنْ شَرِيعَتِهِ وَهَٰذَا مِنْ عَدُوِّهِ (فَاسْتَعَاثَهُ الَّذِي مِنْ شَرِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَرَهُ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ قَالِ هَٰذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ (عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبِينٌ (١٥) قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَ لَهُ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (١٦)

15-16. Mûsâ, ahâlinin gâfil oldukları bir zamanda şehre girdi. Orada kavga eden iki kimse buldu. Biri İsrailoğullarından, diğeri de düşmanlarından olan Kıptîlerdendi.[1] İsrailoğullarından olan kimse, düşmanına karşı Mûsâ'dan yardım istedi. Mûsâ, Kıptîye bir yumruk vurunca Kıptî öldü. Mûsâ: "Bu yaptığım iş, şeytan işidir. Şeytanın ise, düşmanlığı ve dalâleti açıktır" dedi.* "Yâ Rabbi! Şüphesiz ben nefsimi zulmettim, beni affet" dedi. Allah'ı Teâlâ da onu affetti. Şüphesiz ki O, çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

[1] Kıptî: Mısır halkından olan kimse.

قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِلْمُجْرِمِينَ (١٧) فَاصْبِرْ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا الَّذِي (اسْتَنْصَرَهُ بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ قَالَ لَهُ مُوسَىٰ إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُبِينٌ (١٨)

17-18. Mûsâ: "Yâ Rabbi! Bana verdiğin nîmetler hakkı için, artık mücrimlere aslâ yardımcı olmayacağım" dedi.* Böylece korkarak ve etrafı gözetleyerek şehirde sabahladı. Bir de gördü ki, dün kendisinden yardım isteyen kimse yine kendisini çağırıp yardım istiyor. Mûsâ, ona dedi ki: "Şüphesiz sen, elbette apaçık bir azgınsın."

فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَا قَالَ يَا مُوسَىٰ أَتُرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ إِنَّ تُرِيدُ (إِلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ (١٩) وَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ يَسْعَىٰ قَالَ يَا مُوسَىٰ إِنَّ الْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ (٢٠) فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا (يَتَرَقَّبُ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (٢١)

19-21. Ve Mûsâ, hem kendisinin, hem de kendinden yardım isteyen Yahudinin düşmanı olan kimseyi (bu ikinci Kıptîyi) yakalamak isteyince, o Yahudi (Hz. Mûsâ'nın, kendisini yakalayacağını zannederek), "Yâ Mûsâ! Dün birini öldürdüğün gibi, bugün de beni mi öldürmek istiyorsun? Sen, yeryüzünde cebbâr

olmaktan başka bir şey istemiyorsun ve insanlar arasında ıslaha çalışanlardan olmak istemiyorsun" dedi.* (Yahudi'nin sözünü, bu kavga ettiği Kıptî, Firavun'a ulaştırdı) Ve şehrin öbür ucundan koşarak bir adam geldi: "Yâ Mûsâ! Şehrin ileri gelenleri, senin öldürülmen için müşâvere ediyorlar; kaç git. Şüphesiz ben sana nasihat edenlerdenim" dedi.* Bunun üzerine Mûsâ, korkarak ve etrafı gözetleyerek şehirden çıktı ve "Yâ Rabbi! Beni bu zâlim kavimden kurtar" dedi.

İzah: Hz. Mûsâ'nın kendi kavminden olan arkadaşları vardı. Bunlardan birisi, şehirde bir Kıptî ile dövüşüyordu. Bu kişi, Firavun'un veziri idi. Hz. Mûsâ, arkadaşını o vezirin dövdüğünü gördü. Arkadaşı, Hz. Mûsâ'dan yardım istedi. Hz. Mûsâ da yardımına gitti. Bir tokat vurunca, veziri öldürdü. İkisi de oradan kaçtılar. Hz. Mûsâ: "Yâ Rabbi! Ben adam öldürdüm; kâtil oldum, beni affet" dedi.

Yine ertesi gün bu adam başka biriyle dövüşüyordu. Hz. Mûsâ'dan yine yardım istedi. Hz. Mûsâ: "Sen niçin bu adamlara bulaşıyorsun? Sen fitne, fesat çıkaran birisin" deyince, İsrailoğullarından olan o adam: "Sen, dün veziri öldürdün. Bu gün de bana böyle mi söylüyorsun?" diyerek, Hz. Mûsâ'nın Kıptîyi öldürdüğünü söylemiş oldu. Bu sözü duyan diğer Kıptî de bu haberi Firavun'a ulaştırdı. Firavun da, Hz. Mûsâ'yı arattırdı. Bunu haber alan Hz. Mûsâ da, Mısır'dan kaçtı.

وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَىٰ رَبِّي أَن يَهْدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ (٢٢) وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ (أُمَةً مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمْ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّىٰ يُصْدِرَ الرِّعَاءُ (وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ (٢٣)

22-23. Mûsâ, Medyen'e doğru yöneldiği vakit, "Ümit ederim ki Rabbim, bana doğru yolu gösterir" dedi.* Medyen kuyusuna gelince, orada hayvanlarını sulayan insanlardan bir topluluk buldu. Onların gerisinde de, hayvanlarını sudan alıkoyan iki kız gördü ve onlara: "Ne bu hâliniz (niçin koyunlarınızı sudan alıkoyuyorsunuz?)" dedi. Onlar da: "Çobanlar hayvanlarını sulayıp çekilmedikçe biz koyunlarımızı sulamayız, babamız da büyük bir şeyhtir" dediler.

İzah: Medyen, Firavun'un hâkimiyeti dışında idi. Burası Şuayb Aleyhisselâm'ın da beldesiydi. Mûsâ Aleyhisselâm oraya doğru gitmişti.

Mûsâ Aleyhisselâm Mısır'dan ayrılınca, Medyen'e ulaşması on gün sürdü. Nihâyet Medyen'e yaklaşıncaya kadar yol üzerinde koyunlarını sulayan bir topluluk

buldu. Orada iki kızın da, koyunlarını o suya yaklaştırmadıklarını gördü. Bunlar, Şuayb Aleyhisselâm'ın kızları idi. Onlara: "Niçin koyunlarınızı sudan menediyorsunuz?" diye sordu. Bunun üzerine onlar, oldukça utangaç bir edâ ile ve sözlerine dikkat ederek, "Biz koyunlarımızı bu adamlarla birlikte sulamayız. Çünkü biz Peygamber soyundanız. Hayvanları sulamak için onlarla birlikte aynı yerde durmayız. Bilakis onlar, koyunlarını kuyunun başından alıp meraya salıncaya kadar sabreder ve bekleriz. Çünkü biz yabancı erkeklerle bir araya gelmeyiz. Biz mecbur kaldığımız için koyunlarımızı sulamaya geldik. Çünkü babamız çok yaşlı bir adamdır ve gözleri görmemektedir. Bir kardeşimiz veya bir amcamız da yok, babamızın bizden başka kimsesi yok" dediler.[1]

Mûsâ Aleyhisselâm onların bu hallerine acıdı ve onlara: "Buralarda başka su imkânı yok mu?" diye sordu. Kızlar: "Bir kuyu var. Onun üzerini büyük bir taşla kapattılar. Kimse o taşı kaldırıp atamıyor" dediler. O kuyuyu Mûsâ Aleyhisselâm'a gösterdiler. Mûsâ Aleyhisselâm taşı kuyunun üzerinden kaldırıp attı. Mûsâ Aleyhisselâm; ancak dolapla çekilebilen su dolusu tuluğu kuyudan çekerek koyunları suladı.

Âyet-i Kerîme'de geçen "Şeyh" kelimesi; kabile reisi, başkan, önder, tasavvuf büyüğü, saygı duyulması gereken kemal sahibi zât ve yaşlı gibi anlamlara gelmektedir. Araplar muhtar için "Belde şeyhi" anlamına gelen "Şeyh'ul-beled" ifadesini kullanırlar.

Ayrıca İslâmî açıdan en yüksek ilme sahip olan kimseye Osmanlı Devleti'nde "Şeyh'ul-İslâm" ünvanı verilmiştir.

İslâm'da şeyh ifadesi, özellikle Müslümanların önderleri durumunda olan ve hürmet edilmesi gereken kemâl sahibi zâtlar için kullanılan bir tâbirdir.

Şuayb Aleyhisselâm'ın kızlarının: "Babamız da büyük bir şeyhtir" diye söylemeleri de, onun yaşlı ve saygı değer, kemâl sahibi biri olduğunu ifade etmektedir.

Kemâl sahibi olan şeyhler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بَجِّلُوا الْمُشَايخَ فَإِنَّ تَبَجُّيلَ الْمُشَايخِ مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ تَعَالَى وَمَنْ لَمْ يُجِجْلُهُمْ فَلَيْسَ مِنِّي (حب عد والديلمي عن انس)

"Şeyhlere tâzim ve hürmet edin. Çünkü onlara yapılan tâzim ve hürmet, Allah'ı Teâlâ'ya duyulan tâzim ve hürmettir. Her kim onlara tâzim ve hürmet etmezse, benden değildir."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(الشَّيْخُ فِي أَهْلِهِ كَالنَّبِيِّ فِي أُمَّتِهِ (ابن النجار والديلمي عن رافع ابن ابى رافع

"Şeyh; ehli arasında, ümmeti arasındaki Peygamber gibidir."[3]

[1] Bakınız: Geylânî Tefsîri, c. 4, s. 164.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 243/6; Muhtar'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 222.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 216/14.

فَسَقَى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّى إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ (٢٤) فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ قَالَ (لَا تَخَفْ نَجَوْتُ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ٢٥)

24-25. Bunun üzerine Mûsâ, o kızların koyunlarını suladı. Sonra gölgeye çekildi: "Yâ Rabbi! Bana ihsan edeceğin hayra muhtacım" dedi.* Nihâyet kızlardan biri, hayâ ederek geri geldi ve ona: "Koyunlarımızı sulamana karşılık, ücretini vermek için babam seni çağırıyor" dedi. Mûsâ, Şuayb'in yanına varıp kıssasını anlatınca, Şuayb: "Korkma! O zâlim kavimden kurtuldun" dedi.

İzah: Rivâyet edildiğine göre; Şuayb Aleyhisselâm'ın kızları sürüyü alıp, evlerine gittiler. Babaları: "Bugün nasıl çabuk geldiniz?" dedi. Kızlar: "Bir adam geldi, ayakları kabarmış, yorgundu. Bize merhamet etti, kuyunun ağzındaki taşı kaldırıp attı. Koyunlarımızı o suladı" dediler. Bunun üzerine babaları: "Çağır onu gelsin, ücretini vereyim" dedi. Kızlardan birini gönderdi. Kız, hayâ ederek Mûsâ Aleyhisselâm'a geldi.

Hız. Ömer Radiyallâhu anhu der ki:

- O kız, elbisesinin bir ucuyla yüzünü kapamış olarak ona gelmişti. Hız. Mûsâ'ya hitâben: "Babam seni çağırıyor, sana ücretini verecek" dedi.

Hız. Mûsâ ile o kız yola düştü. Giderken, şeytan fırsat buldu; Hız. Mûsâ'nın kalbine girdi; uğraştı, uğraştı, azdıramadı. Çünkü yol ıssızdı. Sâdece kızla beraberdi. Şeytan, bu sefer kızın kalbine girdi. Bunlara ne kadar şehvet verseyse de muvaffak olamadı. Hız. Mûsâ, o kıza: "Yanımda gitme, önde git" dedi. Kız önde gidiyordu. İblis, bu sefer bir rüzgâr olup, kızın eteklerini yukarı kaldırdı. Bu sefer Hız. Mûsâ, o kıza: "Sen arkadan gel, önde ben gideyim. Bana yolu tarif et" dedi. Nihâyet eve geldiler.

(قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ (٢٦))

26. O iki kıztan biri dedi ki: "Babacığım! (Koyunlarımızı gütmesi için) bu adamı ücretle tut. Şimdiye kadar tuttuklarından daha hayırlı, kuvvetli ve güvenilir bir kimsedir."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

Mûsâ Aleyhisselâm'ın, iki kıztan hangisi ile evlendiğı sana sorulduğı zaman, "Babacığım! (Koyunlarımızı gütmesi için) bu adamı ücretle tut. Şimdiye kadar tuttuklarından daha hayırlı, kuvvetli ve güvenilir bir kimsedir"[1] diyen küçük kıztla evlendi, de. Babası ona:

قَالَ مَا الَّذِي رَأَيْتَ مِنْ قُوَّتِهِ؟ قَالَتْ أَخَذَ حَجَرًا ثَقِيلًا فَأَلْقَاهُ عَنِ الْبُنْرِ قَالَ وَمَا الَّذِي رَأَيْتَ مِنْ أَمَانَتِهِ؟ قَالَتْ قَالَ (أَمْسِي خَلْفِي وَلَا تَمْشِي أَمَامِي (طس عن ابى ذر

"Kuvvetli olduğunu nereden anladın?" diye sorduğunda, küçük kız: "Çünkü ağır bir taşı kaldırıp kuyunun üzerinden attı" dedi. "Güvenilir birisi olduğunu nerden anladın?" deyince de kız: "Çünkü bana; önümden değil arkamdan yürü, dedi" karşılığını verdi.[2]

[1] Sûre-i Kasas, Âyet 26

[2] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7137; Taberânî, Mu'cem'ul-Sağîr, Hadis No: 816.

قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُنْكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلَيَّ أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِي حَجَجَ فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ (وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَمْسُقَ عَلَيْكَ سِتْرًا فَإِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ (٢٧))

27. Şuayb, Mûsâ'ya hitâben: "Bana sekiz sene çalışman şartıyla, şu iki kızım

birini sana nikah etmek istiyorum. Eğer müddeti on seneye tamamlarsan, onu da sen bilirsin. Ben sana güçlük vermek istemem. İnşâallah beni (ahdinde vefâ eden) sâlihlerden bulacaksın" dedi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ مُوسَىٰ آجَرَ نَفْسَهُ بِعَقَّةٍ فَرَجِهِ وَطُعْمَةٍ بَطْنِهِ (تفسير ابن ابى حاتم عن عتبة بن الندر السلمي

"Muhakkak ki Mûsâ, namusunun korunması ve karın tokluğu karşılığında ücretli işçi olmuştu."[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 15776.

(قَالَ ذَلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ أَيَّمَا الْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ وَاللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ) (٢٨)

28. Mûsâ: "Bu, seninle benim aramda olan bir ahiddir. İki müddetten hangisini tamamlarsam, ahdi yerine getirmiş olurum. Bu sözümüze Allah şâhittir" dedi.

İzah: Utbe İbn-i en-Nedr es-Sülemi Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيَّ الْأَجَلَيْنِ قَضَىٰ مُوسَىٰ؟ قَالَ أَبْرَهُمَا وَأَوْفَاهُمَا" وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا أَرَادَ فِرَاقَ شُعَيْبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ، قَالَ لَأَمْرَأَتِهِ أَنْ تَسْأَلَ أَبَاهَا أَنْ يُعْطِيَهَا مِنْ غَنَمِهِ مَا تَعِيشُ بِهِ ... (طب عن عتبة بن الندر السلمي

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, Mûsâ Aleyhisselâm (Sûre-i-Kasas, Âyet 28'de geçtiği üzere): "İki müddetten hangisini doldurmuştur?" diye sorulduğunda, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "En iyisini ve en uzununu doldurdu" diye buyurdu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla şöyle buyurdu:

"Mûsâ Aleyhisselâm, Şuayb Aleyhisselâm'dan ayrılmak istediğinde karısına, babasından geçimlerini sağlayabilecek kadar koyun istemesini söyledi. Şuayb Aleyhisselâm da, ona o yıl doğan her renkten birer koyun verdi. Mûsâ Aleyhisselâm önünden geçen her koyunun iki tarafına âsâsıyla dokununca, her koyun kendi renginde yavrular doğurmaya başladı. Bu şekilde sağlam ve hiçbir kusuru bulunmayan otuz iki tane yavru doğdu. O koyunların memeleri avuca

sıgmayacak kadar büyük oldu."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yine şöyle buyurdu:

"Şâyet Şam'ı fethederseniz, bu koyunlardan geriye kalanları göreceksiniz. Bunlar sâmiriyye koyunlarıdır."[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 13777; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No:7136.

فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى الْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ آنَسَ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ نَارًا قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا (۲۹) فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ (۳۰) فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ أَنْ يَا مُوسَى إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ (۳۰)

29-30. Mûsâ, söz vermiş olduğu müddeti tamamlayıp, zevcesiyle beraber Mısır'a dönerken, Tûr tarafından bir ateş gördü. Ailesine: "Siz burada durun, ben bir ateş gördüm. Ümit ederim ki, size oradan bir haber veya ısınmanız için ateşten bir parça (kor) getiririm" dedi.* Mûsâ ateşe yaklaşıncı, mübârek vâdinin sağ tarafındaki ağaçtan şöyle nidâ olundu: "Yâ Mûsâ! Şüphesiz ki, âlemlerin Rabbi olan Allah Benim, Ben!"

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm, Şuayb Aleyhisselâm ile yaptığı ahidleşmeye göre, sekiz yılı tamamlayınca kızıyla evlendi. Mûsâ Aleyhisselâm, iki yıl daha kalarak süreyi on yıla tamamladı. On yılın sonunda kendisi eşiyle beraber Mısır'a doğru yola çıktı. Yolda giderken Tûr Dağı'na yaklaştıklarında gece olmuştu. O gece, hâmile olan eşinin doğum sancıları tuttu ve doğum yaptı. Geceyi orada geçirmek zorunda kaldıkları için ateşe ihtiyaç duyulmuştu. Mûsâ Aleyhisselâm, Tûr Dağı'na doğru bakınca, orada bir ateşin yandığını gördü. Ateşin yanına gittiğinde, oradaki ışığın ateş değil, zeytin ağacının üzerinde bir nûr olduğunu gördü. İşte âyette de geçtiği üzere Allah'ı Teâlâ kendisine oradan nidâ etti.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَانَ عَلَىٰ مُوسَى يَوْمَ كَلَّمَهُ رَبُّهُ كِسَاءٌ صُوفٍ وَجُبَّةٌ صُوفٍ وَكُمَّةٌ صُوفٍ وَسَرَائِيلُ صُوفٍ وَكَانَتْ نَعْلَاهُ مِنْ جِلْدِ حِمَارٍ مَيِّتٍ (ت) عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ

"Mûsâ, Rabbi ile konuştuğu gün, üstünde yün elbisesi, yün cübbesi, yün sarığı, yün şalvarı vardı. Ayakkabıları da ölmüş eşek derisindendi."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Libas 9; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 337/8.

وَأَنَّ الْقِيَامَ فَلَمَّا رَأَاهَا تَهَتَّرُ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ يَا مُوسَى أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ (الْأَمِينِ) (٣١)

31. "Âsânı yere bırak!" Mûsâ âsâyı bıraktı ve onun yılan gibi süratle hareket ettiğini görünce, arkasına bakmadan kaçtı. Ve tekrar şöyle nidâ olundu: "Yâ Mûsâ! Geri gel, korkma! Sen, emniyette olanlardansın."

أَسْلُكَ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجُ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ وَاضْمُمُ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَذَانِكَ بُرْهَانَانِ مِنْ (رَبِّكَ إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ) (٣٢)

32. "Elini koynuna sok. Kusursuz, parlak olarak çıkar. Korkudan açılan kanadını (kollarını) vücuduna birleştir. İşte bunlar, Firavun ile kavmine karşı Rabbinden sana verilen iki kesin mûcizedir. Şüphesiz ki onlar fâsık bir kavimdir."

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de Mûsâ Aleyhisselâm'a: "Korkudan açılan kanadını (kollarını) vücuduna birleştir" buyruğu ile; âsâyı yere bıraktığında büyük bir yılan olunca, kendisinde oluşan korku hâliyle panikleyerek kaçmayıp, toparlanarak kendine gelmesini ve sakinleşmesini beyan etmiştir. Allah'ı Teâlâ, bunu da bir kuşun hâinden örnek vermiştir. Nitekim bir kuş, korktuğu zaman kanatlarını açıp uçar ve korku hâli gidip sakinleştiği zaman da bir yerde durup kanatlarını toplar. Yani Allah'ı Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselâm'a; "Sen de o kuşun toparlanma hâli gibi toparlan, Allah'ın huzurunda olduğunu hatırla, kendine gel ve kuşun korku hâinde kanatlarını açtığı gibi korkup kaçma" diye buyurmuştur.

Rivâyete göre, Mûsâ Aleyhisselâm, elindeki âsâsını yere atınca, âsâ bir mil (yani bin altı yüz metre) uzunluğunda büyük ve korkunç bir yılan oldu. Allah'ı Teâlâ: "Yâ Mûsâ! Yılanı tut" dedi. Mûsâ Aleyhisselâm korktu ve tutamadı. Eteğini avucuna aldı, eğildi. Onunla tuttu. Tutunca yine âsâ oldu.

Mûsâ Aleyhisselâm sağ elini açtığında da, projektörden daha fazla ışık çıkarır ve gece her tarafı aydınlatırdı. Mûsâ Aleyhisselâm sağ elini sarar, her yerde göstermezdi. Kendisinin Peygamber olduğunu açıklamak ve îman etmeleri için mûcize olarak, o elini gösterirdi.

قَالَ رَبِّ إِنِّي قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ (٣٣) وَأَخِي هَارُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا فَأَرْسَلْهُ مَعِيَ)

رِدْءًا يُصَدِّقُنِي إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ (٣٤) قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلَ لَكُمَا سُلْطَانًا فَلَا يَصِلُونَ
(إِلَيْكُمَا بِآيَاتِنَا أَنْتُمَا وَمَنِ اتَّبَعُكُمَا الْغَالِبُونَ (٣٥)

33-35. Mûsâ dedi ki: "Yâ Rabbi! Şüphesiz ben, onlardan birini öldürdüm. Bu yüzden korkarım ki, beni öldürürler.* Kardeşim Hârun'un lisânı benden daha fasîhtir (düzgündür). Onu da beni tasdik eden bir Peygamber olarak benimle beraber ve bana yardımcı gönder. Çünkü beni yalanlamalarından korkarım."* Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Senin pazunu kardeşinle kuvvetlendireceğiz. İkinize öyle bir güç vereceğiz ki, artık (düşmanlarınız) size aslâ erişemeyeceklerdir. Mûcizelerimizle (Firavun'a ve kavmine) gidin. Siz ve size tâbi olanlar gâlip geleceksiniz."

(فَلَمَّا جَاءَهُمْ مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّفْتَرًى وَمَا سَمِعْنَا بِهَذَا فَبِإِذَا الْأَوَّلِينَ (٣٦)

36. Mûsâ, açık olan mûcizelerimizle Firavun'a ve kavmine geldiği vakit onlar: "Bu, ancak uydurulmuş bir sihirdir. Biz, dâvet ettiğiniz dîni önceki babalarımızdan da işitmedik" dediler.

(وَقَالَ مُوسَىٰ رَبِّي أَعْلَمُ بِمَنْ جَاءَ بِالْهُدَىٰ مِنْ عِنْدِهِ وَمَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ (٣٧)

37. Mûsâ: "Rabbim, kendi tarafından kimin hidâyet ile geldiğini ve güzel âkıbetin kimin olacağını daha iyi bilir. Şüphesiz ki zâlimler felah bulmazlar" dedi.

(وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرِي فَأَوْقِدْ لِّي يَا هَامَانُ عَلَى الطِّينِ فَاجْعَلْ لِّي (٣٨)
(صَرْحًا لَّعَلِّي أَطْلُعَ إِلَىٰ إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبِينَ (٣٨)

38. Firavun: "Ey kavmimin ileri gelenleri! Sizin benden başka ilahınız olduğunu bilmiyorum. Ey Hâmân! Benim için çamur pişir de bana tuğladan bir kule yap. Üzerine çıkayım. Umulur ki, Mûsâ'nın ilahı hakkında bilgi edinirim. Muhakkak ki ben, Mûsâ'yı yalancılardan zannediyorum" dedi.

İzah: Firavun, veziri Hâmân'a kule yap sözünü, ciddi olarak söyleyip köşkü yaptırdı mı, yoksa Mûsâ Aleyhisselâm'ın sözlerine karşı onu alaya mı almak istedi bu net olarak bilinmemektedir.

(وَأَسْتَكْبَرُوا وَكُنُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّوا أَنَّهُم إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ (٣٩) فَآخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ)

(فِي الْيَمِّ فَأَنْظِرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ (٤٠)

39-40. Firavun ve askerleri, o yerde (Mısır'da) haksız yere kibirlendiler ve Bize döndürülmeyeceklerini zannettiler.* Biz de Firavun'u ve askerlerini tutup denize attık. Ey Resûlüm! Bak, zâlimlerin âkıbeti nasıl oldu?

İzah: Firavun ve askerlerinin Kızıldeniz'de nasıl helâk oldukları hakkında geniş bilgi için Sûre-i Şuarâ, Âyet 63-66 ve izahına bakınız.

وَجَعَلْنَاهُمْ أَيْمَةً يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يُنصَرُونَ (٤١) وَاتَّبَعْنَاهُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ
(الْقِيَامَةِ هُمْ مِنَ الْمَقْبُوحِينَ (٤٢)

41-42. Biz onları Cehennem ateşine dâvet eden önderler kıldık. Mahşer günü ise onlara yardım olunmayacaktır.* Bu dünyâda onları lânete uğrattık. Mahşer gününde ise onlar, çok çirkin kimselerdendirler.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَىٰ بَصَائِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (٤٣) (

43. Yemin olsun ki, önceki nesilleri helâk ettikten sonra, düşünüp öğüt alsınlar diye insanların kalplerini nurlandıran ve onlara bir hidâyet ve rahmet olan kitabı (Tevrat'ı) Mûsâ'ya verdik.

İzah: Şüphesiz ki Biz, Nûh, Hûd, Salih, Lût ve Şuayb Peygamberlerin kavimleri gibi, azgın toplulukları helak ettikten sonra Mûsâ'ya, Tevrat'ı verdik. Tevrat, insanların kalplerini İslâm'ın nûruyla aydınlatan, onlara doğru yolu gösteren bir hidâyet rehberi ve hükümleriyle amel edenler için bir rahmet kaynağıydı. Biz, İsrailoğullarına Tevrat'ı verdik ki, Allah'ın, kendilerine olan nîmetlerini düşünsün ve şükretmiş olsunlar.

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَىٰ مُوسَى الْأَمْرَ وَمَا كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ (٤٤) وَلَكِنَّا أَنْشَأْنَا قُرُونًا
(فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ وَمَا كُنْتَ ثَاوِيًا فِی أَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَلَكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ (٤٥)

44-45. Ey Resûlüm! Biz, Mûsâ'ya emrimizi vahyettiğimiz vakit, sen (Tûr'un) batı tarafında değildin. Bu olaya şâhit olanlardan da değildin.* Lâkin Biz, Mûsâ'dan sonra birçok nesiller meydana getirdik. Onların ömrü uzadı (geçmiş hâdiseleri unuttular). Sen, Medyen ahâlisi arasında mukim değildin, âyetlerimizi onlardan okuyup öğrenmedin. Lâkin Biz seni peygamber olarak gönderdik (ve bunları sana bildirdik).

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın, Mûsâ Aleyhisselâm ile konuşması gaybe ait bir haberdır. Ayrıca Medyen'de mukim olan Şuayb Aleyhisselâm ile olan kıssası da Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bilmediği bir haberdır. Bu âyetlerde geçtiği gibi, diğer âyetlerde de önceki kavimlerin kıssaları kendisine tafsilatlı olarak bildirilmişti. Câhil bir topluluk içerisinde yetişen ve okuryazarlığı olmayan bir zâtın, hiç kimsenin bilemeyeceği böyle gaybî bilgilerden haber vermesi, müşrikler için onun hak Peygamber olduğuna dair açık bir delildir. Küfürde inâdi olan müşrikler ise, bu ve bunun gibi onun çok sayıda mûcizesini görmelerine rağmen yine de îman etmemişlerdir.

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَئِنْ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ لَتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أَتَيْهِمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ)
(يَتَذَكَّرُونَ ٤٦)

46. Ey Habîbim! Biz, Mûsâ'ya nidâ ettiğimiz zaman sen, Tûr tarafında da değildin. Lâkin senden önce kendilerine bir uyarıcı (Peygamber) gelmemiş olan bir kavmi uyarman için Rabbinden bir rahmet olarak gönderildin. Umulur ki, düşünüp öğüt alırlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Vehb Rahimehullah şöyle anlatmaktadır:

وَذَلِكَ أَنَّ مُوسَى لَمَّا ذَكَرَ اللَّهَ لَهُ فَضْلَ مُحَمَّدٍ وَأُمَّتَهُ قَالَ يَا رَبِّ أَرِنِيهِمْ فَقَالَ اللَّهُ إِنَّكَ لَنْ تُدْرِكُهُمْ لَئِنْ شِئْتَ نَادَيْتَهُمْ فَأَسْمَعُكَ صَوْتَهُمْ قَالَ بَلَى يَا رَبِّ فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ فَأَجَابُوا مِنْ أَصْلَابِ آبَائِهِمْ فَقَالَ قَدْ (أَجَبْتُكُمْ قَبْلَ أَنْ تَدْعُونِي) (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن وهب)

Allah'ı Teâlâ Mûsâ Aleyhisselâm'a, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ve ümmetinin faziletini zikredince, Mûsâ Aleyhisselâm: "Rabbim! Onları bana göster" dedi. Allah'ı Teâlâ: "Sen onlara yetişemeyeceksin, fakat arzu edersen, Ben onlara seslenirim ve sana seslerini işittiririm" dedi. Mûsâ Aleyhisselâm: "Peki Rabbim" dedi. Allah'ı Teâlâ: "Ey Muhammed ümmeti!" diye seslendi. Atalarının sulblerinden ona cevap verdiler. Allah'ı Teâlâ şöyle buyurdu: "Siz Bana duâ etmeden önce, Ben sizin duânızı kabul buyurdum." [1]

Bu husus Ebû Hüreyre ve İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan da nakledildiğine göre, o zaman Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ قَدْ أَجَبْتُكُمْ قَبْلَ أَنْ تَدْعُونِي وَأَعْطَيْتُكُمْ قَبْلَ أَنْ تَسْأَلُونِي وَغَفَرْتُ لَكُمْ قَبْلَ أَنْ تَسْتَغْفِرُونِي (وَرَحِمْتُكُمْ قَبْلَ أَنْ تَسْتَرحِمُونِي) (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن ابى هريرة وابن عباس)

"Ey Muhammed ümmeti! Bana duâ etmeden önce, Ben duânızı kabul ettim. Benden istemeden önce, Ben size verdim. Benden mağfiret istemeden önce, size mağfiret ettim. Benden merhamet istemeden önce, size merhamet ettim." [2]

Bu nakillerde geçtiği üzere Âyet-i Kerîme'deki: "Ey Habîbim! Biz, Mûsâ'ya nidâ ettiğimiz zaman sen, Tûr tarafında da değildin" buyruğunda anlatılan "Nidâ" budur. Buna göre, bu ifadenin anlamı şöyledir:

- Biz, Mûsâ ile konuşup senin ümmetine seslendiğimiz; senin ve ümmetin için dünyânın nihâyetine kadar takdir etmiş olduğumuz rahmeti ona haber verdiğimizde, Ey Habîbim! Sen Tûr tarafında değildin.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de: "Lâkin senden önce kendilerine bir uyarıcı (Peygamber) gelmemiş olan bir kavmi uyarman için Rabbinden bir rahmet olarak gönderildin" diye geçen ifadeyle de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile İsmâil Aleyhisselâm arasında Araplara gönderilen hiçbir Peygamberin olmadığı beyan edilmektedir.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 13, s. 292.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 13, s. 292.

وَلَوْلَا أَنْ تُصِيبَهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمْتُ أَيْدِيَهُمْ فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (٤٧) فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَا أُوتِيَ مِثْلَ مَا أُوتِيَ مُوسَى أَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا وَقَالُوا إِنَّا بِكُلِّ كَافِرُونَ (٤٨)

47-48. Ey Resûlüm! Kendi elleriyle yaptıkları yüzünden (küfür ve isyanlarının cezâsı olarak) onlara azap isâbet edince, "Ey Rabbimiz! Bize de Peygamber gönderseydin, âyetlerine tâbi olarak Mü'minlerden olurduk!" diyecek olmasalardı, seni Peygamber olarak göndermezdik.* Fakat onlara katımızdan hak gelince, "Mûsâ'ya verilen mûcizeler gibi ona da verilse ya!" dediler. Daha önce Mûsâ'ya verilen mûcizeleri inkâr etmemişler miydi? Onlar, "İki sihir (Tevrat ve Kur'ân), birbirini destekledi" dediler. Ve "Şüphesiz biz hepsini inkâr ediyoruz" dediler.

İzah: Bir rivâyete göre, Kureyş kâfirleri, âhir zaman Peygamberinin vasıflarını Yahudilerden sormuşlar, onlar da Tevrat'ta bildirilen niteliklerini haber vermişler. Kureyş kâfirleri de bu nitelikleri tamamen Resûlü Ekrem'de görünce

yine inkârlarına devam ederek, "Mûsâ ve Muhammed Aleyhimesseleâm, iki sihirbaz kimsedir" demek câhilliğinde bulunmuşlardır.

قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَى مِنْهُمْ اتَّبِعْهُ إِنَّ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٤٩) فَإِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّمَا ()
() يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (٥٠)

49-50. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Eğer iddianızda doğru iseniz, Allah tarafından, bu ikisinden (Tevrat ve Kur'ân'dan) daha fazla hidâyet bahşeden bir kitap getirin de ben ona tâbi olayım"* Eğer sana cevap veremezlerse, bil ki onlar ancak nefislerinin arzularına tâbi oluyorlar. Allah'ın hidâyetine mazhar olmayarak kendi nefsinin arzusuna tâbi olandan daha azgın kimdir? Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.

() وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (٥١)

51. Yemin olsun ki, düşünüp öğüt alsınlar diye Kur'ân âyetlerini onlar için birbiri ardınca indirdik.

الَّذِينَ اتَّيْنَاهُمْ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ (٥٢) وَإِذَا يُنْزَلُ عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا إِنَّا ()
كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ (٥٣) أُولَئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَذَرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ
يُنْفِقُونَ (٥٤) وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي ()
() الْجَاهِلِينَ (٥٥)

52-55. Kur'ân'dan evvel kendilerine kitap vermiş olduğumuz kimseler ki, onlar Kur'ân'a da îman ederler.* Kur'ân kendilerine okunduğu vakit, "Biz ona îman ettik. Şüphesiz bu Kur'ân, Rabbimiz tarafından hak olarak nâzil oldu. Şüphesiz biz, Kur'ân nâzil olmadan önce de Müslüman idik" derler.* İşte onlara, sabır ve sebatları sebebiyle sevapları iki kat verilir. Onlar, kötülüğü iyilikle bertaraf ederler ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan infak ederler.* Onlar boş bir söz işittikleri zaman, ondan yüz çevirirler ve "Bizim amelimiz bize, sizin ameliniz size aittir. Size selâm olsun. Biz câhillikle sohbet etmek istemeyiz" derler.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, bu âyetler Müslüman olan Hz. Necâşi ve onun tâbiası hakkında nâzil olmuştur.

Şöyle ki: İslâmiyetin ilk yıllarında Peygamber Efendimizin emriyle Câfer b. Ebû Tâlib, Habeşistan'a hicret ettiği vakit, onlara Meryem Sûresi'ni okumuş ve sûre tamamlanıncaya kadar orada bulunan Hristiyan cemaatinin hepsi ağlamışlardı.

Daha sonra Hz. Necâşi, kendi kavminin ulemâsından İslâm'a meyleten yetmiş kişiyi Fahr-i Kâinat Efendimize göndermiştir. Resûlü Ekrem de onlara Yâsîn Sûresi'ni okumuş, onlar da ağlayarak hemen Müslümanlığı kabul etmişlerdi.

Bu heyet, Peygamberimiz ile birlikte otururlarken Ebû Cehil ve arkadaşları da onlara yakın idi. Bunlar, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e îman ettiler. Yanından kalkıp gittiklerinde Ebû Cehil ve beraberindekiler onların peşlerinden gitti ve onlara: "Allah sizin gibi bir kâfileye hayır yüzü göstermesin. Siz ne kadar kötü bir heyetsiniz, hemen onu tasdik ettiniz. Sizden daha ahmak, sizden daha câhil bir kâfile görmüş değiliz" dediler. Bunun üzerine o adamlar, Sûre-i Kasas, Âyet 55'te geçtiği üzere: "Bizim amelimiz bize, sizin ameliniz size aittir. Size selâm olsun. Biz câhillerle sohbet etmek istemeyiz" dediler. Yani onlara, "Sizin inancınız size, bizim inancımız bize aittir. Sizinle bizim aramızda ne hayır ve ne de şer vardır, biz sizden selâmette bulunmaktayız, siz de hâlinizi düzelterek selâmete kavuşun. Biz sizin gibi câhil insanlarla sohbet etmeyiz" dediler.

Âyet-i Kerîme'de: "İşte onlara sabır ve sebatları sebebiyle sevapları iki kat verilir" diye geçtiği üzere, Ehl-i Kitap iken Müslüman olanlara iki kat sevap verildiği beyan edilmektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثَةٌ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنَ بِنَبِيِّهِ وَأَدْرَكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَنَ بِهِ وَاتَّبَعَهُ وَصَدَّقَهُ فَلَهُ أَجْرَانِ وَعَبْدٌ مَمْلُوكٌ آدَى حَقَّ اللَّهِ تَعَالَى وَحَقَّ سَيِّدِهِ فَلَهُ أَجْرَانِ وَرَجُلٌ كَانَتْ لَهُ أُمَةٌ (فَعَزَّاهَا فَأَحْسَنَ غِذَاءَهَا ثُمَّ أَدَبَهَا فَأَحْسَنَ أَدَبَهَا ثُمَّ أَعْتَقَهَا وَتَزَوَّجَهَا فَلَهُ أَجْرَانِ (م) عَنْ أَبِي مُوسَى

"Üç kişiye sevapları iki kat verilir: Ehl-i Kitap'tan olup Peygam-berine îman eden, sonra da Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e yetişip ona da îman eden; ona tâbi olup onu tasdik eden kimseye iki kat sevap vardır. Köle bir kul olup, hem Allah'ın üzerindeki hakkını eksiksiz yerine getiren, hem de efendisinin hakkını yerine getirene de iki kat sevap vardır. Kişinin, bir câriyesi olur; onu besler, hem de güzel şekilde besler. Sonra güzel bir şekilde edeplendirir, sonra onu azat edip onunla da evlenirse, onun için de iki kat sevap vardır." [1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Onlar, kötülüğü iyilikle bertaraf ederler" diye buyrulmaktadır. Yani bir kimse onlara kötü bir söz söyleyecek olursa, buna

tahammül ederek, onu önleyecek türden güzel sözlerle karşılık verirler, kendilerine kötülük yapılsa bile, fırsat ellerine geçtiğinde o kötülüğe iyilikle muâmele ederler, demektir. Bu, ahlâkın üstün değerlerinden biridir.

Ayrıca bu âyetten, iyi ameller sebebiyle kötü amellerin giderildiği anlamı da çıkmaktadır. Bu hususta Ebû Zerr Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ وَأَتَّبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا وَخَالِقِ النَّاسَ (بِخُلُقٍ حَسَنٍ) (ت حم عن ابى ذر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana dedi ki: "Nerede ve hangi hâl üzere olursan ol, Allah'tan kork ve kötülüğün arkasından hemen bir iyilik yap ki, onu silsin. İnsanlarla da güzel bir ahlâk ile geçin."[2]

Hız. Necâşî hakkında da Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَى النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ خَرَجَ إِلَى الْمُصَلَّى فَصَفَّ بِهِمْ (وَكَبَّرَ أَرْبَعًا) (خ ه ت عن ابى هريرة)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Necâşî'nin vefâtını, onun öldüğü günü (mescitte bizzat) haber verdi. Sonra mescitten musallaya çıktı. Ashâbı ile saf bağlayarak dört tekbir aldı (gıyâbî olarak cenâze namazını kıldı)." [3]

Hız. Necâşî ve arkadaşlarının ağlayarak hemen îman ettiklerine dair geniş bilgi için Sûre-i Mâide, Âyet 82-85 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, İman 70 (241).

[2] Sünen-i Tirmizî, Birr 54; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20392.

[3] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 622; Sünen-i İbn-i Mâce, Cenâiz 33.

(إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَئِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ) ٥٦)

56. Ey Resûlüm! Şüphesiz ki sen, sevdiğini hidâyete erdiremezsin. Lâkin Allah'ı Teâlâ dilediğini hidâyete erdirir. O, hidâyete lâıık olanları daha iyi bilir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şu olayı anlatmaktadır:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَمِّهِ قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ لَكَ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ لَوْلَا أَنْ تُعَيِّرَنِي بِهَا قُرَيْشٌ أَنْ مَا يَحْمِلُهُ عَلَيْهِ الْجَزَعُ لَأَفْرَزْتُ بِهَا عَيْنَكَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ (اللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ) (ت) عن ابى هريرة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem amcası Ebû Tâlib'e dedi ki: "Mahşer günü senin hakkında şahitlikte bulunmam için -Lâ ilâhe illallâh- de" Ebû Tâlib: "Şâyet Kureyş beni ayıplayıp, onu bu sözleri söylemeye iten, ancak ölüm korkusudur diyecek olmasalardı, ben bu sözü söylemekle senin gözünü aydın ederdim. Ben bu sözleri, ancak bunlarla senin gözün aydın olsun diye söylerim" dedi. Allah'ı Teâlâ da: "Ey Resûlüm! Sen sevdiğini hidâyete erdiremezsin. Lâkin Allah'ı Teâlâ dilediğini hidâyete erdirir ..." diye devam eden Sûre-i Kasas, Âyet 56'yı indirdi.[1]

Ebû Tâlib hakkında "Mir'at-ül Haremeyn" adlı kitapta genel olarak şu bilgilere yer verilmektedir:

[Ehl-i Sünnet, Ebû Tâlib'in Ehl-i Necat'tan yani Cennetlik olup kurtulandan olduğuna itikâd eder. Sözleri dinde hüccet olan İmam-ı Sübki, İmam-ı Şa'rani, İmam-ı Kurtubî gibi muhakkik âlimlerden nakledilen kavillere göre:

"Allah'ı Teâlâ, Ebû Tâlib'i diriltti. O da Resûlü Ekrem'e imân edip Müslüman olduğu halde vefât etti."[2]

Zamanın Mekke Müftüsü ve Şâfii âlimlerinden olan Ahmed Zeynî Dahlan Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

Ebû Tâlib'in diriltildiği ve îman ettiğini söyleyen bu gibi zâtlar, Ehl-i Sünnet'in büyüklerindendir. Her birinin kavli senettir. Ebû Tâlib'in kurtulduğunu söyleyenlerin sözleri, isabet ve doğruluk mertebesine ulaşır. Her nerede ihtilaf olursa, ihtiyatlı davranılmalıdır. İhtiyatın en alt mertebesi ise, Allah'a havâle ederek bu hususta söz söylememek ve bu hususta vârid olan hadisleri gayet korku ve edeple karşılamaktır.[3]

Allâme-i Telemsânî, Şifâ-i Şerif Şerhi'nin "Mu'cizât" bâbında Ebû Tâlib, Resûlü Ekrem Efendimizi himâye edip söz ve fiiliyle muâvenet (yardım) eylediğinden,

onun hakkında fenâ söz söylemek Peygamberimize eziyettir. Cenâb-ı Hakk, Ebû Tâlib'i diriltti. Ebû Tâlib kardeşinin oğluna îman etti.[4] Peygamberimizin mûcizeleri sayılamayacak kadar çoktur.[5]

Hâfız Celâleddin es-Suyûtî, bu meselede hususi bir kitap te'lif edip, hadis hâfızlarından on iki hâfızın Ebû Tâlib'in imânına hükmettiğini yazdıktan sonra, "Bizim de Allah'a vâsıl olacağımız itikâd budur" diye buyurmuş ve bu sözleri, Şeyh Allâme-i Cehverî Mâlikî'den nakil ve rivâyet ettiğini haber vermiştir.[6]

Allâme-i Şetvâyenî, Fâkihî'nin Şerh'ul-Fıtır'ı üzerine yazdığı hâşiyede, Ebû Tâlib'in, "Ve deavtenî ve alimtü enneke nâsihî"[7] sözü delâletiyle Şerh'ul-Berâvî'den nakil ve rivâyet edip der ki: "Allah'u Teâlâ Ebû Tâlib'i diriltti ve Ebû Tâlib, Peygamber Efendimize îman ettiğinden, Allah'u Teâlâ onu Mü'min olarak öldürüp Cennete koydu. Resûlü Ekrem Efendimize ve onun âli ve evlâdına muhabbet edenler böyle itikâd etsinler. Merhum fâkihî bu kavli on dört Sahâbîden nakil ve rivâyet etmiştir.[8]

Bu meselede bildirdiklerimiz; "Ebû Tâlib küfür üzere öldü" diyenlerin kavline zıt değildir. Biz deriz ki, vefât ettikten sonra Allah'u Teâlâ onu diriltilip, sonra Mü'min olarak onu öldürmüştür.][9]

Me'âric'ün-Nübüvve'de şöyle anlatılmıştır:

Ebû Tâlib, hasta olunca ziyaretine gelenlere vasiyette bulunarak dedi ki: "Kâbe-i Şerif'e hürmet edin! Sıla-i rahimi bırakmayın! Zayıflara yardım edin, fakirlere ihsan edin, emânete riâyet edin, yeğenim Muhammed'e tâbi olun. O Arabın emînidir. Sözünde sâdıktır. Dâvet ettiğini akıl kabul eder. Dil şehâdet eder. Arabın ve Acemin onu tasdik edeceğine ve ona teslim olacağına inanıyorum. Ona yaklaşın; malınızla, canınızla yardım edin..." Ebû Tâlib ölüm döşeginde iken, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de yanına gelip, îman etmesini söyledi. Ebû Tâlib, "Allah hakkı için, eğer halkın ayıplaması olmasa ve ölüm korkusu ile Müslüman oldu demeleri korkusu olmasa, bu kelimeyi söyledim ve hatırını hoş ederdim" dedi ve hastalığı ağırlaştı. Bu arada dili bir şeyler der idi. Lâkin halsiz olup sesi yavaş çıktığından anlaşılmıyordu. Orada bulunan Ebû Tâlib'in kardeşi Abbas, kulağını ağzına tuttu ve "Yâ Muhammed! Senin teklif ettiğin kelimeyi söylüyordu" dedi.[10]

Bu bakımdan Ebû Tâlib'in ölürken imân ettiği şüphelidir. Ehl-i Sünnet

âlimlerinin çoğu îman etmeden öldüğünü bildirmişlerdir. Fakat ölümünden bir müddet sonra diriltilerek imân ettiği, Ehl-i Sünnet'in büyük âlimlerinden İbn-i Hacer el-Mekkî Hazretlerinin, "Nîmet'ül-Kübrâ" adlı kitabında da yazılıdır. Bu kitabın onuncu sayfasında şöyle geçmektedir:

وَمِنْ مُعْجَزَاتِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِحْيَاءُ الْمَوْتَى وَكَلَامُهُمْ مَعَهُ وَفِي الْخَبَرِ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَحْيَى لَهُ أَبَوَيْهِ وَعَمَّهُ أَبَا طَالِبٍ فَأَمَّا بِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَهُ الْقُرْطُبِيُّ فِي التَّذَكُّرَةِ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ölüleri diriltmesi ve onlarla konuşması onun mûcizelerindendir.[11] Bu hususta nakledilen Hadis-i Şerif'te: "Allah'u Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem için, anne ve babasını ve amcası Ebû Tâlib'i diriltti ve onlar da kendisine îman ettiler." Bu Hadis-i Şerif İmam Kurtubî'nin, "et-Tezkira" adlı eserinde kayıtlıdır.[12]

Celâleddin es-Suyûtî demiştir ki: Bize ulaşan haberde şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَحْيَى أَبَوَيْهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى آمَنَّا بِهِ

"Allah'u Teâlâ, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in anne ve babasını, ona îman etmesi için diriltmiştir." [13] Bu Hadis-i Şerif'i; Hatîb Bağdadî, Ebu'l-Kâsım b. Asâkir, Ebû Hafs b. Şahin, Süheylî, Kurtubî, Muhibb'üd-dîn Taberî, İbn'ül-Münîr, İbn-i Seyyidinnâs Safevî ve İbn-i Nâsır ed-Dimeşkî gibi bir takım hadis hâfızları nakil ve rivâyet etmişlerdir.[14]

İşte Allah'u Teâlâ, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ikram olarak annesini, babasını ve amcası Ebû Tâlib'i diriltti. Bunlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e îman ettiler. Anne ve babası zâten İbrâhim Aleyhisselâm'ın Hanif Dîni'nde olup îmanlı ölmüşlerdi. Şehâdet kelimesini söylemeleri, îmana gelmek için değil, bu ümmetten olmakla şereflenmek içindi. Amcası Ebû Tâlib ise, diriltilerek şehâdet kelimesini söylemekle hem îman etti, hem de bu ümmetten olmakla şereflendi. Ehl-i Sünnet'in itikâdı budur.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân, 29.

[2] Yine bakınız: Envâr'ul-Aşikin, s. 216.

[3] Eyüp Sabri Paşa, Mir'at-ı Mekke, s. 1101; Kâbe ve Mekke Târihi, s. 709.

[4] Eyüp Sabri Paşa, Kâbe ve Mekke Târihi, s. 716. Bu hadis, Müslime b.

Sa'id'den menkuldür.

[5] Eyüp Sabri Paşa, Kâbe ve Mekke Târihi, s. 716. Bu hususta Ahmed Zeynî Dahlan Hazretleri daha birçok delil ortaya koymaktadır ki, bu hususta geniş bilgi için bu kitaba bakabilirsiniz.

[6] Eyüp Sabri Paşa, Kâbe ve Mekke Târihi, s. 716.

[7] Ebû Tâlib'in, "Ve deavtenî ve alimtü enneke nâsihî" diye geçen bu sözü onun kayıtlara geçmiş olan şiirlerinden bir bölümdür. Bu şiiri şöyledir: "Ey Kardeşimin oğlu! Ebû Tâlib başını toprağa koymadıkça, Mezarı kendine yatak yapmadıkça, düşmanlar hiçbir zaman sana ulaşama-yacaklar" "Bundan dolayı hiçbir şeyden korkma ve sana verilen görevi yerine getir, müjde ver ve gözleri aydınlat." "Beni dâvet ettin, iyi biliyorum ki amacın sâdece öğüt vermek ve beni uyandırmaktı. Sen dâvetinde emin ve dürüstsün." "Ben de Muhammed (Sallallâhu aleyhi ve âlihî)nin dîninin en iyi din olduğunu anladım." "Ey Kureyş! Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i Mûsâ gibi Peygamber ve Allah'ın Resûlü olarak bildiğimizi bilmiyor musunuz? Onun şânı semâvî kitaplarda kaydedilmiştir." "Allah'ın kullarının ona özel ilgisi var ve Allah'ın kendisine muhabbetini has kıldığı kişiye muhabbet mânâsız değildir."

[8] Eyüp Sabri Paşa, Kâbe ve Mekke Târihi, s. 716.

[9] Eyüp Sabri Paşa, Mir'at-ı Mekke, s.1112; Kâbe ve Mekke Târihi, s. 716. Bu konu hakkında daha geniş bilgi için Eyüp Sabri Paşa, Mir'at-ı Mekke, Sayfa: 1096-1112'e bakınız.

[10] Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 71-73. Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 29. Bu bilgiyi İbn-i İshâk, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan naklederek aktarmaktadır.

[11] Ölüleri diriltmek Peygamberlerde olan bir mûcizedir. Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 49'a bakınız.

[12] İbn-i Hacer el-Heytemi eş-Şâfii, en-Ni'met'il-Kübra Alel Alem Fî Mevlid'i Seyyid-i veled-i Âdem, Hakikat kitabevi, İstanbul-2003, s. 10

[13] Bu Hadis-i Şerif, Sünen-i İbn-i Mâce Şerhinde de:

أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَحْيَا لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالِدِيهِ حَتَّى آمَنَّا

به "Allah' u Teâlâ Peygamberimiz

Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hatırı için anne ve babasını ona îman etmeleri için diriltti" diye geçmektedir (Hâşiyet'üs-Sindî Alâ İbn-i Mâce, c. 3, s. 348). Yine bu hususta bakınız: Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, c. 4, s. 547; İmam Kastalanî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 332; Envâr'ul-Aşikin, s. 216; Eyüp Sabri Paşa, Mir'at-ı Mekke, s. 1101.

[14] Eyüp Sabri Paşa, Mir'at-ı Mekke, s. 1087-1088; Kâbe ve Mekke Târihi, s. 700-701.

وَقَالُوا إِن نَّتَّبِعِ الْهُدَى مَعَكَ نُنْخِطُفَ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَمْ نُمْكِنْ لَهُمْ حَرَمًا إِمْنَا يُجْبَى إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ (((٥٧)

57. Bir kısım insanlar: "Biliriz ki dînin haktır. Eğer sana tâbi olursak, yerlerimizden çıkarılırsınız" dediler. Oysa onlara, tarafımızdan rızık olarak her türlü mahsulün getirilip toplandığı emin bir yer olan Beyt-i Haram'ı mekân kılıp, onları korumadık mı? Lâkin onların çoğu bilmezler.

وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطَرْتُ مَعِيشَتَهَا فَبَلَكَ مَسَاكِينُهُمْ لَمْ تَسْكُنْ مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ (((٥٨)

58. Biz, refah içinde şımarıp azgınlaşan nice beldeleri helâk ettik. İşte evleri bomboş duruyor. Orada, kendilerinden sonra gelip geçen yolculardan dinlenmek için duranlardan başka kalan olmadı. O yerlere Biz vâris olduk, Biz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'in son kısmında geçen ifade ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "O meskenlerde ancak yolcular yahut yoldan geçenler bir gün veya bir saat kalırlar" diye buyurmuştur.

وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى حَتَّى يَبْعَثَ فِي أُمَمٍ رَسُولًا يَنْتَلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَى إِلَّا (((٥٩)

59. Ey Habîbim! Senin Rabbin, beldelerin merkezlerine âyetleri-mizi okuyan bir Resûl göndermedikçe, beldeleri helâk etmez. Biz ancak, ehli zâlim olan beldeleri helâk ederiz.

(((٦٠) وَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَزِينَتُهَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى أَفَلَا تَعْقِلُونَ)

60. Size verilen şeyler, sâdece dünyâ hayatının geçici menfaatinden ve

ziynetinden ibârettir. Allah katındaki ise daha hayırlı ve bâkidir. Artık akletmez misiniz?

İzah: Âhirete nispetle dünyânın temsili hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَاللَّهِ مَا الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مِثْلُ مَا يَجْعَلُ أَحَدُكُمْ إِصْبَعَهُ هَذِهِ وَأَشَارَ يَحْيَى بِالسَّبَابَةِ فِي الْيَمِّ فَلْيَنْظُرْ بِمَ تَرْجِعُ ((م عن المستورد بن شداد

"Allah'a yemin ederim ki, âhirete nispetle dünyâ, ancak herhangi birinizin şu işâret parmağını denize daldırması gibidir. Baksın bakalım, o parmak denizden ne kadar ıslaklıkla döner?"[1]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 14 (55).

أَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيهِ كَمَنْ مَتَّعْنَاهُ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْمُحْضَرِينَ) ((٦١

61. Kendisine güzel bir vaad ile vaadde bulunduğumuz ve mutlaka o vaade kavuşacak olan kimse, dünyâ hayatının geçici menfaati ile yaşattığımız, sonra da mahşer günü (azap için) huzurumuza getirece-ğimiz kimse gibi midir?

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ (٦٢) قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ (أَعُوَيْنَا أَعُوَيْنَاهُمْ كَمَا غَوَيْنَا تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ (٦٣))

62-63. Mahşer günü Allah'ı Teâlâ, o müşriklere: "Benim ortaklarım zannında bulunduğunuz şeyler nerededir?" diye nidâ eder.* O gün haklarında azap hak olanlar, diyecekler ki: "Ey Rabbimiz! İşte azdırdığımız kimseler bunlardır. Biz azdırdığımız gibi, onları da azdırdık. Biz onlardan uzaklaştık ve Sana sığındık. Onlar zâten bize ibâdet etmiyorlardı (kendi arzularına ibâdet ediyorlardı).

İzah: Mahşer günü, haklarında azap hak olan şeytanlar şöyle diyecekler: "Ey Rabbimiz! Bunlar azdırdığımız kimselerdir. Biz nasıl kendi irâdemizle azdıysak, onlar da verdiğimiz vesveseye tâbi olarak kendi irâdeleriyle azdılar. Biz onlardan uzaklaştık ve Sana sığındık. Onlar bize değil, kendi meyil ve arzularına ibâdet ederlerdi."

(وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوُا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ (٦٤))

64. Onlara: "Allah'a ortak koştuklarınızı çağırın" denilir. Onlar da çağırırlar, fakat Allah'a ortak koştukları onlara cevap vermez ve azâbın kendilerini sardığını görürler. Keşke onlar (dünyâda iken) hakka tutunsalardı!

(وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ (٦٥) فَعَمِيَّتْ عَلَيْهِمُ الْأَنْبَاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ (٦٦))

65-66. O gün Allah'ı Teâlâ onlara nidâ edecek ve "Peygamberlere ne cevap verdiniz?" diyecektir.* Artık o gün, cevap vermek onlara kapanmıştır, birbirlerine de soramazlar.

(فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَغَسَّاهُ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ (٦٧))

67. Fakat tevbe eden, îman edip sâlih amelde bulunan kimsenin, kurtuluşa erenlerden olması umulur.

İzah: İmam Taberî ve İbn-i Kesir diyorlar ki: Allah tarafından beyan edilen "Umulur" ifadesi, ihtimal değil "Kesinlik" ifade eder. Buna göre, âyetin mânâsı şöyle olur: "Fakat tevbe eden, îman edip sâlih amelde bulunan kimsenin kurtuluşa ereceği, Allah'ın izniyle muhakkaktır."

(وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ (٦٨))

68. Ey Resûlüm! Senin Rabbin, dilediğini yaratır ve seçer. Onların ise seçme hakkı yoktur. Allah'ı Teâlâ, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır ve çok yücedir.

İzah: Ey Resûlüm! Hiçbir kimse, o hikmet sahibi yaratıcının bir şeyi dileyip seçmesine mâni olamaz. O kulların irâdeleri, bizzat tesirli değildir. Allah Teâlâ onların dileyip seçecekleri şeyleri yaratmaya hâşâ mecbur değildir. Rivâyete göre, Mugayre demişti ki: "Kur'ân, bu iki beldedeki en büyük bir şahsa nâzil olmalı değil mi idi?" İşte bu gibileri reddetmek için âyette şöyle buyrulmuştur: Cenâb-ı Hakk, Peygamberlerini kendilerine gönderilen kimselerin rey ve irâdelerine göre göndermez, ancak kendi ilâhi seçimine göre gönderir. Hayır ve iyiliğin ne şekilde, ne vâsıta ile tecelli edeceğini ancak O Kerem sâhibi yaratıcı bilir. Hiçbir şey, Allah'a ortak olamaz ve onun ezelî irâdesine aykırı bir şeyi meydana getiremez, demektir.[1]

[1] Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'ân-ı Kerîm Meâli Âlîsi ve Tefsîri, c. 5, s. 2622.

وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ (٦٩) وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَى وَالْآخِرَةِ ()
(وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٧٠))

69-70. Senin Rabbin, onların kalplerinde gizledikleri ve açığa vurdukları şeyleri bilir.* Kendinden başka ilah olmayan Allah O'dur. Dünyâda ve âhirette, hamd O'na mahsustur. Hüküm O'na aittir. Nihâyet O'na döndürüleceksiniz.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُم بِضِيَاءٍ أَوْ أَفْلَاكٍ ()
تَسْمَعُونَ (٧١) قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُم بِلَيْلٍ
تَسْكُنُونَ فِيهِ أَفَلَا تُبْصِرُونَ (٧٢) وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ
(وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (٧٣))

71-73. Ey Resûlüm! De ki: "Haber verin, Allah'u Teâlâ geceyi kıyâmete kadar dâim etseydi, Allah'tan başka hangi ilah size aydınlık yaratırdı? Hâlâ hak sözü işitmiyor musunuz?"* De ki: "Haber verin, Allah'u Teâlâ gündüzü kıyâmete kadar dâim etseydi, Allah'tan başka hangi ilah size istirahatınız için gece yaratırdı? Hâlâ gerçeği görmüyor musunuz?"* Allah'u Teâlâ, rahmetinden dolayı sizin için gece ile gündüzü var etti ki, gece istirahat edesiniz, gündüz de Allah'ın lütfundan nasibinizi arayasınız ve (O'nun nimetlerine) şükredesiniz.

İzah: Allah'u Teâlâ, geceyi insanların istirahati için yeterli bir dinlenme vakti olarak yaratmıştır. O, isteseydi sürekli gündüz veya sürekli gece olarak da yaratırdı. Fakat böyle yapmadı. İşte Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, dünyânın belli bir yörüngede döndüğüne ve bu sebeple sürekli gündüz ve gecenin dönüşüm hâlinde olduğuna dikkat çekmektedir. Bu da, Kur'ân'daki mucizelerden biridir.[1]

[1] Ayrıca bu mucizeyle ilgili Sûre-i Furkân, Âyet 45-46'nın izahına bakınız.

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ (٧٤) وَنَزَعْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ ()
(فَعَلِمُوا أَنَّ الْحَقَّ لِلَّهِ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (٧٥))

74-75. Mahşer gününde Allah'u Teâlâ, müşriklere nidâ eder ve "Benim ortaklarım zannında bulunduğunuz şeyler nerededir?" der.* O gün, her ümmetin Peygamberini şahit olarak hazır ederiz. O ümmetlere: "Dâvânızı ispat için delilinizi gösterin" deriz. Onlar, o zaman hakkın Allah'a mahsus olduğunu bilirler. Allah'a ortak koştukları şeyler de kendilerinden ayrılıp kaybolur.

إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى فَبَغَى عَلَيْهِمْ وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءَ بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ إِذْ)
قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ (٧٦) وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ
(مِنْ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ (٧٧)

76-77. Şüphesiz ki Kârun, Mûsâ'nın kavminden idi. Fakat onlara karşı haddi aştı. Halbuki Biz ona, öyle hazineler vermiştik ki, onun anahtarlarını taşımak, kuvvet sahibi bir topluluğa ağır geliyordu. O vakit kavmi, Kârun'a dedi ki: "Mal çokluğundan dolayı gururlanıp şımarma. Allah'ı Teâlâ, dünyâ ziynetleri ile şımaranları sevmez!* Allah'ı Teâlâ'nın sana verdiği servetle, âhiret yurdunu (Cenneti) kazanmaya bak. Dünyâda olan nasibini de unutma. Allah'ı Teâlâ sana nasıl ihsan ettiyse, sen de muhtaca öyle ihsan et. Yeryüzünde fesat arama. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, fesat çıkarıcıları sevmez."

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Dünyâda olan nasibini de unutma" diye buyrulmaktadır. Bundan maksat, dünyâda iken malının zekâtını ver, âhiretin için çalış, dünyâda sâlih amelleri terk ederek ondan payını almayı unutma" demektir.

Kârun, tercih edilen görüşe göre; Hz. Mûsâ'nın amcasının oğludur. Teyzesinin oğlu olduğu da söylenmiştir.

Âyet-i Kerîme'de, onun hazinelerinin anahtarlarının, kuvvetli bir topluluk tarafından taşındığı anlatılmaktadır. Rivâyete göre, hazine odalarının anahtarlarını yüz yirmi deve taşıyordu.

Yine rivâyet edildiğine göre, Kârun, bir kadına on batman altın verdi. On batman ise 76,92 kg'dır. Kadın mahkemede: "Mûsâ bana zorla tecavüz etti" diyecek. Kendinin parayla tuttuğu yalancı şahitler de bunu tasdik edecekti. Böylece Hz. Mûsâ'ya recm uygulanıp cezâlandırılacaktı. Kadın, Hz. Mûsâ ile mahkemeye geldi. Hz. Mûsâ, kadına: "Doğruyu söyle" dedi. Kadın ifade verirken ne kadar uğraştı ise de: "Bana zorla tecavüz etti" diyemedi. Dili dönmedi, kekeledi, çok uğraştı, söyleyemedi. En sonunda, Hz. Mûsâ, kadına: "Doğruyu söyle" dediği için, kadın yalan söyleyemedi ve doğruları söylemek zorunda kaldı: "Mûsâ bana zorla tecavüz etti, diye Mûsâ'ya iftira etmem için Kârun bana on batman altın rüşvet verdi. Ben de bu yalanı uğraştım, uğraştım söyleyemedim. En son doğruyu söylemek mecburiyetinde kaldım" dedi.

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere kavmi, Kârun'a: "Âhiret yurdunu kazanabilmek için iyi düşün. Allah'ın sana verdiğini unutma. Bu malı sana

Allah'ı Teâlâ verdi. O sana verdiği gibi sen de fakirlere ver. Allah'ı Teâlâ kendine muhâlif olanları sevmez. Sen bu malından fakirlere vermezsen, Allah'ı Teâlâ seni helâk eder" dediler.

قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي أَوَلَمْ يَعْلَم أَنَّ اللَّهَ فَدَّ أَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً)
(وَأَكْثَرُ جَمْعًا وَلَا يُسْأَلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ ٧٨)

78. Kârun: "Bu mal, bana bendeki ilmin gereği olarak verildi" dedi. O bilmez mi ki, Allah'ı Teâlâ ondan evvel, kendinden daha kuvvetli ve zengin olan kimseleri helâk etti. Mücrimlere günahlarından sorulmaz.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Mücrimlere günahlarından sorulmaz" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, kâfirlerin amellerinin mahşer günü tartıya konulmadan Cehenneme girmeleridir. Zîrâ onların küfürleri, sîmalarından bilinecektir.

Kâfirlerin amellerinin boş olup, tartıya dahi girmeyeceği Sûre-i Kehf, Âyet 105-106'da şöyle geçmektedir:

"İşte onlar, Rablerinin âyetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr eden kimselerdir. Bu sebeple onların amelleri boşa gitmiştir. Kâfirlerin amellerini mahşer günü tartıya koymayacağız.* İşte onların cezâları, inkâr etmeleri ve âyetlerimi ve Resullerimi alay konusu yapmaları sebebiyle Cehennemdir."

Yine mahşer günü, kâfirlerin hesaba çekilmeden, sorgusuz olarak Cehenneme atılacağı Sûre-i Rahman, Âyet 41'de de şöyle geçmektedir:

"Mücrimler sîmalarından tanınır, sonra da perçemlerinden ve ayaklarından yakalanırlar (Cehenneme atılırlar)."

فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ (٧٩) وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلْقَىٰ إِلَّا الصَّابِرُونَ (٨٠) (

79-80. Kârun, ziynet ve büyük bir gösteriş ile kavmine göründü. Dünyâ hayatına rağbeti olanlar onu görünce, "Keşke bizim de böyle Kârun'a verilen gibi mal ve servetimiz olaydı. Şüphesiz o, büyük bir nîmete sahiptir" dediler.* Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise onlara: "Yazıklar olsun size! İman edip sâlih amelde bulunanlara, Allah'ı Teâlâ'nın vereceği sevap bundan daha hayırlıdır. Fakat o

sevâba, ancak sabredenler nâil olur" dediler.

فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنْتَصِرِينَ (٨١))
وَأَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيَكَانَ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَوْلَا أَنْ مَنْ
(اللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بَنَّا وَيُكَانَهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ٨٢)

81-82. Biz, Kârun'u sarayı ile beraber yere geçirdik. Allah'a karşı kendisinin yardımcılarından ona yardım eden olmadığı gibi, kendi de helâki defetmeye muktedir olamadı.* Daha dün, onun serveti gibi mal ve servet temennisinde bulunanlar, şöyle demeye başladılar: "Vây! Allah'u Teâlâ, kullarından istediğine rızkını geniş ve dilediğine de dar edermiş. Allah'u Teâlâ'nın bize yardımı olmayıp da istediğimizi verseydi, bizi de yere geçirirdi. Vây! Şüphesiz ki kâfirler, felah bulmazmış!"

İzah: Rivâyete göre; Allah tarafından zekât emredilince, Mûsâ Aleyhisselâm zekâtı herkese tebliğ etti. Zekâtını vermesini Kârun'a da söyledi. Kârun, zekâtı diğer paralardan ayırdı, yıgıdı. Zekâtını vereceği altın, bir dağ gibi olmuştu. Bunu veremedi. Mûsâ Aleyhisselâm vermesi için diretti.

Mûsâ Aleyhisselâm, yere; Kârun'u tutmasını ve sıkmasını, söyledi. Yer de Kârun'u dizine kadar içine aldı ve bacaklarını sıkı. Kârun: "Yâ Mûsâ! Beni kurtar, zekâtı vereceğim" dedi. Kârun'u yer bıraktı. Kârun yine zekâtı veremeyeceğini söyledi. Mûsâ Aleyhisselâm tekrar yere; Kârun'u tutmasını söyledi. Yer, Kârun'u ikinci defa kuşakları beraberinde beline kadar tuttu, sıkı. Kârun yine, Mûsâ Aleyhisselâm'dan aman diledi ve "Yâ Mûsâ! Beni kurtar, zekâtı vereceğim" dedi. Kurtulunca yine zekâtı vermedi. Bu sefer yer yine yarıldı ve Kârun'u içine aldı. Kârun kayboldu. Malının ve parasının hepsi kalmıştı. Bunun üzerine Kârun'un adamları: "Mûsâ, Kârun'u sihirle öldürdü, yerin dibine batırdı, parasının hepsi Mûsâ'ya kaldı. Mûsâ zekât için değil de, parasının kendisine kalması için sihir yaptı, ona da muvaffak oldu" dediler. Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm: "Yâ Rabbi! Kârun'un malı da parası da neyi varsa, kendisi gibi onlar da yerin dibine batsın" diye duâ etti. Böylece Kârun'un bütün malları yerin dibine battı.

Bu husus Âyet-i Kerîme'de: "Allah'u Teâlâ'nın bize yardımı olmayıp da istediğimizi verseydi, bizi de yere geçirirdi" diye ifade edilmiştir. Böylece Karun'un kendisi, malı ve tâbiası hepsi yere batmıştır. Bir müddet evvel onun serveti gibi mal ve servet temennisinde bulunanlar da hayret ederek, kendilerinin

yerin dibine batmadığına sevinip, Allah'ı Teâlâ'ya hamdu senâ etmişlerdir.

Halk arasında söylenilen "Malı yerin dibine batsın" sözü buradan kalmıştır.

(تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعُلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ) (۸۳)

83. İşte âhiret yurdu, Biz onu yeryüzünde kibirlenmeyenlere ve fesat çıkarmayanlara veririz. Güzel âkıbet, takvâ sahipleri içindir.

İzah: Tevâzu sahibi olanın, Allah katında derecesinin yüksek olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا نَفَصْتُ صَدَقَةً مِنْ مَالٍ وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ (م عن ابى هريرة)

"Sadaka vermekle mal eksilmez. Kul affederse, Allah'ı Teâlâ onun izzetini artırır. Kim de Allah rızâsı için tevâzu sahibi olursa, Allah'ı Teâlâ onu yükseltir."
[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَإِنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ تَوَاضَعُوا حَتَّى لَا يَفْخَرَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ وَلَا يَبْغِ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ (م عن قتادة)

"Allah'ı Teâlâ, bana birbirinize karşı mütevâzî olmanızı, böylece kimsenin kimseye karşı övünmemesini, kimsenin kimseye haksızlıkta bulunmamasını vahyetti." [2]

Kibirlenenler hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ قَالَ رَجُلٌ إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ (حَسَنَةً قَالَ إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ الْكِبَرُ بَطْرُ الْحَقِّ وَغَمَطُ النَّاسِ (م عن ابن مسعود

"Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse Cennete giremez." Orada bulunan adamın biri: "Fakat kişi, elbisesinin ve ayakkabılarının güzel olmasını ister" deyince, buyurdu ki: "Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir, Hakk'a karşı gururlanmak ve insanlara üstten bakmaktır." [3]

[1] Sahih-i Müslim, Birr 19 (69).

[2] Sahih-i Müslim, Cennet 16 (64).

[3] Sahih-i Müslim, İman 39 (147).

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٨٤) (

84. Her kim sâlih amel ile gelirse, ona ondan daha hayırlı mükâfat vardır. Her kim de kötü amelle gelirse, onlar da ancak amellerinin misliyle cezâlanırlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا أَحْسَنَ أَحَدُكُمْ إِسْلَامَهُ فَكُلُّ حَسَنَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةٍ ضِعْفٍ وَكُلُّ سَيِّئَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ (بِمِثْلِهَا حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ (خ م عن أبي هريرة

"Sizden biri içiyle dışıyla Müslüman olursa, yaptığı her bir hayır en az on mislinden, yedi yüz misline kadar sevabıyla yazılır. İşlediği her bir günah da sâdece misliyle yazılır. Bu hâl, Allah'a kavuşuncaya kadar böyle devam eder."
"[1]

[1] Sahih-i Buhârî, İman 31; Sahih-i Müslim, İman 59 (205).

إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَأْدُكَ إِلَيَّ مَعَادٍ قُلْ رَبِّي أَعْلَمُ مَنْ جَاءَ بِالْهُدَى وَمَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ (٨٥) (مُبِين (

85. Ey Habîbim! Kur'ân'ı (okumayı, tebliğ etmeyi ve gereğince amel etmeyi) sana farz kılan Allah, elbette seni döneceğin yere döndürecektir. De ki: "Rabbim, hidâyetle geleni ve apaçık bir dalâlette bulunanı daha iyi bilir."

İzah: Âyette ifade edilen Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in döndürüleceği yerden maksat, Allah'ın kendisi için vaad buyurduğu Makâm-ı Mahmud'dur,[1] bir diğer görüşe göre Cennetteki yeridir, başka bir görüşe göre doğduğu ve çıkartıldığı yer olan Mekke'dir. Bu görüşe göre, Mekke'nin fethedileceği bu âyetle vaad edilmiştir. Zîrâ bu âyetin, hicret yolunda nâzil olduğu da söylenmiştir.[2]

[1] Nûr'ul-Beyan, c. 1, s. 763. Makâm-ı Mahmud hakkında Sûre-i İsrâ, Âyet 79'un izahına bakınız.

[2] Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 11, s. 493-496.

وَمَا كُنْتَ تَرْجُوا أَنْ يُلْقَى إِلَيْكَ الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ (٨٦) وَلَا يَصُدُّكَ ()
(عَنْ آيَاتِ اللَّهِ بَعْدَ إِذْ أُنْزِلَتْ إِلَيْكَ وَادْعُ إِلَى رَبِّكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ) (٨٧)

86-87. Ey Resûlüm! Kitabın (Kur'an'ın) sana indirileceğini ummuyordun. Ancak Rabbinden bir rahmet olarak sana indirildi. O halde sakın kâfirlere arka çıkma!* Allah'ın âyetleri sana indirildikten sonra, sakın kâfirler seni onlardan alıkoymasınlar. Sen, Rabbine dâvet et ve sakın müşriklerden olma!

İzah: Burada hitap Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e olmakla birlikte, maksat ümmetidir. Kur'an'da bu şekilde hitaplar çoktur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ümmetinin Efendisi ve onlarla Rableri arasında bir elçi olduğundan, Arapların âdeti üzere ümmetini kastetmek için bu hususta Allah'ı Teâlâ, Habîbini söz konusu etmiştir.

(وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ) (٨٨)

88. Allah ile beraber başka bir ilaha ibâdet etme. O'ndan başka ilah yoktur. O'ndan başka her şey helâk olacaktır. Her şeyin hüküm ve tasarrufu O'na aittir. Ve O'na döndürüleceksiniz.

29-ANKEBÛT SÛRESİ

Bu sûre 69 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede putlara tapan müşriklerin halleri örümceklerin ağına benzetilmiş olduğu için bu sûreye "Örümcek" anlamına gelen "Ankebût" ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

الَمْ (١) أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ (٢) وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ (٣)
(الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ)

1-3. Elif, Lâ, Mîm.* İnsanlar, yalnız "İman ettik!" demekle imtihan edilmeden bırakılacaklarını mı zannettiler?* Yemin olsun ki, onlardan öncekileri de imtihan ettik. Allah'ı Teâlâ, elbette sözlerinde doğru olanları da bilir, elbette yalancıları da bilir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de de geçtiği üzere Mü'minlerin imtihan edildiğine dair Habbab İbn-i Erat Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Kâbe'nin gölgesinde bürdesine dayandığı bir sırada müşriklerin yaptıkları zulümden kendisine şikâyetçi olduk ve "Yâ Resûlallah! Bizim için Allah'tan yardım istemeyecek misin? Bizim için Allah'a duâ etmeyecek misin?" dedik. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

قَدْ كَانَ مِنْ قَبْلِكُمْ يُؤْخَذُ الرَّجُلُ فَيُخْفَرُ لَهُ فِي الْأَرْضِ فَيُجْعَلُ فِيهَا فَيَجَاءُ بِالْمِنْشَارِ فَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ فَيُجْعَلُ نِصْفَيْنِ وَيُمَشَّطُ بِأَمْشَاطِ الْحَدِيدِ مَا دُونَ لَحْمِهِ وَعَظْمِهِ فَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ وَاللَّهُ لَيَتِمِّنَّ هَذَا الْأَمْرُ حَتَّى يَسِيرَ الرَّكَّابُ مِنْ صَنْعَاءَ إِلَى حَضْرَمَوْتَ لَا يَخَافُ إِلَّا اللَّهَ وَالذَّنْبَ عَلَى غَنَمِهِ وَلَكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُونَ (خ) عَنْ (حَبَّابِ بْنِ الْأَرْتِ)

"Sizden öncekilerin başına öyle şeyler geldi ki, onlardan biri kâfirler tarafından yakalanır, onun için bir çukur kazılır ve o çukurun içine gömülürdü; sonra büyük bir testere getirilir ve başının ortasına konur ve ortadan ikiye kesilirdi de, bu onu dîninden döndürmezdi. Demirden taraklarla taranır, etiyle kemiği ayrılırdı da, bu onu yine dîninden döndürmezdi." Sonra Peygamberimiz şöyle buyurdu: "Allah'a

yemin olsun ki, Hakk Teâlâ bu dînin hâkim olmasını istemektedir. Öyle ki, yolcu San'a'dan bineğine binecek Hadramut'a kadar gelecek, Allah'tan başkasından ve koyunları için de kurttan başkasından korkmayacak. Ne var ki siz çok acele ediyorsunuz.”[1]

Yine Hendek Gazâsı'nda da Müslümanlar çok büyük sıkıntılara uğrayınca, Ashâb-ı Kirâm'dan bâzıları: "Yâ Resûlallah! Allah'ın yardımı ne zamandır?" demeleri üzerine de:

Ey Mü'minler! Yoksa siz, önceki ümmetlere isâbet edenler size de gelmedikçe, Cennete gireceğinizi mi zannedersiniz? Onları, türlü türlü belâlar yıldırmaştı. Hattâ Peygamberleri ve O'nunla beraber imân edenler: "Allah'ın yardımı ne zaman?" dediler. İyi bilin ki, Allah'ın yardımı muhakkak yakındır" mealindeki Sûre-i Bakara, Âyet 214 nâzil olmuştur.

Yine bu hususta Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna girdim. Onun ateşi oldukça yükselmişti. Elimi üzerine koydum, üzerindeki örtünün üstünden ateşinin sıcaklığını elimde hissettim. "Yâ Resûlallah! Ne kadar da ateşin var" deyince buyurdu ki:

إِنَّا كَذَلِكَ بِيُضَعِّفُ لَنَا الْبَلَاءُ وَيُضَعِّفُ لَنَا الْأَجْرُ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ أَشَدُّ بَلَاءً قَالَ الْأَنْبِيَاءُ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ثُمَّ مَنْ قَالَ ثُمَّ الصَّالِحُونَ إِنْ كَانَ أَحَدُهُمْ لَيُبْتَلَىٰ بِالْفَقْرِ حَتَّىٰ مَا يَجِدُ أَحَدُهُمْ إِلَّا الْعَبَاءَةَ يُحَوِّيهَا وَإِنْ كَانَ أَحَدُهُمْ لَيَفْرَحُ بِالْبَلَاءِ كَمَا يَفْرَحُ أَحَدُكُمْ بِالرِّخَاءِ (هـ) عن ابى سعيد الخدرى

"İşte bu şekilde belâ bize kat kat verilir, ecir de bize kat kat verilir." "Yâ Resûlallah! İnsanlar arasında belâsı en ağır olanlar kimlerdir?" diye sorunca da, buyurdu ki: "Peygamberlerdir." "Sonra kimlerdir?" diye sordum. "Sâlihlerdir" diye buyurdu. Onlardan herhangi bir kimse fakirlik ile öyle bir sınanıyordu ki, devenin üstüne çul olarak bırakılan ters çevrilmiş abadan başka giyecek bir şey bulamıyordu. Onlardan herhangi birisi, sizin herhangi birinizin rahat ve bolluğa sevindiği gibi, o da belâyâ sevinirdi.[2]

Peygamber Efendimizi çok sevdiğini söyleyen Ensârdan bir adama, Resûlû Kirâm Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنْ كُنْتَ تُحِبُّنِي فَأَعِدْ لِلْبَلَاءِ تَجْفَافًا فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لِلْبَلَاءِ أَسْرَعُ إِلَىٰ مَنْ يُحِبُّنِي مِنَ الْمَاءِ الْجَارِي مِنْ قُلَّةٍ

الْجَبَلِ إِلَى حَضِيضِ الْأَرْضِ اللَّهُمَّ مَنْ أَحَبَّنِي فَارْزُقْهُ الْعَفَافَ وَالْكَفَافَ وَمَنْ أَبْغَضَنِي فَأَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ (ق
(هـ) ابن عساکر عن أبي هريرة

"Eğer beni seviyorsan, belâya karşı bir siper edin. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, beni seven kimseye belâ, dağın tepesinden yerin çukuruna akan sudan daha süratli gelir. Allah'ım! Beni sevene iffet ve nefesine yetecek rızık ihsan et. Bana buğz edenin de malını ve çocuğunu çoğalt (dünyâ telâşu onu sarsın)."[3]

Birçok Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'te, Allah'ı Teâlâ'nın, sevdiği kimselere musîbet verdiği, bunlara sabredenlere büyük mükâfat ve müjdeler olacağı beyan edilmiştir. Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 155 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, İkraḥ 1.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 25.

[3] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 1454; Râmûz'ul-Ehâdis, Hadis No: 1880; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 16647; Sünen-i Tirmizî, Zühd, 36. Yine bu adam hakkında Sûre-i Sünen-i İbn-i Mâce, Rehine 7'ye bakınız.

(أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ) ٤)

4. Yoksa mâsiyette bulunanlar, Bizden kaçıp kurtulacaklarını mı zannetiler? Ne kötü hükümde bulundular.

(مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ اللَّهِ لَآتٍ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ) ٥)

5. Her kim Allah'a kavuşmayı ümit ederse, muhakkak ki Allah'ın tayin ettiği vakit elbette gelecektir. O, her şeyi işiten ve bilendir.

(وَمَنْ جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ) ٦)

6. Her kim cihat ederse, ancak kendi nefsi için cihat etmiş olur. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, elbette âlemlere muhtaç değildir (onların taatlerine ihtiyacı yoktur).

İzah: Cihat iki kısımdır. Biri Allah için kâfirlerle yapılan cihattır. Diğeri de kişinin Allah için kendi nefsiyle yaptığı cihattır. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Ankebût, Âyet 69, Sûre-i Nisâ, Âyet 95-96 ve izahlarına bakınız.

(وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ (٧))

7. İman edip sâlih amellerde bulunanların günahlarını elbette örteriz. Ve elbette onları, amellerinin daha güzeliyle mükâfatlandırırız.

(وَأَوْصَيْنَا الْإِنْسَانَ بُوَدِّيهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ)
(وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ (٨))

8-9. Biz insana, anne ve babası hakkında güzel muâmele etmesini emrettik. Eğer onlar, bilmediğin bir şeyi Bana ortak koşman için seninle mücâdele ederlerse, o zaman onlara itaat etme. Dönüşünüz Banadır. Ben de size yaptıklarınızı haber vereceğim.* İman edip sâlih amellerde bulunanları, elbette sâlihler arasına girdireceğiz.

İzah: Sûre-i Ankebût, Âyet 8; Sa'd b. Ebî Vakkas Radiyallâhu anhu'ya, annesinin kendisine İslâm'ı terk etmesi için baskı yapması üzerine nâzil olmuştur.

Cennetle müjdelenen ve ilk Müslümanlardan olan Sa'd b. Ebî Vakkas Radiyallâhu anhu bu olayı şöyle anlatmaktadır:

Anneme karşı çok iyi davranırdım. Ben Müslüman oldum. Bu sefer o: "Ya dînini terk edersin, ya da ben ölünceye kadar bir şey yiyip içmeye-ceğim. Böylece bana bu yaptıklarından dolayı ayıplanacaksın ve sana, -Ey annesinin kâtili!- denilecek " dedi. Bir kaç gün bu şekilde kaldı, sonunda ona: "Anneciğim! Senin yüz tane canın olsa ve bunların biri diğerinin arkasına çıksa, yine de ben bu dînimi terk edecek değilim. İster ye, ister yeme" dedim. Bu hâlimi görünce yemek yedi. İşte bu olay üzerine: "Biz insana, anne ve babası hakkında güzel muâmele etmesini emrettik. Eğer onlar, bilmediğin bir şeyi Bana ortak koşman için seninle mücâdele ederlerse, o zaman onlara itaat etme..." diye devam eden Âyet-i Kerîme nâzil oldu.[1]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ (حم عن علي

"Aziz ve Celil olan Allah'a isyanda, yaratılmışlara itaat yoktur."[2]

[1] Bu hususta Bakınız: Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 30; Sahih-i Müslim,

Fedâil'us-Sahâbe 5 (43).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1041; Ayrıca benzeri için bakınız: Sahih-i Buhârî, Cihat 107; Sahih-i Müslim; İmâret 8 (39 Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 87.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ وَلَئِنْ جَاءَ نَصْرٌ مِنْ رَبِّكَ (لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ أَوَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ (١٠) وَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ (الْمُنَافِقِينَ (١١)

10-11. İnsanlardan öylesi vardır ki, "Allah'a îman ettik" der. Sonra Allah uğrunda bir eziyete uğrasa, insanların eziyetini Allah'ın azâbı gibi bir tutar. Ey Resûlüm! Rabbinden bir yardım (Mü'minlere zafer ve ganîmet) gelirse, yemin olsun ki münâfıklar: "Biz de sizinle beraberdik" derler. Allah'ı Teâlâ, herkesin kalbinde olanı daha iyi bilmez mi?* Allah'ı Teâlâ, elbette ihlasla îman edenleri de bilir ve elbette münâfıkları da bilir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "İnsanların eziyetini Allah'ın azâbı gibi bir tutar" diye geçen ifadedden maksat; münâfıklar, kâfirler tarafından bir eziyete uğradıkları zaman, hemen kâfirliğe dönüverirler. Öyle ki bu münâfıklar, kâfirler tarafından kendilerine yapılan eziyeti, Allah'ın azabı gibi bir tutarlar. Yani Allah'tan korkma ile insanlardan korkmayı eşit görürler. Bu iki korku ile iki azabın arasında bir fark görmezler. Hattâ insanlardan korkmayı Allah'tan korkmaya tercih ederler de îmanı terk ederek kâfirliği seçerler, demektir.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْ وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ (إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (١٢) وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَعَ أَثْقَالِهِمْ وَلَيْسَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ (١٣)

12-13. O kâfir olanlar, îman edenlere: "Bizim yolumuza (dînimize) tâbi olun. Günahlarınızı biz yükleniriz" dediler. Halbuki onların günahlarından hiçbir şey yüklenmezler. Şüphesiz onlar yalancılardır.* Yemin olsun ki onlar, kendi günahlarını yüklendikleri gibi, kendi günahlarıyla beraber dalâlete düşürdüklerinin günahlarının mislini de yüklenirler. Muhakkak ki onlar, mahşer günü dünyâda uydurdukları iftiralardan da mesuldürler.

İzah: Allah'ı Teâlâ, dalâlete düşürülen kişilere ne kadar günah yazmışsa, o kişiyi dalâlete düşürenlere de aynısını yazar. Dalâlete düşürdükleri kimselerin günahlarından ise bir şey eksilmez. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورٍ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامٍ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا (م عن ابى هريرة)

"Her kim bir hidâyete dâvet ederse, kendisine uyanların sevaplarından hiçbir şey eksiltilmeksizin ona da aynısı verilir. Her kim de bir dalâlete dâvet ederse, kendisine uyanların günahlarından hiçbir şey eksiltilmeksizin ona da aynısı verilir"[1]

[1] Sahih-i Müslim, İlim 6 (15 Sünen-i Tirmizî, İlim 15; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 14.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ (١٤) (فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ (١٥)

14-15. Yemin olsun ki Biz, Nûh'u kavmine Peygamber olarak gönderdik. O da dokuz yüz elli sene onların arasında (Peygamber olarak) kaldı. Nihâyet onlar, zâlimler oldukları halde tufan onları helâk etti.* Biz de Nûh'u ve gemideki ashâbını kurtardık ve bu hâdiseyi âlemlere bir ibret kıldık.

İzah: Nûh Aleyhisselâm, kavmini Allah'ın birliğine dâvet edince, onu dövdüler, ayaklarından sürüyüp attılar. Nûh Aleyhisselâm, bunları tekrar tekrar îmana dâvet etti.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Nûh Aleyhisselâm'ı, kavmi, düşüp bayılıncaya kadar döverlerdi. Sonra keçeğe sarıp bir evin köşesine bırakırlardı. Fakat ertesi gün yine meydana çıkar ve onları yine dîne dâvet ederdi. İşte bu durum dokuz yüz elli sene devam etti; fakat içlerinden pek azı hâriç îmana gelmediler.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir hadiste de, şöyle buyrulmaktadır:

بَعَثَ اللَّهُ نُوحًا لَأَرْبَعِينَ سَنَةً وَلَبِثَ فِي قَوْمِهِ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا يَدْعُوهُمْ وَعَاشَ بَعْدَ الطُّوفَانِ سِتِّينَ (سَنَةً حَتَّى كَثُرَ النَّاسُ وَفَشُوا (ك عن ابن عباس)

"Allah'u Teâlâ, Nûh'u kırk yaşında Peygamber kıldı. Dokuz yüz elli sene

kavmini dîne dâvet etti. Altmış sene de insanlar çoğalıncaya ve yayılıncaya kadar tufandan sonra yaşadı.”[1]

Yine Nûh Aleyhisselâm’ın kavmiyle olan mücâdelesini ve en son meydana gelen Nûh Tufanı hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 25-49 ve izahlarına bakınız.

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 244/12; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3964.

(وَإِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ (١٦))

16. İbrâhim’i de Peygamber olarak gönderdik. Hani o, kavmine şöyle demişti: "Sâdece Allah’a ibâdet edin ve O’ndan korkun. Eğer bilerseniz, bu sizin için hayırlıdır."

إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا)
عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (١٧) وَإِنْ تَكْذِبُوا فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَا عَلَى
(الرُّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ (١٨))

17-18. "Siz, Allah’ı bırakıp putlara tapıyorsunuz ve bu putlara ilah demekle yalan söylüyorsunuz. Allah’tan başka ibâdet ettiğiniz şeyler, sizi rızıklandırmaya muktedir değildir. Rızınızı Allah’tan talep edin. Sâdece O’na ibâdet edin ve O’na şükredin. O’na döndürüleceksiniz.* Eğer (beni) yalanlarsanız, şüphesiz ki sizden evvelki ümmetler de Peygamberlerini yalanlamışlardı. Resûl, apaçık tebliğden başka bir şeyle mükellef değildir."

(أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ (١٩))

19. Allah’u Teâlâ’nın, mahlûkatı ilk olarak yoktan nasıl var ettiğini görmüyorlar mı? Sonra onları tekrar îade eder. Şüphesiz bu, Allah’a göre çok kolaydır.

İzah: Onlar, Allah’u Teâlâ’nın, meyve ve mahsulleri ilk olarak nasıl yarattığını görmediler mi? Bunları önce yoktan var etmekte, sonra yok etmekte, daha sonra onları tekrar diriltmekte ve bu böylece sürüp gitmektedir. Aynı şekilde ilk olarak insanı da yaratmakta, ondan çocuk var ettikten sonra tekrar onu öldürmektedir. Çocuklarından da başka çocuklar var edip gitmektedir. Diğer canlılar da böyledir. Sizler O’nun yeniden yaratmaya ve icad etmeye dair kudretini gördüğünüze göre, şunu bilin ki O, ölümden sonra tekrar yaratmaya da kadirdir. Muhakkak ki, Allah’a göre bu çok kolaydır. Çünkü O, bir şeyin var olmasını

istediği zaman, ona sâdece "Ol" der, o da hemen oluverir.[1]

[1] Bakınız: Sûre-i Bakara, Âyet 117.

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٢٠) يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَاءُ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ (٢١) وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ (٢٢)

20-22. (Ey İbrâhim!) De ki: "Yeryüzünü gezip dolaşın, Allah'ı Teâlâ'nın, mahlûkatı yoktan nasıl yarattığına bir bakın. Sonra Allah'ı Teâlâ, âhîret hayatını da öyle yaratır. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ her şeye kâdirdir.* O, dilediğine azap eder, dilediğine de rahmet eder. Ve O'na döndürüleceksiniz.* Siz, yerde de olsanız, gökte de olsanız Allah'ın azâbından kurtulamazsınız. Sizin için Allah'tan başka ne bir dost, ne de bir yardımcı vardır.

(وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَٰئِكَ يَئِسُوا مِنْ رَحْمَتِي وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (٢٣)

23. Allah'ın âyetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr edenler var ya, işte onlar, Benim rahmetimden ümitlerini kesenlerdir. İşte onlar için elim bir azap vardır.

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ فَأَنْجَاهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (٢٤)

24. (İbrâhim Aleyhisselâm'ın) kavminin cevabı: "Onu öldürün yahut onu yakın" demekten başka bir şey olmadı (ve onu ateşe attılar). Allah'ı Teâlâ da onu ateşten kurtardı. Şüphesiz bunda, îman eden bir topluluk için elbette ibretler vardır.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm'ın ateşe atılması ve o ateşin gül bahçesine dönerek Allah'ı Teâlâ'nın, onu o ateşten kurtarması hakkında geniş bilgi için Sûre-i Enbiyâ, Âyet 68-69 ve izahına bakınız.

وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ (٢٥) وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوِيكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ (٢٥)

25. İbrâhim, kavmine dedi ki: "Dünyâ hayatında, (putlarınızın ibâdetinde toplanarak) birbirinize muhabbet etmek için Allah'ı bırakıp putları ilah edindiniz. Sonra mahşer günü birbirinizi inkâr edersiniz ve birbirinize lânet edersiniz. Varacağınız yer ateştir ve sizin için yardımcılarından bir kimse de

yoktur."

(فَامَنَّ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَى رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) (٢٦)

26. Bunun üzerine Lût, ona îman etti. İbrâhim: "Ben, Rabbimin emrettiği tarafa hicret edeceğim. Şüphesiz O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir" dedi.

İzah: Hz. İbrâhim'in kardeşi olan Haran'ın oğlu Lût Aleyhisselâm, Hz. İbrâhim'in sözlerini tasdik etmiştir. İbrâhim Aleyhisselâm ile birlikte o da hicret etmiştir.

İbrâhim Aleyhisselâm'ın hicret ettiği yer, Sûre-i Enbiyâ, Âyet 71'de de şöyle geçmektedir:

"İbrâhim ve Lût'u kurtarıp, âlemler için mübârek kıldığımız yere gönderdik."

Allah'u Teâlâ'nın hicret etmesi için Hz. İbrâhim'e emrettiği mübârek bölge ise, şuan ki Kuds-i Şerif'in bulunduğu bölgedir. Nitekim İbrâhim ve Lût Aleyhisselâm, o bölgelerde yaşamışlardır.

Kuds-i Şerif'in mübârek bir bölge olduğuna dair daha geniş bilgi için de Sûre-i Tâhâ, Âyet 80'in izahına bakınız.

(وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ وَاتَّخَذَ لَهُ فِي الدُّنْيَا وَآخِرَةِ لِمَن) (الصَّالِحِينَ) (٢٧)

27. İbrâhim'e, İshâk'ı ve (İshâk'ın oğlu) Yâkub'u ihsan ettik. Ve Peygamberliği ve kitabı, onun zürriyetinde kıldık. Ona dünyâda mükâfatını verdik. Şüphesiz o, âhirette de elbette sâlihlerdendir.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm'ın eşi olan Sâra vâlidemizin çocuğu olmuyordu. Melekler, Sâra vâlidemize; İshâk Aleyhisselâm'ı ve ondan da Yâkub Aleyhisselâm'ın olacağını müjdelemek üzere gelmişlerdi. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 69-76'e bakınız.

Ayrıca İbrâhim Aleyhisselâm'ın ikinci eşi olan Hacer annemizden İsmâil Aleyhisselâm dünyâya gelmiştir ve zürriyeti ondan da devam etmiştir. Bu hususta da geniş bilgi için Sûre-i İbrâhîm, Âyet 37 ve izahına bakınız.

وَلَوْ طَا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ (٢٨) أَنْتُمْ لَتَأْتُونَ الرَّجَالَ)
وَتَقَطُّعُونَ السَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيَكُمُ الْمُنْكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا ائْتِنَا بِعَذَابِ اللَّهِ إِنْ كُنْتَ
(مِنْ الصَّادِقِينَ (٢٩)

28-29. Lût'u da Peygamber olarak gönderdik. Hani o, kavmine şöyle demişti:
"Doğrusu siz, sizden önce âlemlerden hiçbir topluluğun yapmadığı hayasızlığı yapıyorsunuz.* Erkeklerle yanaşıyor, yol kesiyor ve meclislerinizde her türlü arsızlığı mı yapıyorsunuz?" Kavminin cevabı ise, "Eğer sözünde doğru isen, haydi Allah'ın azâbını getir" demekten başka bir şey olmadı.

(قَالَ رَبِّ انصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ (٣٠))

30. Lût da: "Yâ Rabbi! (Vaad edilmiş azâbı indir) şu fesat çıkaran topluluğa karşı bana yardım et" dedi.

(وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَىٰ قَالُوا إِنَّا مُهْلِكُوا أَهْلَ مِذْيَةَ الْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا كَانَوَا ظَالِمِينَ (٣١))

31. Resullerimiz, İbrâhim'e (İshâk ile Yâkub'un doğacaklarına dair) müjde ile geldikleri vakit, "Biz şu beldenin ahâlisini helâk edeceğiz. Çünkü oranın ahâlisi zâlim kimselerdir" dediler.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm'a ve ailesine kendilerinden İshâk Aleyhisselâm ve ondan da Yâkub Aleyhisselâm'ın olacağını müjdelemek için gelen melekler, Lût Aleyhisselâm'ın kavmini de helâk edeceklerini İbrâhim Aleyhisselâm'a söylemişlerdir.

(قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَنْ فِيهَا لَنَنْجِيَنَّهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ (٣٢))

32. İbrâhim: "Fakat Lût da oradadır" dedi. Onlar: "Biz orada kim olduğunu daha iyi biliriz. Biz onu ve ehlini elbette kurtaracağız. Ancak zevcesi müstesnâ. O, geride kalanlarla birlikte helâk olacak" dediler.

وَلَمَّا أَنْ جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سَيِّئًا بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا مُنْجُواكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا
امْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ (٣٣) إِنَّا مُنْزِلُونَ عَلَى أَهْلِ مِذْيَةَ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ (٣٤)
(وَلَقَدْ تَرَكْنَا مِنْهُ آيَةً بَيِّنَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (٣٥)

33-35. Resullerimiz Lût'a gelince, Lût, onlar sebebiyle kederlendi, ne yapacağını şaşırdı. Resullerimiz onun hâlini görünce, dediler ki: "Bizim için korkma ve hiçbir şeyden mahzun olma! Biz, seni ve ehlini kurtaracağız. Ancak zevcen

müstesnâ. O, geride kalanlarla birlikte helâk olacak.* Şüphesiz biz bu belde ahâlisine, işledikleri fenâlıklardan dolayı gökten azap indireceğiz."* Yemin olsun ki, aklını kullalanan bir kavim için o beldeden apaçık bir alâmet bıraktık.

İzah: Misafir şeklinde gelen meleklerden dolayı Lût Aleyhisselâm'ın kederlenmesi ve ne yapacağını bilememesi, kavminin onlara sataşp çirkin işlerini onlara da yapacaklarından korkmasındandır. Melekler, Lût Aleyhisselâm'ın bu hâlini görünce, onun korkmamasını ve üzülmemesini bildirmişler, kendilerinin melek olduğunu ve o kavmi helâk etmek için geldiklerini söylemişlerdir.

Yine âyette geçtiği üzere Lût Aleyhisselâm'ın kavminden geriye kalan en belirgin alâmet, "Lut Gölü"dür.

Lût Aleyhisselâm'ın kıssası hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 74-83'e, Sûre-i A'râf, Âyet 80-84 ve izahlarına bakınız.

وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَارْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ وَلَا تَعْتَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ((٣٦) فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ (٣٧)

36-37. Medyen kavmine de kardeşleri Şuayb'i Peygamber olarak gönderdik. Şuayb: "Ey kavmim! Allah'a ibâdet edin. Âhiret gününe ümit bağlayın. Yeryüzünde fesat çıkararak kötülük yapmayın" dedi.* Kavmi, onu yalanladı. Bunun üzerine onları şiddetli bir sarsıntı yakaladı ve sabahleyin yurtlarında diz üstü çökmüş (ölmüş) olarak bulundular.

İzah: Medyen kavmi, deprem ve korkunç bir sesle beraber helâk olmuşlardır. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 85-93 ve Sûre-i Hûd, Âyet 84-95'e bakınız.

وَعَادًا وَثَمُودًا وَقَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِنْ مَسَاكِينِهِمْ وَزَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا ((مُسْتَبْصِرِينَ (٣٨)

38. Biz, Âd ve Semud kavimlerini de helâk ettik. Onların helâkı, meskenlerinden kalan âlemler ile size zâhir oldu. Şeytan onlara yaptıklarını güzel gösterdi ve onları doğru yoldan uzaklaştırdı. Halbuki kendileri hakikati görmeye muktedir idiler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Şeytan onlara yaptıklarını güzel gösterdi ve onları

doğru yoldan uzaklaştırdı. Halbuki kendileri hakikati görmeye muktedir idiler" diye buyrulmaktadır. Bunlar, Allah'ın emirlerine uymak ağır geldiği için, nefislerine hoş geleni yaparak şeytanın yolundan gitmiş oldular. Halbuki nefislerine hâkim olup, hak olan Allah'ın yoluna tâbi olsalardı, hidâyete erebilirlerdi. Hak yolu seçmek kendi irâdelerinde idi. Şeytan bunları zorla hidâyet yolundan saptırmadı, demektir.

Hûd Aleyhisselâm'ın kavmi Ad'ın ve Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmi Semud'un helâk olmaları hakkında geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 65-79'e bakınız.

(وَقَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَى بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ) (٣٩)

39. Kârun'u, Firavun'u ve Hâmân'ı da helâk ettik. Yemin olsun ki, Mûsâ onlara apaçık mucizelerle gelmişti. Onlar da yeryüzünde kibirlendiler ve azâbımızdan kurtulamadılar.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm'ın; Firavun, onun baş veziri Hâmân ve Kârun ile mücadelesi ve bunların nasıl helâk olduklarına dair geniş bilgi için Kasas Sûresi'ne bakınız.

(فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنْبِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ) (وَمِنْهُمْ مَنْ أَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ) (٤٠)

40. Biz onların her birini günahları sebebiyle cezâlandırdık. Bir kısmının üzerine taş yağdırdık. Bir kısmını korkunç bir ses helâk etti. Bir kısmını yere geçirdik. Bir kısmını da suda boğduk. Allah'u Teâlâ onlara zulmetmedi. Lâkin onlar kendi nefislerine zulmettiler.

İzah: Lût Aleyhisselâm'ın kavminin üzerine taş yağdı. Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmi Semud ve Şuayb Aleyhisselâm'ın kavmi Medyen, deprem ve korkunç bir ses ile helâk oldu. Kârun yere batırıldı ve Nûh Aleyhisselâm'ın kavmi, Firavun ve askerleri de suda boğularak helâk edildiler.

(مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ) (كَانُوا يَعْلَمُونَ) (٤١)

41. Allah'tan başka dostlar edinenlerin (putlara tapanların) misâli, bir ev edinmiş olan örümceğin misâli gibidir. Halbuki evlerin en zayıfı örümceğin evidir. Keşke bilselerdi!

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, Allah'ı bırakıp putlara tapanları ve onlardan yardım umanları, ihtiyaç hissedildiğinde hiçbir fayda görememe bakımından, kendisine yuva yapan örümceğe benzetmiştir. Nitekim örümcek, avlanabilmek için yuvasını açık alanlara yapar. Bu sebeple rüzgar ve yağmur gibi durumlarda da o yuva kendisine hiçbir koruma sağlamaz.

Bu Âyet-i Kerîme'de belirtildiği üzere, müşriklerin bâtil olan dinlerinin ne kadar zayıf ve tutarsız olduğuna dair Hz. Ömer Efendimiz de şöyle buyurmuştur:

Câhiliye döneminde iki olay vardır ki; birini hatırlayınca gülerim, diğerini de hatırlayınca ağlarım. "Yâ Ömer! Bunlar nedir?" diye sorulunca, buyurdu ki:

- Hatırlayınca gülerim dediğim; câhiliye döneminde özellikle yolculuğa çıktığımız zamanlarda ve sâir zamanlarda bizi korusun diye helvadan put yapardık ve ona tapardık, acıkınca da onları yerdik. İşte bunu hatırladıkça gülerim.

- Hatırladıkça ağladığım da; bizler câhiliye döneminde kız çocuklarını bir utanç sebebi sayardık. Birinin kızı olduğu zaman o insanla alay edilirdi. Benim de bir kızım olmuştu. Belli bir yaşa kadar onu büyüttüm. Ama bir gün onu götürüp bir çukur kazdım. Onu içine yatırdım ve üzerini toprakla kapatıyordum. Diri diri gömdüğüm o masum yavrucak da benim elbisemdeki ve sakalımdaki tozları elleriyle temizliyordu. Ben ise bu kadar babasına düşkün ve masum yavruyu diri diri gömerek öldürdüm. İşte bu olayı da hatırladıkça ağlarım.

(إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) (٤٢)

42. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, onların kendisinden başka neye ibâdet ettiklerini bilir. O her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

(وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ) (٤٣)

43. Biz, bu misalleri insanlara (hakikati anlasınlar diye) anlatıyoruz. Halbuki bunların hakikatini âlimlerden başkası anlayamaz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, Kur'ân'ın hakikatini ancak âlimlerin anlayabileceği vurgulanmaktadır. Âlimlerin âlimi Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir. Bu sebeple bir kimse hadisleri dikkate almadan, Kur'ân âyetlerine

mânâ vermeye çalışırsa, hatâyâ düşer. Kur'ân'ın hakiki mânâsı, ancak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yaşantısı ve hadisleri dikkate alındığı zaman ortaya çıkar.

Bu hususta İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu şöyle söylemiştir:

Her şey bize Kur'ân'da açıklanmıştır; fakat bizim anlayışımız, onu idraktan âcizdir. Bu sebeple Allah'ı Teâlâ Sûre-i Nahl, Âyet 44'te: "... Ey Resûlüm! Sana da Zikri (Kur'ân'ı) indirdik ki, kendilerine indirileni (emir ve nehyi) insanlara açıkça anlataşın. Umulur ki, onlar da tefekkür edeler" diye buyurmuştur.

Hız. Ömer Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

إِنَّهُ سَيَأْتِي نَاسٌ يُجَادِلُونَكُمْ بِشُبُهَاتِ الْقُرْآنِ فَخُذُوهُمْ بِالسُّنَنِ فَإِنَّ أَصْحَابَ السُّنَنِ أَعْلَمُ بِكِتَابِ اللَّهِ. (در عن عمر بن الخطاب)

"Size birtakım insanlar Kur'ân'ın müteşâbih âyetleriyle mücâdele etmeye gelecekler. Siz de onlara, sünnetler ile karşı koyun. Çünkü sünnetleri bilenler Allah'ın kitabını en iyi bilenlerdir."[1]

Kur'ân-ı Kerîm'i anlamamanın yolunun sünnetten geçtiğine dair İmam-ı Âzam Ebû Hanife Hazretleri şöyle buyurmuştur:

لَوْلَا السُّنَّةُ مَا فَهَمَ أَحَدٌ مِّنَّا الْقُرْآنَ.

"Sünnet olmasaydı, hiçbirimiz Kur'ân'ı anlayamazdık."

Bu hususta Ahmed b. Hanbel Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

وَالسُّنَّةُ عِنْدَنَا أَثَرُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالسُّنَّةُ تُفَسِّرُ الْقُرْآنَ، وَهِيَ دَلَالُ الْقُرْآنِ.

"Hadisler bizim yanımızda, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den gelen nakillerdir. Sünnet, Kur'ân'ı açıklar ve o, Kur'ân'ın işâret ettiği mânâların delilleridir."

Sünnetin önemi hakkında İmam Mâlik Hazretleri şöyle buyurmuştur:

السُّنَّةُ سَفِينَةُ نُوحٍ مَن رَّكَبَهَا نَجَا وَمَن تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ.

"Sünnet, Nûh'un gemisine benzer. Kim ona binerse, kurtulur, kim de binmezse boğulur."

İmam Şâfii Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

جَمِيعُ مَا تَقُولُهُ الْأُمَّةُ شَرْحٌ لِلْسُّنَّةِ وَجَمِيعُ السُّنَّةِ شَرْحٌ لِلْقُرْآنِ

"Ehl-i Sünnet âlimlerinin bütün söyledikleri sünnetin şerhidir. Sünnetin hepsi de Kur'ân'ın şerhidir."

Kur'ân'ın mânâsını hakkıyla anlayanlar; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve onun sünnetini uygulayıp yaşatan âlimlerdir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى خُلَفَائِي قِيلَ وَمَا خُلَفَاؤُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُخِيُونَ سُنَّتِي وَيَعْلَمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن)

"Allah'ın rahmeti benim halifelerime olsun." "Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?" dediler. Buyurdu ki: "Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir."[2]

Bu sebeple bu zâtlara, Müslümanlar tarafından Ehl-i Sünnet âlimleri denilmiştir. Bu hususta Amr İbn-i Şuayb Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَمِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْمًا يَنْدَارُونَ فَقَالَ إِنَّمَا هَلَاكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِهَذَا صَرَبُوا كِتَابَ اللَّهِ بِغَضِهِ بَبِغْضٍ وَإِنَّمَا نَزَلَ كِتَابُ اللَّهِ يُصَدِّقُ بَعْضُهُ بَعْضًا فَلَا تُكَذِّبُوا بَعْضَهُ بَبِغْضٍ فَمَا عَلِمْتُمْ مِنْهُ فَقُولُوا وَمَا جَهِلْتُمْ (فَكَلُّوهُ إِلَى عَالِمِهِ (حم عمرو بن شعيب

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem münâkaşa eden bir grup gördü ve buyurdu ki: "Sizden öncekiler bu yüzden helâk oldu. Allah'ın kitabının bir kısmını diğer bir kısmıyla çatıştır gördüler. Halbuki Allah'ın kitabının bir bölümü diğer bir bölümünü doğrular mâhiyette indirilmiştir. Bir kısmını diğer bir kısmına dayanarak yalanlamayın. Ondan bildiğinizi söyleyin, bilmediğinizi de onu bilenlere bırakın."[3]

[1] Sünen-i Dârimî, Mukaddime 17.

[2] Muhtâr'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 291/1.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6453.

(خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ) (٤٤)

44. Allah'ı Teâlâ, gökleri ve yeri, hak ve hikmete uygun olarak yarattı. Şüphesiz bunda, Mü'minler için elbette bir ibret vardır.

أَتْلُمَا أَوْحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ)
(وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ) (٤٥)

45. Ey Resûlüm! Kitaptan sana vahyolunanı oku. Namaza devam et. Çünkü namaz, büyük ve küçük günahlardan alıkoyar ve (bu hususta) elbette zikrullah daha büyüktür. Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızı bilir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, namazın ve zikrullahın insanları her türlü mâsiyetten alıkoyduğundan bahsedilmektedir. Şeytanın, insanları namaz ve zikrullahtan uzaklaştırarak mâsiyete yönlendirdiği Sûre-i Mâide, Âyet 91'de de şöyle geçmektedir:

"Muhakkak şeytan, içki ve kumarla aranızı buğuz ve düşmanlık sokmak ve sizi zikrullahtan ve namazdan alıkoymak ister. Artık siz bunlardan vazgeçtiniz değil mi?"

Namazın önemine dair Resûlullah (Sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَلَاتُهُ فَإِنْ وَجَدَتْ تَامَةً كُتِبَتْ تَامَةً وَإِنْ كَانَ انْتَقَصَ مِنْهَا شَيْءٌ قَالَ أَنْظِرُوا هَلْ تَجِدُونَ لَهُ مِنْ تَطَوُّعٍ يُكْمَلُ لَهُ مَا ضَيَّعَ مِنْ فَرِيضَةٍ مِنْ تَطَوُّعِهِ ثُمَّ سَائِرُ الْأَعْمَالِ تَجْرِي عَلَى (حَسَبِ ذَلِكَ) (ن ت ه عن ابى هريرة)

"Mahşer gününde kulun işlediği amellerinden ilk olarak hesap vereceği şey, namazdır. Eğer namazı tamam ise, tamamdır, değilse Allah'ı Teâlâ: "Kulumun nafile namazlarına bakın" buyurur. Nafile namazları varsa farzlardan eksikleri onunla tamamlanır. Böylece diğer amellerin hesabı da bu şekilde görülür." [1]

Yine âyette namazın, insanları büyük ve küçük günahlardan uzaklaştırdığı beyan edilmekte, zikrullahın ise bu hususta daha etkili olduğu anlatılmaktadır. Böylece zikrullahın, ibâdetler içerisinde en üstün olduğu beyan edilmiştir.

Zikrullah hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُتَبِّئُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ وَأَرْفَعَهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ وَخَيْرٌ لَّكُمْ مِنْ إِنْفَاقِ الذَّهَبِ وَالْوَرِقِ وَخَيْرٌ لَّكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ قَالُوا بَلَى قَالَ ذِكُرِ اللَّهُ تَعَالَى (حم ت
(عن ابى الدرداء)

"Haberiniz olsun! Rabbinizin katında derecenizi en yüksek ve sizi en temiz kılan, altın ve gümüş tasadduk etmekten daha hayırlı olan, Allah yolunda savaşa çıkıp da düşmanlarla kıyasıya savaşmaktan bile daha üstün olan hayırlı amelinizi size bildireyim mi?" "Evet" dediler. Buyurdu ki: "İşte o, zikrullahtır." [2]

İmam Ahmed, Zühd'de ve İbn'ul-Münzir'in bildirdiğine göre, Muaz b. Cebel Radiyallâhu anhu:

"İnsan, Allah'ın azâbından kurtulmak için, Allah'ı zikretmekten daha güzel bir şey yapmamıştır" dedi. Bunun üzerine kendisine: "Allah yolunda yapılan cihattan da mı?" diye sorulunca, "Ölünceye kadar kılıç vursa bile, zîrâ Allah'u Teâlâ, kitabında: "Elbette zikrullah daha büyüktür" diye buyurmaktadır" karşılığını verdi.[3]

İmam Taberî'nin, tefsirinde naklettiğine göre; bu âyet hakkında Selman-ı Fârisi Hazretleri de: "Amellerin en üstünü hangisidir?" diye sorana, "Kur'ân'ı okumuyor musun? Elbette ki Allah'ı zikretmek en üstün ibâdetdir. O'nu zikretmekten daha üstün bir ibâdet yoktur" [4] diye buyurmuştur.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَّ رَجُلًا سَأَلَهُ فَقَالَ أَيُّ الْجِهَادِ أَكْبَرُ أَجْرًا قَالَ أَكْثَرُهُمْ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ذِكْرًا قَالَ فَأَيُّ الصَّائِمِينَ أَكْبَرُ أَجْرًا قَالَ أَكْثَرُهُمْ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ذِكْرًا ثُمَّ ذَكَرَ لَنَا الصَّلَاةَ وَالزَّكَاةَ وَالْحَجَّ وَالصَّدَقَةَ كُلَّ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ أَكْثَرُهُمْ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ذِكْرًا فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ لِعِمْرٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ يَا أَبَا حَفْصٍ ذَهَبَ الذَّاكِرُونَ بِكُلِّ خَيْرٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجَلٌ (حم طب عن
(معاذ بن انس)

Bir kimse: "Yâ Resûlallah! Hangi cihadın ecri daha büyüktür?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'u Teâlâ'yı çok zikredenlerin ecri daha büyüktür" buyurdu. "Hangi oruçlunun ecri daha büyüktür?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'u Teâlâ'yı çok zikredenlerin ecri daha büyüktür" buyurdu. Sonra namaz kılanlar, zekât verenler, hacca gidenler ve

sadaka verenler için de aynı soruyu sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de hepsine: "Allah'ı Teâlâ'yı çok zikredenlerin ecri daha büyüktür" buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu Teâlâ anhu, Hz. Ömer Radiyallâhu Teâlâ anhu'ya: "Hayırların hepsini Allah'ı Teâlâ'yı zikredenler alıp gitti" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Evet" diye buyurdu.[5]

İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ لَا يَكُونُ فِي الْمُصَلِّينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِي الذَّاكِرِينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا (ابو نعيم خط
عن ابن مسعود)

"Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah'ı Teâlâ'yı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı."[6] Namazda da zikirde de hepimizden ileriye, demektir.

Bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle nakledilmiştir:

أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ أَنَّ رَفَعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلَى
عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا انْصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ. (خ م عن ابن
عباس)

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ haber verdi ki: "Halkın farz namazdan çıkınca yüksek sesle zikretmesi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında var idi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: "Ben bu sesi işitir işitmez, zikir seslerinin yükselmesi ile namazdan çıktıklarını anladım."[7]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الثَّابِتُ فِي مُصَلَّاهُ بَعْدَ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى يَذْكُرَ اللَّهَ تَعَالَى حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ أَوْ يَطْلُبَ الرِّزْقَ مِنْ
(الضَّرْبِ فِي الْأَفَاقِ) (الدَّيْلَمِيُّ عَنْ عَثْمَانَ)

"Namazgâhında, sabah namazından sonra güneş doğuncaya kadar sâbit bir halde oturup zikrullah etmek, rızık talep etmek için diyar diyar dolaşmaktan daha hayırlıdır."[8]

Zikrullah hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 152, 200 ve izahlarına bakınız.

[1] Sünen-i Nesâî, Salat: 9; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâme'us-Salat 202.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20713; Sünen-i Tirmizî, Daavât 5.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 11, s. 530.

[4] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 20, s. 44.

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15061; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 16812; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 80/1.

[6] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 547/15; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 17931.

[7] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 465; Sahih-i Müslim, Mesâcid 23 (122).

[8] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 199/3; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 9444.

وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأُنْزِلَ ()
(إِلَيْكُمْ وَإِلَهُنَا وَإِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ٤٦)

46. Ehl-i Kitap'tan zulmedenler (düşmanlıkta ileri gidenler) hâriç, diğerleriyle en güzel şekilde mücâdele edin ve deyin ki: "Bize indirilene de, size indirilene de îman ettik. Bizim ilahımız ve sizin ilâhınız birdir. Biz ancak O'na teslim olmuş olanlarız."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَسْأَلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ عَنْ شَيْءٍ فَإِنَّهُمْ لَنْ يَهْدُوكُمْ وَقَدْ ضَلُّوا فَإِنْ كُنْتُمْ إِمَّا أَنْ تُصَدِّقُوا بِبَاطِلٍ أَوْ تُكْذِّبُوا بِحَقٍّ فَإِنَّهُ (لَوْ كَانَ مُوسَى حَيًّا بَيِّنَ أَظْهَرِكُمْ مَا حَلَّ لَهُ إِلَّا أَنْ يَتَّبِعَنِي) (حم ع عن جابر بن عبد الله)

"Ehl-i Kitap'a herhangi bir şeye dair soru sormayın. Yemin ederim ki, kendileri sapmışken aslâ sizi hidâyete iletemezler. Onları dinlemeniz hâlinde, ya bâtil olan bir şeyi tasdik etmiş olursunuz veya hak olan bir şeyi yalanlamış olursunuz. Eğer Mûsâ, sizin aranızda hayatta olsaydı, bana tâbi olmaktan başkası ona helâl olmazdı." [1]

Yine bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 136 ve izahına bakınız. Ayrıca Allah'ı

Teâlâ'nın; bütün Peygamberlerden ve onların ümmetlerinden, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e yetiştikleri takdirde ona îman ve yardım edeceklerine dair söz aldığı hakkında Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 81-82 ve izahına bakınız.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14104; Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 2081.

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ فَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمِنْ هَؤُلَاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا (الْكَافِرُونَ) (٤٧)

47. Ey Resûlüm! İşte böylece kitabı (Kur'ân'ı) da sana indirdik. Ehl-i Kitap'tan ona îman edenler olduğu gibi, şunlardan (Mekke halkından) da ona îman edenler vardır. Bizim âyetlerimizi kâfirlerden başkası inkâr etmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Bizim âyetlerimizi kâfirlerden başkası inkâr etmez" diye buyrulmaktadır. Bu nedenle Müslüman olan birinin, Kur'ân-ı Kerîm'in bütün âyetlerine hulûs-i kalp ile tam olarak îman etmesi gerekir. Aksi takdirde Kur'ân-ı Kerîm'in değil bir âyetini, bir harfini dahi inkâr etmek küfrü gerektirir. Çünkü Kur'ân bir bütündür. Tamamı Allah'ın kelâmıdır. Bir harfini inkâr etmek, tamamını inkâr etmek anlamına gelir.

(وَمَا كُنْتَ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذَا لَارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ) (٤٨)

48. Ey Resûlüm! Sen Kur'ân'dan önce hiçbir kitap okumuş değildin. Onu elinle de yazmadın. Öyle olsaydı münkirler, (bunu önceki kitaplardan toplamıştır, diye) şüphe ederlerdi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmî olduğu yani okuma yazma bilmediği ve böylece önceki kitapları okuma ihtimalinin olmadığı haber verilmektedir. O zamanda bütün müşrikler, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmî olduğunu biliyorlardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, zâhiren kendisinin bilmesine imkân olmayan önceki Peygamberlerin kıssalarını en güzel şekilde, fasîh bir Arapçayla anlatması, müşrikleri ve Ehl-i Kitap âlimlerini hayrete düşürüp âciz bırakmıştır.

(بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ) (٤٩)

49. Bilakis Kur'ân, ilim ehlinin göğüslerinde korunan apaçık âyetlerdir. Bizim

âyetlerimizi zâlimlerden başkası inkâr etmez.

İzah: İncil’i, Tevrat’ı, Zebur’u Peygamberlerden başkası ezberleyemezdi. Peygamberleri vefât edince, onlardan sonra gelenler bu kitapların aslını bozarak tahrif ettiler. Kur’ân-ı Kerîm’in ise, aslının bozulmasına imkân yoktur. Çünkü Allah’u Teâlâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in hürmetine, Kur’ân’ı ezberlemeyi azmeden her Müslümana kolaylaştırmıştır. Tamamı ezberlenebilen tek ilâhi kitap Kur’ân’dır. Bu sebeple önceki kitaplarda olduğu gibi tahrif edilemez.

Bu husus Sûre-i Hicr, Âyet 9’da da şöyle geçmektedir:

"Şüphesiz ki, Kur’ân’ı Biz indirdik Biz. Onun koruyucusu da elbette Biziz."

(وَقَالُوا لَوْلَا أَنْزَلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ (٥٠))

50. Kâfirler: "Ona Rabbinden mûcizeler indirilseydi ya!" dediler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Mûcizeler ancak Allah katındandır. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım."

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, çok sayıda mûcize göstermiştir. Buna rağmen küfürde inâdî olanlar, her defasında bir bahane uydurarak yine inkâr etmişlerdir. Bu âyette de kâfirlerin: "Ona Rabbinden mûcizeler indirilseydi ya!" diye söylemesi, Sâlih Aleyhisselâm’ın devesi, Mûsâ Aleyhisselâm’ın âsâsı gibi, bunlara benzer bir mûcize daha istemeleridir. İşte Allah’u Teâlâ, böyle bir mûcize verdiğinde, buna da inanmayıp yalanladıkları takdirde helâk olacaklarını beyan etmektedir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu hâdise nakledilmiştir:

قَالَتْ قُرَيْشٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ أَنْ يَجْعَلَ لَنَا الصِّفَا ذَهَبًا وَنُؤْمِنُ بِكَ قَالَ وَتَفْعَلُونَ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَدَعَا فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ عَزَّ وَجَلَّ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ إِنَّ شَيْئًا أَصْبَحَ لَهُمُ الصِّفَا ذَهَبًا فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْهُمْ عَذَّبْنَاهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ وَإِنْ شِئْتَ فَتَحْتُ لَهُمْ بَابَ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (قَالَ بَلْ بَابُ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (حم عن ابن عباس

Kureyşliler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: "Rabbine duâ et de bize Safa Tepesi’ni altın yapsın, sana inanalım" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara: "Şâyet bunu yaparsam beni tasdik eder misiniz?" diye sorunca, onlar: "Evet" dediler. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şöyle dedi: Rabbinin sana selâmı var ve der ki: "İsterse onlar için Safa Tepesi altın olur, ama içlerinden her kim bundan sonra küfre devam ederse; onu âlemlerden hiç kimseyi azaplandırmadığım bir biçimde azaplandırırım. İstersen de, onlar için tevbe ve rahmet kapılarını açarım." Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, tevbe ve rahmet kapılarını isterim" dedi.[1]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraca çıkması, ayı ikiye bölmesi, parmaklarından çeşmeler akması gibi sayılamayacak kadar çok mûcizesi vardı. Bu hususta Sûre-i Kamer, Âyet 1 ve izahına bakınız.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2058.

((أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُثْلَىٰ عَلَيْهِمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ) ٥١)

51. Kendilerine okunan kitabı (Kur'ân'ı) sana indirmemiz onlara yetmedi mi? Şüphesiz bu kitapta, îman eden bir topluluk için elbette bir rahmet ve öğüt vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Yahyâ b. Ca'de Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, üzerinde Tevrat'tan yazı bulunan bir kol kemiği (kürek kemiği) getirildi, o da şöyle buyurdu:

كَفَىٰ بِقَوْمٍ ضَلَالًا أَنْ يَزْعُبُوا عَمَّا جَاءَ بِهِ نَبِيُّهُمْ إِلَىٰ مَا جَاءَ بِهِ نَبِيٌّ غَيْرُ نَبِيِّهِمْ أَوْ كِتَابٌ غَيْرُ كِتَابِهِمْ فَأَنْزَلَ اللَّهُ (عَزَّ وَجَلَّ: أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ (الدارمی عن يحيى بن جعدة

"Peygamberlerinin getirdiğinden yüz çevirip, başka bir Peygam-berin getirdiklerine yahut kendi kitaplarından bir başka kitaba yönelmek bir kavme sapıklık olarak yeter." Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Kendilerine okunan kitabı (Kur'ân'ı) sana indirmemiz onlara yetmedi mi?" diye geçen Sûre-i Ankebût, Âyet 51'i indirdi.[1]

Yine bu hususta Câbir Radiyallâhu anhu, şu hâdiseyi nakleder:

أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكِتَابٍ أَصَابَهُ مِنْ بَعْضِ أَهْلِ الْكُتُبِ فَقَرَأَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَغَضِبَ فَقَالَ أُمْتَهُوْكُمْ فِيهَا يَا ابْنَ الْخَطَّابِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ جِئْتُكُمْ بِهَا بَيِّنَاتٍ نَفِيَّةٍ لَا تَسْأَلُوهُمْ عَنْ شَيْءٍ فَيُخْبِرُوكُمْ بِحَقِّ فَتُكَذِّبُوا بِهِ أَوْ بِبَاطِلٍ فَتُصَدِّقُوا بِهِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ مُوسَى صَلَّى

(اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ حَيًّا مَا وَسِعَهُ إِلَّا أَنْ يَتَّبِعَنِي (حم عن جابر بن عبد اللّٰه

Ömer b. el-Hattab, Ehl-i Kitab'ın bâzısının elinde bulunan kitaplarından bir bölümünü Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e okuyunca, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kızdı ve buyurdu ki:

"Onlar (kitaplarını tahrif etmek sûretiyle) şüpheye düşmüş olan kimselerdir. Ey Hattab'ın oğlu! Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, size temiz ve saf olan Kur'ân ile geldim. Ehl-i Kitab'a herhangi bir şeye dair soru sormayın. Onları dinlemeniz hâlinde, ya size hakkı haber verirler siz de onu yalanlarsınız, yahut bâtıl olan bir şeyi haber verirler siz de onu tasdik etmiş olursunuz. Şâyet Mûsâ hayatta olsaydı, onun için dahi bana tâbi olmaktan başka yapacak bir şey olamazdı." [2]

[1] Sünen-i Dârimî, Mukaddime 42.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14623.

قُلْ كَفَىٰ بِاللّٰهِ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللّٰهِ)
((أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ٥٢)

52. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Benimle sizin aranızda şâhit olarak Allah yeter. O, göklerde ve yerde olanları bilir. Bâtıla inanıp Allah'ı inkâr edenler, işte onlar, hüsrâna uğrayanların ta kendileridir.

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَوْلَا أَجَلٌ مُّسَمًّى لَّجَاءَهُمُ الْعَذَابُ وَلَيَأْتِيَنَّهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (٥٣) يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ (٥٤) يَوْمَ يَغْشَىٰهُمْ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذوقُوا بِالْعَذَابِ ((مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ٥٥)

53-55. Ey Habîbim! Senden azâbın hemen gelmesini isterler. Her şey için bir zaman belirlenmiş olmasaydı, onların azâbı da istedikleri gibi hemen gelirdi. Yemin olsun ki, onlar için belirlenmiş olan azap, farkında değillerken kendilerine ansızın gelir.* Senden azâbın hemen gelmesini isterler. Halbuki Cehennem, o kâfirleri elbette kuşatmış bulunmaktadır.* Azap, onları üstlerinden ve ayaklarının altından sardığı gün, Allah'ı Teâlâ onlara: "Yaptıklarınızın cezâsını tadın" der.

يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةً فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ (٥٦) كُلُّ نَفْسٍ ذَاقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ)
((٥٧)

56-57. Ey îman eden kullarım! Benim arzım geniştir. O halde Bana ibâdet edin.* Her nefis ölümü tadacaktır. Sonra Bize döndürüleceksiniz.

İzah: Allah'ı Teâlâ: "Ey îman eden kullarım! Yeryüzü geniştir. Bir yerde dîni açıklamak ve ibâdet etmek size kolay olmazsa, oradan hicret edin ve Bana ibâdet edin" diye buyurmuştur.

Bir kimsenin dînini muhafaza etmek için başka yere hicret etmesinin mükâfatı hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ فَرَ بَدِينِهِ مِنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ وَإِنْ كَانَ شَبِيرًا اسْتَوْجَبَ الْجَنَّةَ وَكَانَ رَفِيقَ إِبْرَاهِيمَ وَمُحَمَّدَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ ((القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن الحسن))

"Bir kimse dînini muhafaza etmek için bir yerden bir yere hicret ederse, eğer hicreti bir karış mesafe olsa bile, o kimsenin Cennete girmesi vâcip olur ve Cennette arkadaşı İbrâhim Aleyhisselâm ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem olur."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(الْبِلَادُ بِلَادُ اللَّهِ وَالْعِبَادُ عِبَادُ اللَّهِ فَحَيْثُمَا أَصَبْتَ خَيْرًا فَأَقِمْ) (حم عن الزبير بن العوام)

"Beldeler Allah'ın beldesi, kullar Allah'ın kuludur. Sen nerede hayır görürsen orada yerleş."[2]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 4, s. 97; Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 388; Nûr'ul-Beyan, c. 2, s. 774.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1346.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِعْمَ أَجْرُ ((الْعَامِلِينَ ٥٨) الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (٥٩)

58-59. İman edip sâlih amellerde bulunanları, elbette onları Cennette altlarından nehirler akan köşklere yerleştireceğiz. Orada ebedî kalacaklardır. Sâlih amellerde bulunanların mükâfatı ne güzeldir.* Onlar ki, (kâfirlerin eziyetlerine ve gurbetin sıkıntılarına) sabrettiler ve Rablerine tevekkül ettiler.

İzah: Cennetteki köşklere dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَتَرَاوُنَ أَهْلَ الْغُرَفِ مِنْ فَوْقِهِمْ كَمَا تَتَرَاوُنَ الْكَوْكَبُ الدَّرِّيُّ الْغَابِرَ مِنَ الْأَفْقِ مِنَ الْمَشْرِقِ أَوْ الْمَغْرِبِ لِتَفَاضُلِ مَا بَيْنَهُمْ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ تِلْكَ مَنَازِلُ الْأَنْبِيَاءِ لَا يَبْلُغُهَا غَيْرُهُمْ قَالَ بَلَى وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ (رَجَالٌ آمَنُوا بِاللَّهِ وَصَدَّقُوا الْمُرْسَلِينَ (م ابى سعيد الخدرى

"Şüphesiz Cennet ehli, üstlerinde bulunan köşklerdeki kimselerin makâmını, sizin doğu veya batı tarafında ufukta bulunan ve inci gibi parıldayan yıldızı gördüğünüz gibi göreceklerdir. Buna sebep ise aralarındaki fazilet farkıdır." "Yâ Resûlallah! O dedikleriniz Peygamberlerin makâmıdır, zâten onlardan başka kimse oraya ulaşamaz" dediler. Bunun üzerine buyurdu ki: "Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, hayır; bunlar Allah'a îman eden ve Resulleri tasdik eden birtakım kimselerdir."[1]

Yine bu konuda Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَغُرَفًا يَرَى ظُهُورُهَا مِنْ بُطُونِهَا وَبُطُونُهَا مِنْ ظُهُورِهَا فَقَامَ إِلَيْهِ أَعْرَابِي فَقَالَ لِمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ هِيَ لِمَنْ أَطَابَ الْكَلَامَ وَأَطْعَمَ الطَّعَامَ وَأَدَامَ الصِّيَامَ وَصَلَّى بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ (ت عن على

"Cennette öyle yüksek köşkler vardır ki, içerisinden dışarı, dışardan da içerisi görülür." Bir bedevî ayağa kalkıp: "Yâ Resûlallah! Bunlar kimlere verilecektir?" diye sorunca, buyurdu ki: "Bunlar, güzel nasihatte bulunan, yemek yediren, oruca devam eden ve insanlar uykudayken Allah için namaz kılanlara verilecektir."[2]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 4 (11).

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 3.

(وَكَأَيُّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (٦٠)

60. Nice canlılar vardır ki, rızıklarını taşıyamaz. Onların da sizin de rızkını veren Allah'tır. O, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, hicret emri gelince, "Geçim vâsıtamız olmayan yerlere nasıl gidelim?" diyenlere karşı nâzil olmuştur.

Rızık hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَوَكَّلُونَ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرَزَقْتُمْ كَمَا يُرْزَقُ الطَّيْرُ تَغْدُو خِمَاصًا وَتَرُوحُ بِطَانًا (ت عن عمر بن الخطاب)

"Şâyet sizler, Allah'a hakkıyla tevekkül edecek olursanız, O, sizleri sabahleyin aç karınla gidip akşama karınları dolu olarak dönen kuşlar gibi rızıklandırır." [1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Zühd 27.

(وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ) (٦١)

61. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, müşriklere: "Gökleri ve yeri kim yarattı, güneşi ve ayı hizmetinize kim verdi?" diye sorsan, elbette "Allah" derler. O halde nasıl haktan yüz çeviriyorlar?

(اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ) (٦٢)

62. Allah'ı Teâlâ, rızıkı kullarından dilediğine geniş ve dilediğine dar eder. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, her şeyi hakkıyla bilendir.

وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ (٦٣) وَمَا ظَنُّهُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوَ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِیَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (٦٤) (

63-64. Yemin olsun ki, müşriklere: "Kim semâdan su indirip de onunla yeri ölümünden (bitkiler kuruduktan) sonra diriltti?" diye sorsan, elbette "Allah" derler. Ey Habîbim! De ki: "Allah'a hamd olsun." Fakat onların birçoğu akletmezler.* Bu dünyâ hayatı, oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Hakiki hayat, âhiret yurdundaki hayattır. Keşke bilselerdi!

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Fakat onların birçoğu akletmezler" diye buyrulmaktadır. Müşrikler, hem Allah'ı bilirler, hem de putlara taparak Allah'a ortak koşarlardı. Böylece onlar, nefislerine hoş geleni yaptıkları için küfre düşmüşlerdir. İşte bu şekilde de dünyâyı âhirete tercih etmişlerdir.

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِكِ دَعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّيْهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ (٦٥) لِيَكْفُرُوا بِمَا (٦٦) (أَلْبَنَاهُمْ وَلِيَتَمَنَّعُوا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ)

65-66. O müşrikler, gemiye bindikleri vakit, dîni sâdece O'na hâlis kılarak Allah'a duâ ederler. Fakat Allah'ı Teâlâ onları kurtarıp karaya çıkarınca, hemen Allah'a ortak koşarlar.* Onlar, kendilerine verdiğimiz nîmetlere nankörlük etsinler ve arzularınca eğlensinler bakalım. Âkıbetlerini yakında bileceklerdir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "O müşrikler, gemiye bindikleri vakit, dîni sâdece O'na hâlis kılarak Allah'a duâ ederler" diye buyrulmaktadır. Yani müşrikler gemiye bindiğinde, gemi fırtınaya kapılıp batma tehlikesi geçirirse, hemen Allah'a ortak koştukları putları bırakarak, sâdece Allah'a ihlasla duâ ederler ve o âfetten kurtulmayı dilerler, demektir.

((أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ) ٦٧)

67. Mekke ahâlisi görmüyorlar mı ki, etraflarında bulunan insanlar öldürölüp esir edilirken, Biz Mekke'yi emin bir belde kıldık. Bu nîmetlerden sonra, bâtila îman ediyor ve Allah'ın nîmetlerini inkâr mı ediyorlar?

İzah: Allah'ı Teâlâ: Ey Mekke halkı! Sizin çevrenizdeki insanlar, saldırılara maruz kalarak öldürölüyor ve esir ediliyorlar. Fakat sizin yaşadığınız Mekke'yi emin bir yer kıldığım için, siz yağma, düşmanlık, öldürölme ve esir alınma gibi şeylere maruz kalmıyorsunuz. Nitekim Mekke'ye saldırmak isteyen Ebrehe ve ordusunun ne hâle geldiğini gördünüz. Durum böyle iken siz hâlâ, Benden başkasına îman ederek, bu nîmetlerimi inkâr mı ediyorsunuz? diye buyurmuştur.

((وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ) ٦٨)

68. Allah'a iftira edenden (O'na ortak koşandan) yahut Peygamber geldiği vakit, onu yalanlayandan daha zâlim kim vardır? Cehennemde kâfirler için kalacak yer mi yok?

((وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ) ٦٩)

69. Bizim uğrumuzda cihat edenlere, Biz mutlaka yollarımızı gösteririz. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, muhsinlerle beraberdir.

İzah: Cihat iki kısımdır. Biri Allah için kâfirlerle yapılan cihattır. Diğer de kişinin Allah için kendi nefsiyle yaptığı cihattır.

Kâfirle yapılan cihat hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle

buyurmuştur:

أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَاسْأَلُوا اللَّهَ الْعَافِيَةَ فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ (السُّيُوفِ ... (خ م عن ابن ابي اوفى)

"Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı istemeyin! Allah'tan afiyet (rahatlık, huzur, saadet) isteyin. Fakat düşman da karşınıza çıkarsa, o zaman da sebat-ı kadem edin (sağlam durup düşmandan kaçmayın) ve bilin ki Cennet kılıçların gölgesi altındadır..."[1]

Nefisle yapılan cihat hakkında da Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزَاةٍ فَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: قَدِمْتُمْ خَيْرَ مُقَدَّمٍ وَقَدِمْتُمْ مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ إِلَى الْجِهَادِ الْأَكْبَرِ قَالُوا: وَمَا الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ؟ قَالَ: مُجَاهَدَةُ الْعَبْدِ هَوَاهُ (الدَّيْلَمِيُّ الْخَطِيبُ فِي تَارِيخِهِ عَنْ جَابِرٍ)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir harpten[2] dönerken: "Daha hayırlı olana dönüş yapıyorsunuz. Küçük cihattan büyük cihada dönüyorsunuz" buyurdu. Sahâbîler: "O büyük cihat nedir?" dediler. "Kulun nefsiyle edeceği cihattır" buyurdu.[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ (ت ح م عن فضالة)

"Asıl mücâhit, nefsi ile cihat eden kimsedir."[4]

İşte bir kimse, nefsiyle mücâhede ederek bildiği ile de amel ederse, Allah'ı Teâlâ kendisine vâsıl olacak yolları o kula bildirir. Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

(مَنْ عَمِلَ بِمَا عَلِمَ اللَّهُ مَا لَمْ يَعْلَمْ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

"Her kim bildiği ile amel ederse, Allah'ı Teâlâ ona bilmediklerini öğretir."[5]

Yine bu konu hakkında Sûre-i Nisâ, Âyet 95-96 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Cihat 114; Sahih-i Müslim, Cihat 6 (19-21).

[2] Bu Hadis-i Şerif'te geçen harp, Tebuk Gazvesi'dir (Gunyet'üt-Tâlibîn, c. 1, s. 155).

[3] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 11719, 11260; Râmûz'ul-Ehâdîs, 334/6; İmam Gazâlî, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 3, Hadis No: 117.

[4] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Cihat 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22840.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 13, s. 364; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 223/10.

30-RÛM SÛRESİ

Bu sûre 60 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrenin ilk âyetlerinde Hristiyan Rûmların, Mecûsi Farşlılara gâlip gelerek Kuds-i Şerif'i onların elinden alacakları haber verilmektedir. Bu sebeple "Rûm Sûresi" diye isimlendirilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

الْم (۱) غُلِبَتِ الرُّومُ (۲) فِیْ اَدْنٰی الْاَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُوْنَ (۳) فِیْ بَضْعِ سِنِّیْنَ لِلّٰهِ (۴) الْاَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدٍ وَیَوْمَئِذٍ یَفْرَحُ الْمُؤْمِنُوْنَ (۵) بِنَصْرِ اللّٰهِ یَنْصُرُ مَنْ یَّشَآءُ وَهُوَ الْعَزِیْزُ الرَّحِیْمُ (۶) وَعَدَ اللّٰهُ لَا یُخْلِفُ اللّٰهُ وَعْدَهُ وَلَیْكَ اَكْثَرُ النَّاسِ لَا یَعْلَمُوْنَ (۷)

1-6. Elif, Lâm, Mîm.* Rûm mağlup oldu.* Yakın bir yerde Rûm mağlup oldu. Onlar bu mağlubiyetten sonra (Fars'a) gâlip olacaklardır.* Senelerin parçasında gâlip olacaklardır. Önce mağlubiyet, sonra gâlibiyet Allah'ın emriyledir. Rûm gâlip olduğu gün, Mü'minler sevinirler.* Dilediğine yardım eden Allah'ın yardımıyla sevinirler. O, her şeye gâliptir, çok merhametlidir.* Allah'u Teâlâ, (Rûmların gâlip geleceğini) vaad etti. Allah'u Teâlâ vaadinden aslâ dönmez. Lâkin insanların çoğu bilmezler.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebi, İkrime Hazretlerinden ve bâzı Sahâbîden şöyle nakledilmiştir:

Mecûsi olan Farşlılar ile Hristiyan olan Rûmlar arasında bir harp meydana gelmiş ve bu savaşta Rûmlar mağlup olmuştu. Mecûsiler Rûmların elinden birçok şehri almış ve en sonunda Kuds-i Şerif'i de almıştı. Bu haber Mekke'de müşrikleri sevindirmişti. Onlar: "Bizim gibi müşrik olan Mecûsiler, kitap ehli olan Rûmlara gâlip geldi. Biz müşrikler de, kitap ehli olan Müslümanlara gâlip geleceğiz" dediler. Onların böyle söylemesi Ashâbı üzmüş idi. Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu, müşriklere: "Çok sevinmeyin kısa zaman içinde Rûmlar, Farşlılara gâlip gelecektir" dedi. Bunun üzerine Übeyy İbn-i Halef, Hz. Ebû Bekir'i yalanladı. Çünkü Rûmlar, çok zayıf düşmüşlerdi. Hz. Ebû Bekir de: "Ey Allah'ın düşmanı! Yalancı sensin" deyince Übeyy İbn-i Halef, Hz. Ebû Bekir'e, "Bahse girelim" dedi. Hz. Ebû Bekir de bunu kabul etti ve nihâyet aralarında bir

mukavele yaptılar. Buna göre, bir sene içinde Rûmlar gâlip gelirse, Übeyy İbn-i Halef, Hz. Ebû Bekir'e on deve verecek, aksi durumda da Hz. Ebû Bekir, ona on deve verecekti. Bu antlaşma imzalama safhasına gelince, Hz. Ebû Bekir, Übeyy İbn-i Halef'e: "Benim soracağım birisi var, ona sormadan imzalamam" dedi. Übeyy İbn-i Halef de: "Soracağın kişiye sor, kime soracağını da biliyorum" dedi. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına gelerek bu hâdiseyi anlattı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sükût etti. Bu sırada Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve "Elif, Lâm, Mîm.* Rûm mağlup oldu.* Yakın bir yerde Rûm mağlup oldu. Onlar bu mağlubiyetten sonra (Fars'a) gâlip olacaklardır.* Senelerin parçasında gâlip olacaklardır..." diye devam eden Sûre-i Rûm, Âyet 1-6 nâzil oldu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ebû Bekir'e:

- Yâ Ebû Bekir! Âyette geçen, "Senelerin parçası"; üç olur, beş olur, yedi olur, dokuz olur. Dokuzdan ilerisi parça sayılmaz.[1] Sen yaptığın bahiste seneyi on, deveyi yüz et, öyle sözleşme yap. On seneden evvel Rûmlar kazanacak, diye buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu, Übeyy İbn-i Halef'in yanına gelerek, "Sen kendine güveniyorsan, on deve az olur, deveyi yüz edelim, seneyi de on yapalım" dedi ve öyle yaptılar. Nihâyet mukavelenin dokuzuncu senesinde Rûmlar, Mecûsilere gâlip gelmişti.

Hudeybiye'de kâfirler, Müslümanları Mekke'ye bırakmayıp engel olmuşlardı. Orada uzun bir süre kaldıkları için Müslümanların erzakları da azalmıştı. Bu sebeple de sıkıntı olmuştu. O sırada Mecûsilerin elinden Rûmlar, Kudüs'ü tekrar aldılar, diye haber geldi. Hz. Ebû Bekir, Übeyy İbn-i Halef ile yapığı sözleşmeyi Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gösterdi ve "Rûmlar, Kudüs'ü almışlar; ne emir buyurursun?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'de: "Git yüz deveyi getir" diye buyurdu.

Hz. Ebû Bekir gitti ki, Übeyy İbn-i Halef ölmüş, çocukları vardı. Übeyy İbn-i Halef, Uhud Harbi'nde Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından aldığı bir kılıç darbesiyle yaralanmış ve Mekke'ye dönünce de ölmüştü. Hz. Ebû Bekir, onun çocuklarına aralarındaki sözleşmeyi gösterdi. Çocukları kendi aralarında yüz deveyi tedarik edip verdiler.

Hz. Ebû Bekir, yüz deveyi Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e götürdü ve "Ne yapayım Yâ Resûlallah?" dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve

sellem de: "Develeri kesin, Ashâb yesin" buyurdu. İşte din meselesinde, bir kâfir veya inkârcıyla bu şekilde bahse girmek câizdir.

[1] Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 11, s. 550.

((يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ (۷))

7. Onlar, dünyâ hayatından zâhir olanları bilirler ve âhiretten ise tamamen gâfildirler.

((أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِمْ مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ (۸))

8. Onlar, nefisleri hakkında tefekkürde bulunmadılar mı? Allah'ı Teâlâ gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları hak ve hikmete uygun olarak ve belirli bir süre için yarattı. İnsanların çoğu Rablerine kavuşmayı inkâr ederler.

((أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (۹)) ((ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا أَنُؤَا السُّوْءِ أَن كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ (۱۰))

9-10. Onlar, yeryüzünde gezip kendilerinden önce gelen kavimlerin âkîbetlerinin nasıl olduğuna ibret nazarıyla bakmıyorlar mı? Onlar kuvvetçe kendilerinden daha üstün idiler. Yeri ziraat için sürdüler ve bina ve sâir şeylerle onlardan daha fazla imar ettiler. Peygamberleri de onlara apaçık mûcizelerle gelmişlerdi. Allah'ı Teâlâ onlara zulmetmedi. Lâkin onlar, (helâklerini gerektiren amelleri yapmakla) kendi nefislerine zulmettiler.* Sonra o kötülük yapanların âkıbeti çok kötü oldu. Çünkü onlar, Allah'ın âyetlerini yalanlıyor ve onlarla alay ediyorlardı.

((اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (۱۱)) ((وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ (۱۲)) ((وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ) ((مِنْ شُرَكَائِهِمْ شُفَعَاءُ وَكَانُوا بِشُرَكَائِهِمْ كَافِرِينَ (۱۳)) ((وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُنْفَخُونَ (۱۴))

11-14. Allah'ı Teâlâ, halkı yoktan var eder, sonra öldürür ve tekrar diriltir. Sonra O'na döndürüleceksiniz.* Kıyâmet koptuğu vakit mücrimler, ümitsizce sükût ederler.* Allah'a ortak koştukları şeylerden kendilerine şefaatecek kimse bulunmaz. O zaman onlar, ortak koştukları şeyleri inkâr ederler.* Kıyâmet koptuğu gün, işte o gün Mü'minlerle kâfirler birbirlerinden ayrılırlar.

((فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ (۱۵))

15. İman edip sâlih amellerde bulunanlara gelince, işte onlar Cennet bahçesinde mesrur olurlar.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın, Mü'minlere sâlih amellerinin karşılığında Cennette vereceği nîmetler hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللَّهُ أَعَدَدْتُ لِعِبَادِي الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ فَاَقْرَعُوا إِنِ (شِئْنُكُمْ) فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ { (خ م عن ابى هريرة

Allah'ı Teâlâ: "Sâlih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın hatırından geçirmediği nîmetler hazırladım" diye buyurdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: Dilerseniz, "Artık yaptıkları sâlih amellere mükâfat olarak, kendileri için gözlerini aydın edecek şeylerden neler saklandığını hiç kimse bilmez" mealindeki Sûre-i Secde, Âyet 17'yi okuyun.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul- Halk 7; Sahih-i Müslim Cennet 1; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 33.

(وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ فَأُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ) (١٦)

16. Küfrü yüklenip âyetlerimizi ve âhirete kavuşmayı yalanlayanlar ise, işte onlar dâimi bir azap içinde bulundurulurlar.

فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ (١٧) وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ (تَنْظُرُونَ) (١٨)

17-18. O halde, akşama girdiğiniz vakit ve sabaha erdiğiniz vakit Allah'ı Teâlâ'yı tesbih edin (namaz kılın). * Göklerde ve yerde hamd, O'na mahsustur. Günün sonunda ve öğle vaktinde de Allah'ı Teâlâ'yı tesbih edin.

İzah: Âyet-i Kerîme'de "Tesbih edin" diye geçen ifadenin buradaki anlamı "Namaz kılın" demektir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu âyetler hakkında şöyle buyurmuştur:

- Bu iki âyette, beş vakit namaz, vakitleriyle beraber bildirilmektedir. Burada geçen akşama girdiğiniz vakit dediği, akşam ve yatsı namazı; sabaha erdiğiniz vakit dediği, sabah namazı; günün sonunda dediği, ikindi namazı ve öğle vakti

dediği de öğle namazıdır.

Beş vakit namaz, Mekke'de hicretten evvel farz kılınmıştır. Mîrac-ı Nebî hakkındaki Hadis-i Şerif de bunu göstermektedir.[1]

Birçok Hadis-i Şerif'te namazın beş vakit olduğu açıkça beyan edilmektedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den günümüze kadar bütün Ehl-i Sünnet toplumu namazı beş vakit olarak kılınmıştır. Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَمْ افْتَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى عِبَادِهِ مِنَ الصَّلَوَاتِ قَالَ افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَى عِبَادِهِ صَلَوَاتٍ خَمْسًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ قَبْلُهَا أَوْ بَعْدُهَا شَيْئًا قَالَ افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَى عِبَادِهِ صَلَوَاتٍ خَمْسًا فَحَلَفَ الرَّجُلُ لَا يَزِيدُ عَلَيْهِ شَيْئًا وَلَا يَنْقُصُ مِنْهُ شَيْئًا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ صَدَقَ لِيَدْخُلَنَّ الْجَنَّةَ) (ن عن انس)

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Allah, kullarına kaç vakit namazı farz kıldı?" diye sorunca, buyurdu ki: "Allah, kullarına beş vakit namazı farz kıldı." Adam: "Bunlardan önce veya sonra başka bir şey var mı?" deyince de, buyurdu ki: "Allah, kullarına beş vakti farz kıldı." Bu cevap üzerine adam: "Onun üzerine bir vakti artırmayacağına, bir vakti de eksiltmeyeceğine dair yemin etti." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bu adam sözünde durursa mutlaka Cennete girecektir" buyurdu.[2]

Bu Hadis-i Şerif'te bahsi geçen kişi; beş vakit namaz üzerine ilave veya eksiltme yapmayacağını yemin ederek söylemektedir. Bu ifade nâfile kılmayacağı anlamında değil, sâdece Allah'ı Teâlâ'nın beş vakit farzını beş vakitten fazla artırmayacağı veya eksiltmeyeceğim, demektir.

[1] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 6, Enbiyâ 22-23, Salat 1; Sahih-i Müslim, İman 74; Sünen-i Nesâî, Salât 1; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet'üs-Salât 194.

[2] Sünen-i Nesâî, Salât 4.

(يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَلِكَ تُخْرَجُونَ) ١٩)

19. Allah'ı Teâlâ, ölüden diriyi çıkarır, diriden de ölüyü çıkarır ve yeri ölümünden (bitkiler kuruduktan) sonra diriltir. İşte kabirlerinizden de böyle çıkarılırsınız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Allah'u Teâlâ, ölüden diriye çıkarır, diriden de ölüyü çıkarır" diye buyurmaktadır. Yani Allah'u Teâlâ, insanları nasıl yoktan var ettiyse, var olanları da öyle yok edip mahşerde tekrar diriltir, demektir. Bu âyetin bir diğer anlamı da: "Âlim babadan zâlim evlat, zâlim babadan da âlim evlad olabilir" demektir. Meselâ: Ebû Cehil, câhillerin babası olup küfürde en azgın bir kimse iken, oğlu İkrime Radiyallâhu anhu îman edip Müslüman olarak âlim bir kimse olmuştur. İşte zâlim bir babadan âlim bir evlat meydana gelmiş ve böylece Allah'u Teâlâ bir ölüden diriye halk etmiştir. Âdem Aleyhisselâm da Ulu'l-Azim bir Peygamber olup âlim bir baba iken, oğlu Kâbil Allah'u Teâlâ'nın emrine karşı gelerek kardeşi Hâbil'i haksız yere öldürüp zâlim olmuştur. İşte Allah'u Teâlâ diriden de, ölüyü halk etmiştir. Bu izaha göre de ölüden maksat kâfir, diriden maksat da Mü'mindir.

(وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ (٢٠))

20. Sizi topraktan yaratması, sonra hemen beşer olup yeryüzüne dağılmanız, Allah'ın varlığını ve kudretini gösteren delillerindendir.

İzah: Atanız Âdem Aleyhisselâm'ı topraktan yaratması, sonra sizlerin onun soyundan meydana gelerek yeryüzüne dağılmanız, Allah'ın varlığını ve kudretini gösteren delillerindendir, demektir.

Âdem Aleyhisselâm'ın topraktan yaratılması hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ آدَمَ مِنْ قَبْضَةٍ قَبَضَهَا مِنْ جَمِيعِ الْأَرْضِ فَجَاءَ بَنُو آدَمَ عَلَى قَدَرِ الْأَرْضِ فَجَاءَ مِنْهُمْ (الْأَحْمَرُ وَالْأَبْيَضُ وَالْأَسْوَدُ وَبَيْنَ ذَلِكَ وَالسَّهْلُ وَالْحَزْنُ وَالْحَبِيثُ وَالطَّيِّبُ) (د ت عن ابى موسى)

"Allah'u Teâlâ, Âdem'i yeryüzünün her tarafından aldığı bir avuç topraktan yarattı. Bu sebeple Âdemoğulları, yeryüzünün renkleri ve tabiatları kadar değişik şekiller aldılar. Onlardan kimi siyah, kimi beyaz, kimi kırmızı, bâzısı da bunların karışımı bir renktedir ve bunlardan bâzısı yumuşak bâzısı sert, kimi çirkin, kimi de güzeldir." [1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 3; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 278/4.

(وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ)

(۱) لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ (۲۱)

21. Meyil ve ülfet etmeniz için, kendinizden size zevceler yaratması da O'nun varlığını ve kudretini gösteren delillerindendir. Allah'ı Teâlâ, kadınlarla erkekler arasında izdivaç sebebiyle sevgi ve merhamet yarattı. Şüphesiz bunda, tefekkür eden bir topluluk için elbette ibretler vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: "Kendinizden size zevceler yaratması" diye geçen ifade; Allah’u Teâlâ’nın, Havva annemizi ceset olarak Âdem Aleyhisselâm’dan yaratmasıdır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ فَإِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلْعٍ وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلْعِ أَعْلَاهُ فَإِنْ ذَهَبَتْ نُفْسُهُ كَسَرَتْهُ وَإِنْ تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ (خ م عن ابى هريرة

"Size kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim. Çünkü kadın kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburga kemiğinin en eğri kısmı üst tarafıdır. Onu doğrultmaya kalkarsan kırarsın, kendi hâline bırakırsan da sürekli olarak eğri kalır. Onun için kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim." [1]

Sûre-i Bakara, Âyet 228’de de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"... Kocaların kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi, kadınların da kocaları üzerinde hakları vardır. Fakat kocanın hakkı bir derece daha üstündür. Allah'ı Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir."

Rivâyete göre; adamın biri, Hz. Ömer’e hanımını şikâyetle geliyordu. Hz. Ömer’in kapısına geldiği zaman, hanımı Ümmü Gülsüm’ün Hz. Ömer’e bağırıp çağırdığını duydu. Adam kendi kendine şöyle dedi:

- Ben hanımıımı şikâyeteye geldim. Ama onun da başında aynı sıkıntı var.
Dönerken, Hz. Ömer onu çağırdı ve niçin geldiğini sordu. Adam şöyle dedi:
"Ben hanımıımı şikâyeteye gelmişim; ama duyacağımı duyduktan sonra vazgeçtim
" Bunun üzerine, Hz. Ömer dedi ki:

- Onun bende bâzı hakları var, onun için söylediği şeylerin hepsine aldırış etmiyorum. Şöyle ki: O ateşle aramda bir perdedir. Kalbim onunla sükûnet bulur. Harama dalmam. O benim için bir hazinedardır. Evimden çıkınca, malımın bekçiliğini yapar, korur. O, çamaşırcımdır; elbisemi yıkar. Çocuğumun

sütannesidir. O, bana ekmek pişirir, yemek yapar.

Bunu dinleyen adam: "Sana yapılan, bana da yapılıyor. Sen hoş görüp geçtikten sonra, ben de hoş görüp geçerim" dedi.[2]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي) (ه عن ابن عباس)

"Sizin en hayırlınız ailesine en hayırlı olanınızdır. Ben, ailesine en hayırlı olanınıyım."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 1, Nikah 80; Sahih-i Müslim, Radâ 18 (60).

[2] Tenbih'ül-Gafilîn, Bustân'ül-Ârifîn, s. 604-605.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Nikah 50.

(وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَالْوَأْنِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ) (٢٢)

22. Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da O'nun varlığını ve kudretini gösteren delillerindendir. Şüphesiz bunda, bilenler için elbette ibretler vardır.

(وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ) (٢٣)

23. Gecede uyumanız ve gündüzde O'nun lütfundan maişet talep etmeniz de O'nun varlığını ve kudretini gösteren delillerindendir. Şüphesiz bunda, söz dinleyen bir topluluk için elbette ibretler vardır.

(وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُخْرِجُ بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ) (٢٤)

24. (Yıldırım düşmesinden) korkmanız ve (yağmur yağmasını) ümit etmeniz için size şimşek göstermesi, semâdan su indirmesi ve onunla yeri ölümünden (bitkiler kuruduktan) sonra diriltmesi de O'nun varlığını ve kudretini gösteren delillerindendir. Şüphesiz bunda, akıllarını kullanan bir topluluk için elbette ibretler vardır.

(وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ (٢٥)

25. O'nun emriyle göklerin ve yerin durması ve ecellerinizden sonra sizi bir kere dâvet ettiği vakit, yerden hemen çıkmanız da O'nun varlığını ve kudretini gösteren delillerindendir.

İzah: Rivâyete göre; Hz. Ömer Radiyalâhu anhu, kuvvetli yemin edeceği zaman, "Göklerin ve yerin, emriyle ayakta durduğu Allah'a yemin ederim" diye söylemiş. Yani gökler ve yer, O'nun emri ve buyruğu ile ayakta durmaktadır. Sonra kıyâmet günü geldiğinde yerler başka yerlerle, gökler de başka göklerle değiştirilecek, ölümler kabirlerinden Allah'ın emri ve onları çağırması ile diriler olarak çıkacaklardır.

وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَه قَانِتُونَ (٢٦) وَهُوَ الَّذِي يَبْدُؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ (الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (٢٧)

26-27. Göklerde ve yerde kim varsa hepsi O'nundur. Hepsi O'na itaatkârdırlar.* Halkı yoktan var eden, sonra öldüren ve tekrar diriltten O'dur. Bu, O'na göre çok kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce sıfatlar O'nundur. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi, Allah'u Teâlâ'ya hiçbir şey zor değildir. Sûre-i Bakara, Âyet 117'de de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Allah'u Teâlâ, göklerin ve yerin yaratıcısıdır. O, bir şeyin olmasını istediği zaman, ona sâdece "Ol" der, o da hemen olur."

Allah'u Teâlâ'nın ölümleri diriltmesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şu Hadis-i Kudsî'yi nakletmiştir:

قَالَ اللَّهُ كَذَّبَنِي ابْنُ آدَمَ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ وَشَتَمَنِي وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ فَأَمَّا تَكْذِيبُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ لَنْ يُعِيدَنِي كَمَا بَدَأَنِي وَلَيْسَ أَوَّلُ الْخَلْقِ بِأَهْوَنَ عَلَيَّ مِنْ إِعَادَتِهِ وَأَمَّا شَتْمُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا وَأَنَا الْأَحَدُ الصَّمَدُ لَمْ أَلِدْ (وَلَمْ أُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لِي كُفْنًا أَحَدٌ (خ) ن عن ابى هريرة

Allah'u Teâlâ buyurdu ki: "Âdemoğlu Beni yalanladı. Beni yalanlamaması gerekirdi. Âdemoğlu Bana hakaret etti. Halbuki Bana hakaret etmemesi gerekirdi. Beni yalanlaması, "İlk olarak yarattığı gibi tekrar iade etmeyecektir" sözüdür. Bana hakareti ise, "Allah, çocuk edindi" demesidir. Halbuki Ben tekim, Samed'im (hiçbir şeye muhtaç değilim, her şey Bana muhtaçtır), doğurmadım ve

doğmadım ve hiç kimse Bana denk değildir.”[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i İhlâs 1; Sünen-i Nesâî, Cenâiz 117.

ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِنْ أَنْفُسِكُمْ هَلْ لَكُمْ مِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ شُرَكَاءَ فِي مَا رَزَقْنَاكُمْ فَأَنْتُمْ فِيهِ سَوَاءٌ (تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (٢٨)

28. Allah’u Teâlâ, size kendi hallerinizden misal verdi: Size verdiğimiz rızıklarda, sahibi olduğunuz kölelerinizin ortaklarınız olup, sizinle eşit paya sahip olmalarına râzı olur musunuz? Birbirinizden çekindiğiniz gibi onlardan da çekinir misiniz? (O halde nasıl olur da, yarattıklarını Allah’a ortak koşarsınız?) İşte böyle, aklını kullanan bir topluluk için âyetleri genişçe açıklarız.

(اِنَّ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا اَهْوَاءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ فَمَنْ يَهْدِي مَنْ اَضَلَّ اللّٰهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ (٢٩)

29. Bilakis (Allah’a ortak koşmakla nefesine) zulmedenler, hiçbir ilme dayanmayarak nefislerinin arzularına tâbi oldular. Artık Allah’u Teâlâ’nın dalâlette bıraktığı kimseye kim hidâyet edebilir? Onların hiçbir yardımcıları da yoktur.

فَاقِم وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللّٰهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللّٰهِ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ (فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللّٰهِ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ } (٣٠)

30. Ey Resûlüm! Hakka yönelerek yüzünü dosdoğru bir şekilde dîne çevir. Bu, Allah’u Teâlâ’nın insanlara verdiği bir fıtrattır. Allah’ın yaratışında hiçbir değişiklik yoktur. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ مَوْلُودٍ اِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ ثُمَّ يَقُولُ اِقْرَءُوا { فِطْرَةَ اللّٰهِ الَّتِي (فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللّٰهِ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ } (م عن ابى هريرة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Her doğan İslâm fıtratı üzerine doğar" buyurdu. Dilerseniz, Sûre-i Rûm, Âyet 30’daki: "... Bu, Allah’u Teâlâ’nın insanlara verdiği bir fıtrattır. Allah’ın yaratışında hiçbir değişiklik yoktur..." diye geçen buyruğu okuyun.[1]

İnsanlar, İslâm fıtratı üzere doğarlar. Fakat Allah’u Teâlâ kullarına irâde

vermiştir. Akıl bâliğ olduklarında kendi irâdeleriyle fıtratta var olan İslâm'ı seçip, o yolda müstakim olur ya da nefsin hevâsına, şeytanın iğvâsına uyarak küfrü seçip dalâlete düşerler. Allah âdildir, kimseye zulmetmez. Hidâyet ve dalâlet yoluna gitmek kişinin kendi irâdesindedir. Kişi nefesine uyarsa, işte o zaman hidâyet yolundan ayrılır ve dalâlete düşer.

Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Kudsi'de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي خُنَفَاءَ كُلُّهُمْ وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمْ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَالَتْهُمْ عَنْ دِينِهِمْ وَحَرَمْتُ عَلَيْهِمْ مَا أَخَلَّتْ لَهُمْ وَأَمَرْتُهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا (م عن عياض بن حمار)

"Ben, kullarımı Hanifler olarak (İslâm üzere) yarattım. Şeytânlar onlara geldi de, onları dinlerinden çevirdi. Benim onlara helâl kıldığımı onlara haram kıldı. Hakkında hiçbir delil indirmediğim şeyleri Bana ortak koşmalarını da onlara yine şeytanlar emretti (onlar da, nefislerine hoş geldiği için hemen şeytana tâbi oldular)..."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ وَيُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ كَمَا تُنْتَجِ الْبَهِيمَةُ بِهَيْمَةٍ جَمْعَاءَ هَلْ تُحْسِنُونَ فِيهَا مِنْ جَدْعَاءَ ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ {فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ (لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ) } (خ عن أبي هريرة)

"Anadan doğan herkes, İslâm fıtratı üzere doğar. Anne ve babasına uyarak Yahudi, Hristiyan yahut Mecûsi olur. Tıpkı bir hayvanın eksiksiz ve azaları yerli yerinde bir yavru doğurması gibi. Siz böyle bir yavrunun kulaklarının kesik olduğunu ve onda bir kusur bulunduğunu görebilir misiniz?" Daha sonra Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu dedi ki: Dilerseniz, "Ey Resûlüm! Hakka yönelerek yüzünü dosdoğru bir şekilde dîne çevir. Bu, Allah'ı Teâlâ'nın insanlara verdiği bir fıtrattır. Allah'ın yaratışında hiçbir değişiklik yoktur..." diye devam eden Sûre-i Rûm, Âyet 30'u okuyun.[3]

Semura b. Cundub Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

Bir gün Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Sahâbe-i Kirâm'a görmüş olduğu bir rüyâyı uzun uzadıya anlatmış ve bu rüyânın bir bölümünde; içinde çeşitli çiçeklerin bulunduğu bir bahçe içerisinde, etrafında çocuklar olan çok

uzun boylu birisini görmüş ve onun kim olduğunu meleklerle sorunca da, onlar demiş ki:

وَأَمَّا الرَّجُلُ الطَّوِيلُ الَّذِي رَأَيْتَ فِي الرَّوْضَةِ فَإِنَّهُ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَأَمَّا الْوَلَدَانِ الَّذِينَ حَوْلَهُ فَكُلُّ مَوْلُودٍ مَاتَ عَلَى الْفِطْرَةِ قَالَ فَقَالَ بَعْضُ الْمُسْلِمِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَأَوْلَادُ الْمُشْرِكِينَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَوْلَادُ الْمُشْرِكِينَ (خ حم عن سمرة بن جندب)

- Bahçedeki uzun boylu adam, İbrâhim Aleyhisselâm'dır. Etrafında bulunan küçük çocuklara gelince, bunlar da İslâm fitratı üzere doğup (akıl bâliğ olmadan) ölen çocuklardır. Orada bulunan Müslümanlardan bâzısı: "Yâ Resûlallah! Müşriklerin çocukları da buna dâhil mi?" diye sorunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, müşriklerin çocukları da dâhil" diye buyurmuştur.[4]

Müslüman olmayan anne ve babadan doğan çocuğun, İslâm üzere doğduğu ve büyüüp akıl bâliğ olduğunda, anne ve babası hangi dinde olursa olsun, o kimsenin, Allah'ı Teâlâ'nın kendisine verdiği akı ve irâdeyi kullanıp İslâm'ın hak olduğunu bilerek ona yönelmesi gerekir. Böyle yapmayıp nefsin hevâsına ve şeytanın iğvâsına uyarsa, Allah'ın azâbından kurtulamaz.

Bu husus Sûre-i Sâffât, Âyet 68-70'de: "Sonra onların dönüp varacakları yer, şüphesiz yine Cehennemdir.* Çünkü onlar, babalarını azgın buldular* ve onların izine uymada sürat gösterdiler" diye buyrulmaktadır.

Bu husus Sûre-i Lokmân, Âyet 15'te de şöyle geçmektedir:

"Eğer onlar, bilmediğin bir şeyi Bana ortak koşman için seninle mücâdele ederlerse, o zaman onlara itaat etme. Fakat dünyâda onlarla iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna tâbi ol. Sonra dönüşünüz Banadır. Ben de size yaptıklarınızı haber vereceğim."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة)

"Muhammed'in nefsinin kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinden olacaktır."[5]

İslâm'ın dışında olan bir kişi, hangi dinden ve milletten olursa olsun, mutlaka İslâm Dîni'ne girmesi gerekir. Aksi halde yeri Cehennemdir. Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 85'te şöyle buyurmaktadır:

"Her kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bu din ondan aslâ kabul edilmeyecek ve o kimse âhirette hüsrâna uğrayanlardan olacaktır."

Hâsılı bir kimse, hak yolu bulmaya yönelirse, Allah'ı Teâlâ onun önüne hakkı bulacak vesîle ve delilleri çıkarır. Bu kimse de aklını kullanarak delillerden ibret alırsa, Allah'ı Teâlâ onu doğru yola hidâyet eder.

Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i İnsân, Âyet 3'te şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki, Biz insana hidâyet yolunu gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör."

[1] Sahih-i Müslim, Kader 6 (22).

[2] Sahih-i Müslim, Cennet 16 (63).

[3] Sahih-i Buhârî, Cenâiz 92.

[4] Sahih-i Buhârî, Tâbir 48, Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19236.

[5] Sahih-i Müslim, İman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

مُنْيَبِينَ إِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ (٣١) مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا (شَيْعًا كُلِّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ (٣٢)

31-32. Hepiniz Allah'a yönelin, O'ndan korkun, namazı kılın ve müşriklerden olmayın.* Onlar ki, dinlerini parçaladılar ve fırka fırka oldular. Her fırka kendi inancını beğendi.

İzah: Namaz hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرَكَ الصَّلَاةَ) (م عن جابر

"Kişiyle, müşriklik ve kâfirlik arasındaki şey, namazı terk etmektir." [1]

İmam Nevevî, bu Hadis-i Şerif’i şöyle izah etmiştir: Kişiyi kâfir olmaktan meneden, namazı bırakmamış olmasıdır. Onu terk ettiği zaman kendisiyle şirk arasında bir mâni kalmaz da, belki kendisi küfre dâhil olur.

Namazı inkâr ederek terk eden kişi, küfre düşer. Fakat namazın hak olduğunu kabul ederek nefesine hâkim olamayıp ara sıra terk eden veya en azından Cuma ve Bayram namazlarına giden kimse ise, günahkâr olur. Nitekim Hanefi Mezhebi’ne göre; kişinin bir defa da olsa namaz kıldığına dair, şâhitlik eden bir kimse olursa, o kimsenin cenâze namazı kılınır.

Kişiye mahşerde amelden sorulacak ilk sual namazdır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَلَاتُهُ فَإِنْ وُجِدَتْ تَامَةً كُتِبَتْ تَامَةً وَإِنْ كَانَ انْتَقَصَ مِنْهَا شَيْءٌ قَالَ أَنْظِرُوا هَلْ تَجِدُونَ لَهُ مِنْ تَطَوُّعٍ يُكْمَلُ لَهُ مَا ضَيَّعَ مِنْ فَرِيضَةٍ مِنْ تَطَوُّعِهِ ثُمَّ سَائِرُ الْأَعْمَالِ تَجْرَى عَلَى (حَسَبِ ذَلِكَ) ن ت ه عن ابى هريرة

Mahşer gününde kulun işlediği amellerinden ilk olarak hesap vereceği şey, namazdır. Eğer namazı tamam ise, tamamdır, değilse Allah’u Teâlâ: "Kulumun nâfile namazlarına bakın" buyurur. Nâfile namazları varsa farzlardan eksikleri onunla tamamlanır. Böylece diğer amellerin hesabı da bu şekilde görülür.[2]

Bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’lerde namazın önemine dikkat çekilmektedir. Üzerine namaz farz olan her Müslümanın, beş vakit namazı aksatmadan kılması gerekir. Kılamayıp geçirdiği namazları olursa, bunları da mutlak sûrette kazâ etmelidir.

[1] Sahih-i Müslim, İman 35 (134).

[2] Sünen-i Nesâî, Salat 9; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâme’us-Salat 202.

وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا آذَاهُمْ مِنْهُ رَحْمَةٌ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ (٣٣) لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ (٣٤) أَمْ أَنْزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ (٣٥)

33-35. İnsanlara bir felâket isâbet ederse, Rablerine dönerek O’na duâ ederler. Sonra Rableri, kendi katından bir nîmet tattırınca (belâdan kurtuldukları vakit), onlardan bir fırka hemen Allah’a ortak koşarlar.* Varsınlar bir müddet daha âyetlerimizi inkâr etsinler, dünyevî hayat ile lezzet alsınlar. Âkıbetinizi yakında

bileceksiniz.* Yoksa Biz onlara bir hüccet (kitap) indirdik de, Allah’a ortak koşmalarını o mu söylüyor?

(وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَإِنْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ (۳۶)

36. İnsanlara bir nîmet tattırdığımız zaman, onunla mesrur olurlar. Kendi elleriyle kazandıklarının neticesi olarak kendilerine bir kötülük isâbet ederse de, hemen ümitsizliğe düşerler.

İzah: Allah’u Teâlâ insanı sıhhate, nîmetlere, hasta iken şifâyâ kavuşturduğu vakit, sevinip mutlu olur. Kendi hatâlarından dolayı ona bir belâ isabet edince de, Allah’ın rahmetinden ümidini keser, hakka yönelerek duâ ve niyazda bulunmaz. Fakat Mü’minler böyle değildir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ (أَصَابَتْهُ ضَرَاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ (م عن صهيب

“Mü’minin işi acâyiptir. Doğrusu onun her işi hayırdır. Bu husus Mü’minden başkası için böyle değildir. Ona iyilik ve genişlik isabet ederse, şükreder ve bu kendisi için hayır olur. Bir sıkıntı ve darlığa uğrarsa da, sabreder, bu da kendisi için hayır olur.”[1]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 13 (64).

(أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (۳۷)

37. Allah’u Teâlâ’nın, rızkı dilediğine geniş ve dilediğine dar ettiğini görmüyorlar mı? Şüphesiz bunda, îman eden bir topluluk için elbette ibretler vardır.

فَإِنَّ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ ذَلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۳۸) (

38. O halde akrabaya, miskinlere ve yolda kalmış gariplere hakkını ver. Bu, Allah’ın Cemâlini dileyenler için çok hayırlıdır. İşte onlar, felâha nâil olanlardır.

İzah: Bu âyette geçen hususlarla ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الصَّدَقَةَ عَلَى الْمَسْكِينِ صَدَقَةٌ وَعَلَى ذِي الرَّجْمِ اثْنَتَانِ صَدَقَةٌ وَصَلَّةٌ) (ن عن سلمان بن عامر

"Muhakkak ki, miskine verilen sadakanın sevabı bir mertebedir. Fakat akrabasından fakir olan birine verilen sadakanın sevabı iki mertebedir." [1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ جَائِزَتُهُ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ وَالضَّيْفَةُ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ فَمَا بَعْدَ ذَلِكَ فَهُوَ
(صَدَقَةٌ وَلَا يَجِلُّ لَهُ أَنْ يَتَوَيَّ عِنْدَهُ حَتَّى يُخْرِجَهُ) (خ أبى شريح الكعبي

"Allah'a ve âhîret gününe îman eden kimse, misafirine ikram etsin. Farz olan ikram bir gün ve bir gecedir. Ziyafet ise üç gündür. Üç günden fazla yapılırsa, bu da sadakadır. Misafirin üç günden fazla kalarak ev sahibine meşakkatte bulunması ise helâl değildir." [2]

[1] Sünen-i Nesâî, Zekât 81.

[2] Sahih-i Buhârî, Edeb 87.

وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ رَبًّا لِيَرْبُوهَا فَبِئْسَ الْأَمْوَالُ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ (فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُضْغَفُونَ) (٣٩)

39. İnsanların malları artsın diye fâiz olarak verdiğiniz şey, Allah katında artmaz. Fakat Allah'ın rızâsını dileyerek verdiğiniz zekât böyle değildir. İşte (mallarını ve sevaplarını) kat kat artıranlar ancak onlardır.

İzah: Zekât; fakirin, zengin olan kişilerin malı üzerindeki hakkıdır. Böyle olunca zekât, zenginin malını temize çıkarır. Zekât, İslâm'ın beş şartından biridir. Her Müslümanın, aslî ihtiyacından fazla nisap miktarı (en az 80 gr. altın) yahut bundan daha fazla malı olan ve üzerinden bir yıl geçen malının kırkta birini, ihtiyaç sahibi kimselere vermesi gerekir. Kişinin zekâtını vermeye, önce fakir olan kendi akrabalarından başlaması efdaldır.

Zekât hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَالْحَجِّ
(وَصَوْمِ رَمَضَانَ) (خ م عن ابن عمر

"İslâm beş şey üzerine bina edilmiştir: Lâ ilâhe illallâh Muhammed'en Resûlullâh, diye şehâdet getirmek. Namaz kılmak. Zekât vermek. Hacca gitmek. Ramazan ayında oruç tutmak." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, İman 1; Sahih-i Müslim İman 5 (20, 21)

اللّٰهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذَلِكَ مِنْ شَيْءٍ سُبْحَانَهُ ((وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ (٤٠)

40. Allah O'dur ki, sizi yarattı. Sonra rızkınızı verdi. Sonra sizi öldürür. Sonra diriltir. Allah'a ortak koştuğunuz şeylerden, bunların birini yapacak var mı? Allah'u Teâlâ, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır ve çok yücedir.

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (٤١) قُلْ ((سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ (٤٢)

41-42. İnsanların elleriyle kazandıkları günahlar yüzünden karada ve denizde fesat çıktı ki Allah'u Teâlâ, yaptıklarının bir kısmının cezâsını onlara tattırsın. Belki bulundukları isyan hâinden dönerler.* Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Yeryüzünde gezin, sizden öncekilerin sonlarının nasıl olduğunu görün." Onların çoğu müşrik idiler.

((فَاقْمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ مِنْ قَبْلُ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ يُصَدِّعُونَ (٤٣)

43. Öyleyse sen, Allah tarafından gelecek olan ve kimsenin de mâni olamayacağı o gün gelmeden önce, yüzünü dosdoğru olan İslâm Dîni'ne çevir. O gün insanlar, fırka fırka ayrılacaklardır.

مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلَا نَفْسَ لَهُمْ يَمْهَدُونَ* (٤٤) لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ ((فَضْلِهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ (٤٥)

44-45. Her kim kâfir olursa, kâfirliği kendi aleyhinedir. Her kim de sâlih amelde bulunursa, Cennette kendilerine güzel bir yer hazırlamış olurlar.* Böylece Allah'u Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanları lütfundan mükâfatlandırırsın. Şüphesiz O, kâfirleri sevmez.

İzah: Âyette: "Her kim de sâlih amelde bulunursa, Cennette kendilerine güzel bir yer hazırlamış olurlar" diye buyrulmaktadır. Yani Mü'minlerin amacı, sâlih ameller işleyerek Allah'ın rızâsına nâil olup Cennet-i Â'lâ'yı kazanmaktır.

Her nefis, dünyâda iken iyi veya kötü, yaptığıнын karşılığını mahşerde tam olarak alacaktır. O gün kimseye haksızlık edilmeyecektir.

Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 185’te de şöyle buyurmaktadır:

"Her nefis ölümü tadacaktır. Ve mahşer günü yaptıklarınızın karşılığı size mutlaka eksiksiz verilecektir. Artık kim Cehennemden uzaklaştırılıp Cennete giririlirse, muradına nâil olmuştur. Dünyâ hayatı, aldatıcı bir menfaatten başka bir şey değildir."

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ يُرْسِلَ الرِّيَّاحَ مُبَشِّرَاتٍ وَلِيُذِيقَكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَلِتَجْرِيَ الْفُلُكُ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ)
(تَشْكُرُونَ ٤٦)

46. Size (yağmur sebebiyle) rahmetinden tattırması, emriyle gemileri yüzdürmesi, lütfundan rızık talep etmeniz ve şükretmeniz için rüzgârları müjdeleyiciler olarak göndermesi de O’nun varlığını ve kudretini gösteren delillerindendir.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءُوهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَاَنْتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ)
(الْمُؤْمِنِينَ ٤٧)

47. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, senden önce nice Peygamberleri kendi kavimlerine gönderdik. Peygamberler, onlara apaçık mûcizelerle geldiler. Biz de (îman etmedikleri için) mücrimlerden intikam aldık. Mü’minlere yardım etmek ise üzerimize bir hak oldu.

اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسْفًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ)
خِلَالِهِ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ (٤٨) وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ يُنْزَلَ عَلَيْهِمْ مِنْ)
(قَبْلِهِ لُمْبُسِينَ ٤٩)

48-49. Rüzgârları gönderip onlarla bulutu sevk eden ve onu istediği gibi bâzen semâda yayan ve bâzen parça parça ayıran Allah’tır. Derken bulutun arasından yağmur yağdığını görürsün. Onu kullarından dilediklerine kavuşturunca, onlar hemen sevinirler.* Halbuki onlar, üzerlerine yağmur indirilmeden önce, elbette ümitlerini kesmişlerdi.

فَانْظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ لَمُحْيِي الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ)
(قَدِيرٌ ٥٠)

50. Allah'ın rahmet eserlerine bak! Yeri ölümünden (bitkiler kuruduktan) sonra, nasıl diriltiyor. Şüphesiz ki O, ölüleri de elbette diriltecektir. O, her şeye kâdirdir.

(وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ (٥١))

51. Yemin olsun ki, ekinlere zarar veren rüzgârı göndersek, onlar da ekinleri sararmış görseler, elbette onun ardından nankörlüğe başlarlar.

İzah: Rüzgârlar hakkında Abdullah İbn-i Amr Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

Rüzgârlar sekiz çeşittir. Bunlardan dördü rahmet, dördü de azaptır. Rahmet olanlar; yayıcı, müjdeleyici, birbiri ardınca gönderilen ve esip savuran rüzgârlardır. Azap olan rüzgârlar ise; Akîm denilen kısır ve aşılama yapmayan rüzgâr ile Sarsar adı verilen soğuk yeldir. Bu ikisi karadadır. Bir de Âsîf ve Kâsîf adı verilen, şiddetle esen fırtına şeklinde iki tür rüzgâr daha vardır ki, bu ikisi de denizde olur.

(فَإِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تَسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ (٥٢) وَمَا أَنْتَ بِهَادٍ الْعُمَىٰ عَنْ صَلَاتِهِمْ)
(إِنْ تَسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ (٥٣))

52-53. Ey Resûlüm! Şüphesiz sen, dâvetini ölülere duyuramazsın. Arkalarını dönüp giden (hakkı kabulden yüz çeviren) sağırlara da duyuramazsın.* Sen, körleri de dalâletlerinden kurtarıp hidâyete erdiremezsin. Sen ancak âyetlerimize îman edenlere duyurabilirsin. İşte Müslüman olanlar onlardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Ölüler" ifadesi, zâhir anlamda ölüler değil, hakkı bildiği halde îman etmekten yüz çevirip kalbi ölü olan kişilerdir. "Sağırlar" ifadesi de, aynı mânâda olup, bunlar da hakkı duyduğu halde haktan yüz çeviren kimselerdir. "Körler" diye geçen ifade de, hakikati gördüğü halde görmemezlikten gelip îmandan yüz çeviren kimselerdir.

(اَللّٰهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ)
(وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ (٥٤))

54. Sizi güçsüz olarak yaratan, sonra güçsüzlüğün ardından kuvvet veren, sonra kuvvetin arkasından tekrar güçsüzlük ve ihtiyarlık veren Allah'tır. Her şeyi bilen ve her şeye kâdir olan O'dur.

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ كَذَلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ (٥٥) وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ (وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ فَهَذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَلَكِنَّكُمْ كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (٥٦) فَيَوْمَئِذٍ لَا (يَنْفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ (٥٧

55-57. Kıyâmet koptuğu gün mücrimler (kâfirler), dünyâda az bir müddetten fazla kalmadıklarına yemin ederler. Onlar (dünyâda da) haktan işte böyle yüz çeviriyorlardı.* İlim ve îman ile vasıflanmış olanlar da onlara: "Yemin olsun ki, Allah'ın ilminde mukadder olan dirilme gününe kadar kaldınız. İşte vaad olunduğunuz dirilme günü budur.

**NADİRİ
TEFSİRİ-5**

**MUHAMMED BİLAL
NÂDİR HAZRETLERİ**

31-LOKMÂN SÛRESİ

Bu sûre 34 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Hz. Lokman'ın kıssasını ve onun nasihatlerini içerdiği için "Lokmân Sûresi" ismi verilmiştir. Bu sûre, Kureyşlilerin Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Lokman kıssasını sormaları üzerine nâzil olmuştur.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

الْم (۱) تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ (۲) هُدًى وَرَحْمَةً لِّلْمُحْسِنِينَ (۳) الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ (الرَّكْعَةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ (۴) أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (۵)

1-5. Elif, Lâm, Mîm.* Bunlar, hikmet dolu kitabım (Kur'ân'ın) âyetleridir.* Muhsinlere bir hidâyet ve rahmettir.* O muhsinler ki, namaz kılar, zekât verir ve âhiret gününe kesin olarak îman ederler.* İşte onlar, Rablerinden bir hidâyet üzeredirler ve işte felâha erenler de ancak onlardır.

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ (۶) وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلَّىٰ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَأَن فِىٓ أُذُنَيْهِ وَقْرًا فَبَسَّرَهُ بَعْدَ ابِّ إِلِيمٍ (۷)

6-7. İnsanlardan öylesi vardır ki, insanları Allah yolundan saptırmak için bir ilme dayanmayarak boş sözleri satın alır ve Allah yolunu alay konusu edinir. İşte böyleleri için aşağılayıcı bir azap vardır.* Ona âyetlerimiz okunduğu zaman, sanki onu işitmiyormuş, sanki kulaklarında bir sağırlık varmış gibi kibirlenerek yüz çevirir. Ey Resûlüm! İşte böylesini, elim bir azap ile müjdele!

İzah: Sûre-i Lokmân, Âyet 6 ile ilgili olarak Resûllah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَبِيعُوا الْفَوَاحِشَ وَلَا تَسْتَرَوْهُنَّ وَلَا تَعْلَمُوهُنَّ وَلَا خَيْرَ فِي تِجَارَةٍ فِيْهِنَّ وَتَمْنُهُنَّ حَرَامٌ فِي مِثْلِ هَذَا أَنزَلْتُ هَذِهِ (الآيَةُ {وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللّٰهِ} إِلَى آخِرِ الْآيَةِ) ت عَنْ ابى امامة

"Şarkıcı câriyeleri satmayın, satın da almayın. Onlara mûsikî de öğretmeyin. Onları alıp satmak şartıyla yaptığınız ticârette hayır yoktur. Onlar için ödenen

para haramdır." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti: "İşte Sûre-i Lokmân, Âyet 6, bu gibiler için nâzil oldu."[1]

Âyet-i Kerîme'de geçen "Boş sözlerden" maksat, kişiyi Allah yolundan alıkoyan, Allah ve Resûlü tarafından yasaklanan her türlü sözdür.

Yine Âyet-i Kerîme'de geçen "Allah yolundan" maksat da Kur'ân okumak, namaz kılmak, Allah'ı zikretmek ve kulu Allah'u Teâlâ'ya yaklaştıracak her türlü ibâdettir. Bâtıl sözleri satın alanlar, insanları bu sözler vâsıtasıyla Allah'ın yolundan alıkoyarlar ve Allah'ın dîniyle alay ederler. Bu itibarla onlara, kıyâmet gününde aşağılayıcı bir azap vardır. Zîrâ onlar, hem kendileri sapmış, hem de diğer insanları saptırmışlardır.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 32, Buyû 47.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ (٨) خَالِدِينَ فِيهَا وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (٩) (

8-9. Şüphesiz îman edip sâlih amellerde bulunanlar için Naîm Cennetleri vardır.* Orada ebedî kalacaklardır. Bu, Allah'u Teâlâ'nın hak vaadidir. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Naîm Cennetleri, Cennetlerin içinde en yüksek ve efdal olanıdır. Cennet-i Naîm'i kazananların özellikleri ve mükâfatlarına dair geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 108 ve Sûre-i Vâkıa, Âyet 11-12'nin izahlarına bakınız.

خَلَقَ السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَقَالُوا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ (١٠) هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (١١) (

10-11. Allah'u Teâlâ, gökleri, gördüğünüz şekilde direksiz yarattı. Yeryüzünde de, sizi sarsmasın diye sâbit dağlar koydu ve orada her çeşit canlıyı yaydı. Biz, semâdan su indirip orada her sınıftan çift çift faydalı bitkiler bitirdik.* İşte bu, Allah'ın yaratmasıdır. Haydi bana gösterin, Allah'tan başkaları ne yarattı? Bilakis zâlimler apaçık dalâlettedirler.

İzah: Allah'u Teâlâ Âyet-i Kerîme'de, kainatın yaratılışından bahsetmektedir. Gökler, direksiz olup birbirine hiçbir bağlantısı olmadan yaratılmış ve o günden beri de, belirli yörüngelerde boşlukta dönerek hareket hâlinindedir.

Ayrıca Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ, dünyânın yaratılışından bahsederken, yeryüzünün hareket etmemesi için, dağları yaratarak sâbit kıldığından da bahsetmektedir. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Nebe, Âyet 7’nin izahına bakınız.

İşte bu hâdiseler, Kur’ân’daki mûcizelerdendir.

(وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ (١٢))

12. Yemin olsun ki Biz, Lokman’a hikmet verdik. "Allah’a şükret" dedik. Her kim şükrederse, ancak kendi nefsi için şükretmiş olur. Her kim de nankörlük ederse, şüphesiz Allah’u Teâlâ hiçbir şeye muhtaç değildir, övülmeye lâyık olandır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen Hz. Lokman, rivâyete göre, Eyyüb Aleyhisselâm’ın kız kardeşinin oğlu yahut teyzesinin oğludur.

Hz. Lokman hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَدْرُونَ مَا كَانَ لُقْمَانُ؟ قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ كَانَ حَبَشِيًّا (ابن مردويه عن أبي هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Lokman’ın nereli olduğunu biliyor musunuz?" buyurunca, Ashâb-ı Kirâm: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O, Habeşliydi" buyurdu. [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(سَادَاتُ السُّودَانِ أَرْبَعَةٌ لُقْمَانُ الْحَبَشِيُّ وَالنَّجَاشِيُّ وَبِلَالٌ وَمُهْجَعٌ) (ابن عساكر عن جابر)

"Siyah tenlilerin efendisi dört kişidir. Bunlar: Habeşli Lokman Hekim, Necâşi, (müezzin) Bilal ve (Bedir’in ilk şehidi) Mıhca’dır." [2]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 11, s. 595.

[2] Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 11, s. 595.

(وَإِذْ قَالَ لُقْمَنُ لِبْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ (١٣))

13. Ey Resûlüm! Lokman, oğluna nasihat ederek, "Oğulcuğum! Allah'a şirk koşma. Şüphesiz ki şirk, elbette büyük zulümdür" dediği vakti zikret.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

لَمَّا نَزَلَتْ {الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ} شَقَّ ذَلِكَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا لَا يَظْلِمُ نَفْسَهُ قَالَ لَيْسَ ذَلِكَ إِنَّمَا هُوَ الشِّرْكَ أَلَمْ تَسْمَعُوا مَا قَالَ لُقْمَانُ لِبْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ {يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ} (خ م عن عبد الله)

"İman edenler ve imanlarını zulümle (şirkle) karıştırmayanlar var ya, işte korkudan emin olacak olanlar onlardır. Hidâyete nâil olanlar da onlardır"[1] diye geçen âyet nâzil olduğunda, bu husus Müslümanlara ağır geldi. "Yâ Resûlallah! Hangimiz zulüm yapmadık ki?" dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Burada kastedilen siz değilsiniz. Burada geçen zulümden maksat, şirktir. Hz. Lokman'ın oğluna nasihat ederken, "Oğulcuğum! Allah'a şirk koşma. Şüphesiz ki şirk, elbette büyük zulümdür"[2] dediğini duymadınız mı?"[3]

[1] Sûre-i En'âm, Âyet 82.

[2] Sûre-i Lokmân, Âyet 13.

[3] Sahih-i Buhârî, İman 23, Enbiyâ 8; Sahih-i Müslim, İman 56 (197).

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَمَيْنِ إِنَّ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ (الْمَصِيرُ (١٤)) وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا (مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (١٥))

14-15. Biz insana, anne ve babasına karşı iyi davranmasını emrettik. Annesi onu, meşakkat üstüne meşakkatle karnında taşıdı. Onun sütten kesilmesi de iki sene içindedir. Biz insana dedik ki: "Bana, anne ve babana şükret. Dönüşün Banadır.* Eğer onlar, bilmediğin bir şeyi Bana ortak koşman için seninle mücâdele ederlerse, o zaman onlara itaat etme. Fakat dünyâda onlarla iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna tâbi ol. Sonra dönüşünüz Banadır. Ben de size yaptıklarınızı

haber vereceğim."

İzah: Anne ve babaya âsi gelmenin büyük günahlardan olduğuna dair İbn-i Husayn Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أُخْبِرُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ الْإِشْرَاقِ بِاللَّهِ ثُمَّ قَرَأَ: {وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا} وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ ثُمَّ (قَرَأَ: {أَنْ أَشْكُرَ لِي وَلَوْلَا دَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ} (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن عمران بن حصين

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: Size büyük günahların en büyüğünü haber veriyorum: "O, Allah'a ortak koşmaktır" buyurarak, "... Her kim Allah'a ortak koşarsa, şüphesiz büyük bir günah işleyerek Allah'a iftira etmiş olur" diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 48'i ve "Anne ve babaya âsi olmaktır" buyurarak da Sûre-i Lokmân, Âyet 14'te geçen, "... Bana, anne ve babana şükret. Dönüşün Banadır" buyruğunu okudu.[1]

Yine Abdurrahman b. Ebî Bekre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmaktadır:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا أُحَدِّثُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ قَالُوا بَلَىٰ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الْإِشْرَاقُ بِاللَّهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ قَالَ وَجَلَسَ وَكَانَ مُتَكِنًا فَقَالَ وَشَهَادَةُ الزُّورِ أَوْ قَوْلُ الزُّورِ فَمَا زَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُهَا حَتَّىٰ قُلْنَا لَيْتَهُ سَكَتَ (م د ت عن عبد الرحمن بن ابى بكرة عن ابيه

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Büyük günahların en büyüklerinden size haber vereyim mi?" buyurdular. Sahâbe-i Kirâm: "Evet, Yâ Resûlallah!" dediler. Bunun üzerine buyurdu ki: "Allah'a ortak koşmak, anne ve babaya karşı gelmek. " Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yaslanmış olduğu halde iken doğrulup oturdu ve sözüne şöyle devam etti: "Yalancı şahitlik ve yalan söylemek." Bu son sözü o kadar tekrarlardı ki, "Biz keşke sükût etse" dedik.[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(رَضَى الرَّبُّ فِي رَضَى الْوَالِدِ وَسَخَطُ الرَّبِّ فِي سَخَطِ الْوَالِدِ (ت عن عبد الله بن عمرو

"Rabbinin rızâsı, anne ve babanın râzı edilmesindedir. Rabbinin gazabı ise, anne ve babanın gazaplanmasındadır."[3]❖

Allah'ı Teâlâ, anne ve babaya itaat edilmesini emretmektedir. Eğer Allah'ın rızâsının dışında bir istekte bulunurlarsa, onlara itaat edilmemesi gerektiği açıkça beyan edilmiştir.

Bu hususta Cennetle müjdelenen ve ilk Müslümanlardan olan Sa'd b. Ebî Vakkas Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

Anneme karşı çok iyi davranırdım. Ben Müslüman oldum. Bu sefer o: "Ya dînini terk edersen, ya da ben ölünceye kadar bir şey yiyip içmeye-ceğim. Böylece bana bu yaptıklarından dolayı ayıplanacaksın ve sana, -Ey annesinin kâtili!- denilecek " dedi. Bir kaç gün bu şekilde kaldı, sonunda ona: "Anneciğim! Senin yüz tane canın olsa ve bunların biri diğerinin arkasına çıksa, yine de ben bu dînimi terk edecek değilim. İster ye, ister yeme" dedim. Bu hâlimi görünce yemek yedi. İşte bu olay üzerine: "Biz insana, anne ve babası hakkında güzel muâmele etmesini emrettik. Eğer onlar, bilmediğin bir şeyi Bana ortak koşman için seninle mücâdele ederlerse, o zaman onlara itaat etme..."[4] diye devam eden Âyet-i Kerîme nâzil oldu.[5]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ (حم عن علي

"Aziz ve Celil olan Allah'a isyanda, yaratılmışlara itaat yoktur."[6]

Yine Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ: "Bana yönelenlerin yoluna tâbi ol. Sonra dönüşünüz Banadır. Ben de size yaptıklarınızı haber vereceğim" diye buyurmaktadır. Bu sebeple Müslüman olmayan anne ve babadan doğan bir çocuk; İslâm fıtratı üzere doğar ve büyüyüp akıl bâliğ olduğunda da, anne ve babası hangi dinde olursa olsun, o kimsenin Allah'ı Teâlâ'nın kendisine verdiği akıllı kullanarak İslâm Dîni'ne yönelmesi gerekir. İslâm'a yönelmediği takdirde, anne ve babasıyla birlikte Cehenneme girer. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem İslâm'ı tebliğ ettiğinde, genel olarak insanlar sapık ve müşrik idiler. Bir kısmı İslâm'ı kabul ettiğinde anne ve babası bunlara şiddetle karşı çıkmıştı. Evlatlıktan reddedip savaşlarda dahi karşı karşıya gelmişlerdi. Buna rağmen hak dinden dönmediler. Bu hüküm, kıyâmete kadar geçerlidir. Kişiyi dünyâyâ getiren anne ve babası hangi din üzere olursa olsun, aklını ve irâdesini kullanarak İslâmiyet'e yönelmez, nefsin hevâsına uyarsa, Allah'ın azâbından kurtulamaz.

Bu husus Sûre-i Sâffât, Âyet 68-70'de: "Sonra onların dönüp varacakları yer, şüphesiz yine Cehennemdir.* Çünkü onlar, babalarını azgın buldular* ve onların izine uymada sürat gösterdiler" diye geçmektedir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي
(أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ) (حم م عن ابى هريرة

"Muhammed'in nefisini kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinde olacaktır." [7]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 2, s. 331.

[2] Sünen-i Tirmizî, Birr 4; Sahih-i Müslim, Birr 1; Sünen-i Ebû Dâvûd, Edeb 119.

[3] Sünen-i Tirmizî, Birr 3.

[4] Sûre-i Ankebût, Âyet 8.

[5] Bu hususta Bakınız: Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 30; Sahih-i Müslim, Fedâil'us-Sahâbe 5 (43).

[6] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1041; Ayrıca benzeri için bakınız: Sahih-i Buhârî, Cihat 107; Sahih-i Müslim; İmâret 8 (39 Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 87.

[7] Sahih-i Müslim, İman, 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

يَا بُنَيَّ إِنَّهُ إِنْ تَكَ مِنْتَقَالٍ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ ()
(اللَّهُ لَطِيفٌ خَبِيرٌ) (١٦)

16. Oğulcuğum! Kötü bir haslet, velev ki hardal tanesi kadar olsun, kaya içinde yahut göklerde veya yerde gizli olsun, Allah'ı Teâlâ onu ortaya çıkarır ve hesabını görür. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, lütuf sahibidir, her şeyden haberdardır.

يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ()
(١٧)

17. Oğulcuğum! Namaz kıl, iyiliği emret, kötülükten nehyet ve sana isâbet eden belâlara sabret. Şüphesiz bunlar, kesin olarak yapılması gereken işlerdendir.

İzah: Hz. Lokman'ın oğluna yaptığı bu nasihatinde üç başlık öne çıkmaktadır. Bunlar: Namaz kılmak, iyiliği emredip kötülükten nehyetmek ve belâya sabretmek.

Birincisi: Namaz kılmaktır. Namazın önemine dair Allah'ı Teâlâ Sûre-i Rûm, Âyet 31'de şöyle buyurmaktadır:

"Hepiniz Allah'a yönelin, O'ndan korkun, namazı kılın ve müşriklerden olmayın."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَلَاتُهُ فَإِنْ وَجِدَتْ تَامَةً كُتِبَتْ تَامَةً وَإِنْ كَانَ انْتَقَصَ مِنْهَا شَيْءٌ قَالَ انْظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ لَهُ مِنْ تَطَوُّعٍ يُكْمَلُ لَهُ مَا ضَيَّعَ مِنْ فَرِيضَةٍ مِنْ تَطَوُّعِهِ ثُمَّ سَائِرُ الْأَعْمَالِ تَجْرَى عَلَى (حَسَبِ ذَلِكَ) (ن ت ه عن ابى هريرة)

Mahşer gününde kulun işlediği amellerinden ilk olarak hesap vereceği şey, namazdır. Eğer namazı tamam ise, tamamdır, değilse Allah'ı Teâlâ: "Kulumun nâfile namazlarına bakın" buyurur. Nâfile namazları varsa farzlardan eksikleri onunla tamamlanır. Böylece diğer amellerin hesabı da bu şekilde görülür.[1]

İkincisi: İyiliği emredip kötülükten nehyetmektir. Allah'ı Teâlâ birçok Âyet-i Kerîme'de ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Hadis-i Şerif'lerinde bu hususa dikkat çekmiş ve bunun sorumluluğu hakkında kesin emirler beyan etmişlerdir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 104'te şöyle buyurmuştur:

"Sizden, insanları hayra dâvet eden ve iyiliği emredip kötülükten nehyetmek ile meşgul olan bir topluluk bulunsun. Felâha erenler de ancak onlardır."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ (م ت ن عن ابى سعيد)

"Kim bir kötülüğü (şer'an yapılması câiz görülmeyen bir şeyi) görüp de onu eliyle değiştirmeye gücü yeterse değiştirsin. Ona gücü yetmezse diliyle uyarın, ona da gücü yetmezse kalbiyle buğzetsin ki, bu da îmanın en zayıf derecesidir.

"[2]

Üçüncüsü: Belâya sabretmektir. Allah'ı Teâlâ Mü'minlerin derecelerine göre; ibtilâ vermekte, bunlara sabredip şükredenlere Cennette yüksek makamlar vereceğini vaad etmektedir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 155'te şöyle buyurmuştur:

"Yemin olsun ki, Biz sizleri elbette biraz korku ve açlık ile, mallardan, canlardan ve mahsullerden eksilterek imtihan ederiz. Ey Habîbim! Sabredenleri müjdele."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُصِبْ مِنْهُ) خ عن ابى هريرة

"Allah'ı Teâlâ kime hayır dilerse, ona musîbet verir."[3]

[1] Sünen-i Nesâî, Salât 9; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâme'us-Salât 202.

[2] Sahih-i Müslim, İman 20 (78).

[3] Sahih-i Buhârî, Merdâ 1.

(وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ) (١٨)

18. Kibir ile insanlardan yüzünü döndürme. Yeryüzünde çalımla gezme. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, kibirlenenleri ve övünenleri sevmez.

İzah: Kibir hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ قَالَ رَجُلٌ إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ (حَسَنَةً قَالَ إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ الْكِبَرُ بَطْرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ) م عن ابن مسعود

"Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse Cennete giremez." Orada bulunan adamın biri: "Fakat kişi, elbisesinin ve ayakkabılarının güzel olmasını ister" deyince, buyurdu ki: "Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir, Hakk'a karşı gururlanmak ve insanlara üstten bakmaktır."[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالْكِبْرَ فَإِنَّ إِبْلِيسَ حَمَلَهُ الْكِبْرُ عَلَى أَنْ لَا يَسْجُدَ لِآدَمَ وَإِيَّاكُمْ وَالْحِرْصَ فَإِنَّ آدَمَ حَمَلَهُ الْحِرْصُ عَلَى أَنْ (أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ ابْنِي آدَمَ إِنَّمَا قَتَلَ أَحَدَهُمَا صَاحِبَهُ حَسَدًا) (ابن عساکر عن ابن مسعود)

"Kibirden sakının. Şüphesiz ki kibir, şeytanı Âdem'e secde etmemeye sevk etmiştir. Hıristan da sakının. Zîrâ hırs, Âdem'i mâlum ağaçtan yemeğe sevk etmiştir. Hasetten de sakının. Zîrâ Âdem'in iki oğlundan biri kardeşini ancak haset sebebiyle öldürmüştür. İşte bunlar her hatânın aslıdır."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ فَخْرِ الْقُرَاءِ فَهُمْ أَشَدُّ فَخْرًا مِنَ الْجَبَابِرَةِ وَلَا شَيْءَ أَبْغَضُ إِلَى اللَّهِ مِنْ قَارِيٍّ فَخُورٍ (الدیلمی عن انس)

"Okuduğuna mağrur olan Kur'ân okuyucularının şerrinden Allah'a sığın. Çünkü onlar cebbârlardan daha kibirlidirler. Allah'ın en fazla buğzettiği kimseler, mağrur (kibirli ve kendini beğenen) bu âlimlerdir."[3]

Kibir hakkında İmam Ali Kerremallâhu veche de şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثٌ مَنْ فَعَلَهُنَّ لَمْ يُكْتَبْ مُسْتَكْبِرًا: مَنْ رَكِبَ الْحِمَارَ وَلَمْ يَسْتَنْكِفْ، وَمَنْ إِغْتَقَلَ الشَّاةَ وَاحْتَلَبَهَا، وَأَوْسَعَ (لِلْمُسْكِينِ وَأَحْسَنَ مُجَالَسَتَهُ) (ابن أبي حاتم عن علي)

"Şu üç şeyi yapan kişi kibirlenenlerden yazılmaz: Eşeğe binen ve binmekten utanmayan, koyunu bağlayıp da sağan ve fakire oturmak için yer verip onunla güzel bir şekilde muhabbet eden."[4]

[1] Sahih-i Müslim, İman 39 (147).

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 173/5.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 255/7.

[4] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 40.

(وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاعْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ) (١٩)

19. Sükûnet ve vakar ile yürü. Söz söylerken bağırma. Şüphesiz ki, seslerin en çirkini, elbette eşeklerin sesidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen hususlarla ilgili olarak Ebû Abdullah el-Cedeli Radiyallâhu anhu, Hz. Âişe’ye Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ahlâkından sorunca, kendisine şöyle buyurmuştur:

كَانَ أَحْسَنَ النَّاسِ خُلُقًا لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا وَلَا صَخَّابًا فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا يَجْزِي بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ وَلَكِنْ (يَعْفُو وَيَصْفَحُ) (حب عن ابى عبد الله الجدلى)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, insanların en güzel ahlâklısı idi. Her zaman sükûnet ve vakarla hareket eder, aslâ yüksek sesle konuşmaz ve kötülüğe kötülükle mukabelede bulunmazdı. Bilakis, affeder ve hoşgörülü davranırdı." [1]

Sükûnet ve vakar ile hareket etmek gerektiğine dair de çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّهُ دَفَعَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ عَرَفَةَ فَسَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَاءَهُ زَجْرًا شَدِيدًا وَضَرْبًا وَصَوْتًا لَلَّابِلٍ فَأَشَارَ بِسَوْطِهِ إِلَيْهِمْ وَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ عَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ فَإِنَّ الْبِرَّ لَيْسَ بِالْإِيضَاعِ أَوْ (ضَعُوا أَسْرَعُوا) (خ عن ابن عباس)

Arefe günü Arafat’tan Müzdelife’ye dönerken, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem arka tarafta bâzı kimselerin bağırıp çağırdığını, develerine vurduğunu duyunca, kamçısıyla işâret ederek onları sükûnete dâvet etmiş ve "Ey insanlar! Sükûnetle hareket edin! Acele etmekle sevap kazanılmaz" diye buyurmuştur. [2]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا سَمِعْتُمُ الْإِقَامَةَ فَامْشُوا إِلَى الصَّلَاةِ وَعَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ وَالْوَقَارِ وَلَا تُسْرِعُوا فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا فَاتَكُمْ (فَأْتُوا) (خ عن ابى هريرة)

"Kamet getirildiği zaman, namaza koşarak değil, sekînet ve vakarlı olarak gelin. Yetişebildiğiniz kadarını imamla birlikte kılın. Yetişemediğiniz rek’atları da kendiniz tamamlayın." [3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(سُرْعَةُ الْمَشْيِ تُذْهِبُ بَهَاءَ الْمُؤْمِنِ) (حل عن أبي هريرة، خط في الجامع، فر عن ابن عمر)

"Hızlıca yürümek, Mü'minin göz alıcı vasıflarını giderir."[4]

[1] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 6551; Sünen-i Tirmizî, Birr 69; Sünen-i Dârimî, Mukaddime 2.

[2] Sahih-i Buhârî, Hac, 94.

[3] Sahih-i Buhârî, Ezan 20-21.

[4] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 41620.

الْمَ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ)
(مَنْ يُجَادِلْ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ (٢٠)

20. Allah'ı Teâlâ'nın, göklerde ve yerde olan şeyleri hizmetinize verdiğini ve size açık ve gizli nîmetlerini tamamladığını görmüyor musunuz? İnsanlardan öylesi vardır ki, ne bir ilme, ne hidâyete ulaştıran bir rehber, ne de nurlandıran bir kitaba dayanmaksızın Allah hakkında mücâdele eder.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın, kullarına nîmetleri pek çoktur. Bu nîmetlerin en büyüğü İslâm nîmetidir. Bu nîmet, Mü'minlerin dillerinde Kelime-i Tevhid ile açık bir şekilde görülür. Kalplerinde ise, gözle görülmeyen bir şekilde yaşar.

Yine Allah Teâlâ'nın, Peygamberler göndermesi ve kitaplar indirmesi de, gözle görülen büyük nîmetlerdendir. Mü'minlerin kalbinde itikâdi şüpheleri gidermesi ve onların mânevi hastalıklarını tedâvi etmesi de gözle görülmeyen nîmetlerdendir.

Yine Âyet-i Kerîme'de geçen İlim, aklî ve naklî olan delillerdir. İnsanları hidâyete ulaştıran rehber, Peygamberler ve âlimlerdir. Nûrlandıran bir kitap ise, Kur'ân-ı Kerîm'dir.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَى)
(عَذَابِ السَّعِيرِ (٢١)

21. Onlara: "Allah'ın indirdiğine tâbi olun" denildiği zaman, "Hayır, biz babalarımızı üzerinde bulduğumuz yola tâbi oluruz" dediler. Şeytan onları ve babalarını Cehennem azâbına dâvet ettiği halde, yine babalarının gittiği yola gidecekler mi?

(وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ (۲۲))

22. Her kim ameline ihlaslı olarak yüzünü Allah'a teslim ederse (O'na yönelirse), muhakkak ki en sağlam kulpa sarılmıştır. Bütün işlerin sonu Allah'a dönecektir.

İzah: Her kim ihlaslı bir şekilde sâlih amellerde bulunarak bütün varlığıyla Hakk'a yönelirse, işte en sağlam kulpa yapışmış olur; kendisini her türlü kötülüklerden kurtaracak olan Allah'ın rızâsına kavuşur. Âhirette, herkes hayır veya şer yaptığığın karşılığını mutlaka görecektir.

(وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنُكَ كُفْرُهُ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (۲۳))

23. Ey Resûlüm! Her kim de kâfir olursa, onun kâfirliği seni mahzun etmesin. Onların dönüşü Bizdir. O vakit, yaptıklarını kendilerine haber verimiz. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, kalplerde olanı hakkıyla bilir.

(نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ (۲۴) وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولَنَّ اللَّهُ) (قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (۲۵) لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (۲۶))

24-26. O kâfirlere, dünyâ hayatında bir miktar tat aldırırız. Sonra da onları şiddetli bir azaba uğratarız.* Yemin olsun ki onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan, elbette "Allah" derler. Ey Habîbim! Sen de: "Allah'a hamd olsun!" de. Fakat onların çoğu bilmezler.* Gökte ve yerde olanların hepsi Allah'ındır. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, hiçbir şeye muhtaç değildir, hamde lââyık olandır.

(وَلَوْ أَنَّ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ) (عَزِيزٌ حَكِيمٌ (۲۷))

27. Yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz de mürekkep olsa, ondan başka yedi deniz de ona yardım etse, Allah'ın kelimeleri (ilim ve hikmeti) yazmakla bitmez. Şüphesiz Allah'u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Allah'u Teâlâ'nın ilminin nihâyeti yoktur. Bunu insanlar akıllarıyla hiçbir şekilde anlayamazlar. Bu husus benzer şekilde Sûre-i Kehf, Âyet 109'da da şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! De ki: "Eğer Rabbinin kelimelerini (ilim ve hikmetini) yazmak için denizler mürekkep olsa ve bir o kadar da ilâve etsek, denizler biter, Rabbinin

kelimeleri bitmez."

Bu konu hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Kehf, Âyet 109'un izahına bakınız.

(مَا خَلَقَكُمْ وَلَا يَعْزُبُ عَنْكُمْ إِلَّا كَفَافٌ وَاجِدٌ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ (٢٨))

28. Sizin yaratılmanız da, tekrar diriltilmeniz de ancak bir kişinin yaratılması ve diriltilmesi gibidir. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, her şeyi işiten ve görendir.

İzah: Dünyâ kurulduğundan kıyâmete kadar insanların tamamının yaratılması ve öldükten sonra diriltilerek mahşere getirilmesi, Allah'ı Teâlâ için sâdece bir kişinin yaratılıp diriltilmesi gibidir. Allah'ı Teâlâ'nın böyle beyan etmesi, kulların daha iyi anlayabilmesi içindir. Yoksa, Allah'ı Teâlâ için hiçbir zorluk yoktur.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 117'de şöyle buyurmuştur:

"Allah'ı Teâlâ, göklerin ve yerin yaratıcısıdır. O, bir şeyin olmasını istediği zaman, ona sâdece "Ol" der, o da hemen olur."

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (٢٩) ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ (٣٠)

29-30. Görmez misin ki, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, geceyi gündüze girdirir, gündüzü de geceye girdirir. Güneşi ve ayı sizin hizmetinize vermiştir. Bunların her biri (belli bir yörüngede), belli bir vakte kadar hareketine devam eder. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.* Bu böyledir. Çünkü hak olan şüphesiz ancak Allah'tır. O'ndan başka ibâdet ettikleri hep bâtıldır. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ çok yücedir, çok büyüktür.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْفُلُوكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللَّهِ لِيُرِيَكُمْ مِنْ آيَاتِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ (٣١) وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوَجٌ كَالظَّلْلِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّيَهُمْ إِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُّقْتَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كَلَّ خَتَارٍ كَفُورٍ (٣٢)

31-32. Size kudretinin bâzı delillerini göstermek için, Allah'ın nîmetiyle gemilerin denizde yüzdüğünü görmez misin? Şüphesiz bunlarda, sabredenler ve şükredenler için elbette ibretler vardır.* Ve onları (müşrikleri), dağlar ve bulutlar

gibi dalgalar sardığı vakit, onlar dîni sâdece O'na hâlis kılarak Allah'a duâ ederler. Allah'ı Teâlâ onları selâmetle karaya çıkardığı zaman, onlardan sâdece bir kısmı hak yolu tutar. Bizim âyetlerimizi, gaddar ve nankör olanlardan başkası inkâr etmez.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Ve onları (müşrikleri), dağlar ve bulutlar gibi dalgalar sardığı vakit, onlar dîni sâdece O'na hâlis kılarak Allah'a duâ ederler" diye buyrulmaktadır. Yani, müşrikler gemiye bindiğinde, gemi fırtınaya kapılıp batma tehlikesi geçirirse, hemen Allah'a ortak koştukları putları bırakarak, sâdece Allah'a ihlasla duâ ederler ve o âfetten kurtulmayı dilerler, demektir.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ وَاحْشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنْ وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ ((وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا فَلَا تَغُرُّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرُّكُمُ بِاللَّهِ الْغُرُورُ ۝ ٣٣)

33. Ey insanlar! Rabbinizden korkun. Babanın, çocuğunun cezâsını çekmeyeceği, çocuğun da babasının cezâsını çekmeyeceği o günden çekinin. Şüphesiz ki Allah'ın vaadi haktır. O halde bu dünyâ hayatı sizi aldatmasın. Şeytan da sizi Allah ile (O'nun affına güvendirerek) aldatmasın.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Babanın, çocuğunun cezâsını çekmeyeceği, çocuğun da babasının cezâsını çekmeyeceği o günden çekinin" diye buyrulmaktadır. Yani, hiçbir zaman bir baba, çocuğunun günahını yüklenmeyeceği gibi, hiçbir evlat da babasının günahını yüklenmeyecektir. Yani, biri diğerinin yerine sorgulanmayacaktır, demektir. Yoksa Mü'min olduğu halde, babanın oğluna, oğlunda babaya faydası vardır.

Nitekim çocukların şefaatine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ مَاتَ لَهُ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَلَدِ لَمْ يَبْلُغُوا الْجَنَّةَ كَانَ لَهُ حِجَابًا مِنَ النَّارِ أَوْ دَخَلَ الْجَنَّةَ (خ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Müslüman olan bir kimsenin üç evlâdı ergenlik çağına erişmeden önce ölürse, bu çocuklar onun için Cehenneme perde olur ve o kimse Cennete girer."[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Şeytan da sizi Allah ile (O'nun affına güvendirerek) aldatmasın" diye buyrulmaktadır. Yani şeytan, "Allah, bağışlayıcıdır, esirgeyicidir, sizi affeder, istediğiniz kadar zevkinize bakın, sizi günahlarınızdan dolayı azâba çarptırmaz" der ve Allah'ın affına güvendirerek, sizi gaflete

düşürmeye ve hâlinizi düzeltmekten sizi menetmeye çalışır. Onun vesveselerine kapılmayın, demektir.

[1] Sahih-i Buhârî, Cenâiz 91.

إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي (نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ) (٣٤)

34. Kıyâmetin ne zaman kopacağına dair bilgi, ancak Allah katındadır. Yağmuru O indirir ve rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez ve hiç kimse nerede öleceğini bilmez. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, her şeyden haberdardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Sâlim İbn-i Abdullah Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

مَفَاتِيحُ الْغَيْبِ خَمْسٌ { إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ } (خ) عَنْ سالم بن عبد الله

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Gaybın anahtarları beştir" diye buyurmuş ve Sûre-i Lokmân, Âyet 34'ü okumuştur.[1]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

Cebrâil Aleyhisselâm insan sûretinde gelerek Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bâzı sorular sormuştur. Bunlardan biri de: "Yâ Resûlallah! Kıyâmet ne zaman kopacaktır?" sorusudur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu soruya cevap olarak:

مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ وَلَكِنْ سَأَحْدِثُكَ عَنْ أَشْرَاطِهَا إِذَا وَلَدَتْ الْأُمَّةُ رَبَّتَهَا فَذَلِكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا وَإِذَا تَطَاوَلَ رِعَاءُ الْغَنَمِ فِي الْبُنْيَانِ فَذَلِكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا فِي خَمْسٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ فَتَلَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ } الْآيَةَ (ه) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Bu konuda sorulan, sorandan daha âlim değildir. Lâkin ben sana onun alâmetlerini haber vereyim: Cârîye kendi sahibesini doğurduğu zaman, işte bu, kıyâmetin alâmetlerindendir. Fakir olan koyun çobanlarının bina yapmada birbirleriyle yarışıklarını gördüğün zaman, işte bu da kıyâmetin

alâmetlerindendir. Kıyâmetin vakti, Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği şu beş şeyin içindedir" diye buyurduktan sonra: "Kıyâmetin ne zaman kopacağına dair bilgi, ancak Allah katındadır. Yağmuru O indirir ve rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez ve hiç kimse nerede öleceğini bilmez. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, her şeyden haberdardır" mealindeki Sûre-i Lokmân, Âyet 34'ü okudu.[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i En'âm 1; Tefsir-i Lokmân 3.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 9. Ayrıca bakınız: Sahih-i Müslim, İman 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Nesâî, İman 5.

32-SECDE SÛRESİ

Bu sûre 30 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İçerisinde geçen secde âyetinden dolayı "Secde Sûresi" ismi verilmiştir.

Bu sûre hakkında Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

(أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَا يَنَامُ حَتَّى يَقْرَأَ أَلَمْ تَنْزِيلُ وَتَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ (ت) عَنْ جَابِرِ

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Secde Sûresi'ni ve Mülk Sûresi'ni okumadan uyumazdı."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Kur'ân 9.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

الْم (١) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٢) أَمْ يَقُولُونَ افْتَرِيَهُ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ لِنُنْذِرَ قَوْمًا مَّا أَتَيْتَهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ (٣) اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ (٤)

1-4. Elif, Lâm, Mîm.* Bu kitap (Kur'ân), âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir, onda hiç şüphe yoktur.* Yoksa kâfirler (Muhammed Aleyhisselâm için), "Onu uydurdu mu?" diyorlar. Bilakis o kitap, kendilerine senden evvel Peygamber gelmeyen bir kavmi, hidâyete ersinler diye, onları uyarman için Rabbin tarafından hak olarak indirilmiştir.* O Allah ki, gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri altı günde yarattı, sonra Arş üzerine istivâ etti. (Ey kâfirler!) Sizin için O'ndan başka bir velî ve şefaatçi yoktur. Artık bu öğüdü dinleyip düşünmez misiniz?

İzah: Bu âyetlerde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in daha önce bir Peygamber tarafından uyarılmamış olan bir kavme geldiği beyan edilmektedir. Bu husus aynı şekilde Sûre-i Kasas, Âyet 46'da da şöyle geçmektedir:

"... Lâkin senden önce kendilerine bir uyarıcı (Peygamber) gelmemiş bir kavmi

uyarman için Rabbinden bir rahmet olarak gönderildin. Umulur ki, düşünüp öğüt alırlar.”

İşte bu âyetlerde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile İsmâil Aleyhisselâm arasında Araplara gönderilen hiçbir Peygamberin olmadığı beyan edilmiştir.

Yine Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere Allah’ın Arş’ı hakkında Hz. Abbas Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

Ben, Bathâ’da aralarında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in de bulunduğu bir cemaat içerisinde idim. O sırada yanlarından bir bulut geçti de ona bakmaya başladılar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bunun ismi nedir?" diye sordu. "Sehap'tır (buluttur)" dediler. "Müzn de der misiniz?" diye sordu. "Evet" dediler. "Anan da der misiniz?" diye sordu. "Evet" deriz, cevabını verdiler.[1] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sorularına devam ederek, "Yerle gök arasındaki uzaklığı biliyor musunuz?" dedi. "Hayır, bilmiyoruz" dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

قَالَ إِنَّ بَعْدَ مَا بَيْنَهُمَا إِمَّا وَاحِدَةً أَوْ اثْنَتَانِ أَوْ ثَلَاثٌ وَسَبْعُونَ سَنَةً ثُمَّ السَّمَاءُ فَوْقَهَا كَذَلِكَ حَتَّى عَدَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ ثُمَّ فَوْقَ السَّابِعَةِ بَحْرٌ بَيْنَ أَسْفَلِهِ وَأَعْلَاهُ مِثْلُ مَا بَيْنَ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ ثُمَّ فَوْقَ ذَلِكَ ثَمَانِيَةٌ أَوْ عَالٍ بَيْنَ أَظْلَافِهِمْ وَرُكْبِهِمْ مِثْلُ مَا بَيْنَ سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ ثُمَّ عَلَى ظُهُورِهِمُ الْعَرْشُ مَا بَيْنَ أَسْفَلِهِ وَأَعْلَاهُ مِثْلُ مَا بَيْنَ (سَمَاءٍ إِلَى سَمَاءٍ ثُمَّ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَوْقَ ذَلِكَ) (د) عن العباس بن عبد المطلب

"Bu ikisi arasındaki uzaklık yetmiş bir, yetmiş iki yahut da yetmiş üç seneliktir. Sonra bu göğün üstünde aynen bunun gibi bir gök daha vardır, diye buyurdu. Onun üstünde bir daha onun üstünde bir daha diyerek nihâyet yedi kat gök saydı ve sonra yedincinin üstünde üstü ile altı arasındaki mesafe iki gök arası kadar olan bir deniz vardır. Sonra bu denizin üstünde sekiz dağ keçisi şeklinde sekiz melek bulunmaktadır. Onların her birinin tırnaklarıyla diz kapakları arası iki gök arasındaki mesafe kadardır. Sonra onların sırtlarında altı ile üstü arası iki gök arası kadar olan Arş bulunmaktadır. Sonra Allah’u Teâlâ da onun üstündedir" buyurdu.[2]

Allah’u Teâlâ’nın Arş’a istivâ etmesi müteşâbih olan âyetlerdendir. Bu hususta ve bütün mevcûdâtın altı günde yaratılması hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i A’râf, Âyet 54’ün izahına bakınız.

Ayrıca bu Sûre-i Secde, Âyet 4 ile Allah’u Teâlâ kâfirler için hiçbir yardımcı ve

şefaathinin olmadığını da beyan etmektedir. Şefaath sâdece Mü'minler içindir ki, mahşerde Mü'minlere şefaath olunacağına dair çok sayıda Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır. Bu hususta geniş bilgi için de Sûre-i Bakara, Âyet 255 ve izahına bakınız.

[1] Ebû Dâvud der ki: Ben bu hadisi bana rivâyet eden şeyhimden "Anan" kelimesini pek iyice sağlam olarak tesbit edemedim.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 18.

يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ (٥) ذَلِكَ عَالِمٌ (الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ٦)

5-6. Gökten yere kadar, bütün işleri idâre edip yürüten O'dur. Sonra o işlerin neticesi, sizin saydığınız yılınızla bin yıl eden bir günde O'na yükselip arz edilir.* İşte Allah'ı Teâlâ, görünmeyeni de görüneni de bilendir, her şeye gâliptir, çok merhametlidir.

İzah: Bu dünyâda bin yılınızın, Allah katında bir gün olduğuna dair Sûre-i Hacc, Âyet 47'de de şöyle buyrulmuştur: "... Şüphesiz Rabbinin katında bir gün, sizin saydığınız senelerden bin sene kadardır."

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يَدْخُلُ فُقَرَاءُ الْمُؤْمِنِينَ الْجَنَّةَ قَبْلَ أَغْنِيَائِهِمْ بِنِصْفِ يَوْمٍ خَمْسِ مِائَةِ عَامٍ (هـ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Mü'minlerin fakirleri, Cennete zengin olanlardan yarım gün yani beş yüz yıl evvel girerler." [1]

Yine Âyet-i Kerîme'nin devamında geçtiği üzere; bütün işleri sevk ve idare eden Allah'ı Teâlâ, gözle görülmeyen gaybı da, gözle görülebilenleri de bilendir. O, her şeye gâliptir, kâfirlerden intikam almada şiddetlidir. İman ederek sâlih amel işleyenlere karşı ise çok merhametlidir.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 6.

الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ (٧) ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ (٨) ثُمَّ (سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ٩)

7-9. O Allah ki, yarattığı her şeyi en güzel şekilde yarattı. İnsanı yaratmaya da çamurdan başladı.* Sonra onun neslini değersiz bir sudan meydana gelen bir nutfe'den (sperm'den) yarattı.* Sonra ona, insan şekli verip ruhundan üfledi. Sizin için kulaklar, gözler ve kalpler yarattı. Siz ise çok az şükrediyorsunuz!

وَقَالُوا إِذَا ضَلَلْنَا فِي الْأَرْضِ أَإِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ (١٠) قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ (١١) وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُءُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا الْمَوْتَ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ (١٢) (أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ (١٢)

10-12. Öldükten sonra dirilmeyi inkâr eden kâfirler: "Toprağa karışıp yok olduğumuz zaman, tekrar yaratılır mıyız?" dediler. Gerçekten onlar, Rablerine kavuşmayı inkâr ederler.* Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Ruhlarınızı almakla görevli olan ölüm meleği canınızı alacak, sonra Rabbinize döndürüleceksiniz."* Kâfirler, Rablerinin huzurunda başlarını aşağıya eğerek, "Rabbimiz! Hakikati gördük ve işittik. Bizi dünyâyâ gönder ki, sâlih amelde bulunalım! Biz şimdi her şeye kesin olarak inandık!" dedikleri vakti görseydin.

İzah: Ruhları almakla görevli olan melek, Azrâil Aleyhisselâm'dır. Azrâil Aleyhisselâm hakkında şu hâdise nakledilmiştir: Allah'ı Teâlâ, Azrâil'i ruhları almakla görevlendirdiğinde, ölüm meleği:

رَبِّ جَعَلْتَنِي أَذْكَرَ بِسُوءٍ وَيَسْتُثْنِي بَنُو آدَمَ فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَىٰ لَهُ إِنِّي أَجْعَلُ لِلْمَوْتِ عِلًّا وَسَبَابًا مِنَ الْأَمْرَاضِ (وَالْأَسْقَامِ يَنْسُبُونَ الْمَوْتَ إِلَيْهَا فَلَا يَذْكُرُكَ أَحَدٌ إِلَّا بِخَيْرٍ) (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن)

"Rabbim! Sen kötü bir şekilde benden söz edilmesine ve Âdemoğullarının bana hakaret etmelerine sebep teşkil edecek bir işle görevlendirdin" dedi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ ona: "Ben ölüm için, hastalık ve çâresizlik gibi ölümü kendilerine nispet edecekleri birtakım sebepler ve gerekçeler yaratacağım. Hiç kimse senden hayırdan başka bir şekilde söz etmeyecek" diye buyurdu.[1]

Azrâil Aleyhisselâm'ın eceli gelenin canını alması hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْمَيِّتَ تَحْضُرُهُ الْمَلَائِكَةُ فَإِذَا كَانَ الرَّجُلُ الصَّالِحُ قَالُوا أَخْرِجِي أَيْتُهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الطَّيِّبِ أَخْرِجِي حَمِيدَةً وَأَبْشِرِي بِرُوحٍ وَرِيحَانٍ وَرَبِّ غَيْرِ غَضْبَانَ قَالَ فَلَا يَزَالُ يُقَالُ ذَلِكَ حَتَّىٰ تَخْرُجَ ثُمَّ يُعْرَجُ بِهَا إِلَى السَّمَاءِ فَيُسْتَفْتَحُ لَهَا فَيُقَالُ مَنْ هَذَا فَيُقَالُ فَلَانٌ فَيَقُولُونَ مَرْحَبًا بِالنَّفْسِ الطَّيِّبَةِ كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الطَّيِّبِ ادْخُلِي حَمِيدَةً وَأَبْشِرِي بِرُوحٍ وَرِيحَانٍ وَرَبِّ غَيْرِ غَضْبَانَ قَالَ فَلَا يَزَالُ يُقَالُ لَهَا حَتَّىٰ يَنْتَهَىٰ بِهَا إِلَى السَّمَاءِ الَّتِي فِيهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَإِذَا كَانَ الرَّجُلُ السَّوُّ قَالُوا أَخْرِجِي أَيْتُهَا النَّفْسُ الْخَبِيثَةُ كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الْخَبِيثِ

اُخْرِجِي ذَمِيمَةً وَأُبَشِّرِي بِحَمِيمٍ وَعَسَاقٍ وَآخَرَ مِنْ شَكْلِهِ أَرْوَاجَ فَلَا يَزَالُ حَتَّى تَخْرُجَ ثُمَّ يُعْرَجَ بِهَا إِلَى السَّمَاءِ فَيُسْتَفْتَحُ لَهَا فَيُقَالُ مَنْ هَذَا فَيُقَالُ فَلَانٌ فَيُقَالُ لَا مَرْحَبًا بِالنَّفْسِ الْخَبِيثَةِ كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الْخَبِيثِ أَرْجَعِي ذَمِيمَةً فَإِنَّهُ لَا يُفْتَحُ لِكَ أَبْوَابِ السَّمَاءِ فَتُرْسَلُ مِنَ السَّمَاءِ ثُمَّ تُصِيرُ إِلَى الْقَبْرِ فَيُجْلِسُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ فَيُقَالُ لَهُ مِثْلُ مَا قِيلَ لَهُ فِي الْحَدِيثِ الْأَوَّلِ (حم عن ابى هريرة)

"Melekler, ölünün yanında hazır bulunurlar. Eğer o sâlih bir kişi ise, şöyle derler: "Merhaba, Ey temiz cesette bulunan temiz ruh! Övülmüş ve müjdelenmiş olarak, rahat ve huzur ile cesetten çık. Öfkeli olmayan Rabbin Teâlâ'nın müjdesi sanadır." Bu melekler, o ruh cesetten çıkıncaya kadar bu sözleri söylemeye devam ederler. Sonra o ruh, göğe yükseltilir ve onun için gök kapılarının açılması istenir. "Bu kimdir?" diye sorulduğunda, "Falancadır" denilir. Ona: "Merhaba, Ey temiz cesette bulunan temiz ruh! Övülmüş ve müjdelenmiş olarak, rahat ve huzur ile gir, öfkeli olmayan Rabbinin müjdesi sanadır" denilir. O kişi, Allah'ı Teâlâ'nın bulunduğu göğe erişinceye kadar, melekler bunları söylemeye devam ederler. Şâyet o kötü bir kimse ise, şöyle derler: "Sana merhaba yok, Ey pis cesette bulunan pis ruh! Kötülenmiş olarak cesetten çık. Kavurucu ateş ve irinle, buna benzer başka azaplarla seni müjdeleriz" Bu melekler, o ruh cesetten çıkıncaya kadar bu sözleri söylemeye devam ederler. Sonra o ruh, göğe yükseltilir ve onun için gök kapılarının açılması istenir. "Bu kimdir?" diye sorulduğunda, "Falancadır" diye cevap verilir. Bunun üzerine: "Sana merhaba yok, Ey pis cesette bulunan pis ruh! Kötülenmiş olarak dön. Gök kapıları sana açılmayacaktır" denilir ve gökten geri çevrilip gönderilir. Sonra bunlar (sâlih ve kötü olan kimse) kabre girdirilir. Sâlih kişi, kabrinde oturtulup ilk sözde (rûhu alındığında) söylenenlerin bir misli kendisine tekrar söylenir. Kötü kişi de, kabrinde oturtulur, ilk sözde (rûhu alındığında) söylenenlerin bir misli kendisine tekrar söylenir." [2]

Hayvanların canlarının alınması hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَجَالُ الْبَهَائِمِ كُلِّهَا مِنَ الْقَمَلِ وَالْبَرَاغِيثِ وَالْجَرَادِ وَالْخَيْلِ وَالْبِغَالِ وَالذَّوَابِ كُلِّهَا وَالْبَقَرِ وَغَيْرِ ذَلِكَ أَجَالُهَا فِي التَّسْبِيحِ فَإِذَا انْقَضَى تَسْبِيحُهَا قَبَضَ اللَّهُ أَرْوَاحَهَا وَلَيْسَ إِلَى مَلِكِ الْمَوْتِ مِنْ ذَلِكَ شَيْءٌ (عق و ابو الشيخ فى العظمة عن انس)

"Bit, pire, çekirge, at, katır ve diğer bütün hayvanların hepsinin ecelleri zikirlerine devam etmelerine bağlıdır. Zikirleri bitince Allah'ı Teâlâ onların ruhlarını alır. Azrâil'in bunların ruhunun alınmasında hiçbir rolü yoktur." [3]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 14, s. 94.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8414.

[3] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 3/2.

وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدًىهَا وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ (١٣))
(فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا إِنَّا نَسِينَاكُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ (١٤)

13-14. Eğer dileyseydik, herkesi hidâyete erdirirdik. Lâkin Benden sâdır olan, "Yemin olsun ki, Cehennemi tamamen (âsi olan) cinlerden ve insanlardan dolduracağım" sözü hak oldu.* Onlara şöyle denir: "Bugüne kavuşmayı unutmanız sebebiyle tadın azâbı. Biz de bugün sizi unuttuk (Cehennemde bıraktık). Amellerinizin gereği olan dâimî azâbı tadın."

İzah: Allah'ı Teâlâ: "Eğer dileyseydik, herkesi hidâyete erdirirdik" diye buyurarak, hidâyet ve dalâlet yolunu seçmeyi kulun kendi irâdesine verdiğini vurgulamıştır. Allah'ı Teâlâ dileyseydi, kullar istese de, istemese de hepsini hidâyete erdirirdi. Fakat hayır veya şer yolunu seçmesi için irâdeyi kendi ellerine vermiş ve bunu da hangisinin daha güzel amel işleyeceğini görmek için bir imtihan olarak yapmıştır.

Bu husus Sûre-i Mülk, Âyet 1-2'de şöyle geçmektedir:

"Bütün mülkün tasarrufu kudret elinde olan Allah'ı Teâlâ, çok yücedir. O, her şeye kâdirdir.* Hanginizin daha güzel amel işleyeceğini imtihan için, ölümü ve hayatı yaratan O'dur. O, her şeye gâliptir ve çok bağışlayandır."

Yine Allah'ı Teâlâ'nın, Âyet-i Kerîme'de: Lâkin Benden sâdır olan, "Yemin olsun ki, Cehennemi tamamen (âsi olan) cinlerden ve insanlardan dolduracağım" sözü hak oldu, diye geçen buyruğundaki vaad de, Sûre-i Sâd, Âyet 82-85'te şöyle beyan edilmektedir:

İblis dedi ki: "Senin izzetine yemin ederim ki, onların hepsini elbette azdıracağım.* Ancak onlardan ihlâslı kulların müstesnâ."* Allah'ı Teâlâ da buyurdu ki: "İşte bu doğru. Ben de şu hakikati söyleyeyim:* "Ey İblis! Yemin olsun ki, seninle ve onlardan sana tâbi olanların hepsiyle elbette Cehennemi dolduracağım."

Allah'ı Teâlâ Cehennemi, İblis'e tâbi olarak nefesine uyup onun yolundan gidenlerle dolduracağını vaad etmiştir. Allah âdildir. Kimseyi Cehennemlik olarak yaratmamıştır. Her anadan doğan İslâm üzere doğar.[1] Kullar, buluşa erdiği zaman, Allah'a îman eder, O'nun emir ve yasaklarına uyarak nefesine hâkim olursa, hidâyete nâil olur ve Cennete girer. Ancak bir kimse de nefesine hoş geleni yapıp mâsiyet işleyerek İblis'in yolundan giderse, bu kişide Allah'ın gazabına uğrayarak Cehenneme girer.

Allah'ı Teâlâ her insana hidâyet yolunu da, dalâlet yolunu da göstermiştir. İnsan kendi irâdesi ile bu yollardan birine gider. Bu husus Sûre-i Beled, Âyet 8-10'da şöyle geçmektedir:

"Biz ona iki göz, vermedik mi?* Bir dil ve iki dudak vermedik mi?* Ve ona hayır ve şer yollarını göstermedik mi?"

Allah'ı Teâlâ Sûre-i İnsân, Âyet 3'te de şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki, Biz insana hidâyet yolunu gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör."

Bu hususta İyâd b. Himâr Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ذَاتَ يَوْمٍ فِي خُطْبَتِهِ أَلَا إِنَّ رَبِّي أَمَرَنِي أَنْ أُعَلِّمَكُمْ مَا جَهِلْتُمْ مِمَّا عَلَّمَنِي يَوْمِي هَذَا كُلَّ مَالٍ نَحَلْتُهُ عَبْدًا حَلَالٌ وَإِنِّي خُلِقْتُ عِبَادِي حُنَفَاءَ كُلُّهُمْ وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمْ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَابَلَتْهُمْ عَنْ دِينِهِمْ وَحَرَّمَتْ عَلَيْهِمْ مَا أَخَلَّلْتُ لَهُمْ وَأَمَرْتُهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا (م عن عياض بن حمار)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün hutbesinde şöyle buyurdu: Haberiniz olsun ki, işte bu günümde Rabbim Teâlâ, bana öğrettiklerinden, sizin bilmediğiniz şeyleri size öğretmemi bana emredip buyurdu ki: "Kullarımdan herhangi bir kula verdiğim her mal, o kul için helâldir. Ben, kullarımı Hanifler olarak (İslâm üzere) yarattım. Şeytanlar onlara geldi de, onları dinlerinden çevirdi. Benim onlara helâl kıldığım şeyleri onlara haram kıldı. Hakkında hiçbir delil indirmedığım şeyleri Bana ortak koşmalarını da onlara yine şeytanlar emretti (onlar da, nefislerine hoş geldiği için hemen şeytana tâbi oldular)..."[2]

Allah'ı Teâlâ, kimseye haksızlık etmez. Herkes kendi irâdesiyle yaptığı amelinin karşılığını görür. Bu husustaki âyetlerden bâzıları şöyledir.

Sûre-i Hacc, Âyet 10:

Onlara: "Bu zillet ve azap, senin kendi ellerinle önceden yaptığından dolayıdır!" denilir. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz.

Sûre-i Necm, Âyet 39:

"Şüphesiz ki, insan için kendi çalıştığından başkası yoktur."

Sûre-i Nisâ, Âyet 40:

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, hiç kimseye zerre kadar haksızlık yapmaz. Zerre kadar bir iyilik de olsa, onun sevabını kat kat artırır. Ayrıca kendi katından büyük bir mükâfat verir."

Her insan için, hem Cennette, hem de Cehennemde olmak üzere iki makam yaratıldığı ve herkesin yaptığı ameline göre, hangi makamı hak etmişse ona nâil olacağına dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا لَهُ مَنْزِلٌ فِي الْجَنَّةِ وَمَنْزِلٌ فِي النَّارِ فَإِذَا مَاتَ فَدَخَلَ النَّارَ وَرِثَ أَهْلَ الْجَنَّةِ مَنْزِلَهُ (فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى {أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ} (هـ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Her bir kimse için, biri Cennette biri de Cehennemde olmak üzere iki makam vardır. Bir adam ölüp de Cehenneme girdiği zaman, Cennet halkı o kimsenin Cennetteki makamına vâris olur. İşte Cennet ehlinin, Cehennemlik olanların Cennetteki makamlarına vâris olmaları, Allah'ı Teâlâ'nın: "İşte vâris olanlar bunlardır"[3] diye geçen buyruğunun vurguladığı bir hükümdür." [4]

[1] Sûre-i Rûm, Âyet 30; Sahih-i Müslim, Kader 6; Sahih-i Buhârî, Cenâiz 92.

[2] Sahih-i Müslim, Cennet 16 (63).

[3] Sûre-i Mü'minûn, Âyet 10.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 39.

(إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ (سَجْدَهُ) (١٥))

15. Bizim âyetlerimize, ancak o kimseler îman ederler ki, bunlarla kendilerine

öğüt verildiği zaman, secdeye kapanırlar ve Rablerini hamd ile tesbih ederler de kibirlenmezler. (Secde âyetidir)

تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ (١٦) فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا ()
() أَخْفَى لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٧)

16-17. Onların (gece, ibâdet için) yanları yataklarından uzaklaşır. Rablerine, korku ve ümit ile duâ ederler. Kendilerine verdiğimiz rızıklardan da infak ederler.* Artık yaptıkları sâlih amellere mükâfat olarak, kendileri için gözlerini aydın edecek şeylerden neler saklandığını hiç kimse bilmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Muaz İbn-i CebelRadiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَأَصْبَحْتُ يَوْمًا قَرِيبًا مِنْهُ وَنَحْنُ نَسِيرُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ وَيُبَاعِدُنِي عَنِ النَّارِ قَالَ لَقَدْ سَأَلْتَنِي عَنْ عَظِيمٍ وَإِنَّهُ لَيْسِيرٌ عَلَيَّ مَنْ يَسِرَّهُ اللَّهُ عَلَيْهِ تَعْبُدُ اللَّهَ وَلَا تَشْرِكُ بِهِ شَيْئًا وَتَقِيمُ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ وَتَصُومُ رَمَضَانَ وَتَحُجُّ الْبَيْتَ ... (ت عن معاذ بن جبل)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile bir yolculukta beraberdim. Yolda yürürken yanına yakın oldum. Dedim ki: "Yâ Resûlallah! Beni Cennete girdirecek, Cehennemden uzaklaştıracak bir amel söyle." Buyurdu ki: "Çok büyük bir şey istiyorsun. Ancak bu, Allah'ın kolay kıldığı kişi için pek kolaydır: Yalnız Allah'a ibâdet edersin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmazsın, namazı kıalarsın, zekâtı verirsin, Ramazan orucunu tutarsın, gücün yeter ve imkân bulabilirsen haccedersin." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla buyurdu ki: "Şimdi sana hayır kapılarını haber vereyim mi?" "Oruç kalkandır. Sadaka, suyun ateşi söndürmesi gibi günahın azâbını söndürür. Kişinin gece yarısı kıldığı namaz da günahı söndürür." Bundan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onların (gece ibâdet için) yanları yataklarından uzaklaşır. Rablerine, korku ve ümit ile duâ ederler. Kendilerine verdiğimiz rızıklardan da infak ederler.* Artık yaptıkları sâlih amellere mükâfat olarak, kendileri için gözlerini aydın edecek şeylerden neler saklandığını hiç kimse bilmez" mealindeki Sûre-i Secde, Âyet 16-17'yi okudu. Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Sana bütün işlerin başını, ana direğini ve doruk noktasını bildireyim mi?" diye sordu. "Evet, bildiriniz Yâ Resûlallah!" dedim. Şöyle buyurdu: "İşin başı İslâm, direği namaz, doruğu mücâhededir." Sonra, "Sana bütün bunların kıvamının kendisine bağlı olduğu şeyi bildireyim mi?"

diye sordu. "Evet, bildiriniz Yâ Resûlallah!" dedim. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem dilini tuttu ve "Şunu koru" buyurdu. "Yâ Resûlallah! Biz konuştuklarımızdan da sorgulanacak mıyız?" dedim. Buyurdu ki: "Annen yokluğuna yansın Yâ Muaz! İnsanları yüzüstü Cehenneme sürükleyen, ancak dillerinin ürettikleridir." [1]

Yine "Korku ve ümit" arasında olmak gerektiğine dair Abdullah İbn-i Ukeym Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre, Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu bir hutbesinde; Besmele, Hamd ve Salavattan sonra şöyle buyurmuştur:

أَوْصِيَكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَأَنْ تَتَّقُوا عَلَيْهِ بِمَا هُوَ لَهُ أَهْلٌ وَأَنْ تَخْلَطُوا بِالرَّغْبَةِ بِالرَّهْبَةِ فَإِنَّ اللَّهَ أَنْتَى عَلَى زَكْرِيَّا وَأَهْلَ بَيْتِهِ فَقَالَ: إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ (ك عن عبد الله بن عكيم)

Ben size Allah'tan korkmanızı, lâıyk olduğı şekilde O'na senâda bulunmanızı, korku ile ümit arasında olmanızı öğütlerim. Allah'ı Teâlâ, Zekerıyya Aleyhisselâm ve ailesini övmüş ve "Şüphesiz onlar, hayırlı işlerde yarışır, sevabımıza rağbet eder ve azâbımızdan korkarak Bize duâ ederlerdi. Onlar, Bize karşı çok itaatkârdılar" [2] diye buyurmuştur. [3]

Bu sebeple Mü'min, dâimâ "Havf ve recâ (korku ile ümit)" arasında olmalıdır. İbâdetin sermâyesi havf ile recâdır. "Havf" o dur ki, kişinin Cenâb-ı Hakk'a karşı her ne kadar ibâdeti çok olsa da, Allah korkusunu yüreğinden çıkaramaz. Çünkü O'nun gazabına uğradığı zaman, iyi amelinin hepsinin gideceğini, bir hükmünün olmadığını bilir.

Allah'a yaklaştıkça kişinin korkusu artmalıdır. Evvela ibâdet ederek bu korku kazanılır. Ancak yaptığı ibâdete güvenir yani nefsine güven gelirse, bu korkuda azalma olur. Çoklarını Allah yolunda ilerlemekten geri koyan da budur. İşte takvâ sahibi, her zaman Allah korkusunu kalbinde taşıyan kimsedir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Hucurât, Âyet 13'te şöyle buyurmuştur:

"... Muhakkak ki Allah katında en makbul olanınız, en fazla takvâ sahibi olanınızdır. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, her şeyi bilendir ve her şeyden haberdardır."

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللَّهِ (الحكيم هب عن ابن مسعود

"Hikmetin başı, Allah korkusudur."[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ رَأَيْتُمْ مَا رَأَيْتُمْ لَصَحِحْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا قَالُوا وَمَا رَأَيْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ (رَأَيْتُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ (م حم عن انس

"Muhammed’in nefsi elinde olan Allah’a yemin ederim ki, Sizler benim gördüğümü görmüş olsaydınız, muhakkak az güler ve çok ağlardınız." Sahâbîler: "Gördüğünüz nedir Yâ Resûlallah?" dediler. "Cenneti ve Cehennemi gördüm" diye buyurdu.[5]

"Recâ" da o dur ki, kişi Cenâb-ı Hakk’a güvenmeli, evlat babasına nasıl güvenirse ondan daha ziyâde güvenmeli, Allah’u Teâlâ’nın kendine yardım edeceğine inanmalıdır.

Bu hususta da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَمَّا قَضَى اللَّهُ الْخَلْقَ كَتَبَ عِنْدَهُ فَوْقَ عَرْشِهِ إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي (خ عن ابى هريرة

Allah’u Teâlâ mahlûkatın olmasına hükmettiği zaman, yanında bulunan Arş’ın üstündeki bir kitaba, "Rahmetim gazabımı geçti" diye yazdı.[6]

أَوَّلُ شَيْءٍ خَطَّهُ اللَّهُ تَعَالَى فِي الْكِتَابِ الْأَوَّلِ إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا (إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَلَهُ الْجَنَّةُ (الديلمى عن ابن عباس

"Levh-i Mahfuz’da Allah’ın yazdığı ilk söz şudur: Muhakkak ki Ben Allah’ım, Benden başka ilah yoktur. Rahmetim gazabımı geçmiştir. Kim ki Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in O’nun kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet ederse, ona Cennet vardır."[7]

Yine havf ve recâ hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا اجْتَمَعَ الرَّجَاءُ وَالْخَوْفُ فِي قَلْبِ مُؤْمِنٍ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ الرَّجَاءَ وَأَمَّنَّهُ الْخَوْفَ (هب عن سعيد بن المسيب

"Havf ve reca, bir Mü'minin kalbinde toplanırsa, Allah da onu umduğuna kavuşturur ve korktuğundan emin kılar."[8]

Yine Âyet-i Kerîme'de Mü'minlerin bir özelliği de, "Onların (gece, ibâdet için) yataklarından uzaklaşır" diye geçmektedir. Bu da, geceleri yapılan teheccüd namazı, zikrullah, tesbih gibi ibâdetlerdir. Gece ibâdeti ve zikri hakkında çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları da şöyledir:

Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

سُئِلَ أَيُّ الصَّلَاةِ أَفْضَلُ بَعْدَ الْمَكْتُوبَةِ وَأَيُّ الصَّيَامِ أَفْضَلُ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ فَقَالَ أَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ الصَّلَاةُ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ وَأَفْضَلُ الصَّيَامِ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ صِيَامُ شَهْرِ اللَّهِ الْمُحَرَّمِ (م عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e farz namazlardan sonra en efdal namaz hangisidir? Ve Ramazan ayından sonra tutulan en efdal oruç hangisidir?" diye soruldu. Buyurdu ki: "Farz namazlardan sonra en efdal namaz, gece namazıdır. Ramazan ayından sonraki en efdal oruç da, Allah'ın ayı Muharrem'de tutulan oruçtur."[9]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الرَّبُّ مِنَ الْعَبْدِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الْآخِرِ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَذْكُرُ اللَّهَ فِي تِلْكَ السَّاعَةِ (فَكَُنْ) (ت عمرو بن عبسة)

"Rabb Teâlâ'nın, kula en yakın olduğu vakit, gecenin son yarısı olan teheccüd zamanıdır. O saatte zikrullah edenlerden olabilersen ol."[10]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِذَا جَمَعَ اللَّهُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ جَاءَ مُنَادٍ فَنَادَى بِصَوْتٍ تَسْمَعُهُ الْخَلَائِقُ كُلُّهُمْ سَيَعْلَمُ أَهْلَ الْجَمْعِ الْيَوْمَ مَنْ أَوْلَى بِالْكَرَمِ لِيَقُمَ الَّذِينَ كَانَتْ تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ فَيَقُومُونَ وَهُمْ قَلِيلٌ ثُمَّ يُنَادِي الثَّانِيَةَ سَتَعْلَمُونَ الْيَوْمَ مَنْ أَوْلَى بِالْكَرَمِ لِيَقُمَ الَّذِينَ لَا تُلْهِبُهُمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ فَيَقُومُونَ ثُمَّ يُنَادِي الثَّالِثَةَ سَتَعْلَمُونَ الْيَوْمَ مَنْ أَوْلَى بِالْكَرَمِ لِيَقُمَ الْحَامِدُونَ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ فَيَقُومُونَ وَهُمْ قَلِيلٌ (فَيُسْرَحُونَ جَمِيعًا إِلَى الْجَنَّةِ ثُمَّ يُحَاسَبُ سَائِرُ النَّاسِ) (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن اسماء بنت يزيد)

Allah'u Teâlâ evvelkileri ve sonrakileri mahşer günü topladığı zaman bir münâdi gelir ve nidâ eder. Onun sesini bütün mahlûkat duyar. O münâdi şöyle seslenir:

"Bugün kimlerin kerem sahibi olduklarını bileceksiniz!" Daha sonra münâdi ikinci bir defa seslenir: "Bugün kimlerin kerem sahibi olduklarını bileceksiniz. Haydi, (gece, ibâdet için) yanları yataklarından uzaklaşıp Rablerine, korku ve ümit ile duâ edenler ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan da infak edenler[11] ayağa kalsınlar." Onların sayısı azdır. Münâdi ikinci bir defa seslenir: "Bugün kerem sahibi kimselerin kimler olduğunu bileceksiniz! Haydi, onları ne ticaret, ne de alışveriş zikrullahtan, namazı kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoyamadığı[12] kimseler de ayağa kalsınlar." Bunlar da ayağa kalkarlar. Sonra Münâdi üçüncü bir defa daha seslenir: "Haydi, genişlikte ve darlıkta, hâsılı her durumları için Allah'a hamd edenler ayağa kalsınlar." Bunlar da ayağa kalkarlar. Onların sayısı da azdır. Böylece bunların hepsi diğer insanlardan ayrılarak Cennete doğru giderler. Sonra diğer insanların hesabı görülür.[13]

Ayrıca gece namazının faziletine dair daha geniş bilgi için Sûre-i Müzzemmil, Âyet 20 ve izahlarına bakınız.

Sûre-i Secde, Âyet 17 hakkında da Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللَّهُ أَغَدَدْتُ لِعِبَادِي الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ فَاقرُّوا إِن (شِئْنُكُمْ) فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ { (خ م عن ابى هريرة

Allah'ı Teâlâ: "Sâlih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın hatırından geçirmediği nîmetler hazırladım" diye buyurdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: Dilerseniz, "Artık yaptıkları sâlih amellere mükâfat olarak, kendileri için gözlerini aydın edecek şeylerden neler saklandığını hiç kimse bilmez" mealindeki Sûre-i Secde, Âyet 17'yi okuyun.[14]

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

Mûsâ Aleyhisselâm, Rabbinden istekte bulunarak şöyle dedi: "Rabbim! Cennetlikler arasında en aşağı mertebede olan kişi kim olacaktır?" Allah'ı Teâlâ şöyle buyurdu:

Bu, Cennetlikler Cennete girdikten sonra gelecek olan bir adamdır. Ona "Cennete gir" denilir, o: "Rabbim! Herkes kendi yerine yerleşmiş bulunup da,

alacaklarını aldıktan sonra nasıl girebilirim?" der. Ona: "Dünyâ hükümdarlarından birisinin mülkünün benzerinin senin olmasına râzı mısın?" denilir, o: "Râzı oldum Rabbim" der. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Sana bunu, bir o kadarı, onunla beraber bir o kadarı daha, bir o kadarı, bir o kadarı, bir o kadarı daha veriyorum" der. Beşincisinde ise kişi: "Rabbim râzı oldum" der. Bu sefer yine: "Sana bununla beraber ve onların on misli daha var. Ayrıca canının çektiği, gözünün zevk aldığı şeyler de sana verilecektir" der. Adam: "Rabbim râzı oldum" der. Bu sefer Mûsâ Aleyhisselâm:

قَالَ رَبِّ فَأَعْلَاهُمْ مَنَزَلَةً قَالَ أُولَئِكَ الَّذِينَ أَرَدْتُ عَرَسْتُ كَرَامَتَهُمْ بِيَدِي وَخَتَمْتُ عَلَيْهَا فَلَمْ تَرَ عَيْنٌ وَلَمْ تَسْمَعْ أُذُنٌ وَلَمْ يَخْطُرْ عَلَى قَلْبٍ بَشَرٍ قَالَ وَمِصْدَاقُهُ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ {فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ} {الآيَةُ (م) عَنْ الْمَغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ

"Rabbim! Makâmı en yüksek olanlar kimlerdir?" deyince, Allah'ı Teâlâ şöyle buyurdu: "Bunlar, Benim murad ettiğim kimselerdir. Onların lütuf ve ihsanlarını Ben ellerimle diktim ve onların üzerini mühürledim. Hiçbir göz benzerini görmemiş, hiçbir kulak işitmemiş ve hiçbir insanın kalbinden bunlar geçmemiştir."

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

Bunun Allah'ın kitabından tasdiki Sûre-i Secde, Âyet 17'deki: "Artık yaptıkları sâlih amellere mükâfat olarak, kendileri için gözlerini aydın edecek şeylerden neler saklandığını hiç kimse bilmez" mealindeki âyettir.[15]

[1] Sünen-i Tirmizî, Îmân 8. Ayrıca bakınız. Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 12.

[2] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 90.

[3] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3404.

[4] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 762, 763; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 613.

[5] Sahih-i Müslim, Salât 25 (112 Ayrıca bkz: Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11559.

[6] Sahih-i Buhârî, Tevhid 15, 22; Bedi'ul-Halk 1.

[7] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 160/2; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 156.

[8] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 5868.

[9] Sahih-i Müslim, Sıyam 38 (202, 203).

[10] Sünen-i Tirmizî, Daavât 7.

[11] Bu hususta bakınız: Sûre-i Secde, Âyet 16.

[12] Sûre-i Nûr, Âyet 37.

[13] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 14, s. 102; Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 13624.

[14] Sahih-i Buhârî, Bed'ul- Halk 7; Sahih-i Müslim Cennet 1; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 33.

[15] Sahih-i Müslim, İman 84 (312 Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 33.

أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ (١٨) أَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَىٰ
نَزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٩) وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوِيَهُمُ النَّارُ كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا
وَقِيلَ لَهُمْ دُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ (٢٠) وَلَنَذِيقَنَّ مِنَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ
(لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (٢١) وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ (٢٢)

18-22. Hiç Mü'min olan kimse, fâsık olan kimse gibi midir? Elbette bunlar eşit değildir.* İman edip sâlih amellerde bulunanlar için, işledikleri ameller sebebiyle mükâfat olarak Me'vâ Cennetleri vardır.* Fâsık olanların varacakları yer ise, ateştir. Onlar, oradan her ne vakit çıkmak isteseler, oraya iâde olunurlar ve onlara: "Yalanladığınız Cehennem azâbını tadın" denir.* Yemin olsun ki, tevbe edip küfürden dönmeleri için, âhiret azâbından evvel dünyâ azâbını da onlara tattırırız.* Rabbinin âyetleriyle nasihat olunup da ondan yüz çevirenden daha zâlim kim vardır? Şüphesiz ki Biz, mücrimlerden intikam alırız.

İzah: Taberî'nin tefsirinde nakledildiğine göre; bu âyetler, Hz. Ali ve fâsık bir kimse olan Velid b. Ukbe hakkında nâzil olmuştur.

Velid b. Ukbe, Hz. Ali ile tartışmış ve ona şöyle demiştir: "Benim sözüm senden daha geçerli, kılıcım seninkinden daha keskin, orduları püskürtmem senden daha fazladır." Hz. Ali de: "Kes sesini, sen bir fâsıksın!" demiş ve işte bunun üzerine

bu âyetler nâzil olmuştur.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَائِهِ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَنِي إِسْرَآءِيلَ (٢٣) وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ (٢٤) أَيْمَةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ

23-24. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki Mûsâ'ya kitabı (Tevrat'ı) vermiştik. Sen de Kur'an'a kavuşma konusunda şüphe içinde olma. Tevrat'ı İsrailoğullarına bir hidâyet rehberi kılmıştık.* Onlardan bir kısmını sabırlarından dolayı, emrimizle diğerlerini hidâyete sevk eden önderler kıldık. Çünkü onlar, âyetlerimize kesin olarak inanmışlardı.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu âyetlerde: "Nasıl ki İsrailoğullarına onları hidâyete sevk eden önderler gönderdiysen, senin ümmetinin içinden de böyle hidâyete sevk eden önderler gönderirim" diye buyurmuştur. Bu husus Sûre-i A'râf, Âyet 181'de de şöyle geçmektedir:

"Yarattıklarımızın içinde bir taife var ki, halkı hakka irşad ederler ve hak ile adâlette bulunurlar."

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ أَمْرَ دِينِهَا (د ط ب ك ق عن ابى هريرة

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, bu ümmete her yüz yılın başında bir zât gönderir. Bu kimse, din işlerini yenileyip tazeler (itikâdi ve amelî hususlardaki yanlışlıkları düzeltir)."[1]

İşte bu zâtlar, unutulmuş olan sünnetleri yeniden ortaya çıkarırlar, hem kendileri bu sünnetlerle amel eder, hem de halka öğretirler. Bu kişiler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى خُلَفَائِي قِيلَ وَمَا خُلَفَاؤُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُخَيُّونَ سُنَّتِي وَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن

"Allah'ın rahmeti benim halifelerime olsun." "Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?" dediler. Buyurdu ki: "Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir."[2]

Yine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عُلَمَاءِ أُمَّتِي كَأَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ.

"Ümmetimin ulemâsı, Benî İsrail Peygamberleri gibidir."[3]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 1; Taberânî, Mu'cem'ul Kebir, Hadis No: 1118.

[2] Muhtâr'ül-Ehâdîs'in Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 291/1.

[3] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 8, s. 302, c. 9, s. 224, c. 15, s. 129; Berîka, c. 1, s. 58; Eşrefoğlu Rûmi, Müzekk'in-Nüfus, s. 254.

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (٢٥) أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ (الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِينِهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ أَفَلَا يَسْمَعُونَ (٢٦))

25-26. Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, evet O, (dîne ait konularda) ihtilaf ettikleri şeylerden dolayı, mahşer günü onların (Mü'minler ile kâfirlerin) aralarında hükmedecektir.* Kendilerinden önce, şimdi yurtlarında gezip dolaştıkları nice nesilleri helâk etmiş olmamız, onları hidâyete getirmiyor mu? Şüphesiz bunda, elbette çok ibretler vardır. Hâlâ dinlemeyecekler mi?

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرْزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَامُهُمْ وَأَنْفُسُهُمْ أَفَلَا يُبْصِرُونَ (٢٧) (

27. Görmediler mi ki, muhakkak Biz suyu, kuru yere sevk ederiz de onunla hayvanlarının ve kendilerinin yedikleri ekinleri çıkarırız. Hâlâ görmeyecekler mi?

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْفَتْحُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٢٨) قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ (يُنْظَرُونَ (٢٩) فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْتَظِرْ إِنَّهُمْ مُنْتَضِرُونَ (٣٠))

28-30. Onlar derler ki: "Eğer iddianızda doğru iseniz, bu fetih ne zamandır?"* Ey Habîbim! De ki: "O fetih günü, kâfirlere îmanları bir fayda vermez ve onlara mühlet de verilmez.* Artık onlardan yüz çevir ve bekle. Şüphesiz onlar da bekliyorlar.

İzah: Âyette zikredilen "Fetih"ten maksat, Katâde Hazretlerine göre; Allah'ü Teâlâ'nın, Mü'minler ile kâfirlerin arasında hüküm vereceği mahşer günüdür. Zîrâ bu günde Mü'minler mükâfatlandırılacak, kâfirler de cezâlandırılacaktır.

Böylece Mü'minler muzaffer olacaktır.

Bâzı müfessirler de buradaki "Fetih"ten maksadın, Mekke'nin fethi olduğunu beyan etmişlerdir.

33-AHZÂB SÛRESİ

Bu sûre 73 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Ahzâb, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in aleyhinde ittifak eden kâfirler, demektir. Çünkü Hendek Harbi'nde birçok kâfir grupları Müslümanlara karşı birleşmişlerdi. Bu sebeple "Ahzâb Sûresi" ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا (۱) وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ (۲) مِنْ رَبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا (۳) وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا (۴)

1-3. Ey Peygamber! Allah'tan kork. Kâfirlere ve münâfıklara itaat etme. Şüphesiz Allah'u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.* Ve Rabbinden sana nâzil olan vahye tâbi ol. Muhakkak ki Allah'u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.* Allah'a tevekkül et. Vekil olarak Allah yeter.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, her ne kadar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hitap etmekte ise de, asıl kastedilen ümmettir. Kur'ân'da bu şekilde hitaplar çoktur. Resûlullah Efendimiz, ümmetinin Efendisi ve onları Rablerine ulaştıran vâsıtaları olduğundan, Arapların âdeti üzere onları kastetmek için bu hususta Allah'u Teâlâ, Habîbini söz konusu etmiştir.

مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِيْ جَوْفَةٍ وَمَا جَعَلَ أَرْوَاجَكُمْ إِلَيَّْ تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ وَمَا جَعَلَ (۱) (أَدْعِيَّاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ذَلِكَ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ (۴)

4. Allah'u Teâlâ, hiçbir adamın içinde iki kalp yaratmadı. Zihâr yaptığınız zevcelerinizden hiçbirini anneniz kılmadı. Evlatlıklarınızı da oğullarınız yapmadı. Bu, sizin ağızlarınızla söylediğiniz (hakikatten uzak olan) sözlerinizdir. Allah'u Teâlâ ise, hakkı söyler ve doğru yola hidâyet eder.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen Zihâr: Bir kimsenin kendi karısını, nesep, süt veya musâharet (evlilik ile oluşan akrabalık) sûretiyle nikâhı ebedî kendisine haram olan bir kadına veya o kadının bütün bedeninden tabir edilen ve kendisince bakılması câiz olmayan arkası, karnı, tenasül uzvu, boynu ve uyluğu gibi bir

âzâsına yahut yarısı, üçte biri, dörtte biri gibi yaygın olan bir cüz'üne benzetmektir. Meselâ: Koca, karısına; sen benim anam gibisin, sen bacım gibisin, sen benim için anamın sırtı gibisin yahut senin uyluğun kız kardeşimin uyluğu gibidir derse, keffâret vermedikçe karısına cinsi yakınlık, şehvetle sarılmak ve öpmek haram olur.

Zıhâr'ın keffâreti: Sûre-i Mücâdele, Âyet 3-4'te ayrıntılı olarak geçtiği üzere, kudreti olur ve bulabilirse köle azat eder. Köle bulamazsa, Ramazan-ı Şerif ve yasak olan günler dışında arka arkaya iki ay oruç tutar. Yasak günler; Ramazan Bayramı'nın birinci günü ile Kurban Bayramı'nın dört günüdür. Buna da gücü yetmezse, sabahlı akşamlı altmış fakiri doyurmaktır. Bu da fitrenin miktarı kadardır.

Zıhâr yapan kimse, oruç tutarken gece ve gündüz kasten yahut unutarak karısına cinsi yakınlıkta bulunursa, orucu baştan tutar. Yine zıhâr keffâreti için altmış fakire yemek yediren kimse, fakirler yemek yerken karısına cinsi yakınlıkta bulunsa, yemeği tekrar yedirmesi icap eder.

Bir kimsenin birkaç tane karısı bulunsa onlara "siz bana anamın arkası gibisiniz" dese, hepsine zıhâr yapmış olur. Ve o kimse üzerine her bir karısı için bir kefarete lâzım gelir. Zîrâ zıhâr talaktan nakledilmiştir. Talak hepsine nispet edilse, hepsinde talak vaki olur.

Zıhâr ancak evli bulunanlar arasında olur. Cârîyeye zıhâr yapılamaz. Zîrâ Allah'ı Teâlâ Sûre-i Mücâdele, Âyet 3'te: "Zevcelerine zıhâr yapıp sonra sözlerini telafi etmek isteyenler..." diye buyurarak cârîyeden bahsetmeyerek, onu istisnâ etmiştir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Evlatlıklarınızı da oğullarınız yapmadı" diye buyrulmaktadır. Câhiliye devrinde kişinin, evlat edindiği çocuk o adamın öz evlâdı gibi kabul edilirdi. Evlat edinen kişi, evlatlığı ile evlenemezdi. Birbirlerine mîrasçı olurlardı ve bunlar, birbirlerinin mahremi kabul edilirdi. İşte Âyet-i Kerîme bu âdeti kaldırmakta ve evlatlık olarak alınan bir kimsenin, öz evlat olmadığını bildirmektedir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında büyüyen Zeyd b. Harise de ona nispet ediliyor ve kendisine, "Muhammed'in oğlu" deniyordu. Bu âyet ile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında büyüyen Zeyd b. Hârise'nin,

onun öz oğlu olmadığı belirtilmiştir. Yani bir kişinin göğüs boşluğunda nasıl ki iki kalp olmuyorsa, zihâr yaptığınız zevceleriniz de anneniz olamaz ve besleyip büyüttüğünüz çocuklar da sizin öz evlâdınız olamaz. İşte bu Âyet-i Kerîme, nâzil olduktan sonra artık böyle söylenmesi yasaklanmıştır.

أَدْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ ()
(جَنَاحُ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَا كُنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ٥)

5. Evlatlıklarınızı, babalarına nispet ederek çağırın. Çünkü bu hâl, Allah katında daha âdil ve hakikate daha uygundur. Babalarını bilmezseniz, onlar sizin din kardeşleriniz ve dostlarınızdır. Bu yolda evvelce meydana gelen hatâlarınızdan dolayı size bir günah yoktur. Fakat (nehiyden sonra) kasten yaptığınız şeylerde günah vardır. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Salim b. Abdullah Radiyallâhu anhu'nun babasından şöyle nakledilmiştir:

مَا كُنَّا نَدْعُو زَيْدَ بْنِ حَارِثَةَ إِلَّا زَيْدَ بْنِ مُحَمَّدٍ حَتَّى نَزَلَ فِي الْقُرْآنِ {ادْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ} (م)
(عن سالم بن عبد الله)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in azatlısı Zeyd b. Harise'yi "Muhammed'in oğlu Zeyd!" diye çağırdık. Sonra: "Evlatlıklarınızı, babalarına nispet ederek çağırın. Çünkü bu hâl, Allah katında daha âdil ve hakikate daha uygundur..." diye devam eden Sûre-i Ahzâb, Âyet 5 nâzil oldu.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 62; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7155.

النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ ()
(اللَّهُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَيَّ أُولَىٰ إِنْ كُنْتُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ٦)

6. Peygamber, Mü'minlere kendi canlarından daha evlâdır. Onun zevceleri de Mü'minlerin anneleridir. Aralarında akrabalık bulunanlar, Allah'ın kitabında birbirlerine mîras hususunda, diğer Mü'min ve Muhâcirlerden daha evlâdır. Ancak dostlarınıza bir iyilik (vasiyet) yapabilirsiniz. Bu hüküm, kitapta (Levh-i Mahfuz'da) yazılıdır.

İzah: Ayet-i Kerîme'de geçtiği üzere Mü'minlerin, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i kendi canlarından daha çok sevmeleri gerekir.

Bu hususta Abdullah b. Hişam Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Biz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanındaydık. Hz. Ömer'in elini tutmuştu. Hz. Ömer: "Yâ Resûlallah! Yemin ederim ki, ben seni kendi canım hâriç her şeyden daha çok seviyorum" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

لَا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْكَ مِنْ نَفْسِكَ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ فَإِنَّهُ الْآنَ وَاللَّهِ لَأَنْتَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ نَفْسِي (فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْآنَ يَا عُمَرُ. (خ عن عبد الله بن هشام

"Hayır! Canımı kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, beni kendi nefsimden de daha çok sevmedikçe olmaz." Bunun üzerine Hz. Ömer: "Vallâhi! Şu andan itibaren seni kendi canımdan da daha çok seviyorum" deyince Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "İşte şimdi oldu, Yâ Ömer!" diye buyurdu.[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ وَمَالِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ (م عن انس

"Hiçbir kul, ben kendisine ehlinden, malından ve bütün insanlardan daha sevgili olmadıkça, îman etmiş olmaz."[2]

İşte bu sebeple Ashâb-ı Kirâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hitap ederken, "Yâ Resûlallah! Anam, babam, canım sana fedâ olsun" diyerek söze başlarlardı.

Yine Sûre-i Ahzâb, Âyet 6'da: "Onun zevceleri de Mü'minlerin anneleridir" diye geçtiği üzere, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de Mü'minlerin babasıdır. Bu hususta Resûl-i Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ بِمَنْزِلَةِ الْوَالِدِ أَعْلَمُكُمْ فَإِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ الْعَانِطُ فَلَا يَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ وَلَا يَسْتَنْبِرُهَا وَلَا يَسْتَطِبُ بِمِمينِهِ (وَكَانَ يَأْمُرُ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ وَيَنْهَى عَنِ الرُّوْثِ وَالرَّمَّةِ (د عن ابى هريرة

"Doğrusu ben, size göre baba mevkiindeyim. Ben, size öğretirim. Sizden birinizin büyük abdesti geldiğinde Kible'ye önünü ve arkasını dönmesin. Sağ

eliyle istincâ yapmasın." Râvi der ki: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, üç taş kullanılmasını emrederdi ve hayvan tersiyle, kemikle taharetlenmeyi yasaklardı."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ali Kerremallâhu veche için şöyle buyurmuştur:

(يَا عَلِيُّ أَنَا وَ أَنْتَ أَبَوَا هَذِهِ الْأُمَّةِ (الاصفهانى، المفردات

"Yâ Ali! Ben ve sen bu ümmete babayız."[4]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ اقْرَءُوا إِن شِئْتُمْ {النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ} فَأَيُّمَا مُؤْمِنٍ تَرَكَ مَالًا فَلْيَرِثْهُ عَصَبَتُهُ مَنْ كَانُوا فَإِن تَرَكَ دَيْنًا أَوْ ضَيَاعًا فَلْيَأْتِنِي فَأَنَا مَوْلَاهُ (خ عن ابى هريرة)

Mü'mine, dünyâ ve âhirette insanlar içinde en yakını benim. İsterseniz, "Peygamber, Mü'minlere kendi canlarından daha evlâdır" diye geçen Sûre-i Ahzâb, Âyet 6'yı okuyun. Bunun içindir ki, herhangi bir Mü'min ölünce mal bırakırsa akrabaları ona vâris olsunlar. Kim de bir borç veya bakıma muhtaç bir aile bırakırsa, bana gelsinler, zîrâ onun velîsi benim.[5]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Aralarında akrabalık bulunanlar, Allah'ın kitabında birbirlerine mîras hususunda diğer Mü'min ve Muhâcirlerden daha evlâdır" diye buyrulmaktadır. Bu hüküm gelmeden önce Mü'minler, antlaşma yaparak veya birbirlerini kardeş ilan ederek, aralarında akrabalık bağı bulunmasa da birbirlerine mîrasçı oluyorlardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Muhâcirlerle Ensârı kardeş yaptığında bunlar bu kardeşliğin icabı olarak birbirlerinin mîrasını alıyorlardı. Bu Âyet-i Kerîme inince, mîrasçı olacakları belirtilen akrabalar dışında, kimsenin kimseye mîrasçı olamayacağı beyan edildi ve gerek sözleşmeyle, gerekse kardeşlik kurmakla meydana gelen mîrasçılık kaldırılmış oldu. Ancak âyetin devamında, "Ancak dostlarınıza bir iyilik (vasiyet) yapabilirsiniz" diye buyrulduğu üzere, kendilerine mîras düşmeyen kimselere vasiyet edilebilir. Vasiyet edecek olan kimse de malının en fazla üçte birini vasiyet edebilir.

[1] Sahih-i Buhârî, Eymen ven-Nuzur 3; Rudânî, Cem'ul Fevaid, Hadis No:

8363.

[2] Sahih-i Müslim, İman 16 (69).

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 4.

[4] Râğıb el-İsfehânî, el-Müfredat, s. 7.

[5] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Ahzâb 1; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7156.

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا (غَلِيظًا) (٧) لَيْسَ لَكَ الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ وَأَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا (٨)

7-8. Ey Resûlüm! Yâd et ki, Biz (emirlerimi tebliğ ve hak dîne dâvet için) Peygamberlerden mîsâk (sağlam ahid) almıştık. Senden, Nûh'tan, İbrâhim'den, Mûsâ ve Meryem oğlu İsâ'dan da mîsâk aldık. Biz onlardan büyük mîsâk aldık.* Allah'u Teâlâ bu mîsâkı, mahşerde sâdıkların doğruluğundan (Peygamberlerin ahidlerini yerine getirdiğinden) sual etmek için aldı. Kâfirler için de elim bir azap hazırladı.

İzah: Bu âyetler hakkında Übeyy b. Kâ'b Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

جَمَعَهُمْ فَجَعَلَهُمْ أَرْوَاحًا ثُمَّ صَوَّرَهُمْ فَاَسْتَنْطَقَهُمْ فَتَكَلَّمُوا ثُمَّ أَخَذَ عَلَيْهِمُ الْعَهْدَ وَالْمِيثَاقَ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ فَاِنِّي أَشْهَدُ عَلَيْكُمْ السَّمَوَاتِ السَّبْعُ وَالْأَرْضِينَ السَّبْعُ وَأَشْهَدُ عَلَيْكُمْ أَبَاكُمْ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ نَعْلَمْ بِهَذَا اَعْلَمُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ غَيْرِي وَلَا رَبَّ غَيْرِي فَلَا تُشْرِكُوا بِي شَيْئًا وَاِنِّي سَأَرْسِلُ إِلَيْكُمْ رُسُلِي يُذَكِّرُونَكُمْ عَهْدِي وَمِيثَاقِي وَأُنْزِلُ عَلَيْكُمْ كُتُبِي قَالُوا شَهِدْنَا بِأَنَّكَ رَبُّنَا وَالْهَذَا لَا رَبَّ لَنَا غَيْرُكَ ... ((حم عن ابى بن كعب

Allah'u Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm'ın soyundan gelecek olan insanları onun sulbünde toplamış, onlara can vermiş ve onları şekillendirmiştir. Sonra onların konuşmalarını istemiş onlar da konuşmuşlardır. Daha sonra bunlardan ahid almış ve bunları, kendi nefislerine şâhit tutarak:

- Ben sizin Rabbiniz değil miyim? demiş onlar da:

- Evet, şâhidiz, Sen bizim Rabbimizsin, diye cevap vermişlerdir. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ:

- Ben de yedi kat göğü ve yedi kat yeri ve atanız Âdem'i, mahşer gününde; biz bunu bilmiyorduk, dememeniz için size karşı şahit tutuyorum. Bilin ki Benden başka ne bir ilah, ne de bir Rabb vardır. Hiçbir şeyi Bana ortak koşmayın. Ben sizlere, sizden aldığım ahdi size hatırlatacak Peygamberlerimi göndereceğim ve sizlere kitaplarımı indireceğim, dedi. Onlar da:

- Senin, bizim Rabbimiz ve ilahımız olduğuna, bizim Senden başka hiçbir Rabbimiz olmadığına şahitlik ederiz, diyerek bu ahidlerini onayladılar. Allah'ı Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm'ı onları görsün diye yükseltti. Âdem Aleyhisselâm da onları gördü. İçlerinde zengini, fakiri, güzeli ve çirkini gördü de:

- Ey Rabbim! Neden hepsini eşit kılmadın? dedi. Allah'ı Teâlâ:

- Bana şükredilmesini istedim, buyurdu. Âdem Aleyhisselâm, onların içinde Peygamberleri gördü. Üzerlerinde kandillere benzeyen bir nûr vardı. Risâlet ve Peygamberlik konusunda onlardan da farklı bir söz ve ahid alınmıştı. İşte Allah'ı Teâlâ'nın: "Ey Resûlüm! Yâd et ki, Biz (emirlerimi tebliğ ve hak dîne dâvet için) Peygamberlerden mîsâk (sağlam ahid) almıştık. Senden, Nûh'tan, İbrâhim'den, Mûsâ ve Meryem oğlu İsâ'dan da mîsâk aldık. Biz onlardan büyük mîsâk aldık" mealindeki Sûre-i Ahzâb, Âyet 7 bu anlamdadır.

İsâ Aleyhisselâm da bu ruhlar arasındaydı ve onu da Hz. Meryem'e gönderdi. Übeyy b. Ka'b Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre; İsâ Aleyhisselâm, Hz. Meryem'e ağzından girmiştir.[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında Hz. Ömer, Peygamberimizin vefâtından sonra ağlayarak, şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

بَابِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ لَقَدْ بَلَغَ مِنْ فَضِيلَتِكَ عِنْدَ اللَّهِ أَنْ بَعَثَكَ اللَّهُ آخِرَ الْأَنْبِيَاءِ وَذَكَرَكَ فِي أَوَّلِهِمْ
(فَقَالَ وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ الْآيَةَ) (الشفاء عن عمر)

Yâ Resûlallah! Anam babam sana fedâ olsun, Allah katında öyle bir şeref ve derecen vardır ki, seni en son Peygamber olarak göndermiş, lâkin Sûre-i Ahzâb, Âyet 7'de geçtiği üzere, "Senden de mîsâk aldık" buyurarak hepsinden önce zikretmiştir.[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20283; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6968.

[2] Kadı İyaz, eş-Şifâ, s. 52.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ ()
(اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ٩)

9. Ey îman edenler! Allah'ı Teâlâ'nın üzerinize olan nîmetini yâd edin. O vakit ki, düşman orduları üzerinize gelmişti. Biz de onların üzerine rüzgâr ve görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızı görmektedir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Hendek Harbi'nden bahsetmektedir. Bu harpte; Kureyş ve Gâtîfân kabileleri; Kureyza ve Nâdr Yahudileri'nden müteşekkil gruplar bir araya gelerek Müslümanlara savaş açmışlardı. Bunlar Medîne'nin yakınına kadar gelmişlerdi. Kâfir şairleri, aşiretleri gezip kâfirleri galeyana getiriyordu. Kâfirlerin büyük bir kuvvetle geleceklerini haber alan Peygamberimiz, Ashâbı toplayıp müşâvere yaptı. Harbe karşı tedbir almayı düşündü. En son Selmân-ı Fârisî'ye: "Sen, Acem Sarayı'nda hizmetçi olarak çok kaldın, sen de fikrini söyle? Acemliler, savaşçıdırlar. Çok büyük bir düşman karşısında kalırlarsa, ne gibi bir tedbir alırlardı?" diye sordu. Selmân-ı Fârisî: "Ya bir kaleye sığınır, ya da şehrin etrafına hendek kazarlardı" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, hendek kazılmasını emretti.

Berâ İbn-i Azib Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Ahzab Günü (Müslümanlara karşı kâfirlerin birlik oluşturduğu gün) hendek kazılırken, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i gördüm. O, toprak taşıyordu. Bir hâlde ki, toprak karnının beyazlığını örtmüştü ve şöyle diyordu:

لَوْلَا أَنْتَ مَا اهْتَدَيْنَا وَلَا تَصَدَّقْنَا وَلَا صَلَّيْنَا فَأَنْزِلْ سَكِينَةً عَلَيْنَا وَتَبَّتْ الْأَقْدَامُ إِنَّ لَاقَيْنَا إِنَّ الْأُلَى قَدْ بَعَوْا عَلَيْنَا
(إِذَا أَرَادُوا فِتْنَةً أُنَبِّئْنَا (خ) عَنِ الْبَرَاءِ)

"Yâ Rabbi! Sen bize hidâyet etmemiş olsaydın, bize doğruluğu göstermemiş, bize rahmet etmemiş olsaydın; biz şaşırırdık. Bize saldıran kâfirler, çekindiğimiz fitne ve fesâdı bize yaptırmak istediklerinde, bize sabr-ı sebat ihsan et ve onlarla yüz yüze geldiğimizde, ayaklarımızı sâbit tut." [1]

Yine Abdullah İbn-i Ebî Evfa Radiyallâhu anhu'dan nakledilen diğer bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ahzâb günü müşriklerin aleyhine duâ

ederek şöyle buyurdu:

اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ سَرِيعَ الْحِسَابِ اللَّهُمَّ اهْزِمِ الْأَحْزَابَ اللَّهُمَّ اهْزِمْهُمْ وَزَلْزِلْهُمْ (خ) عن عبد الله بن أبي (أوفى)

"Ey Allah'ım! Ey Kur'an gönderen Allah'ım! Ey düşmanlarla hesabı tez olan Rabbim! Şu kâfir Arap kabilelerini dağıt. Allah'ım! Onların topluluklarını kır, irâdelerini sars."[2]

Allah'ı Teâlâ'nın, Hendek Muharebesi'nde hendeğin karşı tarafında kalan kâfirlere doğru rüzgâr estirmesiyle, hepsi perişan olarak kaçmışlardır. Daha kimsenin görmediği Allah'ın gönderdiği ordular da gelerek Müslümanlara yardım etmiş ve sonunda zafer Müslümanların olmuştur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(نُصِرْتُ بِالصَّبَا وَأُهْلِكْتُ عَادُ بِالْدَّبُورِ (خ م عن ابن عباس

"Bana, doğu tarafından esen rüzgâr ile yardım edildi. Âd kavmi ise, batıdan esen rüzgâr ile helâk edildi."[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خَيْرُ الصَّحَابَةِ أَرْبَعَةٌ وَخَيْرُ السَّرَايَا أَرْبَعٌ مِائَةٍ وَخَيْرُ الْجُيُوشِ أَرْبَعَةُ آلَافٍ وَلَا يُغْلَبُ اثْنَا عَشَرَ أَلْفًا مِنْ قَلَّةٍ (د) (ت ه عن ابن عباس

"Yolculukta arkadaşlarının sayı bakımından en hayırlısı dört kişilik, seriyyelerin en hayırlısı dört yüz kişilik, orduların en hayırlısı da dört bin kişilik olanıdır ve on iki bin kişilik hakiki Müslüman (ne şartlar altında olursa olsun, düşman ne kadar çok olsa da) azlıktan dolayı yenilmez."[4]

Bir Müslüman askeri beş silahla harbe girer. Eğer bu beş silah olursa aslâ yenilmez!

Birincisi: Allah'ı Teâlâ'nın kudret eli ile olan yardımdır.

Sûre-i Ahzâb, Âyet 26'da Allah'ı Teâlâ: "Onların kalplerine korku koydu" diye buyurmaktadır. Allah'ı Teâlâ kâfirlerin kalbine korku koyar ve Mü'minlerin de cesaretini artırır.

İkincisi: Meleklerin yardımudur.

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 124’de geçtiği üzere, Bedir Harbi’nde Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Ashâbına üç bin melek ile yardım ettiği beyan edilmektedir.

Üçüncüsü: Ruhaniyetin yardımudur. Yani dünyâdan gitmiş olan Peygamberlerin ve evliyâların yardımudur.

Dördüncüsü: Sağ olan velîlerin, evliyâların yardımudur.

Tebuk’ten dönerken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ أَقْوَامًا بِالْمَدِينَةِ خَلَفْنَا مَا سَلَكْنَا شِعْبًا وَلَا وَادِيًّا إِلَّا وَهُمْ مَعَنَا فِيهِ حَبَسَهُمُ الْعُذْرُ (خ) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ)

"Şüphesiz, özürlerinden dolayı Medîne’de bıraktığımız insanların içinde öyleleri var ki, geçtiğimiz her dağ yolunda ve vâdide onlar bizimle beraberdirler." [5]
Yani onlar, sizinle beraber harp edip, size yardımcı olurlar. Fakat siz anlayamazsınız, demektir.

Yine Sûre-i Tevbe, Âyet 122’de: "... Her fırkadan bir zümre kalsa ya!..." diye geçtiği üzere, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâb-ı Suffa’yı ayırmıştır. Resûlü Ekrem Efendimiz onları harbe göndermezdi. Cephede Müslüman askeri harp ederken, bunlar Mescid-i Nebevî’de sürekli ibâdet ederler ve onların zafere ulaşmaları için duâ ederlerdi.

Beşincisi: Elindeki silahın yardımudur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in övgüsüne mazhar olmuş olan Fatih Sultan Muhammed Han Hazretleri de; Allah’u Teâlâ’dan, Peygamberlerden, evliyâullahlardan, sağ olan velîlerden ve ruhaniyetten nasıl yardım istediğini kasidesinde şöyle anlatıyor:

İmtisâl-i câhidû fillah oluptur niyyetim,

Dîn-i İslâm’ın mücerred gayretidir gayretim.

Kur’ân’da Hakk Teâlâ: "Allah için cihat edin" diye buyurduğu için, harbetmek niyyetim var. Şan, şeref değil, toprak almak değil, dünyâ malı değil, Allah’u Teâlâ

emrettiği için harp edeceğim. Bir tek gayem, Din-i İslâm'ı yükseltmektir.

Fazl-u Hakk u himmet-i cünd-i ricâlullah ile,

Ehl-i küfrü serteser kahreylemektir niyyetim.

Allah'ın lütfu keremiyle, başta Allah'ın yardımıyla, bir de "Cündü ricâlullah" yardımıyla, yani Peygamberlerin ve evliyâların mânevi yardımlarıyla yeryüzünde küfür ehlini peyderpey kahretmek, yok etmektir, niyetim.

Enbiyâ vü evliyâyâ istinâdım var benim,

Lütf-u Hakk'tandır heman ümidi fethu ve nusratım

Peygamberlere ve evliyâlara çağırıp, onlardan yardım almam var benim. En büyük yardımı, ümidi de Allah'tan umuyor ve bekliyorum. Zafer, O'nun lütfuyla olacak.

Nefs ü ve mal ile nola kılsam cihanda içtihad,

Hamdü lillâh var gazâyâ sad hazaran râğbetim.

Malımla, canımla, ne olur cihada bir girebilsem de, harp etsem. Elhamdülillah, harbetmeye yüzbinlerce iştahım ve râğbetim var.

Ey Muhammed! Mûcizat-ı Ahmed ü Muhtar ile,

Umarım gâlip ola e'dâ-yı dîne devletim.

Ey Muhammed Fâtih! Mûcizat-ı Ahmed-i Muhtar olan Peygam-berimizin isminin hürmetiyle; umuyorum ki, yaptığım ve yapacağım harplerde gâlip olacağım. Bu Din-i Mübîn'i yükseltip, her tarafa yayacağım.

İşte Âyet-i Kerîme'de Müslümanlar için, "Görmediğiniz ordular göndermiştik" diye buyrulması, yukarıda da geniş olarak anlatıldığı üzere, Allah'ı Teâlâ'nın, Peygamberlerin, meleklerin, evliyâların mânevi olarak Müslüman ordularına yardım edeceği ve bunun sonunda da İslâm ordusunun zafere ulaşacağı belirtilmektedir.

Fatih Sultan Muhammed Han Hazretleri de, yakînî bir inanca sahip olduğu için, bu yardımlara mazhar olarak zaferden zafere koşmuş, iki yüz civârında kale veya şehir almış, on yedi devleti ve iki imparatorluğu yıkmış, İstanbul’u da fethederek bir çağ kapatıp yeni bir çağ açmıştır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Fatih Sultan Muhammed Han hakkında dîne olan bağlılığı ve hizmetinden dolayı, onu methederek şöyle buyurmuştur:

لَتُقَاتِلَنَّ الْقُسْطَانِطِينِيَّةَ فَلَنِعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنِعْمَ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ (حم ط ب عن عبد الله بن بشر الخثعمي عن أبيه)

"Kostantin (İstanbul) şehri muhakkak fetholunacak. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandandır. Onun askeri de ne güzel askerdir."[6]

[1] Sahih-i Buhârî, Cihat ve Siyer 34.

[2] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1233.

[3] Sahih-i Buhârî, İstiskâ 26, Bed’u’l-Halk 5; Sahih-i Müslim, Salât’ul-İstiskâ 4 (17).

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 81; Sünen-i Tirmizî, Siyer 7; Ibn-i Mâce, Cihat 25

[5] Sahih-i Buhârî, Cihat 35; Abdurrezzâk es-San’ânî, Musannef, Hadis No: 9547.

[6] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18189; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 1200; Kırk Mevzuda Kırk Hadis Kitabı, Hadis No: 28.

إِذْ جَاؤُكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا ((١٠) هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا (١١)

10-11. O vakit kâfirler, size hem üst tarafınızdan, hem de aşağı tarafınızdan gelmişlerdi. O zaman gözler kaymış, yürekler ağızlara gelmişti. Siz de Allah’la çeşitli zanlarda bulunuyordunuz.* İşte orada, Mü’minler imtihan edilmişler ve şiddetli bir sarsıntı ile sarsılmışlardı.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hendek Muharebesi'nde: "Allah'ın yardımını var. Allah'ı Teâlâ bizimle beraberdir, korkmayın!" diye buyuruyordu. Müslümanlar, bu savaşta çok bunalmışlardı ki, "Allah'ın yardımını ne zaman gelecek" diyorlardı. Herkesin ümidi kesilmişti. Neredeyse Müslümanlıktan ayakları kayma derecesine gelmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına gelip, "Yâ Resûlullah! Allah'ın yardımını ne zaman? Bizim sabrımız kalmadı" dediler. İşte bunun üzerine bu âyetler nâzil olmuştur.

Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 214'te de şöyle geçmektedir:

Ey Mü'minler! Yoksa siz, önceki ümmetlere isâbet edenler size de gelmedikçe, Cennete gireceğinizi mi zannedersiniz? Onları, türlü türlü belâlar yıldırılmıştı. Hattâ Peygamberleri ve O'nunla beraber imân edenler: "Allah'ın yardımını ne zaman?" dediler. İyi bilin ki, Allah'ın yardımını muhakkak yakındır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

ضَحِكَ رَبُّنَا مِنْ قُنُوطِ عِبَادِهِ وَقُرْبِ غَيْرِهِ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْ يَضْحَكُ الرَّبُّ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ لَنْ نَعْدَمَ مِنْ (رَبِّ يَضْحَكُ خَيْرًا هـ) عن ابى رزين

"Allah'ı Teâlâ kullarının ümitsizliğe düşmesine güler. Çünkü Allah'ı Teâlâ onların sıkıntılı durumlarının değişip kurtuluşlarının yakın olduğunu bilir." Ebû Rezîn dedi ki: "Yâ Resûlallah! Allah'ı Teâlâ güler mi?" diye sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet" deyince de ben: "Gülmek vasfını taşıyan bir Rabb'den daima hayır buluruz" dedim.[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 13.

((وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا (۱۲))

12. O vakit, münâfıklar ve kalplerinde maraz olanlar: "Allah ve Resûlü, bize ancak aldatıcı bir vaadde bulundu" dediler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen hususla ilgili olarak Bera İbn-i Azib Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bize hendek kazılmasını emretti. Biz hendeği kazarken çok büyük bir kaya çıkmıştı. Bunu kimse kıramadı. Durumu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şikâyet ettik. Peygamberimiz Sallallâhu

aleyhi ve sellem geldi, mübârek eline bir balyoz aldı ve "Bismillâh" diyerek o kayaya vurdu, kayanın üçte biri koptu. Kayadan bir kıvılcım çıktı ve Şam tarafına sıçradı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

اللّٰهُ اَكْبَرُ اُعْطِيتُ مَفَاتِيحَ الشَّامِ وَاللّٰهُ اِنِّىْ لَأُبْصِرُ قُصُورَهَا الْحُمْرَ مِنْ مَكَانِىْ هَذَا ثُمَّ قَالَ بِسْمِ اللّٰهِ وَضَرَبَ اُخْرٰى فَكَسَرَ ثَلَاثَ الْحَجَرِ فَقَالَ اللّٰهُ اَكْبَرُ اُعْطِيتُ مَفَاتِيحَ فَارِسَ وَاللّٰهُ اِنِّىْ لَأُبْصِرُ الْمَدَائِنَ وَأُبْصِرُ قُصْرَهَا الْاَبْيَضَ مِنْ مَكَانِىْ هَذَا ثُمَّ قَالَ بِسْمِ اللّٰهِ وَضَرَبَ ضَرْبَةً اُخْرٰى فَقَلَعَ بَقِيَّةَ الْحَجَرِ فَقَالَ اللّٰهُ اَكْبَرُ اُعْطِيتُ مَفَاتِيحَ الْيَمَنِ وَاللّٰهُ اِنِّىْ لَأُبْصِرُ اَبْوَابَ صَنْعَاءَ مِنْ مَكَانِىْ هَذَا... (حم ع عن البراء)

"Allah'ü Ekber! Bana Şam'ın anahtarları verildi. Vallâhi! Ben şimdi Şam'ın kırmızı köşklerini görüyorum" diye buyurdu. Sonra balyozu "Bismillâh" diyerek bir daha vurdu, kayanın bir parçası daha koptu. İran tarafına bir kıvılcım sıçradı, bu defa da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'ü Ekber! Bana Fars ikliminin anahtarları verildi, şu anda Kisra'nın beyaz köşklerini görüyorum" diye buyurdu. Daha sonra bir daha "Bismillâh" diyerek vurdu, o kaya tamamen yerinden koparılmış oldu ve çıkan bir kıvılcım Yemen tarafına sıçradı ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'ü Ekber! Bana Yemen'in anahtarları verildi, ben şimdi San'a'nın kapılarını görüyorum" diye buyurdu ve "Bunlar, Müslümanlara nasip olacaktır, bunları bana Cebrâil Aleyhisselâm müjdeledi" diyerek Ashâbına müjde verdi.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu müjdeleri ile, o münâfıklar alay ediyor ve bu vaadin bir aldatma olduğunu söylüyorlardı. Bunlar Abdullah İbn-i Übeyy ve arkadaşları gibi kimselerdi. Bu münâfıklar:

- Bana Şam'ın, Acem'in ve Yemen'in anahtarları verildi, benim ümmetim oraları fethedecek, diye söylüyor. Bir taraftan da düşmandan korunmak için hendek kazıyor, gibi buna benzer sözler söyleyerek alay ediyorlardı.

Düşman gelip de Medîne'nin etrafını muhâsara edince, Ashâb uzun bir süre açlık çekerek büyük sıkıntılara mâruz kaldı. Öyle ki, açlıktan kuşaklarının arasına taş koyuyorlardı. Münâfıkların ve kalplerinde hastalık olanların bu sebepten dolayı, küfrü arttı. Mü'minlerin ise îmanı daha da kuvvetlendi.

İşte Sûre-i Ahzâb, Âyet 12, bu olayı haber vermektedir.

Daha sonra İslâm orduları Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in fethini müjdelediği Şam, İran ve Yemen'i fethetmişlerdir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17946; Ebû Ya'la el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 1649.

وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا ((عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا (١٣)

13. O vakit, münâfıklardan bir taife, "Ey Medîne ehli! Burası sizin için durulacak yer değildir, haydi geri dönün" dediler. Onlardan bir fırka da, "Evlerimiz korumasız" diyerek Peygamberden dönmek için izin istediler. Halbuki evleri korumasız değildi. Sâdece kaçmak istiyorlardı.

((وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَاتَوَّاهَا وَمَا تَلَبَّثُوا فِيهَا إِلَّا بَسِيرًا (١٤)

14. Eğer Medîne'nin her tarafından üzerlerine gelinse ve bunlardan mürtet olmaları istenilse, bu teklifi fazla geciktirmeden hemen yaparlardı.

İzah: Eğer o müşrikler, bir taraftan boşluk bulup Medîne'ye girse, münâfıklara: "Siz de bize katılın" deseler, bunlar Müslümanların safından ayrılarak, hemen kâfirlerin safına geçerler.

Münâfıkların özellikleri hakkında Ebu'l-Âliye Hazretleri şöyle buyurmuştur:

هِيَ سِتُّ خِصَالٍ فِي الْمُنَافِقِينَ إِذَا كَانَتْ فِيهِمُ الظُّهْرَةُ عَلَى النَّاسِ أَظْهَرُوا هَذِهِ الْخِصَالِ: إِذَا حَدَّثُوا كَذَبُوا وَإِذَا وَعَدُوا أَخْلَفُوا وَإِذَا انْتَمَنُوا خَانُوا وَنَقَضُوا عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَقَطَعُوا مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوَصَلَ وَأَفْسَدُوا فِي الْأَرْضِ وَإِذَا كَانَتْ الظُّهْرَةُ عَلَيْهِمْ أَظْهَرُوا الْخِصَالِ: إِذَا حَدَّثُوا كَذَبُوا وَإِذَا وَعَدُوا أَخْلَفُوا وَإِذَا انْتَمَنُوا خَانُوا (تفسير ابن أبي حاتم عن أبي العالية)

Münâfıkların altı özelliği vardır. İnsanlar üzerine gâlip geldikleri zaman, bu özelliklerini açığa çıkarırlar. Bunlar: "Konuştukları zaman yalan söylerler, vaad ettikleri zaman dönerler, emânet verildiğinde hıyânet ederler, Allah'ı Teâlâ'ya söz verdikten sonra ahidlerini bozarlar, Allah'ın emrettiği Hakk'a kavuşmak yolunu keserler ve yeryüzünde fesat çıkarırlar." Eğer gâlibiyet kendilerinin değil de başkalarının olursa, o zaman da şu üç özelliği ortaya çıkar: "Konuşunca yalan söylerler, vaad edince dönerler, emânet verilince hıyânet ederler." [1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 285.

((وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُؤْلَوْنَ الْإِدْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا (١٥)

15. Yemin olsun ki bunlar, düşmandan kaçmayacaklarına dair daha önce Allah'a söz vermişlerdi. Allah'a verilen söz ise, sorumluluğu gerektirir.

(قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمْ الْفِرَارُ إِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذَا لَا تُمْتَنُونَ إِلَّا قَلِيلًا) ١٦)

16. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Ölümünden ve öldürülmekten kaçarsanız, bilin ki kaçmak size aslâ fayda vermeyecektir. Kaçsanız bile, ancak az bir zaman yaşatılırsınız."

(قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا)
(وَلَا نَصِيرًا) ١٧)

17. Ey Resûlüm! Onlara: "Eğer Allah'ı Teâlâ, size bir şer dilerse yahut size bir hayır dilerse, sizden onu menedecek kimdir?" de. Onlar, kendileri için Allah'tan başka bir dost ve yardımcı bulamazlar.

(قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ الْبَاسَ إِلَّا قَلِيلًا) ١٨)

18. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, aranızdan cihattan alıkoyanları ve kardeşlerine, "Bize gelin!" diyenleri elbette bilir. Bunlardan ancak pek azı harbe geliyorlardı.

(أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْنَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ)
الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ بِالسِّنَةِ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ أُولَئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ
(يَسِيرًا) ١٩)

19. Savaşa geldikleri zaman da, size yardım hususunda cimri kimseler olarak gelirler. Düşmandan korktukları vakit, üzerine ölüm baygınlığı çökmüş kimse gibi gözlerini döndürerek sana baktıklarını görürsün. Korku gidince de ganîmete karşı aşırı düşkünlük göstererek, iğneli dilleriyle sizi tenkit ederler. İşte bunlar, aslında îman etmediler. Allah'ı Teâlâ da onların amellerini boşa çıkardı. Bu, Allah'a göre çok kolaydır.

(يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا وَإِنْ يَأْتِ الْأَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُمْ بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ يَسْلُونَ عَنْ أَنْبَائِكُمْ)
(وَلَوْ كَانُوا فِيبَكُمْ مَا قَاتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا) ٢٠)

20. Bunlar, düşman birliklerinin Medîne etrafından gitmediklerini zannettiler. Eğer düşman birlikleri tekrar saldıracak olsa, Medîne'yi bırakıp bedevîler ile beraber olmayı ve Medîne'den gelenlerden de, kâfirlerle aranızda cereyan eden ahvâli sormayı temenni ederler. Şâyet aranızda olsalardı, ancak pek az

savaşirlardı.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ, münâfıkların kalplerine korku vererek, onları Mü’minlerden ayırdığını beyan etmektedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bir mûcizesi olarak, kendisinin yapmış olduğu duâ sonucunda, kuvvetli bir rüzgâr çıkmış, hendeğin etrafındaki düşman askerleri dağılmış ve bozguna uğramışlar. Münâfık-ların, düşmanın dağıldığından haberleri olmamış, onlar korkudan cepheyi terk ederek, Medîne’nin içlerine kaçmışlardı. İşte bu âyette Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında kalanların gerçek Mü’minler olup, îmanlarının daha da kuvvetlendiği bildirilmektedir.

(لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا) (۲۱)

21. Yemin olsun ki Resûlullah’ta, Allah’a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah’u Teâlâ’yı çok zikredenler için güzel bir numune vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’ye göre, Hendek Savaşı’nda Müslümanlar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında sebat edip, onu örnek alarak emrinden ayrılmamışlardır. İşte Mü’minler burada olduğu gibi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bütün yaşantısını, sünnetlerini nûmune olarak kabul edip, kendi yaşantılarında uygulamışlardır. Bu, Allah’ın emridir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in sünneti iki kısma ayrılır. Bu hususta Mekhûl Hazretlerinden şöyle nakledilmiştir:

السُّنَّةُ سُنَّتَانِ: سُنَّةُ الْأَخْذِ بِهَا فَرِيضَةٌ وَتَرْكُهَا كُفْرٌ، وَسُنَّةُ الْأَخْذِ بِهَا فَضِيلَةٌ وَتَرْكُهَا إِلَى غَيْرِ حَرَجٍ. (الدارمی
(عَنْ مَكْحُولٍ)

"Sünnet iki çeşittir: Bir sünnet var ki, onu almak farz, bırakmak küfürdür. Bir sünnette var ki, onu almak fazilet, onu bırakıp başkasını (bid’atı) almak günahtır."
[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

السُّنَّةُ سُنَّتَانِ: سُنَّةٌ فِي فَرِيضَةٍ، وَسُنَّةٌ فِي غَيْرِ فَرِيضَةٍ، السُّنَّةُ الَّتِي فِي الْفَرِيضَةِ أَصْلُهَا فِي كِتَابِ اللَّهِ، أَخْذُهَا هُدًى، وَتَرْكُهَا ضَلَالَةٌ، وَالسُّنَّةُ الَّتِي لَيْسَ أَصْلُهَا فِي كِتَابِ اللَّهِ الْأَخْذُ بِهَا فَضِيلَةٌ، وَتَرْكُهَا لَيْسَ بِخَطِيئَةٍ ((طَبَّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Sünnet ikidir. Biri, farzın içinde olan sünnet; biri de, farzın dışında olan sünnet.

Farzın içinde olan sünnetin aslı Allah'ın kitabındadır. Ona uymak hidâyettir, terki ise dalâlettir. Aslı Allah'ın kitabında olmayan sünnete uymak da sevaptır, terki ise günah değildir.”[2]

Bu hadisten anlaşılan, sünnet iki kısımdır. Biri farz hükmünde olan sünnettir. Bu sünnete uymak farz, terk etmek ise günahtır. İkincisi de nâfile olan sünnettir. Bu sünnete uyulduğu zaman sevap vardır, uyulmadığında ise günah yoktur.

Hadis-i Şerif’te: “Farz olan sünnetin aslı Allah’ın kitabındadır” diye geçen ifadeden maksat, “Allah’a ve Resûlüne itaat edin”[3] diye geçen âyetlerdir. Resûlüne itaat, Allah’a itaat gibidir. Eğer bir kimse Allah’ın Resûlüne itaat etmezse, Allah’a da itaat etmemiş olur. Bu nedenle Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir şeyi emrettiği zaman, kesin olarak ona itaat edilmesi farz olur. Bu hususta geçen âyetlerden bâzıları şöyledir.

Sûre-i Necd, Âyet: 3-4:

“O (Muhammed Aleyhisselâm), kendi hevâsından konuşmaz.* Onun her konuştuğu, Allah tarafından vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir.”

Sûre-i Ahzâb, Âyet 36:

“Allah ve Resûlü, bir iş hakkında hükmettiği zaman, hiçbir Mü’min erkek ve hiçbir Mü’min kadın için, artık o işte seçme hakkı olamaz. Her kim Allah’a ve Resûlüne isyan ederse, şüphesiz ki apaçık bir dalâlete düşmüş olur.”

Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün hutbesinde bize şöyle hitap etti:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ فَرَضَ عَلَيْكُمُ الْحَجَّ فَحُجُّوا فَقَالَ رَجُلٌ أَكُلَّ عَامٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَسَكَتَ حَتَّى قَالَهَا ثَلَاثًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ قُلْتَ نَعَمْ لَوَجِبَتْ وَلَمَّا اسْتَطَعْتُمْ ثُمَّ قَالَ ذَرُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ فَإِنَّمَا هَلَاكُ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بكَثْرَةِ سُؤَالِهِمْ وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ فَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَدَعُوهُ (م ن حم عن ابى هريرة)

“Ey insanlar! Allah’u Teâlâ üzerinize haccı farz kıldı, haccedin” buyurunca, Adamın biri, “Her sene mi Yâ Resûlallah?” diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem sükût etti. O kişi aynı soruyu üçüncü kez tekrar sorunca, buyurdu ki: “Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, evet

deseydim hac üzerinize her sene farz olacaktı. Üzerinize farz olsaydı, buna güç yetiremeyecektiniz. Ben sizi bıraktığım sürece siz de beni bırakın. Sizden öncekiler çok soru sormaları ve Peygamberlerine karşı muhalefet etmeleri sebebiyle helâk oldular. Ben size bir şeyi emrettiğim zaman gücünüz yettiği kadar tutun. Sizi bir şeyden nehyettiğim zaman da ondan sakının.”[4]

Ebû Said İbn’ul-Muallâ Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif’i nakletmiştir:

كُنْتُ أَصَلِّي فِي الْمَسْجِدِ فَدَعَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ أَجِبْهُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي كُنْتُ أَصَلِّي فَقَالَ أَلَمْ يَقُلِ اللَّهُ {اسْتَجِيبُوا لِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ} ... (خ د ن عن سعيد بن المعلى)

Ben, Mescid-i Nebevî’de (nâfile) namaz kılıyordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem beni çağırdı. Fakat namazda olduğum için icâbet edemedim. Sonra yanına gelerek: "Yâ Resûlallah! Namaz kılıyordum" dedim. Bana: "Allah’u Teâlâ, kitabında: "Ey îman edenler! Resûl, kalplerinizi dîni hakikatler ile ihyâ için sizi dâvet ettiği vakit, Allah’a ve Resûlüne icâbet edin..."[5] diye buyurmuyor mu?" dedi...[6]

Haram ve helâl olan şeylerin bir kısmı âyetle belirlenmiş, bâzıları da bizzat Peygamberimiz tarafından belirlenmiştir. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ أَلَا يُوشِكُ شَبْعَانُ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَقُولُ: عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ، فَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَلَالٍ فَأَحْلُوهُ وَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ فَحَرِّمُوهُ، وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا حَرَّمَ اللَّهُ. أَلَا لَا يَحِلُّ لَكُمْ الْجِمَارُ الْأَهْلِيُّ وَلَا كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ وَلَا لُقْطَةٌ مُعَاهِدٍ إِلَّا أَنْ يَسْتَعْنِي عَنْهَا صَاحِبُهَا وَمَنْ نَزَلَ بِقَوْمٍ (فَعَلَيْهِمْ أَنْ يَقْرُوهُ. فَإِنْ لَمْ يَقْرُوهُ فَلَهُ أَنْ يُعَقِّبَهُمْ بِمِثْلِ قَرَاهُ. (د طب عن المقدم بن معدي كرب)

"Haberiniz olsun! Bana Kur’ân ile birlikte, onun bir benzeri sünnet de verilmiştir. Karnı tok bir şekilde koltuğuna kurulmuş olan bâzı kimselerin: "Bize Kur’ân yeter! Onda helâl olarak ne görmüşseniz, onu helâl; neyi de haram görmüşseniz, onu da haram kabul edin" diyeceği zamanlar yakındır. Şüphesiz ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in haram kıldığı da Allah’u Teâlâ’nın haram kıldığı gibidir.”[7] "Haberiniz olsun! Sizin için evcil olan eşek eti helâl değildir. Yırtıcı hayvanların eti size helâl değildir. Bir muâhidin (kendisiyle barış ortamında olunan ve İslâm Dîni’nin haricinde olan kimselerin) yitiği size helâl olmaz. Ancak sahibi ona ihtiyaç duymayıp helâl ederse müstesnâ.”[8]

Allah’u Teâlâ âyetlerde, beş vakit namaza işâret ederek bu namazları vaktinde

kılmamızı emretmiştir. Fakat nasıl ve kaç rek'at kılacağımızı açıklamamıştır. Allah, namazın nasıl kılınacağını Cebrâil Aleyhisselâm vâsıtasıyla Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e öğretmiş ve bizim de ondan öğrenmemiz gerektiğine işâret etmiştir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي (خ) عَنْ مَالِك

"Namazı ben nasıl kılıyorsam, benden gördüğünüz gibi kılın."[9] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de:

(لَتَأْخُذُوا مَنَاسِكُكُمْ (م) عَنْ جَابِر

"Hacca ait ibâdetlerin uygulamalarını benden alın"[10] diye buyurmuştur.

Bir de farz hükmünde olmayan sünnetler vardır. Bunlar; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kendisinin yaptığı ve ümmetine de nâfile olarak yapılmasını tavsiye ettiği; misvak kullanmak, sarık sarmak ve teheccüd, işrak, kuşluk, evvâbin namazları gibi nâfile ibâdetlerdir. Bu sünnetler yapıldığında sevap vardır, yapılmadığında da günah yoktur.

Yine Sûre-i Ahzâb, Âyet 21'de: "Allah'ı Teâlâ'yı çok zikredenler" ifadesiyle, zikrullahın önemine dikkat çekilmektedir.

Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle buyurmuştur:

(كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُ اللَّهَ جَمِيعَ أَحْيَانِهِ (خ) م د ت ح م ه عَنْ عَائِشَةَ

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, her vakit zikrullah ederdi."[11]

İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

(كَانَ لَا يَكُونُ فِي الْمُصَلِّينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِي الذَّاكِرِينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا (ابو نعيم خط
(عن ابن مسعود

"Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah'ı Teâlâ'yı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı."[12] Namazda da zikirde de hepimizden ileriye, demektir.

İşte her dâim ve her hâl üzere Allah'ı zikretmemiz ve bu hususta, âyette de geçtiği üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i örnek almamız gerekir.

Zikrullah hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 151, 200 ve izahlarına bakınız.

[1] Sünen-i Dârimi, Mukaddime, 49.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 785.

[3] Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 31, 50; Sûre-i Nûr, Âyet, 52, 54, 56; Sûre-i Necm, Âyet: 3; Sûre-i Tevbe, Âyet 71; Sûre-i Şuarâ, Âyet 108, 110, 131, 150, 179, Sûre-i Ahzâb, Âyet 33, Sûre-i Muhammed, Âyet 33.

[4] Sahih-i Müslim, Hac 73 (412 Sünen-i Nesâî, Menasik'ul-Hac 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10199.

[5] Sûre-i Enfal, Âyet 24.

[6] Sahih-i Buhârî, Tefsir'ul-Fâtîha 1; Sünen-i Nesâî, İftitah 26; Sünen-i Ebû Dâvud, Vitir 15.

[7] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 6; Sünen-i Tirmizî, İlim 10; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 2.

[8] Rudâni, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 3920, 3921, 6216.

[9] Sahih-i Buhârî, Ezan 18, Edeb, 27.

[10] Sahih-i Müslim, Hac 51 (310).

[11] Sahih-i Müslim, Hayz 30 (117 Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 9; Sünen-i Tirmizî, Daavât 7.

[12] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 547/15; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 17931.

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا)
(وَتَسْلِيمًا) (٢٢)

22. Mü'minler, düşman birliklerini gördükleri vakit, "Allah'ın ve Resûlünün bize

vaadi budur. Allah ve Resûlü doğru söylemiş" dediler. Bu, ancak onların îmanlarını ve teslimiyetlerini artırdı.

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَن يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا (٢٣) (

23. Mü'minler içinde öyle adamlar vardır ki, Allah'a vermiş oldukları sözde sadâkat gösterdiler (Resûl ile beraber harpte sebat ettiler). Onlardan bir kısmı verdikleri sözü yerine getirerek şehit oldu. Bir kısmı da şehit olmayı bekliyor. Onlardan hiçbirisi Allah'a verdikleri sözü değiştirmediler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Talhâ Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şu hâdis anlatılmıştır:

أَنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوا لِأَعْرَابِيٍّ جَاهِلٍ سَلَهُ عَمَّنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ مَنْ هُوَ وَكَانُوا لَا يَجْتَرُونَ هُمْ عَلَىٰ مَسْأَلَتِهِ يُوقِرُونَهُ وَيَهَابُونَهُ فَسَأَلَهُ الْأَعْرَابِيُّ فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ سَأَلَهُ فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ إِنِّي أَطْلَعْتُ مِنْ بَابِ الْمَسْجِدِ وَعَلَيَّ ثِيَابٌ خُضْرٌ فَلَمَّا رَأَىٰ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَتَيْنَ السَّائِلَ (عَمَّنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ قَالَ الْأَعْرَابِيُّ أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ هَذَا مِمَّنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ (ت عن طلحة

Peygamberimizin Ashâbı, bir bedevîye: "Verdikleri sözü yerine getirenlerin kimler olduğunu Resûlü Ekrem'den sor" dediler. Çünkü kendileri ona soru sormaya cesâret edemiyor, ona saygı gösteriyor, ondan çekiniyorlardı. Bedevî sordu. Rasûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ondan yüz çevirdi. Sonra yine sordu. Peygamberimiz yine yüz çevirdi: Sonra ben yeşil elbiseler içerisinde mescidin kapısından çıkıverdim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, beni görünce, "Soru soran kimse nerededir?" buyurdu. Bedevî: "Benim Yâ Resûlallah!" dedi. "İşte bu kimse (Hz. Talhâ[1]), ahdini yerine getiren kimselerdendir" buyurdu.[2]

[1] Hz. Talhâ b. Ubeydullah, Cennetle müjdelenen on kişiden biridir.

[2] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 22.

لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا (٢٤) (

24. Bu haller, Allah'ı Teâlâ'nın, sözünde duranları sadâkatleri sebebiyle mükâfatlandırması, münâfıkları dilerse azap etmesi yahut tevbelerini kabul etmesi içindir. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

(وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالُ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا) (٢٥)

25. Allah'ı Teâlâ, o kâfirleri, hiçbir hayra ermedikleri halde öfkeleriyle geri çevirdi. Allah'ı Teâlâ, Mü'minlere harbin kazanılmasında yetti. Allah'ı Teâlâ, istediğini yapmaya muktedir ve her şeye gâliptir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Allah'ı Teâlâ, Mü'minlere harbin kazanılmasında yetti" diye geçen ifadeden maksat, Sûre-i Ahzâb, Âyet 9'da: "... Biz de onların üzerine rüzgâr ve görmediğiniz ordular göndermiştik..." diye buyrulan yardımdır.

(وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ) (٢٦) وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا لَمْ تَطُوهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا (٢٧)

26-27. Allah'ı Teâlâ, Ehl-i Kitap'tan olup müşriklere yardım edenleri kalelerinden indirdi ve onların kalplerine korku koydu. Onların bir kısmını öldürüyor ve bir kısmını esir alıyordunuz.* Allah'ı Teâlâ, sizi onların yerlerine, yurtlarına, mallarına ve ayak basmadığınız diğer yerlere vâris kıldı. Allah'ı Teâlâ her şeye kâdirdir.

İzah: Hendek Muharebesi'nde küçük bir Yahudi kabilesi olan Benî Kurayza; Müslümanlar kâfirlerle harp ederlerse, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile harp müttefiki olacaklarına dair antlaşma yapmışlardı. Hendek kazılırken; kazma, kürek gibi şeylerin çoğunu bu kabile vermişti. Hendeğin kazılmasına da bedenen, fiilen el emeği ile yardımcı olmuşlardı. Hendeğin dışı kâfirlerle çevrilince, bu kabile Müslümanlardan ayrılıp, Mekkeli müşriklerin tarafına geçtiler.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbından Sa'd İbn-i Muaz Radiyallâhu anhu, bu kabilenin reisleri ile çok iyi konuşurdu. O, Benî Kurayza kabilesinin reislerine dedi ki: "Siz bizimleydiniz, size ne oldu? Niçin onlardan tarafa geçtiniz?" Onlar: "Sizin yaşama imkânınız kalmadı. Biz sizin ateşinize neden yanalım. Biz yaşamak istiyoruz, siz öleceksiniz. Onun için ayrıldık" dediler. Sa'd İbn-i Muaz Radiyallâhu anhu: "Bizim kazanacağımızı Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem söyledi. Biz kazanırsak, sizi o zaman affetmem. Onun için şimdiden bizim tarafımıza geçin" deyince, Benî Kurayza kabilesinin reisleri gülüştiler ve "Neden hendekten dışarı çıkamıyorsunuz?"

Hepiniz ya harple, ya da açlıktan öleceksiniz" dediler. Yine Sa'd İbn-i Muaz Radiyallâhu anhu: "Biz kazanırsak, hiçbirinizin mâzeretini kabul etmem; hepinizi öldürürüm" dedi. Onlar yine gülüştüler ve ayrıldılar.

Allah'ı Teâlâ, müşrikleri mağlup ederek Müslümanları gâlip getirince, Mü'minler dinlenmek için evlerine gidecekleri sırada ikindi vakti girmişti. Bu sırada Cebrâil Aleyhisselâm gelerek, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, hemen Benî Kureyza'nın üzerine gitmelerini Allah'ı Teâlâ'nın emrettiğini söyledi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu hâinlerden hesap sormak için Ashâba: "Hiç kimse ikindi namazını, Benî Kureyza yurduna varmadan kılmasın" buyurdu. Ashâbın bir kısmı, oraya varınca ikindi namazını kıldı. Diğer bir kısmı da, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in maksadı acele etmemiz içindi, diyerek vakit çıkmadan yolda kıldı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem her iki uygulamayı da hoş görmüştür.

Bu sefer hakkında nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

قَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ قُرَيْظَةَ تَحْتَ حُصُونِهِمْ فَقَالَ: يَا إِخْوَانَ الْقِرَدَةِ وَالْخَنَازِيرِ فَقَالُوا: مَنْ (أَخْبَرَ بِهَذَا الْأَمْرِ مُحَمَّدًا؟ مَا خَرَجَ هَذَا الْقَوْلُ إِلَّا مِنْكُمْ) (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن مجاهد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kureyza Yahudilerini muhâsara ettiğinde, kalelerinin altında durdu ve buyurdu ki: "Ey maymun ve domuzların kardeşleri! Kalenizden inin." Onlar birbirlerine: "Bunu Muhammed'e kim haber verdi? Bu söz sizden çıkmış olmalıdır" dediler.[1]

Yirmi bir gün süren bu muhasaranın sonunda, Benî Kureyza kabilesinin beylerinden seksen kişiyi tutuklayıp Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e getirdiler. Bunlar, Peygamberimizden aman dilediler. Resûlü Ekrem: "Benim sizinle hiçbir şartım yok. Sizinle şartı olan, yemin eden Sa'd b. Muaz'dır. Siz onu râzı edin" dedi. Onlar da Sa'd b. Muaz Radiyallâhu anhu'nun hakemliğine râzı oldular.

Bu husus Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle anlatmaktadır:

نَزَلَ أَهْلُ قُرَيْظَةَ عَلَى حُكْمِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ فَأَرْسَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى سَعْدٍ فَأَتَانِي عَلَى جِمَارٍ فَلَمَّا دَنَا مِنَ الْمَسْجِدِ قَالَ لِلْأَنْصَارِ قُومُوا إِلَيَّ سَيِّدِكُمْ ثُمَّ قَالَ هُوَ لَا نَزَلُوا عَلَيَّ حُكْمِكَ فَقَالَ تَقْتُلُ مُقَاتِلَتَهُمْ وَتَسْبِي ذُرَارِيَهُمْ قَالَ فَضَيِّتَ بِحُكْمِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَرُبَّمَا قَالَ بِحُكْمِ الْمَلِكِ (خ) عن ابى سعيد الخدرى

Kureyza halkı, Sa'd b. Muaz'ın hükmüne boyun eğdi ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Sa'd b. Muaz'a haber gönderdi. Sa'd b. Muaz, bir merkep üzerinde (yaralı olduğu halde) geldi. Mescide yaklaşıncı, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ensâra: "Haydi, ulunuza ayağa kalkın" buyurdu. Sonra Sa'd b. Muaz'a: "Şunlar senin hükmüne râzı oldular" buyurdu. Sa'd b. Muaz da: "Bunların harp edenleri öldürölür, kadın ve çocukları esir alınır" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ey Sa'd! Aziz ve Celil olan Allah'ın hükmüne uygun hükmettin" buyurdu.[2]

Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre; Sa'd b. Muaz Radiyallâhu anhu, Hendek'te ağır bir şekilde yaralanmıştı. O, Benî Kureyza kabilesinin mahvolmasını görene kadar yaşamak için duâ etmişti. Duâsı kabul edilerek Benî Kureyza hakkında hüküm verme yetkisi kendisine verilmişti. Hükümünü verdikten sonra Hendek'te aldığı yara kanamaya başlamış ve şehit olmuştur.[3] Cenâze namazı, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından kıldırılmıştır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اهْتَزَّ عَرْشُ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ لِمَوْتِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ (هـ) عَنْ جَابِرٍ

"Aziz ve Celil olan Rahmân'ın Arş'ı, Sa'd b. Muaz'ın ölümü için titredi." [4]

[1] İbn-i Kesir, Tefir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 1, s. 309.

[2] Sahih-i Buhâri Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1591.

[3] Sünen-i Tirmizî, Siyer 28.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 28.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ إِن كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا) (٢٨) وَإِن كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا (٢٩)

28-29. Ey Peygamber! Zevcelerine de ki: "Eğer dünyâ hayatını ve ziynetini istiyorsanız, gelin haklarınızı verip sizi güzellikle boşayayım.* Eğer Allah'ı, Resûlünü ve âhiret yurdunu istiyorsanız, şüphesiz Allah'u Teâlâ, içinizden muhsin olanlar için büyük bir mükâfat hazırlamıştır.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah'u Teâlâ'dan fakirliği istedi ve "Bir gün tok, bir gün aç kalayım" diye duâ etti. Bu sebeple bir gün oruç tutar ve

bir gün yerdi. Pazartesi ve perşembe günlerinde de oruç tutar ve böylece senenin yarısından fazlasını oruçlu geçirirdi. Ashâb-ı Suffa'nın yaşantısı gibi yaşamayı severdi. Daha sonra kâfirlerle yapılan savaşlar neticesinde çok sayıda ganîmet ve ziynet eşyası gelir. Bunları da Ashâbına dağıtırdı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hanımları da, bu ziynet eşyalarına bakıp imrendiler ve kendileri de bunlardan talep ettiler. Hattâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e küserek akşama kadar onunla ayrı kaldıkları olurdu. İşte bunun üzerine Ahzab Sûresi'nde geçen bu âyetler nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, hanımlarına; "İsterseniz istediğiniz ziynetlerden verip sizi bırakayım" dedi. Fakat Allah'ı, Resûlünü ve âhiret yurdunu istiyorsanız, Allah size çok büyük mükâfat verecektir, diye de hanımlarına nasihatte bulundu.

Hiz. Âişe Radiyallâhu anhâ, bu âyetler hakkında şöyle anlatmıştır:

لَمَّا أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِتَخْيِيرِ أَزْوَاجِهِ بَدَأَ بِي فَقَالَ يَا عَائِشَةُ إِنِّي ذَاكِرٌ لَكَ أَمْرًا فَلَا عَلَيْكَ أَنْ لَا تَسْتَعْجَلِي حَتَّى تَسْتَأْمِرِي أَبَوَيْكَ قَالَتْ وَقَدْ عَلِمْتُ أَنْ أَبَوَايَ لَمْ يَكُونَا لِيَأْمُرَانِي بِفِرَاقِهِ قَالَتْ ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ إِن كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ حَتَّى بَلِّغَ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أُجْرًا عَظِيمًا} فَقُلْتُ فِي أَيِّ هَذَا أَسْتَأْمِرُ أَبَوَيَّ فَإِنِّي أُرِيدُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالْدَارَ الْآخِرَةَ وَفَعَلَ أَزْوَاجُ (النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ مَا فَعَلْتُ) (ت) عَنْ عَائِشَةَ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, hanımlarına kendisiyle beraber kalıp kalmamakta serbest olduklarını tebliğ etme emri gelince o, benden başladı ve şöyle dedi:

- Yâ Âişe! Ben sana bir şey söyleyeceğim. Baban ve annenle istişâre etmeden önce acele olarak cevap vermek gerekmez. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, babamın ve annemin, benim kendisinden ayrılmamı istemeyeceklerini çok iyi biliyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla: Allah'u Teâlâ şöyle buyurdu dedi ve Ey Peygamber! Zevcelerine de ki: "Eğer dünyâ hayatını ve ziynetini istiyorsanız, gelin haklarınızı verip sizi güzellikle boşayayım.* Eğer Allah'ı, Resûlünü ve âhiret yurdunu istiyorsanız, şüphesiz Allah'u Teâlâ, içinizden muhsin olanlar için büyük bir mükâfat hazırlamıştır." mealindeki Sûre-i Ahzâb, Âyet 28-29'u okudu. Bunun üzerine dedim ki: "Ben, hangi hususta babam ve annemle istişâre edeyim? Ben, Allah'ı, Resûlünü ve âhiret yurdunu istiyorum." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in diğer hanımları da aynen benim gibi yaptılar.[1]

Yine bu konu hakkında geniş bilgi için Sûre-i Tahrîm, Âyet 1 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Ahzâb 1; Sahih-i Müslim, Talak 4 (22 Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kurân 33.

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَنْ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ((٣٠) وَمَنْ يَقْنُتْ مِنْكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتِهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا (٣١)

30-31. Ey Peygamberin zevceleri! Sizden her kim çirkinliği açık olan büyük bir günah işlerse, onun cezâsı iki kat olur. Bu, Allah’a göre çok kolaydır.* Sizden her kim de Allah’a ve Resûlüne itaatte devam eder ve sâlih amelde bulunursa, ona da mükâfatını iki kat veririz ve onun için fazla olarak bol rızık da hazırladık.

İzah: Allah’u Teâlâ, Resûlü Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i yaratılan bütün varlıklardan üstün kılmıştır. Onun hürmetine hanımlarını da bütün insanlardan farklı kılmıştır. Bu âyetlerde de geçtiği gibi, onların işledikleri bir günah diğer insanların işlediği aynı günahın iki katı ile cezâlandırılacağı, yaptıkları iyi bir amelin de diğer insanların yaptığı aynı amelin iki katı ile ödüllendirileceği ve fazladan da çok hayır verileceği beyan edilmektedir.

Peygamberimizin Ashâbının ve akrabalarının Allah tarafından seçilerek diğer insanlardan üstün kılındığı ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ لِي أَصْحَابًا فَجَعَلَ لِي بَيْنَهُمْ وَزَرَاءَ وَأَنْصَارًا، وَأَصْهَارًا فَمَنْ سَبَّهُمْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ (وَالْمَلَائِكَةُ وَالنَّاسُ أَجْمَعِينَ لَا يَقْبَلُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ) (طَب ك عَنْ عُوَيْمِ بْنِ سَاعِدَةَ)

"Şüphesiz Allah’u Teâlâ, Beni seçti ve Benim için de Ashâbımı seçti. Onlardan bâzılarını Bana vezir, yardımcı ve akraba yaptı. Onlara kim söverse, Allah’ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Mahşer gününde onun (dünyâda iken yaptığı) hiçbir ameli kabul edilmez." [1]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 13794; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 6732; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 86/7.

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنْ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ ((٣٢) قَوْلًا مَعْرُوفًا (

32. Ey Peygamberin zevceleri! Siz başka kadınlar gibi değilsiniz. Takvâ sahibi olmak istiyorsanız, (yabancı erkeklere karşı) konuşurken hoş bir edâ ile konuşmayın ki, kalbinde hastalık olan kimse size karşı ümide kapılmasın. Siz

konuştuğunuz vakit, uygun (yanlış düşüncelere sebebiyet vermeyecek) bir tarzda konuşun.

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ ()
(وَرَسُولُهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ٣٣)

33. Ve evlerinizde oturun. Câhiliye zamanındaki gibi câzibenizi göstermek için süslenerek dışarı çıkmayın. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah’a ve Resûlüne itaat edin. Ey Peygamberin Ehl-i Beyti! Çünkü Allah’u Teâlâ, sizi günah ve kötülüklerden arındırıp tertemiz yapmak ister.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ şu hâdiseyi anlatmaktadır:

رَبِيبُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ {إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا} فِي بَيْتِ أُمِّ سَلَمَةَ فَدَعَا فَاطِمَةَ وَحَسَنًا وَحُسَيْنًا فَجَلَّلَهُمْ بِكِسَاءٍ وَعَلِيٌّ خَلْفَ ظَهْرِهِ فَجَلَّلَهُ بِكِسَاءٍ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِي فَأَذْهِبْ عَنْهُمْ الرِّجْسَ وَطَهِّرْهُمْ تَطْهِيرًا (قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ وَأَنَا مَعَهُمْ يَا نَبِيَّ اللَّهِ قَالَ أَنْتِ عَلَى مَكَانِكَ وَأَنْتِ عَلَى خَيْرٍ) (ت عن أم سلمة)

Ben, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in kapısında iken, "Ey Peygamberin Ehl-i Beyti! Çünkü Allah’u Teâlâ, sizi günah ve kötülüklerden arındırıp tertemiz yapmak ister" diye geçen Sûre-i Ahzâb, Âyet 33 nâzil oldu. Evde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin vardı. Onlara bir örtü bürüdü ve "Allah’ım! Bunlar, Ehl-i Beytimdir. Bunlardan günahı gider ve onları tertemiz eyle" diye buyurdu. Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ: "Yâ Resûlallah! Ben, Ehl-i Beytten değil miyim?" dedim. Bana: "Sen yerinde dur. Sen zâten hayırdasın; Resûlullah’ın zevcesisin" buyurdu.[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakletmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَمُرُّ بِبَابِ فَاطِمَةَ سِتَّةَ أَشْهُرٍ إِذَا خَرَجَ إِلَى صَلَاةِ الْفَجْرِ يَقُولُ الصَّلَاةُ يَا أَهْلَ الْبَيْتِ {إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا} (ت عن انس بن مالك)

Sûre-i Ahzâb, Âyet 33 indiği zaman, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, sabah namazına giderken altı aya yakın bir müddet, Hz. Fatıma’nın kapısına

uğrayıp, "Namaza, Ey Peygamberin Ehl-i Beyti! Çünkü Allah, sizi günah ve kötülüklerden arındırıp tertemiz yapmak ister" diye buyurdu.[2]

Ehl-i Beyti sevmek hakkında Hz. Ali Kerremallâhu veche şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ بِيَدِ حَسَنِ وَحُسَيْنٍ فَقَالَ مَنْ أَحَبَّنِي وَأَحَبَّ هَذَيْنِ وَأَبَاهُمَا وَأُمَّهُمَا (كَانَ مَعِيَ فِي دَرَجَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ) (ت حم عن علي)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in elinden tuttu ve şöyle buyurdu:"Kim beni sever ve bu iki çocuğu, bunların babalarını ve annelerini severse, mahşer günü yüksek derecelerle benimle birlikte olacaktır."
"[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِكُلِّ بَنِي أَبِي عُصْبَةٍ يَنْتَمُونَ إِلَيْهَا إِلَّا وَلَدَ فَاطِمَةَ فَأَنَا وَلِيُّهُمْ وَأَنَا عُصْبَتُهُمْ وَهُمْ عِزَّتِي خُلِقُوا مِنْ طِينَتِي (وَيْلٌ لِلْمُكَذِّبِينَ بِفَضْلِهِمْ مَنْ أَحَبَّهُمْ أَحَبَّهُ اللَّهُ وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ أَبْغَضَهُ اللَّهُ) (ك وابن عساكر عن جابر)

"Her baba evlâdının kök sülâlesi vardır, nesebi onunla sona erer. Yalnız Hz. Fâtıma'nın sülâlesi bana çeker. Bunlar, Ehl-i Beytimdir. Benim hamurumdandır. Veyl,[4] onların faziletini inkâr edenleredir. Onlara muhabbet edene, Allah muhabbet eder. Onlara buğz edene Allah da buğzeder." [5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 34, Menâkib 26.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 34.

[3] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 73; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 543.

[4] Veyl, Cehennemde bir vâdidir. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 79'un ve Sûre-i Mürselât, Âyet 8-15'in izahlarına bakınız

[5] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 34168.

(وَادْكُرْنَ مَا يُنْثَلِ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا) (٣٤)

34. Ve evlerinizde Allah'ın âyetlerinden ve hikmetten okunanları zikredin. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, lütfu bol olandır ve her şeyden haberdardır.

İzah: Ey Peygamberin eşleri! Evlerinizde Resûlü Ekrem vâsıtasıyla Kur'ân-ı Kerîm'den ve hikmetten yani Resûlü Ekrem'in sünnetinden, Hadis-i Şerif'lerden okunanları hatırlayın; kendi nefislerinizde onları güzelce düşünün ve onları başkalarına da nasihat edin. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, lütfu bol olandır; hakkınızda lütuf ve yardımı çoktur, o sâyededir ki, öyle bir Yüce Peygamber'in ailesinden bulunmak şerefine nâil bulunuyor-sunuz. Ve Allah'ı Teâlâ her şeyden haberdardır; sizin de bütün hal ve hareketleriniz Allah katında tamamen malûmdur, demektir.

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ (فِرْجَتَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا) (٣٥)

35. Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, Mü'min erkekler ve Mü'min kadınlar, ibâdet ve taatte devamlı olan erkekler ve ibâdet ve taatte devamlı olan kadınlar, sâdık olan erkekler ve sâdık olan kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, Allah'a karşı mütevâzi olan erkekler ve Allah'a karşı mütevâzi olan kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, edep yerlerini muhafaza eden erkekler ve edep yerlerini muhafaza eden kadınlar ve Allah'ı Teâlâ'yı çok zikreden erkekler ve Allah'ı Teâlâ'yı çok zikreden kadınlar var ya, işte onlar için Allah'ı Teâlâ, bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.

İzah: Rivâyete göre, Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Her şeyin erkekler için olduğunu görüyorum, kadınlar hakkında herhangi bir hususun zikredildiğini görmüyorum" deyince, bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Böylece Allah'ı Teâlâ, bu sayılan ibâdetleri yapan erkek ve kadınlara mağfiret olduğunu ve bunlara çok büyük mükâfat hazırladığını beyan etmiştir.

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ (وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا) (٣٦)

36. Allah ve Resûlü, bir iş hakkında hükmettiği zaman, hiçbir Mü'min erkek ve hiçbir Mü'min kadın için, artık o işte seçme hakkı olamaz. Her kim Allah'a ve Resûlüne isyan ederse, şüphesiz ki apaçık bir dalâlete düşmüş olur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in halası Ümeyme'nin kızı olan Hz. Zeyneb Bint-i Cahş hakkında nâzil olmuştur.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Zeyneb Bint-i Cahş'ı evlat edinmiş olduğu azatlısı Hz. Zeyd b. Hârise ile evlendirmek istedi. Hz. Zeyneb ise, Kureyş arasındaki nesebi dolayısıyla bunu kabul etmek istemedi ve "Yâ Resûlullah! Halanızın kızını kölenize mi lââyık görüyorsunuz?" diye söyledi. Bunun üzerine bu âyet nâzil oldu. Böylece Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in emrine muhalefet etmenin câiz olmadığını açıkça bildirilmiş oldu.

Bu sebeple Hz. Zeyneb, Peygamber Efendimizin emrine uyarak, Hz. Zeyd ile evlenmeyi kabul etti.

Bu Âyet-i Kerîme her ne kadar bu olay üzerine nâzil olsa da, hükmü geneldir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in emri, Allah'ın emri gibidir. Hiçbir Müslümanın; niye, niçin, neden gibi sorgulama hakkı olamaz.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Necm, Âyet 3-4'te şöyle buyurmuştur:

"O (Muhammed Aleyhisselâm), kendi hevâsından konuşmaz.* Onun her konuştuğu,

وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا (٣٧)

37. Ey Resûlüm! Hani bir zaman Allah'ı Teâlâ'nın, kendisine (İslâm ile) nîmet verdiği, senin de (azâd etmekle) nîmet verdiğin kimseye: "Zevcenin tut (onu boşama), Allah'tan kork!" diyordun. Allah'ı Teâlâ'nın ortaya çıkaracağı bir şeyi içinde gizliyor ve insanlardan çekiniyordun. Halbuki Allah'ı Teâlâ, kendisinden çekinip korkmana daha lââyıktır. Zeyd, o kadından ayrıldıktan sonra, evlatlıkların, zevcelerini boşadıkları zaman, o zevceler ile evlenmekte Mü'minlere güçlük olmasın diye, Zeyd'in boşadığı Zeyneb'i seninle evlendirdik. Allah'ın emri mutlaka yerine gelir.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de şöyle buyurmuştur: Ey Resûlüm! Hatırla o zamanı ki, Allah'ı Teâlâ'nın, kendisine İslâm ile lütufta bulunduğu, senin de kölelikten azat ederek ona lütufta bulunduğun Zeyd b. Hârise'ye:

"Hanımın Zeyneb'i boşama, tut. Hanımının hakları hususunda Allah'tan kork" diyordun. Zeyd hanımını boşadıktan sonra da sen, Allah'ın açığa çıkardığı, Zeyneb ile evlenme konusunu içinde gizliyor, insanların dedikodusundan çekiniyordun. Halbuki Allah'u Teâlâ, kendisinden çekinip korkmana daha lâyıktır. Biz seni Zeyneb ile evlendirdik ki, evlatlıkların boşadıkları eşleriyle evlat edinenlerin evlenmesinde Mü'minler için bir güçlük olmasın. Artık Mü'minler böyle evlilikleri rahatlıkla yapabilsinler. Zîrâ Allah'ın emri mutlaka yerini bulur.

Böylece bir evlatlık hiçbir zaman, evlat edinen kişilerin öz evlâdı olamaz. Evlatlık alınan çocuk, erkek ise analığına, kız çocuğu ise babalığına namahremdir (haramdır). Bu nedenle evlatlık alındığı zaman, çocuk ergenlik çağına geldiğinde bu hususlara dikkat edilmelidir.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i anlatır:

جَاءَ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ يَشْكُو فَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ اتَّقِ اللَّهَ وَأَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ قَالَ أَنَسُ لَوْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَاتِمًا شَيْئًا لَكُنَّ هَذِهِ قَالَتْ فَكَانَتْ زَيْنَبُ تَفْخَرُ عَلَى أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَقُولُ زَوْجُكَنَّ أَهَالِيكَنَّ وَزَوْجَنِي اللَّهُ تَعَالَى مِنْ فَوْقِ سَبْعِ سَمَوَاتٍ (خ عن انس)

Zeyd b. Hârise geldi ve hanımından dolayı Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şikâyetinde bulundu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de ona: "Zevcenî tut (onu boşama), Allah'tan kork!" diye buyurdu. Enes Radiyallâhu anhu der ki:

- Şâyet Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem vahiyden bir şey gizleyecek olsaydı, Sûre-i Ahzâb, Âyet 37'yi gizlerdi. Yine Enes Radiyallâhu anhu der ki:

- Hz. Zeyneb, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in diğer eşlerine karşı övünür ve "Sizi aileniz evlendirirken, beni ise yedi kat semânın üstünden Allah'u Teâlâ evlendirdi" derdi.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 22; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7159.

(مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فَبِمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا) (۳۸) الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا (۳۹)

38-39. Allah'u Teâlâ'nın, kendisine farz kıldığı bir şeyi yerine getirmesi hususunda Peygamber için bir güçlük yoktur. Daha önce gelip geçen

Peygamberler hakkında da Allah'ın sünneti böyledir. Allah'ın emri mutlaka yerine gelecek bir hükümdür.* O Peygamberler ki, Allah'ın emirlerini tebliğ ederler, O'ndan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlar. Hesap görücü olarak Allah yeter.

(مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَئِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا) (٤٠)

40. Muhammed,sizden hiçbir ricâlin (yetişkin olan oğlan çocuğunun) babası değildir. Lâkin Allah'ın Resûlüdür ve Hâtem'ül-Enbiyâ'dır. Allah'u Teâlâ her şeyi bilendir.

İzah: Peygamberimizin evlatlığı olan Zeyd'in boşadığı hanımı Zeyneb'i Resûlullah (Sallallâhu aleyhi vesellem)'in alması nedeniyle, münâfıkların: "O, oğlunun hanımıyla evlendi" diye dedikodu yapmaları üzerine, Sûre-i Ahzâb, Âyet 37 ile 40'a kadar olan âyetler nâzil olmuştur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Zeyd'i küçük yaşta iken evlat edinmiştir. O bu hâliyle rical mertebesine yetişinceye kadar (yetişkin bir adam oluncaya kadar) devam etti ve ona "Zeyd b. Muhammed denilmeye başlanmıştı. Allah'u Teâlâ bu âyetle, evlatlıkların öz evlat gibi olmadığını açıklamıştır.

Sûre-i Ahzâb, Âyet 37'de de geçtiği üzere Allah'u Teâlâ, Biz seni Zeyneb ile evlendirdik ki, evlatlıkların boşadıkları eşleriyle evlat edinenlerin evlenmesinde Mü'minler için bir güçlük olmasın. Artık Mü'minler böyle evlilikleri rahatlıkla yapabilsinler. Zîrâ Allah'ın emri mutlaka yerine gelir, diye buyurmuştur.

Yine bu Âyet-i Kerîme'nin devamında Allah'u Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında: "Hâtem'ül-Enbiyâ'dır" diye buyurmuştur. "Hâtem" kelime olarak "Mühür" anlamına gelmektedir. Allah'u Teâlâ bu âyette, "Mühür" ifadesini kullanmıştır ki, artık onunla silsile-i risâlet ve nübüvvet nihâyete ermiştir. Bir daha Peygamber gelmeyecektir. Onun nübüvveti bütün beşeriyete kıyâmete kadar şâmindir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yaratılış olarak ilktir. Ancak Peygamberlerin sonuncusu ve hepsinin baş tâcıdır.

Bu hususta İmam Fahreddin er-Râzi Hazretleri şöyle buyurmuştur:

"Hatem'in en üstün olması gereklidir. Görmüyor musun ki bizim Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Hâtem'ün-Nebiyîn" olduğu için bütün

peygamberlerden daha üstündür.”[1]

Hakîm et-Tirmizî de şöyle buyurmuştur:

”Allah’u Teâlâ, nübüvvetin bütün cüzlerini Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’de toplamış, tamamlamış ve mührüyle de mühürlemiştir. Allah’u Teâlâ, onun delilini gizli tutmamıştır. Nitekim zahirî mührü de iki omuzu arasında belirgin bir şekildeydi.”[2]

Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz insanların en hayırlısıdır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفِّعٍ (م د ت عن ابى هريرة

”Allah katında Âdemoğlunun Efendisi benim. Kabri yarılarak kabrinden ilk çıkacak olan benim. Mahşer günü ilk şefaate edecek ve şefaati kabul edilecek olan da benim.”[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(إِنَّمَا بُعِثْتُ خَاتِمًا فَاتِحًا وَأُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ وَفَوَاتِحَهُ وَاخْتَصَرَ لِي الْحَدِيثَ اخْتِصَارًا فَلَا يُهْلِكَنَّكُمْ إِلَّا الْمُنْهَوِّكُونَ (هب عن قلابة

”Ancak ben gönderildim ki, Peygamberlerin hâtemiyim ve yaratılış itibariyle de ilkiyim. Bana az söz ile çok mânâlar anlatma kâbiliyeti verilmiştir. Bütün fütuhat bana açılmıştır. Hadisler bana kısa ve toplu olarak güzel kelimeler ile çok büyük mânâlı olarak gelmiştir. Siz bu hadislerime uyar ve amel ederseniz helâk olmazsınız. Yalnız hadislerimi hiçe sayarak kıymete almayanlar helâk olur.”[4]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen bir hadiste de şöyle buyrulmuştur:

فَصَلُّوا خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْعَةَ صُفُوفٍ الْمُرْسَلُونَ ثَلَاثَةَ صُفُوفٍ وَالنَّبِيُّونَ أَرْبَعَةً وَكَانَ يَلِي ظَهْرَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ اللَّهِ وَعَلَى يَمِينِهِ إِسْمَاعِيلُ وَعَلَى بَيْسَارِهِ إِسْحَاقُ ثُمَّ مُوسَى ثُمَّ سَائِرُ الْمُرْسَلِينَ فَأَمَّهُمْ رَكْعَتَيْنِ فَلَمَّا انْقَضَتْ قَامَ فَقَالَ إِنَّ رَبِّي أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ أَسْأَلَكُمْ هَلْ أُرْسِلُ أَحَدٌ مِنْكُمْ يَدْعُو إِلَى عِبَادَةِ غَيْرِ اللَّهِ؟ فَقَالُوا يَا مُحَمَّدُ إِنَّا نَشْهَدُ إِنَّا أُرْسِلْنَا أَجْمَعِينَ بِدَعْوَةٍ وَاحِدَةٍ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنْ مَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ بَاطِلٌ وَأَنَّكَ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ وَسَيِّدُ الْمُرْسَلِينَ قَدْ اسْتَبَانَ ذَلِكَ لَنَا بِإِمَامَتِكَ إِنَّا نَأْتِيكَ بِمَا نَبِيٌّ بَعْدَكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِلَّا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ فَإِنَّهُ مَأْمُورٌ أَنْ يَتَّبِعَ أَثَرَكَ (القرطبي، الجامع لأحكام

(القرآن عن ابن عباس)

Mîraca çıkarken Mescid-i Aksâ'da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in arkasında Peygamberler yedi saf hâlinde namaz kıldılar. Resuller üç saf, Nebîler ise dört saf idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hemen arkasında ise İbrâhim Halîlullah, sağında İsmâil Aleyhisselâm ve solunda İshâk Aleyhisselâm vardı. Sonra Mûsâ Aleyhisselâm, sonra da diğer Resuller dizilmişti. Onlara iki rek'at namaz kıldırıldı. Namazı bitirip ayağa kalkınca şöyle buyurdu:

- Rabbim bana: "Sizden herhangi birinize Allah'tan başkasına ibâdet etmeye dâvet etmek için bir emir verip vermediğini sormamı vahyetti." Onlar dediler ki:

- Yâ Muhammed! Bizler şahitlik ederiz ki, hepimiz aynı çağrı olan -Lâ ilâhe illallâh- demeye dâvet etmek üzere ve onun dışında tapındıkları bütün varlıkların bâtıl olduğunu, senin de Nebîlerin hâtemi ve Resullerin Efendisi olduğunu söylemek üzere gönderildik. Bu husus zâten senin bize imamlık yapman ile de açıkça ortaya çıkmış bulunuyor. Ayrıca kıyâmet gününe kadar Meryem oğlu Îsâ dışında hiçbir Peygamberin gelmeyeceği de bunu göstermektedir. Meryem oğlu Îsâ ise, senin izini izlemekle emrolunacaktır.[5]

Îsâ Aleyhisselâm, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den evvel İsrailoğullarına gönderilmiş bir Peygamberdi. Kıyâmete yakın dünyâyâ inmesi, bir nübüvvet vazifesini hâiz olarak değildir. O da Hâtem'ul-Enbiyâ Efendimizin şeriatıyla amelde bulunacaktır. Yani yeryüzüne indiğinde Peygamber olarak değil, bizzat Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti olarak incek ve adâletle hükmedecektir. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 157-159 ve izahlarına bakınız.

Resûlü Kirâm Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimizin ilk olarak yaratılması hakkında geniş bilgi için Sûre-i Nûr, Âyet 35 ve izahına; onun diğer Peygamberlerden üstünlüğüne dair de, Sûre-i Bakara, Âyet 253 ve Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 81-82 ve izahlarına bakınız.

[1] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 6, s. 31.

[2] Hakîm et-Tirmizî, Hatm'ul-Evliyâ, s. 340.

[3] Sahih-i Müslim, Fedâil 2 (3 Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 12; Sünen-i Tirmizî,

Menâkib 3.

[4] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 4983; Abdurrezzâk es-San'ânî, Musannef, Hadis No: 10163; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 139/5.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 16, s. 95.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا (٤١) وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا (٤٢))

41-42. Ey îman edenler! Allah'ı Teâlâ'yı çok zikredin.* Ve O'nu sabah akşam tesbih edin.

İzah: Allah'ı Teâlâ, yüzlerce Âyet-i Kerîme'de, zikirden ve zikrullahtan bahsetmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in de çok sayıda Hadis-i Şerif'i vardır.

Zikir, kullanıldığı yere göre; zikrullah, namaz, Kur'ân, nasihat ve öğüt gibi anlamlara gelir. Zikrullah da, genellikle doğrudan doğruya "Allah, Lâ ilâhe illallâh" gibi Allah'ı Teâlâ'nın isimlerinden birisini tek veya toplu, sesli yahut gizli olarak söyleyerek yapılan bir ibâdet şeklidir.

Bu Âyet-i Kerîme de, doğrudan doğruya Zikrullah ile ilgili olan bir emirdir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

لَا يَفْرُضُ اللَّهُ عَلَى عِبَادِهِ فَرِيضَةً إِلَّا جَعَلَ لَهَا حَدًّا مَعْلُومًا ثُمَّ عَذَرَ أَهْلَهَا فِي حَالِ عُذْرِ غَيْرِ الذِّكْرِ فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَجْعَلْ لَهُ حَدًّا يَنْتَهِي إِلَيْهِ وَلَمْ يَعْذِرْ أَحَدًا فِي تَرْكِهِ إِلَّا مَعْلُوبًا عَلَى عَقْلِهِ فَقَالَ (فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِكُمْ) بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَفِي السَّفَرِ وَالْحَضَرِ وَالْغَنَى وَالْفَقْرِ وَالسُّقْمِ وَالصَّحَّةِ وَالسِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ وَعَلَى كُلِّ حَالٍ وَقَالَ: (وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا) فَإِذَا فَعَلْتُمْ ذَلِكَ صَلَّى عَلَيْكُمْ هُوَ وَمَلَائِكَتُهُ قَالَ اللَّهُ (عَزَّ وَجَلَّ): (هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ). (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن ابن عباس

"Allah'ı Teâlâ kullarına farz kıldığı her ibâdeteye belli bir sınır koymuştur. Kulların özürlerine göre de onları bu ibâdetlerden muaf kılmıştır. Ancak zikrullahı bunların dışında tutmuştur. Zîrâ zikrullaha bir sınır koymamış ve zikrullah hususunda delillerden başka hiçbir kimsenin özrünü kabul etmemiştir. Allah'ı Teâlâ kulların; ayakta iken, otururken, yatarken,[1] gece ve gündüz, karada ve denizde, yolcu iken, mukim iken kendisini zikretmelerini istemiş; zengin olanın, fakir olanın, hasta olanın, sağlıklı olanın da, hâfî (gizli) veya cehrî (açıktan) zikrullah etmesini emretmiştir. Sûre-i Ahzâb, Âyet 42'de geçtiği üzere sabah akşam kendisinin tesbih edilmesini istemiş, bunu yapan kullarına ise, bu

âyetlerin devamında gelen Sûre-i Ahzâb, Âyet 43'te de kendisinin, onlara merhametli davranacağını ve meleklerin de onlar için bağışlanma dileyeceğini ve onları, zulumâtta nûra çıkaracağını beyan etmiştir. Zîrâ Allah'ı Teâlâ, Mü'minlere karşı çok merhametlidir."[2]

Zikrullah hakkında Resûlü Kibriyâ Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُتَبِّئُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ وَأَرْفَعِهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ وَخَيْرٌ لَّكُمْ مِنْ إِنْفَاقِ الذَّهَبِ وَالْوَرِقِ وَخَيْرٌ لَّكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ قَالُوا بَلَى قَالَ ذِكُرْ اللَّهُ تَعَالَى (حم ت
(عن ابى الدرداء)

"Haberiniz olsun! Rabbinizin katında derecenizi en yüksek ve sizi en temiz kılan, altın ve gümüş tasadduk etmekten daha hayırlı olan, Allah yolunda savaşa çıkıp da düşmanlarla kıyasıya savaşmaktan bile daha üstün olan hayırlı amelinizi size bildireyim mi?" "Evet" dediler. Buyurdu ki: "İşte o, zikrullahtır."[3]

سِيرُوا سَبَقَ الْمُفْرَدُونَ قَالُوا وَمَا الْمُفْرَدُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الدَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ (م عن ابى هريرة)

"Durmayın çalışın, çalışanlar ileri geçtiler ve ilerlediler." Dediler ki: "Yâ Resûlallah! Bu ileri geçenler kimlerdir?" Buyurdu ki: "Allah'ı çok zikreden erkekler ve kadınlardır."[4]

(أَكْثَرُوا ذِكْرَ اللَّهِ حَتَّى يَقُولُوا مَجْنُونٌ (حم ع حب ك هب عن ابى سعيد

Allah'ın zikrini o kadar çok yapın ki, hattâ (münâfıklar) size, "Deli oldu" desinler.[5]

(أَذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا حَتَّى يَقُولَ الْمُنَافِقُونَ لَكُمْ تِرَائُونَ. (طب هب عن ابن عباس

Allah'ı Teâlâ'yı çok zikredin; hattâ o derece olsun ki münâfıklar, "Siz gösteriş yapıyorsunuz" desinler.[6]

مَنْ أَطَاعَ اللَّهَ فَقَدْ ذَكَرَ اللَّهَ وَإِنْ قَلَّتْ صَلَاتُهُ وَصِيَامُهُ وَتِلَاوَتُهُ لِلْقُرْآنِ، وَمَنْ عَصَى اللَّهَ فَلَمْ يَذْكُرْهُ وَإِنْ كَثُرَتْ صَلَاتُهُ وَصِيَامُهُ وَتِلَاوَتُهُ لِلْقُرْآنِ (طب كر عن واقد ض هب عن ابن ابى عمران

"Her kim Allah'a mûti ise, muhakkak zikrullah eder; eğer namazı, orucu ve Kur'ân okuması az ise de bu kimse Allah'a mûtîdir. Her kim de Allah'a âsi ise,

zikrullah etmez; eğer namazı, orucu ve Kur'ân okuması çok ise de bu kimse Allah'a âsidir." [7]

لَإِنْ أَقْعَدَ مَعَ أَقْوَامٍ يَذْكُرُونَ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْفَجْرِ إِلَى أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ أَرْبَعَةً مِنْ بَنِي إِسْمَاعِيلَ دِيَّةَ كُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ اثْنَا عَشَرَ أَلْفًا لِأَنْ أَقْعَدَ مَعَ أَقْوَامٍ يَذْكُرُونَ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعَصْرِ إِلَى أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ أَرْبَعَةً مِنْ بَنِي إِسْمَاعِيلَ دِيَّةَ كُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ اثْنَا عَشَرَ أَلْفًا. (ع د عن انس)

"Sabah namazından sonra güneş doğuncaya kadar bir cemaatle birlikte zikrullah etmek, İsmâil evlâdından dört kimseyi, her birinin diyeti pahasına on iki bin dirhem verip kurtarmaktan daha sevgilidir. Yine ikindi namazından sonra güneş batıncaya kadar bir cemaatle oturup zikrullah etmek, İsmâil evlâdından dört kimseyi, her birinin diyeti pahasına yine on iki bin dirhem verip kurtarmaktan daha sevgilidir." [8]

Bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ أَنَّ رَفَعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا أَنْصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ. (خ م عن ابن عباس)

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ haber verdi ki: "Halkın farz namazdan çıkınca yüksek sesle zikretmesi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında var idi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: "Ben bu sesi işitir işitmez, zikir seslerinin yükselmesi ile namazdan çıktıklarını anlardım." [9]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَدُّوا إِيمَانَكُمْ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ نُجَدُّ إِيمَانَنَا قَالَ أَكْثَرُوا مِنْ (قَوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) (حم ك عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "İmanınızı yenileyin" diye buyurdu. "Yâ Resûlallah! İmanımızı nasıl yenileriz?" diye sorulunca, şöyle buyurdu: "Lâ ilâhe illallâh sözünü çok söyleyin." [10]

Cehrî ve hâfi zikir ile ilgili daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 200 ve Sûre-i Â'raf, Âyet 205 ve izahlarına bakınız.

Yine "O'nu tesbih edin" diye geçen ifade de, geçtiği yere göre, Allah'ı Teâlâ'yı noksan sıfatlardan tenzih edin, namaz kılın, Allah'ı Teâlâ'yı zikredin gibi mânâlara gelmektedir. Bu âyette kastedilen de, Allah'ı Teâlâ'yı noksan sıfatlardan tenzih ederek ve yücelterek O'nun isimlerini söylemektir. Bu husus Sûre-i Kâf, Âyet 39-40'ta da şöyle geçmektedir:

"Ey Resûlüm! O halde (müşriklerin sözlerine) sabret. Güneşin doğuşundan ve batışından evvel Rabbini hamd ile tesbih et.* Ve gecenin bir kısmında ve secdelerin akabinde O'nu tesbih et."

Belli sayılarda yapılan bu tesbih ile ilgili olarak çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

مُعَقَّبَاتٌ لَا يَخِيبُ قَائِلُهُنَّ أَوْ فَاعِلُهُنَّ دُبْرَ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ ثَلَاثٌ وَثَلَاثُونَ تَسْبِيحَةً وَثَلَاثٌ وَثَلَاثُونَ تَحْمِيدَةً (وَأَرْبَعٌ وَثَلَاثُونَ تَكْبِيرَةً) (م كعب بن عجرة)

"Farz namazların ardı sıra söylenecek güzel zikirler vardır ki, onları her farz namazların ardından söyleyen ve yapan kimse hiçbir vakit hüsrâna uğramaz. Bunlar otuz üç defa Subhânallâh, otuz üç defa Elhamdulillâh, otuz dört defa Allâh'ı Ekber'dir." [11]

مَنْ سَبَّحَ اللَّهَ فِي دُبْرِ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَحَمِدَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَكَبَّرَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ فَتِلْكَ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ وَقَالَ تَمَامَ الْمِائَةِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (عُفِرَتْ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ) (م عن ابى هريرة)

Bir kimse her namazın ardından; otuz üç defa Subhânallah, otuz üç defa "Elhamdulillâh", otuz üç defa "Allah'ı Ekber" der ve yüz sayısını da, "Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîke leh, lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdu ve hüve alâ külli şey'in kadîr" [12] diyerek tamamlarsa, onun günahları deniz köpüğü kadar çok olsa bile Allah'ı Teâlâ onu bağışlar. [13]

İşte her namazdan sonra bu tesbihlerin okunması bu gibi Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerden dolayıdır. Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَيْسَ مِنْ عَبْدٍ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مِائَةَ مَرَّةٍ إِلَّا بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَوَجْهُهُ كَالْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ وَلَمْ يُرْفَعْ لِأَحَدٍ (يَوْمَئِذٍ عَمَلٌ أَفْضَلُ مِنْ عَمَلِهِ إِلَّا مَنْ قَالَ مِثْلَ قَوْلِهِ أَوْ زَادَ) (طب عن ابى الدرداء)

Bir kul günde yüz kere "Lâ ilâhe illallâh" derse muhakkak Allah'ı Teâlâ onu

maḥşer günü yüzü ayın on dördü gibi olarak diriltir. Kişi için o zaman onun bu amelinden daha üstün bir amel gösterilemez. Ancak "Lâ ilâhe illallâh" zikrini onun gibi ya da daha fazla söyleyenler başka.[14]

[1] Sûre-i Al-i İmran, Âyet 191; Sûre-i Nisâ, Âyet 103.

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 20, s. 280.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20713; Sünen-i Tirmizî, Daavât 5.

[4] Sahih-i Müslim, Zikir 1 (4).

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11226, 11246; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 80/10.

[6] Taberânî, Mu'cem'ul Kebir, Hadis No: 126 15; Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 557.

[7] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 17867; Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 706; Ebû Nuaym İsbehânî, Ma'rifet'üs-Sahâbe, Hadis No: 5914; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 405/4.

[8] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 344/13.

[9] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 465; Sahih-i Müslim, Mesâcid 23 (122).

[10] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8353; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 7766; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 1768.

[11] Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (144 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1449.

[12] Bu ifadenin mânâsı: Allah'tan başka ilah yoktur. O, birdir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Mülk sâdece O'nundur. Hamd O'na mahsustur. O, her şeye kâdirdir.

[13] Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (142 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1448.

[14] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 365/12.

(هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا (٤٣))

43. O Allah ki, sizi zulumâtтан nûra çıkarmak için size merhamet eder. Melekleri de sizin için bağışlanma diler. O, Mü'minlere karşı çok merhametlidir.

İzah: Allah'ı Teâlâ kullarını severek yaratmıştır. Onların azap görmelerini istemez. Onların hidâyet üzere olmaları için kitaplar ve Peygamberler göndermiştir. Allah'ı Teâlâ kullarına karşı çok merhametlidir. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَوَّلُ شَيْءٍ خَطَّهُ اللَّهُ تَعَالَى فِي الْكِتَابِ الْأَوَّلِ إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا سَبَقْتُ رَحْمَتِي غَضَبِي فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَلَهُ الْجَنَّةُ (الدَّيْلَمِيُّ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

"Levh-i Mahfuz'da Allah'ın yazdığı ilk söz şudur: Muhakkak ki Ben Allah'ım Benden başka ilah yoktur. Rahmetim gazabımı geçmiştir. Kim ki Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet ederse, ona Cennet vardır." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(أَلَا كُلُّكُمْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ شَرَدَ عَلَى اللَّهِ شِرَادَ الْبَعِيرِ عَلَى أَهْلِهِ (حم ك د عن امامة

"Haberiniz olsun ki, ehline âsi olan deve gibi Allah'a âsi olmadıkça, hepiniz Cennete girersiniz." [2]

Bu hususta Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna (Havâzin kabilesinden) bâzı esirler gelmişti. Esirler arasında emzikli bir kadın vardı. Çocuğunu kaybetmişti. O kadın, göğsüne biriken sütü sağıyor, çocuklara veriyor, emziriyordu. Bu kadın, esirler arasında çocuğunu bulunca, hemen alıp sinesine bastı ve derin bir şefkatle çocuğunu emzirmeye başladı. Bunu görünce Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bize:

أَتَرُونَ هَذِهِ طَارِحَةً وَلَدَهَا فِي النَّارِ قُلْنَا لَا وَهِيَ تَقْدِرُ عَلَى أَنْ لَا تَطْرَحَهُ فَقَالَ اللَّهُ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ بَوْلَدَهَا ((خ م عن عمر بن الخطاب

"Şu kadının kendi çocuğunu ateşe atabileceğini düşünür müsünüz?" dedi. Biz de:

"Hayır, bunu asla yapmaz!" dedik. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "İşte Allah'ı Teâlâ kullarına, bu kadının çocuğuna olan şefkatinden daha merhametlidir" buyurdu.[3]

Meleklerin Mü'minler için duâ ve istiğfar ettiklerine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى مَلَكٍ هَذَا الْأَمْرِ الَّذِي تُصِيبُ بِهِ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ! عَلَيْكَ بِمَجَالِسَةِ أَهْلِ الذِّكْرِ وَإِذَا خَلَوْتَ فَحَرَكَ لِسَانَكَ مَا اسْتَطَعْتَ بِذِكْرِ اللَّهِ وَأَحَبَّ فِي اللَّهِ وَأَبْغَضَ فِي اللَّهِ يَا أَبَا رَزِّينَ! هَلْ شَعَرْتَ أَنَّ الرَّجُلَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ زَائِرًا أَخَاهُ شَيْعَةً سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ كُلُّهُمْ يُصَلُّونَ عَلَيْهِ وَيَقُولُونَ: رَبَّنَا وَصَلْ فِيكَ فَصَلُّهُ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُعْمَلَ جَسَدَكَ فِي ذَلِكَ فَافْعَلْ. (هَبْ حُلَّ وَابِنِ عَسَاكِرَ عَنْ أَبِي دَرِينٍ وَفِيهِ عَثْمَانُ بْنُ عَطَا وَابُو حَاتِمٍ عَنْ أَبِي رَزِينٍ)

"Haberin olsun ki, sana dünyâ ve âhiret saadetini elde edecek bir şeyin başını öğretiyorum. Sana şunları söylerim: Zikrullah meclislerine devam et. Issızda kaldığın zaman gücün yettiği kadar dilini, Allah'ın zikrine hareket ettir. Sevdiklerini sırf Allah için sev, buğzettiklerine de sırf Allah için buğzet. Ey Ebû Rezzin! Kişi evinden Müslüman kardeşini ziyaret etmek için çıktığı zaman, onu yetmiş bin melek uğurlar ve onun için Allah'ı Teâlâ'dan bağışlanmasını dilerler ve derler ki: "Ey Rabbimiz! Senin için ziyarette bulundu, Sen de onu yalnız bırakma, mükâfatını ver." İşte (Ey Ebû Rezzin!) sen de bunları yapabilirsen yap. "[4]

[1] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 160/2; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 156; Sahih-i Buhârî, Tevhid 15, 22.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21197; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 171, 7735.

[3] Sahih-i Buhârî, Edep 18; Sahih-i Müslim, Tevbe 4 (22).

[4] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 8734; Râmûz'ul-Ehâdis, s. 166/4.

(تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا) (٤٤)

44. Mü'minler, Allah'a kavuştukları gün, Allah tarafından "Selâm" ile karşılanırlar. Allah'ı Teâlâ, onlar için çok güzel bir mükâfat da hazırlamıştır.

(يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا) (٤٥) وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا (٤٦)

45-46. Ey Peygamber! Biz seni bir şâhit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik.* Ve O'nun izniyle Allah'a dâvet edici ve nûr saçan bir kandil olarak gönderdik.

İzah: Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَمَّا أُنْزِلَتْ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا دَعَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيًّا وَمُعَاذًا، وَقَدْ كَانَ أَمْرُهُمَا أَنْ يَخْرُجَا إِلَى الْيَمَنِ، فَقَالَ: انْطَلِقَا وَبَشِّرَا، وَلَا تُنْفَرَا، وَبَشِّرَا وَلَا تُعَسِّرَا، فَإِنَّهُ قَدْ أُنْزِلَتْ عَلَيَّ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا عَلَى أُمَّتِكَ وَمُبَشِّرًا بِالْجَنَّةِ وَنَذِيرًا مِنَ النَّارِ وَدَاعِيًا إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ (وسراجًا مُنِيرًا بِالْقُرْآنِ (طَبْعٌ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

"Ey Peygamber! Biz seni bir şâhit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik" diye geçen Sûre-i Ahzâb, Âyet 45 nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Ali'yi ve Hz. Muâz'ı çağırdı. Onları Yemen'e gönderip şöyle dedi: "Haydi gidin. Müjdeleyin, nefret ettirmeyin, kolaylaştırın, zorlaştırmayın. Çünkü bana indirildi ki: "Ey Peygamber! Biz seni ümmetinin üzerine bir şâhit, Cennetle müjdeleyici ve Cehennemden korkutucu ve Allah'ın birliğine dâvet edici ve Kur'ân ile nûr saçan bir kandil olarak gönderdik."[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11675.

(وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا) (٤٧)

47. Ey Habîbim! Mü'minlere, kendileri için Allah tarafından büyük bir lütuf olduğunu müjdele.

İzah: Rivâyete göre; Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i mağfirete kavuşmakla müjdeleyen, "Tâ ki Allah'ı Teâlâ senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın..."[1] âyeti nâzil olunca, Ashâb-ı Kirâm: "Yâ Resûlallah! Senin hakkında Allah'ı Teâlâ'nın ne yapacağını bilmiş olduk, ya bizim hakkımızda ne yapacaktır?" deyince, "Ey Habîbim! Mü'minlere, kendileri için Allah tarafından büyük bir lütuf olduğunu müjdele" diye geçen bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuş ve Mü'minler, ilâhi lütfâ nâil olmakla müjdelenmişlerdir.[2]

[1] Sûre-i Fetih, Âyet 2.

[2] Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'ân-ı Kerîm Meâli Âlîsi ve Tefsîri, c. 6, s. 2818.

(وَلَا تُطِيعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ أَذْيَهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا) (٤٨)

48. Kâfirlere ve münâfıklara itaat etme. Onların eziyetlerine aldırma ve Allah'a tevekkül et. Vekil olarak Allah yeter.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ)
(تَعْتَدُونَهَا فَمَتَّعُوهُنَّ وَسَرَّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا) (٤٩)

49. Ey îman edenler! Mü'min kadınları nikâhlar, sonra da onlarla birleşmeden boşarsanız, artık onlar üzerinde sizin sayacağınız bir iddet hakkınız yoktur. O halde onlara, (mehir belirlenmemişse) bir mut'a verin ve onları güzel bir sûrette salıverin.

İzah: Boşanmış bir kadının iddet müddeti, hayız görmüyorsa, boşandığı günden itibaren doksan gündür. Eğer hayız görüyorsa, o zaman üç hayız görmekle iddeti sona erer. Şâyet bir kimse Mü'min bir kadınla evlenip de, onunla ilişkiye girmeden onu boşarsa, kişinin bu kadını üç ay olan iddet süresince bekletmeye hakkı yoktur. Çünkü âyette de geçtiği üzere, kendisiyle cinsi temas yapılmadan önce boşanan kadın için iddet yoktur.

Âyet-i Kerîme'de geçen, "Mut'a" kelimesinden maksat; kişinin hâline göre cimâ olmadan boşadığı kadına mal veya para vermesidir. Durumu zayıf olanında gücüne göre elbise veya başörtüsü gibi bir şeyler vermesi lâzım, demektir.

Fakat evlendikten sonra, kendisiyle cimâ vukû bulmayan kadın için mehir belirlenmişse, o zaman bu mehrin yarısının o kadına iade edilmesi gerekir. Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 237'de şöyle geçmektedir:

"Eğer mehri belirlenmiş zevcelerinizi, cimâ etmeden boşarsanız, o zaman mehrin yarısı kadınındır. Ancak kadının veya nikâh bağı elinde bulunanın (kocanın) kendilerine ait olan kısmı bağışlamaları müstesnâ. Bağışlamakla takvâyâ daha fazla yaklaşmış olursunuz. Birbirinize iyilikte bulunmayı unutmayın. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızı hakkıyla görendir."

(يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحَلَّلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ الَّتِي أَتَيْتَ أَجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالَكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ الَّتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا) (٥٠)

50. Ey Peygamber! Mehirleri verdiğin zevcelerini ve Allah'ı Teâlâ'nın sana ganîmet olarak verdiği câriyeleri, seninle beraber hicret eden amcanın kızlarını, halanın kızlarını, dayının kızlarını ve teyzenin kızlarını sana helâl kıldık. Eğer Mü'min bir kadın, kendisini Peygambere bağışlar ve Peygamber de onu nikâhlamak isterse, bunu da sana helâl kıldık. Bu hüküm, Mü'minlerden ayrı olarak sâdece sana mahsustur. Mü'minlere, zevceleri ve sahip oldukları câriyeleri hakkında neleri farz kıldığımızı elbette bilmekteyiz. Bütün bunlar, sana güçlük olmaması içindir. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu âyetin nüzul sebebine dair Peygamber Efendimizin amcası olan Ebû Tâlib'in kızı Ümmü Hâni'den şöyle nakledilmiştir:

خَطَبَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَعْتَذَرْتُ إِلَيْهِ فَعَذَّرَنِي ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى { إِنَّا أَخْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ
الَّتِي آتَيْتَ أَجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالَكَ وَبَنَاتِ
خَالَاتِكَ الَّتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبْتَ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ { الْإِيَّةَ قَالَتْ فَلَمْ أَكُنْ أَحِلُّ لَهُ لِأَنِّي لَمْ
(أَهَاجِرْ كُنْتُ مِنَ الطَّلَاقِ (ت) أُمُّ هَانِي بِنْتُ أَبِي طَالِبِ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana talib oldu. Ancak ben ona özür beyan ettim, o da benim özrümü kabul etti. Daha sonra Allah'ı Teâlâ: "Ey Peygamber! Mehirleri verdiğin zevcelerini ve Allah'ı Teâlâ'nın sana ganîmet olarak verdiği câriyeleri, seninle beraber hicret eden amcanın kızlarını, halanın kızlarını, dayının kızlarını ve teyzenin kızlarını sana helâl kıldık..." diye devam eden Sûre-i Ahzâb, Âyet 50'yi indirdi. Ümmü Hâni dedi ki: "Artık ona helâl olmuyordum, çünkü ben hicret etmemiştim. Ben Mekke'nin fethinde serbest bırakılanlardı." [1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 34.

نُزِّجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤَيِّ إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنْ ابْتِغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ
(تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَّ وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْنَهُنَّ كُلُّهُنَّ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا (٥١)
(

51. Ey Resûlüm! Onlardan (zevcelerinden) dilediğini geri bırakırsın ve dilediğini kendi yanına alabilirsin. Geri bıraktığından da kimi istersen yanına alabilirsin, bunda sana bir günah yoktur. Sana verilen bu seçme hakkı, zevcelerinin gözlerinin aydın olmalarına ve mahzun olmamalarına ve haklarında ne yaparsan cümlesine rızâ göstermelerine daha uygundur. Allah'ı Teâlâ, kalplerinizde olanı

bilir. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, Halîm’dir (cezâ vermekte acele etmez).

İzah: Bu âyet hakkında Hz. Âişe annemiz şöyle buyurmuştur:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَأْذِنُنَا إِذَا كَانَ فِي يَوْمِ الْمَرْأَةِ مِنَّا بَعْدَ مَا نَزَلَتْ {تُزْجِي مَن تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَن تَشَاءُ} فَقَالَتْ لَهَا مُعَاذَةُ فَمَا كُنْتُ تَقُولِينَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا (اسْتَأْذَنَكَ قَالَتْ كُنْتُ أَقُولُ إِنْ كَانَ ذَاكَ إِلَيَّ لَمْ أُؤْثِرْ أَحَدًا عَلَى نَفْسِي (م) عَنْ عَائِشَةَ

"Ey Resûlüm! Onlardan (zevcelerinden) dilediğini geri bırakırsın ve dilediğini kendi yanına alabilirsin..." diye devam eden Sûre-i Ahzâb, Âyet 51 nâzil olduktan sonra, bizim nöbetimizde başka bir eşiyle beraber kalmak istediğinde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bizden izin isterdi. Muâze Radiyallâhu anhâ ekledi: Hz. Âişe’ye, "Senden izin istediğinde, sen ne derdin?" diye sorduğumda, Hz. Âişe, "Eğer bu iş bana kalmış olsaydı, yanında benden başka kadının olmasını tercih etmezdim dedim" karşılığını verdi.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Talak 4 (23 Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7166.

لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللَّهُ (عَلَى كُلِّ شَيْءٍ رَقِيبًا (٥٢)

52. Ey Habîbim! Artık bundan sonra senin için başka kadınlarla evlenmek helâl değildir. Güzellikleri hoşuna gitse de bunları başka zevceler ile değiştirmek de helâl değildir. Ancak sahip olduğun câriyeler müstesnâ. Allah’u Teâlâ her şeyi gözetleyendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme nâzil olduğu vakit, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in dokuz hanımı vardı. Bu hüküm, Resûlü Ekrem’in zâtına mahsustur. Yoksa ümmeti aynı anda dörtten fazlası ile evlenemez.

Katâde Hazretlerinden nakledildiğine göre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem vefât ettiğinde, nikâhı altında dokuz hanımı vardı. Bunlar: Âişe, Hafsa, Ümmü Habîbe, Sevde, Ümmü Seleme, Meymûne, Zeyneb bint-i Cahş, Cüveyriye ve Safiyye Radiyallâhu anhum.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرِ نَظِيرٍ إِنِّيهِ وَلَئِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنَسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تُنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا (٥٣) إِنَّ تُبْدُوا شَيْئًا

(أَوْ تَخَفُوهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ۝٤)

53-54. Ey îman edenler! Peygamberin evlerine, yemeğe dâvet edilmeksizin girip de yemek vaktini beklemeyin. Ancak dâvet edildiğiniz zaman girin. Lâkin yemeği yer yemez dağılın, orada birbirinizle sohbete dalarak oturup kalmayın. Bu haller, Peygambere eziyet verir ve kendisi sizi çıkarmaktan utanır. Halbuki Allah’u Teâlâ, hakkı bildirmekten hayâ etmez. Peygamberin zevcelerinden bir şey sormak isterseniz, örtü arkasından sorun. Bu hâl, sizin kalbiniz için de onların kalpleri için de daha temizdir. Allah’ın Resûlüne sizin eziyet vermeniz ve kendinden sonra zevcelerini nikahlamanız ebediyyen câiz değildir. Bu haller, şüphesiz Allah katında büyük bir günahdır.* Siz bir şeyi açığa vursanız da, gizleseniz de şüphesiz ki Allah’u Teâlâ her şeyi hakkıyla bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair Enes Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

بُنِيَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَزَيْنَبَ بِنْتَ جَحْشٍ بِخُبْزٍ وَلَحْمٍ فَأُرْسِلْتُ عَلَى الطَّعَامِ دَاعِيًا فَيَجِيءُ قَوْمٌ فَيَأْكُلُونَ وَيَخْرُجُونَ ثُمَّ يَجِيءُ قَوْمٌ فَيَأْكُلُونَ وَيَخْرُجُونَ فَدَعَوْتُ حَتَّى مَا أَجِدُ أَحَدًا أَدْعُو فَقُلْتُ يَا نَبِيَّ اللَّهِ مَا أَجِدُ أَحَدًا أَدْعُوهُ قَالَ ارْفَعُوا طَعَامَكُمْ وَبَقِيَ ثَلَاثَةٌ رَهْطٍ يَتَحَدَّثُونَ فِي الْبَيْتِ ... (خ عن انس)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Zeyneb bint-i Cahş ile evliliğinin düğün yemeği ekmekle et idi. Ben de insanları yemeğe dâvet etmek için gönderildim. Bir grup geliyor ve yemek yiyip gidiyorlardı. Sonra onların ardından başka bir grup geliyor, onlar da yiyorlar ve çıkıp gidiyorlardı. Ben çağıracağım kimseyi bulamayınca kadar cemaatin hepsini dâvet ettim. Sonra, "Yâ Resûlallah! Artık dâvet edecek kimse kalmadı" dedim. Peygamberimiz: "Yemek sofrasını kaldırın" dedi. Ancak yemekten sonra üç kişilik bir grup evde kalıp konuşmaya devam ettiler. Peygamberimiz, Hz. Âişe’nin odasına kadar gitti de, "es-Selâmu aleykum ehlel-beyti ve rahmetullâh (Ey ev ahâlisi! Allah’ın selâmı ve rahmeti sizin üzerinize olsun)" dedi. Hz. Âişe de, "Allah’ın selâmı ve rahmeti senin üzerine de olsun, ehlini nasıl buldun; Allah sana mübârek eylesin!" dedi.

Peygamberimiz sırasıyla kadınların hepsini dolaşüyor ve onlara Hz. Âişe’ye söylediği sözlerin benzerini söylüyor, onlar da Peygamberimize Hz. Âişe’nin söylediği gibi sözler söylüyorlardı. Bundan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Zeyneb’in evine döndü ve bu üç kişiyi, hâlâ evde oturup konuştuklarını gördü. Peygamberimiz çok nezâket sahibi idi. Bu sebeple tekrar

Hiz. ÂiŖe'nin odası tarafına çıkıp gitti. Nihâyet o üç kiŖinin çıkıp gittiklerini kendisine ben mi haber verdim yahut başkası tarafından mı haber verildi hatırlamıyorum. Peygamberimiz eve geri döndü. Nihâyet ayağını kapının eŖiğine koyunca, bir ayağı içeride, diğery ayağı dışarıda iken kendisiyle benim arama kapı perdesini sarkıtıp indirdi ve bu sırada bu Hicâb (Resûlü Ekrem'in hanımlarıyla örtü arkasından konuşma) âyeti nâzil oldu.[1]

Nakkaş şöyle anlatıyor: "Allah'ın Resûlüne sizin eziyet vermeniz ve kendinden sonra zevcelerini nikahlamanız ebediyyen câiz değildir" diye geöen Sûre-i Ahzâb, Âyet 53 nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ayağa kalkıp şöyle hitap etti:

يَا مَعْشَرَ أَهْلِ الْإِيمَانِ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى فَضَّلَنِي عَلَيْكُمْ تَفْضِيلًا وَفَضَلَ نِسَائِي عَلَى نِسَائِكُمْ تَفْضِيلًا الْحَدِيثُ ((الشفاء عن النقاش))

"Ey Ehl-i îman topluluğı! Muhakkak ki Allah'u Teâlâ, beni sizlere tam anlamıyla üstün kılmıştır. Hanımlarımı da, hanımlarınıza üstün kılmıştır." [2]

Sûre-i Ahzâb, Âyet 54'te de Allah'u Teâlâ: "Siz bir şeyi açığa vursanız da, gizleseniz de şüphesiz ki Allah'u Teâlâ her şeyi hakkıyla bilendir" diye buyurmaktadır. Yani bilersiniz ki sizler, Sûre-i Ahzâb, Âyet 53'te geöen hususlara dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ehl-i Beyti hakkında âşikâr veya kötü bir zanda bulunur yahut açıktan söylerseniz, Allah'u Teâlâ bunu bilir ve cezânızı verir, demektir.

[1] Sahih-i Buhârî Tefsir- i Ahzab 7; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7164.

[2] Kadı İyaz, eş-Şifâ, s. 176.

لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِى أَبَائِهِنَّ وَلَآ أَبْنَائِهِنَّ وَلَآ إِخْوَانِهِنَّ وَلَآ أَبْنَاءَ إِخْوَانِهِنَّ وَلَآ أَخَوَاتِهِنَّ وَلَآ (نِسَائِهِنَّ وَلَآ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ وَآتَقِينَ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا (٥٥)

55. Peygamberin zevcelerinin; babalarına, oğullarına, kardeşlerine, erkek kardeşlerinin oğullarına, kız kardeşlerinin oğullarına, Mü'min kadınlara ve sahip oldukları kölelerine görünmelerinde hiçbir günah yoktur. Ey Peygamberin zevceleri! Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah'u Teâlâ her şeye şâhittir.

İzah: Hicâb âyeti; Resûlü Kirâm'ın hanımları ile örtü arkasından konuşulması emredilen Sûre-i Ahzâb, Âyet 53 nâzil olunca, Peygamber Efendimizin

hanımlarının babaları, kardeşleri ve yakınları Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, "Biz de mi onlarla örtü arkasından konuşacağız" diye sordular. İşte bunun üzerine de bu âyet nâzil oldu.

Bu Âyeti Kerîme'de amca ve dayı belirtilmemiştir. Bunlar da baba hükmünde olduğu için, Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ "Babaları" diye çoğul kullanarak bunları da dâhil etmiştir.

Yine Âyet-i Kerîme'de, Resûlü Ekrem Efendimizin hanımlarının örtü arkasından konuşmasını gerektirmeyen kişiler sayılırken, bunlardan birinin de, onların sahip oldukları köleler olduğu zikredilmiştir. Bunlardan maksat, köleler ve câriyelerdir. Bunların üzerindeki sahiplik hakkı, onların saygılı bir vaziyet almalarını gerektirir ve bunlar dâimâ hizmetle meşguldürler, onlardan tamamen kaçınabilmek zor bir durumdur. Bundan dolayı bunlar tam yabancı erkekler ve kadınlar gibi değildirler. Bununla beraber bir görüşe göre bunlardan maksat yalnız câriyelerdir. Özet olarak; bu bildirilen kimseler ile perdesiz görüşebilir, bu yasak değildir.

(إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا) ٥٦)

56. Şüphesiz ki, Allah'ı Teâlâ ve melekleri Peygamber üzerine salavat getirirler. Ey îman edenler! Siz de ona salât-u selâm getirin.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak el-Hasen b. Ali Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Yâ Resûlallah! Hakk Teâlâ'nın, "Şüphesiz ki, Allah'ı Teâlâ ve melekleri Peygamber üzerine salavat getirirler..." diye devam eden Sûre-i Ahzâb, Âyet 56 hakkında ne dersin? diye sorulunca, şöyle buyurdu:

إِنَّ هَذَا لَمِنْ مَكْتُومٍ وَلَوْلَا أَنَّكُمْ سَأَلْتُمُونِي عَنْهُ مَا أَخْبَرْتُكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَكَلَّ بِي مَلَكَينِ لَا أُنْكَرُ عَنْ عَبْدِ مُسْلِمٍ فَيُصَلِّيَ عَلَيَّ إِلَّا قَالَ ذَانِكَ الْمَلَكَانِ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ وَقَالَ اللَّهُ وَمَلَائِكَتُهُ جَوَابًا لَذَيْنِكَ الْمَلَكَينِ آمِينَ وَلَا يُصَلِّيَ عَلَيَّ أَحَدٌ إِلَّا قَالَ ذَانِكَ الْمَلَكَانِ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ وَقَالَ اللَّهُ وَمَلَائِكَتُهُ جَوَابًا لَذَيْنِكَ الْمَلَكَينِ آمِينَ (طب عن الحسن بن علي)

Şüphesiz ki bu, örtülüp gizli tutulmuş ilimdendir. Şâyet siz bu hususta bana sormamış olsaydınız, bu hususu ben size haber vermezdim. Allah'ı Teâlâ, benim için iki melek görevlendirmiştir. Bir Müslümanın yanında adım zikredilince, o

bana salavat getirecek olursa, mutlaka o iki melek: "Allah'ı Teâlâ seni bağışlasın" derler. Allah ve melekleri de bu iki meleğe cevap olarak, "Âmin" derler. Bir Müslümanın yanında adım zikredildiği halde, o da bana salavat getirmeyecek olursa, mutlaka o iki melek: "Allah'ı Teâlâ seni bağışlamasın" derler. Allah ve melekleri de o iki meleğe, "Âmin" diye cevap verirler.[1]

Salavat: Bir kimseyi övmek, methetmek ve onu, üstün vasıflarıyla yüceltmek, demektir. Allah'ı Teâlâ'nın ve meleklerin, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem üzerine salavat getirmeleri ise, onu överek şânını yüceltmeleridir.

Bu hususta Ebu'l-Âliye Hazretleri der ki: "Allah'ı Teâlâ'nın Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e salavatı, meleklerin yanında ondan övgü ile bahsetmesidir." [2]

Allah'ı Teâlâ çok sayıda Âyet-i Kerîme'de de Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'den övgüyle bahsetmektedir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Sûre-i Ahzâb, Âyet 45-46:

"Ey Peygamber! Biz seni bir şâhit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik.* Ve O'nun izniyle Allah'a dâvet edici ve nûr saçan bir kandil olarak gönderdik."

Sûre-i İnşirâh, Âyet 4:

"Ey Habîbim! Biz senin zikrini yücelttik."

Sûre-i Enbiyâ, Âyet 107:

"Ey Habîbim! Biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." Allah'ı Teâlâ önceki Peygamberleri, sâdece kendi kavimlerine göndermişti. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i ise bütün âlemlere Peygamber olarak göndermiştir.

Yine bu hususta nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

لَوْلَكَ لَوْلَكَ مَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاقَ

"Ey Habîbim! Eğer sen olmasa idin Ben, eflâkı (gökleri, yeri ve bütün

mükevvenâtı) yaratmazdım.”[3]

Yine Âyet-i Kerîme’de: “Ey îman edenler! Siz de ona salât-u selâm getirin” diye buyrulduğu üzere Müslümanlar, namazlarında, duâlarında, yaptıkları musâfahada, okuttukları mevlidlerde, vesair zamanlarda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem üzerine salât-u selâm getirirler.

Salavat-ı Şerife’nin önemine ve faziletine dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

رَغِمَ أَنْفُ رَجُلٍ ذُكِرْتُ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ وَرَغِمَ أَنْفُ رَجُلٍ دَخَلَ عَلَيْهِ رَمَضَانُ ثُمَّ انْسَلَخَ قَبْلَ أَنْ يُغْفَرَ لَهُ (وَرَغِمَ أَنْفُ رَجُلٍ أَدْرَكَ عِنْدَهُ أَبَوَاهُ الْكِبَرَ فَلَمْ يُدْخِلَاهُ الْجَنَّةَ) (ت عن ابى هريرة)

“Yanında ismim zikredildiği halde, bana salavat getirmeyen kimsenin burnu yerde sürtülsün. Ramazan ayına girdiği halde günahlarını bağışlatmadan Ramazandan çıkan kimsenin de burnu yerde sürtülsün. Yanında anne ve babası ihtiyarlamasına rağmen onları râzı etmediğinden dolayı Cennete giremeyen kimsenin de burnu yerde sürtülsün.”[4]

مَنْ صَلَّى عَلَيَّ فِي يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ قَضَى اللَّهُ لَهُ مِائَةَ حَاجَةٍ سَبْعِينَ مِنْهَا لِإِخْرَجَتِهِ وَثَلَاثِينَ مِنْهَا لِدُنْيَاهُ (ابن النجار عن جابر)

“Kim günde bana yüz kere Salavat-ı Şerife getirirse Allah’u Teâlâ, yetmişî âhiretinden otuzu da dünyâsından yüz ihtiyacını giderir.”[5]

الصَّلَاةُ عَلَى نُورٍ عَلَى الصِّرَاطِ فَمَنْ صَلَّى عَلَيَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ ثَمَانِينَ مَرَّةً غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُ ثَمَانِينَ عَامًا (قط (وابن شاهين عن ابى هريرة)

“Bana salavat okumak, sıratta nûrdur. Bir kimse bana Cuma günü seksen defa salavat okursa, seksen senelik günahı bağışlanır.”[6]

(أُولَى النَّاسِ بِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُهُمْ عَلَيَّ صَلَاةً) (ت عن ابن مسعود)

“Mahşer günü insanların bana en yakını, bana en çok Salavat-ı Şerife getirenidir.”[7]

(لَا صَلَوةَ لِمَنْ لَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ) (الشفاء)

“Benim üzerime salât-u selâm getirmeyenin, namazı kabul olmaz.”[8]

Haz. Enes'ten nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

(كُلُّ دُعَاءٍ مَحْجُوبٌ حَتَّى يُصَلَّ عَلَى النَّبِيِّ (الدَّيْلَمِيُّ عَنْ أَنَسٍ)

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e salât-u selâm getirilmedikçe, her duâ önlenir (kabul edilmez)."[9]

Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem'e getirilen Salavat-ı Şerife'lerin, mahşerde bir kimseye nasıl fayda sağlayacağı hakkında şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

إِذَا خَفَّتْ حَسَنَاتُ الْمُؤْمِنِ أَخْرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِطَاقَةٍ كَالْأُثْمَلَةِ فَيُلْقِيهَا فِي كِفَّةِ الْمِيزَانِ أَلْيَمْنَى الَّتِي فِيهَا حَسَنَاتُهُ فَتَرْجَحُ الْحَسَنَاتُ فَيَقُولُ ذَلِكَ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا بَيَّ أَنْتَ وَأُمِّي! مَا أَحْسَنَ وَجْهَكَ وَمَا أَحْسَنَ خَلْقَكَ فَمَنْ أَنْتَ؟ فَيَقُولُ أَنَا مُحَمَّدٌ نَبِيُّكَ وَهَذِهِ صَلَوَاتُكَ الَّتِي كُنْتَ تَصَلِّي (عَلَيَّ قَدْ وَفَّيْتُكَ أُجُوجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهَا) (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن)

Mü'minin mizan başında iken tartılan iyi amelleri hafif geldiğinde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, üzerinde yazı bulunan parmak kadar bir kâğıdı çıkartır ve onu kulun iyi amellerinin bulunduğu terazinin sağ kefesine bırakır. Böylelikle sevapları ağır basar. O Mü'min kul, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Anam babam sana fedâ olsun! Ne kadar güzel bir yüzün var, ne kadar güzel bir yaratılışın var! Sen kimsin?" deyince Resûlü Ekrem Efendimiz: "Ben senin Peygamberin Muhammed'im. İşte bunlar da senin bana getirmiş olduğun Salavat-ı Şerife'lerdir. İşte bunlara en çok ihtiyaç duyduğun bir zamanda onları sana geri ödüyorum" diye buyurur.[10]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 2687.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce Tercümesi ve Şerhi, c. 3, s. 169.

[3] Envâr'ul-Âşıkîn, s. 170.

[4] Sünen-i Tirmizî, Daavât 101.

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 327/12.

[6] Muhtar'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 719; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 2149.

[7] Sünen-i Tirmizî, Salât 357, Daavât 110.

[8] Kadı İyaz, eş-Şifâ, s. 449.

[9] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 342/12; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 2149, 3988. Yine bakınız: Sünen-i Nesâî, Sehvi Secde 48; Kadı İyaz, eş-Şifâ, s. 450.

[10] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 7, s. 164; Ayrıca bakınız: İmâm-ı Şa'rânî, Muhtasarı Tezkirat'il-Kurtubî, s. 58.

((إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا) ٥٧)

57. Şüphesiz ki Allah'a ve Resûlüne eziyet verenlere, işte onlara Allah'ı Teâlâ dünyâda ve âhirette lânet etmiş ve onlara aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin hükmünce, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ve onun âline, akrabalarına, Ashâbına ve halifeleri olan âlimlere dil uzatıp onlara ezâ cefâ edenlere dünyâ ve âhirette Allah'ın lâneti inmiştir. Böyle hareket edenler, doğrudan Allah'a ezâ etmiş olur. Onları seven de Allah'a sevilmiş olur. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَحَبَّ عَالِمًا فَقَدْ أَحَبَّنِي مَنْ أَحَبَّنِي فَقَدْ أَحَبَّ اللَّهَ مَنْ أَحَبَّ اللَّهَ دَخَلَ الْجَنَّةِ (طب عن ام سلمة

"Her kim bir âlimi severse, şüphesiz beni sevmiş olur. Her kim de beni severse, şüphesiz Allah'ı sevmiş olur. Her kim de Allah'ı severse Cennete dâhil olur."[1]

Yine bu konu hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

إِنَّا لِلَّهِ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ أَصْحَابِي فَجَعَلَهُمْ أَصْهَارِي وَجَعَلَهُمْ أَنْصَارِي وَإِنَّهُ سَيَجِيءُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَنْقُصُونَهُمْ أَلَا فَلَا تَتَكَبَّرُوا إِلَيْهِمْ أَلَا فَلَا تُصَلُّوا عَلَيْهِمْ عَلَيْهِمْ حَلَّتْ لَعْنَةُ (عق ابن النجار عن انس بن مالك

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, Beni ve Ashâbımı seçti. Ashâbımı Bana akraba ve yardımcılar kıldı. Bilesiniz âhir zamanda bir kısım insanlar çıkıp Ashâbımın kadrini, kıymetini düşürmeye çalışacak. Dikkat edin! Onlarla evlenmeyin. Dikkat edin! Onlara kız vermeyin. Dikkat edin! Onlarla birlikte namaz kılmayın. Onların (cenâze) namazını da kılmayın. Onlara Hakk'ın lâneti inmiştir."[2]

إِنَّ اللَّهَ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ لِي أَصْحَابًا فَجَعَلَ لِي بَيْنَهُمْ وَزَرَاءَ وَأَنْصَارًا، وَأَصْهَارًا فَمَنْ سَبَّهُمْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ (وَالْمَلَائِكَةُ وَالنَّاسُ أَجْمَعِينَ لَا يَقْبَلُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ) (طب ك عن عويم بن ساعدة)

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, Beni seçti ve Benim için de Ashâbımı seçti. Onlardan bâzılarını Bana vezir, yardımcı ve akraba yaptı. Onlara kim söverse, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Mahşer gününde onun (dünyâda iken yaptığı) hiçbir ameli kabul edilmez." [3]

اللَّهُ اللَّهُ فِي أَصْحَابِي اللَّهُ اللَّهُ فِي أَصْحَابِي لَا تَتَّخِذُوهُمْ غَرَضًا بَعْدِي فَمَنْ أَحَبَّهُمْ فَبِحُبِّي أَحَبَّهُمْ وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَبِبُغْضِي أَبْغَضَهُمْ وَمَنْ آذَاهُمْ فَقَدْ آذَانِي وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللَّهَ وَمَنْ آذَى اللَّهَ يُوْشِكُ أَنْ يَأْخُذَهُ (ت) (حم عن عبد الله بن مغفل)

"Ashâbım hakkında Allah, Allah derim. Ashâbım hakkında Allah, Allah derim. Benden sonra onları kendinize hedef edinmeyin. Kim onları severse, bu Bana olan sevgisinden dolayıdır. Kim de onlara buğzederse, bu da Bana olan buğzu sebebiyledir. Onlara kim eziyet ederse, Bana eziyet etmiş olur. Bana eziyet eden de Allah'a eziyet etmiş olur. Allah'a eziyet edenin de belâsı yakındır." [4]

Emevi hükümdarlarından olan Yezid, Peygamberimizin Ehl-i Beytine ve Ashâbına zulmetmiş ve Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin Efendilerimizi ve çok sayıda Sahâbîyi de şehit etmiştir.

İşte bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerden anlaşıldığı üzere, Yezid'e ve onunla aynı düşüncede olan sapkın insanlara Allah'ın lâneti inmiştir. Yezid'in ve ondan sonra gelen Emeviler'in İslâm'a verdiği zararlar ve Müslümanlara yaptığı ezâ ve cefâlar hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i İsrâ, Âyet 60 ve izahına bakınız.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 19345.

[2] Kütüb-i Sitte, c. 1, s. 525; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 89/7; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 32468, 32529.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 13794; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 6732; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 86/7.

[4] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 62; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19641; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 185/4.

(وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدْ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا) ٥٨)

58. Mü'min erkeklere ve Mü'min kadınlara yapmadıkları bir şeyden dolayı eziyet edenler, şüphesiz ki bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'yle, Mü'min erkek ve Mü'min kadınlara, yapmadıkları şeyleri isnat ederek onlara iftirada bulunan veya onları ayıplamaya çalışan yahut onların itibarını düşürmek isteyenlerin, bu halleriyle büyük günah işlediklerini beyan etmektedir.

İftira hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَتَذَرُونَ مَا الْغَيْبَةُ قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ ذَكَرَكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ قِيلَ أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ (قَالَ إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ اغْتَابْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهْتَهُ (م عن ابى هريرة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Gıybetin ne olduğunu biliyor musunuz?" diye sordu. Ashâb: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kardeşinden, onun hoşuna gitmeyecek bir şekilde söz etmektir" buyurdu. "Peki, benim sözünü ettiğim husus kardeşimde var ise ne olur?" diye sorulunca da, "Eğer söylediğin şey onda var ise onun gıybetini yapmış olursun, eğer onda yoksa ona iftira etmiş olursun" diye buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Birr 20 (70 Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 40; Sünen-i Tirmizî, Birr 23.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ (فَلَا يُؤْذِينَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا) ٥٩)

59. Ey Peygamber! Zevcelerine, kızlarına ve Mü'minlerin kadınlarına söyle, evlerinden çıktıklarında dış örtülerini üzerlerine alsınlar. Bu, onların tanınması ve eziyet görmemeleri için daha uygundur. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Hasan-ı Basrî Hazretleri bu Âyet-i Kerîme'yi izah ederken şöyle buyurmuştur: "Medîne'de bâzı ahlaksızlar, câriyeleri rahatsız ediyorlardı. Hür olan kadın dışarıya çıkınca, onun da câriye olduğu zannedilip rahatsız ediliyordu. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ hür olan kadınlara, dış örtülerini üzerlerine almalarını emretti." Böylece Müslüman kadınlara, dışarı çıktıklarında

başörtüleriyle beraber dış elbiselerini de üzerlerine alarak öyle çıkmaları emredilmiştir.[1]

Dış örtüden maksat, kadınların dışarı çıkarken vücut hatları belli olmayacak şekilde üzerlerine aldıkları çarşaf ve pardösü türü örtülerdir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

صِنْفَانِ مِنَ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا قَوْمٌ مَعَهُمْ سِيَاطٌ كَأَذْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ وَنِسَاءٌ كَاسِيَاتٌ عَارِيَاتٌ مُمِيلَاتٌ مَائِلَاتٌ رُءُوسُهُنَّ كَأَسْنِمَةِ الْبُخْتِ الْمَائِلَةِ لَا يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يَجِدْنَ رِيحَهَا وَإِنَّ رِيحَهَا لَيُوجَدُ مِنْ (مَسِيرَةِ كَذَا وَكَذَا) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Cehennem ehlinden iki sınıf var ki, henüz onları görmedim. Biri sıgır kuyrukları gibi kamçılarla insanları dövenlerdir. Diğeri de, giyinik, fakat çıplak olan, salınarak veya kibirlenerek yürüyen, diğer kadınlara da kendileri gibi olmayı telkin eden ve başları deve hörgücüne benzeyen kadınlardır. Onlar Cennete girmeyecekler, onun kokusunu bile alamayacaklardır. Halbuki onun kokusu şu kadar ve şu kadar mesâfeden hissedilir."[2]

Müslümanın elbisesi; bol, uzun ve tenini göstermeyecek şekilde kalın olmalıdır. Bu sebeple Mü'min kadınların, evlerinden çıkacağı zaman, dış elbise olarak çarşaf, izar ve geniş pardösü gibi vücut hatlarını belli etmeyen türden bol giysiler giymeleri gerekir. Ayrıca dış elbisenin, çok fazla dikkat çekici renklerde de olmaması gerekir. Hadis-i Şerif'te geçen "Giyinik fakat çıplak olan" buyruğu da; kısa, vücut hatları belli olacak şekilde dar ve tenini gösterecek şekilde ince olan kıyafetlerdir.

Yine Mü'min kadınların yabancılara el ve yüzleri hâriç ziynet yerlerini göstermemeleri ile ilgili Allah'ı Teâlâ Sûre-i Nûr, Âyet 31'de şöyle buyurmuştur:

Ey Resûlüm! Mü'min kadınlara de ki: "Gözlerini haramdan sakınsınlar. Edep yerlerini korusunlar. Ziynetlerini görünmesi zarûri olan kısmı (el ve yüz) hâriç göstermesinler. Başörtülerini yakalarına kadar indirsinler..."

Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أَنَّ أَسْمَاءَ بِنْتَ أَبِي بَكْرٍ دَخَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهَا ثِيَابٌ رَفَاقٌ فَأَعْرَضَ عَنْهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ يَا أَسْمَاءُ إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا بَلَغَتْ الْمَحِيضَ لَمْ تَصْلُحْ أَنْ يَرَى مِنْهَا إِلَّا

(هَذَا وَهَذَا وَأَشَارَ إِلَى وَجْهِهِ وَكَفَّيْهِ. (د عن عائشة

Bir gün Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ ince bir elbise ile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna girmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ondan yüz çevirdi ve şöyle buyurdu: "Ey Esmâ! Bir kadın âdet görmeye başlayınca, ellerinden ve yüzünden başka yerini yabancılara göstermesi câiz değildir."[3]

Hem erkeklerin hem de kadınların elbiselerinin yerde sürünecek kadar uzun olmaması hakkında da çok sayıda Hadis-i Şerif vardır. Bunlardan bâzıları şunlardır:

İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

مَرَرْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِي إِزَارِي اسْتِرْخَاءٌ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللَّهِ ارْفَعْ إِزَارَكَ فَرَفَعْتُهُ (ثُمَّ قَالَ زِدْ فَزِدْتُ فَمَا زِلْتُ أُتَحَرَّاهَا بَعْدُ فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ إِلَى أَيْنَ فَقَالَ أَنْصَافِ السَّاقَيْنِ (م ابن عمر

"Elbisemin etekleri topuklarımdan aşağı sarkmış vaziyette Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna varmıştım. Bana: "Yâ Abdullah! Elbisenin eteklerini yukarıya kaldır" buyurdu. Ben de hemen kaldırdım. Sonra: "Biraz daha kaldır" buyurdu. Bunun üzerine ben biraz daha kaldırdım. Ondan sonra elbisemin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in uygun gördüğü şekilde olmasına dâimâ dikkat etmişimdir. Topluluktan biri: "Nereye kadar kaldırmıştın?" diye sordu. İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ: "Baldırlarımın yarısına (diz kapağı ile aşığımın arasına) kadar kaldırmıştım" diye cevap verdi.[4]

Safiye Bint-i Ebî Ubeyd Radiyallâhu anha'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ ذَكَرَ الْإِزَارَ فَالْمَرْأَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ تُرْخِي شِبْرًا قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ إِذَا يَنْكَشِفُ عَنْهَا قَالَ فَذِرَاعًا لَا تَزِيدُ عَلَيْهِ (د عن صفية

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, belden aşağı giyilen eteklikten bahsedince, hanımı Ümmü Seleme: "Yâ Resûlallah! Kadın-ların durumu nedir?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Erkeğinkinden bir karış fazla uzatır" dedi. Ümmü Seleme: "O zaman kadın yürüyünce vücudunun bir kısmı açılır" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Biraz daha uzatabilir,

daha da fazla (yerde sürüyecek kadar) uzatamaz" karşılığını verdi.[5]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yukarıda Hz. İbn-i Ömer'e; elbisesinin eteğini baldırının ortasına kadar yani dizi ile aşığı arasında olmasını söylemiştir. Kadınların ise, erkeğin ölçüsü olan baldırının ortasından bir karış aşağısına yani aşığına kadar olduğunu beyan etmiş, Ümmü Seleme'nin ısrarı üzerine de, biraz daha yani yere değmeyecek kadar uzatabileceğini söylemiştir.

Bu husus Abdullah b. Muğaffel Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

إِزْرَةُ الْمُؤْمِنِ إِلَى أَنْصَافِ سَاقَيْهِ وَلَيْسَ عَلَيْهِ حَرْجٌ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَعْبَيْنِ وَمَا أَسْفَلَ مِنْ ذَلِكَ فَفِي النَّارِ (طب)
(عن عبد الله بن مغفل)

Mü'min olan kimsenin izar bağlaması şu şekilde olmalıdır: "Baldırının ortasına kadar varsın. Baldır ortası ile topuk arasının ortasına dek uzatmak da câizdir. Ondan aşağısı ateştedir."[6]

Eş'as b. Selim Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te, o dedi ki: Ben halamdan işittim. O da halasından nakledip derdi ki:

بَيْنَمَا أَنَا أَمْشِي فِي سِكَّةٍ مِنْ سِكَكِ الْمَدِينَةِ إِذْ نَادَانِي إِنْسَانٌ مِنْ خَلْفِي أَرْفَعُ إِزَارَكَ فَإِنَّهُ أَنْقَى وَأَنْقَى قَالَ: فَنَظَرْتُ ، فَإِذَا هُوَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّمَا هِيَ بُرْدَةٌ كُلَّهَا. قَالَ: أَمَا لَكَ (فِي أَسْوَةٍ؟ فَنَظَرْتُ فَإِذَا إِزَارُهُ إِلَى نَصْفِ سَاقَيْهِ (حم وابن سعد هب الاشعث بن سليم

Bir gün Medîne'de giderken arkamdan bir kimsenin, "İzârını kaldır. Zîrâ kaldırmakta takvâ ve temizlik daha ziyâdedir" dediğini işittim. Dönüp arkama baktım. Meğer söyleyen Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem imiş. "Yâ Resûlallah! Bu bürdedir" dedim. O da, "Sen bana tâbi olmaz mısın?" diye buyurdu. Baktım, Efendimizin mübârek izârlarının, baldırının ortasına kadar olduğunu gördüm.[7]

Bu hadislerden anlaşılan; kadın olsun, erkek olsun elbiselerinin yere değmemesi gerekir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şu uyarıyı yapmıştır:

(مَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ مِنَ الْإِزَارِ فَفِي النَّارِ (خ) عن ابى هريرة

"Elbisenin, topuklardan aşağı olan kısmı ateştedir."[8]

Bu hususta İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ da şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

Ben, izarımı uzatmıştım. Fahr-i Âlem Efendimiz beni böyle gördü ve buyurdu ki:

(كُلُّ شَيْءٍ لَمَسَ الْأَرْضَ مِنَ النَّيَابِ فِي النَّارِ. (طب عن ابن عمر

"Yâ İbn-i Ömer! Elbiseden yere temas eden her şey ateştedir."[9]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ قَالَ فَقَرَأَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ قَالَ أَبُو ذَرٍّ خَابُوا وَخَسِرُوا مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الْمُسْبِلُ وَالْمَنَانُ وَالْمُنْفِقُ (سَلَعَتْهُ بِالْحَلْفِ الْكَاذِبِ (م عن ابى ذر

"Üç kişi vardır ki, Allah'ı Teâlâ mahşer günü onlara hitap etmez. Onların yüzlerine bakmaz ve kendilerini temize çıkarmaz. Onlar için elim bir azap vardır. " Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunu üç kere tekrarladı. Ebu Zerr Radiyallâhu anhu: "Bunlar kaybedip hüsrâna uğradılar. Yâ Resûlallah! Onlar kimlerdir?" deyince de buyurdu ki: "Elbisesini yerde sürüyen, yaptığı iyiliği başa kakan ve malının değerini yalan yeminle artırandır."[10]

Elbisesi yerde sürünen bir kimsenin namazının kabul olmadığına dair de Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Bir adam, elbisesinin eteklerini yerde sürüyerek namaz kılıyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Git abdest al" buyurdu. O da gidip abdest alıp geldi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona tekrar: "Git abdest al" diye emretti. Bunun üzerine orada bulunanlardan bir kişi, "Yâ Resûlallah! Niçin ona abdest almasını emrettiniz de, sonra sustunuz?" diye sorunca da buyurdu ki:

(إِنَّهُ كَانَ يُصَلِّي وَهُوَ مُسْبِلٌ إِزَارَهُ وَإِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبَلُ صَلَاةَ رَجُلٍ مُسْبِلٍ (د عن ابى هريرة

"O, elbisesini yerde sürüyerek namaz kılıyordu. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, elbisesinin eteğini yerde sürüyen kimsenin namazını kabul etmez."[11]

Namazın on iki farzı vardır. Bunlardan biri de, necasetten taharettir. Yani namaz kılacak kişinin üzerinin, elbisesinin ve namaz kılacağı yerin temiz olmasıdır. Bir kimsenin elbisesi, çarşıda, pazarda, abdesthanede yerde sürüldüğü zaman, her

türlü pislîği üzerinde barındırır. O elbise ile namaz kılınmaz. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yukarıda Hadis-i Şerif'te açıkça geçtiği üzere bu şekilde kılınan namaz kabul olmaz, diye buyurmuştur.

Mü'minin temiz olması gerekir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

(الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ (م عن ابى مالك الاشعري

"Temizlik, îmanın yarısıdır."[12]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğeri Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(الْإِسْلَامُ نَظِيفٌ فَتَنْظِفُوا فَإِنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا نَظِيفٌ (طس خط عن عائشة

"İslâm, temizdir. Öyleyse siz de temizlenin. Cennete ancak temiz olanlar girer."
[13]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 12, s. 143.

[2] Sahih-i Müslim, Cennet 13 (52).

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Libâs, 33.

[4] Sahih-i Müslim, Libâs 9 (47).

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Libas 37; Sünen-i Nesâî, Ziyet 106; Sünen-i İbn-i Mâce, Libas 13; Sünen-i Tirmizî, Libas 9.

[6] İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 278.

[7] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22007; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 5878; İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 277.

[8] Sahih-i Buhârî, Libâs 4. Ayrıca bakınız: Sünen-i Ebû Dâvud, Libâs 27.

[9] İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 278.

[10] Sahih-i Müslim, İman 46 (171).

[11] Sünen-i Ebû Dâvud, Libas 25. Ayrıca bakınız. Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 83.

[12] Sahih-i Müslim, Tahâret 1.

[13] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 26001; 26007.

لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ (فِيهِ إِلَّا قَلِيلًا) (٦٠)

(مَلْعُونِينَ أَيْنَ مَا تُقِفُوا أَخَذُوا وَقَتْلُوا تَقْتِيلًا) (٦١)

60-61. Yemin olsun ki münâfıklar, kalplerinde maraz bulunanlar ve Medîne'de yalan haber yayanlar, bu hallerine son vermezlerse, elbette seni onların üzerlerine musallat ederiz. Sonra da Medîne'de senin komşuluğunda çok az bir süre kalabilirler.* Melun olurlar ve nerede bulunurlarsa, yakalanırlar ve mutlaka öldürülürler.

(سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا) (٦٢)

62. Geçmiş ümmetler hakkında da Allah'ın sünneti böyledir. Şüphesiz ki sen, Allah'ın sünnetinde aslâ değişiklik bulamazsın.

(يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا) (٦٣)

63. Ey Resûlüm! İnsanlar, sana kıyâmetin ne vakit kopacağını sorarlar. De ki: "Onun ilmi ancak Allah katındadır." Ne bilirsin, belki de kıyâmetin kopması yakındır.

İzah: Hz. Ömer'den nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, Cebrâil Aleyhis-selâm insan sûretinde gelerek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bâzı sorular sormuştur. Bunlardan biri de:

"Bana kıyâmetin ne zaman kopacağından haber ver?" diye geçen sorudur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا قَالَ أَنْ تَلِدَ الْأُمَّةُ رَبَّتَهَا وَأَنْ تَرَى الْخِفَاءَ الْعُرَاءَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ قَالَ ثُمَّ أَنْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا ثُمَّ قَالَ لِي يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مَنْ السَّائِلُ قُلْتُ (اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ) (م د ن ح م عن عمر بن الخطاب)

"Bu hususta sorulan sorandan daha bilgili değildir." Bu sefer o gelen kişi dedi ki: "Bana alâmetlerinden haber ver, işâretleri nedir?" Resûlû Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Câriyenin kendi efendisini doğurduğunu görürsün ve bacağı açıkları görürsün ve çıplakları da görürsün. Fakir koyun çobanları, yüksek binalar yaparlar."

Hız. Ömer dedi ki: Bu adam çıktı gitti. Biz bir zaman durduk. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Bu soran kimdi bildin mi Yâ Ömer?" "Allah ve Resûlû daha iyi bilir Yâ Resûlallah!" dedim. Buyurdu ki: "O Cebrâil'dir. Sizin meclisinize dîninizin işini bildirmek için geldi." [1]

[1] Sahih-i Müslim, İman 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Nesâî, İman 5; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 346; Bu Hâdis, Sahih-i Buhârî'de benzer lafızlarla Ebû Hüreyre Hazretlerinden de nakledilmiştir (Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarîh, Hadîs No: 47).

إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا (٦٤) خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا (٦٥) يَوْمَ (تَقْلُبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَّا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ (٦٦) وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا (وَكُفَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا (٦٧) رَبَّنَا إِنهٖمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا (٦٨)

64-68. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, kâfirlere lânet etmiş ve onlara şiddetli bir ateş hazırlamıştır.* Orada ebedî olarak kalırlar. Kendilerini koruyacak bir velî ve yardımcı bulamazlar.* Onların yüzleri ateşe çevrildiği gün: "Keşke Allah'a itaat etseydik ve Resûle itaat etseydik" derler.* Ve derler ki: "Ey Rabbimiz! Biz, önderlerimize ve büyüklerimize itaat ettik. Onlar da bizi doğru yoldan saptırdılar.* Ey Rabbimiz! Onların azâbını iki kat ver. Onlara en şiddetli lânet ile lânet et."

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَىٰ فَبَرَأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِندَ اللَّهِ وَجْهًا (٦٩))

69. Ey îman edenler! Mûsâ'ya eziyet edenler gibi olmayın. Allah'ı Teâlâ onu, onların dediklerinden temize çıkardı. Çünkü o, Allah katında yüksek bir makâma sahip idi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi hakkında şu olay anlatılmaktadır:

مَا قَسَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِسْمَةً حُنَيْنٍ قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ مَا أَرَادَ بِهَا وَجْهَ اللَّهِ فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرْتُهُ فَتَغَيَّرَ وَجْهُهُ ثُمَّ قَالَ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَىٰ مُوسَىٰ لَقَدْ أُوذِيَ بِأَكْثَرٍ مِنْ هَذَا فَصَبَرَ

((خ) عن عبد الله

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e eziyet etme işi, Resûlû Ekrem'in, Huneyn Gazâsı'ndan sonra ganîmet mallarını taksim ettiği sırada Ensârdan bir adamın, "Bu paylaşırma ile Allah'ın rızâsı gözetilmiş değildir" demesidir. Bu husus Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e zikredilince, bundan dolayı müteessir olmuş ve şöyle buyurmuştur: "Allah'ı Teâlâ, Mûsâ'ya rahmet etsin. Gerçekten ona bundan daha fazlası ile eziyet edilmiş ve incitilmişti de, o yine sabretmişti." [1]

Mûsâ Aleyhisselâm'a ne şekilde eziyet edildiğine gelince, bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مُوسَى كَانَ رَجُلًا حَيِيًّا سِتِيرًا لَا يُرَى مِنْ جِلْدِهِ شَيْءٌ اسْتَحْيَاءٌ مِنْهُ فَأَذَاهُ مَنْ أَذَاهُ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَقَالُوا: مَا يَسْتَتِرُ هَذَا التَّسْتُرَ إِلَّا مِنَ عَيْبٍ بَجِلْدِهِ إِمَّا بَرَصٌ وَإِمَّا أَدْرَةٌ وَإِمَّا آفَةٌ وَإِنَّ اللَّهَ أَرَادَ أَنْ يُبَرِّئَهُ مِمَّا قَالُوا لِمُوسَى: فَخَلَا يَوْمًا وَحْدَهُ فَوَضَعَ ثِيَابَهُ عَلَى الْحَجَرِ ثُمَّ اغْتَسَلَ فَلَمَّا فَرَغَ أَقْبَلَ إِلَى ثِيَابِهِ لِيَأْخُذَهَا وَإِنَّ الْحَجَرَ عَدَا بِثَوْبِهِ فَأَخَذَ مُوسَى عَصَاهُ وَطَلَبَ الْحَجَرَ فَجَعَلَ يَقُولُ: ثَوْبِي حَجَرٌ ثَوْبِي حَجَرٌ حَتَّى انْتَهَى إِلَى مَلَأٍ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَرَأَوْهُ عُزِيَانًا أَحْسَنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ وَأَبْرَاهُ مِمَّا يَقُولُونَ: وَقَامَ الْحَجَرُ فَأَخَذَ ثَوْبَهُ فَلَبَسَهُ وَطَفِقَ بِالْحَجَرِ ضَرْبًا بِعَصَاهُ فَرَأَى اللَّهُ إِنَّ بِالْحَجَرِ لَنْدَبًا مِنْ أَثَرِ ضَرْبِهِ ثَلَاثًا أَوْ أَرْبَعًا أَوْ خَمْسًا فَذَكَ قَوْلُهَا أَيُّهَا (الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَّاهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا) (خ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

Mûsâ, çok utangaç ve hayâlî idi. Hayâsından dolayı derisinden bile bir şey görünmezdi. İsrailoğulları bu yüzden kendisine ezâ ederlerdi ve şöyle derlerdi: "Bunun böylece örtünmesinin tek sebebi ya derisinde cilt hastalığı olması veya kasık yarığı hastalığı ya da başka bir hastalığı vardır." Allah'ı Teâlâ, Mûsâ'yı onların söylediklerinden temize çıkarmak istedi.

Mûsâ, bir gün yalnız kalmıştı, elbiselerini bir taşın üzerine koyarak yıkanmıştı. Yıkanma işini bitirdiği zaman elbiselerini almak üzere taşa yöneldi. Fakat taş, elbiselerini alıp yürümeye başladı. Mûsâ da âsâsını alarak taşın arkasına düştü ve "Ey taş! Elbisemi ver. Ey taş! Elbisemi ver" demeye başladı. Sonunda İsrailoğullarından bir toplumun yanına bu vaziyette varmış oldu. Onlar da Mûsâ'yı çıplak vaziyette ve yaratılıştaki insanların en güzeli olarak gördüler. Böylece Allah'ı Teâlâ da onların söylemekte oldukları şeylerden onu temize çıkardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

- Taş durdu, Mûsâ da elbisesini aldı ve giydi. Âsâsıyla taşa vurmaya başladı. Vallâhi! Mûsâ'nın âsâsının darbelerinden dolayı o taşta üç veya dört yahut beş

yara izi vardır. İşte Allah'ı Teâlâ'nın, "Ey îman edenler! Mûsâ'ya eziyet edenler gibi olmayın. Allah'ı Teâlâ onu, onların dediklerinden temize çıkardı..." diye devam eden Sûre-i Ahzâb, Âyet 69'da söylediği sözün anlamı budur.[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Megâzi 53.

[2] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 26; Sünen-i Tirmizî Tefsir'ul-Kur'ân 34

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا (٧٠) يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ (٧١) (اللَّهُ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا)

70-71. Ey îman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin.* Tâ ki Allah'ı Teâlâ, sâlih ameller işlemeye muvaffak kılsın ve günahlarınızı bağışlasın. Her kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse, şüphesiz büyük bir kurtuluşa nâil olur.

İzah: Doğru sözlü olmakla ilgili olarak Rasulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَصْدُقُ حَتَّى يَكُونَ صَدِيقًا وَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَكْذِبُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا (خ م عن عبد الله بن مسعود)

"Şüphesiz ki sözde ve işte doğruluk, hayra ve üstün iyiliğe yöneltir. İyilik de Cennete iletir. Kişi doğru söyleye söyleye Allah katında siddîk diye kaydedilir. Yalancılık, fücra (yoldan çıkmaya) sürükler. Fücra da Cehenneme götürür. Kişi yalancılığı meslek edinince, Allah katında çok yalancı diye yazılır."[1]

Yine Rasulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يُطْبَعُ الْمُؤْمِنُ عَلَى الْخِلَالِ كُلِّهَا إِلَّا الْخِيَانَةَ وَالْكَذِبَ (حم عن أبي أمامة

"Mü'minin türlü türlü huyları olabilir. Ancak ihânet ve yalan gibi huyları aslâ olmaz."[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Edeb 69; Sahih-i Müslim, Birr 29 (103-105).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21149.

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ)

كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا (٧٢) لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى () الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (٧٣)

72-73. Şüphesiz Biz, emâneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik. Onlar, yüklenmekten çekindiler ve korktular. Onu insan yüklendi. Çünkü o çok zâlimdir, çok câhildir.* Böyle olması, Allah'ı Teâlâ'nın; münâfık erkeklere ve münâfık kadınlara, müşrik erkeklere ve müşrik kadınlara azap etmesi ve Mü'min erkeklerin ve Mü'min kadınların tevbelerini kabul etmesi içindir. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hadis nakledilmiştir:

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لِآدَمَ يَا آدَمُ إِنِّي عَرَضْتُ الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ فَلَمْ تُطِقْهَا فَهَلْ أَنْتَ حَامِلُهَا بِمَا فِيهَا فَقَالَ وَمَا فِيهَا يَا رَبِّ قَالَ إِنَّ حَمْلَتَهَا أَجْرَتْ وَإِنْ صَيَّغَتْهَا عَذِّبَتْ فَاحْتَمَلَهَا بِمَا فِيهَا فَلَمْ يَلْبَثْ فِي الْجَنَّةِ إِلَّا قَدْرَ مَا بَيْنَ صَلَاةِ الْأُولَى إِلَى الْعَصْرِ حَتَّى أَخْرَجَهُ الشَّيْطَانُ مِنْهَا (ابو الشيخ عن ابن عباس)

Allah'ı Teâlâ Âdem'e şöyle hitap etti: "Yâ Âdem! Ben emâneti göklere ve yere arz ettim, hiçbiri güç yetiremedi. Sen onu, içindekilerle birlikte yüklenebilecek misin?" Âdem dedi ki: "Yâ Rabbi! Bunda benim için bir fayda var mıdır?"

Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Onu hakkıyla taşıyabilirsen sevap, taşıyamazsan azap vardır." Bunun üzerine Âdem dedi ki: "İçindekilerle beraber yüklendim." Âdem, bu sözünden sonra, Cennette öğleden ikindiye kadar bir süre kalabildi. Tâ ki şeytan onun oradan çıkmasına sebep oldu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْأَمَانَةَ وَالْوَفَاءَ نَزَلَا عَلَى ابْنَادِمَمَعَ الْأَنْبِيَاءِ فَأَرْسَلُوا بِهِ فَمِنْهُمْ رَسُولُ اللَّهِ وَمِنْهُمْ نَبِيٌّ وَمِنْهُمْ نَبِيٌّ رَسُولٌ وَنَزَلَ الْقُرْآنُ وَهُوَ كَلَامُ اللَّهِ وَنَزَلَتِ الْعَرَبِيَّةُ وَالْعَجَمِيَّةُ فَعَلِمُوا أَمْرَ الْقُرْآنِ وَعَلِمُوا أَمْرَ السُّنَنِ بِالسُّنَنِ وَلَمْ يَدَعْ اللَّهُ شَيْئًا مِنْ أَمْرِهِ مِمَّا يَأْتُونَ وَمَا يَجْتَنِبُونَ وَهِيَ الْحَجَجُ عَلَيْهِمْ إِلَّا بَيْنَهُ لَهُمْ. فَلَيْسَ أَهْلُ لِسَانٍ إِلَّا وَهُمْ يَعْرِفُونَ الْحَسَنَ وَالْقَبِيحَ ثُمَّ الْأَمَانَةُ أَوَّلُ شَيْءٍ يُرْفَعُ وَيَبْقَى أَثَرُهَا فِي جُذُورِ قُلُوبِ النَّاسِ ، ثُمَّ يُرْفَعُ الْوَفَاءُ وَالْعَهْدُ وَالذِّمَّةُ وَتَبْقَى الْكُتُبُ فَعَالِمٌ يَعْمَلُ وَجَاهِلٌ يَعْرِفُهَا وَيُنْكِرُهَا وَلَا يَحْمِلُهَا حَتَّى وَصَلَ إِلَيَّ وَإِلَى أُمَّتِي وَلَا يَهْلِكُ عَلَى اللَّهِ إِلَّا هَالِكٌ وَلَا يُعْطَلُ إِلَّا تَارِكٌ. فَالْحَذَرُ أَيُّهَا النَّاسُ وَإِيَّاكُمْ وَالْوَسْوَاسَ الْخَنَاسَ فَإِنَّمَا يَبْلُوكُمْ أَئْيُكُمْ (أَحْسَنُ عَمَلًا). (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن الحكم بن عمير)

"Emânet ve vefâ, Peygamberlerle birlikte Âdemoğlunun üzerine indirildi. Peygamberler emânet ve vefâ ile gönderildiler. Onlardan kimisi Allah'ın Resûlü, kimisi Nebîsi, kimisi de hem Nebîsi hem Resûlüdür. Kur'ân Allah'ın kelâmıdır.

Arap ve Arap olmayan herkese indirilmiştir. Araplar da, Arap olmayanlar da Kur'ân'ın emrini, sünnetin emrini kendi dilleriyle öğrenmişlerdir. Allah'ı Teâlâ, yapmaları gereken hiçbir emri, sakınmaları gereken hiçbir şeyi bırakmaksızın bütünüyle delilleriyle birlikte, onu insanlara açıklamıştır. Her dil mensubu, iyiyi ve kötüyü kendi dilinde bilir. Sonra ilk kaldırılacak şey emânettir. Ancak onun izi, insanların kalbinin derinliğinde kalır. Sonra vefâ, ahid ve zimmet kaldırılır. Kitaplar kalır. Âlim amel eder, câhil ise onu bilir ve inkâr eder, emâneti taşımaz. Nihâyet bana ve ümmetime kadar gelir. Allah'ı Teâlâ ancak helâk olacak olanları helâk eder. O emâneti, terk edenden başkası görmezlikten gelmez. Sakının, Ey insanlar! Aldatıcı ve vesvese verici şeytandan kaçının. Allah'ı Teâlâ, sizin hanginizin daha iyi amel işleyeceğini dener." [2]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s 330/8.

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 20, s. 339.

34-SEBE SÛRESİ

Bu sûre 54 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Sebe halkından bahsedildiği için "Sebe Sûresi" ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي الْاٰخِرَةِ وَهُوَ الْحَكِیْمُ الْخَبِیْرُ (۱) يَعْلَمُ)
(مَا يَلْجُ فِي الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ الرَّحِیْمُ الْغَفُوْرُ (۲))

1-2. Hamd, Allah'a mahsustur ki, göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur. Âhirette de hamd, O'na mahsustur. O, hüküm ve hikmet sahibidir, her şeyden haberdardır.* Allah'ı Teâlâ, yere giren ve yerden çıkan ve gökten inen ve göğe çıkan her şeyi bilir. O, çok merhametlidir, çok bağışlayandır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Allah'ı Teâlâ, yere giren ve yerden çıkan ve gökten inen ve göğe çıkan her şeyi bilir" diye buyrulmaktadır. Bunlar yağmur, kar ve dolunun yağarak yere nüfuz etmesi, insanlar öldüğünde gömülerek toprağa karışması, yerden çıkan suları, madenleri ve bitkileri, meleklerin yeryüzüne inip tekrar çıkması, Allah'ın âyetlerinin yeryüzüne inmesi, insanların ruhlarının yeryüzüne inmesi ve ölünce tekrar yükseltilmesi, yapılan sâlih amellerin Allah katına yükseltilmesi ve insanların üzerine Allah'ın rahmetinin veya gazabının inmesi gibi, insanların zâhiren görebildiği veya göremediği hallerdir. Allah'ı Teâlâ bunların hepsini bilir, demektir.

(وَقَالَ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا لَا تَأْتِیْنَا السَّاعَةُ قُلْ بَلٰی وَرَبِّیْ لَتَأْتِیَنَّكُمْ عَالَمٌ الْغَیْبِ لَا یَعْرِیْبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِی)
(السَّمٰوٰتِ وَلَا فِی الْاَرْضِ وَلَا اَصْغَرُ مِنْ ذٰلِكَ وَلَآ اَكْبَرُ اِلَّا فِیْ كِتٰبٍ مُّبِیْنٍ (۳))

3. Kâfirler: "Kıyâmet bize gelmeyecektir" dediler. Ey Resûlüm! De ki: Bilakis, gaybı bilen Rabbim hakkı için, kıyâmet mutlaka gelecektir. Göklerde ve yerde zerre kadar bir şey dahi O'ndan gizli değildir. Zerreden küçük veya büyük bir şey yoktur ki, apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) yazılmış olmasın.

(لَیَجْزِی الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِیْمٌ (۴))

4. Kıyâmet mutlaka gelecektir ki, Allah'ı Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanları mükâfatlandırırsın. İşte onlar için bağışlanma ve bol rızık vardır.

(وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ أَلِيمٌ) ٥)

5. Âyetlerimizi geçersiz kılmak için koşuşturanlar var ya, işte onlar için en kötüsünden elim bir azap vardır.

(وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقُّ وَيَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ) ٦)

6. Kendilerine ilim verilenler, Rabbinden sana indirilenin hak olduğunu, mutlak gâlip ve hamde lâıyk olan Allah'ın yoluna ilettiğini görürler.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَى رَجُلٍ يُنْبِئُكُمْ إِذَا مُرِّقْتُمْ كُلَّ مُمَرِّقٍ أَنْكُمْ لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ (٧) أَفْتَرَى عَلَى () (اللَّهُ كَذِيبًا أَمْ بِهِ حِفْظٌ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ ٨)

7-8. Kâfirler, birbirine (Resûlü Ekrem'i kastederek) dediler ki: "Size çürüyüp dağıldıktan ve toprak olduktan sonra tekrar yaratılacağınızı söyleyen bir adamı gösterelim mi?* O, bu sözünde Allah'a yalan mı isnat ediyor? Yoksa mecnûn mudur?" Hayır, o âhirete îman etmeyenler, azap içinde ve haktan çok uzak bir sapıklık içindedirler.

أَفَلَمْ يَرَوْا إِلَى مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ نَشَأَ نُخَسِفُ بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ نُسْقِطُ عَلَيْهِمْ () (كَيْسَفًا مِنَ السَّمَاءِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ ٩)

9. Yerden ve gökten her taraflarını kuşatan Allah'ın alâmetlerine bakmıyorlar mı? Dilersek onları yere batırır yahut başlarına semâdan parçalar yağdırırız. Şüphesiz bunlarda, Allah'a yönelen her kul için elbette Allah'ın kudretine bir delil vardır.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın helâk ettikleri arasında, yere batırılanlardan birisi de Kârun idi. Hz. Mûsâ'nın akrabası olan Kârun, çok zengindi. Onun zenginliği hakkında Allah'ı Teâlâ, Sûre-i Kasas, Âyet 76'da şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz ki Kârun, Mûsâ'nın kavminden idi. Fakat onlara karşı haddi aştı. Halbuki Biz ona, öyle hazineler vermiştik ki, onun anahtarlarını taşımak, kuvvet sahibi bir topluluğa ağır geliyordu..."

Kârun, haddi aşmış ve zekât emri geldiğinde zekâtı da vermeyince Allah'ı Teâlâ

hem onu, hem malını, hem de adamlarını sarayıyla birlikte yerin dibine geçirmiştir.

Yine Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere Allah’u Teâlâ birçok kavmi, Peygamberlerine âsi gelip azdıklarında, taş ve ateş yağdırarak helâk etmiştir.

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ مِنَّا فَضْلًا يَا جِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُ وَالطَّيْرَ وَالنَّارُ لَهُ الْحَدِيدُ (١٠) أَنْ اْعْمَلْ سَابِغَاتٍ وَقَدِّرْ فِي ((السَّرْدِ وَاْعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (١١)

10-11. Yemin olsun ki, Dâvud’a tarafımızdan bir fazilet verdik ve "Ey dağlar ve kuşlar! Dâvud ile beraber tesbih edin" dedik ve demiri onun için yumuşattık.* Ve ona, "Zırhlar yap ve halkalarını münâsip sûrette tanzim et. Ey Dâvud ailesi! Sâlih amelde bulunun. Şüphesiz Ben, yaptıklarınızı görürüm" diye vahyettik.

İzah: Allah’u Teâlâ Âyet-i Kerîme’de, Dâvud Aleyhisselâm’a fazilet olarak vermiş olduğu nîmetleri zikretmetedir. Allah onu hem Peygamber seçmiş hem de dağların, taşların ve kuşların kendisiyle birlikte Allah’ı zikredeceği güzel bir ses vermiştir.

Ebû Mûsâ el-Eşarî Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, onun için şöyle buyurmuştur:

(يَا أَبَا مُوسَى لَقَدْ أُوتِيتَ مِزْمَارًا مِنْ مَزَامِيرِ آلِ دَاوُدَ (خ) عَنْ أَبِي مُوسَى

"Ey Ebû Mûsâ! Şüphesiz ki sana, Âl-i Dâvud’a verilen güzel nağmelerden bir nağme verilmiştir."[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere demircilerin piri, Dâvud Aleyhisselâm’dır. Onun mûcizeyle; demir avucunda erir, o da hamur gibi istediği şekilde büküp şekil vererek işlerdi. Demir, kendinin emrine mûtî idi. Onunla zırh, kılıç, kalkan, harp aletleri yapardı.

Bu husus Sûre-i Enbiyâ, Âyet 80’de de şöyle geçmektedir:

"Dâvud’a, sizi savaş zamanlarında düşmanlarınızdan muhafaza için, zırh yapma sanatını da öğrettik..."

Dâvud Aleyhisselâm’a verilen bu nîmet hakkında İmam Kurtubî, tefsirinde şu rivâyeti nakleder:

Dâvud Aleyhisselâm'a demiri bükebilecek bir ilim verilmişti. Buna sebep de şudur: Dâvud Aleyhisselâm, İsrailoğullarına hükümdar olunca, insan zannettiği bir melek gördü; bu sırada tebdil-i kıyafet etmiş ve kendi uygulamaları hakkında İsrailoğullarının düşüncelerini öğrenmek için gizlice soruşturma yapıyordu. Dâvud Aleyhisselâm, kendisine insan gibi görünen o meleğe: "Şu hükümdar (Dâvud) hakkında ne dersin?" diye sordu, melek de kendisine: "Bir hasleti olmasaydı, o çok iyi bir kul olurdu" dedi. Bu sefer Dâvud Aleyhisselâm: "Bu haslet nedir?" diye sorunca, melek: "O beyt'ul-maldan rızkını alıyor. Eğer elinin emeğinden yemiş olsa, faziletleri eksiksiz olurdu" cevabını verdi. Bunun üzerine Dâvud Aleyhisselâm dönerek, Allah'ı Teâlâ'ya kendisine bir sanat öğretip bu sanatı kendisine kolaylaştırması için duâ etti. Allah da, ona zırh yapma sanatını öğretti, demiri ona yumuşattı. O da zırh yapmaya başladı. Bir gün ve bir gecelik süre içerisinde bin dirhemlik zırh yapabiliyordu. Öyle ki, evinin geçiminde genişlik oldu. Fakir ve yoksullara sadakalar vermeye başladı. Malının üçte birini Müslümanların menfaatine infak ederdi. Halkalardan ilk zırh yapan odur. Daha önce ise zırhlar plakalar hâlinde olurdu.

Dâvud Aleyhisselâm hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ ((خ عن المقدم

"Hiç kimse elinin emeğinin mahsulü olan yemekten daha hayırlısını yememiştir. Allah'ın Nebîsi Dâvud Aleyhisselâm da elinin emeğini yerdi."[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Fedâil'ül-Kur'ân 31.

[2] Sahih-i Buhârî, Buyû 15; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 371/10.

وَلِسَلِيمَ الرِّيحِ غُدُوها شَهْرٌ وَرَوَاحُها شَهْرٌ وَاسْلُنَا لَهُ عَيْنَ الْقَطْرِ وَمِنَ الْجِنَّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِ) (وَمَنْ يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ (١٢)

12. Rüzgârı da Süleyman'ın emrine verdik. O, rüzgâr estiğinde sabahtan öğleye kadar bir aylık, öğleden akşama kadar bir aylık yol kat ederdi. Onun için erimiş bakır mâdenini sel gibi akıttık ve Rabbinin emriyle hizmetinde bulunan cinleri onun emrine verdik ve onlardan Süleyman'a itaat etmeleri için vukû bulan emrimize muhalefet edenlere alevli ateş azabını tattırırız.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın emri ile dünyâ yüzündeki cinler ve hayvanlar, Süleyman Aleyhisselâm'ın emri altına girmişti. Bu sebeple ona itaat etmek zorunda idiler. Rüzgâr da onun emrine verilmişti; ne kadar emrederse, o kadar eserdi.

Süleyman Aleyhisselâm, rüzgâra emrettiğinde, onun sarayını havanın yüzünde götürürdü. Âyette de geçtiği gibi güneşin doğmasıyla batması arasında iki aylık yol uçardı. İsterse de uçmaz, havada dururdu. Yaz günü sıcaklarda, yaylalara uçar, orada konaklardı. Hava soğuyunca da oradan iklimi sıcak olan yerlere giderdi. Ne kışın bir soğuk, ne yazın bir sıcak görmezdi.

Yine bu hususta Sûre-i Enbiyâ, Âyet 81-82 ve izahına bakınız.

يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبٍ وَتَمَاطِيلَ وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَاسِيَاتٍ اعْمَلُوا آلَ دَاوُدَ شُكْرًا ()
(وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ) (١٣)

13. Cinler, Süleyman'a istediği yüksek binalar, sûretler ve havuz gibi çanaklar ve sâbit kazanlar yaparlardı. "Ey Dâvud ailesi! Şükür için çalışın. Benim kullarımdan şükreden azdır.

فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَى مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةُ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَأَتَهُ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ أَنْ لَوْ كَانُوا ()
(يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ) (١٤)

14. Süleyman'ın ölümüne hükmettiğimiz vakit, onun ölümünü, cinlere ancak dayandığı âsâyı yiyen ağaç kurdu gösterdi. Süleyman'ın cesedi yıkılınca, cinler öldüğünü anladı ki, eğer cinler gaybı (onun öldüğünü) bilselerdi, o aşağılayıcı azap içinde (ağır işler yaparak) yaşamaya devam etmezlerdi.

İzah: Süleyman Aleyhisselâm, ömrünün son zamanlarında Mescid-i Aksâ'yı yaptırıyordu. Ömrü az kalmıştı. Ölürsa herkes dağılacak, Mescid-i Aksâ'nın yapımı yarım kalacaktı. Bu işin bitmesi için, kendisi ölümüne yakın bir odaya girdi ve: "Benim kapımı kimse açmasın, ben buradan bakıyorum. Mescid-i Aksâ tamamlansın" dedi. Herkes, kendisini ölmedi zannedip Mescid-i Aksâ'yı bitirdi. Her gün gelip baktıklarında, âsâsına dayanmış, kendilerini izliyor ve bakıyor zannediyorlardı. Yedi sene çalıştılar ve nihâyet Mescid-i Aksâ'yı bitirdiler. Süleyman Aleyhisselâm; kapımı kimse açmasın, dediği için kimse kapısını açamıyordu.

Allah'ın emriyle dayandığı âsâyı ağaç kurdu geldi ve âsâyı delerek yedi. Bu

yedi sene içerisinde âsânın içi boşalarak çürüdü, âsâ kırıldı ve Süleyman Aleyhisselâm yere düştü. Kapıyı açtılar, kendisinin ölmüş olduğunu anladılar. Onu Kudüs şehrine defnettiler.

Âyette geçtiği üzere, cinler gaybı bilmedikleri için Sultan Süleyman Aleyhisselâm'ın öldüğünden haberleri yoktu. Ve uzun bir müddet zor şartlar altında çalışmaya devam ettiler. Eğer bilselerdi, aslâ çalışmaz ve öğrenir öğrenmez dağılırlardı. Nitekim öldüğünü anlayınca, hemen dağılmışlardır. Bu nedenle gaybı Allah'ı Teâlâ'dan başka kimse bilemez, ancak Allah'ı Teâlâ'nın bildirdiği kişiler, bildirdiği zaman ve bildirdiği kadar bilirler.

Ebû Zerr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ مَسْجِدٍ وَضِعَ فِي الْأَرْضِ أَوَّلُ قَالَ الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى (قُلْتُ كَمْ بَيْنَهُمَا قَالَ أَرْبَعُونَ سَنَةً وَأَيْنَمَا أَدْرَكَتْكَ الصَّلَاةُ فَصَلِّ فَهُوَ مَسْجِدٌ) (م عن ابى ذر)

"Yâ Resûlallah! Yeryüzünde ilk yapılan mescit hangisidir?" diye sordum. "Mescid-i Harâm (Kâbe)" buyurdu. "Sonra hangisi?" dedim. "Mescid-i Aksâ" buyurdu. "Bu ikisinin yapımı arasında ne kadar zaman var?" dedim. "Kırk sene" dedi. "Ondan sonra hangisi?" deyince de, buyurdu ki: "Namaz sana nerede yetişirse, namazı orada kıl. İşte orası bir mescittir." [1]

Hadis-i Şerif'te, yeryüzünde ilk yapılan mescidin Kâbe ve kırk yıl sonra yapılan mescidin de Mescid-i Aksâ olduğu beyan edilmektedir. Kâbe, ilk olarak Âdem Aleyhisselâm zamanında yapılmıştır.[2] Bu hadisten, her iki mescit arasında kırk yıllık bir süreden bahsedildiği, Bu sebeple Mescid-i Aksâ'ı ilk olarak yapan da yine Âdem Aleyhisselâm'dır. Daha sonra Nûh Tufanı sebebiyle veya buna benzer sebeplerle bu mescitler tamamen yıkılıp yok olmuştur. Allah'ın emriyle İbrâhim Aleyhisselâm zamanında Kâbe, Süleyman Aleyhisselâm zamanında da Mescid-i Aksâ aynı yerlerine tekrar inşaa edilmiştir.

Bu mescitlerin önemi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تُشَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ مَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَسْجِدِي هَذَا وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى (خ م د ن ت عن ابى هريرة)

"Şu üç mescit için yolculuk yapılır: Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevî ve Mescid-i Aksâ."[3] Bu mescitleri ziyaret etmek ibâdet hükmündedir. Yoksa bu, diğer mescitlere gidilmeyeceği anlamına gelmez.

Yine Sûre-i Sebe, Âyet 14'te açıkça geçtiği üzere, Süleyman Aleyhisselâm'ın öldüğünü cinler, onun âsâsını bir ağaç kurdu yiyip de kırılıncaya kadar anlamamışlardır. Bu da, Peygamber cesetlerinin çürümediğinin bir delilidir. Nakledildiğine göre; Süleyman Aleyhisselâm, bu halde yedi yıl ölmüş olarak âsâsına dayalı kaldı.

Ehl-i Sünnet itikâdına göre; Peygamberler kabirlerinde diridirler. Allah'ı Teâlâ, onların bedenlerini çürütmeyi toprağa haram kılmıştır.

Bu husus Evs İbn-i Evs Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te şöyle geçmektedir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهِ خُلِقَ آدَمُ وَفِيهِ قُبِضَ وَفِيهِ النَّفْخَةُ وَفِيهِ الصَّعْقَةُ فَأَكْثَرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ قَالَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ تُعْرَضُ صَلَاتُنَا عَلَيْكَ وَقَدْ أَرِمْتَ يَقُولُونَ بَلَيْتَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ (د) (ن عن اوس بن اوس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Günlerinizin en faziletlisi Cuma günüdür. Âdem o gün yaratıldı ve o gün vefât etti. Sûra o gün üflenecek ve mahlûkat o gün ölecektir. Bu sebeple Cuma günü, bana çokça salât-u selâm getirin. Zîrâ sizin salât-u selâmlarınız bana arz edilir" diye buyurunca, Ashâb-ı Kirâm: "Yâ Resûlallah! Vefât ettiğin ve senden hiçbir eser kalmadığı zaman salât-u selâmlarımız sana nasıl arz edilir?" diye sordular. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'ı Teâlâ, Peygamberlerin bedenlerini çürütmeyi toprağa haram kıldı" buyurdu.[4]

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 157'te şöyle buyurmuştur:

"Yemin olsun ki, Allah yolunda öldürülür yahut ölürseniz, Allah'ın bağışlaması ve rahmeti, kâfirlerin dünyâda topladıkları şeylerin tamamından hayırlıdır."

İşte bu Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, Allah yolunda mücâhede ederek ölen veya öldürülen kişilerin ölmeyip diri olduğu, cesetlerinin çürümeyeceği bildirilmektedir. Bunlar; Peygamberler, şehitler, Allah yolunda malıyla canıyla

Din-i Mübîn'i yüceltmek için mücâdele eden sâlih zâtlardır.

[1] Sahih-i Müslim, Mesâcid 1; Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 10.

[2] Bu hususta Sûre-i Hac, Âyet 26-27'nin izahına bakınız.

[3] Sahih-i Buhârî, Mescid-i Mekke 1, 6; Sahih-i Müslim, Hac 95 (511, 512
Sünen-i Ebû Dâvud, Menâsik 94; Sünen-i Tirmizî, Salât 126; Sünen-i Nasâî,
Mesâcid 10.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 201, Vitir 26; Sünen-i Nesâî, Cuma 5; Sahih-i
Müslim, Cuma 5 (18).

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ
غَفُورٌ (١٥) فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتِي أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثَلٍ وَشَيْءٍ مِنْ
(سِدْرِ قَلِيلٍ (١٦) ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا وَهُمْ نُجَارِي إِلَّا الْكَفُورَ (١٧)

15-17. Şüphesiz ki, Sebe kavminin beldelerinde, Allah'ın varlığına delil olan
âlamet vardı. Sağ ve sol taraftan beldelerini kuşatan iki bahçe bulunuyordu.
Onlara denildi ki: "Rabbinizin rızkından yiyin ve O'na şükredin. Beldeniz güzel
bir belde, Rabbiniz de çok bağışlayıcıdır.* Fakat onlar, yüz çevirdiler. Biz de
onlara (şiddetli) Arim selini gönderdik. Onların bahçelerini, meyveleri tatsız
ağaçlar, acı ılgın ve biraz da Arabistan kirazı bulunan iki bahçeye çevirdik.*
Onları, nankörlükleri sebebiyle böyle cezâlandırırdık. Biz, ancak nankörlükte aşırı
gidenleri cezâlandırırız.

İzah: Âyet-i Kerîme'de, Sebe kavminin kıssası zikredilmektedir. Bu husus Ferve
b. Museyk Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle
anlatılmaktadır:

وَأُنْزِلَ فِي سَبَإٍ مَا أُنْزِلَ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا سَبَأٌ أَرْضٌ أَوْ امْرَأَةٌ قَالَ لَيْسَ بِأَرْضٍ وَلَا امْرَأَةً وَلَكِنَّهُ
رَجُلٌ وَلَدَ عَشْرَةَ مِنَ الْعَرَبِ فَتَيَّامَنَ مِنْهُمْ سِتَّةٌ وَتَشَاءَمَ مِنْهُمْ أَرْبَعَةٌ فَأَمَّا الَّذِينَ تَشَاءَمُوا فَلَحْمٌ وَجَذَامٌ وَغَسَّانُ
وَعَامِلَةٌ وَأَمَّا الَّذِينَ تَيَّامَنُوا فَالْأَزْدُ وَالْأَشْعَرِيُّونَ وَجَمِيرٌ وَكِنْدَةٌ وَمَذْحِجٌ وَأَنْمَارٌ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا
(أَنْمَارٌ قَالَ الَّذِينَ مِنْهُمْ خَنْعَمٌ وَبَجِيلَةٌ (ت) عَنْ فَرُوةَ بْنِ مَسِيكٍ

Sebe hakkında indirilen âyetler nâzil olunca, adamın biri: "Yâ Resûlallah! Sebe
nedir? O bir ülke midir, yoksa bir kadın mıdır?" diye sordu. Resûlullah
Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "O, ne bir ülke ne bir kadındır. Sebe, Araplarda
bir adamın ismidir. Onun on çocuğu olmuştur. On çocuğundan altısı Yemen'de

yerleşmiş, dördü de Şam'da yerleşmiştir. Şam'da yerleşenler: Lahm, Cüzam, Gassân ve Âmile'dir. Yemen'de yerleşenler ise: Ezd, Eş'arî, Himyer, Kinde, Mezhic ve Enmar'dır" diye buyurdu. O adam: "Yâ Resûlallah! Enmâr kimdir?" diye sorunca da, buyurdu ki: "Has'am ve Becîle de kendilerinden olanlardır." [1]

Peygamber Efendimizin beyan ettiği gibi, Sebe aslında Yemen'de yaşayan insanlar ve oranın idârecileridir. Hz. Süleyman'ın, köşküyü birlikte huzuruna getirttiği Sebe Melikesi Belkıs da onlardan biriydi.

Katâde Hazretleri der ki: Sebelilerin memleketinde iki dağın arasında bağ ve bahçeler bulunuyordu. Öyle ki, bir kadın başında taşıdığı sele ile bu bahçelerde yürüdüğünde, elini sürmeden selesi meyvelerle doluyordu. Sebe halkı azınca, Allah onlara "Cürz" denen bir hayvanı (köstebeği) musallat etti. Bu hayvan, dağlar arasındaki barajı delince, onları su bastı. Sonunda onlara meyvesi tatsız ağaçlar, acı ılgın ve biraz da Arabistan kirazından başka bir şey kalmadı.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsîr'ul-Kur'ân 35.

وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرَى ظَاهِرَةً وَقَدَرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيًا وَآيَامًا (((١٨)))

18. Ve Sebe kavminin beldeleri ile bereket ve bolluk verdiğimiz beldeler arasında birbirinden görünen beldeler var ettik. Aralarında gidiş ve geliş kolaylaştırdık ve "Bu beldeler arasında emin olarak gece gündüz gidip gelin" dedik.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, Sebe halkına verdiği çeşitli nîmetleri ve refah içinde geçirdikleri hayatı anlatmaktadır. Bereketli kılınan Şam topraklarındaki şehirlerle Yemen'de bulunan Sebe beldeleri arasında, birbirinden görünecek kadar yakın mesafelerde şehirler var ettiğini, bu şehirler arasındaki mesâfelerin, yolcuların ihtiyâcına göre ayarlandığını da beyan etmektedir.

فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ وَمَزَقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ (١٩) وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (٢٠) وَمَا كَانَ لَهُ (((٢١))) عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يُؤْمِنُ بِالْآخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ وَرَبُّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيطٌ (٢١)

19-21. Fakat onlar: "Ey Rabbimiz! (Aradaki beldeleri tahrip ile) seferlerimizin arasını uzaklaştır" dediler ve kendi nefislerine zulmettiler. Onları dillerde destan

kıldık ve onları darmadağın ettik. Şüphesiz bunlarda, sabredenler ve şükredenler için elbette ibretler vardır.* İblis, onlar hakkındaki zannını gerçekleştirdi. Onlar, İblis'e tâbi oldular. Fakat Mü'min olan bir fırka tâbi olmadı.* Halbuki İblis'in onlar üzerinde hiçbir hâkimiyeti yoktu. Ancak Biz, âhirete îman edenlerle âhiretten şüphe edenleri ayırt edelim diye ona vesvese verme imkânı verdik. Senin Rabbin her şeyi görüp gözetendir.

İzah: Allah'ı Teâlâ, bu kavmin isteklerini yerine getirdi ve üzerlerine "Arim selini" gönderdi. O sel de beldelerini yıkıp mahvetti. Yabani meyveler ve acı ılıgınlıklardan başka bir şey kalmadı. Böylece o eski ihtişamları masal hâline geldi. Bundan sonra, bölünüp parçalanan toplumlar için "Sebe halkı gibi bölündüler" sözü bir darb-ı mesel oldu. Sebeliler, memleketleri harabeye döndükten sonra, çeşitli yerlere dağılarak oraları mesken tutmak zorunda kaldılar.

Dağılan Sebe halkı hakkında, Şa'bî diyor ki: Gassaniler, Şam topraklarına gittiler. Enmar, Medîne'ye yerleştiler. Huzaa Kabilesi Tihame bölgesine gitti. Ezdiler ise Amman bölgesine yerleştiler.

Allah'ı Teâlâ, Âyet-i Kerîme'nin sonunda, Sebe halkını parça parça edip çeşitli ülkelere dağıtmasında, Allah'a karşı kulluk vazifelerini yerine getiren sabırlı insanlar için büyük ibretler bulunduğunu beyan etmiş ve bunlardan ders alınmasını emretmiştir.

قُلْ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا)
(مِنْ شَرِكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ (٢٢)

22. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: "Allah'tan başka ilah zannında bulunduğunuz şeyleri çağırın. Onlar, göklerde ve yerde zerre kadar bir şeye muktedir değildir. Onların, göklerde ve yerde hiçbir ortaklıkları yoktur. Allah'ı Teâlâ'nın onlardan bir yardımcısı da yoktur."

وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ حَتَّىٰ إِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ)
(الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ (٢٣)

23. Allah katında, O'nun izin verdiklerinden başkasının şefaati fayda vermez. Nihâyet kalplerinden korku giderilince, şfaat edilecekler şfaatçilere: "Rabbiniz şfaat hakkında ne buyurdu?" derler. Şfaatçiler de: "Hakkı" buyurdu (Allah'u

Teâlâ, sizlere şefa'at etmemiz için izin verdi) derler. O, çok yücedir ve çok büyüktür.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen şefa'atçiler, Ehl-i Sünnet ulemasına göre; Peygamberler, evliyâlar, şehitler, çocuklar ve sâlih kimselerdir. Şefa'at hakkındaki Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerden bâzıları şöyledir:

Sûre-i Bakara, Âyet 255:

"... O'nun izni olmadıkça, O'nun katında kimse şefa'at edemez..."

Sûre-i Yûnus, Âyet 3:

"... O'nun izni olmadan hiç kimse şefa'at edemez..."

Sûre-i Meryem, Âyet 87:

"O gün, Rahmân'ın katında Allah'tan izin alandan başka, hiçbir kimse şefa'at etme hakkına sahip olmayacaktır."

Sûre-i Tâhâ, Âyet 109:

"O gün şefa'at fayda vermez. Ancak Rahmân'ın kendilerine izin verdiği ve sözünden râzı olduğu kimseler müstesnâ."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ (م د ت عن ابى هريرة

"Allah katında Âdemoğlunun Efendisi benim. Kabri ilk yarılarak kabrinden çıkan kimse benim. Mahşer günü ilk şefa'at edecek ve şefa'atı kabul edilecek olan benim."[1]

أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ وَبَيِّدِي لَوَاءِ الْحَمْدِ وَلَا فَخْرَ وَمَا مِنْ نَبِيٍّ يَوْمَئِذٍ آدَمَ فَمَنْ سِوَاهُ إِلَّا تَحْتَ لَوَائِي وَأَنَا أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ وَلَا فَخْرَ قَالَ فَيَفْزَعُ النَّاسُ ثَلَاثَ فَرَعَاتٍ فَيَأْتُونَ آدَمَ فَيَقُولُونَ أَنْتَ (أَبُونَا آدَمُ فَاشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ ... (ت عن ابى سعيد

"Mahşer gününde Âdemoğullarının Efendisi benim. Bunu övünmek için

söylemiyorum, hakikat budur. Livâh'ul-Hamd Sancağı benim elimdedir. Bunu övünmek için söylemiyorum, hakikat budur. Gerek Âdem ve gerek başkası, her Peygamber o gün benim sancağımın altında olacaktır. Kabrinden ilk çıkan insan da benim. Bunu da övünmek için söylemiyorum, hakikat budur." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla şöyle buyurdu:

- Sonra insanlar (mahşer meydanında) üç büyük korku geçirecektir. Âdem'e gelerek, "Sen bizim atamız Âdem'sin, Rabbinin katında bize şefaet et" derler. O da: "Ben bir günah işledim ki, bu sebeple yeryüzüne indirildim. Siz Nûh'a gidin" der. Onlar, Nûh'a gelirler. O da: "Ben dünyâ halkına ağır bir bedduâ ettim ve bu yüzden helâk oldular. Siz İbrâhim'e gidin" der. Onlar, İbrâhim'e gelirler. O da der ki: "Şüphesiz ben, üç kere yalan söyledim. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Bunlardan hiçbir yalan yoktur ki, İbrâhim onunla Allah'ın dînini savunmamış olsun" buyurdu. Siz Mûsâ'ya gidin" der. Sonra Mûsâ'ya gelirler. O da: "Ben, bir adam öldürdüm. Siz Îsâ'ya gidin" der. Onlar, Îsâ'ya gelirler. O da: "Allah'tan başka bana ibâdet edildi. Siz Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gidin" der. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Bunun üzerine bana gelirler ve ben onlarla birlikte kalkıp giderim." Enes Radiyallâhu anhu dedi ki: "Sanki ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bakıyorum." O buyurdu ki:

- Cennet kapısının halkasını tutacak ve tıkırdatacağım. "Kim o?" diye sorulur. "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem" denilir. Bana kapıyı açarlar ve merhaba derler. Ben secdeye kapanırım. Allah'u Teâlâ bana, nasıl hamd ve senâ edeceğimi ilham eder ve sonra bana şöyle denilir: "Başını kaldır ve dile, dilediğin sana verilecek. Şefaet et, şefaatin kabul edilecek. Söyle, sözün dinlenecek. İşte Allah'u Teâlâ'nın, Sûre-i İsrâ, Âyet 79'da: "... Rabbin seni Makâm-ı Mahmud'a ulaştırsın" diye buyrulan Makâm-ı Mahmud budur.[2]

(أَوَّلُ مَنْ يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ. (خط عن عثمان

"Mahşer gününde en evvel şefaet eden Peygamberlerdir, sonra âlimlerdir, sonra şehitlerdir."[3]

قَدْ أَعْطَى اللَّهُ كُلَّ نَبِيٍّ عَطِيَّةً وَكُلٌّ قَدْ تَعَجَّلَهَا وَإِنِّي أَخَرْتُ عَطِيَّتِي شَفَاعَةً لِّأُمَّتِي وَإِنَّ الرَّجُلَ مِنْ أُمَّتِي لَيَشْفَعُ لِلْفَنَامِ مِنَ النَّاسِ فَدَخَلُونَ الْجَنَّةَ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَشْفَعُ فِي الْقَبِيلَةِ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَشْفَعُ لِلْعَصْبَةِ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَشْفَعُ

(لِلثَّلَاثَةِ وَلِلرَّجُلَيْنِ وَلِلرَّجُلِ (حم عن ابى سعيد الخدرى

"Her Peygambere bir hediye verilmiştir. Hepsi de dünyâda onu almıştır. Ben bana verilen hediyeyi ümmetime şefaât olarak erteledim. Ümmetimin içinde öyle kişiler var ki, birçok kimselere şefaât edecektir. Ve o sayede Cennete gireceklerdir. Kişi de var ki, bir kabileye şefaât edecektir. Kişi de var ki, akrabalarına şefaât edecektir. Kişi var ki, üç kişiye, kişi var ki iki kişiye şefaât edecektir. Kişi var ki tek bir kişiye şefaât edecektir."[4]

إِذَا اجْتَمَعَ الْعَالِمُ وَالْعَابِدُ عَلَى الصِّرَاطِ قِيلَ لِلْعَابِدِ: أَدْخُلِ الْجَنَّةَ وَتَتَّعَمُ بِعِبَادَتِكَ وَقِيلَ لِلْعَالِمِ قِفْ هَهُنَا فَاشْفَعْ (لِمَنْ أَحْبَبْتَ فَإِنَّكَ لَا تَشْفَعُ لِأَحَدٍ إِلَّا شَفَعْتَ فَقَامَ مَقَامَ الْأَنْبِيَاءِ. (أبو الشيخ و الديلمى عن ابن عباس

Âlim ve âbidler sırat köprüsüne geldikleri zaman âbid olana: "Haydi, yaptığın ibâdetlerin karşılığı olarak Cennete gir ve nîmetleriyle nîmetlen" denilir. Âlim olana de denilir ki: "Sen burada dur, sevdiğin kimselere şefaât et (onlar senden dünyâ da iken şefaât umarlardı). Çünkü senin şefaatin büyüktür. Kime şefaât edersen şefaatin kabul edilecek." Ve bu şekilde âlimler, Peygamber makâmında olacaklardır.[5]

وَعَذَنِي رَبِّي أَنْ يُدْخِلَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعِينَ أَلْفًا لَا حِسَابَ عَلَيْهِمْ وَلَا عَذَابَ مَعَ كُلِّ أَلْفٍ سَبْعُونَ أَلْفًا وَثَلَاثُ (حَثِيَّاتٍ مِنْ حَثِيَّاتِ رَبِّي (ت ه عن ابا امامة

"Rabbim, bana ümmetimden yetmiş bin kişiyi hesap ve azap görmeden Cennete sokacağını vaad etti. Aynı zamanda her binle birlikte yetmiş bin ve Rabbimin tutamlarından üç tutam (hesap edilemeyecek kadar) vaad etti."[6]

(يُشَفَّعُ الشَّهِيدُ فِي سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ) (د عن ابا الدرداء

"Şehit, ailesinden yetmiş kişiye şefaât edecektir."[7]

Ayrıca şefaatin hak olduğuna inanmayan kimselerin şefaatten mahrum olacaklarını, Resûlü Kirâm Efendimiz, şu Hadis-i Şerif ile beyan etmiştir:

شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَقٌّ فَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِهَا لَمْ يَكُنْ مِنْ أَهْلِهَا (ابن منيع عن زيد بن أرقم وبضعة عشر من الصحابة)

"Mahşer günü, şefaatim haktır. Kim şefaatimin hak olduğuna inanmazsa, şefaât edilecek kimselerden olmayacaktır."[8]

[1] Sahih-i Müslim, Fedâil 2 (3 Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 12; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 3.

[2] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 2.

[3] Muhtâr'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 1392; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 327, 331; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 28770.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10721; Ramuz'ul-Ehadis, Hadis No: 4128.

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 24/12.

[6] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

[7] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 26.

[8] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 39059.

(قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ وَإِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ (٢٤)

24. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: "Göklerden ve yerden rızkınızı veren kimdir? " Sen de ki: "Allah'tır. O halde bir hidâyet veya apaçık bir dalâlet üzerinde olan ya biziz yahut sizsiniz."

قُلْ لَا تُسْأَلُونَ عَمَّا أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْأَلُ عَمَّا نَعْمَلُونَ (٢٥) قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَهُوَ ((الْفَتْحُ الْعَلِيمُ (٢٦)

25-26. Ey Habîbim! De ki: "Ne siz bizim günahlarımızdan mesul olursunuz, ne biz sizin işlediklerinizden mesul oluruz"* De ki: "Rabbimiz mahşer günü hepimizi bir araya toplar, sonra da aramızı hak ile ayırır (Mü'minleri Cennete ve kâfirleri Cehenneme girdirir). Allah'u Teâlâ, mutlak hüküm verendir ve her şeyi hakkıyla bilendir."

(قُلْ أَرُونِي الَّذِينَ أَلْحَقْتُمْ بِهِ شُرَكَاءَ كَلَّا بَلْ هُوَ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (٢٧)

27. Ey Resûlüm! De ki: "Allah'a ortak koştüğunuz şeyleri bana gösterin. Hayır, O'nun hiçbir ortağı yoktur. Bilakis O, her şeye gâlip, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah'tır."

(وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَفَافَةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَئِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (۲۸))

28. Ey Resûlüm! Biz seni ancak bütün insanlığa bir müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Lâkin insanların çoğu bunu bilmezler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعثَ إِلَى النَّاسِ كَافَةً (خ م حم ه عن جابر ...

"... Benden önceki Peygamberler sâdece kendi kavmine Peygamber olarak gönderiliyordu. Ben ise, bütün insanlığa Peygamber olarak gönderildim."[1]

Herkes Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in dâvetine uymaya mecburdur. Peygamber Efendimizin gelmesiyle önceki bütün dinlerin hükmü ortadan kalkmıştır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة

"Muhammed'in nefsinin kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinde olacaktır."[2]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mü'minleri Cennetle müjdeleyici ve kâfirleri de Cehennemle korkutucu olarak gönderilmiştir.

[1] Sahih-i Buhârî, Salât 56; Sahih-i Müslim, Mesâcid 1 (3).

[2] Sahih-i Müslim, İman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

(وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۲۹) قُلْ لَكُمْ مِيعَادٌ يَوْمَ لَا تَنْتَظِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا)
(تَنْتَفِعُونَ (۳۰))

29-30. Müşrikler: "Sözünüzde doğru iseniz, vaad ettiğiniz bu azap ne zaman gelir?" derler.* Ey Resûlüm! De ki: "Sizin için vaad olunan öyle bir gün vardır ki, ondan ne bir an geri kalabilirsiniz, ne de ileri geçebilirsiniz."

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُؤْمِنَ بِهَذَا الْقُرْآنِ وَلَا بِالَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ (يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ (٣١)

31. Mekke kâfirleri: "Bu Kur'ân'a da, bundan evvel gelen kitaplara da aslâ îman etmeyiz" dediler. Ey Resûlüm! O zâlimlerin, Rablerinin huzurunda dururken birbirlerini suçlayarak söz attıklarını bir görseydin. O zaman zayıf olanlar, kibirli olan önderlerine: "Eğer siz olmasaydınız, elbette biz Mü'min kimseler olurduk!" derler.

(قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا أَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ الْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ (٣٢)

32. O zaman kibirli olan önderleri, zayıf olanlara: "Hak geldikten sonra, biz mi sizi Allah yolundan döndürdük? Hayır, siz mücrimler idiniz" derler.

وَقَالَ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَنْ نَكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَنْدَادًا (وَأَسْرُوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٣٣) (

33. Zayıf olanlar da kibirli olan önderlerine: "Hayır, Allah'ı inkâr etmemizi ve ona şirk koştığımızı emrettiğiniz vakit, gece gündüz vukû bulan hileniz, bizi hak yoldan menetti" derler. Onlar azâbı görünce, için için pişman olurlar. Biz, kâfir olanların boyunlarına demir halkalar takarız. Onlar, ancak yaptıklarının cezâsını çekerler.

وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ (٣٤) وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا (وَأَوَّلَادًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ (٣٥)

34-35. Biz hangi beldeye bir uyarıcı gönderdiysek, o beldenin refah içinde olan önderleri: "Şüphesiz biz, sizinle gönderilen şeyleri inkâr ediyoruz " dediler.* Ve "Biz, mal ve evlat olarak sizden daha çoğuz. Biz azap olunmayız" dediler.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Ebû Rezîn Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

İki ortak vardı, birisi deniz kıyısına gitmiş, diğeri Mekke'de kalmıştı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Resûl olarak gönderildiğinde uzakta olan, Mekke'de kalan arkadaşına yazıp; "Ne yaptın?" diye sordu. O da arkadaşına, "Kureyş'ten kimse ona tâbi olmadı, ona tâbi olanlar halkın en zavallıları ve en sefil takımıdır" dedi. O, alışverişini bırakıp arkadaşına geldi ve

"O Peygamberi bana göster" dedi. Ebû Rezîn der ki:

- O adam bâzı kitaplar okurdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelip dedi ki:

إِلَّا تَدْعُو؟ قَالَ أَدْعُو إِلَى كَذَا وَكَذَا قَالَ أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا عَلِمْتُ بِذَلِكَ؟ قَالَ إِنَّهُ لَمْ يُبْعَثْ نَبِيٌّ إِلَّا اتَّبَعَهُ أَرَادِلَ النَّاسِ وَمَسَاكِينَهُمْ قَالَ فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ وَمَا أُرْسِلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتَرَفُّوْهَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ الْآيَةُ قَالَ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ (قَدْ أَنْزَلَ تَصْدِيقَ مَا قُلْتَ) (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن ابى رزين

"Sen neye dâvet ediyorsun?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de, "Şuna ve şuna" dedi. Adam: "Ben şehâdet ederim ki sen, Allah'ın Resûlüsün" dedi. O adama: "Bunu nasıl bildin?" dediklerinde, o: "Hangi Peygamber gönderilmişse, ilkin ona halkın güçsüzleri ve en horlanmış kişileri tâbi olmuştur" dedi.

Ebû Rezîn Radiyallâhu anhu der ki:

Biz hangi beldeye bir uyarıcı gönderdiysek, o beldenin refah içinde olan önderleri: "Şüphesiz ki biz, sizinle gönderilen şeyleri inkâr ediyoruz" dediler, diye geçen bu âyet, bunun üzerine nâzil oldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona haber göndererek, "Allah'ı Teâlâ senin söylediğini tasdik eden bir âyet indirdi" buyurdu.[1]

Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre:

Heraklius da, Ebû Süfyân'a Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında birçok sorular sormuştu ki, bunlardan biri de şöyledir:

وَسَأَلْتُكَ أَشْرَافُ النَّاسِ اتَّبَعُوهُ أَمْ ضُعَفَاؤُهُمْ فَذَكَرْتَ أَنَّ ضُعَفَاءَهُمْ اتَّبَعُوهُ وَهُمْ أَتْبَاعُ الرُّسُلِ (خ) عن ابن عباس)

"Ona halkın ileri gelenleri mi yoksa zayıfları mı tâbi oluyor?" diye sordum. Ona insanların zayıflarının tâbi olduğunu söyledin. Zâten Peygamberlere ilk olarak bunlar tâbi olurlar.[2]

Nûh Aleyhisselâm'a da o zamanın beyleri ve eşraf kesimi, benzer şeyleri söyleyerek îman etmemişlerdi. Bu husus Sûre-i Şuarâ, Âyet 111'de şöyle geçmektedir:

Kavmi: "Sefil ve câhil insanlar sana tâbi olmuşken, biz sana îman eder miyiz?" dediler.

Bu âyetlerden anlaşıldığı üzere, İslâm Dîni'ne gerçek mânâda îman edip hizmet edenler, genellikle halkın değer vermeyip hor ve hakir gördüğü kişilerdir. Bu kişilerin özelliği ise, Allah'a ve Resûllerine itaat ederek onların yolu üzere yaşamaları ve halka da bunu nasihat etmeleridir.

Allah katında esas akıllı olanların Mü'minler olduğuna dair Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

خَلَقَ الْعَقْلَ فَقَالَ الْجَبَّارُ مَا خَلَقْتَ خَلَقًا أَعْجَبَ إِلَيَّ مِنْكَ وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لِأَكْمَلَنَّاكَ فِيمَنْ أَحْبَبْتَ وَلَا نُقْصَنَّاكَ فِيمَنْ أَبْغَضْتَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْمَلَ النَّاسِ عَقْلًا أَطَوْعُهُمْ لِلَّهِ وَأَعْمَلُهُمْ بِطَاعَتِهِ ((القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن أبي هريرة

Cebbâr olan Allah, akıllı yarattığında ona şöyle buyurdu: "Senden daha çok beğendiğim bir yaratık yaratmadım. İzzetim ve Celâlime yemin ederim ki, sevdiğim kimselerde seni kemâle erdireceğim, buğzettiğim kimselerde seni eksik kılacağım." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "İnsanlar arasında akıllı en mükemmel olan, Allah'a en itaatkâr olan ve O'na itaat olan amelleri en çok yapandır." [3]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim c. 6, s. 521.

[2] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Vahy 6; Cihat ve Siyer 101. Bu hadisin tam metni için Sûre-i Al-i İmran, Âyet 64'ün izahına bakınız.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 18, s. 223.

(قُلْ إِنْ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ٣٦)

36. Ey Resûlüm De ki: "Şüphesiz ki Rabbim, dilediğine rızkı genişletir ve dilediğine de daraltır. Lâkin insanların çoğu bunu bilmezler."

وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرَّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفَى إِلَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَئِكَ لَهُمْ جَزَاءٌ (الصَّغْفَرِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرَفَاتِ آمِنُونَ ٣٧)

37. Ne mallarınız, ne de evlatlarınız, size Bizim katımızda bir yakınlık sağlar. Ancak her kim îman eder ve sâlih amelde bulunursa, işte onlar için amellerine

karşılık kat kat mükâfat vardır. Onlar, Cennet köşklerinde emniyet ve huzur içindedirler.

İzah: Kendisiyle iftihar edilen mallar ve evlatlar, kişiyi Allah’a yaklaştırmaz. Ancak Allah’ın birliğine yakînen inanan ve Allah’ın rızâsını talep ederek Allah yolunda malını infak etmek ve çocuklarına Allah’ın birliğini ve İslâm Dîni’nin inanç ve gereklerini öğretmek gibi Allah’a yaklaştıran salih amelleri işleyenlere mükâfatları kat kat verilir. Ve onlar Cennet köşklerinde emniyet içindedirler, demektir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ وَلَكِنْ إِنَّمَا يَنْظُرُ إِلَى أَعْمَالِكُمْ وَقُلُوبِكُمْ) (هـ عن ابى هريرة

”Şüphesiz Allah’u Teâlâ, sizin sûretlerinize ve mallarınıza bakmaz. Lâkin O, sizin kalbinize ve amellerinize bakar.”[1]

Kendisinden sonra bırakılan sâlih amellerin de bir Müslümana fayda sağladığına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ مِمَّا يَلْحَقُ الْمُؤْمِنَ مِنْ عَمَلِهِ وَحَسَنَاتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ عِلْمًا عَلَّمَهُ وَنَشَرَهُ وَوَلَدًا صَالِحًا تَرَكَهُ وَمُصْحَفًا وَرَثَتُهُ أَوْ مَسْجِدًا بَنَاهُ أَوْ بَيْتًا لِابْنِ السَّبِيلِ بَنَاهُ أَوْ نَهْرًا أَجْرَاهُ أَوْ صَدَقَةً أَخْرَجَهَا مِنْ مَالِهِ فِي صِحَّتِهِ وَحَيَاتِهِ يَلْحَقُهُ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِ) (هـ عن ابى هريرة

”Bir Mü’min kişiye, öldükten sonra amelinden ve yaptığı iyiliklerinden ulaşacak şeyler: Kendisinden sonraya bıraktığı ilim, geride bıraktığı sâlih evlat, mîras olarak bıraktığı Mushaf (Kur’ân), yaptırdığı mescit, yolcuların barınması için inşaa ettiği misâfirhâne, akıttığı su, sağlığı tam yerinde iken malından çıkarıp verdiği sadakadır. Bunlardan hangisini yapmış ise öldükten sonra da, onun sevabı kendisine ulaşır.”[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 10.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 20.

(وَالَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِى آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ فِى الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ) (٣٨)

38. Âyetlerimizi geçersiz kılmak için koşuşturanlar var ya, işte onlar azap içinde tutulmuş kimselerdir.

قَالَ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ ((الرَّازِقِينَ) ٣٩)

39. Ey Resûlüm! De ki: "Şüphesiz Rabbim, rızık kullarından dilediğine genişletir ve dilediğine daraltır. Allah rızâsı için ne infak ederseniz, Allah'ı Teâlâ onun karşılığını verir. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır."

İzah: İnfak hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلَّا مَلَكَانِ يَنْزِلَانِ فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا لِلَّهِمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلْفًا وَيَقُولُ الْآخَرُ لِلَّهِمَّ أَعْطِ (مُمْسِكًا تَلْفًا) (خ م عن ابى هريرة

Her gün kullar sabahleyin kalktığında, mutlaka beraberlerinde gökten iki melek iner. Bunlardan biri: "Allah'ım! İnfak edenin malını artır" der. Diğeri de: "Allah'ım! Cimrilik edenin malını yok et" der.[1]

Ebû Hureyre Radiyallâhu anhu da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

(إِنَّ اللَّهَ قَالَ لِي أَنْفِقْ أَنْفِقْ عَلَيْكَ (م عن ابى هريرة

Muhakkak ki, Allah'ı Teâlâ bana şöyle buyurdu: "Sen infak et, Ben de sana infak ederim..."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثٌ أَعْلَمَ أَنَّهُنَّ حَقٌّ مَا عَفَا امْرُؤٌ عَنْ مَظْلَمَةٍ إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ بِهَا عِزًّا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ مَسْأَلَةٍ يَبْتَغِي بِهَا كَثْرَةً إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ بِهَا فَقْرًا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ صَدَقَةٍ يَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ تَعَالَى إِلَّا (زَادَهُ اللَّهُ بِهَا كَثْرَةً) (هب عن ابى هريرة

"Üç haslet var ki onlar haktır: Haksızlığa uğrayan bir kimse (eline fırsat geçtiği halde sabredip) affederse, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, o kulun şerefini artırır. Çok dünyâlık bulmak kastıyla kendisine dilencilik kapısını açan bir kula da, Allah'ı Teâlâ yokluk kapısı açar. Bir kimse de Allah'ın rızâsını dileyerek Allah yoluna malını sarf ederse, Allah'ı Teâlâ da onun malını kat kat artırır."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Zekât 27; Sahih-i Müslim, Zekât 18 (57).

[2] Sahih-i Müslim, Zekat 11 (37).

[3] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 7846; Muhtâr'ül-Ehâdis'in-Nebeviyye, Hadis No: 492.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَكَةِ أَمُوتِ أَيْ إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ (٤٠) قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلِيِّنَا مِنْ دُونِهِمْ)
بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ (٤١) فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا وَنَقُولُ لِلَّذِينَ
(ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ (٤٢)

40-42. O gün Allah'ı Teâlâ, onların (müşriklerin) hepsini bir araya toplayacak, sonra meleklerle: "Size tapanlar bunlar mıydı?" diye soracaktır.* Melekler derler ki: "Ey Rabbimiz! Sen, noksan sıfatlardan uzaksın. Bizim velîmiz Sensin, onlar değil. Bilakis onlar, cinlere (şeytanlara) tapıyor ve birçoğu onlara îman ediyorlardı."* "Artık bugün birbirinize ne bir fayda, ne bir zarar vermeye güç yetirebilirsiniz. Ve zulmedenlere deriz ki: "Yalanladığınız ateşin azâbını tadın."

İzah: Âyet-i Kerîme'nin metninde geçen "el-Cinne" kelimesi, kullanıldığı yere göre bâzen cin, bâzen de şeytan anlamına gelmektedir. Buradaki anlamı ise şeytandır.[1]

[1] Allah'ı Teâlâ âyetlerde, bâzen cine, şeytan; bâzen de şeytana, cin diye hitap etmektedir. Bu hususta Sûre-i Hicr, Âyet 26-27 ve izahına bakınız. Nitekim Allah'ı Teâlâ Sûre-i Sebe, Âyet 12'de yine bu husustan bahsetmekte ve Süleyman Aleyhisselâm'a cinleri musahhar ettiğini açıkça beyan etmektedir.

وَإِذَا تَنَزَّلْنَا عَلَىٰ بَيْنَاتٍ قَالُوا مَاذَا إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانُوا يَعْبُدُ آبَاؤُكُمْ وَقَالُوا مَاذَا إِلَّا
(إِنْكَافُؤٌ مُفْتَرًى وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ إِنْ مَاذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ (٤٣)

43. Âyetlerimiz apaçık bir şekilde onlara okunduğu zaman (Resûlü Ekrem'i kastederek), "Bu, sizi babalarınızın ibâdet ettiği şeyden menetmek isteyen bir adamdan başka bir şey değildir" dediler. Bir de (Kur'an'ı kastederek), "Bu da, uydurulmuş bir iftiradan başka bir şey değildir" dediler. Ve hak kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler: "Bu, ancak apaçık bir sihirdir" dediler.

İzah: Bu âyetin sonunda: Ve hak kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler: "Bu, ancak apaçık sihirdir" dediler diye buyrulmaktadır. Fahreddin er-Râzi Hazretleri, Tefsir-i Kebîr adlı eserinde burada geçen "Hak" ifadesini şöyle açıklamıştır:

- Bu ifade, bir görüşe göre Kur'an, diğer bir görüşe göre ise, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in getirdiği mucizelerin tamamıdır. Her iki izaha göre

de, Allah'ı Teâlâ'nın, "Ve hak kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler" diye buyurması, tevhidi inkârın, Allah'a ortak koşanlara mahsus olmasındandır. Fakat Kur'ân ve mûcizelerin inkâr edilmesi hususu, müşriklerle Ehl-i Kitap arasında, inkârında ittifak edilen bir meseledir. İşte bu sebeple Cenâb-ı Hakk, kâfirlerin hepsine şâmil olsun diye "Ve hak kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler" diye buyurmuştur.

(وَمَا آتَيْنَاهُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍ (٤٤))

44. Halbuki Biz onlara kitaplar vermedik ki okusunlar! Senden evvel onlara bir uyarıcı da göndermedik.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile İsmâil Aleyhisselâm arasında Araplara gönderilen hiçbir Peygamberin ve kitabın olmadığı beyan edilmektedir.

(وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا بَلَغُوا مِغْشَارَ مَا آتَيْنَاهُمْ فَكَذَّبُوا رُسُلِي فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ (٤٥))

45. Bunlardan öncekiler de Resullerini yalanlamışlardı. Halbuki bunlar, öncekilere verdiklerimizin onda birine bile ulaşamamışlardır. Onlar, Resullerimi yalanladılar. Benim onları cezâlandırmam nasıl oldu bir görseydin!

İzah: Ey Resûlüm! Allah'a ortak koşan müşriklerden önce gelen kavimler de Resullerini yalanlamışlardı. Onlar senin kavminden daha güçlü ve kuvvetliydim. Öyle ki senin kavmin, onlara verilen maddi gücün onda birine bile ulaşamamışlardır. Evet, onlar da Resullerini yalanlamışlardı. Fakat Benim onları cezâlandırmam nasıl oldu bir görseydin! O halde senin kavmin de, kendilerinden daha güçlü olanlardan ibret alıp âyetlerimi ve Resullerimi yalanlamasınlar. Böyle yaparlarsa, onları da cezâlandırırım, demektir.

(قُلْ إِنَّمَا أَعْظُمُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلَ خِزْفٍ ثُمَّ تَذْكُرُوا مَا بَصَّاحِكُمْ مِنْ جَنَّةٍ أَنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ)
(بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ (٤٦))

46. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Ben size bir nasihat vereyim. Allah rızası için meclisten ikişer ikişer ve birer birer kalkıp (benim Peygamberliğimi) tefekkür edin (hakikati bulursunuz). Arkadaşınızda (Muhammed Aleyhisselâm'da) cinnetten eser yoktur. O, sizi ancak gelecek olan şiddetli azapla uyaran bir Peygamberdir."

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in müşrikleri uyarmasıyla ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu hâdiseyi anlatmaktadır:

لَمَّا نَزَلَتْ {وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ} صَعِدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الصَّفَا فَجَعَلَ يُنَادِي يَا بَنِي فِهْرٍ يَا بَنِي عَدِيٍّ لِبَطُونِ قُرَيْشٍ حَتَّى اجْتَمَعُوا فَجَعَلَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَخْرُجَ أَرْسَلَ رَسُولًا لِيَنْظُرَ مَا هُوَ فَجَاءَ أَبُو لَهَبٍ وَقُرَيْشٌ فَقَالَ أَرَأَيْتُكُمْ لَوْ أَخْبَرْتُكُمْ أَنَّ خَيْلًا بِالْوَادِي تَرِيدُ أَنْ تُغِيرَ عَلَيْكُمْ أَكُنْتُمْ مُصَدِّقِي قَالُوا نَعَمْ مَا جَرَّبْنَا عَلَيْكَ إِلَّا صِدْقًا قَالَ فَإِنِّي نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ فَقَالَ أَبُو لَهَبٍ تَبًّا لَكَ سَائِرَ الْيَوْمِ الْهَذَا {جَمَعْتَنَا فَنَزَلْتَ} تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ { (خ عن ابن عباس

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: "Ey Resûlüm! Uyarmaya aşiretinden en yakın akrabaların ile başla" mealindeki Sûre-i Şuarâ, Âyet 214 nâzil olduğu zaman, Safa Tepesi’ne çıktı ve Kureyş’in boylarına: "Ey Fihroğulları! Ey Adiyogulları!" diye seslenmeye başladı. Herkes orada toplandı. Gelemeyenler de, ne olduğuna bakmak için yerlerine birini gönderdiler. Kureyşliler geldi. Ebû Leheb de gelmişti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Şu vâdide size baskın yapacak olan bir süvâri birliği bulunuyor, diye size haber versem, bana inanır mısınız?" diye sordu. Onlar: "İnanırız, zîrâ senin yalan söylediğini hiç görmedik" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O halde gelecek ağır bir azaptan dolayı sizi uyarıyorum" diye buyurdu. Bunun üzerine Ebû Leheb: "Bundan sonraki günlerinde hüsrâna uğrayasın emi! Bizi bunun için mi buraya topladın" deyince, "Ebû Leheb’in elleri kurusun! Zâten de kurudu.* Ona malının ve kazancının bir faydası olmadı" diye devam eden Tebbet Sûresi nâzil oldu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 13; Tefsir-i Şuarâ 2; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7126.

قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (٤٧) قُلْ إِنْ رَبِّي (يُؤْتِي بِالْحَقِّ عَلَٰمُ الْغُيُوبِ (٤٨) قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِي الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ (٤٩) قُلْ إِنْ صَلَّيْتُ فَإِنَّمَا أَضِلُّ (عَلَىٰ نَفْسِيَّ وَإِنْ اهْتَدَيْتُ فِيمَا يُوحِي إِلَيَّ رَبِّي إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ (٥٠)

47-50. Ey Habîbim! De ki: "Ben tebliğimden dolayı sizden ücret istemedim, o sizin olsun. Benim ücretim ancak Allah’a aittir. Allah’u Teâlâ her şeye şâhittir."* De ki: "Şüphesiz Rabbim, hakkı Peygamberlere vahyeder ve bütün gaybleri bilir."* De ki: "Hak (İslâm) geldi; bâtl (şirk) eseri görülmeyecek ve tekrar dönmeyecek sûrette yok oldu."* De ki: "Haktan şaşarsam, vebâli nefsim aittir. Hakkı bulursam, Rabbimin vahyi ile bulurum. Şüphesiz O, her şeyi işitir ve kullarına çok yakındır."

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "Hak (İslâm) geldi; bâtil (şirk) eseri görülmeyecek ve tekrar dönmeyecek sûrette yok oldu" diye buyrulmaktadır. Bu hususta Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ وَحَوْلَ النَّبْتِ سِتُونَ وَثَلَاثُ مِائَةٍ نُصِبَ فَجَعَلَ يَطْعُنُهَا بِعُودٍ فِي يَدِهِ وَيَقُولُ {جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا} {جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ} (خ م عن عبد الله بن مسعود)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke’yi fethettiğinde, Kâbe’nin çevresinde üç yüz altmış tane put vardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem elindeki âsâ ile onları deviriyor ve "Hak (İslâm) geldi ve bâtil (şirk) yok oldu. Şüphesiz bâtil, yok olmaya mahkûmdur"[1] ve "Hak (İslâm) geldi; bâtil (şirk) eseri görülmeyecek ve tekrar dönmeyecek sûrette yok oldu"[2] diye geçen âyetleri okuyordu.[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Hutbesi’nde de şöyle buyurmuştur:

أَيُّهَا النَّاسُ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ يَبْسُ مِنْ أَنْ يُعْبَدَ بِأَرْضِكُمْ هَذِهِ أَبَدًا وَلَكِنَّهُ إِنْ يُطْعَ فِيمَا سِوَى ذَلِكَ فَقَدْ رَضِيَ بِهِ (بِمَا تُحَقِّرُونَ مِنْ أَعْمَالِكُمْ فَاحْذَرُوهُ عَلَى دِينِكُمْ) (سيرة ابن هشام عن ابن اسحاق)

"Ey insanlar! Bugün şeytan, sizin şu topraklarınızda yeniden tesir ve hâkimiyetini kurmak gücünü ebedî sûrette kaybetmiştir (sizi şirke düşürüp sizin üzerinize hâkimiyet kuramaz). Fakat siz, bu kaldırdığım şeyler dışında, küçük gördüğünüz işlerde ona uyarsanız, bu da onu memnun edecektir. Dîninizi korumak için bunlardan da sakının."[4]

[1] Sûre-i İsrâ, Âyet 81.

[2] Sûre-i Sebe, Âyet 49.

[3] Sahih-i Buhârî, Megâzi 46; Sahih-i Müslim, Cihat ve Siyer 32 (87).

[4] İbn-i Hişam, es-Sîret’ün-Nebeviyye, c. 4, s. 604

وَلَوْ تَرَى إِذْ فَرَغُوا فَلَا قُوَّةَ وَأُخِذُوا مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ (٥١) وَقَالُوا آمَنَّا بِهِ وَأَنَّى لَهُمُ التَّنَاطُشُ مِنْ مَكَانٍ () (بَعِيدٍ) (٥٢) وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ وَيَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ (٥٣)

51-53. Ey Resûlüm! Sen o kâfirleri, korkup dehşete düştükleri zaman bir

görseydin. Artık kaçacak yerleri yoktur ve (Cehenneme) yakın bir yerden yakalanmışlardır.* O zaman onlar: "Biz ona (Muhammed Aleyhisselâm'a) îman ettik" derler. Fakat çok uzak bir yerden, îmana ulaşmak nasıl mümkün olur? Halbuki daha önce (dünyâda iken) onu inkâr etmişlerdi ve bilmedikleri şeye haktan uzak olarak lâf atıp duruyorlardı.

İzah: İbn-i Abbas ve Dahhâk Hazretlerine göre, burada zikredilen insanlardan maksat, Resûlullah (Salallâhu aleyhi vesellem)'i yalanlayan müşriklerdir. Bunlar, dünyâda iken korkunç bir azâba maruz kalmışlar ve kendilerini ondan kurtaramamışlardır. Abdullah b. Zeyd Hazretlerine göre bu azap, onların Bedir Savaşı'nda öldürülmeleridir.

Hasan-ı Basrî ve Mücâhid Hazretlerine göre ise, bu âyette zikredilen insanlardan maksat, müşrikler, korkuya düşmeleri ânı ise, kabirlerinden çıkıp gözleriyle ilâhi azâbı görmeleri ânıdır.

Âyet-i Kerîme'de: "Bilmedikleri şeye haktan uzak olarak lâf atıp duruyorlardı" diye geçen ifadeye müfessirler şöyle mânâ vermişlerdir: O müşrikler, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bâzen kâhin, bâzen şâir, bâzen de mecnun diyorlar. Böylece Resûlü Ekrem'den çok uzak olan bu sıfatları, hiçbir bilgileri olmadığı halde ona yakıştırmaya çalışıyorlardı. Halbuki onlar, Resûlü Ekrem'den bu söylediklerinin tam aksini müşâhede etmekteydiler. Yani onun güvenilir, yalan söylemeyen ve doğru sözlü bir kimse olduğunu bilirlerdi.

(وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاءِهِمْ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكٍّ مُرِيبٍ) (٥٤)

54. Daha önce benzerlerine yapıldığı gibi, bunlarla îman etme arzusu arasına set çekilir. Çünkü onlar, şiddetli bir tereddüt ve şüphe içinde idiler.

İzah: Kâfirler, dünyâ hayatına ruhlarıyla bağlanırlar. Onlar, dünyâ hırsıyla koştururken, aniden ölüm meleği Azrâil Aleyhisselâm onların karşısına çıkar ve bunların canlarını alır. Ölüm anında îman etmek isteseler bile, onların bu îmanları kabul edilmez. Firavun da denizde boğulurken, Mûsâ Aleyhisselâm'a îman ettiğini söylemişti. Fakat bu îmanı kabul edilmedi.

35-FÂTİR SÛRESİ

Bu sûre 45 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyette geçen "Fâtır" kelimesinden alır. Fâtır, Allah'ı Teâlâ'nın sıfatlarından, "İlk olarak yaratan" anlamındadır. Ayrıca meleklerin yaratılışı ve vazifelerine dair bilgiler verildiği için "Melâike Sûresi" ismi de verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

الْحَمْدُ لِلّٰهِ فَاطِرِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ جَاعِلِ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا اُولٰٓئِیْ اٰجِنَحَ مِّنْ اٰی وَثَلٰثَ وَرُبَاعَ یَزِیْدُ فِی الْخَلْقِ مَا یَشَآءُ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ (۱)

1. Hamd, gökleri ve yeri yoktan var eden, ikişer, üçer, dörder kanatlı melekleri Kendi ile Peygamberleri arasında vâsita kılan Allah'a mahsustur. O, yarattığı varlıklarda dilediği şeyi artırır. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ her şeye kâdirdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ ikişer, üçer ve dörder kanatlı melekler yarattığını söylemekte ve âyetin devamında da: "O, yarattığı varlıklarda dilediği şeyi artırır" diye buyurmaktadır. Bir Hadis-i Şerif'te, Cebrâil Aleyhisselâm'ın altı yüz kanadının olduğu nakledilmiştir.[1] Yaratılıştaki kanatları en fazla dörder olan meleklerin, daha sonradan Cebrâil Aleyhisselâm da olduğu gibi kanat sayısının altı yüze kadar çıkması durumu, insanların yaratılıştaki bir kul olarak yaratılması ve ibâdetle çalıştıkları zaman, Allah'ın onlara da ibâdetlerin karşılığı olarak üstün ilimler vereceğini gösterir. İşte insanlar yaratıldıktan sonra bâzıları, îman ederek ibâdetle çok çalıştıkları için Allah bunların derecelerini artırarak yüksek ilimler verir. Sûre-i Kehf, Âyet 66'da, Mûsâ Aleyhisselâm'ın Hızır Aleyhisselâm'a: "... Sana öğretilen hikmetli ilimden bana da öğretmen için sana tâbi olayım mı?... " diye söylemesi de bu sebeptendir.

Nakledilen bir Hadis-i Kudsi'de şöyle buyrulmuştur:

یَقُولُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ اِذَا كَانَ الْغَالِبُ عَلٰی الْعَبْدِ الْاِسْتِغَالُ بَیْ جَعَلْتُ بُغِیَّتَهُ وَلَدَّتْهُ فِیْ ذِکْرِیْ اِذَا جَعَلْتُ بُغِیَّتَهُ وَلَدَّتْهُ فِیْ ذِکْرِیْ عَشِیْقَتِیْ وَعَشِیْقَتُهُ فَاِذَا عَشِیْقَتِیْ رَفَعْتُ الْحِجَابَ فِیْمَا بَیْنِیْ وَبَیْنَهُ وَصَبَّرْتُ ذٰلِكَ تَغَالِبًا عَلَیْهِ لَا یَسْهُوْ اِذَا سَهَا النَّاسُ اُولٰٓئِکَ کَلَامُهُمْ کَلَامُ الْاَنْبِیَآءِ اُولٰٓئِکَ الْاَبْدَالُ حَقًّا اُولٰٓئِکَ الَّذِیْنَ اِذَا اَرَدْتُ بِاَهْلِ الْاَرْضِ عُقُوْبَةً اَوْ عَذَابًا ذَكَرْتُهُمْ فَصَرَفْتُ ذٰلِكَ عَنْهُمْ (حل عن الحسن)

Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Bir kulumun üzerine Benimle meşgul olmak gâlip olursa, onun arzusunu ve lezzetini zikrimde kılarım (zikrimden lezzet alır, yapmaya doymaz). Böyle olduğunda o kulum Bana âşık olur, Ben de ona âşık olurum. Bu halde iken, aramızdaki perdeleri kaldırıyorum ve bu hâli ona gâlip kılarım. O, insanların yanıldığı zaman yanılmaz. Onların sözleri Peygamberlerin sözüdür. Onlar hakkıyla ebdaldır ki, ne vakit yeryüzüne ukûbet veya azap vermek istersem, onlar yeryüzünde bulunduğu için (onların hatırına) vazgeçerim."

Allah'ı Teâlâ, bu Hadis-i Kudsî'de: "Aramızdaki perdeleri kaldırıyorum ve bu hâli ona gâlip kılarım. O, insanların yanıldığı zaman yanılmaz" diye buyurarak, sevdiği kullara diğer kullara vermediği üstün meziyet ve ilimler vereceğini bildirmektedir.

[1] Gunyet'üt-Tâlibin, c. 2, s. 8.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 517/4.

(مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا يُمْسِكُ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) (٢)

2. Allah'ı Teâlâ'nın insanlara açacağı herhangi bir rahmeti alıkoyup tutacak hiçbir kuvvet yoktur. Tuttuğunu da O'ndan başka salıverecek hiçbir kuvvet yoktur. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Muâviye Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

إِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ وَكَتَبَ إِلَيْهِ إِنَّهُ كَانَ يَنْهَى عَنْ قِيلٍ وَقَالَ وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ وَإِضَاعَةَ الْمَالِ وَكَانَ يَنْهَى عَنْ عُقُوقِ الْأَمْهَاتِ (وَوَادِ النَّبَاتِ وَمَنْعِ وَهَاتِ (خ) عَنْ معاوية

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, her namazın sonunda şöyle duâ ederdi: "Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîkeleh, lehü'l-mülkü velehü'l-hamdu ve hüve alâ kulli şey'in kadîr (Allah'tan başka ilah yoktur. O, birdir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Mülk sâdece O'nundur. Hamd O'na mahsustur. O, her şeye kâdirdir). Ey Allah'ım! Senin verdiğine mâni olacak yoktur. Vermediğini verebilecek de yoktur. Kimsenin varlığı, Sen dilemedikçe kendisine fayda

vermez.”[1]

[1] Sahih-i Buhârî, İ'tisam 3.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا ()
(هُوَ فَانِى تُؤْفَكُونَ ٣)

3. Ey insanlar! Allah’u Teâlâ’nın size ihsan buyurduğu nîmetini zikredin.

Allah’tan başka göklerden ve yerden sizi rızıklandıran bir yaratıcı var mı?

O’ndan başka ilah yoktur. O halde nasıl haktan yüz çeviriyorsunuz?

() (وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ وَالَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ٤)

4. Ey Resûlüm! Eğer seni yalanlıyorlarsa, senden önceki Resullerde yalanlanmıştı. İşlerin hepsi Allah’a döndürülür.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغُرُورُ (٥) إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ ()
عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ (٦) الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ
() (آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ٧)

5-7. Ey insanlar! Şüphesiz ki Allah’ın vaadi haktır. O halde bu dünyâ hayatı sizi aldatmasın. Şeytan da sizi Allah ile (O’nun affına güvendirerek) aldatmasın.*

Şüphesiz ki şeytan, sizin için bir düşmandır. Siz de onu düşman bilin. O, kendi taraftarlarını ancak Cehennem ehlinde olmaya dâvet eder.* Kâfirler için şiddetli bir azap vardır. İman edip sâlih amellerde bulunanlar için ise bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "Şeytan da sizi Allah ile (O’nun affına güvendirerek) aldatmasın" diye buyrulmaktadır. Yani şeytan, "Allah, bağışlayıcıdır, esirgeyicidir, sizi affeder, istediğiniz kadar zevkinize bakın, sizi günahlarınızdan dolayı azâba çarptırmaz" der ve Allah’ın affına güvendirerek, sizi gaflete düşürmeye ve hâlinizi düzeltmekten sizi menetmeye çalışır. Onun vesveselerine kapılmayın, demektir.

أَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ ()
() (حَسْرَاتٍ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ٨)

8. Kötü ameli kendisine (şeytan tarafından) güzel gösterilip de onu güzel gören kimse, sâlih amellerde bulunan kimse gibi midir? Şüphesiz Allah’u Teâlâ,

dilediğini dalâlette bırakır ve dilediğine hidâyet eder. Ey Resûlüm! Onların inkârlarından dolayı üzülop kendini mahvetme! Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, onların yaptıklarını hakkıyla bilendir.

İzah: Nakledildiğine göre; bu Âyet-i Kerîme, Hz. Ömer ile Ebû Cehil hakkında nâzil olmuştur.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللَّهُمَّ أَعِزَّ الْإِسْلَامَ بِأَبِي جَهْلٍ ابْنِ هِشَامٍ أَوْ بَعْمَرَ قَالَ فَأَصْبَحَ فَعَدَا عُمَرُ (عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَسْلَمَ (ت) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'ım! İslâm'ı Ebû Cehil b. Hişam (Ömer b. Hişam) veya Ömer b. el-Hattab ile aziz kıl" diye duâ etti. Ömer b. el-Hattab sabaha erince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e giderek Müslüman oldu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, hakkı bildiği halde küfürde inat ettiği için Ömer b. Hişam'a: "Câhillerin babası" anlamına gelen "Ebû Cehil" ismini takmıştır. Yoksa esas adı Ömer'dir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 47.

وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَّاحَ فَتُثَبِّرُ سَحَابًا فَمُسْقِنًا إِلَى بَلَدٍ مَيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَلِكَ النُّشُورُ (٩) (

9. Rüzgârları gönderen Allah'tır. Rüzgârlar, bulutları harekete geçirir. Sonra o bulutları ölü bir beldeye sevk ederiz ve ondan inen yağmurla yeri ölümünden (bitkiler kuruduktan) sonra diriltiriz. İşte ölülerin diriltilmesi de böyledir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Veki' İbn-i Hudes'in amcası Ebû Rezîn Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّهُ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَكُنَّا يَرَى رَبَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَا آيَةُ ذَلِكَ فِي خَلْقِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَيْسَ كُلُّكُمْ يَنْظُرُ إِلَى الْقَمَرِ مُخْلِيًا بِهِ قَالَ بَلَى قَالَ فَاللَّهُ أَعْظَمُ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَمَا آيَةُ ذَلِكَ فِي خَلْقِهِ قَالَ أَمَّا مَرَرْتُ بِوَادِي أَهْلِكَ مَحَلًّا قَالَ بَلَى قَالَ أَمَّا مَرَرْتُ بِهِ يَهْتَرُ خَضِرًا قَالَ قُلْتُ بَلَى قَالَ ثُمَّ مَرَرْتُ بِهِ مَحَلًّا قَالَ بَلَى قَالَ فَكَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَذَلِكَ آيَتُهُ فِي خَلْقِهِ (حم) عَنْ (وكيع بن حذس عن عمه أبي رزين العقيلي)

Ebû Rezîn el-Ukaylî: "Yâ Resûlallah! Biz mahşer günü Rabbimizi görecek miyiz? Bunun dünyâdaki örneği nedir?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Hepiniz Ay'ı görürken birbirinize sıkıntı vermezsiniz değil mi?" dedi. Ebû Rezîn: "Evet" dedi. Peygamberimiz de: "Allah daha büyüktür" buyurdu. "Yâ Resûlallah! Allah ölüleri nasıl diriltir? Bunun dünyâdaki örneği nedir?" diye sordu. Peygamberimiz de: "Ey Ebû Rezîn! Sen hiç kavminin üzerinde yaşadığı vâdiden kurak mevsimde geçmedin mi?" dedi. Ebû Rezîn: "Evet, geçtim" dedi. "Sonra bir kere de her tarafın yemyeşil olduğu mevsimde uğramadın mı?" dedi. O yine: "Evet, uğradım" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "İşte bu, Allah'ı Teâlâ'nın yeniden yaratmasının delilidir. Allah'ı Teâlâ, ölüleri de işte böyle diriltecektir" buyurdu.[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15603; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 5018.

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ)
(السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُ أُولَئِكَ هُوَ يَبُورُ ۝۱۰)

10. Her kim izzet isterse, izzetin tamamı Allah'a mahsustur. Güzel kelâmlar O'na yükselir. Sâlih amel de onu yükseltir. Kötü tuzaklar kuranlara gelince, işte onlar için şiddetli bir azap vardır. Onların kurdukları tuzaklar mahvolur gider.

İzah: Her kim izzet isterse, Allah'a dönüp O'na yönelsin. Çünkü izzet ve şerefın hepsi O'na aittir. İhlas sâhibi olan kişilerin lisânından dökülen, Allah'ın Esmâ'ul-Hüsna'sından olan güzel ve hoş kelimeler O'na yükselir. Bu kimselerin yapmış olduğu sâlih ameller de onları Allah'ı Teâlâ'ya gurbîyet derecesine yükseltir. Kişi amelindeki ihlâsı nispetinde Hakk'a yakınlık derecesinde yüksek olur. Cenâb-ı Hakk'a karşı kötü tuzaklar kuran, fakat O'nun Resûlü vâsıtasıyla rezil ettiği müşriklere gelince, yapmış oldukları tuzakların karşılığı olarak âhiret hayatında onlar için çok çetin bir azap vardır. Elbette onların yapmış olduğu tuzaklar da boş ve bâtıl olur, demektir.

Âyet-i Kerîme'de: "Güzel kelâmlar O'na yükselir. Sâlih amel de onu yükseltir" diye tercüme ettiğimiz ifadeyi bâzı müfessirler, "Pâk söz O'na yükselir. Sâlih ameli de O yükseltir" diye mânâ vermişler ve şöyle izah etmişlerdir: Pâk söz; tevhîde, tesbihe dair söylenilen mübârek kelimeler, okunan Kur'ân-ı Kerîm, yapılan duâlar ve istiğfarlar, Cenâb-ı Hakk'ın dergâhına yükselir. Güzel emeli de; riyâdan uzak olarak ihlasla yapılan ibâdetleri, O Allah'ı Teâlâ yükseltir. Yani onları kabul ederek sahiplerini kat kat mükâfatlara nâil buyurur.[1]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu Âyet-i Kerîme'de: "Güzel kelâmırlar" diye geçen ifadeden maksat, "Allah'ın zikiridir" diye buyurmuştur.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مِمَّا تَذْكُرُونَ مِنْ جَلَالِ اللَّهِ التَّسْبِيحَ وَالتَّهْلِيلَ وَالتَّحْمِيدَ يَنْعَطِفَنَّ حَوْلَ الْعَرْشِ لَهُنَّ دَوِيٌّ كَدَوِيٍّ النَّحْلُ تُذَكِّرُ بِصَاحِبِهَا أَمَّا يُحِبُّ أَحَدَكُمْ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَوْ لَا يَزَالَ لَهُ مَنْ يُذَكِّرُ بِهِ (ه عَنْ النعمان بن بشير)

Söylediğiniz, "Subhânallâh, Lâ ilâhe illallâh ve Elhamdulillâh" sözleri, şüphesiz Allah'ın yüceliğini ifade eden zikirlerinizdendir. Bu zikirler, Arş'ın çevresinde dönüp dolaşırlar. Bunların, arı uğultu sesi gibi sesleri olur. Bu zikirler, kendilerini söyleyen kimseleri hatırlatırlar. Sizden biriniz, kendisini hatırlatan biri olsun istemez mi?"[2]

كَمَا لَا تُلْقِي الشَّفَقَاتِ عَلَى قَوْلٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، كَذَلِكَ لَا تَحْجُبُ عَنْ سَمَاءِ سَمَاءٍ حَتَّى تَنْتَهِيَ إِلَى الْعَرْشِ لَهَا (دَوِيٌّ كَدَوِيٍّ النَّحْلُ تَسْفَعُ لِصَاحِبِهَا) (الدَّيْلَمِيُّ عَنْ جَابِرِ)

"İki dudak devamlı olarak "Lâ ilâhe illallâh" deyip de kapanmadığı gibi, göklerde, o zikrin Arş'a varmasına mâni olamaz, devamlı olarak açık olur ve o kelime, arı sesi gibi bir uğultu ile Arş'ta nihâyet bulur ve sahibine şefaât eder. "[3]

كُلُّ مَجْلِسٍ يُذَكَّرُ اسْمَ اللَّهِ تَعَالَى فِيهِ تَحَفُّ بِهِ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى أَنْ الْمَلَائِكَةَ يَقُولُونَ زِيدُوا زَادَكُمْ اللَّهُ وَالذِّكْرُ (يَصْعَدُ بَيْنَهُمْ وَهُمْ نَاشِرُونَ أَجْنَحَتَهُمْ). (أَبُو الشَّيْخِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ)

"Her zikrullah edilen mecliste, melekler o meclisi dört tarafından sararlar. Bunlar zikre başlayınca, hattâ o zaman melekler muhakkak şu sözleri söylerler: "Ey Mü'minler! Siz bu zikrinizi artırınız ki, Allah'ı Teâlâ da sizin aşkınızı ve muhabbetinizi artırsın. Artık o mecliste zikrin şiddeti yükselince, hemen melekler kanatlarını açıp havalandıklarında, zikir de aralarında onlarla birlikte yukarı çıkar."[4]

Zikrin efdal olanı hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَفْضَلُ الدُّعَاءِ الْحَمْدُ لِلَّهِ) (ت عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ)

"Zikrin efdâli Lâ ilâhe illallâh, duânın efdali de Elhamdulillâh'tır."[5]

[1] Bakınız: Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'ân-ı Kerîm Meâli Âlîsi ve Tefsîri, c. 6, s. 2890-2891.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Edeb 56.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 344/2.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 342/10.

[5] Sünen-i Tirmizî, Daavât 8.

وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَرْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ (مِنْ مُّعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ) (۱۱)

11. Allah'ü Teâlâ sizi topraktan, sonra nutfe'den (sperm'den) yarattı. Sonra sizi erkek ve dişi yaptı. Allah'ın ilmi olmadıkça hiçbir dişi hâmile olmaz ve doğurmaz. Bir kimsenin ömrünün uzatılması da, kısaltılması da mutlaka bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) yazılıdır. Şüphesiz ki bu, Allah'a göre çok kolaydır.

İzah: Bir kimsenin yaptığı duâ, verdiği sadaka gibi sâlih ameller sebebiyle Allah'ü Teâlâ, Levh-i Mahfuz'da yazdığı takdiri dilerse değiştirir veya sâbit kılar.

Bu hususta Cenâb-ı Hakk Teâlâ Sûre-i Ra'd, Âyet 39'da şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ü Teâlâ, dilediği hükmü siler ve dilediğini sâbit bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O'nun katındadır."

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ صَدَقَةَ الْمُسْلِمِ تَزِيدُ فِي الْعُمُرِ، وَتَمْنَعُ مَيِّتَةَ السُّوءِ، وَيُذْهِبُ اللَّهُ بِهَا الْكِبَرَ وَالْفَخْرَ (طب عن كثير بن عبد الله المزني)

"Müslüman bir kimsenin verdiği sadaka, ömrünü artırır ve kötü sondan muhafaza eder ve Allah'ü Teâlâ ondan kibir ve gururu giderir." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ أَوْ يُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ (خ) عن انس وعن ابى هريرة

"Kim rızkının bol olmasını ve ömrünün uzamasını arzu ederse, sıla-i rahim yapsın."[2]

Yine kötü ameller sebebiyle Levh-i Mahfuz'daki yazının değişebile-ceğine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

مَا ظَهَرَ الْغُلُولُ فِي قَوْمٍ قَطُّ إِلَّا أُلْقِيَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبُ وَلَا فَشَا الزِّنَا فِي قَوْمٍ قَطُّ إِلَّا كَثُرَ فِيهِمُ الْمَوْتُ وَلَا نَقَصَ قَوْمٌ الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا قُطِعَ عَنْهُمْ الرِّزْقُ وَلَا حَكَمَ قَوْمٌ بغيرِ الْحَقِّ إِلَّا فَشَا فِيهِمُ الدَّمُ وَلَا خَتَرَ قَوْمٌ (بِالْعَهْدِ إِلَّا سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْعُدُوَّ (موطأ عن ابن عباس

"Bir kavimde devlet malından hırsızlık zuhur ederse, Allah'ı Teâlâ o kavmin kalplerine korku koyar. Bir kavim içinde zinâ yayılırsa, orada ölümler artar. Bir kavim ölçü ve tartıyı noksan ederse, Allah ondan rızkı keser. Bir kavmin mahkemelerinde haksız yere hüküm verilirse, o kavimde mutlaka kan yaygınlaşır. Bir kavim ahdinden dönerse, Allah onlara mutlaka düşmanlarını musallat eder."[3]

Kader konusunda geniş bilgi için Sûre-i Enfal, Âyet 51 ve izahına bakınız.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 13508; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 355.

[2] Sahih-i Buhârî, Buyû 13, Edeb 12.

[3] İmam Mâlik, Muvatta, Cihat 13.

وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ ۚ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَمِنْ كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا (وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاجِرَ ۖ لِنَبْتِغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (۱۲)

12. Biri tatlı, susuzluğu giderici ve içimi kolay, diğeri tuzlu ve acı olan iki deniz eşit değildir. Halbuki her birinden taze et (balık) yersiniz ve takındığınız ziyneti (inci, mercan) çıkarırsınız. Allah'ın lütfundan nasibinizi aramanız ve şükretmeniz için gemilerin orada suyu yarararak gittiğini görürsünüz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen tatlı su, büyük nehirler ve göllerdir. Tuzlu su da, denizlerdir. Böyle olduğu halde ikisinden de kulların istifâde ettiği nîmetler vardır.

İbn-i Cüreyc Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te:

كُلُّ شَيْءٍ فِي الْبَحْرِ مَذْبُوحٌ ... قُلْتُ لِعَطَاءٍ صَيْدُ الْأَنْهَارِ وَقِلَابِ السَّيْلِ أَصِيدُ بَحْرٌ هُوَ قَالَ نَعَمْ ثُمَّ تَلَا { هَذَا
(عَذْبُ فُرَاتٍ سَائِعٌ شَرَابُهُ وَهَذَا مِلْحٌ أَجَاجٌ وَمِنْ كُلِّ تَاكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا } (خ) عن ابن جريج

"Denizde yaşayan her hayvan boğazlanmıştır (helâldir)" diye geçmektedir...

İbn-i Cüreyc dedi ki:

- Ben Atâ İbn-i Ebî Rebâh'a: "Nehirlerde ve sel birikintilerindeki av da, deniz avı mıdır?" diye sordum. O da: "Evet" dedi ve sonra, "Biri tatlı, susuzluğu giderici ve içimi kolay, diğeri tuzlu ve acı olan iki deniz eşit değildir. Halbuki her birinden taze et (balık) yersiniz..." diye geçen Sûre-i Fâtır, Âyet 12'yi okudu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Sayd 12.

يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ)
لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ (١٣) إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا
() (سَتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بَشْرِكَكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ (١٤)

13-14. Allah'ı Teâlâ, geceyi gündüze girdirir, gündüzü de geceye girdirir. Güneşi ve ayı sizin hizmetinize vermiştir. Bunların her biri (belli bir yörüngede) belli bir vakte kadar hareketine devam eder. Bunları yapan, Rabbiniz olan Allah'tır. Mülk O'nundur. O'nu bırakıp da ibâdet ettiğiniz şeyler, hurma çekirdeğinin üzerindeki zar kadar bir şeye bile mâlik değillerdir.* Onları çağırırsanız, sözünüzü işitmezler. Faraza işitseler bile, cevap veremezler. Mahşer günü de kendilerini Allah'a ortak koştüğunuzu inkâr ederler. Bunları sana hiç kimse, her şeyden haberdar olan Allah'ı Teâlâ gibi haber vermez.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (١٥) إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ (١٦))
() وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ (١٧)

15-17. Ey insanlar! Siz, Allah'a muhtaçsınız. Allah'ı Teâlâ ise hiçbir şeye muhtaç değildir, hamde lâyıktır.* Eğer dilerse, sizi helâk eder ve yerinize başkalarını getirir.* Bu, Allah'a göre zor bir şey değildir.

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ جِمْلَتِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ إِنَّمَا تُنذِرُ)
() (الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَمَنْ تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ (١٨)

18. Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez. Eğer yükü ağır olan kimse, bir başkasını günahını yüklenmeye çağırırsa, akrabası da olsa yükünü taşımayı kabul etmez. Ey Resûlüm! Sen ancak görmedikleri halde Rablerinden korkanları ve namaz kılanları uyarırsın. Her kim (kötülüklerden) arınırsa, ancak kendi nefsi için arınmış olur. Nihâyet dönüş Allah'adır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere kişinin nefsini kötülüklerden arındırması kendi menfaatinedir. Bu husus Sûre-i A'lâ, Âyet 14-15'te de şöyle geçmektedir:

"Şüphesiz ki nefsini (kötülüklerden) arındıran felâha ermiştir* ve o, Rabbinin ismini zikreder, namazı da kılar."

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ (١٩) وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ (٢٠) وَلَا الظُّلُّ وَلَا الْحُرُورُ (٢١) وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَاءُ وَمَا أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي الْقُبُورِ (٢٢) إِنَّ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ (٢٣) ((٢٤)

19-24. Kör ile gören (Mü'min ile kâfir) bir olmaz.* Zulumât ile nûr (bâtıl ile hak) bir olmaz.* Gölge ile sıcak (Cennet ile Cehennem) bir olmaz.* Diriler ile ölüler de (kalbi diri ile kalbi ölü olan da) bir olmaz. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, dilediğine hidâyetini iştittirir. Ey Resûlüm! Sen kabirdekilere (küfürde ısrar edenlere) iştittiremezsin.* Sen ancak bir uyarıcısın.* Ey Habîbim! Şüphesiz Biz seni, müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak ile gönderdik. Hiçbir ümmet yoktur ki, içinde bir uyarıcı bulunmuş olmasın.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu âyetlerde; ehl-i îman ile ehl-i küfür arasındaki farkları, mecâzi ifadeler kullanarak temsil ile anlatmaktadır. Küfürde ısrar eden kâfirler, aynı kör ve kabirdeki ölü gibidirler. Bunların bütün hakikatlere gözleri, kulakları ve kalpleri kapalıdır; ne söylesen bunlar yola gelmezler, demektir. Fakat Mü'minler böyle değildir. Onların kalpleri diridir; hakkı kabul ederler.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَثَلُ الَّذِي يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِي لَا يَذْكُرُ رَبَّهُ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ (خ) عن ابى موسى

"Rabbini zikreden kimse ile zikretmeyen kimsenin misâli, diri ile ölü gibidir." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Daavât 66.

وَأَن يُكذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالْكِتَابِ الْمُنِيرِ (٢٥) ثُمَّ أَخَذْتُ)

(الَّذِينَ كَفَرُوا فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۚ) (۲۶)

25-26. Ey Resûlüm! Onlar seni yalanlıyorsa, onlardan öncekiler de kendilerine açık mûcizeler, suhuf ve nurlu kitap ile gelen Resullerini yalanlamışlardı.* Sonra, o kâfirleri azâbımla yakaladım. Benim onları cezâlandırmam nasıl oldu bir görseydin!

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen "Suhuf", sayfalar demektir. Allah’u Teâlâ bâzı Peygamberlere kitap olarak değil de sayfalar şeklinde hükümler indirmiştir. Nakledildiğine göre; Âdem Aleyhisselâm’a on, Şit Aleyhis-selâm’a elli, İdris Aleyhisselâm’a otuz, İbrâhim Aleyhisselâm’a da on sahife verilmiştir. Yine Âyet-i Kerîme’de geçen "Nurlu kitap" da, Tevrat, Zebur ve İncil’dir. Ey Habîbim! O müşriklerin seni yalanlamalarına bakma, senden evvelki mûcizeler ve kendilerine indirilen emirler ile gelen Peygamberler de yalanlanmıştı, demektir.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيَضٌ وَحُمْرٌ (مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ (۲۷) وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَابِّ وَأَلْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ (مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ) إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ (۲۸)

27-28. Görmez misin mi ki, Allah’u Teâlâ semâdan su indirdi. Biz onunla muhtelif renkte meyveler yetiştirdik. Dağlarda da beyaz, kırmızı, renkleri muhtelif ve siyah katmanlar yarattık.* İnsanlardan, yürür hayvanlarından ve koyun, keçi, deve ve sığırlardan da renkleri muhtelif olanlar vardır. Allah’u Teâlâ’dan ancak âlim olan kulları korkar. Şüphesiz Allah’u Teâlâ her şeye gâliptir, çok bağışlayandır.

İzah: Allah’u Teâlâ Âyet-i Kerîme’de; siyah, beyaz ve kırmızı katmanlardan bahsetmektedir. Bunlar, yeryüzündeki katmanlar ve toprak renkleridir. Aynı zamanda Allah’u Teâlâ insanın; siyah, beyaz ve kırmızı gibi renklerden yaratıldığını da beyan etmektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ آدَمَ مِنْ قَبْضَةٍ قَبَضُهَا مِنْ جَمِيعِ الْأَرْضِ فَجَاءَ بَنُو آدَمَ عَلَى قَدَرِ الْأَرْضِ فَجَاءَ مِنْهُمْ (الْأَحْمَرُ وَالْأَبْيَضُ وَالْأَسْوَدُ وَبَيْنَ ذَلِكَ وَالسَّهْلُ وَالْحَزْنُ وَالْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ (د ت عن ابى موسى

"Allah’u Teâlâ, Âdem’i yeryüzünün her tarafından aldığı bir avuç topraktan

yarattı. Bu sebeple Âdemoğulları, yeryüzünün renkleri ve tabiatları kadar değişik şekiller aldılar. Onlardan kimi siyah, kimi beyaz, kimi kızıl, bâzısı da bunların karışımı bir renktedir ve bunlardan bâzısı yumuşak, bâzısı sert, kimi çirkin, kimi de güzeldir.”[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de: "Allah’u Teâlâ’dan ancak âlim olan kulları korkar" diye buyrulmaktadır. Bu hususta da Ebû Umâme Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e biri âbid, diğeri âlim iki adam zikredildi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

فَضَّلَ الْعَالِمَ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضَّلِي عَلَى أَدْنَاكُمْ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ وَأَهْلَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِينَ حَتَّى الثَّمَلَةِ فِي جُحْرِهَا وَحَتَّى الْحُوتُ لِيُصَلُّوا عَلَى مُعَلِّمِ النَّاسِ الْخَيْرِ (ت عن أبي امامة)

"Âlim olanın, âbid olana üstünlüğü, benim sizden en alt mertebede olanınıza göre üstünlüğüm gibidir." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla buyurdu ki: "Şüphesiz Allah’u Teâlâ ile melekleri, semâdakiler, yeryüzünde bulunanlar, hattâ yuvalarında karıncalar ve balıklar, insanlara hayrı öğretenlere duâ ederler.”[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا رِضًا لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ طَالِبَ الْعِلْمِ يَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ حَتَّى الْحَيَّاتِ فِي الْمَاءِ وَإِنَّ فَضْلَ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ إِنَّ الْعُلَمَاءَ هُمْ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُورَثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا (إِنَّمَا وَرَثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَهُ أَخَذَ بِحِطِّ وَافِرٍ (د ت ه عن أبي الدرداء

"Her kim bir yola ilim aramak için giderse, Allah’u Teâlâ onun için Cennete giden bir yolu kolaylaştırır ve şüphesiz melekler ilim talep edenin rızâsını istedikleri ve ondan râzı oldukları için kanatlarını indirirler. Yine şüphesiz göktekiler ve yerdekiler ve hattâ sudaki balıklar bile ilim talep eden kişi için Allah’u Teâlâ’dan bağışlanma dilerler. Gerçekte âlimin, âbid olana üstünlüğü, gökteki ayın diğer yıldızlara üstünlüğü gibidir. Muhakkak ki âlimler, Peygamberlerin mîrasçılarıdır. Şüphesiz ki Peygamberler, ne altın ne de gümüş mîras bırakırlar. Peygamberler, mîras olarak ancak ilim bırakırlar. Bu sebeple her kim Peygamberlerin mîrası olan ilmi elde ederse, tam bir hisse almış olur.”[3]

İşte bu âlimler ve özellikleri hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى خُلَفَائِي قِيلَ وَمَا خُلَفَاؤُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُخِيُونَ سُنَّتِي وَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن)

"Allah'ın rahmeti benim halifelerime olsun." "Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?" dediler. Buyurdu ki: "Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir."[4]

Bir kimse ne kadar âlimse, Allah'u Teâlâ'ya olan korkusu da o derece artar. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "İçinizde Allah'tan en çok korkanınız benim" diye buyurmuştur.

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hanımlarının hâne-i saâdetlerine bir grup erkek gelerek Resûlü Ekrem'in ibâdetinden sordular. Kendilerine sordukları husus açıklanınca, "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kim, biz kimiz? Allah'u Teâlâ onun geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affettiği halde bu kadar çok ibâdet yapıyor" dediler. İçlerinden biri: "Ben artık hayatım boyunca her gece namaz kılacağım" dedi. İkincisi: "Ben de hayatım boyunca hep oruç tutacağım, hiçbir gün terk etmeyeceğim" dedi. Üçüncüsü de: "Kadınları ebediyyen terk edip, onlara hiç temas etmeyeceğim" dedi. Bu durumu öğrenen Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onların yanına gelerek şöyle buyurdu:

أَنْتُمْ الَّذِينَ قُلْتُمْ كَذَا وَكَذَا أَمَا وَاللَّهِ إِنِّي لَأَخْشَاكُمْ لِلَّهِ وَأَتَقَاكُمْ لَهُ لَكِنِّي أَصُومُ وَأُفْطِرُ وَأُصَلِّي وَأَرْقُدُ وَأَتَزَوَّجُ (النِّسَاءُ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي (خ م ن عن انس بن مالك)

"Sizler böyle böyle söylemişsiniz. Halbuki Allah'a yemin olsun ki, Allah'tan en çok korkanınız ve yasaklarından en ziyade kaçınanınız benim. Fakat buna rağmen, bâzen oruç tutar, bâzen yerim; namaz kılarım, uyurum da; kadınlarla beraber de olurum. Benim sünnetim budur, kim sünnetimi beğenmezse benden değildir"[5]

Yine bu konu da Hz. Aişe Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir şey yaptı ve onun yapılmasına ruhsat verdi. Fakat bir grup Müslüman, onu işlemekten uzak durdu. Onların bu halleri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ulaştı. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah'ı Teâlâ'ya hamd ettikten sonra şöyle buyurdu:

(مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَتَنَزَّهُونَ عَنِ الشَّيْءِ أُصْنَعُهُ فَأَلَّا إِلَّاهُ إِنِّي لَا أَعْلَمُهُمْ بِاللَّهِ وَأَشَدُّهُمْ لَهُ خَشْيَةً (خ م عن عائشة

"Allah için söyleyin; bâzıları benim yaptığım şeyi beğenmeyip, kaçınıyorlarmış, doğru mudur bu? Vallâhi! Ben, Allah'ı Teâlâ'yı onlardan çok daha iyi biliyorum. Allah'tan duyduğum korku da onların duyduklarından çok daha fazladır."[6]

İşte âlim, ilminden dolayı Allah'a karşı en çok sorumlu olan kişidir. Bu sebeple en fazla ibâdeti onlar yapar ve Allah'tan da en fazla onlar korkar.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 3; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 278/4.

[2] Sünen-i Tirmizî, İlim 19.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 17; Sünen-i Ebû Dâvud, İlim 1; Sünen-i Tirmizî, İlim 19.

[4] Muhtar'ül-Ehâdîsîn-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz'ul Ehâdîs, s. 291/1.

[5] Sahih-i Buhârî, Nikah 1; Sahih-i Müslim, Nikah 1 (5 Sünen-i Nesâî, Nikah 4.

[6] Sahih-i Buhârî, İ'tisam 5, Edeb 72; Sahih-i Müslim, Fedâil 35 (127).

إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّن تَبُورَ ((٢٩) لِيُؤْفِقَهُمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ (٣٠)

29-30. Şüphesiz, Allah'ın kitabını okumakta devam edenler, namaz kılanlar ve kendilerine ihsan ettiğimiz şeylerden gizli ve âşikâre olarak infak edenler, hiç kesintiye uğramayacak bir ticaret umarlar.* Böylece Allah'ı Teâlâ, onların mükâfatını eksiksiz verir ve lütfuyla da artırır. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, az amele karşılık çok mükâfat verendir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen gizli ve âşikâre olarak infak etmenin mükâfatı

hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُنْفِقُ مِنْ مَالِهِ زَوْجَيْنِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا دَعَتْهُ حَبِيبَةُ الْجَنَّةِ هَلُمَّ هَلُمَّ. (خط عن أنس

"Malından gizli ve âşikâre olarak Allah yolunda infakta bulunan hiçbir Müslüman yoktur ki, Cennet onu; "Haydi gel, haydi gel" diye çağırmasın."[1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 387/9.

وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ (٣١) ثُمَّ (أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ إِذْنُ اللَّهِ (ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ (٣٢)

31-32. Ey Resûlüm! Sana kitaptan vahyettiğimiz, kendinden önceki kitapları tasdik eden hak bir kitaptır. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, elbette kullarının bütün hallerinden haberdardır, her şeyi görendir.* Sonra Biz, kitabı (Kur'ân'ı) kullarımızdan seçtiklerimize mîras kıldık. Onlardan bir kısmı (gereğince amelde bulunmayarak) nefsine zulmeder. Bir kısmı mûtedildir (gereğince amel eder). Bir kısmı da Allah'ın izniyle hayır ve hasenâtta ileri geçer. Bu ileri geçme, Allah'ı Teâlâ'nın büyük bir lütfudur.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti üç kısımdır. Amelde noksan ederek nefsine zulmedenler, gereğince amel edenler, bir de ibâdetle ileri geçenlerdir.

Birincisi: Gereğince amelde bulunmayarak nefsine zulmedenlerdir. Bunlar, Ehl-i Sünnet itikâdı üzere olan, fakat ibâdetle noksanı olup Cehennemi hak ettiği halde, Allah'ın rahmeti ile Cennete girenlerdir.

Bu hususta Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ فِي هَذِهِ الْآيَةِ {ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ} قَالَ هُوَ لَا كُلُّهُمْ بِمَنْزِلَةٍ وَاحِدَةٍ وَكُلُّهُمْ فِي الْجَنَّةِ (ت عن ابى سعيد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Sûre-i Fâtır, Âyet 32'yi okumuş ve "Bunların hepsi bir menzilde ve hepsi de Cennettedir" diye buyurmuştur.[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ إِذِنَ اللَّهُ} فَأَمَّا الَّذِينَ سَبَقُوا بِالْخَيْرَاتِ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ وَأَمَّا الَّذِينَ افْتَقَصُوا فَأُولَئِكَ يَحَاسِبُونَ حِسَابًا يَسِيرًا وَأَمَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ يُحْبَسُونَ فِي طُولِ الْمَحْشَرِ ثُمَّ هُمْ الَّذِينَ تَلَافَاهُمْ اللَّهُ بِرَحْمَتِهِ فَهُمْ الَّذِينَ يَقُولُونَ {الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ إِلَى قَوْلِهِ لَعُوبٌ} (حم عن ابى الدرداء)

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Fâtır, Âyet 32'de buyurdu ki: "Ey Resûlüm! Sonra Biz, Kur'ân'ı kullarımızdan seçtiklerimize mîras kıldık. Onlardan bir kısmı (gereğince amelde bulunmayarak) nefesine zulmeder. Bir kısmı mûtedildir (gereğince amel eder). Bir kısmı da Allah'ın izniyle hayır ve hasenâta ileri geçer..." İşte hayır ve hasenâta ileri geçenler hesaba çekilmeden Cennete gireceklerdir. Gereğince amel edenler, kolay bir hesaba çekileceklerdir. Gereğince amelde noksan ederek nefesine zulmedenler ise, mahşer boyunca bekletilecekler sonra da Allah onlara rahmetiyle yönelecek ve Sûre-i Fâtır, Âyet 34-35'te geçtiği üzere: Onlar, Cennete girince derler ki: "Bizden hüznü yok eden Allah'a hamd olsun! Şüphesiz ki Rabbimiz çok bağışlayandır, az amele karşılık çok mükâfat verendir.* O Allah ki, bizi lütfuyla bâki yurt olan Cennete girdirdi. Orada bizim için yorgunluk da yoktur, bezginlik de yoktur."[2]

Hz. Ömer de Sûre-i Fâtır, Âyet 32'yi okuduktan sonra, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

(سَابِقْنَا سَابِقٌ وَمُقْتَصِدْنَا نَاجٍ وَظَالِمْنَا مَغْفُورٌ لَهُ (ق في البعث عن عمر

"Bizim ileri geçelimiz, zâten ileri geçmiş olacaktır. Bizim gereğince amel edenlerimiz kurtulacaktır, gereğince amelde noksan ederek nefesine zulmedenlerin de günahları bağışlanmış olacaktır."[3]

İkincisi: Gereğince amel edenlerdir. Bunlar, şeriatın emir ve nehiylerini tutup gerektiği gibi amel edenlerdir. Bunların da hesabı kolay olur ve bu hesaptan sonra Cennete giderler.

Üçüncüsü: Hayır ve hasenâta ileri geçenlerdir. Bunlar da şeriatın emirlerini yaptıktan sonra, fazladan namaz, zikrullah, tesbih, infak ve diğer nâfile ibâdetlerle gece gündüz devam edip, bu hususta ileri geçenlerdir. İşte bunlar için, ayrıca büyük fazl ve ihsan vardır. Bunlar hiç hesaba uğramadan doğrudan

Cennete girerler.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَعَدَنِي رَبِّي أَنْ يُدْخِلَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعِينَ أَلْفًا لَا حِسَابَ عَلَيْهِمْ وَلَا عَذَابَ مَعَ كُلِّ أَلْفٍ سَبْعُونَ أَلْفًا وَثَلَاثُ (حَثِيَّاتٍ مِنْ حَثِيَّاتِ رَبِّي) (ت ه عن ابا امامة)

"Rabbim, bana ümmetimden yetmiş bin kişiyi hesap ve azap görmeden Cennete sokacağını vaad etti. Aynı zamanda her binle birlikte yetmiş bin ve Rabbimin tutamlarından üç tutam (hesap edilemeyecek kadar) vaad etti." [4]

Yine hayır ve hasenâtta ileri geçenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سِيرُوا سَبَقَ الْمُفْرَدُونَ قَالُوا وَمَا الْمُفْرَدُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الدَّاكِرُونَ اللَّهُ كَثِيرًا وَالدَّاكِرَاتُ (م عن ابي هريرة)

"Durmayın çalışın, çalışanlar ileri geçtiler ve ilerlediler." Dediler ki: "Yâ Resûlallah! Bu ileri geçenler kimlerdir?" Buyurdu ki: "Allah'ı çok zikreden erkekler ve kadınlardır." [5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 36; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11321.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20734.

[3] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 4563, 4562, 2925.

[4] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

[5] Sahih-i Müslim, Zikir 1 (4).

جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ (٣٣) وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ (٣٤) الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا (نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ) (٣٥)

33-35. Onların mükâfatları Adn Cennetleridir. Oraya girerler ve orada altın ve incilerle bezenmiş bilezikler takınırlar. Onların orada elbiseleri de ipektir.* Onlar, Cennete girince derler ki: "Bizden hüznü yok eden Allah'a hamd olsun!

Şüphesiz Rabbimiz çok bağışlayandır, az amele karşılık çok mükâfat verendir.* O Allah ki, bizi lütfuyla bâki yurt olan Cennete girdirdi. Orada bizim için yorgunluk da yoktur, bezginlik de yoktur."

İzah: Adn Cennetleri hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

جَنَّاتٍ مِنْ فَصَّةٍ أُنْبِئُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَجَنَّاتٍ مِنْ ذَهَبٍ أُنْبِئُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى (رَبِّهِمْ إِلَّا رِداءُ الْكِبَرِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةٍ عَدْنٍ (خ م ه عن عبد الله بن قيس الأشعري

"İki Cennet vardır ki, bunların kapları ve içlerinde bulunan şeyler hep gümüşstendir. Diğer iki Cennet daha vardır ki, bunların kapları ve içlerinde bulunan şeyler de altındandır. Adn Cenneti'nde bulunan topluluk ile de Allah'ın Cemâli arasında ancak bir Ridây-ı Kibriyâ vardır." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 24, Tefsir-i Rahmân 1; Sahih-i Müslim, İman 80 (296 Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 35.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا كَذَلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَافِرٍ (٣٦) وَهُمْ يَصْطَرِحُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنِ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ (٣٧)

36-37. Kâfirlere ise, Cehennem ateşi vardır. Onların ölümlerine hükmedilmez ki ölsünler. Azapları da hafifletilmez. Kâfirleri işte böyle cezâlandırırız.* Onlar orada feryat ederek, "Ey Rabbimiz! Bizi çıkar da evvelki amellerimizden başka sâlih amelde bulunalım" derler. Onlara Allah tarafından şöyle cevap verilir: "Sizi, düşünüp öğüt alacak kimsenin düşünüp öğüt alabileceği kadar yaşatmadık mı? Size uyarıcı da gelmişti. O halde tadın azâbı! Çünkü zâlimlerin hiçbir yardımcısı yoktur."

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, kâfirler Cehennem azâbını görünce, ölmeyi murad edeceklerdir.

Buna benzer bir hâdise de Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

يُحْشَرُ الْخَلْقُ كُلُّهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْبَهَائِمُ وَالْدَوَابُّ وَالطَّيْرُ وَكُلُّ شَيْءٍ فَيَبْلُغُ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ أَنْ يَأْخُذَ لِلْجَمَاءِ مِنَ (الْقُرْآنِ ثُمَّ يَقُولُ: كُونِي تَرَابًا فَذَلِكَ حِينَ يَقُولُ الْكَافِرُ: يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تَرَابًا (ك) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

Allah’u Teâlâ, mahşer gününde hayvanları, kuşları ve bütün yarattıklarını bir araya toplayacaktır. O gün Allah’ın adâleti, öyle bir dereceye ulaşacaktır ki, boynuzsuz hayvanların hakkını boynuzlu olanlardan alacak ve sonra, "Hepiniz toprak olun" buyuracak. Bu nedenle kâfir, "Keşke toprak olsaydım!"[1] diyecektir."[2]

[1] Sûre-i Nebe, Âyet 40.

[2] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3188.

إِنَّ اللَّهَ عَالِمُ غَيْبِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (٣٨) هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ ()
(فَمَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا مَقْتًا وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا (٣٩)
(

38-39. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, göklerin ve yerin gaybını bilir. Muhakkak ki O, kalplerde olanı hakkıyla bilir.* Sizi yeryüzünde halifeler kılan O’dur. Artık kim inkâr ederse, inkârı kendi aleyhinedir. Kâfirlerin inkârı, Rableri katında gazaptan başka bir şey artırmaz. Kâfirlerin inkârı, hüsrandan başka bir şey artırmaz.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الدُّنْيَا خُلُوعٌ خَصِرَةٌ وَإِنَّ اللَّهَ مُسْتَخْلِفُكُمْ فِيهَا فَيَنْظُرُ كَيْفَ تَعْمَلُونَ فَاتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النَّسَاءَ فَإِنَّ أَوَّلَ فِتْنَةٍ
(بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَتْ فِي النِّسَاءِ (م) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخَدْرِيِّ

"Şüphesiz dünyâ tatlıdır, yeşildir. Muhakkak ki Allah, sizleri oraya halifeler kılmıştır. Nasıl ameller işleyeceğinize bakmaktadır. Dünyâdan sakının. Kadınlardan sakının. Zîrâ İsrailoğullarının ilk fitnesi kadınlar olmuştur."[1]

Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i En’âm, Âyet 165 ve Sûre-i Yûnus, Âyet 14 ve izahlarına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Zikir 26 (99 Sünen-i Tirmizî, Fiten 26.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ شُرَكَاءَكُمُ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ ()
() أَمْ أَنْتِبَاهُمْ كِتَابًا فَهُمْ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْهُ بَلْ إِنَّ يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا (٤٠)

40. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: "Allah’ı bırakıp da ibâdet ettiğiniz

ortaklarınızı gördünüz mü? Bunlar, yeryüzünde ne yarattılar? Bana gösterin. Yoksa bunların, göklerin yaratılmasında Allah'a ortaklıkları mı var? Yoksa bunları ortak kıldığımızı anlatan bir kitap gönderdik de, müşrikler onu mu delil ediniyorlar? Bilakis zâlimler, birbirlerine ancak aldatıcı bâtil şeyleri vaad ederler.

إِنَّ اللَّهَ يُمِصُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا (غُفُورًا (٤١)

41. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, yerlerinden ayrılıp gitmemeleri için, gökleri ve yeri tutuyor. Yemin olsun ki, eğer bunlar yerlerinden ayrılacak olursa, onları Allah'tan başka kimse tutamaz. Şüphesiz O, Halîm'dir (cezâ vermekte acele etmez), çok bağışlayandır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, şu hâdiseyi anlatmıştır:

وَقَعَ فِي نَفْسِ مُوسَى هَلْ يَنَامُ اللَّهُ؟ فَأَرْسَلَ اللَّهُ إِلَيْهِ مَلَكًا فَأَرْفَقَهُ ثَلَاثًا وَأَعْطَاهُ قَارُورَتَيْنِ فِي كُلِّ يَدٍ قَارُورَةً وَأَمَرَهُ أَنْ يَحْتَفِظَ بِهِمَا قَالَ فَجَعَلَ يَنَامُ وَتَكَادَ يَدَاهُ تَلْتَقِيَانِ ثُمَّ يَسْتَيْقِظُ فَيَجْلِسُ إِحْدَاهُمَا عَنِ الْأُخْرَى حَتَّى نَامَ نَوْمَةً فَاصْطَفَقَتْ يَدَاهُ فَانْكَسَرَتْ الْقَارُورَتَانِ قَالَ ضَرَبَ اللَّهُ لَهُ مَثَلًا أَنْ اللَّهَ لَوْ كَانَ يَنَامُ لَمْ تَسْتَمْسِكِ السَّمَاءُ (وَالْأَرْضُ (ع) عن أبي هريرة

"Mûsâ'nın içinden, Allah'ı Teâlâ uyur mu, uyumaz mı? diye bir düşünce geçince, Allah'ı Teâlâ ona bir melek gönderdi. Melek onu üç gün uykusuz bıraktıktan sonra her eline bir tane olmak üzere iki şişe verdi ve şişeleri olduğu gibi düşürmeden muhafaza etmesini söyledi. Mûsâ uyumaya başladı ve elleri gevşeyince şişeler az daha düşecekti. Şişeler kırılmasın diye onları sıkıca tuttu. Sonunda uykuya dalınca, şişeler düşüp kırıldı. İşte Allah'ı Teâlâ bunu, eğer uyusaydı, göklerle yerin ayakta duramayacağını göstermek için örnek vermiştir. "[1]

[1] Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 6429; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 29852; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 12, s. 285.

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنْ إِحْدَى الْأُمَمِ فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ مَّا زَادَهُمْ إِلَّا (نُفُورًا (٤٢) اِسْتِكْبَارًا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ (الْأَوَّلِينَ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا (٤٣)

42-43. Müşrikler, eğer kendilerine bir uyarıcı (Peygamber) gelirse, elbette ki

kendileri, herhangi bir ümmetten daha ziyâde itaat edip boyun eğeceklerine dair en ağır yeminleriyle Allah'â yemin etmişlerdi. Fakat onlara bir uyarıcı (Muhammed Aleyhisselâm) gelince, bu onların ancak nefretlerini artırdı.* Yeryüzünde kibirlerini ve kötü tuzakta bulunma-larını artırdı. Kötü tuzak, ancak sâhibini kuşatır. Onlar, öncekilerden Peygamberlerini yalanlayanlara azap eden Allah'ın sünnetinden başka bir şey mi bekliyorlar? Allah'ın sünnetinde aslâ bir değişiklik bulamazsın. Allah'ın sünnetinde aslâ bir sapma da bulamazsın.

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَكَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَمَا كَانَ اللَّهُ ((لِيُعْجِزَهُ مِن شَيْءٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ٤٤)

44. Onlar, yeryüzünde gezip, kendilerinden öncekilerin âkıbetlerinin nasıl olduğunu görmüyorlar mı? Halbuki öncekiler, kendilerinden daha kuvvetli idiler. Göklerde ve yerde Allah'u Teâlâ'yı âciz bırakacak hiçbir şey yoktur. Şüphesiz ki O, her şeyi bilir ve her şeye kâdirdir.

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَإِذَا جَاءَ ((أَجَلُهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا ٤٥)

45. Eğer Allah'u Teâlâ, insanları kazandıkları (günahlar) yüzünden hemen cezâlandırırsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Lâkin onları belirli bir müddete kadar erteler. Nihâyet ecelleri gelince, onlara amellerine göre karşılığını verir. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, kullarını hakkıyla görendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ حَتَّىٰ إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يَفْلِتْهُ (خ) عَنْ أَبِي مُوسَى

"Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, zâlime mühlet verir. Nihâyet (mühleti dolup) onu yakaladığında aslâ kurtulamaz." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hûd 5; Sahih-i Müslim, Birr 15 (61).

36-YÂSÎN SÛRESİ

Bu sûre 83 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. "Yâsîn" ifadesi ile başladığı için bu ismi almıştır.[1] Birçok yanlış inançları bertaraf edip İslâmiyet'i müdafaa ettiği için "ed-Dafia" ismi de verilmiştir. Nice gâfilleri ikaz ederek haklarındaki hükmü ilâhiyi bildirdiği için "el-Kadiye" diye de isimlendirilmiştir. Kendisini ihlas ile okuyanların umûmen, dünyevî ve uhrevî nîmetlere nâil olacakları ve sevaplarının da Ümmet-i Muhammed'in ölmüşlerine bağışlandığı için "el-Müimme" ismi de verilmiştir. Yine bu sûreye Kur'ân'ın kalbi denildiği için "Kalp" ismi de verilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ قَلْبًا وَقَلْبُ الْقُرْآنِ يَسْ وَمَنْ قَرَأَ يَسَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِقِرَائَتِهَا قِرَاءَةَ الْقُرْآنِ عَشْرَ مَرَّاتٍ (ت انس)

"Her şeyin bir kalbi vardır. Kur'ân'ın kalbi de Yâsîn'dir. Her kim Yâsîn'i okuyacak olursa, onu okuması karşılığında Kur'ân'ı on defa okumuş gibi Allah sevap yazar."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَسْمَانِي فِي الْقُرْآنِ سَبْعَةَ أَسْمَاءَ مُحَمَّدَ وَأَحْمَدَ وَطَهَ وَيَسَ وَالْمُرْمِلَ وَالْمُدَّثِرَ وَعَبْدَ اللَّهِ ((القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن علي

"Allah'u Teâlâ Kur'ân'da beni yedi isim ile zikretti; Muhammed, Ahmed, Tâhâ, Yâsîn, Müzzemmil, Müddessir ve Abdullah."[3]

Ayrıca Yâsîn Sûresi'nin faziletine dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

(أَفْرَعُوا يَسَ عَلَى مَوْتَاكُمْ. (حم د عن معقل بن يسار

"Ölülerinizin üzerine Yâsîn Sûresi'ni okuyun."[4]

(مَنْ زَارَ قَبْرَ أَبِيهِ أَوْ أَحَدِهِمَا فِي كُلِّ جُمُعَةٍ غُفِرَ لَهُ، وَكُتِبَ بَرًّا (طب عن ابى هريرة

"Her kim anne ve babasının veya bunlardan birisinin kabrini cuma günü ziyaret ederek orada Yâsîn Sûresi'ni okursa, Allah'u Teâlâ kabir sahibini bağışlar ve o kimse ebrârdan (sâlihlerden) yazılır."[5]

اَقْرَءُوا يَسَ فَإِنَّ فِيهَا عَشْرَ بَرَكَاتٍ مَا قَرَأَهَا جَائِعٌ إِلَّا شَبِعَ وَمَا قَرَأَهَا عَارٍ إِلَّا اكْتَسَى وَمَا قَرَأَهَا مُسَافِرٌ إِلَّا أُعِينَ عَلَى سَفَرِهِ وَمَا قَرَأَهَا رَجُلٌ ضَلَّتْ لَهُ ضَالَّةٌ إِلَّا وَجَدَهَا وَمَا قُرِئَتْ عَلَى مَيِّتٍ إِلَّا خُفِّفَ عَنْهُ وَمَا قَرَأَهَا (عَطْشَانٌ إِلَّا رُوِيَ وَمَا قَرَأَهَا مَرِيضٌ إِلَّا بَرَأَ) (الديلمى عن على

"Yâsîn Sûresini okuyun. Çünkü onda on bereket vardır: Onu aç olan birisi okursa mutlaka doyar. Çıplak kişi okursa giyinir. Bekâr okursa evlenir. Bir şeyden korkan kimse okursa emniyete kavuşur. Kederli, mahzun olan bir kişi okursa ferahlar. Yolcu okursa seferde yardım görür. Bir şeyini yitirmiş olan kimse okursa yitiği bulunur. Ölü üzerine okunursa muhakkak azâbı hafifler. Susayan kimse okursa suya kavuşur. Hasta olan kimse okursa şifâ bulur."[6]

مَنْ كَتَبَ يَسَ ثُمَّ شَرِبَهَا دَخَلَ جَوْفُهُ أَلْفُ نُورٍ وَأَلْفُ رَحْمَةٍ وَأَلْفُ بَرَكَاتٍ وَأَلْفُ دَوَاءٍ وَأُخْرِجَ مِنْهُ أَلْفُ دَاءٍ ((الرافعى عن على

"Her kim Yâsîn Sûresi'ni yazıp suyunu içerse, midesine bin nûr, bin rahmet, bin bereket, bin devâ girip ondan bin hastalık çıkar."[7]

(مَا مِنْ مَيِّتٍ يَمُوتُ فَيَقْرَأَ عِنْدَهُ يَسَ إِلَّا هَوَّنَ اللَّهُ عَلَيْهِ) (أبو نعيم عن أبي الدرداء وأبي ذر

"Yanında Yâsîn Sûresi okunan her bir ölünün, Allah'u Teâlâ mutlaka işini kolaylaştırır."[8] İşte cenâze defnedilirken özellikle Yâsîn Sûresi'nin okunması bu sebeptir.

[1] Yâsîn ifadesi Hurûf'ul-Mukattaa'dandır. Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 1'in izahına bakınız.

[2] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Kur'ân 6.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 5, s. 15.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 24; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19416, 19427.

[5] Tebarânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 193; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 45486, 45487.

[6] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 79/4.

[7] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 440/10.

[8] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 42186.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اذْكُرْ الَّذِيْنَ جَعَلَ لَكُمُ الْيَوْمَ اٰيٰتِهٖۤا فَتَذَكَّرُوْا (۱) وَالْقُرْاٰنِ الْحَكِيْمِ (۲) اِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِيْنَ (۳) عَلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ (۴) تَنْزِيْلَ الْعَزِيْزِ الرَّحِيْمِ (۵) لِيُنْذِرَ قَوْمًا مَّا اُنْذِرَ اٰبَاؤُهُمْ فَهُمْ غٰفِلُوْنَ (۶)

1-6. Yâ, Sîn.* Ey Resûlüm! Hikmetle dolu olan Kur'ân'a yemin olsun ki,* sen muhakkak Peygamberlerdensin.* Dosdoğru bir yol üzerindesin.* Kur'ân, her şeye gâlip ve çok merhametli olan Allah tarafından indirildi.* Allah'ı Teâlâ onu sana, babaları uyarılmayıp gâfil kalan kavmi uyarman için indirdi.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın Âyet-i Kerîme'de: "Babaları uyarılmayıp gâfil kalan kavmi" diye buyurduğu husus, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile İsmâil Aleyhisselâm arasında Araplara gönderilen hiçbir Peygamberin olmamasıdır. Ancak İsmâil Aleyhisselâm'dan Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e kadar Hanif (İslâm) inancı üzere bir topluluk dâimâ bulunmuştur. Nitekim Peygamber Efendimizin annesi ve babası da, Hanif Dîni üzereydiler.

لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلٰٓى اَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ (۷) اِنَّا جَعَلْنَا فِىۤىۤ اَعْنَاقِهِمْ اَغْلَالًا فَهٰىۤ اِلَى الْاَذْقَانِ فَهُمْ مُّقْمَحُوْنَ (۸) وَجَعَلْنَا مِنْۢ بَيْنِ اَيْدِيْهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَاَعْمٰىۤ عَنْۢ بَصَرِهِمْ فَبُصُرُوْنَ (۹) وَسَوَآءٌ عَلَيْنٰهُمْ اَنۢ نَّذَرْتَهُمْ اَمْ لَمْ تُنۢذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ (۱۰)

7-10. Yemin olsun ki, (isyanda haddi aşmaları sebebiyle) onların çoğu üzerine Allah'ın azap vaadi hak oldu. Artık onlar îman etmezler.* Onların boyunlarına, çenelerine kadar varan ve başlarını eğmeye ve iki tarafa döndürmeye mâni olan demir halkalar taktık. Onlar, başlarını yukarı kaldırmışlardır (hakkı görmezler).* Bununla beraber onların önlerinde, arkalarında set yaptık ve o setlerle gözlerini kapattık. Onlar, hidâyet yolunu görmezler.* Ey Habîbim! Onları (Allah'ın azâbından) korkutsan da, korkutmasan da onlar için birdir, onlar îman etmezler.

İzah: Âyetlerde geçen temsiller, Ebû Cehil gibi küfürde inâdi olanların durumunu anlatmaktadır. Yani, Ey Habîbim! Sen, o küfürde inâdi olanları, bu

kibirlerinden dolayı inandıramazsın, kalplerine korku koyamazsın. Onların kalpleri mühürlenmiştir. Onları uyarıp korkutsan da, korkutmasan da birdir. Onlar îman etmezler, demektir.

Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 18’de de şöyle geçmektedir:

”Onlar sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler. Artık onlar (o dalâletten) dönmezler.”

Kulağı sağır, dili yok, gözü kör olan kimselere, gittikleri yolda tehlike olduğunu nasıl anlatıp döndürebilirsin? İyice düşün bak! Görmez ki doğruyu bulsun, işitmez ki anlasın, dili yok ki söylesin. Ne yapsan aksini anlar. İşte bunlar, bu hâllerinden dönmezler.

((إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَيْبَ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ))

11. Ey Habîbim! Sen, ancak Kur’ân’a tâbi olan ve görmediği halde Rahmân’ın azâbından korkanı uyarırsın. İşte onu, bağışlanma ve çok güzel bir mükâfatla (Cennetle) müjdele.

((إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ))

12. Şüphesiz ki Biz, ölüleri diriltiriz ve onların hayatta iken işledikleri ameller ile geride bıraktıkları eserlerini yazarız. Biz, her şeyi apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz’da) kaydettik.

İzah: Bir insanın, iyi veya kötü işlediklerinin hepsi amel defterlerine yazılır, ölünce de o amel defteri kapanır. Ancak Müslümanlara ve İslâm’a faydası olabilecek cami, köprü, su gibi sadaka-i câriye, dîni kitap ve sâlih evlat gibi iyi eserler bırakmışsa, kendi öldükten sonra da bunların amel defterine sevap olarak yazılmaya devam edeceği Hadis-i Şerif’lerde beyan edilmiştir. Aynı şekilde İslâm’a zarar verecek eserler bırakmış ise, bunun da amel defterine günah olarak yazılmaya devam edeceği anlatılmaktadır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَحْيَا سُنَّةً مِنْ سُنَّتِي فَعَمِلَ بِهَا النَّاسُ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِ هِمَّ شَيْئًا وَمَنْ ابْتَدَعَ بِدْعَةً فَعَمِلَ بِهَا كَانَ عَلَيْهِ أَوْزَارُ مَنْ عَمِلَ بِهَا لَا يَنْقُصُ مِنْ أَوْزَارِ مَنْ عَمِلَ بِهَا شَيْئًا (هـ عن عمرو بن عوف المزني)

"Kim benim bir sünnetimi ihyâ ederek insanların da onunla amel etmelerine vesîle olursa, o insanların kazanacağı sevaplardan hiçbir şey eksiltilmeden, onların sevabından bir katını almış olacaktır. Kim de bir bid'at icat ederek onunla amel edilmesine vesîle olursa, o bid'at ile amel edenlerin yüklenecekleri günahlarından hiçbir şey eksiltilmeden, bir mislini yüklenmiş olacaktır."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ وَعِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ وَوَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ (م د ت ن
(عن ابى هريرة)

"İnsan öldüğü zaman ameli kesilir. Ancak üç şeyden kesilmez: Sadaka-i câriye, yararlı ilim ve kendisine duâ eden sâlih bir evlat."[2]

Sadaka-i câriye'de olduğu gibi, nasıl ki bir kişi öldükten sonra amel defteri kapanmayıp iyi amelleri yazılıyorsa, kötü bir amel icad eden kişi de, o kötü fiil işlendiği sürece, bu kişi ölse dahi işlenen günahların aynısı onun amel defterine yazılmaya devam eder.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا تُقْتَلُ نَفْسٌ ظُلْمًا إِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ آدَمَ الْأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْ دِمَهِهَا لِأَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ (خ م عن عبد الله

"Zulm ile öldürülen hiçbir nefis yoktur ki, onun kanının günahından Hz. Âdem'in ilk oğlu Kâbil hesabına bir pay ayrılmasın. Çünkü bu cinâyeti âdet edenlerin önderi odur; Kardeşi Hâbil'i öldürmüştür."[3]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Muhkaddime 15.

[2] Sahih-i Müslim, Vasiyye 3 (14 Sünen-i Ebû Dâvud, Vasâya 14; Sünen-i Tirmizî, Ahkâm 36; Sünen-i Nesâî, Vasâya 8.

[3] Sahih-i Buhârî, Ehâdîs'ül-Enbiyâ 1; Sahih-i Müslim, Kasâme 7 (27).

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ (١٣) إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا
(بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُمْ مُرْسَلُونَ (١٤)

13-14. Ey Habîbim! Onlara, o şehir ahâlisini misal olarak ver. Resullerin oraya

geldiği vakti zikret.* O vakit, onlara iki Resûl göndermiştik de onları yalanlamışlardı. Biz de (o ikisini), bir üçüncü Resûl ile takviye etmiştik. Bunlar, şehir ahâlisine dediler ki: "Biz sizi dîne dâvet için gönderilen Resulleriz."

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Resûl" ifadesi, mânâ itibarıyla elçi ve uyarıcı anlamına gelmektedir. Genel olarak Peygamberler, evliyâlar ve hattâ melekler[1] için de kullanılan bir tabirdir. Nitekim bu âyetlerde geçen Resuller de, İsâ Aleyhisselâm'ın havârilere olan evliyâlarıdır.

Âyet-i Kerîme'de geçen iki elçi, ilk olarak Antakya şehrinin dışında koyunlarını otlatan yaşlı bir adamla karşılaştılar. Bu yaşlı kişi de, Sûre-i Yâsîn, Âyet 20'de: "O esnâda şehrin öbür ucundan bir adam (Habib-i Neccâr) koşarak geldi" diye sözü edilen Habib-i Neccâr idi. Onu, Allah'ın dînine dâvet ettiler: "Bizler, Hz. İsâ'nın elçileriyiz. Seni Allah'a îmana dâvet ediyoruz" dediler. O yaşlı adam, onlardan bir alâmet isteyince, "Biz hastaları şifâyâ kavuştururuz" dediler. Onun yatalak olan hasta bir oğlu vardı. Bu Resûller, ellerini ona sürerek İncil'den âyetler okuyup üflediler ve Allah'ın izniyle o hasta, sağlıklı bir şekilde ayağa kalktı. Bunun üzerine o adam da Allah'ı Teâlâ'ya îman etti.

Habib-i Neccâr, onların bu durumunu etrafa anlattı. Bu Resûller, birçok hastayı şifâyâ kavuşturdular. Bu hâdise kralın dikkatini çekti ve onlara elçi göndererek soru sormalarını emretti. Her ikisi de: "Biz Hz. İsâ'nın elçileriyiz" dediler. Kendilerine: "Peki deliliniz nedir?" diye sorunca, "Biz, anadan doğma körü, ebrasiları ve hasta kimseleri Allah'ın izni ile iyileştirir, seni de bir olan Allah'a îman etmeye dâvet ederiz" dediler.

Daha sonra kral, onları hapsedti ve onlara yüzer sopa vurdurdu. Bunların durumu, bu iki elçiden ilim olarak daha üstün olan üstadlarına ilham olunca, onlara yardım için şehre geldi. İşte Âyet-i Kerîme'de: "Biz de (o ikisini), bir üçüncü Resûl ile takviye etmiştik" diye buyrulan bu zâttır.

Nakledildiğine göre bu Resûllerin başı olan Şemun es-Safa Hazretleri idi. Hz. Şemun, ilk önce kendini gizledi ve hükümdarın yakınları ile iyi ilişkiler kurdu. Daha sonra bunlar, Şemun'dan hükümdara bahsettiler. Hükümdar, bu kimseyi çok beğendi. Şemun günün birinde hükümdara: "Duyduğuma göre sen, Allah'a dâvet eden iki kişiyi hapse atmışsın. Onların durumu nedir?" diye sordu. Hükümdar: "Kızgınlığım, onların istediklerini gerçekleştirmeme engel oldu" dedi. Şemun: "Onları huzura getirsen" dedi. Kral da huzura getirilmelerini

emretti.

Bu ikisi huzura getirildi. Onlar üstadları Hz. Şemun'u kralın yanında görünce tanıdılar. Hz. Şemun, onları tanımamazlıktan geldi. Onlar da böyle olması gerektiğini anladılar ve kendileri de üstadlarını tanımamazlıktan geldiler. Hz. Şemun onlara: "Siz hastaları elinizi sürüp okuyarak iyi ediyormuşsunuz. Size anadan doğma bir kör getirsek, onun da gözünü açabilir misiniz?" diye sordu. Onlar da üstadlarının bu sözünde hikmet olduğunu düşünerek, "Evet" dediler. Bunun üzerine anadan doğma, gözleri kör bir çocuk getirildi. Gözlerinin bulunduğu yer, tıpkı alnı gibi düz idi. Bu ikisi açıktan, üstadları da içinden Allah'a duâ ettiler. O çocuğun gözlerinin yeri açıldı, çamurdan iki fındık büyüklüğünde bir parça alıp gözlerinin yerine koydular. Bu iki çamur parçası hemen göz oluverdi ve onlarla görmeye başladı.

Bu olaydan sonra Hz. Şemun, kralın nabzını yokladı. Kralda hâlâ bir şüphe olduğunu gördü ve tam îman etmediğini anladı. Bunun üzerine krala: "Bunlardan daha zor ve imkansız olan bir şey isteyelim, bir ölüyü diriltsinler" dedi. Kral da, bu ikisinden bir ölüyü diriltmelerini istedi. Bunlar da, "Diriltilmesini istediğiniz ölünün kabrini siz gösterin" dediler. Bunlara herkesin bildiği eski bir mezar gösterildi ve mezarın üzerini açarak "Haydi bunu diriltin" dediler.

Resuller, açıkça Allah'a duâ ettiler, Hz. Şemun da gizlice duâ etti. Ölü dirilmiş olarak kabrinden ayağa kalktı ve insanlara dedi ki: "Ben müşrik olarak ölmüştüm. Bu bakımdan ateş dolu yedi vâdiye girdirildim. İçinde bulunduğunuz halden sizi sakındırıyorum, Allah'a îman edin. Şehâdet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur, birdir, ortağı yoktur. Yine şehâdet ederim ki, Hz. Îsâ, Allah'ın ruhu ve kelimesidir[2] ve şehâdet ederim ki, bunlar da Hz. Îsâ'nın elçileridir."

Hız. Şemun, bu olay üzerine yine krala dönerek, "Bu adamların dîni haktır, bunlara îman edilmesi gerekir" dedi. Bunun üzerine kral ve saray erkanının hepsi îman ettiler. Hükümdar, halkına da îman etmeleri için uyarıda bulundu ve yaşanan olaylar tamamen anlatıldı. Buna rağmen azgın halk îman etmeyerek ayaklandılar ve saraya saldırdılar.

Habib-i Neccâr da koşarak bunların yanına gelip, yaptıklarının yanlış olduğunu ve o kişilerin dînin hak olduğunu söyleyince, bu azgın halk Habib-i Neccâr Hazretlerini de şehit ettiler. Ve halk sarayın içlerine kadar girerek kralın

askerlerini, kralı ve bu üç Resûlü şehit ettiler. Bunun üzerine Allah, onları helâk etmiştir. Bu helâk olan kavimin, şu anki Antakya halkıyla bir alakası yoktur.

Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, İslâmiyetin ilk yıllarında Peygamber Efendimizin emriyle Hz. Câfer b. Ebû Tâlib, Habeşistan'a hicret ettiği vakit, onlara Meryem Sûresi'ni okumuş ve sûre tamamlanıncaya kadar orada bulunan Hristiyan cemaatinin hepsi ağlamışlardı. Daha sonra Hz. Necâşi, kendi kavminin ulemâsından İslâm'a meyleden yetmiş kişiyi Fahr-i Kâinat Efendimize göndermiştir. Resûlü Ekrem de onlara Yâsîn Sûresi'ni okumuş, onlar da ağlayarak hemen Müslümanlığı kabul etmişlerdi.

Bu husus Sûre-i Mâide, Âyet 83'te şöyle geçmektedir:

"Onlar, Resûle nâzil olan Kur'ân'ı dinledikleri vakit görürsün ki, hakkı bildikleri için onların gözleri yaşla dolar. Derler ki: "Ey Rabbimiz! Biz de îman ettik, bizi de şâhitler (Mü'minler) arasında kaydet."

İşte Yâsîn Sûresi'nde, Îsâ Aleyhisselâm'ın ümmetinden olan bu büyük zâtların kıssası anlatılmıştır. Hz. Necâşi'nin gönderdiği adamların Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e; Îsâ Aleyhisselâm hakkında sorduklarında, Resûlü Kirâm Efendimiz Yâsîn Sûresi'ni onlara okudu. Bunlar, Îsâ Aleyhisselâm'ın ümmetinin ulemâlarından oldukları için, Antakya'ya gönderilen Resullerin kıssasını çok iyi bilmekteydiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Yâsîn Sûresi'ni okurken bunların ağlamaları işte bundan dolayı idi ve hemen Müslüman oldular.

[1] Melekler için de bu Resûl tabirinin kullanıldığına dair: Sûre-i A'râf, Âyet 37 ve Sûre-i Hûd, Âyet 69'a bakınız.

[2] Hz. Îsâ'ya, "Allah'ın kelimesi" ifadesinin kullanılması, onun babasız olarak Allah'ın kendi sözüyle meydana geldiğinden dolayıdır.

قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَمَا أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا أَنْتُمْ لَا أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ (١٥) قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّ إِلَٰهَكُمْ لَمُرْسَلُونَ (١٦) وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ (١٧) قَالُوا إِنَّا نَطِيرُ نَا بِكُمْ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ (١٨) قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ أَئِنْ ذُكِّرْتُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ (١٩)

15-19. Şehir ahâlisi dediler ki: "Siz de ancak bizim gibi bir beşersiniz. Rahmân, bir şey indirmedir. Siz ancak yalan söylüyorsunuz."* Resuller dediler ki: "Rabbimiz biliyor ki, muhakkak biz size gönderilen Resulleriz.* Biz açık

tebliğden başka bir şeyle mükellef değiliz.”* Bunun üzerine onlar dediler ki: "Biz sizinle uğursuzluğa düştük. Yemin olsun ki, bu sözlerinizden vazgeçmezseniz, elbette sizi taşlarız ve bizden size elim bir azap dokunur.”* Resuller de dediler ki: "Uğursuzluğunuz sizinle beraberdir. Size nasihat ediliyorsa, bu uğursuzluk mudur? Bilakis siz, haddi aşan bir kavimsiniz.

وَجَاءَ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ (٢٠) اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْئَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ (٢١) وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٢٢) ءَأَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْ يَرُدَّنِي الرَّحْمَنُ بِضُرٍّ لَا تُغْنِي عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا وَلَا يُنْقِذُونِ (٢٣) إِنَِّّي إِذَا لَفِيَ ضَلَالٍ مُبِينٍ (٢٤) إِنَِّّي آمَنْتُ بِرَبِّكُمْ (٢٥) فَاسْمِعُونِ ()

20-25. O esnâda şehrin öbür ucundan bir adam (Habib-i Neccâr) koşarak geldi ve şehir ahâlisine şöyle dedi: "Ey kavmim! Bu Resullere tâbi olun.* Sizden hiçbir ücret istemeyen ve hidâyete ermiş olan bu kimselere tâbi olun.* Ben, niçin beni yaratana ibâdet etmeyeyim? Halbuki O'na döndürüleceksiniz.* O'nu bırakıp da başka ilahlar mı edineyim? Eğer Rahmân, bana bir zarar vermeyi dilese, taptıklarınızın şefaati bana fayda vermez ve onlar beni kurtaramaz.* O takdirde ben, apaçık bir sapıklık içinde olurum.* Şüphesiz ben sizin Rabbinize îman ettim, artık beni dinleyin."

İzah: Şehrin öbür ucundan gelerek bu Resûllere uymaları gerektiğini söyleyen kişi Habib-i Neccâr Hazretleridir. Bu zât, âyette geçen ifadeleri söyleyince, o kavim, üzerine atılıp onu öldürdüler. Bu hususta İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu dedi ki:

Bağırsakları çıkıncaya kadar onu ayaklarıyla çiğnediler. Daha sonra onu bir kuyuya attılar. İşte "Ress" diye bilinen kuyu budur, Sûre-i Furkân, Âyet 38'deki, "Ashâb-ı Ress" diye bahsedilen kavim de, o zulümü yapanlardır.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya göre; Ashâb-ı Ress, Yâsin Sûresi'nde kendilerinden söz edilen ve kavmine "Ey kavmim! Bu Resullere tâbi olun" diyen kişinin kavmidir. Kavmi onu öldürüp "Ress" diye bilinen bir kuyuya attılar. Bu sebeple bu kuyunun ismi ile anıldılar.

() قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ (٢٦) بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ (٢٧))

26-27. (Şehir ahâlisi onu öldürünce, kendisine): "Cennete gir" denildi. O da dedi ki: "Keşke kavmim bilseydi,* Rabbimin beni bağışladığını ve bana ikram

ettiğini!"

İzah: Şehrin zâlim halkı tarafından öldürülen bu zâta; îmanının ve sabrının mükâfatı olarak "Cennete gir" denildi. İşte bu zât, hayatta iken kavmini hayra ve îmana dâvet ettiği gibi, öldürülmesinden sonra da yine kavminin hidâyete kavuşmasını arzulamış ve şöyle demiştir:

- Keşke kavmim, Rabbim Teâlâ'nın beni bağışladığını ve bana ikram ettiğini bilseydi de, onlar da îman edip bu ikramlara erişselerdi.

İbn-i Umeyr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şu hâdise anlatılmıştır:

Sakîf kabilesinden Urve İbn-i Mes'ud, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve dedi ki: "Yâ Resûlallah! Beni kavmime gönder de onları İslâm'a dâvet edeyim." Peygamberimiz buyurdu ki: "Seni öldürmelerinden korkarım." Urve İbn-i Mes'ud: "Onlar beni uyurken bile görseler uyandırmazlar" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Hadi git" buyurdu. Urve İbn-i Mes'ud gitti ve Lât ve Uzza'ya: "Yarın sen benden hoşlanmayacağın bir şeyle karşılaşacaksın" dedi. Bunun üzerine Sakîf kabilesi kızdı. Urve İbn-i Mes'ud dedi ki: "Ey Sakîf topluluğu! Lât, Lât değildir; Uzzâ, Uzzâ değildir; Müslüman olun, selâmet bulun. Ey müttefikler topluluğu! Uzzâ, Uzzâ değildir, Lât da Lât değildir, Müslüman olun, selâmete erin." Bunu üç kere tekrarladı. Bir adam okunu fırlattı, onun kolunun ortasındaki damarına isâbet etti ve öldü.

Bu haber Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ulaşınca, şöyle buyurdu:

هَذَا مَثَلُهُ كَمَا قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ (ابن كثير،
(التفسير القرآن العظيم عن ابن عمير)

Bunun misâli, Yâsîn Sûresi'ndeki kişinin misâlidir. Nitekim o şöyle demişti:
"Keşke kavmim bilseydi,* Rabbimin beni bağışladığını ve bana ikram ettiğini!"
"[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 6, s. 572.

وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُندٍ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِينَ (٢٨) إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَامِدُونَ (٢٩)

28-29. Biz ondan sonra, kavmini helâk etmek için gökten bir ordu indirmedik, indirecek de değildik.* Onları helâk eden şey, korkunç bir sestten ibâret idi ki, onunla hemen ateş söner gibi söndüler.

İzah: Resullerin uyarılarını dikkate almayarak îman etmeyen ayrıca Havârilere ile Habib-i Neccâr da dâhil olmak üzere îman eden kişileri öldüren o belde halkı, Cebrâil Aleyhisselâm tarafından vukû bulan müthiş bir ses ile helâk edilmiştir.

يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (٣٠) أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ (الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ (٣١) وَإِنْ كُلٌّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ (٣٢)

30-32. Yazıklar olsun o kullara ki, ne zaman kendilerine bir Resûl gelse, muhakkak onu alaya alırlardı.* Onlar, kendilerinden önce nice nesilleri helâk ettiğimizi ve helâk edilenlerin onlara dönmediklerini görmezler mi?* Onların hepsi mutlaka huzurumuzda toplanıp hesap için hazır bulundurulacaklardır.

وَآيَةٌ لَهُمُ الْأَرْضُ الْمَيْتَةُ أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ (٣٣) وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ (وَأَعْنَابٍ وَفَجْرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ (٣٤) لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ (٣٥)

33-35. Ölü hâle gelmiş (bitkileri kurumuş) yerde, onlar için (dirilmeye) bir delil vardır. Biz (yağmur sebebiyle) kuru yere hayat verdik ve oradan taneler çıkardık da ondan yerler.* O yerde, hurma ve üzüm çeşitlerinden bahçeler yarattık ve orada pınarlar akıttık.* Böylece onun mahsulünden ve kendi elleriyle yetiştirdiklerinin meyvelerinden yesinler. Hâlâ şükretmezler mi?

(سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ (٣٦)

36. Yerin bitirdiklerinden, insanların kendi nefislerinden ve daha bilmedikleri şeylerden nice çiftleri yaratan Allah, noksan sıfatlardan uzaktır.

وَآيَةٌ لَهُمُ اللَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ (٣٧) وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ (الْعَلِيمِ (٣٨)

37-38. Gece de onlar için bir delildir. Ondan gündüzü sıyrıp alırız da karanlıkta kalıverirler.* Güneşin kendine mahsus karargâhında (yörüngesinde) hareket etmesi de onlar için bir delildir. Bu, her şeye gâlip ve her şeyi bilen Allah'ın takdiridir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Zerr Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i

Şerif nakledilmiştir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, güneş battığı sırada bana: "Güneşin nereye gittiğini bilir misin?" diye sordu. Ben: "Allah ve Resûlü en iyi bilendir" deyince, şöyle buyurdu:

فَإِنَّهَا تَذْهَبُ حَتَّى تَسْجُدَ تَحْتَ الْعَرْشِ فَتَسْتَأْذِنَ فَيُؤْذَنُ لَهَا وَيُوشِكُ أَنْ تَسْجُدَ فَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا وَتَسْتَأْذِنَ فَلَا يُؤْذَنُ لَهَا يُقَالُ لَهَا ارْجِعِي مِنْ حَيْثُ جِئْتِ فَتَطْلُعُ مِنْ مَغْرِبِهَا فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى {وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ} (خ عن ابى ذر)

Güneş, secde etmek için Arş'ın altına gider. Tekrar doğudan doğmak için izin ister ve kendisine izin verilir. Güneş yine secde etmek ister, ancak kendisine izin verilmez. Her zamanki doğduğu yerden doğmak ister, ancak ona yine izin verilmez. Kendisine: "Battığın yerden geri doğ!" denilir. Bunun üzerine Güneş de battığı yerden (batıdan) doğar. İşte Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Yâsîn, Âyet 38'de: "Güneşin kendine mahsus karargâhında (yörüngesinde) hareket etmesi de onlar için bir delildir. Bu, her şeye gâlip ve her şeyi bilen Allah'ın takdiridir" buyruğunda anlatılan budur.[1]

Bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'te, güneş sisteminin döngüsünden bahsedilmektedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, o zamanın insanlarına güneş sisteminin bu durumunu anlatabilmek için, bu Hadis-i Şerif'inde onların anlayacağı şekilde izah etmiştir. Yine Allah'ın izin verdiği sürece, güneş sistemi ve kainattaki bu döngünün devam edeceğini ve Allah'ın takdir ettiği zamanda, kıyâmetten hemen önce bu düzenin tersine döneceğinden ve böylece kıyâmetin kopacağından bahsetmektedir.

Kıyâmetten evvel güneşin batıdan doğması hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا فَإِذَا طَلَعَتْ فَرَأَاهَا النَّاسُ آمَنُوا أَجْمَعُونَ فَذَلِكَ حِينَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا { وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ نَشَرَ الرَّجُلَانِ ثَوْبَهُمَا بَيْنَهُمَا فَلَا يَبْتَاعَانِهِ وَلَا يَطْوِيَانِهِ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ أَنْصَرَفَ الرَّجُلُ بِلَبَنِ لِفَحْتِهِ فَلَا يَطْعُمُهُ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَهُوَ يَلِيْطُ حَوْضَهُ فَلَا يَسْقِي فِيهِ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ رَفَعَ أَحَدُكُمْ أَكْلَتَهُ إِلَى فِيهِ فَلَا يَطْعُمُهَا } (خ عن ابى هريرة)

"Güneş batıdan doğmadıkça kıyâmet kopmaz. Güneş batıdan doğup da insanlar onu gördüklerinde, hepsi îman ederler. İşte o zaman, "Rabbinin bâzı

alâmetlerinin geldiği gün, daha önce îman etmemiş veya îmanıyla bir hayır kazanmamış olan bir kişiye, o zaman ki îmanı fayda vermeyecektir "[2] diye buyrulmuş zamandır. İki kişi elbiselerini aralarında açmışlar henüz satamamışlar ve dürememişlerken kıyâmet kopacaktır. Kişi, devesinin sütünü sağıp ayrılmışken onu içmeden kıyâmet kopacaktır. Kişi, yiyeceğini ağzına almış fakat henüz yutamamışken kıyâmet kopacaktır." [3]

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 4.

[2] Sûre-i En'âm, Âyet 158.

[3] Sahih-i Buhârî, Rikâk 39.

وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ (٣٩) لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ (٤٠) (سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ)

39-40. Aya da menziller takdir ettik. Nihâyet o, kurumuş eski hurma salkımı gibi hilâl şeklini alır.* Ne güneş aya yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir. Bunların herbiri bir yörüngede hareket etmektedir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Aya da menziller takdir ettik. Nihâyet o, kurumuş eski hurma salkımı gibi hilâl şeklini alır" diye buyrulmaktadır. Burada ayın belli bir yörüngede döndüğünden ve hilâl ve dolunay şeklini alarak ayın evrelerinin oluşumundan bahsedilmektedir. Yine Âyet-i Kerîme'de: "Ne güneş aya yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir" diye buyrulmaktadır. Burada da güneş ile ayın kendi yörüngelerinden sapmayacağı, gece ve gündüzün oluşumunda da sürekli olarak bu döngünün devam edeceği haber verilmektedir.

وَإِنَّا جَاءَنَّا بِالْأَمْرِ حَمْلًا نَدْرِي أَنَّهُمْ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ (٤١) وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ (٤٢) وَإِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ (٤٣) فَلَا صَرِيحَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ (٤٤) إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ (٤٤)

41-44. Onların zürriyetlerini dolu gemide taşımamız da onlar için bir delildir.* Onlar için gemiye benzer binilecek şeyler de yarattık.* İsteseydik, onları gark ederdik. Onları kimse kurtaramaz, kendileri de kurtulamazdı.* Onları ancak Bizim rahmetimiz ve ecellerinin bitimine kadar faydalandırmamız kurtardı.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Onların zürriyetlerini dolu gemide taşımamız da onlar için bir delildir" diye geçen ifadede maksat, Nûh Aleyhisselâm'ın gemisidir. Dolu gemi diye bahsedilmesinin sebebi ise, o gemiye bütün

hayvanlardan birer çift alınmış olmasıdır. İşte Nûh Aleyhisselâm ve ona îman edenler bu şekilde dolu gemiye binerek tufandan kurtulmuşlardır. Bu husus Sûre-i Şuarâ, Âyet 119'da: "Biz de Nûh'u ve onunla beraber olanları, dolu gemi ile kurtardık" diye geçmektedir. İşte Allah'u Teâlâ'nın, Sûre-i Yâsîn, Âyet 41'de: "Onlar için bir delildir" dediği bu hâdisedir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Onlar için gemiye benzer binilecek şeyler de yarattık" diye buyrulmaktadır. Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile, Nûh Aleyhisselâm'ın gemisine benzer otomobillerin, trenlerin ve uçakların yapılacağını önceden haber vermektedir. Allah'u Teâlâ, insanı en mükemmel bir şekilde yaratmıştır. Bu teknolojik aletleri yapacak akıl ve irâdeyi ona vermiştir. Bu aletleri yapacak madenleri yaratan da O'dur. Eğer O'nun yaratması, insana akıl ve kâbiliyet vermesi olmasa idi, hiçbir şey meydana getirilemezdi. İşte bu da Kur'an-ı Kerîm'deki mucizelerden biridir.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (٤٥) وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا () كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ (٤٦)

45-46. Onlara: "Önünüzdeki ve arkanızdaki hâdiselerden korkun ki, merhamet olunasınız" denildiği zaman, onlar yüz çevirirler.* Onlara Rablerinin âyetlerinden hiçbir âyet gelmez ki, ondan yüz çevirmesinler.

İzah: Allah'u Teâlâ Âyet-i Kerîme'de müşriklere: "Önünüzdeki ve arkanızdaki hâdiselerden korkun ki, merhamet olunasınız" diye buyurmuştur. Bu ifadedden maksat, sizden önceki azgın kavimlerin başına gelen felâketlerin sizin de başınıza gelmesinden ve helâk edilmenizden sonra âhirette de uğratılacağınız azaptan korkun ki, Rabbiniz size merhamet etsin. Şâyet küfür üzere ölmüş olursanız merhamet olunmazsınız" demektir. Yani Allah'u Teâlâ'nın "Önünüzdeki hâdise" dediği, dünyâ hayatında iken hakkı inkar edenlerin başlarına gelen felâketlerdir. "Arkanızdaki hâdise" dediği de, küfür üzere ölenlerin âhirette uğrayacakları azaptır. İşte müşriklere böyle bir uyarı yapıldığı zaman, onlar bu uyarıyı dinlemeyerek haktan yüz çevirirler ve küfürlerinde ısrar ederler.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْطَعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطْعَمَهُ إِنْ أَنْتُمْ () إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (٤٧)

47. Onlara: "Allah'ın size verdiği rızıklardan infak edin!" denildiği zaman kâfir

olanlar, îman edenlere: "Allah'ın, isteseydi doyuracağı kimseyi mi doyuralım? Siz ancak apaçık bir dalâlet içindesiniz" derler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu, Müslümanlardan yoksul olanlara yemek yediriyordu. Ebû Cehil onunla karşılaştı ve "Ey Ebû Bekir! Sen Allah'ı Teâlâ'nın bunlara yemek yedirmeye kâdir olduğunu iddia ediyor musun?" deyince, Hz. Ebû Bekir: "Evet" diye cevap verdi. Ebû Cehil: "Peki, niye bunlara yemek yedirmiyor?" deyince, o da: "Allah'ı Teâlâ, birtakım kimseleri fakirlikle, birtakım kimseleri zenginlikle imtihan etmiştir. Fakirlere sabretmeyi, zenginlere de vermeyi emretmiştir" diye cevap verdi. Bunun üzerine Ebû Cehil: "Yâ Ebû Bekir! Yemin ederim ki, sen dalâlettesin. Allah'ın bunlara yemek yedireceğine kâdir olduğunu iddia ediyorsun, bununla birlikte O, bunlara yemek yedirmiyor, kalkmış sen onlara yemek yediriyorsun" dedi. İşte bu hâdise üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

(وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ (٤٨))

48. Onlar: "Eğer sözünüzde doğru iseniz, bu dirilme vaadi ne zaman meydana gelir?" derler.

(مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ (٤٩) فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ) (يَرْجِعُونَ (٥٠))

49-50. Onlar, birbiriyle çekişip dururlarken kendilerini ansızın yakalayacak korkunç bir sestən (Sûr'un üflenmesinden) başka bir şey beklemezler.* Artık o zaman, ne birbirlerine tavsiyede bulunabilirler, ne de ailelerine dönebilirler.

(وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ (٥١) قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا ۚ هَٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ (٥٢) إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ (٥٣)) (فَالْيَوْمَ لَا تُظَلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ (٥٤))

51-54. Tekrar Sûr üflendiği vakit, hemen kabirlerinden kalkıp Rablerine doğru süratle giderler.* İşte o zaman, "Eyvah bize! Bizi kabrimizden kim kaldırdı? Bu, Rahmân'ın vaad ettiğidir ve Peygamberler doğru söylemiş" derler.* Sûr'un üflenmesi, korkunç bir sestən başka bir şey değildir. Bu ses üzerine, onların hepsi hemen huzurumuzda hazır bulunurlar.* Onlara: "Bugün hiç kimseye

haksızlık yapılmaz ve siz ancak amellerinizin karşılığını görürsünüz" denir.

İzah: Sûr'un üflenmesi ile kıyâmetin kopması ve sonrasında olacak olan olaylar ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ashâbından bir grubun arasında bulunduğu sırada şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ لَمَّا فَرَعَ مِنْ خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ خَلَقَ الصُّورَ فَأَعْطَاهُ إِسْرَافِيلَ فَهُوَ وَاضِعُهُ عَلَى فِيهِ شَاخِصٌ يَبْصُرُهُ يَنْتَظِرُ مَتَى يُؤْمَرُ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الصُّورُ؟ قَالَ: هُوَ قَرْنٌ قُلْتُ: وَكَيْفَ هُوَ؟ قَالَ: عَظِيمٌ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ عَظَمَ دَارَةٍ فِيهِ لَعَرْضُ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ يَنْفُخُ فِيهِ ثَلَاثَ نَفَخَاتٍ فَالْنَّفْخَةُ الْأُولَى لِلْفَرَاعِ وَالنَّفْخَةُ الثَّانِيَةُ نَفْخَةُ الصَّعْقِ وَالنَّفْخَةُ الثَّالِثَةُ نَفْخَةُ الْقِيَامِ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ. يَأْمُرُ اللَّهُ إِسْرَافِيلَ بِالنَّفْخَةِ الْأُولَى فَيَقُولُ: انْفُخْ نَفْخَةَ الْفَرَاعِ فَيَفْرُغُ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ وَأَهْلُ الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ وَيَأْمُرُهُ اللَّهُ فَيُدِيمُهَا وَيُطَوِّلُهَا فَلَا يَفْتُرُ وَهِيَ كَقَوْلِ اللَّهِ: {وَمَا يَنْظُرُ هَؤُلَاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَاجِدَةً مَا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ} ... (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة)

Allah'ı Teâlâ, göklerin ve yerin yaratılmasını bitirince, Sûr'u yaratıp onu İsrâfil'e verdi. O, "Sûr'a üfleme emri ne zaman verilecek" diye beklemek üzere gözünü Arş'a dikerek o Sûr'u ağzına aldı. "Yâ Resûlallah! Sûr nedir?" diye sordum. "Boynuzdur" buyurdu. "O nasıldır?" diye sordum. "Büyüktür" buyurdu. Beni hak ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, onun bir halkasının büyüklüğü göklerle yerin genişliği gibidir. Ona üç defa üflenecektir:

- Birinci üfleme, korku üflemesidir. İkincisi, yıkılma üflemesidir. Üçüncüsü ise, kalkıp âlemlerin Rabbinin huzuruna dikilme üflemesidir. Allah'ı Teâlâ İsrâfil'e birinci üfleme emredip, "Üfle" diye buyuracak. O da, üfleyecek. Allah'ın diledikleri dışında bütün gökler ve yer halkı korkacak. Allah ona emredecek de uzatacak ve kesinti yapmayacak. Bu durum, Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Sâd, Âyet 15'te: "Müşrikler de, bir an gecikmesi dâhi olmayan korkunç bir sestten (Sûr'un üflenmesinden) başka bir şeyi beklemiyorlar" diye geçen buyruğu gibidir. Allah'ı Teâlâ dağları yürütecek. Onlar bir bulut gibi geçecek ve serap olacaklar. Sonra yeryüzü halkını öyle bir sarsacak ki, dalgaların çarptığı denize atılmış bir gemi gibi olacak. Yeryüzündeki halkı ters çevirip rüzgârların salladığı, Arş'ta asılı bir kandil gibi yapacak. Bu durum, Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Nâziât, Âyet 6-9'daki: "O gün (Sûr'un üflenmesiyle) yerin şiddetle sarsıldığı* ve o sarsıntının ardından bir başkasının geldiği gündür.* O gün, kalpler çok muzdariptir* ve onların gözleri de korkudan zillet içindedir" buyruğunda haber verdiği durumdur. İnsanlar, onun üzerinde sarsılıp çalkalanacak. Süt veren kadınlar çocuklarını unutacak, hâmileler karınlarındakini bırakacak, çocuklar

ihitiyarlayacak, şeytânlar korkudan uçar gibi kaçacaklar. Yeryüzünün kenarlarına varınca, melekler onlara gelip yüzlerine vuracaklar ve onlar da dönecek. İnsanlar arkalarına dönüp kaçacak. Allah'ın emrinden onları koruyacak hiçbir şey olmayacak. Birbirlerini çağıracaklar. İşte bu, Allah'u Teâlâ'nın çağırışma günü! Onlar bu halde iken, yeryüzü bir baştan diğer bir başa kadar yarılp çatlayacak. Bir benzerini görmedikleri büyük bir durumu görecekler. Bundan dolayı en iyisini Allah'ın bildiği üzüntü ve korku onları kaplayacak. Sonra gökyüzüne bakacaklar ki o; erimiş bir maden gibi olmuş. Sonra gökyüzü yarılp yıldızlar saçılacak, güneş ve ay batacak.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla buyurdu ki: "Ölüler bundan hiçbir şey bilmeyecekler." Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu: "Yâ Resûlallah! Sûre-i Neml, Âyet 87'deki: "Sûr'a üflendiği gün, göklerde ve yerde bulunan kimselerin hepsi, şiddetli bir korkuya tutulur. Ancak Allah'u Teâlâ'nın diledikleri müstesnâ..." buyruğunda istisnâ ettikleri kimlerdir?" diye sorunca, buyurdu ki: "Bunlar şehitlerdir. Korku, dirilere ulaşacaktır. Şehitler, Allah katında diriler olup rızık-lanmaktadırlar. Allah'u Teâlâ, o günün korkusundan onları koruyup emîn kılacaktır. Kıyâmet, Allah'u Teâlâ'nın yarattıklarının kötöleri üzerine göndereceği bir azaptır." Allah'u Teâlâ bu hususta Sûre-i Hacc, Âyet 1-2'de şöyle buyurmaktadır:

"Ey insanlar! Rabbinizden korkun. Şüphesiz ki kıyâmetin sarsıntısı korkunç bir olaydır.* Onu gördüğünüz vakit, dehşetinden her emzikli kadın emzirdiği çocuğunu unuttur, her gebe kadın çocuğunu düşürür. O gün, sarhoş olmadıkları halde, herkesi sarhoş görürsün. Çünkü Allah'ın azâbı çok şiddetlidir." Onlar, Allah'ın dilediği kadar bu azap içinde kalacaklardır. Bu süre uzun olacaktır. Sonra Allah'u Teâlâ İsrâfil'e yıkılma üflemesini emredecek. O da üfleyecek. Allah'ın diledikleri dışında gökler ve yer halkı yıkılacak...[1]

Kıyâmet, sâdece kâfirler üzerine kopacaktır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ رِجْأً مِنَ الْيَمَنِ أَلَيَّنَ مِنَ الْحَرِيرِ فَلَا تَدْعُ أَحَدًا فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ إِيْمَانٍ إِلَّا قَبَضَتْهُ (م عن انس)

"Şüphesiz Allah'u Teâlâ, ipekten daha yumuşak bir rüzgarı Yemen tarafından gönderir. Bu rüzgar, kalbinde zerre miktar îman bulunan herkesin ruhunu alır. "[2] İşte bu şekilde yeryüzünde hiçbir Müslüman kalmaz. Kıyâmet de sâdece

kâfirlerin üzerine kopar.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 283. Bu Hadis-i Şerif'in devamında, kıyâmetten sonra mahşerde meydana gelecek hâdiseler detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Bu Hadis-i Şerif için Sûre-i En'âm, Âyet 71-73'ün izahına bakınız.

[2] Sahih-i Müslim, İman 50 (185).

إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغْلٍ فَاكِهِونَ (٥٥) هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلَالٍ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكُونُونَ (٥٦) (لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدْعُونَ (٥٧) سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ (٥٨)

55-58. Şüphesiz ki, o gün Cennet ehli, sevinç ve zevk içindedirler.* Onlar ve zevceleri, gölgelerde tahtlar üzerine yaslanırlar.* Onlar için orada çeşitli meyveler ve istedikleri şeyler vardır.* Bir de onlara, çok merhametli olan Rabb Teâlâ'nın söylediği "Selâm" vardır.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Cennet ehline birçok nîmeti ve istedikleri şeyleri vereceğini beyan etmekte ve bir de lütuf olarak onlara selâm verip Cemâlini göstereceğini söylemektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بَيْنَا أَهْلَ الْجَنَّةِ فِي نَعِيمِهِمْ إِذْ سَطَعَ لَهُمْ نُورٌ فَرَفَعُوا رُءُوسَهُمْ فَإِذَا الرَّبُّ قَدْ أَشْرَفَ عَلَيْهِمْ مِنْ فَوْقِهِمْ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ قَالَ وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ {سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ} قَالَ فَيَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَيَنْظُرُونَ إِلَيْهِ فَلَا يَلْتَفِتُونَ إِلَى شَيْءٍ مِنَ النَّعِيمِ مَا دَامُوا يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ حَتَّى يَحْتَجِبَ عَنْهُمْ وَيَبْقَى نُورُهُ وَبَرَكَتُهُ عَلَيْهِمْ فِي (دِيَارِهِمْ) (ه جابر بن عبد الله)

Cennet ehli, kavuştukları nîmetler içinde sefâ sürerken, üzerlerine bir nûr parlayacak, başlarını kaldırdıklarında bir de göreceklidir ki, Rableri üstlerinden kendilerine nazar edip şöyle buyuruyor: "Selâm size Ey Cennet ehli!" İşte bu, Sûre-i Yâsîn, Âyet 58'deki: Bir de onlara, çok merhametli olan Rabb Teâlâ'nın söylediği "Selâm" vardır, buyruğunun anlamıdır. Onlar Allah'ı Teâlâ'ya, Allah'ı Teâlâ da onlara bakacak, kendisi onlardan ayrılıncaya kadar onlar, O'nun Cemâlini seyredecekler, Cennet nîmetlerinin hiçbirine dönüp bakmayacaklar. Nihâyet onlardan Cemâlini çekecek, nûru ve bereketi bulundukları yerlerinde kalacak.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle

buyurmuştur:

إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لَيَنْظُرُ فِي مُلْكِ أَلْفِي سَنَةٍ يَرَى أَفْصَاهُ كَمَا يَرَى أَدْنَاهُ يَنْظُرُ فِي أَرْوَاجِهِ وَخَدَمِهِ وَإِنْ أَفْضَلُهُمْ مَنْزِلَةً لَيَنْظُرُ فِي وَجْهِ اللَّهِ تَعَالَى كُلَّ يَوْمٍ مَرَّتَيْنِ (حم ابو الشيخ فى العظمة ك عن ابن عمر

"Cennet ehlinin derece bakımından en düşük olanları bile, oturduğu köşkünden bin senelik mesâfeye kadar etrafı seyrederek. En yakın yeri gördükleri gibi, en uzak yeri de görebilirler. Hanımlarına, hizmetçilerine ve yataklarına bakıp seyrederek. En üstün dereceye sahip olanları da; günde iki kere Allah'ın Cemâlini seyrederek."[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 34; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 247/1.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 4395.

وَأَمَّا زُورُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ (٥٩) أَلَمْ أَعْهَدَ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (٦٠) وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ (٦١) وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ (٦٢) هَذِهِ (٦٤) (جَهَنَّمَ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (٦٣) اصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (٦٤)

59-64. (Allah'u Teâlâ, kâfirlere şöyle buyurur:) "Ey mücrimler! Bugün Mü'minlerden ayrılın.* Ey Âdemoğulları! Ben size demedim mi ki, şeytana ibâdet etmeyin (onun vesvesesine kapılmayın). Şüphesiz o, sizin için apaçık bir düşmandır.* Bana ibâdet edin. İşte doğru yol budur.* Yemin olsun ki şeytan, sizden birçok halkı dalâlete düşürdü. Hiç aklınızı kullanmadınız mı?*" İşte bu, size vaad olunan Cehennemdir.* Bugün inkârınız sebebiyle girin oraya!"

((الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٦٥))

65. O gün onların ağızlarını mühürleriz; yaptıklarını Bize elleri söyler ve ayakları da şahitlik eder.

İzah: Dünyâda iken işledikleri günahları mahşerde inkâr eden mücrimlerin, âzâları dile gelip o günahları işlediklerine dair şahitlik edecektir.

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَحَكَ فَقَالَ هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ أَضْحَكَ قَالَ قُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمَ قَالَ مِنْ مُحَاظَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ يَقُولُ يَا رَبِّ أَلَمْ تُجْرِنِي مِنَ الظُّلْمِ قَالَ يَقُولُ بَلَى قَالَ فَيَقُولُ فَإِنِّي لَا أَجِيزُ عَلَى نَفْسِي إِلَّا شَاهِدًا مِنِّي قَالَ فَيَقُولُ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ شَهِيدًا وَيَا كِرَامَ الْكَاتِبِينَ شُهودًا قَالَ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ

فَيَقَالَ لِأَرْكَانِهِ انْطِقِي قَالَتْ فَتَنْطِقُ بِأَعْمَالِهِ قَالَتْ ثُمَّ يَخْلَى بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلَامِ قَالَتْ فَيَقُولُ بُعْدًا لَكَ وَسُخْقًا فَعَنْكَنَ (كُنْتُ أَنَا ضِلَّ (م) عَنْ اِنْس)

Biz, bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında iken güldü de, "Neye güldüğümü biliyor musunuz?" buyurdu. "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedik. Bunun üzerine: "Kulun, Rabbine olan hitabından!" buyurdu ve sözüne şöyle devam etti. Kul: "Ey Rabbim! Sen beni zulümden korumadın mı?" der. Allah'û Teâlâ da: "Evet, korudum" buyurur. Kul da: "Fakat ben bugün kendime, kendimden başka bir kimsenin şâhit olmasını aslâ istemiyorum" der. Allah'u Teâlâ: "Bugün sana tek şâhit olarak nefsin, çok şâhit olarak da kirâmen kâtibîn melekleri kâfidir" buyurur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem devamla buyurdu ki: "Ağzına mühür vurulur ve diğer organlarına, "Konuş" denilir. Onlar kişinin amelini haber verirler. Sonra konuşma hususunda serbest bırakılır. Adam organlarına: "Yazıklar olsun size! Buradan defolun! Ben sizin için mücâdele etmişim" der.[1]

Yine Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

ثُمَّ يُقَالُ لَهُ الْآنَ نَبْعَثُ شَاهِدَنَا عَلَيْكَ وَتَفَكَّرُ فِي نَفْسِهِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْهَدُ عَلَيَّ فَيُخْتَمَ عَلَيَّ فِيهِ وَيُقَالُ لِفَخِذِهِ وَلَحْمِهِ وَعِظَامِهِ انْطِقِي فَخِذُهُ وَلَحْمُهُ وَعِظَامُهُ بِعَمَلِهِ وَذَلِكَ لِيُعْذَرَ مَنْ نَفْسِهِ وَذَلِكَ الْمُنَافِقُ وَذَلِكَ الَّذِي (يَسْخَطُ اللَّهُ عَلَيْهِ (م) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

.... Sonra ona şöyle denir: Şimdi, Biz sana karşı şâhidimizi göndereceğiz. O kendi kendisine benim aleyhime kim şâhitlik edecek diye düşünürken, ağzına mühür vurulur ve baldırına, etine, kemiklerine: "Konuş" denilir. Baldırı, eti, kemikleri yaptıklarını söylerler. Bunun böyle olmasının sebebi ise, kendi nefsinden şâhitler, dolayısıyla ileri sürebileceği bir mâzeretinin bırakılmamasıdır. Bu ise münâfık kişidir, Allah'ın kendisine gazap ettiği kişi budur.[2]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (17).

[2] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (16).

وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَى أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّى يُبْصِرُونَ (٦٦) وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَى (مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مَضِيًّا وَلَا يُرْجِعُونَ (٦٧) وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ (٦٨)

66-68. Eğer dileseydik, onların gözlerini silme kör ederdik de yollarını bulmak

için koşuşup dururlardı. Fakat nasıl görecektiklerdi?* Eğer dileseydik, oldukları yerde sûretlerini değiştirirdik de ne ileri gidebilirler, ne de geri dönebilirlerdi.* Biz kimi uzun ömürlü kılsak, yaratılıştaki geriye döndürürüz (gittikçe zayıflar ve çocuk gibi olur). Hiç düşünmezler mi?

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yaşlılığın getirdiği sıkıntılardan dolayı Allah'ı Teâlâ'ya sığınmıştır.

Bu hususta Sa'd b. Ebî Vakkas Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

تَعَوُّذُوا بِكَلِمَاتِ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَعَوَّذُ بِهِنَّ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبُخْلِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أُرَدَّ إِلَى أَرْدَلِ الْعُمُرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الْقَبْرِ (خ) عن سعيد عن أبيه

Şu kelimelerle Allah'a sığın ki, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de bu duâ kelimeleriyle Allah'a sığınır: "Allah'ım! Cimrilikten sana sığınırım. Korkaklıktan sana sığınırım. Ömrün ilerlediği âcizlik devresinden sana sığınırım. Dünyânın fitnesinden sana sığınırım. Kabir azâbından sana sığınırım." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Daavât 44.

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشُّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ (٦٩) لِيُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقِّ الْقَوْلُ عَلَى (الْكَافِرِينَ (٧٠)

69-70. Biz ona (Muhammed Aleyhisselâm'a) şiir öğretmedik. Bu ona yakışmaz da. Ona nâzil olan kitap, ancak bir öğüt ve apaçık bildiren Kur'ân'dır.* Diri olanları (kalbi diri olan Mü'minleri) uyarması ve kâfirlere vaad edilen azâbın gerçekleşmesi için Kur'ân'ı indirdik.

İzah: Kur'ân-ı Kerîm, apaçık bildiren bir kitaptır. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem onunla, kalbi diri olan Mü'minleri uyarır. Kâfirlere ise Cehennem azâbının hak olduğunu bildirir. Böylece kimse için bir bahane kalmaz.

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ (٧١) وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا (يَا أَكْلُونَ (٧٢) وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبٌ أَفَلَا يَشْكُرُونَ (٧٣)

71-73. Onlar, kendileri için bizzat kudretimizin eseri olarak yarattığımız hayvanları görmüyorlar mı? Üstelik bunlara sahiptirler.* Biz o hayvanları kendilerine boyun eğdirdik. Onlardan bir kısmını binek olarak kullanırlar, bir kısmını da yerler.* Onlar için bu hayvanlarda nice faydalar ve içilecek sütler

vardır. Hâlâ şükretmezler mi?

İzah: Allah'ı Teâlâ bu âyetlerde insanların emrine verilen bâzı evcil hayvanlardan bahsetmektedir. Onların bir kısmını binek olarak kullanırlar. At, katır ve eşek bu cinstendir. Diğer bir kısmının ise etini yerler. Koyun, keçi bu cinstendir. Bir kısmını ise her iki maksat için de kullanırlar. Deve de bu türdendir. Onlar için bu hayvanlarda daha nice menfaatler de vardır. Onların; yünlerinden, kıllarından, derilerinden ve sütlerinden istifâde ederler.

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهَةً لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَ (٧٤) لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُخَضَّرُونَ (٧٥) (فَلَا يَحْزُنُكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ (٧٦))

74-76. Kendilerine yardım edilir ümidiyle Allah'tan başkasını ilahlar edindiler.* O ilahlar, onlara yardım etmeye muktedir değildirler. Aksine kendileri, o ilahları koruyan askerlerdir.* Ey Resûlüm! Kâfirlerin sözleri seni mahzun etmesin. Şüphesiz Biz, onların gizlediklerini de biliriz, açığa vurduklarını da.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere putların mahşerde müşriklere hiçbir faydasının olmayacağına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

يَجْمَعُ اللَّهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَطَّلِعُ عَلَيْهِمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فَيَقُولُ أَلَا يَتَّبِعُ كُلُّ إِنْسَانٍ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ فَيَمَثُلُ لِصَاحِبِ الصَّلِيبِ صَلِيبُهُ وَلِصَاحِبِ النَّصَاوِيرِ تَصَاوِيرُهُ وَلِصَاحِبِ النَّارِ نَارُهُ فَيَتَّبِعُونَ ... (ت) (عن أبي هريرة)

"Mahşer günü Allah'ı Teâlâ insanları bir sahada toplayacak. Sonra âlemlerin Rabbi, onlara çıkarak buyurur ki: "Dikkat! Her insan ibâdet ettiğine tâbi olsun!" Bunun üzerine haça tapınmış olana tapındığı haçı temsil olunacak. Sûretlere tapınmış olana tapındığı sûretleri, ateşe tapınmış olana ateşi temsil olunacak ve böylece hepsi de dünyâda iken tapındıklarının arkasından gidecekler..."[1]

Yine bu hususta Sûre-i Nahl, Âyet 86-87 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 20.

أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ (٧٧) وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ (يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ (٧٨))

77-78. İnsan görmez mi ki, muhakkak Biz onu bir nutfе'den (sperm'den)

yarattık. O da Bize apaçık hasım oldu.* Kendini yarattığımızı unutup Bize misal getirdi ve "Çürümüş kemiği kim diriltir?" dedi.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre; bu âyetlerin nüzul sebebine dair şu hâdise anlatılmıştır:

Müşriklerden Âsî İbn-i Vâil, çakılların arasından bir kemik alıp eliyle onu parçalayarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve dedi ki:

أُحْيِي اللَّهَ هَذَا بَعْدَ مَا أَرَى؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ يُمِيتُكَ اللَّهُ ثُمَّ يُحْيِيكَ ثُمَّ يَدْخُلُكَ (جَهَنَّمَ قَالَ فَنَزَلَتْ الْآيَاتُ مِنْ آخِرِ بَيْتِ (ابْنِ كَثِيرٍ، التفسير القرآن العظيم عن ابن عباس

"Allah, şu gördüğün şeyi mi diriltecek?" Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, Allah'ı Teâlâ seni öldürür, sonra diriltir ve sonra da Cehenneme girdirir" buyurdu. İşte bu hâdise üzerine Yâsîn Sûresi'nin sonundaki bu âyetler nâzil olmuştur.[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 6, s. 593.

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ (٧٩) الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا (أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقَدُونَ (٨٠) أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ (الْعَلِيمُ (٨١) إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْءًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (٨٢)

79-82. Ey Resûlüm! De ki: "Onu ilk defa var eden diriltir. O, bütün yaratılanları çok iyi bilendir.* O, sizin için yeşil ağaçtan ateş yarattı, siz de ondan ateş tutuşturuyorsunuz.* Gökleri ve yeri yaratan Allah, onların mislini yaratmaya muktedir değil midir? Evet, muktedirdir. O, her şeyi yaratandır ve her şeyi bilendir.* Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri o şeye sâdece "Ol" demekten ibârettir, o da hemen olur.

İzah: Bir kâfir, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Acaba ben bu çürümüş kemiği ufalayıp rüzgâra karşı savuracak olursam, senin görüşüne göre, Allah bunu tekrar îade eder mi?" diye söylemiş, bunun üzerine de, "Onu ilk defa var eden diriltir..." diye devam eden Sûre-i Yâsîn, Âyet 79 nâzil olmuştur.

Allah'ın dilemesiyle her şeyin olduğuna dair Ebû Zerr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Kudsi'de, şöyle buyrulmuştur:

يَقُولُ يَا عِبَادِي كُلُّكُمْ مُذْنِبٌ إِلَّا مَنْ عَافَيْتُ فَسَلُونِي الْمَغْفِرَةَ فَأَغْفِرَ لَكُمْ وَمَنْ عَلِمَ مِنْكُمْ أَنِّي ذُو قُدْرَةٍ عَلَى

الْمَغْفِرَةِ فَاسْتَغْفِرْنِي بِقُدْرَتِي غَفَرْتُ لَهُ وَكَلَّمْتُ ضَالَّ إِلَّا مَنْ هَدَيْتُ فَسَلُونِي الْهَدَىٰ أَهْدِكُمْ وَكَلَّمْتُ فَقِيرٌ إِلَّا مَنْ أَغْنَيْتُ فَسَلُونِي أَرْزُقْكُمْ وَلَوْ أَنَّ حَيِّكُمْ وَمَيِّتَكُمْ وَأَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَرَطْبَكُمْ وَيَابِسَكُمْ اجْتَمَعُوا فَكَانُوا عَلَى قَلْبٍ أَنْتَقَى عَبْدٌ مِنْ عِبَادِي لَمْ يَزِدْ فِي مُلْكِي جَنَاحَ بَعُوضَةٍ وَلَوْ اجْتَمَعُوا فَكَانُوا عَلَى قَلْبٍ أَشَقَى عَبْدٌ مِنْ عِبَادِي لَمْ يَنْقُصْ مِنْ مُلْكِي جَنَاحَ بَعُوضَةٍ وَلَوْ أَنَّ حَيِّكُمْ وَمَيِّتَكُمْ وَأَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَرَطْبَكُمْ وَيَابِسَكُمْ اجْتَمَعُوا فَسَأَلَ كُلُّ سَائِلٍ مِنْهُمْ مَا بَلَغَتْ أُمْنِيَّتُهُ مَا نَقَصَ مِنْ مُلْكِي إِلَّا كَمَا لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ مَرَّ بِشَفَةِ الْبَحْرِ فَعَمَسَ فِيهَا إِبْرَةً ثُمَّ نَزَعَهَا (ذَلِكَ بِأَنِّي جَوَادٌ مَاجِدٌ عَطَائِي كَلَامٌ إِذَا أَرَدْتُ شَيْئًا فَإِنَّمَا أَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ) (هـ عن أبي ذر

Allah'ı Teâlâ buyuruyor ki: "Ey kullarım! Benim affettiklerimin dışında hepiniz günahkârsınız. Öyleyse Benden bağışlanma dileyin de sizi bağışlayayım. Sizden her kim mağfiret sahibi olduğumu bilir de kudretimle Benden bağışlanmasını dilerse, onu bağışlarım. Benim hidâyete erdirdiklerim hâriç, hepiniz dalâlettesiniz. Bu sebeple Benden hidâyet isteyiniz ki, size hidâyet edeyim. Benim zengin kıldığımdan başka, hepiniz fakırsınız. Bu nedenle Benden rızık isteyiniz, sizi rızıklandırayım. Eğer hayatta olanınız, ölmüş olanınız, önce gelenleriniz, sonra gelenleriniz, yaş olanınız ve kuru olanınız, kullarımdan en takvâ adamın kalbi üzere toplansanız, Benim mülkümde bir sivrisinek kanadı kadar bir şey artırmaz. Şâyet onlar toplanıp da kullarımdan en şerli kulumun kalbi üzerinde olsalar da, Benim mülkümde bir sivrisinek kanadı kadar bir şey eksilmez. Eğer hayatta olanınız, ölmüş olanınız, önce gelenleriniz, sonra gelenleriniz, yaş olanınız ve kuru olanınız, toplanıp da her biri hatırından geçen bütün ihtiyaç ve isteklerini Benden dilese, onların bütün dileklerini yerine getirmem, benim mülkümde ancak birinizin deniz kenarından geçip de iğnesini denize sokup çıkarması ile deniz suyunu eksilttiği kadar eksiltir. Benim mülkümde bir şey eksilmemesinin sebebi şudur: Muhakkak ki Ben, çok cömerdim, keremim boldur, dilediğimi yaparım. Benim vermem, bir sözden ibârettir. Bir şeyin olmasını dilediğim zaman, ona sâdece "Ol" derim. O da hemen olur."[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "O, sizin için yeşil ağaçtan ateş yarattı, siz de ondan ateş tutuşturuyorsunuz" diye buyrulmaktadır. Bâzı müfessirler, burada adı geçen yeşil ağaçtan maksadın, "Merh" ve "Afar" diye adlandırılan, Hicaz topraklarında yetişen iki ağaç olduğunu söylemişlerdir. Çöllerde gezip duran Araplar; "Merh" ve "Afar" denilen ağaçları birbirine sürterek bu şekilde ateş yakarlardı. İşte yaş olan bir ağaçtan, öyle kızgın bir ateşin çıkması, Allah'ı Teâlâ'nın büyük bir kudret eseridir.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 30.

(فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ) ٨٣)

83. Her şeyin mülkü ve tasarrufu kudret elinde olan Allah, noksan sıfatlardan uzaktır. Hepiniz O'na döndürüleceksiniz.

37-SÂFFÂT SÛRESİ

Bu sûre 182 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmi, ilk âyetinde geçen "Saf saf dizilenler" anlamına gelen "Sâffât" ifadesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالصّٰفّٰتِ صَفًّا (۱) فَالزّٰجِرٰتِ زَجْرًا (۲) فَالتّٰلِیّٰتِ ذِکْرًا (۳) اِنَّ اِلٰهَكُمْ لَوٰحِدٌ (۴))

1-4. (İbâdet için) saf saf dizilenlere* kötülüklerden menedenlere* Allah'ın zikrinde devamlı olanlara yemin olsun ki,* şüphesiz sizin ilahınız birdir.

İzah: "(İbâdet için) saf saf dizilenler"den maksat, meleklerdir. Onlar kulluk makâmında mertebelerince saf saf durur, cemaat halinde toplanır ve Allah'a kullukta bulunurlar. "Kötülüklerden menedenler"den maksat da, Meleklerdir. Onlar şeytanları defetmeye çalışırlar, Mü'minleri ruhânî ilhamlarıyla hayra ve iyiliğe teşvik ederler. "Allah'ın zikrinde devamlı olanlar"dan maksat ise, Allah'ı Teâlâ'nın zikir ve tesbihinde devam eden ve semâvi kitapları Peygamberlere getirmiş olan Melâike-i Kirâm'dır.

İkinci bir mânâ olarak şöyle de denilmiştir: "(İbâdet için) saf saf dizilenler"den maksat, namazlarda saf saf dizilen Müslümanlardır. Bunların Allah katında büyük mertebeleri vardır. Bir de bu zâtlardan maksat, Allah yolunda din düşmanlarına karşı saf saf dizilen İslâm mücâhitleridir. "Kötülüklerden menedenler"den maksat da, insanları irşâda çalışarak onları yasaklardan menetmeye gayret eden Peygamberler ve âlimlerdir. "Allah'ın zikrinde devamlı olanlar"dan maksat ise, Allah'ın zikir ve tesbihinde devamlı olan, Kur'ân okumaya devam edip hükümlerine riâyet eden Müslümanlardır.

İşte bu âyetlere verilen mânâların hepsi de haktır. Başka mânâları da olabilir. Vâllâhu a'lem bi's-savâb (Doğruyu en iyi bilen Allah'tır).

(رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ الْمَشَارِقِ) (۵)

5. O, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbidir. Ve doğuların Rabbidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ; göklerin, yerin ve her ikisi arasındaki mevcûdâtın Rabbi olduğunu söylemekte ve daha sonra da doğuların Rabbi diye ikinci bir hâdiseden bahsetmektedir.

Allah’u Teâlâ, bütün kainatı yarattı ve bu kâinatı belli bir düzen içinde devam ettirmektedir. Güneşin, ayın, dünyânın, yıldızların belli yörüngelerinin olması ve bu yörüngelerde hareket etmeleri, güneşin ve ayın, sürekli doğup batması; dünyâ kurulduğundan kıyâmete kadar da hassas bir şekilde bu düzenin hiç bozulmadan devam edecek olmasıdır. İşte Allah’u Teâlâ: "Doğuların Rabbidir" diye geçen ifadesi ile bu düzen ve döngüden bahsetmiş olabilir.

Ayrıca şu anlam da verilebilir; doğudan maksat, güneşin doğduğu yerdir. Dolayısıyla doğu ile güneş kastedilmiştir. Güneş de hayat için gerekli olan en önemli varlıktır. Güneşin olduğu ve hiç kimsenin bilmediği, içinde hayat olan farklı dünyâlar için Allah’u Teâlâ, "Doğular" diye bu çoğul ifadesini kullanmış ve farklı güneş sistemlerinden bahsetmiş olabilir. Vâllâhu a’lem bi’s-savâb (Doğruyu en iyi bilen Allah’tır).

Nitekim başka âlemlerin olduğuna dair nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا جِبْرِيلُ إِنِّي خَلَقْتُ أَلْفَ أَلْفِ أُمَّةٍ لَا تَعْلَمُ أُمَّةٌ إِنِّي خَلَقْتُ سِوَاهَا لَمْ أَطْلِعْ عَلَيْهَا اللَّوْحَ الْمَحْفُوظَ وَلَا صَرِيرَ الْقَلَمِ إِنَّمَا أَمْرِي لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْتُ أَنْ أَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ وَلَا تَسْبِقُ الْكَافُ النَّوْنُ (الدِّيلْمِي عَنْ ابْنِ عَمْرٍ)

Allah’u Teâlâ buyurdu ki: "Ey Cebrâil! Bir milyon muhtelif millet yarattım. Hiçbir millet kendinden başkasını yarattığımı bilmez. Onlara Levh-i Mahfuz’u göstermedim. Kalemin hareketine de muttali kılmadım. Ben bir şeyin olmasını dilediğim zaman, ona sâdece "Ol" derim, o da hemen oluverir. Kef, Nûn’u katiyyen geçemez."[1]

Bu Hadis-i Kudsî’de Allah’u Teâlâ, bir milyon muhtelif millet yarattığından ve hiçbirinin diğerlerinden haberdar olmadığından bahsetmektedir. İşte "Doğuların Rabbidir" ifadesi de bu bilinmeyen milletlerin hepsinin Rabbidir, anlamına gelebilir. Bu milletlerin nerede ve kimler olduğunu kimse bilemez. Bu ancak Allah’u Teâlâ’nın ilmindedir.

Bu hususta Vehb b. Münebbih Rahimehullah şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ أَلْفَ عَالَمٍ الدُّنْيَا عَالَمٌ مِنْهَا

"Aziz ve Celil olan Allah'ın, on sekiz bin âlemi vardır ve dünyâ da bu âlemlerden bir tanesidir." Hattâ bu konuda Sahâbe-i Kirâm'dan Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِلَّهِ أَرْبَعِينَ أَلْفَ عَالَمٍ الدُّنْيَا مِنْ شَرْفِهَا إِلَى غَرْبِهَا عَالَمٌ وَاحِدٌ

"Allah'u Teâlâ'nın, kırk bin âlemi vardır. Doğusundan batısına dünyâ, tek bir âlemdir." [2]

Bu husus Sûre-i Rahmân, Âyet 17'de de: "O, iki doğunun Rabbidir ve iki batının Rabbidir" diye geçmektedir. Fahreddin er-Râzi Hazretleri, "Tefsir-i Kebir" adlı eserinde, bu Âyet-i Kerîme hakkında şu görüşe yer vermektedir:

- Tesniye (iki), derleyici iki türe işârettir. Çünkü her şey, iki kısımda derlenir, toplanır. Buna göre Hakk Teâlâ sanki: "Güneşin doğusunun ve Güneşin dışında kalanların Rabbi..." demek istemiştir. O halde, âyette bahsedilen, "İki doğu" her şeyi içine alan bir ifade olur. Yahut da şöyle denebilir: "Allah'u Teâlâ; güneşin, ayın ve insanın bunlar dışında farz edebileceği her şeyin, doğusunun ve batısının Rabbidir." O halde âyetteki bu tesniye (iki), çoğul mânâsındadır.

Bu âyetler hakkında daha farklı görüşlerde öne sürülmüştür. En doğrusunu Allah'u Teâlâ bilir.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 330/7.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 1, s. 138.

إِنَّا زَيْنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ (٦) وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ (٧) لَا يَسْمَعُونَ إِلَى الْمَلَأِ الْأَعْلَى (٨) وَيُقَذَّفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ (٩) دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ (١٠) إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ (١١)

6-10. Şüphesiz Biz, yakın olan göğü ziynetle, yıldızlarla süsledik.* Ve onu itaatten çıkan her şeytandan koruduk.* Şeytanlar, Mele-i A'lâ'nın sözünü dinleyemezler. Her taraftan taşlanırlar,* kovulup atılırlar ve (âhirette) onlar için devamlı bir azap da vardır.* Onlardan, meleklerin kelâmını kapanı da parlak ateş parçası tâkip eder ve ona yetişir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen "Mele-i A'lâ", lafız olarak en yüksek topluluk anlamına gelir, kastedilen meleklerdir. Gökyüzünde bulundukları için kendilerine bu sıfat verilmiştir.

Allah’u Teâlâ: "Ve (âhirette) onlar için devamlı bir azap da vardır" diye buyurarak, şeytanlara dünyâdaki azaptan başka âhirette de devamlı bir azâbın olacağını beyan etmektedir. Şeytanların dünyâdaki azâbı; Allah’ın katından kovulmasıdır. Yani meleklerle hocalık yaparken bu yüce mevkiiden Allah’ın emrine karşı geldiği için yetkilerinin elinden alınarak lânet toku boynuna geçirilip, yeryüzüne sürülmesidir. Yeryüzünden göğe çıkmaya çalıştığında da oradan ona taş atılarak cezalandırılmaktadır. Âhirette göreceği azap ise ebedî ve daha şiddetlidir.

Şeytanların semâda melekler tarafından kovulması Sûre-i Hicr, Âyet 16-18’de de şöyle geçmektedir:

"Şüphesiz Biz, semâda burçlar yarattık ve ibretle bakanlar için onu süsledik.* Onu, kovulmuş her şeytandan koruduk.* O şeytanlardan kulak hırsızlığı edene de, apaçık bir ateş alevi yetiştirdi."

فَاسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ مَنِ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ (١١) بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ (١٢) وَإِذَا (١٣) دُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ (١٤) وَقَالُوا إِنَّا لَا سِحْرَ مُبِينٍ (١٥) وَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا إِنَّا لَمَبْعُوثُونَ (١٦) أَوَابُوا نَا الْأَوَّلُونَ (١٧)

11-17. Ey Resûlüm! Onlara (dirilmeyi inkâr eden müşriklere) sor: "Kendilerini yaratmak mı daha zor, yoksa diğer bütün yarattıklarımızı mı?" Şüphesiz Biz, onları yapışkan çamurdan yarattık.* Ey Resûlüm! Doğrusu sen (onların inkârlarına) şaştın, onlar ise seninle alay ederler.* Onlara öğüt verildiği zaman, öğüt almazlar.* Bir mûcize görseler, alay ederler* ve derler ki: "Bu sihirden başka bir şey değildir.* Biz ölüp toprak ve kemik olduktan sonra mı dirileceğiz? * Önceki babalarımız da mı dirilecek?"

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "Ey Resûlüm! Doğrusu sen (onların inkârlarına) şaştın, onlar ise seninle alay ederler" diye buyrulmaktadır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, müşriklere Allah’ın bir olduğunu ve kendisinin hak Resûl olduğunu söylediğinde, o müşrikler söylediklerinin doğru olduğunu ispat etmesi için kendisinden mûcize istemişlerdir. Peygamber Efendimiz de; ayın ikiye bölünmesi, diktiği hurma fidanlarının anında büyüyerek meyve vermesi, yanmış

olan bir hurma ağacının tekrar yeşerip hurma vermesi, suyu çekilmiş olan kuyunun, duâ edince suyunun ağzından taşması gibi çok sayıda Allah'ın varlığını ve kudretini gösteren mûcizeler göstermiştir. Buna rağmen îmandan yüz çevirerek küfründe ısrarla inat eden o müşriklerin hâlini görünce, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem çok şaşırılmış ve hayret etmiştir. Müşrikler ise, gördükleri çok sayıda bu gibi mûcizelere rağmen, "Bunlar sihirdir" diyerek Peygamber Efendimiz ile alay etmişlerdir.

قُلْ نَعَمْ وَأَنْتُمْ دَاخِرُونَ (١٨) فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ (١٩) وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا مَآذَا يَوْمُ الدِّينِ (٢٠) ((٢١) مَآذَا يَوْمُ الدِّينِ الْفَصْلُ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ (٢١))

18-21. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: "Evet, hepiniz zelil olarak dirilirsiniz."* O ancak korkunç bir sesten (Sûr'un üflenmesinden) ibârettir. Onlar o zaman (dirilip, haklarında ne olacağına) bakar dururlar* ve derler ki: "Eyvah bize! İşte bu, cezâ günüdür."* Onlara: "İşte bu, sizin yalanladığınız hakkı bâtıldan ayırma günüdür" denir.

أَحْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ (٢٢) مِنْ دُونِ اللَّهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ (٢٣) ((٢٤) مَا لَكُمْ لَا تَتَّصِرُونَ (٢٥) بَلْ هُمْ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ (٢٦))

22-26. Allah'ı Teâlâ, meleklerine şöyle buyurur: "Toplayın o kâfirleri, onlarla işbirliği yapanları ve taptıkları şeyleri;*Allah'tan başka taptıklarını. Artık onlara Cehennemini yolunu gösterin.* Onları tutuklayın, çünkü onlar sorguya çekileceklerdir."* Onlara: "Niçin birbirinize yardım etmiyorsunuz?" denir.* Bilakis onlar, bugün boyun eğmişlerdir.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَجْمَعُ اللَّهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يَطَّلِعُ عَلَيْهِمْ رَبُّ الْعَالَمِينَ فَيَقُولُ أَلَا يَتَّبِعُ كُلُّ إِنْسَانٍ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ فَيَمْتَلِكُ لِصَاحِبِ الصَّلِيبِ صَلَيبُهُ وَلِصَاحِبِ التَّصَاوِيرِ تَصَاوِيرُهُ وَلِصَاحِبِ النَّارِ نَارُهُ فَيَتَّبِعُونَ ... (ت) (عن أبي هريرة)

"Mahşer günü Allah'ı Teâlâ insanları bir sahada toplayacak. Sonra âlemlerin Rabbi, onlara çıkarak buyurur ki: "Dikkat! Her insan ibâdet ettiğine tâbi olsun!" Bunun üzerine haça tapınmış olana tapındığı haçı temsil olunacak. Sûretlere tapınmış olana tapındığı sûretleri, ateşe tapınmış olana ateşi temsil olunacak ve böylece hepsi de dünyâda iken tapındıklarının arkasından gidecekler..."[1]

Yine bu âyetler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ دَاعٍ دَعَا إِلَى شَيْءٍ إِلَّا كَانَ مَوْفُوفًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا زِمًا بِهِ لَا يُفَارِقُهُ وَإِنْ دَعَا رَجُلٌ رَجُلًا ثُمَّ قَرَأَ قَوْلَ (اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ) {وَقَفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ} (ت) عن انس بن مالك

"Bir dâvetçi bir şeye dâvet ettiği zaman, mahşer günü tutuklanacak ve ondan ayrılmayacaktır, hattâ bir kimse bir kimseyi değişik bir şeye çağırırsa bile.Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onları tutuklayın, çünkü onlar sorguya çekileceklerdir."* Onlara: "Niçin birbirinize yardım etmiyorsunuz?" denir, diye geçen Sûre-i Sâffât, Âyet 24-25'i okudu.[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 20.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 38.

وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ (٢٧) قَالُوا إِنَّا كُنْتُمْ تُتَابِعُونََنَا عَنِ الْيَمِينِ (٢٨) قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا (٢٩) وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ (٣٠) فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنا إِنَّا لَدَائِقُونَ (٣١) فَاعْوَيْنَاكُمْ إِنَّا كُنَّا غَاوِينَ (٣٢) فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ (٣٣) إِنَّا كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ (٣٤) ((

27-34. Ve onlar, birbirlerine yönelerek tartışırlar.* Tâbi olanlar, önderlerine: "Siz bize sağ taraftan (iyilik vaadiyle) gelirdiniz" derler.* Onlar da derler ki: "Hayır, siz Mü'min kimseler değildiniz.* Bizim sizin üzerinize (irâdenizi kaldıracak) bir hâkimiyetimiz de yoktu. Bilakis siz, azgın bir kavimdiniz.* Bu yüzden Rabbimizin azap vaadi, bize hak oldu. Şüphesiz biz, o azâbı mutlaka tadacağız.* Sizi azdırdık, çünkü biz azgın kimselerdik (bize uymasaydınız)" derler.* Şüphesiz o gün, onların hepsi azapta ortaklırlar.* İşte Biz, mücrimlere böyle yaparız.

إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ* (٣٥) وَيَقُولُونَ إِنَّا لَنَتَارِكُوا الْهَيْتَا لِشَاعِرٍ مَجْنُونٍ (٣٦) ((بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ (٣٧) إِنَّكُمْ لَدَائِقُوا الْعَذَابِ الْأَلِيمِ (٣٨) وَمَا تَجْزُونَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ* (٣٩) ((

35-39. Onlara siz de, "Lâ ilâhe illallâh!" deyin denilse, kibirlerinden dolayı diyemezler.* Onlar: "Biz, mecnun bir şâir için ilahlarımızı terk mi edelim?" derler.* Hayır! O, mecnun bir şâir değildir. O, hakka dâvet ve hidâyet için geldi ve önceki Peygamberleri tasdik etti.* Şüphesiz ki siz, elim azâbı tadarsınız.* Siz

ancak yaptıklarınızın cezâsını görürsünüz.

İzah: "Lâ ilâhe illallâh" sözü hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَدُّوا إِيمَانَكُمْ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ نُجَدُّ إِيمَانَنَا قَالَ أَكْثَرُوا مِنْ (قَوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) (حم ك عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "İmanınızı yenileyin" diye buyurdu. "Yâ Resûlallah! İmanımızı nasıl yenileriz?" diye sorulunca, şöyle buyurdu: "Lâ ilâhe illallâh sözünü çok söyleyin."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8353; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 7766; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 1768.

إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ (٤٠) أُولَٰئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ (٤١) فَوَاكِهٌ وَهُمْ مُكْرَمُونَ (٤٢) فِي جَنَّاتٍ (٤٣) النَّعِيمِ (٤٤) عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ (٤٤) يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ (٤٥) بَيضَاءُ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ (٤٦) لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ (٤٧) وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ (٤٨) كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ (٤٩) (

40-49. Lâkin Allah'ın ihlaslı kulları azap görmezler.* Onlar için Cennette belli rızık,* meyveler vardır. Ve onlar ikram olunmuşlardır;* Naîm Cennetlerinde.* Onlar tahtlar üzerinde karşı karşıya otururlar.* Onların etrafında pınarlardan kaynayan şarapla dolu kâseler dolaştırılır.* O şarap, gâyet saf ve içenler için lezizdir.* O şarapta sarhoşluğun verdiği sersemlik gibi bir sıkıntı yoktur. İçenler sarhoş da olmazlar.* Ve onların yanında, kocalarından başka kimseye bakmamış hûruliyn vardır.* O hûriler, saklı yumurtalara benzerler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de, Cennet-i Naîm'deki hûrilerin saklı yumur-talara benzetilmesi, Arap âdetlerine göredir. Yani kapalı olup hiç kimsenin görmediği anlamına gelmektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَا أَوَّلُ النَّاسِ خُرُوجًا إِذَا بُعِثُوا وَأَنَا خَاطِبُهُمْ إِذَا وَفَدُوا وَأَنَا مُبَشِّرُهُمْ إِذَا أَيْسُوا لِوَاءِ الْحَمْدِ يَوْمَئِذٍ بِيَدِي وَأَنَا أَكْرَمُ وَلَدِ آدَمَ عَلَى رَبِّي وَلَا فَخْرَ يَطُوفُ عَلَيَّ أَلْفُ خَادِمٍ كَأَنَّهُنَّ الْبَيْضُ الْمَكْنُونُ أَوْ اللُّلُؤُ الْمَكْنُونُ (دلائل النبوة عن انس)

"İnsanların, mahşer yerine getirilecekleri zaman kabrinden ilk çıkan benim,

insanların hatipleri benim, ümitlerini kestikleri zaman müjdecileri benim, Livâ'ul-Hamd Sancağı o gün benim elimdedir. Allah katında Âdemoğlunun en şereflişi benim. Bunları övmek için söylemiyorum, hakikat budur.”[1] Saklı yumurtalar veya saklı inciler gibi olan bin hizmetçi bana hizmet edecektir.”[2]

Bu sayılan nîmetler, Cennet-i Naîm’e girenler içindir. Cennetler içerisindeki en yüksek makam olan Cennet-i Naîm ve orayı kazananların özellikleri ve mükâfatlarına dair geniş bilgi için Sûre-i Yûnus, Âyet 26 ve Sûre-i Vâkıa, Âyet 11-12’nin izahlarına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 2.

[2] Beyhakî, Delâil’ün-Nübüvve, Hadis No: 2233; İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 7, s. 15.

فَاقْبَلْ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ (٥٠) قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ (٥١) يَقُولُ أَتِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ (٥٢) إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا فَإِنَّا لَمَدِينُونَ (٥٣) قَالَ هَلْ أَنْتُمْ مُطْلِعُونَ (٥٤) قَاطِعَ فَرَاةٍ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ (٥٥) قَالَ تَاللَّهِ إِن كِدْتَ لَتُرْدِينِ (٥٦) وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنْتُ مِنَ الْمُخْضِرِينَ (٥٧) (أَفَمَا نَحْنُ بِمَبْتَئِينَ (٥٨) إِلَّا مَوْتَتَنَا الْأُولَى وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ (٥٩) إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (٦٠)

50-60. Cennet ehli, dönüp birbiriyle konuşurlar.* İçlerinden biri der ki: "Benim bir dostum vardı.* O bana derdi ki: "Sen dirilmeyi tasdik edenlerden misin?*" Öldükten, toprak ve kemik olduktan sonra dirilir, cezâ görür müyüz?*" Sonra o kişi, Cennetteki arkadaşlarına: "Size onun hâlini göstereyim mi?" der.* Ve bakıp, dostunu Cehennemde ortasında görür.* Der ki: "Tallâhi! Sen beni az kaldı azdıracaktın.* Eğer Rabbimin nîmeti olmasaydı, mutlaka ben de şimdi seninle beraber Cehennemde olacaktım"* Sonra o kişi, Cennetteki arkadaşlarına dönüp der ki: "Biz bu nîmette dâim miyiz? Artık ölmez miyiz?*" Dünyâdaki ölümden başka ölüm görmez, kâfirler gibi azap da olmaz mıyız?*" Allah’u Teâlâ da buyurur ki: "Şüphesiz ki, büyük kurtuluş budur."

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "Cennet ehli, dönüp birbiriyle konuşurlar" diye buyrulmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ اسْتَأْذَنُوا إِلَى الْإِخْوَانِ فَيَجِيءُ سَرِيرٌ هَذَا حَتَّى يُحَازِيَ سَرِيرَ هَذَا فَيَتَحَدَّثَانِ فَيَتَكَلَّمُ هَذَا وَيَتَكَلَّمُ هَذَا فَيَتَحَدَّثَانِ بِمَا كَانَا فِي الدُّنْيَا فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: يَا فُلَانُ نَدَّرِي أَيَّ يَوْمٍ غَفَرَ اللَّهُ لَنَا يَوْمَ كُنَّا (فِي مَوْضِعٍ كَذَا وَكَذَا فَدَعَوْنَا اللَّهَ فَغَفَرَ لَنَا) (البزار عن انس)

Cennet ehli Cennete girdiği zaman kardeşlerini görmeyi arzularlar. Birinin tahtı diğerinin tahtı hizasına ulaşınca kadar gelir, birbirleriyle konuşurlar. O ve diğeri tahtlarına yaslanır ve dünyâda iken içinde bulundukları durumu konuşurlar. Biri arkadaşına: "Allah'ı Teâlâ'nın bizi bağışladığı gün hangisidir biliyor musun? Bir gün filan filan yerdeydik de Allah'a duâ etmiştik, işte o gün bizi bağışladı" der.[1]

Âhiret hayatının ebedîliğine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُوتَى بِالْمَوْتِ كَهَيْئَةِ كَبْشٍ أَمْلَحَ فَيُنَادِي مُنَادٍ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ فَيَسْرِبُونَ وَيَنْظُرُونَ فَيَقُولُ هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ وَكُلُّهُمْ قَدْ رَأَوْهُ ثُمَّ يُنَادِي يَا أَهْلَ النَّارِ فَيَسْرِبُونَ وَيَنْظُرُونَ فَيَقُولُ هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ وَكُلُّهُمْ قَدْ رَأَوْهُ فَيُدْبِحُ ثُمَّ يَقُولُ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ وَيَا أَهْلَ النَّارِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ ثُمَّ قَرَأَ {وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ} (خ م عن ابى سعيد الخدرى)

Mahşer günü, Cennet ehli Cennete ve Cehennem ehli de Cehenneme sevk olunduktan sonra ölüm, akli karalı alaca bir koç sûretinde getirilir. Bir Münâdi: "Ey Cennet ehli!" diye çağırır. Cennetlikler hemen başlarını uzatıp bakarlar. Münâdi onlara: "Siz bunu tanıyor musunuz?" diye sorar. Onlar da: "Evet, o ölümdür" derler. Sonra Münâdi: "Ey Cehennem ehli!" diye yüksek sesle çağırır. Onlar da başlarını uzatıp bakarlar. Münâdi onlara: "Siz bunu tanıyor musunuz?" diye sorar. Onlar da: "Evet, bu ölümdür" derler. Bunun üzerine koç şeklinde olan ölüm boğazlanır. Sonra Münâdi: "Ey Cennet ehli! Artık ebedîlik vardır, ölüm yoktur. Ey Cehennem ehli! Artık ebedîlik vardır, ölüm yoktur" der. Bundan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ey Habîbim! Sen onları, pişmanlık günü ile uyar. O gün her şey bitmiş, iş işten geçmiş olacaktır..."[2] diye geçen âyeti okudu ve sözüne devamla; işte bunlar, âhiret ahvâlinden gâfil olanlar; ehl-i dünyâdır" buyurdu.[3]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 435. Yine bu hususta bakınız: Sûre-i Tûr, Âyet 24-28.

[2] Sûre-i Meryem, Âyet 39.

[3] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1715; Sahih-i Müslim, Cennet 13 (40).

لِمِثْلِ هَذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ (٦١) أَذَلِكَ خَيْرٌ نَزُلًا أَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ (٦٢) إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ (٦٣))
 إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فَيَبِي أَصْلُ الْجَحِيمِ (٦٤) طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رُؤُوسُ الشَّيَاطِينِ (٦٥) فَإِنَّهُمْ لَكَالُونَ مِنْهَا فَمَالِؤْنَ
 مِنْهَا الْبُطُونَ (٦٦) ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِنْ حَمِيمٍ (٦٧) ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى الْجَحِيمِ (٦٨) إِنَّهُمْ أَلْفَوْا
 () أَبَاءَهُمْ ضَالِّينَ (٦٩) فَهُمْ عَلَى آثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ (٧٠)

61-70. Amel edenler, bunun gibi nîmetlere nâil olmak için amel etsinler.* Bu ziyâfet mi hayırlıdır? Yoksa (meyvesi Cehennem ehli için hazırlanan) zakkum ağacı mı?* Şüphesiz ki, zakkum ağacını zâlimler için fitne (dünyâda imtihan ve âhirette azap) kıldık.* Bu ağaç, Cehennemin dibinde biter;* tomurcukları (çirkin ve korkunç olmak itibariyle) şeytan başına benzer.* Cehennem ehli, ondan yerler ve onunla karınlarını doldururlar,* üzerine de vücutlarından akan kan ve irin ile karışık kaynar su içerler.* Sonra onların dönüp varacakları yer, şüphesiz yine Cehennemdir.* Çünkü onlar, babalarını azgın buldular* ve onların izine uymada sürat gösterdiler.

İzah: Zakkum ağacı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ أَنَّ قَطْرَةً مِنَ الزَّقُّومِ قُطِرَتْ فِي دَارِ الدُّنْيَا لَأَفْسَدَتْ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا مَعَايِشَهُمْ فَكَيْفَ بِمَنْ يَكُونُ طَعَامَهُ (ت)
 (عن ابن عباس)

"Eğer Cehennem yiyeceği olan zakkumdan dünyâya bir damla damlatılsaydı, dünyâ halkının yaşantısını mahvederdi. Artık zakkumdan başka yiyeceği olmayan Cehennem ehlinin hâli nasıl olur?"[1]

Zakkum ağacının dünyâdaki imtihan hâli hakkında da Sûre-i İsrâ, Âyet 60'ın izahına bakınız.

Yine bu âyetlerde geçtiği üzere, Cehennemliklerin içeceği su ile ilgili olarak Ebû Umâme Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onların önlerinde de Cehennem vardır. Orada onlara irinli sudan içirilir.* Onlar o sıvıyı yudumlamaya çalışırlar, fakat boğazından geçmez..."[2] diye geçen âyetleri okudu ve buyurdu ki:

يُقَرَّبُ إِلَى فِيهِ فَيَكْرَهُهُ فَإِذَا أُدْنِيَ مِنْهُ شَوَى وَجْهَهُ وَوَقَعَتْ فَرْوَةٌ رَأْسِهِ فَإِذَا شَرِبَهُ قَطَعَ أَمْعَاءَهُ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ دُبُرِهِ يَقُولُ اللَّهُ {وَسَقُوا مَاءَ حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ} وَيَقُولُ {وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ} (ت) عن ابى امامة

"Bu su, ağzına yaklaştırılır fakat ondan tiksindir. Kendisi ona yaklaşacak olursa, yüzünü yakar ve başındaki saçlar o suyun içerisine düşer. O suyu içecek olursa, bağırsaklarını parçalar ve dübüründen çıkar. Allah'ı Teala, "... Bunlara nâil olanlar, ateşte ebedî olup kaynar sular içirilerek bağırsakları parçalanan kimseler gibi midir?"[3] Ve "...Eğer susuzluktan feryad edip yardım isterlerse, onlara yüzleri yakıp kavuran erimiş maden gibi bir su verilir. O ne kötü bir içecektir ve bulundukları yer ne kötüdür"[4] diye buyurmaktadır.[5]

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de: "Sonra onların dönüp varacakları yer, şüphesiz yine Cehennemdir.* Çünkü onlar, babalarını azgın buldular* ve onların izine uymada sürat gösterdiler" diye buyrulmaktadır. Bu âyetlerden anlaşılan; İslâm'ın dışında olanların hepsi, küfür üzere olup ebedî Cehennemliktir. Bir kimse Hristiyan, Yahudi veya İslâm'ın dışında hangi dinden olursa olsun, azgın olan babalarının yolundan gidip onlara tâbi olursa, onlar gibi Cehennemlik olur. Bu kimse aklını ve irâdesini kullanmayarak nefesine hoş geleni yaptığı için Cehenneme girer. Allah'ı Teâlâ âdildir, hiç kimseye haksızlık yapmaz. Her anadan doğan İslâm üzere doğar, buluşa erdiği zaman, hakkı bâtıldan ayırması gerekir. Aksi halde küfür üzerine olan babaları gibi sonuçlarına katlanır ve Cehenneme girerler.

Bir kişi Müslüman memleketinde, Müslüman aileden dünyâyâ geldiği halde, nefesine uyup küfrü seçebiliyor. Mesalâ: Âdem Aleyhisselâm'ın oğlu Kâbil, babasına âsi gelerek kardeşi Hâbil'i haksız yere öldürdü. Nûh Aleyhisselâm'ın hanımı[6] ve oğlu Kenan[7], ona âsi gelerek helâk oldular. Lût Aleyhisselâm'ın hanımı da ona âsi gelerek kâfir olan kavmiyle birlikte helâk oldu.[8] Görüldüğü üzere, bir Peygamberin oğlu veya hanımı dahi, nefesine uyarak ona âsi gelip küfre girebiliyor.

Yine bu hususta Sûre-i Sâffât, Âyet 112-113'te Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Biz, İbrâhim'i, sâlihlerden bir Peygamber olarak İshâk ile de müjdeledik.* Biz, ona ve (oğlu) İshâk'a bereketler verdik. Bunların zürriyetlerinden muhsin de vardı, (küfür ile) âşikâr nefesine zulmeden de."

Yine kâfir olan bir aileden dünyâyâ gelen kişi de, aklını kullanarak Müslüman olabiliyor. Meselâ: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında İslâm'ın ilk yıllarında anne ve babası müşrik olan çok sayıda genç Ashâb vardı. Babaları zengin, varlıklı ve güvende olan kişilerken; hayatını tehlikeye atarak, fakir ve

hor görülen Müslümanların yanında olmayı tercih ettiler. Birçokları bu sebeple işkenceye uğradılar. Fakat Allah korkusundan hak dinden aslâ dönmediler. Babaları kâfir olup haklarında Cehennemlik olduklarına dair âyet olan, en azgın kâfirlerin çocukları dahi, İslâm'ı seçtiler. Velid b. Muğire'nin oğlu Hz. Hâlid, Ebû Cehil'in oğlu Hz. İkrime ve Ebû Leheb'in kızı bunlardandır. Yahudi ve Hristiyan olduğu halde İslâm'ı seçen çok sayıda Sahâbe de vardı. Bunlar hep aklını kullanarak, azgın olan babalarının dînine uymayıp hak olan İslâm Dîni'ni seçtiler. Hattâ zaman zaman müşrik olan kardeşleri ve babaları ile, müşriklerle yapılan savaşlarda karşı saflarda bulunup savaştılar.

İşte babalarının bâtil bir inanışta olması, çocuklarının da büyüdüğü zaman o inanışta olacağı anlamına gelmez. Çünkü Allah'u Teâlâ her insana, akıl ve irâde vermiştir. Arayıp hak olan dîni bulması gerekir.

Allah'u Teâlâ Sûre-i İnsân, Âyet 3'te şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki, Biz insana hidâyet yolunu gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör."

Günümüzde de İslâm'ın dışında olan diğer bâtil dinlerden İslâm'ı tercih ederek Müslüman olanların sayısı oldukça fazladır. Allah katında tek din İslâm'dır. Bu husus Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 85'te şöyle geçmektedir:

"Her kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bu din ondan aslâ kabul edilmeyecek ve o kimse âhirette hüsrâna uğrayanlardan olacaktır."

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 4; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 10065.

[2] Sûre-i İbrâhîm, Âyet 16-17.

[3] Sûre-i Muhammed, Âyet 15.

[4] Sûre-i Kehf, Âyet 29.

[5] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 4; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7029.

[6] Bu hususta bakınız: Sûre-i Tahrîm, Âyet 10.

[7] Bu hususta bakınız: Sûre-i Hûd, Âyet 42-43.

[8] Bu hususta bakınız: Sûre-i A'râf, Âyet 83, Sûre-i Tahrîm, Âyet 10.

وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ (٧١) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِمْ مُنْذِرِينَ (٧٢) فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ (٧٤)
((٧٣) إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ (٧٤)

71-74. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, onlardan evvelkilerin çoğu da sapıtmış idi.* Yemin olsun ki, onlara uyarıcılar göndermiştik.* Bak, uyarıldıkları halde, kabul etmeyenlerin âkıbeti nasıl oldu?* Lâkin Allah'ın ihlaslı kulları müstesnâ (bunlar kötü âkıbetten kurtuldular).

وَلَقَدْ نَادَيْنَا نُوْحًا فَلْنِعْمَ الْمُجِيبُونَ (٧٥) وَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ (٧٦) وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ (٧٧) وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ (٧٨) سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ (٧٩) إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (٨٠)
((٨١) ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ (٨٢)

75-82. Yemin olsun ki Nûh, Bize nidâ etti (yardım istedi). Yemin olsun ki, en güzel sûretle icâbet ettik.* Biz, Nûh'u ve ehlini, büyük belâdan (gark olmaktan) kurtardık.* Dünyâda onun zürriyetinden başka kimse bırakmadık.* Sonradan gelenlere onun güzel senâsını dâim kıldık.* Âlemler içinde Nûh'a selâm olsun.* Şüphesiz Biz, muhsinleri işte böyle mükâfatlandırırız.* Şüphesiz o, Bizim Mü'min kullarımız-dandır.* Sonra da diğerlerini (kâfirleri) gark ettik.

İzah: Nûh Aleyhisselâm dokuz yüz elli sene kavmini dîne dâvet etmiş, fakat onlar her defasında kendisine îman etmeyerek, ona eziyet etmişlerdir.

Bu husus Sûre-i Ankebût, Âyet 14'te şöyle geçmektedir:

"Yemin olsun ki Biz, Nûh'u kavmine Peygamber olarak gönderdik. O da dokuz yüz elli sene onların arasında (Peygamber olarak) kaldı. Nihâyet onlar, zâlimler oldukları halde tufan onları helâk etti."

Nûh Aleyhisselâm, artık onların îman etmelerinden ümit kesince, Âyette de geçtiği üzere Allah'u Teâlâ'ya nidâ ederek yardım istemiştir. Allah'u Teâlâ da tufan ile o kâfirlerin hepsini helâk etmiştir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmaktadır:

بَعَثَ اللَّهُ نُوحًا لَأَرْبَعِينَ سَنَةً وَلَبِثَ فِي قَوْمِهِ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا يَدْعُوهُمْ وَعَاشَ بَعْدَ الطُّوفَانِ سِتِّينَ (سَنَةً حَتَّى كَثُرَ النَّاسُ وَفَسَدُوا) (ك عن ابن عباس)

"Allah'ı Teâlâ, Nûh'u kırk yaşında Peygamber kıldı. Dokuz yüz elli sene kavmini dîne dâvet etti. Altmış sene de insanlar çoğalınca ve yayılınca kadar tufandan sonra yaşadı." [1]

Yine "Dünyâda onun zürriyetinden başka kimse bırakmadık" diye geçen Âyet-i Kerîme hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَلَدُ نُوحٍ ثَلَاثَةٌ سَامٌ أَبُو الْعَرَبِ وَحَامٌ أَبُو السُّودَانِ وَيَافِثُ أَبُو التُّرَاكِ (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم حم عن سمرة)

"Nûh'un (gemiye binen) çocuklarından Sâ'm, Arapların atası; Hâm, Sûdanlıların atası; Yâfes de Türklerin atasıdır." [2]

Nûh Aleyhisselâm'ın kavmiyle olan mücâdelesi ve Nûh Tufanı hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 36-49 ve izahlarına bakınız.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 244/12; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3964.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 195; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1940; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 38; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 32393. Bu hadisin bâzı rivâyetlerinde: "Sâ'm, Arapların atası, Ham, Habeşlilerin atası, Yâfes de, Rumların atası" diye geçmektedir.

وَأَنَّ مِنْ شَيْعَتِهِ لِإِبْرَاهِيمَ (٨٣) إِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ (٨٤) إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ (٨٥) أَفَكُنَا () (اللَّهُ دُونَ اللَّهِ تَرْيَدُونَ) (٨٦) فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ (٨٧)

83-87. Şüphesiz İbrâhim de Nûh'un yolundaydı.* Hani o, Rabbine selim bir kalp ile gelmişti.* Babasına (Âzer'e) ve kavmine şöyle demişti: "Neye ibâdet ediyorsunuz?* İftira ile Allah'tan başka ilahlar mı edinmek istiyorsunuz?* Âlemlerin Rabbi hakkındaki zannınız nedir?"

İzah: Tefsir ve fıkıh âlimi olan tâbiînden Muhammed İbn-i Sîrîn Hazretlerine: "Selim kalp nedir?" diye sorulunca, "Allah'ın hak olduğunu, hiç şüphesiz kıyâmetin gelecek olduğunu, Allah'ın ölüleri dirilteceğine inanmaktır" diye buyurmuştur.

فَنظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ (٨٨) فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ (٨٩) فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ (٩٠) فَرَاغَ إِلَى إِلَهِهِمْ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ (٩١) مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُونَ (٩٢) فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ (٩٣) فَأَقْبَلَ وَآ إِلَيْهِ يَزِفُونَ (٩٤) قَالَ اتَّعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ (٩٥) وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ (٩٦) قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ (٩٧) (فَارَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ (٩٨))

88-98. İbrâhim, yıldızlara baktı* ve "Şüphesiz ben hastayım" dedi.* Bunun üzerine kavmi, ondan hemen uzaklaştı.* İbrâhim de gizlice onların ilahlarına gitti ve şöyle dedi: "Yemek yemez misiniz?* Niçin cevap vermiyorsunuz?""* Nihâyet onların üzerine yürüdü ve sağ eliyle vurup kırdı.* Kavmi bundan haberdar olup koşarak ona geldiler.* İbrâhim dedi ki: "Ellerinizi yaptığınız putlara mı ibâdet ediyorsunuz?* Halbuki sizi ve onları Allah yarattı."* Kavmi: "Onun için bir yapı kurun ve orada büyük bir ateş yakıp onu ateşe atın" dediler.* Böylece onlar, İbrâhim'e tuzak kurmak (onu yakmak) istediler. Biz de tuzaklarını boşa çıkarıp onları mağlup ettik.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm'ın, kavmine hasta olduğunu söylemesi, şehrin içinde kalıp putları kırmak istemesindendir. Zîrâ kavmi, bayram dolayısıyla şehrin dışına çıkma hazırlığı içinde idi. İbrâhim Aleyhisselâm'ın da kendileriyle beraber gitmesini istemişlerdi. İbrâhim Aleyhisselâm, yıldızlara bakıp uğur tespit etmeye çalışan kavmini ikna etmek için yıldızlara baktı ve onlara: "Ben hastayım, taun hastalığına yakalandım" dedi. Kavmi, taun hastalığından korktukları için ondan uzaklaştı.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمْ يَكْذِبْ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا فِي ثَلَاثٍ قَوْلِهِ {إِنِّي سَقِيمٌ} وَلَمْ يَكُنْ سَقِيمًا وَقَوْلُهُ لِسَارَةَ أُخْتِي {وَقَوْلِهِ} {بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا} (ت عن ابى هريرة)

İbrâhim Aleyhisselâm, üç şey hâriç hiçbir şey hakkında yalan söylememiştir. Bunlar: Hasta olmadığı halde, "Şüphesiz ben hastayım"[1] sözü, eşi Sâra için, "Hemşiremdir (kız kardeşimdir)" demesi ve "Bilakis bu işi yapan onların büyüğüdür"[2] demesidir."[3]

Sûre-i Enbiyâ, Âyet 69'un izahında İbrâhim Aleyhisselâm'ın ateşe atılması İbrâhim Aleyhisselâm'ın, zevcesi Hz. Sâra'ya, "Hemşirem" diye söylemesinin nedeni geniş olarak anlatılmaktadır.

Yine bu hususta Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i

Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Mahşerde insanlar korkuya kapılıp şefaata için Ulu'l-Azim Peygamberlere müracaat ettiklerinde, İbrâhim Aleyhisselâm da der ki:

إِنِّي كَذَبْتُ ثَلَاثَ كَذِبَاتٍ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْهَا كَذِبَةٌ إِلَّا مَا حَلَّ بِهَا عَنْ دِينِ اللَّهِ (ت) عن ابى سعيد

"Şüphesiz ben, üç kere yalan söyledim." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bunlardan hiçbir yalan yoktur ki, İbrâhim onunla Allah'ın dînini savunmamış olsun" buyurdu...[4]

İbrâhim Aleyhisselâm'ın putları kırması, ateşe atılması ve sonucunda olan olaylar hakkında geniş bilgi için Sûre-i Enbiyâ, Âyet 51-69 ve izahlarına ve Âzer hakkında da Sûre-i En'âm, Âyet 74'ün izahına bakınız.

[1] Sûre-i Sâffât, Âyet 89.

[2] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 63.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 22; Ayrıca bakınız: Sahih-i Müslim, Fedâil 41 (154 Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 16.

[4] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 2. Bu Hadis-i Şerif'in tam metni için de Sûre-i İsrâ, Âyet 79'un izahına bakınız.

وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى رَبِّي سَيَهْدِينِ (٩٩) رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ (١٠٠) فَيَشْرَاهُ بَعْلَامَ حَلِيمٍ (١٠١) فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ (١٠٢) مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ ()

99-102. İbrâhim, (sâlimen ateşten çıktı) şöyle dedi: "Ben (küfür yurdundan) Rabbime hicret ediyorum. O, bana (gideceğim) doğru yolu gösterir."* (Mukaddes yere varınca da şöyle dedi:) "Ey Rabbim! Bana sâlihlerden bir çocuk ihsan et."* Biz de onu yumuşak huylu bir çocuk ile müjdeledik.* O çocuk (İsmâil Aleyhisselâm), kendisine yardım edecek bir yaşa gelince, İbrâhim ona: "Oğulcuğum! Ben rüyâmda gördüm ki, seni boğazlıyorum; ne dersin?" dedi. Oğlu da şöyle cevap verdi: "Babacığım! Sana, ne emrediliyorsa onu yap. İnşâallah beni sabredenlerden bulacaksın."

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm, Nemrut tarafından ateşe atıldığında, Allah'ı Teâlâ onu ateşten kurtardı. Bunun üzerine İbrâhim Aleyhisselâm, Allah'ı Teâlâ'nın emrettiği yere hicret etti. Bu mukaddes yer de, Kuds-i Şerif'in olduğu yerdir.[1]

İbrâhim Aleyhisselâm, Kuds-i Şerif'in olduğu yere gelince, Allah'ı Teâlâ'dan, sâlih bir çocuğunun olması için duâ etti. Allah'ı Teâlâ duâsını kabul etti ve ikinci hanımı Hz. Hacer'den İsmâil Aleyhisselâm dünyâya geldi. Allah'ın emri ile İbrâhim Aleyhisselâm, Hz. Hacer'i ve henüz yeni doğmuş olan oğlu Hz. İsmâil'i, Kâbe'nin bulunduğu yere bırakarak, diğer hanımı Hz. Sâra'nın bulunduğu Kuds-i Şerif mevkiine dönmüştür.[2]

Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere İsmâil Aleyhisselâm Kâbe'nin inşaatında kendisine yardım edeceği yaşa gelince, İbrâhim Aleyhisselâm onun yanına Allah'ın emriyle tekrar gelmiş ve kurban edilme hâdisesi de burada vukû bulmuştur. Daha sonra da birlikte Kâbe'yi asli temelleri üzerine tekrar inşaa etmişlerdir.

[1] Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Enbiyâ, Âyet 70-71 ve izahına bakınız.

[2] Bu hâdise ile ilgi geniş bilgi için de Sûre-i Bakara, Âyet 127 ve izahına bakınız.

فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ (١٠٣) وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ (١٠٤) قَدْ صَدَّقْتَ الرُّعْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي (١٠٥) الْمُحْسِنِينَ إِنَّ مَذَا لَهُوَ الْبَلُّ أَوِ الْمُبِينُ (١٠٦) وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ (١٠٧) وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ (١٠٨) سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ (١٠٩) كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (١١٠) إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ (١١١)

103-111. İbrâhim ve oğlu, Allah'ı Teâlâ'nın emrine boyun eğdikleri vakit, oğlunu yan üzere yatırdı.* Ona şöyle nidâ ettik: "Yâ İbrâhim!* Rüyâna sadâkat gösterdin. Şüphesiz Biz, muhsinleri işte böyle mükâfatlandırırız.* Şüphesiz bu, açık bir imtihandır.*" Ve büyük cüsseli bir kurbanı, onun yerine fidye olarak verdik.* Sonradan gelenlere onun güzel senâsını dâim kıldık.* İbrâhim'e selâm olsun!* Şüphesiz Biz, muhsinleri işte böyle mükâfatlandırırız.* Şüphesiz o, Bizim Mü'min kullarımızdandır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen kurban olayı ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَنَا ابْنُ الذَّبِيحَيْنِ) (المستدرك على الصحيحين للحاكم)

"Ben, iki kurbanlığın oğluyum."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in böyle söylemesi, şu iki olaydan dolayı idi.

Birincisi: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in soyu Hz. İsmâîl'e dayanıyordu. Yukarıda âyetlerde anlatıldığı üzere, bir imtihan olarak İbrâhim Aleyhisselâm, oğlu İsmâîl Aleyhisselâm'ı keseceği zaman, Allah tarafından onun yerine bir koç gönderilmiştir. Bu olay şöyle nakledilmiştir: İbrâhim Aleyhisselâm'ın, Sâra vâlidemizden çocuğu olmuyordu. Daha sonra Hacer vâlidemiz ile evlenmişti. Allah'ı Teâlâ'ya erkek çocuğunun olması için duâ ediyordu. Duâsında da: "Yâ Rabbi! Bana bir oğlan çocuğu verirsen, sana en çok sevdiğim şeyi kurban ederim" dedi. Nihâyet Hacer vâlidemizden İsmâîl Aleyhisselâm dünyâya geldi. İsmâîl Aleyhisselâm büyüyüp kendisine yardım edecek yaşa gelince, Allah'ı Teâlâ da İbrâhim Aleyhisselâm'a yapmış olduğu vaadi rüyâsında hatırlattı ve ona: "Vaadinde en çok sevdiğini kurban edeceğini söylemiştin. Şu anda en çok sevdiğin İsmâîl Aleyhisselâm'dır; onu kurban et" dedi. Bu onun için büyük bir imtihandı.

İbrâhim Aleyhisselâm önden gidiyor, oğlu İsmâîl Aleyhisselâm arkadan geliyordu. Şeytan ikisinin arasına girdi ve İsmâîl Aleyhisselâm'a: "Babana âsi gel, gitme. Baban seni kesecek" dedi. İsmâîl Aleyhisselâm: "Babam beni kesmez" dedi. Bu sefer şeytan: "Allah'tan emir aldı" dedi. İsmâîl Aleyhisselâm: "Allah'tan emir aldıysa sen ne karışyorsun? Öyleyse kessin" dedi. Şeytan: "Sen büyümeyecek, evlenmeyecek, bir hayat sürmeyecek misin?" dedi. İsmâîl Aleyhisselâm, ne yaptıysa şeytanı yanından kovamadı, en sonunda yerden bir taş aldı, attı; şeytana vurdu ve onun bir gözünü çıkardı. İşte "Kör şeytan" sözü oradan kaldı. Onun için şeytanın bir gözü kördür. O şeytan ona mâni olmak için bir daha gelemeydi. İkinci şeytan geldi, ikinci şeytana da bir taş vurdu. Bu sefer üçüncü şeytan geldi. İsmâîl Aleyhisselâm, bir taş da ona vurdu.

İşte İsmâîl Aleyhisselâm'ın, üç şeytanı taşıdığı yer Mina'dır. Hacıların aynı yerde üç defa şeytanı taşlamaları da bu sebeptendir.

Nihâyet İbrâhim Aleyhisselâm, İsmâîl Aleyhisselâm'ı kesileceği yere getirip yan üzere yatırdığında, bıçağı boynuna çaldı. Fakat bıçak Allah'ın dilemesiyle

kesmedi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ, İbrâhim Aleyhisselâm'ın bu sadâkatinden dolayı Cebrâil Aleyhisselâm ile büyük cüsseli bir koç gönderdi ve İsmâil Aleyhisselâm'ın yerine onu kurban etmesini emretti.

Koç kurban edilirken Cebrâil Aleyhisselâm: "Allah'ı Ekber, Allah'ı Ekber" İsmâil Aleyhisselâm: "Lâ ilâhe illallâhü vallâhu ekber" İbrâhim Aleyhisselâm da: "Allâh'ı Ekber ve lillâhilhamd" demişlerdi. Bu tekbirler, daha sonra Müslümanlara sünnet olmuştur. Bu sebeple kurban kesilirken bu tekbir getirilir.

İkincisi: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in dedesi Abdulmuttalib, bir gün Kâbe'nin gölgesinde uyurken rüyâsında kendisine zezem kuyusunun yeri gösterildi: "Ey Abdulmuttalib! Kalk ve burayı kaz" denildi. Abdulmuttalib de kalktı ve tek oğlu Hâris ile gösterilen yeri kazmaya başladı. Bu çalışmaları ile işin fazla ilerlemediğini görünce, Mekkelilerden yardım istedi. Onlar da: "Bizden öncede kazı yaparak zezemi arayan çok kişi olmuş ama hiçbirisi bulamamış. Boşuna yorulmayalım" diyerek yardım etmedikleri gibi bir de alaya almışlardı. Abdulmuttalib, işi bırakmamış ve oğlu Hâris ile çalışmaya devam etmiş ve çok yoruldukları bir sırada: "On oğlum olursa, onlardan birini kurban edeceğim" demişti.

Nihâyet zezem suyunu bulmuş ve yıllar sonra dediği gibi on oğlu olmuştu. Rüyâsında kendisine yıllar önce yaptığı adağı hatırlatıldı. Abdulmuttalib de oğulları arasında kura çekti. Kur'a genç ve bekâr oğlu Abdullah'a çıktı. Abdullah da dedesi İsmâil Aleyhisselâm gibi kurban edilmeye hazırды. Mekkeliler, bu işe karşı çıktılar. Abdulmuttalib'in oğlu Abdullah'ı kurban etmesinin bir gelenek hâline gelmesinden korktular. Abdulmuttalib'i bu işe bir çözüm bulması konusunda ikna ettiler. Abdulmuttalib de çözüm arayışına çıktı ve çeşitli yerlere gitti. Medîne'de halkın itibar ettiği Arrâfe isminde biri kendisine: "Ey Abdulmuttalib! Sizin şehriniz Mekke'de kan bedeli nedir?" diye sordu. Abdulmuttalib de: "Bizde kan bedeli on devedir" diye cevap verdi. Bu cevaptan sonra Arrâfe: "Ey Abdulmuttalib! Mekke'ye gidersin, on deve ile oğlun Abdullah arasında kura çekersin. Kura develere çıkarsa, on deveyi kurban eder oğlunu kurtarırsın. Kura oğluna çıkarsa, develerin sayısını on tane daha artırırısın. Kura, develere çıkıncaya kadar sayılarını onar onar artırarak yukarı doğru çıkarsın. Sonra da onları kurban eder, oğlunu kurtarırsın" dedi.

Bu çözüm yolunu benimseyen Abdulmuttalib, hemen Mekke'ye döndü. Getirdiği haber Mekkelileri de sevindirdi. Abdülmuttalib, Arrâfe'nin öğrettiği

çözümü gerçekleştirmek için develeri hazırladı ve herkesin gözü önünde oğlu ile on deve arasında kura çekti. İlk kura oğluna çıkınca, develeri on tane artırdı. Her seferinde kura Abdullah'a çıkıyordu. Develer, yüz olunca kura develere çıktı. Abdulmuttalib de yüz deveyi kurban edip oğlunu kurtardı.

İşte bu iki sebepten dolayı Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ben, iki kurbanlığın oğluyum" diye buyurmuştur.

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4009; Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr c. 13, s. 139.

وَبَشِّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ (۱۱۲) وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَى إِسْحَاقَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِنَفْسِهِ (۱۱۳) (مُبِينٌ ۱۱۳)

112-113. Biz, İbrâhim'i, sâlihlerden bir Peygamber olarak İshâk ile de müjdeledik.* Biz, ona ve (oğlu) İshâk'a bereketler verdik. Bunların zürriyetlerinden muhsin de vardı, (küfür ile) âşikâr nefesine zulmeden de.

İzah: İshâk Aleyhisselâm, İbrâhim Aleyhisselâm'ın ilk hanımı Sâra vâlidemizden olan oğludur. Allah'ı Teâlâ onu da İbrâhim Aleyhisselâm'a müjdelemiştir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 69-73 ve izahlarına bakınız.

وَلَقَدْ مَنَّا عَلَى مُوسَى وَهَارُونَ (۱۱۴) وَنَجَّيْنَاهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ (۱۱۵) وَنَصَرْنَاهُمْ فَكَانُوا (۱۱۶) هُمُ الْغَالِبِينَ (۱۱۷) وَأَتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَ (۱۱۸) وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (۱۱۹) وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْأَخْرَبِ (۱۲۰) سَلَامٌ عَلَى مُوسَى وَهَارُونَ (۱۲۱) إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (۱۲۲) (۱۲۳) (مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ۱۲۴)

114-122. Yemin olsun ki Biz, Mûsâ'ya ve Hârûn'a da ihsanda bulunduk.* Onları ve kavimlerini büyük sıkıntıdan (Firavun'un tasallutundan) kurtardık.* Onlara yardım ettik de düşmanlarına gâlip oldular.* Onlara açıkça bildiren kitabı (Tevrat'ı) verdik.* Onları doğru yola hidâyet ettik.* Sonradan gelenlere onların güzel senâsını dâim kıldık.* Mûsâ'ya ve Hârûn'a selâm olsun!* Şüphesiz Biz, muhsinleri işte böyle mükâfatlandırırız.* Şüphesiz onlar, Bizim Mü'min kullarımız-dandır.

وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ (۱۲۳) إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَلَا تَتَّقُونَ (۱۲۴) أَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ (۱۲۵) اللَّهُ رَبُّكُمْ وَرَبَّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ (۱۲۶) فَكَذَّبُوهُ فَاتَّبَعُوا لِمُحْضِرُونَ (۱۲۷) إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ

المُخْلِصِينَ (١٢٨) وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ (١٢٩) سَلَامٌ عَلَىٰ آلِ يَاسِينَ (١٣٠) إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (١٣١) إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ (١٣٢)

123-132. Şüphesiz İlyâs da elbette Resullerdendi.* Hani o, kavmine şöyle demişti: "Allah'tan korkmaz mısınız?"* En güzel yaratan olan Allah'ı terk edip ba'l ismindeki puta mı tapıyorsunuz?* Sizin de Rabbiniz ve evvelki babalarınızın da Rabbi olan Allah'ın ibâdetini terk mi ediyorsunuz?"* Kavmi, onu yalanladılar. Bu sebeple onlar da elbette Cehenneme götürüleceklerdir.* Ancak Allah'ın ihlaslı kulları müstesnâ.* Sonradan gelenlere onun güzel senâsını dâim kıldık.* İlyâs'a selâm olsun!* Şüphesiz Biz, muhsinleri işte böyle mükâfatlandırırız.* Şüphesiz o, Bizim Mü'min kullarımızdandır.

İzah: İlyâs Aleyhisselâm, İsrailoğullarına gönderilen Peygamberlerden biridir. Ba'l bek ve havâlisine gönderilmiştir. Kavmi, ba'l adlı altından yapılmış, başının dört tarafında yüzü olan bir puta tapıyorlardı. İlyâs Aleyhisselâm onlara: "Bu puta tapmaktan vazgeçin ve her şeyin yaratıcısı olan Allah'a ibâdet edin" diye nasihat etti. Fakat dinlemediler. Üstelik kendisini memleketlerinden de kovdular. Allah'u Teâlâ da yurtlarından bereketi kaldırdı. Yağmur yağmaz oldu. Müthiş bir kıtlık hüküm sürmeye başladı. Bunun üzerine tekrar İlyâs Aleyhisselâm'ı buldular ve onun öğütleri ile hareket eder oldular. Allah'u Teâlâ da üzerlerindeki musîbeti kaldırdı. Fakat, bir müddet sonra yine yoldan çıktılar. İlyâs Aleyhisselâm sonunda Allah'a niyaz etti ve izin aldı. İçlerinden ayrılıp bir tarafa gitti ve bir daha dönmedi.

İlyas Aleyhisselâm hakkında Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

عَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى إِذَا كُنَّا بِفَجِّ النَّاقَةِ عِنْدَ الْحَجَرِ إِذَا نَحْنُ بِصَوْتٍ يَقُولُ اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنْ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ الْمَرْحُومَةِ الْمَغْفُورِ لَهَا الْمُتَوَبِّ عَلَيْهِا الْمُسْتَجَابِ لَهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا أَنَسُ أَنْظِرْ مَا هَذَا الصَّوْتُ فَدَخَلْتُ الْجَبَلَ فَإِذَا أَنَا بِرَجُلٍ أَبْيَضَ اللَّحْيَةِ وَالرَّأْسِ عَلَيْهِ ثِيَابٌ بَيْضٌ طُولُهُ أَكْثَرُ مِنْ ثَلَاثِمِائَةِ ذِرَاعٍ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيَّ قَالَ أَنْتَ رَسُولُ النَّبِيِّ؟ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ ارْجِعْ إِلَيْهِ فَأَقْرِئْهُ مِنِّي السَّلَامَ وَقُلْ لَهُ هَذَا أَخُوكَ الْيَاسُ يُرِيدُ لِقَاءَكَ... (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن أنس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte gazâyâ çıktık. Fecc'in-Nâka denilen yerde iken, şöyle diyen bir ses duyduk: "Allah'ım! beni rahmete nâil olmuş, günahları bağışlanmış, tevbeleri kabul edilmiş, duâları kabul edilmiş, Muhammed ümmetinden kıl." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Ey Enes! Bak, bu ses de nedir?" dedi. Ben de dağın iç taraflarına doğru ilerlemeye başladım. Sakalı ve saçları beyaz bir adamla

karşılaştım. Üzerindeki elbiseleri de beyazdı. Üç yüz zirâ'dan[1] daha uzun bir boyu vardı. Beni görünce, "Sen Peygamberin elçisi misin?" dedi. Ben, "Evet" dedim. Bana:

- Ona dön ve benden ona selâm söyle ve de ki: "İşte kardeşin İlyas seninle görüşmek istiyor." Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, ben de beraberinde olduğum halde geldi. Nihâyet ona yaklaştığımız bir sırada Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem öne doğru ilerledi, ben geride kaldım. Uzun süre beraberce konuştular. Üzerlerine semâdan sofraya benzer bir şey indi. Beni de çağırdılar, ben de onlarla birlikte yedim. O sofrada; yer elması, nar ve kereviz vardı. Yemek yedim, sonra kalktım, bir kenara çekildim. Bir bulut geldi ve onu yukarı doğru kaldırdı. Ben, bulut onu yukarı doğru kaldırırken, beyaz elbiselerine bakıp durdum. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, "Anam ve babam sana fedâ olsun! dedim. Bu yediğimiz yemek ona semâdan mı indi? Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

- Ben de yemeği ona sordum, şöyle dedi:

- Cebrâil, her kırk günde bir bana bundan bir öğün getirir. Her yılda da Zemzem'den bir içim su getirir. Kimi zaman da onu kuyu başında kovaya su doldururken görürüm. O, bu sudan içer ve bana içirdiği de olur.[2]

İbn-i İshâk ve diğer bâzı âlimler şöyle demişlerdir:

Hız. Yûşâ'dan sonra İsrailoğullarının işlerinden sorumlu olan kişi Kahb b. Yukanna idi. Sonra Hazkil Aleyhisselâm geldi. Nihâyet o da ölünce, İsrailoğulları arasında çok büyük olaylar meydana geldi. Allah'ı Teâlâ'nın ahdini unuttular ve onu bırakıp putlara taptılar. Allah'ı Teâlâ onlara İlyâs Aleyhisselâm'ı Peygamber olarak gönderdi. Hız. Elyesa da ona tâbi oldu. İsrailoğulları ona karşı serkeşlik edince, İsrailoğullarının sıkıntılarından yana kendisini rahata kavuşturması için Rabbine duâ etti. Ona:

- Şu gün filan yere çık. Senin karşına ne çıkarsa ona bin ve ondan çekinme, dendi. O, Elyesa ile birlikte çıktı. Elyesa ona:

- Ey İlyâs! Bana ne emredersin? dedi. Oldukça yüksekte ondan üzerindeki elbiseyi attı. Bu da onun Elyesa'yı İsrailoğullarına kendi yerine geçmek üzere halife tayin etmiş olduğunun alâmeti idi. İşte onun dünyâda son görünmesi bu

olmuştu.

İbn-i Kuteybe dedi ki:

Çünkü Allah'ı Teâlâ İlyâs Aleyhisselâm'a: "Benden dile, Ben de sana vereyim" dedi. O da, "Beni kendine doğru yükselt, ölümü tatmamı ertele" dedi. Bunun üzerine meleklerle birlikte uçar oldu.

[1] Hadis-i Şerif'te geçen zirâ, zamana, mekâna ve ölçülen nesnenin cinsine göre çeşitlilik gösteren bir ölçü birimidir.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 15, s. 116; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4197; Beyhakî, Delâil'ün-Nübüvve, Hadis No: 2152.

(وَإِنَّ لُوطًا لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ (۱۳۳) إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ (۱۳۴) إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ (۱۳۵) ثُمَّ (۱۳۸) دَمَرْنَا الْآخَرِينَ (۱۳۶) وَإِنكُمْ لَتَمُرُونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ (۱۳۷) وَبِالْأَيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ (۱۳۸))

133-138. Şüphesiz Lût da elbette Resullerdendi.* Hani Biz onu ve ehlini tamamen kurtarmıştık.* Helâk olanlar arasında kalan ihtiyar kadını (zevcesini) kurtuluştan istisnâ ettik.* Sonra diğerlerini helâk ettik.* Ey Mekke ahâlisi! Siz onların yurtlarından geçersiniz de gündüz* ve gece; ibret almaz mısınız?

İzah: Lût Aleyhisselâm'ın kıssası hakkında geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 80-84 ve izahlarına bakınız.

(وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ (۱۳۹) إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ (۱۴۰) فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ (۱۴۱) فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ (۱۴۲) فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ (۱۴۳) لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ (۱۴۴) فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ (۱۴۵) وَأَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ (۱۴۶) وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ (۱۴۷) فَآمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَى حِينٍ (۱۴۸))

139-148. Şüphesiz Yunus da elbette Resullerdendi.* Hani o, dolu bir gemiye kaçmıştı.* Derken (geminin gark olacağını düşünenler) gemide olanlar arasında kura çektiler de kura ona düştü (denize atıldılar)* Onu balık yuttu. O vakit, nefsinin kınadı.* Eğer o, Allah'ı Teâlâ'yı çok zikredenlerden olmasaydı,* kıyâmet gününe kadar balığın karnında kalırdı.* Biz de onu ottan, ağaçtan bir şeyin olmadığı bir yere hasta olarak bıraktık.* Onun üzerine geniş yapraklı bir ağaç bitirdik.* Onu, yüz bin yahut daha fazla olan halka Peygamber olarak gönderdik.* Nihâyet îman ettiler. Biz de onları bir müddete kadar faydalandırdık.

İzah: Yunus Aleyhisselâm ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمَّا أَرَادَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى حَبْسَ يُونُسَ فِي بَطْنِ الْحُوتِ أَوْحَى اللَّهُ إِلَى الْحُوتِ أَنْ لَا تَخْدَشَنَّ لَهُ لَحْمًا وَلَا تَكْسِرَنَّ لَهُ عَظْمًا فَأَخَذَهُ ثُمَّ أَهْوَى بِهِ إِلَى مَسْكِنِهِ فِي الْبَحْرِ فَلَمَّا انْتَهَى بِهِ إِلَى أَسْفَلِ الْبَحْرِ سَمِعَ يُونُسُ جَسًا فَقَالَ فِي نَفْسِهِ مَا هَذَا؟ فَأَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِلَيْهِ وَهُوَ فِي بَطْنِ الْحُوتِ إِنَّ هَذَا نَسِيحٌ دَوَابِّ الْأَرْضِ فَسَبَّحَ وَهُوَ فِي بَطْنِ الْحُوتِ فَسَمِعَتِ الْمَلَائِكَةُ نَسِيحَهُ فَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا نَسْمَعُ صَوْتًا ضَعِيفًا بِأَرْضِ غَرْبَةٍ فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ذَلِكَ عَبْدٌ يُؤْتِسِعْصَانِي فَحَبَسْتُهُ فِي بَطْنِ الْحُوتِ فِي الْبَحْرِ فَقَالُوا الْعَبْدُ الصَّالِحُ الَّذِي كَانَ يَصْعَدُ إِلَيْكَ مِنْهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ عَمَلٌ صَالِحٌ؟ قَالَ نَعَمْ فَشَفَعُوا لَهُ عِنْدَ ذَلِكَ فَأَمَرَ الْحُوتَ فَقَذَفَهُ فِي السَّاحِلِ كَمَا قَالَ اللَّهُ (تَعَالَى وَهُوَ سَقِيمٌ) (بزار عن أبي هريرة)

Allah'ı Teâlâ, Yunus'u balığın karnında tutmak istediğinde, balığa vahyederek, onun etlerini parçalamamasını ve kemiklerini de kırmamasını emretti. Balık onu alıp denizin içinde kendi yerine götürdü. Denizin dibine vardığında, Yunus, bir ses duydu ve kendi kendine: "Bu nedir?" dedi. Allah'ı Teâlâ da balığın karnındayken bu sesin hayvanların zikri olduğunu vahyetti. Yunus da balığın karnında Allah'ı zikretmeye başladı. Melekler onun zikrini işittiklerinde: "Rabbimiz! Batıda bir yerde zayıf bir zikir sesi duyduk" dediler. Allah'ı Teâlâ da: "O, kulum Yunus'un sesidir. Emrime karşı geldiği için onu balığın karnında tuttum" buyurdu. Melekler: "Her gün ve her gece de katına sâlih ameller gönderen sâlih kulunun sesi mi?" diye sorduklarında, Allah'ı Teâlâ: "Evet" dedi.

İşte o zaman melekler ona şefaathçi oldular. Allah'ı Teâlâ, balığa emretti de onu karnından sahile attı. Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Sâffât, Âyet 145'te: "Biz de onu ottan, ağaçtan bir şeyin olmadığı bir yere hasta olarak bıraktık" diye buyurduğu gibi.[1]

Yine Übeyy b. Ka'b Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى {وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ} قَالَ (عَشْرُونَ أَلْفًا) (ت عن أبي ابن كعب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Onu, yüz bin yahut daha fazla olan halka Peygamber olarak gönderdik" diye geçen Sûre-i Sâffât, Âyet 147 hakkında sorduğumda, buyurdu ki: "Yüz yirmi bin kişiye gönderildi." [2]

Yunus Aleyhisselâm'ın kıssası hakkında geniş bilgi için Sûre-i Enbiyâ, Âyet 87-

88 ve izahına bakınız.

[1] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7185.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 38.

فَاسْتَفْتَهُمُ الرَّبُّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبُنُونَ (١٤٩) أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ (١٥٠) أَلَا إِنَّهُمْ مِنْ إِفْكِهِمْ
لَيَقُولُونَ (١٥١) وَلَدَ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (١٥٢) أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ (١٥٣) مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ
(١٥٤) أَفَلَا تَذَكَّرُونَ (١٥٥) أَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُبِينٌ (١٥٦) فَأَتُوا بِكِتَابِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (١٥٧)

149-157. Ey Resûlüm! Müşriklere sor: "Kızlar Rabbinin de, oğullar onların mı?*" Yoksa melekleri dişi olarak yarattık da onlar buna şâhit miydiler?*" Haberin olsun ki, şüphesiz onlar, iftiralarından dolayı elbette derler ki: "Allah doğurdu." Ve şüphesiz onlar, elbette yalancılardırlar.* Allah'ı Teâlâ, kızları oğullara tercih mi etti?*" Ne oluyor size, nasıl hükmediyorsunuz?*" Hiç düşünmez misiniz?*" Yoksa elinizde apaçık bir deliliniz mi var?*" Eğer sözünüzde doğru iseniz, deliliniz olan kitabınızı getirin.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Ey Resûlüm! Müşriklere sor: "Kızlar Rabbinin de, oğullar onların mı?" diye buyrulmaktadır. Müşrikler; melekler için, "Allah'ın kızları" diye söylerlerdi. Kendilerinin kız çocuğu olduğu zaman da câhiliye döneminin âdetleri üzere bundan çok utanç duyarlar ve bâzıları o kız çocuğunu diri diri toprağa gömerlerdi. İşte Allah'ı Teâlâ müşriklere hitap ederek, kendilerinin hoşlanmadıkları şeyi Allah'ı Teâlâ'ya nasıl isnada kalkıştıklarını beyan edip, çelişkilerini ortaya koymuştur.

Bu husus Sûre-i Nahl, Âyet 57-59'da da şöyle geçmektedir:

Onlar, Allah'a kızlar isnat ederler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. Kendilerine ise sevdiklerini (erkek çocuklarını) isnat ederler.* Halbuki onlardan biri, kız çocuğu ile müjdelendiği zaman, içi öfkeyle dolar ve yüzü kapkara kesilir.* Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı utanarak kavminden gizlenir. O çocuğu aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa diri diri toprağa mı gömsün? diye düşünür. Dikkat edin! Verdikleri hüküm ne kötüdür.

وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَنَّةِ نَسَبًا وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ (١٥٨) سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ (١٥٩) (١٦٠) فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ (١٦١) مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ (١٦٢) إِلَّا مَنْ هُوَ صَالٍ الْجَحِيمِ (١٦٣)

158-163. Onlar, Allah ile melekler arasında nesep koyarlar. Yemin olsun ki melekler, elbette onların Cehenneme atılacaklarını bilirler.* Allah'ı Teâlâ, onların isnat ettikleri vasıflardan uzaktır.* Lâkin Allah'ın ihlaslı kulları müstesnâ.* Ey müşrikler! Şüphesiz siz ve ibâdet ettiğiniz şeyler,* Allah'a karşı hiçbir kimseyi yoldan çıkaramazsınız.* Ancak Cehenneme saldıran kimse müstesnâ.

İzah: "Melekler" diye tercüme ettiğimiz kelime, Âyet-i Kerîmenin metninde "el-Cinne" diye geçmektedir. Bu ifade, gözle görülmeyen varlıklar anlamına gelir. Bu nedenle, bu tâbirin geçtiği yere göre âyetler de; bâzen melek, bâzen cin ve bâzen de şeytan için kullanıldığı görülmektedir.[1]

Müşrikler: "Meleklerle, Allah'ın kızlarıdır" diyerek Allah'a şirk koştukları Sûre-i Enbiyâ, Âyet 26-28'de de şöyle geçmektedir:

Ve bâzıları: "Rahmân, çocuk edindi" dediler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. Bilakis onlar (melekler), ikram olunmuş kullardır.* Onlar, O'nun sözünün önüne geçmezler ve onlar, ancak O'nun emriyle hareket ederler.* Allah'ı Teâlâ, onların yaptıklarını ve yapacaklarını bilir. Onlar, ancak Allah'ın râzı olduğu kimse için şefaât (yardım) ederler. Onlar, O'nun azamet ve heybetinden korkarlar.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Ey müşrikler! Şüphesiz siz ve ibâdet ettiğiniz şeyler,* Allah'a karşı hiçbir kimseyi yoldan çıkaramazsınız.* Ancak Cehenneme saldıran kimse müstesnâ" diye buyrulmaktadır. Yani, Ey müşrikler! Siz, Allah'ın kullarından herhangi bir kimseyi kuvvetinizle hak yoldan saptıramaz, Allah'a ve Resûlüne inanmaktan alıkoyamazsınız. Siz ancak nefsinе uyarak kendi irâdesiyle dalâleti seçen kimseleri hak yoldan saptırabilirsiniz. Yoksa aklını ve irâdesini iyi yönde kullanarak hak yolu bulan hâlis kulları Allah'ın dîninden saptıramazsınız, demektir.

[1] Allah'ı Teâlâ âyetlerde, bâzen cine, şeytan; bâzen de şeytana, cin diye hitap etmektedir. Bu hususta Sûre-i Hicr, Âyet 26-27 ve izahına bakınız. Yine Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 102'de: "Şeyâtîn" diye bir ifade kullanmakta ve cinleri kastetmektedir.

(وَمَا مِنْ آيَةٍ إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ (۱۶۴) وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُّونَ (۱۶۵) وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ (۱۶۶))

164-166. Melekler dediler ki: "Bizden her birimizin belli bir makâmı vardır.*

Şüphesiz biziz, o saf saf dizilenler, biz. * Şüphesiz biziz, o tesbih edenler, biz."

İzah: Meleklerin ibâdetlerine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا فِي السَّمَاءِ مَوْضِعَ قَدَمٍ إِلَّا عَلَيْهِ مَلَكٌ سَاجِدٌ أَوْ قَائِمٌ) (أبو الشيخ في العظمة عن عائشة)

"Semâda secde eden yahut ayakta duran bir meleğin bulunmadığı ayak basacak kadar bir yer dahi yoktur." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ وَأَسْمَعُ مَا لَا تَسْمَعُونَ أَطَّتِ السَّمَاءُ وَحَقَّ لَهَا أَنْ تَيْطَّ مَا فِيهَا مَوْضِعُ أَرْبَعِ أَصَابِعٍ إِلَّا عَلَيْهِ مَلَكٌ سَاجِدٌ لَوْ عَلِمْتُمْ مَا أَعْلَمُ لَصَحَّحْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا وَلَا تَلَذَّذْتُمْ بِالنِّسَاءِ عَلَى الْفُرُشَاتِ وَلَخَرَجْتُمْ عَلَى أَوْ إِلَى الصُّعَدَاتِ تَجَارُونَ إِلَى اللَّهِ قَالَ فَقَالَ أَبُو ذَرٍّ وَاللَّهِ لَوَدِدْتُ أَنِّي شَجَرَةٌ تُغْضَدُ (حم عم ابى ذر)

"Hakikaten ben sizin görmediklerinizi görüyor, duymadıklarınızı duyuyorum. Semâdan gelen ve gelecek olan sesleri duyarım. Semâda bir meleğin secde etmediği dört parmak bir yer dahi yoktur. Allah’a yemin ederim! Eğer bildiğimi bilseydiniz, çok az gülerdiniz, çok ağlardınız. Kadınlardan tat almaz, dağlara çıkar ve bağırarak Allah’a yalvarırdınız." Ebû Zerr Radiyallâhu anhu bu hadis üzerine, "Birisinin yaslandığı herhangi bir ağaç olmayı çok isterdim" demiştir.[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا تَصْفُونَ كَمَا تَصِفُ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَلَّ وَعَزَّ قُلْنَا وَكَيْفَ تَصِفُ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ يُتِمُّونَ (الصُّفُوفَ الْمَقْدَمَةَ وَيَتَرَأَّصُونَ فِي الصَّفِّ) (م د ن ه عن جابر بن سمرة)

"Rabbi katında meleklerin saf tuttıkları gibi saf tutmaz mısınız?" Biz: "Melekler, Rableri katında nasıl saf tutarlar?" diye sorduk. Şöyle buyurdu: "Ön safları tamamlarlar ve safta sıkışık halde dururlar." [3]

[1] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 29840.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20539; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 19...

[3] Sahih-i Müslim, Salat 27 (119 Sünen-i Ebû Dâvud, Salat 95; Sünen-i Nesâî,

İmâmet 28; Sünen-i İbn-i Mâce, İkamet’us-Salat 50.

وَإِنْ كَانُوا لَيَقُولُونَ* (١٦٧) لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْأَوَّلِينَ* (١٦٨) لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ (١٦٩))
(فَكْفَرُوا بِهِ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ (١٧٠)

167-170. Müşrikler önceleri diyorlardı ki:* "Eğer yanımızda geçmiş ümmetlerin kitaplarından bir kitap olsaydı,* elbette biz, Allah’ın ihlaslı kulları olurduk."* Fakat kitap gönderilince, onu inkâr ettiler. Yakında âkâbetlerini bileceklerdir.

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ (١٧١) إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ (١٧٢) وَإِنَّ جُنَدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ (١٧٣))
فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّى حِينٍ (١٧٤) وَأَبْصِرْ هُمْ فَيَسَوْفَ يَأْتِيكَ يُبْصِرُونَ (١٧٥) أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ (١٧٦) فَإِذَا نَزَلَ
(بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ (١٧٧) وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّى حِينٍ (١٧٨) وَأَبْصِرْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ (١٧٩)
(

171-179. Yemin olsun ki, Resûl olarak gönderdiğimiz kullarımız hakkında şu sözümüz ileri geçti:* "Onlar muhakkak muzaffer olacaklardır.* Şüphesiz ki, gâlip gelecek olan da Bizim ordumuzdur (Mü’minlerdir)."* Ey Resûlüm! O halde bir süreye kadar onlardan yüz çevir.* Onların hâlini gör, yakında onlar da (uğrayacakları azâbı) göreceklerdir.* Onları indireceğimiz azapta acele mi ediyorlar?* Vaad olunan azap, ansızın yurtlarına indiği vakit, o uyarılmış olanların sabahı ne kötü olur.* Ey Resûlüm! Bir süreye kadar onlardan yüz çevir.* Onların hâlini gör, yakında onlar da (uğrayacakları azâbı) göreceklerdir.

İzah: Bu âyetlerde, müşriklerin inkârları sebebiyle yakın bir zamanda Allah’u Teâlâ’nın onlara belâ vereceği bildirilmiştir. Bu hâdise ilk olarak Bedir’de meydana gelmiştir. Bu harpte, Mü’minler kâfirlere karşı Allah’ın yardımıyla gâlip gelmiş; Ebû Cehil de dâhil on ikisi bey olmak üzere yetmiş kâfir öldürülmüş ve yetmiş kişi de esir alınmıştır. Böylece kâfirler için bu, büyük bir azap olmuştur.

Bedir Harbi’nde ve daha sonra da Mekke’nin fethiyle Mü’minler kâfirlere üstün gelerek muzaffer olmuş ve müşriklerin bâtil inançları tamamen ortadan kalkmıştır.

Bu âyetlerde özellikle sabahın söz konusu edilmesi azâbın onlara sabah vakti geldiğinden dolayıdır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hayber’in fethi gününde de Sûre-i Sâffât,

Âyet 177'yi okumuştur. Bu husus Enes Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

لَمَّا أَتَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْبَرَ وَكَانُوا خَارِجِينَ إِلَى مَزَارِعِهِمْ وَمَعَهُمُ الْمَسَاجِي فَقَالُوا مُحَمَّدٌ وَالْخَمِيسَ وَرَجَعُوا إِلَى حِصْنِهِمْ فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُ أَكْبَرُ خَرِبْتُ خَيْبَرَ إِنَّا إِذَا نَزَلْنَا بِسَاحَةِ قَوْمٍ (فَسَاءَ صَبَاحَ الْمُنْذَرِينَ) (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن انس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hayber'e gittiğinde, onlar da beraberlerinde çapaları, kazmaları bulunduğu halde tarlalarına çıkıyorken, "Muhammed ve ordusu geldi" dediler ve kalelerine geri döndüler. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Allah'ı Ekber, harap oldu Hayber! Çünkü biz, bir kavmin yurduna indik mi, uyarılmış olanların sabahı çok kötü olur." [1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 15, s. 140.

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ (١٨٠) وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ (١٨١) وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (١٨٢) (

180-182. Senin Rabbin, izzet (kudret ve şeref) sahibi olan Rabb Teâlâ, kâfirlerin isnat ettikleri vasıflardan uzaktır.* Resullere selâm olsun!* Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun!

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Hz. Ali Kerremallâhu veche şöyle buyurmuştur:

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكْتَالَ بِالْمِكْيَالِ الْأَوْفَى فَلْيَقُلْ عِنْدَ فُرُوعِهِ مِنْ صَلَاتِهِ: {سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ. (وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ. وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ} (مصنف عبد الرزاق عن علي

Her kim mahşer günü mükâfatının en bol ölçükle kendisine ölçülüp verilmesini arzu ederse, namazı tamamladıktan sonra en son şöyle söylesin: Subhâne Rabbike Rabbi'l-izzeti ammâ yesifûn. Ve selâmun alel mürselîn. Velhamdulillâhi Rabbi'l-âlemin "Senin Rabbin, izzet (kudret ve şeref) sahibi olan Rabb Teâlâ, kâfirlerin isnat ettikleri vasıflardan uzaktır.* Resullere selâm olsun!* Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun!" (Sûre-i Sâffât, Âyet 180-182)[1]

İşte namaz tesbihatında müezzinlerin duâ edildikten sonra, bu âyetleri okuyarak Fâtiha demeleri, Hz. Ali Kerremallâhu veche'nin bu sözünden dolaydır.

[1] Abdurrezzâk es-San'ânî, Musannef, Hadis No: 3196; Kenz'ul-Ummal, Hadis

No: 4962.

38-SÂD SÛRESİ

Bu sûre 88 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. "Sâd" harfiyle başladığı için bu ismi almıştır.[1]

[1] Sâd ifadesi Hurûf'ul-Mukattaa'dandır. Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 1'in izahına bakınız.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ (١) بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ (٢) كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادَوا (٣)
(وَلَآتٍ حِينَ مَنَاصٍ)

1-3. Sâd, öğüt dolu Kur'ân'a yemin olsun ki,* fakat o kâfirler bir gurur ve (Allah'ın ve Resûlünün emrine karşı) muhalefet içindedirler.* Biz, onlardan önce nice nesilleri helâk ettik. O zaman onlar, kurtulmak için feryad ediyorlardı. Halbuki o zaman kurtulma zamanı değildi.

وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ (٤) أَجْعَلِ الْإِلَهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا (٥)
(لَشَيْءٌ عَجَابٌ)

4-5. Onlar, kendilerinden bir uyarıcı (Peygamber) gelmesine hayret ettiler ve o kâfirler dediler ki: "Bu bir sihirbazdır, yalancıdır.* İlahları, tek bir ilah mı yaptı? Bu elbette acâyip bir şeydir."

وَانْطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنْ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلَى إِلِهِكُمْ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُّ (٦) مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ (٧)
(الْأَخِرَةِ إِنَّ هَذَا إِلَّا اخْتِلَافٌ)

6-7. Onlardan ileri gelenler de, "Yürüyün, ilahlarınızın ibâdetinde sebat edin. Şüphesiz ki arzu edilecek olan budur" diyerek dağıldılar.* "Son dinde (Hristiyanlıkta) dahi böyle söz işitmedik. Bu, uydurmadan başka bir şey değildir" dediler.

İzah: Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdise nakledilmiştir:

مَرَضَ أَبُو طَالِبٍ فَجَاءَتْهُ قَرِيشٌ وَجَاءَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعِنْدَ أَبِي طَالِبٍ مَجْلِسُ رَجُلٍ فَقَامَ أَبُو جَهْلٌ كَيْ يَمْنَعَهُ وَشَكَّوهُ إِلَى أَبِي طَالِبٍ فَقَالَ يَا ابْنَ أَخِي مَا تَرِيدُ مِنْ قَوْمِكَ قَالَ إِنِّي أُرِيدُ مِنْهُمْ كَلِمَةً وَاحِدَةً تَدِينُ لَهُمْ بِهَا الْعَرَبُ وَتُوَدِّي إِلَيْهِمُ الْعَجَمُ الْجَزِيَّةُ قَالَ كَلِمَةً وَاحِدَةً قَالَ يَا عَمِّ قُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَقَالُوا إِلَهًا وَاحِدًا مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِنْ هَذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ قَالَ فَنَزَلَ فِيهِمُ الْقُرْآنُ {ص وَالْقُرْآنُ ذِي الذِّكْرِ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ إِلَى قَوْلِهِ مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِنْ هَذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ} (ت) (عن ابن عباس)

Ebû Tâlib hastalanmıştı. Kureyşliler onu ziyarette geldi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de amcasını ziyarette gelmişti. Ebû Tâlib'in yanında bir kişilik oturma yeri vardı. Ebû Cehil, Peygamberimizin oraya oturmasına engel olmaya çalıştı. Sonra Peygamberimizi Ebû Tâlib'e şikâyet ettiler. Ebû Tâlib, Peygamberimize hitâben: "Ey kardeşimin oğlu! Bu kavminden ne istiyorsun?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurdu: "Onlardan bir kelime istiyorum ki, Arapların hepsi bunlara boyun eğecek ve Arap olmayanlar da kendilerine cizye ödeyeceklerdir." Ebû Tâlib: "Sâdece bir kelime mi?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, sâdece bir kelime" diye buyurdu ve sözüne şöyle devam etti: "Ey amca! Lâ ilâhe illallâh" deyin. Bunun üzerine onlar: "Tek bir ilah mı? Biz son dinde (Hristiyanlık'ta) dahi böyle söz işitmedik. Bu söz yalandan başka bir şey değildir" dediler. İşte bunun üzerine de, onlar hakkında Sûre-i Sâd, Âyet 1-7 nâzil oldu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 39.

ءَأُنْزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْ ذِكْرِي بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا عَذَابَ (٨) أَمْ عَنْدهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ (٩) أَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَلْيَرْتَقُوا فِي الْأَسْبَابِ (١٠) جُنْدٌ مَا (١١) هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِنَ الْأَحْزَابِ (١١)

8-11. "(Biz insanların eşrafı olduğumuz halde) Kur'ân, aramızdan ona mı indirildi?" dediler. Doğrusu onlar, Benim vahyimden şüphe içindedirler. Doğrusu onlar, azâbımı henüz tatmadılar.* Yoksa her şeye gâlip olan ve çok bahşeden Rabbinin rahmet hazineleri onların yanında mıdır? Yoksa göklerin, yerin ve aralarındakilerin mülkü kendilerine mi aittir? Öyleyse, yollarını bulup göklere çıksınlar.* Onlar, Peygamber aleyhinde toplanan fırkalardan olup, en yakın zamanda orada mağlup olacak bir ordudur.

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, yetim olarak büyüdüğü için beyler tarafından hor görülür, küçümsenirdi. Bir seferinde Ebû Cehil başta olmak üzere müşrik beyleri, sihircileri ve şâirleri çağırıp Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem'in göstermiş olduğu mûcizelerin, sihir olup olmadığını sordular. Onlar da, aslâ sihir olamayacağını söylediler. "Kur'ân hakkında da şiir midir?" diye sordular. Şâirler de, "Kesinlikle şiir olamaz" dediler. Beyler, bu konu üzerine uzun uzun tartıştılar. En son hiçbir itiraz yolu bulamadılar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yetim ve fakir bir aileden geldiğini ve kendilerinin bey olduklarını beyan ederek îman etmediler. Hattâ bir ara Ebû Cehil: "Eğer Muhammed, beylerden gelseydi Peygamberdir diye kabul ederdim. Bu kadar zengin olduğumuz halde, yetim bir çocuğa mı itaat edelim. Bu imkânsızdır. Şeref, haysiyet ayak altına alınır, her yere duyulur, herkes bizi kınar" dedi. Ebû Cehil'in bu sözünü beyler de haklı buldu ve en son: "Büyülü sözler söylüyor" diye iftirada bulundular.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Onlar, Peygamber aleyhinde toplanan fırkalardan olup, en yakın zamanda orada mağlup olacak bir ordudur" diye buyrulmaktadır. Katâde Hazretleri, bu âyeti izah ederken şöyle buyurmuştur:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem daha Mekke'de iken Allah'ı Teâlâ ona, müşriklerin ordusunu mağlup edeceğini bu âyette haber vermiş ve bu durum Bedir Savaşı'nda gerçekleşmiştir.

Bu husus Sûre-i Kamer, Âyet 45'te de şöyle geçmektedir:

"Onların cemaati, yakında hezimete uğrayacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır."

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْتَانِ (١٢) وَتَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَابُ لَيْكَةِ أُولَئِكَ الْأَحْزَابُ (١٣) ((١٥) وَمَا يَنْظُرُ مُؤَلَّاءٌ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ (١٥))

12-15. Onlardan evvel Nûh kavmi, Âd kavmi ve kazıklar sahibi Firavun da Peygamberlerini yalanlamışlardı.* Semud, Lût kavmi ve Ashâb-ı Eyke de Peygamberlerini yalanlamışlardı. Bunlar da Peygamberleri aleyhine birleşen fırkalardı.* Hepsi de Peygamberleri yalanladılar, böylece azâbım onlara hak oldu.* Müşrikler de bir an gecikmesi dâhi olmayan korkunç bir sestten (Sûr'un üflenmesinden) başka bir şeyi beklemiyorlar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen Semud, Sâlih Aleyhisselâm'ın; Âd, Hûd Aleyhisselâm'ın; Ashâb-ı Eyke de, Şuayb Aleyhisselâm'ın kavmidir. Firavun'un, "Kazıklar sahibi" olarak vasıflandırılması da, hiddetli ve saltanat

sahibi olması nedeniyle, cezâlandırmak istediği kimselerin ellerini ve ayaklarını dört kazığa bağlayıp gerdirerek işkence etmiş olmasından dolayıdır.

وَقَالُوا رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قِطْنَآ قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ (١٦) اِصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَادْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ ذَا الْاِيْتِ اِنَّهٗ)
(اَوَابِ (١٧) اِنَّا سَخَرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعِشِيِّ وَالْاَشْرَاقِ (١٨) وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَهٗ اَوَابِ (١٩)

16-19. Kâfirler: "Ey Rabbimiz! Hesap günü gelmeden evvel amel defterimizi bize acele ver, görelim" diye alay ederler.* Ey Resûlüm! Onların bu gibi sözlerine sabret ve kuvvet sahibi olan kulumuz Dâvud'u yâd et. Şüphesiz o, dâimâ Allah'a yönelirdi.* Muhakkak ki dağları onun emrine verdik, onunla beraber akşam ve işrak vakti tesbih ederlerdi.* Kuşları da toplanmış olarak onun emrine verdik. Hepsi de ona yönelmişlerdi (Dâvud Aleyhisselâm ile berâber tesbihe devam ederlerdi).

İzah: Dâvud Aleyhisselâm, dağların tesbihini ve zikrini işitir; onlarla beraber tesbih eder ve onlarla beraber zikrederdi.

Nitekim canlı ve cansız her şeyin Allah'ı zikrettiğine dair Allah'u Teâlâ Sûre-i Hadîd, Âyet 1'de şöyle buyurmaktadır:

"Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ı tesbih eder. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir."

Dâvud Aleyhisselâm'ın, sesi çok güzeldi. "Dâvudî ses" diye söylenmesi bundan dolayıdır. Kendisi, Zebûr okurken havada uçan kuşlar geri döner, onun okuması bitene kadar dinler, sonra uçar giderlerdi.

(وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَاتَّيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَضَّلَ الْخِطَابِ (٢٠))

20. Biz, Dâvud'un mülkünü kuvvetli kılmıştık. Ona hikmet ve hakkı bâtıldan ayırma kabiliyeti vermiştik.

İzah: Dâvud Aleyhisselâm'a, Peygamberlik, hikmet ilmi[1] ve meseleleri çözme ve neticeye bağlama kabiliyeti verilmişti. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu hâdiseyi anlatmıştır:

İsrailoğullarından iki kişi, Dâvud Aleyhisselâm'ın huzurunda dâvâcı oldular. Birisi diğerrinin bir ineğini gasp ettiğini iddia ederken diğeri bunu inkâr etti. Dâvâcının delili yoktu. Dâvud Aleyhisselâm onların durumu hakkında hüküm

vermeyi ertelemiş; gece olduğunda Dâvud Aleyhisselâm'a rüyâsında dâvâcıcıyı öldürmesi emredildi. Gündüz olunca Dâvud Aleyhisselâm, o ikisini getirtti ve dâvâcının öldürülmesini emretti. Dâvâcı: "Ey Allah'ın Peygamberi! Şu adam benim ineğimi gasp etmişken beni niçin öldürtüyorsun?" diye sorunca, Dâvud Aleyhisselâm: "Allah'u Teâlâ bana seni öldürtmemi emretti. Hiç şüphe yok ben seni öldürteceğim" dedi. Bunun üzerine dâvâcı şöyle dedi: "Ey Allah'ın Peygamberi! Allah'a yemin ederim ki, Allah'u Teâlâ sana benim öldürülmemi bu adama karşı dâvâcı olmam yüzünden emretmiş değildir. Şüphesiz ben, dâvamda doğru söylüyorum. Allah'u Teâlâ'nın, benim öldürülmemi emretmesinin asıl sebebi; bir zaman bu adamın babasını ani bir baskınla öldürmüştüm ve bunu hiç kimseye hissettirmemiştim." Ve Dâvud Aleyhisselâm emretti, o adam öldürüldü.

[1] Hikmet ilmi hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 269 ve izahına bakınız.

وَهَلْ أَتَاكَ نَبُّؤُا الْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ (٢١) إِذْ دَخَلُوا عَلَى دَاوُدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَخَفْ خَصْمَانِ بَغَى بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ فَاحْكُم بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَا إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ (٢٢) إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِيَ نَعْجَةً وَاحِدَةً فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ (٢٣)

21-23. Ey Resûlüm! Sana dâvâcıların haberi geldi mi? Hani onlar, duvarı aşarak Dâvud'un ibâdet ettiği yere girmişlerdi.* Onlar, Dâvud'un yanına girmişlerdi de Dâvud onları görünce korkmuştu. Onlar: "Korkma, biz dâvâlı iki tarafız. Birimiz diğerine haksızlık etmiştir. Aramızda hak ile hükmet. Zulmetme ve bizi doğru yola hidâyet et" dediler.* Dâvâcılardan biri dedi ki: "Şüphesiz ki bu, benim kardeşimdir. Onun doksan dokuz dişi koyunu ve benim de bir dişi koyunum var. Böyle iken, "Onu da bana ver" dedi ve beni susturdu."

قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعَجِكَ إِلَى نِعَاجِهِ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ (أَمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَا هُمْ وَظَنَّ دَاوُدُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ (سَجْدَه) (٢٤)

24. Dâvud da: "Şüphesiz ki, koyununu kendi koyunlarına ilave etmek istemesiyle sana zulmetti. Ortakların çoğu birbirine haddi aşarlar. Ancak îman edenler ve sâlih amellerde bulunanlar müstesnâ. Bunlar ise azdır" dedi. Dâvud, bunu imtihan için yaptığımızı anladı. Hemen Rabbinden bağışlanma diledi, secdeye kapandı ve tevbe ederek Allah'a yöneldi. (Secde âyetidir)

İzah: Dâvud Aleyhisselâm ile ilgili olarak bu âyetlerde anlatılan kıssa İbn-i

Abbas Radiyallâhu anhumâ, es-Sa'lebi gibi ve daha birçok ulemâdan nakledildiğine göre, şöyledir:

Allah'ı Teâlâ, Dâvud Aleyhisselâm'ı imtihan etti. Çünkü o, Rabbinden kendisini İbrâhim, İsmâil, İshak ve Yâkub Aleyhimüsselâm'ın derecelerine çıkarması için duâ etmişti. Dâvud Aleyhisselâm, Zebur okuduğu bir gün Allah'ı Teâlâ ona: "Onlar başkalarının maruz kalmadıkları belâlarla (illet, zillet ve gillet ile) imtihan olundular ve bunlara sabrettiler. İbrâhim Aleyhisselâm; Nemrut'la, ateşe atılma ve oğlu İsmâil Aleyhisselâm'ı boğazlamakla; İshak Aleyhisselâm boğazlanmakla, Yâkub Aleyhisselâm, oğlu Yusuf Aleyhisselâm için üzülmekle ve gözlerini kaybetmekle; bunlar bu gibi ibtilâlara sabrederek imtihan olundular. Sen ise böyle ibtilâlara uğramadın" diye vahyetti. Bunun üzerine Dâvud Aleyhisselâm: "Yâ Rabbi onlara ibtilâ verdiğin gibi bana da ibtilâ ver, ben de ona sabredeyim. Böylece onlara verdiğin yüksek dereceleri bana da ihsan et" diye duâ etti. Allah'ı Teâlâ da duâsını kabul etti. İblis'e izin verip, böylece Dâvud Aleyhisselâm'ı imtihan etti.

Dâvud Aleyhisselâm, güzel sesiyle bir gün yine Zebur okuyordu. Bu sırada pencereye bir kuş kondu. Kuş kendisinin gözüne çok güzel göründü. Halbuki güzel görünen bu kuş şeytandı. Dâvud Aleyhisselâm'ın aklını o kuş karıştırdı. Okumayı bıraktı, kuşu tutmak için kovalıyordu. Kuş da, kanadının ucu kırık gibi bâzen uçuyor, bâzen düşüyordu. Dâvud Aleyhisselâm da onun peşinden gidiyordu. Kuş, nihâyet bir evin üzerine kondu. Dâvud Aleyhisselâm da oraya gelince, kendi komutanlarından biri olan Hürre'nin karısını gördü. Kuşta güzellik kalmamış, güzellik kadına geçmişti. Kadının yanına da gidemezdi. Bu nedenle geri döndü. Kadına âşık olmuş, yemeden ve içmeden kesilmişti. Kimseye içini açamıyordu. Çünkü kadın başkasıyla nikâhlıydı, kendisi de bu sebepten onu nikâhlayamazdı.

Bu husus İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te şöyle geçmektedir:

(كَانَ النَّاسُ يَعُودُونَ دَاوُدَ يَطْلُبُونَ أَنَّ بِهِ مَرَضًا وَمَا بِهِ إِلَّا شِدَّةُ الْخَوْفِ مِنَ اللَّهِ هُوَ الْحَيَاءُ) (كر عن ابن عمر)

"İnsanlar, Dâvud Aleyhisselâm'ı ziyaret ediyorlardı. Onun hasta olduğunu sanıyorlardı. Oysa onda son derece Allah korkusu ile hayâ vardı." [1]

Dâvud Aleyhisselâm'ı görenler hasta zannediyorlardı. Aslında hastalık değil,

Allah korkusundan hayâ ediyordu. Kumandanlar, ona sıkıntısını sordular. O da, bu sıkıntısını söylemeye utandı. En sonunda sıkıntısını söylettiler. Dâvud Aleyhisselâm: "Ben, Zebur okuyordum, bir kuş gördüm, güzelliği aklımı aldı. Kuşu tutayım diye peşinden gittim, nihâyet bir evin üzerine kondu. Orada bir kadın gördüm ve ona aşık oldum. Haram olduğu için yanına da gidemiyorum. Yanına gidemediğim için bende ki aşk ateşi hiç gitmiyor" dedi.

Kumandanlar, o kadının Hürre kumandanın karısı olduğunu öğrendiler ve Dâvud Aleyhisselâm'a: "O kadın, kumandalarından Hürre'nin karısıdır. Sen Hürre'yi harbe gönder. Şehit düşerse, o zaman kadını nikahlamak câiz olur" dediler. Nihâyet Hürre'yi harbe gönderdi. Hürre kumandan her gittiği harpten zaferle dönüyordu. Yine kumandanlar bunun ağlamasına dayanamadılar. Kendisine: "Hürre'yi harbe gönder, arkasından takviye gönderme" dediler. Dâvud Aleyhisselâm da öyle yaptı. Hürre şehit düştü.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ دَاوُدَ النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ جِئَ إِلَى الْمَرْأَةِ فَهَمَّ بِهَا قَطَعَ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بَعْثًا وَأَوْصَى صَاحِبَ الْبَعْثِ فَقَالَ إِذَا حَضَرَ الْعَدُوَّ قَرِّبْ فُلَانًا وَسَمَاهُ قَالَ فَقَرَّبَهُ بَيْنَ يَدَيْ التَّائِبُوتِ قَالَ وَكَانَ ذَلِكَ التَّائِبُوتِ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ يُسَبِّحُ بِهِ فَمَنْ قُدَّمَ بَيْنَ يَدَيْ التَّائِبُوتِ لَمْ يَرْجِعْ حَتَّى يُقْتَلَ أَوْ يَنْهَزَمَ عَنْهُ الْجَيْشُ الَّذِي يُقَاتِلُهُ فَقَدَّمَ فَقُتِلَ زَوْجُ (الْمَرْأَةِ وَنَزَلَ الْمَلَكُ عَلَى دَاوُدَ فَقَصَا عَلَيْهِ الْقِصَّةَ) (الترمذی الحکیم فی نوادر الاصول عن انس بن مالک)

"Dâvud Aleyhisselâm kadını görüp onunla evlenmek isteyince, İsrailoğullarının bir askeri birlik çıkarıp göndermelerini emretti. Birliğin kumandanına da düşman ile karşılaştığınız vakit, ismini vererek filanı öne geçir, dedi. O kişiyi tabutun önüne kattı. O dönemde o tabut ile zafer talep edilirdi. Tabutun önüne geçirilen kimseler ise, ya öldürülürdü yahut da savaştıkları ordu önlerinden dağılır gider, öyle geri dönebilirlerdi. Kadının kocası öne geçirildi ve öldürüldü. İki melek inerek Dâvud Aleyhisselâm'a âyetle geçtiği gibi bu hâdiseyi anlattılar." [2]

Dâvud Aleyhisselâm, Hürre'nin ailesiyle nikâh olup gerdeğe girecekleri zaman, insan sûretindeki melekler, kavga ederek Dâvud Aleyhisselâm'ın evinde ibâdet ettiği yere girdiler. Dâvud Aleyhisselâm, bunların hâlinden korktu. Bunlar birbirlerine karşı, "Ben haklıyım sen haksızsın" diye bağırıyorlardı. Dâvud Aleyhisselâm, bunları sakinleştirdi ve ifadelerini aldı. Birisi dedi ki: "Benim doksan dokuz dişi koyunum var, bunun da bir dişi koyunu var. Ben diyorum ki:

- Sen bir koyunu ne yapacaksın? Bunu bana ver, benim koyunum yüz olsun.

Diğeri de diyor ki:

- Allah'ı Teâlâ sana doksan dokuz koyun verdi, benim bir koyunuma mı gözünü diktin? Bunun üzerine Dâvud Aleyhisselâm:

- Senin doksan dokuz koyunun var. Sana yetmiyor mu? Bu adamın bir koyununa niçin göz diktin? dedi. Bunun üzerine bu adamlar kayboldu. Dâvud Aleyhisselâm anladı ki bunlar, Allah tarafından gönderilmişti. Kendisini ikaz etmek için gelen görevli meleklerdi.

Dâvud Aleyhisselâm'ın, ailesi ve câriyesinin toplam sayısı doksan dokuzdu. Hürre'nin ise bir tek karısı vardı. Kendisi, Hürre'nin karısına gönlünü kaptırmıştı. Fetvâyı kendi kendine verip, kendi kendini haksız çıkardı. Kadının yanına gitmekten vazgeçti ve bu olay onun üzüntüsünü daha da artırdı. Bir odaya çekildi. Odanın zemini topraktı. Orada ağlamaya başladı. Aylarca ağladı ve göz yaşından toprak ıslandı.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا مَثَلُ عَيْنِي دَاوُدَ مَثَلُ الْفَرْبَيْنِ تَنْطِفَانِ وَلَقَدْ خَدَّدَ الدُّمُوعُ فِي وَجْهِ دَاوُدَ حَدِيدَ الْمَاءِ فِي الْأَرْضِ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن أبي عمرو الأوزاعي)

"Dâvud Aleyhisselâm'ın gözleri su damlatan iki kırba gibi idi. Gözünden akan yaşlar, tıpkı suyun yerde kendisine yatak açması gibi yanağında akacak yerler açmıştı." [3]

Allah'ı Teâlâ, Dâvud Aleyhisselâm'a: "Hürre'nin kabrine git, onunla helâlleş, sonra karısını al" diye vahyetti. Dâvud Aleyhisselâm, Hürre'nin kabrine gitti ve "Sen öldün, ben senin karını alacağım. Bana hakkını helâl et" dedi. Hürre: "Bana Allah şehitlik nasip etti. Hakkım sana helâl olsun" dedi. Dâvud Aleyhisselâm, eve geldi. Bu sefer Allah'ı Teâlâ: "Yâ Dâvud! Olduğu gibi söylemedin. Olduğu gibi söyle de hakkını helâl ettir" dedi. Dâvud Aleyhisselâm, tekrar Hürre'nin kabrine gitti ve dedi ki: "Ben senin hanımına âşık oldum. Neredeyse helâk olup gidecektim, bu sebeple şehit düşmen için seni kasıtlı olarak harbe gönderdim. Sen her gittiğin harpten zaferle döndün. Bu da benim maksadıma engel oluyordu. Bu sefer seni tekrar harbe gönderdim, fakat takviye göndermedim. Böylece sen şehit düştün. Şimdi ben senin hanımını almak istiyorum, bana hakkını helâl eder misin?"

Hürre'nin kabrinden bir "Ah!" sesi geldi ve dedi ki: "Kesinlikle sana hakkımı helâl etmiyorum." Bunun üzerine Dâvud Aleyhisselâm: "Bana hakkını helâl etmen için hiç mi bir imkanı yok?" diye sordu. Hürre: "Bir tek imkanı var. Onu yaparsan ne âlâ, yapmazsan hakkımı helâl etmem" dedi. Dâvud Aleyhisselâm: "O nedir?" diye sorunca Hürre: "Ben burada, Peygamberlerin makamlarını görüyorum. O makamlar çok yüksek, Allah'a duâ et; bana da Peygamberlik versin. Çünkü senin duân Allah katında geçerlidir. Eğer Allah'ı Teâlâ beni Peygamber ederse, hakkımı helâl ederim" dedi.

Dâvud Aleyhisselâm yine ibâdet ettiği odasına geldi, birçok zaman geceli gündüzlü ağladı, duâ etti: "Yâ Rabbi! Hürre'ye Peygamberlik ver" diye yalvardı. Hücresinde ağlaya ağlaya göz yaşından ot bitti, büyüdü, çiçek açtı. Tohum tuttu. Tam olgunlaşıp tekrar kuruyunca, duâsı kabul oldu. Allah'ı Teâlâ: "Yâ Dâvud! Ben ona Peygamberlik verdim, onun kabrine git" dedi. Dâvud Aleyhisselâm geldi ve Hürre'ye: "Bana hakkını helâl ediyor musun?" diye sordu. Hürre: "Allah'ı Teâlâ bana Peygamberlik verdi. Senden binlerce defa râzıyım" dedi.[4]

Dâvud Aleyhisselâm eve geldi. Nikâhları kıyılıp gerdeğe girince baktı ki, doksan dokuz aile ve câriyesinin içinde en çirkini Hürre'nin karısıydı. Allah onu kendisine çok güzel gösterip aşık etmişti. Bu da Dâvud Aleyhisselâm'ın derecesini yükseltmek için ona vermiş olduğu bir ibtilâydı. Bu ibtilânın sonunda büyük derece almıştır.

Dâvud Aleyhisselâm'ın oğlu Süleyman Aleyhisselâm'ın annesi de o kadındır, diye nakledilmiştir.

Dâvud Aleyhisselâm hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَانَ مِنْ دُعَاءِ دَاوُدَ يَقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ وَالْعَمَلَ الَّذِي يُبَلِّغُنِي حُبَّكَ اللَّهُمَّ اجْعَلْ حُبَّكَ (أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ نَفْسِي وَأَهْلِي وَمِنْ الْمَاءِ الْبَارِدِ) (ت عن ابى الدرداء)

"Dâvud Aleyhisselâm'ın duâları arasında şu da vardı: Allah'ım! Senden sevgini ve seni sevenlerin sevgisini ve senin sevgine beni ulaştıracak ameli talep ediyorum. Allah'ım! Senin sevgini nefsimden, ailemden, malımdan, soğuk sudan daha sevgili kıl."[5]

Peygamberlerde İsmet sıfatı vardır. Ancak Peygamberler de beşerdir. Bu sebeple

onlar da yanılabilirler. Fakat bunlar o yanılı ve hatâ üzerinde kalmazlar. Allah onları derhal ikaz edip uyarır. Aksi halde Peygamberler hiç yanılmasaydı, beşer olmaz, melek olurlardı.

Kur'ân'da birçok Peygamberin hatâ yaptıkları ve bu hatâlarından dolayı tevbe istiğfar ettiği ve Allah'ın da onları affettiği anlatılmaktadır. Peygamberler hatâ etmez değil, o hatâ üzere kalmazlar. İşte İsmet sıfatı da bu anlamdadır. Allah onları uyarır, ikaz eder ve onların yapmış oldukları tevbe istiğfar sebebiyle de, onları affederek günahsız olarak mahşere getirir. Meselâ: İlk olarak Âdem Aleyhisselâm'ın Cennette, Allah'ı Teâlâ'nın yasaklamasına rağmen o ağaçtan yemesi gibi.

Bu husus, Sûre-i A'râf, Âyet 22-23'te şöyle geçmektedir:

... Rableri de onlara, "Ben bu ağaçtan sizi nehyetmedim mi? Şüphesiz ki şeytan, sizin için apaçık bir düşmandır demedim mi?" diye nidâ etti.* Âdem ile zevcesi dediler ki: "Ey Rabbimiz! Biz kendi nefsimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen, şüphesiz hüsrâna uğrayanlardan oluruz."

Böylece Âdem Aleyhisselâm, lânetlenmiş ve yeryüzüne gönderil-miştir. Ve yeryüzünde Âdem Aleyhisselâm, kabahati kendi nefsinde bulup çok gözyaşı dökerek tevbe istiğfar etmiş ve sonunda Allah'ı Teâlâ da onu affetmiştir. İblis ise, hatâyı kendinde bulmayıp tevbe istiğfar etmediği için affedilmemiştir.

Yine Nûh Aleyhisselâm'ın oğullarından Kenan gemiye binmemiştir. Suda boğulurken Kenan, babasına: "Baba beni kurtar" dedi. Nûh Aleyhisselâm da onu kurtarmak için gemiyi oğlundan tarafa çevirince, Allah'ı Teâlâ hemen uyarmıştır.

Bu husus Sûre-i Hûd, Âyet 46'da şöyle geçmektedir:

Allah'ı Teâlâ da, "Ey Nûh! O senin ehlinden değildir. Çünkü o, pek kötü işte bulundu. Sen, bilmediğin şeyi Benden isteme. Muhakkak ki, Ben sana câhillerden olmayasın diye öğüt veririm" buyurdu.

Yine Yunus Aleyhisselâm'a, Allah'ı Teâlâ kavminin yaşadığı şehrin sokaklarında gez, bak Ben onlara ne yapmışım gör, diye söylemişti. O ise, gelip kavminin helâk olmadığını görünce, benimle alay ederler diye şehrin içersine

girmeye çekindi ve oraya girmedi. Bu şekilde Allah'ın emrine âsi geldi. Allah'ı Teâlâ ona bindiği gemide, cezâ olarak balığın önüne atılacağını Cebrâîl vâsıtasıyla bildirdi. Böylece balık onu yuttu. Bir rivâyete göre altı ay balığın midesinde kaldı. Sürekli olarak orada Allah'ı zikrederek tevbe istiğfar etti, Allah'ı Teâlâ da kendisini affetti.

Bu husus da Sûre-i Enbiyâ, Âyet 87-88'de şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! Zünnûn'u (balığın sahibi Yunus Aleyhisselâm'ı) da zikret ki, o vakit, (kazâmızı yerine getirmediğimiz zannıyla) öfkeli olarak ayrılıp gitmişti. Bizim kendisini sorumlu tutmayacağımızı zannetmişti. Nihâyet (balık onu yuttu) karanlıklar içinde, "Yâ Rabbi! Senden başka ilah yoktur. Sen her türlü noksan sıfatlardan uzaksın. Şüphesiz ben, kendi nefsimi zulmedenlerden oldum" diye nidâ etti.* Biz de onun duâsını kabul ettik ve onu gamdan kurtardık. Mü'minleri işte böyle kurtarırsınız.

Yine Mûsâ Aleyhisselâm bir Kıptî'yi öldürmüş, yaptığı bu hatâdan dolayı Allah'ı Teâlâ'ya tevbe ve istiğfar etmiş ve Allah'ı Teâlâ da onu affetmiştir.

Bu husus da Sûre-i Kasas, Âyet 15-16'da şöyle geçmektedir:

Mûsâ, ahâlinin gâfil oldukları bir zamanda şehre girdi. Orada kavga eden iki kimse buldu. Biri İsrailoğullarından, diğeri de düşmanlarından olan Kıptîlerdendi.[6] İsrailoğullarından olan kimse, düşmanına karşı Mûsâ'dan yardım istedi. Mûsâ, Kıptîye bir yumruk vurunca Kıptî öldü. Mûsâ: "Bu yaptığım iş, şeytan işidir. Şeytanın ise, düşmanlığı ve dalâleti açıktır" dedi.* "Yâ Rabbi! Şüphesiz ben nefsimi zulmettim, beni affet" dedi. Allah'ı Teâlâ da onu affetti. Şüphesiz ki O, çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

Sâd Sûresi'nde geçtiği üzere, Dâvud Aleyhisselâm da hatâ yapmış ve Allah'a tevbe istiğfar etmiş ve sonucunda Allah'ı Teâlâ da onu affetmiştir.

İşte diğr Peygamberlerde de, az veya çok bunlara benzer hatâlar meydana gelmiştir. Allah'ı Teâlâ'nın uyarısıyla onlar tevbe ve istiğfar etmişler ve böylece affolunmuşlardır. Nitekim İmam-ı Âzam Ebû Hanife Hazretleri de, "el-Fıkh'ul-Ekber" adlı kitabında Peygamberlerden bazen suç ve hatâların vakî olduğunu beyan etmiştir.

Ayrıca Sûre-i Sâd, Âyet 24'ü okuyunca veya dinleyince, "Tilâvet Secdesi" yapılması gerektiğine dair Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى الْمَنْبَرِ صَ فَلَمَّا بَلَغَ السَّجْدَةَ نَزَلَ فَسَجَدَ وَسَجَدَ النَّاسُ مَعَهُ فَلَمَّا كَانَ يَوْمٌ آخَرُ قَرَأَهَا فَلَمَّا بَلَغَ السَّجْدَةَ تَشَرَّنَ النَّاسُ لِلْسُّجُودِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا هِيَ (تَوْبَةُ نَبِيٍّ وَلَكِنِّي رَأَيْتُكُمْ تَشَرَّنْتُمْ لِلْسُّجُودِ فَنَزَلَ فَسَجَدَ وَسَجَدُوا) (د عن ابى سعيد الخدرى

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem minber üzerinde Sâd Sûresi'ni okudu. Bu secde âyetine gelince indi, secde etti. Müslümanlar da onunla birlikte secde ettiler. Bir başka gün yine bu âyetleri okudu. Müslümanlar secde etmek için hazırlandılar. Bu sefer Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Bu bir Peygamberin tevbesini ifade etmektedir. Ancak ben sizin secde için hazırlandığınızı gördüm" deyip minberden indi ve secde etti.[7]

Bu Âyet-i Kerîme'deki secdenin mânâsı; Dâvud Aleyhisselâm, Rabbine zilletle boyun eğip günahını da itiraf ederek, günahından tevbe edip, Rabbine secdeye kapandı. O bakımdan kim burada secdeye kapanacak olursa, bu niyet ile secde etsin. Umulur ki, Allah'ı Teâlâ da Dâvud Aleyhisselâm'ın hürmetine onu bağışlar, demektir.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 337/9.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 15, s. 167.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 15, s. 186. Yine bakınız: Râmûz'ul-Ehâdîs, s.355/1.

[4] Üç kimse duâ ile peygamber olmuştur. Bunlar, Hz. Hürre, Yâkub Aleyhisselâm ve Hârun Aleyhisselâm'dır. Mûsâ Aleyhisselâm'ın duâsıyla Hârun Aleyhisselâm'ın peygamber olması hakkında Sûre-i Şuarâ, Âyet 13'e bakınız.

[5] Sünen-i Tirmizî Daavât 74; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1867.

[6] Kıptî: Mısır halkından olan kimse.

[7] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 333.

فَعَفَرْنَا لَهُ ذَلِكَ وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَى وَحُسْنَ مَآبٍ (٢٥) يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ)

النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَصِلُونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا
(نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ) ٢٦

25-26. Biz de tevbesinden dolayı onun bu günahını bağışladık. Çünkü onun için katımızda yakınlık ve güzel bir dönüş yeri vardır.* Ey Dâvud! Şüphesiz Biz seni yeryüzünde halife kıldık. İnsanlar arasında hak ile hükmet. Nefsin hevâsına uyma. Yoksa o seni Allah'ın yolundan saptırır. Allah yolundan sapanlar için, hesap gününü unutmaları sebebiyle şiddetli bir azap vardır.

İzah: Adâletle hükmedenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَدْنَاهُمْ مِنْهُ مَجْلِسًا إِمَامٌ عَادِلٌ وَأَبْغَضَ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ وَأَبْعَدُهُمْ مِنْهُ
(مَجْلِسًا إِمَامٌ جَائِرٌ) (ت حم عن أبى سعيد)

"Mahşer günü Allah'a insanların en sevgilisi, makamı bakımından O'na en yakını, adâletli hükümdardır. Mahşer günü insanların Allah'a en sevimsizi ve azâbı en şiddetli olanı ise, zâlim hükümdardır."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Ahkâm 4; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10745.

(وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ) ٢٧)

27. Biz göğü, yeri ve ikisi arasındakileri boş yere yaratmadık. Bu, kâfirlerin zannıdır. Bu zanları, onları Cehennem ateşine, Veyl'e ulaştırır.

İzah: Allah'ı Teâlâ bütün kâinatı, hak ve hikmete uygun olarak yaratmıştır. Mü'minler için bunda büyük ibretler vardır. Kâfirler ise bu hâdiselerden hiçbir ibret almazlar, bunların kendiliğinden tesadüfen olduğunu söylerler, nefislerinin hevâsına tâbi olarak Allah'ı Teâlâ'nın varlığını inkâr edip âhiret hayatına da inanmazlar. İşte o kâfirlerin yeri Cehennemdir.

Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Veyl", Cehennemdeki bir vâdinin adıdır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْوَيْلُ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ يَهْوِي فِيهِ الْكَافِرُ أَرْبَعِينَ خَرِيفًا قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ قَعْرَهُ) (حم ت عن أبى سعيد)

"Veyl, Cehennemde bir vâdidir ki kâfirler, üzerinden bırakıldığı vakit, kırk yılda dibine inemez."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11287; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 10063.

((أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ (٢٨))

28. Yoksa Biz, îman edip sâlih amellerde bulunanları yeryüzünde fesat çıkaran kâfirler gibi mi yaparız? Yoksa takvâ sahiplerini günahkârlar gibi mi yaparız?

İzah: Takvâ ehlinin üstünlüğü hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْمُسْلِمُونَ إِخْوَةٌ لَا فَضْلَ لِأَحَدٍ عَلَى أَحَدٍ إِلَّا بِالتَّقْوَى (طب عن محمد بن حبيب عن أبيه

"Müslümanlar kardeşirler. Kimsenin kimseye bir üstünlüğü yoktur. Ancak takvâ hâli hâriç"[1]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

(قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَكْرَمُ النَّاسِ قَالَ أَتَقَاهُمْ (خ م عن أبي هريرة

"Yâ Resûlallah! İnsanların en şerefli kimdir? denildi. Şöyle buyurdu: Allah'tan en çok korkan takvâ sahipleridir."[2]

[1] Tebareni, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3467; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 236/1.

[2] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 8; Sahih-i Müslim, Fedâil 44 (168).

((كِتَابُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَابِ (٢٩))

29. Ey Resûlüm! Bu Kur'ân, âyetlerini düşünmeleri ve hâlis akıl sahiplerinin ibret almaları için sana indirdiğimiz mübârek bir kitaptır.

((وَوَهَبْنَا لِذَاوُدَ سُلَيْمَانَ نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ (٣٠))

30. Dâvud'a, Süleyman'ı ihsan ettik. Süleyman, ne güzel kuldu. Şüphesiz o, dâimâ Allah'a yönelirdi.

((إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّافِنَاتُ الْجِبَالُ (٣١) فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى ((تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ (٣٢) رُدُّوْهَا عَلَيَّ فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْأَعْنَاقِ (٣٣))

31-33. Hani, akşam üzeri ona cins ve süratli atlar arz olunmuştu.* Süleyman dedi ki: "Ben, atların muhabbetini Rabbimin zikrine tercih ettim. Nihâyet güneş batmıştı (ikinci namazı geçmişti).* Dedi ki: "Onları bana getirin." (Getirdiler) hemen onların bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya (kesip kurban etmeye) başladı.

İzah: Seleften (Sahâbe ve Tabiinden) birçoğunun ve müfessirlerin beyanına göre; atların kendisine arz olunması ile meşgul iken ikinci namazı vakti geçmiştir. Süleyman Aleyhisselâm ikinci namazını kasten değil, unutarak geçirmişti. Nakledildiğine göre, Süleyman Aleyhisselâm, Allah'ın zikrinden yani ikinci namazından kendisini alıkoyduğu için, bu atları kesmiş ve etlerini pay ederek fakirlere dağıtmıştır.[1]

Âyet-i Kerîme'de, bahsi geçen atların önce bacaklarının, sonra da boyunlarının kesildiği söylenmektedir. Ancak aşağıdaki Hadis-i Şerif'te, bu Âyet-i Kerîme'yi açıklarken, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ibâreye sondan başa doğru mânâ vermiş ve "Önce boyunlarını sonra bacaklarını kesti" diye buyurmuştur.

Bu Hadis-i Şerif Übeyy b. Ka'b Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قَوْلِهِ { فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْأَعْنَاقِ } قَالَ: قَطَعَ أَعْنَاقَهَا وَسَوَّقَهَا (طس)
(الاسماعيلي في معجمه وابن مردويه عن أبي بن كعب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "(Getirdiler) hemen onların bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya (kesip kurban etmeye) başladı" diye geçen âyeti açıklarken; "Onların boyunlarını ve bacaklarını kesti" diye buyurdu.[2]

Avf Radiyallâhu anhu der ki: "Bana bildirildiğine göre, Süleyman Aleyhisselâm'ın kestiği atlar, kanatlıydı ve kendisi için denizden çıkarılmışlardı. Bu atlar ne ondan önce ne de ondan sonra kimseye verilmemiştir."[3]

Hiz. Âişe'den nakledilen Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزْوَةِ تَبُوكَ أَوْ خَيْبَرَ وَفِي سَهْوَتِهَا سُرٌّ فَهَبَّتْ رِيحٌ فَكَشَفَتْ نَاحِيَةَ السُّرِّ عَنْ بَنَاتٍ لِعَائِشَةَ لَعِبَ فَقَالَ مَا هَذَا يَا عَائِشَةُ قَالَتْ بَنَاتِي وَرَأَى بَيْنَهُنَّ فَرَسًا لَهُ جَنَاحَانِ مِنْ رِقَاعٍ فَقَالَ مَا هَذَا الَّذِي أَرَى وَسَطَهُنَّ قَالَتْ فَرَسٌ قَالَ وَمَا هَذَا الَّذِي عَلَيْهِ قَالَتْ جَنَاحَانِ قَالَ فَرَسٌ لَهُ جَنَاحَانِ قَالَتْ أَمَّا (سَمِعْتُ أَنَّ لِسُلَيْمَانَ خَيْلًا لَهَا أَجْنَحَةٌ قَالَتْ فَضَحِكَ حَتَّى رَأَيْتُ نَوَاجِذَهُ (د عَنْ عَائِشَةَ)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Tebuk veya Hayber Gazvesi'nden

dönmüştü. Hz. Âişe'nin bulunduğu yerin önünde bir perde vardı. Rüzgâr esip Hz. Âişe'ye ait bezden yapılmış oyuncak bebeklerin üzerindeki perdenin bir ucunu açıverdi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ey Âişe! Bunlar da nedir?" diye sordu. Hz. Âişe: "Kızlarım" cevâbını verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kızların arasında geriden iki kanadı olan bir at gördü ve "Kızların arasında görmekte olduğum bu şey nedir?" diye sordu. Hz. Âişe de: "Bir at" cevâbını verince, Peygamberimiz: "Peki, atın üzerindeki şey nedir?" diye sordu. Hz. Âişe: "Kanatlarıdır" cevâbını verdi. Peygamberimiz: "İki kanadı olan bir kısrak!" diye şaşkınlığını belirtti. Hz. Âişe de: "Hz. Süleyman'ın kanatları olan atlarını işitmedin mi?" cevâbını verdi. Hz. Âişe sözüne devamla buyurdu ki: Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem o kadar güldü ki, azı dişlerini gördüm.[4]

Bâzı müfessir âlimleri, Sûre-i Sâd, Âyet 31-33'e şu şekilde farklı bir mânâ da vermişlerdir:

Hani ona, akşam üzeri süratle koşan cins atlar gösterilmişti.* Süleyman dedi ki: "Ben Rabbimin zikrinden dolayı hayrı severcesine o atları severdim." Nihâyet atlar, hicap ile (güneşin batmasıyla) gizlenmiş oldu.* Dedi ki: "Onları bana getirin." (Getirdiler) hemen bacaklarını ve boyunlarını silerek sıvazladı.

[1] Resûlullah (Sallallahu aleyhi vesellem)'de Hayber Günü'nde evcil eşek ve katır etinin yenilmesini haram kılmış. Ancak at etini haram kılmamıştır. (Sünen-i Tirmizî, Et'ime 3; Sünen-i İbn-i Mâce, Zebaih: 13) Bu sebeple Hanefi Mezhebi'nde İmam-i Yûsuf ve İmam-ı Muhammed, at etinin ve sütünün helâl olduğunu beyan etmişlerdir. İmam-ı Âzam ise, at, savaşlarda kullanılan kıymetli bir hayvan olduğu için, kesilip yenilmesini sakıncalı görmüştür. Fetvâda helâl olan at, nesli saf kan ve katır üretmek için eşekle çiftleştirilmemiş olan atlar ve onların nesilleridir.

[2] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 4575.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 12, s. 523.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 54.

وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَالْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ (٣٤) قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي ()
لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ (٣٥) فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ رُخَاءً حَيْثُ أَصَابَ (٣٦) وَالشَّيَاطِينَ

كُلِّ بَنَاءٍ وَغَوَاصٍ (٣٧) وَآخِرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ (٣٨) مَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ (٣٩) وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَآبٍ (٤٠)

34-40. Yemin olsun ki, Süleyman'ı da imtihan etmiştik. Onu tahtının üzerine bir ceset olarak bıraktık. Sonra o, tevbe edip Allah'a yöneldi.* "Yâ Rabbi! Beni bağışla ve bana bundan sonra kimseye nasip olmayan bir mülk bahşet. Şüphesiz Sen, Vehhâb'sın (çok bahşedensin)" dedi.* Bunun üzerine Biz de rüzgârı onun emrine verdik. Rüzgâr onun emriyle onun istediği yere kolayca eser giderdi.* Acâyip binalar yapan ve denize dalıp inciler çıkaran cinleri[1]* ve zincirlerle bağlanmış olan diğer cinleri de onun emrine verdik.* "İşte bu, Bizim ihsanımızdır. Artık istediğine hesapsız ver yahut verme" dedik.* Şüphesiz onun için, katımızda bir yakınlık ve güzel bir âkibet vardır.

İzah: Hz. Süleyman'ın elinden yüzüğünün gitmesi ile bütün gücünün ve saltanatının yok olması; insanların, cinlerin ve hayvanların hepsi emrindeyken, bir anda bütün kudretinin ve salahiyetinin elinden gitmesi olayı Âyet-i Kerîme'de: "Şüphesiz ki, Süleyman'ı da imtihan etmiştik. Onu tahtının üzerine bir ceset olarak bıraktık" diye ifade edilmiştir. Yani bir ceset gibi, hiçbir gücü, salahiyeti kalmamıştı. Bu imtihanın sonucunda da yedi yıl karın tokluğuna çobanlık yapmış ve daha sonra yüzüğe kavuşmasıyla, önceki güç ve saltanatına tekrar sahip olmuştur. Bu hâdise Sûre-i Neml, Âyet 15'in izahında geniş olarak anlatılmıştır.

[1] Âyetin metninde, şeytanlar diye bir ifade kullanılmakta ve bu ifadeyle cinler kastedilmektedir. Nitekim cin için şeytan ifadesi, bâzen de şeytan için cin ifadesi kullanılmaktadır. Nitekim Sûre-i Sebe, Âyet 12'de cinlerin, Süleyman Aleyhisselâm'ın emrine verildiği beyan edilmiştir. Yine bu türden olan kullanım hakkında Sûre-i En'âm, Âyet 128, Sûre-i Hicr, Âyet 27 ve izahlarına bakınız.

وَإِذْ يُرَىٰ عَيْنًا يُؤَبِّ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ (٤١) أَرْكُضْ بِرِجْلِكَ مَذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ (٤٢) وَوَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرًا لِلْأَوَّلِينَ (٤٣) وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا (٤٤) فَاضْرِبْ بِهِ وَلَا تَحْنُتْ إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ (٤٤)

41-44. Ey Resûlüm! Kulumuz Eyyüb'un, "Bana şeytanın meşakkat ve azâbı isâbet etti" diye nidâ ettiği vakti zikret.* Ona, "Ayağınla yere vur. İşte sana, yıkanılacak ve içilecek soğuk bir su" dedik (Yıkandı, içti ve şifâyâ kavuştu).* Biz de ona, tarafımızdan bir rahmet ve hâlis akıl sahipleri için bir ibret olmak üzere, ehlini ve onlarla beraber bir mislini bağışladık.* "Bir deste sap al, onunla

zevcene vur; yeminini bozma" dedik. Şüphesiz ki, Biz onu sabırlı bulduk. Eyyüb, ne güzel kuldu. Şüphesiz o, dâimâ Allah'a yönelirdi.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Eyyüb Aleyhisselâm'ın sabrını övdü ve Sûre-i Sâd, Âyet 44'te: "Şüphesiz ki, Biz onu sabırlı bulduk" diye buyurdu. İblis: "Sen bana izin ver, ben ona ve işlerine karışayım. Bakalım sabredebilecek mi?" dedi. Allah'ı Teâlâ da, İblis'e izin verdi. O mühlet üzerine şeytan, Eyyüb Aleyhisselâm'ın evladlarını, arkasında namaz kılariken öldürdü. Eyyüb Aleyhisselâm sağına selâm verdi, sağındaki evladlarının hepsini ölmüş gördü. Soluna selâm verince de, soldaki evlatlarının hepsini ölmüş gördü. Fakat Eyyüb Aleyhisselâm, Allah'ı Teâlâ'ya hamdu senâ etti. Şeytan, Eyyüb Aleyhisselâm'ın sabrını taşıramadı.

Bu defa Eyyüb Aleyhisselâm, namazda secde iken İblis, burnuna üflledi. Eyyüb Aleyhisselâm'ın burnunda yara çıktı. Yara genişleyerek bütün vücuduna yayıldı. Yaraya kurt düştü. Şehir halkı: "Bu, bulaşıcı bir hastalıktır" diye onu şehrin dışına sürdüler. Eyyüb Aleyhisselâm yine Allah'ı Teâlâ'ya hamdû senâ etti, sabretti. İblis, yine sabrını taşıramadı.

Hanımı Rahime vâlidemiz, şehre gider; kendisinin durumuna acıyıp ekmek verenlerden alır, hasta olup şehrin dışına sürülen kocası Eyyüb Aleyhisselâm'a getirirdi. Urfa'da bulunan ve onun hasta iken yattığı mağarada beraberce yerlerdi. İblis ise ekmek verenlere: "Siz, Rahime'nin saçından bir parça kesip alın ve öyle ekmek verin" dedi ve onları kandırdı. Onlar, Rahime'ye saçından biraz kesip vermesini, aksi takdirde ekmek vermeyeceklerini söylediler. Rahime vâlidemiz mecbur kaldı. Saçından kesti, verdi. İblis, Eyyüb Aleyhisselâm'ın yanına geldi: "Senin ailen kötü yolda; saçını da kestiler, inanmazsan bak" dedi. Eyyüb Aleyhisselâm, Rahime vâlidemizin saçını kesik görünce, "Allah'ı Teâlâ'ya vaad olsun! İyi olursam sana yüz değnek vururum" dedi. Rahime vâlidemiz: "Sen iyi ol bana yüz değnek yerine istersen beş yüz değnek vur" dedi. İblis, yine Eyyüb Aleyhisselâm'ın sabrını taşıramadı.

Hastalığı on sekiz sene devam etti. Vücuduna kurtlar düştü. Yere düşen kurtları, aç kalmasınlar diye yaranın üzerine tekrar koyardı.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّا لَمُعَوَّنَةٌ تَأْتِي مِنَ اللَّهِ لِلْعَبْدِ عَلَى قَدْرِ الْمُنُونَةِ وَإِنَّ الصَّبْرَ يَأْتِي مِنَ اللَّهِ لِلْعَبْدِ عَلَى قَدْرِ الْمُصِيبَةِ (الحاكم
(والحاكم فى الكنى عن أبى هريرة

"Kula, Allah'tan gelen yardım, çektiği zahmete göredir, sabır ise kendisine verilen belâ nispetindedir."[1]

Nihâyet Eyyüb Aleyhisselâm: "Yâ Rabbi! Ben sana vâsıl olmak istiyorum. Ama vâsıl olamıyorum, bunun sebebi nedir?" dedi. Allah'ı Teâlâ: "Sen ne kadar sabretsen, ben o kadar ibtilâyı uzatırım. Çünkü ibtilâyı uzatmamda senin için derecenin yükselmesi var. Ancak senin, Bana vâsıl olabilmen için âcizliğini dile getirmen lâzım" dedi. Yani Eyyüb Aleyhisselâm'a, Cenâb-ı Hakk, Esrâr-ı İlâhiyye'sini açıp gösterdi. Eyyüb Aleyhisselâm baktı ki, Hakk'a vâsıl olamamasının sebebi yaptığı sabırdan dolayıdır. Allah ile kendi arasındaki, bu sabır dağının yıkılması lâzımdı.

O zamana kadar İblis, Eyyüb Aleyhisselâm'ın sabrını taşırabilmek için çocuklarının ölümüne ve hastalığı gibi her ne yaptıysa yine de onun sabrını taşıramadı. En son Hakk'a vâsıl olabilmesi için yaptığı sabrın kendisine engel olduğunu gören Eyyüb Aleyhisselâm'ın, Sûre-i Enbiyâ, Âyet 83'te geçtiği üzere, "Şüphesiz bana şiddetli sıkıntılar isâbet etti. Sen, merhamet edenlerin en merhametlisisin!" "Beni, bu dertten kurtar" diye yalvarması, Hakk Teâlâ'ya vâsıl olabilmesi içindi. Yoksa sabırsızlık gösterdiğinden değildi.

Allah'ı Teâlâ da onun bu duâsını kabul etti. Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, ayağını yere vurdu ve Allah'ın hikmetiyle oradan su çıktı. Eyyüb Aleyhisselâm o sudan içti ve banyo yaptı. Böylece bütün yaraları kapandı ve kendisi genç bir delikanlı gibi oldu.

Daha sonra yiyecek getirmek için şehre inen eşi Rahime geldi. Eyyüb Aleyhisselâm'ı, sağlıklı ve gençleşmiş olarak görünce hayret etti. Ona, bir anda bu hâle nasıl geldiğini sordu. O da; Allah'ın hikmetiyle yerden çıkan o sudan içip banyo yaptığını ve böylece hastalığından kurtulup gençleştiğini söyledi.

Eyyüb Aleyhisselâm; hanımı hakkında İblis'in yaptığı iftiranın gerçek olduğunu düşünerek; iyi olursa, ona yüz değnek vuracağını vaad etmişti. Allah'ı Teâlâ, kendisine bunun İblis'in bir iftirası olduğunu bildirerek, yeminin yerine gelmesi için, yüz tane ekin sapını eline alarak bunlarla bir defa hanımına vurmasını söyledi. Böylece Eyyüb Aleyhisselâm'ın vaadi yerine gelmiş oldu.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 108/4.

وَاذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ (٤٥) إِنَّ أَوْلَىٰ لَهُم بِالْحَافِظَةِ ذِكْرَى الدَّارِ)
((٤٦)) وَأَنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنِ الْأَخْيَارِ (٤٧)

45-47. Ey Resûlüm! Dinde kuvvet ve basîret sahibi olan kullarımız İbrâhim'i, İshak'ı ve Yâkub'u da zikret.* Biz onları dâimâ âhiret yurdunu zikretme özelliği ile seçkin, ihlaslı kimseler kılmıştık.* Şüphesiz ki onlar, Bizim katımızda seçkin ve hayırlı kimselerdendir.

((وَإِذْكُرْ إِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلٌّ مِنَ الْأَخْيَارِ) (٤٨))

48. Ey Resûlüm! İsmâil'i, Elyesa'yı ve Zülkifl'i de zikret. Hepsi de hayırlı kimselerdendir.

İzah: İsmâil Aleyhisselâm'ın; babası İbrâhim Aleyhisselâm ve kardeşi İshak Aleyhisselâm'dan ayrı olarak zikredilmesi, özellikle şanına itinâ içindir.

Peygamber Efendimizin nesli de İsmâil Aleyhisselâm'a dayanır. Bu neslin üstünlüğüne dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمْ يَلْتَقِ أَبَوَايَ قَطُّ عَلَى سَفَاحٍ لَمْ يَزَلِ اللَّهُ يَنْقُلُنِي مِنَ الْأَصْلَابِ الطَّيِّبَةِ إِلَى الْأَرْحَامِ الطَّاهِرَةِ لَا يَتَشَعَّبُ
(شُعْبَتَانِ إِلَّا كُنْتُ فِي خَيْرِهِمَا) (ابن عساکر عن ابن عباس)

"Benim nesebimde aslâ zinâ vâki olmadı. Allah'ı Teâlâ dâimâ beni pak babalar belinden pâk analar rahmine naklederdi. Her ne zaman nesebimde iki şûbe hâsıl olsa, ben onların daha üstün olanında bulunurdum." [1]

Nakledildiğine göre; İlyas Aleyhisselâm, Elyesa Aleyhisselâm'ı kendisinden sonra İsrailoğullarına halife bırakmıştı. Daha sonra ona da Peygamberlik verilmiştir. Zülkifl Aleyhisselâm ise, Elyesa Aleyhisselâm'ın amcasının oğlu veya Eyyüb Aleyhisselâm'ın oğlu Bîşr'dir.

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 35489.

هَذَا ذِكْرٌ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَآبٍ (٤٩) جَنَّاتٍ عَدْنٍ مَّفْتَحَةٌ لَهُمُ الْأَبْوَابُ (٥٠) مُتَكَبِّرِينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا
بِفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ (٥١) وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ أَتْرَابٌ (٥٢) هَذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ (٥٣)
((إِنَّ هَذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِنْ نَفَادٍ) (٥٤))

49-54. İşte bu, (onlar için) bir şereftir. Şüphesiz takvâ sahipleri için güzel bir dönüş yeri vardır.* O güzel dönüş yeri, kapıları kendilerine açılmış olan Adn

Cennetleridir.* Onlar, orada tahtlara yaslanmış olarak otururlar ve çeşitli meyveler ve içecekler isterler.* Onların yanında, eşlerinden başkasına bakmayan, hep aynı yaşta kızlar vardır.* Onlara denir ki: "İşte bunlar, hesap gününde size vaad edilenlerdir.* Şüphesiz bu, Bizim bitip tükenmeyen rızkıımızdır."

مَذَا وَإِنَّ لِلطَّاغِينَ لَشَرَّ مَآبٍ (٥٥) جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ الْمِهَادُ (٥٦) مَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ (٥٧) ((وَآخِرُ مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ ٥٨)

55-58. Bunlar için böyle. Şüphesiz âsiler için de elbette kötü bir dönüş yeri vardır.* O kötü dönüş yeri, Cehennemdir. Onlar oraya girerler. Orası ne kötü bir yataktır.* Bu azâbı tatsınlar; kaynar suyu ve Cehennem ehlinin vücutlarından akan kanı ve irini içsinler!* Ve buna benzer daha başka çeşit çeşit azapları çeksınler!

İzah: Âyet-i Kerîme'nin metninde "Gassâk" diye geçen ve "Cehennem ehlinin vücutlarından akan kan ve irin" anlamına gelen Cehennem içeceği hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَوْ أَنَّ دَلُومًا مِنْ غَسَّاقٍ يُهْرَاقُ فِي الدُّنْيَا لَأَنْتَنَ أَهْلُ الدُّنْيَا) (ت عن ابن عباس)

"Şâyet Gassâk'tan dünyâyâ bir kova dökülecek olsa idi, dünyâ halkı mutlaka kokar idi."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 4.

مَذَا فَوَجَّحَ مُقَتِّعٌ مَعَكُمْ لَا مَرْحَبًا بِهِمْ إِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ (٥٩) قَالُوا بَلْ أَنْتُمْ لَا مَرْحَبًا بِكُمْ أَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا (فَبِئْسَ الْقَرَارُ (٦٠) قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا مَذَا فَرَدُّهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ (٦١) وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رَجُلًا (كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ (٦٢) اتَّخَذْنَاهُمْ سَخَرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ (٦٣)

59-63. Âsilerin önderlerine: "Şu arkanızdan izdiham ile gelenler, size tâbi olanlardır" denildiğinde, o önderler: "Onlar için merhaba yok. Onlar, kendi amelleri ile bizim gibi Cehenneme gireceklerdir" derler.* Onlara tâbi olanlar da: "Bilakis sizin için merhaba yok. Bize bu azâbı siz takdim ettiniz (Cehenneme girmemize siz sebep oldunuz). Cehennem ne kötü karargâhtır" derler.* Yine derler ki: "Ey Rabbimiz! Bize azâbı takdim edenin Cehennemde cezâsını iki kat et."* Ve cümlesi birden Mü'minleri kastederek derler ki: "Biz birtakım adamları şerliler sayardık, onları görmüyoruz.* (Dünyâda iken) biz onlarla alay ederdik.

Yoksa onları, gözden mi kaçırdık?"

إِنَّ ذَلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ (٦٤) قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنْذِرٌ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ (٦٥) رَبُّ (٦٦) السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ (٦٦)

64-66. İşte bu, Cehennem ehlinin birbirleriyle husûmetleşmesi şüphesiz haktır.* Ey Resûlüm! De ki: "Ben ancak bir uyarıcıyım. Bir ve her şeye hâkim olan Allah'tan başka ilah yoktur.* O, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbidir, her şeye gâliptir, çok bağışlayandır."

قُلْ هُوَ نَبُؤٌ عَظِيمٌ (٦٧) أَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ (٦٨) مَا كَانَ لِي مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَأِ الْأَعْلَى إِذْ يَخْتَصِمُونَ (٦٩) (٧٠) إِنْ يُوحَىٰ إِلَيَّ إِلَّا أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ (٧٠)

67-70. Ey Resûlüm! De ki: "Bu Kur'ân, büyük bir haberdir.* Siz ise ondan yüz çeviriyorsunuz.* Mele-i A'lâ, (Âdem Aleyhisselâm'ın yaratılması hakkında) münâkaşa ederlerken, onlar hakkında benim hiçbir bilgim yoktu.* Bunlar bana, ancak apaçık bir uyarıcı olduğum için vahyolunuyor."

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Mele-i A'lâ" ifadesi, lafız olarak en yüksek topluluk anlamına gelir, kastedilen meleklerdir. Gökyüzünde bulundukları için kendilerine bu sıfat verilmiştir.

Âyet-i Kerîme'de Hz. Âdem hakkında meleklerin tartışması hususu Sûre-i Bakara, Âyet 30'da şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! Senin Rabbin, meleklerle: "Ben, yeryüzünde bir halife yaratacağım" diye buyurduğunda onlar: "Yeryüzünde fesat çıkaracak ve kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa bizler Seni hamd, tesbih ve takdis ediyoruz" dediler. Allah'u Teâlâ da: "Ben sizin bilmediklerinizi bilirim" diye buyurdu.

إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ (٧١) فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ (٧٢) سَاجِدِينَ (٧٢) فَسَجَدَ الْمَلِكَةُ كُلُّهُمْ أَعْمَعُونَ (٧٣) إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ (٧٤)

71-74. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, senin Rabbin, meleklerle şöyle demişti: "Muhakkak Ben, çamurdan bir beşer yaratacağım.* Onu yaratıp, ona ruhumdan üflediğim vakit, ona secde edin."* Bunun üzerine meleklerin hepsi cümleten secde etti.* Yalnız İblis secde etmedi, kibirlendi ve kâfirlerden oldu.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle

buyurmuştur:

خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ بِيَدِهِ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَأَمَرَ الْمَلَائِكَةَ أَنْ يَسْجُدُوا لَهُ (فَسَجَدُوا لَهُ إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ أَيْ خَرَجَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ (م عن ابى هريرة

"Allah'ı Teâlâ Âdem Aleyhisselâm'ı kendi eliyle[1] Cuma günü yarattı ve ruhundan üfledi ve meleklerle ona secde etmelerini emretti. Hepsi ettiler. Yalnız İblis secde etmedi ki, o cinden idi.[2] Böylece secde etmediği için İblis, Rabbinin emrinden çıktı." [3]

[1] Burada geçen "Kendi eliyle" ifadesi müteşâbihdir.

[2] İblis'in yaratılışı hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 34'ün izahına bakınız.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 278/2.

قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِإِيْدِي أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ (٧٥) قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ (خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ (٧٦) قَالَ فَأَخْرِجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَچِيمٌ (٧٧) وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ (٧٨) قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ (٧٩) قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ (٨٠) إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ (٨١) (

75-81. Allah'ı Teâlâ: "Ey İblis! İki elimle yarattığıma secde etmekten seni ne menetti? Kibirlendin mi, yoksa kendini üstün görenlerden mi oldun?" buyurdu.* İblis: "Ben ondan daha hayırlıyım. Çünkü beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın" dedi.* Allah'ı Teâlâ da buyurdu ki: "O halde oradan (Cennetten) çık. Çünkü sen, şüphesiz kovulmuş birisin.* Şüphesiz ki, lânetim kıyâmet gününe kadar senin üzerinedir."* İblis dedi ki: Yâ Rabbi! Mademki beni kovdun, kıyâmet gününe kadar bana mühlet ver."* Allah'ı Teâlâ da buyurdu ki: "Şüphesiz sen, mühlet verilenlerdensin;* mâlum vakte (kıyâmet gününe) kadar."

İzah: İblis'in kibri hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالْكِبْرَ فَإِنَّ إِبْلِيسَ حَمَلَهُ الْكِبْرُ عَلَى أَنْ لَا يَسْجُدَ لِآدَمَ وَإِيَّاكُمْ وَالْجِرْصَ فَإِنَّ آدَمَ حَمَلَهُ الْجِرْصَ عَلَى أَنْ (أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ ابْنِي آدَمَ إِنَّمَا قَتَلَ أَحَدَهُمَا صَاحِبَهُ حَسَدًا (ابن عساكر عن ابن مسعود

"Kibirden sakının. Şüphesiz ki kibir, şeytanı Âdem'e secde etmemeye sevk etmiştir. Hıristan da sakının. Zîrâ hırs, Âdem'i mâlum ağaçtan yemeğe sevk etmiştir. Hasetten de sakının. Zîrâ Âdem'in iki oğlundan biri kardeşini ancak

haset sebebiyle öldürmüştür. İşte bunlar her hatânın aslıdır.”[1]

İblis’in Cennetten kovulması hakkında geniş bilgi için Sûre-i A’râf, Âyet 11-17 ve izahlarına bakınız.

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 173/5.

قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَا غَوِيَّتُهُمْ أَجْمَعِينَ (٨٢) إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ (٨٣) قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقُّ أَقُولُ (٨٤) (لَا أَمَلَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ (٨٥)

82-85. İblis dedi ki: "Senin izzetine yemin ederim ki, onların hepsini elbette azdıracağım.* Ancak onlardan ihlaslı kulların müstesnâ."* Allah’u Teâlâ da buyurdu ki: "İşte bu doğru. Ben de şu hakikati söyleyeyim:* "Ey İblis! Yemin olsun ki, seninle ve onlardan sana tâbi olanların hepsiyle elbette Cehennemi dolduracağım."

قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ (٨٦) إِنَّهُ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ (٨٧) وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ (حِينٍ (٨٨)

86-88. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: "Ben, tebliğden dolayı sizden bir ücret istemiyorum. Ben, kendiliğimden bir şey teklif etmiyorum.* Bu Kur’ân, âlemler için öğütten başka bir şey değildir.* Onun verdiği haberlerin doğruluğunu, bir süre sonra (ölünce) mutlaka bileceksiniz."

İzah: İnsanların, ölünce hakikati anlayacaklarına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(النَّاسُ نِيَامٌ فَإِذَا مَاتُوا انْتَبَهُوا (احياء علوم الدين عن علي

"İnsanlar uykudadır, ölünce uyanırlar!"[1]

Allah’u Teâlâ Sûre-i Tekâsür, Âyet 1-5’te de şöyle buyurmuştur: "Çoklukla övünmek, sizi oyaladı.* Tâ ki kabirlere vardınız.* Hayır! Yakında bileceksiniz.* Sonra hayır! Yakında bileceksiniz.* Hayır! Eğer yakîn (kesin) bir ilim ile bilseydiniz (böyle yapmazdınız)."

[1] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm’id-Din, c. 4, Hadis No: 17.

39-ZÜMER SÛRESİ

Bu sûre 75 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. "Zümer" ifadesi, gruplar ve zümreler anlamına gelmektedir. Bu sûrede de Cennet ehli ile Cehennem ehlinin zümreler hâlinde Cennete ve Cehenneme sevk edilecekleri anlatıldığı için "Zümer Sûresi" ismi verilmiştir. Cennet ehlinin "Köşkler" anlamına gelen gurfelerde ikâmet edeceğinden bahsedildiği için "Gurûf Sûresi" ismi de verilmiştir.

Bu sûre hakkında Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَنَامُ حَتَّى يَقْرَأَ الزُّمَرَ وَيَبْنِي إِسْرَائِيلَ (ت) عَنْ عَائِشَةَ

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, İsrâ ve Zümer Sûreleri'ni okumadan uyumazdı."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ül-Kur'ân 20.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ (١) إِنَّ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ (٢))

1-2. Bu kitap (Kur'ân), her şeye gâlip, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah katından indirilmiştir.* Ey Resûlüm! Şüphesiz bu kitabı, sana hak olarak indirdik. O halde dîni sâdece O'na hâlis kılarak Allah'a ibâdet et.

(أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أُولِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ (يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ (٣))

3. Haberiniz olsun ki, hâlis din yalnız Allah'ındır. "Biz bunlara (putlara) ancak bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye ibâdet ediyoruz" diyerek, Allah'ı bırakıp da başka dostlar (mâbutlar) edinenlerin, ihtilaf ettikleri şeylerden dolayı Allah'ı Teâlâ hükmünü verecektir. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, yalan söyleyenlere ve küfürde haddi aşanlara hidâyet etmez.

İzah: İyi bilinmelidir ki, ibâdet sâdece Allah’adır. O’nun hiçbir ortağı yoktur. Bu sebeple ibâdetinizde, O’na herhangi bir şeyi ortak koşmayın. Çünkü Allah’ın dışındaki bütün varlıklar, O’nun mülküdür. Kulların gerçek mâlikleri olan Allah’a ibâdetten başka bir yolları yoktur. Allah’ı bırakıp da başka şeylere tapanlara gelince, Allah’u Teâlâ mahşerde onlar hakkında hükmünü verecek ve onları Cehenneme sevk edecektir. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, küfründe inat ederek bile bile Allah’a karşı yalan uyduran ve bu şekilde küfürde ileri gidenlere hidâyet etmez, demektir.

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Adamın biri: "Yâ Resûlallah! Ben bir şeyler tasadduk ediyorum ve bir şeyler yapıyorum. Bununla hem Allah’ın rızâsını arıyorum, hem de insanların beni övmesini arzu ediyorum" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona buyurdu ki:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ شَيْئًا شُورِكَ فِيهِ ثُمَّ تَلَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ
(الْخَالِصُ) (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن أبي هريرة)

"Muhammed’in nefsi elinde olan Allah’a yemin ederim ki, Allah’u Teâlâ kendisine ortak koşulmuş hiçbir şeyi kabul etmez. Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Sûre-i Zümer, Âyet 3’te geçen, "Haberiniz olsun ki, hâlis din yalnız Allah’ındır" buyruğunu okudu.[1]

Yine şirk hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَخَوْفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشِّرْكَ الْأَصْغَرَ قَالُوا وَمَا الشِّرْكَ الْأَصْغَرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الرِّيَاءُ يَقُولُ اللَّهُ
عَزَّ وَجَلَّ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِذَا جُزِيَ النَّاسُ بِأَعْمَالِهِمْ أَذْهَبُوا إِلَى الَّذِينَ كُنْتُمْ تُرَآءُونَ فِي الدُّنْيَا فَاَنْظَرُوا هَلْ
تَجِدُونَ عَنْدهُمْ جَزَاءً (حم عن محمود بن لبيد)

"Sizin hakkınızda en çok korktuğum şey küçük şirktir" "Yâ Resûlallah! Küçük şirk nedir?" dediler. Buyurdu ki: "Riyâdır." Allah’u Teâlâ, mahşer günü herkesin amelinin karşılığını verirken, insanlara gösteriş için ibâdet yapanlara şöyle der: "Dünyâda kendileri için gösteriş yaptığınız kimselere gidin. Bakın bakalım onların yanında size verecekleri bir şey bulabiliyor musunuz?"[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle

buyurmuştur:

أَتَخَوَّفُ عَلَى أُمَّتِي الشِّرْكَ وَالشَّهْوَةَ الْخَفِيَّةَ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتُنْشِرُكَ أَمَّاكَ مِنْ بَعْدِكَ قَالَ نَعَمْ أَمَا إِنَّهُمْ لَا يَعْْبُدُونَ شَمْسًا وَلَا قَمَرًا وَلَا حَجَرًا وَلَا وَتْنَا وَلَكِنْ يَرَاءُونَ بِأَعْمَالِهِمْ وَالشَّهْوَةَ الْخَفِيَّةَ أَنْ يُصْبِحَ أَحَدُهُمْ صَانِمًا (فَتَعَرَّضَ لَهُ شَهْوَةٌ مِنْ شَهَوَاتِهِ فَيَنْتَرُكَ صَوْمَهُ) (حم شداد بن اوس)

Ümmetim hakkında iki şeyden korkuyorum: "Şirk ve gizli şehvet." "Yâ Resûlallah! Senden sonra ümmetin Allah'a şirk mi koşacak?" denilince, buyurdu ki: "Evet, ama onlar güneşe, aya, taşa ve puta tapmayacaklar. Fakat amelleri ile gösteriş yapacaklar." Gizli şehvet ise şudur: "Onlardan biri, oruç tutar, oruçlu olur, sonra şehvete sebep olan bir şeyi görür ve orucunu terk edip bozar."[3]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, yalan söyleyenlere ve küfürde haddi aşanlara hidâyet etmez" diye buyrulduğu üzere yalan söylemenin vebâline dikkat çekilmektedir.

Bu hususta şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ يَسْرِقُ الْمُؤْمِنُ؟ قَالَ: قَدْ يَكُونُ ذَلِكَ. قَالَ: فَهَلْ يَزْنِي الْمُؤْمِنُ؟ قَالَ: بَلَى وَإِنْ كَرِهَ أَبُو الدَّرْدَاءِ. قَالَ: هَلْ يَكْذِبُ الْمُؤْمِنُ؟ قَالَ: إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ مَنْ لَا يُؤْمِنُ إِنَّ الْعَبْدَ يَزِلُّ الزَّلَّةَ ثُمَّ (يَرْجِعُ إِلَى رَبِّهِ فَيَتُوبُ فَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِ) (ابن جرير عن عبد الله بن جراد)

Ebu'd-Derdâ: "Yâ Resûlallah! Mü'min hırsızlık yapar mı?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, bâzen olabilir" buyurdu. "Mü'min zinâ eder mi?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ebu'd-Derdâ hoşlanmazsa da evet" buyurdu. "Mü'min yalan söyler mi?" diye sorunca da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Yalanı ancak îman etmeyen kimse uydurur. Muhakkak ki bir kul kendini zillete düşüren bir hatâ eder. Sonra Rabbine döner ve tevbe eder. Allah'ı Teâlâ da onun tevbesini kabul eder."[4]

Abdullah b. Amr Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

دَعَانِي أُمِّي يَوْمًا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاعِدٌ فِي بَيْتِنَا فَقَالَتْ هَا تَعَالَ أُعْطِيكَ فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا أَرَدْتَ أَنْ تُعْطِيَهُ قَالَتْ أُعْطِيهِ تَمْرًا فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَا إِنَّكَ لَوْ لَمْ تُعْطِهِ شَيْئًا كُنْتِ كَذِبَةٌ (د عبد الله بن عامر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in evimizde bulunduğu bir günde annem: "Yavrum gel, sana bir şey vereceğim" diye beni çağırdı. Peygamberimiz

Sallallâhu aleyhi ve sellem anneme: "Çocuğa ne vermek istedin?" diye sordu. Annem: "Hurma vermek istedim" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Eğer bir şey vermeseydin sana bir yalan günah yazılırdı" diye buyurdu.[5]

Ancak yalan söylemenin câiz olduğu bâzı yerler de vardır. Bu hususta Ümmü Gülsüm Radiyallâhu anhâ şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

وَلَمْ أَسْمَعْ يُرَخَّصُ فِي شَيْءٍ مِمَّا يَقُولُ النَّاسُ كَذِبٌ إِلَّا فِي ثَلَاثٍ الْحَرْبُ وَالْإِصْلَاحُ بَيْنَ النَّاسِ وَحَدِيثُ
(الرَّجُلِ امْرَأَتَهُ وَحَدِيثُ الْمَرْأَةِ زَوْجَهَا) (م عن ام كلثوم)

Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, şu üç hâl dışında, halkın yalan söylemesine ruhsat verdiğini hatırlamıyorum: "Savaşta. Kişilerin arasını düzeltmekte. Aile dirliğini sağlamak için kocanın hanımına, hanımın kocasına söylediği sözlerde."[6]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 15, s. 233.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22553.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16498.

[4] Kenz'ul-Ummal, Hadis. No: 8994.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 80.

[6] Sahih-i Müslim, Birr 27 (101).

(لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَأَصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَانَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ) ٤)

4. Eğer Allah'ı Teâlâ, çocuk edinmek isteseydi, yarattıklarından dilediğini seçerdi. O, bundan uzaktır. O, bir ve her şeye hâkim olan Allah'tır.

İzah: Eğer Allah'ı Teâlâ, çocuk edinmek isteseydi, müşriklerin zannettikleri gibi melekleri kızlar edinmek veya Hristiyanların zannettikleri gibi Hz. İsa'yı oğul edinmek veya Yahudilerin zannettikleri gibi, Hz. Üzeyr'i oğul edinmek gibi bir ihtiyacı olsaydı, yarattıklarından dilediğini seçip evlat edinirdi. Halbuki Allah böyle şeylerden uzaktır. O, birdir. O'ndan başka ilah yoktur. O, bütün yarattıklarını kahredecek güce sahiptir. Her şey O'na boyun eğmektedir ve

O'nun gazabı karşısında korku içindedir, demektir.

خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ ()
(يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ ٥)

5. O, gökleri ve yeri, hak ve hikmete uygun olarak yarattı. Geceyi gündüzün üzerine sarar, gündüzü de gecenin üzerine sarar. Güneşi ve ayı sizin hizmetinize vermiştir. Bunların her biri (belli bir yörüngede), belli bir vakte kadar hareketine devam eder. Haberinizi olsun ki O, her şeye gâliptir, çok bağışlayandır.

خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَانزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ يَخْلُقَكُمْ فِي بَطُونٍ ()
(أُمَهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ ذَٰلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَانِصْرُفُونَ ٦)

6. O, sizi bir nefisten (Hz. Âdem'den) yarattı. Sonra ondan zevcesini (Hz. Havva'yı) yarattı. Ve sizin için deve, sığır, koyun ve keçiden erkek ve dişi olarak sekiz sınıf ihdas etti. O, sizi annelerinizin karnında bir merhaleden bir merhaleye geçirerek üç karanlık (karın, rahim ve zar) içinde yaratır. İşte Rabbiniz olan Allah O'dur. Mülk sâdece O'nundur. O'ndan başka ilah yoktur. O halde nasıl haktan yüz çeviriyorsunuz?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Hz. Havva'nın, Hz. Âdem'den yaratıldığı anlatılmaktadır. Bu hususta Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ فَإِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلْعٍ وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلْعِ أَعْلَاهُ فَإِنْ ذَهَبَتْ تُقِيمُهُ كَسْرَتُهُ وَإِنْ (تَرَكْتُهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ) (خ م عن ابى هريرة

"Size kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim. Çünkü kadın kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburga kemiğinin en eğri kısmı üst tarafıdır. Onu doğrultmaya kalkarsan kırarsın, kendi hâline bırakırsan da sürekli olarak eğri kalır. Onun için kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim." [1]

Yine Âyet-i Kerîme'de deve, sığır, koyun ve keçinin sekiz sınıf olduğundan da bahsedilmektedir. Bu husus Sûre-i En'âm, Âyet 143-144'de de şöyle geçmektedir:

(Allah'ı Teâlâ'nın faydalanmanız için yarattığı) o hayvanlar, sekiz sınıftır. İkiisi koyun, ikisi keçidir. Ey Resûlüm! De ki: " Allah'ı Teâlâ bunların erkeklerini mi, yoksa dişilerini mi, yoksa dişilerinin karnındaki yavrularını mı haram etti? Eğer dâvânızda doğru iseniz, bunu bana bir ilimle haber verin."* Ve geri kalan o sekiz

sınıftan ikisi deve, ikisi de sığırdır. Ey Habîbim! De ki: "Allah'ı Teâlâ bunların erkeklerini mi, yoksa dişilerini mi, yoksa dişilerinin karnındaki yavruları mı haram etti? Yoksa Allah'ı Teâlâ bunların haram olduğunu tavsiye ettiği vakit, hazır mı idiniz?" İnsanları dalâlete düşürmek için bilgisizce Allah'a karşı yalan uyduran kimseden daha zâlim kim vardır? Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 1, Nikah 80; Sahih-i Müslim, Radâ 18 (60).

[2] Bu âyetlerde Allah'ı Teâlâ, taptıkları putları Allah'ı Teâlâ'ya denk tutan müşriklerin, bir kısım hayvanları Bahire, Sâibe, Vesîle ve Hâm diye isimler takarak haram kılmalarını kınamakta ve bu câhiliye âdetlerini reddetmektedir. (Bakınız: Sahih-i Buhârî, Menâkib 9, Tefsir-i Mâide, 13).

إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ ()
() (أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ٧)

7. Eğer kâfir olursanız, şüphesiz Allah'ı Teâlâ sizin îman etmenize muhtaç değildir. Allah'ı Teâlâ, kullarının küfrüne râzı olmaz. Eğer Şükrederseniz, sizden râzı olur. Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez. Sonra hepiniz Rabbinize dönersiniz. O da yaptıklarınızı size haber verir. Şüphesiz ki O, kalplerde olanı hakkıyla bilir.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı hususunda, nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de Cenâb-ı Hakk Teâlâ Hazretleri şöyle buyurmuştur:

يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتُمْ كَانُوا عَلَىٰ أَنْفَىٰ قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ مَا زَادَ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتُمْ كَانُوا عَلَىٰ أَفْجَرِ قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتُمْ قَامُوا فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَسَأَلُونِي فَأَعْطَيْتُ كُلَّ إِنْسَانٍ (مَسْأَلَتُهُ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي إِلَّا كَمَا يَنْقُصُ الْمَخِيطُ إِذَا أُدْخِلَ الْبَحْرَ ... (م عن ابى ذر

"Ey kullarım! Şâyet sizin geçmişleriniz, gelecekleriniz, insanların ve cinleriniz, içinizden en muttaki adamın kalbine sahip olsalar da, bu Benim mülkümünden hiçbir şeyi artırmaz. Ey kullarım! Şâyet sizin geçmişleriniz, gelecekleriniz, insanların ve cinleriniz, içinizden en kötü adamın kalbine sahip olsalar da, bu Benim mülkümünden birşey eksiltmez. Ey kullarım! Şâyet sizin geçmişleriniz, gelecekleriniz, insanların ve cinleriniz bir yerde durup Benden istekte bulunmuş olsalar, Ben de herkese istediğini versem, bu Benim nezdimde

bulunan şeylerden, ancak denize batırılan bir iğnenin, deniz suyundan eksilttiği kadar bir miktar eksilmiş olabilir yani hiçbir şey eksiltmez, demektir..."[1]

)

[1] Sahih-i Müslim, Birr 15 (55).

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ ((لِلَّهِ أَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ ۝ ٨)

8. İnsana kötü bir hâl isâbet ettiği zaman, Rabbine yönelerek O'na duâ eder. Sonra Allah'ı Teâlâ, katından ona bir nîmet verdiği vakit, O'na evvelce yapmış olduğu duâyı unutur ve insanları O'nun yolundan saptırmak için Allah'a ortaklar koşmaya başlar. Ey Resûlüm! De ki: "Küfrünle bu dünyâda az bir müddet zevklen. Şüphesiz sen, Cehennem ehline sensin."

أَمَّنْ هُوَ قَانِثٌ إِنْ أَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ ((وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ ۝ ٩)

9. O halde kâfirler mi hayırlıdır, yoksa geceleyin secde ederek ve kıyamda durarak ibâdet eden, âhiretten çekinen ve Rabbinin rahmetini uman mı? De ki: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Bunları, ancak hâlis akıl sahipleri düşünüp öğüt alır.

İzah: Bilip de bilgilerinin gereğini yerine getiren, geceleri secde ederek ve kıyamda durarak, âhiret azâbından korkan ve Rabbilerinin rahmetini uman kimseler, hiç bilmeyenlerle bir olur mu? demektir. Allah'ı Teâlâ'nın, Âyet-i Kerîme'de kâfir ile Mü'min arasındaki büyük farka, sual sorarak dikkat çekmesi; hayrın en üst derecesinde olan bir Mü'minle, şerrin en alt tabakasında olan kâfirin arasındaki farkı göstermektir.

Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَى شَابٍّ وَهُوَ فِي الْمَوْتِ فَقَالَ كَيْفَ تَجِدُكَ قَالَ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنِّي أَرْجُو اللَّهَ وَإِنِّي أَخَافُ ذُنُوبِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبٍ عَبْدٌ فِي مِثْلِ (هَذَا الْمَوْطِنِ إِلَّا أُعْطَاهُ اللَّهُ مَا يَرْجُو وَأَمْنَهُ مِمَّا يَخَافُ (ت ه عن انس

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ölüm hâlindeki bir gencin yanına girmişti. Ona: "Kendini nasıl buluyorsun?" diye sordu. O genç: "Yâ Resûlallah! Allah'tan

umuyorum ve korkuyorum" diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Böyle bir yerde kulun kalbinde bu iki duygu birleşmişse, şüphesiz Allah onu umduğuna nâil eder, korktuğundan emin kılar."[1]

Ayrıca bu Âyet-i Kerîme'de Gece Namazı'nın faziletine de dikkat çekilmektedir. Bu husus Sûre-i Secde, Âyet 16'da da şöyle geçmektedir:

"Onların (gece, ibâdet için) yanları yataklarından uzaklaşır. Rablerine, korku ve ümit ile duâ ederler. Kendilerine verdiğimiz rızıklardan da infak ederler."

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

سُئِلَ أَيُّ الصَّلَاةِ أَفْضَلُ بَعْدَ الْمَكْتُوبَةِ وَأَيُّ الصَّيَامِ أَفْضَلُ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ فَقَالَ أَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ الصَّلَاةُ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ وَأَفْضَلُ الصَّيَامِ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ صِيَامُ شَهْرِ اللَّهِ الْمُحَرَّمِ (م عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e farz namazlardan sonra en efdal namaz hangisidir? Ve Ramazan ayından sonra tutulan en efdal oruç hangisidir?" diye soruldu. Buyurdu ki: "Farz namazlardan sonra en efdal namaz, gece namazıdır. Ramazan ayından sonraki en efdal oruç da, Allah'ın ayı Muharrem'de tutulan oruçtur."[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَغُرَفًا يُرَى ظُهُورُهَا مِنْ بُطُونِهَا وَبُطُونُهَا مِنْ ظُهُورِهَا فَقَامَ إِلَيْهِ أَعْرَابِي فَقَالَ لِمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ هِيَ لِمَنْ أَطَابَ الْكَلَامَ وَأَطْعَمَ الطَّعَامَ وَأَدَامَ الصَّيَامَ وَصَلَّى بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ (ت عن على)

"Cennette öyle yüksek köşkler vardır ki, içerisinden dışarı, dışardan da içerisi görülür." Bir bedevî ayağa kalkıp: "Yâ Resûlallah! Bunlar kimlere verilecektir?" diye sorunca, buyurdu ki: "Bunlar, güzel nasihatte bulunan, yemek yediren, oruca devam eden ve insanlar uykudayken Allah için namaz kılanlara verilecektir."[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Cenâiz 9; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 31.

[2] Sahih-i Müslim, Sıyam 38 (202, 203).

[3] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 3.

قُلْ يَا عِبَادِ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَأَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ إِنَّمَا يُوَفَّى (الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ (١٠)

10. Ey Resûlüm! De ki: (Allah'ı Teâlâ şöyle buyuruyor:) "Ey îman eden kullarım! Rabbinizden korkun. Bu dünyâda güzel amelde bulunanlar için güzel bir mükâfat vardır. Allah'ın arzı geniştir. Şüphesiz ki, sabredenlere mükâfatları hesapsız verilecektir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Allah'ın arzı geniştir" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, kâfirlerin içinde yaşayan bir Müslümanın, Rabbine hakkıyla ibâdet edemediği takdirde kâfirlerin diyârını bırakıp Rabbine rahatça ibadet edebileceği bir yere gitmesidir. Nitekim Mekkeli müşrikler tarafından Müslümanlara yapılan işkence ve eziyetlerden dolayı, Müslümanlar Habeşistan'a ve Medîne'ye hicret etmişlerdir. Aynı şekilde bu durumda olan Müslümanların da, ibâdetlerini Allah'ın rızâsına uygun yapabilmeleri için hicret etmeleri daha uygundur.

Bir kimsenin dînini muhafaza etmek maksadıyla yaptığı hicretin mükâfatı hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ فَرَ بَدِينِهِ مِنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ وَإِنْ كَانَ شِبْرًا اسْتَوْجَبَ الْجَنَّةَ وَكَانَ رَفِيقَ إِبْرَاهِيمَ وَمُحَمَّدَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ ((القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن الحسن

"Bir kimse dînini muhafaza etmek için bir yerden bir yere hicret ederse, eğer hicreti bir karış mesafe olsa bile, o kimsenin Cennete girmesi vâcib olur ve Cennette arkadaşı İbrâhim Aleyhisselâm ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem olur."[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme'nin sonunda geçtiği üzere sabredenlerin mükâfatı hakkında İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ (قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: رَبِّ زِدْ أُمَّتِي فَنَزَلَتْ: مَنْ ذَا الَّذِي يُفْرِضُ اللَّهُ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفُهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً قَالَ: رَبِّ زِدْ أُمَّتِي فَنَزَلَتْ: إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ (طَب هب (عن ابن عمر

"Mallarını Allah yolunda infak edenlerin misâli, yedi başak veren ve her

başağında yüz tane bulunan bir tohum gibidir..."[2] diye geçen âyet nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Rabbim, ümmetime artır" buyurdu. Bunun üzerine "Kimdir o kimse ki, Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunur, Allah'ı Teâlâ da o kimseye mükâfatını kat kat verir..."[3] diye geçen âyet nâzil oldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yine: "Rabbim, ümmetime artır" buyurdu. Bunun üzerine de: "... Şüphesiz ki, sabredenlere mükâfatları hesapsız verilecektir" diye geçen Sûre-i Zümer, Âyet 10 nâzil oldu. [4]

Yine Allah yolunda belâ ve musîbetlere sabredenlerin mükâfatı hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تُنْصَبُ الْمَوَازِينُ فَيُوزَنُ أَجْرُهُمْ بِالْمَوَازِينِ وَكَذَلِكَ الصَّلَاةُ وَالْحَجُّ وَيُؤْتَى بِأَهْلِ الْبَلَاءِ فَلَا يُنْصَبُ لَهُمْ مِيزَانٌ وَلَا يُنْشَرُ لَهُمْ دِيْوَانٌ وَيُصَبُّ عَلَيْهِمُ الْأَجْرُ بِغَيْرِ حِسَابٍ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى إِنَّمَا يُوفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ حَتَّى يَتَمَنَّى أَهْلُ الْعَافِيَةِ فِي الدُّنْيَا أَنَّ أَجْسَادَهُمْ تُقَرَضُ بِالْمَقَارِضِ مِمَّا يَذْهَبُ (به أَهْلُ الْبَلَاءِ مِنَ الْفَضْلِ، الْقُرْطُبِيُّ، الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ عَنْ أَنَسٍ)

"Mahşer gününde mizanlar konulur. Sadaka ehli getirilir. Ecirleri terazilerle tastamam verilir. Namaz ve hac da aynı şekilde. Sonra belâ ve musîbete uğramış kimseler getirilir. Onlar için terazi konulmaz. Herhangi bir amel defterleri açılmaz. Ecir; üzerlerine hesapsız bir şekilde sağnak sağnak yağdırılır. Allah'ı Teâlâ Sûre-i Zümer, Âyet 10'da: "... Şüphesiz ki, sabredenlere mükâfatları hesapsız verilecektir" diye buyurmuştur. Öyle ki dünyâdaki afiyet ve esenlik içerisinde olanlar keşke cesetlerimiz makaslarla kesilmiş olsaydı, diye temenni edeceklerdir. Buna sebep ise belâ ve musîbet ehlinin alıp gidecekleri fazilet ve lütuflardır."[5]

Hiz. Hasan Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

سَمِعْتُ جَدِّي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ فِي الْجَنَّةِ شَجَرَةً يُقَالُ لَهَا شَجَرَةُ الْبُلْوَى يُؤْتَى بِأَهْلِ الْبَلَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَلَا يُرْفَعُ لَهُمْ دِيْوَانٌ وَلَا يُنْصَبُ لَهُمْ مِيزَانٌ يُصَبُّ عَلَيْهِمُ الْأَجْرُ صَبًّا وَقَرَأَ { إِنَّمَا يُوفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ } (طَبِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ)

Dedem Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i şöyle buyururken dinledim: "Şüphesiz ki, Cennette belâ ağacı diye bilinen bir ağaç vardır. Belâ ehli getirilir ve onlar için ne mizan kurulur, ne de amel defterleri açılır. Mükâfat üzerlerine sağnak sağnak yağdırılır. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "... Şüphesiz ki, sabredenlere mükâfatları hesapsız verilecektir"[6] diye geçen

buyruğu okudu.[7]

Yine bu konu hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ جِئَ بِأَهْلِ الْبَلَاءِ فَلَا يُنْشَرُ لَهُمْ دِيوَانٌ وَلَا يُنْصَبُ لَهُمْ مِيزَانٌ وَلَا يُوَضَّعُ لَهُمْ صِرَاطٌ (وَيُصَبُّ عَلَيْهِمُ الْأَجْرُ صَبًّا. (ابن النجار عن عمر

"Mahşer günü, dünyâda üzüntü, sıkıntı hastalık çekmiş insanlar getirilecek, onlara amel defteri dağıtılmayacak, onlar için Mizan kurulmayacak ve kendilerine Sırat Köprüsü de konmayacak. Bilakis üzerlerine ecirdöküldükçe dökülecek."[8]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 4, s. 97; Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 388; Nûr'ul-Beyan, c. 2, s. 774.

[2] Sûre-i Bakara, Âyet 261.

[3] Sûre-i Bakara, Âyet 245.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 645; Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 3168.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 15, s. 241; Ayrıca bakınız: Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12659.

[6] Sûre-i Zümer, Âyet 10.

[7] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 2694.

[8] Râmûz'ul-Ehâdis, s.58/15; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 6814.

قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ (١١) وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ (١٢) قُلْ إِنِّي (أَخَافُ) أَنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ (١٣) قُلِ اللَّهُ أَعْبُدْ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي (١٤) فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ (١٥) لَهُمْ (مِنْ فَوْقِهِمْ ظِلٌّ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظِلٌّ ذَلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهَ بِهِ عِبَادَةً يَا عِبَادِ فَاتَّقُونِ (١٦)

11-16. Ey Habîbim! De ki: "Şüphesiz ben, dîni sâdece O'na hâlis kılarak Allah'a ibâdet etmekle emrolundum* Ben, Müslümanların ilki olmakla da emrolundum.

"* De ki: "Eğer ben, Rabbime isyan edersem, elbette büyük bir günün azâbına uğramaktan korkarım."* De ki: "Ben, dînimi sâdece O'na hâlis kılarak Allah'a ibâdet ederim.* Siz de Allah'tan başka dilediğimize ibâdet edin." De ki: "Gerçek zarara uğrayanlar, mahşer günü kendilerini ve ehlini hüsrâna uğratanlardır. Dikkat edin! Apaçık hüsrân budur."* Onlar için üstlerinde gölgeleyen ateşler, altlarında gölgeleyen ateşler vardır. İşte Allah'ı Teâlâ, bu azapla kullarını korkutur. Ey kullarım! Benden korkun.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: De ki: "Gerçek zarara uğrayanlar, mahşer günü kendilerini ve ehlini hüsrâna uğratanlardır. Dikkat edin! Apaçık hüsrân budur" diye buyrulmaktadır. Ey Habîbim! De ki: "Asıl helâk olanlar, kendilerini aldatan ve kendileriyle birlikte ailelerini helâk edenlerdir. İşte apaçık hüsrân budur" demektir. Hakkı inkâr eden o kâfirlerin aileleri de onlardan etkilenip hakkı inkâr ederler. Böylece kendileri Cehenneme girecekleri gibi, kendilerine tâbi olan aileleri de aynı şekilde Cehenneme gireceklerdir.

وَالَّذِينَ اجْتَنَّبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فَمِشْرُ عِبَادٍ (١٧) الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ ()
(الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَٰئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ (١٨))

17-18. Şeytana ibâdet etmekten sakınıp, Allah'a yönelenlere gelince, onlar için müjde vardır. Ey Resûlüm! Kullarımı müjdele.* O kullarım ki, sözü dikkatle dinlerler, sonra onun en güzeline tâbi olurlar. İşte onlar, Allah'ın hidâyete erdirdiği kimselerdir. İşte onlar, hâlis akıl sahipleridir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Şeytana ibâdet etmekten sakınıp, Allah'a yönelenlere gelince, onlar için müjde vardır" diye buyrulmaktadır. Yani her kim şeytanın vesvesesine uymayarak, Allah'a ortak koşmaz ve nefse hoş gelen mâsiyetleri de Allah korkusundan terk ederse, Allah'ı Teâlâ ona büyük ecirler vereceğini müjdelemektedir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "O kullarım ki, sözü dikkatle dinlerler, sonra onun en güzeline tâbi olurlar" diye geçen ifadeden maksat da, Kur'ân ve sünnetteki azîmet ve ruhsatları dinleyip, en güzel şekliyle amel etmektir. Meselâ: Vâcip ile mendub karşısında kalsalar, vâcibi yaparlar. Kısâsla affetmek karşısında kalırlarsa, affi tercih ederler. Hâsılı emrolundukları şeyin hangisi efdal ise onu yaparlar.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا يَبْلُغُ الْعَبْدُ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُتَّقِينَ حَتَّى يَدَعَ مَا لَا بَأْسَ بِهِ حَذَرًا لِمَا بِهِ الْبَأْسُ (ت ه عن عطية السعدي

"Kul, sakıncalı şeyden korktuğundan dolayı sakıncalı olmayan şeyi de bırakmadıkça takvâlî kişilerden olamaz."[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 24; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 19.

أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ أَفَأَنْتَ تُنْقِذُ مَنْ فِي النَّارِ (١٩) لَكِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِنْ فَوْقَهَا (غُرَفٌ مَبْنِيَّةٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَعَدَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ الْمِيعَادَ (٢٠)

19-20. Ey Resûlüm! Üzerine azap hükmü hak olmuş kimseleri mi, Cehennemde olanı mı sen kurtaracaksın?* Fakat Rabbinden korkanlar için, üst üste binâ edilmiş, altlarından nehirler akan köşkler vardır. Allah'ı Teâlâ böyle vaad etti. Allah'ı Teâlâ vaadinden dönmez.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Ey Resûlüm! Üzerine azap hükmü hak olmuş kimseleri mi, Cehennemde olanı mı sen kurtaracaksın?" diye buyrulmaktadır. Bu ifade, Ey Resûlüm! Sen, hakkında azap vaadi gerçekleşen kimseyi mi hidâyete erdirecek ve sen mi onu Cehennem ateşinden kurtaracaksın? Sen buna güç yetirecek değilsin, anlamındadır.

Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, hidâyete kavuşturacak olanın ancak kendisi olduğunu, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in dahi hidâyete erdirmeye gücünün yetmeyeceğini beyan etmiştir. Böylece Resûlünü, îman etmeyen inatçı kâfirler karşısında teselli etmiştir.

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, Cennette olan köşkler ve binalar ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا إِذَا رَأَيْنَاكَ رَقَّتْ قُلُوبُنَا وَكُنَّا مِنْ أَهْلِ الْآخِرَةِ وَإِذَا فَارَقْنَاكَ أَعْجَبْتَنَا الدُّنْيَا وَشَمَمْنَا النِّسَاءَ وَالْأَوْلَادَ قَالَ لَوْ تَكُونُونَ أَوْ قَالَ لَوْ أَنَّكُمْ تَكُونُونَ عَلَى كُلِّ حَالٍ عَلَى الْحَالِ الَّتِي أَنْتُمْ عَلَيْهَا عِنْدِي لَصَافَحْتُكُمْ الْمَلَائِكَةَ بِأَكْفِهِمْ وَلَزَارْتَكُمْ فِي بُيُوتِكُمْ وَلَوْ لَمْ تُذْنِبُوا لَجَاءَ اللَّهُ بِقَوْمٍ يُذْنِبُونَ كَيِّ يَغْفِرَ لَهُمْ قَالَ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ حَدِّثْنَا عَنِ الْجَنَّةِ مَا بَنَاهَا قَالَ لَبْنَةٌ ذَهَبٌ وَلَبْنَةٌ فِضَّةٌ وَمَلَأْتُهَا الْمِسْكَ الْأَذْفَرَ وَحَصَبَاؤُهَا اللُّلُؤُ وَالْيَاقُوتُ وَتُرَابُهَا الزَّعْفَرَانُ مَنْ يَدْخُلُهَا يَنْعَمُ وَلَا يَبْئَسُ وَيَخْلُدُ وَلَا يَمُوتُ لَا تَبْلَى ثِيَابُهُ وَلَا يَفْنَى شَبَابُهُ ثَلَاثَةٌ لَا تُرَدُّ دَعْوَتُهُمُ الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَالصَّائِمُ حَتَّى يُفْطِرَ وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ تُحْمَلُ عَلَى الْغَمَامِ وَتُفْتَحُ لَهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ (وَيَقُولُ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ وَعِزَّتِي لَا تُنْصَرْتُكَ وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ (حم عن ابى هريرة

"Yâ Resûlallah! Biz seni gördüğümüz zaman kalplerimize bir rikkat[1] geliyor ve bizler âhiret adamları oluyoruz. Senden ayrıldığımız zaman da ise, dünyâ

bizim hoşumuza gidiyor, kadınları ve çocukları kokluyoruz" demiştik. Şöyle buyurdu: "Şâyet sizler bütün hallerde benim yanımda bulunduğunuz durumdaki gibi olsanız, melekler elleriyle sizinle musâfaha eder ve evlerinizde sizi ziyaret ederlerdi. Şâyet sizler günah işlememiş olsaydınız, Allah'ı Teâlâ bağışlayabilmek için günah işleyecek bir kavim getirirdi." Biz: "Yâ Resûlallah! Bize Cennetten bahset, binaları nasıldır?" diye sorduk. Şöyle buyurdu: "Altın ve gümüş kerpiçten, sıvası miskten, çakılları inci ve yakuttan, toprağı za'ferândandır. Kim oraya girerse nîmete gark olur ve aslâ yoksul düşmez. Ebedî olur ve ölmez. Elbiseleri eskimez, gençliği sona ermez." Üç kimse vardır ki duâları geri çevrilmez: Adâletli devlet başkanı, iftar edinceye kadar oruçlu ve mazlumun duâsı, bulutlar üzerinde taşınır ve göklerin kapıları ona açılır da Rabb Teâlâ: "İzzetim adına yemin olsun ki, bir süre sonra bile olsa, sana mutlaka yardım edeceğim" buyurur.[2]

Cennetteki köşklere sahip olanlar hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَتَرَاءَوْنَ أَهْلَ الْغُرَفِ مِنْ فَوْقِهِمْ كَمَا تَتَرَاءَوْنَ الْكَوْكَبَ الدُّرِّيَّ الْغَابِرَ مِنَ الْأَفْقِ مِنَ الْمَشْرِقِ أَوْ الْمَغْرِبِ لِنَقَاصٍ مَا بَيْنَهُمْ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ تِلْكَ مَنَازِلُ الْأَنْبِيَاءِ لَا يَبْلُغُهَا غَيْرُهُمْ قَالَ بَلَى وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ (رَجَالٌ آمَنُوا بِاللَّهِ وَصَدَّقُوا الْمُرْسَلِينَ (م ابى سعيد الخدرى

"Şüphesiz Cennet ehli, üstlerinde bulunan köşklerdeki kimselerin makâmını, sizin doğu veya batı tarafında ufukta bulunan ve inci gibi parıldayan yıldızı gördüğünüz gibi göreceklerdir. Buna sebep ise aralarındaki fazilet farkıdır." "Yâ Resûlallah! O dedikleriniz Peygamberlerin makâmıdır, zâten onlardan başka kimse oraya ulaşamaz" dediler. Bunun üzerine buyurdu ki: "Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, hayır; bunlar Allah'a îman eden ve Resûlleri tasdik eden birtakım kimselerdir."[3]

[1] Rikkat: Yufkalık, incelik.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7700; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 2.

[3] Sahih-i Müslim, Cennet 4 (11).

الْمَ تَرَى أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنَابِيعَ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهِيجُ (فَتَرِيهِ مَصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِأُولِي الْأَلْبَابِ (٢١)

21. Görmez misin ki, şüphesiz Allah’u Teâlâ, semâdan su indirdi de onu yerin altındaki mecrâlara girdirdi. Sonra onunla çeşitli renklerde bitkiler bitirir. Sonra o bitkiler kurur da artık onları sararmış görürsün. Sonra da Allah’u Teâlâ onları çer çöp hâline getirir. Şüphesiz bunda, hâlis akıl sahipleri için elbette bir ibret vardır.

İzah: Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’de; yağmur yağdırıp, onu da yerdeki mecrâlara girdirdiğinden bahsetmektedir. Bu da, yağın yağmurun yerin altına geçmesi ve toprağın içindeki tohumların yeşererek çıkıp büyümesi ve ayrıca bu yağın yağmurun daha derinlere inerek su yataklarını doldurup pınarlardan akması ve yerden kaynaması olayıdır.

أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مَنْ ذَكَرَ اللَّهَ أُولَئِكَ فِي (ضَلَالٍ مُبِينٍ ٢٢)

22. Kalbi Allah tarafından İslâm’a açılan ve Rabbinden bir nûr üzere olan kimse, katı kalp ile vasıflanmış kimse gibi midir? Veyl, zikrullahı karşı kalpleri katılaştırmış olanlardır. İşte bunlar, apaçık dalâlettedirler.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "Veyl, zikrullahı karşı kalpleri katılaştırmış olanlardır" diye buyrulmaktadır. Veyl Cehennemi, Allah’ın zikrine karşı kalpleri katı olanlara ve Allah’ın indirdiği Kur’ân’dan yüz çevirenleredir, demektir.

Yine Âyet-i Kerîme’de geçen "Veyl" de Cehennemdeki bir vâdinin adıdır. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْوَيْلُ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ يَهْوِي فِيهِ الْكَافِرُ أَرْبَعِينَ خَرِيفًا قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ قَعْرَهُ (حم ت عن أبي سعيد

"Veyl, Cehennemde bir vâdidir ki kâfirler, üzerinden bırakıldığı vakit, kırk yılda dibine inemez."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11287; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 10063.

اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِي تَقْشَعُرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ (وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ٢٣)

23. Allah’u Teâlâ, kelâmın en güzelini, âyetleri birbirine benzer ve ikişer ikişer olarak bir kitap hâlinde indirdi. Rablerinden korkanların derileri ondan ürperir,

sonra derileri ve kalpleri Allah'ın zikrine yumuşar. Bu, Allah'ın hidayetidir ki, onunla dilediğini hidâyete kavuşturur. Allah'u Teâlâ'nın dalâlette bıraktığına da kimse hidâyet edemez.

((فَمَنْ يَتَّقِ بِوَجْهِهِ سُوءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَقِيلَ لِلظَّالِمِينَ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ (٢٤)

24. Mahşer günü, kötü azaptan kendini yüzüyle koruyan kimse, her türlü sıkıntıdan emin olan kimse gibi midir? Zâlimlere: "Kazandığınızın karşılığı olan azâbı tadın" denir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Kötü azaptan kendini yüzüyle koruyan kimse" diye geçen ifadeden maksat, Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre şöyledir:

"Cehennemlik olan insanın elleri boynuna bağlı olacağı için Cehenneme atılırken ateşten korunmak için yüzünü öne tutmaktan başka çaresi yoktur. Böylece ateş önce onun yüzünü yakar."

((كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَاتَّيَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ (٢٥) فَذَاقَهُمُ اللَّهُ الْخَزْيَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا (وَلَْعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (٢٦)

25-26. Onlardan öncekiler de Peygamberlerini yalanlamışlardı. Onlara, farkına varamadıkları bir yerden azap geldi.* Böylece Allah'u Teâlâ, onlara dünyâ hayatında zilleti tattırdı. Elbette âhiret azâbı daha fecidir. Keşke bilselerdi!

((وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (٢٧) قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَعَلَّهُمْ (يَتَّقُونَ (٢٨)

27-28. Yemin olsun ki, düşünüp öğüt alsınlar diye bu Kur'ân'da insanlar için her türlü misalden beyan ettik.* Biz onu, Allah'tan korksunlar diye hiçbir eğriliği olmayan Arapça bir Kur'ân olarak indirdik.

((ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ (أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٢٩)

29. Birbirleriyle geçinemeyen birçok ortak efendisi olan bir köleyle, sâdece bir efendisi olan köleyi, Allah'u Teâlâ misal olarak beyan buyurdu. Bu iki kölenin halleri bir midir? Hamd, Allah'a mahsustur. Fakat onların çoğu bu açık hakikati bilmezler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, birçok ilaha inanan müşrik ile bir tek Allah'a inanan Müslümanın durumunu misâl vermektedir. Yani birbirleriyle çekişip duran birçok müşterek efendisi olan bir köleye, efendilerinin her biri bir hizmet emreder. Köle şaşırır kalır. Emredilen hizmetleri tam yapamayacağı için, hiçbirinin hoşnutluğunu kazanamaz. Hele birinin emrettiği şeyi, diğeri nehyederse vaziyeti büsbütün müşkülleşir. Halbuki tek kişiye ait olan ve yalnız ona hizmet eden bir kölenin durumu böyle değildir. O, işini kolaylıkla görür. Elbette ikisinin vaziyeti birbirinin aynısı olmaz, demektir.

İşte putları ilah edinen müşrik ile bir tek Allah'a inanan Müslümanın misâli böyledir.

(إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ (۳۰) ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ (۳۱))

30-31. Ey Resûlüm! Şüphesiz sen de öleceksin, onlar da elbette ölecekler.*
Sonra muhakkak ki, sizler mahşer günü âlemlerin Rabbinin huzurunda muhakeme olursunuz.

İzah: Dünyâda iken görülen dâvâların, âhirette de aynı şekilde görüleceğine dair Abdullah b. Zübeyr Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

لَمَّا نَزَلَتْ {ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ} قَالَ الزُّبَيْرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتُكَرَّرُ عَلَيْنَا الْخُصُومَةُ بَعْدَ (الَّذِي كَانَ بَيْنَنَا فِي الدُّنْيَا قَالَ نَعَمْ فَقَالَ إِنَّ الْأَمْرَ إِذَا لَشَدِيدٌ) (ت عن عبد الله بن الزبير

"Sonra muhakkak ki, sizler mahşer günü âlemlerin Rabbinin huzurunda muhakeme olursunuz"[1] diye geçen âyet nâzil olduğu zaman, babam Zübeyr, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Dünyâda aramızda olan muhakemenin ardından bunlar âhirette de tekrarlanacak mı ki?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet" diye buyurdu. Bunun üzerine Zübeyr Radiyallâhu anhu: "O zaman iş pek zor olacaktır" dedi.[2]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَانَتْ لَهُ مَظْلَمَةٌ لِأَخِيهِ مِنْ عَرَضِهِ أَوْ شَيْءٍ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ قَبْلَ أَنْ لَا يَكُونَ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ إِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أَخَذَ مِنْهُ بِقَدَرٍ مَظْلَمَتِهِ وَإِنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أَخَذَ مِنْ سَيِّئَاتٍ صَاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ (خ عن ابى هريرة)

"Her kim bir başkasına namus, haysiyet veya başka bir hususta haksızlık yapmış ise, dinar ve dirhem bulunmadığı bir gün gelmeden önce ondan helâllik

dilesin. Aksi takdirde o kimsenin, eğer sâlih bir ameli varsa, yaptığı haksızlık kadarıyla ondan alınır. Şâyet hasenâtı olmazsa, bu sefer haksızlık yaptığı kimsenin günahlarından alınır ve o kimsenin üzerine yükletilir.”[3]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Siz müflisin kim olduğunu biliyor musunuz?" diye sordu. Sahâbe: "Aramızda müflis herhangi bir dirhemi ve malı bulunmayan kimseye denir" dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ أُمَّتِي يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلَاةٍ وَصِيَامٍ وَزَكَاةٍ وَيَأْتِي قَدْ شَتَمَ هَذَا وَقَذَفَ هَذَا وَأَكَلَ مَالَ هَذَا وَسَفَكَ دَمَ هَذَا وَضَرَبَ هَذَا فَيُعْطَى هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ وَهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يُقْضَى مَا عَلَيْهِ أَخَذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ (م عن ابى هريرة)

"Ümmetimden müflis kişi, mahşer gününe namaz kılmış, oruç tutmuş, zekât vermiş olarak gelir. Bununla birlikte şuna sövmüş, buna iftirada bulunmuş, şunun malını almış, berikinin kanını akıtmış, öbürünü dövmüş olarak gelir. Bunun iyiliklerinden diğerinin iyiliklerine verilir. İyilikleri üzerindeki hakların karşılığı bitirilmeden bitip tükenecek olursa, bu sefer onların günahlarından alınır ve onun üzerine bırakılır, sonra da Cehenneme atılır.”[4]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُجَاءُ بِالْإِمَامِ الْجَائِرِ الْخَائِنِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَتَخَاصِمُهُ الرَّعِيَّةُ فَيَقْلَحُونَ عَلَيْهِ فَيَقَالُ لَهُ سَدُّ رُكْنًا مِنْ أَرْكَانِ جَهَنَّمَ ((ابن كثير، التفسير القران العظيم عن انس))

Mahşer günü hâin devlet başkanı getirilecek ve tebaası ile duruşmaya çıkarılacak da, onlar bu hâin devlet başkanına üstün gelecek, ona gâlip geleceklerdir. Bunun üzerine o hâin devlet başkanı hakkında: "Bununla Cehennemin temellerinden bir temeli kapatın" buyrulacaktır.[5]

[1] Sûre-i Zümer, Âyet 31.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 40.

[3] Sahih-i Buhârî, Mezâlim 10.

[4] Sahih-i Müslim, Birr 15 (59 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7686.

[5] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 97.

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَنُورٌ لِّلْكَافِرِينَ (٣٢) وَالَّذِي جَاءَ (٣٣) (بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ

32-33. Allah'a karşı yalan söyleyen ve doğru geldiği vakit, onu yalanlayan kimseden daha zâlim kimdir? Kâfirler için Cehennemde yer mi yok?* Doğruyla gelen zâtı (Muhammed Aleyhisselâm'ı) tasdik edenler var ya, işte takvâ sahipleri onlardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Doğru geldiği vakit" diye geçen "Doğru"dan maksat Mîraç hâdisesidir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mîraçtan döndüğünde kavmine bu olayı haber verdiği zaman, ilk inkâr eden Ebû Cehil olmuştur. Onun hakkında: "Allah'a karşı yalan söyleyen ve doğru geldiği vakit, onu yalanlayan kimseden daha zâlim kimdir?..." diye geçen Sûre-i Zümer, Âyet 32 nâzil oldu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mîraçtan döndüğünde kavmine bu olayı haber verdiği zaman, kimse kabul etmemiş, hattâ birçok îmanı zayıf olan Müslümanlar dahi küfre dönmüşlerdir. Yetişkin olan erkeklerden ilk olarak Hz. Ebû Bekir tasdik etmiş ve onun hakkında da: "Doğruyla gelen zâtı (Muhammed Aleyhisselâm'ı) tasdik edenler..." diye devam eden Sûre-i Zümer, Âyet 33 nâzil oldu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraç mûcizesi hakkında geniş bilgi için de Sûre-i İsrâ, Âyet 1 ve izahına bakınız.

[1] Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 188-189.

لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ جَزَاُ الْمُحْسِنِينَ (٣٤) لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُمْ (٣٥) (بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ

34-35. Takvâ sahipleri için, Rableri katında istedikleri her şey vardır. İşte muhsinlerin mükâfatı budur.* Çünkü Allah'ı Teâlâ, onların işlediklerinin en kötüsünü bile bağışlayacak ve onları, amellerinin daha güzeliyle mükâfatlandıracaktır.

أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ (٣٦) وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ (٣٧) (لَهُ مِنْ مُضِلٍّ أَلَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِي انْتِقَامٍ

36-37. Allah'ı Teâlâ, kuluna yetmez mi? Ey Resûlüm! Kâfirler seni, Allah'tan başka şeylerle (putlarla) korkutmak istiyorlar. Allah'ı Teâlâ, kimi dalâlette bırakırsa, artık ona hidâyet edecek yoktur.* Allah'ı Teâlâ, kime de hidâyet ederse, onu da dalâlete düşürecek yoktur. Allah'ı Teâlâ, her şeye gâlip ve intikam sahibi değil midir?

وَلَيْنُ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ (۳۸)

38. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, eğer onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan, elbette "Allah!" derler. De ki: "Allah'ı Teâlâ bana bir fenâlık dilerse, Allah'ı bırakıp da ibâdet ettiğiniz şeyler, bunun defedilmesine muktedir midir? Yahut Allah'ı Teâlâ bana bir rahmet dilese, onlar bu rahmeti menedebilirler mi? Söyleyin." De ki: "Allah'ı Teâlâ bana yeter. Tevekkül edenler, O'na tevekkülde bulunurlar."

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen tevekkül ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ أَقْوَى النَّاسِ فَلْيَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ أَغْنَى النَّاسِ فَلْيَكُنْ بِمَا فِي يَدِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَوْثَقَ مِنْهُ بِمَا فِي يَدَيْهِ وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ أَكْرَمَ النَّاسِ فَلْيَتَّقِ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابن عباس)

"Kim insanların en güçlüsü olmayı isterse, Allah'a tevekkül etsin. Kim de insanların en zengini olmak isterse, elindekinden ziyade Allah katında olanlara güvensin. Kim de insanların en şerefliyi olmayı sevip isterse Allah'tan korksun."^[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 101.

قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَى مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ (۳۹) مَنْ يَأْتِ بِهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ (۴۰) عَذَابٌ مُّقِيمٌ ()

39-40. Ey Resûlüm! De ki: "Ey kavmim! Siz bulunduğunuz hâl üzere devam edin. Şüphesiz ben de bulunduğum hâl üzere devam edeceğim. Elbette yakında bileceksiniz;* kime zelil edici bir azâbın geleceğini ve kimin dâim olan azâba uğrayacağını."

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ)
(بُورَكِيَّةُ ٤١)

41. Ey Resûlüm! Şüphesiz Biz sana kitabı (Kur'ân'ı), insanlar için hak olarak indirdik. Artık kim doğru yola gelirse, faydası kendinedir. Kim de dalâlete düşerse, zararı kendine döner. Sen onların üzerine vekil değilsin.

اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ)
(الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ٤٢)

42. Allah'ı Teâlâ, canlıların ruhlarını ölüm anında alır. Henüz ölmemiş olanların ruhlarını da uyurken alır. Uyurken eceli gelenlerin ruhlarını bedene göndermeyip tutar. Eceli gelmeyenlerin ruhlarını ise belirlenmiş olan eceli gelinceye kadar bedene iâde eder. Şüphesiz bunda, tefekkür eden bir topluluk için elbette Allah'ın kudretine deliller vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا أَوَىٰ أَحَدُكُمْ إِلَىٰ فِرَاشِهِ فَلْيَأْخُذْ دَاخِلَهُ إِزَارَهُ فَلْيَنْفُضْ بِهَا فِرَاشَهُ وَلْيَسَمِّ اللَّهَ فَإِنَّهُ لَا يَعْلَمُ مَا خَلْفَهُ بَعْدَهُ عَلَىٰ فِرَاشِهِ فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَضْطَجِعَ فَلْيَضْطَجِعْ عَلَىٰ شِقِّهِ الْأَيْمَنِ وَلْيَقُلْ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبِّي بِكَ وَضَعْتُ جَنْبِي وَبِكَ (أَرْفَعُهُ إِنْ أَمْسَكْتَ نَفْسِي فَأَغْفِرْ لَهَا وَإِنْ أَرْسَلْتَهَا فَأَحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ) (م عن ابى هريرة

Sizden bir kişi yatağına girecek olduğu zaman, izarının içiyle yatağını silkelesin, Allah'ın adını zikretsin. Çünkü O, kendisinden sonra yatağına neler geldiğini bilemez. Yatmak istedi mi sağ yanı üzere yatsın ve "Rabbim! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Rabbim! Seninle yanımı yatağa koydum. Seninle kaldıracagım. Eğer canımı alacak olursan, onu bağışla. Eğer onu geri iâde edersen, sâlih kullarını ne ile koruyorsan, onu da öyle koru" desin.[1] Bir diğer nakilde de ziyâdeyle şu ifade de geçmiştir:

(فَإِذَا اسْتَيْقَظَ فَلْيَقُلْ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي فِي جَسَدِي وَرَدَّ عَلَيَّ رُوحِي وَأَذِنَ لِي بِذِكْرِهِ) (ت عن ابى هريرة

Uyandığı vakit de şöyle desin: "Bedenimde bana afiyet veren ve ruhumu bana geri iâde edip kendisini zikretmem için bana izin veren Allah'a hamd olsun."[2]

Huzeyfe Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَخَذَ مَضْجَعَهُ مِنَ اللَّيْلِ وَضَعَ يَدَهُ تَحْتَ خَدِّهِ ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُمَّ بِاسْمِكَ أَمُوتُ (وَأُحْيَا وَإِذَا اسْتَيْقَظَ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ) (خ عن حذيفة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gece uyumak üzere yatağına çekildi mi elini yanağının altına koyar, sonra da, "Allah'ım! Senin adıyla ölüyor ve diriliyorum" derdi. Uyandığı zaman da, "Bizi öldürdükten sonra dirilten Allah'a hamd olsun. Öldükten sonra diriliş de O'na olacaktır" derdi.[3]

Uyku, küçük ölümdür. Bu hususta Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيْنَامُ أَهْلُ الْجَنَّةِ؟ قَالَ لَا النَّوْمُ أَخُو الْمَوْتِ وَالْجَنَّةُ لَا مَوْتَ فِيهَا (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن جابر بن عبد الله)

"Yâ Resûlallah! Cennet ehli uyurlar mı?" diye sorulunca, buyurdu ki: "Hayır, uyku ölümün kardeşidir. Cennette ise ölüm yoktur."[4]

[1] Sahih-i Müslim, Zikir ve Duâ 17 (64).

[2] Sünen-i Tirmizî, Daavât 14.

[3] Sahih-i Buhârî, Daavât 8.

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 15, s. 261.

أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ قُلْ أَوْلَوْكَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُونَ (٤٣) قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا لَهُ (٤٤) (مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ)

43-44. Yoksa o kâfirler, Allah'tan başkasını (putları) kendileri için şefaathçi mi edindiler? Ey Resûlüm! De ki: "Bir şeye muktedir olmasalar ve akletmeseler de mi? (Onları şefaathçi edineceksiniz?)"* De ki: "Şefaatin hepsi Allah'a aittir. Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. Sonra hepiniz O'na döndürüleceksiniz."

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Şefaatin hepsi Allah'a aittir" buyruğu; şefaatin yalnızca Allah'ın iznine bağlı olduğunu ifade eder. Kâfirler için ise şefaath yoktur. Bu husus Sûre-i Müddessir, Âyet 48'de de şöyle geçmektedir: "Artık o kâfirlere, şefaath edenlerin şefaathleri fayda vermez."

Müslümanlara ise, şefaath haktır. Nitekim Allah'ın izin verdiği kimselerin

şefaatinin hak olduğuna dair çok sayıda Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır. Allah'ı Teâlâ, Sûre-i Bakara, Âyet 255'te şöyle buyurmuştur:

"... O'nun izni olmadıkça, O'nun katında kimse şefaata edemez..."

Yine Allah'ı Teâlâ Sûre-i Tâhâ, Âyet 109'da şöyle buyurmuştur:

"O gün şefaata fayda vermez. Ancak Rahmân'ın kendilerine izin verdiği ve sözünden râzı olduğu kimseler müstesnâ."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

خُيِّرْتُ بَيْنَ الشَّفَاعَةِ وَبَيْنَ أَنْ يَدْخُلَ نِصْفُ أُمَّتِي الْجَنَّةَ فَاخْتَرْتُ الشَّفَاعَةَ لِأَنَّهَا أَعْمُ وَأَكْفَى أَتَرَوْنَهَا لِلْمُتَّقِينَ لَا وَلَكِنَّهَا لِلْمُذْنِبِينَ الْخَطَّائِينَ الْمُتَلَوِّثِينَ (هـ عن موسى الاشعري

"Ben, ümmetimin yarısının Cennete girmesi ya da şefaata etmem arasında muhayyer bırakıldım. Ben şefaati tercih ettim. Çünkü şefaata, daha kapsamlı ve ümmetimin hepsinin kurtuluşuna daha yeterlidir. Şefaati siz takvâ sahiplerine has mı biliyorsunuz? Hayır! O takvâ sahipleri için değil, günahkâr, hatâlı ve kötü işlere karışan Müslümanlar içindir." [1]

Şefaata hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 255'in izahına bakınız.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühhd 37.

وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ((٤٥)

45. Allah'ı Teâlâ bir olarak zikredildiği zaman, âhirete îman etmeyenlerin kalpleri sıkılır. Allah'tan başkasının zikri olunca da ferahlanıp sevinir.

قُلِ اللَّهُ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ((٤٦)

46. Ey Habîbim! De ki: "Ey göklerin ve yerin yaratıcısı olan, gizliyi de, âşikârı da bilen Allah'ım! İhtilafa düştükleri hususlarda kullarının arasında Sen hükmedersin."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf

Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Hz. Âişe'ye, "Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem geceleyin namaza kalktığı zaman namazının başında ilk olarak ne okurdu?" diye sordum. Şöyle dedi:

كَانَ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ افْتَتَحَ صَلَاتَهُ اللَّهُمَّ رَبَّ جِبْرَائِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَإِسْرَافِيلَ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ اهْدِنِي لِمَا اخْتَلَفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ إِنَّكَ (تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ م) عَنْ عَائِشَةَ

- Geceleyin namaza kalktığında, namazına şu sözleri söyleyerek başlardı: "Cebrâîl'in, Mikâîl'in ve İsrâfil'in Rabbi olan Allah'ım! Ey göklerin ve yerin yaratıcısı olan, gizliyi de, âşikârı da bilen Allah'ım! İhtilafa düştükleri hususlarda kullarının arasında Sen hükmedersin.[1] Hakkında ihtilafa düşülmüş hususta iznin ile beni doğruya ilet. Şüphesiz Sen, dilediğin kimseyi dosdoğru yola iletirsin." [2]

[1] Sûre-i Zümer, Âyet 46.

[2] Sahih-i Müslim, Salât'ül-Müsâfirîn 26 (200).

وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَبَدَا لَهُمْ مِنَ ((اللَّهُ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ (٤٧) وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (٤٨)

47-48. Yerdekilerin hepsi ve onunla beraber bir misli de zâlimlerin olsa, mahşer günü görecekları kötü azaptan kurtulmak için elbette bunları fedâ ederlerdi. Onlar için mahşer gününde Allah tarafından akıllarına ve hayallerine gelmeyen, hesaplarında olmayan çeşit çeşit azaplar âşikâr olur.* Onların dünyada işledikleri amellerin fenâlıkları karşılarında çıkmış olur ve dünyâda alay ettikleri şeyin cezâsı onları kuşatır.

فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٤٩) قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٥٠) فَاصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا ((وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ قَوْلٍ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ (٥١)

49-51. İnsana bir kötü hâl isâbet ettiği zaman, Bize duâ eder. Sonra ona tarafımızdan bir nîmet verdiğimiz vakit de, "Ben bunu ancak ilmimle kazandım" der. Bilakis bu hâl, onun hakkında bir imtihandır. Fakat onların çoğu bunu bilmezler.* Bunlardan evvelkiler de böyle demişlerdi. Fakat (dünyâ malından)

kazandıkları şeyler, onları (Allah'ın azâbından) kurtaramadı.* Nihâyet kötü amellerinin cezâsı onlara isâbet etti. Bunlardan zulmedenlere de kötü amellerinin cezâsı isâbet edecektir. Onlar için bundan kurtuluş yoktur.

(أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ) (٥٢)

52. Onlar Allah'u Teâlâ'nın, dilediğine rızkı geniş ve dilediğine dar ettiğini bilmiyorlar mı? Şüphesiz bunda, îman eden bir topluluk için elbette ibretler vardır.

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ (الْعَفُورُ الرَّحِيمُ) (٥٣)

53. Ey Resûlüm! De ki: "Ey nefisleri üzerine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Muhakkak ki Allah'u Teâlâ günahların hepsini bağışlar. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdisi anlatılmıştır:

أَنَّ نَاسًا مِنْ أَهْلِ الشِّرْكَ كَانُوا قَدْ قَتَلُوا وَكَثَرُوا وَزَنَوْا وَكَثَرُوا فَأَتَوْا مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا إِنَّ الَّذِي تَقُولُ وَتَدْعُو إِلَيْهِ لَحَسَنٌ لَوْ تَخْبِرُنَا أَنَّ لِمَا عَمَلْنَا كَفَّارَةً فَنَزَلَ {وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ} وَنَزَلَتْ {قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ} (خ عن ابن عباس)

Müşriklerden bâzı kimseler, çok kişiyi öldürmüşler ve çok zinâ etmişlerdi. Bunlar Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldiler ve "Senin söylediğin ve kendisine çağırdığın şüphesiz güzeldir. Keşke yapmış olduklarımıza keffâret olacağını bize haber vermiş olsan" dediler. Bunun üzerine Sûre-i Furkân, Âyet 68-70'teki: "Ve onlar, Allah ile beraber başka ilah edinip ona ibâdet etmezler. Allah'u Teâlâ'nın öldürülmesini haram kıldığı nefsi haksız yere öldürmezler ve zinâ etmezler. Bu nehyedilenleri kim yaparsa, Esâme'de (Cehennemde bir kuyuda) cezâsını çeker.* Mahşer günü azâbı kat kat artırılır ve orada zelil olarak ebedî kalır.* Ancak tevbe eden ve îman eden ve sâlih amelde bulunan müstesnâ. Artık Allah'u Teâlâ onların günahlarını sevaplara çevirir. Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" buyruğu ve Ey Resûlüm! De ki: "Ey nefisleri üzerine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin..." diye devam eden Sûre-i Zümer, Âyet 53 nâzil oldu.[1]

Allah'ü Teâlâ'dan ümit kesilmemesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şu hâdiseyi anlatmıştır:

كَانَ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ رَجُلٌ قَتَلَ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ نَفْسًا فَسَأَلَ عَنْ أَهْلِ الْأَرْضِ قَذْلًا عَلَى رَاهِبٍ فَأَتَاهُ فَقَالَ إِنَّهُ قَتَلَ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ نَفْسًا فَهَلْ لَهُ مِنْ تَوْبَةٍ فَقَالَ لَا فَقَتَلَهُ فَكَمَلَ بِهِ مِائَةً ثُمَّ سَأَلَ عَنْ أَهْلِ الْأَرْضِ قَذْلًا عَلَى رَجُلٍ عَالِمٍ فَقَالَ إِنَّهُ قَتَلَ مِائَةَ نَفْسٍ فَهَلْ لَهُ مِنْ تَوْبَةٍ فَقَالَ نَعَمْ وَمَنْ يَحُولُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ التَّوْبَةِ انْطَلِقْ إِلَى أَرْضٍ كَذَا وَكَذَا فَإِنَّ يَهَا أَنْاسًا يَعْبُدُونَ اللَّهَ فاعْبُدْ اللَّهَ مَعَهُمْ وَلَا تَرْجِعْ إِلَى أَرْضِكَ فَإِنَّهَا أَرْضُ سُوءٍ فَأَنْطَلِقْ حَتَّى إِذَا نَصَفَ الطَّرِيقَ أَتَاهُ الْمَوْتُ فَاخْتَصَمَتْ فِيهِ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ وَمَلَائِكَةُ الْعَذَابِ فَقَالَتْ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ جَاءَ تَائِبًا مُقْبِلًا بِقَلْبِهِ إِلَى اللَّهِ وَقَالَتْ مَلَائِكَةُ الْعَذَابِ إِنَّهُ لَمْ يَعْمَلْ خَيْرًا قَطُّ فَأَتَاهُمْ مَلَكٌ فِي صُورَةِ آدَمِيٍّ فَجَعَلُوهُ بَيْنَهُمْ فَقَالَ قِيسُوا مَا بَيْنَ الْأَرْضَيْنِ فَإِلَيَّ آيَتُهُمَا كَانَ أَذْنَى فَهُوَ لَهُ فَفَاسَوْهُ فَوَجَدُوهُ أَذْنَى إِلَى الْأَرْضِ (التي أَرَادَ فَقَبَضَتْهُ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ) (م عن ابى سعيد الخدرى)

Sizden evvelki ümmetler içinde bir adam vardı ki, doksan dokuz insan öldürmüştü. Bu zât, yeryüzü insanlarının en âliminin kim olduğunu sordu. Kendisine bir râhip gösterildi. O da râhib'e gelerek kendisinin doksan dokuz kişi öldürdüğünü ve tevbesinin kabul edilip edilmeyeceğini sordu. Râhip: "Hayır edilmez" diye cevap verdi. Bu cevap üzerine kâtil, o râhibi de öldürdü. Bununla sayıyı yüze tamamladı. Sonra yine yeryüzü halkının en âlimini sordu. Ona âlim bir kimse gösterildi. Onun yanına gelince (kendisini işâret ederek): "Bu adam yüz tane insan öldürmüştür. Acaba Onun için bir tevbe yolu var mıdır?" dedi. O: "Evet vardır. İnsan ile tevbesi arasına kim girebilir? Sen, filan yere git. Çünkü orada Allah'a ibâdet etmekte olan birtakım insanlar vardır. Sen de onlarla beraber Allah'a ibâdet et ve sakın bir daha kendi memleketine dönme. Çünkü orası kötü bir çevredir" dedi. Bunun üzerine adam gitti. Nihâyet yolun yarısına vardığı zaman eceli geldi. Bu sefer rahmet melekleri ile azap melekleri çekişmeye başladılar: Rahmet melekleri: "Bu adam tevbe ederek ve kalbi ile Allah'a yönelerek geldi" dediler. Azap melekleri de: "Bu adam hiçbir hayır işlememiştir" dediler. Bu sırada insan kılığında başka bir melek geldi. Her iki taraf bu meleği aralarında hakem yaptılar. O melek: "Şimdi siz buradan itibaren, geldiği yer ile gideceği yerin mesafesini ölçün. Bulunduğu bu yer, hangisine daha yakın ise bu kimse oraya ait olur" dedi. Melekler mesafeleri ölçtüler ve adamın gitmek istediği yere daha yakın olduğunu gördüler. Bunun üzerine onun ruhunu rahmet melekleri aldılar.[2]

Bu Âyet-i Kerîme'ye göre tevbe, günah işleyenlerin günahlarından kurtulmaları için Allah'ın onlara tanıdığı bir imkandır. İnsan ne kadar çok günah işlerse işlesin, Allah'tan ümidini kesmemelidir. Mü'min, Allah'tan ümidini kesmez.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Hz. Ali de şöyle buyurmuştur:

Kur'ân-ı Kerîm'de; Ey Resûlüm! De ki: "Ey nefisleri üzerine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin..." diye devam eden âyetten daha geniş bir âyet yoktur.

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ لَمْ تُذْنِبُوا لَذَهَبَ اللَّهُ بِكُمْ وَلَجَاءَ بِقَوْمٍ يُذْنِبُونَ فَيَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ فَيَغْفِرُ لَهُمْ (م عن ابى هريرة)

"Canımı kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, siz hiç günah işlemeseydiniz, Allah sizi yok eder ve yerinize günah işledikten sonra Allah'tan af dileycek bir millet getirir ve onları da affederdi." [3]

Allah'u Teâlâ, kullarının günahlarını tevbe istiğfar ettikleri sürece affeder. Kulların da, "Allah'u Teâlâ nasıl olsa affeder" diyerek günah işlememeleri gerekir. Bu husus Sûre-i Lokmân, Âyet 33'te: "... Şeytan da sizi Allah ile (O'nun affına güvendirerek) aldatmasın" diye geçmektedir.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(ادْعُوا اللَّهَ وَأَنْتُمْ مُوقِنُونَ بِالْإِجَابَةِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَجِيبُ دُعَاءَ مَنْ قَلْبٍ غَافِلٍ لَاهٍ (ت عن ابى هريرة)

"Allah'a duâyı, size icâbet edeceğinden emin olarak yapın. Şunu bilin ki, Allah'u Teâlâ gafletle oyalanan kalbin duâsını kabul etmez." [4]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Zümer 1.

[2] Sahih-i Müslim, Tevbe 8 (46).

[3] Sahih-i Müslim, Tevbe 2 (11).

[4] Sünen-i Tirmizî, Daavât 66.

(وَأَنْ يَبْأُوا إِلَيَّ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ) (٥٤)

54. Size azap gelmeden evvel, Rabbinize dönün ve O'na boyun eğin. Sonra size yardım edilmez.

وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمْ الْعَذَابُ بُعْتَةً وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٥٥﴾ أَنْ تَقُولَ (نَفْسٌ يَا حَسْرَتَى عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّخِرِينَ ﴿٥٦﴾ أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٥٧﴾ أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾) (بَلَىٰ قَدْ جَاءَكَ آيَاتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ٥٩)

55-59. Ansızın ve hiç farkına varmadığınız bir sırada azap gelmeden önce, Rabbinizden size nâzil olanların en güzeline (Kur'ân'a) tâbi olun.* Yoksa mahşer günü kişi, "Allah'a karşı işlediğim kusurlardan dolayı eyvah bana! Gerçekten ben (Allah'ın dîniyle) alay edenlerdendim" der.* Yahut "Allah bana hidâyet etseydi, elbette ben de takvâ sahiplerinden olurum" der.* Yahut azâbı gördüğünde, "Keşke benim için dünyâya bir daha dönüş olsaydı da muhsinlerden olsaydım" der.* Allah'ı Teâlâ şöyle buyurur: "Bilakis sana âyetlerim geldi. Sen onları yalanladın, kibirlendin ve inkârcılardan oldun."

İzah: Cehennemde azap gören kimsenin pişmanlığı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَدْخُلُ أَحَدُ النَّارِ إِلَّا أَرَىٰ مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ لَوْ أَحْسَنَ لِيَكُونَ عَلَيْهِ حَسْرَةٌ وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَحَدٌ إِلَّا أَرَىٰ مَقْعَدَهُ (مِنْ النَّارِ لَوْ أَسَاءَ لِيَزِدَادَ شُكْرًا) (حم عن ابى هريرة)

"Bir kimse Cehenneme girdiği zaman, ona bir hasret olması için Cennetten en güzel bir yer ona gösterilir. Bir kimse de Cennete girdiği zaman, onun şükrünü artırmak için Cehennemden en kötü bir yer ona gösterilir." [1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10557.

(وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ) (٦٠)

60. Ey Resûlüm! Mahşer günü, Allah'a iftirada bulunanların (O'na ortak koşanların) yüzlerini kararmış görürsün. Kibirlenenler için Cehennemde yer mi yok?

İzah: Kibirlenenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ قَالَ رَجُلٌ إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ (حَسَنَةً) قَالَ إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ الْكِبَرُ بَطْرُ الْحَقِّ وَغَمَطُ النَّاسِ (م) عن ابن مسعود

"Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse Cennete giremez." Orada bulunan

adamın biri: "Fakat kişi, elbisesinin ve ayakkabılarının güzel olmasını ister" deyince, buyurdu ki: "Allah güzeldir, güzelliğı sever. Kibir, Hakk'a karşı gururlanmak ve insanlara üstten bakmaktır." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğeri Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

يُحْشَرُ الْمُتَكَبِّرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْثَالَ الذَّرِّ فِي صُورِ الرِّجَالِ يَغْشَاهُمْ الذُّلُّ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَيَسَاقُونَ إِلَى سِجْنٍ فِي جَهَنَّمَ يُسَمَّى بُولَسَ تَعْلُوهُمْ نَارُ الْأَنْيَارِ يُسْقَوْنَ مِنْ عَصَارَةِ أَهْلِ النَّارِ طِينَةَ الْخَبَالِ (ت عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده)

"Kibirlenenler, mahşer gününde adam sûretinde tanecikler kadar küçük olarak haşredilecekler. Horluk her taraftan kendilerini kaplayacak, Cehennemde adına bûles denilen bir hapishaneye sürülecekler, üzerlerinde ateşlerin ateşi yükselecek ve kendilerine Cehennemliklerin sıkılan suyundan, kan ve irin çamurundan içirilecektir." [2]

[1] Sahih-i Müslim, İman 39 (147).

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 15; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6390.

(وَيُنَجِّي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ السُّوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ) ٦١)

61. Allah'ı Teâlâ, takvâ sahiplerini başarıları sayesinde kurtuluşa erdirir. Onlara kötülük dokunmaz ve onlar mahzun da olmazlar.

اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ (٦٢) لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ) (اللَّهُ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ) ٦٣)

62-63. Allah'ı Teâlâ, her şeyin yaratıcısıdır. O, her şeye vekildir (her şey O'nun tasarrufunda ve himâyesindedir)* Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur.

Allah'ın âyetlerini inkâr edenler var ya, işte onlar, hüsrâna uğrayanların ta kendileridir.

İzah: Sûre-i Zümer, Âyet 63 hakkında İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Hiz. Osman b. Afvan, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, Sûre-i Zümer,

Âyet 63'te ki: "Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur" buyruğunun tefsirinin ne olduğunu sormuş, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

مَا سَأَلَنِي عَنْهَا أَحَدٌ إِلَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ يُحْيِي وَيُمِيتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ((القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن ابن عمر

"Buna dair kimse bana soru sormadı. Bu, Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Allah en büyüktür, O'na hamd ederim ve Allah, noksan sıfatlardan uzaktır. Allah'tan günahlarımın bağışlanmasını dilerim. Çok yüce ve çok büyük olan Allah'ın yardımı olmadıkça, hiçbir şeye güç yetirilemez. O ilktir, sondur, en üstün olandır, gizli olandır, diriltir, öldürür, hayır yalnız O'nun elindedir, O her şeye kâdirdir" demektir.[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 15, s. 275.

قُلْ أَفَعَيَّرَ اللَّهُ تَأْمُرُونَِّيْ أَعْبُدُ إِلَٰهَهَا الْجَاهِلُونَ (٦٤) وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكَتَ)
(لِيَحْبِطَنَّ عَمَلُكَ وَلِتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ (٦٥) بَلِ اللَّهَ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ (٦٦)

64-66. Ey Resûlüm! De ki: "Ey câhiller! Benim, Allah'tan başkasına ibâdet etmemi mi teklif ediyorsunuz?* Ey Habîbim! Şüphesiz ki, sana ve senden önceki Peygamberlere şöyle vahyedildi: "Yemin olsun ki, eğer Allah'a ortak koşarsan, elbette amelin bâtıl olur ve elbette hüsrâna uğrayanlardan olursun."* Bilakis sen, yalnız Allah'a ibâdet et ve şükredenlerden ol.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebi Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şöyle nakledilmiştir:

- Mekke müşrikleri, bilgisizliklerinden, Resûlullah (Sallalâhu aleyhi vesellem)'e kendi ilâhlarına ibâdet etmeye çağırdılar ve dediler ki: "Sen bizim ilâhlarımıza ibadet edersen, biz de seninle birlikte senin ilâhına ibâdet ederiz." İşte bunun üzerine Sûre-i Zümer, Âyet 64-66 nâzil olmuştur.

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى)
عَمَّا يُشْرِكُونَ (٦٧) وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ)
(فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ (٦٨)

67-68. O kâfirler, Allah'ın kudret ve azametini hakkıyla takdir etmediler. Kıyâmet günü bütün arz, Allah'ın kabzasındadır. Gökler de sağ eliyle dürülür.

Allah'ı Teâlâ, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır ve çok yücedir.* Sûr'a üflenir, göklerde ve yerde bulunan kimselerin hepsi ölür. Ancak Allah'ı Teâlâ'nın diledikleri (şehitler) müstesnâ. Sonra Sûr'a bir daha üflenir, hemen cümlesi kalkıp bakışrlar.

İzah: Sûre-i Zümer, Âyet 67 ile ilgili olarak Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

جَاءَ يَهُودِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ عَلَى إصْبَعٍ وَالْأَرْضِينَ عَلَى إصْبَعٍ وَالْجِبَالَ عَلَى إصْبَعٍ وَالْخَلَائِقَ عَلَى إصْبَعٍ ثُمَّ يَقُولُ أَنَا الْمَلِكُ قَالَ فَصَبَّحَكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِدُهُ قَالَ {وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ} (ت عن عبد الله)

Bir Yahudi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelip şöyle dedi: Yâ Muhammed! Allah gökleri bir parmak üzerinde, dağları bir parmak üzerinde, yerleri bir parmağının üzerinde ve diğer bütün yaratılanları da bir parmak üzerinde tutar, sonra da, "Melik Benim" der. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, azı dişleri görülünceye kadar güldü, sonra, "O kâfirler, Allah'ın kudret ve azametini hakkıyla takdir etmediler..." diye devam eden Sûre-i Zümer, Âyet 67'yi okudu.[1]

Yine âyette geçtiği üzere gökler, yer ve her şey Allah'ın mülk ve tasarrufundadır. "Kıyâmet günü bütün arz, Allah'ın kabzasındadır" buyruğu; on sekiz bin âlem ve bütün yıldızların mülk ve tasarrufu Allah'ın avucunun içindedir. "Gökler de sağ eliyle dürülür" buyruğu da, bütün gök âlemlerindeki meleklerdir. Bunlarda Allah'ın sağ eliyle dürülür. Hâsılı kıyâmet koptuğunda Allah'ı Teâlâ bunların hepsini kudretiyle dürüp yok eder ve bir tek kendi kalır, demektir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يَقْبِضُ اللَّهُ الْأَرْضَ وَيَطْوِي السَّمَاءَ بِيَمِينِهِ ثُمَّ يَقُولُ أَنَا الْمَلِكُ أَيْنَ مُلُوكُ الْأَرْضِ) (خ م عن ابى هريرة)

"Allah'ı Teâlâ kıyâmet gününde arzı kabzasına (avucunun içine) alır, semâyı da sağ eliyle dürer. Sonra da, "Melik Benim, yeryüzünün melikleri nerede?" diye buyurur.[2]

Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, kıyâmet koptuğunda Allah'ı Teâlâ'nın, ölmeyeceklerini dilediği kimseler hakkında da Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ اسْتَنْتَى اللَّهَ حِينَ يَقُولُ فَفَزَعَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ؟ قَالَ أُولَئِكَ الشُّهَدَاءُ، هُمْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ، وَقَاهُمْ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَأَمَّنْهُمْ مِنْ عِقَابِهِ وَإِنَّمَا يَصُلُّ الْفَرْعُ إِلَى الْأَحْيَاءِ، وَهُوَ عَذَابُ اللَّهِ يَبْعَثُهُ عَلَى شِرَارِ خَلْقِهِ ... (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن ابى هريرة)

"Yâ Resûlallah! Sûre-i Neml, Âyet 87'deki: "Sûr'a üflendiği gün, göklerde ve yerde bulunan kimselerin hepsi, şiddetli bir korkuya tutulur. Ancak Allah'ı Teâlâ'nın diledikleri müstesnâ..." buyruğunda istisnâ ettikleri kimlerdir?" diye sorunca, buyurdu ki: "Bunlar şehitlerdir. Korku, dirilere ulaşacaktır. Şehitler, Allah katında diriler olup rızıklanmaktadırlar. Allah'ı Teâlâ, o günün korkusundan onları koruyup emîn kılacaktır. Kıyâmet, Allah'ı Teâlâ'nın yarattıklarının kötülere üzerine göndereceği bir azaptır." [3]

İşte Sûre-i Zümer, Âyet 68'de de aynı hâdise anlatıldığından, kâfirler üzerine kıyâmet koparken Allah'ı Teâlâ'nın istisnâ ettiği kişilerin, Allah yolunda ölen şehitler olduğu beyan edilmiştir. [4]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 40.

[2] Sahih-i Buhârî, Rikâk 43; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 1.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'ıl-Azim, c. 3, s. 287. Bu Hadis-i Şerif'in geniş metni için Sûre-i En'âm, Âyet 71-73'ün izahına bakınız.

[4] Allah yolunda ölenlerin diri olduklarına dair geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 95-96'ya bakınız.

وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (٦٩) وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ (٧٠)

69-70. O gün arz, Rabbinin nûruyla aydınlanır. Amel defterleri hesap meydanına konulur. Peygamberler ve şâhitler getirilir. Allah'ın kulları arasında hak ile hükmolunur. Hiç kimseye haksızlık edilmez.* Herkese (iyi veya kötü) amelinin karşılığı tam olarak verilir. Allah'ı Teâlâ, onların yaptıklarını en iyi bilendir.

وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۖ هَٰذَا جَزَاءُ ۖ فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَبْتَغُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ ۖ هَٰذَا قَالُوا بُلَىٰ وَلَٰكِن حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ (٧١) قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ (٧٢)

71-72. Kâfirler, bölük bölük Cehenneme sevk edilirler. Onlar Cehenneme geldikleri vakit, kapıları açılır. Cehennem zebânileri onlara: "Size Rabbinizin âyetlerini okuyan ve bugüne yetişeceğiniz hakkında korkutan Resuller gelmedi mi?" derler. Onlar da: "Evet geldi" derler. Fakat Allah'ın azap vaadi kafirler üzerine hak oldu.* Onlara: "Girin Cehennemin kapılarından, orada ebedî kalmak üzere! Kibirlenenlerin yeri olan Cehennem ne kötüdür" denir.

وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَتَّى إِذَا جَازَوْهَا وَقُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ (طَبَّتُمْ فَأَدْخَلُوهَا خَالِدِينَ) (٧٣) وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقْنَا وَعَدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ نَتَّبِعُوا مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ (٧٤)

73-74. Rablerinden korkanlar da bölük bölük Cennete sevk edilirler. Oraya geldikleri vakit, Cennetin kapıları açılır. Cennetin bekçileri de onlara: "Size selâm olsun! Mâsiyetlerden temizlendiniz. Artık ebedî olarak Cennete girin" derler.* Onlar da: "Vaadinde sâdık olup burasını bize vâris kılarak ihsanda bulunan Allah'a hamd olsun! Her birimiz, Cennetten her istediğimiz yerde otururuz. Güzel amellerde bulunanların mükâfatı ne güzelmiş" derler.

İzah: Cennetin kapıları hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَتَفَقَ زَوْجَيْنِ مِنْ مَالِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ دُعِيَ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ وَلِلْجَنَّةِ أَبْوَابٌ فَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّلَاةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّلَاةِ وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّدَقَةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّدَقَةِ وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجِهَادِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الْجِهَادِ وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصِّيَامِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الرِّيَّانِ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا عَلَى أَحَدٍ مِنْ ضَرُورَةٍ مِنْ أَيِّهَا دُعِيَ فَهَلْ يُدْعَى مِنْهَا كُلُّهَا أَحَدٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ نَعَمْ وَإِنِّي أَرْجُو أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ (حم عن ابى هريرة)

"Malından her kim Allah yolunda bir çift harcarsa, Cennetin kapılarından çağırılır. Cennetin kapıları vardır; namaz ehli namaz kapısından, sadaka ehli sadaka kapısından, cihat ehli cihat kapısından, oruçlular ise Reyyan kapısından çağırılırlar." Hz. Ebû Bekir: "Yâ Resûlallah! Bir kimse hangi kapıdan çağırılmışsa, oradan girmek zorunda mıdır? Bütün bu kapıların hepsinden çağırılacak bir kimse var mıdır?" diye sordu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, senin onlardan olacağını umarım" buyurdu.[1]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(في الْجَنَّةِ ثَمَانِيَةُ أَبْوَابٍ، بَابٌ مِنْهَا يُسَمَّى الرِّيَّانَ، لَا يُدْخَلُهُ إِلَّا الصَّائِمُونَ (طب عن سهل بن سعد

"Cennette sekiz kapı vardır. Onlardan bir kapı da, Reyyan diye isimlendirilir ki, o kapıdan oruç tutanlar girer."[2]

Cennet kapılarının mesâfesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ مَا بَيْنَ مِصْرَاعَيْنِ فِي الْجَنَّةِ لَمَسِيرَةٌ أَرْبَعِينَ سَنَةً (حم ع عن ابى سعيد

"Cennet kapılarının iki kanadı arası, kırk senelik yoldur."[3]

Hesaba çekilmeden Cennete girecekler hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي زُمْرَةٌ هُمْ سَبْعُونَ أَلْفًا تُضِيءُ وَجُوهُهُمْ إِضَاءَةُ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ وَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَقَامَ عُكَّاشَةُ بْنُ مَحْصِنٍ الْأَسَدِيُّ يَرْفَعُ نِمْرَةً عَلَيْهِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَني مِنْهُمْ قَالَ اللَّهُ هُمْ أَجْعَلُهُ مِنْهُمْ ثُمَّ قَامَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَني مِنْهُمْ فَقَالَ سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ (خ عن ابى هريرة

"Cennete ümmetinden yetmiş bin kişilik bir zümre hesapsız olarak girecek; onların yüzleri, parlaklıkta ayın on dördüncü gecesindeki ayın parlaklığı gibidir." Ukkâşe b. Mahsen kalkıp, "Yâ Resûlallah! Allah'a duâ et de beni onlardan kıl" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ey Allah'ım! Ukkâşe'yi onlardan kıl" diye duâ buyurdu. Sonra Ensârdan birisi kalkıp, "Yâ Resûlallah! Allah'ın beni onlardan kılması için duâ buyur" dedi de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ukkâşe bu hususta senden önce davrandı" buyurdu.[4]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7313

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 5663.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10809; Kenz'ul-Ummal, Hadis No. 39233.

[4] Sahih-i Buhârî, Rikâk 48.

وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ((الْعَالَمِينَ ٧٥)

75. Meleklerin, Arş'ın etrafını kuşatmış oldukları halde Rablerini hamd ile tesbih

ederek döndüklerini görürsün. Artık kulların arasında adâletle hüküm verilmiş ve "Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun!" denilmiştir.

İzah: Allah'ın Arş'ının büyüklüğü hesap edilemez. Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere melekler, bir saniye boş kalmadan Allah'u Teâlâ'yı hamd ve tesbih ile zikrederek dönerler. Bunlar, Beyt'ül-Mâmur etrafında devr edip Allah'u Teâlâ'yı zikrederler.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yedinci kat semâya yükseltildiğinde, Beyt'ül Mâmur ile ilgili olarak şöyle anlatmıştır:

فَإِذَا أَنَا بِإِبْرَاهِيمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْنِدًا ظَهَرَهُ إِلَى الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ وَإِذَا هُوَ يَدْخُلُهُ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ
(مَلَكٍ لَا يَعُودُونَ إِلَيْهِ) (م عن انس)

"Ben orada İbrâhim Aleyhisselâm ile, arkasını Beyt'ül-Mâmur'a dayamış olarak karşılaştım. Beyt'ül Mâmur'u gördüm. Ona günde yetmiş bin melek girer ve bir daha ona dönmezler..."[1]

Beyt'ül-Mâmur: Aynı Kâbe gibi meleklerin tavaf yaparak ibâdet, zikir, tesbih ettikleri yer olup, yeryüzündeki Kâbe'nin tam üzerine denk gelen yedinci kat semâdadır.

Beyt'ül-Mâmur'un altında aynı hizada yeryüzündeki insanlar da, devamlı melekler gibi Kâbe'yi devredip dönerler, zikrederler; aşkla, şevkle tekbir, tahlil, tevhid ederler. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا جُعِلَ الطَّوَافُ بِالْبَيْتِ وَالسَّعْيُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَرَمْيُ الْجِمَارِ لِإِقَامَةِ ذِكْرِ اللَّهِ لَا لِغَيْرِهِ (حم د ت ك
(هب عن عائشة)

"Beytullah'ı tavaf etmek, Safâ ile Merve arasında sa'y etmek ve şeytanı taşlamak, zikrullahı ikâme etmek (öğretmek) içindir. Başka bir şey için değildir."
[2]

İşte cihanda canlı cansız, göklerde ve yerde olan bütün mahlûkat, devran ederek Allah'ı zikretmektedirler. Bir saniye zikrullahtan gâfil değildirler.

Sûre-i İsrâ, Âyet 44'te de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Yedi gök, yer ve onlarda bulunanlar, Allah'ı tesbih ederler. Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile tesbih etmesin..."

Güneş, ay, yıldızlar, bütün dünyâ devranda, harekettedir. Cümlesi aşkla Allah'ı zikir ile coşarak uyumazlar da, O'nu zikrederler. İnsanlar Kâbe'yi tavaf ederler, nice türlü zikir ederler. Evvelki ümmetlerde, mescitlerden başka yerlerde ibâdet etmek câiz değildi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hürmetine Allah'u Teâlâ bize yeryüzünü mescit eyledi.[3] Bu sebeple bütün Mü'minler, yeryüzünün her yerinde Allah'a ibâdet ederek, O'nu zikredip tesbih ederler, namaz kılarlar.

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 6, Enbiyâ 22-23, Salat 1; Sahih-i Müslim, İman 74 (259, 263 Sünen-i Nesâî, Salat 1; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet'üs-Salat 194.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Menâsik 51; Sünen-i Tirmizî, Hac 63; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 23215; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1392.

[3] Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 150 ve izahına bakınız.

40-MÜ'MİN SÛRESİ

Bu sûre 85 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Âl-i Firavun'un arasında olan Mü'min bir zâtın, Firavun'u ikaza çalışması ve Mü'minlerin üstün özelliklerinden bahsedildiği için, "Mü'min Sûresi" diye isimlendirilmiştir. Yine bu sûrenin 3. âyetinde, Allah'ı Teâlâ'nın "Gâfir" yani "Günahları bağışlayan" olduğu beyan edildiği için "Gâfir Sûresi" diye de isimlendirilmiştir. Ayrıca bu sûre ile bunu tâkip eden altı sûre de "Hâ, Mîm" harfleriyle başladıkları için "Hâmîm" ismi de verilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْحَوَامِيمُ دِيْبَاجُ الْقُرْآنِ (أَبُو الشَّيْخِ فِي الثَّوَابِ عَنْ أَنَسٍ)

"Hâmîm'ler, Kur'ân-ı Kerîm'in dîbâcıdır (ziynetidir)."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ أَعْطَانِي السَّبْعَ الطُّوَالَ مَكَانَ التَّوْرَةِ وَأَعْطَانِي الْمِثْنَ مَكَانَ الْإِنْجِيلِ وَأَعْطَانِي الطَّوَاسِينَ مَكَانَ الزَّبُورِ وَفَضَّلَنِي بِالْحَوَامِيمِ وَالْمُفَصَّلِ مَا قَرَأَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي (الْقُرْطُبِيُّ، الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ)

"Allah'ı Teâlâ es-Seb'ut-Tivâli (yedi uzun sûreyi)[2] Tevrat'ın yerine, el-Miûn'u (âyet sayısı yüzden fazla olan sureleri) İncil'in yerine, et-Tavâsin'i (Tâ, Sîn ile başlayan sûreleri)[3] Zebur'un yerine vermiş ve beni Havâmim (Hâ, Mîm ile başlayan sûreler)[4] ve el-Mufasssal (kısa) sûreler ile üstün kılmıştır. Benden önce bunları hiçbir Peygamber okumuş değildir."[5]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 2621.

[2] Bu yedi sûre: Bakara, Âl-i İmrân, Nisâ, Mâide, En'âm, A'râf ve arası Besmele ile ayrılmadığı için ikisi bir sûre görülen Enfâl ile Tevbe Sûreleri'nden oluşmaktadır.

[3] Şuarâ ve Kasas; Tâ,Sîn,Mîm diye, Neml de Tâ, Sîn diye başlamaktadır.

[4] Hâ, Mîm ile başlayan sûreler: Mü'min, Fussilet, Şûra, Zuhurf, Duhan, Câsiye ve Ahkaf Sûreleri'dir.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 13, s. 87; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, hadis No: 7929.

حَمْ (١) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ (٢) غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطُّوْلِ لَا (٣)
(إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَهُ الْمَصِيرِ (٣)

1-3. Hâ, Mîm.* Bu kitap (Kur'ân), her şeye gâlip ve her şeyi bilen Allah tarafından indirilmiştir.* Günahı bağışlayan, tevbe kabul eden, azâbı şiddetli olan, lütuf ve kerem sahibi olan Allah tarafından indirilmiştir ki, O'ndan başka ilah yoktur. Dönüş ancak O'nadır.

İzah: Bu âyetler hakkında Hz. Ömer Radiyallâhu anhu ile ilgili, şöyle bir hâdis anlatılmıştır:

أَنَّهُ افْتَقَدَ رَجُلًا ذَا بَأْسٍ شَدِيدٍ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ فَقِيلَ لَهُ: تَتَابَعَ فِي هَذَا الشَّرَابِ فَقَالَ عَمْرُ لِكَاتِبِهِ: اكْتُبْ مِنْعَمْرَ إِلَى فُلَانٍ
سَلَامٌ عَلَيْكَ وَأَنَا أَحْمَدُ اللَّهِ إِلَهُ الْبَيْتِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ
الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطُّوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَهُ الْمَصِيرِ ثُمَّ خَتَمَ الْكِتَابَ
وَقَالَ لِرَسُولِهِ: لَا تَدْفَعُهُ إِلَيْهِ حَتَّى تَجِدَهُ صَاحِبًا ، ثُمَّ أَمَرَ مَنْ عِنْدَهُ بِالْدُّعَاءِ لَهُ بِالتَّوْبَةِ... (القرطبي، الجامع
(لأحكام القرآن عن عمر

Hz. Ömer, bir gün Şam ehlinden oldukça güçlü bir adamı araştırıp sordu. Ona: "Bu adam içkiyi artık bırakmaz oldu" dediler. Bunun üzerine Hz. Ömer, kâtibine şöyle dedi:

- Yaz, Ömer'den filana; selâm sana. Elhamdulillâhi Rabbi'l-âlemîn.

Bismillâhirrahmânirrahîm. "Hâ, Mîm.* Bu kitap (Kur'ân), her şeye gâlip ve her şeyi bilen Allah tarafından indirilmiştir.* Günahı bağışlayan, tevbe kabul eden, azâbı şiddetli olan, lütuf ve kerem sahibi olan Allah tarafından indirilmiştir ki, O'ndan başka ilah yoktur. Dönüş ancak O'nadır." [1] Sonra mektubu mühürleyip, elçisine: "Bu mektubu, adamı ayık bulacağın vakitte ona ver" dedi. Sonra yanında bulunanlara, o şahsın tevbe etmesi için duâ etmelerini söyledi.

Mektup bu şahsa ulaşınca, o kişi mektubu okuyup, "Allah'u Teâlâ, bana günahlarımı bağışlayacağını vaad ediyor, cezâsından da sakındırıyor" demeye başladı. Bu sözleri tekrar edip durdu. Sonra ağladı, sonra da günahından en güzel

bir şekilde el çekti ve güzel bir şekilde tevbe etti. Adamın bu durumu Hz. Ömer’e ulaştınca, şöyle buyurdu: "Sizden herhangi birinizin ayağının bir defa kaydığını göreceksiniz, işte böyle yapın. Onu doğrultmaya çalışın ve Allah’a onun tevbesini kabul etmesi için duâ edin. Onun aleyhine şeytanın yardımcıları olmayın."[2]

[1] Sûre-i Mü’min, Âyet 1-3.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 15, s. 291.

(مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَغْزُرُكَ تَقَابُلُهُمْ فِي الْبِلَادِ ۚ)

4. Allah’ın âyetleri hakkında kâfirlerden başkası mücâdelede bulunmaz. Ey Resûlüm! O kâfirlerin ülke ülke dolaşarak saadet üzere olmaları seni aldatmasın!

(كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَالْأَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ وَجَادَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ)
(الْحَقَّ فَآخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ۚ)

5. Onlardan önce Nûh kavmi ve bunlardan sonra gelen taifeler de Peygamberlerini yalanlamışlardı. Her ümmet Peygamberlerine eziyete kalkıştı ve hakkı bâtıl ile yok etmek için mücâdele ettiler. Ben de onları yakalayıverdim (helâk ettim). Bak, azâbım nasıl oldu?

İzah: Hakkı yok etmek isteyenlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَعَانَ بِبَاطِلٍ لِيُدْحِضَ بِبَاطِلِهِ حَقًّا، فَقَدْ بَرَّيَ مِنْ ذِمَّةِ اللَّهِ وَذِمَّةِ رَسُولِهِ) (طب عن ابن عباس)

"Bâtıl ile hakkı yok etmek için her kim bâtıla yardımcı olursa, şüphesiz o, Allah’ın ve Resûlünün zimmetinden uzaklaşmıştır."[1]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 11053.

(وَكَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ)

6. İşte böylece Rabbinin azap vaadi, kâfirler üzerine hak oldu. Şüphesiz ki onlar, Cehennem ehlidirler.

(الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ)

كُلِّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ (٧) رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (٨) وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ (٩) نَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (٩)

7-9. Arş'ı taşıyanlar ve onun etrafında bulunan melekler, Rablerini hamd ile tesbih ederler, O'na îman ederler ve Mü'minler için bağışlanma dileyerek şöyle derler: "Ey Rabbimiz! Senin Rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. Tевbe edip yoluna tâbi olanları bağışla ve onları Cehennem azâbından koru.* Ey Rabbimiz! Onları da, onların babalarından, zevcelerinden ve zürriyetlerinden sâlih olanları da kendilerine vaad ettiğin Adn Cennetlerine dâhil et. Şüphesiz Sen her şeye gâlipsin, hüküm ve hikmet sahibisin.* Bir de onları kötülüklerden koru. O gün kimi kötülüklerden korur isen, ona şüphesiz ki rahmet etmiş olursun. İşte büyük kurtuluş budur."

İzah: Meleklerin, Mü'minler için mağfiret dilemesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أَدُلُّكَ عَلَىٰ مَلَاكٍ هَٰذَا الْأَمْرِ الَّذِي تُصِيبُ بِهِ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ! عَلَيْكَ بِمَجَالِسَةِ أَهْلِ الذِّكْرِ وَإِذَا خَلَوْتَ فَحَرَكَ لِسَانَكَ مَا اسْتَطَعْتَ بِذِكْرِ اللَّهِ وَأَحَبِّ فِي اللَّهِ وَأَبْغَضٍ فِي اللَّهِ يَا أَبَا رَزِّينَ! هَلْ شَعَرْتَ أَنَّ الرَّجُلَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ زَائِرًا أَخَاهُ شَيْعَةً سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ كُلُّهُمْ يُصَلُّونَ عَلَيْهِ وَيَقُولُونَ: رَبَّنَا وَصَلْ فِيكَ فَصَلِّهِ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَعْمَلَ جَسَدَكَ فِي ذَٰلِكَ فَافْعَلْ. (هَبْ حُلَّ وَابِنِ عَسَاكِرَ عَنْ أَبِي دَرِينٍ وَفِيهِ عَثْمَانُ بْنُ عَطَا وَابُو حَاتِمٍ عَنْ أَبِي رَزِّينَ)

"Haberin olsun ki, sana dünyâ ve âhiret saadetini elde edecek bir şeyin başını öğretiyorum. Sana şunları söylerim: Zikrullah meclislerine devam et. Issızda kaldığın zaman gücün yettiği kadar dilini, Allah'ın zikrine hareket ettir. Sevdiklerini sırf Allah için sev, buğzettiklerine de sırf Allah için buğzet. Ey Ebû Rezzin! Kişi evinden Müslüman kardeşini ziyaret etmek için çıktığı zaman, onu yetmiş bin melek uğurlar ve onun için Allah'u Teâlâ'dan bağışlanmasını dilerler ve derler ki: "Ey Rabbimiz! Senin için ziyarette bulundu, Sen de onu yalnız bırakma, mükâfatını ver." İşte (Ey Ebû Rezzin!) sen de bunları yapabilirsen yap. "[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

صَلَاةُ الْجَمِيعِ تَزِيدُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ وَصَلَاتِهِ فِي سُوقِهِ خَمْسًا وَعِشْرِينَ دَرَجَةً فَإِنْ أَحَدَكُمْ إِذَا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ وَآتَى الْمَسْجِدَ لَا يُرِيدُ إِلَّا الصَّلَاةَ لَمْ يَخْطُ خَطْوَةً إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْهُ خَطِيئَةٌ حَتَّىٰ

يَدْخُلُ الْمَسْجِدَ وَإِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ كَانَ فِي صَلَاةٍ مَا كَانَتْ تَحْبِسُهُ وَتُصَلِّي يَغْنِي عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ مَا دَامَ فِي مَجْلِسِهِ الَّذِي يُصَلِّي فِيهِ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ مَا لَمْ يُحْدِثْ فِيهِ (خ) عن ابى هريرة

Kişinin cemaatle kıldığı namazı, evinde çarşıda, pazarda kıldığı namazından, yirmi beş derece daha üstündür.[2] Zîrâ bir kimse güzelce abdest alır, sırf namaz kılmak maksadıyla mescide gelirse, mescide girinceye kadar attığı her adımla onun derecesi yükselir ve günahı bağışlanır. Mescide girince de namaz için oturduğu müddetçe namazda gibi olur. Namaz kıldığı yerde kaldıkça, kimseye eziyet etmediği ve dünyâyâ ait konuşmadığı takdirde melekler ona: "Allah'ım! Sen ona rahmet et; Allah'ım! Onu bağışla; Allah'ım! Tövbesini kabul et" diye duâ ederler.[3]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 8734; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 166/4.

[2] Bir diğer Hadis-i Şerif'te de "Yirmi yedi derece daha üstündür" diye geçmektedir (Sahih-i Buhârî, Ezan 30, 31; Sahih-i Müslim, Mesâcid 42 (249), Sünen-i Nesâî, İmâmet 42.

[3] Sahih-i Buhârî, Ezan 28; Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 49.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادُونَ لِمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ (١٠) قَالُوا رَبَّنَا (أَمَتْنَا اثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ (١١) ذَلِكَ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرَكَ بِهِ تُؤْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ (١٢)

10-12. Kâfirlere mahşer gününde: "İmana dâvet olunup inkâr ettiğiniz vakit, hakkınızda meydana gelen Allah'ın buğzu, sizin kendi nefsinize olan buğzunuzdan daha büyüktür" diye nidâ olunur.* Kâfirler de: "Ey Rabbimiz! Bizi iki kere öldürdün, iki kere dirilttin. İşte biz, günahlarımızı itiraf ettik. Ateşten kurtulmak için yol yok mudur?" derler.* Onlara cevap olarak: "Bu hâliniz, dünyâda yalnız bir Allah'a dâvet edildiğiniz vakit inkâr etmeniz, O'na ortak koşulduğunda ise tasdik etmeniz sebebiyledir. Artık hüküm, çok yüce ve çok büyük olan Allah'a mahsustur" denir.

İzah: Sûre-i Mü'min, Âyet 11 hakkında İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

فِي قَوْلِهِ: رَبَّنَا أَمَتْنَا اثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ قَالَ هِيَ مِثْلُ الَّتِي فِي الْبَقَرَةِ كُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ، ثُمَّ يُمَيِّنُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (طب عن ابن مسعود)

"Ey Rabbimiz! Bizi iki kere öldürdün, iki kere dirilttin" diye geçen Âyet-i Kerîme; "Allah'ı Teâlâ'yı nasıl inkâr ediyorsunuz? Halbuki siz ölümler idiniz (henüz yok idiniz), sizi O diriltti (size hayat verdi). Sonra (eceliniz geldiğinde) sizi öldürecektir. Sonra tekrar diriltecektir. Sonra da O'na döndürüleceksiniz" mealindeki Sûre-i Bakara, Âyet 28'e benzemektedir.[1]

İşte mahşerde onların: "Ey Rabbimiz! Bizi iki kere öldürdün, iki kere dirilttin" diye söylemeleri şu anlamdadır:

Birinci ölme ve dirilme; insanoğlu hiç yok iken, Allah'ın onları can vererek yoktan vâir etmesidir. İşte bu şekilde onlar ölü iken dirilmiş oldu. İkinci ölme ve dirilme de; kişinin eceli geldiğinde ölmesi ve kıyâmetten sonra da tekrar diriltilerek Allah'ı Teâlâ'nın huzuruna getirilmesidir. İşte iki defa ölme ve dirilme bu şekilde gerçekleşmiş olur.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 8949; Rudânî, Cem'ul-Fevaid, Hadis No: 7196.

(هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ آيَاتِهِ وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَنْ يُنِيبُ) (١٣)

13. Size, hak olduğunun delillerini gösteren ve sizin için gökten rızık indiren O'dur. Bunlardan ancak Allah'a yönelen düşünüp ibret alır.

فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ (١٤) رَفِيعَ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ (١٥) يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ (١٦) الْيَوْمَ نُجْزِي كُلَّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظَلَمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ (١٧) ((

14-17. O halde, Ey Mü'minler! Kâfirler hoşlanmasalar da, siz dîni O'na hâlis kılarak Allah'a ibâdet edin.* Dereceleri yükselten Arş'ın sahibi olan Allah, kavuşma günü olan mahşer gününün dehşetiyle uyarmak için kullarından istediğine emrini ve vahyini indirir.* O gün kabirlerinden çıkarıldıkları gündür. Onlardan hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz. Bugün, "Mülk kimindir?" diye nidâ olunur. "Bir ve her şeye hâkim olan Allah'ındır" cevabı verilir.* Bugün herkes, ne kazandıysa onun karşılığını görür. Bugün, hiç kimseye haksızlık yoktur. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ hesapları çabuk görendir.

İzah: Sûre-i Mü'min, Âyet 14 hakkında Abdullah İbn-i Zübeyr Radiyallâhu

anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem namazların akabinde şöyle derdi:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ لَهُ النِّعْمَةُ وَلَهُ الْفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ (م عن ابى الزبير)

"Tek ve ortağı olmayan Allah'tan başka ilah yoktur. Mülk ve hamd, O'nundur. O'nun her şeye gücü yeter. Güç ve kuvvet ancak Allah ile. Allah'tan başka ilah yoktur. Biz ancak O'na ibâdet ederiz. Nîmet ve lütuf O'nundur. En güzel övgü de O'nundur. Allah'tan başka ilah yoktur. Kâfirler hoş görmeseler de, dinde Allah'a ihlasla ibâdet ederiz." [1]

Mahşerde kimseye haksızlık edilmeyeceğine dair Hadis-i Kudsi'de Allah'ın Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا عِبَادِي إِنِّي حَزَمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا فَلَا تَظَالَمُوا ... يَا عِبَادِي إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ أُحْصِيهَا لَكُمْ ثُمَّ أُوَفِّيكُمْ بِهَا فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ (م عن ابى ذر)

"Ey kullarım, Ben zulmü (haksızlığı) zâtıma haram kıldım ve sizin aranızda da onu haram kıldım. Birbirinize zulmetmeyin... Ey kullarım, işte şunlar amelleriniz, onları sizin için saydım sonra da size onların karşılığını tam olarak verdim. Kim hayır bulursa, Allah'a hamd etsin. Kim de bundan başkasını bulacak olursa, kendinden başkasını ayıplayıp suçlamasın." [2]

[1] Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (139).

[2] Sahih-i Müslim, Birr 15 (55).

(وَأَنْذَرُهُمْ يَوْمَ الْآزِفَةِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاطِمِينَ مَّا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَظٍّ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ) (١٨)

18. Ey Resûlüm! Onları yaklaşımakta olan gün ile uyar. O zaman, yürekleri gırtlığa dayanmış olarak korku ile dolmuş bulunur. Kâfirler için ne yakın bir dost, ne de itaat olunacak bir şefaatçi vardır.

İzah: Ey Resûlüm! Müşrikleri, yaklaşan kıyâmet günüyle uyar. O gün kötü amelleriyle Allah'ın huzuruna çıktıklarında O'nun elim azâbına müstehak

olacakları hususunda onları korkut. O gün kalpler, Allah'ın cezâlandırması korkusundan yerlerinden oynayıp gırtlaklara dayanır. Kâfirlerin o günde, üzerlerine inen Allah'ın azâbını geri çevirecek dostları ve kendilerine yardım edecek şefaathçileri olmaz, demektir.

(يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ) (۱۹)

19. Allah'u Teâlâ, gözlerin hâin bakışını ve kalplerin gizlediğini bilir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen hususla ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اللَّهُمَّ طَهِّرْ قَلْبِي مِنَ النِّفَاقِ وَعَمَلِي مِنَ الرِّيَاءِ وَلِسَانِي مِنَ الْكَذِبِ وَعَيْنِي مِنَ الْخِيَانَةِ فَإِنَّكَ تَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ (وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ) (الحكيم خط عن أم معبد الخزاعية)

"Allah'ım! Kalbimi nifaktan, amelimi riyâdan, dilimi yalandan, gözümü ihânetten temizle. Sen ki, gözlerin hâin bakışını ve kalplerin gizlediğini bilirsin."
[1]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da, Âyet-i Kerîme'de geçen gözlerin hâinliğine misâl vererek; kişi girmiş olduğu evde veya yanlarından geçmiş olduğu insanların içinde, namahrem olan bir kadına bakar, insanlar kendisine baktığında da gözlerini kapatırsa işte hâin bakış budur, demiştir.

Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, "Kalplerin gizlediğini bilir" buyruğu da; insanlar, halkın dış görünüşüne bakar ve ona göre muâmele eder. Allah'u Teâlâ ise, insanların kalbinin içine bakar ve ona göre muâmele eder, demektir.

Bu hususta Sultan-ı Enbiyâ Efendimiz şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى أَجْسَادِكُمْ وَلَا إِلَى صُورِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ) (خ م عن ابو هريرة)

"Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, sizin cesetlerinize, sûretlerinize ve amellerinize bakmaz. Lâkin kalplerinize bakar." [2]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 3660.

[2] Sahih-i Buhârî, Edeb 63, Nikah 45; Sahih-i Müslim, Birr 10 (33 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1601.

(وَاللّٰهُ يَقْضِيْ بِالْحَقِّ وَالَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِهٖ لَا يَقْضُوْنَ شَيْءًا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيْرُ (٢٠)

20. Allah'ı Teâlâ, hak ve adâletle hükmeder. Halbuki müşriklerin, Allah'ı bırakıp da ibâdet ettikleri şeyler hiçbir şeye hükmedemezler. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, her şeyi işiten ve görendir.

اَوَلَمْ يَسْـَٔرُوا فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِيْنَ كَانُوْا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوْا هُمْ اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَّاَثَرًا فِي الْاَرْضِ فَآخَذَهُمُ اللّٰهُ بِذُنُوْبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَّاقٍ (٢١) ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانَتْ تَاْتِيْهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ (فَكَفَرُوْا فَآخَذَهُمُ اللّٰهُ اِنَّهٗ قَوِيٌّ شَدِيْدُ الْعِقَابِ (٢٢)

21-22. Müşrikler yeryüzünde gezip, kendilerinden evvelkilerin âkıbetlerinin nasıl olduğunu görmüyorlar mı? Onlar, kuvvet ve yeryüzündeki eserleri bakımından, kendilerinden çok daha güçlüydüler. Allah'ı Teâlâ onları günahları sebebiyle helâk etti. Onları Allah'ın azâbından koruyan kimse bulunmadı.* Bu cezâ, onlara apaçık mûcizeler ile gelen Peygamberleri inkâr etmelerinin gereğidir. Bu yüzden Allah'ı Teâlâ onları helâk etti. Şüphesiz O, çok kuvvetlidir ve azâbı çok şiddetlidir.

(وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰٓى بِآيٰتِنَا وَسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ (٢٣) اِلٰى فِرْعَوْنَ وَهٰمٰنَ وَقَارُوْنَ فَقَالُوْا سَاحِرٌ كَذٰبٌ (٢٤)

23-24. Yemin olsun ki, Mûsâ'yı mûcizelerimizle ve apaçık bir delille gönderdik.* Firavun, Hâmân ve Kârûn'a gönderdik de onlar: "Bu bir sihirbazdır, yalancısıdır" dediler.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm'ın, Firavun, onun baş veziri olan Hâmân ve ayrıca Kârûn ile olan mücâdelesi ve bunların nasıl helâk olduklarına dair geniş bilgi için Kasas Sûresi'ne bakınız.

(فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوْا اقْتُلُوْا اَبْنَاءَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِيْنَ اِلَّا (فِيْ ضَلٰلٍ ٢٥)

25. Mûsâ, onlara tarafımızdan mûcizeler ile geldiği vakit, "Mûsâ ile beraber Allah'a îman edenlerin oğullarını öldürün ve kızlarını da sağ bırakın" dediler. Kâfirlerin hilesi, elbette boşa çıkmaya mahkûmdur.

(وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُوْنِيْ اَقْتُلْ مُوسٰٓى وَلْيَدْعُ رَبِّيْ اِنِّيْۤ اَخَافُ اَنْ يُبَدِّلَ دِيْنَكُمْ اَوْ اَنْ يُظْهَرَ فِي الْاَرْضِ الْفَسَادَ ((٢٦) وَقَالَ مُوسٰٓى اِنِّيْ عُذْتُ بِرَبِّيْ وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ (٢٧)

26-27. Firavun: "Bırakın beni, Mûsâ'yı öldüreyim! O da beni menetmek için Rabbine duâ etsin. Şüphesiz ben, onun, sizin dîninizi değiştirmesinden veya yeryüzünde (memleketinizde) bir fesat çıkarmasından korkarım" dedi.* Mûsâ da: " Şüphesiz ben, hesap gününe îman etmeyen her kibirliden, benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a sığınırım" dedi.

وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ وَإِنْ يَكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ وَإِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِيبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ (٢٨) يَا قَوْمِ لَكُمْ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللَّهِ إِنْ جَاءَنَا قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَى وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ (٢٩)

28-29. Âl-i Firavun'dan (Firavun kavminden) olup, îmanını gizleyen bir Mü'min kişi de dedi ki: "Benim Rabbim yalnız Allah'tır, diyen ve iddiasının doğruluğuna dair Rabbinizden açık mûcizeler getiren bu zâtı öldürmeyi mi kastediyorsunuz? Sözünde yalancı ise, yalanının vebâli kendine aittir. Sözünde doğru ise, vaad ettiği şeylerin hepsiyle olmasa bile, bir kısmıyla musîbete uğrarsınız. Allah'u Teâlâ, haddi aşanlara ve yalancı olanlara hidâyet etmez.* Ey kavmim! Bu gün mülk sizindir, yeryüzünde (Mısır'da) gâlipsiniz. Allah'ın azâbı gelirse, bize kim yardım edebilir?" Firavun: "Ben ancak uygun gördüğüm görüşü size bildiririm. Ve size ancak doğru yolu gösteririm" dedi.

İzah: Âyette geçen Âl-i Firavun'dan Mü'min olan kişi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

الصَّدِيقُونَ حَبِيب النَّجَّارِ مُؤْمِنِ آلِ يَسَ وَمُؤْمِنِ آلِ فِرْعَوْنَ الَّذِي قَالَ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ (وَالثَّالِثُ أَبُو بَكْرٍ الصَّدِيقُ وَهُوَ أَفْضَلُهُمُ) (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن)

"Sıddîkler; Yâsîn Sûresi'nde îman eden kişi olduğu belirtilen Habib-i Neccar, benim Rabbim, yalnız Allah'tır, dediği için bir adamı öldürecek misiniz diyen, Âl-i Firavun'dan Mü'min olan kişi ve üçüncüleri de Ebû Bekir es-Sıddîk'tir; bu da onların en faziletlisidir." [1]

Hiz. Ali Kerremallâhu veche'den nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

Hiz. Esmâ'ya: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e müşriklerin verdiğini gördüğün en ağır zarar ne idi?" diye sorulunca, şöyle cevap vermiştir:

كَانَ الْمُشْرِكُونَ قُعُودًا فِي الْمَسْجِدِ وَيَتَذَكَّرُونَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يَقُولُ فِي آلِهَتِهِمْ فَبَيْنَا هُمْ كَذَلِكَ إِذْ دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامُوا إِلَيْهِ بِأَجْمَعِهِمْ وَكَانُوا إِذَا سَأَلُوهُ عَنْ شَيْءٍ صَدَقَهُمْ , فَقَالُوا : أَلَسْتَ تَقُولُ كَذَا فِي آلِهَتِنَا قَالَ بَلَى فَنَتَشَبَّهُوا فِيهِ بِأَجْمَعِهِمْ فَأَتَى الصَّرِيخُ إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَقَالَ لَهُ أَدْرِكَ صَاحِبَكَ . فَخَرَجَ مِنْ عِنْدِنَا وَإِنَّ لَهُ غَدَائِرَ فَدَخَلَ الْمَسْجِدَ وَهُوَ يَقُولُ وَيَلْكُمُ اتَّقَتْلُونِ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ فَلَهُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَقْبَلُوا عَلَى أَبِي بَكْرٍ فَرَجَعَ إِلَيْنَا أَبُو بَكْرٍ فَجَعَلَ لَا يَمَسُّ شَيْئًا مِنْ غَدَائِرِهِ إِلَّا جَاءَ مَعَهُ وَهُوَ يَقُولُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ الْإِكْرَامِ الْإِكْرَامِ ((نوادير الأصول عن أسماء بنت أبي بكر

Müşrikler, Kâbe’de oturuyorlar ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, onların ilahları olan putları hakkında neler söylediğini kendi aralarında müzakere ediyorlardı. Onlar bu halde iken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bulundukları yere girdi. Hep birlikte onun üzerine kalkıp yürüdüler. Ona bir şey sordukları vakit onlara doğru cevap verirdi. Ona: "Sen bizim ilahlarımız hakkında şunları, şunları söylemiyor musun?" dediler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Söylüyorum" dedi. Hep birlikte üzerine atıldılar. Feryad edip, imdat isteyen kişi, Hz. Ebû Bekir’e gelerek, "Arkadaşına yetiş" dedi. Hz. Ebû Bekir yanımızdan çıkıp gitti. O sırada saçının örgüleri de vardı. Kâbe’ye vardı ve onlara: "Yazıklar olsun sizlere! Benim Rabbim, yalnız Allah’tır, diyen ve iddiasının doğruluğuna dair Rabbinizden mucizeler getiren bu zâtı öldürmeye mi kastediyorsunuz?" diyordu. Bu sefer o müşrikler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i bırakıp Hz. Ebû Bekir’in üzerine yürüdüler. Hz. Ebû Bekir, bize geri döndüğünde elini hangi saç örgüsüne atsa, mutlaka elinde kaldığını görüyorduk. Bu arada da o: "Ey celâl ve ikrâm sahibi! Şânın ne yücedir! Ey ikrâm sahibi, ikrâm sahibi, diyordu.[2]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 15, s. 306.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 15, s. 309.

وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَا قَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ (٣٠) مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ (مِنْ بَعْدِهِمْ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظَلَمًا لِلْعِبَادِ (٣١) وَيَا قَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ (٣٢) يَوْمَ تُثْلَوْنَ مُدْبِرِينَ مَا (لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ (٣٣)

30-33. Mü’min olan kimse dedi ki: "Ey kavmim! Ben size önceki ümmetlerin cezâ günleri gibi bir günün isâbetinden korkarım! * Nûh kavmi, Ad ve Semud ile onlardan sonraki kavimlerin uğradıkları cezâ gibi bir cezâyâ uğramanızdan korkarım. Allah’u Teâlâ, kullarına zulmetmek istemez. * Ey kavmim! Hakikaten ben, başınıza gelecek çağrışma gününden (mahşer gününden) korkarım. * Hesap

yerini arkanızda bırakarak Cehenneme sevk olunduğunuz o gün, sizi Allah'ın azâbından koruyacak kimse yoktur. Allah'ı Teâlâ'nın dalâlet üzere bıraktığına hidâyet edecek kimse de yoktur.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, Allah'ın dalâlet üzere bıraktığı kimseye, hidâyet edecek bir kimse yoktur. Hidâyet ancak Allah'ın elindedir.

Bu hususta Câbir Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِي خُطْبَتِهِ يَحْمَدُ اللَّهَ وَيُثْنِي عَلَيْهِ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ ثُمَّ يَقُولُ مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ إِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَأَحْسَنَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا وَكُلُّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٍ وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ ثُمَّ يَقُولُ بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةَ كَهَاتَيْنِ وَكَانَ إِذَا ذَكَرَ السَّاعَةَ احْمَرَّتْ وَجَنَّتْهُ وَعَلَا صَوْتُهُ وَاسْتَدَّ غَضَبُهُ كَأَنَّهُ نَذِيرٌ جِيئَ يَقُولُ صَبَحَكُمْ مَسَاكُكُمْ ثُمَّ قَالَ مَنْ تَرَكَ مَا لَا فَلَأَهْلِهِ وَمَنْ تَرَكَ دِينًا أَوْ ضِيَاعًا فَلِإِيَّ أَوْ عَلَيَّ وَأَنَا أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ (ن عن جابر بن عبد الله)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hutbesinde Allah'a hamd etikten ve lâyıki ile senâ etikten sonra şöyle buyurdu: "Allah'ın hidâyete erdirdiğini kimse dalâlete düşüremez, dalâlet üzere bıraktığını da kimse hidâyete erdiremez. Sözlerin en doğrusu Allah'ın kitabıdır. En güzel yol da Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yoludur. İşlerin en şerlisi de sonradan ihdas edilenlerdir. Her sonradan ihdas edilen bid'attir. Her bid'at dalâlettir. Dalâlet ehli de Cehennemdedir." Daha sonra iki parmağını birleştirerek sözlerine şöyle devam ederdi: "Kıyâmetle ben şöyle gönderildim." Kıyâmetten bahsettiği zaman yanakları kızarır, sesi yükselir, şiddeti artardı. Sanki bir orduya, düşmanınız akşama sabaha size baskın yapacak, diye tehlikeyi haber veren komutan gibi davranır ve sözlerine şöyle devam ederdi: "Ben her Mü'mine kendi nefsinden daha yakınum. Kim bir mal bırakırsa, bu ailesi içindir. Kim bir borç veya bakıma muhtaç yetimler bırakırsa, bu bana aittir ve benim üzerimedir. Mü'minlerin böyle işlerini görmeğe ben daha lâyıgım" buyururdu.[1]

[1] Sünen-i Nesâî, İydeyn 22.

وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلِ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ حَتَّى إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٍ (٣٤) الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ (أَتَيْهِمْ كَبِرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ (٣٥))

34-35. O Mü'min kul sözlerine şöyle devam etti: "Yemin olsun ki, daha önce

Yusuf da size apaçık mûcizelerle gelmişti. O vakit de onun size getirdikleri hakkında şüphe edip durmuştunuz. Nihâyet Yusuf vefat ettiğinde de, "Allah'ı Teâlâ, bundan sonra aslâ Peygamber göndermez" demiştiniz. Allah'ı Teâlâ, hudûdunu aşanları ve dinde şüphe edenleri işte böyle dalâlette bırakır.* Kendilerine gelmiş bir delil olmadığı halde, Allah'ın âyetleri hakkında mücâdele edenlerin mücâdelesini, Allah ile Mü'minler katında şiddetli buğza sebep olmuştur. Allah'ı Teâlâ, her kibirli ve cabbârın kalbini işte böyle mühürler."

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانُ ابْنِ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ (٣٦) أَسْبَابَ السَّمَوَاتِ فَاطَّلِعْ إِلَيْهِ إِيَّاهُ
مُوسَى وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ كَاذِبًا وَكَذَلِكَ زَيْنٌ لِّفِرْعَوْنَ سَوْءٌ عَمَلِهِ وَصَدَّ عَنِ السَّبِيلِ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي
(تَبَابِ ٣٧)

36-37. Firavun dedi ki: "Ey Hâmân! Bana yüksek bir bina yap. Belki onunla yollara ulaşırım;* göklerin yollarına. Böylelikle Mûsâ'nın ilahı hakkında bilgi edinirim. Şüphesiz ben, Mûsâ'yı yalancı zannediyorum." Firavun'a kötü ameli işte böyle güzel göründü ve doğru yoldan saptırıldı. Firavun'un bu hilesi, hüsrândan başka bir şeye yaramadı.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen Hâmân, Firavun'un baş veziridir.

وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُونِ أَهْدِيكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ (٣٨) يَا قَوْمِ إِنَّمَا هِذِهِ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ
هِيَ دَارُ الْقَرَارِ (٣٩) مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَاهِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ
(فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ٤٠)

38-40. Mü'min olan kimse dedi ki: "Ey kavmim! Bana tâbi olun, size doğru yolu göstereyim.* Ey kavmim! Şüphesiz bu dünyâ hayatı, geçici bir menfaatten ibarettir, âhiret ise ebedî olan bir karargâhtır.* Her kim bir kötülük yaparsa, ancak misliyle cezâlanır. Her kim de erkek olsun, kadın olsun Mü'min olduğu halde sâlih amelde bulunursa, işte onlar Cennete girerler ve orada hesapsız rızıklara nâil olurlar."

وَيَا قَوْمِ مَا لِيَ أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجْوَى وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ (٤١) تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ
لِي بِهِ عِلْمٌ وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ (٤٢) لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي
الْآخِرَةِ وَأَنْ مَرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ (٤٣) فَسَتَذَكَّرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأَفْوُضُ
(أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ٤٤)

41-44. "Ey kavmim! Bu ne haldir ki, ben sizi kurtuluşa dâvet ediyorum. Siz ise beni ateşe dâvet ediyorsunuz.* Siz beni, Allah'ı inkara ve bilmediğim bir şeyi

O'na ortak koşmaya dâvet ediyorsunuz. Ben ise sizi her şeye gâlip, çok bağışlayan Allah'a dâvet ediyorum.* Şüphesiz ki sizin beni dâvet ettiğiniz şeyin, dünyâda da, âhirette de insanları çağırarak hiçbir gücü yoktur. Şüphesiz ki, hepimizin dönüşü Allah'adır. Muhakkak ki haddi aşanlar, işte onlar Cehennem ehlidir.* Size söylediklerimi yakında hatırlayacaksınız. Ben, işimi Allah'a havâle ediyorum. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, kullarını hakkıyla görendir.

İzah: Sûre-i Mü'min, Âyet 43 ile ilgili olarak Alâ İbn-i Ziyad Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

وَكَانَ الْعَلَاءُ بْنُ زِيَادٍ يُذَكِّرُ النَّارَ فَقَالَ رَجُلٌ لِمَ تُقْنِطُ النَّاسَ قَالَ وَأَنَا أَقْدِرُ أَنْ أَقْنِطَ النَّاسَ وَاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ {يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ} وَيَقُولُ {وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ} وَلَكِنَّكُمْ تَجْبُونَ أَنْ تُبَشِّرُوا بِالْجَنَّةِ عَلَى مَسَاوِي أَعْمَالِكُمْ وَإِنَّمَا بَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُبَشِّرًا (بِالْجَنَّةِ لِمَنْ أَطَاعَهُ وَمُنْذِرًا بِالنَّارِ مَنْ عَصَاهُ) (خ) عن العلاء بن زياد

Alâ b. Ziyad, insanlara Cehennemi hatırlatırdı. Bunun üzerine adamın biri: "İnsanları neden ümitsizliğe sevk ediyorsun?" diye çıkıştı. Alâ b. Ziyad şöyle karşılık verdi:

- Allah'ı Teâlâ, Sûre-i Zümer, Âyet 53'te: Ey Resûlüm! De ki: "Ey nefisleri üzerine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ günahların hepsini bağışlar. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." Ve Sûre-i Mü'min, Âyet 43'te: "Muhakkak ki haddi aşanlar, işte onlar Cehennem ehlidir" diye buyururken, ben nasıl olurda insanları ümitsizliğe sevk edebilirim? Oysa siz kötü amellerinize karşılık yine de Cennetle müjdelenmeyi pek seviyorsunuz. Halbuki Allah'ı Teâlâ, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i, kendisine itaat edenleri Cennetle müjdeleyici, kendisine isyan edenleri de Cehennemle korkutucu olarak göndermiştir.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Mü'min 34; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7197.

فَوْقَ يَهُ اللَّهِ سَيِّئَاتٍ مَا مَكَرُوا وَحَاقَ بِالِإِذْعُونِ سَوْءُ الْعَذَابِ (٤٥) النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا (٤٦) وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ (٤٦)

45-46. Nihâyet Allah'ı Teâlâ, o zâtı, onların hilelerinin kötülüklerinden korudu. Âl-i Firavun'u (Firavun ve adamlarını) da şiddetli azap kuşatıverdi.* Sabah akşam, Cehennem ateşine arz olunurlar. Kıyâmet koptuğu gün de meleklerle:

"Âl-i Firavun'u en şiddetli azaba girdirin" denilir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Sabah akşam, Cehennem ateşine arz olunurlar" diye buyrulmaktadır. Bu hususu Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle açıklamıştır:

إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا مَاتَ عُرِضَ عَلَيْهِ مَقْعَدُهُ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ إِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَمِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَإِنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَمِنْ أَهْلِ النَّارِ فَيُقَالُ هَذَا مَقْعَدُكَ حَتَّى يَبْعَثَكَ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (خ م ابن عمر)

Sizden bir kimse öldüğü zaman, sabah akşam ona makâmı arzedilir. Cennet ehlinde ise Cennetteki, Cehennem ehlinde ise Cehennemdeki yeri gösterilir ve "Burası senin yerindir. Allah'u Teâlâ mahşer günü seni oraya gönderecek" denir. [1]

Mü'minlerin, mahşer günü kabirlerinden ilk kalktıklarında Cennetle müjdeleneceklerine dair Sûre-i Enbiyâ, Âyet 103'te de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

Onlar, (dirilme için Sûr'un üflenmesinden oluşan) en büyük korkudan mahzun olmazlar. Melekler de onları, "Bugün size vaad olunan mükâfat günüdür" diyerek karşılarlar.

[1] Sahih-i Buhârî, Cenâiz 87; Sahih-i Müslim, Cennet 17 (66).

وَإِذْ يَتَحَفَّضُونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعْفُؤُا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِّنَ () النَّارِ (٤٧) قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ (٤٨)

47-48. Ey Resûlüm! Onların, Cehennem ateşinde birbirleriyle husumetleştikleri vakti zikret. Zayıf olanlar, büyüklük taslayanlara (önderlerine): "Biz size tâbi idik. Bu azâbın bir kısmını bizden defetmez misiniz?" derler.* Büyüklük taslayanlar da: "Hepimiz azap içindeyiz. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, kulları arasında hükmünü verdi" derler.

وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِّنَ الْعَذَابِ (٤٩) قَالُوا أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ () رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَىٰ قَالُوا فَادْعُوا وَمَا دُعَاؤُا الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ (٥٠)

49-50. Ateşte olanlar, Cehennem bekçilerine: "Rabbimize duâ edin, bir gün bizden azâbı hafifletsin" derler.* Cehennem bekçileri de onlara: "Size Resulleriniz apaçık delillerle gelmedi mi?" derler. Onlar: "Evet geldi" derler.

Cehennem bekçileri de: "O halde siz duâ edin" derler. Kâfirlerin duâsı ise hep boşunadır.

İzah: Bu âyetler hakkında Ebu'd-Derdâ Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

يُلْقَى عَلَى أَهْلِ النَّارِ الْجُوعُ فَيَعْدِلُ مَا هُمْ فِيهِ مِنَ الْعَذَابِ فَيَسْتَعِينُونَ فَيُعَاثُونَ بِطَعَامٍ مِنْ ضَرِيعٍ لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ فَيَسْتَعِينُونَ بِالطَّعَامِ فَيُعَاثُونَ بِطَعَامٍ ذِي غَصَّةٍ فَيَذْكُرُونَ أَنَّهُمْ كَانُوا يُجِيزُونَ الْعَصَصَ فِي الدُّنْيَا بِالشَّرَابِ فَيَسْتَعِينُونَ بِالشَّرَابِ فَيَرْفَعُ إِلَيْهِمُ الْحَمِيمُ بِكَالِإِبِ الْحَدِيدِ فَإِذَا دَنَتْ مِنْ وُجُوهِهِمْ شَبَابُ وَجُوهِهِمْ فَإِذَا دَخَلَتْ بُطُونُهُمْ قَطَعَتْ مَا فِي بُطُونِهِمْ فَيَقُولُونَ ادْعُوا خَزَنَةَ جَهَنَّمَ فَيَقُولُونَ أَلَمْ {تَكْ تَأْتِيكُمْ (رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَى قَالُوا فَادْعُوا وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ} ... (ت ابى الدرداء

Cehennemlikler üzerine açlık salınır, öyle ki bu açlıkları, içinde bulundukları azaba denk gelir. Bu açlıktan kurtarılmak için imdat isterler, bu sefer onlara ne semirten, ne de açlığa karşı bir faydası olan darî[1] denilen yiyecek verilir. Onu yerler, fakat onlara hiçbir faydası olmaz. Yine imdat dilerler, bu sefer onlara boğazda tıkanıp kalan bir yiyecek verilir. Bu yiyecek, boğazlarına tıkanıp kalır. Dünyâda iken boğazlarına tıkanan lokmaları su ile aşağı doğru indirdiklerini hatırlarlar. Bu sefer imdat isteyerek kendilerine içecek bir şeyin verilmesini dilerler. Onlara kaynar su getirilir. Bu kaynar su yüzlerine yaklaştırıldığı zaman, yüzlerini yakıverir. Karınlarına ulaştı mı bağırsaklarını ve karınlarında bulunan ne varsa her şeyi paramparça eder. Bu sefer meleklerden yardım isterler ve "Rabbimize duâ edin, bir gün bizden azâbı hafifletsin" derler.* Cehennemin bekçileri de onlara: "Size Resulleriniz apaçık delillerle gelmedi mi?" derler. Onlar: "Evet geldi" derler. Cehennem bekçileri de: "O halde siz duâ edin" derler. Kâfirlerin duâsı ise hep boşunadır. (Sûre-i Mü'min, Âyet 49-50)[2]

[1] Acı ve dikenli kuru ot anlamına gelen "Darî" hakkında geniş bilgi için Sûre-i Gâşîye, Âyet 1-7 ve izahına bakınız.

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 5.

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ (٥١) يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعَذِرَتُهُمْ (٥٢) وَلَهُمُ الْعَذَابُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ (٥٢)

51-52. Şüphesiz Biz, Resullerimiz ile Mü'minlere, dünyâ hayatında ve şâhitlerin hazır bulunacağı mahşer gününde elbette yardım ederiz.* O gün zâlimlere mâzeretleri fayda vermez. Lânet onlarıdır, yurdun kötüsü (Cehennem) de

onlaradır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ, Resullere ve Mü'minlere dünyâda iken de yardım ettiğinden bahsetmektedir. Bu da kâfirlere karşı, Mü'minleri Allah'ı Teâlâ'nın koruması ve onlara yardım etmesidir. Meselâ: Nûh Aleyhisselâm'ın ve ona îman edenlerin tufandan kurtulması, Mûsâ Aleyhisselâm'ın ve ona îman edenlerin Firavun'dan kurtulması ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in birçok savaşa; düşman orduları kendilerinden kat kat fazla olmasına rağmen, Allah'ı Teâlâ'nın melekleri göndererek yardım etmesi ile gâlip gelmesi gibi.[1]

Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ, mahşerde olacak olan şâhitlerden de bahsetmektedir. Bu hususta Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

يَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الرَّجُلَانِ وَيَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الثَّلَاثَةُ وَأَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ وَأَقْلُ فَيُقَالُ لَهُ هَلْ بَلَغْتَ قَوْمَكَ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيُدْعَى قَوْمُهُ فَيُقَالُ هَلْ بَلَغَكُمْ فَيَقُولُونَ لَا فَيُقَالُ مَنْ يَشْهَدُ لَكَ فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ فَتُدْعَى أُمَّةٌ مُحَمَّدٌ فَيُقَالُ هَلْ بَلَغَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيَقُولُ وَمَا عَلَّمَكُمْ بِذَلِكَ فَيَقُولُونَ أَخْبَرَنَا نَبِيُّنَا بِذَلِكَ أَنَّ الرُّسُلَ قَدْ بَلَغُوا فَصَدَّقْنَاهُ قَالَ فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى {وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا} (هـ) عن ابى سعيد

Mahşer günü, bir Peygamber beraberinde ümmeti olarak iki adam olduğu halde gelir. Bir başka Peygamber, beraberinde ümmeti olarak üç kişi bulunduğu halde gelir. Bundan fazla ve az ümmetle gelen Peygamberde olur. Sonra o gelen her Peygambere: "Sen kendi kavmine dîni tebliğ ettin mi?" diye sorulur. O da, "Evet" der. Sonra onun kavmi huzura çağrılarak, "Peygamberiniz size dîni tebliğ etti mi?" denilir. Onlar: "Hayır" derler. Bunun üzerine onların Peygamberlerine: "Kavmine, senin dîni tebliğ ettiğine dair şâhidin kimdir?" denilir. O da, "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ümmeti" der. Bunun üzerine Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti çağrılır ve onlara: "Bu Peygamberler, kavmine dîni tebliğ etti mi?" diye sorulur. Onlar da, "Evet" derler. Sonra Allah'ı Teâlâ Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetine: "Bu Peygamberlerin, kendi kavmine dîni tebliğ ettiğine dair bilginiz nedir?" der. Onlar da, "Peygamberlerin, kendi kavimlerine dîni tebliğ ettiklerini bize Peygamberimiz haber verdi, biz de onu tasdik ettik" derler. İşte bu açıklama Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Bakara, Âyet 143'te: "Ey Mü'minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun..." diye geçen buyruğunun muhtevâsıdır.[2]

Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ'nın, âhirette Peygamberlere ve Mü'minlere

yardım edeceği de anlatılmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ أَحَدٍ يُدْخِلُهُ عَمَلُهُ الْجَنَّةَ فَقِيلَ وَلَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَّعَمَدَنِي رَبِّي بِرَحْمَةٍ (خ م عن ابى هريرة)

"Bir kimse yaptığı ameliyle Cennete giremez." "Sen de mi Yâ Resûlallah?" denilince, buyurdu ki: "Evet, ben de Rabbimin rahmetiyle girerim. Ancak Allah beni rahmetine daldırmıştır."[3]

Ayrıca mahşerde Allah'ı Teâlâ'nın, şefaathat etmeleri için izin verecekleri Peygamberlerin, evliyâların, şehitlerin ve bunlar gibi zâtların şefaathat ederek günahkâr Müslümanları kurtarmaları da yine Allah'ı Teâlâ'nın, Mü'minlere rahmetinin bir neticesi olan yardımudur.

Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَتَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا بِلَحْمٍ فَرَفَعَ إِلَيْهِ الذَّرَافِعَ وَكَانَتْ تُعْجِبُهُ فَهَسَ مِنْهَا نَهْسَةً فَقَالَ أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَهَلْ تَذَرُونَ بِي ذَلِكَ يَجْمَعُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَيُسْمِعُهُمُ الدَّاعِيَ وَيَنْفِذُهُمُ الْبَصَرَ وَتَذَنُّو السَّمْسُ فَيَبْلُغُ النَّاسَ مِنَ الْغَمِّ وَالْكَرْبِ مَا لَا يُطِيقُونَ وَمَا لَا يَحْتَمِلُونَ فَيَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ لِبَعْضٍ أَلَا تَرَوْنَ مَا أَنْتُمْ فِيهِ أَلَا تَرَوْنَ مَا قَدْ بَلَغَكُمْ أَلَا تَنْظُرُونَ مَنْ يَشْفَعُ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ ... (الى آخر (خ م ت عن ابى هريرة)

Biz, bir dâvette Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraberdik. Ona sofrada hayvanın ön budundan bir parça ikram edildi. Etin bu kısmı onun hoşuna giderdi. Ondan bir parça ısırıldı ve şöyle buyurdu:

- Ben, mahşer günü bütün insanların Efendisiyim! Bunun nedeni nedir biliyor musunuz? Çünkü Allah'ı Teâlâ o gün, öncekileri ve sonrakileri tek bir düzlükte toplar. Öyle düz bir alan ki, orada bir çağırıcı seslenince herkese duyurur ve bakan bir kişi mahşer halkının hepsini görür. Güneş onlara öyle bir yaklaşacak ki, sıkıntı ve üzüntüleri insanların tahammül edemeyecekleri ve tâkat getiremeyecekleri dereceye ulaşır. Öyle ki insanlar: "İçinde bulunduğumuz şu hâli görmüyor musunuz, sizlere şefaathat edecek birini görmüyor musunuz? Rabbinizden, yol gösterecek bir şefaathatçı bulmak çaresine niçin bakmazsınız?" demeye başlarlar. Bunun üzerine mahşer halkının bâzısı bâzısına; "Haydi Âdem'e gidin" der. Onlar da Âdem'e gelirler ve "Ey Âdem! Sen insanların babasıdır. Allah seni kendi eliyle yarattı, kendi ruhundan sana üfledi.

Meleklerine emretti, onlar da sana secde ettiler. Bizim için Rabbinden şefaât dile. Bizim şu müşkül durumumuzu ve başımıza gelen şu musîbeti görmüyor musun?" derler. Âdem de: "Rabbim bugün celallenmiştir. O derece ki, ne bundan önce böyle gazaplanmıştır, ne de bundan sonra böyle gazaplanacaktır. Allah'ı Teâlâ beni o ağaca yaklaştırmaktan menetmişti. Ben, bu yasağa âsi oldum. (Ben size şefaât edemem). Vay Nefsim! Nefsim! Siz benden başka şefaâtçiye gidin" der. Onlar da Nûh'a gelirler ve "Ey Nûh! Sen yeryüzünde Allah'tan başka şeylere tapan insanlara gönderilen Resûllerin birincisisin. Allah'ı Teâlâ, Kur'ân da seni: "Çok şükreden bir kul"[4] diye isimlendirdi. Bizim için Rabbinden şefaât dile. Bizim şu müşkül durumumuzu ve başımıza gelen şu musîbeti görmüyor musun?" derler. Nûh da: "Rabbim bugün celallenmiştir. O derece ki, ne bundan önce böyle gazaplanmıştır, ne de bundan sonra böyle gazaplanacaktır. Benim bir duâ hakkım vardı. Ben onu kavmimin aleyhine (bedduâ olarak) kullandım. Vah Nefsim! Nefsim! Şimdi siz İbrâhim'e gidin" der. Onlar da İbrâhim'e gelirler ve "Ey İbrâhim! Sen yeryüzündeki insanların içinde, Allah'ın Peygamberi ve Halîlisin. Bizim için Rabbinden şefaât dile. Bizim şu müşkül durumumuzu ve başımıza gelen şu musîbeti görmüyor musun?" derler. İbrâhim de: "Rabbim bugün celallenmiştir. O derece ki, ne bundan önce böyle gazaplanmıştır, ne de bundan sonra böyle gazaplanacaktır. "Ben üç kere yalan söyledim!" deyip, bu yalanlarını birer birer sayar.[5] Sonra Vay Nefsim! Nefsim! Şimdi siz Mûsâ'ya gidin" der. Onlar da Mûsâ'ya gelirler ve "Ey Mûsâ! Sen Allah'ın Peygamberisin. Allah seni, risâletiyle ve seninle konuşmasıyla insanlar üzerine faziletli kıldı. Bizim için Rabbinden şefaât dile. Bizim şu müşkül durumumuzu ve başımıza gelen şu musîbeti görmüyor musun?" derler. Mûsâ da: "Rabbim bugün celallenmiştir. O derece ki, ne bundan önce böyle gazaplanmıştır, ne de bundan sonra böyle gazaplanacaktır. Ben öldürülmesi ile emrolunmadığım bir cana kıydım.[6] Vay Nefsim! Nefsim! Şimdi siz Îsâ'ya gidin" der. Onlar da Îsâ'ya gelirler ve "Ey Îsâ! Sen Allah'ın Resûlüsün ve Hz. Meryem'e koyduğu bir kelime (bir mûcize) ve aynı zamanda ondan bir ruhsun. Üstelik sen beşikte iken insanlara söz söyledin. Bizim için Rabbinden şefaât dile. Bizim şu müşkül durumumuzu ve başımıza gelen şu musîbeti görmüyor musun?" derler. Îsâ da: "Rabbim bugün celallenmiştir. O derece ki, ne bundan önce böyle gazaplanmıştır, ne de bundan sonra böyle gazaplanacaktır. Îsâ, şahsiyle ilgili bir günah zikretmeksizin, Ah Nefsim! Nefsim! Siz, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gidin" der. Nihâyet insanlar bana gelirler ve "Yâ Muhammed! Sen Allah'ın Resûlü ve bütün Peygamberlerin hâtemisin.[7] Allah'ı Teâlâ senin geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affetti.[8] Bizim için Rabbinden şefaât dile.

Bizim Őu műŝkűl durumumuzu ve baŐımıza gelen Őu muŐġbeti gűrműyor musun?
" derler. Bunun űzerine ben ArŐ'ın altına vararak Rabbim iġin secdeye
kapanırım. Sonra Allah bana, kendine yapılacak hamdlerden ve kendisini
methedecek en gűzel senâları ilham eder ki, benden űnce hiġbir Peygambere
ilham etmemiştir. Ben bu Şekilde hamd ve sena ettikten sonra Allah'ı Teâlâ: "Yâ
Muhammed! Başını kaldır ve iste! İstediğin sana verilecek! [9] Şefaât talep et!
Őefaatin yerine getirilecek!" der. Ben de baŐımı kaldırıp, "Yâ Rabbi, űmmetim,
űmmetim!" der ve Őefaât ederim. Bunun űzerine: "Yâ Muhammed!
űmmetinden, űzerinde hesap olmayanları Cennet kapılarından saędaki kapıdan
iġeri al! Esasen onlar diğer kapılarda da insanlara ortaklırlar" buyrulur.
Resűlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sonra Őűyle buyurdu: "Nefsim kudret
elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Cennet kapısının kanatlarından iki
kanadının arasındaki mesafe, Mekke ile Hecer arasındaki veya Mekke ile Busra
arasındaki mesafe kadar geniştir." [10]

[1] Meleklerin savaŐlarda Mű'minlere yardım ettięi, Sűre-i Âl-i İmrân, Âyet
124-125'te geġmetedir:

[2] Sűnen-i İbn-i Mâce, Zűhd 34.

[3] Sahih-i Buhârî, Merdâ 19; Sahih-i Műslim, Sıfat-ı Kıyâmet, Cennet ve
Cehennem 17 (72).

[4] Sűre-i İsrâ, Âyet 3.

[5] İbrâhim Aleyhisselâm'ın sűyledięi bu űç yalanın neler olduęu Őu Hadis-i
Őerif'te nakledilmektedir: İbrâhim Aleyhisselâm, űç Őey hâriġ hiġbir Őey
hakkında yalan sűylememiŐtir. Bunlar: Hasta olmadięı halde, (Sűre-i Saffat,
Âyet 89'da geġen) "Őűphesiz ben hastayım" sűzű, Sâra iġin, "HemŐiremdir
(kızkardeŐimdir)" demesi ve (Sűre-i Enbiyâ, Âyet 63'te geġen) "Bilakis bu iŐi
yapan onların bűyűęűdűr" demesidir. (Sűnen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 22)

[6] Bakınız: Sűre-i Kasas, Âyet 16.

[7] Sűre-i Ahzâb, Âyet 40.

[8] Sűre-i Fetih, Âyet 2.

[9] Sűre-i Duhâ, Âyet 5.

[10] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 3, 8; Sahih-i Müslim, İman 327 (193, 194). Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11.

(وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْهُدَى وَأَوْرَثْنَا بَنِي إِسْرَآءَ يَلَّ الْكِتَابَ (٥٣) هُدًى وَذِكْرًا لِأُولِي الْأَلْبَابِ (٥٤))

53-54. Yemin olsun ki Biz, Mûsâ'ya hidâyete sebep olan şeyleri (mûcizeleri ve Tevrat'ı) verdik ve kitabı (Tevrat'ı) İsrailoğullarına mîras bıraktık.* Tevrat, hâlis akıl sahipleri için bir hidâyet ve öğüttür.

(فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ (٥٥))

55. Ey Resûlüm! Sen, (kâfirlerin eziyetlerine) sabret. Şüphesiz ki, Allah'ın vaadi hakır. Günahın için bağışlanma dile ve akşam sabah Rabbini hamd ile tesbih et.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affettiği[1] halde, ona bu âyette günahlarından tevbe istiğfar etmesini ve akşam sabah hamd ile tesbih etmesini emretmektedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّهُ لِيُغَاثِ عَلَى قَلْبِي وَإِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ فِي الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ) (مطبوع عن الاغر المزني)

"Muhakkak ki, kalbime perde çekilir ve bu nedenle ben günde yüz kere (Estağfirullah el-Azîm, diye) Allah'a istiğfar ederim." [2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğeri Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ تُوبُوا إِلَى اللَّهِ فَإِنِّي أَتُوبُ فِي الْيَوْمِ إِلَيْهِ مِائَةَ مَرَّةٍ) (مطبوع عن ابن عمر)

"Ey insanlar! Allah'a tevbe edin. Zîrâ ben de Allah'a, günde yüz kere (Estağfirullah el-Azîm, diye) tevbe istiğfar ediyorum." [3]

Sevban Radiyallâhu anhu' u da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

(أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ) (حم م د ه ت ن عن ثوبان)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem namazı kıldırınca, üç kere "Estağfirullâh"

der ve akabinde: "Allâhumme ente's-selâmu ve minke's-selâm. Tebârekte Yâ ze'l-Celâli ve'l-İkrâm (Allah'ım! Sen, Selâm'sın. Selâm yalnız Sendedir. Ey Azamet ve kerem sahibi, Sen çok yücesin)" derdi.[4]

Allah'ı Teâlâ, kendisine bütün mahlûkattan daha sevgili olan Habîbine, tevbe istiğfar edip, hamd ile tesbih etmesini emretmiştir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'de yukarıdaki hadislerde geçtiği üzere istiğfarı hem yapmış, hem de Mü'minlere yapmalarını söylemiştir. İşte Mü'minlerin namazların sonunda tesbihat yapmaları, özellikle Cuma günleri îman tazeleyerek tevbe istiğfar etmeleri bundan dolayıdır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْإِيمَانَ لَيَخْلُقُ فِي جَوْفِ أَحَدِكُمْ كَمَا يَخْلُقُ النَّوْبُ فَاسْأَلُوا اللَّهَ أَنْ يُجَدِّدَ الْإِيمَانَ فِي قُلُوبِكُمْ (طب ك عن ابن عمر)

"Sizin içinizde îman, elbisenin eskidiği gibi eskir. Bu sebeple kalbinizdeki îmanın tâzelenmesi için Allah'a niyaz edin"[5]

[1] Bakınız: Sûre-i Fetih, Âyet 2.

[2] Sahih-i Müslim, Zikir 12 (41 Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 884, 879.

[3] Sahih-i Müslim, Zikir 12 (42 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17173.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet'üs-Salât 32; Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (135 Râmûz'ul-Ehâdîs, 527/14.

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, 96/6; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 5.

إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَتْهُمْ إِنْ فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ مَا هُمْ بِبَالِغِيهِ فَاسْتَعِذْ (بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ) (٥٦)

56. Kendilerine gelmiş bir delil olmadığı halde Allah'ın âyetleri hakkında mücâdele edenler var ya, onların kalplerinde kibirden başka bir şey yoktur. Onlar maksatlarına ulaşamazlar. Ey Resûlüm! Sen, Allah'a sığın. Şüphesiz O, her şeyi işiten ve görendir.

İzah: Allah'ı Teâlâ Âyet-i Kerîme'de, îman etmeyenlerin kalplerinde kibirden başka bir şeyin olmadığını beyan ederek, îman etmeye engelin de kibir olduğunu vurgulamıştır. Nitekim İblis de kibrinden dolayı Âdem Aleyhisselâm'a secde etmeyerek kâfir olmuştur. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالْكِبْرَ فَإِنَّ إِبْلِيسَ حَمَلَهُ الْكِبْرُ عَلَى أَنْ لَا يَسْجُدَ لِآدَمَ وَإِيَّاكُمْ وَالْجِرْصَ فَإِنَّ آدَمَ حَمَلَهُ الْجِرْصُ عَلَى أَنْ (أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ ابْنَ آدَمَ إِنَّمَا قَتَلَ أَحَدَهُمَا صَاحِبُهُ حَسَدًا (ابن عساکر عن ابن مسعود

"Kibirden sakının. Şüphesiz ki kibir, şeytanı Âdem'e secde etmemeye sevk etmiştir. Hıristan da sakının. Zîrâ hırs, Âdem'i mâlum ağaçtan yemeğe sevk etmiştir. Hasetten de sakının. Zîrâ Âdem'in iki oğlundan biri kardeşini ancak haset sebebiyle öldürmüştür. İşte bunlar her hatânın aslıdır."[1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 173/5.

(لَخَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (٥٧)

57. Elbette göklerin ve yerin yaratılması, insanların yaratılmasından daha büyük bir iştir. Lâkin insanların çoğu bunu bilmezler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ: "Elbette göklerin ve yerin yaratılması, insanların yaratılmasından ve öldükten sonra tekrar diriltilmelerinden daha büyük bir iştir. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler" diye buyurmuştur. Bu husus benzer şekilde Sûre-i Ahkâf, Âyet 33'te de şöyle geçmektedir:

"(Dirilmeyi inkâr edenler) şüphesiz ki, gökleri ve yeri yaratan ve bunları yaratmakla yorulmayan Allah'ı Teâlâ'nın, ölüleri diriltmeye kâdir olduğunu görmüyorlar mı? Evet! Şüphesiz O, her şeye kâdirdir."

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيءَ قَلِيلًا مَا تَتَذَكَّرُونَ (٥٨) إِنَّ (السَّاعَةَ لَأْتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ (٥٩)

58-59. Kör ile gören ve îman edip sâlih amellerde bulunan ile kötülük yapan bir değildir. Ne de az düşünüyorsunuz!* Kıyâmet, elbette kopacaktır, bunda hiç şüphe yoktur. Fakat insanların çoğu buna inanmazlar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de zikredilen "Kör"den maksat, Allah'ın varlığını ve birliğini gösteren delillere karşı kalpleri kapalı olan kâfirlerdir. "Gören"den

maksat, Allah'ın delillerine karşı kalpleri açık olan, onları düşünüp onlardan ibret alan Mü'minlerdir. "Kötülük yapan"den maksat ise, Allah'ın emirlerine muhalefet ederek günahları işleyen kimselerdir. İbâdet eden takvâ ehli bir zât ile, günahkâr bir kimse elbette eşit değildir.

(وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ) (٦٠)

60. Rabbiniz buyurdu ki: "Bana duâ edin ki, size icâbet edeyim. Bana ibâdet etmekten kibirlenip yüz çevirenler, hakir ve zelil olarak Cehenneme gireceklerdir."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Nu'man İbn-i Beşîr Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ ثُمَّ قَرَأَ: وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ. ((د ت عن النعمان بن بشير

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Duâ ibâdettir" buyurdu ve sonra, Sûre-i Mü'min, Âyet 60'ı okudu.[1]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

أُعْطِيتُ أُمَّتِي ثَلَاثًا لَمْ تُعْطَ إِلَّا لِلْأَنْبِيَاءِ كَانَ اللَّهُ تَعَالَى إِذَا بَعَثَ النَّبِيَّ قَالَ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ وَقَالَ لِهَذِهِ الْأُمَّةُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ وَكَانَ اللَّهُ إِذَا بَعَثَ النَّبِيَّ قَالَ مَا جَعَلَ عَلَيْكَ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ وَقَالَ لِهَذِهِ الْأُمَّةُ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ وَكَانَ اللَّهُ إِذَا بَعَثَ النَّبِيَّ جَعَلَهُ شَهِيدًا عَلَى قَوْمِهِ وَجَعَلَ هَذِهِ الْأُمَّةَ شُهَدَاءَ (عَلَى النَّاسِ) (الترمذي الحكيم في نواذر الأصول عن عبادة بن الصامت

Ümmetime ancak Peygamberlere verilmiş üç şey verilmiştir. Allah'ı Teâlâ bir Peygamberi gönderdiği zaman ona, "Bana duâ et, ben de sana icâbet edeyim" diye buyururdu. Bu ümmete de, "Bana duâ edin ki, size icâbet edeyim"[2] diye buyurmuştur. Bir Peygamber gönderdi mi, "Senin üzerine dinde herhangi bir zorluk kılmamıştır" denilirdi. Allah bu ümmete de, "Dinde size güçlük vermedi"[3] diye buyurmuştur. Allah'ı Teâlâ bir Peygamber gönderdi mi, onu kendi kavmine şâhit kıları. O, bu ümmeti de, bütün insanlara karşı şâhit kılmıştır.[4]

(الدُّعَاءُ سِلَاحُ الْمُؤْمِنِ وَعِمَادُ الدِّينِ وَنُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ (ع ك عن علي

"Duâ, Mü'minin silahı, dînin direği, göklerin ve yerin nûrudur."[5]

الدُّعَاءُ جُنْدٌ مِنْ أَجْنَادِ اللَّهِ تَعَالَى مُجَنَّدٌ يَرُدُّ الْقَضَاءَ بَعْدَ أَنْ يُبْرَمَ (كر عن تمير عن ابيه عن جده ابو الشيخ
عد عن ابى موسى مرسلا)

"Duâ, Allah'ın ordularından bir ordudur. Kazâ yürürlüğe girdikten sonra dahi onu önler."[6]

Mûsâ el-Eş'ari Radiyallâhu anhu'u da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

(دَعَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ وَرَأَيْتُ بَيَاضَ إِبْطَيْهِ (خ) عن موسى الاشعري

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem duâ ederken ellerini öyle kaldırdı ki, koltuk altlarının beyazlığını gördüm.[7]

Hiz. Ömer Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğler Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ فِي الدُّعَاءِ لَمْ يَحْطِطْهُمَا حَتَّى يَمْسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ (ت) عن
(عمر بن الخطاب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ellerini duâ ederken kaldırıncı, ellerini yüzlerine sürmedikçe geri bırakmazdı.[8]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir-i Mü'min 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 358; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1750.

[2] Sûre-i Mü'min, Âyet 60.

[3] Sûre-i Hacc, Âyet 78.

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 15, s. 327; Yine şâhitlikle ilgili de Sûre-i Bakara, Âyet 143 ve izahına bakınız.

[5] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1766; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 3117.

[6] Râmûz'ul Ehâdîs, s. 207/12.

[7] Sahih-i Buhârî, İstiskâ 21, Daavât 23.

[8] Sünen-i Tirmizî, Daavât 11.

اللّٰهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ (٦١) ذَلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ لَّا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ فَآَنَ يُتُفَكَّرَ (٦٢) كَذٰلِكَ يُؤْفِكُ الذّٰلِیْنَ كَآَنُوْا (٦٣) (بَآیَاتِ اللّٰهِ يَجْحَدُوْنَ (٦٣)

61-63. Size geceyi istirahat edesiniz diye karanlık, gündüzü de (nasibinizi arayasınız diye) aydınlık olarak yaratan Allah'tır. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, insanlara karşı elbette lütuf sahibidir. Lâkin insanların çoğu şükretmezler.* İşte O, Rabbiniz olan Allah'tır. Her şeyin yaratıcısıdır. O'ndan başka ilah yoktur. O halde haktan nasıl döndürülüyorsunuz?* Allah'ın âyetlerini inkâr edenler, işte böyle döndürülürler.

اللّٰهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْاَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوْرَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ فَتَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمِیْنَ (٦٤) هُوَ الْحَيُّ لَّا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَادْعُوْهُ مُخْلِصِیْنَ لَهُ الدِّیْنَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ (٦٥) رَبِّ الْعَالَمِیْنَ (٦٥)

64-65. Size arzı karargâh ve semâyı çatı kılan, sizi en güzel sûrette tasvîr eden ve size helâl ve temiz rızıklar ihsan eden Allah'tır. İşte Rabbiniz olan Allah O'dur. Âlemlerin Rabbi olan Allah, çok yücedir.* O Hayy'dır, O'ndan başka ilah yoktur. O halde dîni sâdece O'na hâlis kılarak ve "Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun" diyerek O'na duâ edin.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Hayy" ifadesi; Allah'u Teâlâ'nın Esmâ'ül-Hüsna'sındandır. Hayy: Diri olmak yani hayatı ezelî ve ebedîdir, anlamına gelmektedir.

Allah'a olan hamd ile ilgili de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِذَا قُلْتَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ فَقَدْ شَكَرْتَ اللَّهَ فَزَادَكَ) (ابن جریر فی تفسیره عن الحكم بن عمیر

Sen, "Elhamdulillâhi Rabbilâlemîn (Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun)" dediğinde, Allah'a şükretmiş olursun. O da sana olan nîmetlerini artırır.[1]

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle buyurmuştur:

"Elhamdülillah" demek, Allah'a şükretmek, O'na boyun eğmek, O'nun nîmetlerini, hidâyetini, bizi yoktan var etmesini kabul ve ikrar etmektir.

Allah'u Teâlâ gökleri, yeri, bütün mahlûkatı, kâinatı yaratıp vücuda getirdiği ve

kullarına her türlü nîmetleri ihsan ettiği için hamd yalnız O'na mahsustur.

Bu âyetlerin sonunda: "O halde dîni sâdece O'na hâlis kılarak ve "Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun" diyerek O'na duâ edin" diye buyrulmaktadır. Bu sebeple duâ yapılırken, Allah'ı Teâlâ'ya hamd ile başlanır.

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 6423; 2030.

قُلْ إِنِّي نُهَيْتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَمَّا جَاءَنِيَ الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّي وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ (الْعَالَمِينَ) (٦٦) هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ ثُمَّ لِيَكونُوا شِيوخًا وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّى مِنْ قَبْلٍ وَلِيَبْلُغُوا أَجَلًا مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (٦٧) هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ (فَإِذَا قُضِيَ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ) (٦٨)

66-68. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: "Ben, sizin Allah'ı bırakıp da taptıklarınıza ibâdet etmekten nehyedildim. Zîrâ Rabbimden bana apaçık deliller gelmiştir. Ben, âlemlerin Rabbine itaat ve ibâdet etmekle emrolundum.* Sizi ilk olarak topraktan, sonra nutfe'den (sperm'den), sonra alaka'dan (embriyo'dan) yaratan, sonra bebek olarak çıkaran, sonra kemâle ulaşmanız, sonra da yaşlanmanız için yaşatan Allah'tır. Bâzınız yaşlanmadan evvel ölür. Allah'ı Teâlâ bunların hepsini, belli bir ecele kadar yaşamanız ve bunlardaki hikmet ve ibretleri akletmeniz için yapar.* Yaşatan ve öldüren O'dur. Bir şeyin olmasını istediği zaman, ona sâdece "Ol" der, o da hemen olur.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ أَنْ يُصْرَفُونَ (٦٩) الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَبِمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا (فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ) (٧٠) إِذِ الْأَغْلَالُ فِي آَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ يُسْحَبُونَ (٧١) فِي الْحَمِيمِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ (٧٢) ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ آَيْنَ مَا كُنتُمْ تُشْرِكُونَ (٧٣) مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُوا مِنْ قَبْلُ شَيْئًا (كَذَلِكَ يَضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ) (٧٤)

69-74. Ey Resûlüm! Allah'ın âyetleri hakkında mücâdele edenlerin, tasdikten nasıl yüz çevirdiklerini görmedin mi?* Onlar, Kur'an'ı ve Resullerimize gönderdiklerimizi yalanlayanlardır. (Bu yalanlamalarının cezâsını) yakında bileceklerdir.* O zaman onlar, boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu halde sürükleneceklerdir.* Kaynar su içinde, sonra ateş içinde bırakılıp yanacaklardır.* Sonra onlara denilir ki: "Nerede o ortak koştuklarınız;* Allah'tan başka taptıklarınız?" Onlar da: "Bizden uzaklaşıp kayboldular. Bilakis onlara ibâdet etmekle, evvelce hiçbir şeye ibâdet etmemiş olduğumuz meydana çıktı" derler. Allah'ı Teâlâ, kâfirleri işte böyle dalâlet üzere bırakır.

ذَلِكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ (٧٥) ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ (٧٦)

75-76. O gün kâfirlere: "Size bu azap, yeryüzünde haksız yere (Allah'a ortak koşarak azgınlıkla) sevinmeniz ve övünmeniz sebebiyledir.* Cehennemin kapılarından, orada ebedî kalıcılar olarak girin. (Hakkı kabulden) kibirlenenlerin yeri ne kötüdür" denir.

(فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَمَّا نُرِيتَكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِنَّا يُرْجَعُونَ (٧٧))

77. Ey Resûlüm! (Kâfirlerin eziyetlerine) sabret. Şüphesiz, Allah'ın vaadi haktır. Biz onlara vaad ettiğimizin bir kısmını sana göstersek de, yahut seni vefât ettirsek de sonunda onlar Bize döndürüleceklerdir.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ (بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ فَإِذَا جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ فَفُتِيَ بِالْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ (٧٨))

78. Yemin olsun ki, senden evvel de Peygamberler gönderdik. Onların bir kısmını sana haber verip beyan ettik, bir kısmını da beyan etmedik. Allah'ın izni olmadıkça, hiçbir Peygamber bir mûcize ile gelemes. Allah'ın emri geldiği vakit, onlar arasında hak ile hükmolunur. Bâtıla tutunanlar, işte o zaman hüsrâna uğrarlar.

اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَنْعَامَ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ (٧٩) وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي (صُدُورِكُمْ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفَالِكِ تَحْمِلُونَ (٨٠) وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَأَيَّ آيَاتِ اللَّهِ تُنْكِرُونَ (٨١))

79-81. Bir kısmına binesiniz ve bir kısmını da yiyesiniz diye sizin için hayvanları yaratan Allah'tır.* O hayvanlarda sizin için daha birçok menfaatler vardır. Gönüllerinizde arzu ettiğiniz bir ihtiyâca onların üzerinde ulaşırsınız. Karada onların, denizde gemilerin üzerinde taşınırsınız.* Allah'ı Teâlâ size varlığının ve kudretinin delillerini gösteriyor. Allah'ın delillerinden hangisini inkâr edersiniz?

أَفَلَمْ يَسْپَرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَآثَارًا فِي (الْأَرْضِ فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٨٢))

82. Müşrikler, yeryüzünde gezip kendilerinden önce geçmiş milletlerin âkıbeti nasıl olmuş görmüyorlar mı? Onlar, kuvvet ve yeryüzündeki eserleri bakımından kendilerinden çok daha güçlüydüler. Fakat (dünyâ malından) kazandıkları şeyler,

onları (Allah'ın azâbından) kurtaramadı.

فَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرَحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤْنَ (٨٣) فَلَمَّا رَأَوْا
بِأَسْنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ (٨٤) فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بِأَسْنَا سُنَّتَ
() (اللَّهِ التَّيِّ قَدْ خَلَّتْ فِي عِبَادَةٍ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ ٨٥)

83-85. Resulleri onlara apaçık delillerle geldiği vakit, sahip oldukları bilgi ile sevinip övündüler (onları alaya aldılar). Sonunda alaya almalarının cezâsı kendilerini kuşatıverdi.* Onlar şiddetli azâbımızı gördükleri vakit, "Yalnız bir Allah'a îman ettik ve O'na ortak koştığımız şeyleri inkâr ettik" dediler.* Fakat azâbımızı gördükleri vakit, îmanları kendilerine fayda vermedi. Allah'u Teâlâ'nın, gelip geçen kulları hakkındaki sünneti böyledir. İşte kâfirler, o zaman hüsrâna uğrarlar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de anlatıldığı üzere, öldükten sonra kâfirler hakikati anlayıp îman ettiklerini söylerler, fakat kabul edilmez. Bu sebeple kişi can boğaza gelmeden önce tevbe edip îmana gelmelidir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ يَقْبَلُ تَوْبَةَ الْعَبْدِ مَا لَمْ يُعْرِغْ (ت ه عن ابن عمر

"Şüphesiz Allah'u Teâlâ, can boğaza gelmedikçe kulun tevbesini kabul eder." [1]

Yani can boğaza gelince ve kul ölüm meleğini bizzat müşâhade edince, işte o zaman tevbe yoktur. Bu sebeple Allah'u Teâlâ: "İşte kâfirler, o zaman hüsrâna uğrarlar" diye buyurmuştur.

[1] Sünen-i Tirmizî, Daavât 52; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 30.

41-FUSSİLET SÛRESİ

Bu sûre 54 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmi, 3. âyetinde geçen ve "Genişçe açıklanmış" anlamına gelen "Fussilet" kelimesinden almıştır. "Hâmîm Secde Sûresi" ismi de verilmiştir. Ayrıca "Mesâbih Sûresi" diye de isimlendirilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhırrahmânırrahîm.

حَمْ (۱) تَنْزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ (۲) كِتَابٌ فُصِّلَتْ اٰیٰتُهُ قُرْاٰنًا عَرَبِیًّا لِّقَوْمٍ یَّعْلَمُوْنَ (۳) بَشِیْرًا وَنَذِیْرًا (۴) فَاعْرِضْ اَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا یَسْمَعُوْنَ (۵)

1-4. Hâ, Mîm.* Bu Kur'ân, Rahmân ve Rahîm olan Allah tarafından indirilmiştir.* Bu, bilen bir topluluk için Arapça bir Kur'ân olarak âyetleri genişçe açıklanmış bir kitaptır.* Müjdeleyici ve uyarıcı olarak indirilmiştir. Fakat onların çoğu yüz çevirmiştir. Artık onlar dinlemezler.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın Esmâ'ul-Hüsnâ'sından olan Rahmân ismi, genel olarak dünyâda bütün kullara merhamet edendir. Rahîm ismi de, âhirette sâdece Mü'minlere merhamet edendir, demektir.

(وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِیْ اَكْثٰۤهٖ مِمَّا تَدْعُوْنَ اِلَیْهِ وَفِیْ اٰذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَیْنِنَا وَبَیْنِكَ حِجَابٌ فَاَعْمَلْ اِنَّا عَامِلُوْنَ (۵))

5. Ey Resûlüm! Kur'ân'dan yüz çevirenler, sana dediler ki: "Bizi dâvet ettiğin şeye karşı kalplerimiz kapalıdır. Kulaklarımızda ağırlık vardır. Seninle bizim aramızda kavuşmaya mâni bir perde vardır. Artık sen (kendi dînine göre) amel et, şüphesiz biz de (kendi dînimize göre) amel edeceğiz."

İzah: Kâfirler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, nefislerine hoş geldiği için kendi inançlarına göre ibâdet edeceklerini söyleyerek inat-larından dönmediler. Allah'ı Teâlâ da, Kur'ân'ı anlamamaları için onların kalplerine perde çekmiş ve kulaklarına da ağırlık vermiştir. Kul, hayır veya şer neye yönelir ise Allah'ı Teâlâ onu yaratır, kimseye haksızlık etmez.

Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Kudsi'de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا عِبَادِي إِنِّي حَرَمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا فَلَا تَظَالَمُوا ... يَا عِبَادِي إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ أُحْصِيهَا لَكُمْ ثُمَّ أُوَفِّيكُمْ إِلَيْهَا فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا فَلْيَحْمَدُ اللَّهَ وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ (م عن ابى ذر)

"Ey kullarım! Ben zulmü zâtıma haram kıldım ve sizin aranızda da onu haram kıldım. Birbirinize zulmetmeyin... Ey kullarım! İşte şunlar amelleriniz, onları sizin için saydım, sonra da size onların karşılığını tam olarak verdim. Kim hayır bulursa, Allah'a hamd etsin. Kim de bundan başkasını bulacak olursa, kendinden başkasını ayıplayıp suçlamasın." [1]

[1] Sahih-i Müslim, Birr 15 (55).

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَاَسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ (٦))
الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ (٧) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ
(مَمْنُونُ ٨)

6-8. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Ben de ancak sizin gibi bir beşerim, Bana ancak ilahınızın bir tek ilah olduğu vahyolunuyor. O'na ihlas ile yönelin ve O'ndan bağışlanma dileyin. Veyl, o müşriklere.* Onlar ki, zekât vermezler ve âhireti inkâr ederler.* Şüphesiz îman edip sâlih amellerde bulunanlar için de kesintisiz bir mükâfat vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Veyl", Cehennemdeki bir vâdinin adıdır. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْوَيْلُ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ يَهْوِي فِيهِ الْكَافِرُ أَرْبَعِينَ خَرِيفًا قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ قَعْرَهُ (حم ت عن أبى سعيد

"Veyl, Cehennemde bir vadidir ki kâfirler, üzerinden bırakıldığı vakit, kırk yılda dibine inemez." [1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11287; Rudânî, Cem'ul-Fevaid, Hadis No: 10063.

قُلْ ائِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْاَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ اَنْدَادًا ذٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ (٩) وَجَعَلَ فِيْهَا رَوَاسِي مِّنْ فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيْهَا وَقَدَّرَ فِيْهَا اَقْوَانَهَا فِيْ اَرْبَعَةِ اَيَّامٍ سَوَاءً لِّلسَّائِلِينَ (١٠) ثُمَّ اسْتَوٰى اِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْاَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا قَالَتَا اَتَيْنَا طَائِعِينَ (١١) فَقَضٰىهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ فِيْ يَوْمَيْنِ وَاَوْحٰى فِيْ كُلِّ سَمَاءٍ اَمْرَهَا وَرَبَّنَا السَّمَاءُ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَحِفْظًا ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ

9-12. Ey Habîbim! De ki: "Siz, arzı iki günde yaratanı inkâr ediyor ve O'na ortaklar mı koşuyorsunuz? O, âlemlerin Rabbidir.* O, arz üzerinde sâbit dağlar yarattı, yere bereket verdi ve muhtaç olan arz ehlinin yiyeceklerini uygun olarak dört gün içinde takdir etti.* Sonra semâyı yaratmaya yöneldi ki o, duman hâlinde idi. Allah'ı Teâlâ, göğe ve yere: "İsteyerek ya da istemeyerek olun" dedi. Onlar da: "İsteyerek ve emrine boyun eğerek olduk" dediler.* Böylece yedi göğü iki günde yarattı ve her göğe, kendilerine ait olan hususları emretti." Dünyâ semâsını da yıldızlarla süsledik ve onu koruduk. Bu, her şeye gâlip ve her şeyi bilen Allah'ın takdiridir.

İzah: Yaradılma ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ ثُمَّ خَلَقَ السَّمَاءَ ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ فِي يَوْمَيْنِ آخَرَيْنِ ثُمَّ دَحَا الْأَرْضَ وَدَحَّوْهَا أَنْ أَخْرَجَ مِنْهَا الْمَاءَ وَالْمَرْعَىٰ وَخَلَقَ الْجِبَالَ وَالْجِبَالَ وَالْأَكَامَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي يَوْمَيْنِ آخَرَيْنِ فَذَلِكَ قَوْلُهُ {دَحَاهَا} وَقَوْلُهُ {خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ} فَجَعَلَتْ الْأَرْضُ وَمَا فِيهَا مِنْ شَيْءٍ فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ وَخُلِقَتْ (السَّمَوَاتُ فِي يَوْمَيْنِ (خ) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

Allah'ı Teâlâ yeri iki günde yarattı, sonra göğe yöneldi, başka iki günde de onu yedi kat olarak tanzim etti. Sonra diğer iki günde arzı düzenledi, yaydı. Arzdan su ve bitkiler çıkardı. Arzda dağlar, ağaçlar, tepeler ve arz ile semâ arasında bulunan şeyleri yarattı. Bunu Allah'ı Teâlâ Sûre-i Nâziât, Âyet 30'da: "Bundan sonra da, yeri döşedi" kelâmıyla ifade etmiştir. Sûre-i Fussilet, Âyet 9'da: Ey Habîbim! De ki: "Siz, arzı iki günde yaratanı inkâr ediyor ve O'na ortaklar mı koşuyorsunuz?... " diye geçen kelâmına gelince de, arz ve içindekiler dört günde yaratılmış olmaktadır. Semâvat da iki günde yaratılmış olmaktadır.[1]

Yine bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 29 ve izahına bakınız. Ayrıca Allah'ı Teâlâ'nın gökleri ve yeri altı günde yarattığına dair de Sûre-i A'râf, Âyet 54 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Fussilet 1.

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ (١٣) إِذْ جَاءَتْهُمْ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنْزَلَ مَلَكًا فَإِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ (١٤)

13-14. Ey Resûlüm! Eğer yüz çevirirlerse, onlara de ki: "Ben sizi, Âd ve Semud kavimlerine isâbet eden sâika gibi şiddetli azap ile uyardım.* Onlara, "Allah'tan başkasına ibâdet etmeyin" diye Peygamberler önlerinden ve arkalarından geldikleri vakit, onlar dediler ki: "Eğer Rabbimiz (Peygamber göndermek) dileseydi, elbette melekleri gönderirdi. Onun için biz sizinle gönderilenleri inkâr ediyoruz."

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Sâika", Gökten inen ve şiddetli gürültüsü bulunan bir ateş parçası, demektir. Kendisiyle helâk meydana gelen sayhâ, korkunç ve şiddetli azap mânâsına da gelir.

Hûd Aleyhisselâm'ın kavmi olan Âd ve Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmi olan Semud hakkında geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 65-79 ve izahlarına bakınız.

(فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ (١٥) فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فَبِئْسَ آيَاتٍ لِنُذِيقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْرَىٰ وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ (١٦))

15-16. Âd kavmine gelince, onlar da yeryüzünde haksız yere kibirlendiler ve "Bizden daha kuvvetli kim var?" dediler. Onlar, kendilerini yaratan Allah'u Teâlâ'nın onlardan daha kuvvetli olduğunu düşünmediler mi? Onlar, Bizim âyetlerimizi inkâr ediyorlardı.* Biz de onlara, dünyâ hayatında zelil edici azâbı tattırmak için belânın geldiği günlerde uğultulu rüzgâr gönderdik. Âhiretin azâbı ise daha şiddetlidir ve onlara yardım da edilmez.

(وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ فَآخَذْتُهُمْ صَاعِقَةً الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (١٧)) (وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ (١٨))

17-18. Semud'a gelince, Biz onlara hakkı gösterdik. Onlar, dalâleti hidâyete tercih ettiler. Kazandıkları kötü amel sebebiyle zillet ve hakaret ile vasıflanmış sâika onları helâk etti.* İman edip Allah'tan korkanları da bu şiddetli azaptan kurtardık.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Sâika" hakkında Sûre-i Fussilet, Âyet 13-14'ün izahına bakınız.

(وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ (١٩) حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاؤُهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٢٠) وَقَالُوا لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ عَلَيْنَا تَالِ اللَّهِ لَأَنطَقْنَا لَئِيَّا أَنْطَقَ كُلُّ شَيْءٍ)

وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَالْيَهُ ثَرَجَعُونَ (٢١) وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَوُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِمَّا تَعْمَلُونَ (٢٢) وَذَلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ (فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ (٢٣) فَإِنْ يَصِيرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ وَإِنْ يَسْتَعْتِبُوا فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ (٢٤)

19-24. Ey Resûlüm! Allah'ın düşmanlarının toplanıp ateşe sevk olunacakları günü zikret. Onlar o gün bir araya getirilirler.* Onlar oraya geldikleri vakit, kulakları, gözleri ve derileri yaptıkları hakkında aleyhlerine şâhitlik eder.* Onlar, derilerine: "Niçin aleyhimizde şâhitlik yapıyorsunuz?" derler. Onlar da: "Her şeyi konuşuran Allah, bizi de konuştu. Sizi ilk defa yaratan O'dur. Yine O'na döndürülüyorsunuz" derler.* Onlara, o gün denir ki: "Kulaklarınız, gözleriniz ve derileriniz aleyhinize şâhitlik eder diye sakınmamıştınız. Bilakis yaptıklarınızdan birçoğunu Allah'ı Teâlâ bilmez zannediyordunuz.* İşte Rabbiniz hakkındaki bu kötü zannınız, helâkinize sebep oldu ve bundan dolayı hüsrâna uğrayanlardan oldunuz."* (Cehennem azâbına) sabretseler de yine onlar için Cehennemden kurtuluş yoktur. Eğer biraz rahatlık isteseler, onlara rahatlık verilmez.

İzah: Bu âyetlerde, kâfirlerin cezâlandırılmaları için ateşe sevk edildikleri zaman, birbirlerinden ayrılmalarına izin verilmeden hepsinin bir araya getirildiğinden ve onların Cehennem ateşinin yanına geldiklerinde, kendilerine azâbı gerektiren şeyleri inkâr edince de bedenlerinin dile gelip kendileri aleyhine şâhitlik ettiklerinden bahsedilmektedir.

Bu âyetlerle ilgili olarak Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَحِكَ فَقَالَ هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ أَضْحَكَ قَالَ قُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمَ قَالَ مِنْ مُخَاطَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ يَقُولُ يَا رَبِّ أَلَمْ تُجَرِّنِي مِنَ الظُّلَمِ قَالَ يَقُولُ بَلَى قَالَ فَيَقُولُ فَإِنِّي لَا أُجِيرُ عَلَى نَفْسِي إِلَّا شَاهِدًا مِنِّي قَالَ فَيَقُولُ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا وَبِالْكَرَامِ الْكَاتِبِينَ شُهِودًا قَالَ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ فَيُقَالُ لِأَرْكَانِهِ انْطِقُوا بِأَعْمَالِهِ قَالَ ثُمَّ يُخَلَّى بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلَامِ قَالَ فَيَقُولُ بُعْدًا لَكُنَّ وَسُحْقًا فَعَنْكَنَ (كُنْتُ أَنَا ضِلُّ (م) عَنْ أَنَسٍ

Biz, bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında iken güldü de, "Neye güldüğümü biliyor musunuz?" buyurdu. "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedik. Bunun üzerine: "Kulun, Rabbine olan hitabından!" buyurdu ve sözüne şöyle devam etti. Kul: "Ey Rabbinim! Sen beni zulümden korumadın mı?" der. Allah'ü Teâlâ da: "Evet, korudum" buyurur. Kul da: "Fakat ben bugün kendime, kendimden başka bir kimsenin şâhit olmasını aslâ istemiyorum" der. Allah'ü Teâlâ: "Bugün sana tek şâhit olarak nefsin, çok şâhit olarak da kirâmen kâtibîn

melekleri kâfidir" buyurur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem devamla buyurdu ki: "Ağzına mühür vurulur ve diğer organlarına, "Konuş" denilir. Onlar kişinin amelinin haber verirler. Sonra konuşma hususunda serbest bırakılır. Adam organlarına: "Yazıklar olsun size! Buradan defolun! Ben sizin için mücâdele etmişim" der.[1]

Sûre-i Fussilet Âyet 22-23 hakkında da Abdullah İbn-i Mes'ûd Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise anlatılmıştır:

كُنْتُ مُسْتَتِرًا بِاسْتَارِ الْكَعْبَةِ فَجَاءَ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ كَثِيرٌ شَحْمٌ بَطُونُهُمْ قَلِيلٌ فَقَهَ قُلُوبَهُمْ قُرْشِيَّ وَخَتْنَاهُ تَقْفِيَّانِ أَوْ تَقْفِيَّ وَخَتْنَاهُ قُرْشِيَّانِ فَتَكَلَّمُوا بِكَلَامٍ لَمْ أَفْهَمْهُ فَقَالَ أَحَدُهُمْ أَتَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ يَسْمَعُ كَلَامَنَا هَذَا فَقَالَ الْآخَرُ إِنَّا إِذَا رَفَعْنَا أَصْوَاتَنَا سَمِعَهُ وَإِذَا لَمْ نَرْفَعْ أَصْوَاتَنَا لَمْ يَسْمَعْهُ فَقَالَ الْآخَرُ إِنَّ سَمِعَ مِنْهُ شَيْئًا سَمِعَهُ كُلَّهُ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ {وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ إِلَى قَوْلِهِ فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ} (ت عن ابن مسعود

Kâbe'nin örtüleriyle örtünmüş idim. Derken karınlarının yağı çok, kalplerinin anlayışı az olan biri Kureyş'ten ve ikisi Sakif'ten veya biri Sakif'ten, ikisi Kureyş'ten üç kişi geldiler ve anlayamadığım bir şey konuştular. Sonra onlardan biri:"Bu konuştuğumuz sözleri Allah işitiyor mu?" dedi. Diğeri:"Eğer açıktan söylersek işitir, gizli söylersek işitmez" dedi. Kalan diğeri de: "Eğer açıktan söylediğimiz zaman işitmekte ise, muhakkak ki O, gizli söylediğimiz zamanda da işitir" dedi.

Abdullah Radiyallâhu anhu dedi ki: Bu durumu Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e anlattım. Bunun üzerine de Allah'ı Teâlâ: Onlara, o gün denir ki: "Kulaklarınız, gözleriniz ve derileriniz aleyhinize şahitlik eder diye sakınmamıştınız..." diye devam eden Sûre-i Fussilet, Âyet 22-23'ü indirdi.[2]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (17).

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 42; Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Fussilet 1-2.

وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فَيَوْمَئِذٍ أَمْ أَمَّا قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ ((الْجِنَّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ (٢٥)

25. Biz, o kâfirlerin yanına (şeytanlardan) arkadaşlar verdik. O arkadaşları onlara, önlerindeki (âhireti inkâr etmeyi) ve arkalarındaki (dünyâda nefsânî arzuları) süslü gösterdiler. Böylece kendilerinden önce geçen cin ve insan

toplulukları ile berâber azâba uğramaları hak oldu. Şüphesiz onlar, hüsrâna uğramışlardı.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ (٢٦) فَلَنَذِقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا) وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَشْرَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ (٢٧) ذَلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارَ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءُ بِمَا كَانُوا) (بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ (٢٨)

26-28. Kâfirler birbirlerine: "Bu Kur'ân'ı dinlemeyin, okunurken gürültü yapın. Belki gâlip gelirsiniz" dediler.* Şüphesiz ki Biz, kâfirlere şiddetli azâbı tattırır ve onları yaptıkları amellerin en kötüsüyle cezâlandırırız.* Bu cezâ, Allah'ın düşmanlarının cezâsıdır. O da ateştir. Onlar için âyetlerimizi inkâr etmeleri sebebiyle orada dâimî ikâmet vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Gürültü yapın" ifadesini müfessirler; yaygaralar yaparak Kur'ân'ın okunmasını bastırın, ıslık çalarak ve söz karıştırarak onun okunmasını engelleyin, onu inkâr edin ve ona karşı çıkın, diye mânâlar vermişlerdir.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرْنَا الَّذِينَ آصَلْنَا مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ نَجْعَلُهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ) (٢٩)

29. Kâfirler (Cehenneme atılacakları zaman) şöyle diyecekler: "Ey Rabbimiz! Cin ve insandan bizi dalâlete düşürenleri bize göster ki, onları bizden daha sefil ve zelil olmaları için ayaklarımızın altına alalım."

İzah: Hz. Ali Kerremallâhu veche: "Cin ve insandan bizi dalâlete düşürenleri bize göster..." diye devam eden bu Âyet-i Kerîme hakkında şöyle buyurmuştur: "Âyette zikredilen cinden maksat, İblis'tir.[1] İnsandan maksat ise, Hz. Âdem'in oğullarından, kardeşini öldüren Kâbil'dir. İblis, Allah'a ortak koşarak Cehenneme girenlere örnek olmuş, Hz. Âdem'in, kâtil olan oğlu Kâbil ise, büyük günah işleyenlere örnek olmuştur."[2]

[1] Cin için şeytan ifadesi, bâzen de şeytan için cin ifadesi kullanılmaktadır. Bu hususta Sûre-i En'âm, Âyet 128, Sûre-i Hicr, Âyet 27 ve izahlarına bakınız.

[2] Bakınız: Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 13. S. 103.

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي) كُنْتُمْ تُوعَدُونَ (٣٠) نَحْنُ أَوْلَىٰ أَوْلِيَّكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا

(مَا تَدْعُونَ (۳۱) نُزُلًا مِنْ غُفُورٍ رَحِيمٍ (۳۲))

30-32. Şüphesiz, "Rabbimiz Allah'tır" deyip de, sonra istikâmetten ayrılmayanlar var ya, onların üzerine melekler iner ve derler ki: "Korkmayın, mahzun olmayın ve size vaad olunan Cennetle müjdelenin.* Biz, dünyâ hayatında da, âhirette de sizin dostlarınızız. Âhirette sizin için istediğiniz ve temenni ettiğiniz her şey vardır;* çok bağışlayan ve çok merhamet eden Allah'tan bir ziyâfet olarak."

İzah: Sûre-i Fussilet, Âyet 30 hakkında Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَ {إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا} قَالَ قَدْ قَالَ النَّاسُ ثُمَّ كَفَرُوا (أَكْثَرُهُمْ فَمَنْ مَاتَ عَلَيْهَا فَهُوَ مِنْهُمْ اسْتَقَامَ) (ت عن انس بن مالك)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: Şüphesiz, "Rabbimiz Allah'tır" deyip de, sonra istikâmetten ayrılmayanlar var ya, onların üzerine melekler iner... diye devam eden Sûre-i Fussilet, Âyet 30'u okudu ve buyurdu ki: Herkes "Rabbimiz Allah'tır" demiş; ancak daha sonra pek çoğu bunu inkâr etmiştir. Her kim bu hak söz üzere ölürse, istikâmet üzere olanlardandır.[1]

İstikâmet üzere olmak hakkında Süfyan b. Abdullah es-Sakafî Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ حَدِّثْنِي بِأَمْرٍ أَعْتَصِمُ بِهِ قَالَ قُلْ رَبِّي اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقِمْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَخَوْفُ مَا تَخَافُ (عَلَيَّ فَأَخَذَ بِلِسَانِ نَفْسِهِ ثُمَّ قَالَ هَذَا) (ت عن سفیان بن عبد الله الثقفی)

"Yâ Resûlallah! Bana bir iş söyle ki ona sımsıkı sarılayım"dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:"Rabbim Allah'tır de, sonra da dosdoğru ol. Süfyan diyor ki:"Yâ Resûlallah! Benim için en korkulacak şey nedir?"dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kendi dilini tutarak,"İşte bu"buyurdu.[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Âhirette sizin için istediğiniz ve temenni ettiğiniz her şey vardır" diye buyrulmaktadır. Bu hususta da Saîd b. el-Müseyyeb Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Kendisi,bir günEbû Hüreyre'ye rastladı. O da kendisine: "Beni ve seni Cennet çarşısında bir araya getirmesini Allah'tan isterim" dedi.Bunun üzerineSaîd:

"Cennette çarşı var mı?" diye sorunca, Ebû Hüreyre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana şu haberi verdi, dedi:

أَنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ إِذَا دَخَلُوهَا نَزَلُوا فِيهَا بِفَضْلِ أَعْمَالِهِمْ ثُمَّ يُؤْذَنُ فِي مَقْدَارِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ مِنْ أَيَّامِ الدُّنْيَا فَيَزُورُونَ رَبَّهُمْ وَيُبْرِزُ لَهُمْ عَرْشُهُ وَيَتَّبِدَى لَهُمْ فِي رَوْضَةٍ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ فَتَوْضَعُ لَهُمْ مَنَابِرُ مِنْ نُورٍ وَمَنَابِرُ مِنْ لَوْلُؤٍ وَمَنَابِرُ مِنْ يَاقُوتٍ وَمَنَابِرُ مِنْ زَبَرَجَدٍ وَمَنَابِرُ مِنْ ذَهَبٍ وَمَنَابِرُ مِنْ فِضَّةٍ وَيَجْلِسُ أَدْنَاهُمْ وَمَا فِيهِمْ مِنْ دَنِيٍّ عَلَى كُتُبَانِ الْمِسْكِ وَالْكَافُورِ وَمَا يَرَوْنَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَرَاسِيِّ بِأَفْضَلٍ مِنْهُمْ مَجْلِسًا... (ت عن سعيد بن المسيب)

Cennet halkı Cennete girdikleri zamaniyiamellerinin çokluk derecesine göre makamlarına yerleşirler. Sonra dünyâ günlerinden cuma günü kadar bir süre için onlara izin verilerek Allah'ı Teâlâ'yı ziyaret ederler. Allah'ı Teâlâ, onlar için Arş'ını açar ve Cennet bahçelerinden bir bahçede onlara görünür. Cennet halkı için nûrdan koltuklar, inciden koltuklar, yakuttan koltuklar, zebercedden koltuklar, altından koltuklar ve gümüşten koltuklar konulur. Cennet halkının makamca en aşağı olanıda misk ve kâfur yığınları üstünde otururlar. Bunlar koltuklarda oturanların yerlerinin kendilerinin oturdukları yerlerden üstün olduğunu sanmazlar. Ben: "Yâ Resûlullah! Biz Rabbimizi görecek miyiz?" dedim. O: "Evet, siz güneşi görmek veayı on dördüncü gecesinde(dolunay hâlinde iken) görmek hususunda şüpheye düşer misiniz?" diye sordu. Biz: "Hayır" dedik. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

Böylece Rabbinizi görmek hususunda şüpheye düşmeyeceksiniz ve o mecliste bulunan herkesle Allah'ı Teâlâ konuşacaktır. Hattâ Allah'ı Teâlâ sizden bir adama: "Ey filân! Şöyle şöyle yaptığın günü hatırlıyor musun?" diyecek. Adam da: "Yâ Rabbi! Beni bağışladın mı?" diyecek. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ, o adama: "Evet, seni bağışladım. Sen şu mertebene, ancak Benim mağfiretimin bolluğuyla eriştin" buyuracaktır. İşte Cennet halkı böylece Allah'ın Cemâl ve sohbetiyle müşerref oldukları sıralarda bir bulut parçası üstten onları kaplayarak üzerlerine öyle güzel bir koku yağdıracak ki onun kokusu gibi güzel bir şeyi hiç hissetmemişlerdir. Sonra Allah'ı Teâlâ onlara: "Sizin için hazırladığım ikrama kalkıp gidin ve arzuladığınızı, canınızın çektiği şeyleri alın" diye buyuracaktır.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

Bunun üzerine meleklerin kuşattığı bir çarşıya varacağız. Misline gözlerin bakmadığı, kulakların işitmediği ve kalplerden geçmeyen şeyler o çarşıda bulunur. O çarşıda hiçbir şey satılmadığı ve satın alınmadığı halde arzuladığımız

şeyler bizim içinnakledilecektir. Cennet halkı birbirlerini o çarşıda göreceklerdir. Yüksek makam sahibi olan adam gelip, kendisinden makamca düşükadama rastlar.Makamca düşük olan adam, makamca kendisinden yüksek olan adamın üstündeki elbiseyi beğenir, hoşuna gider. Fakat henüz beğenme işi tamamlanmamış iken kendisinin üstündeki elbise gözünde ondan daha güzel hâl alır. Bunun sebebi de Cennette hiçbir kimsenin üzülmeye meydan verilmemesidir.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

Sonraçarşıdankonaklarımıza döneceğiz ve zevcelerimiz bizi karşılayacak: "Merhaba, hoş geldin. Yemin ederim ki, bizden ayrıldığın vakitteki güzellik ve güzel kokudan daha üstün bir güzellik ve daha güzel bir koku ile geldin" diyecekler. Biz de diyeceğiz ki: "Bu gün biz Cebbâr olan Rabbimizin meclisinde oturduk.Sohbet ve Cemâli ile şereflendikve şu gördüğünüz üstün güzellik ve daha güzel koku ile dönmemiz bize lâıktır."[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 42.

[2] Sünen-i Tirmizî, Zühd 47; Sahih-i Müslim, İman 13 (62 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14869.

[3] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 15.

(وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ) (۳۳)

33. Allah'a dâvet eden ve sâlih amelde bulunan ve "Şüphesiz ben Müslümanlardanım" diyen kimseden daha güzel sözlü kim vardır?

(وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ) (۳۴)
(وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ) (۳۵) وَمَا يَنْزَعُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ
(بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ) (۳۶)

34-36. İyilikle kötülük bir olmaz. Ey Resûlüm! Sen kötülüğe iyilikle mukâbele et. Böyle yaparsan, seninle arasında düşmanlık olan kimse, sana hemen sıkı dost gibi olur.* Bu haslet, ancak sabredenlere verilir. Bu, ancak hayırdan büyük payı olanlara verilir.* Şeytandan seni dürtecek bir vesvese gelirse, hemen Allah'a sığın. Şüphesiz O, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "İyilikle kötülük bir olmaz. Ey Resûlüm! Sen kötülüğe iyilikle mukâbele et..." diye devam eden Sûre-i Fussilet, Âyet 34 hakkında şöyle buyurmuştur:

(الصَّبْرُ عِنْدَ الْغَضَبِ وَالْعَفْوُ عِنْدَ الْإِسَاءَةِ فَإِذَا فَعَلُوهُ عَصَمَهُمُ اللَّهُ وَخَضَعَ لَهُمْ عَدُوَّهُمْ (خ) عن ابن عباس

"Bu, ancak öfke anında sabır, kötülüğe uğradığında ise (gücü yettiği halde) affetmekle olur. İşte böyle yaparlarsa, Allah'ı Teâlâ onları korur ve düşmanları onlara boyun eğer."[1]

Bu husus Sûre-i Şûrâ, Âyet 40'ta da şöyle geçmektedir:

"Bir kötülüğün cezası, onun misli bir kötülüktür. Lâkin her kim (gücü yettiği halde) affedip ıslahına gayret ederse, onun mükâfatı Allah'a aittir. Şüphesiz O, zâlimleri sevmez."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ (م) عن ابى هريرة

"Sadaka vermekle mal eksilmez. Kul affederse, Allah'ı Teâlâ onun izzetini artırır. Kim de Allah rızâsı için tevâzu sahibi olursa, Allah'ı Teâlâ onu yükseltir."[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Fussilet 6; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7201.

[2] Sahih-i Müslim, Birr 19 (69).

وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ (إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ) (سجده) (٣٧) فَإِنْ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ (٣٨) (

37-38. Gece ve gündüz, güneş ve ay Allah'ın varlığının delillerindendir. Güneşe ve aya secde etmeyin. Eğer Allah'a ibâdet ediyorsanız, onları yaratan Allah'a secde edin. (Secde âyetidir)* Ey Resûlüm! Eğer onlar, (hakkı kabulden) kibirlenirlerse, Rabbinin katında olan melekler, usanmadan gece gündüz O'nu tesbih ederler.

İzah: Secde âyetini; hem okuyanların, hem de dinleyenlerin "Tilâvet Secdesi" yapmaları gerekir. İmam-ı Âzam Efendimiz, buradaki tilâvet secdesinin yeri, Sûre-i Fussilet, Âyet 38'in sonudur. Zîrâ kelâm burada tamam olmaktadır" diye buyurmuştur. İmam Şâfiî ise, buradaki tilâvet secdesinin yeri, Sûre-i Fussilet, Âyet 37'nin sonudur, diye buyurmuştur.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتِ ()
(إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٣٩)

39. Kuru olarak gördüğün yeryüzünün, indirdiğimiz su ile harekete geçip kabarması da (canlanıp yeşermesi de), Allah'ın varlığının delillerindendir. Muhakkak ki, yeryüzüne hayat veren, elbette ölüleri de diriltir. Şüphesiz O, her şeye kâdirdir.

إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا أَفَمَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ خَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ()
إِعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (٤٠) إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ (٤١) لَا
(يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ (٤٢)

40-42. Şüphesiz ki, âyetlerimize dil uzatarak doğru yoldan sapanlar, bize gizli değildir. Ateşe atılan mı, yoksa mahşer günü emin olarak gelen mi daha hayırlıdır? İstedığınızı yapın, şüphesiz O, bütün yaptıklarınızı görmektedir.* Kur'ân kendilerine tebliğ edildiğinde onu inkâr edenler, mutlaka cezâlandırılacaklardır. Şüphesiz o, aziz bir kitaptır.* Ne önünden ne de arkasından ona bâtil bir şey gelemes. O, hüküm ve hikmet sahibi, hamde lâyük olan Allah tarafından indirilmiştir.

(مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ (٤٣))

43. Ey Resûlüm! Sana da ancak, senden önceki peygamberlere söylenen şeyler söylenir. Şüphesiz senin Rabbin, hem mağfiret sahibidir, hem de elim bir azap sahibidir.

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ أَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى أُولَٰئِكَ يُنَادُونَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ (٤٤)

44. Eğer Kur'ân'ı, Arapçadan başka bir dilde gönderseydik: "Onun âyetleri (anladığımız bir dilde) açıkça beyan olunsaydı ya! Arap muhataba, Arapça olmayan bir kitap mı?" derlerdi. Ey Resûlüm! De ki: "Bu Kur'ân, Mü'minler

için bir hidâyet ve şifâdır. İman etmeyenlerin ise kulaklarında bir ağırlık vardır ve bundan dolayı Kur'ân onlara kapalıdır. Onlar, uzak bir yerden çağırılıp da duymayan kimseler gibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere Kur'ân, sâdece Mü'minler için hidâyet ve şifâ kaynağıdır. Bu husus, Sûre-i İsrâ, Âyet 82'de de şöyle geçmektedir:

"Biz Kur'ân'ı, Mü'minlere şifâ ve rahmet olarak indirdik. Bu Kur'ân, zâlimlerin de ancak hüsrânını artırır."

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَفُضِّي بَيْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ ((٤٥) مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ (٤٦)

45-46. Yemin olsun ki, Mûsâ'ya da kitabı (Tevrat'ı) verdik. Onda da ihtilaf edildi. Eğer (azâbın ertelenmesi hakkında) Rabbinden önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, aralarında hemen hüküm verilirdi. Şüphesiz ki onlar, onun hakkında elbette şiddetli bir tereddüt ve şüphe içindedirler.* Her kim sâlih amel işlerse, bu kendi lehinedir. Her kim de kötü amel işlerse, o da kendi aleyhinedir. Ey Resûlüm! Senin Rabbin, kullarına aslâ haksızlık yapmaz.

İzah: Sûre-i Fussilet, Âyet 46'nın sonunda geçtiği üzere, Allah'ı Teâlâ kimseye haksızlık etmez, herkese hakkını tam olarak verir. Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Kudsi'de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

(يَا عِبَادِي إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا فَلَا تَظَالَمُوا ... (م عن ابى ذر

"Ey kullarım, Ben zulmü (haksızlığı) zâtıma haram kıldım ve sizin aranızda da onu haram kıldım. Birbirinize zulmetmeyin..."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Birr 15 (55).

إِلَيْهِ يَرْدُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ أَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَى وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَائِيَ قَالُوا اذْنَابُكَ مَا مِنَّا مِنْ شَيْءٍ (٤٧) وَصَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ وَظَنَّوْا مَا ((لَهُمْ مِنْ مَحِصٍ (٤٨)

47-48. Kıyâmetin ne zaman kopacağına dair bilgi, O'na havale edilir. O'nun ilmi olmadıkça, hiçbir meyve tomurcuğundan çıkmaz. Hiçbir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz. Allah'ı Teâlâ, müşriklere: "Nerede Bana ortak koştuklarınız?" diye nidâ ettiği gün, onlar: "Biz, senin ortağın bulunduğuna şâhitlik edecek kimse

olmadığını itiraf ettik" derler.* O gün onların dünyâda taptıkları şeyler, onlardan uzaklaşıp kaybolacaktır. Onlar, kendileri için kaçacak bir yer olmadığını anlarlar.

لَا يَسْأَلُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَؤُسُ قَنُوطُ (٤٩) وَلَئِنْ أَدَقْنَا رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَاءٍ (مَسَّهُ لَيَقُولَنَّ هَذَا لِي وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُجِعْتُ إِلَى رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لِلْخُسْنَى فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ (كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ (٥٠)

49-50. İnsan, nîmetin artması talebinden yorulmaz ve ona bir şer isâbet ederse, hemen ümitsizliğe ve karamsarlığa düşer.* Yemin olsun ki, kendisine isâbet eden sıkıntıdan sonra kendisine tarafımızdan bir nîmet tattırırsak, elbette: "Bu benim hakkımdır, kıyâmetin kopacağını da zannetmem. Faraza Rabbime döndürülecek olsam, O'nun katında daha güzel mükâfatlara nâil olurum" der. Kâfirlere, neler yaptıklarını elbette haber vereceğiz ve onlara muhakkak şiddetli bir azap tattıracağız.

(وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَا بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ (٥١)

51. İnsana nîmet verdiğimiz zaman yüz çevirir ve yan çizip uzaklaşır. Ona bir şer isâbet edince de bir çok duâda bulunur.

İzah: Biz, insandan sıkıntıları kaldırıp, ona sıhhat, âfiyet ve bol rızık gibi nîmetler verdiğimiz zaman o, kendisini dâvet ettiğimiz itaattan yüz çevirir ve ondan uzaklaşır. Başına tekrar bir sıkıntı geldiği zaman da, bol bol duâ eden bir insan olur.

(قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنَ عِنْدِ اللَّهِ تُمْ كَفَرْتُمْ بِهِ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ (٥٢)

52. Ey Resûlüm! De ki: "Eğer bu Kur'ân, Allah katından ise, sonra siz de onu inkâr etmiş iseniz, haktan uzak ve hakikate muhâlif olan kimseden daha azgın kimdir? Söyleyin."

سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (٥٣) ((أَلَا إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ (٥٤)

53-54. Kur'ân'ın hak olduğu onlar için apaçık ortaya çıkıncaya kadar, delillerimizi hem âfakta hem de nefislerinde gösteririz. Rabbinin her şeye şâhit olması yetmez mi?* Haberinizi olsun ki, onlar Rablerine kavuşma hususunda şüphe içindedirler. Haberinizi olsun ki, şüphesiz O, (ilmi ve kudreti ile) her şeyi kuşatmıştır.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre; Âyet-i Kerîme'de geçen "Âfakta" ifadesiyle, kendi nefislerinin dışında yani geçmiş ümmetlerin kaldıkları yerlerin harabe oluşunda, "Nefislerinde" ifadesiyle de, belâlarla ve hastalıklarla gösteririz demektir.

42-ŞÛRÂ SÛRESİ

Bu sûre 53 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, bu sûrenin 23-26. âyetleri ise Medîne döneminde nâzil olmuştur. Müşâverenin öneminden bahsedildiği için, bu mânâyâ gelen "Şûrâ" ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

حَمَّ (۱) عَسَقُ (۲) كَذَلِكَ يُوحِي إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۳) لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ ()
(وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ) (۴)

1-4. Hâ, Mîm.* Ayın, Sîn, Kâf.* Ey Resûlüm! Her şeye gâlip, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah, sana ve senden evvelki Peygamberlere işte böyle vahyeder.* Göklerde ve yerdekilerin hepsi O'nundur. O, çok yücedir ve çok büyüktür.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e vahyin nasıl geldiğine dair Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şöyle nakledilmiştir.

"Yâ Resûlallah! Sana vahiy nasıl geliyor?" denilince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلَ صَلَاحَةِ الْجَرَسِ وَهُوَ أَشَدُّ عَلَيَّ فَيُفْصِمُ عَنِّي وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ وَأَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِي الْمَلِكُ رَجُلًا فَيُكَلِّمُنِي فَأَعِي مَا يَقُولُ قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يُنْزَلُ عَلَيْهِ الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ (الشَّيْءِ الْبَرْدِ فَيُفْصِمُ عَنْهُ وَإِنْ جَبِينَهُ لَيَتَفَصَّدُ عَرَقًا) (خ م عن عائشة)

"Bâzen vahiy bana bir çingirak sesi gibi gelir. Bu bana en zor ve şiddetli olanıdır. Benden ayrıldığında, vahyi ezberlemiş olurum. Bâzen de melek bana bir adam şeklinde gelir, benimle konuşur, söylediğini ezberlerim." Hz. Âişe der ki: "Son derece soğuk bir günde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e vahyin indiğini gördüm. Vahiy getiren ondan ayrıldığında alnı ter içinde kalmıştı." [1]

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Vahy, 1, 2; Sahih-i Müslim, Fedâil 23 (87).

تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَنْفَطِرْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ وَالْمَلَائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا إِنْ لَئِي

((هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ٥)

5. Gökler, Allah'ın azametinden neredeyse üstlerinden yarılacaklar. Melekler de Rablerini hamd ile tesbih ederler ve yeryüzündekiler için bağışlanma dilerler. Haberinizi olsun ki, şüphesiz Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Katâde Hazretleri, "Yeryüzündekiler için bağışlanma dilerler" buyruğunu açıklarken şöyle demiştir: "Melekler, yeryüzünde bulunan-lardan Mü'min olanlar için bağışlanma dilerler." [1]

Meleklerin, Mü'minlere istiğfar etmesi ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْمَلَائِكَةُ تُصَلِّي عَلَى أَحَدِكُمْ مَا دَامَ فِي مُصَلَّاهُ الَّذِي صَلَّى فِيهِ مَا لَمْ يُحْدِثْ تَقُولُ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ ((خ عن ابى هريرة

Mescitte namaz kıldığı yerde konuşmadan oturan kimse mescitten çıkmadığı müddetçe, melekler onun için istiğfar ederler. "Allah'ım! Sen onu bağışla, Sen ona merhamet et" derler.[2]

Yine meleklerin, Mü'minler için mağfiret dilediklerine dair Sûre-i Mü'min, Âyet 7-9 ve izahlarına bakınız.

[1] Celâleddin es-Suyûti, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 13, s. 130.

[2] Sahih-i Buhârî, Salât 60.

((وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ اللَّهُ حَفِيفٌ عَلَيْهِمْ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ٦)

6. Ey Resûlüm! O'ndan başka dostlar edinenlere gelince, Allah'ı Teâlâ onları dâimâ gözetlemektedir. Sen onların üzerine vekil değilsin.

İzah: Allah'ı Teâlâ, bundan önceki âyette meleklerin, devamlı olarak O'na ibâdetle bulunmak sûretiyle hamd ile tesbih ettiklerini, bu âyette de buna mukâbil kâfirlerin, O'nu bırakıp başka şeylere taptıklarını, Allah'ın onları gözetlediğini ve bu itibarla onlara layık oldukları cezâyı vereceğini beyan etmektedir. Ayrıca Allah'ı Teâlâ, îman etmeyen kâfirlere karşı Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i de teselli etmektedir.

وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِّتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ فَرِيقٌ فِي (
) الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ (٧)

7. Ey Resûlüm! Böylece Biz sana Arapça bir Kur'ân vahyettik ki, şehirlerin anası olan Mekke'nin ahâlisi ile çevresindekileri uyarasın ve meydana gelmesinde aslâ şüphe bulunmayan o toplanma günüyle onları korkutasın. O gün bir kısmı Cennette, bir kısmı da Cehennemdedir.

İzah: Mekke-i Mükerreme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَكَّةَ مَا أَطْيَبَكَ مِنْ بَلَدٍ وَأَحَبَّكَ إِلَيَّ وَلَوْلَا أَنَّ قَوْمِي أَخْرَجُونِي مِنْكَ مَا (سَكَنْتُ غَيْرَكَ (ت) عن ابن عباس

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke için şöyle buyurdu: "Sen ne güzel bir şehirsin. Benim için ne kadar sevimlisin. Şâyet kavmim beni senden çıkarmamış olsaydı, senin dışında bir yerde oturmazdım." [1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 68.

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا (
) نَصِيرٍ (٨)

8. Allah'ı Teâlâ dileyseydi, insanların hepsini (hak din üzere) tek bir ümmet yapardı. Fakat O, dilediğini rahmetine girdirir. Zâlimlerin ise ne bir dostu, ne de bir yardımcısı vardır.

İzah: Eğer Allah'ı Teâlâ insanları hidâyette birleştirip tek bir din üzerinde ittifak etmelerini dileyseydi, onları tek bir ümmet kılardı. Allah'ı Teâlâ bunu böyle yapmadı. İmtihan için herkesi hak dini kabul edip etmemekte kendi irâdesiyle başbaşa bıraktı. İrâdesini hayra sarf edenler hayra, şerre sarf edenler de şerre ereceklerdir. Allah'ı Teâlâ onların haklarında hak ettiklerine göre muâmele yapacaktır.[1] Lâkin dilediği kimseyi, onun îmanının, güzel amellerinin bir mükâfatı olmak üzere O'nun bir rahmet yurdu olan Cennete kavuşturur. Kâfirlerin ise mahşer gününde, ne bir dostu, ne de bir yardımcısı vardır, demektir.

[1] Kulların irâdelerini kullanarak hayra veya şerre yönelmeleri hakkında geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 51 ve izahına bakınız.

() اَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ اَوْلِيَاءَ فَاَلَّلَهُ هُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِي الْمَوْتَاىَ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۙ (۹)

9. Yoksa müşrikler, Allah'tan başkasını dostlar mı edindiler? Fakat dost, ancak Allah'tır. O, ölüleri diriltir. O, her şeye kâdirdir.

İzah: Yoksa Allah'a ortak koşan bu müşrikler, Allah'ın dışında bir kısım putları mı dost ediniyorlar? Onlar, bilsinler ki, gerçek dost sâdece Allah'tır. O halde onlar kendilerine herhangi bir fayda ve zarar vermeyen putları bırakıp sâdece Allah'ı dost edinsinler. Ölüleri tekrar diriltecek ve mahşerde bir araya toplayıp hesaba çekecek olan da yalnız Allah'tır. Zîrâ O, her şeye kâdirdir, demektir.

() وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ اُنِيبُ (۱۰)

10. Ey Resûlüm! De ki: "İhtilaf ettiğiniz herhangi bir meselede hüküm Allah'a aittir. İşte O Allah, benim Rabbimdir. O'na tevekkül ederim ve O'na yönelirim."

İzah: İnsanlar, aralarında ortaya çıkan ihtilaflardan dolayı tam bir itaatla Allah'ın hükmüne müracaat edecek olursa, aralarındaki ihtilaf güzelce giderilir. Hakk Teâlâ, ihtilaf edilen meselenin hükmünü Allah'ın kitabıyla veya Resûlünün sünnetiyle beyân buyurmuştur. Bu husus Sûre-i Nisâ, Âyet 59'da şöyle geçmektedir:

"Ey îman edenler! Allah'a itaat edin ve Resûle itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de itaat edin. Eğer Allah'a ve âhiret gününe îman ediyorsanız, ihtilaf ettiğiniz herhangi bir meselede Allah'ın kitabına ve Resûlün sünnetine mürâcaat edin. Bu, sizin için hayırlı ve netice itibariyle daha güzeldir."

Ayrıca ruh'un mahiyeti, kıyametin kopma vakti gibi bâzı şeyler hikmet gereği insanlara bildirilmemiştir. Bu gibi hususları Allah'ın ilmine havâle etmelidir.

فَاِطْرُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَمِنْ الْاَنْعَامِ اَزْوَاجًا يَذُرُّكُمْ فِيْهِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ () وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ (۱۱)

11. Gökleri ve yeri yaratan O'dur. O, sizin için kendi türünüzden zevceler, hayvanlardan da çiftler yaratmıştır. Bu sûretle sizi çoğaltıyor. O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, her şeyi işiten ve görendir.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu âyette, göklerin ve yerin yaratılmasından, insanların ve

hayvanların erkek ve dişiler olarak yaratılıp çoğaltılmasından bahsetmektedir. Ayrıca Allah'ı Teâlâ, hayvanları, insanların menfaati için yaratmıştır. İnsanoğlu onların etinden, sütünden faydalandığı gibi, yük taşıma ve toprağı işleyerek ziraat yapma gibi işlerde de onlardan istifade ederler. Böylece hayvanlar, insanlığın hayatını kolaylaştırarak nesillerinin devam etmesine katkı sağlamaktadır.

(لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (۱۲))

12. Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Dilediğine rızkı genişletir, dilediğine de daraltır. Şüphesiz O, her şeyi bilendir.

شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ)
أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ)
(مَنْ يُنِيبُ (۱۳))

13. "Dîne sağlam bir şekilde sarılın ve onda ayrılığa düşmeyin" diye Nûh'a emrettiğini, Sana vahyettiğimizi, İbrâhim'e, Mûsâ'ya ve İsâ'ya emrettiğimizi size de din kıldı. Ey Resûlüm! Müşriklere, kendilerini dâvet ettiğin tevhid ağır geldi. Allah'ı Teâlâ, dilediğini kendine seçer. Hakk'a yönelenleri de hidâyete erdirir.

İzah: İslâm, Allah'ı Teâlâ'nın hiçbir ortağı olmayıp, bir tek ilah olduğuna îman etmektir. Âdem Aleyhisselâm ile Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve bu ikisi arasında ne kadar Peygamber gelmiş ise, hepsi İslâm üzere idi. Ancak bâzılarının şeriatları farklı idi.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ لِعَلَّتْ أُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ وَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ لِأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ بَيْنِي وَبَيْنَهُ نَبِيٌّ وَإِنَّهُ نَازِلٌ فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَعْرِفُوهُ رَجُلًا مَرْبُوعًا إِلَى الْحُمْرَةِ وَالْبَيَاضِ عَلَيْهِ ثَوْبَانِ مُمَصَّرَانِ كَأَنَّ رَأْسَهُ يَقْطُرُ وَإِنْ لَمْ يُصِبْهُ بَلَلٌ فَبِدُقِ الصَّلِيبِ وَيَقْتُلِ الْخِنْزِيرَ وَيَضَعِ الْجُزْيَةَ وَيَدْعُو النَّاسَ إِلَى الْإِسْلَامِ فِيهِلِكَ اللَّهُ فِي زَمَانِهِ الْمَلِكُ كُلُّهَا إِلَّا الْإِسْلَامَ وَيُهِلِكَ اللَّهُ فِي زَمَانِهِ الْمَسِيحُ الدَّجَالُ وَتَقَعُ الْأَمْنَةُ عَلَى الْأَرْضِ حَتَّى تَرْتَعَ الْأَسُودُ مَعَ الْإِبِلِ وَالنَّمَارُ مَعَ الْبَقَرِ وَالذَّنَابُ مَعَ الْغَنَمِ وَيَلْعَبُ الصَّبِيَّانُ بِالْحَيَّاتِ لَا تَضُرُّهُمَا فَيَمُكُثُ أَرْبَعِينَ سَنَةً ثُمَّ يُتَوَفَّى وَيُصَلِّي عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ (حم عن ابى هريرة)

"Peygamberler, babadan bir kardeşirler. Onların anneleri ayrı olmakla birlikte, dinleri birdir. İnsanlar arasında Meryem oğlu İsâ'ya en yakın benim. Çünkü

benim ile onun arasında bir Peygamber yoktur. Şüphesiz ki Îsâ inecektir. Gördüğünüz vakit, onu tanıyınız ki o; orta boylu, pembeye çalan beyaz tenli, üzerinde iki parçadan ibâret elbisesi olan bir kimsedir. Islaklık olmadığı halde, sanki başından su damlar. İnsanları İslâm'a çağırarak, haçı kırarak, domuzu öldürecek ve cizyeyi kaldıracaktır. Onun zamanında Allah'ı Teâlâ, İslâm'dan başkalarını helâk edecek ve Mesih-i Deccal'i de helâk edecektir. Sonra, yeryüzünde sükûnet, emniyet meydana gelecektir. O kadar ki aslanlar develerle, panterler ineklerle ve kurtlar kuzularla serbestçe otlayıp geçinecekler, çocuklar da yılanlarla oynayacaklardır. Îsâ, kırk yıl yeryüzünde yaşayacak, sonra vefât edecek, cenâze namazını da Müslümanlar kılacaktır." [1]

Yine bu Âyet-i Kerîme'nin sonunda: "Allah'ı Teâlâ, dilediğini kendine seçer. Hakk'a yönelenleri de hidâyete erdirir" diye buyrulmaktadır. Yani küfür ve isyandan tevbe edip İslâm Dîni'ni kabul eden, ibâdet ve itaate devam eden kimseleri Allah'ı Teâlâ kendine seçer ve doğru yoluna kavuşturur. Bu sebeple insan, aslî yaratılışını muhafaza etmelidir, irâdesini güzelce kullanmalıdır, Allah'ın yolunu takibe devam etmek istemelidir ki, Allah'ı Teâlâ da onu hidâyete muvaffak buyursun. Zîrâ Allah'ı Teâlâ, kendine yönelenlere hak yolunu gösterir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8902.

وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعِيًّا بَيْنَهُمْ وَلَوْ لَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلَيَّ لَقُضِيَ ()
(بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ أُورِثُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ (١٤)

14. Onlar, kendilerine ilim geldikten sonra, birbirlerini çekememe yüzünden (din hususunda) ayrılığa düştüler. Eğer belirlenmiş bir vakte kadar (azâbın ertelenmesi hakkında) Rabbinden önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, aralarında hemen hüküm verilirdi. Onlardan sonra kitaba vâris kılınanlar da onun hakkında elbette şiddetli bir tereddüt ve şüphe içindedirler.

İzah: Fahreddin Râzi Hazretleri, "Tefsir-i Kebir" adlı eserinde der ki: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Kitaba vâris kılınanlardan" maksat, Ehl-i Kitap'tır. "Onun hakkında elbette şiddetli bir tereddüt ve şüphe içindedirler" ifadesinden maksat da, kitapları hususunda, kesin şüphe edici bir tereddüt içindedirler. Onlar kitaplarına hakkıyla inanamıyorlar, demektir.

فَلِذَلِكَ فَادْعُ وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَقُلْ آمَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمْ ()

((اللّٰهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ لَنَا اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ اَللّٰهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَاِلَيْهِ الْمَصِيرُ ۝۱۵)

15. Ey Resûlüm! Bundan dolayı onları İslâm Dîni'ne dâvet et, (din ve dâvette) emrolunduğun üzere devam et. Onların hevâsına tâbi olma ve şöyle de: "Allah'ın indirdiği kitapların hepsine îman ettim ve aranızda adâleti yerine getirmekle emrolundum. Allah'u Teâlâ, bizim de Rabbimizdir, sizin de Rabbinizdir. Bizim amellerimiz bize, sizin amelleriniz de size aittir. Bizimle sizin aranızda bir husûmet yoktur. Allah'u Teâlâ, hepimizi bir araya toplayacaktır. Dönüş de ancak O'nadır."

وَالَّذِينَ يُحَاجُّونَ فِي اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ
((شَدِيدٌ ۝۱۶)

16. İnsanlar, İslâm'a girdikten sonra Allah'ın dîni hususunda hâlâ münâkaşa edenlerin delilleri Rableri katında bâtıldır. Allah'ın gazabı onların üzerine olsun! Onlar için şiddetli bir azap vardır.

((اللّٰهُ الَّذِي اَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ ۝۱۷)

17. Kitabı ve mizanı (ölçüyü, adâleti) hak olarak indiren Allah'tır. Ey Resûlüm! Ne bilirsin? Belki de kıyâmet yakındır.

يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ اَنَّهَا الْحَقُّ اَلَا اِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِي
((السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ۝۱۸)

18. Kıyâmete îman etmeyenler, onun acele olarak kopmasını isterler. İman edenler ise, ondan korkarlar ve onun hak olduğunu bilirler. Haberinizi olsun ki, kıyâmet hakkında mücâdele edenler, haktan uzak dalâlet içindedirler.

((اللّٰهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ ۝۱۹)

19. Allah'u Teâlâ, kulları hakkında lütfkârdır. Dilediğini rızıklandırır. O, çok kuvvetlidir, her şeye gâliptir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de "Lütfkâr" diye tercüme edilen "Latîf" kelimesi, Allah'u Teâlâ'nın doksan dokuz Esmâ'ul-Hüsna'sından biri olup: Lütf sâhibidir. Kullarının güzel hallerini yayan ve kötü hallerini de örten, azı kabul eden ve buna karşılık pek çok ihsan ve lütuflârda bulunandır mânâlarına gelir.

Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Şerif'te; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, Allah'ı Teâlâ'ya hitâben:

(يَا مَنْ أَظْهَرَ الْجَمِيلَ وَسَتَرَ الْقَبِيحَ (ك) عن ابن عمرو بن شعيب

"Ey güzel olanı açığa çıkartıp, çirkin olanı örten"[1] diye buyurması da, bu sebeptendir.

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1956.

مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ)
(نصيب (٢٠)

20. Kim âhiret menfaatini isterse, onun menfaatini artırırız. Kim de dünyâ menfaati arzusunda bulunursa, ona da ondan verimiz. Âhirette ise hiçbir nasibi yoktur.

İzah: Her kim amellerini dünyâ menfaati elde etmek maksadıyla yaparsa, o kimseye dünyâda karşılığı tam olarak verilir. Ancak âhirette yaptığı o amellerinin hiçbir faydasını göremez.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ وَإِنَّمَا لِامْرِئٍ مِمَّا نَوَى (خ م عن عمر بن الخطاب

"Şüphesiz ki, bütün ameller niyete göredir. Herkes yaptığı amelin karşılığını niyetine göre alır."[1]

Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَفِينَا الْأَعْرَابِيُّ وَالْأَعْجَمِيُّ فَقَالَ اقْرَأُوا فَكُلُّ
(حَسَنٌ وَسَيَجِيءُ أَقْوَامٌ يُقِيمُونَهُ كَمَا يُقَامُ الْقَدْحُ يَتَعَجَّلُونَهُ وَلَا يَتَأَجَّلُونَهُ (د عن جابر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bizler Kur'ân okuyorken yanımıza geldi; aramızda Arap da vardı, Arap olmayan da. Şöyle buyurdu: "Okuyun, her okuyuş güzeldir. İlerde bir kavim gelecektir ki bunlar, Kur'ân'ın kelime ve lafızlarını, okun yontulması gibi yontacaklar. Ondan hâsıl olan ecir âhirete bırakmayıp, dünyâda iken karşılığını alacaklar."[2]

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بَشِّرْ هَذِهِ الْأُمَّةَ بِالسَّنَاءِ وَالرَّفْعَةِ وَالنَّصْرِ وَالتَّمَكِينِ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ عَمِلَ عَمَلَ الْآخِرَةِ لِلدُّنْيَا لَمْ يَكُنْ لَهُ فِي (الْآخِرَةِ نَصِيبٌ) (حم عن أبي بن كعب)

"Bu ümmet yücelme, yardım, yeryüzünü ele geçirme ile müjdelenmiştir. Onlardan her kim âhiret amelinin dünyâ için işlerse, onun âhirette hiçbir nasibi yoktur." [3]

[1] Sahih-i Buhârî, İman 41, Nikah 5; Sahih-i Müslim, İmâre 45 (155 Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 11; Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ül-Cihat 16.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 139; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7352.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20274.

أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَفُضِّيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ) (عَذَابٌ أَلِيمٌ (٢١)

21. Yoksa o kâfirlerin, Allah'ın izin vermediği bir dini, kendilerine meşrû kılan ortakları mı var? Eğer (azâbın ertelenmesine dair) Allah'ı Teâlâ'nın kesin bir hükmü olmasaydı, aralarında hemen hüküm verilirdi. Şüphesiz zâlimler için elim bir azap vardır.

تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ) (لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ (٢٢)

22. Ey Resûlüm! Mahşer gününde o zâlimleri, kazandıkları kötülüklerden dolayı korku içinde görürsün. Ve korktukları başlarına gelecektir. İman edip sâlih amellerde bulunanlar ise Cennet bahçelerindedir. Onlar için Rableri katında istedikleri her şey vardır. İşte bu, büyük bir lütuftur.

İzah: Cennetliklerin, istedikleri şeylerin olacağına dair Hasan İbn-i Arafe Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre, Ebû Taybe şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الشَّرْبَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ لَتُظِلُّهُمْ السَّحَابَةُ فَتَقُولُ مَا أَمْطَرَكُمْ ؟ قَالَ فَمَا يَدْعُو دَاعٍ مِنَ الْقَوْمِ بِشَيْءٍ إِلَّا أَمْطَرَتْهُمْ حَتَّىٰ إِنَّ الْقَائِلَ مِنْهُمْ لَيَقُولُ أَمْطَرِينَا كَوَاعِبِ أَثَرَابًا (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن الحسن بن عرفة)

Cennetliklerden herhangi bir şey içmek üzere toplananların üzerine bir bulut gelip onları gölgelendirir ve "Size ne yağdırayım?" diye sorar. O topluluktan herhangi birisi ne isterse hemen onlara yağdırır. Hattâ onlardan birisi, "Genç kızlar yağdır" bile diyecektir.[1]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 21, s. 642; İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 199.

ذَٰلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهَ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ () وَمَنْ يَفْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ (٢٣)

23. İşte bu, îman edip sâlih amellerde bulunan kullarına Allah'ı Teâlâ'nın müjdelediği şeylerdir. Ey Resûlüm! De ki: "Ben, bu tebliğ vazifemi yerine getirdiğimden dolayı sizden, akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum." Her kim bir iyilik yaparsa, Biz onun bu iyiliğinin sevabını artırırız. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, az amele karşılık çok mükâfat verendir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Sizden, akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum" diye buyrulmaktadır. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu ifadeyi şöyle izah etmiştir: Ey Resûlüm! De ki: "Ey kavimim! Sizi dâvet ettiğim hakka karşı sizden herhangi bir ücret istemiyorum. Sizden ancak, benimle sizin aranızdaki akrabalık bağıni koparmamanızı istiyorum." Bu izaha göre Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kureyşlilere şöyle buyurmuştur: "Bana yardım etmiyorsunuz, hiç olmazsa şerrinizi benden uzak tutun. Rabbimin Peygamberliğini tebliğ etmem için beni serbest bırakın. Benimle sizin aranızda olan akrabalık bağıni gözetin."

Said İbn-i Cübeyr Hazretleri de bu âyette geçen akrabalıktan maksat, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in akrabalarıdır, diye buyurmuştur.

İşte bu Âyet-i Kerîme, Resûlü Ekrem'in ailesine, akrabasına sevgi ve dostlukta bulunmanın gerektiğini emretmektedir. O mübârek zâtlara sevgi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sevginin güzel bir nişânesidir. Bu hususta çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir.

Abdûlmuttalib İbn-i Rabîa Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ الْعَبَّاسَ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ دَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُغَضَّبًا وَأَنَا عِنْدَهُ فَقَالَ مَا أَغَضَبَكَ

قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا وَلِقَرِيشٍ إِذَا تَلَقَّوْا بَيْنَهُمْ تَلَقَّوْا يُوجُوهُ مُبَشِّرَةً وَإِذَا لَقَوْنَا لَقَوْنَا بِغَيْرِ ذَلِكَ قَالَ فَغَضِبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى احْمَرَّتْ وَجْهُهُ ثُمَّ قَالَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يَدْخُلُ قَلْبَ رَجُلٍ الْإِيمَانُ حَتَّى يُحِبَّكُمْ اللَّهُ وَلِرَسُولِهِ ثُمَّ قَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ آذَى عَمِّي فَقَدْ آذَانِي فَإِنَّمَا عَمُّ الرَّجُلِ صِنُّ أَبِيهِ (ت حم عن عبد المطلب بن ربيعة)

Hız. Abbas İbn-i Abdulmuttalib, öfkeli bir vaziyette Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına girdi. Ben de onun yanındaydım. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Niçin öfkelisin?" diye sordu. Hız. Abbas: "Yâ Resûlallah! Biz Haşimoğulları ile Kureyş arasında ne var? Kendi kendilerine buluştuklarında güler yüzle buluşuyorlar, bizim karşımıza çıktıkları zaman da değişik yüzle çıkıyorlar" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kızdı, alın damarları şişti ve "Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, sizi bir kimse Allah ve Resûlü için sevmedikçe, onun kalbine îman girmez" diye buyurdu ve sonra sözüne şöyle devam etti: "Ey insanlar! Her kim benim amcama eziyet ederse, bana eziyet etmiş olur. Bir insanın amcası onun babası gibidir."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ehl-i Beyti hakkında Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(أَحِبُّوا اللَّهَ لِمَا يَعْدُوكُمْ مِنْ نِعَمِهِ وَأَحِبُّونِي بِحُبِّ اللَّهِ وَأَحِبُّوا أَهْلَ بَيْتِي بِحُبِّي (ت عن ابن عباس)

"Nîmetleriyle sizi rızıklandığı için Allah'ı sevin. Beni de, Allah beni sevdiği için sevin. Ehl-i Beytimi de ben onları sevdiğim için sevin."[2]

يَا عَلِيُّ إِنَّ الْإِسْلَامَ عُرْيَانٌ لِيَأْسُهُ التَّقْوَى وَرِيَاشُهُ الْهُدَى وَزِينَتُهُ الْحَيَاءُ وَعِمَادُهُ الْوَرَعُ وَمِلَاكُهُ الْعَمَلُ الصَّالِحُ (وَأَسَاسُ الْإِسْلَامِ حُبِّي وَحُبُّ أَهْلِ بَيْتِي (ابن عساکر عن علي

"Yâ Ali! İslâm uryandır, giysisi takvâdır, tüyleri hidâyettir. Süsü ise hayâdır. Direği verâdır. Ayakta tutucusu da beni sevmektir ve Ehl-i Beytimi sevmektir."[3]

(شَفَاعَتِي لِأُمَّتِي مَنْ أَحَبَّ أَهْلَ بَيْتِي وَهُمْ شِيعَتِي (خط عن علي

"Şefaatom, ümmetimden Ehl-i Beytimi sevenleredir. Onlar benim taraftarımdır."[4]

لَا يُبْغِضُ الْأَنْصَارَ إِلَّا مُنَافِقٌ وَمَنْ أَبْغَضَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَهُوَ مُنَافِقٌ وَمَنْ أَبْغَضَ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ فَهُوَ مُنَافِقٌ (عد کر عن أبي سعيد

"Ensârdan, ancak münâfık olan nefret eder. Kim bize, Ehl-i Beytimize karşı nefret duyarsa, o münâfıktır. Ebû Bekir ve Ömer Radiyallâhu anhumâ'ya nefret duyan kişi de münâfıktır."[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 23; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16861.

[2] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 26.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 498/10.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 206/5; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 329; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 39057.

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 483/2; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 33753.

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَإِنْ يَشَأِ اللَّهُ يُخْتِمْ عَلَى قَلْبِكَ وَيَمْحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ إِنَّهُ)
() عَلَيَّ بِذَاتِ الصُّدُورِ (٢٤)

24. Yoksa kâfirler (senin için), "Yalan uydurup Allah'a iftira etti" mi diyorlar? Ey Resûlüm! Allah'ı Teâlâ dilerse, senin de kalbini mühürler. Allah'ı Teâlâ, bâtulı yok eder ve kelimeleriyle (hükümleriyle) hakkı gerçekleştirir. Şüphesiz ki O, kalplerde olanı hakkıyla bilir.

وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ* (٢٥) وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا)
() وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ (٢٦)

25-26. Kullarından tevbe kabul eden, günahları affeden ve yaptıklarınızı bilen O'dur.* Allah'ı Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanların duâsına icâbet eder ve onlara lütfundan mükâfatlarını artırır. Kâfirler için de şiddetli bir azap vardır.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın, kullarının duâsına icâbet ettiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَلَّهِ أَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ جِئَ يَتُوبُ إِلَيْهِ مِنْ أَحَدِكُمْ كَانَ عَلَى رَاحِلَتِهِ بِأَرْضِ فَلَاةٍ فَأَنْفَلَتْ مِنْهُ وَعَلَيْهَا طَعَامُهُ وَشَرَابُهُ فَأَيَسَ مِنْهَا فَاتَى شَجَرَةً فَاضْطَجَعَ فِي ظِلِّهَا قَدْ أَيَسَ مِنْ رَاحِلَتِهِ فَبَيْنَا هُوَ كَذَلِكَ إِذَا هُوَ بِهَا قَائِمَةً عِنْدَهُ فَأَخَذَ بِخِطَامِهَا ثُمَّ قَالَ مِنْ شِدَّةِ الْفَرَحِ اللَّهُ هُمْ أَنْتَ عَبْدِي وَأَنَا رَبُّكَ أَخْطَأَ مِنْ شِدَّةِ الْفَرَحِ (م عن انس بن مالك)

Allah’u Teâlâ, kulu, zâtına tevbe ettiği zaman o kadar çok sevinir ki, sizden birisi çorak bir arazide üzerinde yiyecek ve içeceği olan binitini bağından kurtulup kaybolmuş, ondan ümidini kesmiş bir halde bir ağacın altına gelip gölgesine uzanmış, binitinden ümidini bütünüyle kesmişken, birden binitini yanında dikilir gördüğü zamanda, onun yularına yapışıp, "Ey Allah’ım! Sen kulumsun, ben de senin Rabbinim" diye sevincinin şiddetinden hata etmesi durumundaki sevincinden, Allah’ın, kulu kendine tevbe ettiğindeki sevinci çok daha fazladır. [1]

[1] Sahih-i Müslim, Tevbe 1 (7 Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 49; Sünen-i İbn Mâce, Zühd 3.

(وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَئِنْ يُنْزِلْ بِقَدَرٍ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ (٢٧))

27. Allah’u Teâlâ, kullarına rızkı geniş tutsaydı, elbette yeryüzünde kibirlenir ve fesat çıkarırlardı. Lâkin dilediği kadar verir. Şüphesiz O, kullarından haberdardır ve her şeyi görendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında bir Hadis-i Kudsî’de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَهَانَ لِي وَلِيًّا فَقَدْ بَارَزَنِي بِالْمَحَارَبَةِ وَإِنِّي لَأَسْرِعُ شَيْءًا إِلَى نُصْرَةِ أَوْلِيَائِي وَإِنِّي لَأَغْضَبُ لَهُمْ كَمَا يَغْضَبُ اللَّيْثُ الْحَرْدَ. وَمَا تَرَدَّدْتُ فِي شَيْءٍ أَنَا فَاعِلُهُ تَرَدُّدِي فِي قَبْضِ رُوحِ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ يَكْرَهُ الْمَوْتَ وَأَنَا أَكْرَهُ إِسَاعَتَهُ وَلَا بُدَّ لَهُ مِنْهُ. وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي الْمُؤْمِنُ بِمَنْثَلٍ أَدَاءٍ مَا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ. وَمَا يَزَالُ عَبْدِي الْمُؤْمِنُ يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أَجِبُهُ فَإِذَا أَحْبَبْتَهُ كُنْتُ لَهُ سَمْعًا وَبَصَرًا وَلِسَانًا وَيَدًا وَمُؤَيِّدًا فَإِنْ سَأَلَنِي أَعْطَيْتَهُ وَإِنْ دَعَانِي أَجَبْتَهُ. وَإِنْ مِنْ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ مَنْ يَسْأَلُنِي النَّبَابَ مِنَ الْعِبَادَةِ وَإِنِّي عَلِيمٌ أَنْ لَوْ أَعْطَيْتَهُ إِيَّاهُ لَدَخَلَهُ الْعُجْبُ فَافْسَدَهُ. وَإِنْ مِنْ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ مَنْ لَا يُصْلِحُهُ إِلَّا الْغَنَى وَلَوْ أَفْقَرْتَهُ لَأَفْسَدَهُ الْفَقْرُ. وَإِنْ مِنْ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ مَنْ لَا يُصْلِحُهُ إِلَّا الْفَقْرُ وَلَوْ أَغْنَيْتَهُ لَأَفْسَدَهُ الْغَنَى. وَإِنِّي لَأَدْبِرُ عِبَادِي لِعِلْمِي بِقُلُوبِهِمْ فَإِنِّي عَلِيمٌ خَبِيرٌ. ثُمَّ قَالَ أَنَسُ اللَّهُمَّ إِنِّي مِنْ عِبَادِكَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ لَا يُصْلِحُهُمْ إِلَّا الْغَنَى فَلَا تَقْفِرَنِي بِرَحْمَتِكَ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن أنس بن مالك).

"Benim herhangi bir evliyâmı hakir düşüren bir kimse, Bana karşı harp ilan etmiş olur ve Ben evliyâlarımın yardımına her şeyden çabuk koşarım ve şüphesiz Ben, kızgın aslanın kızdığı gibi onlar için gazaplanırım. Ölümünden hoşlanmayan, bununla birlikte Benim de kendisine kötülük yapmak istemediğim, fakat kendisi için de ölümün kaçınılmaz olduğu Mü'min kululumun ruhunu almakta tereddüt ettiğim kadar, yaptığım hiçbir işte tereddüt etmem. Mü'min

kulum Bana farz namazı kılarken yakın olduğu gibi başka bir şey ile yakın olamaz. O kulum nâfilelerle de, Bana yakınlaşmaya devam eder durur. Nihâyet Ben onu severim, onu sevdim mi onun iştirilmesi, görmesi, dili, eli Ben olurum. Onun destekçisi olurum. Benden bir şey isterse veririm, Bana duâ ederse duâsını kabul ederim.[1] Mü'min kullarım arasından Benden bir tür ibâdetle bulunmayı ister ve Ben çok iyi biliyorum ki, eğer o ibâdet türünü ona verecek olursam, bu sefer ucub (kendini beğenmek) ona gelir ve onun o amelini fesat eder. Yine Mü'min kullarım arasından ancak zenginliğin kendisini düzelttiği kimseler vardır. Eğer Ben onu fakir kılacak olursam, fakirlik onu fesat eder. Aynı şekilde Mü'min kullarım arasından ancak fakirliğin ıslah ettiği kimseler de vardır. Onları zengin edecek olursam, zenginlik onu fesat eder. Ben kullarımı, onların kalplerini bildiğime göre tedbir ederim. Şüphesiz ki Ben, her şeyi çok iyi bilenim, her şeyden haberdar olanım." Daha sonra Enes Radiyallâhu anhu şöyle dedi: "Allah'ım! Ben ancak zenginliğin kendilerini ıslah ettiği Mü'min kullarındanım. Rahmetin ile Sen beni fakir kılma."[2]

[1] Benzeri için bakınız: Sahih-i Buhârî, Rikâk 38.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 16, s. 28.

(وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ) (۲۸)

28. O, insanlar ümitlerini kestikten sonra, yağmuru indiren ve rahmetini yayandır. O, (ihsanı ile kullarına) velîdir ve hamde lâıık olandır.

İzah: Katâde Hazretlerinden nakledildiğine göre, birisi Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'ya: "Ey Mü'minlerin emiri! Yağmur kesildi ve insanlar ümitlerini kesti" dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer: "Şüphesiz size yağmur yağdırılacak deyip, "O, insanlar ümitlerini kestikten sonra, yağmuru indiren ve rahmetini yayandır..." mealindeki Âyet-i Kerîme'yi okudu.

(وَ مِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِنْ دَابَّةٍ وَهُوَ عَلَى جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاءُ قَدِيرٌ) (۲۹)

29. Göklere ve yeri yaratması ve oralarda canlıları yayması da O'nun varlığının delillerindendir. O, dilediği zaman onları bir araya toplamaya da kâdirdir.

(وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ) (۳۰)

30. Başınıza gelen her musîbet, kendi ellerinizle kazandıklarınız yüzündendir.

Allah’u Teâlâ, (günahlarınızın) çoğunu da affeder.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يُصِيبُ عَبْدًا نَكْبَةٌ فَمَا فَوْقَهَا أَوْ دُونَهَا إِلَّا بِذَنْبٍ وَمَا يَعْفُو اللَّهُ عَنْهُ أَكْثَرُ قَالَ وَقَرَأَ {وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ لَّا يُمْسِكُهُ بِهَا غَافِلٌ} (ت) عَنْ أَبِي مُوسَى (فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ)

”Kulun başına gelen küçük veya büyük herhangi bir sıkıntı ancak işlediği bir günahı sebebiyledir. Allah’ın bağışladıkları ise daha çoktur.” Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla: ”Başınıza gelen her musîbet, kendi ellerinizle kazandıklarınız yüzündendir. Allah’u Teâlâ, (günahlarınızın) çoğunu da affeder” mealindeki Sûre-i Şûrâ, Âyet 30’u okudu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَذًى وَلَا غَمٍّ حَتَّى الشَّوْكَةِ يُشَاكُهَا إِلَّا كَفَرَ اللَّهُ (بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ) (خ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

”Kendisine batan bir dikene varıncaya kadar Müslüman olan kişinin başına bir üzüntü, bir dert ve hastalık, bir hüznün gelmez ki; Allah’u Teâlâ onlarla onun hatâlarından bağışlamış olmasın.”[2]

Ayrıca Allah’u Teâlâ, sevdiği kullara, daha büyük dereceler alabilmeleri için lütfundan ibtilâlar verir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءً الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الْأُمَمُ ثُمَّ الْأُمَمُ ثُمَّ الْأُمَمُ) (طَب ك عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَاصٍ)

”İnsanlardan belânın en şiddetlisi Peygamberlere, sonra evliyâlara, sonra derecelerine göre diğer Mü’minlere gelir.”[3]

İbtilâ konusunda daha geniş bilgi için de Sûre-i Bakara, Âyet 155 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 44.

[2] Sahih-i Buhârî Merdâ 1; Sünen-i Tirmizî, Cenâiz 1.

[3] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 5472; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 20096.

(وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ (٣١))

31. Siz yeryüzünde O'nun cezâsına engel olamazsınız. (Ey insanlar!) Sizin için Allah'tan başka ne bir dost, ne de bir yardımcı vardır.

İzah: Ey insanlar! İşlediğiniz günahlardan dolayı Rabbiniz, sizi cezâlandırmak isterse, siz O'nun cezâsından aslâ kurtulamazsınız. Siz nerede bulunursanız bulunun, Allah'ın tasarrufu altındasınız. Allah'a karşı sizi savunacak, Allah'tan başka herhangi bir dostunuz yoktur. O sizi cezâlandırmak istediğinde, O'na karşı size yardım edecek hiçbir yardımcınız da yoktur. O halde ey insanlar! Allah'tan korkun, emirlerini tutun ve yasaklarından uzak durun, demektir.

(وَمِنْ آيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ (٣٢) إِنَّ يَسَاءَ يُسْكِنِ الرِّيحَ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عُلَى ظَهْرِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ (٣٣) أَوْ يُوقَهُنَّ بِمَا كَسَبْنَ وَأَيُّفَ عَنْ كَثِيرٍ (٣٤) وَيَعْلَمَ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِنَا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ (٣٥))

32-35. Denizde dağlar gibi hareket edip giden gemiler de Allah'ın varlığının delillerindendir.* Allah'u Teâlâ dilerse rüzgârı durdurur; gemiler de deniz yüzünde sâbit kalırlar. Şüphesiz bunda da çok sabredenler ve çok şükredenler için elbette alâmetler vardır.* Yahut da kazandıkları günah sebebiyle fırtınalarla gemidekileri helâk eder, birçoğunu da affeder (garktan kurtarır).* Âyetlerimiz hakkında mücâdele edenler bilsinler ki, (helâk olmalarını dilersem) kendileri için kurtuluş yoktur!

(فَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (٣٦) وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشِ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ (٣٧) وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ (٣٨) وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ (٣٩))

36-39. Size verilen şeyler, sâdece bu dünyâ hayatının geçici menfaatidir. Allah katındaki ise, daha hayırlı ve bâkidir. Bu nîmetler, îman edenler ve Rablerine tevekkülde bulunanlar içindir.* Onlar, büyük günahlardan ve fuhşıyattan sakınırlar, öfkeli zamanlarında bile affederler,* Rablerinin dâvetine icâbet

ederler, namazı kılarlar, işlerini aralarında müşâvere ile yürütürler, kendilerine verdiğimiz rızıklardan Allah yolunda infak ederler* ve bir zulme uğradıkları zaman, birbirlerine yardım ederek karşı koyarlar.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair Hz. Ali Kerremallâhu veche'den şu hâdis nakledilmiştir:

Bir seferinde Hz. Ebû Bekir'in elinde toplu bir mal bulundu. O bunun tamamını hayır yolunda sadaka olarak verdi. Müslümanlar bundan dolayı onu kınadı, kâfirler de yanlış yaptığını söyledi. İşte bunun üzerine: "Size verilen şeyler, sâdece bu dünyâ hayatının geçici menfaatidir. Allah katındaki ise, daha hayırlı ve bâkidir..." diye başlayıp devam eden Sûre-i Şûrâ, Âyet 36-39 nâzil oldu.

Nakledildiğine göre, Hz. Ebû Bekir Efendimizin toplu olarak infak ettiği mal, seksen bin dirhemdir.

(وَجَزُوا سَيِّئَةً سَيِّئَةً مِّثْلَهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ) (٤٠)

40. Bir kötülüğün cezâsı, onun misli bir kötülüktür. Lâkin her kim (gücü yettiği halde) affedip ıslahına gayret ederse, onun mükâfatı Allah'a aittir. Şüphesiz O, zâlimleri sevmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Ebû Abdullah el-Cedelî, Hz. Âişe'ye Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ahlâkından sorunca, kendisine şöyle buyurmuştur:

كَأَنَّا أَحْسَنَ النَّاسِ خُلُقًا لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا وَلَا صَخَّابًا فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا يَجْزِي بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ وَلَكِنْ (يَعْفُو وَيَصْفَحُ) (ت ح ب عن عائشة)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, insanların en güzel ahlâklısı idi. Her zaman sükûnet ve vakarla hareket eder, aslâ yüksek sesle konuşmaz ve kötülüğe kötülükle mukâbelede bulunmazdı. Bilakis, affeder ve hoşgörülü davranırdı." [1]

Kötülüğe kötülükle muâmele etmemenin fazileti hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Hadis-i Şerif'lerinden bâzıları şöyledir:

مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ (م عن ابى هريرة)

"Sadaka vermekle mal eksilmez. Kul affederse, Allah'ı Teâlâ onun izzetini artırır. Kim de Allah rızâsı için tevâzu sahibi olursa, Allah'ı Teâlâ onu yükseltir."
[2]

(أَشَدُّكُمْ مَنْ غَلَبَ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ وَأَخْلَمَكُمْ مَنْ عَفَا عِنْدَ الْفُورَةِ (ابن أبي الدنيا عن علي

"Sizin en kuvvetliniz, gazap hâlinde öfkesini yenen, en hâliminiz de intikam alma imkânına sahip iken almayanınızdır." [3]

ثَلَاثٌ أَعْلَمُ أَنَّهُنَّ حَقٌّ مَا عَفَا امْرُؤٌ عَنْ مَظْلَمَةٍ إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ بِهَا عِزًّا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ مَسْأَلَةٍ يَبْتَغِي بِهَا كَثْرَةً إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ بِهَا فَقْرًا وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ صَدَقَةٍ يَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ تَعَالَى إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ بِهَا كَثْرَةً (هب عن أبي هريرة

"Üç haslet var ki onlar haktır: Haksızlığa uğrayan bir kimse (eline fırsat geçtiği halde sabredip) affederse, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, o kulun şerefini artırır. Çok dünyâlık bulmak kastıyla kendisine dilencilik kapısını açan bir kula da, Allah'ı Teâlâ yokluk kapısı açar. Bir kimse de Allah'ın rızâsını dileyerek Allah yoluna malını sarf ederse, Allah'ı Teâlâ da onun malını kat kat artırır." [4]

[1] Sünen-i Tirmizî, Birr 69; Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 6551.

[2] Sahih-i Müslim, Birr 19 (69).

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 71/15.

[4] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 7846; Muhtâr'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 492.

وَلَمَنْ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ (٤١) إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (٤٢) وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ (٤٣) (

41-43. Zulüm gördükten sonra hakkını alanlar hakkında, bir cezâ yoktur.* Cezâ, ancak insanlara zulmedenler ve yeryüzünde haksız iş yapanlar içindir. İşte onlar için elim bir azap vardır.* Zulüm gördüğü (gücü de yettiği) halde sabredip affeden kimsenin, sabır ve affi elbette büyük işlerdendir.

İzah: Bu âyetler hakkında Ali b. el-Huseyn Radiyallâhu anhu'dan nakledilen hadiste, şöyle buyrulmuştur:

إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ نَادَى مُنَادٍ أَهْلَ الْفَضْلِ؟ فَيَقُومُ نَاسٌ مِنَ النَّاسِ فَيَقَالُ انْطَلِقُوا إِلَى الْجَنَّةِ فَتَتَلَقَاهُمْ الْمَلَائِكَةُ فَيَقُولُونَ إِلَيْنَا أَيْنَ؟ فَيَقُولُونَ إِلَى الْجَنَّةِ قَالُوا قَبْلَ الْحِسَابِ؟ قَالُوا نَعَمْ قَالُوا مَنْ أَنْتُمْ؟ قَالُوا أَهْلُ الْفَضْلِ قَالُوا وَمَا كَانَ فَضْلُكُمْ؟ قَالُوا كُنَّا إِذَا جُهِلَ عَلَيْنَا حِلْمُنَا وَإِذَا ظَلِمْنَا صَبْرُنَا وَإِذَا سِيءَ إِلَيْنَا عَفْوُنَا قَالُوا ادْخُلُوا (الْجَنَّةَ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ) (أبو نعيم الحافظ عن علي بن الحسين)

Mahşer gününde bir münâdi: "Hanginiz fazilet ehlidir?" diye seslenir. İnsanlar arasından birtakım kimseler ayağa kalkar, onlara: "Haydi Cennete gidin denilir" melekler onları karşılarlar ve "Nereye?" diye sorarlar. Onlar: "Cennete" diye cevap verirler. Melekler: "Peki, hesaptan önce mi?" diye sorunca, onlar: "Evet" derler. Yine melekler: "Peki, siz kimsiniz?" diye sorarlar. Onlar: "Biz fazilet ehli kimseleriz" derler. "Peki, sizin faziletiniz ne idi?" diye sorarlar. Onlar da: "Bizler bize karşı câhillik yapıldığında tahammül gösterirdik, zulmedildiğinde sabrederdik, bize kötülük yapıldığında da affederdik" derler. Bunun üzerine melekler: "Haydi Cennete girin, sâlih amelde bulunanların mükafatı ne güzeldir" derler.[1]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan da şu hadis nakledilmiştir:

Birisi, Hz. Ebû Bekir'e küfretti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de orada oturuyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu duruma şaşmaya ve tebessüm etmeye başladı. Adam, Hz. Ebû Bekir'e fazlaca hakaret edince, o da söylediklerinin bir kısmıyla kendisine karşılık verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem öfkelenerek kalktı. Arkasından yetişen Hz. Ebû Bekir: "Yâ Resûlallah! O bana küfrederken sen oturuyordun. Söylediklerinin bir kısmıyla ben ona cevap verdiğimde ise, öfkelenip kalktın" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Şüphesiz seninle beraber senin yerine cevap veren bir melek vardı. Onun söylediklerinin bir kısmıyla ona cevap verdiğinde ise şeytan geldi. Elbette ben şeytanla beraber oturacak değildim" buyurdu ve sonra şöyle devam etti:

يَا أَبَا بَكْرٍ ثَلَاثُ كُلُّهُنَّ حَقٌّ مَا مِنْ عَبْدٍ ظَلِمَ بِمَظْلَمَةٍ فَيَغْضِي عَنْهَا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا أَعَزَّ اللَّهُ بِهَا نَصْرَهُ وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ بَابَ عَطِيَّةٍ يُرِيدُ بِهَا صِلَةً إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ بِهَا كَثْرَةً وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ بَابَ مَسْأَلَةٍ يُرِيدُ بِهَا كَثْرَةً إِلَّا زَادَهُ (اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهَا قِلَّةً) (حم عن أبي هريرة)

"Ey Ebû Bekir! Üç şey vardır ki hepsi de gerçektir: Bir kul bir haksızlığa uğrar da, Allah için ona göz yumup karşılık vermezse, şüphesiz Allah'ı Teâlâ onu aziz kılar. Bir kişi sıla-i rahimde bulunarak iyilik kapısını açarsa, Allah'ı Teâlâ da onun imkânlarını çoğaltır. Bir kimse de çok şey peşinde koşarak dilencilik kapısını açarsa, Allah'ı Teâlâ bununla onun fakirliğini artırır." [2]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 16, s. 38.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9251.

وَمَنْ يُضِلِّ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَلِيٍّ مِنْ بَعْدِهِ وَتَرَى الظَّالِمِينَ لَمَّا رَأَوْا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِنْ (سَبِيلٍ) (٤٤) وَتَرَاهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَاشِعِينَ مِنَ الذَّلِيلِ يَنْظُرُونَ مِنْ طَرْفٍ خَفِيِّ وَقَالَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ (الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا إِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُقِيمٍ) (٤٥)

44-45. Allah'u Teâlâ, kimi dalâlet üzere bırakırsa, artık bundan sonra onun için bir velî yoktur. Ey Resûlüm! Azâbı gördükleri vakit, zâlimlerin: "Dünyâya dönmek için yol var mı?" dediklerini görürsün.* Ateşe atılırken onların, zilletten boyunlarını bükerek, göz ucuyla gizli gizli ona baktıklarını görürsün. Mü'minler de derler ki: "Asıl hüsrâna uğrayanlar, mahşer gününde nefsini ve ehlini hüsrâna uğratanlardır. Haberiniz olsun ki, şüphesiz zâlimler ebedî bir azap içindedirler

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Asıl hüsrâna uğrayanlar, mahşer gününde nefsini ve ehlini hüsrâna uğratanlardır" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat şudur: Nefsinin hevâsına uyarak dalâlet üzere olan bir kişi, kendisi Cehenneme girdiği gibi, ailesini ve yakınlarını da etki altına alarak onların da Cehenneme girmesine sebep olur. İşte bu kimse, kendini ateşe attığı gibi bütün ehlini de ateşe atarak onların da azâba uğramalarına neden olmuş olur. Halbuki bu kimse, îman ederek salih amellerde bulunup, kendine tâbi olanların da İslâm'a girmelerini sağlayarak, hem kendinin hem de ehlinin Cennete girmelerine sebep olabilirdi. Fakat kendisi nefesine uyarak Cehennemci tercih etti. İşte en büyük hüsrân da budur.

(وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ أَوْلِيَاءَ يَنْصُرُونَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَنْ يُضِلِّ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ) (٤٦)

46. Ve onların, Allah'tan başka kendilerine yardım edecek hiçbir dostları yoktur. Allah'u Teâlâ, kimi dalâlet üzere bırakırsa, artık onun için hiçbir kurtuluş yolu yoktur.

(اسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ مَا لَكُمْ مِنْ مُلْجَا يَوْمٍ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَكِيرٍ) (٤٧)

47. Allah tarafından gelecek olan ve geri çevrilmesi mümkün olmayan gün gelmeden önce, Rabbinizin dâvetine icâbet edin. O gün, sizin için sığınacak bir yer yoktur. Yaptıklarınızı inkâr da edemezsiniz.

(فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِظًا إِلَّا الْبَلَاءُ وَإِنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَحَرَحَ بِهَا)

(وَإِنْ تُصِيبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ (٤٨)

48. Bu beyandan sonra müşrikler yine haktan yüz çevirirlerse, Ey Habîbim! Biz seni onlara bekçi göndermedik. Sana düşen, sâdece tebliğ etmektir. İnsana katımızdan bir nîmet verirse, onunla sevinir. Şâyet elleriyle yaptıkları yüzünden ona bir kötülük isâbet ederse, işte o zaman insan çok nankördür.

İzah: Îman edip sâlih amel işleyenler dışında, insanların çoğunun durumu Âyet-i Kerîme’de de geçtiği gibi rahata kavuştuğu zaman, sevinir. Başına bir musîbet gelince de Allah’a nankörlük eder. Allah’u Teâlâ’nın önceki verdiği nîmetleri unuttur. Mü’min ise, böyle değildir. Mü’minin hâli hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ (م عن صهيب)

"Mü’minin işi acâyiptir. Doğrusu onun her işi hayırdır. Bu husus Mü’minden başkası için böyle değildir. Ona iyilik ve genişlik isabet ederse, şükreder ve bu kendisi için hayır olur. Bir sıkıntı ve darlığa uğrarsa da, sabreder, bu da kendisi için hayır olur." [1]

Bu husus Sûre-i Hûd, Âyet 11’de de şöyle geçmektedir:

"Ancak sabredenler ve sâlih amellerde bulunanlar böyle değildir. İşte onlar için bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır."

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 13 (64).

لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَآثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذَّكَوْرَ (٤٩) أَوْ (٥٠) يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَآثًا وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيْمًا إِنَّهُ عَلِيْمٌ قَدِيْرٌ (

49-50. Göklerin ve yerin mülkü Allah’ındır. O, dilediğini yaratır, dilediğine kız çocuğu ihsan eder, dilediğine de erkek çocuğu ihsan eder.* Yahut hem erkek çocuğu, hem kız çocuğu ihsan eder. Dilediğini de kısır bırakır. Şüphesiz O, her şeyi bilendir ve her şeye kâdirdir.

وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكْلِمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَآئِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُوْلًا فَيُوحِيْ بِأَذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ (عَلِيٌّ حَكِيْمٌ (٥١)

51. Allah'ı Teâlâ'nın insanla konuşması, ancak vahiyle yahut perde arkasından söylemekle yahut dilediğini izniyle ona vahyetmek için gönderdiği bir melek vâsıtasıyla olur. Şüphesiz O, çok yücedir, hüküm ve hikmet sahibidir.

وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَئِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَنْ نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٥٢) صِرَاطُ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ (٥٣)

52-53. Ey Resûlüm! İşte böylece sana emrimizden bir ruh (Kur'ân) vahyettik. Sen önceleri kitap nedir, îman nedir bilmezdin. Fakat Biz onu bir nûr kıldık, onunla kullarımızdan dilediğimizi hidâyete erdiririz. Şüphesiz sen, dosdoğru bir yolu gösterirsin.* Göklerde ve yerde bulunan her şeyin sâhibi olan Allah'ın yolunu gösterirsin. Haberinizi olsun ki, bütün işler Allah'a döner.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Sen önceleri kitap nedir, îman nedir bilmezdin" buyruğunda bahsedilen "Îman nedir bilmezdin" ifadesi îmansızlık anlamında değildir. Nitekim bu hususta ulemâ; burada geçen Îman'dan maksat; şeriâtın tafsîlî hükümleridir. Yani sen, bu tafsilatı bilmeyen birisiydin, demektir. Yine bu âyete; sen, vahiyden önce Kur'ân'ı okuyacağını bilemediğin gibi, insanları îmana nasıl dâvet edeceğini de bilemiyordun, diye de mânâ verilmiştir.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, babası ve annesi gibi İbrâhim Aleyhisselâm'ın dîni olan Hanif Dîni (İslâm) üzere idi.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle buyurmuştur:

"Sen önceleri kitap nedir, îman nedir bilmezdin" buyruğundan maksat, sen kitabı tanımayan, îmanı bilmeyen ümmi bir kavimdendin. Dolayısıyla sen, onlara getirdiğini, onlardan bir kimseden almış olamazsın, demektir. Bu da Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Ankebût, Âyet 48'de: "Ey Resûlüm! Sen Kur'ân'dan önce hiçbir kitap okumuş değildin. Onu elinle de yazmadın. Öyle olsaydı münkirler, (bunu önceki kitaplardan toplamıştır, diye) şüphe ederlerdi" diye geçen buyruğuna benzemektedir.

Bu hususta Kadı İyaz da şöyle buyurmuştur:

Peygamberlerin Peygamberlikten önce Allah'ı, O'nun sıfatlarını tanımamaktan ve bu hususta şüpheyi düşmekten mâsum olduklarıdır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

Câhiliye devri insanların arzu ettikleri eğlenceleri hayatımda iki sefer arzu ettim. Her ikisinde de Allah beni onlara bulaşmaktan korudu. Bir gece, benimle Mekke'nin yukarı sırtlarında koyun güden Kureyşli arkadaşşıma:

- Benim koyunlarıma nezâret ediver de bu gece, gençlerle birlikte Mekke'de şenlik seyredeyim, diye teklifte bulundum, o da kabul etti. Oradan ayrılarak şehre indim. Mekke'nin en yakın evlerinden birine yaklaştım ki, davul zurna ve türkü sesleri kulağıma geldi. Bu eğlence neyin nesi? diye sordum.

- Falan, Kureyş'ten falanın kızıyla evleniyor, dediler. Bu eğlenceyi seyretmek, mûsikîyi dinlemek istedim. Ancak uyku bastırdı. Ertesi sabah, tepemi pişiren güneşin hararetiyle uyandım. Hemen arkadaşşıma yanına döndüm. Bana, "Ne yaptın?" diye sordu. Olup biteni anlattım. Bir başka gece, aynı teklifte bulundum, yine kabul etti. Şehre indim. Yine bir eğlence işittim. Sebebini sorunca, yine öncekine benzer bir cevap aldım. Bu defa da eğlenceyi dinlemek arzu ettim. Yine uyku bastırdı. Tekrar ertesi günü güneşin hararetiyle uyandım. Arkadaşıma yanına döndüm. Bana, "Ne yaptın?" diye sordu. "Hiçbir şey yapmadım" diye cevap verdim.

Hız. Ali, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sözlerini şöyle tamamladığını belirtir:

"Allah'a yemin olsun ki, bundan sonra, Allah bana Peygamberlik verinceye kadar câhiliye devri insanların işledikleri kötülüklerden hiçbirine arzu duymadım." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğér Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

خَرَجْتُ مِنْ نِكَاحٍ وَلَمْ أَخْرُجْ مِنْ سِفَاحٍ مِنْ لَدُنْ آدَمَ إِلَى أَنْ وَلَدَنِي أَبِي وَأُمِّي لَمْ يُصِْبْنِي مِنْ سِفَاحِ الْجَاهِلِيَّةِ (شيء) (عد هب عن علي)

"Ben, nikahtan doğdum, zinâdan doğmadım. Âdem zamanından tâ babam ve annem beni dünyâya getirinceye kadar câhiliye ehlinin o çirkin fiilinden bana bir şey yetişmedi." [2]

[1] Kütüb-i Sitte, c. 11, s. 222, 223.

[2] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31871, 32015, 32017; İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 14; Beyhaki, Delâil'ün-Nübüvve, Hadis No: 81.

43-ZUHRUF SÛRESİ

Bu sûre 89 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, 35. âyetinde geçen ve "Altın" anlamına gelen "Zuhruf" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

حَمَّ (۱) وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ (۲) إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (۳) وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيَّ (۴) (حَكِيمٌ (۴)

1-4. Hâ, Mîm.* Apaçık bildiren kitaba yemin olsun ki* Biz onu, anlamanız için Arapça bir Kur'ân olarak indirdik.* Şüphesiz ki o, katımızda olan ana kitapta (Levh-i Mahfuz'da) kayıtlıdır, elbette şânı yücedir ve hikmetlerle doludur.

أَفَنَضْرِبُ عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا أَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُّسْرِفِينَ (۵) وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيٍّ فِي الْأَوَّلِينَ (۶) وَمَا (يَأْتِيهِمْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤْنَ (۷) فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَمَضَى مَثَلُ الْأَوَّلِينَ (۸)

5-8. Ey müşrikler! Siz, haddi aşan bir kavim oldunuz diye size Kur'ân'ı indirmekten vaz mı geçeceğiz?* Nitekim sizden öncekilere de birçok Peygamberler gönderdik.* Onlara hiçbir Peygamber gelmedi ki, onunla alay etmesinler.* Biz de bunlardan daha kuvvetli olan o kavimleri helâk ettik. Nitekim öncekilerin kıssaları Kur'ân'da geçti.

وَلَيْنُ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ (۹) الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا (۱۰) (وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (۱۰)

9-10. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki onlara, "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorarsan, elbette "Her şeye gâlip ve her şeyi bilen Allah yarattı" derler.* Yeryüzünü size bir beşik (döşek) kılan ve dilediğiniz yere gidebilmeniz için size orada yollar açan O'dur.

وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَنْشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيِّتًا كَذَلِكَ تُخْرَجُونَ (۱۱) وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا (۱۲) لِيَسْتَوُوا عَلَى ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ (۱۳) (وَتَقُولُوا سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ (۱۴) وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ (۱۴)

11-14. Gökten, bir ölçüyle su indiren O'dur. Biz, o su ile, ölü (bitkileri kurumuş) olan bir beldeyi diriltiriz. İşte siz de kabirlerinizden böyle çıkarılacaksınız.* Bütün çiftleri yaratan, size gemilerden ve hayvanlardan bindiğiniz şeyleri ihsan eden O'dur.* Tâ ki üzerlerine binesiniz ve bindiğiniz vakit de, Rabbinizin nîmetini zikredip şöyle diyebilirsiniz: "Bunu hizmetimize veren Allah'ın şânı çok yücedir. Yoksa biz ona güç yetiremezdik.* Ve şüphesiz ki biz, Rabbimize döneceğiz."

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Gökten, bir ölçüyle su indiren O'dur" diye buyrulmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ السَّمَاءِ كَفًّا مِنْ مَاءٍ إِلَّا بِمِكْيَالٍ وَلَا كَفًّا مِنْ رِيحٍ إِلَّا بِمِكْيَالٍ إِلَّا يَوْمَ نُوحٍ، فَإِنَّ الْمَاءَ طَغَى عَلَى الْخُرَّانِ فَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ عَلَيْهِ سُلْطَانٌ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: {إِنَّا لَمَّا طَغَى الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ} وَيَوْمَ عَادٍ فَإِنَّ الرِّيحَ عَثَّتْ عَلَى الْخُرَّانِ قَالَ اللَّهُ: {بَرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ} (والدارقطني في الأفراد وابن مردويه (وابن عساكر عن ابن عباس)

Allah'ı Teâlâ bir avuçlukta olsa, gökten indirdiği yağmuru bir ölçü içinde indirir. Ancak Nûh kavminin helâki sırasında bu ölçü göz önünde bulundurulmadı. O zaman sular bekçilerine (o işle görevli olan meleklerle) başkaldırdı. Bekçiler de ona bir şey yapamadı. Allah'ı Teâlâ bunu, "Şüphesiz ki, tufanda su taşıdığı zaman, sizi gemide Biz taşıdık"[1] şeklinde ifade etmiştir. Aynı şekilde Âd kavminin helâkı sırasında da rüzgâr, bekçilerine başkaldırmıştır. Allah'ı Teâlâ bunu da, "Âd kavmine gelince, onlar da çok şiddetli bir rüzgâr ile helâk edildi"[2] şeklinde ifade etmiştir.[3]

Bu âyetlerle ilgili olarak İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir sefere çıkarken devesine bindiği vakit, üç defa tekbir getirirdi ve şöyle buyururdu:

سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ {اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى وَمِنْ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعَثَاءِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمُنْظَرِ وَسُوءِ الْمُنْقَلَبِ فِي الْمَالِ وَالْأَهْلِ وَإِذَا رَجَعْتَ قَالَهُمْ وَرَأَدَ فِيهِمْ آيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ (م عن ابن عمر)

"Bunu hizmetimize veren Allah'ın şânı çok yücedir. Yoksa biz ona güç

yetiremezdik.* Ve şüphesiz ki biz, Rabbimize döneceğiz.”[4] Allah’ım! Bizim şu seferimizde senden iyilik, takvâ ve amelimizden râzı olacağın şeyler isteriz. Allah’ım! Bizim şu seferimizde kolaylık ver, onun uzaklığını dür. Allah’ım! Seferde koruyucumuz, ailemiz hakkında koruyucumuz Sensin. Allah’ım! Ben seferin meşakkatlerinden, mal ve aile hakkında hüznün verici âkıbetler görmekten, kötü dönüşten Sana sığınırım. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem seferden döndüğü zamanda böyle duâ eder ve şu ifadeleri de eklerdi: "Dönerleriz, tevbe edenleriz, ibâdetle ihlaslı olanlarız ve Rabbimize hamd edenleriz.”[5]

Hız. Ali’den nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا وَضَعَ رِجْلَهُ فِي الرَّكَّابِ قَالَ بِاسْمِ اللَّهِ فَإِذَا اسْتَوَى قَالَ لِحَمْدِ اللَّهِ عَلَيَّ كُلِّ حَالٍ سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ وَإِذَا نَزَلْتُمْ مِنَ الْفُلْكِ (وَالْأَنْعَامِ فَقُولُوا لِلَّهِ هُمُ أَنْزَلَنَا مِنْزِلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ) (ابو داود الطيالسي في مسنده عن علي

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ayağını üzengiye koyduğu vakit, "Bismillah" derdi. Bineğin sırtına kurulduğunda da, "Her hâlimizden dolayı Allah’a hamd olsun. Bunu hizmetimize veren Allah’ın şânı çok yücedir. Yoksa biz ona güç yetiremezdik.* Ve şüphesiz ki biz, Rabbimize döneceğiz”[6] diye buyururdu. Gemiden ve bineklerin sırtından indiğiniz vakit de, "Allah’ım! Sen bizi mübârek kılınmış bir yerde konaklandırırsın. Sen konaklandırıncıların en hayırlısıdır" deyin, derdi.[7]

Binek olarak kullanılan bütün araçlar da binek hükmündedir. Bu nedenle araçlara binildiğinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yaptığı gibi bu duâ ve zikirlerin yapılması sünnettir.

[1] Sûre-i Hâkka, Âyet 11.

[2] Sûre-i Hâkka, Âyet 6.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 14, s. 607.

[4] Sûre-i Zuhruf, Âyet 13-14

[5] Sahih-i Müslim, Hac 75 (425).

[6] Sûre-i Zuhruf, Âyet 13-14

[7] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'an, c. 16, s. 68.

وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُبِينٌ (١٥) أَمْ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَاكُمْ بِالْبَنِينَ (١٦) وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ (١٧) أَوْ مَنْ يَتَسَوَّى فِي الْحَلِيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ (١٨) وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنَاثًا أَشْهَدُوا خَلَقَهُمْ سَتَكُنَّ (١٩) شَهَادَتُهُمْ وَيُسْئَلُونَ (٢٠)

15-19. Ve müşrikler, Allah'ın kullarından bir kısmını, O'nun bir parçası saydılar ("Melekler, Allah'ın kızlarıdır" diyerek, O'na çocuk isnat ettiler). Şüphesiz insan, elbette apaçık nankördür.* Yoksa Allah'u Teâlâ, mahlûkatından kızları kendi için edindi de, oğulları da sizin için mi seçti?* Halbuki onlardan biri, Rahmân'a nispet ettikleri kız çocuğu ile müjdelendiği zaman, içi öfkeyle dolar ve yüzü kapkara kesilir.* Onlar, ziynet içinde yetiştirilecek olup da yaratılışı nedeniyle düşmanlarıyla mücâdele etmeye muktedir olmayan kızları mı Allah'a isnat ediyorlar?* Ve Rahmân'ın kulları olan meleklerin, dişi olduklarını iddia ettiler. Onlar, meleklerin yaratılışına şâhit mi oldular? Onların bu yalan şâhitlikleri yazılır ve mahşer gününde onlardan hesabı sorulur.

وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ مَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ (٢٠) أَمْ اتَّيْنَاهُمْ كِتَابًا مِنْ (٢١) قَبْلِهِ فَهُمْ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ (٢٢) بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ (٢٣)

20-22. Onlar: "Eğer Rahmân dileseydi, onlara ibâdet etmezdik" dediler. Onların bu sözleri bir ilme dayanmaz. Onlar sâdece yalan söylüyorlar.* Yoksa Kur'an'dan evvel onlara bir kitap gönderdik de dâvâlarında ona mı tutunuyorlar? * Bilakis onlar: "Şüphesiz biz, babalarımızı bir din üzerinde bulduk. Şüphesiz biz de onların izlerinden gidiyoruz" dediler.

وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ (٢٣) آثَارِهِمْ مُقْتَدُونَ (٢٤)

23. Onların hâl ve durumu işte böyledir. Senden evvel, hangi beldeye Peygamber gönderdiysek, onların ileri gelenleri: "Şüphesiz biz, babalarımızı bir din üzerinde bulduk. Şüphesiz biz de onların izlerinden gidiyoruz" dediler.

قَالَ أَوْلَوْ جِئْتُكُمْ بِأَهْدَىٰ مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ آبَاءَكُمْ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ (٢٤) فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَنْزَلْنَا (٢٥) كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِبِينَ (٢٦)

24-25. Onlara gelen Peygamberlerden her biri, kendi ümmetine: "Ben size,

babalarınızı bulduğunuz dinden daha doğru din ile gelsem, yine babalarınızın dînine tâbi olur musunuz?" dedi. Onlar da Peygamberlerine: "Muhakkak ki biz, sizinle gönderilen şeyleri inkâr ediyoruz" dediler.* Biz de onlardan intikam aldık. Ey Resûlüm! Bak, o yalanlayanların âkıbeti nasıl oldu?

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ (٢٦) إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ (٢٧) وَجَعَلَهَا (٢٨) (كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ)

26-28. Zikret o vakti ki, İbrâhim, babasına (Âzer'e)[1] ve kavmine şöyle demişti: "Şüphesiz ben sizin ibâdet ettiğiniz şeylerden uzağım.* Ancak beni yaratana ibâdet ederim. Şüphesiz O, beni hidâyete ulaştıracaktır."* İbrâhim, bu tevhid kelimesini, zürriyeti arasında bâki bir kelime kıldı ki, böylece hakka dönsünler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "İbrâhim, bu tevhid kelimesini, zürriyeti arasında bâki bir kelime kıldı ki, böylece hakka dönsünler" diye buyrulmasına rağmen, İbrâhim Aleyhisselâm'dan sonra, gelen kavimlerden büyük çoğunluğu yine îman etmeyerek küfürde devam etmişlerdir. Ancak İbrâhim Aleyhisselâm'ın İslâm üzere olan Hanif Dîni; Kelime-i Tevhid inancı, zürriyetinden devam etmiştir.

İbrâhim Aleyhisselâm'ın iki oğlu vardı. Birisi Hacer vâlidemizden olan İsmâil Aleyhisselâm ve diğeri de Sâra vâlidemizden olan İshâk Aleyhisselâm idi. İsmâil Aleyhisselâm'dan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e kadar arada Araplara Peygamber gelmemiş, fakat hak olan Hanif Dîni bozulmadan bir zümre tarafından devam ettirilmiştir.

İbrâhim Aleyhisselâm'ın diğer oğlu olan İshâk Aleyhisselâm'dan sonra da onun neslinden gelen Peygamberler aracılığıyla bu hak din Îsâ Aleyhisselâm'a kadar bozulmadan gelmiştir. Îsâ Aleyhisselâm'ı Allah'ı Teâlâ göğe yükseltince, onun ümmetinde bozulmalar meydana gelmiş, buna rağmen hak üzere olan bir topluluk dâimâ bulunmuştur. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Peygamber olarak geldiğinde de Necâşi Hazretleri gibi hak üzere olan kişiler, hemen ona îman etmişlerdir. Böylece İbrâhim Aleyhisselâm'dan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e kadar bu hak olan Tevhid inancı hiç kesiklik olmadan gelmiştir. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'den sonra da bu hak din kıyâmete kadar hiç kesintiye uğramadan devam edecektir.

Hak üzere olan bir topluluğun dâimâ var olacağına dair Resûlullah Sallallâhu

aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

افْتَرَقَتِ الْيَهُودُ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَافْتَرَقَتِ النَّصَارَى عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَأِحْدَى وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَتَفْتَرِقَنَّ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً وَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَثِنْتَانِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هُمْ قَالَ الْجَمَاعَةُ (هـ عن عوف بن مالك)

"Yahudiler yetmiş bir fırkaya ayrıldı. Biri hâriç hepsi ateştedir. Hristiyanlar da yetmiş iki fırkaya ayrıldı. Bunlardan da biri hâriç hepsi ateştedir. Muhammed'in canı kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, benim ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Birinden başka hepsi ateştedir." "Yâ Resûlallah! O kurtuluşa eren tek fırka kimlerdir?" diye sorulunca, buyurdu ki: "Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır." [2]

Bu Hadis-i Şerif'ten anlaşılan; Yahudiler, Mûsâ Aleyhisselâm'dan sonra yetmiş bir fırkaya ayrılmış ve daha sonraki gelen Peygamberlere, bunların içinden hak üzere olan bir fırka îman etmiş ve bunlar kurtuluşa ermiştir. Îsâ Aleyhisselâm gelinceye kadar bu durum böyle devam etmiş ve o geldiğinde de, yine hak olan bir zümre hemen ona tâbi olarak kurtuluşa ermiştir. Îsâ Aleyhisselâm'ın göğе yükseltilmesinden sonra, Peygam-berimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanına kadar, Îsâ Aleyhisselâm'ın ümmeti de yetmiş iki fırkaya ayrılmış ve bunlardan da ancak bir fırka kurtulmuştur. Onlardaki hak üzere olan fırka da, Hz. Necâşi ve tâbileri gibi hak üzere olan topluluktur. Bunlar, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in geldiğini haber alır almaz, hemen îman edip, ona tâbi olmuşlardır.

Böylece İbrâhim Aleyhisselâm'dan sonra Kelime-i Tevhid inancı, her iki evlâdı, İsmâil Aleyhisselâm ve İshâk Aleyhisselâm tarafından iki ayrı koldan bozulmadan gelmiştir. Bütün Peygamberlerin görüşü de, dîni de tektir. Bu, hak olan tevhid dînidir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 19'da: "Şüphesiz ki, Allah katında tek din İslâm'dır..." diye buyurmuştur.

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

(الْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ لِعَلَّاتِ أُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ ... (حم عن ابى هريرة

"Peygamberler, babadan bir kardeşirler. Onların anneleri ayrı olmakla birlikte, dinleri birdir. ..." [3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي (أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ) (حم م عن ابى هريرة)

"Muhammed’in nefisini kudret eliyle tutan Allah’a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni iştir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinden olacaktır." [4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘den sonra yukarıdaki Hadis-i Şerif’te geçtiği üzere, onun ümmeti de yetmiş üç fırkaya ayrılmıştır. Bunlardan sâdece Ehl-i Sünnet topluluğu, hak üzere devam etmiş ve kıyâmete kadar da devam edecektir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَذَلِكَ (م عن ثوبان)

"Ümmetimden bir taife dâimâ hak üzere olurlar. Onlar hak üzerinde böyle sebat edip dururken, Allah’ın emri (kıyâmet) gelinceye kadar olanlara muhâlifleri aslâ zarar veremeyecekler." [5]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ أَمْرَ دِينِهَا) (د طب ك ق عن ابى هريرة)

"Şüphesiz Allah’u Teâlâ, bu ümmete her yüz yılın başında bir zât gönderir. Bu kimse, din işlerini yenileyip tazeler (itikâdi ve amelî hususlardaki yanlışlıkları düzeltir)." [6]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, halifelerinin kimler olduğunu şöyle haber vermiştir:

رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى خُلَفَائِي قِيلَ وَمَا خُلَفَاؤُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُحْيُونَ سُنَّتِي وَيَعْلَمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن)

"Allah'ın rahmeti benim halifelerime olsun." "Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?" dediler. Buyurdu ki: "Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir." [7]

Hadis-i Şerif'lerde geçtiği üzere, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den sonra dinde olan tahrifatları, Allah'ı Teâlâ her yüz yılda bir gönderdiği mücedditler ile düzelterektedir. Bu hak olan görüş, kıyâmete kadar böylece devam edecektir. Halkı hakka irşad eden bu zâtlar, Kur'ân ve sünnet ile amel edip halka da öğreten kimselerdir.

İşte Sûre-i Zuhruf, Âyet 28'deki: "İbrâhim, bu tevhid kelimesini, zürriyeti arasında bâki bir kelime kıldı ki, böylece hakka dönsünler" buyruğu bu anlamdadır.

[1] Azer hakkında geniş bilgi için Sûre-i En'âm, Âyet 74'ün izahına bakınız.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 17. Bu Hadis-i Şerif'in sonunda geçen "el-Cemaat" ifadesine, "Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır" diye mânâ vermemizin sebebi, bu Hadis-i Şerif'in başka rivâyetlerinde, مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي "Mâ ene aleyhi ve ashâbî" diye mânâ verildiği içindir (Sünen-i Tirmizî, İman 18).

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8902.

[4] Sahih-i Müslim, İman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

[5] Sahih-i Müslim, İmâre 53 (170 Sahih-i Buhârî, İlim 13; Sünen-i Tirmizî, Fiten 62.

[6] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 1; Taberânî, Mu'cen'ul-Kebir; Hadis No: 1118.

[7] Muhtâr'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 291/1.

بَلْ مَتَّعْتُ مُؤَلَّاءٍ وَابَاءَهُمْ حَتَّىٰ جَاءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُولٌ مُّبِينٌ (٢٩) وَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِ كَافِرُونَ (٣٠) وَقَالُوا لَوْلَا نَزَّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ (٣١) أَهْمُ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَّعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا سَخِرِيًّا وَرَحِمَتِ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ (٣٢)

29-32. Doğrusu onları ve babalarını, kendilerine o hak olan Kur'ân ve apaçık delillerle Resûl gelinceye kadar faydalandırdım.* Hak kendilerine geldiği vakit, dediler ki: "Bu sihirdir, biz bunu inkâr edenleriz.* Bu Kur'ân, iki belde ahâlisinden makam ve mal sahibi olan bir adama indirilseydi ya!" dediler.* Ey Resûlüm! Rabbinin rahmetini onlar mı taksim ediyorlar? Onların dünyâ hayatındaki geçimliklerini aralarında Biz taksim ettik. Birbirlerinden faydalansınlar diye derece bakımından Biz onların bâzısını bâzısına üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların topladıklarından daha hayırlıdır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "İki belde ahâlisi" ile; Mekkeli Velid b. Muğire veya Taif'li Urve b. Mes'ud es-Sakafî gibi mal ve makam sahipleri kastedilmiştir.

وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لَبُيُوتِهِمْ سُقْفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ* (٣٣) وَلَيُبَيِّتُهُمْ آبَاؤُهُمْ وَأَسْرَارًا عَلَيْهَا يَتَكَبَّرُونَ* (٣٤) وَزُخْرُفًا وَإِنْ كُلُّ ذَلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا (٣٥) (وَ)الْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ* (٣٥)

33-35. Eğer insanlar (küfre rağbet ederek) bir ümmet olacak olmasalardı, Rahmân'ı inkâr edenlerin, evlerinin tavanlarını ve üzerine çıktıkları merdivenlerini gümüşten yapardık.* Ve onların evlerine gümüşten kapılar ve kendilerine gümüşten tahtlar yapardık. Onlar da o tahtlar üzerine yaslanırlardı.* Yahut bunları altından yapardık. Bunlar ise, sâdece dünyâ hayatının geçici menfaatidir. Âhiret ise, Rabbinin katında takvâ sahipleri içindir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ Sûre-i Zuhruf, Âyet 33'ün mânâsına dair şöyle buyurmuştur:

لَوْلَا أَنْ جَعَلَ النَّاسَ كُلَّهُمْ كُفَّارًا لَجَعَلْتُ لِبُيُوتِ الْكُفَّارِ {سُقْفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ} مِنْ فِضَّةٍ وَهِيَ دَرَجٌ وَسُرُرٌ (فِضَّةٌ) (خ) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ

"Eğer insanların hepsinin küfre düşmesine sebep olmasaydı, kâfirlerin evlerine gümüşten tavanlar, merdivenler ve sedirler yapardım" demektir.[1]

Allah'ı Teâlâ bu âyetlerde, dünyâ malının bir öneminin olmadığını ve bu nîmetlere sahip olmanın bir şeref nişânesi olmadığını, asıl kazanç ve nîmetlerin âhirette olduğunu vurgulamıştır. Allah'ı Teâlâ kâfirlere bu dünyâda mal ve rahatlık vermiştir. Eğer Müslümanlar, kâfirlerin bu durumundan etkilenip küfre girecek olmasalardı, Allah'ı Teâlâ kâfirlerin evlerinin tavanlarını ve

merdivenlerini altından ve gümüşten yapardı. Allah'ı Teâlâ kâfirlere bu dünyâda ihsanda bulunur. Ancak onlar, âhirette ebedî bir azap içinde olacaklardır.

Bu şekilde Allah'ı Teâlâ dünyâyı kâfirlere Cennet kılmıştır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَجَنَّةُ الْكَافِرِ (م ت عن ابى هريرة

"Dünyâ, Mü'minin zindanı, kâfirin ise cennetidir."[2]

Allah'ı Teâlâ Mü'min kuluna, rahmetinden ibtilâ verir ve onunla günahlarını affeder ve derecesini yükseltir. Kâfire ve münâfığa ise, gazabından rahatlık verir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ الزَّرْعِ لَا تَزَالُ الرِّيحُ تُقَيِّئُهُ وَلَا يَزَالُ الْمُؤْمِنُ يُصِيبُهُ بَلَاءٌ وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ مَثَلُ شَجَرَةٍ (الأرز لَا تَهْتَرُ حَتَّى تُسْتَحْصَدَ (ت عن ابى هريرة

"Mü'min mütemadiyen rüzgârın eğici tesirine maruz bir bitkiye benzer. Mü'min devamlı belâlarla baş başadır. Münâfığın misâli de çam ağacı gibidir. Kesilip kaldırılincaya kadar hiç ırgalanmaz."[3]

Dünyâ nîmetlerinin Allah katında bir öneminin olmadığına dair de Sehl b. Sa'd Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ فَإِذَا هُوَ بِشَاةٍ مَيِّتَةٍ سَائِلَةٍ بِرَجْلِهَا فَقَالَ أَتَرَوْنَ هَذِهِ هَيَّئَةً عَلَى صَاحِبِهَا فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لِلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ هَذِهِ عَلَى صَاحِبِهَا وَلَوْ كَانَتْ الدُّنْيَا تَرْنُ عِنْدَ اللَّهِ (جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا قَطْرَةً أَبَدًا (ه عن سهل بن سعد

Biz, Zu'hüleyfe'de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraberdik. Peygamberimiz, şişkinlikten ayakları havaya kalkmış murdar bir koyunla karşılaştı. Bunun üzerine buyurdu ki: "Şu murdar koyunun sahibinin yanında ne kadar kıymetsiz olduğunu görüyor musunuz? Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Allah katında dünyâ, sahibi yanında şu koyundan daha kıymetsizdir. Eğer dünyâ, Allah katında bir sivrisinek kanadı kadar kıymetli olsaydı, Allah'ı Teâlâ, bir kâfire dünyâ sularından bir damla bile içirmezdi."[4]

Hiz. Ömer Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى حَصِيرٍ قَالَ فَجَلَسْتُ فَإِذَا عَلَيْهِ إِزَارٌ وَلَيْسَ عَلَيْهِ غَيْرُهُ وَإِذَا الْحَصِيرُ قَدْ أَثَرَ فِي جَنْبِهِ وَإِذَا أَنَا بِقَبْضَةٍ مِنْ شَعِيرٍ نَحْوِ الصَّاعِ وَقَرِظٍ فِي نَاحِيَةِ فِي الْعُرْفَةِ وَإِذَا إِهَابٌ مُعَلَّقٌ فَأَبْتَدَرْتُ عَيْنَايَ فَقَالَ مَا يُبْكِيكَ يَا ابْنَ الْخَطَابِ فَقُلْتُ يَا نَبِيَّ اللَّهِ وَمَالِي لَا أَبْكِي وَهَذَا الْحَصِيرُ قَدْ أَثَرَ فِي جَنْبِكَ وَهَذِهِ خَزَانَتُكَ لَا أَرَى فِيهَا إِلَّا مَا أَرَى وَذَلِكَ كِسْرَى وَقَيْصَرٌ فِي الثَّمَارِ وَالْأَنْهَارِ وَأَنْتَ نَبِيُّ اللَّهِ وَصَفْوَتُهُ وَهَذِهِ خَزَانَتُكَ قَالَ يَا ابْنَ الْخَطَابِ أَلَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ لَنَا الْآخِرَةُ وَلَهُمُ الدُّنْيَا قُلْتُ بَلَى (هـ) عمر (بن الخطاب)

Bir gün Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına girdim, bir hasır üzerinde oturuyordu. Ben de oturdum. Üzerinde sâdece izarı vardı. Başka bir elbise yoktu. Hasır, yanağında iz bırakmıştı. Odanın bir kenarında bir sa' kadar arpa ile (deri tabaklamakta kullanılan) bir miktar selem ağacı yaprağı vardı. Duvarda da bir deri asılıydı. Kendimi tutamadım, gözlerim boşaldı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yâ Ömer! Niçin ağlıyorsun?" dedi. "Yâ Resûlallah! Neden ağlamayayım, şu hasır yanağınızda iz bırakmış. Şu odana da bakıyorum, gördüklerimden başka bir şey yok. Halbuki Kisra ve Kayser nîmetler içindedirler. Sen ise Allah'ın Peygamberi ve O'nun seçkin kulusun, evin de işte bu haldedir" dedim. Buyurdu ki: "Yâ Ömer! İstemez misin ki âhiret bizim, dünyâ da onların olsun!"[5]

[1] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7207.

[2] Sahih-i Müslim, Zühd 1; Sünen-i Tirmizî, Zühd 12.

[3] Sahih-i Buhârî, Merdâ 1; Sünen-i Tirmizî, Emsâl 4.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 3.

[5] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 11.

وَمَنْ يَعِشْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُفَيْضٌ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ (٣٦) وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ (٣٧) حَتَّى إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ (٣٨) وَلَنْ يَنْفَعَكُمْ () (الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنْكُم فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ (٣٩)

36-39. Her kim Rahmân'ın zikrini görmemezlikten gelirse, ona bir şeytan musallat ederiz. Artık o şeytan, her zaman onun arkadaşıdır.* Şüphesiz bu şeytanlar, onları hidâyet yolundan menederler, onlar da kendilerini hidâyette zannederler.* Hidâyet yolundan sapanlardan her biri Bize geldiğinde, dostu olan şeytana hitâben: "Keşke bizimle senin aranda doğu ile batı arası kadar mesâfe

olsaydı. Sen ne kötü arkadaşsın!" der.* Allah'ı Teâlâ da onlara: "Bugün size bu temenniniz aslâ fayda vermez. Çünkü siz, (Allah'ın zikrinden uzak durmakla) kendi nefsinize zulmettiniz. Bu sebeple azapta ortaksınız" der.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere Allah'ı Teâlâ'nın zikrinden uzaklaşan kişilere şeytan musallat olur. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الشَّيْطَانَ وَاصِغَ خَطْمَهُ عَلَى قَلْبِ ابْنِ آدَمَ، فَإِنْ ذَكَرَ اللَّهَ خَسَسَ، وَإِنْ نَسِيَ التَّقَمَّ قَلْبُهُ فَذَلِكَ الْوَسْوَاسُ (الْخَنَّاسُ) (ابن ابى الدنيا ع هب عن انس)

"Şeytan, ağzını insanoğlunun kalbine dayamıştır. Kişi Allah'ı Teâlâ'yı zikrettiği zaman, geri çekilip pıсар. Allah'ın zikrinden gâfil olduğu zamanlarda ise, onun kalbini yutup ele geçirir. Sinsi vesveseci olması budur." [1]

[1] Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 4188; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 1782.

أَفَإَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ أَوْ تَهْدِي الْعُمْيَ وَمَنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (٤٠) فِيمَا نَذِهْنَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ ((٤١) أَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذِي وَعَدْنَاهُمْ فَإِنَّا عَلَيْهِمْ مُقْتَدِرُونَ (٤٢)

40-42. Ey Resûlüm! Sen sağırlara işittirebilir misin? Yahut körlere ve azgınlığı âşikâr olan kimseye hidâyet edebilir misin?* Onların uğrayacakları azâbı görmeden evvel vefât edersen, şüpheş ki Biz, onlardan intikam alırız.* Yahut müstehak oldukları azâbı, ölmeden evvel sana gösteririz. Muhakkak ki Biz, onlara azap etmeye muktediriz.

İzah: Âyet-i Kerîme'de ifade edilen sağırdan ve körden maksat, nefesine uyarak hakikati görmek istemeyen, hakkı duyduğu halde inanmayarak küfürde ısrar eden kimselerdir. Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 6-7'de de şöyle geçmektedir:

"Ey Habîbim! (İnâdi olan) kâfirlere gelince, onları (Allah'ın azâbından) korkutsan da, korkutmasan da onlar için birdir, onlar îman etmezler.* Allah'ı Teâlâ onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözlerine de perde çekmiştir. Ve onlar için büyük bir azap vardır."

Ey Habîbim! O küfürde inâdi olanları inandıramazsın, onların kalplerine korku koyamazsın. Günahlarının kirleri kendilerini paslandırır, vaadlere inanmaz olur, kalpleri körleşir. Bunlara Hakk Teâlâ gazap eder. Bilakis duymasınlar,

görmesinler diye kalplerini, gözlerini kulaklarını kara mühürle mühürler. Sebebi de, küfürde inad etmeleridir.

Yine Sûre-i Zuhurf, Âyet 41'de: "Onların uğrayacakları azâbı görmeden evvel vefât edersen, şüphesiz ki Biz, onlardan intikam alırız" diye buyrulmaktadır: Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا أَرَادَ رَحْمَةً أُمَّةٍ مِنْ عِبَادِهِ قَبَضَ نَبِيَّهَا فَبَلَّهَا فَجَعَلَهُ لَهَا فَرَطًا وَسَلَفًا بَيْنَ يَدَيْهَا وَإِذَا أَرَادَ هَلَكَةَ أُمَّةٍ عَذَّبَهَا وَنَبِيَّهَا حَيًّا فَأَهْلَكَهَا وَهُوَ يَنْظُرُ فَاقْرَأْ عَيْنُهُ بِهَلَكَتِهَا حِينَ كَذَّبُوهُ وَعَصَوْا أَمْرَهُ (م ابى موسى)

"Allah'ı Teâlâ bir ümmet hakkında hayır murad edecek olursa, o ümmetten önce Peygamberinin canını alır ve onu o ümmet için, önden giden bir öncü ve bir geçmiş kılar. Eğer bir ümmet hakkında azâbı murad edecek olursa, Peygamberi hayatta iken o ümmete azap verir ki, kendisini yalanlayıp emrine karşı geldiklerinden ötürü onun gözü aydın olsun."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Fedâil 8 (24).

فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٤٣) وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ ((٤٤)

43-44. Ey Resûlüm! O halde sana vahyedilene sımsıkı tutun. Şüphesiz sen, dosdoğru bir yol üzerindesin.* Şüphesiz bu Kur'ân, senin ve kavmin için bir şereftir. Yakında hesaba çekileceksiniz.

İzah: Allah'ı Teâlâ, Kureyş kabilesinden olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Peygamberlik vermiş ve ona Kur'ân'ı indirmiştir. Kendi içlerinden olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Peygamberliğin verilmesi ve Kur'ân'ın kendi lisanlarında indirilmiş olması Kureyş için büyük bir şeref vesîlesidir. Allah'ı Teâlâ, mahşer günü Kur'ân'ın emir ve yasaklarına uyulup uyumadığından herkesi hesaba çekecektir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ فِي قُرَيْشٍ لَا يُعَادِيهِمْ أَحَدٌ إِلَّا كَبَّهُ اللَّهُ فِي النَّارِ عَلَى وَجْهِهِ مَا أَقَامُوا الدِّينَ (خ عن معاوية)

"Şüphesiz ki, bu iş Kureyş'tedir. Onlar dîni ayakta tuttukları müddetçe kim onlara düşmanlık ederse, Allah'ı Teâlâ onu yüzüstü süründürür."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Ahkâm 2, Menâkib 2.

(وَسَلَّ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِلَهًا يُعْبَدُونَ) (٤٥)

45. Ey Resûlüm! Senden önce gönderdiğimiz Peygamberlerimize sor. Biz onlara Rahmân'dan başka ilahlara ibâdet etmelerini emrettik mi?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir hadiste, şöyle buyrulmuştur:

فَصَلُّوا خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْعَةَ صُفُوفٍ الْمُرْسَلُونَ ثَلَاثَةَ صُفُوفٍ وَالنَّبِيُّونَ أَرْبَعَةً وَكَانَ يَلِي ظَهْرَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ اللَّهِ وَعَلَى يَمِينِهِ إِسْمَاعِيلُ وَعَلَى بَيْسَارِهِ إِسْحَاقُ ثُمَّ مُوسَى ثُمَّ سَائِرُ الْمُرْسَلِينَ فَأَمَّهُمْ رَكْعَتَيْنِ فَلَمَّا انْقَضَتْ قَامَ فَقَالَ إِنَّ رَبِّي أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ أَسْأَلَكُمْ هَلْ أُرْسِلَ أَحَدٌ مِنْكُمْ يَدْعُو إِلَى عِبَادَةِ غَيْرِ اللَّهِ؟ فَقَالُوا يَا مُحَمَّدُ إِنَّا نَشْهَدُ إِنَّا أَرْسَلْنَا أَجْمَعِينَ بِدَعْوَةٍ وَاحِدَةٍ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنْ مَا يُعْبَدُونَ مِنْ دُونِهِ بَاطِلٌ وَأَنْتَ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ وَبَشِيرُ الْمُرْسَلِينَ قَدْ اسْتَبَانَ ذَلِكَ لَنَا بِإِمَامَتِكَ إِنَّا وَأَنْ لَا نَبِيَّ بَعْدَكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِلَّا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ فَإِنَّهُ مَأْمُورٌ أَنْ يَتَّبِعَ أَتْرَكَ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

Mîraca çıkarken Mescid-i Aksâ'da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in arkasında peygamberler yedi saf hâlinde namaz kıldılar. Resuller üç saf, Nebîler ise dört saf idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hemen arkasında ise İbrâhim Halîlullah, sağında İsmâil Aleyhisselâm ve solunda İshâk Aleyhisselâm vardı. Sonra Mûsâ Aleyhis-selâm, sonra da diğer Resuller dizilmişti. Onlara iki rek'at namaz kıldırdı. Namazı bitirip ayağa kalkınca şöyle buyurdu:

- Rabbim bana: "Sizden herhangi birinize Allah'tan başkasına ibâdet etmeye dâvet etmek için bir emir verip vermediğini sormamı vahyetti." Onlar dediler ki:

- Yâ Muhammed! Bizler şahitlik ederiz ki, hepimiz aynı çağrı olan -Lâ ilâhe illallâh- demeye dâvet etmek üzere ve onun dışında tapındıkları bütün varlıkların bâtıl olduğunu, senin de Nebîlerin hâtemi ve Resullerin Efendisi olduğunu söylemek üzere gönderildik. Bu husus zâten senin bize imamlık yapman ile de açıkça ortaya çıkmış bulunuyor. Ayrıca kıyâmet gününe kadar Meryem oğlu Îsâ dışında hiçbir peygamberin gelmeyeceği de bunu göstermektedir. Meryem oğlu Îsâ ise, senin izini izlemekle emrolunacaktır.[1]

Hız. Îsâ'nın kıyâmetten evvel Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti olarak yeryüzüne ineceğine dair geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 157-159 ve

izahlarına bakınız.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 16, s. 95.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٤٦) فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِآيَاتِنَا (٤٧) إِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ (٤٨)

46-47. Yemin olsun ki, Mûsâ'yı mucizelerimizle Firavun'a ve onun kavmine gönderdik. Mûsâ, onlara: "Şüphesiz ben, âlemlerin Rabbinin Resûlüyüm" dedi.* Mûsâ onlara mucizelerimiz ile gelince, onlar da alay ederek gülmeye başladılar.

(وَمَا نُرِيهِمْ مِنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا وَأَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (٤٨))

48. Onlara gösterdiğimiz her mucize, muhakkak diğerinden daha büyük idi. Bulundukları halden dönmeleri için (kıtlık, tufan ve çekirge gibi musîbetlerle) onları azâba uğrattık.

وَقَالُوا يَا أَيُّهُ السَّاحِرُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ (٤٩) فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ إِذَا هُمْ (٥٠) يَنْكُثُونَ (٥١)

49-50. Onlar azâbı görünce, Mûsâ'ya: "Ey sihirbaz! (Duânı kabul edeceğine dair) Rabbinin sana olan vaadi hürmetine, bizden azâbı kaldırması için O'na duâ et. Biz artık doğru yola gireceğiz" dediler.* Fakat Biz, (Mûsâ Aleyhisselâm'ın duâsıyla) onlardan azâbı kaldırıncâ, verdikleri ahidden hemen dönüverdiler.

İzah: Firavun ve kavminin bulundukları küfür hâlinden dönmeleri için Allah'ı Teâlâ'nın onlara verdiği musîbetler hakkında geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 132-134 ve izahına bakınız.

وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ (٥١) أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِنْ هَٰذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ (٥٢) فَلَوْلَا الْقِيَامَةُ عَلَيْهِ أَسُورَةٌ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ جَاءَ مَعَهُ (٥٣) الْمَلَائِكَةُ مُقْتَرِنِينَ (٥٤)

51-53. Firavun, kavmine hitâben övünerek dedi ki: "Ey kavmim! Mısır'ın mülkü benim değil mi? Bu nehirler de, köşklerimin altından akıyor mu? Siz benim azametimi görmüyor musunuz?*" Yoksa ben, hakir ve neredeyse meramını ifade edemeyecek olan bu Mûsâ'dan daha hayırlı değil miyim?*" Dâvâsında doğru ise, kollarına altın bilezikler takılsa veya beraberinde melekler gelip onu destekleseler ya!"

İzah: Müfessirlerin beyanına göre, Firavun zamanında reislik makamına getirilen bir adamın kollarına altın bilezik ve boynuna altın takı takmak adet idi.

Bu hususta Mücâhid Hazretleri şöyle buyurmuştur:

Onlar bir adama bilezik taktılar mı, kollarına iki bilezik takarlar ve boynuna altın bir halka dolarlardı. Bu da onun efendi ve soylu birisi olduğuna alâmet idi. Bu bakımdan Firavun: "Eğer Mûsâ doğru söyleyen birisi ise, Mûsâ'nın Rabbi, onun üzerine niçin altından bilezikler takmıyor?" demişti.

فَاسْتَحَفَّ قَوْمَهُ فَاطَّاعُوهُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ (٥٤) فَلَمَّا اسْفَوْنَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ* (٥٥) (فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِينَ* (٥٦)

54-56. Firavun, kavmini küçümsedi. Buna rağmen onlar, Mûsâ'yı yalanlamada kendisine tâbi oldular. Çünkü onlar fâsık bir kavim idi.* İnat ve isyanda ileri gitmekle Bizi gazaplandırırdıkları vakit, onlardan intikam aldık ve hepsini gark ettik.* Böylece onları, kendilerinden sonra gelenlere bir ibret ve misal kıldık.

İzah: Firavun ve askerlerinin Kızıldeniz'de gark olmaları hakkında geniş bilgi için Sûre-i Şuarâ, Âyet 63-66 ve izahına bakınız.

وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ (٥٧) وَقَالُوا ءَالِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا (٥٨) (بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ* (٥٩)

57-58. Ey Resûlüm! Meryem oğlu Îsâ hakkında misal verildiği vakit, kavmin bu misalden sevinerek hemen bağıştılar* ve "Bizim ilahlarımız mı hayırlıdır, yoksa Îsâ mı?" dediler. Ey Resûlüm! Onlar bu misâli, hakkı ortaya çıkarmak için değil, seninle münâkaşa etmek için beyan ettiler. Bilakis onlar, şiddetli husûmete sahip bir kavimdirler.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebi Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan, şöyle nakledilmiştir:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِقُرَيْشٍ يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ إِنَّهُ لَيْسَ أَحَدٌ يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ فِيهِ خَيْرٌ وَقَدْ عَلِمْتُ قُرَيْشٌ أَنَّ النَّصَارَى تَعْبُدُ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا تَقُولُ فِي مُحَمَّدٍ فَقَالُوا يَا مُحَمَّدُ أَلَسْتَ تَزْعُمُ أَنَّ عِيسَى كَانَ نَبِيًّا وَعَبْدًا مِنْ عِبَادِ اللَّهِ صَالِحًا فَلَيْنَ كُنْتَ صَادِقًا فَإِنَّ آلِهَتَهُمْ لَكَمَا تَقُولُونَ قَالَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ} قَالَ قُلْتُ مَا يَصِدُّونَ قَالَ يَضْجُونَ (حم عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kureyşlilere: "Ey Kureyş topluluğu! Bilin ki, Allah'tan başka birine tapılırsa, onda hayır yoktur" buyurdu. Kureyşliler, Hristiyanların Meryem oğlu Îsâ'ya taptıklarını ve Hristiyanların, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında ne düşündüklerini biliyorlardı. Bu sebeple dediler ki: "Yâ Muhammed! Sen, Îsâ'nın bir Peygamber ve Allah'ın kullarından sâlih bir kul olduğunu söylemiyor muydun? Şâyet doğru söylüyorsan, o zaman onların ilahlarında da bir hayır yoktur." İşte bunun üzerine: "Ey Resûlüm! Meryem oğlu Îsâ hakkında misal verildiği vakit, kavmin bu misalden sevinerek hemen bağrıştılar" diye geçen Sûre-i Zuhruf, Âyet 57 nâzil oldu.[1]

Yine Sûre-i Zuhruf, Âyet 58 ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا ضَلَّ قَوْمٌ بَعْدَ هُدًى كَانُوا عَلَيْهِ إِلَّا أَوْتُوا الْجَدَلَ ثُمَّ تَلَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَذِهِ الْآيَةَ { مَا ضَلَّ قَوْمٌ بَعْدَ هُدًى كَانُوا عَلَيْهِ إِلَّا أَوْتُوا الْجَدَلَ ثُمَّ تَلَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَذِهِ الْآيَةَ } (ت ه عن ابى امامة)

"Herhangi bir toplum, üzerinde bulundukları bir hidâyetten sapmışsa, mutlaka onlara tartışma özelliği verilmiştir." Daha sonra da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: Sûre-i Zuhruf, Âyet 58'deki: "Ey Resûlüm! Onlar bu misâli, hakkı ortaya çıkarmak için değil, seninle münâkaşa etmek için beyan ettiler. Bilakis onlar, şiddetli husûmete sahip bir kavimdirler" buyruğunu okudu.[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2769.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 45; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 7.

((إِنَّهُ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَآءِيلَ) ٥٩)

59. Meryem oğlu Îsâ, ancak kendisine nîmet (Peygamberlik) verdiğimiz ve (babasız yaratmakla) İsrailoğulları için ibret kıldığımız bir kuldur.

((وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُقُونَ) ٦٠)

60. Eğer dileseydik, içinizden yeryüzünde sizin yerinize geçecek melekler yaratırdık.

((وَإِنَّهُ لَعِلْمٌ لِلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرْنَ بِهَا وَاتَّبِعُونِ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ) ٦١) وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ الشَّيْطَانُ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ) ((مُبِينٌ) ٦٢)

61-62. Ve şüphesiz ki Îsâ, kıyâmetin bir alâmetidir. Artık kıyâmetin kopacağında şüphe etmeyin ve bana tâbi olun. Dosdoğru yol budur.* Şeytan, sizi bana tâbi olmaktan menetmesin. Şüphesiz ki o, sizin için apaçık bir düşmandır.

İzah: Sûre-i Zuhurf, Âyet 61 ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ:

{وَأَنَّهُ لَعَلُّمٌ لِلسَّاعَةِ} قَالَ هُوَ خُرُوجُ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ (حم عن ابن عباس)

"Ve şüphesiz ki Îsâ, kıyâmetin bir alâmetidir..." diye geçen âyet hakkında:
"Kıyâmet kopmadan önce Meryem oğlu Îsâ Aleyhisselâm'ın yeryüzüne inmesidir" diye buyurmuştur.[1]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur.

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزَلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا مُقْسِطًا، فَيَكْسِرُ الصَّلِيبَ، وَيَقْتُلَ الْخِنْزِيرَ، وَيَضَعُ الْجِزْيَةَ، وَيَقْبِضَ الْمَالَ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ. ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: اقْرَأُوا إِن شِئْتُمْ: وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا (لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ) (خ م د ت عن ابى هريرة)

"Hayatım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, muhakkak yakında Meryem oğlu Îsâ, Muhammed ümmeti arasında âdil bir hâkim olarak inecek. Haçı kıracak, domuzu öldürecek, cizyeyi kaldıracak ve mal o kadar çoğalacak ki, hattâ kimse mal kabul etmez olacak." Sonra Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu der ki: "Yemin olsun ki, Ehl-i Kitap'tan (Hristiyanlardan) ona (Îsâ Aleyhisselâm'a), onun ölümünden önce îman etmeyecek kimse yoktur..." diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 159'u okuyun.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

الْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ لِعَلَّاتِ أُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ وَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ لِأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ بَيْنِي وَبَيْنَهُ نَبِيٌّ وَأَنَّهُ نَزَلَ فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَعْرِفُوهُ رَجُلًا مَرْبُوعًا إِلَى الْحُمْرَةِ وَالْبَيَاضِ عَلَيْهِ ثَوْبَانِ مُمَصَّرَانِ كَأَنَّ رَأْسَهُ يَقْطُرُ وَإِنْ لَمْ يُصِبْهُ بَلَلٌ فَبِدُقِ الصَّلِيبِ وَيَقْتُلِ الْخِنْزِيرَ وَيَضَعِ الْجِزْيَةَ وَيَدْعُو النَّاسَ إِلَى الْإِسْلَامِ فَيُهْلِكُ اللَّهُ فِي زَمَانِهِ الْمَلَائِكَةَ كُلَّهَا إِلَّا الْإِسْلَامَ وَيُهْلِكُ اللَّهُ فِي زَمَانِهِ الْمَسِيحَ الدَّجَالَ وَتَقَعُ الْأَمْنَةُ عَلَى الْأَرْضِ حَتَّى تَرْتَعَ الْأَسْوَدُ مَعَ الْإِبِلِ وَالنَّمَارُ مَعَ الْبَقَرِ وَالذَّنَابُ مَعَ الْغَنَمِ وَيَلْعَبُ الصَّبِيَّانُ بِالْحَيَاتِ لَا تَضُرُّهُمَا فِيمَكْتُ أَرْبَعِينَ سَنَةً ثُمَّ يَتَوَفَى وَيَصْلِي عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ (حم عن ابى هريرة)

"Peygamberler, babadan bir kardeşirler. Onların anneleri ayrı olmakla birlikte, dinleri birdir. İnsanlar arasında Meryem oğlu Îsâ'ya en yakın benim. Çünkü benim ile onun arasında bir Peygamber yoktur. Şüphesiz ki Îsâ inecektir.

Gördüğünüz vakit, onu tanıyınız ki o; orta boylu, pembeye çalan beyaz tenli, üzerinde iki parçadan ibâret elbisesi olan bir kimsedir. Islaklık olmadığı halde, sanki başından su damlar. İnsanları İslâm'a çağırarak, haçı kırarak, domuzu öldürecek ve cizyeyi kaldıracaktır. Onun zamanında Allah'ı Teâlâ, İslâm'dan başkalarını helâk edecek ve Mesih-i Deccal'i de helâk edecektir. Sonra, yeryüzünde sükûnet, emniyet meydana gelecektir. O kadar ki aslanlar develerle, panterler ineklerle ve kurtlar kuzularla serbestçe otlayıp geçinecekler, çocuklar da yılanlarla oynayacaklardır. Îsâ, kırk yıl yeryüzünde yaşayacak, sonra vefât edecek, cenâze namazını da Müslümanlar kılacaktır."[3]

Îsâ Aleyhisselâm'ın kıyâmetten evvel Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti olarak tekrar yeryüzüne ineceğine dair, o kadar çok hadis nakledilmiştir ki, mütevatir derecesine ulaşmıştır; inkarı mümkün değildir. Bu sebeple dört mezhep imamı başta olmak üzere bütün Ehl-i Sünnet âlimleri bu hususta ittifak etmişlerdir.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا نَزَلَ ابْنُ مَرْيَمَ فِيكُمْ وَإِمَامُكُمْ مِنْكُمْ) (خ م عن ابى هريرة

"İmamınız sizin içinizden biri iken, Meryem oğlu Îsâ aranızda indiği vakit hâliniz nasıl olur."[4]

Huzeyfe Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

Biz bir gün kendi aramızda konuşurken, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanımıza çıkageldi. Bize: "Ne konuşuyorsunuz?" dedi. Biz de: "Kıyâmet gününden konuşuyoruz" diye cevap verdik. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِنَّهَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرَوْنَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ فَذَكَرَ الدُّخَانَ وَالدَّجَالَ وَالدَّابَّةَ وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا وَنُزُولَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَثَلَاثَةَ خُسُوفٍ خَسْفٌ بِالْمَشْرِقِ وَخَسْفٌ بِالْمَغْرِبِ وَخَسْفٌ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَآخِرُ ذَلِكَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنَ الْيَمَنِ تَطْرُدُ النَّاسَ إِلَى مَحْشَرِهِمْ (م حم عن حذيفة بن اسيد الغفارى)

"Şüphesiz on alâmet görülmedikçe kıyâmet kopmayacaktır. Bunlar: Deccâl, Duman, Dâbbet'ül-arz, güneşin batıdan doğması, Meryem oğlu Îsâ

Aleyhisselâm'ın yere inmesi, Ye'cûc ve Me'cûc'ün zuhur etmesi, doğuda, batıda ve Arap yarımadasında olmak üzere üç yer çöküntüsü, son olarak da Yemen'den çıkarak insanları Şam'a sürecektir ateşin meydana gelmesi." [5]

Abdullah b. Selam Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ صِفَةُ مُحَمَّدٍ وَصِفَةُ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ يُدْفَنُ مَعَهُ فَقَالَ أَبُو مَوْدُودٍ وَقَدْ بَقِيَ فِي الْبَيْتِ مَوْضِعُ
(قَبْرِ) ت عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ

Tevrat'ta, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sıfatı ve Meryem oğlu Îsâ'nın onun yanında defnedileceği yazılıdır. Ebû Mevdûd Radiyallâhu anhu: "Hücre-i Saadet'te bir kabir yeri kalmıştır" diye buyurdu. [6]

Îsâ Aleyhisselâm'ın semâya yükseltilmesi ve kıyâmetten evvel yeryüzüne ineceğine dair daha geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 157-159 ve izahlarına bakınız.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2769; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis NO: 7208.

[2] Sahih-i Buhârî, Buyû 102, Enbiyâ 49; Sahih-i Müslim, Îman 71 (242 Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 14; Sünen-i Tirmizî, Fiten 54.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8902.

[4] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 47; Sahih-i Müslim, Îman 71 (244-246).

[5] Sahih-i Müslim, Fiten 13 (39 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15555.

[6] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 1.

وَلَمَّا جَاءَ عِيسَى بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلَفُونَ فِيهِ فَاتَّقُوا اللَّهَ ()
(وَأَطِيعُوا) (٦٣) إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ (٦٤)

63-64. Îsâ, apaçık delillerle geldiği vakit şöyle demişti: "Ben, hikmeti öğretmek ve ihtilaf ettiğiniz şeylerin bâzısını size beyan etmek için geldim. Allah'tan korkun ve bana itaat edin.* Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, benim de Rabbimdir, sizin de Rabbinizdir. O halde O'na ibâdet edin. Dosdoğru yol budur."

فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابٍ يَوْمَ الْيَوْمِ (٦٥) هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ)
(بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ٦٦)

65-66. Nihâyet fırkalar, kendi aralarında ihtilaf ettiler. Elim günün azâbından dolayı vay o zulmedenlerin hâline!* Onlar, farkında değillerken kıyâmetin kendilerine ansızın gelip çatmasından başka bir şey mi bekliyorlar?

الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ (٦٧) يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ)
((٦٨) الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ (٦٩) ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ (٧٠)

67-70. O gün takvâ sahipleri hâriç, dostlar birbirine düşman olurlar.* O gün Allah'ı Teâlâ, takvâ sahiplerine şöyle der: "Ey kullarım! Bugün sizin için hiçbir korku yoktur ve siz mahzun da olmayacaksınız.* Ey âyetlerimize îman edip Allah'ın hükmüne boyun eğen kullarım!* Siz ve zevceleriniz mesrur olarak Cennete girin."

İzah: Hz. Ali Kerremallâhu veche: "O gün takvâ sahipleri hâriç, dostlar birbirine düşman olurlar" diye geçen Âyet-i Kerîme hakkında şöyle buyurmuştur:

خَلِيلَانِ مُؤْمِنَانِ , وَخَلِيلَانِ كَافِرَانِ فَمَاتَ أَحَدُ الْمُؤْمِنِينَ فَبُشِّرَ بِالْجَنَّةِ فَذَكَرَ خَلِيلُهُ , فَقَالَ : اللَّهُمَّ إِنَّ خَلِيلِي فَلَانًا كَانَ يَأْمُرُنِي بِطَاعَتِكَ وَطَاعَةِ رَسُولِكَ وَيَأْمُرُنِي بِالْخَيْرِ وَيَنْهَانِي عَنِ الشَّرِّ وَيُبَيِّنُنِي أَنِّي مُلَاقِيكَ اللَّهُمَّ فَلَا تُضِلَّهُ بَعْدِي حَتَّى تُرِيَهُ كَمَا أَرَيْتَنِي وَتَرْضَى عَنْهُ كَمَا رَضِيتَ عَنِّي ثُمَّ يَمُوتُ الْآخِرُ فَيَجْمَعُ بَيْنَ أَرْوَاحِهِمَا فَيَقَالُ : لِيَيْنِ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْكُمَا عَلَى صَاحِبِهِ فَيَقُولُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا لِصَاحِبِهِ : نِعَمَ الْآخِ , وَنِعَمَ الصَّاحِبِ وَنِعَمَ الْخَلِيلِ وَإِذَا مَاتَ أَحَدُ الْكَافِرِينَ بُشِّرَ بِالنَّارِ فَذَكَرَ خَلِيلُهُ فَيَقُولُ : اللَّهُمَّ إِنَّ خَلِيلِي كَانَ يَأْمُرُنِي بِمَعْصِيَتِكَ وَمَعْصِيَةِ رَسُولِكَ وَيَأْمُرُنِي بِالشَّرِّ وَيَنْهَانِي عَنِ الْخَيْرِ وَيُبَيِّنُنِي أَنِّي غَيْرُ مُلَاقِيكَ اللَّهُمَّ فَلَا تَهْدِهِ بَعْدِي حَتَّى تُرِيَهُ كَمَا أَرَيْتَنِي وَتَسْخَطَ عَلَيْهِ كَمَا سَخَطْتَ عَلَيَّ ثُمَّ يَمُوتُ الْآخِرُ قَالَ : فَيَجْمَعُ بَيْنَ أَرْوَاحِهِمَا فَيَقَالُ : لِيَيْنِ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْكُمَا عَلَى صَاحِبِهِ فَيَقُولُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا لِصَاحِبِهِ : بُسَّ الْآخِ , وَبُسَّ الصَّاحِبِ ثُمَّ قَرَأَ : الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ (هب عن علي

İki Mü'min ve iki kâfir dost vardı. Bunlardan Mü'min olanların biri öldü. Cennetle müjdelenince, arkadaşını hatırlar ve "Allah'ım! Benim falan arkadaşım bana her zaman Sana ve Resûlüne itaati emreder, hayrı tavsiye eder, kötülükten nehyederdi" diyerek onun kendisinden sonra sapıtmaması ve kendisine verilen nîmetlerin ona da verilmesi için duâ eder. Sonra öbür arkadaş da ölünce ruhları bir araya gelir ve birbirlerine: "Ne güzel kardeş, ne güzel arkadaş ve ne güzel dost" derler.

Kâfir olan iki arkadaştan birisi ölüp de azapla müjdelenince de diğer arkadaşını

hatırlayıp şöyle der: "Allah'ım! Arkadaşım bana hep Sana ve Resûlüne isyanı emrediyor, kötülüğü yapıp iyiliği yapmamamı söylüyordu. Allah'ım! Onu benden sonra hidâyete erdirmeye ki, benim gördüğüm azâbı o da görsün ve bana kızdığın gibi ona da kzasın." Sonra diğeri de ölür, ruhları bir araya gelince birbirlerine: "Ne kötü kardeş ve ne kötü arkadaş" derler.

Sonra Hz. Ali Kerremallâhu veche: "O gün takvâ sahipleri hâriç, dostlar birbirine düşman olurlar" diye geçen Sûre-i Zuhuf, Âyet 67'yi okudu.[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ أَنَّ عَبْدَيْنِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ أَحَدُهُمَا فِي الْمَشْرِقِ وَالْآخَرُ فِي الْمَغْرِبِ جَمَعَ اللَّهُ بَيْنَهُمَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، وَيَقُولُ :
(هَذَا الَّذِي كُنْتُ تُحِبُّهُ) (هَبْ كَرَّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ)

İki kişi Allah için birbirini sevse, birisi doğuda, diğeri batıda olsa Allah'ı Teâlâ mahşer günü ikisini bir araya getirir ve "İşte bu, Benim için kendisini sevdiğin kişidir" buyurur.[2]

Rivâyete göre, mahşer gününde bir münâdi şöyle seslenecektir: "Bana itaat eden ve kimsenin görmediği yerlerde bile benim emirlerimi muhafaza eden kimseler nerede?" Bunlar yüzleri ayın on dördü ve parıldayan yıldızlar gibi ayağa kalkacaklar. Dizginleri yakuttan olan nûrdan asil develere binmiş olacaklar. Herkesin gözü önünde bu develer sırtlarında onları uçuracaktır. Nihâyet Arş'ın önünde dikilecekler ve Allah'ı Teâlâ da onlara şöyle buyuracak

- Bana itaat eden, Benim ahdimi kimsenin görmediği yerlerde bile koruyan kullarıma selam olsun! Sizi Ben süzüp seçtim, sizi Ben tercih ettim. Haydi, gidin ve Cennete hesapsız olarak girin. "Ey kullarım! Bugün sizin için hiçbir korku yoktur ve siz mahzun da olmayacaksınız." [3] Bunun üzerine sıratın üzerinden gözü kamaştıran şimşek gibi geçecekler ve Cennetin kapıları onlara açılacak. Daha sonra ise mahşerde insanlar durmuş olacaklar ve biri diğeri: "Ey kavim! Filan nerede, filan nerede?" diye soracak. İşte birbirlerine soru soracakları bu vakitte bir münâdi: "Şüphesiz ki, o gün Cennet ehli, sevinç ve zevk içindedirler" [4] diye nidâ edecektir.[5]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 9124.

[2] Râmûz'ul Ehâdîs, s. 356/2.

[3] Sûre-i Zuhurf, Âyet 68.

[4] Sûre-i Yâsîn, Âyet 55.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 15, s. 44.

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (٧١) (وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٧٢) لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ (٧٣)

71-73. Onlar, Cennete girdikten sonra, aralarında altın kaplar ve kâseler dolaştırılır. Orada nefislerin istediği ve gözlerin hoşlandığı her türlü nîmet vardır. Ve onlara denilir ki: "Siz orada ebedî kalacaksınız.* Güzel amelleriniz sebebiyle mîrasçı kılındığınız Cennet budur.* Orada sizin için birçok meyveler vardır. Onlardan yersiniz."

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَلَا الدِّيْبَاجَ وَلَا تَشْرَبُوا فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَلَا تَأْكُلُوا فِي صِحَافِهَا فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا (وَلَنَا فِي الْآخِرَةِ (خ) عن عبد الرحمن بن ابى لیلی

"Sizler harîr ve dibâc denilen ipekli kumaşlardan elbise giymeyin, altın ve gümüş kaplardan da su içmeyin, bunların çanak ve tabakları içine konulan yemekleri de yemeyin. Çünkü bunlar dünyâda kâfirlere ait süs eşyalarıdır, âhirette de bizim ziynetlenme vâsıtalarımız olacaktır."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

يُنَادِي مُنَادٍ إِنَّ لَكُمْ أَنْ تَحْيَوْا فَلَا تَمُوتُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَصِحُّوا فَلَا تَسْقَمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَسْبُحُوا فَلَا تَهْرَمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَنْعَمُوا فَلَا تَبْأَسُوا أَبَدًا فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى {وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ} (ت) عن ابى هريرة

Bir münâdi şöyle çağıracaktır: "Size aslâ ölmek üzere bir hayat, aslâ hastalanmamak üzere bir sağlık, aslâ kocamamak üzere bir gençlik ve aslâ darlığa düşmemek üzere bir bolluk vardır." Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Zuhurf, Âyet 72'deki: "Güzel amelleriniz sebebiyle mîrasçı kılındığınız Cennet budur" buyruğunun mânâsı budur.[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كُلُّ أَهْلِ النَّارِ يَرَى مَنْزِلَهُ مِنَ الْجَنَّةِ حَسْرَةً فَيَقُولُ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ وَكُلُّ أَهْلِ الْجَنَّةِ يَرَى مَنْزِلَهُ مِنَ النَّارِ فَيَقُولُ وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ فَيَكُونُ لَهُ شُكْرًا قَالَ: وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَلَهُ مَنْزِلٌ فِي الْجَنَّةِ وَمَنْزِلٌ فِي النَّارِ فَالْكَافِرُ يَرِثُ الْمُؤْمِنَ مَنْزِلَهُ مِنَ النَّارِ وَالْمُؤْمِنُ يَرِثُ الْكَافِرَ مَنْزِلَهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن ابى هريرة)

Cehennemlik, Cennetteki yerini hasretle görecek ve "Şâyet Allah, beni hidâyete erdirmiş olsaydı, elbette ben müttakîlerden olurum" diyecektir. Cennetlik de Cehennemdeki yerini görerek, "Şâyet Allah, bizi hidâyete erdirmiş olmasaydı, elbette biz hidâyete eremezdik" diyecek ve bu onun için bir şükür olacaktır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle devam etti: "Biri Cennette, diğeri Cehennemde olmak üzere iki yeri olmayan kimse yoktur. Kâfir, Mü'minin Cehennemdeki yerine mîrasçı olacak, Mü'min de kâfirin Cennetteki yerine mîrasçı olacaktır. İşte Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Zuhruf, Âyet 72'deki: "Güzel amelleriniz sebebiyle mîrasçı kılındığınız Cennet budur" buyruğu budur.[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Et'ime 29; Sahih-i Müslim, Libas 2 (5).

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 40.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 240.

إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابٍ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ (٧٤) لَا يَقْتَرُونَ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ (٧٥) وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ (٧٦) وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُمْ مَا كُنْتُمْ بِالْحَقِّ وَلَكِنْ (٧٨) أَكْثَرْتُمْ لِحَقِّ كَارِهِونَ ()

74-78. Mücrimler ise şüphesiz ki, Cehennem azâbında ebedî kalacaklardır.* Azap onlardan hafifletilmez. Onlar kurtulmaktan ümidi kesmişlerdir.* Biz onlara zulmetmedik. Lâkin onlar kendi nefislerine zulmettiler.* Onlar Cehennemin bekçisine: "Ey Mâlik! Rabbine duâ et, bizi öldürsün!" diye nidâ ederler. Mâlik de: "Siz burada ebedî kalacak-sınız" der.* Allah'ı Teâlâ da: "Yemin olsun ki, size hakkı getirmiştik. Lâkin birçoğunuz bundan hoşlanmadınız" buyurur.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَهْلَ النَّارِ إِذَا دَخَلُوا النَّارَ بَكَوْا الدُّمُوعَ زَمَانًا، ثُمَّ بَكَوْا الْقَيْحَ زَمَانًا، فَتَقُولُ لَهُمُ الْخَزَنَةُ: يَا مَعْشَرَ الْأَشْقِيَاءِ تَرَكْتُمُ الْبُكَاءَ فِي الدَّارِ الْمَرْحُومِ فِيهَا أَهْلُهَا فِي الدُّنْيَا، هَلْ تَجِدُونَ الْيَوْمَ مَنْ تَسْتَغِيثُونَ بِهِ فَيَرْفَعُونَ أَصْوَاتَهُمْ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ يَا مَعْشَرَ الْأَبَاءِ وَالْأُمَّهَاتِ وَالْأَوْلَادِ، خَرَجْنَا مِنَ الْقُبُورِ عَطَاشًا، وَكُنَّا طَوِيلَ الْمَوْقِفِ عَطَاشًا، وَنَحْنُ الْيَوْمَ عَطَاشٌ، فَأَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ. فَيَذْعُونَ أَرْبَعِينَ سَنَةً لَا يُجِيبُهُمْ، ثُمَّ (يُجِيبُهُمْ: إِنَّكُمْ مَا كُنْتُمْ. فَيَيَّاسُونَ مِنْ كُلِّ خَيْرٍ. (ابن أبي الدنيا في صفة النار عن زيد بن رفيع، رفعه

"Cehennem ahâlisi, Cehenneme girdiği zaman bir süre gözyaşı döküp ağlarlar. Gözyaşları bitince, bir süre irin ağlarlar. Cehennem zebânileri kendilerine: "Ey gühahkâr insanlar! Ahâlisine merhamet edilen dünyâda hiç ağlamadınız. Şimdi burada sizlere bir yardımcı bulacak mısınız?" deyince, bunlar yüksek sesle: "Ey Cennet ahâlisi! Babalar! Anneler! Çocuklar! Mezarlarımızdan susuz çıktık. Hesap için susuz bir şekilde bekledik ve şuanda da çok susamışız, bize az bir su veya Allah'ı Teâlâ'nın size ihsan ettiği nîmetlerden verin" diye seslenirler. Kırk yıl boyunca böyle çağırırlar. Ama kendilerine cevap verilmez. Sonunda: "Siz burada ebedî kalacaksınız"[1] cevabı verilince, onlar her türlü hayırdan ümitlerini keserler.[2]

Âyet-i Kerîme'de geçen "Mâlik" ismindeki melek, Cehhennemin bekçisidir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Yemin olsun ki, size hakkı getirmiştik. Lâkin birçoğunuz bundan hoşlanmadınız" diye buyrulmaktadır. Yani, Peygamberler ve semavî kitaplar vâsıtasıyla hak ve hakikati size bildirmiş, size kurtuluş yollarını göstermiştik. Lâkin bu hakikatleri çirkin gördünüz, kabulden kaçındınız, ebediyyen yaşayacak olsanız yine o bâtil kanaatinizden ayrılmamaya azmettiniz. İşte küfürde yapmış olduğunuz bu ısrarınızdan dolayı bu elim azâbı hak ettiniz ve bundan aslâ kurtulamazsınız, demektir.

[1] Sûre-i Zuhruf, Âyet 77.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 7, s. 442.

أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ (٧٩) أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلْنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ (٨٠) (

79-80. Yoksa onlar, hakkı inkârda ısrar mı ettiler? Şüphesiz Biz de onları cezâlandırmada ısrar ederiz.* Yoksa onlar, içlerindeki sırlarını ve gizli gizli konuştuklarını, işitmeyiz mi zannettiler? Hayır, işitiriz ve onlardan ayrılmayan meleklerimiz de bunları yazarlar.

قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَابِدِينَ (٨١) سُبْحَانَ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ((٨٢) فَذَرُهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ (٨٣)

81-83. Ey Resûlüm! "Eğer Rahmân'ın bir çocuğu olsaydı, ona herkesten evvel ben ibâdet ederdim" de.* Göklerin ve yerin Rabbi ve Arş'ın Rabbi olan Allah, onların isnat ettikleri vasıflardan uzaktır.* Ey Habîbim! Kendilerine vaad edilen güne kavuşuncaya kadar onları bırak. Varsınlar bâtil işlere dalsınlar ve dünyâda oynayıp eğlene dursunlar.

İzah: Müşrikler, melekler için, "Allah'ın kızları" derlerdi ve bu şekilde hâşâ! Allah'a çocuk isnat ederlerdi.[1] Yahudiler de, "Üzeyr, Allah'ın oğludur" diyerek Allah'a şirk koşup O'na oğul isnat etmişlerdi. Aynı şekilde Hristiyanlar da, "İsâ Mesih, Allah'ın oğludur" diyerek Allah'u Teâlâ'ya şirk koşup O'na oğul isnat etmişlerdir.[2]

Allah'u Teâlâ, kâfirlerin yaptıkları bu iftiralarından uzaktır. Bu husus Sûre-i İhlâs, Âyet 3-4'te de şöyle geçmektedir:

"O, doğurmadı ve doğurulmamıştır.* Ve hiçbir şey O'na denk değildir."

[1] Bakınız: Sûre-i Enbiyâ, Âyet 26.

[2] Bakınız: Sûre-i Tevbe, Âyet 30.

وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهٌ وَفِي الْأَرْضِ إِلَهٌ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ (٨٤) وَتَبَارَكَ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ ((٨٥) وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٨٥)

84-85. Göklerde tek bir ilah ve yerde tek bir ilah olan O'dur. O, hüküm ve hikmet sahibidir, her şeyi hakkıyla bilendir.* Göklerin, yerin ve ikisi arasındaki şeylerin mülkü kendisine ait olan Allah, çok yücedir. Kıyâmetin ne zaman kopacağına dair bilgi, ancak O'nun katındadır. Hepiniz O'na döndürüleceksiniz.

((وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (٨٦))

86. Allah'ı bırakıp da ibâdet ettikleri ilahlar, şefaate muktedir değildir. Ancak bilerek hakka şâhitlik edenler müstesnâ.

İzah: Müfessirlerin beyanına göre; uydurma ilahlar, putlar şefaate etme imkânına sahip değildir. Kendilerine ibâdet edenlere şefaate edemezler. Ancak bilerek

hakka şahitlik edenler müstesnâdır. Bunlar da, Üzeyr ve İsâ Aleyhimesseleâm'dır. Bunların şefaati haktır.[1] Çünkü bunlara ilah diye tapılmış olursa da, bunlar hakikatte tevhid inancında olan hak Peygamberlerdir. Ancak bu zâtlar kendilerine ilah diye tapanlara şefa'at etmeyeceklerdir.

[1] Şefa'at hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 255 ve izahına bakınız.

وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَاِنَّ اِىُّ يُؤْفَكُوْنَ * (٨٧) وَقِيْلِهٖ يٰ رَبِّ اِنَّ مُؤَلَّاهٖ قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُوْنَ (٨٨))
(فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُوْنَ ٨٩)

87-89. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki onlara, "Sizi kim yarattı?" diye sorsan, elbette "Allah" derler. O halde nasıl haktan yüz çeviriyorlar.* Onun (Muhammed Aleyhisselâm'ın): "Yâ Rabbi! Şüphesiz ki bunlar, îman etmeyen bir kavimdir!"* demesine karşı, Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: Şimdi onlardan yüz çevir ve "Selâm" de. Onlar, yakında (âkibetlerini) bileceklerdir.

İzah: Âyette geçen "Selâm"dan maksat, "Allah'ın selâmı üzerinize olsun" anlamında olan bir selamlaşma değildir. Bu selâmdan maksat, aralarında bir husûmetin olmadığını belirtmek maksadıyla bir iyilik eseri olarak söylenmiş bir sözdür.

44-DUHÂN SÛRESİ

Bu sûre 59 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede, kıyâmet alâmetlerinden olan bir dumanın zuhur edeceği bildirildiği için "Duman" anlamına gelen "Duhân" ismi verilmiştir. Bu sûre; Hâ, Mîm ile başlayan sûrelerin beşincisidir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ قَرَأَ حَمَّ الدُّخَانِ فِي لَيْلَةٍ أَصْبَحَ يَسْتَغْفِرُ لَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ (ت) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Kim geceleyin Duhân Sûresi'ni okursa, yetmiş bin melek kendisine istiğfar ettiği halde sabaha erer."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ قَرَأَ الدُّخَانَ فِي لَيْلَةِ الْجُمُعَةِ أَصْبَحَ مَغْفُورًا لَهُ وَزُوجٌ مِنَ الْخَوَرِ الْعَيْنِ (د) عَنْ أَبِي رَافِعٍ

"Her kim Cuma gecesi Duhân Sûresi'ni okursa, günahları bağışlanmış olarak sabahı eder ve Huruliyn'den ona eşler verilir."[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sevâb'ul-Kur'ân 8.

[2] Sünen-i Dârimî, Fedâil'ul-Kur'ân 22.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

حَمَّ (١) وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ (٢) إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ (٣) فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ (٤) أَمْرًا مِنْ عِنْدِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ (٥) رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (٦)

1-6. Hâ, Mîm.* Apaçık bildiren kitaba (Kur'ân'a) yemin olsun ki,* şüphesiz Biz onu mübârek bir gecede indirdik. Şüphesiz Biz, (onunla) halkı uyarırız.* O gece, hikmete uygun her emir tesbit ve tayin edilir,* katımızdan bir emirle. Şüphesiz Biz, Resuller göndeririz;* Rabbinden bir rahmet olarak. Muhakkak ki O, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: İkrime Hazretleri, "Şüphesiz Biz onu mübârek bir gecede indirdik..." diye devam eden Sûre-i Duhân, Âyet 3-4'te belirtilen mübârek gece hakkında, o gece; Şaban ayının 15. gecesini olan Berat Gecesi'dir, diye buyurmuştur. Bâzı müfessirler de, o gecenin Kadir Gecesi olduğunu beyan etmişlerdir.

Âyet'i Kerîme'de geçtiği üzere, Kur'ân'ın indirildiği belirtilen bu mübârek gecenin "Kadir Gecesi" olduğunu beyan edenler şu delilleri öne sürmüşlerdir:

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 185'te şöyle buyurmuştur:

"Ramazan ayı, insanlara doğru yolu gösteren ve açık âyetler hâlinde hakkı bâtıldan ayıran Kur'ân'ın nâzil olduğu aydır..."

Yine Allah'ı Teâlâ Sûre-i Kadir, Âyet 1'de şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki, Biz Kur'ân'ı Kadir Gecesi'nde indirdik."

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(أُنْزِلَ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ثُمَّ نَزَلَ بَعْدَ ذَلِكَ فِي عِشْرِينَ سَنَةً (ك) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

"Kur'ân, Kadir Gecesi'nde dünyâ semâsına bir defada, bir bütün olarak indirilmiş, sonra yirmi senede nâzil olmuştur." [1]

Kur'ân'ın indirildiği gecenin, Şaban ayının 15. gecesini olan "Berat Gecesi" hakkında olduğunu beyan edenler de Hz. Âişe'den nakledilen şu Hadis-i Şerif'i delil getirmişlerdir:

Şaban ayının 15. gecesinde gece yarısı olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanımdan ayrıldı. Kendi kendime sandım ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, hanımlarından birinin yanına gitti. Hemen kalktım. Onu, evin içinde aramaya başladım. Ararken ellerim ayaklarına dokundu. Kendisi secdeye varmıştı. Şu duâyı okuyordu, ezberledim:

سَجَدَ لَكَ سَوَادِي وَخَبَالِي وَآمَنَ بِكَ فُؤَادِي أَبُوءُ لَكَ بِالنِّعَمِ وَاعْتَرَفُ لَكَ بِالذَّنْبِ ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاعْفُ رُبِّي إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ أَعُوذُ بِعَفْوِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَأَعُوذُ بِرَحْمَتِكَ مِنْ نِقْمَتِكَ وَأَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أَحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ

"Secede leke sevâdî ve hayâlî ve âmene bike fuâdî. Ebûu leke bi'n-niami

ve'terafu bi'z-zenbi zalemtu nefsi feğfirlî innehû lâ yeğfiru'z-zunûbe illâ ente eûzu bi afvike min ukûbetike ve eûzu bi rahmetike min nikmetike ve eûzu bi rıdâke min sahatike ve eûzu bike minke lâ uhsî senâen aleyke ente kemâ esneyte alâ nefsike."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu hâl ile oturup kalktı. Sonunda sabahı etti. İbâdetten hiç ayrılmadı. Ayakları şişip ağrımaya başladı. Ben, bir yandan ayaklarını ovuyor, bir yandan da şöyle diyordum: "Anam babam sana fedâ olsun! Allah'ı Teâlâ, senin gelmiş ve gelecek bütün günahlarını bağışlamadı mı?" [3] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana şöyle buyurdu: "Yâ Âişe! Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?" [4] Sen biliyor musun bu gece de ne gibi hayırlar vardır?" "Yâ Resûlallah! Bu gecede ne vardır, diğer gecelerden üstünlüğü nedir?" diye sorunca da, buyurdu ki: "Bu sene doğacak çocukların hemen her biri, bu gece yazılır. Bu sene, ölecek kimselerin her biri bu gece yazılır. Kulların rızıklarının hemen hepsi bu gece gelir. Kulların yapıp ettiği amellerin hepsi bu gece Hakk Teâlâ katına çıkarılır." Bu arada: "Yâ Resûlallah! Herkes, Allah'ın Rahmeti ile Cennete girecek öyle mi?" diye sordum. Şöyle buyurdu: "Evet, herkes Allah'ın Rahmeti ile Cennete girecektir. "Sen de mi Yâ Resûlallah?" diye sordum. Şöyle buyurdu: "Evet! Ben de. Ancak Allah'ı Teâlâ beni rahmetine daldırmıştır.[5] Sonra başını ve yüzünü meshetti (elini yüzüne sürdü).[6]

Berat Gecesi, Kadir Gecesi, Reğaib Gecesi, Mîraç Kandili, Aşûre Günü, Mevlid Kandili, Cuma Günü ve Bayram Günleri diye geçen gün ve gecelerin faziletini anlatan bu şekilde çok sayıda nakil vardır. Bu gün ve geceler, bütün Müslümanlar tarafından ibâdet ve taatle kutlanmaktadır.

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 2833.

[2] Mânâsı: "Gizli hâlim ve hayâlim önünde secde etti. Kalbim sana inandı. Nîmetlerle sana dönüyorum. Günahlarımı sana itiraf ediyorum. Nefsime zulmettim. Beni bağışla, senden başka günah bağışlayacak yoktur. Cezândan affına sığınyorum. Azâbından rahmetine sığınyorum. Gazabından hoşnutluşuna sığınyorum. Senden Sana sığınırım. Sen kendini övdüğün gibi ben seni övemem."

[3] Bakınız: Sûre-i Fetih, Âyet 2.

[4] Bakınız: Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 18 (81).

[5] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Merdâ 19; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı-Kıyâmet 17 (72).

[6] Gunyet'üt-Tâlibîn, c. 1, s. 289-290.

رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ (٧) لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمْ)
((الْأَوَّلِينَ (٨) بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ ٩)

7-9. Kesin olarak inanan kimseler iseniz, bilirsiniz ki O, göklerin, yerin ve ikisinin arasındakilerin Rabbidir.* Yine bilirsiniz ki, O'ndan başka ilah yoktur. Hayat veren ve öldüren de O'dur. Sizin Rabbinizdir ve önceki babalarınızın da Rabbidir.* Lâkin onlar şüphe içinde eğlenip duruyorlar.

فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ (١٠) يَغْشى النَّاسَ مَآ عَذَابٌ أَلِيمٌ (١١) رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ)
إِنَّا مُؤْمِنُونَ (١٢) أَلَيْسَ لَهُمُ الذِّكْرَى وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُبِينٌ (١٣) ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ (١٤)
((إِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ (١٥) يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى إِنَّا مُنْتَقِمُونَ ١٦)

10-16. Ey Resûlüm! Onlar için semânın âşikâr duman hâlinde görüleceği günü bekle.* İnsanları kuşatan o dumanı görenler derler ki: "Bu, elim bir azaptır.* Ey Rabbimiz! Bizden bu azâbı kaldır. Çünkü biz, îman edeceğiz."* Onlardan azap kalkınca, düşünüp vaadlerini yerine getirmek nerede? Halbuki onlara, apaçık delillerle Resûl gelmişti.* Sonra ondan yüz çevirdiler ve bununla da yetinmeyip, "Bu, söylediği sözü başkasından öğrenmiş mecnûndur" dediler.* Biz, azâbı biraz kaldırırız. Lâkin yine küfre dönersiniz.* Ey Resûlüm! Onları şiddet ve kuvvetle yakaladığımız günü zikret. O gün mutlaka onlardan intikam alırsınız.

İzah: İbn-i Ömer, İbn-i Abbas, Hasan-ı Basrî, Ebû Said el-Hudrî, Huzeyfe b. el-Yeman Radiyallâhu anhum'a göre, Âyet-i Kerîme'de zikredilen "Duman", kıyâmete yakın bir zamanda gerçekleşecek olan bir kıyâmet alâmetidir. Bu duman, kâfirleri sarhoş edecek, Mü'minlere ise sâdece bir nezle şeklinde dokunacaktır.

Bu dumanın, kıyâmetten evvel meydana gelecek olan kıyâmet alâmetlerinden birisi olduğuna dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu duman hakkında şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَجَارَكُمْ مِنْ ثَلَاثٍ خِلَالِ أَنْ لَا يَدْعُو عَلَيْكُمْ نَبِيُّكُمْ فَتَهْلِكُوا جَمِيعًا وَأَنْ لَا يَظْهَرَ أَهْلُ الْبَاطِلِ عَلَى أَهْلِ الْحَقِّ وَأَنْ لَا تَجْتَمِعُوا عَلَى ضَلَالَةٍ فَهُوَ لَا أَجَارَكُمْ اللَّهُ مِنْهُمْ وَرَبُّكُمْ أَنْذَرَكُمْ ثَلَاثًا الدُّخَانُ يَأْخُذُ الْمُؤْمِنَ مِنْهُ كَالزَّكَمَةِ وَيَأْخُذُ الْكَافِرَ فَيَنْتَفِخُ وَيَخْرُجُ مِنْ كُلِّ مَسَمَعٍ مِنْهُ وَالثَّانِيَةُ الدَّابَّةُ وَالثَّالِثَةُ الدَّجَالُ (طب ن ابى مالك الاشعرى)

"Allah'u Teâlâ sizi üç şeyden kurtarmıştır: Peygamberiniz size bedduâ etmemiştir, etseydi hepiniz helâk olurdunuz. Bâtıl ehlini hak ehline gâlip kılmamıştır. Bir de dalâlet üzerinde katiyyen birleşmeme-nizdir. Muhakkak ki Allah'ın kudret eli, Ehl-i Sünnet cemaatiyle beraberdir. Siz o büyük cemaate uyun. Çünkü onlardan ayrılan ateşte yalnız kalır.[1] Allah'u Teâlâ sizi şu üç şeyden kurtarmış ve onlara karşı Rabbiniz sizi uyarmıştır: Duman, her Mü'mini nezle gibi tutar, kâfiri ise şişirir ve mafsallarını çıkarır. İkincisi Dabbet'ul-Arz (yer canavarı). Üçüncüsü de Deccal."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ سِتًّا طُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا أَوْ الدُّخَانَ أَوْ الدَّجَالَ أَوْ الدَّابَّةَ أَوْ خَاصَّةَ أَحَدِكُمْ أَوْ أَمْرَ (الْعَامَّةِ م) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Altı şeygelmedenamellere koşuşun. Güneşin batıdan doğması, Duman, Dâbbe, Deccâl, herhangi birinize mahsus olan fitne (ölüm) ve bütün umûma şâmil olan iş (kıyâmet)."[3]

Huzeyfe Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

Biz birgün kendi aramızda konuşurken, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanımıza çıkageldi. Bize: "Ne konuşuyorsunuz?" dedi. Biz de: "Kıyâmet gününden konuşuyoruz" diye cevap verdik. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِنَّهَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرَوْنَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ فَذَكَرَ الدُّخَانَ وَالدَّجَالَ وَالدَّابَّةَ وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا وَنُزُولَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَثَلَاثَةَ خُسُوفٍ خُسُوفٍ بِالْمَشْرِقِ وَخُسُوفٍ بِالْمَغْرِبِ وَخُسُوفٍ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَآخِرُ ذَلِكَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنَ الْيَمَنِ تَطْرُدُ النَّاسَ إِلَى مَحْشَرِهِمْ (م حم عن حذيفة بن اسيد الغفارى)

"Şüphesiz on alâmet görülmedikçe kıyâmet kopmayacaktır. Bunlar: Deccâl, Duman, Dâbbet'ül-arz, güneşin batıdan doğması, Meryem oğlu Îsâ

Aleyhisselâm'ın yere inmesi, Ye'cûc ve Me'cûc'ün zuhur etmesi, doğuda, batıda ve Arap yarımadasında olmak üzere üç yer çöküntüsü, son olarak da Yemen'den çıkarak insanları Şam'a sürecektir ateşin meydana gelmesi." [4]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَوَّلُ الْآيَاتِ خُرُوجُ الدَّجَالِ وَنُزُولُ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَنَارٌ تَخْرُجُ مِنْ قَعْرِ عَدَنَ أَبْنَيْنِ تَسُوقُ النَّاسَ إِلَى الْمَحْشَرِ تَنْبِيتُ مَعَهُمْ حَيْثُ بَاتُوا وَتَقِيلُ مَعَهُمْ إِذَا قَالُوا وَتُصْبِحُ مَعَهُمْ إِذَا أَصْبَحُوا وَتُمْسِي مَعَهُمْ إِذَا أَمْسَوْا قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ وَمَا الدُّخَانُ؟ قَالَ هَذِهِ الْآيَةُ فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ يَمَلَأُ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ يَمْكُثُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا وَلَيْلَةً أَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيُصِيبُهُ مِنْهُ شِبْهُ الزُّكَّامِ وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيَكُونُ بِمَنْزِلَةِ السَّكَرَانِ يَخْرُجُ (الدُّخَانُ مِنْ فَمِهِ وَمَنْخَرِهِ وَعَيْنَيْهِ وَأُذُنِهِ وَدُبُرِهِ) (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن حذيفة)

"İlk ortaya çıkacak alâmet Deccal, Meryem oğlu Îsâ'nın inmesi ile Yemen'in iç taraflarından çıkacak ve insanları Şam'a doğru sürükleyecek bir ateş. Onlar nerede geceyi geçireceklerse onlarla birlikte geceler. Nerede öğlen vakti dinlenmeye çekilirlerse, onlarla birlikte dinlenir. Sabahı ederlerse onlarla birlikte sabah eder, akşamı ederlerse onlarla birlikte akşamı eder." "Yâ Nebiyyallah! Öyleyse duman nedir?" diye sordum. O da: "Şu âyettir" dedi. O halde gökyüzünde besbelli bir dumanın geleceği günü bekle! Bu duman doğu ile batı arasını dolduracak, kırk gün kırk gece kalacaktır. Mü'min bundan dolayı bir çeşit nezle gibi olacak, kâfir ise sarhoş gibi olacaktır. Duman ağzından, burun deliklerinden, gözlerinden, kulaklarından ve dübüründen çıkacaktır." [5]

Bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lere bakıldığı zaman, âhir zamanda meydana gelecek bir dumandan bahsedilmektedir. Doğu ile batıyı kaplayacak olan bu Duman'ın, insanlara zarar veren olumsuz bir hâdisî olduğu söylenmektedir. Hadis-i Şerif'te geçtiği üzere özellikle de Müslümanların bundan az etkilenip kâfirlerin ise feci şekilde öleceğinden bahsedilmektedir. Bu da Allah'ı a'lem! Dünyâ çapında nükleer silahların kullanıldığı büyük bir savaşın çıkacağını haber vermektedir. Bu sebeple âlimler, kıyâmetten önce dünyâda olabilecek bir savaşta zehirli gaz, atom bombası gibi nükleer ve kimyasal silahların kullanılacağı ve Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerde geçen Duman'ında bu savaşlarda ortaya çıkan duman olduğunu söylemişlerdir. Ondaki duman ile Allah'ı Teâlâ, kâfirleri öldürecek, Müslümanları da esirgeyerek bir nezle hastalığı gibi etkileyecek, demişlerdir.

İşte böyle bir olay zuhur ettiğinde Müslümanlar, kâfirler tarafından çok büyük sıkıntıya düşürülüp, çaresiz kaldıkları bir sırada, Allah'ı Teâlâ Müslümanlara

yardım için Îsâ Aleyhisselâm'ı yeryüzüne indirecektir. Îsâ Aleyhisselâm da, Deccal'in kâfir ordularına karşı Allah'ı Teâlâ'ya duâ ederek Mü'minleri o kâfirlerden korumasını isteyecektir. Allah'ı Teâlâ da onun bu duâsını kabul ederek, Mü'minleri kâfirlere karşı esirgeyecek ve kâfirlerin Müslümanlara karşı yaptıkları nükleer ve kimyasal saldırıların hiçbir etkisi olmayacaktır. Böylece Müslümanlar, kâfirlere karşı her ne kadar zayıf gözükseler de, Allah'ın yardımıyla Mü'minler kâfirlere gâlip gelecek ve dünyâya hâkim olacaklardır.

Kıyâmetten önce Îsâ Aleyhisselâm'ın yeryüzüne ineceğine dair Allah'ı Teâlâ Sûre-i Zuhruf, Âyet 61'de şöyle buyurmuştur:

"Ve şüphesiz ki Îsâ, kıyâmetin bir alâmetidir. Artık kıyâmetin kopacağında şüphe etmeyin..."

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزَلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا مَقْسِطًا، فَيَكْسِرُ الصَّلِيبَ، وَيَقْتُلُ الْخَنَزِيرَ، وَيَضَعُ الْجَرْيَةَ، وَيَفِيضُ الْمَالَ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ. ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: إِقْرَأُوا إِن شِئْتُمْ: وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا (لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ) (خ م د ت عن ابى هريرة)

"Hayatım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, muhakkak yakında Meryem oğlu Îsâ, Muhammed ümmeti arasında âdil bir hâkim olarak inecek. Haçı kıracak, domuzu öldürecek, cizyeyi kaldıracak ve mal o kadar çoğalacak ki, hattâ kimse mal kabul etmez olacak." Sonra Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu der ki: "Yemin olsun ki, Ehl-i Kitap'tan (Hristiyanlardan) ona (Îsâ Aleyhisselâm'a), onun ölümünden önce îman etmeyecek kimse yoktur..." diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 159'u okuyun.[6]

Sonunda İslâm'ın küfre gâlip geleceğine dair Allah'ı Teâlâ Sûre-i Saff, Âyet 8'de şöyle buyurmuştur:

"Onlar, Allah'ın nûrunu ağızlarıyla (bâtıl sözleriyle) söndürmek isterler. Kâfirler istemese de Allah'ı Teâlâ, nûrunu tamamlayacaktır."

[1] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılır. Bunlardan bir fırka hâriç hepsi Cehennemde olacaktır." "O kurtulan fırka kimdir Yâ Resûlallah?" dediler. Buyurdu ki: "Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır." (Sünen-i Tirmizî, İman 18)

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3362; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 86/5.

[3] Sahih-i Müslim, Fiten 25 (127-128).

[4] Sahih-i Müslim, Fiten 13 (39 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15555.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 16, s. 131.

[6] Sahih-i Buhârî, Buyû 102, Enbiyâ 49; Sahih-i Müslim, İman 71 (242 Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 14; Sünen-i Tirmizî, Fiten 54.

وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ (١٧) أَنْ أَتُوا إِلَى عَبْدَ اللَّهِ إِنْ لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (١٨))
وَأَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ إِنْ لَكُمْ بِسُلْطَانٌ مُبِينٌ (١٩) وَإِنْ لَكُمْ رَبٌّ يَرْجُمُونَ (٢٠)
(وَإِنْ لَمْ تُؤْمِنُوا لِلَّهِ فَاعْتَرِلُونِ (٢١)

17-21. Şüphesiz Biz, onlardan evvel Firavun'un kavmini de imtihan ettik. Onlara, kerîm bir Resûl (Mûsâ Aleyhisselâm) gelmişti.* Şöyle demişti: "Allah'ın kullarını (İsrailoğullarını) bana teslim edin (benimle beraber gönderin). Şüphesiz ki ben, size gönderilmiş emin bir Resûlüm.* Allah'a karşı kibirlenmeyin. Ben size inkârı mümkün olmayan apaçık mûcizelerle geldim.* Şüphesiz ki ben, beni taşlamanızdan, benim de Rabbim, sizin de Rabbimiz olan Allah'a sığındım.* Eğer bana îman etmezseniz, benden uzaklaşın ve beni serbest bırakın."

İzah: Âyet-i Kerîme'de Mûsâ Aleyhisselâm için, "Kerîm bir Resûl" tâbiri kullanılmıştır. Bu ifadeyle onun derece bakımından üstünlüğüne dikkat çekilmiştir. Nakledildiğine göre, yüz yirmi dört bin Peygamber gelmiştir.[1] Bu Peygamberlerin yirmi sekiz tânesi Kur'ân'da isimleriyle bildirilmektedir.[2] Bütün Peygamberlerin içerisinde de altı tânesi Ulu'l-Azim Peygamberdir[3], Mûsâ Aleyhisselâm da bunlardan biridir ve Allah'ı Teâlâ ile bizzat konuşmuştur. Bu sebeple Allah'ı Teâlâ ona âyette, "Kerîm bir Resûl" diye hitap etmiştir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Beni taşlamanızdan" diye geçen ifadede maksat, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya göre, dil uzatmaktır. Yani Hz. Mûsâ'ya; "Sen, sihirbazsın" gibi sözler söylemektir.

Katâde Hazretlerine göre de, fiilen taş atmaktır. Diğer bir kısım âlimlere göre ise, canına kastetmektir. İmam Taberî, Âyet-i Kerîme'nin genel ifadesinin bütün bu görüşleri kapsadığını zikretmiştir.

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 124; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4131.

[2] Ancak Hz. Zülkarneyn, Hz. Lokman ve Hz. Üzeyr'in Peygamber olmadığını söyleyen âlimler de vardır.

[3] Ulu'l-Azim Peygamberler: Âdem Aleyhisselâm, Nûh Aleyhisselâm, İbrâhim Aleyhisselâm, Mûsâ Aleyhisselâm, İsâ Aleyhisselâm ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir. Bu hususta Sûre-i Ahkaf, Âyet 35 ve izahına bakınız.

فَدَعَا رَبَّهُ أَنْ هُوَ لَاءَ قَوْمٍ مُّجْرِمُونَ (٢٢) فَاسْرُبْ بِعِبَادِي لَيْلًا إِنَّكُمْ مُّتَّبِعُونَ (٢٣) وَاتْرِكِ الْبَحْرَ رَهْوًا إِنَّهُمْ جُنْدٌ مُّعْرِفُونَ (٢٤) كَمْ تَرَكَوْا مِنْ جَنَاتٍ وَغُبُورٍ (٢٥) وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ (٢٦) وَنَعْمَةً كَانُوا فِيهَا (٢٨) (فَاكْمِلِينَ) (٢٧) كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ (٢٨)

22-28. Sonra Mûsâ, Rabbine duâ etti ve "Muhakkak bunlar, mücrim bir topluluktur" dedi.* Rabbi de ona şöyle buyurdu: "Kullarımı geceleyin yola çıkar. Siz mutlaka (Firavun ve askerleri tarafından) tâkip edileceksiniz.* Denizi açılmış olarak bırak. Çünkü onlar, gark olacak bir ordudur."* Onlar geride nice bahçeler, pınarlar bıraktılar* ve ekinler, ziynetlenmiş mahfiller,* zevk ve sefâsını sürdükleri nîmetler bıraktılar.* Onlara verdiğimiz bu nîmetleri, işte böyle diğer bir kavme mîras kıldık.

(فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ) (٢٩)

29. Onların helâkine, gök ve yer ağlamadı. Onlara mühlet de verilmedi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ مُّؤْمِنٍ إِلَّا وَلَهُ بَابَانِ بَابٌ يَصْعَدُ مِنْهُ عَمَلُهُ وَبَابٌ يَنْزِلُ مِنْهُ رِزْقُهُ فَإِذَا مَاتَ بَكَيَا عَلَيْهِ فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ {فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ} (ت عن انس بن مالك)

"Bir Mü'min için mutlaka semâda iki kapı vardır. Birinden ameli yükselir, diğerinden de rızkı iner. Bu Mü'min ölünce, her iki kapı da ağlarlar." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onların helâkine, gök ve yer ağlamadı..." diye geçen Sûre-i Duhân, Âyet 29'u okudu.[1]

Gök ve yer, Mü'min kimse için ağlar. Fakat kâfir için ağlamaz, demektir. Yani onlar yeryüzünde sâlih bir amel işlemediler ki, yer onlar için ağlasın, semâyâ da sâlih bir ameli yükselmedi ki, ameli kesildiği için semâ ağlasın.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ غَرِيبًا كَمَا بَدَأَ فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قِيلَ مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ هُمُ الَّذِينَ إِذَا فَسَدَ النَّاسُ صَلَحُوا ثُمَّ قَالَ أَلَا لَا غُرْبَةَ عَلَيَّ مُؤْمِنٍ وَمَا مَاتَ مُؤْمِنٌ فِي غُرْبَةٍ غَائِبًا عَنْهُ بِوَاكِئِهِ إِلَّا بَكَتْ عَلَيْهِ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ ثُمَّ (قَالَ أَلَا إِنَّهُمَا لَا يَبْكِيَانِ عَلَى الْكَافِرِ) هب والقرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن شريح الحضرمي

"Bu din garip olarak geldi (gariplerin eli ile yüceltilti), garip olarak gider. Hayır ve saadet, o garipleredir." "Onlar kimlerdir Yâ Resûlallah?" diye soruldu.

Buyurdu ki: "Onlar, insanlar fesâda gittiği zamanda ıslah yapanlardır (sünneti yapan ve halka da öğretenlerdir)."[2] Sonra da şöyle buyurdu: "Şunu bilin ki, Mü'min için gariplik yoktur. Bir Mü'min gurbette kendisi için ağlayanların bulunmadığı bir yerde ölürse, mutlaka gök ile yer onun için ağlar." Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onların helâkine, gök ve yer ağlamadı..." diye geçen Sûre-i Duhân, Âyet 29'u okudu ve sözüne devamla şöyle buyurdu: "Şunu bilin ki, onlar kâfir için ağlamazlar."[3]

Enes Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

لَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الَّذِي دَخَلَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ أَضَاءَ مِنْهَا كُلُّ شَيْءٍ فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمُ الَّذِي مَاتَ فِيهِ أَظْلَمَ مِنْهَا كُلُّ شَيْءٍ وَلَمَّا نَفَضْنَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْأَيْدِي وَإِنَّا لَفِي دَفْنِهِ (حَتَّى أَنْكَرْنَا قُلُوبَنَا) (ت) عن انس

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Medîne'ye hicret ettiği gün, her şey aydınlandı. Ruhunun kabzedildiği günde de her şey karardı. Biz onun defninde bulunurken henüz toprağından ellerimizi silkelememiştik ki, kalplerimizi tanımaz hâle geldik."[4]

Yine bu âyetle ilgili olarak Abbâd İbn-i Abdullah Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre:

سَأَلَ رَجُلٌ عَلِيًّا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ هَلْ تَبْكِي السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ عَلَى أَحَدٍ؟ فَقَالَ لَهُ لَقَدْ سَأَلْتَنِي عَنْ شَيْءٍ مَا سَأَلَنِي عَنْهُ أَحَدٌ قَبْلَكَ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ عَبْدِ إِلَّا لَهُ مُصَلَّى فِي الْأَرْضِ مُصْعَدٌ عَمَلُهُ مِنَ السَّمَاءِ وَإِنْ آلَ فِرْعَوْنُ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ عَمَلٌ صَالِحٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا عَمَلٌ يَصْعَدُ فِي السَّمَاءِ ثُمَّ قَرَأَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ (السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ) (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عباد بن عبد الله)

Bir adam, Hz. Ali'ye: "Gök ve yer bir kimseye ağlar mı?" diye sormuştu. Hz. Ali ona şöyle cevap verdi: "Bana öyle bir şey sordun ki, bunu senden önce hiç kimse

bana sormadı. Şüphesiz kul için yeryüzünde namaz kılacağı bir yer ve gökte amelinin yükseleceği bir yer vardır. Firavun ailesinin, yeryüzünde göğe yükselecek sâlih bir ameli yoktu." Sonra Hz. Ali: "Onların helâkine, gök ve yer ağlamadı. Onlara mühlet de verilmedi" mealindeki Sûre-i Duhân, Âyet 29'u okudu.[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 45.

[2] Bakınız: Sünen-i Tirmizî, İman 12; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 5734.

[3] Beyhaki, Şuab'ul-İman, Hadis No: 9539; İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 16, s. 40-41.

[4] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 1.

[5] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 254.

(وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَآءَ يَلَّ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينَ (۳۰) مِنْ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ كَانَ عَلِيًّا مِنَ الْمُسْرِفِينَ (۳۱))

30-31. Yemin olsun ki, İsrailoğullarını aşağılayıcı bir azaptan kurtardık.* Firavun'un şerrinden kurtardık. Muhakkak ki o, haddi aşan azgınlardan biriydi.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Yemin olsun ki, İsrailoğullarını aşağılayıcı bir azaptan kurtardık" diye buyrulmaktadır. Yani, Firavun'a köle olmaktan ve onlara revâ gördüğü; oğullarını öldürüp kızlarını bırakmak olan azaptan İsrailoğullarını kurtardık, demektir.

(وَلَقَدْ اخْتَرْنَا لَهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمِينَ (۳۲) وَآتَيْنَاهُمْ مِنَ الْآيَاتِ مَا فِيهِ بَلَاءٌ مُبِينٌ (۳۳))

32-33. Yemin olsun ki Biz, İsrailoğullarını, bilerek (kendi zamanlarında) âlemlere üstün kıldık.* Onlara, içinde kendilerine apaçık bir imtihan bulunan mûcizeler verdik.

İzah: Bu âyetlerde geçen Allah'ı Teâlâ'nın, İsrailoğullarını âlemlere üstün kılması; denizin açılması, çölde bir bulutun kendilerine gölgelik yapması, bir taştan on iki çeşmenin çıkması, havadan helva ve pişmiş bıldırcın eti inmesi gibi birçok nîmetler ve mûcizelerdir. İşte Âyet-i Kerîme'de: "Âlemlere üstün kıldık" diye buyrulması, bu nîmetleri kendilerine vererek onları, o dönemde yaşayan

kişilere üstün kıldık, demektir.

إِنَّ قَوْلَآءِ لَيَقُولُونَ* (٣٤) إِنَّ هِيَ إِلَّا مَوْتَتُنَا الْأُولَى وَمَا نَحْنُ بِمُنشَرِينَ (٣٥) فَاتُوا بِآيِنَا إِنَّ كُنْتُمْ ((صَادِقِينَ (٣٦)

34-36. Şüphesiz müşrikler, elbette derler ki:* "İlk ölümümüzden başka bir âkıbet yoktur. Biz öldükten sonra diriltilecek değiliz.* O halde vaadinizde doğru iseniz, babalarımızı diriltilip getirin."

((أَهُمْ خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ (٣٧)

37. Bunlar mı daha kuvvetli, yoksa Tübba kavmi ve onlardan öncekiler mi? Onları helâk ettik. Çünkü onlar mücrim kimselerdi.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen "Tübba", Yemen hükümdarlarına verilen genel bir isimdir. Bu âyette ise, Tübba kavminin helâkinden bahsedilmektedir. O zamanda kral olan Tübba’nın adı Es’a veya Sa’d diye geçmektedir. Bu kimse Mü’mîn birisi olmakla birlikte, kavmi azgın idi. Bu sebeple Allah’u Teâlâ Âyet-i Kerîme’de Tübba kavminin helâk edildiğini beyan etmektedir.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, o zamandaki Tübba kavminin kralı hakkında şöyle buyurmuştur:

(لَا تَسُبُّوا تُبَّعًا فَإِنَّهُ قَدْ كَانَ أَسْلَمَ (حم ط ب عن سهل بن سعد

"Tübba’ya sövmeyin, çünkü o Müslüman bir kimse idi."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21810; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 5881.

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ (٣٨) مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ((٣٩)

38-39. Biz, gökleri, yeri ve ikisi arasında olanları, oyun olsun diye yaratmadık.* Gökleri ve yeri, ancak hak ve hikmete uygun olarak yarattık. Lâkin onların çoğu bunu bilmezler.

إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَاتُهُمْ أَجْمَعِينَ* (٤٠) يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلَى عَنْ مَوْلَى شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ* (٤١) إِلَّا مَنْ ((رَحِمَ اللَّهُ إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ (٤٢)

40-42. Şüphesiz ki, hakkı bâtıldan ayırma günü, onların hepsinin toplanacağı vaad olunmuş gündür.* O gün, dostun dosta hiçbir faydası olmayacak ve onlar yardım da görmeyeceklerdir.* Ancak Allah'ın merhamet ettiği kimseler müstesnâ. Şüphesiz O, (kâfirlere karşı) mutlak gâliptir, (Mü'minlere) çok merhametlidir.

İzah: Kâfir olarak ölüp mahşere gelen kimseler için akrabası ve dostu dahi olsa, birbirlerine aslâ yardımları olamaz. Ancak Allah'ın merhamet ettiği Müslümanlar böyle değildir. Allah'ın rahmetiyle şefaât izni verilenler birbirlerine yardım ederler.[1]

[1] Şefaât hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 255 ve izahına bakınız

إِنَّ شَجَرَةَ الزَّقُّومِ (٤٣) طَعَامُ الْآثِمِينَ (٤٤) كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ (٤٥) كَغَلِيِّ الْحَمِيمِ (٤٦) خُذُوهُ (٤٧) ثُمَّ صَبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ (٤٨) ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ (٤٩) (((٥٠) مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ (٥٠)))

43-50. Şüphesiz zakkum ağacı,* günahkârların yemeğidir.* Maden gibi karınlarda kaynar.* Sıcak suyun kaynaması gibi kaynar.* Zebânîlere denir ki: "Bunları yakalarından tutun; Cehennem'in ortasına sürükleyin.* Sonra başlarına kaynar su dökün."* Ve onlardan her birine deyin ki: "Kendi zannınca, kuvvetli ve itibarlı idin, azâbı tat bakalım.* Şüphesiz bu, sizin dünyâda inanmayıp şüphe ettiğiniz azaptır."

İzah: "Maden gibi karınlarda kaynar" âyetini, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle açıklamıştır:

(كَعْكَرِ الزَّيْتِ فَإِذَا قَرَّبَهُ إِلَى وَجْهِهِ سَقَطَتْ فَرَوْهُ وَجْهِهِ فِيهِ (ت) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ

"Bu sıvı, yağın dibine çöken tortu gibidir, adamın yüzüne yaklaştırılınca, yüzünün derisi derhal içine düşer."[1]

Zakkum ağacı hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ أَنَّ قَطْرَةً مِنْ الزَّقُّومِ قُطِرَتْ فِي دَارِ الدُّنْيَا لَأَفْسَدَتْ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا مَعَايِشَهُمْ فَكَيْفَ بِمَنْ يَكُونُ طَعَامَهُ (ت) (عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

"Eğer Cehennem yiyeceği olan zakkumdan dünyâyâ bir damla damlatılsaydı,

dünyâ halkının yaşantısını mahvederdi. Artık zakkumdan başka yiyeceği olmayan Cehennem ehlinin hâli nasıl olur?"[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 4

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 4; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 10065.

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ (٥١) فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (٥٢) يَلْبَسُونَ مِنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ (٥٣)) كَذَلِكَ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ (٥٤) يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ آمِنِينَ (٥٥) لَا يَذُقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ (٥٦) فَضَلَّ مِنْ رَبِّكَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (٥٧)

51-57. Takvâ sahipleri ise, emin bir makamdadırlar.* Cennetlerde, pınar başlarındadırlar.* İnce ipekten ve parlak atlastan elbiseler giyerler ve karşı karşıya otururlar.* Takvâ sahipleri işte böyledir. Ve onları hûruliyn ile evlendiririz.* Onlar, her türlü sıkıntıdan emin olarak her çeşit meyveyi isterler.* Orada, (dünyâdaki) ilk tattıkları ölüm dışında artık ölüm tatmazlar. Allah'ı Teâlâ, onları Cehennem azâbından korumuştur.* Bunlar, Rabbinden bir lütuftur. Büyük kurtuluş da işte budur.

İzah: Cennetlik olan zümreler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَوَّلُ زُمْرَةٍ تَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَلَى صُورَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ عَلَى ضَوْءٍ أَشَدَّ كَوَكَبِ دُرِّيٍّ فِي السَّمَاءِ إِضَاءَةً لَا يَبُولُونَ وَلَا يَتَغَوَّطُونَ وَلَا يَمْتَخِطُونَ وَلَا يَتَقَلَّبُونَ أَمْشَاطُهُمُ الذَّهَبُ وَرَسْحُهُمُ الْمِسْكُ وَمَجَامِرُهُمُ الْأَلْوَةُ أَزْوَاجُهُمُ الْحُورُ الْعِينُ أَخْلَقَهُمْ عَلَى خُلُقِ رَجُلٍ وَاحِدٍ عَلَى صُورَةِ أَبِيهِمْ آدَمَ سِتُونَ ذِرَاعًا (هـ عن ابى هريرة)

"Cennete giren ilk zümrenin sûreti, ayın on dördüncü gecesindeki gibi parlaktır. Onların ardından girenler de gökteki en şiddetli ışık saçan yıldız parlaklığındadır. Küçük abdest yapmazlar, büyük abdest yapmazlar, sümkürmezler ve tükürmezler. Tarakları altındır. Terleri de misktir. Buhurları da od ağacıdır. Zevceleri, hûruliyn'dir. Huyları bir adamın huyu üzerindedir(huyları aynıdır). Onlar, babaları Âdem'in sûretindeve boyları daaltmış arşındır."[1]

Dünyâ kadınlarından Cennete girenler, dünyâda işledikleri ameller sebebiyle hurulîyn'den üstün kılınmış olacaktır. Nitekim Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

(الْأَدَمِيَّاتِ أَفْضَلُ مِنَ الْحُورِ الْعَيْنِ بِسَبْعِينَ أَلْفَ ضِعْفٍ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن

"Âdemoğullarından olan kadınlar, hûruliyn'den yetmiş bin kat daha üstündürler.
"[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْحُورَ الْعَيْنَ يَأْخُذُ بَعْضُهُنَّ بِأَيْدِي بَعْضٍ وَيَتَعَنَّنِينَ بِأَصْوَاتٍ لَمْ تَسْمَعْ الْخَلَائِقُ بِأَحْسَنَ مِنْهَا وَلَا بِمِثْلِهَا نَحْنُ الرَّاغِبَاتِ فَلَا نَسْخَطُ أَبَدًا وَنَحْنُ الْمُقِيمَاتِ فَلَا نَظْعَنُ أَبَدًا وَنَحْنُ الْخَالِدَاتِ فَلَا نَمُوتُ أَبَدًا وَنَحْنُ النَّاعِمَاتِ فَلَا نَبُؤُسُ أَبَدًا وَنَحْنُ خَيْرَاتِ جَسَانِ حَبِيبَاتِ لِأَرْوَاجِ كِرَامٍ. وَقَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: إِنَّ الْحُورَ الْعَيْنَ إِذَا قُلْنَ هَذِهِ الْمَقَالَةَ أَجَابَهُنَّ الْمُؤْمِنَاتُ مِنْ نِسَاءِ أَهْلِ الدُّنْيَا نَحْنُ الْمُصَلِّيَّاتِ وَمَا صَلَّيْنُ وَنَحْنُ الصَّائِمَاتِ وَمَا صُمْنُ وَنَحْنُ الْمُتَوَضَّاتِ وَمَا تَوَضَّائُنَّ وَنَحْنُ الْمُتَصَدِّقَاتِ وَمَا تَصَدَّقْنُ. فَقَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا (فَعَلَبْنَهُنَّ وَاللَّهِ). (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن عائشة

Hûruliyn birbirleriyle el ele tutuşur ve mahlûkatın daha güzelini aslâ duymadığı, bizim de benzerini aslâ duymadığımız güzel seslerle şarkı söylerler ve derler ki:
"Biz hoşnut olanlarız, aslâ kızıp öfkelen-meyiz. Biz evlerinde kalanlarız, aslâ göçüp gitmeyiz. Biz ebedî olanlarız, aslâ ölmeyiz. Biz nîmetler içerisinde olanlarız, aslâ yoksul düşmeyiz. Biz güzel yüzlüleriz. Üstün ve değerli kocaların sevgili eşleriyiz."

Hiz. Âişe dedi ki: Hurulîyn bu sözleri söylediği vakit, dünyâ ehlinden olan Mü'min kadınlar onlara şöyle cevap verirler: "Bizler namaz kılan kadınlarız, siz ise kılmadınız. Bizler oruç tutan kadınlarız, siz tutmadınız. Bizler abdest alan kadınlarız, siz abdest almadınız. Bizler bolca sadaka veren kadınlarız, siz sadaka vermediniz."

Hiz. Âişe dedi ki: Allah'a yemin olsun ki, bu sözleriyle onları susturacaklardır.[3]

Âyet-i Kerîme'de: "Orada, (dünyâdaki) ilk tattıkları ölüm dışında artık ölüm tatmazlar" ifadesinde geçen ilk ölümden maksat da, insanların dünyâda iken yaşayıp ölmeleridir. Cennette ise ölüm yoktur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لَكُمْ أَنْ تَصِحُّوا فَلَا تَسْقَمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَحْيَوْا فَلَا تَمُوتُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَشَبُّوا فَلَا تَهَرُمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَنْعَمُوا فَلَا تَبْأَسُوا أَبَدًا فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ {وَنُودُوا أَنْ تِلْكَ الْجَنَّةُ أَوْرَثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ} (م)
(عن ابى هريرة وابى سعيد الخدرى

Şüphesiz ki Cennet ehline bir münâdi şöyle nidâ eder: "Sizin için sıhhatli olmak var, ebedî hasta olmayacaksınız, size yaşamak var, ebedî ölmeyeceksiniz, sizin için genç olmak var ebedî ihtiyarlamayacaksınız, sizin için devamlı nîmetlendirilmek var, ebedî sıkıntı çekmeyeceksiniz." Onlara: "İşte sâlih amellerinizin karşılığı olarak mîrasçı olduğunuz Cennet budur" diye nidâ olunur, [4] diye geçen âyetten murad budur.[5]

Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

سُئِلَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيَنَامُ أَهْلُ الْجَنَّةِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّوْمُ أَخُو الْمَوْتِ، وَأَهْلُ الْجَنَّةِ لَا يَنَامُونَ (هَبْ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Yâ Resûlullah! Cennet ehli uyur mu?" diye sorulunca, buyurdu ki: "Uyku ölümün kardeşidir. Cennet ehli ise uyumazlar."[6]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 39.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 188.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 187.

[4] Sûre-i A'râf, Âyet 43.

[5] Sahih-i Müslim, Cennet 8 (22).

[6] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 4559.

(فَأَنَّمَا يَسْرُنَاهُ لِبِلسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (٥٨) فَارْتَقِبْ إِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ (٥٩))

58-59. Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Kur'ân'ı senin lisânınla indirerek kolaylaştırdık ki, anlayıp öğüt alsınlar.* Artık sen (onların âkıbetini) bekle. Şüphesiz onlar da (senin âkıbetini) beklemektedirler!

45-CÂSİYE SÛRESİ

Bu sûre 37 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Hâ, Mîm ile başlayan sûrelerin altıncısıdır. 28. âyetinde her ümmetin mahşer günü dizleri üzerine çökmüş olarak bulunacağı haber verildiği için, bu anlama gelen "Câsiye" ismi

verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

حَمْ (۱) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ (۲) إِنَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ (۳) وَفِي (خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَابَّةٍ آيَاتٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ (۴) وَاختِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ (فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ آيَاتٌ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (۵)

1-5. Hâ, Mîm.* Bu kitap (Kur'ân), her şeye gâlip, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah tarafından indirilmiştir.* Şüphesiz ki, Mü'minler için göklerde ve yerde elbette Allah'ın birliğine ve kudretine deliller vardır.* Allah'u Teâlâ'nın siz yaratmasında ve yeryüzüne yaydığı her canlıda kesin olarak îman eden bir topluluk için elbette deliller vardır.* Gece ve gündüzün birbirini tâkibinde, Allah'u Teâlâ'nın semâdan bir rızık sebebi olan yağmuru indirip de onunla yeri ölümünden (bitkiler kuru-duktan) sonra diriltmesinde ve rüzgârları değişik yönlerden estirmesinde de aklını kullanan bir topluluk için elbette deliller vardır.

(تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللَّهِ وَآيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ (۶)

6. Ey Resûlüm! Bunlar, hak olarak sana okuduğumuz Allah'ın âyetleridir. Artık Allah'tan ve O'nun âyetlerinden sonra hangi söze inanırlar?

وَيُلْ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ (۷) يَسْمَعُ آيَاتِ اللَّهِ تُنْذِرُ عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (۸) وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ (۹) مِنْ وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ وَلَا يُغْنِي عَنْهُمْ مَا (كَسَبُوا شَيْئًا وَلَا مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (۱۰)

7-10. Her yalancı ve günahkâr kişinin vay hâline!* O yalancı ve günahkâr ki, kendine okunan Allah'ın âyetlerini dinler de, sonra sanki hiç işitmemiş gibi kibirlenerek inkarlarında ısrar eder. Ey Resûlüm! Onu elim bir azap ile müjdele.* O, âyetlerimizden bir şey öğrendiği zaman, onunla alay eder. İşte öyleleri için aşağılayıcı bir azap vardır.* Onların önlerinde de Cehennem vardır. Dünyâda kazandıkları şeyler ve Allah'ı bırakıp da edindikleri dostlar (putlar), kendilerinden azâbı kaldıramaz. Onlar için büyük bir azap vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere kâfirler, Kur'ân ile alay ettikleri için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kur'ân ile düşman topraklarına yolculuk yapmayı yasaklamıştır. Bu hususta Abdullah İbn-i Ömer Radiyallâhu

anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُسَافَرَ بِالْقُرْآنِ إِلَى أَرْضِ الْعَدُوِّ قَالَ مَالِكٌ أَرَاهُ مَخَافَةً أَنْ يَنَالَهُ
(الْعَدُوُّ) (د عن عبد الله بن عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, düşmanın Kur'ân'a el uzatacağından korkarak onunla düşman topraklarına yolculuk yapmayı yasakladı ve buyurdu ki: "Kur'ân ile düşman topraklarına yolculuk yapmayın. Zîrâ ben, düşmanın ona herhangi bir şey yapmayacağından emin değilim." [1]

[1] Sahih-i Müslim, İmâre 24 (92-94), Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 81.

((مَآ فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّقُونَ (۱۲) وَسَخَّرَ لَكُمُ)

11. Bu Kur'ân, bir hidâyettir. Rablerinin âyetlerini inkâr edenler için de elim ve şiddetli bir azap vardır.

((مَآ فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّقُونَ (۱۲) وَسَخَّرَ لَكُمُ)

12-13. Allah'ı Teâlâ, kendi emriyle içinde gemilerin yüzmesi ve O'nun lütfundan rızık aramanız ve şükretmeniz için denizi hizmetinize verendir.* Göklerde ve yerde bulunan her şeyi kendi katından (bir lütuf olarak) sizin hizmetinize verendir. Şüphesiz bunlarda, tefekkür eden bir topluluk için elbette deliller vardır.

((قُلْ لِلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (۱۴))

14. Ey Resûlüm! İman edenlere söyle: "Allah'ın azap günlerinden korkmayanları bağışlasınlar. Çünkü Allah'ı Teâlâ, her kavme kazandıklarının karşılığını verecektir."

İzah: Bir görüşe göre, bu âyetin hükmü, cihat hakkındaki âyet ile nesh edilmiştir. Yahut bundan maksat, cihadı gerektirmeyecek şekilde görülen bir kısım ahlâkî olmayan muâmelelere karşı af ve bağış ile muâmelede bulunmaktır. Böyle affedici bir muâmele, insanlık için bir fazilet dersi teşkil eder, birçok kimselerin ahlâklarını düzeltmelerine bir vesîle olabilir.

((مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ثُمَّ إِلَيَّ رُبُّكُمْ تَرْجِعُونَ (۱۵))

15. Her kim sâlih amel işlerse, bu kendi lehinedir. Her kim de kötü amel işlerse, o da kendi aleyhinedir. Sonra da hepimiz Rabbinize döndürüleceksiniz.

وَلَقَدْ آتَيْنَا بَنِي إِسْرَآئِيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ (١٦))
وَاتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مَن بَعْدَ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعِيًّا بَيْنَهُمْ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ
(الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ (١٧)

16-17. Yemin olsun ki Biz, İsrailoğullarına kitap ve hikmet ve Peygamberlik vermiştik. Onları güzel nîmetlerle rızıklandırmıştık ve onları (kendi zamanlarında) âlemlere üstün kılmıştık.* Din hususunda onlara apaçık deliller vermiştik. Onlar, hakikati bildikten sonra aralarında düşmanlık ve haset sebebiyle ihtilaf ettiler. Şüphesiz senin Rabbin, mahşer gününde onların ihtilaf ettikleri hususlarda aralarında hüküm verecektir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de İsrailoğullarını, "Âlemlere üstün kılmıştık" diye buyrulması, onlara verilen mûcize ve hikmetli olan nîmetlerdir. Bunlar genel olarak; denizin açılması, çölde bir bulutun kendilerine gölgelik yapması, bir taştan on iki çeşmenin çıkması, havadan helva ve bildircin eti inmesi gibi nîmetler ve mûcizelerdir. İşte Allah’u Teâlâ bu şekilde o dönemdekilere, bunları üstün kılmıştır.

Âyet-i Kerîme’de geçen kitap ve hikmet ilmi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 151 ve izahına bakınız.

ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ (١٨) إِنَّهُمْ لَن يَغْنُوا عَنْكَ مَن)
(اللَّهُ شَيْئًا وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ (١٩)

18-19. Ey Resûlüm! Sonra, seni din hususunda şeriat sahibi kıldık. O şeriat ahkâmına tâbi ol. Hakkı bilmeyen câhillerin hevâlarına uyma.* Şüphesiz onlar, Allah’tan gelecek hiçbir şeyi senden elbette ki bertaraf edemezler. Muhakkak ki zâlimler, birbirlerinin dostlarıdır. Allah’u Teâlâ da takvâ sahiplerinin dostudur.

İzah: Bu emir, bütün Müslümanlar için geçerlidir. Allah’u Teâlâ Mü’minlere, kâfirlerden uzak durup onların hevâlarına uymamaları gerektiğini beyan etmiştir. Kâfirlerle aslâ dostluk kurulmaz. Bu âyette de geçtiği üzere kâfirler ancak birbirlerinin dostlarıdır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَشَبَّهَ بِغَيْرِنَا لَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ وَلَا بِالنَّصَارَى (ت) عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده

"Kendisini bizden başkasına benzetenler bizden değildir. Ne Yahudilere, ne de Hristiyanlara benzemeyin."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'lerinde de şöyle buyurmuştur:

(الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ (حم هب ك عن أبي هريرة

"Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin. "[2]

(مَنْ كَثَّرَ سَوَادَ قَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ وَمَنْ رَضِيَ عَمَلَ قَوْمٍ كَانَ شَرِيكَ مَنْ عَمَلِهِ (ع الديلمى عن ابن مسعود

"Her kim bir cemaatin kalabalığını artırırsa, o kimse onlardandır. Ve her kim bir kavmin yaptıklarından râzı ve memnun olursa, o işi yapanların ortağı olur."[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, İsti'zân 7; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 366/3.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Câ'm'ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 441/4.

((هَذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ (٢٠)

20. Bu Kur'ân, insanların kalp gözlerini açan bir nûrdur. Kesin olarak îman eden bir topluluk için de bir hidâyet ve rahmettir.

İzah: Ey Resûlüm! Sana indirdiğimiz bu kitap, insanların kalp gözlerini açan bir nurdur. İnsanlar, onun vâsıtasıyla hakkı batıldan ayırt ederler ve doğru yolu tanımış olurlar. Bu kitap, kendisinin hak bir kitap olduğuna kesin bir şekilde îman edenler için bir rehber ve bir rahmettir. Zîrâ, Kur'ân'dan ancak onlar faydalanırlar. O Kur'ân, kendisini yalanlayan kâfirlerin ise kötülüğünü artırır. O, onlar için bir üzüntü kaynağıdır, demektir.

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ (٢١)

21. Yoksa kötülükleri işleyenler, kendilerini, îman edip sâlih amellerde bulunanlar gibi yapacağımızı, hayatlarını ve ölümlerini bir tutacağımızı mı hesap ediyorlar? Bu hükümleri ne kötüdür.

(وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ) (٢٢)

22. Allah'ı Teâlâ, gökleri ve yeri, hak ve hikmete uygun olarak yarattı. Ve her nefsi, kazandığı amelinin karşılığını görsün diye yarattı. Onlara haksızlık edilmez.

İzah: Allah'ı Teâlâ kullarını imtihan için yaratmış ve yeryüzüne göndermiştir. Bu husus Sûre-i Mülk, Âyet 2'de de şöyle geçmektedir:

"Hanginizin daha güzel amel işleyeceğini imtihan için, ölümü ve hayatı yaratan O'dur. O, her şeye gâliptir ve çok bağışlayandır."

(أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ غِشَاوَةً) (فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ) (٢٣)

23. Ey Resûlüm! Hevâsını kendine ilah edinen, Allah'ı Teâlâ'nın da; hâlini bildiği için onu dalâlette bıraktığı, kulağını ve kalbini mühürlediği, gözüne de perde çektiği kimseyi gördün mü? Artık ona Allah'tan başka kim hidâyet edebilir? Bu halleri düşünmez misiniz?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(الْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ وَالْعَاجِزُ مَنْ اتَّبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَنَّى عَلَى اللَّهِ (حم ت ه عن شداد بن اوس)

"Akıllı kişi nefsinin hesaba çeken ve ölümden sonrası için amel eden kimsedir. Âciz kişi ise, nefsinin hevâsının peşine takan ve Allah'tan olmadık şeyleri temenni eden kimsedir." [1]

(إِذَا رَأَيْتَ شَخْصًا مُطَاعًا وَهَوًى مُتَّبَعًا وَدُنْيَا مُؤَثَّرَةً وَإِعْجَابَ كُلِّ ذِي رَأْيٍ بِرَأْيِهِ فَعَلَيْكَ بِخَاصَّةِ نَفْسِكَ وَدَعِ الْعَوَامَّ... (ت عن ابى امية الشعبانى)

"Sen, itaat olunan cimrilik, peşinden gidilen bir hevâ, âhirete tercih olunan bir dünyâ ve herkesin kendi görüşünü beğendiği bir hâli göreceksin, o vakit

özellikle kendine bak ve avamın yaptığını yapma.”[2]

ثَلَاثُ مُهْلِكَاتٍ وَثَلَاثُ مُنْجِيَّاتٍ ... فَأَمَّا الْمُهْلِكَاتُ: فَشُحُّ مَطَاعٍ وَهَوَى مُتَّبَعٍ وَإِعْجَابُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ. وَأَمَّا الْمُنْجِيَّاتُ: فَالْعَدْلُ فِي الْعَصَبِ وَالرِّضَى وَالْقَصْدُ فِي الْفَقْرِ وَالْغِنَى وَخَشْيَةُ اللَّهِ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ (طب عن (ابن عمر

”Üç husus vardır ki, bunlar helâk edicidir. Üç husus da vardır ki bunlar da kurtarıcıdır. Helâk ediciler: İtaat olunan cimrilik, peşinden gidilen hevâ ve kişinin kendisini beğenmesidir. Kurtarıcı olan hususlar da: İster hoşnut olsun, ister kızgın olsun adâletli olmak, zenginken de fakirken de orta yollu harcamak ve gizlide ve açıkta Allah’tan korkmaktır.”[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 25; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 31; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16501.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 6.

[3] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 651.

وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ((٢٤)

24. Dalâlet ehli: "Dünyâ hayatından başka bir hayat yoktur. Burada ölürüz, burada doğarız. Bizi ancak zaman helâk eder" dediler. Onların bu sözleri bir ilme dayanmış değildir. Onlar sâdece zanda bulunuyorlar.

İzah: Câhiliye dönemi insanları, "Bizi gece ve gündüzden başkası helâk etmiyor. Bizi helâk eden, öldüren ve bize hayat veren odur" diyorlar ve zamana sövüyorlardı.

Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

(يُؤْذِنِي ابْنُ آدَمَ يَسُبُّ الدَّهْرَ وَأَنَا الدَّهْرُ بِيَدِي الْأَمْرُ أَقْلُبُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ (خ) عن ابى هريرة

”Âdemoğlu zamana söverek bana eziyet veriyor. Halbuki zaman Benim. Her şey Benim elimdedir. Geceyi ve gündüzü Ben evirip çeviririm.”[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(لَا يَقُلْ أَحَدُكُمْ يَا خَيِّبَةَ الدَّهْرِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الدَّهْرُ (موطأ عن ابى هريرة

"Sizden herhangi bir kimse, sakın zaman kahrolsun, demesin. Çünkü Allah'ı Teâlâ, zamanın kendisidir."[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 34.

[2] İmam Mâlik, Muvatta, el-Câmi' 92.

وَإِذَا تَنَزَّلَ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ مَا كَانَ حُجَّتَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا اانْتُوا بِآبَائِنَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٢٥) قُلِ اللَّهُ (يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (٢٦)

25-26. Onlara (dirilmeyi anlatan) apaçık âyetlerimiz okunduğu vakit, buna karşı söyleyebildikleri hüccet, "Dâvânızda doğru iseniz, babalarımızı diriltin" demekten ibâret oldu.* Ey Resûlüm! Onlara de ki: Allah'ı Teâlâ, size hayat verir ve ecelleriniz gelince de öldürür. Sonra da geleceğinde şüphe olmayan mahşer gününde sizi bir araya toplar. Lâkin insanların çoğu bunu bilmezler.

وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُخْسِرُ الْمُبْطِلُونَ (٢٧) وَتَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَائِيَةً كُلَّ أُمَّةٍ (نُدْعَى إِلَى كِتَابِهَا الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٢٨) هَذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ مَا كُنْتُمْ (تَعْمَلُونَ (٢٩)

27-29. Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Ve o gün ki, kıyâmet kopar, işte o gün kâfirler hüsrâna uğrarlar.* Görürsün ki, o günün dehşetinden her ümmet dizleri üzerine çökmüştür. Her ümmet, kendi amel defterine dâvet olunur. Onlara denir ki: "Bugün amelinizin karşılığını görürsünüz!* İşte kitabımız (amellerinizin yazılı olduğu defter), yaptıklarınıza hak olarak şahitlik ediyor. Şüphesiz Biz, sizin (dünyâda iken) yaptıklarınızı yazıyorduk."

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَمَرَ اللَّهُ جَهَنَّمَ فَيَخْرُجُ مِنْهَا عُنُقٌ سَاطِعٌ مُظْلِمٌ، ثُمَّ يَقُولُ { أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ * وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ * وَلَقَدْ أَصَلَّ مِنْكُمْ جِبَلًا كَثِيرًا أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ * هَذِهِ جَهَنَّمَ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ } { وَامْتَنَزَرُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ } فَيَتَمَيَّزُ النَّاسُ وَيَجْتَنُونَ، وَهِيَ قَوْلُ اللَّهِ { وَتَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَائِيَةً كُلَّ أُمَّةٍ نُدْعَى إِلَى كِتَابِهَا الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ } (ابن جرير (الطبرى، جامع البيان عن ابى هريرة

Mahşer günü, Allah'ı Teâlâ Cehenneme emreder de ondan karanlık ve parlayan

bir boyun çıkar ve "Ey Âdemoğulları! Ben size demedim mi ki, şeytana ibâdet etmeyin (onun vesvesesine kapılmayın). Şüphesiz o, sizin için apaçık bir düşmandır.* Bana ibâdet edin. İşte doğru yol budur.* Yemin olsun ki şeytan, sizden birçok halkı dalâlete düşürdü. Hiç aklınızı kullanmadınız mı?* İşte bu, size vaad olunan Cehennemdir." [1] "Ey Mücrimler! Bugün Mü'minlerden ayrılın" [2] der. Bunun üzerine insanlar ayrılırlar ve dizleri üstü çökerler. İşte Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Câsiye, Âyet 28'deki: Görürsün ki, o günün dehşetinden her ümmet dizleri üzerine çökmüştür. Her ümmet, kendi amel defterine dâvet olunur. Onlara denir ki: "Bugün amelinizin karşılığını görürsünüz!" buyruğu budur. [3]

[1] Sûre-i Yâsîn, Âyet 60-63.

[2] Sûre-i Yâsîn, Âyet 59.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 20, s. 542; İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 6, s. 585.

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ (٣٠) وَأَمَّا الَّذِينَ (٣١) كَفَرُوا أَفَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ)

30-31. İman edip sâlih amellerde bulunanlara gelince, Rableri onları rahmetine girderir. İşte asıl kurtuluş budur.* Kâfir olanlara ise denir ki: "Âyetlerim size okunmadı mı? Fakat siz, kibirlendiniz ve mücrim bir topluluk oldunuz."

وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُمْ مَا نَدْرِي مَا السَّاعَةُ إِنْ نَظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ (٣٢) بِمُستَقِينَ)

32. "Şüphesiz, Allah'ın vaadi haktır, kıyâmetin kopacağında şüphe yoktur" dendiği vakit, "Kıyâmetin ne olduğunu bilmiyoruz. Ancak bir zandan ibâret olduğunu düşünüyoruz ve buna kesin olarak inananlardan değiliz!" derdiniz.

وَبَدَأَ لَهُمْ سَيِّئَاتٍ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (٣٣) وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنسِفُكُمْ كَمَا نَسَفْنَا لِقَاءَ (٣٤)) (يَوْمَكُمْ هَذَا وَمَأْوِيَكُمْ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ)

33-34. O zaman, amellerinin kötülüğü onlara zâhir oldu ve alay etmelerinin cezâsı kendilerini kuşattı.* Onlara: "Siz bugüne kavuşmayı nasıl unuttuysanız, Biz de bugün sizi unuturuz (azapta terk ederiz). Varacağınız yer ateştir ve sizin için yardımcılarından bir kimse de yoktur" denir.

(ذَلِكُمْ بِأَنكُمْ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُوءًا وَغَرَّتُكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ۚ فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ (٣٥)
(

35. Bu azap, sizin Allah'ın âyetleri ile alay etmeniz ve dünyâ hayatının sizi aldatması sebebiyledir. Bugün onlar, Cehennemden çıkarılmaz ve onlardan Allah'ın rızâsını kazanmaları da istenmez.

فَلِلَّهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٣٦) وَلَهُ الْكِبَرِيَاءُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ (٣٧)
(الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ)

36-37. Hamd, göklerin Rabbi, yerin Rabbi ve âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.* Göklerde ve yerde azamet O'na mahsustur. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Âlemler hakkında geniş bilgi için Sûre-i Enbiyâ, Âyet 107'nin izahına bakınız.

46-AHKAF SÛRESİ

Bu sûre 35 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. 27. âyetinde, Yemen bölgesinde Ahkaf vâdisinde yaşayan, Âd kavmine Peygamber olarak gönderilmiş olan Hûd Aleyhisselâm'ın kıssasından bahsedildiği için "Ahkaf Sûresi" ismi verilmiştir. Ahkaf, kum tepecikleri anlamına gelmektedir. Bu sûre, "Hâ, Mîm" ile başlayan sûrelerin yedincisi ve sonuncusudur.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

((حَمَّ (۱) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِیْزِ الْحَكِیْمِ (۲))

1-2. Hâ, Mîm.* Bu Kur'ân, her şeye gâlip, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah tarafından indirilmiştir.

(مَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُّعْرِضُونَ (۳))

3. Gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları ancak hak ve hikmete uygun olarak ve belirli bir müddet için yarattık. Kâfir olanlar ise, uyarıldıkları şeylerden yüz çevirirler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Kâfir olanlar ise, uyarıldıkları şeylerden yüz çevirirler" diye buyrulmuştur. Allah'ı Teâlâ, insanlara göndermiş olduğu Peygamberler vâsıtasıyla onları uyarmıştır. Kıyâmetin ve mahşerin dehşetiyle ve Cehennem azâbıyla uyararak, kendi varlığını bilmeleri ve gönderdiği Peygamberlerine itaat etmelerini emretmiştir. Bu uyarıları dikkate almayarak küfürde ısrar edip haktan yüz çeviren kimseler ise, bu sebeple kâfir olmuşlardır.

(قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ اِيتُونِي بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَارَةٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (۴))

4. Ey Resûlüm! Müşriklere de ki: "Allah'ı bırakıp da ibâdet ettiğiniz şeyler, yerden neyi yaratmıştır? Bana gösterin. Yoksa gökleri yaratmakta Allah ile, ortaklıkları mı var? Söyleyin. Dâvânızda doğru iseniz, Kur'ân'dan önce bir kitap yahut öncekilerin ilimlerinden bir eser getirin.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "Dâvânızda doğru iseniz, Kur’ân’dan önce bir kitap yahut öncekilerin ilimlerinden bir eser getirin" diye buyrulmaktadır. Şâyet sizler, taptığınız putların, yeryüzünde herhangi bir şeyi yarattığı veya göklerde Allah ile herhangi bir ortaklıkları bulunduğu iddianızda doğru iseniz, buna dair bana, Kur’ân’dan önce, Allah katından gönderilmiş bir kitap getirin yahut eskilerden kalma bir ilim getirin de sizin dediklerinizi doğrulasın. Eğer böyle bir şey getiremiyorsanız, iddianızda bâtıla saplandığınız açıktır. Bundan vazgeçin ve sâdece Allah’a kulluk edin, demektir.

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنِ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ (٥))
(وَإِذَا حُسِرَ النَّاسُ كَانَُوا لَهُمْ أَغْدَاءَ وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ (٦)

5-6. Allah’ı bırakıp da, kendilerine kıyâmet gününe kadar hiçbir cevap veremeyecek putlara tapanlardan daha azgın kimdir? Halbuki tapındıkları şeyler, onların yalvarmalarından habersizdirler.* İnsanlar, mahşerde toplandıkları zaman taptıkları şeyler, kendilerine düşman olurlar ve ibâdetlerini inkâr ederler.

وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ (٧) أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ (٨)
إِنْ افْتَرَيْتُهُ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللَّهِ شَيْئًا هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ كَفَىٰ بِهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَهُوَ (٨)
(الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (٨)

7-8. Onlara apaçık âyetlerimiz okunduğu vakit, kendilerine gelen hakkı inkâr edenler: "Bu, âşikâr bir sihirdir" dediler.* Yoksa, "Kur’ân’ı kendisi uydurdu" mu diyorlar? Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Eğer ben onu uydurduysam, Allah’ın vereceği azaptan beni kurtarmaya muktedir değilsiniz. O, sizin Kur’ân hakkında söylediklerinizi bilir. Benimle sizin aranızda O’nun şâhitliği yeter. O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ (٩)
(مُبِينٌ (٩)

9. Ey Habîbim! Onlara de ki: "Ben, Allah tarafından gönderilen ilk Peygamber değilim (benden önce de Peygamberler geldi). Bana ve size ne olacağını da bilmem. Ben, ancak bana vahyolunana tâbi oluyorum. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım."

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنَ عِنْدِ اللَّهِ وَكَفَرْتُمْ بِهِ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَآءَ عَلَىٰ مِثْلِهِ فَأَمَنْ وَاسْتَكَبَرْتُمْ إِنَّ (١٠)
(اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (١٠)

10. Ey Resûlüm! De ki: "Eğer bu Kur'ân, Allah katından ise ve siz de onu inkâr etmişseniz ve İsrailoğullarından bir şâhit de ondaki mânâların mislinin Tevrat'ta mevcut olduğuna şâhitlikte bulundu ve hemen îman etti de, siz yine îman etmeye kibirlenmişseniz, sizden zâlim kim olur? Söyleyin. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez."

İzah: Müfessirlerin beyanına göre, âyette geçen şâhitten maksat, Yahudi âlimlerinden olan Abdullah İbn-i Selâm'dır. Bu büyük âlim, Yahudilere karşı, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in vasıflarının Tevrat'ta geçtiğini ve Allah tarafından gönderilen bir Peygamber olduğuna dair şâhitlikte bulunmuştu. Bu zât, Resûlü Kirâm ile karşılaşp, onun güzel yüzünde parlayan Peygamberlik nûrunu görmüş ve onunla sohbet edince, son Peygamber olduğunu anlamış ve hemen onu tasdik ederek Müslüman olmuştur.

Bu hususta Abdullah İbn-i Selâm'ın kardeşinin oğlu, şu hâdiseyi anlatmaktadır:

Hiz. Osman'ın öldürölmesi istenince, Abdullah İbn-i Selâm geldi. Hiz. Osman ona: "Gelişine sebep nedir?" diye sordu. O da, "Sana yardımcı olmaya geldim" dedi. Bunun üzerine Hiz. Osman şöyle dedi: "O halde insanların karşısına çık ve onların benden uzaklaşmalarını söyle, çünkü senin çıkışın benim için içeri girmenden daha hayırlıdır." Bunun üzerine Abdullah İbn-i Selâm, insanların karşısına çıkarak şöyle dedi:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ كَانَ اسْمِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَلَانَ فَسَمَّانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَبْدُ اللَّهِ وَنَزَلَ فِي آيَاتٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ نَزَلَتْ فِيَّ {وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ فَأَمَنْ وَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ} وَنَزَلَتْ فِيَّ {قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ} إِنَّ لِلَّهِ سَبْقًا مَعْمُودًا عَنْكُمْ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ قَدْ جَاوَرَتْكُمْ فِي بَلَدِكُمْ هَذَا الَّذِي نَزَلَ فِيهِ نَبِيُّكُمْ فَاللَّهُ اللَّهُ فِي هَذَا الرَّجُلِ أَنْ تَقْتُلُوهُ فَوَاللَّهِ إِنْ قَتَلْتُمُوهُ لَتَطْرُدُنَّ جِيرَانَكُمْ الْمَلَائِكَةَ وَلَتَسْلُنَّ سَيْفَ اللَّهِ الْمَعْمُودَ عَنْكُمْ فَلَا يُعْمَدُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ قَالُوا فَقَالُوا (اقْتُلُوا الْيَهُودِيَّ وَاقْتُلُوا عُثْمَانَ) (ت ابن اخى عبد الله بن سلام)

Ey insanlar! Şunu bilin ki benim câhiliye döneminde adım filan idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana Abdullah adını verdi. Allah'ın kitabından bâzı âyetler, benim hakkımda inmiştir: "... İsrailoğullarından bir şâhit de ondaki mânâların mislinin Tevrat'ta mevcut olduğuna şâhitlikte bulundu ve hemen îman etti de, siz yine îman etmeye kibirlenmişseniz, sizden zâlim kim olur? Söyleyin. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez"[1] diye geçen âyet, benim hakkımda nâzil olmuştur. Yine, kâfirler: "Sen Peygamber değilsin" derler. Ey Resûlüm! De ki: "Benimle sizin aranızda şâhit olarak Allah'ı Teâlâ ve kitap

ilmine sâhip olan yeter"[2] âyeti nâzil oldu.

Allah'ı Teâlâ'nın size karşı kınında bir kılıcı vardır. Peygamberin gönderildiği şu memleketinizde melekler size komşu olmuşlardır. Bu adam ve onu öldürmek hususunda Allah'tan korkun. Eğer onu öldürürseniz, komşularınız olan melekler sizden uzaklaştırılacak ve size karşı Allah'ın kılıcı da kınından çıkarılacak ve kıyâmete kadar da kınına sokulmayacaktır. Abdullah İbn-i Selâm'ın kardeşinin çocuğu dedi ki: "Bu sözü dinleyen o insanlar, o Yahudi'yi de, Osman'ı da öldürün" dediler.[3]

Yine bu hususta Abdullah İbn-i Selâm Radiyallâhu anhu'dan, bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şu hâdise nakledilmiştir:

İbn-i Selâm, Yahudi hahamlarına: "Muhakkak ben, babamız İbrâhim ve İsmâil'in mescidini zaman itibariyle yenilemek istedim" demişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'de iken ona gitti. Nihâyet onu Mina'da buldu. İnsanlar etrafında idiler. İnsanlarla birlikte o da kalktı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendisine baktı ve "Sen İbn-i Selâm mısın?" diye sordu. Abdullah İbn-i Selâm şöyle anlatır: "Evet" dedim. "Yaklaş" buyurdu. Ona yaklaştım. "Ey İbn-i Selâm! Allah için söyle; Tevrat'ta beni Resûlullah olarak bulmuyor musun?" diye sordu. Ben de ona: "Rabbimizi nitele" dedim. Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzurunda durdu da ona: Ey Resûlüm! De ki: "O Allah birdir.* Allah Samed'dir (her şey O'na muhtaç olduğu halde, kendisi hiçbir şeye muhtaç değildir).* O, doğurmadı ve doğurulmamıştır.* Ve hiçbir şey O'na denk değildir" diye geçen İhlas Sûresi'ni getirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunu bize okudu. Bunun üzerine İbn-i Selâm:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ ثُمَّ انْصَرَفَ ابْنُ سَلَامٍ إِلَى الْمَدِينَةِ فَكَتَمَ إِسْلَامَهُ فَلَمَّا هَاجَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمَدِينَةِ وَأَنَا فَوْقَ نَخْلَةٍ لِي أَجْذُهَا فَأَلْقَيْتُ نَفْسِي فَقَالَتْ أُمِّي اللَّهُ أَنْتَ لَوْ كَانَ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ مَا كَانَ لَكَ أَنْ تُلْقِيَ نَفْسَكَ مِنْ رَأْسِ النَّخْلَةِ فَقُلْتُ وَاللَّهِ لَأَنَا أَسْرَرْتُ بِقُدُومِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ إِذْ بُعِثَ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عبد الله بن سلام)

"Allah'tan başka ilah olmadığına ve senin Allah'ın Resûlü olduğuna şahâdet ederim" dedi ve İbn-i Selâm dönüp Medîne'ye gitti, Müslüman olduğunu gizledi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne'ye hicret ettiğinde ben bir hurma ağacının üzerindeydim, meyvelerini topluyordum. Kendimi aşağıya attım. Annem dedi ki: "Allah için söyle, sana ne oluyor? Şâyet İmran oğlu Mûsâ olsaydı, sen kendini hurmanın tepesinden atmazdın." Ben şöyle dedim: "Allah'a

yemin ederim ki, İmran oğlu Mûsâ'nın diriltilmiş olması, beni Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gelişinden daha fazla sevindirmezdi.[4]

Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan nakledilen diğer bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

Abdullah İbn-i Selâm der ki: Ben Müslüman olduktan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e dedim ki: "Yâ Resûlallah! Yahudiler insanı hayrette bırakacak derecede yalancı, asılsız isnat ve iftiralarda bulunan bir kavimdir. Eğer sen beni onlara sormadan önce, onlar benim Müslüman olduğumu öğrenirlerse, senin yanında bana akla gelmedik isnat ve iftiralarda bulunurlar. Sen beni bir odaya gizledikten sonra, onlar arasındaki durumumu onlara sormanı, bunu Müslüman olduğumu öğrenmeden önce sana haber vermelerini istiyorum."

Peygamber Efendimiz de onu odalarından birine koydu. Sonra, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Yahudilere haber saldı, geldiler. Peygamber Efendimiz onlara Abdullah İbn-i Selâm hakkında:

أَيُّ رَجُلٍ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ فَيَكُمُ قَالُوا هُوَ خَيْرُنَا وَابْنُ خَيْرِنَا وَسَيِّدُنَا وَابْنُ سَيِّدِنَا وَعَالِمُنَا وَابْنُ عَالِمِنَا فَقَالَ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَسْلَمَ تُسَلِّمُونَ فَقَالُوا أَعَاذَهُ اللَّهُ مِنْ ذَلِكَ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ أَخْرِجْ إِلَيْهِمْ فَأَخْبِرْهُمْ فَخَرَجَ فَقَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ فَقَالُوا أَشْرُنَا وَابْنُ أَشْرِنَا وَجَاهِلُنَا وَابْنُ جَاهِلِنَا فَقَالَ ابْنُ (سَلَامٍ قَدْ أَخْبَرْتُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَّ الْيَهُودَ قَوْمٌ بُهْتٌ) (حم عن انس بن مالك)

"Abdullah İbn-i Selâm, aranızda nasıl bir adamdır?" diye sorunca, onlar: "O, bizim en hayırlımız ve en hayırlımızın oğludur. O, bizim Efendimiz ve Efendimizin oğludur. O bizim en âlim olanımız ve en âlim olanımızın oğludur" dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Eğer o, Müslüman olmuşsa, siz ne dersiniz?" diye sordu. Onlar: "Allah onu böyle bir şeyden korusun" dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yâ Abdullah İbn-i Selâm! Çık ve onlara haber ver" dedi. Bunun üzerine o hemen çıktı ve "Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet ederim" dedi. Abdullah İbn-i Selâm'ın Müslüman olduğunu gören Yahudiler, bu sefer daha önce övdükleri bu zât hakkında: "O, en şerlimizdir ve en şerlimizin oğludur. O en câhilimiz ve en câhilimizin oğludur" dediler. Abdullah İbn-i Selâm dedi ki: "Yâ Resûlallah! Ben sana Yahudilerin insanı hayrette bırakacak derecede yalancı, asılsız isnat ve iftiralarda bulunan bir kavim olduğunu söylemiştim."[5]

[1] Sûre-i Ahkâf, Âyet 10.

[2] Sûre-i Ra'd, Âyet 43.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 47.

[4] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 474.

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 13365; Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 7546.

(وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَا إِلَيْهِ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ فَسَيَقُولُونَ هَذَا إِنْكَ قَدِيمٌ) (١١)

11. Kâfirler, îman edenler için: "Eğer o Peygamberin dîninde bir hayır olsaydı, bunlar ona inanmakta bizi geçemezlerdi" dediler. Ve bununla (Kur'ân ile) hidâyete nâil olma arzusunda olmadıkları için: "Bu, eski bir iftirâdır" diyeceklerdir.

İzah: Müşrikler dediler ki: "Bu İslâm Dîni'nde bir hayır olsaydı, bizden evvel İslâmiyet şerefine, bu fakir ve aşağı olan insanlar nâil olamazlardı. Halbuki bizler zengin ve mevkii sahibi kimseleriz. Bu nedenle bu insanların aşağıları, bizden evvel hayra nâil olamazlar" dediler. Çünkü Müslümanların büyük çoğunluğu fakir ve kölelerden oluşmaktaydı. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الدِّينَ بَدَأَ غَرِيبًا وَيَرْجِعُ غَرِيبًا فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ الَّذِينَ يُصْلِحُونَ مَا أَفْسَدَ النَّاسُ مِنْ بَعْدِي مِنْ سُتْتَى. (ت)
(عن عمرو بن عوف المزنى)

"Bu din garip olarak geldi (gariplerin eli ile yüceltilti), garip olarak gider. Hayır ve saadet, o garipleredir ki, onlar benden sonra insanların fesâda gittiği zamanda benim sünnetimi yaparlar ve halka da öğretirler." [1]

[1] Sünen-i Tirmizî, İman 12.

وَمَنْ قَبْلَهُ كِتَابُ مُوسَى إِمَامًا وَرَحْمَةً وَهَذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ لِسَانًا غَرِيبًا لِيُنْذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَبُشْرَى (لِلْمُحْسِنِينَ) (١٢)

12. Halbuki Kur'ân'dan evvel Mûsâ'nın kitabı, insanlara önder ve rahmet olarak nâzil oldu. Bu Kur'ân da zâlimleri uyarmak ve muhsinleri müjdelemek için

Arapça olarak gönderilmiş, Tevrat'ı tasdik eden bir kitaptır.

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (١٣) أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا (١٤)

13-14. "Rabbimiz Allah'tır!" deyip, sonra da taatte devam edenler için hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.* İşte onlar, Cennet ehlidir. Onlar, güzel amellerinin mükâfatı olarak orada ebedî kalacaklardır.

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ (١٥)

15. Biz insana, anne ve babasına iyilik edip güzel davranmasını emrettik. Annesi onu meşakkatle taşıdı ve meşakkatle doğurdu. Onun bu taşınması ve süten kesilme müddeti otuz aydır. Nihâyet o, akıl ve kuvvetini tamamlayınca ve kırk yaşına gelince, "Yâ Rabbi! Bana, anne ve babama ihsan ettiğin nîmetlere şükretmeyi, Senin rızânı gerektiren hayırlı amelde bulunmayı bana ilham et. Zürriyetimi de benim için sâlih kimseler kıl! Şüphesiz ki ben, Sana tevbe ettim ve muhakkak ki ben, Müslümanlardanım" dedi.

İzah: Hz. Ali Kerremallâhu veche buyurdu ki: Bu Âyet-i Kerîme, Ebû Bekir es-Sıddîk hakkında nâzil olmuştur. Çünkü anne ve babası Müslüman olduğu gibi, hem annesi, hem de babası Muhâcirlerden Müslüman olmuş başka bir kimse yoktu. Bundan dolayı Allah kendisine, onlara iyilik edip güzel davranmasını emretmiş ve bu hüküm ondan sonra gelenler için de bağlayıcı olmuştur.

Bu Âyet-i Kerîme'de: "Nihâyet o, akıl ve kuvvetini tamamlayınca" diye geçen buyruk hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ on sekiz yaşına ulaşınca, diye açıklamış ve olayı şöyle anlatmıştır:

Hız. Ebû Bekir, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile on sekiz yaşında iken arkadaşlık yapmaya başladı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de o sırada yirmi yaşında idi. Şam'a ticaret maksadıyla gitmek için yola koyuldular. Sedir ağacı bulunan bir yerde konakladılar. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem o ağacın gölgesine oturdu. Hız. Ebû Bekir ise orada bulunan bir râhibin yanına gidip dîne dair sorular sormaya başladı. Râhip ona: "Bu ağacın gölgesindeki adam kimdir?" diye sordu. O da: "Abdumuttalib'in oğlu

Abdullah'ın oğlu Muhammed'dir" dedi. Rahip: "Allah'a yemin olsun ki, bu bir Peygamberdir. Hz. Îsâ'dan sonra kimse o ağacın gölgesi altına da oturmuş değildir" dedi. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu'nun kalbine yakîn ve onu tasdik etmek yer etti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den yolculuklarında olsun, ikametinde olsun, hemen hemen ondan ayrılmaz oldu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e kırk yaşında iken Peygamberlik verildi. Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu da otuz sekiz yaşında idi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i tasdik etti ve kırk yaşına gelince, "Yâ Rabbi! Bana, anne ve babama ihsan ettiğin nîmetlere şükretmeyi, Senin rızânı gerektiren hayırlı amelde bulunmayı bana ilham et. Zürriyetimi de benim için sâlih kimseler kıl! Şüphesiz ki ben, Sana tevbe ettim ve muhakkak ki ben, Müslümanlardanım" dedi.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "Senin rızânı gerektiren hayırlı amelde bulunmayı bana ilham et" buyruğu hakkında da şöyle buyurmuştur:

- Allah'ı Teâlâ onun bu duâsını, Allah yolunda işkencelere uğratılan dokuz Mü'mini azat etmesini sağlayarak kabul buyurdu. Hz. Bilal ve Hz. Amir b. Fuheyre bunlar arasındadır. Allah'ı Teâlâ'nın, kendisine işlemekte yardımcı olmadığı hiçbir hayır kapısı bırakmadı.

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ صَائِمًا قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَا قَالَ فَمَنْ تَبِعَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ جَنَازَةً قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَا قَالَ فَمَنْ أَطْعَمَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ مِسْكِينًا قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَا قَالَ فَمَنْ عَادَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ مَرِيضًا قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا اجْتَمَعْنَ فِي أَمْرٍ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ (م عن أبي هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bugün sizden oruçlu olan kimdir?" diye sordu. Hz. Ebû Bekir: "Ben" dedi. "Bugün sizden kim bir cenâzenin peşinden gitti?" diye sordu. Hz. Ebû Bekir: "Ben" dedi. "Bugün sizden kim bir yoksula yemek yedirdi?" diye sordu. Hz. Ebû Bekir: "Ben" dedi. "Sizden bugün kim bir hastayı ziyaret etti?" diye sordu. Hz. Ebû Bekir: "Ben" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Bunlar (bir günde) bir kişide bir arada oldu mu mutlaka o kişi Cennete girer."[1]

Kırk yaşın önemine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle

buyurmuştur:

مَا مِنْ مُعَمَّرٍ يُعَمَّرُ فِي الْإِسْلَامِ أَرْبَعِينَ سَنَةً إِلَّا صَرَفَ اللَّهُ عَنْهُ ثَلَاثَةَ أَنْوَاعٍ مِنَ الْبَلَاءِ الْجُنُونِ وَالْجَذَامِ وَالْبَرَصِ فَإِذَا بَلَغَ خَمْسِينَ سَنَةً لَيْنَ اللَّهِ عَلَيْهِ الْحِسَابَ فَإِذَا بَلَغَ سِتِّينَ رَزَقَهُ اللَّهُ الْإِنَابَةَ إِلَيْهِ بِمَا يُحِبُّ فَإِذَا بَلَغَ سَبْعِينَ سَنَةً أَحَبَّهُ اللَّهُ وَأَحَبَّهُ أَهْلُ السَّمَاءِ فَإِذَا بَلَغَ الثَّمَانِينَ قَبِلَ اللَّهُ حَسَنَاتِهِ وَتَجَاوَزَ عَنْ سَيِّئَاتِهِ فَإِذَا بَلَغَ تِسْعِينَ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ وَسُمِّيَ أَسِيرَ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ وَشَفَعَ لِأَهْلِ بَيْتِهِ (حم عن انس بن مالك)

Mü'min bir kul kırk yaşına ulaştığı zaman, Allah'ı Teâlâ onu cinnet, cüzzam ve baras hastalıklarından; bu üç belâdan emin kılar. Elli yaşına gelince Allah'ı Teâlâ ondan hesabı hafifletir. Altmış yaşına ulaştığı zaman Allah'ı Teâlâ onu kendisine inâbe ile rızıklandırır. Yetmiş yaşına ulaştığı zaman gök ehline onu sevdirebilir. Seksen yaşına girdiğinde Allah'ı Teâlâ onun iyiliklerini kabul eder, kötülüklerini siler. Doksan yaşına girdiği zaman, Allah'ı Teâlâ geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlar, bu kul yeryüzünde "Allah'ın esîri" diye isimlendirilir ve Allah'ı Teâlâ onu aile halkı hakkında şefaathane kılar.[2]

Yine Hz. Ali Kerremallâhu veche, "Onun bu taşıması ve sütten kesilme müddeti otuz aydır"[3] diye geçen âyet ile "Anneler, çocuklarını tam iki sene emzirsinler"[4] diye geçen âyeti göz önünde bulundurarak, kadının hâmilelik müddetinin en az altı ay olabileceğine hüküm vermiş ve evlenen bir kadının en az altı ay ve sonrasında doğum yaparsa ondan zinâ cezâsını düşürmüştür.

[1] Sahih-i Müslim, Zekât 30 (87).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 12902; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 38/2.

[3] Sûre-i Ahkâf, Âyet 15.

[4] Sûre-i Bakara, Âyet 233.

أُولَئِكَ الَّذِينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ فَيَٰ أَصْحَابِ الْجَنَّةِ وَعَدَ الصِّدْقِ الَّذِي (كَانُوا يُوعَدُونَ) (١٦)

16. İşte, işlediklerinin en güzelini kabul ettiğimiz ve günahlarını affettiğimiz bu kimseler, Cennet ehli arasındadırlar. İşte bu, onlara vaad olunan doğru bir vaaddir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "İşte, işlediklerinin en güzelini kabul ettiğimiz" diye

bir ifade kullanılmaktadır. Mubah olan şeyler, güzel olsalar da bir sevabı gerektirici değildirler. Fakat ibâdet ve itaat kabilinden olan şeyler daha güzeldirler, işte kabule, mükâfata lâıyk olan da bu türden olan sâlih amellerdir, bunlar Allah tarafından kabul buyurulmaktadır.

Rivâyete göre bu mübârek âyetler, Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu Teâlâ anhu ile benzerleri hakkında nâzil olmuştur. Kendisi İslâm şerefine nâil olduğu gibi babası Ebû Kuhafe Osman bin Amr ve anası Ümm'ül-Hayır binti Sahre de İslâmiyeti kabul etmişlerdi ve kendisinin oğlu Abdurrahmân ile onun oğlu Ebû Atık dahi İslâmiyeti kabul edip Ashâb-ı Kirâm'dan bulunmuşlardı. Bu muvaffakiyet, başka Ashâb-ı Kirâm'a nasip olmamıştır. Hz. Ebû Bekir'in duâları kabul olunmuş, nice güzel amellerde bulunmuştur. Kısaca dokuz Müslüman köleyi azat etmiştir ki, Bilâl-i Habeşî Hazretleri de bu azat edilenlerdendir ve servetini de İslâm dini uğrunda fedâ etmiştir. O, Aşere-i Mübeşşere'dendir, Cennetle müjdelen-miştir. Ne büyük bir mazhariyet! [1]

[1] Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'ân-ı Kerîm Meâli Âlîsi ve Tefsîri, c. 7, s. 3364.

وَالَّذِي قَالَ لَوِ الدِّيْهِ اُفَّ لَكُمْ اَتَعِدَانِيْ اَنْ اُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِيْ وَهُمَا يَسْتَعْجِلَانِ اللّٰهَ وَيَلْكَ اَمِيْنٌ)
اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَيَقُوْلُ مَا هَذَا اِلَّا اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ (١٧) اُولَئِكَ الَّذِيْنَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فَبَيَّ اُمَمٌ قَدْ خَلَتْ
(مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اِنَّهُمْ كَانُوْا خَاسِرِيْنَ ١٨)

17-18. (Nefretini ortaya çıkararak) anne ve babasına: "Öf! Benden evvel ölüp giden milletlerin hiçbirini dönmediği halde, benim diriltip kabirden çıkacağımı bana vaad mı ediyorsunuz?" diyen kimse ki, anne ve babası onun için Allah'tan yardım isterler ve ona: "Yazık sana! İman et, Allah'ın vaadi haktır" derler. O da onlara: "Bu dediğiniz, evvelkilerin yalanlarından başka bir şey değildir" der.* İşte o gibiler, kendilerinden önce geçen cin ve insan toplulukları ile berâber azâbı hak eden kimselerdir. Şüphesiz ki onlar, hüsrâna uğrayanlardır.

İzah: Hasan-ı Basrî Hazretleri, bu âyette zikredilen kişiden maksadın, öldükten sonra dirilmeyi yalanlayan, anne ve babasına kötülük eden, günah işleyen kâfirler olduğunu söylemektedir.

Bu Âyet-i Kerîme'nin, Hz. Ebû Bekir'in oğlu Abdurrahman'ın hakkında, Müslüman olmadan önce nâzil olduğunu söyleyenler olmuşsa da, Hz. Aişe bunun doğru olmadığını söylemiştir.

Bu hususu Yusuf b. Mâhik Radiyallâhu anhu şöyle anlatmıştır:

كَانَ مَرْوَانُ عَلَى الْحِجَازِ اسْتَعْمَلَهُ مُعَاوِيَةَ فَخَطَبَ فَجَعَلَ يَذْكُرُ يَزِيدَ بْنَ مُعَاوِيَةَ لِكَيْ يُبَايِعَ لَهُ بَعْدَ أَبِيهِ فَقَالَ لَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ شَيْئًا فَقَالَ خُذُوهُ فَدَخَلَ بَيْتَ عَائِشَةَ فَلَمْ يَقْدِرُوا فَقَالَ مَرْوَانُ إِنَّ هَذَا الَّذِي أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ {وَالَّذِي قَالَ لَوْلَا إِلَهُهُ أَفْ لَكُمْ أَتَعِدَانِي} فَقَالَتْ عَائِشَةُ مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيْنَا شَيْئًا مِنْ (الْقُرْآنِ إِلَّا أَنْ اللَّهَ أَنْزَلَ عُذْرِي (خ) عَنْ يَوْسُفَ بْنِ مَاهِكْ

Mervan, Hz. Muâviye'nin Hicaz vâlisi idi. Bu valiliği sırasında okuduğu hutbede babasından sonra ona biat edilmesi için Hz. Muâviye'nin oğlu Yezid'in adından söz etmeye başladı. Hz. Ebû Bekir es-Sıddık'ın oğlu Hz. Abdurrahman ise bu hususta ona bir şey söyledi; Mervan buna öfkeleni ve "Yakalayın onu!" dedi. Hz. Abdurrahman kaçıp Hz. Âişe'nin evine girdi. Böylece onu yakalayamadılar. Bunun üzerine Mervan dedi ki:

- Allah'ı Teâlâ bu şahıs hakkında: "(Nefretini ortaya çıkararak) anne ve babasına: "Öf! Benden evvel ölüp giden milletlerin hiçbiri dönmediği halde, benim diriltilip kabirden çıkacağımı bana vaad mı ediyorsunuz?" diyen kimse ki, anne ve babası onun için Allah'tan yardım isterler..." diye devam eden Sûre-i Ahkaf, Âyet 17 nâzil olmuştur. Bunun üzerine hemen Hz. Âişe perde arkasından ona şu karşılığı verdi:

- Allah'ı Teâlâ bizim hakkımızda bizimle ilgili Nûr Sûresi'ndeki beraatımı haber veren âyetlerden başka bir âyet indirmemiştir.[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme'nin, Hz. Abdurrahman hakkında indiğini söyleyen Mervan'a, Hz. Âişe şöyle söylemiştir:

كَذَبَ مَرْوَانُ كَذَبَ مَرْوَانُ، وَاللَّهِ مَا هُوَ بِهِ، وَلَوْ شِئْتُ أَنْ أُسَمِّيَ الَّذِي أَنْزَلَتْ فِيهِ لَسَمَّيْتُهُ، وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَعَنَابَا مَرْوَانَ فِي وَمَرْوَانَ فِي صَلْبِهِ، فَمَرْوَانُ فَضَضَ مِنْ لَعْنَةِ اللَّهِ (والحاكم وابن مردويه عن عائشة)

"Mervan yalan söylemiş! Mervan yalan söylemiş! Vallâhi, bu âyet Abdurrahman hakkında nâzil olmadı. İstesem bu âyetin kimin hakkında nâzil olduğunu söylerdim. Ama Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mervan'ın babasına ve henüz babasının sülbünde iken Mervan'a lânet etmiştir."[2]

Mervan doğduğunda, babası onu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına getirmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de o çocuğa, "Bu melun

oğlu melun" diye söylemişti.

Bu husus Abdurrahman İbn-i Avf Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

كَانَ لَا يُؤَلَّدُ لِأَحَدٍ مَوْلُودٌ إِلَّا أُتِيَ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَدَعَا لَهُ فَأَدْخَلَ عَلَيْهِ مَرْوَانَ بْنَ الْحَكَمِ (فَقَالَ: هُوَ الْوَزْعُ بْنُ الْوَزْعِ الْمَلْعُونُ بْنُ الْمَلْعُونِ (ك) عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ

Medîne'de bir çocuk doğar doğmaz Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e getirilir, duâsı alınır. Bir gün de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Hakem'in oğlu Mervan getirildi. Çocuğu gören Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bu çocuk, keler[3] oğlu kelerdir. Melun oğlu melundur" buyurdu.[4]

Mervan ve babasının lânetlendiğine dair daha geniş bilgi için Sûre-i İsrâ, Âyet 60 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Ahkaf 1; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7215.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 13, s. 321.

[3] Keler, kertenkele demektir.

[4] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 8614.

(وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِمَّا عَمِلُوا وَلِيُوفيَهُمْ أَعْمَالُهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (۱۹)

19. Herkesin amellerine göre dereceleri vardır. Bu da, Allah'ı Teâlâ'nın onlara amellerinin karşılığını tamamen vermesi içindir. Onlar, hiçbir haksızlığa uğramazlar.

(وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ)
(عَذَابُ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ (۲۰)

20. Kâfirler, Cehenneme arz olundukları gün onlara şöyle denir: "Bütün güzel şeylerinizi dünyâ hayatınızda bitirdiniz ve onlar ile faydalandınız. Bugün ise yeryüzünde haksız yere kibirlenmeniz ve yoldan çıkmanız sebebiyle zelil ve aşağılayıcı bir azap ile cezâlandırılacaksınız."

(وَادْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَّتِ النَّذْرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنَِّّي)

((أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ (٢١)

21. Ey Resûlüm! (Mekke kâfirlerine) Âd kavminin kardeşini (Hûd Aleyhisselâm'ı) zikret. Hani o, kendinden önce ve sonra nice uyarıcılar gelip geçtiği halde, Ahkâf'taki kavmini şöyle uyarmıştı: "Allah'tan başkasına ibâdet etmeyin. Şüphesiz ben, sizin büyük bir günün azâbına uğramanızdan korkarım."

İzah: Âyet-i Kerîme'de, "Ahkâf" diye geçen yer, müfessirlerin beyanına göre, Yemen'de bulunan kumluk bir yerdir. Bu sûre, adını bu âyetten almıştır.

Hûd Aleyhisselâm ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يَرْحَمُنَا اللَّهُ وَأَخَا عَادٍ (هـ) عن ابن عباس

"Allah'ı Teâlâ, bize ve Âd'ın kardeşi Hûd'a merhamet buyursun." [1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Duâ 6.

قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَأْفِكَنَا عَنِ الْهَيْئَةِ فَاْتَيْنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (٢٢) قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ وَأُبَلِّغُكُمْ ((٢٣) مَا أُرْسِلْتُ بِهِ وَلَكِنِّي أَرِكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ (

22-23. Kavmi: "Bizi, ilahlarımıza ibâdetten döndürmek için mi geldin? Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi bize vaad ettiğin azâbı getir" dediler.* Hûd da onlara şöyle dedi: "Azâbınızın ne zaman ineceğine dair bilgi sâdece Allah katındadır. Ben size, benimle gönderileni tebliğ ediyorum. Fakat ben sizi, câhillik eden bir kavim olarak görüyorum."

فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ((٢٤) تَدْمِرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَاصْبَحُوا لَا يَرَى إِلَّا مَسَاكِينَهُمْ كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ (٢٥)

24-25. Kavmi, vâdilerine doğru gelen bulutu gördükleri vakit, "Buluttan bize yağmur yağacak" dediler. Bunun üzerine Hûd onlara şöyle dedi: "Bilakis o, sizin acele ettiğiniz şeydir; elim bir azâbı taşıyan rüzgârdır,* Rabbinin emriyle her şeyi tarumar eder." Nihâyet o hâle geldiler ki, evlerinden başka bir şey görünmez oldu. Mücrim olan bir kavmi işte böyle cezâlandırırız.

İzah: Âd kavminin helâki hakkında Hz. Âişe annemizden şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَأَى مَخِيلَةً أَقْبَلَ وَأَدْبَرَ فَإِذَا مَطَرَتْ سُرِّيَ عَنْهُ قَالَتْ فَقُلْتُ لَهُ فَقَالَ وَمَا أَدْرِي لَعَلَّهُ كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى {فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُمِطِرُنَا} (ت عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir yağmur bulutu gördüğü zaman bir ileri bir geri gelir giderdi. O bulut yağmur indirince rahatlardı. Kendisine bunun sebebini sordum. Şöyle buyurdu: "Bilemem belki de bu bulut, Allah'ı Teâlâ'nın: Kavmi, vâdilerine doğru gelen bulutu gördükleri vakit, "Buluttan bize yağmur yağacak"[1] dediler, diye geçen âyette bildirildiği bulut olabilir."[2]

[1] Sûre-i Ahkaf, Âyet 24.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 47; Sahih-i Müslim, İstiskâ 3 (14-16).

وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فَيِّمًا إِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَارًا وَأَفْئِدَةً فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا ((أَبْصَارُهُمْ وَلَا أَفْئِدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (٢٦)

26. Yemin olsun ki, size vermediğimiz imkânları onlara vermiştik. Ve onlara kulaklar, gözler ve kalpler vermiştik. Güzel kullanmadıkları için kulakları, gözleri ve kalpleri onlara bir fayda sağlamadı. Çünkü onlar, Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlardı. Alay ve acele ettikleri cezâ, kendilerini kuşattı.

İzah: İmam Taberî, bu âyeti şöyle izah etmiştir: Ey Kureyş kâfirleri! İnkârları yüzünden helâk ettiğimiz Âd kavmine, size dünyâda vermediğimiz nîmetler vermiştik. Onlar hem mal bakımından güçlü hem de bedenlen güçlüydüler. Biz onlara, Rablerinin gönderdiği âyetleri dinleyecek kulaklar, delillerini görecekt gözler, indirdiği kitapları anlayacak kalpler vermiştik. Fakat ne kulakları, ne gözleri, ne de kalpleri onlara bir fayda sağladı. Zîrâ onlar, âzâlarını kendilerine faydalı olacak yerlerde değil, kendilerini azaba sürükleyecek yollarda kullandılar. Çünkü onlar, Allah'ın delilleri olan Peygamberleri inkâr ediyorlardı. Neticede alaya aldıkları azap kendilerini çepeçevre kuşatıverdi. Sizler de Allah'ı inkâr edip Peygamberlerini yalanlayarak onların durumuna düşmeyin. Azap gelmeden önce, yaptıklarınızdan vazgeçin.

وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِنَ الْقُرَىٰ وَصَرَّفْنَا الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (٢٧) فَلَوْلَا نَصَرَهُمْ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ ((دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا إِلَهًا بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ وَذَٰلِكَ أَفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْقَهُونَ (٢٨)

27-28. (Ey Mekke kâfirleri!) Yemin olsun ki Biz, çevrenizdeki şehirleri de helâk

ettik. Kûfürlerinden dönsünler diye âyetleri tekrar tekrar açıkladık.* O zaman Allah’a yaklaştırsın diye O’ndan başka edindikleri putlar, onları helâkten kurtarsaydı ya! Aksine, onlardan kaybolup gittiler. İşte bu, onların yalanları ve uydurdukları iftirâlarıdır.

وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ (مُنْذِرِينَ) (٢٩)

29. Ey Resûlüm! Hatırla o zamanı ki, Kur’ân’ı dinlemeleri için cinlerden bir taifeyi sana göndermiştik. Onlar hazır oldukları vakit, birbirlerine: "Sükût edin, dinleyin!" dediler. Kur’ân’ın okunması bitince de kavimlerine uyarıcılar olarak döndüler.

قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ (مُسْتَقِيمٍ) (٣٠) يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرَ لَكُمْ مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ (٣١) وَمَنْ لَا يُجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهِ أَوْلَىٰ أَوَّلُكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ (٣٢) ((

30-32. Bu cinler, kavimlerine dediler ki: "Ey kavmimiz! Şüphesiz biz, Mûsâ’dan sonra indirilen, önceki kitapları tasdik eden ve hakka ve doğru yola hidâyet eden bir kitap dinledik.* Ey kavmimiz! Allah’ın dâvetçisi olan Peygambere uyun ve ona îman edin ki, Allah’u Teâlâ sizin günahlarınızı bağışlasın ve sizi elim bir azaptan korusun!* Allah’a dâvet eden Peygambere uymayan kimse için, yeryüzünde kurtuluş yoktur. Onu Allah’tan başka azaptan kurtaracak dostlar da bulunmaz. İşte onlar, apaçık bir sapıklık içindedirler."

İzah: Sûre-i Ahkaf, Âyet 30’da geçtiği üzere cinler; Kur’ân-ı Kerîm’in Tevrat’tan sonra indiğini zikretmişler ve Hz. Îsâ’ya indirilen İncil’i zikretmemişlerdir. Zîrâ İncil, Tevrat’ın Hz. Mûsâ’dan Hz. Îsâ’ya kadar geçen bin yılı aşkın bir süre içerisinde insanlar tarafından tahrifata uğrayan hükümlerini aslî hâline tekrar getiren ve tamamlayan mahiyettedir. Bu itibarla cinler, İncil’i zikretmeyip Tevrat’ı zikretmişlerdir.

Nakledildiğine göre; Cin taifesi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e üç kere gelmiştir.

Birincisi şöyledir: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Peygamberliğinin başlangıcında cinler ve şeytanlar göğe çıkmaktan menolunduklarında; "Bunun

sebebi nedir?" diye hepsi birden dünyâyı gezip aramaya başlamışlardı. Nusaybin cinlerinden yedi veya dokuz cin, Mekke etrafındaki Nahle vâdisinde, Peygamber Efendimizi Ashâbıyla birlikte sabah namazını kılarken gördüler ve okunan Kur'ân'ı dinlediler. Bu cinlerin beyi de Zevbaa idi. Bunlar, "Göge çıkmaktan menedilmemize sebep; ancak bu Peygamberin zuhurudur" diyerek, beldelerine vardıklarında diğer cinleri uzun nasihatlerle îmana dâvet ettiler. Allah'ı Teâlâ bu hâli Resûlüne, Cin Sûresi'nde bildirdi.[1]

Bu husus Sûre-i Cin, Âyet 1-3'te şöyle geçmektedir:

Ey Habîbim! De ki: Bana vahyolundu ki, Kur'ân'ı okuduğum zaman cinlerden bir taife beni dinlemiş ve kavimlerine şöyle demişler: "Muhakkak biz, acâyip bir Kur'ân dinledik ki,* hakka hidâyet ediyor. Artık biz ona îman ettik ve onun beyanı üzere Rabbimize hiçbir kimseyi aslâ ortak koşmayız.* Şüphesiz ki, Rabbimizin azameti çok yücedir. O, ne bir eş, ne de bir çocuk edinmiştir."

Alkame Radiyallâhu anhu, Sûre-i Ahkaf, Âyet 30-32'de bahsedilen hâdiseyi şöyle anlatmıştır:

Sizden biriniz, Cin gecesi Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında bulundu mu? diye İbn-i Mes'ud'a sordum, şu cevabı verdi:

- O gece bizden hiç kimse onun refakatinde bulunmadı; ancak bir gece onunla birlikteydik, bir ara onu kaybettik. Bütün vâdilerde ve ara yollarda onu aradık, bulamadık. Hattâ "Kaçırıldı mı ya da suikasta mı uğradı?" demeye başladık. Çok kötü bir gece geçirdik. Sabah olunca, Hira tarafından çıkageldi. Dedik ki:

- Yâ Resûlallah! Seni kaybettik, aramadığımız yer kalmadı. Çok kötü bir gece geçirdik. Bunun üzerine buyurdu ki:

أَتَانِي دَاعِي الْجِنِّ فَذَهَبْتُ مَعَهُ فَقَرَأْتُ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنَ قَالَ فَاَنْطَلَقَ بِنَا فَأَرَانَا آثَارَهُمْ وَآثَارَ نِيرَانِهِمْ وَسَلَّوْهُ الزَّادَ فَقَالَ لَكُمْ كُلُّ عَظْمٍ ذِكْرٌ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَقَعُ فِي أَيْدِيكُمْ أَوْ فَرَّ مَا يَكُونُ لَحْمًا وَكُلُّ بَعْرَةٍ عَلَفَ لِذَوَابِكُمْ فَقَالَ (رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَا تَسْتَنْجُوا بِهِمَا فَإِنَّهُمَا طَعَامٌ إِخْوَانِكُمْ (م) عَنْ عُلْقَمَةَ

- Cinlerden bir dâvetçi geldi, beni alıp götürdü ve onlara Kur'ân okudum. Ondan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bizi götürdü ve onların izlerini, ateş yaktıkları yerlerin kalıntılarını gösterdi. Peygamber Efendimize, kendi yiyeceklerinden sormuşlar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de onlara

şöyle buyurmuş: "Üzerine Allah'ın adı zikredilmiş her kemik, sizin azığıdır. Sizler kemiklerin olabildiğince etli olduğunu görürsünüz. Develerin her pisliği de, sizin hayvanlarınızın yiyeceğidir." Sonra Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâbına şöyle buyurdu: "Kemiklerle ve tezeklerle taharetlenmeyin. Çünkü onlar, cinden olan Müslüman kardeşlerinizin yemeğidir." [2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَقَدْ قَرَأْتُهَا عَلَى الْجِنِّ لَيْلَةَ الْجِنِّ فَكَانُوا أَحْسَنَ مَرْبُودًا مِنْكُمْ كُنْتُ كُلَّمَا أَتَيْتُ عَلَى قَوْلِهِ فَيَأْتِي الْإِلاءَ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (قَالُوا وَلَا بِشَيْءٍ مِنْ نِعْمِكَ رَبَّنَا نَكْذِبُ فَلَاكَ الْحَمْدُ) (ت عن جابر)

Yemin ederim ki, cin gecesi, cinlere Rahmân Sûresi'ni okudum. Sizden daha iyi cevap vererek dinliyorlardı. Rahmân Sûresi'nde geçen "(Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?" âyetine, ne zaman gelirim şöyle diyorlardı: "Ey Rabbimiz! Senin nîmetinden hiçbirini yalanlamıyoruz, hamd Sana mahsustur." [3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

أَتَانِي وَفْدٌ مِنْ نَصِيبِيْنَ وَنِعْمَ الْجِنُّ فَسَأَلُونِي الزَّادَ فَدَعَوْتُ اللَّهَ لَهُمْ أَنْ لَا يَمُرُّوا بِعَظْمٍ وَلَا رَوْتَةٍ إِلَّا وَجَدُوا (عَلَيْهَا طَعَامًا) (خ عن ابى هريرة)

Bana, Nusaybin Cinleri'nin bir heyeti geldi. Ama bunlar ne hoş cin! Benden azık istediler. Ben de onların istifâdeleri için Allah'a: "Cinler, uğradıkları her kemik ve tezek makûlesi üzerinde her durumda kendileri ve hayvanları için bir yiyecek bulalar!" diye duâ ettim. [4]

İkincisi şöyledir: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Peygam-berliğinin onuncu yılında Taif'ten Mekke'ye gelirken Nahle vâdisinde, teheccüd namazını kıldı. Cin Sûresi'ni sesli olarak okurken, yine yedi cin gelerek, Kur'ân dinleyip, beldelerine gittiler ve diğer cinleri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e uymaya çağırdılar.

Yine cinler ile ilgili olarak nakledildiğine göre:

مَنْ أَدْنَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْجِنِّ لَيْلَةَ اسْتَمَعُوا الْقُرْآنَ فَقَالَ حَدَّثَنِي أَبُوكَ يَعْني عَبْدَ اللَّهِ أَنَّهُ أَذْنَتْ (بِهِمْ شَجَرَةً) (خ عن عبد الله بن مسعود)

İbn-i Mes'ud'a, cinlerden bir zümre Kur'an dinlemek istedikleri gece Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Cinni kim bildirdi?" diye soruldu. O da: "Cinni, bir ağaç bildirdi" diye cevap verdi.[5]

İşte Allah'ı Teâlâ, Sûre-i Ahkaf, Âyet 29-32'de Resûlüne bunu haber veriyor.

Üçüncüsü de şöyledir: Bu hâdiseden üç ay sonra, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem cin taifesini dîne dâvet ve Kur'an öğretmekle emrolunduğu bir gün, Cebrâil Aleyhisselâm gelip, sizinle görüşmek için cin taifesi Mekke'nin kabristanı yanında bekliyorlar, diye haber verdiğinde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ben bu gece cinleri îmana dâvet ve Kur'an öğretmekle memurum, benimle kim gider?" buyurdu. Sahâbe çekindi. İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu: "Ben gelirim" deyip, vardıklarında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem mübârek parmağı ile daire çizip, İbn-i Mes'ud'a: "Sen bunun içine gir! Sakın dışarı çıkma! Yoksa beni göremezsin" buyurdu. Kendisi bir seccade üzerinde namaza başladı. Tâhâ Sûresi'ni okudu. On iki bin yahut altı yüz bin yahut her birinin altında sayısız kimse bulunan kırk sancak olarak cin taifesi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i çevreleyip Kur'an'ı dinlediler. Namazdan sonra bunları dîne dâvet etti. Hepsi kabul ettiler...[6]

Cinler de insanlar gibi sorumlu varlıklardır. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Cin, Âyet 13-14 ve izahına bakınız.

[1] Mir'ât-ı Kâinât, c. 1, s. 415.

[2] Sahih-i Müslim, Salât 33 (150 Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7216.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'an 56.

[4] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1546.

[5] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1545.

[6] Mir'ât-ı Kâinât, c. 1, s. 415-417.

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَعْزِ بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُخَيِّ الْمَوْتَى بَلَى إِنَّهُ ((عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ ۳۳)

33. (Dirilmeyi inkâr edenler) şüphesiz ki, gökleri ve yeri yaratan ve bunları

yaratmakla yorulmayan Allah'ı Teâlâ'nın, ölüleri diriltmeye kâdir olduğunu görmüyorlar mı? Evet, şüphesiz O, her şeye kâdirdir.

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ لَٰذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ (٣٤) (

34. Kâfirler, Cehenneme arz olundukları gün onlara: "Bu azap, hak değil midir?" denir. Onlar da: "Evet, Rabbimiz hakkı için haktır!" derler. Allah'ı Teâlâ da onlara: "Küfrünüz sebebiyle müstehak olduğunuz azâbı tadın" der.

فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعِزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ كَانَتْهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً (٣٥) (مِنْ نَهَارٍ بَلَاغٌ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ

35. Ey Habîbim! O halde, (kâfirlerin eziyetlerine) Peygamberlerden Ulu'l-Azim olanların sabrettikleri gibi sen de sabret. Onlar hakkında (azâbın inmesi için) acele etme. Onlar kendilerine vaad olunan azâbı gördükleri gün, dünyâda gündüzden ancak bir saat kadar kalmış olduklarını zannederler. Bu, bir tebliğdir. Öyleyse, fâsıklar (kâfirler) topluluğundan başkası helâk edilir mi? (Elbette edilmez)

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Ulu'l-Azim" ifadesi, "Azim sahibi olan Peygamberler" anlamına gelmektedir. Bu Peygamberlerin sayısı altıdır. Bunlar: Âdem Aleyhisselâm, Nûh Aleyhisselâm, İbrâhim Aleyhisselâm, Mûsâ Aleyhisselâm, İsâ Aleyhisselâm ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir. Bunlar derece olarak diğer Peygamberlerden üstün olanlardır. Nitekim Hadis-i Şerif'lerde, mahşerde insanların şefaât için bu altı Ulu'l-Azim Peygamberlere müracaat edecekleri ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.[1]

Âdem Safiyullah: Âdem Aleyhisselâm, safiyye ilmine sahip idi. O, kendisine verilen bu ilim ile, bütün mevcûdâtın isimlerini ve Allah'ı Teâlâ'nın isimlerini de bütün mazharlarıyla biliyordu. Bu sebeple ona "Safiyullah" denilmiştir. Sûre-i Bakara, Âyet 33'te şöyle buyrulmaktadır:

Allah'ı Teâlâ: "Yâ Âdem! Mevcûdâtın isimlerini meleklere bildir" dedi. Âdem de mevcûdâtın isimlerini bildirince, Allah'ı Teâlâ meleklere: "Ben size göklerin ve yerin gaybını muhakkak bilirim, sizin açıktan söylediklerinizi ve gizlediklerinizi de bilirim demedim mi?" buyurdu.

Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen şefaât hadisinde, âyette geçen Ulu'l-Azim Peygamberler zikredilmekte ve orada bu Peygamberlerin ilki olan Âdem Aleyhisselâm ile ilgili kısımda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

يَجْمَعُ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ فَيَقُولُونَ لَوْ اسْتَشْفَعْنَا إِلَى رَبِّنَا حَتَّى يُرِيحَنَا مِنْ مَكَانِنَا هَذَا فَيَأْتُونَ آدَمَ فَيَقُولُونَ يَا آدَمُ أَمَا تَرَى النَّاسَ خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ وَأَسْجَدَ لَكَ مَلَائِكَتُهُ وَعَلَّمَكَ أَسْمَاءَ كُلِّ شَيْءٍ أَشْفَعُ لَنَا إِلَى رَبِّنَا... (خ) عن انس

Allah'ı Teâlâ, mahşer gününde Mü'minleri böylece toplar. Rabbimizden, içinde bulunduğumuz şu durumdan bizleri kurtarması için şefaât istesek, derler. Bunun üzerine Hz. Âdem'e gelirler ve "Yâ Âdem! İnsanların sıkıntıda olduklarını görmüyor musun? Allah'ı Teâlâ seni kendi eliyle yarattı, meleklerini sana secde ettirdi ve her şeyin isimlerini sana öğretti. Bulunduğumuz bu durumdan bizi kurtarması için Rabbin katında bizim için şefaâtçi ol!" derler...[2]

Nûh Nebiyyullah: "Nebî", Peygamber anlamına gelmektedir. Yani Allah'ı Teâlâ'nın, kulları ikaz için gönderdiği ve ilim verdiği; Allah'tan aldığı emirleri, kullara söyleyen zâtlardır. "Nebiyyullah" da, Allah'ın Peygamberi, demektir. Nûh Aleyhisselâm'ı diğer Peygamberlerden ayıran özellik; onun tufanda helâk olan bütün insanlığın ve karadaki canlıların tekrar yeryüzüne yayılıp çoğalmasına sebep olmasıdır. Bu sebeple Nûh Aleyhisselâm'a, insanlığın ikinci babası denilmiştir. Allah'ı Teâlâ Sûre-i A'râf, Âyet 64'te şöyle buyurmuştur:

"Buna rağmen Nûh'u yalanladılar. Biz de onu ve onunla beraber gemide onunları kurtardık. Âyetlerimizi yalanlayanları da tufanda gark ettik. Çünkü onlar, kalpleri (İslâm'a karşı) kör kimselerdi."

Yine Sûre-i Sâffât, Âyet 77'de: "Dünyâda onun zürriyetinden başka kimse bırakmadık" diye buyrulmaktadır. Bu hususta da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَلَدُ نُوحٍ ثَلَاثَةٌ سَامٌ أَبُو الْعَرَبِ وَحَامٌ أَبُو السُّودَانِ وَيَافِثُ أَبُو التُّرَاكِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم حم عن سمرة)

"Nûh'un (gemiye binen) çocuklarından Sâm, Arapların atası; Hâm, Sûdanlıların atası; Yâfes de Türklerin atasıdır." [3]

İbrâhim Halîlullah: İbrâhim Aleyhisselâm'da misafir olmadan yemek yemezdi, hattâ misafir gelmezse evinden dışarı çıkıp ikram etmek için misafir arardı. Onun bu misafirperverliğinden dolayı ona da, Allah'ın dostu anlamına gelen "Halîlullah" denilmiştir. Allah'ı Teâlâ Sûre-i Nisâ, Âyet 125'te şöyle buyurmuştur:

"... Allah'ı Teâlâ, İbrâhim'i dost edindi."

Bu hususta Abdullah İbn-i Amr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا جِبْرِيلُ لِمَ اتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا؟ قَالَ لِإِطْعَامِهِ الطَّعَامَ يَا مُحَمَّدٌ ((هَبْ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو))

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yâ Cebrâil! Allah'ı Teâlâ, İbrâhim'i ne sebepten Halîl (dost) edindi?" diye sorunca, o: "Misafir-lerine yemek yedirdiği için Yâ Muhammed!" diye cevap verdi.[4]

Mûsâ Kelîmullah: Mûsâ Aleyhisselâm, Allah'ı Teâlâ ile konuştuğu için ona, Allah'ın kelâm edip konuştuğu kişi anlamına gelen "Kelîmullah" denilmiştir. Allah'ı Teâlâ Sûre-i Meryem, Âyet 52'de şöyle buyurmuştur:

"Ona Tûr'un sağ tarafından nidâ ettik ve onu münacaat eder bir halde yaklaştırdık."

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا وَمُوسَى نَجِيًّا وَاتَّخَذَنِي حَبِيبًا ثُمَّ قَالَ وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَأُوَثِّرَنَّ حَبِيبِي عَلَى خَلِيلِي (وَنَجِيِّي) (هَبْ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ)

Allah'ı Teâlâ İbrâhim'i Halîl (dost), Mûsâ'yı Kelîmullah ve beni de Habîb (sevgili) edindi ve sonra: "İzzetim ve Celâlim'e yemin olsun ki sevgilimi, dostuma ve sırdaşıma elbette tercih ederim, üstün tutarım" buyurdu.[5]

Îsâ Rûhullah: "Ruh" kelimesi, hem rahmet hem de üfleme gibi anlamlara gelmektedir. Hz. Îsâ'da Allah'ın emriyle Cebrâil Aleyhisselâm tarafından annesi Hz. Meryem'e üflenmiş olduğu için "Ruh" adını almıştır. Îsâ Aleyhisselâm'ın ruhu, Hz. Meryem'e ağzından girmiştir. Bu sebeple Îsâ Aleyhisselâm'a "Rûhullah" yani Allah'ın ruhu denilmiştir. Allah'ı Teâlâ Sûre-i Nisâ, Âyet

171'de şöyle buyurmuştur:

"... Meryem oğlu Îsâ Mesih, ancak Allah'ın Resûlü ve Meryem'e ulaştırdığı kelimesi ve O'ndan bir ruhtur..."

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ شَهِدَ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ مِنَ الْعَمَلِ (خ حم عن عبادة)

"Her kim Allah'tan başka ilah yoktur, yalnız Allah vardır. O'nun ortağı yoktur. Şüphesiz ki, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem de Allah'ın kulu ve O'nun Resûlüdür. Şüphesiz ki, Îsâ Aleyhisselâm da Allah'ın kulu ve O'nun Resûlüdür, Hz. Meryem'e bıraktığı kelimesi ve Allah tarafından bir ruhtur. Cennet haktır. Cehennem de haktır, diye diliyle ikrar ve kalbiyle tasdik ederse, Allah'u Teâlâ, o kimseyi Cennete koyar. O kul, hangi amelde olursa olsun."[6]

Muhammed Habîbullah: Allah'u Teâlâ, kendisinden zuhur eden bir sevgiden ilk olarak kendi nûrundan Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in nûrunu yarattı ve yaratılan bütün mevcûdatı da o nûrdan yarattı. İşte Allah'ın sevgisinden yaratılan bütün mevcûdatın yaratılmasına sebep Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem olduğu için, ona Allah'ın sevgilisi anlamına gelen "Habîbullah" denilmiştir. Bu nedenledir ki, bütün yaratılanların içerisinde Allah'a en sevgili ve hem de derece olarak en yüksek olan Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir. Nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: لَوْلَكَ لَوْلَكَ مَا خَلَقْتُ الْأَفْلَاقَ

"Ey Habîbim! Eğer sen olmasa idin, Ben eflâkı (yerleri, gökleri ve bütün mükevvenatı) yaratmazdım."[7]

Yine Câbir Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

يَا رَسُولَ اللَّهِ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي أَخْبَرَنِي أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ قَبْلَ الْأَشْيَاءِ؟ قَالَ: يَا جَابِرُ! إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ قَبْلَ الْأَشْيَاءِ نُورَ نَبِيِّكَ مِنْ نُورِهِ فَجَعَلَ ذَلِكَ النُّورَ يَدُورُ بِالْقَدَرَةِ حَيْثُ شَاءَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ لَوْحٌ وَلَا قَلَمٌ وَلَا جَنَّةٌ وَلَا نَارٌ وَلَا مَلَكٌ وَلَا سَمَاءٌ وَلَا أَرْضٌ وَلَا شَمْسٌ وَلَا قَمَرٌ وَلَا جَنِّيٌّ وَلَا إِنْسِيٌّ... (عيد الرزق عن جابر بن عبد الله)

"Yâ Resûlallah! Bütün eşyanın hepsinden evvel, Allah'ı Teâlâ neyi yarattı, ondan bana haber verir misin?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Yâ Câbir! Bütün eşyanın hepsinden evvel Allah'ı Teâlâ kendi nûrundan, senin Nebî'nin nûrunu yarattı. Bu nûru öyle yaptı ki; bu nûr, Allah'ın kudretiyle her tarafta devretti. O zamanda Levh, Kalem, Cennet, Cehennem, yer, gök, ay, güneş, insan ve cin hiçbir şey yoktu..."[8] Velhâsıl yaratılan bütün mevcûdat bu nûrdan yaratılmıştır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in iki yüzden fazla ismi vardır. Onlardan birisi de; Ebu'l-Ervâh'tır. Yani, "Ruhlar Babası" demektir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَا أَبُو الْأَرْوَاحِ وَأَنَا مِنْ نُورِ اللَّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ فَيُضُّ نُورِي

Ben, ruhlar babasıyım ve ben, Allah'ı Teâlâ'nın nûrundanım ve Mü'minler de benim nûrumun feyzindendir.[9]

Meysera Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَتَى وَجَبَتْ لَكَ النَّبِيُّ؟ قَالَ وَآدَمَ بَيْنَ الرُّوحِ وَالْجَسَدِ. (ت عن ابى هريرة طب عن (ميسرة الفجر)

"Yâ Resûlallah! Senin Peygamberliğin ne zaman kesinleşti?" diye sorulduğunda, buyurdu ki: "Âdem, ruh ile ceset arasında iken ben Peygamberdim."[10]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in üstünlüğünü anlatan çok sayıda Âyet-i Kerîme vardır. Sûre-i Bakara, Âyet 253'te: "O Resullerin bâzısını bâzısı üzerine üstün kıldık. Bunlardan Allah'ı Teâlâ'nın hitâbına nâil olanlar vardır. Allah'ı Teâlâ, bunlardan bâzısına da yüksek dereceler verdi..." diye buyrulduğu üzere, Peygamberler arasında mertebe ve fazilet bakımından üstün olanlar vardır. Bunların da en üstünü Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir. Bu hususta İmam Fahreddin er-Râzî Hazretleri, "Tefsir-i Kebîr" adlı eserinde; "Fazilet ve mertebe bakımından bâzı Peygamberler daha üstün olabilir. Ancak Peygamberimiz Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem hepsinden üstündür. Bunun pek çok hücceti vardır" diyerek Resûlü Kirâm'ın üstün yönlerini beyan eden âyetleri[11] ve delillerini sıralar.

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 3, 8; Sahih-i Müslim, İman 327 (193, 194). Ayrıca

bakınız: Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11.

[2] Sahih-i Buhârî, Tevhid 19.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 195; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1940; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 38; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 32393. Bu hadisin bâzı rivâyetlerinde: "Sâm, Arapların atası, Ham, Habeşlilerin atası, Yâfes de, Rumların atası" diye geçmektedir.

[4] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 9290.

[5] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 1468; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31893.

[6] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 45; Ahmed b. Hambel, Müsned, Hadis No: 21620.

[7] Envâr'ul-Âşıkîn, s. 170.

[8] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 9; Mir'at-ı Kâinât, c.1, s. 10.

[9] Hamâil'ül-Vesâil Alâ Delâil'ül-Mesâil, s. 220.

[10] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 1; Taberâni, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12408; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6355; İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, c. 1, s. 5.

[11] Sûre-i İnşirâh, Âyet 4; Sûre-i Nisâ, Âyet 80; Sûre-i Münâfıkûn, Âyet 8; Sûre-i Enbiyâ, Âyet 107; Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 110; Sûre-i Ahzâb, Âyet 40, 45, 46 vs.

47-MUHAMMED SÛRESİ

Bu sûre 38 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. İkinci âyetinde Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in İsm-i Şerif'i zikredilmiş olduğu için "Muhammed Sûresi" ismini almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ اَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ (۱) وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَاٰمَنُوا بِمَا نُزِّلَ (۲) عَلٰى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ (۳) وَالَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِنْ رَبِّهِمْ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ اَمْثَالَهُمْ (۴)

1-3. Kâfir olanların ve Allah yolundan menedenlerin amellerini Allah'ı Teâlâ iptal etmiştir.* İman edip sâlih amellerde bulunanların ve Rableri tarafından Muhammed'e indirilene inananların ise günahlarını Allah'ı Teâlâ örtmüş ve hallerini ıslah etmiştir.* Bunun sebebi şudur: Kâfirler bâtila uymuşlar ve îman edenler ise Rablerinden gelen hakka uymuşlardır. İşte Allah'ı Teâlâ, insanlara hallerini böylece beyan eder.

فَاِذَا لَقِيْتُمْ الَّذِيْنَ كَفَرُوا فَضَرْبِ الرِّقَابِ حَتّٰى اِذَا اَخَذْتُمُوْهُمْ فَاشْدُوْا الْوَتَاَقَ فَاِمَّا مَنًّا بَعْدَ وَاِمَّا فِدَآءٍ حَتّٰى تَضَعَ الْحَرْبُ اَوْزَارَهَا ذٰلِكَ وَلَوْ يَشِآءُ اللّٰهُ لَانْتَصَرَ مِنْهُمْ وَلٰكِنْ لِّيَبْلُوْا بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ وَالَّذِيْنَ قَتَلُوْا فِيْ (۵) سَبِيْلِ اللّٰهِ فَلَنْ يُّضِلَّ اَعْمَالَهُمْ (۶) سَيَهْدِيْهِمْ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ (۷) وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَفَهَا لَهُمْ (۸)

4-6. Savaşta kâfirlerle karşılaştığınız vakit, boyunlarını vurun. Nihâyet onları mağlup ve perişan bir hâle getirince, esir düşenleri sıkıca bağlayın. Sonra esirleri ya bedelsiz yahut fidye karşılığında bırakın. Harp sona erinceye kadar kâfirlere böyle davranın. Allah'ı Teâlâ dileyeydi, o kâfirlerden (savaş yapılmadan da) intikamını alırdı. Fakat Allah'ı Teâlâ (savaşı emretmekle) sizi birbirinizle imtihan ediyor. Allah yolunda öldürülenlerin amellerini, elbette Allah'ı Teâlâ zâyî etmez.* Allah'ı Teâlâ, onları hidâyete kavuşturur ve onların hallerini ıslah eder.* Ve onları, kendilerine vasıflarını (dünyâda iken) tarif ettiği Cennete girderir.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Said b. Cübeyr Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur: Düşmanlardan çokça öldürüp onları kahretmedikçe, güçlerini

kırmadıkça, ne esir alınır, ne de esir düşenler fidye karşılığında serbest bırakılır. Çünkü Allah'ı Teâlâ Sûre-i Enfâl, Âyet 67'de: "Kâfirler zillete uğrayıp İslâm Dîni kuvvet buluncaya kadar esirlerden fidye almak hiçbir Peygamber için câiz olmadı..." diye buyurmuştur. Eğer bundan sonra esir alınırsa, Mü'minlerin emîri, öldürmek ya da uygun göreceği bir hüküm vermek hakkına sahiptir.

İşte Sûre-i Enfâl, Âyet 67'de: "Kâfirler zillete uğrayıp İslâm Dîni kuvvet buluncaya kadar..." diye geçtiği üzere Allah'ı Teâlâ, İslâmiyet kuvvet bulup kâfirlere üstünlük sağlanana kadar, yapılan savaşlarda, kâfirlerin ya Müslüman olmalarını ya da öldürülmelerini emretmiştir. İslâmiyet güçlenip, kâfirler zayıfladığında ise Sûre-i Muhammed, Âyet 4'te: "Savaşta kâfirlerle karşılaştığınız vakit, boyunlarını vurun. Nihâyet onları mağlup ve perişan bir hâle getirince, esir düşenleri sıkıca bağlayın. Sonra esirleri ya bedelsiz yahut fidye karşılığında bırakın..." diye geçtiği üzere, savaş esirlerine ne yapılacağı hususu serbest bırakılmıştır.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Tevbe, Âyet 29'da da şöyle buyurmaktadır:

"Ey Mü'minler! Ehl-i Kitap'tan, Allah'a ve âhiret gününe îman etmeyen, Allah ve Resûlünün haram kıldığı şeyleri haram tanımayan ve hak din İslâm'ı din edinmeyen kimselerle, onlar zelil olarak kendi elleriyle cizye verinceye kadar savaşın."

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de, Allah yolunda öldürülenlere verilen mükâfattan da bahsedilmektedir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şehitler hakkında şöyle buyurmuştur:

لِلشَّهِيدِ عِنْدَ اللَّهِ سِتُّ خِصَالٍ يَغْفِرُ لَهُ فِي أَوَّلِ دَفْعَةٍ مِنْ دَمِهِ وَيُرَى مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَيَجَارُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَيَأْمَنُ مِنَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ وَيُحَلَّى حُلَّةَ الْإِيمَانِ وَيُرَوَّجُ مِنَ الْخُورِ الْعَيْنِ وَيُسَقَّعُ فِي سَبْعِينَ إِنْسَانًا مِنْ أَقَارِبِهِ (ه) (عن المقدم بن معديكر)

"Şehidin Allah katında altı özelliği vardır. Kanının ilk damlası ile günahları bağışlanır. Cennetteki yeri kendisine gösterilir. Kabir azâbından korunur. En büyük korkudan (Cehennem korkusundan) emin olur. İman elbisesi kendisine giydirilir. Hûruliyn ile evlendirilir ve akrabalarından yetmiş (Müslüman) kişi hakkında şefaet etmesi kabul edilir." [1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Cihat 16; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17115;

Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 130/4.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ) (۷)

7. Ey îman edenler! Eğer siz, Allah'ın dînine yardım ederseniz, O da size yardım eder ve ayaklarınızı sâbit kılar.

(وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا لَهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالُهُمْ) (۸) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ) (۹)

8-9. Kâfirlere gelince, yüzüstü sürünsün onlar! Allah'ı Teâlâ, onların amellerini iptal etmiştir.* Çünkü onlar, Allah'ın indirdiğini beğenmediler. Allah'ı Teâlâ da onların amellerini iptal etti.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Çünkü onlar, Allah'ın indirdiğini beğenmediler. Allah'ı Teâlâ da onların amellerini iptal etti" diye buyrulmaktadır. Burada Allah'ın indirdiğini beğenmeyenler, Allah'ın Resûlünü ve onun getirdiği Kur'ân'ı kabul etmeyen kâfirlerdir. Bu Âyet-i Kerîme'de, Mekke'nin müşrikleri ve o bölgede bulunan Ehl-i Kitap'tan bahsedilmektedir. Dolayısıyla hüküm geneldir ve hitap bütün kâfirleredir.

Müşrikler, kendi bâtil ve sapık görüşlerince putlara ibâdet ederler. Bu husus Sûre-i En'âm, Âyet 136'da şöyle geçmektedir:

"Mekke müşrikleri, Allah'ı Teâlâ'nın yarattığı ekinlerden ve hayvanlardan bir pay ayırdılar ve bâtil zanlarınca, "Bu, Allah içindir, şu da putlarımız içindir" dediler. Putları için ayırdıkları, Allah için verilmezdi. Fakat Allah için ayırdıkları, putları için verilirdi. Bu hükümleri ne kötüydü."

Müşriklerin, bu şekilde yaptığı ibâdetlerin, Allah katında hiçbir önemi yoktur.

Ehl-i Kitap da, kendi dinlerini tahrif ederek küfre girmiştir. Bu sebeple Allah'ı Teâlâ, bunların yaptıkları hiçbir ameli kabul etmeyecektir.

Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 79'da şöyle buyrulmuştur:

Veyl o kimselere ki, dünyâ menfaatleri için (Tevrat'ı tahrif ederek) kendi elleriyle yazdıkları kitaplara: "Bu, Allah katındandır" derler. Artık veyl onlara, o ellerinin yazmış olduğu şeylerden dolayı! Ve veyl onlara, o kazanmış oldukları şeylerden dolayı!

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 71'de de şöyle buyurmuştur:

"Ey Ehl-i Kitap! Niçin hakkı bâtil ile karıştırıyorsunuz? Ve hakkı bilerek gizliyorsunuz?"

Nakledildiğine göre; Hz. Ömer, bir râhip ile karşılaşınca durdu. Râhib'e, "Mü'minlerin emiri geldi" denilerek Hz. Ömer'in yanına çağrıldı. Hz. Ömer, ona bakıp yorgun, bitkin ve dünyadan yüz çevirmiş olduğunu görünce ağlamaya başladı. Oradaki Müslümanlar, ama bu bir Hristiyan, dediklerinde Hz. Ömer şu karşılığı verdi: Hristiyan olduğunu biliyorum. Ama ona acıdım. Zîrâ Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Gâşiye, Âyet 3-4'te: "Amelde bulunmuş, fakat boşuna yorulmuşlardır.* Onlar gâyet sıcak ateşe girerler" diye geçen buyruğunu hatırladım. Çalışıp çabalamasına rağmen, ateşe girecek olmasına acıdım.[1]

İşte böylece kâfirlerin amelleri mahşerde boşa çıkacaktır.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr c. 15, s. 369.

أَفَلَمْ يَسْـَٔرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ دَمَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلِلْكَافِرِينَ أَمْثَالُهَا (١٠))
(ذَلِكَ بَأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَى لَهُمْ (١١)

10-11. Onlar yeryüzünde gezip, kendilerinden öncekilerin âkıbetlerinin nasıl olduğunu görmezler mi? Allah'ı Teâlâ onları helâk etmiştir. Kâfirler için de bu âkıbetin benzerleri vardır.* Çünkü Allah'ı Teâlâ, îman edenlerin velîsidir. Kâfirlerin ise velîsi yoktur.

İzah: Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i inkâr eden kâfirler yeryüzünde gezip bakmazlar mı? Kendi Peygamberlerini inkâr eden kavimler, küfürleri sebebiyle ne kadar büyük felâketlere uğramış ve helak olmuşlardır. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i inkâr eden kâfirler için de benzer felâketler vardır. Nitekim Peygamber Efendimizin zamanında onu inkâr eden müşrikler, kılığa uğramışlar, Bedir'de mağlup olmuşlar ve daha sonra da Mekke'nin Müslümanlar tarafından fethedilmesiyle birlikte o bölgede helâk olmuşlardır.

Yine Sûre-i Muhammed, Âyet 11 ile ilgili olarak Bera İbn-i Azib Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi anlatmaktadır:

Uhud Günü müşriklerin reisi olan Ebû Süfyan, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in hayatta olup olmadıklarını

sorduğunda, kendisine cevap verilmemiş ve "Herhalde bunlar helâk olmuşlar" demişti. Hz. Ömer ona cevap olarak; "Yalan söyledin Ey Allah'ın düşmanı! Aksine Allah'u Teâlâ seni üzüntüye gark edecek. Onları hayatta bırakmıştır. Senin bu saydıkların hep hayattadır" dedi. Ebû Süfyan:

- Bugün, Bedir Günü'ne bir karşılıktır. Harp bâzen lehte, bâzen aleyhtedir. Siz ölülerinize işkence edilmiş olduğunu göreceksiniz. Ben işkence edilmesini emretmedim, ama buna üzülmedim de, dedi. Daha sonra şarkı söyleyip, "Yücel, Ey Hübel! Yücel, Ey Hübel!" diyerek uzaklaştı.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ona cevap vermeyecek misiniz?" buyurdu. Ashâb-ı Kirâm: "Yâ Resûlallah! Ne diyelim?" diye sordular. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

أَلَا تُجِيبُوا لَهُ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا نَقُولُ قَالَ قُولُوا اللَّهُ أَعْلَى وَاجْلُ قَالَ إِنَّ لَنَا الْعُزَّى وَلَا عُزَّى لَكُمْ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا تُجِيبُوا لَهُ قَالَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا نَقُولُ قَالَ قُولُوا اللَّهُ مَوْلَانَا وَلَا مَوْلَى (كُم) (خ البراء بن عذب

"Allah en yüce ve en büyüktür" deyin buyurdu. Sonra Ebû Süfyan: "Bizim Uzzâ'mız var, sizinse Uzzâ'nız yok" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ona cevap vermeyecek misiniz?" diye buyurdu. Ashâb-ı Kirâm: "Yâ Resûlallah! Ne diyelim?" diye sordular. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'u Teâlâ bizim velîmizdir, sizin ise velîniz yoktur, deyin" buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Cihat ve Siyer 162.

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ ((وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ (۱۲)

12. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanları, altlarından nehirler akan Cennetlere girdirir. Kâfirler de dünyâda menfaatlenirler ve hayvanların yedikleri gibi yerler. Onların yeri ateştir.

((وَكَايْنٍ مِنْ قَرْيَةٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَرْيَتِكَ الَّتِي أَخْرَجْنَاكَ أَهْلَكْنَاهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ (۱۳)

13. Ey Resûlüm! Seni beldenden çıkaranlardan daha kuvvetli birçok beldeler ahâlisini (çeşitli azap ile) helâk ettik. Onlara bir yardım eden de bulunmadı.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَمَّا خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ مَكَّةَ إِلَى الْغَارِ انْتَقَتَ إِلَى مَكَّةَ وَقَالَ اللَّهُمَّ أَنْتَ أَحَبُّ الْبِلَادِ إِلَيَّ وَاللَّهُ أَحَبُّ الْبِلَادِ إِلَيَّ وَلَوْلَا الْمُشْرِكُونَ أَهْلَكَ أَخْرَجُونِي لَمَّا خَرَجْتَ مِنْكَ. فَنَزَلَتْ الْآيَةُ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'den Sevr Mağarası'na doğru yola çıkınca, Mekke'ye döndü ve şöyle dedi: "Allah'ım biliyor ki! Sen Allah'ın en çok sevdiği bir beldesin. Benim de en sevdiğim belde sensin, eğer senin ahâlin olan müşrikler beni çıkartmamış olsalardı, ben de senden çıkıp gitmezdim." İşte bunun üzerine Sûre-i Muhammed, Âyet 13 nâzil oldu.[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 16, s. 235; Ebû Ya'lâ, Müsned, Hadis No: 2603.

((أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ كَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ) ١٤)

14. Rabbinden açık bir delile dayanan kimse, kötü ameli kendine güzel görünen ve nefislerinin arzularına tâbi olan kimseler gibi midir?

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَّاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرَ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ ((فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ) ١٥)

15. Takvâ sahiplerine vaad olunan Cennetin hâli şöyledir: Orada tadı ve kokusu bozulmayan sudan nehirler, tadı değişmeyen süttan nehirler, içimi leziz olan şaraptan nehirler, süzülmüş baldan nehirler, her türlü meyveler ve Rablerinden bağışlanma vardır. Bunlara nâil olanlar, ateşte ebedî olup kaynar sular içirilerek bağırsakları parçalanan kimseler gibi midir?

İzah: Cennetteki nehirler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَحْرَ الْمَاءِ وَبَحْرَ الْعَسَلِ وَبَحْرَ اللَّبَنِ وَبَحْرَ الْخَمْرِ ثُمَّ تُشَفَّقُ الْأَنْهَارُ بَعْدُ (ت عن حكيم بن معاوية عن أبيه)

"Cennette su denizi, bal denizi, süt denizi, şarap denizi vardır: Bundan sonra da ondan nehirler ayrılır."[1]

Kâfirlerin Cehennemdeki durumu hakkında da Ebû Umâme Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onların önlerinde de Cehennem vardır. Orada onlara irinli sudan içirilir.* Onlar o sıvıyı yudumlamaya çalışırlar, fakat boğazından geçmez..."[2] diye geçen âyetleri okudu ve buyurdu ki:

يُقَرَّبُ إِلَى فِيهِ فَيَكْرَهُهُ فَإِذَا أُذْنِي مِنْهُ شَوَى وَجْهَهُ وَوَقَعَتْ فَرْوَةٌ رَأْسِهِ فَإِذَا شَرِبَهُ قَطَعَ أَمْعَاءَهُ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ دُبُرِهِ يَقُولُ اللَّهُ {وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ} وَيَقُولُ {وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ} (ت عن ابى امامة)

"Bu su, ağzına yaklaştırılır fakat ondan tiksindir. Kendisi ona yaklaşacak olursa, yüzünü yakar ve başındaki saçlar o suyun içerisine düşer. O suyu içecek olursa, bağırsaklarını parçalar ve dübüründen çıkar. Allah'ı Teâlâ: "... Bunlara nâil olanlar, ateşte ebedî olup kaynar sular içirilerek bağırsakları parçalanan kimseler gibi midir?"[3] Ve "... Eğer susuzluktan feryad edip yardım isterlerse, onlara yüzleri yakıp kavuran erimiş maden gibi bir su verilir. O ne kötü bir içecektir ve bulundukları yer ne kötüdür"[4] diye buyurmaktadır.[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 24.

[2] Sûre-i İbrâhîm, Âyet 16-17.

[3] Sûre-i Muhammed, Âyet 15.

[4] Sûre-i Kehf, Âyet 29.

[5] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 4; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7029.

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّى إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ آنِفًا أُولَئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ ((اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ (١٦)

16. Ey Resûlüm! Münâfıklardan bir kısmı seni dinlerler ve senin yanından çıktıkları vakit, Ashâbından ilim ehli olanlara (alay ederek), "O, az önce ne söyledi?" derler. İşte bunlar, Allah'ı Teâlâ'nın, kalplerini mühürlediği ve nefislerinin arzularına uyan kimselerdir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de bahsedilen münâfıklar; başını Abdullah İbn-i Übeyy İbn-

i Selûl'ün çektiği bir grup münâfıktır. Bunlar Cuma günü hutbede hazır bulunurlardı. Münâfıklardan söz edildiği zaman, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den yüz çevirirler ve dışarı çıktıkları zaman da, onun aleyhinde konuşurlardı.

Müfessirlerin beyanına göre, Âyet-i Kerîme'de ilim ehli diye geçen Sahâbe-i Kirâm da Abdullah İbn-i Abbas ve Abdullah İbn-i Mes'ud Hazretleri gibi zâtlardır. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "Ben, kendilerine soru sorulan ve ilim verilmiş kimselerdendim" buyurmuştur.

(وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَاتَّبَعَتْهُمْ تَقْوَاهُمْ) (۱۷)

17. Allah'ı Teâlâ, hak yolda olanların da hidâyetlerini artırır ve onlara takvâ bahşeder.

(فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنَّى لَهُمْ إِذَا جَاءَهُمْ ذِكْرُهُمْ) (۱۸)

18. Yoksa onlar, kıyâmetin kendilerine ansızın gelmesini mi bekliyorlar? İşte kıyâmetin alâmetleri geldi. Artık kıyâmet ansızın başlarına geldiği vakit, anlamaları kendilerine ne fayda verecektir?

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamber olarak gönderilmesi kıyâmetin alâmet ve delillerindendir. Bu sebeple kendisine âhir zaman Peygamberi denilmiştir. Bu hususta Sehl İbn-i Sa'd Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةَ كَهَذِهِ مِنْ هَذِهِ أَوْ كَهَاتَيْنِ وَقَرَنَ بَيْنَ السَّبَابَةِ (وَالْوُسْطَى) (خ م عن سهل بن سعد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, şehâdet parmağı ile orta parmağını yan yana getirip göstererek, "Ben ve kıyâmet, şöyle yakın olduğu halde gönderildim!" buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Rikâk 39, Talak 25; Sahih-i Müslim, Fiten 27 (132).

(فَاعْلَمُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرُ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ) (۱۹)

19. Ey Resûlüm! Allah'tan başka ilah olmadığını bil ve hem kendi günahın, hem de Mü'min erkeklerin ve Mü'min kadınların günahı için bağışlanma dile.

Allah'ı Teâlâ, (dünyâda) dolaştığınız yeri de, (âhirette) duracağınız yeri de bilir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

وَاسْتَغْفِرُ لِدُنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ { فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ فِي الْيَوْمِ {
(سَبْعِينَ مَرَّةً) (ت) عن ابى هريرة

Sûre-i Muhammed, Âyet 19 nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Şüphesiz ben, her gün Allah'ı Teâlâ'ya yetmiş kere (Estağfirullah el-Azîm, diye) istiğfar ederim." [1]

Abdullah b. Sercis el-Mahzumî Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i gördüm ve onunla birlikte ekmekle et (yahut Tirit yemeği) yedim. "Yâ Resûlallah! Allah'ı Teâlâ sana mağfiret buyursun" dedim. Bana: "Sana da" diye karşılıkta bulundu. Râvi Asım, İbn-i Sercis'e der ki: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sana mağfiret mi diledi?" diye sordu. O: "Evet, senin için de" dedi.

ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ {وَاسْتَغْفِرُ لِدُنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ} قَالَ ثُمَّ دُرْتُ خَلْفَهُ فَظَنَرْتُ إِلَى خَاتَمِ النَّبُوءَةِ بَيْنَ
(كَتِفَيْهِ عِنْدَ نَاحِيَةِ كَتِفَيْهِ الْيُسْرَى جُمُعًا عَلَيْهِ خِيَلَانٌ كَأَمْثَالِ الثَّالِيلِ (م) عن عبد الله بن سرجس

Sonra da Sûre-i Muhammed, Âyet 19'da: "Hem kendi günahın, hem de Mü'min erkeklerin ve Mü'min kadınların günahı için bağışlanma dile" diye geçen buyruğu okudu. İbn-i Sercis der ki: "Sonra arka tarafına döndüm, iki omuzu arasındaki Peygamberlik mührüne baktım. Sol kürek kemiğinin geniş tarafında idi. Onun tıpkı siğilleri andıran bir yumruk kadar bir ben olduğunu gördüm." [2]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَتَهَجَّدُ قَالَ اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ لَكَ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ وَقَوْلُكَ حَقٌّ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ وَمُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ فَاعْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ (وَمَا أَغْلَنْتُ أَنْتَ الْمَقْدَمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخَّرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَوْ لَا إِلَهَ غَيْرُكَ (خ) عن ابن عباس

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem teheccüd namazı kılmak üzere gece kalkınca şu duâyı okurdu: "Allah'ım! Rabbimiz! Hamd, yalnız Sana mahsustur. Sen arzun ve semâvâtın ve onlarda bulunanların kayyûmusun, Sen arzun ve semâvâtın ve onlarda bulunanları ayakta tutarsın. Hamd, yalnız Sana mahsustur. Sen arzun ve semâvâtın ve onlarda bulunanların nûrusun. Sen arzun ve semâvâtın ve onlarda bulunanların melîkisin. Hamd, yalnız Sana mahsustur. Sen Hak'sın, vaadin de haktır. Sözün haktır. Sana kavuşmak haktır. Cennet haktır, Cehennem de haktır. Peygamberlerin haktır. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem de haktır. Kıyâmet de haktır. Allah'ım! Sana teslim oldum, Sana inandım, Sana tevekkül ettim. Sana yöneldim. Düşman-larıma karşı Senin ile dâvâ açtım. Hakkımı aramada Senin hakemliğine başvurdum. Önden gönderdiğim ve arkada bıraktığım hatâlarımı affet. Gizli işlediğim, alenen yaptığım, bilmediğim, Senin benden daha iyi bildiğin hatâlarımı da affet. İlerleten Sen, gerileten de Sensin. Senden başka ilah yoktur."[3]

İşte bu gibi Hadis-i Şerif'lerden dolayı Mü'minler, Cuma akşamı veya Cuma günleri, camilerde tevbe istiğfar ederek iman ve nikah tazelerler.

Yine Sûre-i Muhammed, Âyet 19'da geçtiği gibi, Sûre-i Nûr, Âyet 62'de de: "... Bâzı işler için senden izin istedikleri vakit, sen onlardan dilediğine izin ver. Onlar için Allah'tan bağışlanma dile. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" diye buyrulmuştur. Bu âyetlerde Allah'ı Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Mü'minler için istiğfar etmesini söylemektedir. Bu da başkası için yapılan hayır ve duâların, o kişilere faydası olacağını göstermektedir. Bu sebeple Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, vefât etmiş olan Sahâbîlerin kabrine gider ve onlar için Allah'tan mağfiret dilerdi.

Bu hususta Hz. Âişe'den nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلَّمَا كَانَ لَيْلَتَهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ إِلَى الْبَقِيعِ فَيَقُولُ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَأَتَاكُمْ مَا تَوَعَدُونَ غَدًا مُوَجِّلُونَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِأَهْلِ الْبَقِيعِ الْعَرْفَدِ) م ن عن عائشة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, gecenin sonunda Medîne-i Münevvere'deki Bâki Kabristanı'na çıkar ve şöyle derdi: "Esselâmu aleykum Ey Mü'minler yurdunun sakinleri! Yarın vâki olacak diye vaadolunan şey sizlere geldi. Sizler, ölüm ile yeniden dirilme arasında bekliyorsunuz. Biz de inşâallah

size kavuşacağız. Ey Allah'ım! Bâki Kabristanlığı ahâlisini bağışla.”[4]

Yine Hz. Âişe annemiz tarafından nakledilen Hadis-i Şerif'te, kabirleri ziyaret edip, onlara selâm ve duâ etmenin Allah tarafından emredildiği şöyle bildirilmektedir:

لَمَّا كَانَتْ لَيْلَتِي الَّتِي كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهَا عِنْدِي انْقَلَبَ فَوَضَعَ رِدَاءَهُ وَخَلَعَ نَعْلَيْهِ فَوَضَعَهُمَا عِنْدَ رِجْلَيْهِ وَبَسَطَ طَرَفَ إِزَارِهِ عَلَى فِرَاشِهِ فَاضْطَجَعَ فَلَمْ يَلْبَثْ إِلَّا رَيْثِمًا ظَنُّوا أَنَّهُ قَدْ رَفَعَتْ رِدَاءَهُ رُوَيْدًا وَأَنْتَعَلَ رُوَيْدًا وَفَتَحَ الْبَابَ فَخَرَجَ ثُمَّ أَجَافَهُ رُوَيْدًا فَجَعَلْتُ دِرْعِي فِي رَأْسِي وَاخْتَمَرْتُ وَتَقَنَعْتُ إِزَارِي ثُمَّ انْطَلَقْتُ عَلَى إِثَرِهِ حَتَّى جَاءَ الْبَقِيعَ فَقَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ انْحَرَفَ فَأَنْحَرَفْتُ فَأَسْرَعَ فَأَسْرَعْتُ فَهَرَوُلُ فَهَرَوُلْتُ فَأَحْضَرَ فَأَحْضَرْتُ فَسَبَقْتُهُ فَدَخَلْتُ فَلَيْسَ إِلَّا أَنِ اضْطَجَعْتُ فَدَخَلَ فَقَالَ مَا لَكَ يَا عَائِشُ حَشِيًّا رَابِيَةً قَالَتْ قُلْتُ لَا شَيْءَ قَالَ لَتُخْبِرَنِي أَوْ لِيُخْبِرَنِي اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ بَابِي أَنْتَ وَأُمِّي فَأَخْبِرْتُهُ قَالَ فَأَنْتِ السَّوَادُ الَّذِي رَأَيْتِ أَمَامِي قُلْتُ نَعَمْ فَلَهَدَنِي فِي صَدْرِي لَهْدَةً أَوْجَعْتَنِي ثُمَّ قَالَ أَظَنَنْتِ أَنَّ يَحِيفَ اللَّهَ عَلَيْكَ وَرَسُولُهُ قَالَتْ مَهْمَا يَكْتُمُ النَّاسُ يَعْلَمُهُ اللَّهُ نَعَمْ قَالَ فَإِنْ جَبُرِلُ أَتَانِي حِينَ رَأَيْتُ فَنَادَانِي فَأَخَفَاهُ مِنْكَ فَأَجَبْتُهُ فَأَخَفَيْتُهُ مِنْكَ وَلَمْ يَكُنْ يَدْخُلُ عَلَيْكَ وَقَدْ وَضَعْتَ ثِيَابَكَ وَظَنَنْتِ أَنَّ قَدْ رَفَعْتَ فَكَرِهْتُ أَنْ أَوْقِظَكَ وَخَشِيتُ أَنْ تَسْتَوْحِشِي فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ يَأْمُرُكَ أَنْ تَأْتِيَ أَهْلَ الْبَقِيعِ فَتَسْتَغْفِرْ لَهُمْ قَالَتْ قُلْتُ كَيْفَ أَقُولُ لَهُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ قُولِي السَّلَامَ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ وَيَرْحَمْ اللَّهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَأْخِرِينَ وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لِلْآحِقُونَ) م حم عن عائشة

Hz. Âişe vâlidemiz anlatıyor: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, kalma sırası bende olduğu gece yanıma geldi ve ridâsını ve ayakkabılarını çıkarıp yanına bıraktı. İzarinin bir ucunu yatağına açtı ve yanı üzere yattı. Fazla zaman geçmeden, o benim uyuduğumu sandı, yavaşça ridâsını aldı ve ayakkabılarını giydi. Kapıyı açtı ve sonra kapıyı yavaşça kapattı. Ben de başımı örttüm. Sonra izarım ile de kapandım ve onu tâkip etmeye başladım. Nihâyet Bâki mezarlığına geldi. Uzunca ayakta durdu. Sonra üç defa ellerini kaldırdı, sonra geri geri çekildi. Ben de geri geri çekildim. O hızlandı, ben de hızlandım. Sekerek yürüdü ben de sekerek yürüdüm. Koşmaya başladı, ben de koştum. Kendisinden önce içeri girdim. Daha henüz uzanmıştım ki, o da içeri girdi. "Yâ Âişe! Neyin var? Heyecandan nefesin taşmış" buyurdu. "Yâ Resûlallah! Annem ve babam sana fedâ olsun" dedim ve durumu anlattım. "Önümde gördüğüm karartı sen miydi?" dedi. Ben: "Evet" dedim. Beni göğsümden itti ve bu dürtüş beni sarstı. Sonra şöyle buyurdu: "Allah'ın ve Resûlünün sana haksızlık edeceğini mi zannettin?" Dedim ki: "İnsanlar her neyi gizlese Allah onu bilir." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet" diyerek buyurdu ki: Beni gördüğün vakit Cebrâil bana geldi ve şöyle nidâ etti. Sesini senden gizledi. Ben de ona verdiğim karşılığı senden gizledim. Sen buradayken yanına girmezdi. Çünkü elbiselerini çıkarmıştın. Ben senin uyuduğunu sanmıştım. Seni uyandırmak istemedim.

Yalnızlıktan korkacağından da endişe ettim. Cebrâîl bana dedi ki: "Rabbin sana Bâkî ehline gidip onlar için istiğfar etmeni emrediyor." Hz. Âişe annemiz diyor ki: "Yâ Resûlallah! Onlar için ne söyleyeyim?" diye sordum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Selâm size Ey Mü'minlerin ve Müslümanların diyârında bulunanlar. Allah'ı Teâlâ bizden önce gidenlere de, geriye kalanlara da rahmet buyursun. Bizler de inşâallah size kavuşacağız, de" diye buyurdu.[5]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in cenâze namazında okuduğu duâlardan birisi şöyle geçmektedir:

(اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا وَذَكَرِنَا وَأُنْثَانَا) (د ت ن عن ابو هريرة)

"Allah'ım! Bizim dirilerimizi, ölülerimizi, burada bulunanları ve bulunmayanları, küçüklerimizi ve büyüklerimizi, erkeklerimizi ve kadınlarımızı bağışla." [6]

Yapılan duâ ve ibâdetin hayatta veya ölü olan Müslümanlara faydasının olduğuna dair daha geniş bilgi için Sûre-i Haşr, Âyet 10 ve izahına bakınız.

Yine Sûre-i Muhammed, Âyet 19'un son kısmında: "Allah'ı Teâlâ, (dünyâda) dolaştığınız yeri de, (âhirette) duracağınız yeri de bilir" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, Allah'ı Teâlâ dünyâdaki her hâlinizi; hayır ve şer yaptığınız her türlü ameli bilir ve âhirette bu hayır ve şer âmelinizin karşılığı olarak Cennetteki veya Cehennemdeki yerinizi de bilir, demektir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 48.

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil 30 (112).

[3] Sahih-i Buhârî, Teheccüd 1, Tevhid 8, 24.

[4] Sahih-i Müslim, Cenâiz 35 (102 Sünen-i Nesâî, Cenâiz 103.

[5] Sahih-i Müslim, Cenâiz 35 (103 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 24671.

[6] Sünen-i Tirmizî, Cenâiz 38; Sünen-i Nesâî, Cenâiz 77.

وَيَقُولَ الَّذِينَ آمَنُوا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ فَإِذَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ وَذَكَرَ فِيهَا الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ (مَرَضٌ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَأُولَئِكَ لَهُمْ (٢٠) طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَعْرُوفٌ فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ (فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ (٢١))

20-21. İman edenler, "Cihat için bir sûre nâzil olsa ya!" derler. Savaşı emreden muhkem sûre nâzil olduğu vakit, kalplerinde maraz olanların, sana ölüm baygınlığındaki kimsenin bakışı gibi baktıklarını görürsün. Onlar korktuklarına uğrasınlar!* İtaat ve güzel söz, onlar için daha hayırlı idi. Sonra (cihadın farz olduğuna dair) emir kesinleşince, Allah'a verdikleri sözde sadâkat göstereceklerdi, elbette kendileri için daha hayırlı olurdu.

فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ (٢٢) أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ (وَأَعَمَّى أَبْصَارَهُمْ (٢٣) أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا (٢٤))

22-24. Ey münâfıklar! İnsanların işlerinin başına siz geçerseniz, sizden yeryüzünde fesat çıkarmanız ve akrabalık bağını kesmeniz beklenir, öyle değil mi? İşte bunlar, Allah'ı Teâlâ'nın kendilerini lânetleyip, kulaklarını sağır ve gözlerini kör ettiği kimselerdir.* Onlar, Kur'ân'ı düşünmezler mi? Yoksa kalpleri kilitli mi?

İzah: Bu âyetler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْخَلْقَ حَتَّى إِذَا فَرَغَ مِنْهُمْ قَامَتِ الرَّحِمُ فَقَالَتْ هَذَا مَقَامُ الْعَائِدِ مِنَ الْقَطِيعَةِ قَالَ نَعَمْ أَمَا تَرْضَيْنَ أَنْ أَصِلَ مَنْ وَصَلَكَ وَأَقْطَعَ مَنْ قَطَعَكَ قَالَتْ بَلَى قَالَ فَذَلِكَ لَكَ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَقْرَعُوا إِنْ شِئْتُمْ { فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ (فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَارَهُمْ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا) } (خ م عن أبي هريرة

Allah'ı Teâlâ, varlıkları yaratma işini tamamlayınca, "Rahim" (akrabalık bağı) ayağa kalkarak, "Bu duruş, akrabalık bağını koparan kimseden sana sığınanın duruşudur" dedi. Allah'ı Teâlâ: "Seni gözeteni Benim de gözetmeme, senin bağını koparanı, Benim de koparmama râzı gelmez misin?" diye sordu. Akrabalık bağı: "Evet, râzıyım" dedi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Sana bu hak verilmiştir" buyurdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunları anlattıktan sonra, "İsterseniz, Sûre-i Muhammed, Âyet 22-24'ü okuyun!" buyurdu.[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ ذَنْبٍ أُخْرِى أَنْ يُعَجَّلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى الْعُقُوبَةَ لِصَاحِبِهِ فِي الدُّنْيَا مَعَ مَا يَدَّخِرُ لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ (الْبَغْيِ وَقَطِيعَةِ الرَّحِمِ) (حم عن ابى بكرة)

"Günahların cezâsı Allah tarafından âhirete ertelenmesine rağmen, yeryüzünde bozgunculuk çıkaran ve akrabalık bağını koparan kimselerin cezâsı dünyâda da verilmeye diğer günahlardan daha lâyıktır."[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Edeb 13; Sahih-i Müslim, Birr 6 (16).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19502.

إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ (٢٥) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ ((قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ (٢٦)

25-26. Muhakkak ki, (apaçık âyet ve mûcizeler ile) kendilerine hidâyet açıkça belli olduktan sonra küfre geri dönenlere, şeytan kötü amellerini güzel göstermiş ve onları uzun emellere düşürmüştür.* Bunun sebebi; onların, Allah'ın indirdiğinden (Kur'ân'dan) hoşlanmayanlara (Yahudilere): "Bâzı işlerde size itaat ederiz (Resûlullah'a karşı size yardım ederiz)" demeleridir. Halbuki Allah'ı Teâlâ, onların gizlediklerini bilir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen uzun emel hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَرْبَعَةٌ مِنَ الشَّقَاءِ جُمُودُ الْعَيْنِ وَقَسْوَةُ الْقَلْبِ وَطُولُ الْأَمَلِ وَالْحِرْصُ عَلَى الدُّنْيَا) (البزار عن انس)

"Dört şey bedbahtlıktandır. Gözün donması (Allah korkusuyla yaş akıtmaması). Kalbin katılaşması. Uzun emel. Dünyâyâ tutkunluk."[1]

Hakikatte uzun emel, ölümü düşünmeyerek dünyâyâ dört elle sarılıp âhiretten yüz çevirmektir. Bir kimsenin dünyâyâ dair uzun emelleri yani düşünceleri olursa, ibâdeti unuttur ve ahiret aklına gelmez olur.

Uzun emelin ne kadar mahzurlu olduğuna dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

(نَجَا أَوَّلُ هَذِهِ الْأُمَّةِ بِالْيَقِينِ وَالزُّهْدِ وَيَهْلِكُ آخِرُهَا بِالْبُخْلِ وَالْأَمَلِ) (ابن أبي الدنيا عن ابن عمرو)

"Bu ümmetin ilkleri yakîn ve zühd ile kurtulmuştur. Sonrakileri ise, cimrilik ve

emel (dünyâ hırsı) ile helâk olacaktır.”[2]

[1] Heysemî, Mecmâ’uz-Zevâid, c. 4, s. 458; İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 10, s. 2.

[2] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 7388; Beyhakî, Şuab’ul-İman, Hadis No: 10134.

فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ (٢٧) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا مَا آسَخَطَ اللَّهُ وَكَرَهُوا (٢٨) رِضْوَانَهُ فَأَخْبَطَ أَعْمَالَهُمْ (

27-28. Melekler, onların yüzlerine ve arkalarına vurarak canlarını aldıkları vakit, halleri nasıldır?* Bu, Allah’ı gazaplandıran şeylere tâbi olmaları ve O’nun rızâsını gerektiren şeylerden hoşlanmamaları sebebiyledir. Allah’u Teâlâ da onların amellerini iptal etmiştir.

(أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَانَهُمْ (٢٩)

29. Yoksa kalplerinde nifak marazı olanlar, (Resûlü Ekrem ile Mü’minler hakkında) gizledikleri kinlerini Allah’u Teâlâ açığa çıkarmaz mı sandılar?

(وَلَوْ نَشَاءُ لَارَيْنَاكُمُ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيمَاهُمْ وَلَنَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ (٣٠)

30. Ey Resûlüm! Dileseydik, o münâfıkları sana gösterirdik. Sen de onları sîmalarından bilirdin. Yemin olsun ki sen, konuşma üslubundan onları bilirsin. Allah’u Teâlâ ise amellerinizi çok iyi bilir.

İzah: Enes Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur: Bu Âyet-i Kerîme’den sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e hiçbir münâfık gizli saklı kalmadı. Peygamberimiz, münâfıkların hepsini biliyor. Fakat kâfirler:

(أَنِّي أَقْتُلُ أَصْحَابِي (م عن جابر بن عبد الله

”Bak, Muhammed kendi adamlarını öldürüyor”[1] diye fitne çıkarmasınlar diye bunların isimlerini Ashâbına açıklamıyordu. Ne zaman münâfıklardan biri ölse, Allah’u Teâlâ’nın yasaklamasıyla o münâfığın cenâze namazını kıldırılmazdı. Ashâb o zaman o kimsenin münâfık olduğunu anlardı. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 84’ün izahına bakınız.

Yine münâfıklar hakkında Ebû Mes’ud Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i

nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bize bir hutbe okudu, Allah'a hamdû senâdan sonra şöyle buyurdu:

إِنَّ فِيكُمْ مُنَافِقِينَ فَمَنْ سَمَّيْتُ فَلْيَقُمْ ثُمَّ قَالَ قُمْ يَا فَلَانُ قُمْ يَا فَلَانُ حَتَّى سَمَى سِتَّةً وَثَلَاثِينَ رَجُلًا ثُمَّ قَالَ إِنَّ فِيكُمْ أَوْ مِنْكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ قَالَ فَمَرَّ عُمَرُ عَلَى رَجُلٍ مِمَّنْ سَمَى مُقْنَعٌ قَدْ كَانَ يَعْرِفُهُ قَالَ مَا لَكَ قَالَ (فَحَدَّثَهُ بِمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ بُعْدًا لَكَ سَائِرَ الْيَوْمِ (حم عن ابى مسعود

- Şüphesiz sizden münâfık olanlar vardır. Kimin ismini söylersem kalksın. Sonra da, "Ey filân kalk! Ey filân kalk! Ey filân kalk!" buyurup otuz altı kişinin ismini verdi ve "Şüphesiz sizde münâfıklık vardır, Allah'tan korkun" buyurdu. Hz. Ömer, Mukannâ ismindeki tanıdığı bir kişiye rastlayıp, "Sana ne oldu?" diye sordu. Adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in buyurdıklarını nakletti de Hz. Ömer: "Bundan sonra benden uzak ol" dedi.[2]

Mü'minlerin Emîri Osman İbn-i Affân Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur: "Bir münafık, bir sır sakladığı ve gizlediği zaman, Allah'ı Teâlâ onu yüz hatlarından, ifadelerinden ve ağzından kaçıracağı sözlerden ortaya çıkarır."

[1] Sahih-i Müslim, Zekât 47 (142 İmam Gazâlî, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 2, Hadis No: 1086.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21317.

(وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوَنَّكُمْ) (۳۱)

31. Yemin olsun ki, sizi imtihana tâbi tutacağız, tâ ki sizden mücâhit olanlar ile sabredenleri bilelim ve sizin haberlerinizi de (itaat edenler ile isyanda bulunanları da) deneyeceğiz.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ (شَيْءًا وَسَيُحْبِطُ أَعْمَالُهُمْ) (۳۲)

32. Kâfir olanlar, Allah yolundan menedenler ve kendilerine hidâyet yolu belli olduktan sonra Resûle muhalefet edenler Allah'a aslâ zarar veremezler. Allah'ı Teâlâ, onların amellerini iptal edecektir.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ) (۳۳)

33. Ey îman edenler! Allah’a itaat edin ve Resûle itaat edin ve amellerinizi iptal etmeyin.

İzah: Bu âyette, Allah’a itaat edip de, Resûlüne itaat etmezseniz, amelleriniz iptal olur, diye buyrulmuştur. Allah’u Teâlâ Sûre-i Nisâ, Âyet 80’de şöyle buyurmuştur:

”Her kim Resûle itaat ederse, Allah’a itaat etmiş olur. Her kim de itaatten yüz çevirirse, Ey Resûlüm! Biz seni onların üzerine koruyucu olarak göndermedik.”

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ ... (خ) عن ابى هريرة

”Biz Müslümanlar, (Ehl-i Kitab’a nazaran) sonra gelmiş bulunu-yoruz. Fakat mahşer gününde faziletçe en ileride bulunacağız. Her kim bana itaat ederse Allah’a itaat etmiş olur. Her kim de bana isyan ederse Allah’a isyan etmiş olur...”
[1]

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1240.

((إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ (۳۴))

34. Kâfir olup Allah yolundan menedenleri ve sonra da kâfir olarak ölenleri Allah’u Teâlâ aslâ bağışlamaz.

((فَلَا تَهْنُؤُوا وَتَدَّخِرُوا إِلَى السَّلَامِ وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتَرَكَكُمْ أَعْمَالَكُمْ (۳۵))

35. Ey îman edenler! (Düşmanlarınıza karşı) zaafiyet göstermeyin ve sizler en üstün olduğunuz halde sulha dâvet etmeyin. Allah’u Teâlâ, sizinle beraberdir. O, amellerinizin sevabını aslâ eksiltmez.

((إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌّ وَلَهُوَ وَإِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أَجُورَكُمْ وَلَا يَسْأَلْكُمْ أَمْوَالَكُمْ (۳۶)) (فِيخُفِّكُمْ تَبَخَّلُوا وَيُخْرِجَ أَصْعَانَكُمْ (۳۷))

36-37. Şüphesiz ki, dünyâ hayatı ancak bir oyun ve eğlenceden ibârettir. İman edip takvâ sahibi olursanız, Allah’u Teâlâ size mükâfatını verir ve sizden mallarınızın hepsini de istemez.* Eğer Allah’u Teâlâ, sizden malınızın hepsini isteyip de sizi zorlasaydı, cimrilik ederdiniz, O da kinlerinizi ortaya çıkarırdı.

İzah: Cimrilikten kurtulmayla ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(بَرِيءٌ مِنَ الشُّحِّ مَنْ أَدَّى الزَّكَاةَ وَقَرَى الصَّيْفَ وَأَعْطَى فِي النَّائِبَةِ) (ع طب خالد بن زيد

"Zekât veren, misafir ağırlayan, insanlara gelen sıkıntılara karşı onlara yardım elini uzatan, cimrilikten kurtulmuştur."[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3989; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 244/4.

هَآ أَنْتُمْ مُؤَلَّاءٌ تَدْعُونَ لِنُتَفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخُلُ وَمَنْ يَبْخُلْ فَإِنَّمَا يَبْخُلْ عَنِ نَفْسِهِ وَاللَّهُ (الْغَنِيِّ وَأَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ وَإِنْ تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ (۳۸)

38. İşte sizler, Allah yolunda mallarınızı infak etmeye dâvet ediliyorsunuz. Fakat içinizden bâzınız cimrilik ediyor. Cimrilik eden, kendi aleyhine cimrilik etmiş olur. Allah'ı Teâlâ hiçbir şeye muhtaç değildir. Siz ise fakirsiniz. Eğer itaatten yüz çevirirseniz, sizin yerinize başka bir kavmi getirir. Sonra o gelen kavim, sizin gibi olmazlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "İnfak"tan maksat, zekât vermek ve Allah yolunda Dîn-i Mübîn'i yüceltmek için verilen mücâdeleye yardımda bulunmaktır.

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ ذَكَرَ اللَّهُ إِنْ تَوَلَّيْنَا اسْتَبْدَلُوا بِنَا ثُمَّ لَمْ يَكُونُوا أَمْثَالَنَا قَالَ وَكَانَ سَلْمَانُ بِجَنْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَضْرَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخَذَ سَلْمَانَ وَقَالَ هَذَا وَأَصْحَابُهُ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ كَانَ الْإِيمَانُ مَنُوطًا بِالْأَثَرِ لَتَنَاطَلَهُ رِجَالٌ مِنْ فَارِسَ (ت عن ابى هريرة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbından bâzı kimseler: "Yâ Resûlallah! Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Muhammed, Âyet 38'de, şâyet biz yüz çevirecek olursak, yerimize getireceğinden ve bizim gibi olmayacaklarından sözünü ettiği kişiler kimlerdir?" diye sordular. Selmân, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında bulunuyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Selmân'ın baldırına elini vurarak, "Bu ve arkadaşlarıdır. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, eğer îman Süreyya yıldızında asılı bulunsaydı, Fârislilerden bâzı kişiler onu elleriyle yakalardı" diye buyurdu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

يَا أَبَا أَيُّوبَ! لَا تُعَيِّرْهُ بِالْفَارِسِيَّةِ فَلَوْ أَنَّ الدِّينَ مُعَلَّقٌ بِالثَّرِيَّا لَنَأَلْتُهُ أَبْنَاءَ فَارِسَ (الشيرازي في الالقاء عن سفينة)

"Yâ Ebû Eyyüb! Selmân'ı, Fârisli diye ayıplama. Eğer din, Süreyya yıldızında asılı olsaydı, Fâris evlâdından bâzıları ona yetişirdi."[2]

Yine Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ أَنْزِلَتْ سُورَةُ الْجُمُعَةِ فَتَلَّاهَا فَلَمَّا بَلَغَ {وَأَخْرَيْنَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ} قَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِنَا فَلَمْ يُكَلِّمَهُ قَالَ وَسَلَّمَانُ الْفَارِسِيُّ فِينَا قَالَ فَوَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى سَلْمَانَ يَدَهُ فَقَالَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ كَانَ الْإِيمَانُ بِالثَّرِيَّا (لَتَنَاولَهُ رَجُلٌ مِنْ هَؤُلَاءِ) (ت عن أبي هريرة)

Cuma Sûresi indirildiği zaman Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında idik, bize bu sûreyi okudu ve "Allah’u Teâlâ, o Peygamberi, onlardan henüz kendilerine erişememiş bulunan başka kimselere de göndermiştir..." diye geçen Sûre-i Cuma, Âyet 3’e gelince bir adam: "Yâ Resûlallah! Bize erişemeyen bu kişiler kimlerdir?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, onunla konuşmadı. Selmân da aramızda idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, elini Selmân’ın üzerine koydu ve şöyle buyurdu: "Canım kudret elinde olan Allah’a yemin olsun ki, îman Süreyya yıldızında bile olsa, bunlardan bâzı kimseler onu elde edecektir."[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ كَانَ الدِّينُ عِنْدَ الثَّرِيَّا لَذَهَبَ بِهِ رَجُلٌ مِنْ فَارِسَ أَوْ قَالَ مِنْ أَبْنَاءِ فَارِسَ حَتَّى يَتَنَاولَهُ. (م حم عن أبي هريرة)

"Eğer din Süreyya yıldızına gitmiş olsa bile, Farslardan bir kimse veya Fârisoğullarından birisi muhakkak ona gider ve onu uzanıp alır."[4]

Şâfii âlimlerinden olan İmam Suyûti Hazretleri şöyle buyurmuştur:

- Bu Hadis-i Şerif’lerin, İmam-ı Âzam’ı gösterdiği söz birliği ile bildirilmiştir. Nu’mân Alûsi de: Bu Hadis-i Şerif’in, Ebû Hanife’yi gösterdiğini, dedesinin

Fâris soyundan olduğunu yazmaktadır.[5]

İmam-ı Âzam Ebû Hanife Hazretleri hakkında İbn-i Hacer-i Mekkî Hazretlerinin "Hayrât-ül-Hisân" kitabında naklettiği bir Hadis-i Şerif'te de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تُرْفَعُ زِينَةُ الدُّنْيَا سَنَةً خَمْسِينَ وَمِائَةً

"Dünyânın ziyneti 150. senesinde kaldırılır." Büyük fıkıh âlimi Şemsü'l-Eimme Abdülgaffar Kerderî der ki: "Bu Hadîs-i Şerif'in, İmam-ı Âzam Ebû Hanife'yi bildirdiği açıktır. Çünkü o, hicri 150 yılında vefât etmiştir."

İmam-ı Âzam Efendimiz de, Arap olmayan bir kavimdendi. İslâmiyetin zâfiyete düşüp bâtil fikirlerin çoğaldığı bir dönemde gelerek, İslâmiyeti tekrar güçlendirip kuvvet kazandırmıştır. Ömrünün on yedi yılını hadis toplayarak geçirmiş ve bu hadislerden edindiği bilgi üzerine de Hanefi Mezhebi'ni kurmuştur.[6] Kendisine tâbi olan Müslümanların, İslâmiyeti Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ve Ashâbın yaşadığı gibi yaşamalarına ve bu hâlin kıyâmete kadar da devam etmesine sebep olduğu için Hadis-i Şerif'lerde övgüye mazhar olmuştur. İşte İslâm'a yaptığı bu büyük hizmetten dolayı, Mü'minler tarafından gerçek adı Numan olmasına rağmen, İmam-ı Âzam yani en büyük imam diye isimlendirilmiştir. Nitekim yukarıda geçen Hadis-i Şerif'ler de bizzat İmam-ı Âzam Efendimizden övgüyle bahsetmektedir ki, hadis âlimleri de bunu doğrulamışlardır.

Bu Âyet-i Kerîme'de genel olarak; Araplardan sonra İslâm'a büyük hizmetlerde bulunacak başka bir kavimin geleceğinden bahsedilmektedir. Bin dört yüz yıllık İslâm tarihine baktığımız zaman, Arap olmayıp da Sahâbîlerden sonra İslâm'a en büyük hizmeti yapan kavmin de Türkler olduğu görülmektedir. Türklerin İslâmiyete yardımı miladi 751 yılında meydana gelen Talas Savaşı ile başlayıp, Selçuklular ve altı yüz yirmi yıl İslâmiyet'e hizmet eden Osmanlı İmparatorluğu ile devam etmiştir. Bu âyette olduğu gibi Araplardan sonra İslâm'a büyük hizmetlerde bulunacak başka bir kavimin geleceği Sûre-i Mâide, Âyet 54'de de şöyle haber verilmiştir:

"Ey îman edenler! Sizden her kim dîninden dönerse, muhakkak Allah'ı Teâlâ, onların yerine yakında öyle bir kavim getirecek ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler. Onlar, Mü'minlere karşı merhametli ve mütevâzi, kâfirlere karşı

da onurlu ve şiddetlidirler. Allah yolunda cihat ederler ve kınayanın kınamasından korkmazlar. İşte bu, Allah'ın bir lütfudur, onu dilediğine verir. Allah'u Teâlâ, lütfu geniş olandır ve her şeyi hakkıyla bilendir."

Sûre-i Mâide, Âyet 54'te geçen ve Arap olmadığı beyan edilen kavmin, Türkler olduğu Ömer Nasuhi Bilmen gibi bâzı tefsir âlimleri tarafından da beyan edilmiştir. İşte bu âyetler, Arap olmayan, Allah'a ve Resûlüne tam itaat ederek İslâm'a hizmet edecek olan bir kavmi övmektedir. Nitekim Selçuklu ve Osmanlı'daki Müslüman topluluklar, hak olan Hanefi, Şâfii, Mâliki ve Hanbeli Mezheplerinden idiler. Yönetim ve halkın büyük çoğunluğu da İmam-ı Âzam Ebû Hanife Hazretlerinin kurmuş olduğu Hanefi Mezhebi'ndendi.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 48.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 492/7; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 34133.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 63; Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 59 (231).

[4] Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 59 (230 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7735, 9038.

[5] Burası Ahmed Cevdet Paşa'nın "Faideli Bilgiler" adlı eserinden alınmıştır. İmam-ı Âzam ile ilgili geniş bilgi için bakınız: el-Kerderî, Menâkib'ul İmam Ebû Hanife Radiyallâhu anhu, c.1, s. 54-55.

[6] Hak olan Ehl-i Sünnet Mezhebi dörttür. Bunlardan ilki İmam-ı Âzam Hazretleri tarafından kurulan Hanefi Mezhebi'dir. Diğer üç mezhep de Şafii, Mâliki ve Hanbeli Mezhepleridir.

48-FETİH SÛRESİ

Bu sûre 29 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, gördüğü bir rüyâ üzerine hac ve umre yapmak için Ashâbıyla birlikte Mekke'ye doğru yola çıkmıştı. Hudeybiye mevkiine geldiğinde müşrikler önlerine çıktı ve onları Mekke'ye göndermediler. Allah'ı Teâlâ da bu sûrede geçen âyetlerde Mekke'nin Müslümanlar tarafından fethedileceğini müjdeledi. Bu sebeple "Fetih Sûresi" ismi verilmiştir.

Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Hudeybiye'den dönüşü sırasında, "Ey Resûlüm! Şüphesiz Biz sana apaçık bir fetih ihsan ettik..." diye devam eden Sûre-i Fetih, Âyet 1-5 nâzil oldu. O zaman Müslüman-lar kendilerini şiddetli bir keder ve üzüntü sarmış bir halde idiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hudeybiye'de kurbanlıkları kesmişti. Müteakiben şöyle buyurdu:

(لَقَدْ أُنزِلَتْ عَلَيَّ آيَةٌ هِيَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الدُّنْيَا جَمِيعًا) (م عن انس بن مالك)

"Yemin olsun, üzerime öyle bir âyet indirildi ki o bana bütün dünyâdan daha sevgilidir." [1]

[1] Sahih-i Müslim, Cihat 34 (97).

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(۱) لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا)
(۲) وَيُنْصِرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيزًا (۳)

1-3. Ey Resûlüm! Şüphesiz Biz sana apaçık bir fetih ihsan ettik.* Tâ ki Allah'ı Teâlâ senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın, sana olan nîmetini tamamlasın ve seni doğru yola iletsin.* Ve Allah'ı Teâlâ sana izzetli bir yardım ile yardımda bulunsun.

İzah: Bu âyetlerde müjdelenen fethin; Mekke'nin fethi olduğu nakledilmiştir. Bu

hususta Abdullah İbn-i Mugaffal Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi anlatır:

رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ عَلَى نَاقَتِهِ هُوَ يَقْرَأُ سُورَةَ الْفَتْحِ يُرْجِعُ وَقَالَ لَوْلَا أَنْ يَجْتَمِعَ النَّاسُ حَوْلِي لَرَجَعْتُ كَمَا رَجَعَ (خ عبد الله بن مغفل)

Mekke'nin fethi günü Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i devesi üzerinde gördüm. O, sesini işittirecek derecede yükselterek Fetih Sûresi'ni okuyordu. Râvi Muâviye der ki: "Halkın etrafıma toplanması düşüncesi olmasaydı, Abdullah İbn-i Mugaffal'ın (Resûlü Ekrem'in okuyuşunu anlatırken) sesini yükselttiği gibi ben de yükseltirdim." [1]

Bu fethin, Hayber'i de kapsadığına dair nakledildiğine göre; Mücemmi' b. Cârîye Radiyallâhu anhu, Kur'ân'ı ezberlemiş kişilerden birisi idi. Bu zât şöyle anlatmıştır:

Biz, Hudeybiye'de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte hazır bulunduk. Oradan geri döndüğümüzde bir de baktık ki, insanlar develerini hızlıca sürmeye koyulmuşlar. Biri diğerine: "İnsanlara ne oluyor?" diye sordu. "Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, Allah'ı Teâlâ vahiy indirdi" dediler. Biz de hızlıca yola koyulduk. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i Kura el-Ğamim denilen yani Mekke ile Medîne arasında Hicaz taraflarında bir yerin yakınında bulduk. İnsanlar bir araya gelip toplanınca, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

فَقَرَأَ عَلَيْهِمْ إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ رَسُولِ اللَّهِ وَفَتْحٌ هُوَ قَالَ أَيُّ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ إِنَّهُ لَفَتْحٌ فَقَسِمْتُ خَيْرٌ عَلَى أَهْلِ الْحُدَيْبِيَّةِ لَمْ يُدْخَلْ مَعَهُمْ فِيهَا أَحَدًا (إِلَّا مَنْ شَهِدَ الْحُدَيْبِيَّةَ) (حم عن مجمع بن جارية)

"Ey Resûlüm! Şüphesiz Biz sana apaçık bir fetih ihsan ettik" buyruğunu okudu. Ashâbdan bir adam: "Yâ Resûlallah! Bu bir fetih midir?" diye sordu, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki, gerçekten o bir fetihtir" diye buyurdu. Bunun sonucunda da Hayber (ganîmeti), Hudeybiye'ye katılanlara paylaştırıldı. Hudeybiye'ye katılanların dışında hiç kimse bu paylaştırılanlar arasına katılmadı. [2]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hudeybiye'den geri döndüğünde, Hayber'e giderek orayı fethetti. Hayber'deki malları alıp döndü. O zamana kadar ellerinde bulunan silah ve teçhizattan kat kat fazlasını elde etti. Bu alınan

ganîmetlerle Mekke fethedildi. Nitekim Mekke'nin fethi, Âdiyât Sûresi'nde anlatılmaktadır.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in geçmiş ve gelecek bütün günahları affedildiği halde, yaptığı ibâdet hakkında Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى قَامَ حَتَّى تَقْطُرَ رَجُلَاهُ قَالَتْ عَائِشَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتُصْنَعُ (هَذَا وَقَدْ غُفِرَ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا (م عن عائشة

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, geceleri mübârek ayakları şişinceye kadar ibâdet ederdi. Hz. Âişe: "Yâ Resûlallah! Senin geçmiş ve gelecek olan günahlarını Allah'ı Teâlâ bağışladığı[3] halde, niçin bu kadar ibâdet edip kendini yoruyorsun?" deyince, buyurdu ki: "Yâ Âişe! Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?"[4]

[1] Sahih-i Buhâri Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1625.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14923.

[3] Bakınız: Sûre-i Fetih, Âyet 2.

[4] Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 18 (81).

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ (وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ٤)

4. Mü'minlerin îmanlarını kat kat artırmaları için kalplerine sekînet veren O'dur. Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Sekînet" ifadesi; sukûnet, sebat, vakar, izzet, kalbin mutmain olması gibi anlamlara gelmektedir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır" diye buyrulmaktadır. Bu ifadede maksat; bütün melekler, insanlar, cinler vesâire maddî ve manevî bütün varlıklar, Allah Teâlâ'nın birer kudret eseridir, onun emir ve fermanına tâbidirler; Allah'ı Teâlâ onlar hakkında dilediği tasarrufa sâhiptir. Dilediği zaman din düşmanlarını elbette ki, kahr ve helak eder ve Ehl-i İslâm'ı

zaferlere nâil kılar, demektir.

لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَيُكَفَّرُ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَكَانَ ()
(ذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا) ٥

5. Bütün bunlar Allah'ı Teâlâ'nın; Mü'min erkeklerle Mü'min kadınları, içinde ebedî kalacakları, altlarından nehirler akan Cennetlere koyması ve onların günahlarını örtmesi içindir. İşte bu, Allah katında büyük bir kurtuluştur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi anlatmıştır:

Allah'ı Teâlâ'nın geçmiş ve gelecek günahlarını bağışladığına dair olan Sûre-i Fetih, Âyet 2, Hudeybiye'den dönüşünde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında nâzil oldu. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

لَقَدْ نَزَلَتْ عَلَيَّ آيَةٌ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا عَلَى الْأَرْضِ ثُمَّ قَرَأَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ فَقَالُوا هَنِيئًا مَرِيئًا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ بَيَّنَّ اللَّهُ لَكَ مَاذَا يُفْعَلُ بِكَ فَمَاذَا يُفْعَلُ بِنَا فَنَزَلَتْ عَلَيْهِ {لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ حَتَّىٰ بَلَغَ فَوْزًا عَظِيمًا} (ت عن انس)

"Yemin ederim ki, bana öyle bir âyet indirildi ki, o benim için yeryüzü üzerindeki her şeyden daha sevimlidir." Sonra Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bu âyeti Ashâba okudu. Onlar da: "Ne mutlu sana, kutlu olsun sana Yâ Resûlallah! Allah'ı Teâlâ sana ne yapacağını açıklamış bulunuyor. Peki, ya bize ne yapacak?" dediler. Bunun üzerine: "Bütün bunlar Allah'ı Teâlâ'nın; Mü'min erkeklerle Mü'min kadınları, içinde ebedî kalacakları, altlarından nehirler akan Cennetlere koyması ve onların günahlarını örtmesi içindir..." diye devam eden Sûre-i Fetih, Âyet 5 nâzil oldu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 49.

وَيُعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءَ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ ()
(وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا) ٦

6. Bir de (Allah'ı Teâlâ, "Resûlüne ve Mü'minlere yardım etmeyecek" diye), Allah hakkında kötü zanda bulunan münâfık erkekleri ve münâfık kadınları, müşrik erkekleri ve müşrik kadınları azâba uğratması içindir. Mü'minler için bekledikleri felâket, kendi başlarına dönsün. Allah'ı Teâlâ, onlara gazap etmiş,

onları lânetlemiş ve onlara Cehennemi hazırlamıştır. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.

(وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَلِيمًا) (٧)

7. Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah'u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin açıklaması için Sûre-i Fetih, Âyet 4'ün izahına bakınız.

(إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا) (٨) لِيُتُومِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً) (وَأَصِيلًا) (٩)

8-9. Ey Habîbim! Şüphesiz Biz seni bir şâhit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik.* Böylece Ey insanlar! Allah'a ve Resûlüne îman edesiniz, O'nun dînine yardımda bulunasınız, O'na tâzim edesiniz ve sabah akşam O'nu tesbih edesiniz.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mü'minleri Cennetle müjdeleyici, kâfirleri de Cehennemle korkutucu ve her ümmet üzerine de bir şâhit olarak gönderilmiştir. Âhirette her ümmete Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetinin ve onların üzerine de kendisinin şâhit olacağını, Allah'u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 143'te şöyle haber vermektedir:

"Ey Mü'minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun..."

Bu şâhitliğin âhirette nasıl olacağına dair daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 143'ün izahına bakınız.

(إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا) (عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا) (١٠)

10. Ey Resûlüm! Şüphesiz ki sana biat edenler, muhakkak ki Allah'a biat ederler. Allah'ın eli, onların ellerinin üzerindedir. Her kim ahdini bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Her kim de Allah'a olan ahdini yerine getirirse, Allah'u Teâlâ ona büyük bir mükâfat verecektir.

İzah: Allah'ı Teâlâ: Ey Resûlüm! O ağacın altında senin elinden tutanlardan Allah râzı oldu. Onlar, senin elinden tuttukları vakit, onların elinin üstünde Allah'ı Teâlâ'nın eli vardı, diye buyurmaktadır. Bu olay Hudeybiye'de meydana gelmiş ve şöyle gerçekleşmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem rüyâsında, hac ve umre yapmak üzere Kâbe'ye gittiklerini Ashâbına anlattı. Bunun üzerine hac ve umreye niyet ederek, ihram giydiler ve savaş için yeterli silahları olmadığı halde Mekke'ye doğru yola çıktılar. Hudeybiye mevkiine geldiler. Hz. Osman, Kureyşlilerin akrabası olduğu için, öldürülmez düşüncesi ile, elçi olarak Mekke'ye gönderildi. Hac ve umre niyetiyle ihrama girdikleri için kimsede harp etmek için yeterli silah yoktu. O sırada Hz. Osman'ın şehit edildiği haberi geldi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bu haberi duyunca, orada bulunan bir ağacın altına geldi ve sağ elini uzatarak, "Müşriklerle harp edeceğim. Allah için elimden tutun, biât edin" dedi. Hiç kimsede yeterli silah olmadığından bu söz, Ashâb arasında endişeye sebep oldu. Aslında bu, Allah'ı Teâlâ'nın Mü'minleri bir imtihanı idi. Hattâ bâzıları develerin ve kayaların arkasına saklandılar. Müslümanlar, yemin edip biât etme hususunda tereddüt içinde idiler. Çünkü silahsız harbe gidilmezdi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem tekrar sağ elini uzatarak, "Müşriklerle harp edeceğim. Allah için elimden tutun, biât edin" dedi.

Bunun üzerine Müslümanlardan bâzıları gelip biât etmeye başladı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Osman burada olsaydı, o da biat ederdi diyerek sol elini, sağ elinin üzerine koyup, "Bu da Osman'ın elidir" buyurdu. Böylece biat eden on kişi oldu.

On erkek biat edince, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem müteessir oldu. Tekrar "Bana gelip biat edin" diye çağırdı. Bu defa da beş veya altı kadın gelerek biat ettiler ve "Yâ Resûlallah! Malımızla, canımızla, kanımızın son damlasına kadar senin öl dediğin yerde, Allah için öleceğiz" dediler. Böylece onlar da yemin ederek biat ettiler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem çok memnun oldu. Sahâbe-i Kirâm: "Yâ Resûlallah! Bu kadınlar sana biât edince çok sevindin. Sebebi nedir?" diye sorunca, buyurdu ki: "Bunlar, ümmetimden kıyâmete kadar gelecek bütün kadınlara kefil oldular. Eğer biât etmeselerdi, harplerde erkeklerin yanında kadınlardan Allah için harp eden olmazdı, ona seviniyorum."

Nihâyet Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e biat eden erkek ve kadınlardan

sonra Hz. Osman'ın şehit edilmediği, sağ olarak geldiği haberi alındı. İşte o biât edenler hakkında: "Ey Resûlüm! Şüphesiz ki sana biat edenler, muhakkak ki Allah'a biat ederler..." diye devam eden Sûre-i Fetih, Âyet 10 nâzil oldu. Bunun üzerine diğer Ashâb da gelerek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e biat ettiler. Fakat bunların biatı öncekilerinki kadar makbul olmadı. Peygamberimize biat eden erkek ve kadın Ashâbın, yeterli silahları olmadığı halde, kâfirlere karşı savaşmayı göze alarak kendi canlarını ortaya koymaları, Allah'ı Teâlâ'nın hoşuna gitti ve bu sebeple hem o erkekler, hem de o kadınlar büyük derece olarak Cennetle müjdelendiler.

Hudeybiye'de, o ağacın altında erkeklerden biat eden on kişiye, "Aşere-i Mübeşşere (Cennetle müjdelenmiş on kişi)" denilmiştir. Bunlar, hayatta iken Cennetlik olduklarının müjdesini almışlardır.

Humeyd Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, Cennetle müjdelenen on kişi şu şekilde geçmektedir:

سَعِيدُ بْنُ زَيْدٍ قَالَ أَشْهَدُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنِّي سَمِعْتُهُ وَهُوَ يَقُولُ عَشْرَةً فِي الْجَنَّةِ النَّبِيُّ فِي الْجَنَّةِ وَأَبُو بَكْرٍ فِي الْجَنَّةِ وَعُمَرُ فِي الْجَنَّةِ وَعُثْمَانُ فِي الْجَنَّةِ وَعَلِيٌّ فِي الْجَنَّةِ وَطَلْحَةُ فِي الْجَنَّةِ وَالزُّبَيْرُ بْنُ الْعَوَّامِ فِي الْجَنَّةِ وَسَعْدُ بْنُ مَالِكٍ فِي الْجَنَّةِ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ فِي الْجَنَّةِ وَلَوْ شِئْتُ لَسَمَّيْتُ الْعَاشِرَ قَالَ فَقَالُوا مَنْ هُوَ فَسَكَتَ قَالَ فَقَالُوا مَنْ هُوَ فَقَالَ هُوَ سَعِيدُ بْنُ زَيْدٍ. قَالَ لَمَشْهَدُ رَجُلٍ مِنْهُمْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْبِرُ فِيهِ وَجْهُهُ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِ أَحَدِكُمْ عُمْرَهُ وَلَوْ عُمَرُ عُمَرُ نُوْحٍ (د عن عبد الرحمن بن الأَخْنَس)

Said b. Zeyd, bir cemaatin içinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in on kişinin Cennetlik olduğunu söylediğini işittim dedi ve devam etti: "Ebû Bekir Cennetliktir, Ömer Cennetliktir, Osman Cennetliktir, Ali Cennetliktir, Talhâ Cennetliktir, Zübeyr Cennetliktir, Sa'd b. Ebî Vakkas Cennetliktir, Abdurrahman b. Avf Cennetliktir, Ebû Ubeyde b. Cerrah Cennetliktir." Râvi der ki: Zeyd, onuncu da sükut etti. Dinleyenler: "Onuncu kim?" diye sordular. Bu talep üzerine, "Said b. Zeyd!" dedi. Yani bu, kendisi idi.

Ebû Dâvud, Zeyd Radiyallâhu anhu'nun bu Hadis-i Şerif'i rivâyet ettikten sonra şu sözü de ilave ettiğini nakletmektedir:

"Allah'a yemin ederim ki, onlardan birinin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte yüzü tozlanacak kadar bulunması, sizden birinin ömür boyu çalışmasından daha hayırlıdır, hattâ ömrü, Nûh'un ömrü kadar uzun olsa bile.

"[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 9; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 28.

سَبِّحُوا لِلَّهِ الْمُخْلَفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَعَلْتَنَا أَمْوَالَنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ بِالسَّيِّئَةِ مَا لَيْسَ فِي (قُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا) (١١)

11. Cihattan geri kalan bedevîler sana: "Mallarımız ve ehlimiz bizi meşgul etti (çünkü onlara bakacak kimsemiz yoktu), artık Allah'tan bizim için bağışlanma dile" diyecekler. Onlar, kalplerinde olmayan şeyi dilleriyle söylerler. Ey Resûlüm! De ki: "Allah'ı Teâlâ, sizin hakkınızda bir zarar dilerse veya sizin hakkınızda bir menfaat dilerse, artık kim Allah'ın dilediği bir şeyi geri çevirebilir? Doğrusu Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır."

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: Bu âyette bahsedilenler; Gıfar, Müzeyne, Cuheyne, Eşlem, Eşca' ve Dîl bedevîleridir. Bunlar, Medîne çevresinde bulunan bedevîlerdi.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hudeybiye yılı, hac ve umre yapmak maksadıyla Mekke'ye gitmek üzere yola çıkmak isteyince, onların da kendisi ile birlikte yola çıkmalarını istemiş; ancak onlar Kureyş'ten çekindikleri için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu emrinden geri kalmışlardı. Bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil oldu.

Bunlar daha sonra mâzeretlerini beyan ederek, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den kendileri için mağfiret dilemesini istemek üzere geldiler. Halbuki onların asıl düşünceleri, dışa vurduklarından farklı idi. Allah'ı Teâlâ, bu buyruğu ile onların iç yüzlerini açığa çıkartarak, onları rezil etti. İşte katıksız münâfıklık budur.

بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَنْفَلِحَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَى أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ ذَلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ وَظَنَنْتُمْ ظَنًّا سَوْءًا (وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا) (١٢)

12. Bilakis siz, Resûlün ve Mü'minlerin, ailelerine aslâ dönmeye-ceklerini zannediniz. Bu fikir size güzel göründü, kalbinizde yer tuttu ve kötü bir zan ile zanda bulundunuz ve helâke mahkûm bir kavim oldunuz.

(وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا) (١٣)

13. Her kim Allah'a ve Resûlüne îman etmezse, şüphesiz Biz, kâfirler için şiddetli bir ateş hazırladık.

İzah: Allah'a ve Resûlüne îman etmeyenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة)

"Muhammed'in nefisini kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinde olacaktır." [1]

[1] Sahih-i Müslim, îman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

(وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا) (١٤)

14. Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. O, dilediğini bağışlar, dilediğine de azap eder. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انطَلَقْتُمْ إِلَى مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ يُرِيدُونَ أَنْ يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللَّهِ قُلْ لَنْ تَتَّبِعُونَا) (كَذَلِكُمْ قَالَ اللَّهُ مِنْ قَبْلُ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا) (١٥)

15. Siz, ganîmetleri almak için gittiğiniz vakit, daha önce cihada katılmayıp geri kalanlar: "Bırakın biz de sizinle gelelim" diyecekler. Onlar Allah'ın sözünü değiştirmek isterler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Siz aslâ bizimle gelemezsiniz. Çünkü Allah'ı Teâlâ daha önce hakkınızda böyle buyurdu." Onlar: "Hayır, siz bizi kıskanıyorsunuz" diyeceklerdir. Bilakis onlar, çok az anlayan kimselerdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere ganîmetten mal isteyenler, Hudeybiye'ye gitmeyen bedevîlerdir. Allah'ı Teâlâ'nın Hudeybiye'ye katılanlara vaad ettiği Hayber ganîmetini almaya giderken bu bedevîler: "Bırakınız, biz de ganîmetten pay alalım" demişlerdir. Onlar bu sözleriyle Allah'ı Teâlâ'nın, sâdece Hudeybiye'ye katılanlara vaad ettiği ganîmetten pay almayı ve Allah'ı Teâlâ'nın bu vaadini değiştirmeyi isterler. Ashâb, o münâfıklara: "Allah'ı Teâlâ, Hudeybiye'den dönerken daha sizin yanınıza varmadan önce Hayber ganîmetinin sâdece bize ait olduğunu bildirmişti" dediler. Bunu duyan o bedevîler: "Bilakis siz, bizi haset ediyorsunuz" diyeceklerdir.

Doğrusu onlar, pek az anlayışlıydılar. Zîrâ onlar anlayışlı olsalardı, Hudeybiye Seferi'nden geri kaldıkları halde, Hayber ganîmetinden pay istemekten utanırlardı.

Hayber Gazâsı hakkında Sehl İbn-i Sa'd Radiyallâhu anhu şöyle haber verdi:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ : لِأَعْطِينَ هَذِهِ الرَّايَةَ غَدًا رَجُلًا يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ. قَالَ: فَبَاتَ النَّاسُ يُدْرِكُونَ لَيْلَتَهُمْ أَيُّهُمْ يُعْطَاهَا؟ فَلَمَّا أَصْبَحَ غَدَوْا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكُلُّهُمْ يَرْجُو أَنْ يُعْطَاهَا. فَقَالَ: أَيُّنَ عَلِيٍّ بَنِ أَبِي طَالِبٍ؟ فَقَالُوا: هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ، قَالَ: فَأَرْسِلُوا إِلَيْهِ، فَأَتِي بِهِ فَبَصَقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي عَيْنَيْهِ، (وَدَعَا لَهُ فَبَرَأَ أَبِي كَأَنَّ لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ، فَأَعْطَاهُ الرَّايَةَ ... (م عن سهل بن سعد

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hayber günü: "Ben şüphesiz bu sancağı öyle bir kimseye vereceğim ki, Allah fethi onun iki eliyle müyesser kılacaktır. O, Allah'ı ve Resûlünü sever, Allah ve Resûlü de onu sever" buyurdu. Bunun üzerine insanlar o gecelerini, sancağın onlardan hangisine verileceği hususunu konuşarak geçirdiler. Onların hepsi sancağın kendisine verilmesini umarak ertesi sabaha erişip Peygamberimizin huzuruna vardıklarında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ali İbn-i Ebû Tâlib nerededir?" diye sordu. Sahâbîler: "Yâ Resûlallah! O gözlerinden rahatsızdır" dediler. "Ona haberci gönderin" buyurdu. Akabinde Hz. Ali getirildi.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Ali'nin gözlerine tükürdü ve ona duâ etti. Hz. Ali'nin ağrısı daha önce sanki kendisinde hiç olmamışcasına iyi oldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sancağı ona teslim etti. Bunun üzerine Hz. Ali: "Yâ Resûlallah! Hayber Yahudileriyle, onlar da bizim gibi Müslümanlar oluncaya kadar dövüşürüm" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Yâ Ali! Onların içine gir. Ağır ol, tâ ki sükûnetle Hayberlilerin sahasına inersin. Sonra da onları İslâm'a dâvet et ve İslâm hususunda üzerlerine vâcib olan Allah'ın haklarını onlara haber ver. Vallâhi! Senin elinle bir kişinin Müslüman olması, kırmızı develere sahip olmandan (dünyâdaki en kıymetli şeylerden) daha hayırlıdır" buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 33; Sahih-i Müslim, Fedâil'us-Sahâbe 4 (34).

قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ سُدُّعُونَ إِلَى قَوْمِ أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ فَإِنْ تُطِيعُوا يُؤْتِكُمْ) (اللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا وَإِنْ تَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلِ يُعَذِّبَكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا) ١٦

16. Ey Resûlüm! Bedevîlerden daha önce cihada katılmayıp geri kalanlara de ki: "Yakında güç ve kuvvet sahibi bir kavimle savaşılmaya dâvet olunursunuz; onlarla ya savaşacaksınız ya da onlar İslâm'ı kabul ederler. Eğer bu dâvete uyarsanız, Allah'u Teâlâ size güzel mükâfatlar verir. Daha önce yaptığınız gibi yüz çevirirseniz, sizi elim bir azap ile azaplandırır."

(لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرْجٌ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ)
(جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَنْ يَتَوَلَّ يُعَذَّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا) (١٧)

17. (Cihattan geri kalan) âmâyâ bir günah yoktur, topala bir günah yoktur, hasta olana da bir günah yoktur. Her kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse, Allah'u Teâlâ onu altlarından nehirler akan Cennetlere girdirir. Her kim de itaatten yüz çevirirse, onu elim bir azap ile azaplandırır.

(لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ)
(فَتُحَا قَرِيبًا) (١٨) وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا) (١٩)

18-19. Ey Habîbim! Yemin olsun ki Allah'u Teâlâ, o ağacın altında sana biat eden Mü'minlerden râzı oldu; onların kalplerindeki sıdk ve ihlası bildi de üzerlerine huzur ve sekînet indirdi ve onları yakın bir fetihle mükâfatlandırdı.* Ve onları, alacakları birçok ganîmetler ile de mükâfatlandırdı. Allah'u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: İşte bu âyetler ile Allah'u Teâlâ, Resûlünün elinden tutup biat edenlerden râzı olduğunu beyan ederek, onlara hem dünyâda hem de âhirette birçok lütuflarda bulunacağını haber vermiştir. Ayrıca Allah'u Teâlâ onları Hayber ve Mekke'nin fethiyle de müjdelemiştir.

(وَعَدَكُمْ اللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ وَلِتَكُونَ آيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ)
(صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا) (٢٠)

20. Ey Mü'minler! Allah'u Teâlâ size birçok ganîmetler vaad etti, zamanı geldikçe onlara nâil olursunuz. Bunu da (Hayber ganîmetini de) sizin için hızlandırdı ve insanların ellerini sizden çekti ki, Mü'minler için (Resûlün doğruluğuna) bir alâmet olsun ve sizi doğru bir yola çıkarsın (Allah'ın lütuf ve ihsanına olan güveninizi artırsın).

İzah: Allah'u Teâlâ, bu sûrenin birinci âyetinde Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi

ve sellem'i Mekke'nin fethiyle müjdelemiştir. Bu âyet ile de Hayber'in fethini haber vermektedir. Allah'ı Teâlâ, Mekke'nin fethinden önce Hayber'in fethini nasip ederek, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mekke'nin fethedileceği vaadinin doğruluğuna âlâmet olması ve Mü'minlerin kalplerinin mutmain olması için bu fethi daha önce ihsan etmiş ve birçok ganîmetler vermiştir. Böylece Mü'minler Mekke'nin fethinin de yakında olacağına bütün kalpleriyle inanmışlardır.

(وَأُخْرَى لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا (٢١))

21. Allah'ı Teâlâ size, henüz güç yetiremediğiniz, fakat kendisinin (ilmi ve kudreti ile) hızlandırdığı başka fetih ve ganîmetler de vaad etti. Allah'ı Teâlâ her şeye kâdirdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Hayber'den sonra hızlandırıldığı söylenen fetih ve ganîmetler de Mekke'nin fethi ve Huneyn Savaşı gibi savaşlar ve elde edilen ganîmetlerdir.

وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَلَّوْا الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا (٢٢) سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ)
(وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا (٢٣))

22-23. Eğer o kâfirler sizinle savaşsalar, elbette arkalarını dönüp kaçarlardı. Sonra da ne bir dost, ne de bir yardımcı bulabilirlerdi.* Allah'ı Teâlâ'nın, öteden beri devam edegelen sünneti böyledir. Allah'ın sünnetinde aslâ bir değişiklik bulamazsın.

وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
(٢٤))

24. Sizi kâfirlere karşı muzaffer ettikten sonra, Mekke'nin içinde kâfirlerin ellerini sizden ve sizin ellerinizi onlardan çeken O'dur. Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızı görendir.

هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيِ مَعْكُوفًا أَنْ يَبْلُغَ مَحَلَّهُ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ
مُؤْمِنَاتٌ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ أَنْ تَطَّوُّهُمْ فَتَصِيبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ لِيَدْخُلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ لَوْ تَزَيَّلُوا
(لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا (٢٥))

25. Onlar, kâfir olanlardır ve sizi Mescid-i Haram'dan ve kurbanlarınızı kesileceği yere (Mina'ya) ulaşmaktan menedenlerdir. Eğer (kâfirlerle karışık

oldukları için) bilmediğiniz Mü'min erkekler ile Mü'min kadınlar bulunmasaydı, onları bilmeksizin çiğneyip de meşakkate uğramanız ihtimali olmasaydı, Allah'ı Teâlâ (Mekke içinde) ellerinizi düşmandan çekmezdi. Lâkin dilediğini rahmetine girdirmek için ellerinizi çekti. Eğer (Mekke'de kâfirlerle karışık olan Mü'minler) seçilip ayrılmış olsalardı, elbette onlardan kâfir olanları elim bir azap ile azaplandırırdık.

İzah: Kâfirler, Hudeybiye'de Müslümanların Mekke'ye girmelerine engel olmuşlardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Mü'minlerin yanlarında getirdikleri kurbanların kesilmek üzere Mina'ya gönderilmesine de mâni olmuşlardı. Bunun üzerine Mü'minler de Hudeybiye'de kurbanlarını kesip saçlarını usturaya vurarak veya kısaltarak ihramdan çıkmak zorunda kalmışlardı.

Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

(نَحَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْحُدَيْبِيَّةِ الْبَدَنَةَ عَنْ سَبْعَةٍ وَالْبَقَرَةَ عَنْ سَبْعَةٍ (م عن جابر

"Biz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte Hudeybiye yılında deveyi de yedi kişi adına, ineği de yedi kişi adına kestik."[1]

Yine Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

حَجَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَحَرْنَا الْبَعِيرَ عَنْ سَبْعَةٍ وَالْبَقَرَةَ عَنْ سَبْعَةٍ. فَقَالَ رَجُلٌ لَجَابِرٍ أَيْشَرَكُ فِي الْبَدَنَةِ مَا يُشْرَكَ فِي الْجَزُورِ قَالَ مَا هِيَ إِلَّا مِنَ الْبُذْنِ وَحَضَرَ جَابِرُ الْحُدَيْبِيَّةِ قَالَ نَحَرْنَا يَوْمَئِذٍ (سَبْعِينَ بَدَنَةً أَشْرَكْنَا كُلَّ سَبْعَةٍ فِي بَدَنَةٍ. (م عن جابر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte haccettiğimizde deveyi yedi kişi adına ve sığırı da yedi kişi adına kurban olarak kestik.[2] Bunun üzerine bir adam Hz. Câbir'e: "Peki, deveye ortak bulunduğu gibi ineğe de ortak olunur mu?" diye sordu. "O da, büyükbaş hayvanlardan birisidir" dedi. Hz. Câbir, Hudeybiye'de hazır bulunmuş ve şöyle demiştir: "O gün biz yetmiş büyükbaş hayvan kestik. Her bir büyükbaş yedi kişi ortak olduk."[3]

Yine İmam Kurtubî'nin tefsirinde naklettiğine göre:

وَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُسْلِمِينَ أَنْ يَنْحَرُوا وَيَحْلُوا فَفَعَلُوا بَعْدَ تَوَقُّفِ كَانٍ مِنْهُمْ أَغْضَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ لَهُ أُمُّ سَلَمَةَ لَوْ نَحَرْتَ لَنَحَرُوا فَنَحَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَدْيَهُ وَنَحَرُوا بَنَحْرِهِ وَحَلَقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأْسَهُ وَدَعَا لِلْمَحْلُقِينَ ثَلَاثًا وَلِلْمُقَصِّرِينَ مَرَّةً. (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن أم سلمة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Müslümanlara kurbanlarını kesip ihramdan çıkmalarını emretti. Onlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i gazaplandırarak şekilde bir süre duraksadıktan sonra verilen emri yerine getirdiler. Bu sırada Ümmü Seleme, kendisine şöyle demişti: "Sen kurbanını kesersen, onlar da keseceklerdir." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kurbanlarını kesti. Onlar da onun kesmesi üzerine kurbanlarını kestiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem saçlarını usturaya vurdu ve saçlarını usturaya vuranlara üç defa, kısaltanlara da bir defa duâ etti.[4]

Siyer-i Nebî kitaplarında anlatıldığı üzere, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbı, Hudeybiye senesinde hac ve umre için yola Zilkâde ayında çıkmışlardır. Zilhicce ayında da; gelecek yıl üç gün Mekke'de kalmaları şartıyla müşriklerle antlaşma yapılmıştır. Bu aylar, hac aylarıdır. Sûre-i Fetih, Âyet 25'te: "Onlar, kâfir olanlardır ve sizi Mescid-i Haram'dan ve kurbanlarınızı kesileceği yere (Mina'ya) ulaşmaktan menedenlerdir..." diye açıkça geçtiği üzere, kurbanlarını kesmeleri için Müslümanların Mina'ya gitmelerine müşriklerin mâni olmalarından bahsedilmektedir. Mina'da kurban kesme zorunluluğu, hacda olan bir uygulamadır. Umrede ise böyle bir şart yoktur. Bâzı kaynaklarda bu olay umre diye geçse, aslında kastedilen hac ve umredir. Nitekim İmam Taberi de tefsirinde, Sûre-i Bakara, Âyet 114'ü izah ederken İbn-i Zeyd Hazretlerinden bir nakilde bulunmuş ve orada da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hac ve umre yapmak üzere gittiği beyan edilmiştir.[5]

[1] Sahih-i Müslim, Hac 62 (350).

[2] Sahih-i Müslim, Hac 62 (352).

[3] Sahih-i Müslim, Hac 62 (353).

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 16, s. 284.

[5] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 2, s. 521.

إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ الْحَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ (وَالرَّمَهُمْ كَلِمَةَ النَّفْوِ وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ۚ ٢٦)

26. Kâfirler, kalplerinde cehâletten kaynaklanan kibir ve gayreti birleştirdikleri vakit Allah'ı Teâlâ, Resûlü ile Mü'minlere huzur ve sekînet ihsan etti ve onları

takvâya götüren sözde sebat ettirdi. Onlar, buna daha lâıyk ve daha ehil idiler. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir.

İzah: Âyet-i Kerîm'de geçen "Takvâya götüren söz"den maksat, Hz. Ali, İbn-i Abbas ve İkrime'ye göre, "Lâ ilâhe illallâh" sözüdür.[1] Mü'minler, bu tevhid zikriyle kendilerini Cehennem azâbından kurtarmış olurlar.

Bu hususta Muaz b. Cebel Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir hadiste, şöyle buyrulmuştur:

(مَا عَمِلَ ابْنُ آدَمَ مِنْ عَمَلٍ أَنْجَى لَهُ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ (ت) عَنْ مُعَاذِ

"İnsanoğlu, Allah'ın zikrinden daha iyi kendisini Allah'ın azâbından kurtaran bir amel işlememiştir."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَفْضَلُ الدُّعَاءِ الْحَمْدُ لِلَّهِ (ت) عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ

"Zikrin efdâli Lâ ilâhe illallâh, duânın efdali de Elhamdulillâh'tır."[3]

Mücâhid Hazretlerine göre ise, "Takvâya götüren söz"den maksat, ihlastır.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 49; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20301.

[2] Sünen-i Tirmizî, Daavât 5; Rudânî, Câ'm'ul-Fevâid, Hadis No: 9215; Ahmed b. Hanbel, Hadis No: 21064; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 376/8.

[3] Sünen-i Tirmizî, Daavât 8.

لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّعْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُوسَكُمْ)
(وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا) (٢٧)

27. Yemin olsun ki Allah'ı Teâlâ, Resûlünün gördüğü rüyânın hak olduğunu doğruladı. Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ dilerse, Mescid-i Haram'a emîn ve başlarınızı usturaya vermiş veya kısaltmış olarak girer ve artık orda korkusuz kalırsınız. Fakat Allah'ı Teâlâ, sizin bilmediğiniz şeyleri bildi de bundan (Mekke'nin fethinden) önce size yakın bir fetih (Hayber'in fethini) nasip etti.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, rüyâsında, hac ve umre yapmak üzere Kâbe'ye gittiklerini Ashâbına anlattı. Bunun üzerine hac ve umreye niyetle ihram giyip yetrli silahları olmadığı halde Mekke'ye doğru yola çıktılar. Hudeybiye mevkinde geldiklerinde müşriklerle karşılaştılar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah'ın hikmeti gereği müşrikler ile kendi aleyhlerine görünen bir antlaşma yapınca, münâfıklar dedikodu yapmaya başladılar. "Hani ben rüyâ gördüm, Kâbe'ye gideceğiz diyordu. Mekke'ye dahi giremiyor" deyince, bu âyet nâzil oldu.

Bu antlaşma yapılırken olan bir hâdis, Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

أَنَّ قُرَيْشًا صَالَحُوا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهِمْ سُهَيْلُ بْنُ عَمْرٍو فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَلِّي أَكْتُبُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ قَالِ سُهَيْلٌ أَمَّا بِاسْمِ اللَّهِ فَمَا نَذْرِي مَا بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَلَكِنْ أَكْتُبُ مَا نَعْرِفُ بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ فَقَالَ أَكْتُبْ مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ قَالُوا لَوْ عَلِمْنَا أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ لَاتَّبَعْنَاكَ وَلَكِنْ أَكْتُبْ اسْمَكَ وَاسْمَ أَبِيكَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْتُبْ مِنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ فَاسْتَبْرَطُوا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ مَنْ جَاءَ مِنْكُمْ لَمْ نَرُدَّهُ عَلَيْكُمْ وَمَنْ جَاءَكُمْ مِنَّْا رَدَدْنَاهُ عَلَيْنَا فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَكْتُبْ هَذَا قَالَ نَعَمْ إِنَّهُ مَنْ ذَهَبَ مِنَّْا إِلَيْهِمْ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ وَمَنْ جَاءَنَا مِنْهُمْ سَيَجْعَلُ اللَّهُ لَهُ فَرْجًا وَمَخْرَجًا (خ م عن انس)

Kureyş, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile sulh antlaşması yaptı. Kureyş heyeti içinde Süheyl İbn-i Amr da vardı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Ali 'ye buyurdu ki: "Yaz, Bismillâhirrahmânirrahîm" Süheyl: "Biz, bismikellâhumme'yi biliyoruz, Bismillâhirrahmânirrahîm'i bilmiyoruz. Binâenaleyh bizim tanımakta olduğumuz bismikellâhumme yaz" dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Yaz, Allah'ın Resûlu Muhammed'den" buyurdu. Süheyl ve arkadaşları, bu söze de karşı çıkarak, "Eğer biz senin Allah'ın Resûlü olduğunu bilmiş olsaydık, mutlaka sana tâbi olurduk. Lâkin kendi ismini ve babanın ismini yaz" dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Haydi, Muhammed İbn-i Abdullah'tan yaz" diye buyurdu. Onlar Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şu şartı teklif ettiler: "Sizden her kim bize gelirse biz onu iade etmeyeceğiz. Bizden sana bir kimse gelirse senin dîninde dahi olsa onu bize iade edeceksiniz." Sahâbîler: "Yâ Resûlullah! Bu şartları yazacak mıyız?" diye itiraz ettiler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, çünkü bizden her kim onlara giderse Allah'u Teâlâ onu daha da uzak eylesin! Onlardan bize gelen için de Allah'u Teâlâ, yakında bir ferahlık ve bir kurtuluş yolu halk edecektir" buyurdu.[1]

Hudeybiye'deki yapılan antlaşmadaki şartlar, görünüşte kâfirlerin lehine, Müslümanların ise aleyhine idi.

Bu antlaşma maddeleri genel olarak şöyleydi:

"On seneye kadar harp etmeyecekler, birbirlerinin kervanlarına saldırmayacaklar, Müslüman olup Resûlü Ekrem'in yanına gelenler; kâfirlere teslim edilecek, ancak Müslümanlardan birisi kâfir olursa; Resûlü Ekrem'e teslim edilmeyecekti. Müslümanlar her sene üç gün içinde haclarını yapacaklar, silâhsız olarak gelecekler ve öyle tavaf edeceklerdi."

Bu antlaşmaya, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den başka rızâ gösteren olmadı.

Süheyl'in oğlu yeni Müslüman olmuştu. Babası onun elini ayağını zincirlerle bağlayarak bir odaya kilitlemişti. O genç, antlaşma yapıldıktan sonra, kapıyı kırıp ellerindeki zincirlerle Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına geldi ve "Yâ Resûlallah! Süheyl benim babamdır. Beni, ona teslim etme. Ben Müslüman olduğum için beni zindana attı. Elimi ayağımı zincirledi" dedi. Süheyl: "Sen sözünde sâdık isen antlaşmayı bozmaman lâzım, oğlumu bana teslim etmelisin" dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, o genci babasına teslim etmek istedi. Ashab ise, çocuğu teslim etmek istemeyip savaşıma taraftarı idiler. Hz. Ömer dayanamadı ve "Yâ Resûlallah! Sen, Allah'ın hak Resûlü değil misin? Neden harpten çekiniyorsun? O genci teslim etmeyelim" dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ben, Allah'ın hak Resûlüyüm. Her yaptığımı da bilerek yapıyorum. Bunların hepsinde sizin bilmediğiniz hikmetler var" buyurdu.

O genci babasına teslim ettiler. Yolda o genç, babasına: "Ben, onu hak Peygamber biliyordum, ama yanılmışım. Hak Peygamber olsaydı, kendisine sığınan adamı başkasına teslim etmezdi" dedi. Babası ona îtimat etti. Bir yerde yemek yediler. Hepsi uyudu, o genç uyumadı. Yerdeki yatanların birisinin kılıcını alıp, yanındakileri öldürdü. Bir dağ başına çıktı, Mekke'ye haber gönderdi: "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kâfirlerle antlaşması var, benim antlaşmam yok. Müslüman olan, benim yanıma gelsin" dedi. Kısa zamanda yanına çok adam topladı. Kureyşlilerin bütün kervanlarını soymaya başladı. Kâfirler, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına geldiler:

"O genci bize teslim et" dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ben, bana teslim olanı size teslim ederim. O, bana teslim değildir" deyince, kendileri yalvararak antlaşmanın o şartını kendi istekleri ile kaldırdılar. Çünkü Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kervanları, antlaşmaya göre her yere serbest gidiyordu. Kâfirlerin kervanını ise, o genç serbestçe soyuyordu. İşte Ashâbın kızarak kabul etmek istemedikleri antlaşmanın bu maddesinin hikmeti o zaman ortaya çıktı.

Hudeybiye'de yapılan antlaşmadan sonra, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbı, Sûre-i Fetih, Âyet 25 ve izahında açıklandığı üzere, kurbanlarını Hudeybiye'de kesip, saçlarını usturaya vurarak veya kısaltarak ihramdan çıktılar. Böylece Allah'ı Teâlâ onların hacılarını kabul etti ve Medîne'ye döndüler.

Allah'ı Teâlâ Kevser Sûresi'nde de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e kurban kesmeyi emretmiştir. Bu sebeple maddi durumu iyi olanlara Hanefi Mezhebi'nde her yıl kurban kesmek vâciptir. Kurbanın kesileceği yer Mina'dır. "Mina", Müzdelife ile Mekke arasında bir bölgedir. Müzdelife'de, sabah namazı vakfesinden sonra hacılar, Mina bölgesine gelerek önce şeytanı taşlarlar ve sonra da kurbanlarını keserler. Buraya Mina denmesi, kurban kesilerek kan akıtılmasından dolayıdır. Allah'ı Teâlâ'nın, İsmâil Aleyhisselâm'a bedel olarak gönderdiği koçun burada kesildiği kabul edilir. Zîrâ Mina, kelime olarak, kan akıtmak mânâsına gelmektedir.

Zeyd İbn-i Erkam Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, o şöyle anlatmaktadır:

قَالَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا هَذِهِ الْأَصَاحِيُّ قَالَ سُنَّةُ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ قَالُوا فَمَا لَنَا فِيهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ بِكُلِّ شَعْرَةٍ حَسَنَةٌ قَالُوا فَالْصُّوفُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ بِكُلِّ شَعْرَةٍ مِنَ الصُّوفِ (حَسَنَةٌ) (هـ حم عن زيد بن أرقم)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbı dedi ki: "Yâ Resûlallah! Şu uhdiyeler (bayramda kesilen kurbanlar) nedir?" Buyurdu ki: "Babanız İbrâhim'in sünnetidir." Dediler ki: "Yâ Resûlallah! Peki, kurbanlarda bizim için ne (sevap) vardır?" Buyurdu ki: "Her kılına karşılık bir sevap vardır." Yine dediler ki: "Yâ Resûlallah! Peki, yünde (kesilen kurban koyun ise) nasıl olur?" Buyurdu ki: "Yünden her bir taneye karşılık bir sevap vardır." [2]

Hacca gitmeyenler de kurbanlarını bulundukları yerde kesmekte-dirler. Kurban

hacda kesilirse bu kurbanı "Hedy" denir. Hacca gitmeyenlerin kestikleri kurbanı da "Uhdiyye" denir. Bu kurbanların kesilme günleri ve özellikleri aynıdır. Hacda kurbanlarını kesen hacılar, nasıl ki orada tıraş oluyorsa, hacca gitmeyenler de hacdaki bu uygulamaya hürmeten, vâcip olan kurbanlarını kestikten sonra sevâbını Allah'ı Teâlâ'dan umarak, saçlarını hacıların tıraş ettikleri gibi tıraş ederler.[3]

Hacılara benzeme hususunda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ رَأَى مِنْكُمْ هِلَالَ ذِي الْحِجَّةِ فَأَرَادَ أَنْ يُصَحِّيَ فَلَا يَقْرَبَنَّ لَهُ شَعْرًا وَلَا ظُفْرًا) (ه عن ام سلمة

"Sizden her kim Zilhicce ayının hilâlini görüp de bayramda kurban kesmek isterse,[4] artık (kurbanını kesinceye kadar) vücudundaki kıllara ve tırnaklara yaklaşmasın."[5]

Hanefilere, Şâfiilerin meşhur kavline ve İmam Mâlik'ten yapılan bir rivâyete göre, Hadis-i Şerif'teki yasaklanma, tenzîhen mekruhluk içindir.[6] Tenzîhen mekruh; helâle yakın olan mekruhtur. Cemaate giden kimsenin soğan sarımsak yemesi gibi. Tenzîhen mekruh olan bir şeyi yapana günah yoktur, kınama vardır. Ancak bunlardan kaçınmak, övülmeyi ve sevabı gerektirir. Yani o günlerde hacda ihrama girenler gibi saçını ve tırnaklarını kesmeyen kimse sevaba nâil olur. Böyle yapmayan kimse için de bir günah yoktur, ancak kınama vardır, demektir. Bayramda kurban kesmek niyetinde olan kimsenin, Zilhicce ayının ilk on gününde kıllarını gidermemesi ve tırnaklarını kesmemesinin hikmeti ile ilgili olarak Sindî: "Bir kavle göre kurban sahibinin kendisini ihramlı kimselere benzetmesidir. Diğer bir görüşe göre amaç, vücudun bütünüyle Cehennem ateşinden azatlanmasıdır" der.[7]

Müslümanlar tarafından daha sonra Mekke fethedilmiş ve Sûre-i Fetih, Âyet 27'de beyan edildiği üzere, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbı, emin bir şekilde hac yapmışlardır.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere saçın, ancak umre'de ve hac zamanında usturaya vurulacağı beyan edilmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا تُوضَعُ النَّوَاصِي إِلَّا فِي حَجٍّ أَوْ عُمْرَةٍ (قط في الافراد عن جابر

"Hac ve umre dışında baştaki saç usturaya vurulmaz."[8]

Hac ve umre dışında kesinlikle saçın usturaya vurulmaması hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَيْسَ مِنَّا مَنْ حَلَقَ (حم عن ابى موسى

"Saçını ustura ile tıraş eden bizden değildir."[9]

Yine bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ: مَا الْعَادِيَّاتُ ضَبْحًا؟ فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ رَجَعَ إِلَيْهِ مِنَ الْعَدِيَّاتِ فَقَالَ: مَا الْمُورِيَّاتُ فَدَحًا؟ فَأَعْرَضَ عَنْهُ ثُمَّ رَجَعَ الْثَالِثَةَ فَقَالَ: مَا الْمُغِيرَاتُ ضَبْحًا؟ فَرَفَعَ الْعِمَامَةَ وَالْقَلَنْسُوَّةَ عَنْ رَأْسِهِ بِمُخَصَّرَتِهِ فَوَجَدَهُ مُفْرَعًا رَأْسُهُ فَقَالَ: لَوْ وَجَدْتُكَ حَالِقًا رَأْسُكَ لَوَضَعْتُ الَّذِي فِيهِ عَيْنَاكَ فَفَزِعَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْلِهِ فَقَالُوا يَا نَبِيَّ اللَّهِ وَلِمَ؟ قَالَ: إِنَّهُ سَيَكُونُ أَنَاسٌ مِنْ أُمَّتِي يَضْرِبُونَ الْقُرْآنَ بَعْضُهُ بِبَعْضٍ لِيُبْطِلُوهُ وَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ وَيَزْعُمُونَ أَنَّ لَهُمْ فِي أَمْرِ رَبِّهِمْ سَبِيلًا وَلِكُلِّ دِينٍ مَجُوسٌ وَهُمْ مَجُوسُ أُمَّتِي وَكِلَابُ النَّارِ (ابن عساکر عن ابى هريرة

Adamın biri geldi ve "Yâ Resûlallah! "Soluk soluğa koşanlara"[10] ne demektir? " diye sordu. Peygamberimiz ona yüz vermedi. Adam ikinci gün geldi ve "Ayaklarından ateş saçanlara"[11] ne demektir? diye sordu. Peygamberimiz yine ona yüz vermedi. Adam üçüncü gün yine geldi ve "Sabah vakti düşman üzerine hücum edenlere"[12] ne demektir? diye sordu. Bu sefer Peygamberimiz, elindeki âsâ ile adamın başındaki başlık ile sarığı kaldırıp saçına baktı. Adamın saçlarının uzun olduğunu gördü. Sonrasında, "Şayet saçlarının kazınmış olduğunu görseydim, gözlerini taşıyan şeyi (kafanı) yere indirirdim" buyurdu. Oradakiler Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu sözünden korkuya kapıldılar ve "Yâ Nebiyyallah! Neden?" diye sordular. Şöyle buyurdu: "Ümmetimden bâzı insanlar çıkacak ve Kur'ân'ın hükümlerini geçersiz kılmak için âyetleri karşı karşıya getirecekler, müteşâbih âyetlerin peşine düşeceklerdir. Allah'ın dîni konusunda ayrı yolların iddia olduğunu iddia edeceklerdir. Her ümmetin mecûsileri vardır. Benim ümmetimin mecûsileri ile Cehennem köpekleri de işte bunlardır."[13]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da bu hususta şöyle söylemiştir:

Şehirde saçlarını ustura ile kesen kimse şeytan huyludur. Zîrâ saçı öyle kesmek

acemlere[14] benzemektir. Halbuki bu mânâda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şu emri vardır:

(مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ (د عب طس عن ابن عمر

"Her kim kendini bir kavme benzetirse, o da onlardandır."[15]

İbn-i Hacer de Buhârî şerhinde şu bilgiye yer vermektedir:

أَنَّ السَّلَفَ كَانُوا لَا يَخْلُقُونَ رُءُوسَهُمْ إِلَّا لِلنُّسْكَ أَوْ فِي الْحَاجَةِ وَالْخَوَارِجِ اتَّخَذُوهُ دَيْدَنًا فَصَارَ شِعَارًا لَهُمْ (وَعَرَفُوا بِهِ قَالَ وَيَحْتَمِلُ أَنْ يُرَادَ بِهِ حَلْقُ الرَّأْسِ (فتح الباري شرح صحيح البخاري

"Selefi sâlihîn (Sahâbe ve Tâbiin), hac ibâdeti ya da yara gibi bir ihtiyaç olmaksızın saçlarını usturaya vermezlerdi. Hâriciler ortaya çıkınca onlar, kendilerini belirgin etmek için saçlarını usturaya vermeyi âdet hâline getirdiler. Saç kökünden tıraş etmek, Hâricilerin âdeti olmuş oldu."[16]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَخْرُجُ نَاسٌ مِنْ قَبْلِ الْمَشْرِقِ وَيَفْرُغُونَ الْقُرْآنَ لَا يُجَاوِزُ تَرَاقِيَهُمْ يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ ثُمَّ لَا يَعُودُونَ فِيهِ حَتَّى يَعُودَ السَّهْمُ إِلَى فَوْقِهِ قِيلَ مَا سِيَمَاهُمْ قَالَ سِيَمَاهُمْ التَّخْلِيقُ أَوْ قَالَ النَّسْبُ (خ) (عن ابى سعيد الخدرى

"(Medîne'nin) Doğu tarafından bir takım insanlar çıkar. Kur'ân okurlar. Fakat okudukları Kur'ân boğazlarından aşağı inmez. Okun yaydan çıktığı gibi dinden çıkarlar ve sonra ona dönüş de yapamazlar..." Denildi ki: "Yâ Resûlallah! Onların simaları nasıldır?" Buyurdu ki: "Onların simaları, başlarının tıraşlı olmasıdır (saçlarını çok kısa kesmeleri veya usturaya vermeleridir)."[17]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hac zamanının dışında saçını usturaya vurmadığı, bilakis saçının belik olacak kadar uzun olduğuna dair Mücâhid Hazretleri, Hz. Ali Efendimizin kız kardeşi Ümmü Hânî Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

(دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ وَلَهُ أَرْبَعُ غَدَائِرَ تَغْنِي صَفَائِرَ (ه عن مجاهد

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mekke'ye dört gadire (belik örgüsü) olduğu halde girdi." Ümmü Hânî; gadire ile, saç örgüsünü kast eder."[18]

Hız. Muâviye şöyle buyurmuştur:

(قَصَّرْتُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِشْقَصٍ وَهُوَ عَلَى الْمَرْوَةِ (م) عَنْ معاوية بن ابى سفيان

"Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Merve Tepesi üzerinde bulunuyorken saçlarından birazını makas ile kısalttım."[19]

Buradan da anlaşılan; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem umre yaptığında Hız. Muâviye Radiyallâhu anhu, Merve Tepesi üzerinde Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in saçlarını bir makas ile kısaltmıştır.

Yine bu husus Enes Radiyallâhu anhu'dan da şöyle anlatılmaktadır:

لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْحَلَّاقُ يَخْلِقُهُ وَأَطَافَ بِهِ أَصْحَابُهُ فَمَا يُرِيدُونَ أَنْ تَقَعَ شَعْرَةٌ (إِلَّا فِي يَدِ رَجُلٍ) (م) عَنْ انس بن مالك

Şüphesiz Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i, berber onu tıraş ederken gördüm. Ashâbı etrafını çevirmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in tek telinin dahi yere düşmesini istemiyorlar, birinin eline düşsün istiyorlardı.[20]

Başı usturaya vermek veya kısaltmak erkekler için söz konusudur. Bundan dolayı Sûre-i Fetih, Âyet 27'de müzekker kip, müennes kip yerine[21] kullanılmıştır. Kadınlar hakkında ise, sâdece saçların ucundan kısaltılmak söz konusudur.

[1] Sahih-i Müslim, Cihâd 34 (93 Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1164.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Edâha 3; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18480; Râmû'ul-Ehâdîs, 190/2.

[3] Aynı şekilde kurban kestiren bayanlar da, saçlarının ucundan az bir miktar keserler.

[4] İmam Şâfii, bu Hadis-i Şerif'i kurban kesmenin vâcip olmadığına delil saymıştır. Çünkü Hadis-i Şerif'te, "Kurban kesmek isterse" ifadesi kullanılmıştır. Bu ifade kurban kesmenin isteğe bağlı olduğunu gösterir. Sindî, bu konu ile ilgili olarak da: "Eğer biz Hanefiler, kurbanın herkese vâcip olduğunu söyleseydik, bu Hadis-i Şerif görüşümüzü reddederdi. Ama biz kurbanın zenginlere vâcip ve

zengin olmayanlara mendub olduğunu söyleyince bu Hadis-i Şerif bizim aleyhimizde bir delil olmaz" der. (Sünen-i İbn-i Mâce, Tercüme ve Şerhi, Edâha 11, c. 8, s. 485)

[5] Sünen-i İbn-i Mâce, Edâha 11. Bir rivâyette de,
إِذَا دَخَلَ الْعَشْرُ وَأَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يُضَحِّيَ فَلَا يَمَسَّ مِنْ شَعْرِهِ وَلَا بَشَرِهِ
شَيْئًا "Zilhicce ayının ilk on

günü girip de biriniz bayramda kurban kesmek istediği zaman, artık (kurbanını kesinceye kadar) kendi vücudunun kıllarından ve derisinden hiçbir şeye dokunmayın" diye geçmektedir.

[6] Haramlık mânâsına yorumlanmamasının delili ise, Hz. Âişe'den nakledilen şu Hadis-i Şerif'tir: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mekke'ye Medîne'den kurban gönderirdi. Ben de onun kurbanının boynuna takılacak ipleri büküyor ve hazırlıyordum. Kurbanları Mekke'ye yolladıktan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ihramlı kimsenin sakındığı şeylerin hiç birinden sakınmazdı." (Sünen-i İbn-i Mâce, Menâsik 94).

[7] Sünen-i İbn-i Mâce, Tercüme ve Şerhi, Edâha 11, c. 8, s. 485.

[8] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 12151.

[9] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18859.

[10] Sûre-i Âdiyât, Âyet 1.

[11] Sûre-i Âdiyât, Âyet 2.

[12] Sûre-i Âdiyât, Âyet 3.

[13] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 15, s. 567-568; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 1600.

[14] Acemler, o zamanda İran bölgesinde bulunan kişilerdir.

[15] Gunyet'üt-Tâlibîn, s. 24. Ayrıca son kısım için bakınız: Sünen-i Ebû Dâvud, Libas 5.

[16] İbn-i Hacer el-Askalânî, Feth'ul-Bârî, c. 21, s. 162.

[17] Sahih-i Buhari, Tevhid 57.

[18] Sünen-i İbn-i Mâce, Libas 36.

[19] Sahih-i Müslim, Hac 33 (210).

[20] Sahih-i Müslim, Fedâil 19 (75 Kütüb-i Sitte, Hadis No: 5505).

[21] Arapça’da aynı kelime, erkeler için olursa yazılışı farklı, kadınlar için olursa da yazılışı farklıdır. İşte erkekler için olana müzekker, kadınlar için olana da müennes kip denilmiştir.

(هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا) (٢٨)

28. Dînini, bütün dinlere üstün kılmak için Resûlünü hidâyet ve hak din ile gönderen O’dur. Buna şâhit olarak da Allah yeter.

İzah: Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i doğru yola götüren açık seçik hükümlerle ve hak din olan İslâm ile gönderen O’dur. Allah’u Teâlâ Peygamberini böyle gönderdiği, İslâm ile bütün dinleri iptal etsin. Böylece yeryüzünde İslâm’dan başka din kalmasın. Allah’u Teâlâ’nın İslâm Dîni’ni diğerlerine gâlip getireceğine dair şâhit olması yeter. Başka şâhitlere ihtiyacı yok, demektir.

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيُغَيِّظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا (٢٩)

29. Muhammed, Allah’ın Resûlüdür. Onunla beraber bulunanlar, kâfirlere karşı çok şiddetlidirler, kendi aralarında ise çok merhametli-dirler. Onları rükû ediciler, secde ediciler olarak görürsün. Onlar, Allah’ın lütuf ve rızâsını dilerler. Onların yüzlerindeki nişâneleri, secdelerinin eserindendir. İşte bu, onların Tevrat’taki vasıflarıdır. Onların İncil’deki vasıfları ise, filizini çıkarmış, sonra filizi kuvvetlenmiş, sonra kalınlaşmış, sonra da sapları üzerine yükselmiş, çiftçilerin hoşlarına giden bir ekin gibidir. Allah’u Teâlâ’nın, onları böyle yüce vasıflara nâil kılması, onlarla kâfirleri öfkelenlendirmek içindir. Allah’u Teâlâ, onlardan îman edip sâlih amellerde bulunanlara bir bağışlama ve büyük bir mükâfat vaad etmiştir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "O'nunla beraber bulunanlar" diye buyrulan, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in en yakınında olan Ashâb-ı Kirâm'dır. Bunların başında, Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk, Hz. Ömer'ul-Fâruk, Hz. Osman-ı Zinnûreyn ve Hz. Ali Kerremallâhu veche gelir. Nitekim âyette, bu zâtların vasıfları sayılmaktadır. Bu zâtlar, aynı zamanda Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in birinci dereceden akrabalarıdır. Bunlar, dünyâda iken Sûre-i Fetih, Âyet 10'un izahında geniş olarak anlatıldığı üzere, bizzat Cennetle müjdelenen on kişidendirler. İşte Allah, bu zâtları, Tevrat'ta ve İncil'de de vasıflarıyla beraber övdüğünü bildirmektedir.

Âyet-i Kerîme'de: "Kâfirlere karşı çok şiddetlidirler" diye buyrulması, Hz. Ömer Efendimizin vasfıdır. Onun bu özelliğine dair şu hâdise anlatılmıştır:

Hz. Ömer, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hicretinden haberi olmamıştı. Peygamberimizin evine geldi ve onun evde olmadığını görünce oradakilere: "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem nerede?" diye sordu. Onlar da: "Allah'ı Teâlâ kâfirlerin kendisine suikast yapacağını haber verdi ve Mekke'den ayrılmasını emretti. Bu sebeple Hz. Ebû Bekir ile beraber Medîne'ye hicret etti" dediler.

Resûlullah Efendimizin bu hicreti üzerine müşriklerin beyleri: "O, bizden korkup gizli olarak kaçtı, nereden gittiğini bilseydik öldürürdük" dediler. Bunun üzerine Hz. Ömer, evine geldi. Tam teçhizat bütün harp aletlerini kuşanıp atına bindi. Kâbe'nin avlusunun dibinde oturan beylerin yanına geldi ve onlara: "Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem malını, mülkünü, her şeyini bırakıp gittiği için, ben de her şeyimi bırakıp gidiyorum. Bu, mallarımızı size bağışlıyoruz mânâsına gelmiyor. Ne zaman olsa gelip burayı alacağız. O zaman kat kat fazlası ile sizden alacağım. Şimdi ben gidiyorum. Arkamdan, Ömer de kaçtı diyeceksiniz. Ben onun için size haber veriyorum. İçinizde karısını dul, çocuklarını yetim bırakmak isteyen varsa önüme çıksın. Arkamdan, Ömer gizli kaçmış, haberimiz olsa yolunu keserdik, demeyin. Benim gittiğim falan yoldur. Size mühlet tanıyorum, kim kendine güveniyorsa, yolumun üzerine çıksın" diye nidâ etti.

Hz. Ömer, atını Mekke'nin çarşısında sağa sola koşturup, tekrar geldi yine şöyle nidâ etti: "Anlamadık, duymadık, haberimiz olmadı demeyin. Ben, Medîne'ye gidiyorum, isteyen önüme çıksın." Beylerde yine bir ses yok. Herkes başını öne

eğmiş dinliyordu. Üç sefer, Mekke'nin çarşısında at koşturup, "Ey Mekkeliler! Ben, Medîne'ye, filan yoldan gidiyorum, içinde karısını dul, çocuklarını yetim bırakmak isteyen yolumun üzerine çıksın. Sonradan arkamdan laf atmayın" diye tekrar nidâ etti. Herkes bakıyordu. Hz. Ömer çok hiddetli, çok kızgındı. Yine hiç kimsede ses yoktu. Seslenen olsa, orada harbe başlayacaktı. En son atını çevirip, yola düştü ve Medîne'ye geldi.

İşte Müslüman olmadan evvel, Müslümanlara karşı aynı şiddeti gösteren Hz. Ömer'in önceki hâli, Allah ile Resûlünün ve Mü'minlerin en sevmediği bir haldi. Ancak Müslüman olduktan sonra aynı şiddeti kâfirlere karşı gösterdi. Hz. Ömer'in Mekke'den ayrılırken kâfirlere karşı böyle söylemesi, Mekke'nin içerisinde at koşturması, Allah'ı Teâlâ'nın çok hoşuna gitmişti.

Hız. Ömer hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَوْ كَانَ بَعْدِي نَبِيٌّ لَكَانَ عُمرَ بْنَ الْخَطَّابِ (ت حم ك عن عقبه بن عامر

"Benden sonra Peygamber gelse, Ömer gelirdi."[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Kendi aralarında ise çok merhametlidirler" diye buyrulması, Hz. Ebû Bekir Efendimizin vasfıdır. Nitekim Bilal-i Habeşî Hazretleri gibi birçok Müslüman köleyi satın alarak, onları gördükleri zulümden kurtarıp özgürlüklerine kavuşturmuştur. Onun hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَبُو بَكْرٍ خَيْرُ النَّاسِ إِلَّا أَنْ يَكُونَ نَبِيٌّ (طب عد عن سلمة بن الاكوع

"Nebî müstesnâ olduğu halde Ebû Bekir herkesten efdaldır."[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Onları rükû ediciler, secde ediciler olarak görürsün" diye buyrulması, Hz. Osman Efendimizin vasfıdır. Onun hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لِكُلِّ نَبِيٍّ رَفِيقٌ وَرَفِيقِي يَغْنِي فِي الْجَنَّةِ عُثْمَانُ (ت عن طلحة بن عبيد الله ...

"Her Peygamberin bir arkadaşı vardır. Benim, Cennetteki arkadaşım da Osman'dır."[3]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Onların yüzlerindeki nişâneleri, secde-lerinin

eserindendir" diye buyrulması da, Hz. Ali Efendimizin vasfıdır. O, secdede çok kalır, çok namaz kılar ve böylece alnındaki secde izleri ikinci bir namaz vaktine kadar gitmezdi. İşte Allah'ı Teâlâ, onu bu özelliği ile övmüştür. Onun hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَعَلِيٌّ بَابُهَا فَمَنْ أَرَادَ الْمَدِينَةَ فَلْيَأْتِ الْبَابَ (ت) طب عن علي عن ابن عباس)

"Ben ilmin şehriyim, Ali onun kapısıdır. İlim isteyen, o kapıya müracâat etsin.
"[4]

Çâr-ı Yâr-ı Güzîn Efendilerimizin her birinin faziletine dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Biz burada birer tanesine yer verdik. Şimdi de özellikle dördünün beraber zikredildiği bâzı Hadis-i Şerif'lere yer vereceğiz.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى اخْتَارَ أَصْحَابِي عَلَى الْعَالَمِينَ سِوَى النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ وَاخْتَارَ لِي مِنْ أَصْحَابِي أَرْبَعَةَ يَغْنِي أبا بَكْرَ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ وَعَلِيًّا فَجَعَلَهُمْ أَصْحَابِي وَفِي أَصْحَابِي كُلَّهُمْ خَيْرٌ وَاخْتَارَ أُمَّتِي عَلَى سَائِرِ الْأُمَمِ (وَاخْتَارَ لِي مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعَةَ قُرُونٍ) (البزار عن جابر)

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, Peygamberler ve Resuller dışında Ashâbımı bütün âlemler arasından seçmiş ve üstün kılmıştır. Ashâbım arasından da Benim için dört kişiyi seçmiş ve üstün kılmıştır (Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'yi kastetmektedir). Onları Benim Ashâbım kılmıştır. Bununla birlikte bütün Ashâbımda hayır vardır. Ümmetimi de diğer ümmetler arasından seçmiş ve üstün kılmıştır. Ümmetimden de Benim için dört nesil seçmiştir (Birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü asır Müslümanlarını kastetmektedir)."[5]

(أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ وَزَيْرِي وَخَلِيفَتِي عَلَى أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي وَعُمَرُ يَنْطِقُ مِنْ لِسَانِي وَعَلِيٌّ ابْنُ عَمِّي وَأَخِي (وَحَامِلٌ رَأْيِي وَعُثْمَانُ مِنِّي وَأَنَا مِنْ عُثْمَانَ. (حب طب عد والخليلي عن جابر)

"Ebû Bekir es-Sıddîk, benden sonra ümmetime benim vezirim ve halifemdir. Ömer, benim dilimle konuşur. Ali ise, amcazâdemdir, kardeşimdir ve sancağımın hâmilidir. Osman'a gelince, o bendendir, ben de ondan."[6]

(رَجِمَ اللَّهُ أَبَا بَكْرٍ زَوْجَنِي ابْنَتَهُ وَحَمَلَنِي إِلَى دَارِ الْهَجْرَةِ وَأَعْتَقَ بِلَالًا مِنْ مَالِهِ رَجِمَ اللَّهُ عُمَرَ يَقُولُ الْحَقُّ وَإِنْ كَانَ مُرًّا تَرَكَهُ الْحَقُّ وَمَا لَهُ صَدِيقٌ رَجِمَ اللَّهُ عُثْمَانَ تَسْتَحْيِيهِ الْمَلَائِكَةُ رَجِمَ اللَّهُ عَلِيًّا اللَّهُمَّ أَدِرْ الْحَقَّ (مَعَهُ حَيْثُ دَارَ) (ت) عن علي)

"Allah'ı Teâlâ, Ebû Bekir'e rahmetini ihsan etsin. Bana kızını verdi. Hicret yurduna beni (sağladığı binekle) taşıdı ve kendi malından Bilal'i hürriyetine kavuşturdu. Allah'ı Teâlâ, Ömer'e de rahmetini ihsan etsin. Acı da olsa hakkı söyler, hakkı söylemesi sebebiyle arkadaşsız kalmıştır. Allah'ı Teâlâ, Osman'a da rahmetini ihsan etsin. Melekler bile ondan hayâ ederler. Allah'ı Teâlâ, Ali'ye de rahmetini ihsan etsin. Allah'ım! Ali nereye dönerse hakkı onunla beraber eyle." [7]

(لَا يَجْتَمِعُ حُبُّ هَؤُلَاءِ الْأَرْبَعَةِ فِي قَلْبٍ مُنَافِقٍ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ وَعَلِيٌّ. (طس كر عن أنس

"Şu dört zâtın muhabbeti bir münâfığın kalbinde toplanmaz: Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali." [8]

إِنَّا لِلَّهِ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ أَصْحَابِي فَجَعَلَهُمْ أَصْهَارِي وَجَعَلَهُمْ أَنْصَارِي وَإِنَّهُ سَيَجِيءُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ يَنْتَقِصُونَهُمْ أَلَا فَلَا تَتَكَبَّحُوا إِلَيْهِمْ أَلَا فَلَا تَصَلُّوا عَلَيْهِمْ عَلَيْهِمْ حَلَّتْ لَعْنَةُ (عق ابن النجار عن أنس بن مالك

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, Beni ve Ashâbımı seçti. Ashâbımı Bana akraba ve yardımcıları kıldı. Bilesiniz âhir zamanda bir kısım insanlar çıkıp Ashâbımın kadrini, kıymetini düşürmeye çalışacak. Dikkat edin! Onlarla evlenmeyin. Dikkat edin! Onlara kız vermeyin. Dikkat edin! Onlarla birlikte namaz kılmayın. Onların (cenâze) namazını da kılmayın. Onlara Hakk'ın lâneti inmiştir." [9]

إِنَّ اللَّهَ اخْتَارَنِي وَاخْتَارَ لِي أَصْحَابًا فَجَعَلَ لِي بَيْنَهُمْ وَزَرَاءَ وَأَنْصَارًا وَأَصْهَارًا فَمَنْ سَبَّهُمْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ (وَالْمَلَائِكَةُ وَالنَّاسُ أَجْمَعِينَ لَا يُقْبَلُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ (طب ك عن عويم بن ساعدة

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, Beni seçti ve Benim için de Ashâbımı seçti. Onlardan bâzılarını Bana vezir, yardımcı ve akraba yaptı. Onlara kim hakaret ederse, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Mahşer gününde onun (dünyâda iken yaptığı) hiçbir iyi ameli kabul edilmez." [10]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in en yakın akrabaları da, bu dört halifedir. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer kayınbabasıdır. Hz. Osman ile Hz. Ali de damatlarıdır. Bunlara buğzeden kimse Allah'ı ve Resûlünü inkâr etmiş olur ve doğrudan kâfir olur. Her ne kadar kendisinin İslâm üzere olduğunu iddia etse de, onun hiçbir ameli kabul edilmez.

[1] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 15; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 359/5; Kenzü'l-İrfan,

Hadis No: 117.

[2] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 32548; ; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 101.

[3] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 56.

[4] Sünen-i Tirmizî Menâkib 20; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 10898.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 13, s. 305; Hayat'üs-Sahâbe, c. 2, s. 408.

[6] Râmûz'ul-Ehâdîs, 9/8.

[7] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 20.

[8] Râmûz'ul-Ehâdîs, 484/4; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 33103.

[9] Kütüb-i Sitte, c. 1, s. 525; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 89/7; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 32468, 32529.

[10] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 13794; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 6732; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 86/7.

49-HUCURÂT SÛRESİ

Bu sûre 18 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Kur'ân'ın mufassal diye bilinen kısa sûreleri, bu sûre ile başlar. İsmi, 4. âyetinde "Odalar" anlamına gelen "Hucurât" kelimesinden almıştır. Bu odalar ile de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mescid-i Nebevî'deki evi olarak kullandığı odalar kastedilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (١) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ (٢) وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ (٢)

1-2. Ey îman edenler! Allah'ın ve Resûlünün önüne geçmeyin. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.* Ey îman edenler! Seslerinizi, Peygamberin sesinden yüksek çıkarmayın. Birbirinizle yüksek sesle konuştuğunuz gibi, onunla da yüksek sesle konuşmayın. Yoksa amelleriniz boşa gider de farkında bile olmazsınız.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair Abdullah b. ez-Zübeyr Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

أَنَّهُ قَدِمَ رَكْبٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ أَمَرَ الْقُعَقَاعُ بْنُ مَعْبِدٍ وَقَالَ عُمَرُ بَلْ أَمَرَ الْأَفْرَعُ بْنُ حَابِسٍ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ مَا أَرَدْتُ إِلَى أَوْ إِلَّا خِلَافِي فَقَالَ عُمَرُ مَا أَرَدْتُ خِلَافَكَ فَتَمَارِيَا حَتَّى ارْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهُمَا فَنَزَلَ فِي ذَلِكَ { يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ } حَتَّى انْقَضَتْ الْآيَةُ ((خ) عن عبد الله بن الزبير

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına Temim-oğullarından bir kafile gelmişti. Hz. Ebû Bekir: "el-Ka'ka b. Mabedi bunlara emir tayin et" dedi. Hz. Ömer de: "el-Akra' b. Habis'i emir tayin et" dedi. Bu sefer Hz. Ebû Bekir: "Senin maksadın sâdece bana muhalefet etmektir" dedi. Hz. Ömer: "Hayır, sana muhalefet etmek istemedim" dedi. Tartışmaları böylece sürüp gitti ve nihâyet Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzurunda seslerini yükselttiler. İşte bunun üzerine Sûre-i Hucurât, Âyet 1-2 nâzil oldu.[1]

İmam Kurtubî Hazretleri, bu âyetleri açıklarken şöyle buyurmuştur:

- Sesi yükseltmekten ya da bağırmaktan maksat, hafife almak ve küçümsemek kastı ile sesin yükseltilmesi değildir. Çünkü Resûlullah'a karşı böyle bir davranış küfürdür. Bu buyruğa muhatab olanlar ise Mü'minlerdir. Burada maksat, bizzat sesin kendisidir. Büyük şahsiyetlere karşı saygı ve onlara karşı gösterilmesi gereken tâzime uygun düşmeyen yüksek ton ile çıkartılan sesin kendisidir.

Nitekim bir Hadis-i Şerif'te, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Huneyn Günü insanlar bozguna uğrayıp kaçtıklarında Abbas Radiyallâhu anhu'ya: "İnsanlara yüksek sesle bağır" diye buyurmuştur. Çünkü Hz. Abbas, insanlar arasında sesi en yüksek olanlardan birisi idi. İşte bu gibi durumlar, müstesnâdır. Bu gibi hallerde sesi yükseltmenin bir sakıncası yoktur.[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hucurât 1.

[2] Huneyn savaşı hakkında Sûre-i Tevbe, Âyet 25-27 ve izahına bakınız.

إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ)
(عَظِيمٌ (٣)

3. Resûlullah'ın huzurunda seslerini kısarak konuşanlar, Allah'ı Teâlâ'nın, kalplerini takvâ için imtihan ettiği kimselerdir. Onlar için bir bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Abdullah b. ez-Zübeyr Radiyallâhu anhu dedi ki:

فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ} قَالَ فَكَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ بَعْدَ (ذَلِكَ إِذَا تَكَلَّمَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يُسْمِعْ كَلَامَهُ حَتَّى يَسْتَفْهِمَهُ (ت) عَنْ ابْنِ الزَّبِيرِ

"Ey îman edenler! Seslerinizi, Peygamberin sesinden yüksek çıkarmayın..." diye devam eden Sûre-i Hucurât, Âyet 2 nâzil olunca, Hz. Ömer, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzurunda konuşurken gizli konuşan bir kişi gibi gâyet alçak sesle konuşurdu, hattâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem anlamazdı da ne dediğini sorup anlamak isterdi.[1] İşte bunun üzerine de, "Resûlullah'ın huzurunda seslerini kısarak konuşanlar, Allah'ı Teâlâ'nın, kalplerini takvâ için imtihan ettiği kimselerdir..." diye devam eden Sûre-i Hucurât, Âyet 3 nâzil olmuştur.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 50; Rudani, Cemul-Fevâid, Hadis No: 7225.

(إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ۚ) (٤)

4. Ey Resûlüm! Seni odaların dışından çağıranların çoğu düşüncesiz kimselerdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Temimoğullarına mensup bedevîler hakkında nâzil olmuştur. Onlardan bir heyet, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kaylule uykusuna çekildiği zaman, yani öğle uykusunda iken gelmişler ve Peygamber Efendimize odasının dışından: "Yâ Muhammed, Yâ Muhammed! Yanımıza gel" diye bağırmaya başlamışlar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de uyanıp yanlarına gitmişti. Bu olay üzerine de bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Bu husus Zeyd b. Erkam Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

جَاءَ نَاسٌ مِنَ الْعَرَبِ فَقَالُوا انْطَلِقُوا بِنَا إِلَى هَذَا الرَّجُلِ فَإِنَّ بَيْنَكَ نَبِيًّا فَنَحْنُ أَسْعَدُ النَّاسِ بِهِ وَإِنْ كَانَ مَلَكًا عَشْنَا فِي جَنَاحِهِ فَأَنْطَلَقْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَالُوا ثُمَّ جَاءُوا إِلَى حُجْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَعَلُوا يُنَادُونَ يَا مُحَمَّدُ يَا مُحَمَّدُ قَالَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ { إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ } وَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأُذُنِي وَقَالَ لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ قَوْلَكَ يَا (زَيْدُ) (طَب) عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ

Araplardan birtakım insanlar geldi ve şöyle dediler: "Haydi şimdi şu adama gidelim, eğer gerçekten Peygamber ise, onunla biz insanların en mutlusu oluruz. Eğer kral ise onun himâyesinde yaşarız." Hemen Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gidip dediklerini ona haber verdim. Daha sonra onlar, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in evlerine gelip dışardan, "Yâ Muhammed, Yâ Muhammed!" diye bağırmaya başladılar. Bunun üzerine: "Ey Resûlüm! Seni odaların dışından çağıranların çoğu düşüncesiz kimselerdir" mealindeki Sûre-i Hucurât, Âyet 4 nâzil oldu. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kulağımdan tutup, "Allah seni doğruladı Yâ Zeyd!" dedi.[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 4980.

(وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ) (٥)

5. Eğer onlar, sen onların yanına çıkıncaya kadar sabretselerdi, kendileri için elbette daha hayırlı olurdu. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ (٦)

6. Ey îman edenler! Eğer size bir fâsık, bir haber getirirse, onu araştırın. Yoksa bilmeyerek bir kavme eziyet edersiniz de, sonra yaptığınıza pişman olursunuz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi, Hâris b. Dırâr el-Huzâî Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre, şöyledir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hâris'e, kavminin zekâtını toplamak üzere birini göndereceğini vaad etti. Bunun üzerine Hâris kavminden zekâtı topladı, verilen sözün zamanı geldi. Fakat kimse zekâtı almaya gelmedi. Bunun üzerine Hâris, kavmiyle birlikte Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gitmek üzere yola çıktılar. Bu sırada Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, onların zekâtını almak için Ukbe b. Velid'i gönderdi. Velid yola revan oldu, yolun bir kısmından geri döndü. Çünkü onları grup hâlinde gelirken gördüğünde korkmuştu. Dedi ki: "Hâris bana zekât vermedi, üstelik beni öldürmek istedi." Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hâris'e küçük bir müfreze gönderdi. Müfreze, Hâris ve kavmi ile yolda karşılaşınca, Hâris: "Nereye böyle?" diye sordu. Onlar da: "Sana geliyorduk" dediler. Hâris: "Neden?" dedi. Onlar da dedi ki: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Velid b. Ukbe'yi sana gönderdi. O geri gelip senin ona zekât vermediğini, üstelik onu öldürmek istediğini söyledi." Hâris: "Hayır, Muhammed'i hak ile gönderene yemin ederim ki, ben onu ne gördüm ve ne de o bana geldi" dedi. Sonra Hâris, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına girince, Peygamberimiz ona:

مَنْعَتِ الزَّكَاةَ وَأَرَادَتْ قَتْلَ رَسُولِي قَالَ لَا وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا رَأَيْتُهُ وَلَا أَتَانِي وَمَا أَقْبَلْتُ إِلَّا حِينَ اخْتَبَسَ عَلَيَّ رَسُولُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَشِيبُ أَنْ تَكُونَ كَأَنْتَ سَخَطَةٌ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَرَسُولِهِ قَالَ فَنَزَلَتْ الْحُجْرَاتُ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ} إِلَىٰ هَذَا الْمَكَانِ {فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ} (حم عن الحارث بن أبي ضرار الخزاعي)

"Sen zekât vermedin, üstelik sana gönderdiğim elçimi de öldürmek istedin öyle mi?" dedi. Hâris: "Hayır, vallâhi! Seni hak ile gönderene yemin ederim ki ben,

onu ne gördüm, ne de o bana geldi. Elçinin bana gelmesi verilen zamanda gecikince, Allah ve Resûlünün bana gazap etmesinden korkarak ben sana geldim " dedi. İşte bu olay üzerine: "Ey îman edenler! Eğer size bir fâsık, bir haber getirirse, onu araştırın..." diye devam eden Sûre-i Hucurât, Âyet 6-8 nâzil oldu. [1]

Yine bu konuda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyrulmuştur:

(كَفَى بِالْمَرْءِ كَذِبًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ (م) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Her işittiğini söylemek, insana yalan olarak yeter."[2]

Bir kimsenin, duyduğu herhangi bir sözle hareket etmemesi, mutlaka araştırıp doğruluğundan emin olması gerekir.

Bu husus Sûre-i İsrâ, Âyet 36'da da şöyle geçmektedir:

"Hakkında bilmediğin bir şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların her birinin fiilinden sahibi mesuldür."

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17731; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7228.

[2] Sahih-i Müslim, Mukaddime 3 (5 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1577.

وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ وَلَئِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ (وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ (٧) فَضَلَّأَ مِنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً (وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ٨)

7-8. Bilin ki, aranızda Resûlullah vardır. Birçok işlerde görüşünüze tâbi olsaydı, elbette helâke düşmüş olurdunuz. Lâkin Allah'ı Teâlâ size îmanı sevdirdi ve onu kalbinizde güzel gösterdi. Küfrü, fâsıklığı ve isyanı da size çirkin gösterdi. İşte onlar, hidâyete nâil olanlardır.* Bu, Allah'ı Teâlâ'dan bir lütuftur ve bir nîmettir. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Ebû Saîd Radiyallâhu anhu: "Bilin ki, aranızda Resûlullah vardır. Birçok işlerde görüşünüze tâbi olsaydı, elbette helâke düşmüş olurdunuz ..." diye devam eden Sûre-i Hucurât, Âyet 7'yi okudu ve şöyle yorumladı:

هَذَا نَبِيُّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُوحَى إِلَيْهِ وَخِيَارُ أَيْمَتِكُمْ لَوْ أَطَاعَهُمْ فِي كَثِيرٍ مِنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُوا فَكَيْفَ بِكُمْ (اليَوْمَ ت) عن ابى سعيد الخدرى

"İşte Peygamberiniz Sallallâhu aleyhi ve sellem, kendisine vahy olunuyor. Liderlerinizin en iyisidir. Eğer o, birçok işlerde Ashâba uysaydı, onlar mutlaka kötü duruma düşerlerdi. Ya sizin hâliniz nice olur?"[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 50.

(وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَفَاتِلُوا آلَتَايَ تَبْغِي) (حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ) ٩)

9. Mü'minlerden iki taife birbiriyle savaşırlarsa, aralarını düzeltin. Bunlardan biri diğerine karşı haddi aşarsa, Allah'ın emrine dönünceye kadar, haddi aşan tarafa karşı savaşın. Eğer Allah'ın emrine dönerse, aralarını adâletle düzeltin ve her işinizde adâletle hareket edin. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, adâletli olanları sever.

İzah: Mücâhid Hazretleri, her ikisi de Müslüman olan Evs ile Hazreç kabileleri arasındaki bir anlaşmazlık üzerine bu Âyet-i Kerîme'nin nâzil olduğunu söylemiştir.

(إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ) (١٠)

10. Mü'minler ancak kardeşirler. O halde kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah'tan korkun ki, size merhamet edilsin.

İzah: Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, Müslümanların birlik ve beraberlik içinde olmaları gerektiğini emretmektedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ وَلَا تَحَسَّسُوا وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا تَنَافَسُوا وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا كَمَا أَمَرَكُمُ الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ التَّقْوَىٰ هَاهُنَا التَّقْوَىٰ هَاهُنَا وَيُشِيرُ إِلَىٰ صَدْرِهِ بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَعِرْضُهُ وَمَالُهُ إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَىٰ آبْسَادِكُمْ وَلَا إِلَىٰ صُورِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَىٰ قُلُوبِكُمْ (خ م عن ابى هريرة)

"Zandan sakının. Çünkü zan, sözlerin en yalan olanıdır. Başkaları hakkında zanla konuşanı dinlemeyin, ayıplarını araştırmayın, birbirinize karşı övünüp

kibirlenmeyin, birbirinizi kıskanmayın, kin tutmayın, yüz çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları! Allah'ın size emrettiği gibi kardeş olun. Müslüman, Müslümanın kardeşidir; ona haksızlık etmez, onu yardımsız bırakmaz, küçük görmez." Resûlü Ekrem göğsüne işâret ederek buyurdu ki: "Takvâ buradadır, takvâ buradadır! Kişinin, Müslüman kardeşini hor görmesi şer olarak ona yeter. Müslümanın Müslüman üzerine kanı, ırzı ve malı haramdır. Şüphesiz Allah, sizin cesetlerinize, sûretlerinize ve amellerinize bakmaz. Lâkin kalplerinize bakar."[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادُّهِمْ وَتَرَاحُمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ (بِالسَّهْرِ وَالْحُمَّى (خ م عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ

"Mü'minler birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerini korumakta bir vücuda benzerler. Vücudun bir uzvu hasta olduğu zaman, diğer uzuvlar da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الْمُؤْمِنَ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا وَشَبَّكَ أَصَابِعُهُ (خ عَنِ ابْنِ مَوْسَى

"Şüphesiz bir Mü'min, diğer bir Mü'min için birbirine kaynamış binaya benzerler. (Râvi der ki:) Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunu söylerken parmaklarını birbirine geçirdi."[3]

Bu hususta Ebû Bekre Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ وَحَسَنٌ مَعَهُ وَهُوَ يُقِيلُ عَلَى النَّاسِ مَرَّةً وَعَلَيْهِ مَرَّةٌ، (وَيَقُولُ: إِنَّ ابْنِي هَذَا سَيِّدٌ وَلَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يُصْلِحَ بِهِ بَيْنَ فِتْنَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ (خ عَنِ ابْنِ بَكْرَةَ

Hiz. Hasan çocuk iken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem minber üzerinde onu yanına alarak bir kere cemaate, diğer bir defa da Hiz. Hasan'dan yana dönüp ona işâret ederek, "Bu benim oğlumdur, şeref sahibi bir Efendidir. Umarım ki Allah'ı Teâlâ, oğlumun sebebi ile yakında Müslümanlardan iki büyük fırkanın arasını ıslah edecek"[4] buyurdu.[5]

Adâletli olanlar hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle

buyurmuştur:

إِنَّ الْمُقْسِطِينَ عِنْدَ اللَّهِ عَلَى مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ عَنْ يَمِينِ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ وَكَلَّمَا يَدَيْهِ يَمِينُ الَّذِينَ يَعْدِلُونَ فِي (حُكْمِهِمْ وَأَهْلِيهِمْ وَمَا وَلُوا (م عبد الله بن عمرو

"Âdil davrananlar, mahşer günü Allah katında Arş'ın sağında nûrdan minberler üzerindedirler. Onlar; hükümlerinde, aileleri hakkında ve üstlendikleri görevlerde adâletli davrananlardır." [6]

[1] Sahih-i Buhârî, Edeb 63, Nikâh 45; Sahih-i Müslim, Birr 10 (32-33 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1601.

[2] Sahih-i Buhârî, Edeb 27.

[3] Sahih-i Buhârî, Salat 87, Mezâlim 5.

[4] Hadiste geçen iki fırkadan biri, Hz. Hasan Efendimize tâbi olanlardı, diğeri de Hz. Muâviye'ye tâbi olanlardı. Hz. Ali Efendimiz vefat edince, ona tâbi olanlar, Hz. Hasan Efendimizi halife olarak ilan ettiler. Hz. Muâviye taraftarı olanlarda, onu halife ilan ettiler. Böylece bu iki taraf arasında büyük bir husûmet oldu. İki tarafın ordusu karşı karşıya geldi. Hz. Hasan Efendimiz, bu olayı sükûnete erdirebilmek için büyük bir vakarla ve engin gönüllülükle halifelikten vazgeçip, Hz. Muâviye'ye biat etti ve kendisine tâbi olanlar da biat etti. Böylece hiç kan dökülmeden birlik ve sukûnet sağlanmış oldu. Resûlullah Efendimizin söylediği bu hâdise gerçekleşmiş oldu.

[5] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecridi Sarih, Hadis No: 1159.

[6] Sahih-i Müslim, İmâre 5 (18).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْأَسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (١١)

11. Ey îman edenler! Sizden bir kavim, diğer bir kavimle alay etmesin. Belki alay edilen kavim, Allah katında alay edenden daha hayırlıdır. Kadınlar da başka kadınlarla alay etmesin. Belki alay edilen kadınlar, Allah katında alay eden kadınlardan daha hayırlıdır. Siz, birbirinizi ayıplamayın ve birbirinize kötü lakap takmayın. İmandan sonra fâsıklıkla adlanmak ne kötüdür. Böyle yapıp da tevbe

etmeyenler, zâlimlerin ta kendileridir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Cubeyre b. ed-Dahhâk Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

فِينَا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ فِي بَنِي سَلَمَةَ {وَلَا تَتَابَرُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْإِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ} قَالَ قَدِيمٌ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَيْسَ مِنَّا رَجُلٌ إِلَّا وَلَهُ اسْمَانِ أَوْ ثَلَاثَةٌ فَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ يَا فُلَانُ فَيَقُولُونَ مَهْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ يَغْضَبُ مِنْ هَذَا الْإِسْمِ فَأَنْزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ {وَلَا تَتَابَرُوا بِالْأَلْقَابِ} ((د عن أبي جبيرة بن الضحاك

"Birbirinize kötü lakap takmayın" diye geçen Âyet-i Kerîme, biz Selemeoğulları hakkında nâzil oldu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bize geldi; aramızda bir ya da iki hattâ üç isimli olmayan hiçbir adam yoktu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: (Farkında olmadan) "Ey filan!" derdi. Onlar: "Dikkatli ol Yâ Resûlallah! O bu isimden öfkelenir" derlerdi. Bunun üzerine Sûre-i Hucurât, Âyet 11'deki: "Birbirinize kötü lakap takmayın. İmandan sonra fâsıklıkla adlanmak ne kötüdür" buyruğu nâzil oldu.[1]

Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebeplerinden bir diğeri de İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre şöyledir:

إِنَّ صَفِيَّةَ بِنْتَ حُيَيِّ بْنِ أَخْطَبٍ أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ النِّسَاءَ يُعَيِّرُنَنِي وَيَقُلْنَ لِي يَا يَهُودِيَّةَ بِنْتَ يَهُودِيٍّ! فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَلَّا قُلْتَ إِنَّ أَبِي هَارُونَ وَإِنَّ عَمِّي مُوسَى وَإِنَّ زَوْجِي مُحَمَّدٌ. فَأَنْزَلَ اللَّهُ هَذِهِ الْآيَةَ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

Hiz. Safiyye, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek dedi ki: Yâ Resûlallah! Kadınlar beni ayıplıyorlar ve bana, "Ey iki Yahudi'nin kızı, Yahudi kadın!" diyorlar, dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Niye benim babam Hârûn, amcam Mûsâ, kocam da Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir demedin?" diye buyurdu. Sonra da Sûre-i Hucurât, Âyet 11 nâzil oldu.[2]

Bu hususta Hiz. Âişe'den şu hâdisi nakledilmiştir:

حَكَيْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا فَقَالَ مَا يَسُرُّنِي أَنِّي حَكَيْتُ رَجُلًا وَأَنْ لِي كَذَا وَكَذَا قَالَتْ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ صَفِيَّةَ امْرَأَةً وَقَالَتْ بِيَدِهَا هَكَذَا كَأَنَّهَا تَعْنِي قَصِيرَةً فَقَالَ لَقَدْ مَرَجْتَ بِكَلِمَةٍ لَوْ مَرَجْتَ بِهَا مَاءَ الْبَحْرِ لَمْزَجَ (ت عن عائشة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e bir adamın taklidini yaptım, şöyle buyurdu: "Bana şunlar şunlar dahi verilecek olsa, bir adamın taklidini yapmak hoşuma gitmez." Hz. Âişe dedi ki: "Yâ Resûlallah! Safiyye, eliyle işâret ederek şöyle bir kadındır, yani o kısa bir kadındır" dedim. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Sen öyle bir söz söyledin ki, eğer bu denize dahi katılacak olsa onu bile bulandırırır."[3]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyrulmuştur:

مَنْ عَيَّرَ مُؤْمِنًا بِذَنْبٍ تَابَ مِنْهُ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَبْنِلِيَهُ بِهِ وَيَفْضَحَهُ فِيهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن)

"Her kim, tevbe etmiş olduğu bir günah sebebi ile bir Mü'mini ayıplayacak olursa, ayıplayanı o günah ile mübtelâ kılıp dünyâ ve âhirette onu bu günah sebebiyle rezil etmesi Allah'ın üzerindeki bir hak olur."[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ حَقَّ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ أَنْ يُسَمِّيَهُ بِأَحَبِّ أَسْمَائِهِ إِلَيْهِ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن)

"Mü'minin, Mü'min üzerindeki haklarından birisi de, o kimseyi en sevdiği ismi ile çağırmasıdır."[5]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 77.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 16, s. 326.

[3] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 51; Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 27.

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 16, s. 329.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 16, s. 330.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا ((يُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْنُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ (۱۲)

12. Ey îman edenler! Zandan çok sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin gizli hallerini araştırmayın. Bâzınız bâzınızı gıybet etmesin. Sizden

biriniz ölü kardeşinin etini yemek ister mi? Elbette bundan tiksiniyorsunuz!
Allah'tan korkun. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, tevbeleri çok kabul edendir ve çok merhametlidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

صَعِدَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمِنْبَرَ فَنَادَى بِصَوْتٍ رَفِيعٍ فَقَالَ يَا مَعْشَرَ مَنْ أَسْلَمَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يُفِضْ
الْإِيمَانَ إِلَى قَلْبِهِ لَا تُؤْذُوا الْمُسْلِمِينَ وَلَا تُعَيِّرُوهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّهُ مَنْ تَتَّبَعَ عَوْرَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ تَتَّبَعَ
اللَّهُ عَوْرَتَهُ وَمَنْ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ وَلَوْ فِي جَوْفِ رَحْلِهِ قَالَ وَنَظَرَ ابْنُ عُمَرَ يَوْمًا إِلَى الْبَيْتِ أَوْ إِلَى
(الْكَعْبَةِ فَقَالَ مَا أَعْظَمَكَ وَأَعْظَمَ حُرْمَتَكَ وَالْمُؤْمِنُ أَعْظَمَ حُرْمَةً عِنْدَ اللَّهِ مِنْكَ (ت حب عن ابن عمر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem minbere çıktı ve yüksek sesle şöyle buyurdu: "Ey diliyle îman edip kalplerine îmanın girmediği kimseler! Müslümanların gıybetini yapmayın, onları ayıplamayın ve onların gizli kusurlarının peşine düşmeyin. Her kim Müslüman kardeşinin ayıbını araştırırsa, Allah'ı Teâlâ onun ayıbını ortaya çıkarır. Allah'ı Teâlâ her kimin ayıbını ortaya çıkarırsa, evinde bile olsa rezil eder." İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ: Bir gün Kâbe'ye baktı ve şöyle buyurdu: "Senin hürmetin büyüktür. Fakat Mü'minin hürmeti Allah katında senin hürmetinden daha büyüktür."[1]

Gıybet hakkında da Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

أَتَذَرُونَ مَا الْغَيْبَةُ قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ قِيلَ أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ
(قَالَ إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ اغْتَابْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهْتَهُ (م عن ابى هريرة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Gıybetin ne olduğunu biliyor musunuz?" diye sordu. Ashâb: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kardeşinden, onun hoşuna gitmeyecek bir şekilde söz etmektir" buyurdu. "Peki, benim sözünü ettiğim husus kardeşimde var ise ne olur?" diye sorulunca da, "Eğer söylediğin şey onda var ise onun gıybetini yapmış olursun, eğer onda yoksa ona iftira etmiş olursun" diye buyurdu.[2]

Yaptığı kötülüğü açığa vuranın gıybetini yapmak bu kabilden değildir. Çünkü: "Hayâ örtüsünü bir kenara bırakanın gıybeti yoktur" diye buyrulmuştur.

Bu hususta da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

فَاذْكُرُوا الْفَاجِرَ بِمَا فِيهِ يَحْذَرُهُ النَّاسُ. (ابن أبي الدنيا في ذم الغيبة والحكيم في نواذر الاصول عن بهز بن حكيم عن أبيه عن جده)

"Fâciri, özelliği ile birlikte zikredin ki, insanlar ondan sakınabilsinler."[3]

Haset ve kötü zan hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyrulmuştur:

ثَلَاثٌ لَزِمَاتٌ لَأُمَّتِي الطَّيْرَةُ وَالْحَسَدُ وَسُوءُ الظَّنِّ فَقَالَ رَجُلٌ مَا يُذْهِبُهُنَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ مِمَّنْ هُوَ فِيهِ قَالَ إِذَا (حَسَدْتَ فَاسْتَغْفِرِ اللَّهَ وَإِذَا ظَنَنْتَ فَلَا تُحَقِّقْ وَإِذَا تَطَيَّرْتَ فَأَمْضِ) (طب عن جده حارثة بن النعمان)

"Üç şey vardır ki ümmetimde bulunacaktır. Bunlar: Uğursuz fal, haset ve kötü zandır." Adamın biri: "Yâ Resûlallah! Birisinde bunlar varsa bunları giderecek olan nedir?" diye sorunca, şöyle buyurdu: "Haset ettiğin zaman, Allah'tan bağışlanma dile. Bir zanda bulunduğunda bu zannını pekiştirip teyit etme. Uğursuz bir fal karşısında kaldığında aldırma geç, git."[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

لَمَّا عَرَجَ بِي مَرَرْتُ بِقَوْمٍ لَهُمْ أَظْفَارٌ مِنْ نَحَاسٍ يَخْمُسُونَ وَجُوهَهُمْ وَصُدُورُهُمْ فَقُلْتُ مَنْ هَؤُلَاءِ يَا جَبْرِيلُ (قَالَ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ لُحُومَ النَّاسِ وَيَقْعُونَ فِي أَعْرَاضِهِمْ) (د عن انس)

Mîraca çıktığımda bir topluluğa rastladım. Bakırdan tırnakları vardı ve yüzlerini, göğüslerini tırmalıyorlardı. "Yâ Cebrâil! Bunlar kim?" diye sordum. "Bunlar, insanların etlerini yiyenler (gıybet edenler) ve insanların namusuna leke sürececek sözler söyleyenlerdir" dedi.[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Birr 84; Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 5857.

[2] Sahih-i Müslim, Birr 20 (70 Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 40; Sünen-i Tirmizî, Birr 23.

[3] Kenz'ul-Ummal, Hadis No 8070.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3153.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 40.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ()
(إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ (١٣)

13. Ey insanlar! Şüphesiz ki, Biz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık ve sizi birbirinizi tanımanız için milletlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah katında en makbul olanınız, en fazla takvâ sahibi olanınızdır. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, her şeyi bilendir ve her şeyden haberdardır.

İzah: Takvâ ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'de verdiği Vedâ Hutbesi'nde şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَلَا إِنَّ رَبَّكُمْ وَاحِدٌ وَإِنَّ أَبَاكُمْ وَاحِدٌ أَلَا لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَىٰ أَعْجَمِيٍّ وَلَا لِعَجَمِيٍّ عَلَىٰ عَرَبِيٍّ وَلَا
(لِأَحْمَرَ عَلَىٰ أَسْوَدَ وَلَا أَسْوَدَ عَلَىٰ أَحْمَرَ إِلَّا بِالتَّقْوَىٰ ... (حم عن ابى نصره

"Ey İnsanlar! Şüphesiz ki sizin Rabbiniz birdir. Şüphesiz ki sizin babanız da birdir. Şunu bilin ki Arap olan birisinin Arap olmayana, Arap olmayan birisinin Arap olana, siyahın kırmızıya, kırmızının siyaha hiçbir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvâdadır..."[1]

Yine bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

(قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَكْرَمُ النَّاسِ قَالَ أَتْقَاهُمْ (خ م عن ابى هريرة

"Yâ Resûlallah! İnsanların en şerefli kimdir?" denildi. Şöyle buyurdu:
"Allah'tan en çok korkan takvâ sahipleridir."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Allah'ı Teala'dan en çok korkan kişi olduğuna dair de Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

جَاءَ ثَلَاثَةٌ رَهْطٍ إِلَى بُيُوتِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُونَ عَنْ عِبَادَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
فَلَمَّا أُخْبِرُوا كَانَتْهُمْ تَقَالُوهَا فَقَالُوا وَإِنَّ نَحْنُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا
تَأَخَّرَ قَالَ أَحَدُهُمْ أَمَّا أَنَا فَإِنِّي أَصْلِي اللَّيْلَ أَبَدًا وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَصُومُ الدَّهْرَ وَلَا أَفْطِرُ وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَعْتَرِلُ
النِّسَاءَ فَلَا أَتَزَوَّجُ أَبَدًا فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ أَنْتُمْ الَّذِينَ قُلْتُمْ كَذَا وَكَذَا أَمَّا وَاللَّهِ
إِنِّي لَأَخْشَاكُمْ لِلَّهِ وَأَتَقَاهُمْ لَهُ لِكِنِّي أَصُومُ وَأَفْطِرُ وَأَصْلِي وَأَرْقُدُ وَاتَزَوَّجُ النِّسَاءَ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ
(مَنْ) (خ م عن انس بن مالك

Üç kişi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zevcelerinin evlerine gelip Peygamberimizin ibâdetinden soruyorlardı. Bunlara Peygamberimizin ibâdeti haber verilince kendi yaptıkları ibâdeti azım-sadılar: "Biz nerede,

Resûlullah nerede? Allah'ı Teâlâ, Peygamberinin geçmiş ve gelecek bütün günahlarını bağışlamıştır"[3] dediler. İçlerinden biri: "Bana gelince, ben geceleri dâimâ namaz kılacağım" dedi. Diğeri de: "Ben her zaman oruç tutacağım ve oruçsuz olmayacağım" dedi. Üçüncüsü de: "Ben de kadınlardan uzak duracağım ve hiç evlenmeyeceğim" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onların yanlarına gelerek şöyle buyurdu: "Bu sözleri söyleyenler siz misiniz? Vallâhi! En fazla Allah'tan korkanınız ve en fazla takvâlı olanınız benim. Bununla beraber ben hem nâfile oruç tutarım, hem oruçsuz bulunurum, hem nâfile namaz kılarım, hem uyurum ve kadınlarla da evlenirim. Her kim benim sünnetimden yüz çevirirse, o benden değildir."[4]

Takvâ hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de de şöyle buyrulmuştur:

إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَمَرَ اللَّهُ مُنَادِيًا يُنَادِي: أَلَا إِنِّي جَعَلْتُ نَسَبًا، وَجَعَلْتُ نَسَبًا، فَجَعَلْتُ أَكْرَمَكُمْ أَتْقَاكُمْ فَأَبَيْتُمْ إِلَّا أَنْ تَقُولُوا: فَلَانُ بْنُ فَلَانٍ خَيْرٌ مِنْ فَلَانِ بْنِ فَلَانٍ، فَأَنَا الْيَوْمَ أَرْفَعُ نَسَبِي، وَأَضَعُ نَسَبَكُمْ أَيْنَ الْمُتَّقُونَ (طب)
(عن ابى هريرة)

Mahşer günü olduğu zaman Allah'ı Teâlâ buyurur ki: Şüphesiz Ben bir nesep yarattım, siz de bir nesep tespit ettiniz. Ben sizin en şerefliinizin, en takvâlınız olduğunu ortaya koydum, siz ise bunu kabul etmeyerek; "Fılan oğlu filan, filan oğlu filandan hayırlıdır" dediniz. Bugün Ben kendi nesebimi yükseltiyor, sizin uydurduğunuz nesepleri alçaltıyorum. Nerede takvâ sahipleri?[5]

Allah'a yaklaştıkça kişinin korkusu artmalıdır. Evvela ibâdet ederek bu korku kazanılır. Ancak yaptığı ibâdete güvenir yani nefesine güven gelirse, bu korkuda azalma olur. Çoğu kişiyi, Allah yolunda ilerlemekten geri koyan budur. İşte takvâ sahibi, her zaman Allah korkusunu kalbinde taşıyan kimsedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyrulmuştur:

(رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللَّهِ (الحكيم هب عن ابن مسعود)

"Hikmetin başı, Allah korkusudur."[6]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(لَا يَبْلُغُ الْعَبْدُ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُتَّقِينَ حَتَّى يَدَعَ مَا لَا بَأْسَ بِهِ حَذَرًا لِمَا بِهِ الْبَأْسُ (ت ه عن عطية السعدي

"Kul, sakıncalı şeyden korktuğundan dolayı sakıncalı olmayan şeyi de bırakmadıkça takvâlı kişilerden olamaz." [7]

Yine takvânın üstünlüğüne dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْمُحَمَّدُ كُلُّ تَقِيٍّ (طس) عَقَّ كُفًى تَارِيخَهُ عَنْ أَنْس)

"Takvâ olanın hepsi, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ailesidir." [8]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22391.

[2] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 8; Sahih-i Müslim, Fedâil 44 (168).

[3] Bakınız: Sûre-i Fetih, Âyet 2.

[4] Sahih-i Buhârî, Nikah 1; Sahih-i Müslim, Nikah 1 (5).

[5] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 164, 426.

[6] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 762, 763; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 613.

[7] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 24; Sünen-i Tirmizî Sıfat-ı Kıyâmet 19.

[8] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 4/10.

قَالَتِ الْأَعْرَابُ أَمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ ((وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ١٤)

14. Bedevîler: "Îman ettik" dediler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: Siz îman etmediniz. Lâkin deyin ki, "Biz İslâm'a girdik." Henüz îman, sizin kalplerinizin içine girmiş değildir. Eğer Allah'a ve Resûlüne (ihlas ile) itaat ederseniz, Allah'ı Teâlâ amellerinizin sevabından hiçbir şey eksiltmez. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bedevîler: "Biz, Allah'ı ve Resûlünü tasdik ettik, bizler Mü'miniz" dediler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: Sizler îman etmediniz, Sizler Mü'min değilsiniz. Bu itibarla "Îman ettik" demeyin. "İslâm'a girdik" deyin. Zîrâ îman gerçekten kalbinize girmemiştir. Henüz onun ne demek olduğunu kavramış değilsiniz.

Sizler, Allah'ın ve Resûlünün emirlerini tutup yasaklarından kaçınarak Allah'a ve Resûlüne ihlas ile itaat ederseniz, Allah'ı Teâlâ amellerinizin mükâfatından hiçbir şey eksiltmez. Zîrâ Allah'ı Teâlâ, kötülüklerinden vazgeçip, itaat edenı affedendir ve ona merhametli davranandır. O halde O'na tevbe edin ki, sizi affedip size merhametli olsun, demektir.

Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Katâde şöyle buyurmuştur:

Yemin olsun ki bu âyet, bütün Bedevîleri kapsamamaktadır. Zîrâ Bedevîlerden, Allah'a ve âhiret gününe îman edenler de vardır. Fakat bu âyet, Müslüman oldular diye Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e minnet eden Bedevîlerden bir kabile hakkında nâzil oldu. Bunlar: "Biz, sizinle savaşımadan Müslüman olduk. Falan ve falan oğulları gibi sizinle savaşımadık" dediler. İşte bunun üzerine Allah'ı Teâlâ bu âyeti indirmiştir.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ (هُمُ الصَّادِقُونَ) ١٥

15. Mü'minler, ancak Allah'a ve Resûlüne îman eden, sonra şüpheye düşmeyen ve Allah yolunda mallarıyla ve nefisleriyle cihat edenlerdir. İşte (îman dâvâsında) sâdık olanlar bunlardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْمُؤْمِنُونَ فِي الدُّنْيَا عَلَى ثَلَاثَةِ أَجْزَاءٍ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِي يَأْمَنُهُ النَّاسُ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ ثُمَّ الَّذِي إِذَا أَشْرَفَ عَلَى طَمْعٍ تَرَكَهُ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ (حم) (عن ابى سعيد الخدرى)

"Dünyâda Mü'minler üç sınıftır: Allah'a ve Resûlüne îman etmiş, sonra şüpheye düşmemiş ve Allah yolunda mallarıyla ve nefisleriyle cihat etmiş olanlar. İnsanların malları ve nefislerini emniyet ettiği kimseler. Sonra nefsin çok arzuladığı bir durumla karşılaştığı zaman, onu Allah'ı Teâlâ için terk edenler. "[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10628.

(قُلْ أَتَعْلَمُونَ اللَّهَ بِدِينِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ) ١٦)

16. Ey Resûlüm! O bedevîlere de ki: ("İman ettik" demekle) dîninizi Allah'a mı öğretiyorsunuz? Halbuki Allah'ı Teâlâ, göklerde ve yerde olanları bilir. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir.

يَمُنُونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُمْ بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَيْكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ((١٧)

17. Ey Habîbim! Onlar, İslâm'a girdiklerinden dolayı seni minnet altında bırakmak isterler. De ki: "Bana İslâmınızla minnet etmeyin. Bilakis (îman dâvâsında) sâdık iseniz, sizi îmana hidâyet ettiğinden dolayı, asıl Allah'ı Teâlâ sizi minnet altında bırakır."

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen bedevîler, İslâm'a girmelerini bir minnet konusu yaparak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den Müslüman olmalarına karşılık, sadaka gibi maddi olarak bir iyilik ve iltifat beklediler. Peygamberimiz de onlara; siz, İslâm'a girdik diye benden bir karşılık beklemeyin. Allah'ı Teâlâ'nın sizin Müslüman olmanıza ihtiyacı yoktur. Ancak sizin Allah'a minnet borcunuz vardır. Siz hakkıyla îman ederek ihlaslı bir şekilde amel edin ki, Allah'ın size vermiş olduğu nîmetlere karşı şükrünüzü yerine getirmiş olasınız. İşte ancak bu şekilde Allah'ın rahmetine nâil olursunuz, demektir.

((إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (١٨)

18. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, göklerin ve yerin gaybını bilir ve Allah'ı Teâlâ, yaptığınız her şeyi görür.

50-KÂF SÛRESİ

Bu sûre 45 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. "Kâf" harfi ile başladığı için "Kâf Sûresi" diye isimlendirilmiştir.[1]

Bu sûre ile ilgili olarak Câbir b. Semûra Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْرَأُ فِي الْفَجْرِ بِقِ وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ وَكَانَ صَلَاتُهُ بَعْدَ تَخْفِيفٍ (م عن جابر بن سمرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sabah namazında, "Kâf. Şânı yüce olan Kur'ân'a yemin olsun ki" diye başlayan Kâf Sûresi'ni okur, ondan sonra da namazını kısa keserdi.[2]

[1] Kâf ifadesi Hurûf'ul-Mukattaa'dandır. Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 1'in izahına bakınız.

[2] Sahih-i Müslim, Salât 35 (168).

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

قُ وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ (١) بَلْ عَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ فَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ (٢) إِذَا مِتْنَا (٣) وَكُنَّا تُرَابًا ذَلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ (٤)

1-3. Kâf. Şânı yüce olan Kur'ân'a yemin olsun ki (Ey Resûlüm! O kâfirler, seni tasdik etmediler.)* Bilakis kendilerinden bir uyarıcı gelmesine şaşıldılar. O kâfirler dedi ki: "Bu şaşılacak bir şey!"* Biz öldüğümüz ve toprak olduğumuz vakit mi dirileceğiz? Bu, (imkândan) çok uzak bir dönüştür.

قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْأَرْضُ مِنْهُمْ وَعِنْدَنَا كِتَابٌ حَفِيبٌ (٤) بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَهُمْ فِي أَمْرٍ مَرِيجٍ (٥)

4-5. Şüphesiz Biz, toprağın onlardan neyi eksittiğini biliriz. Bizim katımızda her şeyin kayıtlı olduğu bir kitap (Levh-i Mahfuz) vardır.* Bilakis onlar, hak

(mûcizelerle sâbit olan Peygamber) kendilerine geldiği vakit, onu yalanladılar da (Resûl hakkında) bir ızdırıp hâli içinde kaldılar.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "(Resûl hakkında) bir ızdırıp hâli içinde kaldılar" diye geçen ifadeden maksat, o müşrikler, Resûlü Ekrem hakkında bahaneler uydurarak; bâzen şâir, bâzen sihirbaz ve bâzen de mecnûn gibi ifadeler kullanarak çâresizlik içinde kaldılar, demektir.

أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ (٦) وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَالْقَيْنَا فِيهَا (٨) (رَوَّاسِي وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ (٧) تَبْصِرَةً وَذِكْرًا لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ (٨)

6-8. O kâfirler, üstlerindeki göğe hiç bakmazlar mı? Biz onu nasıl bina ettik ve (yıldızlarla) süsledik. Onda hiçbir gedik de yoktur. * Ve yere de bakmadılar mı? Onu döşedik ve üzerine sâbit dağlar koyduk ve orada her sınıftan güzel çift çift bitkiler bitirdik* Bunlar, Rabbine dönüp tefekkür eden her kul için ibret ve öğüttür.

İzah: Bu âyetlerde tefekkür etmenin öneminden bahsedilmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(فِكْرَةُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةٍ سِتِّينَ سَنَةً) (أبو الشيخ في العظمة عن أبي هريرة)

"Bir saat tefekkür, altmış sene nâfile ibâdetten hayırlıdır." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

أَعْطُوا أَعْيُنَكُمْ حَظَّهَا مِنَ الْعِبَادَةِ النَّظَرُ فِي الْمُصْحَفِ، وَالتَّفَكُّرُ فِيهِ، وَالْإِعْتِبَارُ عِنْدَ عَجَائِبِهِ (رواه الحاكم عن أبي سعيد)

"Şu ibâdet işinde gözlerinizin hazzını verin. Mushaf’a (Kur’ân’a) bakarak okumak. Onda tefekkür. Acâiblerini okurken de ibret almak." [2]

[1] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 5710.

[2] Muhtar’ül-Ehâdis’in-Nebeviyye, Hadis No: 189.

وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ (٩) وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ (١٠) (رَزَقًا لِلْعِبَادِ وَأَحْيَيْنَا بِهِ بَلَدَةً مَيِّتًا كَذَلِكَ الْخُرُوجُ (١١)

9-11. Gökten, mübârek (faydaları çok olan) bir su indirdik, onunla bahçeler ve hasat edilen ekinler bitirdik* ve birbiri üstüne binmiş tomurcukları olan yüksek hurma ağaçları yetiştirdik.* Bunları kullara rızık olması için bitirdik ve o su ile, ölü (bitkileri kurumuş) olan bir beldeyi dirilttik. İşte kabirden çıkış da böyledir.

(كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَابُ الرَّسِّ وَثَمُودُ (١٢) وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَانُ لُوطٍ (١٣) وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ (١٤) وَقَوْمُ ثُبَّعٍ كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَعْدِ (١٤) أَفَعَيَيْنَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لُبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ (١٥))

12-15. Onlardan evvel Nûh kavmi, Ashâb-ı Ress ve Semud kavmi,* Âd kavmi, Firavun kavmi, Lût'un kardeşleri (onun kavmi),*Ashâb-ı Eyke ve Tübba kavmi de yalanlamışlardı. Evet, hepsi de Resulleri yalanlayıp, vaad ettiğim azâbı hak etti.* Biz, ilk yaratmadan âciz olduk mu ki (tekrar diriltmeden âciz olalım)! Doğrusu onlar, yeniden yaratılış hususunda şiddetli bir şüphe içindedirler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen Ashâb-ı Ress, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre; Yâsîn Sûresi'nde kendilerinden söz edilen ve kavmine: "... Ey kavmim! Bu Resullere tâbi olun."[1] diyen kişinin kavmidir. Kavmi onu öldürüp "Ress" diye bilinen bir kuyuya attılar. Bu sebeple bu kuyunun ismi ile zikredildiler.

Yine Semud, Sâlih Aleyhisselâm'ın; Âd, Hûd Aleyhisselâm'ın; Ashâb-ı Eyke de, Şuayb Aleyhisselâm'ın kavmidir. Âyette geçen, "Lût'un kardeşleri" ifadesinden maksat da, Lût Aleyhisselâm'ın akrabalık bağı olan kavmidir. Tübba da; Yemen hükümdarlarına verilen genel bir isimdir. O zamanda kral olan Tübba, Mü'min birisi olmakla birlikte, kavmi azgın idi. Allah'u Teâlâ bu kavmi, Sûre-i Duhân, Âyet 37'de anlatıldığı üzere helâk etmiştir.

[1] Sûre-i Yâsîn, Âyet 20.

(وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ (١٦) إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ (١٧) عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشَّمَالِ قَعِيدٌ (١٧) مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ (١٨) وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ (١٩))

16-19. Yemin olsun ki, insanı Biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biliriz. Biz ona şah damarından daha yakınız.* Onun sağında ve solunda oturan iki yazıcı melek de yaptıklarını kaydetmek-tedir.* İnsanın ağzından hiçbir söz çıkmaz ki, onun yanında yaptıklarını gözetleyen ve yazmaya hazır bir melek bulunmasın.* Ölümün sekerâtı, hakikati ortaya koyar. "Ey insan! Bu ölüm, senin

kaçıp durduğun şeydir" denir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, Allah'ı Teâlâ'nın insana yakın olduğu ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

نَزَلَ اللَّهُ مِنْ ابْنِ آدَمَ أَرْبَعَ مَنَازِلَ: هُوَ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ، وَهُوَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ، وَهُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَةِ كُلِّ دَابَّةٍ، وَهُوَ مَعَهُمْ أَيْنَمَا كَانُوا (ابن مردويه عن أبي سعيد)

"Allah'ı Teâlâ insana dört şekilde yakın olur: İnsana şah damarından daha yakındır. Her bir canlının perçeminden tutmuştur. Kişinin kalbiyle arasına girer. İnsanlar nerede olurlarsa olsunlar, O da onlarla olur."[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi, her insanın sağında ve solunda, hayır ve şer bütün yaptıkları amellerini kaydeden meleklerin olduğu birçok âyette de geçmektedir. Bunlara, kirâmen kâtibîn melekleri denir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i İnfitâr, Âyet 10-12'de buyurdu ki:

"Halbuki yaptığınız işleri yazmakla görevli;* kirâmen kâtibîn (değerli ve güvenilir kâtip melekler) vardır.* Onlar, sizin yaptıklarınızı bilir ve kaydederler."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kulun konuştuğu sözlerin, bu melekler tarafından yazıldığını beyan ederek şöyle buyurmuştur.

إِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ رِضْوَانِ اللَّهِ لَا يُلْقِي لَهَا بَالًا يَرْفَعُهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَاتٍ وَإِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللَّهِ لَا يُلْقِي لَهَا بَالًا يَهْوِي بِهَا فِي جَهَنَّمَ (خ م عن أبي هريرة)

"Şüphesiz ki kul, Allah'ın râzı olacağı bir sözü söyler, onun nasıl bir söz olduğunun farkında değildir. Fakat Allah'ı Teâlâ, o sözle onun derecesini yükseltir. Yine kul, Allah'ı gazaplandıracak bir söz söyler, onun da ne olduğunun farkında değildir. Allah'ı Teâlâ, o sözle de onu Cehenneme sürükler."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

كَاتِبُ الْحَسَنَاتِ عَلَى يَمِينِ الرَّجُلِ وَكَاتِبُ السَّيِّئَاتِ عَلَى يَسَارِهِ وَكَاتِبُ الْحَسَنَاتِ أَمِينٌ عَلَى كَاتِبِ السَّيِّئَاتِ فَإِذَا عَمِلَ حَسَنَةً كَتَبَهَا صَاحِبُ الْيَمِينِ عَشْرًا وَإِذَا عَمِلَ سَيِّئَةً قَالَ صَاحِبُ الْيَمِينِ لِصَاحِبِ الشَّمَالِ دَعُهُ سَبْعَ (سَاعَاتٍ لَعَلَّهُ يُسَبِّحُ أَوْ يَسْتَغْفِرُ) (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن أبي امامة)

İyilikleri yazan melek kişinin sağı üzerinde, kötülüklerin yazıcısı ise solu üzerindedir. İyilikleri yazan melek, kötülükleri yazanın üzerindedir. Kişi bir iyilik işledi mi sağda bulunan melek on misliyle onu yazar, bir kötülük işledi mi de, sağda bulunan melek, solda bulunan meleğe: "Belki tesbih eder veya bağışlanma diler ümidiyle sen ona yedi saat süreyle ilişme" der.[3]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Ölümün sekerâtı, hakikati ortaya koyar" diye buyrulmaktadır. Bu ifade şöyle izah edilmiştir: "Ey insan! Ölümün sekerâtı, senin gözünün önüne âhirette var olan gerçekleri getirir. Sen onları görür ve anlarsın." Bu izaha göre, insana ölümü esnâsında âhîret âlemi gözüktür.

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de geçen "Ölümün sekerâtı" ifadesi de, can verirken ölümün şiddetinden meydana gelen kendinden geçme durumudur. Bu hususta Hz. Âişe'den nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

فِيهَا مَاءٌ فَجَعَلَ يُدْخِلُ يَدَيْهِ فِي الْمَاءِ فَيَمْسَحُ بِهِمَا وَجْهَهُ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِنَّ لِلْمَوْتِ سَكَرَاتٍ ثُمَّ نَصَبَ يَدَهُ (فَجَعَلَ يَقُولُ فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى حَتَّى قَبِضَ وَمَالَتْ يَدُهُ) (خ عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in önünde, içinde su bulunan bir kap bulunuyordu. Ellerini suya daldırıyor ve ellerini yüzüne sürerek, "Lâ ilâhe illallâh! Şüphesiz ölümün sekerâtı vardır" diye buyurdu. Sonra da elini kaldırıp şöyle demeye koyuldu: "O en yüce dost ile birlikte!" Nihâyet ruhu kabzedildi ve eli yanına düştü.[4]

Yine bu hususta şu rivâyet nakledilmiştir:

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ: يَا مَعْشَرَ الْخَوَارِجِ ادْعُوا اللَّهَ أَنْ يُهَوِّنَ عَلَيْكُمْ هَذِهِ السَّكْرَةَ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن)

Îsâ İbn-i Meryem şöyle buyurmuştur: "Ey Havârililer topluluğu! Bu ölümün sekerâtını size kolaylaştırması için Allah'ı Teâlâ'ya duâ edin." [5]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 13, s. 576.

[2] Sahih-i Buhârî, Rikâk 23; Sahih-i Müslim, Zühd 6 (49-50).

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 10.

[4] Sahih-i Buhârî, Rikâk 41.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 13.

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمُ الْوَعْدِ (٢٠) وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ (٢١) لَقَدْ كُنْتُمْ فِي غَفْلَةٍ (٢٢) وَمِنْ لَدُنَّا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ (٢٣) وَقَالَ قَرِينُهُ هَذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ (٢٤)

20-23. Sûr'a da üflenir. İşte bu, (kâfirler için) azâbın meydana geleceği gündür.* Herkes, beraberinde bir sürüp götürün ve bir de şâhit (melek) ile mahşere gelir.* Ona: "Yemin olsun ki, sen (dünyâda iken) bundan gaflette idin, perdeni üzerinden kaldırdık; artık bugün gözün keskindir!" denir.* Yanındaki (melek) şöyle der: "İşte bu yanımdaki (amel defteri) hazırdır."

İzah: Mücâhid Hazretleri şöyle demiştir: Sürüp götürün ve şâhit, iki ayrı melektir. Nitekim Hz. Osman'ın minber üzerinde iken şöyle dediği nakledilmiştir:

"Herkes, beraberinde bir sürüp götürün ve bir de şâhit (melek) ile mahşere gelir" buyruğunda sözü edilen sürüp götürün, Allah'ın emri üzere mahşere doğru nefsi sürüp götürün melektir. Şâhit ise, onun ameli hakkında şâhitlik edecek olan melektir.

İnsanın ölünce bütün hakikati anladığına dair de Sûre-i Tekâsür, Âyet 1-5'te Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Çoklukla övünmek, sizi oyaladı.* Tâ ki kabirlere vardınız.* Hayır! Yakında bileceksiniz.* Sonra hayır! Yakında bileceksiniz.* Hayır! Eğer yakîn (kesin) bir ilim ile bilseydiniz (böyle yapmazdınız)."

الْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ (٢٤) مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُّرِيبٍ (٢٥) الَّذِي جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَأَلْقِيَاهُ (٢٦) فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ (٢٧) قَالَ قَرِينُهُ رَبَّنَا مَا أَطْعَمْتُهُ وَلَكِنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ (٢٨)

24-27. Allah'u Teâlâ şöyle buyurur: "Her kâfiri, hakka karşı inat edeni Cehenneme atın!* Hayırı menetmeye çalışanı, hakkın dairesini çiğneyeni ve Allah ile dîninde şüphe edeni de Cehenneme atın!* Allah ile beraber başka ilah edinen o kimseyi şiddetli azâba atın!"* Dünyâda yakın dostu olan şeytan şöyle der: "Ey Rabbimiz! Ben onu azdırmadım. Lâkin kendisi îmandan uzak sapıklık içinde idi."

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَخْرُجُ عَنْقُ مِنَ النَّارِ يَتَكَلَّمُ يَقُولُ وَكَلْتُ الْيَوْمَ بِثَلَاثَةٍ بِكُلِّ جَبَّارٍ وَبِمَنْ جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَبِمَنْ قَتَلَ نَفْسًا (بَغَيْرِ نَفْسٍ فَيَنْطَوِي عَلَيْهِمْ فَيَقْدِفُهُمْ فِي عَمْرَاتِ جَهَنَّمَ (حم عن ابى سعيد

Cehennemden bir parça çıkar ve konuşarak şöyle der: "Bugün üç kişi ile görevlendirildim: Her bir cebbâr ile, Allah ile beraber başka bir ilâh edinen ile, haksız yere bir cana kıyan ile." Sonra onlara sarılır ve Cehennem'in alevleri içine atar.[1]

Cehenneme atılan kâfir, mâzeret beyan edip af dileyerek, "Yâ Rabbi! Beni şeytan dalâlete düşürdü!" deyince, dünyâda iken yakın dostu olan şeytan, Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, "Ben onu azdırmadım, zâten kendisi îmandan uzak idi" diyerek onun suçlamasını reddeder.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10927.

(قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُمْ بِالْوَعْدِ (٢٨) مَا يُبَدِّلُ الْقَوْلَ لَدَيَّ وَمَا أَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ (٢٩))

28-29. Allah'ı Teâlâ da buyurur ki: "Huzurumda husûmetleşmeyin. Ben size daha önce (kitaplarımla, Peygamberlerimle) azâbı bildirdim.* Benim katımda söz değiştirilmez ve Ben, kullara zulmedici değilim."

يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتَ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ (٣٠) وَأُزِلْفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ (٣١) هَذَا مَا (تُوَعِدُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيفٍ (٣٢) مَنْ خَشِيَ الرَّحْمَنَ بِالْغَيْبِ وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ (٣٣) ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ذَلِكَ (يَوْمُ الْخُلُودِ (٣٤) لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ (٣٥))

30-35. O gün Cehenneme, "Doldun mu?" deriz. O da, "Daha var mı?" der.* O gün Cennet, Allah'tan korkanlara uzak olmayacak şekilde yaklaştırılır.* Onlara şöyle denir: "İşte bu, sizin vaad olduğunuz şeydir. Bu vaad, Allah'a yönelen, şeriatın hududunu koruyan,* görmediği halde Rahmân'dan korkan ve Allah'ın huzuruna hâlis bir kalp ile gelen kimseler içindir.* Cennete selâmetle girin. İşte bu, ebedîlik günüdür."* Orada onlar için istedikleri her şey vardır ve katımızda daha fazlası da vardır.

İzah: Cehennem hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَرَالُ جَهَنَّمَ تَقُولُ { هَلْ مِنْ مَزِيدٍ } حَتَّى يَضَعَ فِيهَا رَبُّ الْعِزَّةِ قَدَمَهُ فَتَقُولُ قَطُّ قَطُّ وَعِزَّتِكَ وَيُرَوَّى بَعْضُهَا (إِلَى بَعْضٍ) (ت عن انس)

Sûre-i Kâf, Âyet 30'da geçtiği üzere, "Cehennem, daha var mı?" diyecek, sonunda Allah'ı Teâlâ ayağını Cehenneme koyacaktır. Bunun üzerine Cehennem, "İzzetin hakkı için yeter, yeter" diyecektir ve böylece Cehennemin, bir kısmı bir kısmına sıkışacaktır.[1]

Cennetteki nîmetler hakkında da nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللَّهُ أَعَدَدْتُ لِعِبَادِي الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ فَاقْرَءُوا إِنِ شِئْتُمْ {فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ} (خ م عن ابى هريرة)

Allah'ı Teâlâ: "Sâlih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın hatırandan geçirmediği nîmetler hazırladım" diye buyurdu. Dilerseniz, "Artık yaptıkları sâlih amellere mükâfat olarak, kendileri için gözlerini aydın edecek şeylerden neler saklandığını hiç kimse bilmez" mealindeki Sûre-i Secde, Âyet 17'yi okuyun.[2]

Ayrıca Allah'ı Teâlâ Âyet-i Kerîme'de, Cennetliklere istedikleri her nîmetin verilmesiyle birlikte, kendi katından daha fazlasının da olacağını beyan etmiştir. Müfessirler, erişilecek bu fazlanın, "Allah'ı görme" hâdisesi olduğunu söylemişlerdir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ قَالَ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ فَيَقُولُونَ أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوهَنَا أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ قَالَ فَيَكْثِفُ الْحَبَابَ فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عَزَّ وَجَلَّ {ثُمَّ تَلَا هَذِهِ آيَةَ {لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ} (م عن صهيب)

Cennet ehli Cennete girdikten sonra, Allah'ı Teâlâ şöyle buyuracak: "Size daha fazlasını vermemi istediğiniz bir şey var mı?" Onlar: "Yüzlerimizi ağartmadın mı, bizi Cennete koymadın mı, Cehennem ateşinden korumadın mı?" diyecekler. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ perdeyi açar. Onlara, Aziz ve Celil olan Rablerine bakmaktan daha çok sevdikleri bir şey verilmiş olmayacaktır. Sonra da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Güzel amellerde bulunanlar için, sevap ve fazla mükâfat (Cemâlullah) vardır..."[3] diye devam eden âyeti okudu.[4]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 51.

[2] Sahih-i Buhârî, Bed'ul- Halk 7; Sahih-i Müslim Cennet 1; Sünen-i Tirmizî,

Tefsir'ul-Kur'ân 33.

[3] Sûre-i Yûnus, Âyet 26.

[4] Sahih-i Müslim, Îman 80 (297, 298 Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 13.

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ هَلْ مِنْ مَحِيصٍ (٣٦) إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا)
(لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ (٣٧)

36-37. Ey Resûlüm! Senin kavminden evvel, onlardan daha kuvvetli oldukları halde memleketlerde gezip tasarruf eden birçok kavmi helâk ettik. Onlar için hiçbir kurtuluş oldu mu?* Şüphesiz bunda, kalp ve idrak sahibi olan ve hakkı dinleyip ona şâhit olan için bir öğüt vardır.

(وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ (٣٨))

38. Yemin olsun ki, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları altı günde yarattık. Hiçbir yorgunluk da duymadık.

İzah: Allah'ı Teâlâ istese, gökleri ve yeri bir anda da yarattı. Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 117'de şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ı Teâlâ, göklerin ve yerin yaratıcısıdır. O, bir şeyin olmasını istediği zaman, ona sâdece "Ol" der, o da hemen olur." "

Allah'ı Teâlâ, kullarının ağır ağır, düşüne düşüne iş yapması için böyle altı günde yaratmıştır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(النَّاتِي مِنَ اللَّهِ وَالْعَجَلَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ) (هب عن أنس)

"Yavaşça, ihtiyat ile hareket etmek, Allah'tandır. Acele etmek ise, şeytandandır.
"[1]

Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların altı günde yaratıldığına dair daha geniş bilgi için de Sûre-i A'râf, Âyet 54'ün izahına bakınız.

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 4197; Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Birr 65.

فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ (٣٩) وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ (٤٠) وَأَدْبَارَ السُّجُودِ (٤٠)

39-40. Ey Resûlüm! O halde (müşriklerin sözlerine) sabret. Güneşin doğuşundan ve batışından evvel Rabbini hamd ile tesbih et.* Ve gecenin bir kısmında ve secdelerin akabinde O'nu tesbih et.

İzah: İbn-i Abbâs Radiyallâhu anhumâ; âyette geçen güneşin doğuşundan evvelki namazdan maksat, sabah namazıdır. Güneşin batışından evvelki namazlardan maksat, öğle ve ikindi namazlarıdır. Geceleyin kılınacak namazlardan maksat da akşam ile yatsı namazlarıdır, diye buyurmuştur. Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "Secdelerin akabinde O'nu tesbih et" buyruğu hakkında da şöyle buyurmuştur: Yani ona, bütün namazların ardından tesbih çekmesini emretti.[1]

Namazdan sonra okunan tesbih ile ilgili olarak Sevban Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُمَّ أَنْتَ (السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ). (حم م د ه ن عن ثوبان)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem namazı kıldırınca, üç kere "Estağfirullâh" der ve akabinde: "Allâhumme ente's-selâmu ve minke's-selâm. Tebârekte Yâ ze'l-Celâli ve'l-İkrâm (Allah'ım! Sen, Selâm'sın. Selâm yalnız Sendedir. Ey Azamet ve kerem sahibi, Sen çok yücesin)" derdi.[2]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

مُعَقَّبَاتٌ لَا يَخِيبُ قَائِلُهُنَّ أَوْ فَاعِلُهُنَّ دُبْرَ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ ثَلَاثٌ وَثَلَاثُونَ تَسْبِيحَةً وَثَلَاثٌ وَثَلَاثُونَ تَحْمِيدَةً (وَأَرْبَعٌ وَثَلَاثُونَ تَكْبِيرَةً) (م كعب بن عجرة)

"Farz namazların ardı sıra söylenecek güzel zikirler vardır ki, onları her farz namazların ardından söyleyen ve yapan kimse hiçbir vakit hüsrâna uğramaz. Bunlar otuz üç defa Subhânallâh, otuz üç defa Elhamdulillâh, otuz dört defa Allâh'u Ekber'dir." [3]

مَنْ سَبَّحَ اللَّهَ فِي دُبْرِ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَحَمِدَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَكَبَّرَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ فَتِلْكَ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ وَقَالَ تَمَامَ الْمِائَةِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

(عُفِّرَتْ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ (م عن ابى هريرة

Bir kimse her namazın ardından; otuz üç defa Sübhânallah, otuz üç defa "Elhamdulillâh", otuz üç defa "Allah'ü Ekber" der ve yüz sayısını da, "Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîke leh, lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdu ve hüve alâ külli şey'in kadîr"[4] diyerek tamamlarsa, onun günahları deniz köpüğü kadar çok olsa bile Allah'ü Teâlâ onu bağışlar.[5]

Namazın sonunda çekilen tesbihlerin mükâfatı hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ أَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالدرَجَاتِ الْعُلَى وَالنَّعِيمِ الْمُقِيمِ فَقَالَ وَمَا ذَاكَ قَالُوا يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ وَيَتَصَدَّقُونَ وَلَا نَتَصَدَّقُ وَيُعْتَقُونَ وَلَا نُعْتَقُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفَلَا أَعَلَمَكُمْ شَيْئًا تُذَرِّكُونَ بِهِ مَنْ سَبَقَكُمْ وَتَسْبِقُونَ بِهِ مَنْ بَعْدَكُمْ وَلَا يَكُونُ أَحَدٌ أَفْضَلَ مِنْكُمْ إِلَّا مَنْ صَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعْتُمْ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ تَسْبَحُونَ وَتُكَبِّرُونَ وَتَحْمَدُونَ ذُبِرَ كُلُّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ مَرَّةً قَالَ أَبُو صَالِحٍ فَرَجَعَ فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا سَمِعَ إِخْوَانُنَا أَهْلَ الْأَمْوَالِ بِمَا فَعَلْنَا فَفَعَلُوا مِثْلَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ (م عن ابى هريرة

Muhâcirlerin fakirleri, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldiler ve dediler ki: "Yâ Resûlallah! Mal ve mülk sahipleri yüce dereceleri ve nîmetleri alıp gittiler." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O da nedir?" diye sordu. Onlar dediler ki: "Onlar bizim namaz kıldığımız gibi namaz kılıyorlar, bizim oruç tuttuğumuz gibi oruç tutuyorlar. Onlar sadaka veriyorlar, biz veremiyoruz, onlar köle azat ediyorlar, biz azat edemiyoruz." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ben size onu yaptığınız zaman, başkalarını geçeceğiniz ve sizin yaptığınız gibisini yapmadıkça hiçbir kimsenin sizden daha üstün olamayacağı bir ibâdeti öğreteyim mi?" diye sordu. Onlar: "Evet, Yâ Resûlallah!" deyince buyurdu ki: "Her namazdan sonra otuz üç kere "Subhânallah" tesbihini çekersiniz, otuz üç kere "Elhamdulillah" diyerek hamd edersiniz ve otuz üç kere de "Allah'ü Ekber" diyerek tekbir getirirsiniz."

Ebû Sâlih Radiyallâhu anhu dedi ki:

O Sahâbîler daha sonra tekrar dönüp geldiler ve dediler ki: "Mal sahibi kardeşlerimiz bizim yaptıklarımızı duydular ve onlar da aynısını yaptılar." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "... İşte bu, Allah'ın lütfudur, bunu dilediğine verir..."[6] diye geçen âyeti okudu.[7]

Yine tesbihlerle ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

لَأَنْ أَقُولَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ (م عن ابى هريرة)

”Subhânallâhi velhamdulillâhi velâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber” demek, benim için üzerine güneş doğan her şeyden daha sevgilidir.[8]

أَكْثَرُوا مِنْ قَوْلِ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ فَإِنَّهُمْ مِنَ الْبَاقِيَاتِ الصَّالِحَاتِ وَهُمْ يَخْطُطْنَ الْخَطَايَا كَمَا تَحْطُ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا وَهُمْ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ (الرامهرمزي في الامثال عن ابى الدرداء)

”Subhânallâhi velhamdulillâhi ve lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber. Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh’ı çok söyleyin. Zîrâ bunlar bitmeyen sâlih amellerdendir. Ağaçların yapraklarını döktükleri gibi bunlar da hatâları dökerler. Bunlar Cennet hazinelerindendir.”[9]

Her namazdan sonra tesbihlerin okunması, bu gibi âyet ve hadislerden dolayıdır.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Kâf 1.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet’üs-Salat 32; Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (135 Râmûz’ul-Ehâdîs, 527/14.

[3] Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (144 Riyâz’üs-Sâlihîn, Hadis No: 1449.

[4] Bu ifadenin mânâsı: Allah’tan başka ilah yoktur. O, birdir. O’nun hiçbir ortağı yoktur. Mülk sâdece O’nundur. Hamd O’na mahsustur. O, her şeye kâdirdir.

[5] Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (142 Riyâz’üs-Sâlihîn, Hadis No: 1448.

[6] Sûre-i Hadid, Âyet 21.

[7] Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (142).

[8] Sahih-i Müslim, Zikir 10 (32 Sünen-i Tirmizî, Daavât 128.

[9] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 80/6.

وَاسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ (٤١) يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ (٤٢) إِنَّا (نَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَإِلَيْنَا الْمَصِيرُ (٤٣) يَوْمَ تَشَقُّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ذَلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرُ (٤٤)

41-44. Ey Habîbim! Ve (kıyâmetin ahvâline dair sana verilen haberi) dinle, o gün ki, bir münâdi, yakın bir mekândan nidâ eder.* O gün ki, hak olan korkunç sesi (dirilme için olan Sûr'un üflenme sesini) işiteceklerdir. İşte bu, kabirlerden çıkış günüdür.* Şüphesiz, hayat veren de öldüren de Biziz Biz. Dönüş de Bizedir.* O gün, yer yarılr ve herkes süratle kabirlerinden çıkarlar. Bu toplama, Bize göre çok kolaydır.

(نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكَرَ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ (٤٥))

45. Ey Resûlüm! Biz onların (dirilmeyi inkâr ve âyetleri yalanlama gibi) ne dediklerini çok iyi biliriz. Sen onlara karşı zorlayıcı değilsin. Artık sen, Benim azâbımdan korkanlara Kur'ân ile öğüt ver.

NADİRİ TEFSİRİ-6

MUHAMMED BİLAL
NÂDİR HAZRETLERİ

51-ZÂRİYÂT SÛRESİ

Bu sûre 60 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ve "Savurup dağıtan rüzgârlar" anlamına gelen "Zâriyât" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

وَالذَّارِيَّاتِ ذُرُوءًا (۱) فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًا (۲) فَالْجَارِيَّاتِ يُسْرًا (۳) فَالْمُقَسَّمَاتِ أَمْرًا (۴) إِنَّمَا تُوعَدُونَ (۵) لَصَادِقٌ (۶) وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ (۷)

1-6. Savurup dağıtan rüzgârlara,* yağmurları taşıyan bulutlara,* kolaylıkla akıp giden gemilere,* taksim etmekle görevli olan meleklerle yemin olsun ki,* size vaad olunan şeyler muhakkaktır.* Hesap günü şüphesiz gerçekleşecektir.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Said İbn-i Müseyyeb Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre, Hz. Ömer'den şu hâdisi nakledilmiştir:

جَاءَ صَبِيغُ التَّمِيمِيِّ إِلَى عُمرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَخْبِرْنِي عَنْ الذَّارِيَّاتِ ذُرُوءًا فَقَالَ هِيَ الرِّيَّاحُ وَلَوْلَا أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُهُ مَا قُلْتُهُ قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ الْحَامِلَاتِ وَقُرًا قَالَ: هِيَ السَّحَابُ وَلَوْلَا أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُهُ مَا قُلْتُهُ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ الْجَارِيَّاتِ يُسْرًا قَالَ: هِيَ السُّفُنُ وَلَوْلَا أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُهُ مَا قُلْتُهُ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ الْمُقَسَّمَاتِ أَمْرًا قَالَ الْمَلَائِكَةُ وَلَوْلَا أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُهُ مَا قُلْتُهُ. (البزار قط في الافراد عن سعيد بن المسيب)

Sabiyğ et-Temîmî, Hz. Ömer'e geldi ve "Ey Mü'minlerin emiri! Bana, Ve'z-Zâriyâti Zervan'dan bahset" deyince, Hz. Ömer: "O, rüzgârlardır. Eğer Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in böyle söylediğini işitmeseydim, bunu böyle söylemezdim" dedi. Sabiyğ: "Bana, Fe'l-Hâmilâti vikran'dan haber ver" deyince Hz. Ömer: "O, bulutlardır. Eğer Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in böyle söylediğini işitmeseydim, bunu böyle söylemezdim" dedi. Sabiyğ: "Bana, Fe'l-Câriyâti yusran'dan bahset" deyince, Hz. Ömer: "Onlar, gemilerdir. Eğer Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in böyle söylediğini işitmeseydim, bunu böyle söylemezdim" dedi. Sabiyğ: "Bana, Fe'l-Mukassimâti emran'dan bahset" deyince, Hz. Ömer: "Onlar, meleklerdir. Eğer Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in böyle söylediğini işitmeseydim, bunu böyle

söylemezdim" dedi.[1]

Hâkim'in Müstedrek adlı eserinde Hz. Ali Kerremallâhu veche'den nakledildiğine göre, o da şöyle buyurmuştur:

Zâriyât'tan maksat rüzgârlar, Hâmilât'tan maksat bulutlar, Câriyât'tan maksat denizin üzerinde giden gemiler, Mukassimât'tan maksat da meleklerdir.[2]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 4717.

[2] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3695.

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُلِ (۷) إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍ (۸) يُؤَفِّكُ عَنْهُ مَنْ أَفَكَ (۹) قَبِلَ الْخَرَّاصُونَ (۱۰) الَّذِينَ (۱) هُمْ فِي عَمْرَةٍ سَاهُونَ (۱۱) يَسْأَلُونَ أَيَّانَ يَوْمُ الدِّينِ (۱۲) يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ (۱۳) ذُوقُوا فِتْنَتَكُمْ هَذَا (۱۴) الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ (۱۴)

7-14. Yollara sahip olan semâya yemin olsun ki,* şüphesiz siz, (Resûl ve Kur'ân hakkında) çelişkili sözler söylüyorsunuz.* Asıl menedilmiş olan, îmandan menedilmiş olandır.* O yalancıları Allah kahretsin!* O yalancılar ki, kendilerini kuşatan cehâlet ve dalâlet içinde gâfildirler.* Onlar: "Azap günü ne vakittir?" diye alay ederek sual ederler.* O, kendilerinin ateşte yakıldıkları gündür.* O gün onlara: "Azabınızı tadın. Meydana gelmesinde acele ettiğiniz şey budur" denir.

İzah: Âyette, "Yollara sahip olan semâya yemin olsun ki" diye buyrulmaktadır. Allah'u a'lem! Semâdaki yollardan maksat, gökyüzündeki bütün gezegenlerin ve uyduların belli bir yörüngede olup her birinin ayrı ayrı yollar izleyerek dönmesidir.

Yine âyette, "Şüphesiz siz, (Resûl ve Kur'ân hakkında) çelişkili sözler söylüyorsunuz" diye buyrulmaktadır. Yani, Ey müşrikler! Sizin sözleriniz arasında ihtilâflar ve çelişkiler görülmektedir. Meselâ: Siz, Peygamberliği gün gibi açık olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında şâir, bâzen sihirbaz, bâzen de mecnun diyorsunuz. Kur'ân-ı Kerîm hakkında da, bâzen şiir, bâzen de öncekilerin masalları demekten sıkılmıyorsunuz. Siz hiç hakikatleri görüp anlamayacak mısınız? demektir.

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (۱۵) اخْذِينَ مَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُحْسِنِينَ (۱۶) كَانُوا (۱) قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ (۱۷) وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ (۱۸) وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ (۱۹) ((

15-19. Muhakkak ki takvâ sahipleri, Cennetlerde ve pınar başlarındadır.* O halde ki, Rablerinin ihsan ettiği şeyleri râzı olmuş olarak alırlar. Çünkü onlar, bundan önce (dünyâda iken) güzel amellerde bulunurlardı.* Onlar, geceleri az uyurlardı* ve şehirlerde istiğfar ederlerdi.* Onların mallarında, dilenen ve yoksul kimseler için hak vardı.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu âyetlerde; takvâ sahibi zâtların özelliklerini saymaktadır. Bu zâtların geceleri az uyuyarak teheccüd namazı, zikir ve istiğfar ile ibâdet ettiklerini, ayrıca çok cömert olduklarını da beyan etmektedir.

Teheccüd zamanı ve ibâdeti hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الرَّبُّ مِنَ الْعَبْدِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الْآخِرِ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَذْكُرُ اللَّهَ فِي تِلْكَ السَّاعَةِ (فَكُنْ) (ت) عمرو بن عبسة

"Rabb Teâlâ'nın, kula en yakın olduğu vakit, gecenin son yarısı olan teheccüd zamanıdır. O saatte zikrullah edenlerden olabilirsene ol."[1]

Teheccüd namazı hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

سُئِلَ أَيُّ الصَّلَاةِ أَفْضَلُ بَعْدَ الْمَكْتُوبَةِ وَأَيُّ الصَّيَامِ أَفْضَلُ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ فَقَالَ أَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ الصَّلَاةُ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ وَأَفْضَلُ الصَّيَامِ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ صِيَامُ شَهْرِ اللَّهِ الْمُحَرَّمِ (م) عن ابى هريرة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e farz namazlardan sonra en efdal namaz hangisidir? Ve Ramazan ayından sonra tutulan en efdal oruç hangisidir?" diye soruldu. Buyurdu ki: "Farz namazlardan sonra en efdal namaz, gece namazıdır. Ramazan ayından sonraki en efdal oruç da, Allah'ın ayı Muharrem'de tutulan oruçtur."[2]

Âyette geçen istiğfar hakkında da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثَةٌ مَعْصُومُونَ مِنْ شَرِّ إِبْلِيسَ وَجُنُودِهِ: الذَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْمُسْتَغْفِرُونَ بِالْأَسْحَارِ (وَالْبَاكُونَ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ) (ابو الشيخ فى الثواب عن ابن عباس)

"Üç şey kimde var ise şeytanın ve yardımcılarının şerrinden kurtulmuştur. Zikrullahı gece gündüz çok edenler. Seher vakti (Estağfirullah el-Azîm, diye) istiğfar edenler. Allah korkusundan ağlayanlar."[3]

Ayrıca cömertlik hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْجَاهِلُ سَخِيٌّ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنْ عَابِدٍ بَخِيلٍ (ت) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Cömert olan câhil, cimri olan abidden Allah'a daha sevgilidir."[4]

Abdullah İbn-i Amr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

(إِنَّ فِي الْجَنَّةِ غُرَفَةً يُرَى ظَاهِرُهَا مِنْ بَاطِنِهَا وَبَاطِنُهَا مِنْ ظَاهِرِهَا فَقَالَ أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِيُّ لِمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ لِمَنْ أَلَانَ الْكَلَامَ وَأَطْعَمَ الطَّعَامَ وَبَاتَ لِلَّهِ قَائِمًا وَالنَّاسُ نِيَامٌ (حم) عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عمرو

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Şüphesiz Cennette öyle odalar vardır ki, dışı içinden, içi dışından görülür" buyurdu. Ebû Mûsâ el-Eş'arî Radiyallâhu anhu: "Yâ Resûlallah! Bu odalar kimin içindir?" diye sorunca, şöyle buyurdu: "Bu odalar sözü yumuşak söyleyen, yemek yediren, insanlar uyurken geceleyin Allah için ibâdet edenler içindir."[5]

[1] Sünen-i Tirmizî Daavât 7.

[2] Sahih-i Müslim, Sıyam 38 (202, 203).

[3] Râmûz'ul-Ehâdis, 266/1.

[4] Sünen-i Tirmizî, Birr 40; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 374, 376.

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6326, 21831.

(وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ* (٢٠) وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ (٢١) وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ (٢٢) فَوَرَبَّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِثْلَ مَا أَنَّكُمْ تَنْطِفُونَ* (٢٣)

20-23. Kesin olarak îman edenler için yeryüzünde Allah'ın kudretine deliller vardır.* Sizin kendi nefislerinizde de deliller vardır. Bunları görmüyor musunuz?

* Rızıklarınız da, vaad olduğunuz şeyler de semâdadır.* Göklerin ve yerin

Rabbine yemin olsun ki, size vaad olunan şeyler, sizin konuşmanız gibi muhakkak haktır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "Rızıklarınız da, vaad olunduğunuz şeyler de semâdadır" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, rızkınızın sebebi olan güneş ışığı, rüzgar, hava, bulutlar, yağmur ve kar üstünüzdeki semâda bulunmaktadır. Yeryüzündeki hayat da bu sayede devam etmektedir. Vaad olunduğunuz şeyler de semâdadır. Yani hayır ve şer semâdadır, demektir.

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِينَ (٢٤) إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ (٢٥) (فَرَاغَ إِلَى أَهْلِهِ فَجَاءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ (٢٦) فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ (٢٧)

24-27. Ey Resûlüm! İbrâhim’in ağırladığı misafirlerin kıssası sana geldi mi?* Hani onlar, İbrâhim’in yanına girmiş ve "Selâm" demişlerdi. İbrâhim de: "Selâm size, siz tanınmayan bir kavimsiniz" demişti.* Hemen bir bahane ile ailesinin yanına gitti ve (kızartılmış) semiz bir buzağı getirdi.* Onu önlerine koydu ve "Yemez misiniz?" dedi.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm’ın misafire olan hürmeti hakkında Abdullah İbn-i Amr Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا جِبْرِيلُ لِمَ اتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا؟ قَالَ لِإِطْعَامِهِ الطَّعَامَ يَا مُحَمَّدٌ ((هَبْ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو))

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yâ Cebrâil! Allah’u Teâlâ, İbrâhim’i ne sebepten Halîl (dost) edindi?" diye sorunca, o: "Misafirlerine yemek yedirdiği için Yâ Muhammed!" diye cevap verdi.[1]

İbrâhim Aleyhisselâm misafirhâne yaptırıp yoldan gelip geçenleri doyurmakla tanınmış olduğundan ona, "Ebu’d-Dayfân (misafirlerin babası)" diye isim verilmiştir.[2]

Bu da misafire ikram etmenin ne kadar önemli olduğunu gösterir. İbrâhim Aleyhisselâm hiç tanımadığı halde, kendisine gelenlere en iyi şekilde ikramda bulunup, güzel bir buzağı kızartarak önlerine getirmiştir. Hattâ onlara aç olup olmadıklarını dahi sormamıştır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in çok sayıda Hadis-i Şerif’i nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ،
(وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ صَيفَهُ (خ م عن ابى هريرة

"Allah'a ve âhiret gününe îman eden kimse, ya hayır söylesin ya da sussun!
Allah'a ve âhiret gününe îman eden kimse, akrabasına iyilik etsin. Allah'a ve
âhiret gününe îman eden kimse, misafirine ikram etsin." [3]

ثَلَاثُ حَقٍّ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يَرُدُّ لَهُمْ دَعْوَةً: الصَّائِمُ حَتَّى يُفِطَرَ وَالْمَظْلُومُ حَتَّى يَتَنَصَّرَ وَالْمُسَافِرُ حَتَّى يَرْجِعَ
((بزار والجامع الصغير عن ابى هريرة

"Üç kişi vardır ki, duâlarını geri çevirmemek Allah'ı Teâlâ üzerine bir haktır:
Orucunu açınca kadar oruçlu, hakkını alıncaya kadar mazlum ve evine
dönünceye kadar misafir." [4]

(أَقْبِلُوا السَّخِيَّ زَلَّتُهُ فَإِنَّ اللَّهَ آخِذٌ بِيَدِهِ كُلَّمَا عَثَرَ (الجامع الصغير عن ابن عباس

"Cömert kimselerin kusurunu affedin. Çünkü her ayağı tökezlediğinde Allah'ı
Teâlâ onun elinden tutar." [5]

İbrâhim Aleyhisselâm'ın cömertliğine dair Sûre-i Hûd, Âyet 69 ve izahına,
Allah'ın dostu anlamında olan Halîlullah ismini misafirlerine yaptığı ikram
sebebiyle kazandığına dair geniş bilgi için de Sûre-i Nisâ, Âyet 125'in izahına
bakınız.

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 9290.

[2] Mecmâ'ul-Âdab, s. 209-210.

[3] Sahih-i Buhârî, Edeb 31, 85; Sahih-i Müslim, Îman 19 (74).

[4] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 3319.

[5] Celâleddin es-Suyûtî, Câmi'us-Sağir, c. 1, s. 283.

فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ (٢٨) فَأَقْبَلَتْ امْرَأَتُهُ فِي صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا)
(وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ (٢٩) قَالُوا كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ إِنَّهُ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ (٣٠)

28-30. O vakit İbrâhim onlardan korktu. Misafirler: "Korkma! Biz, Allah'ın

resulleriyiz" dediler ve onu ilim sâhibi bir oğul ile müjdelediler.* Bunun üzerine zevcesi (Sâra), hayretle seslenerek geldi, ellerini yüzüne vurdu ve "Benim gibi kısır, yaşlı bir kadın nasıl doğurur?" dedi.* Melekler de: "Senin Rabbin, işte böyle emretti. Şüphesiz O, hüküm ve hikmet sahibidir, her şeyi bilendir" dediler.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm, misafirleri için hazırladığı yemeği önlerine koyunca, misafirler yemedi. Böylece İbrâhim Aleyhisselâm, onların melek olduğunu anladı ve korktu. Çünkü onların Allah'tan ne emir ile geldiğini bilmiyordu. Melekler, İbrâhim Aleyhisselâm'a: "Korkma!" diyerek onu İshâk Aleyhisselâm ile müjdelediler.

Melekler, çocukları olacağını müjdeleyince, Sâra vâlidemiz: "Benim gibi kısır, yaşlı bir kadın nasıl doğurur?" dedi. Bu husus Sûre-i Hûd, Âyet 72'de de şöyle geçmektedir:

"İbrâhim'in zevcesi (Sâra): "Vay başıma gelene! Ben, (kısır) yaşlı bir kadını ve bu kocam da bir şeyhtir. Bu halde ben doğurur muyum? Şüphesiz ki bu, acâyip bir şeydir" dedi. Çünkü kendisi doksan yaşında idi ve o zamana kadar hiç çocuğu olmamıştı. Bu nedenle çocuğunun olacağına dair haberi alınca, hayret edip böyle söylemiştir.

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ (٣١) قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ (٣٢) لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ جَارََةً مِنْ (طِينٍ (٣٣) مُّسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ (٣٤)

31-34. İbrâhim: "Ey resuller! Bu müjdeden başka daha ne ile görevlisiniz?" dedi.* Onlar da dediler ki: Mücrimler olan bir kavme (Lût'un kavmine) gönderildik.* O kavme, (ateşte pişirilmiş) çamurdan taşlar yağdırmak için gönderildik.* Rabbin katında haddi aşanlar için alâmetlendirilmiş (üzerinde kime isâbet edeceği yazılı) olan o taşları yağdırmak için gönderildik.

İzah: Allah'ı Teâlâ bu resulleri yani melekleri, Lût Aleyhisselâm'ın azgın kavmini helâk etmeleri için de göndermişti. Bunlar helâk edilirken üzerlerine yağdırılan alâmetlendirilmiş taşlar diye buyrulması; taş kimin üzerine düşecekse, onun adının o taşın üzerinde yazılı olmasından dolayı idi. Bu husus Sûre-i Hûd, Âyet 83'te de şöyle geçmektedir:

"O taşlar, Rabbin tarafından işâretlenmiş (üzerinde kime isâbet edeceği yazılı) idi..."

فَأَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ (٣٥) فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ (٣٦) وَتَرَكْنَا فِيهَا (٣٧) (آيَةُ الَّذِينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْأَلِيمَ)

35-37. Nihâyet Lût'un beldelerinde bulunan Mü'minleri oradan çıkardık.* Orada bir aileden başka Müslüman bulmadık.* Ve elim azaptan korkanlar için orada ibret verici bir eser bıraktık.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Orada bir aileden başka Müslüman bulmadık" diye buyrulan bir aileden maksat, Lût Aleyhisselâm'ın ailesidir. Ancak karısı bundan müstesnadır. O da azgın kavim ile birlikte helâk olmuştur.

Allah'ı Teâlâ îman edenler hâriç, diğerlerini helâk etmiş ve ibret verici eser bıraktığını da beyan etmiştir. Bu eser de Lut Gölü'dür. Bu husus Sûre-i Hûd, Âyet 82'de: "... Beldelerinin altını üstüne çevirdik..." diye geçmektedir. Lût kavminin yaptıkları azgınlıklarından dolayı Cebrâil Aleyhisselâm, kanadını onların bulundukları beldelerinin altından girdirerek gökyüzüne kadar çıkarıp ters çevirmiştir. İşte Lut Gölü diye bilinen yer böyle oluşmuştur. Bilimsel olarak yapılan araştırmalarda, buranın binlerce metre altındaki katmanın yer yüzeyine çıktığı görülmüştür.

وَفِي مُوسَى إِذْ أَرْسَلْنَاهُ إِلَى فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ (٣٨) فَتَوَلَّى بِرُكْنِهِ وَقَالَ سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ (٣٩) (فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ وَهُوَ مُلِيمٌ (٤٠))

38-40. Apaçık mûcize ile Firavun'a gönderdiğimiz Mûsâ'nın kıssasında da ibret vardır.* Firavun, askerleriyle beraber îmandan yüz çevirdi ve Mûsâ için: "Bu adam, ya sihirbaz yahut mecnundur" dedi.* Firavun, kınanmayı gerektiren işler yaptığı için onu ve askerini tuttuk denize attık.

(وَفِي عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ (٤١) مَا تَذَرُ مِنْ شَيْءٍ أَتَتْ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلَتْهُ كَالرِّمِيمِ (٤٢))

41-42. Kendilerine helâk edici rüzgâr gönderdiğimiz Âd kavminin kıssasında da ibret vardır.* Öyle rüzgârlar ki, her neye uğrasa kasıp kavurur kül gibi ederdi.

İzah: Âd kavminin helâkı hakkında Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَجْمِعًا ضَاحِكًا حَتَّى أَرَى مِنْهُ لَهَوَاتِهِ إِنَّمَا كَانَ يَنْبَسِمُ قَالَتْ وَكَانَ إِذَا رَأَى غَيْمًا أَوْ رِيحًا عُرِفَ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَى النَّاسَ إِذَا رَأَوْا الْغَيْمَ فَرَحُوا رَجَاءً أَنْ يَكُونَ فِيهِ الْمَطَرُ وَأَرَاكَ إِذَا رَأَيْتَهُ عَرَفْتَ فِي وَجْهِكَ الْكَرَاهِيَةَ قَالَتْ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ مَا يُؤْمِنُنِي أَنْ

(يَكُونُ فِيهِ عَذَابٌ قَدْ عَذَّبَ قَوْمٌ بِالرِّيحِ وَقَدْ رَأَى قَوْمُ الْعَذَابِ فَقَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا (خ م عن عائشة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ciddi bir şekilde küçük dili görünecek derecede güldüğünü görmedim. O, sâdece tebessüm ederdi, bir bulut görecektir olsa bu yüzünden bilinirdi. "Yâ Resûlallah! Halk bir bulut görecektir olsa, yağmur getirebilir ümidiyle sevinir, halbuki sen bir bulut gördüğünde üzüldüğünü yüzünden okuyorum, sebebi nedir?" diye sordum. Şöyle buyurdu: Yâ Âişe! Bunda bir azap bulunmadığı hususunda bana kim teminat verebilir? Nitekim geçmişte bir kavim rüzgârla azâba uğratılmıştır. O kavim azâbı gördükleri vakit, "Buluttan bize yağmur yağacak"[1] demişlerdi.[2]

Hûd Aleyhisselâm'ın kavmi olan Âd kavminin helâkı hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 72 ve izahına bakınız.

[1] Bakınız: Sûre-i Ahkaf, Âyet 24.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Ahkaf 2; Sahih-i Müslim, İstiskâ 3 (16).

وَفِي ثَمُودَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَتَّعُوا حَتَّىٰ حِينٍ (٤٣) فَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ وَهُمْ يَنْظُرُونَ (٤٤) ((٤٥) فَمَا اسْتَطَاعُوا مِنْ قِيَامٍ وَمَا كَانُوا مُنْتَصِرِينَ)

43-45. Kendilerine: "Bir müddete (üç güne) kadar hayatınızdan faydalanın" denilen Semud kavminin kıssalarında da ibret vardır.* Onlar Rablerinin emrine karşı kibirlendiler. Bunun üzerine onları, bakıp dururlarken sâika[1] helâk etti.* Ne o azaptan kurtulmaya muktedir oldular, ne de kendilerini kurtaracak yardımcı buldular.

İzah: Semud kavmi, Sâlih Aleyhisselâm'ın mucize olarak içlerinde yaşaması için kayadan çıkardığı dişi deveyi boğazlayıp emre muhalefet edince, Allah'ı Teâlâ Sâlih Aleyhisselâm'a: "Yâ Sâlih! Onlara söyle, üç gün yaşasınlar. Üç gün sonra onlara belâ vereceğim" buyurdu. Üç gün yaşadılar. Üçüncü günün sonunda, Sûre-i Hûd, Âyet 67'de de: "Nihâyet o zâlimleri, korkunç bir ses yakaladı ve sabahleyin yurtlarında diz üstü çökmüş (ölmüş) olarak bulundular" diye geçtiği üzere, Allah'ı Teâlâ bu kavmin hepsini helâk etti.

Sâlih Aleyhisselâm'ın kıssası hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 76-79 ve izahına bakınız.

[1] Âyet-i Kerîme'de geçen "Sâika", Gökten inen ve şiddetli gürültüsü bulunan

bir ateş parçası, demektir. Kendisiyle helâk meydana gelen sayhâ, korkunç ve şiddetli azap mânâsına da gelir.

(وَقَوْمَ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ) (٤٦)

46. Bu kavimlerden önce, Nûh'un kavmini de helâk ettik. Çünkü onlar da fâsık bir kavim idi.

İzah: Nûh Tufanı hakkında geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 25-49'a ve izahlarına bakınız.

(وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ) (٤٧) وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ (٤٨) وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا) (٤٩) زَوْجِينَ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ)

47-49. Ve semâyı bir kuvvetle Biz bina ettik. Şüphesiz ki Biz, onu elbette genişletmekteyiz.* Yeri de Biz döşedik. Biz ne güzel döşeyiciyiz.* Ve düşünüp ibret alasınız diye Biz her şeyi çift çift yarattık.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Çift çift" ifadesinden maksat, İbn-i Zeyd Hazretlerine göre, canlılar ve bitkiler gibi varlıkların erkekli ve dişili olmalarıdır. Allah'ı Teâlâ, dünyânın sonuna kadar, cinslerini devam ettirmek için bunları erkekli dişili olarak çift çift yaratmıştır. Bizlere de burada bu nîmeti hatırlatmaktadır. Bu ifadenin bir diğer anlamı da; her şeyin bir zıttının bulunmasıdır. Bunlar da; îman, inkâr; saadet, şekâvet; hidâyet, dalâlet; dünyâ, âhiret; gündüz, gece; yer, gök; Cennet, Cehennem gibi hususlardır.

Yine Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ, semâyı genişletmekte olduğundan bahsetmektedir. Bu husus bilimsel olarak da ispat edilmiştir. Bu âyetlerin indiği yıllarda bu olayın bilinmesinin imkânı yoktu. Bu da, Kur'ân'daki mûcizelerdendir.

(فَفِرُّوا إِلَى اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ) (٥٠) وَلَا تَجْعَلُوا مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ) (٥١)

50-51. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "O halde, Allah'a sığın. Şüphesiz ben, O'nun tarafından size gönderilen apaçık bir uyarıcıyım.* Allah ile beraber başka ilah edinmeyin. Şüphesiz ben, O'nun tarafından size gönderilen apaçık bir uyarıcıyım."

كَذَلِكَ مَا آتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مُجْنُونٌ (٥٢) اتَّوَاصُوا بِبَلَاءِ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ (٥٣) فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَا أَنْتَ بِمَلُومٍ (٥٤) وَذَكَرْ فَإِنَّ الذِّكْرَ يُتَنَفَّعُ الْمُؤْمِنِينَ (٥٥)

52-55. Ey Resûlüm! İşte böyle, (kavminin sana, sihirbaz yahut mecnûn demeleri gibi) bunlardan öncekilere de hiçbir Resûl gelmedi ki ona, "Sihirbaz yahut mecnûn" demesinler.* Onlar bunu birbirlerine tavsiye mi ettiler? Doğrusu onlar, azgın bir kavimdir.* Ey Resûlüm! O halde onlardan yüz çevir. Bundan dolayı kınanmazsın.* Ve sen öğüt ver. Çünkü öğüt, Mü'minlere fayda verir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Ve sen öğüt ver. Çünkü öğüt, Mü'minlere fayda verir" diye buyrulmaktadır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu Âyet-i Kerîme'de de geçtiği gibi Mü'minlere bol nasihatta bulunurdu. Bu sebeple Peygamber Efendimizin halifeleri olan zâtlar da onun sünneti olan bu uygulamayı aynı şekilde yaparlar.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَزَالُ أَرْبَعُونَ رَجُلًا مِنْ أُمَّتِي قُلُوبُهُمْ عَلَى قَلْبِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَدْفَعُ اللَّهُ بِهِمْ عَنْ أَهْلِ الْأَرْضِ يُقَالُ لَهُمُ الْإِبْدَالُ إِنَّهُمْ لَمْ يَذْكُوهَا بِصَلَاةٍ وَلَا بِصَوْمٍ وَلَا بِصَدَقَةٍ، فَبِمَ أَدْرَكُوهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ بِالسَّخَاءِ (وَالنَّصِيحَةِ لِلْمُسْلِمِينَ) (حل طيب عن ابن مسعود)

Ümmetimin içinde kırk kişi hiç eksik olmaz. Kalpleri İbrâhim Aleyhisselâm'ın kalbi gibidir. Yeryüzünü Allah'ı Teâlâ onlarla korur. Onlara, "Ebdallar" derler. Onlar o mertebeye namazla, oruçla, zekât ile ermediler. "Ne ile erdiler Yâ Resûlallah?" dediler. Şöyle buyurdu: "Cömertlikle ve Müslümanlara bol nasihatla." [1]

[1] Ebû Nuaym İsbehânî, Ma'rifet'üs-Sahâbe, Hadis No: 4013.

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ (٥٦) مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطْعَمُوا (٥٧) إِنَّ اللَّهَ هُوَ (٥٨) (الرَّزَاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ)

56-58. Ben, cinleri ve insanları, ancak Bana ibâdet etsinler diye yarattım.* Ben, onlardan rızık istemediğim gibi, Bana yemek yedirsinler de demiyorum.* Şüphesiz rızık veren, mutlak kudret ve kuvvet sahibi olan ancak Allah'tır.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de, şöyle buyrulmuştur:

يَقُولُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ يَا ابْنَ آدَمَ تَقَرَّعْ لِعِبَادَتِي أَمْلَأْ صَدْرَكَ غِنًى وَأَسَدَّ فَقْرَكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ مَلَأْتُ صَدْرَكَ شُغْلًا
(وَلَمْ أَسَدَّ فَقْرَكَ (هـ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

Allah'ı Teâlâ buyuruyor ki: "Ey Âdemoğlu! Kendini Benim ibâdetime ver ki, gönlünü zenginlikle doldurayım ve fakirliğini gidereyim. Eğer böyle yapmazsan, ellerini işle doldururum, fakirliğini de gidermem."[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 2.

فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُنُوبًا مِثْلَ ذُنُوبِ أَصْحَابِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونَ (٥٩) فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذِي (٦٠) يُوعَدُونَ (

59-60. Şüphesiz o zulmedenler için, arkadaşlarının (geçmişteki benzerlerinin) azaptan nasipleri gibi nasipleri vardır. Artık azapta acele etmesinler.* İşte vaad olundukları o günün azâbından dolayı veyl o kâfirlere.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Veyl" ifadesinin buradaki anlamı, Cehennemdeki bir vâdidir. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْوَيْلُ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ يَهْوِي فِيهِ الْكَافِرُ أَرْبَعِينَ خَرِيفًا قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ قَعْرَهُ (حم ت عن أبي سعيد

"Veyl, Cehennemde bir vâdidir ki kâfirler, üzerinden bırakıldığı vakit, kırk yılda dibine inemez."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11287; Rudani, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 10063. "Veyl" ifadesi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 79'un izahına bakınız.

52-TÛR SÛRESİ

Bu sûre 49 âyettir. Mekke döneminde Zâriyat Sûresi'nden sonra nâzil olmuştur. İçerik olarak bu iki sûre birbirine benzemektedir. İsmi, ilk âyetinde geçen ve "Tûr Dağı" anlamına gelen "Tûr" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالطُّورِ ۚ (۱) وَكِتَابٍ مَّسْطُورٍ ۚ (۲) فِي رَقٍّ مَّنْشُورٍ ۚ (۳) وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِ ۚ (۴) وَالسَّعْفِ الْمَرْفُوعِ ۚ (۵))
(وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ ۚ (۶) إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ (۷) مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍ ۚ (۸))

1-8. Tûr Dağı'na,* yazılmış kitaba (Kur'ân'a) ki,* yayılmış ince deri üzerindedir.* Beyt'ül-Mâmur'a,* yükseltilmiş tavana (semâya),* kabarıp taşan denize yemin olsun ki,* Rabbinin azâbı, elbette vâki olacaktır.* Onu defedecek kimse yoktur.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Beyt'ül-Mâmur" ifadesinden maksat, Hz. Ali Kerremallâhu veche, İbn-i Abbas, İkrime, Mücâhid ve Katâde Hazretlerinden nakledildiğine göre; Kâbe gibi meleklerin yedinci kat semâda tavaf yaparak ibâdet ettikleri yerdir. Burası Kâbe'nin tam üstüne denk gelmektedir.

Mîraç ile ilgili olan Hadis-i Şerif'in bir bölümünde; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yedinci kat semâya yükseltildiğinde, Beyt'ül-Mâmur ile ilgili olarak şöyle anlatmıştır:

فَإِذَا أَنَا بِإِبْرَاهِيمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْنِدًا ظَهَرَهُ إِلَى الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ وَإِذَا هُوَ يَدْخُلُهُ كُلُّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ (مَلَكٍ لَا يَعُودُونَ إِلَيْهِ) (م عن انس)

"Ben orada İbrâhim Aleyhisselâm ile arkasını Beyt'ül-Mâmur'a dayamış olarak karşılaştım. Beyt'ül-Mâmur'u gördüm. Ona günde yetmiş bin melek girer ve bir daha ona dönmezler..."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 6, Enbiyâ 22-23, Salat 1; Sahih-i Müslim, İman 74 (259, 263 Sünen-i Nesâî, Salat 1; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet'üs-Salât 194.

يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا (٩) وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا (١٠) فَوَيْلٌ لِلْمُكَذِّبِينَ (١١) الَّذِينَ هُمْ فِي (خَوْضٍ يَلْعَبُونَ (١٢) يَوْمَ يُدْعَوْنَ إِلَى نَارٍ جَهَنَّمَ دَعَا (١٣) هَذِهِ النَّارُ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ (١٤) أَفَسِحْرٌ مُدَا أَمْ أَنْتُمْ لَا تُبْصِرُونَ (١٥) اصْلَوْهَا فَاصْبِرُوا أَوْ لَا تَصْبِرُوا سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (١٦) ((

9-16. O gün gök sarsıldıkça sarsılır* ve dağlar yürüdükçe yürür.* İşte o gün, yalanlayanların vay hâline* ki onlar, daldıkları bir bâtilda oynayıp duranlardır.* O gün onlar, itile kakıla Cehennem ateşine atılırlar.* Onlara denir ki: "Yalanladığınız ateş işte budur!* Bu da sihir midir? Yoksa görmüyor musunuz?*" Ateşe girin, onun şiddetine ister sabredin ister etmeyin, sizin için birdir. Siz, ancak yaptıklarınızın cezâsını çekiyorsunuz."

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ (١٧) فَالْكَمِينَ بِمَا اتَّيَهُمْ رَبُّهُمْ وَوَقَّاهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ (١٨) كُلُوا ((وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (١٩) مُتَّكِئِينَ عَلَى سُرُرٍ مَصْفُوفَةٍ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ (٢٠)

17-20. Takvâ sahipleri ise, Cennetler ve nîmetler içindedirler.* Onlar, Rablerinin kendilerine verdiği nîmetler içinde sefâ sürerler. Rableri onları Cehennem azâbından korumuştur.* Onlara denir ki: "Güzel amellerinize mükâfat olarak afiyetle yiyin, için;* dizilmiş tahtlara yaslananlar olarak." Biz onlara hûruliyn'i de eş yaptık.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَيُّ الْمَتَكَ مِقْدَارَ أَرْبَعِينَ سَنَةً مَا يَتَحَوَّلُ عَنْهُ وَلَا يَمْلُهُ ، يَأْتِيهِ مَا اشْتَهَتْ نَفْسُهُ وَلَدَتْ عَيْنُهُ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن الهيثم بن مالك الطائي)

"Şüphesiz kişi Cennete yerleşince, kırk sene tahtına yaslanır. Oradan ayrılmaz, oradan usanmaz. Gönlünün çektiği ve gözünün hoşlandığı şeyler ona gelir." [1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 432.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا ((كَسَبَ رَهِينَ (٢١)

21. İman edip arkalarından zürriyetleri de îman ederek kendilerine tâbi olanları, âhirette zürriyetlerine kavuştururuz (onları, Cennette babalarıyla beraber ederiz). Böyle yapmakla, onların (babalarının) amellerinin sevabından da hiçbir şey eksiltmeyiz. Herkes kazandığının karşılığında bir rehindir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şöyle nakledilmiştir:

إِنَّ اللَّهَ يَرْفَعُ ذُرِّيَّةَ الْمُؤْمِنِ مَعَهُ فِي دَرَجَتِهِ فِي الْجَنَّةِ، وَإِنْ كَانُوا دُونَهُ فِي الْعَمَلِ ثُمَّ قَرَأَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مَقُورٌ وَمَا نَقَصْنَاهُمْ (ك السنين الكبرى للبيهقي عن ابن عباس)

Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, Mü'minin zürriyetini, onun evlatlarını onunla birlikte Cennette onun derecesine yükseltir. İsterse onun zürriyetinden gelenler bu dereceye ameliyle erişememiş olsunlar. Böylelikle Allah'ı Teâlâ, çocukları sâyesinde gözünün aydınlanmasını sağlamış olacaktır. Daha sonra da: "İman edip arkalarından zürriyetleri de îman ederek kendilerine tâbi olanları, âhirette zürriyetlerine kavuştururuz..." diye devam eden Sûre-i Tûr, Âyet 21'i okudu.[1]

Bu âyetten anlaşıldığı üzere evlatlar, Mü'min babalarına tâbi olduklarında, onların dereceleri babalarından aşağı olsa bile, Allah'ı Teâlâ, onların Cennette babalarıyla beraber olacaklarını bildirmektedir. Bu da Allah'ı Teâlâ'nın Mü'min kullarına büyük bir rahmetidir. Allah'ı Teâlâ âdildir. Rahmeti, bütün insanları kuşatır. Fakat kendisi Müslüman olduğu halde, babası kâfir olan veya günahkâr olan bir kimse, böyle bir rahmetten nasıl faydalanabilir? Bütün insanların bu rahmetten istifade edebilmeleri için bu Âyet-i Kerîme'yi şu anlamda da düşünmek gerekir:

Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Ahzâb, Âyet 6'da: "Peygamber, Mü'minlere kendi canlarından daha evlâdır. Onun zevceleri de Mü'minlerin anneleridir" diye geçen buyruğundan dolayı, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Mü'minlerin babasıdır.

Yine bu husus Sûre-i Hûd, Âyet 45-46'da şöyle geçmektedir:

Nûh, Rabbine nidâ ederek, "Yâ Rabbi! Şüphesiz oğlum benim ehlimdendir (ehlimin kurtulacağını vaad buyurduğun halde onu gark ettin). Muhakkak ki, Senin vaadin haktır. Sen, hükmedenlerin en iyi hükmedenisin!" dedi.* Allah'ı Teâlâ da, "Ey Nûh! O senin ehlinden değildir. Çünkü o, pek kötü işte bulundu..." Bu Âyet-i Kerîme'de de görüldüğü üzere Kenan, Nuh Aleyhisselâm'ın oğlu olduğu halde, kendine tâbi olup gemiye binmediği için Allah'ı Teâlâ onu evlâdı saymamış, Nûh Aleyhisselâm'a tâbi olup gemiye binenleri evlâdı saymıştır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ بِمَنْزِلَةِ الْوَالِدِ أَعْلَمُكُمْ ... (د عن ابى هريرة

"Doğrusu ben, size göre baba mevkiindeyim. Ben, size öğretirim."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(يَا عَلِيُّ أَنَا وَ أَنْتَ أَبَوَا هَذِهِ الْأُمَّةِ (الاصفهانى، المفردات

"Yâ Ali! Ben ve sen, bu ümmete babayız."[3]

Bu delillere baktığımız zaman, Peygamberlere îman edip onlara tâbi olanları Allah’u Teâlâ onların evlâdı olarak saymıştır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كُلُّ سَبَبٍ وَ نَسَبٍ يَنْقَطِعُ إِلَّا سَبَبِي وَ نَسَبِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ (حل قطك ق ض طب عن ابن عباس

"Her sebep ve neseb kesilir. Ancak benim sebebim ve nesebim, kıyâmette kesilmez."[4]

Bu Hadis-i Şerif’te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in "Neseb" diye buyurduğu, kan bağından gelen ailesidir. "Sebeb" diye buyurduğu ise, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yaşantısını kendine örnek alıp sünnetiyle amel ederek ona tâbi olanlardır. İşte birincisi, kan bağından gelen zâhir evlatlarıdır. İkincisi de, takvâ üzere mânevi yoldan gelen evlatlarıdır. Sahâbe-i Kirâm da işte bu şekilde sebep yönünden evlâdıdır. Bu nedenle, Cennette onunla beraber olacaklardır. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Ashâb-ı Kirâm’dan bir adam, (bir rivâyete göre de Resûlü Ekrem’in kölelikten azat ettiği Sevban Radiyallâhu anhu) Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’i çok sever ve ondan bir an bile ayrı kalmaya tahammül edemezdi. Bir gün o, yüzü kül gibi olduğu halde Resûlü Ekrem’e geldi. Peygamber Efendimiz: "Hasta mısın?" diye sorunca, o zât: "Hayır" dedi ve konuşmasına şöyle devam etti:

يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لِأُحِبُّكَ حَتَّى إِنِّي لَأَذْكُرُكَ فَلَوْلَا أَنِّي أَجِيءُ فَأَنْظُرُ إِلَيْكَ ظَنَنْتُ أَنَّ نَفْسِي تَخْرُجُ فَأَذْكُرُ أَنِّي

إِنْ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ صِرْتُ دُونَكَ فِي الْمَنْزِلَةِ فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَيَّ وَأَحْبَبْتُ أَنْ أَكُونَ مَعَكَ فِي الدَّرَجَةِ فَلَمْ يَرُدَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: "وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ" [النساء آية 69] فَدَعَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَلَاهَا عَلَيْهِ. (طب عن ابن عباس)

"Yâ Resûlallah! Şüphesiz ki sen bana, elbette canımdan daha sevgilisin. Şüphesiz ki sen bana, elbette çocuklarımdan daha sevgilisin. Şüphesiz ki ben, elbette evde seni düşünüyorum da sabredemiyorum. Tâ ki geliyorum da sana bakıyorum. Ölümümü ve ölümünü hatırladığımda anladım ki, sen Cennete girdiğinde Peygamberlerle beraber yüksek makamlarda olacaksın. Ben de Cennete girmem hâlinde seni göremeyeceğimden korktum. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir cevap vermedi. Nihâyet Cebrâîl Aleyhisselâm ona şu âyeti indirdi: "Her kim Allah'a ve Resûle itaat ederse, işte onlar Allah'ı Teâlâ'nın, kendilerine nîmet verdiği Peygamberler, sıddîkler, şehitler ve sâlihler ile beraberdirler. Onlar ne güzel arkadaşlardır." [5] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, o zâtı çağırdı ve inen bu Âyet-i Kerîme'yi ona okudu. [6]

Bu husus Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen diğer bir Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek, "Yâ Resûlallah! Kıyâmet ne zaman kopacaktır?" diye sordu. Peygamberimiz, namaza kalktı ve namazını bitirince: "Kıyâmetin kopmasını soran kimse nerededir?" buyurdu. Adam: "Benim Yâ Resûlallah!" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kıyâmet için ne hazırladın?" buyurdu. Adam: "Kıyâmet için (nâfile olarak) fazla namaz ve oruç hazırlayamadım. Fakat ben, Allah'ı ve Resûlünü seviyorum" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ وَأَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ فَمَا رَأَيْتُ فَرَحَ الْمُسْلِمُونَ بَعْدَ الْإِسْلَامِ فَرَحَهُمْ بِهَذَا. (م د ت عن انس)

"Kişi sevdiğiyle beraberdir, sen de sevdiğinle beraber olacaksın." Enes Radiyallâhu anhu der ki: "Müslümanların, Müslüman olmaları dışında bu söze sevindikleri kadar, başka bir şeye sevindiklerini görmedim." [7]

İşte Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında Sahâbe-i Kirâm, ona tâbi oldukları için Allah'ı Teâlâ'nın rahmetine nâil olarak Cennette onunla beraber olacaklardır. Peki, Peygamber Efendimizden sonra gelen ümmeti bu rahmetten nasıl faydalanabilir? Bunlar da Peygamber Efendimizin kendisinden

sonra gelen halifelerine tâbi olarak aynı rahmete nâil olurlar. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, halifelerinin kimler olduğuna dair şöyle buyurmuştur:

رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى خُلَفَائِي قِيلَ وَمَا خُلَفَاؤُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُخِيُونِ سُنَّتِي وَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن)

"Allah'ın rahmeti benim halifelerime olsun." "Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?" dediler. Buyurdu ki: "Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir." [8]

Bir Müslüman, Peygamber Efendimizden yüzyıllar sonra da gelse, halifeleri olan bu zâtlara tâbi olursa, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünnetiyle amel ederek, Peygamber Efendimize tâbi olmuş olur. Böylece Âyet-i Kerîme'de geçen rahmete de nâil olur ve Allah'ı Teâlâ onu tâbi olduğu kişiyle beraber eder. O âlim de Peygamber Efendimizin sünnetini yapıp Müslümanlara öğrettiği için Allah'ı Teâlâ onu da Peygamber efendimizle Cennette beraber eder.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَحَبَّ عَالِمًا فَقَدْ أَحَبَّنِي مَنْ أَحَبَّنِي فَقَدْ أَحَبَّ اللَّهَ مَنْ أَحَبَّ اللَّهَ دَخَلَ الْجَنَّةَ) (طب عن ام سلمة)

"Her kim bir âlimi severse, şüphesiz beni sevmiş olur. Her kim de beni severse, şüphesiz Allah'ı sevmiş olur. Her kim de Allah'ı severse Cennete dâhil olur." [9]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ فَارَقَ عَلِيًّا فَارَقَنِي وَمَنْ فَارَقَنِي فَقَدْ فَارَقَ اللَّهَ) (طب عن ابن عمر)

"Her kim Âli'yi fark ederse, beni fark etmiş olur. Her kim de beni fark ederse, Allah'ı fark etmiş olur." [10]

Yeryüzündeki her insanın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in "Halifelerim" dediği bu zâtlara tâbi olduğunda, Peygamber Efendimizden her ne kadar sonra da gelse, Cennette ona yakın olup, komşu olabilme imkânı vardır.

Allah'ı Teâlâ, bize Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünnetiyle yaşayıp ona tâbi olarak ölmeyi ve Cennet-i A'lâ'da da komşuluğunu nasip etsin, âmin!

Vallâhu a'lem, bi's-savâb (Doğruyu en iyi bilen Allah'tır).

Âyet-i Kerîme'nin sonunda: "Herkes kazandığının karşılığında bir rehindir" buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat da, hiçbir kimse başkasının günahından dolayı hesaba çekilmeyecek, herkes kendi günahının karşılığını görecektir, demektir.[11]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3703; Beyhakî, Sünen'ül-Kübrâ, c. 10, s. 268.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 4.

[3] Râğıb el-İsfehânî, el-Müfredat, s. 7.

[4] Taberânî Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 2567, 2568; Abdürrezzak, Musannef, Hadis No: 10354; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 340/15.

[5] Sûre-i Nisâ, Âyet 69.

[6] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12394; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 4, s. 510.

[7] Sünen-i Tirmizî, Zühd 36; Sünen-i Ebû Dâvûd, Edeb 113; Sahih-i Müslim, Birr 50 (161-165).

[8] Muhtâr'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 291/1.

[9] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 19345.

[10] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 13390; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 32974.

[11] Yine bu husus, Sûre-i Müddessir, Âyet 38-39'da: "Herkes kazandığının karşılığında bir rehindir.* Ashâb-ı Yemin (amel defteri sağından verilenler) bundan müstesnâ" diye geçmektedir.

وَأَمَدَدْنَاهُمْ بِفَاكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ (٢٢) يَتَنَازَعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْتِيهِمْ (٢٣) وَيَطُوفُ () عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ (٢٤)

22-24. Cennette onların canlarının istediği meyve ve etlerden bol bol verdik.*

Orada birbirlerine kadeh sunarlar ki, onda ne bir saçma söz vardır, ne de bir günah.* Sedefte muhafaza olunan incilere benzer gılmân da (genç hizmetçiler de) etraflarında dolaşırlar.

İzah: Bu âyetlerde geçen Cennet ehli hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَدْنَىٰ أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لِّمَنْ يَنْظُرُ إِلَىٰ جَنَانِهِ وَأَزْوَاجِهِ وَخَدَمِهِ وَسُرُرِهِ مَسِيرَةَ أَلْفِ سَنَةٍ وَأَكْرَمُهُمْ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ يَنْظُرُ إِلَىٰ وَجْهِهِ غُدُوَّةً وَعَشِيَّةً ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ (نَاصِرَةٌ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاطِرَةٌ } (ت) عن ابن عمر

"Cennet ehlinin en aşağı mertebede olanı şu kişidir ki; bahçelerini, eşlerini, bol nîmetlerini, hizmetçilerini ve tahtlarını bin senelik mesâfeye kadar görecektir. Cennet ehlinin Allah katında en makbul olanı da şu kişidir ki, sabah akşam Allah'ın Cemâlini görecektir." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O günde birtakım yüzler parıldar;* Rabblerine bakarlar" mealindeki Sûre-i Kıyâmet, Âyet 22-23'ü okudu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 16.

وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ (٢٥) قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فَيَ أَهْلِنَا مُسْفِقِينَ (٢٦) فَمِنَ اللَّهِ عَلَيْنَا (وَوَقَيْنَا عَذَابَ السَّمُومِ (٢٧) إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ (٢٨)

25-28. Onlar, birbirlerine yönelerek hallerinden sorarlar. Derler ki:* "Şüphesiz biz, bundan önce (dünyâda iken) ailelerimiz içinde (Allah'a isyan etmekten) korkardık.* Allah'u Teâlâ da bize rahmetini ihsan buyurdu ve bizi Semum azâbından korudu.* Şüphesiz biz, bundan önce (dünyâda iken) O'na duâ ederdik (bizi korumasını isterdik). Şüphesiz O, ihsan edendir ve rahmeti boldur."

İzah: Bu âyetler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ اسْتَأْذَنُوا إِلَىٰ الْإِخْوَانِ ، فَيَجِيءُ سَرِيرٌ هَذَا حَتَّىٰ يُحَازِيَ سَرِيرَ هَذَا فَيَتَحَدَّثَانِ ، فَيَتَكَيَّ هَذَا وَيَتَكَيَّ هَذَا فَيَتَحَدَّثَانِ بِمَا كَانَا فِي الدُّنْيَا فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: يَا فَلَانُ تَذَرِي أَيَّ يَوْمٍ غَفَرَ اللَّهُ لَنَا يَوْمَ (كُنَّا فِي مَوْضِعٍ كَذَا وَكَذَا فَدَعَوْنَا اللَّهَ فَغَفَرَ لَنَا) (البزار عن انس

Cennet ehli Cennete girdiği zaman kardeşlerini görmeyi arzularlar. Birinin tahtı diğerinin tahtı hizasına ulaşınca kadar gelir, birbirleriyle konuşurlar. O ve diğeri tahtlarına yaslanır ve dünyada iken içinde bulundukları durumu

konusurlar. Biri arkadaşına: "Allah'ı Teâlâ'nın bizi bağışladığı gün hangisidir biliyor musun? Bir gün filan filan yerdeydik de Allah'a duâ etmiştik, işte o gün bizi bağışladı" der.[1]

Âyet-i Kerîme'de geçen "Semum", Cehennem tabakalarından bir tabakadır. Bu kelime lügatte; gündüz meydana gelen şiddetli sıcaklık veya soğukluk mânâsına gelmektedir. Bu kelime, bâzen soğuğun insanı etkilemesi hakkında kullanıldığı gibi, çoğunlukla da sıcağın ve güneşin etkilemesi hakkında kullanılır. Bu sebeple bu kelimeye doğrudan Cehennem azâbı ve özellikle de ateş azâbı diye mânâ verilmiştir.

Cehennem azâbı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَشْتَكْتُ النَّارَ إِلَى رَبِّهَا فَقَالَتْ رَبِّ أَكَلُ بَعْضِي بَعْضًا فَأَذِنَ لَهَا بِنَفْسَيْنِ نَفْسٌ فِي الشِّتَاءِ وَنَفْسٌ فِي الصَّيْفِ (فَأَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الْحَرِّ وَأَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الزَّمْهِرِيرِ (خ م عن ابى هريرة

"Ateş, Rabbine şikâyet ederek dedi ki: Rabbim, benim bir kısmım diğer kısmımı yedi. Bunun üzerine Allah ona; kışın bir nefes, yazın bir nefes olmak üzere iki nefes hakkı tanıdı. İşte yaz nefesi, en şiddetli şekilde hissettiğiniz hararettir. Kış nefesi de, en şiddetli bulduğunuz soğuktur."[2]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'an'il-Azim, c. 7, s. 435.

[2] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 10; Sahih-i Müslim, Mesâcid 32 (185). Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 9; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 38.

فَذَكَرْ فَمَا أَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ (٢٩) أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمُنُونِ (٣٠) قُلْ (تَرَبَّصُوا فَإِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَرِبِينَ (٣١) أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَخْلَامُهُمْ بِهِذَا أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ (٣٢) أَمْ يَقُولُونَ (تَقُولُهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ (٣٣) فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ (٣٤)

29-34. Ey Resûlüm! O halde sen, öğüt vermeye devam et. Sen, Rabbinin nîmeti hakkı için ne bir kâhinsin, ne de bir mecnûn!* Yoksa onlar: "O, şâirdir; gözetleyelim. Zamanın hâdiseleri onu da helâk eder!" mi diyorlar?* Ey Resûlüm! Onlara: "Siz, benim helâkimi bekleyin, ben de sizin helâkinizi beklerim" de.* Yoksa akılları mı bunu (sana, kâhin ve mecnûn demeyi) kendilerine emrediyor? Yoksa onlar, azgın bir toplum mudur?* Yoksa onlar: "O Kur'an'ı kendisi uydurup söyledi" mi diyorlar? Hayır, onlar îman etmezler.* Bu

iddialarında doğru iseler, haydi Kur'ân'ın misli bir söz getirsinler!

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre; Kureyşliler, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in durumunu görüşmek üzere Dâr'ün-Nedve'de toplandıklarında, içlerinden birisi: "Onu bağlayıp hapsedin, sonra ondan önceki şâirlerden Züheyr, Nâbiğa ve emsalinin helâk olduğu gibi, o da helâk olup ölünceye kadar onu gözetleyin. Zîrâ o da onlardan birisi gibidir" demişti. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ, onların sözlerini beyan ederek, Yoksa onlar: "O, şâirdir; gözetleyelim. Zamanın hâdiseleri onu da helâk eder!" mi diyorlar? diye geçen Sûre-i Tûr, Âyet 30'u indirdi.

أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ (٣٥) أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ (٣٦) أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصْطَبِرُونَ (٣٧) أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمْعُونَ فِيهِ فَلَيَأْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ (٣٨) أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ (٣٩) أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ (٤٠) أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُمُونَ (٤١) (أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ (٤٢) أَمْ لَهُمْ آلٌ غَيْرُ اللَّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ (٤٣)

35-43. Yoksa onlar, yaratıcısı olmadan mı dünyâyâ geldiler? Yoksa kendi nefislerini, kendileri mi yarattılar?* Yoksa gökleri ve yeri yaratan kendileri midir? Bilakis onlar, hiçbir şey bilmiyorlar.* Yoksa Rabbinin hazineleri onların yanında mıdır? Yoksa onlar, işlerin tedbirinde muktedir ve gâlip midirler?* Yoksa onların merdivenleri var da onunla semâyâya yükselip meleklerin sözlerini mi işitirler? Öyleyse, işittiklerini apaçık bir delil ile ispat etsinler.* Yoksa kızlar Allah'ın, oğullar sizin midir?* Ey Resûlüm! Yoksa sen, onlardan ücret istiyorsun da, istediğin ücret onlara ağır mı geliyor?* Yoksa gaybı biliyorlar da onunla mı hükmediyorlar?* Yoksa (Resûl hakkında) bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Fakat o kâfirler, kendileri o tuzağa düşeceklerdir.* Yoksa onlar için Allah'tan başka bir ilah mı vardır? Allah'ı Teâlâ, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Cubeyr b. Mutim Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِالطُّورِ فَلَمَّا بَلَغَ هَذِهِ الْآيَةَ { أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصْطَبِرُونَ } قَالَ كَادَ (قَلْبِي أَنْ يَطِيرَ) (خ جبير بن مطعم)

Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i akşam namazında Tûr Sûresi'ni okurken dinledim. "Yoksa onlar, yaratıcısı olmadan mı dünyâyâ geldiler? Yoksa kendi nefislerini kendileri mi yarattılar?* Yoksa gökleri ve yeri yaratan kendileri

midir? Bilakis onlar, hiçbir şey bilmiyorlar.* Yoksa Rabbinin hazineleri onların yanında mıdır? Yoksa onlar, işlerin tedbirinde muktedir ve gâlip midirler?" diye geçen âyetlere ulaştığında, neredeyse kalbim yerinden çıkacaktı.[1]

Bu Hadis-i Şerif'in râvisi olan Cübeyr İbn-i Mut'im Radiyallâhu anhu, Bedir Savaşı'ndan sonra esir edilenlerin fidyeleri konusunda görüşmek üzere Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelmişti ve o zaman henüz müşrik idi. Bu âyetleri dinlemiş olması, onu İslâm'a girmeye sevk eden sebeplerin başında yer alır.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Yoksa kızlar Allah'ın, oğullar sizin midir?" diye geçtiği üzere müşrikler, "Melekler, Allah'ın kızlarıdır"[2] diyerek Allah'a karşı büyük bir iftirada bulunmuşlardır.

Bu husus Sûre-i Nahl, Âyet 57-59'da şöyle geçmektedir:

"Onlar, Allah'a kızlar isnat ederler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. Kendilerine ise sevdiklerini (erkek çocuklarını) isnat ederler.* Halbuki onlardan biri, kız çocuğu ile müjdelendiği zaman, içi öfkeyle dolar ve yüzü kapkara kesilir.* Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı utanarak kavminden gizlenir. O çocuğu aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa diri diri toprağa mı gömsün? diye düşünür. Dikkat edin! Verdikleri hüküm ne kötüdür."

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Tûr 1.

[2] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Menâkib 80.

وَإِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِّنَ السَّمَاءِ سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ مَّرْكُومٌ (٤٤) فَذَرْهُمْ حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ (٤٥) يُصْعَقُونَ (٤٦) يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ (٤٦)

44-46. Onlar, semâdan bir parça düştüğünü (azâbın indirildiğini) görseler, "Üst üste yığılmış buluttur" derler.* Ey Resûlüm! Artık çarpılıp helâk olacakları güne kavuşuncaya kadar onları kendi hallerine bırak.* O gün onların tuzakları kendilerine hiçbir fayda vermez ve onlar yardım da görmezler.

(وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَلِكَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٤٧))

47. Şüphesiz zâlimler için âhiret azâbından önce de azap vardır. Lâkin onların çoğu bunu bilmezler.

İzah: Bera İbn-i Âzib, İbn-i Abbas ve Katâde Hazretlerine göre, âhiret azâbından evvel olan azaptan maksat, kabir azâbıdır. İbn-i Zeyd Hazretlerine göre de, dünyâda kâfirlerin başlarına gelen çeşitli belâ ve musîbetlerdir. Bu tür belâ ve musîbetler ile, Mü'minlerin Allah katında sevabını artırırken, kâfirlerin ise cezâlarının bir kısmı bu dünyâda acele verilmiş olur.

((وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ (٤٨) وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَارَ النُّجُومِ (٤٩))

48-49. Ey Resûlüm! Rabbinin hükmüne sabret. Çünkü sen, Bizim himâyemizdesin. Ve kalktığın zaman, Rabbinin hamd ile tesbih et.* Gecenin bir kısmında ve yıldızların batacağı vakitte de O'nu tesbih et.

İzah: Avf b. Mâlik ve İbn-i Zeyd Hazretlerine göre, Âyet-i Kerîme'de: "Ve kalktığın zaman, Rabbinin hamd ile tesbih et" diye geçen ifadeden maksat, uykundan kalktığın zaman Rabbinin tesbih et ve namaz kıl, demektir. Diğer bâzı âlimlere göre ise bu ifadeden maksat, namaza başlamadan önce, Subhâneke Duâsı'nı okumaktır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in herkesten fazla ibâdet ettiğine dair İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ لَا يَكُونُ فِي الْمُصَلِّينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِي الذَّاكِرِينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا (ابو نعيم خط
عن ابن مسعود)

"Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah'ı Teâlâ'yı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı." [1] Namazda da zikirde de hepimizden ileriye, demektir.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 547/15; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 17931.

53-NECM SÛRESİ

Bu sûre 62 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre, Necm Sûresi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mekke'de halka ilan ettiği ilk sûredir. İsmini, ilk âyetinde geçen ve "Yıldız" anlamına gelen "Necm" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ (۱) مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ (۲))

1-2. Battığı zaman yıldıza yemin olsun ki,* (Ey Kureyş halkı!) Arkadaşınız (Muhammed Aleyhisselâm), doğru yoldan ayrılmadı ve bâtil itikâda sapmadı.

İzah: İmam Kurtubî, tefsirinde, bu âyetlerde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraca çıktığını ve bu konudaki söylediklerinin de hak olduğunu bildirmiştir. Bu hususta Câfer b. Muhammed b. Ali b. el-Hüseyn Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

وَالنَّجْمُ يَعْنِي مُحَمَّدًا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا هَوَىٰ إِذَا نَزَلَ مِنَ السَّمَاءِ لَيْلَةَ الْمِعْرَاجِ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن جعفر بن محمد بن علي بن الحسين)

"Battığı zaman yıldıza yemin olsun ki" buyruğundaki yıldız, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i kastetmektedir. Battığı zaman da, Mîraç gecesi semâdan yere indiği zaman, demektir.[1]

Burada "Battı" anlamı verilen "Hevâ" fiili, aynı zamanda yukardan aşağıya hızlıca inmek, düşmek anlamlarına da gelir.

Urve İbn-i ez-Züheyir Radiyallâhu anhu da bu hususta şu hâdiseyi anlatmaktadır:

أَنَّ عُنْبَةَ بْنَ أَبِي لَهَبٍ وَكَانَ تَحْتَهُ بِنْتُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرَادَ الْخُرُوجَ إِلَى الشَّامِ فَقَالَ لَا تَبِينَ مُحَمَّدًا فَلَاؤِذِيْنَهُ فَأَتَاهُ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ هُوَ كَافِرٌ بِالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ وَبِالَّذِي دَنَا فَنَدَلَى. ثُمَّ تَقَلَّ فِي وَجْهِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَدَّ عَلَيْهِ ابْنَتَهُ وَطَلَّقَهَا فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللّٰهُمَّ سَلِّطْ عَلَيْهِ كَلْبًا

(مِنْ كِلَابِكَ ... (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن عروة ابن الزبير

Ebû Leheb'in oğlu Utbe, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kızı ile evli idi. Şam'a gitmek istedi. "Yemin olsun ki, Muhammed'e gidip ona eziyet edeceğim" dedi. Yanına varıp, "Yâ Muhammed! Ben, battığı zaman yıldızı ve yaklaşıp sarkanı,[2] inkâr ediyorum" dedi. Sonra da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yüzüne tükürdü, kızını boşayıp ona gönderdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Allah'ım! Sen bunun üzerine yırtıcı hayvanlarından birisini musallat et" diye bedduâ etti. Bu esnada Ebû Tâlib de orada bulunuyordu. Bu bedduâdan endişeye kapıldı ve "Ey kardeşimin oğlu! Sen bu bedduâyı yapmayabilirdin" dedi. Utbe babasına gidip, ona durumu haber verdi. Sonra da Şam'a çıktılar, bir yerde konakladılar. Oradaki manastırdan bir rahip onların yanına gelip, "Burası yırtıcı hayvanı çok olan bir yerdir" dedi. Ebû Leheb arkadaşlarına: "Ey Kureyş topluluğu! Bu gece siz bizi koruyun. Çünkü ben, Muhammed'in yaptığı bedduânın oğlumu tutacağından korkuyorum" dedi. Bunun üzerine develerini toplayıp etraflarında çöktürdüler ve özellikle Utbe'yi gözetlemeye koyuldular. Bir aslan gelip onların yüzlerini koklamaya başladı ve nihâyet Utbe'ye bir darbe indirip onu öldürdü.[3]

Bu hâdiseye ilgili Hassan Radiyallâhu anhu da şu beyti söylemiştir:

مَنْ يَرْجِعَ الْعَامَ إِلَى أَهْلِهِ... فَمَا أَكْبَلُ السَّبْعَ بِالرَّاجِعِ

Bu sene kimisi ailesinin yanına dönse bile,

Yırtıcı hayvanın yediği kimse geri dönemez.[4]

İşte bu sûrenin başından 18. âyete kadar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraç hâdisesi haber verilmektedir.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 83.

[2] Bu ifade Necm Sûresi 1 ve 8. Âyetlerdir.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 83.

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 83.

(وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ (۳) إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ (۴))

3-4. O (Muhammed Aleyhisselâm), kendi hevâsından konuşmaz.* Onun her konuştuğu, Allah tarafından vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir.

İzah: Bu Âyetlerde Allah’u Teâlâ açıkça, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in sözlerinin, Allah’ın rızâsından ayrı olmadığını beyan etmektedir. Âyetler gibi, hadisler de bizzat Allah tarafından kendisine vahyedilmiştir. Bu sûrede de geçtiği üzere; Peygamberliği, Mîraca çıkması, orada gördükleri ve anlattıklarının hepsi doğrudur, demektir.

Bu Âyet-i Kerîme’ye göre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in sünnetleri ve hadisleri de vahiydir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(فَإِذَا أَمَرْتُكُم بِالشَّيْءِ فَخُذُوا بِهِ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَإِذَا نَهَيْتُكُم عَنْ شَيْءٍ فَاجْتَنِبُوهُ (ن ه حم عن ابى هريرة

"Size bir şeyi emrettiğim zaman gücünüz yettiği kadar onu alın. Sizi bir şeyden nehyettiğim zaman da ondan sakının." [1]

Abdullah b. Amr b. As Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

كُنْتُ أَكْتُبُ كُلَّ شَيْءٍ أَسْمَعُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُرِيدُ حِفْظَهُ فَنَهَيْتَنِي فَرَيْشُ وَقَالُوا أَتَكْتُبُ كُلَّ شَيْءٍ تَسْمَعُهُ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَشَرٌ يَتَكَلَّمُ فِي الْغَضَبِ وَالرَّضَا فَأَمْسَكْتُ عَنِ الْكِتَابِ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَوْمَأَ بِأَصْبُعِهِ إِلَيَّ فِيهِ فَقَالَ أَكْتُبُ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا يَخْرُجُ مِنْهُ إِلَّا حَقٌّ (د حم در عن عبد الله بن عمرو

Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den duyduğum her şeyi yanımda bulundurmak için yazıyordum. Nihâyet Kureyş Muhâcirleri beni bu işten sakındırarak, "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den duyduğun her şeyi yazıyorsun, oysa Peygamberimiz de bir beşerdir; öfke veya sevinç hâlinde bir şey söyleyebilir" dediler. Bu nedenle Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in hadislerini yazmaktan sakınarak, olayı Peygamberimize aktardım.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kendi ağzına işâret ederek, "Nefsim elinde olan Allah’a yemin ederim ki, buradan haktan başka bir şey çıkmaz" buyurdu.[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

إِنِّي لَا أَقُولُ إِلَّا حَقًّا قَالَ بَعْضُ أَصْحَابِهِ فَإِنَّكَ تُدَاعِبُنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ إِنِّي لَا أَقُولُ إِلَّا حَقًّا (حم عن ابى

(هريرة)

"Ben, ancak hakkı söylerim." Ashâbından birisi: "Yâ Resûlallah! Sen bizimle şakalaşıyorsun da" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ben, haktan başka bir şey söylemem" buyurdu.[3]

Hassan Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

(كَانَ جِبْرِيلُ يَنْزِلُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالسُّنَّةِ كَمَا يَنْزِلُ عَلَيْهِ بِالْقُرْآنِ. (در عن حسان

"Cebrâil, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, Kur'ân'ı indirdiği gibi sünnet de indiriyordu."[4]

Bu sebeple Ashâb-ı Kirâm, Hadis-i Şerif'leri hem ezberler, hem de kayıt altına alırlardı. Bu hususta Hemmam b. Münebbih Radiyallâhu anhu şöyle anlatmıştır:

(أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ لَيْسَ أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْثَرَ حَدِيثًا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنِّي إِلَّا عَبْدَ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو فَإِنَّهُ كَانَ يَكْتُبُ وَكُنْتُ لَا أَكْتُبُ (خ ت عن همام بن منبه

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu buyurdu ki: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Sahâbîlerinden hiçbir kimse, benden daha fazla hadis nakletmiş değildir. Abdullah b. Amr hâriç. Çünkü o yazıyordu, ben yazmıyordum."[5]

Yine Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

(كَانَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ يَجْلِسُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَسْمَعُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحَدِيثَ فَيُعْجِبُهُ وَلَا يَحْفَظُهُ فَشَكَا ذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَسْمَعُ مِنْكَ الْحَدِيثَ فَيُعْجِبُنِي وَلَا أَحْفَظُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَعِنْ بِبِمِينِكَ وَأَوْمَأَ بِيَدِهِ لِلْخَطِّ (ت عن ابى هريرة

Ensârdan bir adam Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında oturur, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hadislerini dinler, hoşuna gider fakat ezberleyemezdi. Bu durumunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şikâyet etti ve dedi ki: "Yâ Resûlallah! Senden bir hadis işitiyorum hoşuma gidiyor, fakat ezberleyemiyorum." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Elinin yardımına müracaat et" buyurdu ve eliyle yazı yazmaya işâret etti.[6]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَتَبَ عَنِّي عِلْمًا أَوْ حَدِيثًا لَمْ يَزَلْ يُكْتَبْ لَهُ الْأَجْرُ مَا بَقِيَ ذَلِكَ الْعِلْمُ أَوْ الْحَدِيثُ (ك في تاريخه عن ابى بكر)

"Bir kimse benden bir ilim veya hadis yazsa, bu ilim veya hadis devam ettikçe, ona da ecir yazılmaya devam edilir."[7]

Yine Peygamberimizin haram kıldığı da Allah'ı Teâlâ'nın haram kıldığı gibidir. Haram ve helâl olan şeylerin bir kısmı âyetle belirlenmiş, bir kısmı da bizzat Peygamberimiz tarafından belirlenmiştir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ أَلَا يُوشِكُ شَبْعَانُ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَقُولُ: عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ، فَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَلَالٍ فَاجْلُوهُ وَمَا وَجَدْتُمْ فِيهِ مِنْ حَرَامٍ فَحَرِّمُوهُ، وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا حَرَّمَ اللَّهُ، أَلَا لَا يَجِلُّ لَكُمْ الْجِمَارُ الْأَهْلِيُّ وَلَا كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ وَلَا لَفْطَةٌ مُعَاهِدٍ إِلَّا أَنْ يَسْتَعْنِي عَنْهَا صَاحِبُهَا وَمَنْ نَزَلَ بِقَوْمٍ (فَعَلَيْهِمْ أَنْ يَقْرَؤَهُ. فَإِنْ لَمْ يَقْرَؤَهُ فَلَهُ أَنْ يُعَقِّبَهُمْ بِمِثْلِ قِرَاءَةٍ. (د طب عن المقدم بن معدي كرب

"Haberiniz olsun! Bana Kur'ân ile birlikte, onun bir benzeri sünnet de verilmiştir. Karnı tok bir şekilde koltuğuna kurulmuş olan bâzı kimselerin: "Bize Kur'ân yeter! Onda helâl olarak ne görmüşseniz, onu helâl; neyi de haram görmüşseniz, onu da haram kabul edin" diyeceği zamanlar yakındır. Şüphesiz ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in haram kıldığı da Allah'ı Teâlâ'nın haram kıldığı gibidir."[8] "Haberiniz olsun! Sizin için evcil olan eşek eti helâl değildir. Yırtıcı hayvanların eti size helâl değildir. Bir muâhidin (kendisiyle barış ortamında olunan ve İslâm Dîni'nin hâricinde olan kimselerin) yitiği size helâl olmaz. Ancak sahibi ona ihtiyaç duymayıp helâl ederse müstesnâ."[9]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

عَسَى أَحَدُكُمْ أَنْ يُكَذِّبَنِي وَهُوَ مُتَكَيٍّ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَبْلُغُهُ الْحَدِيثُ عَنِّي فَيَقُولُ مَا قَالَ ذَا رَسُولُ اللَّهِ دَعُ هَذَا (وَهَاتِ مَا فِي الْقُرْآنِ (أبو نصر السجزي في الابانة وقال غريب عن جابر أبو نصر عن أبي سعيد

Sizden birinin koltuğuna dayanmış olduğu halde, beni yalanla-yacağı beklenir. Şöyle ki, kendisine benden bir hadis ulaştığında, "Resûlullah böyle bir şey söylemedi. Bunu bırak, Kur'ân'dakini bana getir" der.[10]

İşte bunlar gibi çok sayıda Hadis-i Şerif'te açıkça geçtiği üzere, Kur'ân ile

birlikte Peygamber Efendimize sünnet de verilmiştir. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي (خ) عَنْ مَالِك

"Namazı ben nasıl kılıyorsam, benden gördüğünüz gibi kılın." [11] Bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(لِتَأْخُذُوا مِنْ أَسَاكِمِكُمْ (م) عَنْ جَابِر

"Hacca ait ibâdetlerin uygulamalarını benden alın." [12]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا بُعِثْتُ خَاتِمًا فَاتِحًا وَأُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ وَفَوَاتِحَهُ وَاخْتَصَرَ لِيَ الْحَدِيثُ إِيخْتِصَارًا فَلَا يُهْلِكَنَّكُمْ (إِلَّا الْمُنْهَوِّ كُونَ (هـ) عَنْ قَلَابَةَ

"Ancak ben gönderildim ki, Peygamberlerin hâtemiyim ve yaratılış itibariyle de ilkiyim. Bana az söz ile çok mânâlar anlatma kabiliyeti verilmiştir. Bütün fütuhât bana açılmıştır. Hadisler bana kısa ve toplu olarak güzel kelimeler ile çok büyük mânâlı olarak gelmiştir. Siz bu hadislerime uyar ve amel ederseniz helâk olmazsınız. Yalnız hadisimi hiçe sayarak kıymete almayanlar helâk olurlar." [13]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, sünnetini hafife alarak yüz çeviren kimseler hakkında şöyle buyurmuştur:

(مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي (خ) م ن ح م در عب حب طح ابن عساکر عن ابی ایوب

"Kim hafife alarak sünnetimden yüz çevirirse, benden değildir." [14]

İmran b. Huseyn Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

نَزَلَ الْقُرْآنُ وَسَنَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السُّنَنَ ثُمَّ قَالَ اتَّبِعُونَا فَوَاللَّهِ إِنْ لَمْ تَفْعَلُوا تَضِلُّوا (ح) (عن عمران بن حصين

Kur'ân nâzil oldu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de sünnetler koydu. Sonra buyurdu ki: "Bize (Kur'ân'a ve Sünnete) tâbi olun. Vallâhi, böyle

yapmazsanız dalâlete düşersiniz!"[15]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 1; Sünen-i Nesâî, Hac 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7797.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, İlim 3; Sünen-i Dârimî, Mukaddime 43; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6221, 6511.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8125.

[4] Sünen-i Dârimî, Mukaddime 49.

[5] Sahih-i Buhârî, İlim 39; Sünen-i Tirmizî, İlim 12.

[6] Sünen-i Tirmizî, İlim 13.

[7] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 440/13.

[8] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 6; Sünen-i Tirmizî, İlim 10; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 2.

[9] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 3920, 3921, 6216.

[10] Râmûz'ul-Ehâdîs, 315/10; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 983.

[11] Sahih-i Buhârî, Ezan 18, Edeb 27.

[12] Sahih-i Müslim, Hac 51 (310).

[13] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 4983; Abdurrezzak, Musannef Hadis No: 10163; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 139/5.

[14] Sahih-i Buhârî, Nikah 1; Sahih-i Müslim, Nikah 1 (5).

[15] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19147.

عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى (٥) ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَى (٦) وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَى (٧) ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى (٨) فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ (٩) أَوْ أَدْنَى (٩) فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى (١٠) مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى (١١) أَفَتَمَارُونَهُ عَلَى مَا يَرَى (١٢) وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَى (١٣) عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى (١٤) عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى (١٥) إِذْ يَغْشَى السُّدْرَةَ مَا (١٦) يَغْشَى (١٦) مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى (١٧) لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى (١٨)

5-18. Ona, kuvveti şiddetli olan (Allah)[1] öğretti.* O kuvvet sahibi ki, Resûle doğrudan göründü.* Ve O, ufkun en yükseğinde idi.* Sonra yaklaştı ve sarktı.* Aralarında o kadar yakınlaşma oldu ki, araları bir yayın iki ucu arası kadar yahut daha az kaldı.[2]* Böylece Allah'ı Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti.* Gözüyle gördüğünü kalbi yalanlamadı.* Şimdi siz, onun gördüğü hakkında onunla mücâdele mi ediyorsunuz?* Yemin olsun ki, O'nu bir kere daha gördü.* O zaman Sidret'ül-Müntehâ'nın yanında idi;* Cennet-i Me'vâ (şehitlerin gideceği yer) oradadır.* O vakit ki, Sidre'yi bürüyen bürüyordu.* Gözü gördüğünden şaşmadı ve haddi aşmadı (hâlini kaybetmedi).* Yemin olsun ki, Rabbinin en büyük alâmetlerinden bir kısmını gördü.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَأَيْتُ رَبِّي فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ، فَقَالَ لِي: يَا مُحَمَّدُ هَلْ تَدْرِي فِيْمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى؟ فَقُلْتُ: لَا يَا رَبِّ فَوَضَعَ يَدَهُ بَيْنَ كَتِفَيَّ، فَوَجَدْتُ بَرْدَهَا بَيْنَ تَدْيِي فَعَلِمْتُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ فَقُلْتُ: يَا رَبِّ فِي الدَّرَجَاتِ وَالْكَفَّارَاتِ وَنَقَلَ الْأَقْدَامَ إِلَى الْجُمُعَاتِ، وَانْتَظَرْتُ الصَّلَاةَ بَعْدَ الصَّلَاةِ، فَقُلْتُ: يَا رَبِّ إِنَّكَ اتَّخَذْتَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا وَكَلَّمْتَ مُوسَى تَكْلِيمًا، وَفَعَلْتَ وَفَعَلْتَ؟ فَقَالَ: أَلَمْ أَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ؟ أَلَمْ أَضَعْ عَنْكَ وَزْرَكَ؟ أَلَمْ أَفْعَلْ بِكَ؟ أَلَمْ أَفْعَلْ. قَالَ: فَأَفْضَى إِلَيَّ بِأَشْيَاءَ لَمْ يُؤْذَنْ لِي أَنْ أُحَدِّثَكُمْ هَا؛ قَالَ: فَذَلِكَ قَوْلُهُ فِي كِتَابِهِ يُحَدِّثُكُمْوه: ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى، فَجَعَلَ نُورَ بَصَرِي فِي فُؤَادِي، (فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ بِفُؤَادِي (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن ابن عباس

Rabbimi en güzel sûrette gördüm. Bana: "Yâ Muhammed! Mele-i A'lâ hangi hususta münâkaşa ediyor bilir misin?" diye sordu. Ben: "Hayır, Yâ Rabbi!" dedim. Allah'ı Teâlâ, elini omuzlarımin arasına koydu, elinin serinliğini göğsümde hissettim. Hemen o anda göklerde ve yerde olanları bildim. "Yâ Rabbi! Derecelerin yükselmesine ve günahların bağışlanmasına vesîle olan şeyler, cemaat namazları için atılan adımlar ve namazdan sonra namazı beklemek hakkında münâkaşa ediyorlar" dedim. "Yâ Rabbi! Şüphesiz ki Sen, İbrâhim'i dost edindin. Mûsâ ile konuştun, şöyle şöyle yaptın" dedim. "Ey Resûlüm! Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?* Ve senin üzerinden ağır yükünü kaldırmadık mı?[3] Sana şunu yapmadım mı, şunu yapmadım mı?" buyurdu. Bana öyle şeyler verdi ki onları size nakletmeye yetkili değilim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: İşte Allah'ı Teâlâ'nın hitâbındaki: "Sonra yaklaştı ve sarktı.* Aralarında o kadar yakınlaşma oldu ki, araları bir yayın iki ucu arası kadar yahut daha az kaldı.* Böylece Allah'ı Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti.* Gözüyle gördüğünü kalbi yalanlamadı" kavlinin mânâsı budur. Gözlerimin nûru kalbime konuldu da O'na kalbimle baktım.[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Cebrâil Aleyhisselâm vâsıtasıyla Mekke'den, Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksâ'ya götürüldüğü, oradan Mîraca yükseltildiği, Allah'ı Teâlâ'yı hem görüp, hem de konuştuğu, daha birçok acâyibi, Cennet ve Cehennemi gördüğü Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'ler ile sâbittir.[5]

Necm Sûresi'ndeki bu âyetlerde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraca çıktığında gördüğü acâyip haller ve özellikle de Allah'ı Teâlâ'yı görmesinden bahsedilmektedir. Bâzı müfessirler de, Âyet-i Kerîme'de iki defa görüldüğü ifade edilenin; Cebrâil Aleyhisselâm olduğunu söylemişler ve onu aslî sûretiyle gördüğünü beyan etmişlerdir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraca çıktığında Allah'ı Teâlâ'yı gördüğünü söyleyenlerin delillerinden bâzıları şöyledir:

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

(أَتَعْجَبُونَ أَنْ تَكُونَ الْخَلَّةُ لِإِبْرَاهِيمَ وَالْكَلامُ لِمُوسَى وَلِرُؤْيَا لِمُحَمَّدٍ (طَبَّ ك عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

"Halillığın İbrâhim'e, kelâmın Mûsâ'ya ve görmenin Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e olduğuna siz, hayret mi edersiniz!"[6]

İmam-ı Câfer-i Sâdık Rahmetullâhi aleyh: "Böylece Allah'ı Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti" âyeti hakkında şöyle buyurmuştur:

"Bu âyette geçtiği üzere olan oldu, giden gitti. Dost dostuyla muâmelesini tamam etti. Aralarında olan sırları, perde-i hifâda (gizlilik perdesinde) kaldı. Ne vahyettiğini kimse bilmedi. Ancak Müslümanlar bildi ki, Allah'ı Teâlâ O'na vahyetti."[7]

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(قَدْ رَأَى مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَبَّهُ (ك حَب عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

"Yemin ederim ki Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Rabbini gördü."[8]

Yine İkrime Hazretlerinden nakledildiğine göre, İbn-i Abbas Radiyallâhu

anhumâ:

قَالَ رَأَى مُحَمَّدٌ رَبَّهُ قُلْتُ أَلَيْسَ اللَّهُ يَقُولُ { لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ } قَالَ وَيَحْكُ ذَاكَ إِذَا
(تَجَلَّى بِنُورِهِ الَّذِي هُوَ نُورُهُ وَقَالَ أَرِيَهُ مَرَّتَيْنِ) (ت عن ابن عباس)

"Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem, Rabbini gördü" dedi. Allah'ı Teâlâ:
"Gözler O'nu idrak edemez. Halbuki O, gözleri idrak eder"[9] diye buyurmuyor
mu? dedim. Bunun üzerine buyurdu ki: "Vay sana! O, kendi nûru olan nûru ile
tecelli ettiği zamandır. Oysa Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Rabbini iki
kez gördü."[10]

Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "Böylece Allah'ı Teâlâ, kuluna
vahyettiğini vahyetti.* Gözüyle gördüğünü kalbi yalanlamadı" diye geçen Sûre-i
Necm, Âyet 9-10 hakkında şöyle buyurmuştur:

(قَدْ رَأَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (ت عن ابن عباس)

"Yemin ederim ki, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah'ı Teâlâ'yı
gördü."[11]

Yine Sûre-i İsrâ, Âyet 1'in izahında geniş olarak anlatıldığı üzere birçok Sahabe-
i Kirâm'dan nakledilen Mîraç hadisinde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem,
Mîraca nasıl yükseldiğini ve orada gördüklerini anlatmış. Yedinci semâda ve
sonrasında gördüklerini de şöyle anlatmıştır:

... Sonra Cebrâil beni yedinci semâya doğru yükseltti ve bekçisine:

- Kapıyı aç, dedi. Bekçisi de evvelkinin söylediklerini söyledikten sonra kapıyı
açtı. Ben orada İbrâhim Aleyhisselâm ile arkasını Beyt'ül-Mâmur'a[12] dayamış
olarak karşılaştım. Beyt'ül-Mâmur'u gördüm. Ona günde yetmiş bin melek girer
ve bir daha ona dönmezler. Cebrâil: "Bu, baban İbrâhim'dir, ona selâm ver" dedi.
Ben de selâm verdim ve o da selâmıma karşılık verdi. Sonra bana:

- Merhaba sâlih oğlum, sâlih Nebî, dedi. Sonra Sidret'ül-Müntehâ'ya çıkarıldım.
Bir de gördüm ki, Sidr ağacının yaprakları fillerin kulakları gibidir. Onun
yemişleri ise, Yemen'in Hecer kasabası testilerine benzer. Cebrâil bana:

- İşte burası Sidret'ül-Müntehâ'dır, dedi. Burada dört nehir vardı; ikisi bâtın ve
ikisi zâhir. "Bunlar nedir Yâ Cebrâil?" diye sorunca, dedi ki:

- Bâtın olan iki ırmak Cennete gider. Zâhir olan iki ırmak da dünyâyâ gider. Bunlar mübârek Nil ve Fırat'tır.

Sidre'yi öyle renkler kaplamıştı ki, onlar nedir bilmem. Sonra Cennete katıldım ki, içinde birçok inciden kubbeler vardı, toprağı da misk kokulu idi.

فَلَمَّا غَشِيَهَا مِنْ أَمْرِ اللَّهِ مَا غَشِيَ تَغَيَّرَتْ فَمَا أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَنْعَتَهَا مِنْ حُسْنِهَا فَأَوْحَى اللَّهُ
(إِلَيَّ مَا أَوْحَى... (م عن انس بن مالك

Allah'ı Teâlâ'nın emrinden her şeyi bürünmekte olan şey, Sidreyi tamamıyla bürüyünce, bana başka bir hâl oldu. Artık Allah'ın mahlûklarından, O'nun güzelliğinden bir kısmını bile tavsif ve tarif etmeye kâdir olabilecek hiçbir kimse yoktur. (Sûre-i Necm, Âyet 10'da geçtiği üzere) "Böylece Allah'ı Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti." O zaman Allah'ı Teâlâ bana:

- Yedi kat semâyı ve arzı yarattığım gün sana ve ümmetine elli vakit namazı farz kıldım, sen ve ümmetin o namazı kılın, diye buyurdu. Hemen İbrâhim Aleyhisselâm'a vardım, bana bir şey sormadı. Sonra Mûsâ Aleyhisselâm'ın yanına varınca:

- Allah'ı Teâlâ sana ve ümmetine ne kadar namaz farz kıldı? diye sordu. Ben de:

- Elli vakit namaz farz kıldı, dedim. Mûsâ Aleyhisselâm dedi ki:

- Ben, insanları iyi tanırım. İsrailoğullarından neler neler çektim, senin ümmetin bu elli vakit namaza dayanamaz. Rabbine dön, bu yükün biraz hafifletilmesini iste. Ben de:

- Rabbime döndüm ve biraz hafifletmesini istedim. Kırk vakte indirdi. Tekrar Mûsâ Aleyhisselâm'ın yanına dönünce:

- Ne yaptın? dedi. "Kırk vakte indirdi" dedim. Bana yine ilk sözünü söyleyince, yine Rabbime döndüm; otuz vakte indirdi. Yine Mûsâ Aleyhisselâm'a döndüm. Bana aynı ilk sözünü söyleyince, yine Rabbime döndüm, yirmi vakte indirdi. Sonra on, sonra beşe indirdi. Yine Mûsâ Aleyhisselâm'a geldim, bana yine aynı ilk sözü söyleyince:

- Rabbime tekrar dönmeye utanırım, dedim. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ:

- Kullarımdan, farz kıldığım yükü hafiflettim. Böylece ibâdet ve iyiliklerini on katıyla mükâfatlandıracağım, diye buyurdu.[13]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عَرَجَ بِي جِبْرِيلُ إِلَى سِدْرَةِ الْمُنتَهَى وَدَنَا الْجَبَّارُ رَبُّ الْعِزَّةِ فَتَدَلَّى حَتَّى كَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى مِنْهُ فَأَوْحَى (إِلَى مَا أَوْحَى) (عن انس بن مالك)

"Cebrâil, beni Sidret'ül-Müntehâ'ya yükseltti. Yüce kudretli Rabbim yaklaştı. O kadar sarktı ki, bir yayın iki ucu arası kadar, belki daha az kaldı ve bana vahyettiğini vahyetti."[14]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'nın, Allah'ı Teâlâ'nın Sûre-i Necm, Âyet 8'de ki: "Sonra yaklaştı ve sarktı" buyruğu hakkında; "İfâdede takdim ve tehir vardır" dediği nakledilmiştir. Yani Refref,[15] Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Mîraç gecesinde sarktı, üzerine oturdu, sonra yükseltildi ve Rabbine yaklaştı. Şöyle buyurdu:

فَارَقَنِي جِبْرِيلُ وَانْقَطَعَتْ عَنِّي الْأَصْوَاتُ وَسَمِعْتُ كَلَامَ رَبِّي (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

"Cebrâil, benden ayrıldı ve duyduğum sesler kesildi, Rabbimin kelâmını işittim."[16]

[1] Bakınız: Geylânî Tefsîri, c. 5, s. 443.

[2] Âyet-i Kerîme'nin metninde geçen "Kâbe Kavseyn" (bir yayın iki ucu kadar) dediği; kâb, yayın ortasındaki birleşme yeridir. Kavseyn de, birleşme yerinin iki tarafındaki esnek olan kanatlardır, yani bir yay mesafesi demektir.

[3] Sûre-i İnşirâh, Âyet 1-2.

[4] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 22, s. 507; İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 450-451.

[5] Mîraç hakkında geniş bilgi için Sûre-i İsrâ, Âyet 1 ve izahına bakınız.

[6] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3706; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11746.

[7] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 422.

[8] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 57; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 204.

[9] Sûre-i En'âm, Âyet 103.

[10] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 53.

[11] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 52.

[12] Beyt'ül-Mâmur: Aynı Kâbe gibi meleklerin tavaf yaparak ibâdet ettikleri yer olup, dünyâdaki Kâbe'nin tam üzerine denk gelmektedir.

[13] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 6, Enbiyâ 22-23, Salat 1; Sahih-i Müslim, İman 74 (259, 263 Sünen-i Nesâî, Salat 1; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet'üs-Salât 194.

[14] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 421.

[15] Refref, yaygı ve döşek anlamına gelmektedir.

[16] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 98; Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 3. Rükün, s. 141-142.

((أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ (۱۹) وَمَنْوَةَ الثَّالِثَةَ الْآخِرَىٰ (۲۰))

19-20. Şimdi siz, ilah olarak Lat'ı, Uzza'yı mı görüyorsunuz?* ve diğer üçüncüleri olan Menat'ı mı görüyorsunuz?

İzah: Bu âyetler hakkında şu hâdise nakledilmiştir:

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Kureyş müşriklerinin çok olduğu bir toplantı yerinde bulunuyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara Necm Sûresi'ni okudu ve "Şimdi siz, ilah olarak Lat'ı, Uzza'yı mı görüyorsunuz?* ve diğer üçüncüleri olan Menat'ı mı görüyorsunuz?"[1] buyruğunu okuyunca, şeytan:

تلك الغرائق العلى وان شفاعتهن لترتجى

- İşte bu adı geçen putlar, yüce kuşlardır ve bunların şefaatleri umulur,

anlamındaki bu sözleri araya kattı. Oradaki insanlar da, şeytanın araya kattığı bu sözü, Resûlü Kirâm'ın söylediğini zannettiler. Böylece Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Necm Sûresi'ni bitirdi ve secdeye gitti. Onunla birlikte orada bulunan Müslüman, müşrik herkes secde etti. Bütün müşrikler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu sözlerine memnun olup sevinerek meclisten dağıldılar. Bunun üzerine Sahâbe-i Kirâm:

- Yâ Resûlallah! Sen: "İşte bu adı geçen putlar yüce kuşlardır ve bunların şefaathleri umulur" diye söyledin; bu söz doğru mu? Yoksa biz mi yanlış anladık, deyince Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

- Ben böyle bir şey söylemedim, dedi. Orada bulunan herkes bu sözü doğrulayınca, çok üzüldü. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve "Ey Habîbim! Senden önce hiçbir Resûl ve Nebî göndermedik ki, onlardan biri bir şey temenni ettiği vakit, şeytan onun temennisine bir şey atmış olmasın..." diye devam eden Sûre-i Hacc, Âyet 52'yi indirdi.

Cebrâil Aleyhisselâm dedi ki:

- Şeytan, insanlarla senin arana girerek senin sözünmüş gibi bâtıl olan bir şeyi onlara söyledi.

Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile, Resûlünü şeytanın fitnesinden kurtarınca, müşrikler yine dalâletlerine ve düşmanlıklarına döndüler. Bundan sonra Allah'ı Teâlâ Resûlüne istiâze ile emredip, "Ey Resûlüm! Kur'ân okumak istediğin vakit, Allah'ın dergâhından kovulmuş olan şeytandan Allah'a sığın"[2] Âyet-i Celîlesini indirdi.[3]

Bu olay hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَجَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّجْمِ وَسَجَدَ مَعَهُ الْمُسْلِمُونَ وَالْمُشْرِكُونَ وَالْجِنُّ وَالْإِنْسُ (خ) عن ابن عباس)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Necm Sûresi'ni okuyunca secde etti ve onunla birlikte Müslümanlar, müşrikler, cinler ve bütün insanlar da secde ettiler."
[4]

Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَ سُورَةَ النَّجْمِ فَسَجَدَ بِهَا فَمَا بَقِيَ أَحَدٌ مِنَ الْقَوْمِ إِلَّا سَجَدَ فَأَخَذَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ كَفًّا مِنْ حَصَى أَوْ تُرَابٍ فَرَفَعَهُ إِلَى وَجْهِهِ وَقَالَ يَكْفِينِي هَذَا قَالَ عَبْدُ اللَّهِ فَلَقَدْ رَأَيْتُهُ بَعْدُ قُبِلَ كَافِرًا (خ)
(عن عبد الله)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Necm Sûresi'ni okudu ve bunun için secde etti. Orada bulunanlardan secde etmedik hiçbir kimse kalmadı.

Aralarından bir adam (çok yaşlı olduğu için, eğilemediğinden) yerden bir avuç çakıl taşı toprak alıp yüzüne doğru kaldırdı ve "Bu kadarı bana yeter" dedi.

Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu dedi ki: "Ben onun daha sonra kâfir olarak öldürüldüğünü gördüm." [5] Bu kimse Ümeyye b. Halef'tir.

[1] Sûre-i Necm, Âyet 19-20.

[2] Sûre-i Nahl, Âyet 98.

[3] Günyet'üt-Tâlibîn, c. 1, s. 145.

[4] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Necm 5.

[5] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Necm 5.

(اَلْكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْاُنْثَى (٢١) تِلْكَ اِذَا قِسْمَةُ ضَيْزَى (٢٢))

21-22. Oğullar sizin, kızlar Allah'ın mı?* Öyleyse bu, âdilâne olmayan bir taksimdir.

İzah: Müşrikler, "Melekler, Allah'ın kızlarıdır"[1] diyerek Allah'a karşı büyük bir iftirada bulunmuşlardır.

Bu husus Sûre-i Nahl, Âyet 57-59'da şöyle geçmektedir:

"Onlar, Allah'a kızlar isnat ederler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. Kendilerine ise sevdiklerini (erkek çocuklarını) isnat ederler.* Halbuki onlardan biri, kız çocuğu ile müjdelendiği zaman, içi öfkeyle dolar ve yüzü kapkara kesilir.* Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı utanarak kavminden gizlenir. O çocuğu aşağılık duygusu içinde yanında mı tutsun, yoksa diri diri toprağa mı gömsün?

diye düşünür. Dikkat edin! Verdikleri hüküm ne kötüdür."

[1] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Menâkib 80.

إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَابْأَوْكُم مَّا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى ()
(الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدَى ٢٣)

23. İbâdet ettiğiniz putlar, sizin ve babalarınızın hevânıza uyarak koyduğunuz isimlerden başka bir şey değildir. Allah'ı Teâlâ, onların ilah olduklarına dair hiçbir delil indirmemiştir. Onlar, zandan ve nefislerinin hevâsından başka bir şeye tâbi olmuyorlar. Halbuki onlara, Rablerinden şüphesiz bir hidâyet rehberi gelmiştir.

() أَمْ لِلْإِنْسَانِ مَا تَمَنَّى (٢٤) فَلِلْآخِرَةِ وَالْأُولَى (٢٥)

24-25. Yoksa insanın her temenni ettiği yerine gelecek midir?* Halbuki âhiret de, dünyâ da Allah'ındır.

İzah: "Yoksa insanın her temenni ettiği yerine gelecek midir?" diye geçen âyet hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

(إِذَا تَمَنَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَنْظُرْ مَا يَتَمَنَّى فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي مَا يُكْتَبُ لَهُ مِنْ أَمْنِيَّتِهِ (حم عن ابى هريرة

"Sizden birisi bir şey temenni ettiği zaman, ne temenni etmekte olduğuna bir baksın. Şüphesiz o, umduğundan neyin kendi lehine yazılmış olduğunu bilemez."
[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8335.

() وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى (٢٦)

26. Göklerde nice melekler var ki, şefaati hiçbir fayda vermez. Ancak Allah'ın izniyle, dilediği ve râzı olduğu kullarına şfaat (yardım) etmeleri müstesnâ.

İzah: Bu âyette geçen meleklerin Mü'minlere şefaati, dünyâda iken onlara yardım etmeleridir. Bu sebeple meleklerin Mü'minlere şefaati; Mü'minlerin kâfirlerle yapmış oldukları savaşlarda yardım etmeleri ve onlar için Allah'tan af dilemeleri dilemeleri gibi hususlardır.

Meleklerin savaşlarda Mü'minlere yardım ettiğine dair Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 124-125'te şöyle geçmektedir:

"Ey Habîbim! Hani (Bedir'de) sen Mü'minlere: "Rabbinizin üç bin melek ile size imdadı kifâyet etmez mi?" diyordun.* Evet, kifâyet eder. Kâfirlerin aniden hücum ettikleri sırada, sabrederek sebat eder ve Allah'tan korkarsanız, Allah'ı Teâlâ size alâmetli beş bin melek ile imdat eder."

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

وَكَاثَتْ سَيِّمَاءُ الْمَلَائِكَةِ يَوْمَ بَدْرٍ عَمَائِمُ سُودٍ وَيَوْمَ أَحَدٍ عَمَائِمُ حُمْرٍ (طب وابن مردويه والديلمى عن ابن عباس)

"Meleklerin Bedir'de nişanları siyah sarık, Uhud'da ise kırmızı sarıktı."[1]

Meleklerin, Mü'minler için Allah'tan af dilediklerine dair de Sûre-i Mü'min, Âyet 7-9'da Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

Arş'ı taşıyanlar ve onun etrafında bulunan melekler, Rablerini hamd ile tesbih ederler, O'na îman ederler ve Mü'minler için bağışlanma dileyerek şöyle derler: "Ey Rabbimiz! Senin Rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. Tevbe edip yoluna tâbi olanları bağışla ve onları Cehennem azâbından koru.* Ey Rabbimiz! Onları da, onların babalarından, zevcelerinden ve zürriyetlerinden sâlih olanları da kendilerine vaad ettiğin Adn Cennetlerine dâhil et. Şüphesiz Sen her şeye gâlipsin, hüküm ve hikmet sahibisin.* Bir de onları kötülüklerden koru. O gün kimi kötülüklerden korur isen, ona şüphesiz ki rahmet etmiş olursun. İşte büyük kurtuluş budur."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

أَلَا أَدُلُّكَ عَلَىٰ مَلَايِكَةِ هَٰذَا الْأَمْرِ الَّذِي تُصِيبُ بِهِ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ! عَلَيْكَ بِمَجَالِسَةِ أَهْلِ الذِّكْرِ وَإِذَا خَلَوْتَ فَحَرَكَ لِسَانَكَ مَا اسْتَطَعْتَ بِذِكْرِ اللَّهِ وَأَحَبِّ فِي اللَّهِ وَأَبْغَضٍ فِي اللَّهِ يَا أَبَا رَزِينٍ! هَلْ شَعَرْتَ أَنَّ الرَّجُلَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ زَائِرًا أَخَاهُ شَيْعَةً سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ كُلُّهُمْ يُصَلُّونَ عَلَيْهِ وَيَقُولُونَ: رَبَّنَا وَصَلْ فِيكَ فَصَلِّهِ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُعْمَلَ جَسَدُكَ فِي ذَٰلِكَ فَافْعَلْ. (هـب حل وابن عساكر عن ابى درين وفيه عثمان بن عطا وابو حاتم عن ابى رزين)

"Haberin olsun ki, sana dünyâ ve âhiret saadetini elde edecek bir şeyin başını öğretiyorum. Sana şunları söylerim: Zikrullah meclislerine devam et. Issızda

kaldığın zaman gücün yettiği kadar dilini, Allah'ın zikrine hareket ettir. Sevdiklerini sırf Allah için sev, buğzettiklerine de sırf Allah için buğzet. Ey Ebû Rezzin! Kişi evinden Müslüman kardeşini ziyaret etmek için çıktığı zaman, onu yetmiş bin melek uğurlar ve onun için Allah'u Teâlâ'dan bağışlanmasını dilerler ve derler ki: "Ey Rabbimiz! Senin için ziyarette bulundu, Sen de onu yalnız bırakma, mükâfatını ver." İşte (Ey Ebû Rezzin!) sen de bunları yapabilirsen yap. "[2]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 338/7.

[2] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 8734; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 166/4.

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةً الْإِنْسَانِي (٢٧) وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا (الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا (٢٨)

27-28. Şüphesiz âhirete îman etmeyenler, melekleri dişi olarak isimlendirirler.* Halbuki onların buna dair bir bilgileri yoktur. Onlar, zandan başka bir şeye tâbi olmazlar. Halbuki zan, hiçbir hakikat ifade etmez.

İzah: Müşrikler, "Melekler, Allah'ın kızlarıdır"[1] demek cehâletinde bulunurlar. Allah'u Teâlâ ise, kız ve oğlan babası olmaktan uzaktır.

[1] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Menâkib 80.

فَاعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّى عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا (٢٩) ذَلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ (يَمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدَى (٣٠)

29-30. Ey Resûlüm! O halde Bizim zikrimizden (Kur'ân'dan) yüz çeviren ve dünyâ hayatından başka bir şey istemeyen kimselerden sen de yüz çevir.* İşte onların ilimleri ancak bu kadarına yetti. Şüphesiz senin Rabbin, evet O, yolundan sapanı çok iyi bilir. O, doğru yola gideni de çok iyi bilir.

İzah: Âhireti terkedip dünyâyâ meyledenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الدُّنْيَا دَارُ مَنْ لَا دَارَ لَهُ وَمَالُ مَنْ لَا مَالَ لَهُ وَلَهَا يَجْمَعُ مَنْ لَا عَقْلَ لَهُ (حم عن أم المؤمنين عائشة

"Dünyâ, yurdu olmayanın yurdudur. Malı olmayanın malıdır. Onu akli olmayan toplar."[1]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den nakledilen bir duâda da şöyle buyrulmuştur:

اَللّٰهُمَّ وَلَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا اَكْبَرَ هَمًّا وَلَا مَبْلَغَ عِلْمِنَا

"Allah'ım, dünyâyı bizim en büyük düşüncemiz ve ulaşabileceğimiz son bilgi kılma."[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 23283.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 459.

وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ لِيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اَسٰوٰا بِمَا عَمِلُوْا وَيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اَحْسَنُوْا بِالْحَسَنٰى ((٣١)

31. Göklerde olanlar da, yerde olanlar da Allah'ındır. O, kötü amellerde bulunanları amellerinin misliyle cezâlandırır. İyi amellerde bulunanları da daha güzeli ile mükâfatlandırır.

الَّذِيْنَ يَجْتَنِبُوْنَ كَبٰٓئِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشِ اِلَّا اللَّمَمَ اِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ اَعْلَمُ بِكُمْ اِذْ اَنْشَاَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ ((٣٢)

32. O iyi amellerde bulunanlar, küçük günahlar hâriç, büyük günahlardan ve hayâsızlıklardan kaçınırlar. Şüphesiz senin Rabbin, bağışlaması çok geniş olandır. O, sizi topraktan yarattığı sırada ve annelerinizin karınlarında ceninler halinde iken, hallerinizi çok iyi bilir. O halde nefsinizi temize çıkarmayın. O, kimin takvâ üzere olduğunu çok iyi bilir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Necm Sûresi'ni okurken: "İyi amellerde bulunanlar, küçük günahlar hâriç, büyük günahlardan ve fuhşiyattan kaçınırlar... " diye devam eden Sûre-i Necm, Âyet 32'ye gelince, şöyle duâ etti:

(اِنَّ تَغْفِرَ اللّٰهُمَّ تَغْفِرْ جَمًّا وَاَيُّ عَبْدٍ لَّكَ لَا اَلَمَّا (ت عن ابن عباس

"Bağışla. Allah'ım! Hepsini bağışla. Küçük günahları hangi kulun yapmaz ki?"[1]

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Nisâ, Âyet 31'de de şöyle buyurmuştur:

"Eğer nehyedildiğiniz büyük günahlardan sakınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi çok güzel bir yere (Cennete) girdiririz."

Büyük günahların neler olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ قَالَ الشِّرْكُ بِاللَّهِ وَالسَّحَرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الزَّحْفِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْغَافِلَاتِ (خ م عن ابى هريرة)

"Helâke sürükleyen yedi şeyden kaçın." Sahâbe-i Kirâm: "Yâ Resûlallah! Onlar nedir?" diye sorunca, buyurdu ki: "Allah'a ortak koşmak, sihir yapmak, Allah'ı Teâlâ'nın öldürülmesini haram kıldığı insanı haksız yere öldürmek, fâiz yemek, yetim malı yemek, savaştan kaçmak ve iffetli olan Mü'min kadınlara zinâ iftirasında bulunmaktır."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُنبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكِبَائِرِ ثَلَاثًا قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ وَغُفُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَجَلَسَ وَكَانَ مُتَكِنًا (فَقَالَ أَلَا وَقَوْلُ الزُّوْرِ قَالَ فَمَا زَالَ يُكْرَرُهَا حَتَّى قُلْنَا لَيْتَهُ سَكَتَ) (خ م عن ابى بكرة)

"Haberiniz olsun! Ben size büyük günahların en büyüğünden üçünü haber vereyim mi?" diye sordu. "Evet, Yâ Resûlallah!" denilince, buyurdu ki: "Allah'a ortak koşmak ve anne ve babaya kötü davranmak." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yaslandığı yerden iki dizinin üzerine kalkarak sözlerine şöyle devam etti: "Haberiniz olsun! Bir de yalan söylemektir." Ebû Bekre Radiyallâhu anhu dedi ki: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu son sözü durmadan tekrar ediyordu. Öyle ki bizler: "Artık sükût etse" diyorduk.[3]

Günahlardan nasıl korunulacağına dair de Sûre-i Ankebût, Âyet 45'te Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Ey Resûlüm! Kitaptan sana vahyolunanı oku. Namaza devam et. Çünkü namaz, büyük ve küçük günahlardan alıkoyar ve (bu hususta) elbette zikrullah daha büyüktür. Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızı bilir."

Yine Sûre-i Necm, Âyet 32’de: "O halde nefsinizi temize çıkarmayın" diye buyrulmaktadır. Bu hususta da Muhammed İbn-i Amr İbn-i Atâ Radiyallâhu anhu şöyle demiştir:

سَمَّيْتُ ابْنَتِي بَرَّةً فَقَالَتْ لِي زَيْنَبُ بِنْتُ أَبِي سَلَمَةَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ هَذَا الْإِسْمِ وَسَمَّيْتُ بَرَّةً فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ اللَّهُ أَعْلَمُ بِأَهْلِ الْبِرِّ مِنْكُمْ فَقَالُوا بِمَ (نَسَمِيَهَا قَالَ سَمُوهَا زَيْنَبَ (م عمرو بن عطاء

Kızıma Berrâ adını koymuştum. Ebû Seleme kızı Zeyneb bana şöyle dedi: Şüphesiz Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu ismin konulmasını yasakladı. Bana Berrâ adı verilmişti de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kendinizi temize çıkarmayın. Şüphesiz Allah, sizden iyilik sahibi olanları en iyi bilendir" buyurdu. Ashâbı: "Ona ne ad koyalım?" dediler de, "Ona Zeyneb adını koyun" buyurdu.[4]

Ebû Bekre Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

مَدَحَ رَجُلٌ رَجُلًا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيْلَكَ قَطَعْتَ عُنُقَ صَاحِبِكَ مِرَارًا إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ مَادِحًا صَاحِبَهُ لَا مَحَالَةَ فَلْيَقُلْ أَحْسَبُ فَلَانًا وَاللَّهُ حَسِيبُهُ وَلَا أَرْكِي عَلَى اللَّهِ (تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَحَدًا إِنْ كَانَ يَعْلَمُ ذَاكَ أَحْسَبُهُ كَذَا وَكَذَا (حم عن أبي بكرة

Birisi başka bir kişiyi Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında övmüştü. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem defalarca, "Yazıklar olsun sana, arkadaşının boynunu kopardın" buyurup şöyle devam etti: Sizden birisi arkadaşını mutlaka methetmek istediği zaman, onun bildiği niteliklerini söyleyerek; "Onu hesaba çekecek olan Allah’tır. Allah’u Teâlâ’ya karşı hiç kimseyi temize çıkarmıyorum. Öyle sanıyorum ki, o şöyle şöyledir" desin.[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 51.

[2] Sahih-i Buhârî, Vasâya 23, Sahih-i Müslim , İman 38 (145).

[3] Sahih-i Buhârî, Şehâdet 10; Sahih-i Müslim, İman 38 (143).

[4] Sahih-i Müslim, Edeb 3 (19).

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19563.

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي تَوَلَّى (٣٣) وَأَعْطَى قَلِيلًا وَأَكْدَى (٣٤) أَعِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُوَ يَرَى (٣٥) أَمْ لَمْ يُنَبِّأْ بِمَا)

فِي صُحُفِ مُوسَى (٣٦) وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى (٣٧) أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى (٣٨) وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى (٣٩) وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَى (٤٠) ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَى (٤١) وَأَنَّ إِلَى رَبِّكَ الْمُنْتَهَى (٤٢) (

33-42. Ey Resûlüm! (Îmandan) yüz çevireni gördün mü?* ve (malından) biraz verdikten sonra, vermeyi keseni gördün mü?* Gayba ait bilgi onun yanında mıdır ki, artık o görüyor?* Yoksa Mûsâ'nın sahifelerinde olan şeyden kendisine haber verilmedi mi?* Ve vazifesini hakkıyla yerine getiren İbrâhim'in sahifelerindeki de kendisine haber verilmedi mi?* Hakikaten hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez.* Şüphesiz ki, insan için kendi çalıştığından başkası yoktur.* Ve elbette ki çalışmasının karşılığını yakında görecektir.* Sonra ona çalışmasının karşılığı eksiksiz verilecektir.* Şüphesiz ki, en son gidiş Rabbinedir.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair şu hâdisi nakledilmiştir:

Velid b. Muğire, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in meclisine gelir, söylediklerini ve öğütlerini dinlerdi. İslâm'a meyletmişti. Müşriklerden biri kendisini ayıpladı ve "Atalarının dînini terk mi ettin?" dedi. Velid: "Allah'ın azâbından korkarım" diye cevap verdi. Bunun üzerine dostu: "Malının bir kısmını bana verirsen, ben senin azâbını yüklenirim" dedi. Bunun üzerine Velid b. Muğire, îmandan yüz çevirdi. Fakat dostuyla kararlaştırdıkları miktarın birazını verip, geri kalanını vermekten çekindi. İşte bu âyetler, bu hâdiseyi haber vermektedir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Hakikaten hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez" diye buyrulmaktadır. Yani, Velid b. Muğire ve onun gibiler, günahlarını başkalarına yükleyerek kurtulabileceklerini sanmasınlar, demektir.

İşte kullar, çalışmasının karşılığını yarın mahşerde görecektir. Allah, irâde-i cüz'iyeye'yi kulun kendi eline vermiştir. Bir kul, îmanı seçip amel-i sâlihte bulunursa, yeri Cennettir. Bir kul da, şeytana ve nefsin hevâsına uyup küfrü seçerse yahut kötü amellerde bulunursa, onun da yeri Cehennemdir.

Yine bu hususta Sûre-i Secde, Âyet 14'te Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

Onlara şöyle denir: "Bugüne kavuşmayı unutmanız sebebiyle tadın azâbı. Biz de bugün sizi unuttuk (Cehennemde bıraktık). Amellerinizin gereği olan dâimî

azâbı tadın."

Kötü amel işleyerek mahşere gelen kimse, bakar ki, günahlar yığın yığın olmuş. "Aman Yâ Rabbi! Bu günahlar nereden geldi?" der. Allah'ı Teâlâ da Sûre-i Enfâl, Âyet 51'de geçtiği üzere der ki:

"İşte bu, sizin kendi ellerinizle önceden yaptıklarınızın karşılığıdır. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, kullarına aslâ haksızlık yapmaz."

Yani Allah'ı Teâlâ buyurur ki: "Ey kâfirler! Bu şiddet ve azap, sizin küfür ve isyanınızın cezâsıdır. Yoksa Allah'ı Teâlâ, sebepsiz yere hiçbir kuluna cezâ vermez, siz kendi nefsinize zulmettiniz."

(وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَى (٤٣) وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا (٤٤))

43-44. Şüphesiz ki güldüren de, ağlatan da O'dur.* Şüphesiz ki öldüren de, hayata erdiren de O'dur.

İzah: Dünyâ hayatında bir kimsenin başına gelen hayır veya şer Allah'ı Teâlâ'dandır. Bu da îmanın altı şartından biridir. Âhirette ise Allah'ı Teâlâ, Mü'min kullarını Cennete nâil edip büyük bir feraha kavuşturarak güldürecektir. Kâfirleri de gam ve keder içinde oldukları halde ebedî azâba uğratarak ağlatacaktır. Yine kullarını yaratan, yaşatan, öldüren sonra yine hayata kavuşturacak olan Allah'ı Teâlâ'dır.

(وَأَنَّهُ خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى (٤٥) مِنْ نُطْفَةٍ إِذَا تُمْنَى (٤٦))

45-46. Muhakkak ki iki çifti, erkek ile dişiye O yarattı;* atıldığı zaman bir nutfe'den (sperm'den).

(وَأَنَّ عَلَيْهِ النَّشْأَةَ الْآخِرَى (٤٧) وَأَنَّهُ هُوَ أَغْنَى وَأَقْنَى (٤٨) وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشَّعْرَى (٤٩))

47-49. Şüphesiz ki, ölümden sonra diriltme de O'na aittir.* Zengin eden de O'dur. İnsanlara, muhtaç oldukları şeyleri veren de O'dur.* Şüphesiz ki, Şi'râ yıldızının Rabbi de O'dur.

İzah: Âyet-i Kerîme'de, "Şi'râ" diye adlandırılan yıldız, parlak bir yıldızdır. Câhiliye döneminde Hımyer ve Huzaa kabileleri bu yıldıza taparlardı. Bir kısım Araplar da bu yıldıza tâzimde bulunur ve onun âlemde tesiri olduğuna

inanırlardı. İşte Allah'ı Teâlâ, onların bu bâtil inanışına dikkat çekerek bu Şi'râ'nın Rabbinin de Allah Teâlâ olduğunu açıklamakta ve onu bırakıp Allah'a kulluk etmelerini emretmektedir.

وَأَنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولَىٰ (٥٠) وَثَمُودًا فَمَا أَبْقَىٰ (٥١) وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْغَىٰ (٥٢) ((٥٣) فَغَشَّيْهَا مَا غَشَّى (٥٤) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكَ تَتَمَارَىٰ (٥٥))

50-55. Şüphesiz ki, önceki Âd kavmini helâk eden O'dur.* Semud kavmini de helâk eden O'dur. Onlardan kimseyi bırakmadı.* Onlardan evvel Nûh'un kavmini helâk eden de O'dur. Şüphesiz onlar, zulüm ve azgınlıkta daha ileriye.* Lût'un kavminin beldelerinin de altını üstüne çevirerek yerin dibine geçiren O'dur.* Artık onların yurtlarını, kuşatan (azap) kuşattı.* O halde (Ey insan!) Rabbinin nîmetlerinden hangisinde şüphe edersin?

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Âd", Hûd Aleyhisselâm'ın kavmidir. "Semud" da Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmidir. Bunlar Peygamberlerini dinlemeyip haktan yüz çevirince, Allah'ı Teâlâ bunları helâk etti. Bunlardan evvel daha azgın olan Nûh Aleyhisselâm'ın kavmini de tufan ile helâk etti. Lut Aleyhisselâm'ın kavmini de, Cebrâil Aleyhisselâm, kanadıyla kaldırıp beldelerinin altını üstüne çevirdi ve Allah'ı Teâlâ onları da bu şekilde helâk etti. Lut Gölü, o azâbın sonucunda oluşmuştur. Bu kavimlerin kıssaları birçok sûrede detaylı olarak anlatılmaktadır. Bu hususta özellikle Sûre-i A'râf, Âyet 59-84'e ve izahlarına bakınız.

((هَذَا نَذِيرٌ مِّنَ النَّذْرِ الْأُولَىٰ (٥٦) أَرَفَتِ الْأَرِفَةُ (٥٧) لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ (٥٨))

56-58. İşte bu (Muhammed Aleyhisselâm) da önceki uyarıcılar gibi bir uyarıcıdır.* O yaklaşmakta olan (kıyâmet) yaklaştı;* onu Allah'tan başka kimse açığa çıkaramaz.

İzah: Kıyâmetin yakın olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بُعِثْتُ فِي نَفْسِ السَّاعَةِ فَسَبَقْتُهَا كَمَا سَبَقْتُ هَذِهِ هَذِهِ لِأَصْبُعِيهِ السَّبَابَةَ وَالْوُسْطَىٰ (ت عَنْ الْمُسْتَوْدِدِ بْنِ شَدَادٍ الْفَهْرِيِّ)

"Ben, kıyâmetin soluğunda gönderildim. Şunun şunu geçtiği gibi diyerek şehâdet parmağı ile orta parmağını birbirine yaklaştırarak gösterdi." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle

buyurmuştur:

حِينَ بُعِثَ إِلَيَّ بُعِثَ إِلَى صَاحِبِ الصُّورِ فَأَهْوَى بِهِ إِلَى فِيهِ وَقَدَّمَ رِجْلًا وَآخَرَ أُخْرَى يَنْتَظِرُ مِنِّي يُؤْمَرُ فَيَنْفُخُ (أَلَا فَاتَّقُوا النَّفْخَةَ (أَحْيَاءُ عُلُومِ الدِّينِ عَنْ أَبِي عِمْرَانَ

"Ben, Peygamber olarak gönderildiğimde, Sûr'un sahibine de Sûr verildi. Onu ağzına aldı, bir ayağı ileride, bir ayağı geride Sûr'a üfleyeceği zamanı beklemektedir. Aman! Sûr'un üflenilmesinden, onun dehşetinden Allah'a sığının." [2]

Yine âyette kıyâmetle ilgili olarak, "Onu Allah'tan başka kimse açığa çıkaramaz" diye buyrulmaktadır. Bu ifade onu Allahtan başka ortaya çıkaracak hiçbir güç ve kuvvet yoktur. Onun kopma zamanını Allah'tan başka hiçbir kimse bilemez, demektir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Fiten 39. Ayrıca bakınız: Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 25; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18921.

[2] İmam Gazâlî, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 4, s. 917; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 8.

أَفَمِنْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ* (٥٩) وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ* (٦٠) وَأَنْتُمْ سَامِدُونَ (٦١) فَاسْجُدُوا لِلَّهِ وَاعْبُدُوا (٦٢) (سَجْدَه)

59-62. Şimdi siz, bu söze mi (Kur'ân'a mı) hayret ediyorsunuz?* Ve gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz?* Siz, gaflet içinde oyalanıyorsunuz!* Artık Allah'a secde edin ve ibâdetle bulunun. (Secde âyetidir)

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i naklede:

لَمَّا نَزَلَتْ {أَفَمِنْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ. وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ} بَكَى أَصْحَابُ الصُّفَّةِ حَتَّى جَرَتْ دُمُوعُهُمْ عَلَى خُدُودِهِمْ، فَلَمَّا سَمِعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَنِينَهُمْ بَكَى مَعَهُمْ، فَبَكَيْنَا بَبْكَائِهِ، فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَلِجُ النَّارَ مَنْ بَكَى مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ، وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مُصِرٌّ عَلَى مَعْصِيَةٍ، وَلَوْ لَمْ تُذْنِبُوا لَجَاءَ (اللَّهُ بِقَوْمٍ يُذْنِبُونَ فَيَغْفِرُ لَهُمْ) (هَبْ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ)

"Ve gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz? Siz, gaflet içinde oyalanıyorsunuz!" âyetleri indiği zaman, Ashâb-ı Suffa ağladı ve gözyaşları yanaklarından aktı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onların ağladığını işitince, kendisi de

ağladı. Biz de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber ağladık. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Allah korkusuyla ağlayan kişi, Cehenneme girmeyecektir. Mâsiyette ısrar eden kişi de Cennete girmeyecektir. Eğer sizler günah işlemeseydiniz, Allah'ı Teâlâ sizin yerinize günah işleyecek bir kavim yaratırdı ve onları bağışlardı." [1]

Ayrıca Sûre-i Necm, Âyet 62, secde âyeti olup, okuyan veya dinleyen herkesin "Tilâvet Secdesi" yapması gerekir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَجَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّجْمِ وَسَجَدَ مَعَهُ الْمُسْلِمُونَ وَالْمُشْرِكُونَ وَالْجِنُّ وَالْإِنْسُ (خ عن ابن عباس)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Necm Sûresi'ni okuyunca secde etti ve onunla birlikte Müslümanlar, müşrikler, cinler ve bütün insanlar da secde ettiler." [2]

Müşrikler de dâhil orada bulunan herkesin niçin secde ettiklerine dair geniş bilgi için bu sûrenin 19 ve 20. âyetlerinin izahına bakınız.

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 811; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 14, s. 66.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Necm 5.

54-KAMER SÛRESİ

Bu sûre 55 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Mekkelî müşriklerin, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den ayı yeryüzüne getirerek ikiye ayırmasını istemeleri üzerine, Resûlü Ekrem tarafından bu mûcize gerçekleştirilmiştir. Bu sûrenin ilk âyetlerinde, bu hâdise anlatıldığı için "Ay Sûresi" anlamına gelen "Kamer Sûresi" ismi verilmiştir.

Bu sûre hakkında Ubeydullah İbn-i Abdullah Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ سَأَلَ أَبَا وَاقِدٍ اللَّيْثِيَّ مَا كَانَ يَقْرَأُ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْأَضْحَى وَالْفِطْرِ فَقَالَ كَانَ يَقْرَأُ فِيهِمَا بِقِ وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ وَاقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ (م عن عبيد الله بن عبد الله)

Hiz. Ömer'den rivâyete göre, Ebû Vakid el-Leysi'ye, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Kurban Bayramı ile Ramazan Bayramı namazlarında hangi sûreleri okuduğunu sormuş, o da şöyle cevap vermiştir: Bu iki bayram namazında, "Kâf. Şâni yüce olan Kur'ân'a yemin olsun ki..." diye başlayan Kâf Sûresi'ni ve "Kıyâmet yaklaştı ve ay ikiye ayrıldı" diye başlayan Kamer Sûresi'ni okurdu.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Salât'ul-İydeyn 4.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ (١) وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ (٢) وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا (٣) أَهْوَاءَهُمْ وَكُلُّ أَمْرٍ مُسْتَقَرٌّ (٤)

1-3. Kıyâmet yaklaştı ve ay ikiye ayrıldı.* Onlar, (Resûlün Peygamberliğine delil olan) bir mûcize görürlerse, ondan yüz çevirirler ve "Bu, süregelen bir sihirdir" derler.* Ve onlar, Resûlü yalanladılar ve nefislerinin arzularına uydular. Her iş, sonunda yerini bulacaktır.

İzah: Müşriklerin talepleri üzerine, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mûcize olarak ayı iki eşit parçaya bölüp yeryüzüne indirmesi ve ayın,

Resûlû Ekrem Efendimizin Peygamberliğine şâhitlik etmesi hâdisesi çok sayıda Sahâbî tarafından hadis kitaplarında nakledilmiştir. Bu hadislerden bâzıları şöyledir:

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

سَأَلَ أَهْلَ مَكَّةَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آيَةَ فَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ بِمَكَّةَ مَرَّتَيْنِ فَنَزَلَتْ { أَقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ إِلَى قَوْلِهِ سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ } يَقُولُ ذَاهِبْ (ت عن انس)

Mekkeliler, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den (ayın ikiye bölünmesi ile ilgili) mûcize istediler. Bunun üzerine Mekke'de ay iki parçaya ayrıldı. İşte, "Kıyâmet yaklaştı ve ay ikiye ayrıldı" diye başlayıp, "Bu süregelen bir sihirdir" derler, diye devam eden Sûre-i Kamer, Âyet 1-2 bunun üzerine nâzil oldu.[1]

İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

بَيْنَمَا نَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِنَى فَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ فَلَقَتَيْنِ فَلَقَةً مِنْ وَرَاءِ الْجَبَلِ وَفَلَقَةً دُونَهُ فَقَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اشْهَدُوا يَعْزِينِي { أَقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ } (خ ت عن ابن مسعود)

Biz Mina'da, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber iken ay, bir parçası Hıra Dağı'nın ötesine diğeri de berisine olmak üzere ikiye bölündü. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem "Şâhit olun" buyurdu ve "Kıyâmet yaklaştı ve ay ikiye ayrıldı" diye geçen Sûre-i Kamer, Âyet 1'i okudu. [2]

Bu mûcizeyi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle anlatmaktadır:

اجْتَمَعَ الْمُشْرِكُونَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالُوا: إِنْ كُنْتَ صَادِقًا فَاشْقُقْ لَنَا الْقَمَرَ فِرْقَتَيْنِ نَصِفْ عَلَى أَبِي قُبَيْسٍ وَنَصِفْ عَلَى قُعَيْقِعَانَ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنْ فَعَلْتُمْ تُؤْمِنُونَ قَالُوا: نَعَمْ؟ وَكَأَنْتَ لَيْلَةٌ بَدْرٍ فَسَأَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَبَّهُ أَنْ يُعْطِيَهُ مَا قَالُوا فَانْشَقَّ الْقَمَرُ فِرْقَتَيْنِ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُنَادِي الْمُشْرِكِينَ: يَا فُلَانُ يَا فُلَانُ اشْهَدُوا. (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

Müşrikler bir araya gelerek, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına gittiler ve dediler ki: "Şâyet sen doğru söylüyorsan, haydi ayı ikiye ayır da biz de onu görelim. Bunun yarısı Ebû Kubeys Tepesi üzerinde, yarısı da Kuaykian Tepesi üzerinde olsun." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendilerine:

"Bunu yaparsam îman edecek misiniz?" diye sordu. Onlar: "Evet" dediler. Gece dolunay gecesi idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Rabbinden istediklerini kendisine vermesini diledi. Gerçekten de ay iki parçaya ayrıldı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de müşriklere: "Ey filan! Ey filan! Şâhit olun" diye seslendi.[3]

İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de bu husus şöyle geçmektedir:

إِنْشَقَّ الْقَمَرُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ قُرَيْشٌ: هَذَا مِنْ سِحْرِ ابْنِ أَبِي كَبْشَةَ سَحَرَكُمْ فَاسْأَلُوا الشُّفَّارَ فَسَأَلُوهُمْ فَقَالُوا: قَدْ رَأَيْنَا الْقَمَرَ إِنْشَقَّ فَنَزَلَتْ: اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ. وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن ابن مسعود)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem döneminde ay ikiye ayrıldı. Kureyşliler de: "Bu, Ebû Kebşe'nin oğlunun büyüünden dolayı böyledir. O sizi büyülemiş bulunuyor. Bundan dolayı yolculuktan dönecek olanlara sorunuz" dediler. Yolculuktan dönenlere sordular. Onlar da: "Biz ayın ikiye ayrıldığını gördük" dediler. İşte bunun üzerine: Kıyâmet yaklaştı ve ay ikiye ayrıldı.* Onlar, (Resûlün Peygamberliğine delil olan) bir mûcize görürlerse, ondan yüz çevirirler ve "Bu süregelen bir sihirdir" derler, diye geçen Sûre-i Kamer, Âyet 1-2 nâzil oldu.[4]

Yine nakledildiğine göre:

أَنَّهُ خَطَبَ بِالْمَدَائِنِ ثُمَّ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا السَّاعَةُ قَدْ اقْتَرَبَتْ وَأَنَّ الْقَمَرَ قَدْ انْشَقَّ عَلَى عَهْدِ نَبِيِّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. ((القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن حذيفة))

Huzeyfe Radiyallâhu anhu, Medâin'de bir hutbe okumuş ve sonra şöyle demiştir: "Haberiniz olsun ki, kıyâmet yaklaştı ve ay, Peygam-beriniz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in döneminde ikiye ayrılmış bulunuyor."[5]

Cübeyr b. Mutim Radiyallâhu anhu da şöyle demiştir:

انْشَقَّ الْقَمَرُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى صَارَ فِرْقَتَيْنِ عَلَى هَذَا الْجَبَلِ وَعَلَى هَذَا الْجَبَلِ فَقَالُوا (سَحَرَنَا مُحَمَّدٌ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِنِ كَانِ سَحَرَنَا فَمَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَسْحَرَ النَّاسَ كُلَّهُمْ (حم ت عن جبیر بن مطعم

Ay, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında bölünerek şu dağın üzerinde iki parça oldu. Bunun üzerine Mekke müşrikleri: "Muhammed bizi büyüledi" dediler. Onlardan bâzıları da: "Bizi büyülediye, tüm insanları da

büyüleyemez ya" dediler.[6]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mûcizelerinden biri de bu Sûre-i Kamer, Âyet 1-3'te geçtiği üzere; ayın, ikiye bölünüp küçülerek yeryüzüne gelmesi ve bir parçasının Ebû Kubeys Dağı'na, diğer parçasının da karşısındaki dağa inerek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğine şâhitlik etmesidir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından çok sayıda mûcize gösterilmiştir. Bu mûcizeler, Mü'minlerin îmanını artırmış, küfrü inâdi olanlar da, "Bu bir sihirdir" diyerek inkâr ettikleri için onların da küfürlerini artırmıştır.

Ayın ikiye ayrılarak yeryüzüne inmesi mûcizesi, Abdullah İbn-i Ömer, Huzeyfe, Cübeyr İbn-i Mut'îm, İbn-i Abbas, İbn-i Mes'ud ve Enes b. Mâlik Hazretlerinin de içinde bulunduğu büyük bir cemaat tarafından nakledilmiş olup, bunda bütün müfessirler icmâ etmiş ve hak olduğunu tasdik etmişlerdir. Bu husus bütün Müslümanlar tarafından nakilden nakile aktarılmış ve mütevatir derecesine ulaşmıştır. Bu sebeple inkârı, küfrü gerektirir.

Âyet-i Kerîme'de: "Her iş, sonunda yerini bulacaktır" diye geçen ifadeden maksat da şudur: Takdir edilen şeylerden her biri, bir gâyeye ulaşacaktır. Kıyâmetin vakti, Allah tarafından belirlenmiştir, mutlaka gerçekleşecektir. Kim, hayır veya şer ne yaparsa karşılığını görecektir. Yine son Peygamber olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliği, şânının yüceliği ve gösterdiği mûcizelerin hak olduğu ortaya çıkacaktır. Ve onu inkâr edenler için elim bir azap, tasdik eden Mü'minlere de büyük mükâfat olacaktır. İşte bunlar hep Allah tarafından kararlaştırılmıştır.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 55; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 12227.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Kamer 1, Menâkıb 24; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 55.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 127.

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 127.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17 s. 126; Hâkim,

Müstedrek, Hadis No: 8953.

[6] Sünen-i Tirmzî, Tefsir'ul-Kur'ân 55; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16150.

وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْإِنْبَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ (٤) حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ (٥) فَتَوَلَّى عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ (٦) إِلَى شَيْءٍ نُّكْرٍ (٦) خُشْعًا أَبْصَارُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُنْتَشِرٌ (٧) مُهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ (٨) يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَذَا يَوْمٌ عَسِرٌ (٨)

4-8. Yemin olsun ki onlara, kendilerini inkârdan vazgeçirecek (geçmiş ümmetlere ait) nice haberler geldi.* Her biri tam bir hikmet olan haberler geldi. Fakat yapılan uyarılar onlara hiçbir fayda sağlamıyor.* Ey Resûlüm! O halde sen de o kâfirlerden yüz çevir. Dâvetçinin (İsrâfil'in), nefislerin hoşlanmadığı şeylere dâvet ettiği günü zikret.* O gün onlar, (korkunun şiddetinden) gözleri baygın bir halde, dağılmış çekirgeler gibi kabirlerinden çıkarlar.* O gün onlar, süratle dâvet edenin tarafına yönelirler. Kâfirler: "Bugün çetin bir gündür" derler.

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ (٩) فَدَعَا رَبُّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَأَنْتَصِرْ (١٠) فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ (١١) وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ (١٢) وَحَمَلْنَاهُ عَلَى ذَاتِ الْأَوَاحِ وَدُسِّرَ (١٣) تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا جَزَاءً لِمَنْ كَانَ كُفِرَ (١٤) وَلَقَدْ تَرَكْنَاهُ آيَةً فَهَلْ مِنْ مُدْكِرٍ (١٥) فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرٍ (١٦) وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدْكِرٍ (١٧)

9-17. Bunlardan evvel Nûh kavmi de yalanlamıştı. Onlar, kulumuzu (Nûh Aleyhisselâm'ı) yalanladılar ve "Mecnûndur" dediler. Ve onu tebliğden alıkoydular.* O da Rabbine: "Şüphesiz ben, mağlup oldum, artık bana yardım et" diye duâ etti.* Biz de boşanan sularla gök kapılarını açıverdik.* Yerin her tarafını pınar yaptık. Göğün ve yerin suları Allah'ın takdir ettiği üzere birleşti.* Nûh'u, tahtalarla yapıp çivilenmiş gemiye bindirdik.* İnkâr edilen Nûh'a bir mükâfat olarak, o gemi korumamız ve himâyemiz altında yüzüyordu.* Yemin olsun ki Biz, bu hâdiseyi bir ibret olarak bıraktık. Fakat hani yâd edip ibret alan? * İşte bak, azâbım ve tehditlerim nasıl oldu?* Yemin olsun ki Biz, Kur'ân'ı düşünülp ibret alınsın diye kolaylaştırdık. Fakat düşünüp ibret alan var mı?

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Yemin olsun ki Biz, Kur'ân'ı düşünülp ibret alınsın diye kolaylaştırdık. Fakat düşünüp ibret alan var mı?" diye buyrulmuştur. Buradan anlaşılan; Kur'ân'ı oku, düşün, ne dediğini anla, onunla amel et ve herkesi de onunla amel etmeye çağır, sâdece hikâye gibi okuyup geçme demektir.

كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذِرِ (١٨) إِنَّ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُسْتَمِرٍّ (١٩))
تَنْزِعُ النَّاسَ كَانَهُمْ أَعْجَارُ نَخْلٍ مُنْقَعِرٍ (٢٠) فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذِرِ (٢١) وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ
(مِنْ مُدْكِرٍ (٢٢)

18-22. Âd kavmi de (Hûd Aleyhisselâm'ı) yalanlamıştı. İşte bak, azâbım ve tehditlerim nasıl oldu?* Biz, onların üzerine uğursuzluğu dâim olan günde şiddetli bir rüzgâr gönderdik.* Öyle ki, insanları, kökünden sökülmüş hurma kütükleri gibi söküp atıyordu.* İşte bak, azâbım ve tehditlerim nasıl oldu?* Yemin olsun ki Biz, Kur'ân'ı düşünülp ibret alınsın diye kolaylaştırdık. Fakat düşünüp ibret alan var mı?

İzah: Âd kavminin helâk olduğu güne, "Uğursuzluğu dâim olan gün" denmiştir. Çünkü Âd kavmi, helâk oldukları o günün uğursuzluğunu Cehennem azâbına girinceye kadar tatmaya devam edecektir.

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ (٢٣) فَقَالَوا أَبَشَرًا مِنَّا وَاجِدًا نَتَّبِعُهُ إِنَّ إِذَا لَفِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ (٢٤) ءَالْقِي الذِّكْرِ عَلَيْهِ)
مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَابٌ أَشَرُّ (٢٥) سَيَعْلَمُونَ غَدًا مِنَ الْكَذَابِ الْآشِرُ (٢٦) إِنَّا مُرْسِلُوا النَّاقَةِ فِتْنَةً لَهُمْ فَارْتَبِعْهُمْ
وَاصْطَبِرْ (٢٧) وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ كُلُّ شِرْبٍ مُحْتَضَرٌ (٢٨) فَنادَوْا صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطَى فَعَقَرَ (٢٩)
فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذِرِ (٣٠) إِنَّ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ (٣١) وَلَقَدْ يَسَّرْنَا
(الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدْكِرٍ (٣٢)

23-32. Semud kavmi de uyarıcıları yalanlamıştı.* Onlar dediler ki: "Bizden bir beşere mi tâbi olacağız? Tâbi olursak, azgın ve mecnûn oluruz.* İçimizden ona mı vahiy nâzil oldu? Bilakis o, yalancı ve mağrur bir kimsedir."* Onlar, yakında yalancının ve mağrur olanın kim olduğunu bileceklerdir.* Şüphesiz Biz, onları imtihan için dişi deveyi göndereceğiz. Yâ Sâlih! Onları gözetle ve sabret.* Ve onlara, suyun deve ile kendileri arasında nöbetleşerek içileceğini haber ver. Her biri tayin olunan günde gelip sudan nasibini içsin.* Bunun üzerine onlar, dostlarını çağırdılar. O da kılıcını aldı, deveyi öldürdü.* İşte bak, azâbım ve tehditlerim nasıl oldu?* Şüphesiz Biz, onlara korkunç bir ses gönderdik. Artık onlar, ağıla konmuş kuru ot gibi oldular.* Yemin olsun ki Biz, Kur'ân'ı düşünülp ibret alınsın diye kolaylaştırdık. Fakat düşünüp ibret alan var mı?

İzah: Semud kavmi ile ilgili olarak Câbir Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Tebuk Gazvesi'nde Hicr denilen yere indiğinde kalktı ve halka bir hutbe okuyarak şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ لَا تَسْأَلُوا نَبِيَّكُمْ عَنِ الْآيَاتِ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ صَالِحٌ، سَأَلُوا نَبِيَّهُمْ أَنْ يَبْعَثَ لَهُمْ نَاقَةً فَفَعَلَ فَكَانَتْ تُرَوَّى مِنْ هَذَا الْفَجِّ فَتَشْرَبُ مَاءَهُمْ يَوْمَ وَرْدِهَا وَيَحْلُبُونَ مِنْ لَبَنِهَا مِثْلَ الَّذِي كَانُوا يُصَيَّبُونَ مِنْ يَوْمِ غِبَّهَا ثُمَّ تَصْدُرُ مِنْ هَذَا الْفَجِّ فَعَتُوا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَعَقَرُوهَا فَأَجْلَهُمُ اللَّهُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَكَانَ وَعْدُ اللَّهِ غَيْرَ مَكْدُوبٍ ثُمَّ جَاءَهُمُ الصَّيْحَةُ، فَأَهْلَكَ اللَّهُ مَنْ كَانَ مِنْهُمْ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا رَجُلًا كَانَ فِي حَرَمِ اللَّهِ، فَمَنَعَهُ حَرَمُ اللَّهِ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ هُوَ؟ قَالَ: أَبُو رِغَالٍ فِي مُسْنَدِ أَحْمَدَ بِالزِّيَادَةِ: فَلَمَّا خَرَجَ مِنَ الْحَرَمِ (أَصَابَهُ مَا أَصَابَ قَوْمَهُ (حَمَكٌ عَنْ جَابِرِ

- Ey insanlar! Peygamberinizden mûcizeler isteyip durmayın. İşte Sâlih'in kavmi! Bunlar Peygamberlerinden mûcize olarak kendilerine bir deve getirmesini istediler. O da getirdi. Deve şu geniş yoldan geliyor ve kendi su içme gününde sularından içiyordu. Onlar da su içmediği günde kendilerinin içtikleri su kadarını da o deveden süt olarak sağıyorlardı. Sonra deve geldiği yerden geri dönüyordu. Sonunda onlar deveyi kestiler. Allah onlara üç gün mühlet verdi. Allah vaadinden dönmez. Üç gün sonra korkunç bir ses ile helâk oldular. Ancak Allah'ın Harem'inde (Kâbe'de) olan bir kişi kurtuldu. Allah'ın Harem'i, onu Allah'ın azâbından korudu. "Yâ Resûlallah! O kişi kimdir?" diye sordular. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ebû Riğal idi" dedi. Bu adam, Allah'ın Harem'inden çıkınca, kavmine isâbet eden azap ona da isâbet etti.[1]

İşte Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Kamer, Âyet 28'deki: "Ve onlara, suyun deve ile kendileri arasında nöbetleşerek içileceğini haber ver" mealindeki buyruğunda anlatılan bu olaydır.

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3262; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 13644.

كَذَّبَتْ قَوْمٌ لُوطًا بِالْأُنْذَرِ (٣٣) إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ نَجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍ (٣٤) نِعْمَةً مِنْ عِنْدِنَا كَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ شَكَرَ (٣٥) وَلَقَدْ أَنْذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا بِالْأُنْذَرِ (٣٦) وَلَقَدْ رَاودُوهُ عَنْ ضَيْفِهِ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذِرِ (٣٧) وَلَقَدْ صَبَّحَهُمْ بُكْرَةً عَذَابٌ مُسْتَقَرٌّ (٣٨) فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذِرِ (٣٩) وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدْكِرٍ (٤٠)

33-40. Lût'un kavmi de uyarıcıları yalanlamıştı.* Şüphesiz ki, Biz onlara taş yağdıran bir rüzgâr gönderdik. Ancak (îman eden) Lût'un âilesini, seher vakti kurtardık.* Bu, onlar için tarafımızdan bir nîmet idi. İşte şükredenini böyle mükâfatlandırırız.* Yemin olsun ki Lût, onları azâbımızın şiddetiyle uyardı. Uyarılıp korkutulan şeylerde şüphe ettiler ve yalanladılar.* Yemin olsun ki onlar, Lût'un misafirleri hakkında kötülük yapmak istediler. Biz de onların gözlerini silip kör ettik. "Haydi azâbımı ve tehditlerimi tadın" dedik.* Yemin olsun ki

onları sabahleyin erkenden bir dâimî azap yakaladı.* "Artık azâbımı ve tehditlerimi tadın!" dedik.* Yemin olsun ki Biz, Kur'ân'ı düşünülüp ibret alınsın diye kolaylaştırdık. Fakat düşünüp ibret alan var mı?

وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النَّذِيرُ (٤١) كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ أَخَذَ عَزِيزٌ مُّقْتَدِرٌ (٤٢) أَكْفَرُكُمْ خَيْرٌ مِنْ (أُولَئِكَ) أَمْ لَكُمْ بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ (٤٣) أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُنْتَصِرُونَ (٤٤) سَيُهِزُّمُ الْجَمْعُ وَيُولُونَ الدُّبُرَ (٤٥) (

41-45. Yemin olsun ki Âl-i Firavun'a (Firavun ve ona tâbi olanlara) da uyarıcılar gelmişti.* Onlar, âyetlerimizin hepsini yalanladılar, Biz de onlara kuvvet ve kudret sahibine yakışan bir azapla azap ettik.* (Ey Mekkeliler!) Sizin kâfirleriniz, onlardan hayırlı mı? Yoksa sizin için kitaplarda bir beraat mı var?*

Yoksa "Biz yardımlaşan bir cemaatiz" mi diyorlar?*

Onların cemaati, yakında hezimete uğrayacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Onların cemaati, yakında hezimete uğrayacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır" diye buyrulmaktadır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem daha Mekke'de iken Allah'ı Teâlâ ona, müşriklerin ordusunu mağlup edeceğini haber vermiş ve bu haber Bedir Savaşı'nda gerçekleşmiştir.

Bu husus Sûre-i Sâd, Âyet 11'de de şöyle geçmektedir:

"Onlar, Peygamber aleyhinde toplanan fırkalardan olup, en yakın zamanda orada mağlup olacak bir ordudur."

Bu husus İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

Bedir'de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Cenâb-ı Hakk'a şöyle duâ ediyordu:

اللَّهُمَّ إِنِّي أُنْشِدُكَ عَهْدَكَ وَوَعْدَكَ اللَّهُمَّ إِنْ شِئْتَ لَمْ تُعَيِّدْ فَأَخَذَ أَبُو بَكْرٍ بِيَدِهِ فَقَالَ حَسْبُكَ فَخَرَجَ وَهُوَ يَقُولُ {سَيُهِزُّمُ الْجَمْعُ وَيُولُونَ الدُّبُرَ} (خ عن ابن عباس)

"Ey Allah'ım! Bana vaad ettiğin yardımı lütfet. Yâ Rabbi, bu bir avuç Müslüman bugün yok olursa, yeryüzünde Sana ibâdet edecek kimse kalmayacak. " Hz. Ebû Bekir, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bu şekilde duâ ve yalvarışları karşısında dedi ki: "Yâ Resûlallah! Duân Arş'ı titretti. Allah'ı Teâlâ, vaadini elbette yerine getirecek." Peygamberimiz Efendimiz o anda, "Onların

cemaati, yakında hezimete uğrayacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır" diye geçen Sûre-i Kamer, Âyet 45'i okudu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Magâzi 4; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No:11807.

بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَدْهَىٰ وَأَمَرٌ (٤٦) إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ (٤٧) يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ (٤٨) إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ (٤٩) وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ (٥٠) وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا أَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِنْ مُدْكِرٍ (٥١)

46-51. Asıl onlara vaad edilen kıyâmettir. O kıyâmet ise, daha dehşetli ve daha acıdır.* Şüphesiz mücrimler, dalâlette ve şiddetli Cehennem ateşindedirler.* Onlar, yüzüstü Cehenneme sürüklendikleri gün onlara, "Cehennemin dokunuşunu tadın!" denir.* Şüphesiz ki Biz, her şeyi bir kaderle (ölçülü ve hikmete uygun olarak) yarattık.* (Bir şeyin olmasını murad ettik mi) emrimiz, ancak bir defadır ve bir göz kırpması gibi serîdir.* Şüphesiz ki, sizin benzerlerinizi helâk ettik. Fakat ibret alan var mı?

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere kıyâmetin dehşeti ile ilgili Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ سَبْعًا هَلْ تَنْتَظِرُونَ إِلَّا فَقْرًا مُنْسِيًّا أَوْ غِنًى مُطْغِيًّا أَوْ مَرَضًا مُفْسِدًا أَوْ هَرَمًا مُفَنِّدًا أَوْ مَوْتًا (مُجَهِّزًا أَوْ الدَّجَالَ فَشَرُّ غَائِبٍ يُنْتَظَرُ أَوْ السَّاعَةُ فَالسَّاعَةُ أَدْهَىٰ وَأَمَرٌ) (ت عن ابى هريرة)

"Yedi şey gelmeden önce hayırlı ameller işlemeye bakın, neyi bekliyorsunuz? Her şeyi unutturan yoksulluğu mu? Azdırıp saptıran zenginliği mi? Bedeni bozan hastalığı mı? Bunaklık meydana getiren ihtiyarlığı mı? Ansızın geliveren ölümü mü? Yoksa Deccal'ı mı? Deccal, beklenen en kötü şeydir. Yoksa kıyâmet saatini mi? O kıyâmet ise, daha dehşetli ve daha acıdır."[1]

Sûre-i Kamer, Âyet 48-49'un nüzul sebebine dair de Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

جَاءَ مُشْرِكُو قُرَيْشٍ يُخَاصِمُونَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْقَدَرِ فَنَزَلَتْ {يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ} (م عن ابى هريرة)

Kureyş müşrikleri, kader hakkında tartışmak için Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldiler. Bunun üzerine: "Onlar, yüzüstü Cehenneme sürüklendikleri gün onlara, "Ateşin elemi tadın" denir.* Şüphesiz ki Biz, her şeyi bir kaderle (ölçülü ve hikmete uygun olarak) yarattık" diye geçen âyetler

nâzil oldu.[2]

Kadere inanmayanlar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْقَدَرِيَّةُ مَجُوسٌ هَذِهِ الْأُمَّةُ إِنْ مَرَضُوا فَلَا تَعُوذُوهُمْ وَإِنْ مَاتُوا فَلَا تَشْهَدُوهُمْ (د عن ابن عمر

"Kaderi inkâr edenler bu ümmetin mecûsileridir. Hasta olduklarında onları ziyaret etmeyin. Öldüklerinde cenâzelerinde bulunmayın."[3]

Kadere îman etmek, îmanın altı şartından biridir. Bu hususta Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'dan nakledilen meşhur Cibril Hadis'inde:

Cebrâil Aleyhisselâm insan sûretinde gelerek bâzı sorular sormuştur. Bunlardan biri de: "Yâ Muhammed! Bana îmandan haber ver?" sorusudur. Bu soruya Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle cevap vermiştir:

أَنَّ الْإِيمَانَ ثُومِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ ... (م د ن ح م عن عمر بن الخطاب

"Îman; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, Peygamberlerine, âhiret gününe, kaza ve kadere, hayır ve şerrin Allah tarafından olduğuna inanmaktır..."[4]

[1] Sünen-i Tirmizî, Zühd 3; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 774.

[2] Sahih-i Müslim, Kader 4 (19), Sünen-i Tirmizî, Kader 14, Tefsir'ul-Kur'ân 55.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 14.

[4] Sahih-i Müslim, Îman 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Nesâî, Îman 5; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 346; Bu hâdise, Sahih-i Buhârî'de benzer lafızlarla Ebû Hüreyre Hazretlerinden de nakledilmiştir. Bakınız: Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 47.

وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ (٥٢) وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌّ (٥٣) إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ (٥٤) (فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُّقْتَدِرٍ (٥٥)

52-55. Ve yaptıkları her şey, amel defterlerinde yazılıdır.* Küçük, büyük her şey

kayıtlıdır.* Şüphesiz ki takvâ sahipleri, Cennetlerde ve nehirler kenarındadırlar.* Her şeye kâdir olan Melîk'in (Allah'ın) yanında sıdk meclisindedirler.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, büyük küçük bütün günahların amel defterlerinde tespit edildiğine dair şöyle buyurmuştur:

(يَا عَائِشَةُ إِنَّا لَمِنْ الْأَعْمَالِ فَإِنَّ لَهَا مِنْ اللَّهِ طَالِيًا هـ) عَنْ عَائِشَةَ

"Ey Âişe! Küçük günahlardan sayılan amelleri işlemekten sakın. Zîrâ onları Allah tarafından izleyen melekler vardır."[1]

İbâdet hususunda yarışan takvâ sahipleri, Allah'u Teâlâ'nın en yakınında Cennet-i Naîm'de olacaklardır. Bu hususta geniş bilgi için de Sûre-i Vâkıa, Âyet 7-12 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 29.

55-RAHMÂN SÛRESİ

Bu sûre 78 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Allah'ı Teâlâ'nın Esmâ'ul-Hüsna'sından olan "Rahmân" ismi ile başladığı için "Rahmân Sûresi" denilmiştir.

Bu sûre hakkında Câbir Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ashâbının yanına çıkıp geldi. Onlara Rahmân Sûresi'ni başından sonuna kadar okudu, onlar da sessizce dinlediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

لَقَدْ قَرَأْتُهَا يَغْنَى سُورَةَ الرَّحْمَنِ عَلَى الْجِنَّ لَيْلَةَ الْجِنِّ فَكَانُوا أَحْسَنُ مَرْدُودًا مِنْكُمْ كُنْتُ كُلَّمَا أَتَيْتُ عَلَى قَوْلِهِ (فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ) قَالُوا وَلَا بِشَيْءٍ مِنْ نِعْمِكَ رَبَّنَا نَكْذِبُ فَلَاكَ الْحَمْدُ (ت) عَنْ جَابِرٍ

Yemin ederim ki, cin gecesi, cinlere Rahmân Sûresi'ni okudum. Sizden daha iyi cevap vererek dinliyorlardı. Rahmân Sûresi'nde geçen: "(Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?" âyetine, ne zaman gelirim şöyle diyorlardı: "Ey Rabbimiz! Senin nîmetinden hiçbirini yalanlamıyoruz, hamd sana mahsustur." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(لِكُلِّ شَيْءٍ عَرُوسٌ وَعَرُوسُ الْقُرْآنِ سُورَةُ الرَّحْمَنِ) (هب عن علي)

"Her şeyin bir gelini vardır. Kur'ân'ın gelini de Rahmân Sûresi'dir." [2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 56.

[2] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 2392.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

((الرَّحْمَنُ (١) عَلَّمَ الْقُرْآنَ (٢) خَلَقَ الْإِنْسَانَ (٣) عَلَّمَهُ الْبَيَانَ (٤))

1-4. Rahmân;* Kur'ân'ı öğretti,* insanı yarattı* ve ona konuşmayı öğretti.

الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ (٥) وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ (٦) وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ (٧) أَلَّا تَطْغَوْا (٨) فِي الْمِيزَانِ (٩) وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ (٩)

5-9. Güneş ve ay bir hesap ile hareket eder.* Otlar ve ağaçlar Allah'a secde ederler.* O, semâyı yükseltti ve ölçüyü koydu.* Tâ ki, ölçüde haddi aşmayın* ve ölçüyü adâletle yerine getirin ve noksan etmekten sakının.

İzah: "Güneş ve ay bir hesap ile hareket eder" diye geçen Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ, güneş ve ayın hiç şaşmadan belirli bir ölçü içinde belli bir yörüngede hareket ettiğini haber vermektedir. İşte mevsimlerin de aynı düzende devam etmesi, takvimlerin önceden belirlenebilmesi, ay ve güneş tutulmalarının dahi hangi bölgede ve hangi saatte görüleceğinin önceden hesap edilebilmesi, Allah'ın koymuş olduğu bu ölçüden dolayıdır. Bu da Kur'ân'daki mûcizelerinden biridir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Ölçüyü koydu" diye geçen ifadeden maksat, âlemde yaratılanlar için hak ve adalet sistemini koydu, demektir.

وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ (١٠) فِيهَا فَاكِهَةٌ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَكْمَامِ (١١) وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ (١٢) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (١٣)

10-13. O, yeryüzünü mahlûkat için döşedi.* Orada çeşitli meyveler, tomurcuklar sahibi olan hurma ağaçları* ve yaprak sahibi taneler ve güzel kokulu bitkiler vardır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ (١٤) وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ (١٥) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (١٦)

14-16. Allah'u Teâlâ insanı (Âdem Aleyhisselâm'ı), ateşte pişmiş gibi kuru bir çamurdan yarattı.* Cin'i de dumansız ateş alevinden yarattı.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(خُلِقْتُ الْمَلَائِكَةُ مِنْ نُورٍ وَخُلِقَ الْجَانُّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ وَخُلِقَ آدَمُ مِمَّا وُصِفَ لَكُمْ (م) عَنْ عَائِشَةَ

"Melekler, nûrdan yaratıldılar. Cinler, dumansız bir ateşten yaratıldı. Âdem ise size anlatılan şekilde topraktan yaratıldı." [1]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, Kur'ân-ı Kerîm'de kendilerinden söz edilen cinler, Sûre-i Rahmân, Âyet 15'te geçtiği üzere dumansız ateşten yaratılmışlardır.

Allah'ü Teâlâ âyette, Âdem Aleyhisselâm'ı da, çömleğin yapılma sürecinde olduğu gibi, çamurdan yarattığını söylemektedir. Âdem Aleyhisselâm'ın topraktan sûret verilerek yaratılması, çömleğin önceden çamur hâline getirildikten sonra, farklı şekil ve sûretler verilerek yapılması aşamasına benzetilmiştir.

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 10 (60).

(رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ (١٧) فَبَايَ الْآءِ رَبُّكُمَا تُكَذِّبَانِ (١٨))

17-18. O, iki doğunun Rabbidir ve iki batının Rabbidir.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Fahreddin er-Râzi Hazretleri, "Tefsir-i Kebir" adlı eserinde, "O, iki doğunun Rabbidir ve iki batının Rabbidir" diye geçen Âyet-i Kerîme hakkında şu görüşe yer vermektedir:

- Tesniye (iki), derleyici iki türe işârettir. Çünkü her şey, iki kısımda derlenir, toplanır. Buna göre Hakk Teâlâ sanki: "Güneşin doğusunun ve güneşin dışında kalanların Rabbi..." demek istemiştir. O halde, âyette bahsedilen, "İki doğu" her şeyi içine alan bir ifade olur. Yahut da şöyle denebilir: "Allah'ü Teâlâ; güneşin, ayın ve insanın bunlar dışında farz edebileceği her şeyin, doğusunun ve batısının Rabbidir." O halde âyetteki bu tesniye (iki), çoğul mânâsındadır.

Bu konu hakkında daha farklı görüşler de öne sürülmüştür. En doğrusunu Allah'ü Teâlâ bilir.

Bu husus benzer şekilde Sûre-i Sâffât, Âyet 5'te de: "O, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbidir. Ve doğuların Rabbidir" diye geçmektedir. Bu konu hakkında geniş bilgi için bu Âyet-i Kerîme'nin izahına bakınız.

مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ (١٩) بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ (٢٠) فَبَايَ الْآءِ رَبُّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٢١) يَخْرُجُ مِنْهُمَا

((الْوَلُّوْا وَالْمَرْجَانِ (٢٢) فَبَايَ الْآءِ رَبُّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٢٣)

19-23. O, iki denizi salıvermiştir, birbirine kavuşurlar.* Aralarında birbirine karışmalarına mâni olan bir perde vardır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?* O iki denizden inci ve mercan çıkar.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen "İki deniz" ve "Aralarında birbirine karışmalarına mâni olan bir perde"den maksadın ne olduğu hakkında farklı yorumlar yapılmıştır. Bâzı müfessirler bunu, Sûre-i Furkan, Âyet 53’te belirtildiği üzere nehirlerin denize girdiği noktalarda sularının birbirlerine karışmaması olarak açıklamışlardır. Yine denizlerin birleştiği yerlerde sularının birbirinden farklı özellikte olduğu anlaşılmıştır. Bilimsel olarak yapılan araştırmalarda da Aden Körfezi ile Kızıldeniz’in birleştiği Mendeb Boğazı’nda, Kızıldeniz’in suyu ile Hind Okyanusu’nun suyunun birbirine karışmadığını belirlenmiştir.

((وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ (٢٤) فَبَايَ الْآءِ رَبُّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٢٥)

24-25. Denizde yüzen dağlar gibi yüksek gemiler de O’nundur.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Âyet-i Kerîme’de, dağlar gibi büyük gemilerin denizin üzerinde durmasından bahsedilmektedir. Suyu bu kaldırma kuvvetini veren de Allah’tır. O, insanoğlunu diğer varlıklardan üstün yaratmıştır. Bu husus Sûre-i Tîn, Âyet 4’te şöyle geçmektedir:

"Muhakkak Biz, insanı en güzel şekilde yarattık."

Allah’u Teâlâ’nın insanlara verdiği akıl ve yetenek sayesinde, onların böyle dağlar gibi gemiler ve her türlü bilimsel teknolojik aletler yapabilme-leri Allah’ın bir kudretidir.

((كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ (٢٦) وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ (٢٧) فَبَايَ الْآءِ رَبُّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٢٨)

26-28. Yer üzerinde bulunan herkes fânidir.* Azamet ve kerem sahibi olan Rabbinin zâtı ise bâkidir.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen "Azamet ve kerem sahibi" anlamına gelen "Zü'l-Celâli ve'l-İkrâm" ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْطُّوَا بِبَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ (ت عن انس

"Zü'l-Celâli ve'l-İkrâm'ı devamlı söyleyin."[1]

Bu hususta Sevban Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُمَّ أَنْتَ (السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ. (حم م د ه ت ن عن ثوبان

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem namazı kıldırınca, üç kere "Estağfirullâh" der ve akabinde: "Allâhumme ente's-selâmu ve minke's-selâm. Tebârekte Yâ ze'l-Celâli ve'l-İkrâm (Allah'ım! Sen, Selâm'sın. Selâm yalnız Sendedir. Ey Azamet ve kerem sahibi! Sen çok yücesin)" derdi.[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Daavât 51; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16935.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet'üs-Salât 32; Sahih-i Müslim, Mesâcid 26 (135 Râmûz'ul-Ehâdis, 527/14.

((يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلِّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ (٢٩) فَبَايَ إِلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٣٠))

29-30. Göklerde ve yerde kim varsa hepsi O'ndan dilerler. O, her gün bir iştedir.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Bütün melekler, insanlar, cinler Allah'u Teâlâ'dan muhtaç oldukları, arzu ettikleri şeyleri dilerler. Bütün mahlûkat, O'ndan birer lisân-ı hâl ile veya söz ile veya her ikisi ile de birçok şeyler niyaz eder dururlar.

Bu Âyet-i Kerîme şu mânâyâ da gelebilir: Göklerde ve yerde olan bütün canlıları yaratan, rızkını veren, her türlü ihtiyaçlarını karşılayan Allah'u Teâlâ'dır. Onlar istese de, istemese de onların bu ihtiyaçlarını karşılar.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "... O, her gün bir iştedir" buyruğu ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

(مِنْ شَأْنِهِ أَنْ يَغْفِرَ ذَنْبًا وَيُفْرِجَ كَرْبًا، وَيَرْفَعَ قَوْمًا وَيَضَعَ آخَرِينَ (طب عن ابى الدرداء

"Bir günahı bağışlaması, bir sıkıntıyı gidermesi, bir toplumu yüceltip bir diğerini alçaltması O'nun işidir." [1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1769; Sünen-i İbn-i Hibban, Hadis No: 691; Rudani, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7251.

((سَنَفِرُكُمْ لَكُمْ آيَةُ الثَّقَلَيْنِ (٣١) فَبَايَ آلَآءِ رَبِّكُمْ تُكَذِّبَانِ (٣٢))

31-32. Ey insanlar ve cinler! Yakında sizin hesabınızı göreceğiz.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ ((٣٣) فَبَايَ آلَآءِ رَبِّكُمْ تُكَذِّبَانِ (٣٤)

33-34. Ey insan ve cin topluluğu! Göklerin ve yerin herhangi bir tarafından çıkabilirseniz çıkın. Halbuki bir kuvvet olmadıkça siz çıkıp gidemezsiniz.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

((يُرْسَلُ عَلَيْكُمْ شَوَاطِئُ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ (٣٥) فَبَايَ آلَآءِ رَبِّكُمْ تُكَذِّبَانِ (٣٦))

35-36. (Ey insan ve cinden kâfir olanlar!) Sizin üzerinize ateşten dumansız bir alev ve alevsiz bir duman gönderilir de ondan kurtulamazsınız.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

((فَإِذَا انْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ (٣٧) فَبَايَ آلَآءِ رَبِّكُمْ تُكَذِّبَانِ (٣٨))

37-38. Semâ yarılp da erimiş yağ gibi kırmızı gül rengini aldığı zaman hâliniz nice olur?*(Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِشَابٍّ يَقْرَأُ: فَإِذَا انْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ فَوَقَفَ فَاقْشَعَرَ، وَخَفَّتْهُ الْعَبْرَةُ، يَبْكِي وَيَقُولُ: وَيَجِي مِنْ يَوْمٍ تَنْشَقُّ فِيهِ السَّمَاءُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مِثْلَهَا يَا (فَتَى، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ بَكَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ بُكَائِكَ (محمد بن نصر عن لقمان بن عامر الحنفي

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir gencin: "Semâ yarılıp da erimiş yağ gibi kırmızı gül rengini aldığı zaman hâliniz nice olur?" âyetini okuduğunu işitti. Bu genç durdu ve tüyleri diken diken oldu. Boğazı düğümlenip ağlamaya başladı. "Gökyüzünün ayrılacağı gün vay hâlimize!" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Dediğin gibi Ey genç! Canım kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki, melekler de senin ağlamandan dolayı ağladı" buyurdu.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 14, s. 128.

فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْأَلُ عَنْ ذَنْبِهِ إِنْسٌ وَلَا جَانٌّ (٣٩) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٤٠) يُعْرِفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمَاهُمْ)
فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِي وَالْأُقْدَامِ (٤١) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٤٢) مَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ
(٤٣)

(يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ إِنِّ (٤٤) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٤٥)

39-45. İşte o gün insanlara da, cinlere de günahlarından sorulmaz.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?*

Mücrimler sîmalarından tanınır, sonra da perçemlerinden ve ayaklarından yakalanırlar (Cehenneme atılırlar).* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?* Ve onlara: "İşte bu, mücrimlerin yalanladığı Cehennemdir" denir.* Onlar, ateşle kaynar su arasında koşarlar.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "İşte o gün insanlara da, cinlere de günahlarından sorulmaz" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, kâfirlerin amellerinin mahşer günü tartıya konulmadan Cehenneme girmeleridir. Zîrâ onların küfürleri, sîmalarından bilinecektir, demektir.

Kâfirlerin amellerinin boş olup, tartıya dahi girmeyeceği Sûre-i Kehf, Âyet 105-106'da şöyle geçmektedir:

"İşte onlar, Rablerinin âyetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr eden kimselerdir. Bu sebeple onların amelleri boşa gitmiştir. Kâfirlerin amellerini mahşer günü tartıya koymayacağız.* İşte onların cezâları, inkâr etmeleri ve âyetlerimi ve Resullerimi alay konusu yapmaları sebebiyle Cehennemdir."

Âyet-i Kerîme'de: "Mücrimler, sîmalarından tanınır" diye buyrulması; mahşerde

Mü'minler ile kâfirlerin, sîmalarına bakıldığında Mü'min mi, yoksa kâfir mi olduğunun belli olacağından dolayıdır. Kâfirler yüzlerinin siyahlığı ve gözlerinin maviliği ile tanınacaklardır.[1] Mü'minler ise, abdest azalarının parlaklığı ile tanınacaklardır.

Bu husus Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 106-107'de şöyle geçmektedir:

"Bâzı yüzlerin ak, bâzı yüzlerin de karardığı gün gelir. O gün yüzleri kararanlara: "İman ettikten sonra kâfir mi oldunuz? O halde yaptığınız küfür sebebiyle tadın azâbı" denilir.* O gün yüzleri ak olanlar, Allah'ı Teâlâ'nın rahmetindedirler ve Cennette ebedî kalırlar."

[1] Bu husus Sûre-i Tâhâ, Âyet 102'de: "O gün ki, Sûr'a üflenir ve o gün mücrimleri gök gözlü olarak haşrederiz" diye geçmektedir.

(وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٌ (٤٦) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٤٧))

46-47. Rabbinin makâmından (huzuruna çıkıp hesap vermekten) korkan kimse için iki Cennet vardır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Sûre-i Rahmân, Âyet 46'nın nüzul sebebine dair Dahhâk Hazretleri şöyle anlatmıştır:

بَلِّشَرِبَ ذَاتَ يَوْمٍ لَبَنًا عَلَى ظَمًا فَأَعْجَبَهُ فَسَأَلَ عَنْهُ فَأُخْبِرَ أَنَّهُ مِنْ غَيْرِ جَلٍّ فَاسْتَقَاءَهُ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْظُرُ إِلَيْهِ فَقَالَ: رَحِمَكَ اللَّهُ لَقَدْ أَنْزَلْتُ فِيكَ آيَةً تَلَا عَلَيْهِ هَذِهِ الْآيَةَ . (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن الضحاك)

Hız. Ebû Bekir, bir gün susuzken süt içmiş ve bu hoşuna gitmişti. Bu süte dair soru sorunca, sütün helâl olmayan bir yerden elde edildiğini ona söylediler. O da kendisini kusturarak sütü çıkardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de ona bakıp duruyordu. Bunun üzerine, "Allah'ın rahmeti üzerine olsun! O'nun hakkında bir âyet indirdi" deyip ona, "Rabbinin makâmından (huzuruna çıkıp hesap vermekten) korkan kimse için iki Cennet vardır" diye geçen âyeti okudu.

[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebu'd-Derdâ Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

"Onlara mühürlü, hâlis şaraplar içirilir.* Bu içeceğin sonu, misk gibi kokuludur.

Artık rağbet gösterenler, bunun hakkında rağbet gösterebilirler.* Ona karıştırılan şey de Tesnîm'dendir.* O Tesnîm, Allah'a en yakın olanların içtiği bir pınardır."

"Selsebîl Pınarı" ise Sûre-i İnsân, Âyet 17-19'da şöyle geçmektedir:

"Orada onlar, bir kadehten içirilirler ki, ona katılmış olan Zencebil'dir.* O Zencebil, Cennette "Selsebîl" diye isimlendirilen bir pınardır.* Onların etrafında ebedîler olan vildân (genç hizmetçiler) dolaşır ki, sen onları gördüğünde, saçılmış inciler sanırsın."

(فِيهِمَا مِنْ كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِ) (٥٢) فَبَآئِيَ آلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٥٣)

52-53. O iki Cennette de her meyveden iki çift vardır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

(الْمُتَكِبِّينَ عَلَى فُرُشٍ بَطَّائِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ وَجَنَّا الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ) (٥٤) فَبَآئِيَ آلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٥٥)

54-55. Allah'tan korkanlar, astarı kalın ipekten yataklara yaslanırlar ve o iki Cennetin meyveleri onlara yakındır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Sûre-i Rahmân, Âyet 54 hakkında şöyle buyurmuştur:

(ظَوَاهِرُهَا نُورٌ يَتَلَأَلُ) (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن)

"O döşemelerin yüzleri ise, parıldayan bir nûrdur." [1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 179.

(فِيهِنَّ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ لَمْ يَطْمِئِنَّ أَنْسَ قَبْلَهُمْ وَلَا جِآنَ) (٥٦) فَبَآئِيَ آلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٥٧) كَانَّهُنَّ) (٥٨) فَبَآئِيَ آلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٥٩)

56-59. O Cennetlerde, gözlerini kocalarından başkasına çevirmeyen kadınlar vardır ki onlara, kocalarından önce ne bir insan, ne de bir cin dokunmuştur.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?* Sanki o kadınlar, yakut ve mercandır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Sûre-i Rahman, Âyet 58’de geçen hûriler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْمَرْأَةَ مِنْ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ لَيُرَى بَيَاضُ ساقِهَا مِنْ وَرَاءِ سَبْعِينَ حُلَّةً حَتَّى يُرَى مُخْهَا وَذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ يَقُولُ {كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ} فَأَمَّا الْيَاقُوتُ فَإِنَّهُ حَجَرٌ لَوْ أَدْخَلْتَ فِيهِ سِلْكَاً ثُمَّ اسْتَصَفَيْتَهُ لَأَرَيْتَهُ مِنْ وَرَائِهِ (ت) عن ابن مسعود

"Cennet ehlinin kadınlarından bir kadının baldırının beyazlığı, yetmiş kat Cennet elbisenin altından görünür ve hattâ onun iliği dahi görünür. Çünkü Allah’u Teâlâ Sûre-i Rahmân, Âyet 58’de: "Sanki o kadınlar yakut ve mercandır" diye buyurmaktadır. Yakuta gelince bu bir taştır ki, onun içine bir tel sokup sonra onu durulasan, taşın ardından o teli görürsün." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

لَعْدُوَّةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ رَوْحَةٌ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَلَقَابٌ قَوْسٍ أَحَدِكُمْ أَوْ مَوْضِعٌ قَدِّهِ يَغْنِي سَوْطَهُ مِنَ الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَلَوْ أَطْلَعْتَ امْرَأَةً مِنْ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ إِلَى الْأَرْضِ لَمَلَأَتْ مَا بَيْنَهُمَا رِيحًا وَلَطَابًا مَا بَيْنَهُمَا وَلَنَصِيفُهَا عَلَى رَأْسِهَا خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا (حم عن انس)

"Allah yolunda bir sabah veya akşam yürüyüşü, dünyâ ve dünyâdakilerden daha hayırlıdır. Sizden birinin Cennetteki bir yay miktarı veya bir yay kirişi kadar yeri dünyâ ve dünyâdakilerden daha hayırlıdır. Cennetlik kadınlardan bir kadın yeryüzüne inmiş olsaydı, kokusu gökle yer arasını doldurur ve gökle yer arası tertemiz olurdu. Şüphesiz onun başındaki örtü, dünyâ ve dünyâdakilerden daha hayırlıdır." [2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 5; Râmûz’ul-Ehâdis, s. 107/8.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11984.

((هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ (٦٠) فَبَايَ إِلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٦١))

60-61. İyiliğin mükâfatı, iyilikten başka mıdır?* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Allah’u Teâlâ’nın huzuruna çıkacağından korkarak dünyâda iken güzel amel işleyenin âhiretteki mükâfatı, güzellikten başka bir şey değildir.

(وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّاتٌ (٦٢) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٦٣))

62-63. O iki Cennetten başka, iki Cennet daha vardır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu dört Cennetten ikisinin içinde bulunan her şeyin gümüşten, ikisinin ise içinde bulunan her şeyin altından olduğunu beyan etmiştir.

Bu husus Abdullah b. Kays el-Eş'arî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

جَنَّاتٍ مِنْ فِضَّةٍ أُنِيتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَجَنَّاتٍ مِنْ ذَهَبٍ أُنِيتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى رَبِّهِمْ إِلَّا رِذَاءَ الْكَبِيرِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةٍ عَذْنٍ (خ م ه عن عبد الله بن قيس الأشعري)

"İki Cennet vardır ki, bunların kapları ve içlerinde bulunan şeyler hep gümüştendir. Diğer iki Cennet daha vardır ki, bunların kapları ve içlerinde bulunan şeyler de altındandır. Adn Cenneti'nde bulunan topluluk ile de Allah'ın Cemâli arasında ancak bir Ridây-ı Kibriyâ vardır." [1]

Ebû Mûsâ el-Eş'arî Radiyallâhu anhu; bu Cennetlerden altından olanın Allah'a yakın olan kullara verileceğini, gümüşten olanın ise amel defterleri sağ taraflarından verilen diğer Mü'minlere verileceğini, söylemiştir.

Yine bu dört Cennet hakkında Yahya b. Eyyüb el-Huzâî'den şu hâdise nakledilmiştir:

أَنَّ شَابًا كَانَ يَتَعَبَّدُ فِي الْمَسْجِدِ فَهَوِيَتْهُ امْرَأَةٌ فَدَعَتْهُ إِلَى نَفْسِهَا وَمَا زَالَتْ بِهِ حَتَّى كَادَ يَدْخُلُ مَعَهَا الْمَنْزِلَ، فَذَكَرَ هَذِهِ الْآيَةَ إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ فَخَرَّ مَغْشِيًّا عَلَيْهِ ثُمَّ أَفَاقَ فَأَعَادَهَا فَمَاتَ. فَجَاءَ عُمَرُ فَعَزَّى فِيهِ أَبَاهُ وَكَانَ قَدْ دُفِنَ لَيْلًا فَذَهَبَ فَصَلَّى عَلَى قَبْرِهِ بِمَنْ مَعَهُ ثُمَّ نَادَاهُ عُمَرُ فَقَالَ: يَا فَتَى وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ وَأَجَابَهُ الْفَتَى مِنْ دَاخِلِ الْقَبْرِ: يَا عُمَرُ قَدْ أُعْطَانِيهِمَا رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ فِي الْجَنَّةِ مَرَّتَيْنِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن يحيى بن أيوب الخزاعي)

Bir genç, mescitte çok ibâdet ederdi. Bir kadın ona âşık olup kendine dâvet etti. Kadın ısrar edince sonunda genç, onunla birlikte eve girmek üzereyken, "Şüphesiz takvâ sahipleri, şeytandan kendilerine bir vesvese isâbet ettiği vakit, güzelce düşünürler ve bu sebeple hatâyı görüp ondan sakınırlar" [2] diye geçen âyeti zikretti ve bayılıp düştü. Sonra ayıldı ve tekrar bayılarak öldü. Hz. Ömer gelip babasına taziye de bulundu. O genç, gece defnedilmişti. Hz. Ömer gidip

yanındakilerle birlikte kabri başında namaz kıldı sonra ona: "Ey genç! Rabbinin makâmından (huzuruna çıkıp hesap vermekten) korkan kimse için iki Cennet vardır"[3] diye nidâ etti. Genç, kabrinden ona: "Yâ Ömer! Rabbim Cennette o ikisini bana iki kere verdi" diye cevap verdi.[4]

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 24, Tefsir-i Rahmân 1; Sahih-i Müslim, İman 80 (296 Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 35.

[2] Sûre-i A'râf, Âyet 201.

[3] Sûre-i Rahmân, Âyet 46.

[4] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 534; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 4634.

((مُدَّةً مَمَّتَانِ (٦٤) فَبَايَ آلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٦٥))

64-65. O iki Cennet, koyu yeşil renktedir.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

((فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ (٦٦) فَبَايَ آلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٦٧))

66-67. O iki Cennette de fışkıran iki pınar vardır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

((فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ (٦٨) فَبَايَ آلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٦٩))

68-69. O iki Cennette de her türlü meyve, hurma ve nar vardır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlarsınız?

İzah: Bu iki Cennetle ilgili olarak Hz. Ömer'den nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

جَاءَ نَاسٌ مِنَ الْيَهُودِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا: يَا مُحَمَّدُ أَفِي الْجَنَّةِ فَاكِهَةٌ؟ قَالَ: نَعَمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ قَالُوا: فَيَأْكُلُونَ كَمَا يَأْكُلُونَ فِي الدُّنْيَا؟ قَالَ: نَعَمْ وَأَضْعَافُ ذَلِكَ قَالُوا: فَيَقْضُونَ الْحَوَائِجَ؟ قَالَ: لَا وَلَكِنْ يَغْرَقُونَ ثُمَّ يَرْشَحُونَ فَيَذْهَبُ اللَّهُ تَعَالَى مَا فِي بُطُونِهِمْ مِنْ أَدَى (الحارث وعبد بن حميد عن عمر

Yahudilerden birtakım kimseler Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldiler ve "Yâ Muhammed! Cennette meyve var mı?" diye sordular. Peygamberimiz

Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet" dedi ve "O iki Cennette meyve, hurma ve nar vardır" diye geçen Sûre-i Rahmân, Âyet 68'i okudu. Onlar: "Dünyâda yenildiği gibi yenilecekler mi?" diye sordular. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet, ve dünyâdakinden kat kat fazla" buyurdu. Onlar: "Peki, abdest bozmaya çıkarlar mı?" diye sordular. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Hayır, onlar terlerler ve böylece Allah'ı Teâlâ onların karınlarındaki sıkıntıyı giderir" buyurdu.[1]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 39775.

(فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حَسَنَاتٌ (٧٠) فَبَايَ الْآءِ رَبُّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٧١) حُورٌ مَّقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ (٧٢) فَبَايَ الْآءِ (٧٣) رَبُّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٧٤) فَبَايَ الْآءِ رَبُّكُمَا تُكَذِّبَانِ (٧٥))

70-75. O Cennetlerde, güzel huylu ve yaratılışı güzel kadınlar vardır.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?* Onlar, çadırlarından çıkmayan hûrilere.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?* O hûrilere, kocalarından önce ne bir insan, ne de bir cin dokunmuştur.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen hûriler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَرَرْتُ لَيْلَةً أُسْرِي بِي فِي الْجَنَّةِ بِنَهْرٍ حَافَّتَاهُ قَبَابُ الْمَرْجَانِ فَنُودِيَتْ مِنْهُ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقُلْتُ: يَاجْبُرُ يَلْمُنْ هُوَ لَا قَالَ: هُوَ لَا جَوَارٍ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ اسْتَأْذَنَ رَبَّهُنَّ فِي أَنْ يُسَلِّمَنَّ عَلَيْكَ فَأَذِنَ لَهُنَّ فَقُلْنَ: نَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَمُوتُ أَبَدًا وَنَحْنُ النَّاعِمَاتُ فَلَا نَبُؤُسُ أَبَدًا وَنَحْنُ الرَّاغِبَاتُ فَلَا نَسْخَطُ أَبَدًا أَزْوَاجُ رِجَالٍ كِرَامٍ (ثُمَّ قَرَأَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُورٌ مَّقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن انس

Mîraca çıkarıldığım gece, Cennette her iki kenarı mercandan çadırlar bulunan bir ırmağın yanından geçtim. Oradan bana: "Yâ Resûlallah! Selâm sana" diye seslenildi. Ben: "Yâ Cebrâil bunlar kimdir?" diye sordum. O da, şöyle dedi: Bunlar, Rabblerinden sana selâm vermek üzere izin istemiş hurulîyn'den bâzı kızlardır. Allah'ı Teâlâ onlara izin verdi ve onlar da şöyle dedi: "Biz ebedî kalanlarız, ebedî ölmeyiz. Biz nîmet içerisinde olanlarız, ebediyyen sefalet çekmeyiz. Biz hoşnut olanlarız, ebedî kızmayız. Şerefli kocaların eşleriyiz." Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Onlar, çadırlarından çıkmayan hûrilere" diye geçen Sûre-i Rahmân, Âyet 72'yi okudu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğerk Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْحُورَ الْعَيْنَ يَأْخُذُ بَعْضُهُنَّ بِأَيْدِي بَعْضٍ وَيَنْعَنِينَ بِأَصْوَاتٍ لَمْ تَسْمَعْ الْخَلَائِقُ بِأَحْسَنَ مِنْهَا وَلَا يَمِثِّلُهَا نَحْنُ الرَّاغِبَاتِ فَلَا نَسْخَطُ أَبَدًا وَنَحْنُ الْمُقِيمَاتِ فَلَا نَطْعَنُ أَبَدًا وَنَحْنُ الْخَالِدَاتِ فَلَا نَمُوتُ أَبَدًا وَنَحْنُ النَّاعِمَاتِ فَلَا نَبُؤُسُ أَبَدًا وَنَحْنُ خَيْرَاتِ حِسَانِ حَبِيبَاتِ لِأَرْوَاجِ كِرَامٍ. وَقَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: إِنَّ الْحُورَ الْعَيْنَ إِذَا قُلْنَ هَذِهِ الْمَقَالَةَ أَجَابَهُنَّ الْمُؤْمِنَاتُ مِنْ نِسَاءِ أَهْلِ الدُّنْيَا نَحْنُ الْمُصَلِّيَّاتِ وَمَا صَلَّيْتُنَّ وَنَحْنُ الصَّائِمَاتِ وَمَا صُمَّمْتُنَّ وَنَحْنُ الْمُتَوَضَّئَاتِ وَمَا تَوَضَّأْتُنَّ وَنَحْنُ الْمُتَصَدِّقَاتِ وَمَا تَصَدَّقْتُنَّ. فَقَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا (فَعَلَبْنَهُنَّ وَاللَّهِ). (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن عائشة)

Hûruliyn birbirleriyle el ele tutuşur ve mahlûkatın daha güzelini aslâ duymadığı, bizim de benzerini aslâ duymadığımız güzel seslerle şarkı söylerler ve derler ki: "Biz hoşnut olanlarız, aslâ kızıp öfkelenmeyiz. Biz evlerinde kalanlarız, aslâ göçüp gitmeyiz. Biz ebedî olanlarız, aslâ ölmeyiz. Biz nîmetler içerisinde olanlarız, aslâ yoksul düşmeyiz. Biz güzel yüzlüleriz. Üstün ve değerli kocaların sevgili eşleriyiz."

Hiz. Âişe dedi ki: Hurulîyn bu sözleri söylediğı vakit, dünyâ ehlinden olan Mü'min kadınlar onlara şöyle cevap verirler: "Bizler namaz kılan kadınlarız, siz ise kılmadınız. Bizler oruç tutan kadınlarız, siz tutmadınız. Bizler abdest alan kadınlarız, siz abdest almadınız. Bizler bolca sadaka veren kadınlarız, siz sadaka vermediniz."

Hiz. Âişe dedi ki: Allah’a yemin olsun ki, bu sözleriyle onları susturacaklardır.[2]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 17, s. 189.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 17, s. 187.

مُنْكِيْنَ عَلَى رَفْرَفٍ خُضِرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ (٧٦) فَبَايَ آلَ إِدْرِيسَ رُبُّكُمْا تُكَذِّبَانِ (٧٧) تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي () الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ (٧٨)

76-78. O Cennet ehli, yeşil yastıklara ve çok güzel, nâdir döşemelere yaslanırlar.* (Ey insanlar ve cinler!) O halde Rabbinizin nîmetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?* Azamet ve kerem sahibi olan Rabbinin ismi çok yücedir.

56-VÂKİA SÛRESİ

Bu sûre 96 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen "Büyük hâdise (kıyâmet)" anlamına gelen "Vâkıa" kelimesinden almıştır.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْوَاقِعَةِ كُلَّ لَيْلَةٍ لَمْ تُصِبْهُ فَاقَةٌ أَبَدًا. (هب عن ابن مسعود

"Kim her gece Vâkıa Sûresi'ni okuyacak olursa, fakirlik ve ihtiyaç musîbeti onu ebediyyen gelip bulmaz."[1]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 2397.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ (۱) لَيْسَ لَوْفَعَتِهَا كَاذِبَةٌ (۲) خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ (۳))

1-3. Muhakkak meydana gelecek olan kıyâmet kopunca,* onun meydana gelmesini yalanlayan kimse bulunmaz.* O kıyâmet, insanların bir kısmını (Cehenneme girdirmek ile) zelil eder, diğer bir kısmını da (Cennete girdirmek ile) yükseltir.

(إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًّا (۴) وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا (۵) فَكَانَتْ هَبَاءً مُنْبَثًّا (۶) وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً (۷))
فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ (۸) وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ (۹) وَالسَّابِقُونَ
(السَّابِقُونَ (۱۰) أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ (۱۱) فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ (۱۲))

4-12. Yer şiddetle sarsıldığı* ve dağlar paramparça olup ufalandığı,* dağılıp toz hâline geldiği zaman,* işte o gün siz üç sınıf olarak mahşere gelirsiniz.* O üç sınıfın biri Ashâb-ı Meymene'dir. Ne mutlu kimselerdir o Ashâb-ı Meymene!* Diğerleri Ashâb-ı Meş'eme'dir. Ne mutsuz kimse-lerdir o Ashâb-ı Meş'eme!* Biri de Sâbikûndur (sebat edip ibâdetle ileri geçenlerdir).* İşte onlar, Allah'ı Teâlâ'ya en yakın olanlardır;* Naîm Cennetlerindedirler.

İzah: Bu âyetlerde beyan edildiği üzere mahşer yerine insanlar üç sınıf olarak

gelirler:

Birincisi: Ashâb-ı Meymene'dir. Sağcılar anlamına gelen bu ifade, amel defterleri sağ tarafından verilen, Cenneti kazanarak neşeli ve sevinç içerisinde olan kimselerdir. Bunlar, Allah'ın emrini kabul edip güzel amellerde bulunanlardır.

İkincisi: Ashâb-ı Meş'eme'dir. Solcular anlamına gelen bu ifade de, amel defterleri sol tarafından verilen, Cehenneme müstehak olan sefil ve perişanlık içerisinde olacak kimselerdir. Bunlar, Allah'ın emrine uymayıp kötü amellerde bulunanlardır.

Amel defteri sağından ve solundan verilenler hakkında Sûre-i İnşikâk, Âyet 7-12'de de şöyle geçmektedir:

"O zaman amel defteri sağ eline verilen kimsenin,* hesabı kolayca görülür* ve ehline sevinçli olarak döner.* Amel defteri arkasından verilen kimse ise,* artık ölmek ister* ve alevli ateşe atılır."

Üçüncüsü: Sâbikunlardır. İleri geçenler anlamına gelen bu zümre de, sebat ederek taatte ileri geçip Allah'ın en yakınında olan yüksek dereceler elde eden kimselerdir. Bunlar, Allah'a sevimlik için farz ibâdetleri yerine getirdikten sonra, nâfile namaz, oruç, cömertlik ve Allah'ı Teâlâ'yı çok zikretmek gibi ibâdetler hususunda yarışanlardır.

Fazladan ibâdet edenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سَيُرُوا سَبَقَ الْمُفْرَدُونَ قَالُوا وَمَا الْمُفْرَدُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الذَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ (م عن ابى هريرة)

"Durmayın çalışın, çalışanlar ileri geçtiler ve ilerlediler." Dediler ki: "Yâ Resûlallah! Bu ileri geçenler kimlerdir?" Buyurdu ki: "Allah'ı çok zikreden erkekler ve kadınlardır."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُنبئُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ وَأَرْفَعُهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ وَخَيْرٌ لَّكُمْ مِنْ إِنْفَاقِ الذَّهَبِ وَالْوَرِقِ

وَحَيْرٌ لَّكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ قَالَ ذِكُرْ اللَّهَ تَعَالَى (حم ت
(عن ابى الرداء)

"Haberiniz olsun! Rabbinizin katında derecenizi en yüksek ve sizi en temiz kılan, altın ve gümüş tasadduk etmekten daha hayırlı olan, Allah yolunda savaşa çıkıp da düşmanlarla kıyasıya savaşmaktan bile daha üstün olan hayırlı amelinizi size bildireyim mi?" "Evet" dediler. Buyurdu ki: "İşte o, zikrullahtır." [2]

Sonuç olarak insanlar, mahşer yerine üç sınıf olarak gelirler. Biri Cehennemlik, biri Cennetlik ve biri de Sâbikunlardır. Böylece Cehennem-likler Cehenneme ve Cennet ehlinin tamamı Cennete girerler. Çok uzun yıllar geçtikten sonra, Allah tarafından Cennet ehline: "Sâbikunlar ayrılınsın!" diye nidâ olunur. Böylelikle Cennet ehlinin içerisinden Sâbikunlar ayrılır ve girdikleri Cennetten çıkartılarak Cennet-i Naîm'e yükseltirler. İşte Allah'ı Teâlâ'ya yakın olarak, en yüksek makam ve dereceye bu şekilde nâil olurlar. Sûre-i Hûd, Âyet 108'de, "Said (Cennetlik) olanlar ise, gökler ve yer durdukça ebedî olarak Cennette kalacaklardır. Ancak Rabbinin (daha yüce derecelere nâil olmalarını) diledikleri müstesnâ..." diye istisnâ edilenler de Cennet-i Naîm'e yükseltilen Sâbikunlardır.

Cennet-i Naîm'in Cennetler içerisinde en yüksek makam olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ جِبْرِيلَ قَالَ لِي إِخْرُجْ فَأَخْبِرْ بِنِعْمِ اللَّهِ الَّتِي أَنْعَمَ بِهَا عَلَيَّكَ وَفَضِيلَتِهِ الَّتِي فَضَّلْتَ بِهَا فَبَشَّرَنِي أَنِّي بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ وَأَمَرَنِي أَنْ أَنْذِرَ الْجِنَّ وَآتَانِي كِتَابَهُ وَأَنَا أُمِّيٌّ وَغَفَرَ ذَنْبِي مَا تَقَدَّمَ وَمَا تَأَخَّرَ وَذَكَرَ اسْمِي فِي الْأَذَانِ وَأَمَدَّنِي بِالْمَلَائِكَةِ وَآتَانِي النُّصْرَ وَجَعَلَ الرَّغْبَ أَمَامِي وَآتَانِي الْكَوْثَرَ وَجَعَلَ حَوْضِي مِنْ أَكْثَرِ الْحِيَاضِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَوَعَدَنِي الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ وَالنَّاسَ مُهْطِعُونَ مُقْنِعُونَ رُءُوسَهُمْ وَجَعَلَنِي فِي أَوَّلِ رُمْرَةٍ تَخْرُجُ مِنَ النَّاسِ وَأَدْخَلَ فِي شَفَاعَتِي سَبْعِينَ أَلْفًا مِنْ أُمَّتِي الْجَنَّةَ بَغَيْرِ حِسَابٍ وَآتَانِي السُّلْطَانَ وَالْمُلْكَ وَجَعَلَنِي فِي أَعْلَى عُرْفَةٍ فِي الْجَنَّةِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ فَلَيْسَ فَوْقِي أَحَدٌ إِلَّا الْمَلَائِكَةُ الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَأَحَلَّ (لِي) وَلِأُمَّتِي الْعَنَائِمَ وَلَمْ تَحُلْ لِأَحَدٍ كَانَ قَبْلَنَا (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عبادة بن الصامت)

Cebrâil bana dedi ki: "Çık ve Allah'ı Teâlâ'nın sana bahşettiği nîmetleri, senin üstün kılındığın faziletini haber ver." Allah'ı Teâlâ bana müjdeledi ki; şüphesiz beni kırmızı ve siyah tenli insanlara gönderdi. Cinleri uyarmamı bana emretti. Ümmî olduğum halde bana kitabını verdi. Geçmiş ve gelecek günahlarımı bağışladı. Adımı ezanda zikretti. Beni meleklerle kuvvetlendirdi. Bana zaferi bahşetti ve korkuyu önümde kıldı (korku benden kaçır). Bana Kevser'i verdi; mahşer günü benim havuzumu havuzların en büyüğü kıldı. İnsanlar başlarını eğip koşuşturdukları zamanda bana Makâm-ı Mahmûd'u vaad etti. Beni

insanlardan haşrolunacak ilk zümre içinde kıldı. Benim şefaetimle ümmetimden yetmiş bin kişiyi hesapsız olarak Cennete koydu. Bana hükümranlılık ve mülk verdi. Beni Naîm Cennetlerinde içinde Cennetin en yüce köşkünde kıldı. Benim üzerimde Arş'ı taşıyan meleklerden başka hiç kimse yoktur. Bana bizden öncekilerden hiç kimseye helâl kılmadığı halde ganîmetleri helâl kıldı.”[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لَيَنْظُرُ فِي مَلِكٍ أَلْفِي سَنَةٍ يَرَى أَفْصَاهُ كَمَا يَرَى أَدْنَاهُ يَنْظُرُ فِي أَزْوَاجِهِ وَخَدَمِهِ وَإِنْ أَفْضَلَهُمْ مَنْزِلَةً لَيَنْظُرُ فِي وَجْهِ اللَّهِ تَعَالَى كُلَّ يَوْمٍ مَرَّتَيْنِ (حم ابو الشيخ فى العظمة ك عن ابن عمر)

”Cennet ehlinin derece bakımından en düşük olanları bile, oturduğu köşkten bin senelik mesâfeye kadar etrafı seyrederek. En yakın yeri gördükleri gibi, en uzak yeri de görebilirler. Hanımlarına, hizmetçilerine ve yataklarına bakıp seyrederek. En üstün dereceye sahip olanları da; günde iki kere Allah'ın Cemâlini seyrederek.”[4]

[1] Sahih-i Müslim, Zikir 1 (4).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20713; Sünen-i Tirmizî, Daavât 5.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 5, s. 333.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 4395.

(تَلَّةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ) (١٣) وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ (١٤))

13-14. Bu sâbikûnun birçok kısmı öncekilerden,* az bir kısmı da sonrakilerdendir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen öncekilerden maksat, geçmiş ümmetler; sonrakilerden maksat ise, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetidir. Buna göre ibâdet hususunda yarışan ve bu sebeple Allah'u Teâlâ'ya yaklaştırılıp Cennet-i Naîm'e konacak insanların çoğu geçmiş ümmetlerden, azı ise Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetinden olacaktır.

Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

”Bu sâbikunun birçok kısmı öncekilerden,* az bir kısmı da sonrakilerdendir”

diye geçen Sûre-i Vâkıa, Âyet 13-14 nâzil olunca, bu Peygamber Efendimizin Ashâbına ağır geldi. Bunun üzerine daha sonra Ashâb-ı Yemin'in bir kısmı öncekilerden* ve bir kısmı sonrakilerdendir" diye geçen Sûre-i Vâkıa, Âyet 39-40 nâzil oldu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

إِنِّي لَأَرْجُو أَنْ تَكُونُوا رُبْعَ أَهْلِ الْجَنَّةِ، ثُلُثَ أَهْلِ الْجَنَّةِ، بَلْ أَنْتُمْ نِصْفُ أَهْلِ الْجَنَّةِ أَوْ شَطْرُ أَهْلِ الْجَنَّةِ (وَتُقَاسِمُونَهُمُ النَّصْفَ الثَّانِي) (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة)

"Ben, sizin Cennet ehlinin dörtte biri veya üçte biri olmanızı umarım. Bilakis siz, Cennet ehlinin yarısısınız ve ikinci yarıdan da pay alırsınız."[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 518.

عَلَى سُرُرٍ مَوْضُونَةٍ (١٥) مُتَكِبِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ (١٦) يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ (١٧) بِكَوَابٍ (١٨) وَأَبَارِيقٍ وَكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ (١٨) لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزَفُونَ (١٩) وَفَاكِهَةٍ مِمَّا يَتَخَيَّرُونَ (٢٠) وَلَحْمٍ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ (٢١)

15-21. Onlar, altın ve kıymetli taşlar ile işlenmiş tahtlar üzerindedirler.* Üzerinde karşı karşıya ve yaslanmış olarak bulunurlar.* Onların etrafında, Cennette ebedî olan vildan (genç hizmetçiler);* pınardan akan şarapla dolu kaplar, ibrikler ve kâseler ile dönerler.* O şaraptan dolayı başları ağrımaz ve sarhoşluk da görmezler.* Ve o hizmetçiler, onların seçtikleri meyveler* ve arzu ettikleri kuş etleri ile etrafında dönerler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Arzu ettikleri kuş etleri" buyruğu ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ طَيْرًا مِثْلَ أَغْنَاقِ الْبُحْتِ تَصْطَفَّ عَلَى يَدِ وَلِيِّ اللَّهِ فَيَقُولُ أَحَدَهَا يَا وَلِيَّ اللَّهِ رَعَيْتَ فِي مَرْجٍ تَحْتَ الْعَرْشِ وَسَرَبْتِ مِنْ عُيُونِ التَّسْنِيمِ فَكُلْ مِنِّْي فَلَا يَزَلْنَ يَفْتَخِرْنَ بَيْنَ يَدَيْهِ حَتَّى يَخْطُرَ عَلَى قَلْبِهِ أَكُلُ أَحَدَهَا فَتَخِرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ عَلَى أَلْوَانٍ مُخْتَلِفَةٍ فَيَأْكُلُ مِنْهَا مَا أَرَادَ فَإِذَا شَبَعَ تَجَمَّعَ عِظَامُ الطَّائِرِ فَطَارَ يَرْعَى فِي الْجَنَّةِ حَيْثُ شَاءَ فَقَالَ عُمَرُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ إِنَّهَا لَنَاعِمَةٌ. فَقَالَ: أَكَلَهَا أَنْعَمَ مِنْهَا (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن ابى الدرداء)

"Şüphesiz ki Cennette deve boyunlarını andıran kuşlar vardır. Bunlar Allah dostunun eli üzerinde sıra sıra dizilirler." Birisi: "Ey Allah dostu! Ben, Arş'ın altındaki yeşillik alanlarda yayıldım. Tesnîm pınarlarından su içtim. Sen de benden ye" der. Onlar Allah dostunun huzurunda bu şekilde övünüp durmaya devam ederler. Nihâyet o da içinden, onlardan birisini yemeyi geçirir. Çeşitli

şekillerde önüne düşüverir. O da ondan dilediği şekilde yer. Doyduğu zaman da o kuşun kemikleri bir araya getirilir ve uçar, yine Cennette dilediği gibi yayılmaya devam eder. Hz. Ömer dedi ki: "Yâ Resûlallah! Şüphesiz ki bunlar şişman kuşlar olacaktır." Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onları yemek onlardan daha büyük bir nîmettir" diye buyurmuştur.[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 204.

وَحُورٌ عِينٌ (٢٢) كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ (٢٣) جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٢٤) لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا (٢٥) تَأْتِيهِنَّ إِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا (٢٦)

22-26. Onlar için orada hûruliyn vardır.* O hûriler, sedefte saklı inciler gibidir.* Onlar, yaptıkları amellerine mükâfat olarak bu nîmetlere nâil olurlar.* Onlar orada ne bir boş laf, ne de günaha sokacak bir şey işitirler.* Ancak "Selâm, selâm" sözünü işitirler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Hûruliyn" hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(خَلَقَ اللَّهُ الْهُورَ الْعَيْنَ مِنَ الزَّعْفَرَانِ (طب عن ابى امامة

"Allah'u Teâlâ, hûruliyn'i zâferandan yaratmıştır." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الرَّجُلَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ لَيَمْسِكُ التُّفَّاحَةَ مِنْ تَفَّاحِ الْجَنَّةِ فَيَنْتَفِلِقُ فِي يَدِهِ فَتَخْرُجُ مِنْهَا حُورَاءٌ لَوْ نَظَرْتَ لِلشَّمْسِ لَأُخْبِلَتْ الشَّمْسُ مِنْ حُسْنِهَا مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنَ التُّفَّاحَةِ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: يَا أَبَا سُلَيْمَانَ هَذَا لَعَجَبٌ وَلَا يَنْقُصُ مِنَ التُّفَّاحَةِ؟ قَالَ: نَعَمْ كَالسَّرَاجِ الَّذِي يُوقَدُ مِنْهُ سَرَاجٌ آخَرُ وَسُرُجٌ وَلَا يَنْقُصُ وَاللَّهِ عَلَى مَا يَشَاءُ قَدِيرٌ ((القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن خالد بن الوليد

"Cennet ehlinden bir kişi, Cennet elmalarından bir tanesini eline alır. Elinde parçalanır. Ondan bir huri çıkar, eğer güneşe bakacak olursa, güzelliğinden dolayı güneş utanır ve elmadan da bir şey eksilmez." Bir adam Râvi'ye: "Ey Süleyman'ın babası! Muhakkak ki bu hayret edilecek bir şeydir. Üstelik elmadan bir şey eksilmez öyle mi?" dedi. Halid b. Velid Radiyallâhu anhu dedi ki: "Evet, bu, bir başka kandilden yakılan bir kandil ve hattâ kandiller yakıldığı halde ondan bir şey eksilmeme-sine benzer. Allah dilediği her şeye kâdirdir." [2]

Yine Âyet-i Kerîme’de, Cennet ehlinden bahsedilirken, Ancak "Selâm, selâm" sözünü işitirler, diye buyrulmaktadır. Yani, ancak birbirlerine hayırlı hoş ve güzel sözler söylerler, demektir. Onları melekler selamlar yahut da Aziz ve Celil olan Rableri selamlar, diye açıklanmıştır.

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 7719.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 17, s. 206.

وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ (٢٧) فِي سِدْرٍ مَخْضُودٍ (٢٨) وَطَلْحٍ مَّنْضُودٍ (٢٩) وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ (٣٠) وَمَاءٍ مَّسْكُوبٍ (٣١) وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ (٣٢) لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ (٣٣) وَفُرُشٍ مَّرْفُوعَةٍ (٣٤)

27-34. Ashâb-ı Yemîn’e (amel defteri sağından verilenlere) gelince, ne mutlu kimselerdir o Ashâb-ı Yemîn!* Onlar, içinde dikenleri yok edilmiş Arabistan kirazı* ve meyvesi aşağıdan yukarıya güzel dizilmiş muz ağacı* ve dâimî gölge,* çağlayan bir su* ve birçok meyve olan yeredirler* ki, o meyvelerin arkası kesilmez ve alınıp yenilmesi yasaklanmaz.* Ve yüksek yataklar üzerindedirler.

İzah: Arabistan kirazı ile ilgili olarak Ebû Umâme Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Ashâbı şöyle diyorlardı: Şüphesiz ki bedevîlerin soru sormaları bize çok faydalı oluyordu. Bir gün bir bedevî gelip dedi ki: "Yâ Resûlallah! Allah’u Teâlâ Kur’ân’da eziyet verici bir ağaçtan söz etmektedir. Halbuki ben Cennette sahibine eziyet verecek bir ağacın olacağı kanaatinde değildim." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Sözünü ettiğin ağaç hangisidir?" diye sorunca, bedevî: "Bu Arabistan kirazı ağacıdır, onun rahatsız edici dikenleri vardır" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

فِي سِدْرٍ مَخْضُودٍ يَخْضِدُ اللَّهُ شَوْكَهُ فَيُجْعَلُ مَكَانَ كُلِّ شَوْكَةٍ ثَمَرَةً، فَإِنَّهَا تُنْبِتُ ثَمَرًا تُفْتَقُ الثَّمَرَةُ مَعَهَا عَنْ (اِثْنَيْنِ وَسَبْعِينَ لَوْثًا مَا مِنْهَا لَوْثٌ يُشْبِهُ الْآخَرَ (ك) عَنْ أَبِي إِمَامَةَ

Allah’u Teâlâ Sûre-i Vâkıa, Âyet 28’de: "Dikenleri yok edilmiş Arabistan kirazı" diye söylüyor. Allah’u Teâlâ onun dikenlerini almış ve her bir diken yerine bir meyve koymuş olacaktır. O ağaç öyle bir mahsul verir ki, bundan biri diğerine hiçbir şekilde benzemeyen yetmiş iki çeşit meyve çıkacaktır." [1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَشَجَرَةً يَسِيرُ الرَّاکِبُ فِي ظِلِّهَا مِائَةَ سَنَةٍ وَأَقْرَبُوا إِن شِئْتُمْ {وَوَيْلٌ مَّذْمُودٍ} (خ م عن ابی هريرة)

"Cennette öyle bir ağaç vardır ki; binitli birisi onun gölgesinde yüz sene gider de yine bitiremez. Dilerseniz "Ve dâimî gölge" olan yerdedirler, diye geçen Sûre-i Vâkıa, Âyet 30' u okuyun."[2]

Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ve yüksek yataklar üzerindedirler" diye geçen Sûre-i Vakıa, Âyet 34 hakkında buyurdu ki:

(ارْتَفَاعُهَا لَكَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ مَسِيرَةَ خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ) (ت عن ابی سعید)

"Bu yatakların yüksekliği yerle gök arası kadardır. Bu ikisi arasındaki mesafe de beş yüz yıllık bir yolculuk kadardır."[3]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3737; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 3053.

[2] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 7; Sahih-i Müslim, Cennet 1.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 56; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7253.

إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْشَاءً (٣٥) فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا (٣٦) عُرْبًا أَثَرَابًا (٣٧) لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ (٣٨) ثَلَاثَةٌ مِنْ ((الْأَوَّلِينَ (٣٩) وَثَلَاثَةٌ مِنَ الْآخِرِينَ (٤٠)

35-40. Şüphesiz ki Biz, Cennetteki kadınları, yeni bir yaratılış ile yarattık.* İşte onları bâkireler kıldık,* kocalarına düşkün ve hepsini aynı yaşta yaptık.* Bunlar, Ashâb-ı Yemîn içindir.* Ashâb-ı Yemîn'in bir kısmı öncekilerden* ve bir kısmı sonrakilerdendir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Ashâb-ı Yemîn", amel defteri sağından verilerek Cennetlik olan kimselerdir.

Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Şüphesiz ki Biz, Cennetteki kadınları, yeni bir yaratılış ile yarattık" diye geçen Sûre-i Vâkıa, Âyet 35 hakkında şöyle buyurdu:

(إِنَّ مِنَ الْمُنْشَأَاتِ اللَّائِي كُنَّ فِي الدُّنْيَا عَجَائِزَ عُمْشًا رُمَصًا (ت) عن انس)

"Orada yeniden yaratılacaklar arasında, dünyâda iken gözleri çapaklanıp zayıflamış yaşlılar da olacaktır."[1]

Yine bu hususta Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Yâ Resûlallah! Bana, Sûre-i Vâkıa, Âyet 22'de: "Onlar için orada, hûruliyn vardır" diye geçen Allah'ın kavli hakkında bilgi verir misin? dedim, buyurdu ki: "Hûri" kelimesi, beyaz demektir. "İyn" kelimesi de, gözü büyük, kaşları şahin kanadı gibi siyah demektir.

Sûre-i Vâkıa, Âyet 23'te: "O hûriler, sedefte saklı inciler gibidir" diye geçen Allah'ın kavli hakkında bana bilgi verir misin?" dedim, buyurdu ki: "Onların parlaklıkları hiçbir elin değmediği, sedef içindeki inci parlaklığındadır."

Sûre-i Rahmân, Âyet 70'de: "O Cennetlerde, güzel huylu ve yaratılışı güzel kadınlar vardır" diye geçen Allah'ın kavli hakkında bana bilgi verir misin? dedim, buyurdu ki: "Ahlâkı iyi, yüzleri güzeldir."

Sûre-i Sâffât, Âyet 49'da: "O hûriler, saklı yumurtalara benzerler" diye geçen Allah'ın kavlini bana bildirir misin? dediğim de, buyurdu ki: "Yumurtanın içinde kabuktan sonra gördüğün zar inceliğinde bir inceliğe sahiptirler."

Yâ Resûlallah! Bana, Sûre-i Vâkıa, Âyet 37'de: "Kocalarına düşkün ve hepsini aynı yaşta yaptık" diye geçen Allah'ın kavli hakkında haber verir misin? dedim, buyurdu ki: "Onlar dünyâ hayatında iken yaşlı, çapaklı ve saçları kırışmış olarak ruhları alınmış olan kadınlardır. Allah'u Teâlâ bu yaşlılıktan sonra onları yeniden yaratır ve sevimli, alımlı bâkireler hâline getirir. Hepsi aynı yaştaadırlar." Ben dedim ki: "Yâ Resûlallah! Dünyâ kadınları mı değerlidir, yoksa şâhin gözlü hûriler mi?" Buyurdu ki:

بَلْ نِسَاءُ الدُّنْيَا أَفْضَلُ مِنَ الْخُورِ الْعَيْنِ كَفَضْلِ الظَّهَارَةِ عَلَى الْبَطَانَةِ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَبِمَا ذَاكَ؟
قَالَ: بِصَلَاتِهِنَّ وَصِيَامِهِنَّ وَعِبَادَتِهِنَّ اللَّهُ أَلْبَسَ اللَّهُ وُجُوهُهُنَّ النُّورَ، وَأَجْسَادَهُنَّ الْحَرِيرَ بَيْضَ الْأَلْوَانِ
خَضَرَ النَّيَابِ صَفْرَاءَ الْحُلِيِّ مَجَامِرُهُنَّ الدُّرُّ وَأَمْشَاطُهُنَّ الذَّهَبُ، يَقُلْنَ: أَلَا نَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَمُوتُ أَبَدًا، أَلَا

وَنَحْنُ النَّاعِمَاتُ فَلَا نَبُؤُسُ أَبَدًا، أَلَا وَنَحْنُ الْمُقِيمَاتُ فَلَا نَطْعُنُ أَبَدًا، أَلَا وَنَحْنُ الرَّاغِبَاتُ فَلَا نَسْخَطُ أَبَدًا طُوبَى لِمَنْ كُنَّا لَهُ وَكَانَ لَنَا، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، الْمَرْأَةُ مِمَّا تَتَزَوَّجُ رُوحَيْنِ وَالثَّلَاثَةُ وَالْأَرْبَعَةُ، ثُمَّ تَمُوتُ فَتَدْخُلُ الْجَنَّةَ وَيَدْخُلُونَ مَعَهَا، مَنْ يَكُونُ زَوْجُهَا؟، قَالَ: يَا أُمَّ سَلَمَةَ، إِنَّهَا تَخِيرُ فَتَخْتَارُ أَحْسَنَهُمْ خُلُقًا، فَتَقُولُ: أَيُّ رَبِّ إِنْ هَذَا كَانَ أَحْسَنَهُمْ مَعِيَ خُلُقًا فِي دَارِ الدُّنْيَا، فَزَوْجِيهِ، يَا أُمَّ سَلَمَةَ ذَهَبَ حُسْنُ الْخُلُقِ بِخَيْرِ الدُّنْيَا (وَالْآخِرَةُ). (طب عن ام سلمة)

- Bilakis dünyâ kadınları hûrilerden daha değerlidir. Tıpkı elbisenin dış yüzünün iç yüzünden değerli oluşu gibi. "Yâ Resûlallah! Bu neden dolaydır?" dedim, buyurdu ki: "Namazlarından, oruçlarından, Allah'a ibâdet etmelerinden dolaydır. Allah'ı Teâlâ onların yüzlerine nûr, bedenlerine ipek giydirmiştir. Renkleri bembeyazdır, elbiseleri yemyeşildir, süsleri sapsarıdır. Buhurdanlıkları inciden, tarakları altındandır. Onlar derler ki: Biz ölümsüzleriz, ebediyyen ölmeyeceğiz. Biz zarifleriz, aslâ yıpranmayacağız. Biz ayakta duranlarız, aslâ eğilmeyeceğiz. Dikkat edin! Biz, hoşnut olanlarız aslâ gazaba uğratılmayacağız. Müjdeler olsun bizim kendilerine, onların da bize ait olduğu kişilere." "Yâ Resûlallah! Bizden bir kadın iki, üç ve dört erkekle evleniyor. Sonra ölüp Cennete gider ve eşleri de onunla birlikte Cennete girerlerse, hangileri onların eşleri olacaktır?" dedim, buyurdu ki:

- Ey Ümmü Seleme! Onlar kendileri muhayyer bırakılırlar ve kocalarından ahlâkı en güzel olanı seçerler ve derler ki: "Ey Rabbimiz! Bunun ahlâkı çok güzeldir. Onu benimle evlendir." Ey Ümmü Seleme! Güzel ahlâk dünyâ ve âhiretin hayrıdır.[2]

Yine, "Ashâb-ı Yemin'in bir kısmı öncekilerden* ve bir kısmı sonrakilerdendir" diye geçen Sûre-i Vâkıa, Âyet 39-40 hakkında Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَكْرَبْنَا ذَاتَ لَيْلَةٍ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ غَدَوْنَا عَلَيْهِ فَقَالَ عُرِضَتْ عَلَيَّ الْأَنْبِيَاءُ وَاتَّبَعْتُهَا بِأَمَمِهَا فَيَمُرُّ عَلَيَّ النَّبِيُّ وَالنَّبِيُّ فِي الْعَصَابَةِ وَالنَّبِيُّ فِي الثَّلَاثَةِ وَالنَّبِيُّ وَلَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ وَتَلَا قَتَادَةُ هَذِهِ الْآيَةَ أَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشِيدٌ قَالَ حَتَّى مَرَّ عَلَيَّ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ فِي كَبْكَبَةٍ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ قَالَ: قُلْتُ رَبِّي مَنْ هَذَا؟ قَالَ هَذَا أَخُوكَ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ وَمَنْ تَبِعَهُ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ قَالَ: قُلْتُ رَبِّ فَأَيْنَ أُمَّتِي؟ قَالَ أَنْظِرْ عَنْ يَمِينِكَ فِي الصَّرَابِ قَالَ فَإِذَا وُجُوهُ الرِّجَالِ قَالَ: قَالَ أَرْضِيتُ؟ قُلْتُ قَدْ رَضِيتُ رَبِّ قَالَ أَنْظِرْ إِلَى الْأَفُقِ عَنْ يَسَارِكَ فَإِذَا وُجُوهُ الرِّجَالِ قَالَ أَرْضِيتُ قُلْتُ قَدْ رَضِيتُ رَبِّ قَالَ فَإِنَّ مَعَ هَؤُلَاءِ سَبْعِينَ أَلْفًا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ قَالَ وَأَنْشَأَ عُكَّاشَةُ بْنُ مُحْصَنٍ مِنْ بَنِي أَسَدٍ قَالَ سَعِيدٌ وَكَانَ بَدْرِيًّا قَالَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ أَدْعُ اللَّهَ أَنْ (يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ فَقَالَ اللَّهُ هُمْ أَجْعَلُهُ مِنْهُمْ ... (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن عبد الله بن مسعود)

Bir gece Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında geç vakte kadar

kaldık. Sonra onun yanında sabah yemeğini yedik. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Peygamberler ve onlara tâbi olan ümmetleriyle birlikte bana gösterildi. Peygamberler geçiyordu. Bir Peygamberin arkasında bir topluluk, bir Peygamberle birlikte üç kişi ve bir Peygamberle hiç kimse yoktu." Sonra Katâde, Sûre-i Hûd, Âyet 78'deki: "... İçinizde akıllı başında bir adam yok mu?..." diye geçen buyruğu okudu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Nihâyet İsrailoğullarından birbirine bağlı bir topluluk arasında İmran oğlu Mûsâ geçti." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Ey Rabbim! Bu kimdir?" dedim. Buyurdu ki: "Bu kardeşin İmran oğlu Mûsâ'dır, beraberindekiler de İsrailoğullarından bir topluluktur." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Ey Rabbim! Benim ümmetim nerede?" dedim. Buyurdu ki: "Sağındaki tepelere bak." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Bir de baktım ki, insan yüzleri." Buyurdu ki: "Hoşnut oldun mu?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Evet, Ey Rabbim! Hoşnut oldum" dedim. Buyurdu ki: "Solundaki ufka doğru bak." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Bir de baktım ki, insan yüzleri." Buyurdu ki: "Hoşnut oldun mu?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Evet, Ey Rabbim! Hoşnut oldum." Buyurdu ki: "Bunlarla beraber (ümmetimden) yetmiş bin kişi daha hesapsız olarak Cennete girerler." Bu sırada Esedoğulları kabilesinden Ukkâşe b. Mahsen Radiyallâhu anhu ki o, Bedir Savaşı'na katılanlardan idi. Dedi ki: "Yâ Resûlallah! Allah'a duâ et de, beni onlardan kılsın." Said Radiyallâhu anhu der ki: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'ım! Bunu da onlardan kıl" dedi.

Said Radiyallâhu anhu der ki:

Sonra bir başka adam daha çıkıp, "Yâ Resûlallah! Duâ et de beni de Allah onlardan kılsın" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ukkâşe bu konuda seni geçti" dedi.

Said Radiyallâhu anhu der ki:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Anam babam size fedâ olsun, eğer yetmişliklerden olmaya gücünüz yeterse olun. Yoksa tepede bulunanlardan olun, yoksa ufukta bulunanlardan olun. Çünkü ben, onun etrafında dönüp dolaşan pek çok insan gördüm." Sonra buyurdu ki: "Ben sizin, Cennet ehlinin dörtte biri olmanızı umarım." Said Radiyallâhu anhu dedi ki: "Bunun üzerine biz tekbir getirdik." Sonra buyurdu ki: "Ben sizin, Cennet

ehlinin üçte biri olmanızı umarım." Said Radiyallâhu anhu dedi ki: "Biz bunun üzerine tekbir getirdik." Sonra buyurdu ki: "Ben sizin Cennet ehlinin yarısı olmanızı umarım." Said Radiyallâhu anhu dedi ki: "Biz bunun üzerine tekbir getirdik." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ashâb-ı Yemîn'in bir kısmı öncekilerden* ve bir kısmı sonrakilerdendir" diye geçen Sûre-i Vâkıa, Âyet 39-40'ı okudu.[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 56; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7254.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 19313.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 536.

وَأَصْحَابُ الشَّمَالِ مَآ أَصْحَابُ الشَّمَالِ (٤١) فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ (٤٢) وَظِلٍّ مِنْ يَحُمُومٍ (٤٣) لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ (٤٤) إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُتْرَفِينَ (٤٥) وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنثِ الْعَظِيمِ (٤٦) وَكَانُوا يَقُولُونَ (٤٧) أَيْنَا لَمَبْعُوثُونَ (٤٨) أَيْنَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا إِنَّنَا لَمَبْعُوثُونَ (٤٩) أَوَابًا أَوَّلُونَ (٥٠) (

41-48. Ashâb-ı Şimâl'e (amel defteri solundan verilenlere) gelince, ne mutsuz kimselerdir o Ashâb-ı Şimâl?* Onlar, harareti derilerin üzerindeki küçük deliklere nüfuz eden ateş ve kaynar su içindedirler.* Ve simsiyah bir dumandan bir gölge içindedirler.* O gölge, ne serindir, ne de faydalıdır.* Onlar, bundan önce (dünyâda iken) rahatlarına düşkündüler* ve en büyük günahta (Allah'a ortak koşmakta) ısrarcı idiler.* Onlar derlerdi ki: "Biz, ölüp toprak ve kemik olduğumuz halde tekrar dirilir miyiz?* Evvelki babalarımız da tekrar dirilir mi?"

قُلْ إِنَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ (٤٩) لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَاتٍ يَوْمَ مَعْلُومٍ (٥٠) ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيْهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ (٥١) لَا كِلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زَقُونٍ (٥٢) فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ (٥٣) فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ (٥٤) (٥٥) فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهَيْمِ (٥٥) هَذَا نُزْلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ (٥٦) (

49-56. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Evvelkiler ve sonrakiler,* hepiniz bilinen bir günün belli bir vaktinde (mahşerde) toplanırsınız."* Sonra siz, Ey hakkı yalanlayan azgınlar!* Elbette zakkum ağacından yer* ve onunla karınlarınızı doldurur,* üzerine de kaynar su içersiniz,* hem de çok susamış devenin su içmesi gibi içersiniz.* İşte bu azaplar, onlar için cezâ gününde hazırlanmış olanlardır.

(نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ (٥٧) أَفَرَأَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ (٥٨) ءَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ (٥٩))

57-59. Sizi Biz yarattık, o halde (sizi tekrar dirilteceğimizi) tasdik etseniz ya!*

Rahimlere indirdiğiniz meniye görmüyor musunuz?* Onu siz mi yaratıyorsunuz, yoksa Biz mi yaratıyoruz?

نَحْنُ قَدَرْنَا بَيْنَكُمْ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ* (٦٠) عَلٰى اَنْ نُبَدِّلَ اَمْثَالَكُمْ وَنُنشِئَكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ ((٦١) وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْاُولٰٓئِ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ (٦٢)

60-62. Sizin aranızda ölümü Biz takdir ettik ve Bizim önümüze hiçbir kuvvet geçemez.* Sizi benzerinizle değiştirmeye ve bilmediğiniz türlerde yaratmaya kâdiriz.* Yemin olsun ki, ilk yaratılışınızı bildiniz, o halde (buna kâdir olanın, sizi tekrar yaratmaya muktedir olduğunu) düşünseniz ya!

اَفَرَايْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ (٦٣) ءَاَنْتُمْ تَزْرَعُوْنَهٗ اَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ (٦٤) لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ((٦٥) اِنَّا لَمُعْرِضُونَ* (٦٦) بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ (٦٧)

63-67. Ektiğiniz tohumu gördünüz mü?* Onları, siz mi bitiriyorsunuz, yoksa Biz mi bitiriyoruz?* Dileseydik, onları tohumusuz kuru ot yapardık, siz de hayrette kalırdınız:* "Şüphesiz biz, çok ziyandayız.* Daha doğrusu (ziraattan) mahrum kaldık" derdiniz.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ زَرَعْتُ وَلَكِنْ لِيَقُلَّ حَرَتْتُ (طب حل عن أبي هريرة

"Sizden biri aslâ ben bitirdim, demesin. Lâkin ben ektim, desin."[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1157; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 8393.

اَفَرَايْتُمْ الْمَآءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ (٦٨) ءَاَنْتُمْ اَنْزَلْتُمُوْهُ مِنَ الْمُزْنِ اَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ (٦٩) لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ اُجَاجًا ((٧٠) فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ (

68-70. İçtiğiniz suyu gördünüz mü?* Onu buluttan siz mi indirdiniz, yoksa Biz mi indirdik?* Dileseydik, onu tuzlu yapardık. O halde şükretseniz ya!

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Ebû Câfer Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ إِذَا شَرِبَ الْمَاءَ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي سَقَانَا عَذْبًا فَرَاتًا بِرَحْمَتِهِ وَلَمْ يَجْعَلْهُ مِلْحًا أَجَاجًا بِذُنُوبِنَا. (حل عن أبي جعفر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem su içince, "Rahmetiyle bize içimlik tatlı bir su içiren Allah'a hamd olsun ki O, suyu günahlarımız nedeniyle acı ve tuzlu kılmamıştır" derdi.[1]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 18226.

أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ (٧١) ءَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا أَمْ نَحْنُ الْمُنْشِئُونَ (٧٢) نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً وَمَتَاعًا (٧٣) (المُفَوِّينَ)

71-73. Yaktığınız ateşi görmüyor musunuz?* Onun ağacını siz mi yarattınız, yoksa Biz mi yarattık?* Biz onu, Cehennem ateşini hatırlatması ve çöllerde konup göçenlerin faydalanması için yarattık.

İzah: Bâzı müfessirler, burada adı geçen ağaçtan maksadın "Merh" ve "Afar" diye adlandırılan, Hicaz topraklarında yetişen iki ağaç olduğunu söylemişlerdir. Çöllerde gezip duran Araplar; "Merh" ve "Afar" denilen ağaçları birbirine sürterek ateş yakarlardı. İşte yaş olan bir ağaçtan, öyle kızgın bir ateşin çıkması, Allah'ın büyük bir kudret eseridir. Artık bu harikaları vücuda getiren Allah'ı Teâlâ, insanları da öldürdükten sonra tekrar diriltemez mi? Bunu akletmez misiniz? demektir.

Cehennem ateşi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

نَارُكُمْ هَذِهِ الَّتِي يُوقِدُ ابْنُ آدَمَ جُزْءًا مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنْ حَرِّ جَهَنَّمَ قَالُوا وَاللَّهِ إِنْ كَانَتْ لَكَافِيَةٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ (قَالَ فَإِنَّهَا فَضَّلْتُ عَلَيْهَا بِتِسْعَةٍ وَسِتِّينَ جُزْءًا كُلُّهَا مِثْلُ حَرِّهَا (م عن أبي هريرة

"Sizin şu Âdemoğlunun yaktığı ateş, Cehennem sıcaklığının yetmişte biridir." "Yâ Resûlallah! Vallâhi, bu kadarı dahi yeterli idi" dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "O Cehennem ateşi, buna (dünyâ ateşine) altmış dokuz kat daha üstündür. Her bir katı bunun gibidir."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 13 (29 Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 10; İmam Mâlik, Muvatta, Cehennem 1; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 7.

(فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ (٧٤)

74. Ey Resûlüm! O halde çok büyük olan Rabbinin ismiyle tesbih et.

İzah: Allah'ı tesbih etmek hakkında çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan birinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَتَّقِي اللَّهَ يَا فَاطِمَةُ وَأَدِّي فَرِيضَةَ رَبِّكَ وَاعْمَلِي عَمَلَ أَهْلِكَ فَإِذَا أَخَذْتَ مَضْجَعَكَ فَسَبِّحِي ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ (وَاحْمَدِي ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَكَبِّرِي أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ فَتِلْكَ مِائَةٌ فَهِيَ خَيْرٌ لَّكَ مِنْ خَادِمٍ) (د عن علي)

"Ey Fâtıma! Allah'tan kork! Rabbinin farzını yerine getir. Ehlinin ameli gibi bir amel yap. Yatağına geldiğinde otuz üç kere tesbih (Subhânallâh), otuz üç kere tahmid (Elhamdulillâh) ve otuz dört kere tekbir (Allah'u Ekber) getir. Hepsini yüz yapar. Bu senin için bir hizmetçiden daha hayırlıdır." [1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, el-Harac ve'l-İmâre 20; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 14/16.

فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ (٧٥) وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ (٧٦) إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ (٧٧) فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ (٧٨) لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ (٧٩) تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٨٠) أَفَبِهَذَا الْحَدِيثِ أَنْتُمْ مُذْهَبُونَ (٨١) (وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْتُمْ تُكْذِبُونَ) (٨٢)

75-82. Yıldızların mevkiilerine yemin ederim ki,* eğer bilerseniz, elbette bu, büyük bir yemindir.* Size okunan bu kitap, elbette kerîm (şerefli) bir Kur'ân'dır.* O, Levh-i Mahfuz'da korunmuştur.* Ona, temiz olanlardan başkası dokunamaz.* O, âlemlerin Rabbi tarafından nâzil olmuştur.* Şimdi siz, bu kelâma mı ehemmiyet vermiyorsunuz?* Allah'ın verdiği rızka şükredeceğiniz yerde onu vereni mi yalanlıyorsunuz?

İzah: Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem döneminde bir gece insanlara yağmur yağdırıldı. Sabah olduğunda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

أَصْبَحَ مِنَ النَّاسِ شَاكِرٌ وَمِنْهُمْ كَافِرٌ قَالُوا هَذِهِ رَحْمَةُ اللَّهِ وَقَالَ بَعْضُهُمْ لَقَدْ صَدَقَ نَوْءٌ كَذَا وَكَذَا قَالَ فَتَنَزَّلَتْ (هَذِهِ الْآيَةُ) {فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ حَتَّى بَلَغَ وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْتُمْ تُكْذِبُونَ} (م عن ابن عباس)

"Bu hususta insanlar iki grup olarak sabahı ettiler. Kimisi şükreden Mü'mindir. Kimisi de nankörlük eden kâfirdir. Şükreden kendisine yağmur yağdırılıp su ihtiyacı karşılandığından dolayı Allah'a hamd eder. Kâfir olan nankör de şu şu

yıldızın doğuşu dolayısıyla bize yağmur yağdırıldı" der. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: İşte bunun üzerine Sûre-i Vâkıa, Âyet 75-82 nâzil oldu.[1]

Hz. Ali'den nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ {وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْتُمْ تُكْذِبُونَ} قَالَ شُكْرُكُمْ تَقُولُونَ مُطِرْنَا بِنُوءِ كَذَا (وَكَذَا وَبِنَجْمِ كَذَا وَكَذَا) (ت عن علي)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'ın verdiği rızka şükredeceğiniz yerde onu vereni mi yalanlıyorsunuz?" diye geçen Sûre-i Vâkıa, Âyet 82 hakkında şöyle buyurdu: "Allah'ı Teâlâ'ya şükretmeniz gerekirken, falan ve filan yıldız sayesinde bize yağmur yağdı. Falan ve filan yıldızın düşmesiyle falan oldu gibi şeyler söylüyorsunuz" demektir.[2]

Yine Âyet-i Kerîm'de: "Ona, temiz olanlardan başkası dokunamaz" diye buyrulmaktadır. Yani Kur'ân-ı Kerîme, ancak cünüplükten, abdestsizlik gibi mânevi pisliklerden temizlenmiş olanlar el sürebilir, demektir. Bu sebeple Abdestsiz, cünüp, hayızlı ve nifas halinde olanların Kur'ân-ı Kerîm'e dokunmaları câiz değildir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Amr b. Hazm'e yazdığı bir mektupta şöyle buyurmuştur:

(لَا يَمَسُّ الْقُرْآنَ إِلَّا طَاهِرٌ) (موطأ عن عمرو بن حزم)

"Kur'ân'a, temiz olanlardan başkası dokunmasın." [3]

[1] Sahih-i Müslim, İman 32 (127).

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 56.

[3] İmam Mâlik, Muvatta, Kitab'ul-Kur'ân 1. Yine bakınız: Sünen-i Tirmizî, Taharet 98.

فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ (٨٣) وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ تَنْظُرُونَ (٨٤) وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ (٨٥) فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ (٨٦) تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٨٧) فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ (٨٨) (فَرَوْحٌ وَرِيحَانٌ وَجَنَّتْ نَعِيمٌ (٨٩)

83-89. Can boğaza gelip dayandığı vakit,* siz o zaman (can çekişene) bakar

durursunuz.* Biz ona sizden daha yakınız, fakat siz göremezsiniz.* O halde haydi, eğer siz cezâ görmeyecek iseniz* onu (o boğaza gelmiş canı) geri çevirseniz ya!* Fakat o (ölen kişi), Allah’a en yakın olanlardan ise,* işte ona rahatlık, güzel rızık ve Cennet-i Naîm vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen "Allah’a en yakın olanlardan" maksat, Sûre-i Vâkıa, Âyet 10-12’de geçen sâbıkunlardır. Naîm Cennetleri de onlar içindir.

وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ (٩٠) فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ (٩١) وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ (٩٢) (الضَّالِّينَ) (٩٣) فَنَزَلَ مِنْ حَمِيمٍ (٩٤) وَتَصْلِيَةٌ جَحِيمٍ (٩٤)

90-94. Eğer o (ölen kişi), Ashâb-ı Yemîn’den ise,* "Ashâb-ı Yemin’den sana selâm vardır" diye müjdelendir.* Eğer o (ölen kişi), yalanlayanlardan ve azgınlardan ise,* Ona da kaynar sudan bir ziyâfet vardır* ve Cehenneme bir atılış da vardır.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا حُضِرَ الْمُؤْمِنُ أَتَتْهُ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ بِحَرِيرَةٍ بَيْضَاءَ فَيَقُولُونَ أَخْرِجِي رَاضِيَةً مَرْضِيًّا عَنْكَ إِلَى رَوْحِ اللَّهِ وَرِيحَانٍ وَرَبِّ غَيْرِ غَضَبَانَ فَتَخْرُجُ كَأَطْيَبِ رِيحِ الْمِسْكِ حَتَّى أَنَّهُ لَيُنَاقِلُهَا بَعْضُهُمْ بَعْضًا حَتَّى يَأْتُونَ بِهِ بَابَ السَّمَاءِ فَيَقُولُونَ مَا أَطْيَبَ هَذِهِ الرِّيحَ الَّتِي جَاءَتْكُمْ مِنَ الْأَرْضِ فَيَأْتُونَ بِهِ أَرْوَاحُ الْمُؤْمِنِينَ فَلَهُمْ أَشَدُّ فَرَحًا بِهِ مِنْ أَحَدِكُمْ بِغَائِبِهِ يَقْدُمُ عَلَيْهِ فَيَسْأَلُونَهُ مَاذَا فَعَلَ فَلَانُ مَاذَا فَعَلَ فَلَانُ فَيَقُولُونَ دَعَاهُ فَإِنَّهُ كَانَ فِي عَمِّ الدُّنْيَا فَإِذَا قَالَ أَمَّا أَنَاكُمْ قَالُوا ذَهَبَ بِهِ إِلَى أُمِّهِ الْهَآوِيَةِ وَإِنَّ الْكَافِرَ إِذَا اخْتُصِرَ أَتَتْهُ مَلَائِكَةُ الْعَذَابِ بِمِسْحٍ فَيَقُولُونَ أَخْرِجِي سَاخِطَةً مَسْخُوطًا عَلَيْكَ إِلَى عَذَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَتَخْرُجُ كَأَنَّ رِيحَ جِيفَةٍ حَتَّى يَأْتُونَ بِهِ بَابَ (الْأَرْضِ فَيَقُولُونَ مَا أَتَنَّنَ هَذِهِ الرِّيحَ حَتَّى يَأْتُونَ بِهِ أَرْوَاحُ الْكَافِرِ (ن) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

Mü’min can verirken rahmet melekleri ona beyaz bir ipekle gelirler ve onun ruhuna, "Sen râzı olarak senden de râzı olunmuş olarak Allah’ın rahmetine, güzel kokuya ve gazaplı olmayan Rabbinin huzuruna çık" derler. Bunun üzerine Mü’minin ruhu, miskin en güzel kokusu gibi kokar vaziyette bedenden ayrılır. Öyle ki melekler, onu birbirlerine verirler. Nihâyet onu göğün kapısına getirirler ve orada bulunanlara, "Yeryüzünden size gelen bu koku ne güzeldir" derler. Onu, Mü’minlerin ruhlarının arasına götürürler. Mü’minlerin ruhlarının onu karşılama-larından dolayı sevinmeleri; sizden birinizin, kaybettiği bir adamını bulduğu zamanki sevincinden daha fazladır. Mü’minlerin ruhları o gelen ruha, "Falan ne yaptı?" diye sorarlar. Yine onlar: "Bırakın bunu. Çünkü bu, dünyânın üzüntüleri içindeydi." Eğer gelen ruh, dünyâda kalan ve kendilerinden ahvâli

sorulan kişi için, "O buraya gelmedi mi?" diyecek olursa, onlar o ruh için, "O, sığınacağı anası olan Hâviye[1] Cehennemine götürülmüştür" derler.

Kâfir can verirken, onun yanına, azap melekleri bir paçavra ile gelirler ve onun ruhuna, "Sen, kızgın bir şekilde ve sana da kızılmış olarak Aziz ve Celil olan Allah'ın azâbına çık" derler. Onun rûhu, en pis kokan leş gibi kokar vaziyette bedenden ayrılır. Azap melekleri o ruhu alır, yerin kapısına kadar götürürler ve "Bu koku ne kötü bir kokudur" derler ve onu kâfirlerin ruhlarının içine koyarlar. [2]

[1] Hâviye hakkında geniş bilgi için Kâria Sûresi'ne bakınız.

[2] Sünen-i Nesâî, Cenâiz 9.

(إِنَّ لَهَا لَهَوَّ حَقُّ الْيَقِينِ (٩٥) فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ (٩٦))

95-96. Şüphesiz bu, elbette bu verilen haberler, kesin bir hakikattir.* O halde çok büyük olan Rabbinin ismiyle tesbih et.

İzah: Âyette geçen tesbih ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمَّا نَزَلْتُ {فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ} قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اجْعَلُوهَا فِي رُكُوعِكُمْ فَلَمَّا نَزَلْتُ {سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى} قَالَ اجْعَلُوهَا فِي سُجُودِكُمْ (د عن عقبه بن عامر)

"O halde çok büyük olan Rabbinin ismiyle tesbih et" diye geçen Sûre-i Vâkıa, Âyet 96 nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bunu rükû ettiğiniz vakit söyleyin" buyurdu. "Çok yüce olan Rabbinin ismini tesbih et" diye geçen Sûre-i A'lâ, Âyet 1 nâzil olunca da, "Bunu secde ettiğiniz vakit söyleyin" buyurdu.[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا رَكَعَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَذَلِكَ أَدْنَاهُ وَإِذَا سَجَدَ فَلْيَقُلْ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى ثَلَاثًا (وَذَلِكَ أَدْنَاهُ) (د ت عن ابن مسعود)

"Sizden biri rükû edince üç kere, "Subhâne Rabbiye'l-Azîm" desin. Bu en az miktardır. Secde yapınca da üç kere, "Subhâne Rabbiye'l-A'lâ" desin. Bu da en az miktardır." [2]

İşte "O halde çok büyük olan Rabbinin ismiyle tesbih et" diye geçen âyetten dolayı namaz kılarken rükû'da, "Subhâne Rabbiye'l-Azîm (çok büyük olan Rabbimi tesbih ederim) denir. "Çok yüce olan Rabbinin ismini tesbih et" diye geçen âyetten dolayı da secdede, "Subhâne Rabbiye'l-A'lâ (çok yüce olan Rabbimi tesbih ederim) denir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَلِمَتَانِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ سُبْحَانَ الْعَظِيمِ سُبْحَانَ اللَّهِ
(وَبِحَمْدِهِ) (خ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ)

"İki kelime vardır ki; bunlar, dilde hafif, mizanda ağırdırlar ve Rahmân'a sevimlidirler. Bunlar: Çok büyük olan Allah'ı tesbih ederiz ve Allah'ı hamd ile tesbih ederiz, cümleleridir."[3]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 154.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 154; Sünen-i Tirmizî, Salât 194.

[3] Sahih-i Buhârî, Daavât 67.

57-HADÎD SÛRESİ

Bu sûre 29 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. İsmini, 25. âyetinde geçen ve "Demir" anlamına gelen "Hadîd" kelimesinden almıştır.

Bu sûre hakkında İrbad b. Sâriye Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَا يَنَامُ حَتَّى يَقْرَأَ الْمُسَبِّحَاتِ وَيَقُولُ فِيهَا آيَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ آيَةٍ (ت عن العرباض بن سارية)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem uyumadan önce Müsebbihât Sûrelerini okur ve "Şüphesiz bunlarda bin âyetten daha faziletli bir âyet vardır" diye buyururdu.[1]

Bu Hadis-i Şerif'te geçen "Müsebbihât" ifadesi ile; Hadid, Haşr, Saf, Cuma ve Teğâbun Sûreleri kastedilmiştir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Daavât 16.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) (١)

1. Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ı tesbih eder. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Allah'ı Teâlâ'nın göklerde ve yerde yarattığı bütün varlıklar, O'na tâzimde bulunmak, O'nun Rablığını dil ile ikrar etmek ve O'na boyun eğdiklerini ifade etmek için O'nu tesbih ve tenzih ederler. O'nu, kendisine yakışmayan sıfatlardan arındırırlar. Allah'ı Teâlâ, göklerde ve yerde bulunan yarattıklarından, kendisine isyan edenleri cezâlandırmada her şeye gâliptir, onları dilediği gibi sevk ve idâre etmede hikmet sahibidir, demektir.

Bu husus Sûre-i İsrâ, Âyet 44'te şöyle geçmektedir:

"Yedi gök, yer ve onlarda bulunanlar, Allah'ı tesbih ederler. Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile tesbih etmesin. Lâkin siz onların tesbihlerini anlamazsınız. Şüphesiz O, Halîm'dir (cezâ vermekte acele etmez), çok bağışlayandır."

لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٢) هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ (٣)
(وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ)

2-3. Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. Hayat veren ve öldüren O'dur. O, her şeye kâdirdir.* O, evveldir, âhirdir, zâhirdir, bâtıdır. O, her şeyi bilir.

İzah: Sûre-i Hadîd Âyet 3 ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اللّٰهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ أَفْضِلْ عَلَيْنَا الدِّينَ وَأَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ (م عن ابى هريرة)

"Allah'ım! Sen evvelsin, Senden önce hiçbir şey yoktur. Sen âhirsinsin, Senden sonra hiçbir şey yoktur. Sen zâhirsinsin, Senden üstün hiçbir şey yoktur. Sen bâtınsın, Senden öte hiçbir şey yoktur. Borcumuzu öde ve bizi fakirlikten kurtar."
"[1]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ashâbıyla birlikte oturmakta iken üzerlerine bir bulut geldi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bunun ne olduğunu biliyor musunuz?" diye sordu. Ashâb: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Bu buluttur! Bu bulutlar toprağın sulayıcılarıdır. Allah onları kendisine şükretmeyen, kulluk yapmayan kimselere bile gönderiyor." "Sonra üzerinizde ne var biliyor musunuz?" diye sordu. Ashâb: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "O dünyâmızın semâsıdır, korunmuş bir tavan ve önüne geçilmiş bir dalgadır." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bu gökle sizin aranızdaki mesâfe ne kadardır?" diye sordu. Ashâb: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dediler. Şöyle buyurdu: "Sizinle onun arasında beş yüz yıllık mesâfe vardır." Sonra konuşmasına şöyle devam etti: "Onun üstünde ne var biliyor musunuz?" Ashâb: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dediler. Şöyle buyurdu: "Onun üzerinde iki gök daha vardır ki aralarındaki mesâfe beş yüz senelik yoldur." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yedi göğün hepsini saydı her iki

göğün arası dünyâ ile dünyâ göğünün arası kadardır. Sonra şöyle buyurdu: "Onun da üzerinde ne var biliyor musunuz?" Ashâb: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dediler. Şöyle buyurdu: "Onun da üzerinde Arş vardır, Arş ile yedinci gök arasındaki mesâfe iki gök arasındaki mesâfe kadardır."

ثُمَّ قَالَ هَلْ تَذَرُونَ مَا الَّذِي تَحْتَكُمْ قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنَّهَا الْأَرْضُ ثُمَّ قَالَ هَلْ تَذَرُونَ مَا الَّذِي تَحْتَ ذَلِكَ قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنَّ تَحْتَهَا أَرْضًا أُخْرَى بَيْنَهُمَا مَسِيرَةُ خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ حَتَّى عَدَّ سَبْعَ أَرْضِينَ بَيْنَ كُلِّ أَرْضَيْنِ مَسِيرَةُ خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ ثُمَّ قَالَ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ أَنَّكُمْ دَلَّيْتُمْ رَجُلًا بِحَبْلِ إِلَى الْأَرْضِ السُّفْلَى لَهَبَطَ عَلَى اللَّهِ ثُمَّ قَرَأَ { هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ } (ت حم عن ابى هريرة)

Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, altınızda ne var biliyor musunuz? buyurdu. Ashâb: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dediler. Şöyle buyurdu: "Altınızdaki yeryüzüdür." Sonra "Onunda altında ne var biliyor musunuz?" buyurdu. "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dediler. Şöyle buyurdu: "Onun altında başka bir arz vardır ki ikisinin arasındaki mesâfe beş yüz senelik yoldur." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yedi arza kadar saydı ve her arzın arasında beş yüz yıllık mesâfe olduğunu söyledi. Sonra şöyle buyurdu: "Muhammed'in canı, kudret elinde bulunan Allah'a yemin olsun ki siz, en alttaki arza bir ip sarkıtmış olsaydınız, o ip Allah'a kadar ulaşırdı" dedi ve "O, evveldir, âhirdir, zâhirdir, bâtıdır. O, her şeyi bilir" diye geçen Sûre-i Hadîd, Âyet 3'ü okudu.[2]

İşte Allah'u Teâlâ'nın ilmine akıl erdirilemez. O, her şeye kâdirdir.

[1] Sahih-i Müslim, Zikir ve Duâ 17 (61).

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 57; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8472.

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا () (يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ٤)

4. Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arş'a istivâ eden O'dur. Yere gireni ve ondan çıkanı, semâdan ineni ve ona çıkanı bilir. Her nerede olsanız, O sizinle beraberdir. Allah'u Teâlâ, bütün yaptıklarınızı görür.

İzah: Gökleri ve yeri, Allah'u Teâlâ'nın altı günde yarattığına dair çok sayıda

Âyet-i Kerîme vardır. Allah'ın Arş'a istivâ etmesi de, Ehl-i Sünnet itikadına göre, müteşabih olan âyetlerdendir. Bu hususta Sûre-i A'râf, Âyet 54'ün izahına bakınız.

Allah'ı Teâlâ'nın her şeyi gördüğüne dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثَ مَنْ فَعَلَهُنَّ فَقَدْ طَعِمَ الْإِيمَانَ إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ وَحْدَهُ وَأَعْطَى زَكَاةَ مَالِهِ طَيِّبَةً بِهَا نَفْسُهُ فِي كُلِّ عَامٍ وَلَمْ يُعْطِ
الْهَرَمَةَ وَلَا الرِّذْيَةَ وَلَا الشَّرْطَةَ اللَّئِيمَةَ وَلَا الْمَرِيضَةَ وَلَكِنْ مِنْ أَوْسَطِ أَمْوَالِكُمْ وَزَكَّى نَفْسَهُ" وَقَالَ رَجُلٌ يَا
رَسُولَ اللَّهِ مَا تَزَكِّيَةُ الْمَرْءِ نَفْسَهُ فَقَالَ يَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ مَعَهُ حَيْثُ كَانَ. (سنن الكبرى للبيهقي عبد الله بن
معاوية)

"Üç şeyi yapan îmanın tadını tatmış olur: Yalnız Allah'a ibâdet eden ve her yıl gönül hoşnutluğu ile malının zekâtını veren, yaşlı, cılız, küçük, kötü ve hasta hayvanı zekât olarak vermeyen. Mallarının orta kısmından zekât veren ve nefsinı arındıran." Adamın birisi dedi ki: "Yâ Resûlallah! Kişinin nefsinı arındırması da ne demektir? Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Nerede olursa olsun, Allah'ı Teâlâ'nın kendisiyle beraber olduğunu bilmesidir."[1]

[1] Beyhakî, Sünen'ul-Kübra, c. 4, s. 96; İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 8, s. 9; yine bakınız: Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 5.

لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ تَرْجَعُ الْأُمُورُ (٥) يُوَلِّجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُوَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ)
((عَلَيْمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ٦)

5-6. Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. İşlerin hepsi O'na döndürülür.* O, geceyi gündüze girdirir, gündüzü de geceye girdirir. O, kalplerde olanı hakkıyla bilir.

((اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ وَاَنْفِقُوْا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُّسْتَخْلَفِيْنَ فِيْهِۦ فَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مِنْكُمْ وَاَنْفَقُوْا لَهُمْ اَجْرٌ كَبِيْرٌ) ٧)

7. Allah'a ve Resûlüne îman edin ve tasarrufta sizi halifeler kıldığı mallardan infak edin. Sizden îman edip infak edenler var ya, onlar için büyük bir mükâfat vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de, insanların ellerinde bulunan malların, kendilerinden önce ölen insanlardan mîras kalan mallar olduğu beyan edilmiş ve bu mallara sahip olanların da bunları bir gün başkalarına bırakacağına işâret edilmiştir. Böylece kişiler, hayatta iken mallarını Allah yolunda harcamaya teşvik

edilmiştir.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, insanların, mallarını çok sevdiklerini fakat sonunda hepsini bırakıp gitmeye mecbur olacaklarını şu hadisinde beyan etmektedir.

Abdullah b. Şihhîr Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in meclisine vardığımda o, "Çoklukla övünmek, sizi oyaladı"[1] diye geçen âyeti okumakta idi. Şöyle buyurdu:

يَقُولُ ابْنُ آدَمَ مَالِي مَالِي وَهَلْ لَكَ مِنْ مَالِكَ إِلَّا مَا تَصَدَّقْتَ فَأَمْضَيْتَ أَوْ أَكَلْتَ فَأَفْنَيْتَ أَوْ لَبَسْتَ فَأَبْلَيْتَ (ت عبد اللّٰه بن الشخير)

- Âdemoğlu, "Malım malım" der. Oysa senin malından yiyip de tükettiğin, giyinip de çürüttüğün yahut tasadduk edip de önden gönderdiğinden başka ne vardır?[2]

[1] Sûre-i Tekâsür, Âyet 1.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 89; Sahih-i Müslim, Zühd 1 (3 Sünen-i Nesâî, Vesâye 1.

(وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالرَّسُولِ يَدْعُوكُمْ لِنُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ) ٨)

8. Resûl sizi, Rabbinize îman etmeye dâvet edip dururken, size ne oluyor da Allah'a îman etmiyorsunuz? Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, sizden mîsâk da (sağlam ahid de) almıştı. Eğer Mü'min olmak istiyorsanız (bu dâvete uyun).

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen "Mîsâk" ifadesi, insanların ruhlar âleminde iken Allah'u Teâlâ'ya verdiği sözdür.

Bu husus Sûre-i A'râf, Âyet 172'de şöyle geçmektedir:

Hani, senin Rabbin, Âdemoğullarının sulblerinden zürriyetlerini çıkardı ve onları kendi nefislerine karşı şâhit tutarak, "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" buyurdu. Onlar da, "Evet Rabbimizsin, şâhit olduk" dediler. Böyle yaptık ki mahşer günü, "Biz bundan habersizdik" demeyesiniz.

(هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَى عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظَّلَمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَؤُوفٌ رَحِيمٌ) ٩)

9. Sizi zulumâtтан nûra çıkarmak için, kuluna (Muhammed Aleyhisselâm'a) apaçık âyetler indiren O'dur. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, size karşı elbette çok şefkatli, çok merhametlidir.

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتِلٌ أُولَئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدِ وَقَاتِلُوا وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (١٠)

10. Size ne oluyor ki, Allah yolunda infak etmiyorsunuz? Halbuki göklerin ve yerin mîrası Allah'ındır. Fetihden önce infak edip savaşı, fetihden sonra infak edip savaşanlarla eşit değildir. Evvelkilerin derecesi, sonradan infak edip savaşan kimselerden yüksektir. Allah'ı Teâlâ, hepsine de Cenneti vaad etmiştir. Allah'ı Teâlâ, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْحَدِيثِ: يُوشِكُ أَنْ يَأْتِيَ قَوْمٌ تَحْفِرُونَ أَعْمَالَكُمْ مَعَ أَعْمَالِهِمْ قُلْنَا: مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَافِرِيْشُهُمْ؟ قَالَ لَا وَلَكِنْ أَهْلَ الْيَمْنَارِقِ أَفْنِدَةً وَالْيَمْنُ قُلُوبًا. فَقُلْنَا: هُمْ خَيْرٌ مِنَّا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: لَوْ كَانَ لِأَحَدِهِمْ جَبَلٌ مِنْ ذَهَبٍ فَأَنْفَقَهُ مَا أَدْرَكَ مَدَّ أَحَدِكُمْ وَلَا نَصِيفَهُ إِلَّا إِنَّ هَذَا فَضْلٌ مَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ النَّاسِ (لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ...)(ابن جرير الطبري، جامع البيان عن أبي سعيد الخدري)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bize, Hudeybiye antlaşmasının yapıldığı yılda şöyle buyurdu: "Yakında bir kavim gelecek. Siz onların amellerine karşılık, yaptığınız amelleri küçümseyeceksiniz." Dedik ki: "Yâ Resûlallah! Onlar kimlerdir, onlar Kureyşliler midir?" Bunun üzerine buyurdu ki: "Hayır değildir. Onlar, gönülleri daha hassas, kalpleri daha yumuşak olan Yemen halkıdır." Dedik ki: "Yâ Resûlallah! Onlar bizden daha mı hayırlıdır?"

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

- Onlardan herhangi birinin altından bir dağ olacak olsa ve onu da Allah yolunda infak etse, sizden birinizin infak ettiği ne bir müd[1] miktarına, ne de onun yarısına ulaşabilir. Dikkat edin, insanlarla bizi birbirimizden ayıran sınır; "Fetihden önce infak edip savaşan, fetihden sonra infak edip savaşanlarla eşit

değildir" diye geçen âyettir.[2]

Âyet-i Kerîme'de zikredilen fetihten maksat, Mekke'nin fethidir.

İslâm'ın ilk yıllarında Ashâbın çok büyük fedâkârlıkları olmuştur. Müşriklerin baskı ve zulümlerine karşılık İslâm'dan aslâ tâviz vermemişlerdir. Ashâb-ı Kirâm, hayatını dahi Allah yoluna fedâ edip her türlü sıkıntıyı göğüsleyerek, malını mülkünü ve vatanını terk edip, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte hicret etmişlerdir. Ensâr da o Muhâcirlere her türlü fedâkarlıkta bulunarak kendi mallarının yarısını vermişler ve böylece onlarla âhîret kardeşi olmuşlardır. Mekke'nin fethinden önce İslâm'ın zayıf olduğu yokluk yıllarında Ashâbın yaptığı bu fedâkârlıklar, Allah'ı Teâlâ'nın çok hoşuna gitmiştir. Yukarıdaki Hadis-i Şerif'te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in belirttiği gibi, İslâm'ın güçlenip kuvvet bulduğu ve küfre gâlip geldiği yıllarda, Allah yolunda yaptığı savaşlar ve infak ile, fetihten önceki o zor yıllarda Ashâbın yaptığı savaşlar ile infakın derecesi eşit değildir. İşte bu nedenle Ashâbın derecesine hiç kimse yetişemez.

Ayrıca savaşlarda Ashâbdan herkes, az veya çok gücünün yettiği miktarda Allah için yardımda bulunduklarına dair çok sayıda hâdise nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Bu hususta İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında idim. Üzerinde göğsüne ilâştirdiği bir abası bulunduğu halde Hz. Ebû Bekir de vardı. Cebrâîl Aleyhisselâm inerek dedi ki: "Ey Allah'ın Peygamberi! Bana ne oluyor da Hz. Ebû Bekir'i üzerinde göğsünde iliklediği bir aba ile görüyorum?" Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O fetihten önce malını bana infak etti" deyince, Cebrâîl Aleyhisselâm şöyle dedi:

- Allah'ı Teâlâ sana buyuruyor ki: "Ebû Bekir'e selâm söyle ve ona bu fakir hâlinden hoşnut musun, yoksa kızgın mısın?" diye sor. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Yâ Ebû Bekir! Allah'ı Teâlâ sana selâm ediyor ve sen bu fakir hâlinden hoşnut musun, yoksa kızgın mısın?" diye soruyor. Hz. Ebû Bekir: "Ben, Rabbime mi kızayım? Rabbimden râzıyım, Rabbimden râzıyım, Rabbimden râzıyım" dedi.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

فَإِنَّ اللَّهَ يَقُولُ لَكَ: قَدْ رَضِيتُ عَنْكَ كَمَا أَنْتَ عَنِّي رَاضٍ فَبَكَي أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ جَبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: وَالَّذِي بَعَثَكَ يَا مُحَمَّدُ بِالْحَقِّ لَقَدْ تَخَلَّلْتَ حَمَلَةَ الْعَرْشِ بِالْعَبِيِّ مُنْذُ تَخَلَّلَ صَاحِبُكَ هَذَا بِالْعِبَاءَةِ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن ابن مسعود)

- Allah'ı Teâlâ da sana diyor ki: "Sen, Benden râzı olduğun gibi, Ben de senden râzı oldum." Hz. Ebû Bekir ağladı. Cebrâil Aleyhisselâm da dedi ki: "Yâ Muhammed! Seni hak ile Peygamber olarak gönderene yemin olsun ki, Arş'ı taşıyanlar da, senin arkadaşın bu abayı giydi-ğinden bu yana aba giyindiler." [3]

Abdurrahman İbn-i Habbab Radiyallâhu anhu da şöyle anlatmıştır:

شَهِدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَحُثُّ عَلَى جَيْشِ الْعُسْرَةِ فَقَامَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَيَّ مِائَةٌ بَعِيرٍ بِأَخْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ حَضَّ عَلَى الْجَيْشِ فَقَامَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَيَّ مِائَتَا بَعِيرٍ بِأَخْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ حَضَّ عَلَى الْجَيْشِ فَقَامَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَيَّ ثَلَاثَ مِائَةٍ بَعِيرٍ بِأَخْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَأَنَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْزِلُ عَنِ الْمِنْبَرِ وَهُوَ يَقُولُ مَا عَلَى عُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ هَذِهِ مَا عَلَى عُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ هَذِهِ (ت عن عبد الرحمن بن خباب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Tebuk Ordusu'nu techiz ederken şâhit oldum. Osman İbn-i Affan Radiyallâhu anhu kalktı ve "Yâ Resûlallah! Yüz deve çuluyla, semeriyle Allah rızâsı için bendendir!" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ordu için bağış yapmaya tekrar teşvikte bulundu. Osman Radiyallâhu anhu yine kalkıp, "Yâ Resûlallah! Çuluyla semeriyle iki yüz deve, Allah rızâsı için bendendir!" dedi. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ordu için bağışta bulunmaya yine teşvikte bulundu. Osman Radiyallâhu anhu tekrar kalktı ve "Yâ Resûlallah! Üç yüz deve çuluyla, semeriyle Allah rızâsı için bendendir!" dedi.

Abdurrahman Radiyallâhu anhu der ki: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i minberden inerken gördüm, hem iniyor, hem de, "Bu hayırdan sonra Osman'ın yapacağı hiçbir amel artık onun aleyhine olmaz!" diyordu.[4]

Hiz. Ömer Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا أَنْ نَتَصَدَّقَ فَوَافَقَ ذَلِكَ مَا لَا عِنْدِي فَقُلْتُ الْيَوْمَ أَسْبِقُ أَبَا بَكْرٍ إِنْ سَبَقْتُهُ يَوْمًا فَجِئْتُ بِنِصْفِ مَالِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَبْقَيْتَ لِأَهْلِكَ قُلْتُ مِثْلَهُ قَالَ وَآتَى

أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِكُلِّ مَا عِنْدَهُ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَبْقَيْتَ لِأَهْلِكَ قَالَ أَبْقَيْتُ (لَهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ قُلْتُ لَا أَسَابِقُكَ إِلَى شَيْءٍ أَبَدًا) (د عن عمر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün bize sadaka vermemizi emretti. Bu emir, bende mal bulunan bir zamana rastladı. Kendi kendime: "Bir gün Ebû Bekir'i geçersen, işte bugün geçerim" dedim ve malımın yarısını getirdim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ailene ne bıraktın?" dedi. Ben de: "Bu kadarını, dedim. Ebû Bekir de malının hepsini getirdi, sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Ailene ne bıraktın?" dedi. O da: Onlara Allah ve Resûlünü bıraktım" dedi. Bunun üzerine ona: "Bundan sonra seninle hiçbir şeyde aslâ yarışmam" dedim.[5]

[1] Müd; genel olarak bir kimsenin iki avucunu buğday yığınının daldırdığında ele gelen buğday miktarına denk gelen bir ölçü birimidir. Yaklaşık 832 gr.'dır. Su olarak ise yaklaşık bir litreye denk gelmektedir

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 23, s. 175-176.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 240.

[4] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 57; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4402.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 40.

(مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ) (١١)

11. Her kim ki, Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunur, Allah'ı Teâlâ mükâfatını kat kat verir ve onun için çok güzel bir mükâfat da vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunur" diye buyrulmaktadır. Burada geçen "Ödünç" ifadesi, Allah için yapılan ve karşılığı sâdece Allah'tan beklenen infak ve Allah için bir kimseye ödünç vermek anlamına gelmektedir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 245 ve izahına bakınız.

(يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ بُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا) (١٢) (الْآنَهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ)

12. O gün Mü'min erkekleri ve Mü'min kadınları görürsün ki, nûrları önleri ve

sağ tarafları arasında koşar. Onlara: "Bugün sizin müjdeniz, altlarından nehirler akan Cennettir. Orada ebedî olarak kalacaksınız" denir. İşte büyük kurtuluş budur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ مَنْ يُضِيءُ نُورَهُ كَمَا بَيَّنَّ الْمَدِينَةَ وَعَدَنَ أَوْ مَا بَيَّنَّ الْمَدِينَةَ وَصَنَعَاءَ وَدُونَ ذَلِكَ حَتَّى يَكُونَ مِنْهُمْ مَنْ لَا يُضِيءُ نُورَهُ إِلَّا مَوْضِعَ قَدَمَيْهِ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن قتادة)

"Mü'minlerden kimisinin nûru, Medîne ile Aden ya da Medîne ile San'a arasındaki bir bölge gibi bir yeri aydınlatacaktır. Kimisi daha aşağı bir bölgeyi aydınlatacak; tâ ki aralarında, nûru ancak ayaklarının bastığı yeri aydınlatacak olan kimseler de olacaktır." [1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 17, s. 244.

يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا (فَضْرَبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ (۱۳)

13. O gün münâfık erkekler ve münâfık kadınlar, Mü'minlere: "Bizi bekleyin; nûrunuzdan biz de istifâde edelim!" derler. Mü'minler de onlara: "Arkanıza (dünyâya) dönün de oradan nûru arayın!" derler. Artık aralarına kapısı bulunan bir sur çekilir ki, onun iç tarafında rahmet, dış tarafında da azap vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَدْعُو النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَسْمَائِهِمْ سِتْرًا مِنْهُ عَلَى عِبَادِهِ، وَأَمَّا عِنْدَ الصِّرَاطِ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُعْطِي كُلَّ مُؤْمِنٍ نُورًا، وَكُلَّ مُؤْمِنَةٍ نُورًا، وَكُلَّ مُنَافِقٍ نُورًا، فَإِذَا اسْتَوَوْا عَلَى الصِّرَاطِ سَلَبَ اللَّهُ نُورَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ، فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ: انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ [الحديد آية 13] وَقَالَ الْمُؤْمِنُونَ: رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا [التحریم آية 8] فَلَا يَذْكُرُ عِنْدَ ذَلِكَ أَحَدٌ أَحَدًا. (طب عن ابن عباس)

Allah'ü Teâlâ, mahşer günü insanları isimleriyle çağırır. Bu O'nun kullarını korumasıdır. Allah'ü Teâlâ sırat köprüsünün yanında her Mü'mine ve her münâfığa bir nûr verir. Sırat'a vardıklarında da münâfık erkek ve münâfık kadınların nûrları geri alınır. Sûre-i Hadîd, Âyet 13'te geçtiği üzere, "O gün münâfık erkekler ve münâfık kadınlar, Mü'minlere: "Bizi bekleyin; nûrunuzdan biz de istifâde edelim!" derler. Mü'minler de onlara: "Arkanıza (dünyâya) dönün

de oradan nûru arayın!" derler. Artık aralarına kapısı bulunan bir sur çekilir ki, onun iç tarafında rahmet, dış tarafında da azap vardır." Yine o zaman Mü'minler, Sûre-i Tahrîm, Âyet 8'de geçtiği üzere, "Ey Rabbimiz! Bizim nûrumuzu tamamla..." derler. Bu sırada kimse kimseyi zikretmez.[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11079.

يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانِيُّ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ (١٤) فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوِيكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلَاكُمْ (وَبِئْسَ الْمَصِيرُ) (١٥)

14-15. Dışarıda kalan münâfıklar, Mü'minlere: "Dünyâda sizinle beraber değil miydik?" diye nidâ ederler. Mü'minler de derler ki: "Evet, lâkin siz nefislerinizi nifak fitnesine düşürdünüz, Mü'minler için musîbet beklediniz ve dinde şüphe ettiniz; Allah'ın emri gelinceye (ölünceye) kadar (nefsinizin size hoş gösterdiği) boş ameller sizi aldattı. Ve şeytan sizi Allah ile (O'nun affına güvendirerek) aldattı.* Ey münâfıklar! Bugün sizden ve kâfir olanlardan fidye kabul olunmaz. Varacağınız yer ateştir, dostunuz da o ateştir. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir."

İzah: Âyet-i Kerîme'de münâfıklara hitâben: "Ve şeytan sizi Allah ile aldattı" diye buyrulmaktadır. Yani şeytan, "Sizin münâfıkça hareketleriniz, Allah'ın rızâsına uygundur" dedi ve "Allah, bağışlayıcıdır, esirgeyicidir, sizi affeder, istediğiniz kadar zevkinize bakın, sizi günahlarınızdan dolayı azâba çarptırmaz" diyerek sizi öyle kâfirce bir hâlde yaşamaya sevk etmiş oldu, demektir.

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ (فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ) (١٦)

16. İman edenlerin, Allah'ın zikrine ve Hak'tan inene (Kur'ân'a) karşı kalplerinin huşû içinde olması zamanı gelmedi mi? Daha önce kendilerine kitap verilip de, üzerlerinden uzun zaman geçince, kalpleri katılaştıran kimseler gibi olmasınlar. Onların birçoğu (yoldan çıkmış) fâsık kimselerdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'yle, gaflet içinde yaşayan Müslümanların, huşû ile ibâdetlerini yapmaları emredilmiştir. Huşû, itaatkâr olmak, boyun eğmek, Allah'a tam teslim olmak, alçak gönüllü olmak, Allah korkusundan titremek, ürpermek gibi anlamlara gelmektedir.

Bu âyet hakkında İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

مَا كَانَ بَيْنَ إِسْلَامِنَا وَبَيْنَ أَنْ عَاتَبَنَا اللَّهُ بِهَذِهِ الْآيَةِ {أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ} إِلَّا (أَرْبَعٌ سِنِينَ) (م عن أبي مسعود)

Bizim Müslüman olmamız ile Allah'ı Teâlâ'nın: "İman edenlerin, Allah'ın zikrine ve Hak'tan inene (Kur'ân'a) karşı kalplerinin huşû içinde olması zamanı gelmedi mi?" diye geçen âyet ile bize sitemde bulunması arasında sâdece dört yıllık bir zaman geçmiştir.[1]

Nakledildiğine göre; Müslümanlar, Medîne-i Münevvere'ye hicret edince, bol rızka, nîmete ve rahata nâil olmuşlardı. Bu nedenle de bâzıları ibâdet ve taat hususunda rehâvete kapılarak gaflete düşmüşlerdi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ bu âyeti indirerek Müslümanları uyarmıştır.

Âyet-i Kerîme'de, kendilerine benzememeleri emredilen zümre hakkında da Abdullah b. Mes'ud Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

- İsrailoğullarına, Hz. Mûsâ'dan sonra uzun bir zaman geçince, onların kalpleri katılaştı. Onlar, nefislerine hoş gelen bir kitap uydurdular. "Biz bunu İsrailoğullarına teklif edelim, kim buna îman ederse onu serbest bırakırız, kim de inkâr ederse öldürürüz" dediler ve dediklerini yapmaya başladılar.

[1] Sahih-i Müslim, Tefsir 1 (24 Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7257.

((إِغْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ) ١٧)

17. Bilin ki, yeri ölümünden (bitkiler kuruduktan) sonra dirilten Allah'tır. Şüphesiz ki Biz, akletmeniz için âyetleri size açıkça bildirdik.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

فِي قَوْلِهِ إِغْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَالَ بَلِّغِ الْقُلُوبَ بَعْدَ قَسَوَتِهَا فَيَجْعَلُهَا مُخْبِتَةً مُنِيبَةً يَحْيَى (الْقُلُوبَ الْمَيِّتَةَ بِالْعِلْمِ وَالْحِكْمَةِ وَإِلَّا فَقَدْ عِلْمَ أَحْيَاءِ الْأَرْضِ بِالْمَطَرِ مُشَاهِدَةٌ. (رزین ابن عباس)

"Bilin ki, yeri ölümünden (bitkiler kuruduktan) sonra dirilten Allah'tır..." diye devam eden Sûre-i Hadîd, Âyet 17'den kasıt, Allah'ı Teâlâ'nın, katılaştıktan sonra kalpleri yumuşatması, şefkatli ve güzel kılmasıdır. Allah'ı Teâlâ ölü

kalpleri ilim ve hikmetle canlandırır. Yoksa yerin canlandırılması yağmurla olur ve bu görünen bir şeydir.[1]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لُقْمَانَ، قَالَ لِابْنِهِ: يَا بَنِيَّ عَلَيْكَ بِمَجَالِسِ الْعُلَمَاءِ، وَاسْتَمِعْ كَلَامَ الْحُكَمَاءِ، فَإِنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْقُلُوبَ الْمَيِّتَ بِنُورِ (الْحِكْمَةِ، كَمَا يُحْيِي الْأَرْضَ الْمَيِّتَةَ بِوَابِلِ الْمَطَرِ (طَبَّ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ

Lokman Aleyhisselâm, oğluna dedi ki: "Oğulcuğum! Ulemânın meclisine devam et. Ve Hükemânın kelâmını dinle. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, ölü kalbi hikmet nûruyla diriltir, şiddetli yağmurun ölü toprağı dirilttiği gibi."[2]

[1] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7258.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7716.

((إِنَّ الْمُصَدِّقِينَ وَالْمُصَدِّقَاتِ وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ (١٨)

18. Muhakkak ki, tasadduk eden erkeklerin ve tasadduk eden kadınların ve Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunanların mükâfatları kat kat verilir. Onlar için çok güzel bir mükâfat da vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunanların" diye buyrulmaktadır. Burada geçen "Ödünç" ifadesi, Allah için yapılan ve karşılığı sâdece Allah'tan beklenen infak ve Allah için bir kimseye ödünç vermek anlamına gelmektedir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 245 ve izahına bakınız.

وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ وَالشَّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ وَالَّذِينَ كَفَرُوا ((وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ (١٩)

19. Allah'a ve Resullerine îman edenler var ya, işte onlar Rableri katında sıddîk ve şehitler mertebesinde dirler. Onların mükâfatları ve nûrları vardır. Kâfir olup âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte onlar Cehennem ehlidirler.

İzah: Allah katında sıddîk ve şehitler mertebesinde olanlarla ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

كَمْ مِمَّنْ أَصَابَهُ السَّلَاحُ وَلَيْسَ بِشَهِيدٍ وَلَا حَمِيدٍ وَكَمْ مِمَّنْ قَدْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ حَتْفَ أَنْفِهِ عِنْدَ اللَّهِ صَدِيقٌ

(وَشَهِيدٌ (ابو الشيخ حل عن ابى ذر

"Nice silahla vurulup öldürülenler var ki, şehit değildir. Övülmüş de değildir. Yemin ederim ki, nice kendi döşğinde eceli ile ölen var ki, hem sıddıktır, hem de şehit."[1]

(الْقَائِمُ بِسُنَّتِي عِنْدَ فَسَادِ أُمَّتِي لَهُ أَجْرُ مَاتِ شَهِيدٍ (ك في تاريخه طب عن محمد ابن عجلان

"Ümmetim fesâda gittiği zamanda sünnetimle amel edenlere yüz şehit sevabı vardır."[2]

إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَتَرَاءَوْنَ أَهْلَ الْغُرَفِ مِنْ فَوْقِهِمْ كَمَا تَتَرَاءَوْنَ الْكَوْكَبَ الدُّرِّيَّ الْغَابِرَ مِنَ الْأُفُقِ مِنَ الْمَشْرِقِ أَوْ الْمَغْرِبِ لِنَقَاضِ مَا بَيْنَهُمْ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ تِلْكَ مَنَازِلُ الْأَنْبِيَاءِ لَا يَبْلُغُهَا غَيْرُهُمْ قَالَ بَلَى وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ (رَجَالٌ آمَنُوا بِاللَّهِ وَصَدَّقُوا الْمُرْسَلِينَ (م ابى سعيد الخدرى

"Şüphesiz Cennet ehli, üstlerinde bulunan köşklerdeki kimselerin makâmını, sizin doğu veya batı tarafında ufukta bulunan ve inci gibi parıldayan yıldızı gördüğünüz gibi görecektir. Buna sebep ise aralarındaki fazilet farkıdır." "Yâ Resûlallah! O dedikleriniz Peygam-berlerin makâmıdır, zâten onlardan başka kimse oraya ulaşamaz" dediler. Bunun üzerine buyurdu ki: "Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, hayır! Bunlar, Allah'a îman eden ve Resûlleri tasdik eden birtakım kimselerdir."[3]

إِنَّ أَهْلَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَى لَيَرَوْنَ مَنْ فَوْقَهُمْ كَمَا تَرَوْنَ الْكَوْكَبَ الدُّرِّيَّ فِي أَفْقِ السَّمَاءِ وَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرُ مِنْهُمْ (وَأَنْعَمًا (حم عن ابى سعيد

"Şüphesiz yüksek Cennetlerde bulunan kimseleri, onlardan daha aşağı derecelerde bulunanlar, sizden herhangi birinizin semânın ufkundaki bir yıldızı gördüğü gibi görür ve elbette ki Ebû Bekir ve Ömer Radiyallâhu anhumâ onlardandır. Onlar çok büyük nîmetlere ulaşmış olacaklardır."[4]

[1] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 344/3.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1320; Kanz'ul-Ummal, Hadis No: 884.

[3] Sahih-i Müslim, Cennet 4 (11).

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10774.

اعْلَمُوا أَنَّ الدُّنْيَا لَعِبٌّ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيْجُ فَتَرِيَهُ مُضْفَرًا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْكُفَّارُ يَشْكُرُونَ (٢٠)

20. Bilin ki, dünyâ hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda bir öğünme, mal ve evlatların çoğalmasından ibârettir. Dünyâ hayatı şuna benzer ki; yağmur yağar ve onunla hâsıl olan bitkiyi çiftçiler beğenirler. Lâkin çok geçmeden kurur, sararır, sonra da çer çöp hâline gelir. İşte (dünyâyı üstün görenler için) âhirette şiddetli bir azap vardır. Ve (Mü'minler için) Allah'ın bağışlaması ve rızâsı vardır. Dünyâ hayatı, aldatıcı bir menfaatten başka bir şey değildir.

İzah: Allah'ı Teâlâ birçok Âyet-i Kerîme'de buna benzer misaller vererek dünyâ hayatının geçici olduğunu, biz kullarına bildirip, kendimizi dünyâyâ kaptırmamamızı, emir ve yasaklarına uymamızı emretmektedir.

Bu husus Sûre-i En'âm, Âyet 32'de de şöyle geçmektedir:

"Dünyâ hayatı, bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Takvâ sahipleri için âhiret yurdu elbette daha hayırlıdır. Hâlâ akletmiyor musunuz?"

Allah katında dünyânın önemsiz olduğuna dair Sehl b. Sa'd Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ فَإِذَا هُوَ بِشَاةٍ مَّيِّتَةٍ سَائِلَةٍ بِرِجْلِهَا فَقَالَ أَتُرَوْنَ هَذِهِ هَبْيَةً عَلَى صَاحِبِهَا فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ هَذِهِ عَلَى صَاحِبِهَا وَلَوْ كَانَتْ الدُّنْيَا تَرْنُ عِنْدَ اللَّهِ (جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا قَطْرَةً أَبَدًا) (هـ) عن سهل بن سعد

Biz, Zu'hüleyfe'de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraberdik. Peygamberimiz, şişkinlikten ayakları havaya kalkmış murdar bir koyunla karşılaştı. Bunun üzerine buyurdu ki: "Şu murdar koyunun sahibinin yanında ne kadar kıymetsiz olduğunu görüyor musunuz? Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Allah katında dünyâ, sahibi yanında şu koyundan daha kıymetsizdir. Eğer dünyâ, Allah katında bir sivrisinek kanadı kadar kıymetli olsaydı, Allah'ı Teâlâ, bir kâfire dünyâ sularından bir damla bile içirmezdi." [1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 3.

سَابِقُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ()

(ذَلِكَ فَضْلَ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (٢١)

21. Siz, Rabbinizin affı ve genişliği gökle yerin genişliği kadar olan Cenneti kazandıracak ameller hususunda yarışın. Bu Cennet, Allah'a ve Resullerine îman edenler için hazırlanmıştır. İşte bu, Allah'ın lütfudur, bunu dilediğine verir. Allah'u Teâlâ, büyük lütuf sahibidir.

مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ (٢٢) لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ (٢٣) الَّذِينَ (٢٤) يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (٢٤)

22-24. Size yerde ve nefislerinizde bir musîbet isâbet etmez ki, Biz onu yaratmadan önce, bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre çok kolaydır.* Bu da (dünyâ nîmetlerinden) elinizden çıkana üzülmemeniz ve size verdiği ile de sevinip mağrur olmamanız içindir. Allah'u Teâlâ, kibirlenen ve övünenlerin hiçbirini sevmez.* Onlar, cimrilik ederler ve insanlara da cimriliği emrederler. Her kim (Allah'ın emrinden) yüz çevirirse, şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, hiçbir şeye muhtaç değildir, hamde lââyık olandır.

İzah: Levh-i Mahfuz hakkında Allah'u Teâlâ Sûre-i Ra'd, Âyet 39'da da şöyle buyurmuştur:

"Allah'u Teâlâ, dilediği hükmü siler ve dilediğini sâbit bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O'nun katındadır."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ لَوْحًا مَحْفُوظًا مِنْ دُرَّةٍ بَيْضَاءَ صَفَحَاتُهَا مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ قَلَمُهُ نُورٌ لِلَّهِ فِيهِ فِي كُلِّ يَوْمٍ سِتُونَ (وَتِلْكَ ثَمَانِيَةُ لَحَظَةٍ يَخْلُقُ وَيَرْزُقُ وَيُمِيتُ وَيُحْيِي وَيُعِزُّ وَيَذِلُّ وَيَفْعَلُ مَا يَشَاءُ. (طب عن ابن عباس

"Allah'u Teâlâ beyaz inciden bir Levh-i Mahfuz yarattı ki, onun sayfaları kırmızı yakuttan olup kalemi de nurdur. Allah'u Teâlâ için her gün üç yüz altmış lâhza vardır (her gün üç yüz altmış defa nazar eder). Yaratır, rızık verir, öldürür, yaşatır, aziz kılar, zelil eder ve dilediğini yapar." [1]

İnsanın başına gelecek olan her türlü hâdisenin Levh-i Mahfuz'da kayıtlı olduğu ve bunların da değişebileceğine dair daha geniş bilgi için Sûre-i Ra'd, Âyet 39 ve izahına bakınız.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "Bu da, dünyâ nîmetlerinden elinizden çıkana üzülmemeniz ve size verdiği ile de sevinip mağrur olmamanız içindir..." diye geçen âyet hakkında da şöyle buyurmuştur:

- Hayatında üzülmeyen ve sevinmeyen hiçbir kimse yoktur. Ancak Müslümana belâ geldiğinde ona sabreder, nîmetler verildiğinde de ona şükrederse, bu âyetin emrine uymuş olur.

Bu Âyet-i Kerîme, kaderin insanlar için büyük bir teselli kaynağı ve aynı zamanda şımarmasına da engel olduğunu beyan etmektedir. Zîrâ bir Müslüman, başına gelen felâketleri kendi nefesine yükleyip, Allah'ın takdiri ile olduğuna inanarak sabreder, Allah'ın lütfundan vermiş olduğu nîmetler karşısında da şımarmaz ve başkalarına karşı böbürlenmez.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Nisâ, Âyet 79'da şöyle buyurmuştur:

"Sana ne iyilik gelirse Allah'ı Teâlâ'dandır. Sana ne kötülük gelirse kendi nefsendendir..."

Yine Âyet-i Kerîme'de geçen kibir ve övünme, Allah'ın sevmediği kötü ahlâklardandır. Bu kötü ahlâklar yedidir.

Birincisi: Kibirdir. Başkalarını küçük görüp kendini büyük bilmektir.

İkincisi: Ucuptur. Ameline, ilmine güvenerek mağrurlanmak; gaflete düşüp kendi noksanlarını unutarak, halkın noksanını aramak; meclislerde kendini överek, başkalarına kıymet vermeyip gururlanmaktır.

Üçüncüsü: Riyâdır. Kişinin yaptığı ibâdetini halkın görmesinden zevk almasıdır. Bu kimse yaptığı ibâdeti halka göstermeyi sever. Halka dâimâ kendinin iyi tarafını göstermeye çalışır.

Dördüncüsü: Bahildir, cimriliktir. Kimseye yedirmez, içirmez, infakta bulunmaz.

Beşincisi: Hasettir. Kişinin kendi gibi olan arkadaşını kıskanmasıdır. Nitekim şeytan da kibirlenerek Âdem (Aleyhisselam)'ı haset ettiğinden lânet tokunu[2] giymiştir.

Altıncısı: Gazaptır, öfkelenmektir. Böylece kişi Allah'ı unutup, nefsin hevâsına

ve şeytana tâbi olur. Kişi aczini bilse gazaplanmaz. Gazap, Allah'ı unutmaktan ileri gelir. Ancak gazap bir tek din için olursa, zarar vermez.

Yedincisi: Hubbu Dünyâdır. Dünyâyı sevmek, dünyâ malına aldanıp Allah'ı unutmaktır. Yani dünyâ hırsı ile âhireti terk etmektir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Onlar, cimrilik ederler ve insanlara da cimriliği emrederler" diye geçen ifade; Allah'ın sevmediği bu kibirli ve övünen insanlar, Allah'u Teâlâ'nın kendilerine ihsan ettiği mallarda cimrilik ederler. Allah'ın farz kıldığı mâlî yükümlülüklerini yerine getirmezler. Hem zekât vermezler, hem de ihtiyaç sahiplerine infakta bulunmazlar. Bu kimseler ayrıca başkalarına da bu şekilde cimri olmalarını emrederler, anlâmındadır. Bir kimsenin cimrilikten kurtulabilmesi için zekâtını tam olarak vermesi gerekir. Cömertliğin en azı budur. Bir kimse zekât verse dahi, eğer malının kötüsünden veya eksik veriyorsa, o kimse cimri sayılır.

Cömertlik hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

السَّخَاءُ شَجَرَةٌ مِنْ أَشْجَارِ الْجَنَّةِ أَغْصَانُهَا مُتَدَلِّياتٌ فِي الدُّنْيَا فَمَنْ أَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْهَا قَادَهُ ذَلِكَ الْغُصْنُ إِلَى الْجَنَّةِ وَالْبُخْلُ شَجَرَةٌ مِنْ أَشْجَارِ النَّارِ أَغْصَانُهَا مُتَدَلِّياتٌ فِي الدُّنْيَا فَمَنْ أَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْ أَغْصَانِهَا قَادَهُ ذَلِكَ الْغُصْنُ إِلَى النَّارِ (قط في الافراد هب خط عد حل هب كر عن على و انس و ابى هريرة وجابر)

"Cömertlik, öyle bir ağaçtır ki, kökü Cennettedir. Dalları dünyâyâ sarkmıştır. Kim ki o ağacın bir dalına tutunursa, bu dal onu Cennete götürür. Cimrilik de öyle bir ağaçtır ki, kökü Cehennemdedir. Onun da dalları dünyâyâ sarkmıştır. Kim ki onun dallarından birine tutunursa, bu dal da onu Cehenneme götürür." [3]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12348.

[2] Burada geçen "Tok" ifadesi, boğaza takılan metalden veya ahşaptan bir cisimdir ki, düşmanlarını aşağılamak için mahkûmlara veya esirlere takılır. İşte lânet toku diye söylenmesi de, Allah'ın lânetinin onun boynuna geçirilmesi, demektir.

[3] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 10449; Râmûz'ul-Ehâdis, s. 213/3.

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ (٢٥)

25. Yemin olsun ki Biz, Peygamberlerimizi apaçık mûcizelerle gönderdik. İnsanların adâletle kâim olmaları için, o Peygamberlerle beraber kitabı ve mizanı (ölçüyü, adâleti) indirdik. Ayrıca kendisinde büyük bir kuvvet ve insanlar için birçok menfaatler bulunan demiri de indirdik. Bu da Allah’u Teâlâ’nın, kendi dînine ve Peygamberlerine görmediği halde yardım edecek olanları ortaya çıkarması içindir. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, çok kuvvetlidir ve her şeye gâlipdir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ demirden bahsetmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ أَرْبَعَ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ فَأَنْزَلَ الْحَدِيدَ وَالْمَاءَ وَالنَّارَ وَالْمِلْحَ (فر عن ابن عمر

"Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, semâdan yeryüzüne dört bereket indirmiştir: Demir, ateş, su ve tuz."[1]

[1] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 41651.

((وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ٢٦)

26. Yemin olsun ki Biz, Nûh’u ve İbrâhim’i Peygamber olarak gönderdik. Peygamberliği ve kitabı onların zürriyetlerinde yerleştirdik. Onlardan bir kısmı hidâyete nâil oldular, onlardan birçoğu da (yoldan çıkmış) fâsık kimselerdir.

ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِم بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً ((وَرَحْمَةً وَرَهَابَنِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ٢٧)

27. Sonra onları tâkiben diğer Peygamberlerimizi gönderdik. Müteakiben de Meryem oğlu Îsâ’yı gönderdik, ona İncil’i verdik ve kendisine tâbi olanların kalplerine şefkat ve merhamet koyduk. Kendilerinin icat ettiği ruhbanlığa gelince, Biz onu onlar üzerine farz kılmamıştık, ancak Allah’ın rızâsını elde etmek için onu yaptılar. Fakat ona da hakkıyla riâyet etmediler. Biz de onlardan îman edenlere mükâfatlarını verdik. Onlardan birçoğu da (yoldan çıkmış) fâsık kimselerdir.

İzah: Bu Ayet-i Kerîme’de, Hristiyanlardan bâzılarının yaptığı Ruhbanlıktan bahsedilmektedir. Ruhbanlık; dünyâdan el çekerek halktan uzaklaşarak mağara gibi ıssız yerlere girip inzivaya çekilerek yapılan ibâdet şeklidir. Hristiyanlar,

önceleri bu ibâdetleri hakkıyla yapıyorlardı, bunu onlara Allah’u Teâlâ farz kılmadı, kendi istekleriyle yaptılar. Fakat daha sonra bunu da lâıyıkı ile yapamadılar ve onlardan birçokları, "Allah’u Teâlâ’nın helâl kıldığı evlenmeyi, dünyâdan uzaklaşacağız" diye kendilerine haram kılarak dalâlete düştüler.

Bu hususta Semure Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te şöyle buyrulmuştur:

(أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ التَّبَتُّلِ (ن) ت عَنْ سَمُرَةَ

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, evlenmemek şeklindeki ruhbanlığı yasakladı."[1]

Ayrıca Hristiyanlar daha da ileri gidip, çokları; "Allah üçtür" diyerek şirke düşüp kâfir oldular. Ancak bunlardan hak üzere olanlar ise, Necâşi Hazretleri gibi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i duyar duymaz hemen îman ettiler. Bunlar, ecirlerini kat kat aldılar.

Bu hususta da İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

كَانَتْ مُلُوكٌ بَعْدَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ يَدُلُّوهُ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَكَانَ فِيهِمْ مُؤْمِنُونَ يَقْرَأُونَ التَّوْرَةَ قِيلَ لِمُلُوكِهِمْ مَا نَجِدُ شَيْئًا أَشَدَّ مِنْ شَيْءٍ يَشْتُمُونَ هُوَ لَا إِيَّاهُمْ يَقْرَأُونَ {وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ} وَهُوَ لَا آيَاتٍ مَعَ مَا يُعِيبُونَ بِهِ فِي أَعْمَالِنَا فِي قِرَآءَتِهِمْ فَادْعُهُمْ فَلْيَقْرَأُوا كَمَا نَقْرَأُ وَلْيُؤْمِنُوا كَمَا آمَنَّا فَدَعَاهُمْ فَجَمَعَهُمْ وَعَرَضَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلَ أَوْ يَتْرَكُوا قِرَآءَةَ التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ إِلَّا مَا يَدُلُّوهُ مِنْهَا (فَقَالُوا مَا نُرِيدُونَ إِلَى ذَلِكَ دَعُونَا... (ن) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ

Meryem oğlu Aleyhisselâm’dan sonra krallar hem Tevrat’ı, hem de İncil’i değiştirdiler. Aralarında bunların bozulmamış hâlini okuyan Mü’minler de vardı. Krallarına denildi ki: "Bunların bize hakaretinden daha şiddetli bir hakaret ve sataşma görmedik. Zîrâ Onlar: "Her kim Allah’ın indirdiği ahkâm ile hükmetmezse, işte onlar kâfirdirler"[2] âyetini okuyorlar, üstelik bizim yaptıklarımızı kötüleyen birtakım âyetler de okuyorlar. Onları çağır ve bizim okuduğumuz gibi okusunlar. Bizim îman ettiğimiz gibi îman etsinler" dediler. Bunun üzerine Kral onları çağırıp bir araya topladı ve onlara: "Ya sizi öldüreğim ya da Tevrat’la İncil’i tahrif edildiği şekilde okuyacaksınız" dedi. Onlar: "Neden bizden bunu istiyorsunuz? Bırakın yakamızı!" dediler. Daha sonra içlerinden bir taife: "Bize yüksek bir bina yapın oraya çıkalım, yiyecek ve içeceğimizi de yukarıya çekebileceğimiz bir şey verin. Ondan sonra sizinle

bizim bir alakamız kalmaz" dediler. Bir taife de: "Bırakın yakamızı, buradan gidelim, yabani hayvanlar gibi doğadan yiyip içelim. Eğer sizin topraklarınızda bizi görüp yakalarsanız öldürün!" dediler. Diğer bir grup ise: "İssız topraklarda bize evler yapın, oraya gidelim, kuyular açalım, ziraat yapalım, geçinip gidelim, ne siz bizim yüzümüzü görün, ne de biz sizin yüzünüzü görelim" dediler.

Kabilelerden herkesin bunlar arasında yakınları vardı. Bu sebeple Kral da o Mü'minleri öldürmekten vazgeçti ve onların bu muhtelif tekliflerini kabul etti. Allah'ı Teâlâ bunlar hakkında: "... Kendilerinin icat ettiği ruhbanlığa gelince, Biz onu onlar üzerine farz kılmamıştık, ancak Allah'ın rızâsını elde etmek için onu yaptılar. Fakat ona da hakkıyla riâyet etmediler..." diye geçen Sûre-i Hadîd, Âyet 27'i indirdi. Geri kalan kısmı da: "Filancaların taptıkları gibi tapalım, filancaların seyahat ettiği gibi seyahat edelim" dediler. Bunlar uydukları kimselerin îmanı hakkında bile herhangi bir bilgileri olmadan şirke saplandılar.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Peygamber olarak gönderilince, o Mü'minlerden pek azı kalmıştı. Mabedinde olanlar aşağı indi, seyahata çıkmış olanlar geri geldi, manastırda olanlar da dışarıya çıktılar. Geldiler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e îman edip onu tasdik ettiler. Allah'ı Teâlâ bunlar hakkında: "Ey (önceki Peygamberlere) îman edenler! Allah'tan korkun ve Resûlüne (Muhammed Aleyhis-selâm'a) îman edin ki, Allah'ı Teâlâ rahmetini size iki kat versin..." diye geçen Sûre-i Hadîd, Âyet 28'i indirdi. Hz. Îsâ'ya, Tevrat ve İncil'e îman etmeleri, bir de Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e îman edip tasdik etmeleri sebebiyle iki kat ecir hak etmişlerdir. Bu âyetin devamında Allah'ı Teâlâ: "Size aydınlığında yürüyeceğiniz bir nûr ihsan etsin" diye buyurdu. Yani bu nûr, Kur'ân'a ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e tâbi olmalarıdır. Allah'ı Teâlâ Sûre-i Hadîd, Âyet 29'da da şöyle buyurur: "Böylece (Muhammed Aleyhisselâm'a îman etmeyen) Ehl-i Kitap, Allah'ın lütfundan hiçbir şeye nâil olamayacak-larını ve bütün lütfun Allah'ın elinde olduğunu, onu dilediğine vereceğini bilsinler. Allah'ı Teâlâ, büyük lütuf sahibidir."[3]

Müslümanların ruhbanlığının nasıl olması gerektiğine dair de Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ بِتَقْوَى اللَّهِ تَعَالَى! فَإِنَّهَا جَمَاعٌ كُلُّ خَيْرٍ وَعَلَيْكَ بِالْجِهَادِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى! فَإِنَّهُ رُهْبَانِيَّةُ الْمُسْلِمِينَ وَعَلَيْكَ بِذِكْرِ اللَّهِ تَعَالَى وَتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ! فَإِنَّهُ نُورٌ لَكَ فِي الْأَرْضِ وَذِكْرٌ لَكَ فِي السَّمَاءِ وَآخِرُنْ لِسَانِكَ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّكَ بِذَلِكَ

(تَغْلِبُ الشَّيْطَانَ (ع خط ع ق صف ط ح غ عن أبى سعيد الخدرى

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir adam gelerek: "Yâ Resûlallah! Bana vasiyet eyle" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Takvâ ile amel edesin. Çünkü hayrın hepsi ondadır. Ve senin üzerine Allah yolunda (nefsin ile) mücâhede etmek olsun ki bu, Müslümanların ruhbanlığıdır. Ve senin üzerine zikrullah etmek olsun ve Kur'ân okumak olsun. Çünkü bunlar, sana yeryüzünde nûr ve gökyüzünde de senin için zikirdir. Ve senin üzerine dilini tutmak olsun. Yalnız hayırda tutmalı değil, hayrı söylemelisin. İşte sen bunların hepsini yaparsan, şeytana gâlip gelirsin." [4]

[1] Sünen-i Tirmizî, Nikah 2; Sünen-i Nesâî, Nikah 4.

[2] Sûre-i Mâide, Âyet 44'te de bu ifade geçmektedir.

[3] Sünen-i Nesâî, Âdab 12; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7259.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, 317/8.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (٢٨) لَيْلًا يَعْلَمُ أَهْلَ الْكِتَابِ أَلَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ ((اللَّهُ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (٢٩)

28-29. Ey (önceki Peygamberlere) îman edenler! Allah'tan korkun ve Resûlüne (Muhammed Aleyhisselâm'a) îman edin ki, Allah'ı Teâlâ rahmetini size iki kat versin, size aydınlığında yürüyeceğiniz bir nûr ihsan etsin ve sizi bağışlasın. Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.* Böylece (Muhammed Aleyhisselâm'a îman etmeyen) Ehl-i Kitap, Allah'ın lütfundan hiçbir şeye nâil olamayacaklarını ve bütün lütfun Allah'ın elinde olduğunu, onu dilediğine vereceğini bilsinler. Allah'ı Teâlâ, büyük lütuf sahibidir.

İzah: Ehl-i Kitap'ın durumu ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي (أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن أبى هريرة

"Muhammed'in nefsinin kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere

inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinde olacaktır.”[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثَةٌ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنَ بِنَبِيِّهِ وَادْرَكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَمَّنَ بِهِ وَاتَّبَعَهُ وَصَدَّقَهُ فَلَهُ أَجْرَانِ وَعَبْدٌ مَمْلُوكٌ آدَى حَقَّ اللَّهِ تَعَالَى وَحَقَّ سَيِّدِهِ فَلَهُ أَجْرَانِ وَرَجُلٌ كَانَتْ لَهُ أُمَةٌ (فَعَدَّاهَا فَأَحْسَنَ غِذَاءَهَا ثُمَّ أَدَبَهَا فَأَحْسَنَ أَدَبَهَا ثُمَّ أَعْتَقَهَا وَتَزَوَّجَهَا فَلَهُ أَجْرَانِ (خ م عن ابى موسى

”Üç kişinin mükâfatı iki kere verilecektir: Birincisi Ehl-i Kitap’tan kendi Peygamberine îman eden ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’i idrak edip îman edip tasdik eden kişiye mükâfatı iki kere verilecektir. İkincisi Allah’ın hakkını ve efendisinin hakkını yerine getiren köleye iki mükâfat vardır. Üçüncüsü câriyesini iyi edeblendirip edebini güzelleştirdikten sonra da onu azat edip evlendiren efendiye iki mükâfat vardır.”[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَثَلُ الْمُسْلِمِينَ وَالْيَهُودِ وَالنَّصَارَى كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَأْجَرَ قَوْمًا يَعْمَلُونَ لَهُ عَمَلًا يَوْمًا إِلَى اللَّيْلِ عَلَى أَجْرٍ مَعْلُومٍ فَعَمِلُوا لَهُ إِلَى نِصْفِ النَّهَارِ فَقَالُوا لَا حَاجَةَ لَنَا إِلَى أَجْرِكَ الَّذِي شَرَطْتَ لَنَا وَمَا عَمَلْنَا بِاطِلٍ فَقَالَ لَهُمْ لَا تَفْعَلُوا أَكْمَلُوا بَقِيَّةَ عَمَلِكُمْ وَخُذُوا أَجْرَكُمْ كَامِلًا فَأَبَوْا وَتَرَكُوا وَاسْتَأْجَرَ أُخَيْرِينَ بَعْدَهُمْ فَقَالَ لَهُمَا أَكْمِلَا بَقِيَّةَ يَوْمِكُمَا هَذَا وَلَكُمْما الَّذِي شَرَطْتُ لَهُمْ مِنَ الْأَجْرِ فَعَمِلُوا حَتَّى إِذَا كَانَ جِئُ صَلَاةِ الْعَصْرِ قَالَا لَكَ مَا عَمَلْنَا بِاطِلٍ وَلَكَ الْأَجْرُ الَّذِي جَعَلْتَ لَنَا فِيهِ فَقَالَ لَهُمَا أَكْمِلَا بَقِيَّةَ عَمَلِكُمَا مَا بَقِيَ مِنَ النَّهَارِ شَيْءٌ يَسِيرٌ فَأَبَيَا وَاسْتَأْجَرَ قَوْمًا أَنْ يَعْمَلُوا لَهُ بَقِيَّةَ يَوْمِهِمْ فَعَمِلُوا بَقِيَّةَ يَوْمِهِمْ حَتَّى غَابَتْ الشَّمْسُ وَاسْتَكْمَلُوا أَجْرَ الْفَرِيقَيْنِ (كُلَيْهِمَا فَذَلِكَ مَثَلُهُمْ وَمَثَلُ مَا قَبِلُوا مِنْ هَذَا النُّورِ (خ م عن ابى موسى

Müslümanlarla Yahudi ve Hristiyanların misâli, bir topluluğu sürekli olarak tutan iş sahibinin misâlidir. Onlar sabahdan akşama kadar o kişi için belirli bir ücret mukabilinde çalışmak üzere tutulmuştur. Ama bunlar gün ortasına kadar çalışıp, ”Bizim için şart koştuğun ücrete ihtiyacımız yok, bizim işimiz boş değil” demişlerdir. Adam onlara: ”Yapmayın, işinizin geriye kalanını da bitirin ve ücretinizi tam olarak alın” demişti. Onlar ise işi bırakıp gitmişlerdir. Adam onlardan sonra başka işçiler tutmuş ve ”Bugünün şu kadar kısmını tamamlayın size öncekilere şart koştuğum ücreti vereceğim” demiştir. Onlar da çalışmışlar, ikindi namazı vakti gelince, ”Bizim işimiz boş değil. Senin bizim için tayin ettiğin ücret de senin olsun” demişlerdir. Adam: ”İşinizin kalan kısmını tamamlayın, gündüzden çok az bir süre kaldı” demişse de onlar dönüp gitmişlerdir. Adam bir başka topluluğu günün kalan kısmında çalışmak üzere

kiralamış ve onlar da gün batıncaya kadar kalan kısmı çalışıp tamamlamışlardır. Böylece onlar, her iki grubun ücretini de hak etmişlerdir, İşte bu nûru kabul edenlerle onların misâli böyledir.[3]

[1] Sahih-i Müslim, İman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

[2] Sahih-i Müslim, İman 70 (241 Sahih-i Buhârî, Cihat ve Siyer 144.

[3] Sahih-i Buhârî, İcâre 11.

58-MÜCÂDELE SÛRESİ

Bu sûre 22 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Bir aile meselesi hakkında mücâdele konusunu beyan ettiği için "Mücâdele Sûresi" ismi verilmiştir. Bu sûrede işlenen zıhâr konusundan dolayı "Zıhâr Sûresi" diye de isimlendirilmiştir.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ (١)
(بِصِيرٍ)

1. Ey Resûlüm! Kocası hakkında seninle mücâdele eden ve Allah'a şikâyet eden kadının sözünü Allah'u Teâlâ işitmiştir. Allah'u Teâlâ, aranızda meydana gelen konuşmayı işitir. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, her şeyi işiten ve görendir.

İzah: Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ, bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair şu hâdiseyi anlatmaktadır:

تَبَارَكَ الَّذِي وَسِعَ سَمْعُهُ كُلَّ شَيْءٍ إِنِّي لَأَسْمَعُ كَلَامَ خَوْلَةَ بِنْتِ ثَعْلَبَةَ وَيَخْفَى عَلَيَّ بَعْضُهُ وَهِيَ تَشْتَكِي زَوْجَهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهِيَ تَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَكَلْتُ شَبَابِي وَتَنَزَّتُ لَهُ بَطْنِي حَتَّى إِذَا كَبُرْتُ سِنِّي وَانْقَطَعَ وَلَدِي ظَاهَرَ مِنِّي اللَّهُمَّ إِنِّي أَشْكُو إِلَيْكَ فَمَا بَرَحْتُ حَتَّى نَزَلَ جِبْرَائِيلُ بِهِؤْلَاءِ الْآيَاتِ {قَدْ سَمِعَ (اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ)} (هـ) عَنْ عَائِشَةَ

Her şeyi işiten Allah'ın şânı ne yücedir! Ben, Sa'lebe kızı Havle'nin sözlerini işitirken bir kısmını da anlayamıyordum. O sırada kocasını Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şikâyet ediyor ve "Yâ Resûlallah! Benim gençliğimi yedi, karnım ona çocuk saçtı. Nihâyet yaşımla ilerleyip artık çocuk doğuramaz yaşı gelince, bana zıhar yaptı. Allah'ım! Ben hâlimi sana şikâyet ediyorum" diyordu. Daha henüz sözlerini bitirmeden Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve "Ey Resûlüm! Kocası hakkında seninle mücâdele eden ve Allah'a şikâyet eden kadının sözünü Allah'u Teâlâ işitmiştir..." diye geçen Sûre-i Mücâdele, Âyet 1 nâzil oldu.[1]

Bu olayı Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu da şöyle anlatmıştır:

إِنَّ أَوْسَ بْنَ الصَّامِتِ ظَاهَرَ مِنْ أَمْرَاتِهِ خُوَيْلَةَ بِنْتِ ثَعْلَبَةَ فَشَكَتْ ذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ

ظَاهَرَ مَنِيَّ كَبِرْتُ سِنِّي وَرَقَّ عَظْمِي فَأَنْزَلَ اللَّهُ آيَةَ الظَّهَارِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَأَوْسٍ اغْتِقْ رَقَبَةً. قَالَ مَا لِي بِذَلِكَ يَدَانِ. قَالَ فَصُمْ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ قَالَ فَأَطَعِمُ سِتِّينَ مِسْكِينًا قَالَ لَا أَجِدُ إِلَّا أَنْ تُعِينَنِي مِنْكَ بَعُونَ وَصَلَةً. قَالَ فَأَعَانَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِخَمْسَةِ عَشَرَ صَاعًا حَتَّى جَمَعَ (اللَّهُ لَهُ وَاللَّهُ رَحِيمٌ. قَالَ وَكَانُوا يَرَوْنَ أَنَّ عِنْدَهُ مِثْلَهَا وَذَلِكَ لِسِتِّينَ مِسْكِينًا (قط عن انس ابن مالك

Evs b. es-Sâmit, hanımı Sa'lebe kızı Havle'ye zihâr yaptı. O da durumu Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şikâyet edip dedi ki: "Yaşım ilerleyip kemiğim incelince bana zihâr yaptı. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ da bu zihar âyetini indirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Evs'e: "Bir köle azat et" dedi. Evs: "Buna gücüm yetmiyor" dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kesintisiz olarak iki ay oruç tut" diye buyurdu. Evs: "Ben öyle birisiyim ki, bir gün içinde üç öğünden az yemek yiyecek olursam, görmem zayıflar" dedi. Bu sefer Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O halde altmış fakir doyur, buyurdu. Evs: "Böyle bir imkânım yok, ancak sen yardım ve yakınlık bağını gözetmek üzere bana destek verecek olursan müstesnâ" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem o kişiye, on beş sa' ile yardımcı oldu. Nihâyet Allah'u Teâlâ, ona o miktarın toplanmasını sağladı. Allah çok merhametlidir. Râvi dedi ki: "Ashâbın görüşüne göre onun yanında bir de o kadar buğday vardı. Bu da altmış yoksula keffâret olarak yedirildi."[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Talak 25.

[2] Sünen-i Dârukutnî, Nikah 1.

الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مِنْ نِسَائِهِمْ مَا هُنَّ أُمَّهَاتُهُمْ إِنْ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا اللَّيْ وَلَدَنَّهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِنْ (الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوفٌ غَفُورٌ ٢)

2. Sizden zevcelerine zihâr yapanlar bilsinler ki, o kadınlar onların anneleri değildir. Onların anneleri, ancak kendilerini doğuranlardır. Şüphesiz ki onlar (zihâr yapanlar), elbette çirkin ve yalan bir söz söylüyorlar. Muhakkak ki Allah'u Teâlâ, elbette çok affedendir, çok bağışlayandır.

İzah: Zihâr: Bir kimsenin kendi karısını, nesep, süt veya musâharet (evlilik ile oluşan akrabalık) sûretiyle nikâhı ebedî kendisine haram olan bir kadına veya o kadının bütün bedeninden tâbir edilen ve kendisince bakılması câiz olmayan arkası, karnı, tenâsul uzvu, boynu ve uyluğu gibi bir azasına yahut yarısı, üçte biri, dörtte biri gibi yaygın olan bir cüz'üne benzetmektir. Meselâ: Koca, karısına; sen benim anam gibisin, sen bacım gibisin, sen benim için anamın sırtı

gibisin yahut senin uyluğun kız kardeşimin uyluğu gibidir derse, keffâret vermedikçe karısına cinsi yakınlık, şehvetle sarılmak ve öpmek haram olur.

وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَّاسَا ذَلِكَ تَوْعَظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (۳) فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَّاسَا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ سِتِّينَ (۴) مِسْكِينًا ذَلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ (۴)

3-4. Zevcelerine zıhâr yapıp sonra sözlerini telafi etmek isteyenler, zevceleri ile temastan evvel bir köle azat etmelidir. İşte bu hüküm ile size öğüt veriliyor. Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.* Köle azat etmeye muktedir olmayanlar ise, zevcesiyle temastan evvel iki ay arka arkaya oruç tutmalıdır. Buna da muktedir olmayanlar, altmış miskini doyurmalıdır. Bu beyan, Allah'a ve Resûlüne hakkıyla îman etmeniz içindir. İşte bunlar, Allah'ın hudûdudur. Kâfirler için ise elim bir azap vardır.

İzah: Zıhâr'ın keffâreti: Kudreti olur ve bulabilirse köle azat eder. Köle bulamazsa, Ramazan-ı Şerif ve yasak olan günler dışında arka arkaya iki ay oruç tutar. Yasak günler: Ramazan Bayramının birinci günü ile Kurban Bayramının dört günüdür. Buna da gücü yetmezse, sabahlı akşamlı altmış fakiri doyurmaktır. Bu da fitrenin miktarı kadardır.

Zıhâr yapan kimse, oruç tutarken gece kasten yahut gündüz unutarak karısına cinsi yakınlıkta bulunursa, orucu baştan tutar. Yine zıhâr keffâreti için altmış fakire yemek yediren kimse, fakirler yemek yerken karısına cinsi yakınlıkta bulunursa, yemeği tekrar yedirmesi icap eder.

Bir kimsenin birkaç tane karısı bulunsa, "Siz bana annem gibisiniz" dese, hepsine zıhâr yapmış olur. Ve o kimse üzerine her bir karısı için bir keffâret lâzım gelir. Zîrâ zıhâr talaktan nakledilmiştir. Talak hepsine nispet edilse, hepsinde talak vaki olur.

Zıhâr ancak evli bulunanlar arasında olur. Câriyeye zıhâr yapılamaz. Zîrâ Allah'ı Teâlâ Sûre-i Mücâdele, Âyet 3'te: "Zevcelerine zıhâr yapıp sonra sözlerini telafi etmek isteyenler..." diye buyurarak câriyeden bahsetmeyip, onu istisnâ etmiştir.

إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ (۵) يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا أَلْهَ اللَّهُ وَنَسُوهُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (۶)

5-6. Muhakkak ki Allah'a ve Resûlüne muhalefet edenler, kendilerinden öncekilerin çarpıldıkları gibi çarpılmışlardır. Şüphesiz Biz, apaçık âyetler indirdik. Ve kâfirler için aşağılayıcı bir azap vardır.* Allah'ı Teâlâ onların hepsini dirilttiği gün, yaptıklarını kendilerine haber verecektir. Allah'ı Teâlâ, onların yaptıklarını sayıp tespit etmiştir. Onlar ise bunu unutmuşlardır. Allah'ı Teâlâ, her şeye şâhittir.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ (٧)
(بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ٧)

7. Görmez misin ki, şüphesiz Allah'ı Teâlâ, göklerde ve yerde olanların hepsini bilir. Üç kişi gizlice konuşurken, dördüncüleri mutlaka Allah'tır. Beş kişi gizlice konuşsalar, altıncıları mutlaka O'dur. Bundan daha az ve daha çok olsalar da, her nerede olurlarsa olsunlar, Allah'ı Teâlâ mutlaka onlarla beraberdir. Sonra mahşer günü, bütün yaptıklarını kendilerine haber verecektir. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, her şeyi hakkıyla bilendir.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوَى ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَاجَوْنَ بِالْأَثَمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ (٨)
وَإِذَا جَاؤُكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللَّهُ وَيَقُولُونَ فَبِإِذَا نَعُدُّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَقُولُ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ (٨)
(يَصْلُونَهَا فَبِئْسَ الْمَصِيرُ ٨)

8. Ey Resûlüm! Gizlice konuşmaktan nehyedildikleri halde yine o nehyedilmiş oldukları şeyi yapanları ve günah, düşmanlık ve Resûle isyan hususunda gizli gizli konuşanları görmedin mi? Onlar sana geldiklerinde de, seni Allah'ın selamlamadığı bir şekilde selamlarlar. Kendi aralarında da, "Allah bizi söylediklerimizle azaplandırırsa ya!" derler. Onlar için Cehennem yeter. Onlar oraya gireceklerdir. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de haber verilen kişiler, Yahudilerden bir gruptur. Bunlar Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Esselâmü Aleyk (Allah'ın selâmı senin üzerine olsun)" yerine, "Essâmu Aleyk (ölüm senin üzerine olsun)" demek alçaklığında bulunmuşlar ve kendi aralarında alay yollu konuşmuşlardı. İşte Allah'ı Teâlâ, bunların Cehennemlik olduklarını haber vermiştir.

Bu olay ile ilgili olarak Enes İbn-i Mâlik Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

Bir Yahudi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ve Ashâbının yanına gelerek, "Essâmu aleyküm" dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem onun söylediğine karşılık verdikten sonra, "Bunun ne söylediğinin farkında mısınız?" diye sordu. Onlar: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O, ölüm senin üzerine olsun" dedi. "Haydi, onu bana geri çağırınız" diye buyurdu. Onu geri getirdiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: Sen, "es-Sâmu aleyküm" dedin öyle mi?" diye buyurdu. O da: "Evet" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ فَقُولُوا عَلَيْكَ مَا قُلْتَ قَالَ {وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللَّهُ} (ت) (حم عن انس بن مالك)

- Ehl-i Kitap size selam verdikleri takdirde siz de, "Senin dediğin senin üzerine olsun" deyin. Bu olay üzerine de Allah'ı Teâlâ: "... Onlar sana geldiklerinde de, seni Allah'ın selamlamadığı bir şekilde selamlarlar" diye geçen Sûre-i Mücâdele, Âyet 8'i indirdi.[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ فَقُولُوا وَعَلَيْكُمْ (خ) عن انس)

Ehl-i Kitap size selâm verdikleri vakit siz de, "Ve aleyküm (aynısı sizin üzerinize olsun)" deyin.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

لَا تَبْدَعُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى بِالسَّلَامِ وَإِذَا لَقِيتُمْ أَحَدَهُمْ فِي الطَّرِيقِ فَاضْطَرُّوهُمْ إِلَى أَضْيَقِهِ (ت) عن ابى هريرة)

"Yahudi ve Hristiyanlara ilk selâmı siz vermeyin! Onlardan birine yolda rastlarsanız, onu yolun en dar yerine zorlayın."[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 59; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 24735

[2] Sahih-i Buhârî, İsti'zân 22; Sahih-i Müslim, Selâm 4 (6).

[3] Sünen-i Tirmizî, Siyer 39; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7711.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْأَتَمِّ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَتَتَنَاجَوْا بِالْبُرِّ وَالنَّفْوَى ((وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ٩)

9. Ey îman edenler! Siz aranızda gizli konuşursanız, onlar gibi günah, düşmanlık ve Resûle isyan hususunda konuşmayın; hayır ve takvâ hakkında konuşun. Huzurunda toplanacağınız Allah'tan korkun.

إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيْسَ بِضَرِّهِمْ شَيْءٌ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلْ ((الْمُؤْمِنُونَ ١٠)

10. Şüphesiz ki gizli konuşmalar, îman edenlerin mahzun olmaları için şeytandandır. Halbuki şeytan, Allah'ın izni olmadıkça, Mü'minlere aslâ zarar veremez. Mü'minler, Allah'a tevekkül etsinler!

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ انشُرُوا فَانْشُرُوا ((يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ١١)

11. Ey îman edenler! Size, "Meclislerde yer açın!" denildiği vakit, yer açın ki, Allah'ı Teâlâ da size genişlik versin. Size, "Kalkın!" denildiği zaman da kalkın ki, Allah'ı Teâlâ sizden îman edenleri ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin. Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir Cuma günü Ashâb-ı Suffe'nin bulunduğu yerde idi. Cuma günü, cemaatin çokluğundan dolayı onların bulunduğu yer nispeten daralıyordu. Peygamber Efendimiz, Muhâcir ile Ensârdan Bedir'e katılanlara özel ikramda bulunurdu. Bedir'e katılanlardan bâzı zatlar gelmiş, oturacak yer bulamadıkları için Peygamber Efendimizin karşısında ayakta kalmışlardı. Bu durumu görünce Peygamberimiz, Bedir Ehli'nden ayakta duranlara yanında yer açmak için, etrafında bulunan ve Bedir Ehli'nden olmayan kimselere, "Ey filan, kalk! Ey filan, kalk!" demeye başladı. Bu, kaldırılanlara ağır geldi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, kaldırılanların bu durumdan hoşlanmadıklarını yüzlerindeki ifadeden anladı. Münâfıklar, bu durumu fırsat bilip, "Bunlara karşı insaflı davranılmadı. Halbuki onlar, Peygamberlerine yakın oturmayı arzu ettiklerinden, o yere erken gelip

oturmuşlardı" diyerek ileri geri konuştular. İşte bunun üzerine bu âyet nâzil olmuştur.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةٌ ذَلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرٌ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا)
(فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (١٢)

12. Ey îman edenler! Resûl ile gizli konuşmak isterseniz, bu gizli konuşmanızdan evvel bir sadaka verin. Bu, sizin için hayırlı ve daha temizdir. Fakat tasadduk edecek bir şey bulamazsanız, şüphesiz Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre; bu Âyet-i Kerîme, Müslümanların Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sıkıntı verecek noktaya gelinceye kadar, çokça soru sormaları sebebiyle nâzil olmuştur. Daha sonra bu Âyet-i Kerîme, bundan sonraki Sûre-i Mücâdele, Âyet 13 ile neshedilmiştir.

Bu husus Hz. Ali Kerremallâhu veche'den şöyle nakledilmiştir:

لَمَّا نَزَلَتْ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةٌ} قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا تَرَى دِينَارًا قُلْتُ لَا يُطِيقُونَهُ قَالَ فَانْصِفْ دِينَارًا قُلْتُ لَا يُطِيقُونَهُ قَالَ فَكَمْ قُلْتُ شَعِيرَةً قَالَ إِنَّكَ لَزَهِيدٌ قَالَ فَنَزَلَتْ {أَأَسْأَفْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ} الْآيَةَ قَالَ فَبِي حَقِّ اللَّهِ عَنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ (ت
(عن علي بن أبي طالب)

"Ey îman edenler! Resûl ile gizli konuşmak isterseniz, bu gizli konuşmanızdan evvel sadaka verin..." diye devam eden Sûre-i Mücâdele, Âyet 12 nâzil olunca, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bana: "Bu sadakanın miktarı bir dinar olsun mu?" diye görüşümü sordu. Ben: "Buna güç yetiremezler" dedim. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Peki, ya yarım dinar" deyince, ben yine: "Güç yetiremezler" dedim. Bu sefer: "Ya kaç dinar olsun?" diye sorunca, ben: "Bir arpa ağırlığınca" dedim. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Sen çok küçük bir miktar söyledin" diye buyurdu. Bunun üzerine de: "Siz, Resûl ile gizli konuşmanızdan evvel sadakalar vermekten korktunuz mu?..." diye devam eden Sûre-i Mücâdele, Âyet 13 nâzil oldu. Hz. Ali dedi ki: "Benim sâyetimde Allah'ı Teâlâ bu ümmetin yükünü hafifletti." [1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 59; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No:7261.

ءَأَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ (١٣) وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (١٤)

13. Siz, Resûl ile gizli konuşmanızdan evvel sadakalar vermekten korktunuz mu? Bunu yapmadığınıza ve Allah'ı Teâlâ da sizin tevbenizi kabul ettiğine göre, artık namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Resûlüne itaat edin. Allah'ı Teâlâ, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Mücâhid Hazretlerinden nakledildiğine göre; Hz. Ali Kerremallâhu veche, bu Âyet-i Kerîme hakkında şöyle buyurmuştur: "Benden başka kimse onunla amel etmedi. Nihâyet o hüküm neshedildi. Bu, ancak bir saat câri olmuştur."

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَخْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ (١٤) أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٥) اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ (١٦) لَنْ تَغْنِي عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (١٧)

14-17. Ey Resûlüm! Allah'ın gazabına uğrayan bir topluluğu dost edinenleri görmedin mi? Bunlar, ne sizden, ne onlardandır. Onlar bile bile yalan yere yemin ederler.* Allah'ı Teâlâ, onlara şiddetli bir azap hazırlamıştır. Şüphesiz ki onlar, ne kötü işler yapıyorlar.* Onlar yeminlerini kendilerine siper edindiler ve insanları Allah yolundan menettiler. Onlar için aşağılayıcı bir azap vardır.* Onların malları ve evlatları, hiçbir sûrette kendilerini Allah'ın azâbından kurtaramaz. Onlar Cehennem ehlidir. Onlar orada ebedî kalacaklardır.

İzah: Katâde Hazretlerinden nakledildiğine göre, bu âyetlerde kastedilenler, Yahudileri dost edinen münâfıklardır. Allah'ı Teâlâ "Bunlar, ne sizden, ne onlardandır" diyerek bu münâfıkların, Yahudilerden de Müslümanlardan da olmadığını, aksine bunların ikisi arasında gidip geldiğini beyan etmiştir.

(يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ (١٨))

18. Allah'ı Teâlâ onları topluca dirilttiği gün, onlar size yemin ettikleri gibi Allah'a da yemin ederler ve bunun kendilerine bir fayda getireceğini zannederler. Haberiniz olsun ki, şüphesiz onlar yalancıların ta kendileridir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu âyetin nüzul sebebine dair şu hâdiseyi

anlatmaktadır:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسًا فِي ظِلِّ حُجْرَتِهِ قَالَ يَحْيَى قَدْ كَادَ يَقْلُصُ عَنْهُ فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ يَجِئُكُمْ رَجُلٌ يَنْظُرُ إِلَيْكُمْ بَعَيْنِ شَيْطَانٍ فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَلَا تُكَلِّمُوهُ فَجَاءَ رَجُلٌ أَزْرَقُ فَلَمَّا رَأَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَاهُ فَقَالَ عَلَامَ تَشْتُمُنِي أَنْتَ وَأَصْحَابُكَ قَالَ كَمَا أَنْتَ حَتَّى آتَيْتَ بِهِمْ قَالُوا فَذَهَبَ فَجَاءَ بِهِمْ فَجَعَلُوا يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَمَا فَعَلُوا وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُخْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَخْلِفُونَ لَكُمْ} (إِلَى آخِرِ الْآيَةِ) (حم طب عن ابن عباس)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem oturuyordu, Ashâbına: "Size bir adam gelecek. Şeytan gözü ile size bakacak, geldiği zaman kendisiyle konuşmayın" dedi. Derken mavi gözlü bir adam çıkageldi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem onu çağırıp, "Neden sen ve arkadaşların bana hakaret ediyorsunuz?" diye sordu. Adam: "Sen olduğun yerde dur; ben gidip diğer arkadaşlarımı da getireyim" dedi. Gitti ve onları da getirdi. Onlara aynı soruyu sorunca, onlar demediklerine ve yapmadıklarına dair Allah'a yemin ettiler. Bunun üzerine Allah Azze ve Celle: "Allah'ı Teâlâ onları topluca dirilttiği gün, onlar size yemin ettikleri gibi, Allah'a da yemin ederler..." diye devam eden Sûre-i Mücâdele, Âyet 18'i indirdi.[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3107; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12140; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7262.

اسْتَحْذَرُوا عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانَ فَاَنْسِئُهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ اَوَّلَ كَلِمَةٍ حِزْبُ الشَّيْطَانِ اَلَا اِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ) ((١٩)

19. Onların üzerine şeytan gâlip gelmiş de onlara zikrullahı unutturmuştur. Onlar, şeytanın taraftarlarıdır. Haberinizi olsun ki, şüphesiz şeytanın taraftarları, hüsrâna uğrayanların ta kendileridir.

İzah: Allah'ı Teâlâ, münâfıkların özelliklerinden bahsederken Sûre-i Nisâ, Âyet 142'de de şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz münâfıklar, Allah'ı Teâlâ'yı aldatmak isterler. Halbuki Allah'ı Teâlâ onları aldatır. Münâfıklar, namaza tembel olurlar, namazı insanlara gösteriş için kılarlar ve Allah'ı Teâlâ'yı da çok az zikrederler."

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَكْثَرَ ذِكْرَ اللَّهِ فَقَدْ بَرَّءَ مِنَ النِّفَاقِ (ابن شاهين فى الذكر طب هب عن ابى هريرة

"Zikrullahı çok eden kimse, münâfıklıktan kurtulur."[1]

(أَذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا حَتَّى يَقُولَ الْمُنَافِقُونَ لَكُمْ تُرَاثُونَ. (طب هب عن ابن عباس

Allah'ı Teâlâ'yı çok zikredin; hattâ o derece olsun ki münâfıklar, "Siz gösteriş yapıyorsunuz" desinler.[2]

مِنْ عَلَامَةِ حُبِّ اللَّهِ ذِكْرُ اللَّهِ وَمِنْ عَلَامَةِ بُغْضِ اللَّهِ بُغْضُ ذِكْرِ اللَّهِ (هب ابن شاهين في الترغيب في
(الذكر عن انس)

"Allah'ı sevmenin alâmeti, zikrullahıdır. Allah'a buğzun alâmeti ise, zikrullahı buğzetmektir."[3]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 197, 878;Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 266

[2] Taberânî, Mu'cem'ul Kebir, Hadis No: 126 15; Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 557.

[3] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 449/14.

إِنَّ الَّذِينَ يَحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ فِي الْآدِلَةِ (٢٠) كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ ((عَزِيزٌ (٢١)

20-21. Şüphesiz ki Allah'a ve Resûlüne muhalefet edenler, işte onlar zelîl olanların arasındadırlar.* Allah'ı Teâlâ (Levh-i Mahfuz'unda), "Elbette Ben ve Resullerim gâlip geleceğiz" diye yazdı. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ çok kuvvetlidir, her şeye gâliptir.

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ((٢٢)

22. Allah'a ve âhiret gününe îman eden hiçbir topluluğun, babaları veya oğulları veya kardeşleri veya aşiretleri olsa bile Allah'a ve Resûlüne muhalefet edenlere sevgi beslediğini göremezsin. İşte Allah'ı Teâlâ, bunların kalplerine îmanı

yerleştirmiş ve onları katından bir ruh ile desteklemiştir. Allah'ı Teâlâ onları altlarından nehirler akan Cennetlere ebedî olarak girdirecektir. Allah'ı Teâlâ onlardan râzı olmuş, onlar da Allah'ı Teâlâ'dan râzı olmuşlardır. İşte onlar Allah'ın taraftarlarıdır. Haberiniz olsun ki, şüphesiz Allah'ın taraftarları, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.

İzah: Ashâb-ı Kirâm'dan çok kimseler, özellikle de Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Hamza, Hz. Ali gibi zâtlar Bedir Savaşı'nda ve diğerlerinde dinsiz olan yakınlarına karşı cephe almış, onları öldürmüşlerdir. İşte Âyet-i Kerîme, bu gibi zâtlar hakkında nâzil olmuştur.

Görüldüğü gibi Sahâbe, dinlerine karşı çıkan kimseleri, akrabaları dahi olsa affetmiyor, gerektiğinde savaşta onları öldürüyorlardı. Zîrâ onlar için îman ve İslâm, her türlü değerin üzerindeydi.

Münâfıkların başı Abdullah İbn-i Ubeyy'in oğlu olan Hz. Abdullah'ın başından geçen şu hâdise de, bu âyet ile ilgili olarak nakledilmiştir:

O, bir gün Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında oturdu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem su içti. Hz. Abdullah: "Allah aşkına Yâ Resûlallah! Şu içtiğin sudan bir miktar artır, onu gidip babama içireyim. Belki onunla Allah'ı Teâlâ kalbini temizler" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem suyu biraz artırdı. Hz. Abdullah da bu artan suyu babasına götürdü. Babası kendisine: "Bu da ne?" diye sorunca, oğlu: "Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in içtiği sudan bir artıktır. Sen içsin diye bunu sana getirdim, belki bununla Allah'ı Teâlâ senin kalbini arındırır" dedi. Babası ona: "Bunun yerine niye bana annenin sidiğini getirmedi? O, bundan daha temizdir" dedi. Oğlu bu işe kızdı ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek dedi ki: "Yâ Resûlallah! Babamı öldürmeye bana izin vermez misin?" Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Hayır, ona yumuşak davran ve ona iyilik yap" dedi.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Onları katından bir ruh ile desteklemiştir" diye geçen ifadedeki "Ruh" ifadesine, ulemâ; nûr, mânevi kuvvet, Kur'ân, îman, ilim, Allah'tan bir rahmet ve Cebrâil Aleyhisselâm gibi mânâlar vermişlerdir.

59-HAŞR SÛRESİ

Bu sûre 24 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrenin adı olan "Haşr" kelimesi; toplamak, bir yerde biriktirmek, bir cemaati yerlerinden çıkarıp savaş veya emsali ile rahatsız etmek mânâsına gelir. Buradaki Haşr'dan maksat da, mahşerdeki haşr ve neşr olayı değildir. Yahudi kabilesi olan Benî Nadr'ın, Allah'ın emriyle Medîne'den çıkartılarak Şam tarafına sürgün edilmesidir. Onların haklarındaki ikinci haşr da, mahşer gününde vâki olacaktır. Bu nedenle bu sûreye, "Benî Nadr Sûresi" ismi de verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِیْزُ الْحَكِیْمُ) (۱)

1. Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ı tesbih eder. O her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin açıklaması için Sûre-i Hadid, Âyet 1'in izahına bakınız.

(هُوَ الَّذِیْ اَخْرَجَ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ مِنْ دِیَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ اَنْ يَخْرُجُوْا وَظَنُّوْا اَنْهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللّٰهِ فَاَتٰیهُمْ اللّٰهُ مِنْ حَیْثُ لَمْ یَحْتَسِبُوْا وَقَدَفَ فِیْ قُلُوْبِهِمْ الرُّعْبَ یُخْرِیْبُوْنَ بُیُوتَهُمْ بِاَیْدِیْهِمْ وَایْدِی الْمُؤْمِنِیْنَ فَاَعْتَبِرُوْا یٰۤاُولِی الْاَبْصَارِ) (۲)

2. Ehl-i Kitap'tan kâfir olanları, ilk defa toplu halde yurtlarından çıkaran O'dur. Siz onların çıkacaklarını sanmıyordunuz. Onlar da kalelerinin, kendilerini Allah'ın azâbından muhafaza edeceğini zannediyorlardı. Allah'u Teâlâ onlara azâbı tahmin etmedikleri taraftan gönderdi ve kalplerine korku koydu. Onlar, evlerini kendi elleriyle ve Mü'minlerin elleriyle harap ettiler. Ey basiret sahipleri! Bundan ibret alın!

(وَلَوْ اَنَّ اَنْ كَتَبَ اللّٰهُ عَلَیْهِمُ الْجَلَّاءَ لَعَذَّبَهُمْ فِی الدُّنْیَا وَلَهُمْ فِی الْاٰخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ) (۳) ذٰلِكَ بِاَنْهُمْ شَاقُّوْا اللّٰهَ) (۴) (وَرَسُوْلُهُ وَمَنْ یُّشَاقِّ اللّٰهَ فَاِنَّ اللّٰهَ شَدِیْدُ الْعِقَابِ) (۵)

3-4. Eğer Allah'u Teâlâ, onlara sürgünü takdir etmemiş olsaydı, mutlaka onlara

dünyâda azap ederdi. Onlar için âhirette ise ateş azâbı vardır.* Bu, Allah’a ve Resûlüne muhalefet etmeleri sebebiyledir. Her kim Allah’a muhalefet ederse, şüphesiz Allah’ın azâbı şiddetlidir.

İzah: Bu âyetler, Yahudilerden büyük bir kabile olan Benî Nadr hakkında nâzil olmuştur. Bunlar, Hârûn Aleyhisselâm’ın soyundan gelen bir Yahudi koludur. İsrailoğulları fitneye düştüklerinde Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in gelişini beklemek üzere, gelip Medîne’ye yerleşmişlerdi.

Peygamber Efendimiz, Medîne’ye hicret edince, Benî Nadr ile bir antlaşma yaptı. Onlar Müslümanların ne lehinde, ne de aleyhinde bulunmayacaklarına dair söz verdiler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Bedir Savaşı’nı kazanınca, bunlar: "Tevrat’ta vasıfları yazılmış olan Yüce Peygamber budur ve onun hiçbir sancağı geri çevrilmez" dediler. Uhud Günü Müslümanlar yenilince de, bu sefer şüpheyeye düştüler ve antlaşmalarını bozdular.

Bunlar, bilhassa Uhud Vâkâsı’ndan sonra fikir ve tavırlarını büsbütün değiştirdiler. Uhud’dan sonra Mekke’ye giderek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in aleyhine Kureyşle antlaşma yaptılar. Hattâ ona suikast girişiminde dahi bulundular. Bunu haber alan Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem, Muhammed b. Mesleme ile: "On gün içinde yerlerini terk edip gitsinler" diye Benî Nadr’a haber gönderdi. Fakat münâfıkların reisi Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl ve diğer münâfıklar, o Yahudilere: "Kalenizden çıkmayın, eğer onlar sizinle savaşacak olurlarsa, biz de sizinle birlikte savaşırız, şâyet çıkartılacak olursanız, biz de sizinle birlikte çıkar gideriz" diye gizli bir haber gönderdiler. Böylece onlar kalelerinden çıkmadılar. Bunun üzerine hicretin dördüncü yılı Rebiulevvel ayında, Peygamber Efendimiz, Mescid-i Nebevî’de imamlık etmesi için Hz. İbn-i Ümmü Mektûm’u yerine bırakarak, Livâ-i Şerif’i Hz. Ali’ye verdi. O da, İslâm ordusuyla Medîne dışına çıktı ve Benî Nadr’ı muhâsara etti.

Münâfıkların başı Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl ve diğer münâfıklar, onlara alenen yardım etmeye cesaret edemedi. Nihâyet altı gün muhâsaradan sonra, Allah’u Teâlâ bunların kalplerine korku salıp, münâfıkların yardım edeceklerinden yana ümitlerini kırınca, barış istediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, onları sürgüne göndermekten başka bir yol kabul etmedi. Onlar da buna râzı oldular. Böylece develerine yükleyebildiklerini alarak kalelerinden çıkıp gitmek üzere antlaştılar. Altı yüz kadar develeri vardı. Yükleyebildiklerini yükleyerek yurtlarını terk ettiler ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in

emriyle Şam'a sürüldüler. İşte bu hal, onlar için ilk sürgündür. Allah'ı Teâlâ onların üzerine sürgün edilmeyi takdir buyurmuştur. Dünyâ hayatında onların ilk toplanma yeri Şam olmuştur. Onların haklarındaki ikinci toplanma da mahşer gününde vâki olacaktır. Bu hususta nakledilen Hadis-i Şerif'te İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle anlatmıştır:

وَأَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُمْ: أُخْرَجُوا قَالُوا إِلَى أَيْنَ؟ قَالَ: إِلَى أَرْضِ الْمَخَشَرِ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kendilerine: "Çıkın" deyince onlar: "Nereye?" diye sormuşlar, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Mahşer yurduna (Şam'a)" diye buyurmuştur.[1]

Bu sûrenin, başından 6. âyetin sonuna kadar olan kısmın nüzul sebebi budur.

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 18, s. 2.

(مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِبْنَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ) (٥)

5. Ey Mü'minler! Onlara ait hurma ağaçlarını kesmeniz yahut kökleri üzere dikili bırakmanız, Allah'ın izniyledir. Allah'ı Teâlâ, fâsıkları zelil etmek için size bu izni verdi.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

حَرَقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَخْلَ بَنِي النَّضِيرِ وَقَطَعَ وَهِيَ الْبُوَيْرَةُ فَنَزَلَتْ { مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِبْنَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ } (خ ت عن ابن عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Benî Nadr hurmalığını yaktırdı ve kestirdi. Burası, Büveyre denilen mevkii idi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Ey Mü'minler! Onlara ait hurma ağaçlarını kesmeniz yahut kökleri üzere dikili bırakmanız, Allah'ın izniyledir..." diye devam eden Sûre-i Haşr, Âyet 5'i indirdi.[1]

Yine bu hâdise geniş olarak şöyle nakledilmiştir:

Benî Nadr, Uhud Günü müşriklerin safına geçerek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile olan antlaşmalarını bozmaları üzerine, Peygamberimiz Sallallâhu

aleyhi ve sellem, Benî Nadr'ın el-Büveyre diye bilinen hisarlarının önünde konakladı. Onların hurma ağaçlarının kesilip yakılmasını emretti. Bu Yahudilere ağır geldi. O bakımdan Benî Nadr, şöyle dediler:

- Yâ Muhammed! Sen ıslahı isteyen bir Peygamber olduğunu ileri sürmüyor musun? Peki, hurma ağaçlarını kesip ağaçları yakmak ıslahın bir gereği midir? Yoksa Allah'ın sana indirdiği buyruklar arasında yeryüzünde fesat çıkarmanın mübah olduğunu mu görüyorsun?

Bu söz Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ağır geldi, Müslümanlar da içten içe bundan rahatsız oldular. Hattâ aralarında anlaşmazlıklar çıktı. Kimileri Allah'ın bize ganîmet olarak verdiği şeylerden kesmeyin derken, kimileri de onları bu yolla daha da öfkeli edelim diye kesin, dedi. İşte bu olay üzerine Sûre-i Haşr, Âyet 5 nâzil olmuştur.

Bu Âyet-i Kerîmeyi izah ederken İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle buyurmuştur:

فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ {مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لَيْنَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا} قَالَ اللَّيْنَةُ النَّخْلَةُ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ قَالَ اسْتَنْزَلُوهُمْ مِنْ حُصُونِهِمْ قَالَ وَآمَرُوا بِقَطْعِ النَّخْلِ فَحَكَ فِي صُدُورِهِمْ فَقَالَ الْمُسْلِمُونَ قَدْ قَطَعْنَا بَعْضًا وَتَرَكْنَا بَعْضًا فَلَنَسْأَلَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلْ لَنَا فِيهَا قَطْعْنَا مِنْ أَجْرٍ وَهَلْ عَلَيْنَا فِيهَا تَرَكْنَا مِنْ وَزْرِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى {مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لَيْنَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا} (الآيَةُ تَعْنِي عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

Sûre-i Haşr, Âyet 5'in metninde geçen "Lîne" lafzı, hurma ağacıdır. "Allah'ı Teâlâ, fâsıkları zelil etmek için size bu izni verdi" ifadesine gelince, onların kalelerinden aşağı inmeleri istendi, daha sonra da Müslümanlara, Yahudilere ait olan hurma ağaçlarını kesmeleri emredildi. Onların gönüllerinde bir daralma oldu. Müslümanlar: Ağaçların bir kısmını kestik, bir kısmını bıraktık. Ashâb: "Acaba kestiklerimizden dolayı sevap aldık mı? Bıraktıklarımızdan ötürü günaha girdik mi?" diyerek Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir soralım, dediler. Bunun üzerine: "Ey Mü'minler! Onlara ait hurma ağaçlarını kesmeniz yahut kökleri üzere dikili bırakmanız, Allah'ın izniyledir..." diye devam eden Sûre-i Haşr, Âyet 5 nâzil oldu.[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Megâzi 11; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 60.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 60; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No:

وَمَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلَكِنَّ اللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلَى مَنْ (
 (يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ٦)

6. Allah'ı Teâlâ'nın, onların mallarından Resûlüne verdiği fey'i elde etmek için, at ve deve sürmediniz. Lâkin Allah'ı Teâlâ, Resullerini dilediği kimselere musallat eder ve Allah'ı Teâlâ her şeye kâdirdir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Fey'", şeriatta; Allah'ın yardımıyla Mü'minlerin kâfirlerden harp yapmadan aldığı mallardır. Bu hâliyle fey', ganîmetten farklıdır. Çünkü "Ganîmet", kâfirlerden savaşarak alınan mallardır.

Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ: "Ey Müslümanlar! Siz bu Yahudilerden kalan malları savaş yaparak almadınız. Yani ne at, ne de deve sürmediniz" diyerek savaşmadan onlardan kalan mallara sahip olduklarını beyan etmektedir.

مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ (
 السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ وَمَا اتَّيَكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ (
 (إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ٧)

7. Allah'ı Teâlâ'nın, o belde ahâlisinden Resûlüne bahşettiği fey'; Allah'a, Resûle, akrabasına, yetimlere, miskinlere ve yolda kalan gariplere aittir. Tâ ki bu mallar, sizden zenginler arasında dolaşan bir servet olmasın. Resûl size neyi verirse onu alın, neyi yasaklarsa ondan da sakının. Allah'tan korkun. Şüphesiz ki Allah'ın azâbı şiddetlidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Hz. Ömer Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَتْ أَمْوَالُ بَنِي النَّضِيرِ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِمَّا لَمْ يُوجِفْ عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ بِخَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ فَكَانَتْ (
 لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَاصَّةً فَكَانَ يُنْفِقُ عَلَى أَهْلِهِ نَفَقَةً سَنَةً وَمَا بَقِيَ يَجْعَلُهُ فِي الْكِرَاعِ وَالسَّلَاحِ غُدَّةً (
 (فِي سَبِيلِ اللَّهِ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن عمر

Benî Nadr'ın malları, Allah'ın, Resûlüne fey' olarak verdiği ve Müslümanların at ve deve sürmeden elde ettiği mallardandı. Bu mallar özel olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e aitti. Resûlü Kirâm Efendimiz, bu mallardan hanımlarının bir yıllık nafakasını harcardı. Arta kalanı ise savaşa elverişli binek ve silaha Allah yolunda bir hazırlık olmak üzere harcardı.[1]

Yine "Resûl size neyi verirse onu alın, neyi yasaklarsa ondan da sakının" âyeti, her ne kadar fey' ile ilgili olsa da, Hz. İbn-i Mes'ud ve Hz. İmran b. Husayn gibi Sahâbîler, bu Âyet-i Kerîme'yi, "Umum ifade eden bir âyet" olarak genel anlamda tefsir etmişlerdir.

Bu Âyet-i Kerîme'de, Allah'ı Teâlâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in de helâl ve haram kılma yetkisinin olduğunu bildirmektedir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in emrettiği her bir husus, Allah'tan bir emirdir. Bu Âyet-i Kerîme, her ne kadar Fey'in taksimi hakkında ise de, Peygamber Efendimizin bütün emir ve yasakları bu ayetin kapsamına girer. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ عَسِيرٌ عَلَى مَنْ تَرَكَهُ يَسِيرٌ عَلَى مَنْ اتَّبَعَهُ وَطَلَبَهُ وَحَدِيثِي صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ وَهُوَ الْحُكْمُ فَمَنْ اسْتَمْسَكَ بِحَدِيثِي وَحَفِظَهُ نَجَا مَعَ الْقُرْآنِ. وَمَنْ تَهَاوَنَ بِالْقُرْآنِ وَحَدِيثِي خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ. وَأَمَرْتُمْ أَنْ تَأْخُذُوا بِقَوْلِي وَتَكْتَفُوا أَمْرِي وَتَتَّبِعُوا سُنَّتِي فَمَنْ رَضِيَ بِقَوْلِي فَقَدْ رَضِيَ بِالْقُرْآنِ وَمَنْ اسْتَهْزَأَ بِقَوْلِي فَقَدْ اسْتَهْزَأَ بِالْقُرْآنِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا ((القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن الحكم بن عمير

"Şüphesiz bu Kur'ân, terk eden kimseye zor gelir, kolay değildir. Ona uyan ve ona talip olan kimseye de kolay gelir. Benim hadisimden hoşlanmayanlara da, hadisim zor gelir. Hadislerim hakemdir. Benim hadisime sıkı sıkı yapışarak onu öğrenip ihyâ eden kimse kurtulur ve Kur'ân ile mahşere gelir. Her kim Kur'ân'ı ve hadisimi önemsemeyerek hor görürse, dünyâ ve âhirette hüsrana uğrar. Sizler benim sözümü almakla, emrime uymakla, sünnetimi izlemekle emrolundunuz. Benim sözüme râzı olan Kur'ân'dan da râzı olur. Benim sözümle alay eden Kur'ân ile alay etmiş olur. Allah'ı Teâlâ Sûre-i Haşr, Âyet 7'de: "... Resûl size neyi verirse onu alın, neyi yasaklarsa ondan da sakının..." diye buyurmuştur."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا هَلْ عَسَى رَجُلٌ يَبْلُغُهُ الْحَدِيثُ عَنِّي وَهُوَ مُتَكَيِّ عَلَى أَرِيكَتِهِ فَيَقُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللَّهِ فَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَلَالًا اسْتَحْلَلْنَاهُ وَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَرَامًا حَرَّمْنَاهُ وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا حَرَّمَ اللَّهُ ((د ت ه عن المقدام بن معديكرب

"Haberiniz olsun! Bana Kur'ân ile birlikte, onun bir benzeri sünnet de verilmiştir. Karnı tok bir şekilde koltuğuna kurulmuş olan bâzı kimselerin: "Bize

Kur'ân yeter! Onda helâl olarak ne görmüşseniz, onu helâl; neyi de haram görmüşseniz, onu da haram kabul edin" diyeceği zamanlar yakındır. Şüphesiz ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in haram kıldığı da Allah'ı Teâlâ'nın haram kıldığı gibidir."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

يَجِيئُ قَوْمٌ يُمِيتُونَ السُّنَّةَ وَيُؤْغِلُونَ فِي الدِّينِ فَعَلَى أُولَئِكَ لَعْنَةُ اللَّهِ وَلَعْنَةُ اللَّاعِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ وَالنَّاسُ أَجْمَعِينَ (الديلمى عن أبى هريرة)

"Bir kavim gelecek, sünneti terk edip dinde hileli yollar arayacaklar. İşte Allah'ın lâneti, lânetleyenlerin, meleklerin ve bütün insanların lâneti onların üzerine olsun."[4] Âmin!

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 18, s. 17; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 2468.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkâm'il-Kur'ân, c. 18, s. 17; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 133/7, 227/11; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 2468.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 6; Sünen-i Tirmizî, İlim 10; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 2.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 507/5; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 1124.

لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ ((وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ٨)

8. Yine Fey'e müstehak olanlar; Allah'ın lütuf ve rızâsını talep eden ve Allah'ın dînine ve Resûlüne yardım etmeleri sebebiyle mallarından ve yurtlarından uzaklaştırılan Muhâcirden fakir olanlardır. İşte sâdık olanlar onlardır.

İzah: Katâde Hazretleri, bu Âyet-i Kerîme'yi açıklarken şöyle buyurmuştur:

"Onlar öyle muhâcirlerdir ki, yurtlarını, mallarını, ailelerini ve aşiretlerini terk ederek Allah ve Resûlünün sevgisi üzere çıkıp giden, Müslüman olanların şiddet görmesine rağmen İslâm'ı tercih edenlerdir."[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 14, s. 399.

وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُ الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا)
(وَيُؤْتِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ٩)

9. Muhâcirler önce Medîne'yi yurt edinmiş ve îmanı kalplerine yerleştirmiş olanlar da kendilerine hicret edenleri severler. Onlara verilen şeylerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar ve ihtiyaçları olsa bile, onları kendi nefislerine tercih ederler. Ve her kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu hâdisе anlatılmıştır:

أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَعَثَ إِلَى نِسَائِهِ فَقُلْنَ مَا مَعَنَا إِلَّا الْمَاءُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ يَضُمُّ أَوْ يُضِيفُ هَذَا فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ أَنَا فَأَنْطَلِقُ بِهِ إِلَى امْرَأَتِهِ فَقَالَ أَكْرَمِي ضَيْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ مَا عِنْدَنَا إِلَّا قُوتٌ صَبِيَّانِي فَقَالَ هَيَّيْ طَعَامَكَ وَأَصْبِحِي سِرَاجَكَ وَنَوْمِي صَبِيَّانِكَ إِذَا أَرَادُوا عَشَاءً فَهَيَّأْتُ طَعَامَهَا وَأَصْبَحْتُ سِرَاجَهَا وَنَوَمْتُ صَبِيَّانَهَا ثُمَّ قَامَتْ كَأَنَّهُا تُصَلِّحُ سِرَاجَهَا فَأُطْفِئَتْ فَجَعَلَ يَرِيَانِهِ أَتَاهُمَا يَأْكُلَانِ فَبَاتَا طَوِيلَيْنِ فَلَمَّا أَصْبَحَ عَدَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ ضَحِكَ اللَّهُ اللَّيْلَةَ أَوْ عَجِبَ مِنْ فَعَالِكَمَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ { وَيُؤْتِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ } (خ) عن ابى هريرة

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir adam geldi, açlığından şikâyet ediyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hanımlarına haber gönderdi. Onlar dediler ki: "Bizde sudan başka bir şey yoktur." Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bu adamı kim misafir eder?" dedi. Ensârdan bir adam: "Ben ederim" dedi. Hemen onu evine götürüp hanımına dedi ki: "Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in misafirine ikram et." Hanımı da şöyle dedi: "Çocuklar için olan azıktan başka yiyecek bir şeyimiz yoktur." Efendisi hanımına: "Mevcut yemeğini hazırla, lâmbanı yak ve çocukların akşam yemeği istedikleri zaman onları uyut" dedi. Hanımı yemeğini hazırladı, lâmbasını yaktı ve çocuklarını uyuttu. Sonra kadıncağız kalkıp lâmbasını düzeltir gibi yaparak onu söndürdü ve karı koca her ikisi, misafire, yiyorlarmış gibi kendilerini göstermeye başladılar. Böylece her ikisi geceyi aç geçirdiler. Sabah olunca, konuk sahibi adam Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gitti. Resûlû Ekrem şöyle buyurdu: Sizin işinizden Allah'ı Teâlâ memnun oldu ve Hakk Teâlâ: "Onlara verilen şeylerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar ve ihtiyaçları olsa bile, onları kendi nefislerine tercih ederler" diye geçen Sûre-i

Haşr, Âyet 9'u indirdi.[1]

Ensârın üstün yönleri hakkında da Enes Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

قَالَ الْمُهَاجِرُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا رَأَيْنَا مِثْلَ قَوْمٍ قَدِمْنَا عَلَيْهِمْ أَحْسَنَ مُوَاسَاةٍ فِي قَلِيلٍ وَلَا أَحْسَنَ بَذْلًا فِي كَثِيرٍ لَقَدْ كَفَوْنَا الْمُتُونَةَ وَأَشْرَكُونَا فِي الْمَهْنَةِ حَتَّى لَقَدْ حَسِبْنَا أَنْ يَذْهَبُوا بِالْأَجْرِ كُلِّهِ قَالَ لَا مَا أَتَيْنِي عَلَيْهِمْ وَدَعَوْتُمْ (اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُمْ) (حم عن انس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne'ye gelince diğer Muhâcirler onun yanına gelip şöyle dediler: "Yâ Resûlallah! Biz gelip yanlarına yerleştiğimiz bu kavimden, malı çok olanlar içinde onlardan daha çok harcayan, malı az olanlar içinde de onlardan daha güzel yardım eden bir kavim görmedik. Bunlar bizim masraflarımızı üstlendiler. Elleriindeki mallara bizi kolayca ortak ettiler. Öyle ki bizler, onların bütün sevapları tek başlarına alacaklarından korkar olduk."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Onlar için Allah'ı Teâlâ'ya duâ ettiğiniz ve onları güzel yâd ettiğiniz müddetçe, bundan (size sevap kalmayacağından) korkmayın."[2]

Âyet-i Kerîme'nin metninde "ed-Dâr" diye geçen kelime, "Medîne" diye tercüme edilmiştir. Zîrâ Medîne şehrinin çok sayıda farklı isimleri vardır. Bunlardan bâzıları şöyledir:

"Yesrib, Taybe, Tâbe, ed-Dâr, el-Miskîne, Câbire'dir."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 65; Sahih-i Müslim, Eşribe 32 (172 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 60.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 12602.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 14, s. 341.

وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًا (الَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ) (١٠)

10. Onlardan sonra gelenler de: "Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden evvel îman eden kardeşlerimizi bağışla ve îman edenlere karşı kalbimizde bir kin bırakma. Ey Rabbimiz! Şüphesiz ki Sen çok şefkatlisin, çok merhametlisin!" derler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, bütün Ashâb-ı Kirâm'a karşı hürmet ve muhabbette bulunmanın gerekliliğine delildir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(إِذَا رَأَيْتُمُ الَّذِينَ يَسُبُّونَ أَصْحَابِي فَقُولُوا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى شَرِّكُمْ (ت ط ب عن ابن عمر

"Ashâbıma hakaret edenleri gördüğünüz vakit, Allah'ın lâneti sizin şerrinize olsun, deyin."[1]

اللَّهِ اللَّهُ فِي أَصْحَابِي فَمَنْ أَبْغَضَهُمْ فَلْيُبْغِضِي أَبْغَضَهُمْ وَمَنْ أَحَبَّهُمْ فَلْيُحِبِّي أَحَبَّهُمْ اللَّهُ أَحَبَّ مَنْ أَحَبَّهُمْ (وَأَبْغَضِي مَنْ أَبْغَضَهُمْ (ابن النجار عن انس

"Ashâbım hakkında Allah, Allah derim. Kim onlara buğzederse, Bana buğzetmiştir. Ben de o kimseye buğzederim. Kim de Ashâbımı severse, Beni sevmiştir. Ben de o kimseleri severim. Allah'ım! Ashâbımı sevenleri sev, Ashâbıma buğzedenlere buğzet."[2]

لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي فَمَنْ سَبَّ أَصْحَابِي فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ لَا يُقْبَلُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ (أبو نعيم عن جابر

"Ashâbıma hakaret etmeyin. Kim Ashâbıma hakaret ederse, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onların üzerine olur ve mahşer gününde de onun (dünyâda iken yaptığı) hiçbir iyi ameli kabul edilmez."[3]

Ayrıca bu Âyet-i Kerîme, sonrakilerin yaptıkları amellerin öncekilere faydasının olduğuna da delildir. Ehl-i Sünnet görüşüne göre; insanın nâfile olarak yaptığı kendi amelinin sevabını başkasına hibe etmesi câizdir. O (nâfile olan) ameller, namaz, oruç, hac, sadaka, Kur'ân okuma, zikir ve gerekse başka iyiliklerden olsun, onları işleyip sevabını başkasına hibe edebilir. Bu sevap ölüye ulaşır. O kimse bununla faydalanır.[4] Dört Ehl-i Sünnet mezhebinin görüşü de budur. Yaptığı ibâdetin sevabını bağışlayan kişinin, kendi sevabından da bir şey eksilmez.

Dirilerin yemeye ve içmeye ihtiyacından, ölülerin duâya ihtiyacı daha fazladır. Çünkü duâ, ölü için faydalıdır. Bu sebeple Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem vefât etmiş olan Sahâbîlerin kabrine gider ve onlar için Allah'tan bağışlanma dilerdi.

Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلَّمَا كَانَ لَيْلَتُهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ إِلَى الْبَقِيعِ فَيَقُولُ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَأَتَاكُمْ مَا تَوَعَدُونَ غَدًا مُوَجَّلُونَ وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاجِقُونَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِأَهْلِ بَقِيعِ الْغَرْقَدِ (م ن عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, gecenin sonunda Medîne-i Münevvere’deki Bâki Kabristanı’na çıkar ve şöyle derdi: "Esselâmu aleykum Ey Mü’minler yurdunun sakinleri! Yarın vâki olacak diye vaad olunan şey sizlere geldi. Sizler, ölüm ile yeniden dirilme arasında bekliyorsunuz. Biz de inşaallah size kavuşacağız. Ey Allah’ım! Bâki Kabristanlığı ahâlisini bağışla." [5]

Yine bu hususta Enes Radiyallâhu anhu’dan şöyle nakledilmiştir:

Hız. İmam Ali’nin annesi Hız. Fâtıma Bint-i Esed vefât ettiğinde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu Muşâr’un İleyhâ’nın naaşını bizzat kabre indirip buyurdu ki:

اغْفِرْ لَأُمِّي فَاطِمَةَ بِنْتِ أَسَدٍ وَلَقِّنْهَا حُجَّتَهَا وَوَسِّعْ عَلَيْهَا مُدْخَلَهَا بِحَقِّ نَبِيِّكَ وَالْأَنْبِيَاءِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِي فَإِنَّكَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ. (طب عن انس بن مالك)

"Ey Allah’ım! Senin Nebîn ve önceki Peygamberlerin hakkı için annem Fâtıma Bint-i Esed’i bağışla ve girdiği yeri kendine genişlet. Muhakkak ki Sen, merhamet edenlerin en merhametlisisin." [6]

Yine bu konuda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in nakledilen Hadis-i Şerif’lerinden bâzıları şöyledir:

أُمِّي أُمَّةٌ مَرْحُومَةٌ مُتَابِعُهَا تَدْخُلُ قُبُورَهَا بِذُنُوبِهَا وَتَخْرُجُ مِنْ قُبُورِهَا لَا ذُنُوبَ عَلَيْهَا تُمَحَّصُ عَنْهَا ذُنُوبُهَا (بِاسْتِغْفَارِ الْمُؤْمِنِينَ لَهَا. (طس عن انس بن مالك)

"Ümmetim, rahmete nâil olmuş bir ümmettir. Günahları ile kabre girerler. Mü’minlerin onlara yaptığı istiğfarla temizlenmiş olarak çıkarlar." [7]

إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ وَعِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ وَوَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ (م د ت ن عن ابى هريرة)

"İnsan öldüğü zaman ameli kesilir. Ancak üç şeyden kesilmez: Sadaka-i câriye,

yararlı ilim ve kendisine duâ eden sâlih bir evlat.”[8]

(أَفْرُغُوا يَسَّ عَلَى مَوْتَاكُمْ. (حم د عن معقل بن يسار

”Ölülerinizin üzerine Yâsîn Sûresi’ni okuyun.”[9]

(لَا بَرَّ أَفْضَلَ مَنْ بَرَّ أَهْلَ الْقُبُورِ، وَلَا يَصِلُ أَهْلَ الْقُبُورِ إِلَّا مُؤْمِنٌ) (الديلمى عن جابر

”Kabir ehline yapılan (sadaka vermek, ruhlarına Kur’ân okumak gibi) iyilikten üstün hiçbir iyilik yoktur; kabir ehlini ancak Mü’min olan kişi ziyâret eder.”[10]

Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا إِلَى سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ حِينَ تُوُفِّيَ قَالَ فَلَمَّا صَلَّى عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَوُضِعَ فِي قَبْرِهِ وَسُويَ عَلَيْهِ سَبَّحَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَبَّحْنَا طَوِيلًا ثُمَّ كَبَّرَ فَكَبَّرْنَا فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ سَبَّحْتَ ثُمَّ كَبَّرْتَ قَالَ لَقَدْ تَضَائِقَ عَلَى هَذَا الْعَبْدِ الصَّالِحِ قَبْرُهُ (حَتَّى فَرَّجَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهُ) (حم عن جابر بن عبد الله

Sa’d İbn-i Muaz defnedildiği zaman Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem tesbih getirdi. Millet de uzun uzun tesbih getirdiler. Sonra tekbir getirdi. Millet de tekbir getirdi. ”Yâ Resûlallah! Neden tesbih getirdin?” dediler. Buyurdu ki: ”Bu sâlih adamı kabir çokça sıkıştırdı. Sonra Allah’u Teâlâ sıkıntısını giderdi.”[11]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمِّي مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صَوْمُ شَهْرٍ أَفَأَقْضِيهِ (عَنْهَا قَالَ نَعَمْ قَالَ فَذَيْنِ اللَّهُ أَحَقُّ أَنْ يُقْضَى (خ م عن ابن عباس

Bir adam geldi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e dedi ki: ”Yâ Resûlallah! Annem öldü. Bir ay oruç borcu vardı. Onun yerine ben kaza etsem, ondan bu borç düşer mi?” Buyurdu ki: ”Annenin oruç borcunu ödeAçıklama: <http://www.mumsema.com/images/smilies/nokta.gif> O, ödenmeye daha lâyıktır.”[12]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

أَتَى رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُ إِنَّ أُخْتِي قَدْ نَذَرْتُ أَنْ تَحُجَّ وَإِنَّهَا مَاتَتْ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ كَانَ عَلَيْهَا دَيْنٌ أَكُنْتُ قَاضِيَهُ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَاقْضِ اللَّهُ فَهُوَ أَحَقُّ بِالْقَضَاءِ. (خ عن ابن عباس)

Bir adam Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Kız kardeşim hac yapmayı adadı ve adağını yerine getirmeden öldü" dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Eğer kardeşinin boynunda bir borç olsaydı, sen onun yerine borcunu ödeyecek miydin?" diye sordu. Adam: "Evet" diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O halde kardeşinin Allah'a ait olan hac borcunu öde. O, ödenmeye daha lâyıktır" buyurdu.[13]

[1] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 53.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 185/5; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 53; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19641.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 473/8; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 155.

[4] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 207-208.

[5] Sahih-i Müslim, Cenâiz 35 (102 Sünen-i Nesâî, Cenâiz 103.

[6] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 20324.

[7] Taberânî, Mu'cem'ul-Evsat, Hadis No: 1950.

[8] Sahih-i Müslim, Vasiyye 3 (14 Sünen-i Ebû Dâvud, Vasâya 14; Sünen-i Tirmizî, Ahkâm 36; Sünen-i Nesâî, Vasâya 8.

[9] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 24; Ahme b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 19416, 19427.

[10] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 464/3; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 42600.

[11] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14344.

[12] Sahih-i Buhârî, Savm 41; Sahih-i Müslim, Sıyam 27 (155).

[13] Sahih-i Buhârî, İman 30.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ)

(فَبِكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ) (۱۱)

11. Ehl-i Kitap'tan kâfir olan kardeşlerine, "Yemin olsun ki, siz (Medîne'den) çıkarılırsanız, elbette biz de sizinle beraber çıkarız, sizinle çıkmaktan bizi meneden hiç kimseye aslâ itaat etmeyiz ve size savaş açılırsa, elbette size yardım ederiz!" diyen münâfıkları görmedin mi? Halbuki Allah'ı Teâlâ, onların yalancı olduklarına şâhitlik eder.

İzah: Enes Radiyallâhu anhu, bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair şöyle buyurmuştur:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِأَخْوَانِهِمْ (الآية ان ابن ابي قال لِيَهُودِ النَّصِيرِ: إِذَا أَرَادَ النَّبِيُّ إِجْلَانَهُمْ) (فَنَزَلَتْ). (البزار عن انس)

Ehl-i Kitap'tan kâfir olan kardeşlerine, "Yemin olsun ki, siz (Medîne'den) çıkarılırsanız, elbette biz de sizinle beraber çıkarız..." diye geçen Sûre-i Haşr, Âyet 11, münâfıkların başı olan Abdullah İbn-i Ubey'in, Yahudi kabilesi olan Benî Nadr'ı, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kendilerini Medine'den sürmek istediğini söylemesi üzerine nâzil oldu.[1]

Bu husus, Sûre-i Haşr, Âyet 3'ün izahında geniş olarak anlatılmıştır.

[1] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7265.

لَنْ أُخْرَجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَنْ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُونَهُمْ وَلَنْ نَنْصُرَهُمْ لِيُؤَلِّقَ الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ) (۱۲) (

12. Yemin olsun ki o kâfirler (Medîne'den) çıkarılırsa, münâfıklar onlarla beraber çıkmazlar. Onlara savaş açılırsa, onlara yardım etmezler. Şâyet yardım edecek olsalar bile, mutlaka kaçarlar. Sonra kendilerine de yardım edilmez.

(لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ) (۱۳)

13. Ey Mü'minler! Münâfıkların kalplerinde size karşı duydukları korku, Allah korkusundan daha fazladır. Bu, onların anlayışsız bir kavim olmalarındandır.

لَا يُفَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرَى مُحَصَّنَةٍ أَوْ مِنْ وَرَاءِ جُدُرٍ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ) (شَتَّى ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ) (۱۴)

14. Onlar (Yahudilerle münâfıklar), sizinle toplu halde savaşmazlar. Ancak surlarla çevrilmiş beldelerden yahut duvarlar arkasından savaşır. Onların şecaatleri kendi aralarındaki savaşlardadır. Sen onları toplanmış ve müttefik zannedersin. Halbuki kalpleri ayrılık içindedir. Bu, onların aklını kullanmayan bir topluluk olmalarındandır.

(كَمَثَلِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ١٥)

15. Onlar, kendilerinden az zaman önce, yaptıklarının vebâlini tatmış olan kimseler gibidir. Ve (âhirette) onlar için elim bir azap vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: "Kendilerinden az zaman önce, yaptıklarının vebâlini tatmış olan kimseler" diye geçen kişilerden maksat, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’ya göre, Benî Kaynuka Yahudileridir. Zîrâ bunlar, Benî Nadr’dan önce sürgün edilmişlerdir. Mücâhid Hazret-lerine göre ise bunlar, Bedir’de mağlup olan Kureyş müşrikleridir.

(كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ١٦)

16. Münâfıkların hâli, şeytanın hâli gibidir. Nitekim şeytan insana, "Kâfir ol" dedi. O da kâfir olunca, "Şüphesiz ki, ben senden uzağım! Muhakkak ki ben, âlemlerin Rabbi olan Allah’tan korkarım" dedi.

(فَكَانَ عَاقِبَتُهُمْ أَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاُ الظَّالِمِينَ ١٧)

17. Nihâyet içinde ebedî oldukları ateş, her ikisinin âkıbeti oldu. Zâlimlerin cezâsı işte budur.

İzah: Yahudi kabilesi olan Benî Nadr ile münâfıkların cezâsı ebedî olan Cehennem azâbıdır, demektir.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْتَظِرْ نَفْسُ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ١٨)

18. Ey îman edenler! Allah’tan korkun. Herkes, yarın için ne hazırladığına bir baksın. Allah’tan korkun. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الدُّنْيَا مَرْعَى الْآخِرَةِ.

"Dünyâ, âhiretin tarlasıdır."[1]

Bir kimse, bu dünyâda neyi ekerse, âhirette onu biçer. Yani bir kimse, dünyâda yapmış olduğu amelinin karşılığını âhirette alır. Âyet-i Kerîme'de geçen "Herkes, yarın için ne hazırladığına baksın!" ifadesi de bu anlamdadır. Ey îman edenler! Allah'tan korkun ve bu durumu düşünüp tefekkür edin, demektir.

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili, Cerîr İbn-i AbdullahRadiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Bir gün erken vakitlerde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzurunda idik. O esnada, kaplan derisine benzeyen alaca çizgili elbise veya abalarını delerek başlarından geçirmiş ve kılıçlarını kuşanmış, tamamına yakını, belki de hepsi Mudar kabilesine mensup neredeyse çıplak vaziyette bir topluluk çıkageldi. Onları bu derece fakir görünce, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yüzünün rengi değişti. Eve girdi ve sonra da çıkıp Bilal'e ezan okumasını emretti. Bilal, kamet getirdi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de namaz kıldırdı. Sonra da bir hutbe okudu ve "Ey insanlar! O Rabbinizden korkun ki, sizi bir nefisten (Hz. Âdem'den) yarattığı gibi zevcesini (Hz. Havva'yı) dahi ondan yarattı. İkisinden birçok erkek ve kadın meydana getirdi..." diye devam eden Sûre-i Nisâ, Âyet 1'i ve sonra da Haşr Sûresi'nin sonunda geçen şu âyeti okudu:

"Ey îman edenler! Allah'tan korkun. Herkes, yarın için ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkun. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır." Sonra: "Her bir fert, altınından, gümüşünden, elbisesinden, bir sa'[2] bile olsa buğdayından, hurmasından sadaka versin, hattâ yarım hurma bile olsa sadaka versin"buyurdu.

Bunun üzerine Ensârdan bir zât, ağırlığından dolayı neredeyse kaldırmaktan âciz kaldığı, hattâ kaldıramadığı bir torba getirdi. Ahâli birbirinin peşinden sökün edip sıraya girmişti. Sonunda yiyecek ve giyecekten iki yığın oluştuğunu gördüm. Baktım ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yüzü gülüyor, sanki altın gibi parlıyordu.

Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا وَأَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا بَعْدَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْءٌ
وَمَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً سَيِّئَةً كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهَا وَوِزْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ بَعْدِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ
(أَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ) (م حم جرير ابن عبد الله)

"Her kim İslâm'da güzel bir yol açarsa, onun mükâfatı ile ondan sonra onunla amel edenlerin mükâfatı ona verilir. Üstelik onlardan hiçbirinin mükâfatlarından bir şey eksiltilmez. Her kim de İslâm'da kötü bir yol açarsa, onun günahı ile ondan sonra onunla amel edenlerin günahı o kimseye yazılır. Üstelik onlardan herhangi birilerinin günahlarından da bir şey eksiltilmez." [3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, toplanan bu yardımların hepsini, Mudar kabilesinden gelmiş olan o fakir halka dağıtmıştır.

[1] Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 636; İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 4, s. 17.

[2] Sa': bir ölçü birimi olup, 3333 gr.'dır.

[3] Sahih-i Müslim, Zekât 20 (69 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18367, 18381.

((وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ) ١٩)

19. Allah'ı unutan ve bu yüzden Allah'ın da onlara kendi nefislerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. İşte fâsık olanlar onlardır.

İzah: Bu âyet, Ey îman edenler! Allah'ın farz kıldığı emirleri yerine getirmeyerek, onları unutan kimselerden olmayın. Allah'ı Teâlâ böyle insanlara hayırdan nasip almalarını unutturmuştur. İşte bunlar, Allah'ın itaatinden ayrılıp isyana düşen kimselerdir, anlamına gelmektedir.

((لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ) ٢٠)

20. Cehennem ehli ile Cennet ehli bir olmaz. Kurtuluşa nâil olanlar, Cennet ehlidir.

لَوْ أَنْزَلْنَا هَٰذَا الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَرَأَيْنَاهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ
((يَتَفَكَّرُونَ) ٢١)

21. Ey Resûlüm! Eğer Biz, bu Kur'ân'ı bir dağa indirseydik, Allah'ın

korkusundan o dağın huşû ile boyun eğdiğini ve parça parça olduğunu görürdün. Biz, bu misalleri insanlara tefekkür etmeleri için beyan ederiz.

(هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ (۲۲))

22. O, kendinden başka ilah olmayan, gizliyi ve âşikârı bilen Allah'tır. O Rahmân'dır, Rahîm'dir.

İzah: Allah'u Teâlâ, gizli ve âşikâr yapılan her ameli bilir ve mahşerde herkes, kazandığına ve lâyıkına göre karşılığını bulur. O, Rahmândır; dünyâda bütün kullara merhamet edendir. Rahîm'dir; âhirette sâdece Mü'minlere merhamet edendir.

(هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهِيمُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ (۲۳))

23. O, kendinden başka hiçbir ilah bulunmayan, hükümdar olan, noksan sıfatlardan uzak olan, selâmete erdiren, dostlarını emniyete kavuşturan, gözetip koruyan, her şeye gâlip olan, istediğini zorla yaptıran, her şeyden yüce olan Allah'tır. Allah'u Teâlâ, müşriklerin ortak koştukları şeylerden uzaktır.

(هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۲۴))

24. O, yaratan, yoktan var eden, yarattıklarını şekillendiren Allah'tır. En güzel isimler O'nundur. Göklerde ve yerde olanların hepsi O'nu tesbih eder. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Haşr Sûresi'nin son üç âyeti hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَقَرَأَ ثَلَاثَ آيَاتٍ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْحَشْرِ وَكَلَّمَ اللَّهُ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يُصَلُّونَ عَلَيْهِ حَتَّى يُمْسِيَ وَإِنْ مَاتَ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ مَاتَ شَهِيدًا (وَمَنْ قَالَهَا حِينَ يُمْسِي كَانَ بِتِلْكَ الْمَنْزِلَةِ) (ت) عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ)

Her kim sabahı ettiğinde üç defa "Eûzu billâhi's-semî'l-alîmi mine's-şeytânî'r-racim" deyip de Haşr Sûresi'nin son üç âyetini okuyacak olursa, Allah'u Teâlâ ona, akşamı edinceye kadar duâ edecek yetmiş bin melek gönderir. Şâyet o gün ölürse şehit olarak ölür. Her kim bunu akşamleyin (akşam namazından sonra)

okuyacak olursa, onun için de aynı şey söz konusudur.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Kur'ân 15.

60-MÜMTEHİNE SÛRESİ

Bu sûre 13 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Hicret edip Mü'min olduklarını iddia eden kadınların imtihana tâbi tutulmaları emredildiği için kendisine "İmtihan edilen kadın" anlamına gelen "Mümteherine" ismi verilmiştir. Bu sûreye, "İmtihan" ve "Meveddet" Sûresi ismi de verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ (يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي (تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ (۱)

1. Ey îman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin. Siz onlara bir sevgi sebebiyle bâzı haberler ulaştırıyorsunuz. Halbuki onlar size gelen hakkı (Kur'ân'ı) inkâr ettiler. Rabbiniz olan Allah'a îman ettiğiniz için Resûlü ve sizi yurdunuzdan çıkarıyorlardı. Siz, Benim yolumda cihat etmek ve Benim rızâmı kazanmak için yurdunuzdan çıktıysanız, onları dost edinmeyin. Siz onlara bir sevgi sebebiyle, sır veriyorsunuz. Halbuki Ben, sizin gizlediğinizi de, açıkladığınızı da çok iyi bilirim. Sizden her kim bunu yaparsa, şüphesiz doğru yoldan sapmış olur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Hz. Ali'den nakledilen Hadis-i Şerif'te, şu hâdise anlatılmıştır:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, benimle Zübeyr ve Mikdâd'ı gönderdi ve "Hemen Hâh bostanına[1] kadar gidin. Orada mahfe içinde yolcu olan bir kadın var. Yanında da bir mektup var. Çabuk mektubu, o kadından alıp getirin" buyurdu. Biz hemen çıktık, atlarımızı koşturarak bahçeye vardık. Hakikaten orada kadınla karşılaştık. Kadına:

- Mektubu çıkar, dedik. Kadın:

- Yanımda mektup yoktur, dedi. Kadına:

- Ya mektubu çıkarırsın yahut da elbiseni soyunursun, dedik. Bunun üzerine kadın, mektubu örülü saç bağları arasından çıkardı. Biz de onu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e getirdik. Bu mektup da:

- Hatıb b. Ebû Beltea'dan, Mekkeli müşriklerden bâzı insanlara! deniliyor ve onlara Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bâzı işlerini haber veriyordu. Bunun üzerine Peygamberimiz:

- Ey Hatıb! Bu ne? diye sordu. Hatıb:

- Yâ Resûlallah! Üzerime varmakta acele etme. Ben Kureyş içinde alâkası olan bir kimseyim. (Râvi Süfyan: "Onların müttefiki idi, fakat Kureyş'ten değil idi" dedi). Maiyetinde bulunan Muhâcirlerin Mekkelilere akrabalıkları vardır. Mekke'deki ailelerini o sebeple himâye ederler. Benim ise Mekkelilere nesep bakımından münasebetim olmadığı için, yakınlarımı himâye edecek bir dost kazanmak istedim. Yoksa ben bunu ne bir küfür, ne dînimden dönmek, ne de İslâm'dan sonra kâfirliğe râzı olmak için yaptım, dedi. Peygamberimiz buyurdu ki:

- Doğru dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer:

- Yâ Resûlallah! Beni bırak da şu münafığın boynunu vurayım! dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de:

إِنَّهُ قَدْ شَهِدَ بَدْرًا وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ اللَّهَ أَطَّلَعَ عَلَى أَهْلِ بَدْرٍ فَقَالَ اْعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ} (م عن علي)

- Hatıb, Bedir Harbi'nde hazır bulundu. Ne biliyorsun, Allah'ı Teâlâ'nın, Bedir Ehli hakkında bir bildiği var ki onlara: "Dilediğinizi yapın, Ben sizi bağışladım" diye buyurdu. İşte bu olay üzerine de Allah'ı Teâlâ: "Ey îman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin..." diye devam eden Sûre-i Mümtehine, Âyet 1 nâzil olmuştur.[2]

Bedir'e katılan Müslümanların mağfired edildiğine dair daha geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 68 ve izahına bakınız.

[1] Burası, Mekke ile Medîne arasında ve Medîne'ye 12 mil mesafede bir yerin adıdır.

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 36 (161 Sahih-i Buhârî, Cihat 141, Sünen-i Ebû Dâvud, Cihat 98.

((إِنْ يَتَّقُوكُمْ يُكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَالسِّنَنُھُمْ بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ ۖ) ۲)

2. Eğer onlar size gâlip gelirlerse, size düşman olurlar ve size fenâlık kastıyla ellerini, dillerini uzatırlar ve sizin kâfirler olmanızı arzu ederler.

((لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ) ۳)

3. (Eğer Peygambere ihânet ederseniz) akrabalarınız ve çocuklarınız mahşer günü size asla fayda vermez. O gün, Allah'ı Teâlâ sizinle onların arasını ayırır. Allah'ı Teâlâ, bütün yaptıklarınızı göröndir.

İzah: Ey îman edenler! Akribalarınız ve çocuklarınız, Allah'ın düşmanlarını dost edinerek kâfir olmanıza sebep olmasınlar. Zîrâ böyle olursanız, mahşerde ne akrabanız size bir fayda sağlar ,ne de çocuklarınız. Allah'ı Teâlâ mahşer gününde sizi birbirinizden ayırır; Allah'a ve Resûlüne itaat edenleri Cennete, isyan edenleri ise Cehenneme koyar. Allah, sizin yaptıklarınızı çok iyi göröndir. O, herkese hak ettiğinin karşılığını verecek, demektir.

Kâfirlerin dost edinilmemesi hakkında yine Sûre-i Mâide, Âyet 51'de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Ey îman edenler! Yahudi ve Hristiyanları dost edinmeyin. Çünkü onlar birbirlerinin dostlarıdır. Sizden kim onları dost edinirse, muhakkak o da onlardandır. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, o zâlimler olan kavme hidâyet etmez."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ (حم هب ك عن ابى هريرة

"Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin."
"[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَّءُوا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ)

اللّٰهُ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَحَدَهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ (لَا اسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ٤)

4. Muhakkak ki, sizin için İbrâhim’de ve onunla beraber bulunanlarda güzel bir numune vardır. O vakit onlar kavimlerine: "Biz sizden ve sizin Allah’ı bırakıp da tapmakta olduğunuz şeylerden uzağız. Sizi (dîninizi ve taptığınız putları) inkâr ettik. Siz, yalnız bir Allah’a îman edinceye kadar, sizinle bizim aramızda sürekli düşmanlık ve buğuz olacaktır." İbrâhim’in, babasına (Âzer’e): "Elbette senin için Allah’tan bağışlanmanı dileyeceğim. Fakat senin için Allah’tan hiçbir şeye mâlik olamam" demesi müstesnâ. Ve onlar dediler ki: "Ey Rabbimiz! Sana tevekkül ettik ve Sana yöneldik. Dönüş de ancak Sanadır!"

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm’ın, babası Âzer için Allah’tan af dilemesi, vaadden başka bir şey değildi. Bu husus Sûre-i Tevbe, Âyet 114’te: "İbrâhim’in, babası (Âzer) için af dilemesi ise, ancak ona yapmış olduğu bir vaadden dolayı idi..." diye açıkça geçmektedir.

(رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاعْفُ رَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ٥)

5. Ey Rabbimiz! Kâfirleri bize üstün kılarak, bu şekilde bizleri imtihan etme. Bizi bağışla. Ey Rabbimiz! Şüphesiz Sen her şeye gâlipsin, hüküm ve hikmet sahibisin.

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (٦)

6. Yemin olsun ki sizin için, Allah’ı ve âhiret gününü umanlar için İbrâhim’de ve onunla beraber bulunanlarda güzel bir numune vardır. Her kim (Allah’ın emrinden) yüz çevirirse, şüphesiz ki Allah’u Teâlâ hiçbir şeye muhtaç değildir, hamde lââyık olandır.

(عَسَى اللَّهُ أَن يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوَدَّةً وَاللَّهُ قَدِيرٌ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٧)

7. Umulur ki Allah’u Teâlâ, sizinle düşman olduğunuz kimseler arasında bir sevgi yaratır. Allah’u Teâlâ her şeye kâdirdir. Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: Âyet-i Kerîme’de geçen bu sevgi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, Ebû Süfyan’ın

Bu husus nakledilen bir hadiste şöyle anlatılmaktadır:

Ümmü Habibe, Ubeydullah İbn-i Cahş'ın nikâhı altında idi. Ubeydullah Habeşistan'da vefât etti. Hz. Necâşi, onu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e nikâhladı. Ve Resûlullah'a bedel, Ümmü Habibe'ye dört bin dirhem mehir verdi. Sonra onu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Şürahbil İbn-i Hasene ile birlikte gönderdi ve mehir miktarını Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e mektupla bildirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem aynen kabul etti.[1]

Mekke'nin fethi sırasında müşriklerden bir kısmı savaşta öldüröl-müştü. Diğerlerine de silahlarınızı bırakarak Müslüman olun çağrısı yapıldı. Bunun üzerine Ebû Süfyan da dâhil müşrikler, silahlarını bırakarak Müslüman oldular. Mü'minler ile sonradan kılıç zoruyla Müslüman olanlar arasında Bedir, Uhud, Hendek ve Hudeybiye gibi hâdiselerden kaynaklanan bir düşmanlık vardı. Bu sebeple onlar, Müslüman olmalarına rağmen birbirlerine tam olarak ısınamıyorlardı. Ebû Süfyan, Mekke'nin hem beyi hem de onların sözcüsü idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ebû Süfyan'ın kızıyla nikâh yaparak

akraba olması, Mü'minler ile Mekke'nin Fethinde Müslüman olanlar arasındaki soğukluğun giderilmesine sebep oldu. İşte Âyet-i Kerîme'de: "Umulur ki Allah'ı Teâlâ, sizinle düşman olduğunuz kimseler arasında bir sevgi yaratır..." diye buyurduğu hâdise budur.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Nikah 29.

لَا يَنْهَيْكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ () يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ٨

8. Allah'ı Teâlâ, sizinle din hususunda savaşmamış ve sizi yurdunuzdan çıkarmamış kimselere iyilik yapmanızı ve onlara âdil davranmanızı yasaklamaz. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, âdil olanları sever.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi Abdullah b. Zübeyr Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

Hiz. Ebû Bekir es-Sıddîk câhiliye döneminde Kuteyle adındaki hanımını boşamıştı. Kuteyle, Hiz. Ebû Bekir'in kızı Hiz. Esmâ'nın annesidir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile Kureyş kâfirleri arasındaki barış antlaşması döneminde Kuteyle yanlarına geldi. Hiz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ'ya bir küpe ve bâzı şeyler hediye etti. Hiz. Esmâ, bu hediyeleri kabul etmek istemediğinden Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e giderek durumu ona anlattı. Bunun üzerine: "Allah'ı Teâlâ, sizinle din hususunda savaşmamış ve sizi yurdunuzdan çıkarmamış kimselere iyilik yapmanızı ve onlara âdil davranmanızı yasaklamaz..." diye devam eden Âyet-i Kerîme nâzil oldu.

إِنَّمَا يَنْهَيْكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوْهُمْ () وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ٩

9. Allah'ı Teâlâ, ancak sizinle din hususunda savaşan, sizi yurdunuzdan çıkaran ve çıkarılmanıza yardım edenleri dost edinmenizi yasaklar. Her kim onları dost edinirse, işte onlar zâlimlerdir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ ۚ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ () مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَآثَرُهُنَّ مَا أَنْفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ وَلَا تُمْسِكُوا بِعَصَمِ الْكَوَافِرِ وَسَلُّوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلَيْسَ لَكُمَا أَنْفَقُوا ذَلِكَمُ حُكْمُ () اللَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ١٠

10. Ey îman edenler! Size Muhâcir olarak Mü'min kadınlar gelirse, onları imtihan edin. Allah'ı Teâlâ, onların îmanlarını daha iyi bilir. Onların Mü'min olduklarına kanaat getirirseniz, artık onları kâfirlere geri göndermeyin. Ne onlar kâfirlere helâldir, ne de kâfirler onlara helâldir. Kendilerine verilen mehirlerin misillerini de kâfir olan kocalarına iâde edin. Ve tarafınızdan ayrıca mehirlerini kendilerine verirseniz, onları nikahla almakta sizin için bir vebâl yoktur. Zevcelerinizden dinden dönerek müşrik olanları, yanınızda tutmayın ve kâfirlere katılanlara, verdiğiniz mehirleri geri isteyin ve müşrikler de, îman edip İslam'a katılan ve hicret eden kadınlara verdikleri mehri sizden istesinler. İşte bu, Allah'ın hükmüdür. Aranızda böyle hükmeder. Allah'ı Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Hudeybiye'de Kureyş müşrikleri ile Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kendisine gelen Mekkelileri onlara geri vermek üzere antlaşma yapmış idi. Antlaşmanın yazılışından sonra Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem henüz Hudeybiye'de bulunuyorken el-Haris kızı Eslemli Saîde geldi. Kâfir olan kocası Sayfî b. er-Rahib gelip, "Yâ Muhammed! Bana hanımımı geri ver, çünkü sen bu şartla antlaşma yapmış bulunuyorsun. İşte henüz yazışmamızın mührü daha kurumadı" dedi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ bu âyeti indirdi ve böyle Mü'min olarak gelen kadınların geri iâde edilmelerini yasakladı.

Yine bu hususta Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, şöyle buyrulmuştur:

فِي قَوْلِهِ تَعَالَى { إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ } قَالَ كَانَتْ الْمَرْأَةُ إِذَا جَاءَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَتُسَلِّمَ حَلْفَهَا بِاللَّهِ مَا خَرَجْتُ مِنْ بَعْضِ زَوْجِي مَا خَرَجْتُ إِلَّا حُبًّا لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ (ت) عن ابن عباس)

"Ey îman edenler! Size Muhâcir olarak Mü'min kadınlar gelirse, onları imtihan edin..." diye devam eden Sûre-i Mümtehine, Âyet 10 nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir kadın, Müslüman olarak geldiğinde kendisinden Allah için şöyle yemin alırdı: "Ben, kocamı sevmediğimden dolayı değil, sâdece Allah ve Resûlünü sevdiğimden dolayı hicret edip geldim." [1]

Yine bu Âyet-i Kerîme'de Mü'min kadınlarla ilgili olarak, "Ne onlar kâfirlere

helâldir, ne de kâfirler onlara helâldir" diye geçtiği üzere Mü'min kadınlar, hiçbir kâfirle evlenemez. Bu kâfirler, Ehl-i Kitap'tan da olsa hüküm böyledir.

Ancak Ehl-i Kitap'tan iffetli olan kadınlarla Mü'min erkeklerin evlenmesi helâldir. Bu husus Sûre-i Mâide, Âyet 5'te: "... Ehl-i Kitap'tan olan hür ve iffetli kadınlarla evlenmeniz de size helâldir..." diye açık bir şekilde geçmektedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(نَتَزَوَّجُ نِسَاءَ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا يَتَزَوَّجُونَ نِسَاءَنَا) (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن جابر بن عبد الله

"Biz, Ehl-i Kitap'ın kadınlarıyla evlenebiliriz, fakat onlar Müslüman kadınlarla evlenemezler." [2]

İşte bu emirlerden dolayı Müslüman kadının, hem Ehl-i Kitap ile hem de diğer kâfirlerle evlenmesi veya evlendirilmesi kesin olarak haramdır.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 61.

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 4, s. 367.

وَأِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقِبْتُمْ فَاتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَاجُهُمْ مِنْ مَّا أَنْفَقُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي)
(أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ (١١)

11. Eğer zevcelerinizden biri (dinden dönüp) kâfirlere gider de, o zevcelerinizin mehirlerini kâfirler vermezlerse, sonra siz ganimet malı elde ederseniz, kâfirlere katılan o kadınlara vaktiyle vermiş oldukları mehrin mislini (Mü'min) kocalarına verin. Kendisine îman ettiğiniz Allah'tan korkun.

İzah: Ey îman edenler! Şâyet sizin zevcelerinizden biri kâfirlere kaçar, onlar da, zevceleriniz için verdiğiniz mehirleri size geri vermezlerse, siz de savaşarak kâfirlerden bir ganimet malı elde ederseniz, bu maldan, zevceleri kağan Müslümanların, zevcelerine verdikleri mehirleri kadarını onlara verin. Bu emri yerine getirme hususunda, kendisine îman ettiğiniz Allah'tan korkun, anlamındadır.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا)
يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْنَهُنَّ
(وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (١٢)

12. Ey Peygamber! Mü'min kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zinâ etmemek, çocuklarını öldür-memek, gayr-i meşrû olarak başkasından doğurdukları çocukları kocalarına nispet etmemek ve Allah'a itaati gerektiren hususlarda sana isyan etmemek üzere sana biat için gelirlerse, onların biatlerini kabul et ve onlar için Allah'tan bağışlanma dile. Şüphesiz Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Ubâde İbn-i es-Sâmit Radiyallâhu anhu, kadınların biatı hakkında şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَجْلِسٍ فَقَالَ بَابِعُونِي عَلَى أَنْ لَا تُشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا تَسْرِقُوا وَلَا تَزْنُوا وَقَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ كُلُّهَا فَمَنْ وَفَى مِنْكُمْ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَعُوقِبَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَتُهُ (وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَسَتَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ إِنْ شَاءَ غُفِرَ لَهُ وَإِنْ شَاءَ عَذِّبَهُ) (خ عن عبادة بن الصامت)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzurunda idik. "Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, zinâ etmemek, hırsızlık yapmamak üzere bana biat eder misiniz?" deyip kadınların biatı hakkındaki Sûre-i Mümteherine, Âyet 12'yi okudu. Sizden bu şartlara tamamiyle bağlı kalanın mükâfatını Allah'u Teâlâ verecektir. Kim şartlara uymayarak bunlardan herhangi birisini işleyecek olur da bunun cezâsını çekerse, bu onun için bir keffâret olur. Kim bunlardan herhangi birisini işleyip Allah'u Teâlâ da onu örtecek olursa cezâsı Allah'a aittir. Dilerse ona azap eder, dilerse de onun bu günahını bağışlar.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Hudûd 9.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنَ الْآخِرَةِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَابِ (الْقُبُورِ (١٣)

13. Ey îman edenler! Kendilerine Allah'ın gazap ettiği bir kavmi dost edinmeyin. Kâfirlerin, kabirdekilerden ümitlerini kestikleri gibi onlar da âhiretten ümitlerini kesmişlerdir.

İzah: Allah'ın gazabına uğrayan Ehl-i Kitap ve diğer kâfirler, dünyâyı tercih edip İslâm'ı inkâr ettikleri için, âhiret hayatındaki nîmetlerden ümitlerini kesmişlerdir. Kâfirlerin, ölülerinin tekrar dirileceklerinden ümitlerini kestikleri gibi.

61-SAFF SÛRESİ

Bu sûre 14 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Müslüman-ların, düşmanlarına karşı saf saf olup savaştıkları anlatıldığı için "Saff Sûresi" diye isimlendirilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِیْزُ الْحَكِیْمُ) (۱)

1. Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ı tesbih eder. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin açıklaması için Sûre-i Hadid, Âyet 1'in izahına bakınız.

(يٰۤاَيُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوا لِمَ تَقُوْلُوْنَ مَا لَا تَفْعَلُوْنَ (۲) كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ اَنْ تَقُوْلُوا مَا لَا تَفْعَلُوْنَ (۳) اِنَّ اللّٰهَ)
(يُحِبُّ الَّذِیْنَ يُقَاتِلُوْنَ فِیْ سَبِیْلِهِ صَفًا كَانَهُمْ بُنِیَانٌ مَّرْصُوصٌ ۴)

2-4. Ey îman edenler! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz?*

Yapmayacağınız şeyi söylemeniz, Allah katında büyük gazap gerektiren bir günahtır.* Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, kendi yolunda sağlam yapı gibi saf bağlayarak savaşanları sever.

İzah: Muhammed b. Ka'b Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur: Allah'u Teâlâ Peygamberine Bedir şehitlerinin sevabını haber verince, Ashâb dedi ki: "Şâhit ol, Allah'ım! Yemin olsun ki, biz bir savaşta bulunacak olursak, şüphesiz o uğurda bütün gücümüzü harcayacağız." Fakat Uhud Günü kaçtıklarından ötürü Allah'u Teâlâ bu davranışları sebebiyle onları uyardı. Nitekim birçok Sahâbî Uhud Savaşı'ndan evvel, cihat etmeyi istemişler, fakat bu savaşta birçoğu savaşı bırakarak kaçmışlardı.

Bu husus Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 142-143'te de şöyle geçmektedir:

"Yoksa siz, Allah'u Teâlâ sizden cihat edenleri ayırt etmeden ve sabredenleri

ayırt etmeden Cennete gireceğinizi mi zannettiniz?* Yemin olsun ki siz, ölümle karşılaşmadan önce onu (şehit olmayı) temenni ediyordunuz. İşte şimdi onu karşınızda gördünüz. (Niçin korkup kaçıyorsunuz?)”

Savaşta ve namazda saf saf dizilenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثَةٌ يَضْحَكُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ: الرَّجُلُ يَقُومُ مِنَ اللَّيْلِ وَالْقَوْمُ إِذَا صَفُّوا لِلصَّلَاةِ وَالْقَوْمُ إِذَا صَفُّوا لِلْقِتَالِ (حم ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى سعيد الخدرى)

”Üç kimse vardır ki onlar, Allah’ın hoşuna gider. Onlar geceleyin kalkıp namaz kılan kimse, namaz için saf tutan kimseler ve savaş için saf tutan kimselerdir.”[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 8, s. 107; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11337; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 43258.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذِنُونِي وَقَدْ تَعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ ((قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ٥)

5. Hani bir zaman Mûsâ, kavmine: "Ey kavmim! Bana niçin eziyet ediyorsunuz? Halbuki benim size, Allah tarafından gönderilen bir Peygamber olduğumu muhakkak bilirsiniz!" demişti. Onlar haktan döndüler. Allah’u Teâlâ da onların kalplerini haktan döndürdü. Allah’u Teâlâ, fâsıklar topluluğuna hidâyet etmez.

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَآءِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ ((وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدٌ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ٦)

6. Hani bir zaman Meryem oğlu Îsâ da, "Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, size Tevrat’ı doğrulayan ve benden sonra Ahmed isminde bir Peygamberin geleceğini müjdeleyici olarak gelen Allah’ın Resûlüyüm" demişti. Ne zaman ki o Peygamber (Muhammed Aleyhisselâm), apaçık mûcizelerle onlara geldi. Dediler ki: "Bu, âşikâr bir sihirdir."

İzah: Îsâ Aleyhisselâm’ın kendi ümmetine Resûlullah Efendimizin geleceğini müjdelediğine dair Ebû Mûsâ el-Eş’arî Radiyallâhu anhu’dan şöyle nakledilmiştir:

أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَنْطَلِقَ إِلَى أَرْضِ النَّجَاشِيِّ فَذَكَرَ حَدِيثَهُ قَالَ النَّجَاشِيُّ أَشْهَدُ أَنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَّهُ الَّذِي بَشَّرَ بِهِ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَلَوْ لَا مَا أَنَا فِيهِ مِنَ الْمُلْكِ لَأَتَيْتُهُ حَتَّى

(أَحْمِلْ نَعْلَيْهِ (د عن ابى الدرداء عن أبيه

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bize Necâşi'nin ülkesine gitmemizi emretti. Râvi: Necâşi'nin Müslümanlığı kabul edişi ile ilgili hâdiseyi şöyle anlattı: Necâşi: "Ben, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet ederim. O, Meryem oğlu Îsâ'nın müjdelediği kimsedir. Eğer üzerimde meliklik görevi olmasaydı, kendisine varır, ayakkabılarını taşırdım" dedi.[1]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَا عَبْدُ اللَّهِ وَخَاتَمُ النَّبِيِّينَ وَإِنَّ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمُنْجِدٌ فِي طِينَتِهِ سَأُنَبِّئُكُمْ بِتَأْوِيلِ ذَلِكَ دَعْوَةُ أَبِي إِبْرَاهِيمَ وَبِشَارَةِ عِيسَى قَوْمَهُ وَرُؤْيَا أُمِّي الَّتِي رَأَتْ أَنَّهُ خَرَجَ مِنْهَا نُورٌ أَضَاءَتْ لَهُ قُصُورٌ وَكَذَلِكَ أَمَّهَاتُ النَّبِيِّينَ (صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ (بزار و طب عن العرباض بن سارية

"Âdem Aleyhisselâm'ın cesedi, henüz toprağın içindeyken ben Allah'ın kulu ve Peygamberlerin hâtemi idim. Bundan size haber vereyim: Bu, babam İbrâhim'in duâsı, Îsâ'nın kavmine verdiği müjde ve annemin gördüğü rüyâ sonucudur. Annem kendisinden bir nûrun çıktığını ve bu nûrun Şam saraylarını aydınlattığını görmüştü. Zîrâ diğer Peygamberlerin anneleri de bu türden rüyâlar görürlerdi."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِي أَسْمَاءً أَنَا مُحَمَّدٌ وَأَنَا أَحْمَدُ وَأَنَا الْمَاجِي الَّذِي يَمْحُو اللَّهُ بِِي الْكُفْرَ وَأَنَا الْحَاشِرُ الَّذِي يُخْشَرُ النَّاسُ عَلَى (قَدَمِي وَأَنَا الْعَاقِبُ (خ م عن جبیر بن مطعم

"Benim isimlerim vardır. Ben Muhammed'im, Ben Ahmed'im, Ben Hâşir'im ki, insanlar benden sonra haşredileceklerdir. Ben Mâhi'yim ki, Allah'ı Teâlâ benimle küfrü imhâ eder. Ben Âkib'im ki, benden sonra Peygamber yoktur."[3]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 56-58.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 15032; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6356.

[3] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Saf 1; Sahih-i Müslim, Fedâil 34 (126)

(وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَى إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ) (٧)

7. İslam'a dâvet olunduğu halde, Allah'a yalan yere iftira edenden daha zâlim kim vardır? Allah'ı Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.

(يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ) (٨)

8. Onlar, Allah'ın nûrunu ağızlarıyla (bâtıl sözleriyle) söndürmek isterler. Kâfirler istemese de Allah'ı Teâlâ, nûrunu tamamlayacaktır.

İzah: Kâfirler, Allah'ın nûru olan İslâm'ı yalanlayıp, insanların da onu kabul etmelerine engel olarak bâtıl sözleriyle söndürmeye kalkarlar. Allah'ı Teâlâ, kâfirler istemese de, dînini mutlaka yüceltecek ve nûrunu tamamlayacaktır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَيَبْلُغَنَّ هَذَا الْأَمْرُ مَا بَلَغَ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَلَا يَتْرُكُ اللَّهُ بَيْتَ مَدَرٍ وَلَا وَبَرٍ إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ هَذَا الدِّينَ بِعِزِّ عَزِيزٍ (أَوْ بِذَلِّ ذَلِيلٍ عِزًّا يُعِزُّ اللَّهُ بِهِ الْإِسْلَامَ وَذَلًّا يُذِلُّ اللَّهُ بِهِ الْكُفْرَ) (حم عن تميم الداري)

"Muhakkak bu iş, gece ve gündüzün ulaştığına ulaşacaktır. Allah'ı Teâlâ, azizin izzeti veya zelilin zilleti ile, bu dînini girdirmediği köy, kasaba ve şehir bırakmayacaktır. Öyle bir izzet ki, Allah'ı Teâlâ onunla İslâm'ı aziz kılacak; öyle bir zillet ki, Allah'ı Teâlâ onunla küfrü zelil kılacaktır." [1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16344.

(هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ) (٩)

9. Müşrikler istemeseler de, dînini bütün dinlere üstün kılmak için Resûlünü hidâyet ve hak din ile gönderen O'dur.

İzah: Âyette ifade edilen, İslâm'ın bütün dinlere üstün olmasından maksat, ahir zamanda İslâm'ın diğer dinlere gâlip geleceği, demektir. Mücâhid Hazretleri dedi ki: Bu da Îsâ Aleyhisselâm'ın yeryüzüne indiğinde, İslâm'dan başka herhangi bir dînin (Hristiyanlık ve Yahudiliğin) kalmayacağı zaman gerçekleşecektir. Yine bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu: "Çünkü Allah'ı Teâlâ İslâm'ı; Îsâ Aleyhisselâm'ın yeryüzüne inişiyle, bütün dinlere üstün kılacaktır" diye buyurmuştur.[1]

[1] Hz. İsa'nın göğe yükseltilmesi ve âhir zamanda Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti olarak tekrar yeryüzüne inmesi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 157-159 ve Sûre-i Zuhruf, Âyet 61 ve izahlarına bakınız.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ (١٠) تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (١١) يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (١٢) وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ (١٣)

10-13. Ey îman edenler! Elim bir azaptan kurtaran kazanç yolunu size göstereyim mi?* Allah'a ve Resûlüne îmanda devam edin ve mallarınızla ve nefislerinizle Allah yolunda cihat edin. Bilirseniz, sizin için hayırlı olan budur.* Böyle yaparsanız, Allah'ı Teâlâ günahlarınızı bağışlar ve sizi altlarından nehirler akan Cennetlere ve Adn Cennetlerindeki güzel meskenlere girdirir. En büyük kurtuluş da budur.* Bundan başka, seveceğiniz bir nîmet daha vardır. O da Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetihtir. Ey Habîbim! Mü'minleri müjdele.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Mallarınızla ve nefislerinizle Allah yolunda cihat edin" diye buyrulmaktadır.

Burada geçen cihat, iki kısımdır. Biri, kâfirlerle yapılan cihat, diğeri de nefisle yapılan cihattır.

Kâfirlerle yapılan cihat hakkında Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُؤْمِنٌ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ (بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ... (خ) عن أبي سعيد

"Yâ Resûlallah! İnsanların en efdali kimdir?" diye soruldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah yolunda canıyla ve malıyla cihat eden Mü'mindir" buyurdu.[1]

Nefisle yapılan cihat hakkında da Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزَاةٍ فَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: قَدِمْتُمْ خَيْرَ مُقَدَّمٍ وَقَدِمْتُمْ مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ إِلَى الْجِهَادِ الْأَكْبَرِ قَالُوا: وَمَا الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ؟ قَالَ: مُجَاهَدَةُ الْعَبْدِ هَوَاهُ (الدَّيْلَمِيُّ الْخَطِيبُ فِي تَارِيخِهِ عَنْ جَابِرٍ)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir harpten[2] dönerken: "Daha hayırlı olana dönüş yapıyorsunuz. Küçük cihattan büyük cihada dönüyorsunuz" buyurdu. Sahâbîler: "O büyük cihat nedir?" dediler. "Kulun nefsiyle edeceği cihattır" buyurdu.[3]

Bu konu hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 95-96'nın izahına bakınız.

Yine Sûre-i Saff, Âyet 13'te geçen "Yakın fetih"ten maksadın, Mekke'nin fethi olduğu söylenmekle birlikte, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ; Fars ve Bizans ülkelerinin fethi olduğunu da beyan etmiştir.

[1] Sahih-i Buhârî, Cihat 2.

[2] Bu Hadis-i Şerif'te geçen harp, Tebuk Gazvesi'dir (Gunyet'üt-Tâlibîn, c. 1, s. 155).

[3] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 11719, 11260; Râmûz'ul-Ehâdîs, 334/6; İmam Gazâlî, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 3, Hadis No: 117.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ (الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ فَأَمْنَتْ طَائِفَةٌ مِنْ بَنِي إِسْرَآئِيلَ وَكَفَرَتْ طَائِفَةٌ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ) فَاصْبَحُوا ظَاهِرِينَ (١٤)

14. Ey îman edenler! Allah'ın dîninin yardımcıları olun. Nasıl ki Meryem oğlu İsâ da Havârilere, "Allah'a giden yolda benim yardımcılarım kimdir?" demişti. Havârilere de, "Allah'ın dîninin yardımcıları biziz" demişlerdi. Bunun üzerine İsrailoğullarından bir taife (İsâ Aleyhisselâm'a) îman etmiş, diğer bir taife de inkâr etmişti. Biz de îman edenleri, düşmanlarına karşı destekledik, onlar da gâlip oldular.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, İsâ Aleyhisselâm'ın havârilere övgüyle bahsetmekte ve onların hak dînin yayılmasında kendi Peygamberlerine nasıl yardım ettiklerine ve hemen ona tâbi olduklarına dikkat çekmektedir. Nitekim İsâ Aleyhisselâm'ın ümmetinden olan üç kişi hak dîni yaymak maksadıyla Antakya'ya gitmişlerdir. Bu kıssa, Sûre-i Yâsîn, Âyet 13-32 ve izahlarında geniş olarak anlatılmıştır.

Peygamberlerin yardımcılarının olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ نَبِيٍّ بَعَثَهُ اللَّهُ فِي أُمَّةٍ قَبْلِي إِلَّا كَانَ لَهُ مِنْ أُمَّتِهِ حَوَارِيُّونَ وَأَصْحَابٌ يَأْخُذُونَ بِسُنَّتِهِ وَيَقْتَدُونَ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِنَّهَا تَخْلُفُ مِنْ بَعْدِهِمْ خُلُوفٌ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ وَيَفْعَلُونَ مَا لَا يُؤْمَرُونَ فَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِيَدِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِلِسَانِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِقَلْبِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَيْسَ وَرَاءَ ذَلِكَ مِنَ الْإِيمَانِ حَبَّةٌ خَرْدَلٍ (م عن عبد الله بن مسعود)

"Allah'ı Teâlâ'nın benden evvelki ümmetlere gönderdiği her Peygamberin, kendi ümmetinden sünnetini alan ve emirlerine uyan muhakkak birtakım Havârilere ve Sahâbîleri vardır. Sonra onların ardından yapamayacakları şeyleri söyleyen ve emrolunmadıkları işleri yapan birtakım nesiller zuhur eder. İşte kim bunlara karşı eliyle mücâhede ederse, o bir Mü'mindir. Onlara karşı kim diliyle mücâhede ederse, o da Mü'mindir. Onlara karşı, kim kalbiyle mücâhede yaparsa, o da Mü'mindir. Fakat bunun ötesinde olan kimsenin îmandan bir hardal tanesi de yoktur." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetinin Havârilere hakkında Katâde Hazretlerinden şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

وَالْحَوَارِيُّونَ كُلُّهُمْ مِنْ قُرَيْشٍ: أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعَلِيٌّ وَحَمْزَةُ وَجَعْفَرُ وَأَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ وَعُثْمَانُ بْنُ مَظْعُونٍ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ وَسَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ وَعُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ وَطَلْحَةُ بْنُ عُقَيْدٍ وَاللَّهِ وَالزُّبَيْرُ بْنُ الْعَوَّامِ (السيوطي، الدر المنثور عن قتادة)

"Havârilere tümü Kureyştendir. Bunlar: Ebû Bekir, Ömer, Ali, Hamza, Câfer, Ebû Ubeyde b. el-Cerrah, Osman b. Maz'un, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkas, Osman b. Affan, Talhâ b. Abdullah ve Zübeyr b. el-Avvam'dır." [2]

Allah'ı Teâlâ: "Ey îman edenler! Siz de onlar gibi hak dînin yayılmasında, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e tâbi olup, İslâm'ın yayılmasında ona yardımcı olun" diye buyurmuştur. Bu tâbi olma hükmü, kıyâmete kadar geçerlidir.

[1] Sahih-i Müslim, İman 20 (80).

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 14, s. 418.

62-CUMA SÛRESİ

Bu sûre 11 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Cuma Namazı'nın farz oluşunu beyan ettiği için "Cuma Sûresi" ismi verilmiştir.

Allah'ı Teâlâ, bu günü Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetine vermiştir. Bu sebeple Cuma günü, Müslümanların bayramıdır.

Cuma gününün önemine dair Evs İbn-i Evs Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهِ خُلِقَ آدَمُ وَفِيهِ قُبُضَ وَفِيهِ النَّفْخَةُ وَفِيهِ الصَّعْقَةُ فَأَكْثَرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ فَإِنْ صَلَّاتَكُمْ مَعْرُوضَةً عَلَيَّ قَالَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ تُعَرِّضُ صَلَاتَنَا عَلَيْكَ وَقَدْ أَرِمْتَ يَقُولُونَ بَلَيَّتْ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ (د) (ن عن اوس بن اوس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Günlerinizin en faziletlisi Cuma günüdür. Âdem o gün yaratıldı ve o gün vefât etti. Sûra o gün üflenecek ve mahlûkat o gün ölecektir. Bu sebeple Cuma günü, bana çokça salât-u selâm getirin. Zîrâ sizin salât-u selâmlarınız bana arz edilir" diye buyurunca, Ashâb-ı Kirâm: "Yâ Resûlallah! Vefât ettiğin ve senden hiçbir eser kalmadığı zaman salât-u selâmlarımız sana nasıl arz edilir?" diye sordular. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'ı Teâlâ, Peygamberlerin bedenlerini çürütmeyi toprağa haram kıldı" buyurdu.[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَلَبَسَ مِنْ أَحْسَنِ ثِيَابِهِ وَمَسَّ مِنْ طَيِّبٍ _ إِنْ كَانَ عِنْدَهُ _ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَلَمْ يَتَخَطَّ أَغْنَاقَ النَّاسِ، ثُمَّ صَلَّى مَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ، ثُمَّ أَنْصَتَ إِذَا خَرَجَ إِمَامُهُ حَتَّى يَفْرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ، كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ جُمُعَتِهِ الَّتِي قَبْلَهَا. قَالَ وَيَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ، وَيَقُولُ: إِنَّ الْحَسَنَةَ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا (د) (عن ابي هريرة و عن ابي سعيد)

"Kim Cuma günü gusül eder, en güzel elbisesini giyer, yanında varsa güzel koku sürünür, sonra da Cuma'ya gelip insanların omuzlarına basmaz ve Allah'ın kendisine yazdığı ve takdir ettiği (iki rek'at olan) Tahiyet'ül-Mescid namazını kılar, imam hutbe için çıktığı zaman namazını bitirinceye kadar susarsa, onun bu durumu bu Cuma ile geçmiş Cuma arasındaki günahlar için keffârettir." [2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 201, Vitir 26; Sünen-i Nesâî, Cuma 5; Sahih-i Müslim, Cuma 5 (18).

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 127.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِیْزِ الْحَكِیْمِ) ١)

1. Göklerde ve yerde olanların hepsi, mülkün sahibi, noksan sıfatlardan uzak, her şeye gâlip, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah'ı tesbih eder.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin açıklaması için yine benzer anlamda olan Sûre-i Hadid, Âyet 1 ve izahına bakınız.

هُوَ الَّذِیْ بَعَثَ فِی الْاُمَمِیْنَ رَسُوْلًا مِنْهُمْ یَتْلُوْا عَلَیْهِمْ اٰیٰتِهٖ وَیُزَكِّیْهِمْ وَیُعَلِّمُهُمُ الْكِتٰبَ وَ الْحِكْمَةَ وَ اِنْ كَانُوْا مِنْ (قَبْلُ لَفِی ضَلٰلٍ مُّبِیْنٍ) ٢)

2. Ümmîlere (okuma yazma bilmeyenlere), kendi içlerinden onlara Allah'ın âyetlerini okuyan ve onları günahlardan temizleyen ve kendilerine kitabı ve hikmeti öğreten bir Peygamber gönderen O'dur. Halbuki onlar, evvelce apaçık bir sapıklık içindeydiler.

İzah: Bu âyette Ashâb-ı Kirâm'a, okuma yazma bilmeyenler diye hitap edilmesinin sebebi, onların tamamına yakınının okuma yazmayı bilmemesinden dolayıdır. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de ümmî olup okuma yazma bilmemektedir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Kitabı ve hikmeti öğreten" diye buyrularak, iki ayrı ilimden bahsedilmektedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْعِلْمُ عِلْمَانِ فَعِلْمٌ ثَابِتٌ فِی الْقَلْبِ فَذَاكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ وَعِلْمٌ فِی اللِّسَانِ فَذَاكَ حُجَّةُ اللّٰهِ عَلٰی عِبَادِهِ (ابو نعیم عن انس)

"İlim ikidir: Biri kalpte sâbittir. İşte en faydalı olan ilim (Hikmet ve Ledün ilmi) budur. Bir ilim de lisândaki ilimdir (kitaptır). Bu da Allah'u Teâlâ'nın kullarına

hüccetidir (delilidir)."[1]

Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 151 ve izahına bakınız.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 223/2; İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 60.

وَأَخْرَيْنَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (۳) ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ (۴)
(الْعَظِيمِ)

3-4. Allah'ı Teâlâ, o Peygamberi, onlardan henüz kendilerine erişememiş bulunan başka kimselere de göndermiştir. O, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.* İşte bu, Allah'ın lütfudur ki, bunu dilediğine verir. Allah'ı Teâlâ, büyük lütuf sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ أُنْزِلَتْ سُورَةُ الْجُمُعَةِ فَتَلَّاهَا فَلَمَّا بَلَغَ {وَأَخْرَيْنَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ} قَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِنَا فَلَمْ يُكَلِّمَهُ قَالَ وَسَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ فِينَا قَالَ فَوَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى سَلْمَانَ يَدَهُ فَقَالَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ كَانَ الْإِيمَانُ بِالنَّبِيِّ (لَتَنَاولَهُ رَجُلٌ مِنْ هَؤُلَاءِ) (ت عن ابى هريرة)

Cuma Sûresi indirildiği zaman Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında idik, bize bu sûreyi okudu ve "Allah'ı Teâlâ, o Peygamberi, onlardan henüz kendilerine erişememiş bulunan başka kimselere de göndermiştir..." diye geçen Sûre-i Cuma, Âyet 3'e gelince, bir adam: "Yâ Resûlallah! Bize erişemeyen bu kişiler kimlerdir?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, onunla konuşmadı. Selmân da aramızda idi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, elini Selmân'ın üzerine koydu ve şöyle buyurdu: "Canım kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki, iman Süreyya yıldızında bile olsa, bunlardan bâzı kimseler onu elde edecektir." [1] Selmân-i Fârisi Radiyallâhu anhu, Arap değildi.

Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den sonra Arap olmayanların da İslâm ile şerefleneceğinden bahsetmektedir. Bu husus Sûre-i Mâide, Âyet 54 ve Sûre-i Muhammed, Âyet 38'de de geçmektedir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 63; Sahih-i Müslim, Fedâil'us-Sahâbe 59 (231).

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِنَسٍ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ () وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (٥)

5. Kendilerine Tevrat verildikten sonra, onunla amel etmeyenlerin hâli, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin hâli gibidir. Allah'ın âyetlerini yalanlayan topluluğun hâli ne kötüdür. Allah'ı Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, öncelikle ilmiyle amel etmeyen Yahudi âlimlerinden bahsetmekle birlikte mânâ geneldir. Yani halka emir ve nehiyde öğütler verdikleri halde, kendileri amel etmeyen kimselerin durumu anlatılmıştır. Böyle olanlar için, kendisine ancak o ilmin mesuliyeti kalır, demektir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 44'te de şöyle buyurmaktadır:

"(Ey Benî İsrail âlimleri!) Kendi nefislerinizi unutup insanlara takvâ ile mi emrediyorsunuz? Halbuki siz Tevrat'ı okursunuz, hiç düşünmez misiniz?"

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

مَثَلُ الْعَالِمِ الَّذِي يُعَلِّمُ النَّاسَ الْخَيْرَ وَيَنْسَى نَفْسَهُ كَمَثَلِ السَّرَاجِ يُضِيءُ لِلنَّاسِ وَيُحْرِقُ نَفْسَهُ (طب عن جندب بن عبد الله)

"İnsanlara iyiliği öğretip onunla amel etmeyen âlimin misâli, insanları aydınlatıp kendini yakan çıranın misâli gibidir." [1]

مَرَرْتُ لَيْلَةً أُسْرِي بِي عَلَى قَوْمٍ تُقْرَضُ شِفَاهُهُمْ بِمَقَارِيضٍ مِنْ نَارٍ قَالَ قُلْتُ مَنْ هَؤُلَاءِ قَالُوا خُطَبَاءُ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا كَانُوا يَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَيَنْسَوْنَ أَنْفُسَهُمْ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا يَعْقِلُونَ (حم عن انس)

Mîraca çıkarıldığım gece bir topluluk gördüm ki, ağızları ateşten makaslarla kesiliyordu. "Bunlar kimdir?" dedim. "Bunlar, insanlara iyiliği emredip kendileri unutan dünyâ ehlinin ümmetinin hatipleridir" dediler. Onlar kitabı okudukları halde hiç akıl etmiyorlar mı? [2]

يُؤْتَى بِالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُلْقَى فِي النَّارِ فَيَتَنَدَّلِقُ أَفْتَابَ بَطْنِهِ فَيَدُورُ بِهَا كَمَا يَدُورُ الْحِمَارُ بِالرَّحَى فَيَجْتَمِعُ إِلَيْهِ أَهْلُ النَّارِ فَيَقُولُونَ يَا فُلَانُ مَا لَكَ أَلَمْ تَكُنْ تَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ فَيَقُولُ بَلَى قَدْ كُنْتُ أَمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَلَا آتِيهِ وَأَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَآتِيهِ (م عن اسامة بن زيد)

"Mahşer günü birisi getirilip ateşe atılır. Karnındaki bağırsakları dışarı fırlar. Bu

durumda değirmen eşegi gibi dönmeye başlar. Cehennemdekiler etrafını çevirip, "Yahu bu hâlin ne böyle? Sen iyiliği emreder, kötülükten alıkoymaz mıydın?" diye sorarlar. O da, "Evet, öyle idim. İyiliği emrederdim, ama kendim yapmazdım, milleti münkerden alıkoymaz, fakat kendim onu işlemekten çekinmezdim" der.[3]

(مَنْ سُئِلَ عَنْ عِلْمٍ يَعْلَمُهُ فَكَتَمَهُ أُلْجِمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلَجَامٍ مِنْ نَارٍ (حم عن ابى هريرة

"Kendisine sual sorulup cevap vermeyen ve ilmi ile amel etmeyen âlimin ağzına ateşten gem vurulur."[4]

العَالِمُ وَالْعِلْمُ فِي الْجَنَّةِ فَإِذَا لَمْ يَعْمَلِ الْعَالِمُ بِمَا يَعْلَمُ كَانَ الْعِلْمُ وَالْعَمَلُ فِي الْجَنَّةِ وَكَانَ الْعَالِمُ فِي النَّارِ. ((الديلمى عن ابى هريرة

"Âlim, ilmi ile amel etmediği takdirde; ilim ve amel Cennette olur, Âlim ise Cehennemde."[5]

Bu sebeple İmamı Âzam Efendimiz, imamlık yapacak kişilerde aranan ilk şartın; sünneti bilmek olduğunu beyan etmiştir. Bir kimsenin âlimliği, yukarıdaki Hadis-i Şerifler’de geçtiği üzere, ilmiyle ne kadar amel ettiği ile orantılıdır. Dolayısıyla kişinin âlim olması, Sünnet-i Resûlullah’a verdiği önemle ortaya çıkar. Hem kendisi uygular, hem de halka öğretir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى خُلَفَائِي قِيلَ وَمَا خُلَفَاؤُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُحْيُونَ سُنَّتِي وَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن

"Allah'ın rahmeti benim halifelerime olsun." "Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?" dediler. Buyurdu ki: "Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir."[6]

Dînin temelini Sünnet-i Resûlullah olduğuna dair Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بَلَّغْنِي أَنَّ أَوَّلَ الدِّينِ تَرْكُ السُّنَّةِ، يَذْهَبُ الدِّينُ سُنَّةً سُنَّةً كَمَا يَذْهَبُ الْحَبْلُ قُوَّةً قُوَّةً. (الدارمى عن عبد الله بن الديلمى)

"Dînin kaybolması, Sünnet'i terk etmekle başlar. Halat, nasıl ki lif lif

parçalanırsa, din de Sünnet'in birer birer terk edilmesiyle ortadan kalkar.”[7]

Bu hususta İmam Kurtubî Hazretleri der ki: Bilenlerden maksat, dindar ve ilimleri ile amel eden âlimlerdir. O ilim ki, neticesinde amel olmazsa, Allah katında ilim sayılmaz.

Nitekim İblis'in de yüksek bir ilmi vardı. Ancak bu ilmi onu azaptan kurtarmayacaktır. Çünkü ilmiyle amel etmedi, böylece kibirlenip küfre düştü. Bir kimseyi bilgi değil, ancak bildiği ile amel etmesi mesûliyetten kurtarır. İşte hakiki âlim de bildiğiyle amel eden kimsedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يَا حَمَلَةَ الْعِلْمِ اْعْمَلُوا بِهِ فَإِنَّمَا الْعَالِمُ مَنْ عَمِلَ بِمَا عِلْمٌ وَوَافَقَ عِلْمُهُ عَمَلَهُ... (الدارمی عن علی

”Ey âlimler topluluğu! İlimle amel edin, zîrâ âlim bildikleriyle amel eden ve ilmi ameline uyan kişidir...”[8]

Yine bildiği ile amel edenlere, bilmediklerini de Allah’u Teâlâ’nın öğreteceğine dair Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ تَعَلَّمَ عِلْمًا فَعَمِلَ بِهِ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُعَلِّمَهُ مَا لَمْ يَكُنْ يَعْلَمُهُ) (أبو الشيخ عن ابن عباس

”Her kim bir ilim öğrenip de onunla amel ederse, Allah’u Teâlâ ona muhakkak bilmediklerini de öğretir.”[9]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ عَمِلَ بِمَا عِلْمٌ وَرَّثَهُ اللَّهُ عِلْمًا لَمْ يَعْلَمْ وَوَفَّقَهُ فِيمَا يَعْمَلُ حَتَّى يَسْتَوْجِبَ الْجَنَّةَ وَمَنْ لَمْ يَعْمَلْ بِمَا يَعْلَمْ تَاهَ (فِيمَا يَعْلَمْ وَلَمْ يُوفَّقْ فِيمَا يَعْمَلُ حَتَّى يَسْتَوْجِبَ النَّارَ) (أبو نعيم في الحلية عن انس

”Bildiği ile amel eden kimseye Allah’u Teâlâ bilmediğini öğretir ve amelinde onu muvaffak kılar da Cennetini kazanır. Bildiği ile amel etmeyen kimse bildiğini de şaşar, amelinde muvaffak olmaz ve Cehennemi kazanmış olur.”[10]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَزُولُ قَدَمُ ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ خَمْسٍ عَنْ عُمُرِهِ فِيمَ أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ

(وَمَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عَلِمَ) (ت عن ابن مسعود

"Âdemoğluna şu beş şeyden hesap sorulmadıkça onun ayakları mahşer gününde Rabbinin huzurundan ayrılmayacaktır: Ömrünü nerede tükettiğinden, gençliğini nerede yıprattığından, malını nerede kazanıp nereye harcadığından ve öğrendiği ilimle nasıl amel ettiğinden." [11]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1659.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11766, 12391.

[3] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 9; Sahih-i Müslim, Zühd 7 (51).

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned Hadis No: 10017.

[5] Muhtar'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 783; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 28664, 29110.

[6] Muhtar'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 291/1.

[7] Sünen-i Dârimî, Mukaddime 16

[8] Sünen-i Dârimî, Mukaddime 34

[9] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 223/10.

[10] İmam Gazâlî, İhyâ-u Ulûmi'd-Din, c. 3, Hadis No: 31.

[11] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 1.

قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِنْ زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٦) وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ (٧) قُلْ إِنْ الْمَوْتَ الَّذِي تَقْرُؤْنَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقٍ بِكُمْ ثُمَّ تَرَدُّونَ إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٨)

6-8. Ey Resûlüm! De ki: "Ey Yahudiler! Eğer insanlar arasında yalnız kendinizin Allah'ın dostları olduğunu zannediyorsanız ve bunda doğru iseniz, haydi ölümü temenni edin."* Onlar, evvelce yüklendikleri günahlar sebebiyle ölümü aslâ temenni etmezler. Allah'ı Teâlâ, zâlimleri hakkıyla bilendir.* Ey Habîbim! De ki: "Sizin kendisinden kaçtığınız ölüm, mutlaka sizi bulacaktır. Sonra, gizliyi de

âşikârı da bilen Allah’a döndürüleceksiniz. O da yaptıklarınızı size haber verecektir.”

İzah: Bu âyetlerde Allah’u Teâlâ, Yahudilerin üstünlük taslamalarını reddetmekte, küfür ve isyan üzere olduklarını ve ölümden de çok korktuklarını beyan etmektedir.

Yahudiler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ أَبُو جَهْلٍ لِنَبِيِّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي عِنْدَ الْكَعْبَةِ لَا تَبَيَّنْهُ حَتَّى أَطَأَ عَلَى عُقْبِهِ قَالَ فَقَالَ لَوْ فَعَلَ لَأَخَذْتُهُ الْمَلَايِكَةُ عِيَانًا وَلَوْ أَنَّ الْيَهُودَ يَمْتَنُّوا الْمَوْتَ لَمَاتُوا وَرَأَوْا مَقَاعِدَهُمْ فِي النَّارِ وَلَوْ خَرَجَ (الَّذِينَ يَبَاهِلُونَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَرَجَعُوا لَا يَجِدُونَ مَالًا وَلَا أَهْلًا) (حم عن ابن عباس)

Ebû Cehil melun dedi ki: "Ben, Muhammed’i Kâbe’nin yanında görürsem muhakkak onun üzerine gider ve onun boynunu çiğnerim." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Eğer öyle yapsaydı, melekler göz göre göre onu alırlardı. Eğer Yahudiler ölümü temenni etselerdi, hepsi ölür ve mutlaka Cehennemdeki yerlerini görürlerdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e meydan okuyan Hristiyanlar da mübâheleye[1] çıkmış olsalardı, dönüşlerinde ne ailelerini, ne de mallarını bulabilirlerdi." [2]

[1] Mübâhele âyeti hakkında Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 61 ve izahına bakınız.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2115.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ ((إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ٩)

9. Ey îman edenler! Cuma günü namaz için nidâ edildiği (ezan okunduğu) vakit, hemen Allah’ın zikrine gidin ve alışverişi terk edin. Eğer bilerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’ye göre, mükellef olan ve mâzereti olmayan her Müslümana Cuma Namazı kılmak farz-ı ayındır.

Bu hususta Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا وَبَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ الصَّالِحَةِ قَبْلَ أَنْ تَشْغَلُوا وَصَلُّوا الَّذِي بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ رَبِّكُمْ بِكَثْرَةٍ ذِكْرِكُمْ لَهُ وَكَثْرَةِ الصَّدَقَةِ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ تُرْزَقُوا وَتَنْصَرُوا وَتُجْبَرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ قَدْ افْتَرَضَ عَلَيْكُمُ الْجُمُعَةَ فِي مَقَامِي هَذَا فِي يَوْمِي هَذَا فِي شَهْرِي هَذَا مِنْ عَامِي هَذَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَمَنْ تَرَكَهَا فِي حَيَاتِي أَوْ بَعْدِي وَلَهُ إِمَامٌ عَادِلٌ أَوْ جَائِرٌ اسْتِخْفَافًا بِهَا أَوْ جُحُودًا لَهَا فَلَا جَمَعَ لِلَّهِ لَهُ شَمْلُهُ وَلَا بَارَكَ لَهُ فِي أَمْرِهِ أَلَا وَلَا صَلَاةَ لَهُ وَلَا زَكَاةَ لَهُ وَلَا حَجَّ لَهُ وَلَا صَوْمَ لَهُ وَلَا بَرَ لَهُ حَتَّى يَتُوبَ فَمَنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ أَلَا لَا تَوْمَنَ امْرَأَةٌ رَجُلًا وَلَا يَوْمَ أَعْرَابِيٌّ مُهَاجِرًا وَلَا (يَوْمَ فَاجِرٌ مُؤْمِنًا إِلَّا أَنْ يَفْهَرَهُ بِسُلْطَانٍ يَخَافُ سَيْفَهُ وَسَوْطَهُ) (هـ عن جابر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bize şu hutbeyi irad buyurdu: "Ey insanlar! Ölmeden önce Allah'a tevbe edin. Meşgul olmadan önce sâlih amellere koşun. Rabbinizi çok zikretmekle ve gizli açık bol sadaka vermek ile O'nun, sizin üzerinizdeki hakkı yerine ulaştırın ki rızıklanasınız, yardım olunasz ve ıslah olunasz. Bilmiş olun ki içinde bulunduğum bu yılın bu ayının bu gününde ve burada kıyâmet gününe kadar Allah size Cuma Namazı'nı şüphesiz farz kıldı. Ben hayatta iken veya benden sonra başında âdil veya zâlim bir devlet başkanı varken, kim Cuma Namazı'nı küçümseyerek veya farziyetini inkâr ederek bırakırsa, Allah onun işini düzene sokmasın ve işinde ona bereket vermesin. Bilmiş olun ki, tevbe etmedikçe böylesinin ne namazı, ne zekâtı, ne haccı, ne orucu ne de hiçbir hayrı sahihtir. Kim de tevbe ederse Allah tevbesini kabul eder. Bilmiş olun ki, hiçbir kadın hiçbir erkeğe namaz kıldırıamaz. Hiçbir bedevî hiçbir Muhâcire imam olamaz. Hiçbir fâsık, hiçbir Mü'mine namaz kıldırıamaz. Ancak fâsık zor kullanır, Mü'min de onun kılıcından ve sopasından korktuğu zaman Mü'min ona uyar." [1]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(مَنْ تَرَكَ ثَلَاثَ جُمُعَاتٍ مِنْ غَيْرِ عُذْرٍ كُتِبَ مِنَ الْمُنَافِقِينَ) (طب عن أسامة)

"Özürsüz üç Cuma namazını terk edenler, münâfıklar zümresinden yazılır." [2]

(مَنْ تَرَكَ ثَلَاثَ جُمُعٍ تَهَاوُنًا بِهَا طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ) (د ن عن ابى الجعد الضمرى)

"Kim önemsemeyerek üç Cuma'yı terk ederse, Allah onun kalbini mühürler." [3]

(إِذَا أَدْنَى الْمُؤَذِّنُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ حَرَّمَ الْعَمَلَ) (فر عن أنس)

"Cuma günü müezzin ezan okumaya başladı mı, dünyâ işi yapmak haram olur.

"[4]

Bir kimseye Cuma Namazı'nın farz olabilmesi için altı şart gereklidir. Bu şartları taşıyan herkese, Cuma Namazı'nı kılmak farz-ı ayındır (Cuma'yı kılmaları mecburidir). Bu şartlar şöyledir:[5]

Birincisi: Erkek olmaktır. Cuma Namazı erkeklere farzdır, kadınlara ise farz değildir.

İkincisi: Hür olmaktır. Cuma Namazı kölelere farz değildir.

Üçüncüsü: Mukim olmaktır. Şer'an seferî olanlara Cuma Namazı farz değildir. Kılarlarsa da Cuma Namazı'nın sevabına nâil olurlar.

Dördüncüsü: Hasta olmamaktır. Hasta olduğundan dolayı Cuma Namazı'na gittiği takdirde hastalığının artmasından korkan kimseye, Cuma Namazı farz değildir. Yine hastaya bakan kimse ile yürüyemeyecek kadar ihtiyar olan kimse de hasta hükmündedir.

Beşincisi: Gözlerin sıhhatli olmasıdır. Kendisini Cuma'ya götüren bir kimse olsa bile âmâ olanlara Cuma Namazı farz değildir. Bu hüküm İmam-ı Âzam'a göredir. İmameyn'e göre ise, kendilerini Cuma'ya götürecek biri bulunan âmâlara Cuma Namazı farzdır.

Altıncısı: Ayakların sıhhatli olmasıdır. Kendilerini Cuma'ya götürecek kimseleri bulunsa bile, kötürüm ve ayakları kesilmiş kimselere Cuma Namazı farz değildir.

Düşman korkusu, şiddetli doğa olayları da Cuma Namazı'na gidilmemesini mübah kılan mazeretlerdir.

Cuma Namazı'nın sıhhati için de altı şart vardır. Yani Cuma Namazı'nın sahih ve geçerli olabilmesi için de bu şartların tam yerine gelmesi gerekir. Buna, Cuma Namazı'nın sıhhatinin şartları denir. Bu şartlar da şöyledir:[6]

Birincisi: Cuma Namazı'nı, bulunan yerdeki idârecinin yani başkentte Cumhurreisi, vilâyette vâli, kazalarda kaymakamın kıldırması veya bunların, kendi yerlerine vekil tayin ettiği kimselerin kıldırmasıdır.

İkincisi: Vakittir. Yani öğle vaktinin girmiş olmasıdır.

Üçüncüsü: Namazdan önce hutbe okunmasıdır. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Cuma Namazı'nı ömrü boyunca bir kez olsun hutbesiz kıldırmamıştır.

Dördüncüsü: Cemaattir. Hanefilere göre Cuma Namazı'nın kılınabilmesi için imamdan başka en az üç, Şâfii ve Hanbelilere göre kırk erkeğin tamam olması lâzımdır. İmam Mâlik'e göre ise, on iki kişinin bulunması şarttır.

Beşincisi: Berattır. Cuma Namazı kılınabilmesi için idâreci tarafından verilen izindir.

Altıncısı: Cuma Namazı'nın bir şehirde veya şehir hükmünde bir belde ve bir yerde kılınmasıdır. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında, Cuma Namazı bir şehirde ve bir yerde kılınırdı. Cuma Namazı kılınabilecek yerde emniyet güçleri (polis, jandarma) olmalıdır.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında ve Sahâbe-i Kirâm zamanında, şehrin biraz dışında "Musallâ" denilen Cuma ve bayram namazları kılınması için tahsis edilmiş büyük bir meydan vardı. Cuma sâdece orada kılınırdı.[7] Çünkü Cuma Namazı bir yerde kılındığı için çevredeki bütün köylüler geldiğinde mescide sığmazlardı. Bu sebeple de açık ve geniş olan bir yer tahsis edilmiştir. Burası "el-Mescid'ül-Cuma" olarak da isimlendirilirdi. Bunun dışındaki namaz kılınan yerler mescit olarak isimlendirilir ve oralarda sâdece vakit namazları kılınırdı.

Cuma Namazı'nın, cami yahut namazgâhta kılınması şart değildir. Şehrin elverişli herhangi geniş bir meydanında da kılınabilir.[8]

Dört mezhep imamı tarafından Cuma'nın sıhhatinin şartları tam olarak yerine gelmediğinden, Zuhr-i Âhir namazının kılınması hakkında fetvâ verilmiştir. İşte bu şartlar günümüzde de yerine gelmediğinden, mezhep imamlarının fetvâlarına göre Zuhr-i Âhir namazı kılınmalıdır.

Görüldüğü üzere Cuma'nın sıhhatinin altı şartı vardır. Bu sıhhatinin şartlarından birisi, emniyet kuvvetlerinin olduğu şehir ve ilçelerde bir yerde kılınmasıdır. Bir diğeri de, şehirde vali, ilçelerde de kaymakam veya kendi yerine vekil tayin ettiği kişiler tarafından kıldırılması gerektiğidir. Bu da Cuma'yı kıldırmanın, tam olarak hür olması ve hutbe okurken bildiği doğruları hiç kimseden çekinmeden söyleyebilmesi içindir. Özellikle bu iki husus yerine gelmediğinden, Zuhr-i Âhir

namazının kılınması gerektiği hakkında dört mezhep imamı fetvâ vermiştir. Bu fetvâlar genel olarak şöyledir:

Hanefilere göre, şehir hükmünde olmayan yerlerde Cuma'nın kılınması sahih değildir. Cuma Namazı kabul olmaz. Buna delilleri ise; Abdurrezzak'ın mevkuf olarak rivâyet ettiği şu hadistir:

(لَا جُمُعَةٌ وَلَا تَشْرِيقٌ إِلَّا فِي مِصْرٍ جَامِعٍ) (المصنف عن علي

"Cuma ile Bayram Namazları, ancak şehirlerde kılınabilir."[9]

İmam-ı Âzam'a göre; bir şehirde yalnız bir camide veya bir musallada (Cuma için tahsis edilmiş açık ve geniş bir alanda) Cuma namazı kılınır. Birkaç camide kılınmaz. Eğer kırsalardı, ilk kılınan Cuma câiz olurdu. İlk kılınan hangisi olduğu yani ilk tekbiri önce hangisinin aldığı bilinmese ikisi de câiz değildir. İmam Yusuf'a göre ise, iki yerde Cuma Namazı'nı şu şartla kılmak câiz olur ki; şehrin ortasından ulu bir ırmak geçer, Bağdat şehri gibi...[10]

Mâlikiler ise, Cuma'nın şehir hükmünde bir yerde kılınabilmesini, Cuma'nın hem sıhhat hem de vücub şartı olduğunu zikrederler.[11] Ve daha ziyade bu hususta önemle dururlar. Onlara göre; bir şehirde iki yahut daha çok mescitte birkaç yerde Cuma Namazı'nın kılınmasına engel olunur. Bir şehirde ancak bir tek Cuma Namazı kılınabilir. Eğer bir beldede birkaç yerde Cuma Namazı kılınırsa en eski camide kılınan Cuma Namazı sahihtir. Diğer camilerde namaz kılanların öğle namazını (Zuhr-i Âhir'i) kılmaları gerekir. En eski mescitten maksat o beldede ilk olarak Cuma namazının kılındığı mescittir.[12]

Şâfiilere göre de, Cuma Namazı'nı birkaç yerde kılmak câiz değildir.[13] Hattâ İmam Şâfiî, bizzat kendi yazmış olduğu "Kitab'ul-Umm" adlı eserinde bu konuyu şu şekilde açıkça ifade etmiştir:

Bir şehirde, iki veya daha fazla yerde Cuma Namazı kılınmışsa, önce kılanların Cuma'sı sahihtir, sonra kılanların Cuma'sı bâtıldır ve öğle namazını (Zuhr-i Âhir'i) kılmaları farzdır, diyerek kesin bir şekilde belirtmiştir. O'na göre hangisinin Cuma'yı önce kıldığı belli değilse, hepsinin öğleyi yeniden kılmaları gerekir.[14] Bir rivâyette de hangi mescitte tekbir önce alınmışsa, o mescitte kılınan Cuma Namazı sahihtir. Diğerlerinin ki sahih değildir, diye geçmektedir. [15] Şâfiî Mezhebi'ne göre, Zuhr-i Âhir namazı cemaatle kılınır.

İmam Şâfii'nin delili de; Cuma Namazı'nın, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Raşid halifeler ve tâbiin devrinde ayrı ayrı yerlerde kılınmamış olmasıdır. Namaz şehirde sâdece "el-Mescid'ül-Cuma" denilen büyük mescitte kılınırken, diğer mescitlerde ise sâdece vakit namazları kılınırdı.

Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ النَّاسُ يَنْتَابُونَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ مَنَازِلِهِمْ وَالْعَوَالِي فَيَأْتُونَ فِي الْغُبَارِ يُصِيبُهُمُ الْغُبَارُ وَالْعَرَقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُمْ الْعَرَقُ فَأَتَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنْسَانٌ مِنْهُمْ وَهُوَ عِنْدِي فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ (أَنْتُمْ تَطَهَّرْتُمْ لِيَوْمِكُمْ هَذَا) خ م عَنْ عَائِشَةَ

İnsanlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında Medîne'ye yakın menzillerden ve Medîne etrafındaki köylerden nöbetleşe gelerek Cuma Namazı'nda hazır bulunurlardı. Toz toprak içinde gelirler de, toz ve ter vücutlarına siner ve bedenlerinden ter kokusu çıkardı. Bir defa Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem benim yanımda iken bâzı kişiler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzuruna geldi. Onlara buyurdu ki: "Keşke bugününüz için iyice temizlenseydiniz." [16]

Hanbeliler de, yukarıdaki hususlarda, Şafii ve Mâlikiler ile aynı görüşü paylaşmaktadırlar. Onlara göre de; Hâkim'in (bölgenin reisinin) iştirak ettiği camideki Cuma Namazı sahihtir, diğer camilerde Cuma namazı kılanların öğlen namazını (Zuhr-i Âhir'i) kılmaları gerekir. [17]

Cuma kabul olduysa Zuhr-i Âhir ve sünnetler kaza ve nâfile yerine geçer. Cuma kabul olmadıysa, Zuhr-i Âhir ve sünnetler öğle namazı yerine geçer. Eğer kaza namazı da yoksa nâfile yerine geçer. [18]

İşte bu dört mezhep imamı; İmam-ı Âzam Ebû Hanife, İmam Şafii, İmam Mâlik ve İmam Ahmed b. Hanbel Hazretleri, Zuhr-i Âhir namazının mutlak sûrette kılınması gerektiği hakkında hüküm vermişlerdir. Hattâ İmam Şafii, bu namazın cemaatle kılınması gerektiğini söylemiştir.

Buradan da anlaşıldığı üzere Tâbiinden ve ilk mezhep imamı olan İmam-ı Âzam Ebû Hanife Efendimizin zamanından beri, bu Zuhr-i Âhir namazı hiç terk edilmemiştir.

Hanefi Mezhebi'ne göre, Cuma namazının kılınma şekli şöyledir:

- İlk olarak ezandan sonra kılınan dört rek'at Cuma'nın ilk sünnetidir. Ondan sonra iki rek'at farz namaz hükmünde olan hutbe gelir.[19] Hutbeden sonra imamla beraber iki rek'at Cuma'nın farzı kılınır. Bundan sonra dört rek'at Cuma'nın son sünneti kılınır. Sonra içinden kendi duyacağı şekilde kâmet getirilir, dört rek'at Zühr-i Âhir namazı kılınır ve bu namaz öğle namazının farzının kılındığı gibi kılınır. Bundan sonra iki rek'at da vaktin son sünneti kılınır ve Cuma Namazı bu şekilde tamamlanır. Cuma hutbesinin iki rek'at farz hükmünde olduğuna dair geniş bilgi için hemen aşağıda Sûre-i Cuma, Âyet 11'in izahına bakınız.

Yine Sûre-i Cuma, Âyet 9'da Cuma Namazı'na giderken, "Allah'ın zikrine gidin" diye geçen ifade de, koşar adımlarla değil, bütün işlerinizi bırakarak Cuma'ya gitmeye çaba gösterin ve vakarlı bir şekilde gidin, anlamındadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا سَمِعْتُمُ الْإِقَامَةَ فَاْمْشُوا إِلَى الصَّلَاةِ وَعَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ وَالْوَقَارِ وَلَا تُسْرِعُوا فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا فَاتَكُمْ إِذَا سَمِعْتُمُ الْإِقَامَةَ فَاْمْشُوا إِلَى الصَّلَاةِ وَعَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ وَالْوَقَارِ وَلَا تُسْرِعُوا فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا فَاتَكُمْ (خ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Kamet getirildiği zaman, namaza koşarak değil, sekînet ve vakarlı olarak gelin. Yetiştirdiğiniz kadarını imamla birlikte kılın; yetişemediğiniz rek'atları da kendiniz tamamlayın." [20]

Cuma'nın faziletine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ فِي الْجُمُعَةِ سَاعَةً لَا يَسْأَلُ اللَّهَ الْعَبْدُ فِيهَا شَيْئًا إِلَّا آتَاهُ اللَّهُ إِيَّاهُ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ آيَةُ سَاعَةٍ هِيَ قَالَ (جِئْنَا تَقَامُ الصَّلَاةُ إِلَى الْإِنْصِرَافِ مِنْهَا) (ت) عَنْ عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ

"Cuma günü bir saat vardır ki, kul Rabbinden ne isterse Allah'u Teâlâ mutlaka ona o isteğini verir." "Yâ Resûlallah! O saat hangi saattir" dediler. Buyurdu ki: "Bu, namaza başlandığı andan, namaz bitinceye kadar olan zaman arasındadır." [21]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet'us-Salat 78.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 425; Kenz'ül-İrfan, Hadîs No: 940.

[3] Sünen-i Ebû Dâvûd, Salât 205; Sünen-i Nesâî, Cuma 3.

[4] Muhtar'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 54; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 21101.

[5] Fetavây-ı Hindiye, c. 1, s. 481; Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 161.

[6] İbn-i Abidin, c. 3, s. 282, 286, 303, 310, 313; Fetavay-ı Hindiye, c. 1, s. 485-494; Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 121; Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 162-163.

[7] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 164.

[8] el-Hidâye Tercümesi, c. 1, s. 185.

[9] Abdurrezzak es-San'ânî, Hadis No: 5175, 5177; İslâm Fıkı Ansiklopedisi, c. 2, s. 378.

[10] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 164.

[11] İslâm Fıkı Ansiklopedisi, c. 2, s. 378.

[12] İslâm Fıkı Ansiklopedisi, c. 2, s. 383.

[13] İslâm Fıkı Ansiklopedisi, c. 2, s. 378.

[14] İslâm Fıkı Ansiklopedisi, c. 2, s. 382; Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 164.

[15] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 164.

[16] Sahih-i Buhârî, Cuma 14; Sahih-i Müslim, Cuma 1 (6).

[17] İslâm Fıkı Ansiklopedisi, c. 2, s. 383, 408.

[18] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 165; Yine bakınız: Fetavây Hindiye, c. 1, s. 484.

[19] Hutbe iki rek'at farz namaz hükmünde olduğu için, hutbe okunurken kesinlikle konuşulmaz, koku sürülmez, işâretleşilmez, hattâ konuşana sus da denilmez, imamın hutbede yaptığı duâya iştirak edilmez, âmin denilmez, Çünkü

"Hutbeyi dinlemek farzdır. (Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 123) Aksi halde hutbe bozulmuş olur. Hutbesi kabul olmayanın da Cuma'sı kabul olmaz. Dolayısıyla böyle yapan kimse Cuma'dan nasibini alamaz. Bu hususta geniş bilgi için de Sûre-i Cuma, Âyet 11'in izahına bakınız.

[20] Sahih-i Buhârî, Ezan 20-21.

[21] Sünen-i Tirmizî, Cuma 2.

فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ((١٠)

10. Cuma Namazı'nı kıldıktan sonra yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan nasibinizi arayın ve Allah'ı Teâlâ'yı çok zikredin ki, felah bulasınız.

İzah: İslâmiyet, meşrû bir şekilde ticaretle ve diğer işler ile meşguliyeti mubah kılmıştır. Ancak dînî vazifeleri terke sebebiyet verilmesin, tamamen dünyâ işler ile meşgul olup da kalpler, zikir ve fikirden mahrum bırakılmasın. Ey Müslümanlar! Uyanık olun, Allah'ı Teâlâ'yı çok zikredin, yalnız Cuma Namazı'nı kılmakla yetinmeyin, diğer namazlara da devam edin, tevhid ve tesbih ile Allah'ı Teâlâ'yı zikredin. Tâ ki, dünyâda da, âhirette de felâha eresiniz demektir.[1]

[1] Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'ân-ı Kerîm Meâli Âlîsi ve Tefsîri, c. 8, s. 3725.

وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللَّهُ ((خَيْرُ الرَّازِقِينَ (١١)

11. Ve onlar, bir ticaret veya bir eğlence gördükleri vakit, seni minberde ayaküstü bırakıp oraya koştular. Ey Resûlüm! De ki: "Allah'ın yanındaki, eğlenceden de, ticaretten de hayırlıdır ve Allah'ı Teâlâ, rızık verenlerin en hayırlısıdır."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

بَيْنَمَا نَحْنُ نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ أَقْبَلَتْ مِنَ الشَّامِ عِيرٌ تَحْمِلُ طَعَامًا فَالْتَقَتُوا إِلَيْهَا حَتَّى مَا بَقِيَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا اثْنَا عَشَرَ رَجُلًا فَنَزَلَتْ {وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا} (خ (عن جابر بن عبد الله

Biz, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte Cuma Namazı kıldığımız esnada (hutbe dinlerken), Şam tarafından yiyecek yüklü bir kervan geliverdi. İnsanlar o kafileye doğru yönelip gittiler. Nihâyet Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in beraberinde on iki kişiden başka erkek kalmadı. Bunun üzerine: "Ve onlar, bir ticaret veya bir eğlence gördükleri vakit, seni minberde ayaküstü bırakıp oraya koştular..." diye devam eden Sûre-i Cuma, Âyet 11 nâzil oldu.[1]

Yine bir rivâyete göre, o an mescitte altı tane kadın da kalmıştı.

Bu hususta Hasan-ı Basrî Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

Medîne'de, açlık ve pahalılık sıkıntısı başlamıştı. Derken bir ticaret kervanı çıkageldi. Tam o sırada, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Cuma hutbesi okuyordu. Müslümanlar, kervanın geldiğini duyunca, bir kısmı oraya doğru gittiler.

Mukatil b. Hayyân Radiyallâhu anhu daha geniş olarak bu olayı şöyle anlatmaktadır:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الْجُمُعَةَ قَبْلَ الْخُطْبَةِ مِثْلَ الْعِيدَيْنِ حَتَّى كَانَ يَوْمَ جُمُعَةٍ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ وَقَدْ صَلَّى الْجُمُعَةَ فَدَخَلَ رَجُلٌ فَقَالَ: إِنَّ دِحْيَةَ بْنَ خَلِيفَةَ قَدِمَ بِتِجَارَتِهِ وَكَانَ دِحْيَةُ إِذَا قَدِمَ تَلَقَّاهُ أَهْلُهُ بِالدَّفَافِ فَخَرَجَ النَّاسُ فَلَمْ يَظْنُوا إِلَّا أَنَّهُ لَيْسَ فِي تَرْكِ الْخُطْبَةِ شَيْءٌ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا أَنْفِضُوا إِلَيْهَا... (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن مقاتل بن حيان)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem önceleri tıpkı bayram namazlarında olduğu gibi hutbeden önce Cuma Namazı'nı kılardı. Nihâyet bir Cuma günü Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Cuma namazını kıldıktan sonra hutbe irad etmekte iken bir adam mescide girip şöyle dedi:

- Dıhye b. Halife el-Kelbî bir ticaret kervanı ile geldi. Dıhye geldiği zaman, akrabaları defler çalarak onu karşıladı. Mescitte bulunanlar da hutbeyi dinlemeyi terk etmekte bir sakınca olmadığını zannederek çıkıp gittiler. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Ve onlar, bir ticaret veya bir eğlence gördükleri vakit, seni minberde ayaküstü bırakıp oraya koştular..." diye devam eden Sûre-i Cuma, Âyet 11'i indirdi.

Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Cuma günü hutbeyi

öne aldı ve namazı sonraya bıraktı. Bu yasaktan sonra herhangi bir kimse burun kanaması ya da herhangi bir sebep dolayısıyla Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şehâdet parmağı ile işâret ederek ondan izin isteyip, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de kendisine izin vererek eliyle işâret etmedikçe dışarı çıkıp gitmiyordu. Münâfıklar arasında hutbe ve mescitte oturmak kendilerine ağır gelen kimseler vardı. Müslümanlardan bir kişi izin istediğinde, münâfıklardan da onun arkasında gizlenerek onun yanında ayakta dikilir ve nihâyet çıkar giderdi. Bu sefer Hakk Teâlâ: "... Muhakkak ki Allah'ı Teâlâ, içinizden (Resûlullah'ın cemiyetinden) saklanarak çıkıp gidenleri çok iyi bilir..." diye geçen Sûre-i Nûr, Âyet 63'ü indirdi.[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

(وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ خَرَجُوا جَمِيعًا لِأَضْرَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْوَادِي نَارًا) (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن)

"Nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki, eğer hep birlikte çıkmış olsalardı, Allah'ı Teâlâ bütün bu vâdiyi onların üzerine ateşle doldururdu." [3]

Cuma'nın farz olan namazından evvel hutbe okunması Cuma'nın sıhhatinin şartlarından. Cuma'nın hutbesiz sahih olmayacağı hususunda fakihler ittifak etmişlerdir.

Vaktin girmesinden sonra bir cemaatin huzurunda bir hutbe okunması lâzımdır. Binaenaleyh hutbe okunurken cemaat bulunmayıp da bilahare namazda bulunacak olsa namazları câiz olmaz. "Kâfi" adlı eserde de böyledir. Kişi hutbeyi işitemese dahi, hutbe esnasında hazır bulunması gerekir.[4] Yani hutbesiz Cuma sahih değildir. Dolayısıyla hutbeye yetişemeyen Cuma'ya yetişememiş olur. İmam, hutbeden inmeden gelen kimse ancak Cuma'ya yetişmiş olur. Hutbeye yetişemeyen kimse de ancak günün öğle namazını kılmış olur.

Yine hutbe farz namaz hükmünde olduğu için, İmam hutbeye çıktığında, hiçbir şekilde konuşulmaz. İmamın sözüne iştirak edilmez ve imam duâ yapsa dahi o duâyâ âmin denilmez.

Hatip minberde iken, cemaatin dünyâ kelâmı söylemesi ittifakla câiz değildir.

Hanefi Mezhebi'nin temel kaynak eseri olan ve İmam-ı Âzam, İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'in görüşlerini bir araya getiren "Kafî" adlı eserde denilir ki: "Cuma hutbesini dinlemek farzdır. Evvelki sünnete (Cumanın ilk sünnetine) yetişemeyenin, hatip minberde iken bu sünneti kılması mekruhtur. Minberden indikten sonra da kılması hiç câiz değildir. Ancak farzdan (Cuma'nın iki rek'at farzından) sonra kaza eylemeli. Öğle sünneti (öğle namazının ilk sünnetinin farzından sonra) kaza olduğu gibi."

Bir kimse Cuma'nın ilk sünnetini kılarken hatip hutbeye başlasa, iki rek'at kıldıktan sonra selâm verir. Eğer bir rek'at kılmışsa bir rek'at daha ilave eder ve selam verir. Bu iki sûrette de Cuma'nın bu ilk sünnetini imamla, Cuma'nın iki rek'at farzını kıldıktan sonra tekrar dört rek'at olarak kılar. Eğer hatip hutbeye başladığı zaman üç rek'at kılmışsa sünneti tamamlar. Çünkü "Hutbeyi dinlemek farzdır." [5]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ وَالْإِمَامُ عَلَى الْمِنْبَرِ فَلَا صَلَاةَ وَلَا كَلَامَ حَتَّى يَقْرَعَ الْإِمَامُ (طب) عَنْ ابْنِ عَمْرٍ)

"Sizden biri mescide girdiği zaman, imam minberde ise hutbeyi tamamlayana kadar namaz kılmak da yoktur, konuşmak da yoktur." [6]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(خُرُوجُ الْإِمَامِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ لِلصَّلَاةِ يَفْطَعُ الصَّلَاةَ وَكَلَامُهُ يَفْطَعُ الْكَلَامَ (ق) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ)

"Cuma günü imamın namaz için (namaz hükmünde olan hutbe okumak üzere) minbere çıkması namazı keser ve hutbeye başlaması da sözü keser." [7]

Bu Hadis-i Şerif'te Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, hutbe kelimesi yerine "Namaz" anlamına gelen "Salat" kelimesi kullanmıştır. Bu ifade ile de; hutbenin farz namaz hükmünde olduğu açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

Başka bir Hadis-i Şerif'te Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Hutbe, Cuma namazının yarısı gibidir" [8] diye buyurmaktadır. Yine Hz. Ömer'in ve Hz. Âişe'nin: "Cuma Namazı hutbeden dolayı dört yerine iki rek'at kılınmaktadır" [9] dedikleri de nakledilmiştir. Cuma Namazı'nın farzının dört rek'at değil de iki rek'at olması hutbeden dolayıdır. Dolayısıyla hutbe iki rek'at farz namaz

hükümündedir.

Bu hususta verilen fetvâlardan bâzıları ise şöyledir:

Hatip'in dışında birinin Cuma namazının farzını kaldırması yakışmaz. Çünkü "Hutbe ile namaz tek bir şey gibidir." [10]

Hatip minbere çıkınca cemaatin konuşmayıp sükût etmesi, selâm alıp vermemesi, namaz kılmaması icap eder. [11] Çünkü "İmam hutbe okurken ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem üzerine Salavat-ı Şerife getirirken, cemaatin uzak olsun, yakın olsun susup dinlemesi farzdır." [12]

Mü'minlere nasihatten sonra veya önce, hutbenin Arapça olan kısmında dört halifeye, Ashâb-ı Kirâm'a ve bütün Müslümanlara duâ edilmektedir. Hatip burayı okurken, insanların "Âmin" diyerek konuşup hutbelerinin bozulmaması için ellerini kaldırmaz. Bu hususta Husayn Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

عَنْ عُمَارَةَ بْنِ رُوَيْبَةَ قَالَ رَأَى بِشَرَ بْنَ مَرْوَانَ عَلَى الْمُنْبَرِ رَافِعًا يَدَيْهِ فَقَالَ قَبَّحَ اللَّهُ هَاتَيْنِ الْيَدَيْنِ لَقَدْ رَأَيْتُ (رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يَزِيدُ عَلَى أَنْ يَقُولَ بِيَدِهِ هَكَذَا وَأَشَارَ بِإِصْبَعِهِ الْمُسَبَّحَةِ) (م عن حصين)

Umâra b. Rûveybe'den işittim, Bişr b. Mervan hutbe okuyordu. Duâ ederken ellerini kaldırıncı Umâra şöyle dedi: "Allah'ı Teâlâ, senin o iki zayıf ve kısa ellerini kurutsun! Yemin ederim ki Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i gördüm, hutbe esnasında işâret parmağıyla işâretten başka bir ilavede bulunmazdı." [13]

İmam-ı Âzam'a göre; bu hususlar, imam minberde olduğu müddetçe geçerlidir. Sâdece hutbenin iradı ile kayıtlı değildir. Bu durum hutbe ve Cuma'nın farzı sona erene kadar devam eder. [14] Bu sebepten imamin kametten sonra safları sık tutun gibi konuşma yapması kesinlikle doğru değildir. Hz. Osman, safları sık tutun nasihatini hutbede iken söylerdi.

Bu hususta Mâlik b. Ebî Âmir Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

أَنَّ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ يَقُولُ فِي خُطْبَتِهِ قَلَّ مَا يَدْعُ ذَلِكَ إِذَا خُطِبَ إِذَا قَامَ الْإِمَامُ يَخْطُبُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَاسْتَمِعُوا وَأَنْصِتُوا فَإِنَّ لِلْمُنْصِتِ الَّذِي لَا يَسْمَعُ مِنَ الْحَظِّ مِثْلَ مَا لِلْمُنْصِتِ السَّامِعِ فَإِذَا قَامَتِ الصَّلَاةُ فَأَعْدِلُوا الصُّفُوفَ وَحَازُوا بِالْمَنَاقِبِ فَإِنَّ اعْتِدَالَ الصُّفُوفِ مِنْ تَمَامِ الصَّلَاةِ (موطأ عن مالك بن ابى عامر)

Osman İbn-i Affan Radiyallâhu anhu, hutbesinde dâimâ şu sözleri söyler ve bunu söylemediği çok az olurdu: "Cuma günü imam hutbe okurken, onu dinleyin ve susun! Duyamayıp da susan kişi, duyarak susan kişi gibi sevaptan pay alır. Namaza durulduğu zaman, safları düzeltin, omuzlarınızı birbirinin hizasına getirin! Çünkü safların düzeltilmesi namazın tamamındandır." [15]

Hutbe dinleme adâbı hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

يَحْضُرُ الْجُمُعَةَ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ رَجُلٌ حَضَرَهَا يَلْغُو وَهُوَ حَظُّهُ مِنْهَا وَرَجُلٌ حَضَرَهَا يَدْعُو فَهُوَ رَجُلٌ دَعَا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِنْ شَاءَ أَعْطَاهُ وَإِنْ شَاءَ مَنَعَهُ وَرَجُلٌ حَضَرَهَا بِإِنْصَاتٍ وَسُكُوتٍ وَلَمْ يَتَخَطَّ رَقَبَةً مُسْلِمًا وَلَمْ يُؤْذِ أَحَدًا فَهِيَ كَفَّارَةٌ إِلَى الْجُمُعَةِ الَّتِي تَلِيهَا وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ وَذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ {مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ (عَشْرُ أَمْثَالِهَا)} (د عبد الله ابن عمرو)

"Cuma'ya üç çeşit insan gider: Biri gider, Cuma'ya katılır. Boş konuşma ve davranışlarda bulunur. Namazdan payı da bu konuşması olur. Biri gider herkesin yaptığı gibi normal olarak ibâdet edip duâda bulunur. Buna Allah'ı Teâlâ isterse verir, isterse vermez. Bir adam da vardır ki Cuma'ya gider herhangi bir çirkin ve boş davranışta bulunmadan huşû içinde sükût ederek hutbeyi dinler, herhangi bir Müslümanın omzunu çiğnemez ve kimseye ezâ etmez. İşte onun bu namazı, gelecek Cuma'ya kadar, üç gün de fazlasıyla ona bir keffâret olur. Nitekim Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Bir iyilik yapan kimse için on misli mükâfat vardır." (Sûre-i En'am, Âyet 160). [16]

Yine bu hususta nakledildiğine göre; Hz. Ali Radiyallâhu anhu, Kûfe'de minberdeyken şöyle hitap etmiştir:

إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ غَدَتِ الشَّيَاطِينُ بِرَايَاتِهَا إِلَى الْأَسْوَاقِ فَيَرْمُونَ النَّاسَ بِالْتَرَابِيبِثِ أَوْ الرِّبَابِثِ وَيَتَّبِعُونَهُمْ عَنِ الْجُمُعَةِ وَتَغْدُو الْمَلَائِكَةُ فَيَجْلِسُونَ عَلَى أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ فَيَكْتُبُونَ الرَّجُلَ مِنَ السَّاعَةِ وَالرَّجُلَ مِنْ سَاعَتَيْنِ حَتَّى يَخْرُجَ الْإِمَامُ فَإِذَا جَلَسَ الرَّجُلُ مَجْلِسًا يَسْتَمِئُ فِيهِ مِنَ الْإِسْتِمَاعِ وَالنَّظَرِ فَأَنْصَتَ وَلَمْ يَلْغُ كَانَ لَهُ كَفْلَانِ مِنْ أَجْرِ فَإِنْ نَأَى وَجَلَسَ حَيْثُ لَا يَسْمَعُ فَأَنْصَتَ وَلَمْ يَلْغُ لَهُ كِفْلٌ مِنْ أَجْرِ وَإِنْ جَلَسَ مَجْلِسًا يَسْتَمِئُ فِيهِ مِنَ الْإِسْتِمَاعِ وَالنَّظَرِ فَلَا يَنْصِتُ كَانَ لَهُ كِفْلٌ مِنْ وَزْرِ وَمَنْ قَالَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ لِصَاحِبِهِ صِهْ فَقَدْ لَغَا وَمَنْ لَغَا فَلَيْسَ لَهُ فِي جُمُعَتِهِ تِلْكَ شَيْءٌ ثُمَّ يَقُولُ فِي آخِرِ ذَلِكَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ ذَلِكَ (د عن مولى امراته ام عثمان)

"Cuma günü olduğu zaman, şeytanlar sancaklarıyla çarşılara giderler. İnsanlara türlü engeller çıkararak onları Cuma'ya geciktirirler. Melekler de erkenden gelip

mescidin kapıları üstünde otururlar. Gelenleri öncelik sırasıyla yazarlar. İmam hutbeye çıkıncaya kadar bu böyle devam eder. Kişi bir yere ilişip oturur, hiçbir söz ve harekette bulunmadan, kemâl-i edep ve dikkatle hutbeyi dinlerse, iki kat mükâfat alır. Eğer hutbeyi duyamadığı uzak bir yere oturup da susarsa ve hiçbir söz ve davranışta bulunmazsa bir mükâfat alır. Duyabileceği ve dinleyebileceği bir yerde oturup da hutbeyi dinlemeden ve sükût etmeden konuşur veya bir şeyle meşgul olursa iki kat günaha girer. Duyamadığı bir yerde oturup, hutbeyi dinlemeden ve sükût etmeden konuşur ve bir şeyle meşgul olursa tek günah alır. Cuma günü imam hutbede iken konuşan arkadaşına, "Sus!" diyen de boş konuşmuş olur. Kim de böyle bir söz ve davranışta bulunursa, o gün Cuma'sından hiçbir sevap ve pay alamaz. Bunu bizzat Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den duydum." [17]

Yukarıda geçen Hadis-i Şerif'lere ve Ehl-i Sünnet ulemâsının verdiği fetvâlara göre; Cuma hutbesi, farz namaz hükmünde olduğundan hiçbir şekilde konuşulmaz. Namazda yapılmayan davranışlar hutbede de yapılmaz. Hutbenin vucûbu (farziyeti) susup dinlemek olduğu için bir mâzereti yoksa namazdaki gibi oturup hiçbir şekilde konuşmadan hatibi dinlemelidir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ تَكَلَّمَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ فَهُوَ كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا وَالَّذِي يَقُولُ لَهُ أَنْصِتْ لَيْسَ لَهُ جُمُعَةٌ
(حم عن ابن عباس)

"Cuma günü imam hutbe okurken konuşan kimse, kitap taşıyan eşsek gibidir. Ona, "Sus!" diyenin de Cuma'sı yoktur." [18]

[1] Sahih-i Buhârî, Cuma 17, Buyû 6; Sahih-i Müslim, Cuma 11 (36 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 63.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 18, s. 110.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 18, s. 110.

[4] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 163.

[5] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 123.

[6] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 44/11; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 21212.

[7] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 277/5.

[8] İbn-i Âbidin, c. 3, s. 310-311.

[9] Hadislerle Hanefi Fıkıhı, c. 5, s. 519; İslâm fıkıhı Ansiklopedisi, c. 2, s. 385.
Ayrıca bakınız: Abdurrezzâk es-San'ânî, Musannef, Hadis No: 5485.

[10] İslâm fıkıhı Ansiklopedisi, c. 2, s. 387.

[11] Fetavâyi Hindiyîye, c. 1, s. 490; Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm ilmiyhâli, s. 166.

[12] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 75; Fetavâyi Hindiyîye, c. 1, s. 491.

[13] Sahih-i Müslim, Cuma 13 (53 Sünen-i Tirmizî, Cuma 19.

[14] Sünen-i Ebû Dâvud, Tercüme ve Şerhi, c. 4, s. 221.

[15] İmam Mâlik, Cuma 8; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 1894.

[16] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 240.

[17] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 222; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 1844.

[18] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1929.

كُنْتُ مَعَ عَمِّي فَسَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي إِبْنِ سَلُولٍ يَقُولُ لَا تَتَفَقَّهُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُوا وَقَالَ أَيْضًا لَيْنِ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لِيُخْرِجَنَا الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَدْلُ فذَكَرْتُ ذَلِكَ لِعَمِّي فذَكَرَ عَمِّي لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي وَأَصْحَابِهِ فَخَلَفُوا مَا قَالُوا فَصَدَّقَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَذَّبَنِي فَأَصَابَنِي هُمٌ لَمْ يُصِيبَنِي مِثْلُهُ قَطُّ فَجَلَسْتُ فِي بَيْتِي

فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ إِلَى قَوْلِهِ هُمْ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ إِلَى قَوْلِهِ لِيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ} فَأَرْسَلَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَرَأَهَا عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللَّهَ (قَدْ صَدَّقَكَ) خ) عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ

Amcam ile birlikte idim. Münâfıkların başı olan Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl'un: "Resûlullah'ın etrafında bulunan Muhâcirlere infak etmeyin ki, dağılıp gitsinler!" dediğini ve ayrıca, "Yemin olsun ki, eğer (gazâdan) Medîne'ye dönersek, elbette aziz olanlar, zelil olanları oradan çıkaracaktır" dediğini duydum.

Bunu amcama anlattım, amcam da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e söyledi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Abdullah b. Übeyy ile arkadaşlarına haber gönderdi. Onlar, böyle bir şey söyleme-diklerine dair yemin ettiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onları tasdik etti, beni haksız gördü. Benzerini görmediğim bir keder ve üzüntü gelip beni buldu. Evimde oturdum. Allah'ı Teâlâ: "Ey Resûlüm! Münâfıklar sana geldiği vakit, "Senin, elbette Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet ederiz!" dediler. Allah'ı Teâlâ bilir ki, elbette sen O'nun Resûlüsün. Allah'ı Teâlâ şehâdet eder ki, münâfıklar muhakkak yalancıdır" mealindeki Sûre-i Münâfikûn, Âyet 1 ile başlayıp yine, "Allah'ın Resûlünün yanında bulunan Muhâcirlere infak etmeyin ki, dağılıp gitsinler!" diye geçen Sûre-i Münâfikûn, Âyet 7'ye ve daha sonra: "Yemin olsun ki, eğer (gazâdan) Medîne'ye dönersek, elbette aziz olanlar, zelil olanları oradan çıkaracaktır" diye geçen Sûre-i Münâfikûn, Âyet 8'e kadar indirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana haber gönderdikten sonra, "Allah'ı Teâlâ seni tasdik etti" diye buyurdu.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Münâfikûn 3.

اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٢) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا (٣) (فَطَبَعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ)

2-3. Onlar, yeminlerini (kendilerine yönelecek tenkide karşı) bir siper edindiler de Allah yolundan alıkoydular. Şüphesiz ki, onların yaptıkları ne kötüdür.* Bu, onların görünüşte îman edip, sonra küfürlerinin ortaya çıkması sebebiyledir. Böylece onların kalpleri mühürlendi. Artık onlar hakkı anlamazlar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Onlar, yeminlerini (kendilerine yönelecek tenkide karşı) bir siper edindiler de Allah yolundan alıkoydular" diye buyrulmaktadır.

Yani o münâfıklar, kendilerini hak etmiş oldukları öldürülmekten, esaretten, kınanmaktan korumak için yalan yere yaptıkları yeminlerini bir siper edindiler de kendi nefislerini de, kendilerinin aldatmalarına uyanları da Allah yolundan alıkoydular, demektir.

وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسْنَدَةٌ يَحْسِبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمْ)
(الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنْ يَكُونُوا يَفْكَوْنَ ٤)

4. Ey Resûlüm! Sen onları gördüğün vakit, kalıpları hoşuna gider ve konuşurlarsa sözlerini dinlersin. Onlar, dayanmış kereste gibidirler. Her gürültüyü kendi aleyhlerinde zannederler. Onlar düşmandır, artık onlardan sakın. Allah onları kahretsin! Nasıl haktan yüz çeviriyorlar.

İzah: Âyette geçen münâfıklar hakkında şöyle buyrulmuştur:

(وَقَوْلُهُ {خُشُبٌ مُّسْنَدَةٌ} قَالَ كَانُوا رَجَالًا أَجْمَلَ شَيْءٍ (خ) عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ

Zeyd b. Erkam Radiyallâhu anhu, Sûre-i Münâfikûn, Âyet 4'teki: "Onlar, dayanmış kereste gibidirler" buyruğunu: "Münâfıklar iyi görünümlü kimselerdi" diye açıkladı.[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de münâfıkların özellikleri hakkında, "Her gürültüyü kendi aleyhlerinde zannederler" diye buyrulmaktadır. Münâfıklar, herhangi bir sesleniş duysalar, bir korku ve endişe içinde kalırlar, kendi başlarına bir belânın geleceğini zannederler, münâfıklık-larının ortaya çıkacağını düşünerek korkarlar.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Münâfikûn 4.

(وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّاْ رُؤُسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُمْ مُّسْتَكْبِرُونَ ٥)

5. Onlara: "Gelin, Allah'ın Resûlü sizin için Allah'tan af dilesin!" denildiği zaman, başlarını çevirirler. Ve sen, onların kibirlenerek yüz çevirdiklerini görürsün.

(سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ٦)

6. Ey Resûlüm! Onlar için Allah'tan af dilesen de, dilemesen de birdir. Allah'ı Teâlâ onları aslâ bağışlamaz. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, (küfür ve nifaka dalmış olan) fâsıklara hidâyet etmez.

هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُوا وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ()
(وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْقِلُونَ ٧)

7. O münâfıklar, Ensâra: "Allah'ın Resûlünün yanında bulunan Muhâcirlere infak etmeyin ki, dağılıp gitsinler!" diyen kimselerdir. Halbuki göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır. Fakat münâfıklar anlamazlar.

يَقُولُونَ لَنْ لِنَّ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لِيُخْرِجَنَا الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلُّ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ ()
(الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ٨)

8. Onlar: "Yemin olsun ki, eğer (gazâdan) Medîne'ye dönersek, elbette aziz olanlar, zelil olanları oradan çıkaracaktır" derler. Halbuki izzet (kuvvet, zafer ve şeref), Allah'a, Resûlüne ve Mü'minlere aittir. Fakat münâfıklar bilmezler.

İzah: Bu sûrenin girişinde belirtildiği gibi, buraya kadar zikredilen Âyet-i Kerîme'ler, Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl isimli münâfık ve arkadaşları hakkında nâzil olmuştur. Âyetlerde, Mü'minlere dil uzattıkları belirtilen kişiler bunlardır. Mü'minler aleyhinde söylenen sözler de bunlara aittir.

Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu, münâfıkların reisi olan Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl'ün bu sözleri söylemesinin sebebini şöyle anlatmaktadır:

كُنَّا فِي غَزَاةٍ قَالَ سُفْيَانُ مَرَّةً فِي جَيْشٍ فَكَسَعَ رَجُلٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ الْأَنْصَارِيُّ يَا
لِلْأَنْصَارِ وَقَالَ الْمُهَاجِرِيُّ يَا لِلْمُهَاجِرِينَ فَسَمِعَ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا بَالُ دَعْوَى
الْجَاهِلِيَّةِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ كَسَعَ رَجُلٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ دَعُوهَا فَإِنَّهَا مُنْتَنَةٌ فَسَمِعَ
بِذَلِكَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي قَحْطَانَ أَمَّا وَاللَّهِ لَنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لِيُخْرِجَنَا الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلُّ فَبَلَغَ النَّبِيَّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَ عُمَرُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ دَعْنِي أَضْرِبَ عُنُقَ هَذَا الْمُنَافِقِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعُهُ لَا يَتَحَدَّثُ النَّاسُ أَنَّ مُحَمَّدًا يَقْتُلُ أَصْحَابَهُ وَكَانَتْ الْأَنْصَارُ أَكْثَرَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ حِينَ قَدِمُوا
(الْمَدِينَةَ ثُمَّ إِنَّ الْمُهَاجِرِينَ كَثُرُوا بَعْدُ (خ) عَنْ جَابِرِ

Biz, bir gazvede Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraberdik.

Muhâcirlerden bir adam Ensârdan birinin arkasına bir tekme vurdu. Ensârdan olan kişi: "Ey Ensâr neredesiniz?" diye yardım istedi. Muhâcirlerden olan bir kişi de: "Ey Muhâcirler neredesiniz?" diye yardım istedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunları duydu ve dedi ki: "Nedir bu câhiliyet çağrıları?" Dediler ki: "Yâ Resûlallah! Muhâcirlerden biri Ensârdan birinin arkasına vurdu." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bırakın bu çeşitli dâvâları, bu dâvâlar kokmuş dâvâlardır" buyurdu. Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl bunu

işitti ve "Bunu yaptılar ha? Allah'a yemin olsun ki eğer Medîne'ye dönecek olursak en şerefli olanlar en zelil olanları oradan çıkaracaktır" dedi. Onun bu sözleri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ulaştı. Bunun üzerine Hz. Ömer ayağa kalktı ve dedi ki: "Yâ Resûlallah! Bırak beni de şu münâfıkın boynunu vurayım." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: Bırak onun yakasını. İnsanlar, "Muhammed, arkadaşlarını öldürüyor" demesinler. Câbir Radiyallâhu anhu diyor ki: Muhâcirler Medîne'ye geldikleri zaman Ensâr, Muhâcirlerden daha çok idi. Fakat daha sonra Muhâcirler Ensârdan daha fazla oldular.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Münâfikûn 6.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ٩) (

9. Ey îman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız, sizi Allah'ın zikrinden alıkoymasın! Her kim böyle yaparsa, işte onlar hüsrâna uğrayanlardır.

İzah: Malların ve çocukların Mü'minleri ibâdetten alıkoyan birer imtihan olabileceğine dair Sûre-i Enfâl, Âyet 28 ve Sûre-i Teğâbün, Âyet 14 ve izahlarına bakınız. Allah'ın zikrine dair geniş bilgi için de Sûre-i Bakara, Âyet 152 ve izahına bakınız.

(وَأَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَقَ) (وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ ١٠) وَلَنْ يُؤَخَّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ١١)

10-11. Sizden birine ölüm gelip de, "Yâ Rabbi! Beni biraz daha yaşatsan da sadaka versem ve sâlihlerden olsam" diyeceği an gelip çatmadan önce, size verdiğimiz rızıklardan infak edin.* Halbuki Allah'ı Teâlâ, hiçbir nefsi eceli geldiği vakit sonraya bırakmaz. Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَانَ لَهُ مَالٌ يُبْلَغُهُ حَجَّ بَيْتِ رَبِّهِ أَوْ تَجِبُ عَلَيْهِ فِيهِ الزَّكَاةُ فَلَمْ يَفْعَلْ يَسْأَلُ الرَّجْعَةَ عِنْدَ الْمَوْتِ فَقَالَ رَجُلٌ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ اتَّقِ اللَّهَ إِنَّمَا يَسْأَلُ الرَّجْعَةَ الْكَفَّارُ قَالَ سَأَلُو عَلَيْكَ بِذَلِكَ فَرَأَانَا {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِلَىٰ قَوْلِهِ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ} قَالَ فَمَا يُوجِبُ الزَّكَاةُ قَالَ إِذَا بَلَغَ الْمَالُ مِائَتِي دِرْهَمٍ

(فَصَاعِدًا قَالَ فَمَا يُوجِبُ الْحَجَّ قَالَ الزَّادُ وَالْبَعِيرُ (ت) عن ابن عباس)

"Kimin, Rabbinin beytini haccetmeye götürecek kadar malı olur veya zekât verecek kadar malı bulunur da bunları yapmayacak olursa, ölümü anında tekrar dünyâya dönmeyi ister." Bunun üzerine bir adam: "Ey İbn-i Abbas! Allah'tan kork, ölüm anında dünyâya dönmeyi ancak kâfirler isterler" dedi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da: "Ben bu hususta sana Kur'ân'dan âyetler okuyacağım" dedi ve Sûre-i Münâfikûn, Âyet 9, 10 ve 11'i okudu.

Adam, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya: "Ne kadar mal zekât vermeyi gerektirir?" dedi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "Malı iki yüz dirhem veya daha fazla olursa" dedi. Adam: "Haccetmek ne zaman farz olur?" dedi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "Azık ve deve bulunursa" cevabını verdi.[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Halbuki Allah'ı Teâlâ, hiçbir şahsı eceli geldiği vakit sonraya bırakmaz. Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır" diye buyrulmaktadır.

Ecel iki çeşittir. Ecel-i Müsemmâ ve Ecel-i Muallak'tır.

Ecel-i Müsemmâ: Vakti geldiğinde; günü, saati, dakikası, saniyesi bile şaşmayan eceldir. Görünüşte bir şey bir şeye sebep olur, eceli gelen kişi sapasağlam dahi olsa ölür. Bu şekilde ecelin vakti gelince, ne bir an ileri alınır, ne de bir an geri bırakılır. Bu Âyet-i Kerîme'de anlatılan da budur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur.

(إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا أَرَادَ قَبْضَ رُوحٍ عَبْدٍ بِأَرْضٍ جَعَلَ لَهُ فِيهَا أَوْ قَالَ بِهَا حَاجَةً (حم) عن ابى عزة)

"Allah'ı Teâlâ bir kulun ruhunu bir yerde almayı dilediğinde, onun için orada bir ihtiyaç yaratır."[2]

Ecel-i Muallak (Ecel-i Kazâ): Bir sebebe bağlı olarak değiştirilmesi takdir edilmiş eceldir. Her nefsin eceli, Levh-i Mahfuz'da belirlenmiştir. Kullanın dünyâda yaptıkları amelerine göre, ömürlerinin uzayıp kısılması Allah'ın takdirindedir. Bu husus Sûre-i Ra'd, Âyet 39'da şöyle geçmektedir:

"Allah'ı Teâlâ, dilediği hükmü siler ve dilediğini sâbit bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O'nun katındadır."

Meselâ: Allah'ı Teâlâ, Yunus Aleyhisselâm'ın kavmini helâk etmek üzere belâ gönderince, onlar belânın ilk alâmetlerini gördüğünde hemen îman edip tevbe etmeleri neticesinde, üzerlerindeki belâ kalkmış ve ömürleri de uzamıştır. Bu husus Sûre-i Yûnus, Âyet 96-98'de şöyle geçmektedir:

"Şüphesiz ki, aleyhlerinde Rabbinin kelimesi (hükmü) hak olanlar, îman etmezler.* Onlar, elim azâbı görünceye kadar delillerin hepsini görseler de yine îman etmezler.* Helâk olan bir belde ahâlisi, onlara azap inmeden önce îman etselerdi de bu îmanları kendilerine fayda verseydi ya! Ancak Yunus'un kavmi, azap işâretlerini görür görmez îman ettiler. Biz de onlardan, dünyâ hayatında zelil olacakları azâbı kaldırdık ve onları bir müddete kadar faydalandırdık."

Ömrün uzayabileceğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(بِرُّ الْوَالِدَيْنِ يَزِيدُ فِي الْعُمُرِ وَالِدُعَاءُ يَرُدُّ الْقَضَاءَ وَالْكَذِبُ يَنْقُصُ الرِّزْقَ (عد والديلمي عن أبي هريرة

"Anne ve babaya yapılan iyilik ömrü uzatır. Duâ kazâyı önler. Yalan da rızkı eksiltir."[3]

(إِنَّ صَدَقَةَ الْمُسْلِمِ تَزِيدُ فِي الْعُمُرِ، وَتَمْنَعُ مَيِّتَةَ السُّوءِ، وَيُذْهِبُ اللَّهُ بِهَا الْكِبَرَ وَالْفَخْرَ (طب عن كثير بن عبد الله المزني)

"Müslüman bir kimsenin verdiği sadaka, ömrünü artırır ve kötü sondan muhafaza eder ve Allah'ı Teâlâ ondan kibir ve gururu giderir."[4]

(مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ أَوْ يُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ (خ عن انس وعن أبي هريرة

"Kim rızkının bol olmasını ve ömrünün uzamasını arzu ederse, sıla-i rahim yapsın."[5]

Yine kulların yaptıkları kötü ameller sebebiyle ömürlerinin kısılacağına dair Allah'ı Teâlâ Sûre-i Enfâl, Âyet 54'te şöyle buyurmuştur:

"Onların bu hâli, Âl-i Firavun (Firavun ve adamları) ile onlardan öncekilerin hâli gibidir. Onlar, Rablerinin âyetlerini yalanlamışlardı. Biz de onları günahları sebebiyle helâk ettik ve Âl-i Firavun'u da denizde gark ettik. Bunların hepsi zâlim idiler."

Bu husus İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ‘dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te de şöyle geçmektedir:

مَا ظَهَرَ الْغُلُولُ فِي قَوْمٍ قَطُّ إِلَّا أُلْقِيَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبُ وَلَا فَشَا الزِّنَا فِي قَوْمٍ قَطُّ إِلَّا كَثُرَ فِيهِمُ الْمَوْتُ وَلَا نَقَصَ قَوْمٌ الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا قُطِعَ عَنْهُمْ الرِّزْقُ وَلَا حَكَمَ قَوْمٌ بغيرِ الْحَقِّ إِلَّا فَشَا فِيهِمُ الدَّمُ وَلَا خَتَرَ قَوْمٌ (بِالْعَهْدِ إِلَّا سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْعَدُوَّ (موطأ عن ابن عباس)

"Bir kavimde devlet malından hırsızlık zuhur ederse, Allah’u Teâlâ o kavmin kalplerine korku koyar. Bir kavim içinde zinâ yayılırsa, orada ölümler artar. Bir kavim ölçü ve tartıyı noksan ederse, Allah ondan rızık keser. Bir kavmin mahkemelerinde haksız yere hüküm verilirse, o kavimde mutlaka kan yaygınlaşır. Bir kavim ahdinden dönerse, Allah onlara mutlaka düşmanlarını musallat eder." [6]

Ayrıca tedbir almayarak tehlikeden sakınmayan kimselerin de ömürleri kısalabilir. Bir kimse sürekli tehlikeli işler yaparsa, meselâ: Devamlı frensiz arabaya binerse, tedbirini almadığı için muhakkak kazâ yapar, bu şekilde erken ölebilir. Çünkü tedbir almak dinimizin bir emridir.

Tedbir almak gerektiğine dair Allah’u Teâlâ Sûre-i Enfâl, Âyet 60’ta şöyle buyurmaktadır:

"Ey Mü’minler! Onlara karşı gücünüzün yettiği her kuvvetten ve atlardan hazırlayın..."

Yine bu hususta Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

"Yâ Resûlallah! devemi bağlayıp da mı, yoksa salıverip de mi Allah’a tevekkül edeyim?" diye soran bir adama, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اعْقُلْهَا وَتَوَكَّلْ) (ت عن انس)

"Deveni bağla ve sonra tevekkül et." [7]

Ayrıca kader hakkında geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 51’in izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 64.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14990, 20980.

[3] Kenz'ul-Ummal 45520; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 244/3.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 13508; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 355.

[5] Sahih-i Buhârî, Buyû 13, Edeb 12.

[6] İmam Mâlik, Muvatta, Cihat 13.

[7] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 60; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 336/13.

64-TEĞÂBÜN SÛRESİ

Bu sûre 18 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. İsmi, 9. âyetinde geçen ve "Aldanma" mânâsına gelen "Teğâbün" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰی كُلِّ شَيْءٍ قَدِیْرٌ) ۱)

1. Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ı tesbih eder. Mülk, O'nundur. Hamd, O'na mahsustur. O, her şeye kâdirdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin açıklaması için yine benzer anlamda olan Sûre-i Hadid, Âyet 1 ve izahına bakınız.

(هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُّؤْمِنٌ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِیْرٌ) ۲)

2. Sizi yaratan O'dur. Böyle iken bir kısmınız küfrü, bir kısmınız îmanı seçtiniz. Allah'u Teâlâ, yaptıklarınızı hakkıyla görür.

(خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوْرَكُمْ وَالّٰیْهِ الْمَصِیْرُ) ۳)

3. Allah'u Teâlâ, gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yarattı. Size sûret verdi ve sûretinizi de güzel yaptı. Dönüş de ancak O'nadır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ, insanları güzel sûretle yarattığını beyan etmektedir.

Bu husus Sûre-i Tîn, Âyet 4'te de şöyle geçmektedir: "Muhakkak Biz, insanı en güzel şekilde yarattık."

(یَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّوْنَ وَمَا تُعْلِنُوْنَ وَاللّٰهُ عَلِیْمٌ بِذٰتِ الصُّدُوْرِ) ۴)

4. O, göklerde ve yerde olanları bilir. Gizlediğiniz ve açıkladığınız şeyleri de bilir. Allah'u Teâlâ, kalplerde olanı hakkıyla bilir.

10. Kâfir olup âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte onlar Cehennem

ehlidirler. Orada ebedî kalacaklardır. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.

(مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ) (۱۱)

11. Allah'ın izni olmadıkça, hiçbir kimseye bir musîbet isâbet etmez. Her kim Allah'a îman ederse, Allah'ı Teâlâ onun kalbini hidâyete erdirir. Allah'ı Teâlâ her şeyi hakkıyla bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

{ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ } هُوَ الَّذِي إِذَا أَصَابَتْهُ مُصِيبَةٌ رَضِيَ وَعَرَفَ أَنَّهَا مِنَ اللَّهِ (خ عن ابن مسعود)

"Allah'ın izni olmadıkça, hiçbir kimseye bir musîbet isâbet etmez..." diye devam eden Sûre-i Teğâbün, Âyet 11'de bahsedilen kişi, bir musîbete maruz kaldığında rızâ gösteren ve bunun Allah'tan olduğunu bilen kişidir.[1]

Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ذَهَبَ مَالِي وَسَقَمَ جَسَدِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا خَيْرَ فِي عَبْدٍ لَا يَذْهَبُ مَالُهُ وَلَا يَسْقَمُ جِسْمُهُ إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا ابْتَلَاهُ وَإِذَا ابْتَلَاهُ صَبَّرَهُ (ابن أبي الدنيا في كتاب (المرض والكفارات عن أبي سعيد الخدري)

Adamın biri: "Yâ Resûlallah! Hem servetim gitti, hem de vücudum hastalandı" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Serveti kaybolmayan ve vücudu hastalanmayan kulda hayır yoktur. Allah'ı Teâlâ bir kulu sevdiği vakit ona ibtilâ verir. İbtilâ verdiği zaman da ona sabretmesini öğretir."[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءً الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الْأُمَمُ فَالْأُمَمُ) (طب ك عن سعد بن أبي وقاص)

"İnsanlardan belânın en şiddetlisi Peygamberlere, sonra âlimlere (velî kullara), sonra onlara en çok benzeyenlere ve çok benzeyenlere gelir."[3]

Allah'ı Teâlâ, sevdiği Mü'min kullara lütfundan ibtilâ verir. Onların sabır ve tevekkülleri sonucunda, derecelerini kat kat artırır.

Bir de Allah'ı Teâlâ'nın, Mü'min kulları ayıktırmak ve günahlarına keffaret olması için verdiği belâ vardır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَذًى وَلَا غَمٍّ حَتَّى الشَّوْكَةِ يُشَاكُهَا إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ (بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ) (خ عن أبى هريرة)

"Kendisine batan bir dikene varıncaya kadar Müslüman olan kişinin başına bir üzüntü, bir dert ve hastalık, bir hüznün gelmez ki, Allah'ı Teâlâ onlarla onun hatâlarından bağışlamış olmasın." [4]

Ayrıca Allah'ı Teâlâ'nın, âsi olan kullarına kahrından verdiği belâ da vardır. Bu belâ da onlara azap olsun dıyedir. Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Kasas, Âyet 58'de şöyle buyurmuştur:

"Biz, refah içinde şımarıp azgınlaşan nice beldeleri helâk ettik. İşte evleri bomboş duruyor..."

Allah'ı Teâlâ Sûre-i A'râf, Âyet 83-84'te de şöyle buyurmuştur:

"Biz de Lût'u ve ehlini kurtardık. Ancak zevcesi müstesnâ. Çünkü o, geride kalıp helâk olanlardan oldu.* Zâlimler üzerine yağmur gibi taş yağdırdık. Ey Resûlüm! Bak, mücrimlerin âkıbeti nasıl oldu?"

[1] Sahih-i Buhârî, Sûre-i Teğâbün 1; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7281.

[2] İmam Gazâlî, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 4, Hadis No: 139.

[3] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 5472; Taberani, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 20096.

[4] Sahih-i Buhârî Merdâ 1; Sünen-i Tirmizî, Cenâiz 1.

(وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاءُ الْمُبِينُ) (١٢)

12. Allah'a itaat edin ve Resûle itaat edin. Eğer itaatten yüz çevirirseniz, bilin ki Resulümüze düşen, ancak apaçık bir tebliğdir.

İzah: Allah'a itaatte gayret edin. O'nun kitabı gereğince amel edin. Emirlerine

uymak sûretiyle de Resûlüne itaat edin. Şâyet itaatten yüz çevirecek olursanız, Resûlün görevi ancak tebliğ etmektir, demektir. Allah'ı Teâlâ çok sayıda Âyet-i Kerîme'de Allah'a ve Resûlüne itaat edin, diye buyurmuştur.

Bu husus Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 32'de şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! De ki: "Allah'a ve Resûle itaat edin. Eğer itaatten yüz çevirirseniz, şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ kâfirleri sevmez."

Bu âyette de Allah'a ve Resûle itaat edilmesi emredilmekte ve itaatten yüz çevirenlerin kâfir olacağı açık bir şekilde beyan edilmektedir. Allah'a îman edip de Resûlünü kabul etmeyen kimse, bu âyetin hükmünce kâfir olur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ لِمَنْ كَرِهَهُ مُيَسَّرٌ لِمَنْ تَبِعَهُ وَإِنْ حَدِيثِي صَعْبٌ مُسْتَصْعَبٌ لِمَنْ كَرِهَهُ مُيَسَّرٌ لِمَنْ تَبِعَهُ مَنْ سَمِعَ حَدِيثِي فَحَفِظَهُ وَعَمِلَ بِهِ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ الْقُرْآنِ وَمَنْ تَهَاوَنَ بِحَدِيثِي فَقَدْ تَهَاوَنَ (بِالْقُرْآنِ وَمَنْ تَهَاوَنَ بِالْقُرْآنِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ (خط فى الجامع عن الحكم

"Bu Kur'ân, ondan hoşlanmayanlara muhakkak zor gelir. Ona tâbi olanlara ise gâyet kolay gelir. Benim hadisimden hoşlanmayanlara da, hadisim muhakkak zor gelir. Ona tâbi olanlara ise, gayet kolay gelir. Her kim benim hadisimi dinler, ezberler ve amel ederse, mahşer günü Kur'ân ile gelir. Her kim de benim hadisimi önemsemeyerek hor görürse, yemin olsun ki Kur'ân'ı hor görmüş olur. Kim de Kur'ân'ı hor görürse, dünyâ ve âhirette hüsrâna uğrar."[1]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, sünnetini hafife alarak yüz çeviren kimseler hakkında şöyle buyurmuştur:

(مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي (خ م ن حم در عب حب طح ابن عساكر عن ابى ايوب

"Kim hafife alarak sünnetimden yüz çevirirse, benden değildir."[2]

Yine bu konu hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 31-32 ve izahına bakınız.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 133/7, 227/11.

[2] Sahih-i Buhârî, Nikah 1; Sahih-i Müslim, Nikah 1 (5).

((الَّهِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ (١٣))

13. Allah O'dur ki, O'ndan başka ilah yoktur. Artık Mü'minler, Allah'a tevekkül etsinler.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَإِنْ تَعَفَّوْا وَتَصَفَّحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ ((اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (١٤)

14. Ey îman edenler! Zevcelerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar vardır. Onlardan sakının. Eğer affeder, kusurlarına bakmaz ve örterseniz, şüphesiz Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şöyle nakledilmiştir:

"Ey îman edenler! Zevcelerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar vardır..." diye devam eden Sûre-i Teğâbün, Âyet 14 hakkında bir adamın, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya soru sorması üzerine, o şöyle demiştir:

هَؤُلَاءِ رِجَالٌ أَسْلَمُوا مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ وَارْتَدُّوا أَنْ يَأْتُوا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَيُّ أَرْوَاحِهِمْ وَأَوْلَادِهِمْ أَنْ
يَدْعُوهُمْ أَنْ يَأْتُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا اتُّوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَوْا النَّاسَ
قَدْ فَتَقَهُوا فِي الدِّينِ هَمُّوا أَنْ يُعَاقِبُوهُمْ فَاَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَرْوَاحِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ
(عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ} الآية (ت عن ابن عباس

Burada sözü edilenler, Mekke ahâlisinden İslâm’a girip Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına hicret etmek isteyen kişilerdir. Ancak zevceleri ve çocukları, onların Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına hicret etmelerine engel olmak istemişlerdi. Sonunda bunlar hicret edip Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına geldiklerinde, Müslümanların dinde ne kadar derin bilgi sahibi olduklarını gördüler. Bu nedenle de kendilerine engel olmak isteyen zevcelerini ve çocuklarını cezâlandırmak istediler. İşte bunun üzerine de Sûre-i Teğâbün, Âyet 14 nâzil oldu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 65; Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 233; Sünen-i İbn-i Mâce, Libas 20.

() اِنَّمَا اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللّٰهُ عِنْدَهُ اَجْرٌ عَظِيمٌ (١٥)

15. Şüphesiz ki, mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır. Allah

katında ise büyük bir mükâfat vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, malların ve çocukların, Müslümanları Allah yolundan alıkoyabilecek bir imtihan vesilesi olabileceğini, bu itibarla Müslümanların, bunlara kapılmayarak sâlih amellere devam etmeleri gerektiğini bildirmektedir. Zîrâ mükâfatı verecek olan, mal ve evlatlar değil, Allah'ı Teâlâ verecektir.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Münâfikûn, Âyet 9'da da şöyle buyurmuştur:

"Ey îman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız, sizi Allah'ın zikrinden alıkoymasın! Her kim böyle yaparsa, işte onlar hüsrâna uğrayanlardır."

Ebû Büreyde Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُنَا إِذْ جَاءَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ عَلَيْهِمَا قَمِيصَانِ أَحْمَرَانِ يَمْشِيَانِ وَيَعْتَرَانِ فَنَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمَنِيرِ فَحَمَلَهُمَا وَوَضَعَهُمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ صَدَقَ اللَّهُ { إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ } فَنَظَرْتُ إِلَى هَذَيْنِ الصَّبِيِّينِ يَمْشِيَانِ وَيَعْتَرَانِ فَلَمْ أَصْبِرْ حَتَّى قَطَعْتُ حَدِيثِي (وَرَفَعْتُهُمَا) (ت ابى بريده)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bize hutbe verdiği bir sırada Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin üzerlerinde kırmızı birer gömlek olduğu halde geldiler. Bir düşüp, bir kalkıyorlardı. Peygamberimiz hutbeden indi, onları taşıdı ve önüne oturtuktan sonra şöyle buyurdu: Allah'ı Teâlâ doğru söyledi: "Şüphesiz ki, mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır..."[1] Ben bu iki küçük çocuğa bir düşüp bir kalkarken baktım da, sözümü kesip onları kaldırıp yanıma almadan edemedim.[2]

[1] Sûre-i Teğâbün, Âyet 15.

[2] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 25; Sünen-i Nesâî, Cuma 30.

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِّأَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقْ شَحْنَ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ((١٦))

16. O halde gücünüz yettiği kadar Allah'tan korkun. Öğüdünü dinleyin. Emirlerine itaat edin ve nefisleriniz için hayra infak edin. Her kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar felah bulanlardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen "O halde gücünüz yettiği kadar Allah’tan korkun" buyruğunu açıklarken Katâde Hazretleri şöyle buyurmuştur:

- Bu, Allah’u Teâlâ’nın Müslümanlara vermiş olduğu bir ruhsattır. Allah’u Teâlâ: "Ey îman edenler! Allah’u Teâlâ’dan nasıl korkmak gerekiyorsa öyle korkun..." "[1] diye geçen âyeti indirmişti. Sakınılması gerektiği gibi sakınmak, hiç âsi olmamak demektir. Sonra Allah’u Teâlâ kullarına yüklerini hafifleterek ve onlara ruhsat olarak, "O halde gücünüz yettiği kadar Allah’tan korkun..." buyurdu. Ey Âdemoğlu! Gücünüz yettiği kadar dinleyin ve itaat edin. Zîrâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Ashâbı, güçlerinin yettiği kadar dinlemek ve itaat etmek üzere kendisine biat ettiler. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَافْعَلُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَثْرَةُ مَسَائِلِهِمْ (وَاخْتِلَافُهُمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ) (م خ عن ابى هريرة)

"Ben, size bir şeyi yasaklarsam ondan sakının. Size bir şeyi de emredersem gücünüzün yettiğince yerine getirin. Çünkü sizden öncekiler çok soru sormaları ve Peygamberlerine karşı muhalefet etmeleri sebebiyle helâk oldular." [2]

Yine Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, bir kimsenin cimrilikten kurtulabilmesi için zekâtını tam olarak vermesi gerekir. Cömertliğin en azı budur. Bir kimse zekât verse dahi, eğer malının kötüsünden veya eksik veriyorsa, o kimse cimri sayılır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

(بَرِيءٌ مِنَ الشُّحِّ مَنْ أَدَّى الزَّكَاةَ وَقَرَى الضَّيْفَ وَأَعْطَى فِي النَّائِبَةِ) (ع طب خالد بن زيد)

"Zekât veren, misafir ağırlayan, insanlara gelen sıkıntılara karşı onlara yardım elini uzatan, cimrilikten kurtulmuştur." [3]

(مَا جُبِلَ وَلِيُّ اللَّهِ إِلَّا عَلَى السَّخَاءِ وَحُسْنِ الْخُلُقِ). (الديلمى عن عائشة)

"Allah’ın velî kulu (Peygamber ve evliyâsı), ancak cömert ve güzel ahlâklı kılınmıştır." [4]

السَّخَاءُ شَجَرَةٌ مِنْ أَشْجَارِ الْجَنَّةِ أَغْصَانُهَا مُتَدَلِّياتٌ فِي الدُّنْيَا فَمَنْ أَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْهَا قَادَهُ ذَلِكَ الْغُصْنُ إِلَى

الْجَنَّةِ وَالْبُخْلَ شَجَرَةٌ مِنْ أَشْجَارِ النَّارِ أَغْصَانُهَا مُتَدَلِّيَاتٌ فِي الدُّنْيَا فَمَنْ أَخَذَ بِغُصْنٍ مِنْ أَغْصَانِهَا قَادَهُ ذَلِكَ
(الْغُصْنُ إِلَى النَّارِ) (قَطَفَ فِي الْأَفْرَادِ هَبْ خَطَّ عَنْ عَلَى وَأَنْسَ وَأَبَى هَرِيرَةً وَجَابِرَ)

"Cömertlik, öyle bir ağaçtır ki, kökü Cennettedir. Dalları dünyâyâ sarkmıştır. Kim ki o ağacın bir dalına tutunursa, bu dal onu Cennete götürür. Cimrilik de öyle bir ağaçtır ki, kökü Cehennemdedir. Onun da dalları dünyâyâ sarkmıştır. Kim ki onun dallarından birine tutunursa, bu dal da onu Cehenneme götürür." [5]

[1] Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 102.

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil 37 (130), Hac 73 (412 Sahih-i Buhârî, İ'tisâm 2; Sünen-i Nesâî, Hac 1.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3989; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 244/4.

[4] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 16206; Keşf'ul-Hafâ, Hadis No: 2202.

[5] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 10449; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 213/3.

إِنْ تُقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يَضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ (١٧) عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ)
(الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (١٨)

17-18. Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunursanız, Allah'ı Teâlâ onun karşılığını size kat kat verir ve sizi bağışlar. Allah'ı Teâlâ Şekûr'dur (az ibâdete çok mükâfat verendir), Halîm'dir (cezâ vermekte acele etmez).* O, gizliyi de, âşikâr olanı da bilendir, her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunursanız" diye buyrulmaktadır. Burada geçen "Ödünç" ifâdesi, Allah için yapılan ve karşılığı sâdece Allah'tan beklenen infak ve Allah için bir kimseye ödünç vermek anlamına gelmektedir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 245 ve izahına bakınız.

65-TALÂK SÛRESİ

Bu sûre 12 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Talak'ın (boşanmanın) nasıl yapılması gerektiğine dair hükümleri ihtivâ ettiği için "Talâk Sûresi" ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاللَّاهُ رَبُّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَذَرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثَ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا)

1. Ey Peygamber! Zevcelerinizi boşamak istediğinizde, (cimâ vukû bulmayan) temizlik zamanlarında boşayın ve iddeti sayın. Rabbiniz olan Allah'tan korkun. (İddetleri sona erinceye kadar) onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmassınlar. Eğer açık bir kötülük yapmışlarsa müstesnâ. İşte bu, Allah'ın hudûdudur. Her kim Allah'ın hudûdunu aşarsa, mutlaka kendi nefesine zulmetmiş olur. Bilemezsin, olur ki Allah'u Teâlâ, bundan sonra iki taraf hakkında hayırlı olacak bir hâl meydana getirir.

İzah: Hâmile olan kadınların iddeti; gerek boşanmış olsun, gerek kocaları ölmüş olsun, gerek hür, gerek câriye olsun doğum yapmalarıyla biter. Eğer boşanmış kadın adet görenlerden ise, iddeti üç defa adet görmesi ile biter. Fakat Sûre-i Talâk, Âyet 4'te de geçtiği üzere, küçük yaşta veya büyük olduğu halde adet görmeyenlerden ise iddeti üç aydır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de Hz. Hafsa'yı boşamıştı. İddet müddeti henüz bitmemişken, Allah'ın emri üzerine onu tekrar nikâhına almıştır.

Bu hususta Ukbe İbn-i Âmir el-Cühenî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

(طَلَّقَ حَفْصَةَ فَبَلَغَ ذَلِكَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ، فَوَضَعَ التُّرَابَ عَلَى رَأْسِهِ، فَقَالَ: مَا يَعْْبَأُ اللَّهُ بِكَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ بَعْدَ هَذَا، فَنَزَلَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَأْمُرُكَ أَنْ تَرَا جَعَ حَفْصَةَ رَحْمَةً لِعُمَرَ (طب عن عقبه بن عامر الجهني

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, (Hz. Ömer'in kızı) Hz. Hafsa'yı boşadığı haberi Hz. Ömer b. el-Hattab'a ulaştığında, başına toprak saçarak dedi ki: "Bundan sonra Allah'u Teâlâ sana önem vermeyecek Ey Hattab'ın oğlu!" Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm inip Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, "Allah'u Teâlâ, Ömer'e rahmet olarak Hafsa'yı geri döndürmeni emrediyor" dedi.[1]

Yine bu husus Hz. Ömer b. el-Hattab Radiyallâhu anhu'dan da şöyle nakledilmiştir:

(أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَلَّقَ حَفْصَةَ ثُمَّ رَاجَعَهَا هـ) عن عمر بن الخطاب

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Hafsa'yı boşamış sonra ona geri dönüş yapmıştır."[2]

Bu âyette geçen temizlik zamanlarında boşamayla ilgili de İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ:

قَرَأَ {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلَّقُوهُنَّ { لِقَبْلِ عِدَّتِهِنَّ قَالَ مَالِكٌ يَعْنِي بِذَلِكَ أَنْ يُطْلَقَ فِي كُلِّ طَهْرٍ مَرَّةً (قَالَ مَالِكٌ يَعْنِي بِذَلِكَ أَنْ يُطْلَقَ فِي كُلِّ طَهْرٍ مَرَّةً) (موطأ عن ابن عمر

"Ey Peygamber! Zevcelerinizi boşamak istediğinizde, (cimâ vukû bulmayan) temizlik zamanlarında boşayın ve iddeti sayın..." diye geçen âyeti; "İddetlerinin önünde boşayın" diyerek okumuştur. İmam Mâlik der ki: "Bununla, her temizlik devresinde bir kereboşaması gerektiği kastedilmiştir."[3]

Boşanma iki çeşittir: Biri sünnet üzere olan boşanma, diğeri de bid'at üzere olan boşanmadır.

1. Sünnet üzere olan boşanma: Bu da iki çeşittir. Biri Ahsen olan boşanma, diğeri de Hasen olan boşanmadır.

a. Ahsen boşanma: Kadına cinsi yakınlıkta bulunmadığı temizlik hâlinde onu bir talak ile boşayarak, iddet (üç hayız hâli) geçinceye kadar kadını terk etmektir. Sahabe-i Güzîn, üç hayız süresi olan iddet müddeti içerisinde bir talak ile boşamayı güzel görmüşlerdir. Böylece kadının iddeti bittiğinde, bu kimse hanımını bir talakla boşamış olur. Bu kimse aradan uzun bir süre geçse dahi, bu kadın ile tekrar evlenmek istediğinde, o kadın da râzı olursa, tekrar mehir belirlenerek nikâh yapabilir.

b. Hasen boşama: Kadını içinde cinsi yakınlık bulunmayan üç temizlik devresinde birer defa boşamaktır. Yani her temizlik devresinin sonunda bir kere boşamaktır. Böylece her temizlik devresinde bir talak düşer ve bu üç temizlik devresinin sonunda kişinin nikâhı tamamen düşmüş olur. Böylece artık hanımına dönüş yapamaz.

Eğer bir kadın küçük veya yaşlı olduğu için aybaşı hâlini görmüyor ve kocası da onu üç talak ile ve sünnete uygun olarak boşamak istiyorsa, önce onu bir talak ile boşadıktan sonra birer ay ara ile iki kez daha birer talak ile boşar. Zîrâ bu kadın hakkında bir aylık süre, bir aybaşı hâlini görmek hükmündedir. Allah'ı Teala Sure-i Talâk, Âyet 4'te: "Hayızdan kesilen zevcelerinizin iddetinde şüphelerden, onların iddeti üç aydır. Henüz hayız görmeyenlerin iddetleri de böyledir. Gebe kadınların iddeti ise, çocuklarını doğuruncaya kadardır..." diye buyurmuştur.

Kişi ay hâli görmeyen kadınla cinsel ilişkide bulunmuş olsun olmasın onu istediği zaman boşayabilir.

Gebe olan kadını ise, cinsel ilişkiden hemen sonra dahi boşamak câizdir. Çünkü bu kadının iddeti doğum yapmakla bittiği için onunla cinsel ilişkide bulunmanın iddetini değiştirmek yönünden bir rolü yoktur.

Eğer bir kimse, kendisiyle ilişkiye girdiği ve ay hâlini gören karısına: "Sen benden üç talak ile ve sünnete uygun olarak boşsun" der ve bu sözü ile hiçbir şeyi kastetmezse, karısı her bir temizlik hâlinde bir talak ile kendisinden boşanmış olur. Yani her temizlik devresinde bir talak düşmüş olur.[4]

2. Bid'at üzere olan boşanma: Bir kelime ile yahut bir temizlik hâlinde üç talak ile boşamaktır.[5] Bir kimse bunları yaparsa karısı boş olur. Fakat bu fiili işleyen kişi, ağır bir haram işlemiş olur. Ancak bu durum, kişi buna kesin olarak kastederse böyledir.

Bu hususta Abdullah İbn-i Yezid İbn-i Rükâne, babasından, o da dedesinden şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي طَلَقْتُ امْرَأَتِي أَلْبَتَّةَ، فَقَالَ: مَا أَرَدْتَ بِهَا، قُلْتُ: وَاحِدَةً، فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا أَرَدْتَ بِهَا إِلَّا وَاحِدَةً؟ قُلْتُ: وَاللَّهِ مَا أَرَدْتُ بِهَا إِلَّا وَاحِدَةً، فَقَالَ: هُوَ مَا أَرَدْتَ، فَرَدَّهَا إِلَيْهِ، فَطَلَقَهَا الثَّانِيَةَ فِي زَمَنِ عُمَرَ،

(وَالثَّالِثَةُ فِي زَمَنِ عُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا (د ت عن عبد الله بن يزيد بن ركانة عن أبيه عن جده

Dedim ki: "Yâ Resûlallah! Vallâhi, ben hanımımı kesinlikle boşadım." Bana: "Peki, bununla ne kastettin?" diye sordu. "Bir talak kastettim" dedim. Bunun üzerine: "Bununla bir kastettiğine dair Allah'a yemin eder misin?" dedi. Ben de: "Vallâhi, bununla sâdece bir talak kastettim" dedim. Bunun üzerine: "O halde bu senin kastettiğin şekildedir!" buyurdu ve kadını ona geri verdi. O ise, hanımı ikinci kere Hz. Ömer zamanında, üçüncü kere de Hz. Osman zamanında boşadı. [6]

Bir kimse üç talâkın birden boş olmasına niyet ederek yani "Üç talakla boş ol veya üçten dokuza boş ol" gibi lafızlarla karısını boşarsa, hemen üç talâk ile boş olmuş olur. Böylece onun geri dönüş hakkı olmaz.

Bu hususta da Mücâhid Hazretlerinden, İbn-i Abbas Hazretlerinin yaptığı uygulama şöyle nakledilmiştir:

كُنْتُ عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ فَجَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ إِنَّهُ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ ثَلَاثًا قَالَ فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ رَاذِلُهَا إِلَيْهِ ثُمَّ قَالَ يَنْطَلِقُ أَحَدُكُمْ فَيَرْكَبُ الْحُمُوقَةَ ثُمَّ يَقُولُ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ وَإِنَّ اللَّهَ قَالَ {وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا} وَإِنَّكَ لَمْ تَتَّقِ اللَّهَ فَلَمْ أَجِدْ لَكَ مَخْرَجًا عَصَيْتَ رَبَّكَ وَبَانَتْ مِنْكَ امْرَأَتُكَ وَإِنَّ اللَّهَ قَالَ {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ} (د عن مجاهد

İbn-i Abbas'ın yanındayken adamın birisi geldi ve karısını bir defada üç talakla boşadığını söyledi. İbn-i Abbas, bunun üzerine sustu. İbn-i Abbas'ın, kadını ona geri döndüreceğini zannettim. Sonra ise şöyle dedi: "Biriniz kalkıp ahmaklık ediyor. Sonra da İbn-i Abbas, İbn-i Abbas yetiş!" diye feryad ediyor. Allah'ı Teâlâ bu konuda Sûre-i Talâk, Âyet 2'de: "Her kim Allah'tan korkarsa, Allah'ı Teâlâ ona bir çıkış yolu nasip eder" diye buyuruyor. Ama sen bu konuda Allah'tan korkmadın. Sana bu konuda bir çıkış yolu bulamam. Sen Rabbine karşı geldin ve hanımın da senden boş oldu. Halbuki Allah'ı Teâlâ Sûre-i Talâk, Âyet 1'de şöyle buyuruyor: "Ey Peygamber! Zevcelerinizi boşamak istediğinizde, (cimâ vukû bulmayan) temizlik zamanlarında boşayın ve iddeti sayın..."[7]

Ancak bir kimse üç talakı kastetmeksizin açık bir şekilde boşanma lafzını tekrar tekrar söylese de, bu bir talak sayılır. Bu hususta da İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

إِذَا قَالَ: أَنْتَ طَالِقٌ. أَنْتَ طَالِقٌ. أَنْتَ طَالِقٌ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَهِيَ وَاحِدَةٌ، إِنْ أَرَادَ التَّوَكُّيدَ لِوَلِيٍّ، أَوْ كَانَتْ غَيْرَ

(مَذْخُولٍ بِهَا (رزین عن ابن عباس

Erkek hanımına: "Sen boşsun, sen boşsun, sen boşsun" diye üç kere söylerse bu, bir boşama sayılır, yeter ki bunlarla birinci defadaki söylediği, "Sen boşsun!" sözünü te'kid etmeyi kastetmiş olsun veya hanımıyla henüz gerdek yapmamış olsun.[8]

Bid'at olan talakın vebâli hakkında Mahmud b. Lebid Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أُخْبِرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ رَجُلٍ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ ثَلَاثَ تَطْلِيقَاتٍ جَمِيعًا فَقَامَ غَضْبَانًا ثُمَّ قَالَ (أَيْلَعِبُ بِكِتَابِ اللَّهِ وَأَنَا بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ حَتَّى قَامَ رَجُلٌ وَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا أَقْتُلُهُ (ن عن محمود بن لبيد

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, adamın birinin karısını bir defada üç talakla boşadığı haberi verildiği zaman, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, öfkeli bir şekilde ayağa kalktı ve "Ben henüz içinde iken Allah'ın kitabıyla mı oynuyorsunuz?" buyurdu. Bunun üzerine de bir adam kalkıp dedi ki: "Yâ Resûlallah! Gidip onu öldüreyim mi?"[9]

Bu husus İmam Mâlik'in Muvatta adlı eserinde de şöyle geçmektedir:

أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ إِنِّي طَلَقْتُ امْرَأَتِي مِائَةَ تَطْلِيقَةٍ فَمَاذَا تَرَى عَلَيَّ فَقَالَ لَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ (طَلَقْتَ مِنْكَ لِثْلَاثٍ وَسَبْعٍ وَتِسْعُونَ اتَّخَذَتْ بِهَا آيَاتِ اللَّهِ هُزُؤًا (موطأ عن مالك

Bana ulaştığına göre adamın biri İbn-i Abbas'a dedi ki: "Karımı yüz talakla boşadım. Durumum hakkında ne dersin? İbn-i Abbas ona dedi ki: "Üç talakla karın senden boş oldu. Kalan doksan yedi talakla da sen Allah'ın âyetleriyle alay etmiş oldun."[10]

Ayrıca kişi karısını ric'i[11] olarak bir veya iki talak ile boşadığı zaman eğer iddeti daha bitmemiş ise, kadın istemese bile kocası onu bir daha nikâhı altına alabilir. Zîrâ Allah'ı Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 231'de: "Zevcelerinizi boşadığınızda, iddetleri tamam olacağı zaman, ya iyilikle tutun ya da iyilikle bırakın..." diye buyurarak, "Eğer kadın isterse" diye bir kayıt koymamıştır. Ancak kocasının ona dönüş yapabilmesi için iddetinin daha bitmemiş olması gerekir.[12]

Yine kinayeli sözlerle yapılan boşama da, ancak niyet ve durumun delâletine göre olur. Meselâ: İpin boynunda olsun, sen ayrıldın, sen bana haramsın, ailene

dön, seni serbest bıraktım, hürsün, çık git gibi ifadelerdir. Bu şekilde kişi hanımını boşamayı kastederek, bunun gibi kinayeli lafızları kullanırsa, bu kimse bâin talak[13] ile hanımını boşamış olur.

Bu hususta şu hâdise nakledilmiştir:

وَعَنْ مَالِكٍ: أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّهُ كُتِبَ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مِنَ الْعِرَاقِ: أَنَّ رَجُلًا قَالَ مَرَاتِهِ: حَبْلُكَ عَلَى غَارِبِكَ، فَكَتَبَ إِلَى عَامِلِهِ: أَنْ مَرِّهُ أَنْ يُؤَفِّيَنِي بِمَكَّةَ فِي الْمَوْسِمِ، فَبَيَّنَمَا عُمَرُ يَطُوفُ إِذْ لَفِيَهُ الرَّجُلُ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: مَنْ أَنْتَ؟ فَقَالَ: أَنَا الَّذِي أَمَرْتَ أَنْ أَجْلِبَ إِلَيْكَ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: أَسْأَلُكَ بِرَبِّ هَذِهِ الْبَيْتَةِ، مَاذَا أَرَدْتَ بِقَوْلِكَ: حَبْلُكَ عَلَى غَارِبِكَ؟ فَقَالَ الرَّجُلُ: لَوْ اسْتَحْلَفْتَنِي فِي غَيْرِ هَذَا الْمَكَانِ مَا صَدَّقْتُكَ: أَرَدْتُ (بِذَلِكَ الْفِرَاقَ فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: هُوَ مَا أَرَدْتُ (أَخْرَجَهُ مَالِكُ

İmam Mâlik'e ulaştığına göre, Hz. Ömer'e, Irak'tan yazılarak sorulmuştur: Bir erkek hanımına: "Senin ipin boynundadır (dilediğin yere gidebilirsin)" dedi. (Yani, "Bunun hükmü nedir, hanımı boş mu değil mi?" diye sordular)" Hz. Ömer, bunun üzerine oradaki memuruna: "Hac mevsiminde beni Mekke'de bulmasını emret!" diye yazdı... Hz. Ömer, tavaf yaparken adam yanına gelip selâm verdi. Hz. Ömer ona: "Sen kimsin?" diye sordu. Adam kendini tanıtarak, "Ben seni bulmamı emrettiğin (Iraklı) kimseyim!" dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer: "Ben sana şu Beyt-i Muazzama'nın Rabbi adına soruyorum; "İpin boynundadır" derken ne kastettin?" dedi. Adam: "Sen bu mukaddes mekândan başka bir yerde yemin verseydin sana doğruyu söylemezdim. Ben bununla ayrılık kastetmiştim" dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer: "Bunun hükmü senin kastettiğin şeydir" buyurdu.[14]

Yine Hanefi Mezhebi'nde talak ile ilgili verilen fetvâlardan bâzıları şöyledir:

- Bir kimse karısını hayızlı iken boşarsa, sahih olan kavle göre tekrar ona dönmesi vâciptir. Hayız hâli geçip temizlenince dilerse onu boşar, dilerse de nikâhı altında tutar.

Bu husus Abdullah İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan şöyle nakledilmiştir:

طَلَّقْتُ امْرَأَتِي وَهِيَ حَائِضٌ فَذَكَرَ ذَلِكَ عُمَرُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَرُّهُ فَلْيَرِاجِعْهَا حَتَّى تَطْهَرَ ثُمَّ تَحِيضَ ثُمَّ تَطْهَرَ ثُمَّ إِنْ شَاءَ طَلَّقَهَا قَبْلَ أَنْ يُجَامِعَهَا وَإِنْ شَاءَ أَمْسَكَهَا فَإِنَّهَا الْعِدَّةُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ (ه) (عن ابن عمر)

Karım, ay başı âdeti içinde iken ben onu boşadım. Babam Ömer Radiyallâhu

anhu, bu durumu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e anlattı. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz: "Oğlun Abdullah'a emret, karısına geri dönsün. Sonra kadın temizlenip, tekrar aybaşı âdetini görüp bundan sonra tekrar temizleninceye kadar onunla birlikte yaşasın. Sonra oğlun dilerse, onunla cinsel ilişkide bulunmaksızın boşayabilir. Dilerse de onu nikâhı altında tutabilir. İşte Allah'ı Teâlâ'nın belirlediği iddet budur." [15]

- Kişi öfke hâlinde karısını boşamışsa, onun bu sözü geçersizdir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا طَلَقَ وَلَا عَتَاقَ فِي غِلَاقٍ) (د عن عائشة)

"Öfke hâlinde ne boşama olabilir, ne de (köle veya câriyeyi) azat etmek olabilir. "[16]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

كُلُّ طَلَقٍ جَائِزٌ إِلَّا طَلَقَ الْمَغْلُوبِ عَلَى عَقْلِهِ (ت عن ابى هريرة) فِي رِوَايَةٍ: كُلُّ طَلَقٍ وَاقِعٌ إِلَّا طَلَقَ الصَّبِيِّ وَالْمَجْنُونِ.

"Her yapılan talak geçerlidir, ancak aklî dengesi yerinde olmayanın yaptığı talak geçersizdir." [17] Bir rivâyette de: "Her talak câizdir. Ancak sâbi (bülüğa ermemiş) ile delirmiş olanın talakı câiz değildir" [18] diye geçmektedir.

Hanefi Mezhebi'ne göre, bu ve benzeri hadislerden dolayı, kişi öfke hâlinde kendini kaybederek karısını boşarsa, bu boşama sayılmaz. Çünkü öfke gelirse akıl gider, akıl giderse boşama sahih olmaz.

Yine Hanefi Mezhebi'ne göre; karısını boşamak için kendisine cebredilen [19] kimse de, karısını boşamayı kastetmiştir. Çünkü kendisine cebredilen kimse, ya karısını boşamak ya da öldürülmek gibi iki şer arasında kaldığını bilmiştir. Dolayısıyla bu durumda kişi ehven-i şer olan karısını boşamayı tercih etmiştir. [20]

Hanefi imamlarına göre, sarhoş bir kimse karısını boşasa veya kölesini azat etse, karısı boş, kölesi de azat olur. [21]

Kadının mehrini iâde etmesi durumunda, kocasından ayrılabilceğine dair de

Ebû Zübeyr Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ ثَابِتَ بْنَ قَيْسٍ بْنِ شَمَّاسٍ كَانَتْ عِنْدَهُ زَيْنَبُ بِنْتُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي سَلُولٍ وَكَانَ أَصْدَقَهَا حَدِيثَةً فَكَرِهَتْهُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْتَرُدِّينَ حَدِيثَهُ الَّتِي أُعْطَاكِ. قَالَتْ نَعَمْ وَزِيَادَةٌ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَّا الزِّيَادَةُ فَلَا وَلَكِنْ حَدِيثَهُ. قَالَتْ نَعَمْ. فَأَخَذَهَا لَهُ وَخَلَّى سَبِيلَهَا (قط عن ابو الزبير)

Sâbit b. Kays'ın yanında Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selûl'ün kızı bulunuyordu. Sâbit ona mehir olarak bir bahçe vermişti. Sâbit'in zevcesi; aralarındaki huzursuzluk sebebiyle (kocasından ayrılmak için) Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi (durumu anlattı). Peygamberimiz de ona dedi ki: "Kocanın mehir olarak sana verdiği bahçeyi geri verir misin?" Sâbit'in hanımı: "Evet, fazlasını da verebilirim" dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in: "Fazlasına gerek yok, sâdece mehrin olan bahçeyi vermek yeterli" buyurması üzerine Sâbit'in hanımı: "Evet" diyerek kabul etti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de, kadından mehrini alıp Sâbit'e verdi ve kadını salıverdi.[22]

Boşanmanın Allah katında sevilmeyen bir helâl olduğu hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا أَحَلَّ اللَّهُ شَيْئًا أَبْغَضَ إِلَيْهِ مِنَ الطَّلَاقِ). (د عن ابن عمر)

"Şüphesiz ki Allah tarafından en çok sevilmeyen helâl, talaktır (boşanmaktır)."
[23]

Şaka ile de olsa evlenme ve boşanmanın gerçekleşeceğine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلَاثٌ جَدُّهُنَّ جِدٌّ وَهَزْلُهُنَّ جِدٌّ: النَّكَاحُ وَالطَّلَاقُ وَالْيَمِينُ.

"Üç şey vardır ki ciddileri de ciddidir, şakaları da ciddidir. Bunlar: Nikâh, talak ve yemindir." [24]

Yine bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

طَلَّقَ رَجُلٌ امْرَأَتَهُ وَهُوَ يَلْعَبُ لَا يُرِيدُ الطَّلَاقَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوءًا فَأَلْزَمَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الطَّلَاقَ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابن عباس)

Bir adam karısını boşadı. Halbuki o, eğleniyordu ve talakı kasetmiyordu. Bunun üzerine Hakk Teâlâ: "... Allah'ın âyetlerini alay konusu yapmayın..." diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 231'i indirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de bu boşanmayı geçerli saydı.[25]

Boşanmaya dair yine Sûre-i Bakara, Âyet 228-232 ve izahlarına bakınız.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 14221; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 4421.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Talak 1.

[3] İmam Mâlik, Muvatta, Talak 53.

[4] el-Hidâye Tercümesi, c. 2, s. 61-63.

[5] Yine kadını, ay hâlinde boşamak da bid'at olan boşama sayılmıştır.

[6] Sünen-i Tirmizî, Talak 2; Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 10, 14; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4049.

[7] Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 10; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 4365.

[8] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4046.

[9] Sünen-i Nesâî, Talak 6.

[10] İmam Mâlik, Muvatta, Talak 2.

[11] Ric'i Talak (geri dönüşü olan boşama): Kocaya yeni bir nikaha ihtiyaç olmadan boşadığı karısına iddet müddeti içinde dönme imkanı veren boşamadır.

[12] Bakınız: el-Hidâye Tercümesi, c. 2, s. 98.

[13] Bâin Talak; Kocaya boşadığı eşini ancak yeni bir nikâhla dönme imkanı veren boşanma şeklidir. Meselâ şu şekilde olan boşanmalar bâindir: Nikâhtan sonra fakat temastan ve halvet-i sahihadan önceki boşama. Kinayeli sözlerle veya mübâlağa ve şiddeti ifade eden sözlerle yapılan boşama. Kadının isteği ile karşılıklı anlaşarak yapılan boşama. Kişi bir talak ile boşasa dahi iddeti

doldurmuşsa bu da bain talak olmuş olur.

[14] İmam Mâlik, Muvatta, Talâk 5; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4050.

[15] Sünen-i İbn-i Mâce, Talak 2; Sahih-i Buhârî, Talak 2; Sünen-i Tirmizî, Talak 1; Sünen-i Nesâî, Talak 1.

[16] Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 8.

[17] Sünen-i Tirmizî, Talak 15.

[18] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 246.

[19] Başka bir seçeneği kalmayacak şekilde kendisine zor kullanılan.

[20] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 245.

[21] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 245.

[22] Sünen-i Dârukutnî, Hadis No: 3672.

[23] Sünen-i Ebû Dâvud Talak 3.

[24] el-Hidâye Tercümesi, c. 2, s. 174; Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 305. Ayrıca bakınız: Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 9; Sünen-i Tirmizî, Talak 9; Sünen-i İbn-i Mâce, Talak 13.

[25] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 1, s. 630.

فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهَدُوا ذَوِي عَدْلٍ مِنْكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ (لِلَّهِ ذَلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا (٢) وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا (٣)

2-3. Sonra o kadınları, iddetlerini doldurmaya yaklaştıkları vakit, artık onları güzellikle tutun veya güzellikle onlardan ayrılın. Her iki sûrette de sizden âdil olan iki kimseyi şâhit tutun. Ey şâhitler! Şâhitliği Allah için hakkıyla yerine getirin. İşte bu şekilde, Allah'a ve âhiret gününe îman edenlere öğüt verilmektedir. Her kim Allah'tan korkarsa, Allah'ı Teâlâ ona bir çıkış yolu nasip eder.* Ve ona, ummadığı yerden rızık verir. Her kim Allah'a tevekkül ederse,

artık O, ona yeter. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, emrini yerine getirendir. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, her şey için bir ölçü tayin etmiştir.

İzah: Âyette geçen şâhit tutmayla ilgili olarak Mutarrif b. Abdullah Radiyallâhu anhu diyor ki:

أَنَّ عُمَرَ بْنَ حُصَيْنٍ سُئِلَ عَنِ الرَّجُلِ يُطَلِّقُ امْرَأَتَهُ ثُمَّ يَقَعُ بِهَا وَلَمْ يُشْهَدْ عَلَى طَلَاقِهَا وَلَا عَلَى رَجْعَتِهَا فَقَالَ (طَلَّقْتَ لِغَيْرِ سُنَّةٍ وَرَاجَعْتَ لِغَيْرِ سُنَّةٍ أَشْهَدْ عَلَى طَلَاقِهَا وَعَلَى رَجْعَتِهَا وَلَا تُعَدُّ) (د) عن مطرف بن عبد الله

İmran b. Huseyn Radiyallâhu anhu'ya karısını boşayıp iddeti bitmeden geri döndürüp onunla ilişkiye giren, ne boşamasını ne de döndürmesini şâhitlendirmeyen adamın durumu sorulduğu zaman dedi ki: "Sünnete aykırı bir şekilde boşadın ve sünnete aykırı bir şekilde onu geri döndürdün. Boşarken de döndürürken de buna şâhit bulundur ve bir daha da bunu tekrar etme."[1]

Yine bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّخَذُوا تَقْوَى اللَّهِ تِجَارَةً يَأْتِيَكُمُ الرِّزْقُ بِلا بِضَاعَةٍ وَلَا تِجَارَةٍ ثُمَّ قَرَأَ: وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ (مَخْرَجًا، وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ) (ط) عن معاذ بن جبل

"Ey insanlar! Ticaretiniz Allah'ın takvâsı olsun ki, rızık size mal ve ticaret olmadan da gelir." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, sonra Sûre-i Talâk, Âyet 2-3'te ki: "Her kim Allah'tan korkarsa, Allah'ı Teâlâ ona bir çıkış yolu nasip eder.* Ve ona, ummadığı yerden rızık verir..." diye geçen buyruğu okudu. [2]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنِّي لَأَعْلَمُ آيَةً لَوْ أَنَّ النَّاسَ أَخَذُوا بِهَا لَكَفَتْهُمْ مِمَّنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ فَمَا (ز) لَا يَقُولُهَا وَيُعِيدُهُ (ه) عن أبي ذر

"Ben öyle bir âyet biliyorum ki, eğer insanlar onun gereğini yerine getirecek olurlarsa, şüphesiz ki bu onlara yeter." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sonra Sûre-i Talâk, Âyet 2-3'te ki: "Her kim Allah'tan korkarsa, Allah'ı Teâlâ ona bir çıkış yolu nasip eder.* Ve ona, ummadığı yerden rızık verir..." diye geçen buyruğu okudu ve bunu defalarca tekrarlayıp durdu.[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle

buyurmuştur:

مَنْ انْقَطَعَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ كَفَاهُ اللَّهُ كُلَّ مَنُونَةٍ وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ انْقَطَعَ إِلَى الدُّنْيَا وَكَلَّهَ (اللَّهُ إِلَيْهَا) (هب عن عمران بن الحصين)

"Kim herkesten ümidini kesip yalnızca ümidini Allah'a bağlarsa, Allah'u Teâlâ ona ummadığı yerden rızık verir. Kim de ümidini dünyâyâ bağlayacak olursa, Allah'u Teâlâ da onu dünyâsı ile baş başa bırakır."[4]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Talak 5; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 4416.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 16616; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7284

[3] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 1322; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20571; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 24.

[4] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 1341; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 6273.

وَاللَّيْ يَيْسُنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ إِنْ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَاللَّيْ لَمْ يَحْضُنَّ وَأُولَاتِ الْأَحْمَالِ ((أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا (٤)

4. Hayızdan kesilen zevcelerinizin iddetinde şüphe ederseniz, onların iddeti üç aydır. Henüz hayız görmeyenlerin iddetleri de böyledir. Gebe kadınların iddeti ise, çocuklarını doğuruncaya kadardır. Her kim Allah'tan korkarsa, Allah'u Teâlâ ona işinde bir kolaylık nasip eder.

(ذَلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنْزَلَهُ إِلَيْكُمْ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا (٥))

5. İşte bu, Allah'ın size indirdiği emridir. Her kim Allah'tan korkarsa, Allah'u Teâlâ onun günahlarını örter ve onun mükâfatını büyütür.

أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تَضْرِبُوا رُءُوسَهُنَّ لِتَضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أُولَاتٍ حَمْلًا فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ (حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَاتُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ وَأَتَمِّرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ وَإِنْ تَعَاسَرْتُمْ فَسْتَزْضِعْ لَهُ (أُخْرَى (٦)

6. Boşadığınız zevcelerinizi (iddetleri süresince), durumunuza göre kaldığınız yerin bir bölümünde oturtun. Onları sıkıntıya düşürmek için zarar vermeye kalkışmayın. Eğer hâmile iseler, çocuklarını doğuruncaya kadar ihtiyaçlarını

verin. Çocuklarınızı emzirirlerse, ücretlerini de verin. Bu hususta, aranızda güzel bir şekilde müşâvere ederek karar verin. Eğer anlaşılamazsanız, çocuğu baba hesabına başkası (sütanne) emzirecektir.

لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ ()
(اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ٧)

7. Hâli geniş olan, genişliğine göre infak etsin. Rızkı dar olan da Allah'ı Teâlâ'nın ona verdiğinden infak etsin. Allah'ı Teâlâ bir kimseyi, ancak ona verdiği şeyle mükellef tutar. Allah'ı Teâlâ, bir güçlüğün arkasından bir kolaylık nasip eder.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Mâlik Radiyallâhu anhu'dan şu hâdis nakledilmiştir:

ثَلَاثَةُ نَفَرٍ كَانُوا لِأَحَدِهِمْ عَشْرَةُ دَنَانِيرَ فَتَصَدَّقَ مِنْهَا بِدِينَارٍ وَكَانَ لِآخَرَ عَشْرَةُ أَوَاقٍ فَتَصَدَّقَ مِنْهَا بِأَوْقِيَّةٍ وَآخَرُ كَانَ لَهُ مِائَةُ أَوْقِيَّةٍ فَتَصَدَّقَ بِعَشْرَةِ أَوَاقٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هُمْ فِي الْأَجْرِ سَوَاءٌ كُلُّ قَدْ تَصَدَّقَ بِعُشْرِ مَالِهِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: {لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ} [الطلاق: 7] (طب عن ابى مالك الاشعري)

Üç kişi vardı. Bunlardan birisinin on dinarı bulunuyordu, bundan bir dinar sadaka verdi. Diğerinin on okkası vardı, o da bir okka tasadduk etti. Üçüncüsünün de yüz okkası vardı, bundan on okka sadaka verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bu üçünün mükâfatı eşittir, çünkü her biri malının onda birini tasadduk etti" buyurdu. Ve Allah'ı Teâlâ Sûre-i Talâk, Âyet 7'de: "Hâli geniş olan, genişliğine göre infak etsin..." diye buyuruyor, dedi.[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3361.

وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ فَحَاسَبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نُكَرًا (٨) فَذَاقَتْ وَبَالَ ()
(أَمْرَهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا ٩)

8-9. Birçok belde ahâlisi, Rablerinin ve Resullerinin emrinden çıkıp azdılar. Biz de onları şiddetli bir hesaba çektik ve onlara büyük bir azap ile azap ettik.* Onlar, küfür ve isyanlarının cezâsını tattılar ve işlerinin âkıbeti hüsrân oldu.

أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا (١٠) رَسُولًا ()
يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَمَنْ يُؤْمِنْ ()
(بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا ١١)

10-11. Allah'ı Teâlâ, (âhirette) onlar için şiddetli bir azap hazırladı. Ey Allah'a îman eden hâlis akıl sahipleri! Allah'tan korkun. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, size bir zikir (Kur'ân) indirmiştir.* İman edip sâlih amellerde bulunanları, zulumâtta nûra çıkarmak için size Allah'ın âyetlerini okuyan bir Resûl göndermiştir. Her kim Allah'a îman eder ve sâlih amelde bulunursa, Allah'ı Teâlâ onu altlarından nehirler akan, içinde ebedî kalacakları Cennetlere girdirir. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, onun için güzel bir rızık ihsan buyurmuştur.

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ((وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا (١٢)

12. Yedi göğü ve yerden de bir o kadar yaratan Allah'tır. Bunlar arasında emri cereyan eder ki, şüphesiz Allah'ı Teâlâ'nın her şeye kâdir olduğunu ve muhakkak Allah'ı Teâlâ'nın her şeyi ilmiyle kuşattığını bilesiniz.

İzah: Âyet-i Kerîme'de göğün yedi kat olduğu gibi yerin de yedi kat olduğundan bahsedilmektedir.

Bu hususta Suhayb Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem içine girmek istediği bir belde gördüğünde, mutlaka şöyle duâ ederdi:

اَللّٰهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَمَا اُظْلِلْنَ، وَرَبَّ الْأَرْضَيْنِ السَّبْعِ وَمَا اُفْلِلْنَ، وَرَبَّ الشَّيَاطِينِ وَمَا اُضْلِلْنَ، وَرَبَّ الرِّيَّاحِ وَمَا ذَرَيْنِ، اِنَّا نَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ، وَخَيْرَ اَهْلِهَا، وَنَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا، وَشَرِّ اَهْلِهَا (ك ط ب (عن صهيب

"Yedi göğün ve onların gölgelediklerinin Rabbi, yedi arzın ve onların taşıdıklarının Rabbi, şeytanların ve saptırdıklarının Rabbi, rüzgârların ve savurdıklarının Rabbi olan Allah'ım! Biz Senden bu beldenin hayrını, buranın ahâlisinin hayrını dileriz. Buranın ahâlisinin ve içinde bulunanların şerrinden de Sana sığınırız." [1]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَخَذَ شَبْرًا مِنَ الْأَرْضِ ظُلْمًا فَإِنَّهُ يُطَوَّقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ سَبْعِ أَرْضِينَ (م عن سعيد بن زيد

"Her kim haksız yere, başkasının yerinden bir karış dahi alacak olursa, mahşer gününde yedi kat yer onun boynuna dolanmış olarak gelecektir."[2]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1586; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7147.

[2] Sahih-i Müslim, Musâkât 30 (137).

66-TAHRÎM SÛRESİ

Bu sûre 12 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Tahrîm, bir şeyi haram kılmak ve menetmek gibi anlamlara gelmektedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, hanımlarını kendisine haram kılma hâdisesinden dolayı "Tahrîm Sûresi" ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

((يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ) ۱)

1. Ey Peygamber! Zevcelerinin gönül rızâsını arayarak, Allah'u Teâlâ'nın sana helâl kıldığını niçin kendine haram kılıyorsun? Halbuki Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

((قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ) ۲)

2. Allah'u Teâlâ size yeminlerinizin keffâretle çözülmesini meşrû kılmıştır. Allah'u Teâlâ sizin mevlânızdır (velînizdir). O, her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

((وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضُهُ وَأَعْرَضَ عَنْ)
((بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَاكَ هَذَا قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ) ۳)

3. Hani Peygamber, zevcelerinden birine (Hz. Hafsa'ya) gizli bir söz söylemişti. O da bu sözü diğer bir zevceye (Hz. Âişe'ye) haber verince, Allah'u Teâlâ da o haberi Peygamberine bildirdi. Peygamber de (Hz. Hafsa'ya) haber verdiği şeyin bir kısmını bildirdi, bir kısmından da vazgeçti. Peygamber bunu ona (Hz. Hafsa'ya) haber verince o, "Bunu sana kim haber verdi?" dedi. Peygamber de buyurdu ki: "Bana, her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olan Allah'u Teâlâ haber verdi."

((إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ)
((وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ) ۴)

4. (Ey Âişe ve Hafsa!) Eğer ikiniz Allah’a tevbe ederseniz ne âlâ; çünkü kalpleriniz kaymıştır. Eğer Peygamberin aleyhinde birbirinize yardımda bulunursanız, şüphesiz ki O Allah, onun mevlâsıdır (velîsidir). Cebrâil de, Mü’minlerin sâlihleri de ve bunların ardından melekler de ona yardımcıdır.

عَسَىٰ رَبُّهُ إِنِ طَلَفْتُكَ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكَ مُسْلِمَاتٍ مُّؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَعِيبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ () (نَّبِيَّاتٍ وَأَبْكَارًا ٥)

5. Eğer Peygamber sizi boşarsa, umulur ki Rabbi ona, sizden daha hayırlı, Müslüman, Mü’min, itaatkâr olan, tevbekâr olan, ibâdet eden, oruç tutan, dul ve bekâr zevceler verir.

İzah: Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ Sûre-i Tahrîm, Âyet 1-5’in nüzul sebebine dair şöyle anlatmıştır:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَمْكُثُ عِنْدَ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ وَيَشْرِبُ عِنْدَهَا عَسَلًا فَتَوَاصَيْتُ أَنَا وَحَفْصَةُ أَنْ أَتَيْنَا دَخَلَ عَلَيْهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلْتَقَلَ إِنِّي أَجِدُ مِنْكَ رِيحَ مَغَافِيرٍ أَكَلْتَ مَغَافِيرَ فَدَخَلَ عَلَيَّ إِحْدَاهُمَا فَقَالَتْ لَهُ ذَلِكَ فَقَالَ لَا بَلْ شَرِبْتُ عَسَلًا عِنْدَ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ وَلَنْ أَعُودَ لَهُ فَنَزَلَتْ {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ إِلَىٰ إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ} {وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ {لَقَوْلِهِ بَلْ شَرِبْتُ عَسَلًا} (خ ن عن عائشة

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Cahş kızı Zeyneb’in yanında bir süre kalır ve orada bal içerdi. Hz. Âişe dedi ki: "Ben ve Hafsa, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hangimizin yanına girerse, ben senden meğâfir kokusu alıyorum. Sen meğâfir mi içtin? desin" diye aramızda anlaştık. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ikisinden birisinin yanına girince, anlaştıkları gibi ona bu sözleri söyledi. Resûlü Ekrem: "Hayır! Cahş kızı Zeyneb’in yanında bal içtim. Bir daha içmem" diye buyurdu. Bunun üzerine: "Ey Peygamber! Zevcelerinin gönül rızâsını arayarak, Allah’u Teâlâ’nın sana helâl kıldığını niçin kendine haram kılıyorsun?..." diye devam eden Sûre-i Tahrîm, Âyet 1 ve "(Ey Âişe ve Hafsa!) Eğer ikiniz Allah’a tevbe ederseniz ne âlâ; çünkü kalpleriniz kaymıştır..." diye devam eden Sûre-i Tahrîm, Âyet 4’e kadar nâzil oldu. "Eğer ikiniz Allah’a tevbe ederseniz" diye geçen buyruktaki iki kişi, Hz. Âişe ve Hz. Hafsa’dır. "Hani Peygamber, zevcelerinden birine (Hz. Hafsa’ya) gizli bir söz söylemişti..." diye devam eden Sûre-i Tahrîm, Âyet 3’te geçen buyruğu da, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in: "Hayır, ben bal içtim" demesi ile ilgilidir.[1]

Bu olay, Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan da şöyle nakledilmiştir:

لَمْ أَزَلْ حَرِيصًا أَنْ أَسْأَلَ عُمَرَ عَنِ الْمَرْأَتَيْنِ مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّتَيْنِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا} حَتَّى حَجَّ عُمَرُ وَحَجَّجْتُ مَعَهُ فَصَبَبْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْإِدَاوَةِ فَنَوَضًا فَقُلْتُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَنْ الْمَرْأَتَانِ مِنَ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّتَانِ قَالَ اللَّهُ {إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا} وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ} فَقَالَ لِي وَاعَجَبًا لَكَ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ قَالَ الزُّهْرِيُّ وَكَرِهَ (وَاللَّهِ مَا سَأَلَهُ عَنْهُ وَلَمْ يَكْتُمَهُ فَقَالَ هِيَ عَائِشَةُ وَحَفْصَةُ... (ت) عن ابن عباس

Hiz. Ömer'e, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in; Allah'ı Teâlâ'nın haklarında Sûre-i Tahrîm, Âyet 4'te: "(Ey Âişe ve Hafsa!) Eğer ikiniz Allah'a tevbe ederseniz ne âlâ; çünkü kalpleriniz kaymıştır..." diye geçen buyruğundaki iki hanımı hakkında soru sormak istedim. Bir fırsatını bulamıyordum. Nihâyet Hiz. Ömer hac için yola çıktığında ben de onunla beraber çıktım. Derken bir müddet gittikten sonra, Hiz. Ömer halktan ayrıldı. Onunla beraber ben de elimdeki bir ibrikle ayrıldım. Def-i hacetini yaptı. Sonra bana geldi, eline su döktüm, abdest aldı. Ona: "Ey Mü'minlerin emiri! Allah'ı Teâlâ'nın haklarında Sûre-i Tahrîm, Âyet 4'te: "(Ey Âişe ve Hafsa!) Eğer ikiniz Allah'a tevbe ederseniz ne âlâ; çünkü kalpleriniz kaymıştır..." diye geçen buyruğundaki o iki kadın kimdir?" diye sordum. Hiz. Ömer: "Hayret sana Ey Abbas'ın oğlu!" Zührî diyor ki: "Hiz. Ömer, İbn-i Abbas'ın sorusundan hoşlanmamış, fakat onu gizlemek de istememişti." "O iki kadın Hafsa ile Âişe'dir" dedi ve Hiz. Ömer hâdiseyi bana şöyle anlattı:

- Biz Kureyşliler, kadınlarımıza baskındık. Medîne'ye hicret edince kadınlarına mahkûm olan, kadın sözü dinleyen insanlarla karşılaştık. Bizim kadınlarımız da onların kadınlarından bu huyu kapmaya başladılar. Bir gün hanıma kızmışım. Baktım bana karşılık veriyor. Onun bana böyle cevap vermesi hoşuma gitmedi. Bu defa bana: "Neden cevap vermemden hoşlanmıyorsun? Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hanımları bile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e rahatlıkla karşılık veriyorlar. Hattâ onlardan biri kalkıp gündüz akşama kadar onunla konuşamazlık yapabiliyor" dedi. Bu durum beni endişelendirdi ve "Onlardan bu tür bir şeyi yapan zarar ve ziyan içindedir" dedim.

Evimiz, Ümeyyeoğulları semtinde Avali denilen yerde idi. Ensârdan bir komşum vardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına nöbetleşe iniyorduk. Bir gün o iner vahiy ve diğer haberleri getirirdi. Bir gün de ben iner haberleri ona getirirdim. O sıralarda Gassanlıların biz Müslümanlarla savaşmak için atlarını nalladıklarından bahsederdik. Bir gün komşum, akşam vakti bana geldi ve

kapımı çaldı. Ben de çıktım: "Büyük bir hâdise oldu" dedi. Ben de, "Gassaniler mi geldiler yoksa" dedim. O da: "Bundan daha büyük bir hâdise; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem zevcelerini boşadı" dedi. Bunun üzerine kendi kendime, "Hafsa zarar ve ziyan içindedir" dedim. Böyle bir işin olacağını tahmin ediyordum. Sabah namazını kılınca elbisemi giydim ve yola çıktım. Hafsa'nın yanına girdiğimde onu ağlar vaziyette buldum. "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sizi boşadı mı?" diye sordum. Hafsa: "Bilmiyorum; işte kendisi orada, yüksek odacıkta yalnız başına kalıyor" dedi. Kalkıp yanına girebilmek için o odaya geldim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hizmet eden siyah bir delikanlıya dedim ki: "Ömer için izin iste" O da, içeri girdi çıktı, "Bildirdim fakat bir şey demedi" dedi. Bunun üzerine mescide gittim. Minberin etrafında ağlayan birkaç kişiyle karşılaştım. Onların yanına oturdum. Sonra sıkıntım daha da arttı. Tekrar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hizmet eden siyahi delikanlıya geldim ve "Ömer için izin iste" dedim. O da, içeri girdi çıktı ve "Seni Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bildirdim, fakat bir şey söylemedi" dedi. Tekrar mescide gittim oturdum, fakat duramadım yine siyahi gencin yanına geldim ve "Ömer için izin iste" dedim. O da, içeri girdi çıktı, "Seni Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bildirdim, fakat bir şey söylemedi" dedi. Ben de arkamı dönüp giderken delikanlı dönüp beni çağırdı, gir sana izin verdi dedi. Ben de girdim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i kuru bir hasır üzerine yaslanmış vaziyette buldum ve yanağında hasırın izini gördüm ve dedim ki: "Yâ Resûlallah! Hanımlarını boşadın mı?" "Hayır" dedi. Bunun üzerine, "Allah'ü Ekber" dedim. Bizler de aynı durumdayız. Biz Kureyş topluluğu olarak kadınlar üzerinde hâkim idik. Medîne'ye gelince erkeklerine hâkim olan kadınlar topluluğu bulduk. Bizim hanımlarda onlardan bir şeyler öğrenmeye başladılar. Bir gün hanıma kızmışım da, o da bana karşılık vermişti. Ben de hoş karşılamamıştım. Hanımım: "Niçin yadırgıyorsun? Vallâhi! Nebiyyi Muhterem'in hanımları bile ona karşılık veriyorlar, hattâ onlardan biri, bir günü geceye kadar ondan ayrı geçiriyor" dedi. Sonra Hafsa'ya, "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e karşılık verir misin?" diye sordum. O da: "Evet. Hattâ bizden birimiz, gününü geceye kadar ondan ayrı geçirir" dedi. Ben de: "Sizden bunu kim yapmışsa zarar ve ziyan içindedir. Herhangi biriniz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kızması yüzünden Allah'ın gazabına uğramaktan ve helâk olmaktan emin olabilir mi?" dedim. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gülümsedi. Hafsa'ya: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e karşılık verme, ondan bir şey isteme, her ne istersen benden iste. Arkadaşın Hz. Âişe'nin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem için daha güzel ve daha sevgili

olması, onun da buna güvenerek karşılık vermesi, sakın seni aldatmasın" dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir kere daha gülümsedi. Sonra, "Yâ Resûlallah! Konuyu değiştirelim mi?" dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet" dedi. Bunun üzerine başımı kaldırdım ve o arada üç tane işlenmemiş ham deri gördüm ve "Yâ Resûlallah! Ümmetine bol rızık vermesi için Allah'a duâ et" dedim. Kendisine ibâdet etmedikleri halde Fars ve Rumlara bol bol rızık vermiştir. Oturduğu yerden doğruldu ve buyurdu ki:

"Ey Hattab'ın oğlu! Yoksa sen şüphe içinde misin? O toplumlara iyilikler ve nîmetler, çabucak geçecek olan bu dünyâ hayatında verilmiştir. Âhirette ise nasipleri yoktur."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, hanımlarına o kadar kızmıştı ki, onların yanına bir ay girmemeye dair yemin etmişti. Fakat Allah'u Teâlâ ona bu konuda sitem edince, bu konuda ona yemin keffâreti vermesini emir buyurdu.[2]

Yine bu konuda Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle anlattı:

لَمَّا مَضَى تِسْعَ وَعِشْرُونَ لَيْلَةً دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَدَأَ بِي فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ أَقْسَمْتَ أَنْ لَا تَدْخُلَ عَلَيْنَا شَهْرًا وَإِنَّكَ دَخَلْتَ مِنْ تِسْعَ وَعِشْرِينَ أَغْدُهُنَّ فَقَالَ إِنَّ الشَّهْرَ تِسْعَ وَعِشْرُونَ ثُمَّ قَالَ يَا عَائِشَةُ إِنِّي ذَاكِرٌ لَكَ أَمْرًا فَلَا عَلَيْكَ أَنْ لَا تَعْجَلِي فِيهِ حَتَّى تَسْتَأْمِرِي أَبَوَيْكَ ثُمَّ قَرَأَ عَلَيَّ الْآيَةَ {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ حَتَّى يَبْلُغَ أَجْرًا عَظِيمًا} قَالَتْ عَائِشَةُ قَدْ عَلِمَ وَاللَّهِ أَنَّ أَبَوَيَّ لَمْ يَكُونَا لِيَأْمُرَانِي بِفِرَاقِهِ قَالَتْ (فَقُلْتُ أَوْ فِي هَذَا أَسْتَأْمِرُ أَبَوَيَّ فَإِنِّي أُرِيدُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالْدَارَ الْآخِرَةَ) (م عن عائشة)

Yirmi dokuz gün geçtikten sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem eşleri arasından benden başlayarak ilk benim yanıma girdi. Kendisine, "Yâ Resûlallah! Bir ay boyunca yanımıza girmeyeceğine dair yemin etmiştin. Oysa yirmi dokuz gün sonra girdin. Ben bugünleri tek tek saymıştım" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bu ay yirmi dokuz gündü" buyurdu. Sonra, "Yâ Âişe! Sana bir şey söyleyeceğim; ama annene ve babana danışmaksızın bu konuda karar vermeye acele etme" dedi ve sonra, "Ey Peygamber! Zevcelerine de ki: "Eğer dünyâ hayatını ve ziynetini istiyorsanız, gelin haklarınızı verip sizi güzellikle boşayayım" mealindeki Sûre-i Ahzâb, Âyet 28'i okudu. Ben, "Vallâhi! Annem ile babamın, ondan ayrılmamı istemeyeceklerini biliyordum. Bunun için bu konuda mı annem ve babamla istişâre edeceğim" dedim. Ben, "Allah'ı ve Resûlünü ve âhiret yurdunu seçiyorum" dedim.[3] Diğer bir rivâyette de ziyâdeyle: "Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in diğer hanımları da aynen benim gibi yaptılar"[4] diye geçmektedir.

Yine Sûre-i Tahrîm, Âyet 2’de: "Allah’u Teâlâ size yeminlerinizin keffâretle çözülmesini meşrû kılmıştır" diye geçtiği üzere Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, yemin keffâretinin en büyüğü olan bir köle azat etmiştir. Yeminin keffâreti hakkında geniş bilgi için Sûre-i Mâide, Âyet 89 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Talak 8; Sünen-i Nesâî, Talak 17.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 66; Sahih-i Buhârî, Mezâlim 25; Sahih-i Müslim, Talak 5 (30, 34).

[3] Sahih-i Müslim, Talak 5 (35 Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7285.

[4] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Ahzâb 1; Sahih-i Müslim, Talak 4 (22 Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kurân 33.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَظُ شِدَادٍ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ (٦) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٧)

6-7. Ey îman edenler! Yakıtı insanlar ve taşlar olan Cehennem ateşinden kendinizi ve âilenizi koruyun. Ateşin başında; sert ve şiddetli, Allah’u Teâlâ’nın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen, verilen emirleri yerine getiren melekler vardır.* (O melekler, kâfirleri Cehenneme girdirdikleri vakit, onlara derler ki) "Ey kâfirler! Bugün özür dilemeyin. Siz ancak yaptıklarınızın cezâsını görüyorsunuz."

İzah: Allah’u Teâlâ Mü’minlere, kendilerini ve âilelerini Cehennem ateşinden korumalarını emretmiştir. Bu hususta Hz. Ali Radiyallâhu anhu "Kişinin, âile efrâdını Cehennem ateşinden koruması, onları eğitmesi ve yetiştirmesiyle olur" demiştir. Yani, âilenizi Cehennem ateşinden korumak için onlara dînini öğretin ve onları bu hususta terbiye edin ve gerekirse de dövün" diye buyurmuştur.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ فَإِمَامٌ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ فِي أَهْلِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْأَةُ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا رَاعِيَةٌ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَالْخَادِمُ فِي مَالِ سَيِّدِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ (عَنْ رَعِيَّتِهِ فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ (خ م عن ابن عمر

"Hepiniz bir çobansınız ve güttüğünüz sürüden sorumlusunuz. Devlet reisi de,

bir çobandır ve sürüsünden sorumludur. Erkek, ailesinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur. Kadın, kocasının evinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur. Hizmetkâr, efendisinin malının çobanıdır; o da sürüsünden sorumludur. Netice itibariyle hepiniz bir çobansınız ve herkes güttüğü sürüden sorumludur.”[1]

Sûre-i Tahrîm, Âyet 6 nâzil olunca, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuş:

يَا رَسُولَ اللَّهِ نَفِي أَنْفُسَنَا فَكَيْفَ لَنَا بِأَهْلِينَا؟ فَقَالَ تَنْهَوْنَهُمْ عَمَّا نَهَاكُمُ اللَّهُ وَتَأْمُرُونَهُمْ بِمَا أَمَرَ اللَّهُ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن عمر)

”Yâ Resûlallah! Haydi, kendimizi koruduk diyelim. Peki, aile halkımıza ne yapabiliriz?” Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: ”Allah’u Teâlâ’nın size yasakladığı şeylerden onları alıkoyarsınız, Allah’u Teâlâ’nın emrettiklerini onlara da emredersiniz.”[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ وَاصْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرِ وَفَرِّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ (د عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده)

”Çocuklarınıza, onlar yedi yaşında iken namazı emredin. On yaşında olunca namaz (kılmamaları) sebebiyle onları dövün, yataklarını da ayırın.”[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Cuma 11, Nikâh 90; Sahih-i Müslim İmâre 5 (20).

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 18, s. 196.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 25; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 2337.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُم سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ (تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ) يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ (يَقُولُونَ رَبَّنَا آتِنَا لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ٨)

8. Ey îman edenler! Allah’a tevbe-i nasûh ile tevbede bulunun. Umulur ki Rabbiniz, günahlarınızı örter ve sizi altlarından nehirler akan Cennetlere girdirir. O gün ki Allah’u Teâlâ, Peygamberini ve onunla beraber îman etmiş olanları rüsvey etmez. Onların nûrları, önleri ve sağ tarafları arasında koşar. (Sırata vardıklarında münâfıkların nûru söndüğü vakit) derler ki: ”Ey Rabbimiz! Bizim nûrumuzu tamamla, bizi bağışla. Şüphesiz Sen her şeye kâdersin.”

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Numân İbn-i Beşîr şöyle bir hutbe okumuştur:

سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوَبُّوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا قَالِ يُذْنِبُ الذَّنْبَ ثُمَّ (لَا يَرْجِعُ فِيهِ) (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عمر

Ömer b. el-Hattab Radiyallâhu anhu'nun: "Ey îman edenler! Allah'a tevbe-i nasûh ile tevbede bulunun..." âyeti hakkında; "İşlenilen günahattan sonra, ona bir daha dönmek üzere tevbe edin" mânâsını verdiğini işittim.[1]

Tevbe hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَّاءٌ وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ) (هـ عن انس

"İnsanoğlunun hepsi günah işler. Günah işleyenlerin en hayırlısı ise işlediği günaha pişman olup tevbe edendir."[2]

Tevbenin şartları şunlardır: Evvelki günahlara pişman olup bir daha işlememeye niyet etmektir, günah ehlinden arkadaşlarını terk edip tevbekârlar ile beraber olmaktır ve kalan ömrünü ibâdete sarf etmektir. Bu şartlar ile her kim tevbe ederse, hiç günah işlememiş gibi olur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ) (هـ عن أبي عبيدة بن عبد الله

"Günaha tevbe eden, hiç günah işlemeyen kimse gibidir."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ تَوَبُّوا إِلَى اللَّهِ فَإِنِّي أَتُوبُ فِي الْيَوْمِ إِلَيْهِ مِائَةَ مَرَّةٍ) (م حم عن ابن عمر

"Ey insanlar! Allah'a tevbe edin. Zîrâ ben de Allah'a, günde yüz kere (Estağfirullah el-Azîm, diye) tevbe istiğfar ediyorum."[4]

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de, "Umulur ki Rabbiniz, günahlarınızı örter" diye buyrulmaktadır. Burada "Umulur ki" diye tercüme edilen kelime, Allah'ı Teâlâ için kullanıldığında, ihtimal anlamını değil "Kesinlik" anlamını ifade eder. Bu

nedenle âyette zikredilen kimseler, tevbe-i nasûh ile tevbe ederek sâlih amelde bulunduklarında, muhakkak Allah’u Teâlâ onların günahlarını affeder ve onları altından nehirler akan Cennetlere girdirir, demektir.

Yine bu Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, sırat üzerinde münâfıkların nûrunun sönmesi ve Mü’minlerin nûrunun de tamamlanması hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَدْعُو النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَسْمَائِهِمْ سِرًّا مِنْهُ عَلَى عِبَادِهِ، وَأَمَّا عِنْدَ الصِّرَاطِ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُعْطِي كُلَّ مُؤْمِنٍ نُورًا، وَكُلَّ مُؤْمِنَةٍ نُورًا، وَكُلَّ مُنَافِقٍ نُورًا، فَإِذَا اسْتَوَوْا عَلَى الصِّرَاطِ سَلَبَ اللَّهُ نُورَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ، فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ: أَنْظِرُونَا نَقْتَسِبَ مِنْ نُورِكُمْ [الحديد آية 13] وَقَالَ الْمُؤْمِنُونَ: رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا [التحریم آية 8] فَلَا يَذْكُرُ عِنْدَ ذَلِكَ أَحَدٌ أَحَدًا. (طب عن ابن عباس)

Allah’u Teâlâ, mahşer günü insanları isimleriyle çağırır. Bu O’nun kullarını korumasıdır. Allah’u Teâlâ sırat köprüsünün yanında her Mü’mine ve her münâfığa bir nûr verir. Sırat’a vardıklarında da münafık erkek ve münâfık kadınların nûrları geri alınır. Sûre-i Hadîd, Âyet 13’te geçtiği üzere, "O gün münâfık erkekler ve münâfık kadınlar, Mü’minlere: "Bizi bekleyin; nûrunuzdan biz de istifâde edelim!" derler. Mü’minler de onlara: "Arkanıza (dünyâyâ) dönün de oradan nûru arayın!" derler. Artık aralarına kapısı bulunan bir sur çekilir ki, onun iç tarafında rahmet, dış tarafında da azap vardır." Yine o zaman Mü’minler, Sûre-i Tahrîm, Âyet 8’de geçtiği üzere, "Ey Rabbimiz! Bizim nûrumuzu tamamla..." derler. Bu sırada kimse kimseyi zikretmez.[5]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 8, s. 168.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 30.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 30; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 196/12.

[4] Sahih-i Müslim, Zikir 12 (42 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17173.

[5] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 11079.

(يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوِيَهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ) ٩)

9. Ey Peygamber! Kâfirlerle ve münâfıklarla cihat et ve onlara karşı sert ve şiddetli ol. Onların varacağı yer Cehennemdir. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.

İzah: İslâm Dîni, barış ve huzur dînidir. Hiçbir zaman savaşı isteyen ve fitneyi çıkaran bir din olmamıştır. İslâm, ancak dîne ve Müslümanlara karşı, kâfirler ve münâfıklar tarafından bir saldırı ve tehdit söz konusu olursa, ancak o zaman savaşı emretmektedir. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(الْفِتْنَةُ نَائِمَةٌ لَعَنَ اللَّهُ مَنْ أَيْقَظَهَا) (الرافعي عن أنس)

"Fitne uykudadır. Onu uyandırana Allah'ı Teâlâ lânet etsin!"[1] diye buyurmuştur.

Savaş durumu olmadığı zamanlarda, yine münâfıklarla dil ile cihadı devam ettirmek gerekir. Çünkü bir münâfık, Müslümanlara karşı dâimâ bir tehdittir. Kâfirin verebileceği zarardan daha fazlasını bir münâfık verir. Çünkü kâfir, bir Müslümanın itikâdını bozamaz. Fakat münâfıklar, sürekli olarak Müslümanların itikâdını bozacak şekilde hareket ederler. Bu yüzden münâfıklara karşı şiddetle İslâm'ı savunmak, âyetten ve sünnetten deliller getirerek, onların iddialarını ve bâtil sözlerini boşa çıkarmak gerekir.

Münâfıklar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا تَقُولُوا لِلْمُنَافِقِ سَيِّدٌ فَإِنَّهُ إِنْ يَكُ سَيِّدًا فَقَدْ أَسْخَطْتُمْ رَبَّكُمْ عَزَّ وَجَلَّ) (د عن بريدة)

"Münâfığa, efendidemeyin. Eğer o efendi olursa, muhakkak Rabbinizi gazaplandırırsınız."[2]

Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Tevbe, Âyet 73'ün izahına bakınız.

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 30891.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 83.

(ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَامْرَأَتَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا) (فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاهِلِينَ) (١٠)

10. Allah'ı Teâlâ, Nûh'un karısıyla, Lût'un karısını kâfirlere misal verdi. O iki kadın, sâlih kullarımızdan ikisinin zevceleri idiler. Sonra kocalarına hâinlik ettiler. Kocaları da onları Allah'ın azâbından hiçbir şey ile kurtaramadı. Onlara: "Cehenneme girenlerle beraber siz de girin" denildi.

İzah: İbn-i Abbas Hazretlerine göre; kocalarına ihânet ettikleri beyan edilen Hz. Nûh ve Hz. Lût'un hanımlarının ihânetleri dînî meselelerdedir. Başka hususta değildir. Zîrâ hiçbir Peygamberin hanımı ahlaksızlığa düşmemiştir. Burada Hz. Nûh'un karısının ihâneti, Hz. Nûh'un sırlarını ve îman edenleri, zorbalara haber vermesidir. Hz. Lût'un karısının ihâneti de, Hz. Lût'un, kavminden gizlediği misâfirleri, Lûtîlik yapan ahlaksızlara bildirmesidir.

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ (فِرْعَوْنَ وَوَعْمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ) (١١) وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ (رُوحِنَا وَصَدَّقْتَ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُنْتِ مِنَ الْقَائِمِينَ) (١٢)

11-12. Allah'ı Teâlâ, îman edenlere ise Firavun'un zevcesini misal verdi. O vakit, bu kadın şöyle demişti: "Yâ Rabbi! Benim için katında Cennette bir ev yap, beni Firavun'dan ve onun amelinden kurtar ve beni zâlimler olan kavimden kurtar."* Allah'ı Teâlâ, iffetini muhafaza eden İmran'ın kızı Meryem'i de îman edenlere misal verdi. Biz ona ruhumuzdan üfledik. O, Rabbinin kelimelerini ve kitaplarını tasdik etmişti ve Allah'ın taatinde devam edenlerdendi.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen Hz. Âsiye ile Hz. Meryem hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خَيْرُ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَآسِيَةُ بِنْتُ مُزَاجِمٍ وَخَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَفَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ (السَّلَامُ) (ت ط ب عن انس)

Bütün kadınların içinde en hayırlı olanları: "Meryem Bint-i İmrân, Firavun'un hanımı Âsiye Bint-i Müzâhim, Hatice Bint-i Hüveylid ve Fâtıma Bint-i Muhammed Aleyhisselâm"dır."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

سَيِّدَاتُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ بَعْدَ مَرْيَمَ بِنْتِ عِمْرَانَ، فَاطِمَةُ، وَخَدِيجَةُ، وَآسِيَةُ امْرَأَةُ فِرْعَوْنَ (ط ب عن ابن عباس)

"Cennet ehli olan kadınların efendileri: Meryem Bint-i İmrân, Fâtıma, Hatice ve Firavun'un hanımı Âsiye'dir."[2]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ زَوَّجَنِي فِي الْجَنَّةِ مَرْيَمَ بِنْتِ عِمْرَانَ وَامْرَأَةً فِرْعَوْنَ وَأُخْتَ مُوسَى (طب سعد بن جنادة

"Allah'ı Teâlâ, Meryem Bint-i İmrân'ı, Firavun'un hanımını (Âsiye'yi) ve Mûsâ'yı Kelîmullah'ın kız kardeşini (Gülsüm'ü) Cennette bana zevce olarak vermeyi hükmetti." [3]

İbn-i Ebî Revvâd Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى خَدِيجَةَ، وَهِيَ فِي مَرَضِهَا الَّذِي تُوُفِّيَتْ فِيهِ، فَقَالَ لَهَا: بِالْكَرْهِ مِئِّي مَا الَّذِي أَرَى مِنْكَ يَا خَدِيجَةُ وَقَدْ يَجْعَلُ اللَّهُ فِي الْكَرْهِ خَيْرًا كَثِيرًا أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ اللَّهَ زَوَّجَنِي مَعَكَ فِي الْجَنَّةِ مَرْيَمَ بِنْتِ عِمْرَانَ وَكُلْتُمُ أُخْتَ مُوسَى وَآسِيَةَ امْرَأَةِ فِرْعَوْنَ؟ قَالَتْ: وَقَدْ فَعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ (قال نَعَمْ قَالَتْ بِالرَّفَاءِ وَالْبَنِينِ (طب وفي معرفة الصحابة عن ابن أبي رواد

Hız. Hatice hastayken ki, o hastalığı sebebiyle vefât etmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanına girdi ve buyurdu ki: "Yâ Hatice! Görüyorum ki, benden ayrılacağın için hoşnutsuzsun. Yemin ederim ki, hoşlanılmayan şeylerde Allah'ı Teâlâ çok hayır yapar. Allah'ı Teâlâ'nın, Cennette bana seninle birlikte İmrân kızı Meryem'i, Mûsâ'nın kız kardeşi Gülsüm'ü ve Firavun'un hanımı Âsiye'yi de eş olarak vereceğini bilmedin mi?" O da: "Yâ Resûlallah! Bunu Allah mı böyle kıldı?" diye sorunca, Peygamber Efendimiz: "Evet" dedi. Bunun üzerine Hız. Hatice: "Hayırlı olsun Yâ Resûlallah!" dedi.[4]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 18437; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 55

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12013.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 5353.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 6738; Ebû Nuaym el-İsbehânî, Ma'rifet'üs-Sahâbe, Hadis No: 18531.

67-MÜLK SÛRESİ

Bu sûre 30 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bütün mülkün tasarrufunun, Allah'ın kudret elinde olduğunu beyan eden âyetle başladığı için "Mülk Sûresi" ismini almıştır. Bu sûreye "Tebâreke" ve "Münciye" ismi de verilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ سُورَةَ فِي الْقُرْآنِ ثَلَاثُونَ آيَةً شَفَعَتْ لِصَاحِبِهَا حَتَّى غُفِرَ لَهُ تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ. (ه د ت عن ابى هريرة)

"Allah'ın kitabından ancak otuz âyet olan bir sûre vardır ki, o sûre mahşer gününde bir kişiye şefaati oldu ve günahları affedildi. Bu Tebâreke Sûresi'dir. "[1]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbından bir adam, bir kabir üzerine, onun kabir olduğunu bilmeksizin çadırını kurdu. Sonra orada bir kimsenin Mülk Sûresi'ni sonuna kadar okuduğunu işitti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek: "Yâ Resûlallah! Ben çadırımı kabir olduğunu bilmeksizin bir kabrin üzerine kurdum. Bir de baktım ki, onun içinde biri Mülk Sûresi'ni sonuna kadar okudu" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

(هَي الْمَانِعَةُ هِيَ الْمُنْجِيَةُ تُنْجِيهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ (ت عن ابن عباس)

"Bu sûre, menedicidir ve koruyucudur. Bu sûre, okuyanı kabir azâbından korur. "[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَدِدْتُ أَنْتَبَّارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ فِي قَلْبِ كُلِّ مُؤْمِنٍ (ك عن ابن عباس)

"Bütün mülkün tasarrufu kudret elinde olan Allah çok yücedir" diye başlayan Tebâreke Sûresi'nin her Mü'minin kalbinde olmasını; ezbere bilmesini çok arzu

ederdim.”[3]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Edeb 51; Sünen-i Tirmizî, Fedâil’ul-Kur’ân 8; Sünen-i Ebû Dâvud, Salat 335.

[2] Sünen-i Tirmizî, Fedâil’ul-Kur’ân 8.

[3] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 2030; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 2648.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۱) الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ (۲)
(عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ)

1-2. Bütün mülkün tasarrufu kudret elinde olan Allah’u Teâlâ, çok yücedir. O, her şeye kâdirdir.* Hanginizin daha güzel amel işleyeceğini imtihan için, ölümü ve hayatı yaratan O’dur. O, her şeye gâlipdir ve çok bağışlayandır.

İzah: Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur: Mülkün hepsi Benim elimdedir. Ben, ölümü ve tekrar dirilmeyi yarattım. Sonra sizi Âlem-i Süflî olan bu dünyâya gönderdim. Sizi sınavacağım; bakalım hanginiz Bana güzel ibâdet ve Beni zikir edeceksiniz. Bana güzel îman, itikâd edip Benim yolumda, Benim sevgimde hanginiz çalışacaksınız. Nefsinizle, şeytanla ne şekilde mücâdele yapacaksınız. İşte bu sebeple Ben sizi imtihan etmek için yeryüzüne gönderdim.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْحَذَرُ أَيُّهَا النَّاسُ وَإِيَّاكُمْ وَالْوَسْوَاسَ الْخَنَّاسَ فَإِنَّمَا يَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا (ابن مردويه عن الحكم بن عمير الشمالي)

”Dikkat edin Ey insanlar! Vesvese veren şeytandan sakının. Allah’u Teâlâ, hanginiz daha güzel amellerde bulunacak diye sizi sınamaktadır”[1]

Yine bu hususta şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Katâde Hazretleri dedi ki: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e,
”Hanginizin daha güzel amel işleyeceğini imtihan için, ölümü ve hayatı yaratan

O'dur..." diye geçen Sûre-i Mülk, Âyet 2'nin tefsirini sordum. Buyurdu ki:

أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَقْلاً ثُمَّ قَالَ أَتَمُّكُمْ عَقْلاً أَشَدُّكُمْ لِلَّهِ خَوْفاً وَأَحْسَنُكُمْ فِيمَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ وَنَهَى عَنْهُ نَظَرًا (الرازي،
(التفسير الكبير عن قتادة)

"Allah'ı Teala bu ifadeyle hanginizin daha akıllı olduğunu tayin etmek için... mânâsını kastetmiştir" buyurdu. Sonra da, "Sizin en akıllı olanınız, Allah'tan en fazla korkanınız ve Allah'ın emirleri ile yasakları hususunda en iyi düşüneninizdir" dedi.[2]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

خَلَقَ الْعَقْلَ فَقَالَ الْجَبَّارُ مَا خَلَقْتَ خَلْقًا أَعْجَبَ إِلَيَّ مِنْكَ وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لِأَكْمَلَنَّاكَ فِيمَنْ أَحْبَبْتَ وَلَأَنْقُصَنَّكَ فِيمَنْ أَبْغَضْتَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْمَلَ النَّاسَ عَقْلاً أَطَوْعُهُمْ لِلَّهِ وَأَعْمَلُهُمْ بِطَاعَتِهِ ((القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن أبي هريرة

Cebbâr olan Allah, akıllı yarattığında ona şöyle buyurdu: "Senden daha çok beğendiğim bir yaratık yaratmadım. İzzetim ve Celâlime yemin ederim ki, sevdiğim kimselerde seni kemâle erdireceğim, buğzettiğim kimselerde seni eksik kılacağım." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "İnsanlar arasında akıllı en mükemmel olan, Allah'a en itaatkâr olan ve O'na itaat olan amelleri en çok yapandır."[3]

Akıl, Allah'ı Teâlâ'nın yaratılıştta bütün insanlara vermiş olduğu bir nîmettir. Bu akılla, insanların hakkı arayıp Allah'ı Teâlâ'nın varlığını, kudretini bulmaları gerekir. İnsanlardan, irâdelerini kullanıp Allah'ın emirleri ve yasakları hakkında düşünerek hareket eden kişi gerçek anlamda akıl sahibidir. Bu, diğer kişilerin aklının olmadığı anlamına gelmez. Bunlar, akıllarını sâdece dünyevî işlere kullanırlar.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 15, s. 730.

[2] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 15, s. 397.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 18, s. 223.

الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طِبَاقًا مَا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِنْ تَفَافُتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ (((۳) ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ (۴)

3-4. O, yedi göğü tabaka tabaka yarattı. Ey Resûlüm! Rahmân'ın yaratmasında uygunsuzluk göremezsin. Haydi gözünü çevir bak, orada hiçbir çatlak görebilir misin?* Sonra gözünü çevir tekrar tekrar bak, nihâyet gözün, yorgun ve aradığı şeyden mahrum olarak sana geri döner.

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ (٥) وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ (٦)

5-6. Yemin olsun ki Biz, dünyâ semâsını yıldızlarla süsledik ve onları şeytanlar için atılacak taşlar kıldık ve (âhirette) o şeytanlar için alevli ateş azâbı hazırladık.* Ve Rablerini inkâr edenler için Cehennem azâbı vardır. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.

İzah: Allah'ı Teâlâ Sûre-i Mülk, Âyet 5'te: "Yemin olsun ki Biz, dünyâ semâsını yıldızlarla süsledik..." diye buyuruyor. Dünyâ semâsının ziyneti Ay, Güneş, yıldızlar olunca bunların hepsi dünyâ semâsında birinci kat göğün altındadır. Her kat gök, bu dünyâ semâsından defalarca daha büyüktür. Yedinci kat gökten yukarıda Arş-ı Âlâ vardır. Arş-ı Âlâ'nın da on iki direği vardır.

Rivâyete göre; Cebrâil Aleyhisselâm, Arş-ı Âlâ'yı dolanmak istedi. Allah'ı Teâlâ müsâde etti. Cebrâil Aleyhisselâm saniyede dünyâyı üç yüz altmış tur yapacak hızla yetmiş bin sene uçtu ve "Yâ Rabbi! Ben Arş-ı Âlâ'nın ne kadar yerini gidebildim?" dedi. Allah'ı Teâlâ da: "Arş-ı Âlâ'nın on iki direği var. Sen bir direk ile bir direğin arasını yarı edemedin. Yarı etmene çok uzun zaman var" buyurdu.

Bu husus Sûre-i Mü'minûn, Âyet 86-87'de de şöyle geçmektedir:

Ey Habîbim! Onlara: "Yedi kat göklerin ve büyük Arş'ın Rabbi kimdir?" de.* Onlar: "Allah'tır" diyecekler. Sen de: "Allah'tan korkmaz mısınız?" de.

Arş'ın büyüklüğü hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ السَّبْعُ عِنْدَ الْكُرْسِيِّ إِلَّا كَحَلَقَةٍ مُلَقَاةٍ بِأَرْضٍ فَلَاةٍ وَإِنَّ فَضْلَ الْعَرْشِ عَلَى الْكُرْسِيِّ كَفَضْلِ الْفَلَاةِ عَلَى تِلْكَ الْحَلَقَةِ (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن أبي ذر الغفاري)

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, yedi kat gök ve yerler, Kürsî'nin yanında çölün ortasına bırakılmış bir halka gibidir. Arş'ın da Kürsî'ye

oranla üstünlüğü, o çölün halkaya olan üstünlüğü gibidir.”[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 1, s. 681.

إِذَا الْقَوَا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَيْعًا وَهِيَ تَفُورُ (٧) تَكَادُ تَمَيِّزُ مِنَ الْغَيْظِ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ (٨) قَالُوا بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ (٩) وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ (١٠) فَأَعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْ فَسُحْقًا (١١) لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ ()

7-11. Onlar, Cehenneme atıldıkları vakit, kaynama hâlinde olan Cehennemin korkunç sesini işitirler.* Öyle ki Cehennem, öfkesinden çatlayacak gibi olur. Kâfirlerden her taife oraya atıldıkça, Cehennem bekçileri onlara: "Size (Allah'ın azabı ile korkutan) bir uyarıcı gelmedi mi?" diye sorarlar.* Onlar da: Evet geldi, fakat yalanladık ve onlara: "Allah, bir şey indirmede. Siz ancak büyük bir dalâlet içindesiniz" dedik, diye cevap verirler.* Yine şöyle derler: "Eğer o uyarıcıların sözlerini dinleseydik ve dediklerini akletseydik, Cehennem ehlinde olmazdık."* İşte böylece günahlarını (faydası olmayan bir zamanda) itiraf ederler. Artık Cehennem ehli, Allah'ın rahmetinden uzak olsun.

İzah: Kâfirlerin âhirette pişmanlığı ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَدْخُلُ أَحَدُ النَّارِ إِلَّا أُرِيَ مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ لَوْ أَحْسَنَ لِيَكُونَ عَلَيْهِ حَسْرَةٌ وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَحَدٌ إِلَّا أُرِيَ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ لَوْ أَسَاءَ لِيَزْدَادَ شُكْرًا (حم عن ابى هريرة)

"Cehenneme giren herkese, eğer îman edip taat etseydi, Cennetteki yeri gösterilir; pişmanlığı artsın diye. Cennete giren herkese, eğer îman etmeyip taat etmeseydi, Cehennemdeki yeri gösterilir; şükrânı artsın diye."[1]

Bu husus rivâyet edilen bir diğer hadiste de şöyle geçmektedir:

(لَا يَدْخُلُ أَحَدُ النَّارِ إِلَّا وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّ النَّارَ أُولَىٰ بِهِ مِنَ الْجَنَّةِ (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم)

"Cehenneme giren herkes, kendisinin Cennetten çok Cehenneme uygun olduğunu muhakkak bilir."[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10557.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 8, s. 178.

(إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ) (١٢)

12. Şüphesiz ki, görmedikleri halde Rablerinden korkanlar için bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır.

İzah: Allah'ı Teâlâ'yı görmedikleri halde O'ndan korkan Mü'minler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً يَطُوفُونَ فِي الطُّرُقِ يَلْتَمِسُونَ أَهْلَ الذِّكْرِ فَإِذَا وَجَدُوا قَوْمًا يَذْكُرُونَ اللَّهَ تَنَادَوْا هَلُمُّوا إِلَى حَاجَتِكُمْ قَالَ فَيُحْفَوْنَهُمْ بِأَجْنِحَتِهِمْ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا قَالَ فَيَسْأَلُهُمْ رَبُّهُمْ وَهُوَ أَعْلَمُ مِنْهُمْ مَا يَقُولُ عِبَادِي قَالُوا يَقُولُونَ يُسَبِّحُونَكَ وَيُكَبِّرُونَكَ وَيَحْمَدُونَكَ قَالَ فَيَقُولُ هَلْ رَأَوْنِي قَالَ فَيَقُولُونَ لَا وَاللَّهِ مَا رَأَوْكَ قَالَ فَيَقُولُ وَكَيْفَ لَوْ رَأَوْنِي قَالَ يَقُولُونَ لَوْ رَأَوْكَ كَانُوا أَشَدَّ لَكَ عِبَادَةً وَأَشَدَّ لَكَ تَمْجِيدًا وَتَحْمِيدًا وَأَكْثَرَ لَكَ تَسْبِيحًا قَالَ يَقُولُ فَمَا يَسْأَلُونِي قَالَ يَسْأَلُونَكَ الْجَنَّةَ قَالَ يَقُولُ وَهَلْ رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُونَ لَا وَاللَّهِ يَا رَبِّ مَا رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُ فَكَيْفَ لَوْ أَنَّهُمْ رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُونَ لَوْ أَنَّهُمْ رَأَوْهَا كَانُوا أَشَدَّ عَلَيْهَا حِرْصًا وَأَشَدَّ لَهَا طَلَبًا وَأَعْظَمَ فِيهَا رَغْبَةً قَالَ فَمِمَّ يَنْعَوِدُونَ قَالَ يَقُولُونَ مِنَ النَّارِ قَالَ يَقُولُ وَهَلْ رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُونَ لَا وَاللَّهِ يَا رَبِّ مَا رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُ فَكَيْفَ لَوْ رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُونَ لَوْ رَأَوْهَا كَانُوا أَشَدَّ مِنْهَا فِرَارًا وَأَشَدَّ لَهَا مَخَافَةً قَالَ فَيَقُولُ فَأُشْهِدُكُمْ أَنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُمْ قَالَ يَقُولُ مَلَكٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ فِيهِمْ فُلَانٌ لَيْسَ مِنْهُمْ إِنَّمَا جَاءَ لِحَاجَةٍ قَالَ هُمْ الْجُلَسَاءُ (لَا يَشْقَى بِهِمْ جَلِيسُهُمْ) (خ) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

Şüphesiz Allah'ın yollarda gezip dolaşan ve zikir ehlini arayan birtakım melekleri vardır. Zikrullah eden bir topluluk buldukları zaman: Aradığınız şey buradadır, hemen gelin, diye birbirlerini çağırırlar. Melekler gelip onların etrafını kanatlarıyla kuşatarak birbirlerinin üstünde dünyâ semâsına ulaşınca kadar olan arayışı (yerle gök arasını) doldururlar. Allah'ı Teâlâ kullarının durumlarını, meleklerden daha iyi bildiği halde meleklerle sorar: "Kullarım ne diyorlar?" Melekler: "Seni tesbih, zikir ediyorlar, Senin için; Allah en büyüktür diyorlar, Sana hamd ediyorlar ve Sana tâzim gösteriyorlar" derler. Allah'ı Teâlâ: "Onlar Beni gördüler mi?" diye sorar. Melekler: "Hayır, vallâhi! Onlar Seni görmediler" diye cevap verirler. Allah'ı Teâlâ: "Ya Beni görselerdi ne yaparlardı?" diye sorar. Melekler: "Eğer Seni görselerdi, daha şiddetli zikrederlerdi, Sana daha çok tâzim gösterirler, Sana daha çok hamd ederler ve Seni daha çok tesbih ederlerdi" diye cevap verirler. Allah'ı Teâlâ: "Onlar Benden neyi istiyorlar?" diye sorar. Melekler: "Onlar, Senden Cenneti istiyorlar" diye cevap verirler. Allah'ı Teâlâ: "Onlar, Cenneti gördüler mi?" diye sorar. Melekler: "Hayır! Ey Rabbimiz! Vallahi! Onlar Cenneti görmediler" diye cevap verirler. Allah'ı Teâlâ: "Ya onlar Cenneti görselerdi ne yaparlardı?" diye sorar. Melekler: "Eğer onlar Cenneti görselerdi, onu elde etmek için daha çok gayret ederler, onu daha çok isterler ve ona daha çok rağbet gösterirlerdi" diye cevap verirler. Allah'ı Teâlâ: "Onlar

hangi şeyden Bana sığınıyorlar?" diye sorar. Melekler: "Cehennemden Sana sığınıyorlar" diye cevap verirler. Allah'ı Teâlâ: "Onlar, Cehennemi gördüler mi?" diye sorar. Melekler: "Hayır! Ey Rabbimiz! Vallahi! onlar Cehennemi görmediler" diye cevap verirler. Allah'ı Teâlâ: "Ya onlar Cehennemi görselerdi ne yaparlardı?" diye sorar. Melekler: "Eğer Cehennemi görselerdi ondan daha çok kaçarlardı ve ondan daha çok korkarlardı" diye cevap verirler. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ şöyle buyurur: "Sizi şahit kılıyorum ki, Ben onların hepsini bağışladım!" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devam ederek şöyle buyurdu: İçlerinden bir melek: "Onların arasında onlardan olmayan falanca bir kul da var. O başka bir maksatla, dünyâlık bir ihtiyacı için onlara uğrayıp, yanlarına oturuverdi" der. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Onu da bağışladım, onlar öyle bir topluluktur ki, onlarla birlikte oturan kimse de o topluluk sebebiyle bedbaht olmaz" buyurur.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Daavât 65.

(وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوْ اجْهَرُوا بِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (۱۳) أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ (۱۴))

13-14. Ey insanlar! Sözlerinizi ister gizleyin, ister açıktan söyleyin, şüphesiz ki O, kalplerde olanı hakkıyla bilir.* O, yarattığını bilmez mi? O, her şeyi bütün incelikleriyle bilir ve her şeyden haberdardır.

İzah: Bu âyetler, müşriklerin birbirine hitâben, "Yavaş konuşun Muhammed'in Rabbi işitmesin" demeleri üzerine nâzil olmuştur. Bu da gösteriyor ki müşrikler, Allah'ın varlığının farkındalar. Fakat nefislerinin hevâsına uyup, küfürde inat ederek îman etmiyorlar.

(هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَالْيَهُ النُّشُورُ (۱۵))

15. Yeryüzünü size boyun eğdiren O'dur. Yeryüzünün her tarafında gezip dolaşın ve Allah'ın vermiş olduğu rızıklardan yiyin. Dönüş ancak O'nadır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Yeryüzünü size boyun eğdiren O'dur" diye buyrulmaktadır. Yani, Ey insanlar! Allah'ı Teâlâ, yeryüzünü sizin emrinize verdi. Siz ondan istediğiniz gibi istifâde edersiniz. Onun sularından, mâdenlerinden ve ürünlerinden faydalanırsınız, demektir.

ءَامِنْتُمْ مِّنْ فِي السَّمَاءِ أَن يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورٌ (١٦) أَمْ آمِنْتُمْ مِّنْ فِي السَّمَاءِ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ (١٧) حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ ()

16-17. Semâda olanın, sizi yerin dibine geçirmeyeceğinden emin mi oldunuz? O vakit bir de bakarsınız ki, yeryüzü şiddetle sarsılıp çalkalanıyor.* Yoksa semâda olanın, üzerinize (Lût'un kavminde olduğu gibi) taş yağdıran bir rüzgâr göndermeyeceğinden emin mi oldunuz? O zaman anlarsınız, korkutmam nasılmış!

İzah: Bu mübârek âyetlerde Allah'ı Teâlâ, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğini inkâra cüret eden dinsizleri, başlarına bir takım felâketlerin gelmesi ile korkutmaktadır.

Ey Resûlümü yalanlayan inkârcılar! Siz semâda olanın, yani emir ve tedbiri göklerde cereyan eden Yüce Yaratıcının veya bunların idâresi ile görevlendirilmiş olan meleklerin sizi yerin dibine geçirmeyeceğinden emin misiniz?... Bu korkunç âkibeti hiç düşünmez misiniz ki, inkâra devam eder durursunuz? diye buyurmuştur.

(وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ (١٨))

18. Yemin olsun ki, onlardan (Mekke kâfirlerinden) öncekiler de yalanlamışlardı. Benim onları cezâlandırmam nasıl oldu bir görseydin!

İzah: Allah'ı Teâlâ bu âyette; Mekke kâfirlerinin yalanladığı gibi Nûh, Âd, Semûd, Lût kavmi, Ashâb-ı Medyen, Ashâb-ı Ress, Firavun kavmi gibi geçmiş ümmetlerin kâfirleri de Peygamberlerini yalanlamışlardı. Benim onları cezâlandırmam nasıl oldu bir görseydin! diye buyurmaktadır. Bu inkâr eden kavimlerin kıssaları ve âkibetleri A'râf, Hûd ve Enbiyâ Sûreleri gibi birçok sûrede tafsilatlı olarak anlatılmıştır.

(أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يُمَسِّكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ (١٩))

19. Üstlerinde, kanatlarını açıp kapayarak uçan kuşları görmüyorlar mı? Onları havada tutan ancak Rahmân'dır. Şüphesiz O, her şeyi hakkıyla görendir.

İzah: Havanın kaldırma gücü Allah'ı Teâlâ'nın kudretindendir. Havasız bir yerde kuş uçamaz. İşte bu Âyet-i Kerîme'de havanın kaldırma gücünden bahsedilmektedir. Bu da Kur'ân-ı Kerîm'deki mûcizelerden biridir.

أَمَّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِنَّ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي غُرُورٍ (٢٠) أَمَّنْ هَذَا الَّذِي (يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ بَلْ لَجُوا فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ (٢١) أَفَمَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلَى وَجْهِهِ أَهْدَى أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٢٢)

20-22. Yoksa Rahmân'dan başka O'na karşı size yardım edecek ordunuz mu var? Kâfirler, ancak bir aldanış içindedirler.* Yoksa Allah'ı Teâlâ, sizlere vermekte olduğu rızık kesecek olursa, O'ndan başka size rızık verecek kimdir? Doğrusu kâfirler, azgınlıkta ve haktan kaçmakta direnmektedirler.* Yüzüstü sürünerek yürüyen mi daha çok hidâyete erendir, yoksa dosdoğru bir yol üzerinde ayakları üzerinde yürüyen kimse mi?

İzah: Allah'ı Teâlâ mahşer gününde kâfirleri yüzüstü süründürerek haşredecek, Mü'minleri ise düzgün bir şekilde yürüterek bir araya toplayacaktır. Sûre-i Mülk, Âyet 22, insanların mahşerdeki durumlarını tasvir etmektedir.

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ يُحْشَرُ الْكَافِرُ عَلَى وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ أَلَيْسَ الَّذِي أَمْسَاهُ عَلَى رِجْلَيْهِ فِي (الدُّنْيَا قَادِرًا عَلَى أَنْ يَمْشِيَهُ عَلَى وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (خ م عن انس

Bir adam: "Yâ Resûlallah! Mahşer günü kâfir yüzüstü nasıl haşrolunacak?" diye sorunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Şüphesiz onu dünyâda iki ayağı üzerinde yürüten Allah, mahşer günü yüzüstü yürütmeye de kâdir değil midir?"[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Rikâk 44; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet 11 (54).

قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ (٢٣) قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي (الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (٢٤)

23-24. Ey Resûlüm! De ki: "Sizi yaratan ve size kulaklar, gözler ve kalpler ihsan eden O'dur. Siz, çok az şükrediyorsunuz."* De ki: "Sizi yeryüzünde çoğaltıp yayan O'dur. O'nun huzurunda toplanacaksınız."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ اشْتَكَى ضِرْسَهُ فَلْيَضَعْ إِصْبَعَهُ عَلَيْهِ، وَلْيَقْرَأْ هَاتَيْنِ الْآيَتَيْنِ سَبْعَ مَرَّاتٍ {وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ

وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ { إِلَى قَوْلِهِ { يَفْقَهُونَ } { هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ { إِلَى { تَشْكُرُونَ } فَإِنَّهُ
(بَيِّنًا بِإِذْنِ اللَّهِ (الدارقطني في الأفراد عن ابن عباس

Diş ağrısı çeken kişi, elini üzerine koysun ve yedişer defa; "Sizi bir nefisten (Âdem Aleyhisselâm'dan) yaratan O'dur..." diye devam eden Sûre-i En'âm, Âyet 98'i ve Ey Resûlüm! De ki: "Sizi yaratan ve size kulaklar, gözler ve kalpler ihsan eden O'dur..." diye devam eden Sûre-i Mülk, Âyet 23'ü okusun. Allah'ın izniyle ağrısı geçecektir.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 14, s. 558.

((وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ (٢٥) قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ (٢٦))

25-26. Kâfirler: "Eğer doğru söylüyorsanız, bu vaad edilen ne zamandır?" derler.* Ey Resûlüm! De ki: "Şüphesiz ki, bunun ilmi ancak Allah'ın katındadır. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım."

((فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَٰذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ (٢٧))

27. Kâfirler, azâbı yakından görünce, suratları değişir ve onlara, "İşte sizin, hemen gelmesini istediğiniz azap budur" denir.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكْنِي اللَّهُ وَمَنْ مَعِيَ أَوْ رَحِمَنَا فَمَنْ يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ (٢٨) قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ
أَمَّنَّا بِهِ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ (٢٩) قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَأْوُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ
((يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ (٣٠))

28-30. Ey Resûlüm! De ki: "Allah'ı Teâlâ, beni ve banimle beraber olanları öldürse yahut (ecellerimizi ileri alarak) merhamet etse, kâfirleri elim azaptan kim kurtarır? Bana söyleyin."* De ki: "O, Rahmân'dır. O'na îman ettik ve O'na tevekkül ettik. Kimin âşikâr dalâlette olduğunu yakında bileceksiniz."* De ki: "Suyunuz çekilse, artık size kim bir akar su verir? Bana söyleyin."

68-KALEM SÛRESİ

Bu sûre 52 âyettir. Mekke döneminde nâzil olan ilk sûrelerden biridir. İsmi, ilk âyetinde geçen "Kalem" kelimesinden almıştır. "Nûn Sûresi" diye de isimlendirilmiştir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, 17-33 ve 48-50. âyetleri Medîne döneminde nâzil olmuştur.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اِنِّیْ وَ الْقَلَمِ وَ مَا یَسْطُرُوْنَ * (۱) مَا اَنْتَ بِمَجْنُوْنٍ) (۲))

1-2. Nûn. Kalem'e ve yazdıkları şeylere yemin ederim ki,* Ey Resûlüm! Sen, Rabbinin Peygamberlik nîmetine mazharsın, mecnûn değilsin.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen Kalem'in yaratılması ile ilgili olarak Câbir Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif nakleder:

يَا رَسُولَ اللّٰهِ يَا بَابِي اَنْتَ وَاُمِّي اَخْبِرْنِيْ اَوَّلَ مَا خَلَقَ اللّٰهُ قَبْلَ الْاَشْيَاءِ؟ قَالَ: يَا جَابِرُ! اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى خَلَقَ قَبْلَ الْاَشْيَاءِ نُوْرًا نَّبِيْكَ مِنْ نُّوْرِهِ فَجَعَلَ ذَلِكَ النُّوْرَ يَدُوْرًا بِالْقَدْرِ حَيْثُ شَاءَ اللّٰهُ وَلَمْ يَكُنْ فِيْ ذَلِكَ الْوَقْتُ لَوْحٌ وَلَا قَلَمٌ وَلَا جَنَّةٌ وَلَا نَارٌ وَلَا مَلَكٌ وَلَا سَمَاءٌ وَلَا اَرْضٌ وَلَا شَمْسٌ وَلَا قَمَرٌ وَلَا جَنِّيٌّ وَلَا اِنْسِيٌّ فَلَمَّا اَرَادَ اللّٰهُ اَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ قَسَمَ ذَلِكَ النُّوْرَ اَرْبَعَةَ اَجْزَاءٍ فَخَلَقَ مِنَ الْجُزْءِ الْاَوَّلِ الْقَلَمَ وَمِنَ الثَّانِيِ اللَّوْحَ وَمِنَ الثَّالِثِ الْعَرْشَ ثُمَّ قَسَمَ الْجُزْءَ الرَّابِعَ اَرْبَعَةَ اَجْزَاءٍ فَخَلَقَ مِنَ الْجُزْءِ الْاَوَّلِ حَمَلَةَ الْعَرْشِ وَمِنَ الثَّانِيِ الْكَرْسِيَّ وَمِنَ الثَّالِثِ بَاقِيَ الْمَلَائِكَةِ ثُمَّ قَسَمَ الْجُزْءَ الرَّابِعَ اَرْبَعَةَ اَجْزَاءٍ فَخَلَقَ مِنَ الْاَوَّلِ السَّمَاوَاتِ وَمِنَ الثَّانِيِ الْاَرْضِيْنَ وَمِنَ الثَّالِثِ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ ثُمَّ قَسَمَ الرَّابِعَ اَرْبَعَةَ اَجْزَاءٍ فَخَلَقَ مِنَ الْاَوَّلِ نُوْرَ اَبْصَارِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَمِنَ الثَّانِيِ نُوْرَ قُلُوْبِهِمْ وَهِيَ الْمَعْرِفَةُ بِاللّٰهِ وَمِنَ الثَّالِثِ نُوْرَ السِّنِّيْهِمْ وَهُوَ التَّوْحِيْدُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ. (عيد الرزق عن جابر بن عبد الله)

"Yâ Resûlallah! Bütün eşyanın hepsinden evvel, Allah'ı Teâlâ neyi yarattı, ondan bana haber verir misin?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Yâ Câbir! Bütün eşyanın hepsinden evvel Allah'ı Teâlâ kendi nûrundan, senin Nebî'nin nûrunu yarattı. Bu nûru öyle yaptı ki; bu nûr, Allah'ın kudretiyle her tarafta devretti. O zamanda Levh, Kalem, Cennet, Cehennem, yer, gök, ay, güneş, insan ve cin hiçbir şey yoktu. Allah'ı Teâlâ bu mahlûkatı yaratmayı dilediğinde bu benim nûrumu dörde böldü. Birinden Kalem'i, ikincisinden Levh'i üçüncü-sünden Arş'ı yarattı ve dördüncüsünü yine dört parçaya böldü.

Onun da birinci parçasından, Arş'ı taşıyan melekleri yarattı, ikincisinden Kürsi'yi yarattı, üçüncüsünden geri kalan melekleri yarattı. Yine dördüncü parçayı dört bölüme ayırdı. Birincisinden gökleri yarattı, ikincisinden yerleri yarattı, üçüncüsünden Cennet ve Cehennemi yarattı. Yine dördüncü bölümü dört parçaya ayırdı. Birincisinden Mü'minlerin gözlerinin nûrunu yarattı. İkincisinden kalplerinin nûrunu yarattı ki o, mârifetullah'tır. Üçüncüsünden de dillerinin nûrunu yarattı ki o, tevhiddir; lâ ilahe illallâh Muhammed'un Resûlullâh'tır."[1]

Bu Hadis-i Şerif'te geçtiği üzere Allah'u Teâlâ, ilk önce kendi nûrundan Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem'in nûrunu yaratmıştır. O nûrdan da yaratılmış olan her şeyi yaratmıştır. Bu yaratılanların ilkinin de "Kalem" olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ فَقَالَ لَهُ اكْتُبْ فَجَرَى بِمَا هُوَ كَاتِبٌ إِلَى الْأَبَدِ (ت) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

"Allah'u Teâlâ'nın ilk yarattığı şey Kalem'dir. Ona: "Yaz" dedi ve ebede kadar olacak olan her şeyi yazdı."[2]

Ayrıca Cebrâil Aleyhisselâm gelip, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Kur'ân'ı ve namazı öğretince, Mekke müşrikleri: "Muhammed mecnûn oldu" demişlerdi. Bunun üzerine de bu âyetler nâzil olmuştur.

[1] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 9; Mir'at-ı Kâinât, c. 1, s. 10.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kurân, 66.

(وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ (۳) وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ (۴))

3-4. Ey Habîbim! Şüphesiz ki, senin için tükenmez bir mükâfat vardır.* Şüphesiz ki sen, çok büyük bir ahlak üzeresin.

İzah: Âyet-i Kerîme'de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem için Allah'u Teâlâ: "Şüphesiz ki sen, çok büyük bir ahlak üzeresin" diye buyurmaktadır. Yani Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur: Ey Habîbim! Şüphesiz ki sen, yaratılmışların içerisinde ahlâkı en güzel olanısın.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in güzel ahlâkı hakkında Sa'd b. Hişam Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

فَقُلْتُ يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ أَنْبِئِينِي عَنْ خُلُقِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ أَلَسْتُ تَقْرَأُ الْقُرْآنَ قُلْتُ بَلَى (قَالَتْ فَإِنَّ خُلُقَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ الْقُرْآنَ (م حم عن سعد بن هشام

Hız. Âişe'ye: "Ey Mü'minlerin annesi! Bana Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ahlâkından haber ver" dedim. Bana: "Sen Kur'ân okumuyor musun?" diye sordu. Ben: "Evet" dedim. Bunun üzerine dedi ki: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ahlâkı Kur'ân idi."[1]

Yine Ebû Abdullah el-Cedelî Radiyallâhu anhu Hız. Âişe'ye, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ahlâkından sorunca, kendisine şöyle buyurmuştur:

كَانَ أَحْسَنَ النَّاسِ خُلُقًا لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا وَلَا صَخَّابًا فِي الْأَسْوَاقِ وَلَا يَجْزِي بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ وَلَكِنْ (يَعْفُو وَيَصْفَحُ (حب عن ابى عبد الله الجدلى

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, insanların en güzel ahlâklısı idi. Her zaman sükûnet ve vakarla hareket eder, aslâ yüksek sesle konuşmaz ve kötülüğe kötülükle mukabelede bulunmazdı. Bilakis, affeder ve hoşgörülü davranırdı."[2]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ حُسْنَ الْأَخْلَاقِ (موطأ عن مالك

"Ben ancak güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim"[3]

Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

خَدَمْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ سِنِينَ وَاللَّهِ مَا قَالَ لِي أَفَّا قَطُّ وَلَا قَالَ لِي لَشَيْءٍ لَمْ فَعَلْتُ كَذَا (وَهَلَّا فَعَلْتُ كَذَا (م عن انس بن مالك

Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e on sene hizmet ettim. Vallâhi! O bana hiçbir zaman "Of" demedi. O bana herhangi bir iş için, "Niçin bunu böyle yaptın? Şöyle yapsaydın ya!" demedi.[4]

Müslümanların da güzel bir ahlâka sahip olmaları gerektiği hakkında da çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Bu hususta Ebû Zerr Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ وَأَتَّبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا وَخَالِقِ النَّاسَ

(بُخْلِ قِ حَسَنِ (ت حم عن ابى ذر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana buyurdu ki: "Nerede ve hangi hâl üzere olursan ol, Allah'tan kork ve kötülüğün arkasında hemen bir iyilik yap ki, onu silsin. İnsanlarla da güzel bir ahlâk ile geçin."[5]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu da şöyle anlatmaktadır:

سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْثَرِ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ الْجَنَّةَ فَقَالَ تَقْوَى اللَّهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ وَسُئِلَ (عَنْ أَكْثَرِ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ النَّارَ فَقَالَ الْفَمُّ وَالْفَرْجُ (ت عن ابى هريرة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e insanları en çok Cennete neyin girdireceğine dair soru soruldu. O da, "Dâimâ Allah korkusunu üzerinde taşımak ve güzel ahlâk" diye buyurdu. Sonra insanları en çok ateşe neyin girdireceğine dair soru soruldu. Bu sefer de, "Ağız ve ferç" diye buyurdu.[6]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مِنْ أَحَبِّكُمْ إِلَيَّ وَأَقْرَبِكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحَاسِنُكُمْ أَخْلَاقًا وَإِنَّ أَبْغَضَكُمْ إِلَيَّ وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الثَّرَثَارُونَ وَالْمُتَشَدِّقُونَ وَالْمُتَقَبِّحُونَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ عَلِمْنَا الثَّرَثَارُونَ وَالْمُتَشَدِّقُونَ فَمَا (الْمُتَقَبِّحُونَ قَالَ الْمُتَكَبِّرُونَ (ت عن جابر

"Mahşer gününde aranızdan en çok sevdiğim ve bana en çok yakın olanlar arasında başta gelenler, ahlâk itibariyle en güzel olanlarıdır ve yine mahşer gününde kendisine en çok buğzedip meclis itibariyle benden en uzakta olacak olanlar da, boşboğazlık edenler, diliyle insanlara eziyet ederek çirkin sözler söyleyenler ve mütefeyhiklerdir." Ashâb-ı Kirâm: "Yâ Resûlallah! Boşboğazlık edenleri, konuşmalarıyla başkalarına eziyet edenleri biliyoruz. Mütefeyhikler ne oluyor?" diye sorunca, buyurdu ki: "Kibirlenen kimselerdir."[7]

[1] Sahih-i Müslim, Müsâfirin 18 (139 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 23134.

[2] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 6551; Sünen-i Tirmizî, Birr 69; Sünen-i Dârimî, Mukaddime 2.

[3] İmam Mâlik, Muvatta, el-Câmi' 17; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8595.

[4] Sahih-i Müslim, Fedâil 13 (51).

[5] Sünen-i Tirmizî, Birr 54; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20392.

[6] Sünen-i Tirmizî, Birr 61.

[7] Sünen-i Tirmizî, Birr 70.

فَسْتَنْبِصِرْ وَيُصْبِرُونَ* (٥) بِأَيْكُمْ الْمَفْتُونُ (٦) إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ (٧) ((

5-7. Yakında sen de görürsün, onlar da görürler;* hanginizin mecnûn olduğunu.* Şüphesiz senin Rabbin, yolundan sapanı en iyi bilendir. Doğru yolda olanı da en iyi bilen Odur.

فَلَا تُطِيعِ الْمُكَذِّبِينَ (٨) وَذُوقُوا لَوْ تَذَكَّرْتُمْ فَيَذَرُوهُمْ (٩) وَلَا تُطِيعِ كُلَّ حَلَّافٍ مَمِينٍ (١٠) هَمَّازٍ مَشَاءٍ بِنَمِيمٍ (١١) مَنَاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ (١٢) عُنْثٌ بَعْدَ ذَلِكَ زَنِيمٍ (١٣) أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ (١٤) إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ (١٥) آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (١٥) سَنَسِمْهُ عَلَى الْخُرُطُومِ (١٦) (

8-16. Ey Resûlüm! Sen, o yalanlayanlara uyma.* Onlar isterler ki, sen onlara yumuşak davranasın, böylece onlar da sana yumuşak davransınlar.* Yalan yere çok yemin eden, hakir,* gıybetçi, koğuculuk yapan,* hayra engel olan, zâlim, günahkâr,* zorbalık yapan, bununla beraber soysuz olan bir kimseye,* mal ve oğullar sahibi olmuş diye sakın uyma.* Ona âyetlerimiz okunursa, "Bu, öncekilerin masallarıdır" der.* Biz yakında onun burnunu damgalayacağız.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ demiştir ki: Bu âyetler Velid b. Muğire hakkında nâzil olmuştur. Allah'ı Teâlâ'nın onu kötülediği kadar hiçbir kimseyi kötülediğini bilmiyoruz.

Nakledildiğine göre; Velid'in annesi ona gayri meşrû bir sûrette gebe olmuştu. Bu durum, bu âyetler nâzil olana kadar kimse tarafından bilinmiyordu. Velid bu husustaki âyetleri işitince, annesine gitmiş ve kılıcını çekerek, "Muhammed, beni on vasıf ile teşhir etti. Bunlardan dokuzunu kendimde buldum. Zinâ çocuğu olduğuma dair bir bilgim yok, bana hakikati söyle, yoksa boynunu vururum" demiş. Annesi de demiş ki: "Sus, hakikati sana söyleyeceğim. Senin baban zengindi, fakat cinsi münasebet gücüne sahip değildi. Onun için o ölünce malı başkalarına gidecek" diye korktum. Nefsimi bir çobana dâvet ettim, o da geldi.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki:

Âyette geçen "Biz yakında onun burnunu damgalayacağız" buyruğu, kılıçla onun burnunu damgalayacağız, demektir. Nitekim bu âyetin hakkında indiği kişi olan Velid b. Muğire'nin burnu Bedir Günü'nde kılıçla işâretlenmiştir. Ölünceye kadar bu şekilde işâretli kalmıştır.

Bu âyetlerde sayılan kötü vasıflarla ilgili olarak çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan birinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ؟ قَالُوا بَلَى قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ ضَعِيفٍ مُتَضَعِّفٍ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لِأَبْرَهُ (ثُمَّ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ؟ قَالُوا بَلَى قَالَ كُلُّ عَتَلٍ جَوَّاطٍ مُسْتَكْبِرٍ (م) عَنْ حَارِثَةَ بْنِ وَهَبٍ

"Size Cennet ehlini haber vereyim mi?" "Evet" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Her zayıf olan ve başkası tarafından zayıf görülen, eğer Allah'a yemin verecek olsa, şüphesiz Allah'ın yemininin gereğini yerine getirdiği kimsedir. "Size Cehennem ehlini de haber vereyim mi?" deyince de yine, "Evet" dediler. Şöyle buyurdu: "Her zorba, şerli, cimri ve büyüklük taslayan kimsedir." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

خِيَارُ عِبَادِ اللَّهِ الَّذِينَ إِذَا رُغُوا ذَكَرَ اللَّهَ وَشَرَارُ عِبَادِ اللَّهِ الْمَسْأُؤُونَ بِالنِّمِيمَةِ الْمُفَرَّقُونَ بَيْنَ الْأَحِبَّةِ الْبَاغُونَ (الْبُرَاءُ الْعَنْتُ (ح) عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ غَنَمٍ

"Allah'ın en hayırlı kulları, görüldükleri zaman Allah'u Teâlâ'yı hatırlatan kullarıdır. Allah'ın en kötü kulları da lâf götürüp getiren, dostların arasını açan, iyilere karşı gelip, direnenlerdir." [2]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 13 (46).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17312.

إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ (١٧) وَلَا يَسْتَنْتُونَ (١٨) فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِنْ رَبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ (١٩) فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ (٢٠) فَتَنَادُوا مُصْبِحِينَ (٢١) أَنْ اغْدُوا عَلَيَّ حَرْبِكُمْ أَنْ كُنْتُمْ صَارِمِينَ (٢٢) فَانْطَلَقُوا وَهُمْ يَتَخَفَتُونَ (٢٣) أَنْ لَا يَدْخُلْنَهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مَسْكِينٌ (٢٤) (وَعَدُوا عَلَيَّ حَرْدٍ قَادِرِينَ (٢٥) فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوا إِنَّا لَضَالُونَ (٢٦) بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ (٢٧)

17-27. Şüphesiz ki Biz, bunları (Mekkeli inkârcıları) da, bahçe sahiplerini belâya uğrattığımız gibi belâya uğrattık. Onlar, bahçelerinin meyvelerini sabahleyin erkenden toplamak için yemin ettikleri vakit,* (fakirlerin hissesini) istisnâ etmiyorlardı.* Kendileri uykuda gâfil iken, Rabbinin belâsı inip bahçeyi kuşattı* ve meyvesini telef etti.* Onlar ise sabahleyin birbirlerine şöyle nidâ ettiler:* "Bahçenizin meyvesini topla-yacaksanız, haydin!"* Artık aralarında gizlice söyleşerek bahçelerine doğru gittiler;* "Bugün hiçbir yoksul oraya girip yanınıza sokulmasın" diyerek.* Onlar, fakirleri bahçenin ürünlerinden alıkoymaya güçlerinin yetebileceğini düşünerek erkenden gittiler.* Fakat bahçeyi görünce, dediler ki: "Herhalde biz yanlış geldik!* Hayır, biz mahrum olduk."

İzah: İkrime Hazretlerinden nakledildiğine göre; bu âyetlerde bahsi geçen bahçe sahipleri, Habeşistanlı bir kısım insanlardır. Babalarının bir bahçesi vardı. O, bahçenin ürünlerinden fakirlere yedirip onları doyuruyordu. Babaları ölünce oğulları şöyle dediler: "Babamız fakirleri yedirip doyururken ahmaklık ediyordu." Bunlar, sabahleyin erkenden mahsullerini toplayacaklarına dair yemin etmişler ve fakirlere bir şey vermeyeceklerine dair karar almışlardı. Neticede Allah'ın beyan ettiği akıbeti uğradılar. Allah'u Teâlâ, bir rüzgâr estirdi ve hepsini kuruttu. Böylece kendileri o bahçeden fakirleri mahrum ettikleri gibi, Allah'u Teâlâ da bahçelerini mahvederek kendilerini mahrum etti.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالْمَعَاصِيَ إِنَّ الْعَبْدَ لَيُذْنِبُ الذَّنْبَ فَيَنْسَى بِهِ الْبَابَ مِنَ الْعِلْمِ، وَإِنَّ الْعَبْدَ لَيُذْنِبُ الذَّنْبَ فَيُحْرَمُ بِهِ قِيَامَ اللَّيْلِ، وَإِنَّ الْعَبْدَ لَيُذْنِبُ الذَّنْبَ فَيُحْرَمُ بِهِ رِزْقًا قَدْ كَانَ هَيْئًا لَهُ، ثُمَّ تَلَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِنْ رَبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ. فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ } قَدْ حُرِّمُوا خَيْرَ جَنَّتِهِمْ بِذُنُوبِهِمْ (ابن أبي حاتم (و ابن مردويه عن ابن مسعود

Günahlardan uzak durun. Zîrâ kul, bir günah işler de bundan dolayı ilimden bir kısmını unuttur. Kul, bir günah işler de bundan dolayı gece kıyâmından mahrum edilir. Kul, bir günah işler de bundan dolayı kendisine hazırlanmış olan bir rızıktan mahrum edilir. Daha sonra, "Kendileri uykuda gâfil iken, Rabbinin belâsı inip bahçeyi kuşattı* ve meyvesini telef etti" diye geçen Sûre-i Kalem, Âyet 19-20'yi okudu ve onlar da işledikleri gûnahtan dolayı bahçelerinin ürününden mahrum bırakıldılar, buyurdu.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 14, s. 583; İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 8, s. 196.

قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ لَوْ لَا تَسْبُحُونَ (٢٨) قَالُوا سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ (٢٩) فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى (بَعْضٍ يَتَلَوْمُونَ (٣٠) قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا طَاغِينَ (٣١) عَسَىٰ رَبُّنَا أَنْ يُبَدِّلَنَا خَيْرًا مِنْهَ إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا رَاغِبُونَ (٣٢)

28-32. Onların hayırlısı: "Ben size, Allah'ı tesbih etseniz ya! demedim mi?" dedi.* Onlar da: "Ey Rabbimiz! Seni tesbih ederiz. Şüphesiz biz, zâlimlermişiz" dediler.* Bunun üzerine birbirlerini kınamaya başladılar.* Dediler ki: "Yazıklar olsun bize! Şüphesiz biz, haddi aşanlarımısz.* Umulur ki Rabbimiz, bize bu bahçeden daha hayırlısını verir. Şüphesiz biz, yönelip Rabbimizin affını arzu ediyoruz."

(كَذَٰلِكَ الْعَذَابُ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ (٣٣)

33. İşte azap böyledir. Âhiretin azâbı ise elbette daha büyüktür. Keşke bilselerdi!

(إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٍ النَّعِيمِ (٣٤) أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ (٣٥)

34-35. Şüphesiz ki, takvâ sahipleri için Rablerinin katında Naîm Cennetleri vardır.* Biz, Müslümanları mücrimler gibi yapar mıyız?

İzah: Cennet-i Naîm ve orayı kazananların vasıfları ve mükâfatlarına dair geniş bilgi için Sûre-i Vâkıa, Âyet 10-12 ve izahlarına bakınız.

مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ (٣٦) أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ (٣٧) إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَّا تَخِيرُونَ (٣٨) أَمْ لَكُمْ آيْمَانٌ (٣٩) عَلَيْنَا بِالْعَةِ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ لَكُمْ لَمَّا تَحْكُمُونَ (٤٠)

36-39. Ne oluyor size, nasıl hükmediyorsunuz?* Yoksa size mahsus bir kitap var da ondan mı okuyorsunuz?* Siz her neyi arzu ederseniz, o hükmü mü içeriyor?* Yoksa Bizden, verdiğiniz hükmün mutlaka öyle olacağına dair kıyâmet gününe kadar sürecek kesin sözler mi aldınız?

(سَلِّمُوا إِلَيْهِمْ بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ (٤٠) أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءَ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ (٤١)

40-41. Ey Resûlüm! Onlara sor, hangisi bu iddianın doğruluğuna kefildir?* Yoksa onların ortakları mı var? Eğer iddialarında doğru iseler, haydi ortaklarını getirsinler.

يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ (٤٢) خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهُقُهُمْ ذِلَّةٌ وَقَدْ كَانُوا (٤٣) يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ (٤٤)

42-43. O gün baldır açılır. Kâfirler secdeye dâvet edilirler. Fakat secde edemezler.* O gün gözleri yerde, kendilerini de zillet kaplamıştır. Halbuki onlar, (dünyâda) sağlıklı iken secdeye dâvet olunuyorlardı.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "O gün baldır açılır" diye geçen ifade hakkında bir kısım âlimler, bu ifadenin mecâzi bir anlam taşıdığını söylemişler, diğer bir kısım âlimler ise bunu, zâhirî mânâda almışlar ve bunu destekleyen Hadis-i Şerif’ler zikretmişlerdir.

Bu ifadenin mecâzi bir anlam taşıdığını söyleyenler şu şekilde çeşitli izahlarda bulunmuşlardır:

İkrime, Katâde, Said b. Cübeyr, Mücâhid ve Abdullah İbn-i Abbas Hazretlerinden nakledilen bir görüşe göre; "O gün baldır açılır" diye geçen ifadeden maksat, sıkıntılı bir günün, dehşetli bir olayın ortaya çıkmasıdır. Zîrâ böyle bir günde iş ciddiye alınır ve paçalar sıvanır. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen diğer bir görüşe göre de, "O gün baldır açılır" diye geçen ifadeden maksat, dünyânın gitmesi, âhiretin ortaya çıkmasıdır. O gün ameller ortaya dökülür. Kapalı olan baldırlar açıldığı gibi sırlar da açığa çıkar.

Bu ifadeye zâhir anlamda mânâ veren Abdullah İbn-i Mes’ud, Ebû Hüreyre ve Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhum, mahşerde Allah’u Teâlâ’nın, baldırını açarak kendisini Mü’minlere tanıtacağını, Mü’minlerin de bunun karşısında Allah’a secde edeceklerini söylemişler ve bu konuda şu Hadis-i Şerif’i nakletmişlerdir:

Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu diyor ki:

سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ يَكْشِفُ رَبُّنَا عَنْ سَاقِهِ فَيَسْجُدُ لَهُ كُلُّ مُؤْمِنٍ وَمُؤْمِنَةٍ فَيَبْقَى كُلُّ مَنْ
(كَانَ يَسْجُدُ فِي الدُّنْيَا رِيَاءً وَسُمْعَةً فَيَذْهَبُ لِيَسْجُدَ فَيَعُودُ ظَهْرُهُ طَبَقًا وَاحِدًا) (خ م عن ابى سعيد

Ben, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şöyle dediğini işittim: "Rabbimiz baldırını açacak, her Mü’min erkek ve kadın ona secde edecektir. Ancak, dünyâda iken gösteriş olsun ve desinler diye secde edenler, o gün secde edemeyeceklerdir. Secde etmeye çalışacaklar, fakat sırtları tek bir parça haline gelecek ve secde edemeyeceklerdir." [1]

Yine Sûre-i Kalem, Âyet 42 hakkında Abdurrahman İbn-i Gunm Radiyallâhu

anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

قَالَ سَيَلَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْعُتْلُ الزَّيْمِ فَقَالَ: هُوَ الشَّدِيدُ الْخُلُقِ الْمُصَحَّحُ الْأَكُولُ (الشَّرُوبُ الْوَاجِدُ لِلطَّعَامِ وَالشَّرَابِ الظُّلُومُ لِلنَّاسِ رَحِيبُ الْجَوْفِ (ع) عن عبد الرحمن بن غنم

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: "O gün baldır açılır. Kâfirler secdeye davet edilirler. Fakat secde edemezler" diye geçen Sûre-i Kalem, Âyet 42 sorulduğunda, şöyle buyurdu: "O çok büyük bir nûrdur ve O’nu görenler, hemen O’na secdeye kapanırlar." [2]

Kâfirlerin, âhirette dehşetten dolayı gözleri yerde olacak, Allah’ın azâbından dolayı onları zillet ve hakirlik kaplayacaktır. Bu onların, dünyada iken kibirlenmelerinin karşılığıdır. Onlar dünyâda sağ iken Allah’a secde etmeye dâvet ediliyorlar. Fakat onlar, secde etmiyorlardı. İşte onlar âhirette secde etmek isteseler de secde edemez duruma geleceklerdir. Allah’u Teâlâ tecellî ettiğinde, Mü’minler O’na secde ederlerken, kâfir ve münâfıklar secde edemeyecekler ve dimdik kalacaklardır.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Kalem 2; Sahih-i Müslim, İman 81 (302).

[2] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7293; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 4678.

فَذَرْنِي وَمَنْ يُكْذِبُ بِهَذَا الْحَدِيثِ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ* (٤٤) وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ (٤٥) (

44-45. Ey Resûlüm! Artık bu Kur’ân’ı yalanlayanları Bana bırak! Biz onları bilmedikleri bir taraftan yavaş yavaş helâke yaklaştıırız.* Ve onlara mühlet veririm. Şüphesiz Benim tuzağım çok sağlamdır (ondan kimse kurtulamaz).

İzah: Ey Resûlüm! Kur’ân’ı yalanlayanları Bana bırak; sen kalbini onlarla meşgul etme. Ben onların hakkından gelirim. Biz, onları, bilmedikleri bir yönden yavaş yavaş azâba yaklaştıırız; onlara sıhhat ve bol nimet veririz de, onu haklarında iyi zannederler. Halbuki onlara verdiğimiz bu dünyalık nîmetler ve mühlet, onlara âhireti unutturur. Bu şekilde de azâplarını artırırız, demektir.

أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ* (٤٦) أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُمُونَ (٤٧) فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا) تَكُنْ كَصَاحِبِ الْخُوْتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ (٤٨) لَوْلَا أَنْ تَدَارَكُهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّهِ لَبَدَّ بِالْعُرَاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ (٤٩) فَاجْتَنِبْ رُبَّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ (٥٠) (

46-50. Ey Resûlüm! Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsun da, onlar ağır bir borç altında mı kalıyorlar?* Yoksa gaybın ilmi yanlarında da oradan mı çıkarıp yazıyorlar?* Sen, Rabbinin hükmüne sabret. Balığın karnında iken, gam ve keder ile dolu olarak nidâ eden balık sahibi (Yunus Aleyhisselâm) gibi olma!* Eğer ona Rabbinden bir nîmet erişmeseydi, elbette ot olmayan bir yere kınanmış olarak bırakılırdı.* Fakat Rabbi onu seçti ve onu sâlihlerden kıldı.

İzah: Yunus Aleyhisselâm'ın bu kıssası hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Enbiyâ, Âyet 87-88 ve izahlarına bakınız.

وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ (٥١) وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ (٥٢) (لِلْعَالَمِينَ)

51-52. Ey Resûlüm! Kâfirler, Kur'ân'ı işittikleri zaman, (sana olan kinlerinden dolayı) neredeyse gözleriyle seni kaydırıp devireceklerdi. Ve (senin için) derler ki: "Şüphesiz, o elbette bir mecnundur."* Halbuki o Kur'ân, âlemler için öğütten başka bir şey değildir.

İzah: Sûre-i Kalem, Âyet 51, nazar âyetidir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْعَيْنُ حَقٌّ (م د ه عن ابى هريرة

"Nazar haktır."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

الْعَيْنُ حَقٌّ لَتُورِدُ الرَّجُلَ الْقَبْرَ وَالْجَمَلَ الْقَدْرَ وَإِنْ أَكْثَرَ هَلَاكِ أُمَّتِي فِي الْعَيْنِ (الحافظ أبو عبد الرحمن محمد بن المنذر في كتاب العجائب عن جابر) فِي رَوَايَةِ آخَرٍ: الْعَيْنُ تُدْخِلُ الرَّجُلَ الْقَبْرَ وَالْجَمَلَ الْقَدْرَ. (عد حل (عن جابر عد عن أبي ذر

"Nazar haktır. Öyle ki, kişiyi kabre ve deveyi kazana sokar. Benim ümmetimin çoğunluğunun ölümü nazardandır."[2]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَوِّذُ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ أَعِيذُكُمَا بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ

(وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَةٌ تَمَّ يَقُولُ كَانَ أَبُوكُمْ يُعَوِّذُ بِهِمَا إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ (د ت عن ابن عباس

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i okurdu ve derdi ki: "Allah'ın tam olan kelimeleri ile sizi her türlü öldürücü şeytandan ve değici gözden Allah'a sığındırırım." Sonra şöyle derdi: "Babanız İbrâhim; İshâk'ı ve İsmâil'i böylece Allah'a sığındırır ve okurdu." [3]

Yine bu hususta şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى فِي بَيْتِهَا جَارِيَةً فِي وَجْهِهَا سَفْعَةٌ فَقَالَ اسْتَرْقُوا لَهَا فَإِنَّ بِهَا النَّظْرَةَ (خ م
(ك طب عم ام سلمة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ümmü Seleme'nin odasında yüzünde sarılık eseri bulunan bir kız çocuğu görünce, "Bu kızcağızı okutun, buna nazar değmiştir" diye buyurmuştur. [4]

Hz. Ali'den nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

Cebrâil Aleyhisselâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına geldi ve onu kederli buldu ve "Yâ Muhammed! Senin yüzünde gördüğüm bu üzüntü nedendir?" diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de, "Hasan ve Hüseyin'e göz değdi" buyurdu. Cebrâil Aleyhisselâm dedi ki: "Göz değmesi doğrudur, çünkü göz değmesi haktır. Sen onları şu sözlerle Allah'a sığındırsan olmaz mıydı?" Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yâ Cebrâil! O sözler nelerdir?" deyince, Cebrâil Aleyhisselâm dedi ki:

اللَّهُمَّ ذَا السُّلْطَانِ الْعَظِيمِ ذَا الْمَنْ الْقَدِيمِ ذَا الرَّحْمَةِ الْكَرِيمِ وَهِيَ الْكَلِمَاتِ التَّامَّاتِ وَالِدَعَوَاتِ الْمُسْتَجَابَاتِ
عَافِ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ مِنْ أَنْفُسِ الْجِنَّ وَأَعْيُنِ الْإِنْسِ فَقَالَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَا يَلْعَبَانِ بَيْنَ يَدَيْهِ
فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَوِّذُوا أَنْفُسَكُمْ وَنِسَاءَكُمْ وَأَوْلَادَكُمْ بِهَذَا التَّعْوِيزِ فَإِنَّهُ لَمْ يَتَعَوَّذِ الْمُتَعَوِّذُونَ
(بِمِثْلِهِ (كر عن علي

"Allah'ım! Yüce saltanat sahibi, ezeli lütuf sahibi, kerîm ve rahmet sahibi, kabul edilmiş duâların ve tamamlanmış kelimelerin sahibi, Hasan ve Hüseyin'i cinlerin nefeslerinden ve insanların gözlerinden afiyette kıl." Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bunu söyledi de, onlar kalkıp huzurunda oynamaya başladılar. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Siz de kendinizi, eşlerinizi ve çocuklarınızı bu duâ ile koruyun. Çünkü onun gibi bir duâ ile hiçbir kimse korunmamıştır." [5]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْعَيْنُ حَقٌّ وَيَحْضُرُ بِهَا الشَّيْطَانُ وَحَسَدُ ابْنِ آدَمَ (حم عن ابى هريرة

"Göz değmesi haktır. Onu, şeytan ve Âdemoğlunun hasedi meydana getirir."[6]

[1] Sahih-i Müslim, Selâm 16 (41 Sünen-i Ebû Dâvud, Tıb 15; Sünen-i İbn-i Mâce, Tıb 32.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 8, s. 206; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 17660; Kenz'ul-İrfan, Hadis No: 982, 983.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 22; Sünen-i Tirmizî, ed-Tıb 17.

[4] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1933, Sahih-i Müslim, Selâm 21 (59 Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 19252.

[5] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 28546.

[6] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9291.

69-HÂKKA SÛRESİ

Bu sûre 52 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Muhakkak meydana gelecek olan kıyâmet gününün azametine işâret ettiği için "Kesinlik" anlamına gelen "Hâkka" diye isimlendirilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ إِحْدَى عَشْرَةَ آيَةً مِنْ سُورَةِ الْحَاقَّةِ أُجِيبَ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ وَمَنْ قَرَأَهَا كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ فَوْقِ رَأْسِهِ إِلَى قَدَمِهِ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن أبي هريرة)

"Her kim Hâkka Sûresi'nden on bir âyet okuyacak olursa, Deccal'ın fitnesinden korunur. Her kim sûreyi tamamen okuyacak olursa, kıyâmet gününde onun için tepesinden tırnağına kadar bir nûr olur."[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 18, s. 256.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

الْحَاقَّةُ (١) مَا الْحَاقَّةُ (٢) وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحَاقَّةُ (٣) كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ (٤) فَمَّا ثَمُودُ فَأُهْلِكُوا (٥) وَالطَّاغِيَةِ (٦) سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا (٧) فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَى كَأَنَّهُمْ أُعْجَازٌ نخلٍ خَاوِيَةٍ (٨) فَهَلْ تَرَى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ (٩)

1-8. Hâkka,* nedir o hâkka?* Ey Resûlüm! Hâkka'nın (kıyâmetin) ne olduğunu bilir misin?* Semud ve Âd kavimleri, o kıyâmeti yalanladılar.* Semud kavmi, haddi aşan bir sayhâ (korkunç bir ses) ile helâk edildi.* Âd kavmine gelince, onlar da çok şiddetli bir rüzgâr ile helâk edildi.* Allah'u Teâlâ, o rüzgârı yedi gece ve sekiz gün ardı ardına onların üzerine musallat etti. Ey Resûlüm! O vakit hazır olsaydın, onları içi çürümüş hurma ağacı kökleri gibi yere serilmiş görürdün.* Şimdi onlardan geriye kalmış bir kimse görüyor musun?

İzah: Semud, Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmi, Âd ise, Hûd Aleyhisselâm'ın kavmi idi. Peygamberlerini ve kıyâmeti yalanlayıp hakkı inkâr eden bu kavimlerin helâk edildiği birçok sûrede geniş olarak anlatılmıştır.

وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ (٩) فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَابِيَةً (١٠) إِنَّا لَمَّا (طَغَا الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ (١١) لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَةً أُنْزِلْنَا وَإِنَّا لَمَّا (

9-12. Firavun, ondan evvelkiler ve altı üstüne çevrilmiş beldeler halkı da (Lût kavmi de) aynı hatâyı işlediler.* Rablerinin Resûlüne isyan ettiler. Allah'ı Teâlâ da onları şiddetli bir azap ile helâk etti.* Şüphesiz ki, tufanda su taşıdığı zaman, sizi gemide Biz taşıdık.* Bunu size bir ibret yapalım ve işiten kulaklar da bu hâdiseyi iyice anlasın diye yaptık.

İzah: Sa'lebî'nin, Hasan-ı Basrî Hazretlerinden naklettiği Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

لَمَّا نَزَلَتْوَتَعِيَهَا أُنْزِلْنَا وَإِنَّا لَمَّا (طَغَا الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ (١١) لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَةً أُنْزِلْنَا وَإِنَّا لَمَّا (

"Bunu size bir ibret yapalım ve işiten kulaklar da bu hâdiseyi iyice anlasın diye yaptık" mealindeki Sûre-i Hâkka, Âyet 12 nâzil olunca, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Rabbimden bunu senin kulağın kılmasını istedim Yâ Ali!" dedi. Hz. Ali dedi ki: "Allah'a yemin ederim, ondan sonra hiçbir şey unutmadım. Zâten unutmamam da gerekirdi."[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 18, s. 264.

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ (١٣) وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً (١٤) فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ (الْوَاقِعَةُ (١٥) وَانْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ (١٦) وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ (يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ (١٧) يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ (١٨)

13-18. Sûr'a bir defa üflendiği,* yeryüzü ve dağlar yerlerinden kaldırılıp birbirine bir kere çarpılıp darmadağın edildiği zaman,* işte o gün kıyâmet kopar.* Gök yarılr ve o gün gök çok zayıftır.* Melekler göğün etrafında toplanır. O gün Rabbinin Arşı'nı, bunların da üstünde sekiz melek yüklenir.* O gün hesap için Allah'a arz olunursunuz, hiçbir sırrınız gizli kalmaz.

İzah: Arş'ı taşıyan melekler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَّ حَمَلَةَ الْعَرْشِ ثَمَانِيَةٌ أَمْلَاجٍ عَلَى صُورَةِ الْأَوْعَالِ مَا بَيْنَ أَظْلَافِهَا إِلَى رُكْبَتَيْهَا مَسِيرَةَ سَبْعِينَ عَامًا لِلطَّائِرِ (الْمُسْرِعِ) (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن ك عن عباس

"Arş'ın taşıyıcı melekleri, dağ keçisi sûretinde sekiz melektir. Bunların tırnakları ile diz kapakları arasındaki mesâfe hızlıca uçan bir kuşun kat edeceği şekilde yetmiş yıllık bir mesâfedir."[1]

Yine Âyet-i Kerîme'nin sonunda, hesap için kulların Allah'ın huzurunda arz olunacaklarından bahsedilmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُعْرَضُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلَاثَ عَرَضَاتٍ فَأَمَّا عَرَضَتَانِ فَجِدَالٌ وَمَعَاذِيرُ وَأَمَّا الْعَرَضَةُ الثَّلَاثَةُ فَعِنْدَ ذَلِكَ تَطِيرُ الصُّحُفُ فِي الْأَيْدِي فَأَخَذُ بِيَمِينِهِ وَأَخَذُ بِشِمَالِهِ (ت) عن ابى هريرة

"İnsanlar mahşer gününde üç defa arz olunacaklardır. Bunların ikisinde tartışma ve mâzeretler ileri sürülecek. Diğerinde ise, işte o vakit sahifeler uçuşarak, ellere ulaşacak, kimisi amel defterini sağ eliyle alacak, kimisi sol eliyle alacaktır."[2]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 18, s. 267; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3807.

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 3.

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَؤُلَاءِ أَقْرَأُ كِتَابِيَّةً (١٩) إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلَاقٍ حِسَابِيَّةً (٢٠) فَهُوَ فِي (عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ) (٢١) فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ (٢٢) قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ (٢٣) كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ (الْخَالِيَةِ) (٢٤)

19-24. O gün amel defteri sağ tarafından verilen der ki: "Alın, amel defterimi okuyun.* Çünkü ben, hesabımın görüleceğini biliyordum."* Artık o, hoşnut olduğu bir hayat içinde,* Cennet-i Âliye'dedir.* O Cennetin meyveleri ona yakındır.* Onlara: "Geçmiş günlerde (dünyâda) işlediğiniz sâlih amellerin mükâfatı olarak âfiyetle yiyin, için" denir.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Ebû Osman Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

الْمُؤْمِنُ يُعْطَى كِتَابَهُ (بِيَمِينِهِ) فِي سِتْرِ مِنَ اللَّهِ فَيَقْرَأُ سَيِّئَاتِهِ فَكُلَّمَا قَرَأَ سَيِّئَةً تَغَيَّرَ لَوْنُهُ حَتَّى يَمُرَّ بِحَسَنَاتِهِ فَيَقْرَأُهَا فَيَرْجِعُ إِلَيْهِ لَوْنُهُ. ثُمَّ يَنْظُرُ فَإِذَا سَيِّئَاتُهُ قَدْ بَدَلَتْ حَسَنَاتٍ قَالَ: فَعِنْدَ ذَلِكَ يَقُولُهَاؤُمْ أَقْرَأُوا كِتَابِيَّةً (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن ابى عثمان)

Mü'min kişiye amel defteri Allah'ın koruması altında verilir. O, günahlarını okur. Her bir günahı okudukça, rengi değişir. Sonra iyiliklerine geçer, onu

okumaya başlayınca rengi tekrar yerine gelir. Sonra bir de bakar ki, günahları iyiliklerle değiştirilmiş. İşte o zaman "Alın, amel defterimi okuyun"[1] der.[2]

Abdullah İbn-i Hanzala Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ يَقِفُ عَبْدَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُبْدِي سَيِّئَاتِهِ فِي ظَهْرِ صَحِيفَتِهِ فَيَقُولُ لَهُ أَنْتَ عَمِلْتَ هَذَا؟ فَيَقُولُ نَعَمْ أَيُّ رَبِّ فَيَقُولُ لَهُ إِنِّي لَمْ أَفْضَحْكَ بِهِ وَإِنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَكَ فَيَقُولُ عِنْدَ ذَلِكَ هَاؤُمْ أَقْرَءُوا كِتَابِيَهُ إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلَاقٍ (حَسَابِيَهُسُورَةِ حِينَ نَجَا مِنْ فَضِيحَتِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عبد الله بن حنظلة

Muhakkak ki Allah, mahşer günü kulunu huzurunda durdurur ve sayfanın üstünde kötülüklerini kendisine gösterir ve "Bunu sen mi yaptın?" der. O: "Evet Rabbim" der. Allah'ı Teâlâ buyurur ki: "Ben, ondan dolayı seni rezil etmeyeceğim. Doğrusu Ben seni bağışladım." İşte o zaman Mü'min kişi: "Alın, amel defterimi okuyun.* Çünkü ben, hesabımın görüleceğini biliyordum" der.[3]

Allah'ı Teâlâ'nın rahmetiyle Cennete girileceğine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَنْ يُدْخَلَ أَحَدًا عَمَلُهُ الْجَنَّةَ قَالُوا وَلَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ لَا وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِي اللَّهُ بِفَضْلٍ وَرَحْمَةٍ فَسَدِّدُوا وَقَارِبُوا وَلَا يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ إِمَّا مُحْسِنًا فَلَعَلَّهُ أَنْ يَزِدَّادَ خَيْرًا وَإِمَّا مُسِيئًا فَلَعَلَّهُ أَنْ يَسْتَعْتَبَ (خ) (عن أبي هريرة

"Bir kimse yaptığı ameliyle Cennete giremez." "Sen de mi Yâ Resûlallah?" denilince, buyurdu ki: "Ben de Allah'ın lütfuyla ve rahmetiyle girerim. Buna göre amelinizi sağlam yapın ve Allah'a yakınlık elde edin. Sizin hiçbiriniz ölümü temenni etmesin! Çünkü o, hayır ve ihsan sahibi ise onun yaşayıp hayrını ihsanını artırması umulur. Eğer günahkâr bir kişi ise onun tevbe ederek Allah'ın rızâsını dilemesi umulur!"[4]

[1] Sûre-i Hâkka, Âyet 19.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 8, s. 214.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 8, s. 214.

[4] Sahih-i Buhârî, Merdâ 19.

وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَهُ (٢٥) وَلَمْ أَدْر مَا حِسَابِيَهُ (٢٦) يَا لَيْتَنهَا كَانَتْ () (الْقَاضِيَّةُ (٢٧) مَا أَغْنَى عَنِّي مَالِيَهُ (٢٨) هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهُ (٢٩)

25-29. O gün amel defteri sol tarafından verilen ise der ki: "Keşke amel defterim verilmeseydi.* Hesabımın ne olduğunu bilmeseydim.* Keşke ölümüm, benim sonum olsaydı.* Malım bana hiçbir fayda sağlamadı.* Mülküm ve gücüm benden yok olup gitti."

خُذُوهُ فَغُلُّوهُ (٣٠) ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ (٣١) ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ (٣٢) إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ (٣٣) وَلَا يَحْضُرُ عَلَى طَعَامِ الْمَسْكِينِ (٣٤) فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هُنَا حَمِيمٌ (٣٥) وَلَا طَعَامٌ (٣٦) إِلَّا مِنَ غَسَلٍ (٣٧) لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخَاطِؤُنَ (٣٧)

30-37. O gün Allah'ı Teâlâ şöyle buyurur: "Bunu alın, ellerini boynuna bağlayın,* sonra Cehenneme atın,* sonra yetmiş arşın uzunluğunda bir zincire vurun.* Çünkü o, çok büyük olan Allah'a îman etmezdi* ve yoksulları doyurmaya teşvik etmezdi.* Artık bugün onun için burada bir dost yoktur.* Cehennemliklerden akan irinden başka yiyecek de yoktur,* bunu da ancak günahkârlar yer."

فَلَا أَقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ (٣٨) وَمَا لَا تُبْصِرُونَ (٣٩) إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ (٤٠) وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ (٤١) قَلِيلًا مَّا تُوْمَنُونَ (٤٢) وَلَا يَقُولُ كَاهِنٌ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ (٤٣) تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٤٣)

38-43. Yemin olsun, gördüğünüz* ve görmediğiniz şeylere ki* Kur'ân, kerîm olan Peygamberin tebliğ ettiği bir kelâmdır.* O, bir şâir sözü değildir. Siz, çok az inanıyorsunuz.* Kâhin sözü de değildir. Siz, çok az düşünüyorsunuz.* O, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.

İzah: Kur'ân, Allah'ın sözüdür. Sözün, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e nispet edilmesi; onu okuyanın, tebliğ edenin ve gereğince amel edenin kendisi oluşundan dolayıdır.

Âyet-i Kerîme'de Peygamberimiz için, "Kerîm olan Peygamber" tâbiri kullanılmıştır. Bu ifadeyle onun derece bakımından üstünlüğüne dikkat çekilmiştir. Nakledildiğine göre, yüz yirmi dört bin Peygamber gelmiştir.[1] Bu Peygamberlerin yirmi sekiz tânesi Kur'ân'da isimleriyle bildirilmektedir.[2] Bütün Peygamberlerin içerisinde de altı tânesi Ulu'l-Azim Peygamberdir.[3]

Bu âyetlerle ilgili olarak Hz. Ömer şöyle anlatmıştır:

خَرَجْتُ أَتَعَرَّضُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ أَنْ أَسْلِمَ فَوَجَدْتُهُ قَدْ سَبَقَنِي إِلَى الْمَسْجِدِ فَقُمْتُ خَلْفَهُ فَاسْتَفْتَحَ سُورَةَ الْحَاقَّةِ فَجَعَلْتُ أَعْجَبُ مِنْ تَأْلِيفِ الْقُرْآنِ قَالَ فَقُلْتُ هَذَا وَاللَّهِ شَاعِرٌ كَمَا قَالَتْ قُرَيْشٌ قَالَ فَقَرَأَ

{إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ } قَالَ قَلْتُ كَاهِنٌ قَالَ { وَلَا يَقُولُ كَاهِنٌ قَلِيلًا مَّا تَذْكُرُونَ } تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَاوِيلِ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ } إِلَى آخِرِ السُّورَةِ قَالَ فَوَقَعَ الْإِسْلَامُ فِي قَلْبِي كُلِّ مَوْقِعٍ (حم عن عمر ابن الخطاب)

Müslüman olmazdan önce Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e saldırmak üzere çıkmıştım. Onun benden önce mescide girmiş olduğunu gördüm. Arkasında durdum. O, Hakka Sûresi'ni okumaya başladı. Kur'ân'ın te'lifine hayran kaldım. Hz. Ömer der ki:

- Kendi kendime; "Allah'a yemin olsun ki bu adam, Kureyşlilerin söylediği gibi bir şâir olmalıdır" dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kur'ân, kerîm olan Peygamberin tebliğ ettiği bir kelâmdır.* O, bir şâir sözü değildir. Siz çok az inanıyorsunuz" diye geçen Sûre-i Hâkka, Âyet 40-41'i okuyunca ben, "Öyleyse kâhindir" dedim. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu âyetlerin devamında, "Kâhin sözü de değildir. Siz çok az düşünüyorsunuz.* Kur'ân, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir" diye devam eden Hâkka Sûresi'ni sonuna kadar okuyunca, İslâm her tarafımdan kalbimin içerisine kadar sirâyet etti.[4]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 124; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4131.

[2] Ancak Hz. Zülkarneyn, Hz. Lokman ve Hz. Üzeyr'in Peygamber olmadığını söyleyen âlimler de vardır.

[3] Ulu'l-Azim Peygamberler: Âdem Aleyhisselâm, Nûh Aleyhisselâm, İbrâhim Aleyhisselâm, Mûsâ Aleyhisselâm, İsâ Aleyhisselâm ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir. Bu hususta Sûre-i Ahkaf, Âyet 35 ve izahına bakınız.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 102.

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَاوِيلِ (٤٤) لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ (٤٥) ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ (٤٦) فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ (٤٧) وَإِنَّهُ لَتَنذِيرَةٌ لِلْمُنْتَقِينَ (٤٨) وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمْ مُّكَذِّبِينَ (٤٩) وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ (٥٠) وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ (٥١) فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ (٥٢)

44-52. Eğer o Peygamber, bâzı sözler uydurup Bize isnat etmeğe kalkışsaydı,* mutlaka onu kudretimizle yakalardık.* Sonra onun kalp damarını keserdik.* Sizden hiçbiriniz de bu cezâyı ondan defedemezdi.* Şüphesiz Kur'ân, takvâ sahipleri için bir öğüttür.* Şüphesiz Biz, elbette biliriz ki, sizden bunu

yalanlayanlar vardır.* Şüphesiz Kur'ân, kâfirler için elbette bir pişmanlıktır.*
Şüphesiz Kur'ân, her türlü şüpheden uzak olan gerçek bir hakikattir.* O halde
sen, çok büyük olan Rabbinin ismiyle tesbihe devam et.

70-MEÂRİC SÛRESİ

Bu sûre 44 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede Allah'ı Teâlâ'nın, "Meâric sahibi" yani "Yüksek dereceler sahibi" olduğu beyan edildiği için "Meâric Sûresi" diye isimlendirilmiştir.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ (١) لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ (٢) مِنَ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ (٣) تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ (٤) إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ (٤)

1-4. Bir isteyici, vâki olacak azâbı istedi.* Kâfirler için onu engelleyecek yoktur.* O azap, meâric (yüksek dereceler) sahibi olan Allah'tandır.* Melekler ve Rûh (Cebrâil), miktarı elli bin seneye denk olan bir günde Allah'ın dergahına yükselir.

İzah: Ebû Cehil veya müşrik beylerinden biri, sırf inkâr ve alay maksadıyla muhakkak meydana gelecek olan azâbı istemiş, "Eğer böyle bir azap, hakikaten takdir edilmiş ise ne duruyor, hemen başıma gelsin" diyerek, "Başımıza taşlar yağsın" diye teklifte bulunmuş. İşte bunun üzerine "Bir isteyici, vâki olacak azâbı istedi" diye geçen âyet nâzil olmuştur.

Yine Sûre-i Meâric, Âyet 4 ile ilgili olarak Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Miktarı elli bin seneye denk olan bir gün, ne de uzun bir gündür" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنَّهُ لَيُخَفَّفُ عَلَى الْمُؤْمِنِ حَتَّى يَكُونَ أَحَفَّ عَلَيْهِ مِنَ الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ يُصَلِّيَهَا فِي الدُّنْيَا ((ابن جرير الطبري، جامع البيان عن أبي سعيد))

"Hayatım kudret elinde bulunan Allah'a yemin olsun ki, o gün Mü'minler için hafifletilecek. Öyle ki o gün Mü'min kişiye, dünyâda iken kıldığı bir vakit farz namazından daha hafif olacaktır." [1]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 23, s. 602.

فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا (٥) إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا (٦) وَنَرَاهُ قَرِيبًا (٧) يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ (٨) وَتَكُونُ (٩) الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ (٩) وَلَا يَسْأَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا (١٠)

5-10. Ey Resûlüm! Artık (müşriklerin eziyetlerine karşı) güzel bir sabır ile sabret.* Şüphesiz onlar, o azâbı uzak görürler.* Biz ise onu yakın görürüz.* O gün semâ, erimiş maden gibi olur* ve dağlar da atılmış rengarenk yün gibi olur* ve o gün dost, dostunu sormaz.

يُبْصِرُونَهُمْ يَوْمَ الْمُجْرِمِ لَوْ يَفْقَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِنِزِ بَنِيَّةٍ (١١) وَصَاحِبَتِهِ وَآخِيَّةٍ (١٢) وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي (١٣) تُنْثَوِيَّةٍ (١٣) وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا نَمَّ يُنْجِيهِ (١٤) كَلَّا إِنَّهَا لَأُظْلَى (١٥) نَزَّاعَةً لِلشَّوَى (١٦) تَدْعُوا مَنْ (١٧) أَذْبَرَ وَتَوَلَّى (١٧) وَجَمَعَ فَأَوْعَى (١٨)

11-18. Onlar birbirlerine gösterilirler. Mücrim, o günün azâbından kurtulmak için oğullarını,* zevcesini ve kardeşini* ve kendisini barındıran aşiretini* ve yeryüzünde kim var ise cümlesini fedâ etmek ister ki, nihâyet kendini o azaptan kurtarsın.* Hayır, bu aslâ olmaz. Şüphesiz ki o azap, alevli bir ateştir,* derileri kavurup soyar* ve hakka sırtını dönen, taatten yüz çeviren* ve servet toplayıp yığan kimseleri kendine çağırır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Servet toplayıp yığan kimseler" diye geçen ifade, zekâtını vermeyen ve harcaması farz olan yerlere malını harcamayan, böylece Allah'ı Teâlâ'nın, kişinin malında farz kılmış olduğu hakkı yerine getirmeyerek mal biriktiren kimseler, anlamındadır.

إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا (١٩) إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا (٢٠) وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا (٢١) إِلَّا الْمُصَلِّينَ (٢٢) الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ (٢٣) وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ (٢٤) لِلْسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ (٢٥) وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ (٢٦) وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ (٢٧) إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ (٢٨) وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ (٢٩) إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ (٣٠) فَمَنْ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ (٣١) وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ (٣٢) وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ (٣٣) وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ (٣٤) أُولَئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ (٣٥)

19-35. Muhakkak ki insan, hırslı ve sabırsız olarak yaratılmıştır.* Ona bir şer isâbet ederse, feryad eder,* ona bir hayır isâbet ederse de cimrileşir.* Ancak şu kimseler müstesnâdır: Onlar ki namaz kılıp* namazlarına devam edenler,* mallarındaki belli bir hakkı,* isteyen ve istemeyen yoksul kimselere verenler,*

cezâ gününü tasdik edenler,* Rablerinin azâbından korkanlardır,* çünkü Rablerinin azâbından kimse emin olamaz.* Ve edep yerlerini muhafaza edenlerdir,* yalnız zevceleriyle câriyelerine karşı müstesnâ. Bunlar, zevceleriyle câriyeleri hakkında kınanmazlar.* Lâkin bundan fazlasına gidenler, haddi aşmış olurlar.* Ve emânetlerine ve ahidlerine riâyet edenler,* şâhitliklerini hakkıyla yerine getirenler* ve namazlarını muhafaza edenlerdir.* İşte bunlar, Cennetlerde ikram olunurlar.

İzah: Sûre-i Meâric, Âyet 24-25 ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَيْلٌ لِلْأَغْنِيَاءِ مِنَ الْفَقَرَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَقُولُونَ: رَبَّنَا ظَلَمُونَا حُقُوقَنَا الَّتِي فُرِضَتْ لَنَا عَلَيْهِمْ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لِأَذْنِيَّتِكُمْ وَلَأَبَاعِدَنَّكُمْ، ثُمَّ تَلَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ (حَقٌّ مَعْلُومٌ. لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ) (طس) عن انس بن مالك

"Mahşer gününde fakirlerden dolayı zenginlerin vay haline! Çünkü onlar şöyle diyeceklerdir: "Ey Rabbimiz! Bu zenginler bize haksızlık ettiler. Senin bizim için onlara farz kıldığın hakkımızı vermediler." Allah Teâlâ da şöyle buyuracaktır: "İzzetim ve Celâlim hakkı için, sizi yaklaştıracam, onları uzaklaştıracam." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem daha sonra: "Mallarındaki belli bir hakkı;* isteyen ve istemeyen yoksul kimselere verenler" diye geçen âyetleri okudu.[1]

[1] Rudâî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 2684; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 15822.

فَمَا لِلَّذِينَ كَفَرُوا قَبْلَكَ مُهْطِعِينَ* (٣٦) عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِينَ (٣٧) أَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ () يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ (٣٨) كَلَّا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ (٣٩)

36-39. Ey Resûlüm! Bu kâfirlere ne oluyor ki, sana doğru süratle geliyorlar;* sağdan ve soldan gruplar hâlinde.* Onlardan her biri Cennet-i Naîm'e girdileceğini mi ümit ediyor?* Hayır, giremeyecekler. Şüphesiz Biz, onları kendilerinin de bildiği bir şeyden yarattık.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Busr İbn-i Cihâş Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Sûre-i Meâric, Âyet 36-39'u okuduktan sonra, avucunun içine tükürdü, parmağını da tükürüğün üzerine koyduktan sonra

şöyle buyurdu:

يَقُولُ اللَّهُ: ابْنِ آدَمَ، أَنِّي تُعْجِزُنِي وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ مِثْلِ هَذِهِ، حَتَّى إِذَا سَوَّيْتُكَ وَعَدَلْتُكَ مَشَيْتَ بَيْنَ بُرْدَيْنِ وَلِلْأَرْضِ مِنْكَ وَبَيْدٌ، فَجَمَعْتَ وَمَنَعْتَ، حَتَّى إِذَا بَلَغْتَ التَّرَاقِي قُلْتَ: أَتَصَدَّقُ وَأَنَّى أَوْ أَنْ الصَّدَقَةَ؟ (هب عن (بسر بن جحاش

Allah’u Teâlâ buyuruyor ki: "Ey İnsanoğlu! Seni böylesi bir şeyden yaratmışken, Beni nasıl âciz bırakabilirsin? Sonra sana düzgün bir şekil verdim. Sonrasında giysiler giyip ayaklarının altındaki toprağı eze eze yürümeye başladın. Servet yığıp olabildiğince cimri davrandın. Can boğaza dayanınca da sadaka veriyorum demeye başladın. Sadaka vermenin zamanı bu mudur?"[1]

[1] Beyhakî, Şuab’ul-İman, Hadis No: 3318; Sünen-i İbn-i Mâce, Vesâye 4.

فَلَا أَقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ* (٤٠) عَلَى أَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ) (٤١) (

40-41. Hayır, öyle değil! (O kâfirlerin iddiaları boşunadır.) Doğuların ve batıların Rabbine yemin ederim ki, şüphesiz Biz elbette kâdiriz;* onların yerine kendilerinden daha hayırlısını getirmeye. Bizim önümüze geçilemez.

İzah: Allah’ın, doğuların ve batıların Rabbi olduğu hususunda geniş bilgi için Sûre-i Sâffât, Âyet 5 ve Sûre-i Rahmân, Âyet 17-18’e bakınız.

فَذَرُّهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ* (٤٢) يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعًا) (٤٣) خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهُفُهُمْ ذَلِكَ الْيَوْمُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ (٤٤) (

42-44. Ey Resûlüm! Bırak onları, kendilerine vaad edilen güne kavuşuncaya kadar dalıp, oynasınlar.* O gün onlar, putlara koştukları gibi kabirlerinden süratle çıkarlar;* gözleri yerde ve kendilerini bir zillet kaplamış olduğu halde. İşte bu, kendilerine vaad edilen gündür.

71-NÛH SÛRESİ

Bu sûre 28 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Nûh Aleyhisselâm'dan bahsedildiği için "Nûh Sûresi" ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

((إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ) (۱))

1. Şüphesiz ki Biz, Nûh'u kavmine, "Kendilerine elim bir azap gelmeden önce kavmini uyar" diye Peygamber olarak gönderdik.

İzah: Nûh Aleyhisselâm'ın, kavmini dîne dâvet etmesi ile ilgili olarak Allah'u Teâlâ Sûre-i Ankebût, Âyet 14'te şöyle buyurmaktadır:

"Yemin olsun ki Biz, Nûh'u kavmine Peygamber olarak gönderdik. O da dokuz yüz elli sene onların arasında (Peygamber olarak) kaldı. Nihâyet onlar, zâlimler oldukları halde tufan onları helâk etti."

Bu husus İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir hadiste de şöyle geçmektedir:

بَعَثَ اللّٰهُ نُوحًا لِّأَرْبَعِينَ سَنَةً وَلَبِثَ فِي قَوْمِهِ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا يَدْعُوهُمْ وَعَاشَ بَعْدَ الطُّوفَانِ سِتِّينَ سَنَةً حَتَّىٰ كَثُرَ النَّاسُ وَفَشُوا (ك) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ

"Allah'u Teâlâ, Nûh'u kırk yaşında Peygamber kıldı. Dokuzyüz elli sene kavmini dîne dâvet etti. Altmış sene de insanlar çoğalınca ve yayılınca kadar tufandan sonra yaşadı." [1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 244/12; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3964.

قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ (۲) أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُوا (۳) يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُخْرِجْكُمْ (۴) (إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ)

2-4. Nûh dedi ki: "Ey kavmim! Şüphesiz ben, sizin için apaçık bir uyarıcıyım.* Allah'a ibâdet edin, O'ndan korkun ve bana itaat edin ki,* Allah'u Teâlâ

günahlarınızı bağışlasın ve sizi belli olan ecelinize kadar ertelesin. Şüphesiz ki, Allah'ın takdir ettiği ecel gelince ertelenmez. Keşke bilseydiniz!"

قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا (٥) فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَايَ إِلَّا فِرَارًا (٦) وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصْرُوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا (٧)

5-7. Nûh dedi ki: "Ey Rabbim! Şüphesiz ben, kavmimi gece gündüz îmana dâvet ettim.* Benim dâvetim, ancak onların îmandan firarını artırdı.* Şüphesiz ben, onları bağışlaman için her ne vakit îmana dâvet ettiysem, parmaklarını kulaklarına tıkadılar ve (beni görmemek için) elbiselerine büründüler; küfürde ısrar ettiler ve kibirlendikçe kibirlendiler."

ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جَهَارًا (٨) ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا (٩) فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا (١٠) يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا (١١) وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا (١٢) مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا (١٣) وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا (١٤)

8-14. Sonra onları açıkça îmana dâvet ettim.* Sonra onlara âşikâr ve gizli söyledim.* Dedim ki: "Rabbinizden bağışlanma dileyin. Şüphesiz O, çok bağışlayıcıdır.* Size semâdan bol yağmur gönderir.* Mallarınızı ve evlatlarınızı çoğaltır. Size bahçeler verir, nehirler akıtır.* Size ne oluyor da Allah'ın azametinden korkmuyorsunuz?* Halbuki O, sizi çeşitli merhalelerden geçirerek yarattı."

İzah: Katâde Hazretleri buyuruyor ki: Bize nakledildiğine göre, Nûh kavminden insanlar oğullarını tutup Nûh Aleyhisselâm'a götürürmüş ve onlara: "Bundan kaçın. Sakın seni baştan çıkarmasın. Beni de babam, senin gibi iken tutup buna getirmiş ve benim seni bundan sakındırdığım gibi, o da beni sakındırmıştı" derdi.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Halbuki O, sizi çeşitli merhalelerden geçirerek yarattı" diye geçmektedir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya göre, insanın yaratılışında çeşitli merhâlelerden geçmesi; önce meni, sonra alakadan sonra da bir et parçası olma safhâlarıdır.

أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طِبَاقًا (١٥) وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا (١٦) وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا (١٧) ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا (١٨) وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ بِسَاطًا (١٩) لَتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا (٢٠)

15-20. Görmediniz mi Allah'u Teâlâ, yedi göğü tabaka tabaka nasıl yarattı?* Ve

bunların içinde ayı bir ışıık yaptı, güneşı de bir kandil yaptı.* Ve Allah’u Teâlâ sizi (Âdem Aleyhisselâm’ı) yerden bitki bitirir gibi yarattı;* sonra sizi yere iâde eder. Sonra sizi kesin olarak tekrar çıkarır.* Allah’u Teâlâ, yeryüzünü sizin için döşedi.* Tâ ki, üzerindeki geniş yollarda yürüyesiniz.

İzah: İbn-i Cüreyc Hazretleri, "Ve Allah’u Teâlâ sizi (Âdem Aleyhisselâm’ı) yerden bitki bitirir gibi yarattı" diye geçen Âyet-i Kerîme’yi açıklarken; "Âdem Aleyhisselâm, yeryüzünün tüm toprağının karışımından yaratıldı" demiştir. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i En’âm, Âyet 2 ve izahına bakınız.

قَالَ نُوحٌ رَبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَن لَّمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدَهُ إِلَّا خَسَارًا (٢١) وَمَكَرُوا مَكْرًا كَبِيرًا (٢٢) وَقَالُوا لَا تَنْزُرَنَّ إِلَيْهِمْ وَلَا تَنْزُرْ وَدًّا وَلَا سَوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا (٢٣) وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا (٢٤)

21-24. Nûh dedi ki: Yâ Rabbi! Kavmim bana isyanda devam etti. Mal ve evlâdı kendisine hüsrândan başka bir şey artırmayan kimselere uydular.* O tâbi oldukları da çok büyük tuzaklar kurdular.* Ve kendilerine tâbi olanlara: "İlahlarınızı bırakmayın, ne Vedd’i, ne Süvâ’ı, ne Yeğûs’u, ne Yeûk’u ve ne de Nesr putlarını bırakmayın" dediler.* Ve muhakkak ki, onların birçoklarını dalâlete düşürdüler. Yâ Rabbi! Sen de bu zâlimlerin ancak dalâletini artır.

İzah: Nûh Aleyhisselâm’ın, kavminin taptıkları putlarla ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

صَارَتْ الْأَوْتَانُ الَّتِي كَانَتْ فِي قَوْمِ نُوحٍ فِي الْعَرَبِ بَعْدُ أَمَّا وَدٌّ كَانَتْ لِكَلْبٍ بِدَوْمَةِ الْجَنْدَلِ وَأَمَّا سُوعٌ كَانَتْ لِهَذِيلٍ وَأَمَّا يَغُوثٌ فَكَانَتْ لِمُرَادٍ ثُمَّ لِيَنِي عَطِيفٌ بِالْجَوْفِ عِنْدَ سَبَا وَأَمَّا يَعُوقٌ فَكَانَتْ لَهُمْ دَانَ وَأَمَّا نَسْرٌ فَكَانَتْ لِحِمَيْرٍ لِأَلِ ذِي الْكَلَاعِ أَسْمَاءُ رِجَالٍ صَالِحِينَ مِنْ قَوْمِ نُوحٍ فَلَمَّا هَلَكُوا أَوْحَى الشَّيْطَانُ إِلَى قَوْمِهِمْ أَنْ انصِبُوا إِلَى مَجَالِسِهِمُ الَّتِي كَانُوا يَجْلِسُونَ أَنْصَابًا وَسَمُّوْهَا بِأَسْمَائِهِمْ فَفَعَلُوا فَلَمْ تُعْبَدْ حَتَّى إِذَا هَلَكَ أُولَئِكَ وَتَنَسَخَ الْعِلْمُ (عُبَيْدُ بْنُ خَنْزَلٍ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

Nûh’un kavminde mevcut olan putlar daha sonra Araplara da intikal etmiştir. Vedd adlı put, Devmetü’l-Cendel’de Kelb kabilesinin putudur. Süvâ ise Hüzeyl kabilesinin putu, Yeğûs ise Murad kabilesinin putudur ki, daha sonra o, Curf mevkiindeki Sebe’in yanında bulunan Gutayfoğullarının putu oldu. Yeûk’a gelince, o da Hemedan kavminin putudur. Nesr ise, Zikêlâ ailesi olan Himyer kabilesinin putudur. Aslında bunlar, Nûh’un kavminden sâlih kişilerin isimleridir. Onlar öldükleri zaman, şeytan bunların kavmine gelip onların hatıralarına putlarının, oturdukları yerlerde dikilmesini ve bu putlara da onların

isimlerinin verilmesini iğvâ etti, şeytanın bu isteğini yerine getirdiler. Onlar ölünceye dek bu putlara tapılmadı. Sonra halkın bu hususta bildikleri unutulunca, onlara tapmaya başladılar.[1]

Hiz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

لَمَّا اسْتَكْبَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَتْ بَعْضُ نِسَائِهِ كَنِيْسَةً رَأَيْنَهَا بِأَرْضِ الْحَبَشَةِ يُقَالُ لَهَا مَارِيَّةٌ وَكَانَتْ أُمِّ سَلَمَةَ وَأُمِّ حَبِيبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَتَتَا أَرْضَ الْحَبَشَةِ فَذَكَرَتَا مِنْ حُسْنِهَا وَتَصَاوِيرِ فِيهَا فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ أُولَئِكَ إِذَا مَاتَ مِنْهُمْ الرَّجُلُ الصَّالِحُ بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا ثُمَّ صَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّورَةَ أُولَئِكَ (شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ. (خ م عن عائشة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem hastalandığında onun hanımlarından birisi Habeşistan'da Mariye diye adlandırılan bir kiliseyi söz konusu etti. Ümmü Seleme ile Ümmü Habibe Habeşistan'a gitmişlerdi. Onlar bu kilisenin güzelliğinden, oradaki sûretlerden söz ettiler. Âişe Radiyallâhu anhâ dedi ki:

- Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem başını kaldırdı ve şöyle buyurdu: "Şüphesiz onlar, aralarında sâlih bir adam bulunur da bu adam ölürse, onun kabri üzerine bir mescit bina ederler, sonra orada bu sûretleri yaparlardı. İşte onlar, mahşer gününde Allah katında yaratılmışların en şerlileridirler." [2]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Nûh 1; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7296.

[2] Sahih-i Buhârî, Cenâiz 70; Sahih-i Müslim, Mesâcid 16 (528).

(مِمَّا خَطِيئَتِهِمْ أُغْرِقُوا فَأُدْخِلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا) (٢٥)

25. Onlar, günahları sebebiyle tufanda gark oldular, sonra Cehenneme girdirildiler. Artık kendileri için Allah'tan başka yardımcıları bulamadılar.

وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا (٢٦) إِنَّكَ إِن تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا (فَاجِرًا كَفَّارًا) (٢٧) رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ (إِلَّا تَبَارًا) (٢٨)

26-28. Nûh dedi ki: "Yâ Rabbi! Yeryüzünde hiçbir kâfir bırakma.* Şüphesiz ki, Sen onları bırakırsan, kullarını dalâlete düşürürler ve ancak fâcir, kâfir çocuklar doğururlar.* Yâ Rabbi! Beni, anne ve babamı, Mü'min olarak evime girenleri,

bütün Mü'min erkekleri ve Mü'min kadınları bağışla. Zâlimlerin ise ancak helâkini artır."

İzah: Nûh Aleyhisselâm, dokuz yüz elli sene tebliğden sonra kavminden ümidini kesince, helâk olmaları için Allah'ı Teâlâ'ya duâ etmiş ve böylece hepsi tufanda helâk edilmiştir. Nûh Aleyhisselâm'ın kavmiyle olan mücâdelesini ve en son meydana gelen Nûh Tufanı hakkında geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 36-49 ve izahlarına bakınız.

72-CİN SÛRESİ

Bu sûre 28 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Cinlerin Kur'ân-ı Kerîm'i dinledikleri ve ona îman ederek kavimlerine bu hâdiseyi bildirdikleri anlatıldığı için "Cin Sûresi" ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا (۱) يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ)
(نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا (۲) وَأَنَّهُ تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا (۳))

1-3. Ey Habîbim! De ki: Bana vahyolundu ki, Kur'ân'ı okuduğum zaman cinlerden bir taife beni dinlemiş ve kavimlerine şöyle demişler: "Muhakkak biz, acâyip bir Kur'ân dinledik ki,* hakka hidâyet ediyor. Artık biz ona îman ettik ve onun beyanı üzere Rabbimize hiçbir kimseyi aslâ ortak koşmayız.* Şüphesiz ki, Rabbimizin azameti çok yücedir. O, ne bir eş, ne de bir çocuk edinmiştir."

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğinin başlangıcında cinler ve şeytanlar göğe çıkmaktan menolunduklarında; "Bunun sebebi nedir?" diye hepsi birden dünyâyı gezip aramaya başlamışlardı. Nusaybin cinlerinden yedi veya dokuz cin, Mekke etrafındaki Nahle vâdisinde, Peygamber Efendimizi Ashâbıyla birlikte sabah namazını kılarken gördüler ve okunan Kur'ân'ı dinlediler. Bu cinlerin beyi de Zevbaa idi. Bunlar, "Göğe çıkmaktan menedilmemize sebep; ancak bu Peygamberin zuhurudur" diyerek, beldelerine vardıklarında diğer cinleri uzun nasihatlerle îmana dâvet ettiler. Allah'ı Teâlâ bu hâli Resûlüne, Cin Sûresi'nde bildirdi.[1]

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

كَانَ الْجِنُّ يَصْعَدُونَ إِلَى السَّمَاءِ يَسْتَمِعُونَ الْوَحْيَ فَإِذَا سَمِعُوا الْكَلِمَةَ زَادُوا فِيهَا تِسْعًا فَأَمَّا الْكَلِمَةُ فَتَكُونُ حَقًّا وَأَمَّا مَا زَادُوهُ فَيَكُونُ بَاطِلًا فَلَمَّا بُعِثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُنِعُوا مَقَاعِدَهُمْ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِلْإِبْلِيسَ وَلَمْ تَكُنِ النُّجُومُ يُزِمِّي بِهَا قَبْلَ ذَلِكَ فَقَالَ لَهُمْ إِبْلِيسُ مَا هَذَا إِلَّا مِنْ أَمْرِ قَدْ حَدَّثَ فِي الْأَرْضِ فَبِعِثَ جُنُودَهُ فَوَجَدُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمًا يُصَلِّي بَيْنَ جَبَلَيْنِ أَرَاهُ قَالَ بِمَكَّةَ فَلَقُوهُ فَأَخْبَرُوهُ فَقَالَ هَذَا الَّذِي حَدَّثَ فِي الْأَرْضِ (ت) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ

Cinler, göğe yükselirler ve vahyi dinlerlerdi. Bir kelime işittikleri zaman, ona dokuz yalan ilave ederlerdi. Dinledikleri o kelime hak, ilâve ettikleri ise bâtlı oluyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Peygamber olarak gönderilince, gökteki oturma ve dinleme yerlerinden engellendiler. Bu durumu İblis'e aktardılar. Peygamber gönderilmezden önce cinleri kovmak için yıldız atılmıyordu. İblis onlara: "Mutlaka bu engelleme işi yeryüzünde meydana gelen bir olay yüzünden olmuştur" dedi. Sonra İblis askerlerini gönderdi. Bu askerler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i iki dağ arasında; zannederseniz Mekke'de ayakta namaz kılariken buldular sonra İblis'in yanına geldiler ve ona haber verdiler. İblis de: "İşte dünyâda meydana gelen olay budur" dedi.[2]

Hiz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَاسٌ عَنِ الْكُهَّانِ فَقَالَ لَيْسَ بِشَيْءٍ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُمْ يُحَدِّثُونَ أَحْيَانًا بِشَيْءٍ فَيَكُونُ حَقًّا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تِلْكَ الْكَلِمَةُ مِنَ الْحَقِّ يَخْطِفُهَا مِنَ الْجَنِّي (فَيَقْرُهَا فِي أُذُنٍ وَلِيٍّ فَيَخْلُطُونَ مَعَهَا مِائَةَ كَذِبَةٍ) (خ عن عائشة)

Bâzı insanlar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e kâhinleri sordular. O da: "Aslı olan bir şey değildir" buyurdu. "Yâ Resûlallah! Ama onların bize verdikleri geleceğe ait bâzı haberler söylediklerigibi çıkıyor" dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onların bu tür haberleri gerçeklerdendir. Onu bir cin, meleklerden kaparak kâhin dostunun kulağına fısıldar. O kâhinler de bir doğruya yüz yalan karıştırırlar" cevâbını verdi.[3]

Aynı şekilde şeytanların da semâya çıkarak kulak hırsızlığı yapmalarının yasaklanması hakkında Sûre-i Hicr, Âyet 18 ve izahına bakınız.

Yine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in birçok kez, cinler ile görüştüğüne dair geniş bilgi için Sûre-i Ahkaf, Âyet 30-32 ve izahına bakınız.

[1] Mir'ât-ı Kâinât, c. 1, s. 415.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 69.

[3] Sahih-i Buhârî, Tıb 46, Bed'ul-Halk 6, Tevhid 57; Sahih-i Müslim, Selâm 35 (122).

وَأَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا (٤) وَأَنَا ظَنُّنَا أَنَّ لَنَا تَقْوَالَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا (٥))

وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا (٦) وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ أَن لَّنْ يَبْعَثَ
(اللّٰهُ أَحَدًا ٧)

4-7. "Muhakkak ki, bizim akılsız olanımız, Allah hakkında gerçek dışı şeyler söylüyormuş.* Doğrusu biz, insanların ve cinlerin, Allah hakkında aslâ yalan söylemeyeceklerini sanmıştık.* Ve hakikaten insanlardan bâzı adamlar, cinlerin bâzı adamlarına sığınarak onların azgınlığını artırırlardı.* Ve şüphesiz o insanlar da, sizin zannettiğiniz gibi Allah'ı Teâlâ'nın, hiç kimseyi Peygamber olarak göndermeyeceğini zannetmişlerdi."

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Ve hakikaten insanlardan bâzı adamlar, cinlerin bâzı adamlarına sığınarak onların azgınlığını artırırlardı" diye buyrulmaktadır. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

- Câhiliye döneminde insanlardan herhangi bir kişi yolculuğu esnâsında, belli bir vâdide konaklayınca cinleri kastederek, "Ben bu vâdinin azizine (en güçlü zatına) sığınırım" diyorlardı. Böylece insanlar, cinlerin cüretini ve azgınlığını artırıyorlardı.

وَأَنَا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلْتَأَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهَبًا (٨) وَأَنَا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْآنَ)
(يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَصَدًا (٩) وَأَنَا لَا نَدْرِي أَشَرٌّ أُرِيدُ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا (١٠)

8-10. "Şüphesiz biz, (meleklerin sözünü dinlemek için) semâya çıkmak istedik. Fakat onu kuvvetli bekçiler ve ateş alevi ile dolu bulduk.* Halbuki biz, evvelce semânın oturulacak yerlerine oturur dinlerdik. Şimdi kim dinleyecek olursa, kendini bekleyen bir ateş alevi buluyor.* Gerçekten biz bilmiyoruz, yer ehli hakkında şer mi murad olundu, yoksa Rableri onlar hakkında hayır mı murad etti?"

İzah: Bu sûrenin ilk âyetlerinde anlatıldığı üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Peygamber olarak gönderilmeden önce şeytanlar ve cinler göklere tırmanarak orada meleklerin konuşmalarından bâzı şeyler dinleyerek yeryüzüne getirmeye çalışırlardı. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i gönderdikten sonra Allah'ı Teâlâ, şeytanların ve cinlerin göğe çıkma yollarını kapatmış ve onların, meleklerin konuşmalarını dinlemelerine engel olmuştur. İşte bu âyetlerde cinler, bu hususlardan bahsetmektedirler.

وَأَنَا مِنَ الصَّالِحِينَ وَمِنَّا دُونَ ذَلِكَ كُنَّا طَرَائِقَ قِدَدًا (١١) وَأَنَا ظَنَنَّا أَن لَّنْ نُعْجِزَ اللَّهَ فِي الْأَرْضِ وَلَنَ)

(نُعْجِزُهُ هَرَبًا (١٢) وَأَنَا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَى آمَنَّا بِهِ فَمَنْ يُؤْمِنُ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا (١٣) وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَمِنَ الْقَاسِطِينَ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولَئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا (١٤) وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا (١٥))

11-15. "Şüphesiz ki bizden, sâlih kimseler vardı ve bizden böyle olmayanlar da vardı. Hepimiz ayrı yollar tutmuştuk.* Şüphesiz biz, yeryüzünde Allah'ı âciz bırakamayacağımızı, kaçmakla da O'nu âciz bırakamayacağımızı anladık.* Şüphesiz biz, Kur'ân'ı dinlediğimiz vakit ona îman ettik. Artık her kim Rabbine imân ederse, artık ne sevabının eksik verilmesinden, ne de haksızlığa uğramaktan korkar.* Şüphesiz içimizde Müslümanlar da vardır, haktan ayrılan zâlimler de vardır. Müslüman olanlar, işte onlar hidâyeti arayanlardır.* Haktan ayrılan zâlimlere gelince, onlar Cehenneme odun olmuşlardır!"

İzah: Cinlerin de, aynı insanlar gibi kâfiri, Mü'mini vardır. İnsanların günahkârları ve kâfirleri Cehennemde yandığı gibi cinlerin de günahkârları ve kâfirleri Cehennemde yanar.

Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Zâriyât, Âyet 56'da: "Ben, cinleri ve insanları, ancak Bana ibâdet etsinler diye yarattım" diye buyurmuştur.

Ebu'd-Derdâ Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de de şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللَّهُ إِنِّي وَالْإِنْسُ وَالْجِنُّ فِي نَبَاٍ عَظِيمٍ أَلْخُلُقُ وَيُعْبَدُ غَيْرِي وَأَرْزُقُ وَيُشْكِرُ غَيْرِي (هب كرك عن ابى الرداء)

Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Cinler ve insanlar büyük ziyan içindedir. Ben yaratıyorum, Benden başkasına tapılıyor. Rızık veren Benim, Benden başkasına şükrediliyor." [1]

Müslüman cinler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ بِالْمَدِينَةِ جِنَّاً قَدْ أَسْلَمُوا (م عن ابى سعيد الخدرى)

"Şüphesiz Medîne'de İslâm'a girmiş cinler vardır." [2]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 4387; Râmûz-ul-Ehâdîs, s. 226/13.

[2] Sahih-i Müslim, Selâm 37 (139).

وَأَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا (١٦) لِنَقْتَنَّهُمْ فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ)
(عَذَابًا صَعَدًا (١٧)

16-17. Eğer onlar (insanlar ve cinler), hak yol üzere istikâmetle gitselerdi, elbette onlara bol bol su (rızk) verirdik.* Biz onların nasıl şükür edeceklerini imtihan edelim diye. Her kim Rabbinin zikrinden yüz çevirirse, Rabbi onu şiddetli bir azâba uğratar.

(وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا (١٨) وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا (١٩))
(

18-19. Şüphesiz mescitler, Allah'ın ibâdetine mahsustur. O halde Allah ile beraber hiçbir kimseye ibâdetle bulunmayın.* Muhakkak ki, Allah'ın kulu (Muhammed Aleyhisselâm), O'na ibâdet etmek için kalkınca, cinlerden büyük bir izdiham olurdu.

İzah: Sûre-i Cin, Âyet 18'in nüzul sebebi hakkında İbn-i Ebî Hâtim, A'meş'ten şöyle bildirir:

Cinler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Bize izin ver de namazları seninle birlikte mescidinde kılalım" deyince, Allah'ı Teâlâ "Şüphesiz mescitler, Allah'ın ibâdetine mahsustur..." diye devam eden âyetini indirdi. Bu âyetle de cinlere, insanların arasına karışmadan namaz kılabilecekleri bildirildi.[1]

Bu sebeple bir îmam, tek kişiye bile namaz kıldırır, "Bana uyanlara imam oldum" demesi lâzımdır. Çünkü arkasındaki boş saflara cinlerden Müslüman olanlar da kendisine uyup namaz kılabilir.

Yine bu âyetlerde açıkça geçtiği üzere mescitler; sâdece namaz, zikir, Kur'ân ve dînî ilim öğrenmek veya öğretmek maksadıyla bina edilir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا تَوَطَّنَ رَجُلٌ مُسْلِمٌ الْمَسَاجِدَ لِلصَّلَاةِ وَالذِّكْرِ إِلَّا تَبَشَّشَ اللَّهُ لَهُ كَمَا يَتَّبَشَّشُ أَهْلُ الْغَائِبِ بِغَائِبِهِمْ إِذَا قَدِمَ (عَلَيْهِمْ) (ه عن ابى هريرة

"Gurbette olan bir kişiyi, döndüğünde ailesi nasıl karşılırsa, namaz kılmak ve Allah'ı zikretmek için mescitleri kendine mesken edinen kişiyi, Cenâb-ı Allah öyle güler yüzle karşılar." [2]

Bir diğerk Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ أَنَّ رَفَعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا انْصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ. (خ م عن ابن عباس)

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ haber verdi ki: "Halkın farz namazdan çıkınca yüksek sesle zikretmesi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in zamanında var idi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: "Ben bu sesi işitir işitmez, zikir seslerinin yükselmesi ile namazdan çıktıklarını anladım." [3]

Yine mescitlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كُلُّ كَلَامٍ فِي الْمَسْجِدِ لَعْنٌ إِلَّا الْقُرْآنَ وَذِكْرَ اللَّهِ وَمَسْأَلَةٌ عَنْ خَيْرٍ أَوْ إِعْطَاءٌ) (الدیلمی عن أبی هريرة)

"Kur’ân’dan, zikrullahtan ve hayırlı bir şey sormaktan ya da cevap vermekten başka, mescitte her konuşulan söz, sahibi için bir vebâldir." [4]

Yine bu hususta Sâib b. Yezid Radiyallâhu anhu şöyle anlatmıştır:

كُنْتُ قَائِمًا فِي الْمَسْجِدِ فَحَصَبَنِي رَجُلٌ فَنَظَرْتُ فَإِذَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ أَذْهَبُ فَأَتِيَنِي بِهِذَيْنِ فَجِئْتُهُ بِهِمَا قَالَ مَنْ أَنْتُمْ أَوْ مِنْ أَيْنَ أَنْتُمْ قَالَا مِنْ أَهْلِ الطَّائِفِ قَالَ لَوْ كُنْتُمَا مِنْ أَهْلِ الْبَلَدِ لَأَوْجَعْتُكُمَا تَرْفَعَانِ أَصَوَاتَكُمَا (فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) (خ عن السائب بن يزيد)

Mescitte duruyordum, biri arkamdan çekti; baktım ki Hz. Ömer. Şöyle dedi: "Bana şu iki kişiyi getir!" Onları getirince sordu: "Siz kimsiniz?" "Biz, Tâif’teniz" dediler. Onlara: "Eğer buralı olsaydınız, canınızı yakardım! Çünkü Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in mescidinde sesli konuşuyorsunuz" dedi. [5]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 15, s. 33-34.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Mesâcid 19.

[3] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 465; Sahih-i Müslim, Mesâcid 23 (122).

[4] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 342/9.

[5] Sahih-i Buhârî, Salât 81.

قُلْ إِنَّمَا أَدْعُوا رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا (٢٠) قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا (٢١) قُلْ إِنِّي لَنْ)
يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا (٢٢) إِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتٍ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا (٢٣) حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضَعُفٌ نَاصِرًا
(وَأَقَلُّ عَدَدًا (٢٤)

20-24. Ey Resûlüm! De ki: "Ben ancak Rabbime ibâdet ederim ve O'na hiç kimseyi ortak koşmam."* De ki: " Doğrusu ben, sizin için bir zarara ve bir faydaya muktedir değilim.* Şüphesiz (Allah'a isyan edersem), beni O'nun azâbından hiç kimse kurtaramaz ve O'ndan başka bir sığınacak bulamam.* Benim vazifem, ancak Allah'ın emirlerini tebliğ etmek ve O'nun Peygamberlik görevini yerine getirmektir. Her kim Allah'a ve Resûlüne isyan ederse, şüphesiz onlar için Cehennem ateşi vardır ve orada ebedî olarak kalacaklardır.* Nihâyet onlar, kendilerine vaad olunan azâbı gördükleri zaman, kimin yardımcısının daha zayıf ve sayısının daha az olduğunu bileceklerdir."

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Doğrusu ben, sizin için bir zarara ve bir faydaya muktedir değilim" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, Ben size bir zarar vermeğe veya sizden bir zararı defetmeye ve size bir fayda kazandırmaya, ben kendim muktedir değilim, bütün bunları yaratacak olan ancak Allah'tır. Ben size karşı ancak peygamberlik vazifemi yerine getiriyorum, sizi irşada çalışıyorum, bu vazifemi terk etmeğe selâhiyetim yok, demektir.

قُلْ إِنْ أَدْرِي أَقْرَبُ مَا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمَدًا (٢٥) عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا)
(٢٦) إِلَّا مَنْ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا (٢٧) لِيَعْلَمَ أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا
(رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا (٢٨)

25-28. Ey Resûlüm! De ki: "Vaad olduğunuz azap, yakın mıdır yoksa Rabbim daha erteleyecek midir, bilemiyorum?"* Gaybı bilen O'dur. Gaybını kimseye bildirmez.* Ancak rızâsına nâil olan Resuller müstesnâ. Allah'ı Teâlâ, onların önleri ve arkaları sıra muhafız melekler yürütür.* Bu ise, Rablerinin gönderdiklerini hakkıyla tebliğ ettiklerini, o Resûlün bilmesi içindir. Ve onların yanlarında olanı ilmen kuşatmıştır. O, her şeyi bir bir sayıp bilmiştir.

İzah: Allah'ı Teâlâ, sâdece kendisinin bildiği gaybî ilmi, yarattıklarından hiçbir kimseye bildirmez. Ancak rızâsına nâil olan Resulleri müstesnâ. Allah'ı Teâlâ gaybe dair bâzı bilgileri bunlara bildirir. Allah'ı Teâlâ, rızâsına nâil olan

Resullerin önleri ve arkaları sıra onu koruyan melekler gönderir. Böylece o Resullere bildirdiği gaybı, şeytanlar ve cinler çalamazlar ve bunlar, bu gayb haberlerini getiren meleklerin şekline giremezler.

73-MÜZZEMMİL SÛRESİ

Bu sûre 20 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. 20. âyetinin, Medîne döneminde nâzil olduğu rivâyet edilmiştir. İlk âyetinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hitâben "Örtüsüne bürünen" diye hitap edildiği için bu anlama gelen "Müzzemmil" ismi verilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَسْمَانِي فِي الْقُرْآنِ سَبْعَةَ أَسْمَاءَ مُحَمَّدَ وَأَحْمَدَ وَطَهَ وَيَسَ وَالْمُزَّمِّلَ وَالْمُدَّثِّرَ وَعَبْدَ اللَّهِ ((القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن علي

"Allah'u Teâlâ Kur'ân'da beni yedi isim ile zikretti; Muhammed, Ahmed, Tâhâ, Yâsîn, Müzzemmil, Müddessir ve Abdullah." [1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 5, s. 15.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

يَا أَيُّهَا الْمَزْمِلُ (١) قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا (٢) نِصْفَهُ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا (٣) أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ (٤) تَرْتِيلًا (٤)

1-4. Ey örtüsüne bürünen Resûlüm!* Gecenin az bir miktarı hâriç (namaz için) kalk.* Gecenin yarısında veya yarısından az bir kısmında* yahut yarısından biraz fazlasında kalk ve Kur'ân'ı güzel bir kaide ile tâne tâne oku.

İzah: Allah'u Teâlâ âyette: "Ey örtüsüne bürünen Resûlüm!" diye buyurmuştur. Katâde Hazretleri, bu Âyet-i Kerîme'yi; "Ey namaz kılmak için elbisesine bürünen Resûlüm!" diye izah etmiştir.

Allah'u Teâlâ bu âyetler ile, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gece namazı kılmasını emretmiştir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

لَمَّا نَزَلَتْ أَوَّلُ الْمَزْمِلِ كَانُوا يَقُومُونَ نَحْوًا مِنْ قِيَامِهِمْ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ حَتَّى نَزَلَ آخِرُهَا وَكَانَ بَيْنَ أَوَّلِهَا

(وَأَخْرِهَا سَنَةً) (د عن ابن عباس)

Müzzemmil Sûresi'nin ilk âyetleri nâzil olunca, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbı yaklaşık olarak Ramazan ayındaki gecelerde durdukları kadar namazda dururlardı. Bu durum Müzzemmil Sûresi'nin son âyeti ininceye kadar devam etti. Bu sûrenin ilk âyetlerinin nüzulü ile son âyetinin nüzulü arasında bir sene vardır.[1]

Müzzemmil Sûresi'nin ilk âyetlerinden dolayı Ashâb-ı Kirâm'dan bir taife de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber gece ibâdetine kalkar ve aynı onun gibi bütün geceyi ihyâ ederlerdi. Allah'ı Teâlâ Ashâbın böyle yapmasından çok memnun olduğunu beyan eden bu sûrenin 20. âyetini indirdi ve Ashâbın yükünü de hafifleterek, gece namazının kendileri için nâfile bir ibâdet olduğunu vurguladı.

Bu olayı Hz. Âişe şöyle anlatmaktadır:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gece, üzerinde namaz kılmak için bir hasır bırakırdı. İnsanlar bunu işittiler. Onların toplandıklarını görünce, bundan hoşlanmadı. Kendilerine gece namazı kılmanın farz kalmasından korktu. Kızmış gibi bir halde eve girdi. Onlar da öksürür gibi yapmaya başladılar. Yanlarına çıktı ve şöyle dedi:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ خُذُوا مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمْلِكُ تَمَلُّؤًا وَإِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ مَا دَامَ وَإِنْ قَلَّ
(خ عن عائشة)

"Ey insanlar! Amellerden gücünüz yettiği kadar yapınız. Çünkü Allah, siz usanmadıkça usanmaz. Allah'a amellerin en sevgili olanı, azda olsa devamlı olanıdır." [2] Bunun üzerine, "Ey örtüsüne bürünen Resûlüm!" diye başlayıp devam eden âyetler nâzil oldu ve gece namazı onlara yazıldı ve farz seviyesine getirildi. Öyle ki, onlardan herhangi bir kimse bir yere halat bağlar ve ona asılırdı. Sekiz ay (bir rivâyete göre de bir sene [3]) bu şekilde kaldılar.

Allah'ı Teâlâ onlara merhamet buyurdu ve "Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, senin ve seninle beraber olanlardan bir tâifenin gecenin üçte ikisinden azını ve gecenin yarısını ve üçte birini ibâdetle geçirdiğinizi bilir. Allah'ı Teâlâ, geceyi ve gündüzü takdir eder. Sizin buna (gecenin tamâmını yahut belli bir kısmını ibâdetle geçirmeye) güç yetiremeyeceğinizi bildi de size ruhsat verdi

(gece namazını farz kılmadı)...” diye devam eden Sûre-i Müzzemmil, Âyet 20’yi indirdi ve böylece gece namazının farz oluşunu kaldırdı. Gece namazı artık Ashâb için nâfile hükmünde oldu. Ancak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem için bu namaz farzdı.

Yine Âyet-i Kerîme’de: “Kur’ân’ı güzel bir kaide ile tâne tâne oku” diye geçtiği üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Kur’ân’ı tâne tâne ve yavaş yavaş okurdu.

Bu hususta Hz. Hafsa Radiyallâhu anhâ şöyle buyurmuştur:

(وَكَانَ يَقْرَأُ بِالسُّورَةِ فَيَرْتَلُّهَا حَتَّى تَكُونَ أَطْوَلَ مِنْ أَطْوَلَ مِنْهَا (م) عَنْ حَفْصَةَ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir sûreyi tâne tâne okuyordu, öyle ki o sûre kendisinden uzun olan bir sûreden daha uzun hâle geliyordu.[4]

Yine Enes Radiyallâhu anhu’ya, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Kur’ân’ı nasıl okuduğu sorulunca, şöyle anlatmıştır:

(كَانَتْ مَدًّا ثُمَّ قَرَأَ {بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ} يَمُدُّ بِبِسْمِ اللَّهِ وَيَمُدُّ بِالرَّحْمَنِ وَيَمُدُّ بِالرَّحِيمِ (خ) عَنْ أَنَسٍ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kur’ân’ı uzatarak okurdu. Sonra Enes Radiyallâhu anhu: “Bismillâhirrahmânirrahîm” dedi ve her kelimeyi uzatarak okudu.[5]

Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ’ya da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in kıraatinden sorulunca, şöyle buyurmuştur:

(كَانَ يَقْطَعُ قِرَاءَتَهُ آيَةً آيَةً (ح) عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kur’ân okurken her âyette durarak okurdu. Okur sonra dururdu. Sonra okur tekrar dururdu.[6]

Kur’ân-ı Kerîm’i okurken sesiyle güzelleştirmek de sünnettir. Zîrâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(زَيِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ. (خ) د ن عَنْ الْبَرَاءِ

”Kur’ân’ı sesiniz ile ziynetlendirin.”[7]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğerk Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَتَعَنَّ بِالْقُرْآنِ (خ) عن ابى هريرة

”Kur’ân ile güzel teğannî etmeyen bizden değildir.”[8]

Ulemâ bu konuda çok ihtilaf ettiler. Teğannî iki çeşittir. Biri, kişinin içinden geldiği gibi özenerek okumasıdır. Yani başka birisinin okumasını taklit etmeden, özenerek kendi içinden geldiği gibi bir makam üzere okumasıdır. Bu câizdir. Selef’in (Sahâbe ve Tâbiin’in), yaptıkları ve söyledikleri teğannî bu mânâdadır. Böyle okuyanda ve dinleyenlerde etkilenme ve ruhta safâ hâsıl olur. Bu okuyuş makbuldür.

Diğeri de; taklit, talim ve idman ile hâsıl olan okuma şeklidir. Yani kişi içinden geldiği gibi değil de başka birilerini taklit ederek, onların izahatı doğrultusunda aynı nota ile şarkı, türkü okumak gibi tâlim ile okumasıdır. Bu türden olan uygulamayı Selef kerih görüp ayıplamışlardır.

Bu hususta Câbir Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَفِينَا الْأَعْرَابِيُّ وَالْأَعْجَمِيُّ فَقَالَ اقْرَؤُوا فَكُلُّ (حَسَنٌ وَسَيَجِيءُ أَقْوَامٌ يُقِيمُونَهُ كَمَا يُقَامُ الْقِدْحُ يَتَعَجَّلُونَهُ وَلَا يَتَأَجَّلُونَهُ (د) عن جابر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bizler Kur’ân okuyorken yanımıza çıktı. Aramızda Arap da vardı, Arap olmayan da vardı. Şöyle buyurdu: ”Okuyun, her okuyuş güzeldir. İlerde bir kavim gelecektir ki bunlar, Kur’ân’ın kelime ve lafızlarını, okun yontulması gibi yontacaklar. Ondan hâsıl olan ecir ahirete bırakmayıp, dünyada iken okuduklarının karşılığını alacaklar.”[9]

Bu Hadis-i Şerif’te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ”Okuyun, her okuyuş güzeldir” diye buyurarak; Arap olmayanların, Kur’ân’ı okurken özenerek okuduklarında, her ne kadar bir Arap gibi tam olarak okuyamaz iseler de, Allah katında aynı mükâfatı alacaklarına dikkat çekmektedir. Bu sebeple bir kimsenin Kur’ân okurken, bildiği kadarıyla, dilinin döndüğü ölçüde özenerek ve Allah’tan korkarak okuması gerekir. Aslolan Allah’ın rızâsını gözetmektir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِذَا قَرَأَ الْقَارِئُ الْقُرْآنَ، فَأَخْطَأَ أَوْ لَحَنَ أَوْ كَانَ أَعْجَمِيًّا كَتَبَهُ الْمَلَكُ كَمَا أُنْزِلَ (الديلمى عن ابن عباس

"Kur'ân okuyan kimse hatâ etse, lâhin yapsa (okurken telaffuzunda yanlışlık yapsa) veya acemi olsa bile, melek o okumayı indirildiği gibi tam olarak yazar."
"[10]

Nitekim bu hususta Mevlâna Celâleddin er-Rûmî Hazretleri, Mesnevî adlı eserinde şu hâdiseyi anlatmaktadır:

Hiz. Bilâl-i Habeşî, ezan okurken "Hayye" kelimesini "Heyye" diye telaffuz ederdi (kendisi Habeş asıllı olduğu için "Hâ" harfini bir Arap gibi telaffuz edemezdi). Bâzı münâfıklar geldiler ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hitâben: "Ey Allah'ı Teâlâ'nın Nebîsi ve Resûlü! İslâm binasının kurulduğu bu zamanda böyle bir hatâ doğru değildir. Bilal'den daha fasîh bir müezzîn tayin et! Zîrâ "Hayye" kelimesininin doğru ve mahrecinden okunmaması ayıptır" dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hiddetlendi ve Allah'ın gizli alâmetlerinden bir iki işâret söyledikten sonra: "Bilal'in "Heyye" demesi, Allah'ın katında mahrecinden söylenen yüzlerce "Hayye"den ve boş sözlerden daha makbuldür. Fitne çıkarmayın, gidin ki, ben de sizin sırrınızı açığa çıkarıp önünüzü ve sonunuzu söylemeyeyim" buyurdu. Bu olayı anlatırken Hiz. Mevlânâ: "Eğer sözün eğri, niyetin doğru olursa, o lafız eğriliği Allah katında makbuldür" diye buyurmuştur.[11] İşte ibâdetde aslolan samimiyettir; kişi samimi olursa, bu türden hatâları Allah'ı Teâlâ tam kabul eder.

Bu hususta Sultan-ı Enbiyâ Efendimiz şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى أَجْسَادِكُمْ وَلَا إِلَى صُورِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَشَارَ بِأَصَابِعِهِ إِلَى صَدْرِهِ (خ م
(عن ابو هريرة)

"Şüphesiz ki Allah, sizin cesetlerinize, sûretlerinize bakmaz. Lâkin kalplerinize bakar." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem parmaklarıyla göğsünü işâret etti.[12]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğerk Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ وَاسْلُوا بِهِ الْجَنَّةَ قَبْلَ أَنْ يَتَعَلَّمَهُ قَوْمٌ يَسْأَلُونَ بِهِ الدُّنْيَا فَإِنَّ الْقُرْآنَ يَتَعَلَّمُهُ ثَلَاثَةٌ نَفَرٍ رَجُلٌ يُبَاهِي
(بِهِ وَرَجُلٌ يَسْتَأْكِلُ بِهِ وَرَجُلٌ يَقْرَأُهُ لِلَّهِ (ابن النصر هب عن سعيد الخدري

"Kur'ân öğrenip de onunla dünyayı isteyecek olan kavimden önce davranın.

Kur'ân'ı öğrenin ve siz onunla Cenneti isteyin. Çünkü Kur'ân'ı şu üç sınıf insan öğrenir: Onunla övünmek için öğrenen kişi. Onunla maddi menfaat elde etmek isteyen kişi. Onu sâdece Allah için okuyacak olan kişi.”[13]

Kur'ân, sırf Allah rızâsı için okunur. Kur'ân'ı okurken Allah'tan korkarak huşû ile okumak gerekir. Aynı şekilde okunan Kur'ân'ı dinleyen kişilerin de Allah'tan korkarak huşû ile dinlemesi gerekir. Ayrıca Kur'ân'ı okuyan kişi, güzel bir kaide ile tane tane okumalıdır. Onu okurken de, gösterişten ve Ehl-i Kitab'ın okuyuşu gibi şarkı, türkû makamında okumaktan sakınmalıdır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَحْسَنُ النَّاسِ قِرَاءَةَ الَّذِي إِذَا أَرَأَيْتَهُ يَخْشَى اللَّهَ (العسكري وأبو موسى فى الصحابة عن ابى موسى الاشعري)

”İnsanların en iyi Kur'ân okuyanı, onu Kur'ân okurken Allah'u Teâlâ'dan korkar görürsün.”[14]

Ayrıca Kur'ân, Arapça ve mümkün olduğu kadar usulüne uygun okunur. Tecvid, Kur'ân okuma usulüdür. Yani Kur'ân'ı, Arapça ve usulüne uygun olarak güzel ve tâne tâne okuyabilmek için konulan kurallar, anlamına gelir.

Bu hususta da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اقْرَأُوا الْقُرْآنَ بِلُحُونِ الْعَرَبِ وَأَصْوَاتِهَا وَإِيَّاكُمْ وَلُحُونِ أَهْلِ الْفَسَقِ وَأَهْلِ الْكِتَابَيْنِ وَسَيَجِبُ قَوْمٌ مِنْ بَعْدِي يُرْجَعُونَ الْقُرْآنَ تَرْجِيعُ الْغَنَاءِ وَالرَّهْبَانِيَّةِ وَالنَّوْحِ لَا يُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ مَقْتُونَةً قُلُوبُهُمْ وَقُلُوبِ الَّذِينَ يُعْجِبُهُمْ (شأنهم) (عد هب عن حذيفة)

”Kur'ân'ı, Arapça ve usulüne uygun olarak okuyun. Ehl-i Kitab'ın ve fâsıkların makâmı ile okumaktan sakının. Benden sonra bir kavim gelecek, onlar Kur'ân'ı şarkıya ve ruhbanların ilahilerine benzer ve ölülerin başında yakınıp ağlayanların nağmelerini andıran bir şekilde okuyacaklar. Okudukları Kur'ân boğazlarından kalplerine geçmeyecek. Onların kalpleri ve onların halini beğenenlerin de kalpleri fitne ile dolmuş olacaktır.”[15]

Kur'ân okuyanlar hakkında Tabiinden Hasan-ı Basrî Hazretleri şöyle buyurmuştur:

Kur'ân okuyucuları üç grupta mütalaa edilir:

Bir grup vardır ki, bunlar Kur'ân kıraatini geçimlerine vasıta yapıp bu yoldaki kazançlarıyla hayatlarını sürdürürler. Bunlar dilenci grubudur.

Diğer bir grup vardır ki, bunlar bütün tecvid kaidelerine de uyarak okumayı başarırlar, ama Kur'ânla amel etmezler, onu istismar ederek halkın kendilerine rağbetini sağlarlar. Devlet adamlarının bu sayede teveccühlerini elde ederler. Bu sınıfın çoğunu hafızlar teşkil eder. Allah'ı Teâlâ onların sayısını artırmaz.

Diğer bir grup da vardır ki, onlar Kur'ânın ilahi feyzine yönelmişlerdir. Kalplerine arız olan hastalıkları bu feyizle tedavi ederler, daima Allah'tan sakınırlar. Şiarları ciddiyet ve vakardır. Allah'ı Teâlâ onları rahmetiyle taltif etsin ve düşmanlarına üstün kılsın. Ancak, Allah'a yemin ederim ki, Hamele-i Kur'ân'ın (âlimlerin) bu sınıfından olanlar parmakla gösterecek kadar azdır ve her biri bir değerdir.[16]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât'ut-Tatavvû 17.

[2] Sahih-i Buhârî, Libas 43.

[3] Sahih-i Müslim, Salât'ül-Müsâfirîn 17 (139).

[4] Sahih-i Müslim, Salât'ül-Müsâfirîn 16 (118).

[5] Sahih-i Buhârî, Fedâil'ul-Kur'ân 29.

[6] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 25371; Sünen-i Ebû Dâvud, Huruf 1.

[7] Sahih-i Buhârî, Tevhid 52; Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 355; Sünen-i Nesâî, İftitah 80.

[8] Sahih-i Buhârî, Tevhid 44; Ayrıca bakınız: Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1396,1430

[9] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 139; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7352

[10] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 57/13.

[11] Mevlânâ Celâleddin er-Rûmî'nin, Mesnevî adlı eserinin 7900-7908'inci beyitlerine bakınız.

[12] Sahih-i Müslim, Birr 10 (33 Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 9.

[13] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 2523, Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 253/12.

[14] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 6386; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 18/12.

[15] Beyhakî, Şuab'ul-İman, Hadis No: 2541; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 78/15.

[16] Yüce Kitabımız Hz Kur'ân, s. 57-58.

إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا (٥) إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْأً وَأَقْوَمُ قِيلًا (٦) إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا (٧) (طوبى)

5-7. Şüphesiz Biz sana, mesuliyeti ağır olan Kur'ân'ı vahyedeceğiz.* Şüphesiz ki, gece ibâdete kalkmak, daha tesirlidir ve huzuru kalp ile okumaya daha müsâittir.* Çünkü senin için gündüzde uzun bir meşguliyet vardır.

İzah: Hasan-ı Basrî ve Katâde Hazretleri, burada ifade edilen ağırlıktan maksadın, Kur'ân-ı Kerîm'in hükümleriyle amel etmenin ağırlığı olduğunu söylemişlerdir. Katâde Hazretleri, bu hususta yine şöyle buyurmuştur: "Vallâhi! Kur'ân'ın farzları ve koyduğu cezâlar ağırdır."

Vahyin ağırlığına dair de Hz. Âişe annemizden şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Hâris b. Hişam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, "Yâ Resûlallah! Sana vahiy nasıl geliyor?" diye sorunca, şöyle buyurdu:

أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلَ صَلَاصَةِ الْجَرَسِ وَهُوَ أَشَدُّ عَلَيَّ فَيَفْصِمُ عَنِّي وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ وَأَحْيَانًا يَتِمَثَّلُ لِي الْمَلَكُ رَجُلًا فَيُكَلِّمُنِي فَأَعْيِي مَا يَقُولُ قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يُنْزَلُ عَلَيْهِ الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ (الشَّيْءِ الْبَرْدِ فَيَفْصِمُ عَنْهُ وَإِنَّ جَبِينَهُ لَيَتَقَصَّدُ عَرَقًا) (خ م عن عائشة)

"Bâzen vahiy bana bir çingirak sesi gibi gelir. Bu bana en zor ve şiddetli olanıdır. Benden ayrıldığında vahyi ezberlemiş olurum. Bâzen de melek bana bir adam şeklinde gelir, benimle konuşur, söylediğini ezberlerim." Hz. Âişe der ki: "Son derece soğuk bir günde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e vahyin indiğini gördüm. Vahiy getiren ondan ayrıldığında alnı ter içinde kalmıştı." [1]

Yine bu hususta Esmâ Bint-i Yezid Radiyallâhu anhâ da şöyle anlatmaktadır:

إِنِّي لَأَخِذَةٌ بِزِمَامِ الْعَضْبَاءِ نَاقَةٍ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ أَنْزَلْتُ عَلَيْهِ الْمَائِدَةَ كُلَّهَا فَكَادَتْ مِنْ (تَقْلَاهَا تَدُقُّ بِعَضْدِ النَّاقَةِ) (حم طب عن اسماء بنت يزيد)

Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in devesi Adbâ'nın yularını tutuyordum, o anda Mâide Sûresi'nin tamamı nâzil oldu. Sûrenin ağırlığından neredeyse devenin bacakları kırılacaktı.[2]

Bu husus Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

وَكَانَ إِذَا جَاءَ الْوَحْيُ لَا يَخْفَى عَلَيْنَا فَإِذَا جَاءَ فَلَيْسَ أَحَدٌ يَرْفَعُ طَرْفَهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (حَتَّى يَنْقُضِيَ الْوَحْيُ) (م عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e vahiy geldiği zaman, bu vahiy hâli bize gizli olmazdı. Ona vahiy indiği zaman, Ashâb vahiy hâli geçinceye kadar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bakamazdı.[3]

Ubâde İbn-i Sâmit Radiyallâhu anhu da şöyle anlatmıştır:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْوَحْيُ نَكَسَ رَأْسَهُ وَنَكَسَ أَصْحَابُهُ رُءُوسَهُمْ فَلَمَّا أُتِلِّيَ عَنْهُ (رَفَعَ رَأْسَهُ) (م عن عبادة بن الصامت)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, kendisine vahiy indirildiği zaman, başını aşağıya doğru eğdi, Ashâbı da başlarını aşağıya doğru eğlerdi. Nihâyet vahiy hâli kendisinden kalkınca, başını kaldırırdı.[4]

Zeyd b. Sâbit Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفَخِذُهُ عَلَى فَخِذِي فَتَقَلَّتْ عَلَيَّ حَتَّى خِفْتُ أَنْ تَرُضَ فَخِذِي (خ) (عن زيد بن ثابت)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in dizi benim dizimin üzerinde iken Allah'ı Teâlâ ona vahiy indirdi. Onun dizi o kadar ağırlaştı ki ben dizimin kırılacağını zannettim.[5]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e Vahy-i İlâhi gelmeden evvel bir inilti gelirdi. Bunu herkes bilirdi. Mübârek başını eğdi. Mübârek rengi değişir, ortaya bir heybet düşerdi. Orada hazır bulunanların konuşmaya mecalleri kalmaz, kendi kendilerine susarlardı. Resûlü Ekrem Efendimizin mübârek

yüzleri kızarır, vücuduna bir ağırlık düşerdi. O kadar ağır olurdu ki, bindiği deve götüremeyip çöker, otururdu. Sahâbe-i Güzîn'den birçokları demişler ki: "Ne vakit ki ona vahiy geldi, o zaman mübârek ayağı ayağımın üzerine az gelmişti. Zannettim ki bütün dağlar ayağımın üstüne biniyor. Vücuduma o kadar zelzele düştü ki, ölmek derecesine geldim, dilim tutuldu." Kimi de: "Eli dizimin üzerinde idi, sandım ki dizim kırıldı. Ne vakit ki Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem başını kaldırdı, o zaman kurtuldum" derler idi.

Hattâ Cenâb-ı Hakk'ın Tecellî-i İlâhiyye'si kendinden zuhur ettiğinde, Hz. Ali Kerremallâhu veche'den başkası hep yere bakarlar, aslâ yüzüne bakamazlardı. Bunları herkes bilirdi.

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Vahy 1, 2; Sahih-i Müslim, Fedâil 23 (87).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 26294; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 19920.

[3] Sahih-i Müslim, Cihat ve Siyer 31 (84).

[4] Sahih-i Müslim, Fedâil 23 (89).

[5] Sahih-i Buhârî, Salât 12.

(وَأَذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبْتَئِلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلاً (٨) رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَلِيّاً) ٩)

8-9. Ey Resûlüm! Rabbinin ismini zikret ve bütün varlığınla O'na yönel.* O, doğunun da, batının da Rabbidir. O'ndan başka ilah yoktur. O halde O'nu vekil edin.

İzah: Bu âyetlerde Allah'ı Teâlâ, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e dâimâ kendisinin ismini zikretmesini emretmiştir. Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle anlatmıştır:

(كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُ اللَّهَ جَمِيعَ أَحْيَانِهِ (خ م د ت ح ح ب ه عن عائشة

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, her vakit zikrullah ederdi." [1]

Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mekke sokaklarında dâimâ zikrullah ederdi. Hattâ zikrullah yapa yapa kendinden geçerdi. Kâfir ve münâfıklar,

"Muhammed deli oldu" derlerdi.

Bu hususta Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَكْثِرُوا ذِكْرَ اللَّهِ حَتَّى يَقُولُوا مَجْنُونٌ (حم ع حب ك هب عن ابى سعيد

Allah'ın zikrini o kadar çok yapın ki, hattâ (münâfıklar) size, "Deli oldu" desinler.[2]

Kur'ân-ı Kerîm'de, zikir ve zikrullah diye geçen üç yüze yakın Âyet-i Kerîme vardır. "Zikir" lügatta, bir şeyi söylemek, yâd etmek, hatırlamak gibi anlamlara gelir. Kavram olarak ise, kullanıldığı yere göre; Zikrullah, Namaz, Kur'ân, nasihat ve öğüt gibi anlamlara gelir. "Zikrullah" ise lügatta, Allah'ı Teâlâ'yı zikretmektir. Kavram olarak da genellikle doğrudan doğruya "Allah, Lâ ilâhe illallâh" gibi Allah'ın isimlerinden birisini; tek veya toplu, sesli yahut gizli söyleyerek yapılan bir ibâdet şeklidir. Bu âyette, "Rabbinin ismini zikret" diye buyrulduğundan, burada kastedilen zikrullahtır.

Zikrullah ile ilgili Abdullah İbn-i Büsr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ شَرَّ أَعْيُنِ الْإِسْلَامِ قَدْ كَثُرَتْ عَلَيَّ فَأَخْبِرْنِي بِشَيْءٍ أَتَشَبَّهُتُ بِهِ قَالَ لَا يَزَالُ لِسَانُكَ (رَطْبًا مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ (ت عن عبد الله بن بسر

Bir adam: "Yâ Resûlallah! Hayır kapıları çoktur. Hepsini yapmama imkân yok. Bana tek bir şey söyle ki, unutmayayım da onu yapayım" dedi. Şöyle buyurdu: "Dilin dâimâ zikrullah ile yaş kalsın."[3]

Yine Ebû Rezzin Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona hitâben şöyle buyurmuştur:

أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى مَلَاكٍ هَذَا الْأَمْرِ الَّذِي تُصِيبُ بِهِ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ! عَلَيْكَ بِمَجَالِسَةِ أَهْلِ الذِّكْرِ وَإِذَا خَلَوْتَ فَحَرِّكَ لِسَانَكَ مَا اسْتَطَعْتَ بِذِكْرِ اللَّهِ ... (هب حل وابن عساكر عن ابى درين وفيه عثمان بن عطا و ابو حاتم عن ابى رزين

"Haberin olsun ki, sana dünyâ ve âhiret saadetini elde edecek bir şeyin başını öğretiyorum. Sana şunları söylerim: Zikrullah meclislerine devam et. Issızda kaldığın zaman gücün yettiği kadar dilini, Allah'ın zikrine hareket ettir..."[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ أَنْ تُحِبَّ لِلَّهِ وَتُبْغِضَ لِلَّهِ وَتُعْمَلَ لِسَانَكَ فِي ذِكْرِ اللَّهِ (حم ط ب ه ب عن معاذ

”Allah’ın yanında en efdal ameller şunlardır: Allah için sevmek, Allah için buğzetmek ve dilini (gece gündüz) zikrullahta çalıştırmak.”[5]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ”O, doğunun da, batının da Rabbidir” diye buyrulmaktadır. Bu hususta da geniş bilgi için Sûre-i Sâffât, Âyet 5 ve Sûre-i Rahmân, Âyet 17-18 ve izahlarına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Hayz 30 (117 Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 9; Sünen-i Tirmizî, Daavât 7.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11226, 11246; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 80/10.

[3] Sünen-i Tirmizî, Daavât 4.

[4] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 8734; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 166/4.

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21113; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 16827.

وَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا (١٠) وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ وَمَهْلُكُمْ قَلِيلًا)
(((١١) إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا (١٢) وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا (١٣)

10-13. Kâfirlerin sözlerine sabret ve onlardan güzellikle uzaklaş.* Seni yalanlayan o refah sahiplerini Bana bırak ve onlara biraz mühlet ver.* Şüphesiz onlar için katımızda ağır bukağılar (ayaklara takılan zincirler), alevli bir ateş,* boğaza tıkanıp duran bir yiyecek ve elim bir azap vardır.

يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَهِيلاً (١٤) إِنَّ أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا)
(((١٥) فَعَصَى فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا (١٦)

14-16. O gün ki, yer ve dağlar sarsılır ve dağlar savrulan kum yığınlarına döner.* Şüphesiz ki Biz, Firavun’a bir Resûl gönderdiğimiz gibi, size de (mahşer günü) şahitlik edecek bir Resûl gönderdik.* Firavun ise o Resûle isyan etti. Biz de onu

şiddetli bir azapla yakaladık.

فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا (١٧) السَّمَاءُ مُمْطِرٌ بِهِ كَأَن وَعْدُهُ مَفْعُولًا (١٨) إِنَّ هَذِهِ (تَذِكْرَةٌ لِمَن شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا) (١٩)

17-19. Artık siz küfürde devam ederseniz, çocukları ak saçlı ihtiyarlara çevirecek olan bir günün azâbından nefislerinizi nasıl korursunuz?* O günün şiddetinden gök yarılr ve Allah'ın vaadi yerine gelir.* Şüphesiz bu âyetler, bir öğüttür. Artık dileyen, Rabbine giden bir yol tutar.

إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ (عَلِمَ أَنْ لَنْ تُحْصَوْهُ فَتَأْتِي عَلَيْكُمْ فَأَقْرَوُا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضَىٰ وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَآخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَأَقْرَوُا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ وَأَعْظَمَ وَ أَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ) (٢٠)

20. Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, senin ve seninle beraber olanlardan bir tâifenin gecenin üçte ikisinden azını ve gecenin yarısını ve üçte birini ibâdetle geçirdiğini bilir. Allah'ı Teâlâ, geceyi ve gündüzü takdir eder. Sizin buna (gecenin tamâmını yahut belli bir kısmını ibâdetle geçirmeye) güç yetiremeyeceğinizi bildi de size ruhsat verdi (gece namazını farz kılmadı). Artık Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun! Allah'ı Teâlâ'nın, sizden bir kısım kimselerin hasta olacağını ve bir kısmınızın Allah'ın lütfundan rızık aramak üzere yeryüzünde dolaşacağını ve bir kısmınızın Allah yolunda savaş edeceğini bilmesi de gece namazında ruhsatı gerektirdi. Bundan böyle Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun, namazı kılın ve zekâtı verin. Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunun.[1] Nefsiniz için hayırdan ne takdim ederseniz, onu Allah katında daha hayırlı ve mükâfatça daha büyük olarak bulursunuz. Allah'tan bağışlanma dileyin. Şüphesiz Allah'ı Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ve Ashâbının geceleri kalkarak teheccüd namazı, zikrullah ve tesbih gibi ibâdetlerle geceyi ihyâ ettiklerini beyan etmektedir. Gece kalkıp ibâdet yapanlardan Allah'ı Teâlâ o kadar çok memnun olmuştur ki, bu hususta Âyet-i Kerîme indirmiştir.

Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i İsrâ, Âyet 79'da: "Ey Habîbim! Gecenin bir kısmında da, beş vakitten fazla sana mahsus bir farz olarak teheccüd namazı kıl..." diye

buyurduğı üzere, gece namazı ümmeti için nâfile, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem için farz kılınmıştır.

Gece ibâdetinin faziletine dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

سُئِلَ أَيُّ الصَّلَاةِ أَفْضَلُ بَعْدَ الْمَكْتُوبَةِ وَأَيُّ الصِّيَامِ أَفْضَلُ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ فَقَالَ أَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ الصَّلَاةُ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ وَأَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ صِيَامُ شَهْرِ اللَّهِ الْمُحَرَّمِ (م عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e farz namazlardan sonra en efdal namaz hangisidir? Ve Ramazan ayından sonra tutulan en efdal oruç hangisidir?” diye soruldu. Buyurdu ki: ”Farz namazlardan sonra en efdal namaz, gece namazıdır. Ramazan ayından sonraki en efdal oruç da, Allah’ın ayı Muharrem’de tutulan oruçtur.”[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الرَّبُّ مِنَ الْعَبْدِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الْآخِرِ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَذْكُرُ اللَّهَ فِي تِلْكَ السَّاعَةِ (فَكُنْ) (ت عمرو بن عبسة)

”Rabb Teâlâ’nın, kula en yakın olduğu vakit, gecenin son yarısı olan teheccüd zamanıdır. O saatte zikrullah edenlerden olabilirsen ol.”[3]

رَكَعَتَانِ يَرْكَعُهُمَا ابْنُ آدَمَ جَوْفِ اللَّيْلِ الْآخِرِ خَيْرٌ لَهُ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَلَوْ لَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي لَفَرَضْتُهُمَا (عَلَيْهِمْ) (ابن نصر عن حسان بن عطية، الديلمي عن ابن عمر)

”Âdemoğlunun gecenin son kısmında kılmış olduğu iki rek’at namaz onun için bütün dünyâ ve içindekilerden daha hayırlıdır. Eğer ümmetime güç gelmeseydi, bu iki rek’atı onlara farz kılardım.”[4]

يَا عَلِيُّ، مَا خَابَمْنَا سِتَّارَ وَلَا نَدِمْنَا سِتَّارِيَا عَلِيُّ عَلَيْكَ بِالْأُلْجَةِ فَإِنَّ الْأَرْضَ تَطْوِي بِاللَّيْلِ مَا لَا تَطْوِي بِالنَّهَارِيَا (عَلِيًّا عُدْ بِسْمِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ يُبَارِكُ كَلِمَتِي فِي بُكُورِهَا). (خط عن علي)

”Ey Ali! İstihâre eden eli boş dönmez. İstişâre eden de pişman olmaz. Ey Ali! Gecenin sonuna dikkat et; onu ihyâ et. Çünkü yeryüzü gündüzden çok gece dürülür. Ey Ali! Allah’ın ismi ile sabah erken kalk. Çünkü Allah, ümmetimin erken kalkmasında bereketler ihsan eder.”[5]

Hanefi Mezhebi'ne göre, gündüz kılınan nâfile namazları dörder rek'at; gece kılınan nâfile namazları da ikişer rek'at kılmak efdaldır.

Bu hususta Ebû Eyyüb Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(كَانَ إِذَا تَهَجَّدَ يُسَلِّمُ بَيْنَ كُلِّ رَكْعَتَيْنِ (ابن النصر عن ابى ايوب حسن)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, teheccüd namazı kıldığında iki rek'atte bir selâm verirdi.[6]

Yine gece namazı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا بُدَّ مِنْ صَلَاةٍ لَيْلٍ وَلَوْ حَلَبَ نَاقَةً وَلَوْ حَلَبَ شَاةٍ وَمَا كَانَ بَعْدَ صَلَاةِ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ فَهُوَ مِنَ اللَّيْلِ. (طب
(وابو نعيم عن اياس بن معاوية المزنى)

"Mutlaka bir deve sağımı, bir koyun sağımı kadar vakitte dahi olsa gece namazı kılmak lâzımdır. Yatsı namazından sonra kılınan namaz gece namazından sayılır."
[7]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

مَنْ نَامَ عَنْ جُزْئِهِ أَوْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ فَقَرَأَهُ مَا بَيْنَ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الظُّهْرِ كُتِبَ لَهُ كَأَنَّمَا قَرَأَهُ مِنَ اللَّيْلِ (م
(د ت عن عمر بن الخطاب)

"Bir kimse hizbini (virdini) veya onun bir kısmını okumadan uyur kalır da, sonra onu sabah namazı ile öğle namazı arasında okursa kendine o virdi gece okumuş gibi sevap yazılır." [8]

[1] Âyette, "Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunun" diye buyrulmaktadır. Burada geçen "Ödünç" ifadesi, Allah için yapılan ve karşılığı sâdece Allah'tan beklenen infak ve Allah için bir kimseye ödünç vermek anlamına gelmektedir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 245 ve izahına bakınız.

[2] Sahih-i Müslim, Sıyam 38 (202, 203).

[3] Sünen-i Tirmizî Daavât 7.

[4] Muhtâr'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 641; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 291/10.

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 499/2; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 21537.

[6] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 528/14.

[7] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 785; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 464/11.

[8] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât'ut-Tatavvû 19; Sahih-i Müslim, Salât'ül-Müsâfirîn 15 (142 Sünen-i Tirmizî, Cuma 56.

74-MÜDDESSİR SÛRESİ

Bu sûre 56 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İlk âyetinde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hitâben, "Ey bürünmüş olan Resûlüm!" diye hitap edildiği için, "Bürünmüş olan" anlamına gelen "Müddessir" ismi verilmiştir. Bu sûre, Müzzemmil Sûresi'nden hemen sonra nâzil olmuştur.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ (١) قُمْ فَأَنْذِرْ (٢) وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ (٣) وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ (٤) وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ (٥) وَلَا تَمْنُنْ (٦) تَسْتَخِيرُ (٦) وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ (٧) فَإِذَا نُفِرَ فِي النَّاقُورِ (٨) فَذَلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ (٩) عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ (١٠) (يسير (

1-10. Ey bürünmüş olan Resûlüm!* Kalk da uyar,* Rabbini tekbir et,* elbiseni temizle* ve azâbı gerektiren günahları terk etmeye devam et.* Bir şey verirken karşılık gözetme.* Ve Rabbin için artık sabret.* Sûr üflendiği vakit,* işte o gün çok çetin bir gündür,* kâfirler için kolay değildir.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُحَدِّثُ عَنْ فِتْرَةِ الْوَحْيِ فَقَالَ فِي حَدِيثِهِ بَيْنَمَا أَنَا أَمْشِي بِسَمْعَتْ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَإِذَا الْمَلَكُ الَّذِي جَاءَنِي بِجَرَاءٍ جَالِسٌ عَلَى كُرْسِيِّ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ فَجِئْتُ مِنْهُ رُعبًا فَرَجَعْتُ فَقُلْتُ زَمَلُونِي فَدَثَرُونِي فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ إِلَى (قَوْلِهِ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ} قَبْلَ أَنْ تَقْرَأَ الصَّلَاةَ (م ت عن جابر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den işittim. Vahyin bir dönem kesilmesinden bahsetti ve şöyle buyurdu: Yürümekte iken gökten bir ses işittim ve hemen başımı kaldırdım bir de gördüm ki, Hirâ'da bana gelen melek, gök ile yeryüzü arasında bir kürside oturmaktadır. Kendisinden çok heyecanlanıp korktum ve hemen evime döndüm ve "Beni örtün! Beni örtün!" dedim. Onlar da beni örttüler. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Ey bürünmüş olan Resûlüm!* Kalk da uyar,* Rabbini tekbir et,* elbiseni temizle* ve azâbı gerektiren günahları terk etmeye devam et" diye geçen Sûre-i Müddessir, Âyet 1-5'i indirdi. Bu, namazın farz kılınmasından önce idi. Sonra vahiyler peşi sıra geldi.[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de geçen "Sûr" hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَيْفَ أَنْعَمَ وَقَدْ أَنْعَمَ صَاحِبُ الْقُرْآنِ وَحَنَى جَبْهَتَهُ وَأَصْغَى سَمْعَهُ يَنْظُرُ مَتَى يُؤْمَرُ قَالَ الْمُسْلِمُونَ يَا (رَسُولَ اللَّهِ فَمَا نَقُولُ قَالَ قُولُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا (حم عن ابى سعيد

"Ben nasıl rahat ederim ki Sûr sahibi Sûr’u ağzına almış, alnını yere eğmiş ve kulağını dinlemeye vermiş, Sûr’a üfleme emrini beklemektedir." Bunun üzerine Müslümanlar: "Yâ Resûlallah! Bize neyi emredersin?" dediler. Buyurdu ki: "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir. Biz, Allah’a tevekkül ettik, deyin." [2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 70; Sahih-i Müslim, İman 73 (255).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10614.

ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا (١١) وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا (١٢) وَبَنِينَ شُهُودًا (١٣) وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا (١٤) ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ (١٥) كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِْيدًا (١٦) سَارُّهُقَهُ صَعُودًا (١٧) إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ (١٨) فَقَتَلَ كَيْفَ قَدَّرَ (١٩) ثُمَّ قَتَلَ كَيْفَ قَدَّرَ (٢٠) ثُمَّ نَظَرَ (٢١) ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ (٢٢) ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ (٢٣) (فَقَالَ إِنْ كُنَّا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ (٢٤) إِنْ كُنَّا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ (٢٥)

11-25. Tek olarak yarattığım şahsı Bana bırak.* Ona geniş mal verdim.* Yanında hazır olan oğullar,* büyük imkânlar (itibar ve önderlik) ihsan ettim.* O daha fazlasına tamah eder.* Hayır! Çünkü o, âyetlerimizi inatla inkâr etti.* Onu şiddetli meşakkate uğrattım.* Çünkü o, Kur’ân hakkında itirazlar düşünüp ölçtü biçti.* Ona lânet olsun! Nasıl ölçtü biçti?* Tekrar lânet olsun! Nasıl ölçtü biçti?* Sonra Kur’ân’a baktı,* sonra (çekiştirilecek bir şey bulamayınca) yüzünü ekşitti, kaşlarını çatı.* Sonra îmandan yüz çevirdi ve kibirlendi.* Sonra dedi ki: "Bu, eskiden beri söylenegelen sihirden başka bir şey değildir.* Bu, beşer sözünden başka bir şey değildir."

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre; bu âyetler, müşriklerden Velid b. Muğire hakkında nâzil olmuştur. Allah’u Teâlâ’nın onu kötilediği kadar hiçbir kimseyi kötilediğini bilmiyoruz.

Nitekim Sûre-i Kalem, Âyet 8-16’da da kötü vasıfları sayılan kimse Velid b. Muğire idi. Bu hususta geniş bilgi için oraya bakınız.

Ebû Said Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Şiddetli meşakkat" diye tercüme edilen Sûre-i Müddessir, Âyet 17'de geçen "Saûd" kelimesi hakkında şöyle buyurmuştur:

(الصَّعُودُ جَبَلٌ مِنْ نَارٍ يَتَصَعَّدُ فِيهِ الْكَافِرُ سَبْعِينَ خَرِيفًا وَيَهْوِي فِيهِ كَذَلِكَ أَبَدًا) (ت عن ابى سعيد

"Saûd, ateşten bir dağdır ki, kâfir devamlı olarak yetmiş yıl çıkar ve yetmiş yıl da iner. Bu iş, ebediyyen böylece devam eder gider."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 70.

سَأُصْلِيهِ سَقَرَ (٢٦) وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرٌ (٢٧) لَا تُنْقِصِي وَلَا تَزِدِي (٢٨) لَوَاحَةً لِلْبَشَرِ (٢٩) عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ (٣٠) وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيَقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزِدَّادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْبَشَرِ (٣١)

26-31. Ben onu, Sekar denilen Cehenneme girdireceğim.* Ey Resûlüm! Sekar'ın ne olduğunu bilir misin?* O, ne bırakır, ne de terk eder,* derileri yakar ve bozar.* Onun üzerinde on dokuz bekçi vardır.* Cehennem bekçilerini ancak meleklerden kıldık. Biz onların sayısını kâfirler için bir imtihan vesilesi kıldık ki, kendilerine kitap verilmiş olanlar kesin olarak bilsinler, îman etmiş olanların îmanı artsın, kendilerine kitap verilenler ile Mü'minler şüpheye düşmesin, kalplerinde bir maraz bulunanlar ile kâfirler de desin ki: "Allah, bu sayı ile bir misal olarak ne murad etmiş?" Allah'ı Teâlâ, işte böyle dilediğini dalâlette bırakır ve dilediğine de hidâyet eder. Rabbinin ordularını ancak kendisi bilir. Bu ise, insanlar için ancak bir öğüttür.

İzah: Âyet-i Kerîme'de, "Sekar" denilen Cehennemden bahsedilirken: "O, ne bırakır, ne de terk eder" diye buyrulmuştur. Bu ifade, azap görenlerin bütün bedenini helâk eder, hiçbir şey bırakmaz. Eski hâline getirip, tekrar azap etmekten de vazgeçmez, anlamındadır.

Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, Cehennemdeki görevli melekler ile ilgili olarak Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Yahudilerden bâzı kişiler Peygamber Ashâbından bâzı kişilere: "Sizin Peygamberiniz, Cehennem bekçilerinin sayısını bilir mi?" dediler. Onlar da:

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sormadan bilemeyiz" dediler. Bunun üzerine bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve şöyle dedi: "Ey Peygamber! Bugün senin Ashâbın mağlup oldular." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Hangi şeyden dolayı mağlup oldular?" dedi. Adam: Yahudiler; "Peygamberiniz, Cehennem bekçilerinin sayısını bilir mi?" dediler. Biz de: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sormadan bilemeyiz" dedik. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Bir topluma bilmediği bir şey sorulunca, Peygambere sormadan bilemeyiz demekle mağlup mu olunurmuş? Fakat Yahudiler, Peygamberlerine sormuşlardı, hattâ Allah'ı Teâlâ'yı apaçık bize göster demişlerdi. Allah'ın düşmanını bana getirin, ben onlara Cennetin toprağından sorayım ki o, dermek'tir (ince toprak veya has un, demektir).

Yahudiler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına geldiklerinde şöyle dediler:

يَا أَبَا الْقَاسِمِ كَمْ عَدَدُ خَزَنَةِ جَهَنَّمَ قَالَ هَكَذَا وَهَكَذَا فِي مَرَّةٍ عَشْرَةً وَفِي مَرَّةٍ تِسْعَةً قَالُوا نَعَمْ قَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا تُرَبُّةُ الْجَنَّةِ قَالَ فَسَكَّنُوا هُنِيهَةً ثُمَّ قَالُوا خُبْرَةٌ يَا أَبَا الْقَاسِمِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْخُبْرُ مِنَ الدَّرْمِكِ (ت) عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ

"Ey Ebe'l-Kâsım! Cehennem bekçilerinin sayısı kaçtır?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir seferinde on, diğer seferinde dokuz olmak üzere (elleriyle işâret ederek), "Şu kadar ve şu kadar" buyurdu. Onlar da: "Evet" dediler. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara: "Cennetin toprağı nedir?" dedi. Biraz sustular ve "Ey Ebe'l-Kâsım! Ekmek'tir" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurdu: "Ekmek, dermek'tendir." [1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 70.

كَلَّا وَالْقَمَرِ (٣٢) وَاللَّيْلِ إِذَا أَدْبَرَ (٣٣) وَالصُّبْحِ إِذَا أَسْفَرَ (٣٤) إِنَّهَا لَأَخَذَى الْكُبَرِ (٣٥) نَذِيرًا لِلْبَشَرِ (٣٦) (لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَّقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ (٣٧)

32-37. Hayır, hayır! (Onlar öğüt almazlar.) Aya,* geçip giden geceye* ve ağaran sabaha yemin olsun ki,* o Sekar denilen Cehennem, elbette büyük belâlardan biridir;* insan için bir uyarıcıdır* ve sizden ileri gitmek veya geri kalmak isteyenler için bir uyarıcıdır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de, Sekar Cehennemi'nin bir uyarıcı olduğu ifade edilirken;

"Sizden ileri gitmek veya geri kalmak isteyenler için bir uyarıcıdır" diye buyrulmuştur.

Allah'ı Teâlâ bu âyetlerde, bütün insanları Cehennem azâbıyla uyarmaktadır. Allah'ın emirlerine itaat edenler için Cehennemden emin olmak ve Allah katında derece olarak yükselip ileri gitmek vardır. Allah'ı Teâlâ'nın, bu uyarılarını dikkate almayarak nefesine uyan, Allah'a itaatten geri kalanlar için de Cehennem azâbı vardır. Böylece Allah'ı Teâlâ, bütün kullarını Cehennem azâbı ile uyarmaktadır.

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ (٣٨) إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ (٣٩) فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ (٤٠) عَنِ الْمُجْرِمِينَ (٤١) مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ (٤٢) قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمَصْلُومِينَ (٤٣) وَلَمْ نَكُ نُطْعِمِ الْمِسْكِينَ (٤٤) وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ (٤٥) وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ (٤٦) حَتَّىٰ آتَيْنَا الْيَقِينَ (٤٧) فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ (٤٨) الشَّافِعِينَ ()

38-48. Herkes kazandığının karşılığında bir rehindir.* Ashâb-ı Yemîn (amel defteri sağından verilenler) bundan müstesnâ.* Onlar, Cennette oldukları halde sorarlar;* mücrimlere hallerinden ki,* "Sizi Sekar denilen Cehenneme girdiren nedir?" derler.* Mücrimler derler ki: "Namaz kılmazdık,* miskini doyurmazdık,* bâtil ehli ile beraber bulunurduk,* cezâ gününü yalanlardık,* nihâyet ölüm bize gelip çattı."* Artık o kâfirlere, şefaât edenlerin şefaâtları fayda vermez.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Herkes kazandığının karşılığında bir rehindir" diye buyrulmaktadır. Bu ifade, hiçbir kimse başkasının günahından dolayı hesaba çekilmeyecek, herkes kendi günahının karşılığını görecektir, anlamındadır.

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere küfür ehlinin yaptıkları olumsuz ameller, mücrimlerin nefislerine hoş geldiğinden dolayı onlara uyarak kâfir olmuşlardır. Mücrimlere, neden Cehenneme girdikleri sorulduğunda da İslâm'ı kabul etmeyerek bâtil ehli olan kâfirlerle birlikte olduklarını itiraf edeceklerdir. Bu sebeple kişi kiminle dost olacağına dikkat etmelidir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْتَظِرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ (حم هب ك عن ابى هريرة

"Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin.

"[1]

İşte ebedî olarak Cehennemde kalacak olanlar, burada ve aşağıdaki âyetlerde özellikleri sayılan kâfirlerdir. Nitekim bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَيُخْرِجَنَّ بِشَفَاعَتِي مِنْ أَهْلِ الْإِيمَانِ مِنَ النَّارِ حَتَّى لَا يَبْقَى فِيهَا أَحَدٌ إِلَّا أَهْلُ هَذِهِ الْآيَةِ {مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ. قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ. وَلَمْ نَكُ نَطْعِمُ الْمِسْكِينَ. وَكُنَّا نَحْوُضُ مَعَ الْخَائِضِينَ. وَكُنَّا نَكْذِبُ بِيَوْمِ الدِّينِ. حَتَّى (آتَيْنَا الْيَقِينَ. فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ} (المسند للإمام الأعظم ابى حنيفة عن ابن مسعود)

"Şüphesiz benim şefaati ile îman sahiplerinden bir takım günahkâr kimseler Cehennemden çıkarlar. Tâ ki orada yalnız şu âyetlerin bildirdiği kimseler kalır: "Sizi Sekar denilen Cehenneme girdiren nedir?" derler.* Mücrimler derler ki: "Namaz kılmazdık,* miskini doyurmazdık,* bâtil ehli ile beraber bulunurduk,* cezâ gününü yalanlardık,* nihâyet ölüm bize gelip çattı."* Artık o kâfirlere, şefaati edenlerin şefaati fayda vermez.[2]

Âyet-i Kerîme'de geçen şefaati edenlerden maksat, Allah'ı Teâlâ'nın; Peygamberler, evliyâlar ve şehitler gibi şefaati etme yetkisi verdiği kimselerdir. Bunların şefaati, günahkâr olan Müslümanlardır. Bu âyette de geçtiği gibi, kâfirler için şefaati izni kesinlikle yoktur.

Şefaati hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَخْرُجُ قَوْمٌ مِنَ النَّارِ بِشَفَاعَةِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ، يُسَمَّوْنَ الْجَهَنَّمِيِّينَ (خ) عن عمران (بن حصين)

Bir topluluk, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şefaatiyle Cehennemden çıkar ve cennete girerler. Onlara, "Cehennemiyûn" ismi verilir.[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِأَهْلِ الْكِبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي (ه) عن جابر)

"Şüphesiz ki benim şefaati, mahşer günü ümmetimden büyük günah işleyen kimselere olacaktır."[4]

Abdullah İbn-i Şakik Radiyallâhu anhu dedi ki: Bir grupla beraber Kudüs'te idim. Onlardan biri dedi ki: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle

buyurduğunu işittim:

يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَةِ رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَكْثَرُ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ سِوَاكَ قَالَ سِوَايَ. (ت عن عبد الله بن شقيق)

"Ümmetimden bir adamın şefaatiyle Temimoğullarından daha çok kişi Cennete girecektir." "Yâ Resûlallah! Sizin şefaatinizden başka mı?" denilince, "Benim şefaatimden başka" buyurdu.[5]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَوَّلُ مَنْ يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الشُّهَدَاءُ. (خط عن عثمان

"Mahşer gününde en evvel şefaet eden peygamberlerdir, sonra âlimlerdir, sonra şehitlerdir."[6]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

[2] İmâm-ı Âzam Ebû Hanife, Müsned, Hadis No: 509.

[3] Sahih-i Buhârî, Rikâk 51.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd: 37; Sahih-i Buhârî, Rikâk, 51; Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 21.

[5] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 37.

[6] Muhtâr'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye, Hadis No: 1392; Kenz'ül-İrfan, Hadis No: 327, 331; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 28770.

فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِيرَةِ مُعْرِضِينَ (٤٩) كَانَتْهُمْ حُمْرُ مُسْتَنْفَرَةٍ (٥٠) فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ (٥١) بَلْ يُرِيدُ كُلُّ (أَمْرٍ مِنْهُمْ أَنْ يُوْتَىٰ صُحُفًا مُنَشَّرَةٌ (٥٢) كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ (٥٣) كَلَّا إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ (٥٤) فَمِنْ شَاءَ (تَذْكِرَةٌ (٥٥) وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَىٰ وَأَهْلُ الْمَعْرِفَةِ (٥٦)

49-56. O halde, onlara ne oluyor ki öğütten (Kur'ân'dan) yüz çeviriyorlar?*

Onlar, yaban eşekleri gibidirler ki;* aslanlardan korkup kaçmıştır.* Bilakis onlardan her biri, kendine neşredilmiş sayfeler verilmesini ister.* Hayır, hayır! Doğrusu onlar âhiretten korkmazlar.* Hayır, hayır! Şüphesiz bu Kur'ân, bir

öğüttür.* Artık dileyen ondan öğüt alır.* Ancak Allah'ın dilediği kimseler öğüt alır. Kendisinden korkulacak olan ve bağışlamaya lâayık olan da ancak O'dur.

İzah: Sûre-i Müddessir, Âyet 56 ile ilgili olarak Enes b. Malik Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kendisinden korkulacak olan ve bağışlamaya lâayık olan da ancak O'dur" diye geçen âyet hakkında şöyle buyurdu:

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنَا أَهْلُ أَنْ أَتَّقَى فَمَنْ اتَّقَانِي فَلَمْ يَجْعَلْ مَعِيَ إِلَهًا فَإِنَّا أَهْلُ أَنْ أَغْفِرَ لَهُ (ت) عن انس بن مالك

Allah'u Teâlâ buyuruyor ki: "Kendisinden korkulmaya en layık olan Benim. Her kim Benden korkar ve Benimle beraber başka bir ilah tanımaz ise, onu bağışlamaya lâayık olan Benim."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 70.

75-KIYÂMET SÛRESİ

Bu sûre 40 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Genel olarak kıyâmetin hallerinden bahsettiği için "Kıyâmet Sûresi" ismi verilmiştir. Başındaki ifadeden dolayı "Lâ uksimu Sûresi" ismi de verilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْوَاقِعَةِ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ لَمْ تُصِبْهُ فَاقَةٌ أَبَدًا وَمَنْ قَرَأَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ لَا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ (الْقِيَامَةِ وَوَجْهُهُ فِي صُورَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ) (كر عن ابن عباس)

"Kim her gece Vâkıa Sûresi'ni okursa, ebedî fakirlik yüzü görmez. Her kim her gece Kıyâmet Sûresi'ni okursa, kıyâmet günü yüzü ayın on dördü gibi olarak Allah'a kavuşur." [1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, Hadis No: 5462.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

لَا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ (١) وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ (٢) أَيْحَسِبُ الْإِنْسَانُ أَنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ (٣) بَلَى (٤)
(قَادِرِينَ عَلَى أَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهُ)

1-4. Hayır! Kıyâmet gününe yemin ederim,* ve hayır! Nefs-i Levvâme'ye yemin ederim ki (mutlaka diriltileceksiniz).* İnsan, kendisinin kemiklerini bir araya toplayamayacağımızı mı sanıyor?* Evet, parmak uçlarını bile düzeltmeye kâdiriz.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Nefs-i Levvâme", Tasavvuf'ta olan yedi nefis mertebesinde biridir. Bu yedi nefis mertebesi ise şöyledir: Nefs-i Emmâre, Nefs-i Levvâme, Nefs-i Mülhime, Nefs-i Mutmainne, Nefs-i Râziye, Nefs-i Marziye ve Nefs-i Safiyye'dir.

Nefs-i Levvâme'de olan kimse, hatâlarından dolayı kendi kendine levm eder, yani nefisini kınar. "Ey Nefis! Beni azdırdın" der. Hakkı bâtlı bilir, bâzen nefis kendini aldattır; nefsine uyar, günah işler, fakat pişman olur.

Bu yedi nefis mertebesi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Fecr, Âyet 27-30'un izahlarına bakınız.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Evet, parmak uçlarını bile düzeltmeye kâdiriz" diye buyrulmaktadır. Burada Allah'ı Teâlâ, özellikle parmak uçlarına dikkat çekerek, düzeltmeye kâdiriz, diye bir ifade kullanmıştır. Her insanın, parmak uçlarındaki izler farklılık göstermektedir. İşte Allah'ı Teâlâ kulları hesap için tekrar yarattığında, en ince detayına kadar, hattâ parmak izlerini dahi aynı şekilde yaratmaya kâdiriz, diye buyurmuştur.

بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجَرَ أَمَامَهُ (٥) يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (٦) فَإِذَا بَرَقَ الْبَصَرُ (٧) وَخَسَفَ الْقَمَرُ (٨))
وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ (٩) يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفَرُّ (١٠) كَلَّا لَا وَزَرَ (١١) إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ
(١٢) يُنَبِّئُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ (١٣) بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ (١٤) وَلَوْ أَلْقَىٰ مَعَاذِيرَهُ
((١٥)

5-15. Fakat insan, günahında devam etmek ister* ve "Kıyâmet ne vakit kopacaktır?" diye sorar.* Kıyâmet, gözlerin dehşetinden şaşmış olduğu,* ayın ışığının gittiği,* güneş ile ay bir araya toplandığı vakit kopar.* O gün insan, "Nereye kaçalım?" der.* Hayır, kaçacak ve sığınılacak yer yoktur.* O gün durulacak yer, Rabbinin huzurudur.* O gün insana, önceden gönderdiği ve ertelediği ameller haber verilir.* Doğrusu insan, kendi aleyhine şâhittir.* Hattâ birtakım mâzeretler öne sürse de.

İzah: "O gün insana, önceden gönderdiği ve ertelediği ameller haber verilir" diye geçen ifadeden maksat, "Mahşer gününde insana, işlediği ve işlemediği hayır ve şerri haber verilir" demektir. Bâzı âlimler, bu âyeti şöyle de izah etmişlerdir; bir kimsenin, hem sağ iken yaptığı, hem de kendisinden sonraya bıraktığı hayır veya şer amelleri kendisine mahşer gününde haber verilir ve bu kimse yaptığıının karşılığını görür.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا وَأَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا بَعْدَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجْرِ هُمْ شَيْءٌ
وَمَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً سَيِّئَةً كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهَا وَوِزْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ بَعْدِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ
(أَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ) (م حم جرير ابن عبد الله)

"Her kim İslâm'da güzel bir yol açarsa, onun mükâfatı ile ondan sonra onunla amel edenlerin mükâfatı ona verilir. Üstelik onlardan hiçbirisinin ecirlerinden de

bir şey eksiltilmez. Her kim de İslâm'da kötü bir yol açarsa, onun günahı ile ondan sonra onunla amel edenlerin günahı o kimseye yazılır. Üstelik onlardan herhangi birilerinin günahlarından da bir şey eksiltilmez."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

سَبْعَ يَجْرِي لِلْعَبْدِ أَجْرُهُنَّ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِ وَهُوَ فِي قَبْرِهِ مَنْ عَلَّمَ عِلْمًا أَوْ كَرَى نَهْرًا أَوْ حَفَرَ بِنْرًا أَوْ غَرَسَ نَخْلًا أَوْ بَنَى مَسْجِدًا أَوْ وَرَثَ مَصْحَفًا أَوْ تَرَكَ وَلَدًا يَسْتَغْفِرُ لَهُ بَعْدَ مَوْتِهِ (ابن ابى داود وسمويه حل هب عن انس)

"Yedi husus vardır ki, bunların mükâfatı kul için ölümünden sonra ve o, kabrinde olduğu halde yazılmaya devam eder: İlim öğretene, ırmak akıtan, kuyu kazan, bir miktar hurma ağacı diken, mescit inşaa eden, Mushaf (Kur'ân) mîras bırakan yahut ölümünden sonra kendisinin bağışlanmasını dileyen evlat bırakan."[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Doğrusu insan, kendi aleyhine şahittir.* Hattâ birtakım mâzeretler öne sürse de" diye buyrulmaktadır. Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَحَكَ فَقَالَ هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ أَضْحَكُ قَالَ قُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ مِنْ مُحَاظَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ يَقُولُ يَا رَبِّ أَلَمْ تُجَرِّنِي مِنَ الظُّلْمِ قَالَ يَقُولُ بَلَى قَالَ فَيَقُولُ فَإِنِّي لَا أُجِيزُ عَلَى نَفْسِي إِلَّا شَاهِدًا مِنِّي قَالَ فَيَقُولُ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا وَبِالْكَرَامِ الْكَاتِبِينَ شُهُودًا قَالَ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ فَيُقَالُ لِأَرْكَانِهِ انْطِقِي قَالَ فَتَنْطِقُ بِأَعْمَالِهِ قَالَ ثُمَّ يَخْلَى بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلَامِ قَالَ فَيَقُولُ بُعْدًا لَكَ وَسُحْقًا فَعَنْكَنَ (كُنْتُ أَنَاضِلُ م) عن انس

Biz, bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında iken güldü de, "Neye güldüğümü biliyor musunuz?" buyurdu. Biz: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedik. Bunun üzerine: "Kulun Rabbine olan hitabından!" buyurdu ve sözüne şöyle devam etti. Kul: "Ey Rabbim! Sen beni zulümden korumadın mı?" der. Allah'û Teâlâ da: "Evet, korudum" buyurur. Kul da: "Fakat ben bugün kendime, kendimden başka bir kimsenin şahit olmasını aslâ istemiyorum" der. Allah'u Teâlâ: "Bugün sana tek şahit olarak nefsin, çok şahit olarak da kirâmen kâtibîn melekleri kâfidir" buyurur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem devamla buyurdu ki: "Ağızına mühür vurulur ve diğer organlarına, "Konuş" denilir. Onlar kişinin amelinin haber verirler. Sonra konuşma hususunda serbest bırakılır. Adam organlarına: "Yazıklar olsun size! Buradan defolun! Ben sizin için mücâdele etmişim" der.[3]

[1] Sahih-i Müslim, Zekât 20 (69 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18367, 18381.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 296/3; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 3294.

[3] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (17).

لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ (١٦) إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ (١٧) فَإِذَا قَرَأْتَهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ (١٨) ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا (١٩) بَيِّنَاتٍ (

16-19. Ey Resûlüm! Onu (Kur'ân'ı) acele almak için dilini kıyılatma.* Şüphesiz onu (kalbinde) toplamak da, onu okutmak da Bize aittir.* O halde, Biz onu (Cebrâil vâsıtasıyla) okuduğumuz zaman, sen onun okunuşunu tâkip et.* Sonra onu açıklamak da Bize aittir.

İzah: Allah'ı Teâlâ, vahyi Peygamberlerin kalbine yerleştireceğini beyan buyurmuştur. Bu âyetler hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e vahiy geldiğinde, kendisi onu ezberlemek amacıyla çok titizlik gösterdiği için sıkıntıya düşerdi. Cebrâil Aleyhisselâm her âyeti okuduğunda, o da hemen onunla beraber okurdu. Allah'ı Teâlâ bunun üzerine bu ve benzeri âyetleri indirdi ve onun sıkıntıya düşmemesini, kendisinin kalbine onu yerleştireceğini ve bu nedenle vahyi alırken acele etmemesini emretti.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 71; Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Vahy 4.

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ (٢٠) وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ (٢١) وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاصِرَةٌ (٢٢) إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ (٢٣) (وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بِاسِرَةٍ (٢٤) تَنْظُرُ أَنْ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ (٢٥))

20-25. Hayır, hayır! Siz dünyâ hayâtını seversiniz* ve âhireti bırakırsınız.* O günde birtakım yüzler parıldar;* Rabblerine bakarlar.* O gün birtakım yüzler de asık ve kararmıştır;* bel kemiklerini kıracak büyük bir belânın geldiğini anlarlar.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَدْنَىٰ أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لِّمَنْ يَنْظُرُ إِلَىٰ جَنَانِهِ وَأَزْوَاجِهِ وَخَدَمِهِ وَسُرُرِهِ مَسِيرَةَ أَلْفِ سَنَةٍ وَأَكْرَمُهُمْ عَلَىٰ

اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ يَنْظُرُ إِلَى وَجْهِهِ غُدُوَّةً وَعَشِيَّةً ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ { وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ } (نَاصِرَةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاطِرَةٌ) { (ت) عن ابن عمر

"Cennet ehlinin en aşağı mertebede olanı şu kişidir ki; bahçelerini, eşlerini, bol nîmetlerini, hizmetçilerini ve tahtlarını bin senelik mesâfeye kadar görecektir. Cennet ehlinin Allah katında en makbul olanı da şu kişidir ki, sabah akşam Allah'ın Cemâlini görecektir." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O günde birtakım yüzler parıldar;* Rabblerine bakarlar" mealindeki Sûre-i Kiyâmet, Âyet 22-23'ü okudu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 16.

كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِي (٢٦) وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ (٢٧) وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ (٢٨) وَالتَّقَاتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ (٢٩) ((إِلَى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ (٣٠))

26-30. Hayır, hayır! Can boğaza geldiği* ve "Bunu tedâvi edebilecek kim var?" denildiği* ve kendisi artık (dünyâdan) ayrılık vaktinin geldiğini anlayınca* ve ayakları birbirine dolaştığı vakit,* o gün Rabbinin huzurundan başka sevk olunacak yer yoktur.

İzah: Âyet-i Kerîme'de ölüm döşeginde olan bir kimse için, "Bunu tedâvi edebilecek kim var?" diye buyrulmaktadır. Yani, onu da ölümden kurtarabilecek uzman bir doktor mevcut mudur? Yahut ölüm meleği der ki: "Bunun ruhunu rahmet melekleri mi, yoksa azap melekleri mi alıp kaldıracaktır?" mânâsına gelir.

Âyet-i Kerîme'nin metninde geçen "Râk" kelimesi, duâ ve efsunda bulunan, sözle veya fiille şifâyâ vesîle olan doktor, anlamındadır. Yukarıya çıkan, yükselen kimse mânâsını da ifade eder.

فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّيْ (٣١) وَلَكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى (٣٢) ثُمَّ ذَهَبَ إِلَى أَهْلِهِ يَتَمَطَّى (٣٣) أَوَّلَى لَكَ فَأُولَى (((٣٤) ثُمَّ أَوَّلَى لَكَ فَأُولَى (٣٥))

31-35. Fakat (inkârcı insan) ne tasdik etti, ne de namaz kıldı.* Bilakis (Kur'an'ı) yalanladı ve yüz çevirdi.* Sonra kibirlenerek ailesine gitti.* Sen helâke lâıksın lâıyk!* Sonra yine sen helâke lâıksın lâıyk!

İzah: Katâde Hazretleri diyor ki: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ebû Cehil'i yakaladı, elinden tuttu ve ona: "Sen helâke lâıksın lâıyk!* Sonra

yine sen helâke lâıyksın lâıık!" buyurdu. Ebû Cehil: "Ey Muhammed! Ne sen, ne de Rabbin bana bir şey yapabilirsiniz. Zîrâ ben, Mekke'nin iki dağı arasındaki en güçlü kimseyim" dedi. Bedir Savaşı başladığında yine Müslümanlara üstten baktı ve "Artık bu günden sonra Allah'a kulluk edilmeyecektir" dedi. Allah'ı Teâlâ da onun boynunu vurdurdu ve onu en kötü bir şekilde öldürttü.

Ebû Cehil'in, nasıl zelil olarak öldürüldüğüne dair Sûre-i Enfâl, Âyet 44'ün izahına bakınız.

اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يُّتْرَكَ سُدًى (٣٦) اَلَمْ يَكْ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُُمْنًا (٣٧) ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوًى (٣٨) (فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْاُنْثَى (٣٩) اَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلٰى اَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتٰى (٤٠)

36-40. İnsan, başıboş bırakılacağını mı zanneder?* O, rahime atılan nutfe'den (sperm'den) değil midir?* Sonra o nutfe, alaka (embriyo) oldu. Allah'ı Teâlâ, o alaka'dan insanı yarattı ve ona güzel bir sûret verdi.* Ve ondan erkek, dişi iki sınıf yarattı.* Bunlara muktedir olan Allah, ölüleri diriltmeye kâdir değil midir?

İzah: Bu sûrenin son âyeti ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ مِنْكُمْ {وَالْتَيْنِ وَالزَّيْنُونَ} فَانْتَهَى إِلَى آخِرِهَا {أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمَ الْحَاكِمِينَ} فَلْيَقُلْ بَلَىٰ وَآنَا عَلَىٰ ذَلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ وَمَنْ قَرَأَ {لَا أَقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ} فَانْتَهَى إِلَى {أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى} فَلْيَقُلْ (بَلَىٰ وَمَنْ قَرَأَ {وَالْمُرْسَلَاتِ} فَبَلَغَ {فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ} فَلْيَقُلْ آمَنَّا بِاللَّهِ (د عن ابى هريرة

Sizden kim Tin Sûresi'ni okuyup son âyeti olan, "Allah'ı Teâlâ, hâkimlerin hâkimi değil midir?" buyruğuna gelince, "Evet, ben buna şahitlik edenlerdenim" desin. Kıyâmet Sûresi'ni okuyup son âyeti olan, "Bunlara muktedir olan Allah, ölüleri diriltmeye kâdir değil midir?" buyruğunu okuduğunda, "Şüphesiz evet" desin. Kim de Mürselât Sûresi'ni okuyup en son âyeti olan, "Onlar, Kur'ân'dan sonra hangi söze inanırlar?" buyruğunu tamamlayınca da, "Şüphesiz Allah'a inandık" desin.[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 154.

76-İNSÂN SÛRESİ

Bu sûre 31 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. İnsanların durumlarını beyan ettiği için "İnsân Sûresi" ismi verilmiştir. Yine "Zaman" anlamına gelen "Dehr" kelimesinden dolayı "Dehr Sûresi" ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا (۱) إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ (۲) فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا (۳) إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا (۴)

1-3. Gerçekten insanın üzerinden öyle bir zaman geçti ki, o vakit insan, bilinip yâd olunmuş bir şey değildi.* Biz insanı imtihan etmeyi isteyerek, biri diğeriyle karışan bir nutfe'den (sperm'den) yarattık ve onu işitmeye ve görmeye muktedir kıldık.* Şüphesiz ki, Biz insana hidâyet yolunu gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Gerçekten insanın üzerinden öyle bir zaman geçti ki, o vakit insan, bilinip yâd olunmuş bir şey değildi" diye buyrulmaktadır. Bir kısım âlimlere göre; insanın üzerinden geçtiği zikredilen bu zamanın, sınırları belli değildir. Bu itibarla insana ruh üflenmeden veya yaratılmadan önce ne kadar zaman geçtiği bilinmemektedir.

Yine Allah'ı Teâlâ Âyet-i Kerîme'de: "Biz insanı imtihan etmeyi isteyerek, biri diğeriyle karışan bir nutfe'den (sperm'den) yarattık..." diye buyurmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in azatlısı olan Sevban Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

Bir Yahudi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek bâzı sorular sormuştur. Bunlardan birinde şöyle söylemiştir:

وَجِئْتُ أَسْأَلُكَ عَنْ شَيْءٍ لَا يَعْلَمُهُ أَحَدٌ مِّنْ أَهْلِ الْأَرْضِ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ رَجُلٌ أَوْ رَجُلَانِ قَالَ يَنْفَعُكَ إِنْ حَدَّثْتُكَ قَالَ أَسْمَعْ بِأُذُنِي قَالَ جِئْتُ أَسْأَلُكَ عَنْ الْوَلَدِ قَالَ مَاءُ الرَّجُلِ أَبْيَضُ وَمَاءُ الْمَرْأَةِ أَصْفَرُ فَإِذَا اجْتَمَعَا فَعَلَا مِنِّي الرَّجُلُ مِنِّي الْمَرْأَةُ أَذْكَرَا بِإِذْنِ اللَّهِ وَإِذَا عَلَا مِنِّي الْمَرْأَةُ مِنِّي الرَّجُلُ أَنْتَا بِإِذْنِ اللَّهِ قَالَ الْيَهُودِيُّ لَقَدْ صَدَقْتَ وَإِنَّكَ لَنَبِيٌّ ثُمَّ انْصَرَفَ فَذَهَبَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ سَأَلَنِي هَذَا عَنِ الَّذِي سَأَلَنِي عَنْهُ

(وَمَا لِي عَلِمَ بِشَيْءٍ مِنْهُ حَتَّى أَتَانِي اللَّهُ بِهِ (م) عن ثوبان

"Sana yer ehlinde kimsenin bilemeyeceği, ancak bir Peygamberin yahut bir iki kişinin bilebileceği bir şeyi sormak için geldim" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Sana cevabı söylersem, bu söylemem sana menfaat verir mi?" diye buyurdu. O da: "Kulaklarımla duyarım" dedi ve konuşmasına şöyle devam etti: "Sana çocuğun mahiyetinden soruyorum?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Erkeğin suyu beyazdır, kadının suyu sarıdır. Bu ikisi birleştikleri zaman erkeğin menisi, kadının menisine gâlip gelirse, Allah'ın izniyle erkek çocuk meydana getirirler. Kadının menisi erkeğin menisine gâlip gelirse yine Allah'ın izniyle kız çocuğu meydana getirirler" buyurdu. Bunun üzerine Yahudi: "Yemin ederim ki, sen doğru söyledin ve yine yemin ederim ki sen muhakkak bir Peygambersin" dedi ve sonra ayrılıp gitti. Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bu kişi sormak istediği şeyleri bana sormuştur. Halbuki o sorulardan hiçbirinin cevabını bilmiyordum. Nihâyet o soruların cevabını bana Allah'ı Teâlâ bildirdi" diye buyurdu.[1]

Yine Allah'ı Teâlâ Âyet-i Kerîme'de: "Şüphesiz ki, Biz insana hidâyet yolunu gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör" diye buyurmaktadır. Hakk Teâlâ, her kuluna hidâyet yolunu göstermiştir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كُلُّ مَوْلُودٍ يُوَلَّدُ عَلَى الْفِطْرَةِ حَتَّى يُعْرَبَ عَنْهُ لِسَانُهُ فَإِذَا أَعْرَبَ عَنْهُ لِسَانُهُ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا (حم جابر بن عبد الله)

"Her doğan fıtrat (İslâm) üzere doğar. Nihâyet dili, ifade gücüne kavuşur. Dili ifade gücüne kavuşunca (bülüğ çağına erişince), ister şükredici olur, ister nankör. "[2]

Her doğanın İslâm fıtratı üzerine doğduğu ve bülüğ erince de hidâyet yolunu veya dalâlet yolunu seçmenin kulun irâdesinde olduğuna dair geniş bilgi için Sûre-i Rûm, Âyet 30 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Hayz 8 (34).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14277.

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلًا وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا (٤) إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا (٥)

((عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ٦)

4-6. Hakikaten Biz, kâfirler için zincirler, demir halkalar ve alevli bir ateş hazırladık.* Şüphesiz ki hâlisâne ibâdet sahipleri de, kâfur suyu katılmış bir kâseden şarap içerler.* Bir pınar ki, Allah'ın has kulları ondan içerler ve onu istedikleri yere fışkırtarak akıtırlar.

يُوفُونَ بِالْأَنْذَرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا (٧) وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا (٨) وَأَسِيرًا (٩) إِنَّمَا نَطْعِمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا (٩) إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبَّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا (١٠) فَوَقَّيْهُمْ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّيْهُمْ نَصْرَةً وَسُرُورًا (١١)

7-11. O Allah'ın has kulları, adaklarını yerine getirirler ve şerri (azâbı) her tarafa yayılmış bir günden korkarlar.* Ona ihtiyaçları olduğu halde yemeklerini yoksula, yetime ve esire yedirirler* ve onlara derler ki: "Biz size ancak Allah rızâsı için yediriyoruz. Sizden bir karşılık ve bir teşekkür beklemiyoruz.* Şüphesiz biz, çetin ve dehşetli olan bir günün azâbından dolayı Rabbimizden korkarız."* Allah'ı Teâlâ da o günün dehşetinden onları korur ve yüzlerine güzellik ve kalplerine sevinç verir.

İzah: Adakları yerine getirmeyle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيُطِيعْهُ وَمَنْ نَذَرَ أَنْ يَعْصِيَهُ فَلَا يَعْصِهِ (خ) عَائِشَةُ

"Her kim Allah'a itaat etmek üzere adak adarsa ona uysun. Her kim de Allah'a isyan etmek üzere adak adarsa, Allah'a isyan etmesin."[1]

Adak hakkında daha geniş bilgi Sûre-i Bakara, Âyet 270 ve izahına bakınız.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Ona ihtiyaçları olduğu halde yemeklerini yoksula, yetime ve esire yedirirler" diye buyrulmaktadır. Burada vasıfları zikredilen kimseler ile ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdise nakledilmiştir:

Bu Âyet-i Kerîme, Hz. Ali ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kızı Hz. Fâtıma hakkındadır. Hz. Ali, bir gece bir miktar arpa karşılığında bir hurmalığı suladı. Sabah olup da ücreti olan arpayı alınca eve geldi, üçte birini öğütüp ondan "Hazîra" dedikleri bir yemek yaptılar. Yemek pişince bir yoksul geldi ve yemek istedi de pişen yemeği ona verdiler. Sonra ikinci üçte birini de

öğütüp yemek yaptılar. Bu yemek pişince bu sefer de bir yetim gelip bir şeyler istedi. Bu yemeği de o yetime verdiler ve kalan son üçte birini de öğütüp ondan yemek yaptılar. Bu yemek pişince bu sefer müşriklerden bir esir geldi ve bir şeyler istedi. Son yemeklerini de ona verdiler ve o günü aç olarak geçirdiler. İşte bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil oldu.

[1] Sahih-i Buhârî, İman ve'n-Nuzûr 18.

وَجَزِيهٖم بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا (١٢) مُتَكَبِّرِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا (١٣) وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلَّتْ قُطُوفُهَا تَذَلِيلًا (١٤) وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِانِيَّةٍ مِنْ فِضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرًا (١٥) قَوَارِيرَ مِنْ فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا (١٦) وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا (١٧) (عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّى سَلْسَبِيلًا (١٨) وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَنثورًا (١٩)

12-19. Ve sabırları sebebiyle, onlara mükâfat olarak Cennet ve Cennette ipekten elbiseler ihsan eder.* Orada tahtlar üzerine yaslanırlar. Orada ne güneşin sıcaklığını, ne de soğğun şiddetini görürler.* Onların üzerlerine o Cennet ağaçlarının gölgeleri yakındır ve meyveleri de yakın olur.* Etraflarında gümüşten kaplar ve billûrdan kadehler dolaştırılır.* Gümüşten billûrlar ki, onların miktar ve şekli arzularına uygundur.* Orada onlar, bir kadehten içirilirler ki, ona katılmış olan Zencebil'dir.* O Zencebil, Cennette "Selsebîl" diye isimlendirilen bir pınardır.* Onların etrafında ebedîler olan vildân (genç hizmetçiler) dolaşır ki, sen onları gördüğünde, saçılmış inciler sanırsın.

İzah: Sabır hakkında İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنِ الصَّبْرِ فَقَالَ الصَّبْرُ أَرْبَعَةٌ أَوَّلُهَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى وَالصَّبْرُ عَلَى أَدَاءِ الْفَرَائِضِ وَالصَّبْرُ عَلَى اجْتِنَابِ مَحَارِمِ اللَّهِ وَالصَّبْرُ عَلَى الْمَصَائِبِ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن ابن عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sabır hakkında sorulunca, şöyle buyurdu: "Sabır dört türdür. Bunların ilki, öfke esnasında sabırdır. Farzları edaya karşı sabır, Allah'ın haram kıldığı şeylerden uzak durmaya karşı sabır ve musîbetlere karşı sabırdır." [1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 19, s. 136.

وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا (٢٠) عَلَيْهِمْ ثِيَابٌ سُنْدُسٌ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوا أَسَاوِرَ مِنْ)

(فَضَّةٌ وَسَقِيَهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا (٢١) إِنَّ لَٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءٌ وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا (٢٢)

20-22. Orada hangi tarafa bakarsan, bir nîmet ve büyük bir mülk görürsün.* Onların üzerlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır ve gümüşten bileziklerle süslenmişlerdir. Rableri onlara tertemiz şarap içirmiştir.* Onlara: "İşte bu, sizin mükâfatınızdır. Amelleriniz makbul olmuştur" denir.

İzah: Bu sûrenin başından buraya kadar olan âyetlerle ilgili olarak İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdisi nakledilmiştir:

جَاءَ رَجُلٌ مِنَ الْحَبَشَةِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُهُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: بَسَلُ وَاسْتَفْهَمُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَّلْتُمْ عَلَيْنَا بِالْصُّورِ وَالْأَلْوَانِ وَالنَّبُوءَةِ أَفَرَأَيْتَ إِنْ آمَنْتُ بِمِثْلِ مَا آمَنْتَ بِهِ وَعَمِلْتُ مِثْلَ مَا عَمِلْتَ بِهِ إِنْ لَكَائِنْ مَعَكَ فِي الْجَنَّةِ؟ قَالَ: نَعَمْ ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهُ لَيُرَى بَيَاضُ الْأَسْوَدِ فِي الْجَنَّةِ مِنْ مَسِيرَةِ أَلْفِ عَامٍ ... (طب عن ابن عمر

Habeşlilerden bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Sor ve anlamaya çalış" dedi. Adam dedi ki: "Yâ Resûlallah! Siz şekil, renk ve nübüvvetle bize üstün kılındınız. Eğer senin inandığına inanır, senin yaptığını yaparsam, ben de seninle birlikte Cennette olacak mıyım? Eğer ben senin îman ettiğine îman edersem, senin amelin gibi amelde bulunursam, ben de seninle Cennette olacak mıyım?" diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Evet, nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki, siyahi bir kimsenin Cennetteki beyazlığı ve aydınlığı bin yıllık mesafeden görülür." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: Kim -Lâ ilâhe illallâh- derse, bununla onun Allah katında bir ahdi olur. Kim -Sübhânallâhi velhamdulillâhi- derse bunun karşılığında Allah katında yüz yirmi dört bin hasenesi olur. Bunun üzerine adam: "Peki, buna rağmen biz nasıl helâk oluruz?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Kişi mahşer gününde öyle amellerle gelir ki, eğer onu bir dağın üzerine bırakacak olursa, o dağa bile ağır gelir. Fakat Allah'ın nîmetlerinden bir nîmet onun karşısına konur ve hepsini tüketecek kadar azaltır. Allah'ın rahmetine daldırdığı kimseler müstesnâdır. Bunun üzerine İnsan Sûresi, başından itibaren "Orada hangi tarafa bakarsan, bir nîmet ve büyük bir mülk görürsün" mealindeki Sûre-i İnsân, Âyet 20'ye kadar nâzil oldu. Habeşli adam dedi ki: "Senin Cennette iki gözünün gördüğünü benim gözüm de görecektir mi?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet" dedi. Adam ağlayarak ruhunu teslim etti. İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ der ki: "Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in onu kendi eliyle kabrine yatırdığını gördüm." [1]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لَيَنْظُرُ فِي مُلْكِ أَلْفِي سَنَةٍ يَرَى أَفْصَاهُ كَمَا يَرَى أَدْنَاهُ يَنْظُرُ فِي أَرْوَاجِهِ وَخَدَمِهِ وَإِنَّ أَفْضَلَهُمْ مَنْزِلَةً لَيَنْظُرُ فِي وَجْهِ اللَّهِ تَعَالَى كُلَّ يَوْمٍ مَرَّتَيْنِ (حم ابو الشيخ فى العظمة ك عن ابن عمر

"Cennet ehlinin derece bakımından en düşük olanları bile, oturduğu köşküden bin senelik mesâfeye kadar etrafı seyrederek. En yakın yeri gördükleri gibi, en uzak yeri de görebilirler. Hanımlarına, hizmetçilerine ve yataklarına bakıp seyrederek. En üstün dereceye sahip olanları da; günde iki kere Allah'ın Cemâlini seyrederek." [2]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 13419.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 4395.

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا (٢٣) فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ إِنَّمَا أَوْ كَفُورًا (٢٤) وَاذْكُرْ اسْمَ (رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا (٢٥) وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا (٢٦)

23-26. Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Kur'an'ı sana parça parça indiren Biziz Biz.* O halde Rabbinin hükmüne sabret. Onlardan hiçbir günahkâra ve nanköre itaat etme.* Sabah akşam Rabbinin ismini zikret* ve gecenin bir kısmında O'na secde et (namaz kıl) ve gecenin uzun bir kısmında da O'nu tesbih et.

İzah: "O halde, Rabbinin hükmüne sabret. O kâfirlerden hiçbir günahkâra ve nanköre itaat etme" diye geçen Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair şu rivâyet nakledilmiştir:

Utbe İbn-i Rabîa, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Bu dâvândan vazgeç, seni mehir istemeden kızım ile evlendireyim" demiş ve müşrik beylerinden Velid b. Muğire de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Sen bu dâvândan vazgeçersen, sana râzı olacağın miktarda mal veririm" diye söylemiş. İşte bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Ayrıca bu âyetlerde Allah'ı Teâlâ, Resûlüne sabah akşam zikrullah etmesini, gece namaz kılmasını ve Allah'ı tesbih etmesini emretmiştir.

Zikrullah ve namaz hakkında İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ لَا يَكُونُ فِي الْمُصَلِّينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِي الذَّاكِرِينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا (ابو نعيم خط
(عن ابن مسعود)

"Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah'ı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı."[1]
Namazda da zikirde de hepimizden ileriydi, demektir.

Hiz. Âişe'den nakledilen bir diğler hadiste de şöyle buyrulmuştur:

(كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُ اللَّهَ جَمِيعَ أَحْيَانِهِ (خ م د ت ح م ب ه عن عائشة

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bütün vakitlerinde (gizli, açık) zikrullah ederdi."[2]

Gece namazına dair de Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سُئِلَ أَيُّ الصَّلَاةِ أَفْضَلُ بَعْدَ الْمَكْتُوبَةِ وَأَيُّ الصِّيَامِ أَفْضَلُ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ فَقَالَ أَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ الصَّلَاةُ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ وَأَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ صِيَامُ شَهْرِ اللَّهِ الْمُحَرَّمِ (م عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, "Farzlardan sonra namazların efdali ve Ramazan ayından sonra orucun efdali hangisidir?" diye soruldu. Buyurdu ki:
"Farzlardan sonra namazların efdali geceleri kılınan teheccüd namazıdır.
Ramazan ayından sonra orucun efdali de, Allah'ın ayı olan Muharrem orucudur."
[3]

Tesbih hakkında da Deylemî'nin "Müsne'd'ül Firdevs" adlı eserinde Hiz. Ali'den merfu olarak şu Hadis-i Şerif zikredilmiştir:

(نَعَمْ الْمَذْكُورُ السُّبْحَةُ. (الديلمى عن على

"Tesbih en güzel hatırlatıcıdır."[4]

Bu sebeple bâzı Sahâbîlerin çakıl taşları, hurma çekirdekleri ve düğümlü ipliklerle tesbih çektikleri sâbit olmuştur. Ebû Nuaym'in naklettiğine göre, Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'nun torunu, dedesi hakkında şöyle buyurmuştur:

أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ كَانَ لَهُ خَيْطٌ فِيهِ أَلْفَا عُقْدَةً فَكَانَ لَا يَنَامُ حَتَّى يُسَبِّحَ بِهِ اثْنَيْ عَشَرَ أَلْفَ تَسْبِيحَةٍ. (نعيم بن محرر

(بن ابى هريرة عن جده ابى هريرة

”(Dedem) Ebû Hüreyre’nin üzerinde, iki bin tâne düğüm bulunan bir ipi vardı. O, on iki bin tesbih çekmeden uyumazdı.”[5]

[1] Râmûz’ul Ehâdîs, s. 547/15; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 17931.

[2] Sahih-i Müslim, Hayz 30 (117 Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 9; Sünen-i Tirmizî, Daavât 7.

[3] Sahih-i Müslim, Sıyam 38 (202, 203).

[4] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 20109; Büyük Şâfii İlmihali, s. 151.

[5] Ebû Nuaym İsfehâni, Hilyet’ul-Evliyâ, c. 1, s. 383.

إِنَّ قَوْلَآءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَآءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا (٢٧) نَحْنُ خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا
(أَمْثَلَهُمْ تَبْدِيلًا (٢٨) إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا (٢٩)

27-29. O kâfirler, dünyâ hayatını severler ve önlerindeki ağır bir günü (mahşer gününü) bırakırlar.* Onları yaratıp, yaratılışlarını sağlam yapan da Biziz. İstersek onları helâk eder; yerlerine benzerlerini getiririz.* Şüphesiz bu âyetler, bir öğüttür. Artık dileyen, Rabbine giden bir yol tutar.

وَمَا تَشَآؤُنَّ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا (٣٠) يُدْخِلُ مَنْ يَشَآءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمِينَ
(أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا (٣١)

30-31. Allah dilemedikçe, siz dileyemezsiniz. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.* O, dilediğini rahmetine girdirir. Zâlimlere gelince, onlar için elim bir azap hazırlamıştır.

İzah: Allah’u Teâlâ Âyet-i Kerîme’de: "Allah dilemedikçe, siz dileyemezsiniz" diye buyurmaktadır. Yani bu ifade, Ey insanlar! Siz tek başınıza bir irâdeye, bir dilemeye sahip değilsiniz; sizin irâdeniz cüz’idir. Mademki Allah’u Teâlâ, size akıl ve irâde vermiş, öyleyse aklınızı ve irâdenizi kötüye kullanmayın; hidâyet yoluna kullanın ve Allah’ın emrettiği hak yol üzere olun ki, kurtuluşa eresiniz, mânâsına gelir.

Yahut birçok Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere hidâyet, ancak Allah’u Teâlâ’nın

dilemesiyledir. Hakk Teâlâ, kişinin yönelmesine göre ona hidâyet eder veya dalâlette bırakır. Allah dilemedikçe, hidâyet edecek kimse yoktur, mânâsına gelir.

77-MÜRSELÂT SÛRESİ

Bu sûre 50 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ve "Gönderilenler" anlamına gelen "Mürselât" kelime-sinden almıştır.

Bu sûre hakkında İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَارٍ فَنَزَلَتْ وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا فَإِنَّا لَنَنْتَلِفَاهَا مِنْ فِيهِ إِذْ خَرَجْتُ حَيَّةً مِنْ جُحْرِهَا فَأَبْنَدَرْنَاهَا لِنَقْتُلَهَا فَسَبَقَتْنَا فَدَخَلْتُ جُحْرَهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَبِيتُ (شَرَكُكُمْ كَمَا وَقِيتُمْ شَرَّهَا (خ) عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ

Biz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber Mina'daki bir mağarada bulunuyorduk. O sırada Mürselât Sûresi nâzil oldu. Bizler o sûreyi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ağzından almaya çalışıyorduk. Ansızın bir yılan kendi yuvasından çıkıverdi. Biz hemen onu öldürmeye davrandık. Fakat yılan bizden kaçtı ve yuvasına girdi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Siz nasıl yılanın şerrinden korundunuz ise, o da sizin şerrinizden korundu."[1]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'nın azatlısı Kureyb'den de şu hâdise nakledilmiştir:

Ben, Mürselât Sûresi'ni okudum. Hz. Abbas'ın hanımı Umm'ül-Fadl benim sesimi duydu, ağlayarak dedi ki: "Allah'a yemin olsun ki yavrucuğum sen bu sûreyi okumakla bana şunu hatırlattın. Bu sûre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in akşam namazında okuduğunu duyduğum son sûredir."

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 15.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا (١) فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفًا (٢) وَالنَّاشِرَاتِ نَشْرًا (٣) فَالْفَارِقَاتِ فَرَقًا (٤) فَالْمُلْقِيَاتِ ذِكْرًا (٥) عَذْرًا أَوْ تَنْذَرًا (٦) إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَاقِعَ (٧)

1-7. İhsan ile gönderilenlere,* şiddetle esip savuranlara,* yaydıkça yayanlara,* ayırdıkça ayıranlara* ve zikri getirenlere yemin olsun ki* bu, özür ve korkutmak içindir.* Şüphesiz size vaad edilen (kıyâmet), mutlaka gerçekleşecektir.

İzah: Müfessirler tarafından, Âyet-i Kerîme’de geçen "İhsan ile gönderilenlere" ifadesine, ilâhî hikmetler ile Peygamberlere gönderilmiş olan meleklerle yemin olsun, diye mânâ verilmiştir. Diğer bir görüşe göre, gönderilenlerden maksat, Peygamberlerdir. Bunlar, ilâhî dinî tebliğ ile emrolunmuşlardır. Başka bir görüşe göre de gönderilenlerden maksat, Rüzgârlardır. Bunlar da yeryüzüne dağılarak berekete vesîle olurlar. "Şiddetle esip savuranlara" ifadesine, rüzgârlar gibi her tarafa süratle dağılıp giden meleklerle yemin olsun, diye mânâ verilmiştir. "Yaydıkça yayanlara" ifadesine, Yeryüzünde ilâhî hükümleri yaymakla emrolunan meleklerle veya bulutları dağıtan, yağmurları yayan rüzgârlara yemin olsun, diye mânâ verilmiştir. "Ayırdıkça ayıranlara" ifadesine, Allah’ın emirleri ile yere inerek hak ile bâtılın, hidâyet ile sapıklığın aralarını ayırmakla emrolunan meleklerle veya Cenâb-ı Hakk’ın emirlerini tebliğ eden Peygamberlere yemin olsun, diye mânâ verilmiştir. "Zikri getiren-lere" ifadesine, birer öğüt içeren âyetleri Peygamberlere indirmiş olan meleklerle yemin olsun, diye mânâ verilmiştir. "Bu, özür ve korkutmak içindir" ifadesine de, hakkı yerine getirenler hakkında mâzeret teşkil edecek şeyleri bildirmek ve inkâr edenleri de Allah’ın azâbı ile korkutmak içindir.

فَإِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ (۸) وَإِذَا السَّمَاءُ فُرِجَتْ (۹) وَإِذَا الْجِبَالُ نُسِفَتْ (۱۰) وَإِذَا الرُّسُلُ أَقْتَتَتْ (۱۱) لَا يَوْمَ (۱۲) أُجِلَّتْ (۱۲) لِيَوْمِ الْفَصْلِ (۱۳) وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الْفَصْلِ (۱۴) وَيَلْ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ (۱۵)

8-15. Yıldızların ışığının yok olduğu zaman,* gök yarıldığı zaman,* dağlar ufalanıp savrulduğu zaman,* ve (mahşerde ümmetlerine şâhitlik etmek için) Peygamberler belirli bir vakitte bir araya getirildikleri zaman,* "Bu hâdiseler, hangi güne bırakıldı?" denilir.* "Hak ile bâtılın ayrıldığı güne bırakıldı!" cevabı verilir.* Ey Resûlüm! Sen, o hak ile bâtılın ayrıldığı günü bilir misin?* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.

İzah: Bu âyetlerde Allah’u Teâlâ kıyâmetin kopmasından ve mahşerin dehşetinden bahsetmektedir. O gün Mü’minler için kurtuluş ve kâfirler için de veyl vardır, diye buyrulmaktadır. "Veyl" ifadesi; vah olsun, yazıklar olsun mânâsına gelir. Yahut helâk mânâsındadır veya Cehennemde bir vâdinin adıdır. Bu sebeple "Veyl" ifadesi, âyetlerde bu mânâların hepsini ifade edebilmektedir. Buradaki mânâsı da, Cehennemde olan bir vâdidir.

"Veyl" hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ dedi ki:

"Cehennem alevi söndüğü vakit, Veyl'in kor ateşinden alınarak üzerine bırakılır ve birbirini yemeye koyulur."

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(عُرِضَتْ عَلَيَّ جَهَنَّمَ فَلَمْ أَرْ فِيهَا وَادِيًّا أَكْثَمُ مِنَ الْوَيْلِ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن

"Bana Cehennem gösterildi de ben orada Veyl'den daha büyük bir vâdi görmedim."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(الْوَيْلُ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ يَهْوِي فِيهِ الْكَافِرُ أَرْبَعِينَ خَرِيفًا قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ قَعْرَهُ (حم ت عن أبي سعيد

"Veyl, Cehennemde bir vâdidir ki kâfirler, üzerinden bırakıldığı vakit, kırk yılda dibine inemez."[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Ve (mahşerde ümmetlerine şâhitlik etmek için) Peygamberler belirli bir vakitte bir araya getirildikleri zaman" diye bir ifade geçmektedir. Bu hususta mahşerde Peygamberlerin ümmetleri hakkında şâhitlik edecekleri ve onlara da Ümmet-i Muhammed'in şâhit olacağına dair Sûre-i Bakara, Âyet 143'te Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Ey Mü'minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun..."

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 19, s. 158.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11287.

أَلَمْ نُهْلِكِ الْأَوَّلِينَ (١٦) ثُمَّ نُنَبِّئُهُمُ الْآخِرِينَ (١٧) كَذَلِكَ نَفْعُلُ بِالْمُجْرِمِينَ (١٨) وَيَوْمَذِي الْمُكَذِّبِينَ (١٩) (

16-19. Biz, öncekileri (yalanlamalarından dolayı) helâk etmedik mi?* Onlara benzeyen sonrakileri de onlara katarız.* Her mücrim hakkında işte böyle

yaparız.* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.

أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَّاءٍ مَمِيزٍ (٢٠) فَجَعَلْنَاهُ فِي قَرَارٍ مَكِينٍ (٢١) إِلَى قَدَرٍ مَعْلُومٍ (٢٢) فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ ((الْقَادِرُونَ (٢٣) وَيَلَّ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ (٢٤)

20-24. Biz sizi, hakir bir sudan yaratmadık mı?* Sonra onu sağlam bir yerde (rahimde) tuttuk;* belli bir zamana kadar.* İşte Biz buna kâdir olduk. Biz ne güzel kâdir olanız!* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.

أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا (٢٥) أَحْيَاءَ وَأَمْوَاتًا (٢٦) وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ شَامِخَاتٍ وَأَسْقَيْنَاكُم مَّاءً فُرَاتًا (((٢٧) وَيَلَّ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ (٢٨)

25-28. Biz, yeryüzünü bir toplanma yeri yapmadık mı,* hem dirilere, hem ölülere?* Ve orada yüksek, sâbit dağlar kıldık ve size tatlı bir su içirdik.* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.

انْطَلِقُوا إِلَى مَا كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ (٢٩) انْطَلِقُوا إِلَى ظِلِّ ذِي تَلَاتٍ شُعَبٍ (٣٠) لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ ((اللَّهُبِ (٣١) إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ (٣٢) كَأَنَّهُ جِمَالَتٌ صُفْرٌ (٣٣) وَيَلَّ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ (٣٤)

29-34. O gün onlara denir ki: "Yalanladığınız azâba gidin;* Cehennemin üç şubeli dumanının gölgesine gidin."* Halbuki o, ne gölgelendirir, ne de alevden korur.* O alev ki, köşk gibi büyük kıvılcımlar saçar* ve sanki o, sarı erkek develer gibidir.* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.

((هَذَا يَوْمٌ لَا يَنْطِقُونَ (٣٥) وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ (٣٦) وَيَلَّ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ (٣٧)

35-37. O gün, onların konuşamadıkları gündür* ve onlara özür dilemeleri için izin de verilmez.* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.

((هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمَعْنَاكُمْ وَالْأَوَّلِينَ (٣٨) فَإِنْ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ (٣٩) وَيَلَّ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ (٤٠)

38-40. İşte bu, hakkı bâtıldan ayırma günüdür. O gün, sizi ve öncekileri bir araya toplarız.* Eğer (azaptan kurtulmak için) bir hileniz varsa, haydi Bana hile yapın!* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَغُيُوبٍ (٤١) وَفَوَاكِهِ مِمَّا يَشْتَهُونَ (٤٢) كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (((٤٣) إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (٤٤) وَيَلَّ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ (٤٥)

41-45. O gün takvâ sahipleri ise, gölgede ve pınar başlarındadırlar* ve arzu

ettikleri meyvelerle nîmet içindedirler.* Onlara: "Güzel amellerinizin mükâfatı olarak afiyetle yiyin, için" denir.* Şüphesiz Biz, muhsinleri işte böyle mükâfatlandırırız.* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.

كُلُوا وَتَمَتَّعُوا قَلِيلًا إِنَّكُمْ مُجْرِمُونَ (٤٦) وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ (٤٧) وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ (٤٨) ((٥٠)

46-50. (Ey kâfirler!) Siz de dünyâda yiyin ve biraz faydalanın, şüphesiz siz mücrimlersiniz.* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.* Onlara: "Rükû edin" denildiği zaman, rükû etmezler.* O gün, yalanlayanlar için Veyl vardır.* Onlar, Kur'ân'dan sonra hangi söze inanırlar?

İzah: Bu sûrenin son âyeti ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ مِنْكُمْ {وَالَّذِينَ وَالزَّيُّونَ} فَأَنْتَهَى إِلَى آخِرِهَا {أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمَ الْحَاكِمِينَ} فَلْيَقُلْ بَلَى وَأَنَا عَلَى ذَلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ وَمَنْ قَرَأَ {لَا أَقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ} فَأَنْتَهَى إِلَى {أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى} فَلْيَقُلْ (بَلَى وَمَنْ قَرَأَ {وَالْمُرْسَلَاتِ} فَبَلَغَ {فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ} فَلْيَقُلْ آمَنَّا بِاللَّهِ (د) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

Sizden kim Tin Sûresi'ni okuyup son âyeti olan, "Allah'u Teâlâ, hâkimlerin hâkimi değil midir?" buyruğuna gelince, "Evet, ben buna şâhitlik edenlerdenim" desin. Kıyâmet Sûresi'ni okuyup son âyeti olan, "Bunlara muktedir olan Allah, ölüleri diriltmeye kâdir değil midir?" buyruğunu okuduğunda, "Şüphesiz evet" desin. Kim de Mürselât Sûresi'ni okuyup en son âyeti olan, "Onlar, Kur'ân'dan sonra hangi söze inanırlar?" buyruğunu tamamlayınca da, "Şüphesiz Allah'a inandık" desin.[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 154.

78-NEBE SÛRESİ

Bu sûre 40 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Nebe-i Azîm diye de bilinen; büyük haberi (kıyâmet gününe ait sual ve cevabı) içerdiği için, bu anlama gelen "Nebe" ismi verilmiştir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ شَبِّتَ قَالَ شَبَّيْتَنِي هُوْدٌ، وَالْوَاقِعَةُ، وَالْمُرْسَلَاتُ، وَعَمَّ (يَتَسَاءَلُونَ، وَإِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ (ت عن ابن عباس

Ebû Bekir Radiyallâhu anhu: "Yâ Resûlallah! Saçların ağardı" deyince, buyurdu ki: "Hûd, Vâkıa, Mürselât, Nebe ve Tekvîr Sûreleri benim saçımı ağarttı." [1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 56.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ (١) عَنِ النَّبَأِ الْعَظِيمِ (٢) الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ (٣) كَلَّا سَيَعْلَمُونَ (٤) ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ (٥) ((

1-5. Onlar (müşrikler), neyi sorup duruyorlar?* O büyük haberi (kıyâmeti) mi?* O haber ki, onlar onda ihtilafa düşmüşlerdir.* Hayır! Yakında bileceklerdir.* Sonra hayır! Yakında bileceklerdir.

أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا (٦) وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا (٧) وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا (٨) وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا (٩) وَجَعَلْنَا ((الَّيْلَ لِبَاسًا (١٠) وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا (١١) وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا (١٢) وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا (١٣)

6-13. Biz, yeryüzünü döşek yapmadık mı?* Dağları da kazık yapmadık mı?* Ve sizleri çiftler olarak yarattık.* Uykunuzu da sizin için bir istirahat zamanı kıldık.* Ve geceleri örtü kıldık.* Gündüzü de maişet vakti kıldık.* Ve üstünüzde muhkem yedi gök bina ettik* ve çok prıldayan bir kandil (güneş) yarattık.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Dağları da kazık yapmadık mı?" diye buyrulmaktadır.

Bu husus Sûre-i Lokmân, Âyet 10'da: "... Yeryüzünde de, sizi sarsmasın diye sâbit dağlar koydu..." ve Sûre-i Enbiyâ, Âyet 31'de: "İnsanları sarsmasın diye yeryüzüne sâbit dağlar koyduk..." diye geçmektedir. Allah'ı Teâlâ bu âyetlerde, dünyânın yaratılışından bahsederken, yer yüzeyinin hareket etmemesi için, dağları yaratarak sâbit kıldığından bahsetmektedir. İşte Allah'ı Teâlâ Âyet-i Kerîme'de: "Dağları da kazık yapmadık mı?" diye buyurarak, bu olayı haber vermekte ve dağlarla yer yüzeyini kazık gibi sâbitlediğinden bahsetmektedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْأَرْضَ جَعَلَتْ تَمِيذُ فَخَلَقَ الْجِبَالَ فَأَلْقَاهَا عَلَيْهَا فَاسْتَقَرَّتْ... (حم) عن انس بن مالك

Allah'ı Teâlâ, yeryüzünü yarattığında yeryüzü sallanıyordu. Bunun üzerine dağları yaratıp onun üstüne kondurdu da yeryüzü durgunlaştı...[1]

Kur'ân'ın indirildiği dönemde, hiçbir insan tarafından bilinmeyen bu hâdise, günümüzde jeolojik bulgular sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Dağların sâdece yüzey yükseltilerinin olmadığı, dağ kökü adı verilen kısımları ile kimi zaman kendi boylarının on, on beş katı kadar yerin altına doğru uzandığı tespit edilmiştir. Dağlar bu yapısıyla, hareket hâlindeki büyük tabakaların birleştikleri noktalarda, yukarı doğru yükselerek ve aşağı doğru inerek hareket hâlindeki yer yüzeyini, tıpkı bir kazık gibi birbirine sâbitlemektedir.

İşte bu hâdise de, Kur'ân'daki mûcizelerdendir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11805.

(وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَاجًا (١٤) لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا (١٥) وَجَنَّاتٍ أَلْفَافًا (١٦))

14-16. Ve bulutlardan şarıl şarıl dökülen su indirdik.* Onunla taneler ve bitkiler çıkaralım* ve sık ağaçlı bahçeler çıkaralım diye.

(إِنَّ يَوْمَ الْفُصْلِ كَانَ مِيقَاتًا (١٧) يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا (١٨) وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا (٢٠)) (١٩) وَسِيرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا (٢٠)

17-20. Şüphesiz ki, hakkı bâtıldan ayırma günü, belirlenmiş bir vakittir.* O gün, Sûr'a üflenir de (kabirlerinizden kalkıp mahşere) bölük bölük gelirsiniz.* Gök açılıp birçok kapılar hâsıl olur* ve dağlar, yürüyüp serap gibi olur.

İzah: Berâ İbn-i Âzib Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

إِنَّ مُعَاذَ بْنِ جَبَلٍ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا قَوْلُ اللَّهِ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا فَقَالَ: يَا مُعَاذُ سَأَلْتِ عَنْ عَظِيمٍ مِنَ الْأَمْرِ ثُمَّ أَرْسَلَ عَيْنِيهِ ثُمَّ قَالَ: عَشْرَةٌ أَصْنَافٌ قَدْ مَيَّرَهُمُ اللَّهُ مِنْ جَمَاعَةِ الْمُسْلِمِينَ فَبَدَّلَ صُورَهُمْ فَبَعْضُهُمْ عَلَى صُورَةِ الْقِرْدَةِ وَبَعْضُهُمْ عَلَى صُورَةِ الْخَنَازِيرِ وَبَعْضُهُمْ مَنكُوسُونَ، أَرْجُلُهُمْ فَوْقَ وُجُوهِهُمْ أَسْفَلَ يُسْحَبُونَ عَلَيْهَا وَبَعْضُهُمْ عُمَى يَتَرَدَّدُونَ وَبَعْضُهُمْ صُمَّ بُكْمٌ لَا يَعْقِلُونَ وَبَعْضُهُمْ يَمْضَعُونَ أَلْسِنَتَهُمْ وَهِيَ مَذْلَاةٌ عَلَى صُدُورِهِمْ يَسِيلُ الْفَيْحُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ لِعَابًا يَقْدَرُهُمْ أَهْلُ الْجَمْعِ وَبَعْضُهُمْ مُقَطَّعَةٌ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ وَبَعْضُهُمْ مُصْلَبُونَ عَلَى جُذُوعٍ مِنْ نَارٍ وَبَعْضُهُمْ أَشَدُّ نَتْنًا مِنَ الْحَيْفِ وَبَعْضُهُمْ يَلْبَسُونَ جِبَابًا سَابِغَاتٍ مِنْ قَطِرَانٍ لَازِقَةٍ بِجُلُودِهِمْ، فَأَمَّا الَّذِينَ عَلَى صُورَةِ الْقِرْدَةِ فَالْقَتَاتُ مِنَ النَّاسِ وَأَمَّا الَّذِينَ عَلَى صُورَةِ الْخَنَازِيرِ فَالْكَلَّةُ السُّحْتِ وَالْمَنكُوسُونَ عَلَى وُجُوهِهِمْ فَالْكَلَّةُ الرَّبَا وَالْعُمَى مِنَ يَجُورُ فِي الْحُكْمِ وَالصَّمُّ الْبُكْمُ فَالْمُعْجَبُونَ بِأَعْمَالِهِمْ وَالَّذِينَ يَمْضَعُونَ أَلْسِنَتَهُمْ فَالْعُلَمَاءُ وَالْفَصَّاصُ الَّذِينَ يُخَالِفُ قَوْلَهُمْ أَعْمَالَهُمْ وَالْمُقَطَّعَةُ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمُ الَّذِينَ يُؤْذُونَ الْجِيرَانَ وَالْمُصْلَبُونَ عَلَى جُذُوعٍ مِنْ نَارٍ فَالسَّعَاةُ بِالنَّاسِ إِلَى السُّلْطَانِ وَالَّذِينَ هُمْ أَشَدُّ نَتْنًا مِنَ الْحَيْفِ فَالَّذِينَ يَتَمَتَّعُونَ بِالشَّهَوَاتِ وَاللَّذَاتِ وَيَمْتَنِعُونَ حَقَّ اللَّهِ وَحَقَّ الْفُقَرَاءِ (مِنْ أَمْوَالِهِمْ وَالَّذِينَ يَلْبَسُونَ الْجِبَابَ فَأَهْلُ الْكِبَرِ وَالْخِيَلَاءِ وَالْفَخْرِ (ابن مردويه عن البراء بن عازب

"Muaz b. Cebel: Yâ Resûlallah! Allah'ı Teâlâ'nın, "O gün Sûr'a üflenir de (kabirlerinizden kalkıp mahşere) bölük bölük gelirsiniz" buyruğu ne anlama gelmektedir? diye sorunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ey Muaz! Çok büyük bir şey sordun" karşılığını verdi. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ağlamaya başladı ve şöyle buyurdu:

Allah'ı Teâlâ mahşer gününde, on sınıf insanı Müslümanlardan ayırıp, bunların sûretlerini değiştirir. Bu on sınıftan bâzıları maymun sûretindedir. Bâzıları domuz sûretindedir. Bâzıları ters yüz edilmiştir, ayakları yukarıda ve yüzleri aşağıda olur ve yüzleri üzerinde sürüklenerek yürürler. Bâzıları kördür ve nereye gideceklerini bilmezler. Bâzıları hiçbir şey anlamayacak şekilde sağır ve dilsizdir. Bâzılarının dilleri göğüslerine kadar uzanmıştır. Bu dillerini çiğnerken, irin salya gibi ağızlarından akar. Orada bulunanların hepsi de onlardan tiksindirler. Bâzılarının elleri ve ayakları kesik olur. Bâzıları ateşten kütükler üzerinde çarmıha gerilirler. Bâzıları leşten daha pis kokar. Bâzıları da derilerine yapışacak bir şekilde katrandan giysiler giymiş olurlar.

Bunlardan maymun sûretinde olanlar, insanlar arasında koğuculuk yapanlardır. Domuz sûretinde olanlar, haram mal yiyenlerdir. Baş ve ayakları ters yüz edilmiş olanlar, fâiz yiyenlerdir. Kör olanlar, zâlim idârecilerdir. Sağır ve dilsiz olanlar, amellerini beğenenlerdir. Dillerini çiğneyenler, sözleri amellerini tutmayan âlimlerdir. El ve ayakları kesilmiş olanlar, komşularına eziyet verenlerdir.

Ateşten kütüklere gerilenler, mâsum insanları yöneticilere şikâyet edenlerdir. Leşten daha pis kokanlar, şehvet ve lezzetlerinin peşine düşenler ve mallarında bulunan Allah'ın hakları ile fakirlerin haklarını yerine getirmeyenlerdir. Katrandan giysiler giyenler de, övünen ve kibirlenenlerdir.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 15, s. 194-195; İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 19, s. 175-176.

إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا (٢١) لِلطَّاغِينَ مَابًا (٢٢) لَا يَبْثِقِينَ فِيهَا أَحْقَابًا (٢٣) لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا ()
() شَرَابًا (٢٤) إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا (٢٥) جَزَاءً وَفَاقًا (٢٦)

21-26. Şüphesiz Cehennem, zebânilerin gözetleme yeridir.* Kâfirler için de bir dönüş yeridir.* Onlar, orada yetmiş binlerce sene yanarlar.* Orada bir serinlik ve lezzetle içecek bir şey tatmazlar.* Lâkin kaynar su ve Cehennem ehlinin vücutlarından akan sıvıyı içerler.* Onlar, amellerine uygun olan bu cezâ ile cezâlanırlar.

İzah: Sûre-i Nebe, Âyet 23'ün metninde, "Ahkâba" diye bir ifade geçmektedir. "Hukb", yetmiş bin sene anlamına gelmektedir. "Ahkâba" da, hukb'un çoğuludur. Yani yetmiş binlerce sene yanarlar, demektir. Ben kulumu Cehenneme attım mı, yetmiş binlerce sene yanar. İşte bu şiddette, bu azapta! Bunun arkası mı gelir, ebedî tükenmez. Allah muhafaza etsin!

Bu sebeple "Ahkâba" ifadesine, "Yetmiş binlerce yıl" diye mânâ verilmiş ve bu ifadenin ebedîlik anlamına geldiği ifade edilmiştir.[1] Bu hususta Hasan-ı Basrî Hazretleri: "Ahkâba'nın ne demek olduğunu kimse bilemez. Ne var ki, tek bir hukb, yetmiş bin yıl; bu yılın tek bir günü de, sizin saydığınız bin yıl gibidir" demiştir.[2]

Cehennem öyle bir yer ki, nakledildiğine göre; Zekeriyya Aleyhisselâm'ın oğlu Yahyâ Aleyhisselâm daha çocukken, Cehennem korkusundan ağlaya ağlaya gözünün yaşları yüzüne yol etmişti. Cehennemden bahsedildiğinde onun korkusundan ağlar ağlar, avunmazmış. Bir gün, Zekeriyya Aleyhisselâm vaaz ederken etrafa bakmış ki, Yahyâ Aleyhis-selâm yok. Öyleyse millete biraz Cehennemden anlatayım, demiş.

- Ey millet! Allah'ı Teâlâ Cehennemin içinde sâfî ateşten yetmiş bin dağ, bu dağın her birinin etrafında yetmiş bin şehir ve her şehirde yetmiş bin ateşten

muazzam yapılar yarattı. Her yapının içinde yetmiş bin türlü azap var. Bir kimse Cehenneme girdiğinde, bunların hepsine uğratılıp, "Gel bakalım bu ateşin de tadına bak, şunun da tadına bak" denilecek. Her birinin azâbı bir başkadır.

Yine bir kimseyi Cehenneme atınca, Allah'ın emriyle onun sırtına beş yüz arşın kalınlığında bir demir geçirilir, aynı kaplumbağa kabuğu gibi. Ateşin içinde demirin dışı ısındıkça, iç tarafı soğumaya başlar. O kişi "Üşüdüm" diye bağırır. Cehennemde görevli olan melekler kendisiyle alay ederek; "Sen, Cehennem ateşinin içindesin, "Üşüyorum" diye bağırıyorsun. Halbuki sen, "Cehennem var" denilince alay ederdin" derler. Bu şekilde onun içinde yetmiş bin yıl yanar. Yetmiş bin yıl yandıktan sonra, artık ateş içine geçer, orada ölüm yoktur. Bu şekilde yanarken yanarken artık Cehennem ateşine alışır. Cehennemde buz dağları da vardır. Bu sefer Allah'ı Teâlâ, Cehennemdeki görevli meleklerle der ki:

- O kızgın demirle beraber, onu götürün buz dağlarına atın. Götürürler buz dağlarına atarlar. Demirin dışı soğudukça da içi ısınmaya başlar. Bu sefer o, "Yandım" diye bağırmaya başlar. Melekler gelir alay ederler ve "Sen, buz dağlarının içindesin, "Yandım" diye bağırıyorsun" derler. Böylece yetmiş bin yıl da orada kalır.

Allah'ı Teâlâ'nın hâlis kulları, "Bizi Cehennem azâbından koru" derler. Bu zâtlar, Cehennemin ne olduğunu bilirler. Câhillere ise, bunu bilmezler de, "Varsın beni yaksın" derler.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 24, s. 162.

[2] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 16, s. 295.

إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا (۲۷) وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَابًا (۲۸) وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا (۲۹) فَذُوقُوا فَلَنْ (۳۰) نَنْزِلَكُمْ إِلَّا عَذَابًا (۳۰)

27-30. Çünkü onlar, hesaba çekileceklerini hiç ummuyorlardı.* Âyetlerimizi de yalanladıkça yalanlamışlardı.* Biz ise her şeyi bir kitapta (amel defterinde) kaydedip koruduk.* Kâfirlere: "Azâbı tadın. Artık size azaptan başkasını artırmayacağız" denir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Biz ise her şeyi bir kitapta (amel defterinde) kaydedip

koruduk" diye buyrulmaktadır. İşte burada geçen "Kitap"tan maksat, kirâmen kâtibîn melekleri tarafından, her kulun yaptığı hayır ve şer işlerin kayıtlı olduğu amel defteridir.

Bu husus Sûre-i İnfitâr, Âyet 10-12'de de şöyle geçmektedir:

"Halbuki yaptığınız işleri yazmakla görevli;* kirâmen kâtibîn (değerli ve güvenilir kâtip melekler) vardır.* Onlar, sizin yaptıklarınızı bilir ve kaydederler."

Yine Sûre-i Nebe, Âyet 30 hakkında Hasan-ı Basrî Hazretlerinden şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَأَلْتُ أَبَا بَرزَةَ الْأَسْلَمِيَّ عَنْ شِدَّةِ آيَةٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَلَى أَهْلِ النَّارِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَ فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا قَالَ: هَلَكَ الْقَوْمُ بِمَعَاصِيهِمْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ (ابن كثير، التفسير القرآن العظيم عن الحسن)

Ebû Berze el-Eslemî'ye, "Allah'ın kitabında Cehennem ehli için en ağır gelen âyet hangisidir?" diye sordum. O dedi ki: Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, "Kâfirlere: "Azâbı tadın. Artık size azaptan başkasını artırmayacağız" denir" diye geçen Sûre-i Nebe, Âyet 30'u okuyup, o topluluk Aziz ve Celil olan Allah'a isyan etmeleri nedeniyle helâk oldu, dediğini işittim.[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 8, s. 308.

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا (٣١) حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا (٣٢) وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا (٣٣) وَكَأْسًا دِهَاقًا (٣٤) لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا (لَغْوًا وَلَا كِذَابًا) (٣٥) جَزَاءً مِنْ رَبِّكَ عَطَاءً حِسَابًا (٣٦) رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَنُ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا (٣٧) يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا (٣٨) (

31-38. Şüphesiz ki, takvâ sahipleri için kurtuluşa erecek bir yer vardır.* Bahçeler, üzümler* göğüsleri yeni çıkmış aynı yaşta kızlar* ve şarap dolu kadehler vardır.* Onlar orada ne boş bir söz, ne de bir yalan işitirler.* Bunlar, Rabbinden bir mükâfat ve yeterli bir ihsandır.* O, göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbidir, Rahmandır. O gün insanlar, O'na karşı konuşmaya muktedir değillerdir.* Ruh ve melekler saf saf dizildikleri gün, Rahmân'ın izin verdiği kimselerden başkası konuşamaz; konuşan da yalnız hakikati söyler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Ruh" ifadesi ile ilgili olarak Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir hadiste, şöyle buyrulmuştur:

الرُّوحُ فِي هَذِهِ الْآيَةِ جُنْدٌ مِنْ جُنُودِ اللَّهِ تَعَالَى لِيَسُوا مَلَائِكَةً لَهُمْ رُؤُوسٌ وَأَيْدٍ وَأَرْجُلٌ يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ. ثُمَّ قَرَأَ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا فَإِنَّ هَؤُلَاءِ جُنْدٌ وَهَؤُلَاءِ جُنْدٌ. (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن ابن عباس)

Sûre-i Nebe, Âyet 38’de geçen "Ruh", Allah’ın ordularından bir ordudur. Bunlar melek değildirler; başları, elleri ve ayakları vardır, yerler ve içerler. Daha sonra, "Ruh ve melekler saf saf dizildikleri gün..." diye devam eden âyeti okudu.[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 19, s. 187.

ذَلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا (٣٩) إِنَّآ أَنذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ () يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا (٤٠)

39-40. İşte bu, hak olan gündür. Artık dileyen, Rabbine giden bir yol tutar.* Şüphesiz Biz sizi, yakın azap ile uyardık. O gün kişi, elleriyle yaptığı amellerine bakar ve kâfir: "Keşke toprak olsaydım!" der.

İzah: Âyet-i Kerîme’de kâfirlerin mahşer günü, "Keşke toprak olsaydım!" diye söyleyeceği ifade edilmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

يُحْشَرُ الْخَلْقُ كُلُّهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْبَهَائِمُ وَالْدَّوَابُّ وَالطَّيْرُ وَكُلُّ شَيْءٍ فَيَبْلُغُ مِنْ عَذْلِ اللَّهِ أَنْ يَأْخُذَ لِلْجَمَاءِ مِنَ (الْقُرْآنِ) ثُمَّ يَقُولُ: كُونِي تُرَابًا فَذَلِكَ حِينَ يَقُولُ الْكَافِرُ: يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا (ك) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

Allah’u Teâlâ, mahşer gününde hayvanları, kuşları ve bütün yarattıklarını bir araya toplayacaktır. O gün Allah’ın adâleti, öyle bir dereceye ulaşacaktır ki, boynuzsuz hayvanların hakkını boynuzlu olanlardan alacak ve sonra, "Hepiniz toprak olun" buyuracak. Bu nedenle kâfir, "Keşke toprak olsaydım!" diyecektir. [1]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3188.

79-NÂZİÂT SÛRESİ

Bu sûre 46 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmi, ilk âyetinde geçen ve "Şiddetle çekip çıkaranlar" anlamına gelen "Nâziât" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhırrahmânırrahîm.

وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا (۱) وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا (۲) وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا (۳) فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا (۴) فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا (۵) يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ (۶) تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ (۷) قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ (۸) أَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ (۹) يَقُولُونَ ءَإِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ (۱۰) ءَإِذَا كُنَّا عِظَامًا نَخِرَةً (۱۱) قَالُوا تِلْكَ إِذَا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ (۱۲) فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ (۱۳) فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ (۱۴)

1-14. (Kâfirlerin ruhlarını) şiddetle çekip çıkaranlara,* (Mü'minlerin ruhlarını) yumuşak bir şekilde çekip alanlara,* (ruhların çıkarılmasında, dalgıcın denizde yüzmesi gibi) yüzüp gidenlere,* (kâfirlerin ruhlarını ateşe, Mü'minlerin ruhlarını da Cennete ulaştırmada) hızlı hareket edenlere* ve işi tedbir eden meleklerle yemin olsun ki,* o gün (Sûr'un üflenmesiyle) yerin şiddetle sarsıldığı* ve o sarsıntının ardından bir başkasının geldiği gündür.* O gün, bir takım kalpler çok muzdariptir* ve onların gözleri de korkudan zillet içindedir.* Derler ki: " (Öldükten sonra) biz gerçekten tekrar eski hâlimize mi döndürüleceğiz,* çürümüş kemikler olduğumuz zaman mı?"* Dediler ki: "Öyle ise bu, zararlı bir dönüştür."* Hâlbuki o, bir sayhâdan (Sûr'un üflenmesinden) ibârettir.* Bir de bakarsın ki, hepsi yeryüzündeler (mahşer yerindeler).

İzah: Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'e göre; Sûr'a üç defa üflenecektir. Birinci üflemede her şey sarsılacak ve şiddetli bir korku meydana gelecektir. İkincide her şey ölüp yere serilecek. Üçüncüde ise kabirlerinden çıkarılacaklardır.[1]

Bu hususta Übeyy b. Ka'b Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا ذَهَبَ ثَلَاثَ اللَّيْلِ قَامَ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا اللّٰهَ اذْكُرُوا اللّٰهَ (جَاءَتِ الرَّاجِفَةُ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ جَاءَ الْمَوْتُ بِمَا فِيهِ جَاءَ الْمَوْتُ بِمَا فِيهِ... (ت) عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gecenin üçte biri olduğunda kalkar ve

şöyle buyururdu: "Ey insanlar! Allah'ı Teâlâ'yı zikredin. Allah'ı Teâlâ'yı zikredin. Çünkü o sarsan gelmiştir, arkasından onu başkası izleyecektir. Ölüm, muhtevâsındaki şeylerle gelmiş bulunmak-tadır. Ölüm, muhtevâsındaki şeylerle gelmiş bulunmaktadır..."[2]

Yine kıyâmetten sonra insanların mahşer yerindeki durumları hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَقُولُ اللَّهُ {يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ} فَيَبْسُطُهُمَا وَيَسْطَحُهُمَا ثُمَّ يَمْدُهُمَا مَدَّ الْأَدِيمِ الْعُكَاظِيِّ، لَا تَرَى فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا ثُمَّ يَزْجُرُ اللَّهُ الْخَلْقَ زَجْرَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ فِي هَذِهِ الْأَرْضِ الْمُبَدَّلَةِ مِثْلَ مَا كَانُوا فِيهَا مِنَ الْأُولَى مَنْ كَانَ فِي بَطْنِهَا كَانَ فِي بَطْنِهَا وَمَنْ كَانَ عَلَى ظَهْرِهَا كَانَ عَلَى ظَهْرِهَا ثُمَّ يُنَزِّلُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَاءً مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ ثُمَّ يَأْمُرُ اللَّهُ السَّمَاءَ أَنْ تُمْطِرَ فَتُمْطِرُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا حَتَّى يَكُونَ الْمَاءُ فَوْقَهُمْ اثْنِي عَشَرَ ذِرَاعًا ثُمَّ يَأْمُرُ اللَّهُ الْأَجْسَادَ أَنْ تَنْتَبِثَ فَتَنْتَبِثُ كَنْبَاتِ الطَّرَاثِيثِ أَوْ كَنْبَاتِ الْبَقْلِ حَتَّى إِذَا (تَكَامَلَتْ أَجْسَادُهُمْ فَكَانَتْ كَمَا كَانَتْ ... (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة

Allah'ı Teâlâ Sûre-i İbrâhîm, Âyet 48'de: "O gün yer başka yere, gökler de başka göklere çevrilir ve insanlar, bir ve her şeye hâkim olan Allah'ın huzuruna çıkarlar" diye buyuruyor ki, Allah'ı Teâlâ gökleri ve yeri yayacak. Ukâzî köselesi gibi onları uzatıp yayacak. Sen onlarda hiçbir eğrilik göremeyeceksin.

Sonra Allah'ı Teâlâ, mahlûkata öyle bir seslenecek ki, onlar bu değiştirilmiş yeryüzünde bir öncekinde (dünyâdayken) oldukları gibi olacaklar. O'nun vâdisinde olanlar yine vâdisinde, yüksek yerinde olanlar yine yükseklerinde olacaklar (nerede ölmüşse oradan dirilecek). Sonra Allah'ı Teâlâ, Arş'ın altından onların üzerine bir su gönderecek ve gökyüzüne yağmur yağdırmasını emredecek. Yeryüzüne kırk gün yağmur yağdıracak. Su onların üzerinde on iki kulaç olacak. Sonra Allah'ı Teâlâ cesetlere, kamış veya bakla gibi bitmelerini emredecek de onlar bitecekler. Nihâyet cesetleri, daha önce olduğu gibi tam olarak teşekkül edecek...[3]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 283.

[2] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 23.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 283. Yine bu Hadis-i Şerif için Sûre-i En'âm, Âyet 71-73'ün izahına bakınız.

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى (١٥) إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى (١٦) إِذْ هَبَّ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى ()

(۱۷) فَقَالَ هَلْ لَكَ إِلَهٌ إِلَّا أَن تَرَكَ إِلَهِي (۱۸) وَأَهْدِيكَ إِلَى رَبِّكَ فَتَخْشَى (۱۹) فَأَرَاهُ الْآيَةَ الْكُبْرَى (۲۰) فَكَذَّبَ وَعَصَى (۲۱) ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَى (۲۲) فَحَشَرَ فَنَادَى (۲۳) فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى (۲۴) فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ (۲۵) الْأَخِرَةِ وَالْأُولَى (۲۶) إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَى (۲۷)

15-26. Ey Resûlüm! Sana Mûsâ'nın kıssası geldi mi?* Hani, Rabbi ona, mukaddes Tuvâ Vâdisi'nde şöyle nidâ etmişti.* "Firavun'a git, şüphesiz ki o, çok azmıştır."* Ona de ki: "Senin (küfür ve azgınlıktan) temizlenmeye arzun var mıdır?* Ve sana, Rabbinin yolunu göstereyim de O'ndan korkasın!"* Ve Mûsâ ona, çok büyük mûcize gösterdi.* Fakat o, Mûsâ'yı yalanladı ve isyan etti.* Sonra sırtını dönüp, (mûcizeyi iptal etmek için) koşuşturmaya başladı.* Kendisine tâbi olanları topladı ve onlara nidâ etti.* "Ben, sizin en yüce rabbinizim" dedi.* Allah'ı Teâlâ da onu âhiret ve dünyâ azâbına uğrattı.* Şüphesiz bunda, Allah'tan korkanlar için elbette bir ibret vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de zikredilen "Tuvâ" kelimesi, Mücâhid, İbn-i Zeyd ve Katâde Hazretlerine göre, Allah'ı Teâlâ'nın, Hz. Mûsâ'ya nidâ ettiği mukaddes vâdinin adıdır.

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, Hz. Mûsâ'nın Firavun'a karşı gösterdiği "Büyük mûcize", onun parlayan eli ve âsâsıdır. Bu husus Sûre-i A'râf, Âyet 106-108'de de şöyle geçmektedir:

Firavun da: "Eğer mûcize ile geldin ve sözünde doğru isen, getirdiğin mûcizeyi göster" dedi.* Bunun üzerine Mûsâ, âsâsını bıraktı. Âsâ hemen, açık bir şekilde büyük ve korkunç bir yılan oluverdi.* Ve elini koynundan çıkardı. Bir de ne görsünler o, bakanlara bembeyaz ışık saçan bir el oluvermiş.

ءَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ السَّمَاءُ بَنَاهَا (۲۷) رَفَعَ سَمَكَهَا فَسَوَّيَهَا (۲۸) وَأَغَطَّشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا (۲۹) (۳۰) وَأَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا (۳۱) وَالْجِبَالِ أَرْسَاهَا (۳۲) مَتَاعًا لَّكُمْ وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا (۳۳) وَلِأَنعَامِكُمْ (۳۴)

27-33. Sizi yaratmak mı daha güç, yoksa göğü yaratmak mı? Allah'ı Teâlâ onu bina etti.* Onu yükseltti, sonra onu düzenledi.* Gecesini karanlık, gündüzünü aydınlık etti.* Bundan sonra da yeri döşedi.* Ondaki suyunu ve otladığını çıkardı.* Dağları da sağlam bir şekilde yerleştirdi.* Bunları, sizin ve hayvanlarınızın faydalanması için yaptı.

İzah: Dünyânın yaratılışı ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem

şöyle buyurmuştur:

لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْأَرْضَ جَعَلَتْ تَمِيدٌ فَخَلَقَ الْجِبَالَ فَأَلْقَاهَا عَلَيْهَا فَاسْتَقَرَّتْ فَتَعَجَّبَتْ الْمَلَائِكَةُ مِنْ خَلْقِ الْجِبَالِ فَقَالَتْ يَا رَبِّ هَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْءٌ أَشَدُّ مِنَ الْجِبَالِ قَالَ نَعَمْ الْحَدِيدُ قَالَتْ يَا رَبِّ هَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْءٌ أَشَدُّ مِنَ الْحَدِيدِ قَالَ نَعَمْ النَّارُ قَالَتْ يَا رَبِّ هَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْءٌ أَشَدُّ مِنَ النَّارِ قَالَ نَعَمْ الْمَاءُ قَالَتْ يَا رَبِّ هَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْءٌ أَشَدُّ مِنَ الْمَاءِ قَالَ نَعَمْ الرِّيحُ قَالَتْ يَا رَبِّ هَلْ مِنْ خَلْقِكَ شَيْءٌ أَشَدُّ مِنَ الرِّيحِ قَالَ نَعَمْ ابْنُ آدَمَ (يَتَصَدَّقُ بِيَمِينِهِ يُخْفِيهَا مِنْ شِمَالِهِ) (حم عن انس بن مالك)

Allah'ı Teâlâ, yeryüzünü yarattığında yeryüzü sallanıyordu. Bunun üzerine dağları yaratıp onun üstüne kondurdu da yeryüzü durgunlaştı. Melekler dağların yaratılışından hayrete düşüp dediler ki: "Ey Rabbimiz! Senin bu dağlardan daha kuvvetli yarattığın var mı?" Allah'ı Teâlâ: "Evet, demir" dedi. Melekler: "Ey Rabbimiz! Senin demirden daha kuvvetli yarattığın var mı?" dediler. Allah'ı Teâlâ: "Evet, ateş" dedi. Melekler: "Ey Rabbimiz! Senin yarattıkların arasında ateşten daha güçlüsü var mı?" dediler. Allah'ı Teâlâ: "Evet, su" dedi. Melekler: "Ey Rabbimiz! Senin yarattıkların arasında sudan daha kuvvetlisi var mı?" dediler. Allah'ı Teâlâ: "Evet, rüzgâr" dedi. Melekler: "Ey Rabbimiz! Senin yarattıkların arasında rüzgârdan daha kuvvetlisi var mı?" dediler. Allah'ı Teâlâ: "Evet, Âdemoğlu sağından sadaka verir de onu solundan gizler" dedi.[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11805.

(فَإِذَا جَاءَتِ الطَّامَةُ الْكُبْرَىٰ (٣٤) يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَىٰ (٣٥) وَبُرْزَتِ الْجَحِيمُ لِمَنْ يَرَىٰ (٣٦))

34-36. O büyük felâket (kıyâmet) geldiği vakit,* o gün insan, neyin peşinde koşmuş olduğunu hatırlar.* Ve her gören kimseye, Cehennem açık bir şekilde gösterilir.

(فَأَمَّا مَنْ طَغَىٰ (٣٧) وَاتَّرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا (٣٨) فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَىٰ (٣٩) وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ (٤٠) وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ (٤١))

37-41. Artık kim azgınlık etmiş* ve dünyâ hayatını tercih etmiş ise,* muhakkak onun yeri Cehennemdir.* Kim de Rabbinin makâmından (huzuruna çıkıp hesap vermekten) korkmuş ve nefsini hevâdan nehyetmiş ise,* muhakkak onun yeri Cennettir.

İzah: Bu âyetlerin, Mus'ab b. Ümeyr Radiyallâhu anhu ve müşrik olan kardeşi Amir b. Ümeyr hakkında nâzil olduğu nakledilmiştir. İbn-i Abbas Radiyallâhu

anhumâ bu olayı şöyle anlatır:

- Azgınlık eden kişi, Mus'ab b. Umeyr Radiyallâhu anhu'nun kardeşidir. Bedir Günü esir alınmıştı. Ensâr onu yakalamış, "Sen kimsin?" diye sormuşlar. O da: "Ben, Mus'ab b. Umeyr'in kardeşiyim" demişti. Bundan dolayı onu bağlamamışlar, ona ikramda bulunmuşlar ve kendi yanlarında uyutmuşlardı. Sabah olunca Mus'ab b. Umeyr'e durumunu anlattılar. O dedi ki: "Hayır, o benim kardeşim değildir. Esirinizi iyice bağlayın, onun anası, Bathâ (Mekke vâdisi) ahâlisinin malı ve ziynet eşyası en çok olan kadındır. Bunun üzerine annesi onun kurtulmalık fidyesini gönderinceye kadar onu bağladılar.

İşte Sûre-i Nâziât, Âyet 40-41'de: "Kim de Rabbinin makâmından (huzuruna çıkıp hesap vermekten) korkmuş ve nefsini hevâdan nehyetmiş ise,* muhakkak onun yeri Cennettir" buyruğunda anlatılan Mus'ab b. Umeyr'dir.

Mus'ab b. Umeyr Radiyallâhu anhu hakkında geniş bilgi Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 144'ün izahına bakınız.

يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا (٤٢) فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرِهَا (٤٣) إِلَىٰ رَبِّكَ مُنتَهَاهَا (٤٤) إِنَّكَ أَنْتَ (٤٥) مُنْذِرٌ مَّنْ يَخْشَاهَا (٤٥) كَانَتْهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا (٤٦)

42-46. Ey Resûlüm! Senden kıyâmetin ne zaman kopacağını sorarlar.* Sen onun hakkında ne söyleyebilirsin ki!* Onun nihâi ilmi, yalnız Rabbine aittir.* Sen, ancak kıyâmetten korkanları uyarmakla görevlisin.* Onlar, kıyâmeti gördükleri gün, dünyâda ancak bir akşam veya bir kuşluk vakti kadar kaldıklarını sanırlar.

80-ABESE SÛRESİ

Bu sûre 42 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ve "Yüzünü ekşitti" anlamına gelen "Abese" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(عَبَسَ وَتَوَلَّى (۱) أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى (۲) وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهٗ يَزْكَا (۳) أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَى (۴) أَمَّا مَنْ (۵) فَانْتَ لَهُ تَصَدَّى (۶) وَمَا عَلَيْكَ إِلَّا يَرْكَا (۷) وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى (۸) وَهُوَ يَخْشَى (۹) (۱۰) فَانْتَ عَنْهُ تَلَهَّى (۱۱) كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ (۱۲))

1-12. Peygamber, yüzünü ekşitti ve sırtını döndü;* yanına âmânın gelmesinden dolayı.* Ey Resûlüm! Ne bilirsin? Belki o, (günahlarından) temizlenecek* yahut öğüt alacak da o öğüt kendisine fayda verecektir.* Fakat sana ihtiyaç duymayana gelince,* sen ona yöneliyorsun.* Hâlbuki onun (İslâm'ı kabul etmeyip) temizlenmemesinden sen sorumlu değilsin.* Ve sana koşarak gelen kimse ki* o, Allah'tan korkar.* Sen ise onunla ilgilenmiyorsun.* Hayır (böyle yapma)! Şüphesiz ki o Kur'ân, bir öğüttür.* Artık dileyen, ondan öğüt alır.

İzah: Bu sûre, Abdullah İbn-i Ümmü Mektûm Radiyallâhu anhu hakkında nâzil olmuştur.

Bir gün Utbe b. Rebîa, Ebû Cehil b. Hişam, Ümeyye b. Halef ve Velid b. Mugîre gibi Kureyş'in ileri gelenleri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında toplanmışlardı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kendilerine dîni telkinlerde bulunuyor ve İslâm'ı kabul etmeleri için gayret sarfediyordu. Bu sırada Hz. İbn-i Ümmü Mektûm içeriye girdi; gözleri görmediği için, Fahr-i Kâinat Efendimizin meşguliyetinin farkında değildi. Tekrar tekrar, "Yâ Resûlallah! Beni irşad et, Allah'ı Teâlâ'nın sana öğrettiklerinden bana da öğret" diye söyledi. Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem, sözünün bu suretle kesilmesine canı sıkıldı. Yüzünü ekşitip ondan yüz çevirdi ve yanındakilere dönerek telkinlerine devam buyurdu. Fakat tam sözlerini bitirmişti ki, vahiy hâli geldi. Gözlerini kapayıp daldı ve bu Sûre-i Celîle nâzil oldu. Bundan sonra İbn-i Ümmü Mektûm, her gelişinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona ikram ve ihsanda bulunur ve "Ey hakkında Rabbimin bana itâb ettiği zât, merhaba!"

diye buyurur ve ridâsını altına yayardı. Bu zât, Hz. Hatice Radiyallâhu anhâ'nın dayısının oğlu ve ilk hicret eden Muhâcirlerdendir.[1]

[1] Yine benzeri için bakınız: Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7307.

(فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ (۱۳) مَرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ (۱۴) بِأَيْدِي سَفَرَةٍ (۱۵) كِرَامٍ بَرَرَةٍ (۱۶))

13-16. O Kur'ân, çok şerefli sahifelerde,* kadri yüksek tertemiz sahifelerdedir,* kâtip meleklerin elleriyle yazılmıştır* ki onlar, (Allah katında) şerefli ve itaatkardırlar.

İzah: Kur'ân okuma ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَثَلُ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَهُوَ حَافِظٌ لَهُ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَرَةِ وَمَثَلُ الَّذِي يَقْرَأُ وَهُوَ يَتَعَاهَدُهُ وَهُوَ عَلَيْهِ شَدِيدٌ (قُلْ أَجْرَانِ) (خ) عَنْ عَائِشَةَ

"Kur'ân'ı ezberlemiş olduğu halde, Kur'ân okuyanın misâli, emrine mûtî ve aziz kâtipler ile birlikte olmaktır. Kur'ân'ı okumayı öğrenip onu ara sıra okuyan ve bu okuyuşu kendisine ağır gelen için de, iki ecir vardır." [1]

Bu Hadis-i Şerif'in son kısmında Kur'ân hakkında, "Onu ara sıra okuyan ve bu okuyuşu kendisine ağır gelen" diye geçen ifade şu anlamdadır: Bu kimse Kur'ân âyetlerini okuduğu zaman, onu tefekkür eder, Allah korkusundan o âyetlerin hükmüyle amel eder, bu sebeple okuduğu âyetler kendisine ağır gelir. Çünkü âyetin hükmüyle amel etmek için çaba gösterir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de:

(شَيَّبَنِي هُودٌ، وَالْوَاقِعَةُ، وَالْمُرْسَلَاتُ، وَعَمَّ يَتَسَاءَلُونَ، وَإِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ) (ت) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ

"Hûd, Vâkıa, Mürselât, Nebe ve Tekvîr Sûreleri benim saçımı ağarttı" [2] diye âyetlerin hükmünün yerine getirmedeki ağırlığa dikkat çekmiştir. Sahâbe-i Kirâm Efendilerimiz de, bir sûre veya âyet okuduklarında, onu iyice anlayıp onunla amel eder, ondan sonra diğer sûre ve âyetleri okur ve öğrenirlerdi. İşte iki kat ecir alanlar bu kimselerdir.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Abese 1.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 56.

قَتَلَ الْإِنْسَانَ مَا أَكْفَرَهُ (١٧) مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ (١٨) مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَرَهُ (١٩) ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ (٢٠))
(ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ (٢١) ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ (٢٢) كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ (٢٣)

17-23. Kahrolası (kâfir) insan, o ne kadar nankördür.* Allah'ı Teâlâ onu hangi şeyden yarattı?* Nutfe'den (sperm'den) yarattı ve yaratılışı tamamlanıncaya kadar onu halden hâle çevirdi.* Sonra rahimden çıkmasını kolaylaştırdı.* Sonra onu öldürdü de kabre koydu.* Sonra dilediği vakit, onu tekrar diriltir.* Hayır, hayır! Allah'ın emrettiğini, o yerine getirmedir.

İzah: İnsanın ölüp tekrar dirilmesi ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَأْكُلُ التُّرَابُ كُلَّ شَيْءٍ فِي الْإِنْسَانِ إِلَّا عَجَبَ ذَنْبِهِ قِيلَ: وَمَا هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: مِثْلُ حَبَّةٍ خَرَدَلٍ مِنْهُ (تُنْشِئُونَ ك) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخَدْرِيِّ

Toprak insanoğlunun her tarafını yer, ancak kuyruk sokumu müstesnâ. "Yâ Resûlallah! O da nedir?" denilince, buyurdu ki: "Bu, hardal tânesi gibidir ve oradan tekrar diriltilirsiniz."[1]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 8954.

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ (٢٤) أَنَا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا (٢٥) ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا (٢٦) فَأَنْبَتْنَا فِيهَا)
حَبًّا (٢٧) وَعِنَبًا وَقَضْبًا (٢٨) وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا (٢٩) وَحَدَائِقَ غُلْبًا (٣٠) وَفَاكِهَةً وَأَبًّا (٣١) مَتَاعًا لَكُمْ
(وَلِأَنْعَامِكُمْ (٣٢)

24-32. Bir de insan, ibret nazarıyla yediğine bir baksın!* Şüphesiz Biz, suyu buluttan bol bol döktük.* Sonra yeri, iyice yarıdık.* Böylece orada (buğday ve arpa gibi) taneler bitirdik* ve üzüm, yonca,* zeytin, hurma,* sık ağaçlı bahçeler,* meyveler ve otlaklar bitirdik.* Bunları, sizin ve hayvanlarınızın faydalanması için yaptık.

فَإِذَا جَاءَتْ الصَّالِحَةُ (٣٣) يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ (٣٤) وَأُمُّهُ وَأَبِيهِ (٣٥) وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ (٣٦) لِكُلِّ)
أَمْرٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ (٣٧) وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ (٣٨) ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ (٣٩) وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا
(غَبْرَةٌ (٤٠) تَرَهَقُهَا قَتَرَةٌ (٤١) أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرَةُ الْفَجَرَةُ (٤٢)

33-42. O çok kuvvetli ses geldiği (tekrar dirilme için Sûr'a üflendiği) zaman,* insan o gün kardeşinden kaçır,* annesinden, babasından,* zevcesinden ve oğullarından kaçır.* O gün herkesin kendisine yetecek kadar derdi vardır.* O gün birtakım yüzler parlar,* güler ve müjde ile sevinir.* O gün birtakım yüzleri

de toz* ve karanlık kaplar.* İşte bunlar, kâfirler ve fâcirlerdir.

İzah: Mahşerin dehşetiyle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تُحْشَرُونَ حُفَاةَ عُرَاةٍ غُرْلًا فَقَالَتْ امْرَأَةٌ أَيْبَصِرُ أَوْ يَرَى بَعْضُنَا عَوْرَةَ بَعْضٍ قَالَ يَا فُلَانَةُ {لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ (يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ} (ت) عن ابن عباس

"Sizler mahşer yerine yalın ayak, çıplak ve sünnetsiz olarak toplanacaksınız." Bunun üzerine bir kadın: "O zaman birbirimizin ayıp yerlerini görmez miyiz?" diye sorunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: Ey kadın! "O gün herkesin kendisine yetecek kadar derdi vardır"[1] diye buyurdu.[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "O gün, birtakım yüzler parlar" diye geçen buyruk hakkında da Dahhâk Hazretleri: "Bu parlaklık, abdestin bıraktığı izden dolayı olacaktır" diye buyurmuştur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أُمَّتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ غُرَّتَهُ فَلْيَفْعَلْ (خ) (عن ابى هريرة)

"Ümmetimmahşergünü çağırıldıkları vakit, abdestin izi olarak nûrdan bir parlaklıkları olduğu halde gelirler. Öyleyse kimin imkânı varsa parlaklığını artırsın."[3]

Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ تَعْرِفُ مَنْ لَمْ تَرَ مِنْ أُمَّتِكَ قَالَ غُرٌّ مُحَجَّلُونَ بُلُقٌ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ (ه) حم عن ابن مسعود

Denildi ki: "Yâ Resûlallah! Ümmetinden görmediğin kimseleri mahşer günü nasıl tanıyacaksın?" Buyurdu ki: Ümmetim, abdest sebebiyle alınlarında nûr, kollarında nûr, ayaklarında nûr taşıyacaklar ki, bu nûrla onları tanırım."[4]

Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, kâfirlerin durumu hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُلْجِمُ الْكَافِرَ الْعَرَقُ ثُمَّ تَقَعُ الْعَبْرَةُ عَلَى وُجُوهِهِمْ قَالَتْ فَهُوَ قَوْلُهُ: وَوُجُوهُ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ (ابن كثير، التفسير
(القرآن العظيم عن جعفر بن محمد)

O gün kâfir tere batırılır. Sonra yüzü toza batırılır. İşte Allah Teâlâ'nın, Sûre-i Abese, Âyet 40-41'de: "O gün birtakım yüzleri de toz* ve karanlık kaplar" diye geçen buyruğunun mânâsı budur.[5]

[1] Sûre-i Abese, Âyet 37.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 73; Sahih-i Buhârî, Rikâk 27. Bu Hadis-i Şerif, Hz. Âişe'den de rivâyet edilmiş ve burada "Bir kadın" diye geçen kişi de kendisidir.

[3] Sahih-i Buhârî, Vudû 3; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 3638.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Tahâre 6; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3629.

[5] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 8, s. 327.

81-TEKVÎR SÛRESİ

Bu sûre 29 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Kıyâmet koparken güneşin dürülüp nûrunun yok olacağı bildirildiği için ismini, bu anlama gelen "Tekvîr" kelimesinden almıştır. Ayrıca "Kuvvirat Sûresi" ismi de verilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كَأَنَّهُ رَأَى الْعَيْنِ فَلْيَقْرَأْ {إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ} وَ {إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ} وَ {إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ} (ت عن ابن عمر)

"Kıyâmeti gözüyle görür gibi olmak isteyen kimse, Tekvîr, İnfitâr ve İnşikâk Sûrelerini okusun." [1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 73.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhırrahmânırrahîm.

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ (۱) وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ (۲) وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ (۳) وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ (۴) وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ (۵) وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ (۶) وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ (۷) وَإِذَا الْمَوْءَدَةُ سُئِلَتْ (۸) بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ (۹) وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ (۱۰) وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ (۱۱) وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ (۱۲) وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ (۱۳) عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ (۱۴)

1-14. Güneş dürüldüğü zaman,* yıldızlar döküldüğü zaman,* dağlar yürütüldüğü zaman,* gebe develer çobansız bırakıldığı zaman,* vahşi hayvanlar (korkudan bir araya) toplandığı zaman,* denizler kaynatıldığı zaman,* ruhlar eşleştirildiği zaman,* ve diri diri gömülen kız çocuklarına sorulduğu zaman;* hangi günahınızdan dolayı öldürüldünüz? diye.* Amel defterleri açıldığı zaman,* gök, yerinden söküldüğü zaman,* Cehennem şiddetle alevlendirildiği zaman,* Cennet (Mü'minlere) yaklaştırıldığı zaman,* her nefis (hayır ve şerden) ne hazırlamış olduğunu bilecektir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ruhların eşleştirilmesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ { قَالَ: الضُّرَبَاءُ كُلُّ رَجُلٍ مَعَ كُلِّ قَوْمٍ كَانُوا يَعْمَلُونَ عَمَلَهُوَذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ { يَقُولُ: } وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ (وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ { قَالَ هُمْ الضُّرَبَاءُ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن النعمان بن بشير

"Ruhlar eşleştirildiği zaman" diye buyrulan Sûre-i Tekvîr, Âyet 7'de geçen eşleştirilme ifadesi benzerlerdir. Her kişi yaptığı ameli işleyen toplulukla beraber olur. İşte bu, Aziz ve Celil olan Allah'ın, Sûre-i Vâkıa, Âyet 7-10'da: "İşte o gün siz üç sınıf olarak mahşere gelirsiniz.* O üç sınıfın biri Ashâb-ı Meymene'dir. Ne mutlu kimselerdir o Ashâb-ı Meymene!* Diğerleri Ashâb-ı Meş'eme'dir. Ne mutsuz kimselerdir o Ashâb-ı Meş'eme!* Biri de Sâbikûndur (sebat edip ibâdetle ileri geçenlerdir)" diye geçen buyruğu ile kastettiği kimselerdir. Bunlar benzer olanlardır.[1]

Bu hususta Numân b. Beşîr Radiyallâhu anhu da şöyle nakleder:

أَنْعَمَ خَطَبَ النَّاسِ فَقَرَأَ: {وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ} فَقَالَ: تَزَوُّجُهَا أَنْ تُؤَلَّفَ كُلُّ شَيْعَةٍ إِلَى شَيْعَتِهِمْ. وَفِي رِوَايَةٍ قَالَ سُلَيْمٌ عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى: {وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ} فَقَالَ يُقَرَّنُ بَيْنَ الرَّجُلِ الصَّالِحِ مَعَ الرَّجُلِ الصَّالِحِ يُقَرَّنُ بَيْنَ الرَّجُلِ السُّوءِ مَعَ الرَّجُلِ السُّوءِ فِي النَّارِ فَذَلِكَ تَزْوِيجُ الْأَنْفُسِ. (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن النعمان بن بشير)

Hiz. Ömer insanlara hutbe okudu ve dedi ki: "Ruhlar eşleştirildiği zaman" diye geçen Sûre-i Tekvîr, Âyet 7'deki, ruhların eşleşmesi; "Her grup kendi grubuyla birleştirilip yanyana getirildiği zaman" anlamındadır. Bir rivâyette de Hiz. Ömer'e bu âyet sorulduğunda şöyle buyurmuştur: "Sâlih kişi, sâlih kişiyle eşleştirilir, kötü kişi de kötü kişiyle eşleştirilir ve Cehenneme götürülür. İşte ruhların eşleştirilmesi budur."[2]

Sonuçta herkes sevdiği ile beraberdir. Mü'minler de sevdikleri ile beraber haşredilip mahşer yerine öyle geleceklerdir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا حَسَرَهُ اللَّهُ فِي زُمْرَتِهِمْ (طب ابى قرصفة

"Her kim bir topluluğu severse, Allah'ı Teâlâ onu, o toplulukla birlikte haşreder. "[3]

Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek, "Yâ Resûlallah! Kıyâmet ne zaman kopacaktır?" diye sordu. Peygamberimiz, namaza kalktı ve namazını bitirince: "Kıyâmetin kopmasını soran kimse nerededir?" buyurdu. Adam: "Benim Yâ Resûlallah!" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kıyâmet için ne hazırladın?" buyurdu. Adam: "Kıyâmet için (nâfile olarak) fazla namaz ve oruç hazırlayamadım. Fakat ben, Allah'ı ve Resûlünü seviyorum" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ وَأَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ فَمَا رَأَيْتُ فَرِحَ الْمُسْلِمُونَ بَعْدَ الْإِسْلَامِ فَرَحَهُمْ بِهَذَا. (م د ت عن انس)

"Kişi sevdiğiyle beraberdir, sen de sevdiğinle beraber olacaksın." Enes Radiyallâhu anhu der ki: "Müslümanların, Müslüman olmaları dışında bu söze sevindikleri kadar, başka bir şeye sevindiklerini görmedim."[4]

Hadis-i Şerif'te geçen sevgi, tek taraflı olan bir sevgi değildir. Sevgi her iki taraflı olursa, işte o zaman Hadis-i Şerif'teki müjdeye nâil olunur. Ashâb-ı Kirâm, Allah'ı Teâlâ'nın ve Resûlünün emirlerine itaat ederlerdi. Peygamber Efendimiz de bu sebeple onlara karşı sevgi ve muhabbet duyardı. Bu nedenle onlara Ashab denilmiştir. Ashab ifadesi de, dost ve arkadaş anlamına gelmektedir.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ (حم هب ك عن ابى هريرة

"Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin."[5]

Her kim Mü'minler ile birlikte olursa, mahşerde de Mü'minlerin topluluğu ile haşrolur. Sûre-i Tevbe, Âyet 119'da: "Ey îman edenler! Allah'tan korkun ve sâdıklarla beraber olun" diye buyrulmuştur.

Yine aynı şekilde, her kim dünyâda iken mücrimlerle birlikte olur ve onları dost tutarsa onlarla birlikte zincirlenerek mahşer yerine getirilir. Buna örnek olarak Allah'ı Teâlâ Sûre-i Hûd, Âyet 98'de Firavun'a tâbi olanlar hakkında: "Firavun, mahşer gününde kavminin önüne düşecek ve onları ateşe götürecektir. Varacakları yer, ne kötü bir yerdir" diye buyurmuştur.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 7, s. 516.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 8, s. 332.

[3] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 24730.

[4] Sünen-i Tirmizî, Züh'd 36; Sünen-i Ebû Dâvûd, Edeb 113; Sahih-i Müslim, Birr 50 (161-165).

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

قَالَ أَقْسِمُ بِالْخُنَّسِ (١٥) الْجَوَارِ الْكُنَّسِ (١٦) وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ (١٧) وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ (١٨) إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ (١٩) ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ (٢٠) مُطَاعٌ ثَمَّ أَمِينٍ (٢١) وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ (٢٢) وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأَفْقِ الْمُبِينِ (٢٣) وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ (٢٤) وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ (٢٥)

15-25. Yemin olsun, o (gündüz) gizlenip,* (geceleri) gözüken yıldızlara.* Ve kararan geceye,* ağaran sabaha yemin olsun ki,* bu Kur'ân, şüphesiz kerîm bir resûlün (Cebrâil'in) getirdiği kelâmdır.* O resûl, kuvvet sahibidir ve Arş'ın Meliki olan Allah katında makam sahibidir.* Orada (melekler arasında) kendisine itaat edilir, sonra (vahiy için) güvenilirdir.* (Ey Kureyş halkı!) Arkadaşınız (Muhammed Aleyhisselâm), bir mecnûn değildir.* Yemin olsun ki, Cebrâil'i apaçık ufukta gördü.* O, gaybden kendine vayholunan şeyleri tebliğde cimri değildir.* Bu Kur'ân, kovulmuş şeytanın sözü de değildir.

İzah: Cebrâil Aleyhisselâm'ın kuvveti hakkında şöyle buyrulmuştur:

أَنَّهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ قَالَ الْجَبْرِ يَلْذَكَّرُ اللَّهُ قُوَّتَكَ، فَمَاذَا بَلَغْتَ؟ قَالَ رَفَعْتُ قُرَيَّاتِ قَوْمِ لُوطٍ الْأَرْبَعِ عَلَى قَوَائِمِ (جَنَاحِي حَتَّى إِذَا سَمِعَ أَهْلُ السَّمَاءِ نُبَاحَ الْكِلَابِ وَأَصْوَاتَ الدَّجَاجِ قَلْبَتْهَا) (الرازي)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Cebrâil'e: "Allah'u Teâlâ senin kuvvetinden bahsediyor. Kuvvetin ne kadar?" diye sordu. O da: Lût'un kavminin dört şehrini kanatlarımdan üzerine alıp, göktekiler o şehirdeki köpeklerin havlamasını ve horozların ötüşlerini duyacakları yüksekliğe kadar kaldırdım ve yere çaldım" dedi.[1]

[1] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 16, s. 379. Ayrıca Sûre-i Hûd, Âyet 82-83 ve izahına bakınız.

فَإِنَّ تَذَهُبُونَ (٢٦) إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ* (٢٧) لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ (٢٨) وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ)
(يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ) ٢٩

26-29. O halde nereye gidiyorsunuz?* Kur'ân, âlemler için ancak bir öğüttür.* Özellikle istikâmet üzere olmak isteyenler için.* Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe, siz dileyemezsiniz.

İzah: Allah'ı Teâlâ, bu sûrenin son âyetinde: "Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe, siz dileyemezsiniz" diye buyurmaktadır. Yani bu ifade, Ey insanlar! Siz tek başınıza bir irâdeye, bir dilemeye sahip değilsiniz; sizin irâdeniz cüz'îdir. Mademki Allah'ı Teâlâ, size akıl ve irâde vermiş, öyleyse aklınızı ve irâdenizi kötüye kullanmayın; hidâyet yoluna kullanın ve Allah'ın emrettiği hak yol üzere olun ki, kurtuluşa eresiniz, mânâsına gelir. Yahut birçok Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere hidâyet ancak Allah'ı Teâlâ'nın dilemesiyledir. Hakk Teâlâ, kişinin yönelmesine göre ona hidâyet eder veya dalalette bırakır. Allah dilemedikçe, hidâyet edecek kimse yoktur, mânâsına gelir.

82-İNFİTÂR SÛRESİ

Bu sûre 19 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İlk âyetinde kıyâmet koparken semânın yarılacağı bildirildiği için ismini, "Yarılma" olayını ifade eden "İnfitâr" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ (۱) وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ (۲) وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ (۳) وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ (۴) عَلِمْتَ (۵))

1-5. Gök yarıldığı zaman,* yıldızlar döküldüğü zaman,* denizler kaynayıp birleştiği zaman,* kabirlerin içinde olanlar dışına çıkarıldığı zaman,* herkes, önceden gönderdiği ve ertelediği amelleri bilecektir.

İzah: "Herkes, önceden gönderdiği ve ertelediği amelleri bilecektir" diye geçen ifadeden maksat, mahşer gününde herkes, işlediği ve işlemediği hayır ve şerri bilecektir, demektir. Bâzı âlimler, bu âyeti şöyle de izah etmişlerdir; bir kimsenin, hem sağ iken yaptığı, hem de kendisinden sonraya bıraktığı hayır veya şer amelleri kendisine mahşer gününde bildirilecek ve bu kimse bunun karşılığını görecektir. Yine bu hususta Sûre-i Kıyâmet, Âyet 13 ve izahına bakınız.

((۸) كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالَّذِينَ (۹) وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ (۱۰) كِرَامًا كَاتِبِينَ (۱۱) يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ (۱۲))

6-12. Ey insan! Kerîm olan Rabbine karşı seni aldatan nedir?* O ki, seni yarattı, sonra seni düzeltti de sana ölçülü bir sûret verdi.* Dilediği sûrette seni meydana getirdi.* Hayır, hayır! Bilakis siz dîni yalanlıyorsunuz.* Halbuki yaptığınız işleri yazmakla görevli;* kirâmen kâtibîn (değerli ve güvenilir kâtip melekler) vardır.* Onlar, sizin yaptıklarınızı bilir ve kaydederler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Ey insan! Kerîm olan Rabbine karşı seni aldatan nedir?" diye geçen ifade, "Ey yaratılış, gayesini düşünmeyen câhil, âsi kimse! Niçin kudretiyle meydana geldiğin ve o kadar nîmetlerine nâil olduğun Rabbini

düşünerek O'na îman edip itaat etmiyorsun da hakkı inkâr ediyorsun! Allah'ı Teâlâ'nın ihsanı bol olduğu gibi, isyankârlar hakkındaki azâbı da muhakkaktır" anlamına gelmektedir.

Sâlih b. Mismar Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَ يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا عَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ؟ فَقَالَ: غَرَّهُ جَهْلُهُ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن صالح بن مسمار)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ey insan! Kerîm olan Rabbine karşı seni aldatan nedir?" mealindeki âyeti okudu ve "Onu câhilliği aldattı" diye buyurdu. [1]

Yine "Dilediği sûrette seni meydana getirdi" diye geçen âyet ile ilgili olarak Ali İbn-i Ebî Rebbâh'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُمَا وَلَدٌ لَكَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا عَسَى أَنْ يُوَلَّدَ لِي إِمَّا غُلَامٌ وَإِمَّا جَارِيَةٌ قَالَ فَمَنْ يُشَبِّهُ؟ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ عَسَى أَنْ يُشَبِّهَ إِمَّا أَبَاهُ وَإِمَّا أُمَّهُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَهَا: مَهْ لَا تَقُولَنَّ هَكَذَا إِنَّ النُّطْفَةَ إِذَا اسْتَقَرَّتْ فِي الرَّحِمِ أَخْضَرَهَا اللَّهُ كُلَّ نَسَبٍ بَيْنَهَا وَبَيْنَ آدَمَ أَمَا قَرَأْتَ هَذِهِ الْآيَةَ فِي كِتَابِ اللَّهِ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ قَالَ سَلَكَكَ (ابن جرير الطبري، جامع البيان عن علي بن أبي رباح اللخمي)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: "Neyin oldu?" diye sordu. O da: "Yâ Resûlallah! Benim neyim olacak; ya oğlum ya da kızım" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kime benziyor?" deyince o: "Yâ Resûlallah! Kime benzeyebilir, ya babasına ya da annesine" dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Dur, aslâ böyle deme. Nutfе (sperm) rahme yerleşince, Allah'ı Teâlâ onunla Âdem arasındaki bütün soy bağımlı ortaya koyar (onu onlardan birine benzetir). Allah'ı Teâlâ'nın: "Dilediği sûrette seni meydana getirdi" diye geçen buyruğunu okumadın mı?"[2]

Birçok âyette geçtiği gibi yine bu âyetlerde de, kulların hayır ve şer yaptıkları amelleri kaydeden meleklerin olduğu zikredilmiştir. Bunlara kirâmen kâtibîn melekleri adı verilir. "Kirâmen", Allah katında kerîm olan melek; "Kâtibîn" de kaydeden melek anlamına gelmektedir. Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَحِكَ فَقَالَ هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ أَضْحَكَ قَالَ قُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ مِنْ مُخَاطَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ يَقُولُ يَا رَبِّ أَلَمْ تُجَرِّنِي مِنَ الظُّلْمِ قَالَ يَقُولُ بَلَى قَالَ فَيَقُولُ فَإِنِّي لَا أُجِيزُ عَلَى نَفْسِي إِلَّا شَاهِدًا مِنِّي قَالَ فَيَقُولُ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا وَبِالْكَرَامِ الْكَاتِبِينَ شُهُودًا قَالَ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ فَيُقَالُ لِأَرْكَانِهِ انْطِقِي قَالَ فَتَنْطِقُ بِأَعْمَالِهِ قَالَ ثُمَّ يُخْلَى بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلَامِ قَالَ فَيَقُولُ بُعْدًا لَكَ وَسُخْرًا فَعَنْكَنَ (كُنْتُ أَنَاضِلُ (م) عَنْ أَنَسٍ

Biz, bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında iken güldü de, "Neye güldüğümü biliyor musunuz?" buyurdu. "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedik. Bunun üzerine: "Kulun, Rabbine olan hitabından!" buyurdu ve sözüne şöyle devam etti. Kul: "Ey Rabbim! Sen beni zulümden korumadın mı?" der. Allah'û Teâlâ da: "Evet, korudum" buyurur. Kul da: "Fakat ben bugün kendime, kendimden başka bir kimsenin şâhit olmasını aslâ istemiyorum" der. Allah'u Teâlâ: "Bugün sana tek şâhit olarak nefsin, çok şâhit olarak da kirâmen kâtibîn melekleri kâfidir" buyurur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem devamla buyurdu ki: "Ağızına mühür vurulur ve diğer organlarına, "Konuş" denilir. Onlar kişinin amelinin haber verirler. Sonra konuşma hususunda serbest bırakılır. Adam organlarına: "Yazıklar olsun size! Buradan defolun! Ben sizin için mücâdele etmiştim" der.[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ يَنْهَأُكُمْ عَنِ التَّعَرِّيِ فَاسْتَحْيُوا مِنْ مَلَائِكَةِ اللَّهِ الَّذِينَ الَّذِينَ مَعَكُمْ الْكَرَامِ الْكَاتِبِينَ الَّذِينَ لَا يُفَارِقُونَكُمْ إِلَّا عِنْدَ (إِحْدَى ثَلَاثٍ حَاجَاتٍ: الْغَائِطِ وَالْجَنَابَةِ وَالْعُغْلِ (البزار عن ابن عباس

"Allah'u Teâlâ, tamamen çıplak kalmanızı istemez. Bunun için Allah'u Teâlâ'nın meleklerinden utanın ve tamamen çıplak kalmayın. Bu kirâmen kâtibîn de tuvalet yaparken, yıkanırken, cenâbetken ve eşiyle beraber olacağı zaman dışında sizden aslâ ayrılmazlar." [4]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 19, s. 245.

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 24, s. 270.

[3] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (17).

[4] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr , c. 15, s. 280.

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ (١٣) وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ (١٤) يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ (١٥) وَمَا هُمْ عَنْهَا (بِعَائِبِينَ) (١٦) وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ (١٧) ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ (١٨) يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا

(وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ (١٩)

13-19. Şüphesiz ki sâlihler, elbette (Cennette) nîmet içindedirler.* Şüphesiz ki fâcirler de elbette (Cehennemde) yakıcı ateş içindedirler.* O fâcirler, din gününde oraya girecekler* ve oradan ayrılmayacaklardır.* Ey Resûlüm! Din günü nedir bilir misin?* Evet, din günü nedir bilir misin?* O günde hiçbir şahıs, bir şahıs için bir şeye mâlik olamaz. O günde emir, Allah'a mahsustur.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "O günde hiçbir şahıs, bir şahıs için bir şeye mâlik olamaz. O günde emir, Allah'a mahsustur" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat şöyledir: Mahşer günü, herkes kendi nefsini düşünür, kendi derdiyle uğraşır, kendisine bir zararı dokunmasın diye kendi yakınlarından, evlatlarından ve ailesinden bile kaçınır. O günde kimse kimseyi himâye edemez, Allah'ın izni olmadıkça büyük makam sahipleri bile Müslümanlara şefaatte bulunamaz. O günde hüküm, ancak Allah'a aittir. Allah'ın izni ile şefaatin olacağına dair geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 255 ve izahına bakınız.

83-MUTAFFİFÎN SÛRESİ

Bu sûre 36 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmi, ilk âyetinde geçen ve "Alışverişte hile yapanlar" anlamına gelen "Mutaffifîn" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ (۱) الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ (۲) وَإِذَا كَالُواهُمْ أَوْ وَزَنُواهُمْ يُخْسِرُونَ (۳) أَلَا (۴) يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ (۴) لِّيَوْمٍ عَظِيمٍ (۵) يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ (۶)

1-6. Alışverişlerinde hile yapanların vay hâline!* Onlar ki, insanlardan aldıkları zaman ölçüyü tam yaparlar.* Fakat insanlara vermek için ölçtükleri veya tarttıkları zaman ise eksiltirler.* Onlar, diriltileceklerini zannetmiyorlar mı;* bir büyük gün için?* O gün insanların, âlemlerin Rabbinin hükmü için kabirlerinden kalkacakları gündür.

İzah: Ölçü ve tartıda hile yapanlar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خَمْسٌ بِخَمْسٍ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا خَمْسٌ بِخَمْسٍ؟ قَالَ: مَا نَقَضَ قَوْمَ الْعَهْدِ إِلَّا سُلْطَ عَلَيْهِمْ عَدُوَّهُمْ، وَمَا حَكَمُوا بِغَيْرِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَّا فَشَا فِيهِمُ الْفَقْرُ، وَلَا ظَهَرَ فِيهِمُ الْفَاحِشَةُ إِلَّا فَشَا فِيهِمُ الْمَوْتُ، وَلَا طَفَفُوا (الْمِكْيَالَ إِلَّا مَنَعُوا النَّبَاتَ وَأَخَذُوا بِالسِّنِينَ، وَلَا مَنَعُوا الزَّكَاةَ إِلَّا حَبَسَ عَنْهُمْ الْقَطْرُ. (طب عن ابن عباس

"Beş kötü haslete, beş türlü cezâ vardır." "Bunlar nedir Yâ Resûlallah!" denilince, buyurdu ki: "Ahdini bozan kavmeAllah'u Teâlâ, düşmanlarını musallat eder. Allah'ın indirdiğinden başkasıyla hükmedenlerin aralarında fakirlik yayılır. İçlerinde hayâsızlık zâhir olan kavim arasında ölüm yayılır. Eksik ölçen ve tartanları kıtlık yakalar. Zekât vermeyenlerin ve halkı zekât vermekten men edenlerin de yağmurları kesilir."[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de, "Büyük gün" diye ifade edilen mahşerin durumu hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

نُذِنَ الشَّمْسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْخَلْقِ حَتَّى تَكُونَ مِنْهُمْ كَمِقْدَارِ مِيلٍ فَيَكُونُ النَّاسُ عَلَى قَدَرِ أَعْمَالِهِمْ فِي الْعَرَقِ فَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى كَعْبِيهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى حَقْوَيْهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يُلْجِمُهُ الْعَرَقُ

(الْجَامَا قَالَ وَأَشَارَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ إِلَى فِيهِ (م) مَقْدَادُ بْنُ الْأَسْوَدِ)

"Mahşer gününde güneş, insanlar bir mil mesâfe kalıncaya dek yaklaştırılır. O gün de insanlar dünyâdaki amellerine göre ter içerisinde kalacaklardır. Kiminin ter yüksekliği topuklarına kadar, kiminin dizlerine kadar, kiminin ise ter, tâ ağızlarına kadar ulaşır." Râvi diyor ki: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunu anlatırken eliyle ağzını gösterdi." [2]

Mü'minlerin mahşerdeki durumu hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ رَبِّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ طَلَبَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالَ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ أَخْفَى حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ (خ م) عن أبي هريرة

"Yedi sınıf insan vardır ki, Allah'ı Teâlâ onları hiçbir gölgenin bulunmadığı günde gölgelendirir. Bunlar şu kimselerdir: Âdil devlet başkanı. Rabbine ibâdet ederek yetişen genç. Kalbi mescitlere bağlı olan kişi. Allah için birbirini seven ve Allah için bir araya gelip Allah için birbirlerinden ayrılan iki kişi. Asâlet ve güzellik sahibi bir kadın kendisini dâvet ettiği halde: Ben, Allah'tan korkarım, diyerek onu reddeden kişi. Sadaka verirken sağ elinin verdiğini sol eline hissettirmeyecek şekilde gizli olarak sadaka veren kişi. Kimsenin olmadığı yerde Allah'ı zikrederek gözlerinden yaş döken kişi." [3]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 10830.

[2] Sahih-i Müslim, Cennet 15 (62 Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 33.

[3] Sahih-i Buhârî, Ezan 36, Zekât 16, Rikâk 24; Sahih-i Müslim, Zekât 30 (91).

كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سَجِّينٍ (٧) وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَجِّينٍ (٨) كِتَابٌ مَرْقُومٌ (٩) وَيْلَ يَوْمٍ ذِئْبُ الْقَبْرِ (١٠) الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بَيِّنَاتٍ (١١) وَمَا يُكْذِبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ (١٢) إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ (١٣) كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (١٤) كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ (١٥) ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا الْجَحِيمِ (١٦) ثُمَّ يُقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ (١٧) كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ (١٨) لَفِي سَجِّينٍ (١٩) وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَجِّينٍ (٢٠) كِتَابٌ مَرْقُومٌ (٢١) يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ (٢٢)

7-21. Hayır, hayır! Şüphesiz fâcirlerin kitabı Siccîn'dedir.* Siccîn nedir bilir misin?* O, fâcirlerin amellerinin yazıldığı bir kitaptır.* O gün yalanlayanların

vay haline!* Din gününü yalanlayanların vay haline!* Halbuki onu, ancak zâlim ve günahkâr kimseler yalanlar.* Ona âyetlerimiz okunduğu zaman, "Evvelkilerin masallarındır" der.* Hayır, hayır! Bilakis işledikleri günahlar onların kalplerini kapladı da, bu sözleri söylediler.* Hayır! Şüphesiz onlar, o gün Rablerini görmekten mahrumdurlar.* Sonra onlar, muhakkak Cehenneme girdirilirler.* Sonra da onlara: "Yalanladığınız şey budur (azâbınızı çekin)" denir.* Hayır, hayır! Şüphesiz sâlihlerin kitabı da İlliyyîn'dedir.* İlliyyîn'in ne olduğunu bilir misin?* O, sâlihlerin amellerinin yazıldığı bir kitaptır.* O kitabı, mukarreb olanlar (Allah'a en yakın olan melekler) görür.

İzah: Bu âyetlerde geçen "Siccîn ve İlliyyîn" hakkında Bera İbn-i Azib Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جَنَازَةِ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَأَنْتَهَيْنَا إِلَى الْقَبْرِ وَلَمَّا يُلْحَدُ فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَلَسْنَا حَوْلَهُ وَكَأَنَّ عَلِيَّ رُؤُسِنَا الطَّيْرَ وَفِي يَدِهِ عِودٌ يَنْكُتُ فِي الْأَرْضِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ اسْتَعِظُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ إِذَا كَانَ فِي انْقِطَاعٍ مِنَ الدُّنْيَا وَإِقْبَالٍ مِنَ الْآخِرَةِ نَزَلَ إِلَيْهِ مَلَائِكَةٌ مِنَ السَّمَاءِ بَيضُ الْوُجُوهِ كَأَنَّ وُجُوهُهُمْ الشَّمْسُ مَعَهُمْ كَفَنٌ مِنْ أَكْفَانِ الْجَنَّةِ وَحَنُوطٌ مِنَ الْجَنَّةِ حَتَّى يَجْلِسُوا مِنْهُ مَدَّ الْبَصَرَ ثُمَّ يَجِيءُ مَلَكُ الْمَوْتِ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَتَّى يَجْلِسَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَيَقُولُ أَيَّتْهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ أَخْرَجِي إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ ... (د حم عن البراء بن عازب)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber Ensârdan bir adamın cenâzesinde bulunduk. Kabre vardığımızda kabrin henüz lahdi yapılmamıştı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem oturdu. Biz de onun çevresinde, başlarımızda sanki kuşlar varmış gibi sessiz bir şekilde oturduk. Peygamberimizin elinde bir ağaç parçası vardı ve onunla toprağı karıştırıyordu. Başını kaldırdı ve buyurdu ki: "Kabir azâbından Allah'a sığının." Bu sözü iki veya üç defa tekrarlardı ve sonra şöyle buyurdu:

Mü'min bir kulun dünyâdan ayrılıp âhirete yönelme vakti gelince, onun yanına gökten, yüzleri güneşe benzeyen beyaz yüzlü melekler iner. Yanlarında Cennet kefenlerinden bir kefen ve Cennet kokularından bir koku bulunur. O melekler, can vermekte olan kişinin gözünün göreceği kadar bir uzaklıkta otururlar. Sonra Azrâil gelir, onun başucuna oturur ve "Ey pâk ve temiz ruh! Vücuttan çık. Allah'ın affına ve rızâsına kavuş" der. Bunun üzerine su kabından bir damlanın akması gibi ruh vücuttan akıp çıkar. Melek onu alır ve diğer melekler o ruhu Azrâil'den, göz açıp kapayıncaya kadar bile bekletmeksizin alırlar. Cennetten getirdikleri o kefenin ve kokunun içine koyarlar. O ruhtan yeryüzündeki en güzel

misikin kokusu gibi bir koku çıkar ve o melekler bu ruhu alıp yukarı çıkarlar. Hangi melek topluluğuna uğrarlarsa, onlar: "Bu hoş ve güzel ruh kimin?" diye sorarlar. O ruhu taşıyan melekler, onun dünyâda çağırıldığı en güzel adını söyleyerek: "Bu, falan oğlu falandır" derler. Nihâyet o ruhla birlikte Dünyâ semâsına varırlar ve kapının açılmasını isterler. Kapı onlara açılır. Her katta bulunan ileri gelen kimseler, o ruhu bir üst kata kadar yolcu ederler. Nihâyet yedinci kat semâyâ ulaşırlar. Orada Allah'ı Teâlâ: "Bu kulumun amelini İliyyin'e yazın ve tekrar kendisini yere gönderin. Çünkü Ben onları oradan yarattım, onları oraya iade ederim. Bir kere daha onları yine oradan çıkartırım "[1] diye buyurur. Bunun üzerine ruhu tekrar cesedine iade edilir.

İki melek gelip yanına oturur. O meleklerden biri: "Rabbin kim? der. O da: "Rabbim Allah'tır" der. Melek: "Dînin nedir?" der. O da: "Dînim İslâm'dır" der. Melek: "Size gönderilen Peygamber kimdir?" diye sorar. O da: "Allah'ın Resûlüdür" der. Melek bu sefer: "Amelin nedir?" diye sorar. O da: "Allah'ın kitabını okudum. Ona îman ettim ve onu tasdik ettim" der.

Bunun üzerine gökten: "Kulum doğru söyledi. Onun altına Cennetten sergiler serin ve onu Cennetten giydirin. Ona, Cennete bakan bir kapı açın" diye bir nidâ gelir. O kişiye Cennetin havası ve kokuları gelir. Kabri, gözün görebileceği kadar genişler. Yanına güzel yüzlü temiz elbiseli, hoş kokulu bir adam gelir ve ona: "Ben seni, sevindirici bir şeyle müjdeleyeyim. İşte sana vaad edilen gün bugündür" der. Ölen kişi de ona: "Sen kimsin? Yüzünden bile, hayırlı bir haber getirdiğin belli oluyor" der. O kişi: "Ben senin, dünyâda işlediğin sâlih amelini" der. Bunun üzerine ölen kişi: "Yâ Rabbi! Kıyâmeti kopar. Tâ ki aileme ve Cennetteki nîmetlere kavuşayım" der.

Bir kâfirin de, dünyâdan ayrılıp âhirete yönelme vakti gelince, onun yanına gökten, siyah yüzlü melekler iner. Yanlarında bir paçavra vardır. O melekler can çekişmekte olan kişinin gözünün görebileceği kadar bir uzaklıkta otururlar. Sonra Azrâil gelir, onun başucuna oturur ve "Ey pis ruh! Vücuttan çık ve Allah'ın gazabına uğra" der. Bunun üzerine ruh, kişinin vücudunun her tarafına yayılır. Melek o ruhu, ıslak yünün içinden kebab şişini çekercesine çekip alır ve diğer melekler, göz açıp kapayıncaya kadar bekletmeksizin onu Azrâil'den alırlar ve onu, getirdikleri paçavranın içine koyarlar. O paçavradan, yeryüzündeki en pis kokulu leşten çıkan koku gibi bir koku çıkar. Melekler onu alıp yukarı çıkarırlar. Hangi melek topluluğuna uğrarlarsa onlar: "Bu pis ruh kimin?" diye sorarlar, O ruhu taşıyan melekler, kişinin dünyâda çağırıldığı en

kötü adını söyleyerek, "Bu falan oğlu falandır" derler. Nihâyet o ruhla dünyâ semâsına varırlar ve onun için kapıların açılması istenir. Fakat kapı ona açılmaz.

Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Şüphesiz ki, âyetlerimizi yalanlayanların ve kibirlenerek onları kabul etmeyenlerin ruhları için göklerin kapıları açılmaz. Deve iğnenin deliğinden geçinceye kadar onlar Cennete giremezler..."[2] diye devam eden âyeti okudu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

Aziz ve Celil olan Allah: "Bunun amelini, yerin en alt katında bulunan Siccîn'e yazın" diye buyurur. Bundan sonra onun ruhu aşağıya atılır. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "... Her kim Allah'a ortak koşarsa, sanki o, gökten düşmüş de kendisini kuşlar kapışmış veya rüzgâr onu uzak bir yere atmış gibidir"[3] diye geçen âyeti okudu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

Bu adamın ruhu vücuduna döndürülür. İki melek gelip yanına oturur. O meleklerden biri: "Rabbin kim?" der. O da: "(Gülerek) hah, hah, bilmiyorum!" der. Melek: "Dînin nedir?" der. O da: "Hah, hah, bilmiyorum!" der. Melek: "Size gönderilen Peygamber kimdir?" diye sorar. O da: "Hah, hah, bilmiyorum!" der.

Bunun üzerine gökten: "Kulum yalan söyledi. Altına ateşten sergiler serin ve kendisine, Cehenneme bakan bir kapı açın" diye nidâ gelir. Bu kişiye Cehennemin sıcağı ve alevi gelir. Kabri sıkıştırıldıkça sıkıştırılır, kaburgaları birbirine girer. Yanına çirkin yüzlü, pis kokulu bir kişi gelir ve ona: "Seni, hoşuna gitmeyecek bir şeyle müjdeleyeyim. İşte sana vaad edilen gün bugündür" der. Ölen kişi de ona: "Sen kimsin? Yüzün bile kötülüğü ifade ediyor" der. O da: "Ben senin kötü amelini" der. Bunun üzerine ölen kişi: "Yâ Rabbi! Sen kıyâmeti koparma" der.[4]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, "Günahların kalpleri kaplaması" hakkında da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا أَخْطَأَ خَطِيئَةً نُّكِنَتْ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءٌ فَإِذَا هُوَ نَزَعَ وَاسْتَغْفَرَ وَتَابَ سُقِلَ قَلْبُهُ وَإِنْ عَادَ زِيدَ فِيهَا (حَتَّى تَعْلُوَ قَلْبُهُ وَهُوَ الرَّأْنُ الَّذِي ذَكَرَ اللَّهُ {كَأَلَا بَلْ رَأَى عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ} (ت عن ابى هريرة

"Şüphesiz ki bir kul günah işlerse, kalbinde siyah bir nokta meydana gelir. Eğer

günahtan vazgeçer ve tevbe istiğfar ederse kalbi parlatılır. Şâyet tekrar günaha dönecek olursa, kalbinin siyahlığı da artırılır. İşte Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Mutaffifîn, Âyet 14'te: "Hayır, hayır! Bilakis işledikleri günahlar onların kalplerini kapladı..." diye buyurduğu kaplama işte budur."[5]

[1] Bakınız: Sûre-i Tâhâ, Âyet 55.

[2] Sûre-i A'râf, Âyet 40.

[3] Sûre-i Hacc, Âyet 31.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 27; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17803.

[5] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 74.

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ (٢٢) عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ* (٢٣) تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ (٢٤) يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ (٢٥) خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ (٢٦) وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ (٢٧) عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ (٢٨)

22-28. Şüphesiz ki sâlihler, elbette (Cennette) nîmet içindedirler.* Sedirler üzerinde (kendilerine ihsan olunan nîmetlere) bakarlar.* Yüzlerinde, nîmet içerisinde olmanın sevinç ve parıltısını görürsün.* Onlara mühürlü, hâlis şaraplar içirilir.* Bu içeceğin sonu, misk gibi kokuludur. Artık rağbet gösterenler, bunun hakkında rağbet gösterebilirler.* Ona karıştırılan şey de Tesnîm'dendir.* O Tesnîm, Allah'a en yakın olanların içtiği bir pınardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere sâlih kimselere Cennette verilecek olan şarap hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَيُّمَا مُؤْمِنٍ سَقَى مُؤْمِنًا شَرْبَةً عَلَى ظِلِّ سَقَاهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الرَّحِيقِ الْمَخْتُومِ وَأَيُّمَا مُؤْمِنٍ أَطْعَمَ مُؤْمِنًا عَلَى جَوْعٍ أَطْعَمَهُ اللَّهُ مِنْ ثَمَارِ الْجَنَّةِ وَأَيُّمَا مُؤْمِنٍ كَسَا مُؤْمِنًا ثَوْبًا عَلَى عُرْيٍ كَسَاهُ اللَّهُ مِنْ خُصْرِ الْجَنَّةِ ((حم عن ابى سعيد الخدرى

"Hangi Mü'min susamış bir Mü'min kimseye bir içecek içirirse, Allah'ı Teâlâ da mahşer gününde ona mühürlü hâlis bir şaraptan içirir. Hangi Mü'min, aç bir Mü'min kimseyi doyurursa, Allah'ı Teâlâ da onu Cennet meyveleriyle doyurur. Hangi Mü'min, çıplak bir Mü'min kimseye bir elbise giydirirse, Allah'ı Teâlâ da ona Cennetin güzelliklerinden giydirir."[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, Allah’a en yakın olup Cennet-i Naîm’de olanlar hakkında geniş bilgi için de Sûre-i Vâkıa, Âyet 10-12 ve izahlarına bakınız.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10678.

إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ (٢٩) وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ (٣٠) وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ (٣١) وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ مِثْلَ الْقُلُوبِ لَمِثْلُ الْقُلُوبِ (٣٢) وَمِمَّا أَرْسَلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ (٣٣) فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ (٣٤) عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ (٣٥) هَلْ ثَوَابَ الْكُفَّارِ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ (٣٦) (

29-36. Şüphesiz ki mücrimler, Mü’minlerle alay edip onlara gülerlerdi.* Ve Mü’minler, yanlarından geçtikçe birbirlerine gözleriyle kaşlarıyla işâret ederek alay ederlerdi* ve ailelerine döndükleri zaman, (alaylarından dolayı) haz almış olarak dönerlerdi* ve Mü’minleri gördükleri vakit, "İşte bunlar, dalâlettedir" derlerdi.* Halbuki onlar, Mü’minlerin amellerini gözetlemekle görevlendirilmemişlerdi.* İşte bugün de Mü’minler kâfirlere gülerler.* Sedirler üzerinde (onlara) bakarlar.* Nasıl, kâfirler, yaptıklarının sevabını gördüler mi?

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْمُسْتَهْزِئِينَ بِالنَّاسِ فِي الدُّنْيَا يُفْتَحُ لِأَحَدِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَيَقَالُ: هَلَمْ هَلَمْ فَيَجِيءُ بِكَرْبِهِ وَغَمِّهِ فَإِذَا جَاءَ أُغْلِقَ دُونَهُ ثُمَّ يُفْتَحُ لَهُ بَابٌ آخَرُ فَيَقَالُ لَهُ: هَلَمْ هَلَمْ فَيَجِيءُ بِكَرْبِهِ وَغَمِّهِ فَإِذَا جَاءَ أُغْلِقَ دُونَهُ (فَمَا يَزَالُ كَذَلِكَ حَتَّىٰ إِنَّهُ لَيُفْتَحُ لَهُ الْبَابُ فَيَقُولُ: هَلَمْ هَلَمْ فَلَا يَأْتِيهِ مِنْ إِيَّاسِهِ) (أحمد في الزهد هب عن الحسن

Dünyâda iken insanlarla (Mü’minlerle) alay eden kişiye, mahşer gününde Cennet kapılarından biri açılır ve kendisine, "Buraya gel, buraya gel" denilir. O kişi, sıkıntı ve üzüntü içinde yaklaşıncı, kapı yüzüne kapatılır. Sonra bir başka kapı kendisine açılır. "Buraya gel, buraya gel" denilir. Sıkıntı ve üzüntü içinde yaklaşıncı, o da kendisine kapatılır. Bu şekilde çağrıldığı her kapı yüzüne kapanır. Sonra da bir kapı açılır da, "Buraya gel, buraya gel" denildiğinde, girmekten ümidini kestiği için artık gitmez olur.[1]

Âyet-i Kerîme’de: "Nasıl, kâfirler, yaptıklarının sevabını gördüler mi?" diye buyrulmaktadır. Nasıl, kâfirler, dünyâda iken Mü’minlerle alay etmenin ve onlar hakkında konuşarak eğlenmenin cezâsını âhirette gördüler mi? Evet onlar, Cehennem ateşinde yanacaklar ve kendileri de işte orada Mü’minlere alay

konusu olacaklardır, demektir.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 15, s. 302-303; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 6483.

84-İNŞİKÂK SÛRESİ

Bu sûre 25 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İlk âyetinde kıyâmet koparken semânın yarılacağı bildirildiği için ismini, bu yarılma olayını ifade eden "İnşikâk" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ (۱) وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ (۲) وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ (۳) وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ (۴))
(وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ (۵))

1-5. Gök yarıldığı zaman* ve Rabbinin kudretine lâayık olduğu üzere boyun eğdiği zaman,* yeryüzü uzatılıp dümdüz olduğu zaman* ve kendinde saklı olan şeyleri dışarı atıp boşaldığı zaman* ve Rabbinin kudretine lâayık olduğu üzere boyun eğdiği zaman, herkes amelinin karşılığını görür.

İzah: Kıyâmet koptuktan sonra yeryüzünün tekrar yaratılarak uzatılıp dümdüz olacağına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَتُمدُّ الْأَرْضُ مَدَّ الْأَيْدِيمِ) (هـ حم ك عن عبد الله بن مسعود

"Yeryüzü, derinin uzatılması gibi uzatılır." [1]

Bu hususta İbn-i Abbas ve İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhum da: "Ayrıca yerin düzlüğü artırılır, genişliği şu kadar şu kadar olacaktır. Çünkü bütün yaratılmışlar hesap için onun üzerinde duracaktır" diye buyurmuşlardır.

Mahşer, bu dünyâ değildir. Bu dünyânın yerine yaratılan ve çok daha büyük olan bir âlemdir. Allah'ı Teâlâ hesap için herkesi orada toplayacaktır. Yine bu hususta Sûre-i İbrâhîm, Âyet 48 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 33; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3375; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3405; 8867.

(يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيَةٌ (۶))

6. Ey insan! Şüphesiz sen, Rabbine kavuşmak için çabalayıp durursun. Nihâyet O'na kavuşursun.

İzah: Dahhâk Hazretleri, bu Âyet-i Kerîme'de: "Rabbine kavuşmak için çabalayıp durursun" diye geçen kısmı açıklarken, "Bu çabalardan maksat, Allah için yapılan amellerdir" diye buyurmuştur.[1] Yani, Ey insan! Allah'ın rızâsını bulmak ve kendisine kavuşmak için ibâdet ve taat yolunda çalışırsan, sen O'na kavuşursun, demektir.

Bâzı müfessirler de bu Âyet-i Kerîme'yi şöyle izah etmişlerdir: Ey insan! Şüphesiz ki sen, Rabbine doğru giden bir yolda çalışıp çabalıyorsun. Sonra sen yaptığın amelle O'nun karşısına çıkacaksın. O halde amellerin, seni O'nun gazabından uzaklaştıran ve rızâsına erİştiren bir amel olsun. O'nu gazaplandıran bir amel olmasın. Yoksa helâk olursun.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 15, s. 307-308.

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ (٧) فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا (٨) وَيَنْقَلِبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا (٩) وَأَمَّا مَنْ (١٠) أُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ (١١) فَسَوْفَ يَدْعُو ثُبُورًا (١٢) إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا (١٣) (((١٤) بَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا (١٥)))

7-15. O zaman amel defteri sağ eline verilen kimsenin,* hesabı kolayca görülür* ve ehline sevinçli olarak döner.* Amel defteri arkasından verilen kimse ise,* artık ölmek ister* ve alevli ateşe atılır.* Şüphesiz ki o, dünyâda iken ehlinin yanında sevinç içindeydi.* Şüphesiz ki o, Rabbine aslâ dönmeyeceğini sanıyordu.* Evet, elbette dönecektir. Şüphesiz ki, Rabbi onu görüyordu.

İzah: Sûre-i İnşikâk, Âyet 7-8 ile ilgili olarak Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

"Yâ Resûlallah! Ben Kur'an'da en şiddetli olan âyeti biliyorum" dedim. "Yâ Âişe! O hangi âyettir?" diye sordu. Ben de: "... Her kim bir kötülük işlerse, onun cezâsını görür..."[1] diye geçen âyet olduğunu söyledim. Bunun üzerine buyurdu ki: "Yâ Âişe! Bir Mü'mine bir musîbet hattâ bir diken dahi isâbet eder ve o da buna sabrederse, onun amellerinin en çirkinlerine karşılık keffâret olur (o günahlardan hesaba çekilmez). Mahşer günü günahlarından dolayı hesaba çekilen kimse ise mutlaka azap görür."

قَالَتْ أَلَيْسَ اللَّهُ يَقُولَ {فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا} قَالَ ذَاكُمْ الْعَرَضُ يَا عَائِشَةُ مَنْ نُوقِشَ الْحِسَابَ عُذِبَ (د) عن عائشة

Bunun üzerine Hz. Âişe annemiz: Allah'ı Teâlâ, Sûre-i İnşikâk, Âyet 7-8'de: "O zaman amel defteri sağ eline verilen kimsenin,* hesabı kolayca görülür" diye buyurmuyor mu? diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "O, amellerin Allah'ın huzurunda arzedilmesidir. Kulun günahlarından dolayı hesaba çekilmesi değildir. Yâ Âişe! İnceden inceye hesaba çekilen kimse azâba uğratılır" buyurdu.[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de, "Amel defteri arkasından verilen kimse ise,* artık ölmek ister" diye buyrulmaktadır. Amel defterleri arkadan verilen kimsenin, sağ eli boynuna bağlanacak ve sol eli arkaya çevrilecektir. Böylece amel defterini sol eliyle arkadan alacaktır. Allah'ı Teâlâ bu gibi insanların amel defterlerini bâzı âyetlerde sol taraflarından bâzı âyetlerde de arkalarından alacaklarını zikretmiştir.

[1] Sûre-i Nisâ, Âyet 123.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 1.

فَلَا أَقْسِمُ بِالشَّفَقِ (١٦) وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ (١٧) وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ (١٨) لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ (١٩) فَمَا لَهُمْ () لَا يُؤْمِنُونَ (٢٠) وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ (سَجْدَهُ) (٢١)

16-21. Yemin olsun şafağa,* geceye ve kapladığı şeylere* ve dolunay hâlindeki aya ki,* şüphesiz siz, halden hâle geçeceksiniz!* O halde onlara ne oluyor da îman etmiyorlar?* Ve onlara Kur'ân okunduğu zaman, secde etmiyorlar? (Secde âyetidir)

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Şüphesiz siz, halden hâle geçeceksiniz!" diye buyrulmaktadır. Yani muhtelif hayat safhaları geçireceksiniz. Evvela, bir nutfeden yaratılmış, sonra bir insan sûretinde dünyâyâ çıkarılmış idiniz, hayatta oldukça sıhhat ve hastalık gibi, servet ve ihtiyaç gibi muhtelif hâllere mâruz olursunuz. Daha sonra da ölecek ve mahşerde tekrar hayata kavuşup lâyıık olduğunuz yerlere sevk edileceksiniz. İşte bu bir hakikattir.[1]

[1] Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'ân-ı Kerîm Meâlî Âlîsi ve Tefsîri, c. 8, s. 4000.

بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يَكْذِبُونَ (٢٢) وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ (٢٣) فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (٢٤) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا)

(وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ (٢٥)

22-25. Bilakis o kâfirler, (Kur'ân'ı) yalanlıyorlar.* Allah'ı Teâlâ, onların kalplerinde gizledikleri şeyleri çok iyi bilir.* Ey Resûlüm! Artık onları elim bir azap ile müjdele.* Ancak îman edip sâlih amellerde bulunanlar müstesnâ. Onlar için tükenmez bir mükâfat vardır.

85-BURÛC SÛRESİ

Bu sûre 22 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Semânın burçlarına yemin ile başladığı için, "Burûc Sûresi" ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ (۱) وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ (۲) وَشَهِدٍ وَمَشْهُودٍ (۳) قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ (۴) النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ (۵) إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ (۶) وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ (۷) وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ (۸) يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ (۹) الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (۹)

1-9. Burçlar sahibi olan semâya,* vaat edilen güne,* şâhitlik edene ve şâhitlik edilene yemin olsun ki,* o hendek sahipleri lânetlenmiştir.* Onların hendekleri şiddetle yanan ateşti.* O vakit, ateşin etrafında oturmuş,* Mü'minlere yaptıklarını seyrediyorlardı.* Mü'minlere bu işkenceyi yapmalarının sebebi, o Mü'minlerin her şeye gâlip ve hamde lâyük olan Allah'a îman etmiş olmaları idi.* O Allah ki, göklerin ve yerin mülkü O'nundur. Allah'ı Teâlâ, her şeye şâhittir.

İzah: Hasan b. Ali Radiyallâhu anhumâ: "Şâhitlik eden ve şâhitlik edilene yemin olsun ki" diye geçen Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

الشَّاهِدُ جَدِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْمَشْهُودُ يَوْمُ الْقِيَامَةِ. ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَتَلَا ذَلِكَ يَوْمَ مَجْمُوعٍ لَهُ النَّاسُ ذَلِكَ يَوْمَ مَشْهُودٍ (المعجم الصغير للطبرانی عن الحسن بن علی)

Şâhitlik eden, dedem Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir. Şâhitlik edilen ise, mahşer günüdür. Hz. Hasan, sonra şu âyetleri okudu: "Ey Habîbim! Şüphesiz Biz seni bir şâhit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik" (Sûre-i Fetih, Âyet 8). "... O gün, insanların bir araya gelip toplanacağı bir gündür. O gün, bütün mahlûkatın hazır bulunacağı bir gündür." (Sûre-i Hûd, Âyet 103).[1]

Âyet-i Kerîme'de geçen "Hendek sahipleri" hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَانَ مَلِكٌ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ وَكَانَ لَهُ سَاحِرٌ فَلَمَّا كَبِرَ قَالَ لِلْمَلِكِ إِنِّي قَدْ كَبِرْتُ فَأَبْعَثْ إِلَيَّ غُلَامًا أَعْلَمُهُ السَّحَرَ فَبَعَثَ إِلَيْهِ غُلَامًا يُعْلَمُهُ فَكَانَ فِي طَرِيقِهِ إِذَا سَلَكَ رَاهِبٌ فَقَعَدَ إِلَيْهِ وَسَمِعَ كَلَامَهُ فَأَعْجَبَهُ فَكَانَ إِذَا أَتَى السَّاحِرَ مَرَّ بِالرَّاهِبِ وَقَعَدَ إِلَيْهِ فَإِذَا أَتَى السَّاحِرَ ضَرَبَهُ فَشَكَا ذَلِكَ إِلَى الرَّاهِبِ فَقَالَ إِذَا خَشِيتَ السَّاحِرَ فَقُلْ حَبَسَنِي أَهْلِي وَإِذَا خَشِيتَ أَهْلَكَ فَقُلْ حَبَسَنِي السَّاحِرُ فَبَيَّنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ أَتَى عَلَى دَابَّةٍ عَظِيمَةٍ قَدْ حَبَسَتْ النَّاسَ ... (م عن صهيب)

Sizden öncekiler arasında bir kral vardı, onun bir de sihirbazı vardı. Bu sihirbaz yaşlanınca krala dedi ki: "Ben artık yaşlandım. Sen bana genç birisini gönder de ona büyü öğretelim." Kral ona büyü öğrenmesi için bir genç gönderdi. Bu gencin gidip geldiği yolda bir râhip vardı. Onun yanına oturup sözlerini dinledi, hoşuna gitti. Bundan dolayı, büyücüye gidip geldiğinde râhip'e de uğrar, onun yanında otururdu. Büyücüye varınca, büyücü onu döverdi. Bu hâlini râhip'e anlatıp şikâyetinde bulundu. Râhip ona: "Büyücüden korkacak olursan; ailem beni geç gönderdi, dersin. Ailenden korkacak olursan; büyücü beni alıkoydu, dersin" dedi. O bu halde iken, insanları bir yerde alıkoymuş çok büyük bir yırtıcı hayvan[2] ile karşılaştı. "Bugün büyücünün mü üstün, râhip'in mi üstün olduğunu öğreneceğim gündür" dedi. Bir taş aldı ve "Allah'ım! Eğer râhip'in durumu senin tarafından büyücünün durumundan daha çok sevilen bir hal ise, bu hayvanı öldür ki, insanlar yollarına devam edebilsinler" dedi ve taşı attı. O hayvanı öldürdü. İnsanlar da yollarına devam ettiler. Râhip'e giderek durumu bildirdi. Râhip ona: "Evlâdım, bugün sen benden daha üstünsün. Sen gördüğüm şu hâle ulaşmış bulunuyorsun. Şüphesiz pek yakında birtakım belâlarla sınanacaksın. Eğer sınanacak olursan, sakın beni kimseye söyleme" dedi.

Delikanlı anadan doğma körü, ebras hastalığını iyileştiriyor, insanların diğer hastalıklarını tedâvi ediyordu. Kral ile birlikte oturup kalkan kör birisi bu durumu işitti. Ona pek çok hediyeler götürerek dedi ki: "Eğer bana şifâ verecek olursan, buradakilerin hepsi senin olacaktır" Delikanlı: "Ben kimseye şifâ veremem. Şifâyı ancak Allah verir. Eğer sen Allah'a îman edecek olursan, ben de Allah'a duâ ederim, Allah'ı Teâlâ da sana şifâ verir" dedi. Bu şahıs Allah'a îman etti. Allah'ı Teâlâ da ona şifâ verdi. Krala giderek önceden yanında oturduğu gibi oturdu. Kral ona: "Senin yeniden görmeni sağlayan kimdir?" diye sordu. O: "Rabbimdir" dedi. Kral: "Senin benden başka bir Rabbin de mi varmış?" deyince, arkadaşı: "Benim de Rabbim, senin de Rabbin Allah'tır" dedi. Kral onu yakalattı ve delikanlıyı gösterinceye kadar ona işkence edip durdu. Delikanlı getirilince kral ona: "Evlâdım senin büyücülüğün; anadan doğma körü ve ebras hastalığını iyileştirecek noktaya, şunu şunu yapacak hale kadar da mı

ulaştı?" dedi. Delikanlı: "Ben hiç kimseye şifâ veremem, şifâyı ancak Allah verir" dedi. Kral onu yakalattı ve rahibin yerini gösterinceye kadar ona işkence edip durdu. Rahip getirildi, ona: "Dîninden dön" denildi. Ancak rahip bunu kabul etmedi. Kral testerenin getirilmesini istedi. Testere başının tepesine, saçlarını ayırdığı yere yerleştirildi ve iki parçası yere düşünceye kadar başını ortadan biçti.

Daha sonra kralın sohbet arkadaşı getirildi ona: "Dîninden dön" denildi. O da kabul etmeyince testere başının ortasına, saçlarını ayırdığı yere yerleştirildi ve iki tarafı da düşünceye kadar testere ile başını biçti.

Daha sonra genç delikanlı getirildi. Ona da: "Dîninden dön" denildi. Genç de bu teklifi kabul etmeyince kral onu arkadaşlarından birkaç kişiye teslim etti ve "Bunu alın, filan filan dağa götürün. Onu dağın tepesine çıkartın, zirvesine ulaştığınız vakit dîninden dönerse ne âlâ, aksi takdirde onu aşağıya atın" dedi. Delikanlıyı alıp gittiler ve onunla birlikte dağın tepesine çıktılar. Delikanlı: "Allah'ım! Ne ile dilersen onların kötülüklerine karşı beni koru!" dedi. Dağın üzerinde iken dağ sarsılmaya başladı, aşağı düştüler. Delikanlı kralın yanına yürüyerek geldi, kral ona: "Seninle beraber gönderdiklerim ne yaptı?" diye sordu. Delikanlı: "Allah, onlara karşı beni korudu" dedi. Kral delikanlıyı arkadaşlarından bir diğer gruba teslim etti ve "Bunu alıp götürün, büyükçe bir gemiye bindirin, denizin ortasına ulaştırın. Eğer dîninden dönerse ne âlâ, aksi takdirde onu denize atın" dedi. Delikanlıyı alıp gittiler. O da: "Allah'ım! Dilediğin şekilde onlara karşı beni koru!" diye dua etti. Onlar, içinde oldukları halde gemi ters dönüp battı ve suda boğuldular. Delikanlı ise krala yürüyerek geri geldi.

Kral ona: "Beraberindekiler ne yaptı?" diye sordu. O da: "Onlara karşı, Allah beni korudu" dedi. Delikanlı krala dedi ki: "Benim söyleyeceklerimi yapmadığın sürece beni öldüremeyeceksin." Kral: "Peki, o nedir?" diye sordu. Delikanlı dedi ki: "Herkesi bir yerde toplayacaksın. Beni de bir hurma ağacına bağla. Sonra benim ok torbamdan bir ok al. Bu oku yaya yerleştir, sonra da "Bu delikanlının Rabbi olan Allah'ın adıyla" de ve bana oku at. Eğer sen böyle yapacak olursan, beni öldürebilirsin."

Kral halkı bir meydanda topladı. Delikanlıyı hurma ağacına bağladı, sonra onun ok torbasından bir ok alıp oku yaya yerleştirdikten sonra "Bu delikanlının Rabbi Allah'ın adıyla" deyip ona oku attı. Ok alına isâbet etti. Delikanlı elini alına

koydu ve vefât etti. Ahâli: "Delikanlının Rabbine îman ettik, delikanlının Rabbine îman ettik, delikanlının Rabbine îman ettik," dedi. Bu sefer krala gidilerek, ona: "Gördün mü şimdi korktuğun şey başına geldi. İnsanlar îman etti" denildi. Bunun üzerine kral, yolların başlarında büyük hendekler kazılmasını emretti. Hendekler kazıldı ve içi ateş ile dolduruldu. Kral: "Bu yeni dîninden dönmeyen herkesi, o ateşle dolu hendeklere zorla atınız yahut atlasınlar," diye emir verdi. Denileni yaptılar. Nihâyet beraberinde yavrusu bulunan bir kadın geldi. Hendeğe atlamakta tereddüt etti. Yavrusu ona: "Anacığım sabret. Çünkü sen hak üzeresin" dedi.[3]

Sünen-i Tirmizî'de ziyâdeyle:

(أَنَّهُ أُخْرِجَ فِي زَمَنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ وَأُصْبِعُهُ عَلَى صُدْغِهِ كَمَا وَضَعَهَا حِينَ قُتِلَ (ت) عَنْ صَهِيبِ

Ömer b. el-Hattab Radiyallâhu anhu döneminde, o delikanlı kabrinden çıkarıldığında, öldürüldüğü vakit koyduğu şekliyle parmağı alını üzerinde duruyordu, diye geçmektedir.[4]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Sağir, Hadis No: 1133.

[2] Sünen-i Tirmizî'de; "İnsanları alıkoyan o hayvan bir aslan idi" diye geçmektedir.

[3] Sahih-i Müslim Zühd 18 (73).

[4] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 76.

(إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ (١٠)

10. Şüphesiz Mü'min erkekler ile Mü'min kadınlara eziyet edenler, sonra da tevbe etmeyenler var ya, işte onlar için Cehennem azâbı vardır. Onlar için çok yakıcı bir azap da vardır.

(إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ (١١)

11. Şüphesiz ki, îman edip sâlih amellerde bulunanlar için de altlarından nehirler akan Cennetler vardır. İşte büyük kurtuluş budur.

إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ (١٢) إِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ (١٣) وَهُوَ الْغَفُورُ الْودُودُ (١٤) ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ (١٥)

(فَعَالَ لِمَا يُرِيدُ) (١٦)

12-16. Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Rabbinin (zâlimleri azapla) yakalaması çok şiddetlidir.* Şüphesiz ki, yoktan var eden de O'dur, tekrar dirilten de O'dur.* O, (tevbe edenleri) çok bağışlayandır ve (Mü'minleri) çok sevendir.* Arş'ın sahibidir, şânı yüce olandır* ve dilediğini yapandır.

İzah: Hakk Teâlâ'nın Mü'min kullarına muhabbet etmesi hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de Allah'ı Teâlâ buyuruyor ki:

مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُهُ وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّىٰ أُحِبَّهُ فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ لَهُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا وَإِنْ سَأَلَنِي أُعْطِيْتُهُ وَلَوْ اسْتَعَاذَنِي لِأُعَذِّبْنِيهِ (خ حب ق عن ابى هريرة)

Her kim Benim evliyâmdan birine düşmanlık ederse, Bana karşı harp ilan eyledi. Kulum Bana farz namazı kılarken yakın olduğu gibi başka bir şey ile yakın olamaz. O kulum, nâfilelere devam ettiği sürece, bu yakınlığı devam eder. Hattâ o kulumu severim. Bir kulumu seversem; onun işiten kulağı Ben olurum, Benim ile işitir. Gören gözü Ben olurum, Benim ile görür. Tutan eli Ben olurum, Benim ile tutar ve yürüyen ayağı Ben olurum, Benim ile yürür. Benden ne isterse istediğini veririm. Bana sığınır ise Ben de onu muhafazama alırım.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Rikâk 38; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 330/3.

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ (١٧) فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ (١٨) بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ (١٩) وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ)
(مُحِيطٌ (٢٠) بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ (٢١) فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ (٢٢)

17-22. Ey Resûlüm! Sana o orduların kıssası geldi mi;* Firavun ve Semud'un?* Fakat kâfir olanlar, hâlâ yalanlamaktadırlar.* Halbuki Allah'ı Teâlâ, onları arkalarından kuşatmıştır.* Hayır, o (yalanladıkları kitap), şânı yüce olan bir Kur'an'dır;* Levh-i Mahfuz'dadır.

86-TÂRIK SÛRESİ

Bu sûre 17 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmi, ilk âyetinde geçen "Târik" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ (۱) وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ (۲) النَّجْمُ الثَّاقِبُ (۳))

1-3. Semâya ve Târik'a yemin olsun ki,* Ey Resûlüm! Târik'ın ne olduğunu bilir misin?* O, karanlığı delen bir yıldızdır.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, şu hâdiseyi anlatmıştır:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ebû Tâlib ile birlikte oturuyordu. Bir yıldız kaydı, yeryüzünün her tarafı aydınlandı. Ebû Tâlib bundan korktu: "Bu nedir?" dedi. Peygamber Efendimiz: "Bu, kendisiyle şeytanların taşlandığı bir yıldızdır. Bu, Allah'ın âyetlerinden bir âyettir" diye buyurdu. Ebû Tâlib, bu işe hayret etti. Bunun üzerine: "Semâya ve Târik'a yemin olsun ki" diye geçen Sûre-i Târik, Âyet 1 nâzil oldu.[1]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 1.

(إِنَّ كُلَّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ (۴) فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ (۵) خُلِقَ مِنْ مَّاءٍ دَافِقٍ (۶) يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ)
(الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ (۷) إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَادِرٌ (۸) يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ (۹) فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ (۱۰))

4-10. Hiçbir kimse yoktur ki, üzerinde bir gözetleyici olmasın.*Artık insan neyden yaratıldığına bir baksın!* Fıskıran bir sudan yaratıldı.* O su ki, (erkeğin) bel kemiği ile (kadının) göğüs kemikleri arasından çıkar.* Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, onu öldürdükten sonra tekrar diriltmeye de kâdirdir.* O gün, bütün sırlar açığa çıkar.* O zaman, onun için (kâfir olduğundan dolayı) ne bir kuvvet, ne de bir yardımcı vardır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Hiçbir kimse yoktur ki, üzerinde bir gözetleyici

olmasın" diye buyrulmaktadır. Burada kastedilen, herkesin hayır ve şer yaptığı amelleri kaydeden kirâmen kâtibîn melekleridir.

Yine Sûre-i Târik, Âyet 7'yi açıklarken İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

- Erkeğin bel kemiği ile kadının göğüs kemikleri arasından çıkan bir sudur ki, bu ikisi olmadan çocuk da olmaz.

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ (۱۱) وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدُوحِ (۱۲) إِنَّهُ لَقَوْلُ فَصْلٍ (۱۳) وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ (۱۴) إِنَّهُمْ (۱۵) يَكِيدُونَ كَيْدًا (۱۶) وَالْكَافِرِينَ أَهْلُهَا (۱۷)

11-17. Hareket edip dönen semâya* ve bitkiler ile yarılan yere yemin olsun ki,* şüphesiz Kur'ân, elbette hak ile bâtılın arasını ayıran bir kelâmdır.* Onda aslâ şaka yoktur.* Şüphesiz onlar, (onun nûrunu söndürmek için) hile yaparlar.* Ben de onlara karşı hile yaparım.* Ey Resûlüm! Artık kâfirlere mühlet ver, onları biraz bırak.

İzah: İbn-i Zeyd Sûre-i Târik, Âyet 17 hakkında şöyle buyurmuştur:

Allah'ı Teâlâ Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, kâfirlerin ezâlarına karşı sabretmesini ve onlara mühlet vermesini emretti. Fakat ona yardım etmeyi dileyince de kâfirlere karşı cihat etmesini emretti.

87-A'LÂ SÛRESİ

Bu sûre 19 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmi, ilk âyetinde geçen ve Allah'ın isimlerinden olan "Çok yüce" anlamına gelen "A'lâ" ifadesinden almıştır.

Bu sûre hakkında Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَقْبَلَ رَجُلٌ بِنَاصِحَيْنِ وَقَدْ جَنَحَ اللَّيْلُ، فَوَافَقَ مُعَاذًا يُصَلِّي، فَتَرَكَ نَاضِحَهُ وَأَقْبَلَ إِلَى مُعَاذٍ، فَقَرَأَ بِسُورَةِ الْبَقَرَةِ أَوْ النَّسَاءِ، فَأَنْطَلَقَ الرَّجُلُ وَبَلَغَهُ أَنَّ مُعَاذًا نَالَ مِنْهُ فَأَتَى النَّبِيَّ فَشَكَاَ إِلَيْهِ مُعَاذًا، فَقَالَ النَّبِيُّ يَا مُعَاذُ أَفَتَنَا أَنْتَ؟ أَوْ أَفَاتِنُ؟ ثَلَاثَ مَرَارٍ، فَلَوْلَا صَلَّيْتُ بِسَبِّحِ اسْمِ رَبِّكَ، وَالشَّمْسِ وَضَحَاهَا، وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى، فَإِنَّهُ (يُصَلِّي وَرَاءَكَ الْكَبِيرُ وَالضَّعِيفُ وَذُو الْحَاجَةِ (خ) جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ)

Gece karanlığının bastığı bir sırada, bir adam iki sulama devesi ile birlikte geldi. Hz. Muaz'ın namaz kılmasına rastladı. Devesini bıraktı ve Hz. Muaz'a uydu. Hz. Muaz Bakara Sûresi'ni veya Nisâ Sûresi'ni okudu. Adam ayrılıp gitti. Bunun üzerine Hz. Muaz'ın onun aleyhinde konuştuğu haberi kendisine ulaştı. Adam da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e varıp Hz. Muaz'ı şikâyet etti. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Muaz'a üç kere: "Sen insanları fitneye mi düşüreceksin ya Muaz?" dedi ve devamla şöyle buyurdu: "Sen, A'lâ, Leyl ve Duhâ Sûreleri gibi kısa sûreleri okusaydın ya! Çünkü senin arkanda yaşlı, zayıf ve işi gücü olan insanlar da namaz kılıyorlar." [1]

Übeyy b. Kâ'b Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

يَقْرَأُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى مِنَ الْوُتْرِ بِسَبِّحِ اسْمِ رَبِّكَ الْأَعْلَى وَفِي الثَّانِيَةِ يَقُولُ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ وَفِي الثَّالِثَةِ يَقُولُ (هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) (ن) عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, vitrin birinci rek'atında A'lâ Sûresi'ni, ikinci rek'atında Kâfirûn Sûresi'ni, üçüncü rek'atta da İhlas Sûresi'ni okurdu. [2]

[1] Sahih-i Buhârî, Ezan 63. Yine bakınız: Sünen-i Nesâî, İftitah70; Sahih-i Müslim, Salât 37 (183).

[2] Sünen-i Nesâî, Kıyâm'ul-Leyl 37; İmam-ı Azam Ebû Hanife, Müsned, Hadis No: 154/77.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى (۱) الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى (۲) وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى (۳) وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَى (۴) (فَجَعَلَهُ غُثَاءً أَحْوَى (۵))

1-5. Çok yüce olan Rabbinin ismini tesbih et.* O ki, her şeyi yaratıp düzene koydu.* O ki, takdir etti ve yol gösterdi.* O ki, otları bitirdi* ve onları yeşerttikten sonra da, onu simsiyah kuru çöp hâline getirdi.

İzah: Bu sûrenin ilk âyeti hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمَّا نَزَلْتُ {فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ} قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اجْعَلُوهَا فِي رُكُوعِكُمْ فَلَمَّا نَزَلْتُ {سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى} قَالَ اجْعَلُوهَا فِي سُجُودِكُمْ (د عن عقبه بن عامر)

"O halde çok büyük olan Rabbinin ismiyle tesbih et" diye geçen Sûre-i Vâkıa, Âyet 96 nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bunu rükû ettiğiniz vakit söyleyin" buyurdu. "Çok yüce olan Rabbinin ismini tesbih et" diye geçen Sûre-i A'lâ, Âyet 1 nâzil olunca da, "Bunu secde ettiğiniz vakit söyleyin" buyurdu.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِذَا رَكَعَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَذَلِكَ أَذْنَاهُ وَإِذَا سَجَدَ فَلْيَقُلْ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى ثَلَاثًا (وَذَلِكَ أَذْنَاهُ) (د ت عن ابن مسعود)

"Sizden biri rükû edince üç kere, "Subhâne Rabbiye'l-Azîm" desin. Bu en az miktardır. Secde yapınca da üç kere, "Subhâne Rabbiye'l-A'lâ" desin. Bu da en az miktardır."[2]

"O halde çok büyük olan Rabbinin ismiyle tesbih et" diye geçen âyetten dolayı namaz kılarken rükû'da, "Subhâne Rabbiye'l-Azîm (çok büyük olan Rabbimi tesbih ederim) denir. "Çok yüce olan Rabbinin ismini tesbih et" diye geçen âyetten dolayı da secdede, "Subhâne Rabbiye'l-A'lâ (çok yüce olan Rabbimi tesbih ederim) denir.

Yine Sûre-i A'lâ, Âyet 3'te: "O ki, takdir etti ve yol gösterdi" diye buyurmaktadır. Yani bu ifade, Allah'ı Teâlâ yarattığı bütün mahlûkata ne yapmaları gerektiğini bildirir, mânâsına gelir. Örneğin Allah'ı Teâlâ'nın arıya nasıl bal yapacağını gösterdiğine dair Sûre-i Nahl, Âyet 68-69'da şöyle buyrulmaktadır:

Ey Resûlüm! Senin Rabbin, bal arısına şöyle vahyetti: "Dağlarda, ağaçlarda ve kovanlarda evler yap.* Sonra her çeşit mahsûlden ye de Rabbinin sana kolaylaştırmış olduğu yollardan git." Onların karınlarından, içinde insanlar için şifâ bulunan, çeşitli renklerde bal çıkar. Şüphesiz bunda, tefekkür eden bir topluluk için elbette Allah'ın kudretine bir delil vardır.

Ayrıca Allah'ı Teâlâ Sûre-i İnsân, Âyet 3'te: "Şüphesiz ki, Biz insana hidâyet yolunu gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör" diye buyurarak, insanlara hidâyet yolunu bu şekilde gösterdiğini beyan etmiştir.

Böylece Allah'ı Teâlâ, yarattığı bütün canlılara yeryüzünde nasıl hareket etmeleri gerektiğini haber vermiştir.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 154.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 154; Sünen-i Tirmizî, Salât 194.

(سَنُفِّرُكَ فَلَا تَنْسَى (٦) إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفَى (٧) وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرَى (٨))

6-8. Ey Habîbim! Sana Kur'ân'ı okutacağız, artık unutmayacaksın.* Ancak Allah'ın (nesh ile unutmanı) dilediği müstesnâ. Şüphesiz O, açık olanı da bilir, gizli olanı da.* Ve seni en kolay olana muvaffak kılarız.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Ancak Allah'ın (nesh ile unutmanı) dilediği müstesnâ" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, Allah'ı Teâlâ'nın, amel etmeni bırakmanı istediği hükümler bundan müstesnâdır. O bunların hükümlerini kaldırmış, nesh etmiş demektir.

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Ve seni en kolay olana muvaffak kılarız" diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat da şudur: Ey Resûlü Âlişan! Seni Kur'ân'ı ezberlemeye muvaffak kılarız, seni en kolay bir şeriate, tâkibi çok kolay bir saadet yoluna erıştıririz, sen müsterih ol.

فَذَكِّرْ إِن نَّفَعَتِ الذِّكْرَى (٩) سَيَذَكِّرُ مَنْ يَخْشَى (١٠) وَيَتَجَنَّبُهَا الْأَشْقَى (١١) الَّذِي يَصْلَى النَّارَ الْكُبْرَى (١٢) ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَى (١٣)

9-13. Ey Resûlüm! Artık öğüt fayda verirse, öğüt ver.* Allah'tan korkan, öğüdü dinleyecektir.* En şakî olan (isyankâr) ise, öğütten kaçınır.* O ki, en büyük ateşe (Cehenneme) atılır.* Sonra orada ne ölür, ne de rahat bir hayata nâil olur.

(فَذَّكَرَ مَنْ تَزَكَّى (١٤) وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى (١٥))

14-15. Şüphesiz ki nefsin (kötülüklerden) arındıran felâha ermiştir* ve o, Rabbinin ismini zikreder, namazı da kılar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Nefsin (kötülüklerden) arındıran" ifadesi; nefsin uslandırıp temizleyen, terbiye eden kimsedir. İşte o kimse kurtuldu, demektir. Nefsin arınıp temizlenmesi, terbiye olması Âyet-i Kerîme'de de geçtiği üzere Allah'ın ismini zikretmek ve namaz kılmakla olur. İşte hem namaz, hem de zikir beraber olursa nefis terbiye olur, uslanır ve böylece her türlü kötülükten kurtulur.

Bu husus Sûre-i Ankebût, Âyet 45'te de şöyle geçmektedir:

"Ey Resûlüm! Kitaptan sana vahyolunanı oku. Namaza devam et. Çünkü namaz, büyük ve küçük günahlardan alıkoyar ve (bu hususta) elbette zikrullah daha büyüktür. Allah'ı Teâlâ, yaptıklarınızı bilir."

İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ لَا يَكُونُ فِي الْمُصَلِّينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِي الذَّاكِرِينَ إِلَّا كَانَ أَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا (ابو نعيم خط عن ابن مسعود)

"Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah'ı Teâlâ'yı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı." [1] Namazda da zikirde de hepimizden ileriye, demektir.

Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere nefsi kötülüklerden arındırma anlamına gelen tezkiye ifadesi, tasavvufta; "Tezkiyeyi nefis ve tasfiyeyi kalp" tâbirleri ile ifade edilir. Bu da nefsi temizlemek ve kalpten kötü şeyleri tasfiye etmek, çıkartmak demektir. Tasavvuf, nefsin terbiye ve kalbini sâfileştirmek yoludur. Bununla kalbi temizleyip Vuslat-ı İlâhiyye'ye kavuşmaktır.

Nefisle mücâhede hakkında Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmaktadır:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزَاةٍ فَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: قَدِمْتُمْ خَيْرَ مَقَدَّمٍ وَقَدِمْتُمْ مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ إِلَى الْجِهَادِ الْأَكْبَرِ قَالُوا: وَمَا الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ؟ قَالَ: مُجَاهَدَةُ الْعَبْدِ هَوَاهُ (الدَّيْلَمِيُّ الْخَطِيبُ فِي تَارِيخِهِ عَنْ جَابِرٍ)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir harpten[2] dönerken: "Daha hayırlı olana dönüş yapıyorsunuz. Küçük cihattan büyük cihada dönüyorsunuz" buyurdu. Sahâbîler: "O büyük cihat nedir?" dediler. "Kulun nefsiyle edeceği cihattır" buyurdu.[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ (ت) حم عن فضالة)

"Asıl mücâhit, nefsi ile cihat eden kimsedir."[4]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 547/15; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 17931.

[2] Bu Hadis-i Şerif'te geçen harp, Tebuk Gazvesi'dir (Gunyet'üt-Tâlibîn, c. 1, s. 155).

[3] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 11719, 11260; Râmûz'ul-Ehâdîs, 334/6; İmam Gazâlî, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 3, Hadis No: 117.

[4] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ül-Cihat 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22840.

بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا (١٦) وَالْآخِرَةَ خَيْرٌ وَابْقَايَ (١٧) إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى (١٨) صُحُفٍ ((إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى (١٩)

16-19. Bilakis siz, dünyâ hayatını tercih edersiniz.* Halbuki âhiret daha hayırlı ve bâkidir.* Şüphesiz bu ahkam, evvelki sahifelerde,* İbrâhim'in ve Mûsâ'nın sahifelerinde de mevcuttur.

İzah: Dünyânın geçici olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مِثْلُ مَا يَجْعَلُ أَحَدُكُمْ إِصْبَعَهُ فِي الْيَمِّ فَلْيَنْظُرْ بِمَاذَا يَرْجِعُ (م ه عن مستورد

"Âhirette dünyâ, ancak sizden herhangi bir kimsenin parmağını denize daldırması gibidir. Artık o, parmağını çıkardıktan sonra denizden ne aldığına bir baksın."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَحَبَّ دُنْيَاهُ أَضَرَّ بِآخِرَتِهِ وَمَنْ أَحَبَّ آخِرَتَهُ أَضَرَّ بِدُنْيَاهُ فَاتَرَوْا مَا يَبْقَى عَلَى مَا يَفْنَى (حم عن أبي موسى الأشعري)

"Kim dünyâsını severse âhiretine zarar verir. Kim de âhiretini severse dünyâsına zarar verir. Öyleyse kalıcı olanı, geçici olana tercih edin."[2]

Yine bu âyetler hakkında Ebu Zerr Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmmiştir:

"Yâ Resûlallah! İbrâhim Aleyhisselâm’ın sahifelerinde ne vardır?" diye sordum. Şöyle buyurdu: "Tümüyle ibretli örnekler ihtiva ediyordu: Ey saltanat sahibi, sınanan ve aldanış içerisinde bulunan kral! Ben seni dünyâyı üst üste yığman için göndermedim. Fakat Ben seni mazlumun Bana dua etmesine gerek bırakmayasın, diye gönderdim. Çünkü Ben, bir kâfirin ağzından dahi çıksa, mazlumun duâsını geri çevirmem. Yine o sahifelerde ibretli örnekler vardı: Akıllı bir kimsenin zamanını üç bölüme ayırması gerekir. Bir bölümünde Rabbine nidâ etsin. O’nunla baş başa kalsın. Bir bölümünde kendisini hesaba çeksın. Allah’u Teâlâ’nın ona yaptıkları üzerinde ve O’nun sanatında tefekkür etsin. Bir bölümünde de yiyecek ve içecek gibi ihtiyaçlarını karşılasın. Akıllı olan bir kimsenin ancak şu üç işle uğraşması gerekir: Ya ölümden sonra diriliş için azık, ya yaşamak için bir şeyler kazanmak yahut da haram olmayan bir lezzetle uğraşmak. Yine akıllı bir kimsenin zamanını basiretle değerlendirmesi, işine yönelmesi, dilini muhafaza etmesi gerekir. Konuştuklarını ameli cümlesinden sayan bir kimse ise, kendisini ilgilendiren az miktardaki hususlar dışında konuşmaz."

Yine "Yâ Resûlallah! Mûsâ Aleyhisselâm’ın sahifelerinde neler vardı?" diye sordum. Şöyle buyurdu: "Hepsi ibretli şeylerdi: Kesin olarak öleceğine inanan bir kimsenin nasıl sevindiğine hayret ederim. Kadere kesin olarak îman eden bir

kimsenin nasıl bitkin düşercesine çabalayıp durduğuna hayret ederim. Dünyâyı ve dünyânın hallerinin değişip durduğunu gören bir kimsenin kalp huzuru ile dünyâyâ nasıl meylettiğine hayret ederim. Yarın hesaba çekileceğine kesin olarak inanan kimsenin, nasıl amel etmediğine hayret ederim."

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَهَلْ فِي أَيْدِينَا شَيْءٌ مِمَّا كَانَ فِي يَدَيِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى، مِمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ؟ قَالَ: نَعَمْ...
اِقْرَأْ يَا أَبَا ذَرٍّ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَرَكَى وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى إِنَّ هَذَا
(لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى (حب حل عن ابى ذر

"Yâ Resûlallah! İbrâhim ve Mûsâ Aleyhimesselem'in ellerinde bulunanlar kabilinden sana nâzil olanlardan bizim elimizde bir şey var mıdır?" diye sordum. "Evet, Ey Ebû Zerr!" dedi ve "Şüphesiz ki nefsinin (kötülüklerden) arındıran felâha ermiştir* ve o, Rabbinin ismini zikreder, namazı da kılar.* Bilakis siz, dünyâ hayatını tercih edersiniz.* Halbuki âhiret daha hayırlı ve bâkidir.* Şüphesiz bu ahkam, evvelki sahifelerde,* İbrâhim'in ve Mûsâ'nın sahifelerinde de mevcuttur" diye geçen Sûre-i A'lâ, Âyet 14-19'u okudu.[3]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 14 (55 Sünen-i Tirmizî, Zühd 15; Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 3.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18866

[3] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 362; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 44158; İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 25.

88-GÂŞİYE SÛRESİ

Bu sûre 26 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. "Gâşiye" denilen ve çok şiddetli felâketiyle ortalığı kaplayacak kıyâmetten bahsedildiği için "Gâşiye Sûresi" ismi verilmiştir.

Bu sûre hakkında Numan b. Beşir Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

كَانَ يَقْرَأُ فِي الْعِيدَيْنِ وَيَوْمَ الْجُمُعَةِ بِسْمِ رَبِّكَ الْأَعْلَى وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ وَرُبَّمَا اجْتَمَعَا فِي يَوْمٍ وَاحِدٍ فَيَقْرَأُ بِهِمَا (ن) عن النعمان بن بشير

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, iki Bayramda ve Cuma gününde A'lâ ve Gâşiye Sûrelerini okurdu. Bâzen de Bayram ile Cuma, aynı güne rastlardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem her iki namazda da bu sûreleri okurdu.[1]

[1] Sünen-i Nesâî, Salât'ul-İydeyn 12.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ (١) وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ (٢) عَامِلَةٌ نَاصِبَةٌ (٣) تَصْلَى نَارًا حَامِيَةً (٤) تُسْقَى (٥) مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ (٥) لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ صَرِيحٍ (٦) لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ (٧)

1-7. Ey Resûlüm! Sana kıyâmetin haberi geldi mi?* O gün, bâzı yüzler zelildir.* Amelde bulunmuş, fakat boşuna yorulmuşlardır.* Onlar gâyet sıcak ateşe girerler.* Çok sıcak bir pınardan içirilirler.* Onlar için dikenli bir ağaçtan başka bir yiyecek yoktur,* o ise ne besler, ne de açlığı giderir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: "O gün, bâzı yüzler zelildir.* Amelde bulunmuş, fakat boşuna yorulmuşlardır" buyruğunu açıklarken; "Bunlar, Yahudi ile Hristiyanlardır. Çalışıp çabalarlar. Ancak bu çabalarının onlara bir faydası olmaz" demiştir.[1]

Nakledildiğine göre; Hz. Ömer, bir râhip ile karşılaşınca durdu. Râhib'e, "Mü'minlerin emiri geldi" denilerek Hz. Ömer'in yanına çağrıldı. Hz. Ömer, ona

bakıp yorgun, bitkin ve dünyadan yüz çevirmiş olduğunu görünce ağlamaya başladı. Oradaki Müslümanlar, ama bu bir Hristiyan, dediklerinde Hz. Ömer şu karşılığı verdi: Hristiyan olduğunu biliyorum. Ama ona acıdım. Zîrâ Allah'ı Teâlâ'nın, Sûre-i Gâşiye, Âyet 3-4'te: "Amelde bulunmuş, fakat boşuna yorulmuşlardır.* Onlar gâyet sıcak ateşe girerler" diye geçen buyruğunu hatırladım. Çalışıp çabalamasına rağmen, ateşe girecek olmasına acıdım.[2]

Yine "Amelde bulunmuş, fakat boşuna yorulmuşlardır" diye geçen âyette kastedilen kimseler, Hz. Ali Kerremallâhu veche'den rivâyet edildiğine göre[3]; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in haklarında şöyle buyurduğu kimselerdir.

يَخْرُجُ فِيكُمْ قَوْمٌ تَخْرُونَ صَلَاتَكُمْ مَعَ صَلَاتِهِمْ وَصِيَامَكُمْ مَعَ صِيَامِهِمْ وَعَمَلَكُمْ مَعَ عَمَلِهِمْ وَيَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ لَا يُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَةِ... (خ عن ابى سعيد الخدرى

"Bir kavim çıkar ki, siz onların namazlarına kıyasla kendi namazlarınızı, oruçlarına kıyasla kendi oruçlarınızı, amellerine kıyasla kendi amellerinizi çok basit görürsünüz. Onlar Kur'ân'ı okurlar, fakat okun yaydan çıktığı gibi dinden öylece çıkarlar."[4]

"Amelde bulunmuş, fakat boşuna yorulmuşlardır" diye geçen âyet, Sahâbe tarafından açıklanırken; itikâdı bozuk olduğu halde, hak üzere olduğunu zanneden kimselerdir, diye buyrulmuştur. Bunların da Cehennemlik olduğu ve yaptıkları amellerin de kendilerine hiçbir fayda sağlamadığı belirtilmektedir. Bu husus itikâdı bozuk olan bütün sapık zümreleri kapsamaktadır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً قَالُوا وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مَا أَنَا (عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي) (ت عبد الله بن عمرو

"Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılır. Bunlardan bir fırka hâriç hepsi Cehennemde olacaktır." "O kurtulan fırka kimdir Yâ Resûlallah?" dediler. Buyurdu ki: "Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır."[5]

Bu Hadis-i Şerif'ten de anlaşıldığı üzere, kurtulan tek zümrenin; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yaşantısını kendisine örnek alan kimseler olduğu haber verilmektedir.

Yine Sûre-i Gâşiye, Âyet 6'da: "Onlar için dikenli bir ağaçtan başka bir yiyecek yoktur" diye buyrulmaktadır. "Dikenli bir ağaç" anlamına gelen "Darî" ifadesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الصَّرِيع: شَيْءٌ يَكُونُ فِي النَّارِ يُشْبِهُ الشَّوْكَ أَشَدَّ مَرَارَةً مِنَ الصَّبْرِ وَأَنْتَنُ مِنَ الْجَيْفَةِ وَأَحْرُ مِنَ النَّارِ سَمَاءُ
(اللَّهُ ضَرِيْعًا) (الدَّيْلَمِيُّ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

"Darî; dikene benzeyen sabır denilen bitkiden daha acı, leşten daha kötü kokan, ateşten daha sıcak, Cehennem ateşinde bulunacak bir şeyin adıdır. Allah'ı Teâlâ ona Darî adını vermiştir." [6]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr c. 15, s. 369.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr c. 15, s. 369.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 28.

[4] Sahih-i Buhârî, Fedâil'ul-Kur'ân 36.

[5] Sünen-i Tirmizî, İman 18; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 17. Bu Hadis-i Şerif'in metni, bir diğer rivâyette de şöyle geçmektedir:

سَتَفْتَرُقُ أُمَّتِي ثَلَاثَ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا وَاحِدَةً مِنْ وَاحِدَةٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: مَا أَنَا عَلَيْهِ
(İbn-i

Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 6, s. 118).

[6] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 30.

وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاعِمَةٌ (٨) لِسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ (٩) فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ (١٠) لَا تَسْمَعُ فِيهَا لَاغِيَةٌ (١١) فِيهَا عَيْنٌ (١٢) جَارِيَةٌ (١٣) فِيهَا سُرُرٌ مَرْفُوعَةٌ (١٤) وَأَكْوَابٌ مَوْضُوعَةٌ (١٥) وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ (١٦) وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ (١٧)

8-16. O gün bâzı yüzler de güzel ve sevinçlidir.* (Dünyâda ibâdetle) çalıştığından dolayı hoşnuttur.* Cennet-i Âliye'dedir.* Orada mânâsız bir söz işitmezler.* Orada, akan pınarlar vardır,* yüksek sedirler vardır,* önlerine konulmuş kadehler vardır,* dizilmiş yastıklar* ve döşenmiş halılar vardır.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Üsâme İbn-i Zeyd Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ لِأَصْحَابِهِ أَلَا مُشْمَرٌ لِلْجَنَّةِ فَإِنَّ الْجَنَّةَ لَا خَطَرَ لَهَا هِيَ وَرَبِّ
الْكَعْبَةِ نُورٌ يَتَلَأَلُ وَرِيحَانَةٌ تَهْتَرُ وَقَصْرٌ مَشِيدٌ وَنَهْرٌ مُطَرَّدٌ وَفَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ نَضِيجَةٌ وَزَوْجَةٌ حَسَنَاءٌ جَمِيلَةٌ
وَحُلٌّ كَثِيرَةٌ فِي مَقَامٍ أَبَدًا فِي حَبْرَةٍ وَنَضْرَةٍ فِي دُورٍ عَالِيَةٍ سَلِيمَةٍ بَهِيَّةٍ قَالُوا نَحْنُ الْمُشْمَرُونَ لَهَا يَا رَسُولَ
(اللَّهُ قَالَ قُولُوا إِنَّ شَاءَ اللَّهُ ... ه) عن اسامة بن زيد

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün Ashâbına dedi ki: "Dikkat edin!
Cennete paça sıvayanlar (gayret edenler) var mıdır? Çünkü Cennetin eşi ve
benzeri yoktur. Kâbe'nin Rabbine yemin olsun ki o, parlayan bir ışık, salınan bir
çiçek, oturmuş bir köşk, sürekli akan bir ırmak, olgun bir meyve, güzel ve iyi bir
zevce, pek çok hülle, ebedî bir makam, sağlıklı bir diyar, meyve ve yeşillik,
bolluk ve nîmet, yüce ve değerli mahalle." Onlar: "Evet Yâ Resûlallah! Ona biz
paça sıvayanlarız" dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem
buyurdu ki: "İnşâallah" deyin. Onlar da: "İnşâallah" dediler...[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 39.

أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ (١٧) وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ (١٨) وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ (١٩) ()
(وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ (٢٠)

17-20. İnsanlar, devenin nasıl yaratıldığına ibretle bakmazlar mı?* Ve göğün
nasıl yükseltildiğine,* dağların nasıl dikildiğine,* yeryüzünün nasıl yayıldığına
ibretle bakmazlar mı?

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere devenin yaratılışı ve kendisinden
faydalanılması diğer hayvanlardan farklı bir durum arz etmektedir. Devenin
vücudu garip bir şekildedir. Çok kuvvetlidir, ağır yükler taşır. Bununla beraber
çok âciz insanlar tarafından sevk ve idâre edilir. O develere binildiği gibi, onların
etinden, sütünden ve yününden istifâde edilir. Deveyi bu şekilde yaratan Allah,
elbette ki vaad ettiklerini yerine getirmeye kâdirdir.

Yine bu âyetlerde geçen hususlarla ilgili olarak Enes İbn-i Mâlik Radiyallâhu
anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

كُنَّا قَدْ نُهَيْبْنَا أَنْ نَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ شَيْءٍ فَكَانَ يُعْجِبُنَا أَنْ يَجِيءَ الرَّجُلُ مِنْ أَهْلِ
الْبَادِيَةِ الْعَاقِلِ فَيَسْأَلُهُ وَنَحْنُ نَسْمَعُ فَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ أَتَانَا رَسُولُكَ فَرَعَمَ لَنَا أَنَّكَ تَزْعُمُ
أَنَّ اللَّهَ أَرْسَلَكَ قَالَ صَدَقَ قَالَ فَمَنْ خَلَقَ السَّمَاءَ قَالَ اللَّهُ قَالَ فَمَنْ خَلَقَ الْأَرْضَ قَالَ اللَّهُ قَالَ فَمَنْ نَصَبَ
هَذِهِ الْجِبَالِ وَجَعَلَ فِيهَا مَا جَعَلَ قَالَ اللَّهُ قَالَ فَبِالَّذِي خَلَقَ السَّمَاءَ وَخَلَقَ الْأَرْضَ وَنَصَبَ هَذِهِ الْجِبَالِ اللَّهُ
(أَرْسَلَكَ قَالَ نَعَمْ ... حم) عن انس

Biz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bir şey sormaktan nehyedildik. Çölden akıllı bir kişinin gelip ona suâl sorması ve bizim onu dinlememiz bizi hayran bırakırdı. Nitekim çöl halkından bir kısmı gelip dedi ki: "Yâ Muhammed! Senin elçin bize geldi ve seni Allah'ın Peygamber olarak gönderdiğini söyledi, doğru mu?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Doğru" dedi. Bedevî: "Göğü kim yaratmıştır?" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah" dedi. Bedevî: "Öyleyse yeri kim yaratmıştır?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah" diye cevap verdi. "O halde bu dağları dikip onlarda olan şeyleri yaratan kimdir?" deyince, yine: "Allah" dedi. Bedevî: "Öyleyse gökleri ve yeri yaratıp şu dağları diken Allah mı, seni Peygamber olarak gönderdi?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet" dedi. Bunun üzerine Bedevî dedi ki: "Senin elçinin iddiasına göre her gün ve gecede bizim üzerimize beş vakit namaz varmış doğru mu?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Doğru" dedi. Bedevî: "Seni elçi olarak gönderen Allah mı sana bunu emretti?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet" dedi. Bedevî: "Senin elçinin iddiasına göre bizim malımızda üzerimize zekât düşüyormuş, doğru mu?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Doğru" dedi. Bedevî: "Seni Peygamber olarak gönderen Allah mı bunu sana emretti?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet" dedi. Bedevî: "Senin elçinin iddiasına göre bizim her yılımızda Ramazan ayını oruçlu geçirmemiz gerekiyormuş, doğru mu?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Doğru" dedi. Bedevî: "Seni Peygamber olarak gönderen Allah mı bunu emretti?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet" dedi. Bedevî: "Senin elçinin iddiasına göre, bir yol bulan kişinin Allah'ın evini hacetmesi bizim üzerimize farz mı, doğru mu?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Doğru" dedi.

Enes Radiyallâhu anhu der ki:

Sonra bedevî dönüp şöyle dedi: "Seni hak üzere gönderen Allah'a yemin ederim ki, ben bunlardan ne fazla bir şey yaparım ne de eksik." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Eğer doğru söylüyorsa elbette Cennete girecektir." [1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 12002.

فَذَكَرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكَّرٌ (٢١) لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ (٢٢) إِلَّا مَنْ تَوَلَّى وَكَفَرَ (٢٣) فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابَ ()
() (٢٤) إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ (٢٥) ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ (٢٦)

21-26. Ey Resûlüm! Sen öğüt ver. Sen ancak öğüt ile görevlisin.* Sen onlar üzerine zorlayıcı değilsin!* Lâkin her kim îmandan yüz çevirir ve kâfir olursa,* Allah'ı Teâlâ onu en büyük azap ile azaplandırır.* Şüphesiz ki, onların dönüşleri Bizdir.* Sonra hesaplarını görmek de yalnız Bize aittir.

İzah: Sûre-i Gâşiye, Âyet 22'de: "Sen onlar üzerine zorlayıcı değilsin!" diye buyrulmaktadır. Sen onları zorla îman ettiremezsin, senin vazifen sâdece tebliğ etmektir, demektir.

Bu husus Sûre-i Kâf, Âyet 45'te de şöyle geçmektedir:

"Ey Resûlüm! Biz onların (dirilmeyi inkâr ve âyetleri yalanlama gibi) ne dediklerini çok iyi biliriz. Sen onlara karşı zorlayıcı değilsin. Artık sen, Benim azâbımdan korkanlara Kur'ân ile öğüt ver."

89-FECR SÛRESİ

Bu sûre 30 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmi, ilk âyetinde geçen ve "Sabahın şafağı" anlamına gelen "Fecr" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالْفَجْرِ ۚ (۱) وَلَيَالٍ عَشْرٍ ۚ (۲) وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ۚ (۳) وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ ۚ (۴) هَلْ فِيْ ذٰلِكَ قَسَمٌ لِّذِيْ حِجْرِ ۚ (۵))

1-5. Şafağa,* on geceye,* her çift ve tek'e* ve gelip geçen geceye yemin olsun ki,* bunlarda akıl sahipleri için bir yemin yok mudur?

İzah: Müfessirlerin beyanlarına göre; "On geceden" maksat, Zilhicce'nin ilk onu ve Ramazan'ın son on gecesidir.

Zilhicce'nin ilk on günü hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(وَلَيَالٍ عَشْرٍ قَالَ عَشْرَ الْأَضْحَى (ك) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

Fecr Sûresi'nde geçen "On gece", Kurban Bayramı'nın birinci günü ile tamamlanan on gecedir.[1]

Ramazan'ın son on gününe dair de Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle buyurmuştur:

(كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْتَهِدُ فِيْ رَمَضَانَ مَا لَا يَجْتَهِدُ فِيْ غَيْرِهِ وَفِي الْعَشْرِ الْوَاخِرِ مِنْهُ مَا لَا يَجْتَهِدُ فِيْ غَيْرِهِ (م) عَنْ عَائِشَةَ)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Ramazan ayında diğer aylardaki çalışmasından daha fazla çalışırdı. Ramazan'ın son on gününde Ramazan'ın diğer günlerindeki ibâdetten daha fazla ibâdet ederdi.[2]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3888.

[2] Sahih-i Müslim, İtikaf 3 (7-8 Riyâz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1199.

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ (٦) إِرْمَ ذَاتِ الْعِمَادِ (٧) الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ (٨) وَثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ (٩) وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ (١٠) الَّذِينَ طَعَوْا فِي الْبِلَادِ (١١) فَكَثُرُوا فِيهَا الْفَسَادُ (١٢) فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ (١٣)

6-13. Ey Resûlüm! Rabbinin, Âd kavmine ne yaptığını görmedin mi?* O Âd kavminin yüksek sütunları ihtiva eden İrem adındaki beldesine ki,* o beldenin hiçbir yerde misli yaratılmamıştı.* Ve vâdide kayaları delip evler edinen Semud kavmine* ve kazıklar sahibi olan Firavun'a ne yaptığını görmedin mi?* Bunlar, beldelerinde azgınlık ettiler* ve oralarda fesâdı artırdılar;* Rabbin de onlara azap kamçısı yağdırdı.

İzah: Hûd Aleyhisselâm'ın kavmi Âd ve Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmi Semud hakkında geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 65-79 ve izahlarına bakınız.

Yine Âyet-i Kerîme'de Firavun'un, kazıklar sahibi olarak vasıflan-dırılması; hiddetli ve saltanat sahibi olması nedeniyle cezâlandırmak istediği kimselerin ellerini ve ayaklarını dört kazığa bağlayıp gerdirerek işkence etmiş olmasından dolayıdır.

إِنَّ رَبَّكَ لِبَالْمِرْصَادِ (١٤) فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَيْنَاهُ رَبُّهُ فَآكَرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِي (١٥) وَأَمَّا (١٦) إِذَا مَا ابْتَلَيْنَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِي (١٦)

14-16. Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, görüp gözetmektedir.* Rabbi, insanı imtihan edip de ona ikramda bulunduğunda ve ona nîmetler verdiğinde, o der ki: "Rabbim bana ikram etti."* Fakat Rabbi onu fakirlik ve zorluk ile imtihan edip rızkını azalttığında da der ki: "Rabbim bana ihânet etti."

كَأَلَّا بَلًا لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ (١٧) وَلَا تَحَاضُّونَ عَلَى طَعَامِ الْمَسْكِينِ (١٨) وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا (١٩) وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا (٢٠) كُلًّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا (٢١) وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا (٢٢) وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ وَأَنَّى لَهُ الذِّكْرَى (٢٣) يَقُولُ يَا لَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَبَاتِي (٢٤) فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابَهُ أَحَدٌ (٢٥) وَلَا يُوثِقُ وَثْقَهُ أَحَدٌ (٢٦)

17-26. Hayır, hayır! Bilakis siz yetime ikram etmezsiniz,* yoksulu doyurmak için birbirinizi teşvik etmezsiniz,* haram helâl demeyip mîras yersiniz* ve malı hırs ile çok seversiniz.* Hayır (bu tutumunuz doğru değil)! Yer, parça parça olduğu zaman,* Rabbin gelip de melekler saf saf dizildiği* ve o gün Cehennem getirildiği zaman, işte o gün insan yaptıklarını hatırlar. Fakat bu hatırlamanın ona ne faydası olur?* Der ki: "Keşke âhiretim için önceden sâlih amellerde

bulunsaydım!"* Artık o gün, Allah'ı Teâlâ'nın yapacağı azâbı hiçbir kimse yapamaz.* O'nun vurduğu bağı kimse vuramaz.

İzah: Cehennem mahşer yerine getirilmesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لَهَا سَبْعُونَ أَلْفَ زِمَامٍ مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يَجُرُّونَهَا (م ت عن ابن مسعود

"Mahşer günü Cehennem,yetmişbin yuları olduğu halde getirilir. Her yularında, onu çekenyetmişbin melek vardır."[1]

Yine Sûre-i Fecr, Âyet 24'te: Der ki: "Keşke âhiretim için önceden sâlih amellerde bulunsaydım!" diye buyrulmaktadır. Yani kişi o gün, günahkâr ise yapmış olduğu günahlara pişman olur. Şâyet itaat ehli ise, daha çok ibâdet etmediği için pişmanlık duyar.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَوْ أَنَّ عَبْدًا خَرَّ عَلَى وَجْهِهِ مِنْ يَوْمٍ وُلِدَ إِلَى أَنْ يَمُوتَ هَرَمًا فِي طَاعَةِ اللَّهِ لَحَقَّرَهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ وَلَوْ أَنَّهُ يُرَدُّ (إِلَى الدُّنْيَا كَيْمَا يَزْدَادَ مِنَ الْأَجْرِ وَالْثَوَابِ (حم عن محمد بن أبي عميرة

"Eğer bir kul doğduğu günden, yaşlanıp öldüğü güne kadar yüzü üstü sürünüp Allah'a itaat etse, yine de mahşer günü amelini küçümser ve dünyâya tekrar gönderilip daha fazla sevap, mükâfat elde etmeyi ister."[2]

Yine âyette, kâfirlere olacak azap hakkında: "Artık o gün, Allah'ı Teâlâ'nın yapacağı azâbı hiçbir kimse yapamaz.* O'nun vurduğu bağı kimse vuramaz" diye buyrulmaktadır. Allah'ı Teâlâ'nın, Cehennemde kâfirleri zincirlerle bağlayıp azap ettiği gibi, kimse dünyâda azap edemez, demektir.

Bu husus Sûre-i Mü'min, Âyet 71'de de şöyle geçmektedir:

"O zaman onlar, boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu halde sürükleneceklerdir."

Sûre-i İnsân, Âyet 4'te de şöyle buyrulmuştur:

"Hakikaten Biz, kâfirler için zincirler, demir halkalar ve alevli bir ateş hazırladık."

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 12 (29 Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 1.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16992.

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ (٢٧) ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً (٢٨) فَادْخُلِي فِي عِبَادِي (٢٩) (وَاَدْخُلِي جَنَّتِي (٣٠)

27-30. Ey mutmain olan nefis!* Rabbine dön, sen O'ndan râzı, O da senden râzı olarak.* Artık kullarımın arasına gir* ve Cennetime gir.

İzah: Bu âyetlere, Ey rızâ ve teslimiyet makâmında karar kılıp yerleşmiş olan, mutmain olup huzura eren nefis! İndirilmiş olduğunuz yoldan tekrar yüksel ve Rabbine dön, dünyâda iken ilâhi takdir gereği başınıza gelenlere sabrettiğinizden rızayla vasıflanmış olarak, Rabbinizin katında kabul ve ikrâma mazhar olmuş bir şekilde Rabbine dön. Ey mutmain olan nefis! Zikredilen şekilde Rabbine döndükten sonra, kullarımın arasına gir, o kullarım ki, Benim dergahıma vâsıl olmuşlar ve katımdaki sıdk makâmına yerleşmişlerdir. Sonuçta, Benim vahdetimin Cennetine gir, yüksek mertebeye erişerek rahata eriş,[1] diye mânâ verildiği gibi âlimler tarafından birçok farklı mânâlarda verilmiştir.

Bu âyetler ile ilgili olarak Said b. Zaid Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَرَأَ رَجُلٌ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ مَا أَحْسَنَ هَذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْمَلَكَ يَقُولُهَا لَكَ يَا أَبَا بَكْرٍ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن سعيد بن زاید)

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in huzurunda: "Ey mutmain olan nefis!" diye geçen Sûre-i Fecr, Âyet 27'yi okudu. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir: "Bu ne kadar güzel bir haldir Yâ Resûlallah!" dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Şüphesiz ki melek bu sözü sana söyleyecektir, Yâ Ebû Bekir!" buyurdu.[2]

Bu âyetlerde, Nefs-i Mutmainne, Nefs-i Râziye ve Nefs-i Marziye diye üç nefis mertebesi zikredilmiştir. Yedi nefis mertebesi vardır. Bunlar: Nefs-i Emmâre, Nefs-i Levvâme, Nefs-i Mülhime, Nefs-i Mutmainne, Nefs-i Râziye, Nefs-i Marziye ve Nefs-i Safiyye'dir.

Tasavvufta olan bu yedi nefis mertebesi şöyledir:

Birincisi: Nefs-i Emmâre'dir. Sahibini hevâsına tâbi eden budur. Bunlar, ya fâsıktır, ya münâfıktır, ya küfür üzeredir. Bu husus Sûre-i Câsiye, Âyet 23'te: "Hevâsını kendine ilah edinen" diye geçmektedir.

Bu husus Sûre-i Yûsuf, Âyet 53'te de: "Yusuf: "Ben nefsimi temize çıkarmam. Şüphesiz ki nefis, kötülüğü şiddetle emreder. Ancak Rabbimin esirgediği nefis müstesnâ. Şüphesiz Rabbim çok bağış-layandır, çok merhamet edendir" dedi" diye geçmektedir. Nefs-i Emmâre'nin sıfatları yedidir. Her kimde bunlar var ise Cehenneme götürür. Bu kötü ameller şöyledir: Kibir, ucup, riyâ, bahil (cimrilik), haset, gazap ve hubbu dünyâdır (dünyâ hırsı ile âhireti terk etmektir).[3]

İkincisi: Nefs-i Levvâme'dir. Hatâlarından dolayı kendi kendine levm eder, yani nefisini kınar. "Ey Nefis! Beni azdırdın" der. Hakkı bâtılı bilir, bâzen nefis kendini aldatır; nefsine uyar, günah işler, fakat pişman olur. Bu husus Sûre-i Kıyâmet, Âyet 2'de: "Ve hayır! Nefs-i Levvâme'ye yemin ederim ki" diye geçmektedir.

Üçüncüsü: Nefs-i Mülhime'dir. Haktan ilham kapısı açılan nefistir. İbadet bunda oturaklaşır. Aşk, muhabbet bundadır.

Dördüncüsü: Nefs-i Mutmainne'dir. Kalbi Hakk'a mutmain olmuş kimsedir. Hakk'ın sırları ve tecellileri bundadır. Kalp, Hakk'a mutmain olur. Nişanı Hakk'a tevekküldür. Dünyâdan elini çekmektir.

Bu husus Sûre-i Fecr, Âyet 27-30'da şöyle geçmektedir: "Ey mutmain olan nefis!* Rabbine dön, sen O'ndan râzı, O da senden râzı olarak.* Artık kullarımın arasına gir* ve Cennetime gir."

Beşincisi: Nefs-i Râziye'dir. Sahibi, Hakk'ın belâlarına kazalarına râzı olur.

Altıncısı: Nefs-i Marziye'dir. Hak kendinden râzı olmuştur.

Yedincisi: Nefs-i Safiyye'dir. Her şeyden sâfi (arınmış) olan nefistir.

Bu nefis mertebeleri ibâdetle, taatle çalışarak geçilir. Böylece kişi Allah'ı Teâlâ'ya olan yakınlık derecesini artırır. Bize ziyâde bilinmesi lâzım olan bu ilk dörde kadar olandır. Sonra diğer üçü olan Râziye, Marziye ve Safiyye belâ makâmıdır. Belâ çekmeden bunlar geçilmez. Enbiyâlar, evliyâlar makâmıdır. İşte

bu dünyâyâ gelmekten murad bu makamlara varmaktır.

Nefis zikrullah ile mutmainne makâmına yükselir. Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Ra'd, Âyet 28'de şöyle buyurmuştur:

"Onlar, îman edenlerdir ve kalpleri zikrullah ile mutmain olanlardır. Haberinizi olsun ki, kalpler ancak zikrullah ile mutmain olur."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(أَعْظَمُ النَّاسِ دَرَجَةً الذَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا) (هب عن ابى سعيد الخدرى

"Derecesi en yüksek olanlar, Allah'ı çok zikredenlerdir."[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğerk Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

سَبِّحُوا سَبْقَ الْمَفْرُودُونَ قَالُوا وَمَا الْمَفْرُودُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الذَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ (م عن ابى هريرة)

"Durmayın çalışın, çalışanlar ileri geçtiler ve ilerlediler." Dediler ki: "Yâ Resûlallah! Bu ileri geçenler kimlerdir?" Buyurdu ki: "Allah'ı çok zikreden erkekler ve kadınlardır."[5]

[1] Geylânî Tefsiri, c. 6, s. 422-423.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 58.

[3] Bu kötü ahlaklar hakkında geniş bilgi için Sûre-i Hadîd, Âyet 23'ün izahına bakınız.

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 74/13.

[5] Sahih-i Müslim, Zikir 1 (4).

90-BELED SÛRESİ

Bu sûre 20 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyette geçen "Beled" kelimesinden almıştır. Beled, şehir anlamına gelmekte ve bununla Mekke kastedilmektedir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

لَا أُقْسِمُ بِهَٰذَا الْبَلَدِ (۱) وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَٰذَا الْبَلَدِ (۲) وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ (۳) لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ (۴) أَيْحَسِبُ (۵) أَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ (۶) يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُبَدًا (۷) أَيْحَسِبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ (۸) أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ (۹) وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ (۱۰) وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ (۱۱)

1-10. Hayır! Yemin ederim bu beldeye (Mekke'ye);* Ey Resûlüm! Senin de içinde olduğun bu beldeye.* Babaya ve zürriyetine de yemin ederim ki,* Biz, insanı meşakkate dalmış olarak yarattık.* O, hiç kimsenin kendisine güç yetiremeyeceğini mi zanneder?* (O mağrur insan) der ki: "Ben (Resûle düşmanlık yapma uğrunda) yığın yığın mal harcadım."* O, kendisini kimsenin görmediğini mi zanneder?* Biz ona iki göz vermedik mi?* Bir dil ve iki dudak vermedik mi?* Ve ona hayır ve şer yollarını göstermedik mi?

İzah: Bu sûre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mekke'yi fethettiği gün nâzil olmuştur.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: Sûre-i Beled, Âyet 2'de "Senin de içinde olduğun bu beldeye" diye geçen buyruğu; "Sen, bu beldede fetih günü her ne yaparsan senin için helâldir" demektir. Mekke'ye girdiği gün dilediği kimseyi öldürmek, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e helâl kılınmıştı. Bundan dolayı o, İbn-i Hatal, Mıkyes b. Subabe ve başkalarını öldürtmüştür. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den sonra Mekke'de birisini öldürmek hiç kimseye helâl kılınmamıştır.

Yine bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle buyurmuştur:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e günün kısacık bir bölümünde helâl kılındı, sonra bu helâl olan durum kaldırıldı. Kıyâmet gününe kadar haram bir

belde oldu. Bu da Mekke'nin fethi günü olmuştu.

Bu hususta Mücâhid Hazretlerinden şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَامَ يَوْمَ الْفَتْحِ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ مَكَّةَ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فَهِيَ حَرَامٌ بِحَرَامِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَمْ تَحِلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي وَلَا تَحِلْ لِأَحَدٍ بَعْدِي وَلَمْ تَحِلَّ لِي قَطُّ إِلَّا سَاعَةً مِنْ (الدَّهْرِ) ... (خ) عن مجاهد

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, fetih günü kalktı ve buyurdu ki: "Allah, gökleri ve yeri yarattığı gün Mekke'yi haram kıldı. Kıyâmet gününe kadar o haramdır. Benden önce kimseye helâl kılınmadığı gibi, benden sonra kimseye de helâl kılınmayacaktır. Bana da ancak günün kısacık bir bölümünde helâl kılınmıştır..."[1]

"Babaya ve zürriyetine de yemin ederim ki" diye geçen Sûre-i Beled, Âyet 3 hakkında da: "Babaya", Âdem Aleyhisselâm ve "Zürriyetine" de onun soyundan gelen çocuklar diye mânâ verilmiştir. Bu hususta el-Mâverdî Hazretleri de şöyle buyurmuştur: Öncesinde kendisinden söz edildiği için "Babanın", Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem olması "Zürriyetinin" de onun ümmeti olması da ihtimal dâhilindedir. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ بِمَنْزِلَةِ الْوَالِدِ أَعْلَمُكُمْ ... (د) عن ابى هريرة

"Doğrusu ben, size göre baba mevkiindeyim. Ben, size öğretirim."[2]

Böylece Allah'ı Teâlâ, Peygamberinin beldesine yemin ettikten sonra, onun şerefine yüceliğine işâret etmek için, hem bizzat kendisine, hem de onun ümmetine yemin etmiş olmaktadır.[3]

Nitekim Sûre-i Ahzâb, Âyet 6'da: "Peygamber, Mü'minlere kendi canlarından daha evlâdır. Onun zevceleri de Mü'minlerin anneleridir" diye geçen buyruktan dolayı, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de Mü'minlerin babasıdır.

Yine Sûre-i Beled, Âyet 5-7'de: "O, hiç kimsenin kendisine güç yetiremeyeceğini mi zanneder?* (O mağrur insan) der ki: "Ben (Resûle düşmanlık yapma uğrunda) yığın yığın mal harcadım."* O, kendisini kimsenin görmediğini mi zanneder?" diye buyrulmaktadır. Bu âyetler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e karşı düşmanlıkta bulunmuş olan

Cumahoğullarından Ebu'l-Eşeddî diye adlandırılan güçlü kuvvetli bir adam hakkında indiği rivâyet edilmiştir.

Yine bu âyetlerin sonunda, "Biz ona iki göz vermedik mi?* Bir dil ve iki dudak vermedik mi?* Ve ona hayır ve şer yollarını göstermedik mi?" diye geçtiği üzere Allah'ı Teâlâ, insanı en güzel şekilde yaratmış, hayır yolunu da şer yolunu da göstermiş ve ona irâde vererek bu yollardan birini tercih etmekte serbest bırakmıştır.

Bu husus Sûre-i İnsân, Âyet 3'te de şöyle geçmektedir:

"Şüphesiz ki, Biz insana hidâyet yolunu gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör."

[1] Sahih-i Buhârî, Megâzi 50.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 4.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 62.

فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ (۱۱) وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ (۱۲) فَكُ رَقَبَةً (۱۳) أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ (۱۴) يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ (۱۵) أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ (۱۶) ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ (۱۷) أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ (۱۸) وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا هُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ (۱۹) عَلَيْهِمْ نَارٌ (۲۰) مُّوصَدَّةٌ ()

11-20. Fakat o, sarp yokuşu geçemedi.* Ey Resûlüm! Sarp yokuşun ne olduğunu bilir misin?* O, köle azat etmektir* yahut açlık gününde yemek yedirmektir ki;* akrabadan bir yetimi* yahut toprağa yaslanmış bir yoksulu doyurmaktır.* Sonra da îman edip birbirine sabrı tavsiye edenlerden ve birbirine merhamet tavsiye edenlerden olmaktır.* İşte onlar Ashâb-ı Meymene'dir.* Âyetlerimizi inkâr edenler ise, işte onlar Ashâb-ı Meş'eme'dir.* İşte onlar, kapıları üzerlerine kapatılmış bir ateş içinde olacaklardır.

İzah: Ashâb-ı Meymene, amel defteri sağından verilip Cennetlik olan kimselerdir. Ashâb-ı Meş'eme ise, amel defteri solundan verilip Cehennemlik olan kimselerdir.

Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere köle azat etmenin mükâfatına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ وُلِدَ لَهُ ثَلَاثَةٌ أَوْلَادٍ فِي الْإِسْلَامِ فَمَاتُوا قَبْلَ أَنْ يَبْلُغُوا الْجَنَّةَ أَدْخَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِهِ إِيَّاهُمْ وَمَنْ شَابَ شَيْبَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ رَمَى بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بَلَغَ بِهِ الْعَدُوُّ أَصَابَ أَوْ أَخْطَأَ كَانَ لَهُ كَعِذْلِ رَقَبَةٍ وَمَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً مُؤْمِنَةً أَعْتَقَ اللَّهُ بِكُلِّ عُضْوٍ مِنْهَا عُضْوًا مِنْهُ مِنَ النَّارِ وَمَنْ أَنْفَقَ زَوْجَيْنِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَإِنَّ لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةَ أَبْوَابٍ يُدْخِلُهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ أَيِّ (بَابٍ شَاءَ مِنْهَا الْجَنَّةَ) (حم عن عمرو بن عبسة)

"Kimin İslâm üzere iken, üç çocuğu dünyâyâ gelir de günah çağına ulaşmadan önce ölürse, Allah'ı Teâlâ onlara merhameti ve ihsanı nedeniyle o kişiyi Cennete girdirir. Kim, gençliğini Allah yolunda harcarsa, mahşer günü bu onun için bir nûr olur. Kim, Allah yolunda bir ok atıp bunu düşmana ulaştırır da isâbet ettirir veya ettirmezse, bu kendisi için bir köle azadı olur. Kim bir Mü'min köleyi azat ederse, Allah onun her uzvuna karşılık Cehennemden kendisinin bir uzvunu azat eder. Kim Allah yolunda iki çift infak ederse, Allah'ın Cennetinin sekiz kapısı vardır. Onu dilediği kapıdan Cennetine girdirir." [1]

Berâ İbn-i Âzib Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

Bedevînin biri: "Yâ Resûlallah! Beni Cennete girdirecek bir amel öğret" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bir köleyi özgürlüğüne kavuştur ve bir köleyi azat et" buyurdu. Bedevî: "İkisi bir değil mi?" diye sorunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Hayır" karşılığını verdi ve şöyle açıkladı:

إِنَّ عِتْقَ النَّسَمَةِ أَنْ تَفَرَّدَ بِعِتْقِهَا، وَفَكَ الرِّقَبَةَ أَنْ تُعِينَ فِي عِتْقِهَا، وَالْمِنْحَةَ الْوَكُوفُ وَالْفَيْءُ عَلَى ذِي الرَّجْمِ، فَإِنْ لَمْ تُطَقْ ذَلِكَ، فَأَطْعِمِ الْجَائِعَ، وَاسْقِ الظَّمْآنَ، وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ، وَأَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ. فَإِنْ لَمْ تُطَقْ ذَلِكَ، فَكَفَّ (لِسَانَكَ إِلَّا مِنَ الْخَيْرِ) (حم عن البراء)

Köleyi özgürlüğüne kavuşturma, onun azat edilmesinde maddi yardımda bulunmandır. Köle azat etme ise, tek başına onu azat etmendir" Ve sözüne şöyle devam etti: "Sağmal hayvanın sütünden faydalanması için birine ver. Akrabanı mâlî yardımlarla gözet. Şayet bunları yapmaya gücün yetmezse, aç birinin karnını doyur. Susamış olan birine su ikram et. İyiliği emredip kötülükten nehyet. Bunu da yapamazsan diline hâkim ol ve hayır dışında bir şey konuşma." [2]

Yetim hakkında da Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz şöyle buyurmuştur:

(أَحَبُّ بُيُوتِكُمْ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ مُكْرَمٌ) (طب عن ابن عمر)

"Allah'u Teâlâ'ya en sevgili ev, içinde ikram gören yetimin bulunduğu evdir."[3]

Yine yemek yedirmek hakkında Abdullah İbn-i Amr Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا جِبْرِيلُ لِمَ اتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا؟ قَالَ لِإِطْعَامِهِ الطَّعَامَ يَا مُحَمَّدٌ ((هَبْ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو))

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yâ Cebrâil! Allah'u Teâlâ, İbrâhim'i ne sebepten Halîl (dost) edindi?" diye sorunca, o: "Misafirlerine yemek yedirdiği için Yâ Muhammed!" diye cevap verdi.[4]

Merhamet edenler hakkında da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ ارْحَمُوا أَهْلَ الْأَرْضِ يَرْحَمَكُمُ أَهْلُ السَّمَاءِ (حم عن عمرو بن العاص

"Merhamet edenlere Rahmân merhamet eder. Siz yeryüzünde olanlara merhamet edin ki, semâ ehli de size merhamet etsin."[5]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18620.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 15, s. 432; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17902.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 111/11.

[4] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 9290.

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6206.

91-ŞEMS SÛRESİ

Bu sûre 15 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmi, ilk âyetinde geçen ve "Güneş" anlamına gelen "Şems" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا (۱) وَالْقَمَرُ إِذَا تَلَّيَهَا (۲) وَالنَّهَارُ إِذَا جَلَّيَهَا (۳) وَاللَّيْلُ إِذَا يَغْشَاهَا (۴) وَالسَّمَاءُ (۵) وَمَا بَنَاهَا (۶) وَالْأَرْضُ وَمَا طَرَاهَا (۷) فَالْهَمَّهَا فَجُورَهَا وَتَقْوَاهَا (۸) قَدْ أَفْلَحَ (۹) مَنْ زَكَّاهَا (۱۰) وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا (۱۱)

1-10. Güneşe ve aydınlığına,* onu tâkip eden aya,* güneşi ortaya çıkaran gündüze,* güneşin aydınlığını örten geceye,* göğe ve onu bina edene,* yere ve onu yayana,* nefse ve onu yaratana,* sonra da ona kötülüğünü ve takvâsını ilham edene yemin olsun ki,* nefsinin (kötülüklerden) arındırarak şüphesiz felâha ermiştir.* Nefsinin kötülüklerle gömen de hüsrâna uğramıştır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: "Nefse ve onu yaratana,* sonra da ona kötülüğünü ve takvâsını ilham edene yemin olsun ki" diye buyrulmaktadır. Allah’u Teâlâ her insanı yaratmış, ona hayır ve şerri anlayabilecek irâde vermiştir. Bu husus Sûre-i Beled, Âyet 10’da geçen "Ve ona hayır ve şer yollarını göstermedik mi?" buyruğu gibidir. Allah’u Teâlâ insana hayır yolunu da göstermiş şer yolunu da göstermiş ve insanı bu yollardan birini tercih etmekte serbest bırakmıştır.

Bu husus Sûre-i İnsân, Âyet 3’te de şöyle geçmektedir:

"Şüphesiz ki, Biz insana hidâyet yolunu gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör."

Âyet-i Kerîme’de geçen "İlham" ifadesine, Rûh’ul-Beyan tefsirinde şu şekilde farklı bir mânâ da verilmiştir:

İlham, sâdece iyi şeylerin bildirilmesinde kullanılan bir kelimedir. Kötülük hakkında "Rabbim bana şöyle ilham etti" diye söylenemez. Allah’u Teâlâ’nın bu âyetteki "Ona kötülüğünü ve takvâsını ilham edene" diye geçen ifadesindeki

maksat ise, kötülüklerin bunları işlenmek için değil, bunlardan kaçınmak için; iyiliğin ise işlenmek için ilham edilmiş olmasıdır. Allah'ı Teâlâ nasıl ki, çirkin işleri emretmezse bunları ilham da etmez.

Allah'ı Teâlâ râzı olduğu kullara takvâ ile amel edebilmeleri için dâima hatalarını ve günahlarını ilham ederek hatırlatır. Böylece o kul, kötülüklerden arınıp takvâ ile amel ederek Allah'ı Teâlâ'ya yakınlığını daha artırır.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Nefse ve onu yaratana,* sonra da ona kötülüğünü ve takvâsını ilham edene yemin olsun ki" diye geçen Sûre-i Şems, Âyet 7-8'i okuduktan sonra şöyle buyurdu:

(اللَّهُمَّ أَنْتَ نَفْسِي تَقَوَّاهَا أَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلَاهَا وَخَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا) (طب عن ابن عباس)

"Allah'ım! Sen benim nefsimi takvâsını ihsan buyur; tertemiz edip arındır. Sen onun dostusun ve mevlâsısın. Sen onu tertemiz edenlerin en hayırlısısın." [1]

Âyet-i Kerîme'de geçen "Nefsini (kötülüklerden) arındıran" ifadesi; nefsinin uslandırıp temizleyen, terbiye eden kimsedir. İşte o kimse kurtuldu, demektir. Nefsin kötülüklerden nasıl arınacağı Sûre-i A'lâ, Âyet 14-15'te:

"Şüphesiz ki nefsinin (kötülüklerden) arındıran felâha ermiştir* ve o, Rabbinin ismini zikreder, namazı da kılar" diye geçmektedir.

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11028.

(كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوِيهَا (١١) إِذِ انْبَعَثَ أَشْقَاهَا (١٢) فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا (١٣)) (فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذُنُوبِهِمْ فَسَوَّاهَا (١٤) وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا (١٥)

11-15. Semud kavmi, azgınlıkları sebebiyle Peygamberlerini yalanladı.* Onların en şâkisi, (mûcize olarak çıkan devenin ayaklarını kesmek için) süratle fırladığı zaman,* Allah'ın Resûlü onlara: "Allah'ın devesini ve sudan nasibini bırakın" dedi.* Onlar da Peygamberlerinin vaadini yalanladılar ve deveyi öldürdüler. Rableri, günahları sebebiyle onların hepsini azap ile helâk etti.* Allah'ı Teâlâ, bunun sonucundan çekinmez de!

İzah: Sâlih Aleyhisselâm'ın mûcizesi olan deveyi kesen kişi hakkında Abdullah b. Zem'a Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

حَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ النَّاقَةَ وَذَكَرَ الَّذِي عَقَرَهَا فَقَالَ إِذْ انْبَعَثَ أَشْقَاهَا انْبَعَثَ بِهَا رَجُلٌ عَزِيزٌ عَارِمٌ مَنِيْعٌ فِي رَهْطِهِ مِثْلُ أَبِي زَمْعَةَ ... (م عن عبد الله بن زمعة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hutbe okudu ve Sâlih Aleyhisselâm'ın dişi devesini ve onun ayak sinirlerini kesip öldüren kimseyi zikrederek: "Onların en şâkisi, (mûcize olarak çıkan devesinin ayaklarını kesmek için) süratle fırladığı zaman" diye geçen Sûre-i Şems, Âyet 12'yi okudu ve dişi deveye karşı kalkıp fırlayan o kimse; kendi kavmi içinde arkalı, kuvvetli, şerli ve çok menedici bir adamdı. Tıpkı Mekke'deki Ebû Zem'a gibi" buyurdu.[1]

Câbir İbn-i Semure Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle anlatılmaktadır:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيَّ: مَنْ أَشَقَى الْأَوَّلِينَ؟ قَالَ: عَاقِرُ النَّاقَةِ. قَالَ: فَمَنْ أَشَقَى الْآخِرِينَ؟ (قَالَ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: فَاتْلُكْ يَا عَلِيّ) (كر عن جابر بن سمرة)

Resûlallah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ali'ye: "Öncekilerin en şâkisinin kim olduğunu biliyor musun?" diye sordu. "Dişi deveyi kesendir" diye buyurdu. Sonra, "Sonrakilerin en şâkisinin kim olduğunu biliyor musun?" diye sordu. "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" deyince de, "Seni öldürecek olan (İbn-i Mülcem), Yâ Ali!" diye buyurdu.[2]

Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmi olan Semud'un, bu deve kıssası hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i A'râf, Âyet 76-79 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 13 (49).

[2] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 36429; Ebû Ya'la, Müsned, Hadis No: 464; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7159.

92-LEYL SÛRESİ

Bu sûre 21 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmi, ilk âyetinde geçen ve "Gece" anlamına gelen "Leyl" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ (۱) وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ (۲) وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ (۳) إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ (۴) فَأَمَّا (۵) مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ (۶) فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَىٰ (۷) وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ (۸) وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ (۹) فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَىٰ (۱۰) وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّىٰ (۱۱) إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَىٰ (۱۲) وَإِنَّ لَنَا (۱۳) لَلْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ (۱۴)

1-13. Örttüğü zaman geceye,* açıldığı zaman gündüze,* erkeği ve dişiyi yaratana yemin olsun ki,* şüphesiz amelleriniz, çeşit çeşittir.* Her kim infak eder, Allah'tan korkar* ve en güzel olanı tasdik ederse,* onu en kolay olana muvaffak kılarız.* Fakat her kim de cimriliği seçer, Allah'a ihtiyacı yokmuş gibi davranır* ve en güzel olanı yalanlarsa,* ona da en zor olanı kolaylaştırırız.* O, aşağıya düştüğü (Cehenneme atıldığı) zaman, malı kendine fayda vermez.* Şüphesiz hidâyet yolunu göstermek Bize aittir.* Şüphesiz âhiret de, dünyâ da Bizimdir.

İzah: Allah'ı Teâlâ Âyet-i Kerîme'de: "Şüphesiz amelleriniz, çeşit çeşittir" diye buyurmaktadır. Yani, kimisi kendi nefsini kurtarmak için çalışır, kimisi nefsini helâk etmek için çalışır, demektir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, âyette geçen "En güzel olanı tasdik ederse" diye geçen ifade, Allah yolunda infak edilen şeylerin karşılığını Allah'ın vereceğine inanırsa, anlamındadır. Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen diğer bir görüşe göre de en güzel olandan maksat, kelime-i tevhid'dir. Yani, Lâ ilâhe illallah Muhammed'un Resûlullah, demektir.

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, malından Allah için harcayan kimse ile cimrilik eden kimsenin durumu ile ilgili Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلَّا مَلَكَانِ يَنْزِلَانِ فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا لِلْآخَرِ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلْفًا وَيَقُولُ الْآخَرُ لِلْأَوَّلِ أَعْطِ
(مُمْسِكًا تَلْفًا) (خ م عن ابى هريرة)

"Her gün kullar sabahleyin kalktığında, mutlaka beraberlerinde gökten iki melek iner. Bunlardan biri, "Allah'ım! İnfak edenin malını artır" der. Diğeri de, "Allah'ım! Cimrilik edenin malını yok et" der.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Zekât 27; Sahih-i Müslim, Zekât 18 (57).

فَأَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّى (١٤) لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى (١٥) الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّى (١٦) وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى (١٧) الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى (١٨) وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَى (١٩) إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى (٢٠) وَلَسَوْفَ يَرْضَى (٢١)

14-21. Ben sizi alevli ateşle uyardım.* Ona ancak en şakî olan girer ki* onlar, hakkı yalanlayan ve yüz çeviren kimselerdir.* Takvâ sahibi, o ateşten uzaktır.* O ki, malını hayra sarf eder, temizlenir.* Onun üzerinde hiç kimsenin, karşılığı verilecek bir nîmeti yoktur.* O, ancak yüce olan Rabbinin rızâsını kazanmak için verir* ve yemin olsun ki, yakında râzı olacaktır.

İzah: Ateşe en şakî olanın gireceğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

لَا يَدْخُلُ النَّارَ إِلَّا شَقِيٌّ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ الشَّقِيُّ قَالَ مَنْ لَمْ يَعْمَلْ لِلَّهِ بِطَاعَةٍ وَلَمْ يَتَزَكَّ لَهُ مَعْصِيَةً (ه)
(عن ابى هريرة)

"Ateşe ancak en şakî olan girer." Denildi ki: "Yâ Resûlallah! Şakî kimdir?" Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Allah için gûnahtan vazgeçmeyendir."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i yalanlayıp itaat etmeyenlerin durumu ile ilgili de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَنْ يَأْبَى قَالَ مَنْ أَطَاعَنِي
(دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى) (خ م عن ابى هريرة)

"İstemeyenler dışında, ümmetimin tamamı Cennete girer." "Yâ Resûlallah! Cennete girmeyi kim istemez ki?" denilince, buyurdu ki: "Bana itaat edenler Cennete girer, bana karşı gelenler Cenneti istememiş demektir."[2]

Bezzar'ın, İbn-i ez-Zübeyr Radiyallâhu anhu'dan naklettiğine göre, o şöyle buyurmuştur:

نزل هذه الآية وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَى، إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى، وَلَسَوْفَ يَرْضَى فِي ابْنِ بَكْر (الصديق) (البرار عن ابن الزبير)

"Takvâ sahibi, o ateşten uzaktır.* O ki, malını hayra sarf eder, temizlenir.* Onun üzerinde hiç kimsenin, karşılığı verilecek bir nîmeti yoktur.* O, ancak yüce olan Rabbinin rızâsını kazanmak için verir" diye geçen âyetler[3], Hz. Ebû Bekir, es-Sıddîk hakkında nâzil olmuştur.[4]

Bu âyetlerin nüzul sebebini İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle anlatmıştır:

Müşrikler, Hz. Bilal'e işkence ediyorlardı. O ise sürekli "Ahad, Ahad (Allah birdir, Allah birdir)" diyordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem yanından geçerken, "Bir olan Allah, seni kurtaracaktır" diye buyurdu, Sonra, "Ey Ebû Bekir! Bilal, Allah uğrunda işkencelere maruz bırakılmaktadır" dedi. Hz. Ebû Bekir, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ne demek istediğini anladı. Hemen evine gitti. Bir rıtıl[5] altın aldı ve bu altını alıp, Umeyye b. Halef'e götürdü. Ona: "Bana Bilal'i satar mısın?" dedi. Umeyye: "Evet" dedi. Hz. Ebû Bekir onu satın alıp azat etti. Müşrikler: "Hz. Ebû Bekir'in onu azat etmiş olmasının tek sebebi mutlaka vaktiyle onun Hz. Ebû Bekir'e yapmış olduğu bir iyilik olmalıdır" dediler. İşte bunun üzerine Sûre-i Leyl, Âyet 19-20'de: "Onun üzerinde" yani Hz. Ebû Bekir'in üzerinde "Hiç kimsenin, karşılığı verilecek bir nîmeti yoktur" ona yapmış olduğu bir ihsanı ve bir lütfu da yoktur. Yani o, herhangi bir nîmet ve iyiliğe karşılık vermek maksadı ile tasadduk etmiyor. Bilakis O, bu işi: "O, ancak yüce olan Rabbinin rızâsını kazanmak için verir" diye buyrulmuştur.

Hz. Ebû Bekir hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَحِمَ اللَّهُ أَبَا بَكْرٍ رَوَّجَنِي ابْنَتَهُ وَحَمَلَنِي إِلَى دَارِ الْهَجْرَةِ وَأَعْتَقَ بِلَالًا مِنْ مَالِهِ رَحِمَ اللَّهُ عُمَرَ يَقُولُ الْحَقُّ وَإِنْ كَانَ مُرًّا تَرَكَهُ الْحَقُّ وَمَا لَهُ صَدِيقٌ رَحِمَ اللَّهُ عُثْمَانَ تَسْتَحْيِيهِ الْمَلَائِكَةُ رَحِمَ اللَّهُ عَلِيًّا اللَّهُمَّ أَدِرْ الْحَقَّ (مَعَهُ حَيْثُ دَارَ) (ت) عَنْ عَلِي

"Allah'ı Teâlâ, Ebû Bekir'e rahmetini ihsan etsin. Bana kızını verdi. Hicret

yurduna beni (sağladığı binekle) taşıdı ve kendi malından Bilal'i hürriyetine kavuşturdu. Allah'ı Teâlâ, Ömer'e de rahmetini ihsan etsin. Acı da olsa hakkı söyler, hakkı söylemesi sebebiyle arkadaşsız kalmıştır. Allah'ı Teâlâ, Osman'a da rahmetini ihsan etsin. Melekler bile ondan hayâ ederler. Allah'ı Teâlâ, Ali'ye de rahmetini ihsan etsin. Allah'ım! Ali nereye dönerse hakkı onunla beraber eyle.”[6]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 35.

[2] Sahih-i Buhârî, İ'tisâm 2.

[3] Sûre-i Leyl, Âyet 17-20.

[4] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7318.

[5] Rıtıl: Bir ölçü birimi olup 416 gr.'dır.

[6] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 20.

93-DUHÂ SÛRESİ

Bu sûre 11 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ve "Kuşluk vakti" anlamındaki "Duhâ" kelimesinden almıştır.

Bu sûre ile ilgili olarak İkrime b. Süleyman Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

قَرَأْتُ عَلَى إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قُسْطَنْطِينَةَ فَلَمَّا بَلَغْتُهُ الضُّحَى قَالَ لِي: كَبِّرْ كَبْرَ عِنْدَ خَاتِمَةِ كُلِّ سُورَةٍ حَتَّى تَخْتِمَ وَأَخْبَرَ هُجَيْدُ بْنُ كَثِيرٍ أَنَّهُ قَرَأَ عَلَى مُجَاهِدٍ فَأَمَرَهُ بِذَلِكَ وَأَخْبَرَ هُمَجَاهِدُ أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ أَمَرَهُ بِذَلِكَ وَأَخْبَرَ هُبَّانُ بْنُ عَبَّاسٍ أَبِي بِنِ كَعْبٍ أَمَرَهُ بِذَلِكَ وَأَخْبَرَ هُبَّانُ بْنُ كَعْبٍ أَمَرَهُ بِذَلِكَ وَأَخْبَرَ هُبَّانُ بْنُ كَعْبٍ أَمَرَهُ بِذَلِكَ (ك) عكرمة بن سليمان

Ben, İsmâil b. Abdullah b. Kustantin'e Kur'ân'ı okudum. Duhâ Sûresi'ne gelince bana, "Her sûrenin sonunda Kur'ân'ı hatmedinceye kadar tekbir getir" dedi. Çünkü ben Abdullah b. Kesir'e Kur'ân'ı okudum. Duha Sûresi'ne gelince, "Hatim edinceye kadar tekbir getir" dedi. Ona da Abdullah b. Kesir haber verdiğine göre o, Mücâhid Hazretlerine Kur'ân'ı okumuş, Mücâhid'in de ona haber verdiğine göre İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ kendisine bunu emretmiş. İbn-i Abbas'ın kendisine haber verdiğine göre, Übeyy b. Ka'b Radiyallâhu anhu kendisine böyle yapmayı emretmiş. Übeyy b. Ka'b'ın ona haber verdiğine göre de Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ona bunu emretmiş.[1]

Bu sebeple Kur'ân hatmedilirken, Duhâ Sûresi'ne gelindiğinde, bu sûreden başlayarak ondan sonraki sûrelerin başında "Allah'ı Ekber, Bismillâhirrahmânirrahîm" diyerek okumak sünnettir. Ayrıca Duhâ Sûresi'nden aşağıdaki sûrelerin herhangi birinden başlanarak, ondan sonraki sûreler sonuna kadar okunacaksa, o zaman da aynı şekilde her sûrenin başında tekbir getirilebilir.

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 5330.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(وَالضُّحَىٰ (١) وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ (٢) مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ (٣))

1-3. Kuşluk vaktine* ve sâkin olduğu zaman geceye yemin olsun ki,* Ey Habîbim! Rabbin seni terketmedi ve sana darılmadı.

İzah: Cebrâil Aleyhisselâm'ın Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelmesi bir süre gecikince, kâfirler: "Allah, onu terk etti ve ondan uzaklaştı" dediler. Bunun üzerine bu sûre nâzil oldu.[1]

Allah'ı Teâlâ bu sûreye, "Kuşluk vaktine" yemin ile başlamaktadır. Bundan maksat, kuşluk vaktinin ışığına ki, bu da günün en aydınlık olduğu vakittir. Bir diğer mânâsı da, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanıdır. Bu da İslâm'ın en aydınlık olduğu dönemdir. Allah'ın nûrunun ziyâsıdır, diye de mânâ verilmiştir. İşte Allah'ı Teâlâ bunlara yemin etmektedir.

Yine Allah'ı Teâlâ, "Sâkin olduğu zaman geceye" de yemin etmektedir. Geceleri ışık saçan yıldızların parladığı zamandır. Herkesin uykuda olduğu ve takvâ sahibi olanların gece ibâdetleriyle Allah'ı Teâlâ ile baş başa kaldıkları bu zamana yemin ederim, demektir.

[1] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Duhâ 2, Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7320.

(وَلَآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ) ٤

4. Elbette senin için âhiret dünyâdan daha hayırlıdır.

İzah: Ey Habîbim! Senin, bu dünyâda iken çektiğin meşakkatler, gördüğün gerek iyilik, gerek zahmet, gerek sıkıntılar... Senin dünyâdaki bu hâlinden, âhiretteki hâlin daha hayırlıdır, demektir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbı, İslâm'ın ilk dönemleri olan yokluk yıllarında çok sıkıntı çekmişlerdi. Ancak daha sonra kâfirlerle yapılan savaşlarda çok sayıda ganîmet elde edilince, Peygamber Efendimizin ve Ashâbının, o sıkıntılı yılları geçti ve maddi durumları çok iyi oldu. Peygamber Efendimizin yirmi tâne kendine ait cins atı, kırk beş tâne sağılır devesi, yüz tâne koyunu ve yedi tâne sağılır keçisi vardı.[1] Hurma bahçeleri de vardı. Ayrıca himâyesinde bulunan Ashâb-ı Suffa'ya da Peygamber Efendimiz tarafından bakılır, bir o kadar da misâfiri olurdu. Bu kişiler onun mutfağından yer, içerlerdi. Peygamber Efendimiz hakkında Münâfıkların: "Çok malı olmasına rağmen,

kendisi için harcama yapmıyor” diye dedikodu yapmaları üzerine, Peygamber Efendimiz, yüz deve pahasına bir kürk diktirdi. Yabancı devlet temsilcileri ve kâfir beyleri geldiği zaman, bu kürkü giyerek onların karşısına çıkardı. Diğer zamanlarda da Ashâb-ı Suffa’nın giyindiği gibi giyinir ve onlar gibi yaşamayı severdi.

Allah’u Teâlâ’nın, Sevgili Habîbine Cennette vereceği ikrâm-ı ilâhi karşısında, dünyâda kendisine verdiği bu nîmetlerin hiçbir değeri yoktur.

[1] İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 194.

(وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ) هـ)

5. Elbette Rabbin sana, sen râzı oluncaya kadar verecektir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e râzı oluncaya kadar kendisine şefaât etme izni verileceği beyan edilmiştir. Bu husus nakledilen bir Hadis-i Şerif’te şöyle geçmektedir:

Hiz. Ali, Iraklılara şöyle söylemiştir: "Sizler Allah’u Teâlâ’nın kitabında en ümit verici âyetin: Ey Resûlüm! De ki: "Ey nefisleri üzerine haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin..." diye devam eden Sûre-i Zümer, Âyet 53 olduğunu söylüyorsunuz öyle mi?" Onlar: "Evet, biz böyle diyoruz" dediler. Bunun üzerine Hiz. Ali dedi ki:

- Bizler, Ehl-i Beyt olarak Allah’u Teâlâ’nın kitabındaki en ümit verici âyetin: "Elbette Rabbin sana, sen râzı oluncaya kadar verecektir" diye geçen Sûre-i Duhâ, Âyet 5 olduğunu söylüyoruz. Bu Âyet-i Kerîme nâzil olunca, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

(إِذَا وَاللَّهِ لَا أَرْضَىٰ وَوَاحِدٌ مِنْ أُمَّتِي فِي النَّارِ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن علي

"O halde Allah’a yemin ederim ki, ümmetimden tek bir fert dahi Cehennemde kaldığı sürece ben de râzı olmayacağım." [1]

Abdullah İbn-i Amr İbn’il-Âs Radiyallâhu anhu’dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, İbrâhim Aleyhisselâm’ın, Sûre-i İbrâhîm,

Âyet 36'da geçen "Ey Rabbim! Şüphesiz putlar, insanlardan birçoğunun dalâlete düşmesine sebep oldular. Bana tâbi olan bendendir; bana âsi olan için de şüphesiz Sen çok bağışlayansın, çok merhamet edersin" buyruğunu ve Îsâ Aleyhisselâm'ın, Sûre-i Mâide, Âyet 118'de geçen "Eğer onlara azap edersen, şüphesiz onlar Senin kullarıdır (Sana itiraz edecek yoktur). Eğer onları affedersen, şüphesiz Sen her şeye gâlipsin, hüküm ve hikmet sahibisin" diye geçen âyetleri okudu ve ellerini kaldırarak:

اللَّهُمَّ أُمَّتِي أُمَّتِي وَبِكَيِّ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ فَسَلَّهُ مَا يُدْرِيكَ فَاتَّاهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَسَأَلَهُ فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَا قَالَ وَهُوَ أَعْلَمُ فَقَالَ اللَّهُ يَا جِبْرِيلُ (اذهب إلى مُحَمَّدٍ فَقُلْ إِنَّا سَنَرْضِيكَ فِي أُمَّتِكَ وَلَا نَسْؤُكَ) (م عن عبد الله بن عمرو بن العاص

"Allah'ım! Ümmetim, ümmetim" deyip ağladı. Allah'u Teâlâ: "Yâ Cebrâil! Muhammed'e git ve Rabbin en iyi bilen olduğu halde, onu ağlatanın ne olduğunu sor" diye buyurdu. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve niçin ağladığını sordu. Peygamberimiz de durumu ona haber verdi. Allah'u Teâlâ en iyi bilen olduğu halde buyurdu ki:

- Yâ Cebrâil! Muhammed'e git ve de ki: "Ümmetin konusunda Biz seni râzı edeceğiz ve seni üzmeyeceğiz."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

يُشَفِّعُنِي اللَّهُ فِي أُمَّتِي حَتَّى يَقُولَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ لِي رَضِيتَ يَا مُحَمَّدٌ فَأَقُولُ يَا رَبِّ رَضِيتُ (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن علي

Allah'u Teâlâ, ümmetim hakkında beni şefaatchi kılacak. Tâ ki Allah'u Teâlâ bana: "Yâ Muhammed! Râzı oldun mu?" diyecek. Ben de: "Evet Rabbim, râzı oldum" diyeceğim.[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خَيْرْتُ بَيْنَ الشَّفَاعَةِ وَبَيْنَ أَنْ يَدْخُلَ نِصْفُ أُمَّتِي الْجَنَّةَ فَاخْتَرْتُ الشَّفَاعَةَ لِأَنَّهَا أَعْمُ وَأَكْفَى أَتَرُونَهَا لِلْمُتَّقِينَ لَا وَلَكِنَّهَا لِلْمُذْنِبِينَ الْخَطَّائِينَ الْمُتَلَوِّثِينَ. (ه عن موسى الأشعري

"Ben, ümmetimin yarısının Cennete girmesi ya da şefaet etmem arasında muhayyer bırakıldım. Ben şefaati tercih ettim. Çünkü şefaet, daha kapsamlı ve ümmetimin hepsinin kurtuluşuna daha yeterlidir. Şefaati siz takvâ sahiplerine has

mı biliyorsunuz? Hayır! O takvâ sahipleri için değil, günahkâr, hatâlı ve kötü işlere karışan Müslümanlar içindir.”[4]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 20, s. 96.

[2] Sahih-i Müslim, İman 86 (346).

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 20, s. 95.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 37.

(أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ (٦) وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ (٧) وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ (٨))

6-8. O, seni bir yetim iken barındırmadı mı?* Sana bilmediğin şeyleri bildirmedi mi?* Seni fakir iken zengin etmedi mi?

İzah: Allah’u Teâlâ bu âyetlerde, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem üzerindeki lütuf ve ihsanlarını sayarak, "Sen yetim kalınca, amcan Ebû Tâlib’in yanında sana barınacağın bir yer takdir ettim ve sana bilmediğin şeyleri vahiy ile bildirdim ve sen fakirken, Hz. Hatice vâsıtası ile seni zengin kıldım, diye buyurmuştur. Böylece senin yanına yetimler geldi, sen de onları barındırdın. Fakir olanlar sana gelince, onlara yardım ettin, demektir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hatice annemizden kalan bütün servetini, zor durumda olan Müslüman köleleri kölelikten kurtarmak ve fakir olan Ashâbına yardım etmek için harcamıştır.

(فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ (٩) وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ (١٠) وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ (١١))

9-11. Öyle ise, yetime sakın kötü bir muâmelede bulunma.* Ve isteyen sakın azarlama.* Ve Rabbinin (sana verdiği) nîmetini anlat.

İzah: Yetime iyi muâmelede bulunulması hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

مَنْ مَسَحَ رَأْسَ يَتِيمٍ أَوْ يَتِيمَةٍ لَمْ يَمْسَحْهُ إِلَّا لِلَّهِ كَانَ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ مَرَّتْ عَلَيْهَا يَدُهُ حَسَنَاتٌ وَمَنْ أَحْسَنَ إِلَى يَتِيمَةٍ أَوْ يَتِيمٍ عِنْدَهُ كُنْتُ أَنَا وَهُوَ فِي الْجَنَّةِ كَهَاتَيْنِ وَقَرَنَ بَيْنَ أَصْبُعَيْهِ (حم ط ب عن ابى امامة)

"Bir kimse Allah rızâsı için merhametle bir yetimin başını sığasa, eline değen

kılların sayısınca onun için sevap yazılır. Oğlan veya kız bir yetimi terbiyesine alıp ona iyilik eden, Cennette şöylece oluruz, buyurup iki parmağını birbirlerine yaklaştırdı.”[1]

İsteyen kimseleri memnun etmek hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رُدُّوا السَّائِلَ بِبَدَلٍ يَسِيرٍ أَوْ رَدِّ جَمِيلٍ فَإِنَّهُ يَأْتِيكُمْ مَنْ لَيْسَ مِنَ الْإِنْسِ وَلَا مِنَ الْجِنِّ يَنْظُرُ كَيْفَ صَنَعَكُمْ فِيمَا (خَوَّلَكُمْ اللَّهُ) (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن)

”Dilenen kimseye ya kolayınıza gelen bir şeyi karşılıksız vererek yahut güzel bir söz söyleyerek geri çevirin. Çünkü insanlardan da, cinlerden de olmayan kimseler size gelir ve Allah’ın size ihsan ettiği şeyler hususunda nasıl tasarruf ettiğinize bakarlar.”[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا وَلَوْ أَنَّ تَلَقَّى أَخَاكَ بِوَجْهِ طَلْقٍ (م) عن ابى ذر

”İyilikten hiçbir şeyi küçük görme. Eğer verecek bir şey de bulamazsan, kardeşini sevimli bir yüzle karşıla.”[3]

İyiliğin nasıl yapılması gerektiğine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أُعْطِيَ عَطَاءً فَوَجَدَ فَلْيَجْزِ بِهِ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيُتِّنْ بِهِ فَمَنْ أُنْتَى بِهِ فَقَدْ شَكَرَهُ وَمَنْ كَتَمَهُ فَقَدْ كَفَرَهُ (د جابر بن عبد الله)

”Kime bir şey verilir de, o da onun karşılığında verecek bir şey bulursa onu versin. Bulamazsa onu övsün. Kim onu bu nîmetle övecek olursa ona teşekkür etmiş olur. Kim de onu gizleyecek olursa nankörlük etmiş olur.”[4]

Yine Sûre-i Duhâ, Âyet 11’de ”Ve Rabbinin (sana verdiği) nîmetini anlat” diye buyrulmaktadır. Hitap Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e olmakla birlikte, hüküm umûmidir. Bu hususta Hasan b. Ali Radiyallâhu anhu: ”Bir hayır elde eder yahut bir hayır işlersen, güvendiğin kardeşlerine onu anlat” diye buyurmuştur.

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 7726; Ahmed b. Hanbel, Müsned,

Hadsi No: 21253

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 101.

[3] Sahih-i Müslim. Birr 43 (144).

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb,12.

94-İNŞİRÂH SÛRESİ

Bu sûre 8 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraca çıkarken göğsünün yarılmasından bahsedildiği için, ismini bu anlama gelen "İnşirâh" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ (۱) وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ (۲) الَّذِي اَنْقَضَ ظَهْرَكَ (۳))

1-3. Ey Resûlüm! Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?* Ve senin üzerinden ağır yükünü kaldırmadık mı?* Öyle ki o, belini bükmüştü.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mîraca çıkarılırken göğsünün nasıl yarıldığını ve sonrasında yaşadıklarını şöyle anlatmıştır:

فُرِحَ سَقْفُ بَيْتِي وَأَنَا بِمَكَّةَ فَنَزَلَ جِبْرِيلُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَفَرَجَ صَدْرِي ثُمَّ غَسَلَهُ مِنْ مَاءِ زَمْزَمَ ثُمَّ جَاءَ (بِطَسْتٍ مِنْ ذَهَبٍ مُّمْتَلِئٍ حِكْمَةً وَإِيمَانًا فَأَفْرَغَهَا فِي صَدْرِي ... (م عن ابى ذر

"Mekke'de iken evimin tavanı yarıldı. Cebrâil Aleyhisselâm indi. Göğsümü yardıktan sonra içini Zemzem suyu ile yıkadı. Sonra hikmet ve imân ile dolu altın bir tas getirip içindekini göğsümün içine boşalttı ve göğsümü kapadı.[1] Katırdan küçük ve eşekten büyük bir binit olan Burak getirildi. Adımını gözünün görebildiği kadar atıyordu. O Burak'a bindim ve Cebrâil ile birlikte biraz yol aldık. Cebrâil:

اَنْزَلَ فَصَلَّ فَفَعَلْتُ فَقَالَ اَتَدْرِي اَيْنَ صَلَّيْتَ صَلَّيْتَ بِطَيْبَةٍ وَاِلَيْهَا الْمُهَاجِرُ ثُمَّ قَالَ اَنْزَلَ فَصَلَّ فَصَلَّيْتُ فَقَالَ اَتَدْرِي اَيْنَ صَلَّيْتَ صَلَّيْتَ بِطُورِ سَيْنَاءَ حَيْثُ كَلَّمَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ ثُمَّ قَالَ اَنْزَلَ فَصَلَّ فَفَنَزَلْتُ فَصَلَّيْتُ فَقَالَ اَتَدْرِي اَيْنَ صَلَّيْتَ صَلَّيْتَ بِبَيْتِ لَحْمٍ حَيْثُ وُلِدَ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ ثُمَّ دَخَلْتُ بَيْتَ (الْمَقْدِسِ فَجَمَعَ لِي الْاَنْبِيَاءُ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ فَقَدَّمَنِي جِبْرِيلُ حَتَّى اُمَمَّهُمْ ... (ن عن انس

"İn ve namaz kıl" dedi. Ben de öyle yaptım. Cebrâil: "Namaz kıldığın yerin neresi olduğunu biliyor musun?" dedi ve sözüne devamla "Taybe'de (Medîne'de) namaz kıldın, oraya hicret edilecektir" dedi. Sonra tekrar: "İn ve namaz kıl" dedi. Ben de inip namaz kıldım. Bunun üzerine Cebrâil dedi ki:

"Nerede namaz kıldığını biliyor musun?" Allah'ı Teâlâ'nın, Mûsâ Aleyhisselâm ile konuştuğu Tûr-i Sînâ'da namaz kıldın. Daha sonra tekrar: "İn ve namaz kıl" dedi. İndim ve namaz kıldım. Yine dedi ki: "Namaz kıldığın yer neresidir biliyor musun?" İsâ Aleyhis-selâm'ın doğduğu yer olan Beyt-i Lahm'da kıldın.[2] Sonra Beyt-i Makdis'e girdim, bütün Peygamberler yanımda toplandı. Cebrâil beni öne geçirdi, onlara imamlık yaptım.[3]

(Tefsir ehli derler ki: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in diğer Peygamberlere üstünlüğü açığa çıktı. Çünkü Beyt-i Makdis'te bütün Peygamberlere imam oldu.[4])

Mîraç ile ilgili geniş bilgi için de Sûre-i İsrâ, Âyet 1 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, İman 74 (263).

[2] Bu Hadis-i Şerif'te geçtiği üzere, Peygamberlerin, büyük zâtların makamlarını ve türbelerini ziyaret edip oralarda Allah için iki rek'at nâfile namaz kılmak buradan kalan bir sünnettir.

[3] Sünen-i Nesâî, Salat 1. Ayrıca bakınız: Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 6, Enbiyâ 22-23, Salat 1; Sahih-i Müslim, İman 74 (259, 263 Sünen-i Nesâî, Salat 1; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet'üs-Salat 194.

[4] Bu hususta Sûre-i Zuhruf, Âyet 45 ve izahına bakınız.

وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ (٤) فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا (٥) إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا (٦) فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ (٧) وَإِلَىٰ (٨)
(رَبِّكَ فَارْغَبْ)

4-8. Ey Habîbim! Biz senin zikrini yücelttik.* Muhakkak her zorlukla beraber bir kolaylık vardır.* Hakikaten her zorlukla beraber bir kolaylık vardır.* O halde boş kaldığın vakit, Rabbine ibâdetle nefsini yor* ve ancak Rabbine yönel.

İzah: Allah'ı Teâlâ Âyet-i Kerîme'de: "Ey Habîbim! Biz senin zikrini yücelttik" diye buyurarak, Habîbinin ismini; Kelime-i Şahadet'te, ezanda ve teşehhütte kendi adıyla beraber zikrederek şânını yüceltmıştır. Katâde Hazretleri diyor ki: Allah'ı Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zikrini dünyâda da âhirette de yüceltti. Hiçbir hutbe okuyan, şehâdet getiren ve namaz kılan yoktur ki: "Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammed'en Resûlullah" diye seslenmiş olmasın.[1]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَتَانِي جِبْرِيلُ فَقَالَ إِنَّ رَبِّي وَرَبَّكَ يَقُولُ: كَيْفَ رَفَعْتُ لَكَ ذِكْرَكَ؟ قَالَ: اللَّهُ أَعْلَمُ، قَالَ: إِذَا ذُكِرْتُ ذُكِرْتَ مَعِيَ ((عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخَدْرِيِّ

Cebrâil bana gelip dedi ki: "Benim ve senin Rabbin, "Şânını nasıl yükselttiğime bir baksın, diyor" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah'ı Teâlâ en iyi bilendir" dedi. Allah'ı Teâlâ buyurdu ki: "Benim adım zikredilince, Benimle beraber sen de zikredilirsin."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

أَنَا أَوَّلُ النَّاسِ خُرُوجًا إِذَا بُعِثُوا وَأَنَا خَطِيبُهُمْ إِذَا وَفَدُوا وَأَنَا مُبَشِّرُهُمْ إِذَا أَيْسُوا لِيَوَاءِ الْحَمْدِ يَوْمَئِذٍ بِيَدِي وَأَنَا (أَكْرَمُ وَلَدِ آدَمَ عَلَى رَبِّي وَلَا فَخْرَ) (ت عَنْ انس)

"İnsanların, mahşer yerine getirilecekleri zaman kabrinden ilk çıkan benim, insanların hatipleri benim, ümitlerini kestikleri zaman müjdecileri benim, Livâ'ul-Hamd Sancağı o gün benim elimdedir. Allah katında Âdemoğlunun en şerefliisi benim. Bunları övmek için söylemiyorum, hakikat budur."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in diğer Peygamberlerden daha üstün olduğuna dair Sûre-i Bakara, Âyet 253, Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 81-82 ve izahına bakınız.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 24, s. 494.

[2] Ebu Ya'lâ, Müsned, Hadis No: 1349; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31891.

[3] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 2.

95-TÎN SÛRESİ

Bu sûre 8 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmi, ilk âyetinde geçen ve "İncir" anlamına gelen "Tîn" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhırrahmânırrahîm.

وَالزَّيْتُونِ (۱) وَطُورِ سِينِينَ (۲) وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ (۳) لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ (۴) (۵) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ (۶) فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ (۷) بِالذِّبِّ (۸) أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ (۸)

1-8. İncire ve zeytine,* Tûr-i Sînâ'ya* ve Emin Belde'ye yemin ederim ki,* muhakkak Biz, insanı en güzel şekilde yarattık.* Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik.* Ancak îman edip sâlih amellerde bulunanlar, işte onlar için tükenmez bir mükâfat vardır.* Ey Habîbim! Bu kadar delillerden sonra, din hususunda seni kim yalanlayabilir?* Allah'ı Teâlâ, hâkimlerin hâkimi değil midir? (Evet, hâkimidir)

İzah: Bu sûrede geçen Allah'ı Teâlâ'nın, "İncir ağacına" yemin ederim diye buyurması, dünyâyâ misaldir. Çünkü incirin kökü zayıf ve ömrü az olur, kışın yaprağını döker, yazın ise yeşerir. Dünyâyâ misal olan incire yemin ederim, demektir.

Allah'ı Teâlâ'nın, "Zeytin ağacına" yemin ederim diye buyurması, âhirete misaldir. Zeytin ağacının, kökü ve kendi sağlam, meyvesi yağlı, yaz kış yaprağını dökmez, ömrü uzun olur. Nitekim zeytin ağacı "Ölmez ağaç" diye de isimlendirilmiştir. Bu da âhirete misaldir. Âhirete benzeyen zeytine yemin ederim, demektir.

Allah'ı Teâlâ'nın "Tûr-i Sînâ"ya yemin ederim diye buyurması, insanın kafasıdır. Allah'ı Teâlâ sevgili kullarının kafasına yemin ediyor. Onların, Allah'ın kudretini tefekkür ederek, Allah'tan korkup doğruyu ve yanlışı ayırt edip, kendini sürekli muhakeme ederek nefsi hesaba çeken o akla yemin ederim, demektir.

Allah'ı Teâlâ'nın, "Emin Belde'ye" yemin ederim diye buyurması da, hakiki Mü'minlerin kalbine, o nûrlu kalbe yemin ederim, demektir. O emin belde ki, Allah'ın aşkı ve muhabbeti ile o kalp öyle temizlenmiş ki, her şeyden selâmete çıkmış, emin bir kalptir. O kalp, en büyük ve emin bir memlekettir. İşte o hâlis Mü'min kullarımın kalbine yemin ederim, demektir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

لَمَّا نَظَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْكَعْبَةِ فَقَالَ: مَرْحَبًا بِكَ بَيْتُ مَا أَعْظَمَكَ وَأَعْظَمَ حُرْمَتَكَ (وَالْمُؤْمِنِ أَعْظَمَ عِنْدَ اللَّهِ حُرْمَةً مِنْكَ) (هب عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kâbe'ye baktı ve buyurdu ki: "Merhaba, Yâ Beytullah! Allah yanında senin şanın, hürmetin büyük değil mi? Evet, büyük. Fakat Mü'minin şanı, hürmeti; senin şanından, hürmetinden daha büyüktür."[1]

Bir Hadis-i Kudsî'de de Allah'ı Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَا وَسِعَنِي أَرْضِي وَلَا سَمَائِي وَلَكِنْ وَسِعَنِي قَلْبُ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ

"Bana yer ve göklerim geniş gelmedi, Mü'min kulumun kalbi geniş geldi."[2]

Demişler ki: "Kalb-i Mü'min Beyt-i Hak'tır, Hacc-ı Ekber andadır, Belki Arş-ı Rahmân'dır gönül."

Mü'minin kalbi, Allah'ın evidir. Allah'ı Teâlâ, "Ben ona yemin ederim" diye buyuruyor. Hakiki bir Mü'min, bütün mükevvenâtın hepsinden Allah yanında daha kıymetlidir.

Allah'ı Teâlâ bu dört şeye yemin ettikten sonra, "Muhakkak Biz, insanı en güzel şekilde yarattık" diye buyurmuştur. İnsandaki zekâ, bilgi ve güzellik; insandaki edep, hayâ; insandaki itikâd, îman dünyadaki hangi canlı da vardır? İnsanın vücuduna gelince, Allah'ı Teâlâ en güzel sûrette yaratmıştır. İnsanın oturması, kalkması, yatması hep yerindedir. Âlet, edevât yapmaya ve kullanmaya müsâittir. Hiçbir yerinde uyumsuzluk yoktur. Hayvanlarda ise bu türden özellikler yoktur. İnsan diğer mahlûkattan üstün yaratılmıştır. İşte Allah'ı Teâlâ, "Ben, insanı en güzel bir şekilde yarattım. Ona bu üstün özellikleri verdikten sonra, artık Beni tanı. Ben sana kitap ve Peygamber gönderirim" buyurmaktadır.

Daha sonra Allah'ı Teâlâ: "Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik" diye buyurmaktadır. Yani insanı, aşağıların aşağısı olan bu dünyâya; kendi bildiğim gibi, seve seve her şeyini tamam ettikten sonra imtihan için gönderdim, diye buyuruyor. Bu hususta Allah'ı Teâlâ Sûre-i Mülk, Âyet 1-2'de de şöyle buyurmuştur:

"Bütün mülkün tasarrufu kudret elinde olan Allah'ı Teâlâ, çok yücedir. O, her şeye kâdirdir.* Hanginizin daha güzel amel işleyeceğini imtihan için, ölümü ve hayatı yaratan O'dur. O, her şeye gâliptir ve çok bağışlayandır."

Yani Allah'ı Teâlâ: "Mülkün hepsi Benim elimdedir. Ben, en evvel ölümü yarattım, sonra tekrar dirilmeyi yarattım.[3] Sonra sizi Âlem-i Süflî olan bu dünyaya gönderdim. Sizi sınavacağım; bakalım hanginiz Bana güzel ibadet, zikir edeceksiniz. Bana güzel itikâd edip Benim yolumda, Benim sevgimde hanginiz çalışacaksınız. Bunun için sizi yeryüzüne gönderdim" diye buyurmuştur. İşte "Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik" diye buyurması da budur. Yani, "Sizi bu dünyâya gönderdim ki, artık siz nefsinizle, şeytanla ne şekilde mücâdele yapacaksınız, ne şekilde benim yolumu arayacaksınız, ne şekilde bana muhabbet edeceksiniz. İşte ben bunları bilmek ve sizi imtihan etmek için bu dünyaya gönderdim" diye buyurmaktadır.

Allah'ı Teâlâ Sûre-i Mü'minûn, Âyet 115'te de şöyle buyurmuştur:

"Sizi boş yere yarattığımızı ve Bize döndürülmeyeceğinizi mi zannettiniz?" Yani, Ben sizi abes olarak, dünyada maskaralık yapmanız için mi yarattım? Siz böyle mi zannediyorsunuz, yoksa sonunda Bana gelmeyeceğinizi mi zannedersiniz? Ben sizi yarattım, dünyâya gönderdim. Siz tekrar Bana döneceksiniz, demektir.

Sonra Allah'ı Teâlâ: "Ancak îman edip sâlih amellerde bulunanlar, işte onlar için tükenmez bir mükâfat vardır" diye buyurmuştur. Yani, ancak îman edip amel-i sâlih işleyenler için, kendilerinin râzı olduğundan daha fazla mükafatlar vardır. Onlar râzı olup, "Daha ne isterim Yâ Rabbi!" dedikten sonra da Allah'ı Teâlâ'nın onlara verecekleri in'am ve ihsanı vardır. Allah'ı Teâlâ, îman edip salih amel işleyenlere böyle vaad etmiştir. O'nun vaadi haktır. İman edip sâlih ameller işleyen kimse, Allah'ın Cennetine muhakkak girer ve orada tükenmez nîmetlere nâil olur.

Sonra Hakk Teâlâ buyuruyor ki: "Ey Habîbim! Bu kadar delillerden sonra, din hususunda seni kim yalanlayabilir?"* Yani, Ey Habîbim! Ben, bu kadar âyetler söyleyip, bu kadar haber verdikten sonra, kim sözünü kabul etmeyip, dînini yalanlarsa; "Allah'ı Teâlâ, hâkimlerin hâkimi değil midir?" Evet, Allah'ı Teâlâ hâkimlerin hâkimidir. İnandık, îman getirdik, âmennâ ve saddaknâ! Hakk Teâlâ, elbette onların cezâlarını verir.

Bu sûre ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

مَنْ قَرَأَ {وَالْتَيْنِ وَالزَّيْتُونِ} فَقَرَأَ {أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ} فَلْيُقَلِّبْ بَلَى وَأَنَا عَلَى ذَلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ (ت)
(عن ابى هريرة)

Her kim Tîn Sûresi'ni okumaya başlayıp, sûrenin sonuncu âyeti olan: "Allah'ı Teâlâ, hâkimlerin hâkimi değil midir?" diye geçen buyruğunu da okursa, "Evet, ben buna şâhitlik edenlerdenim" desin.[4]

Bu sûreyi müfessirler, değişik şekillerde de izah etmişlerdir. Kur'ân âyetleri birçok mânâ ifade eder. Bu hususta Hasan-ı Basrî Hazretlerinden şu hadis nakledilmiştir:

(لِكُلِّ آيَةٍ ظَهْرٌ وَبَطْنٌ وَلِكُلِّ حَرْفٍ حَدٌّ وَلِكُلِّ حَدِّ مَطْلَعٌ) (عن الحسن)

"Her bir âyet için zâhir ve bâtın vardır ve her bir harf için bir had (mânâ) vardır. Her bir mânâ tamamlandığında yeni bir mânâ doğar."[5]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, 3853; Râmûz'ul-Ehâdîs, Hadis No: 4323

[2] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 227.

[3] Allah'ı Teala'nın önce ölümü sonra hayatı yaratması ile ilgili Sûre-i Bakara, Âyet 28 ve izahına bakınız.

[4] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 83.

[5] Berîka, c. 1, s. 162.

96-ALAK SÛRESİ

Bu sûre 19 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede insanın alaka'dan yaratıldığı beyan edildiği için "Alak Sûresi" ismi verilmiştir. Aynı zamanda Hira Mağarası'nda iken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ilk nâzil olan âyetlerin geçtiği sûredir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ (۱) خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ (۲) اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ (۳) الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ (۴) عَلَّمَ (۵) (الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ)

1-5. Ey Resûlüm! Yaratan Rabbinin ismiyle (sana vahyolunanı) oku!* O, insanı alak'tan (embriyo'dan) yarattı!* Oku! Senin Rabbin, nihâyeti olmayan kerem sahibidir.* O, kalemle (yazmayı) öğretendir* ve insana bilmediği şeyleri bildirendir.

İzah: Bu âyetler ile ilgili olarak Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle anlatmıştır:

كَانَ أَوَّلُ مَا بُدِئَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْوَحْيِ الرُّؤْيَا الصَّادِقَةَ فِي النَّوْمِ فَكَانَ لَا يَرَى رُؤْيَا إِلَّا جَاءَتْهُ مِثْلَ فَلَقِ الصُّبْحِ ثُمَّ حُبِّبَ إِلَيْهِ الْخَلَاءُ فَكَانَ يَخْلُو بَغَارَ جَرَاءٍ يَتَحَنَّنُ فِيهِ وَهُوَ التَّعَبُّدُ اللَّيَالِي أُولَاتِ الْعَدَدِ قَبْلَ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى أَهْلِهِ وَيَتَزَوَّدَ لِذَلِكَ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى خَدِيجَةَ فَيَتَزَوَّدُ لِمِثْلِهَا حَتَّى فَجَنَّهُ الْحَقُّ وَهُوَ فِي غَارِ جَرَاءٍ فَجَاءَهُ الْمَلَكُ فَقَالَ اقْرَأْ قَالَ مَا أَنَا بِقَارِئٍ قَالَ فَأَخَذَنِي فَعَطَّنِي حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ اقْرَأْ قَالَ قُلْتُ مَا أَنَا بِقَارِئٍ قَالَ فَأَخَذَنِي فَعَطَّنِي الثَّانِيَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ اقْرَأْ فَقُلْتُ مَا أَنَا بِقَارِئٍ فَأَخَذَنِي فَعَطَّنِي الثَّالِثَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الْجَهْدَ ثُمَّ أَرْسَلَنِي فَقَالَ {اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ (الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ} ... (خ م ت عن عائشة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e vahiy olarak ilk başlayan şey uykuda gördüğü sâlih rüyâlar idi. Rüyâda her ne görürse, sabah aydınlığı gibi aynen meydana geliyordu. Ona yalnızlık sevdirelmişti. Hira Mağarası'na çekilip orada, ailesine dönmeksizin birkaç gece tek başına kalıp, ibâdet ediyordu. Bu maksatla yanına azık alıyor, azığı tükenince, Hz. Hatice'ye dönüyor, yine aynı şekilde azık alıp tekrar gidiyordu. Bu hâl, kendisine Hira Mağarası'nda hak gelinceye kadar devam etti. Bir gün ona melek (Cebrâil Aleyhisselam) gelip, "Oku!" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ben okuma bilmiyorum" dedi.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hâdisenin devamını şöyle anlattı: "Ben okuma bilmiyorum" deyince, melek beni tutup kucakladı ve tâkatim kesilinceye kadar sıktı. Sonra bıraktı. Tekrar, "Oku!" dedi. Ben tekrar, "Okuma bilmiyorum" dedim. Beni ikinci defa kucaklayıp tâkatim kesilinceye kadar sıktı. Sonra tekrar bıraktı ve "Oku!" dedi. Ben yine, "Okuma bilmiyorum" dedim. Beni tekrar alıp, üçüncü sefer tâkatim kesilinceye kadar sıktı. Sonra bıraktı ve "Ey Resûlüm! Yaratan Rabbinin ismiyle (sana vahyolunanı) oku!* O, insanı alak'tan (embriyo'dan) yarattı!* Oku! Rabbin, nihâyeti olmayan kerem sahibidir.* O, kalemle (yazmayı) öğretendir* ve insana bilmediği şeyleri bildirendir" diye geçen Sûre-i Alak, Âyet 1-5'i okudu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu vahiyleri öğrenmiş olarak döndü. Kalbinde bir titreme vardı. Hz. Hatice'nin yanına geldi ve "Beni örtün, beni örtün!" diye buyurdu. Onu örttüler. Titreme hâli gidinceye kadar öyle kaldı. Sükûnete erince, Hz. Hatice'ye, başından geçenleri anlattı ve "Nefsim hususunda korktum" dedi. Hz. Hatice de, "Aslâ korkma! Vallâhi! Allah'ı Teâlâ seni ebediyyen rüsvay etmeyecektir. Zîrâ sen, sıla-i rahimde bulunursun, doğru konuşursun, işini göremeyenlerin yükünü taşırsın. Fakire kazandırırsın. Misafire ikram edersin. Hak yolunda zuhur eden hâdiseler karşısında halka yardım edersin" dedi.

Sonra Hz. Hatice, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i alıp Varaka İbn-i Nevfel İbni Esed İbni Abdi'l-Uzzâ İbn-i Kusay'a götürdü. Bu zât, Hz. Hatice'nin amcasının oğlu idi. Câhiliye devrinde Hristiyan olmuş bir kimseydi. İbraniceyi bilirdi. İncil'den, Allah'ın dilediği kadarını İbranice olarak yazmıştı. Gözleri âmâ olmuş yaşlı bir ihtiyardı. Hz. Hatice kendisine: "Ey Amcamoğlu! Kardeşinin oğlunu bir dinle, ne söylüyor, dedi. Varaka, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Ey Kardeşimin oğlu! Neler görüyorsun?" diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gördüklerini anlattı. Varaka da O'na: "Bu gördüğün melektir. O, Hz. Mûsâ'ya da inmiştir. Keşke ben genç olsaydım da sana yardım etseydim. Keşke, kavmin seni sürüp çıkardıkları vakit hayatta olsaydım" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Onlar beni buradan sürüp çıkaracaklar mı?" diye sordu. Varaka: "Senin getirdiğin gibi bir din getiren hiç kimse yok ki, ona husumet edilmemiş olsun! O gününü görürsem, sana müessir yardımda bulunurum" dedi. Ancak çok geçmeden Varaka vefât etti ve vahiy de fetrete girdi (bir müddet kesildi).[1]

Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'ı Teâlâ'nın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem'e, "Oku" diye emretmesi, okuma yazma anlamında değildir. Bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'te anlatıldığı gibi, "Sana vahyedileni oku" demektir. Allah'ı Teâlâ, kendisine vahyedilen Kur'ân âyetlerini okurken de Allah'ın ismini zikrederek okuması, yani Besmele-i Şerife çekerek başlaması, bu şekilde Allah'ın emirlerini halka anlatarak, onları hak yola dâvet etmesini emretmiştir.

Allah'ı Teâlâ birçok âyette Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmî yani okuma yazma bilmeyen bir Peygamber olduğuna vurgu yapmaktadır.

Bu hususta Cenâb-ı Hakk Teâlâ Hazretleri Sûre-i A'râf, Âyet 158'de şöyle buyurmaktadır:

"... O halde Allah'a ve ümmî (okuma yazma bilmeyen) bir Peygamber olup Allah'a ve O'nun sözlerine inanan Resûlüne îman edin ve ona tâbi olun ki, hidâyete nâil olasınız."

Eğer bu Alak Sûresi'nde Allah'ı Teâlâ'nın "Oku" diye emretmesi, okuma yazma anlamında olmuş olsaydı, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem her şeyi bırakıp önce okuma yazmayı öğrenmesi gerekirdi. Çünkü Allah'ı Teâlâ'nın emrine karşı gelmekten en çok korkan kişi kendisi idi. Halbuki böyle bir şey yapmamıştır. Çünkü âyetin emri bu anlamda değildi. Ayrıca kendisi okuma yazma bilmediği için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in vahiy kâtipleri vardı. Peygamber Efendimize nâzil olan Kur'ân âyetleri, bu vahiy kâtipleri tarafından kayıt altına alınırdı.

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Vahy 3, Enbiyâ 21, Tefsir-i Alâk 1, Tâbir 1; Sahih-i Müslim, İman 73 (252 Sünen-i Tirmizî, Menâkib 13.

((كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّاظٍ (٦) أَنْ رَأَاهُ اسْتَعْجَلَىٰ (٧) إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَىٰ (٨))

6-8. Hayır! Şüphesiz ki insan, elbette azar;* kendisini ihtiyaçtan kurtulmuş görünce.* Muhakkak ki dönüş, ancak Rabbinedir.

أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَىٰ (٩) عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ (١٠) أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَى الْهُدَىٰ (١١) أَوْ أَمَرَ بِالْقَوَىٰ (١٢) أَرَأَيْتَ إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ (١٣) أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ (١٤) كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ (١٥) نَاصِيَةٍ (١٦) كَذِبَةٍ خَاطِئَةٍ (١٧) فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ (١٨) سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ (١٩) كَلَّا لَا تَطِعُهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ (سَجْدَه) (١٩)

9-19. O kimseyi gördün mü ki, nehyediyordu;* bir kulu namaz kıldığı vakit.* Gördün mü, ya o nehyetmek istediği zât, hidâyet üzere ise* yahut takva ile

emrettiyse.* Gördün mü, ya diğeri, hakkı yalanladı ve yüz çevirdi ise,* o nehyeden, bu halleri Allah'ın gördüğünü bilmez mi?* Hayır, hayır! Yemin olsun ki bundan vazgeçmezse, elbette perçeminden tutup sürükleriz (Cehenneme atarız);* o günahkâr ve yalancının perçeminden.* Artık o, meclisini ve yardımcılarını çağırsın.* Biz de zebânileri çağıracağız.* Hayır, hayır! Ona itaat etme. Secde et ve Rabbine yakınlığa devam et. (Secde âyetidir)

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Bir kulu" diye geçen kişi, Muhammed Mustafa Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir. "Onu namazdan nehyetmek isteyen kişi" de, Ebû Cehil'dir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle anlatmıştır:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي فَجَاءَ أَبُو جَهْلٍ فَقَالَ أَلَمْ أَنُهَاكَ عَنْ هَذَا أَلَمْ أَنُهَاكَ عَنْ هَذَا أَلَمْ أَنُهَاكَ عَنْ هَذَا فَأَنْصَرَفَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَزَبَرَهُ فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ إِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا بِهَا نَادٍ أَكْثَرُ مِنِّي فَأَنْزَلَ اللَّهُ {فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ سَدَّخُ الزَّبَانِيَةِ} فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَوَاللَّهِ لَوْ دَعَا نَادِيَهُ لَأَخَذَتْهُ زَبَانِيَةُ اللَّهِ (ت) عن ابن عباس

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, namaz kılmakta idi. Ebu Cehil geldi ve "Seni bu işten nehyetmedim mi? Seni bu işten nehyetmedim mi?" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, namazı bitirince, Ebû Cehil'e sert davrandı. Bunun üzerine Ebû Cehil, "Sen de gâyet iyi bilirsin ki, Mekke'de benim meclisimden daha kalabalık bir meclis yoktur" dedi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ: "Artık o, meclisini ve yardımcılarını çağırsın.* Biz de zebânileri çağırırız" diye geçen Sûre-i Alak, Âyet 17-18'i indirdi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ dedi ki: Ebû Cehil, meclisini çağırmış olsaydı, Allah'ın zebânileri onu mutlaka yakalayıp kapıvereceklerdi.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 85

97-KADİR SÛRESİ

Bu sûre 5 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Kadir Gecesi hakkındadır. Bu sebeple "Kadir Sûresi" ismi verilmiştir.

Ehl-i Sünnet âlimlerinin kabul ettiği görüşe göre; Kadir Gecesi, Ramazan ayının yirmi yedinci gecesidir.

Bu hususta Zirr b. Hubeyş Radiyallâhu anhu şöyle nakleder:

سَأَلْتُ أَبِي بَنَ كَعْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقُلْتُ إِنَّ أَخَاكَ ابْنَ مَسْعُودٍ يَقُولُ مَنْ يَقُمُ الْحَوْلَ يُصِيبَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ فَقَالَ رَجَمَهُ اللَّهُ أَرَادَ أَنْ لَا يَتَّكِلَ النَّاسُ أَمَّا إِنَّهُ قَدْ عَلِمَ أَنَّهَا فِي رَمَضَانَ وَأَنَّهَا فِي الْعَشْرِ الْآخِرِ وَأَنَّهَا لَيْلَةُ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ ثُمَّ حَلَفَ لَا يَسْتَنْتِي أَنَّهَا لَيْلَةُ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ فَقُلْتُ بِأَيِّ شَيْءٍ تَقُولُ ذَلِكَ يَا أَبَا الْمُنْذِرِ قَالَ بِالْعَلَامَةِ أَوْ (بِالْآيَةِ الَّتِي أَخْبَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا تَطْلُعُ يَوْمَئِذٍ لَا شُعَاعَ لَهَا) (م ت عن زر بن حبیش)

Ben, Übeyy b. Ka'b Radiyallâhu anhu'ya dedim ki: Kardeşin Abdullah b. Mes'ud Radiyallâhu anhu şöyle diyor: "Kim bir sene boyunca geceleri namaz kılsa, Kadir Gecesi'ne rastlar." Übeyy b. Ka'b Radiyallâhu anhu dedi ki: "Allah'ı Teâlâ, Ebû Abdurrahman'a mağfiret buyursun. O bu gecenin Ramazan'ın son on gününde olduğunu ve bunun yirmi yedinci gece olduğunu biliyor. Fakat o, insanların buna bel bağlamamasını istemiştir. Daha sonra da kat'i bir şekilde yemin ederek, o gecenin yirmi yedinci gece olduğunu ifade etti." Ben ona: "Ey Ebu'l-Münzir (bu ifade, Übeyy b. Ka'b'ın künyesidir) neye dayanarak bunu söylüyorsun?" dedim. Şöyle dedi: "Bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bize haber verdiği delile dayanarak haber veriyorum ki; o gün güneş (gözleri kamaştıracak kadar) bir parıltısı olmaksızın doğar." [1]

Yine nakledildiğine göre; Hz. Ömer, Ashâb-ı Kirâm'ın ileri gelenlerine Kadir Gecesi'yle ilgili soru sorması üzerine onlar: "En iyi bilen Allah'tır" diye cevap verdiler. Bunun üzerine Hz. Ömer, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya:

"Ey İbn-i Abbas! Sen ne dersin?" diye sordu. O da, [Sûre-i Mü'minûn, Âyet 12-17[2] ve Sûre-i Abese, Âyet 27-31[3]den hareketle] şöyle dedi:

يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ السَّمَوَاتِ سَبْعًا وَالْأَرْضِينَ سَبْعًا وَخَلَقَ إِبْنَ آدَمَ مِنْ سَبْعٍ وَجَعَلَ رِزْقَهُ فِي سَبْعٍ فَأَرَاهَا فِي لَيْلَةِ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَعْجَزَكُمْ أَنْ تَأْتُوا بِمِثْلِ مَا أَتَى هَذَا الْعَلَامَ (الَّذِي لَمْ تَجْتَمِعْ شُؤُونُ رَأْسِهِ فِي مَسْنَدِ ابْنِ أَبِي شَيْبَةَ)

"Ey Mü'minlerin Emiri! Allah'ı Teâlâ gökleri yedi, yeri yedi olarak yaratmıştır. Âdemoğlunu da yediden yarattığı gibi, onun rızkını da yedi şeyde kılmıştır. Görüşüme göre Kadir Gecesi, Ramazan'ın son on gününün yedinci gecesi olan yirmi yedinci gecedir." Bu cevap üzerine Hz. Ömer, orada bulunanlara dedi ki: "Henüz daha yaşını, başını almamış bu gencin dediğinin bir benzerini söylemekten acze mi düştünüz?"[4]

İşte bu sebeple bütün Müslümanlar tarafından Ramazan'ın yirmi yedinci gecesi, Kadir Gecesi olarak kutlanmakta ve ihyâ edilmektedir.

Kadir Sûresi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ فِي آثَرِ وَضُوئِهِ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ مَرَّةً وَاحِدَةً كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ وَمَنْ قَرَأَهَا مَرَّتَيْنِ كُتِبَ فِي (دِيَوَانِ الشَّهَدَاءِ وَمَنْ قَرَأَهَا ثَلَاثًا حَشَرَهُ اللَّهُ مَحْشَرِ الْأَنْبِيَاءِ) (الدَّيْلَمِيُّ عَنْ أَنَسٍ)

"Kim her abdestin ardında bir kere Kadir Sûresi'ni okursa, sıddîkler zümresine dâhil olur. Kim iki kere okursa, şehitler listesinde yer alır. Kim üç kere okursa, Peygamberlerle birlikte haşredilir."[5]

[1] Sahih-i Müslim, Sıyam 40 (220 Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 87.

[2] Sûre-i Mü'minûn, Âyet 12-17: "Şüphesiz ki Biz, insanı hâlis çamurdan yarattık.* Sonra onu sağlam bir karargâhta (rahimde) bir nutfe (sperm) kıldık.* Sonra nutfe'yi alaka (embriyo), sonra alaka'yı et parçası, sonra et parçasını kemik hâline getirdik. Sonra kemiği etle kapladık, sonra insanı bambaşka bir varlık hâline getirdik. Şekil verenlerin en güzeli olan Allah, çok yücedir.* Sonra siz, bunun ardından elbette ölürsünüz.* Sonra da şüphesiz ki, siz mahşer günü diriltilirsiniz.* Yemin olsun ki Biz, üzerinizde yedi yol (yedi kat gök) yarattık. Biz, yarattıklarımızdan gâfil değiliz." İşte yerde bitenlerin yedisi insan ve biri de hayvanlar içindir.

[3] Sûre-i Abese, Âyet 27-31: " Böylece orada (buğday ve arpa gibi) taneler bitirdik* ve üzüm, yonca,* zeytin, hurma,* sık ağaçlı bahçeler,* meyveler ve otlaklar bitirdik." İşte yerde bitenlerin yedisi insan ve biri de hayvanlar içindir.

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 12, s. 110-111.

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 438/7.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ (١) وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ (٢) لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ (٣) تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ (٤) سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ (٥)

1-5. Şüphesiz ki, Biz Kur'ân'ı Kadir Gecesi'nde indirdik.* Ey Resûlüm! Kadir Gecesi'nin ne olduğunu bilir misin?* Kadir Gecesi, bin aydan daha hayırlıdır.* O gecede melekler ve Ruh (Cebrâil), Rablerinin izniyle her bir emir için iner de iner.* O gece, tan yeri ağarıncaya kadar bir selâmettir.

İzah: Bu sûrenin nüzul sebebine dair Yusuf b. Sa'd Radiyallâhu anhu'dan şu hâdisе nakledilmiştir:

فَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُرِيَ بَنِي أُمَيَّةَ عَلَى مَنْبَرِهِ فَسَاءَهُ ذَلِكَ فَزَلَّتْ { إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ } يَا مُحَمَّدٌ يَعْنِي نَهْرًا فِي الْجَنَّةِ وَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ { إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ } يَمْلِكُهَا بَعْدَكَ بَنُو أُمَيَّةَ يَا مُحَمَّدٌ قَالَ الْقَاسِمُ فَعَدَدْنَاهَا فَإِذَا هِيَ أَلْفُ شَهْرٍ لَا يَزِيدُ يَوْمٌ وَلَا يَنْقُصُ (ت) (عن يوسف بن سعد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e minberinin üzerinde iken Ümeyyeoğullarının hâli gösterildi. Bundan hoşlanmadı. Bunun üzerine: "Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Biz sana Kevser'i verdik"[1] buyruğu nâzil oldu ki, bununla Cennetteki bir nehri kastetmektedir. Yine: "Şüphesiz ki, Biz Kur'ân'ı Kadir Gecesi'nde indirdik.* Ey Resûlüm! Kadir Gecesi'nin ne olduğunu bilir misin?* Kadir Gecesi, bin aydan daha hayırlıdır..." diye geçen Kadir Sûresi nâzil oldu. "Senden sonra bu sürede Ümeyyeoğulları hükümdarlık yapacaklardır" buyurdu. el-Kâsım dedi ki: "Biz onların hükümdarlıklarını saydık, bin ay olduğunu gördük. Bir gün fazla, bir gün eksik değil."[2] Yezid ile başlayan Emeviler hakkında geniş bilgi için Sûre-i İsrâ, Âyet 60'ın izahına bakınız.

Yine Kâdir Sûresi'nin nüzulünün bir sebebi de, Mâlik b. Enes Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, önceki ümmetlerin ömür-lerine nazaran kendi ümmetinin ömürlerinin az olması ve uzun ömür sebebiyle öncekilerin erişmiş oldukları amele, ümmetinin erişemeyeceğini düşününce, Allah'ı Teâlâ ona, bin aydan hayırlı olan Kadir Gecesi'ni ihsan buyurmuştur."[3]

Yine sûrenin başında: "Şüphesiz ki, Biz Kur'ân'ı Kadir Gecesi'nde indirdik" diye buyrulmaktadır. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(أُنْزِلَ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ثُمَّ نَزَلَ بَعْدَ ذَلِكَ فِي عِشْرِينَ سَنَةً (ك) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

"Kur'ân-ı Kerîm, Kadir Gecesi'nde dünyâ semâsına bir defada, bir bütün olarak indirilmiş, sonra yirmi senede nâzil olmuştur." [4]

Kadir Gecesi'nin fazileti hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

فَإِذَا كَانَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ يَا مُرُّ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَيَهْبِطُ فِي كَنْكَبَةٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَمَعَهُ لَوَاءٌ أَخْضَرُ إِلَى الْأَرْضِ فَيَرْكُزُ اللَّوَاءَ عَلَى ظَهْرِ الْكُعْبَةِ وَلَهُ سِتُّ مِائَةِ جَنَاحٍ مِنْهَا جَنَاحَانِ لَا يَنْشُرُهُمَا إِلَّا فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ فَيَنْشُرُهُمَا فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ فَيَتَجَاوَزُ الْبُحْرَيْنِ وَالْمَشْرِقَ وَالْمَغْرِبَ وَيَحْتَثُّ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْمَلَائِكَةَ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ فَيَسْأَلُونَهُ عَلَى كُلِّ قَائِمٍ وَقَاعِدٍ وَمُصَلٍّ وَذَاكِرٍ فَيَصَافِحُونَهُمْ وَيُؤْمِنُونَ عَلَى دُعَائِهِمْ حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ فَإِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ نَادَى جِبْرِيلُ: مَعَاشِيرَ الْمَلَائِكَةِ الرَّحِيلُ، فَيَقُولُونَ: يَا جِبْرِيلُ فَمَا صَنَعَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي حَوَائِجِ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَيَقُولُ: اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى نَظَرَ إِلَيْهِمْ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ فَعَفَا عَنْهُمْ وَغَفَرَ لَهُمْ إِلَّا أَرْبَعَةً فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَهَؤُلَاءِ الْأَرْبَعَةُ: رَجُلٌ يُدْمِنُ الْخَمْرَ (وَعَاقٍ وَالِدِيهِ وَقَاطِعٍ رَحِمٍ وَمُشَاجِرٍ قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْمُشَاجِرُ؟ قَالَ: هُوَ الْمُصَارِمُ) (عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ)

... Kadir Gecesi olduğunda Allah'ı Teâlâ'nın emriyle, Cebrâil Aleyhisselâm bir yeşil sancakla meleklerden büyük bir topluluk içinde yeryüzüne inip, o sancağı Kâbe'ye diker. Cebrâil Aleyhisselâm'ın altı yüz kanadı vardır. Bunları ancak Kadir Gecesi açar. Bunları açtığı zaman, doğuyu batıyı aşar. Daha sonra Cebrâil Aleyhisselâm meleklerle şu emri verir: "Ümmet-i Muhammed'in arasına girin." Böylece melekler, Ümmet-i Muhammed'in arasına girerler ve onların arasına girdikleri zaman, her ayakta durana, namaz kılana, Allah'ın zikrini edene selâm verir, el sıkışırlar. Bu arada duâ edenlerin duâlarına, "Âmin" derler. Bu durum, tan yeri ağarıncaya kadar böyle devam edip gider. Tan yeri ağardıktan sonra Cebrâil Aleyhisselâm meleklerle şöyle seslenir: "Ey Allah'ın dostları! Yolculuk var." Bunun üzerine yeryüzüne inen melekler: "Ey Cebrâil! Allah'ı Teâlâ Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetinden Mü'minler hakkında ne muâmele eyledi?" diye sorarlar. Cebrâil Aleyhisselâm da şu cevabı verir: "Allah'ı Teâlâ onlara rahmet nazarı ile baktı ve kendilerini affetti. Ancak şu dört zümre hâriç: Devamlı şarap (alkollü içki) içenler, anne ve babasına âsi olanlar, akrabalık bağlarını koparanlar ve Bid'at ehli olup İslâm cemaatini ve ümmetini terk edip onlardan ayrılanlar." [5]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğerk Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ) (حم خ د ت ن م حب عن ابى هريرة

”Bir kimse inanarak ve mükâfatını umarak Kadir Gecesi’ni ibâdetle geçirirse, geçmiş günahları bağışlanır.”[6]

[1] Sûre-i Kevser, Âyet 1.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 84.

[3] Günyet’üt-Tâlibîn, c.2, s. 16.

[4] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 2833.

[5] Gunyet’üt-Tâlibin, c. 2, s. 8.

[6] Sahih-i Buhârî, Savm 6; Sünen-i Nesâî, Savm 39; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 436/11.

98-BEYYİNE SÛRESİ

Bu sûre 8 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. İsmi, ilk âyetinde geçen "Beyyine" kelimesinden almıştır. Beyyine, açık delil ve hüccet anlamına gelir. Bu ifadeyle de Resulûllah Sallallâhu aleyhi ve sellem kastedilmiştir.

Bu sûre hakkında Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şu hâdis anlatılmıştır:

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَبِيٍّ إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي أَنْ أَقْرَأَ عَلَيْكَ {لَمْ يَكُنْ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ { قَالَ وَسَمَّانِي قَالَ نَعَمْ فَبَكَى (خ م عن انس بن مالك

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Übeyy b. Ka'b Radiyallâhu anhu'ya dedi ki: "Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ bana, sana Beyyine Sûresi'ni okumamı emretti." Übeyy Radiyallâhu anhu: "Adımı da verdi mi?" diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evet" deyince, Übeyy Radiyallâhu anhu ağladı.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 70; Sahih-i Müslim, Salât'ül-Müsâfirîn 39 (245).

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

لَمْ يَكُنْ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِّينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ (١) رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ يَتْلُوا (صُحُفًا مُطَهَّرَةً (٢) فِيهَا كُتِبَ الْقِيمَةُ (٣) وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَةُ (٤) وَمَا (أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيمَةِ (٥)

1-5. Ehl-i Kitap'tan kâfir olanlar ve müşrikler, kendilerine apaçık delil gelinceye kadar küfürlerinden ayrılacak değillerdi.* O delil, Allah tarafından gönderilen bir Resûl ki, tertemiz sayfeleri okur.* O sahypelerde dosdoğru yazılmış hükümler vardır.* Ehl-i Kitap, ancak kendilerine o apaçık delil geldikten sonra ayrılığa düştüler.* Halbuki onlara, dîni sâdece O'na hâlis kılıp hanifler olarak (İslâm üzere) Allah'a ibâdet etmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emredilmişti. İşte doğru din de budur.

(إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ (٦))

6. Şüphesiz Ehl-i Kitap'tan kâfir olanlar ve müşrikler, Cehennem ateşindedirler, orada ebedî kalacaklardır. İşte onlar, mahlûkatın en şerlisidirler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Ehl-i Kitap'tan kâfir olanlar" diye geçen ifade, Peygamberimize îman etmeyen Ehl-i Kitap'tır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğini ilan ettiği zamanda, Hristiyan âlimlerinden Hz. Necâşi[1] ve Yahudi âlimlerinden Hz. Abdullah İbn-i Selâm[2] gibi Ehl-i Kitap'ın âlimleri, Resûlû Ekrem'in Peygamberliğini ilk duyduklarında İslâm dînini araştırıp îman ederek Müslüman olanlardır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğini duyup da ona îman etmeyenler Ehl-i Kitap'ın kâfirleridir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي (أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن أبي هريرة

"Muhammed'in nefsinin kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni iştir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinde olacaktır."[3]

Allah katında artık İslâm'dan başka hiçbir dînin kabul edilmeyeceği, Yahudiliğin ve Hristiyanlığın bâtil olup, bunlara uyanların dalâlet üzere oldukları ve ebedî Cehennemlik olacaklarına dair Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 19, 20, 85, Sûre-i Bakara, Âyet 208, Sûre-i Hûd, Âyet 17, Sûre-i Tevbe, Âyet 30'a bakınız.

[1] Bu hususta Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 199 ve Sûre-i Kasas, Âyet 52 ve izahlarına bakınız.

[2] Bu hususta Sûre-i Ra'd, Âyet 43 ve izahına bakınız.

[3] Sahih-i Müslim, İman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ (٧) جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ عَدْنٌ تَجْرِي مِنْ (تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ٨)

7-8. Şüphesiz îman edip sâlih amellerde bulunanlar ise, işte onlar mahlûkatın en hayırlısıdır.* Bunların, Rableri katındaki mükâfatları, altlarından nehirler akan Adn Cennetleridir. Orada ebedî kalacaklardır. Allah'ı Teâlâ onlardan râzı oldu, onlar da Allah'ı Teâlâ'dan râzı oldular. Bu mükâfat ve rızâ, Rabbinden

korkanlar içindir.

İzah: Allah'ı Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanların hâlini haber vererek bu kişilerin, mahlûkatın en hayırlısı olduklarını bildirmek-tedir. Ebu Hüreyre Radiyallâhu anhu, Sûre-i Beyyine, Âyet 7'yi delil getirerek Mü'minlerin, meleklerle üstün olduklarını söylemiştir. Çünkü Allah'ı Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de: "Şüphesiz îman edip sâlih amellerde bulunanlar ise, işte onlar mahlûkatın en hayırlısıdır" diye buyurmuştur.

Âyet-i Kerîme'de geçen Adn Cenneti hakkında da Sûre-i Tevbe, Âyet 72 ve izahına bakınız.

99-ZİLZAL SÛRESİ

Bu sûre 8 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Kıyâmet koparken meydana gelecek şiddetli bir sarsıntıyı haber verdiği için, bu anlamdaki "Zilzal" kelimesiyle isimlendirilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ قَرَأَ فِيهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَخَمْسَ عَشْرَةَ مَرَّةً إِذَا زُلْزِلَتْ أَمَنَهُ اللَّهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ أَهْوَالِ الْقِيَامَةِ. (أبو سعد وابن النجار والديلمي عن أنس)

"Bir kimse Cuma gecesi Fâtiha ile on beş kere Zilzal Sûresi'ni okuyarak iki rek'at namaz kılsa, Allah onu kabir azâbından ve kıyâmetin dehşetli anlarından emin kılar."[1]

Abdullah b. Amr b. el-Âs Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Zilzal Sûresi inince, Hz. Ebû Bekir ağladı. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

لَمْ يَلَوْا أَنْكُمْ تُخْطِئُونَ وَتُذْنِبُونَ وَيَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ لَخَلَقَ أُمَّةً يَخْطِئُونَ وَيُذْنِبُونَ وَيَغْفِرُ لَهُمْ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عبد الله بن عمرو بن العاص)

"Eğer sizler küçük ve büyük günah işleyip, Allah'ı Teâlâ'nın da sizi bağışlaması olmasaydı, Allah'ı Teâlâ küçük, büyük günah işleyip, Allah'ı Teâlâ'nın kendilerini bağışlayacağı bir ümmet yaratırdı. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."[2]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 427/9.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 146. Yine bakınız: Sahih-i Müslim, Tevbe 2 (9-11 Sünen-i Tirmizî, Daavât 52.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا (١) وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا (٢) وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا (٣) يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ)

أَخْبَارَهَا (٤) بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا (٥) يَوْمَئِذٍ يَصُدُّرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ (٦) فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ (٧) وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ (٨)

1-8. Yeryüzü şiddetli sarsılıp zelzeleye uğratıldığı* ve yeryüzü, ağırlıklarını (içindeki mâdenleri, hazineleri ve ölüleri) dışarıya çıkardığı* ve insan, "Yeryüzü niçin böyle şiddetle sarsılıyor?" dediği vakit,* o gün yeryüzü, bütün haberlerini (üzerinde hayır ve şerden ne yapıldığını) anlatır.* Çünkü Rabbin, ona öyle vahyetmiştir.* O gün insanlar, amellerinin kendilerine gösterilmesi için kabirlerinden bölük bölük çıkacaklardır.* İşte her kim zerre kadar bir hayır işlemiş ise, onun mükâfatını görecektir.* Her kim de zerre kadar bir şer işlemiş ise, onun cezâsını görecektir.

İzah: Sûre-i Zilzâl, Âyet 4 ile ilgili olarak Ebû Hüreyre (Radiyallâhu anhu)'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ {يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا} قَالَ أَنْذَرُونَ مَا أَخْبَارَهَا قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنَّ أَخْبَارَهَا أَنْ تَشْهَدَ عَلَى كُلِّ عَبْدٍ أَوْ أَمَةٍ بِمَا عَمِلَ عَلَى ظَهْرِهَا أَنْ تَقُولَ عَمِلَ كَذَا وَكَذَا يَوْمَ كَذَا وَكَذَا قَالَ فَهَذِهِ أَخْبَارُهَا (ت عن ابى هريرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O gün yeryüzü, bütün haberlerini (üzerinde hayır ve şerden ne yapıldığını) anlatır" diye geçen Sûre-i Zilzâl, Âyet 4'ü okudu ve "Haberlerinin ne olduğunu biliyor musunuz?" diye sordu. Ashâb-ı Kirâm: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu: Onun haberleri, erkek ya da kadın her bir kul hakkında, üzerinde neler işlediğine dair haber vermesidir. "Filan gün şunu, şunu ve şunu işledi" diyecektir. İşte onun haberleri budur.[1]

Yine Sûre-i Zilzâl, Âyet 7-8'de: "İşte her kim zerre kadar bir hayır işlemiş ise, onun mükâfatını görecektir.* Her kim de zerre kadar bir şer işlemiş ise, onun cezâsını görecektir" diye buyrulmaktadır. Bu hususta da Zeyd b. Eslem Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: عَلَّمَنِي مِمَّا عَلَّمَكَ اللَّهُ. فَدَفَعَهُ إِلَى رَجُلٍ يُعَلِّمُهُ فَعَلَّمَهَا إِذَا زُلْزِلَتْ حَتَّى إِذَا بَلَغَ مَنْ يَعْمَلُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ قَالَ: حَسْبِي. فَأَخْبَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: دَعُوهُ فَإِنَّهُ قَدْ فَقِهَ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن زيد ابن أسلم)

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek, "Allah'ı Teâlâ'nın sana öğrettiğinden sen de bana öğret" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem, ona bir şeyler öğretmek üzere bir kişiye havâle etmiş, o kişi de ona Zilzal Sûresi'ni öğretmeye koyuldu. Nihâyet, "İşte her kim zerre kadar bir hayır işlemiş ise, onun mükâfatını görecektir.* Her kim de zerre kadar bir şer işlemiş ise, onun cezâsını görecektir" diye geçen Sûre-i Zilzâl, Âyet 7-8'e gelince, bu adam: "Bu kadar bana yeter" dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e haber verince, buyurdu ki: "Onu bırakın. Çünkü gerçekten o artık anlamış oldu."[2]

el-Muttalib b. Hantab (Radiyahallâhu anhu)'dan nakledilen diğer bir Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ أَعْرَابِيًّا سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُهَا فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمْتَقَالَ ذَرَّةٌ قَالَ نَعَمْ فَقَالَ الْأَعْرَابِيُّ وَاسْوَأَتَاهُ مِرَارًا ثُمَّ قَامَ وَهُوَ يَقُولُهَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ دَخَلَ قَلْبُ الْأَعْرَابِيِّ الْإِيمَانَ ((القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن المطلب بن حنطب))

Bir bedevî, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in: "Her kim de zerre kadar bir şer işlemiş ise, onun cezâsını görecektir" mealindeki Sûre-i Zilzâl, Âyet 8'i okuduğunu dinledi ve "Yâ Resûlallah! Zerre ağırlığı kadar mı?" diye sordu. "Evet" deyince de, bedevî: "Vay benim kusurlarım" dedi ve bu sözlerini defalarca tekrarlayıp, durduktan sonra âyeti tekrarlayarak kalktı. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "İman bu bedevî Arabın kalbine girmiş bulunuyor" diye buyurdu.[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَمُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ فَإِنَّهُنَّ يَجْتَمِعْنَ عَلَى الرَّجُلِ حَتَّى يُهْلِكَهُ وَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَرَبَ لَهُنَّ مَثَلًا كَمَثَلِ قَوْمٍ نَزَلُوا أَرْضَ فَلَاةٍ فَحَضَرَ صَنِيعَ الْقَوْمِ فَجَعَلَ الرَّجُلُ يَنْطَلِقُ فَيَجِيءُ بِالْعُودِ (وَالرَّجُلُ يَجِيءُ بِالْعُودِ حَتَّى جَمَعُوا سَوَادًا فَأَجْجُوا نَارًا وَأَنْضَجُوا مَا قَذَفُوا فِيهَا) (حم عن ابن مسعود)

"Günahların küçüklerinden sakının. Çünkü onlar birleşerek bir kişiyi helâk edecek kadar toplanırlar." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara bir de örnek vererek demiş ki: "Boş bir araziye konaklayan bir topluluk gibidir. O topluluğun içinden becerikli birisi varmış, o kimse gidip bir çöple geri dönmüş. Bir başka kişi de bir başka çöple gelmiş. Nihâyet bir öbek odun toplamışlar ve ateşlerini yakarak ona attıkları yiyeceklerini pişirmişlerdir."[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَظْلِمُ الْمُؤْمِنَ حَسَنَةً يَثَابُ عَلَيْهَا الرِّزْقُ فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَى بِهَا فِي الْآخِرَةِ وَأَمَّا الْكَافِرُ (فَيُعْطَى بِحَسَنَاتِهِ فِي الدُّنْيَا فَإِذَا لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُعْطَى بِهَا خَيْرًا) (حم عن انس)

"Şüphesiz Allah'ı Teâlâ, hiç kimseye haksızlık etmez. Mü'min, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır ve bununla beraber âhirette de bunun karşılığını alır. Kâfir ise, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır, âhirete vardığında ise bir sevap bulunmaz ki, karşılığında ona hayır verilsin." [5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 4; Rudânî, Cem'ul-Fevâd, Hadis No: 7326.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 152-153.

[3] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 153.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3627.

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11816.

100-ÂDİYÂT SÛRESİ

Bu sûre 11 âyettir. Mekke-i Mükereime'nin fethi sırasında nâzil olmuştur. Bu sûrenin ilk âyetinde Allah'ı Teâlâ, Mekke'nin fethi sırasında "Soluk soluğa koşan atlara" yemin ile başladığı için, ismini bu anlama gelen "Âdiyât" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا (۱) فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا (۲) فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا (۳) فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا (۴) فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا (۵) إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ (۶) وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ (۷) وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ (۸) أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعِثَ رَمَلٌ (۹) فِي الْقُبُورِ (۱۰) وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ (۱۱) إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ (۱۲)

1-11. Soluk soluğa koşanlara,* ayaklarından ateş saçanlara,* sabah vakti düşman üzerine hücum edenlere,* bu hücum ile toz koparanlara (atlara),* sonra onunla düşman saflarının ortasına girenlere yemin ederim ki,* muhakkak insan, Rabbine karşı elbette çok nankördür.* Şüphesiz ki, bu nankörlüğüne kendisi de şahittir.* Şüphesiz o, malı çok sever.* Bilmez mi ki, kabirdekilerin çıkarıldığı* ve kalplerdeki gizliliklerin ortaya döküldüğü vakit,* şüphesiz Rableri, o gün onlardan (bütün yaptıklarından) elbette haberdardır.

İzah: Âdiyât Sûre Mekke'nin fethinden bahsetmektedir. Mekke'nin fethi şöyle gerçekleşmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hudeybi'ye de Mekkeli müşriklerle sulh antlaşması yapmıştı. Bu antlaşma maddelerinden birisi de şuydu:

- Kâfir olduğu halde, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in tarafında olan Huzaa kabilesine yapılacak her türlü saldırı, doğrudan Müslümanlara yapılmış kabul edilecek ve sulh antlaşması bozulmuş olacaktı. Sonuçta Mekkeliler, bu kabileye saldırarak yağma ettiler. Birçoklarını öldürdüler. Böylece Hudeybiye'de yapılan antlaşma müşrikler tarafından bozulmuş oldu. Bu şekilde savaşı başlatan taraf müşrikler oldu.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e o kabileden bir atlı gelip haber

verdi: "Yâ Muhammed! Bizi Mekkeliler kırdı." Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara: "Hem intikamınızı alacağım. Hem de Mekke'yi alırsam, zâyi olan mallarınızı ödeyeceğim. Yalnız kimseye bir şey söylemeyin" dedi. Harp için hazırlık yapıp yola çıktı. Niçin, nereye gidildiğini kimse bilmiyordu. Mekkeliler elçi gönderip, "Antlaşmayı yenileyelim" diye çok yalvardılar. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Antlaşma bozuldu mu?" diye sordu. Onlar, bozuldu deseler harp olacaktı; "Bozulmadı" dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de: "Öyleyse yeni bir antlaşma yapmaya gerek yoktur" dedi.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, ikinci vakti beş yüz atlı hazırlatıp, Şam yoluna gitmelerini emretti. Mekkelilerin casusları, bunları o gün akşama kadar uzaktan tâkip ettiler ve Şam'a gittikleri kanâatına vardılar. Dönüp Mekke'ye geldiler.

Muhammed'in beş yüz süvâri birliği Şam'a gitti. Biz akşama kadar tâkip ettik. Şam yolunda ilerliyorlar. Demek ki, Muhammed Şam'ı alacak, diye kaygısız oldular.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, gece yarısı on yedi asil at çıkarttırdı. Bunlara: "Şam'a giden atlılara yetişin. Onlar falan gün arkamızdan bize yetişsinler. Sabaha karşı Mekke'ye baskın yapacağız" diye buyurdu. Böylelikle piyadeler, Mekke'ye doğru hızla yol aldı. On yedi atlı, o süvâri birliğine haber vermek için olanca hızlarıyla gittiler. Onları geri çevirdiler. Tâyin edilen gün şafağın yeri ağarmadan o süvâri birliği yetişmişti. Onların atları çok hızlı koşuyordu. Atların ayağının nalları taşlara çarptıkça, ateş gibi çıngı saçıyordu.

Mekke'nin fethi hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ فِي رَمَضَانَ مِنَ الْمَدِينَةِ وَمَعَهُ عَشْرَةُ آلَافٍ وَذَلِكَ عَلَى رَأْسِ ثَمَانِ سِنِينَ وَنِصْفٍ مِنْ مَقْدَمِهِ الْمَدِينَةَ، فَسَارَ هُوَ وَمَنْ مَعَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَى مَكَّةَ يَصُومُونَ وَيَصُومُونَ حَتَّى بَلَغَ الْكَدِيدَ (وَهُوَ مَاءٌ بَيْنَ عُسْفَانَ وَقُدَيْدٍ أَفْطَرُوا وَأَفْطَرُوا) (خ) عن ابن عباس

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'nin fethi seferine, Medîne'den Ramazan ayında çıktı. Kendisiyle beraber on bin mücâhit vardı. Bu sefer, Medîne'ye hicretten sekiz yıl altı ay sonra gerçekleşmiştir. Bu tarihte Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem maiyetindeki Müslümanlardan teşhiz edilen ordusuyla beraber Mekke'ye doğru yola çıktı. Kendisi oruç tutuyordu.

Ashâbı da oruçlu idiler. Kedid mevkiine varınca ki bu Usfan ile Kudeyd arasında bir sudur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem iftar etti. Mücâhitler de iftar ettiler.[1]

Mekke'yi, dört koldan Müslümanlar muhâsara etti. Şafağın yeri ağarmazdan evvel Mekke'ye baskın yaptılar.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke müşriklerine; silahını bırakıp, Kâbe'nin avlusuna geçmelerini söyledi. Aksi takdirde öldürüleceklerini veya esir edileceklerini emretti.

Bu hususta İbn-i Kurre'nin Abdullah İbn-i Mugaffal Radiyallâhu anhu'dan naklettiği Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ عَلَى نَاقَتِهِ هُوَ يَقْرَأُ سُورَةَ الْفَتْحِ يُرْجِعُ وَقَالَ لَوْلَا أَنْ يَجْتَمِعَ النَّاسُ حَوْلِي لَرَجَعْتُ كَمَا رَجَعَ (خ) عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَغْفَلٍ

Mekke'nin fethi günü Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i devesi üzerinde gördüm. O, sesini işittirecek derecede yükselterek Fetih Sûresi'ni okuyordu. Râvi Muâviye der ki: "Halkın etrafıma toplanacağını düşünmeseydim, Abdullah İbn-i Mugaffal'ın, (Resûlullah'ın okuyuşunu anlatırken) sesini yükselttiği gibi ben de yükseltirdim." [2]

Yine bu konuda Abdullah b. Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ وَحَوْلَ النَّبِيِّ سِتُّونَ وَثَلَاثُ مِائَةٍ نُصِبَ فَجَعَلَ يَطْعُنُهَا بِعُودٍ فِي يَدِهِ وَيَقُولُ {جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا} {جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ} (خ م عن عبد الله بن مسعود)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'yi fethettiğinde, Kâbe'nin çevresinde üç yüz altmış tane put vardı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem elindeki âsâ ile onları deviriyor ve "Hak (İslâm) geldi ve bâtıl (şirk) yok oldu. Şüphesiz bâtıl, yok olmaya mahkûmdur" [3] ve "Hak (İslâm) geldi; bâtıl (şirk) eseri görülmeyecek ve tekrar dönmeyecek sûrette yok oldu" [4] diye geçen âyetleri okuyordu. [5]

Mekke'nin fethi sırasında Halid Radiyallâhu anhu, ayrı bir cephede harp ediyordu. Müşrikler, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e:

- Biz Müslüman olacağız, Halid bizi öldürüyor. Haber gönder de Halid harbi durdursun, dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem harbi durdurması için, bir adam gönderdi.

- Halid'e git, söyle harbi durdursun, dedi. O adam, Hz. Halid'in yanına geldi. Fakat Allah'ı Teâlâ'nın hikmeti gereği, savaşı durdurmasını değil savaşa devam etmesini söyledi. Bu söz üzerine Halid Radiyallâhu anhu savaşa devam etti. Yine Peygamberimizin yanına geldiler:

- Halid, beyleri kırıyor. Şunu çabuk durdur, Müslüman olacağız, dediler Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bu sefer Hz. Ali'yi gönderdi. O da, Hz. Halid'i ihsarlı olarak Peygamber Efendimizin huzuruna getirdi. Peygamber Efendimiz:

- Yâ Halid! Savaşı durdur, dediğim söze niçin itâat etmedin? diye sordu. Halid Radiyallâhu anhu:

- Bana gelen haberci, "Savaşa devam etsin" diye söyledi, ben de savaşa devam ettim, dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem gönderdiği haberciyi çağırttı.

- Sen neden "Harbi durdur" demedin? diye sordu. O da:

- Ben, "Harbi durdur" diyemedim, dedi. O sırada Cebrâil Aleyhisselâm, Allah'ı Teâlâ'dan selâm ile geldi:

- Yâ Muhammed! Amcan Hz. Hamza'nın Uhud'da ciğerini çıkartıp gözünün önünde yediklerinde Allah için vaad ettin; "Elime bir fırsat geçerse Mekke'nin beylerinden yetmiş kişiyi öldürürüm" demiştin.[6] Onu, sen unuttun ama Allah'ı Teâlâ unutmadı. Halid, Allah'ın kılıcıdır. Allah kendi kılıcı ile senin vaadini yerine getirdi. Ne Halid'in suçu var, ne de haber götürenin, dedi.

İşte bu şekilde Mekke, savaş yapılarak fethedilmiştir.

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1622

[2] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1625.

[3] Sûre-i İsrâ, Âyet 81.

[4] Sûre-i Sebe, Âyet 49.

[5] Sahih-i Buhârî, Megâzi 46; Sahih-i Müslim, Cihat ve Siyer 32 (87).

[6] Mir'at-ı Kâinât, c. 1, s. 459; Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 2, 4. Rükün, s. 255.

101-KÂRIA SÛRESİ

Bu sûre 11 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, "Kıyâmet" anlamına gelen "Kâria" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

الْقَارِعَةُ (۱) مَا الْقَارِعَةُ (۲) وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ (۳) يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ (۴) وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ (۵) فَأَمَّا مَنْ تَقَلَّتْ مَوَازِينُهُ (۶) فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ (۷) وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ (۸) فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ (۹) وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَّةُ (۱۰) نَارٍ حَامِيَةٍ (۱۱)

1-11. Kâria,* nedir o kâria?* Ey Resûlüm! Kâria'nın (kıyâmetin) ne olduğunu bilir misin?* O gün insanlar, çırpınıp dağılan pervâneler[1] gibi olur,* dağlar da atılmış renkli yünler gibi olur.* İşte o gün, iyi amelleri ağır gelen,* râzı olduğu bir yaşayış içindedir.* İyi amelleri hafif gelen ise,* onun anası (sığınacağı yer) Hâviye'dir.* Ey Resûlüm! Hâviye'nin ne olduğunu bilir misin?* O, harâreti şiddetli olan bir ateştir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Hâviye Cehennemi" hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَّ الْمَوْتَى يَسْأَلُونَ الرَّجُلَ يَأْتِيهِمْ عَنْ رَجُلٍ مَاتَ قَبْلَهُ فَيَقُولُ ذَلِكَ مَاتَ قَبْلِي أَمَا مَرَّ بِكُمْ؟ فَيَقُولُونَ لَا وَاللَّهِ فَيَقُولُ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ذَهَبَ بِهِ إِلَى أُمِّهِ الْهَآوِيَةِ فَبِنَسِ الْأُمِّ وَبِنَسِ الْمُرَبِّيَةِ (القرطبي، الجامع لأحكام القرآن عن أبي هريرة)

Ölüler, kendilerine gelen bir ölüye ondan önce ölmüş birisini sorarlar. Bu kişi: "O şahıs benden önce ölmüştü; size uğramadı mı?" der. Onlar: "Allah'a yemin olsun ki hayır" derler. Bu sefer: "İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn. O, Hâviye meskenine götürüldü. O ne kötü bir meskendir, ne kötü bir terbiyecidir" der.[2]

Yine Cehennem ateşi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

نَارُكُمْ هَذِهِ الَّتِي يُوقَدُ ابْنُ آدَمَ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنْ حَرِّ جَهَنَّمَ قَالُوا وَاللَّهِ إِنْ كَانَتْ لَكَافِيَةً يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ فَإِنَّهَا فَضَّلَتْ عَلَيْهَا بِتِسْعَةِ وَسْتَيْنِ جُزْءًا كُلُّهَا مِثْلُ حَرِّهَا (م عن أبي هريرة)

"Sizin şu Âdemoğlunun yaktığı ateş, Cehennem sıcağının yetmişte biridir." "Yâ Resûlallah! Vallâhi, bu kadarı dahi yeterli idi" dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "O Cehennem ateşi, buna (dünyâ ateşine) altmış dokuz kat daha üstündür. Her bir katı bunun gibidir."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

مَثَلِي وَمَثَلُكُمْ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَوْقَدَ نَارًا فَجَعَلَ الْجَنَادِبُ وَالْفَرَاشُ يَقَعْنَ فِيهَا وَهُوَ يَذْبُھُنَّ عَنْهَا وَأَنَا أَخَذُ بِحُجْرِكُمْ
(عَنِ النَّارِ وَأَنْتُمْ تَقْلُتُونَ مِنْ يَدِي (م عَنْ جَابِر

"Benim durumum ile sizin durumunuz, bir ateş yakıp da çekirgelerin, kelebeklerin gelip içine düştüğü, kendisi de onları düşmesin diye önlemeye çalıştığı bir kimsenin durumuna benzer. Ben sizlerin ateşe düşmemeniz için bellerinizden yakalayıp çekmeye ve ateşe düşmenizi önlemeye çalışıyorum, siz ise benim elimden kurtulup kaçıyorsunuz."[4]

[1] Pervâne: Küçük kelebek türü kanatlı böceklerin, geceleri bir ışıık gördüğünde, şuursuzca ona doğru gidip o ışığın etrafında dönüp dönüp çarparak kendini helak etmesidir.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 167; Yine bakınız: Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3927; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3792.

[3] Sahih-i Müslim, Cennet 13 (29 Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 10; İmam Mâlik, Muvatta, Cehennem 1; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cehennem 7.

[4] Sahih-i Müslim, Fedâil 6.

102-TEKÂSÜR SÛRESİ

Bu sûre 8 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde "Çoklukla övünmek" anlamına gelen "Tekâsür" kelimesinden almıştır.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ فِي لَيْلَةٍ أَلْفَ آيَةٍ لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ ضَاحِكٌ فِي وَجْهِهِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ يَقْوَى عَلَى قِرَاءَةِ أَلْفِ آيَةٍ؟ فَقَرَأَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ إِلَى آخِرِهَا ثُمَّ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهَا لَتَعْدِلُ أَلْفَ آيَةٍ. ((الدِّيلْمِيُّ خَطَّ عَنْ عَمْرِو))

"Kim bir gecede bin âyet okursa Allah'a kavuştuğunda onu kendisinden hoşnut olarak bulur." "Yâ Resûlallah! Bin âyet okumaya kimin gücü yeter?" diye sordular. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hemen, "Bismillâhirrahmânirrahîm, Elhâküm'üt-tekâsür'ü" sonuna kadar okudu. Sonra şöyle buyurdu: "Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki bu, bin âyete denktir." [1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 439/2.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ (۱) حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ (۲) كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ (۳) ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ (۴) كَلَّا لَوْ (۵) تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ (۶) لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ (۷) ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ (۸) ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ (۹)

1-8. Çoklukla övünmek, sizi oyaladı.* Tâ ki kabirlere vardınız.* Hayır! Yakında bileceksiniz.* Sonra hayır! Yakında bileceksiniz.* Hayır! Eğer yakîn (kesin) bir ilim ile bilseydiniz (böyle yapmazdınız).* Yemin olsun ki, Cehennemi muhakkak göreceksiniz.* Sonra yemin olsun ki, Cehennemi ayn'el-yakîn (gözünüzle kesin olarak) göreceksiniz.* Sonra yemin olsun ki, o gün her türlü nîmetten muhakkak sorulacaksınız.

İzah: Mal ve evlâdınızın çokluğuyla övünmeniz, kabre varıncaya kadar sizi Allah'a ibâdetten alıkoyup oyaladı. Hayır, oyalanmayın. Şüphesiz kabre varınca, yanıldığınızı, aldandığınızı ve ömür boyunca oyalandığınızı bileceksiniz. Yine

oyalanmayın. Şüphesiz yakında bileceksiniz. Bu Âyet-i Kerîme'nin, bir önceki Âyet-i Kerîme'nin tekrarı olarak zikredilmesi, tehdidin şiddetini göstermek içindir. Bu övünmenizin âkibetini yakîn bir ilim ile bilseydiniz, övünmezsiniz. Mahşer gününde mutlaka Cehennemi göreceksiniz. Onu bizzat gözünüzle göreceksiniz, demektir.

Bu sûrenin ilk âyeti hakkında Abdullah İbn-i Şihhîr Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in meclisine vardığımda o, "Çoklukla övünmek, sizi oyaladı" diye geçen Sûre-i Tekâsür, Âyet 1'i okumakta idi. Şöyle buyurdu:

يَقُولُ ابْنُ آدَمَ مَالِي مَالِي وَهَلْ لَكَ مِنْ مَالِكَ إِلَّا مَا تَصَدَّقْتَ فَأَمْضَيْتَ أَوْ أَكَلْتَ فَأَفْنَيْتَ أَوْ لَبَسْتَ فَأَبْلَيْتَ (ت عبد الله بن الشخير)

- Âdemoğlu, "Malım malım" der. Oysa senin malından yiyip de tükettiğin, giyinip de çürüttüğün yahut tasadduk edip de önden gönderdiğinden başka ne vardır?[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Hayır! Yakında bileceksiniz" diye buyrulmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(النَّاسُ نِيَامٌ فَإِذَا مَاتُوا انْتَبَهُوا) (احياء علوم الدين عن علي)

"İnsanlar uykudadır, ölünce uyanırlar!"[2]

Bu sûrenin son âyeti olan, "Sonra yemin olsun ki, o gün her türlü nîmetten muhakkak sorulacaksınız" buyruğu hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَوَّلَ مَا يُسْأَلُ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَغْنِي الْعَبْدَ مِنَ النَّعِيمِ أَنْ يُقَالَ لَهُ أَلَمْ نُصِحِّحْ لَكَ جِسْمَكَ وَنُزَوِّجَكَ مِنَ الْمَاءِ (الْبَارِدِ) (ت عن أبي هريرة)

Mahşer gününde kula sorulacak nîmetlerden ilk şey, "Sana vücudunu sağlıklı kılmadık mı? Ve sana soğuk sulardan içirmedik mi?" denilmesidir.[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ دَعَا اللَّهُ عَبْدًا مِنْ عِبِيدِهِ فَيُوقِفُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَيَسْأَلُهُ عَنْ جَاهِهِ كَمَا يَسْأَلُهُ عَنْ مَالِهِ (طب عن ابن عمر)

"Mahşer günü olunca Allah'ı Teâlâ kullarından birisini çağırarak, onu önünde durduracak ve ona malı hakkında nasıl soru sorduysa, makam ve mevkiileri hakkında da soracaktır." [4]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 89; Sahih-i Müslim, Zühd 1 (3 Sünen-i Nesâî, Vesâye 1.

[2] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm'id-Din, c. 4, Hadis No: 17.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 89

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 6.

103-ASR SÛRESİ

Bu sûre 3 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen "Asr" kelimesinden almıştır.

Bu sûre hakkında şu hâdise nakledilmiştir:

كَانَ الرَّجُلَانِ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا التَّقْيَا لَمْ يَفْتَرَقَا حَتَّى يَقْرَأَ أَحَدُهُمَا عَلَى الْآخَرِ: (وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، ثُمَّ يُسَلِّمُ أَحَدُهُمَا عَلَى الْآخَرِ (طَبْعًا عَنْ أَبِي مَدِينَةَ الدَّارِمِيِّ)

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbından iki kişi karşılaştığı zaman, biri diğerine Asr Sûresi'ni sonuna kadar okumadan ayrılmazlardı. Okuduktan sonra da biri diğerine selâm verip öyle ayrılırlardı." [1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1366; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 15, s. 596.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

وَالْعَصْرِ (١) إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ (٢) إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا (٣) (بِالصَّبْرِ)

1-3. Asr'a yemin olsun ki,* şüphesiz insan, elbette zarardadır.* Ancak îman edip salih amellerde bulunanlar, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler müstesnâ.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Asr"; ikinci zamanına yemin ederim, demektir. Bir diğer görüşe göre de, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, dünyâ yaşamının ikinci vaktinde gönderilmiştir. Yani, Hz. Âdem'den kıyâmete kadar olan süreyi bir gün olarak görürsek, Peygamber Efendimiz bu günün ikinci vaktinde gönderilmiştir. O Asr-ı Saadet'e yemin ederim, demektir.

Allah'ı Teâlâ buyuruyor ki: Ben asr'a yemin ederim ki, insanların hepsi zarar etmektedir, gece gündüz kendi kesesinden harcayıp yiyen; hazır malını yiyip, çalışmayıp zarar gören gibidir.

Ancak îman edip sâlih ameller işleyenler zarar etmezler, onlar dâimâ yükselmektedir ve Allah’a sevilme­kte­dir­ler. Onlar, Rablerinin in’amına, ihsânına, Cennetine ve Cemâline nâil olurlar. Bunlar, birbirlerine hakkı tavsiye ederler; dâimâ hakkı tanıtmak, bildirmek ve öğretmek isterler ve hakkı söylerler. Haklı olan sözü kabul ederler. Bir de, "Hepiniz elinizden geldiği kadar haram yemeyin, hak ve hukuka riâyet edin, birbirinizin aleyhinde söylemeyin, Allah’a se­vilecek işte bulunun ki, Allah’u Teâlâ sizi sevsin" diye hakkı tavsiye ederler. Ve bunlar, sabrı da tavsiye ederler. Bir kimse belâya düşmüş ve ona sabredemiyorsa: "Sabret, sabrın sonu şöyle iyidir, sabredene Allah’u Teâlâ şöyle yardımcıdır" der; hakkı tavsiye eder ve sabrı tavsiye eder. İşte Benim hâlis kullarım onlardır.

104-HÜMEZE SÛRESİ

Bu sûre 9 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmini, ilk âyetinde geçen ve "İnsanları arkadan çekiştiren, gıybet eden" anlamına gelen "Hümeze" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ (۱) الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ (۲) يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ (۳) كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ (۴) وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ (۵) نَارُ اللَّهِ الْمَوْقَدَةُ (۶) الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْآفِئَةِ (۷) إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّصَدَّةٌ (۸) (فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ (۹)

1-9. Veyl, insanları arkadan çekiştiren, kaş göz işâretiyle alay eden,* mal toplayan ve tekrar tekrar sayan her kimseye olsun.* O, malının kendisini ebedî yaşatacağını zanneder.* Hayır, hayır! Yemin olsun ki o, Hutâme'ye atılır.* Ey Resûlüm! Hutâme'nin ne olduğunu bilir misin?* O, Allah'ı Teâlâ'nın tutuşturulmuş bir ateşidir ki,* yüreklere kadar işler.* Şüphesiz o ateş, onların üzerlerine kapatılacaktır;* uzun direklere bağlı oldukları halde.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Veyl" ifadesi; vah olsun, yazıklar olsun mânâsına gelir. Yahut helâk mânâsındadır veya Cehennemde bir vâdinin adıdır.[1] Bu sebeple "Veyl" ifadesi, âyetlerde bu mânâların hepsini ifade edebilmektedir. Burada da, azap mânâsında kullanılmıştır.

Gıybet hakkında Sûre-i Hucurât, Âyet 12'de de şöyle buyrulmuştur:

"Ey îman edenler! Zandan çok sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin gizli hallerini araştırmayın. Bâzınız bâzınızı gıybet etmesin. Sizden biriniz ölü kardeşinin etini yemek ister mi? Elbette bundan tiksiniyorsunuz! Allah'tan korkun. Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, tevbeleri çok kabul edendir ve çok merhametlidir."

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

لَمَّا عَرَجَ بِي مَرَرْتُ بِقَوْمٍ لَهُمْ أَظْفَارٌ مِّنْ نُحَاسٍ يَّخْمُشُونَ وُجُوهَهُمْ وَصُدُورُهُمْ فَقُلْتُ مَنْ هَؤُلَاءِ يَا جِبْرِيلُ

(قَالَ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ لَحُومَ النَّاسِ وَيَقْعُونَ فِي أَعْرَاضِهِمْ) (د عن انس)

Mîraca çıktığımda bir topluluğa rastladım. Bakırdan tırnakları vardı ve yüzlerini, göğüslerini tırmalıyorlardı. "Yâ Cebrâil! Bunlar kim?" diye sordum. "Bunlar, insanların etlerini yiyenler (gıybet edenler) ve insanların namusuna leke sürecek sözler söyleyenlerdir" dedi.[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Mal toplayan ve tekrar tekrar sayan" diye bir ifade geçmektedir. Burada kastedilen kimseler, biriktirdiği mallarından zekât vermek farz olduğu halde zekâtını vermeyenlerdir. Zekâtı verilen her türlü mal, yere gömülüp depolanmış olsa dahi biriktirilmiş mal değildir. Buna mukabil zekâtı verilmeyen her mal, Allah'ı Teâlâ'nın, Kur'ân'da zikrettiği biriktirilmiş maldır. Sahibi, âhirette azap görür.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

"... Ey Resûlüm! Altını ve gümüşü biriktirip Allah yolunda infak etmeyenleri (zekâtını vermeyenleri) elim bir azap ile müjdele"[3] diye geçen âyet nâzil olunca bu, Müslümanlara ağır geldi. Hz. Ömer, "Bu sıkıntınızı ben gidereceğim" diyerek kalkıp Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gitti ve dedi ki: "Yâ Resûlallah! Bu âyetin hükmü, Ashâbına ağır geldi." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَفْرِضْ الزَّكَاةَ إِلَّا لِيُطَيَّبَ مَا بَقِيَ مِنْ أَمْوَالِكُمْ وَإِنَّمَا فَرَضَ الْمَوَارِيثَ لِتَكُونَ لِمَنْ يَغْدُكُمْ فَكَبَّرَ عُمَرُ ثُمَّ قَالَ لَهُ أَلَا أَخْبِرُكَ بِخَيْرِ مَا يَكْنِزُ الْمَرْءُ الْمَرْأَةَ الصَّالِحَةَ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهَا سَرَّتْهُ وَإِذَا أَمَرَهَا أَطَاعَتْهُ وَإِذَا غَابَ عَنْهَا حَفِظَتْهُ (د عن ابن عباس)

"Şüphesiz ki Allah'ı Teâlâ, zekâtı ancak mallarınızın geri kalan bölümleri temizlensin, diye farz kılmıştır. Mîrası da mallarınız sizden sonrakilere kalsın diye farz kılmıştır." Bunun üzerine Hz. Ömer tekbir getirdi. Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona şöyle buyurdu: "Sana kişinin alıkoyacağı en hayırlı şeyin ne olduğunu haber vereyim mi?" "O, sâliha bir kadındır. Ona baktığı vakit onu sürura gark eder. Ona emrederse kendisine itaat eder. Yanında bulunmadığı zaman onun namusunu korur."[4]

"Hutâme" azâbına dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَّ النَّارَ تَأْكُلُ أَهْلَهَا حَتَّى إِذَا أَطْلَعَتْ عَلَى أَفْنِدَتِهِمْ انْتَهَتْ ثُمَّ إِذَا صَدَرُوا تَعُوذُ فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى نَارُ اللَّهِ (المُوقَدَّةِ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْنِدَةِ) (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن خالد بن أبي عمران

"Cehennem ateşi Cehennemlikleri yer. Nihâyet onların kalplerine ulaşınca onları yemeyi bitirir. Sonra onlar yeniden yaratıldıklarında yine onları yemeğe koyulur. " İşte Hakk Teâlâ'nın: "O, Allah'ı Teâlâ'nın tutuşturulmuş bir ateşidir ki,* yüreklere kadar işler" diye geçen Sûre-i Hümeze, Âyet 6-7 bunu anlatmaktadır. [5]

Sûre-i Hümeze, Âyet 8-9 hakkında da şu hadis nakledilmiştir:

Daha sonra Allah'ı Teâlâ, onlara ateşten kilitler, ateşten çiviler ve ateşten direkleri bulunan melekler gönderecektir. Bu kilitlerle ateşi üzerlerine kilitleyecek, bu çivilerle onları sağlamlaştıracak ve bu direkler uzatılacaktır. Orada bir rahat esintinin dahi girebileceği bir delik kalmayacak, oradan dışarıya bir gam çıkmayacaktır. Arş'ın üzerinde olan Rahmân onları bu hallerinde terk edecektir. Cennet ehli de nîmetleriyle meşgul olacaklardır.

وَلَا يَسْتَغِيثُونَ بَعْدَهَا أَبَدًا وَيَنْقَطِعُ الْكَلَامُ ، فَيَكُونُ كَلَامُهُمْ زَفِيرًا وَشَهيقًا فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ (فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ) (القرطبي, الجامع لأحكام القرآن عن أبي هريرة

Bundan sonra o Cehennemlikler, ebedî olarak imdat isteyip duracaklar ve daha sonra konuşma kesilecektir. Onların konuşmaları inleme ve hırıltıdan ibâret kalacaktır. "Şüphesiz o ateş, onların üzerlerine kapatılacaktır;* uzun direklere bağlı oldukları halde" diye geçen Sûre-i Hümeze, Âyet 8-9 bunu anlatmaktadır. [6]

[1] Veyl ifadesi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Mürselât, Âyet 8-15'in izahlarına bakınız.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 40.

[3] Sûre-i Tevbe, Âyet 34.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 32.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 185.

[6] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 20, s. 185-186.

105-FİL SÛRESİ

Bu sûre 5 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Kâbe'yi yıkmaya gelen Ebrehe'nin ordusundaki fillerden dolayı "Fil Sûresi" denilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِاَصْحَابِ الْفِيلِ (۱) اَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ (۲) وَاَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا (۳) اَبَابِيلَ (۴) تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ (۵) فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّاكُولٍ)

1-5. Ey Resûlüm! Görmedin mi, Rabbin ne yaptı fil sâhiplerine?* Onların (Kâbe'yi yıkmak için) kurdukları tuzağı boşa çıkarmadı mı?* Onların üzerine sürü sürü kuşlar gönderdi.* Onlara o kuşlar, ateşte pişirilmiş çamurdan taşlar atıyorlardı.* Nihâyet onları yenilip çiğnenmiş ekin yaprağı gibi kıldı.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Ey Resûlüm! Görmedin mi, Rabbin ne yaptı fil sâhiplerine?" diye buyrulmaktadır. Bu âyeti, İmam Taberî, "Ey Resûlüm! Rabbinin, Yemen'den gelip Kâbe'yi yıkmak isteyen fil sahibi Ebrehe ve ordusuna yaptığını kalp gözünle[1] görmedin mi?" diye izah etmiştir.

Bu sûrede geçen olay, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in doğumundan elli gün önce meydana gelmiştir. Habeşistan hükümdarı Necâşi Ashame'nin Yemen vâlisi olan Ebrehe b. Sabbâh, Arabistanı Hristiyanlaştırmak hevesine düşmüştü. Bu maksatla Sana şehrinde, büyük bir kilise yaptırmış ve bütün Arapların yalnız burayı ziyaret etmelerini istemişti. Fakat Araplar evvelden beri senede bir defa Mekke'ye gelir, Kâbe'yi ziyaret ederlerdi. Âdetlerinden vazgeçmek istememişler ve Sana'daki kiliseye bir meyil ve teveccüh göstermemişlerdi. Hattâ bir gün Kinâne kabilesinden bir adam, kiliseye girmek fırsatını bularak kirletmiş, hakarete bulunmuştu. Ebrehe bu durumdan hoşlanmadı. Arapların en çok ziyaret ettikleri yerin Mekke'de, Kâbe olduğunu öğrendi. Yaptırdığı kilisenin umumi bir ziyaret yeri ve bütün Arabistan'ın din merkezi olmasını te'min için, Kâbe'yi yıkmaya karar verdi ve fillerle takviye edilen ordusunu harekete geçirdi.

Bu fil ordusu uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Mekke'ye yaklaştı. Yolda

Araplardan birçok kimse de kendisine katılmıştı. Nihâyet Mekke yakınında bir yerde konakladılar ve sağa sola sarkıntılık etmeye başladılar. Bu arada Resûlü Ekrem'in dedesi Abdulmuttalib'in de iki yüz kadar devesini alıp götürdüler. Bunun üzerine Abdulmuttalib, tereddüt etmeksizin Ebrehe'nin karargâhına gitti. Ona Kureyş'in reisi geldiğini haber verdiler. Ebrehe, ona ne isteğini sordu. Abdulmuttalib:

- Askerin, develerimden iki yüzünü gasp etti. Onların iâdesini istiyorum, dedi. Ebrehe:

- Hayret ediyorum. Ben, dîninizin rûknü olan Kâbe'yi yıkmaya geldim. Bunu düşünmüyor, benden vazgeçmemi istemiyorsun da develerini mi istiyorsun? dedi. Abdulmuttalib:

- Ben, develerin sahibiyim, develerimi istiyorum. Kâbe'nin sahibi ise Allah'tır. O dilerse, Kâbe'sini korur, sizi ondan meneder, diye cevap verdi. Bunun üzerine Ebrehe emretti ve Abdulmuttalib'e develerini iade ettiler. Alıp Mekke'ye döndü ve Kureyş'e de:

- Korkmayın, bu Beyt'in sahibi onu muhafaza eder, dedi.

Ebrehe daha önce harp etmek için gelmediğini, maksadının yalnız Kâbe'yi yıkmaktan ibâret olduğunu ilân etmiş olduğu için, Kureyş dağlara çekildi ve oradan hâdiseyi izlemeye başladı. Ertesi gün Ebrehe, şehre girmeye hazırlandı ve ordusuna hareket emri verdi. Görünüşe göre büyük ve mükemmel ordu yürüyecek ve bir mukavemet de görmeyeceği için muhakkak muvaffak olacaktı; fakat olamadı.

Ebrehe'nin, Mahmûd adlı bir fili vardı. Onu dâimâ askerinin önünde yürütürdü. Onunla nereye gitse muzaffer olacağına inanırdı. Bu sefer de o fili ordusunun önüne kattı. Ancak o fili Kâbe'ye doğru yürütmek mümkün olmadı. O hayvanın başını ne tarafa çevirseler yürüyor, fakat Mekke'ye çevirdikleri zaman yürümüyor, çöküp yere yatıyordu. Bu esnada Allah tarafından Ebâbil denilen sürü sürü kuşlar geldi. Her birinin ağzında ve ayaklarında mercimekten büyük ve nohuttan küçük olan, siccîl denilen, ateşte pişirilmiş çamurdan taşlar vardı. Hangi kâfire atılacağı, o taşların üzerinde yazılı idi. Bunları Ebrehe'nin askerleri üzerine bıraktılar ve hepsi çiğnenmiş ekin gibi etleri ve kemikleri parçalanarak toprağa karıştı.

Bu s  retle Cen  b-ı Hakk Te  l  , Beyt'ini korudu. Kurey   de b  y  k bir d    manın   errinden kurtuldu ve zahmetsizce bir hayli gan  mete de n  il oldular.

[1] Kalp g  z  : M  neviyatı, hakkı, hakikati, g  kleri, yerleri, Ar  ı, K  rs  , Levhi, Kalemi, Cenneti, Cehennemi c  mlesini g  sterir.

106-KUREYŞ SÛRESİ

Bu sûre 4 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Mekke’de yaşayan Kureyş kabilesinden bahsedildiği için "Kureyş Sûresi" denilmiştir.

Kureyş hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(النَّاسُ تَبَعُ لِقُرَيْشٍ فِي الْخَيْرِ وَالْشَّرِّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ) (حم م حب عن جابر

"İnsanlar kıyâmete kadar hayırda da, şerde de Kureyşlilere tâbi olurlar"[1] diye buyurmuştur.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14018, 14520; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 33836.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

لَا يَلَاْفُ قُرَيْشٍ ۚ (١) إِيْلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ ۚ (٢) فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ ۚ (٣) الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ (جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ ۚ) (٤)

1-4. Kureyş’in seyahate ülfet ettirildiğinden dolayı,* onların kış ve yaz seyahatine ülfet ettirilmiş oldukları için,* bu beytin (Kâbe’nin) Rabbine ibâdet etsinler.* O Rabb ki, onları açlıktan kurtarıp doyurdu ve onları korkudan emin kıldı.

İzah: Kureyşliler, kışın sıcak bir memleket olan Yemen’e, yazın da serin bir memleket olan Şam’a sefere giderler ve bu şekilde hiçbir sıkıntıya girmeden sene boyunca bu iki memleketle ticaret yaparlardı. Allah’u Teâlâ: "Ey Kureyş! Size ticarete ülfet verdim. Böylece geçiminiz kolay oldu. Fil olayında olduğu gibi, Mekke’yi emin bir yer kılarak da sizi korudum. Artık bu nîmetlerime karşı Bana ibâdet etmeniz gerekmez mi?" diye buyurdu.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ diyor ki: Allah’u Teâlâ Harem bölgesinde yaşayan insanları, İbrâhim Aleyhisselâm’ın şu duâsı ile korkudan emin kılmıştır: "Ey Rabbim! Bu beldeyi (Mekke’yi) emin bir yer kıl. Beni ve oğullarımı putlara

tapmaktan uzak tut.”[1]

[1] Sûre-i İbrâhîm, Âyet 35.

107-MÂÛN SÛRESİ

Bu sûre 7 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmi, son âyetinde geçen ve "En ufak yardım" anlamına gelen "Mâun" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ (۱) فَذَٰلِكَ الَّذِي يُدْعُ الْيَتِيمَ (۲) وَلَا يَحْضُ عَلٰی طَعَامِ الْمَسْكِينِ (۳) فَوَيْلٌ (۴) لِلْمُصَلِّينَ (۵) الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ (۶) الَّذِينَ هُمْ يُرَاؤُونَ (۷) وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ (۸)

1-7. Ey Resûlüm! Dîni yalanlayanı gördün mü?* O, yetimi itip kakan* ve miskinın doyurulması için teşvik etmeyendir.* Veyl, o namaz kılanlara ki,* onlar namazlarında itinâ göstermezler.* Onlar, amellerinde riyâ yapanlardır* ve onlar, en ufak yardımı bile esirgerler.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen "Veyl", azap mânâsındadır. Yani bu kimseler azâba müstehaktırlar, demektir.[1]

Âyet-i Kerîme’de: "Veyl, o namaz kılanlara ki,* onlar namazlarında itinâ göstermezler.* Onlar, amellerinde riyâ yapanlardır" diye buyrulmaktadır. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu âyetleri şöyle izah etmiştir:

- Veyl, o namaz kılanlara ki, onlar, devamlı namaz kılmazlar. İnsanların kendilerini gördüğü yerde gösteriş olsun diye namaz kılarlar, görmedikleri yerde namazı terk ederler.

Riyâ, Allah için değil, insanlara beğendirmek için ibâdet etmektir. Sûre-i Nisâ, Âyet 142’de de münâfıkların özellikleri beyan edilirken, şöyle buyrulmuştur:

"Şüphesiz münâfıklar, Allah’u Teâlâ’yı aldatmak isterler. Halbuki Allah’u Teâlâ onları aldatır. Münâfıklar, namaza tembel olurlar, namazı insanlara gösteriş için kılarlar ve Allah’u Teâlâ’yı da çok az zikrederler."

Riyâ hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَحْسَنَ الصَّلَاةَ حَيْثُ يَرَاهُ النَّاسُ ثُمَّ أَسَاءَهَا حَيْثُ يَخْلُو فَتِلْكَ إِسْتِهَانَةٌ إِسْتِهَانٍ بِهَا رَبُّهُ. (عب ع هب عن ابن مسعود)

"Her kim insanların gördüğü yerde namazını güzel kılıp da onların görmediği yerde güzel kılmazsa bu, Rabbine karşı yapmış olduğu bir ihânet sayılır." [2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

تِلْكَ صَلَاةُ الْمُنَافِقِ يَجْلِسُ يَرْقُبُ الشَّمْسَ حَتَّى إِذَا كَانَتْ بَيْنَ قَرْنَيْ الشَّيْطَانِ قَامَ فَتَقَرَّهَا أَرْبَعًا لَا يَذْكُرُ اللَّهَ (فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا) (م ن ت ح م عن انس بن مالك)

"İşte münâfık namazı; oturur, güneşi gözetler, güneş, şeytanın iki boynuzu arasında olduğu zaman (güneş batmaya yaklaştığında), kalkar namazı kuşun gagalaması gibi süratle dört rek’at kılar. Kıldığı bu namaz içerisinde Allah’u Teâlâ’yı da çok az zikreder." [3]

Yine Âyet-i Kerîme’de: "Ve onlar, en ufak yardımı bile esirgerler" diye buyrulmaktadır. "En ufak yardım" diye mânâ verdiğimiz "Mâûn" kelimesinden maksat; bir içim suyu, bir parça tuzu, bir ateş parçasını, emâneten verilecek bir kabı, bir baltayı ve keseri bile vermekten kaçınırlar, demektir.

Bu hususta Ebû Hureyre Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

"Ve onlar, en ufak yardımı bile esirgerler" âyeti hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

(مَا تَعَاوَنَ النَّاسُ بَيْنَهُمُ الْفَأْسُ وَالْقَدْرُ وَالْأَلُّوْ وَأَشْبَاهُهُ) (أبو نعيم والديلمي وابن عساكر « عن أبي هريرة

"Mâûn, insanların yardım olarak birbirlerinden alıp verdikleri balta, tencere, kova ve benzeri eşyâlardır." [4]

İşte bu türden şeyleri dahi esirgeyen böyle cimri kimseler zekât verirler mi? Yetimlere, yoksullara yardımda bulunurlar mı? Onların namazları da samîmi değildir, gösteriş içindir. Böyle bir riyâ ve gösteriş ise küfürden bir parçadır.

[1] "Veyl" ifadesi; vah olsun, yazıklar olsun mânâsına gelir. Yahut helâk mânâsındadır veya Cehennemde bir vâdinin adıdır. Bu sebeple "Veyl" ifadesi, âyetlerde bu mânâların hepsini ifade edebilmektedir. Bu âyetteki mânâsı da

azaptır. Ayrıca Veyl ifadesi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Mürselât, Âyet 8-15'in izahına bakınız.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 398/1.

[3] Sahih-i Müslim, Mesâcid 34 (195 Sünen-i Tirmizî, Salât 7; Sünen-i Nesâî, Mevâkit 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11561.

[4] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c.15, s. 638; Yine bu hususta bakınız: Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7331.

108-KEVSER SÛRESİ

Bu sûre 3 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmi, ilk âyetinde geçen "Kevser" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اِنَّا اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ (۱) فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ (۲) اِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ (۳))

1-3. Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Biz sana Kevser'i verdik.* O halde, Rabbin için namaz kıl ve kurban kes.* Muhakkak ki asıl ebter (nesli kesilmiş) olan, sana buğzedendir.

İzah: Bu sûrenin nüzul sebebine dair Yusuf b. Sa'd Radiyallâhu anhu'dan şu hâdis nakledilmiştir:

فَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرَىٰ بَنِي أُمَيَّةَ عَلَىٰ مَنْبَرِهِ فَسَاءَ لَهُ ذَلِكَ فَزَلَّتْ { اِنَّا اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ } يَا مُحَمَّدُ يَغْنِي نَهْرًا فِي الْجَنَّةِ وَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ { اِنَّا اَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَا اَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ اَلْفِ شَهْرٍ } يَمْلِكُهَا بَعْدَكَ بَنُو أُمَيَّةَ يَا مُحَمَّدُ قَالَ الْقَاسِمُ فَعَدَدْنَاهَا فَاِذَا هِيَ اَلْفُ شَهْرٍ لَا يَزِيدُ يَوْمٌ وَلَا يَنْقُصُ (ت) (عن يوسف بن سعد)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e minberinin üzerinde iken Ümeyyeoğullarının hâli gösterildi. Bundan hoşlanmadı. Bunun üzerine: "Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Biz sana Kevser'i verdik"[1] buyruğu nâzil oldu ki, bununla Cennetteki bir nehri kastetmektedir. Yine: "Şüphesiz ki, Biz Kur'ân'ı Kadir Gecesi'nde indirdik.* Ey Resûlüm! Kadir Gecesi'nin ne olduğunu bilir misin?*" Kadir Gecesi, bin aydan daha hayırlıdır..." diye geçen Kadir Sûresi nâzil oldu. "Senden sonra bu sürede Ümeyyeoğulları hükümdarlık yapacaklardır" buyurdu. el-Kâsım dedi ki: "Biz onların hükümdarlıklarını saydık, bin ay olduğunu gördük. Bir gün fazla, bir gün eksik değil."[2] Yezid ile başlayan Emeviler hakkında geniş bilgi için Sûre-i İsrâ, Âyet 60'ın izahına bakınız.

"Muhakkak ki asıl ebter (nesli kesilmiş) olan, sana buğzedendir" diye geçen Âyet-i Kerîme hakkında da İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mescid-i Harâm'a Merve kapısından girip, Safâ kapısından çıktı. Çıkarken de Âs b. Vâil es-Sehmî ile karşılaştı. Âs, kureyşlilerin yanına gittiğinde ona, Ey Ebû Amr! Demin kiminle karşılaştın? diye sordular. Âs da, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i kastederek, ebter (nesli kesilmiş) olan kişi ile karşılaştım, dedi. Bunun üzerine Allah'ı Teâlâ Kevser Sûresi'ndeki âyeti indirdi. Burada Allah'ı Teâlâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, asıl ebter olan ve senin düşmanın olan Âs b. Vâil'dir. Sana gelince, Ben nerede zikredilirse, sen de Benimle birlikte zikredileceksin. Beni zikredip de, seni zikretmeyen Cennetten bir nasibi olmayacaktır, demiş oldu.[3]

Bu sûrede geçen Kevser'in birçok anlama geldiği tefsir âlimleri tarafından beyan edilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in mahşer günü hesap için durulacak yerdeki Havuz'un adıdır. Havz-ı Kevser diye söylenir.

Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ بَيْنَ أَظْهُرِنَا إِذْ أَغْفَى إِغْفَاءً ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مُتَبَسِّمًا فَقُلْنَا مَا أَضْحَكَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَنْزِلَتْ عَلَيَّ أَنْفًا سُورَةٌ فَقَرَأَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ { إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ } ثُمَّ قَالَ أَتَدْرُونَ مَا الْكَوْثَرُ فَقُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنَّهُ نَهْرٌ وَعَدْنِيهِ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ خَيْرٌ كَثِيرٌ هُوَ حَوْضٌ تَرُدُّ عَلَيْهِ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنْيَتُهُ عَدَدُ النُّجُومِ فَيُخْتَلَجُ الْعَبْدُ (مِنْهُمْ) فَأَقُولُ رَبِّ إِنَّهُ مِنْ أُمَّتِي فَيَقُولُ مَا تَدْرِي مَا أَحَدَنْتَ بَعْدَكَ (مِنْهُمْ) عَنْ أَنَسٍ

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem mescitte namazda iken, hafifçe bir uyukladı ve sonra tebessüm ederek başını kaldırdı. Neden tebessüm edip güldüğünü sorduğumuzda buyurdu ki: "Az önce bana bir sûre nâzil oldu" diye buyurdu ve: "Bismillâhirrahmânirrahîm, diyerek, "Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Biz sana Kevser'i verdik" diye devam eden Kevser Sûresi'ni okudu. Sonra, "Kevser'in ne olduğunu bilir misiniz?" diye sordu. "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedik. Şöyle buyurdu: O, Rabbimin bana vaad ettiği bir nehirdir. Onda çok hayır vardır. Ümmetimin mahşer gününde yanına toplanacağı bir havuzdur. Bardakları gökteki yıldızların sayısındadır. Derken aralarından bir kul uzaklaştırılacak; bunun üzerine diyeceğim ki: "Ey Rabbim! O benim ümmetimdendir." Allah'ı Teâlâ şöyle buyuracak: "O, senden sonra neler yaptı biliyor musun? (dinden dönüp mürtet oldular)"[4]

Allah'ı Teâlâ'nın Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bahşettiği hayırdır. Bu hususta Sâid b. Cübeyr Hazretleri, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şöyle anlatır:

أَنَّهُ قَالَ فِي الْكَوْثَرِ هُوَ الْخَيْرُ الَّذِي أَعْطَاهُ اللَّهُ إِيَّاهُ قَالَ أَبُو بَشِيرٍ قُلْتُ لِسَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ فَإِنَّ النَّاسَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُ (نَهَرَ فِي الْجَنَّةِ فَقَالَ سَعِيدُ النَّهْرِ الَّذِي فِي الْجَنَّةِ مِنَ الْخَيْرِ الَّذِي أَعْطَاهُ اللَّهُ إِيَّاهُ) (خ) عن سعيد بن جبیر

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, Kevser hakkında: "O, Allah'ı Teâlâ'nın Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ihsan ettiği hayırdır" dedi. Bunun üzerine Ebû Bîşr, İbn-i Cübeyr'e: "İnsanlar, onun Cennette bir nehir olduğunu söylüyorlar" dedim. O da bana: "Cennetteki o nehir de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ihsan ettiği o hayırlardan sâdece birisidir." [5]

Kevser, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i başkalarına üstün tutmak, demektir. Onun şânının yüceltilmesidir de denilmiştir.

Biz sana Kevser Irmağı gibi verdik. Bu verme zâhirde evlat vermedir. Dünyâ yüzünde Evlâd-ı Resûl kıyâmete kadar vardır. Dünyâda iken kendinin yolunu, izini tâkip eden, şariat ve tarikat ehli milyarlarca mânevi evlat ve çok sayıda evliyâ da verdik, demektir.

Bu husuta Rasulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كُلُّ سَبَبٍ وَ نَسَبٍ يَنْقَطِعُ إِلَّا سَبَبِي وَ نَسَبِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ) (حل قطك ق ض طب عن ابن عباس)

"Her sebep ve nesep kesilir. Ancak benim sebebim ve nesebim, kıyâmette kesilmez." [6] Hadis-i Şerif'te geçen nesep, Peygamberimizin kan bağından gelen evlatlarıdır. Sebep ise takvâ üzere olup, Peygamberimizin yolundan giden mânevi evlatlarıdır.

Sûre-i Vâkıa, Âyet 10-12'de: "Biri de Sâbikûndur (sebat edip ibâdetle ileri geçenlerdir). * İşte onlar, Allah'ı Teâlâ'ya en yakın olanlardır; * Naîm Cennetlerindedirler" diye geçtiği üzere, dünyâda ibâdet hususunda fazla çalışanlara, Cennette Allah'a yakınlık ve Allah'ın Cemâlini sabah akşam görme hasletini verdim, demektir. [7]

Allah'ı Teâlâ'dan gelen Feyz-i İlâhi hiçbir şeye benzetilmez. Onu, sana ve senin yolundan giden ümmetine verdim, demektir. Bu feyzin benzeri olmadığı için anlatmak imkânsızdır.

Sana âhirette Kevser ırmağı gibi şefa'at etme izni verdim, demektir.

Âlimler, Kevser'e bunlara benzer birçok mânâlar vermişlerdir.

Yine Âyet-i Kerîme'de, "Kurban kes" diye geçtiği üzere, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem her yıl kurban keserdi. Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يُضْحِيَ اشْتَرَى كَبْشَيْنِ عَظِيمَيْنِ سَمِيَيْنِ أَقْرَنَيْنِ أَمْلَحَيْنِ مَوْجُوعَيْنِ فَذَبَحَ أَحَدَهُمَا عَنْ أُمَّتِهِ لِمَنْ شَهِدَ بِاللَّهِ بِالتَّوْحِيدِ وَشَهِدَ لَهُ بِالْبَلَاغِ وَذَبَحَ الْآخَرَ عَنْ مُحَمَّدٍ وَعَنْ (أَلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). (حم عن ابى هريرة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kurban kesmek istediğinde, iki tane iri, besili, boynuzlu, alacalı ve hadımlaştırılmış koç alırdı. Bunlardan birisini Allah'ın birliğine ve kendisinin Peygamberliğine şehâdet eden ümmeti adına keser, diğerini de Muhammed ve Âl-i Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem adına keserdi.[8]

[1] Sûre-i Kevser, Âyet 1.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 84.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 15, s. 642-643.

[4] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Kevser 1; Sahih-i Müslim, Salat 14 (53 Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 26; Sünen-i Nesâî, Salat 21.

[5] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Kevser 3; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7334.

[6] Taberânî Mu'cem'ul Kebir, Hadis No: 2567, 2568; Abdürrezzak, Musannef, Hadis No: 10354; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 340/15.

[7] Bakınız: Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 4395; Râmûz'ul-Ehâdîs, 113/10.

[8] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14491; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 6925.

109-KÂFİRÛN SÛRESİ

Bu sûre 6 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Kâfirlere bir ihtar olduğu için, "Kâfirûn Sûresi" denilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ إِذَا زُلْزِلَتْ عُذِلَتْ لَهُ بِنِصْفِ الْقُرْآنِ وَمَنْ قَرَأَ قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ عُذِلَتْ لَهُ بِرُبْعِ الْقُرْآنِ وَمَنْ قَرَأَ قُلْ هُوَ (اللَّهُ أَحَدٌ عُذِلَتْ لَهُ بِثُلُثِ الْقُرْآنِ) (ت) عن انس بن مالك

"Her kim Zilzal Sûresi'ni okursa, bu onun için Kur'ân'ın yarısına denk gelir. Kim de Kâfirûn Sûresi'ni okursa, bu onun için Kur'ân'ın dörtte birine denk gelir. Kim de İhlas Sûresi'ni okursa, bu da onun için Kur'ân'ın üçte birine denk gelir."
[1]

İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ da şöyle anlatmaktadır:

مَقَّتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعًا وَعِشْرِينَ مَرَّةً أَوْ خَمْسًا وَعِشْرِينَ مَرَّةً يَقْرَأُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ (وَبَعْدَ الْمَغْرِبِ قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ وَقُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) (حم ن عن ابن عمر

Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i yirmi dört veya yirmi beş kere gözetledim. O sabah namazının farzından önce kılınan iki rek'at sünnette ve akşam namazının farzından sonra kılınan iki rek'at sünnette; (birinci rek'atta) Kâfirûn Sûresi'ni ve (ikinci rek'atta) İhlas Sûresi'ni okuyordu.[2]

Câbir Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَ فِي رَكْعَتَيِ الطَّوَافِ بِسُورَتَيِ الْإِخْلَاصِ قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ وَقُلْ (هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) (ت) عن جابر بن عبد الله

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem iki rek'at olan tavaf namazında (birinci rek'atta) Kâfirun Sûresi'ni ve (ikinci rek'atta) İhlas Sûresi'ni okurdu.[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Kur'ân 10.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 5440, 5483; Sünen-i Nesâî, İftitah 67.

[3] Sünen-i Tirmizî, Hac 43.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ (۱) لَّا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ (۲) وَلَآ أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ (۳) وَلَآ أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ (۴) وَلَآ أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ (۵) لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ (۶)

1-6. Ey Resûlüm! De ki: Ey kâfirler!* Ben sizin ibâdet ettiğimize ibâdet etmem.* Siz de benim ibâdet ettiğime ibâdet edecek değilsiniz.* Ve ben sizin ibâdet ettiğimize ibâdet edecek değilim.* Siz de benim ibâdet ettiğime ibâdet edecek değilsiniz.* Sizin dîniniz size, benim dînim de banadır.

İzah: Mekke müşrikleri, Resûlullah Sallalâhu aleyhi ve sellem'e kendi ilâhlarına ibâdet etmeye çağırmış ve: "Sen bizim ilâhlarımıza ibadet edersen biz de seninle birlikte senin ilâhına ibâdet ederiz" demişlerdi. İşte bunun üzerine bu sûre nâzil olmuştur.

110-NASR SÛRESİ

Bu sûre 3 âyettir. Mekke-i Mükerreme'nin fethi zamanında nâzil olmuştur. İlk âyetinde geçen ve Allah'ı Teâlâ'nın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e nusratından dolayı, ismini bu anlama gelen "Nasr" kelimesinden almıştır. Bu sûreye "İzâcâe Sûresi" de denilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ (۱) وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِیْ دِیْنِ اللّٰهِ أَفْوَاجًا (۲) فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ (۳)
(وَاسْتَغْفِرْ لَهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا)

1-3. Ey Resûlüm! Allah'ın yardımını ve fethi geldiği zaman* ve insanların bölük bölük İslâm Dîni'ne girdiğini gördüğün vakit,* Rabbini hamd ile tesbih et ve O'ndan bağışlanma dile. Şüphesiz O, tevbeleri çok kabul edendir.

İzah: Bu sûre hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu hâdiseyi anlatmıştır:

كَانَ عُمَرُ يُدْخِلُنِي مَعَ أَشْيَاحِ بَدْرٍ فَكَأَنَّ بَعْضَهُمْ وَجَدَ فِي نَفْسِهِ فَقَالَ لِمَ تُدْخِلُ هَذَا مَعَنَا وَلَنَا أَبْنَاءُ مِثْلِهِ فَقَالَ عُمَرُ إِنَّهُ مَنْ قَدْ عَلِمْتُمْ فَدَعَاهُ ذَاتَ يَوْمٍ فَأَدْخَلَهُ مَعَهُمْ فَمَا رُبِيتُ أَنَّهُ دَعَانِي يَوْمَئِذٍ إِلَّا لِيُرِيَهُمْ قَالَ مَا تَقُولُونَ فِي قَوْلِ اللّٰهِ تَعَالَى إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ فَقَالَ بَعْضُهُمْ أَمْرُنَا أَنْ نَحْمَدَ اللّٰهَ وَنَسْتَغْفِرَ إِذَا نُصِرْنَا وَفُتِحَ عَلَيْنَا وَسَكَتَ بَعْضُهُمْ فَلَمْ يَقُلْ شَيْئًا فَقَالَ لِي أَكْذَاكَ تَقُولُ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ فَقُلْتُ لَا قَالَ فَمَا تَقُولُ قُلْتُ هُوَ أَجَلُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْلَمَهُ لَهُ قَالَ إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ وَذَلِكَ عَلَامَةٌ أَجَلِكَ { فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْ لَهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا } فَقَالَ عُمَرُ مَا أَعْلَمُ مِنْهَا إِلَّا مَا تَقُولُ (خ) عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ

Hız. Ömer, beni de Bedir'e katılmış bulunan Ashâb-ı Kirâm ile (istişâre meclislerinde) içeriye alırdı. Birileri bundan alınmış olacak ki, şöyle dedi:

- Bunun aramızda ne işi var. Bizim de onun yaşında çocuklarımız vardır. Hız. Ömer onlara:

- O sizin de konumunu bildiğiniz bir kimsedir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ devamla dedi ki:

- Günün birinde Hız. Ömer, yine beni çağırıp içlerine aldı. Sonra anladım ki, o

gün Hz. Ömer beni onlara göstermek için çağırmış. Onlara şu: "Ey Resûlüm! Allah'ı Teâlâ'nın nusrat ve fethi sana geldiği" diye devam eden Nasr Sûresi hakkında ne dersiniz? diye sordu. Bâzıları:

-Bize nusrat ve fetih verildiği zaman Allah'a hamd etmemiz ve Allah'tan bağışlanma dilememiz emrolundu, dediler. Bâzıları da sükût etti, bir şey söylemedi. Hz. Ömer bana:

-Sen de mi böyle söylüyorsun Yâ İbn-i Abbas? dedi. Ben:

-Hayır, dedim.

-Ya ne diyorsun? dedi. Ben:

-O, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ecelidir. Allah'ı Teâlâ, bunu kendisine bildirdi de: "Ey Resûlüm! Allah'ın yardımı ve fethi sana geldiği zaman* ve insanların bölük bölük İslâm Dîni'ne girdiğini gördüğün vakit,* Rabbini hamd ile tesbih et ve O'ndan bağışlanma dile. Şüphesiz O, tevbeleri çok kabul edendir" diye buyurdu, dedim. Bunun üzerine Hz. Ömer de:

- Benim bilmekte olduğum da ancak senin söylemekte olduğun şeydir, dedi.[1]

Yine bu sûre hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

لَمَّا نَزَلَتْ إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نُعِيْتُ إِلَيَّ نَفْسِي بِأَنَّهُ مَقْبُوضٌ فِي
(تِلْكَ السَّنَةِ (حم عن ابن عباس

Nasr Sûresi nâzil olunca Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Kendi ölümüm kendime bildirildi" buyurdu ve bu sûrenin indiği yılda ruhunun alınacağını beyan etmiş oldu.[2]

Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu hâdiseyi anlatmıştır:

لَمَّا نَزَلَتْ إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاطِمَةَ، فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ نُعِيْتُ إِلَيَّ
نَفْسِي، فَبَكَتْ، فَقَالَ لَهَا: لَا تَبْكِي فَإِنَّكَ أَوَّلُ أَهْلِي لَاحِقٌ بِيَفْضَحَكَتِ فَرَأَاهَا بَعْضُ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ، فَقَالَتْ لَهَا: رَأَيْتُكَ بَكَيتِ وَضَحِكْتَ، قَالَتْ: إِنَّهُ قَالَ لِي: قَدْ نُعِيْتُ إِلَيَّ نَفْسِي فَبَكَيتِ، فَقَالَ: لَا تَبْكِينَ، فَإِنَّكَ
(أَوَّلُ أَهْلِي لَاحِقٌ بِيَفْضَحَكَتِ. (طب عن ابن عباس

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Fâtıma'yı çağırđı ve ona: "Ölüm haberim bana bildirildi" dedi. Bunun üzerine Hz. Fâtıma ağladı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ağlama, çünkü bana ilk kavuşacak sensin" dedi. Bunun üzerine Hz. Fâtıma güldü. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in hanımlarından bâzıları da onun güldüğünü gördüler ve "Ey Fâtıma! Önce ağladığını daha sonra da güldüğünü gördük" dediler. Hz. Fâtıma dedi ki: O bana, ölümünün kendisine bildirildiğini söyledi. Ben bunun üzerine ağladım. Sonra O: "Ağlama, çünkü bana ilk kavuşacak olan sensin" dedi. Bunun için de güldüm.[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Nasr 2.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1777.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11739, 18460; Sünen-i Dârimî, Mukaddime 14.

111-TEBBET SÛRESİ

Bu sûre 5 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. İsmi, ilk âyetinde geçen "Tebbet" kelimesinden almıştır.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ (۱) مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ (۲) سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ (۳) وَامْرَأَتُهُ (۴) حَمَّالَةَ الْحَطَبِ (۵) فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ)

1-5. Ebû Leheb'in elleri kurusun! Zâten de kurudu.* Ona malının ve kazancının bir faydası olmadı.* O, alevli bir ateşe atılacaktır.* Odun yüklenmiş olan karısı da;* boynunda bükülmüş bir ip olduğu halde ateşe atılacaktır.

İzah: Bu sûrenin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şu hâdiseyi anlatmaktadır:

لَمَّا نَزَلَتْ {وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ} صَعِدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الصَّفَا فَجَعَلَ يُنَادِي يَا بَنِي فِهْرٍ يَا بَنِي عَدِيٍّ لِيُطَوِّنَ قُرَيْشٌ حَتَّى اجْتَمَعُوا فَجَعَلَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَخْرُجَ أَرْسَلَ رَسُولًا لِّيَنْظُرَ مَا هُوَ فَجَاءَ أَبُو لَهَبٍ وَقُرَيْشٌ فَقَالَ أَرَأَيْتُكُمْ لَوْ أَخْبَرْتُكُمْ أَنَّ خَيْلًا بِالْوَادِي تَرِيدُ أَنْ تُغِيرَ عَلَيْكُمْ أَكُنْتُمْ مُصَدِّقِي قَالُوا نَعَمْ مَا جَرَّبْنَا عَلَيْكَ إِلَّا صِدْقًا قَالَ فَإِنِّي نَذِيرٌ لَّكُمْ بَيْنَ يَدَيَّ عَذَابٍ شَدِيدٍ فَقَالَ أَبُو لَهَبٍ تَبًّا لَكَ سَائِرَ الْيَوْمِ الْهَذَا جَمَعْتَنَا فَنَزَلَتْ {تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ} (خ عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e: "Ey Resûlüm! Uyarmaya aşiretinden en yakın akrabaların ile başla" mealindeki Sûre-i Şuarâ, Âyet 214 nâzil olduğu zaman, Safa Tepesi'ne çıktı ve Kureyş'in boylarına: "Ey Fihroğulları! Ey Adiyogulları!" diye seslenmeye başladı. Herkes orada toplandı. Gelemeyenler de, ne olduğuna bakmak için yerlerine birini gönderdiler. Kureyşliler geldi. Ebû Leheb de gelmişti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Şu vâdide size baskın yapacak olan bir süvâri birliği bulunuyor, diye size haber versem, bana inanır mısınız?" diye sordu. Onlar: "İnanırız, zîrâ senin yalan söylediğini hiç görmedik" dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O halde gelecek ağır bir azaptan dolayı sizi uyarıyorum" diye buyurdu. Bunun üzerine Ebû Leheb: "Bundan sonraki günlerinde hüsrâna uğrayasın emi! Bizi bunun için mi buraya topladın" deyince, "Ebû Leheb'in elleri kurusun! Zâten de kurudu.* Ona malının

ve kazancının bir faydası olmadı" diye devam eden Tebbet Sûresi nâzil oldu.[1]

Bu sûre ile ilgili olarak Hz. Ebû Bekir Sıddîk Radiyallâhu anhu'nun kızı Esmâ Radiyallâhu anhâ da şu hâdiseyi anlatmıştır:

لَمَّا نَزَلَتْ تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ أَقْبَلَتِ الْعَوْرَاءُ أُمُّ جَمِيلٍ بِنْتُ حَرْبٍ وَلَهَا وَلَوْلَةٌ وَفِي يَدَيْهَا فَهْرٌ وَهِيَ تَقُولُ: مُذَمَّمًا أَبِينَا وَدِينُهُ قَلِينَا وَأَمْرُهُ عَصِينَا وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ وَمَعَهُ أَبُو بَكْرٍ فَلَمَّا رَأَاهَا أَبُو بَكْرٍ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ أَقْبَلْتُ وَأَنَا أَخَافُ أَنْ تَرَكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: إِنَّهَا لَنْ تَرَانِي وَقَرَأْنَا فَاغْتَصَمَ بِهِ كَمَا قَالَ: وَقَرَأَ: وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَجَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًا فَوَقَفْتُ عَلَى أَبِي بَكْرٍ وَلَمْ تَرَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَتْ: يَا أَبَا بَكْرٍ إِنِّي أَخْبَرْتُ أَنَّ صَاحِبَكَ هَجَانِي فَقَالَ لَا وَرَبِّ هَذَا الْبَيْتُ مَا هَجَاكَ فَوَلَّتْ وَهِيَ تَقُولُ: قَدْ عَلِمْتُ قَرِيشَ (أَنِّي بِنْتُ سَيِّدِهَا كَ) عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ

Tebbet Sûresi nâzil olunca, Harb'in kızı olan Ebû Leheb'in eşi, Ümmü Cemil, elinde büyükçe bir taş olduğu halde dînin aleyhinde bağıra bağıra öteden beri geliyordu. Bu sırada Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem mescitte oturuyordu. Hz. Ebû Bekir de yanında bulunuyordu. Hz. Ebû Bekir, o şirret kadının gelmekte olduğunu görünce: "Yâ Resûlallah! O bu tarafa doğru gelmekte, korkarım ki sizi görür ve bir saldırı da bulunur" dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "O beni göremez" buyurdu ve "Ey Habîbim! Kur'ân'ı okuduğun vakit, seninle âhirete îman etmeyenler arasına görünmez bir perde çekeriz" mealindeki Sûre-i İsrâ, Âyet 45'i okudu. Bunun üzerine o şirret kadın gelip, Hz. Ebû Bekir'in karşısında durdu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i göremedi ve Hz. Ebû Bekir'e: "Yâ Ebû Bekir! Haber aldığuma göre arkadaşın beni hicvediyormuş!" dedi. Hz. Ebû Bekir: "Hayır! Şu Beyt-i Muazzama'nın Rabbine yemin ederim, seni hicvetmedi" buyurdu. Kadın bunun üzerine: "Kureyş iyi bilir ki, ben onların efendilerinin kızıyım" diyerek dönüp gitti.[2]

Âyet-i Kerîme'de zikredilen Ebû Leheb'in karısı, Harb'in kızı Ervâ'dır. Bu kadın Ebû Süfyan'ın kız kardeşi olup Ümmü Cemil, ismiyle meşhurdur. Kureyş'in ileri gelen kadınlarından. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e düşmanlık eden kocasına, inkârcılığında devamlı yardımcı olmuştur. Bu sûrede bu kadının, dünyâdaki sıfatı ve âhirette uğratılacağı azap zikredilmektedir. Onun sıfatlarından biri de, "Odun taşıyan" diye tercüme edilen sıfatıdır.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: "Bu kadın, dikenleri yüklenip getirir ve onları Resûlullah'ın yolu üzerine atardı ki Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ve Sahâbîlerinin ayaklarını yaralamış olsun."

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 13; Tefsir-i Şuarâ 2; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7126.

[2] Hâkim, Müstedrek, Hadis No. 3333; Beyhakî, Delâil'ün-Nübüvve, Hadis No: 502.

112-İHLÂS SÛRESİ

Bu sûre 4 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Allah'ı Teâlâ'nın birliğini, yüce vasıflarını en mükemmel şekilde bildirdiği için "İhlâs Sûresi" ismi verilmiştir. "Kulhüvallahu Ehad Sûresi" diye de isimlendirilmiştir

Bu sûre hakkında Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şu hâdiseyi anlatmıştır:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ رَجُلًا عَلَى سَرِيَّةٍ وَكَانَ يَقْرَأُ لِأَصْحَابِهِ فِي صَلَاتِهِمْ فَيَخْتِمُ بِقُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ فَلَمَّا رَجَعُوا ذَكَرَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ سَلُّوهُ لِأَيِّ شَيْءٍ يَصْنَعُ ذَلِكَ فَسَأَلُوهُ فَقَالَ لِأَنَّهَا صِفَةُ الرَّحْمَنِ فَأَنَا أَحِبُّ أَنْ أَقْرَأَ بِهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْبِرُوهُ أَنَّ اللَّهَ يُحِبُّهُ ((م عن عائشة

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir adamı bir askeri birliğin başında kumandan olarak gönderdi. O namaz kıldırırken arkadaşlarına Kur'ân okuyor ve sonunda da İhlas Sûresi ile okumayı sona erdiriyordu. Geri döndüklerinde bu durumu Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e aktardılar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Ona niçin böyle yaptığını sorun" diye buyurdu. Ona sordular, şu cevabı verdi: "Çünkü o, Rahmân'ın sıfatıdır. Ben o sûreyi okumayı seviyorum." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Ona Allah'ı Teâlâ'nın da onu sevdiğini bildirin." [1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَرَأَ كُلَّ يَوْمٍ مِائَتِي مَرَّةٍ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ مُجِي عَنْهُ ذُنُوبُ خَمْسِينَ سَنَةً إِلَّا أَنْ يَكُونَ عَلَيْهِ دَيْنٌ (ت عن انس بن مالك)

"Her kim her bir günde iki yüz defa İhlas Sûresi'ni okursa ondan üzerinde borç (kul hakkı) olması müstesnâ, elli yılın günahları silinir." [2]

[1] Sahih-i Müslim, Salât'ül-Müsâfirîn 45 (263).

[2] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ül-Kur'ân 10.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (۱) اللَّهُ الصَّمَدُ (۲) لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (۳) وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ (۴))

1-4. Ey Resûlüm! De ki: "O Allah birdir.* Allah Samed'dir (her şey O'na muhtaç olduğu halde, kendisi hiçbir şeye muhtaç değildir).* O, doğurmadı ve doğurulmamıştır.* Ve hiçbir şey O'na denk değildir."

İzah: Bu sûrenin nüzul sebebi Übeyy b. Ka'b Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre şöyledir:

أَنَّ الْمُشْرِكِينَ قَالُوا لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَبْ لَنَا رَبَّكَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ} وَالصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ لِأَنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ يُولَدُ إِلَّا سَيَمُوتُ وَلَا شَيْءٌ يَمُوتُ إِلَّا سَيُورَثُ وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَمُوتُ وَلَا يُورَثُ {وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ} قَالَ لَمْ يَكُنْ لَهُ شَبِيهٌ وَلَا عَدْلٌ وَلَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ((ت عن ابى بن كعب

Müşrikler, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelip, "Haydi, bize Rabbini tanı" dediler. Bunun üzerine, Ey Resûlüm! De ki: "O Allah birdir..." diye devam eden İhlas Sûresi nâzil oldu. Bu sûrede Allah'u Teâlâ buyurdu ki: "Çünkü hiçbir şey yoktur ki, doğduğu zaman eceli tamam olunca ölmesin. Hiçbir ölmüş kimse yoktur ki, kendisine vâris olunmasın. Allah'u Teâlâ ise, ne ölür ve ne de bir vâris bırakır. Ve hiçbir şey O'na denk değildir. O'nun dengi başka bir varlık yoktur."[1]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de de şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللَّهُ كَذَّبَنِي ابْنُ آدَمَ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ وَشَتَمَنِي وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ فَأَمَّا تَكْذِيبُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ لَنْ يُعِيدَنِي كَمَا بَدَأَنِي وَلَيْسَ أَوَّلُ الْخَلْقِ بِأَهْوَنَ عَلَيَّ مِنْ إِعَادَتِهِ وَأَمَّا شَتْمُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا وَأَنَا الْأَحَدُ الصَّمَدُ لَمْ أَلِدْ (وَلَمْ أُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لِي كُفُوًا أَحَدٌ (خ ن عن ابى هريرة

Allah'u Teâlâ buyurdu ki: "Âdemoğlu Beni yalanladı. Beni yalanlamaması gerekirdi. Âdemoğlu Bana hakaret etti. Halbuki Bana hakaret etmemesi gerekirdi. Beni yalanlaması, "İlk olarak yarattığı gibi tekrar iade etmeyecektir" sözüdür. Bana hakareti ise, "Allah, çocuk edindi" demesidir. Halbuki Ben tekim, Samed'im (hiçbir şeye muhtaç değilim, her şey Bana muhtaçtır), doğurmadım ve doğmadım ve hiçbir şey Bana denk değildir."[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 99; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No:

7341.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i İhlâs 1; Sünen-i Nesâî, Cenâiz 117.

113-FELAK SÛRESİ

Bu sûre 5 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. İsmi, ilk âyetinde geçen "Felak" kelimesinden almıştır. Felak Sûresi ve bundan sonra gelen Nâs Sûresi'nin ikisine "Muavvizeteyn Sûreleri" denilmiştir.

Bu sûre hakkında Ukbe b. Amir Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

بَيْنَا أَنَا أُسِيرُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ الْجُحْفَةِ وَالْأَبْوَاءِ إِذْ غَشِيَتْنَا رِيحٌ وَظُلْمَةٌ شَدِيدَةٌ فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَعَوَّذُ بِأَعُوذِ رَبِّ الْفَلَقِ وَأَعُوذِ رَبِّ النَّاسِ وَيَقُولُ يَا عَقْبَةُ تَعَوَّذْ بِهِمَا فَمَا (تَعَوَّذَ مُتَعَوِّذٌ بِمِثْلِهِمَا قَالَ وَسَمِعْتُهُ يُؤْمِنُ بِهِمَا فِي الصَّلَاةِ) (د ط ب عن عقبه بن عامر)

Cuhfe ile Ebvâ arasında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte yolda yürüyorken, oldukça karanlık ve şiddetli bir rüzgâr bizi kuşattı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Felak ile Nas Sûreleri ile istiâzede bulunmaya koyuldu. Bu arada bana şunları da söylüyordu: "Ey Ukbe! Sen bunlarla istiâze et (Allah'a sığın). Çünkü istiâzede bulunan hiçbir kimse bunlara benzer bir sözle Allah'a sığınmış değildir." Râvi dedi ki: "Ben, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i namazda bunları okurken duymuşumdur." [1]

Hiz. Âişe Radiyallâhu anhâ da şöyle buyurmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقْرَأُ عَلَى نَفْسِهِ الْمُعَوِّذَاتِ وَيَنْفُثُ قَالَتْ عَائِشَةُ فَلَمَّا اشْتَكَى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَعَلْتُ أَقْرَأُ عَلَيْهِ وَأَمْسَحُهُ بِكَفِّهِ رَجَاءَ بَرَكَاتِهِ يَدِهِ (حم عن عائشة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem rahatsızlandığı zaman kendi kendine Muavvizeteyn (Felâk ve Nâs) Sûrelerini okur ve üfürürdü. Kendisinin ağrısı şiddetlendiği zaman da, bu sûreleri ona ben okurdum ve bereketini umarak eliyle vücudunu sıvazladım. [2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 353; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 14364.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 23585.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ (١) مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ (٢) وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ (٣) وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ (٤) (٥)

1-5. Ey Resûlüm! De ki: "Yaratılanların Rabbine sığınırım ki;* O'nun yarattığı şeylerin şerrinden,* karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden,* düğümlere üfleyen büyücülerin şerrinden* ve haset ettiği zaman, hasetçinin şerrinden Allah'a sığınırım."

İzah: Bu Felak Sûresi ve bundan sonra gelen Nas Sûresi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e büyü yapılması üzerine nâzil olmuştur.

Bu olay Âişe Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle anlatılmaktadır:

سُجِرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى كَانَ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَفْعَلُ الشَّيْءَ وَمَا يَفْعَلُهُ حَتَّى كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ دَعَا وَدَعَا ثُمَّ قَالَ أَشْعَرْتُ أَنْ اللَّهَ أَفْتَانِي فِيمَا فِيهِ شِفَائِي أَتَانِي رَجُلَانِ فَقَعَدَ أَحَدُهُمَا عِنْدَ رَأْسِي وَالْآخَرُ عِنْدَ رِجْلِي فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِلْآخَرِ مَا وَجَعُ الرَّجُلِ قَالَ مَطْبُوبٌ قَالَ وَمَنْ طَبَّهُ قَالَ لَبِيدُ بْنُ الْأَعْصَمِ قَالَ فِيمَاذَا قَالَ فِي مُشْطٍ وَمُشَاقَّةٍ وَجَفَّ طَلْعَةً ذَكَرَ قَالَ فَأَيْنَ هُوَ قَالَ فِي بئرِ ذُرْوَانَ فَخَرَجَ إِلَيْهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ لِعَائِشَةَ حِينَ رَجَعَ نَخْلَهَا كَأَنَّهُ رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ فَقُلْتُ اسْتَخَرَجْتَهُ فَقَالَ لَا أَمَّا أَنَا فَقَدْ شَفَانِي اللَّهُ (وَحَشِيتُ أَنْ يُثِيرَ ذَلِكَ عَلَى النَّاسِ شَرًّا ثُمَّ دُفِنْتُ الْبِئْرُ (خ) عَنْ عَائِشَةَ

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sihir yapıldı. Öyle ki, yapmadığı bir şeyi yaptığını zannediyordu. Bir gün benim yanımdayken Allah'a çokça duâ etti ve sonra: "Yâ Âişe! Hissettin mi? Allah'ı Teâlâ bana neden şifâ bulacağımı bildirdi" diye buyurdu. "Yâ Resûlallah! O nedir?" deyince, buyurdu ki:

- Yanıma iki kişi geldi. Biri başucuma diğeri de ayak tarafıma oturdu. Sonra biri diğerine: "Bu adamın ağrısı nedir?" diye sordu. Diğeri: "Kendisine büyü yapılmış" dedi. O da: "Kim büyü yapmış?" diye sordu. Diğeri: "Züreykoğulları Yahudilerinden Lebid b. el-A'sam yapmış" dedi. "Ne ile yapmış?" diye sordu. Diğeri: "Tarak ve tarağın dışında kalan saçlar ve hurmanın erkek tomurcuğunun kabuğu ile yapmış" dedi. "Şimdi onlar nerede?" diye sordu. Diğeri: "Zervan kuyusundadır" diye cevap verdi.

Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâbından bir grupla beraber oraya gitti ve geldi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Yâ Âişe! Kuyunun

etrafında yetişen hurma ağaçlarının uçları şeytan başları gibiydi" buyurdu. Dedim ki: "Yâ Resûlallah! Onu çıkardın mı?" Buyurdu ki: "Hayır! Artık Allah bana şifâ verdi ve onunla insanlara şer yayılmasını istemedim." Daha sonra kuyunun kapatılmasını emretti ve kuyunun üstü kapatıldı.[1]

Âyet-i Kerîme'de geçen "Haset" ifadesi de, kendi gibi olan Mü'min kardeşini kıskanmaktır. Allah'ı Teâlâ bunlardan Allah'a sığınmamızı beyan etmiştir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْمُؤْمِنُ بَيْنَ خَمْسٍ شَدَائِدٍ مُّؤْمِنٌ يَحْسُدُهُ وَمُنَافِقٌ يَبْغِضُهُ وَكَافِرٌ يُقَاتِلُهُ وَنَفْسٌ يُنَازِعُهُ وَشَيْطَانٌ يُضِلُّهُ (ابن لال
(عن ابان عن انس ابن مالك

"Mü'min beş şiddet karşısındadır: Mü'min haset eder, münâfık buğzeder, kâfir öldürmek ister. Nefis itirazlar eder, şeytan azdırır."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(إِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ أَوْ قَالَ الْعُشْبَ (د عن ابى هريرة

"Haset etmekten sakının. Bilin ki, ateş odunu yok ettiği gibi haset de iyilikleri yok eder."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 11.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 231/11.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 52.

114-NÂS SÛRESİ

Bu sûre 6 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. İsmi ilk âyetinde geçen ve "İnsanlar" anlamına gelen "Nâs" kelimesinden almıştır. Felak ve Nâs Sûreleri'nin ikisine "Muavvizeteyn Sûreleri" denmiştir.

Bu sûre ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عَلَّمَنِي جِبْرِيلُ دَوَاءَ يَشْفِي مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَقَالَ نَسَخْتُهُ مِنَ اللَّوْحِ الْمَحْفُوظِ: تَأْخُذُ مِنْ مَاءِ الْمَطَرِ الَّذِي لَمْ يَجْرَ عَلَى سَقْفٍ فِي إِنَاءٍ نَظِيفٍ فَتَقْرَأُ عَلَيْهِ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ سَبْعِينَ مَرَّةً وَآيَةَ الْكُرْسِيِّ مِثْلَهُ وَسُورَةَ الْإِخْلَاصِ مِثْلَهُ وَقُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ مِثْلَهُ وَقُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ مِثْلَهُ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، ثُمَّ تَصُومُ سَبْعَةَ أَيَّامٍ وَتَقْطُرُ كُلَّ يَوْمٍ (بِذَلِكَ الْمَاءِ) (رَزَيْنَ عَنْ ابْنِ عَمْرٍ)

"Cebrail bana, bir ilaç öğretti. Bu bütün hastalıklara devâdır." Ayrıca dedi ki: "Ben bu ilacı Levh-iMahfuz'dan aynısını alıp yazdım." Şöyle tarif etti: "Dam üzerinden akmayan yağmur suyundan temiz bir kaba alırsın, üzerine Fâtiha Sûresi'ni yetmiş kere okursun. Bir o kadar da Ayetü'l-Kürsi'yi, bir o kadar da İhlas Sûresi'ni, bir o kadar Felak Sûresi'ni, bir o kadar Nas Sûresi'ni, Lâ ilâhe illallâhü vahdehü lâ şerîke leh. Lehül mülkü ve lehül hamdü yuhyî ve yümît ve hüve hayyun lâ yemût. Biyedihil-hayr ve hüve ala külli şeyin kadîr'i okur. Sonra yedi gün oruç tutar ve her gün bu su ile orucunu açarsın." [1]

Ebu Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmuştur:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْعَوِدُ مِنَ الْجَانِّ وَعَيْنِ الْإِنْسَانِ حَتَّى نَزَلَتْ الْمُعَوِّذَتَانِ فَلَمَّا نَزَلَتَا أَخَذَ (بِهِمَا وَتَرَكَ مَا سِوَاهُمَا) (ت ه عن ابى سعيد)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem cinlerden ve insanın göz değmesinden (çeşitli dualar okuyarak) Allah'a sığınır. Muavvizateyn (Felâk ve Nâs) Sûreleri nâzil olunca bu iki sûreyi esas aldı, diğerlerini bıraktı." [2]

[1] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 3998.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tıb 16; Sünen-i İbn-i Mâce, Tıb 33.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ (١) مَلِكِ النَّاسِ (٢) إِلَهِ النَّاسِ (٣) مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ (٤) الَّذِي يُوَسْوِسُ (٥) فِي صُدُورِ النَّاسِ (٥) مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ (٦)

1-6. Ey Resûlüm! De ki: "Ben, insanların Rabbine sığınırım.* İnsanların Melik'ine,* insanların İlâhına (sığınırım).* Sinsice vesvese veren şeytanın şerrinden ki* o, insanların kalplerine vesvese verir.* O vesvese veren, gerek cinden gerek insandan olsun, hepsinden Allah'a sığınırım."

İzah: İblisin vesvese vererek kulları azdırmak istemesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الشَّيْطَانَ وَاصِعٌ خَطْمَهُ عَلَى قَلْبِ ابْنِ آدَمَ، فَإِنْ ذَكَرَ اللَّهَ خَسَسَ، وَإِنْ نَسِيَ التَّقَمَّ قَلْبُهُ فَذَلِكَ الْوَسْوَاسُ (الْخَنَّاسُ) (ابن ابى الدنيا ع هب عن انس)

"Şeytan, ağzını insanoğlunun kalbine dayamıştır. Kişi Allah'ı Teâlâ'yı zikrettiği zaman, geri çekilip pıсар. Allah'ın zikrinden gâfil olduğu zamanlarda ise, onun kalbini yutup ele geçirir. Sinsi vesveseci olması budur."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

الْحَذَرُ أَتِيهَا النَّاسُ وَإِيَّاكُمْ وَالْوَسْوَاسَ الْخَنَّاسَ فَإِنَّمَا يَبْلُوكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا (ابن مردويه عن الحكم بن عمير (الشمالي)

"Dikkat edin Ey insanlar! Vesvese veren şeytandan sakının. Allah'ı Teâlâ, hanginiz daha güzel amellerde bulunacak diye sizi sınamaktadır"[2]

Yine Muâviye b. Ebî Talhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ مِنْ دُعَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُمَّ: اْعْمُرْ قَلْبِي مِنْ وَسْوَاسِ ذِكْرِكَ وَاطْرُدْ عَنِّي وَسْوَاسَ (الشَّيْطَانَ) (أبو بكر بن أبي داود في كتاب ذم الوسوسة عن معاوية بن أبي طلحة)

Peygamberimizin duâlarından biri de, "Allah'ım! Kalbimi zikrinden alıkoyacak vesveselere karşı uyanık kıl ve şeytanın vesveselerini benden uzak tut" şeklindeydi.[3]

Yine şeytan hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنَ الْإِنْسَانِ مَجْرَى الدَّمِ) (خ م عن صفية بنت حيي

"Şüphesiz şeytan, Âdemoğlunun içinde kanının aktığı gibi akar."[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ لَأُمَّتِي مَا حَدَّثْتُ بِهِ أَنْفُسَهَا مَا لَمْ يَتَكَلَّمُوا أَوْ يَعْمَلُوا بِهِ) (م عن ابى هريرة

"Şüphesiz Allah, fiilen işlemedikçe yahut onu söylemedikçe içlerinden geçirdikleri şeyleri ümmetime bağışlamıştır."[5]

[1] Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 4188; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 1782.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 15, s. 730.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 15, s. 730.

[4] Sahih-i Buhârî, İtikaf 11; Sahih-i Müslim, Selâm 9 (25).

[5] Sahih-i Müslim, İman 58 (201).

NADİRİ TEFSİRİ-7

Unknown

KONULAR SÛRE ÂYET

Abdest

Mâide 6

Adak

Bakara 270 Âl-i İmrân 35 İnsân 7

Âdem (as)'ın Cennette yasak olan ağaçtan yemeleri ve Cennetten kovulmaları

A'râf 19-25 Tâhâ 115-123

Âdem (as)'ın Cennetten çıkarılması

Bakara 36, 38

Âdem (as)'ın tevbesi

Bakara 37

Âdem (as)'ın yaratılışı

Bakara 30 En'âm 2 Hicr 26, 28 Sâd 71 Rahmân 14

Ahd-i Mîsâk

A'râf 172-174 Ra'd 20, 25 Ahzâb 7-8

Âişe annemize yapılan iftira

Nûr 11-26

Alay etmeme

Hucurât 11

Âlimler

Ankebût 43

Alışverişlerde şâhitler huzurunda yazışma yapılması

Bakara 282-283

Allah yolunda ölenlerin diri olduğu

Bakara 154 Âl-i İmrân 169-171

Allah yolunda yapılan iyiliklerin mükâfatının kat kat verileceği

Bakara 261 En'âm 160

Allah'a giden vuslat yolunu kesenler

Ra'd 25

Allah'a inanıp Peygamberini inkâr edenlerin kâfir olduğu

Nisâ 150-151

Allah'a ve Resûlüne itaat

Âl-i İmrân 31-32, 132 Nisâ 13, 59, 64, 69, 80 Mâide 92 En'âm 33 Enfâl 20-21, 24, 46 Tevbe 29, 71 Nûr 52, 54, 56, 63 Ahzâb 36, 71 Muhammed 33 Hucurât 14 Teğâbün 12

Allah'ın cemâlini dileyenler

En'âm 52 Kehf 28 Rûm 38

Allah'tan ümit kesmemek

Hicr 55-56

Allah'u Teâlâ'nın, arıya vahyederek nasıl bal yapacağını bildirmesi

Nahl 68-69

Allah'ı Teâlâ'nın, azgın kullarına dünyâda imkân vermesi

En'âm 123

Allah'ı Teâlâ'nın, velî kullarına bildirmesi

Mâide 111 Meryem 16-27 Kasas 7 Şûrâ 51

Amel defteri

İsrâ 13-14, 71 Kehf 49 Enbiyâ 94 Mü'minûn 62 Câsiye 28-29Kamer 52-53
Hadîd 12 Hâkka 19-29 İnşikâk 7-15

Anne ve babaya itaat etmek, onlara karşı şefkatli olmak

İsrâ 22-24 Ankebut 8 Lokman 14-15 Ahkâf 15

Araftakiler

A'râf 46-53

Ashab-ı Kehf

Kehf 9-26

Ashab-ı Suffa

Tevbe 122

Av

Mâide 1, 4

Âyetleri dünyâ menfaati karşılığında değiştirenler

Bakara 41, 174

Bedir Savaşı

Âl-i İmrân 13, 123-125 Enfâl 6-14, 17-18, 41-44,47-51

Bedir’de alınan esirler serbest bırakıldığında, Allah’u Teâlâ’nın uyarması

Enfâl 67-68

Besmele

Fâtîha 1

Biat

Mâide 7 Fetih 10, 18 Mümtebine 12

Bir kişiyi kasten öldürmenin bütün insanlığı öldürmek gibi olduğu

Mâide 32

Borç vermek

Bakara 280

Boşanma

Bakara 226-232, 236-237, 241 Ahzâb 49 Talâk 1-6

Cehennem ehlinin, dünyâda tâbi olduğu kişilerle birlikte azap göreceği

Bakara 166-167 En’âm 128-129 A’râf 38-39 Hûd 98 İbrâhim 21-22 Ahzâb 64-68
Sebe 31-33 Sâffât 22-34 Sâd 59-60

Cennet-i Adn

Tevbe 72 Ra’d 23 Nahl 31 Kehf 31 Meryem 61-63 Tâhâ 76Fâtır 33-35 Sâd 50-
52 Mü’min 8 Saff 12 Beyyine 8

Cennet-i Firdevs

Kehf 107-108

Cennet-i Me’vâ

Secde 19

Cennet-i Naîm

Yûnus 9-10 Hacc 56 Lokmân 8-9 Sâffât 43 Vâkıa 12, 89Kalem 34

Cennette sütün, baldan, şaraptan olan nehirler

Muhammed 15

Cihat

Bakara 190, 216, 244 Nisâ 90, 71-77, 84, 89-91, 94-96 Mâide 54 Enfâl 6, 15-16, 65-66, 72, 74 Tevbe 19-22, 24, 29, 38-39, 41, 73, 88, 91-93,122-123 Nahl 110
Hacc 78 Ankebût 69Muhammed 4, 20-21 Saff 11 Tahrîm 9

Cimrilik

Bakara 268 Nisâ 37 İsrâ 29

Cin'in, dumansız ateşten yaratılması

Rahmân 15

Cinlerden Müslüman olanlar

Ahkâf 29-32 Cin 1-3

Dâbbet'ul-Arz

Neml 82

Dâvud (as) ve Süleyman (as)

Enbiyâ 78-82 Neml 15-19 Sebe 10-14 Sâd 17-26,30-40

Dâvud (as)'ın Câlut'u öldürmesi

Bakara 251-252

Diyet

Nisâ 92

Duâ

Bakara 186 A'râf 55-56 Mü'min 60

Dünyâyı âhirete tercih edenler

Bakara 86, 90, 174 Âl-i İmrân 77 Hûd 15

Ecel

A'râf 34 Yûnus 49 Hicr 4-5 Nahl 61 İsrâ 99 Mü'minûn 43 Zümer 42 Münâfikûn 11 Nûh 4

Ehl-i Kitab'ın Allah'a ortak koşmaları

Mâide 17-18, 72-73 Tevbe 30

Ehl-i Kitab'ın da, diğer kâfirlerin de dost edinilmeyeceği

Âl-i İmrân 28, 118 Nisâ 89, 144 Mâide 51, 57 Tevbe 23 Hûd 113 Mümtehine 1

Ehl-i Kitab'ın kadınlarıyla evlenmek

Mâide 5

Ehl-i Kitab'ın, Muhammed (sav)'in hak Peygamber olduğunu bildikleri halde inkâr etmeleri

Bakara 89, 146, 159 Âl-i İmrân 70-71, 98-99 En'âm 20

Ehl-i Kitab'ın, Tevrat ve İncil'i bilerek tahrif etmeleri

Bakara 75, 79 Âl-i İmrân 78

Evlatlık

Ahzâb 5, 37

Evlenilmesi haram olanlar

Nisâ 22-24

Evlenmek

Nûr 32 Rûm 21

Eyyüb (as)

Enbiyâ 83-84 Sâd 41-44

Fâiz

Bakara 275-279 Âl-i İmrân 130 Rûm 39

Fakirlik korkusuyla çocuklarını öldürenler

İsrâ 31

Fal okları

Mâide 3, 90

Firavun ve kavmine indirilen belâlar

A'râf 130-136 Enfâl 54

Fitne ve fesat çıkarmaktan sakınmak

Bakara 11-12 Enfâl 25

Ganîmet

Âl-i İmrân 161 Enfâl 1, 5, 41, 69 Haşr 6-8

Gece ibâdeti

Secde 16-17 Zümer 9 Müzzemmil 2-4, 6, 20

Gıybet

Hucurât 12

Göklerin ve yerin altı günde yaratılması

A'râf 54 Yûnus 3 Hûd 7 Furkân 59 Secde 4 Fussilet 9-12 Kâf 38 Hadîd 4

Göklerin ve yerin yaratılması

Bakara 29

Habib-i Neccâr kıssası

Yâsîn 13-32

Hâbil ile Kâbil

Mâide 27-31

Hac

Bakara 196-200, 203 Âl-i İmrân 96-97

Halkı hakka irşad edenler

A'râf 159, 181

Haram aylar

Bakara 194, 217 Tevbe 36-37

Hârut ile Mârut (insan olarak yeryüzüne inen iki melek)

Bakara 102

Havf ile Recâ (Korku ile ümit)

Secde 16

Havvâ annemizin yaratılması

Nisâ 1 A'raf 189 Rûm 21 Zümer 6

Hayır ve şerden hiçbir şeyin zâyi olmayacağı

Nisâ 40

Hayız

Bakara 222

Hendek Savaşı

Ahzâb 9-27

Her kavim için bir hidâyetçi olduğu

Ra'd 7

Hicret

Nisâ 97-100 Enfâl 72, 74-75 Nahl 41, 110 İsrâ 80 Zümer 10

Hikmet ilmi

Bakara 129, 151, 269 Âl-i İmrân 48, 79, 164 Nisâ 113 Mâide 110 En'âm 89
Câsiye 16 Cuma 2

Hırsızlık yapmanın cezâsı

Mâide 38

Hûd (as)'ın kavminin helâki

A'râf 65-72 Hûd 50-60 Şuarâ 123-140 Ankebût 38 Fussilet 15-16 Ahkâf 21-26
Zâriyât 41-42 Kamer 18-22 Hâkka 5 Fecr 6-8

Huneyn Savaşı

Tevbe 25-27

Hurûf'ul-Mukattaa

Bakara 1

Hz. Meryem'in annesi

Âl-i İmrân 35-37

İblisin Âdem (as)'a secde etmemesi ve Cennetten kovulması

Bakara 34 A'raf 11-18 Hicr 28-44 İsrâ 61-65 Kehf 50 Tâhâ 116 Sâd 71-85

İbrâhim (as)'ın Allah'u Teâlâ'dan mutmain olmayı istemesi

Bakara 260

İbrâhim (as)'ın ateşe atılması

Enbiyâ 68-69 Ankebût 24 Sâffât 97-99

İbrâhim (as)'ın Kâbe'yi yapması

Bakara 127

İbrâhim (as)'ın, İsmâil (as)'ı ve annesini Kâbe'nin bulunduğu yere bırakması

İbrâhim 35-41

İbrâhim (as)'ın, oğlu İsmâil (as)'ı kurban etmesi

Sâffât 102-111

İçki ve kumar

Bakara 219 Mâide 90-91

İdris (as)

Meryem 56-57 Enbiyâ 85-86

İftirâ

Nisâ 112

İhramlı iken av yasağı

Mâide 1, 94-96

İlyas (as)

Sâffât 123-132

İmanın şartları hakkında

Bakara 285

İmtihan ve ona sabretmek

Bakara 155-157 Muhammed 31

İmtihansız Cennete girilemeyeceği

Bakara 214 Âl-i İmrân 142, 186 Tevbe 111 Ankebût 2-3

İnfak

Bakara 3, 195,215, 219, 245,261-268, 270-274,276 Âl-i İmrân 17, 92 Enfâl 3
Ra'd 22 İbrâhim 31 Hacc 35 Kasas 54Secde 16 Sebe 39 Fâtır 29 Yâsîn 47 Şûrâ
38 Muhammed 38Hadîd 7, 10 Münâfikûn 10 Teğâbün 16 Talâk 7

İnsanın nankör olduğu

İsrâ 67 İbrâhim 34 Hacc 65 Furkân 50 Şûrâ 48 Âdiyât 6-7

İnsanın üstün bir varlık olarak yaratıldığı

İsrâ 70

İnsanın yaratılış safhası

Hacc 5 Mü'minûn 12-16

Îsâ (as)'ın çamurdan kuş yapması

Âl-i İmrân 49 Mâide 110

Îsâ (as)'ın göğe yükseltilmesi

Âl-i İmrân 55 Nisâ 157-158

Îsâ (as)'ın havârilere

Âl-i İmrân 52-53 Mâide 111-113 Saff 14

Îsâ (as)'ın yeryüzüne ineceği

Nisâ 159 Zuhuruf 61

İslâm'ın Allah katında tek din olduğu

Âl-i İmrân 19, 85 Enbiyâ 92 Mü'minûn 52

İsmâil (as)

Meryem 54-55 Enbiyâ 85-86

İsraf

A'râf 31 İsrâ 26-27, 29

İstidrac

En'âm 44-45

İstiğfar

Âl-i İmrân 17, 135 Nisâ 106 Mü'min 55 Zâriyât 18

İtikâf

Bakara 187

İyiliğe veya kötülüğe sebep olan kişiler

Nisâ 85

Kâbe'nin yeryüzünde yapılan ilk mescit olduğu

Âl-i İmrân 96

Kabir hayatı ve suali

İbrâhim 27 Mü'minûn 100 Tekâsür 1-4

Kader

Enfal 51 Yunus 61 Rad 38-39 Bakara 285 Kamer 46-51Münâfikûn 10-11

Kadının iddet süresi

Bakara 234-235

Kâfirlere karşı harp için hazırlıklı olmak

Enfâl 60

Kâfirlerin amellerinin tartılmadan Cehenneme gireceği

Kehf 105-106 Kasas 78

Kâfirlerin, Allah'a çocuk isnat etmeleri

Bakara 116

Kâfirlerin, hidâyete karşı sağır, dilsiz ve kör olmaları

Bakara 6-7, 18, 171 A'raf 179 Yûnus 42-43 Ra'd 19 Nahl 107-109 İsrâ 45-48, 72
Kehf 57, 101 Furkân 43-44 Neml 66, 80-81 Rûm 52-53, 59 Fussilet 5, 44 Zuhruf
40-42 Câsiye 23 Muhammed 23

Kâfirlerle evlenmenin yasaklanması

Bakara 221

Kerâmet

Âl-i İmrân 37 Neml 38-40

Kibir

Nisâ 36 Nahl 22-23 İsrâ 37 Kasas 83 Lokmân 18 Zümer 59-60, 72 Mü'min 27,
35, 56, 60, 76 Ahkâf 20 Nûh 7 Müddessir 23

Kirâmen-Kâtibîn melekleri

En'âm 61 Yûnus 21 Zuhruf 80 Kâf 17-18

Kişinin hanımları arasında adâletli olması

Nisâ 3, 128-129

Kiblenin Kudüs'ten Kâbe'ye döndürülmesi

Bakara 142-145

Kısâs

Bakara 178-179 Mâide 45 Nahl 126 İsrâ 33 Hacc 60 Şûrâ 40

Kıyâmet

A'râf 187 İbrâhim 48 Nahl 77 Tâhâ 105-107 Enbiyâ 104 Hac 1-2 Furkân 25-26
Lokmân 34 Ahzâb 63 Sebe 4 Mü'min 59 Fussilet 47 Şûrâ 17-18 Zuhruf 85
Muhammed 18 Necm 57-58 Hâkka 1-3, 13-16 Meâric 8-10 Kıyâmet 5-15 İnsân
8-10 Nâziât 34, 42-44 Tekvîr 1-14 Zilzal 1-5 Kâria 1-5

Kıyâmet alâmetleri

Kehf 93-99 Enbiyâ 96 Zuhruf 61 Duhân 10-16

Kur'ân âyetlerinde geçen mûcizeler

En'âm 96 A'râf 54 Yûnus 92 Nahl 8 Enbiyâ 31-33 Hacc 65Nûr 43 Neml 61
Furkân 45-47, 53 Kasas 71-73 Lokmân 10-11 Yâsîn 39-44 Zâriyât 47 Rahmân 5,
19-20 Nebe 7

Kur'ân okunurken susup onu saygıyla dinlemek

A'râf 204

Kur'ân-ı Kerîm'in içerisinde Tevrat, Zebur ve İncil'in de olduğu

Mâide 48 Şuarâ 196

Kur'ân'ı Allah'u Teâlâ'nın koruyacağı

Hicr 9 Ankebût 49

Kur'ân'ın okunma şekli

Müzzemmil 4

Kur'ân'ın şifâ ve rahmet olduğu

İsrâ 82 Fussilet 44

Kura çekmek

Âl-i İmrân 44

Kurban

Bakara 196 Mâide 97 Hacc 28, 32-33, 36-37 Kevser 2

Kurbanın kesilme şekli

Bakara 173 En'âm 118-119, 121

Levh-i Mahfuz

En'âm 59 A'raf 37 Tevbe 36 Yûnus 61 Hûd 6 Ra'd 38-39 İsrâ 58 Hacc 70 Neml 75 Sebe 3 Fâtır 11 Yâsîn 12 Zuhruf 4 Vâkıa 78 Hadîd 22 Burûc 22

Lokman (as)'ın oğluna nasihatleri

Lokmân 13-19

Lut (as)'ın kavminin helâki

A'râf 80-84 Hûd 70-83 Hicr 57-79 Şuarâ 160-173 Neml 54-58 Ankebût 28-35 Sâffât 133-138 Kamer 33-40

Mahşer

En'âm 128-130 A'raf 8-9 İbrâhim 42-43, 49-51 Kehf 47-48Tâhâ 108 Secde 10-12 Zâriyât 35-37 Meâric 11-18 Tekvîr 1-14 Mutaaffifîn 4-6 Zilzal 6-8 Kâria 6-11

Mahşerde insanın âzâlarının şâhitlik etmesi

Yâsîn 65 Fussilet 20-23

Makâm-ı İbrâhim'de kılınan namaz

Bakara 125

Makâm-ı Mahmud

İsrâ 79

Malların ve çocukların imtihan olduğu

Enfâl 28 Münâfikûn 9

Mehir

Nisâ 4, 20-21, 24

Mekke'nin fethi

Tevbe 13-15 Fetih 24-25 Âdiyât 1-5

Meleklerin Müslümanlara yardımı

Âl-i İmrân 124-127 Enfâl 9-10, 12-14 Necm 26

Meleklerle, Hz. Meryem'in ve Hz. Sâra'nın konuşması

Âl-i İmrân 42-43, 45-47 Hûd 70-73 Meryem 16-21 Zâriyât 28-30

Mescitlerde Allah'ın zikrini men edenler

Bakara 114

Mescitleri imar edenler

Tevbe 18

Mîraç

İsrâ 1, 60 Zuhruf 45 Necm 1, 7-18 İnşirâh 1

Mîras

Nisâ 7-8, 11, 12, 13-14, 33, 127, 176

Misafir

Hûd 69 Hicr 67-71 Zâriyât 24-27

Mü'min bir kimseyi kasten öldürenin cezâsı

Nisâ 93

Mü'minlerin özellikleri

Enfâl 2-4 Tevbe 112 Mü'minûn 1-11 Neml 3 Ahzâb 47

Mü'minlerin, Resûlullah'a olan sevgisi

Ahzâb 6

Mübâhele (karşılıklı lânetleşme)

Âl-i İmrân 61

Muhâcir ve Ensar

Enfâl 72, 74 Tevbe 100 Nahl 41-42 Haşr 8-9

Muhammed (sav) için Allah'ı Teâlâ'nın diğer Peygamberlerden ahid alması

Âl-i İmrân 81-82

Muhammed (sav)'i öven âyetler

Bakara 89, 143 Âl-i İmrân 80-81, 110 Nisâ 64 Enbiyâ 107 Ahzâb 40, 45-46, 56, 57 Sebe 28 Fetih 2, 28 Hucurât 1-5 Necm 3-4 Mücâdele 12-13 Saff 6, 9 Kalem 3-4 İnşirâh 4

Muhammed (sav)'in âlemlere rahmet olarak gönderilmesi

Enbiyâ 107

Muhammed (sav)'in hanımlarının Mü'minlerin anneleri olması

Ahzâb 6

Muhammed (sav)'in Mü'minlere olan şefkati

Tevbe 128

Muhammed (sav)'in mûcizeleri

İsrâ 1 Kamer 1-3

Muhammed (sav)'in önceki kitaplarda ve Kur'ân'da övüldüğü

A'râf 157

Muhammed (sav)'in ümmetinin üstünlüğü

Bakara, 143 Âl-i İmrân 110

Muhammed (sav)'in ve ümmetinin mahşerde Peygamberlere şâhit olması

Bakara 143 Nisâ 41 Nahl 89 Hacc 78 Fetih 8 Müzzemmil 15Burûc 3

Muhammed (sav)'in, Müslümanlar için güzel bir numune olması

Ahzâb 21

Muhkem-Müteşâbih

Âl-i İmrân 7

Münâfıklar

Bakara 6-20, 204 Nisâ 81, 88,138-143, 145 Mâide 52-53Tevbe 42-59, 61-69, 73-87,93-96, 124-127 Nûr 47-50, 53Ankebût 10-11 Muhammed 16,22-24, 29-30 Hadîd 13-15Haşr 11-17 Münâfikûn 1-8

Mûsâ (as) bir taşa âsâsı ile vurarak on iki çeşme akıtması

Bakara 60 A'râf 160

Mûsâ (as) ile Allah'u Teâlâ'nın kırk gece için vaadleşmesi

Bakara 51 A'râf 142-43

Mûsâ (as)'ın Allah'u Teâlâ ile konuşması

Tâhâ 11-47 Neml 8-12 Kasas 30-35

Mûsâ (as)'ın duâsı ile Hârûn (as)'ın Peygamber olması

Tâhâ 29-37 Şuarâ 13 Kasas 34-35

Mûsâ (as)'ın Firavun'un ile mücâdelesi

A'râf 103-126 Yûnus 75-92 Hûd 96-98 Tâhâ 48-79Mü'minûn 45-48 Şuarâ 10-66
Kasas 3-42 Mü'min 23-46Zuhruf 46-56 Duhân 17-33 Nâziât 15-26

Mûsâ (as)'ın Hızır (as)'dan ilm-i ledün öğrenmesi

Kehf 60-82

Mûsâ (as)'ın Kızıldeniz'de yol açması

Bakara 50

Müşâvere

Şûra 38

Müslümanların aralarının düzeltilmesi

Hucurât 9-10

Müslümanların fırkalara ayrılması

En'âm 159

Müşriklerin kız çocuklarını toprağa gömmeleri

Nahl 59

Namaz

Bakara 238 Nisâ 103 Hûd 114 İsrâ 78 Tâhâ 130, 132Ankebût 45 Rûm 17-18, 31
A'lâ 15

Namazı binek üzerinde kılmak

Bakara 239

Namazın seferde kısaltılması

Nisâ 101

Namazın tehlike durumunda nasıl kılınacağı

Bakara 239 Nisâ 101-103

Nâsih-Mensûh

Bakara 106 Nahl 101 Yûsuf 53

Nazar

Kalem 51

Necâşi Hazretleri ve onunla birlikte Müslüman olanlar

Âl-i İmrân 199 Mâide 82-85

Nefis mertebeleri

Ra'd 28 Kıyâmet 2 Fecr 27-28 Nisâ 95-96

Nefisle cihat

Ankebût 6 Saff 11

Nuh (as)'ın kavminin helâki

A'râf 59-64 Yûnus 71-73 Hûd 25-48 Enbiyâ 76-77 Mü'minûn 23-30 Şuarâ 105-120 Ankebût 14-15 Sâffât 75-82 Zâriyât 46Kamer 9-17 Nûh 1-28

Peygamberler arasında olan derece farkı

Bakara 253 İsrâ 55

Peygamberleri ve ona tâbi olanları, kâfirlerin aşağılamaları

Bakara 13 Hûd 27, 31

Peygamberlerin erkeklerden olması

Yûsuf 109

Peygamberlerin yaptıkları beddualar

Âl-i İmrân 119 Mâide 78 Yûnus 88-92 Kamer 10 Nûh 24, 26, 28

Râbıta

Âl-i İmrân 200

Ramazân orucu

Bakara 183-185, 187

Resûlullah'ın hanımları

Ahzâb 28-34, 50-55

Resûlullah'ın hanımlarının işledikleri hayır ve günahın iki kat verileceği

Ahzâb 30-32

Riyâ

Bakara 264 Mâun 6

Rüşvet

Bakara 188 Mâide 42

Sâbikûnlar (ibâdetde ileri geçenler)

Vâkıa 10-12

Sabır

Âl-i İmrân 200 Hacc 35 Asr 3

Saç uzatmanın Peygamberlerin sünneti olduğu

A'râf 150 Tâhâ 94

Safâ ile Merve arasında sa'y etmek

Bakara 158

Şâhitlik

Nisâ 135 Mâide 8, 106-108

Şâirler

Şuarâ 224-227

Sâlih (as)'ın kavminin helâki

A'râf 73-79 Hûd 61-68 Hicr 80-84 Şuarâ 141-158 Neml 45-53 Ankebût 38
Fussilet 17-18 Zâriyât 43-45 Kamer 23-32Hâkka 6-7 Fecr 9 Şems 11-15 Nisâ 69

Sâlih amellerde bulunanlara dünyâda iken temiz bir hayat verileceği

Nahl 97

Sâlih kullar ile beraber olmak

Âl-i İmrân 193 Tevbe 119 Yûsuf 101

Secde âyetleri

A'râf 206 Ra'd 15 Nahl 49 İsrâ 107 Meryem 58 Hacc 18Furkan 60 Sâd 24
Fussilet 37 Necm 62 Neml 25 Secde 15İnşikâk 21 Alak 19

Şefaât

Bakara 255 Yûnus 3 İsrâ 79 Meryem 87 Tâhâ 109 Sebe 23Zuhruf 86 Duhân 40-42

Şefaatin kâfirlere olmayacağı

Bakara 48, 86, 123 Şuarâ 100 Ahzâb 65 Fâtır 37 Mü'min 18, 33 Şûrâ 8, 46 Nûh

25 Müddessir 48

Şehit

Âl-i İmrân 140, 157-158, 169-171 Hacc 58-59 Ahzâb 23 Muhammed 4-6 Hadîd 19

Selâm

Nisâ 86 Nûr 27-28

Sevr Mağarası

Tevbe 40

Şeytanın ateşten yaratılması

Hicr 27

Şeytanın vesvesesine uymamak

Bakara 168-169

Şeytanların göklerden kovulması

Hicr 16-18

Sihir

Bakara 102

Sihirdir diyerek kâfirlerin Peygamberleri yalanlamaları

En'âm 7 A'raf 109, 132 Yûnus 2,76-77 Hûd 7 İsrâ 101 Tâhâ 57-63 Enbiyâ 3
Neml 13 Kasas 36, 48 Sebe 43 Sâffât 15 Sâd 4 Mü'min 24 Zuhruf 30 Ahkâf 7
Zâriyât 39, 52 Saf 6 Müddessir 24-25

Şirk (Allah'a ortak koşmak)

Nisâ 116-119 Mâide 72 En'âm 22-24 İsrâ 81 Lokmân 13 Sebe 49

Sıla-i rahim

Nisâ 1

Şuayb (as)'ın kavminin helâki

A'râf 85-93 Hûd 84-95 Şuarâ 176-189 Ankebût 36-37

Süleyman (as)'ın, Belkıs ile olan kıssası

Neml 20-44

Sûr

En'âm 73 Tâhâ 102 Mü'minûn 101 Yâsîn 49-54 Sâffât 19Zümer 68 Kâf 20
Hâkka 13 Müddessir 8-10 Nâziât 13 Abese 33

Süt emme müddeti ve sütanne

Bakara 233 Talâk 6

Takdim

Takdim

Takvâ

Bakara 21, 45, 189 Âl-i İmrân 16-17, 134-136 A'raf 201Yûnus 62-64 Hûd 49
Nahl 30-32 Enbiyâ 49 Furkân 63-68, 72-76 Kasas 83 Zümer 34-35 Zuhurf 67-73
Duhân 51-57Muhammed 17 Zâriyât 15-19 Hucurât 13 Tûr 17-20 Kamer 54-55

Tâlut

Bakara 246-250

Tarikat

Mâide 48

Tebuk Seferi

Tevbe 42-51, 81-83, 106, 117-118

Tefekkür

Nahl 11-13, 44, 69

Tesbih

Ra'd 13 Hicr 98 İsrâ 44 Tâhâ 33-34 Enbiyâ 20, 79 Nûr 36, 41 Furkân 58 Secde 15 Ahzab 42 Sebe 10 Sâffât 166 Zümer 75 Mü'min 7, 55 Fussilet 38 Şûra 5 Fetih 9 Kâf 39-40 Tûr 48-49 Vâkıa 74, 96 Hadîd 1 Haşr 1, 24 Saff 1 Cuma 1 Teğâbün 1 Kalem 28-29 Hâkka 52 İnsân 26 A'lâ 1 Nasr 3

Tesettür

Nûr 31, 60 Ahzâb 59

Tevbe

Nisâ 17-18 Zümer 53 Tahrîm 8

Tevbe eden kimsenin günahlarının sevaba çevrildiği

Furkân 70

Tevekkül

Enfâl 2, 49 Nahl 42, 99 Neml 79 Ankebût 59 Ahzâb 3, 48 Mücâdele 10 Teğâbün 13 Talâk 3

Teyemmüm

Nisâ 43 Mâide 6

Türkler hakkında

Mâide 54

Uhud Savaşı

Âl-i İmrân 121-122, 139-144, 152-155, 159, 166-167, 172Nisâ 104

Ulu'l-Azim Peygamberler

Ahkâf 35

Ümeyyeoğulları

İsrâ 60 Bakara 259

Üzeyr (as)'ın yüz yıl uyuması

Bakara 259

Vasiyet

Bakara 180-182 Mâide 106 Ahzâb 6

Vesîle

Âl-i İmrân 159 Nisâ 64, 75 Mâide 35 Tevbe 99 Yûsuf 97-98İsrâ 57 Nûr 62
Zuhruf 49-50 Muhammed 19 Fetih 11 Haşr 10 Mümtetine 12 Münâfikûn 5

Vuslat yolunu kesenler

Bakara 27

Yahudilere Dâvud (as) ile İsrâ (as)'ın lânet etmesi

Mâide 78

Yahudilere gökten bıldırcın eti ve helva inmesi

Bakara 57

Yahudilerin Allah'u Teâlâ'yı görme talepleri

Bakara 55

Yahudilerin buzağıya tapmaları

Bakara 51, 54, 92-93 Nisâ 153 A'râf 148, 152

Yahudilerin Cebrâil (as)'ı düşman olarak görmeleri

Bakara 97-98

Yahudilerin cihada çağrıldıklarında isyan etmeleri

Mâide 24

Yahudilerin inek hâdisesi

Bakara 67-73

Yahudilerin maymun ve domuzlara döndürülmesi

Bakara 65 Mâide 60 A'râf 163-166

Yahudilerin nankörlükleri sebebiyle cezâlandırılması

Bakara 59, 61

Yahudilerin Peygamberleri öldürmeleri

Bakara 87, 91 Âl-i İmrân 112, 181, 183 Mâide 70

Yahudilerin üzerine Tur Dağı'nın kaldırılması

Bakara 63, 93 Nisâ 154 A'raf 171

Yahyâ (as)

Meryem 12-15

Ye'cüc ve Me'cüc

Kehf 93-99 Enbiyâ 96

Yemin ve keffâreti

Bakara 224-225 Mâide 89 Nahl 94

Yenilmesi haram kılınanlar

Bakara 173 Mâide 3 En'âm 119, 121,145 Nahl 115

Yetim hakkı

Bakara 220 Nisâ 2-3, 6, 9-10 En'âm 152 İsrâ 34 Duhâ 9Mâûn 2

Yunus (as)'ı balığın yutması

Enbiyâ 87-88 Sâffât 139-148

Yunus (as)'ın kavminden azâbın kaldırılması

Yûnus 96-98

Yusuf (as)'ın kıssası

Yûsuf 3-102

Zandan sakınmak

İsrâ 36 Hucurât 12

Zaruret hâlinde haramların mübah olması

Bakara 173 Mâide 3 En'âm 119, 145 Nahl 115

Zekât

Bakara 254, 277 Âl-i İmrân 180 Tevbe 34-35, 60 Rûm 39

Zekeriyya (as)

Meryem 2-11 Enbiyâ 89-90

Zikir ehli

Nahl 43 Enbiyâ 7

Zikrullah

Bakara 200, 203 Âl-i İmrân 191 Nisâ 103, 142 Mâide 91 A'raf 205 Enfâl 2, 45
Ra'd 28 Hacc 35 Nûr 36-37 Ankebût 45 Ahzâb 21, 35, 41 Zümer 22-23, 45
Zuhruf 36 Hadîd 16 Mücâdele 19 Münâfikûn 9 Müzzemmil 8 İnsân 25 A'lâ 15

Zinâ iftirası

Nûr 4 Ahzâb 58

Zinâ ve cezâsı

İsrâ 32 Nûr 2-3

Zihâr (Bir kimsenin, kendi hanımına: "Sen benim anam gibisin..." demesi)

Ahzâb 4 Mücâdele 2-4

Zülkarneyn (as)

Kehf 83-99

Zülkifl (as)

Enbiyâ 85-86

KAYNAKÇA

Abdulkâdir Geylânî, Geylânî Tefsîri, Geylânî İlim Araştırma ve Yayın Merkezi, 1. Baskı, İstanbul 2012.

Abdurrahman İbn-i Ebî Hâtim er-Râzî, Tefsir-i İbn-i Ebî Hatim.

Abdurrezzâk es-San'ânî, Musannef, Ocak Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul.

Ahmed b. Hanbel, Müsned.

Ahmed Cevdet Paşa, Meâric'ün-Nübüvve, Altıparmak Peygamberler Târihi, Şirket-i Sahafiyye-i Osmaniyye, h. 1307.

Ahmed Ziyaüddin Gümüshânevî, Râmûz'ul-Ehâdîs, Âlem Matbaası, 1822.

Albulkâdir Geylânî, Umdet'üs-Sâlihîn fî Tercüme-i Gunyet'üt-Tâlibîn, Matbaa-i Osmâniyye, h. 1304.

Albulkâdir Geylânî, Geylânî Tefsîri, Ceylânî İlim Araştırma ve Yayın Merkezi, İstanbul.

Ali el-Muttakî, Kenz'ul-Ummal, Müesseset'ür-Risâle, Beyrut-1989.

Ayıntabi Muhammed Efendi, Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, Matbaa-i Âmire, h. 1306.

Aynî, Umdet'ul-Kâri.

Beyhakî, Delâil'ün-Nübüvve.

Beyhakî, Ma'rifet'üs-Sünen ve'l-Âsâr.

Beyhakî, Sünen'ül-Kübrâ.

Beyhakî, Şuab'ul-Îman.

Celâleddin es-Suyûtî, Câmi'us-Sağir, Matbaa-i Âmire, h. 1304.

Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr fi't-Tefsîr bi'l-Me'sûr, Ocak
Yayıncılık, İstanbul-2013, 2. Baskı.

Dr. Tayyar Altıkulaç, Yüce Kitabımız Hz Kur'ân, Türkiye Diyanet Vakfı
Yayınları.

Ebu Îsâ Muhammed et-Tirmizî, Şemâil-i Şerif Tercüme ve şerh eden, Hüsâm'üd-
din en-Nakşibendî, Hilal Yayınları, İstanbul.

Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman ed-Dârimî, Sünen-i Dârimî, Madve
Yayınları. 1. Baskı, İstanbul-1996.

Ebû Nuaym İsbehânî, Ma'rifet'üs-Sahâbe.

Ebû Nuaym İsfehâni, Hilyet'ul-Evliyâ ve Tabakat'ul-Esfiyâ, Beyrut-1996.

Ebû Şâme, el-Mürşid'ul-Vecîz, Beyrut, h. 1395.

Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Müsned.

Ebû Yusuf, Kitâb'ul-Haraç, Hisar Yayınevi, İstanbul-1973.

Ebu'l-Leys Semaerkandî, Tenbih'ül-Gafilîn, Bustân'ül-Ârifîn, İpek Yayın
Dağıtım.

el-Câmi'ul-Ulûm ve'l-Hikem.

el-Fetava'l-Fıkhiyye el-Kübrâ.

el-Hac Mehmed Zihni, Nîmet'ül-İslam, Ergin Kitabevi Yayınları, İstanbul-1959.

el-Hac Muhammed Es'ad Erbilî, Kenz'ül-İrfan Fî Ehadis-i Nebeviyi Rahmân,
Dersaadet, Mahmud Bek Matbaası, h. 1327.

el-Hatîb'ut-Tebrîzî, Mişkât'ul-Mesâbih.

el-Mecme'at'ül-Kübrâ Min'el-Kasâidi'l-Fuhrâ Fî Hakk-ı Nebiyyinâ Muha-
mmedin'il-Büşrâ Aleyh-i Salâtüllâhi ve Selâmüh'ül uzmâ, bu eser Osmanlıca
olarak basılmış olup, yeri ve tarihini tespit edemedik.

el-Mecme'at'ül-Kübrâ, Süleymaniye Kütüphanesi, İstanbul, Tirnovalı; No: 1510.

el-Mevsilî, Kitâb'ul-İhtiyârLi Ta'lil'il-Muhtar, Dâr'ul-Ma'rife, Beyrut, h. 1423.

Eşref Ali et-Tehanevî, Zafer Ahmet el-Osman et-Tehanevî, Hadislerle Hanefi Fıkhı, Misvak Neşriyat, İstanbul-2008.

Eşrefoğlu Rûmî, Müzek'in-Nüfus, Şirket-i Sahafiyye-i Osmaniyye, h. 1327.

et-Tayâlisi, Müsned.

Eyüp Sabri Paşa, Mir'at'ül-Harameyn Mir'at-ı Cezire, Mirat-ı Mekke ve Mir'at-i-Medine, İstanbul, h. 1306.

Eyüp Sabri Paşa, Mir'at-ı Mekke Kâbe ve Mekke Tarihi, Sadeleştiren: Osman Erdem, Fatih Yayınevi, İstanbul.

Fahreddin er-Râzî, Mefâtîh'ul-Gayb Tefsir-i Kebîr.

Ferid Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat Aydın Kitapevi, Ankara-1988.

Fetavâyî Hindîyye, Akçağ Yayınları, 2. Baskı, Ankara.

Feth'ul-Kadîr.

Hakîm et-Tirmizî, Hatm'ul-Evliyâ, Beyrut.

Hâkim, Müstedrek.

Halil Günenç, Büyük Şâfi İlmihali, Yasin Yayınevi, İstanbul.

Hamâil'ül-Vesâil Alâ Delâil'ül-Mesâil, Seyyid Ahmed Tahir Efendi Matbaası, h. 1256.

Hayat'üs-Sahâbe, Diva Yayınları, İstanbul-1991.

Heysemî, Mecmâ'uz-Zevâid.

İbn-i Âbidîn, Redd'ül-Muhtar Ale'd-Dür'il-Muhtar, Şâmil Yayınevi, İstanbul-

1983.

İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan Fi Tevîl'il-Kur'ân.

İbn-i Ebî Şeybe, Masannef.

İbn-i Hacer el-Askalanî, el-İsâbe Fî Temyiz'is-Sahâbe, Kahire, h. 1329.

İbn-i Hacer el-Askalanî, el-Metâlib'ul-Âliye Fî Zevâid'il Mesanid'is--Semâniye, Dâr'ul-Âsime ve Dâr'ul-Gays, 1. Baskı, Riyad-2000.

İbn-i Hacer el-Askalanî, Feth'ul-Bârî.

İbn-i Hişam, es-Sîret'ün-Nebeviyye, el-Mektebet'ül-İlmiyye, Beyrut.

İbn-i Kesir ed-Dımeşki el-Kureyşi, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim.

İbn-i Kesir, Sîret'ün-Nebeviyye

İbn-i Kesir, Şemâil'ür-Resûl, Temel Neşriyat.

İbn-i Sa'd, et-Tabakât'ul-Kübrâ, Beyrut, 1960.

İbrahim Halebî, Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, Dersaadet, Matbaa-i Osmâniyye, h. 1312.

İbrâhim Hilmi, Nûr'ul-Beyan, Matbâ-i Âmire, İstanbul, h.1340.

İmam Buhârî, Edeb'ül-Müfred.

İmam Celâleddin es-Suyûti, Kabir Âlemi, Kahraman Yayınları, İstanbul.

İmam Ebu'l-Hasen Ali b. Ahmed el-Vâhidi, Esbâb-ı Nüzul, İhtar Yayınları.

İmam Gazâlî, Huccet'ül-İslâm, h. 1302.

İmam Gazâlî, İhyâ-u Ulûmi'd-Din, Bedir Yayınevi. İstanbul-1985.

İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye bi'l-Minahi'l-Muhammed-iyye, Matbaa-i Âmire, h. 1261.

İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkâm’il-Kur’ân.

İmam Mâlik, Muvatta, Al-Tuğ Yayınları, İstanbul-1982.

İmam Nevevî, Riyâz’üs-Sâlihîn, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara-1944, 7. Baskı.

İmam Şa’rânî, el-Uhud’ül-Kübrâ, Bedir Yayınevi, İstanbul-1981.

İmâm-ı Âzam Ebû Hanife, Müsned, Emin Yayınları, İstanbul-1993.

İmâm-ı Şa’rânî, Muhtasarı Tezkirat’il-Kurtubî, 1. Baskı, h. 1300.

İsmâil Hakkı Bursevî, Tefsir-i Rûh’ul-Beyan, h. 1287.

İsmâil İbn-i Yusuf Nebhânî, Huccetullâhi Alel Âlemin fî Mucizât-ı Seyyide’l-Murselîn, Peygamber Efendimizin Mûcizeleri, Hikmet Neşriyat, İstanbul.

Kadı İyaz, Şifâ-i Şerif, Bedir Yayınevi, İstanbul-1993.

Keşf’ul-Hafâ.

Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şehri, Akçay Yayınları. Ankara-1993.

M. Asım Köksal, İslâm Tarihi, Hz. Muhammed A. S. ve İslâmiyet, Medine Devri, Dilek Matbaası, İstanbul-1981.

Mehmed Emre, Kırk Mevzuda Kırk Hadis Kitabı, Osmanlı Yayınevi, İstanbul.

Mehmed Vehbî, Hulâsât’ul-Beyân Fî Tefsîr’il-Kur’ân, Üçdal Neşriyat, İstanbul.

Mevlânâ Celâleddin er-Rûmî’nin, Mesnevî.

Muhammed bin Muhammed el-Kerderî, Menâkib’ul İmam Ebû Hanife Radiyallâhu anhu, Misvak Neşriyat, İstanbul-2010.

Muhammed bin Süleyman er-Rudânî, Cem’ul-Fevâid Min Câmi’il-Usûl ve Mecmâiz-Zevâid, Ocak Yayıncılık. 2. Baskı, İstanbul-2007.

Muhammed Mevlâna Ebû Saîd Hâdimi, Berîka Mahmûdiyye Fî Şerhi Tarîkat-ı

Muhammediyye ve Şerîat-ı Nebeviyye Fî Sîret-i Ahmedîyye, Kahraman Yayınları, İstanbul-1989.

Muhammed Mevlâna Ebû Said Hâdimî, Tarîkat-ı Muhammediyye Şerhi Berîka, Kahraman Yayınları. İstanbul-1989.

Muhammed Vehbi, Ahkâm-ı Kur'âniyye, Ahmed Kamil Matbaası, h. 1341-1343.

Nesâî, es-Sünen'ül-Kübra.

Nevevî, et-Tibyan Fî Âdâbi Hamelet'il-Kur'ân, Dâr'ul-Fikr Neşriyat.

Nışancızâde Muhammed Efendi, Mir'at-ı Kâinat, Osmanlıca olarak basılmış olan bu kitabın baskı yeri ve tarihini tespit edemedik.

Nûr'ul-İzâh ve Tercümesi, Aydın Kitabevi, 4. baskı, İstanbul-1967.

Nureddin es-Sâbuni, Maturidiyye Akâidi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara-1980, 2. Baskı.

Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, Bilmen Yayınevi. 1968.

Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'ân-ı Kerîm Meâli Âlîsi ve Tefsîri, Bilmen Yayınevi, İstanbul.

Ömer Ziyaeddin Dağıstânî, Zübdet'ül-Buhârî Tercümesi, Salah Bilici Yayınevi, İstanbul.

Râğıb el-İsfehânî, el-Müfredat Fî Garîb'il-Kur'ân, Dâr'ul-Ma'rife, Beyrut.

Sahih-i Buhârî el-Câmiu's-Sahih, Nushat'us-Sultâniyye, h. 1313.

Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih Terümesi ve Şerhi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Ankara-1981, 7. Baskı.

Sahih-i İbn-i Hibban.

Sahih-i İbn-i Huzeyme.

Sahih-i Müslim ve Tercümesi, İrfan Yayınevi, İstanbul-1967.

Seyyid Ahmed Hâşimî, Muhtâr'ül-Ehâdîs'in-Nebeviyye vel Himem'il-Muhammediyye, Salah Bilici Kitabevi, İstanbul-1966.

Sofuzade Seyyid Hasan Hulûsi, Mecmâ'ul-Âdâb, Salâh Bilici Kitabevi Yayınları, İstanbul,

Sünen-i Dârukutnî.

Sünen-i Ebû Davud Terceme ve Şerhi, Şamil Yayınevi, İstanbul-1998.

Sünen-i İbn-i Mâce Tercümesi ve Şerhi, Kahraman Yayınları, İstanbul.

Sünen-i Tirmizî Tercümesi, Yunus Emre Yayınevi, İstanbul.

Şemseddin Âhtari, Ahtâr-i Kebir, Arapça ve Osmanlıca olarak basılmış olup tarihi belirtilmemiştir.

Şemseddin Serahsî, el-Mebsut.

Şemsüddîn Ahmed Efendi, Dört Büyük Halife Menâkıb-i Çehâr Yâr-ı Güzîn, Bedir Yayınevi, İstanbul-1981.

Şeyh'ul-İslam Burhanüddin Ebu'l-Hasan Ali b. Ebû Bekir Merginâni, el-Hidâye Tercümesi, H. Kahraman Neşriyat, İstanbul, 2. Baskı.

Taberânî, Mu'cem'ul Kebir.

Taberânî, Mu'cem'us-Sağir.

Taberânî, Mu'em'ul-Evsat.

Tahavî, Müşkil'ül-Âsâr.

Tefsir-i Begavî.

Tefsir-i Beydâvî.

Tefsir-i Mevâkıb, Dersaadet, Matbaa-i Osmâniyye, h. 1320.

Yazıcıoğlu Ahmed Bican, Envâr'ul-Âşikîn, Osman Zeki Efendi'nin Taş

Destigâhında basılmıştır, h. 1288.

Not: Baskı yeri belirtilmeyen eserler, Mektebt'üş-Şâmile'den alınmıştır. Bu, dini kitaları içeren bir programdır. İçerisinde Ehl-i Sünnet'in görüşüne uygun kitaplar olduğu gibi, uygun olmayan kitalar da mevcuttur. Biz, Ehl-i Sünnet görüşüne uygun olanlardan istifâde ettik.

HACI MUHAMMED BİLAL NADİR HAZRETLERİ HAYATI

HACI MUHAMMED BİLÂL NÂDİR HAZRETLERİNİN TANITIMI

Bilâl Babam, Hacı Muhammed Bilâl Nadir Hazretleri; Gaziantep'in İslahiye kazası eski adı Erikli Belen yeni adı Kozuluk Köyünde (1895) tarihinde dünyaya gelmiştir. Dedem Abdullah Efendinin erkek evladı yaşamıyor, tekrar evleniyor. Ondan da erkek evladı olmuyor. En son ilk eşinden Bilâl Babam dünyaya geliyor. Dedem Abdullah Efendi, köyün zenginlerinden ve sürü sahibi imiş. Çocuğun hayırlı ve uğurlu olması için yedi gün üst üste her gün bir koç kestirip mevlid okutuyor. Zamanın en meşhur alimlerine dualar yaptırıyor. O zamanın en alimine dedem:

- Çocuğun ismini ne koyalım diye soruyor? O zat:

- Peygamberimizin ve Müezzinin ismi olsun diyor. “Muhammed Bilâl” koyuyorlar. Dedemin okumuşluğu olmadığından babamı, Kur’ân-ı Kerim öğrenmesi için köy hocasına gönderiyor. O köy yayla olduğundan kışın çocuklar okumaya gidemiyor. Fakat dedem, her gün babamı atının terkisinde götürüp, getiriyor. Okumasını ve yazmasını temin ediyor. Okumayı ve yazmayı tamamen öğrendikten sonra; Bilâl babam “Çocuk yaşında her yemek sofrasında bana Kur’ân okutur, müezzinlik yaptırırdı. Sesim uzaklara daha iyi duyulduğu için bilhassa Ramazan ayında camide müezzinliği bana yaptırırlardı” diyor.

Bilâl Babam 15 yaşlarında iken dedem vefat ediyor. Evin geçimi babamın üzerine kalıyor. Tüccarlık, ticaret, çerçicilik ve çiftçilik gibi çeşitli mesleklerde çalışıyor. Daha sonra eline Müzzekki'n-Nüfus kitabı geçiyor. Bu kitap Tarikattan bahseder. Bu kitabı okuyor ve onunla amel ediyor. O kitapta: “Şeyhi olmayanın dini tamam değildir. Şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır,”[1] yazısını okuyunca şeyh aramaya koyuluyor. Bu söz Beyâzıd-ı Bestami Hazretlerine ait olup Eşrefoğlu Rumi Hazretleri'nin Müzekki'n-Nüfus kitabında yazılıdır.

Gaziantep'te Kahramanmaraş'ta bir çok şeyhlere gidiyor. Kalbini mutmain edici (Kendisini tatmin edici) bir şeyh bulamıyor. Yine çok aşklı, terki dünya etmiş Sivaslı Osman Efendi isminde bir dervişle tanışıyor. O da babamın evinde

kalıyor. Babam:

- Osman Efendiyle kardeş gibi olduk diyor ve beraber şeyh aramak için Suriye'ye gitmeye karar veriyorlar. Babam atına biniyor, bir kese mecidiyeyi de yanına alıyor, hududa geliyorlar. Köyde bir adamın;

- Sizi atla bırakmazlar demesi üzerine o adama atı, diğer birinin de:

- Para ile bırakmazlar demesi üzerine o kimseye de paralarının tümünü kesesiyle veriyor. O zamanda huduttan atsız, parasız geçersen serbest geçebiliyormuşsun. Osman Efendi:

- Atı ve parayı verme diye itiraz ediyorsa da, babam veriyor.

- Bizim niyetimiz doğru ise at da, para da bizi gelir, bulur. Bunların hepsi Allah'ı Teâlâ'nın bizi denemesidir, diyor. Bilâl babam hududu geçip biraz gittikten sonra köy heyeti parayı alanın kumarcı olduğunu bildiklerinden adam kumar masasının başında, kumar oynamaya başlayacağı zaman yetişiyorlar. Karakol çavuşunun müsadesi ile parayı adamın elinden alıp, bir adamı kendinin atına bindirip atını ve para kesesini babama gönderiyorlar. Bilâl Babam Suriye'de de Müzekki'n-Nüfus kitabında yazılan vasıflara uygun bir şeyh bulamıyınca geri dönüyorlar.

Bilâl Babam Kahramanmaraş'ta Nakşi Şeyhi Abid Efendi'den ders alıyor. Mürid olarak müridi imiş gibi o şeyhinin hizmetini görüyor. Şeyhi imiş gibi şeyhin müşkülünü hallediyor. Oradan da ayrılmak mecburiyetinde kalıyor. En son Hulefâ-i Kâdirî'den Şeyh Hafız Ali Efendiye gidiyor. O da Abid Efendi gibi büyük zattır. O kendisi ile uzun boylu konuşuyor. Bilâl babam, Peygamberimiz (Sallallahu aleyhi vesellem)'i, Hazreti Ebû Bekir, Hazreti Ömer, Hazreti Osman, Hazreti Ali'yi rüyasında gördüğünü her birisinin kendisine birer emanet verip bizim yerimize vekilsin dedikleri ve benzeri rüyalarını Hafız Ali Efendiye söyleyince; o zat:

- “Ben sana ders veremem; kim sana ders veririm derse, yalan söylüyor. Senin ki Üveysi'dir. Peygamberimiz (Sallallahu aleyhi vesellem) Veysel Garani'yi şeyhsiz yetiştirdiği gibi seni de aynı yetiştirecektir,” diyor.

“Her yüzyılda bir, aynı Veysel Garanî gibi Peygamberimizin ruhani yardımı ile

bir müceddid yetişir.”[2] Bunlara Üveysi derler. Sen de bunlardan birisin, evine git, çalış. Allah'u Teâlâ sana istediğini verecektir diyor.

Bilâl Babam bu arada Şeyh Abdülkâdir Geylanî Hazretlerini, Nakşibend Muhammed Bahaeddîn Efendiyi ve Seyyid Ahmed Rufai Hazretlerini rüyasında görüyor. Şeyh Abdulkâdir Geylanî Hazretleri:

- O Müzekkî'n-Nüfus kitabında çalıştığın çok güzel, bizim üçümüzde sana yardımcıyız. Sen bu üç tarikatın üçünden de ders verebilirsin der, daha bazı sözler söyler. Yine Bilâl Babam; Peygamberimiz (Sallallahu aleyhi vesellem)'i, Hz. Ali (Kerremallahu Veche)'yi ve Cihar-ı Yar'ları bir çok defalar rüyasında görüyor ve pek çok izahat alıyor. Bir defasında Şeyh Abdulkâdir Geylanî Hazretleri Bilâl Babama nasıl yatacağını, nasıl uyuyacağını ve nasıl çalışacağını uzun uzadıya tarif ediyor.

Şeyh Abdulkâdir Geylânî Hazretleri; Bilâl Babama yatarak yönünü kibleye getirip sağ elini başının altına koydu, ayaklarını topladı, böyle yatacaksın diye gösterdi.

- Gecede bir uyku uyu. Ayaklarını ne zaman uzatırsan, o zaman uyanırsın. Ondan sonra uyuma! dedi.

Bu yatış sünnettir. Peygamberimiz (Sallallahu aleyhi vesellem) aynı şekilde yatarı. Allah'u Teâlâ'yı yattığı yerde zikrederdi. Kur'ân-ı Kerim'de: “Ayakta zikredin, oturduğunuz yerde zikredin, yan üstü yatarken zikredin”[3] diye ayet var. Bu ayete göre farz olup, Peygamberimiz (Sallallahu aleyhi vesellem)'in yaptığı için bize sünnettir!

Peygamberimiz (Sallallahu aleyhi vesellem) Hıra mağarasında çalıştığı müddetçe az miktarda tuzsuz arpa ekmeği yemiştir. Tasavvufta bu az yemenin adına “Riyazet” derler. Nefsin hoşlanmadığı şeyleri yapmaya ve ibadete çok çalışmaya “Mücahede” derler. Bilâl Babam da aynı açıdan çalışmaya başlıyor. Bilâl Babam yedi sene tuzsuz arpa ekmeği yiyip riyazetle ve mücahede ile çalışmıştır.

Hadîs-i Şerîf:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْمَجَاهِدَةُ يُورِثُ الْمَشَاهِدَةَ

“Nefsinle mûcahede etmek Rabb'ınla görgü getirir.”[4] Bilâl Babam, yedi sene riyazetten sonra kırk gün çileye giriyor. Çilede bir çok haller görüyor. Pek çok dualar yapıyor. Yaptığı dualardan birisi de şudur: “Ya Rabbi! Cezbe-i Rahman ver, manâ-i Kur'ân ver, Helâki düşman ver” diye dua ediyor. Çileden çıkınca, kendinde tasavvuf, tarikat ve manevi ilimler başlıyor.

Hadîs-i Şerif'te:

“Açlık hikmetin bulutudur.”[5]

“Kalpleri hiç bir şey öldürmez, çok yemek yeme öldürür.”[6]

“Mıkdâd bin Ma'dîkerb (Radiyallahu anhu)'dan rivâyet edilmiştir, dedi ki: Resûlullah (Sallallahu aleyhi vesellem)'den şöyle buyurduğunu işittim:

- İnsanoğlu karından daha zararlı bir kap doldurmamıştır. İnsanoğluna kendini ayakta tutacak bir kaç lokma yeter. Şayet (bu miktarın aşılması) kaçınılmaz ise bu durumda (midesinin) üçte biri yemeği, üçte biri içmesi, üçte biri de nefesi için (ayrılmalı) dir.”[7]

Hadîs-i Kudsi:

“Ben ilmi açlıkta koydum, halk onu toklukta arar.”[8]

Bilâl Babam hayatının en son saatlerinde vaaz yapmıştır. Vaazdan bir kaç saat sonra da vefat etmiştir. En son vaazı şöyle:

- Rüyamda Kur'ân-ı Kerim çamura gömülmüş idi. Çamurlu yeri kazdım, çamurun içinden Kur'ân-ı Kerîm'i çıkardım. Temizledim, yüksek temiz bir yere koydum. Yanımdakilere bunu muhafaza edin, bir daha çamura düşürmeyin diye tenbih ettim, uyandım.

- Manası nedir diye sordular? Buyurdu ki:

- Ben elli seneden beri ayetlerle, hadîs-i şeriflerle son zamanımda bantlarla ve yazdığım kitaplarla Kur'ân-ı Kerîm'e ters gelen örf ve adetleri, gelenekleri kaldırdım, yerine Peygamberimiz (Sallallahu aleyhi vesellem)'in sünnetini Allahu Teâlâ'nın ayetini getirdim. Kur'ân-ı Kerîm'i manevi çamurdan çıkarıp, temizleyip yüksek bir yere koydum.

Siz de eski hallerinize döner, ayete, hadise ters gelen söz, iş, hareket yaparsanız, Kur'ân-ı Kerim'in batınını, hükmünü çamura düşürürsünüz. Bunu muhafaza edin diyorum. Bunu muhafaza Kur'ân-ı muhafazadır. Bu açıdan iki saat kadar vaaz yaptı ve vefat etti. Doktor kendisine:

- Kalabalıkta oturmamasını, konuşmamasını bunların hayatî bakımından tehlikeli olduğunu söyledi.

Bilâl babam:

- Allah beni ömür boyu bir çok zorluklarla sınıdı, şimdi de canımla sınıyor. Benim için canından geçebilecek mi? Ben de diyorum ki:

- Hiç kimseye vaaz, nasihat etmeden, İslâmiyete bu dîn-i mübine faydalı olmadan, yaşadığım yaşı Allah'tan istemiyorum, buyurdu. Onun için vefat edeceği saatlere kadar vaazına devam etti.

Bilâl Babam; 1969 senesi Aralık ayının 22'yi 23'e bağlayan gece Gaziantep'in Çarpın köyünde Hakkın rahmetine kavuşmuş olup Nurdağı kazasının Danacık (Hamidiye) köyünde medfundur.

Gaziantep, Kahramanmaraş ve İslahiye köylerinde 15 cami yaptırmıştır. Ne sergi ile, ne makbuzla para toplamamıştır.

İstemezlerin iftira ve şikayetleri, devlete kötü bildirmeleri nedeni ile 36 defa tevkif, 54 defa nezarete alınmış, 100'den fazlada ifade vermesi vardır. Daha sonra 10 sene Giresun'a ve 2 sene de İstanbul'a sürgüne gönderilmiştir. Giresun'a 1936'da gidip 1946 senesinde döndük. Bu sürgün ev ve ailece oldu. İki sene İstanbul'a sürgüne gönderildi. Bu sürgün yalnız Bilâl babama idi. 1954-1956 yılları arasında oldu. Ayrıca 1952-1953 yılları arasında bir yıl hapis ve bin lira da ağır para cezası verilmiştir. Bilâl babam her hapis yatmasında ve her sürgüne gitmesinde biraz daha tanındı.

Sağlığının en son senelerinde teyp yeni icad olmuştu. Devamlı vaaz bandı doldurdu. Şu anda 100 saat kadar vaaz bandı vardır. Cevahir'ül-İslâm, Zuhuratiye-i Geylaniye, Haza Kitab'ül Hadîs, Kitab-ı Ümmiye ve benzeri kitapları vardır. Ancak Cevahir'ül-İslâm, Zuhuratiye-i Geylaniye ve bir de hadîs kitabı bastırıldı ve bastırılıcaktır. İlerde diğer kitaplarını da bastıracağız, İnşallah.

Bizim aslımız, tarihte geçen Tatar Hanları devrinde meşhur Kubilay Kutlubay'dır. Kutlubay; Hanlık, (Beylik, padişahlık) yapıyor, ona dayanır. Dedem Abdullah Efendi ve sülalesine “Kutlubay oğulları” derlermiş. Bilâl Babam soyadı çıkınca bu an'ane bozulmasın diye soyadımızı “Kutlubay” koymuştur. Bilâl Babam vefatına yakın bana (ayriyeten) özel olarak vasiyet ve nasihatları olmuştur. Bunlardan bazılarını yazayım. Buyurdu ki:

Ben Allah'u Teâlâ için, bu islâmiyet ve din için bir çok cefalara, eziyetlere katlandım. Akşam namazının abdesti ile sabah namazını senelerce kıldım. Yedi sene tuzsuz arpa ekmeği ile riyazet yaptım. Bunların hepsinde bana Allah'u Teâlâ bana bir çok manevi dereceler verdiyse de Allah'u Teâlâ yanında en büyük dereceyi bunların hiç biri ile alamadım.

Hadîs-i Şerîf:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ خَدِمَ خَدِمَ

“Hizmet eden adam, hizmet edilecek adam olur.”[9]

Ben de bu Ümmeti Muhammed'in hastasına-sağlamına, körüne-topalına, zenginine-fakirine, köylüsüne ve şehirlisine hiç ayrıcalık yapmaksızın bu gördüğün gibi elli sene hizmet ettim. Senden de bunu bekliyorum. Ümmeti Muhammedin hastası-sağlamı, delisi-akıllısı bizim evde yer, içer, kalır. En fazla bakımsız yetimler ve kimsesiz ihtiyarlar kalırlar. Bir gün onlara şöyle konuştuğunu duydum.

- Bir tilki olur, bunun bir deliği olur, tilki gider avlanır, ne zaman avcılar sıkıştırır veya acıkırsa o deliğine yuvasına döner, soğuktan korunur, orada bulduğunu yer. Şimdi siz tilkisiniz, bu oda sizin deliğinizdir. Senenin her gününde bu odanın kapısı size açıktır. Gidin daha iyi bir yer bulabilirsiniz memnun olurum. Bulamazsanız, senenin her gününde, her zaman, buraya dönebilirsiniz. Ben ancak bütçemin imkânı kadar size bakabilirim, yediririm, giydiririm. Size baktığımın karşılığını bir tek Allah'u Teâlâ'dan bekliyorum dedi.

Beni ayriyeten yanına çağırdı;

- Beni iyi dinle. Bu zamanede şeyh çok olur, ibadetçi çok olur, öğünen ve öğülen çok olur. Bunların hepsi bu dünyada da, Allah'u Teâlâ yanında da geçersizdir.

Eğer sen, beni memnun etmek istiyorsan, benden evvel 50 sene babam Abdullah efendi aynı misafirperverliği yaptı. 50 sene de bu gördüğün gibi ben devam ettirdim. Benden sonra da aynısını senden bekliyorum. Bu dediğim misafirlere bakmadıktan sonra 24 saatin tamamını başını secdeden kaldırmasan, 12 ay oruç tutsan yine de senden razı olmam. Beş vakit namazını kıl, bir ay orucunu tut, farz olanları yap. Benim yaptığım gibi de misafirlere bakarsan, senden ziyadesi ile memnun olurum.

Hadis-i Şerifte Peygamberimiz (Sallallahu aleyhi vesellem): “Sizin en hayırlınız yemek yedireninizdir.”[10] diye buyuruyor.

Yapılması en zor ve mükafatı Allah'u Teâlâ yanında en bol olan budur. Allah'u Teâlâ, Resûl-i Kiram ve müslümanlar yanında dünyada ve ahirette en şerefli olan yine bunu yapandır. Dışardan bakana kolay gibi görünür, ama bu dediğim çok ağırdır, kimse yürütemez. Yapsa da kısa zamanda ve geçici olarak yapar. Dünya malını ve geçimini düşünme! Sen Allah yoluna harcarsan Allah'u Teâlâ malını artırır.

Peygamberimiz (Sallallahu aleyhi vesellem) buyuruyorki:

Peygamberimiz (Sallallahu aleyhi vesellem) buyuruyorki:

“Üç haslet var ki onlar üzerine yemin ederim olur.

Allah yoluna verilen mal artar eksilmez.”

Uğradığı haksızlığa karşı sabreden kulun Cenâb-ı Allah ancak şerefini arttırır.

Kendisine dilencilik kapısını açan bir kula da Allah’u Teala yokluk kapısı açar.”[11]

Peygamberimiz (Sallallahu aleyhi vesellem): “Dünya malından her kime istemeksizin bir şey verilirse onu kabul etsin,”[12] diye buyuruyor.

Sen de verilen hediyeği kabul etmemelik etme. Para olsun, mal olsun veya eşya olsun al, karşılığını yap. İhtiyacın yoksa fakirlere ver. Ben hediyeği almıyorum diye mahçupluk yapma. Sen adam ol. O milletin verdiği hediyeğin üzerine sen de para koy, bütün imkânlarınla çalış, milleti de çalıştır. Onlara vesile ol; kimsenin yapamayacağı cami, çeşme, yol ve su gibi büyük eserler meydana

getir.

Hadis-i Şerif: "İstemeksizin sana bir şey verildiğinde, onu (al) ye ve tasadduk et."
"[13]

Bir diğer Hadis-i Şerif’inde de Resûlullah (Sallallâhu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur:

الْهَدِيَّةُ رِزْقٌ مِنَ اللَّهِ فَمَنْ قَبِلَهَا فَإِنَّمَا يَقْبَلُهَا مِنَ اللَّهِ وَمَنْ يَرُدُّهَا فَإِنَّمَا يَرُدُّ عَلَى اللَّهِ (ابو عبد الرحمن عن ابى هريرة)

"Hediye Allah’u Teâlâ’nın güzel rızıklarından biridir. Kim kabul ederse Allah’tan kabul eder. Kim de reddederse Allah’a karşı reddetmiş olur.”[14]

Hediye Allah tarafından güzel bir rızıktır. Sizden birisine hediye verildiğinde onu kabul etsin ve kendisi daha güzelini versin.[15]

[1] Müzekkî'n-Nüfus, s. 419.

[2] Mir'ât-ı Kâinât, Cild 1, s. 403; Cild 2, s. 33; Müzekkî'n-Nüfus, s. 419; Kütüb-i Sitte, Cild 15, Hadîs No: 5577.

[3] Sûre-i A'lî İmran, Ayet 191.

[4] Marifetnâme, s. 424; Müzekkî'n-Nüfus, s. 23-25.

[5] İhyâu'Ulumi'd-Dîn, Cild 3, Hadîs No: 144, s. 195; Marifetnâme, s. 600.

[6] Müzekki'n-Nüfus, s. 293; Marifetnâme, s. 600 (Bir benzeri).

[7] Sünen-i Tirmîzi, Cild 4, Hadîs No: 2486.

[8] Envârü'l-Aşıkîn, s. 130.

[9] Müzekkî'n-Nüfus, s. 492.

[10] Kimyâ'yı Saadet, Arslan yay. s. 183

[11] Sünen-i Tirmizî, Hadîs No: 2247, c. 8, s. 308; Muhtarü'l-Ehâdîsin Nebeviyye, Hadîs No: 492, s. 301.

[12] Nesâi, Zekat, 94; Ahmed b. Hanbel, V, 65

[13] Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 28; Sahih-i Müslim, Zekât 112/

[14] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 239/16.

[15] Râmûz'ul-Ehâdis, s. 239/15.